

BIBLE

Biblia Mam de
Quetzaltenango

Mam Language

Mam - All Bible

Old Testament		New Testament	
		Nah	1.479
Gn	3	Hab	1.483
Ex	100	Sof	1.488
Lv	181	Hag	1.492
Nm	237	Zac	1.495
Dt	308	Mal	1.511
Jos	372		
Jue	415	Mt	1.516
Rt	459	Mc	1.592
1 S	465	Lc	1.636
2 S	527	Jn	1.710
1 R	573	Hch	1.767
2 R	632	Ro	1.832
1 Cr	687	1 Co	1.862
2 Cr	742	2 Co	1.890
Esd	806	Gl	1.908
Neh	824	Ef	1.918
Est	852	Flp	1.928
Job	866	Col	1.935
Sal	915	1 Ts	1.942
Pr	1.048	2 Ts	1.948
Ec	1.094	1 Ti	1.952
Cnt	1.109	2 Ti	1.961
Is	1.118	Tit	1.967
Jer	1.209	Flm	1.971
Lm	1.309	Heb	1.973
Ez	1.318	Stg	1.995
Dn	1.406	1 P	2.002
Os	1.434	2 P	2.010
Jl	1.449	1 Jn	2.015
Am	1.454	2 Jn	2.022
Abd	1.465	3 Jn	2.023
Jon	1.467	Jud	2.025
Miq	1.471	Ap	2.027

Mam - All Bible

Gn

Gn 1

Tch'isb'en Dyos t-xetnejel

- ¹Tej ttzaj ku'qe t-xe tnejel, kub' tb'inch'a'n Dyos kya'j ex tx'otx'.
- ²Atzunju' tx'otx' mixtoqti' ttx'o'lajil; tkyaqil ninnjab' yiletoq nim t-xe, extzunju' tib'ajile majxtoq qxopin, atzunju' t-xew Qman Dyos intoq yukchi tib'ajileju' a'.
- ³Ex tma Dyos ;Kutjaw b'entju' spik'un! chij. Ex b'entju' spik'un.
- ⁴Tetzunj tka'yinte Dyos b'a'nju' spik'un, eltpa'n ti'ju' qxopin
- ⁵ex oktq'o'n tb'i q'ijtl, atzunju' qxopin oktq'o'n tb'i qonik'an. Aye' ja'lu eb'ent toj tnejel q'ij.
- ⁶Tb'entlenxi'tzun ja'lu tma Dyos: Kutb'ent jun aq'pub'lteju' a' tu'ntzun kykyejten toj kab'e' tnej, chij. Ex b'ent ikju'.
- ⁷Tb'inch'a Dyos jun aq'pub'lkyeju' a': jun tnej kyejten tjaq'xi'ju' aq'pub'l, atzunju' jun tnejtel kyejten tib'aj.
- ⁸Atzunju' aq'pub'l oktq'o'n tb'i kya'j. Aju' lu b'ent toj tkab' q'ij.
- ⁹Tb'entlenxi'tzun ja'lu tma Qman Dyos: Aju' a' makyejten tjaq'xi' kya'j b'uyinktib' junx, tu'ntzun tkyej tpa'ntib'u' tzqij, chij. Ex b'ent ikju'.
- ¹⁰Tkyejlenxi'tzun tpa'ntib'u' tzqij, oktq'o'n Qman Dyos tb'i tx'otx', atzunju' a' tb'jo'klenxi' tb'uyi'n tib' junx oktq'o'n tb'i ninnjab'. Tetzunj tka'yinte Qman Dyos qa b'a'nile tkyaqil,
- ¹¹tma: Kuktzaj ch'iy tkyaqil awal twitz tx'otx': e' k'ul tu'n kq'onte kyijajil exqe' tze tu'n kwitzan tu'ntzun kq'onte kyijajil kse'nx tyajajil junjun, chij. Ex b'ent ikju'.
- ¹²Ex tzaj ch'iy tkyaqil awal twitz tx'otx': e' k'ul ju' inq'o'n kyijajil, ex e'tze tu'n kwitzan. Tetzunj tka'yinte Qman Dyos ja'lu b'a'n ela' toj twitz.
- ¹³Aye' ja'lu eb'ent toj toxi'n q'ij.
- ¹⁴Tmatzun Dyostzu': Kuky b'entu' spik'un twitz kya'j, tu'ntzun tpa'ntetib'u' q'ijtl ti'ju' qonik'an; ex tu'n kyajb'en te echb'il kyeju' tajlal q'ij, ex tajlal ab'q'i, ex tu'n kyajb'en te yek'b'il kyeju' tq'ijlalil jb'alil ex q'ijal.

- 15 Ex tu'n kyqoptz'aj twitz kya'j tu'ntzun t-spik'e'ju' twitz tx'otx', chij. Ex b'ent ikju'.
- 16 E'kub' tb'inha'n Qman Dyos kab'e' spik'un, jun nimin tu'n tk'ant twitz tx'otx' te q'ijtl, atzun jun b'o's tu'n tk'ant te qonik'an. Ex ikx e'kub' tb'inha'nju' che'w.
- 17 E'kub' tq'o'n Dyos spik'un twitz kya'j tu'n kyk'ant twitz tx'otx'
- 18 te q'ijtl ex te qonik'an, ex tu'n tel tpa'ntib'u' spik'un ti'ju' qxopin. Ex b'a'n ela' toj twitz.
- 19 Aye' ja'lu eb'ent toj tkyaji'n q'ij.
- 20 Ex tmatl Dyos kjalul: Kukyjaw b'ent tkyaqil kyyajajil txkup toj a', ex ikx kukyjaw b'ent pich' tu'n kylipan tib'ajile tx'otx', chij. Ex b'ent ikju'.
- 21 E'tch'isa Dyos nimaqtxkup toj ninnjab', kykyaqilu' kyyajajil txkup eb'jaw b'ent toj a'. E'tch'isa tkyaqil kyyajajil pich'. Tetzunj tka'yinte Dyos tkyaqil ja'lu b'a'nile,
- 22 e'kub' tky'i'wla'n kykyaqilu' txkup e'kub' tb'inha'n, tma kjalul: che chmet-xu' kyal tu'n kynuju' ninnjab' kyu'n, ex tu'n kten nim pich' toj tkyaqil twitz tx'otx', chij.
- 23 Aye' ja'lu eb'ent toj tjwe'yi'n q'ij.
- 24 Ex tmatl Qman Dyos kjalul: ch'isama tkyaqil kyyajil txkup: e'txkup tu'n kyalumanjtz, e'txkup tu'n kten toj k'ul, ex e'txkup tu'n kqititinje' twitz tx'otx', chij. Ex b'ent ikju'.
- 25 E'kub' tb'inha'n Dyos txkup lu, ex tkyaqil b'a'nile ela' toj twitz.
- 26 Tmatzun Dyostzu': Atzu'n ja'lo qb'inchaku'ju' wnaq ik tilb'ilalu' kse'nqe. Ex ate ktenb'il toklen kyib'aj kyix, kyib'aj pich', kyib'aj txkup aluma'nqe', kyib'aj tojk'ul txkup, ex kyib'aju' txkup qititin kyel twitz tx'otx', chij.
- 27 Tej tkub' tb'inha'n Qman Dyos wnaq, kub' tb'inha'n kse'nxu' tilb'ilal; kub' tb'inha'n ichan ex qya,
- 28 e'kub' tky'i'wla'ntzuntz kyu'nju' yol lu: che chmet-xu' kyk'wale' tu'n tnoj twitz tx'otx' kyu'ne, ex che kawinqe'ye' twitz. Toj kq'ob'e' che kjela'ju' kyix, e'pich', ex kykyaqilu' txkup inche qititinje twitz tx'otx', chij.
- 29 Ex tzaj tma'ntl Qman Dyos kye: Kyb'intzpeye', tkyaqilu' awal twitz tx'otx' nkyq'o'n kyijajil, ex kykyaqil tqan lob'j che kxe'lnq'o'ne' te k'a'chb'il kyeye'.
- 30 Atzu'n kyeju' tojk'ul txkup, exqe' nche qititinje twitz tx'otx' exqe' pich', aju' cha'x k'ul kxe'l nq'o'ne' te k'a'chb'ilkye, chij. Ikytzun b'aj ju'.
- 31 Tkyaqiltzu'n matxi'toq b'aj tb'inha'n Qman Dyos majx b'a'n ela' toj twitz. Aye'tzun eb'aj b'entju' toj twaqaqi'n q'ij.

Gn 2

- ¹Iktzun tu'me'lu' tej kyb'aj b'entju' kya'j ex tx'otx', ex tkyaqilju' ati kwitz.
- ²Tojtzun twuqi'n q'ij ojlan Qman Dyos, qu'n tkyaqilju' taq'un matxi'toq b'ajb'ent.
- ³Kub'tzun tky'i'wla'n Dyos twuqi'n q'ij ex tma qa nim toklenju' q'ij lu ex xjan, qu'n a q'iju' tojlan tej tb'aj b'ent tkyaqilju' tch'isb'en.
- ⁴A tqanil ja'lu ti'ju' ch'isb'ente kya'j ex tx'otx'.

Tej atitoqu' wnaq toj Eden

Tej tkub' tb'inha'n Qman Dyos kya'j ex tx'otx',

- ⁵mixtoqti' awal ex na'mxtoq ttzaj puqli k'ul twitz, qu'n na'mxtoq ttzaj jb'al tu'n Dyos Manb'aj, ex mix-a'lo'toq jun xjal tu'n taq'unante twitz tx'otx'.
- ⁶Atitoqtzun a' in jatz toj tx'otx', atoqtzun in ak'sante tx'otx'ju'.
- ⁷Kub' b'inha'ntzun ichantz tu'n Dyos Manb'aj ex axu' tx'otx' ajb'en tu'n te ttx'otx'al, xi'tzun t-xupi'n t-xewtzun' toj ttxa'n te tchwinqlal. Iktzu'n tzyeta' tanq'in tnejel wnaqju'.
- ⁸Ex kub' tawa'n Qman Dyos jun tnej awal toj ju' jun tnej tx'otx' Eden, ju' ati toj tjawetzq'ij, atzuntzu' kub'a' tq'o'na' ju' ichan matxitoq kub' tb'inha'n.
- ⁹Ex tch'isa Dyos tkyaqil kyyajil tze tb'anilxi'x kywitz te lob'j. Atzu'n toj tnky'ajchaqilju' awal, kub' tq'o'n Qman Dyosju' tze te chwinqlal exju' tze tu'n tel tniky'tzilju' b'a'n exju' myab'a'n.
- ¹⁰Atitoqtzun jun nin a' in jatz anq'in toj Eden te a'lil teju' awal, aju' nin a' lu in taq'pu'n tib' te kyaje'.
- ¹¹Aju' tnejel Pison tb'i, in b'et toj tkyaqilju' tx'otx' Ab'ila, jata' q'anpwaq.
- ¹²Tb'anilxi'xte' q'anpwaq ati atzu', ex ikx ati resina naku'j q'ol majx tb'anilxi'x, ex ab'j onise tb'i.
- ¹³Atzunju' tkab' a' Kiyon tb'i, in b'et toj tkyaqilu' tx'otx' Kus.
- ¹⁴Atzunju' toxi'n a' Tikris tb'i, inik' toj tjawetzq'ij teju' tx'otx' Asirya. Atzunju' tkyaji'n a' Ewprates tb'i.
- ¹⁵Tetzunj tkub' q'o'nju' ichan tu'n Dyos Manb'aj toju' awal ati toj Eden tu'n taq'unan twitz ex tu'n t-xq'uwqinte,
- ¹⁶tzaj tq'o'n chaq'b'il te kjal: B'a'n tlo'nteya kywitz kykyaqilju' tqan lob'j ate' toju' awal.
- ¹⁷Atzunju' tze nyek'unte b'a'n ex myab'a'n, lalun txitlo'na twitz. Qu'n qatzun matxitlo'na, axxi'x kkyimela, chi Dyos te.

¹⁸Ex tma Dyos Manb'aj kjalu: Myab'a'nte' tu'n ttenju' ichan tjunal. Kb'el nb'inchane' jun t-xq'lab' tu'n tonin ti'j kse'nxju' nojqelan te, chij.

¹⁹⁻²⁰Ti'jtzunju' tx'otx' e'kub' tb'inchan' Qman Dyos kykyaqil txkup ex kykyaqil pich', eb'aj tzajtiq'i'ntzuntz twitzju' ichan tu'n toktjyo'n kyb'i. Aju' ichan okq'onte kyb'i kykyaqilju' txkup b'a'n kyalumet, kyb'i kykyaqil pich' ex kyb'i kykyaqil tojk'ul txkup, atzunju' kyb'i oktq'o'n axtzun kyb'iju' kyajten. Kxoltzu'n kykyaqilju' txkup lu, mix-a'lo'x te' jun tu'n tonin ti'j kse'nxju' in nojqelan te.

²¹Kub'tzun twat-sa'n Qman Dyos ichan, tetzunj b'a'n watltoq, jatztiq'i'n junju' tchil ex kyej tmujb'a'ntlu' tchib'jil kse'nxju' tten.

²²Atzunju' tchil kub' tb'inchan' Qman Dyos te jun qya. Xitq'o'ntzuntz teju' ichan,

²³tmatzun ichantz tej tok tka'yi'n: ¡Ate' lu nb'aqilku'xi'xe' ex nchib'jilku'xi'xe'! Ex a tb'iju' k'okyel qya, qu'n ti'ju' ichan sela' iq'i'n tu'n Qman Dyos, chij.

²⁴Qu'mtzun kjel tq'o'nte ichan tman ex ttxu tu'n tmje tuk'i'l t-xu'jil, che okyeltzuntz naq jun wnaqqe'.

²⁵Āb'iqlqe'toqtzunju' ichan exju' qya, ex mixtoqti' kych'ixaw tu'n āb'iqliqe'.

Gn 3

Min xikynima'n Adan ex Eb'a tchaq'b'il Qman Dyos

¹Kxol kykyaqilju' tojk'ul txkup e'kub' tb'inchan' Dyos Manb'aj, a kanju' tx'yanxi'x tuk'i'l, xitqani'ntzuntz teju' qya: —¿Ojepe'lo txitma'n Dyos kyeye' qa taq'wix tu'n t-xi' klo'nju'ye' tkyaqil lob'j kwitzju' tze ate' toj awal?, chij.

²Atzunju' qya xittzaq'we'n te: —B'a'nte' tu'n qlo'nnteye' kwitz alkyexku' tze,

³naq o'kx min q'o'nju' tu'n qlo'nnteye' a twitzju' tze ati toj nky'ajchaq awal. Qu'n tzaj tma'n Dyos qeye' tu'n lalun txi' qlo'ne', ex tu'n mitz'oka' qmko'ne' tze lu, tu'ntzun miqo' kyima'ye', chij.

⁴Atzunju' kan xitma'n teju' qya: —Naq tak'a'nte'. Layna' che kyimkye'.

⁵Ojtzqi'na' tu'nte Dyos qama txikylo'ne' twitzju' tze lu k'elel kynik'e' ti'ju' b'a'n ex ti'ju' myab'a'n, che okyeltzuntze' kse'nxte Dyos, chiju' kan.

⁶Majxtzun achb'ajilxi'x ela'ju' lob'j toj twitzju' qya, qu'mtzun pon tk'u'j ti'j tu'n t-xi' tlo'n ex tu'n ttenxi'xtl ttab'l. Qu'mtzun xi' t'uxilte jun lob'j, xitlo'ntzuntz, xitq'o'n te tchmil ex ikxju' tchmil xitlo'n.

⁷Textzu'n kmuj lu spik'e' kyuky'i'l kykab'il, eltzun knik'tzu' qa āb'iqliqe'toq. E'oktentzuntz tzolteju' t-xaq iw te kutxb'ilkye.

⁸Tojtzunju' kmuj ajttzaj kq'iq' te qale intoq b'et Dyos Manb'aj toj awal. Tetzunj t-xikyb'i'nju' ichan tuk'i'lju' t-xu'jil eb'ajkub' ewan twitz Qman Dyos, okx kyewa'ntzun kyib'tz kxolju' tze toju' awal.

- ⁹Txkonjtztzun ichantzu' tu'n Dyos Manb'aj: —¿Ja tu'me'l ta'ya?, chij.
- ¹⁰Atzunju' ichan xittzaq'we'n: —Machin xob'e' tej xinb'i'ne' in b'eta toj awal, qu'mtzun machin kub' ewane' twitza qu'n x̄b'iqli qine', chij.
- ¹¹Atzunte Dyos xitqani'n te: —¿Alkyetzun xiq'mante teya qa x̄b'iqliya? ¿Mujqa matxi' txi' tlo'na twitzju' tze xini nma'ne' teya tu'n lalun txi' tlo'na?, chij.
- ¹²Atzunju' ichan xittzaq'we'n: —Anate' qya tzaj tq'o'na te wuk'i'le' saj q'onteju' lob'j weye', qu'mtzun matxinlo'ne', chij.
- ¹³Atzunte Dyos Manb'aj xitqani'n teju' qya: —¿Tiqu'n xtb'inchaju'ya lu?, chij. Atzunju' qya xittzaq'we'n: —Matxinlo'ne' qu'n machin kub't-sb'u'nju'ye' kan, chij.
- ¹⁴Xitzun tma'n Qman Dyostz teju' kan: —Tu'ntzunte' xtb'inchaya lu, o'kx tib'aja kyjelten taq'wixil kyxol kykyaqilu' txkup. Ex texju' kmuj ja'lo noq ktjqu' tib'a twitz tx'otx' tu'n tb'eta ex noq quq twaya toj tkyaqilju' tchwinqlala.
- ¹⁵Ex kjelten q'oj kyxole' ja'lo tuk'i'lju' qya, ex ikx kyuk'i'lju' tyajajila ex tyajajilju' qya. Kb'el pch'u'n twi'ya tu'n tyajajilju' qya. Atzunta k'okyel ttx'a'na t-xe tqan, chij.
- ¹⁶Atzu'n teju' qya tzaj tma'n: —Atzunta ajtoka ch'onwi', kyajtela ex toj k'ixk'oj che itz'jela' tala. Atzu'n ttzajlb'ila o'kxtzu' knetela' tuk'i'l tchmila, ex ate kkawil tib'aja, chi Dyos te.
- ¹⁷Atzu'n teju' ichan tzaj tma'n: —Atzunta mana' txi' tb'i'nju'ya t-xu'jila ex matxitlo'na twitzju' tze xini nma'ne' teya tu'n lalun txi' tlo'na, qu'mtzun kyajtelju' tx'otx' tu'n tpaja. K'aq'unala kuw tu'n tkanb'etu' k'a'chb'ilteya twitz toj tkyaqil tchwinqlala.
- ¹⁸Ktzajel puqli ch'i'x ex taq'wix k'ul twitzju' tx'otx' noqx tu'n tyajtiya, ex a ktwaju'ya awal nche tzaj ch'iy toj kojb'il.
- ¹⁹K'elel a' tplaja tu'n twana twitzju' tx'otx' tzmaji'j ajtanj jumajtl ti'ja toj tx'otx', qu'n anatzu' tzajna'ya. Qu'n tx'otx'naya, ex kb'enteljumajtla te tx'otx', chij.
- ²⁰Oktzun tq'o'n Adan tb'iju' t-xu'jil, Eb'a, qu'n ate Eb'a ok te txub'aj kye kykyaqil xjal.
- ²¹Atzunte Dyos kub' tb'inha'n kytz'umal txkup tu'n tajb'en te kutxb'ilteju' ichan tuk'i'lju' t-xu'jil,
- ²²ex tma Dyos: Aju' wnaq ikxju' kse'n ayo' ja'lo, qu'n matxi' tz'el tnik' ti'ju' b'a'n ex ti'ju' myab'a'n. Ex jaku'pe' tzaq'pontl tq'ob' ti'j twitzju' tze te chwinqlal tu'n txi' tlo'n, jaku'tzun tz'anq'intzu' tejumajx, chi Dyos.
- ²³Qu'mtzun etz t-xla'ja'n Qman Dyos wnaq toju' awal ati toj Eden. Ok tq'o'ntzuntz aq'unal twitzju' tx'otx' jaxju' tzajna' ttx'otx'al.

²⁴Texlenxi'tzun t-xla'ja'nju' wnaq, e'kub'tq'o'n jte' kyerb'in toj tjawetzq'ij teju' awal, tuk'i'l jun k'uǎtx'e'nb'il inxi'xtoq jyon ex nb'et toj tkyaqil plaj, tu'ntzun mix-a'lo' jun tu'n tpon lq'e tk'etzju' tze te chwinqlal.

Gn 4

Kayin tuk'i'l Ab'el

¹Tetzunj tkub' kǎe ichan tuk'i'l Eb'a ju' t-xu'jil, ok Eb'a ch'onwi' ex itz'ji jun tal, ajuj Kayin, tmatzun Eb'atz: Matxi' tzaj q'o'n jun wale' q'a tu'n Qman Dyos, chij.

²Yajxi'tl itz'ji Ab'el ju' titz'in Kayin. Atoq taq'un Ab'elu' k'ik'lel rit, atzunte Kayin aq'unaltoq ti'j awal.

³Tetzunj tb'et q'ij xitiq'i'n Kayin jun toyaj twitz Qman Dyos ti'ju' twitz tawal.

⁴Ex ikxte Ab'el e'xiti'nju' tnejel tal rit tb'anilqexi'x tejun oyaj te Qman Dyos. Atzunte Qman Dyos tzalaj ti'j Ab'el ex ti'ju' toyaj.

⁵Atzu'n ti'j Kayin exju' toyaj minti' tzalaj Qman Dyos. Tu'ntpajtzun ja'lu tzaj ttx'u'jil Kayin ex majx b'aj chukjiju' twitz.

⁶Xitzun tma'n Qman Dyostzu' te: ¿Tiqu'n saja' ttx'u'jila ex majx mab'aj chukji twitza?

⁷Noqwitna' b'a'n ntb'inha'na, mixwitloti' saj ttx'u'jila; qu'mtzun nayonju' il tu'n tkub' ti'ja tu'n, qu'n min ntb'inha'nju'ya b'a'n. Jakuna' kub'te'ti'j tu'na, chij.

⁸Atzun junmaj xitma'n Kayin te Ab'el ju' titz'in: qo'peta pasyalil, chij. Tetzunj ate'toq toj kojil oktzaqpaj ti'ju' titz'in ex kub' tb'yo'n.

⁹Xitzun tqani'n Qman Dyos te Kayin: —¿Jata'ju' titz'ina Ab'el?, chij. Atzunte Kayin xittzaq'we'n: —Jalota'lo, min b'i'n we'wu'n. ¿Ma ayintzuwe' xq'uqilte?, chij.

¹⁰Xitzun tma'n Dyos te: —¿Titiqu'n xtb'inchaju'ya lu? Luju' tchk'el titz'ina xkub' qojli tu'na, injaw tq'ojq'ojel twi' ex intqani'n tu'n nb'inchante'ye' tnik'alilti'j.

¹¹Qu'mtzun kjelten taq'wixil tib'aja, ex lay tentla toju' tx'otx' xxik'wanteju' tchk'el titz'ina xkub' tb'yo'na.

¹²Maskye matz'aq'unana' twitzu' tx'otx', lay witzantlaju' tawala. Naq kb'etenjeb'ila toj tkyaqil twitz tx'otx' ex layx tz'ojlana, chij te.

¹³Xitzun ttzaq'we'n Kayin te Qman Dyos: —Nimxi'xte' tz'e'ysb'il witzb'aj lu, layx tzik'x wu'ne'.

¹⁴Matxi' chin etztq'o'na ti'jxi'ju' tx'otx' lu, matzunlo chinxe' b'etinjeb'il toj tkyaqil twitz tx'otx' najchaq twitza, layxlo chin ojlane'. Alchaqxtzunlo qwitzku' machin oka' yale' chin b'el tb'yo'ne', chij.

¹⁵Atzunte Qman Dyos xitzaq'we'n te: —Qa ati jun makub' b'yonteya, wuq maj kb'el tz'e'yset twitz, chij. Ex oktq'o'n Dyos jun techal Kayin, se'nku'tzun alchaqx qwitz matz'oka'yal, lay kub' b'yo'n.

¹⁶Ik'b'ettzun Ka'yintz jayolina' tuk'i'l Qman Dyos, ex atzu' xa' najal toju' tx'otx' Nod, ju' ati toj tjawetzq'ij te Eden.

Aye' tyajajil Kayin

¹⁷Tetzunj t-xi' ttzyu'n Kayin t-xu'jil, ok ch'onwi' ex itz'ji jun tal aju' Enok. B'ent jun nintnam tu'n Kayin, Enok tb'i oktq'o'n, kse'nxju' tb'i tk'wal.

¹⁸Ate Enok tman Irad, atzunte Irad, tman Mewjael, atzunte Mewjael tman Metusael, atzunte Metusael tman Lamek.

¹⁹Kab'e' t-xu'jil Lamek ten. Ada tb'iju' jun, atzu'n juntel Sila.

²⁰Itz'ji jun tal Ada, aju' Jab'al. Ate Jab'al manb'aj kyeju' nche najan kyoj pach xb'alun ex k'ik'lel wakxqe'.

²¹Itz'ji jun titz'in Jab'al, Jub'al tb'i ok, ate Jub'al manb'aj kye aj chnab' q'ajtzal arpa ex xux.

²²Ex ikxte Sila itz'ji jun tal Tub'al-kayin tb'i, aq'unan ti'j k'uxb'il ex intoq che b'ent chukchaq ti'xti' tu'n, ti'j q'ank'uxb'il ex junjuntl k'uxb'il. Itz'ji jun tanab' Tub'al-kayin, Naama tb'i.

²³Atzun jumaj xitma'n Lamek kyeju' t-xu'jil, Ada ex Sila: Kyb'intzpe'kye', lu junwe' xb'ajwe: makub' nb'yo'ne' jun ichan qu'n machin k'ixb'ie' tu'n. Ex makub' nb'yo'ne' jun q'a qu'n machin oktb'yo'ne'.

²⁴Qa wuq maj kb'el tz'e'ysa'n twitz jun xjal tu'n tpaj Kayin, atzu'n tu'n npaje', oxnaq wuqlajoj (77) maj kb'el tz'e'ysa'n twitz jun xjal, chij kye.

Toxi'n tk'wal Adan tuk'i'l Eb'a

²⁵Xittzyu'n jumajtl Adan t-xu'jil aju' Eb'a. Atzunte Eb'a itz'ji juntl tal, ex a tb'iju' oktq'o'n Set qu'n tma: Matxi' tzaj q'o'n juntl wale' tu'n Qman Dyos te t-xel Ab'el, aju' kub' tb'yo'n Kayin, chij.

²⁶Atzunte Set itz'ji jun tk'wal, ex oktq'o'n tb'i Enos. Atxi'xtzu'n ttzajlen qe tu'n kyk'ulun xjal te Dyos Manb'aj.

Gn 5

Aye' tyajajil Adan

(1 Cr 1.1-4)

¹Aye' kyb'i tyajajil Adan ja'lu. Tej tkub' tb'incha'n Dyosju' wnaq, ikxi'x tilb'ilalju' kub' tb'incha'n kse'nxju' te;

- ²e'kub' tb'incha'n ichan ex qya, e'kub' tky'i'wla'ntzuntz. Tojtzunju' q'ij tej kykub' tb'incha'n Qman Dyos, tma: a kyb'iju' k'okyel, wnaq, chij.
- ³Tetoq qaqnaq lajoj (130) ab'q'i Adan tej titz'jiju' tk'wal ikxi'x ka'yi'nju' kse'nte, a tb'iju' oktq'o'n, Set.
- ⁴Tib'ajxi'tzuntl ja'lu, anq'in kab'k'al (800) ab'q'itl Adan ex e'itz'jitl tk'wal ex tmyal;
- ⁵qu'mtzun anq'in kab'k'al qaqnaq lajoj (930) ab'q'i Adan tu'n tkyaqil; kyimtzuntz.
- ⁶Atzunte Set tetoq jo'naq jo' (105) ab'q'i tej titz'ji Enos ju' tk'wal.
- ⁷Tib'ajxi'tzuntl ja'lu, anq'in kab'k'al wuq (807) ab'q'itl Set, ex e'itz'jitl tk'wal ex tmyal;
- ⁸qu'mtzun anq'in kab'k'al jo'naq kab'lajoj (912) ab'q'i Set tu'n tkyaqil; kyimtzuntz.
- ⁹Atzunte Enos tetoq kyajnaq lajoj (90) ab'q'i tej titz'ji Kaynan ju' tk'wal.
- ¹⁰Tib'ajxi'tzuntl ja'lu, anq'in kab'k'al o'lajoj (815) ab'q'itl Enos, ex e'itz'jitl tk'wal ex tmyal;
- ¹¹qu'mtzun anq'in kab'k'al jo'naq jo' (905) ab'q'i Enos tu'n tkyaqil; kyimtzuntz.
- ¹²Atzunte Kaynan tetoq oxnaq lajoj (70) ab'q'i tej titz'ji Maalalel ju' tk'wal.
- ¹³Tib'ajxi'tzuntl ja'lu, anq'in kab'k'al kab'naq (840) ab'q'itl Kaynan, ex e'itz'jitl tk'wal ex tmyal;
- ¹⁴qu'mtzun anq'in kab'k'al jo'naq lajoj (910) ab'q'i Kaynan tu'n tkyaqil; kyimtzuntz.
- ¹⁵Atzunte Maalalel tetoq oxnaq jwe' (65) ab'q'i tej titz'ji Jared ju' tk'wal.
- ¹⁶Tib'ajxi'tzuntl ja'lu, anq'in kab'k'al junaq lajoj (830) ab'q'itl Maalalel, ex e'itz'jitl tk'wal ex tmyal;
- ¹⁷qu'mtzun anq'in kab'k'al kyajnaq o'lajoj (895) ab'q'i Maalalel tu'n tkyaqil; kyimtzuntz.
- ¹⁸Atzunte Jared tetoq wajxaqnaq kab'e' (162) ab'q'i tej titz'ji Enok ju' tk'wal.
- ¹⁹Tib'ajxi'tzuntl ja'lu anq'in kab'k'al (800) ab'q'itl Jared, ex e'itz'jitl tk'wal ex tmyal.
- ²⁰Qu'mtzun kab'k'al wajxaqnaq kab'e' (962) ab'q'i tu'n tkyaqil; kyimtzuntz.
- ²¹Atzunte Enok tetoq oxnaq jwe' (65) ab'q'i tej titz'ji Matusalen ju' tk'wal.
- ²²Anq'in Enok kse'nxju' tb'is tk'u'j Dyos. Titz'jlenxi'tzun Matusalen, anq'in o'lajnaq (300) ab'q'itl Enok, ex e'itz'jitl tk'wal ex tmyal;

- ²³qu'mtzun anq'in wajxaqlajnaq jwe' (365) ab'q'i Enok tu'n tkyaqil.
- ²⁴Tu'ntzunju' anq'in Enok kse'nxju' tajb'il Dyos, naq kub'naj, qu'n ax Dyos xi' iq'inte.
- ²⁵Atzunte Matusalen tetoq b'eljojnaq wuq (187) ab'q'i tej titz'ji Lamek ju' tk'wal.
- ²⁶Tib'ajxi'tzuntl ja'lu anq'in junk'al b'eljlajojnaq kab'e' (782) ab'q'itl Matusalen ex e'itz'jitl tk'wal ex tmyal;
- ²⁷qu'mtzun anq'in kab'k'al wajxaqnaq b'eljoj (969) ab'q'i Matusalen tu'n tkyaqil; kyimtzuntz.
- ²⁸Atzunte Lamek tetoq b'eljojnaq kab'e' (182) ab'q'i tej titz'ji jun tk'wal,
- ²⁹a tb'iju' oktq'o'n, Noe, qu'n tma: Kkletel qi'j tu'nju' k'wal lu teju' kuw aq'until in qb'incha'n twitzu' tx'otx' ju' kyej qani'n taq'wixil tib'aj tu'n Qman Dyos, chij.
- ³⁰Titz'jlenxi'tzun Noe anq'in junk'al b'eljojnaq o'lajoj (595) ab'q'itl Lamek, ex e'itz'jitl tk'wal ex tmyal;
- ³¹qu'mtzun anq'in junk'al wajxaqlajnaq wuqlajoj (777) ab'q'i Lamek tu'n tkyaqil; kyimtzuntz.
- ³²Atzunte Noe tetoq junk'al jo'naq (500) ab'q'i tej kyitz'jiju' tk'wal, aye': Sem, Kam ex Japet.

Gn 6

Kyb'inchb'en xjal myab'a'n

- ¹Tej kyaq' chmetelju' xjal twitz tx'otx', eb'aj itz'ji kmyal.
- ²Aye'tzunju' xjal tk'wal Dyos Manb'aj okb'aj kwitz kyiju' txin lu qu'n tb'anilqe'xi'xtoq. B'jaw ksk'o'ntzuntz kxol aye'ju' b'ajkub' toj kwitz, ex e'mje kyuk'i'l.
- ³Tmatzun Qman Dyostzu': Lay waje' tu'n tanq'inju' wnaq tejumajx qu'n noqna' tx'otx' te. Qu'mtzun naq qaanaq (120) ab'q'i tu'n tanq'in ja'lo, chi Qman Dyos.
- ⁴Tetzunj kmjeju' tk'wal Qman Dyos kyuk'i'lju' kmyal xjal e'itz'ji kyk'wal, aye'tzun xjalju' b'aj ch'iy kwe' twitz tx'otx', majxtoq kuwqe' tu'n kykawin kyib'aj xjal ojtxi'.
- ⁵Tetzunj tka'yinte Qman Dyos nimxi'xtoqu' il nkyb'incha'n xjal twitz tx'otx' ex o'kxtoqtzu' toka' kywitz ti'ju' myab'a'n,
- ⁶tzaj tb'is Qman Dyos tu'ntpaj kub' tb'incha'nju' wnaq. Majx exch'yon toj tanmi,
- ⁷tmatzuntz: Kb'el nxitu'ne' wnaq kub' nb'incha'ne' twitz tx'otx', ex che b'el nxitu'nju'ye' txkup aluma'nqe', e'txkup nche qititinje twitz tx'otx' exqe' pich'. ;Myab'a'n toj nwitz' tu'nju' e'kub' nb'incha'ne'!, chi Qman Dyos.

⁸Atzunte Noe b'a'n ela' toj twitz Qman Dyos.

Aju' b'ark tb'inchá Noe

⁹⁻¹⁰Oxe' tk'wal Noe e'itz'ji, aye' ja'lu: Sem, Kam, ex Japet. A tqanil ja'lu ti'j tchwinqlal Noe. Majxtoq tnik'alti'j Noe, ex intoq niman te Qman Dyos kukxju'. Naq o'kxte Noe anq'in kse'nx tajb'il Qman Dyos kyxol kykyaqilju' xjal.

¹¹Aye'tzu'n txqantl xjal naqx taq'wixil ex q'oj nkyb'inchá'n twitz tx'otx',

¹²qu'n kykyaqilju' xjal matxi'toq che'x tzpet toj tpimal il. Tetzunj tka'yinte Qman Dyos nimxi'xju' il twitz tx'otx',

¹³tmatzuntz te Noe: Matxi' kub' nxima'ne' tu'n kykub'najset kykyaqilu' xjal. Qu'n nimju' taq'wixil kyu'n twitz tx'otx'. Qu'mtzun che b'el nnajsa'ne' tuk'i'lx'i' tkyaqilju' ati twitz tx'otx'.

¹⁴Atzunta b'inchanku'ya jun b'ark tzisile, b'a'npun tal ja tojxi', tkyaqiltzunju' k'atxa'j teju' b'ark nojsankxa tu'n q'ol, ti'jile ex tojile, tu'n lalun tz'okx a' toj.

¹⁵Kyin b'arkju' kb'el tb'inchá'na kjalú: qaqnaq o'lajoj (135) metr tnuqub', junaq kab'e' tk'i' nik'jan (22.50) metr twitz, atzun oxlajoj tk'i' nik'jan (13.50) metrju' twe'.

¹⁶B'inchanku'ya te oxé' kol, ex q'onkja jun tokexspik'un nik'jan metr tjaq'ku'tzu' twi', ex jun tjpel toj jun plaj.

¹⁷Qu'n ktzajel nq'o'ne' jun ninq'eqjab' ex majx knojel twitz tx'otx' tu'n, tu'ntzun kyb'aji kykyaqilju' ati kychwinqlal toj tkyaqil twitz tx'otx'. Kykyaqiltzunju' ate' twitz tx'otx' che kyimel.

¹⁸Tuk'i'ltzunta kjela' b'entti'ju' nyole', che okyixe' toju' b'ark tuk'i'lju' t-xu'jila, e'tk'wala, exqe' tlib'a.

¹⁹Ex che okyex ti'na tkyaqil kyyajajil txkup ate' twitz tx'otx' toju' b'ark, jun tman ex jun ttxu, tu'ntzun kykyej anq'in junx tuk'i'la.

²⁰Kakab' txkup che okyex tiq'ina ti'j junjun kyyajajil: e'pich', e'txkup aluma'nqe' ex e'txkup nche qititinje twitz tx'otx', tu'ntzun kykyej anq'in.

²¹Ex ikx b'uyinku'ya tkyaqil chukchaq wab'j ex k'u'nxa tu'n tajb'en te kywaye' ex te kwa txkup, chi Qman Dyos te Noe.

²²Atzunte Noe ku chij, tb'inchá tkyaqil kse'nxju' tchaq' Qman Dyos te.

Gn 7

Ninq'eqjab'

¹Yajxi'tzuntl tzaj tma'n Qman Dyos te Noe: Kutokxa toju' b'ark kyuk'i'lju' toj tjaya, qu'n naq o'kxta nanq'ina kse'nxju' wajb'ile' kyxol kykyaqilju' xjal toju' tq'ijlalil ja'lo.

- ²Kxol kykyaqilju' txkup jsoq'qe' iq'inkxa wuq muj, jun tman ex jun ttxu. Atzu'n kxolju' mya jsoq'qe' naq o'kx jun tman ex jun ttxu iq'inkxa.
- ³Ex ikx iq'inkxa wuq muj ti'j junjun tyajajil pich', tu'ntzun tkyej kletju' kyyajajil toj tkyaqil twitz tx'otx'.
- ⁴Qu'n tzul jb'al wu'ne' toj wuq q'ijtel, kab'naq (40) q'ij ex kab'naq (40) qonik'an ktenb'il. ¡Qu'n kykyaqilju' ati kychwinqlal twitz tx'otx' kub'ni nb'incha'ne' che kb'el nxitu'ne'!, chij te.
- ⁵Atzunte Noe tb'incha kse'nxju' tma Qman Dyos te.
- ⁶Tetoq junk'al lajnaq (600) ab'q'i Noe tej tkyej muqliju' tx'otx' tjaq' a' tu'n q'eqjab'.
- ⁷Okxtzun Noetzu' toju' b'ark kyuk'i'lju' tk'wal, exju' t-xu'jil exqe' tlib', tu'n kyklet teju' ninq'eqjab'.
- ⁸Ikqe'xju' txkup jsoq'qe' exqe' mya jsoq'qe', jni'qe'xju' nche lipan, exqe'ju' naq inche qititinje twitz tx'otx'.
- ⁹E'b'jo'kx tuk'i'l Noe toju' b'ark kakab' kyb'aj, jun tman ex jun ttxu kse'nxju' tchaq' Qman Dyos te.
- ¹⁰Tetzunj tjapunju' wuq q'ij tzajtzun q'eqjab'tzu', o'kx taq' jawil chmet a' twitz tx'otx'.
- ¹¹Tojtzunju' twuqlajoji'n q'ij teju' tkab' xjaw, tetoq junk'al lajnaq (600) ab'q'i Noe. Atzun q'iju' eb'jatz laqj t-xiklil a' toj tx'otx' ju' tzajniqe' ti'ju' ninnjab', ex nim jb'al tzaj twitz kya'j.
- ¹²Kab'naq q'ij (40) ex kab'naq (40) qonik'an kub' jb'al twitz tx'otx'.
- ¹³Axtzun q'iju' okx Noe toju' b'ark kyuk'i'lju' tk'wal aye' Sem, Kam, ex Japet, exju' t-xu'jil kyuk'i'lju' oxo' tlib'.
- ¹⁴Ex eb'jo'kx tkyaqil kyyajajil txkup aluma'nqe' ex tojk'ul txkup, e'txkup inche qititinje twitz tx'otx' exqe' pich'.
- ¹⁵Kykyaqilju' txkup lu eb'jo'kx tuk'i'l Noe kakab'chaq kyb'aj toju' b'ark.
- ¹⁶Junjun tman ex junjun ttxu ti'j tkyaqil kyyajajil, kse'nxju' tma Qman Dyos te Noe. Kyb'jo'kxlenxi'tzun kykyaqil, aku'te Qman Dyos kyej jpunte ttziju' b'ark.
- ¹⁷Kab'naq (40) q'ij tenju' q'eqjab' lu. Tetzunj tchmetju' a', jaw tanananju' b'ark tu'n.
- ¹⁸Ljo'ntoq tch'iyxi'xtlju' a', atzunju' b'ark intoq tanananje tib'aj.
- ¹⁹Jaw ch'iyxi'xju' a' expe' majx eb'ajkyaj muqliju' witz nimaqxi'x kywe' tjaq';
- ²⁰kyb'aj kyejlenxi'tzun muqliju' nimaq witz, jax ch'iy wuq metrtlju' a' kyib'ajxi'.

²¹Ikytzun eb'aja' kykyaqilju' xjal toj tkyaqil twitz tx'otx', ex tkyaqil pich', e'txkup aluma'nqe', e'tojk'ul txkup exqe' nche qititinje twitz tx'otx'.

²²Kykyaqilju' ati kychwinqlal twitz tx'otx' ex nche xewti eb'aj kyim.

²³Noq o'kxte Noe kyuk'i'lju' eb'jo'kx tuk'i'l toj b'ark e'kyaj anq'in; kykyaqiltzunju' txqantel majx eb'aj: e'xjal, e'txkup aluma'nqe', e'pich' nche lipan twitz kya'j, exqe' txkup nche qititinje twitz tx'otx'.

²⁴Jwe' xjaw tenju' a' twitz tx'otx'.

Gn 8

Tej tiky'ju' ninq'eqjab'

¹Tzajtzun tna'n Qman Dyos Noe kyuk'i'l kykyaqilju' txkup ate'toq tuk'i'l toju' b'ark. Tzaj tq'o'n kq'iq' twitz tx'otx', o'kx taq' kub'elju' a'.

²E' b'aj jpetju' a' eb'jatz laq toj tx'otx' ex jpetju' ttzi kya'j. Tenetzun jb'altzu'

³ex chab'a taq' kub'elju' a'. Tojtzun jwe' xjaw ljo'ntoq tkub'ju' a'.

⁴Atzunju' b'ark atzu' kyeja' ten tib'aju' witz Ararat toj twuqlajoji'n q'ij teju' twuqi'n xjaw.

⁵Ljo'ntoqtzun tkub' lq'exi'xju' a', tojtzunju' tnejel q'ij teju' tlajoji'n xjaw intoq che q'ancha'lixju' witz nimaq kywe'.

⁶Tb'ajlenxi'tzun kab'naq (40) q'ij, etz tjqo'n Noe tb'entanilju' b'ark kub' tb'incha'n,

⁷ex etz ttzaqpi'n jun joj. Atzunju' joj intoq lik'ik'inje tib'aju' a'. Intoq xi' ex nanjtzi'tj, qu'n intoq nayon tu'n ttzqijju' tx'otx'.

⁸Tetzlenxi'tzun ttzaqpi'n Noeju' joj, etz ttzaqpi'n jun paloms tu'n tka'yinte qa matxi'toq tzqiju' tx'otx'.

⁹Atzunju' paloms anjtz jumajlti'j toju' b'ark, qu'n mixjaloja kneta' jun piñ tx'otx' jatu'n tkub'a' we', qu'n jpu'milextoq tib'aju' tx'otx' tu'n a'. Ezztzun tq'o'n Noe tq'ob' k'molteju' paloms; okx tiq'i'ntzuntz toju' b'ark.

¹⁰Kub'tzun tyo'n Noe wuq q'ijtel ex etz ttzaqpi'n jumajtlju' paloms.

¹¹Kxi'toqtzun qok yupj tej tpon jumajtlju' paloms toj b'ark, iq'i'ntoq jun t-xaq olib'o tu'n toj ttzi. Eltzun tniky' Noetz qa ljo'ntoq ttzqijju' twitz tx'otx'.

¹²Kub' tyo'n Noe wuq q'ijtel, ex etz ttzaqpi'n jumajtlju' paloms. Atzunju' paloms mixti' pontl toju' b'ark.

¹³Tetoq junk'al lajnaq jun (601) ab'q'i Noe tej ttzqijju' tx'otx'. Toj tnejel q'ij teju' tnejel xjaw, ku'tz tiq'i'n Noe twi'ju' b'ark, tiltzuntz qa matxi'toq tzqiju' tx'otx'.

- 14**Tojtzunju' junaq wuq (27) q'ij teju' tkab' xjaw, matxi'toq tzqiju' tx'otx' b'a'nxi'x.
- 15**Tzajtzun tma'n Dyostz te Noe:
- 16**Kutetza ja'lo toju' b'ark tuk'i'l t-xu'jila, e' tk'wala exqe' tlib'a.
- 17**Ex iq'inqe'mitza kykyaqilju' txkup ate'qe'kx tuk'i'la: e'pich', e'txkup aluma'nqe', exqe' nche qititinje twitz tx'otx', tu'n tb'ajx kypa'n kyib' toj tkyaqil twitz tx'otx' ex tu'n kyalan, tu'ntzun kykub' puqli toj tkyaqil twitz tx'otx', chi Dyos te.
- 18**Etztzun Noetzu' toj ju' b'ark tuk'i'lju' t-xu'jil, e'tk'wal exqe'ju' tlib'.
- 19**Ex eb'je'tz kykyaqilju' txkup aluma'nqe', e'tojk'ul txkup, e'txkup nche qititinje twitz tx'otx' exqe' nche lipan twitz kya'j.
- 20**Jawtzun tb'incha'n Noe jun q'olb'eb'l te ninb'ilte Qman Dyos, e'tzajtzun tiq'i'nju' txkup ex e'pich' jsoq'qe', jun ti'j junjun kyyajajil, e'kub' ttz'e'ysa'ntzuntz te jun chojb'il k'ok'sb'il twitz Qman Dyos.
- 21**Atzu'n chojb'il lu, majx k'ok'j ela' toj twitz Qman Dyos, tmatzuntz: Maskye aj ilju' wnaq, lay tzaj ntxko'n jumajtlju'ye' taq'wix tib'aju' tx'otx', qu'naju' ichan ttzajlenx o'kxtzu' nximana' ti'ju' myab'a'n. Ex lay che kub' nnajsa'n jumajtle' txkup kse'n xnb'inchaye' ja'lo, chi Dyos.
- 22**Akxku' atiju' tx'otx', ktenb'il tawal ex ktq'a' twitz; ktenb'el kyaq ex che'w, ktzajel jb'alil ex q'ijal, che tenb'elju' q'ij ex qonik'an kukxju', chi Qman Dyos.

Gn 9

Kyej b'entti'j jun tyol Dyos tuk'i'l Noe

- 1**Kub' ky'i'wla'n Noe tu'n Dyos kyuk'i'lju' tk'wal kyu'nju' yol lu: chechmetx kyk'wale' ex nojx twitz tx'otx' kyu'ne'.
- 2**Kykyaqiltzunju' txkup twitz tx'otx' che xob'el kyeye'. Kykyaqilju' txkup nche lipan twitz kya'j, exqe' ate' twitz tx'otx', exqe' ate' toj ninnjab', toj kyq'ob'e' che kjela'ten.
- 3**Kyk'a'cha' kyib'e' kyij tkyaqil txkup ex chukchaq itzaj kse'nxju' kyyajb'ile', kxel nq'o'ne' kyeye'.
- 4**Naq o'kx mixti' tu'n t-xi' kych'yo'ne' chib'j kukxte'n tuk'i'l chik', qu'n toju' chik' ta' chwinqlal.
- 5**Teyile junjun xjal ex teyile junjun txkup che okyel toj xjel wu'ne' ti'j ju' tchk'el junjunkye'. Teyile junjun xjal che okyel toj xjel wu'ne' tib'aj tchwinqlal twinaqil, chij.
- 6**Qa ati jun makub' tb'yo'n jun xjal, ex ikxte kb'el b'yo'n tu'n juntl xjal, qu'naju' wnaq kub' nb'incha'ne', ikxi'xju' kse'n ayine'.

- ⁷Aye'tzunkye', ¡che chmet-xju' kyk'wale' ex nojx twitz tx'otx' kyu'ne'!, chi Dyos.
- ⁸Tzaj tma'ntl Dyos te Noe ex kyeju' tk'wal:
- ⁹Kyb'intzpe'ye', kjel b'entti'j jun nyole' kyuk'i'le', kyuk'i'lju' kyyajajile',
- ¹⁰ex kyuk'i'l kykyaqilju' txkup eb'je'tz kyuk'i'le' toj b'ark: e'pich', e'txkup alumanaqe', e'tojk'ul txkup ex kyuk'i'lju' ate' toj tkyaqil twitz tx'otx'.
- ¹¹Lay ch'exb'etju' nyole' kjel b'entti'j kyuk'i'le': lay che kub'nxitu'n jumajtlju'ye' wnaq ex txkup tu'n juntl q'eqjab'. Lay tzaj juntl q'eqjab' xitulteju' tx'otx'.
- ¹²Atzun techlal ja'lu ti'ju' nyole' kjel b'entti'j kyuk'i'le' ex kyuk'i'l kykyaqil txkup:
- ¹³matxi' jaw nb'inha'ne' jun qe'nkan toj muj, te techlalju' nyole' kjel b'entti'j tuk'i'lju' tx'otx'.
- ¹⁴Ajttzaj nq'o'ne' muj twitz kya'j, kq'ancha'lixelju' qe'nkan.
- ¹⁵Ktzajeltzun nna'n nyoltzu'ye' xkyej b'entti'j kyuk'i'le' ex kyuk'i'lju' txkup, mixti'tltzunte q'eqjab'tzu' tu'n kykub'naje' tu'n.
- ¹⁶Ajtkub' tenju' qe'nkan toj muj, kxel nka'yine' ex ktzajel nna'nju'ye' nyole' xkyej b'entti'j tejumajx, kyuk'i'l kykyaqil xjal ex kyuk'i'l kykyaqil txkup twitz tx'otx'.
- ¹⁷Atzun techlal nyolju'ye' xkyej b'entti'j kyuk'i'l kykyaqil xjal ex kykyaqil txkup twitz tx'otx', chi Dyos te Noe.

Aye' tk'wal Noe

- ¹⁸Aye' tk'wal Noe ja'lu eb'je'tz tuk'i'l toj b'ark: Sem, Kam ex Japet. Ate Kam manb'aj te Kanaan.
- ¹⁹Aye'tzun oxe' tk'wal Noeju'; kyu'ntzunju' kyyajajil xechmeta' jumajtlu' xjal twitz tx'otx'.
- ²⁰Aq'witzun Noetzu' aq'unalte tx'otx' ex oktawa'n lob'j ub'a.
- ²¹Jun q'ij xitk'wa'n Noe ta'l ub'a ex tzyet twi' tu'n, kub' tz'aq x'b'iqli toju' tpach xb'alun.
- ²²Tetzunj tlonte Kam, ju' manb'aj te Kanaan, x'b'iqlitoqju' tman, etz ex xi' q'malte kyeju' kab'e'tl ttzik.
- ²³Aye'tzunkye Sem ex Japet tzaj kyiq'i'n jun pinpa't, jax kyq'o'ntzuntz ti'j kyqul ex b'aj kyktxu'n kyman tu'n. Ex tu'n miche oka' ka'yin ti'ju' kyman x'b'iqlitoq, ky'i'xi' exab'et tk'etz nche ka'yinx toj jun plajxi'tel.
- ²⁴Tetzunj tel toj twi' Noe, tb'i titi' b'ajte tk'wal b'o'sxi'x ti'j,
- ²⁵tma'tzuntz: ¡Taq'wixilte' ktzajel tib'aj Kanaan! ¡K'okyel te k'ayi'n majen kye lq'o'n kymajen ttzik!, chij.

²⁶Tmatl Noe kjalu: Awttzun Dyos Manb'aj Ndyose' ky'i'wlante Sem, ex tu'n tok Kanaan te tmajen.

²⁷Awt Dyos jaw laq'b'a'nkye ex chmet-sankye tyajajil Japet; najanxwit kyoju' tnajb'il Sem, ex tu'n tok Kanaan te tmajen, chij.

²⁸Tik'lenxi'tzunju' ninq'eqjab', anq'in wuqlajnaq lajoj (350) ab'q'itl Noe.

²⁹Tetzun kab'k'al wuqnaq lajoj (950) ab'q'i tej tkyim.

Gn 10

Tyajajil Noe

(1 Cr 1.5-23)

¹Aye' kyyajajil Sem, Kam ex Japet ja'lu, aye' tk'wal Noe, qu'n tik'lenxi' ninq'eqjab' eb'aj itz'ji kyk'wal.

²Aye' tk'wal Japet ja'lu: Komer, Makok, Maday, Javan, Tub'al, Mesek ex Tiras.

³Aye'tzu'n tk'wal Komer aye': Askyenas, Ripat ex Tokarma.

⁴Aye'tzu'n tk'wal Javan aye': Elisa, Tarsis, Kyitim ex Rodanim.

⁵Aye'tzun tyajajil Japetju', e'kub' najan toj tkyaqilju' mlaj, teyile junjun nimaqtnam ex k'loj kywitze'l kyib' najlqe' tojilex kytx'otx' nche yolin tojilex kyyol.

⁶Aye'tzunju' tk'wal Kam aye': Kus, Misraim, Put ex Kanaan.

⁷Aye'tzu'n tk'wal Kus aye': Seb'a, Ab'ila, Sab'ta, Raama ex Sab'teka. Aye'tzu'n tk'wal Raama aye': Seb'a ex Dedan.

⁸Ate Kus tman Nimrod, ju' tnejel ichan nimpumal ten twitz tx'otx'.

⁹Ok Nimrod te jun nimaq ub'al tu'n t-xtalb'il Dyos. Ti'jtzun ja'lu in tzaja'ju' yol in q'umli: Kse'nte Nimrod naq tu'n t-xtalb'il Qman Dyos ok te jun nimaq ub'al, chij.

¹⁰Atzu' kawina' tnejelxi'x kyoju' nimaqtnam: B'ab'el, Erek, Akad ex Kalne, ju' ate' toj tx'otx' Sinar.

¹¹Etz toju' jun tnej tx'otx' lu, pontzuntz toj Sirya, ex e'jaw tb'incha'nju' nimaqtnam Ninib'e, Reob'ot-Ir ex Kala,

¹²extzunju' nintnam Resen, ju' ati kyxol Ninib'e ex Kala.

¹³Atzunte Misraim manb'aj kye ludey, anamey, leab'ita, naptwita,

¹⁴patrusey, kaslwita exqe' kaptorita. Kyi'jtzun jatzajna'qe' pilistey.

¹⁵Ate Kanaan manb'aj kye Sidon ex Et. Ate Sidon tnejel k'wa'lb'aj.

¹⁶Ti'j Kanaan tzajna'qe' jeb'usey, amorey, jerjesey,

- ¹⁷eb'ey, arasey, siney,
- ¹⁸arb'adey, aj Semarey ex amatey. Yajxi'tzuntl b'ajx kyslamu'nkyib' kyyajajil Kanaan.
- ¹⁹Pomnixju' kytx'otx' aj Kanaan tu'me'lju' tx'otx' Kerar, xinix tk'etzju' nintnam Sidon ex pomnix jata'ju' tnam Kasa, xinix kyu'me'l nimaqtnam Sodom, Komor, Adma ex Seb'oyim, pomnixtzuntz tk'etzju' tnam Lasa.
- ²⁰Aye'tzun tyajajil Kam ju', teyile junjun nimaqtnam ex tk'ol kywitze'l kyib' najlqe' tojilex kytx'otx', nche yolin tojilex kyyol.
- ²¹Ex ikx e'itz'ji tk'wal Sem ju' ttzik Japet. Kykyaqilxju' tk'wal Eb'er atzu' tzajna' kyyajil ti'j Sem.
- ²²Aye' tk'wal Sem ja'lu: Elam, Asur, Arpaksad, Lud ex Aram.
- ²³Aye'tzu'n tk'wal Aram aye': Us, Ul, Keter ex Mas.
- ²⁴Ate Arpaksad tman Sala, atzunte Sala tman Eb'er.
- ²⁵Yajxi'tzuntel e'itz'ji kab'e' tk'wal Eb'er:aju' jun Pelej tb'i okq'o'n, qu'n a tq'ijlalilu' b'aj kpa'n xjal ktx'otx', atzu'n titz'in, Joktan tb'i.
- ²⁶Ate Joktan manb'aj kye Almodad, Selep, Asar-mab'et, Jera,
- ²⁷Adoram, Usal, Dikla,
- ²⁸Ob'al, Ab'imaël, Seb'a,
- ²⁹Opir, Ab'ila ex Job'ab'. Aye'tzun tk'wal Joktan ju',
- ³⁰atzu' e'najana' toju' tx'otx' tzajnix tk'etzju' tx'otx' Mesa, pomnix tu'me'lju' tx'otx' Separ, ju' ati nimaq witz toj, ati toj tjawetzq'ij.
- ³¹Aye'tzun tyajajil Sem ju', teyile junjun nimaqtnam ex k'loj kywitze'l kyib' najlqe' tojilex kytx'otx', nche yolin tojilex kyyol.
- ³²Aye'tzun kyyajajil tk'wal Noeju', teyile junjun k'loj kse'nxu' ja tzajna' kyyajajil, najlqe' tojilex kytx'otx'. Qu'n tik'lenxi'ju' ninq'eqjab' b'ajx kypa'n kyib' ex eb'aj b'ent txqan nimaqtnam kyu'n toj tkyaqil twitz tx'otx'.

Gn 11

Jaw b'incha'n jun ja nimin twe' B'ab'el

- ¹Kykyaqiltzunju' xjal toju' tq'ijlalil ojtxi' toj tkyaqil twitz tx'otx', intoq che yolin toj junx yol.
- ²Tetzunj kyetz toju' tx'otx' ati toj tjawetzq'ij, knet jun plan tx'otx' kyu'n toju' jun nej tx'otx' Sinar, atzuntzu' e'kub'a' najan.

³Jun q'ij b'aj kma'n kxolilex: Qo'qe' b'inchal ladris ex qtzq'ajsaku' toj q'aq', chechij. Qu'mtzun ladrisju' ajb'en kyu'n te t-xel ab'j, ex q'eq q'ol ajb'en kyu'n te t-xel meskl.

⁴Kymatzuntz: Kukytzaje', qb'inchanku' jun nintnam ex jun ja nimin twe' te b'a'npun kol, xinix twitz tx'otx' ex japumnix toj kya'j. Ajtzun tb'ent qu'n, qo' okyel nimaq qnab'l tu'ntzun lalun b'ajx qpa'nqib' toj tkyaqil twitz tx'otx', chechij.

⁵Atzunte Qman Dyos ku'tz ka'yilteju' nintnam ex ka'yilteju' ja nimin twe' intoq jaw kyb'inha'n.

⁶Qu'mtzun tma Qman Dyos: Aye'kye' lu noq junx tnamqe' ex junx yol nche yolina' kykyaqil; qu'mtzun matxi' tzyet kyb'inchanteju' aq'untl lu, ex mix-a'lo' jun twitz tx'otx' tu'n tmyonkye.

⁷Qu'mtzun qoku'x chuksalteju' kyyol tu'ntzun lalun kane tyolju' jun toj twitzju' juntel, chi Dyos.

⁸Iktyzun tu'me'lju' tb'inha Qman Dyos tu'n tb'ajx kypa'n kyib' toj tkyaqil twitz tx'otx', ex kyej kytzaqpi'n kyaq'un ljo'ntoq.

⁹Kykyaqilju' xjal kub' chukjsa'n kyyol toju' tx'otx' lu tu'n Qman Dyos, ex eb'ajx t-slama'n toj tkyaqil twitz tx'otx'. Qu'mtzun okq'o'n tb'iju' nintnam lu, B'ab'el.

Tyajajil Sem

(1 Cr 1.24-27)

¹⁰Aye' tyajajil Sem ja'lu. Tetoq jo'naq (100) ab'q'i Sem tej titz'ji Arpaksad ju' tk'wal, tb'ajlenxi' kab'e' ab'q'i tik'lenju' ninq'eqjab'.

¹¹Tib'ajxi'tzuntl ja'lu, anq'in junk'al jo'naq (500) ab'q'i Sem, ex e'itz'jitl tk'wal ex tmyal.

¹²Tetoq junaq o'lajoj (35) ab'q'i Arpaksad tej titz'ji Sala ju' tk'wal.

¹³Tib'ajxi'tzun ja'lu, anq'in junk'al oxe' (403) ab'q'itl Arpaksad, ex e'itz'jitl tk'wal ex tmyal.

¹⁴Tetoqtzun junaq lajoj (30) ab'q'i Sala tej titz'ji Eb'er ju' tk'wal.

¹⁵Tib'ajxi'tzun ja'lu, anq'in junk'al oxe' (403) ab'q'itl Sala, ex e'itz'jitl tk'wal ex tmyal.

¹⁶Tetoq junaq kyajlajoj (34) ab'q'i Eb'er tej titz'ji Pelew ju' tk'wal.

¹⁷Tib'ajxi'tzun ja'lu, anq'in junk'al junaq lajoj (430) ab'q'itl Eb'er, ex e'itz'jitl tk'wal ex tmyal.

¹⁸Tetoqtzun junaq lajoj (30) ab'q'i Pelew tej titz'ji Rewu ju' tk'wal.

¹⁹Tib'ajxi'tzun ja'lu anq'in lajnaq b'eljoj (209) ab'q'itl Pelew, ex e'itz'jitl tk'wal ex tmyal.

- ²⁰Tetoqtzun junaq kab'lajoj (32) ab'q'i Rewu tej titz'ji Seruw ju' tk'wal.
- ²¹Tib'ajxi'tzun ja'lu, anq'in lajnaq wuq (207) ab'q'itl Rewu, ex e'itz'jitl tk'wal ex tmyal.
- ²²Tetoqtzun junaq lajoj (30) ab'q'i Seruj tej titz'ji Nakor ju' tk'wal.
- ²³Tib'ajxi'tzun ja'lu, anq'in lajnaq (200) ab'q'itl Seruw, ex e'itz'jitl tk'wal ex tmyal.
- ²⁴Tetoqtzun junaq b'eljoj (29) ab'q'i Nakor tej titz'ji Tare ju' tk'wal.
- ²⁵Tib'ajxi'tzun ja'lu anq'in jo'naq b'eljlajoj (119) ab'q'itl Nakor, ex e'itz'jitl tk'wal ex tmyal.
- ²⁶Atzunte Tera tetoq oxnaq lajoj (70) ab'q'i tej kyitz'ji Ab'ram, Nakor ex Aran ju' e'tk'wal.

Tyajajil Tera

- ²⁷Aye' tyajajil Tera ja'lu, kyman Ab'ram, Nakor ex Aran. Ate Aran tman Lot,
- ²⁸atzu' kyima' toj Ur kytanam kaldey, nejtl tkyim twitz Tare ju' tman. Ex axtzu' kyima' jaxu' itz'ja'.
- ²⁹Mje Ab'ram tuk'i'l Saray, atzunte Nakor mje tuk'i'l Milka, tmyal Aran ex tanab' Iska.
- ³⁰Mixtoqtzunti' tal Saray, qu'n mixtoqti' in alan.
- ³¹Etz Tare toj Ur kytanam kaldey, xi'tzuntz tuk'i'l Ab'ram ju' tk'wal, ex Saray ju' tlib', ex Lotju' tchman toju' tx'otx' Kanaan. Tetzunj kpon toju' nintnam Aran, atzuntzu' e'najana'pun.
- ³²Tetoq lajnaq jwe' (205) ab'q'i Tera tej tkyim tojxu' tnam Aran.

Gn 12

Ttxok Qman Dyos Ab'ram

- ¹Jun q'ij tma Qman Dyos te Ab'ram: Tzaqpinkju'ya ttx'otx'a, e'twitze'la exju' tja tmana; matxi'ya toju' tx'otx' kxel nyek'u'ne' teya.
- ²Qu'n kb'entel jun nintnam wu'ne' kyu'n tyajajila; knk'i'wla'ya ex kjawil nima'na tu'n b'a'n yolb'enteya, ex noq tu'nela che b'el nky'i'wla'ne' txqantl xjal.
- ³Che kb'el nky'i'wla'ne' xjal b'a'n kten tuk'i'la, aye'tzunju' inche yasun ti'ja ktzajel taq'wixil kyib'aj. Kykyaqil xjal twitz tx'otx' kyk'ma' k'i'wb'il noq tu'nela, chi Dyos te.
- ⁴Ku, chi Ab'ram, etz toj Aran kse'nxju' tchaq' Qman Dyos te. Tetoq oxnaq o'lajoj (75) ab'q'i Ab'ram tej tetz toj Aran ex xi' toju' tx'otx' Kanaan.

⁵Xitiq'i'n Ab'ram Sara ju' t-xu'jil, exju' Lot tk'wal titz'in, ex tkyaqilju' ati kye exqe'ju' kmajen e'kanb'et kyu'n toj Aran. Tetzunj kpon Kanaan,

⁶ik' Ab'ram toj tkyaqilju' tx'otx' lu, pontzuntz toju' jun tnej tx'otx' Sikyem, ja taju' k'ol xjan kye aj Kanaan toj More. Atoqtzuntzu' najlqe' aj Kanaan toju' tx'otx' lu.

⁷Atzuntzu' kub'a' tyek'u'ntib' Qman Dyos twitz ex tzaj tma'n te: Kxe'l nq'o'nwe' tx'otx' lu, kyeju' tyajajila, chij. Jawtzun tb'incha'n Ab'ram jun q'olb'eb'l twitz Qman Dyos, qu'n atzu' kub'a' tyek'u'ntib' twitz.

⁸Xi'tzuntz twi' witz toj tjawetzq'ij teju' nintnam B'etel, atzuntzu' kub'a' tb'incha'nju' tnajb'il. Toj tkub'exq'ij kyeja' ten B'etel teju' tnajb'il, atzu'n nintnam Ay kyej toj tjawetzq'ij. Tojtzun najb'il lu, kub' tb'incha'n Ab'ram juntl q'olb'eb'l ex k'ulun toj tb'i Qman Dyos.

⁹Tlajtzun tb'etz, chab'a tpon toju' tx'otx' Neweb'.

Xi' Ab'ram toj Ejipt

¹⁰Kub'tzun b'aju' wab'j toju' tx'otx' lu. Atzunte Ab'ram xi' jte' q'ij najal toj Ejipt, qu'n mixtoqti' wab'j janajla'toq.

¹¹Tetzunj ljo'ntoq tpon toj Ejipt, xitma'n Ab'ram te Saray ju' t-xu'jil: Ka'yintzpe'ya, majx tb'anilxi'xta ka'yin weye'.

¹²Qu'mtzun ajtok ka'yina kyu'n aj Ejipt, oklo kma': T-xu'jil te ichanju' qya lu, chechilo. Oktzunlo chin b'el kyb'yo'ntzu'ye'. Atzunta oklo kjel tentzu'ya kyuk'i'l.

¹³Qu'mtzun q'manxa kye qa t-xib'enqina tu'ntzun kyyolin b'a'n wuk'i'le' ex tu'n lalun chin kub' kyb'yo'ne', chij te.

¹⁴Tetzunj tpon Ab'ram toj Ejipt, lwiyxix ok ka'yi'n Saray kyu'n aj Ejipt qa tb'anilxi'x ka'yin.

¹⁵Ex kyilju' nche kawin tuk'i'l nimaqkawil toj Ejipt, ex eb'ajx q'malte te nimaqkawil qa majx tb'anil ka'yinju' qya lu. Xikiyiq'i'ntzuntz tja nimaqkawil.

¹⁶Majxtoq b'a'n tilwi Ab'ram tu'n nimaqkawil noqx tu'nel Saray. E' b'ajx o'yi'n trit, twakyix, e'tmajen ichan ex qya, e' tb'ur ex tkamey.

¹⁷Tu'ntzun tpaj Saray, kub' ttz'e'ysa'n Qman Dyos twitzju' nimaqkawil ex kykyaqilju' toj tja tu'n kuw yab'il.

¹⁸Tchaq'tzun nimaqkawiltz tu'n t-xi' txokb'aj Ab'ram. Tetzunj tul, xitma'n te: ¿Tiqu'n xtb'inchaya lu weye'? ¿Tiqu'n min tzaj tma'na weye' qa t-xu'jilju'ya qya lu?

¹⁹Tzaj tma'na weye' qa tanab'a, qu'mtzun saja' wiq'i'ne' te nxu'jile'. Lu t-xu'jila lu, ¡iq'inxa ex kutxi'ya!, chij te Ab'ram.

²⁰Tchaq'tzun nimaqkawil kyeju' tmajen tu'n kyex kyxla'ja'n Ab'ram tuk'i'lju' t-xu'jil Ejipt, tuk'i'lxi' tkyaqilju' ati kye toj Ejipt.

Gn 13

Kub' kypa'kyib' Ab'ram tuk'i'l Lot

¹Tej tetz Ab'ram tuk'i'l t-xu'jil toj Ejipt tuk'i'lxi' tkyaqilju' ati kye, anj jumajlti'j toju' tx'otx' Neweb'. Xi' Lot tk'wal titz'in kyuk'i'l.

²Q'inuntoq Ab'ram, qu'n atitoq tq'anpwaq, t-saqpwaq ex nim txqan talu'n.

³Ex ik'tel toju' tx'otx' Neweb', ch'i'naq tpon jumajtel toju' tnam B'etel, ex ik'tel atzu' ex pon jumajtl ja kub'a' najan tnejel kyxolu' tnam B'etel ex Ay.

⁴Ja ojetog jawa' tb'incha'n jun q'olb'eb'l, ex kub'san te Qman Dyos atzu'.

⁵Ex ikxte Lot q'inuntoq kse'nxte Ab'ram ju' ttiy; txqantog trit, twakyix ex tmajin najlqe'tog tuk'i'l;

⁶atzunju' najb'il janajlqe'tog mitogjun nkanun tu'n kywanju' txqan kyalu'n. Mixtoqti'tl tu'me'l tu'n kynajan junx,

⁷qu'n intoq che q'ojinju' tk'ik'lel Ab'ram kyuk'i'lju' tk'ik'lel Lot kxolx. Toju' tq'ijlalil lu, najlqe'tog aj Kanaan ex peresey atzu'.

⁸Qu'mtzun jun q'ij xitma'n Ab'ram te Lot: Myab'a'n tu'n ttzaj q'oj qxol, ex kxolju' tk'ik'lela kyuk'i'lju' nk'ik'lele', qu'n qitz'inxqib'.

⁹Qu'mtzun lujju' tx'otx' ati qwitz, sk'o'nktza alkye b'a'n toj twitza. Qpa'ku' qib'. Qa atzu' xxa'ya toj tnayajkya'j, xi'chin xe'la'we' toj tb'a'nq'ob'kya'j, qatzun atzu' xxa'ya toj tb'a'nq'ob'kya'j, ayintzunwe' toj tnayajkya'j, chij te.

¹⁰Atzunte Lot xitka'yi'n tkyaqilju' b'ya' tziyile nin a' Jordan, pon kanunx twitz tzmax jata' tal tnam Soar, til nimtoq a' ati toju' b'ya' lu, kse'n jun tnej tx'otx' tb'anil awal ati toj. Ikytoqju' kse'n tx'otx' Ejipt. (Aju' lu, tej na'mxtoq kykub' t-xitu'n Qman Dyos nimaqtnam Sodom ex Komor.)

¹¹Jawtzun t-sk'o'n Lot tkyaqilju' b'ya' tziyile nin a' Jordan, xi'tzuntz toj tjawetzq'ij teju' tx'otx' jatoq najlqe'. Ikytzu'n kypa'ya'kyib' Ab'ram tuk'i'l Lot.

¹²Kyejten Ab'ram toju' tx'otx' Kanaan, atzunte Lot xi' najal kyoju' nimaqtnam toj b'ya' nqayin tk'etzju' nintnam Sodom,

¹³janajlqe'ya' xjal taq'wix knab'l, ex intoq kyb'incha'n il taq'wixix twitz Qman Dyos.

¹⁴Tik'lenxi'tzun Lot, tzaj tma'n Qman Dyos te Ab'ram kjalu: Ka'yinxpe'ya b'a'nxi'x toj tjawetzq'ij ex toj tkub'ix q'ij teju' najb'il jata'ya, ex toj tb'a'nq'ob'kya'j ex toj tnayajkya'j;

- ¹⁵qu'n tkyaqilju' tx'otx' in tka'yina, kxe'l nq'o'ne' teya tejumajx ex kyeju' tyajajila.
- ¹⁶Kche nchmet-sa'ye' tyajajila kse'n quq twitz tx'otx'. Qu'n kse'n quq layx b'ent kyajlet, ikqe'xtzun tyajajilju'ya.
- ¹⁷Qu'mtzun, iwix kutxi'ya ka'yilte tkyaqil tnuqub'ju' tx'otx' ex tkyaqilju' twitz, qu'n kxe'l nq'o'nwe' tx'otx' teya!, chi Dyos te.
- ¹⁸Jawtzun tb'u'yi'n Ab'ram tpach xb'alun; xi'tzuntz najal toj tk'ulju' ichan Mamre tb'i, jupli kyu'n tze k'ol nqayin tk'etzju' nintnam Eb'ron. Atzuntzu' jawa' tb'incha'n jun q'olb'eb'l te Qman Dyos.

Gn 14

Kolpet Lot tu'n Ab'ram

- ¹Tojtzunju' tq'ijlalil lu, atoqte Amrapel nimaqkawil toju' tnam Sinar, atzunte Aryok nimaqkawil te Elasar, atzunte Kyedorlaomer nimaqkawil te Elam, atzunte Tidal nimaqkawil te Koym.
- ²E'q'ojin ju'lu ti'j B'era, nimaqkawil toj Sodom; ti'j B'irsa, nimaqkawil toj Komor; ti'j Sinab', nimaqkawil toj Adma; ti'j Semeb'er, nimaqkawil toj Seb'oyim; ex ti'ju' nimaqkawil toj B'ela, aju' tnam ax tb'iju' Soar.
- ³Aye' jwe' mankb'il nimaqkawil lu b'aj kyb'u'yi'n kyxjal te q'oj toju' b'ya' Sidim, jata' Kyimni Ninnjab'.
- ⁴Matxi'toqtzun b'aj kab'lajoj (12) ab'q'i nkawin nimaqkawil Kyedorlaomer kyib'aj. Tojtzun toxlajoji'n (13) ab'q'i, jaw kyi'q'inkyib'ju' jwe' nimaqkawil ti'j.
- ⁵Tojtzun jun ab'q'itel xi' nimaqkawil Kyedorlaomer kyuk'i'lju' nimaqkawil mujli kten tuk'i'l toju' tx'otx' Astarot Karnaym tb'i, atzuntzu' kub'a' kyi'ju' Repayta kyu'n, aye'tzu'n Aj Susit kub'kyi'j kyu'n toju' tx'otx' Am, aye'tzu'n aj emita kub'kyi'j kyu'n toju' tx'otx' Save-kyiryataim,
- ⁶aye'tzunju' orey kub'kyi'j kyu'n twi'ju' witz Seyir, e'xilpe kyi'ju' aj orey tzmax tej kpon toj El-paran ju' tnaqach tib' tuk'i'lju' chq'ajlaj.
- ⁷Tetzunj tanjtzi'tj Kyedorlaomer kyuk'i'lju' mujli kten tuk'i'l, e'pon toj En-mispat, ju' ax tb'iju' Kades. Tetzunj kyb'jik' atzu' e'q'ojin kyi'j amalek ex kub'kyi'j kyu'n, ex ikx kyb'inchaju' kyi'j amorey najlqe'toq toju' tx'otx' Aseson-tamar.
- ⁸⁻⁹Aye'tzunju' nimaqkawil toj Sodom, Komor, Adma, Seb'oyim ex B'ela, eb'ajx toju' b'ya' Sidim. Atzuntzu' e' q'ojina' kyi'ju' nimaqkawil: Kyedorlaomer nimaqkawil toj Elam, Tidal nimaqkawil toj Koyim, Amrapel nimaqkawil toj Sinar ex Aryok nimaqkawil toj Elasar.
- ¹⁰Ate'toq txqan jul toj tkyaqilju' b'ya' Sidim nojnqe' tu'n q'eq q'ol. Aye'tzu'n nimaqkawil toj Sodom ex Komor eb'ajku'x tz'aq kyoj tej kyb'ajku' oq toju' q'oj. Aye'tzu'n junjuntl nimaqkawil xi' eb'ajxa' oq kywi' witz.

¹¹Aye'tzunju' eb'aj kanb'an b'ajx kyi'q'i'n tkyaqilju' wab'j ex e'ti'xti' twi' wi'yal atitoq kyoju' tnam Sodom ex Komor, e' b'jik'tzuntz atzu'.

¹²Atzunte Lotju' tk'wal titz'in Ab'ram, xiq'i'n pres tuk'i'lxi' tkyaqilju' ati te, qu'n atoqtzu' najla' toj Sodom.

¹³Atitzun jun ichan tzaqpaj toju' q'oj, ul q'malte tkyaqil ja'lu te Ab'ram ju' aj Eb'rey najlitoq toju' k'ul jupli kyu'n tze k'ol, tk'ul Mamre, amorey kyitz'inkyib' tuk'i'l Eskol ex Aner. Aye' ja'lu q'o'ntoq kyib' tuk'i'l Ab'ram.

¹⁴Tetzunj tb'inte Ab'ram qa presi'ntoqju' tk'wal titz'in, eb'aj tb'u'yi'ntzun tmajentz aye' eb'aj itz'ji tja ex q'uqlitoq tk'u'j kyi'j, o'lajnaq wajxaqlajoj (318) ichan tu'n kykyaqil. Eb'ajxtzuntz knolte kyi'ju' nimaqkawil, tzmax kypon toju' tnam Dan.

¹⁵Tetzun qonik'an noqx minab'en kyok tzaqpaj Ab'ram kyuk'i'l t-xjal kyi'ju' nimaqkawil, ex eb'ajxlpe kyi'j tzmaxi'j kypon toj Ob'a toj tb'a'nq'ob'kya'j teju' nintnam Damask.

¹⁶Tkyaqiltzu'n matxitoq b'ajx kyi'q'i'n, b'je'l kyi'q'i'n kye. Iktzun kolpeta' Lotju' tu'n Ab'ram ju' ttiy, ex tkyaqilju' b'je'l'nitoq iq'i'n te Lot kolpet jumajtl tu'n Ab'ram. Ex e'kolpetju' qya tu'n, kyuk'i'lxi'ju' txqantl xjal.

Kub' ky'i'wla'n Ab'ram tu'n Melkisedek

¹⁷Tetzunj tanjtzi'j Ab'ram tkub'lenxi' ti'j Kyedorlaomer tu'n, kyuk'i'lxi' nimaqkawil q'o'ntoq kyib' tuk'i'l, etzju' nimaqkawil toj Sodom k'lulte toju' b'ya' Save, axju' tok tb'i Tb'ya' nimaqkawil.

¹⁸Ex ikxte Melkisedek nimaqkawil toj Salem ex pale teju' Dyos jawnixi', tzaj tiq'i'n wab'j ex k'wab'j,

¹⁹kub'tzun tq'o'n tq'ob'tz toj twi' Ab'ram ex tma: Awt Qman Dyos te jawnixi', ju' b'inchante kya'j ex tx'otx' ky'iwlanteya,

²⁰ex nimanjtzxwitju' Qman Dyos te jawnixi', ju' xb'inchante tu'n tkub'kyi'ju' tajq'oja tu'na, chij. Atzunte Ab'ram xitq'o'n tlajoji'n tnej te Melkisedek ti'j tkyaqilju' kolpet tu'n toj kq'ob'ju' ajq'oj.

²¹Atzunju' nimaqkawil toj Sodom xitma'n te Ab'ram: —O'qe'kxkye' xjal anjsanqe'tza weye', atzunte' jni' ti'xti' iq'inkja, chij te.

²²Atzunte Ab'ram xittzaq'we'n te: —Matxi' txintziyane' te Dyos Manb'aj te jawnixi', b'inchante kya'j ex tx'otx';

²³qa lay kyej ntzyu'ne' jun ti'xti' kyi'ju' e' teya, tky'i'xpe'wt jun tal q'in mujqa jun taq'e'l nxajab'e', tu'n lalun tmaya qa tu'na xin jawa' q'inumaxe'.

²⁴Mixti' junwe' ti'xti' kjel wiq'i'n, o'kxkulote' matxi' b'aj kwanju' majen, extzunju' kxel kyi'q'i'nju' ichan xe' onin wuk'i'le', aye' Aner, Eskol ex Mamre, chij te.

Gn 15

Kyej b'entti'j jun tyol Dyos tuk'i'l Ab'ram

¹Tb'ajlenxi'tzun ja'lu, yolin Dyos tuk'i'l Ab'ram toj jun tu'me'l naku'j witzik', tzaj tma'n te kjalu: —Lalun xob'a Ab'ram, qu'n ayinwe' kolb'ilteya. Kchmetelxi'xju' tu'me'l t-xel teya, chij te.

²⁻³Atzunte Ab'ram xittzaq'we'n: —Nman Dyos, ¿ti' k'ajb'ela' weye' qama tzaj tq'o'na tu'me'l t-xel, qu'n kanlixixna' twitza mixti'we' nk'wal? Qu'mtzun aju' nmajine' Elyeser k'etzalte tkyaqilju' ati weye', qu'n mixna'ti'x saj tq'o'na jun nk'wale', chij te Dyos.

⁴Atzunte Dyos xittzaq'we'n te: —Jun tk'walku'xi'x na' teju'ya k'etzalte tkyaqilju' ati teya, mya jun xjalxi', chij te.

⁵Etztzun tiq'i'n Qman Dyos Ab'ram twi' pe'n ex tzaj tma'n te: —Ka'yinxpe'ju'ya twitzkya'j b'a'nxi'x, ex ajlanqe'xju'ya che'w, ¿Ma kb'entel kyajlet tu'na? Iktzun kyajlal tyajajilju'ya ktenb'il, chij.

⁶Atzunte Ab'ram tokslaju' tma Qman Dyos te. Qu'mtzun okq'o'n tnik'alti'j tu'n Qman Dyos,

⁷ex tma Qman Dyos: —Ayine' Dyos Manb'aj. Ayine' netz q'inteya toj Ur kytanam kaldey, tu'n t-xinq'o'ne' tx'otx' lu te tetz'ila, chij.

⁸—Atzunte Ab'ram xittzaq'we'n: —¡Nman Dyos! ¿Se'n taq'wi tu'n tqe nk'u'je' qa ktzajel tq'o'nju'ya tx'otx' lu te wetzb'ile'?, chij.

⁹Atzunte Dyos tzaj tma'n te: —Q'intza jun tal wakx weye', jun chib' ex jun rit te oxox ab'q'iqe', ex ikx jun xlak'uk' ex jun tal paloms, chij.

¹⁰Atzunte Ab'ram e'tzaj tiq'i'nju' alu'mj lu twitz Qman Dyos. E'kub' tjontzuntz toj nik'janhaq, kub' tq'o'n nik'janhaq toj junjun plaj. Aye'tzunju' pich' minti' e'kub' taq'pu'n.

¹¹Intoqtzun che kb'u'lju' k'utz kyib'aju' alu'mj b'yo'nqe'tl, atzunte Ab'ram intoq che'x t-xla'ja'n.

¹²Tetzunj kxi'toq qok yupj, tzyet Ab'ram tu'n watl ex ik'wtan b'a'nxi'x. Ex ok jun twitzik' xob'ajilx.

¹³Atzunte Qman Dyos tzaj tma'n te: —Ati tu'n tb'inteya qa che najal tyajajila toj junxi'tl tnam, ex che okyel te tlq'o'n majin. Junk'al (400) ab'q'i che yajtel.

¹⁴Ex ikx kb'el ntz'e'ysa'n twitzju'ye' nintnam kb'el yajunkye. Yajxi'tzuntel che tzaqpetel ex che okyel te tajaw nimaq q'inumalj.

¹⁵Atzunta kkyimela toj b'anil aj ttijinxi'xa. Ktenb'iltzuntza junx kyuk'i'lju' ojtxi' tyajilb'ena.

¹⁶Tik'lenxi'tzun kyaje' wiq kyyajajil, che ul jumajtlju' tyajajila toju' tx'otx' lu, qu'n na'mx kyq'naxju' amorey toj kyil, chij te.

¹⁷Tetzunj qonik'antl matxitoq kub' qxope'xi'x, o'kx tjaw b'ent jun chuj nqusin ex jun tqan taq' q'aq' intoq che ex kxolju' alu'mj aq'pu'nqe'.

¹⁸Axtzun q'ij ja'lu kyej b'entti'j jun yol tu'n Qman Dyos tuk'i'l Ab'ram ex tzaj tma'n te: —Kxe'l nq'o'ne' tx'otx' lu kyeju' tyajajila, tzajnix ttziju' a' toj Ejipt ex pomnix ttziju' nin a' Ewprates.

¹⁹Tkyaqilju' ktx'otx' seney, senesey, kadmoney,

²⁰itit, peresey, repayta,

²¹amorey, aj Kanaan, jerjesey, extzu'n ktx'otx'ju' jeb'usey, chi Dyos te.

Gn 16

Itz'ji Ismael tal Akar

¹Mixtoqtzunti' in nalan Saray t-xu'jil Ab'ram. Atitoqtzun jun tmajen qya aj Ejipt lq'o'n tu'n, Akar tb'i.

²Xitzun tma'n Saray te Ab'ram: —Ka'yintzpe'ya, mixti'x saj ka'yi'n nwitzte' tu'n Qman Dyos tu'n ttzaj tq'o'n jun wale'. Qu'mtzun kxeku'ya tuk'i'lju' nmajine' Akar, qaj xetzaj q'o'n wale' ti'j, chij te. Atzunte Ab'ram ku chij, tb'inchka kse'nxju' xitma'n t-xu'jil te.

³Matxi'toqtzun b'aj lajoj (10) ab'q'i najlqe'toq toju' tx'otx' Kanaan tej t-xitq'o'n Saray ju' tmajen Akar ju' aj ejipt, tu'n tokt-xu'jila'n Ab'ram.

⁴Kub'tzun kxe Ab'ram tuk'i'l Akar. Oktzun Akartzu' ch'onwi'. Tetzunj teltnik' Akar qa matxitoq tz'oktiqa'n twi' jun tal, jawtnima'n tib' twitz Saray t-xu'jil Ab'ram.

⁵Xitma'ntzun Saraytzu' te Ab'ram: —¡Inchin el ik'u'ne' tu'n Akar tu'n tpaja! Ayinx'e' xinx q'onte tu'n tokt-xu'jila'na. Atzu'n ja'lo, matxi'na' tz'el tniky' qa k'itz'jel jun tal, qu'mtzun inxi'x jawtnima'n tib' nwitzte'. Ate Qman Dyos kq'malte qa aya ati tpaja mujqa ayine', chij te.

⁶Atzunte Ab'ram xittzaq'we'n te: —Ka'yintzpe'ya, tojna' tq'ob'ta ta'ju' tmajena. B'inchama te ajju' b'a'n toj twitza, chij. Atzunte Saray majx okten wulilte Akar, qu'mtzun ex oq Akar.

⁷Oktzun yal Akar twitz jun Tanjl Qman Dyos toj chq'ajlaj, ttziju' t-xiklil a' ati toj tb'eyilu' tx'otx' Xur,

⁸ex xitqani'nju' Anjl te: —¿Jamatxa'ya Akar, tmajen Saray? chij. Atzunte xittzaq'we'n: —inchin ewane' twitzu' wajawe' Saray, chij.

⁹Xi'tzun tma'n Tanjl Qman Dyos te: —Kutanj ti'ja tk'etzu' tajawa, ex tz'okslana te toj tkyaqil, chij.

¹⁰Ex xitma'ntlu' Tanjl Qman Dyos te: Che nchmet-sa'ju'ye' tyajajila, ex mix-a'lo'kye kb'entel tajlankye.

¹¹Ch'onwi'tla ex k'itz'jel jun tala, a tb'iju' k'okyel tq'o'na, Ismael, qu'n matxi' til Qman Dyos tb'isa.

¹²K'okyel kuw naku'j jun chej smaron. Kq'ojil kyi'j kykyaqil, ex kykyaqil che q'ojil ti'j. Knajal nqayin kyk'etzu' titz'in maskye majawkyi'nkyib' ti'j, chij te Akar.

¹³Tu'ntzunju' yolin Akar tuk'i'l Qman Dyos, oktq'o'n Akar tb'i Aju' Dyos nka'yin, qu'n tma: Mawile' Qman Dyos, extzun lu itz'qinx'e', chij.

¹⁴Qu'mtzun ex ikxu' xoch a tb'iju': T-xochu' itz', aju' in ka'yin weye'. Aju' xoch lu, atzu' ta' kxolu' tx'otx' Kades ex B'ered.

¹⁵Itz'ji jun tk'wal Ab'ram tuk'i'l Akar, ex oktq'o'n tb'i, Ismael.

¹⁶Tetoz kyajnaq qaq (86) ab'q'i Ab'ram tej titz'ji Ismael.

Gn 17

Techalju' yol kyej b'entti'j tuk'i'l Ab'ram

¹Tetzun matxi'toq japun Ab'ram toj kyajnaq b'eljlajoj ab'q'i, kub' tyek'u'ntib' Qman Dyos twitz ex tzaj tma'n te: —Ayinweju'ye' Dyos Manb'aj nimpumal; qu'mtzun tz'anq'ina b'a'n nwitz'e'.

²Kjeltzun b'entti'j jun nyoltze' tuk'i'la: kche chmetelxi'xu' tyajajila wu'ne', chi Dyos.

³Atzunte Ab'ram kub' meje majx ku'punju' tplaj twitz tx'otx'. Atzunte Qman Dyos tzaj tma'ntl te:

⁴—A nyolju'ye' lu kjel b'entti'j tuk'i'la. K'okyela te manb'aj kye txqan nimaqtnam,

⁵ex myatl tb'iju'ya Ab'ram, qu'n texu' kmuj ja'lo atl tb'iju'ya k'okyel, Ab'raam, qu'n k'okyel nq'o'na manb'aj kye txqan nimaqtnam.

⁶Che nchmet-sa'ye' tyajajila b'a'nxi'x; ex che elel nimaqkawil ex nimaqtnam ti'ja.

⁷Aju' nyole' kjel b'entti'j tuk'i'la ex kyuk'i'lu' tyajajila che ul yajxi'tel, aja'lu: Ayine' chin okyel te Tdyosa ex te Kydyosju' tyajajila tejumajx.

⁸Tkyaqilu' tx'otx' Kanaan ja najla'ya ja'lo, kxe'l nq'o'ne' teya ex kyeju' tyajajila te jun kyetz'bile' tejumajx; ex ayine' Kydyose', chi Dyos te.

⁹Xitzun tma'ntl Qman Dyos te Ab'raam: —Atzunta, japunxu' nyole' tu'na aju' kjel b'entti'j tuk'i'la ja'lo; ex japunx kyu'n tyajajila.

¹⁰A nyolju'ye' lu kjel b'entti'j kyuk'i'le', ilti'j tu'n tjapun kyu'nju' tyajajila: kykyaqilu' ichan kxole' k'okyel kyechel ti'j kychib'jil.

- 11**Ati tu'n tel joyet ch'i'n ttxo'w kytz'a'lb'ile', atzun techlal yolju' kjel b'entti'j qu'n.
- 12**Kxe'l qe texu' kmuj ja'lo, kykyaqil tal q'a ati tu'n tok kyechel ti'j kychib'jil naqa xb'aj wajxaq q'ij kyitz'jlen, kykyaqilju' kyyajajile' exqe' majen lq'o'nqe' tu'n medi kye najchaq xjal.
- 13**Kykyaqilju' tyajajila exqe' majin lq'o'nqe', ilti'j tu'n tok kyechel ti'j kychib'jil. Ikytzun kjela' techlal nyolju'ye' tejumajx, aju' matxi' kyej b'entti'j.
- 14**Alkyetzunte mixti' tok techal ti'j tchib'jil, ati tu'n tnaj kyxole', tu'nju' mixti' xitnima'n nyole' kyejni b'entti'j, chi Qman Dyos.
- 15**Ex tzaj tma'n Qman Dyos te Ab'raam: —Atzunju' t-xu'jila myatlte tb'iju' Saray, qu'n texu' kmuj ja'lo atl tb'iju' k'okyel, Sara.
- 16**Kb'el nky'i'wla'ne' ex k'itz'jel jun tk'wala tuk'i'l. Axxi'x kb'el nky'i'wla'ne', qu'n k'okyel te txub'aj kye txqan nimaqtnam, exqe'tzu'n tyajajil che b'jo'kyel te nimaqkawil kye tnam, chi Dyos te.
- 17**Atzunte Ab'raam kub' meje majx ku'pun tplaj twitz tx'otx', ex jaw tze'n qu'n kub' t-xima'n: ¿Ma atitzunlo jun ichan te jo'naq (100) ab'q'i k'itz'jel tk'wal? ¿Ma okwittzunlo k'itz'jel talu' Sara extzun matxi' japun toj kyajnaq lajoj (90) ab'q'i?, chij.
- 18**Xitma'ntzuntz te Qman Dyos kjalu: ¡Tz'anq'inxwitu' Ismael tu'nju' tb'a'nq'ob'a!, chij.
- 19**Atzunte Qman Dyos tzaj ttzaq'we'n te: —Matxi' txinma'ne' teya qa k'itz'jel jun tk'wala tuk'i'l Sara ju' t-xu'jila, Isaak tb'i k'okyel tq'o'na. Atzunju' nyole' xkyej b'entti'j majx kjelten tuk'i'l ex kyuk'i'lu' tyajajil.
- 20**Ex ikxte Ismael kb'el nky'i'wla'ne', qu'n manb'iye' tyola. Nim tk'wal che tzajel nq'o'ne' tu'n kychmetu' tyajajil. K'okyel Ismael te manb'aj kye kab'lajoj (12) nejenel nimaq kyoklen, ex knb'incha'ye' tu'n tb'ent jun nintnam nimxi'x kyu'nju' tyajajil.
- 21**Atzunju' nyole' xkyej b'entti'j kyjelten tuk'i'lju' tk'wala Isaak, ju' k'itz'jel tuk'i'l Sara ju' t-xu'jila toju' jun ab'q'itel, chi Dyos te.
- 22**Xi'tzun Qman Dyostz tej tb'aj yolin tuk'i'l Ab'raam.
- 23**Textzu'n q'ij lu oktq'o'n Ab'raam techal Ismael tk'wal ti'j tchib'jil, ex kykyaqilu' tmajen e'itz'ji tja exqe' ojetoq che b'ajtlq'o'n. Kykyaqilu' ichan najlqe' tja nche ajb'en te, b'jo'k kyechel ti'j kychib'jil kse'nx tma Qman Dyos te.
- 24-25**Tetoq jun kyajnaq b'eljlajoj (99) ab'q'i Ab'raam, atzu'n Ismael tk'wal tetoq oxlajoj (13) ab'q'i tej tokq'o'n kyechel ti'j kychib'jil.
- 26**Axtzun q'iju' tok kyechel Ab'raam tuk'i'l Ismael ti'j kychib'jil.

²⁷Junx kyuk'i'l kykyaqil ichanju' ate' tja, ex ikxqe'ju' tmajen e'itz'ji tja, kyuk'i'lu' e tloq' kye junxi'tl xjal.

Gn 18

Ttziya Dyos qa k'itz'jel jun tk'wal Ab'raam

¹Kub' tyek'u'ntib' Qman Dyos twitz Ab'raam toju' k'ul jupli kyu'n tze k'ol toj Mamre, te wanq'ijtoqlo tej intoq ojlan ttziju' tpach xb'alun.

²Atzunte Ab'raam o'kx t-xi' tka'yi'n ate'toq oxex' ichan wa'lqe'toq twitz. Tetzunj kxi tka'yi'n, lwiysi'x jawe' q'olb'elkye, ex kub' meje kwitz majx ku'punju' tplaj twitz tx'otx',

³xitma'ntzuntz kye: —Taye, b'inchama xtalb'il lalun majx tqanku' tzi'k'a nk'etze'.

⁴Qa b'a'n toj kwitze' machinxe' qanil ch'i'n a' tu'n tel txjet ti'j kqane', ex tu'n kyojlan jun kmuje' tjaq' t-xlekumalu' tze.

⁵Mape' che ik'ku'ye' ja najla'ju' ajb'el lu kyeye', machine' iq'il jun kwaye' tu'ntzun tokt-xel kyipumale', b'a'ntzun t-xi' kljo'n kyb'etzu'ye', chij kye. —B'a'na'tzun, chechij.

⁶Okxtzun Ab'raam toju' tpach xb'alun ex xitma'n te Sara: —¿Lwiysi'xa! Q'intza kab'naq kyaje' (44) lib'r arin tb'anilxi'x ex b'inchanku' jte' wab'ja, chij.

⁷Atzunte Ab'raam xi' ojqelan ja ta'qe' twakyix, ex etztijo'n jun qpoj tman wakx tb'anilxi'x. Xitq'o'ntzuntz te jun tmajen, atzunju' tmajen lwiysi'x kub' tb'inha'n te jun wan.

⁸Tib'ajxi'pe'tlu' chib'j, xitq'o'ntl Ab'raam kylech ex kykyes, ex kub'ten ajb'el kye tej intoq che wan t-xeju' tze.

⁹Tetzunj kyb'aj wan, xikqani'ntzuntz te Ab'raam: —¿Jata' Sara ju' t-xu'jila?, chechij. —Lu ati toju' pach xb'alun, chi Ab'raam kye.

¹⁰Atzunju' jun tma kjalu: —Chin nuljumajtle' toju' jun ab'q'itel nelteya. Ajtzun wule' k'itz'jel jun talu' t-xu'jila Sara, chij te. Atzunte Sara b'aj tb'i'n tkyaqilju' yol, qu'n atoqtzu' ta' ttze'lti'j Ab'raam ttziju' pach xb'alun.

¹¹Matxi'toq che tijwnaqix Ab'raam ex Sara, mixtoqti'tl nkb'u'ltl ttx'ajin Sara.

¹²Qu'mtzun jaw tze'n Sara toj tk'u'j, ex kub' t-xima'n: ¿Ma jaku'wt tzunlo tzaj q'o'n jun wale', extzun matxi' qotijine' tuk'i'lu' nchmile'?, chij.

¹³Atzunte Qman Dyos tzaj tma'n te Ab'raam: —¿Tiqu'n njawa' tze'na' Sara? ¿Ma tu'nju' matxi' tijin minti' intoksla'n qa k'itz'jel jun tal?

¹⁴¿Ma atitzun jun ti'xti' ch'u'x lay b'ent wu'ne' ayine' Dyos Manb'aj? chin nuljumajtle' nelteya toju' jun ab'q'itel, ajtzun wule' k'itz'jel jun tal Sara, chij te.

15Tetzunj tb'inte Sara ja'lu, jawsak'puj ex kub'toq tewa'n. Qu'mtzun tma: —Mina'jon xin jaw tze'nwe', chij. —Kanli nwitz'e' majaw tze'na, chi Qman Dyos te.

Kub'san Ab'raam te Qman Dyos ti'j Sodom

16Aye'tzunju' e'pon tk'etz Ab'raam eb'jaw we', exi'tzuntz tb'eyilju' nintnam Sodom. Atzunte Ab'raam etz wab'alkye.

17Atzunte Qman Dyos kub' t-xima'n: Kxe'l nma'ne' te Ab'raam ti'ju' knb'incha'ye',

18qu'n k'okyel te manb'aj te jun nintnam nimxi'x ex kuw. Oje txi' ntziya'ne' te qa noq tu'nel che b'el nky'i'wla'ne' kykyaqil nimaqtnam toj tkyaqil twitz tx'otx'.

19Qu'n oje jawnsk'o'ne' tu'n t-xitma'n kyeju' tk'wal ex kyeju' tyajajil tu'n tchapunju' nchaq'b'ile' kyu'n, ex tu'n kyb'inchante tkyaqilu' b'a'n ex tojile ttxolilti'j, tu'ntzun tchapun wu'ne' tkyaqilu' oje txi' ntziya'ne' te, chij kub' t-xima'n.

20Qu'mtzun tma te Ab'raam: —Majx taq'wix kyyolinjtzu' xjal kyoj tnam Sodom ex Komor, exu' kyil mijsoq'x.

21Qu'mtzun machinxe' ja'lo atzu', tu'ntzun wlonteye' qa ax qa taq'wixi'xu' kyb'inchb'aj kse'nxu' oje tzaj q'ma'n weye'. Qatzun mikxa'ju', loq' k'ik'elnwitz'e' ti'j, chij te.

22Kab'e'tzun kyeju' xb'et-sal lu, exi' Sodom. Atzunte Ab'raam kyejten yolil tuk'i'l Dyos.

23Xi'tzun lq'e ch'i'ntel tk'etz, ex xitqani'n te: —¿Ma kche b'el tnajsa'nju'ya mixti' kyil junx kyuk'i'lu' ati kyil?

24Qaj ati kab'naqlajoj (50) xjal mixti' kyil toju' nintnam lu. ¿Ma oktzun b'el t-xitu'na nintnam? ¿Laytzun tzaj q'aq'an tk'u'ja naq kyu'nelju' kab'naqlajoj?

25¿Myab'a'nte' qama kub' tb'yo'nju'ya mixti' til tuk'i'lju' ati til, qu'n qama b'inet ikju' naku'loj junx kyil kykab'il! ¿Lalun tb'inchaya ikju'! Ana'ta Ajkawil nimxi'x token toj tkyaqil twitz tx'otx'. ¿Ma laywit tzunlo tb'inchaju'ya lu tojxi'x tnik'alti'j?, chi Ab'raam te Dyos.

26—Qama che knet kab'naqlajoj (50) xjal wu'ne' mixti' kyil toj Sodom, lay kub' nxitu'ne' nintnam, chi Dyos te.

27Atzunte Ab'raam xitma'ntl: —Najsamxi'xa tu'nju' nok nq'o'n wib'e' yolil tuk'i'la, qu'n Dyos na'ta, ayintzunwe' naq jun tal xjal qine';

28yajtzunqa atix jwe'tlu' xjal mi tz'aqla'ju' kab'naqlajoj (50) xjal tnik'alkyi'j. ¿Manaqtzunlo tu'n jwe'tl mitz'aqla' kb'el t-xitu'na nintnam?, chij te. —Qama che knet kab'naq jwe' (45) xjal wu'ne' mixti' kyil, lay kub' nxitu'nju'ye' tnam, chi Dyos te.

29Atzunte Ab'raam ilxi'xtoqti'j tu'n: ¿Yajtzun qa naq kab'naqu' (40) tnik'alkyi'j ate'?, chij. —Naq kyu'nelu' kab'naq (40), lay kub' nxitu'ne' nintnam, chi Dyos te.

³⁰Atzunte Ab'raam kub'san jumajtel: —Najsamxi'xa Taye, lalun tzaj toj twitza wi'je', tu'nju' ljo'nx nyoline' ti'ju' lu, ¿yajtzun qa noq junaq lajoj (30) xjal tnik'alkyi'j xknet tu'na?, chij. Atzunte Qman Dyos tzaj tma'ntl te: —Naq kyu'nelju' junaq lajoj (30) xjal tnik'alkyi'j, lay kub' nxitu'ne' nintnam, chij.

³¹Atzunte Ab'raam ilxi'xtoqti'j tu'n ex tma: —Taye, majx ilti'j wu'ne' atinqinkye' q'malte teya, ¿ti'tzu'n kb'ajel qa naq winqi'nju' tnik'alkyi'j xeknet tu'na?, chij. Atzunte Qman Dyos xittzaq'we'n: —Naq kyu'nelju' winqi'n lay kub' nxitu'ne' nintnam, chij.

³²Atzunte Ab'raam ilxi'xtoqti'j tu'n ex tmatl kjal: —Najsamxi'xa Taye, lalun tzaj ttx'u'jila wi'je', qu'n o'kxtzun mankb'il nyolju'ye' teya ex lay nyaju jumajtla: ¿tiloti' ktb'incha'ya qa noq lajoju' (10) xjal tnik'alkyi'j xeknet tu'na?, chij. Atzunte Qman Dyos tzaj tma'n te: —Naq kyu'nelju' lajoj tnik'alkyi'j, lay kub' nxitu'ne' nintnam, chij.

³³Tetzunj tb'aj yolin Qman Dyos tuk'i'l Ab'raam, xi'tzuntz. Atzunte Ab'raam anjlti'j toju' tpach xb'alun.

Gn 19

Nimaq il kyoj tnam Sodom ex Komor

¹Ljo'ntoq qok yupj tej kyponju' kab'e' anjl Sodom. Q'uqlitoqtzun Lot ttzi nintnam Sodom, jankyb'u'yina'kyib' xjal. Tetzunj kyxitka'yi'n Lotju' anjl, jawe' k'lulkye, kub' meje kywitz majx ku'pun tplaj twitz tx'otx',

²xitma'ntzuntz kye: —Taye, kyb'inchame' xtalb'il kukykyej wtane' njaye' ayine' ajb'el kyeye'. Ex b'a'n tu'n telkytx'jo'n kyqane' atzu', najchi'jxi'tzun b'a'n prim che'xe', chij kye. Aye'tzunkye xiktzaq'we'n te: —Majx chjontexi'x teya, naq aju' lay qokyaje' qu'n axtzu' k'elexa' qonik'an qu'ne' toj b'e, chechij.

³Atzunte Lot ilxi'xtoqti'j tu'n, e'kyajxtzun tja. Tetzunj kypon, kub' tb'incha'n Lot jun tb'anil wan kye, ex e'kub' tb'incha'n wab'j mixti' kytx'amal, ex e'wanju' kab'e' ichan lu.

⁴Na'mxtoqtzun kyb'aj kub'kxe tej tpon kyb'u'yi'n kyib' kykyaqilu' ichan aj Sodom ex b'aj kytxoli'n kyib' ti'jileju' ja, e'ku'xun ex e'tijwnaq.

⁵E aq'witzuntz xch'ilokxte te Lot: —¿Jata'qe'ju' ichan xe' ul tjaya toju' qonik'an lu? ¡Iq'inqe'mitza! ¡Qajb'ile' tu'n qkub' kxeye' kyuk'i'l!, chechij.

⁶Atzunte Lot etz yolil kyuk'i'l, kyej tjpu'nju' ttzija b'a'nxi'x,

⁷xitma'ntzuntz kye: —Kyb'inchame' xtalb'il e'ntzik, lalun kyb'incha jun ti'xti'ye' taq'wix.

⁸Ate' kab'e' nmyale' na'mx kyojtzqinte ichan; che eletz wiq'i'ne' kyeye' tu'n kyb'inchante' kyajb'ile' kyij. Naq o'kx lalun kyb'inchaye' jun taq'wix kyij'ju' ichan xe' ul wuk'i'le', qu'n ntxokon qe'weju'ye', chij.

⁹Aye'tzunkye xikma'n te Lot: —¡Kutela qwitze'! ¿Ma aya kb'el kawinqeye', extzun naq oqxeni'n tib'a qxole'? ¡Expe' tu'nju' xtmaya ikju', nimxi'xtl k'ik'ela'ya qu'ne' kyekywitz!, chechij. E' b'jo'ktentzuntz ililte Lot ex eb'ajx lq'e ttziju' jatu'n kyokten pa'lteju' tjpel,

¹⁰aye'tzunju' kab'e' tula Lot etz knuqpi'n kq'ob' ex okx kyiq'i'n Lot tuja; ex etz kyjpu'nju' ja,

¹¹Kyb'inchatzuntz tu'n kykyej moxixu' ichan ate'toq pe'n. Kykyaqilx e'kyaj moxix, e'tijwnaq ex e'ku'xun. Ex e'kub' sikti joyb'enteju' tjpel ja.

Etz Lot toj Sodom

¹²Tzajtzun kyma'n anjl te Lot kjalu: —¿Ma ate'x xjal e'toj tjaqe'ya tza'lu? Iq'inqe'mixju'ya tk'wala, e'tmyala ex e'tjiya, ex tkyaqilu' ati teya toju' nintnam lu; iq'inqe'xa najchaq ti'jxi'ju' tnam lu,

¹³qu'n kb'el qxitu'nju'ye' najb'il lu. Qu'n nimju' tqanil matxi' pon te Qman Dyos ti'j tkyaqil myab'a'n in kyb'inchaj'ju' xjal toju' nintnam lu, qu'mtzun maqo' tzaj chq'o'ne' xitulte, chechij.

¹⁴Xi'tzun Lottzu' nelkyeju' tji, aye'ju' b'entniti'j tu'n kmje kyuk'i'lju' tmyal, ex xitma'n kye: —¡Lwix kukyexe' tzal, qu'n kb'el t-xitu'n Qman Dyos nintnam lu!, chij kye. Aye'tzunju' tji minti' xi' toj kwinqil.

¹⁵Tetzunj ljo'ntoq qsqix, xikyma'n anjl te Lot: —¡Lwixi'xa! Q'inqe'mixju'ya kab'e' tmyala ex t-xu'jila qa min tajb'ila tu'n tkyima ajtkub' qtz'e'ysa'ne' twitzu' nintnam lu, chechij.

¹⁶Atzunte Lot min nt-xla'ja'ntoqtib', qu'mtzun ex xko'n kyu'n anjl, qu'n tzaj q'aq'an tk'u'j Qman Dyos ti'j. Ex etzkyxko'n t-xu'jil kyuk'i'lu' kab'e' tmyal ti'jxi' nintnam tu'nkyklet.

¹⁷Tetzunj matxitoq che ex ti'jxi' nintnam, xitma'n junju' anjl te: —¡Kutoqa tu'n tkleta! Lalun tz'anj ka'yinti'ja ti'jxi'ya, ex lalun kub' we'ya toju' b'ya'. Qa tajb'ila tu'n tanq'ina, kutxi'ya kywi' witz, chij.

¹⁸Atzunte Lot xitma'n kye: —¡Kyb'inchame' xtalb'il taye, lalun kyb'inchaye' ikju'!

¹⁹Qu'n nimkye' xtalb'il matxi' kyb'inchawe'ye' ex machin klete' kyu'ne' tu'n tlaqb'il kyk'u'je'; naq aju' lay xonkx tu'n npone' kywi' witz, qu'n qaj nkub'ku' wi'je' tu'n tz'e'ysb'il witzb'aj toj b'e, jaku'tzun chin kyimtzu'ye'.

Kub't-xitu'n Qman Dyos tnam Sodom

- ²⁰Ati jun b'o's nintnam nqaku' tzalu, jaku' xonkx tu'n pon kanune' toj. ¡Kyq'ome' anb'il tu'n nxi'ye' atzu' tu'n nklete', qu'n axxi'x b'o'sju' nintnam! chij kye.
- ²¹Atzu'n jun anjl tma: —B'a'na'tzun, knb'inchaye' kse'n xtqaniya. Lay kub' nxitu'ne' nintnam saj tma'na weye'.
- ²²¡Lwixi'xna' kutxi'ya atzu'! Qu'n lay b'entnaj ttzaj nq'o'ne' tz'e'ysb'il witzb'aj qa na'mxtoq tpona, chij te. Qu'mtzun Soar tb'iju' nintnam lu okq'o'n.
- ²³Tetzunj qsqix matxi'toq pon Lot toju' nintnam Soar,
- ²⁴tzaj q'o'ntzun q'aq'tz tu'n Qman Dyos, naku'j jbal tuk'i'l txtaji'n q'ol kyib'aju' tnam Sodom ex Komor.
- ²⁵E'kub' t-xitu'n kyuk'i'lxi'ju' najlqe'toq kyoj, ex tkyaqilu' atitoq toju' b'ya' lu, majx e'kub' mankun tu'n.
- ²⁶Atzunju' t-xu'jil Lot, lepchoktoq ti'j, anj ka'yinti'j ti'jxi', ex majx kyejb'ent te jun tab'jel atz'an.
- ²⁷Tetzun prim te juntl q'ij, xi' Ab'raam toju' najb'il jayolina' tuk'i'l Qman Dyos;
- ²⁸o'kx t-xitka'yi'n Sodom ex Komor ex tkyaqilu' b'ya' intoq sb'en, naku'j t-sb'el jun chuj.
- ²⁹Iktzu'n e'kub'a' t-xitu'n Qman Dyos nimaqtnam toju' b'ya' janajla'toq Lot, ex tzaj tna'n Dyos Ab'raam, qu'n etztiq'i'n Lot toju' tnam kub' t-xitu'n.

Kytzajlen aj Moab' exqe' aj Amon

- ³⁰Tb'ajlenxi'tzun ja'lu, xob' Lot tu'n tnajan toj Soar, xi' najal kyuk'i'lu' kab'e' tmyal kywi' witz; toj jun jul t-xe pik.
- ³¹Jun q'ij xitma'n tmyal Lot tzikb'aj teju' itz'inb'aj: —Matxi' tijinte' tata, ex mixti' jun ichan toju' najb'il tza'lu tu'n tmje quk'i'l kse'nxu' nb'inchet.
- ³²Qu'mtzun qtx'ujt-saku' tata, atzun qo kxeku' tuk'i'l tu'ntzun kyitz'ji tk'wal qi'j, chij.
- ³³Textzu'n qonik'an xikq'o'n ta'l ub'a q'aysa'n teju' kman. Kub' kxetzun tzikb'ajtz tuk'i'l. Atzunju' kman minti' na'n tu'n tej tkub' kxeju' tmyal tk'etz ex tej tjawe'.
- ³⁴Tetzun juntl q'ij, xitma'nju' tzikb'aj teju' itz'inb'aj: —Mana' chin kub'kxewe' tuk'i'l tata toju' qonik'an may, qu'mtzun qtx'ujt-saku' jumajtl teju' qonik'an ja'lo, atzun kub'kxeya tuk'i'l, tu'ntzun kyitz'ji tk'wal qi'j, chij te.
- ³⁵Tojtzu'n qonik'an lu xikq'o'n jumajtl ta'l ub'a q'aysa'n teju' kman, ex kub' kxeju' itz'inb'aj tuk'i'l; ex ikx min na'n tu'n tej tkub' kxeju' tmyal tk'etz ex tej tjawe'.
- ³⁶Iktzu'n e'oka' kab'e' tmyal Lotju' ch'onwi' tu'nxu' kman.
- ³⁷Itz'ji talu' tzikb'aj ex oktq'o'n tb'i Moab', kmanju' moab'ita ate'qe' ja'lo.

³⁸Ex ikxu' itz'inb'aj itz'jiju' tal ex a tb'iju' oktoq'o'n B'en-ami, manb'aj kye aj Amon ate'qe' ja'lo.

Gn 20

Ab'raam tk'i' Ab'imelek

¹Etz Ab'raam toju' tx'otx' jatoq najla', ex xi' toju' tx'otx' Nekeb', kyej najantzuntz toju' nintnam Kerar, kyxol Kades ex Xur.

²Tetzunj atitoq atzu', tma qa aju' Sara ju' t-xu'jil, tanab'. Atzunte Ab'imelek nimaqkawil toju' nintnam Kerar, tchaq' tu'n ttzaj iq'i'n Sara tu'n tok te t-xu'jil;

³tetzu'n qonik'an lu, twitzk'a Ab'imelek jun twitzik' ja tzaj tma'na' Dyos te: Kkyimela, qu'n aju' qya saj tiq'i'na ati tchmil, chij

⁴Atzunte qu'n na'mxtoqna' txi' ttzyu'n ju' Sara, xittzaq'we'n: Taye, ¿ma oktzun kb'el tb'yo'nju'ya xjal mixti' til?

⁵Axna'te' Ab'raam saj q'mante weye' qa tanab'ju' qya lu, exu' qya mattziya weye' qa t-xib'en, qu'mtzun manb'inchawe' lu toj ttxolilti'j. Qu'mtzun mixti'we' wil, chij te Qman Dyos.

⁶Xitzun ttzaq'we'n Qman Dyos te toj twitzik': Kanli nwitzze' qa toj ttxolilti'j xtb'inchaju'ya lu, qu'mtzun min xwaje' tu'n t-xi'naj ttzyu'na, tu'ntzun lalun b'inchana ila nwitzze'.

⁷Atzu'n ja'lo anjsanxti'ja qya te tchmil, qu'n nsanjelalwe' ichan lu; kkub'saltzuntz ti'ja tu'n tanq'ina. Qatzun min xitanjsa'nti'ja te, kkyimela kyuk'i'lx'i' toj tjaya, chi Dyos te.

⁸Tetzu'n tjawe' Ab'imelek te prim te juntl q'ij, e'tzaj ttxko'nju' tmajen, oktentzuntz tx'olb'alte tkyaqilu' twitzik' kye. Tetzunj kyb'inteju' tmajen, tzaj xob'el kyij' b'a'nxi'x.

⁹Tzaj ttxko'ntzun Ab'imelek Ab'raam ex xitma'n te: —¿Titi'ju' matxi' tb'inchaya qeye'? ¿Titi'xi' taq'wixil matxi' nb'inchaye' teya tu'nju' matzaj ti'n jun ila nimxi'x wib'aje' ex kyib'aju' nwnaqile'? Myab'a'nte' xtb'inchaya.

¹⁰¿Titi'ju' intoq t-xima'na tu'nju' xtb'inchaju'ya lu?, chi Ab'imelek te.

¹¹Atzunte Ab'raam xittzaq'we'n: —Qu'n makub' nxima'ne' qa aye' xjal tza'lu min nche xob' te Qman Dyos, qu'mtzun oklo chin b'el kyb'yo'ne' tu'n tpaju' nxu'jile', nchije'.

¹²Axtzunj, wanab'we' qya lu: junx qmane' tuk'i'l, naq o'kx qtxuye' mya junx; qu'mtzun machin mjeye' tuk'i'l.

¹³Tej tmante Dyos weye' tu'n wetze' toj tja nmane', xinma'ne' te nxu'jile' tu'n tmante qa t-xib'en qine' jaxjaku' maqo' pona'ye', chij

¹⁴Xi'tzun tanjsa'n Ab'imelek Sara te Ab'raam. Ex eb'ajx toyi'n trit, twakyix, e'tmajin ichan ex qya.

¹⁵Ex xitma'n Ab'imelek te Ab'raam: —Luju' ntx'otx'e' ati twitza; najana toju' najb'il b'a'n toj twitza, chij.

¹⁶Ex ikx xitma'n te Sara: —Kab'k'al lajnaq (1000) saqpwaq twi'ju' matxi' txinq'o'ne' teju' t-xib'ena, tu'ntzun tajb'en te kolb'ilteya tu'n miyolinjtza' taq'wix ti'ja kyxol kykyaqilju' xjal ate' tuk'i'la. Ex kse'nku'tzun mix-a'lo' jun tu'n tyolin taq'wix ti'ja, chij

¹⁷Na'ntzun Dyos Ab'raam, ex e'tq'ana Dyos Ab'imelek tuk'i'lju' t-xu'jil. Ex e'q' Janetju' tmajen qya tu'n kyalan jumajtl,

¹⁸qu'n tu'n tpaj Sara, kykyaqilu' qya toj tja Ab'imelek mixtoqti'tl inche alan tu'n Qman Dyos.

Gn 21

Tej titz'ji Isaak

¹Japun tyol Qman Dyos kse'nxju' ojetoc tzaj tma'n te Sara,

²qu'mtzun ok Sara ch'onwi', itz'ji jun kyk'wal tuk'i'l Ab'raam toj kytijil. Itz'jiju' k'wal tojxi'xju' tq'ijlalil kse'nx tma Qman Dyos kye.

³Atzunju' tk'wal Ab'raam tuk'i'l Sara, Isaak tb'i oktq'o'n;

⁴ex oktq'o'n techal ti'j tchib'jil tb'ajlenxi' wajxaq q'ij titz'jlen kse'nxu' tchaq' Qman Dyos te.

⁵Tetoc jo'naq (100) ab'q'i Ab'raam tej titz'ji Isaak.

⁶Atzunte Sara kub' t-xima'n: Ja'lo nchin tze'ne' tu'n Qman Dyos, kykyaqiltzunloju' che b'ilte qa matxi' tz'itz'ji jun wale', che tze'l wuk'i'le'.

⁷¿Alxi'xwitlokye q'mante te Ab'raam qa che itz'jel wale' tuk'i'l? Tuk'i'lxi'pe'tzunj matxi' tijin, matxi' tz'itz'ji jun tk'wal wuk'i'le', chi Sara.

E'b'je'x xla'ja'n Akar ex Ismael toj tja Ab'raam

⁸Tetzunj tch'iy Isaak, el ti'j tch'u'. Kub' ttzalajsa'n Ab'raam toju' q'ij tej tel iq'i'n ti'j tch'u'.

⁹Atzunte Sara oktka'yi'n qa intoq xmayin tk'wal Ab'raam tuk'i'l Akar aj Ejipt ti'j Isaak.

¹⁰Xi'tzuntz q'malte te Ab'raam: ¡Xla'jamixju'ya majen na'j tuk'i'lxi' tal! Qu'n mixti' tu'n tkub' aq'pet tetz'bilwe' wal Isaak tuk'i'l talju' qya na'j, chij te.

¹¹Majx exch'yonju' yol lu toj tk'u'j Ab'raam, qu'n tk'walku'xi'x toqna'.

¹²Atzunte Qman Dyos tzaj tma'n te Ab'raam: Lalun b'isuna ti'ju' tal q'a ex ti'j Akar ju' tmajena. B'inchama tkyaqilju' ntma'n Sara teya, qu'n ti'j te Isaak che elela' tyajajila.

¹³Ex knb'inha'ye' tu'n tb'ent jun nintnam nimxi'x tu'n tyajajil Ismael talu' tmajena lq'o'n tu'na, qu'n tk'walna'ya, chi Dyos te.

¹⁴Te juntl q'ij b'a'n prim, xitq'o'n Ab'raam wab'j ex jun tz'u'n iqb'il a' nojni tu'n a' te Akar; ex jaw tq'o'n ttze'lti'j Akar, ex xitq'o'nju' Ismael te, ju' tal, ex twab'a'ntzuntz. Xitljo'ntzun te Akartz tb'e toju' chq'ajlaj B'eerseb'a, ex mixtoqti' b'i'n tu'n jatu'n tpona'.

¹⁵Tetzunj tb'aju' a' kyu'nju' atitoq toju' tz'u'n, kyej tq'o'n Akar ju' tal tjaq' jun tal wi' tze pujli,

¹⁶xilq'etzuntz najchaq ex kub' qe, qu'n mitoqjunti' tajb'il tu'n tka'yinte ajtkyimju' tal. Tetzunj tkub' qe, aq'wiju' k'wal oq'el.

¹⁷Tzaj b'i'n k'wal tu'n Qman Dyos tej intoq oq', tzaj yolintzun jun tanjltzu' tzmax toj kya'j ex tma te Akar: ¿Titi' iniq'ina Akar? Lalun xob'a, qu'n matzajtb'i'nte Dyos k'wal noq' jata'.

¹⁸Qu'mtzun kutxi'ya tk'etzju' q'a, ex xkonxju'ya tq'ob', qu'n knb'inha'ye' tu'n tb'ent jun nintnam nimxi'x kyu'n tyajajil, chij te.

¹⁹Tb'inchatzun Dyostzu' tu'n t-xitka'yi'n Akar jun t-xiklil a'. Xi'tzuntz nojsalteju' tz'u'n tu'n a', xitq'o'ntzuntz te tk'wa' Ismael.

²⁰⁻²¹Kub' we' Qman Dyos tib'aju' q'a tu'n tanq'in, atzuntzu' ch'iya' ex najana' toju' chq'ajlaj Paran, ex ok te jun xjal majx b'a'n xon ti'j smaj. Yajxi'tzuntel kub' mojb'a'n tu'n ttxu tuk'i'l jun qya aj Ejipt.

Kyej b'entti'j jun kyyol Ab'raam tuk'i'l Ab'imelek

²²Qape'lo tojxu' tq'ijlalil lu, xi' Ab'imelek yolil tuk'i'l Ab'raam. Ex xitk'le'n Pikol nejenel kye t-xjal te q'oj. Xitzun tma'n Ab'imelek te Ab'raam: —In qka'yi'ne' noninjta tu'n Dyos toj tkyaqilju' ntb'inha'na.

²³Qu'mtzun, q'mantz jun tyola ax weye' twitz Dyos toju' najb'il lu, qa lay tb'inchaya jun taq'wix wi'je' ex kyi'j nk'wale', ex kyi'ju' nyajajile'. Tziyantza weye' qa chin tk'u'jla'ya kse'nxwe' matxi' nk'u'jlaya, exqa che tk'u'jla'ya xjal najlqe' toju' tnam lu ja najla'ya ja'lo, chij.

²⁴Axxi'x knb'inha'ye' ikju', chi Ab'raam te.

²⁵Naqtzun o'kx jaw tzak'j ch'i'n Ab'raam ti'j Ab'imelek tu'n tpaj jun xoch ojetog tz'el iq'i'n te kyu'nju' tmajen Ab'imelek.

²⁶Atzunte Ab'imelek xittzaq'we'n te: —Mixti'we' b'i'n wu'n ti'j ja'lu qu'n b'ajxna' tzaja' tma'na weye', ex min b'i'n wu'ne' alkye xb'inchante ikju', chij.

²⁷Atzunte Ab'raam e'tzaj tiq'i'n rit ex wakx, eb'ajx tq'o'ntzuntz te Ab'imelek; tojxtzunju' q'ij lu, kyej b'entti'j jun yol kyu'n.

²⁸Atzunte Ab'raam eb'je'l tpa'n wuq rit kyi'ju' trit,

²⁹qu'mtzun xitqani'n Ab'imelek te: —¿Tiqu'n xe ela' tpa'nju'ya wuq rit lu?, chij.

³⁰Atzunte Ab'raam xittzaq'we'n: —Che kxe'lnq'o'ne' wuq rit lu teya, tu'n kyajb'en te jun tziyb'il qa ayine' nb'inchanteju' xoch lu, chij.

³¹Qu'npe'na'tzun B'eerseb'a tb'iju' najb'il lu ok, qu'n atzu' kyeja' b'entti'ju' kyyol.

³²Tetzunj tkyej b'entti'ju' kyyol toj B'eerseb'a, anjkyi'j Ab'imelek tuk'i'l Pikol toju' ktx'otx' pilistey.

³³Ku'x tawa'n Ab'raam jun tal wi' tze tamarisko tb'i toj B'eerseb'a. Atzuntzu' kub'sana' te Qman Dyos ati tejumajx.

³⁴Nimtoj najan Ab'raam toj ktx'otx' pilistey.

Gn 22

Iky'twitz Qman Dyos ti'j tokslab'l Ab'raam

¹Tb'ajlenxi'tzun jte' q'ij, jyonjtz ti'j tokslab'l Ab'raam tu'n Dyos. Txokliju' tb'i, atzunte xittzaq'we'n: —Luqine' lu, chij.

²Ex tma Qman Dyos te: —Iq'imju'ya Isaak o'kxku' jun tk'wala k'u'jla'nxi'x tu'na, kutxi'tzuntza tuk'i'l toju' tx'otx' te Morya. Atzuntzu' q'onku'ya te jun chojb'il k'ok'sb'il twi'ju' witz kxe'l nyek'u'ne' teya, chi Dyos.

³Tetzun juntl q'ij b'a'n prim jawe' Ab'raam, jawtb'inha'n t-xalmiju' tb'ur; b'aj t-si'wi'nju' si tu'n tajb'en teju' chojb'il k'ok'sb'il, xi'tzuntz tuk'i'l Isaak ju' tk'wal exqe'tzun kab'e' tmajen toju' tx'otx' matxi'toq tzaj tma'n Qman Dyos te.

⁴Tojtzun toxi'n q'ij knetju' najb'il tu'n Ab'raam ex najchaqxtoq ta'.

⁵Xitma'ntzuntz kyeju' tmajen: —Axtzu' che tenkja'ye' tza'lu tuk'i'lu' b'ur. Ayintzunwe' tuk'i'lu' q'a, kxe'l qb'eti'n ch'i'ntle', qu'n maqo'xe' k'ulul te Qman Dyos, k'anjetztzunqi'jtze', chij.

⁶Jawtzun tq'o'n Ab'raamju' si ti'j Isaak, aju' tu'n tajb'en teju' chojb'il k'ok'sb'il. Atzunte xi' iq'intēju' kuchil exu' q'aq', exi'tzuntz kykab'ilx.

⁷Yajxi'tzun ch'i'ntel xitma'n Isaak te Ab'raam: —¡Ta!, chij te tman. —¿Ti'tzun nky'ajul?, chiju' tman te. —Xitma'ntl Isaak: lujju' si iq'i'n qu'n exu' q'aq', ¿jatzunta' qpoj tman rit te chojb'il k'ok'sb'il?, chij.

⁸—Atzunju' tman xitma'n te: —Minti' nky'ajul, ate Dyos ktzajel yek'unteju' rit te chojb'il k'ok'sb'il, chij. K'le'ntoqtzun kyib' ljo'n kyb'e.

⁹Tetzunj kypon toju' najb'il jaxa' tma'na' Dyos te, kub' tb'inha'n Ab'raam jun q'olb'eb'l ex kub' tnk'u'nju' si tib'aj. Tzajtzuntz kub' tk'lo'n tal tk'wal aju' Isaak, jax tq'o'ntzuntz tib'aju' si, ju' matxi'toq kub' tnk'u'n tib'aju' q'olb'eb'l.

¹⁰Tetzunj ttzaj tiq'i'nju' kuchil tu'n tkub' tb'yo'nju' tk'wal te chojb'il,

¹¹o'kx ttzaj yolinju' tanjl Qman Dyos toj kya'j: —¡Ab'raam! ¡Ab'raam!, chij. Atzunte xittzaq'we'n: —Luqine' lu, chij.

¹²Atzunju' anjl tzaj tma'n te: —Lalun tzaq'pon tq'ob'a ti'ju' tal q'a, qu'n matxi' tz'el nnik'e' qa ati tchiylal Dyos teya, qu'n minti' xkub' t-xk'a'yina o'kxku' jun tal tk'wala tu'n ttzaj tq'o'na weye'.

¹³O'kx t-xitka'yi'n Ab'raam jun rit kyejni ye'ju' tuk'a t-xol tq'ob' junwi' ch'i'x; xit'zuntz iq'ilteju' rit ex kub' tq'o'n te jun chojb'il k'ok'sb'il te t-xelju' tk'wal.

¹⁴Oktzun tq'o'n Ab'raam tb'iju' najb'il lu: A Qman Dyos ntzaj q'onte tkyaqilju' nnojqlan, chij. Qu'mtzun inx q'umli ja'lo: Atzu' twi' witz ntzaj tq'o'n Qman Dyos tkyaqilju' nnojqlan.

¹⁵Tzajtzun yolin jumajtlu' Tanjl Qman Dyos tkamaji'n tzmax toj kya'j te Ab'raam,

¹⁶ex xitma'n te: —Matxi' tma Qman Dyos: Tu'nju' xtb'inchaya lu, minti' xkub' t-xk'a'yi'na o'kxku' jun tal tk'wala weye', qu'mtzun kntziya' jun nyole':

¹⁷kb'el nky'i'wla'na b'a'nxi'x; kche nchmet-sa'ju'ye' tyajajila nimxi'x, kse'nqe' che'w twitz kya'j, ex kse'n tz'awun ttzi ninnjab'. Ex che kanb'al kyi'ju' kyajq'oj.

¹⁸Ex kykyaqilju' nimaqtnam toj tkyaqil twitz tx'otx' kpomel kanun ky'i'wb'il kyib'aj noq kyu'nel, qu'n manimana weye', chi Dyos te Ab'raam.

¹⁹Anjtzun ti'j Ab'raamtzu' jae'kyeja' tena'ju' tmajen. E'b'ajxtzuntz kykyaqil junx toju' najb'il B'eerseb'a, jakyeja' najan Ab'raam.

Aye' tk'wal Naor

²⁰Yajxi'tzuntel o'kx tb'inte Ab'raam jun tqanil qa matxi'toq che itz'ji tk'wal Nakor ju' titz'in tuk'i'l Milka.

²¹Aju' tnejel tk'wal itz'ji a Us; yajxi'tel itz'ji B'us ex Kemwel ju' tman Aram.

²²Yajxi'tl e'itz'ji Kyesed, Aso, Pildas, Idlap ex B'etwel.

²³Ate B'etwel tman Reb'eka. Aye'tzun wajxaq tal Milka ja'lu tuk'i'l Nakor ju' titz'in Ab'raam.

²⁴Ex ikx e'itz'ji tk'wal Nakor tuk'i'l Rewma, ju' tkab' t-xu'jil. Aye' kyk'wal ja'lu: Teb'a, Gaam, Taas ex Maaka.

Gn 23

Kyim Sara ex ku'x mqu'n

- ¹Qaqnaq wuq (127) ab'q'i anq'in Sara,
- ²kyimtzuntz toj Kyiryat-arb'a, toju' nintnam Eb'ron, toju' tx'otx' Kanaan. Oq' Ab'raam tej tkyim Sara ex tnmaju' tkyimlen.
- ³Ettzuntz jata'toqju' anmi ex xi' q'malte kye itit najlqe' toju' tx'otx' lu:
- ⁴—Maskye najchaq xjal qine' kxole', kyk'ayintz jun muqb'ile' weye' tu'n tku'x nmqu'nju'ye' nxu'jile' toj, chij.
- ⁵Aye'tzu'n itit xiktzaq'we'n te:
- ⁶—¡Najsama taye qo' tb'intza!, mqunku'xta t-xu'jil toj jun tb'anil muqb'il ati qeye', mix-a'lo' junqe' kb'el xk'ayinte teya qu'n sk'o'na'ta tu'n Qman Dyos qxole', chechij.
- ⁷Kub'tzun we' Ab'raamtzu', kub' tzipe kwitzju' itit,
- ⁸ex xitma'n kye: —Qa ax kyeye' tu'n tku'x nmqu'nju'ye' nxu'jile' tza'lu, kyb'inchamna' xtalb'ile' weye', kqaninx' te Epron ju' tk'wal Soar,
- ⁹tu'n ttzaj tk'a'yi'nju' jul tokx toj pik te makpela weye' ju' ati ttxa'nxi'ju' ttx'otx'. Knchja'we' jte' twi' tu'n, tu'ntzun wokye' te tajaw jun muqb'il toju' najb'il lu, chij kye.
- ¹⁰Atitoqtzu'n Epron ju' itit kyxol, xittzaq'we'n tuk'i'l tq'ojq'ojel twi' kuw te Ab'raam, tu'n kyb'inteju' twnaqil ex kykyaqilu' ntoq che b'jo'kx ttziju' nintnam.
- ¹¹—¡Minti' taye! Naq kxe'l woyinwe' tx'otx' teya jata'ju' jul tokx toj pik. Kywitzku' nwnaqile' kxe'l woyine' teya. Mqunkxju'ya t-xu'jila toj, chij.
- ¹²Atzunte Ab'raam kub' tzipe jumajtl kwitzju' xjal najlqe' toju' tx'otx' lu,
- ¹³xitma'ntzuntz te Epron kywitz kykyaqil: —¡B'inchama xtalb'il! K'monxa twi'ju' tx'otx', tu'ntzun tokx nmqu'nju'ye' nxu'jile' toj, chij.
- ¹⁴Atzunte Epron xittzaq'we'n te:
- ¹⁵—B'intzpe'ya taye: naqna' lajoj lib'r saqpwaqte' twi'ju' tx'otx'. Tu'nju' tajlal lu lalun qo yolintl ti'j. Lwix kutxi'ya ex mqunku'xa t-xu'jila, chij
- ¹⁶Atzunte Ab'raam kywitzku' itit xitchjo'n lajoj lib'r saqpwaq twi'ju' tx'otx' kse'nxu' tajlal tma Epron.
- ¹⁷⁻¹⁸Iktzun kyeja' ttx'otx' Epron te Ab'raam toj Makpela, toj tjawetzq'ij te Mamre, tuk'i'lxi'ju' jul tokx toj pik exqe'ju' tze ate' toju' tx'otx'. Kykyaqilu' itit eb'jo'k tziyal ti'j exqe' ntoq che b'jo'kx ttziju' nintnam.
- ¹⁹Okxtzun tmqu'n Ab'raamju' t-xu'jil toju' jul tokx toj pik ju' ati toju' tx'otx' te Makpela toj tjawetzq'ij te Mamre. Aju' najb'il lu ax juntl tb'iju' Eb'ron ju' ati toj tx'otx' Kanaan.

²⁰Iktzu'n kyeja' Ab'raam te tajawu' tx'otx' tuk'i'lxi'ju' jul tokx toju' pik xik'a'yi'n te kyu'n itit.

Gn 24

Tjoy Ab'raam t-xu'jil Isaak

- ¹Matxi'toqtzun tijinxi'x Ab'raam, ex ojetoc ky'iwlantjtz tu'n Qman Dyos toj tkyaqil.
- ²Jun q'ij tzaj ttxko'n Ab'raam jun tmajen tij wnaqxi'x, ex aju' intoq ka'yinte tkyaqilu' ti'xti' toj tja, ex xitma'n te: —Q'onkxu'ya tq'ob'a tjaq' nkuxe',
- ³ex tziyantz jun tyola ax weye' twitz Qman Dyos, tajaw kya'j ex tx'otx', qa lay taja tu'n tmjeju' nk'wale' Isaak tuk'i'l jun qya te Kanaan toju' tx'otx' janajlqina'ye'.
- ⁴Ate ktb'incha'ju'ya kxe'la toju' ntaname', atzuntzu' ktjya'ya jun t-xu'jil kyxolxu' nwitz'e'le', chij te.
- ⁵Atzunju' tmajen xittzaq'we'n te: —Yajtzunqa minti' xtaju' txin tu'n ttzaj wuk'i'le', ¿ti'tzu'n knse'ye'? ¿Mujqa kxe'l wi'q'i'ne' tk'wala toju' tx'otx' jatzajna'ya? chij.
- ⁶Atzunte Ab'raam xitma'n te: —¡Lalun txi' ti'na nk'wale' atzu'!
- ⁷Qu'n tzaj ttziya'n Qman Dyos te toj kya'j weye', aju' etz q'inweye' toj tja nmane' ex toj kytx'otx' nwnaqile', tu'n ttzaj tq'o'nju' tx'otx' lu kyeju' nyajajile'. Ex kxe'l tchq'o'n jun tanjl tu'n tkub'nej twitza, tu'ntzun ttzaj tiq'i'na jun txin te t-xu'jilu' nk'wale'.
- ⁸Qatzun minti' xtaju' txin tu'n ttzaj tuk'i'la, mixtzunti' tpajtz'u'ya ti'ju' yol kjel b'entti'j qu'n, naqtzun aju' ¡mixti' tu'n t-xiti'nju'ya nk'wale' atzu', chij te!
- ⁹Okxtzun tq'o'n majen tq'ob' tjaq' tkux Ab'raam ju' tajaw, ex ttziya tu'n tb'inchante kse'nxu' matxi'toq txiq'ma'n te.
- ¹⁰Oktentzuntz sk'oloktz oyaj tb'anilqexi'x kyxolu' ati te Ab'raam, e'tzaj tiq'i'n lajoj kamey, xi'tzuntz toj nintnam Naor toj Mesopotamya.
- ¹¹Tetzun qale tponju' majen ttxa'n nintnam. Atzun kmuj ja'lu nche b'je'tzju' qya q'a'yil. E'ojlanju' kamey tu'n majen ttzi jun xoch,
- ¹²Kub'tentzuntz na'l Dyos ex tma: Nman Dyos Tdyos wajawe' Ab'raam, b'inchama tu'n telb'a'nju' nb'eye', ex q'aq'antz tk'u'ja ti'ju' wajawe'.
- ¹³Chin b'eltene' ttziju' xoch tza'lu akx nche b'ju'lju' txin toju' tnam lu q'a'yil.
- ¹⁴Awtju' txin aj t-xinma'ne' te: B'inchama xtalb'il iq'inku' t-äoq'a tu'n nk'wane', qama tzaj ttzaq'we'n weye': K'wana, ex kxe'l nq'o'ne' kyk'wa'ju' tkameya, qa chij; awttzun txinju' sk'o'n tu'na teju' tmajena Isaak. K'eleltzun nnik'tze' qama tzaj q'aq'an tk'u'ja ti'ju' wajawe', chij toj tna'j Dyos.

- 15**Na'mxtoqtzun tb'aj na'n Dyos tej t-xitka'yi'n xi'toq ttzaj jun txin tokx t-äoq' ti'j tql. Atoq Reb'eka tmyal B'etwel. Ate B'etwel tal Milka ex tk'wal Nakor titz'in Ab'raam.
- 16**Majxtoq tb'anilxi'x ka'yin Reb'eka ex b'ajxtoq txa' tzyu'nti'j tu'n ichan. Ku'pun nojsal t-äoq' toju' xoch. Ljo'ntoqtzun tanjtzi'j
- 17**tej t-xi' majen knolte ex xitma'n te: —B'inchampe' junta xtalb'il q'ontz ch'i'nwe' nk'wa' ti'ju' taya, chij te.
- 18**—K'wana taye, chiju' txin te. Kub' tiq'i'ntzun t-äoq'tzu' ex kub' ttzyu'n tu'n tk'wan.
- 19**Tetzunj tb'aj k'wan, xitma'n Reb'eka te: —Ex kjawitz wiq'i'n kyk'wa'ye' tkameya, jni'xku' mab'aj kyu'n, chij.
- 20**Atzu'n a' atixtoq toju' t-äoq' lwiysi'x ku'x tqo'n toju' kyk'wab'l kamey, xi'tzuntz b'alil a' toju' xoch. Kykyaqilu' kamey eb'aj k'wan tu'n.
- 21**Naqtaqtzun nka'yinkju' majen ti'j ex mixti'te xitma'n te, qu'n tajb'iltoq tu'n tqexi'x tk'u'j qa matxi'toq tz'oninjtz tu'n Qman Dyos toju' tb'e.
- 22**Tetzunj kyb'aj k'wanju' kamey, jatztiq'i'n tmajen Ab'raam jun xmilq'ob'aj q'anpwaq ch'inxmi tz'aqla' nik'jan te nik'jan ons talal, okxtq'o'ntzuntz ttzi ttxa'n txin. Ex xitq'o'n kab'e' tql q'ob'aj q'anpwaq te, qape'lo masch'i'n oxe' ons talal junjun,
- 23**xitma'ntzuntz te: —B'inchama xtalb'il q'mantza weye' alkye tmana, ex ¿ma atilo anb'il toj kyjaye' tu'n nkyej wtane' kyuk'i'lu' wuk'i'le' toju' qonik'an lu?, chij.
- 24**Xi'tzun ttzaq'we'n txin: —Awe' nman B'etwel ex a nyaju'ye' Milka, atzu'n nchmane' a Nakor.
- 25**B'a'n tu'n kykyej wtane' qjaye', nimte ttxa triy ati te kywaju' kamey, chij.
- 26**Kub'tzun meje majentz k'ulul te Qman Dyos,
- 27**ex tma: ¡Nimanjtzxwitju' Qman Dyos, janajb'ena' wajawe' Ab'raam, qu'n in japun tyol ex nim tq'aq'b'il tk'u'j ti'ju' wajawe'. Ex ma chintzaj t-äaqlu'ne' toj kyjaju' twitze'!, chij.
- 28**Atzunte Reb'eka xi' ojqlan q'malte tja ttxu tkyaqilu' matxi'toq b'aj.
- 29**Atitoqtzun jun t-xib'en Reb'eka, Lab'an tb'i, xi' ojql ttziju' xoch jyolte ichan.
- 30**Qu'n matxi'toq tilju' xmilq'ob'aj tuk'i'lu' tql q'ob'aj ate'ktoq ti'j tq'ob'ju' tanab', ex matxi'toq b'aj tb'i'n teju' tanab' tkyaqilu' xitma'n ichan te. Xilq'etzun Lab'antz tk'etzju' tmajen Ab'raam atixtoq ttzi xoch kyuk'i'lju' kamey,
- 31**ex xitma'n te: —Kuttzaja, aya ju' ky'i'wla'na tu'n Qman Dyos. ¡Myab'a'n tu'n tkyejtena tza'lu, qu'n matxi' b'aj nb'incha'nwe' ja, ex jatu'n ktena'ju' kamey!, chij.

- ³²Xi'tzun tmajen Ab'raamtz tja Lab'an. Atzunte Lab'an eltiq'i'n kyiqtzu' kamey, ex xitq'o'n kwa. Ex ikx xitq'o'n a' teju' tmajen Ab'raam ex kyeju' tuk'i'l tu'n tel ktx'jo'n ti'j kyqan.
- ³³Tetzunj t-xiq'o'n kwa, xitma'nju' tmajen Ab'raam kye: —Lay chin wanaje' qa na'mxtoq t-xinma'nju'ye' nsanjele', chij. Q'mantzna'ya, chi Lab'an te.
- ³⁴Xitzun tma'nju' majen: —Tmajen Ab'raam qiwe'.
- ³⁵Matxi' ky'iwlantzu' wajawe' nimxi'x tu'n Qman Dyos, qu'n matxi' jaw q'inumax tu'n, matxi' che tzaj tq'o'n txqan trit, txqan twakyix, saqpwaq ex q'anpwaq, tmajen ichan ex qya, tkamey ex e'tb'ur.
- ³⁶Ex pe'na'ju' Sara ju' t-xu'jil, itz'ji jun tal toj ttijil. Tkyaqiltzunju' ati teju' wajawe' matxi' kyej tq'o'n teju' tk'wal.
- ³⁷Atzunju' wajawe' tma weye' tu'n t-xintziya'n jun nyole' te, tmatzuntz weye': Lalun taja tu'n tmjeju' nk'wale' tuk'i'l jun txin teju' tx'otx' Kanaan, janajlqina'ye'.
- ³⁸Qu'mtzun, kutxi'ya jyolte jun txin te t-xu'jil nk'wale', kxolxu' twitze'l nmane', chij.
- ³⁹Ayintzunwe' xinma'ne' te: taye, ¿yajtzun qa minti' xtaju' txin tu'n ttzaj wuk'i'le'? Nchije' te.
- ⁴⁰Atzunte tzaj ttzaq'we'n: Ate Qman Dyos nchin b'ete' toj tb'eyil kxe'l tchq'o'n jun tanjl tuk'i'la, tu'ntzun telb'a'nju' tb'eya, tu'n ttzaj tiq'i'na jun txin te t-xu'jilu' nk'wale' kyxolx twitze'l nmane' kyxolju' nwnaqile'.
- ⁴¹Qatzun qa minti' saj q'o'nju' txin teya kyu'nju' nwitzle'le', mixtzunti' tpajtzu'ya ti'ju' yol xttziyaya weye', chij weye'.
- ⁴²Qu'mtzun tej ãin nule' ttziju' xoch, matxinma'ne' te Qman Dyos toj nna'j Dyose' kjalu: Nman Dyos, Tdyos wajawe' Ab'raam, qa axxi'x k'elil b'a'nju' nb'eye' tu'na.
- ⁴³Taye b'inchama xtalb'il. Atinqinku'ye' ttziju' xoch lu, ikwit b'aj ja'lu: ajwit tul jun txin q'a'yil, extzun ajt-xinma'ne' te: B'inchama xtalb'il. Q'ontz ch'i'nwe' nk'wa' a' toju' t-ãoq'a, nchiku'ye',
- ⁴⁴qatzun matzaj ttzaq'we'n weye': K'wana taye, ex kjawitz wiq'i'ne' kyk'wa' tkameya, qa chi, awttzun txinju' sk'o'ntl tu'na Nman Dyos teju' tk'wal wajawe', Nchije' te toj nna'j Dyose'.
- ⁴⁵Na'mxtoqtzun nb'aj na'n Dyose' tej xinka'yine' Reb'eka kxi'toq ttzaj, iq'i'n t-ãoq' ti'j tqul. Maku'pun nojsalteju' t-ãoq' toju' xoch, matxi nma'ntzuntze' te: B'inchampe' junta xtalb'il q'ontz ch'i'nwe' nk'wa' ti'ju' taya, Nchije' te.
- ⁴⁶Atzunte lwiysi'x xkub' tiq'i'n t-ãoq' ex matzaj tma'n weye': K'wana taye, ex kjawitz wiq'i'ne' kyk'wa' tkameya, chij. Matzaj tq'o'n nk'wa'ye' ex kyk'wa' nkameye'.

- ⁴⁷Xinqani'ntzuntze' te alkye tman. Xtzaj ttzaq'we'ntzuntz: Awe' nman B'etwel, atzun nchmanju'ye' Nakor ex a nyaju'ye' Milka, chij. Ma'tzun tz'ok nq'o'ne' jun xmilq'ob'j ttzi ttxa'n ex kab'e' tqul q'ob'aj kyij'j tq'ob'.
- ⁴⁸Machin kub'mejetzuntze' k'ulul twitz Qman Dyos. Majaw wajwaline' Qman Dyos Tdyos wajawe' Ab'raam tu'nju' matzaj tyek'u'n b'e weye' tu'n t-xi' wi'nju'ye' tmyal twitze'lu' wajawe' te t-xu'jilu' tk'wal.
- ⁴⁹Qu'mtzun kymantze' ja'lo qa b'a'n toj kywitize' tu'n t-xikyq'o'ne' te wajawe', qatzun lay ex kymantze' tu'ntzun tkub' nxima'ne' titi' knse'ye', chij.
- ⁵⁰Atzunte Lab'an tuk'i'l B'etwel xiktzaq'we'n: —Ate Qman Dyos xb'inchante tkyaqil ja'lu, qu'mtzun lay b'ent t-xiqma'ne' teya qa okyi mujqa lay.
- ⁵¹Lute Reb'eka lu; k'monxa ex iq'inxa te t-xu'jilu' tk'wal tajawa kse'nxu' b'entnitli'j tu'n Qman Dyos, chechij.
- ⁵²Tetzunj tb'inte tmajen Ab'raam ja' yol lu, kub' mejetzuntz twitz Qman Dyos, majx ku'pun tplaj twitz tx'otx'.
- ⁵³B'jatz tiq'i'ntzun ti'xti'tzu' saqpwaq ex q'anpwaq, ex e'wenes xb'alun, eb'ajx tq'o'ntzuntz te Reb'eka. Ex e'xitq'o'n oyaj teju' t-xib'en ex teju' ttxu.
- ⁵⁴Aq'witztuntz wal kyuk'i'lu' k'le'nqe'toq tu'n; ex axtzuntzu' e'kyaja' wtan. Tetzunj kyjawe' te juntl q'ij, xitma'nju' tmajen Ab'raam kye: —Kyq'ome' anb'il tu'n tanjwi'je' tjaju' wajawe', chij.
- ⁵⁵Atzunju' t-xib'en Reb'eka exu' ttxu, xikma'n te: —Tu'npe' lajoj q'ijtel tu'n ttenju' txin qk'etze', b'a'ntzun t-xi'tzu' tuk'i'la, chechij.
- ⁵⁶Atzunju' majen xittzaq'we'n kye: —Lalun chin kub'kmyo'ne'. Qu'n matxi' tz'el b'a'nju' nb'eye' tu'n Qman Dyos, qu'mtzun majx knajsame' matz'anj wi'je' tjaju' wajawe', chij.
- ⁵⁷Aye'tzunkye xiktzaq'we'n: —Qtxkotzna'ju' txin tu'n qb'inte titi' ktma', chechij.
- ⁵⁸Tzaj ktxko'ntzun Reb'ekatzu', ex xikqani'n te: —¿Ma b'a'n toj twitza tu'n t-xi'ya tuk'i'lu' ichan ja'lo?, chechij. B'a'na'tzun, chij.
- ⁵⁹Xiktzaqpi'ntzun Reb'ekatzu' exu' qya ch'iysante tej b'o'stoq, tuk'i'lu' tmajen Ab'raam exqe' tuk'i'l.
- ⁶⁰Xikyqani'ntzun ky'i'wb'iltz tib'aj Reb'eka ex kma ikyja'lu: Reb'eka. ¡Tz'okxwita txub'aj kye txqan mutx' xjal! ¡che kanb'anxwitju' tyajajila kyij' nimaqkytanamu' kyajq'oj!, chechij.
- ⁶¹Eb'jawxtzun Reb'ekatz kyuk'i'l tmajen kyib'aju' kamey, exi' lpetzuntz ti'ju' tmajen Ab'raam. Ikytzu'n xa'q'ina' Reb'eka tu'n tmajen Ab'raam.

⁶²Atzunte Isaak ljo'ntoq tanjtzi'tj ttziju' xoch a tb'iju', Aju' itz' ex in ka'yin weye', qu'n atoqtzu' najla' toju' tx'otx' Neweb'.

⁶³Qu'n teju' qale lu, etz b'etil. O'kx kxi tka'yi'n jte' kamey ljo'ntoq ktzaj.

⁶⁴Ex ikxte Reb'eka xika'yin ex knet Isaak tu'n. Tetzunj tknet Isaak tu'n, ku'tz ti'ju' kamey

⁶⁵xitqani'ntzuntz teju' tmajen Ab'raam: —¿Alkyetzunju' ichan tzul chix toj koj'b'il?, chij. Ate wajawju'ye', chiju' majen te. Atzunte Reb'eka oktktxu'n twitz tu'nju' t-sut.

⁶⁶Atzunju' majen okten tx'olb'alte te Isaak tkyaqilju' matxi'toq tb'inha.

⁶⁷Atzunte Isaak xitiq'i'n Reb'eka toj tja qtzan ttxu, mjetzuntz tuk'i'l. Tk'u'jlaxi'x Isaak ju' Reb'eka, chab'atzun ik'tna'lu' qtzan ttxu tu'n.

Gn 25

Tyajajil Ab'raam tuk'i'l Kyetura

(1 Cr 1.32-33)

¹Ten juntl t-xu'jil Ab'raam, Setura tb'i.

²Aye'tzun tk'wal ja'lu e'itz'ji tuk'i'l: Simram, Joksan, Medan, Madyan, Isb'ak ex Suwa.

³Ate Joksan kman Seb'a ex Dedan. Aye'tzunju' tyajajil Dedan aye' asurey, letusey, exqe'tzunju' lewmey.

⁴Aye'tzunju' tk'wal Madyan aye': Epa, Eper, Anok, Ab'ida ex Elda. Kykyaqil ja'lu tyajajil Seturaqe'.

⁵Tkyaqiltzunju' atitoq te Ab'raam b'aj kyej tq'o'n te tetz'b'il Isaak.

⁶Atzu'n kyeju' tk'wal kyuk'i'lu' junjuntl t-xu'jil, naq junjun oyaj xitq'o'n kye, ex eb'je'l tpa'n ti'j Isaak ju' tk'wal tej itz'xtoq, e'xitchq'o'n toju' tx'otx' toj tjawetzq'ij.

Kyim Ab'raam ex ku'x mqu'n

⁷Wajxaqnaq o'lajoj ab'q'i (175) anq'in Ab'raam tu'n tkyaqil,

⁸kyimtzuntz tej ttijwnaqix. Ex xiq'i'n tu'n tten junx kyuk'i'lu' ojtxi' tyajilb'en.

⁹Okx mqu'ntzuntz kyu'nju' tk'wal aye' Isaak ex Ismael toju' jul tokx toj pik te Makpela ati toj tjawetzq'ij te Mamre, toju' ttx'otx' Epron tk'wal Soar ju' itit.

¹⁰Aju' tx'otx' lu ojetoq tloq' Ab'raam kye itit. Atzuntzu' okxmqu'na' tk'etz Sara ju' t-xu'jil.

¹¹Tkyimlenxi'tzun Ab'raam, ky'iwlantz Isaak tu'n Dyos. Ate Isaak kyejten najal ttziju' xoch tok tb'i Aju' itz' ex in ka'yin weye'.

Tyajajil Ismael

(1 Cr 1.28-31)

¹²Aye'tzun tk'wal Ismael ja'lu, aju' tk'wal Ab'raam tuk'i'l Akar aj Ejipt tmajen Sara,

¹³a Neb'ayot tnejel k'wal. Yajxi'tl e'itz'ji Sedar, Adb'eel, Mib'sam,

¹⁴Misma, Duma, Masa,

¹⁵Adar, Tema, Jetur, Napis, ex Sedema.

¹⁶Aye'tzun kyb'i kab'lajoj (12) tk'wal Ismael, axtzunju' tb'i ok te kyb'iju' kynajb'il. Teyile junjunkye, nejenelqe'toq kyeju' toj kyja.

¹⁷Tetoq qaqnaq wuqlajoj (137) ab'q'i Ismael tej tkyim, xiq'i'ntzuntz kyk'etzu' ojtxi' tyajilb'en.

¹⁸Aye'tzu'n tyajajil atzu' e'najana' toju' tx'otx' ati kyxol Ab'ila ex Xur jlaj Ejipt toju' b'e npon toj Asirya. Atzuntzu' e'najana', maskyepe' myatoq b'a'n toj kwitzu' titz'in.

Tej kyitz'ji Jakob' ex Esawu

¹⁹A tqanil ja'lu ojtxi' ti'j Isaak ju' tk'wal Ab'raam.

²⁰Tetoq kab'naq (40) ab'q'i Isaak tej tmje tuk'i'l Reb'eka tmyal B'etwel ex tanab' Lab'an, arameyqe', ju' najlqe'toq toj Padan-aram.

²¹Mixtoqtzunti' nnalan Reb'eka, qu'mtzun kub'san Isaak ti'j twitz Qman Dyos. Ex tzaj b'i'n tna'j Dyos tu'n Qman Dyos. Oktzun Reb'ekatzu' ch'onwi'.

²²Intoztzun tna'n Reb'eka nche q'ojinju' tal yux' iqa'ntoq kywi' tu'n, qu'mtzun kub' t-xima'n: Qana'tzun ikju', jalo b'a'n tu'n nkyime'!, chij. Xi'tzuntz xjelulteju' lu te Qman Dyos.

²³Atzunte Qman Dyos tzaj ttzaq'we'n te: Kab'e' nimaqtnam qe'kye' iqa'n kywi' tu'na; kab'e' tnam inche q'ojinaj extzun na'mx kyitz'ji. Aju' jun k'okyel kuwxi'x kyetwitzu' juntl, aju' tzikb'aj k'ajb'el teju' itz'inb'aj, chi Dyos te.

²⁴Japuntzun tq'ijljalil tu'n tb'anix Reb'eka, ex yux'qe'ju' tal e'itz'ji.

²⁵Xkyeq ka'yinju' tnejel itz'ji ex majxtoq smalun ti'j, ex okkyq'o'n tb'i, Esawu.

²⁶Ex itz'jitlju' titz'in, tzyu'ntoq tqanju' ttzik tu'n, qu'mtzun Jakob' tb'i okq'o'n. Tetoq oxnaq (60) ab'q'i Isaak tej kyitz'ji tal Reb'eka ju' t-xu'jil.

Tk'ayi Esawu toklen te tnejel k'wa'lb'aj

²⁷E'ch'iyju' k'wal. Ate Esawu kub' toj twitz tu'n taq'unan toj kojib'il ex ok te jun b'a'n aj ub'al; atzunte Jakob' junxi'tlte, qu'n a kub'ju' toj twitz tu'n tten axtzu' ja.

²⁸Atoqtzun Esawu k'u'jla'nxi'x tu'n Isaak, qu'n tgantoq tu'n twan kyi'ju' txkup intoq che tzyet tu'n toj k'ul. Atzunte Reb'eka a Jakob' ntk'u'jla'nxi'x.

²⁹Jun q'ij intoq b'inchan wab'j Jakob' tej tul Esawu tzajni toj koj'b'il ex majxtoq siktenil.

³⁰Xitma'n te Jakob': —B'inchama xtalb'il, q'ontz ch'i'nwe' nchi' ti'ju' chib'j kyeq twitz matxi' b'aj ttzq'ajsa'na, qu'n inchin b'aje' tu'n we'yaj, chij te.

(Qu'mtzun Edom juntl tb'i Esawu.)

³¹—B'a'na'tzun qama tzaj tq'o'n toklena te tnejel k'wa'lb'aj weye', chi Jakob' te.

³²Atzunte Esawu tma: —Intka'yi'na, luqine' inchin kyim tu'n we'yaj, exna'te'ju' oklenj te tnejel k'wa'lb'aj mixti'we' tajb'en we, chij.

³³Tziyantzna'ya weye' ja'loxi'x, chi Jakob' te. Atzunte Esawu ku chij, xittziya'n. Iktzu'n xa' tq'o'na' toklenju' te tnejel k'wa'lb'aj te Jakob'.

³⁴Xi'tzun tq'o'n Jakob' twa Esawu ex tchi' b'incha'n tuk'i'l prijol lentejas tb'i. Tetzunj tb'aj wan Esawu ex tej tb'aj k'wan, jaw we' ex xi'tzuntz. Mixti'xte ximan ti'ju' oklenj te tnejel k'wa'lb'aj.

Gn 26

Xi' Isaak Kerar

¹Tojtzun tq'ijlalil lu, tzaj jun we'yaj toj tkyaqilu' tx'otx' lu tib'ajxi'tlju' tzaj toj tq'ijlalil Ab'raam. Tu'ntzun tpaju' we'yaj xa'ya' Isaak Kerar, janajla'toq Ab'imelek, kynimaqkawil pilistey.

²Atzuntzu' kub'a' tyek'u'ntib' Qman Dyos twitz ex tzaj tma'n te: Lalun txi'ya Ejipt. Axtzu' tenkja'ya ja kxe'la' nma'ne' teya,

³ja'lo axpuntu' najana toju' tx'otx' lu. Chin tenb'ile' tuk'i'la ex kb'el nky'i'wla'na, qu'n tkyaqilu' tx'otx' lu kxe'l nq'o'ne' teya ex kyeju' tyajajila. Ikytzu'n kchapumela' nyole' xi'ni ntziya'ne' teju' tmana Ab'raam.

⁴Che nchmet-sa'ye' tyajajila kse'nqe' che'w twitz kya'j, ex tkyaqilju' tx'otx' lu kxe'l nq'o'ne' kye. Expe' kykyaqil nimaqtnam toj tkyaqil twitz tx'otx' kyk'ma' ky'i'wb'il naq kyu'nelu' tyajajila.

⁵Qu'n niman Ab'raam weye', eb'japunju' nchaq'b'ile' tu'n, e'nkawb'ile' exqe'ju' nxnaq'tzb'ile', chi Dyos te.

⁶Kyejtentzun Isaaktzu' Kerar.

⁷Aye'tzunju' najlqe'toq atzu', xikqani'n te titi' toklen tuk'i'l Reb'eka. Atzunte xitma'n qa tanab', qu'n xob' tu'n t-xitma'n qa t-xu'jil. Qu'n ate Reb'eka majxtoq tb'anilxi'x ka'yin, qu'mtzun kub' t-xima'n qatoq kb'el b'yo'n kyu'nju' ichan toju' tnam lu tu'n tpaju' t-xu'jil.

- ⁸Tetzunj tb'et q'ij najlitoq atzu'. Tojtzun jun q'ij intoq ka'yimitz Ab'imelek nimaqkawil kye pilistey toj tokex spik'un ex til qa intoq ttz'u'li'n Isaak Reb'eka ju' t-xu'jil.
- ⁹Tchaq'tzun Ab'imelektzu' tu'n ttzaj txko'n Isaak, ex xitma'n te: —¿T-xu'jilteju'ya qya lu jek'ax? ¿Tiqu'ntzun tzaja' tma'na qa tanab'a?, chij. Atzunte Isaak Xittzaq'we'n: —Qu'n kub' nxima'ne' qa jaku'toq chin kub'b'yo'ne' tu'n tpaj, chij te.
- ¹⁰Atzunte Ab'imelek xitma'n te: —¿Tiqu'n xtb'inchaju'ya lu qeye'? ¿Tk'i'xwittzun xkub' kxe junqe' tuk'i'l t-xu'jila? ma'wtlo qo' b'inchan ile' tu'n tpaja, chij te Isaak.
- ¹¹Tzajtzun Ab'imelek, tchaq' kye kykyaqilju' xjal toj ttanam ex tma: —Qa ati jun matz'ok yekunteju' ichan lu tuk'i'lju' t-xu'jil, kb'el b'yet, chij.
- ¹²Tojtzun ab'q'i lu ok tawal Isaak atzu' ex nim twitz tawal jaw, qu'n ky'iwlantz tu'n Qman Dyos.
- ¹³Jaw q'inumax, nim txqan ti'xti' ten te.
- ¹⁴Nimtoq txqan trit ex twakyix, ex b'a'npuntoq txqan tmajin. Tu'ntzun tpaju' inxi'xtoq tx'a'lti'j kyk'u'j pilistey ti'j.
- ¹⁵Kykyaqiltzu'n xoch b'ajku'x kyb'inha'n tmajen Ab'raam tman Isaak tej itz'xtoq, eb'ajku'x kynojosa'n pilistey tu'n tx'otx'.
- ¹⁶Xitma'ntzun Ab'imelektzu' te Isaak: —Kutik'a tza'lu, qu'n matxi'xi'x jaw q'inumaxa qwitze', chij.
- ¹⁷Atzunte Isaak ku chij, ik'b'et ex atzu' pona' toju' b'ya' Kerar. Atzuntzu' kub' najana'.
- ¹⁸E'b'jatz tlku'n jumajtlu' xoch b'inha'nqe'toq tu'nju' qtzan tman, aju' b'ajku'x kynojosa'n pilistey tu'n tx'otx' tkyimlenxi' Ab'raam. Axtzun kyb'i xoch oktq'o'n Isaak kse'nxtoqu' kyb'i tu'n qtzan tman.
- ¹⁹Tojtzun jun q'ij intoq jatz kylku'n tmajen Isaak jun xoch toju' b'ya', o'kx tknet jun t-xiklil a' kyu'n.
- ²⁰Aye'tzunju' k'ik'lel toju' b'ya' Kerar, eb'jaw q'ojin kyuk'i'lu' tk'ik'lel Isaak, qu'n chechij qa kyeju' a' lu. Qu'mtzun Joyb'il q'oj tb'iju' xoch lu oktq'o'n Isaak, qu'n tzaj q'oj ti'j.
- ²¹Yajxi'tzuntel ku'x kyb'inha'n tmajen Isaak juntl xoch, ex ikx e'q'ojintel tu'ntpaj, qu'mtzun oktq'o'n Isaak tb'i Ik'b'il.
- ²²Xi'tzun Isaaktzu' toj juntl najb'il, ex ku'x tb'inha'n juntl xoch atzu'. Mixtzunti'tlte q'oj tzaj ti'j, qu'mtzun oktq'o'n tb'i Tzaqpib'l, qu'n tma: Matxi' tzaj tq'o'n Qman Dyos anb'il qe tu'n qten b'a'n toju' qnajb'il lu, chij.

²³Yajxi'tzuntel xi' Isaak B'eerseb'a.

²⁴Tojtzu'n qonik'an lu, kub' tyek'u'ntib' Qman Dyos twitz, tzaj tma'n te: Ayine' Tdyos tmana Ab'raam. Lalun xob'a; qu'n atinqinwe' tuk'i'la. Noqtu'nelu' nmajine' Ab'raam, kb'el nky'i'wla'na ex kche nchmet-sa'ju'ye' tyajajila, chij te.

²⁵Jawtzun tb'inch'a'n Isaak jun q'olb'eb'l atzu', ex k'ulun te Qman Dyos. E'kub' najantzuntz toju' tx'otx' lu. Aye'tzunju' tmajen ku'x kyb'inch'a'n jun xoch.

Kyej b'entti'j jun kyyol Isaak tuk'i'l Ab'imelek

²⁶Jun q'ij tzajx Ab'imelek toj Kerar naq tu'n tyolin tuk'i'l Isaak. Ex e'tzaj tk'le'nju' tuk'i'l aye' Awsat ex Pikol ju' nejenel kye t-xjal te q'oj.

²⁷Atzunte Isaak xitma'n kye: —Ik'u'nqina'ye' kyu'ne', in ik'pe'na' kyxla'ja'ne' toju' kytx'otx'e'. ¿Tiqu'ntzun xe' ula'ye' jyolweye'?, chij kye.

²⁸Aye'tzunkye xikytzaq'we'n: —Qu'n matxi' qile' qa ati Dyos tuk'i'la, qu'mtzun makub' qximane' tu'n tkyej b'entti'j jun qyol tuk'i'la. Ex a yol ja'lu tu'n tkyej b'entti'j:

²⁹lalun tb'inchaya jun taq'wixil qeye', kse'nqe' b'ajx tzaq'pona' qq'ob'e' ti'ja. Qb'inch'a pena'qe' b'a'n teya, ex etz qq'o'na toj b'anil, atzu'n ja'lo nky'iwlanjtza tu'n Dyos, chechij.

³⁰Atzunte Isaak kub' ttzalajsa'n tu'n jun ninwan, eb'aj wantzuntz ex e'k'wan.

³¹Tetzu'n kyjawe' te prim te juntl q'ij, kyej b'entti'ju' kyyol. Etztzun Isaaktzu' wab'alkye, kypa'tzun kyib'tzu' toj tzalajb'il.

³²Axtzun q'iju', eb'aj ponju' tmajen Isaak q'malte te qa matxi'toq knet a' kyu'n toju' xoch intoq kyb'inch'a'n.

³³Atzunju' xoch lu oktq'o'n Isaak tb'i Seb'a. Qu'mtzun majx kyej tb'iju' nintnam lu B'eerseb'a.

³⁴Tetzun tel kab'naq (40) ab'q'i Esawu, mje tuk'i'l Judit tmyal B'eeri ju' itit. Ex ikx mje tuk'i'l B'asemat tmyal Elon ititx.

³⁵Naq kytx'u'jil Isaak tuk'i'l Reb'eka ok kyu'nju' qya lu.

Gn 27

E'kub' tky'iwla'n Isaak Jakob' ex Esawu

¹Matxi'toqtzun tijwnaqixxi'x Isaak ex mixtoqti' in ka'yintel. Jun q'ij tzaj ttxko'nju' tnejel tk'wal aju' Esawu, ex xitma'n te: —¡Nky'ajul!, chij. Ti'tzun ta, chi Esawu xittzaq'we'n.

²—Atzunju' tman xitma'n te: —Intka'yi'na matxi' chin tijinxi'xe', ex naq myanim ajnkyime'.

- ³Qu'mtzun wajb'ile' tu'n t-xi'ya yol jun txkup toj k'ul tuk'i'lu' t-smaja.
- ⁴Ajtzun tula, tx'i'linkxa te t-xilil nwaye' k'ok'j kse'nxu' inkub' toj nwitzé', ex q'intza tu'ntzun nwane' ti'j. Kjel nky'i'wla'ntzuntza na'mxku' nkyime', chij te.
- ⁵Atzunte Reb'eka intoq b'in tej t-xitma'n Isaak te Esawu. Tetzunj t-xi' Esawu toj k'ul jyolteju' txkup te tman,
- ⁶xitma'n Reb'eka teju' tal itz'inb'aj: —B'intzpe'ya Jakob', manb'iyé' tej intoq yolin tmana tuk'i'lu' ttzika Esawu, ex matxi tma'n te kjalú:
- ⁷Kutxi'ya yol jun txkup, ex tx'i'linkxa te t-xilil nwaye' k'ok'j tu'ntzun nwane' ti'j, kb'el nky'i'wla'ntzuntza twitz Qman Dyos na'mxku' nkyime', chij te.
- ⁸Qu'mtzun, wal, b'inchanxju'ya kxe'l nma'ne' teya:
- ⁹Kutxi'ya iq'il kab'e' tal chib' q'u'sqe' kxolu' qalu'n, atzun ntx'i'likxe' te jun t-xilil twa tmana k'ok'j kse'nxu' inkub' toj twitz.
- ¹⁰Kxe'l tiq'i'ntzuntza te tu'n t-xitwan, tu'ntzun tkyej ky'i'wla'na tu'n na'mxku' tkyim, chi Reb'eka te Jakob'.
- ¹¹Atzunte Jakob' xitma'n te ttxu: —Ana'ju' ntzike' smalun ti'j, ayintzunwe' mya.
- ¹²Yajtzunqa xin noktmko'ne' nmane', extzunqa sel tnik' weye', kb'el t-xima'n qa inkub' nsb'u'ne'; jaku'tzun kyej tqani'n taq'wixiltzu' wib'aje', mya tu'npe'wt nkyej tky'i'wla'ne', chij.
- ¹³Atzunju' ttxu xittzaq'we'n te: —B'intzpe'ya wal, qatzun maqaninjtz taq'wixil tib'aja, wib'ajxwite' kub'a' tz'aq. Lwix kutxi'ya, b'inchamteju'ya inxi' nma'ne' teya, iq'inqe'tzju'ya tal chib' lu, chij.
- ¹⁴Xi'tzun Jakob'tzu' iq'ilkyeju' tal chib' ex e'xitq'o'n te ttxu. Atzunju' ttxu okx ttx'i'li'n te jun t-xilil wab'j k'ok'j kse'nxu' nkub' toj twitz Isaak,
- ¹⁵ex etztiq'i'n t-xb'alun Esawu aju' tb'anilxi'x k'u'ntoq tuja, ok tq'o'ntzuntz ti'j Jakob' ju' itz'inb'aj.
- ¹⁶Tu'ntzunju' ksmal chib', eb'aj tktxu'n tq'ob' Jakob' exju' ti'j tqul jamixti'ya' t-smal.
- ¹⁷Xitzun tq'o'nju' wab'j te exju' chib'j matxi'toq b'aj ttx'i'li'n.
- ¹⁸Okxtzun Jakob'tzu' jata'toqu' tman, ex xitma'n te: —¡Ta! Matxi' chin nule', chij. Atzunte Isaak xitqani'n: ¿Alkyetzuna nk'wal?, chij.
- ¹⁹Atzunte Jakob' xittzaq'we'n: —Ayinwe' Esawu aju' tk'wala tzikb'aj. Matxi' nb'inchaju'ye' saj tma'na weye'. Qu'mtzun b'inchama xtalb'il, we'ktza ex qeku'ya, tu'ntzun twana ti'ju' txkup xkyim wu'ne' toj k'ul, chin tky'iwlaku'tzuntza, chi Jakob' te tman.

- 20**Atzunte Isaak xitma'n te: —¿Ma lwiysi'xtzun xknet tu'na nky'ajul?, chij. —A Qman Dyos Tdyosa soninweye' tu'n tknet lwiyi, chi Jakob' te.
- 21**Atzunte Isaak xitma'n te: —Lq'etzna'ya nk'etze' tu'n tok nmko'na, tu'ntzun tel nniky'e' qa ax qa aju'ya nk'wale' Esawu, chij.
- 22**Xi'tzun lq'e Jakob' tu'n tok mko'n tu'n tman. Tmatzun Isaak kjalú: Aju' tq'ojq'ojel twi'ya a toj twi' Jakob', aye'tzu'n tq'ob'a tq'ob' Esawuqe', chij.
- 23**Qu'mtzun mixti' eltnik' ti'j, qu'n smalunqe'toqu' tq'ob' kse'nxu' tq'ob' Esawu ju' ttzik. Tetzunj kxi'toq tkub' tky'i'wla'n,
- 24**xitqani'n jumajtel te: —¿Ma axxi'x teya qa aju'ya nk'wale' Esawu?, chij. Axxi'x ayine' Esawu, chi Jakob' te.
- 25**Atzunju' tman xitma'n te: —Nky'ajul, q'ontzna'ju'ya nwaye' tu'ntzun nwane' ti'ju' txkup xtzyet tu'na, kb'el nky'i'wla'ntzuntza, chij. Xi'tzun tq'o'n Jakob' twaju' tman ex xitq'o'n tk'wa'. Wantzun Isaaktzu' ex k'wan,
- 26**xitma'ntzuntz te: —Lq'etzna'ya nky'ajul, ex chin tma'tzika, chij.
- 27**Tetzunj tok lq'e Jakob' ma'tzilte, eltnik' Isaak ti'ju' tk'ok'jal t-xb'alun Esawu. Kyej tqani'ntzun b'a'ntz tib'aj, kjalú: Qa tk'ok'jal nk'walju'ye' lu. Kse'n tk'ok'jal k'ul toj kojb'il ky'i'wla'n tu'n Qman Dyos.
- 28**Tzajxwit tq'o'n Qman Dyos jb'al tib'aju' ttx'otxa, tz'elxwit b'a'nju' tawala, nimxwit ttriya ex tlob'aja ub'a tzaj tq'o'n.
- 29**Nimxwit xjal che ajb'en teya; che kub'xwit meje nimaqtnam twitza. Kawina kyib'aju' titz'ina; ¡che kub'xwit meje twitza! Alkyete maqanin taq'wix tib'aja, taq'wix ktzajel tib'aj, aye'tzu'n mache qanin b'a'n tib'aja, b'a'n tzul kyib'aj, chij.
- 30**Tetzunj tb'aj ky'i'wla'n Jakob' tu'n Isaak, akxtoqtzun tetz Jakob' tk'etzu' tman, tej tpon Esawu tzajnix yol toj k'ul.
- 31**Ex ikxte Esawu okx ttx'i'li'n te jun t-xilil wab'j k'ok'j, xitiq'i'ntzuntz te tman, ex xitma'n te: —We'k'tza ta, wantzuna ti'ju' txkup xkyim tu'nju' tk'wala, ex chin tky'i'wlaku'ya, chij.
- 32**Atzunte Isaak xitqani'n te: —¿Altzunkye'ya?, chij. —Ayinweju'ye' Esawu tnejel tk'wala, chi Esawu.
- 33**Atzunte Isaak majx jawsak'puj ex jawlu'lun, tma kjalú: —¿Alkyetzu'n tx'anj yol, ex matzul tiq'i'nju' tx'i'li'n chib'j weye'? Ja'lo matxi' b'aj nwane', nchinawe' qa aya sul iq'inte; matxi' kyej nqani'nwe' ky'i'wb'il tib'aj, ja'lo ky'i'wla'ntl, chij.
- 34**Tetzunj tb'inte Esawu ntoq xiq'ma'n te tu'n tman, kub' oq' b'a'nxi'x, qu'n exch'yon toj tk'u'j ex tma: —¡Ta, ex ikxwe' chin tky'i'wlankja!, chij.

³⁵Atzunte Isaak xittzaq'we'n te: —Matzulju' titz'ina ex machin kub't-sb'u'ne', ex matxi' txi' tiq'i'nju' ky'i'wb'il ju' tetoqa, chij.

³⁶Atzunte Esawu tma: ¡Qu'nxpe'na'tzunlo Jakob' tb'i okq'o'n!, ¡qu'n tkamaji'n nsb'etju'ye' tu'n ja'lo! Tnejelxi'x sel tiq'i'n woklene' te tnejel k'wa'lb'aj, atzu'n ja'lo matz'el tiq'i'n tky'i'wb'ila weye'. Ta ¿Laytzun chin kyej tky'i'wla'ntla?, chij.

³⁷Atzunte Isaak xittzaq'we'n te: —B'intzpe'ya, matxi' kyej nq'o'ne' toklen Jakob' tu'n tkawin tib'aja; ex matxi' txi' nqanine' te Qman Dyos tu'n kyok kykyaqilu' twitze'l te tmajen, ex matxi nqanine' tu'n telb'a'nju' ttriy ex tlob'aj ub'a. Atzu'n ja'lo nky'ajul mixti'tlwe' tu'n nb'inchante ti'ja, chij.

³⁸Atzunte Esawu xitma'n jumajtl: —Ta, ¿Ma noqtzun junju' ky'i'wb'il tu'n tkyej tqani'na? ¡Ex ikxwe' chin tky'iwlankja!, chij. Jaw ttzaqpi'n jumajtlu' toq'el.

³⁹Xi'tzun tma'n Isaak te: Atzu' knajala'ya twitzu' tx'otx' min tq'o'nxi'x tawal, jamin kub'a'xi'x jb'al.

⁴⁰Tu'n tk'uütx'e'nb'ila k'anq'ila'ya ex k'okyela majen teju' titz'ina; ajtzun tkuwixa, k'eletztzuntza tjaq' tkawb'il, chij.

Oq Jakob' twitz Esawu

⁴¹Atxi'xtzunj oktlab'a'n Esawu twitz Jakob' tu'n tpaju' ky'i'wb'il xiq'o'n te tu'n tman, ex kub' t-xima'n Esawu kjalu: Noq ch'inxtl tjapun te nmane' tchwinqlal; tkyimlenxi'tzun, kb'el nb'yo'ne' witz'ine' Jakob', chij.

⁴²Tetzunj tb'inte Reb'eka tkyaqilu' matxi'toq b'entti'j tu'n Esawu, xitchq'o'n ttxokli Jakob', ex xitma'n te: —Manb'iyé' qa tajb'ilu' ttzika Esawu tu'n tkub' b'yo'na tu'n, tu'n tkyaqtk'u'j.

⁴³Qu'mtzun wal, b'intzpe'ya. Lwix kutxi'ya tja nxib'ene' Lab'an najli toj Aran.

⁴⁴Axtzuntzu' tenkja' jte' q'ija tk'etz, tzmaxi' ajtel ttx'u'jilu' ttzika.

⁴⁵Ajtzun tik' tna'l tu'n tkyaqilu' matxi' tb'inchaya te. Kxel nchq'o'n tq'umliye' teya tu'ntzun tanjtz jumajlti'ja. ¡Qu'n minti' wajb'ile' tu'n knaju' kab'e' wale' noq toj jun q'ijx!, chij te.

⁴⁶Ex xitma'ntl Reb'eka te Isaak: —Matxi'xi'x chin naje' kyu'n qya itit t-xu'jil Esawu. Qatzun mamjetlu' Jakob' tuk'i'l juntl itit najlqe' tza'lu toju' tx'otx' Kanaan, maslo b'a'n tu'n nkyime', chij.

Gn 28

¹Tzajtzun ttxko'n Isaaku' Jakob', xitqani'n ky'i'wb'il tib'aj ex xitq'o'n chaq'b'il te kjalu: Lalun mjeya tuk'i'l jun qya aj Kanaan toju' tx'otx' lu.

²Kutxi'ya tja tchmana B'etwel toj Padan-aram, axtzuntzu' mjeya'ya tuk'i'l junju' tmyal ttiya Lab'an.

³Awtzun Qman Dyos nimpitumal ky'iwlanteya, che chmet-xwitu' tyajajila tu'ntzun kb'je'l txqan nimaqtnam ti'ja.

⁴Ex tu'n ttzaj tq'o'n ky'i'wb'il ttziya te Ab'raam teya, ex kyeju' tyajajila, tu'ntzun kyoke' te tajawu' tx'otx' janajlqo'pun ja'lo naku'j ajb'etu'nqo', qu'n aku'na'te Dyos tzaj tziyante te Ab'raam, chij te Jakob'.

⁵Xi'tzun chq'o'n Jakob'tz tu'n Isaak Padan-aram. Atzunte pon tja Lab'an ju' tk'wal B'etwel ju' aramey, t-xib'en Reb'eka ju' ktxu Jakob' ex Esawu.

Mje Esawu

⁶Tetzunj tb'inte Esawu qa xiqani'n ky'i'wb'il tib'aj tu'n Isaak, exqa xitchq'o'n Padan-aram tu'n tmje atzu'. Exqa xiq'ma'n te tu'n tman tu'n lalun mje tuk'i'l jun txin texu' tx'otx' Kanaan,

⁷exqa matxi'toq txi' Padan-aram, qu'n xitb'i'nju' tchaq'b'il tman ex ttxu.

⁸Ikytzu'n ela' tniky' Esawu qa mixtoqti' nche kub'u' qya aj Kanaan toj twitzu' tman.

⁹Qu'mtzun xi' tk'etz Ismael tk'wal Ab'raam, ex mje tuk'i'lu' tmyal Ismael, aju' Maalat, tanab' Neb'ayot, kyib'ajxi'tlu' t-xu'jil aj Kanaanqe'.

Kub' tyek'u'ntib' Qman Dyos twitz Jakob' toj B'etel

¹⁰Etz toj B'eerseb'a, xi'tzuntz toj tb'eyil Aran.

¹¹Tetzunj tex q'ij kyej wtan toju' tx'otx' jamatxi'toq pona'. Tzaj tiq'i'n jun ab'j te tq'axwe, kub' kxetzuntz.

¹²Atzuntzu' kub'a' twitzk'a'n jun yotx xi'nix twitz tx'otx' ex japumnix toj kya'j, ate'toq tanjl Qman Dyos intoq che jax ex intoq che ku'tz ti'j.

¹³Ex til qa wa'ltoq Qman Dyos tk'etz ex tzaj tma'n te: Ayinweju'ye' Dyos Manb'aj, Tdyos tchmana Ab'raam ex Tdyos tmana Isaak. Kxe'l nq'o'ne' tx'otx' jaku'la'ya teya ex kyeju' tyajajila.

¹⁴Okxi'x che b'elpuqli kse'n quq twitz tx'otx', kche najal toj tjawetzq'ij ex toj tkub'exq'ij, toj tnayajkya'j ex toj tb'a'nq'ob'kya'j. Kykyaqiltzunju' xjal toj tkyaqil twitz tx'otx', kpomel kanun ky'i'wb'il kyib'aj noq tu'nela ex naq kyu'nelju' tyajajila.

¹⁵Atinqinwe' tuk'i'la; knxq'uqi'ya jaxjaku' matxa'ya, ex k'anjetz wiq'i'n jumajtla toju' tx'otx' lu. Lay kyej ntzaqpi'na, qu'n ilti'j kjapumelwe' nyol ju' xintziya'ne' teya, chi Qman Dyos te.

¹⁶Tetzunj ttzaj tna'ntib', kub' t-xima'n: Atipelote' Qman Dyos tza'lu, mixtzunti'we' b'i'n wu'n, chij.

- ¹⁷Tzaj nim xob'el ti'j, qu'mtzun kub' t-xima'n: Xjanxi'x pelote' najb'il lu. Qu'n atzu' ta'ju' tja Dyos; ¡Exju' ttzi kya'j!, chij.
- ¹⁸Tetzun juntl q'ij b'a'n prim jawe', jaw ti'nju' ab'j ajb'en tu'n te tq'axwe, ex kub' twab'a'n kse'n jun tqan ja, kyej t-xjansa'ntzuntz tu'n aseyt.
- ¹⁹Tojtzunju' najb'il lu, atitoq jun nintnam Lus tb'i, atzunte tch'exb'e tb'iju' tnam lu, atl tb'iju' oktq'o'n B'etel.
- ²⁰Atzuntzu' tmaya' jun tyol tu'n tb'inchante twitz Qman Dyos, kjalu: Qa ati Dyos wuk'i'le' exqa machin t-xq'uqiye' toju' nb'eye' ljo'n, qama tzaj tq'o'n nwaye' ex nxb'alune',
- ²¹exqa matz'anjtz jumajtl wi'je' toj b'anil tja nmane', atzunte Dyos Manb'ajtz'u' te toj kya'j k'okyel te Ndyose'.
- ²²Atzunju' ab'j xkub' nwab'a'ne' lu naku'j jun tqan ja, atzunte k'okyelju' te tja Dyos; extzunju' tlajoji'n ti'j tkyaqilu' ktzajel tq'o'na weye' nman Dyos, kxe'l nq'o'ne' teya kukxu', chij.

Gn 29

Pon Jakob' Aran

- ¹Xi'tzun tljo'n tb'e ex kxi' xa' toj kytx'otx'u' ate' toj tjawetzq'ij.
- ²O'kx t-xitka'yi'n jun xoch intoq che ojlan oxe' tnej rit tk'etz, qu'n atoqtzu' nche k'wana' ti'ju' xoch lu. Atzu'n tjpelu' xoch lu jun nin ab'j.
- ³Ajtzun tb'aj kyb'u'yi'n kyib'u' rit atzu', intoq elkyiq'i'n k'ik'lelju' ab'j ttzi tu'n tjatz kyiq'i'n kyk'wa'ju' kyrit. Ajtzun kyb'aj k'wanju' kyrit, nkyej kyjpu'n jumajtlu' xoch.
- ⁴Atzunte xitqani'n kyeju' k'ik'lel: —¿Janajlqe'ye' q'aye?, chij kye. Te Aran qo'qe', chechij.
- ⁵Ex xitqani'n jumajtl: —¿Ma kyojtzqi'nju'ye' Lab'an tk'wal Nakor?, chij kye. Qojtzqina'tzune', chechij.
- ⁶Ex xitqani'ntl: —¿Ma b'a'ntzun kyile'?, chij. Aye'tzunkye' k'ik'lel kyma: —B'a'nte Lab'an, lu pena' Rakyel ju' tmyal tzul kyuk'i'l trit, chechij.
- ⁷Tmatzuntzu' kye: —Lwiyxi'xe' tu'n kyoknaju' rit. Tiqu'n min xikyq'o'npune' kyk'wa', atzun che kyiq'inx jun kmujtle' tu'n kywan, chij kye.
- ⁸Aye'tzunkye xiky'tzaq'we'n: —Lay, qu'n ati tu'n qyonteye' tzmaxi'j ajkyb'ju'l kykyaqil k'ik'lel kyuk'i'l kyrit, tu'ntzun tb'ent tel iq'etu' nin ab'j tjpelu' xoch kyu'n k'ik'lel, tzmaxi'tzun che k'wal rittzu', chechij.
- ⁹Akxtoqtzun nyolin kyuk'i'lu' k'ik'lel, o'kx tpon Rakyel kyuk'i'lu' trit tman, qu'n atoqte k'ik'lel kyi'j.

¹⁰Tetzunj t-xitka'yi'n Rakyel q'i'nqe'toqu' trit Lab'an tu'n, xi' q'imilteju' ab'j tjpel xoch, ex xitq'o'n kyk'wa'ju' rit.

¹¹Oktma'tzi'ntzuntz te jun q'olb'eb'lte, ex jaw oq'.

¹²Tetzunj t-xitma'n te, qa a ttxuju' Reb'eka tanab' Lab'an, xi'tzun ojqlan Rakyeltzu' q'malte te tman.

¹³Tetzunj tb'inte Lab'an qa aju' tal tanab', etz ojqlan k'molte, oktchle'n ex oktma'tzi'n te jun q'olb'eb'lte, xiti'ntzuntz tja. Atzuntzu' oka' ten tx'olb'alte tkyaqilu' matxi'toq b'aj.

¹⁴Xitmantzun Lab'antzu' te: A pelo junta junx qchk'el tuk'i'la, chij.

Aq'unan Jakob' kyu'nel Rakyel ex Lea

Jun xjaw kyejten Jakob' tja Lab'an.

¹⁵Tb'ajlenxi'tzu'n xjaw lu, xitma'n Lab'an te: —¿Ma tu'nwttzunlo' nwitzela ma naqwittzunlo kukx k'aq'unala nk'etze'? Q'mantza weye' jte' tajb'ila tu'n tkanb'anteya, chij.

¹⁶Ate'toqtzun kab'e' tmyal Lab'an: aju' tzikb'aj atoq tb'iju' Lea, atzu'n itz'inb'aj Rakyel.

¹⁷Ate Lea saq xkulinin kyoj twitz, atzunte Rakyel majxtoq tb'anilxi'x.

¹⁸Tu'ntzunju' matxi'toq tz'ok laqj ti'j Rakyel, qu'mtzun tma: —Kchin aq'unal wuq ab'q'ie' tuk'i'la naqx tu'nelu' tmyala itz'inb'aj Rakyel, chij.

¹⁹Atzunte Lab'an xittzaq'we'n: —Axlo b'a'n tu'n t-xinq'o'ne' teya kyetwitz tu'n t-xi' te jun xjalxi'. Tenkjna'tzuna wuk'i'le', chij

²⁰Qu'mtzun, wuq ab'q'i aq'unan tja Lab'an naq tu'nel Rakyel. Naq ch'i'nte' ela' tq'ijlalil lu toj twitz tu'n tpaj inxi'xtoq tk'u'jla'nju' Rakyel.

²¹Tetzunj tjapunju' wuq ab'q'i, xitma'n te Lab'an: —Q'ontztzunju'ya nxu'jile' tu'ntzun nmjeje' tuk'i'l, qu'n matxi' japunju' tq'ijlalil xi'ni nma'ne' teya tu'n waq'unane' tu'nju' ch'isb'ente, chij.

²²E' ttxoktzun Lab'an kykyaqilu' tb'esin tu'n kten toju' mjeb'le'n tb'incha.

²³Tetzunj qok yupj, xitiq'i'n Lab'an ju' Lea te tu'n twtan tuk'i'l.

²⁴Expe' xitq'o'n Lab'an jun tmajen Lea qya, Silpa tb'i, tu'n tajb'en te.

²⁵Tetzunj qsqix te juntl q'ij, eltnik' qa tuk'i'l Lea wtana', xi'tzuntz q'malte te Lab'an: —¿Titiq'u'n xtb'inchaju'ya lu weye'? ¿Ma myatzun tu'n tpaj Rakyel xin naq'unana'ye' tjaya? ¿Tiqu'ntzun xin kub'a' t-sb'u'na?, chij.

²⁶Atzunte Lab'an xittzaq'we'n te: —Ate' tza'lu minti' naq'lqo'ye' tu'n tmjeju' itz'inb'aj nejtl twitzu' tzikb'aj.

²⁷Qu'mtzun ati tu'n tjapunju' jun sman pyest tu'na ti'ju' tmjeb'le'na tuk'i'l Lea. Ex kxe'l nq'o'nwe' Rakyel teya qama ttziyaya tu'n taq'unan wuq ab'q'itla wuk'i'le', chij.

²⁸Kub' toj twitz ikju', tetzunj tjapunju' jun sman pyest tu'n ti'ju' tmjeb'le'n tuk'i'l Lea, xiq'ontzun Rakyeltzu' te t-xu'jil tu'n Lab'an.

²⁹Ex ikx xitq'o'n Lab'an jun tmajen Rakyel qya, B'ila tb'i, tu'n tajb'en te.

³⁰Mjetzuntz tuk'i'l Rakyel ex tk'u'jla nimxi'x kyetwitz Lea, maskye aq'unan wuq ab'q'itel tja Lab'an.

Aye' tk'wal Jakob'

³¹Tetzunj tka'yinte Qman Dyos myaxi'x b'a'n tilwi Lea tu'n Jakob', e'tzaj tq'o'n tal Lea, atzunte Rakyel mixti' tzajnaj tq'o'n tal.

³²Oktzun Leatz ch'onwi' ex itz'ji jun tal. Atzunju' tb'i oktq'o'n Rub'en, qu'n tma: Ma chintzaj ka'yine' tu'n Qman Dyos qa nchin b'isune'. Qu'mtzun ja'lo kchin k'u'jlanjtzele' tu'n nchmile', chij.

³³Ex itz'ji juntl tal Lea, a tb'iju' oktq'o'n Simeon. Tmatzuntz: Matb'i Qman Dyos qa ik'u'n qine', qu'mtzun matzaj tq'o'n juntl wale', chij

³⁴O'kx titz'ji juntl tal, Leb'i tb'i oktq'o'n, qu'n tma: Ja'lo oktzunlo chin k'u'jlanjtzelxi'xtle' tu'n nchmile', qu'n matxi' che itz'ji oxwale' tuk'i'l, chij

³⁵Itz'ji juntl tal Lea, a tb'iju' oktq'o'n Juda, qu'n tma: Kjawil wajwalinwe' Qman Dyos ja'lo, chij. Tenetzuntz tu'n talan.

Gn 30

¹Tetzunj tka'yinte Rakyel mixti' inche itz'ji tal tuk'i'l, tzaj pulti ti'jtk'u'j ti'j Lea ju' ttzik, xitma'ntzuntz teju' tchmil: —Wajb'il junwe' wal tuk'i'la, qatzun minti' kchin kyimele', chij.

²Atzunte tzaj ttx'u'jil ti'j, xitma'ntzuntz te: —¿Ma Dyos qintzunwe'? Ana'te' Qman Dyos nmyonte tu'n talana, chij.

³Atzunte Rakyel xitma'n te: —Ka'yintzpe'ya, luj'u' nmajine' B'ila, kxeku'ya tuk'i'l; ajtzun kyitz'ji tal naku'xwitloja walqe'ye'. Che tenb'eltzun waltze' ikju', chij.

⁴Iktzu'n xa' tq'o'na' Rakyel B'ila ju' tmajen tu'n tokt-xu'jila'n. Kub' kxetzuntzu' tuk'i'l B'ila,

⁵ex itz'ji jun tal tuk'i'l.

⁶Tmatzun Rakyeltzu': Aju' ne'x lu, a tb'iju' k'okyel Dan, qu'n matzaj tb'i'n Qman Dyos nkub'sb'ile', qu'n matb'incha tnik'alilti'j weye' tu'nju' matzaj tq'o'n jun wale', chij.

- ⁷O'kx titz'ji juntl tal B'ila tuk'i'l,
- ⁸tmatzun Rakyeltz: Neptali tb'iju' ne'x lu k'okyel, qu'n ma'xi'x tz'ok tilil wu'ne' tu'n tkub'ti'ju' ntzike' ex matxi' kub'ti'j, chij.
- ⁹Tetzunj tka'yinte Lea mixti' inche tzaj q'o'ntl tal, xitq'o'nju' tmajenju' Silpa tu'n tokt-xu'jila'n Jakob'.
- ¹⁰Tetzunj titz'ji jun tal Silpa tuk'i'l,
- ¹¹tma Lea kjalu: ¡Matxi'tzun chin kanb'ane'! Qu'mtzun aju' ne'x lu, a tb'iju' k'okyel Gad, chij.
- ¹²O'kx titz'ji juntl tal Silpa tuk'i'l,
- ¹³tmatzun Leatz: ¡Tzalajb'ilxi'xte' weye' ja'lo! Kykyaqilxtzunkyeju' qya kkyma' qa tzalajb'il weye'. Qu'mtzun aju' ne'x a tb'iju' k'okyel Aser, chij.
- ¹⁴Jun q'ij ex Rub'en toj koj'b'il tej intoq ch'umanjtz triy, o'kx kyok yal junjun lob'j mandrakora kyb'i tu'n, xitiq'i'ntzuntz te Lea ju' ttxu. Tetzunj tok tka'yi'n Rakyel lob'j, xitma'n te Lea: —B'inchama xtalb'il q'ontz jte'we' nlo' mandrakora ti'ju' sul tiq'i'n tala teya, chij.
- ¹⁵Atzunte Lea xittzaq'we'n te: —¿Ma mitzun jun xqe tk'u'ja tu'nju' sel tiq'i'nju'ya nchmile'? ¡Atzu'n ja'lo tajb'iltla tu'n kyel tiq'i'nju'ya lob'j xe' ul tiq'i'n wale'!, chij. —Xitzun tma'n Rakyeltz te: Kwtal tuk'i'la te qonik'an ja'lo te kxelju' lob'j xe' ul ti'n tala, chij.
- ¹⁶Tetzunj tul Jakob' toj taq'un te qale, etz Lea k'lulte ex xitma'n te: —Kwtala wuk'i'le' te qonik'an ja'lo, qu'n matxi' nchoja kyu'n lob'j mandrakora xe' ul tiq'i'n wale', chij. Tetzunju' qonik'an lu wtan Jakob' tuk'i'l Lea,
- ¹⁷itz'jitzun jun tjwe'yi'n taltzu' tuk'i'l Jakob', qu'n tzaj b'i'n tkub'sb'il tu'n Dyos.
- ¹⁸Tmatzun Leatzu': Aju' k'wal lu Isakar tb'i k'okyel, qu'n oyajte' tu'n Qman Dyos weye' tu'nju' matxi nq'o'ne' nmajine' te nchmile', chij.
- ¹⁹Yajxi'tzuntel itz'jiju' twaqaqi'n tal Lea tuk'i'l,
- ²⁰tmatzuntz: Matxi' tzaj tq'o'n Dyos jun oyaj tb'anilxi'x weye'. Ja'lo chin k'u'jlanjtzele' b'a'nxi'x tu'n nchmile', qu'n matxi'na' che itz'ji waqaq wale' tuk'i'l. Qu'mtzun aju' k'wal lu, Sab'ulon tb'i k'okyel, chij.
- ²¹Te b'ajsb'iltzun, itz'ji jun tal Lea txin, Dina tb'i oktq'o'n.
- ²²Ex ikxte Rakyel tzaj na'n tu'n Dyos, tzaj b'i'n tkub'sb'il ex e'tzaj q'o'n tal.
- ²³Tetzunj titz'jiju' tnejel tal, tma: Mixti'tl tu'n nch'ixwiye' ja'lo, qu'n matxi' taj Qman Dyos tu'n kyitz'ji wale'.

24Noqwit ikj taj Dyos tu'n titz'ji juntl wale', chij. Qu'mtzun aju' tnejel tal, Jse tb'i oktq'o'n.

Sb'ub'I kyxol Jakob' tuk'i'l Lab'an

25Titz'jlenxi'tzun Jse tal Rakyel, xitma'n te Lab'an: —Q'ontza anb'il tu'n wanje' tojku'xi'xu' ntx'otx'e'.

26Q'onqe'tzu'ya nk'wale' exqe' nxu'jile' tu'n wanje' kyuk'i'l, qu'n noqna' kyu'nelkye matxi' chin aq'unane' tjaya. Kanli twitza machin aq'unane' b'a'n tjaya, chij.

27Atzunte Lab'an xittzaq'we'n te: —B'inchama xtalb'il tenkja njaye'. Qu'n matxi' tz'el nnik'e' qa matxi' chin ky'iwlantze' tu'n Qman Dyos noq tu'nela.

28Q'mantza weye' jte' tajb'ila tu'n tkanb'anteya, kxe'l nchjo'nwe' teya, chij.

29Atzunte Jakob' xitma'n te: —Kanlixix twitza machin aq'unane' b'a'n tjaya ex b'a'n ilb'enkyeju' talu'na wu'ne'.

30Qu'n naqtoq jni'xu' talu'na tej wule', atzu'n ja'lo matxi' che chmet b'a'nxi'x. Atxi'x tej wulene', matxi' ky'iwlantze' tu'n Qman Dyos. ¿Yajtzunwe' jtojtzun chin aq'unane' ja' wexe' kyuk'i'lu' toj njaye'?, chij te.

31Atzunte Lab'an xitqani'n jumajtl: —¿Jte'tzun tajb'ila tu'n tkanb'anteya?, chij. Atzunte Jakob' xittzaq'we'n: —Mixti'te tu'n ttzaj tchjo'na weye'. Kche nxq'uqi' jumajtlu'ye' trita, qama kub' toj twitza aju' kxe'l nma'ne' teya.

32Q'ontza anb'il tu'n wokxe' pa'milkyeju' qpoj tman rit q'eqile kyij' exqe' tal chib' pint ex chinaq' kyij' kyxolu' talu'na. Aye'tzunkye twi' nk'u'ju'ye', chij.

33Ajtzun tula ka'yilte tkyaqilu' matxi'toq nkanb'aye', k'elel tnik'a qa tnik'alwi'je'; qatzun ate'qe' rit mya q'eq kyij' kxolu' nrite' mujqa chib' mya pint ex chinaq' kyij', k'eleltzun tnik'tzu'ya qa eleq' qine', chij.

34B'a'na'tzun kse'n xtmaya, chi Lab'an te.

35Textzu'n q'ij lu, eb'je'l tpa'n Lab'an kykyaqilu' ttxu chib' ex tman chib' pintile kyij' kyuk'i'lxi' ati ch'i'naq saq kyij', exqe' qpoj tman rit q'eqile kyij', e'xitq'o'ntzuntz kyeju' tk'wal tu'n kyxq'uqinte.

36Xi'tzuntz kyuk'i'lu' alu'mj lu najchaq, te ox'e' q'ij b'e. Atzunte Jakob' axtzu' kyeja' ten xq'uqilkyeju' trit Lab'an.

37E'tzaj ttx'e'mu'n tq'ob' tze alamo, almendro ex kastany cha'xqe'. Oktentzuntz tz'olilteju' kyxk'owil toj tzniji'n tu'n kq'ancha'lix tal saq toj tzniji'n;

38-39e'kub' ttxoli'ntzuntz janche b'ju'la' alu'mj k'wal a'. Qu'n atoqtzu' nche xchana'ju' tman chib' kyuk'i'lu' kytzu chib'. Ajtzun tkub' kyal pintile ex chinaq'ile kyij', qu'n kywitzna'ju' tze lu nche xchana'.

⁴⁰Aye'tzu'n alu'mj lu, intoq che eltpa'n, nche kub' tq'o'ntzuntz kywitzu' talu'n Lab'an pint ex q'eq kyi'j. Ikytzu'n e'chmeta' talu'n; intoq che eltpa'n kyi'ju' talu'n Lab'an.

⁴¹Tkyaqiltzun maj ajkyxchanju' alu'mj q'u'sqe', intoq che kub' tq'o'n ju' tze janche k'wana' a' tu'ntzun t-xi' kyka'yi'nju' tze ajkyxchan.

⁴²Atzu'n ajkyulu' alu'mj oknikyi'j, mitoqjunti' nche kub' tq'o'nju' tze. Qu'mtzun aye' alu'mj oknikyi'j te Lab'anqe', aye'tzunju' q'u'sqe' te Jakob'.

⁴³Iktzun jawa' q'inumaxju', nim txqan trit chmet, e'tmajen ichan ex qya lq'o'nqe', e' tkamey ex e'tb'ur.

Gn 31

T-xima Jakob' tu'n tetz oq tja Lab'an

¹Tb'i intoq che yolin tk'wal Lab'an ti'j, kjalu: Matxixi'x jaw q'inumaxte Jakob', qu'n matxi' b'ajx tiq'i'n tkyaqilu' tetoq qmane', chechij.

²Ex eltnik' qa min nyolintloq Lab'an b'a'n te kse'nxu' tnejel.

³Xi'tzun tma'n Qman Dyos te: Kutanj ti'ja toj ttanam tmana ja najlqe' twitze'la, chin tenb'ilwe' tuk'i'la, chij.

⁴Xitzun tma'ntz tu'n kxixokb'aj Rakyel ex Lea tu'n kpon ja ta'toq kyuk'i'lu' rit,

⁵xitma'ntzuntz kye: —Matxi' tz'oknka'yi'ne' min nyolintlju' kymane' b'a'n wuk'i'le' kse'nxju' tnejel; atzunte' Tdyos nmane' ati wuk'i'le' kukxu'.

⁶Kanli kywitze' matz'oktilil wu'ne' tu'n waq'unane' b'a'nxi'x toju' taq'un kymane'.

⁷Atzunte matxi' chin kub'xi' t-sb'u'ne', qu'n jachq'al in tch'exb'e'nju' twi' nk'u'je'. Tuk'i'lxipetzun, b'ajx taq'a' Qman Dyos anb'il te tu'n tb'inchante jun taq'wixil wi'je';

⁸a pena' tzaj tma'n kmanju'ye' weye': A chojb'ilteju'ya kxe'l nq'o'ne' aye' alu'mj chinaq' kyi'j, chij weye'. Kykyaqiltzu'n ttxuqe' ntoq kub' kyal chinaq'ile kyi'j. Ex tej tmante: a chojb'ilteju'ya kxe'l nq'o'ne' aye' alu'mj pint kyi'j, chij, ex kykyaqilu' kyal e'itz'ji pintile kyi'j.

⁹Iktzun eb'je'la' tiq'ina' Dyos talu'n kmane' tu'n ktzaj tq'o'n weye'.

¹⁰Jun q'ij tej ntoq che xchanju' alu'mj; kub' nwitzk'a'ne', pint ex chinaq' kyi'ju' tman chib' intoq che xchan kyuk'i'lu' kytxu chib'.

¹¹Tojtzun witzik' lu txkonjtz nb'iye' tu'nju' tanjl Qman Dyos, xitzun ntzaq'we'ne': Ti'tzun, Nchije' te.

¹²Tzaj tma'ntzun tanjltzu' weye': Ka'yinxpe'ya b'a'nxi'x, kpe'tzuntla'ya, qa pintile ex chinaq'ile kyij kykyaqilu' alu'mj tmanqe' che xchal kyuk'i'lu' xuj, qu'n matxi' wile' tkyaqilu' xb'inchanjtz teya tu'n Lab'an, chij.

¹³Ayine' Dyos kub' nyek'u'n wib'e' twitza toj B'etel, jakub'a t-xjansa'nju'ya ab'j ex tzaj ttziya'n jun tyola weye'. ;Qu'mtzun b'inchamtib'a! ex kutanj ti'ja toju' tx'otx' ja itz'ja'ya, Majx chij, chij kye.

¹⁴Aye'tzunkye Rakyel ex Lea xiktzaq'we'n: —Mixna'ti'tlqe' qetz'bil tja qmane'.

¹⁵Naku'jpena' xjalxi'qo'qe' toj twitz qmane' ;Qu'n maqo'x tk'a'yi'ne' teya, naqx tu'n tmjeya quk'i'le', ma'xi'x kanb'an qi'je' tu'nju' xitchjo'na te!

¹⁶Qu'mtzun tkyaqilu' q'inumal sel tiq'i'n Dyos te qmane', qe ex kyeju' qk'wal, qu'mtzun b'inchama tkyaqil kse'nxu' saj tma'n Qman Dyos teya, chechij.

Anjtz Jakob' Padan-aram

¹⁷⁻¹⁸B'ajtzun tb'incha'ntib' tu'n tanj jumajlti'j Kanaan, janajla' Isaak ju' tman. E'b'jaw tq'o'nju' tk'wal kyij kamey, exqe' t-xu'jil, ex tkyaqilu' atitoq te ik'tiq'i'n, ik'b'ettzuntz kyuk'i'l kykyaqilu' talu'n matxi'toq che tkanb'a tu'n taq'unb'en toj Padan-aram.

¹⁹Tej xi'nitoq Lab'an jol kyij trit toj juntl tx'otx', eb'je'tz talq'a'n Rakyel tdyos tman.

²⁰Ikytzu'n kub'a' t-sb'u'n Jakob' Lab'an aj Aram, qu'n min xitma'n te qatoq k'eletz.

²¹Etz oq Jakob' tuk'i'l tkyaqilu' atitoq te, ik'x toju' nin a' Ewprates, tlajtzun tb'etz kyu'me'lu' witz te Kalaad.

Tzaj Lab'an knolte Jakob'

²²Tb'ajlenxi'tzun oxe' q'ij tb'i Lab'an qa ojetoq tz'ex oq.

²³Tzajtzuntz kyuk'i'lu' twitze'l knolte. Tojxi'tzun twuqi'n q'ij kub'ti'j tu'n kwi'ju' witz te Kalaad.

²⁴Textzu'n qonik'an lu kub' tyek'u'ntib' Dyos twitz Lab'an ju' aramey toj witzik', xitma'ntzuntz te: Lalun tz'oktzaqpaja ti'j ajtyolina tuk'i'l, chij te.

²⁵Kub'tzun ti'j tu'n Lab'an kwi'ju' witz te Kalaad, jamatxi'toq kub'a' tenpun. Axtzuntzu' kub'a' tena'tl Lab'an kyuk'i'lu' twitze'l,

²⁶xitma'ntzuntz te: —¿Titi' xtb'inchaya? ¿Tiqu'n xin kub'a' t-sb'u'na? ;Mache tzaj tiq'i'nju'ya nmyale' naku'j presqe' te toj q'oj!

²⁷¿Tiqu'n xin kub'a' t-sb'u'na tu'n matz'etz oqiya toj ewaj ex minti' xtmaya weye'? Noqwit matmaya qa k'eletza, ma'wtlo kub' qtzalajsa'n tuk'i'l tanb'or ex arpa.

²⁸Mixpe'ti'x xtaq' anb'ila tu'n kyok nma'tzi'nju'ye' nmyale' ex e'nchmane'. ;Matz'oka kse'n jun xjal mixti' t'nab'!

- ²⁹Jaku' majx che b'aje' wu'ne' ja'lo naqwit min xyolinju' Tdyos tmana weye' toj qonik'an may kjalu: B'intzpe'ya, lalun tz'ok tzaqpaja ti'j Jakob' ajtyolina tuk'i'l, chij weye'.
- ³⁰Qawtzunlo tajb'ilxi'xa tu'n tanjti'ja tja tmana, exqa tu'n tpaju' setza'ya. ;Mixwittzunloti' xetzaj telq'a'nju'ya ndyose'!, chi Lab'an te.
- ³¹Atzunte xittzaq'we'n te Lab'an: —Nxob'e' tu'n t-xinma'ne' teya. Qu'n kub' nxima'ne': qaj xe' eltiq'i'nju'ya tmyala weye', Nchije'.
- ³²Qatzun ati jun tza'lu iq'ilkyeju' tdyosa, ;kyimxwit! Qu'mtzun qa ati jun ti'xti' iq'i'n wu'ne' extzun teya, iq'inxa kywitzku' qwitze'l ate'qe', chij. Mixtoqtzunti' b'i'n tu'n qa a Rakyel etz elq'ankeye tdyos tman.
- ³³Okxtzun Lab'antz toju' tpach, ex toju' tpach Lea, ex toj kypachu' kab'e' majen qya, ex min e'elyalju' tdyos tu'n. Tetzunj tetz toj tpach Lea, okx toj tpach Rakyel,
- ³⁴atzunte Rakyel e'okx tewa'nju' tdyos tman tjaq' t-xalmi kamey, jaxqetzuntz kyib'aj. Ojexi'x b'aj tjoy'n Lab'an toju' pach, ex mixti' e'elyal tu'n.
- ³⁵Xitzun tma'n Rakyeltz te: —Ta, lalun tzaj ttx'u'jila wi'je', lay b'ent njawe'ye' twitza, qu'n tzmax atinqine' toju' nyab'ile' atl junjun xjaw, chij. Tetzunj telpun b'aj tjyonte Lab'an, mixti'x el yalu' tdyos tu'n.
- ³⁶Tzajtzun ttx'u'jil Jakob'tz ti'j, ex xitma'n te: —¿Ti'tzu'n myab'a'n xnb'inchaye'? ¿Titi'tzun wile' tu'nju' ma'xi'x tzaja knolweye'?
- ³⁷Matxi'na' b'aj tjoy'na toj tkyaqilu' ti'xti' weye'; qatzun ati ti'xti' teya sel yal qi'je' tu'na, ;q'onku'ya tza'lu kywitzu' qwitze'l tu'ntzun kymante alkye ati tpaj te qkab'il!
- ³⁸Tojpena'ju' winqi'n ab'q'i xin aq'unane' tuk'i'la, mixti' junmaj ma'wt che ik'sanju' trita mujqa tchib'a; mixti' jun trita ma'wt kub' nch'yo'ne'.
- ³⁹Qapena' makub' b'yo'n jun trita tu'n txkup, nxinchjo'ne' teya ex minti' inul wiq'i'ne'; exqa matxi elq'a'n jun twakyixa, b'a'ntzun q'ijtl mujqa qonik'an, ilti'j neltpeyu'na weye'.
- ⁴⁰Kse'n q'ijtl intoq chin yajtiye' tu'n kyeq; atzu'n te qonik'an tu'n che'w, ;expe' majxtoq inel nwatle'!
- ⁴¹Winqi'n ab'q'i xin tene' tjaya tu'n tkyaqil: kyajlajoj ab'q'i xin aq'unane' noq kyu'nelu' kab'e' tmyala; atzun waqaq ab'q'i xin aq'unane' ka'yilkyeju' talu'na, ex jachq'altoq in tch'exb'e'nju'ya twi' nk'u'je'.
- ⁴²Noqwit myaju' Tdyos Ab'raam ati wuk'i'le', aju' Dyos jank'uluna' nmane' Isaak, chle'nwtlo nq'ob'e' xinetz twab'a'na toj b'e. Qu'npe'na'tzun matzaj tzak'u'na tu'n Dyos toju' qonik'an may, qu'n matilu' waq'unb'ene' exju' nb'ise', chij te Lab'an.

Kyej b'entti'j jun kyyol Jakob' tuk'i'l Lab'an

⁴³Xitzun tma'n Lab'antz te: —Aye'ju' qya lu nmyalqe'ye', exqe'ju' k'wal lu nchmanqe'ye'; aye' rit lu nritqe'ye'; ¡kykyaqilu' intka'yi'na weqe'ye'! Qu'mtzun ¿Titi' knb'inchay'e' kyi'ju' nmyale' ex kyi'ju' nchmane'?

⁴⁴Qu'mtzun kuttzaja, kjel b'entti'j jun qyol, tu'ntzun tajb'en te nab'lteju' kjel b'entti'j qu'n, chij.

⁴⁵Tzajtzun tiq'i'n jun ab'j, kub' twab'a'n naku'j jun tqan ja,

⁴⁶xitma'ntzuntz kyeju' twitze'l: —¡Kyb'uyintze' ab'j!, chij. Tetzunj tb'ent jun ch'uq ab'j kyu'nju' twitze'l, e'wantzuntz tib'aj.

⁴⁷Atzunju' najb'il lu oktq'o'n Lab'an tb'i Jekar Saaduta atzuntlte Jakob' a tb'iju' oktq'o'n, Kalaad toj tyol.

⁴⁸Tmatzun Lab'antzu': —Aju' ch'uq ab'j lu kjelten ja'lo te nab'lteju' qyol xkyej b'entti'j, chij. Qu'mtzunaju' najb'il lu Kalaad tb'i okq'o'n,

⁴⁹ex Mispa, qu'n tma Lab'an: —Awt Qman Dyos xq'uqinteya ex xq'uqinweye' ajqpa'nteqib', lay tz'ok qka'yi'ntl qib'.

⁵⁰Qa mixti' kyilwi nmyale' tu'na, mujqa mamjeya kyuk'i'l junjuntl qya, maskye mix-a'lo' qine'; aku' Dyos ka'yilte, chij.

⁵¹Xitma'ntl Lab'an te: —Luju' ch'uq ab'j, exju' ab'j naku'j tqan ja xkub' nwab'a'ne' qxol qkab'il.

⁵²Aye'tzunkye che kjelu' te nab'lteju' qyol xkyej b'entti'j. Mixti' tu'n qik' tib'aju' techal lu, tu'ntzun lalun qo b'inchán taq'wixil te qib'.

⁵³Awttzun Tdyos tchmana Ab'raam, ex Tdyos nchmane' Nakor b'inchante tnik'alilti'j qxol, chij. Ttziyatzun jun tyol twitz Qman Dyos jank'uluna' Isaak.

⁵⁴Ex e'kub'tq'o'n chojb'il twitz Qman Dyos twi' witz. E' tzaj ttxko'ntzun twitze'ltzu' tu'n kwan. Kykyaqilx eb'aj wan, axtzuntzu' exa' qonik'an kyu'n twi' witz.

⁵⁵Tetzun prim te juntl q'ij, jawe' Lab'an ex eb'aj tma'tzi'nju' tmyal exqe' tal tchman. Kyej tqani'n b'a'n kyib'aj, anjtzun ti'jtz toju' tx'otx' janajla'.

Gn 32

Tnuk'ti'j Jakob' tu'n tpon tk'etz Esawu

¹Tlajtzun Jakob' tb'e, ex kub' kyek'u'n kyib'u' tanjl Dyos twitz.

²Tetzunj kxi tka'yi'n, tma: Jun k'loj tmajin Dyos qekye' lu te toj kya'j, chij. Qu'mtzun Maanaim tb'iju' tx'otx' lu oktq'o'n.

³E'xitchq'o'n jte' sanjelal toju' tx'otx' Seyir,aju' tx'otx' te Edom, q'mal tpaqb'al te Esawu ju' ttzik, qa ljo'ntoq tpon.

- ⁴Xitma'n kye kjalu: Kymanxe' teju' ntzike' Esawu qa ayine' Jakob' ju' titz'in, ajb'el te, atzu' x̄in najana'ye' tja Lab'an toju' tq'ijlalil matxi' tzajxi',
- ⁵exqa ate' nwakyixe' ja'lo, nb'ure', nrite', ex nmajine' ichan ex qya lq'o'nqe'. Qu'mtzun inxi' nsma'nju'ye' tqanil te tu'n tlaq tk'u'j wi'je', chechiku'ye' te, chij.
- ⁶Tetzunj tanjtzkyi'ju' sanjelal, xikma'n te: —O'tx'anje' tk'etzu' ttzika Esawu, ex lu tzul k'lulte'ya kyuk'i'l junk'al (400) ichan, chechij.
- ⁷Tetzunj tb'inte Jakob' tqanil lu, jawxob', ex majx kyej ximan. Qu'mtzun e'kub' taq'pu'nju' xjal ate'toq tuk'i'l, jni'qe'xju' trit ex tkamey,
- ⁸qu'n kub' t-xima'n: qama tzul Esawu q'ojil kyij jun tnej, kb'entel kyoqu' jun tnejtl, chij.
- ⁹Kub'tentzuntz na'l Dyos: Nman Dyos Tdyos nchmane' Ab'raam ex Tdyos nmane' Isaak, tzaj tma'na weye' tu'n tanjtzwi'je' toju' ntx'otx'e', ja najlqe' nwitz'e'le', ex tmaya tu'n telb'a'nju' nb'eye'.
- ¹⁰Mixti' woklene' tu'n nk'montēju'ye' t-xtalb'ila exju' tyola in japun weye'. Qu'n noqtoq o'kxu' nb'ordone' iq'i'n tej wik'xe' toju' nin a' Jordan, atzu'n ja'lo kab'e' tneju' nb'ete'.
- ¹¹B'inchama xtalb'il Nman Dyos, chin tkloma toj tq'ob'u' ntzike' Esawu! Nchin xob'e', qu'n qaj saj q'ojil wi'je', ex jaku' che kub' tb'yo'nju' qya exqe' k'wal.
- ¹²Ojena' tzaj tma'na tu'n telb'a'n tkyaqil weye' tu'na, exqa kykyaqilu' nyajajile' che chmetel kse'n tz'awun ttzi ninnjab', lay b'ent kyyajlet, chij.
- ¹³Axtzuntzu' wtana' toju' qonik'an lu. Ti'jtzu'n tkyaqilu' atitoq te, jaw t-sk'o'n toyaj tu'n t-xi' tq'o'n te Esawu:
- ¹⁴lajnaq (200) ttxu chib', junaq (20) tman chib', lajnaq (200) ttxu rit, junaq (20) tman rit,
- ¹⁵junaq lajoj (30) ttxu kamey kyuk'i'lxi' kyal, kab'naq (40) ttxu wakx, lajoj (10) qpoj tman wakx, junaq (20) ttxu b'ur atzun lajoj (10) tman b'ur.
- ¹⁶Exitq'o'ntzuntz kyeju' tmajen toj tnejin' ex xitma'n kye. —Kukxi' neje' ex najchaq kxe'la' lpe jun tnej alu'mj ti'ju' jun tnejtel, chij.
- ¹⁷Xi'tzun tma'n teju' tnejel tnej kub' tnejb'a'n, kjalu: ajtokyala tu'n ntzike' Esawu, qama tzaj tqani'n teya: ¿jamatxa'ya? ¿Alkye tajawa? ¿Ex alqe' alu'mj iq'i'nqe' tu'na?, qa chi.
- ¹⁸Tzaq'wenxa te kjalu: jun oyajte' teya ta tu'nju' ajb'el teya, lu lepchitz qi'jxi'ye', chiku'ya te, chij.
- ¹⁹Ex teju' tkab' tnej, te toxi'n ex kye kykyaqilu' exiq'inte junjuntl tnej alu'mj, xitma'n kye: —Ajtkub' kyk'lu'ne' Esawu ax kymanxju'ye' te,

²⁰expe' kmanxe' te: Luju' ajb'el teya lepchitz qi'jxi'ye', chechiku'ye', chij. Tb'inha Jakob' ikju', qu'n kub' t-xima'n: Kb'elte' Esawu tk'u'j wu'ne' kyu'nju' oyaj ju' matxi' che b'ajx nnejb'a'ne' te, yajxi'tzuntel kqla'ku'qib'e' tuk'i'l. Qape'tzunlo kchin tk'ma'tzu'ye' b'a'n, chij.

²¹Iktzu'n eb'ajx tnejb'a'nju' oyaj twitz, atzunte kyejten jun qonik'antel axtzu'.

Q'ojin Jakob' tuk'i'l jun anjl

²²Textzunju' qonik'an lu jawe' Jakob' ex e'ik'tiq'i'nju' kab'e' t-xu'jil, exqe' kab'e' tmajen qya, exqe'tzunju' junlajoj tk'wal. E' b'jik'x tchq'o'ntzuntz toju' nin a' Jab'ok,

²³tuk'i'lxi' tkyaqilu' ati te.

²⁴Tetzunj tkyejten Jakob' tjunal, q'ojin jun ichan tuk'i'l ex e'q'jen tzmaxi'j qsqix.

²⁵Tetzunj tlonte ichan mitoqjun nkub'ti'j Jakob' tu'n, oktb'ju'n twi' t-xo'p, majx kyej q'ajli tu'n tej intoq che q'ojin.

²⁶Xitzun tma'nju' ichan te: —Chin ttzaqpintza qu'n ljo'n qel spik'e', chij. —Qa mixti' xin kyej tky'i'wla'na lay txi' ntzaqpi'na, chij te.

²⁷¿Ti'tzun tb'ia? —chiju' ichan te. —Atzunte xitzaq'we'n: Jakob' we' nb'i, chij.

²⁸Tmatzun ichantz te: Myatlte' tb'iju'ya ja'lo, atl tb'iju'ya k'okyel, Israel. Qu'n matxi' q'ojina tuk'i'l Dyos ex kyuk'i'l ichan, ex aya nkanb'an, chij.

²⁹Atzunte xitqani'n te: —Ja'lo q'mantztzunta tb'i weye', chij. —¿Tiqu'n tajb'ila'ya tu'n tb'inteya?, chiju' ichan te. Axtzuntzu' kyeja' ky'i'wla'n tu'nju' ichan.

³⁰Oktzun tq'o'n Jakob' tb'iju' najb'il lu Penwel, qu'n tma: Matxi' wile' Qman Dyos kyu'nku'xi'x nwitzte', extzun luqine' itz'qinx', chij.

³¹Naqxi'xtzun in jawulku' q'ij tej tik'b'et Jakob' toju' tx'otx' Penwel, intoq koxjne tu'nju' tb'aqil twi' t-xo'p.

³²Atxi'xtzunj min nxikych'yo'n tyajajil Israel chib'j ati t-xolu' tb'aqil twi' t-xo'p alu'mj, qu'n atzu' q'ajla'.

Gn 33

Najsb'il kyxol Jakob' tuk'i'l Esawu

¹Tetzunj t-xitka'yi'n Jakob' ljo'ntoq ttzaj Esawu kyuk'i'l junk'al (400) ichan, exitaq'pu'nju' k'wal te Lea, te Rakyel ex kyeju' kab'e' majen qya.

²Tnejelxi'x e'kub' tnk'u'nju' tmajen qya kyuk'i'lxi' kyal, kyi'jxi'tzuntel a Lea kyuk'i'lju' tal, tetzun b'ajsb'il a Rakyel tuk'i'l Jse.

³Kub'nejtzuntz kywitz, kub' meje wuq maj, majx ku'punju' tplaj twitz tx'otx', ch'i'naq tpon lq'e twitzu' ttzik.

- ⁴Atzunte Esawu tzaj ojqlan k'lulte, oktchle'ntzuntz ex oktma'tzi'n te jun q'olb'eb'lte. E'oq'tzuntz kykab'il.
- ⁵E'xi'tzun tka'yi'n Esawu qya exqe' k'wal, xitqani'ntzuntz te: —¿Yajqe'tzun ja'lu alkyeqe'?, chij. Aye' nk'walju'ye' xetzaj tq'o'n Qman Dyos, ayine' ajb'el teya, chij te.
- ⁶E'tzun lq'eju' majen qya kyuk'i'lju' kyal, e'kub' mejetzuntz, majx ku'pun kyplaj twitz tx'otx';
- ⁷ex tzaj lq'e Lea kyuk'i'lju' tal ex ax kyb'inchaju'. Tetzun b'ajsb'il tzaj lq'e Jse tuk'i'l Rakyel, ex ikxkye e'kub' meje.
- ⁸Xitzun tqani'ntl Esawu: —¿Ti'tzu'n tb'is tk'u'ja kyi'ju' b'a'npun tnej alu'mj xekub' nk'lu'ne'?, chij. —Woyajqewe' teya tu'n ttzaj q'aq'an tk'u'ja wi'je', chi Jakob' te.
- ⁹Atzunte Esawu tma: —Mixti' witz'in, nimwe' walu'n ati. Tenkjta kyuk'i'lxu' ta, chij.
- ¹⁰Atzunte xitma'n jumajtl te kjalu: —Qatzun axxi'x matxi' tzaj q'aq'an tk'u'ja wi'je', k'monxna'ju'ya woyaje'. Qu'n matz'oknka'yina ja'lo, naku'wtloj a Dyos soknka'yine' tu'nju' xin tk'ama b'a'n.
- ¹¹Qu'mtzun b'inchama xtalb'il k'monxju'ya woyaje' saj wiq'i'ne' teya, qu'n ate Qman Dyos saj q'onte wipumale', ex mixti'tl nnojqlan weye', chij te. Tu'ntzunju' ilxi'xtoqti'j tu'n Jakob', xi'xtzun tk'mo'n Esawu toyaj;
- ¹²tmatzun Esawutzu': —Qo'natzuna. Chin kb'el neje' twitza, chij.
- ¹³Atzunte Jakob' tma: —Ntzik, ojtzqi'nta tu'n mixti'xi'x kypumalu' tal k'wal, ex ati tu'n nximane' kyi'ju' nrite' ex nwakyixe' ne'x kyal. Qama che oknxa'jane' tu'n kyb'et, che b'elsikti, jaku'tzun jun q'ijx che b'aja' kyim.
- ¹⁴Axlo b'a'n tu'n t-xi' neja nwitz'e' ayine' ajb'el teya. Chab'aku'tzun chinxwe' kse'nx che b'etu' walu'ne' nejlqe' nwitz'e', ex kse'nx che b'etu' k'wal tzmaxi'j aj npon kanune' tuk'i'la toju' tx'otx' Seyir, chij.
- ¹⁵Atzunte Esawu tma: —B'a'na'tzunlo, naq o'kx che kjel nq'o'ne' jte' ichan tuk'i'la, aye' xe tzaj wuk'i'le', chij. Atzunte xittzaq'we'n te: —Chjontexi'x, lalun tyajutib'a, chij.
- ¹⁶Axtzun q'iju' anjti'j Esawu toj Seyir.
- ¹⁷Atzunte Jakob' xi'xa'ya' Sukot. Atzuntzu' kub'a' tb'inha'n tja, ex kyjaju' talu'n. Qu'mtzun oktq'o'n tb'iju' najb'il lu, Sukot.
- ¹⁸Tej tanjtz toju' tx'otx' Padan-aram, b'a'n pona' Kanaan, kub' najantzuntz tk'etzu' nintnam Sikyem.

¹⁹Tloq' jun tnej ttx'otx' tu'n jo'naq (100) pwaq kyeju' tk'wal Amor, ju' tman Sikyem, atzuntzu' kub' najana'.

²⁰Jawtzun tb'incha'n jun q'olb'eb'l ex oktq'o'n tb'i: El-eloe-israel.

Gn 34

Tu'me'l t-xel tu'ntpaj Dina

¹Atzunte Dina ju' tal Lea tuk'i'l Jakob', xi' xb'etzalkyeju' txin toju' najb'il lu.

²Oktzun ka'yi'n tu'n Sikyem ju' tk'wal Amor ju' eb'ey, nejenel toju' najb'il lu. Tzajtzun Sikyem kub' ttzyu'nju' Dina, ex kub' tyaju'n.

³Majx oklaqj Sikyem ti'ju' txin, oktentzuntz xmoxilte tu'n tkub'ti'j tu'n.

⁴Xitma'ntzuntz te Amor ju' tman: —Kutxi'ya qanilteju' txin lu, wajb'ile' tu'n nmjeje' tuk'i'l, chij.

⁵Tb'itzun Jakob' qa kub' tyaju'n Sikyem Dina ju' tmyal. Mixti'te xipun tma'n kyeju' tk'wal, qu'n intoq che k'ik'len kyi'ju' kyalu'n toj koj'b'il, tzmaxi' xitma'nj kye tej kyul.

⁶Atzunte Amor ju' tman Sikyem pon yolil tuk'i'l.

⁷Tetzunj kyulu' tk'wal, kyb'i titi' matxi'toq b'aj, tzaj kyt'x'u'jil b'a'nxi'x qu'n aju' tb'incha Sikyem ti'j Dina jun nin il te' kxol aj Israel, ju' mixti' tu'n tb'inchet.

⁸Atzunte Amor yolin kyuk'i'l ex xitma'n kye: —Aju' nk'wale' Sikyem majx matma tgan ti'ju' kyanab'e'. Qu'mtzun knajsamxi'xe', kyq'ome' anb'il tu'n tmje tuk'i'l,

⁹che okyeltzuntze' te qwitze'le'. B'a'ntzun qmjetzu'ye' kyuk'i'lu' kmyale', ex kyuk'i'lu' qmyale'.

¹⁰Che tenkje' najal qxole'. Luju' tx'otx' ati kwitze', che najanqe'ye' twitz, che k'ayinqe'ye' ex che lq'onqe' ktx'otx'e', chij.

¹¹Atzuntlte Sikyem xitma'n te tman Dina ex kyeju' t-xib'en: —Kynajsamxi'xe', kxe'l nq'o'nwe' tkyaqilu' makyqaniye' qama tzaj kytzaq'we'ne'.

¹²Maskye makyqaniye' twi' nimxi'x kyetwitzu' in b'inchet ex txqan oyaj, kxe'l nq'o'nwe' kyeye'. Naqa makyaq'e' anb'il tu'n tmjeju' txin wuk'i'le', chij.

¹³Tu'ntzunju' matxi'toq tz'el tch'ixaw Dina tu'n Sikyem, qu'mtzun naqx kyak'a'nju' tk'wal Jakob' xiktzaq'we'n te Sikyem ex te Amor ju' tman,

¹⁴kmatzuntz: —Mixti' tu'me'l tu'n t-xiqq'o'ne' qanab'e' te jun ichan mixti' techlal ti'j tchib'jil, qu'n qama qb'inchaye' ikju' k'elel qch'ixawe'.

¹⁵Jaku'tzun qaje' qama kub' toj kywitzu' tu'n kyoke' kse'nqe', tu'n tok kyechel kykyaqilu' ichan ti'j kychib'jil kyxole'.

- 16**B'a'ntzun kymjetzu'ye' kyuk'i'l qmyale', ex ikxqe' kyuk'i'lu' kmyale'. Qo najaltzuntze' kxole', jun tnamxtzuntz qo elela'.
- 17**Qatzun min xkub' toj kywitz' tu'n tok kyechele' ti'j kychib'jile'; qo ik'ele' tza'lu, ex kxe'l qiq'i'ne' qanab'e', chechij.
- 18**B'a'n ela'ju' lu toj kywitz Amor tuk'i'l Sikyem ju' tk'wal.
- 19**Lwiyxi'xtzun oktq'o'n Sikyem techal ti'j tchib'jil, qu'n majxtoq tb'anilxi'xu' tmyal Jakob' toj twitz. Tu'ntzunju' ataq Sikyem oksla'nxi'x kyxolju' toj tja tman,
- 20**exi'tzuntz tuk'i'l Amor ju' tman ttzi nintnam, jankyey nk'eta'ti'j yol. Atzuntzu' xa' kyma'n kye xjal kjalu:
- 21**—Qamiw qekye' ichan lu, che najal qxol, che k'ayil ex che loq'ol toju' tx'otx' lu, qu'n atite tx'otx' tu'nt-xi' kye; ayo'tzunqe b'a'n qmje kyuk'i'lu' kmyal, ex ikxkye b'a'n tu'n kymje kyuk'i'l qmyal.
- 22**Tu'ntzun qok te junx tnam kyuk'i'l, che najal qxol qama kub' toj qwitz tu'n tok kyechel kykyaqilu' ichan ti'j kychib'jil qxol kse'nx nkyb'inha'n kyxol.
- 23**Tkyaqiltzunju' ati kye exqe' kyalu'n, che okyel te qe. Naq o'kx tu'n qmante qa b'a'n toj qwitz, che kjel tentzuntz najal qxol, chechij kye.
- 24**Kykyaqiltzunju' ichan toju' nintnam b'a'nqe' tu'n kyxi' toj q'oj, b'a'n ela' kyma Amor tuk'i'l Sikyem ju' tk'wal toj kywitz, b'jo'ktzun kyecheheltz ti'j kychib'jil.
- 25**Tzajtzun Simeontz tuk'i'l Leb'i, aye' tk'wal Jakob' t-xib'en Dinaqe', exi' toj toxi'n q'ij toju' nintnam tej inxtoq ch'yon kyechel' ichan ti'j kychib'jil, eb'aj kub' kyb'yo'n kykyaqilx tu'n k'u'xtx'e'nb'il, mixti'x b'ent kyklonte kyib'.
- 26**Kub' kyb'yo'n Amor tuk'i'l Sikyem ju' tk'wal tu'n k'u'xtx'e'nb'il; ex etzkyiq'i'nju' Dina toj tja Sikyem, exi'tzuntz.
- 27**E' b'aj pontlu' jte'tl tk'wal, eb'aj b'et kxolu' matxi'toq che b'ajkyim, tkyaqiltzunju' knet kyu'n toj tnam b'ajx kyiq'i'n te tu'me'l t-xelju' tch'ixaw Dina el.
- 28**Eb'ajx kyiq'i'n rit, wakx, b'ur ex tkyaqilu' ti'xti' atitoq toju' nintnam exju' atitoq toj koj'b'il.
- 29**B'ajx kyelq'a'n tkyaqilju' toj kyja xjal. Kykyaqiltzunju' k'wal ex e'qya, b'ajx kyiq'i'n pres.
- 30**Atzunte Jakob' xitma'n te Simeon ex te Leb'i: —Matxi' tzaj kyiq'i'n ile' wib'aje'. Atzu'n ja'lo chin elel ik'u'ne' kyu'n aj Kanaan ex peresey ju' najlqe' toju' tx'otx' lu. Oklo kb'ajel kb'u'yi'n kyib' tu'n kyul q'ojil wi'je', chin kb'el kb'yo'ne' kyuk'i'lx'ju' toj njaye', qu'n naqna' jte'xu' xjal ate' wuk'i'le', chij kye.

³¹Aye'tzunkye xiktzaq'we'n te: ¿Ma b'a'ntzun xtb'inchaju' ichan lu, matz'ok tq'o'n qanab'e' kse'n jun qya ajpajil?, chechij.

Gn 35

Tky'i'wla Dyos Jakob' toj B'etel

¹Xitzun tma'n Qman Dyos te Jakob': B'inchamtib'a ex kutxi'ya B'etel. Atzuntzu' b'inchanku'ya jun q'olb'eb'l weye' ayine' Dyos Manb'aj kub' nyek'u'n wib'e' twitza tej intoq oqa twitzu' ttzika Esawu, chij.

²Xitzun tma'n Jakob' kyeju' toj tja ex kyeju' xjal k'le'nqe'toq tu'n: — Kyiq'inqe'mitze' tkyaqilu' junxi'tl dyos ate' kxole', che ichinqe'ye' ex kych'ixpumile' kyi'je'.

³Lwiyqe'xe', maqo'qe'x B'etel, qu'n kjawil nb'inha'ne' jun q'olb'eb'l atzu' teju' Dyos oninweye' tej intoq chin b'isune'; matxi' ten wuk'i'le' jachaqxja matxi' chin b'eta'ye', chij kye.

⁴Kykyaqiltzunju' junxi'tl dyos b'ajx kyq'o'n te Jakob' exqe' toj kyxkyin, eb'ajku'xtzun tmqu'n Jakob'tz t-xe junwi' tze k'ol nqayin tk'etz Sikyem.

⁵Tetzunj kb'je'tz, tzaj tq'o'n Dyos jun nin xob'el kyi'j kykyaqilu' tnam nqaku' ta'qe'toq, qu'mtzun minti' eb'jik'lpe q'ojil kyi'ju' tk'wal Jakob'.

⁶Pontzun Jakob' kyuk'i'l kykyaqilu' xjal ate'toq tuk'i'l toj Lus, nintnam ax tb'iju' B'etel ati Kanaan.

⁷Atzuntzu' jawa' tb'inha'n jun q'olb'eb'l ex oktq'o'n tb'i najb'il lu, El-B'etel, qu'n tej intoq oq twitzu' ttzik, kub' tyek'u'ntib' Qman Dyos twitz atzu'.

⁸Tojxtzunju' tx'otx' lu kyima' Deb'ora aju' qya nenunte Reb'eka, ku'x mqu'n t-xe jun k'ol nqayin tk'etz B'etel. Aju' najb'il lu oktq'o'n tb'i K'ol te oq'e'n.

⁹Tej tanjtzi'j Padan-aram, kub' tyek'u'n jumajlttib' Dyos twitz ex kub' ky'i'wla'n tu'n

¹⁰ex tma Dyos kjalu: A tb'iju'ya Jakob', atzu'n ja'lo mikxa'tl tb'iju'ya; qu'n texju' kmuj ja'lo atl tb'iju'ya k'okyel, Israel, chij te. Tb'ajlenxi'tzun tch'exb'e'n Dyos tb'i,

¹¹tzaj tma'ntl te: Ayinweju'ye' Dyos nimwipumale', che chmet-xju' tk'wala exju' tyajajila. Ti'ja kche elela' txqan nimaqtnam, che elitz nimaqkawil kxolu' tyajajila.

¹²Aju' tx'otx' xinq'o'ne' te Ab'raam ex te Isaak, ex kxe'l nq'o'ne' teya, yajxi'tzuntel kxe'l nq'o'ne' kye'ju' tyajajila, chij.

¹³Tetzunj tpa'ntetib' Qman Dyos toju' najb'il jayolina' tuk'i'l,

¹⁴tzaj tiq'i'n Jakob' jun ab'j ex kub' twab'a'n naku'j jun tqan ja, jayolina' Dyos tuk'i'l; kub' t-xjansa'ntzuntz, jaxtq'o'n aseyt ex ta'l ub'a tib'aj.

¹⁵Atzunju' najb'il lu oktq'o'n Jakob' tb'i, B'etel.

Kyim Rakyel

¹⁶E'ik'b'ettzuntz B'etel. Atixtoqtzun tu'n kypon Eprata tej tb'anix Rakyel, ex peni ela' twitz.

¹⁷Tetzunj atitoq toju' k'ixk'oj, xitma'nju' b'etx'elal te: Lalun xob'a, qu'n matxi' tz'itz'ji juntl tala q'a, chij.

¹⁸Atzunte naqtoq ch'inxtl tkyim. Tojtzu'n mankb'il kmuj inxtoq xewti, oktq'o'n tb'iju' tal, B'enoni, atzuntlte Jakob' oktq'o'n tb'i B'enjamin.

¹⁹Ikytzu'n kyima' Rakyel, ex ku'x mqu'n toj tb'eyil Eprata, ju' B'elen tb'i ja'lo.

²⁰Jawtzun tb'incha'n Jakob' jun techal naku'j pantyon ja ku'xa tmqu'n. Axtzun pantyon ja'lu techalju' muqb'il te Rakyel ja'lo.

²¹Xitzun tljo'n Israeltz tb'e, ex atzu' kub'a' najana' tkyejlenxi'ju' ja nimin twe' te ka'yb'il te Edar.

²²Tetzunj najliltloq Israel atzu', kub'kxe Rub'en tuk'i'l B'ila ju' majen xitq'o'n Rakyel te Jakob' tu'n tokt-xu'jila'n. Tetzunj tb'inteju' tman, tzaj ttx'u'jil b'a'nxi'x.

Aye' tk'wal Jakob'

(1 Cr 2.1-2)

Kab'lajoj (12) kyb'aju' tk'wal Jakob'.

²³Aye' tk'wal ja'lu tuk'i'l Lea: Rub'en tnejel tk'wal, Simeon, Leb'i, Juda, Isakar ex Sab'ulon.

²⁴Aye' tk'wal ja'lu tuk'i'l Rakyel: Jse ex B'enjamin.

²⁵Aye' tk'wal ja'lu tuk'i'l B'ila ju' tmajen Rakyel: Dan ex Neptali;

²⁶aye' tk'wal ja'lu tuk'i'l Silpa ju' tmajen Lea: Gad ex Aser. Aye'tzun tk'walju' eb'aj itz'ji Padan-aram.

Tej tkyim Isaak

²⁷Xi'tzu'n Jakob' ka'yilte tman toj Mamre, aju' nintnam ax tb'iju' Arb'a mujqa Eb'ron. Jae'najana' Ab'raam ex Isaak.

²⁸Tetoq b'eljojnaq (180) ab'q'i Isaak tej tkyim.

²⁹Anjtzuntz kyk'etzu' ojtxi' tyajilb'en tej matxi'toq tijinxi'x. Ku'x mqu'n kyu'n Esawu ex Jakob', aye' tk'wal.

Gn 36

Tyajajil Esawu

(1 Cr 1.34-54)

¹Aye' tyajajil Esawu ja'lu, mujqa Edom.

- ²Mje Esawu kyuk'i'l qya aj Kanaan: tuk'i'l Ada tmyal Elon ju' itit; tuk'i'l Aolib'ama, tmyal Ana ex tchman Sib'on eb'ey;
- ³ex tuk'i'l B'asemat, tmyal Ismael ex tanab' Neb'ayot.
- ⁴Aju' tk'wal tuk'i'l Ada a Elipas; atzu'n tuk'i'l B'asemat a Rawel;
- ⁵atzu'n tuk'i'l Aolib'ama aye' Jewus, Jaalam ex Kore. Aye'tzun tk'wal Esawuju' e'itz'ji tej najlitoq Kanaan.
- ⁶Tzajtzun Esawutz e' b'jik'tiq'i'n t-xu'jil, tk'wal, tmyal ex kykyaqilu' najlqe'toq tuk'i'l, xi'tzuntz toj juntl najb'il najchaq tu'n tel lq'e tk'etz Jakob' ju' titz'in. E' b'ajx tiq'i'n tkyaqilu' talu'n ex tkyaqilu' matxi'toq ten te Kanaan,
- ⁷qu'n tkyaqilu' atitoq kye matxi'toq chmet-xi'x, qu'mtzun mixtoqti'tl tu'me'l tu'n kynajan kykab'il junx; exju' tx'otx' jate'toq mitoqjun nkanun tu'n kywanju' kyalu'n.
- ⁸Qu'mtzun xi' Esawu mujqa Edom najal twi' witz Seyir.
- ⁹Aye'tzun tyajajil Esawu ja'lu, ojtxi' kyyajilb'en aj Edom e'najan twi' witz te Seyir.
- ¹⁰Aye' kyb'i tk'wal Esawu ja'lu: Elipas, tal Ada; Rewel tal B'asemat.
- ¹¹Aye'tzu'n tk'wal Elipas aye': Teman, Omar, Sepo, Gatam ex Senas.
- ¹²Okt-xu'jila'n Elipas juntl qya Timna tb'i ex itz'ji jun tk'wal tuk'i'l, Amalek tb'i. Aye'tzun tyajajil Ada ju', aju' jun t-xu'jil Esawu.
- ¹³Aye'tzu'n tk'wal Rewel aye': Naat, Sera, Sama, ex Misa; aye'tzun tyajajil B'asematu' aju' juntl t-xu'jil Esawu.
- ¹⁴Aye'tzu'n tal Aolib'ama, aju' juntl t-xu'jil Esawu, aye': Jaalam, Jewus ex Kore. Ate Aolib'ama tmyal Ana ex tchman Sib'on.
- ¹⁵Aye' nejenel ja'lu kyxolu' tyajajil Esawu: kxol tyajajil Elipas ju' tnejel tk'wal Esawu, aye': Teman, Omar, Sepo, Senas,
- ¹⁶Kore, Gatam, ex Amalek. Aye'tzun nejenelu' kxol tyajajil Elipas toju' tx'otx' Edom, kykyaqilx tyajajil Adaqe'.
- ¹⁷Aye'tzu'n nejenel kxol tyajajil Rewel ju' tk'wal Esawu aye': Naat, Sera, Sama ex Misa. Aye'tzun nejenelju' kxol tyajajil Rewel toju' tx'otx' Edom, ex tyajajil B'asematqe', ju' juntl t-xu'jil Esawu.
- ¹⁸Aye'tzu'n nejenel kxol tal Aolib'ama, juntl t-xu'jil Esawu tmyal Ana, aye': Jewus, Jaalam, ex Kore.
- ¹⁹Kykyaqil ja'lu tyajajil Esawuqe' mujqa Edom, nejenelqe' kyxolu' kyyajajil.

Tyajajil Seyir

- ²⁰Aye'tzun tyajajil Seyir ja'lu aju' aj Orey, ju' najlqe'toq toju' tx'otx' lu: Lotan, Sob'al, Sib'on, Ana,
- ²¹Dison, Eser ex Disan. Aye'tzun nejenelju' kyxol aj Orey, tyajajil Seyir qe' toju' tx'otx' Edom.
- ²²Aye'tzu'n tk'wal Lotan aye': Ori ex Emam. Ate Timna tanab'toq Lotan.
- ²³Aye'tzu'n tk'wal Sob'al aye': Alb'an, Manaat, Eb'al, Sepo ex Onam.
- ²⁴Aye'tzu'n tk'wal Sib'on aye': Aya ex Ana. Twitz Ana eb'jo'ka' yalju' t-xiklil a' toj chq'ajlaj tej intoq k'ik'len kyi'j tb'ur Sib'on ju' tman.
- ²⁵Itz'ji jun tk'wal Ana Dison tb'i, ex jun tmyal a tb'iju' Aolib'ama.
- ²⁶Aye'tzu'n tk'wal Dison aye': Edan, Esb'an, Itran ex Kyeran.
- ²⁷Aye'tzu'n tk'wal Eser aye': B'ilan, Saab'an ex Akan.
- ²⁸Aye'tzu'n tk'wal Disan aye' Us ex Aran.
- ²⁹Aye' nejenel ja'lu kye aj Orey: Lotan, Sob'al, Sib'on, Ana,
- ³⁰Dison, Eser, ex Disan. Aye'tzun nejenelju' kyeju' aj Orey, nejenelqe' kye junjun tnej kyyajajil toju' tx'otx' Seyir.

Aye' nimaqkawil

- ³¹Aye' nimaqkawil ja'lu e'kawin toju' tx'otx' Edom tej na'mxtoq tok jun nimaqkawil kyxol aj Israel:
- ³²B'ela tk'wal B'eor, ok te nimaqkawil toj Edom, a ninttanamju' Dinab'a toq tb'i.
- ³³Tetzunj tkyim B'ela, atl Job'ab' tk'wal Sera teju' tnam B'osra kawin te t-xel.
- ³⁴Tetzunj tkyim Job'ab', atl Usam kawin te t-xel ju' najlitoq toju' tx'otx' Teman.
- ³⁵Tetzunj tkyim Usam, atl Adad tk'wal B'edad kawin te t-xel, ju' kub'ti'j Madyan tu'n toj chq'ajlaj te Moab'; atoq tb'i ninttanamju' Ab'it.
- ³⁶Tetzunj tkyim Adad, atl Samla kawin te t-xel ju' najlitoq toju' tnam Masreka.
- ³⁷Tetzunj tkyim Samla, atl Sawul kawin te t-xel ju' najlitoq toj Reob'ot, aju' tnam lu ati ttziju' nin a' Ewprates.
- ³⁸Tetzunj tkyim Sawul, atl B'aal-Anan tk'wal Akb'or kawin te t-xel.
- ³⁹Tetzunj tkyim B'aal-anan, atl Adad kawin te t-xel; Paw toq tb'iju' ninttanam. Atzu'n t-xu'jil Meetab'el tb'i, tmyal Matred ex tchman Mesaab'.
- ⁴⁰Aye' nejenel ja'lu kyxol tyajajil Esawu, nk'u'mile kyten kse'nx kyyajajil ex teyilex junjun tnej toj tnajb'il: Timna, Alb'a, Jetet,
- ⁴¹Aolib'ama, Ela, Pinon,

⁴²Senas, Teman, Mib'sar,

⁴³Makdyel ex Iram. Axtoq juntl tb'i Esawu Edom, aye'tzun nejenelu' te Edom, teyile junjun tojxu' kytx'otx' janajlqe'toq.

Gn 37

¹Kyejten najal toj Kanaan, ja ojetog najana' jte' q'iju' tman.

²A tqanil ja'lu kyi'ju' tk'wal.

El ik'o'n Jse kyu'n ttzik

Tetzunj ku'xuntoq Jse, tetoq wuqlajoj ab'q'i, intoq k'ik'len rit junx kyuk'i'lju' ttzik, ju' tal B'ila ex Silpa, aye' kab'e'tl t-xu'jil tman. Atzunte Jse intoq oktma'n te tman ti'ju' myab'a'n ntoq kyb'inha'n ttzik.

³Kyexi'xtoqtzun tilwi Jse tu'n Israel kyekywitzu' txqantl tk'wal, qu'n itz'ji tej matxi'toq tijin. Qu'mtzun kub' tb'inha'n jun t-xb'alun majx tb'anilxi'x.

⁴Tetzunj kyka'yinteju' ttzik qa atoqte kyexi'x tilwi tu'n tman kyxol kykyaqil, el kyik'o'n, mixtoqpe'ti'x inche yolin te.

⁵Junmaj kub' twitzk'a'n Jse jun twitzik' ex b'ajx tma'n kyeju' ttzik. Tu'ntzun tpaj ja'lu el kyik'o'nxi'xtl,

⁶qu'n xitma'n kye: —Kyb'intzpe'ye', kxe'l nma'n jun nwitzik'e' kyeye':

⁷chitzun qa intoq qo'qe' manojin triy toj koj'b'il; o'kx tjawe' nmanoje' tu'nxtib', majx kyej we', aye'tzuntlu'kye' kymanoj b'jo'k kytxoli'n kyib' ti'ju'we' ex eb'ajkub' tzipe twitz, majxlo chi, chij.

⁸Aye'tzunkye' ttzik xikytxaq'we'n te: —¡Ma oktzun k'okyela te qnimaqkawile', exqa kykawila qib'aje' ma chiya!, chechij Tu'ntzunju' twitzik' lu tzajxi'x kytx'u'jil ti'j, ex tu'nju' tu'me'l tej tokten q'malte kye.

⁹O'kx tkub' twitzk'a'n Jse juntl twitzik', ex xitchik'b'a'ntl kyeju' ttzik kjalu: —Kyb'intzpe'ye' juntl nwitzik'e' xkub' nwitzk'a'ne': chitzun qa intoq xinka'yi'nju'ye' q'ij tuk'i'lju' xjaw ex junlajoj (11) che'w intoq che kub' tzipe nwitze' tuk'i'l ninb'il, majxlo chi, chij.

¹⁰Tetzunj tb'aj tma'n Jse twitzik' te tman ex kye ttzik, xitzak'u'n tu'n tman kjalu: —¿Titzu'n tz'elpuna' twitzik'a' xb'aj tma'na? ¿Ma oktzun b'el tzipe ttxuya tuk'i'l ninb'il twitza, e'ttzika ex ayine' toj twitza?, chij.

¹¹Ojexi'xtzun tx'a'lti'j kyk'u'ju' ttzik ti'j, atzu'n tman kyej ximan ti'ju' witzik' lu.

Xik'a'yi'n Jse kyu'n ttzik

¹²Jun q'ij eb'ajxu' ttzik Jse k'ik'lel kye trit kyman toj tx'otx' Sikyem.

¹³Xi'tzun tma'n Israel te Jse: —Wajb'ile' tu'n t-xi'ya ka'yilkyeju' ttzika, luqe' inche k'ik'len kyi'ju' rit toju' tx'otx' Sikyem, chij. —B'a'na'tzun ta, machinx'e', chi Jse.

- 14**Xitma'n Israel te, —Kutxi'ya ku, ka'yiqe'ka ttzika qa b'a'nqe' exqe'ju' rit, lwixi'xtzun tz'anjtzti'ja q'malte weye', chij. Xitzun tchq'o'n Israel Jse, tzajx toju' b'ya' Eb'ron, tetzunj tpon Jse toj Sikyem,
- 15**kub' tzpet atzu'. O'kx tokyal twitz jun ichan ex xiqani'n te: —¿Ti'tzu'n in tjyo'na?, chij.
- 16**Atzunte Jse xittzaq'we'n —inchin jyone' kyij'ju' ntzike'. ¿Qape nab'en b'i'nta tu'n ja ta'qe', b'inchama xtalb'il q'mantza weye'?, chij.
- 17**—Oje che b'jik'kye' tza'lu. Naqch'i'n xinb'i'ne' qa atzu' xe'xa' toju' tx'otx' Dotan, chiju' ichan. Xi'tzun Jsetz jyolkyeju' ttzik, ex atzu' e'kneta' tu'n toj Dotan.
- 18**Aye'tzu'n ttzik xikyka'yi'n najchaq, na'mxtoq tpon lq'e Jse kyk'etz, kub' kyxima'n tu'n tkub' kyb'yo'n.
- 19**Kymatzuntz kyxolilex: —¿Kyka'yinxpe'ye', lu ma' witzk'al tzul!
- 20**Qb'yonku'; qxonku'xtzuntz toj jun xoch, atzun qmanx qama b'aj tu'n jun tojk'ul txkup. ¿Oktzun qla'tz qama che japunju' twitzik'!, chechij.
- 21**Tetzunj tb'inte Rub'en ja'lu, tjoy tu'me'l tu'n tklet tu'n toj kyq'ob'ju' titz'in, tmatzuntz kye: —Lalun kub' qb'yo'n.
- 22**Lalun qojli chik' kyu'ne'. Lan tzaq'pon kyq'ob'e' ti'j, qamajxi'xtzun kyxonku'xe' toju' xoch ati toj chq'ajlaj, chij. Tma Rub'en ja'lu, qu'n tajb'iltoq tu'n tklet Jse tu'n, tu'ntzun tanjtl ti'ju' titz'in tja tman toj b'anil;
- 23**tetzunj tpon Jse jata'qe'toju' ttzik, elkyiq'i'n ttzikju' t-xb'alun tb'anilxi'x oksa'nktoq tu'n,
- 24**Kub' kytzyu'ntzuntz ex ku'x kyxon toju' xoch tzqij ex mixtoqti' toj.
- 25**Tetzunj kykub' qe wal, o'kx t-xi' kyka'yi'n ljo'ntoq ktzaj txqan xjal aj Ismaelqe', tzajniqe' Kalaad iqa'n k'ok'sb'il, b'alsamo ex mir kyu'nju' kykamey tu'n t-xikyiq'i'n Ejipt.
- 26**Xitzun tma'n Juda kyeju' ttzik ex titz'in: —¿Titi' kqkanb'a' qama kub' qb'yo'nju' qitz'in, extzun kb'el qewa'ntlu' tkamik?
- 27**Ate b'a'n qk'ayinx kye aj Ismael mya tu'nwt tkub' qb'yo'n, qximanku'pe', qitz'ina', chij. Aju' lu b'a'n ela' toj kwitzu' ttzik ex titz'in,
- 28**tetzunj kyik'ju' xk'añlel madyanit atzu', jatzkyiq'i'n Jse toju' xoch, xikyk'a'yintzuntz kye aj Ismael tu'n winqi'n tnej medi saqpwaq. Xiq'i'ntzun Jsetz Ejipt.
- 29**Tetzunj tpon Rub'en ttziju' xoch, mixti'tlte Jse toj, kub' tlaqu'ntzun t-xb'aluntz te yek'b'ilte qa majx exch'yon toj tk'u'j.

- ³⁰Xi'tzuntz jatoqtaqe'ju' titz'in ex xitma'n kye: —¡Mixti'tlte Jse! ¿Ti'tzu'n knse'ye' ja'lo?, chij.
- ³¹Aye'tzunkye tzaj kyi'q'i'nju' t-xb'alun Jse ex b'aj kytxa'jla'n toj tchk'el jun tal chib' kub' kyb'yo'n;
- ³²xiksma'ntzuntz teju' kyman tuk'i'lu' tqanil lu: Matz'ok yalu' xb'alun lu qwitze'. Ka'yinkpe'ya qa mya t-xb'alun tk'walju'ya, chechij.
- ³³Tetzun teltnik' Jakob' ti'j, tmatzuntz: ¡Ana'tzun t-xb'alun nk'walju'ye'! Junlo tojk'ul txkup xb'aj tzaqunte, matxi' b'ajte Jse, chij.
- ³⁴Kub' tlaqu'ntzun Jakob'tz t-xb'alun toktoq tu'n, ex oktq'o'n ti'j jochin te b'is, nimtoj tq'ijlalil kub' toq'je'n tkamik tk'wal.
- ³⁵Kykyaqiltzu'n tk'wal ex tmyal intoq kyq'uqb'a'n tk'u'j. Atzunte mitojjun tajb'il tu'n tq'uqb'anjtz tk'u'j, qu'n intoqpe' oq'xi'xtel ti'ju' tk'wal, ex intoq tma'n: Tzmaxi'we' k'ik'eltna'l nk'walju' wu'n ajxi' npone' tk'etz kyxol kyimni, chij.
- ³⁶Aye'tzunkye' madyanita kyej kyk'a'yi'n Jse Toj Ejipt te jun ichan Potipar tb'i, nejenel kye xjal te q'oj ex nim toklen toj tkawb'ilju' nimaqkawil toj Ejipt.

Gn 38

Tqanil ti'j Juda ex Tamar

- ¹Tojtzunju' tq'ijlalil lu, eltpa'n tib' Juda kyi'ju' ttzik, ex xi' najal tja jun ichan Ira tb'i, teju' tnam Adulam.
- ²Atzuntzu' oka' tojtzqi'n tmyal jun aj Kanaan Suwa tb'i, ex mje tuk'i'l. Tetzun t-xi' ttzyu'n,
- ³okju' t-xu'jil ch'onwi', itz'ji jun tal a tb'iju' oktq'o'n, Er.
- ⁴Okjumajtl ch'onwi' ex itz'ji juntl tal, Onan tb'i oktq'o'n.
- ⁵Ex tej titz'jiju' toxi'n tal, Sela tb'i oktq'o'n, itz'ji tej atitoq Juda toju' tnam Kyesib'.
- ⁶Kub'tzun tmujb'a'n Juda tnejel tk'wal, aju' Er tuk'i'l jun qya Tamar tb'i.
- ⁷Mixtzunti' kub' tmod Er toj twitz Dyos, qu'mtzun eltiq'i'nju' tchwinqlal.
- ⁸Xitzun tma'n Juda te Onan: —Kmheb'ela tuk'i'l t-xu'jil qtzan ttzika, tu'ntzun tjapun tu'na tuk'i'lu' tb'aloka, ajtzun titz'ji tal, naku'xwitloj tk'walu' qtzan ttzika, chij.
- ⁹Kanlitoqtzun twitz Onan qa laytoq che okq'o'nju' tk'wal che itz'jel tuk'i'l t-xu'jil qtzan ttzik te k'walku'xi'x. Qu'mtzun atl junjun maj ajt-xittzyu'n, tjoy tu'me'l tu'n lalun kyej ch'onwi' tu'ntzun lalun kyej tyajajilu' ttzik tu'nel.
- ¹⁰Myab'a'n ela'ju' tb'inchb'aj Onan toj twitz Qman Dyos, qu'mtzun ex ikxte el iq'i'nju' tchwinqlal.

- 11**Xitzun tma'n Juda te Tamar ju' tlib': tenku'ya mixti' tchmila tja tmana, akx in ch'iyu' nk'wale' Sela, chij. Qu'n kub' t-xima'n Juda qa jaku'toq kyimtlu' Sela kse'nqe' ttzik. Xi'tzun Tamar najal tja tman.
- 12**Tetzunj tb'et q'ij o'kx tkyim t-xu'jil Juda, tmyal Suwa. Tetzunj tchapun b'aj tq'ijlalil tu'n tb'isun Juda ti'ju' qtzan t-xu'jil, xi' toju' tnam Timnat, janjonjtza' kyi'ju' trit. Xitk'le'n Ira ju' tamiw aju' aj Adulam majx kye tten tuk'i'l.
- 13**Tetzunj tb'inte Tamar qa xiniju' tlib' jol kyi'j trit Timnat,
- 14**eltiq'i'nju' ti'j te kyimni tchmil, ex oktq'o'n jun xb'alun twitz tu'n lalun tz'el tnik'tzil, kub' qetzuntz ttxa'n tnam Enaym ati toj tb'eyil Timnat. Tb'inha ikju' qu'n matxi'toq tz'ok tka'yi'n matxi'toq ch'iy Sela, extzun na'mxtoq tkub' mujb'a'n tuk'i'l.
- 15**Tetzunj t-xitka'yi'n Juda, kub' t-xima'n qa jun qya ajpajil, qu'n matxi'toqna' tz'oktewa'n twitz.
- 16**Xilq'etzuntz tk'etz, qu'n min eltnik' qa a tlib'ju', ex xitma'n te: —¿Ma jaku' taja tu'n tkub' kxeya wuk'i'le'?, chij. —¿Titi'tzu'n ktzajel tq'o'na weye' qama chin kub' kxeye' tuk'i'la?, chiju' qya te.
- 17**Atzunte xittzaq'we'n: ktzajel nsma'n jun tal chib' teya kyi'ju' walu'ne', chij. —B'a'na'tzunlo, naq o'kx q'onkja jun seyn weye', atzun t-xi' wanjsa'n ti'je' teya ajtul t-sma'na chib', chiju' qya te.
- 18**Xi'tzun tqani'n Juda te: ¿Ti'tzu'n tajb'ila tu'n tkyej nq'o'ne' teya?, chij. —Aju' t-seya tuk'i'lxi' taq'e'l, extzu'n ttzeya, chiju' qya te. E'b'ajxtzun tq'o'n Juda te, kub' kxetzuntz tuk'i'l, atzunte Tamar majx kyej ch'onwi'.
- 19**Anjtzun Tamar ex eltiq'i'n xb'alun ti'j twitz, ex oktq'o'n jumajtlu' ti'j te kyimni tchmil.
- 20**Yajxi'tzuntel xit-sma'n Juda chib' ti'ju' tamiw aju' aj Adulam, tu'nwttzunlo kytzaj tanjsa'n qya t-sey tuk'i'lxi' taq'e'l exju' ttze. Mixtzunti' knetlju' qya tu'nju' tuk'i'l Juda.
- 21**Xitzun tqani'n tuk'i'l Juda kyeju' ichan najlqe' atzu': —¿Jatzunlo ta' tej qya twi' ajpajil teju' tnam Enayim ju' atitoq ttziju' b'e lu'?, chij. Aye'tzunkye xiky'tzaq'we'n te: —B'ajx tena'te jun qya ajpajil tza'lu, chechij.
- 22**Anjtzun ti'jtz tk'etz Juda, ex xitma'n te: —Mixti' xknetu' qya wu'ne', expe' matzaj kyma'n ichan weye' qa b'ajxtena'te jun qya ajpajil atzu', chij.
- 23**Atzunte Juda xittzaq'we'n: —¿Tenku'na'j! kyejtenku'j kyuk'i'lu' ti'xti', loq'xtzun matxinchq'o'na tuk'i'lu' tal chib', ex mixti' xknet tu'na, se'nku'tzun mix-a'lo' jun tu'n t-xmayin qi'j, chij.

- ²⁴Tb'ajlenxi'tzun oxe' xjaw, o'kx tul q'u'nb'aj te Juda: —Matxi' che kub'ttzaq'we'n Tamar ichanju' tlib'a, lu ch'onwi'tel ja'lo, chiju' tqanil te. Tmatzun Juda tuk'i'l ttx'u'jil: —Kyi'q'imitze' ex ktz'e'ysanku'ye', chij.
- ²⁵Tetzunj ljo'ntoq tetz iq'i'n, xitma'n tu'n t-xiq'unb'aj teju' tlib' kjalu: Ka'yinka b'a'nxi'x alkye kyajawju' sey tuk'i'lxi' taq'e'l exju' tze lu, tu'nte xin oka'ye' ch'onwi', chij.
- ²⁶Tetzunj teltnik' Juda kyi'ju' ti'xti' qa teqe', tmatzuntz: B'a'nte' xtb'inha Tamar, ayinwe' ati npaj, qu'n min xkub' nmujb'a'ne' tuk'i'l nk'wale' Sela, chij. Ex min kub' kxetl Juda tuk'i'lju' tlib'.
- ²⁷Tetzunj tpon tq'ijlalil tu'n tb'anix Tamar, yuxqe' tal e'itz'ji.
- ²⁸Tetzunj kyitz'ji, jun etz tnejb'a'n tq'ob'. Oktzun tk'lo'n b'etx'elal jun q'in kyeq ti'ju' tq'ob', ex tma: Ate sul nej ja'lu, chij.
- ²⁹Tojxtzu'n kmuj lu okxtiq'i'ntlu' tq'ob', atlu' titz'in ulnej. Qu'mtzun okq'o'n tb'i, Pares, tu'n b'etx'elal, qu'n tma: Aya xjqonte b'e, chij.
- ³⁰O'kx titz'jiju' juntl, aju' k'lo'nktl kyeq q'in ti'j tq'ob', Sara tb'i oktq'o'n.

Gn 39

Jun b'aj ti'j Jse toj Ejipt

- ¹Tetzunj tpon iq'i'n Jse toj Ejipt, jun aj Ejipt Potipar tb'i lq'onte kye' aj Ismael e'ponq'inte atzu'. Nejeneltoq Potipar kye xq'uqil ex nim toklen toj tkawb'ilu' nimaqkawil toj Ejipt.
- ²Tetzunj atitoq Jse tja tajaw aj Ejipt, b'a'n tena', qu'n atitoq Qman Dyos tuk'i'l.
- ³Elnik' Potipar qa atitoq Qman Dyos tuk'i'l Jse, qu'n tkyaqilu' ntb'inha'n Jse majxtoq b'a'n nela'.
- ⁴Qu'mtzun elb'a'n Jse toj twitzu' tajaw ex oktq'o'n te jun ajb'el teku'xi'x, ex ka'yilte tkyaqilu' ati te; tkyaqilu' atitoq te kyej tq'o'n toj tq'ob'.
- ⁵Atxi'xtzunj tkyejtq'o'n Potipar Jse tib'aj tkyaqilu' ati te, k'iwlantjtz Potipar tu'n Qman Dyos toj tja exju' tawal toj kojil.
- ⁶Tu'ntzunju' ka'yb'ente tkyaqilu' toj tja Potipar tu'n Jse, mixti' b'ajxtl tk'u'j Potipar ti'ju' ati te, noq o'kxtzu' ximana'tl ti'ju' twa. Maxtoqtzun tb'anilxi'x ka'yin Jse ex b'a'n xjal.
- ⁷Tetzunj tb'et q'ij oklaqju' t-xu'jil Potipar ti'j. Ex jun q'ij xitma'n te: —Kxeku'ya wuk'i'le', chij.
- ⁸Atzunte Jse min taj ex xittzaq'we'n te: —Kanli twitza, tkyaqilu' ati te wajawe' oje kyej tq'o'n toj nq'ob'e' tu'n t-xinka'yine', qatzun atinqine' tza'lu, mixti' tu'n t-ximanwe' wajaw ti'j jun ti'xti'.

⁹Mix-a'lo' juntl ati toklen kye nwitz'e' toju' ja lu. Qu'n tkyaqil q'o'n toj nq'ob'e' tu'n wajawe', noq o'kxku'ya mixti', qu'n ana'ya t-xu'jil. Qu'mtzun ¿se'nxi'xwitlo taq'wi tu'n nb'inchante jun taq'wixe', ex tu'n nb'inchan ile' twitz Dyos?, chij te.

¹⁰Maskyep'e' tkyaqil q'ij in ok il ti'j Jse tu'n tkub' kxe tuk'i'l ex tu'n ttzalaj tuk'i'l, atzunte Jse mixti'x nxitb'i'n.

¹¹Tetzun jun q'ij pon Jse b'inchal taq'un, ex mix-a'lo'toq jun ati,

¹²oklutx'etzun qyatz ti'j t-xb'alun Jse ex xitma'n te: —Kxeku'ya wuk'i'le', chij. Atzunte Jse kyej tkowpi'nju' t-xb'alun toj tq'ob'u' qya, etz oqtzuntz.

¹³Tetzunj tka'yinte tetz oq Jse ex kyej tq'o'n t-xb'alun toj tq'ob',

¹⁴e'tzaj ttxko'n majen ate'toq tuja, ex xitma'n kye: —Kyb'intzpe'ye', tzaj tiq'i'n nchmile' jun xjal aj Eb'rey, atzu'n ja'lo matxi' jawtiq'i'ntib'. Matz'okx nelweye' tuja, ma'toq chin kub' tyaju'ne', ayintzunwe' machin jawxch'ine' kuw.

¹⁵Tetzunj xin jawxch'ine' kuw, matz'etz oq ex axtzu' xkyej tq'o'na' t-xb'alun tza'lu, chij.

¹⁶Xi'tzun tk'u'nju' t-xb'alun Jse tu'n t-xityek'u'n teju' tchmil ajtpon.

¹⁷Tetzunj tponju' tchmil ax xitma'nju' te: —Aju' majen aj Eb'rey tzaj tlq'o'na, matz'okx janchin wtana'ye' ex ma'toq chin kub' tyaju'ne';

¹⁸tetzunj xin jawxch'ine' kuw, ju'm sex oq ex axtzu' xkyej tq'o'na' t-xb'alun tza'lu.

¹⁹Axi'xtzun xtb'inha tmajenju'ya weye', chij. Ojexi'xtzun tzaj ttx'u'jil Potipar ti'j Jse tej tb'intuju' b'ajx q'ma'n te tu'n t-xu'jil.

²⁰Tzyettzun Jsetz tu'n ex tchaq' tu'n tokx jpu'n, jajpu'na' qe'toqu' tmajin nimaqkawil. Tu'npetzu'n jpu'nkxtoq Jse

²¹atitoq Qman Dyos tuk'i'l. Ex elb'a'n Jse toj twitzu' xq'uqil kars, qu'n tzaj q'aq'an tk'u'j Qman Dyos ti'j.

²²Okq'o'n toklen Jse tu'n xq'uqil kars kyib'aju' jpu'nqe', ex atoq Jse inq'mante tkyaqilu' tu'n tb'inchet toj kars.

²³Tkyaqiltzu'n atitoq toj tq'ob' Jse, mitoqjun nojqelan tu'n tik'twitzu' xq'uqil kars ti'j, qu'n atitoq Qman Dyos tuk'i'l Jse, ex tkyaqilu' intoq tb'inha'n b'a'n inela'.

Gn 40

E'pjet kab'e' witzik' tuj Jse

¹Tb'ajlenxi'tzun ja'lu, aju' nejenel kyeju' b'inchal tk'wa' nimaqkawil ta'l ub'a, extzunju' nejenel kye b'inchal wab'j, elyal kyil twitzu' nimaqkawil toj Ejipt.

²Tzaj ttx'u'jil nimaqkawil kyi'ju' aq'unal lu, aju' nejenel kye b'inchal k'wab'j ta'l ub'a exju' nejenel kye b'inchal twa nimaqkawil,

- ³e'okx jpu'n toju' kars ati tja nejenel kye xq'uqil, jaxju' jpu'na'toq Jse.
- ⁴Atzunju' nejenel kye xq'uqil xitab'tzi'n te Jse tu'n kxi tka'yi'nju' kab'e' pres lu, ex nimtoj e'ten toj kars.
- ⁵Tetzun jun qonik'an e' witzk'anju' kab'e' pres lu, aju' b'inchal tk'wa' nimaqkawil ta'l ub'a exju' b'inchal twa nimaqkawil, ex teyile junjun atitoq intma'nju' twitzik'.
- ⁶Tetzun prim tej tpon Jse ka'yilkye, e'oktka'yi'n qa intoq che b'isun;
- ⁷xitqani'ntzuntz kye: —¿Tiqu'ntzun majx b'is kwitze' ja'lo?, chij.
- ⁸Aye'tzunkye xiktzaq'we'n: —Ati jun qwitzik'e' xkub' qwitzk'a'ne', ex mix-a'lo' jun tu'n ttzaj pjunte qeye', chechij. Atzunte Jse xitma'n kye: —¡Ana'te' Dyos pjulkye witzik'! Lalun txi' toj kywinqile', kmantze' weye' titi'ju' xkwitzk'aye', chij.
- ⁹Oktzuntenu' nejenel kye b'inchal tk'wa' nimaqkawil q'malteju' twitzik' te Jse kjalu: —Chitzun qa atitoq junwi' lob'j ub'a nwitz'e',
- ¹⁰ate'toq ox'e' tq'ob'. Atzu'n tqan intoq t-xulin ex in b'echinxi', aye'tzunju' tb'echil intoq che ok te lob'j ex inche q'anaxnaj.
- ¹¹Tzyu'ntoqtzu'n tkop nimaqkawil wu'ne', intoq che el nt'uxi'nju'ye' lob'j ub'a, ex intoq che ku'x nyitz'o'ne' toju' kop. Xinq'o'ntzuntze' toj tq'ob' nimaqkawil, majxlo chi, chij.
- ¹²Atzunte Jse xitma'n te: —A ntma'n twitzik'ju'ya lu: ox'e' q'ijte' in techla'nju' ox'e' tq'ob' lob'j,
- ¹³toj ox'e' q'ijtel kxe'l tka'yi'nxi'x nimaqkawil titi' b'ajkyeye', ex k'elex tzaqpi'na toj kars tu'n, k'okyel q'o'n jumajtla toju' taq'una ex kxe'l tq'o'n jumajtla tk'wa' nimaqkawil kse'nxu' intoq tb'incha'na tnejel.
- ¹⁴Ajtzun tjapunju' lu a chin tna'tza, ex yolin ch'i'na twitzu' nimaqkawil wi'je' tu'n wex q'i'ne' toju' kars lu. ¡Q'aq'antz tk'u'ja wi'je'!
- ¹⁵Naqna' ntzaj alq'a'nwe' kyxol aj Eb'rey, ex mya toj tu'me'lte' tu'nju' atinqine' toj kars qu'n mixti'we' wil, chij.
- ¹⁶Tetzunj tlontaju' nejenel kye b'inchal twa nimaqkawil, qa b'a'nju' witzik' pjet tu'n Jse, xitma'ntzuntz: —Atzunwe' nwitzik' kjalu: chitzun qa isq'u'ntoq ox'e' tal chi'l saq wab'j wu'ne'.
- ¹⁷Tojtzunju' tal mankb'il chi'l jawl, nojnitoq tu'n chukchaq wab'j tb'anil b'inchb'enkye te nimaqkawil, aye'tzunju' pich' intoq che ul walteju' atitoq toju' chi'l isq'u'ntoq wu'ne', majxlo chi, chij.
- ¹⁸Atzunte Jse xittzaq'we'n te: —Atzunta twitzik' a intma'n ja'lu: aye' ox'e' tal chi'l, ox'e' q'ijqe',

¹⁹qu'n toju' oxe' q'ijtel kxe'l tka'yi'nxi'x nimaqkawilju' b'ajteya ex k'elex q'i'na toj kars tu'n, kjawil yob'i'ntzuntza tu'n nimaqkawil ti'j jun tze, aye'tzu'n k'utz che b'ajel wante tchib'jila, chij te.

²⁰Tojtzun toxi'n q'ij, tq'ijtoq nimaqkawil, ex kub' tik'sa'n kyuk'i'l kykyaqilu' nche aq'unan tuk'i'l. Kywitztzu'n ttxokon, tchaq' tu'n kyetz q'i'n nejenel kye b'inchal tk'wa' nimaqkawil exju' nejenel kye b'inchal twa nimaqkawil toj kars.

²¹Okq'o'n jumajtlju' nejenel kye b'inchal tk'wa' nimaqkawil tojxu' taq'un, ex xitq'o'n jumajtlju' kop toj tq'ob' nimaqkawil;

²²atzu'nte' b'inchal twa nimaqkawil, tchaq' tu'n tjaw jtz'o'n tqul kse'nx pujb'ente twitzik' tu'n Jse.

²³Tu'npetzunju', min tzaj na'ntl Jse tu'n kynejel b'inchal tk'wa' nimaqkawil.

Gn 41

E'tpoq'i Jse twitzik' nimaqkawil aj Ejipt

¹Tb'ajlenxi'tzun kab'e' ab'q'i kub' twitzk'a'n nimaqkawil toj Ejipt jun twitzik': Chitzun qa wa'ltoq ttziju' nin a' Nilo,

²tojtzunju' nin a' lu, eb'jatz wuq wakx tb'anilqexi'x ex q'u'sqe', intoq che wan kyxol ajlaj.

³Kyi'jxi'tzun ja'lu eb'jatz wuqtl wakx taq'wixi'x che ka'yin ex wok'qe', ex e'kub'ten nqayin kyk'etzju' wuqtel ttziju' nin a'.

⁴Aye'tzunju' wuq wakx taq'wixi'x che ka'yin ex wok'qe', e'okten walkyeju' wuq wakx tb'anilqexi'x ex q'u'sqe'. O'kx ttzaj tna'n tib'ju' nimaqkawil.

⁵O'kx tik' wtan jumajtl ex twitzk'a juntl twitzik': Chitzun qa til wuq t-spiyil triy tb'anilqexi'x ex nojni kyoj, intoq che elch'iy noq ti'j junx tqan triy.

⁶Kyi'jxi'tzun ja'lu e'tzaj ch'iy wuqtl spiy tzqijqe' ex cho'xe' tu'n tipumalu' kq'iq' intzaj toj tjawetzq'ij.

⁷Aye'tzunju' spiy tzqij eb'ajx kwanju' wuq spiy lanqe' ex nojni kyoj. O'kx ttzaj tna'ntl tib'u' nimaqkawil, kanetzuntz toj twitz qa witzik'toq.

⁸Majxtzun kyej ximan nimaqkawil ti'j. Tetzunj qsqix, tchaq' tu'n kyb'ju'l kykyaqilu' ajpkab' ex ajnab'lil toj Ejipt. Oktentzuntz chik'b'alteju' twitzik' kye, ex mix-a'lo' jun b'ent tjpunteju' twitzik'.

⁹Xi'tzun tma'n kynejel b'inchal tk'wa' nimaqkawil teju' nimaqkawil: —Tzmape' saj nna'nwe' ja'lo, atipe' junwe' wil.

¹⁰Tej tzaj ttx'u'jila wi'je' ex ti'ju' nejenel kye b'inchal wab'j, tchaq'a tu'n qxisma'ne' toj kars toj tja nejenel kye xq'uqil.

- 11Tetzun jun qonik'an ok jun twitzik'ju' nejenel kye b'inchal wab'j, ex ikxwe', atitoq ntma'nile twitzik' junjun.
- 12Atitoqtzun jun ku'xun aj Eb'rey quk'i'le' toju' kars, tmajintoqu' nejenel kye xq'uqil, lq'o'n tu'n. Xitzun qma'ne' qwitzik'e' te, atzunte tzaj tpju'n qeye' titi' tz'elpuna'.
- 13;lkxi'xtzun b'aj ju' kse'nxu' tzaj tma'n qeye'! Nok jumajtlwe' toju' waq'une', atzu'n wuk'i'le' jawjtz'o'n tqul, chij.
- 14Xi'tzun t-sma'n nimaqkawil tiq'ji Jse, lwiysi'xtzun etz iq'i'n toj kars. Atzunte Jse b'je'l tjon twi' ex b'je'l tch'ixpu'n ti'j, pontzuntz twitzu' nimaqkawil.
- 15Xitma'ntzun nimaqkawil te: —Ati jun nwitzik'e' kub' nwitzk'a'ne' ex mix-a'lo'kyex intzaj pjunte. Ma'tzun nb'iye' tqanil qa in pjet witzik' tu'na, chij.
- 16Ate' lu mya wu'nwe', aku'te Dyos kpjulte teya te jun b'a'n, chi Jse te.
- 17Xitzun tma'n nimaqkawil twitzik' te Jse: —Chitzun qa wa'lqintoqe' ttziju' nin a' Nilo,
- 18eb'jatztzun wuq wakx tb'anilqexi'x ex q'u'sqe' toju' a' lu, intoq che wan k'ul kyxol ajlaj.
- 19Kyijxi'tzuntl ja'lu eb'jatz wuqtl wakx taq'wixi'x che ka'yin ex wok'qe'. ;B'ajx che wila'ye' wakx taq'wixqe'xi'x kse'nqe' ja'lu toj tkyaqil Ejipt!
- 20E'b'jo'ktzun tenju' wakx taq'wixi'x che ka'yin ex wok'qe' walkyeju' wuq wakx q'u'sqe' ex tb'anilqexi'x;
- 21maskyep'e' matxi'toq che b'ajkywan, mixti' e'q'ancha'lix qa eb'aj kyu'n, qu'n kukxtoq kywok'eju', majxlo chi. O'kx ttzaj nna'n wib'e'.
- 22O'kx nwitzk'an jumajtle': Chitzun qa ate'toq wuq t-spiyil triy majxtoq tb'anilqexi'x ex nojni kyoj, intoq che elch'iy ti'j jun tqan triy.
- 23Kyijxi'tzuntl ja'lu intoq che ch'iy wuqtl spiy tzqijqe' ex choxqe' tu'n kyq'iq' ntzaj tjawetzq'ij.
- 24Aye'tzu'n wuq spiy tzqijqe', eb'jo'kten walkyeju' wuq spiy tb'anilqexi'x, majxlo chi. Matxi' b'ajx nma'nju'ye' lu kye ajpkab' ex mix-a'lo'te jun ntzaj pjunte weye', chij.
- 25Xitzun ttzaq'we'n Jse teju' nimaqkawil: —Junxte' kynab'lju' kab'e' twitzik'a lu nimaqkawil. Intzajpun tma'n Qman Dyos teya titi' ktb'inha'.
- 26Aye' wuq wakx exqe' wuq spiy tb'anilqexi'x wuq ab'q'iqe'. Axte witzik'ju'.
- 27Aye'tzuntlu' wuq wakx wok'qe' ex taq'wix che ka'yin eb'jatz kyijxi'tlu' wuqtl, exqe' wuq spiy tzqijqe' ex choxqe' tu'n kyq'iq' ntzaj tjawetzq'ij, ex ikx wuq ab'q'iqe'. Nyolin kyij wuq ab'q'i we'yaj.

28Ikxi'xte' kse'nxu' matxi' txinma'ne' teya nimaqkawil, intzajpun tma'n Qman Dyos teya titi' ktb'inha'.

29Che' ul wuq ab'q'i, nim awal kjawil toj tkyaqil tx'otx' Ejipt.

30Yajxi'tzuntel tzul wuq ab'q'itl mixti'xte awal kjawil. Mix-a'lo'kye jun ktzajel na'nte qa jaw nim awal toj Ejipt, qu'n kb'el yajtiju' tnam tu'n nin we'yaj tzul.

31Nimxi'xu' we'yaj tzul, extzunju' awal ojetoq jaw tnejel mixti'xte k'okyela'.

32Kamaj xkub' twitzk'a'na, qu'n matxi' kub' t-xima'n Dyos tu'n tb'inchante ja'lu, ex in nojqelanxi'x tu'n tjapun.

33Qu'mtzun in nojqelan tu'n tjonteya jun ichan atixi'x ttab'l ex ajnab'lil tu'n tok te nejenel toj tkyaqil Ejipt.

34A b'inchamju'ya lu nimaqkawil: sk'onqe'ktza kawil ex chq'onqe'xa toj tkyaqilu' tx'otx' tu'n kyb'uyinteju' tjwe'yi'n tnej ti'j tkyaqilu' twitz awal toj Ejipt kyoju' wuq ab'q'i nim awal kjawil.

35Tu'n kyb'uyinte tkyaqilju' triy kjawil kyoju' ab'q'i che ul, tu'n tten tajlal toj tq'ob'a nimaqkawil, ex tu'n kyk'u'nte kyoj nimaqtnam te kywaju' xjal.

36Qama b'inchet ikju', aju' triy kyk'u'yitel k'ajb'el te kywaju' xjal tu'n lalun che kyim tu'n we'yaj kyoju' wuq ab'q'i mixti' awal kjawil toj tkyaqil Ejipt, chi Jse teju' nimaqkawil.

Ok Jse te kawil toj Ejipt

37B'a'n ela'ju' nab'l tu'n Jse toj twitzju' nimaqkawil ex toj kywitzju' nche kawin tuk'i'l,

38xi'tzun tma'n nimaqkawil kye: —¿Ma jaku'tzunlo knet juntl ichan qu'n kse'n ja'lu, ati t-xew Dyos tuk'i'l?, chij.

39Xitma'ntzuntz te Jse: —Mix-a'lo' juntel k'atzxi'x ex atixi'x ttab'l kse'n aya, qu'n ate Dyos xb'inchante tu'n tkane tkyaqil ja'lu toj twitza.

40Toj tq'ob'a kjela' nkawb'ile', kykyaqiltzu'n ntaname' che nimal teya. O'qinkxe' nim ch'i'ntl woklene' kyetwitzza, qu'n ayine' nimaqkawil.

41Qu'mtzun texu' kmuj ja'lo, aya k'okyel nq'o'na kawil tib'aj tkyaqil Ejipt, chij. Tetzunj tmante nimaqkawil ja'lu,

42eltiq'i'n t-xmilq'ob' jatoka' t-sey te toklen ti'j tq'ob', ex oktq'o'n ti'j tq'ob' Jse. Tchaq'tzuntz tu'n tokq'o'n jun ch'ix ti'j sed tz'umin, ex tu'n tokq'o'n jun u'wj q'anpwaq ti'j tqul.

43Jawx tq'o'ntzuntz toju' karwaj nxilpe ti'jxi'ju' te, tchaq'tzuntz tu'n kxch'inju' xjal twitz kjal: ¡Kynimanktze' nimaqkawil!, chij. Ikytzun oka' Jse te nejenel toj tkyaqil Ejipt.

- ⁴⁴Xi'tzun tma'ntlu' nimaqkawil te: —Maskye ayine' nimaqkawil, mix-a'lo'kye jun xjal toj tkyaqil Ejipt kxel b'inchante jun ti'xti' qa myaya xq'mante, chij.
- ⁴⁵Okq'o'n tb'i Jse tu'n nimaqkawil toju' yol Ejipt: Sapnat-panea, kub' tmujb'a'ntzuntz tuk'i'l jun txin Asenat tb'i, tmyal Potipera, pale toju' nintnam On. Ikytzu'n kyeja' Jse nejenel toj Ejipt.
- ⁴⁶Tetoz junaq lajoj (30) ab'q'i Jse tej tpon q'i'n twitzu' nimaqkawil toj Ejipt. Ettetzun Jse twitzu' nimaqkawil, xi'tzuntz toj tkyaqilu' Ejipt.
- ⁴⁷Nim tawalu' tx'otx' jaw toju' wuq ab'q'i, qu'n b'a'n ela'.
- ⁴⁸B'jawtzun tb'u'yi'n Jse tkyaqilu' triy jaw toju' wuq ab'q'i lu; b'ajx tk'u'n kyojile nimaqtnam, aju' b'aj b'uyit kyojxu' kytx'otx'.
- ⁴⁹Nim triy jaw tb'u'yi'n Jse naku'j tz'awun ttzi ninnjab'. Ex mixti' b'entl tmlet, qu'n kub' chukjiju' tajlal tu'n tpaj nimxi'xtoq.
- ⁵⁰Na'mxtoqtzun kyulu' ab'q'i mixti' twitz awal tu'n tjaw, e'itz'ji kab'e' tk'wal Jse tuk'i'l Asenat ju' t-xu'jil.
- ⁵¹Aju' tnejel tk'wal oktq'o'n tb'i, Manases qu'n tma: A Dyos xb'inchante tu'n tik' tna'l tkyaqilu' yajb'il intoq ik'x wu'ne', ex tu'n tik'kyna'lu' nwitz'e'le', chij.
- ⁵²Atzunju' tkab' tk'wal a tb'iju' oktq'o'n, Eprayin qu'n tma kjal: Matxi' che tzaj tq'o'n Dyos nk'wale' toju' tnam jaxin yajta'ye', chij.
- ⁵³Tetzunj kyjapun b'aju' wuq ab'q'i nim twitz awal njaw toj Ejipt,
- ⁵⁴tzyettzun wuq ab'q'itzu' mixti'xte twitz awal jaw kse'nxu' ojetoz tma Jse. Tzajtzun we'yajtzu' kyoj kykyaqilu' txqantl tnam, naq o'kx toj Ejipt mixtoqti'te we'yaj qu'n atioq te wab'j.
- ⁵⁵Tetzunj tb'aj kywaju' xjal najlqe' toj Ejipt, exi' qanil kywa teju' nimaqkawil. Atzunju' nimaqkawil xitma'n kye kykyaqil ejipt: Kukxi'ye' tk'etz Jse ex kyb'inchaxe' titi' ktma', chij kye.
- ⁵⁶Tetzunj tkub'aj kywaju' xjal toj tkyaqil Ejipt, e'tjaq Jse tkb'el triy tu'n tk'ayinte kye aj Ejipt, qu'n atl junjun q'ij ljo'nxi'xtoq tkub' ichinju' we'yaj.
- ⁵⁷Kykyaqiltzunju' xjal kyoju' txqantl nimaqtnam, intoq che ul toj Ejipt lq'ol triy te Jse, qu'n mixjalokatltoz ta' wab'j.

Gn 42

E'pon ttzik Jse toj Ejipt

- ¹Tetzunj tb'inte Jakob' qa atioq triy toj Ejipt, xitma'ntzuntz kyeju' tk'wal: ¿Titi' nb'ajkyeye' naq nkyka'yla'n toj kywitze'?

- ²Lu matzajq'ma'n weye' qa ati triy toj Ejipt. Kukyxi'ye' lq'ol triy atzu' te qwa, tu'n lalun qo'qe' kyim tu'n we'yaj, chij.
- ³E'xi'tzu'n lajoj ttzik Jse lq'ol triy toj Ejipt.
- ⁴Mixtzunti' xitchq'o'n Jakob' B'enjamin titz'in Jse kyuk'i'l, qu'n kub't-xima'n qaj ti'ku' xb'ajte toj b'e, chij.
- ⁵E'b'ajxu' tk'wal Israel kyxolu' xjal eb'ajx lq'ol triy, qu'n atitoq we'yaj toj tkyaqilu' tx'otx' Kanaan.
- ⁶Atoq Jse kawil toj Ejipt ex atoq nk'ayinte triy kyeju' xjal nche tzaj toj junjuntl tnam. Tetzunj kyb'aj ponju' ttzik, eb'aj kub' meje twitz, majx ku'pun kyplaj twitz tx'otx'.
- ⁷Lwiyxi'xtzun eltnik' Jse kyeju' ttzik tej kyxitka'yi'n, ex tb'inha naku'xwitloj min ojtzqi'nqe' tu'n. Xitqani'ntzuntz kye tuk'i'l tyol kuw: —¡Yajtzunkye! ¿Jaʒe tzaja'ye'?, chij kye. Aye'tzunkye xikytzaq'we'n: xi' xqo' tzaja'ye' Kanaan lq'ol triy tza'lu, chechij.
- ⁸Elnik' Jse kyeju' ttzik, aye'tzunkye mixti' elkynik' te.
- ⁹E'tzajtzun tna'n Jse twitzik' kyi'ju' ttzik, xitma'ntzuntz kye: —Naq ʒe'ulkye' nenulteju' tnam tu'n tkub'ti'j kyu'ne', chij.
- ¹⁰—Aye'tzunkye xikytzaq'we'n ex kyma: —¡Minti' taye! Lq'ol triy xqo' ula'qe' ayo'ye' ajb'el teya.
- ¹¹Qkyaqile' junx qmane'. Tnik'alqe'qi'j. Min qojtzqi'nqe' tu'n tnenji tnam toj ewaj, chechij.
- ¹²Naq kyak'a'nkye'. —Naq ʒe'ulkye' nenulteju' tnam tu'n tkub'ti'j kyu'ne', chi jumajtl Jse kye.
- ¹³Aye'tzunkye xikytzaq'we'n: —Ayo'qe'ju' ajb'el teya, kab'lajoj (12) qb'aje' qitz'inile qib'e', junx qmane', najlqo'ye' Kanaan. Atzu'n qch'i'pile' makyejten tk'etz qmane', atzunju' juntel kub'ni naj, chechij.
- ¹⁴Xi'xi'xtzun tma'ntl Jse kye: —¡lkte'! Naq ʒe'ulkye' nenulteju' tnam.
- ¹⁵Tu'ntzun ja'lu k'e'lel kynik'tzile': kntziya'ye' toj tb'iju' nimaqkawil, lay che exe' tza'lu qa min sul kyiq'i'nju'ye' kyitz'ine'.
- ¹⁶Kutxi' junkye' nelte. Aye'tzu'n txqantel che kjel jpet. K'eleltzun nnik'tzu'ye' qa ax kyeye', qatzun mya, naqtzun ʒe'ultze' nenulteju' tnam. ¡Axxi'x, kntziya'ye' toj tb'iju' nimaqkawil!, chij.
- ¹⁷Kykyaqil e'kyaj jpu'n oxe' q'ij tu'n Jse,
- ¹⁸tojtzu'n toxi'n q'ij xitma'n Jse kye: —Atiwe' tchi Dyos we. Kb'el nnajsa'ne' kyile' qa makyb'inchaju'ye' lu:

- ¹⁹qa ax qa tnik'alkyi'je', kjel jpet junkye', aye'tzu'n txqantel kukyanje' ex kyi'q'inxju'ye' triy, tu'ntzun kywanju' toj kyjaye'.
- ²⁰Kyi'q'intztzunju'ye' kyitz'ine' tu'ntzun tel nnik'e' qa axju' nkyma'ne'. Qatzun min, che b'el b'yete', chij kye. B'a'natzun, chechij.
- ²¹Kymatzuntz kyxolilex: —Axxi'x myab'a'nte' qb'inha ti'ju' qitz'in, qu'n mixti' xiqb'i'n tej intoq kub'san qe, mixti' tzaj q'aq'an qk'u'j ti'j tej inxi'xtoq b'isun. Ja'lo intzun kub' qchjo'n, chechij.
- ²²Atzunte Rub'en xittzaq'we'n kye: —Xina' nma'ne' kyeye' tu'n lalun kyb'inchaye' jun taq'wixil ti'ju' qitz'in, mixti' nxikyb'i'ne'. Ja'lo kb'el qchjo'nju' tkamik, chij.
- ²³Mixtoqtzunti' b'i'n kyu'n qa intoq kaneju' kyyol toj twitz Jse, qu'n tej tyolin Jse kyuk'i'l atitoq jun xjal pjulteju' kyyol.
- ²⁴Eltpa'n tib' Jse kyi'j, kub'tentzuntz oq'el. Tetzunj tpon jumajtl kyk'etz, yolin kyuk'i'l; eltpa'nju' Simeon ex xitma'n tu'n tkub' k'lo'n kywitzku'.
- ²⁵Tchaq'tzuntz tu'n tkub' nojsa'n kykostal tu'n triy, ex tu'nt-xi anjsa'nti'ju' kymedi teyile junjun tu'n tku'x q'o'n ttziyileju' kykostal, ex tu'n t-xiq'o'n kywa te kyb'e. Ikytzun b'inchanjtzu'.
- ²⁶Jawtzun kyq'o'n kytriy kyi'ju' kyb'ur, e'anjtzuntz.
- ²⁷Tetzunj kypon toju' najb'il jatu'n kykyej wtana' te qonik'an, o'kx ttzaj jun kyxol jawtjqo'n tkostal tu'n tkub' tq'o'n twaju' tb'ur, o'kx t-xitka'yi'n tku'xu' tmedi ttzi.
- ²⁸Xitma'ntzuntz kyeju' ttzik: —¡Kyka'yintzpe'kye', matzaj anjsa'nti'ju' nmediye', lu tku'x ttzi nkostale'!, chij. Majxtzun eb'aj sak'puj kykyaqil ex e'lu'lun tu'n kyxob'el, kymatzuntz kyxolilex: —¿Ti'tzu'n xtb'inha Dyos qe?, chechij.
- ²⁹Tetzunj kypon Kanaan, xikytx'olb'a'ntz teju' kyman tkyaqilu' eb'jik'a', kjalu:
- ³⁰—Kuw tyolju' ichan saj tma'n qeye', ju' nkawin toju' tnam jaotx'anja'ye', maqo oktq'o'ne' qa naqnenujteju' tnam xqopona'ye'.
- ³¹Ayo'tzunqe' mab'ajx qma'ne' te qa tnik'alqi'je', exqa min qojtzqi'nqe' tu'n tnenji tnam toj ewaj.
- ³²Matxi qma'ne' te qa kab'lajoj (12) qb'aje' qitz'inile qib'e', junx qmane' exqa ati jun kub'ni naj, exqa axtzu' xkyaja' tenju' qch'i'pile' tk'etza toj Kanaan.
- ³³Atzunte tzaj tma'n qeye': che xe'lwoksla'ne' qa tnik'alkyi'je' qama kyb'inchaye' lu: Kyjel junkye' tzalu, aye'tzu'n txqantl kukxi'ye' q'olte triy te kywaju' toj kyjaye',
- ³⁴kyiq'intztzunju'ye' kyitz'ine' b'o's qa tnik'alkyi'je', che kxe'l woksla'ntzuntze' qa mya nenul tnamqe'ye'; kxe'ltzun ntzaqpi'ne' kytzikye', b'a'ntzun kyb'ettze' toju' tnam lu, chij qeye', chechij.

³⁵Tetzunj tb'je'l kychto'n ttzik Jse toju' kykostal, xikyka'yi'n tku'x junjun tal ch'u'x toju' kykostal, jatku'xa' kymedi teyile junjun. Tetzunj kyka'yinteju' medi, ojexi'x che b'ajxob' tuk'i'lu' kyman.

³⁶Xitzun tma'n kye: —Ljo'n nkyaj kyq'o'ne' mixti' nk'wale'. Mix-a'lo'tl Jse quk'i'l ex ikx Simeon, jatzu'n ja'lo k'elel kyi'q'i'ntlju'ye' B'enjamin! ¡Ayinweju'ye' matxi' chin b'o'ljl!, chij.

³⁷Atzunte Rub'en xitma'n te tman: —Q'ontza B'enjamin tu'n t-xi'nka'yi'ne', tzul wiq'intlwe' teya. Qatzun mixti' sul wiq'i'ntle', b'a'ntzun kykub' tb'yo'nju'ya kab'e' nk'wale', chij.

³⁸Atzunte xittzaq'we'n: —Lay txi'we' nk'wal kyuk'i'le'. Ojepe'na' kyim Jse ju' ttzik, o'kxku'tlte ati nk'etze'. Yajtzunqa ntk'ulb'a'nku' jun taq'wix toj b'e, aye'tzuntze' ati kypaje' qa makyimju' xjo'q lu tu'n b'is, chij.

Gn 43

Xiq'i'n B'enjamin Ejipt

¹Ljo'ntoqtzun tichinxi'xtlu' we'yaj toju' tnam,

²tetzunj tel b'aj kywaju' Jakob'aju' tzaj Ejipt kyu'n tk'wal, xitma'n kyeju' tk'wal: —Kukxi' jumajtle' lq'ol ch'i'ntl triy te qwa, chij.

³Atzunte Juda xittzaq'we'n te: —Aju' ichan chix majx tzaj tma'n qe'ye': Qa mixti' sul kyi'nju'ye' kyitz'ine' b'o's, lanxtzun che ultzu'ye' nk'etze', chij qeye'.

⁴Qu'mtzun qama txittzaqpi'nju'ya qitz'ine' quk'i'le', qoxe'ltltzuntze' lq'ol triy.

⁵Qatzun min xtaja tu'n t-xi' quk'i'le', lay qo'xe'. Qu'n majxna' tzaj tma'nju' ichan qeye'. Qa min sul kyi'nju'ye' kyitz'ine' b'o's, lalunx che ule' nk'etze', chij qeye', chij.

⁶Atzunte Israel xitma'n kye: —¡Matxi'xi'x chin b'o'lje' kyu'ne'! ¿Tiqu'n xa'kyma'ne' teju' ichan lu qa atix juntl kyitz'ine'?, chij.

⁷Aye'tzunkye xikytsaq'we'n: —Xiqma'ne', qu'n nimju' b'aj t-xjelu'n qeye' kyi'ju' qb'aj toj qja. Tzaj tqani'n qeye': ¿Ma itz'xu' kymane'? ¿Ma ate'x kyitz'ine'?, chij. Qu'mtzun b'ajx qtzaq'we'nju'ye' t-xjel. Qu'n laytoqna' pon qnab'le' ti'j qa oktma' tu'n tpon qiq'i'nju'ye' qitz'ine' tk'etz, chechij.

⁸Xitzun tma'n Juda te tman Israel: —Qa tajb'ila tu'n qanq'in, tzaqpintzna'ju'ya B'enjamin, ayinwe' chin xe'l ka'yinte, maqo'xtzuntze'. Tu'ntzun lalun qo'qe' kyim, aya, ayo'ye' exqe'ju' qk'wale'.

⁹Knq'a' wib'e' xq'uqilte, qatzun nab'en ti'lo xtk'ulb'a, wib'aje' ta'. Qa min sul wiq'intle' teya, atitzun npajtze' twitza toj tkyaqil nchwinqlale'.

¹⁰Qu'n naqwit min xkub' qayo'n nimtoj tza'lu, matxi'wtlo kamaji'n qqane', chij.

- 11**Xi'tzun ttzaq'we'n kyman kye: Qana' mixti' juntl tu'me'l tu'n tb'inchet, kyb'inchamju'ye' lu: Kyiq'inx junjun oyaje' toj kykostale' teju' ichan. Kyiq'inxju'ye' tb'anil ti'xti' nche jaw toj qtx'otx'. Kyiq'inxe' ch'i'n b'alsamo, ch'i'n ta'lkab', ch'i'n mir, jni' nuese ex almendra.
- 12**Exju' medi kyiq'inx kab'e' kyinju'ye' kse'n xikyine' tnejel, ex kyansanxtlti'ju'ye' atitoq ttzi kykostale' teku', qu'n qaj naq e'tzpet ti'j.
- 13**Ojqelqe'xe', kyiq'inxju'ye' kyitz'ine' ex kukyxi' jumajtle' tk'etzu' ichan.
- 14**Awttzun Qman Dyos nimtipumal b'inchante tu'n ttzaj q'aq'an tk'u'ju' ichan kyije', tu'n ttzaj ttzaqpi'n juntl kytzike' extzunju' B'enjamin. Qatzunlo machin kyej tenwe' mixti'tl nk'wale', chin kyajxtzunlotze' ikju', chij kye.
- 15**Eb'ajxtzun tk'wal Jakob'tz Ejipt, b'ajx kyiq'i'n oyaj ex kab'e' kyin mediju' xikyiq'i'n kse'n tnejel, ex xikyine' B'enjamin kyuk'i'l. Tetzunj kypon twitz Jse,
- 16**xitka'yi'n Jse k'le'ntoq B'enjamin kyu'n, xitma'tzuntz teju' ka'yilteju' taq'un toj tja: —Iq'inqe'xju'ya ichan lu njaye', b'yonku'ya jun wakx ex b'inchanku'ya te jun wan, qu'n che wal wuk'i'le' te wanq'ij, chij.
- 17**Xi'tzun tb'inha'n ka'yil aq'untl kse'nx xitma'n Jse te, ex aku' xiq'inkye.
- 18**Aye'tzu'n ttzik Jse ojexi'x che b'ajxob' tu'nju' exiq'i'n tja Jse, kymatzuntz kyxolilex: —Maqotzaj q'i'nte' tzalu, tu'n tpaju' medi xikyanjsa'nti'j qe tej qul jumaj. Okpetzunlo qokyjel q'i'nte' ja'lo ex qo okyel q'o'n aq'unal kyuk'i'lx'i' qalu'n kse'nqe' lq'o'n majen, chechij.
- 19**Qu'mtzun tej kypon ttziju' ja, exi'lq'e tk'etzu' ka'yil aq'untl tu'n kyyolin tuk'i'l,
- 20**xikyma'ntzuntz te: —¡Taye! tej qule' jumaj, axxi'x lq'olna' triy o'ula'qe'.
- 21**Atzunj qpone' jatu'n qkyeja' wtane' te qonik'an, exi'jqjo'ne' qkostale', o'kx t-xiqka'yine' tku'xileju' qmediye' ttziyile qkostale'. Kukxtoq ttente mediju'. Atzu'n ja'lo matzaj qiq'i'ne' tu'n tkyej qanjsa'n ti'je',
- 22**ex matzaj qi'ntl mediye' te loq'b'ilte ch'i'ntl qtriye'. Ex min b'i'n qu'ne' alkye ku'x q'onteju' qmediye' tzaj qi'ne' tnejel ttzi qkostale', chechij.
- 23**Xi'tzun ttzaq'we'n ka'yil aq'untl kye: —Lalun che lab'tiye' ex lalun che xob'e'. Alote Qman Dyos ku'x q'onte kypwage' ttzi kykostale', qu'n nk'amwe' pwaq kyej kychjo'ne', chij. Xi'tzuntz iq'imitzte Simeon ex pon tiq'i'n kyk'etzu' ttzik ex titz'in,
- 24**exi' tiq'i'ntzuntz tja Jse, xitq'o'n a' kye tu'n telkytx'jo'n ti'j kyqan ex xitq'o'n kywaju' kyb'ur.
- 25**Aye'tzunkye b'aj kyb'inha'n ttenju' kyoyaj, e'ayontzuntz te Jse tu'n tpon te wanq'ij, qu'n matxi'toqna' kyb'i qa atoqtzu' che wala'.

- ²⁶Tetzunj tpon Jse ja, xikyq'o'n oyaj te aju' pon kyi'q'i'n, e'kub' mejetzuntz majx ku'pun kyplaj twitz tx'otx'.
- ²⁷Xi'tzun tqani'n Jse kye se'nta'qe'toq ex xitqani'ntl kye: —¿Se'nta' kymane' ju' tijwnaq tzaj kyma'ne' weye'? ¿Ma itz'xtzun?, chij kye.
- ²⁸Aye'tzunkye kyb'inha jun ninb'il twitz Jse, xikyma'ntzuntz te: —Itz'xte qmane' ju' ajb'el teya, ex b'a'nte' chjonte, chechij.
- ²⁹Xitzun ka'yin Jse ti'jile, ex knet B'enjamin tu'n, aju' titz'in junx kyman ex junx kytxu tuk'i'l, tmatzuntz: —¿Ma atzun kych'i'pilju'ye' tzaj kyma'ne' weye'? ¿Awt Dyos k'iwlanteya witz'in!, chij te B'enjamin. Tetzunj tmante Jse ja'lu,
- ³⁰tej tka'yinteju' titz'in, majx exch'yon toj tk'u'j ex naq ch'inxtl mijawa' oq'. Lwiyxi'xtzun okx toju' tja, atzuntzu' kub'a' ten oq'el.
- ³¹Tetzunj tb'aj oq', el ttxjo'n twitz ex etz jumajtl, xitma'ntzuntz: ¿Kyq'onku'ye' wab'j!, chij.
- ³²Kub'tzun q'o'n twa Jse tib'aj jun mes, atzu'n kyeju' ttzik tib'aj juntl mes, ex juntl mes kye aj Ejipt nche wan tuk'i'l Jse. Qu'n myatoq b'a'n toj kywitzu' aj Ejipt tu'n kywan junx kyuk'i'l aj Eb'rey.
- ³³E'okqe ttzik Jse ti'j mes kse'nxu' tma Jse, tzajx tuk'i'lu' tzikb'aj ponb'aj tuk'i'lu' ch'i'p, kse'nx kyab'q'i, nxi'xtoqtzun che lab'ti tu'n tpaj ex naqtoq nche b'ajka'yin toj kywitz.
- ³⁴Xitq'o'n Jse kywa ti'ju' te twa, nimxi'xtzun xitq'o'n te B'enjamin kyekywitzu' txqantel. E'wantzuntz ex ojexi'x che b'aj tzalaj tuk'i'l.

Gn 44

Tk'wab'l Jse

- ¹Tb'ajlenxi'tzun ja'lu, tchaq' Jse teju' ka'yilte tkyaqilu' ati te: nojsanku'xa kykostalu' ichan lu tu'n triy, axi'x jni' mak'isj kyu'n, ex q'onku'xa tmedi junjun ttziyile kykostal.
- ²Q'onku'xtzuna nk'wab'le' saqpwaq ttzi tkostalu' kych'i'pil junx tuk'i'lu' medi xkyej tchjo'n twi' ttriy, chij te. Tb'inchatzu'n ka'yilte tkyaqil ati te Jse, kse'nxu' xiq'ma'n te.
- ³Tetzunj qsqix eb'aj anju' ttzik Jse kyuk'i'lu' kyb'ur.
- ⁴Na'mxtoqtzun kylq'e najchaq tk'etzu' nintnam, xitma'n Jse teju' ka'yilte tkyaqilu' ati te: —Kutxi'ya knolkyeju' ichan lu, ajtzun tkub'kyi'j tu'na, q'manxa kye: ¿Ma axi'xtzun xkyb'inchaju'ye' tu'nju' b'a'n xb'inchanjtz kyeye'? ¿Tiqu'n saja' kyelq'a'ne' k'wab'l saqpwaq

- ⁵aju' najb'en tu'n tk'wan wajawe' ex tu'n tpon ttab'l ti'j junjun ti'xti'? ;Taq'wixte' xkyb'inchaye'!, chiku'ya kye, chij.
- ⁶Tetzunj tkub'kyi'j tu'n ka'yilte tkyaqilu' ati te Jse, aye'x yolju' xitma'n kye.
- ⁷Aye'tzunkye xikytzaq'we'n: —¿Tiqu'ntzun ntma'na ikyju' qeye'? Layxi'xna' qb'inchage' kse'n ntma'na.
- ⁸Mape'na' qotzaj jumajtle' tzmextzu' toju' tx'otx' Kanaan tu'n tanjset ti'ju' medi knet qu'ne' kytzi qkostale', mitzunloyate' tu'n t-xi' qelq'a'ne' t-saqpwaq mujqa tq'anpwaqu' tajawa.
- ⁹Qatzun matz'el yalu' k'wab'l tu'na ti'j jun qxole', ayo'ye' ajb'el teya, b'a'n tu'n tkub' b'yet, ayo'tzune' qokyjele' te tmajina lq'o'n!, chechij.
- ¹⁰Xi'tzun tma'n ka'yilte tkyaqilu' ati te Jse kye: —B'a'natzun kse'n xkymaye', noq aju' o'kxte kjelu' te nmajine' alqi'j matz'ela' yalu' k'wab'l; aye'tzu'n txqantl che kxe'ltzaqpet, qu'n mixna'ti'kye kyil, chij kye.
- ¹¹Teyiletzun junjun lwiixi'x kub'tiq'i'n tkostal twitz tx'otx', jaw kyjqo'ntzuntz.
- ¹²Atzunju' ka'yilte tkyaqilu' ati te Jse xitjyo'n tojile junjun kostal, xinej tu'n toju' te tzikb'aj ex ponb'aj toju' te ch'i'p. Tojtzunju' tkostal B'enjamin ela' yalu' k'wab'l tu'n.
- ¹³Aye'tzu'n ttzik b'ajkub' kylaqu'n kyij, qu'n exch'yon toj kyk'u'j. Teyiletzun junjun jaw tq'o'n tiqatzu' tb'ur, anjtzun kyijtz Ejipt.
- ¹⁴Tetzunj tpon Juda kyuk'i'lu' titz'in tja Jse, atixtoq Jse atzu'. Eb'aj kub' meje twitz majx ku'pun kyplaj twitz tx'otx'.
- ¹⁵Atzunte Jse xitma'n kye: —Layqe'xkye', ¿ti'tzu'n xkyb'inchaye'? ;Ma mixtzunti' b'i'n kyu'ne' qa npon nnab'le' ti'j jun ti'xti'?, chij.
- ¹⁶Atzunte Juda xittzaq'we'n: —¿Ti'xi'xti' kxe'l qma'ne' teya? ;Matxi'na' tz'el yalu' k'wab'l qi'je'! Matxi' qo' elyale' toj qile' twitz Dyos. Qu'mtzun luqo'ye', tmajinqo'ya tuk'i'lu' ja sela' yalu' k'wab'l, chij.
- ¹⁷Atzunte Jse tma: —Mikxa'ju'. O'kxte kyjelju' te nmajine' alqi'j sela' yalu' k'wab'l. Aye'tzunkye' b'a'n tu'n kyanje' toj b'anil tja kymane', chij.

Kub'san Juda ti'j B'enjamin

- ¹⁸Atzunte Juda xilq'e tk'etz Jse ex xitma'n te: —Najsamxi'xa taye, wajb'ile' tu'n t-xi' njask'u'n jte' nyole' teya. Najsama, lalun tzaj toj twitza wi'je', qu'n aju' toklena naku'j axju' nimaqkawil.
- ¹⁹Tej ttzaj tqani'na qeye' qa ati qmane' exqa atix juntl qitz'ine',

- ²⁰xitzun qma'ne' teya qa matxi' tijinju' qmane' exqa ati jun qitz'ine' tzmaksi'x ku'xun, itz'ji matxi'toq tijin qmane'. Ex xiqma'ne' teya qa inxi'x tk'u'jla'n qmane' tal tk'wal lu, qu'n o'kx juntl tk'walu' junx kytXu; qu'n kyimniju' juntl ttzik.
- ²¹Ex tzaj tma'na tu'n ttzaj qiq'ine' tu'n tojtzqinteya.
- ²²Xi'tzun qma'ne' teya qa mixti' tu'me'l tu'n tkyej tq'o'nju' tman tjunal. Qu'n qama kyej tq'o'n jaku' kyim tu'n b'is, qo chije' teya.
- ²³Atzu'n tzaj tma'na qeye' qa mixti' tu'n qultle' tk'etza qa min sajqiq'i'ne'.
- ²⁴Tetzunj qpone' tk'etz qmane', b'ajx qma'ne' te tkyaqilu' tzaj tma'na qeye'.
- ²⁵Atzunte tzaj tma'n qeye': Kutanjtl kyi'je' lq'ol ch'i'ntl triy, chij.
- ²⁶Xi'tzun qma'ne' te: Lay qo'xe' qa min xxi' qitz'ine' quk'i'le', qu'n qa min lepchok qi'je', lay qok'amliye' tu'n xjal chixi', qo chije' te.
- ²⁷Tzajtzun tma'nju' qmane' qeye': Ojtzqi'n kyu'ne' naq kab'e' nk'wale' e'itz'ji tuk'i'lju' nxu'jile';
- ²⁸oje kub' naju' jun ex b'ajx wila'tle'. Junlo toj k'ul txkupte' b'ajtzaqunte.
- ²⁹Qatzun matz'el kyi'ntlju'ye' juntl nk'wale' nk'etze', yajtzunqa ntk'ulb'a'nku' juntl ti'xti' taq'wix, aye'tzuntze' ati kypaje' qa makyimu' xjo'q lu tu'n b'is, chij qeye'.
- ³⁰Qu'mtzun majx naq'loku' qmane' ti'ju' q'a lu, extzunqa mixti' lepchoktlu' q'a qi'je' ajqpone',
- ³¹kykyimelju' qmane' ajtka'yinte min k'le'ntlju' q'a qu'ne'. Ayo'tzuntze' ati qpaje' qa makyimu' qmane' tu'n b'is.
- ³²Ayina'we' nxiq'mante te nmane' qa knq'a' wib'e' xq'uqilteju' q'a, ex xinma'ne' te: qatzun min sulwiq'i'ne' witz'ine' teya, ayintzuntze' ati npaje' twitza toj tkyaqilu' nchwinqlale', nchije' te.
- ³³Qu'mtzun nchin kub'sane' twitza tu'n nkyeje' te tmajina te t-xelju' witz'ine'. Tzaqpinxu tu'n tanj kyuk'i'lju' ttzik.
- ³⁴Qu'n ¿Se'n taq'wi ajnpone' tk'etz nmane' extzun min iq'i'n q'a wu'ne'? Min wajb'ile' tu'n tyajti nmane' tu'n b'is, chi Juda.

Gn 45

Xitma'ntib' Jse kye ttzik

¹Mixtzunti' tipatl Jse toq'el kywitz kykyaqilu' ajb'el te; xitma'ntzuntz kye: ¡Kukyexe' kykyaqile' tzalu! chij. Qu'mtzun mix-a'lo'toq jun tmajen Jse ati kyk'etz tej t-xitma'ntib' kyeju' ttzik.

- ²Jawtzun ttzaqpi'n toq'eltz ex b'injtz kyu'n kykyaqil aj Ejipt ex pon tqanil tzmax toj tja nimaqkawil.
- ³Xi'tzun tma'n Jsetz kyeju' ttzik: —Ayina'weju'ye' Jse. ¿Ma itz'xu' nmane'?, chij. Mixtzunti'tl elkytziju' ttzik ate'toq twitz, ojexi'x eb'aj sak'puj.
- ⁴Atzunte Jse xitma'n kye: —Lalun che xob'e', che lq'etze' nk'etze', chij. Tetzunj kypon lq'e tk'etz, xitma'n kye: —Ayinweju'ye' kyitz'ine' Jse ntzaj kyk'ayi'ne' Ejipt.
- ⁵Kyb'inchame' xtalb'il lalun che b'isune' ex lalun che jawq'ojine' kyxolilexe' tu'ntpaj ntzaj kyk'a'yine', qu'n ate Dyos tzaj nejb'anweye' kywitze' tu'n tklet kychwinqlal xjal.
- ⁶Ljo'n tkab' ab'q'i tu'n we'yaj twitzu' tx'otx', extzun atix jwe' ab'q'itl mixti'xte twitz awal kjawil, maskye matz'ok awet.
- ⁷Atzunte Dyos ntzajpun tnejb'a'ne' kywitze' tu'n tkyej kyyajajile' twitz tx'otx', ex tu'n tklet kychwinqlale' tu'ntzun kychmete'.
- ⁸Qu'mtzun ate Dyos tzaj chq'onweye' tza'lu, myaye'kye'. Ate Dyos sokq'onweye' te jun q'mal ttab'lu' nimaqkawil ex tajaw tkyaqilu' tja, ex kawil toj tkyaqil Ejipt.
- ⁹Lwix kukxi'ye' tk'etz nmane', ex kymanxe' te: Lu saj tman tk'wala Jse: matxi' chin nokq'o'ne' te tajaw tkyaqil Ejipt tu'n Dyos. Lwix tzaja nelweye'.
- ¹⁰Knajala toju' tx'otx' Kosen, junx kyuk'i'lu' tk'wala ex tchmana, kyuk'i'l kykyaqilju' talu'na ex tkyaqilju' ati teya, tu'ntzun ttena nqaku' nk'etze'.
- ¹¹Kxe'l nq'o'ne' twaya tza'lu ex kywaju' toj tjaya, ex kywa kykyaqilju' ate' tuk'i'la, tu'ntzun tten tkyaqilju' nojqelan teya, qu'n ktenb'el jwe' ab'q'itlju' we'yaj, chi Jse, chechiku'ye' te, chij.
- ¹²Lu witz'ine' B'enjamin ex aye'ye', makyb'iye' qa ayinku'ye' x'in q'mante.
- ¹³Kymanxe' tkyaqilu' woklene' toj Ejipt te nmane', ex tkyaqilu' matxi' kyile' tza'lu. Lwixi'x kukyxi'ye' q'ilte nmane', chij kye.
- ¹⁴Xi'tzun Jsetz chlelteju' titz'in B'enjamin, aq'witzuntz oq'el. Ex ikx B'enjamin oq' tej chle'n Jse tu'n.
- ¹⁵Ex xi' Jse ma'tzilkyeju' ttzik, ex ntoq oq' tej kyb'aj tchle'n. Tzmaxi'tzun kyyolin ttzikju' tuk'i'l.
- ¹⁶Pon tqanil tja nimaqkawil qa e'pon ttzik Jse tk'etz, ojexi'x tzalaju' nimaqkawil kyuk'i'lju' nche kawin tuk'i'l.
- ¹⁷Tmatzun nimaqkawiltz te Jse: —Q'manxa kyeju' ttzika tu'n tjaw kyq'o'n kyiqatzu' kychej ex tu'n tanjkyi'j Kanaan,

- ¹⁸tu'ntzun ttzaj kyiq'i'nju' kymane', ex kykyaqilu' toj kyja. Atzunju' tb'anil tx'otx' te Ejipt kxe'l nq'o'ne' kye, tu'n kywan ti'ju' tb'anil tawal tx'otx' ntzaj toju' nintnam lu.
- ¹⁹Q'manxa kye tu'n t-xikyiq'i'n karwaj iqb'ilkyeju' kyxu'jil exqe' kyk'wal ex tu'n ttzaj kyiq'i'nju' kydyosile'. Kukytzaj,
- ²⁰ex tu'n lalun che b'isun ti'ju' kyja ex kytx'otx', qu'n kxe'lte' tb'anil tx'otx' te Ejipt kye, chij te.
- ²¹Iktzun kyb'inha tk'wal Israel. Eb'ajx q'o'n karwaj kye kse'nxu' tma nimaqkawil, ex xiq'o'n kywa te kyb'e;
- ²²ex b'ajx q'o'n kyxb'alun ak'a'j tu'n tb'aj kych'ixpu'n kyij, atzunte B'enjamin xiq'o'n o'lajnaq (300) tmedi saqpwaq ex jwe' ch'ix t-xb'alun.
- ²³Atzu'n teju' tman xit-sma'n lajoj b'ur iqa'n ti'xti' tb'anilqexi'x kyu'n te Ejipt, ex lajojtl b'ur iqa'n triy kyu'n, ex wab'j te twaju' tman toj b'e.
- ²⁴Tetzunj tpa'ntetib' Jse kyuk'i'lju' ttzik, xitma'n kye: —Lalun che q'ojine' toj b'e, chij. E'xi'tzuntz.
- ²⁵E'etz toj Ejipt, e'pontzuntz Kanaan janajla' kyman.
- ²⁶Tetzunj tb'ajx kyma'n teju' kyman qa itz'xtoq Jse exqa atoaq nkawin toj tkyaqil Ejipt, majxkub' chukji, qu'n mixtoqti'x tu'me'l tu'n t-xitoksla'n.
- ²⁷Tetzunj tb'ajx kyma'n tkyaqilju' b'ajx tma'n Jse kye ex tej tka'yinte txqan karwaj xisma'n te iq'b'ilte, ojexi'x tzalaj.
- ²⁸Ex tma: ¡Nxi'x chin tzalaje' tu'nju' matxi' nb'ieye' qa itz'xju' nk'wale' Jse! Chin xe'le' ka'yilte na'mxku' nkyime', chij.

Gn 46

Pon Jakob' Ejipt kyuk'i'l tk'wal

- ¹Xi'tzun Israeltz tuk'i'lxi' tkyaqilu' ati te. Tetzunj tpon B'eerseb'a, e'kub'tq'o'n chojb'il twitz Dyos ja k'uluna' Isaak ju' tman.
- ²Tetzunju' qonik'an lu, yolin Dyos tuk'i'l Israel naku'j toj witzik', tzaj ttxko'nju' tb'i: Jakob', chij. Atzunte xittzaq'we'n: —Ti'tzun Taye, chij.
- ³Tzajtzun tma'n Dyostz te: —Ayinweju'ye' Dyos ja k'uluna' tmana. Lalun xob'a tu'nt-xi'ya Ejipt, qu'n atzu' knb'inha'ye' jun nintnam nimxi'x kyu'n tyajajila.
- ⁴Chin xe'le' tuk'i'la toj Ejipt, ex ayinxe' chin eletzq'inkyeju' tyajajila atzu'. Expe' ktenb'il Jse tk'etza ajtkyima, chij te.

- ⁵Ik'b'ettzun Jakob'tz B'eerseb'a. Aye'tzu'n tk'wal Israel jaxkyq'o'n kyman toj karwaj exqe' kyk'wal ex kyxu'jil, e'jaxkyq'o'n kyoju' karwaj b'ajx tq'o'n nimaqkawil toj Ejipt te iqb'ilkye.
- ⁶Xi'tzun Jakob'tz Ejipt kyuk'i'lu' toj tja, b'ajx kyiq'i'n kywakyix, e'kyrit ex tkyaqilu' ten kye toj Kanaan.
- ⁷Kykyaqiltzu'n tk'wal, e'tmyal, e'tchman q'a ex txin eb'ajx tuk'i'l.
- ⁸Aye' kyb'i aj Israel ja'lu eb'ajx Ejipt; aye' tyajajil Jakob': A Rub'en tnejel tk'wal Jakob'.
- ⁹Aye' tk'wal Rub'en ja'lu: Anok, Palu, Esron ex Karmi.
- ¹⁰Aye'tzu'n tk'wal Simeon aye': Jemwel, Jamin, Oad, Jakyin Soar ex Sawul, tal jun qya aj Kanaan.
- ¹¹Aye'tzu'n tk'wal Leb'i aye': Kyerson, Kyeat ex Merari.
- ¹²Aye'tzu'n tk'wal Juda aye': Er, Onan, Sela, Pares ex Sera. (Ojetoq che kyimu' Er ex Onan toj Kanaan.) Aye'tzu'n tk'wal Pares aye': Esron ex Amul.
- ¹³Aye'tzu'n tk'wal Isakar aye': Tola, Pub'a, Job' ex Simron.
- ¹⁴Aye'tzu'n tk'wal Sab'ulon aye': Sered, Elon ex Jaleel.
- ¹⁵Aye'tzun tk'walju' e'itz'ji tuk'i'l Lea tej ate'toq Padan-aram, ex Dina ju' tmyal. Junaq oxlajoj (33) kyb'aju' tyajajil tu'n kykyaqil kyuk'i'lx'i' ichan ex qya.
- ¹⁶Aye'tzu'n tk'wal Kad aye': Sepon, Akyi, Esb'on, Suni, Eri, Arodi ex Arelyi.
- ¹⁷Aye'tzu'n tk'wal Aser aye': Imna, Isb'a, Isb'i, B'erya, extzu'n kyanab' Sera tb'i. Aye'tzu'n tk'wal B'erya aye': Eb'er ex Malkyyel.
- ¹⁸Aye'tzun tk'wal Jakob' e'itz'ji tuk'i'l Silpa ju' majen lq'o'n xi' oyi'n te Lea tu'n Lab'an, qaqlajoj (16) kyb'aju' tyajajil tu'n kykyaqil.
- ¹⁹Aye'tzu'n tal Rakyel t-xu'jil Jakob' aye': Jse ex B'enjamin.
- ²⁰Aye'tzu'n tk'wal Jse tuk'i'l Asenat ju' t-xu'jil aye': Manases ex Eprayin, e'itz'ji Ejipt. Ate Asenat tmyal Potipera ju' pale toj On.
- ²¹Aye'tzu'n tk'wal B'enjamin aye': B'ela, B'ekyer, Asb'el, Kera, Naaman, Ey, Ros, Mupim, Upim ex Ard.
- ²²Aye'tzun tyajajil Rakyelju' tuk'i'l Jakob', kyajlajoj (14) kyb'aj tu'n kykyaqil.
- ²³Atzu'n tk'wal Dan a Usim.
- ²⁴Aye'tzu'n tk'wal Neptali aye': Jaseel, Kuni, Jeser ex Silem.
- ²⁵Aye'tzun tk'wal Jakob' tuk'i'l B'ila lq'o'n majen xi' o'yi'n te Rakyel tu'n Lab'an, wuq kyb'aju' tyajajil tu'n kykyaqil.

- ²⁶Oxnaq qaq (66) kyb'aju' tyajajil Jakob' e'pon tuk'i'l toj Ejipt, min e'oku' tlib' toj tajlaj.
- ²⁷Kab'e' tk'wal Jse e'itz'ji Ejipt. Qu'mtzun oxnaq lajoj (70) kyb'aju' Jakob' tu'n kykyaqil e'pon Ejipt.
- ²⁸Xitnejb'a'n Jakob' Juda tk'etz Jse, tu'n ttzaj Jse k'lulte toj tx'otx' Kosen. Tetzunj kypon Kosen,
- ²⁹tchaq' Jse tu'n tkub' b'inha'n ttenju' tkarwaj tu'n t-xi' k'lulteju' tman. Tetzunj tpon twitzju' tman, xi' chlelte ex nim tqan kub'ten oq'el, chle'n ti'j tqul tu'n.
- ³⁰Xitzun tma'n Israel te Jse: —¡Maskyetzun machin kyime' ja'lo! matxi' tz'ok nka'yi'n twitza qa itz'xa, chij.
- ³¹Xitzun tma'n Jse kyeju' ttzik ex kyeju' toj tja tman: —Machinx'e' q'malte tqanil te nimaqkawil. Kxe'l nma'ne' te qa matxi' che ulu' ntzike' ex witz'ine' nk'etze' kyuk'i'l kykyaqilju' toj tja nmane' najlqe' Kanaan;
- ³²mache b'ajtzaj kyiq'i'n kyrit, kywakyix ex tkyaqilu' ati kye, qu'n a kyaq'unju' k'ik'lej rit ex wakx, nchiku'ye' te, chij.
- ³³Qu'mtzun ajkytxokliye' ex ajt-xitqani'n nimaqkawil kyeye' titi' kyaq'une',
- ³⁴kymanxe' te qa k'ik'lel rit qe'ye' kse'nqe'xu' kyyajilb'ene'. Tu'ntzun kykyajtene' najal toju' tx'otx' Kosen, qu'n myab'a'n toj kywitzu' aj Ejipt tu'n kynajan junx kyuk'i'lu' k'ik'lel alu'mj, chi Jse kye.

Gn 47

- ¹Xi'tzun Jsetz q'malte teju' nimaqkawil qa matxi'toq che ulu' ttzik exju' tman tzajniqe'x Kanaan, exqa ate'qe'tl kyuk'i'lu' kyrit, kwakyix ex tkyaqilu' ati kye, toju' tx'otx' Kosen.
- ²E' jaw t-sk'o'n jwe' ttzik, exi' tiq'i'ntzuntz tu'n kyoktka'yi'n nimaqkawil.
- ³Xitzun tqani'n nimaqkawil kye ttzik Jse: —¿Titi'tzu'n kyaq'une'?, chij. Aye'tzunkye xiktzaq'we'n: —Ayo'ye' ju' ajb'el teya, k'ik'lel rit qo'ye' kse'nqe'xu' ojtxi' qyajilb'ene'.
- ⁴Maqo tzaje' tu'n qnajane' toju' tx'otx' lu, qu'n nimxi'xu' we'yaj Kanaan, mixti'te k'ul te kwaju' qrite'. Qu'mtzun najsamxi'xa nimaqkawil, q'oma anb'il tu'n qnajane' toju' tx'otx' Kosen, chechij.
- ⁵Xitzun tma'n nimaqkawil te Jse: —Mana' tzulu' tdyosila exqe' ttzika tu'n kyten tk'etza.
- ⁶Toj tq'ob'a ta'te' ttx'otx' Ejipt. Q'onxju'ya jun tnej tx'otx' Kosen kye,aju' tb'anilxi'x teju' tx'otx' Ejipt, tu'ntzun knajan atzu'. Qatzun matz'ok tka'yi'na qa ate' junjun kxol ati kyojtzqib'l kyij' alu'mj, q'onqe'ka ka'yilkyeju' walu'ne', chij.

⁷Ex xitiq'i'n Jse tman ajú Jakob' tu'n t-xi' tyek'u'nteju' nimaqkawil. Atzunte Jakob' q'olb'en tuk'i'l ninb'ilteju' nimaqkawil,

⁸atzunju' nimaqkawil xitqani'n te: —¿Jte'tzun ab'q'iya ja'lo?, chij.

⁹Atzunte Jakob' xittzaq'we'n: —Matxi' chin japune' toj qaqaq lajoj (130) ab'q'i. Jaxja matxi' chin najana'ye'. Naq jni'xte' wab'q'iye' ex matxi' chin yajtixi'ye', extzun na'mx njapune' kse'n kyab'q'iju' ojtixi' nyajilb'ene', chij.

¹⁰Kyejtzun tq'olb'e'n Jakob' ju' nimaqkawil, etztzuntz.

¹¹Xitzun tq'o'n Jse tx'otx' tb'anilxi'x toj tkyaqil Ejipt kye tu'n kynajan twitz, kse'nx tchaq' nimaqkawil. Ikytzu'n xa' q'o'na' kytx'otx'u' tman Jse exqe' ttzik toju' tx'otx' Ramses.

¹²Tib'ajxi'pe'tl ja'lu, xitq'o'n Jse kywa kse'nxju' nojqelan tojile junjun ja.

Kub' ichinxi'xu' we'yaj Ejipt ex Kanaan

¹³Mixtoqtzun jalojatl ta'tlte triy, ex ljo'nxi'xtoq tichinju' we'yaj. Intoq che kyim xjal tu'n we'yaj toj Ejipt ex toj Kanaan.

¹⁴Tkyaqiltzunju' pwaq toj Ejipt ex toj Kanaan b'aj pon q'o'n toj tq'ob' Jse te twi' triy xitk'a'yi'n kye xjal; xitk'u'n tja nimaqkawil.

¹⁵Tetzunj tkub'aju' pwaq toj Ejipt ex toj Kanaan, e'xi' aj Ejipt q'malte te Jse: —¿Q'aq'antz tk'u'ja qi'je', qo tkloma tu'n qwaye'! Mya tu'me'lte' naqx kyka'yila qi'je' ajqkub' kyime' tu'n we'yaj, naq tu'n mixti'tl qmediye', chechij.

¹⁶Atzunte Jse xittzaq'we'n kye: —Qa mixti'tl kymediye', kyi'inqe'tze' kyalu'ne', atzun nch'exb'enxe' tuk'i'l triy, chij.

¹⁷B'ajxtzun kyi'q'i'n Ejipt kychej, kywakyix, kyrit ex kyb'ur te Jse. Atzunte Jse, xitq'o'n kywa triy te kxel toj tkyaqilu' ab'q'i lu.

¹⁸Tetzunj tb'aju' ab'q'i lu ex tej ttzyetu' juntl, eb'ajx q'malte te Jse: —Taye, yolinxix xjal, mixti'tlqe' qmedi; noqqe'pena' qalu'ne' teqe'tla. Mixti'tlte ati qe'ye' tu'n t-xi' qq'o'ne' teya, noq o'kxtlu' qtx'otx'e' ati ex ayo'ku'ye'.

¹⁹Qu'mtzun qotlq'oma tuk'i'lxi' qtx'otx'e' ch'exb'e'n tuk'i'l triy. Qo okyeltzuntze' te lq'o'n majen teju' nimaqkawil, kb'el qaq'una'ne' qtx'otx'e' te naq tu'n ttzaj tq'o'na qijaje' tu'ntzun lalun kub' yajtiju' qtx'otx'e' ex tu'n qanq'ine'. ¿Myab'a'nte' qa naqx xka'yina ajqkyime' tu'n we'yaj ex tu'n tkub' yajtiju' qtx'otx'e'!, chechij.

²⁰B'ajtzun tlq'o'n Jse tkyaqilu' tx'otx' Ejipt tu'n tkyej teju' nimaqkawil, qu'n kykyaqilu' aj Ejipt b'ajkyk'a'yi'n kytx'otx' tu'n tpaju' we'yaj. Ikytzu'n kyeja' tx'otx'ju' toj tq'ob' nimaqkawil,

²¹kykyaqiltzu'n aj Ejipt eb'jo'k te lq'o'n majen toj tkyaqilu' tx'otx' Ejipt.

²²Naq o'kx kyt'x'otx'ju' pale min lq'et tu'n Jse, qu'n intoq xiq'o'n jni'chaq triy kye tu'nju' nimaqkawil. Qu'mtzun min kyk'ayiju' kyt'x'otx', qu'n atoqtzu' nche wana' ti'ju' intoq xiq'o'n kye tu'n nimaqkawil.

²³Xitzun tma'ntl Jse kyeju' xjal: —Matxi'na' che nloq'e' tuk'i'lx'i' kyt'x'otx'e', ja'lo tetl nimaqkawil qe'ye'. Lu kyijaje' lu tu'n kyawane' twitzu' tx'otx',

²⁴ajtzun tjaw twitz kyawale', kb'el kyaq'pu'ne' toj jwe' tnej, juntzun tnej kxel kyq'o'ne' te nimaqkawil, atzu'n kyaje'tl k'ajb'el te kyijaje' tu'n kyawanteju'ye' tx'otx' ex te kywaye' kyuk'i'l kyk'wale' ex kykyaqilu' ate' kyk'etze', chij.

²⁵Aye'tzunkye xiktzaq'we'n: —Majx b'a'n xjalta qeye', qu'n maqo klete' tu'na teju' we'yaj. ¡Qo aq'unalqe' teju' nimaqkawil te majen lq'o'n!, chechij.

²⁶Kub'tzun tq'o'n Jse jun kawb'il toj tkyaqil Ejipt tu'n t-xiq'o'n jun tjwe'yi'n tnej ti'ju' twitz awal teju' nimaqkawil. Atixju' kawb'il lu ja'lo. Aye'tzu'n pale mixti'kye nkyq'o'n, qu'n mixna'ti'kye kyt'x'otx' toj tq'ob'u' nimaqkawil.

Tna' Jakob' ch'inxtltoq tkyim

²⁷Aye'tzu'n aj Israel e'kyajten najal toj Ejipt toju' tx'otx' Kosen. E'ok tajawu' tx'otx' lu, atzuntzu' ekub'a' puqla'.

²⁸Wuqlajoj (17) ab'q'i najan Jakob' toj Ejipt, ex japun tab'q'i toj wuqnaq wuq (147) ab'q'i tej tkyim.

²⁹Jun q'ij tna' qa ch'inxtltoq tkyim. Xi'tzun t-sma'n ttxokli tk'wal Jse tu'n tkyej tma'n te: —Qa ktb'incha'ya jun xtalb'il weye', q'onkxju'ya tq'ob'a tjaq' nkuxe' ex tziyantza weye' qa ktb'incha'ju'ya kxe'l nma'ne' teya. ¡B'inchama xtalb'il lalun chin kyej tmqu'na tza'lu toj Ejipt!

³⁰Ajwojlane' junx kyuk'i'lu' ojtxi' nyajilb'ene', chin elextiq'i'na toj Ejipt, chin tmqu'nkxtzuntza kyk'etzu' nchmane', chij. —Lalun b'isuna ta, knb'incha'we' ikju', chi Jse te.

³¹¡Tziyantzna'ya weye'!, chiju' tman te. Ku, chi Jse xittziya'n, kub'tzun tzipt Israel tib'aj twi' tku'xb'il.

Gn 48

E'kub'tky'i'wla'n Jakob' Eprayin ex Manases

¹Tb'ajlenxi'tzun jte' q'ij xiq'ma'n te Jse qa yab'toqu' tman. Xi'tzun Jse ka'yilte, exitiq'i'n kab'e' tk'wal, Manases ex Eprayin.

²Tetzunj t-xiq'ma'n te qa matxi'toq pon Jse ka'yilte, jaw tipumali'n tib' ex kub' qe tib'aj tku'xb'il.

³Xitma'ntzuntz te Jse: —Kub' tyek'u'n tib'u' Dyos nimpumal nwitz'e' toju' nintnam Lus toju' tx'otx' Kanaan, kyej tqani'n b'a'n wib'aje'

- ⁴kjalu: che chmetil tk'wala wu'ne', kyu'ntzunju' tyajajila che b'entel txqan nimaqtnam. Expe' kxe'l nq'o'ne' tx'otx' lu kye tejumajx, chij weye'.
- ⁵Atzu'n ja'lo, weqe'we' tk'wala Eprayin ex Manases e'itz'ji tza'lu toj Ejipt, na'mxtoq wule' tu'n ntene' tk'etza toju' nintnam lu. Nk'walqe'ku'xi'xe' kse'nqe' Rub'en ex Simeon.
- ⁶Aye'tzuntlu' tk'wala che itz'jel kyi'jxi' ja'lu, aye'tzunkye teju'ya. Tu'ntzunju' kyitz'inkyib' kyuk'i'l Eprayin ex Manases, ati kyoklen ti'ju' etzb'il.
- ⁷Tej wanjtze' Padan-aram, kyimu' ttxuya Rakyel toj Kanaan, tb'eyil Eprata, aju' B'elen tb'i tok ja'lo, axtzuntzu' kyeja' nmqu'na'ye', chij te Jse.
- ⁸O'kx kyknetju' tk'wal Jse tu'n Israel, xitqani'ntzuntz: —Yajqe'tzun ja'lu ¿Alkyeqe'?, chij.
- ⁹Aye'kye nk'walju'ye' e'tzaj tq'o'n Dyos tza'lu toj Ejipt, chi Jse xittzaq'we'n. Atzunju' tman xitma'n te: —B'inchama xtalb'il, laq'b'anqe'tza nk'etze' tu'ntzun tkyej nqanine' b'a'n kyib'aj, chij.
- ¹⁰Matxi'toqtzun tijinxi'x Israel, mintoqjun nnelxi'xtnik'. Qu'mtzun e'xitlaq'b'a'n Jse tk'wal tk'etzu' tman, atzunte Israel e'oktma'tzi'n ex e'oktchle'n.
- ¹¹Xitma'ntzuntz te Jse: —Nchina'we' qa layx tz'ok nka'yi'ntla. Kanxtzuna lan, mape' che oknka'yintlju'ye' tk'wala tu'n Qman Dyos, chiju' tman te.
- ¹²Atzunte Jse e'eltiq'i'n tk'wal twi' tqanu' tman, kub' mejetzuntz twitz majx kupon tplaj twitz tx'otx'.
- ¹³E'tzajtzun ttzyu'nju' tk'wal, a Eprayin tu'n tb'anq'ob', atzu'n Manases tu'n tnayaj, e'pon tlaq'b'a'ntzuntz tk'etzu' tman. Qu'mtzun a Eprayin kyejten toj tnayaj Israel, atzu'n Manases toj tb'a'nq'ob'.
- ¹⁴Atzu'n tej tkub' tq'o'n Israel tq'ob' kyib'aj, aju' tb'anq'ob' kub' tq'o'n toj twi' Eprayin ju' itz'inb'aj, atzu'n tnayaj toj twi' Manases, maskyepe' atoqte tzikb'aj, qu'n e'tch'exb'eju' tq'ob'.
- ¹⁵Kyej tqani'ntzun b'a'ntz tib'aj Jse kjalu: Awtu' Dyos jae'nimana' nmane' Ab'raam ex Isaak, aju' Dyos matxi' xq'uqinweye' atxi'xj witz'jlene'.
- ¹⁶Awtu' anjl nklonweye' te tkyaqil taq'wixil, ky'iwlankyeju' q'a lu. Tzajxwittzun na'nju' nb'iy'e' kyi'j ex kyb'i nmane' Ab'raam ex Isaak. Che chmet-xwitu' kyk'wal che kub'xwit puqli toj tkyaqil twitz tx'otx', chij.
- ¹⁷Atzunte Jse myab'a'n ela' toj twitz tu'nju' kub' tq'o'n tman tb'anq'ob' toj twi' Eprayin, eltiq'i'n tq'ob'u' tman toj twi' Eprayin tu'n tkub' tq'o'n toj twi' Manases,
- ¹⁸xitma'ntzuntz te: —¡Mikxa'ju' ta! Ate tzikb'aj ja'lu. Q'onku'ya tb'anq'ob'a toj twi', chij.

¹⁹Atzunju' tman min taj ex xitzaq'we'n te kjalu: —¡Ikyna'tzu'n nky'ajul, kanli nwitz'e!' ex ikxte Manases k'okyel te jun nintnam nim toklen. Naqtzunaju' a titz'in nimxi'x toklen ktenb'el kyetwitz, ex che b'entel txqan nimaqtnam kyu'nju' tyajajil, chij.

²⁰Textzu'n q'ij lu, kyej tqani'n b'a'n kyib'aj kjalu: —Ktzajel na'n kyb'iye' kyu'n aj Israel ajtkyaj kyqani'n b'a'n: B'inchanjtzxwit teya tu'n Qman Dyos, kse'n tb'inchakye Eprayin ex Manases, chechiku', chij. Ikytzu'n oktq'o'n Israel Eprayin te tnejel twitz Manases.

²¹Xitma'ntzuntz te Jse: —B'aywe' naqch'inxtl nkyimwe'; atzunte Dyos ktenb'il kyuk'i'le' ex che kxe'l q'i'n jumajtle' tu'n toj kytx'otx'ju' ojtxi' qyajib'en.

²²Nimxi'xwe' xinq'o'n teya kyekywitzju' ttzika:aju' tx'otx' Sikyem elwiq'i'ne' toj q'oj kye amorey, kxe'l nq'o'ne' teya, chij.

Gn 49

E'b'ajsb'il tyol Jakob'

¹E'tzajtzun ttxko'n tk'wal ex xitma'n kye: che lq'etze', qu'n kxe'l nma'ne' kyeye'aju' kb'ajel kyije' yajxi'tel:

²che lq'etze' b'ilte, tk'wal Jakob', kyb'inku'ye' Israel kymane'.

³Rub'en, aya tnejel nk'wale'; aya wipumale' ex tnejel twitzu' nku'xumale', aya tnejel toj oklenj ex ipumalj.

⁴Atzu'n ja'lo myatla tnejel, qu'n ikyju'ya kse'n tñimal a' mixti' nwe', kub'na' kxeya tib'aj nku'xb'ile' tuk'i'l B'ila ju' nxu'jile'.

⁵Simeon ex Leb'i, kyitz'in kyib'e'; Naq te b'i'yb'il noka' kyq'ojb'ile'.

⁶¡Milo chin tenb'ila'ye' toju' b'u'yb'il kyib'e!' qu'n tej ntoq che tx'u'jine' e'kub'kyb'yo'ne' xjal; ex naqx kyak'a'ne', b'aj kyej kytoqi'ne' kyqan tman wakx.

⁷Tzajxwit taq'wixil, tib'aju' kytx'u'jile' kuwxi'x ¡Majx che kxe'l nsputi'ne' toj tkyaqilju' tnam Israel!

⁸Atzunta Juda, kjawil nimsa'na kyu'n titz'ina. Aku' kyqulju' tajq'oja ktzyetel tu'na, ex che nimalju' ttzika ex titz'ina teya.

⁹¡Juda, nky'ajul! Ikju'ya kse'n jun tal tman b'alun, kse'n ajtb'aj tch'yo'n tchi', inkub' paqe twitz tx'otx', naku'j jun nin b'alun. ¿Alxi'xkye jaku' txi' yekunte?

¹⁰Mix-a'lo'kye k'elel q'inte toklen Juda exju' tze te oklenj toj tq'ob', lay b'ent tel iq'i'n, tzmaxi' k'elelju' aj tulku' tajawju' tze,aju' che nimal kykyaqil tnam te.

¹¹K'okyel tyob'a'n tb'ur ti'j tqan ub'a; che ttxja' t-xb'alun tu'n b'in, ¡Tu'n ta'l ub'a!

¹²Q'eq qe'xi'x tb'aq' twitz tu'n ta'l ub'a, exqe' twitzte saqqe'xi'x tu'n lech.

- 13**Atzunta Sab'ulon, knajala ttzi ninnjab', ja che b'ju'la' b'ark. Kpomelx tnaqacha jata' Sidon.
- 14**Atzunta Isakar, jun chej kuw, paqli toj tja.
- 15**Tej tka'yinte b'a'nju' tx'otx' ex tb'anilxi'xte ojb'il, kub' tq'o'n ttze'lti'j tu'n tiqan ok te majen lq'o'n ex mixti'te tma.
- 16**Atzunta Dan, kkawila kyib'ajx twnaqila kse'n junjuntl tnej tyajajil Israel.
- 17**K'okyela Dan kse'n jun kan wotz, ati ttzi b'e, nokttx'a'n t-xe tqan chej inel tz'aqtzun xjaltz tokx tib'aj tu'n.
- 18**¡Nman Dyos, q'uqli nk'u'je' tu'n nklete' tu'na!
- 19**Atzunta Kad, kq'o'jil jun tnej xjal te q'o'j ti'ja, atzuntlta kxe'l lpeya tu'n tkub'kyi'j tu'na.
- 20**Atzunta Aser, nim twaya ktenb'il, kb'el tq'o'na kywa nimaqkawil tb'anilxi'x.
- 21**Atzunta Neptali, ikju'ya kse'n jun msat tzaqpi'n ate' tal tb'anilqexi'x.
- 22**Atzunta Jse, ikju'ya kse'n junwi' awal ttzi a' inxi'x witzan, b'je'xniqe' tq'ob' tib'aj nintapi.
- 23**Ntx'a'lti'j kyk'u'ju' smajil ti'j, nxi' kysmaji'n ex kukx kyoktenju' yajlalte.
- 24**Atzunta Jse kuwqexi'xju' tq'ob'a tzyu'n t-smaja tu'na b'a'nxi'x. ¡Chjonte teju' Dyos nimpumal Tdyos Jakob'! ¡tu'nte K'ik'lelju', aju' kolol ti'j Israel!
- 25**¡tu'nte Dyos janajb'ena' tmana, ate k'onilteju'ya; chjonte te Dyos nimpumal, ju' ky'i'wlatteya! ¡Kyu'n ky'i'wb'il ntzaj twitz kya'j, kyu'n ky'i'wb'il tu'n ninnjab' nim t-xe, ex kyu'n ky'i'wb'il kyu'n imj ex ja nela' anq'in xjal ti'j ttxu!
- 26**Nimxi'xtlwe' b'a'n xkyej nqanine' tib'aja kye twitzu'we' kyej qani'n wib'aj kyu'n nmane'. Kykyaqilu' b'a'n xkyaj nqanine' lu, kche tenb'el tib'aja Jse jaw sk'o'na kyxolu' ttzika, tzmaxi'j ajtpon b'ajsb'il kyeju' witz ate' tejumajx.
- 27**Atzunta B'enjamin, ikju'ya kse'n jun xo'j, te prim inb'aj tch'yo'nju' tchi' xtzyet tu'n tetzun qale inb'aj t-sipa'nju' t-xkyejlb'en, chi Jakob' kyeju' tk'wal.
- 28**Aye'tzun kab'lajoj (12) tnej tyajajil Israel, ex aye' yolu' b'ajx tma'n kyeju' tk'wal tej tkyej tqani'n b'a'n kyib'aj.

Kyim Jakob'

- 29**Tetzun b'ajsb'il kyejtma'n Jakob' kyeju' tk'wal: Naqch'inxtl wik'we'. Atzun chin kymqunkxe' kyk'etzu' qtzan nmane' toju' jul tokx toju' pik ati toj ttx'otx' Epron ju' itit,
- 30**toju' tx'otx' Kanaan; toju' jul ati toj Makpela ju' ati twitzxi' Mamre, ju' tloq' Ab'raam tuk'i'lxi' tx'otx' te Epron, tu'n tajb'en te muqb'ilkyeju' e'tojtja.

³¹Qu'n atzu' okxa' mqu'na' Ab'raam ex Sara ju' t-xu'jil, ikx Isaak tuk'i'l Reb'eka ju' t-xu'jil. Ex atzu' okxa' nmqu'na'ye' Lea.

³²Aju' tx'otx' lu exju' muqb'il lq'onjtz kye itit, chij.

³³Tb'ajlenxi'tzun tma'n Jakob' tkyaqil ja'lu kyeju' tk'wal, kub'kxë jumajtel, kyimtzuntz.

Gn 50

¹Atzunte Jse xi' chlelteju' tman, intoq oq' ex oktma'tzi'n.

²Xitma'ntzuntz kyeju' q'anal ntoq che ajb'en te tu'n tokkyq'o'n q'a'nb'il ti'j Israel tman tu'n mitzuwixa. Ex kyb'inchaj ikju'.

³Kab'naq (40) q'ij tb'aja' kyq'a'na'n, qu'n iktoq tq'ijlalilju' nojqelan tu'n tb'inchet. Oxnaq lajoj (70) q'ij kynima aj Ejipt tkamik Israel.

⁴Tb'ajlenxi'tzu'n tq'ijlalil te ninb'ilteju' tkamik, yolin Jse kyuk'i'lu' intoq che kawin toj tja nimaqkawil, ex xitma'n kye: —Qa axxi'x qa nchin kyk'u'jla'ne', kyb'inchame' xtalb'il weye', kmanxju'ye' lu te nimaqkawil:

⁵tej ch'inxtltoq tkyim nmane', tma tu'n t-xintziyane' te qa ati tu'n tokx nmqu'ne' toju' muqb'il kyej tb'inchaj, ju' ati toj Kanaan. Qu'mtzun b'inchama xtalb'il, q'ontza anb'il weye' tu'n nxi'ye' mqlte nmane'. Tkyejlenxi'tzun nmqu'ne' k'anjetztl wi'je', chitzun Jse, chechiku'ye' te, chij.

⁶Atzunju' nimaqkawil tzaj ttzaq'we'n te: —Kutxi'ya mqlte tmana kse'nxu' kyejtma'n teya, chij.

⁷Xi'tzun Jsetz mqlteju' tman. Kykyaqiltzu'n ati kyoklen toj tja nimaqkawil ex toj tkyaqil Ejipt eb'ajx tuk'i'l,

⁸exqe'ju' tojku'xi'x tja Jakob', e'tojtja Jse, exqe'tzu'n ttzik. Naq o'qe'kxu' k'wal exqe' alu'mj ekyejten toju' tx'otx' Kosen.

⁹Tnam xjal eb'ajx muqul tuk'i'l Jse, ate' eb'ajx kyoj karwaj ex ti'j chej.

¹⁰Tetzunj kyb'ajpon toju' jun tnej tx'otx' Koren-a-atad, toj tjawetzq'ij teju' nin a' Jordan, e'kub'ten jte' q'ij toj b'is. Wuq q'ij tnima Jse tkamik qtzan tman atzu'.

¹¹Tetzunj kyka'yinte aj Kanaan najlqe'toq atzu', ju' tu'me'l lu, kyma: Nimte' toklen muqu'n lu kyeju' aj Ejipt, chechij. Qu'mtzun Ab'el-misraym tb'iju' najb'il lu okkyq'o'n, ju' ati toj tjawetzq'ij te nin a' Jordan.

¹²Kse'nxtzunju' kyejtma'n qtzan Jakob' kyeju' tk'wal, ikxtzun kb'inchaju' te,

¹³qu'n xikiyiq'i'n toju' tx'otx' Kanaan, okxkymqu'n toju' jul tokx toju' pik toj Makpela, ju' ojettoq tloq' Ab'raam te Epron ju' itit tu'n tajb'en te muqb'ilkye' toj tja. Xi' ta'ju' tx'otx' lu exju' jul tokx toj pik, toj tjawetzq'ij te Mamre.

14Tkyajlenxi'tzun kymqu'n qtzan kyman, anjti'j Jse toj Ejipt junx kyuk'i'lju' ttzik ex kyuk'i'l kykyaqilju' eb'ajx muqul.

Mankb'il tq'ijlalil Jse

15Tkyimlenxi'tzu'n Jakob', kub' kyxima'n ttzik Jse kjal: Kpe'tzunlo qo elil tik'o'n Jse ja'lo. Oklo tq'a' tu'me'l t-xel qe tu'nju' myab'a'n qb'inchate, chechij.

16Xi'tzun kysma'n tq'umli te Jse: Tej na'mxtoq tkyimu' tmana, kyejtma'n qeye',

17tu'n t-xiqma'ne' teya: B'inchama xtalb'il, najsanku'ya taq'wixil ex kyilju' ttzika, qu'n taq'wix kyb'inchateya, chij kyejtma'n. Qu'mtzun najsamju'ya taq'wix qb'inchateya, qu'n ajb'el qo'ye' teju' Tdyos tmana, chechij. Atzunte Jse kub' oq' tej t-xiq'ma'nju' yol lu te kyu'nju' sanjelal.

18Epontzun ttziktzu'. E'kub' meje twitz majx ku'punju' kplaj twitz tx'otx', xikma'ntzuntz te: —Luqo'ye' lu o' tmajenqo'ya lq'o'n tu'na, chechij.

19Atzunte Jse xittzaq'we'n kye: —Lalun che xob'e'. Lay tz'ok nq'o'nwe' wib' toju' toklen Dyos.

20Aju' myab'a'n kb'inchateya weye' match'exb'e Qman Dyos te jun b'a'n, ex lu in qka'yi'n ja'lo: tu'n tklet kychwinqlal txqan xjal.

21Qu'mtzun lalun che xob'e'. Kxe'l nq'o'nwe' kywaye' ex kywaju' kyk'wale', chij kye. Iktzu'n xa' q'uqb'a'n kyk'u'j tu'n Jse, qu'n yolin kyuk'i'l tuk'i'l nim tk'u'jlalil.

Kyim Jse

22Axtzuntzu' najana' Jse kyuk'i'lu' ttzik ex titz'in toj Ejipt. Jo'naq lajoj (110) ab'q'i anq'in Jse,

23e' tilxu' kyk'wal tchman Eprayin. Exqe'ju' tk'wal Makyir ju' tk'wal Manases, atzu' e'ch'iya' tk'etz Jse.

24Jun q'ij xitma'n Jse kyeju' ttzik: Noq ch'inxtl nkyimwe'. Lantzun che b'isune', qu'n tzulte' Qman Dyos onilkyeye' ex che elex q'i'ne' tu'n toju' tx'otx' lu, tu'n kyxi' tiq'i'ne' toju' tx'otx' tzaj ttziya'n te Ab'raam, Isaak ex Jakob', chij kye.

25Xitzun tma'n Jse kyeju' tk'wal Israel tu'n kytziyante te, ex xitma'n kye: Axxi'x tzulte' Qman Dyos onilkyeye'. Ajtzun tchapun ikyju', a kyiq'imix ch'i'nwe' nxmilal tza'lu, chij.

26Tetoqtzun jo'naq lajoj (110) ab'q'i Jse tej tkyim toj Ejipt, ex okq'o'n q'a'nb'il ti'j tu'n lalun tzu'wix ex ku'x q'o'ntzuntz toj tkaxil.

Ex

Ex 1

E'yajti aj Israel toj Ejipt

- ¹Aye'tzun aj Israel ja'lu e'pon Ejipt tuk'i'l Jakob' ju' kyman, teyile junjun kyuk'i'lju' toj kyja ex a kyb'i ja'lu:
- ²Rub'en, Simeon, Leb'i, Juda,
- ³Isakar, Sab'ulon, B'enjamin,
- ⁴Dan, Neptali, Kad ex Aser.
- ⁵Japun kyajlalju' tyajajil Jakob' toj oxnaq lajoj (70). Atzunte Jse atitltoq Ejipt.
- ⁶Yajxi'tzuntel kyim Jse kyuk'i'lxi' ttzik ex kykyaqilxju' ate'toq toju' tq'ijlalil lu.
- ⁷Matxi'toqtzun che chmetju' kyk'wal, matxi'toq che kub' puqli, qu'mtzun nimtoq kyipumal ex matxi'toq kub' noju' tx'otx' Ejipt kyu'n.
- ⁸Yajxi'tzuntel ok jun ak'a'j nimaqkawil toj Ejipt, mixti' tojtzqi Jse,
- ⁹xitma'ntzuntz kyeju' ttanam: Luqe'ju' tnam aj Israel matxi'xi'x che chmet ex kuwqe'xi'x kyeqwitz.
- ¹⁰In nojqelan tu'n qmqonte kywitz ja'lo tu'n lalun che chmet-xi'xtl, qu'n qaj minab'en ntzajku' jun q'oj, jaku' che muje kyuk'i'lju' qajq'oj tu'n kyq'ojin qi'j, jaku'tzun che ik'b'ettzu' toju' qtx'otx', chij.
- ¹¹Eb'jo'ktzun kyq'o'n aj Ejipt nejenel kyib'aj aj Israel tu'n kykub' kyyaju'n toj aq'untl b'inchalkyeju' kab'e' nimaqtnam, ajju' Piton, ex Ramses, e'ajb'en teju' nimaqkawil toj Ejipt k'ub'l twitz awal.
- ¹²Tu'npetzu'n nxi'xtoq che yajlanjtz, xi'pe' e'kub'a' chmet-xi'xtl, qu'mtzun e'xob'u' aj Ejipt kye.
- ¹³E'yajunjtzu' aj Israel toj kuw aq'untl kyu'n aj Ejipt.
- ¹⁴Yajb'ilxi'x e'oka' kyu'n, qu'n e'okkyq'o'n b'inchal loq' ex b'inchal tkyaqil aq'untl toj kojb'il. Majxtoq yaju'nqe' aj Israel.
- ¹⁵Expe' xitma'ntlju' nimaqkawil aj Ejipt kye Sipra ex Puwa, b'etx'elalqe' kye aj Eb'rey, kjalu:
- ¹⁶—Ajkyb'anixju' qya aj Eb'rey lwiysi'x tz'ok kyka'yi'nju'ye' ne'x' ajtitz'ji, qa txin tz'anq'inku'j, qatzun q'a kyb'yonku'ye', chij.
- ¹⁷Aye'tzunkye' b'etx'elal e'xob' twitz Qman Dyos, min xikynima'n tyolju' nimaqkawil aj Ejipt, qu'n mixti' e'kub' kyb'yo'nju' ne'x' q'aqe'.

¹⁸Atzunte' nimaqkawil aj Ejipt e'tzaj ttxko'nju' b'etx'elal ex xitma'n kye: — ¿Titiq'u'n min nche kub' kyb'yo'nju'ye' ne'x̄ q'aqe'? chij.

¹⁹Aye'tzu'n b'etx'elal xikytzaq'we'n: —Kxa'qena'kye qya aj Eb'rey kse'nqe' aj Ejipt. Kuwqe'xi'x na'kye', qu'n na'mxtoq qpone' nenulkye ajkyb'anix, chechij.

²⁰⁻²¹Iktzu'n e'chmeta'xi'xtlju' aj Israel ex kuwqe'xi'xtltoq tu'nju' kyajlal ljo'ntoq tch'iyxi'xtl. Tu'ntzu'n e'xob'ju' b'etx'elal twitz Qman Dyos, qu'mtzun e'tzaj tky'i'wla'n Dyos ex e'chmet-xi'xtlju' kyal.

²²Atzunte nimaqkawil tchaq' kye ttanam: Kykyaqil kyal aj Eb'rey q'aqe' nche itz'ji che kyxonqe'xe' toj nin a', qatzun txinqe' che anq'inku'j, chij.

Ex 2

Titz'jlen Moyses

¹Ati jun ichan tyajajil Leb'i axtzu' mjeya' tuk'i'l jun qya ax tyajilju',

²aju' qya lu oktiqa'n twi' jun tal, ex q'aju' tal itz'ji. Tetzunj tok tka'yi'n majxtoq tb'anilxi'x ka'yin, kub' tewa'n oxe' xjaw,

³tetzunj minti' b'ent tewetl tu'n, tzaj tiq'i'n jun chi'l ch'e'mu'l ex b'jo'kx tnojsa'nju' tk'atxab' tuk'i'l q'ol ti'jile tu'n mi tz'okxa' a' toj, ku'xtzun tq'o'n ne'xtzu' toj ex kyej tewa'n kxol ajlaj ttziju' nin a' Nilo;

⁴juntzun txin tanab'xju' ne'x̄ kyejten najchaqinin tu'n tka'yinte titi' kb'ajel ti'j.

⁵Yajxi'tzuntel, ku'xju' tmyal nimaqkawil ichil ttziju' nin a', intoqtzun che b'etju' tmajen qya ttziyile a'. Atzu'n tmyal nimaqkawil o'kx t-xi' tka'yi'nju' chi'l atokx kxol ajlaj, xitma'ntzuntz te junju' tmajen tu'n ttzaj tiq'i'n.

⁶Tetzunj tjaw tjco'nju' chi'l, ku'x tka'yi'n tku'xtoq jun ne'x̄ toj, inxi'xtoq oq'. Tzajtzun q'aq'an tk'u'j ti'j ex tma: —Kyk'wal aj Eb'reyte' ne'x̄ lu, chij.

⁷Xi'tzun tma'n tanab'ju' ne'x̄ te tmyal nimaqkawil: —¿Ma jaku' kub' toj twitza tu'n ttzaj ntxko'ne' jun qya aj Eb'rey ch'isalteju' ne'x̄ lu ex tu'n t-xitq'o'n tch'u'? chij.

⁸—Txka'kna'ya, chiju' tmyal nimaqkawil te. Xi'tzun txintz txkolte ttxuju' ne'x̄,

⁹xitzun tma'nju' tmyal nimaqkawil teju' ttxu ne'x̄: —Ka'yinxpech'i'nju'ya ne'x̄ lu ex q'onxa tch'u', kxe'l nchjo'nwe' teya, chij. Xi'tzun q'i'n ne'x̄ tu'n ttxu ex xitq'o'n tch'u'.

¹⁰Tetzunj tel ti'j tch'u', xi'tzuntz q'olte teju' tmyal nimaqkawil. Atzu'n tmyal nimaqkawil oktq'o'n te talku'xi'x ex oktq'o'n tb'i, Moyses, qu'n tma: —Toj a' xjatza' wiq'ina'ye', chij.

Etz oq Moyses Ejipt

- 11**Tetzunj ichantltoq Moyses, jun q'ij ex b'etil kxolju' twnaqil ex oktka'yi'n kuwxi'xju' kyaq'un inkub' q'o'n. Ex til toktoq jun aj Ejipt b'volte jun aj Eb'rey.
- 12**Xika'yintzuntz toj tkyaqil plaj, tetzunj tb'aj tka'yi'n b'a'nxi'x mix-a'lo' jun nka'yin, kub'tzun tb'yo'n aj Ejipttzu' ex ku'x tmqu'n toj tz'awun.
- 13**Tetzun juntl q'ij exb'et jumajtl Moyses, ex e'til kab'e' aj Eb'rey ntoq che q'ojin. Xitma'ntzuntz teju' nb'ujun: —¿Titiq'u'n toka b'volteju' twnaqila? chij.
- 14**Atzu'n aj Eb'rey xittzaq'we'n te: —¿Alkye sok q'onteya te nejenel ex ajkawil qib'aje'? ¿Tzun ja'lo ma tajb'ila tu'n nkub' tb'yo'na kse'n tb'inchaya ti'ju' aj Ejipt? chij. Tetzunj tb'inte Moyses ja'lu jawxob', qu'n eltnik' qa matxi'toq tz'el tqanilju' tkamik aj Ejipt.
- 15**Tetzunj tb'inte nimaqkawil qa ojetoq kub' tb'yo'n Moyses jun aj Ejipt, tchaq' tu'n tjyet Moyses tu'n tkub' tb'yo'n. Atzunte Moyses ex oq, xi'tzuntz najal toju' jun tnej tx'otx' Madyan. Tetzunj tpon atzu' kub' qe nqayin tk'etz jun xoch.
- 16**Atitoqtzun jun ichan Jetro tb'i, pale toj Madyan, ate'toq wuq tmyal. Tojtzunju' q'ij lu e'ponju' tmyal iq'ilo'ktz a' toj xoch tu'n tku'x kynoj'sa'n kyk'wab'l rit, tu'n kyk'wanju' trit kyman.
- 17**Ate'tzun junjuntl k'ik'lel e'pon ex eb'je'l kyxla'ja'n txin ti'ju' xoch. Atzunte Moyses kolon kyij'ju' txin ex jatztziq'i'n a' toj xoch te kyk'wa'ju' rit.
- 18**Tetzunj kyponju' txin tk'etzu' kyman, xitqani'n kyman kye: —¿Tiqu'ntzun lwiw' xe' ule' ja'lo? chij.
- 19**Aye'tzunkye xikytzaq'we'n: —Ati jun ichan aj Ejipt maqo tkole' kyeju' txqantl k'ik'lel, ex majatztziq'i'n a' te kyk'wa'ju' qrit, chechij.
- 20**Xitzun tma'n Jetro kyeju' tmyal: ¿Jatzunta'ju' ichan lu? ¿Tiqu'n min saj kyk'le'ne'? Kukyxi'ye' txkolte tu'n ttzaj wal quk'i'l, chij.
- 21**Kub'tzun toj twitz Moyses tu'n tkyejten tja Jetro. Yajxi'tzuntel xitq'o'n Jetro jun tmyal te t-xu'jil Moyses, Sepora tb'i,
- 22**itz'ji jun tal q'a, tmatzun Moysesetz: Jajchaq xjal qine' toju' tx'otx' min ojtzqi'n wu'ne', qu'mtzun Kerson tb'iju' k'wal k'okyel, chij.
- 23**Tetzunj tb'et ab'q'i kyimu' nimaqkawil toj Ejipt. Aye'tzunkye' aj Israel kukxtoq kyajtiju' ex majxtoq nex ch'yonju' yajb'ilkye toj kyk'u'j. Japunju' tq'ojq'ojel kywi' twitz Qman Dyos.
- 24**Tzajtzun tb'i'n Qman Dyos kykub'sb'il ex tzaj tna'nju' tyol kyej b'entti'j tuk'i'l Ab'raam, Isaak ex Jakob'.
- 25**Tzaj tka'yi'n Qman Dyos tu'me'l kse'ntoq inche anq'ina' ex tzaj laqj tk'u'j kyij'.

Ex 3

Txokli Moyses tu'n Dyos

- ¹Intoqtzun k'ik'len Moyses kyi'j trit Jetro ju' tji, ju' pale toj Madyan. Jun q'ij e'xitiq'i'nju' rit toj chq'ajlaj, kanun tzmax tk'etzju' witz te Dyos, Oreb' tb'i.
- ²Atzuntzu' kub'a' tyek'u'na' tib'ju' tanjl Qman Dyos toj jun tqan taq' q'aq' inxi'x k'enti toj junwi' ch'i'x. Atzunte Moyses intoq tx'ikyex ti'ju' ch'i'x intoq k'enti tu'n q'aq', ex mitoqjun inb'aj tz'e'y.
- ³Kub'tzun t-xima'n Moyses: ¿Ti'tzunlo ti' ja'lu? Machinxe' ka'yilte titiqu'n mixti' in b'aju' ch'i'x tu'n q'aq' chij.
- ⁴Tetzunj tka'yinte Qman Dyos kxi'toq t-xi' lq'e Moyses ka'yilte, tzaj yolintzuntz te tzmxtzu' toju' ch'i'x ex tma: —¡Moyes, Moyes! chij. —¡Luqine' lu taye! chi Moyses
- ⁵Xitzun tma'n Dyostz te: —Lalun tzaj lq'eya, iq'inqe'mil pe'ju'ya t-xajab'a qu'n xjante' tx'otx' ja wa'la'ya, chij.
- ⁶Ex tmatl Dyos te: —Ayinweju'ye' Tdyos Ab'raam, Tdyos Isaak ex Tdyos Jakob', chij. Atzunte Moyses oktjpu'n twitz, qu'n xob' tu'n t-xi' ka'yin te Qman Dyos.
- ⁷Atzunte Qman Dyos xitljo'n tyolin te: —Matxi' nka'yiye' b'a'nxi'x jni'ju' yajb'il nik'x kyu'nju' ntaname' toj Ejipt. Matxi' nb'iju'ye' tq'ojq'ojel kwi' tu'nju' yaju'nqe'xi'x kyu'nju' kaporal, wojtzqi'nxi'xju'ye' yajb'ilkye.
- ⁸Qu'mtzun machin tzaje' klol kye toj kyq'ob' aj Ejipt, che eletz wiq'i'ne' toju' tx'otx' lu, che kxe'l wiq'i'ntzuntze' toju' tb'anil tx'otx' ex nim twitz. A tx'otx' ja'lu ja najlqe' aj Kanaan, itit, amorey, aj Perisya, eb'ey, exqe' jeb'usey.
- ⁹Matxi' nb'iy'e' nche oq' aj Israel, ex matxi' wilju'ye' yajb'ilkye nimxi'x kyu'n aj Ejipt.
- ¹⁰Qu'mtzun matxi'ya twitzju' nimaqkawil toj Ejipt tu'n kyetztiq'i'na ntaname' aj Israel toju' tnam lu, chij.
- ¹¹Atzunte Moyses xittzaq'we'n te Qman Dyos: —¿Titi'tzunwe' woklen tu'n nxi'ye' twitzju' nimaqkawil lu ex tu'n kyetzwiq'i'ne' aj Israel toj Ejipt? chij.
- ¹²Xitzun tma'n Qman Dyos te: —Okna' chin tenb'ilwe' tuk'i'la, ex a techlalju' k'ajb'el teya qa ayine' xinx chq'onteya: ajkyetz tiq'i'na ntaname' toj Ejipt, kykyaqile' che k'ulule' weye' twi' witz lu, chij.
- ¹³Atzunte Moyses xittzaq'we'n: —Axi'xte' qama chinxe' kyxol aj Israel exqa matxinma'ne' kye: Ma chintzaj chq'o'ne' kyuk'i'le' tu'n Dyos jae'k'uluna' ojtxi' qyajib'en. Qa nchije' kye, extzun qama tzajxjelu'n weye': ¿Ti'tzun tb'i? qa chechi, ¿Ti'tzu'n kxe'l nma'ne' kye? chij.
- ¹⁴Atzunte Dyos xittzaq'we'n: —AYINWEJU'YE' AYINE'. A q'manxju'ya kye aj Israel: a saj chq'on weju'ye' kyxole'aju' AYINE', chiku'ya kye, chij.

15Xitma'ntl Qman Dyos te Moyses: —A q'manxju'ya kye aj Israel qa ayine' Dyos Manb'aj Kydyos ojtxi' kyyajilb'ene' Ab'raam, Isaak ex Jakob', xinx chq'onteya kyxol. Ate nb'iju'ye' tejumajx; ex a nb'iju'ye' toj tkyaqil tab'q'iyil.

16Kutxi'ya, b'uyimqe'ju'ya tijwnaq kyxol aj Israel ex q'manxa kye qa ayine' Dyos Manb'aj Kydyos kyyajilb'ene', Tdyos Ab'raam, Isaak ex Jakob', makub' nyek'u'n wib'e' twitza ex matxi' tzaj q'aq'an nk'u'je' kyi'j ex matxi' tzaj nka'yi'ne' tkyaqilju' nb'inchanjtz kyi'j toj Ejipt.

17Exqa che tzaqpetel wu'ne' toju' yajb'ilkye toj Ejipt, ex che kxe'l wiq'i'ne' toju' kyt'otx' aj Kanaan, itit, amorey, peresey, eb'ey ex jeb'usey, jun tx'otx' tb'anil, chiku'ya kye.

18Kna' xe'lb'i'nta kyu'n tijwnaq kyxol aj Israel, che kxe'ltzuntze' kyuk'i'l twitzju' nimaqkawil toj Ejipt, kxe'l tma'ntzuntza te: Makub' tyek'u'ntib'ju' Dyos Manb'aj qwitze', janche k'uluna' aj Eb'rey. Qu'mtzun q'ontza anb'il tu'n qxi'ye' toj chq'ajlaj; te ox'e' q'ij qb'eye' tu'n qpone' atzu' tu'n tkub' qq'o'ne' chojb'il te Dyos Manb'aj Qdyose', chiku'ya te.

19B'i'n wu'ne', maskye matxitma'na ikju', lay che etz tzaqpi'ne' tu'n nimaqkawil toj Ejipt qa mya tuk'i'l wipumale'.

20Qu'mtzun kxe'l nyek'u'ne' wipumale', ex che nk'ixb'sa'ye' aj Ejipt tu'n kamik kyu'n nb'inchb'aje' te lab'te'n kche nb'incha'ye' toju' kyt'otx'. Che elitz tzaqpi'ntzuntze' tu'n nimaqkawil.

21Ex knb'incha'ye' tu'n kytzaj xtali'n aj Israel kyu'n aj Ejipt, tu'ntzun mya naqchle'n kyq'ob' ajkyetz Ejipt.

22Teyile junjun qya che xe'ltqani'n ti'xti' saqpwaq ex q'anpwaq te tb'esin mujqa teju' qya tajawju' ja janajla', ex q'anpwaq, ex e'xb'alun tu'n kyajb'en te kyi'j kyk'wale' ex kmyale', tu'ntzun tetz kyb'ajsa'ne' jni'xju' ati kye aj Ejipt, chi Dyos te.

Ex 4

1—Atzunte Moyses xittzaq'we'n kjalu: Lay chinx kyb'i'ne' ex lay txi' kyoksla'n aj t-xi' nma'ne' kye, a pe'lo ktzajel kma'nju' weye': Naq tak'a'nta', mixti' xkub' tyek'u'nte Qman Dyos tib' twitza, chechilo, chij.

2—¿Titi'tzunju' tzyu'n tu'na? chi Qman Dyos te. —Jun ntzeye', chi Moyses.

3—Xonku'ya twitz tx'otx', chi Qman Dyos te. Ku, chi Moyses kub' t-xon. Textzu'n kmuj lu jawb'entju' ttze te kan, ju'm tel oq Moyses tk'etz.

4Atzunte Qman Dyos tzaj tma'n te: —Tzyumju'ya tje ex iq'i'nktza, chij. Xitzun tnuqpi'n Moyses tq'ob' tzyulte. Tetzunj tjaw ttzyu'n jawb'ent jumajtl te tze.

⁵Atzun techlal ja'lu tu'n t-xi' kyoksla'n qama kub' nyek'u'n wib'e' twitza, ayine' Dyos Manb'aj Kydyos ojtxi' tyajilb'ena Ab'raam, Isaak ex Jakob', chi Qman Dyos te.

⁶Tzajtzun tma'ntl Qman Dyos te: —Atzu'n ja'lo q'onkxa tq'ob'a ttzitik'u'ja, chij. Okxtzun tq'o'n Moyses tq'ob' ttzitik'u'j, tetzunj tetztiq'i'ntl o'kx tok tka'yi'n txqan xlemtx'a'k ti'j, saq ka'yin naku'j txun che'w.

⁷Tzajtzun tma'ntl Qman Dyos te: —Q'onkx jumajtlju'ya tq'ob'a ttzitik'u'ja, chij. Atzunte Moyses okxtq'o'ntl tq'ob' ttzitik'u'j. Tetzunj tetztiq'i'ntl matxi'toq b'anixju' tq'ob' kse'nxju' tten tnejel.

⁸Tzajtzun tma'ntl Qman Dyos te: —Qa min xxi'oksla'na kyu'n exqa min xib'i'na tu'nju' tnejel techlal, tu'ntzunju' tkab' techlal kxe'l kyoksla'n.

⁹Qatzun qa mixti'x xxi' oksla'na exqa minti' xib'i'na kyu'nju' kab'e' techlal lu, iq'i'nktza a' toj nin a' ex qonku'ya twitz tx'otx'. Naqtzun nb'ent tkub' tqo'na kjawilb'ent te chik', chij.

¹⁰Atzunte Moyses xitma'n te Dyos. —¡Taye!, min nb'ent nyoline' lwi' kse'nte jun xjal tx'o'le'tel tyol ex mya tzmawt ja'lo tej saj yolina teju' tmajina lu, qu'n ntzajlenxwe' inchin takpuje' ajnyoline', chij.

¹¹Atzunte Qman Dyos tzaj tma'n te: —¿Altzunkye kyej q'onte ttziju' xjal tu'n tyolin? ¿Altzunkye kyej q'onteju' me exju' chkyin, exju' xjal b'a'n twitz mujqa mox, qa myayine'?

¹²Qu'mtzun kutxi'ya, okna' chin tenb'ilwe' tuk'i'la ajtyolina, ex ayine' chin kb'el q'onte yol toj ttab'la titi' kxe'l tma'na, chij.

¹³Atzunte Moyses xitma'ntl: —¡Taye, ate b'a'n chq'onx juntla! chij.

¹⁴Atzunte Qman Dyos tzaj toj twitz ti'j Moyses ex tma: —¡Lute' ttzika Aaron, ju' aj Leb'i, ati Ejipt! Ojtzi' nxi'x wu'ne' nb'ent tyolin b'a'nxi'x. Expe' k'elitz k'lulteya toj b'e, kjawil tzalaj ajtok tka'yi'n twitza.

¹⁵Yolintzuna tuk'i'l, q'manxa te tkyaqilju' matxi' b'ajx nma'ne' teya, ex kchin tenb'ilwe' kyuk'i'le' ajkyoline', ex che kxe'l nxnaq'tza'ne' ti'ju' kb'inchay'e'.

¹⁶Aya kxe'l q'mante te Aaron naku'xwitloj ayine' inchin yolin tuk'i'l. Atzuntlte Aaron kyolil te t-xela kyeju' tnam ti'ju' yol kxe'l nma'ne' teya.

¹⁷Ex iq'inxju'ya ttzeyya, qu'n atzun k'ajb'elju' tu'na tu'n kb'inchet ti'xti' te lab'te'n, chij.

Anji'tj Moyses Ejipt

¹⁸Atzunte Moses anji'tj tja Jetro ju' tji, xitma'ntzuntz te: —K'anjeltlwe'wi'j Ejipt ka'yilkye nwnaqile' qa itz'qe'x, chij. —B'a'na'tzun, kutxi'ya ka'yinxtib'a, chiju' tji te.

- ¹⁹Atixtoqtzun Moyses toj tx'otx' Madyan, tzaj tma'ntl Qman Dyos te: —Kutanjtl ti'ja Ejipt, qu'n oje che kyimkye' kyajb'iltoq tu'n tkub' b'yo'na kyu'n, chij.
- ²⁰Atzunte Moyses xitiq'i'nju' t-xu'jil exju' tk'wal, ex e'jawx tq'o'n ti'j jun b'ur. Anjtzun ti'jtzu' Ejipt, iq'i'ntoqju' ttze Dyos tu'n toj tq'ob'.
- ²¹Tzaj tma'ntl Qman Dyos te Moyses: —Ajtzun tpona Ejipt, b'inchamqe'ju'ya e'teclal te lab'te'n twitzju' nimaqkawil, matxi' txinq'o'ne' toklena tu'n tb'inchanteya. Oktzun b'el nch'u'xsa'ne' tanmiju' nimaqkawil tu'n lalun che etz ttzaqpi'n aj Israel.
- ²²Kxel tma'ntzuntza teju' nimaqkawil: Tnejel nk'walwe' Israel, chi Dyos Manb'aj.
- ²³Matxi' txinma'ne' teya tu'n tetz ttzaqpi'na nk'wale' tu'n t-xi' k'ulul nwitzte'; mina'jon tajb'ila tu'n tetz ttzaqpi'na, qu'mtzun kb'el nb'yo'ne' tnejel tk'wala, chitzun Dyos Manb'aj, chiku'ya te, chij.
- ²⁴Tetzunj ljo'ntoq tb'e Moyses, pon toju' najb'il jatu'n tkyeja' wtan te qonik'an kyuk'i'lju' toj tja, kub' tyek'u'ntib' Qman Dyos twitz Moyses tu'n tkub' tb'yo'n.
- ²⁵Atzunte Sepora tzaj tiq'i'n jun ab'j ati twitzte ex eltjon ch'i'n ttxo'w twi' ttz'a'lb'il tal, ok tq'ontzuntz ti'j tqan Moyses ex tma: Axxi'x tu'n tpaja nchmil sela' chik' chij.
- ²⁶Tma Sepora ikju' tu'nju' kyechel ti'j kychib'jil. Tu'ntzun ja'lu xitzaqpi'n Moyses tu'n Qman Dyos.
- ²⁷Atzunte Dyos ojetoq tzaj tma'n te Aaron kjalu: Kutxi'ya k'lulte Moyses toj chq'ajlaj, chij. Xi'tzun Aarontz, ex knet Moyses tu'n t-xeju' witz te Dyos, ex oktma'tzi'n te jun q'olb'eb'lte.
- ²⁸Xitzun tma'n Moyses te Aaron tkyaqilju' ojetoq tma Dyos te tu'n tmante, exqe'ju' techlal tma Qman Dyos te tu'n tb'inchante.
- ²⁹E'xi'tzuntz kykab'il Ejipt, b'uyilkyeju' tijwnaq kyxol aj Israel,
- ³⁰Xitzun tma'n Aaron kye, tkyaqilju' matxi'toq tma Qman Dyos te Moyses; ex e'tb'inha techlal ojetoq tma Qman Dyos te tu'n tb'inchante, kywitzju' tnam.
- ³¹Aye'tzu'n aj Israel xikyoksla'n. Tetzunj kyb'inte qa matxi'toq che tzaj tb'i'n Qman Dyos, exqa matxi'toq tka'yiju' yajb'ilkye, e'kub' tzipetzuntz k'ulul te.

Ex 5

E'yolin Moyses ex Aaron tuk'i'l nimaqkawil paraon

- ¹Exi'tzun Moyses tuk'i'l Aaron q'malte teju' nimaqkawil toj Ejipt kjalu: —Chi Dyos Manb'aj, Kydyos aj Israel kjalu. Q'ontza anb'il teju' ntaname' tu'n t-xi' ik'sal jun ninq'ij te ninb'ilweye' toj chq'ajlaj, chij. Chechij.

- ²Xitzun ttzaq'we'n nimaqkawil kye: —¿Alkyetzu'n Dyos Manb'aj tu'n t-xinb'i'ne' tyol, ex tu'n kyxi' ntzaqpi'ne' aj Israel? Min wojtzqi'nwe' Kydyose' ex lay che'xkye' aj Israel, chij.
- ³Aye'tzunkye xikma'n: —Makub' tyek'u'ntib'ju' Kydyos aj Eb'rey qwitze', qu'mtzun q'ontza anb'il qeye' tu'n qxi'ye' q'ol chojb'il twitz Dyos Manb'aj janqo k'uluna'ye', te oxe' q'ij qb'eye' tu'n qpone' atzu'. Tu'ntzun mitzaja' tq'o'n yab'il mujqa q'oj qib'aje' tu'n qkyime', chechij.
- ⁴Xi'tzun ttzaq'we'n nimaqkawil aj Ejipt kye: —Aya Moyses ex Aaron ¿Tiqu'n in nela' kyi'q'i'nju'ye' anb'il kye xjal toj kyaq'un? ¿Kukxi'kye' aq'un! chij.
- ⁵Ex xitma'ntlju' nimaqkawil kye: —Matxi' che chmetju' aj Israel toju' tx'otx' lu. ¿Aye'tltzunkye' kyajb'ile' tu'n tkyej kytzaqpi'n kyaq'un! chij.
- ⁶Textzu'n q'ij lu xitq'o'n nimaqkawil jun chaq'b'il kye kaporal ex kye nejenel kyxol aj Israel kjalu:
- ⁷—Lalun txikyq'o'ntle' ttxa triy kye aj Israel ajkyb'inchan loq' kse'n nb'inchet ja'lo, aye'x che kxe'l jyol ttxakytriy tu'n tajb'en kye.
- ⁸Ex che kychq'onqe'kye' tu'n kyb'inchante loq' kse'nxju' tajlal nb'ent kyu'n. ¿Mixti' jun tu'n tel ti'j! Ky'ejqe'kye' xjal lu, qu'mtzun nkyma'n: ¿Qo'qe' q'ol chojb'il twitz Qman Dyos! chechij.
- ⁹Kyvla'janqe'kye' xjal lu tu'n kyaq'unan kuw, tu'ntzun lalun ten anb'il kye tu'n kykub'ten b'il chajyolil, chij kye.
- ¹⁰Aye'tzu'n nejenel exqe' kaporal kyxol aj Israel eb'je'tz ex eb'ajx q'malte kyeju' xjal: —Matzaj tq'o'n nimaqkawil jun chaq'b'il qeye' tu'n lalun txi' q'etl ttxa triy kyeye'.
- ¹¹Ja'lo aye'ku'ye' mache'xe' jyolte, jaxjaku' makneta' kyu'ne', ex mya tu'nwt ja'lu k'elil ti'ju' tajlal loq' nb'ent kyu'ne', chechij.
- ¹²Eb'je'xtzun paxju' aj Israel toj tkyaqil Ejipt jyol tqan triy te t-xel ttxa triy tu'n tajb'en kyu'n.
- ¹³⁻¹⁴Aye'tzu'n tkaporal nimaqkawil e'okten xla'jalkye tu'n tb'entju' tajlal loq' tkyaqil q'ij, kse'nxju' intoq b'ent kyu'n tej intoq xiq'o'n ttxa triy kye, ex intoq che jumanjtzu' nejenel kxol, intoq xiq'ma'n kye: —¿Tiqu'n ewi ex ja'lo mixti' xb'entju' kyaq'une' kse'nxju' intoq b'ent kyu'ne' nejt? chechij.
- ¹⁵Aye'tzu'n kaporal kyxol aj Israel exi' q'malte te nimaqkawil: —¿Nimaqkawil, tiqu'ntzun ntb'incha'nju'ya lu qeye' ayo'ye' o'tmajena?
- ¹⁶Min ntzaj q'o'ntl ttxa triy qeye', ex nqo okxla'ja'ne' tu'n qb'inchanteye' kyinx tajlal loq'ju', expe' nqo okb'yo'ne'. ¿Extzun aye'xju' twnaqila ati kypaj! chechij.

¹⁷Atzunju' nimaqkawil xittzaq'we'n kye: —¡Ky'ejqe'kye! Qu'mtzun nkyma'ne' tu'n t-xiq'et anb'il kyeye' tu'n kyxi'ye' q'ol chojb'il twitzu' Dyos.

¹⁸¡Kukyxi'ye' aq'unal! Maskye min nxiq'o'ntl ttxa triy kyeye', ilti'j tu'n tb'ent tajlalju' loq' kyu'ne' kse'nxju' tnejel, chij kye.

¹⁹Aye'tzu'n kaporal kxol aj Israel tzaj kyb'is tej t-xiq'ma'n kye qa axtajlal loq'ju' tu'n kyb'inchante atl junjun q'ij.

²⁰Tetzunj kyb'aj yolín tuk'i'l nimaqkawil; e'etztzuntz, intoq che ayontl Moyses ex Aaron kye,

²¹xikyma'ntzuntz kye Moyses ex Aaron: —Kub'xwit tz'e'ysa'n kywitize' tu'n Qman Dyos tu'nju' xkyb'inchaye', qu'n tu'n kpaje' xqo' ela' ik'u'ne' tu'n nimaqkawil ex kyu'n tkaporal. Makub' kyq'o'ne' k'u'xtx'e'nb'il toj kyq'ob' tu'n qkub'yo'ne', chechij.

Tna'j Dyos Moyses

²²Atzunte Moyses xitma'n te Qman Dyos toj na'j Dyos: —Taye, ¿Tiqu'ntzun nche tyaju'na'ya tnam lu? ¿Ex tiqu'n ñin tzaja' tchq'o'na?

²³Qu'n atxi'x tej wule' yolil toj tb'iya tuk'i'lju' nimaqkawil, matxi' che kub' tyaju'nxi'xtlju' ttanama ex mixti'xi'te tb'inchaya tu'n kyklet, chij.

Ex 6

¹Atzunte Qman Dyos tzaj tzaq'we'n te Moyses: —Ktla'ya ja'lo titi' knb'inha'ye' ti'ju' nimaqkawil, tuk'i'l wipumale' che elixa' tzaqpina'kye', expe' axte kq'malte tu'n kyexe' ti'jxi' ttx'otx', chij.

Txoklitl Moyses tu'n Dyos

²Tzaj yolín jumajtl Qman Dyos te Moyses ex tma: —AYINWEJU'YE' DYOS MANB'AJ.

³Kub' nyek'u'n wib'e' twitz Ab'raam, Isaak, ex Jakob'. Xinma'ne' kye qa ayine' Dyos nimwipumale', atzunju' nb'iyé' DYOS MANB'AJ, minti xinma'ne' kye.

⁴Kyej b'entti'j wu'ne' kyuk'i'l tu'n t-xi' nq'o'ne' tx'otx' Kanaan kye, jae'najana' jte' q'ij tej ajb'etu'n xjal qe'toq.

⁵Atzu'n ja'lo matxi' nb'iyé' nxi'x che yajti aj Israel, ex nche okxla'ja'n ti'ju' kyaq'un kyu'n aj Ejipt, ex matzaj nna'ne' nyole' kyej b'entti'j kyuk'i'l.

⁶Qu'mtzun kutxi'ya q'malte kye aj Israel qa ayine' Dyos Manb'aj, chin tzaqpil kyeye' toju' yajb'il ex toju' kyaq'une' nkub' q'o'n kyu'n aj Ejipt. Kche nkla'ye' tuk'i'l nim wipumale' ajttzaj nq'o'ne' k'ixb'sab'l kuwxix kyib'aj aj Ejipt;

⁷che okyel nq'o'ne' te ntaname' ex che k'ulul weye'. K'eleltzun kyniky'tze' qa ayine' Dyos Manb'aj Kydyose', inetz q'inkyeye' toju' yajb'il nimxi'x kub' q'o'n kyib'aje' kyu'n aj Ejipt.

⁸Che kxe'l wiq'i'ne' toju' tx'otx' xintziya'ne' te Ab'raam, Isaak ex Jakob', ex kxe'l nq'o'ne' te kyt'otx'e'. Ayine' Dyos Manb'aj, chij.

⁹Atzunte Moyses xitma'n tkyaqilju' yol lu kye aj Israel, aye'tzunkye' mixti' kub' kb'i'n, qu'n matxi'toq che jaw k'olin tu'n tpaj kuwxi'x yajb'ilkye.

¹⁰Atzunte Qman Dyos tzaj tma'n te Moyses:

¹¹—Kutxi'ya twitzju' nimaqkawil, ex q'manxa te tu'n kyetz ttzaqpi'n aj Israel Ejipt, chij.

¹²Atzunte Moyses xittzaq'we'n te: —Mipena' jun nchinx kyb'i'ne' aj Israel, ¿se'n taq'witzun ajnxi' b'i'ne' tu'n nimaqkawil, extzun min nb'ent-xi'x nyoline'? Chij.

¹³Tchaq'tzun Qman Dyostz te Moyses ex Aaron tu'n t-xikyma'n kye aj Israel ex teju' nimaqkawil, qa ati oklenj kye tu'n kyetz iq'etju' aj Israel toj Ejipt.

Kyb'i kyyajilb'en Moyses ex Aaron

¹⁴Aye'tzun nejenel ja'lu kyxol junjun k'loj kyyajajil. Aye' tk'wal Rub'en ja'lu ju' tnejel tk'wal Israel: Anok, Palu, Esron ex Karmi. Aye'tzun k'loj tyajajil Rub'enju'.

¹⁵Aye'tzu'n tk'wal Simeon aye': Jemwel, Jamin, Oad, Jakyin, Soar ex Sawul, ju' tal jun qya aj Kanaan. Aye'tzun k'loj tyajajil Simeonju'.

¹⁶Aye'tzu'n tk'wal Leb'i, tzajx ti'j tzikb'aj tzmax ti'j b'o'sxi'x, aye': Werson, Kyeat ex Merari. Qaqnaq wuqlajoj (137) ab'q'i anq'in Leb'i.

¹⁷Aye'tzu'n tk'wal Werson, txoli'n toj k'loji'n, aye': Lib'ni ex Simi.

¹⁸Qaqnaq oxlajoj (133) ab'q'i anq'in Koat. Aye'tzun tk'wal aye' ja'lu: Amram, Isar, Eb'ron ex Usyel.

¹⁹Aye'tzu'n tk'wal Merari aye': Mali ex Musi. Aye'tzun k'loj tyajajil Leb'iju', teyilex junjun tnej tzajniqe'x kyi'ju' kyyajilb'en.

²⁰Ate Amram mje tuk'i'l Jokab'ed ju' ttiy, ex e'itz'ji kab'e' tk'wal tuk'i'l aye': Aaron ex Moyses. Qaqnaq wuqlajoj (137) ab'q'i anq'in Amram.

²¹Aye'tzu'n tk'wal Isar aye': Kore, Nepej ex Sikri.

²²Aye'tzu'n tk'wal Usyel aye': Misael Elsapan ex Sitri.

²³Mje Aaron tuk'i'l Elisab'et tmyal Aminadab' ex tanab' Naason. Aye' tk'wal ja'lu e'itz'ji tuk'i'l: Nadab', Ab'yu, Eleasar ex Itamar.

²⁴Aye'tzu'n tk'wal Kore aye': Asir, Elkana ex Ab'yasap. Aye'tzun tyajajil Koreju' toj tnej'i'n.

²⁵Mje Eleasar tk'wal Aaron tuk'i'l junju' tmyal Putiel, itz'ji jun kyk'wal aju' Pinees. Aye'tzun nejenelju' kxol junjun k'loj aj Leb'i kse'nxju' kyyajajil.

²⁶Aye'xtzun Aaron ja'lu tuk'i'l Moyses, ju' xitma'n Qman Dyos kye tu'n tetz kyi'q'i'nju' tnam toj Ejipt, nk'u'mile kten toj k'loji'n.

²⁷Axtzun Moyses ja'lu ex Aaron exi' yolil tuk'i'l nimaqkawil toj Ejipt tu'n kyetz ttzaqpi'n aj Israel toj ttx'otx'.

E'txokli Moyses ex Aaron tu'n Dyos

²⁸Tej tyolin Qman Dyos te Moyses toj Ejipt,

²⁹tzaj tma'n te: —Ayine' Dyos Manb'aj. Tkyaqilju' kxe'l nma'ne' teya, q'manxa te nimaqkawil toj Ejipt, chij.

³⁰Atzunte Moyses xittzaq'we'n: —Taye, min nb'ent-xi'xwe' nyolin: ¿se'n taq'witztun tu'n nxib'i'ne' tu'n nimaqkawil? Chij.

Ex 7

¹Atzunte Qman Dyos tzaj tma'n te Moyses: —Ka'yintzpe'ya, kxe'l nq'o'ne' toklena tu'n t-xi'ya twitzju' nimaqkawil naku'xwitloj ayinku'ye', atzu'n ttzika Aaron kyolil te t-xela twitzju' nimaqkawil.

²Tkyaqiltzu'n kxe'l nma'ne' teya kxe'l tma'na te Aaron. Atzunte kyolil tuk'i'l nimaqkawil toj Ejipt tu'n kyetz ttzaqpi'n aj Israel toju' ttx'otx'.

³Ayintzunwe' kb'el nch'u'xsa'ne' tanmiju' nimaqkawil, ex nim techlal kche nb'inchay'e' toju' tx'otx' Ejipt ex e'ti'xti' te lab'te'nxi'x.

⁴Lay che'x b'i'ne' tu'n nimaqkawil. Ayintzunwe' knyek'u'ye' wipumale' toj Ejipt. Kb'el ntz'e'ysa'ne' kywitz aj Ejipt tu'n kyetz wiq'ine' ntaname' aj Israel k'loji'nchaq kyten.

⁵Ajtzun nyek'unteye' wipumale' Ejipt, ex ajkyetz wiq'ine' aj Israel atzu'. K'elil kynik'u' aj Ejipt qa ayine' Dyos Manb'aj, chij te Moyses.

⁶Kyb'inchatzun Moyses tuk'i'l Aaron kse'nx tzaj tma'n Qman Dyos kye.

⁷Tetoq kyajnaq (80) ab'q'i Moyses, atzunte Aaron tetoq kyajnaq ox'e' (83) ab'q'i tej kyyolin tuk'i'lju' nimaqkawil.

Ttze Aaron

⁸Tzaj tma'n Qman Dyos kye Moyses ex Aaron:

⁹—Qa matmaju' nimaqkawil tu'n kb'inchanteye' jun techlal te oklenj twitz, kxel tma'ntzuntza te Aaron tu'n ttzaj tiq'i'nju' ttze ex tu'n tkub' t-xon twitz tx'otx' tu'n tjaw b'ent te kan, chij kye.

¹⁰E'xi'tzun Moyses tuk'i'l Aaron twitzju' nimaqkawil, ex kyb'inha kse'nxju' tma Qman Dyos kye. Kub' t-xon Aaron ju' ttze twitz nimaqkawil ex kwitzju' inche kawin tuk'i'l, ex jawb'entju' ttze te kan.

¹¹Atzunte nimaqkawil tma tu'n kytzaj txkyetju' ajnab'lil exqe' ajpkab' kyxol aj Ejipt tu'ntzun kyb'inchante tu'n kyopis kse'nx tb'inha Aaron.

¹²Teyile junjunkte kub'kyxonju' kytze twitz tx'otx', ex teyile junjun tze jawb'ent te kan. Atzunju' ttze Aaron xitb'ilq'u'n kytze ajnab'lil ex kytze ajpkab'.

¹³Maskyepé' til nimaqkawil ja'lu, kub' tch'uḁsa'n tib', mixti' xitb'i'nju' kyol Moyses tuk'i'l Aaron, kse'nxju' tma Qman Dyos kye.

Yajb'il tjaw b'entju' a' te chik'

¹⁴Yajxi'tzuntel tma Qman Dyos te Moyses: —Matxi' kub' tch'uḁsa'n tib'ju' nimaqkawil, ex min tajb'il tu'n kyetz ttaqpi'n aj Israel.

¹⁵Kxe'la najchi'j te prim ayolteju' nimaqkawil aj tku'pun ttziju' nin a' Nilo, iq'inxa ttzeya ju' jawb'ent te kan.

¹⁶Atzuntzu' q'manxa'ya te: Oje chin tzajxi' tchq'o'ne' Dyos Manb'aj Kydyos aj Israel q'malte teya tu'n kyxittzaqpi'nju'ya ttanam tu'n kyxi' k'ulul twitz toj chq'ajlaj, atzunta b'ajxa' txa'tb'i'nju'ya tyol.

¹⁷Qu'mtzun matma Dyos Manb'aj qa k'elel tnik'a ja'lo qa ate Dyos Manb'aj, ajtkub' njuma'nju'ye' ntzeye' tib'aju' nin a' kjawilb'ent te chik'.

¹⁸Che kyimelju' kyix ate'qe' toj exju' a' kb'el tzuwix, kmolmol kyk'u'ju' aj Ejipt te, chiku'ya te, chi Dyos te Moyses.

¹⁹Ex tzaj tma'ntl Qman Dyos te Moyses: —Q'manxa te Aaron tu'n t-xitiq'i'n ttze ex tu'n t-xi' tnuqpi'n tq'ob' kyib'aj nin a', tal a', t-xiklil a', njab' ex tank te a' toj tkyaqil Ejipt ex kyib'aj kykyaqil jata'ya'chaq a', tu'ntzun kyjawb'entu' a' kykyaqil te chik'. Ikytzu'n ktenb'ila' chik' kyoj chkontze ex kyoj kykb'el a' ab'jqe'. Chij.

²⁰Atzunte Moyses ex Aaron kb'inha kse'nxju' tchaq' Qman Dyos kye. Jawtiq'i'n Aaron ttze ex kub' tjuma'n tib'aj nin a' kwitzku'ju' nimaqkawil ex kwitzju' inche kawin tuk'i'l. Tkyaqiltzunju' a' jawb'ent te chik'.

²¹E'b'aj kyimju' kyix ate'toq toj a', kub' tzuwixju' a' ex mixti' b'entl kyk'wan aj Ejipt ti'j. ¡Kub' chik'ix tkyaqilju' a' toj Ejipt!

²²Exqe'ju' ajpkab' aj Ejipt b'ent kyu'n tu'n kyopis kse'nxju' b'ent tu'n Aaron. Atzunte nimaqkawil kub' tch'uḁsa'nxi'xtltib' ex min exitb'i'n Moyses ex Aaron kse'nxju' tma Qman Dyos.

²³Atzunte nimaqkawil anjti'j tja ex mixti'x xi' tojtwinqil.

²⁴Kykyaqil aj Ejipt ku'x kyb'inha'n kyxoch ttziyileju' nin a' tu'n tjazt kyk'wa' a' ḁtilun, qu'n mixti'x b'ent kyk'wanteju' a' toj nin a'.

E'jawb'ent txqan cha'x xtx'o te yajb'il

²⁵Tb'ajlenxi'tzun wuq q'ij tkyejlen k'ixb'sa'n nin a' tu'n Qman Dyos.

Ex 8

¹Tzaj tma'n Qman Dyos te Moyses: —Kutxi'ya twitzju' nimaqkawil, q'manxa qa inxi' nmane' te kjalu: tzaqpinqe'xju'ya ntaname' tu'n kxi' k'ulul nwitze'.

²Qatzun min xe'x tzaqpi'na, che ktzajel nq'o'ne' cha'x xtx'o te yajb'il toj tkyaqil Ejipt.

³Kche q'uxtel cha'x xtx'o toj nin a', che jawitztuntz ex kche okyix toj tjaya ja inwtana'ya, tib'aj tkuxb'ila, toj kyjaju' nche kawin tuk'i'la, toj kyja twnaqila, ex kche okyix kyoju' chuj te twaya, ex kyoju' ja inxyuq'ita'.

⁴Kche jawil t'ikpuj ti'ja, kyi'ju' inche kawin tuk'i'la ex kyi'j kykyaqilju' twnaqila, chitzun Dyos, chiku'ya te, chij te Moyses.

⁵Tzaj tma'ntl Qman Dyos te Moyses: —Q'manxa te Aaron tu'n t-xi' tnuqpi'n tq'ob' tuk'i'lxi'ju' ttze kyib'aj nin a', tal a' ex njab', tu'ntzun kyjatz cha'x xtx'o kyoj ex tu'n tkub' noj tkyaqil Ejipt kyu'n, chij.

⁶Xitzun tnuqpi'n Aaron tq'ob' kyib'aj tkyaqil a' toj Ejipt, eb'jatztzun cha'x xtx'otzu' kyoj, ex majxkub' noj toj tkyaqil Ejipt kyu'n.

⁷Ikxtlkye ajpkab'ju' kyxol aj Ejipt, b'jawb'ent txqantl cha'x xtx'o kyu'n toj tkyaqil Ejipt tu'nxju' kyopis.

⁸Atzunte nimaqkawil' e'ttxoku' Moyses ex Aaron, ex xitma'n kye: —Che kub'sanqe'ye' twitzju' Dyos Manb'aj tu'n kyel tiq'i'n cha'x xtx'o wi'je' ex kyi'ju' nwnaqile', kxe'l nq'o'nwe' anb'il kyeju' kywnaqile' tu'n kyxi' q'ol chojb'il twitzu' Dyos Manb'aj, chij.

⁹Atzunte Moyses xittzaq'we'n te: —Q'mantzna'ya jtoj tu'n nkub'sane' twitz Dyos Manb'aj tu'n kyel tlaq'b'a'nju' xtx'o ti'ja, kyi'ju' nche kawin tuk'i'la, kyi'ju' twnaqila ex toju' tjaya, tu'n kykyajten o'kxtzu' toj a', chij.

¹⁰Atzunte nimaqkawil tma: —Najchi'j, chij. Atzunte Moyses xittzaq'we'n te: —B'a'na'tzun, tu'ntzun teltnik'a qa mix-a'lo' juntl kse'n Dyos Manb'aj Qdyose'.

¹¹K'elil kypa'n kyib'ju' cha'x xtx'o ti'ju' tjaya ex o'kxtzu' che kjela'ten toj a'. Lay che yajuntl ti'ja, kyi'ju' inche kawin tuk'i'la ex kyi'ju' twnaqila, chij.

¹²Etztzun Moyses tuk'i'l Aaron toju' tja nimaqkawil. Xitzun tqani'n Moyses te Qman Dyos tu'n tel kypa'n kyib'ju' cha'x xtx'o e'tzaj tq'o'n tib'aju' nimaqkawil.

¹³Tb'inchatzun Qman Dyos kse'nx xitqani'n Moyses te. E'kyimju' cha'x xtx'o ate'toq kyoj kyja xjal ex twi'kyepen, exqe ate'toq toj kojil.

14Aye'tzunju' xjal b'aj kb'u'yi'nju' xtx'o kyimniqe'tl junx ex majx b'ajkub' tzuwix toj tkyaqil Ejipt.

15Tetzunj tlonte nimaqkawil matxi'toq klet ti'j, kub' tch'uḁsa'n jumajltib' ex min xitb'i'ntl kyyol Moyses ex Aaron kse'nx tma Qman Dyos.

E'b'jawb'ent msaq te yajb'il

16Tzaj tma'n Qman Dyos te Moyses: —Q'manxa te Aaron tu'n tkub' tjuma'nju' quq tu'nju' ttze, tu'ntzun kyjawb'ent msaq toj tkyaqil Ejipt, chij.

17Kyb'inchatzuntz ikju'. Kub' tjuma'n Aaron ju' quq twitz tx'otx' tu'nju' ttze, tkyaqiltzunju' quq toj Ejipt b'jawb'ent te msaq, eb'jo'k lak'pujtzuntz kyi'j xjal ex kyi'j alu'mj.

18Ex ikxtlkye' ajpkab' xikb'incha'n tu'nxju' kyopis tu'n kyjawb'ent msaq, ex mixti' b'ent kyu'n. Inxi'xtoqtzun che yajti xjal ex alu'mj kyu'nju' msaq.

19Xitzun kyma'n ajpkab' teju' nimaqkawil: —iTu'nku' Dyos Manb'aj te'lu! chechij. Atzunte nimaqkawil kub' tch'uḁsa'ntlib', ex min xi'tojtwinqil kse'nxju' tma Qman Dyos.

E'b'jawb'ent ta'jinchej te yajb'il

20Tzaj tma'n Qman Dyos te Moyses: —Kxe'lte' nimaqkawil te prim najchi'j ttzi a'. Qu'mtzun we'ktza chi'j b'a'n prim ex kxe'la q'malteju' tqanil lu wu'ne' te: Tzaqpinqe'xa ntaname' tu'n kxi' k'ulul nwitz'.

21Qatzun minti' ḁe'x ttzaqpi'na, kche tzajel nq'o'ne' ta'jinchej tib'aja, kyib'aju' inche kawin tuk'i'la, kyib'aju' twnaqila ex kyoju' tjaya. Kykyaqilju' kyja aj Ejipt kb'ajel noj kyu'n ta'jinchej, ex kb'ajel noju' twitz tx'otx' kyu'n.

22Ajttzaj ja'lu k'elil npa'nju'ye' najb'il Kosen, ja najlqe' ntaname'. Lay jawb'ent jun ta'jinchej atzu', tu'ntzun teltnik'a qa ayine' Dyos Manb'aj, atinqine' Ejipt.

23Lay nb'inchaye' kyi'ju ntaname' kse'n knb'incha'ye' kyi'ju' ttanama. Najchi'j nb'inchaju'ye' lu, chitzun Dyos, chiku'ya te, chij te Moyses.

24Iktzu'n tb'incha Qman Dyos: E' b'ju'l txqan ta'jinchej ex eb'jo'kx toju' tja nimaqkawil, toj kyjaju' nche kawin tuk'i'l. Ex kub' noj tkyaqilju' tx'otx' Ejipt kyu'n. Majxkub' yajtiju' tx'otx' Ejipt kyu'nju' ta'jinchej.

25Atzunte nimaqkawil xittxko'n Moyses ex Aaron, xitma'ntzuntz kye: —Kuxna kyxi'ye' q'ol chojb'il teju' Kydyose', naq o'kx lalun che'xe' ti'jxi' tx'otx' Ejipt, chij.

26Atzunte Moyses xittzaq'we'n te: —Myana' b'a'nte' ikju', qu'n aye' alu'mj nche kub' qq'o'ne' te chojb'il twitz Dyos Manb'aj Qdyose', xjanqe' toj kywitz aj Ejipt. Qama tz'ok kyka'yi'n aj Ejipt ajtkub' qb'yo'ne' jun alu'mj nche k'ulun te, oklo qo' b'el kyb'yo'ne' tu'n ab'j.

²⁷Ilti'j tu'n qxi'ye' toj chq'ajlaj oxe' q'ij qb'eye' tu'n qpone' atzu', tu'ntzun tkub' qq'o'ne' chojb'il twitz Dyos Manb'aj Qdyose' kse'nxju' ktma qeye', chij.

²⁸Atzunte nimaqkawil tma: —Okna' kxe'l nq'o'ne' anb'il kyeye' tu'n kyxi'ye' q'ol chojb'il te Dyos Manb'aj toj chq'ajlaj, naq o'kx lalun che'x lq'exi'xe' najchaq. Ex che na'nqe' Dyose' wi'je', chij.

²⁹Atzunte Moyses xittzaq'we'n te: —Naqa äin exe' twitza ja'lo, kxe'l nqanine' te Dyos Manb'aj tu'n kyel tpa'nju' ta'jinchej ti'ja najchi'j, kyi'ju' inche kawin tuk'i'la ex kyi'ju' twnaqila, naq o'kx lalun qo' kub' t-sb'u'ntla, ex lalun maquntla kye aj Israel tu'n kyxi' q'ol chojb'il te Dyos Manb'aj, chij.

³⁰Naqxi'x nb'ent tetz Moyses toj tja nimaqkawil, kub'ten na'l Dyos,

³¹tb'inchatzun Qman Dyos kse'nxju' xitqani'n Moyses te': b'je'l tpa'nju' ta'jinchej ti'ju' nimaqkawil, kyi'ju' inche kawin tuk'i'l ex kyi'ju' twnaqil.

³²Atzunte nimaqkawil kub' tch'uäsa'n jumajlttib', ex min e'etz ttzaqpi'n aj Israel.

Ex 9

Yajb'il kyi'j A'lumj

¹Tzajtzun tma'n Qman Dyos te Moyses: —Kutxi'ya twitzju' nimaqkawil ex q'manxa te: chi Dyos Manb'aj Kydyos aj Eb'rey kjal: Tzaqqinqe'xju'ya ntaname' tu'n kyxi' k'ulul nwitze'.

²Qatzun kukxu' tu'na mixjun inche'x ttzaqpi'na,

³knyek'u' wipumale' kyib'aju' talu'na ate'qe' toj koj'b'il, kche kyimel chej, b'ur, kamey, wakx e'rit.

⁴Ex lay tzaj nq'o'ne' yajb'il lu kyib'aju' kyalu'n aj Israel tu'n lalun che kyim, chitzun Dyos, chiku'ya te, chij te Moyses.

⁵Expe' o'kxju' q'ij lu taq' Qman Dyos, qu'n tma: —Najchi'j nb'inchaye' lu, chij.

⁶Tetzun juntl q'ij tb'incha Qman Dyos ikju'. Kykyaqil kyalu'n aj Ejipt eb'aj kyim, aye'tzu'n kyalu'n aj Israel mixti' jun kyim.

⁷Atzunte nimaqkawil xitchq'o'n kynenji kyalu'n aj Israel, tejtzun tpon ka'yb'aj mixti'te jun alu'mj kyim. Tetzunj tb'inte ja'lu, kub' tch'uäsa'nxi'xtlttib' ex min e'etz xittzaqpi'n aj Israel.

Yajb'il tu'n tx'a'k

⁸Atzunte Qman Dyos tzaj tma'n kye Moyses ex Aaron: —Kyiq'imitze' tza'j toj chuj tu'n tjaw tchto'n Moyses twitz kya'j twitzku' nimaqkawil.

⁹Kxe'ltzun sputj tza'jtz naku'j quq tib'aj tkyaqilju' tx'otx', che tx'a'kyiltzun xjaltz tu'n ex alu'mj toj Ejipt, chij.

¹⁰Etztzun kyiq'in Moyses ex Aaron tza'j toj jun chuj, b'ajxtzuntz twitzju' nimaqkawil. Tetzun j kpon jaw tchto'n Moyses tza'j twitz jawl, kykyaqiltzunju' xjal ex alu'mj kub' b'ent toj tx'a'k.

¹¹Aye'tzu'n ajpkab' mixti' b'ent tmqet twitz Moyses kyu'n, qu'n aye'xjunkye matxi'toq che kub' b'ent toj tx'a'k ikxu' kse'nqe' aj Ejipt.

¹²Atzunte Qman Dyos kub' tch'u'xsa'n tanmiju' nimaqkawil tu'n mitxa' tb'i'n kyyol Moyses ex Aaron kse'nxju' tma kye.

Yajb'il tu'n saqb'aqun

¹³Xitzun tma'n Qman Dyos te Moyses: —We'k'tza b'a'n prim najchi'j. Kutxi'tzuntza q'malte teju' nimaqkawil kjalu: chi Dyos Manb'aj Kydyos aj Eb'rey: Q'ontza anb'il kyeju' ntaname' tu'n kyxi' k'ulul weye';

¹⁴qu'n ktzajel nq'o'ne' tkyaqilju' yajb'il tib'aja ja'lo, kyib'aju' nche kawin tuk'i'la ex kyib'aju' twnaqila, tu'ntzun teltnik'a qa mixti' juntl Dyos kse'n ayine' toj tkyaqil twitz tx'otx'.

¹⁵Ojewe'wtlo t-xinyek'u'ne' wipumale' teya tuk'i'l jun tz'e'ysb'il twitz ex tuk'i'l jun yajb'il tib'aju' ttanama, ex ojewtlo naja twitz tx'otx';

¹⁶atzunte' itz'xa wu'ne' tu'n tka'yinteju'ya wipumale' ex tu'n t-xi' nq'a' ojtzqi' wib'e' toj tkyaqil twitz tx'otx'.

¹⁷Atzunta mixti'x inkub' t-xima'na, kukx tkub' tch'u'xsa'n tib'ju'ya, ex minti' inche'x ttzaqpi'nju'ya ntaname'.

¹⁸Qu'mtzun! Najchi'j axkmuj ja'lu ktzajil nq'o'ne' txqan nimaq saqb'aqun aju' b'ajx kub'a' atxi'x ttzajlen anq'in Ejipt.

¹⁹Qu'mtzun q'manxa tu'n kyokxju' talu'na toj kyja ex tkyaqilju' ati teya toj kojb'il, qu'n ajttzaju' saqb'aqun che kb'el tb'yo'n kykyaqil xjal ex alu'mj ju' ate'qe' toj kojb'il qa min x'ook toj kyja, chitzun Dyos, chiku'ya te, chij te Moyses.

²⁰Ate'tzun junjunju' nche kawin tuk'i'lju' nimaqkawil xob' teju' tma Qman Dyos. B'aj tzaj kyb'u'yi'n kymajen exqe' kyalu'n, eb'jo'kx kyq'o'ntzuntz toj kyja.

²¹Aye'tzu'n min xikyoksla'n, axtzu' ekyeja' kq'o'n toj kojb'il.

²²Atzunte Qman Dyos tzaj tma'n te Moyses: —Iq'i'nktza tq'ob'a twitz kya'j, tu'ntzun ttzaj saqb'aqun toj tkyaqil Ejipt kyib'aj xjal, kyib'aj alu'mj ex kyib'aj awal toj kojb'il, chij.

²³Jawtzun ti'n Moyses tq'ob' twitz kya'j. Atzunte Qman Dyos tzaj q'ajti jb'al tu'n, tzaj q'anqyaq ex saqb'aqun. Kub' saqb'aqun toj tkyaqil Ejipt,

²⁴mixtoqtzunti'x in q'jenju' saqb'aqun tuk'i'l q'anqyaq. B'ajxtoq kub'a' jumaj saqb'aqun kse'n ja'lu atxi'x ttzajlen Ejipt.

- ²⁵Tkyaqilju' atitoq Ejipt majx b'ajkub' yajti tu'n saqb'aqun: eb'aj kyim xjal, alu'mj, jni'xju' awal atitoq toj kojil' ex eb'aj tzaj jachj tq'ob' tze toj tkyaqilju' tx'otx'.
- ²⁶Atzu'n toju' tx'otx' Kosen janajlqe'toq aj Israel mixti' jun twitz saqb'aqun kub'.
- ²⁷Atzunte nimaqkawil e'ttxok Moyses ex Aaron ex xitma'n kye: —Matxi' tz'el nnik'e' qa matxi' chin b'inchan ile'. Ayine' ati npaje' kyuk'i'lju' nwnaqile', mya tpajte Dyos Manb'aj.
- ²⁸Nimxi'xju' q'anqyaq ex saqb'aqun matxi' kub' qib'aje', qu'mtzun lay chin maquntle' kyeye'. Che kub'sanqe'ye' twitz Dyos Manb'aj qi'je', che kxe'l ntzaqpi'ntzuntze', chij.
- ²⁹Atzunte Moyses xittzaq'we'n te: —Naq nb'ent wexe' ti'jxi' nintnam kjawil wiq'i'ne' nq'ob'e' twitz kya'j tu'n t-xi' nqanine' te Dyos Manb'aj. Oktzun kweb'elte saqb'aquntz ex q'anqyaq, tu'n teltnik'a qa te Dyos Manb'aju' tx'otx'.
- ³⁰Matxi' tz'el nnik'e' ti'ja ex kyi'ju' inche kawin tuk'i'la, na'mx tten tchi Dyos Manb'aj kyeye', chij.
- ³¹Majx kub' yajju' awal lino ex seb'ad, majx b'aj yajti qu'n aju' seb'ad akxi'xtoq in spiyin exju' tqan q'in sed akxtoq in b'echin.
- ³²Atzunju' triy exju' xpenul triy mixti' b'aj yajti qu'n yaj injawu'l kywi'.
- ³³Tetzunj tetz Moyses toju' nintnam tb'ajlenxi' yolin tuk'i'lju' nimaqkawil, jawtiq'i'n tq'ob' twitz kya'j ex kub'san te Qman Dyos. Textzunju' kmuj lu, we'ju' saqb'aqun tk'i' jb'al ex q'anqyaq.
- ³⁴Tetzunj tka'yinte nimaqkawil matxi'toq we'ju' jb'al tuk'i'l saqb'aqun ex mixtoqti' nkub'tl q'anqyaq, kub' tch'uḁsa'n jumajltib' kyuk'i'lqe'xi' nche kawin tuk'i'l.
- ³⁵Kub' tch'uḁsa'n tib'ju' nimaqkawil ex min e'etz ttzaqpi'n aj Israel kse'nx tma Qman Dyos te Moyses.

Ex 10

Yajb'il kyu'n ḁt'ikt'u'l

- ¹Tzaj tma'n Qman Dyos te Moyses: —Kutxi'ya twitzju' nimaqkawil, qu'n matxi' kub' nch'uḁsa'ne' tanmi kyuk'i'lju' inche kawin tuk'i'l, tu'ntzun kxi nye'k'u'ne' nimaq techlal inche b'ent wu'ne' kye,
- ²ex tu'n t-xi' ttx'olb'a'na kye tk'wala ex kyeju' tchmana aju' tu'me'l xkub'a' kyi'ju' aj Ejipt, exqe' techlal kub' nyek'u'ne' tuk'i'l ipumalj kxol. Tu'ntzun ja'lu k'elel kniky'e' qa ayine' Dyos Manb'aj, chij.

- ³Atzunte Moyses tuk'i'l Aaron e'xi' yolil twitz nimaqkawil ex xikyma'n te qa chi Qman Dyos janche k'uluna' aj Eb'rey kjalu: ¿Jtojtzun chinx tnima'na? Tzaqpinqe'xa ntaname' tu'n kyxi' k'ulul weye'.
- ⁴Qatzun minti' xe'x tzaqpi'na, najchi'j che tzaj nq'o'ne' xt'ikt'u'l toj tkyaqil Ejipt,
- ⁵kb'el noju' twitz tx'otx' kyu'n ex lay q'ancha'lixtel. Kb'ajel kwanju' ch'i'naqtl awal xb'aj kyejten tkub'lenxi' saqb'aqun, ex tkyaqilju' tze ati toj koj'b'il.
- ⁶Kb'ajil noj kyoju' tjaya kyu'n, toj kyja nche kawin tuk'i'la ex toj kyja twnaqila. ¡Aju' kb'ajel lu b'ajx kyila' tmana exqe' ojtxi' tchmana xe anq'in ojtxi'! chi Dyos Manb'aj, chechij te. Tb'ajlenxi'tzun yolin Moyses, etztzuntz toj tja nimaqkawil.
- ⁷Aye'tzu'n nche kawin tuk'i'l nimaqkawil xikyma'n te: —¿Ma kukx tyajun xjalju' qi'j? Najsam Dyos tchwinqlala nimaqkawil, tzaqpinqe'xju'ya xjal lu tu'n kyxi' k'ulul te Dyos Manb'aj Kydyos. ¿Ma na'mx teltnik'a ti'j Ejipt matxi' kub' b'o'lj? chechij te.
- ⁸Atzunte nimaqkawil e'tzaj ttxko'n jumajtlju' Moyses tuk'i'l Aaron ex xitma'n kye: —Kukyxi'ye' k'ulul te Dyos Manb'aj Kydyose', naq o'kx kymantze' weye' alkyeqe' che kxe'l, chij.
- ⁹Atzunte Moyses xittzaq'we'n: —Qo xe'le' kyuk'i'lxi' k'wal ex tijwnaq, e'qk'wale' ex e'qmyale' ex kyuk'i'lju' qrite' ex qwakyixe', qu'n jun ninq'ijte' lu te Dyos Manb'aj, chij.
- ¹⁰Atzunte nimaqkawil xittzaq'we'n: —¡Matxi' tz'el nniky'e' ti'ju' kyxime' myab'a'n! ¿Ma oktzun xe'lju' Dyos Manb'aj kyuk'i'le'? chechiloye' qa che elex ntzaqpi'ne' kyuk'i'lxi' kyk'wale'.
- ¹¹Se'nxi'xwitlo taq'wi. Oqe'kxkye' ichanqe'ye' che kxe'le' k'ulul te Dyos Manb'aj, qu'n ana'lo kyajb'ilju'ye', chij. Tchaq'tzun nimaqkawil tu'n kyetz iq'i'n twitz.
- ¹²Atzunte Dyos tzaj tma'n te Moyses: —Nuqpinxa tq'ob'a tib'aj Ejipt tu'n kyb'ju'l txqan xt'ikt'u'l ex tu'n tb'aj kywan tkyaqil awal toj Ejipt ex tkyaqilju' kyejniten tkub'lenxi' saqb'aqun, chij.
- ¹³Xi'tzun tnuqpi'n Moyses tq'ob' tib'aj Ejipt, ex tzaj jun nin kyq'iq' toj tjawetzq'ij tu'n Qman Dyos, b'aj jun q'ij tu'n ex jun qonik'an. Tetzunj qsqix te juntl q'ij, matxi'toq che b'ju'l txqan xt'ikt'u'l tu'n kyq'iq' ntzaj tjawetzq'ij,
- ¹⁴kub' noj tkyaqil Ejipt kyu'n, qu'n nimxi'xtoq kyajlal. B'ajxtoq tzik'a' ja'lu ojtxi' ex lay tzik' jumajtl ikyju'.
- ¹⁵Majxkub' noj twitz tx'otx' kyu'n, expe' mixti'x q'ancha'lixju' tx'otx', qu'n nimxi'xtoq kyajlal. B'aj kwan tkyaqil awal ex tkyaqil twitz tzeju' kyejten tkub'lenxi' saqb'aqun. Mixti'tlte cha'x tze ex cha'x k'ul kyejten toj koj'b'il toj tkyaqil Ejipt.

¹⁶Ch'intqantzun tchaq'ju' nimaqkawil tu'n kytzajtxko'n Moyses tuk'i'l Aaron, ex xitma'n kye: —Matxi' chin b'inchan ile' twitz Dyos Manb'aj Kydyose',

¹⁷atzu'n ja'lo nchin kub'sane' kyeye' tu'n tkub' kynajsa'ne' wile' teju' maj lu, che kub'sanqe'ye' wi'je' twitz Dyos Manb'aj tu'n telju' yajb'il nb'iyon lu, chij.

¹⁸Naqtzun nb'ent tetz Moyses twitzju' nimaqkawil, kub'ten na'l Dyos.

¹⁹Atzunte Qman Dyos tzajxi'x txqantl tipumal kyq'iq' tu'n, xitanjsa'ntlti'j tjawetzq'ij, eb'ajxtzun tiqa'ntl kyq'iq'ju' xt'ikt'u'l, e'pon tq'o'n toju' ninnjab' tok tb'i Kyeq Twitz. Mixti' juntl xt'ikt'u'l kyej toj Ejipt.

²⁰Atzunte Qman Dyos kub' tch'uḁsa'n tanmi nimaqkawil tu'n lalun che etz ttzaqpi'n aj Israel.

Tzaj ninqlolj te yajb'il

²¹Atzunte Qman Dyos tzaj tma'n te Moyses: —Nuqpinxa tq'ob'a twitz kya'j tu'ntzun tkub' qloljix b'a'nxi'x toj tkyaqil Ejipt, expe' majx che kjel takyeju' xjal tu'nju' qxopin, chij.

²²Xi'tzun tnuqpi'n Moyses tq'ob' twitz kya'j ex majxkub' qloljix b'a'nxi'x toj tkyaqil Ejipt,

²³oxe' q'ij mix-a'lo' jun xjal b'ent tka'yinte tb'esin, ex axtzu' e'kyaja' takye tu'n tpaju' qlolj. Atzu'n toj kyja aj Israel atitoq q'ij.

²⁴Tchaq'tzun nimaqkawil tu'n ttxkonjtz Moyses ex xitma'n te: —Kukyxi'ye' k'ulul teju' Dyos Manb'aj, kyiq'inqe'xe' kyk'wale', naqtzun o'kx lay che'x kyiq'i'nju'ye' krite' ex kwakyixe', chij te.

²⁵Atzunte Moyses xittzaq'we'n: —Lay, qu'n a pena'ta ktzajel q'onkye alu'mj tu'n kykub' qq'o'ne' te chojb'il tz'e'ysa'n te ninb'ilte Dyos Manb'aj Qdyose'.

²⁶Ex che kxe'l qiq'i'ne' qalune', mixti' tu'n tkyaj jun alu'mj, qu'n kyxol kjawila' qsk'o'ne' tu'n kyajb'en te ninb'ilte Dyos Manb'aj, qu'n mixti' b'i'n qu'ne' ja'lo titi' nojqelan qeye' ajqpone' tu'n tjaw qnimsa'ne' tb'i Dyos Manb'aj. Chij te.

²⁷Atzunte Qman Dyos kub' tch'uḁsa'n tanmi nimaqkawil tu'n lalun che etz ttzaqpi'n.

²⁸Xitzun tma'n nimaqkawil te Moyses: —Kutexa tza'lu. Lalun tzul jumajtla nk'etze' qu'n qama tzul jumajtla, atzun q'iju' kjapumel tib'aja, chij.

²⁹Atzunte Moyses xittzaq'we'n: —Ax tyola, lay wil jumajtl twitza, chij.

Ex 11

Tqanil tu'n kykyimu' tnejel k'wal

- ¹Tzaj tma'ntl Qman Dyos te Moyses: —Atix juntl yajb'il wu'ne' tib'aju' nimaqkawil ex kyib'aj aj Ejipt. Tib'ajxi'tzun ja'lu, myanoq o'kx che xe'ltzaqpi'ne' tu'n nimaqkawil. Qu'n aku'pe' k'eletz xla'jankyeye'.
- ²Atzun ja'lo q'manxa kye aj Israel, e'ichan ex qya, tu'n t-xikyqani'n ti'xti' q'anpwaq ex saqpwaq kye kyb'esin. Chi Dyos.
- ³Ojetoqtzun che ok aj Ejipt b'a'nwnaq tu'n Qman Dyos kye aj Israel. Kykyaqil aj Ejipt exqe' nche kawin tuk'i'l nimaqkawil, kyma qa ate Moyses jun xjal nim toklen.
- ⁴Atzunte Moyses xitma'n teju' nimaqkawil: —Chi Dyos Manb'aj kjalu: Chin elixe' tk'u'j aq'b'il kyxol kykyaqil aj Ejipt,
- ⁵che kyimelju' tnejel k'wa'lb'aj tojile kyja aj Ejipt, ktzajelx nej wu'ne' ti'j tnejel tk'wal nimaqkawil ju' nkawin, ex kpomil b'aj ti'j tnejel talju' qya majin naq'unan ti'j ab'j cheb'l triy. Ex ikx che kyimelju' tnejel kyal alu'mj.
- ⁶Kb'ajel oq'e'n ex sich' toj tkyaqil Ejipt tu'n k'ixk'oj, aj b'ajx tzik'a' junmaj ex lay b'aj jumajtl ikju', chi Dyos.
- ⁷Tu'ntzun telkynik'e' qa mya junx kyilwi aj Ejipt kyuk'i'l aj Israel wu'ne' ayine' Dyos Manb'aj, qu'n laype' chiyon jun tx'yan ti'j jun xjal mujqa ti'j jun alu'mj kyxol aj Israel. Chi Dyos.
- ⁸Kykyaqiltzu'n nche kawin tuk'i'la lu che b'ju'l nk'etze', che kb'el meje nwitz'e' majx kku'pumelju' kplaj twitz tx'otx' ex ktzajel kma'n weye': Kutexa kyuk'i'lxi'ju' xjal inche lepenje ti'ja, chiqe'lo weye'. Tb'ajlenxi'tzun ja'lu chin elextzuntze'. Chi Moyses teju' nimaqkawil. Ettzuzun Moyses twitzju' nimaqkawil, inxi'x tx'u'jin.
- ⁹Tzaj tma'ntl Qman Dyos te Moyses: —Che kxe'lxi' b'i'nkye' tu'n nimaqkawil tzmaxi'j ajkyb'inchet txqantl techlal wu'ne' toj Ejipt, chij.
- ¹⁰Tkyaqilju' techal lu eb'ent tu'n Moyses ex Aaron twitzju' nimaqkawil, atzunte Qman Dyos matxi'toq kub' tch'u'xsa'n tanmi nimaqkawil, qu'mtzun mixti' eb'je'tz ttzaqpi'n aj Israel toj Ejipt.

Ex 12

Q'ij te Tzaqpi'b'l

- ¹Yolin Qman Dyos kye Moyses ex Aaron toj Ejipt, tzaj tma'n kye:
- ²Nim toklenju' xjaw lu kyeye', qu'n a tnejel xjawju' te junjun ab'q'i.
- ³Kymanxju'ye' lu kye kykyaqil aj Israel: Toj tlajoji'n q'ij teju' xjaw lu, teyile junjunkye' ktzajel tiqi'n jun qpoj tman rit mujqa jun qpoj tman chib' te junjun ja xjal.

- ⁴Qatzun naqjite'x kyb'aju' xjal toj kyja, exqa lay che xkye tu'n tch'yetju' alu'mj, kche walju' tajaw ja junx kyuk'i'lju' tb'esin nqaku' tk'etz ti'j. Kb'ajil kysipa'n kyxol kse'nxju' kyajlal, ex kse'nxju' kb'ajel tu'n junjun.
- ⁵Aju' rit mujqa chib' te jun ab'q'iqe', tman ex mixti' ttzakajil,
- ⁶teyiletzun junjun aj Israel kb'el tjyo'npun tu'ntzun tkub' kyb'yo'n ajtok qale toj kyajlaljuj (14) tajlalju' xjaw lu.
- ⁷Atzu'n tchk'el alu'mj k'okyil kysun ti'j tqul tjpel kyja, ja che wala' ti'ju' alu'mj.
- ⁸Atzun qonik'anju' kche wal ti'ju' chib'j k'a'sa'n twitz q'aq' tuk'i'l itzaj k'a ex wab'j mixti' ttx'amal.
- ⁹Mixti' jun piñ chib'j kxel kych'yo'ne' cha'xwit mujqa tzq'ajsa'n toj ta'l. Tkyaqilju' tchib'jil exqe'ju' toj tk'u'j, tqan ex twi', ilti'j tu'n tk'a'sit twitz q'aq',
- ¹⁰ex mixti' tu'n tkyej kyk'u'ne' te juntl q'ij. Qatzun atix min xb'aj kyu'ne', ati tu'n tkub' ktz'e'ysa'ne' toj q'aq'.
- ¹¹Matxitoqtzun b'jo'k kyoksa'ne' kyxb'alune', e'kyxajab'e' ex tuk'i'lju' kytzeye' toj kyq'ob'e', che wanqe'tzuntze' ojql ti'ju' alu'mj, qu'n a Q'iju' Te Tzaqpib'l kyeye' wu'ne' ayine' ju' Dyos Manb'aj.
- ¹²Chin ik'ele' toju' qonik'an lu toj tkyaqil Ejipt, che kb'el nb'yo'ne' tnejel k'wa'lb'aj toj junjun ja, e'tnejel kyal alu'mj, ex ktzajel nq'o'ne' tz'e'ysb'il kywitz kydyos aj Ejipt, ayine' Dyos Manb'aj nchin q'mante.
- ¹³Aju' chik' a tajb'enju' tu'n tyek'u'nteju' kyjaye' ja tu'me'l ta'qeye'. Ajtzun wik'e' b'yolkye aj Ejipt, mix-a'lo' junkye' kkyimel, qu'n lwiyy kxel nka'yi'nju'ye' chik' tok ti'j tqul tjpel kyjaye' ex majx tqanku' chin ik'ele' tk'etz.
- ¹⁴Atzunju' q'ij lu ktzajel kna'ne' kukxju' ex kb'el kyik'sa'ne' tuk'i'l jun ninq'ij te ninb'ilweye'. Jun kawb'ilte' lu tu'n kyik'santeye' kukxju', ex tu'n kb'inchanteju' kyyajajile' che ul.
- ¹⁵Wuq q'ij kche wal wab'je' mixti' ttx'amal, qu'mtzun toj tnejel q'ij mixti' tu'n tten ttx'amal wab'j toj kyjaye'. Alkyetzunte mawan wab'j tuk'i'l ttx'amal toju' wuq q'ij lu, mixti' tu'n toktl tajlalju' tnam Israel.
- ¹⁶Toju' tnejel q'ij exju' twuqi'n q'ij kyb'u'yi' kyib'e' toj k'u'lb'il xjan. Mixti' tu'n kyaq'unane' kyoju' q'ij lu, naq o'kx tu'n tb'inchet kwaye' teyile junjun.
- ¹⁷Aju' tq'ij wab'j mixti' ttx'amal, ajun q'iju' tu'n tkub' kyik'sa'ne', qu'n a q'ij ja'lu xeb'je'tz wi'ne' toj Ejipt kykyaqile'. Jun kawb'ilte' tu'n kyik'santeye' kukxju', exqe' kyyajajile' che ul yajxi'tel.
- ¹⁸Kche wal wab'je' mixti' ttx'amal te qale toju' q'ij kyajlajoj (14) tajlal tnejel xjaw tu'n tpon b'aj te qale teju' q'ij junaq jun (21) tajlalju' xjaw lu.

- ¹⁹Wuq q'ij mixti' tu'n tten ttx'amal wab'j kyjaye'. Alkyetzunte mawan wab'j tuk'i'l ttx'amal, mixti' tu'n ttentl kyxol aj Israel, maskye jun najchaq xjal mujqa aj Israelx.
- ²⁰Qu'mtzun lalun txikywan wab'je' tuk'i'l ttx'amal. Jaxjaku' najlqe'ye', ati tu'n kywan wab'je' mixti' ttx'amal, chechiku'ye' kye, chi Dyos kye Moyses ex Aaron.
- ²¹Atzunte Moyses e'ttxokju' tijwnaq kyxol aj Israel ex tzaj tma'n kye: Kukyxi'ye' ex kyi'q'intze' jun qpoj tman rit mujqa jun tal chib' kxolju' ate' toj kyjaye', ex kb'yonku'ye' tu'ntzun tik'setju' Q'ij Te Tzaqpib'l.
- ²²Aju' chik' k'elel ti'j, kq'onku'xe' toj jun se'n tzma ex kb'inchantze' jun pchoj k'ul isopo. Kyak'sanku'xe' toju' chik' ex ksunktzuntze' ti'j tqul tjpel kyjaye'. Mix-a'lo' junkye' tu'n tetz toj tja na'mtoq qsqix.
- ²³Ajtzun tik' Qman Dyos k'ixb'salkye aj Ejipt tu'n kamik, k'okyil tka'yi'n chik' ti'j tjpel kyjaye', majxtzun tqanku' k'ik'eltz tk'etz kyjaye'. Lay taq'te Qman Dyos anb'il tu'n tokju' kamik kyjaye'.
- ²⁴Ilti'j tu'n t-xi' knima'nju'ye' chaq'b'il lu, exqe' kyyajajile' che ul yajxi'tel, qu'n kawb'ilte' tejumajx.
- ²⁵Ajtzun kyokxe' toju' tx'otx'ju' kxe'l tq'o'n Qman Dyos kyeye', kse'nxju' tzajni ttziya'n, kb'el kyik'sa'ne' ninq'ij lu kukxju'.
- ²⁶Ajtzun t-xi' qani'n kyeye' kyu'n kyk'wale': ¿Ti'tzun toklenju' ninq'ij lu?, Qa chechi.
- ²⁷Aye'tzunkye' a kytzaq'wenxju'ye': Jun chojb'ilte' lu nb'inchet te ninb'ilte' Qman Dyos toju' Tq'ij Tzaqpib'l, tej tik' k'ixb'salkye aj Ejipt tu'n kamik, ex majx tqanku' ik' ttziyile kyja aj Israel najlqe'toq toj Ejipt, ikytzu'n e'kleta' qwnaqilju'ye' chechiku'ye' kye, chi Moyses kye. E'kub'tzu'n meje aj Israel k'ulul twitz Qman Dyos, majx ku'pun kyplaj twitz tx'otx',
- ²⁸kyb'inchatzuntz kse'nxju' tma Qman Dyos te Moyses ex Aaron.

E'kyimu' tnejel k'wa'lb'aj

- ²⁹Tetzun tk'u'j aq'b'il ik' Qman Dyos tuk'i'l kamik b'yolkye kykyaqil tnejel k'wa'lb'aj kyxol aj Ejipt. Tzaj qex ti'ju' tnejel tk'wal nimaqkawil ntoq kawin, ex kyi'j tnejel kyk'walju' presi'nqe'toq ex ponb'aj kyi'ju' tnejel kyal alu'mj.
- ³⁰Atzunte nimaqkawil kyuk'i'lju' nche kawin tuk'i'l ex kykyaqil aj Ejipt e'jawe' teju' qonik'an lu, nim oq'e'n jaw toj tkyaqil Ejipt. Qu'n mixti' jun ja mixwitti' jun kyimni toj.
- ³¹Textzu'n qonik'an lu tchaq'ju' nimaqkawil tu'n kyxi' txokb'aj Moyses ex Aaron, ex xitma'n kye: —Kukyxi'ye' aj Israel, kypa'mil kyib'e' kyi'ju' nwnaqile'. Kukyxi'ye' k'ulul te Dyos Manb'aj kse'nx oje kymaye'.

³²Kyiq'inqe'xe' kyrite' ex kywakyixe' kse'nx kyqanb'etze'. Extzun che kub'sanqe'ye' wib'aje' twitz Dyos, chij.

³³Aye'tzu'n aj Ejipt oktilil kyu'n tu'n kyb'je'tzu' aj Israel ti'jxi' kytx'otx', qu'n kyxima qa oktoq che b'ajel kykyaqil.

³⁴Kykyaqiltzu'n aj Israel xikyiq'i'n tq'otjil kywa, na'mxtoq tku'x ttx'amal tuk'i'lxi' ja nxyuq'ita', b'ajkub' kyb'altz'i'n toj kyxb'alun ex b'jaw kyq'o'ntzuntz ti'j kyqul.

³⁵Ex xikyqani'n ti'xti' q'anpwaq, saqpwaq ex kyxb'alun kye aj Ejipt kse'nx tma Moyses kye.

³⁶Axte Dyos b'inchante tu'n kyq'onte aj Ejipt tu'n tkyaqil kyk'u'j tkyaqilxju' intoq xikyqani'n aj Israel kye, iktzun tu'me'l ja'lu eb'je'la' ti'xti' kyu'n aj Israel kye aj Ejipt.

E'b'je'tz aj Israel toj Ejipt

³⁷E'b'je'tztzun aj Israeltz toj Ramses tu'n kypon toju' najb'il Sukot, qapelo oxnaq o'lajmutx' (600,000) kyb'aju' ichan, ex mixti' e'okju' qya ex k'wal toj tajlal.

³⁸Nim wakx ex rit eb'je'tz kyiq'i'n, ex nim xjal mya aj Israel eb'je'tz kyuk'i'l.

³⁹Tu'ntzunju' xla'ja'n eb'je'tza' kyu'n aj Ejipt, mixti' ten anb'il kye tu'n kyb'inchante kywa. Kub' kyb'inha'n kywa muqin tu'nju' tq'otjil wab'j mixti' ttx'amal etz kyiq'in toj Ejipt.

⁴⁰Junk'al junaq lajoj (430) ab'q'i e'najan aj Israel toj Ejipt,

⁴¹tojxtzu'n q'ij tej tjapun junk'al junaq lajoj (430) ab'q'i, kykyaqilju' ttanam Dyos eb'je'tz toju' tx'otx' lu.

⁴²Tojtzu'n qonik'an lu, kub'ten Qman Dyos xq'uqilkye ttanam tu'n kyetz tiq'i'n toj Ejipt. A qonik'an ja'lu te Qman Dyos, jun qonik'an tu'n tjaw kynimsa'n aj Israel tb'i, ex kyu'nju' kyyajajil toj wiqi'n yajxi'tl.

Kawb'il tib'aju' Tq'ij Tzaqpib'l

⁴³Tzaj tma'n Qman Dyos kye Moyses ex Aaron: A kawb'il ja'lu ajtkub' kyik'sa'ne' Tq'ij Tzaqpib'l: Mix-a'lo' jun mya aj Israel tu'n tch'yon ti'ju' alu'mj te chojb'il,

⁴⁴atzu'n lq'o'n majen tu'n pwaq, qa okni techil ti'j tchib'jil, b'a'n tu'n tch'yon ti'j.

⁴⁵Aye'tzu'n najchaq xjal, qa naq nche b'et mujqa majin, mixti' tu'n kywan ti'ju' alu'mj.

⁴⁶Noq toj junx ja che wala' ti'j. Mixti' tu'n tetz kyi'n jun piñ tchib'jilju' alu'mj te chojb'il ti'jxi'ju' ja, ex mixti' tu'n ttoqet jun tb'aqil.

⁴⁷Kykyaqil aj Israel tu'n kyb'inchante ja'lu.

⁴⁸Qatzun ati jun xjal mya aj Eb'rey najli kyxole' tajb'il tu'n tik'santeju' Tq'ij Tzaqpib'l te ninb'ilweye' ayine' Dyos Manb'aj, tnejil ati tu'n tok techil ti'j tchib'jil kyuk'i'l kykyaqilju' ichan ate' toj tja, b'a'ntzun tu'n tik'santetzu', k'okiyiltzuntz kse'nqe' xjal nche itz'ji toju' tnam lu. Mix-a'lo' jun kch'yol ti'ju' alu'mj lu qa min tok techil ti'j tchib'jil.

⁴⁹Ax kawb'ilju' kb'inchetel kye xjal axtzu' itz'jna'qe' toju' tnam ex kye najchaq xjal najlqe' kyxole', chechiku'ye' kye, chi Dyos kye.

⁵⁰Kyb'inchatzu'n aj Israel kse'nx tchaq' Qman Dyos kye Moyses, ex Aaron.

⁵¹Textzu'n q'ij lu eb'je'tz tiq'i'n Qman Dyos aj Israel toj Ejipt, nk'u'n kyten toj tnejil'n.

Ex 13

¹Tzaj yolin Qman Dyos te Moyses ex tma:

²Xjansamqe'ju'ya tnejel k'wa'lb'aj, qu'n weqe'we' kykyaqil tnejel kyk'wal aj Israel, exqe' tnejel kyal alu'mj, chij.

³Xitzun tma'n Moyses kye tnam: Kyna'ntze' q'ij lu tej kyb'je'tz iq'i'ne' toj Ejipt tu'n Qman Dyos tuk'i'l nimitipumal, tej najlqe'toqe' atzu' te k'a'yi'nmajin. Qu'mtzun mixti' tu'n t-xikywane' wab'j tuk'i'l ttx'amal.

⁴Maqo etz ja'lo toju' xjaw Ab'ib'.

⁵Axtzun xjawju' lu, kb'el qik'sa'n ninq'ij nimaq toklen ajqpon tiq'i'n Qman Dyos toju' jun tb'anil tx'otx',aju' kytx'otx' aj Kanaan, itit, amorey, eb'ey ex jeb'usey ju' oje kyej ttziya'n kye ojtxi' qchman qa ktzajel tq'o'n qe.

⁶Wuq q'ij qo wal wab'j mixti' ttx'amal, tojtzu'n twuqi'n q'ij kb'el qik'sa'n jun ninq'ij te ninb'ilte Qman Dyos.

⁷Mixti' tu'n tten wab'j tuk'i'l ttx'amal toj tkyaqilju' qtanam toju' wuq q'ij te waj wab'j mixti' ttx'amal.

⁸Tojtzu'n q'ij lu kxelqma'n kye qk'wal: Nb'inchet ja'lu tu'nju' tb'incha Qman Dyos qeye' tej qetztiq'i'ne' Ejipt.

⁹Ex naku'j tok jun qechil ti'j qq'ob' mujqa ti'j qplaj, tu'n ttzaj qna'n qa ati tu'nt-xi qyoli'n tkawb'il Qman Dyos, qu'n ana'te etzq'inqe Ejipt tuk'i'l nimitipumal.

¹⁰Qu'mtzun ati tu'n tkub' qik'sa'n ninq'ij nim toklen lu, atl junjun ab'q'i tojxu' tajlal xjaw q'ma'ntl, qochiku' kye.

¹¹Ajqpon tiq'i'n Qman Dyos toj kytanam aj Kanaan, mujqa ajttzaj q'o'n tx'otx' qe kse'nx kyejni ttziya'n qe, ex kye ojtxi' qchman,

¹²kykyaqilju' tnejel qk'wal q'a exqe' tnejel kal qalu'n tmanqe' ati tu'n t-xi' qq'o'n te Qman Dyos, qu'n te Dyos qe'.

¹³Atzunju' tnejel tal b'ur ati tu'n t-xiq'et jun rit mujqa jun chib' te t-xel, qatzun minti' xxiq'et t-xel, ati tu'n tel qtoqi'n tqulju' b'ur. Ex ati tu'n t-xi' qq'o'n jun oyaj te t-xelju' tnejel qk'wal,

¹⁴Qatzun matxi kyqani'n kyk'wale' kyeye' toju' tq'ijlalil tzul: ¿Ti'tzu'n toklen ja'lu?, qa chechi, kxel kytzaq'we'ne' kye kjalu: O'etz tiq'i'ne' Qman Dyos toj Ejipt tuk'i'l nimitpumal, janajlqo'toqe' toj yajb'il.

¹⁵Tej tkub' tch'uḡsa'ntib'u' nimaqkawil tu'n miqo' etza' ttzaqpi'ne', e'kub'tb'yo'n Qman Dyos tnejel kyk'wal aj Ejipt, ex kykyaqil tnejel kyal alu'mj; qu'mtzun nche'x qq'o'ne' tnejel kyal alu'mj tmanqe' te Qman Dyos, ex inxiqq'o'ne' jun oyaj te t-xel tnejel qk'wale', chechiku'ye' kye.

¹⁶Qu'mtzun kjelju' chaq'b'il lu naku'j kyechele' ti'j kyq'ob'e' mujqa ti'j kyplaje', tu'ntzun ttzaj kynane' qa o'etz tiq'i'n Qman Dyos toj Ejipt tuk'i'l nim ipumal, chi Moyses kye.

Tnej muj ex tnej q'aq'

¹⁷Tej kyetz tzaqpi'n aj Israel tu'n nimaqkawil, mixti' e'xitiq'i'n Qman Dyos toju' b'e inik' toj kyt'otx' pilistey nqaku'toqch'i'ntl kye, qu'n kub' t-xima'n: tu'n lalun tz'anjtzi'ti'j kyk'u'ju' tnam ajkyka'yinteju' q'oj ex tu'n mitz'anja'tl kyi'j Ejipt, chij.

¹⁸Qu'mtzun e'xitiq'in Qman Dyos q'ol welt toju' b'e toj chq'ajlaj inpon ttzi Ninnjab' Kyeq tb'i. Nk'u'mile kten aj Israel toj tneji'n tej kyb'je'tz.

¹⁹Atzunte Moyses xitiq'i'n tb'aqil Jse, qu'n tb'inha Jse tu'n kytziyanteju' ttzik te tu'n tetz kyiq'i'n tb'aqil toj Ejipt. Ex kyejtma'n kye: Tzulte Qman Dyos onilkyeye', ajtzun tul a kyb'inchaye' xtalb'il tu'n t-xikyiq'i'ne' nb'aqile' ex lalun kyej kyq'o'ne' toj Ejipt, chij.

²⁰Aye'tzu'n aj Israel e'ik'b'et toj Sukot, ex e'pon Etam, ja inxa' qeya' chq'ajlaj, ex e'kyajten jte' q'ij atzu'.

²¹Intoq b'et Qman Dyos kyuk'i'l te q'ijtl toj jun tnej muj yek'ulte kyb'e; atzu'n te qonik'an toj jun tqan q'aq' nimin spik'b'alte toj kyb'e. Qu'mtzun eb'et q'ijtl ex qonik'an kyuk'i'l,

²²Nejlitoqju' muj kwitzte q'ijtl, atzunju' q'aq' te qonik'an.

Ex 14

Eb'jik'x aj Israel toju' Ninnjab' Kyeq tb'i

¹Yolin Qman Dyos tuk'i'l Moyses ex tma:

²Q'manxa kye aj Israel tu'n tanjtl kyi'j ex tu'n kpon tpen Pi-ayrot ju' ati kyxol Mikdol tuk'i'lju' ninnjab', twitz B'aal-sepon, atzuntzu' kche tenb'ela' jte' q'ij nqayin ttzi ninnjab',

- ³tu'ntzun tkub' t-xima'nju' nimaqkawil toj Ejipt kjalu: Minkanekye' aj Israel toj kwitz jatu'n kyxa'. Matxi' che kyej maqli toj chq'ajlaj, chilo.
- ⁴Ayintzunwe' kb'el nch'uḁsa'ne' tanmi nimaqkawil tu'ntzun t-xilpe knol kyeye', oktzun nyek'u' wipumaltzu'ye' ti'j ex kyij' t-xjal te q'oj, tu'ntzun tel kniky' aj Ejipt qa ayine' Dyos Manb'aj, chij. Aye'tzu'n aj Israel kyb'inha ikju'.
- ⁵Pontzun tqanil te nimaqkawil toj Ejipt qa matxi'toq che b'aj oq aj Israel. Jawtzun ti'ntib'tz kyuk'i'lju' nche kawin tuk'i'l ex kyma kyxolx: ¿Se'n taq'wi ḁe ex qtzapqi'n aj Israel ex lay che ajb'entl qe? chechij.
- ⁶Tchaq'tzun nimaqkawil tu'n kyb'aj b'inha'n kytenju' tkarwaj te q'oj, ex eb'ajx tiq'i'n t-xjal te q'oj.
- ⁷E'b'ajx tiq'i'n tkyaqil karwaj ate'toq Ejipt, kyxoltzu'n ja'lu junk'al lajnaqaq (600) karwaj tb'anilqexi'x, ex junjun nejenel toj junjun karwaj.
- ⁸Kub' tch'uḁsa'n Qman Dyos tanmiju' nimaqkawil tu'n kyxi' knolkye aj Israel maskyep' matxi'toq kyilju' tipumal Qman Dyos tej kyetz.
- ⁹Kykyaqilju' xjal aj Ejipt te q'oj eb'ajxlpe knolkye aj Israel toj karwaj ex ti'j chej, kub'tzun kyij' aj Israel kyu'n tzi ninnjab' nqayin tk'etz Pi-ayrot twitzxi' B'aal-sepon ja e'kub'tena'.
- ¹⁰Tetzunj kyka'yi'nte aj Israel kxi'toq tponju' nimaqkawil kyuk'i'lju' t-xjal q'ojil kyij', ojexi'x che b'ajxob' ex xikqani'n o'nb'il te Qman Dyos.
- ¹¹Xikma'ntzuntz te Moyses: —¿Ma mixtoqtzunti' muqb'il Ejipt tu'nju' xqo etztiq'i'na ex tu'n kyej kyime' toj chq'ajlaj? Ma axi'xtzun xtb'inchaju'ya qeye' ¿Tiqu'n xqo etza' tiq'i'na toj tx'otx' Ejipt?
- ¹²Xina' qma'ne' teya Ejipt: Qo tzaqpinkja tu'n qaq'unane' kye aj Ejipt ¿Ate b'a'n tu'n qkyeje' te tmajen nimaqkawil kyetwitz tu'n qkyeje' kyime' toj chq'ajlaj! Qo chije' teya, chechij.
- ¹³Atzunte Moyses xittzaq'we'n kye kjalu: —Lalun che xob'e', qek kyk'u'je' ti'j Qman Dyos, kyla'tzuntze' titi' ktb'inha' tu'n qklet, qu'n o'kx ja'lo k'okyil qka'yi'n kywitz aj Ejipt, milo najchi'j tu'n kyok qka'yi'ntl.
- ¹⁴Lalun b'ajx kyk'u'je' ti'j, qu'n ate Qman Dyos kq'ojil te kyxele', chij.
- ¹⁵Tzajtzun tma'n Qman Dyos te Moyses: —¿Tiqu'n ntzaj tqani'na o'nb'ila weye'? ¿Q'manxa kye aj Israel tu'n t-xikyljo'n kyb'e'!
- ¹⁶Atzunta iq'i'nktza ttzeya ex nuqpinxa tq'ob'a tib'aj ninnjab' ex aq'punku'ya a' toj kab'e' tu'ntzun kyb'jik'x aj Israel toj tzqij.
- ¹⁷Kb'el nch'uḁsa'ne' kyanmi aj Ejipt tu'n kyb'jik'xlpe kyij'e'; atzuntzu' kxe'la nyek'u'na'ye' wipumale' ti'ju' nimaqkawil ex kyij' t-xjal te q'oj, kyij' tkarwaj ex kyij' tchej.

- 18**Ajtzun t-xinyek'u'ne' wipumale' ti'ju' nimaqkawil ex kyi'j tkarwaj ex tchej, k'elil kynik' aj Ejipt qa ayine' Dyos Manb'aj, chi Dyos te.
- 19**Tojtzun kmuj lu kych'ixpu kytenju' tanjl Dyos exju' muj nejlitoq kywitz aj Israel, xi'e'xa'tentl kytze'lkyi'j.
- 20**Qu'mtzun kyej tenju' tnej muj kxol aj Ejipt kyuk'i'l aj Israel; tojtzun jatoq ta'qe' aj Ejipt kub' qloljix muj, atzu'n toju' plaj kyu'mel aj Israel spik'untoq. Qu'mtzun min kub'kyi'j aj Israel kyu'n aj Ejipt toju' qonik'an lu.
- 21**Xitzun tnuqpi'n Moyses tq'ob' tib'aj ninnjab' ex tzaj jun nin kyq'iq' tu'n Qman Dyos toj tjawetzq'ij, b'aj qonik'an tu'n, ex kub' tkab'sa'n ninnjab'. Ikytzu'n kyeja' jun tznij tx'otx' tzqij toj ninnjab' tu'n Qman Dyos,
- 22**toj tzqij eb'jik'xa' aj Israel kyxol kab'e' tnej a' naku'j tapi, jun toj knayaj ex juntl toj kyb'a'nq'ob'.
- 23**Kykyaqilju' tchej ex tkarwaj nimaqkawil aj Ejipt eb'jo'kx lpe knolkye aj Israel ex eb'jo'kpun toj nky'ajchaq ninnjab';
- 24**tetzun b'a'n prim tzaj ka'yin Qman Dyos toju' jun tnej q'aq' ex muj kyib'aju' xjal q'ojil te Ejipt, ex tzaj tq'o'n jun xitb'il kxol;
- 25**kub' t-xitu'n ttulil kykarwaj tu'n lalun che b'et ojql. Kymatzun aj Ejipttz: — Qo'qe' oq kywitz aj Israel, qu'n nkolon Dyos Manb'aj kyi'j ex nq'ojin qi'j, chechij.
- 26**Atzunte Qman Dyos tzaj tma'n te Moyses: —Nuqpinxa tq'ob'a tib'aj ninnjab' tu'n tanjtzti'ju' a', tu'ntzun kykyej muqli aj Ejipt kyuk'i'lxix' kykarwaj ex kychej, chij.
- 27**Xitzun tnuqpi'n Moyses tq'ob' tib'aj ninnjab', tetzunj qsqix anjtzti'ju' a' kse'nxttoqju' tten. Tetzunj kyoq toqu' aj Ejipt, axtzu' eb'jo'ka' takpuj ti'ju' a', e'kyaj mulq'ajtzuntz toj ninnjab' tu'n Qman Dyos.
- 28**Tej tanjtztliti'ju' a' kse'nxju' tten, e'kyaj mulq'aju' karwaj, e'chej ex kykyaqilju' xjal te q'oj eb'ajxlpe knolkye aj Israel. Mix-a'lo' jun t-xjal nimaqkawil te q'oj kyej anq'in.
- 29**Aye'tzunkye' aj Israel eb'ji'kx toj ninnjab' tzqij kyb'e kyxol kab'e' tnej a' naku'j tapi, jun toj kyb'a'nq'ob' ex juntl toj kynayaj.
- 30**Ikytzu'n e'tkola' Qman Dyos aj Israel toj kyq'ob' aj Ejipt toju' q'ij lu. Aye'tzu'n aj Israel e'kyilju' aj Ejipt kyimniqe'tl matxi'toq che etz xon ttziyile ninnjab'.
- 31**Tetzunj kyka'yi'nte aj Israel tipumal Qman Dyos matxi'toq tb'incha kyi'j aj Ejipt, e'nimantzuntz te Qman Dyos, okqe kyk'u'j ti'j ex ti'j Moyses ju' tmajen.

Ex 15

Tb'itz Moyses

- ¹Xitzun kyb'itza'n Moyses kyuk'i'l aj Israel jun b'itz te ninb'il tb'i Qman Dyos kjalu: Kqo b'itzal te ninb'ilte Qman Dyos, tu'nju' jun kanb'ab'l tb'anilxi'x, tu'nju' mache kyej tmulq'i'n chej exqe' xjal te q'oj toj ninnjab'.
- ²Ate Qman Dyos qipumal, kolb'ilqe ex Qdyos, qu'mtzun qo b'itzal te, kjawil qnimsa'n, qu'n nimte toklen ex ate Kydyos qman.
- ³Ate Qman Dyos jun nimaq q'ojil ex a tb'iju', ¡Dyos Manb'aj!
- ⁴E'kyaj tmulq'i'n Qman Dyos karwaj exqe' t-xjal nimaqkawil te q'oj toj ninnjab'. ¡E b'aj kyej jaq'wiju' nimaq nejenel kye t-xjal te q'oj toj Ninnjab' Kyeq tb'i!
- ⁵E'ku'pun tz'aq t-xe a' naku'j ab'jqe' majx e'kyaj mulq'aj toj ninnjab'.
- ⁶¡Qman Dyos!, tu'nju' tb'a'nq'ob'a nimpumal ex nim toklen xe kub'a' t-xitu'nju'ya ajq'oj.
- ⁷Tu'nju' tipumala mache kub' t-xitu'nju'ya xjaw kyiq'i'n kyib' ti'ja; tej saj ttx'u'jila kyib'aj, macheb'aj naku'j ttxa triy tu'n q'aq'.
- ⁸Tu'nju' tipumal t-xewa majx mab'jaw tb'u'yi'ntib'ju' a', b'jaw kb'u'yi'n kyib'ju' ttolob' ninnjab' naku'j tapi; ¡mixti' yukchitl ninnjab' nim t-xe toj nky'ajchaq!
- ⁹Matxi'toq kub' kyxima'n ajq'oj kjalu: Qo xe'l lpe kyij tzmax ajtkub'kyij qu'n, ex kxe'l qsipa'nju' k'elil qi'q'i'n kye tzmaxij ajtqe qk'u'j. Kjawitz qi'n qk'u'xtx'e'nb'il qq'ob'ku' kb'el b'yo'nkye. Chechij.
- ¹⁰Tetzunj saj tq'o'na kq'iq' majx xe kyej mulq'aj toj ninnjab'; mache ku'pun tz'aq naku'j ab'j plomqe' t-xeju' ninnjab' nim tipumal.
- ¹¹¡Qman Dyos! ¡Mixti' juntl dyos kse'n aya! ¡Mixti' juntl xjan ex nim toklen kse'n aya! ¡Inche b'ent nim ti'xti' tu'na tb'anilqexi'x ex xob'ajilqe'! ¡Qu'mtzun o'kxta b'a'n tu'n tjaw nimeta!
- ¹²¡Matyek'u'ya tipumala; ex majx xe'x tjaq' tx'otx'!
- ¹³Tu'n tk'u'jlalila nejliya twitzju' tnam xtkola; ex tu'nju' tipumala xi' kxitiq'i'na toju' tjaya xjan.
- ¹⁴Kche lu'lulju' nimaqtnam ajkyb'inte, kb'ajel kytoli'nkyib'ju' pilistey tu'n k'ixk'oj,
- ¹⁵Che kb'el numju' nejenel toj Edom, exqe' nejenel toj Moab' che lu'lul tu'n kxob'il, kykyaqil aj Kanaan che b'elnumj tu'n kyxob'il.
- ¹⁶Qman Dyos, ¡tzajxwit txqan xob'ajil kyij! ¡che kyajxwit skanix tu'nju' tipumal tq'ob'a, tzmax ajtik'ju' ttanama jaw t-sk'o'na!
- ¹⁷Qman Dyos, qo tiq'inxajal twi'ju' witz xjan teya, toju' najb'il jawni t-sk'o'na jatu'n tnajana'ya, toju' ja xjan kub' tb'inja'na tu'n tq'ob'a.
- ¹⁸¡Ate Qman Dyos nkawin tejumajx! chechij toju' kb'itz.

Tb'itz Mariy

¹⁹Tej kyb'jo'kx tkarwaj nimaqkawil aj Ejipt exqe' tchej toj ninnjab', tzaj ttzaqpi'n Qman Dyos a' kyib'aj, aye'tzunkye' aj Israel tzqiju' kyb'e tej kyb'jik'x toj ninnjab' ex e'jlajin.

²⁰Atzunte Mariy t-sanjelal Dyos, tanab' Aaron, tzaj tiq'i'n jun b'o's tanb'or, kykyaqiltzu'n qya eb'jo'k lpe ti'j, nche b'ixin ex nche chinb'anxi' ktabn'or.

²¹Atzunte Mariy intoq xitb'itza'n kye: Che b'itzan qe'ye' te ninb'ilte Qman Dyos, tu'nju' jun kanb'ab'l tb'anilxi'x tej kb'aj kyej tmulq'i'nju' chej exqe' xjal te q'oj toj ninnjab', chij.

K'a a'

²²Xitma'n Moyses kye aj Israel tu'n kyb'jik' b'et ttzi Ninnjab' Kyeq tb'i. Qu'mtzun xi' e'xa' toj chq'ajlaj Xur tb'i, oxe' q'ij eb'et toj, ex mixti' knet a' kyu'n.

²³Tetzunj kypon toju' tx'otx' Mara tb'i, min b'ent t-xi' kyk'wa'nju' a' atitoq atzu', qu'n majxtoq k'a. Qu'mtzun okkyq'o'n tb'iju' tx'otx' lu, Mara.

²⁴Aye'tzu'n xjal e'aq'wi yolil ti'j Moyses, ex intoq kma'n: ¿Titi'tzu'n kxel qk'wa'n ja'lo? chechij.

²⁵Kub'santzun Moyses tz twitz Qman Dyos, atzunte Qman Dyos tzaj tyek'u'n junwi' tze te. Ku'xtzun tq'o'n Moyses tze lu toj a', atzunju' a' kub' chi'yix. Atzuntzu' e'kub'a' tq'o'n Qman Dyos toj joyb'ilkyi'j, ex e'tzaj q'o'n kawb'il ex nuk'b'il kye kse'n tu'me'l tu'n kyanq'ina'.

²⁶Ex tzaj tma'n kye: Qama kub' kyb'i'nju'ye' kxe'l nma'ne' kyeye', ayine' Dyos Manb'aj nche ajb'ene' weye', exqa makyb'inchaju'ye' nchin tzalaje' ti'j, tu'n kyxikyb'i'ne' nchaq'b'ile' ex tu'n kyjapun nkawb'ile' kyu'ne', lay tzaj nq'o'ne' yajb'il kyib'aje' kse'nqe' e'tzaj nq'o'ne' kyib'aj aj Ejipt, qu'n ayine' Dyos Manb'aj q'anal kyeye', chij.

²⁷E'pontzuntz Elim ja ta'toq kab'lajoj (12) t-xiklil a' ex oxnaq lajoj (70) tqan tut, atzuntzu' e'kub'tena' jata'qe'ju' a' lu.

Ex 16

Tzaj tq'o'n Dyos mana

¹Kykyaqil aj Israel eb'je'tz toj Elim ex e'pon toj chq'ajlaj Sin, ju' ati kyxol Elim tuk'i'l Sinayi, toju' q'ij o'lajoj teju' tkab' xjaw kb'je'tzlenxi' Ejipt.

²Kykyaqiltzunju' xjal e'jaw wulj ti'j Moyses ex ti'j Aaron toj chq'ajlaj.

³Intoq kyma'n kye: —¡Maswitlo b'a'n xqo' kyime' toj Ejipt tu'n Qman Dyos! Qu'n ate' chix intoq qokub' qeye' wal b'a'nxi'x ti'j junjun k'wil chib'j, aye'tzunkye' maqotzaj kyine' toj chq'ajlaj naq tu'n qkyime' tu'n we'yaj qkyaqile', chechij.

- ⁴Tzajtzun tma'n Qman Dyos te Moyses: —Ktzajel nq'o'ne' kywa twitz kya'j kse'n jbal. Kykyaqiltzu'n xjal che elix b'uyilte atl junjun q'ij, o'kx kjawil kyb'u'yi'nju' kb'ajel kyu'n te junjun q'ij. Qu'n wajb'ile' tu'n nka'yinteye' alkye kxe'l nimanteju' nchaq'b'ile' ex alkye lay txitnima'n.
- ⁵Tojtzun twaqaqi'n q'ij, naqa xe etz b'uyilteju' kwa kxe'l kyi'q'i'n kyja, kjawil kb'u'yi'n kab'e' kyinju' kse'n injaw kb'u'yi'n atl junjun q'ij, chij te.
- ⁶Xitzun kyma'n Moyses ex Aaron kye aj Israel: —K'elil kyniky'e' teju' qale ja'lo, qa a Qman Dyos setz q'inkyeye' toj Ejipt,
- ⁷tetzun prim kkyla'ye' tipumal Qman Dyos, qu'n matxi' tb'i qa nche yoline' ti'j. Yajtzunqe', ¿alkyeqo'ye' toj kywitze' tu'nju' nche wuljneye' qi'je'? chechij.
- ⁸Xitma'ntl Moyses kye: —Ktzajel q'o'n kychi'ye' teju' qale ja'lo tu'n Qman Dyos, ex ktzajel tq'o'n kywaye' nim te prim, qu'n matxi' tb'i Qman Dyos nche yoline' myab'a'n ti'j. ¿Alkyeqo'tzune' toj kywitze'? Mya qi'jqe' nche wulina'ye', ti'jku'te' Qman Dyos nche wulina'ye', chij.
- ⁹Xitzun tma'ntl Moyses te Aaron: —Q'manxa kye kykyaqil aj Israel tu'n kytzaj lq'e twitz Qman Dyos, qu'n matxi' tb'iju' kyyol myab'a'n ti'j.
- ¹⁰Tojtzun kmuj intoq yolin Aaron kye aj Israel, kykyaqil eb'ajx ka'jin toj chq'ajlaj, ex kub' tyek'u'n Qman Dyos tajwalil toj jun muj.
- ¹¹Tzajtzun yolin Qman Dyos te Moyses ex tma:
- ¹²—Matxi' nb'iju'ye' nkywuljne'n aj Israel. Yolintzuna kyuk'i'l ex q'manxa kye: Che ch'yol chib'je' ajtok qale, atzu'n te prim che wal wab'je' ex che nojele' b'a'nxi'x. K'eleltzun kyniky'tze' qa ayine' Dyos Manb'aj Kydyose'.
- ¹³Textzu'n qale lu eb'ju'l txqan tz'chin, ex kub' noj ti'jile kyja aj Israel kyu'n, atzu'n te prim b'aj noj twitz tx'otx' tu'n ta'l che'w ti'jileju' kyja.
- ¹⁴Tetzun tkub' naju' ta'l che'w, kyej q'ancha'lix txqan tb'anilxi'x naku'j txun che'w toju' chq'ajlaj.
- ¹⁵Aye'tzu'n aj Israel tej kylonte, mixtoqnati' kyojtzqi'n, kyma kyxolx: ¿Ti'tzunte' lu? chechij. Atzunte Moyses xitma'n kye: —Kywa kye'ye' lu te k'a'chb'il kyeye' saj tq'o'n Qman Dyos.
- ¹⁶Ex a nuk'b'il ja'lu saj tq'o'n Qman Dyos: Kyiq'inktze' teyle junjun axi'x jni' nojqelan tu'n twante ex kse'nx kb'aje' toj kyjaye', kyiq'inktze' kab'e' malb'il te junjun, chij.
- ¹⁷Kyb'inchatzu'n aj Israel ikju'. Ate' junjun nim jawkyiq'i'n, atzun junjuntl naq ch'i'naq,

- 18**kse'nxju' malb'il kyejni q'ma'n; mya miwtjun b'aj tu'nju' jawtiq'i'n nim, ex miwtjun kanun teju' naqch'i'n jawtiq'i'n. Teyile junjun jawtiq'i'n kse'nx inojqelan te tu'n twante.
- 19**Xitzun tma'ntl Moyses kye: —Lalun kyej kyklo'ne' te juntl q'ij, chij.
- 20**Ate'tzun junjun mixti' xikb'i'nju' tyol Moyses, qu'n kyej kyklo'n te juntl q'ij; atzunju' kyej kyklo'n, jawb'ent xchuq' toj ex kub' tzuwix. Atzunte Moyses tzaj ttx'u'jil kyij.
- 21**Tkyaqiltzun prim teyile junjun njaw tb'u'yi'n kse'nxju' kb'ajel tu'n, qu'n aj tmoq'ti q'ij tkyaqil ja'lu inkub' niwj.
- 22**Tojtzunju' twaqaqi'n q'ij jaw kb'u'yi'n kab'e' kyunju', mujqa kyaje' malb'il teyile junjun; aye'tzu'n nejenel toju' tnam eb'ajx q'malte te Moyses,
- 23**atzunte Moyses xitma'n kye: —Anatzun oje tma Qman Dyosu'. Najchi'j q'ij te obj'il te ninb'ilte Qman Dyos. Aju' ati tu'n kb'inchanteye' kb'inchame' ja'lo, exju' ati tu'n ktzq'ajsanteye' ktzq'ajsame', atzunju' lay b'aj kyu'ne' kyk'u'nxe' te nachij, chij.
- 24**Iktzu'n kse'nxju' tma Moyses kye, aju' min b'aj kyu'n kyej kyk'u'n te juntl q'ij, min kub' tzuwix ex min jawb'ent xchuq' toj.
- 25**Xitzun tma'n Moyses kye: —Kwanxtzune' ja'lo, qu'n a q'iju' te obj'il te ninb'ilte Qman Dyos. Qu'n mixti'te wab'j k'okyil yal kyu'ne' toj koj'b'il te q'ij ja'lo.
- 26**Waaq q'ij b'a'n tu'n tjaw kb'u'yi'ne', tojtzunju' twuqi'n q'ij mixti'te k'okyil yal kyu'ne', qu'n a q'iju' te obj'il, chij.
- 27**Ate'tzun junjun eb'je'x b'uyilte toju' twuqi'n q'ij ex mixti'te knet kyu'n.
- 28**Atzunte Qman Dyos tzaj tma'n te Moyses: —¿Jtoj japunju' nchaq'b'ile' kyu'ne' exqe' nxnaq'tzb'ile'?
- 29**Kyximankupe'ye', ayine' Dyos Manb'aj, nxinq'o'ne' jun q'ij te obj'il kyeye', qu'mtzun nxinq'o'ne' kywaye' te kab'e' q'ij toju' tqaqi'n q'ij. Qu'mtzun teyile junjun ati tu'n tkub'ten toj tja ex mixti' tu'n tetz toju' twuqi'n q'ij, chi Qman Dyos.
- 30**Aye'tzu'n xjal e'ojlan toju' twuqi'n q'ij.
- 31**Aju' intoq jaw kyb'u'yi'n aj Israel okkyq'o'n tb'i, mana. Saq ka'yi'n kse'n tijajil kulantr ex majxtoq chi' kse'n muqin ch'i'li'n tuk'i'l ta'lkab'.
- 32**Xitzun tma'n Moyses kye: —A chaq'b'il ja'lu tu'n Qman Dyos: Kynoj'sanku'ye' kab'e' malb'il tu'n mana, ex kyk'u'nxe' te yek'b'il kyeju' kyyajajile' che itz'jel yajxi'tel, tu'ntzun kyka'yinteju' wab'j xxinq'o'ne' kyeye' toj chq'ajlaj tej xe etz wiq'i'ne' toj Ejipt, chi Qman Dyos, chij.

³³Ex xitma'n te Aaron: —Q'intza jun k'wil, q'onku'xa kab'e' mlon mana toj, q'onku'tzuntza twitz Qman Dyos, tu'ntzun t-xik'u'yit kyeju' qyajajil che ul itz'ji yajxi'tel, chij te.

³⁴Ikytzu'n kse'nxju' tchaq' Qman Dyos te Moyses, kub' tq'o'n Aaron ju' k'wil twitzju' kax k'ub'lteju' yol kyejni b'entti'j, tu'n t-xik'u'yit.

³⁵Kab'naq (40) ab'q'i e'wan aj Israel ti'ju' mana ex kyej tu'n kwante tzmaxi'j kypon toju' tx'otx' najlqe' xjal toj; mujqa ttziju' nqach te Kanaan.

³⁶(Aju' komer tlajoji'n tnej te jun epa.)

Ex 17

Etz a' toj pik

(Nm 20.1-13)

¹Kykyaqil aj Israel eb'jik' b'et toj chq'ajlaj Sin, ex xikljo'n kb'e ch'i'naq kxi' kse'nxju' tma Qman Dyos kye. Atzu' e'kub'a' ten toj tx'otx' Repidim; mixtoqtzunti' a' te kyk'wa'ju' tnam.

²Qu'mtzun e'aq'wi q'ojil ti'j Moyses ex kma: —¿Q'ontza qk'wa'ye' a! chechij. Atzunte Moyses xittzaq'we'n: —¿Tiqu'n inche wulinaye' wi'je'? ¿Titiqu'n inkub' kq'o'ne' joyb'ilti'j Qman Dyos? chij kye.

³Aye'tzunju' tnam intoq che k'wajti ex intoq che wulink ti'j Moyses. Intoq kma'n: —¿Tiqu'n xqo etza' ti'na Ejipt? ¿Manoqx tu'nqkub' tb'yo'na tu'n k'waj kyuk'i'l qk'wale' ex e'qalune'? chechij.

⁴Atzunte Moyses kub'san twitz Qman Dyos ex tma: —¿Titi' knse'ye' kyuk'i'lju' xjal lu? ¿Noq ch'i'naqxtl min chin kub'a' kyb'yo'ne' tu'n ab'j! chij.

⁵Atzunte Qman Dyos tzaj ttzaq'we'n te: —Nejku'ya kywitzju' tnam lu ex k'lenqe'xa jte' tijwnaq kyxol aj Israel tuk'i'la. Iq'inxa ttzeya ajb'en tu'na junb'ilte nin a', kutxi'tzuntza.

⁶Chin ayole' teya tib'aju' pik Oreb'. Ajtzun toktjuma'na pik, k'elitz a' toj te kyk'wa'ju' tnam, chij. Tb'inchatzun Moysesitz ikyju' kywitzju' tijwnaq kyxol aj Israel.

⁷Oktzun tq'o'n tb'iju' najb'il lu, Merib'a, qu'n matxi'toq che b'ajwulju' aj Israel ti'j ex oktq'o'n tb'i Masa, tu'nju' kyjoyti'j Qman Dyos tej kymante: ¿Ma atitzunlo Qman Dyos quk'i'l mujqa mix-a'lo'? chechij.

E'q'ojin aj Israel kyuk'i'l aj Amalek

⁸E' b'ajx amalek toj Repidim q'ojil kyuk'i'l aj Israel.

⁹Xitzun tma'n Moyses te Joswe: —Sk'onqe'ktza ichan ex kutxi'ya q'ojil kyuk'i'l amalek. Ayintzunwe' kchin jawixe' twi' witz najchi'j tuk'i'lju' ttze Dyos toj nq'ob'e', chij.

¹⁰Atzunte Joswe tb'inch'a kse'nxju' tchaq' Moyses te, etztzuntz q'ojil kyuk'i'l amalek. Aye'tzunkye Moyses, Aaron ex Ur e' jawx twi' witz.

¹¹Ajtjaw tiq'i'n Moyses tq'ob' aye' aj Israel intoq che kanb'an; ajtzun tkub' tiq'i'n, aye' aj Amalek nche kanb'an.

¹²Intoztzun che sikti tq'ob' Moyses, qu'mtzun tzaj kyiq'i'n jun ab'j tu'n tkub' qe Moyses tib'aj; aye'tzunkye' Aaron tuk'i'l Ur e'okten tzyulkye tq'ob' Moyses, junjun toj junjun ttx'u'k. Ikytzu'n tena' tq'ob' Moyses jawl tzmaji'j tex q'ij.

¹³Ex kub'kyi'j amalek tu'n Joswe tu'n k'u'xtx'e'nb'il.

¹⁴Tzajtzun tma'n Qman Dyos te Moyses: —Tz'ib'anku'xa xb'aji lu toj jun u'j tu'n tajb'en te nab'ab'l; ex q'manxa te Joswe qa tkyaqilju' nab'ab'lte Amalek majx kb'el nxitu'ne', chij.

¹⁵Jawtb'inch'a'n Moyses jun q'olb'eb'l ex oktq'o'n tb'i: Ate Qman Dyos wipumale',

¹⁶ex tma: ;Kq'ojilte Qman Dyos kukxju' kyij wiqi'nwiq tyajajil Amalek! ;tu'nju' matzaq'pon tq'ob' Amalek ti'j tkawb'il Qman Dyos! chij.

Ex 18

Pon Jetro xb'etzalte Moyses

¹Atzunte Jetro, ju' pale toj Madyan ex tji Moyses, tb'i tkyaqilju' ojetoq tb'inch'a Dyos te Moyses ex kye aj Israel ttanam, ex tb'i qa a Qman Dyos etzq'inkye toj Ejipt.

²Ojetoqtzun txi' tchq'o'n Moyses t-xu'jil tja tji, exju' tji ojetoq kyej tiq'i'nju' tmyal

³kyuk'i'lju' kab'e' tal. Kyerson tb'iju' jun, qu'n tma Moyses: Najchaq xjal qine' toju' tx'otx' min ojtzqi'n wu'ne' chij.

⁴Atzu'n juntl Elyeser tb'i oktq'o'n, qu'n tma: Aju' Tdyos nmane' sonin weye', qu'n machin tkole' te tk'u'xtx'e'nb'il nimaqkawil aj Ejipt, chij.

⁵Atzunte Moyses atoqtzu' ta' kyuk'i'lju' ttanam toj chq'ajlaj nqayin tk'etzju' witz te Dyos, atzuntzu' xa' Jetro tuk'i'lju' t-xu'jil Moyses exqe' kab'e' tal.

⁶Xitma'npun Jetro tq'umli te Moyses ikjalu: —Ayine' Jetro tjiya, maqo ule' kyuk'i'lju' t-xu'jila ex kab'e' tk'wala ka'yilteya, chij.

⁷Atzunte Moyses tzaj k'lulteju' tji, kub' meje twitz majx kub'joqe, ex tej tjawe' oktma'tzi'n. Tetzunj tb'aj kyq'olb'e'nkyib' eb'ajx toju' tpach xb'alun.

⁸Atzuntzu' oka' ten Moyses tx'olb'alte te tkyaqilju' matxi'toq tb'inch'a Qman Dyos ti'ju' nimaqkawil aj Ejipt ex kyij'ju' aj Ejipt naqx tu'n kyklet aj Israel, ex xitma'n tkyaqilju' matxi'toq che ik'a' toj b'e exju' tu'me'l kse'n e'kleta' tu'n Qman Dyos.

⁹Tzalajtzun Jetro tu'nju' t-xtalb'il Qman Dyos matxi'toq tb'incha kye aj Israel tu'nju' e'tkol toj kyq'ob' aj Ejipt,

¹⁰ex tma: —Ajwalilxwit tb'i Qman Dyos, tu'nju' mache tkole' aj Israel tjaq'ju' kawb'il nimaqkawil aj Ejipt, ex mache tkole' toju' yajb'il,

¹¹ex toju' taq'wixil intoq kyb'incha'n kyeye'. Ja'lotzun matxi' qe nk'u'je' qa ate Qman Dyos nimxi'x toklen kyib'aj kykyaqil kydyos xjal, chij.

¹²Tzaj ti'n Jetro jun alu'mj ex jte' oyaj tu'n tkub' tz'e'yset te ninb'ilte Qman Dyos. Atzunte Aaron kyuk'i'l kykyaqilju' tijwnaq kyxol aj Israel eb'ajx wal tk'etz tji Moyses twitz Qman Dyos.

B'jaw t-sk'o'n Moyses jte'tl ajkawil

(Dt 1.9-18)

¹³Tojtzun juntl q'ij kub' qe Moyses ex b'aj q'ij tu'n, tu'n kyokx xjal twitz tu'n kynk'etju' q'oj ntzaj kyxol.

¹⁴Tetzunj tka'yinte Jetro tkyaqilju' intoq b'ajte Moyses kyuk'i'l tnam, xitma'n te: —¿Titi' ntb'incha'na kyuk'i'lju' xjal lu? ¿Tiqu'ntzun noq o'kxa inuk'un kyxol ale'xu' xjal nche ayon xb'aj q'ij? chij.

¹⁵Atzunte Moyses xittzaq'we'n: —Aye'na' xjal nche ul nk'etze' twitz Dyos tu'n tnk'et ti'ju' xitb'il kyxol.

¹⁶Kse'n qa ntzaj jun myab'a'n kyxol, inche ul nk'etze' tu'ntzun nmanteye' alkye ati toj tu'me'l ex inche'x nchik'b'a'ne' tkawb'il ex t-xnaq'tzb'il Dyos kye, chij.

¹⁷Atzunte Jetro ju' tji xitma'n te: —Mya ttxolilju' ntb'incha'na,

¹⁸qu'n insiktiya ex inche siktiju' xjal nche ul tuk'i'la. Nimxi'xju' aq'untl teya, ex lay b'ajb'ent tu'na tjunala.

¹⁹Qu'mtzun kxe'l nma'n jun tnab'la, awttzun Dyos tz'oninteya. Kutoka yolil kyi'ju' tnam twitz Dyos, tu'ntzun kykub' tnk'u'nju' xitb'il ati kyxol.

²⁰Xnaq'tzanqe'xa kawb'il ex xnaq'tzb'il kye, ex chik'b'anxa kye kse'n tu'me'l tu'n kyanq'ina' ex titi' kxe'l kyb'incha'n.

²¹Ex a b'inchamju'ya ja'lo, sk'onqe'ktza ichan kyxol tnam, aye' ati tchiylal Dyos kye ex ax che yolin, aye' ichan mya jamjonqe'. Teyiletzun junjun q'onxa kyoklen te nejenel kyib'aj junjun tnej xjal te kab'k'al lajnaqchaq (1,000), ex junjuntl kyib'aj jo'naq (100), ex junjuntl kyib'aj kab'naqlajoj (50), ex junjuntl kyib'aj lajoj.

²²Aye'tzunkye che kawilju' tib'aju' tnam tkyaqil q'ij, o'kxtzunju' nimaq ilxi'x ktzajel kyi'q'i'n twitza, aye'tzu'n myaxi'x nimaq aye'xkye che nk'ulte. Che oniltzuntz ti'ja toju' aq'untl.

²³Qama tb'inchaju'ya lu exqa iku' saj tma'n Dyos teya, laytzun siktitzu'ya, exqe' xjal che tzalajel ajtanjkyi'j kyja, chi Jetro te.

- ²⁴Xi'tzun tb'i'n Moyses nab'l tu'n tji ex tb'incha tkyaqilju' b'ajx q'ma'n te.
- ²⁵Eb'jaw t-sk'o'n Moyses jte' ichan ati kynab'l kyxol aj Israel ex xitq'o'n kyoklen tu'n kynuk'un kyib'aj junjun tnej xjal te kab'k'al lajnaq (1,000), junjuntl kyib'aj jo'naq (100), junjuntl kyib'aj kab'naqlajoj (50) ex junjuntl kyib'aj lajoj.
- ²⁶Aye'toqtzunkye inche kawinju' tib'aju' tnam tkyaqil q'ij; tkyaqilju' ti'xti' ch'i'n kyoklen aye'xkye nche kub'nk'unkeye, aye'tzu'n ch'u'xqe'xi'x inxikiyiq'i'n twitz Moyses.
- ²⁷Yajxi'tzuntel kypa'kyib' Moyses tuk'i'lju' tji, ex anjti'ju' tji toj ttanam.

Ex 19

E'pon aj Israel Sinayi

- ¹E'pon aj Israel toju' chq'ajlaj Sinayi, toj toxi'n xjaw kyb'je'tzlen Ejipt.
- ²Tej kyb'je'tz toj Repidim e'pon toj chq'ajlaj Sinayi, atzuntzu' e'kub'tena' nqayin tk'etzju' witz.
- ³Jaxtzun Moyses twitz Dyos, tzaj txko'n tu'n Qman Dyos tzmxtzu' twi' witz ex tzaj tma'n te: —Q'manqe'xa yol lu kye tyajajil Jakob', aye' aj Israel:
- ⁴kyilju'ye' nb'inchaye' kyij aj Ejipt, ex kse'n xe ula' wiq'ina'ye' nk'etze', mache tzaj wiq'i'ne' naku'j tib'aj t-xik' t'iw.
- ⁵Qu'mtzun, qama chinx kyb'i'ne' toj tkyaqil exqa ma japunju' nyole' kyu'ne' kyej b'entti'j kyuk'i'le', che okyiltzuntze' te ntaname' sk'o'n kyxol txqantl tnam, qu'n weye' tkyaqilju' tx'otx'.
- ⁶Che okyil nq'o'ne' te jun k'loj pale, jun tnam xjansa'n nwitz', chiku'ya kye aj Israel, chij.
- ⁷Tzajtzun Moyses e'tzaj ttxko'n tijwnaq kyxolju' tnam ex b'ajx tma'n kye tkyaqilju' tchaq' Qman Dyos te.
- ⁸Kykyaqiltzu'n aj Israel xikyztzaq'we'n junx: —Kqb'incha'ye' tkyaqilju' xtchaq' Qman Dyos, chechij. Xi'tzun Moyses q'malteju' kytzaq'web'l tnam te Qman Dyos,
- ⁹atzunte Qman Dyos tzaj tma'n te: —Chin ule' tk'etza toj jun tnej muj jupli tu'ntzun kyb'inte xjal ajnyoline' tuk'i'la ex tu'n tokqexi'x kyk'u'j ti'ja, chij. Atzunte Moyses xitma'n jumajtlju' kytzaq'web'l tnam te Qman Dyos.
- ¹⁰Atzunte Qman Dyos tzaj tma'n te: —Kutxi'ya ex q'manxa kye tnam tu'n kyxjansantekyib' ja'lo ex najchi'j, ex tu'n kyt'jonte kyxb'alun,
- ¹¹ex tu'n kyb'inchante kyib' te kab'j, qu'n chin ku'pumele' ayine' Dyos Manb'aj kab'j twi' witz Sinayi kywitzku'ju' tnam.

- 12**Q'onku'ya nqach ti'jileju' witz tu'ntzun lalun che jatzju' xjal, ex q'manxa kye tu'n lalun che jatz twi' witz, ex tu'n lalun che oklq'e tk'etzju' tnaqachil, qu'n alkye matz'oklq'e kkyimel.
- 13**Ex mix-a'lo' jun k'aq'pomil tq'ob' ti'j, qu'n a kb'inchetilju', kb'ajel xoyit toj ab'j mujqa tuk'i'l talsmaj. Alkyexku' jun xjal mujqa jun alu'mj, ati tu'n tkub' b'yet. Tzmaxi'tzunj aj tq'ajtiju' tuk'a rit, b'a'ntzun kyjaxtzu'ye' twi' witz, chi Dyos.
- 14**Ku'tztzun Moyses twi' witz q'malte kyeju' tnam tu'n kyxjansantekyib'. B'ajtzun kyt'jo'n kyib'ju' xjal,
- 15**ex xitma'n Moyses kye: —Kyb'incham kyib'e' te kab'j, ex kyiqam ti'je', chij
- 16**Tetzunj qsqix toj toxi'n q'ij kub' jupe' jun tnej muj twi' witz, e'tzaj q'anqyaq inxi'xtoq che q'ajti. Ex jaw q'ajti tq'ojq'ojel chun kuw, kykyaqiltzu'n tnam eb'jaw lu'lun tu'n kyxob'el.
- 17**Atzunte Moyses eb'je'tz tiq'i'n tnam ti'jxi' kynajb'il tu'n kyxi' k'lulte Qman Dyos, e'kub'tentzuntz t-xeju' witz.
- 18**Tkyaqiltzu'n witz Sinayi intoq sb'en, qu'n matxi'toq kb'u'l Qman Dyos tib'aj naku'j q'aq'. Ikytoq sib'ju' njaw kse'n t-sb'el jun chuj, tkyaqiltzu'n witz inxi'xtoq lu'lun b'a'nxi'x.
- 19**Ljo'ntoq kyq'ajtixi'xtlju' kyq'ojq'ojel chun kuw, atzunte Moyses intoq yolin tuk'i'l Dyos ex intoq tzaj tzaq'we'n Dyos toj q'anqyaq.
- 20**Kb'u'l Qman Dyos tojxi'x twi'ju' witz Sinayi ex tzaj tma'n te Moyses tu'n tjawx tk'etz ja tu'me'l ta'toq. Jawxtzun Moysesstzu',
- 21**ex tman Qman Dyos te: —Kutku'xa ex q'manxa kye kykyaqil xjal tu'n lalun che b'ji'k'tz tib'aju' nqach ex tu'n lalun chin tzaj kyka'yine' qu'n jaku' myanim che kyim.
- 22**Exqepe' pale nche tzaj lq'e nk'etze', ilti'j tu'n kyxjansantekyib', tu'ntzun lalun che b'aj nk'ixb'sa'ne', chij.
- 23**Xitzun tma'n Moyses te Qman Dyos: —Lay che jatzkye' xjal twi' witz Sinayi, qu'n ojena' tzaj tma'na qeye' tu'n tkub' qq'o'ne' jun nqach ti'jile ex tu'n t-xiqma'ne' qa xjanju' witz, chij.
- 24**Atzunte Qman Dyos tzaj tma'ntl te: —Kutku'xa, atzun jatza tuk'i'l Aaron. Aye'tzunkye' pale exqe' xjal mixti' tu'n kyb'ji'k'tz tib'aju' nqach tu'n kyjatz jata' qine', tu'ntzun lalun che kub' nxitu'ne', chij.
- 25**Ku'tztzun Moysesstz twi' witz ex b'ajx tma'n ja'lu kye aj Israel.

Ex 20

Lajoj chaq'b'il

(Dt 5.1-21)

- ¹Tzaj yolin Dyos ex tma tkyaqilju' yol lu:
- ²Ayinweju'ye' Dyos Manb'aj, inetz q'inkyeye' toj Ejipt jata'qe'toqe' te k'a'yi'nmajin.
- ³Mixti' tu'n tkub' kyq'o'n txqantl kydyose' nwitzze'.
- ⁴Lalun che kub' kyb'inha'ne' witzleb', expe' kyilb'ilalju' ate' twitz kya'j ex kse'nqe' ate' twitz tx'otx', mujqa kyilb'ilalju' ate' toj a' tjaq'xi' tx'otx'.
- ⁵Lalun che kub'mejeye' tu'n kykub' joqeye' kywitz ex lalun che nimane' kye, qu'n ayinweju'ye' Dyos Manb'aj kyib'aje' toknwitzze' kyi'je', ex inq'o'ne' tz'e'ysb'il witzb'aj kyib'aju' manb'aj nche el ik'un weye', ex kpomel kanun kyi'j kyk'wal, kyi'j kychman ex kyk'wal kychman.
- ⁶Aye'tzu'n nchin kyk'u'jla'ne' ex nkyb'inha'nju' nchaq'b'ile', inlaq nk'u'je' kyi'j ex kyi'ju' kyyajajil che ul itz'j yajxi'tel.
- ⁷Lalun tz'ajb'enju' nb'iye' kyu'ne' tib'aj mya ax, ayine' Dyos Manb'aj, qu'n kb'el tz'e'yset twitzju' xjal ntzaj tna'n nb'iye' tib'aj mya ax.
- ⁸Kyk'u'nku'ye' q'ij te ojb'il qu'n xjan toklen.
- ⁹Qaq q'ij che aq'unale', ex kyb'inchame' tkyaqilju' ati tu'n kyb'inchanteye' kyoju' q'ij lu.
- ¹⁰Atzu'n twuqi'n q'ij ojb'ilte' tu'n tok te ninb'ilweye' ayine' Dyos Manb'aj. Mixti' tu'n kyb'inchanteye' jun aq'untl toju' q'ij lu, exqe' kyk'wale', kymyale', kymajine' ichan ex qya lq'o'nqe' kyu'ne', e'kyalu'ne', ex ikxju' najchaq xjal najli toj kytaname'.
- ¹¹Qu'n toj waqaq q'ij b'aja' nb'inha'ne' kya'j, tx'otx', ninnjab' ex tkyaqilju' ati kyoj, ayine' Dyos Manb'aj, tojtzun twuqi'n q'ij inojlane'. Qu'mtzun ky'i'wla'nju' q'ij te ojb'il ex xjansa'n wu'ne'.
- ¹²Che nimanqe'ye' kye kymane' ex kytxuye', tu'ntzun kyanq'ine' nimtoj twitzju' tx'otx' kxe'l nq'o'ne' kyeye', ayine' Dyos Manb'aj.
- ¹³Lalun che b'yon xjale'
- ¹⁴Lalun che ajpajine' tuk'i'l t-xu'jil juntl.
- ¹⁵Lalun che elq'ane'.
- ¹⁶Lalun che okye' tziyal tuk'i'l chajyolil ti'j kywnaqile'.
- ¹⁷Lalun pon kyk'u'je' ti'j tja xjal: lalun pon kyk'u'je' ti'j t-xu'jil, ti'j tmajen ichan ex qya, ti'j twakyix, ti'j tb'ur ex ti'j alkyexku' ti'xti' ati te, chi Qman Dyos.

Ten tchiylal Dyos kye aj Israel

(Dt 5.22-33)

¹⁸Kykyaqil aj Israel kyilju' witz inxi'xtoq sb'en exju' q'ankeyaq inxi'xtoq tinun, ex kyb'iju' tq'ojq'ojel chun; eb'ajxob' b'a'nxi'x ex eb'je'l lq'e najchaq.

¹⁹Qu'mtzun xikyma'n te Moyses ikjalu: —Ate b'a'n aya ktzajel q'mante qeye', kxel qb'i'nqe', qu'n qa aku' Dyos saj yolin qeye' jaku' qokyime', chechij.

²⁰Atzunte Moyses xittzaq'we'n kye: —Lalun che xob'e', qu'n matzul te Dyos yek'ulte tipumal kyeye' tu'ntzun tten tchiylal kyije' ex tu'n lalun che b'inchantl ile', chij.

²¹Tetzun b'je'lniqe' lq'eju' tnam ti'ju' witz, xi' lq'e Moyses tk'etzju' muj jupli jatoq ta' Dyos.

Kawb'il ti'j q'olb'eb'l

²²Atzunte Qman Dyos tma te Moyses: Q'manxa kye aj Israel: Makyilku'ye' tej xin yoline' kyeye' tzmax toj kya'j.

²³Lalun che kub' kyb'inha'ne' witzileb' q'anpwaq mujqa saqpwaq tu'nwt kyk'ulune' kye kse'n nkyb'inha'ne' weye'.

²⁴Kyb'inchanku'ye' jun tx'otx' q'olb'eb'l, tib'ajtzun kb'ela' kytz'e'ysa'ne' rit ex wakx te chojb'il ex k'ok'sb'il, tu'n kyb'inchante kyib'e' wuk'i'le'. Chin ule' ex che b'el nky'i'wla'ne' toj junjun najb'il ja wajb'ila'ye' tu'n ttzaj na'nju' nb'iye'.

²⁵Qatzun makub' kyb'inha'ne' jun ab'j q'olb'eb'l weye', lalun b'aj kyjso'ne' twitzju' ab'j aj tajb'en kyu'ne', qu'n qama b'aj kyjso'ne' tu'n k'uxb'il, myab'a'ntzuntz tu'n tajb'en te q'olb'eb'l.

²⁶Ajtzun tkub' kyb'inha'ne' q'olb'eb'l weye' lay tz'ok tpeta'nil, kse'nku'tzun aj kyjaxe' lay q'ancha'lin kychib'jile' ktxu'n tu'n kyxb'alune', chiku'ya kye, chi Dyos.

Ex 21

Kawb'il kyij lq'o'n majin

(Dt 15.12-18)

¹Aye' kawb'il ja'lu chexe'l tq'o'na kye:

²Qama tloq'a jun tmajina aj Eb'rey, waqaq ab'q'i k'aq'unal tuk'i'la, tojtzun twuqi'n ab'q'i kxe'l ttzaqpi'na ex mixti' tu'n tchjonte tzaqpi'lte.

³Qa tjunal xpon, kxe'l tzaqpet tjunal; qatzun atitoq t-xu'jil, kykab'il che kxe'l tzaqpet.

⁴Qatzun ajju' xjal xlxq'onte sokjyonte t-xu'jil exqa mache ul kyk'wal tuk'i'l, q'a mujqa txin, che kjelju' qya kyuk'i'lxix' tal tk'etzju' lq'olte, atzunte kxe'l tzaqpet tjunal.

⁵Qatzun min xtaju' majin tu'n t-xitzaqpet noq tu'ntpaj ntk'u'jla'n t-xu'jil, e'tk'wal exju' lq'olte.

⁶Kxelq'i'ntzuntz twitz Dyos tu'n xjal lq'olte, k'elex t-xopq'i'n t-äkyin tu'n jun b'aq ttzija. Kjeltzuntz te tmajin lq'o'n tejumajx, chiku'ya kye.

⁷Qa ati jun ichan matxi tk'a'yi'n tmyal te majin, aju' txin lu mixti' tzaqpib'l te kse'nkye majin q'aqe'.

⁸Qatzun aju' xlx'onte min tajb'il tu'n tmje tuk'i'lju' txin, qu'n min nkub' toj twitz, ati tu'n tq'onte anb'il tu'n tkolpinjtz; maskye matz'el tik'u'n, lay b'ent t-xitk'a'yi'n te jun mya aj Eb'rey.

⁹Qatzun matz'ok tq'o'n te t-xu'jil tk'wal, ati tu'n toktq'o'n naku'j tmyal toj tja.

¹⁰Extzunqa a xmje tuk'i'l exqa matjoy juntl t-xu'jil, mixti' tu'n tel tik'u'nju' tnejel t-xu'jil, ati tu'n tk'a'chante ex tu'n tktxunte kse'nxju' toklen te xu'jilb'aj.

¹¹Qatzun min xtb'inchaju' ox'e' tu'me'l lu, ati tu'n t-xitzaqpetju' txin, ex mixti' tu'n tchjonte tzaqpib'lte, chiku'ya kye.

Kawb'il kyij b'inchb'en myab'a'n

¹²Alkyete mak'ixb'sante juntl exqa majx xkyim tu'n, kb'el b'yet.

¹³Qatzun makub' tb'yo'n ex myate xima'n tu'n, exqa axtoq tajb'il Dyos tu'n tkyimu' xjal lu, kxe'l nma'ne' teya yajxi'tel ja kxe'la' kloltib'.

¹⁴Qatzun tuk'i'l tq'oj xkub'a' tb'yo'n, ilti'j ktjya'ya tu'n tkub'yet maskye matz'okx tewa'ntib' ti'ju' q'olb'eb'l weye'.

¹⁵Alkye mab'ujun te tman mujqa te ttxu, kb'el b'yet.

¹⁶Alkyete matxi telq'a'n jun xjal, qa matxi'toq t-xitk'a'yi'n mujqa atix tk'etz, kb'el b'yet, chiku'ya kye.

¹⁷Alkyete matz'okten wulilte ttxu mujqa tman, kb'el b'yet.

¹⁸Qama che jawb'ujun kab'e' xjal, exqa mak'ixb'i jun tu'n ab'j, mujqa tu'n tq'ob'ju' juntl, exqa min xkyim, naq o'kx makub' twitz kuëb'il tu'nju' k'ixb'len,

¹⁹extzun qama jaw we'tlju' xjal maskye chab'a' saq' elitz ti'j ttze, lay kub'yetju' xjal xb'ujun, naq o'kx ati tu'n tchjonte q'a'nb'ilte ex te tq'iju' xjal xk'ixb'i.

²⁰Qa ati jun matz'okten jumalte tmajen ichan mujqa qya toj tze exqa majx makyim tu'n, ati tu'n tchjonteju' til.

²¹Qatzun min xkyimu' majen ajtb'aj jun q'ij, mujqa kab'e' q'ij, lay kub' tz'e'yset twitzju' tajaw qu'n tloq'ojna', chiku'ya kye.

²²Qama che jawb'ujun kab'e' ichan exqa myanim xk'ixb'i jun qya ch'onwi' kyu'n, exqa majx matz'el talju' qya lu exqa o'kx xb'ajiju'. Aju' ati tpaj ati tu'n tchjonte til kse'nxju' matqani tchmilju' qya exqa tu'me'l toj kywitzju' ajkawil.

²³Qatzun makyimu' qya, ex ikxte kb'el b'yet.

²⁴K'eletz witzb'aj tu'ntpaj witzb'aj, witzteyj tu'ntpaj witzteyj, q'ob'aj tu'ntpaj q'ob'aj, qanb'aj tu'ntpaj qanb'aj,

²⁵tz'e'ysb'il tu'ntpaj tz'e'ysa'n, k'ixb'sab'l tu'ntpaj k'ixb'len, juma'n tu'ntpaj junb'en, chiku'ya kye.

²⁶Qa ati jun xjal matz'oktjuma'n twitzju' tmajen ichan mujqa qya exqa makeyey b'o'lju' twitz tu'n, ati tu'n txi' ttzaqpi'n te t-xelju' twitz.

²⁷Qatzun jun twitzte setz tu'n, ati tu'n txi' ttzaqpi'n te t-xelju' twitzte, chiku'ya kye.

Kawb'il qati b'yonkamik

²⁸Qa ati jun wakx matokon te jun ichan mujqa te jun qya, extzun qama kyim tu'n, ilti'j tu'n tkub' b'yetju' wakx toj ab'j ex mixti' tu'n tch'yetju' tchib'jil, ex lay kub' tz'e'yset twitzju' tajaw wakx.

²⁹Qatzun mya'l tokonju' wakx exqa makub' tb'yo'n jun xjal, aju' wakx lu ati tu'n tkub' b'yet toj ab'j tuk'i'lxi' tajaw, qu'n ojtzqi'n tu'n qa kuw tokonju' twakyix, extzun min nxitka'yi'n.

³⁰Qatzun matxi' qani'n chojb'il til tu'n tklet tchwinqlal, ati tu'n tchjonte tkyaqilju' kxe'l qani'n te.

³¹Ax kawb'il ja'lu k'ajb'el qama tz'oktkoko'n wakx jun q'a mo jun txin.

³²Qatzun jun majin ichan mujqa qya xb'aj toko'n tu'nju' wakx, ati tu'n tkub' b'yetju' wakx toj ab'j, extzun kxe'l chjet junaq lajoj (30) saqpwaq te twi'ju' majen teju' tajaw, chiku'ya kye.

³³Qa ati jun xjal ati t-xoch mujqa ma ku'x tb'inha'n jun xoch, extzun minti' xkyej tq'o'n tjpel, exqa ma ku'x tz'aq jun wakx mujqa jun b'ur toj,

³⁴aju' tajaw xoch ati tu'n t-xitchjo'n twi'ju' alu'mj teju' tajaw. Atzunju' alu'mj xku'x tz'aq kjel teju' tajaw xoch, chiku'ya kye.

³⁵Qama jaw tokon twakyix jun xjal tuk'i'l twakyix juntl, exqa makyim tu'n, ati tu'n t-xik'ayitju' wakx xb'iyun. Atzunju' twi' kb'el kyaq'pu'n kyxol kykab'il, ex kb'el kyaq'pu'n tchib'jilju' wakx xkyim.

³⁶Qatzun ojtzqi'ntlju' wakx qa mya'l tokon, extzun min nxi'tk'u'ju' tajaw ti'j, ati tu'n t-xitq'o'n juntl wakx te t-xelju' xkyim, atzu'n wakx xkyim kjel te, chiku'ya kye.

Ex 22

Kawb'il tu'n tchjetu' mab'o'lj kye xjal

¹Qa ati jun xjal matxi telq'an jun wakx mujqa jun rit, ex kxe'l tk'a'yi'n mujqa kb'el tb'yo'n, ati tu'n t-xi' tq'o'n jwe' wakx te t-xel jun wakx ex kyaje' rit te t-xel jun rit.

- ²Qa matz'elyal jun xjal in nelq'an toj qonik'an, exqa mab'aj juma'n ex majx makyim, aja'lu mya b'yojwnaqi'n.
- ³Qatzun q'ijl xkub' b'yo'nju' eleq', b'yojwnaqi'ntzuntz. Alkyete matz'elq'an, ati tu'n t-xi' tchjo'n jni'ju' setz telq'a'n, extzunqa mixti' tmedi tu'n t-xi' tchjo'n, aku'te kxel k'ayit tu'n tchjetju' teleq', chiku'ya kye.
- ⁴Qatzun matz'elyalju' alu'mj ti'j qa itz'x, ati tu'n tchjonte twi' kab'e', maskye jun rit, jun wakx, mujqa jun b'ur.
- ⁵Qa ati jun xjal mache okx ttzaqpi'nju' talu'n tu'n kwan toj ttx'otx' mujqa tawal juntl xjal, ati tu'n t-xi' tchjo'nju' xb'aj yajti tu'nju' tb'anil tawal awa'n tu'n.
- ⁶Qa ati jun xjal makub' tq'o'n tq'aq' exju' q'aq' matxi' lik'puj toj ttx'otx' ex mab'aju' awal b'u'yi'ntl mujqa aju' na'mx tb'uyit tu'n, aju' xjal lu ati tu'n tchjonteju' awal mujqa k'ul xb'aj patj tu'n q'aq', chiku'ya kye.
- ⁷Qa ati jun xjal matxi' oqxenil tmedi mujqa juntl ti'xti' nim toklen tja juntl xjal, extzun qama tz'etz elq'a'n tjaju' xjal lu, aju' eleq' ati tu'n tchjonte kab'e' kyinju' qama tz'el yal ti'j.
- ⁸Qatzun minti' sel yalju' eleq', aju' tajaw ja ati tu'n ttzaj iq'et tu'n ttziyante nwitze' qa mixti' xkub' ttzyu'nju' oqxenj kyejni q'o'n tk'etz.
- ⁹Qa ati jun xjal matz'oktetza'n jun wakx mujqa jun b'ur, mujqa jun rit, mujqa jun xb'alun, mujqa juntl ti'xti' xini tz'aq, exqa ati jun xq'mante: wewe'lu qa chij, che kxe'l q'et kab'e' xjal lu twitz Dyos. Atzunju' k'elilyal toj til ati tu'n tchjonte kab'e' kyinju' teju' juntl, chiku'ya kye.
- ¹⁰Qa ati jun xjal matxi toqxena'n jun twakyix mujqa jun tb'ur, mujqa jun trit te juntl xjal, mujqa alkyexku' juntl alu'mj, extzun aju' alu'mj lu makyim mujqa mak'ixb'i, mujqa matxi' elq'a'n, extzunqa mix-a'lo' xka'yinte,
- ¹¹aju' xjal lu ati tu'n ttziyante nwitze' ayine' Dyos Manb'aj teju' tajaw alu'mj qa myate xkub' tzyunteju' alu'mj kyejni oqxeni'n tja. Atzu'n tajaw alu'mj kxe'l toksla'nju' tyol, laytzun tchojtzu'.
- ¹²Qatzun matil tej sex elq'a'nju' alu'mj, ati tu'n t-xi' tchjo'n teju' tajaw.
- ¹³Qatzun mab'aju' alu'mj tu'n jun txkup, aju' tajaw ja ati tu'n ttzaj tiq'i'n txkyejb'le'nju' tchib'en txkup qa ax tu'ntzun lalun tchoj.
- ¹⁴Qa ati jun xjal mamajinan jun alu'mj, qatzun makyimju' alu'mj lu mujqa mak'ixb'i ex min xtilju' tajaw, aju' xxi' majinante ati tu'n tchjonte.
- ¹⁵Qatzun matz'ilwiju' alu'mj tu'n tajaw, aju' majenalte lay tchoj, noq o'kxju' majinb'ilte ktq'a', chiku'ya kye.

Kawb'il ti'j tu'me'l chwinqlal ex ti'j okslab'l

¹⁶Qa ati jun ichan matz'ok t-xmoxi'n jun txin tuk'i'l sb'ub'l, ex aju' txin lu b'ajxa' txa' tzyu'na'ti'j tu'n ichan ex mixti' b'entniti'j tmjeb'le'n, extzun aju' ichan makub' tyaju'nju' txin, ati tu'n tmje tuk'i'l ex tu'n tq'onteju' oyaj kse'nxju' nb'inchet tu'n jun ichan ajtmje.

¹⁷Qatzun minti' xtaju' manb'aj tu'n t-xi' tq'o'nju' tmyal te t-xu'jil, aju' ichan ilti'j tu'n t-xi' tq'o'nju' oyaj kse'nxju' in b'inchet ti'j tmjeb'le'n jun txin b'ajxa' txa' tzyu'nti'j tu'n ichan.

¹⁸Mixti' tu'n tkyaj anq'in jun qya ajpkab'.

¹⁹Qa ati jun xjal ma ajpajin tuk'i'l jun alu'mj ati tu'n tkub' b'yet.

²⁰Qa ati jun xjalxi' nxa' tq'o'na' chojb'il kywitz txqantl dyos ex myatzu' nwitz'e' ayine' Dyos Manb'aj, ati tu'n tkub' b'yet.

²¹Lalun che oktene' yajulkyeju' xjal te junxi'tl tx'otx', b'a'nku' kyilwi kyu'ne', qu'n ex e'okkye' te najchaq xjal tej xetene' Ejipt, chiku'ya kye.

²²Ex b'a'nku' kyilwiju' qya kyimni kychmil exqe' meb'a kyu'ne',

²³qu'n qa lab' kyilwi kyu'ne' exqa mache kub'san nwitz'e', ayinku'ye' chin onilkye,

²⁴ex tuk'i'l ntx'u'jile' kche b'ajele' tu'n k'uätx'e'nb'il wu'ne'. Che kjeltzun kxu'jiltze' kyimni kychmil ex kyk'wale' te meb'a.

²⁵Qa ati jun xjal prow toj ntaname' najli tuk'i'la exqa maq'on mediya ch'ex te, lalun tz'oka kuw te kse'n jun xjal q'ol medi ch'ex, ex lalun tqaniya tub'chil te.

²⁶Exqa aju' xjal lu makyej tq'o'nju' t-xb'alun prent ti'ju' tmediya, anjsanxa te ajtex q'ij,

²⁷qu'n o'kx t-xb'alunju' ati tu'n tktxuntetib' te che'w. Qu'n qatzun minti', ¿titi' k'ajb'el te aj t-xi' wtal? Qatzun matqani o'nb'il weye', kwoniye', qu'n inq'aq'anwe' nk'u'j, chiku'ya kye.

²⁸Lalun tz'ok tq'o'na ntx'u'jile' ayine' Dyos Manb'aj ex lalun kub' tili'nju'ya inkawin toj ttanama.

²⁹Ktzajel ti'na lwi' tkyaqilju' tnejel twitz tawala weye', exju' tnejel ta'l ub'a. Ktzajel tq'o'nju'ya tnejel tk'wala weye',

³⁰ex ikxju' tnejel tal twakyixa ex tnejel kyal trita. Naq wuq q'ij tu'n kten tk'etz ktxu kyitz'jlenxi', tojtzunju' twajxaqi'n q'ij che ktzajel tq'o'na weye'.

³¹Ati tu'n kyoke' xjansa'n kyib'e' nwitz'e', lalun txi' kych'yo'ne' tchib'jilju' alu'mj b'ajni tzaqu'n kyu'n tojk'ul txkup toj kojb'il; kq'onxe' te kychi' tx'yan, chiku'ya kye.

Ex 23

Kawb'il tu'n tb'inchet tnik'alilti'j

- ¹Lalun tma jun ti'xti'ya mya ax, ex lalun muje ttziya tuk'i'lju' b'inchal myab'a'n tu'n toka tziyal ti'j jun ti'xti' mya ax.
- ²Lalun tb'inchaya taq'wix kse'n nkyb'inha'n kykyaqil xjal. Qa matz'oka toj xjel twitz ley, lalun taq'tib'a kyuk'i'lju' nim txqan kb'aj inche q'mante mya ax.
- ³Ex mixti' tu'n tkolona ti'ju' prow qa ati til.
- ⁴Qa matz'elyal twakyixju' tajq'oja tu'na mujqa tb'ur xini tz'aq, q'a'ka te.
- ⁵Oninxju'ya xjal inel ik'unteya; qama txi' tka'yina makub' tz'ajju' tchej tjaq' tiqatz, o'ni'ka tu'n tel poq'itju' tiqatz, chiku'ya kye.
- ⁶Lalun kub' tewa'nju'ya ley tib'aj toklenju' prow.
- ⁷Pa'mil tib'a ti'ju' chajyolil ex lalun tchaq'a tu'n tkub' b'yetju' xjal mixti' til, qu'n lay chin kolonwe' ti'ju' xjal ati til.
- ⁸Lalun tk'ama medi tib'aj jun ti'xti' mya ax, qu'n tu'nju' medi lu inche txalpuj xjal exqe'ju' mixti' kyil inche b'o'lj tu'n.
- ⁹Lalun che kub' tyaju'na najchaq xjal, qu'n ex mache tenkye' te najchaq xjal toj Ejipt, ex matxi' tzik' kywitze' ti'j kse'n nqo ten toj junxi'tl tnam, chiku'ya kye.

Ojb'il ilxi'xti'j

- ¹⁰K'awal waqaq ab'q'iya toju' ttx'otx'a ex kjawil tb'u'yi'na tawala twitz,
- ¹¹tojtzunju' twuqi'n ab'q'i lay tz'awana twitz: q'onkja tu'n tojlanju' tx'otx', tu'ntzun kwanju' prow twitz, extzunju' lay jaw b'aj kyu'n, tu'n kwanju' tojk'ul txkup ti'j. Ex ikx b'inchamju'ya kyijju' ttx'otx'a ja awa'nqe'ya' tqan lob'j ub'a ex olib'o.
- ¹²B'inchama toj waqaq q'ij tkyaqilju' ati tu'n tb'inchanteya, tojtzunju' twuqi'n q'ij k'ojlala tu'ntzun kyojlanju' tcheja ex twakyixa, ex tu'n tokjumajtl kyipumalju' tmajena lq'o'nqe' tu'na exqe'ju' xjal te junxi'tl tx'otx'.
- ¹³Japunxtzun kyu'ne' tkyaqilju' xb'aj nma'ne' kyeye', lalun che k'ulune' kye txqantl dyos, ex mixti' tu'n ttzaj kna'ne' kb'i, chiku'ya kye.

Oxe' ninq'ij nimaq kyoklen

(Ex 34.18-26; Dt 16.1-17)

- ¹⁴Ik'sanku'ya ninq'ij te ninb'ilweye' oxmaj toj jun ab'q'i.
- ¹⁵Ik'sama tq'ij wab'j mixti' ttx'amal kse'nx oje nchaq'e' teya, wuq q'ij kwal wab'ja mixti' ttx'amal. Aju' tajlal xjaw q'ma'ntl aju' t-xjawil Ab'ib', qu'n a xjawju' tej kyb'je'tze' Ejipt. Ex mix-a'lo' tu'n tul nk'etze' mixwitti' iq'i'n tu'n.

¹⁶Ex ik'sanku'ya tq'ij twitz awal, aju' tnejel twitz tawala soktawa'na toj kojb'il, ex ik'sanku'ya tq'ij twitz awal ajtjapun ab'q'i, ajtjaw tb'u'yi'na twitz tawala tkyaqilju' xini tawa'na.

¹⁷Kykyaqil ichan ati tu'n kyul oxmaj toj ab'q'i nwitze' ayine' Dyos Manb'aj.

¹⁸Ajttzaj tq'o'na alu'mj te chojb'il weye', lalun tzaj tq'o'na tchk'el junx tuk'i'lju' wab'j mixti' ttx'amal, ex lalun kyej tk'u'nju'ya t-seb'il te juntl q'ij.

¹⁹Ati tu'n t-xiti'na tnejel twitz tawala tb'anilxi'x toj njaye' ayine' Dyos Manb'aj, Mixti' tu'n tku'x ttzq'ajsa'na tchib'jil tal chib' toju' ta'l timi'x ttxu, chiku'ya kye.

Tanjil Qman Dyos

²⁰Kxe'l nchq'o'ne' wanjle' twitza xq'uqilteya toj b'e, tu'ntzun t-xi' iq'i'na tu'n toju' najb'il b'inchantl wu'ne' teya.

²¹Lalun tz'el tpa'ntib'a ti'j; b'inxju'ya kxe'l tma'n teya ex lalun kub' tpi'ssa'n tib'a, qu'n tkyaqil intb'inch'a'n toj nb'ieye', ex lay kub' tnajsa'n kyile'.

²²Qatzun matxi tb'i'na tuk'i'l tkyaqil tk'u'ja exqa matb'inchaju'ya xnchaq'e', chin okyeltzuntze' te tajq'oju' tajq'oja, ex kjawil wi'q'i'n wib'e' kyi'ju' injaw kyi'q'i'n kyib' ti'ja.

²³Kb'el neju' wanjle' twitza ex kxe'l q'i'na tu'n toj kyt'otx' amorey, itit, peresey, aj Kanaan, eb'ey, ex jeb'usey, qu'n majx che kb'el nnajsa'ne'.

²⁴Lalun tb'inchaju'ya taq'wixil kse'n in kb'inch'a'nju' tnam lu. Lalun kub' mejeya kywitzju' kydyos, ex lalun k'uluna kwitz; ape' b'inchamju'ya, xitu'nqe'ku'ya kykyaqilju' kwitzleb', ex jni'ju' kyab'aj xjansa'n kyu'n.

²⁵K'ulunta nwitze' ayine' Dyos Manb'aj Tdyosa, ex kb'el nky'iwla'nwe' twaya ex tk'wa'ya. K'elil nlaq'b'a'ne' yab'il ti'ja,

²⁶lay waje' tu'n tkyimnaja qa na'mxtoq tjapun tq'ijlalil. Mixti' jun qya laywit tkan tq'ij tal mujqa miwtjun in alan toj ttanama, chiku'ya kye,

²⁷Kb'el nnejb'a'ne' jun xob'el twitza, ex kche xch'il xjal tu'n k'ixk'oj kyoj nimaqtnam jaxjaku' matzik'a'ya ex che oqelju' tajq'oja twitza wu'ne'.

²⁸Kb'el nnejb'a'ne' jun nin xob'el twitza tu'ntzun kb'je'l oqju' eb'ey, itit exqe' aj Kanaan twitza.

²⁹Lay che b'aj wu'ne' twitza toj jun ab'q'ix, tu'ntzun lalun kub' yajtiju' tx'otx' ex tu'n miche chmeta'ju' tojk'ul txkup, qu'n jaku' che okten yajulteya.

³⁰Ch'i'naq kb'aj wu'ne' twitza tzmaxi'j aj kychmetju' tk'wala, tu'ntzun ttzyunteju'ya tx'otx' tkyaqil.

³¹Exju' tnaqacha a techal ja'lu wu'ne': tzajx ttzi ninnjab' Kyeq tb'i ex ponx ttzi ninnjab' kye pilistey, ex tzajx toj chq'ajlaj, ponx ttziju' nin a' Ewprates. Matxi' che

kyej nq'o'nju'ye' xjal ate'qe' toju' tx'otx' lu toj tq'ob'a, tu'ntzun kyb'je'l tiq'i'na twitza.

³²Lalun kyej b'entti'j tyola kyuk'i'l ex kyuk'i'lju' kydyos,

³³ex lalun taja tu'n kykyejten toj ttanama, tu'ntzun lalun tz'ok q'o'na b'inchal il nwitze' kyu'n. Qu'n jaku' k'uluna kyeju' kydyos, atzuntzu' jaku' tzpeta'ya, chiku'ya kye, chi Dyos te Moyses.

Ex 24

Kyejb'ent-xi'x ti'ju' tyol Dyos kyuk'i'l aj Israel

¹Tzaj tma'n Qman Dyos te Moyses: —Kutjatza kyuk'i'l Aaron, Nadab' ex Ab'yu, ex kyuk'i'l oxnaq lajoj (70) tijwnaq kxol aj Israel jata'qinaye'; che tenkje' najchaqinin, che mejeku'tzuntze' k'ulul weye'.

²Noq o'kxa kjawitz lq'eya nk'etze'; aye'tzu'n txqantl mixti' tu'n ktzaj lq'e ex lay che jatzju' xjal tuk'i'la, chij.

³Xi'tzun Moyses tzu' q'malte kye tnam tkyaqilju' tma Qman Dyos te, kykyaqiltzu'n xjal xikytzaq'we'n junx ex kma: —¡Kqb'inha'qe' tkyaqilju' xtchaq' Qman Dyos! chechij.

⁴Atzunte Moyses b'ajkub' ttz'ib'a'n tkyaqilju' tma Qman Dyos, tojtzun juntl q'ij jawe' b'a'n prim, kub' tb'inha'n jun q'olb'eb'l t-xeju' witz ex e'kub'tq'o'n kab'lajoj (12) ab'j xjanqe', junjun ab'j te junjun tnej tyajajil aj Israel.

⁵Exi'tzun tchq'o'n Moyses jte' ku'xun aj Israelqe' tu'n tkub' kb'yo'n jte' tman wakx, tu'n tkub' kq'o'ntzuntz te chojb'il ex k'ok'sb'il twitz Qman Dyos te jun b'inchjtib'il.

⁶Atzunte Moyses jawtiq'i'n nik'janju' tchk'el wakx ex ku'x tq'o'n toj jte' nimaqlaq, atzu'n nik'jantel kub' twitxk'a'n tib'aju' q'olb'eb'l.

⁷Tzajtzun tiq'i'nju' u'j jatz'ib'a'na'ju' yol kyejni b'entti'j tu'n Qman Dyos kyuk'i'lju' ttanam ex jawt-xch'i'n kwitz tnam, aye'tzunkye tnam kma: —K'okyeltilil qu'ne' tu'n tb'inchet tkyaqilju' matxi' tma Qman Dyos, chechij.

⁸Atzunte Moyses tzaj ti'nju' chik' ex xitwitxk'a'n kyib'aju' tnam ex tma: —Tu'nju' chik' lu makyej b'ent-xi'x ti'ju' yol tu'n Qman Dyos kyuk'i'le', tib'aj tkyaqilju' chaq'b'il xtaq' kyeye', chij.

⁹Jaxtzun Moyses twi' witz kyuk'i'l Aaron, Nadab' ex Ab'yu ex kyuk'i'lju' oxnaq lajoj (70) tijwnaq kxol aj Israel.

¹⁰Atzuntzu' kyila' Dyos Kydyos aj Israel: kyilju' tjaq' tqan naku'j ab'j inxi'x tilk'aj ex xtilun kse'n kya'j.

¹¹Mixti' jun taq'wix tb'incha Dyos kyeju' xjal lu ati kyoklen kyxol aj Israel, okkyka'yi'n Dyos, e'wan ex e'k'wan twitz.

Jax Moyses twi' witz Sinayi

¹²Tzaj tma'n Qman Dyos te Moyses: —Kutjatza twi' witz jata' qine', axtzuntzu' chin tyoku'ya, qu'n che kxe'lnq'o'ne' jte' tz'len ab'j teya ja matxi' che kub'ntz'ib'a'ne' kawb'il ex chaq'b'il tu'n t-xi' xnaq'tzet kye aj Israel, chij.

¹³Jaxtzun Moysesetz twi' witz te Dyos tuk'i'l Joswe ju' onilte.

¹⁴Ex kyejtma'n kyeju' tijwnaq: —Qo kyoye' tza'lu, tzmaxi'j ajtanjtz qi'je'. Axtzu' che kjela' tena'kye' Aaron ex Ur kyuk'i'le', qatzun nab'en ati xb'aj kxole' kmanxe' kye, chij.

¹⁵Tb'ajlenxi'tzun tma'n ja'lu, jaxtzuntz twi' witz ex lwiyxix kub' jupe' muj twi'ju' witz.

¹⁶Kub' tenju' tajwalil Qman Dyos twi' witz Sinayi, waqaq q'ij tenju' muj twi' witz. Tojtzunju' twuqi'n q'ij tzaj txko'n Moyses tu'n Qman Dyos tzmxtzu' toj muj.

¹⁷Kyil aj Israel tajwalil Qman Dyos kse'n q'aq' nxi'x jamun tojxi'x twi' witz.

¹⁸Atzunte Moyses jax twi' witz ex okx toj muj, kab'naq (40) q'ij ex kab'naq (40) qonik'an ten atzu'.

Ex 25

Oyaj tu'n tb'inchetu' ja xjan

(Ex 35.4-9)

¹Tzaj yolin Qman Dyos te Moyses ex tma:

²Q'manxa kye aj Israel tu'n tjaw kb'u'yi'n jun oyaj weye' tu'n tjaw kb'u'yi'n kxolju' ati tb'is kyk'u'j tu'n kq'onte tu'n tkyaqil kyk'u'j.

³A kjawil kb'u'yi'nju'ye' lu: q'anpwaq, saqpwaq, q'ank'uxb'il,

⁴xb'alun morad, xb'alun kyeq smo'n tk'i' cha'x, xb'alun kyeq, tz'umin sed, t-smal chib',

⁵ttz'umal rit uk'tza'n tu'n kyeq, tb'anil tz'u'n, tze akasya,

⁶aseyt te kandil, k'ok'sb'il in puk'chaj teju' aseyt te xjansb'il ex teju' sturak,

⁷ab'j kornalina ex junjuntl ab'j tb'anil tu'n kyokq'et ti'j t-xb'alunju' knejel pale.

⁸Ex kb'incha'nktz jun jaye' xjan tu'ntzun ntene' kxole'.

⁹Atzu'n ja lu ja chin tenb'ela'ye', ex kyuk'i'lxi'ju' kche ajb'el toj, ati tu'n tkub' kyb'incha'ne' ikxi'xju' kse'n kyxe'l nyek'u'ne' teya, chij te Moyses.

Kax k'ub'lteju' yol kyejni b'entti'j

(Ex 37.1-9)

- ¹⁰Kb'el kb'inha'ne' jun kax akasya ttzeyil, jun metr tuk'i'l lajoj sentimetro tnuqub', atzun oxnaq jwe' (65) sentimetro twitz, ex oxnaq jwe' (65) sentimetro twe'.
- ¹¹Kyktxunkye' tu'n q'anpwaqxi'x tojxi' ex ti'jxi', ex kq'onkye' jun tznij tilb'ilal q'anpwaq ttxa'nile.
- ¹²Ex kb'el kb'inha'ne' kyaje' t-äkyin q'anpwaqqe' ex kq'onqe'kye' kyi'ju' kyaje' tqan, kakab' junjun plaj.
- ¹³Ex kb'el kb'inha'ne' jte' tqul akasya ttzeyil, kyktxunqe'kye' tu'n q'anpwaq,
- ¹⁴kq'onqe'mixtzuntze' kyoju' t-äkyin ate'qe'k ttx'u'kju' kax, tu'ntzun tb'ent tiq'et.
- ¹⁵Lantzun che etz kyi'q'i'ntle', axtzu' che kyq'onkja'ye' kyoj t-äkyinju' kax.
- ¹⁶Tojtzun kax lu kb'elexa' tq'o'na kawb'il kxe'l nq'o'ne' teya, chij.
- ¹⁷Kb'el kyb'inha'ne' tjpel q'anpwaqile, jun metr tuk'i'l lajoj sentimetro tnuqub', atzun oxnaq jwe' (65) sentimetro twitz,
- ¹⁸kyuk'i'l kab'e' tilb'ilal kyerb'in q'anpwaqqe' b'inha'n tuk'i'l martiy, kyq'onqeku'ye' junjun ttxa'n.
- ¹⁹Aju' tjpel kyuk'i'lju' tilb'ilal kyerb'in ati tu'n tel te jun tnejx; jun kyerb'in toj jun ttxa'n ex juntl toju' juntl ttxa'n,
- ²⁰mujli kywitz tziplqe' nche ka'yin tib'aju' tjpel. Atzunju' kyxik' lik'u'n tib'aju' tjpel te kutxb'ilte.
- ²¹Yajxi'tzuntel kb'el tq'o'na tjpelju' kax ex kb'elex tq'o'na kawb'il kxe'l nq'o'ne' teya toj.
- ²²Atzuntzu' chin yolilaye' tuk'i'la kxolju' kab'e' tilb'ilal kyerb'in ate'qe'kx tib'aj tjpelju' kax k'ub'lteju' yol kyejni b'entti'j wu'ne' kyuk'i'le', tu'n t-xi' nq'o'nju'ye' nchaq'b'ile' teya, aju' k'ajb'el kye aj Israel, chij te Moyses.

Mes tkb'el wab'j twitz Qman Dyos

(Ex 37.10-16)

- ²³Kb'el kyb'inha'ne' jun mes akasya ttzeyil, kyajnaq lajoj (90) sentimetro tnuqub', kab'naq jwe' (45) sentimetro twitz; atzun oxnaq jwe' (65) sentimetro twe'.
- ²⁴Kyktxunkye' ti'jile tu'n q'anpwaqxi'x ex kq'onkye' jun qnij q'anpwaq te tilb'ilal ttxa'nile.
- ²⁵Tib'ajxi'tzuntlju' tilb'ilal lu kyb'inha'nktze' jun tznij ttxa'nile te wuq sentimetro tal twe'; ti'jtzun kyq'onkye' jun tal qnijtl tilb'ilal q'anpwaqile.
- ²⁶Ex kb'inchanqe'kye' kyaje' t-äkyin q'anpwaqqe' kyi'ju' kyaje' tqan,

- ²⁷tjaq'ju' tal tilb'ilal ttxa'nile tu'ntzun kyexju' tqul kyoj ex tu'n tb'ent tiq'etju' mes.
- ²⁸Che kb'el kb'incha'ne' tqul akasyax ktzeyil ex kyktxunqe'kye' tu'n q'anpwaq, tu'ntzun tb'ent tiq'etju' mes,
- ²⁹ex che kb'el tb'incha'na tplatil q'anpwaqqe'xi'x, e' pak'b'il, e'xar ex e'kop te kykb'elju' oyaj a' kwitz.
- ³⁰Kb'el kq'o'ne' wab'j twi' mes kukxju' tu'n t-xjanset nwitz'e'.

Kykb'el kandil q'anpwaq

(Ex 37.17-24)

- ³¹Ex kb'el kyb'incha'ne' jun kykb'el kandil q'anpwaq tx'no'n tu'n pojb'il. Kb'el kb'incha'ne' tq'uqlil, tqan, tk'o'xil, t-xaq ex tb'echil, iqi'mile tib',
- ³²ex che elel qaq tq'ob' ti'ju' tqan, oxox junjun plaj.
- ³³Teyiletzun junjun tq'ob' nche el ti'ju' tqan kykb'el kandil ati tu'n tten oxe' tb'echil xwakyi'n kytén, kse'n tb'echil almendro,
- ³⁴ex ti'ju' tqan ati tu'n kten kyaje' tb'echil xwakyi'n kten, kse'n tb'echil almendro.
- ³⁵Tjaq'iletzu'n ja inche ela' kakab' tq'ob' ti'ju' tqan, ati tu'n tten junjun tb'echil xwakyi'n kten.
- ³⁶Ati tu'n kykyaju' tb'echil kyuk'i'lju' tq'ob' jun tnejx tuk'i'lju' tqan, ex q'anpwaqile tx'no'n tu'n pojb'il.
- ³⁷Ex che b'el kyb'incha'ne' wuq tkantilil ex kyq'onqe'ku'ye' tojile kwi' tu'n kyk'ant tal kyq'aq'al twitz,
- ³⁸exqe'tzunju' tkb'el tza'j exju' pitxb'il kantil q'anpwaqileqex.
- ³⁹Kb'ajel oxnaq kab'lajoj tk'i' nik'jan (72.6) lib'r q'anpwaq kyu'ne' ti'ju' kykb'el kandil ex kyi'j kykyaqilju' che ajb'el te.
- ⁴⁰Atzun kyka'yinxé' aj kyaq'wiye' b'inchalte, qu'n che kb'el kb'incha'ne' ikxi'xju' kse'n xinyek'u'ne' teya twi' witz, chij te Moyses.

Ex 26

Ja xjan

(Ex 36.8-38)

- ¹Kb'el kb'incha'ne' ja xjan tu'n lajoj plaj xb'alun a kq'imalju': sed chub'i'ntwitz, morad, kyeq smo'n tk'i' cha'x, kyeq ex ktz'sonku'xe' kab'e' tilb'ilal kyerb'in kyoj.
- ²Kykyaqilju' xb'alun lu ati tu'n kyel junile echb'enkye: kab'lajoj metr tk'i' nik'janju' kqan, atzun kab'e' metrju' kwitz.
- ³Ktz'sonqe'kye' jwe' plaj xb'alun junx mujb'a'n kten, ex ikx kyse'ju'ye' kyi'ju' jwe'tl,

- ⁴ex kq'onkye' jte' kyäkyin tu'n q'in morad ttxa'nju' tnejel xb'alun kyeju' jwe' mujb'a'nqe' ex ttxa'nju' b'ajsb'il xb'alun kyeju' jwe'tl.
- ⁵Kb'el kb'inha'ne' kab'naqlajoj (50) t-äkyinju' b'ajsb'il xb'alun teju' jun tnej ex kab'naqlajoj teju' tnejel xb'alun teju' jun tnejtl, tu'ntzun kykyej muje junx.
- ⁶Ex che kb'el kb'inha'ne' kab'naqlajoj (50) tzuyb'ilkye q'anpwaq, tu'n kmujb'etju' kab'e' tnej xb'alun, tu'ntzun tb'entju' ja xjan te junx tnej xb'alun.
- ⁷Ex kb'el kyb'inha'ne' junlajoj plaj xb'alun t-smal chib', te jun ja xb'alun kutxb'ilteju' ja xjan.
- ⁸Kykyaqilju' xb'alun lu ati tu'n kyel junile echb'enkye: oxlajoj tk'i' nik'jan (13.50) metr kwe', atzun kab'e' metr kwitz.
- ⁹Ktz'sonqe'kye' jwe' plaj xb'alun junx mujb'a'n kten, ex ikx kb'inchamju'ye' kyi'ju' waqaqtel, ex kpaqtz'u'nktze' twaqaqi'n xb'alun toju' plaj twitzxi' teju' ja xb'alun.
- ¹⁰Che kb'el tb'inha'na kab'naqlajoj (50) t-äkyin ttxa'nileju' b'ajsb'il xb'alun teju' tnejel tnej, ex kab'naq lajojtél ttxa'nileju' xb'alun teju' tkab' tnej.
- ¹¹Ex che b'el kyb'inha'ne' kab'naqlajoj (50) tzuyb'ilkye q'anpwaqqe' ex che kyq'onqe'kye' ti'j kyäkyinju' kab'e' tnej xb'alun, tu'ntzun telju' ja xb'alun te jun tnejx.
- ¹²Aye'na' xb'alun teju' ja xb'alun nimaqkyqan, qu'mtzun nik'jan teju' in kyej sob'rin kjel xtunin ttze'lxi'ti'ju' ja xjan.
- ¹³Tu'ntzun tktxetju' ja xjan ttze'lti'j ex twitzxi' tu'nju' nkyej sob'rin, ch'inxmi nik'jan metr kjel xtunin toj junjun plaj.
- ¹⁴Kb'el kb'inha'ne' jun xb'alun ttz'umal rit tu'n tajb'en te twi'ju' ja xb'alun ex uk'tzanka tu'n kyeq, ex juntl tz'umin tz'u'n tu'n tjax loqb'et tib'ajxi'tlju' twi'.
- ¹⁵Che b'el kb'inha'ne' jte' tz'len ti'j tze akasya tu'n kyajb'en teju' ja xjan wa'l kten che okyel tq'o'na.
- ¹⁶Teyile junjun tz'len, te kyejkyej metr tk'i' nik'janchaq kwe', atzun oxnaq jwe' (65) sentimetrochaq kwitz,
- ¹⁷che b'el kyb'inha'ne' kakab' kyjuch'ub' junjun tz'len tu'ntzun kytzyuntekyib' ajkyb'jo'k mujb'et, kykyaqilxtzunju' tz'len teju' ja xjan kyb'inchankye' kakab'ile kyjuch'ub'.
- ¹⁸Ajtzun kb'inchanteye', winqi'n tz'len k'okyel kq'o'ne' toj tb'a'nq'ob'kya'j,
- ¹⁹ex kyq'onku'ye' kab'naq (40) kyq'uqlil saqpwaqqe', teyile junjun tz'len kakab' tq'uqlil kb'el, jun te junjun tjuch'ub'.
- ²⁰Ex toju' plaj te tnayaju' ja xjan, winqi'n tz'len k'okyel kq'o'ne'.

- 21** Kyuk'i'l kab'naq (40) kyq'uqlil saqpwaqqe', tu'ntzun kyten kakab' kq'uqlil junjun tz'len.
- 22** Tojtzunju' plaj te tkub'exq'ij teju' ja xjan, waqaq tz'len k'okyel kq'o'ne',
- 23** ex kab'e'tl kyeju' kab'e' t-skyiniyil teju' plaj ti'jxi'ju' ja xjan.
- 24** Aye'ju' tz'len lu ati tu'n kykyej muje junx twi'xi' jata'ju' tnejil kyxkyin. Iktzun kb'inchetilju' kyi'j kab'e' tz'len kyeju' kab'e' t-skyiniyil.
- 25** Wajxaq tz'len tu'n tkyaqil kyuk'i'lju' qaqlajoj kq'uqlil saqpwaqqe', kakab' kq'uqlil junjun tz'len.
- 26** Kb'el kb'inha'ne' jwe' kqul te tzuyb'ilkyeju' tz'len toju' plaj te tb'a'nq'ob'ju' ja xjan, akasya ktzeyil,
- 27** ex jwe'tl teju' jun plajtl, ex jwe'tel kye'ju' tz'len te ttze'lti'j.
- 28** Ati tu'n telpun jlajinju' tqul toj tnky'ajchaqilju' tz'lan te kykab'il plaj.
- 29** Che okyel kyktxu'nju'ye' tz'len tu'n q'anpwaq, ex che okyel kb'inha'ne' kyxkyin q'anpwaqqe'x, tu'ntzun kyexju' tqul kyoj, ju' ktxu'nqe'tl tu'n q'anpwaq.
- 30** Qu'mtzun kb'el kb'inha'nju'ye' ja xjan kse'nxju' xinyek'u'ne' teya twi' witz.
- 31** Kb'el tb'inha'na xb'alun te aq'pub'l chmo'n kyuk'i'l q'in morad, kyeq smo'n tk'i' cha'x, kyeq, ex sed chub'i'ntwitz ex tz'sonku'xa kab'e' tilb'ilal kyerb'in toj.
- 32** Kyuk'i'l jte' tzuyb'ilte q'anpwaqqe', kjawil kyob'i'ntzuntze' kyi'j kyaje' tqan akasya ktxu'n kyi'j tu'n q'anpwaq, kyib'aj kyaje' kq'uqlil saqpwaqqe'.
- 33** Kjawil kyob'i'ne' xb'alun kyi'ju' tzuyb'ilte. Ti'jxi'tzunju' xb'alun kq'onku'ju'ye' kax k'ub'lteju' yol kyejni b'entti'j wu'ne' kyuk'i'le'. Qu'n aju' xb'alun lu k'ajb'el kyu'ne' te aq'pub'l kxolju' najb'il xjan tuk'i'lju' najb'il xjanxi'x.
- 34** Kb'el kq'o'ntzuntze' tjpelju' kax k'ub'lteju' nyole' kyejni b'entti'j kyuk'i'le' toju' najb'il xjanxi'x.
- 35** Kb'el kq'o'nju'ye' mes ti'jxi'ju' xb'alun toju' plaj te tnayaju' ja xjan, atzu'n kykb'el kandil atzu' kb'el kq'o'na'ye' toj tb'a'nq'ob' twitzxi'ju' mes.
- 36** Kb'el kb'inha'ne' jun plaj xb'alun te ttziju' ja xb'alun chmo'n kyuk'i'l q'in morad, kyeq smo'n tk'i' cha'x, kyeq ex sed chub'i'ntwitz b'inha'n tb'anil tilb'ilal toj.
- 37** Ex kb'el kb'inha'ne' jwe' tqan akasya ttzeyil, ex che k'okyel kyktxu'ne' tu'n q'anpwaq, kyuk'i'lju' tzuyb'ilkye q'anpwaqqe' ex kb'el kb'inha'ne' jwe' tq'uqlil q'ank'uxb'il, chi Qman Dyos te Moyses.

Ex 27

Q'ank'uxb'il q'olb'eb'l

(Ex 28.1-7)

- ¹Kb'el kyb'inha'ne' jun q'olb'eb'l akasya ttzeyil, kab'e' metr tk'i' junaqjo' sentimetrochaq (2.25cm.) twitz toj junjun plaj, atzun jun metr tk'i' junaqjo' sentimetro (1.25cm.) twe'.
- ²Che kb'el kb'inha'ne' kyaje' tuk'a kyoju' kyaje' ttx'u'k, iqi'mile kyib' tuk'i'lju' q'olb'eb'l, ex k'okyel kyktxu'ne' q'olb'eb'l tu'n q'ank'uxb'il.
- ³Kykyaqilju' che ajb'el teju' q'olb'eb'l, che kb'el kb'inha'ne' q'ank'uxb'ilile: e'tkb'el tza'j, e'jotb'il, e'nimaqlaq, e' xokb'il ex e'tkb'el ttxalq'aq'.
- ⁴Ex kb'el kb'inchane' jun parriy q'ank'uxb'il ex k'okyel kq'o'ne' kyaje' t-äkyin q'ank'uxb'ilqe'x toju' kyaje' ttx'u'kju' parriy.
- ⁵Kb'elex kq'o'ntzuntze' tjaq' ttziju' q'olb'eb'l tojxi', tu'ntzun tkyej ten toj nik'janju' twe'.
- ⁶Ex kb'el kb'inha'ne' jte' tqulju' q'olb'eb'l akasya ttzeyil, ex che okyel kyktxu'ne' tu'n q'ank'uxb'il.
- ⁷Ati tu'n kyexu' tqul kyoj t-äkyin q'olb'eb'l toj kykab'il plaj, tu'ntzun tb'ent tiq'et.
- ⁸Kb'el kb'inha'ne' q'olb'eb'l jul toj ex tze, kse'n oktka'yina twi' witz.

Tpenju' ja xjan

(Ex 38.9-20)

- ⁹Kb'el kb'inha'ne' tpenju' ja xjan. K'okyl q'et kab'naqjo' (45) metr xb'alun sed chub'i'ntwitz toj tnuqub'ju' pe'n toj tb'anq'ob'.
- ¹⁰Kb'el kb'inha'ne' winqi'n tqan ex winqi'n tq'uqlil q'ank'uxb'ilqe', aye'tzunju' tzuyb'ilkye ex kyäkyin saqpwaqqe'.
- ¹¹Tojtzun tnayaj k'okyel q'et kab'naqjo' (45) metr tqanju' xb'alun tojile tnuqub' kyi'j winqi'n (20) tqan ex winqi'n tq'uqlil q'ank'uxb'ilqe', aye'tzunju' tzuyb'ilkye ex kyäkyin saqpwaqqe'.
- ¹²Atzu'n twitzju' pe'n te tkub'exq'ij, k'okyel q'et junaq kab'e' metr tk'i' nik'jan (22.50m.) tqanju' xb'alun kyi'j lajoj tqan ex lajoj tq'uqlil.
- ¹³Atzu'n toj tjawetzq'ij teju' pe'n k'okyl q'et junaq kab'e' metr tk'i' nik'jan tqanju' xb'alun.
- ¹⁴K'okyel q'et wuq metr tqanju' xb'alun kyi'j ox'e' tqan ex ox'e' tq'uqlil toj jun plaj te ttziju' pe'n,
- ¹⁵Ex toju' jun plajtel k'okyel q'et wuq metr tqanju' xb'alun kyi'j ox'e' tqan ex ox'e' tq'uqlil.

¹⁶Atzu'n ttziju' pe'n k'okyel q'et b'eljoj metr xb'alun chmo'n kyuk'i'l q'in, morad, kyeq smo'n tk'i' cha'x, kyeq ex sed chub'i'ntwitz tz'so'nqe' tb'anil tilb'ilal kyoj, kyi'j kyaje' tqan ex kyaje' tq'uqlil.

¹⁷Che kb'el kb'incha'ne' kyäkyinju' tqan ti'jileju' pe'n, exju' tzuyb'ilkye saqpwaqqe', atzu'n kq'uqlil q'ank'uxb'il.

¹⁸Kab'naqjo' (45) metr tnuqub'ju' pe'n, junaq kab'e' (22) metr tk'i' nik'jan (22.50m.) twitz, atzun kab'e' metr tk'i' junaqjo' sentimetro (2.25m.) twe'. Kykyaqilju' xb'alun che ajb'el sedqe' chub'i'nkywitz, aye'tzunju' kq'uqlil q'ank'uxb'ilqe'.

¹⁹Kykyaqil t-stakyilju' ja xjan kyuk'i'lju' che ajb'el toj q'ank'uxb'ilqe' exqe' t-stakyilju' twi' pe'n, chi Dyos te Moyses.

Aseyt kye kantil

(Lv 24.1-4)

²⁰Q'manxa kye aj Israel tu'n ttzaj kyiq'i'n aku' aseyt olib'a tu'n tajb'en kye kandil tu'ntzun kyk'enti kukxju'.

²¹Aye' Aaron kyuk'i'lju' tk'wal che txqolkye kandil tu'n kyk'ent ajtb'aj qonik'an nwitze' ayine' Dyos Manb'aj toju' Ja te Mujb'ab'ltib'il wuk'i'le', ju' ati ti'jxi' xb'alun tok tk'etzu' kax k'ub'lteju' yol kyejni b'entti'j. Majx kjeltenju' kawb'il lu kye aj Israel ex kyeju' kyyajajil, chi Dyos.

Ex 28

Kyxb'alun pale

(Ex 39.1-31)

¹Q'intzju'ya ttzika Aaron tk'etza kyuk'i'lju' tk'wal, aye': Nadab', Ab'yu, Eleasar ex Itamar, tu'ntzun kyok te pale nwitze' kyxol aj Israel.

²Kb'el kb'incha'ne' t-xb'alun ttzika Aaron tb'anilxi'x tu'ntzun tjaw nima'n.

³Q'manxa kyeju' atixi'x kynab'l aye'ju' oje txi' nq'o'ne' knab'l tu'n kb'inchante t-xb'alun Aaron, tu'ntzun toktzu' te pale xjansa'n nwitze'.

⁴Aye' xb'alun ja'lu che b'inchetil: jun ä'a'y tuk'i'l jun tal xb'alun tb'anil b'inchb'ente k'okyel ttzitk'u'j, jun pinpa't, jun xb'alun ku'j ati tilb'ila tz'so'n, k'alb'il twi' ex k'alb'il tk'u'j sedqe'. Qu'mtzun kyb'inchanku'ye' t-xb'alun ttzika Aaron tb'anilxi'x ex kyeju' tk'wal, ju' che ajb'el te pale nwitze'.

⁵K'ajb'el q'anpwaq kyu'nju' kche b'inchalte xb'alun lu, q'in morad, kyeq smo'n tk'i' cha'x ex sed chub'i'ntwitz.

⁶Kb'inchetilju' ä'a'y tuk'i'l q'anpwaq, q'in morad, kyeq smo'n tk'i' cha'x, kyeq ex sed chub'i'ntwitz, b'incha'nqe' tb'anil tilb'ilal toj,

⁷tuk'i'l kab'e' tal qnij xb'alun mujb'a'nqe'k jun junjun ttx'u'k.

- ⁸Atzu'n k'alb'il k'ajb'el k'alb'ilteju' äa'y jun tnejx che elila', kb'inchetil tuk'i'l q'anpwaq, q'in morad, kyeq smo'n tk'i' cha'x, kyeq ex sed chub'i'ntwitz.
- ⁹Ktzajel kyi'q'i'ne' kab'e' ab'j kornalina ex k'okyel kytz'ib'a'ne' kyb'iju' tk'wal Israel kyi'j,
- ¹⁰txoli'n kyu'ne', ktzajelx ti'ju' tnejel k'wa'lb'aj tu'n tpon b'aj ti'ju' ch'i'p, waqaq b'iyj ti'j junjun ab'j.
- ¹¹Jun xjal ax taq'unju' ktz'ib'alkye b'iyj lu, kse'n tu'me'l nb'incheta' jun sey. Che okyel kyq'o'ntzuntze' ab'j lu kyoj tal kykb'el q'anpwaqqe',
- ¹²che kb'el kq'o'ntzuntze' tib'aj t-semu'lju' äa'y, jun junjun plaj, tu'ntzun kytzaj na'yitju' tk'wal Israel. Tu'ntzun kyi'q'injeju' b'iyj lu tu'n Aaron tib'aj t-semu'l nwitz'e' ayine' Dyos Manb'aj, tu'ntzun ktzaj nna'ne'.
- ¹³Che b'el kyb'incha'ne' tal kykb'elju' ab'j lu q'anpwaqqe'.
- ¹⁴Ex kb'el kyb'incha'ne' kab'e' taq'e'l xpatx'q'anpwaqile kyten, che okyel kyob'a'ntzuntze' kyi'j tal kykb'elju' ab'j.
- ¹⁵Kb'el kyb'incha'ne' tal xb'alun k'okyel ttz'itk'u'ju' äa'y kyuk'i'lju' aq'unb'il te xjelb'il, ikxtu'me'lju' kse'n äa'y, b'incha'n tb'anil tilb'ilal toj tuk'i'l q'anpwaq, q'in morad, kyeq smo'n tk'i' cha'x, kyeq ex sed chub'i'ntwitz,
- ¹⁶pin kb'el kyb'incha'ne' ex kwadrad, junaq kab'e' sentimetro (.22cm.) toj junjun plaj.
- ¹⁷Che okyel ktxoli'ne' tb'anil ab'j ti'j te kyaje' txol, k'okyel kq'o'ne' jun ab'j rub'i, jun krisolito ex jun esmeralda toju' tnejel txol.
- ¹⁸Toju' tkab' txol jun ab'j kranate, jun sapiro ex jun jade;
- ¹⁹toju' toxi'n txol jun ab'j jasinto, jun akata ex jun amatista;
- ²⁰atzu'n toju' tkyaji'n txol jun topasyo, jun kornalina ex jun jaspe. Kykyaqilju' ab'j lu che okyel kyq'o'ne' toj tal kykb'el q'anpwaqqe',
- ²¹kab'lajoj (12) che b'elb'inchet, qu'n kab'lajoj (12) kyb'aju' tk'wal Israel. Ti'jiletzun junjun ab'j k'okyila' tz'ib'et tb'i junjunju' kyyajajil Israel, kse'n b'inchb'ente jun sey.
- ²²Kb'el kyb'incha'ne' jte' xpatx'q'anpwaqxi'x, tu'n tokq'et ti'ju' tal xb'alun ttz'itk'u'ju' äa'y.
- ²³Ex k'okyel kyb'incha'ne' kab'e' t-äkyin q'anpwaqqe', che okyel kyq'o'ntzuntze' kyi'j kab'e' ttxa'nju' tal xb'alun tok ttz'itk'u'ju' äa'y;
- ²⁴che okyel kyq'o'ntzuntze' tal kab'e' xpatx'q'anpwaq kyi'ju' kab'e' t-äkyinju' tal xb'alun ttz'itk'u'ju' äa'y toju' plaj jawl,

- 25** aye'tzu'n kytxa'n xpatx'q'anpwaq che okyel kyq'o'ne' kyi'ju' kab'e' kykb'el ab'j kornalina ex che kjel kb'incha'ne' b'a'nxi'x kyib'aju' kab'e' tznij xb'alun twi' t-semu'lju' äa'y, twitzxi'.
- 26** Kb'el kb'incha'ne' kab'e'tl t-äkyin q'anpwaqqe', che okyel kq'o'ntzuntze' kyjaq'ju' kab'e'tl ttxa'nju' tal xb'alun tok ttzitik'u'ju' äa'y toju' plaj kub'l.
- 27** Ex kb'el kyb'incha'ne' kab'e'tl t-äkyin q'anpwaqqe'x, che okyel kyq'o'ntzuntze' toju' plaj twitzxi' kyi'ju' tznij xb'alun ttx'u'kju' äa'y ex toju' plaj kub'l tk'etzju' tz'isb'en, tib'aj ch'i'n k'alb'ilteju' äa'y.
- 28** Kche okyel muje t-äkyinju' tal xb'alun tok ttzitik'u'ju' äa'y kyuk'i'l t-äkyinju' äa'y tu'n jun taq'e'l morad, tu'ntzun tkyejtenju' tal xb'alun jate'qe'ka' kab'lajoj ab'j tib'ajxi' k'alb'ilte äa'y, tu'ntzun majx tu'n tkyejten ti'j.
- 29** Ajtzun tokx Aaron toju' ja xjan tokju' tal xb'alun ttzitik'u'j, jate'qeka' kab'lajoj (12) ab'j kyuk'i'lju' aq'unb'il te xjelb'il; ex kyb'iju' kab'lajoj (12) tk'wal Israel ttzitik'u'j ajtokpun nwitz'e' ayine' Dyos Manb'aj, tu'ntzun kytzaj nna'ne' kukxju'.
- 30** Che okyel kq'o'ne' kab'e' ab'j Urim ex Tumin ti'ju' tal xb'alun ttzitik'u'ju' äa'y, qu'n aye' aq'unb'ilju' te xjelb'il, tu'ntzun t-xi' tiq'i'n Aaron ttzitik'u'j kukxju' nwitz'e'.
- 31** Kb'el kyb'incha'ne' pinpa't kxe'l tib'ajxi' xb'alun ku'j moradile tq'imal,
- 32** kjawil joyit tqul tu'n texju' twi' toj. Kxb'u'tz'itel ttziyileju' tqul, kse'n chalek tz'u'n, tu'n lalun txi' laqj.
- 33** Che okyel tb'incha'na tal kanpani q'anpwaqqe' ttxa'nileju' pinpa't lu, xulpi'n kyten kyuk'i'l tilb'ilal lob'j kranad b'incha'nqe' kyuk'i'l q'in morad, kyeq smo'n tk'i' cha'x ex kyeq;
- 34** kjalu: k'okyl jun tal kanpani q'anpwaq ex jun kranad, juntl kanpani q'anpwaq ex juntl kranad, ayiletzun kb'inchetelju' ttziyile pinpa't.
- 35** K'okyel tq'o'n Aaron pinpa't ajtb'inchante taq'un te pale, ex ajtokx toju' ja xjan nwitz'e' ayine' Dyos Manb'aj mujqa ajtetz, che q'ajtelju' kanpani ti'j tu'ntzun lalun kyim.
- 36** Kb'el kyb'incha'ne' jun plak q'anpwaqxi'x ex k'okyel kytz'ib'a'ne' yol lu ti'j, ku'xwitloj jun sey: Xjansa'n Twitz Qman Dyos:
- 37** K'okyel kyk'lo'ne' plak tplaju' k'alb'il twi' tu'n jun taq'e'l morad, tu'ntzun tkyejten jun elx ti'j.
- 38** Ktenb'eltzuntz tplaj Aaron kukxju', ate k'iqalteju' kyil aj Israel kyi'ju' ti'xti' xjanqe', naqa äe'x xjansalte kyoyaj; tu'ntzunju' plak lu knk'ma'ye' oyaj, ayine' Dyos Manb'aj.

³⁹K'okyel kychmo'nju'ye' xb'alun ku'j exju' k'alb'il twi', sed tq'imal. K'okyel kychmo'nju'ye' k'alb'il tk'u'j tb'anil tilb'ilal toj.

⁴⁰Atzu'n kye tk'wal Aaron kyb'inchanku'ye' kyxb'alun ku'j, kyk'alb'il ex k'alb'il kywi', tu'n kyjaw nima'n kyu'n xjal.

⁴¹Atzun kxb'alun ttzikju'ya Aaron kyuk'i'lju' tk'wal, k'okyel tq'o'na, ex kjawix tqo'na aseyt toj kwi' tu'ntzun t-xiq'et kyoklen ex tu'n kxjanset te pale nwitze'.

⁴²Ex kb'el kb'inha'ne' kykalsonsiy sed, xi'nix kyk'u'j, ku'pumnix tib'aj kych'ek,

⁴³k'okyel toksa'n Aaron kyuk'i'lju' tk'wal aj kyokx toju' Ja te Mujb'ab'ltib'il ex naqa xe'xlq'e tk'etzju' q'olb'eb'l nwitze', b'inchalte kyaq'un te pale toju' ja xjan, tu'ntzun lalun txikyb'inha'n jun ti'xti' myab'a'n, tu'n miche kyima'. Majx kjeltenju' kawb'il lu te Aaron ex kyeju' tyajajil.

Ex 29

E'xjansetju' pale

(Lv 8.1-36)

¹A b'inchamju'ya lu aj kxjanset te pale tu'n kyajb'en weye': ktzajel tiq'i'na jun qpoj tman wakx ex kab'e' rit mixti' kytzakajil.

²Kb'el tb'inha'na wab'j ex muqin mixti' ttx'amal tu'n tarinil triy tb'anilxi'x xyuq'i'n tuk'i'l aseyt, ex xwotz' muqin mixti' ttx'amal, kxe'l witxk'et aseyt tib'aj,

³q'onqe'ku'xtzuntza toj jun tal chi'l tu'n kyxi' iq'et toju' ja xjan, junx tuk'i'lju' qpoj tman wakx ex kyuk'i'lju' kab'e' rit.

⁴Ex kxe'l tiq'i'na Aaron kyuk'i'l tk'wal ttziju' Ja Te Mujb'ab'ltib'il tu'n kyichin;

⁵ktzajeltzun tiq'i'na kyxb'alun te pale. K'okyel tq'o'na t-xb'alun Aaron ku'j exju' pinpa't k'okyel ti'jxi', exju' xa'y tuk'i'lju' tal xb'alun ttzitik'u'j. Kjel tb'inha'na k'alb'ilteju' xa'y b'a'nxi'x;

⁶kjawix tq'o'na xipb'il twi', ti'jtzuntl ja'lu k'okyel tq'o'na plak, qu'n a kxjansalteju' te pale.

⁷Ex ktzajel tiq'i'na aseyt te xjansb'il, kjawix tq'o'ntzuntza toj twi' Aaron tu'n t-xjanset te pale nwitze'.

⁸Ex che tzajel ttxko'nju'ya tk'wal tu'n tokqtq'o'na kxb'alun ku'j.

⁹Ikkju' kse'nte Aaron, kjel tb'inha'nju'ya kyk'alb'il b'a'nxi'x exju' xipb'il kwi'. Tu'ntzun ja'lu che okyil tq'o'na toj kyoklen, majx kjeltenju' kyaq'un lu te jun kawb'il.

¹⁰Kxeltzun tiq'i'na qpoj tman wakx toju' Ja te Mujb'ab'ltib'il, tu'ntzun tkub' tq'o'n Aaron tq'ob' kyuk'i'lju' tk'wal tib'aj twi'ju' alu'mj.

¹¹B'yonku'tzunju'ya qpoj tman wakx nwitze' ttziju' Ja te Mujb'ab'ltib'il.

- 12**K'okyel t-suna ch'i'n tchk'el kyi'ju' tuk'a q'olb'eb'l tu'n twitq'ob'a. Atzu'n jni'tl kb'el tqo'na t-xe tqan q'olb'eb'l.
- 13**K'elel tiq'i'na tkyaqil unt kyi'ju' toj tk'u'j ex ti'ju' t-xqintxa. Tz'e'ysanku'tzuntza tib'aju' q'olb'eb'l.
- 14**Atzunju' tchib'jil, ttz'umal, exju' ttxa, tz'e'ysanku'ya ti'jxi'ju' najb'il qu'n jun chojb'ilte' tu'n tpaj il.
- 15**Ktzajel tiq'i'n junju'ya rit tu'n tkub' tq'o'n Aaron tq'ob' tib'aju' twi' kyuk'i'lju' tk'wal.
- 16**Kb'el tb'yo'ntzuntza ex kb'el twitxk'a'nju'ya tchk'el tib'aju' q'olb'eb'l ex ti'jile.
- 17**Kb'el tk'pu'nju'ya tchib'jil, ex che ttxja'ju'ya t-xqintxa exqe'ju' tqan, che kb'el tq'o'ntzuntza junx tuk'i'lju' tchib'jil exju' twi'.
- 18**Oktzun kb'el ttz'e'ysa'nju'ya rit tib'aj q'olb'eb'l te jun chojb'il k'ok'sb'il te ninb'ilweye' ayine' Dyos Manb'aj, te jun oyaj k'ok'j tb'anilxi'x nwitze'.
- 19**Ktzajeltzun tiq'ina juntl rit tu'n tkub' kyq'o'n Aaron kyq'ob' tib'aju' twi' kyuk'i'lju' tk'wal.
- 20**Kb'el tb'yo'na ex k'okyel t-suna ch'i'n tchk'el ti'jxi' t-äkyin Aaron ex ti'jxi' kyäkyinju' tk'wal toj kyb'a'nq'ob', ex ti'ju' tman twi' kq'ob' toj kyb'a'nq'ob', ex ti'j tman twi' kqan tojx kyb'a'nq'ob', atzunju' jni'tl chik' kjawix tqo'na tib'aju' q'olb'eb'l ex ti'jile.
- 21**Ti'jtzunju' chik' kjelten tib'aju' q'olb'eb'l ex ti'ju' aseyt te xjansb'il, kb'el twitxk'a'n ch'i'na tib'aj Aaron ex tib'aju' t-xb'alun, kyib'aju' tk'wal ex kyib'aju' kxb'alun. Ikytzu'n che xjansetela' Aaron kyuk'i'lju' tk'wal exju' kxb'alun.
- 22**Ktzajeltzun tiq'i'nju'ya unt tok ti'j tjeju' rit, exju' tok kyi'ju' t-xqintxa exju' tok kyi'ju' toj tk'u'j, ex ktzajel tiq'i'na kab'e' tchinaq' exju' unt tok kyi'j, exju' tkux toj tb'a'nq'ob', qu'n a ritju' te xjansb'ilkye pale.
- 23**Kjawitz tiq'i'na jun wab'j sewun, jun wab'j xyuq'i'n tuk'i'l aseyt ex jun xwotz' muqin, kyi'ju' wab'j mixti' ktx'amal atku'x toj ju' tal chi'l nwitze' ayine' Dyos Manb'aj.
- 24**Tkyaqil ja'lu kb'el tq'o'na toj tq'ob' Aaron ex toj kyq'ob'ju' tk'wal, tu'nt-xi kyyukycha'n te yek'b'ilteju' oyaj nwitze'.
- 25**Ajtzun tb'aj kb'inha'n, k'elel tiq'i'na toj kq'ob', kb'el ttz'e'ysa'ntzuntza tib'aj q'olb'eb'l junx tuk'i'lju' chojb'il k'ok'sb'il nkub' toj nwitze'. Jun oyajte' tz'e'ysa'n te ninb'ilweye'.
- 26**Ktzajel tiq'i'nju'ya ttzitk'u'ju' rit te xjansb'ilte Aaron, kxe'l tyukycha'ntzuntza te yek'b'ilte oyaj nwitze'. Teya kjela'ju' ttzitk'u'j lu.

- ²⁷Kyjel tpa'nju'ya ttzitk'u'j rit te oyaj nim toklen, exju' tkux. Qu'n aye' te xjansb'ilju' ti'ju' rit kxe'l te Aaron ex kye tk'wal.
- ²⁸Aju' lu te Aaron kyuk'i'lju' tk'wal. Majx kjelten te jun kawb'il kye aj Israel: aye' aj Israel che q'olte oyaj lu te jun chojb'il te mujb'ab'ltib'il wuk'i'le', chi Dyos.
- ²⁹Kjeltenu' t-xb'alun Aaron xjansa'n kjel te kyetz'b'ilju' tyajajil, naqa xe xjanset ex ajkyok toj kyoklen te pale.
- ³⁰Atzunju' pale tyajajil Aaron ju' kjel te t-xel, ex tu'n tokx toju' Ja te Mujb'ab'ltib'il b'inchalteju' taq'un toju' Ja xjan, ati tu'n tok toksa'n wuq q'iju' xb'alun lu.
- ³¹Ktzajeltzun tiq'i'na rit te xjansb'il ex kb'elex ttzq'ajsa'na tchib'jil toju' najb'il xjan.
- ³²Aye' Aaron kyuk'i'lju' tk'wal kche wal ti'ju' tchib'jil rit ex ti'ju' wab'j atku'x toj tal chi'l ttziju' Ja te Mujb'ab'ltib'il.
- ³³Kche wal ti'j, qu'n a kub' q'etju' qanb'ilte najsb'il kyil, tej kxjanset ex tej t-xi' q'et kyoklen te pale. Qu'mtzun mix-a'lo' juntl kwal ti'j, qu'n xjanqe'.
- ³⁴Qatzun atix chib'j ex wab'j xjansa'n xkyejten te juntl q'ij, kb'el ttz'e'ysa'na'; mix-a'lo' jun kxe'l wante qu'n xjansa'nqe'.
- ³⁵B'inchama tkyaqil ja'lu kye Aaron kyuk'i'lju' tk'wal kse'nxju' xb'aj nma'ne' teya. Wuq q'ij kb'ajel tu'na tu'n kyok toj kyoklen,
- ³⁶kb'el tq'o'na jun qpoj tman wakx te chojb'il junjun q'ij te najsb'il il, ex kt-xtilsa'ju'ya q'olb'eb'l tuk'i'l jun chojb'il te najsb'il il, ex kb'el tq'o'na aseyt tib'aj tu'n t-xjanset.
- ³⁷Wuq q'ij kb'el tq'o'na chojb'il tib'aj q'olb'eb'l tu'n tpaj il, iktzu'n kxjansetela' nwitze', ayine' Dyos Manb'aj, kjel tentzun q'olb'eb'ltz xjanxi'x: tkyaqiltzunju' kb'el tq'o'na tib'aju' q'olb'eb'l kjelten xjan, chi Dyos.

Oyaj te tkyaqil q'ij

(Nm 28.1-8)

- ³⁸Tkyaqil q'ij ilti'j kb'el tq'o'na kab'e' tal rit te jun ab'q'iqe' tib'aj q'olb'eb'l.
- ³⁹Jun kb'el tq'o'na te prim ex juntl te qale.
- ⁴⁰Kb'el tq'o'na kyaje' lib'r tk'i' nik'jan arin tb'anilxi'x tuk'i'lju' tnejel qpoj tman rit, smo'n tuk'i'l jun litr aseyt olib'a, ex kb'el tq'o'na jun litr b'in te oyaj.
- ⁴¹Ex ax ktb'inha'ju'ya ti'ju' juntl rit ajtok qale, kyuk'i'lju' oyaj arin ex b'in te oyaj tz'e'ysa'n weye' tuk'i'l tk'ok'jal tb'anilxi'x.
- ⁴²Aye' oyaj tz'e'ysa'n lu te ninb'il weye, ktzajel kq'o'n manb'aj ex k'wa'lb'aj kukxju' weye' ttziju' Ja te Mujb'ab'ltib'il, ja tu'me'l kchin tenb'ela'ye' tu'n nyoline' tuk'i'la.

- ⁴³Atzuntzu' kchin tenb'ila'ye' kyuk'i'l aj Israel, ex kjel nxjansa'nju'ye' najb'il lu.
- ⁴⁴Knxjansa'ye' Ja te Mujb'ab'ltib'il exju' q'olb'eb'l, ex kche nxjansa'ye' Aaron kyuk'i'lju' tk'wal te pale nwitzze'.
- ⁴⁵Chin najale' kyxol aj Israel ex che ajb'el weye'.
- ⁴⁶K'eleltzun kynik'tz qa ayine' Dyos Manb'aj, inetz iq'inkyé Ejipt tu'n ntene' kyxol. Ayine' Dyos Manb'aj, chi Dyos.

Ex 30

Q'olb'eb'l tz'e'ysb'il sturak

(Ex 37.25-28)

- ¹Ex kb'el tb'incha'na jun q'olb'eb'l akasya ttzeyil tu'n ttz'e'yset sturak tib'aj.
- ²Kab'naqjo' sentimetrochaq (45cm.) twitz toj tkyajel plaj, atzun kyajnaq lajoj sentimetro (90cm.) twe', majx kkyiqa'kyib' tuk'a tuk'i'lju' q'olb'eb'l.
- ³Kb'el tktxu'na tib'aj tu'n q'anpwaq ex ti'jile tkyajel plaj exqe'tzunju' tuk'a, ex k'okyel tq'o'na jun qnij q'anpwaq ttxa'nile te tilb'ilal.
- ⁴Che okyel tq'o'na t-äkyin q'anpwaqqe' tjaq'ile tilb'ilalju' k'okyel tq'o'na, kab'e' toju' jun plaj ttx'u'kyile ex kab'e'tl toju' jun plajtl tu'n kyexju' tqul kyoj, tu'ntzun tb'ent tiq'etju' q'olb'eb'l.
- ⁵Che kb'el tb'incha'na tqul akasya ttzeyil ex che okyel tktxu'na tu'n q'anpwaq.
- ⁶Kb'eltzun tq'o'na q'olb'eb'l lu twitzju' xb'alun tok e'wb'ilteju' kax k'ub'lteju' nyole' kyejni b'entti'j kyuk'i'le', twitzju' tjpel jaknajsetila' il, ja tu'me'l kchin tenb'ila'ye' tuk'i'la.
- ⁷Tkyaqil prim kb'el ttz'e'ysa'n Aaron sturak tib'aj q'olb'eb'l ajt-xi' b'inchalte kytenju' kandil.
- ⁸Ex kb'el ttz'e'ysa'n ajtok qale aj kb'jo'k ttxqo'nju' kandil. Kb'inchetil ja'lu nwitzze' toj tkyaqil tab'q'iyil.
- ⁹Lalun kub' tq'o'na alkyexku' sturak, chojb'il tz'e'ysa'n te k'ok'sb'il, twitz awal ex b'in witxu'n tib'aju' q'olb'eb'l lu.
- ¹⁰Kjeltenju' q'olb'eb'l lu xjansa'n nwitzze', junmaj toj ab'q'i k'okyel tq'o'n Aaron tchk'elju' chojb'il te najsb'il il kyi'ju' tuk'a q'olb'eb'l. Junmaj toj ab'q'i ex tkyaqil ab'q'i, kb'el q'etju' chojb'il te najsb'il il tib'aju' q'olb'eb'l lu, chi Dyos te Moyses.

Kolpib'l chwinqlal

- ¹¹Tzaj yolin Qman Dyos te Moyses ex tma:
- ¹²Ajtjaw kyajlal aj Israel tu'na, teyile junjun ati tu'n tq'onte jun toyaj weye' te kolb'ilte tchwinqlal, tu'n lalun tzaj jun yajb'il kyib'aj tjawlenxi' kyajlal.

¹³Kykyaqilju' kjawil kyajlal kyq'a' jun piḥ saqpwaq te oyaj weye', aju' lu nik'jan teju' malb'il toju' ja xjan.

¹⁴Aye'ju' che q'olte oyaj weye' ayine' Dyos Manb'aj, ktzajilqe kyuk'i'lju' te winqi'n ab'q'iqe' aj tjawju' kyajlal,

¹⁵teyiletzun junjun aj tq'onteju' toyaj te kolb'ilte tchwinqlal, q'inun ex prow junelniju' kyoyaj, axju' jun piḥ saqpwaq.

¹⁶Qu'mtzun kjawil tb'u'yi'na saqpwaq kkyq'a' aj Israel te kolb'ilkye, ex atzu' k'ajb'ela' tu'na toju' Ja te Mujb'ab'ltib'il, tu'ntzun kytzaj nna'ne' aj Israel qa kyaq'ju' kolb'ilkye, chi Dyos te Moyses.

Q'ank'uxb'il chkon

(Ex 38.8)

¹⁷Tzaj yolín Qman Dyos te Moyses ex tma:

¹⁸Kb'el tb'incha'na jun tkb'el a' tuk'i'lxi' tq'uqlil q'ank'uxb'ilile tu'n tajb'en te tx'ajb'il; ex q'onku'ya kxolju' Ja te Mujb'ab'ltib'il tuk'i'lju' q'olb'eb'l, kb'elex tnojsa'ntzuntza tu'n a'.

¹⁹Atzuntzu' kjawitza' kyi'q'i'n Aaron kyuk'i'lju' tk'wal tx'ajb'il kqan ex kq'ob'.

²⁰Kche tx'ajul aj kyokx toju' Ja te Mujb'ab'ltib'il ex aj kyoklq'e tk'etzju' q'olb'eb'l, tu'n tkub' kq'o'nju' oyaj weye'. Laytzun che kyimtz.

²¹K'elel ktx'jo'n kq'ob' ex kqan tu'n lalun che kyim. Majx kjelten ja'lu te jun kawb'il te Aaron ex kyeju' tyajajil toj tkyaqil tab'q'iyil, chi Dyos.

Aseyt te xjansb'il

(Ex 37.29)

²²Tzaj yolín Qman Dyos te Moyses ex tma:

²³Kjawil t-sk'o'na awal tb'anilxi'x tk'ok'jal: masch'i'n oxlajoj (13.2) lib'r mir, qaq lib'r tk'i' nik'jan kanel, qaq lib'r tk'i' nik'jan ptz'an tk'ok'jalxi'x,

²⁴masch'i'n oxlajoj (13.2) lib'r k'ok'sb'il kasya tb'i, mlo'n kse'nxju' malb'il toju' ja xjan ex oxe' tk'i' nik'jan litr aseyt olib'a.

²⁵Kyu'ntzun ja'lu kb'el tb'incha'na aseyt xjan te xjansb'il, kse'n b'inchb'ente tu'n jun xjal ax taq'unju'. Atzun aseyt ja'lu xjan k'ajb'el te xjansb'il,

²⁶ex kjawix tqo'na tib'aju' Ja te Mujb'ab'ltib'il, tib'aju' kax k'ub'lteju' nyole' kyejni b'entti'j kyuk'i'le',

²⁷tib'aju' mes kyuk'i'lxi' che ajb'el tmoj, tib'aju' kykb'el kandil kyuk'i'lxi' che ajb'el te, tib'aju' q'olb'eb'l te sturak,

²⁸tib'aju' q'olb'eb'l te chojb'il kyuk'i'lxi'ju' kche ajb'el te, tib'aju' tkb'el a' te tx'ajb'il tuk'i'lxi'ju' tq'uqlil.

²⁹Iktzu'n che xjansetila' tu'na, che kjeltetzuntz xjanxi'x. Tkyaqiltzunju' matz'ok tiqli kyi'j, kjel xjan.

³⁰Ex kjawix tq'o'nju'ya aseyt lu toj twi' Aaron kyuk'i'lju' tk'wal tu'ntzun kxjanset te pale nwitzte',

³¹ex kxe'l tma'na lu kye aj Israel: A waseytju'ye' xjan lu te xjansb'il toj tkyaqil tab'q'iyil.

³²Lalun jawx kqo'ne' tib'aj alkyexku' xjal, ex lalun kub' kb'incha'ne' juntl aseyt ikxju' kse'n ja'lu. Jun aseyt te'lu xjan, qu'mtzun xjanxi'x toklen kyu'ne'.

³³Qatzun ati jun xjal makub' tb'incha'n juntl aseyt ikxi'xu' kse'n ja'lu, ex majawx tqo'n tib'aj jun xjalxi', aju' xjal lu ati tu'n tnaj kxolju' twnaqil, chi Dyos.

Sturak
(Ex 37.29)

³⁴Tzaj tma'ntl Qman Dyos te Moyses: Che ktzajel tiq'i'na k'ok'sb'il lu ex junelni malb'enkye: k'ok'sb'il q'ol, k'ok'sb'il xky'eq tb'i, k'ok'sb'il tb'anilxi'x ex k'ok'sb'il q'ol q'anka'yin,

³⁵kyu'ntzun ja'lu b'inchanku'ya sturak tb'anilxi'x ex xjan smo'n twitz b'a'nxi'x, kse'n b'inchb'ente tu'n jun xjal ax taq'unju'.

³⁶Kb'el tchena jni' ko'k'x twi' tu'na, kb'el tq'o'ntzuntza twitzju' kax k'ub'lteju' nyole' kyejni b'entti'j kyuk'i'le' toju' Ja Te Mujb'ab'ltib'il, jakchin yolila'ye' tuk'i'la. Aju' k'ok'sb'il lu majx xjanxi'x toklen kyeye',

³⁷ex lalun kub' kb'incha'ne' juntl sturak tu'n tajb'en kyexe' kse'nx ja'lu. Qu'n aja'lu weye' ex xjan toklen teya.

³⁸Alkyete makub' tb'incha'n jun sturak iku'xju' kse'n ja'lu naqx tu'n tna'nteju' tk'ok'jal tb'anilxi'x, ati tu'n tnaj kxolju' twnaqil, chi Dyos te Moyses.

Ex 31

Aq'unal ti'ju' ja xjan
(Ex 35.30; 36.1)

¹Tzaj yolin Qman Dyos te Moyses ex tma:

²B'intzpe'ya, matxi' jawnsk'o'ne' B'esaleel, tk'wal Uri, ex tchman Ur, kxol tyajajil Juda,

³ex matxi' nnojsaye' tu'n nxewe', matxi' txinq'o'ne' tnab'l, tojtzqib'l, tu'n tel k'atz ex tu'n tb'inchante tkyaqil aq'untl,

⁴tu'n t-ximan kse'nchaq kyilb'ilalju' aq'untl kb'inchetil, ex tu'n taq'unan ti'j q'anpwaq, saqpwaq ex q'ank'uxb'il,

⁵tu'n kykub' tb'inha'n tb'anil ab'j kyoj kykb'el, tu'n taq'unan kyi'j tze ex tu'n tb'inchante chukchaq aq'untl tb'anilxi'x.

⁶Ex matxi' jawnsk'o'ne' Aolyab' te onilte, aju' tk'wal Aysamak, kyxol tyajajil Dan. Ex matxi'q'o'nxi'xtle' kynab'lju' ati kynab'l tu'ntzun kb'inchante tkyaqilju' matxi' nchaq'e' teya:

⁷aju' Ja te Mujb'ab'ltib'il exju' kax k'ub'lteju' nyole' kyejni b'entti'j kyuk'i'le' tuk'ilxi' tjpel ex tkyaqilju' kche ajb'el toju' Ja te Mujb'ab'ltib'il,

⁸exju' mes kyuk'i'lju' che ajb'el tmoj, exju' kykb'el kandil q'anpwaqxi'x, kyuk'i'lju' che ajb'el te, exju' q'olb'eb'l tz'e'ysb'il sturak,

⁹exju' q'olb'eb'l te chojb'il kyuk'i'lju' kche ajb'el te, exju' chkon te tx'ajb'il tuk'i'lxil tq'uqlil,

¹⁰exqe'ju' xb'alun chmo'n, t-xb'alunju' pale Aaron majx tb'anilxi'x ex kxb'alunju' tk'wal aj kb'inchante kyaq'un te pale,

¹¹exju' aseyt te xjansb'il, exju' sturak k'ok'j tu'n tajb'en toju' ja xjan. Aye' kche b'inchalte tkyaqil ja'lu ikxi'xju' kse'n xnchaq'e' teya, chi Dyos te Moyses.

Q'ij te ojlab'l

(Ex 35.1-3)

¹²Tzaj yolin Qman Dyos te Moyses ex tma:

¹³Aku'ya kyolil kyuk'i'lju' aj Israel ex kxel tmanju'ya lu kye: Ati tu'n knimane' kyoju' q'ij te ojlab'l, qu'n a techlalju' kxole' wuk'i'le' toj tkyaqil tab'q'iyil, tu'n tel tnik'tzil qa ayine' Dyos Manb'aj xin jaw sk'on kyeye'.

¹⁴Xjante' q'ij te ojb'il kyeye', qu'mtzun ati tu'n knimanteye'. Alkyete mixti' xtk'u'ju' q'ij lu ati tu'n tkub' b'yet. Ex ikx qa ati jun xjal matz'aq'unan toju' q'ij lu ati tu'n tnaj kxolju' twnaqil.

¹⁵Waqaq q'ij che aq'unal, atzunju' twuqi'n q'ij kche ojla'e', qu'n a q'iju' te ninb'ilweye'. Alkyete matz'aq'unan toju' q'ij lu, kb'el b'yet.

¹⁶Qu'mtzun kkynima' aj Israel q'ij te ojlab'l, qu'n jun yolte' b'entniti'j tejumajx toj tkyaqil tab'q'iyil.

¹⁷Kjelten te jun techlal tejumajx kyxol aj Israel wuk'i'le', chij. Qu'n waqaq q'ij b'enta'ju' kya'j ex tx'otx' wu'ne' ayine' Dyos Manb'aj, tojtzun twuqi'n q'ij wojlane', chi Dyos te Moyses.

Q'anpwaq qpoj tman wakx

(Dt 9.6-29)

¹⁸Tetzunj tb'aj yolin Qman Dyos tuk'i'l Moyses twi' witz Sinayi, tzaj tq'o'n kab'e' tz'len ab'j te, tz'ib'a'nkju' kawb'il kywitz tu'nku' twi'tq'ob' Qman Dyos.

Ex 32

- ¹Tetzunj kyka'yinte aj Israel numin tu'n tkb'u'l Moyses twi' witz, b'jo'k kyb'u'yi'n kyib' ti'j Aaron, xikyma'ntzuntz te: —Kuwxa b'inchanku'ya jun qdyos tu'n qok lpe ti'j, qu'n numinte Moyses setz q'inqe Ejipt, titi'lo xb'ajtelo, chechij.
- ²Atzunte Aaron xittzaq'we'n kye: —Kyi'q'imile' tojkxkyin kyxu'jile' q'anpwaqqe' ex toj kxkyin kyk'wale' ex kmyale', kyi'q'intztzuntze' nk'etze', chij.
- ³Kykyaqilxtzun b'je'l kyi'q'i'n toj kyxkyin q'anpwaqqe', tzaj kyi'q'i'ntzuntz te Aaron,
- ⁴atzunte Aaron okxtq'o'n q'anpwaq toj q'aq' tu'n ttzaj b'u'nb'ix ex kub' tb'inha'n jun tilb'ilal qpoj tman wakx tu'n jun tzqub'. Kymatzun tnamtz: —¡Aj Israel, luj'u' kydyose' setz q'inkyeye' Ejipt! chechij.
- ⁵Tetzunj tka'yinte Aaron ja'lu, jawtb'inha'n jun q'olb'eb'l twitzju' tilb'ilal wakx, jaw tma'ntzuntz kuw: —¡Kb'el qik'sa'n jun ninq'ij te ninb'ilte qdyos nachij! chij.
- ⁶Tetzun juntl q'ij b'a'n prim eb'jaw we' ex kub' kq'o'n e'chojb'il, ex chojb'il k'ok'j tz'e'ysa'n te mujb'ab'ltib'il. E'kub' qetzuntz wal ex k'wal, ex eb'aj tx'o'jti. E' b'jaw we'tzuntz b'ixil ex achul.
- ⁷Atzunte Qman Dyos tma te Moyses: —Lwix ku'xa, qu'n matxi' che kub' tzpetju' ttanama setz tiq'i'na Ejipt.
- ⁸Lwiyxi'x sel kypa'n kyib' ti'ju' b'e xinyek'u'ne' kye. Matxi' kub' kyb'inha'n jun tilb'ilal qpoj tman wakx q'anpwaq nche k'ulun te ex nkub' kyq'o'n chojb'il twitz; ex nkyma'n: ¡Aj Israel, luj'u' qdyos setz q'inqe Ejipt! chechij, chi Dyos.
- ⁹Tzajtma'ntl Qman Dyos te Moyses: —Matxi' tz'el nnik'e' kyi'ju' xjal lu, ex matxi' wile' qa majx pi'sqe'.
- ¹⁰¡Yompe'ya nej, matxi' tzaj txqan ntx'u'jile' kyi'j, che b'el nnajsa'ne'! Ti'jtzuna k'elela' jun nin nintnam wu'ne', chij.
- ¹¹Atzunte Moyses aq'wi kub'sal twitz Qman Dyos tu'n tkub' tk'u'j kyu'nju' yol lu: —Taye, ¿tiq'u'n ktzajela' ttx'u'jila kyi'ju' ttanama, extzun aku'ya setz q'inkyeye Ejipt tuk'i'l nimpumala?
- ¹²Lalun taja tu'n kymante aj Ejipt: Mache extiq'i'n Dyos naqx tu'n kykub' tb'yo'n toj k'ul tu'ntzun kykub'naj twitz tx'otx' Jaku' chechi. Lalun tx'u'jintla Nman Dyos, ex lalun t-ximaya tu'n tkub' t-xitu'nju'ya ttanama.
- ¹³Na'nqe'tzju'ya tmajena Ab'raam, Isaak ex Israel, tej ttzaj tziya'na kye toj tb'iya ex tmaya: Che nchmet-sa'ye' kyyajajile' kse'nqe' che'w twitz kya'j, tkyaqiltzunju' tx'otx' oje txintziyane' kyeye', kxe'l nq'o'ne' te kyetz'bilju' kyyajajile' tejumajx, chija, chi Moyses.
- ¹⁴Atzunte Qman Dyos mixti' kub' t-xitu'ntlju' ttanam kse'nju' matxi'toq kub' t-xima'n.

- 15**Ku'tztzun Moyses twi' witz ex tzaj tiq'i'n kab'e' tz'len ab'j jatz'ib'anqe'ka' kawb'il toj kykab'il plaj.
- 16**Aku' Qman Dyos kub'inchankye tz'len ab'j lu, ex aku' tz'ib'ankeyeju' kawb'il kywitz.
- 17**Tetzunj t-xitb'i'n Joswe sich' kyu'n xjal, xitma'n te Moyses: —Tq'ojq'ojel sich' te q'oj tb'inx kyxolju' tnam, chij
- 18**Atzunte Moyses xittzaq'we'n: Mya sich'te' te kanb'ab'l ex mya sich' te b'is, junxi'tl b'itz te' nxinb'i'nwe', chij.
- 19**Tetzunj kxi'toq tpon lq'e Moyses tk'etzju' xmuj, xitka'yi'n tilb'ilal wakx ex nche b'ixin xjal, tzaj txqan ttx'u'jil, ex e'xit-xonju' tz'len ab'j q'i'nqe'toq tu'n, majx e'kub' tb'uchi'n t-xeju' witz;
- 20**tzajtzun tiq'i'nju' qpoj tman wakx kub' kb'inha'n, okx t-xon toj q'aq', kub' tchen ex kub' quqix, atzunju' tquqil xitchto'n toj a', xitma'ntzuntz kye aj Israel tu'n t-xi' kyk'wa'n a' lu.
- 21**Xitma'ntzuntz te Aaron: —¿Tiqu'n xkub'a' ti'ja tu'nju' tnam lu, tu'nju' mataja tu'n kyb'inchante jun nimaq il? chij.
- 22**Atzunte Aaron xittzaq'we'n: —Taye, lalun tzaj ttx'u'jila wi'je' qu'n kanli twitza, majx kganju' xjal lu tu'n kb'inchanteju' myab'a'n.
- 23**Tzaj kyma'n weye': B'inchanku'ya jun qdyos tu'n tkub'nej qwitz, qu'n min b'i'n qu'n titi' xb'ajte Moyses setz q'inqe Ejipt, chechij.
- 24**Ntzaje' xintzaq'we'ne' kye: Alkyete ati tq'anpwaq, b'a'n tu'n ttzaj ti'n, nchije' kye. Tzajtzun kyi'q'i'n q'anpwaq, okx nq'o'ntzuntze' toj q'aq', ;kub' qb'inha'ne' tilb'ilal qpoj tman wakx lu! chij.
- 25**Elnik' Moyses kyi'j aj Israel qa matxi'toq tzpet kynab'l, ex naqch'i'n te'qe'kxa'tl tu'n kyb'aj xmayi'n kyu'n kyajq'oj, tu'ntpaj naqkuyile tu'n Aaron.
- 26**Kub' we'tzuntz ttziju' najb'il ex tma: —Alkyeqe' ate' tuk'i'l Qman Dyos, kyb'uyintz kyib'e' wuk'i'le', chij. Kykyaqilxtzu'n aj Leb'i b'jo'k kyb'u'yi'n kyib' tk'etz.
- 27**Xitzun ma'n Moyses kye: —Chi Qman Dyos Kydyos aj Israel kjalu: Teyile junjunkye' kyi'q'intze' kyk'u'xtx'e'nb'ile', kukxi'ye' tojile junjun ja, teyiletzun junjunkye' kb'el tb'yo'nju' titz'in, twnaqil mujqa tb'esin, chij.
- 28**Japuntzunju' tchaq'b'il Moyses kyu'n aj Leb'i, wuqk'al lajnaq (3,000) xjal eb'aj kyim toju' q'ij lu.
- 29**Xitma'ntzun Moysesetz kye: —Kyk'ma'ye' kyoklene' twitz Qman Dyos toju' q'ij ja'lo, qu'n makub' kyb'yo'ne' kyk'wale', atzun junjuntl titz'in, qu'mtzun mache ky'iwlanjtze' tu'n Qman Dyos teju' q'ij ja'lo.

³⁰Tetzu'n juntl q'ij xitma'n Moyses kye xjal: —Jun nimaq il te' xkyb'inchaye' twitz Qman Dyos, qu'mtzun chin jawixe' twi' witz, jata' Qman Dyos, kub'sal qa makub'tnajsan kyile', chij.

³¹Anjtzun ti'j Moyses tz tk'etz Qman Dyos, ex xitma'n te: —Taye, axxi'x nimaq il te' xkyb'inchaju' ttanama, qu'n makub' kyb'inha'n jun kydyos q'anpwaq.

³²Inchin kub'sane' twitza tu'n tkub' tnajsana kyil; qatzun minti' xkub' tnajsana, ;najsanku'xju'ya nb'iyey' toju' u'j ja tz'ib'a'na' tu'na! chij.

³³Atzunte Qman Dyos tzaj ttzaq'we'n ex tma: —O'kxte kb'elex nnajsan tb'iju'ye' toju' wuje' aju' mab'inchan il nwitze'.

³⁴Qu'mtzun kutxi'ya ex q'inxju'ya tnam toju' najb'il xinma'ne' teya. Kxel xäaqlu'na tu'n wanjle'. Tzmaxi'tzunj ajtpon tq'ijlalil tz'e'ysb'il witzb'aj, kb'el ntz'e'ysa'ne' kywitz tu'ntpaj kyil, chij.

³⁵Tzajtzun tq'o'n Qman Dyos jun yajb'il tib'aju' tnam tu'n tpaj ek'ulun twitz tilb'ilal wakx kub' tb'inha'n Aaron.

Ex 33

Tchaq' Qman Dyos tu'n t-xikylo'n kyb'e

¹Tzaj tma'n Qman Dyos te Moyses: —Kutxi'ya kyuk'i'lju' tnam xë etztiq'i'na Ejipt, toju' tx'otx' xintziya'ne' kye Isaak ex Jakob' tu'n t-xi' nq'o'ne' kyeju' kyyajajil.

²Kxel nchq'o'ne' wanjle' tu'n tkub'nej twitza, ex che elix nxla'ja'ne' aj Kanaan, amorey, itit, peresey, eb'ey ex jeb'usey toju' tx'otx'.

³Kuxkyxi'ye' toju' jun tb'anil tx'otx'. Lay chinxe' kyuk'i'le' qu'n pi'sqe'kye', tu'ntzu'n kypi'sale' jaku' che b'aje' wu'ne' toj b'e, chi Dyos.

⁴Tzaj kyb'isju' tnam tej t-xikyb'i'n yol kuw, ex mix-a'lo'tlte oktq'o'n tachb'il,

⁵qu'n ojetoq tma Qman Dyos te Moyses: —Q'manxa kye aj Israel: aye'kye' majx pi'sqe'ye'. ;Naqwit atinqine' kyxole' jaku' naq toj jun kmujx che naja'ye' wu'ne'! Kyiq'imile' kyachb'ile' kyij'e' texju' kmuj ja'lo, chin ximaltzuntze' titi' knb'inha'ye' kyuk'ile', chiku'ya kye, chij.

⁶Tetzunj kyb'jik' aj Israel t-xe witz Oreb', min e'okkyq'o'ntl kyachb'il.

Ja te mujb'ab'ltib'il tuk'i'l Dyos

⁷Tzaj ti'n Moyses ja xb'alun ex kub' tq'o'n najchaqinin ti'ju' kynajb'il aj Israel, ex oktq'o'n tb'i Ja te Mujb'ab'ltib'il tuk'i'l Qman Dyos. Qu'n qa ati jun tajb'il tu'n t-xjelun te Qman Dyos, nxi' toju' Ja lu, ju' elni lq'e' ti'jxi'ju' kyxmuj aj Israel.

⁸Ajtzun t-xi' Moyses toju' ja xb'alun, kykyaqilju' xjal ntoq che b'aj kub' we' ttziju' kypach xb'alun, ex majxtoq nche kyej ka'yin ti'j Moyses tzmaxi'j ajtokx toju' ja xb'alun.

⁹Ajtzun tokx Moyses toj nkb'u'lju' tnej muj ttziju' ja xb'alun ajtyolin Qman Dyos tuk'i'l Moyses.

¹⁰Ajtzun t-xi' kyka'yi'n xjalju' tnej muj ttziju' ja xb'alun teyile junjun nkub' meje ttziju' tja k'ulul twitz Qman Dyos.

¹¹Ajtyolin Dyos tuk'i'l Moyses, kse'n nyolin jun xjal tuk'i'l tamiw, ajtzun kb'aj yolin inanjtzi'tj Moyses janajlqe'ya' xjal. Atzunju' ku'xun Joswe tk'wal Nun ju' onilte Moyses, majx ati xq'uqilteju' ja xb'alun.

Tyek'u Qman Dyos tajwalil te Moyses

¹²Tzajtzun tma'n Moyses te Qman Dyos: —Intzaj tma'na weye' tu'n t-xiwiq'i'nju'ye' tnam lu, extzun na'mx ttzaj tma'na alkye kxe'l tchq'o'na wuk'i'le'. Expe' intma'na qa q'uqli tk'u'ja wi'je' exqa matxi' nkanb'aju'ye' t-xtalb'ila.

¹³Qatzun qa ikju', yek'untzju'ya tb'is tk'u'ja weye' tu'ntzun tqexi'x nk'u'je' ti'ja, ex tu'n nk'monteju'ye' t-xtalb'ila kukxju', qu'n aju' tnam lu ttanama, chij.

¹⁴Atzunte Qman Dyos tma te Moyses: —Ayinku'we' kchin xe'l tuk'i'la, ex k'ojlala wu'ne', chij.

¹⁵Atzunte Moyses xittzaq'we'n: —Qatzun min xxi'ya quk'i'le' lalun qo' ex ti'na tza'lu.

¹⁶Qu'n qa min xtxi'ya quk'i'le', ¿Kse'n taq'wizun ajtb'injtz qa ink'mo'nju'ye' t-xtalb'ila kyuk'i'lju' ttanama? Qatzun matxi'ya quk'i'le' k'elil qnik'tzile' kyxol txqantl tnam toj tkyaqil twitz tx'otx', chij.

¹⁷—Atzunte Qman Dyos tzaj tma'n te: knb'inha'ye', qu'n matxi' qe nk'u'je' ti'ja ex matxi' tkanb'aju'ya nxtalb'ile', chij.

¹⁸—¡Q'ontz anb'ila weye' tu'n nka'yinteju'ye' tajwalila! chi Moyses xitkub'sa'n.

¹⁹Atzunte Qman Dyos tzaj ttzaq'we'n: —Kxe'l nyek'u'nju'ye' wajwalile' twitza, ex twitza kjawila' nma'ne' nb'ie'. Kchin b'inchal xtalb'ile' ex ktzajel q'aq'an nk'u'je' kyi'ju' jawajb'ilaye'.

²⁰Ex majx kxe'l nma'ne' teya, mixti' tu'n toktkayina nwitze'; qu'n alkyete matz'ok ka'yinte nwitze', lay tz'anq'intl, chij.

²¹Tzaj tma'ntl Qman Dyos te: —Ka'yintzpe'ya, ati jun najb'il nk'etze' tza'lu, we'ku'ya tib'aj pik.

²²Ajtik'ju' wajwalile', kb'el nq'o'na toj jun jul teju' pik, ex k'okyel nktxu'na tu'n nq'ob'e' ajwik'e'.

²³Ajtzun tel wi'ne' nq'ob'e', b'a'ntzun tu'n toktkayina ttze'lwi'je'. Atzunju' nwitze' mixti' tu'n toktkayina, chi Dyos.

Ex 34

Ak'a'j ab'j ttz'lanil kawb'il

(Dt 10.1-5)

- ¹Tzaj tma'n Qman Dyos te Moyses: —B'inchanku'ya kab'e' tz'len ab'j ikqe'xju' kse'n tnejel, tu'ntzun kyok ntz'ib'a'ne' yol kwitz, aye'xju' tz'ib'a'nqe'ktoq kwitzju' kab'e' kub' tpa'na.
- ²Ex b'inchamtib'a qu'n najchi'j b'a'n prim kjawixa twi' witz Sinayi tu'n ttena nwitz'e'.
- ³Mix-a'lo' jun kjawix tuk'i'la, ex mix-a'lo' jun tu'n tten toju' k'ul tk'u'ju' witz, ex mixti' tu'n kpon lq'e rit ex wakx wal t-xeju' witz, chi Dyos.
- ⁴Kub'tzun tb'inha'n Moyses kab'e' tz'len ab'j ikqe'xju' kse'nqe' kab'e' tnejel, ex b'a'n prim te juntl q'ij e'xitiq'i'n kab'e' tz'len ab'j twi'ju' witz Sinayi, kse'nxju' ojettoq tchaq' Qman Dyos te.
- ⁵Kb'u'ltzun Qman Dyostz toj jun tnej muj twi'ju' witz, ten tuk'i'l Moyses ex tmaju' tb'i.
- ⁶Ik'tzuntz twitz Moyses ex tma tuk'i'l tq'ojq'ojel twi' kuw: —¡Ayinweju'ye' Dyos Manb'aj! Ntzaj laqj nk'u'je', ex ati npasense', nim nk'u'jlalile' ex njapun nyole'.
- ⁷Inlaqjnk'u'je' kyib'aj kykyaqil wiq kyyajajil xjal ex nkub' nnajsa'ne' taq'wix nkyb'inha'n, e'kypi'sil ex tkyaqilju' kyil; atzunju' ati til intz'e'ysa'ne' twitz, inq'o'ne' tz'e'ysb'il witzb'aj kyib'aju' manb'aj nche b'incham myab'a'n ex npon kanun kyib'aju' chmanb'aj kye kychman, chi Dyos.
- ⁸Atzunte Moyses lwiixi'x kub' meje, majx ku'punju' tplaj twitz tx'otx', k'ulun te Qman Dyos,
- ⁹tmatzuntz: —Nman Dyos, qa axxi'x matxi' nkanb'aju'ye' t-xtalb'ila, ati tu'n t-xi'ya quk'i'le'. Majx pi's qe'ju' xjal lu, b'inchama xtalb'il najsanku'ya qile' exju' qb'inchb'aje' myab'a'n, ex qo tk'moma te ttanama.

Tzajx jumajtlju' chaq'b'il

(Dt 7.1-5)

- ¹⁰Atzunte Qman Dyos tma: ¡Kyb'intze' b'a'nxi'x! Kjel b'entti'j jun yol wu'ne' kyuk'i'l tkyaqilju' ttanama Israel. Kche nb'inha'ye' ti'xti' te lab'te'n ajju' b'ajxa' b'incheta' toj juntl nintnam toj tkyaqil twitz tx'otx'. Kykyaqiltzunju' tnam nqaku' ta'qe' kyk'etze' kyka'yi'ju' kb'entel wu'ne', qu'n xob'ajilxte' knb'inha'ye' kyuk'i'le'.
- ¹¹Japunxtzun kyu'ne' jni'xju' matxi' b'ajx nma'ne' kyeye' ja'lo, kywitzku'tzuntze' che elitza' nxa'ja'ne' amorey, aj Kanaan, itit, peresey, eb'ey ex jeb'usey, chij.
- ¹²Lalun kyej b'entti'j jun kyyole' kyuk'i'lju' xjal najlqe' ja tu'me'l kche pomilaye' tu'ntzun lalun che kub' tz'aqe' toju' ksb'ub'l.

13Ape' kyb'inchamju'ye', kxitunqe'ku'ju'ye' kq'olb'eb'l, kpa'nqe'ku'ju'ye' kwitzleb' tze xjansa'nqe' kyu'n, chij.

14Lalun che k'ulune' twitz juntl dyos, qu'n ayine' Dyos Manb'aj, myab'a'n toj nwitzte' tu'n kyk'ulune' te juntl dyos. Qu'n a nb'iju'ye' Dyos Xky'aqlil.

15Lalun kyej b'entti'j jun kyyole' kyuk'i'lju' xjal najlqe' toju' tx'otx' lu, qu'n jaku' ajkyxi' k'ulul kye kydyos ex ajtkub' kyq'o'n chojb'il kywitz, jaku'tzun che txoklitzu'ye' kyu'n, jaku' che wane' ti'ju' kyoyaj,

16mujqa jaku' che kub' kymujb'a'n kymyal kyuk'i'lju' kyk'wale', ajtzun kyxi' k'ulul kye kydyos jaku' che'x q'i'n kyk'wale' kyu'n tu'n kyk'ulun kywitzju' kydyos.

17Lalun che kub' kyb'incha'n kydyose' k'uxb'il, chi Dyos.

Ninq'ij atl junjun ab'q'i

(Ex 23.14-19; Dt 16.1-17)

18Kyik'sanku'ye' tq'ij wab'j mixti' ttx'amal kse'nx oje nchaq'e' kyeye', wuq q'ij tu'n kywanteye' wab'j lu toju' t-xjawil ab'ib' q'ma'ntl, qu'n a xjawju' kyb'je'tze' Ejipt.

19Kykyaqilju' tnejel kyk'wale' weqe'ye', exqe' tnejel kyal kywakyixe', tnejel kyal kyrite' ex kychib'e' qa tmanqe'.

20Tetzun t-xel tnejel tal b'ur ktzajel kyq'o'ne' jun qpoj tman rit mujqa jun qpoj tman chib' te t-xel. Qatzun min saj kyq'o'ne', kb'el kytoqi'ne' tqulju' tal b'ur. Ex ktzajel kyq'o'ne' jun oyaj te t-xelju' tnejel kyk'wale'. Mix-a'lo' jun tzul nwitzte' qa mixti' iq'i'n tu'n.

21Qaq q'ij che aq'unale', tojtzu'n twuqi'n q'ij che ojlale', maskye toj tq'ijlalil awaj awal mujqa ajtjaw b'uyit.

22Kb'el kyik'sa'n ninq'ij te wuq sman, aju' tq'ij tnejel twitz awal triy, exju' tq'ij twitz awal ajtjapun ab'q'i.

23Kykyaqilju' ichan che ul oxmaj toj ab'q'i nwitzte' ayine' Dyos Manb'aj nche ajb'en aj Israel weye'.

24Kywitzku'ye' che elexa' nxa'ja'ne' txqantl nimaqtnam, kxe'l nnimsa'ne' kytx'otx'e'. Mix-a'lo' jun kb'el etzante kytx'otx'e' qama che ul oxmaje' toj ab'q'i nwitzte' ayine' Dyos Manb'aj.

25Ajtkub' kyq'o'ne' alu'mj te chojb'il, lalun kub' kyq'o'ne' tchk'el junx tuk'i'lju' wab'j ati ttx'amal, ex lalun kyej kyk'u'ne' t-xkyejb'len chojb'il te Tq'ij Tzaqpib'l te juntl q'ij.

26Kxe'l kyiq'i'nju'ye' tnejel twitz awal tb'anilqexi'x kjawil toju' kytx'otx'e', toju' njaye' ayine' Dyos Manb'aj Tdyosa. Lalun ku'x kytzq'ajsa'ne' tchib'jil tal chib' toju' ta'l timi' x ttxu, chi Qman Dyos te Moyses.

Kub' ttz'ib'a'n Moyses kawb'il

- ²⁷Tma Qman Dyos te Moyses: Tz'ib'anqe'ku'ju'ya yol lu, qu'n aye' tq'uqlil nyolju'ye' knb'inchaye' tuk'i'la ex kyuk'i'l aj Israel, chij.
- ²⁸Kab'naq (40) q'ij ex kab'naq (40) qonik'an ten Moyses tuk'i'l Qman Dyos, mixti' wan ex mixti' k'wan. Atzuntzu' kub'a' ttz'ib'a'na'ju' yol kyejni b'entti'j, aye'ju' lajoj chaq'b'il kwitzju' tz'len ab'j.
- ²⁹Tb'ajlenxi'tzun ja'lu ku'tz Moyses twi' witz Sinayi kyuk'i'lju' kab'e' tz'len ab'j jatz'ib'a'nqe'ka' kawb'il. Tetzunj tkb'u'l mixti' b'i'n tu'n qa intoq qoptz'aju' twitz tu'nju' yolin tuk'i'l Qman Dyos.
- ³⁰Tetzunj kyka'yi'nte Aaron kyuk'i'l kykyaqil aj Israel intoq qoptz'aj twitz Moyses, tzaj tchi kyij ex min eb'jo'k lq'e tk'etz.
- ³¹Atzunte Moyses e'tzaj ttxko'n, tetzunj tzaj lq'e Aaron ex kykyaqilju' nejenel kyxol aj Israel, yolin kyuk'i'l.
- ³²Yajxi'tzun ch'i'ntl eb'aj tzajlq'eju' aj Israel, xitzun ma'n Moyses tkyaqilju' chaq'b'il kye,aju' tzaj tq'o'n Qman Dyos te twi' witz Sinayi.
- ³³Tetzunj tb'aj yolin kyuk'i'l, oktktxu'n twitz tu'n jun su't.
- ³⁴Ajtzun tokx Moyses yolil twitz Qman Dyos neltiq'i'n su't ti'j twitz, ajtzun tetz nnoktq'o'n jumajtl. Atzunju' chaq'b'il ntk'mo'n te Qman Dyos nb'ajx tma'n kye aj Israel.
- ³⁵Ajtzun kyka'yinte aj Israel twitz Moyses nqoptz'aj, nok tq'o'n Moyses jumajtl su't ti'j twitz, ex neltiq'i'n jumajtl ajtokx yolil tuk'i'l Qman Dyos.

Ex 35

Nuk'b'il ti'ju' q'ij te ojlab'l

(Ex 31.12-17)

- ¹E'b'ajtzun tb'u'yi'n Moyses aj Israel ex xitma'n kye: Mache tzaj tq'o'n Qman Dyos chaq'b'il weye' tu'n tb'inchet ja'lu:
- ²Waqaq q'ij kche aq'unale', tojtzunju' twuqi'n q'ij kche ojla'e, jun q'ijte' te ojlab'l kyeye' tu'n knimane' te Qman Dyos. Qu'mtzun alkyete matz'aq'unan toju' q'ij lu kb'el b'yet.
- ³Ex jaxjaku' najlqe'ye' mixpeti' tu'n tku'x kq'aq'e' toju' q'ij te ojb'il, chij kye.

Oyaj tu'n tajb'en teju' ja xjan

(Ex 25.1-9)

- ⁴Xitma'ntl Moyses kye kykyaqil aj Israel: Matchaq' Qman Dyos tu'n tb'inchet ja'lu:

⁵Kyb'u'yi'nktze' jun oyaj kxole' te Qman Dyos. Kykyaqilju' kyajb'il tu'n kyq'onte kyoyaj te Qman Dyos, kyq'onku' tuk'i'l tkyaqil kyk'u'j, q'anpwaq, saqpwaq, q'ank'uxb'il,

⁶q'in morad, kyeq smo'n tk'i' cha'x, kyeq, tz'umin sed, t-smal chib',

⁷ttz'umal rit uk'tza'n tu'n kyeq, tb'anil tz'u'n, tze akasya,

⁸aseyt kye kandil, k'ok'sb'il teju' aseyt te xjansb'il, k'ok'sb'il teju' sturak,

⁹ab'j kornalina ex chukchaq ab'j tb'anilqe' tu'n kyokq'et ti'ju' äa'y ex ti'ju' tal xb'alun ttzitik'u'ju' knejel pale, chi Moyses kye.

Ti'xti' tu'n kyajb'en toju' ja xjan

(Ex 39.32-43)

¹⁰Kykyaqilju' nb'ent chukchaq tb'anil aq'untl kyu'n, kuktzaj b'inchalteju' matxi' tchaq' Qman Dyos, aye' ja'lu:

¹¹aju' ja xjan exju' ja xb'alun te kutxb'ilte tuk'i'lxij'u' twi', exqe'ju' tzuyb'ilte, e' ttz'lamal, e' tqul, e'tqan exqe'ju' tq'uqlil;

¹²aju' kax tuk'i'l tjpel exqe'ju' tqul, exju' xb'alun te aq'pub'l toju' ja xjan,

¹³aju' mes kyuk'i'lju' tqul ex tkyaqilju' kche ajb'el te, exju' wab'j okb'el q'et twitz Qman Dyos;

¹⁴aju' kykb'el kandil te spik'un kyuk'i'lju' kche ajb'el te, exqe'ju' kandil tuk'i'lxij' kyaseytil;

¹⁵aju' q'olb'eb'l tz'e'ysb'il sturak kyuk'i'lju' tqul, exju' aseyt te xjansb'il, exju' sturak k'ok'j, exju' xb'alun te ttziju' ja xjan;

¹⁶aju' q'olb'eb'l chojb'il tuk'i'lju' tpariyil q'ank'uxb'il exqe'ju' tqul ex kykyaqilju' kche ajb'el te, exju' tkb'el a' te tx'ajb'il tuk'i'lju' tq'uqlil,

¹⁷exqe'ju' xb'alun teju' pe'n kyuk'i'lju' tqan ex tq'uqlil, exju' xb'alun te ttziju' pe'n,

¹⁸exqe'ju' stak teju' ja xjan ex teju' pe'n kyuk'i'lju' kyaqwilil,

¹⁹exqe'ju' xb'alun chmo'nqe' tu'n kyajb'en toju' ja xjan, exju' xb'alun xjan te pale Aaron, ex kxb'alunju' tk'wal te pale, chi Moyses kye.

Kub' oyaj kyu'n tnam

²⁰Kykyaqiltzu'n aj Israel eb'aj anj, aye' ate'toq twitz Moyses.

²¹Kykyaqiltzunju' tzaj anq'in toj kyanmi eb'ju'l q'ol kyoyaj te Qman Dyos tu'n tkyaqil kyk'u'j tu'n tb'inchetju' Ja te Mujb'ab'ltib'il ex te tkyaqilju' kche ajb'el toj, exqe'ju' xb'alun nim kyoklen.

²²E' b'ju'l ichan ex qya tuk'i'l kyoyaj tu'n tkyaqil kyk'u'j kse'nxju' kub' kq'o'n toj kyanmi, tzaj kyiq'i'n u'wj, xmilq'ob'j, tqulq'ob'j ex toj äkyinb'aj q'anpwaqqe', ex

chukchaq ti'xti' q'anpwaqile. Teyile junjun tzaj ti'n toyaj q'anpwaq te Qman Dyos kse'nxju' kub' tq'o'n toj tanmi.

²³Aye' atitoq kq'in morad, kyeq smo'n tk'i' cha'x, kyeq, tz'umni sed, t-smal chib', ttz'umal rit uk'tza'n tu'n kyeq mujqa tb'anil tz'u'n, b'aj tzaj kyi'q'i'n.

²⁴Aye'tzunju' atitoq ksaqpwaq ex kq'ank'uxb'il b'aj tzaj kyi'n te Qman Dyos, exqe'ju' atitoq ktze akasya b'aj tzaj kyi'q'i'n tu'n tb'inchet tkyaqilju' inojqelan.

²⁵Exqe' qya b'a'n che chmon tu'n q'ob'aj intoq tzaj kyi'q'i'n kychemuj: xb'alun morad, xb'alun kyeq smo'n tk'i' cha'x, xb'alun kyeq ex tz'umin sed.

²⁶Aye'tzunju' qya b'a'n che chqon eb'jo'kten chqol t-smal chib', qu'n tzaj anq'in toj kyanmi tu'n kyaq'unan.

²⁷Aye'tzu'n nejenel tzaj kyi'q'i'n ab'j kornalina ex chukchaq ab'j tb'anilqe' tu'n kyokq'et ti'ju' t-xa'y knejel pale ex ti'ju' ttzitk'u'j,

²⁸k'ok'sb'il ex aseyt teju' spik'un, ex teju' aseyt te xjanb'il ex teju' sturak k'ok'j.

²⁹Kykyaqilju' ichan ex qya aj Israel tzaj anq'in toj kyanmi tu'n kyonin tu'n tb'inchetju' tchaq' Qman Dyos te Moyses, tzaj kyi'q'i'n kyoyaj te Qman Dyos kse'nxju' tzaj anq'in toj kyanmi.

Aq'unal ti'ju' ja xjan

(Ex 31.1-11)

³⁰Xitma'n Moyses kye aj Israel: Kyb'intzpe'ye', matxi' jaw t-sk'o'n Qman Dyos B'esaleel tk'wal Uri ex tchman Ur kxol tyajajil Juda,

³¹ex matxi' tnojsa tu'nju' t-xew, tu'n nab'l, tu'n t-ximan ex ojtzqib'l, tu'n tel k'atz ex tu'n tb'inchante chukchaq aq'untl,

³²ex tu'n tb'inchante kyilb'ilalju' aq'untl kb'inchetil, ex aq'untl ti'j q'anpwaq, saqpwaq ex q'ank'uxb'il,

³³ex tu'n kyb'aj tb'incha'na tb'anil ab'j ex tu'n kykub' tq'o'n tojile kykb'el, tu'n taq'unan ti'j tze ex tu'n kykub' tb'incha'n kyilb'ilal chukchaq aq'untl twitz u'j.

³⁴Ex matxi' txiq'o'n kynab'l kykab'ilx tuk'i'l Aoliab' tk'wal Aysamak kyxolu' tyajajil Dan tu'n kyxnaq'tzan.

³⁵Matzaj tq'o'n kynab'l tu'n Qman Dyos tu'n kyb'inchante chukchaq aq'untl tb'anilqe', ex tu'n kyb'inchante kyilb'ilal aq'untl twitz u'j ex tu'n tkub' kytz'so'n ti'j xb'alun morad, xb'alun kyeq smo'n tk'i' cha'x, xb'alun kyeq ex tz'umin sed, ex tu'n kyb'inchante chukchaq tilb'ilal toj chemuj.

Ex 36

¹Qu'mtzun a B'esaleel tuk'i'l Aoliab' che b'inchalteju' oje tchaq' Qman Dyos kyuk'i'l kykyaqilju' b'a'n che aq'unan ti'j chukchaq aq'untl, aye' oje txi' tq'o'n

Qman Dyos kynab'l ex kyk'atzil tu'n kyb'inchet b'a'nxi'x tkyaqilju' k'ajb'el toju' ja xjan te k'u'lb'il, chi Moyses kye.

Nim oyaj kub' kyq'o'n aj Israel

²E'tzajtzun ttxko'n Moyses B'esaleel tuk'i'l Aoliab' ex kykyaqilju' b'a'n che aq'unan ti'j chukchaq aq'untl, aye' ojetog tzaj tq'o'n Qman Dyos kynab'l, qu'n ojetog kyaq'kyib' tu'n kyonin ti'ju' aq'untl lu.

³Aye'tzu'n aq'unal lu kyk'amju' oyaj te Moyses,aju' matxi'tog tzul kyi'n aj Israel tu'n ttzyet kyaq'unan ti'ju' nojqelan toju' ja xjan. Aye'tzu'n aj Israel kukxtoq ttzaj kyi'q'i'n kyoyaju' atl junjun q'ij kse'nxju' nkub' kyq'o'n toj kyanmi.

⁴Aye'tzu'n aq'unalju' intoq che aq'unan ti'ju' ja xjan kyej ktenb'a'nju' kyaq'un

⁵e'xi'tzuntz q'malte te Moyses: Nimxi'xte' oyaj matxi' tzul kyu'n xjal kyetwitzju' inojqelan teju' aq'untl oje tchaq' Qman Dyos, chechij.

⁶Extzun tq'o'n Moyses tqanil kye ichan ex qya toj tkyaqilju' najb'il tu'n lalun tzaj kyi'q'i'n txqantl oyaj teju' ja xjan. Ikytzun mqonjtza' tnamju' tu'n mitzaja' kyi'q'i'ntlju' kyoyaj,

⁷Qu'n nimxi'xtoqju' oyaj matxi'tog tzul tu'n tb'inchetju' aq'untl expe' laytoq b'aj.

B'inchetju' ja xjan

(Ex 26.1-37)

⁸Kykyaqiltzunju' nimxi'xtoq kyojtzqib'l ati kyekwitzju' txqantl aq'unal, kub' kyb'incha'nju' ja xjan. Kub' kb'incha'n tuk'i'l lajoj plaj xb'alun a kq'imalju': sed chub'i'ntwitz, q'in morad, q'in kyaq smo'n tk'i' cha'x ex q'in kyaq, ex ku'x ktz'so'n kab'e' tilb'ilal kyerb'in kyoj.

⁹Teyile junjun plaj xb'alun kab'lajoj (12) metr tk'i' nik'janju' kwe', atzun kab'e' metrju' kwitz. Kykyaqilju' xb'alun junelni echb'enkye.

¹⁰Ok ktz'so'n jwe' plaj xb'alun junx, ex ikx kb'incha kyi'ju' jwe'tl.

¹¹Ok kq'o'ntzun jte' kxkyintz tu'n q'in morad ttxa'nju' tnejel xb'alun kyeju' jwe' mujb'a'n kten, ex ikx ttxa'nju' b'ajsb'il xb'alun kyeju' jwe'tl.

¹²Kub' kyb'incha'n kab'naqlajoj (50) t-xkyinju' tnejel xb'alun kyeju' jwe' mujb'a'n kten, ex kab'naq lajojtl (50) ti'ju' b'ajsb'il xb'alun kyeju' jwe'tl tu'ntzun tb'ent kmujb'et.

¹³Ex kub' kyb'incha'n kab'naqlajoj (50) tzuyb'ilkye q'anpwaqqe' tu'n kymujb'etju' kab'e' tnej xb'alun. Qu'mtzun jun tnejx e'ela'ju' xb'alun teju' ja xjan.

¹⁴Ex kub' tb'incha'n B'esaleel junlajoj (11) plaj xb'alun t-smal chib', tu'n tajb'en teju' ja xb'alun te kutxb'ilteju' ja xjan.

¹⁵Teyile junjun plaj xb'alun oxlajoj metr tk'i' nik'jan (13.50) kynuqub', atzun kab'e' metr kywitz. Kykyaqil juniletoq echb'enkye.

- 16 Kub' ttz'so'n jwe' xb'alun te jun tnej ex waqaqtl te jun tnejtl.
- 17 Kub'tzun tb'inha'n kab'naqlajoj (50) t-äkyintz ttza'nju' b'ajsb'il xb'alun teju' jun tnej, ex kab'naq lajojtl ti'ju' b'ajsb'il xb'alun teju' jun tnejtl.
- 18 Ex kub' tb'inha'n kab'naqlajoj (50) tzuyb'ilkye q'ank'uxb'ilqe' tu'n kmujb'etju' kab'e' tnej xb'alun teju' ja xb'alun.
- 19 Kub' tb'inha'n B'esaleel jun plaj ttz'umal rit uk'tza'n tu'n kyaq te twi'ju' ja xb'alun ex juntl tb'anil tz'u'n tu'n tjax tloqb'a'n tib'aj.
- 20 E kub'tzun tb'inha'n tz'lantz akasya teju' ja xjan ex e'kub' ttxoli'n wa'lile kten.
- 21 Te kyaje' tk'i' nik'jan metrchaq kwe'ju' tz'lan, atzun oxnaq jwe' (65) sentimetro kwitz.
- 22 Kykyaqilju' tz'lan e'kub' tb'inha'n kakab' kyjuch'ub' tu'n tb'ent ktzyunte kyib'. Kykyaqil ttz'lamalju' ja xjan e'kub' tb'inha'n ikju'.
- 23 Winqi'n tz'len e'kub' tb'inha'n teju' jun plaj toj tb'a'nq'ob',
- 24 ex e'kub'tq'o'n kab'naq (40) kyq'uqlil saqpwaq kyjaq'. Tjaq'iletzun junjun tz'lan atitoq kab'e' kyq'uqlil kyeju' kab'e' tjuch'ub'.
- 25 Ex winqi'n tz'lan e'kub' tb'inha'n teju' plaj toj tnayaju' ja xjan,
- 26 kyuk'i'lju' kab'naq (40) kyq'uqlil saqpwaqqe', teyiletzun junjun tz'len okxtq'o'n kakab' kyq'uqlil.
- 27 Atzu'n toj tkub'ex q'ij teju' ja xjan e'kub' tb'inha'n qaq tz'lan,
- 28 ex kab'e'tl tz'len teju' kab'e' ttx'u'k tojxju' plaj te tkub'ex q'ij.
- 29 Aye'ju' tz'lan lu e b'aj muje' twi'xi' jata'ju' tnejel käkyin. Ikxtzun tb'inchaju' kyuk'i'lju' kab'e' tz'lan kyeju' kab'e' ttx'u'k.
- 30 Qu'mtzun atitoq wajxaq tz'lan kyuk'i'l qaqlajoj kq'uqlil saqpwaqqe', kakab' tq'uqlil junjun tz'lan.
- 31 Ex kub' tb'inha'n B'esaleel jwe' tqul akasyax kyeju' tz'lan toj jun plaj teju' ja xjan,
- 32 ex jwe' teju' jun plajtl, ex jwe'tl tqul kyeju' tz'len te ttze'lti'j toj tkub'exq'ij.
- 33 Atzunju' tqul toj nky'ajchaq kub' tb'inha'n tu'n tpon kanunx toj kykab'il plaj te tnuqub'ju' ja xjan toj kynky'ajchaqil kywe'ju' tz'lan.
- 34 E' b'aj tktxu'ntzun tz'lentz tu'n q'anpwaq, ex e'kub' tb'inha'n käkyin q'anpwaqqe'x tu'n kyexju' tqul kyoj ex oktktxu'nju' tqul tu'n q'anpwaq.
- 35 Ex kub' tb'inha'nju' xb'alun te aq'pub'l kyu'n q'in morad, kyaq smo'n tk'i' cha'x, kyeq ex sed chub'i'ntwitz, ex ku'x ttz'so'n kab'e' tilb'ilal kyerb'in toj.

³⁶Jaw tyob'a'ntzuntz kyu'n jte' tzuyb'ilte q'anpwaqqe' kyi'j kyaje' tqan akasya, ktxu'nqe' tu'n q'anpwaq a tkub'qe' kyib'aj kyaje' tq'uqlil saqpwaqqe'.

³⁷Ex kub' tb'inha'n jun plaj xb'alun te ttziju' ja xb'alun tuk'i'l q'in morad, kyaq smo'n tk'i' cha'x, kyeq ex sed chub'i'ntwitz, b'inha'nqe' tb'anil tilb'ilal toj.

³⁸Ex kub' tb'inha'n jwe' tqan kyuk'i'l tzuyb'ilkye ex kyuk'i'l jwe' tq'uqlil q'ank'uxb'ilqe', eb'aj tktxu'nju' kyilb'ilalju' tqan toj kwi' kyuk'i'lju' kxkyin tu'n q'anpwaq.

Ex 37

B'inchet tkaxilju' yol kyejni b'entti'j

(Ex 25.10-22)

¹Kub' tb'inha'n B'esaleel kax akasya ttzeyil, te jun metr tk'i' lajoj sentimetro (1.10m.) tnuqub', oxnaq jwe' (65) sentimetro twitz ex oxnaq jwe' (65) sentimetro twe'.

²B'aj tktxu'n tojxi' ex ti'jxi' tu'n q'anpwaq ex oktq'o'n jun qnij tilb'ilal q'anpwaq ttxa'nile.

³Ex kub' tb'inha'n kyaje' t-xkyin q'anpwaqqe' kyi'ju' kyaje' tqan, kakab' junjun plaj.

⁴Ex kub' tb'inha'n jte' tqul akasyax, e'oktktxu'n tu'n q'anpwaq,

⁵b'je'x tq'o'ntzuntz kyoju' t-xkyin ate'qe'k ttx'u'kju' kax, tu'n tb'ent tiq'et.

⁶Ex kub' tb'inha'nju' tjpel q'anpwaqxi'x, te jun metr tk'i' lajoj sentimetro (1.10m.) tnuqub', atzun oxnaq jwe' (65) sentimetro twitz,

⁷tuk'i'l kab'e' tilb'ilal kyerb'in q'anpwaqqe' b'inha'n tu'n poj'b'il, jun junjun ttx'u'k tib'aju' tjpel.

⁸Aju' tjpel kyuk'i'lju' kyerb'in jun tnejx e'ela' tu'n, kub' tq'o'n jun kyerb'in toj jun plaj, atzu'n juntl toju' jun plajtl.

⁹Qu'mtzun kyej muje kywitz tziplqe' nche ka'yin tib'aj tjpelju' kax, atzu'n kyxik' kyejten lik'u'n tib'aju' tjpel.

B'inchetju' mes tkb'elu' wab'j tu'n t-xjanset twitz Qman Dyos

(Ex 25.23-30)

¹⁰Ex kub' tb'inha'n B'esaleel jun mes akasya ttzeyil, te kyajnaq lajoj (90) sentimetro tnuqub', kab'naqjo' (45) sentimetro twitz, atzun oxnaqjo' (65) sentimetro twe'.

¹¹B'aj tktxu'n tu'n q'anpwaq, ex oktq'o'n jun qnij q'anpwaq te tilb'ilal ttxa'nile.

¹²Tjaq'xi'tzuntlju' tilb'ilal lu oktq'o'n jun qnijtl tilb'ilal q'anpwaqx, wuq sentimetro kxol.

- 13 Ex oktb'incha'n kyaje' t-äkyin q'anpwaqqe' kyi'ju' kyaje' tqan,
 14 tjaq'ju' tal tilb'ilal tu'n kb'je'xju' tqul kyoj, tu'ntzun tb'ent tiq'etju' mes.
 15 E'kub' tb'incha'n tqulju' mes akasyaqe' ex eb'jo'k tktxu'n tu'n q'anpwaq.
 16 Ex e'kub' tb'incha'n kykyaqilju' che ajb'el tib'aju' mes q'anpwaqileqe' e'plat,
 e'pak', e'xar exqe' kop kykb'elju' oyaj a' kywitz.

B'inchetju' q'anpwaq kykb'el kantil

(Ex 25.31-40)

- 17 Ex kub' tb'incha'n B'esaleel kykb'el kandil q'anpwaqile b'incha'n tu'n pojb'il:
 aju' tq'uqlil, tqan, e' tk'o'xil, e' tb'echil exju' t-xaq iqi'mile tib',
 18 e'el waqaq tq'ob' ti'ju' tqan oxox junjun plaj.
 19 B'incha'nk oxe' tb'echil xwakyi'n kten ti'jile junjun tq'ob'ju' inche el ti'ju' tqan,
 kse'n b'ech almendro, kyuk'i'lju' t-xaq ex tb'echil,
 20 ex b'incha'nk kyaje' tb'echil xwakyi'n kten ti'ju' tqan, ikxju' kse'n b'ech
 almendro, kyuk'i'lju' t-xaq ex tb'echil.
 21 Tjaq'iletzu'n ja inche ela' kakab' tq'ob' ti'ju' tqan, b'incha'nk junjun tb'echil
 xwakyi'n kten.
 22 Jun tnejx e'ela'ju' tb'echil kyuk'i'lju' tq'ob' tuk'i'lju' tqan, q'anpwaqile b'incha'n
 tu'n pojb'il.
 23 Ex e'kub' tb'incha'n wuq tkantilil ex pitxb'il kantil kyuk'i'lju' tkb'el tza'j,
 q'anpwaqqe'.
 24 Oxnaq kab'lajoj tk'i' nik'jan (72.6) lib'r q'anpwaq b'aj tej tb'inchetju' kykb'el
 kantil kyuk'i'lju' che ajb'el te.

B'inchetju' q'olb'eb'l tz'e'ysb'il sturak

(Ex 30.1-5)

- 25 Kub' tb'incha'n B'esaleel q'olb'eb'l te tz'e'ysb'il sturak, akasya ttzeyil. Te
 kab'naqjo' (45) sentimetrochaq twitz toj tkyajel plaj, atzun kyajnaq lajoj (90)
 sentimetro twe'. Majx xitiqa'n tib'ju' q'olb'eb'l kyuk'i'lxi' tuk'a.
 26 Ex b'aj tktxu'nju' tib'aj tu'n q'anpwaq ex ti'jile tkyajel plaj exqe'tzunju' tuk'a, ex
 oktq'o'n jun qnij q'anpwaq ttxa'nile te tilb'ilal,
 27 ex e'oktq'o'n t-äkyin q'anpwaqqe' tjaq'ileju' tilb'ilal, kab'e' toj jun plaj ex
 kab'e'tl toju' jun plajtl tu'n tb'ent tiq'et.
 28 E' b'ajkub' tb'incha'nju' tqul akasyaqe' ex eb'jo'k tktxu'n tu'n q'anpwaq.

B'inchet aseyt te xjansb'il ex sturak

(Ex 30.22-38)

²⁹Kub' tb'incha'n B'esaleel aseyt xjan te xjansb'il exju' sturak te k'ok'sb'il tb'anilxi'x, kse'n in kb'incha'nju' xjal ax kyaq'unju'.

Ex 38

B'inchetju' q'ank'uxb'il q'olb'eb'l

(Ex 27.1-8)

¹Kub' tb'incha'n B'esaleel q'olb'eb'l te k'ok'sb'il akasya ttzeyil. Te kab'e' metr tuk'i'l junaqjo' sentimetrochaq (2.25m.) twitz toj tkyajil plaj, atzun jun metr tuk'i'l junaqjo' sentimetro (1.25m.) twe'.

²Kub' tb'incha'n kyaje' tuk'a kyoju' kyaje' ttx'u'k, majx kyiq'a kyib' tuk'i'lju' q'olb'eb'l, e'oktktxu'ntzuntz tu'n q'ank'uxb'il.

³Ex e'kub' tb'incha'n tkyaqilju' kche ajb'el teju' q'olb'eb'l q'ank'uxb'ilileqe', e'jotb'il, e'nimaqlaq, e' xokb'il ex e'tkb'el ttxalq'aq'.

⁴Ex kub' tb'incha'n jun parriy q'ank'uxb'il, ku'x tq'o'ntzuntz tjaq' ttziju' q'olb'eb'l tojxi' toj nik'janju' twe'.

⁵Ex kub' tb'incha'n kyaje' t-äkyinju' parriy, e'oktq'o'n toju' kyaje' ttx'u'k, tu'n kyex q'etju' tqul kyoj.

⁶Ex e'kub' tb'incha'n tqulju' q'olb'eb'l akasya ttzeyil ex eb'jo'k tktxu'n tu'n q'ank'uxb'il.

⁷E' b'je'x tq'o'ntzuntz kyoju' t-äkyin ate'ktoq ttx'u'kju' q'olb'eb'l tu'n tb'ent tiq'et. Jul toju' q'olb'eb'l kub' tb'incha'n ex tze.

B'inchetju' q'ank'uxb'il chkon

(Ex 30.18)

⁸Kub' tb'incha'n B'esaleel tkb'el a' tuk'i'lju' tq'uqlil q'ank'uxb'ilile kyu'n klispej qya intoq che ajb'en ttziju' Ja te Mujb'ab'ltib'il.

B'inchet tpenju' ja xjan

(Ex 27.9-19)

⁹Kub' tb'incha'n B'esaleel tpenju' ja xjan: oktq'o'n kab'naqjo' (45) metr xb'alun sed chub'i'ntwitz toj tb'a'nq'ob'ju' pe'n,

¹⁰kyi'j winqi'n tqan ex winqi'n tq'uqlil q'ank'uxb'ilqe', aye'tzu'n tzuyb'ilkye exju' kxkyin saqpwaqqe'.

¹¹Tojtzu'n tnayaju' pe'n oktq'o'n kab'naq jwe' (45) metr xb'alun kyi'j winqi'n (20) tqan ex winqi'n tq'uqlil q'ank'uxb'ilqe', aye'tzu'n tzuyb'ilkye ex kxkyin saqpwaqqe'.

¹²Atzu'n toj tkub'exq'ij oktq'o'n junaq kab'e' (22) metr tk'i' nik'jan (22.50m.) xb'alun kyi'j lajoj tqan ex lajoj tq'uqlil, saqpwaqqe' tzuyb'ilkye exju' kyxkyin.

- 13**Ex oktq'o'n junaq kab'e' metr tk'i' nik'jan (22.50m.) xb'alun tk'i' nik'jan toju' plaj te tjawetzq'ij.
- 14**Oktq'o'n wuq metr xb'alun toju' jun plaj te ttziju' pe'n kyij' oxe' tqan ex oxe' tq'uqlil;
- 15**tojtzu'n jun plajtl oktq'o'n wuq metr xb'alun kyij' oxe' tqan ex oxe' tq'uqlil.
- 16**Kykyaqilju' xb'alun ti'jileju' pe'n, sedile chub'i'ntwitz,
- 17**atzu'n kyq'uqlilju' tqan q'ank'uxb'ilqe', aye'tzu'n tzuyb'ilkye exju' kxkyin saqpwaqqe', ktxu'nqe'toq kyilb'ilalju' tqan toj kwi' tu'n saqpwaq. Kykyaqilju' tqan atitoq kxkyin saqpwaqqe'.
- 18**Kub' tb'inha'n xb'alun te ttziju' pe'n kyuk'i'l q'in morad, kyeq smo'n tk'i' cha'x, kyeq ex sed chub'i'ntwitz, b'inha'nqe' tb'anil tilb'ilal toj. Te b'eljoj metr tqan, atzun kab'e' metr tk'i' junaqjo' sentimetro (2.25m.) twe', ikxju' kse'nqe' xb'alun teju' pe'n.
- 19**Atitoq kyaje' tqan kyuk'i'l kyaje' tq'uqlil q'ank'uxb'ilqe'; aye'tzunju' tzuyb'ilkye kyuk'i'l kxkyin saqpwaqqe', ktxu'nqe'toq kyilb'ilalju' tqan toj kwi' tu'n saqpwaq.
- 20**Kykyaqilju' stak teju' ja xjan ex teju' tpen q'ank'uxb'ilqe'.

K'uxb'il e'ajb'en ti'ju' ja xjan

- 21**Tkyaqilju' k'uxb'il b'aj tej tb'inchetju' ja xjan teju' yol kyej b'entti'j, jaw kyajlal kyu'n aj Leb'i tojtkwent Itamar tk'walju' pale Aaron kse'nxju' tchaq' Moyses.
- 22**Tb'inha B'esaleel tk'wal Uri ex tchman Ur, kyxol tyajajil Juda, tkyaqilju' tchaq' Dyos te Moyses tu'n tb'inchet.
- 23**Onin Aolyab' ti'j, ju' tk'wal Aysamak kyxol tyajajil Dan, qu'n aq'unaltoq ti'j k'uxb'il, chmol ex tzol tilb'ilal kyuk'i'l q'in morad, kyeq smo'n tk'i' cha'x, kyeq ex tz'umin sed.
- 24**Junaq jun kyintal tk'i' junaq oxe' lib'r (21.23) q'anpwaq b'aj ti'ju' ja xjan, mlo'n kse'nxju' malb'il toju' ja xjan. Aju' q'anpwaq lu oyaj kub' q'o'n te Qman Dyos.
- 25**Atzu'n saqpwaq b'uyit tej tjaw kyajlalju' tnam japun toj oxnaq oxlajoj kyintal tk'i kab'e' lib'r (73.02), mlo'n kse'nxju' malb'il toju' ja xjan.
- 26**Kykyaqilju' matxi'toq che el winqi'n ab'q'i, japun kyajlal toj oxnaq o'lajmutx' wajxaqk'al wuqlajnaq lajoj (603,550), teyile junjun tzaj ti'n jun piñ saqpwaq, kse'nxju' malb'il toju' ja xjan.
- 27**Ex atitoq oxnaq kab'lajoj kyintal tk'i' oxnaq lib'r (72.60) saqpwaq, tu'n tajb'en kye tq'uqlil tqanju' ja xjan ex kye tq'uqlil tqanju' xb'alun te aq'pub'l. Tkyaqilju' saqpwaq lu ajb'en tu'n kyb'inchet jo'naq (100) tq'uqlil, oxnaq kab'lajoj lib'r tk'i' nik'jan (72.6) saqpwaq xi' ti'j junjun tq'uqlil.

²⁸Tu'nju' saqpwaq jaw b'uyit kxol tnam, b'aj tktxu'n B'esaleel kyilb'ilalju' tqan toj kwi' ex e'kub' tb'incha'nju' tzuyb'ilkye ex kxkyin.

²⁹Japun tajlalu' q'ank'uxb'il tzaj q'i'n te oyaj te Qman Dyos toj kab'naq junlajoj kyintal tk'i' kab'naq lib'r (51.40),

³⁰tu'ntzunju' q'ank'uxb'il lu eb'aj b'inchet tq'uqlilju' tjpelu' Ja te Mujb'ab'ltib'il, exju' q'olb'eb'l q'ank'uxb'il tuk'i'lju' tpariyil q'ank'uxb'ilx ex kykyaqilju' kche ajb'el te,

³¹ex ikxqe' t-stakyilju' ti'j pe'n kyuk'i'lju' tq'uqlil, ju' ati ti'jileju' ja xjan ex tq'uqlil ttziju' pe'n.

Ex 39

B'inchet kyxb'alun pale

(Ex 28.1-43)

¹E' b'aj b'inchetju' xb'alun tu'n kyajb'en toju' ja xjan kyu'n q'in: morad, kyeq smo'n tk'i' cha'x ex kyeq. Ex ikx b'inchetju' t-xb'alun Aaron tb'anilxi'x kse'nxju' tchaq' Qman Dyos te Moyses.

²Ajb'en q'anpwaq, q'in morad, kyeq smo'n tk'i' cha'x, kyeq ex sed chub'i'ntwitz tu'n tb'inchetju' xa'y.

³Kub' slik'u'n jte' plaj q'anpwaq tx'no'n tu'n pojil, ex eb'ajkub' jon ayelechaqju' kse'n tlamal q'in tu'n tb'ent kychmet kyuk'i'l q'in morad, kyeq smo'n tk'i' cha'x, kyeq ex sed.

⁴E' b'jo'k q'o'n kab'e' qnij xb'alun ti'j kab'e' ttx'u'kju' xa'y.

⁵Exju' k'alb'ilte xa'y ax b'inchb'enteju': tuk'i'l q'anpwaq, q'in morad, kyeq smo'n tk'i' cha'x, kyeq ex sed chub'i'ntwitz kse'nxju' tchaq' Qman Dyos te Moyses.

⁶E'kub' q'o'n kab'e' ab'j kornalina kyoju' kykb'el q'anpwaqqe', tz'ib'a'nk kyb'i tk'wal Israel kywitz, kse'n b'inchb'ente jun sey.

⁷E'kub'tzun tq'o'n B'esaleel kyib'aju' kab'e' t-semu'l xa'y tu'n kytzaj na'n aj Israel, kse'nx tchaq' Qman Dyos te Moyses.

⁸Atzunju' tal xb'alun tok ttzitk'u'ju' xa'y b'incha'ntoq tuk'i'l q'anpwaq, q'in morad, kyeq smo'n tk'i' cha'x, kyeq ex sed chub'i'ntwitz, kse'nxju' xa'y.

⁹Pintoq, te junaq kab'e' (22) sentimetro twitz toj tkyajel plaj.

¹⁰Txoli'nk kyaje' txol tb'anil ab'j ti'j, toktoq jun ab'j rub'i, jun krisolito ex jun esmeralda toju' tnejel txol;

¹¹atzu'n toju' tkab' txol toktoq jun ab'j kranate, jun sapiro ex jun jade;

¹²atzu'n toj toxi'n txol toktoq jun ab'j jasinto, jun akata ex jun amatista;

- 13 atzu'n toj tkyaji'n txol toktoq jun ab'j topasyo, jun kornalina ex jun jaspe. Kykyaqilju' ab'j lu atitoq kykb'el q'anpwaqqe',
- 14 kab'lajojtoq (12) kyb'aj, qu'n kab'lajoj (12) kyb'aju' tk'wal Israel; teyile junjun b'iyj b'incha'ntoq kse'n b'incha'na' jun sey.
- 15 Kub' kyb'incha'n jte' xpatx'q'anpwaqxi'x te taq'e'lju' tal xb'alun ttzitik'u'ju' äa'y.
- 16 Ex kub' kb'incha'n kab'e' kykb'elju' ab'j kornalina q'anpwaqqe' ex kab'e' t-äkyinju' tal xb'alun ttzitik'u'j äa'y q'anpwaqx; ex okkyq'o'n kyi'ju' kab'e' ttxa'n jawl,
- 17 kyi'jtzunju' t-äkyin lu e'okkyq'o'n xpatx'q'anpwaq.
- 18 Aye'tzu'n kab'e' kytxa'n xpatx'q'anpwaq okkyq'o'n kyi'j kab'e' kykb'elju' ab'j ex kyej kyb'incha'n b'a'nxi'x kyib'aju' kab'e' qnij xb'alun twi' t-semu'lju' äa'y toju' plaj twitz.
- 19 Ex kub' kb'incha'n kab'e'tl t-äkyin q'anpwaqx ex okx kq'o'n kyjaq' kab'e' ttxa'nju' tal xb'alun ttzitik'u'ju' äa'y toju' plaj kub'l.
- 20 Kub' kb'incha'n kab'e'tl t-äkyin q'anpwaqqe' ex okkyq'o'n toju' plaj twitzxi' kyeju' tznij xb'alun ttx'u'kju' äa'y ex toju' plaj kub'l tk'etzju' tz'isb'en tib'aj ch'i'nju' k'alb'ilte äa'y.
- 21 Oktzun kmujb'a'n t-äkyinju' äa'y kyuk'i'l t-äkyinju' tal xb'alun tok ttzitik'u'j tuk'i'l jun taq'e'l morad, tu'ntzun tkyejtenju' tal xb'alun tib'aju' k'alb'ilte äa'y tu'n lalun tz'el tpa'ntib' ti'j, kse'nxju' tchaq' Qman Dyos te Moyses.
- 22 Okx kychmo'n pinpa't nxi' tib'ajxi' xb'alun ku'j tuk'i'l tq'imal morad.
- 23 Kub'xb'u'tz'i'n ttziju' tqul toj nky'ajchaq kse'n chalek tz'u'n, tu'n lalun txi laqj.
- 24 Okkyq'o'n kyilb'ilal lob'j kranad kyuk'i'l q'in morad ttxa'nileju' pinpa't, kyeq smo'n tk'i' cha'x, kyeq ex sed chub'i'ntwitz.
- 25-26 Ex e'ok kyb'incha'n tal kanpani q'anpwaqile ex b'aj kyxulpi'n kyuk'i'lju' kranad ttziyileju' tpinpa't pale, jun tal kanpani ex jun kranad, juntl tal kanpani ex juntl kranad, se'nxju' tchaq' Qman Dyos te Moyses.
- 27 E'kub' chmo'n xb'alun sed ku'jqe' te Aaron ex kyeju' tk'wal tu'n jun chmol,
- 28 ex ikxju' toj kwi' kyuk'i'lju' äipb'ilkye exju' kykalsonsiy sed chub'i'ntwitz;
- 29 ex kyk'alb'il b'incha'n tu'n sed chub'i'ntwitz, q'in morad, kyeq smo'n tk'i' cha'x ex kyeq, kyuk'i'l tb'anil tilb'ilal kyoj kse'nxju' tchaq' Qman Dyos te Moyses.
- 30 Ex kub' kyb'incha'n plak q'anpwaq, techlalju' kyoklen te pale ex okkytz'ib'a'n yol lu twitz, kse'n jun sey: Xjansa'n twitz Qman Dyos.

³¹Ok kyk'lo'ntzuntz tu'n jun taq'e'l morad tib'aju' xipb'il twi', kse'nxju' tchaq' Qman Dyos te Moyses.

Japunb'aj tb'inchetju' ja xjan

(Ex 35.10-19)

³²E' japunb'aj aq'untl ti'ju' ja xjan exju' Ja te Mujb'ab'ltib'il tuk'i'l Dyos. B'aj kyb'incha'n aj Israel tkyaqilju' aq'untl kse'nx tchaq' Qman Dyos te Moyses,

³³xikq'o'ntzun ja xjantz te Moyses, exju' Ja te Mujb'ab'ltib'il kyuk'i'l kykyaqilju' kche ajb'el te: e' tzuyb'ilte e' ttz'lamal, e' tqul, e'tqan ex e'tq'uqlil,

³⁴exju' twi' ja xb'alun ttz'umal rit uk'tza'n tu'n kyeq, exju' tb'anil tz'u'n, exju' xb'alun te aq'pub'l toju' ja xjan,

³⁵exju' kax k'ub'lteju' yol kyejni b'entti'j kyuk'i'lju' tqul exju' tjpel,

³⁶exju' mes kyuk'i'lju' kche ajb'el te, exju' wab'j tu'n t-xjanset twitz Qman Dyos,

³⁷exju' kykb'el kandil q'anpwaq kyuk'i'lju' tkantilil nk'u'mileqe'tl kyuk'i'lju' che ajb'el te, exju' kyaseytil te kq'aq'al kandil,

³⁸exju' q'olb'eb'l q'anpwaq, exju' aseyt te xjansb'il, exju' sturak k'ok'j exju' xb'alun te ttziju' Ja te Mujb'ab'ltib'il,

³⁹exju' q'olb'eb'l q'ank'uxb'il tuk'i'lju' tpariyil q'ank'uxb'ilx, exqe'ju' tqul kyuk'i'l kykyaqilju' kche ajb'el te, exju' tkb'el a' te tx'ajb'il tuk'i'lju' tq'uqlil,

⁴⁰exqe'ju' xb'alun teju' pe'n kyuk'i'lju' tqan ex tq'uqlil, exju' xb'alun te ttziju' pe'n, exqe'ju' aqwil kyuk'i'lju' stak teju' pe'n, ex kykyaqilju' kche ajb'el toju' ja xjan exju' Ja te Mujb'ab'ltib'il,

⁴¹exqe'ju' xb'alun chemuj tu'n kyajb'en toju' ja xjan exju' t-xb'alun Aaron tb'anilxi'x, ex kxb'alunju' tk'wal te pale.

⁴²B'aj kyb'incha'n aj Israel tkyaqil, kse'nxju' tchaq' Qman Dyos te Moyses,

⁴³tetzunj tka'yinte Moyses matxi'toq b'ajb'ent kyu'n ikxi'xu', xitqani'n ky'i'wb'il kyib'aj.

Ex 40

Xjansetju' ja xjan

¹Tzaj yolin Qman Dyos te Moyses ex tma:

²Toj tnejel q'ij te tnejil xjaw, kjawil tb'incha'nju'ya ja xjan exju' Ja te Mujb'ab'ltib'il.

³Ex q'onkxju'ya kax k'ub'lteju' yol kyejni b'entti'j toj, jpunka ti'j tu'nju' xb'alun te aq'pub'l.

- ⁴Ex q'onkxju'ya mes toj tuk'i'lju' kykb'el kandil. B'inchanku'ya mes b'a'nxi'x ex q'onqe'ku'ya kandil tib'aju' kqan.
- ⁵Ex q'onkxju'ya q'olb'eb'l q'anpwaq te tz'e'ysb'il sturak twitzju' kax k'ub'lteju' nyole' kyejni b'entti'j, ex q'onkju'ya xb'alun te ttziju' ja xjan.
- ⁶Ex q'onku'ju'ya q'olb'eb'l te chojb'il ttziju' ja xjan, aju' Ja te Mujb'ab'ltib'il.
- ⁷Ex q'onku'ju'ya tkb'el a' te tx'ajb'il kxolju' Ja te Mujb'ab'ltib'il tuk'i'lju' q'olb'eb'l, ex nojsanku'xa tu'n a'.
- ⁸Ex q'onqe'kju'ya xb'alun ti'jileju' pe'n, ex q'onkju'ya xb'alun te ttziju' pe'n.
- ⁹Q'intztzu'na aseyt te xjansb'il ex qonjxa tib'aju' ja xjan, ex kyib'aj kykyaqilju' ate'qe' toj. Kb'el t-xjansa'ntzuntza ikju' kyuk'i'l kykyaqilju' kche ajb'el toj, kjel tentzuntz te jun najb'il xjan.
- ¹⁰Ex qonku'ya aseyt te xjansb'il tib'aju' q'olb'eb'l te chojb'il ex kyib'aju' kche ajb'el te, tu'ntzun tok te jun q'olb'eb'l xjanxi'x.
- ¹¹Qonku'ya aseyt tib'aju' tkb'el a' te tx'ajb'il tuk'i'lju' tq'uqlil, tu'ntzun ja'lu kxjansetel tu'na.
- ¹²Iq'inqe'tztzuna Aaron kyuk'i'lju' tk'wal ttziju' Ja te Mujb'ab'ltib'il tu'n kyichin te xjanb'ilkye,
- ¹³ex tu'n toktq'o'n Aaron ju' t-xb'alun nim toklen. Ex q'onjxa aseyt te xjansb'il toj twi' tu'ntzun t-xjanset te pale nwitze'.
- ¹⁴Ex txkonqe'tzju'ya tk'wal ex q'onkju'ya kxb'alun ku'j.
- ¹⁵Ex qonjxa aseyt toj kwi', kse'n aj tjax tq'o'na toj twi' Aaron tu'ntzun kyok te pale nwitze'. Ajtzun tjax qetju' aseyt toj kwi', kjeltzun kyoklentz te pale nwitze' tejumajx exqe' kyyajajil toj tkyaqil tab'q'iyil, chi Dyos te Moyses.
- ¹⁶Atzunte Moyses tb'incha tkyaqil kse'nxju' tchaq' Qman Dyos te.
- ¹⁷Iktzu'n jaw b'incha'na' ja xjan toju' tnejel q'ij teju' tnejil xjaw te tkab' ab'q'i kyb'jetzlenxi' aj Israel Ejipt.
- ¹⁸Jawtb'incha'n Moyses ja xjan ex e'kub'tq'o'n tq'uqlil, eb'aj tnk'u'nju' tz'lan, e'oktq'o'n tqul, ex e'kub' twab'a'nju' tqan.
- ¹⁹Ex jaw tb'incha'nju' ja xb'alun tuk'i'lju' twi' te kutxb'ilteju' ja xjan, kse'nxju' tchaq' Qman Dyos te.
- ²⁰⁻²¹Tzajtzun tiq'i'n Moyses kab'e' tz'len ab'j jatz'ib'a'nqe'ka' kawb'il, e'ku'x tq'o'ntzuntz toju' kax k'ub'lteju' yol kyeni b'entti'j; ex e'oktq'o'n kab'e' tqulju' kax ex kub' tq'o'n tjpel, xitiq'i'ntzuntz toju' ja xjan; oktq'o'nju' xb'alun te aq'pub'l e'wb'ilteju' kax kse'nxju' tchaq' Qman Dyos te.

²²Okxtq'o'nju' mes toju' Ja te Mujb'ab'ltib'il, kub' tq'o'n toju' plaj te tnayaju' ja xjan, ti'jxi'ju' xb'alun te aq'pub'l.

²³Kub' tq'o'nju' wab'j tib'aju' mes tu'n t-xjanset twitz Qman Dyos, kse'nx tchaq' Qman Dyos te.

²⁴Ex okxtq'o'n kykb'el kandil toju' Ja te Mujb'ab'ltib'il twitzju' mes, toju' plaj te tb'a'nq'ob'ju' ja xjan,

²⁵ex e'okttxqo'nju' kandil twitz Qman Dyos, kse'nxju' tchaq' Qman Dyos te.

²⁶Okxtq'o'nju' q'olb'eb'l q'anpwaq toju' Ja te Mujb'ab'ltib'il twitzju' xb'alun te aq'pub'l,

²⁷ex kub' ttz'e'ysa'nju' sturak k'ok'j tib'aj, kse'nxju' tchaq' Qman Dyos te.

²⁸Oktzun tq'o'n Moyses xb'alun ttziju' ja xjan;

²⁹ex kub' tq'o'nju' q'olb'eb'l te chojb'il nqayin ttziju' ja xjan, aju' Ja te Mujb'ab'ltib'il, e'kub' ttz'e'ysa'ntzun alu'mjtz ex oyaj twitz awal tib'aj, kse'nxju' tchaq' Qman Dyos te.

³⁰Kub' tq'o'nju' tkb'el a' kxolju' Ja te Mujb'ab'ltib'il tuk'i'lju' q'olb'eb'l, ex ku'x tnojsa'ntzuntz tu'n a' te tx'ajb'il.

³¹Atzuntzu' intoq jatza' kyiq'i'na' Moyses, Aaron exqe'ju' tk'wal a' te tx'ajb'il kq'ob' ex kqan.

³²Intoq che tx'ajun aj kyokx toju' Ja te Mujb'ab'ltib'il ex ajkyxi' lq'e tk'etzju' q'olb'eb'l, kse'nxju' tchaq' Qman Dyos te Moyses.

³³Tetzun b'ajsb'il, jawtb'incha'n Moyses ti'jile pe'n ti'jileju' ja xjan exju' q'olb'eb'l, ex oktq'o'nju' xb'alun te ttziju' pe'n.

Muj tib'aju' ja te mujb'ab'ltib'il

(Nm 9.15-23)

Tetzunj tb'aj b'entju' aq'untl tu'n Moyses,

³⁴kub' jupeju' muj tib'aju' Ja te Mujb'ab'ltib'il ex kub' noj toju' ja xjan tu'n tajwalil Qman Dyos.

³⁵Mixtoqtzunti' tu'me'l tu'n tokx Moyses toju' Ja te Mujb'ab'ltib'il qu'n matxi'toq kub' jupeju' muj tib'aj ex matxi'toq kub' noju' ja xjan tu'n tajwalil Qman Dyos.

³⁶Ajtzun tjawju' muj tib'aju' ja xjan injaw kyiq'i'n aj Israel kynajb'il, ex intoq xikyljo'n kyb'e,

³⁷qatzun minti' in jawju' muj ex mixti' injaw kyiq'i'nju' kynajb'il, qu'n tzmaxi' inche ik'b'etju' aj tjawju' muj.

³⁸Te q'ijtl atitoqju' muj te Qman Dyos tib'aju' ja xjan, atzu'n qonik'an q'aq' atitoq tib'aj, kywitzku' aj Israel toj tkyaqilju' kyb'e.

Lv

Lv 1

Chojb'il k'ok'sb'il

- ¹Txkonjtz Moyses tu'n Qman Dyos toju' Ja te Mujb'ab'ltib'il ex tzaj tma'n te:
- ²Yolina kyuk'i'l aj Israel, q'manxa kye qa ati jun matzaj tiq'i'n toyaj kyi'ju' alu'mj weye', ati tu'n ttzaj tiq'i'n kyi'ju' twakyix mujqa kyi'ju' trit.
- ³Qa kyi'ju' twakyix sela'ju' alu'mj kb'eltq'o'n te chojb'il k'ok'sb'il, jun tman wakx mixti' ttzakajil. Tu'ntzun tk'met te, ati tu'n tkub' tq'o'n nwitze' ttziju' Ja te Mujb'ab'ltib'il,
- ⁴kb'el tq'o'nju' tq'ob' tib'aj twi'ju' alu'mj, iktzun kk'metela' alu'mju' tu'n tnajsetju' til.
- ⁵Kb'el tb'yo'nju' tman wakx nwitze', aye'tzuntlju' pale tk'wal Aaron ajtkub' kyq'o'nju' chik' nwitze', kb'el kywitxk'a'n tib'aj ex ti'jileju' q'olb'eb'l ati ttziju' Ja te Mujb'ab'ltib'il.
- ⁶Aju' kb'el q'onte alu'mj te chojb'il k'ok'sb'il, k'elel tiq'i'nju' ttz'umal, kb'ajel tp'xu'ntzuntz,
- ⁷aye'tzunju' pale kb'el kynk'u'nju' si tib'aju' q'olb'eb'l ex k'okyil kyq'o'n tq'aq'al,
- ⁸tu'ntzun tkub' kyq'o'nju' alu'mj p'xu'nl exju' twi' tib'aj, exju' unt kyi'ju' t-xqintxa.
- ⁹Aju' kb'el q'onte chojb'il k'ok'sb'il, kche ttxja'ju' t-xqintxa exju' tkux alu'mj, atzunju' pale kb'el tz'e'ysante tkyaqil tib'aj q'olb'eb'l te jun oyaj tz'e'ysa'n tb'anil tk'ok'jal weye'.
- ¹⁰Qatzun kyi'ju' trit mujqa kyi'ju' tchib' sela'ju' alu'mj kb'eltq'o'n te chojb'il k'ok'sb'il, tmanju' ktzajel tiq'i'n mixti' ttzakajil,
- ¹¹ex kb'el tb'yo'n toj tnayajkya'j teju' q'olb'eb'l nwitze'. Aye'tzunju' pale tk'wal Aaron kb'el kywitxk'a'n tchk'elju' alu'mj tib'aj ex ti'jeleju' q'olb'eb'l;
- ¹²ex kb'el tp'xu'nju' alu'mj toj tx'naji'n, atzunju' pale kb'el nk'unteju' alu'mj p'xu'nl tib'aju' si ink'ant tib'aj q'olb'eb'l junx tuk'i'lju' twi' exju' unt kyi'ju' t-xqintxa.
- ¹³Yajxi'tzuntel aju' kb'el q'onte chojb'il k'ok'sb'il kb'ajel ttxjo'nju' t-xqintxaju' alu'mj exqe'ju' tkux, atzunju' pale kb'el tz'e'ysante tkyaqil tib'aj q'olb'eb'l te jun oyaj k'ok'j weye'.
- ¹⁴Qatzun pich'ju' alu'mj kb'eltq'o'n te chojb'il k'ok'sb'il te ninb'ilweye', jun palomste' ktzajel tiq'i'n mujqa xlak'uk'.

¹⁵Kb'eltq'o'n paleju' pich' tib'aju' q'olb'eb'l: k'elel tiq'i'nju' twi' ex k'elel tiq'i'nju' tchk'el toj jun plaj teju' q'olb'eb'l, yajxi'tzuntel kb'el ttz'e'ysa'n t-xmilalju' pich' tib'aj.

¹⁶K'elel tiq'i'nju' twab'l exju' ati toj ex kb'eltq'o'n toju' plaj tjawetzq'ij teju' q'olb'eb'l ja inkub'a' q'eta'ju' tza'j;

¹⁷kb'elex taq'pu'n ttzitik'u'ju' pich' tu'n t-xi' aq'puj toj kab'e', kb'el ttz'e'ysa'ntzuntz tib'aju' si tib'aj q'olb'eb'l te chojb'il k'ok'sb'il, te jun oyaj tz'e'ysa'n tb'anil tk'ok'jal weye', chiku'ya kye, chi Qman Dyos te Moyses.

Lv 2

Oyaj twitz awal k'ok'e'kywitz

¹Qama tzul jun xjal tuk'i'l toyaj twitz awal nwitz'e', arin tb'anilxi'x tu'n ttzaj tiq'i'n ex kjawix tq'o'n aseyt ex sturak tib'aj;

²kxel tiq'i'ntzuntz kyeju' pale tk'wal Aaron, juntzun kyxol kjawil q'inte jun jot arin tuk'i'l aseyt junx tuk'i'lju' sturak, kb'el ttz'e'ysa'ntzuntz tib'aj q'olb'eb'l te jun oyaj tz'e'ysa'n te nab'ab'l tb'anil tk'ok'jal weye'.

³Atzunju' kjel tpa'ntib', qu'n xjan na' kyxolju' oyaj inkub' tz'e'yset te ninb'ilweye', kxe'l te Aaron kyuk'i'lju' tyajajil.

⁴Qama txi' kyq'o'n jun kyoyaje' twitz awal tzq'ajsa'n toj chuj, kyq'onxe' muqintl ti'j tb'anil arin xyuq'i'n tuk'i'l aseyt mixti' ttx'amal, mujqa xwok' muqin mixti' ttx'amal witzk'a'n aseyt kyij.

⁵Qatzun twitz awalju' kyoyaje' tzq'ajsa'n toj sarten, ati tu'n kyb'inchanteye' tu'n tb'anil arin xyuq'i'n tuk'i'l aseyt mixti' ttx'amal;

⁶kb'ajel kypi'xu'ne' ex kb'ajel kywitzk'a'ne' tu'n aseyt, qu'n oyaj te twitz awal.

⁷Qatzun twitz awalju' kyoyaje' tzq'ajsa'n toj k'wil, ati tu'n tb'inchet tu'n tb'anil arin ex tuk'i'l aseyt.

⁸Ajtzun tb'aj kyb'incha'nju'ye' oyaj kyuk'i'lju' junjunl ti'xti' lu, ktzajel kyi'q'i'ntzuntze' nwitz'e' ex kxel kyq'o'ne' teju' pale, atzunte kxel iq'inte tk'etz q'olb'eb'l.

⁹Atzuntzu' kjawitza' tiq'i'n pale ch'i'n tu'n tkub' ttz'e'ysa'n tib'aj q'olb'eb'l te jun oyaj tz'e'ysa'n te nab'ab'l tb'anil tk'ok'jal weye'.

¹⁰Atzunju' kjel tpa'ntib' ti'ju' oyaj,aju' jun tnej xjan kyxolju' oyaj inche tz'e'yset te ninb'ilweye', kxel q'et te Aaron ex kyeju' tyajajil.

¹¹Mixti'xte jun ttx'amal oyaj twitz awal kb'elex kyq'o'ne'aju' intzaj kyq'o'ne' weye', expe' mixti'x jun ttx'amal ex myel kb'el tz'e'yset te oyaj te ninb'ilweye'.

¹²B'a'nte' tu'n tkub' kyq'o'ne' ttx'amal ex myel nwitz'e' te jun oyaj tnejel twitz awal, naqtzun o'kx mya te jun oyaj tu'n tkub' tz'e'yset te jun tb'anil tk'ok'jal.

¹³Ilti'j kxel kyq'o'ne' atz'an kyoju' kyoyaje' twitz awal, ex lalun tzaj kyq'o'ne' kyoyaje' twitz awal mixwitti' atz'an toj teju' yol kyejni b'entti'j wu'ne' ayine' Dyos Manb'aj.

¹⁴Qama tzaj kyq'o'ne' kyoyaje' tnejel twitz awal weye', ate ktzajel kyq'o'nju'ye' aju' matxi' tijin twitz, wensi'n ex pa'n twi'.

¹⁵Kb'el kyq'o'ne' aseyt tib'aju' kyoyaje' ex kb'el kyq'o'ne' sturak tib'aj, qu'n oyaj twitz awal.

¹⁶Kb'el kytz'e'ysa'ntzun paletz ch'i'n twitz awal pa'n twi' ex aseyt junx tuk'i'l tkyaqilju' sturak, k'okeltzuntz te jun oyaj te nab'ab'l tz'e'ysa'n te ninb'ilweye', chiku'ya kye, chi Qman Dyos te Moyses.

Lv 3

Chojb'il te mujb'ab'ltib'il

¹Qa ati jun makub' tq'o'n chojb'il te mujb'ab'ltib'il nwitz'e', tman wakx mujqa ttxu wakx kyi'ju' talu'n, a kb'el tq'o'nju' mixti' ttzakajil.

²Aju' kb'el q'onteju' oyaj kb'eltq'o'n tq'ob' tib'aj twi'ju' alu'mj, kb'el tb'yo'ntzuntz ttziju' Ja te Mujb'ab'ltib'il. Aye'tzuntlju' pale kxel kywitxk'a'nju' chik' tib'aj ex ti'jile q'olb'eb'l.

³Alkyete makub' tq'o'n toyaj alu'mj te jun chojb'il te mujb'ab'ltib'il, kb'el tq'o'nju' unt tok ti'j t-xqintxaju' alu'mj te jun oyaj tz'e'ysa'n nwitz'e',

⁴exqe'ju' tchinaq', exju' unt twittze'lti'j, exju' unt tok kyi'ju' twab'l, ju' k'elel tiq'i'n junx kyuk'i'lju' tchinaq'.

⁵Kb'el kytz'e'ysa'n pale tkyaqil ja'lu tib'aj q'olb'eb'l, junx tuk'i'lju' alu'mj ju' kb'el tz'e'yset tib'aju' si in k'ent te jun oyaj tz'e'ysa'n tb'anil tk'ok'jal weye'.

⁶Qa ati jun makub' tq'o'n jun talu'n kyi'ju' trit te jun chojb'il te mujb'ab'ltib'il nwitz'e', jun tman mujqa jun ttxu mixti' ttzakajil kb'eltq'o'n.

⁷Qama kub' tq'o'n jun qpoj tman rit, ajtkub' tq'o'n nwitz'e'

⁸kb'eltq'o'n tq'ob' tib'aju' twi', kb'el tb'yo'ntzuntz ttziju' Ja te Mujb'ab'ltib'il. Aye'tzunju' pale kb'el kywitxk'a'nju' chik' tib'aj ex ti'jileju' q'olb'eb'l.

⁹Alkye makub' tq'o'n alu'mj te jun chojb'il te mujb'ab'ltib'il, kb'eltq'o'n unt exju' tje elni joyet twitzxi'x tb'aqil, exju' unt tok kyi'ju' t-xqintxa te jun oyaj tz'e'ysa'n nwitz'e',

¹⁰kyuk'i'lju' kab'e' tchinaq' exju' unt tok kyi'j exju' unt twittze'lti'j, exju' unt tok kyi'ju' twab'l, ju' k'elel tiq'i'n junx kyuk'ilju' tchinaq'.

¹¹Kb'el ttz'e'ysa'ntzun paletz tkyaqil ja'lu tib'aj q'olb'eb'l te jun oyaj k'a'chb'il tz'e'ysa'n te ninb'ilweye'.

¹²Qatzun ttxu chib' kb'eltq'o'n nwitze',

¹³kb'eltq'o'n tq'ob' toj twi', kb'el tb'yo'ntzuntz ttziju' Ja te Mujb'ab'ltib'il, aye'tzuntlju' pale kb'el kywitxk'a'nju' chik' tib'aj ex ti'jileju' q'olb'eb'l.

¹⁴Aju' kb'el q'onte alu'mj, ate kb'el tq'o'nju' ti'ju' oyaj tz'e'ysa'n te ninb'ilweye' aju' unt tok kyi'ju' t-xqintxa,

¹⁵exju' kab'e' tchinaq', exju' unt tok kyi'j, exju' unt twittze'lti'j, exju' unt tok ti'ju' twab'l, ju' k'elel tiq'i'n junx tuk'i'lju' tchinaq'.

¹⁶Tkyaqiltzun ja'lu kb'el ttz'e'ysa'nju' pale tib'aju' q'olb'eb'l te jun oyaj k'a'chb'il tz'e'ysa'n, tb'anil tk'ok'jal. Tkyaqilju' unt weye' ayine' Dyos Manb'aj.

¹⁷Jun kawb'ilte' lu kjelten tejumajx kyeye' ex kye kyk'wale' jaxjaku' mache'xa'ye': mixti' tu'n t-xi' kych'yo'ne' unt exju' chik', chiku'ya kye, chi Qman Dyos.

Lv 4

Chojb'il tu'ntpaj il

¹Tzaj tma'n Qman Dyos te Moyses tu'n t-xitma'n kye aj Israel kjalu:

²Qa ati jun xb'inchan il ex mya xima'nju' tu'n, tu'n tik' tib'aju' nchaq'b'ile', a kb'inchetel ja'lu:

³Qa aju' kynejel pale xb'inchan il ex makub' tz'ajju' til tib'aju' tnam, ati tu'n tkub' tq'o'n jun tman wakx mixti' ttzakajil nwitze', te jun chojb'il tu'n tpaju' il xtb'incha.

⁴Ktzajel tiq'i'n nwitze' ttziju' Ja te Mujb'ab'ltib'il, atzuntzu' kb'el tq'o'na' tq'ob' tib'aj twi'ju' wakx, kb'el tb'yo'ntzuntz nwitze'.

⁵Yajxi'tzuntel axte ktzajel q'inte ch'i'n tchk'elju' wakx ex kxe'l tiq'i'n toju' Ja te Mujb'ab'ltib'il;

⁶atzuntzu' kb'elixa' tq'o'nju' tq'ob' toju' chik', ex kb'el twitxk'a'n wuq maj nwitze' tu'me'lju' xb'alun teju' ja xjan.

⁷Ex k'okel t-sun ch'i'nju' chik' kyi'ju' tuk'a q'olb'eb'l tz'e'ysb'il sturak, ju' ati nwitze' toju' Ja te Mujb'ab'ltib'il, atzunju' txqantl chik' kb'el tq'o'n t-xeju' q'olb'eb'l tz'e'ysb'il chojb'il k'ok'sb'il, ju' ati ttziju' Ja te Mujb'ab'ltib'il.

⁸Yajxi'tzuntel k'elel tiq'i'n tkyaqilju' unt kyi'j t-xqintxaju' tal tman wakx kb'eltq'o'n te chojb'il tu'n tpaj il,

⁹ex kyi'ju' kab'e' tchinaq' exju' unt tok kyi'j, exju' ati twittze'lti'j, exju' unt ati kyi'ju' twab'l, ju' ati tu'n kyel tiq'i'n junx kyuk'i'lju' tchinaq',

- 10**kse'n in b'inchet ti'ju' tman wakx inkub' q'et te chojb'il te mujb'ab'ltib'il, kb'el ttz'e'ysa'ntzun paletz tib'aju' q'olb'eb'l tz'e'ysb'il chojb'il k'ok'sb'il.
- 11**Atzu'n ttz'umalju' tal tman wakx ex tkyaqilju' tchib'jil, tuk'i'lju' twi', tkux, t-xqintxa exju' ttxa
- 12**—mujqa tkyaqilju' wakx—, k'elex tiq'i'n ti'jxi'ju' najb'il toj jun plaj xtilun jankub' q'eta' tza'j, tib'ajtzunju' txqan tza'j kb'el tb'incha'n si, k'okel tq'o'ntzun tq'aq'altz.
- 13**Qatzun kykyaqil aj Israel makyb'incha jun il ex myate xima'nju' kyu'n, exqa mix-a'lo'x jun sel tnik' ti'ju' kyb'inchb'aj mya q'o'n tu'n kyb'inchante toju' nchaq'b'ile' ex iktzu'n sela' yal kyil,
- 14**ajtzun tb'injtzu' kyil xkyb'incha, ati tu'n tkub' tq'o'n teyle junjun jun qpoj tman wakx te chojb'il tu'n tpaj il. Kxe'l kyi'q'i'n twitzju' Ja te Mujb'ab'ltib'il,
- 15**aye'tzunju' tijwnaq te tnam kb'el kyq'o'n kyq'ob' tib'aj twi'ju' qpoj tman wakx, nwitzze', axtzuntzu' kb'ela' kyb'yo'n.
- 16**Atzuntlju' kynejel pale kxe'l tiq'i'n ch'i'n tchk'elju' qpoj tman wakx toju' Ja te Mujb'ab'ltib'il,
- 17**kb'elex tq'o'n twitq'ob' toju' chik' ex kxel twitxk'a'n wuq maj nwitzze' twitzju' xb'alun te aq'pub'l.
- 18**Ex k'okel t-sun ch'i'nju' chik' kyi'j tuk'a q'olb'eb'l, ju' ati nwitzze' toju' Ja te Mujb'ab'ltib'il. Atzunju' txqantl chik' kb'el tq'o'n t-xeju' q'olb'eb'l tz'e'ysb'il chojb'il k'ok'sb'il, ju' ati ttziju' Ja te Mujb'ab'ltib'il.
- 19**Ex k'elel tiq'i'n t-untilju' qpoj tman wakx ex kb'el ttz'e'ysa'n tib'aju' q'olb'eb'l;
- 20**axte kb'inchetilju' ti'ju' qpoj tman wakx lu kse'nx nb'inchet ti'j qpoj tman wakx nkub' q'et te chojb'il tu'n tpaj il; ikytzu'n kb'ela' nk'u'je' tu'nju' pale, kb'el nnajsa'ntzun kyiltze'.
- 21**K'elextzun tiq'i'n qpoj tman wakxtz ti'jxi' najb'il, kse'nxju' nb'inchet ti'ju' tnejel qpoj tman wakx, qu'n a chojb'ilju' tu'n tpaj kyilju' tnam.
- 22**Qa ati jun nejenel matb'incha jun il min q'o'n tu'n tb'inchet toj nchaq'b'ile', jun aj il te' maskye mixtoqti' xima'n tu'n, tu'n tb'inchante.
- 23**Ajtzun teltnik' ti'ju' il xtb'incha, kxe'l tiq'i'n jun chib' mixti' ttzakajil te chojb'il tu'n tpaju' til.
- 24**Kb'eltq'o'n tq'ob' tib'aj twi'ju' chib' ex kb'el tb'yo'n nwitzze' ja inche kub'a' b'yeta'ju' alu'mj tu'n kykub' tz'e'yset, qu'n chojb'ilte' tu'n tpaj il.

- ²⁵Atzunju' pale kjawil tiq'i'n ch'i'n tchk'elju' alu'mj xkub' q'et te chojb'il tu'n tpaj il tu'n twitq'ob', k'okel t-suntzuntz kyi'j tuk'a q'olb'eb'l tz'e'ysb'il chojb'il k'ok'sb'il, atzu'n txqantl chik' kb'el tqo'n t-xe q'olb'eb'l.
- ²⁶Ex kb'el ttz'e'ysa'n tkyaqilju' unt tib'aj q'olb'eb'l, kse'nxju' in b'inchet ti'ju' unt teju' chojb'il te mujb'ab'ltib'il. Iktzu'n kb'ela' nk'u'je' tu'nju' pale, kb'el nnajsa'ntzun til nejeneltze'.
- ²⁷Qama b'inchan il jun xjal prow ex mya xima'nju' tu'n, tu'ntzunju' lu matz'elyal ati tpaj, qu'n min q'o'n toj nchaq'b'ile',
- ²⁸ajtzun teltnik' ti'ju' il xtb'incha, kxe'l tiq'i'n jun ttxu chib' mixti' ttzakajil te chojb'il tu'n tpaju' il xtb'incha.
- ²⁹Kb'el tq'o'nju' tq'ob' tib'aj twi'ju' alu'mj, ju' kb'eltq'o'n te chojb'il tu'n tpaj il, kb'el tb'yo'ntzuntz ja inkub' q'eta' chojb'il k'ok'sb'il.
- ³⁰Atzunju' pale kjawil tiq'i'n ch'i'n chik' tu'n twitq'ob' ex k'okel t-sun kyi'j tuk'a q'olb'eb'l tz'e'ysb'il chojb'il k'ok'sb'il, atzunju' txqantl chik' kb'el tqo'n t-xeju' q'olb'eb'l.
- ³¹Ex ikx k'elel tiq'i'n tkyaqilju' unt ti'j kse'n inel iq'et ti'ju' chojb'il te mujb'ab'ltib'il ex kb'el ttz'e'ysa'n unt lu tib'aju' q'olb'eb'l te jun tk'ok'jal tb'anilxi'x weye'. Iktzu'n kb'ela' nk'u'je' tu'nju' pale, ex kb'el nnajsa'ne' tilju' xjal lu.
- ³²Qatzun aju' xjal lu matzaj tiq'i'n jun rit te chojb'il tu'n tpaju' il, jun ttxu mixti' ttzakajil ktzajel tiq'i'n.
- ³³Kb'el tq'o'nju' tq'ob' tib'aj twi'ju' rit, kb'el tb'yo'ntzuntz te jun chojb'il tu'n tpaj il ja inche kub'a' b'yeta'ju' alu'mj tu'n kytz'e'yset.
- ³⁴Atzunju' pale kjawil tiq'i'n ch'i'n tchk'elju' alu'mj xkub' q'et te chojb'il tu'n tpaj il tu'n twitq'ob' ex k'okel t-sun kyi'j tuk'a q'olb'eb'l tz'e'ysb'il chojb'il k'ok'sb'il, atzunju' txqantl chik' kb'el tqo'n t-xeju' q'olb'eb'l.
- ³⁵Ex k'elel tiq'i'n tkyaqilju' unt ti'j kse'n inel iq'et ti'ju' qpoj tman wakx nkub' q'et te chojb'il te mujb'ab'ltib'il, ex kb'el ttz'e'ysa'n unt tib'aj q'olb'eb'l junx kyuk'i'lju' oyaj tz'e'ysa'n te ninb'ilweye'. Ikytzu'n kb'ela' nk'u'je' tu'nju' pale, kb'el nnajsa'ne' tilju' xjal lu.

Lv 5

Nuk'b'il ti'j chojb'il tu'ntpaj il

- ¹Qa ati jun xjal matxi txko'n tu'n t-xi' tziyal ti'j jun ti'xti' matil mujqa matb'i, extzunqa min xtaj tu'n ttziyante, ilju' intb'incha'n ex k'okel q'et te til.
- ²Qa ati jun xjal matxi ttzyu'n jun ti'xti' tz'il, jun kyimni txkup tz'il, tojk'ul txkup mujqa aluma'n, mujqa txkup in qittinje twitz tx'otx', kjel tz'ilix tu'n ex ati tpaj, maskyep'e' min xtil.

³Qa ati jun xjal matxi ttzyu'n ttz'ilil xjal ex min xtil, exqa yajxi'tl sel tnik' ti'j, ati tpaj.

⁴Qa ati jun xjal matz'el tma'n jun tyol toj ojgelb'il tu'n tb'inchante jun b'a'n mujqa jun myab'a'n, extzunqa yajxi'tl sel tnik' ti'ju' xttziya ju' min xima'ntoq tu'n, ati tpaj.

⁵Aju' xjal matz'elyal toj alkyexku'ju' il lu, ilti'j tu'n tjatz tpa'n til

⁶ex kb'eltq'o'n jun ttxu rit mujqa jun ttxu chib' te chojb'il nwitz'e' tu'n tpaju' il xtb'inha, tu'ntzunju' chojb'il lu kchjetel tilju' xjal tu'nju' pale, kb'el najsettzun tiltz.

⁷Qatzun mixti' tu'me'l tu'n tlq'onte jun qpoj tman rit, ktzajel tiq'i'n jun muj xlak'uk' mujqa jun muj tal paloms tu'n tpaju' il xtb'inha: jun te chojb'il tu'n tpaj il, atzu'n juntl te chojb'il k'ok'sb'il.

⁸Che kxe'l tq'o'n teju' pale, atzunju' pale nejl kb'el tq'o'nju' chojb'il tu'n tpaj il, k'elel tiq'i'n twi';

⁹ex kxel twitxk'a'n ch'i'n tchk'elju' alu'mj te chojb'il tu'n tpaj il toj jun plaj teju' q'olb'eb'l, atzunju' txqantl chik' k'elel tytz'o'n t-xeju' q'olb'eb'l, qu'n chojb'il tu'n tpaj il.

¹⁰Atzunju' tkab' kb'eltq'o'n te chojb'il k'ok'sb'il, kse'nxju' nuk'b'il q'ma'ntl; iktzu'n kchjetela' tilju' xjal tu'nju' pale, knajseteltzun tiltz.

¹¹Qatzun mixti'x tu'me'l tu'n tlq'onte jun muj xlak'uk' mujqa jun muj tal paloms, ktzajel tiq'i'n kyaje' lib'r tk'i' nik'jan tb'anil arin te jun oyaj tu'n tpaju' til, mixti' tu'n tkux tq'o'n aseyt mujqa sturak tib'aj, qu'n jun oyajte' tu'n tpaj il.

¹²Kxe'l tq'o'n teju' pale, atzunju' pale kjawil tiq'i'n jun jot te nab'ab'l ex kb'el ttz'e'ysa'n tib'aju' q'olb'eb'l junx kyuk'i'lju' oyaj inche tz'e'yset te ninb'ilweye'. Jun oyajte' tu'n tpaj il,

¹³tu'ntzun tchjet alkyexku' il xtb'inchaju' xjal tu'nju' pale, kb'el najsettzun tiltz. Atzunju' minti' xb'aj ti'ju' oyaj twitz awal kxe'l teju' pale, chiku'ya kye, chi Qman Dyos te Moyses.

Chojb'il tu'ntpaj kyil aj Israel

¹⁴Tzaj tma'n Qman Dyos te Moyses ikjalu:

¹⁵Alkyete naqx myanim xb'inchán il tu'n qa min xkub' tq'o'n tkyaqilju' oyaj tu'n tq'onte weye', ati tu'n ttzaj tiq'i'n jun tman rit mixti' ttzakajil kyij'u' talu'n te jun chojb'il tu'n tten b'a'n nwitz'e'. Ati tu'n toktq'o'na twi'ju' tman rit kse'nxju' tajlal tu'n saqpwaq, kse'nxju' malb'il q'ma'n toju' ja xjan kyeju' oyaj tu'n kytene' b'a'n wuk'i'le'.

¹⁶Aju' xjal lu ati tu'n tchjonte twi'ju' xkyej tiq'i'n ti'ju' oyaj xjansa'n nwitz'e', tuk'i'l jun tjwe'yi'n tnejtl tib'ajxi'ju' lu, aju' tajlal lu kxe'l tq'o'n teju' pale. Tu'ntzunju' tman rit kb'eltq'o'n te chojb'il tu'n tten b'a'n wuk'i'le', oktk'ma' najsb'il til tu'n pale, knajseteltzun tiltz.

¹⁷Qa ati jun xjal mab'inchan il tu'nju' matb'incha jun myab'a'n min tma'n toj nchaq'b'ile', maskye minti' sel tnik', ati tpaj ex kjelten myab'a'n tten wuk'i'le'.

¹⁸Qu'mtzun ati tu'n ttzaj tiq'i'n jun tman rit mixti' ttzakajil kyi'ju' trit, ati tu'n tmanteya jte' twi', ex kxe'l tiq'i'n teju' pale te jun chojb'il tu'n tten b'a'n wuk'i'le', tu'ntzun tk'monteju' xjal lu najsb'ilteju' til, ju' min xima'ntoq tu'n, tu'n tb'inchante, knajseteltzun tiltz.

¹⁹Jun chojb'ilte' tu'n tten b'a'n wuk'i'le', qu'n myab'a'n ttenju' xjal lu nwitz'e', chi Dyos.

Lv 6

Chojb'il tu'ntpaj sb'ub'l

¹Tzaj tma'n Qman Dyos te Moyses kjalu:

²Qa ati jun xjal mab'inchan il nwitz'e' tu'nju' makub' t-sb'u'n twanaqil ti'j jun ti'xti' makej oqxena'n te mujqa matxi majina'n te, mujqa matz'el telq'a'n jun ti'xti' te,

³mujqa makub' tewa'n qama tz'el yal jun ti'xti' tu'n, ju' xini tz'aqi, mujqa tu'nju' mattziya jun yol mya ax, (kyu'n alchaqxkyeku' ti'xti' lu inqo b'inchana' il),

⁴ati tpaj tu'nju' il lu. Qu'mtzun ati tu'n t-xi' tanjsa'n ti'ju' ti'xti' xkub' telq'a'n, mujqa naq sel t-xk'a'yu'n, mujqa aju' kyajni oqxeni'n te mujqa aju' naq sel yal tu'n,

⁵mujqa naq alkyexku' ti'xti'ju' mattziya jun tyol ti'j mya ax. Ati tu'n t-xi' tanjsa'n ti'j tkyaqil teju' tajaw tuk'i'l jun tjwe'yi'n tnej, aj tq'onteju' chojb'il tu'n tten b'a'n wuk'i'le'.

⁶Atzunju' chojb'il kb'eltq'o'n nwitz'e' jun tman rit mixti' ttzakajil, aya kq'malte jte' twi'ju' rit ktzajel tiq'i'n kyi'ju' trit, kxel tq'o'ntzuntz teju' pale te chojb'il tu'n tten b'a'n wuk'i'le'.

⁷Iktzu'n kchjetela' tilju' xjal tu'nju' pale nwitz'e' ti'j alkyexku' ti'xti' lu ja xb'inchana' il, ex kb'el najsetju' til, chi Dyos.

Chik'b'ab'l kyi'j chojb'il k'ok'sb'il

⁸⁻⁹Tzaj tma'n Qman Dyos te Moyses tu'n kyb'ajx tma'nju' nuk'b'il kyi'ju' chojb'il k'ok'sb'il, te Aaron ex kyeju' tk'wal ikjalu: Kjel q'etju' alu'mj te chojb'il tib'aj ttxalq'aq' tib'aj q'olb'eb'l toj tkyaqil qonik'an tzmaji'j ajtb'aj tu'n q'aq'.

¹⁰K'okyel tq'o'n pale t-xb'alun ex tkalsonsiy sed, k'okyl tentzuntz jtolte ttza'jilju' alu'mj tib'aj q'olb'eb'l, ex kb'eltq'o'n ttx'u'k q'olb'eb'l.

11Yajxi'tzuntel k'elel tch'ixpu'n t-xb'alun, kxel tiq'i'nju' tza'j ex kb'eltq'o'n toj jun tkub'el xnu'l ti'jxi' kynajb'ile'.

12Aju' q'aq' ink'ant tib'aj q'olb'eb'l mixti' tu'n tyupj. Ati tu'n tokxtq'o'n pale t-siyilju' q'aq' tkyaqil prim ex tu'n tokx tb'incha'nju' alu'mj tib'a q'aq', ju' ktz'e'ysetel, ex kb'el tz'e'ysetju' t-until chojb'il te mujb'ab'ltib'il tib'aj q'olb'eb'l.

13Ati tu'n tk'antju' q'aq' kukxju' tib'aj q'olb'eb'l. Mixti' tu'n tyupj, chi Dyos te Moyses.

Chik'b'ab'l ti'j oyaj twitz awal k'ok'e'kywitz

14Aye'ju' xnaq'tzb'il lu nyolin kyi'ju' oyaj twitz awal: Kb'el kyq'o'n pale tib'aju' q'olb'eb'l nwitze'.

15Juntzun kyxol kjawil tiq'i'n jun txab' arin, ju' kub'ni q'o'n te oyaj ex ch'i'n aseyt, tuk'i'ltzu'n tkyaqilju' sturak ati tmoj oyaj, che kb'el ttz'e'ysa'n tib'aju' q'olb'eb'l te jun oyaj tz'e'ysa'n te nab'ab'l tb'anil tk'ok'jal weye'.

16Atzunju' lay b'aj ti'ju' oyaj kxel kywan Aaron kyuk'i'lju' tk'wal, mixti' ttx'amal ex toj jun najb'il xjansa'n twitpenju' Ja te Mujb'ab'ltib'il.

17Mixti' tu'n kytzq'ajsante tuk'i'l ttx'amal. Qu'n a kyeju' oje txi' nq'o'ne' ti'ju' oyaj tz'e'ysa'n inkub' q'o'n nwitze', ex xjanxi'x kyoklen kse'n kyoklen chojb'il tu'n tpaj il ex tu'n kyten b'a'n wuk'i'le'.

18Majx kjeltenju' lu toju' tq'ijl'alil tzul, kykyaqilju' ichan tyajajil Aaron qe' che wal ti'ju' q'o'n kye kyi'ju' oyaj tz'e'ysa'n nwitze'. Ex alkyexku' jun ti'xti' mapon tiqli ti'j kjel xjan, chi Qman Dyos te Moyses.

Kyoyaju' pale

19Tzaj tma'n Qman Dyos te Moyses kjalu:

20A kyoyaj Aaron ja'lu kyuk'i'lju' tk'wal kb'el kyq'o'n nwitze' ajkyok te pale: kyaje' lib'r tk'i' nik'jan tb'anil arin te jun oyaj twitz awal k'ok'e'kywitz, nik'jan kb'el kyq'o'n te prim ex nik'jantl ajtok qale, mixti' jun q'ij laywit kub' kyq'o'n.

21Ati tu'n kyb'inchanteju' oyaj toj jun sarten, smo'n twitz b'a'nxi'x tuk'i'l aseyt, kb'el kyq'o'ntzuntz aq'pu'nchaqtl te jun oyaj tk'ok'jal nwitze'.

22Ikytzu'n kb'ela' tb'incha'n kynejel pale tyajajil Aaron aju' xjansa'ntl te t-xel; wewe' oyaj lu kukxju', ex majx kb'ajel tu'n q'aq'.

23Tkyaqil kyoyaju' pale majx kb'ajel tu'n q'aq', ex mix-a'lote kxel wante, chi Dyos.

Chik'b'ab'l Kyi'j chojb'il tu'ntpaj il

24-25 Tzaj tma'n Qman Dyos te Moyses tu'n kyb'ajx tma'nju' nuk'b'il kyib'aju' chojb'il tu'n tpaj il, kye Aaron kyuk'i'lju' tk'wal ikjalu: Ati tu'n tkub' b'yetju' alu'mj nwitze' aju' kb'el q'et te chojb'il tu'n tpaj il, janche kub'b'yeta' alu'mj tu'n kykub' tz'e'yset, qu'n xjanxi'x toklen.

²⁶Aju' pale kb'el q'onte chojb'il tu'n tpaj il, b'a'n tu'n twan ti'j, naq o'kx ati tu'n tkub'ten walte toj jun najb'il xjan twitpenju' Ja te Mujb'ab'ltib'il.

²⁷Ex alkyexku' ti'xti' matz'ok tiqli ti'j tchib'jilju' alu'mj kjelten xjan, qatzun matz'ok wixli chik' ti'ju' t-xb'alun ati tu'n ttxjet toj jun najb'il xjan.

²⁸Kb'el pa'yetu' tx'otx' k'wil ja xloqlona' chib'j oyaj, qatzun q'ank'uxb'ilju' k'wil ja xloqlona' naq kb'ajel jqet twitz ex kjawil txjet toj.

²⁹Xjanxi'x toklenju' chojb'il lu, oqe'kxju' pale b'a'n tu'n kywan ti'j.

³⁰Atzunju' alu'mj xini q'et te chojb'il tu'n tpaj il, ju' xini iq'etju' tchk'el toju' Ja te Mujb'ab'ltib'il tu'n tnajsetju' il, mixti' tu'n t-xi' ch'yet. Ati tu'n tkub' tz'e'yset.

Lv 7

Chik'b'ab'l kyi'ju' chojb'il tu'ntpaj kyil aj Israel

¹Xjanxi'x kyoklenju' chojb'il tu'n kytene' b'a'n wuk'i'le'. Aye' chik'b'ab'l ja'lu kyib'aj:

²Xi' kb'ela' b'yeta' alu'mj kxel q'et te chojb'il tu'n kytene' b'a'n wuk'i'le' janche kub'a' b'yeta' alu'mj inche'x q'et tu'n kykub' tz'e'yset, atzunju' tchk'el ati tu'n t-xi' wixk'et tib'aj ex ti'jileju' q'olb'eb'l.

³Ati tu'n tkub' q'et tkyaqil t-untijju' alu'mj: jni'ju' ati ti'j tje exju' tok ti'jileju' t-xqintxa,

⁴exju' kab'e' tchinaq', exju' unt tok kyi'j exju' ati twittze'lti'j, exju' ati ti'ju' twab'l, aju' lu ati tu'n kyel iq'et junx kyuk'i'lju' tchinaq'.

⁵Kb'eltzun ttz'e'ysa'n paletz tib'aju' q'olb'eb'l, te jun oyaj tz'e'ysa'n te ninb'ilweye'. Jun chojb'ilte' tu'n kytene' b'a'n wuk'i'le',

⁶ex b'a'n tu'n kywan kykyaqilju' pale ti'j, naq o'kx ati tu'n kywante toj jun najb'il xjan, qu'n xjanxi'xte' toklen.

⁷Ikk chojb'ilju' tu'n kytene' b'a'n, kse'n jun chojb'il tu'n tpaj il, ex ax chik'b'ab'lju' kyi'j te kykab'il: teju' pale kb'inchalteju' chojb'il tu'n tk'metju' najsb'il il kxe'la'ju' alu'mj kb'el q'et.

⁸Ex ikx kjelju' ttz'umal alu'mj teju' pale kb'inchalteju' alu'mj te chojb'il k'ok'sb'il makub'tq'o'n jun xjal.

⁹Ex kykyaqilju' oyaj twitz awal k'ok'e'kywitz b'inha'n toj chuj ex b'inha'n toj k'wil b'o's t-xe ex toj sarten kxe'l teju' pale kb'el q'ontaju' oyaj.

¹⁰Ex ikx kb'inchetelju' kyi'j kykyaqilju' oyaj twitz awal k'ok'e'kywitz, xyuq'i'n tuk'i'l aseyt mujqa kukx ttenju', ati tu'n t-xi' kyeju' tyajajil Aaron, junelni kxe'l kye, chi Dyos.

Chik'b'ab'l kyi'ju' chojb'il te b'inchjtib'il

- 11**Aye' chik'b'ab'l ja'lu kyib'aju' chojb'il te b'inchjtib'il, ju' inkub' q'et nwitzé':
- 12**Qa te aq'b'il chjonteju' chojb'il, ktzajel kyq'o'ne' muqin mixti' ttx'amal xyuq'i'n tuk'i'l aseyt ex xwok' muqin mixti' ttx'amal witzk'a'n aseyt ti'j ex muqin tu'n tb'anil arin xyuq'i'n tuk'i'l aseyt;
- 13**ex ktzajel kyq'o'ne' wab'j muqin tuk'i'l ttx'amal junx tuk'i'lju' chojb'il te aq'b'il chjonte ex te mujb'ab'ltib'il.
- 14**K'elel pa'yet jun tnej weye' ti'j tkyaqilju' oyaj tu'n t-xi' q'et teju' pale kb'el witzk'ante tchk'elju' alu'mj te chojb'il te mujb'ab'ltib'il.
- 15**Ati tu'n t-xi' ch'yet tchib'jilju' alu'mj makub' q'et te chojb'il te aq'b'il chjonte ex te mujb'ab'ltib'il tojxju' q'ij ajtkub' q'et; mixti' tu'n tkyaj klet jun tx'naj te juntl q'ij.
- 16**Qatzun tu'n tjapun jun yol xkub' q'eta'ju' alu'mj, mujqa matzaj anq'in kyk'u'je', ati tu'n t-xi' ch'yet tojxju' q'ij ajtkub' q'et, qatzun mixti' xb'aj, b'a'n tu'n t-xi' ch'yet toj juntl q'ij;
- 17**qatzun atix tchib'jilju' alu'mj toj toxi'n q'ij, ati tu'n tkub' tz'e'yset tkyaqil.
- 18**Qatzun ati jun matxi tch'yo'n tchib'jilju' alu'mj te chojb'il te mujb'ab'ltib'il toj toxi'n q'ij, lay nk'amju'ye' chojb'il lu ex lay tz'ok toj tajlal, k'elel ik'etju' chib'j lu. Alkyete mach'yon ti'j ati til tu'n tpaj.
- 19**Qama tz'ok tiqli chib'j ti'j alkyexku' ti'xti' tz'il, kb'el tz'e'yset ex lay txi' ch'yet. Kykyaqilju' xtilsa'n kyib' b'a'n tu'n kych'yonteju' chib'j.
- 20**Qama ch'yon jun xjal tz'ilsa'n tchwinqlal ti'ju' chojb'il te mujb'ab'ltib'il, ju' makub' q'o'n nwitzé', ati tu'n tex xla'jetju' xjal lu ti'jxi'ju' ttanam.
- 21**Alkyete xjal qama tz'ok ttzyu'n alkyexku' ti'xti' tz'il, qa kytz'ilil xjal mujqa kytz'ilil alu'mj, mujqa alkyexku' juntl ti'xti' tz'il, extzun matxi tch'yo'nju' tchib'jilju' chojb'il te mujb'ab'ltib'il makub' q'o'n nwitzé', k'elex xla'jet ti'jxi'ju' ttanam, chi Qman Dyos.

Chik'b'ab'l ti'ju' unt ex ti'ju' chik'

- 22-23**Tzaj tma'n Qman Dyos te Moyses tu'n t-xitma'n kye aj Israel kjalu: Mixti' tu'n t-xi' kych'yo'ne' ky-until tman wakx, qpoj tman rit, mujqa chib'.
- 24**Atzu'n ky-untilju' alu'mj kub'ni b'yo'nqe' mujqa kub'niqe' tzaqu'n kyu'n tojk'ul txkup, o'kx b'a'n tu'n tajb'ena' kyu'ne' te juntl ti'xti', mixti' tu'n t-xi' kych'yo'ne'.
- 25**Alkyete matxi tch'yo'n ky-until alu'mj ju' inche kub' q'o'n nwitzé' te jun oyaj tz'e'ysa'n, ati tu'n tex xla'jet toju' ttanam.
- 26**Jachaqxjaku' mache anq'ina'ye', mixti' tu'n kych'yonteye' tchk'el pich' ex tchk'el txkup.

²⁷Aju' xjal in ch'yon alkyexku' chik', ati tu'n tex xla'jet toju' ttanam, chi Qman Dyos.

Aju' ati toklen pale ti'j

²⁸⁻²⁹Tzaj tma'n Qman Dyos te Moyses tu'n t-xitma'n kye aj Israel kjalu: Alkyete matzaj q'onte jun chojb'il te mujb'ab'ltib'il weye', ati tu'n ttzaj tiq'i'n nwitz'e'.

³⁰Aku' ktzajel iq'inteju' oyaj tz'e'ysa'n nwitz'e', aju' ttzatk'u'j tuk'i'lxi' t-until tu'n ttzaj q'o'n weye'.

³¹Kb'el ttz'e'ysa'n paleju' unt tib'aj q'olb'eb'l, atzunju' ttzatk'u'j kxe'l te Aaron ex kyeju' tyajajil.

³²Kyeju' pale kxe'la' kykuxju' alu'mj te kyb'anq'ob', ju' inche kub' q'et te chojb'il te mujb'ab'ltib'il, te jun oyaj kye.

³³Teju' pale kb'el q'onteju' unt ex tchk'elju' chojb'il te mujb'ab'ltib'il kxe'la' tkuxju' alu'mj te tb'anq'ob',

³⁴qu'n matxi' tz'el npa'ne' ttzatk'u'ju' alu'mj intzaj kyq'o'n aj Israel weye' te chojb'il te mujb'ab'ltib'il, te jun oyaj tb'anilxi'x, exju' tkux te jun o'nb'il, che kxe'l teju' pale Aaron ex kyeju' tyajajil kukxju'.

³⁵Atzun kxe'lju' te Aaron ex kyeju' tyajajil kyi'ju' oyaj nche kub' tz'e'yset te ninb'ilweye', ati kyoklen ti'j atxi'x t-xi' nq'o'ne' kyoklen te pale nwitz'e'.

³⁶Ayine' xin kyej q'onte chaq'b'il lu kyeye' tu'n t-xi' kyq'o'ne' kye', ktzyetelx toju' q'ij ajkyok nq'o'ne' toj kyoklen, ilti'j tu'n kyq'onteye' kukxju', tu'n kyb'inchanteye' exqe' kyk'wal, chi Qman Dyos.

³⁷⁻³⁸Atzun chik'b'ab'l ja'lu tzaj tma'n Qman Dyos te Moyses twi' witz Sinayi kyi'ju' chojb'il k'ok'sb'il, oyaj twitz awal k'ok'e'kywitz, chojb'il tu'n tpaj il ex tu'n kyten b'a'n tuk'i'l Dyos, oyaj te xjanb'il exqe'ju' chojb'il te mujb'ab'ltib'il, tej tmante kye aj Israel toju' chq'ajlaj Sinayi tu'n tb'ajkub' kyq'o'n kyoyaj.

Lv 8

Tej kyok Aaron kyuk'i'lju' tk'wal toj kyoklen

(Ex 29.1-37)

¹Tzaj tma'n Qman Dyos te Moyses kjalu:

²Q'inqe'tza Aaron kyuk'i'lju' tk'wal, exju' kyxb'alun te pale, exju' aseyt te xjansb'il, exju' qpoj tman wakx kb'el q'et te chojb'il tu'n tpaj il, exqe' kab'e' rit exju' tal chi'l te wab'j mixti' ttx'amal,

³ex b'uyinqe'tza tnam ttziju' Ja te Mujb'ab'ltib'il, chij.

⁴Xitb'incha'n Moyses tma Qman Dyos te, ex kykyaqilju' xjal b'aj kyb'u'yi'n kyib' ttziju' Ja te Mujb'ab'ltib'il.

- ⁵Xi'tzun tma'n Moyses kye kykyaqil aj Israel: A matxi' tchaq' Qman Dyos ja'lu tu'n tb'inchet, chij.
- ⁶E'tzajtzun tk'le'n Moyses Aaron kyuk'i'lju' tk'wal ex eb'aj tichi'n.
- ⁷Kyb'ajlenxi'tzun ichin, oktq'o'n t-xb'alun Aaron ku'j ex oktq'o'n tk'alb'il, ex oktq'o'n pinpa't ti'jxi'; oktzun tq'o'n t-äa'ytz ex oktk'lo'n tu'njxju' taq'e'l.
- ⁸Ex oktq'o'nju' tal xb'alun ttzitk'u'j, ex e'oktq'o'nju' ab'j Urim, ex Tumin ti'j.
- ⁹Ex jax tq'o'nju' äipb'il twi' ex oktq'o'n plak q'anpwaq ti'j toju' plaj twitzxi' tu'n tok toklen te pale, kse'nxju' tchaq' Qman Dyos.
- ¹⁰Tzajtzun tiq'i'n Moyses aseyt te xjanb'il ex jax tqo'n tib'aju' ja xjan ex kyib'aj kykyaqilju' ate' toj, iktzu'n kub'a' t-xjansa'na'.
- ¹¹Tu'nxtzunju' aseyt lu b'aj twitxk'a'n wuq maj ti'jile q'olb'eb'l ex kub' tqo'n tib'aj ex kyib'aju' aq'unb'il inche ajb'en te, ex tib'aj tkb'elju' a' exju' tq'uqlil tu'n kxjanset.
- ¹²Jaxtzun tqo'n Moyses aseyt te xjansb'il toj twi' Aaron tu'n t-xjanset te pale.
- ¹³Ex e'tzaj tiq'i'n tk'wal Aaron, ex oktq'o'nju' kyxb'alun ku'j, oktk'lo'nju' kyk'alb'il ex jax tq'o'nju' äipb'il kywi' kse'nxju' ojetoaq tchaq' Qman Dyos.
- ¹⁴Xi'tzun tma'n Moyses tu'n ttzaj q'i'nju' qpoj tman wakx nkub' q'et te chojb'il tu'n tpaj il, kub'tzun kyq'o'n Aaron kyq'ob' kyuk'i'lju' tk'wal tib'aj twi'ju' qpoj tman wakx.
- ¹⁵Kub'tzun tb'yo'n Moyses qpoj tman wakx ex jawtiq'i'n chik' kyu'n twitq'ob' ex okt-sun kyi'j tuk'a q'olb'eb'l ti'jile tu'n t-xjanset, atzunju' chik' kyej sob'rin kub' tqo'n t-xe q'olb'eb'l. Iktzu'n xjanseta' q'olb'eb'l tu'n tk'metju' najsb'il il tib'aj.
- ¹⁶Yajxi'tzuntl tzaj tiq'i'n Moyses tkyaqilju' unt tok kyi'ju' t-xqintxa, exju' unt tok kyi'ju' twab'l exqe'ju' kab'e' tchinaq' kyuk'i'lju' ky-until, kub' ttz'e'ysa'ntzuntz tkyaqil tib'aj q'olb'eb'l;
- ¹⁷atzu'n jni'tlju' wakx, ttz'umal, tchib'jil ex ttxa, oktq'o'n kyq'aq'al ti'jxi'ju' najb'il, kse'nxju' tchaq' Qman Dyos te.
- ¹⁸Xitma'n Moyses tu'n ttzaj iq'i'n tman rit inkub' q'et te chojb'il k'ok'sb'il, ex kub' kyq'o'n Aaron kyq'ob' kyuk'i'lju' tk'wal tib'aj twi'.
- ¹⁹Kub' tb'yo'ntzun Moyses ex kub' tqo'nju' tchk'el tib'aj q'olb'eb'l ex ti'jile,
- ²⁰kub' tpäxu'nju' rit toj tx'naji'n, ex kub' ttz'e'ysa'n tuk'i'lxi'ju' twi' exju' unt;
- ²¹ex eb'aj ttxjo'nju' t-xqintxa exqe'ju' tkux, kub' ttz'e'ysa'ntzuntz tkyaqil tib'aj q'olb'eb'l te jun chojb'il k'ok'sb'il te jun oyaj tb'anil tk'ok'jal te Qman Dyos, kse'nxju' tchaq' Qman Dyos te.

- 22**Ex tchaq' Moyses tu'n ttzaj iq'i'nju' juntl rit, ju' tu'n tb'inchet te xjansb'il, ex kub' kyq'o'n Aaron kyq'ob' kyuk'i'lju' tk'wal tib'aj twi'.
- 23**Kub' tb'yo'ntzun Moysesetz, jawtiq'i'n ch'i'n tchk'elju' alu'mj ex okt-sun tjaq' t-xxkyin Aaron toj tb'a'nq'ob', ex ti'ju' tman twitq'ob' teju' tb'anq'ob' ex ti'ju' tman twitqan toj tb'a'nq'ob'.
- 24**Ex e'tzaj tlaq'b'a'n tk'wal Aaron, ex ikx okt-sun chik' tjaq' kyxxkyin toj kyb'anq'ob', ex ti'j tman twikyq'ob' toj kyb'anq'ob' ex ti'j tman twikyqan toj kyb'anq'ob'; atzunju' jni'l chik' kub' tqo'n tib'aj q'olb'eb'l ex ti'jile.
- 25**Ex e'tzaj tiq'i'n Moyses unt, tje, tkyaqil t-untilju' t-xqintxa, t-untilju' twab'l, exqe' kab'e' tchinaq' tuk'i'lju' ky-until, exju' tkux toj tb'a'nq'ob'.
- 26**Jatzzun tiq'i'n Moyses jun muqin mixti' ttx'amal, jun muqin xyuq'i'n tuk'i'l aseyt ex jun tal xwok' muqin toju' tal chi'l jatku'xa' wab'j mixti' ttx'amal, ju' nkub' q'et twitz Qman Dyos, ex e'kub'tq'o'n tk'etzju' unt exju' tkux alu'mj te tb'anq'ob';
- 27**kub' tq'o'ntzuntz tkyaqil toj tq'ob' Aaron ex toj kyq'ob'ju' tk'wal tu'n kyb'inchanteju' tu'me'l tu'n kyq'onte oyaj twitz Qman Dyos.
- 28**Xi'tzun Moysesetz k'molte tkyaqil ja'lu kye, ex kub' ttz'e'ysa'n tib'aj q'olb'eb'l junx tuk'i'l chojb'il k'ok'sb'il, te jun oyaj te xjansb'il tb'anil tk'ok'jal: jun oyaj tz'e'ysa'n te ninb'ilte Qman Dyos.
- 29**Yajxi'tzuntl tzaj tiq'i'n Moyses ttzitk'u'ju' rit ex tb'inchaju' tu'me'l tu'n tq'onte twitz Qman Dyos. Atzun kyaju' te Moyses ti'ju' rit te xjansb'il, kse'nxju' ojetog tchaq' Qman Dyos te.
- 30**Ex tzaj tiq'i'n Moyses ch'i'n aseyt te xjansb'il ex ch'i'n chik' ju' ati tib'aj q'olb'eb'l, kub' twitxk'a'ntzuntz tib'aj Aaron, ex kyib'aju' tk'wal, ex kyib'aju' kyxb'alun te pale. Iktzu'n e txjansaya' Aaron kyuk'i'lju' tk'wal, exju' kyij te pale.
- 31**Xitma'ntzun Moysesetz te Aaron ex kyeju' tk'wal: kytzq'ajsanku'xe' chib'j ttziju' Ja te Mujb'ab'ltib'il, ex axtzu' kych'yonxa'ye' tuk'i'lju' wab'j atku'x toju' tal chi'l te xjansb'il, kse'nxju' tzaj tma'n Qman Dyos weye' qa aye'ye' kyuk'i'lju' tk'wala che xe'lch'yonteju' chib'j lu.
- 32**Qatzun min xb'aju' chib'j exu' wab'j, kypatinku'ye.
- 33**Ex lalun che el lq'eye' ttziju' Ja te Mujb'ab'ltib'il toju' wuq q'ij, qu'n a tq'ijlallilju' te xjansb'ilkyeye'.
- 34**Oje tchaq' Qman Dyos tu'me'l aj t-xi' q'etju' chojb'il tu'n tnajsetju' il makyb'inchaye'; ati tu'n tb'inchet kse'n xb'inchet ja'lo.
- 35**Qu'mtzun ati tu'n kykyajtene' q'ijl ex qonik'an ttziju' Ja te Mujb'ab'ltib'il toju' wuq q'ij. Kynimanxju'ye' tchaq'b'il Qman Dyos, laytzun che kyimtze', qu'n a chaq'b'ilju' tzaj q'o'n weye', chij.

³⁶Kyb'inchatzu'n Aaron kyuk'i'lju' tk'wal tkyaqilju' tchaq' Qman Dyos te Moyses.

Lv 9

Tzyet taq'unan Aaron te pale

¹Tojtzu'n twajxaqi'n q'ij e'tzaj ttxko'n Moyses Aaron kyuk'i'lju' tk'wal, exqe' tijwnaq kyxol aj Israel.

²Ex xitma'n te Aaron: Q'intza jun qpoj tman wakx te chojb'il tu'n tpaj il, ex jun tman rit mixti' ttzakajil tu'n tkub' q'et te chojb'il k'ok'sb'il ex q'onku'ya twitz Qman Dyos.

³Atzu'n kye' aj Israel q'manxa tu'n ttzaj kyi'q'i'n jun tman chib' te chojb'il tu'n tpaj il, jun qpoj tman wakx ex jun qpoj tman rit te jun ab'q'i qe' ex mixti' kytzakajil, tu'n kykub' q'et te chojb'il k'ok'sb'il.

⁴Ex jun tman wakx ex jun tman rit tu'n kykub' b'yet twitz Qman Dyos te jun chojb'il te mujb'ab'ltib'il. Ex tu'n ttzaj kyi'q'i'n jun oyaj triy xyuq'i'n tuk'i'l aseyt, qu'n ktyek'u'tib' Qman Dyos kywitz ja'lo, chij te.

⁵Xi'tzun kyi'q'i'n aj Israel tkyaqilju' tchaq' Moyses kyetwitzju' Ja te Mujb'ab'ltib'il, kykyaqiltzunju' tnam e'pon ex e'kub' we' twitz Qman Dyos.

⁶Tmatzun Moyses: a matxi' tchaq' Qman Dyos kyeye'. Kyb'inchame', atzunte Qman Dyos kb'el tyek'u'ntib' kywitze' toj nim tajwalil, chij kye.

⁷Ex xitma'ntl Moyses te Aaron: lq'exa tk'etz q'olb'eb'l, ex q'onku'ya chojb'il saj tiq'i'na tu'n tpaj tila exju' alu'mj kb'el tq'o'na te chojb'il k'ok'sb'il tu'n tnajset tila ex tu'n tnajset kyil aj Israel. Ex q'onku'ya kyoyaj aj Israel tu'n najset kyil, kse'nxju' oje tchaq' Qman Dyos, chij te.

⁸Xi'tzun lq'e Aaron tk'etz q'olb'eb'l ex kub' tb'yo'nju' tman wakx tu'n tkub' tq'o'n tu'n tpaj til.

⁹Xi'tzun kylaq'b'a'n tk'wal Aaron ju' chik' tk'etz, atzunte Aaron, ku'x tak'sa'n twitq'ob' toj ex oktb'aku'n kyi'j tuk'a q'olb'eb'l, atzunju' jni'l kub' tqo'n t-xe tqan q'olb'eb'l.

¹⁰Ex kub' ttz'e'ysa'n unt tib'aj q'olb'eb'l exqe'ju' tchinaq' exju' unt tok ti'j twab'lju' alu'mj kb'el q'et te chojb'il tu'n tpaj il kse'nxju' ojetoq tchaq' Qman Dyos te Moyses.

¹¹Atzu'n tchib'jil exju' ttz'umal e'kub' ttz'e'ysa'n ti'jxi'ju' kynajb'il.

¹²Ex kub' tb'yo'n Aaron ju' alu'mj inkub' q'et te chojb'il k'ok'sb'il, aye'tzu'n tk'wal xi' kylaq'b'a'nju' chik' te, atzunte Aaron kub' tqo'n tib'aj ex ti'jileju' q'olb'eb'l.

¹³Ex xikiyiq'i'n twi' ex tchib'jilju' alu'mj toj tx'naji'n ju' inkub' q'et te chojb'il k'ok'sb'il, atzunte Aaron kub' ttz'e'ysa'n tib'aj q'olb'eb'l;

- ¹⁴ex b'aj ttixo'nju' t-xqintxa exqe' tkux, e'kub' ttz'e'ysa'ntzuntz tib'aj q'olb'eb'l, ex tkyaqil t-xmilalju' alu'mj.
- ¹⁵Ex kub' tq'o'n Aaron oyaj tu'nkypaj aj Israel. Tzaj tiq'i'n tman chib' te chojb'il tu'ntpaj kyilju' tnam ex kub' tb'yo'n, kub' tq'o'n tu'n tpaju' il kse'nxju' ojetog tb'incha nejl.
- ¹⁶Tej tkub' tq'o'nju' alu'mj ju' inkub' q'et te chojb'il k'ok'sb'il, tb'incha kse'nxju' q'ma'ntl.
- ¹⁷Ex kub' tq'o'ntlju' oyaj twitz awal k'ok'e'kywitz, ex kub' ttz'e'ysa'n tib'aj q'olb'eb'l, kyib'ajxi'tlu' chojb'il k'ok'sb'il inche kub' q'et te prim.
- ¹⁸Ex e'kub' tb'yo'n Aaron tman wakx ex tman rit inxi' kyq'o'n aj Israel te b'inchjtib'il. Xilaq'b'a'n chik' te kyu'n tk'wal, atzunte kub' tqo'n tib'aj ex ti'jileju' q'olb'eb'l.
- ¹⁹Ex xikyq'o'n ky-untilju' tman wakx ex tman rit te, exju' kyje ex ky-untilju' kyxqintxa exqe'ju' kychinaq', ex ky-untilju' kywab'l,
- ²⁰ex kub' kyq'o'nju' unt junx kyuk'i'lju' ttzikyku'j. E kub'tzun ttz'e'ysa'n Aaron ju' unt tib'aj q'olb'eb'l,
- ²¹aye'tzu'n ttzikyku'j exju' kykux te kyb'anq'ob', naq tb'incha tu'me'l tu'n tq'onte twitz Qman Dyos, kse'nxju' tchaq' Qman Dyos te Moyses.
- ²²Jawtiq'i'n Aaron tq'ob' ex e'kub' tky'i'wla'n aj Israel, tetzunj kyb'ajkub' tq'o'nju' chojb'il tu'n tpaj il, chojb'il k'ok'sb'il ex chojb'il te mujb'ab'ltib'il, el lq'e tk'etzju' q'olb'eb'l.
- ²³E'okxtzun Moyses tuk'i'l Aaron toju' Ja te Mujb'ab'ltib'il, atzunj kyetz e'kub' kyky'i'wla'n aj Israel. Kub'tzun tyek'u'ntib' Qman Dyostz nxi'x qoptz'aj kywitz kykyaqilju' tnam Israel:
- ²⁴etz q'aq' twitz Qman Dyos ex b'aj patju' alu'mj tu'n, ju' atitoq tu'n tkub' tz'e'y exqe'ju' unt atitoq tib'aj q'olb'eb'l. Tetzunj kyka'yinte aj Israel ja'lu e'jaw xch'in kykyaqil tu'n kytzalajb'il ex e'kub' meje majx ku'pun kyplaj twitz tx'otx'.

Lv 10

Kyil Nadab' ex Ab'yu

- ¹Aye'tzu'n Nadab' ex Ab'yu, tk'wal Aaron, teyile junjun jawtiq'i'n jun tkb'el tza'j, kuxkyq'o'n q'aq' toj ex sturak, kub' kyq'o'n jun q'aq' junxi'tl twitz Qman Dyos min tzajtma'n Dyos tu'n kyb'inchante.
- ²Etztzun q'aq'tz twitz Qman Dyos ex majx eb'aj patj. Ikytzu'n e'kyima' twitz Qman Dyos.

³Yajxi'tzuntl xitma'n Moyses te Aaron: —Atoqtzun tajb'il Qman Dyos tu'n ttzaj tma'n tej tmante: Kxel nyek'u'nju'ye' nxjanb'ile' kyeju' mache tzaj lq'e nk'etze', Ex kxel nyek'u'ne' wajwalile' kye kykyaqil aj Israel, chij, chi Moyses. Atzunte Aaron naqkyaj take, mixti'tl b'ent tyolin.

⁴E'ttxoktzun Moyses Misael ex Elsapan, tk'wal Usyel, ttiy Aaron, ex xitma'n kye: —Kyiq'inqe'mitze' kywitze'le' toju' ja xjan, ex kyiq'inqe'mixe' ti'jxi' najb'il, chij kye.

⁵E'tzunkye exi'lq'e ex kyojxju' kyxb'alun ku'j e'exa' kyiq'i'n ti'jxi' najb'il, kse'nx tchaq' Moyses kye.

Kyajb'eb'l ex kyaq'un pale tu'n kyb'inchante

⁶Xi'tzun tma'n Moyses te Aaron ex kyeju' tk'wal, aye' Eleasar ex Itamar: —Lalun tz'el kyiq'i'ne' toj kywi'ye' ex lalun kub' kylaqu'ne' kyxb'alune' tu'n tpaj b'is, qu'n jaku' che kyime' ex jaku' tzaj tq'o'n Dyos ttx'u'jil kyib'aju' tnam. O'qe'kxkye aj Israel b'a'n tu'n kyb'isun kyij'ju' xeb'aj tu'n q'aq' saj tq'o'n Qman Dyos.

⁷Ex lalun che el lq'eye' ti'ju' Ja te Mujb'ab'ltib'il, tu'ntzun lalun che kyime', qu'n ojena' che xjansetkye' tu'n aseyt te Qman Dyos, chij kye. Ex kyb'inha kse'nx tchaq' Moyses kye.

⁸Expe' tzaj tma'ntl Qman Dyos te Aaron kjalu:

⁹Ajtokxa mujqa aj kyokxju' tk'wala toju' Ja te Mujb'ab'ltib'il, lalun txi' kyk'wa'ne' ta'l ub'a tx'amsa'n, ex q'e'n kuw tq'ob', qu'n jaku' che kyime'. Jun kawb'ilte' lu kjelten kukxju' kyeye' ex kye kyk'wale',

¹⁰tu'ntzun telkynik'e' ti'ju' xjan exju' mya xjan, ex ti'ju' xtilun ex mya xtilun,

¹¹ex tu'n t-xikyxnaq'tza'ne' tkyaqilju' kawb'il xexnq'o'ne' kyeye' tu'nel Moyses, chi Dyos.

¹²Yajxi'tzuntel xitma'n Moyses te Aaron ex kyeju' kab'e'tl tk'wal e'kyajten, aye' Eleasar ex Itamar: —Kyiq'inxju'ye' oyaj twitz awal k'ok'e'kywitz xkyaj kyij'ju' oyaj tz'e'ysa'n twitz Qman Dyos, ex kywanxe' mixti' ttx'amal tk'etzu' q'olb'eb'l, qu'n xjanxi'xte'.

¹³Kywanxe' toj jun najb'il xjan, qu'n atzun teju'ya ex kye tk'wala kyij'ju' oyaj nche tz'e'yset te ninb'ilte Qman Dyos. Atzun oje tzaj q'ma'nju' weye'.

¹⁴Extzunju' ttzitk'u'j, aju' oyaj nim toklen, exju' tkux nkub' q'o'n, kxe'l kywane' kyuk'i'lju' tk'wala ex tmyala toj jun najb'il xtilun, qu'n a kyeju'ye' ti'ju' chojb'il te b'inchjtib'il nkub' kyq'o'n aj Israel.

¹⁵Che xe'l iq'etju' tkux, aju' nkub' q'et, exju' ttzitk'u'j aju' oyaj nim toklen, tu'n kykub' q'et te jun oyaj nim toklen tk'etzju' unt, ju' nkub' tz'e'yset. Aju' lu kxe'l teya kukxju' ex kyeju' tk'wala, kse'nxju' oje tchaq' Qman Dyos, chi Moyses te.

¹⁶Xi'tzun tqani'n Moyses jatoq ta' tman chib' nkub' q'et te chojb'il tu'n tpaj il, ex tb'i qa matxitoq kub' kytz'e'ysa'n. Tzajtzun ttx'u'jiltz ti'j Eleasar ex ti'j Itamar, ju' kab'e'tl tk'wal Aaron itz'qe'xtoq ex xitma'n kye:

¹⁷—¿Tiqu'n minti' xxi' kych'yo'nju'ye' chojb'il tu'n tpaj il toju' najb'il xjan? Xjanxi'xnate', ex a Qman Dyos xiq'onte kyeye' tu'n kyiqanteye' kyilju' tnam tu'ntzun tkub' tnajsa'n Qman Dyos kyil.

¹⁸Ex tu'nju' min xi' iq'etju' chik' toju' ja xjan, ilxi'xtoqti'j tu'n txi' kych'yo'nju'ye' chojb'il toju' najb'il xjan lu, kse'nxju' oje nchaq'e' kyeye', chi Moyses.

¹⁹Atzunte Aaron xittzaq'we'n te: —Ka'yintzpe'ya, ma'pena' tzul kyi'q'i'n chojb'il tu'ntpaj il exju' chojb'il k'ok'sb'il twitz Qman Dyos, extzun mache ik'ju' ti'xti' lu wi'je'. Noqwit machin wane' ja'lo ti'ju' chojb'il tu'n tpaj il ¿Ma b'a'nwtzulo sela' toj twitz Qman Dyos? chij.

²⁰Qetzun tk'u'j Moysesetz tej tb'inte ja'lu.

Lv 11

Ātilun txkup ex tz'il

(Dt 14.3-21)

¹⁻²Tzaj tma'n Qman Dyos te Moyses ex te Aaron tu'n t-xi' kyma'n kye aj Israel ikjalu: Aye' txkup ja'lu b'a'n tu'n kyxi' kych'yo'ne' kyxol kykyaqilju' ate' twitz tx'otx',

³aye' inche kok'san ex pa'ch kyxky'eq;

⁴naqtzun oqe'kx txkupju' mixti' tu'n kyxi' kych'yo'ne', maskye inche kok'san mujqa pa'ch kyxky'eq: Aju' kamey, qu'n mya pa'ch t-xky'aq, maskye in kok'san. Ati tu'n tok kyu'ne' te tz'il txkup.

⁵Exju' äiky, qu'n mya pa'ch t-xky'aq, maskye nkok'san. Ati tu'n tok kyu'ne' te tz'il txkup.

⁶Exju' toj k'ul äiky, qu'n mya pa'ch t-xky'aq, maskye in kok'san, ati tu'n tok kyu'ne' te tz'il txkup.

⁷Aju' b'och, minti' in kok'san, maskye pa'ch t-xky'aq, ati tu'n tok kyu'ne' te tz'il txkup.

⁸Lalun txi' kych'yo'ne' kychib'jilju' txkup lu, expe' lalun txi' kytzyu'nju'ye' t-xmilal kyimnitl. Ati tu'n kyok kyu'ne' te tz'il txkup.

⁹O'qe'kxju' txkup ati tal kyxik' ex ati tal kyxk'owil kuw b'a'n tu'n txi' kych'yo'ne' kyxolju' txkup ate'qe' toj a', toj ninnjab' mujqa toj nimaq a'.

¹⁰Aye'tzunju' mixti' tal kyxik' ex mixti' kyxk'owil kuw toj ninnjab' mujqa toj nimaq a', k'ok'e' mujqa nimaq, ati tu'n tok kyu'ne' te tz'il txkup.

- 11 Mixti' tu'n txi' kych'yo'nju'ye' kychib'jil; ati tu'n kyel kyik'o'nju'ye' txkup lu, ex ati tu'n tel kyik'o'nju'ye' kyxmilal kyimniqe'tl.
- 12 Kykyaqilju' txkup mixti' tal kyxik' ex mixti' kyxk'owil kuw toj a', ati tu'n tel kyik'o'ne'.
- 13 Aye' pich' ja'lu mixti' tu'n kych'yone', expe' kche elel kyik'o'ne': t'iw, toqil b'aq, t'iw tib'aj ninnjab',
- 14 milano ex tkyaqil kyyajil alkon,
- 15 tkyaqil kyyajil joj,
- 16 ab'estrus, xitx', kab'yota, ex tkyaqil kyyajajil q'anjel,
- 17 tukru, kormoran, ib'is,
- 18 sisne, pelikano, k'utz,
- 19 siwenya, tkyaqil tyajil gars, ab'ub'iya ex sotz'.
- 20 Ex kykyaqil tal txkup b'o'sqe' nche lipan ex nche b'et, ati tu'n tel kyik'o'ne',
- 21 aye'tzu'n b'a'n tu'n kyxi' kych'yo'ne', aye' mujli kykux tuk'i'l kyqan tu'n tb'ent kyxlik'pun twitz tx'otx', maskye inche lipan ex inche b'et.
- 22 Kyxoltzu'n ja'lu b'a'n tu'n t-xi' kych'yo'ne' tkyaqil kyajajil x't'ikt'u'l, e'nimaq x't'ikt'u'l, ex txil.
- 23 Aye'tzu'n txqantl tal txkup nche lipan ex nche b'et, ati tu'n tel kyik'o'ne'.
- 24 Aye' ti'xti' ja'lu che kjel tz'ilixe' tu'n: alkyete matxi ttzyu'n t-xmilal junju' txkup lu kyimnitl, kjelten tz'il tzmaxi'j ajqok yupj.
- 25 Alkyete majaw q'inte junju' txkup lu kyimnitl, kttx'ja'ju' ti'j ex kjelten tz'il tzmaxi'j ajqok yupj.
- 26 Kykyaqil txkup, mya pa'ch kyxky'eq ex mixti' inche kok'san, ati tu'n kyok kyu'ne' tz'il txkupqe', ex alkyete matz'ok tzyunkye, k'okyel tz'il.
- 27 Alkyexku' txkup kyaje' tqan ex ajtb'et xi'nkub'a' talal tib'aju' t-xky'aq, ati tu'n tok kyu'ne' te tz'il txkup; ex alkyexku' matz'ok mkonte t-xmilal junju' txkup lu kyimnitl, k'okyel tz'il tzmaxi'j ajqok yupj.
- 28 Ex alkyexku' majaw q'inte t-xmilal junju' txkup lu kyimnitl, ati tu'n ttxjonteju' ti'j ex kyjelten tz'il tzmaxi'j ajqok yupj. Qu'n ati tu'n kyokju' txkup lu tz'ilqe' kyu'ne'.
- 29 Aye' txkup ja'lu nche qitinje twitz tx'otx', ati tu'n kyok kyu'ne' tz'ilqe': Saqb'in, ich' ex tkyaqil kyyajil txkup nche qititinje.
- 30 Exqe'ju' salamankyesas, kokodrilo, lakart, xmatx, ex kamalyon.

- 31** Ayetzun txkupju' che okyel kyu'ne' te tz'il kyxol kykyaqilju' txkup twitz tx'otx'. Alkyetzunte matz'ok ttzyu'n junju' txkup lu kyimnitl, kjel tz'il tzmaksi'j ajqok yupj.
- 32** Ex ikx qama tz'ok tiqli junju' txkup lu kyimnitl ti'j jun ti'xti', kjel tz'ilix tu'n. Qa jun ti'xti' tze mujqa xb'alun, mujqa jun ti'xti' tz'u'n, mujqa kostal, mujqa alkyexku' aq'unb'il, ati tu'n tku'x q'et toj a' ex kjel tz'il tzmaksi'j ajqok yupj; yajxi'tzuntel kjel xtilun.
- 33** Qatzun nab'en ma ku'x tz'aq junju' txkup lu toj jun tx'otx' k'wil, tkyaqilju' ati toju' k'wil kjel tz'ilix, ex kb'el pa'yetju' k'wil.
- 34** Ex tkyaqilju' wab'j qama kub'ju' a' setz toju' k'wil lu tib'aj, kjel tz'ilix; ex tkyaqil k'wab'j ati toj, kjel tz'il.
- 35** Tkyaqilju' ti'xti' qama kub' tz'aq junju' txkup lu kyimnitl tib'aj, kjel tz'il; jun chuj mujqa tkub'el q'aq', ati tu'n kykub' xitet. Ati tu'n tok kyu'ne' tz'il, qu'n tz'ilte'.
- 36** Atzun teju' t-xiklil a' mujqa xoch janjatza' a' te k'wab'j kjelten xtilun kukxju'; atzunju' matz'ok mkonkyeju' txkup kyimniqe'tl kjelten tz'il.
- 37** Qama kub' tz'aq junju' txkup lu kyimnitl tib'aj jun ij ju' kxel awet, lay kyej tz'ilixju' ij;
- 38** qatzun makub' tz'aq junju' txkup lu kyimnitl tib'aj jun ij ak'sa'ntl, kjel tz'ilix.
- 39** Qatzun nab'en makyim jun alu'mj b'entnitlti'j tu'n t-xi' kych'yo'ne', alkyete matxi tzyunte kjelten tz'il;
- 40** alkyetzunte matxi' ch'yonteju' alu'mj kyimnitl, ati tu'n ttxjonteju' ti'j ex kjelten tz'il tzmaksi'j ajqok yupj; ex ikxju' matz'ex q'intēju' alu'mj kyimnitl, ex ati tu'n ttxjonteju' ti'j ex kjelten tz'il tzmaksi'j ajqok yupj.
- 41** Mixti' tu'n t-xi' kych'yo'ne' jun txkup nqititinje twitz tx'otx'; ati tu'n tel kyik'o'ne'.
- 42** Kykyaqilju' txkup nche qititinje twitz tx'otx', mixti' tu'n kyxi' ch'yet, b'a'ntzun ntjqu'n tk'u'j ajtb'et mujqa nb'et kyu'n kyaje' mujqa txqantl kyqan, qu'n tz'il txkupqe'.
- 43** Qu'mtzun lalun kub' kytz'ilsa'n kyib'e' ex lalun che oke' kse'nqe'ju' txkup lu tz'ilqe'.
- 44** Qu'n ayine' Dyos Manb'aj. Ati tu'n kyoke' xtilun ex xjan, qu'n xjan qinwe'. Lalun kytxa'jla kyib'e' tu'n junju' txkup nqititinje twitz tx'otx'.
- 45** Ayine' Dyos Manb'aj, inetz q'inkyeye' toj Ejipt tu'n kyajb'ene' weye'. Qu'mtzun ati tu'n kyoke' xjan qu'n xjan qinwe', chi Qman Dyos kye Moyses ex Aaron.
- 46** Aye' nuk'b'il ja'lu kyi'ju' txkup, pich' ex kykyaqilju' najliqe' toj a', ex kykyaqilju' txkup nche qititinje twitz tx'otx',

⁴⁷Tu'ntzun tel kynik'tzilju' xtilunqe' kyi'ju' tz'ilqe', ex tu'n tel kynik'tzilju' b'a'n tu'n kych'yet exqe' myab'a'n tu'n kych'yet.

Lv 12

Chaq'b'il tu'n t-xtilsantetib'ju' qya mab'anix

¹⁻²Tzaj tma'n Qman Dyos te Moyses tu'n t-xitma'n kye aj Israel ikjalu: Ajtok jun qya ch'onwi' ex q'aju' tal sitz'ji, kjel tz'ilix wuq q'ij, kse'nxju' aj tkb'u'lju' ttx'ajin.

³Ati tu'n tok techelju' k'wal ti'j tchib'jil tb'ajlenxi' wajxaq q'ij titz'jlen.

⁴Atzunju' txub'aj kxel tljo'n junaq oxlajoj (33) q'ijtl tu'n t-xtilsantetib' teju' chik'. Mixti' tu'n tokttzyu'n jun ti'xti' xjan mujqa tu'n tokx toju' ja xjan qa na'mxtoq tjapun tq'ijlalil tu'n t-xtilsantetib'.

⁵Qatzun txinju' tal sitz'ji, kb'elten o'lajoj q'ij tz'il kse'nxju' tq'ijlalil ajtkb'u'l ttx'ajin, ex ati tu'n t-xtilsantetib' oxnaq qaq (66) q'ijtl.

⁶Ajtzun tjapunju' tq'ijlalil te xtilsab'l, b'a'ntzun tu'n jun q'a mujqa tu'n txin, ktzajel tiq'i'n txub'aj jun qpoj tman rit te jun ab'q'i tu'n tkub' q'et te chojb'il k'ok'sb'il ttziju' Ja te Mujb'ab'ltib'il, ex ktzajel tiq'i'n jun tal paloms mujqa jun xlak'uk' te chojb'il tu'n tpaj il. Che kxe'l tq'o'n teju' pale,

⁷atzunju' pale che kb'eltq'o'n nwitze' tu'n ttzaj tqani'n najsb'il weye' ti'ju' qya; kjel tentzun qyatz xtilun teju' chik' inel ti'j, chi Dyos te Moyses. Aye'tzun chik'b'ab'l ja'lu ti'j titz'jlen jun q'a mujqa jun txin.

⁸Qatzun mixti' xkanunju' txub'aj tu'n ttzaj tiq'i'n jun qpoj tman rit, b'a'n tu'n ttzaj tiq'i'n kab'e' tal xlak'uk' mujqa kab'e' tal paloms, jun tu'n tkub' q'et te chojb'il k'ok'sb'il, atzu'n juntl te chojb'il tu'n tpaj il; kxeltzun tqani'n pale najsb'il te Qman Dyos ti'ju' qya, kjel tentzun qyatz xtilun.

Lv 13

Chik'b'ab'l ti'ju' xlemtx'a'k

¹Tzaj tma'n Qman Dyos kye Moyses ex Aaron ikjalu:

²Qa ati jun xjal matxi' b'jaw mal tchib'jil mujqa mab'jaw punq'ij, mujqa b'je'tzni xal ti'j, exqa majawb'ent te xlemtx'a'k, ati tu'n t-xi' iq'et tk'etzju' pale Aaron mujqa tk'etz jun pale tyajajilx.

³Ati tu'n tok tka'yi'n paleju' tx'a'k ti'j tchib'jil xjal, qatzun matxi' saqax t-smalju' xjal toju' tx'a'k exqa matxi' ku'x lq'eju' tx'a'k toj tchib'jil, xlemtx'a'ktzuntz. Tb'ajlenxi'tzun tka'yi'n paleju' xjal lu, ktma'tzuntz qa tz'il.

⁴Qa saq ka'yinju' tchib'jil tu'n extzun mixti' kuxni lq'eju' tx'a'k toj tchib'jil, ex mya saq t-smal, k'okex tju' pale wuq q'iju' yab'.

- ⁵Tojtzun twuqi'n q'ij k'okel tka'yi'n jumajtel, qatzun kukx tten tx'a'kju' ex na'mx t-xi' mlen ti'ju' tchib'jil, k'okex tju' wuq q'ijtel.
- ⁶K'okel tka'yi'n jumajtl toj twuqi'n q'ijtel, qatzun kxi' tkub' naju' tx'a'k ex min xxi' mlentl, ktma'tzun paletz qa xtilun te' yab', qu'n naq jun yab'ilxi'te' ti'j tchib'jil. Atzunte yab' kb'ajel ttxjo'nju' ti'j ex kjelten xtilun.
- ⁷Qatzun matxi mlenju' tx'a'k ti'j tchib'jilju' yab' tb'ajlenxi' ka'yi'n tu'n pale ex ojetoq tma pale qa xtilun, ati tu'n t-xi' jumajtl twitz pale tu'n tok ka'yet.
- ⁸Ajtzun tok tka'yi'n pale, qa matxi' txi' mlenju' tx'a'k ti'j tchib'jilju' yab', ktma'tzuntz qa tz'il, qu'n xlemtx'a'k ati ti'j.
- ⁹Qa yab' jun xjal tu'n xlemtx'a'k, ati tu'n t-xi' iq'et twitz pale.
- ¹⁰K'okel tka'yi'nju' pale, qatzun saq ka'yinju' malni ti'j tchib'jil ex matxi' txi' saqaxju' t-smal tu'n, exqa q'ancha'lju' tchib'jil toju' malni,
- ¹¹xlemtx'a'ktzuntz matxi' lok'an ti'j. Oktma' pale qa tz'ilju' xjal lu, ex min in ojqlan tu'n tokx tju'ntl, qu'n tz'iltel.
- ¹²Qa lwiyy xxi' mlenju' xlemtx'a'k lu ti'j, qama tzajx t-xe tqan ex majapunx toj twi' ja maka'yeta' tu'n pale,
- ¹³Kb'ajel tka'yi'n pale b'a'nxi'x; qatzun matxi' b'aj noj ti'ju' xjal tu'n xlemtx'a'k, ktma' qa xtilun, qu'n matxi' kub' saqaxju' xlemtx'a'k ex matxi' kyej tenju' xjal xtilun.
- ¹⁴Qatzun alkye q'ij maq'ancha'linju' tchib'jil yab' toju' xlemtx'a'k, kjel tentzuntz tz'il.
- ¹⁵Oktzun k'okel tka'yi'n pale tchib'jil qa q'ancha'l toju' tx'a'k, ktma'tzuntz qa tz'il, qu'n tz'ilte' qa q'ancha'lju' tchib'jil, xlemtx'a'ktzuntz.
- ¹⁶Qatzun nab'en makub' saqaxlju' tchib'jil q'ancha'l toju' tx'a'k, kxe'lju' yab' twitz pale,
- ¹⁷tu'n tok tka'yi'n, qatzun matilju' pale masaqaxju' tx'a'k, ktma'tzuntz qa xtilunju' yab', qu'n matxi' kyej xtilun.
- ¹⁸Qa ati jun ati tx'a'k ti'j, ex mab'anix,
- ¹⁹exqa makyej ten jun malni saq ka'yin jata'toqu' tx'a'k, mujqa tik'len saqxkyaqinin, ati tu'n t-xi' twitz pale.
- ²⁰Qama tz'ok tka'yi'n pale matxitoq kux lq'eju' tx'a'k toj tchib'jil, ex matxi' saqaxju' t-smal, ktma'tzuntz qa tz'ilju' xjal lu, qu'n xlemtx'a'k te' ati ti'j.
- ²¹Qatzun min xsaqaxju' tsmal ex min xku'x lq'eju' tx'a'k toj tchib'jil, kxi'pe' tkub' naj, k'okex tju' wuq q'iju' xjal.

- 22**Qatzun xi't-xi' mlenxi'xtlju' yab'il ti'j tchib'jil, ktma'tzun paletz qa tz'ilju' xjal lu, qu'n xlemtx'a'kju' ati ti'j.
- 23**Qatzun kukx tten tx'a'kju' ti'j ex min inxi' mlen, naqtzun tik'lentz xkyajten, ex ktma'ju' pale qa xtilun.
- 24**Qa ati jun mab'aj tz'e'y, extzun qama q'ancha'linju' tchib'jil saq mujqa saq'xkyaqinin mujqa saq ka'yin tojku'ju' tchib'jil b'ajni tz'e'y,
- 25**k'okel tka'yi'nju' pale. Qama txi' saqaxju' t-smal toju' tik'len, exqa makux lo'n toju' tchib'jil b'ajni tz'e'y, xlemtx'a'ktzuntz xjaw poq'li; ktma'tzun paletz qa tz'il tu'n tpaju' xlemtx'a'k ti'j.
- 26**Qatzun ajtok tka'yi'n paleju' tx'a'k, qa mixti' jun t-smal saq ex min kuxni lo'nju' tchib'jil, kxi'pe' tkub' naj, k'okex tjpu'n wuq q'iju' xjal lu.
- 27**K'okel tka'yi'n jumajtlju' pale toj twuqi'n q'ij, qatzun matxi mlenju' tx'a'k ti'j tchib'jil, ktma' qa tz'ilju' xjal lu, qu'n xlemtx'a'kju' ati ti'j.
- 28**Qatzun min xxi' mlenju' tx'a'k ti'j tchib'jil ex kxi' tkub' naj, tzleq'intzun te tz'e'ynaqtz, ktma'tzun paletz qa xtilunju' yab', qu'n naqna' tik'len te tz'e'ynaqju'.
- 29**Qa ati jun ichan mujqa jun qya ati jun tx'a'k toj twi' mujqa toj t-xmatzi.
- 30**K'okel tka'yi'n paleju' tx'a'k, qa kuxni lo'nju' tchib'jil tu'n exqa xq'anju' t-smal ex mya jupli, ktma'tzun paletz qa tz'ilju' xjal lu, qu'n xlemtx'a'k ati toj twi' ex toj ttxmatziy.
- 31**Qatzun min kuxni lo'n toj twi'ju' xjal tu'n tx'a'k ajtok tka'yi'n pale exqa mixti' t-xya'mal q'eq, k'okex tjpu'n wuq q'iju' xjal.
- 32**Tojtzun twuqi'n q'ij k'okel tka'yi'n jumajtlju' pale, qatzun min xxi' mlenxi'xtlju' tx'a'k, qa min xku'x lo'nju' tchib'jil tu'n ex mixti' t-xya'mal xq'an,
- 33**Ktma'tzun paletz tu'n tel joyet twi' mujqa t-xmatzi xjal yab', naq o'kx lay tz'el joyetju' jata' tx'a'k, ex k'okex tjpu'n wuq q'ijtel.
- 34**Tb'ajlenxi'tzu'n wuq q'ijtl k'okel tka'yi'n paleju' tx'a'k, qatzun na'mx t-xi' mlen ex minti' xku'x lo'n toj tchib'jil, ktma'tzun paletz qa xtilunju' xjal, atzu'n xjal lu kttx'ja'ju' ti'j ex kjelten xtilun.
- 35**Qatzun kxi' t-xi' mlenju' tx'a'k ti'j tchib'jil tb'ajlen q'met qa xtilunl.
- 36**Ati tu'n tok tka'yi'n jumajtl paleju' xjal yab'; qa matxi' txi' mlen jun majtlju' tx'a'k ti'j tchib'jil; mixti' in nojqelantl tu'n tok tka'yi'n t-smal qa xq'antl: tz'ilte' xjal lu.
- 37**Qatzun ajtok tka'yi'n matxi' we'ju' tx'a'k ex mach'iy t-xya'mal q'eq, matxitzun b'anix te tx'a'ktzu' ex xtilunju' xjal. Ktma'tzun paletz qa xtilunju' xjal lu.
- 38**Qa ati jun ichan mujqa qya kxi' tjaw punq'ij tchib'jil,

- ³⁹k'okel tka'yi'n paleju' tchib'jil, qa saq mujqa sjumj ka'yin, naq a' te' xjaw punq'ij ti'j; xtilun te' xjal.
- ⁴⁰Qa maku'tz q'ulj twi' jun ichan ex makejten xle'j, xtilun te' xjal lu.
- ⁴¹Qa maku'tz q'ulj twi' tib'aju' tplaj ex makej tenju' tplaj xle'j, ex xtilun te' xjal lu.
- ⁴²Qatzun matz'etz jun tx'a'k saq ka'yin ex xkyeqinin toju' twi' xle'j, maskye ti'j twi' mujqa twitz, xlemtx'a'ktzuntz xi' tetz ti'j.
- ⁴³K'okel tka'yi'ntzun paletz, qatzun saq ka'yinju' malni teju' tx'a'k ex xkyaqinin toju' kyajni xle'jix, kse'n ka'yin xlemtx'a'k ti'j tchib'jil,
- ⁴⁴yab' te' ichan lu tu'n xlemtx'a'k, qu'n ati tx'a'k toj twi'. Tz'ilte' ichan lu, ex ktma'ju' pale qa tz'il.
- ⁴⁵Aju' ati ttx'a'kal xlemtx'a'k ti'j, ati tu'n toktq'o'n ti'j xla'q ex lay jawx toj twi', ktxu'ninin twitz ex in xch'inxi' qa tz'il.
- ⁴⁶Ex k'okel q'et te ichan tz'il toju' tq'ijlalil ati tx'a'k ti'j; ex ati tu'n tnajan tjunalx ti'jxi'ju' najb'il.
- ⁴⁷Qa ati jun tz'il majx makyajten ti'j jun xb'alun lan mujqa sed chub'i'ntwitz,
- ⁴⁸mujqa ti'j jun chemuj sed chub'i'ntwitz mujqa Lan, mujqa ti'j jun tz'u'n, mujqa ti'j alkyexku' ti'xti' b'incha'n tu'n tz'u'n,
- ⁴⁹qatzun cha'xinin mujqa kyeqinin ka'yinju' tz'il kyi'ju' ti'xti' lu, tik'len xlemtx'a'k te', ati tu'n t-xi' yek'et te pale.
- ⁵⁰K'okel tka'yi'n paleju' tz'il ex k'okex tju'p'u'n wuq q'iju' ti'xti' lu.
- ⁵¹Tojtzun twuqi'n q'ij okb'ajel tka'yi'n paleju' tz'il, qa matxitoq txi' mlen ti'ju' xb'alun mujqa xb'alun chmo'n, ti'j tz'u'n mujqa ti'xti' tz'u'nqe', ttz'ilil tx'a'k taq'wixi'xte', aye'tzu'n ti'xti' che kjelten tz'il.
- ⁵²Iktzu'n tkyaqil ti'xti' qa atiju' tz'il lu ti'j, ati tu'n kykub' tz'e'yset tejumajx, qu'n xlemtx'a'k taq'wixi'xte';
- ⁵³qatzun matz'ok tka'yi'n pale exqa matz'elyal min xxi' mlenju' tz'il,
- ⁵⁴ktma' tu'n tel txjetju' tz'il ex tu'n tokx jpet wuq q'ijtl'u' ti'xti'.
- ⁵⁵Tb'ajlenxi' txjetju' tz'il, kb'ajel tka'yi'n pale. Qatzun matz'ok tka'yi'n qa na'mx tnaju' tz'il, taq'wix tz'iltzuntz, ilti'j tu'n tkub' tz'e'ysetju' ti'xti' lu, maskye na'mxtoq t-xi' mlenju' tz'il, qu'n ch'i'naq t-xi' tlo'n, tojxi' mujqa ti'jxi'.
- ⁵⁶Aj tka'yintel paleju' tz'il qa matxitoq kub'naj tb'ajlenxi' txjet, k'eletz ttiq'i'n ti'ju' xb'alun, mujqa tz'u'n mujqa chemuj.
- ⁵⁷Qatzun maq'ancha'lix junmajtl ex matxi mlentl ti'ju' xb'alun, ti'j chemuj mujqa ti'j ti'xti' tz'u'n, kb'el tz'e'ysetju' ti'xti' b'ajni txa'j.

⁵⁸Atzu'n xb'alun chmo'n mujqa jun ti'xti' tz'u'n jatoka'toqu' tz'il ajtb'aj txjet, ktx'jetel jumajtl ex kjeltzuntz xtilun, chi Dyos.

⁵⁹Aye'tzun xnaq'tzb'il ja'lu ti'j jwe' ttz'ilil xlemtx'a'k, ti'j xb'alun lan, mujqa sed, mujqa ti'j xb'alun chmo'n, mujqa ti'xti' tz'u'n, tu'ntzun kq'met qa xtilun mujqa tz'il.

Lv 14

Chik'b'ab'l tu'n kyxtilsetju' yab'qe' tu'n xlemtx'a'k

¹Tzaj tma'n Qman Dyos te Moyses kjalu:

²Aye' chik'b'ab'l ja'lu tu'n t-xtilset jun yab' tu'n xlemtx'a'k: ati tu'n t-xi' iq'et twitz pale,

³k'elexju' pale ti'jxi'ju' najb'il tu'n tok tka'yi'n. Qa matxitoq b'anixju' xlemtx'a'k ti'ju' yab',

⁴kxe'l tma'n tu'n kytzaj iq'i'n kab'e' tal pich' xtilun ex itz'qe', tze k'ute, xb'alun kyeqka'yin ex k'ak'ul, teju' ati tu'n t-xtilset.

⁵Kxe'l tma'n tu'n tkub' b'yet junju' tal pich' tib'aj jun tx'otx' k'wil atku'x a' toj tzajnix toj t-xiklil,

⁶ex ktzajel tiq'i'n tal pich' itz', exju' tze k'ute, xb'alun kyeqka'yin exju' k'ak'ul, kche kb'el tak'sa'nju' ti'xti' lu exju' tal pich' itz' tu'n tchk'elju' pich' kyimnitl tib'aju' a' tzajni toj t-xiklil.

⁷K'okeltzun twitxk'a'n wuq maju' chik' ti'ju' kxtilsetel teju' xlemtx'a'k, ktma'tzuntz qa xtilun. Atzunju' tal pich' itz' kxel ttzaqpi'n.

⁸Ati tu'n ttxjonte t-xb'alunju' maxtilset, ex kb'ajel ttxjo'ntib', k'elel tjso'n tkyaqilju' t-smal, tu'ntzun tkyejten xtilun. Yajxi'tzuntel b'a'n tu'n tokx toju' najb'il, ex ati tu'n tkyej ten wuq q'ijtl najal twipe'n.

⁹Tojtzun twuqi'n q'ij k'elel t-sk'o'ji'nju' twi', kb'je'lel tjso'n t-xmatzi ex kyib'aj twitz, ex tkyaqilju' t-smal, kttx'ja' t-xb'alun ex ktxja'tib', kjeltzuntz xtilun.

¹⁰Ktzajel tiq'i'n kab'e' qpoj tman rit mixti' kytzakajil toj twajxaqi'n q'ij, ex jun qpoj ttxu rit te jun ab'q'i mixti' ttzakajil; ex masch'i'n kyajlajoj (14.3) lib'r tb'anil arin te jun oyaj xyuq'i'n tuk'i'l aseyt, ex nik'jan litr aseyt.

¹¹Kb'el q'o'nju' xjal kxtilsetel exqe'ju' ti'xti', ttziju' Ja Te Mujb'ab'ltib'il nwitzku'ye' ayine' Dyos Manb'aj, tu'nju' pale kb'inchalteju' xtilsab'l.

¹²Ktzajeltzun tiq'i'n junju' qpoj tman rit ex kb'eltq'o'n junx tuk'i'lju' nik'jan litr aseyt, te jun chojb'il tu'n tten b'a'n wuk'i'le', kxel t-se'nju' tu'me'l tu'n tkub' q'etju' chojb'il nwitzze'.

- 13**Kb'el b'yetju' qpoj tman rit ja tu'me'l xjansa'n tu'n kykub' b'yetju' alu'mj te chojb'il tu'n tpaj il ex chojb'il k'oksb'il. Aju' chojb'il tu'n tten xjal b'a'n wuk'i'le' kxe'l teju' pale, ex ikxju' chojb'il tu'n tpaj il, qu'n xjanxi'xte'.
- 14**Kjawiltzun tiq'i'n pale ch'i'n tchk'elju' chojb'il tu'n tten xjal b'a'n wuk'i'le', ex k'okyel t-sun ti'j t-äkyinju' xjal in ätilset toj tb'a'nq'ob', ti'j tman tq'ob' te tb'a'nq'ob' ex ti'j tman twitqan te tb'a'nq'ob'.
- 15**Ktzajeltzun tiq'i'n ch'i'n aseyt ex kb'eltq'o'n toju' tq'ob' te tnayaj;
- 16**kb'elex tak'sa'ntzun twitq'ob'tz te tb'anq'ob' toju' aseyt tkub' toj tq'ob' ex kxel twitxk'a'n wuq maju' aseyt tu'n twitq'ob' nwitze'.
- 17**Kjawiltzun tiq'i'n pale ch'i'n aseyt ti'ju' atix toj tq'ob' tu'n tokt-sun ti'j t-äkyinju' xjal in ätilset te tb'anq'ob', ti'ju' tman tq'ob' te tb'anq'ob' ex ti'ju' tman twitqan te tb'anq'ob', jaxju' b'jo'ka' t-suna' tchk'elju' chojb'il tu'n tten b'a'n wuk'i'le',
- 18**atzunju' aseyt min xb'aj kjawix t-sun toj twi'ju' in t-ätilsa'ntib'. Iktzu'n kknetela' najsb'il tilju' xjal lu nwitze' tu'n pale.
- 19**Kb'eltzun tq'o'n paleju' chojb'il tu'n tpaj il, iktzu'n ktb'incha'ya' ätilsab'l teju' mya ätilun; yajxi'tzuntel kb'el tq'o'nju' alu'mj te chojb'il k'ok'sb'il,
- 20**kb'eltq'o'n tib'aj q'olb'eb'l junx tuk'i'lju' oyaj twitz awal k'ok'e'kwitz. Iktzu'n kknetela' najsb'il tilju' xjal lu tu'n pale, kyjeltzuntz ätilun.
- 21**Qatzun prowju' xjal yab' ex mixti'xi'x tu'me'l tu'n, ktzajel tiq'i'n jun qpoj tman rit te chojb'il tu'n tten b'a'n wuk'i'le', kb'el tq'o'ntzuntz te jun oyaj tb'anilxi'x tu'n kynajsetju' til, tuk'i'l kyaje' lib'r tk'i' nik'jan arin tb'anilxi'x xyuq'i'n tuk'i'l aseyt, te jun oyaj ti'j twitz awal k'ok'e'kwitz, ex ch'intlmi nik'jan litr aseyt,
- 22**ex kab'e' tal xlak'uk' mujqa kab'e' tal paloms kse'nxju' tipumal, jun tu'n t-xi' q'et te chojb'il tu'n tpaj il, atzu'n juntl te jun chojb'il k'ok'sb'il.
- 23**Kxe'l tiq'i'n tkyaqilju' lu toj twajxaqi'n q'ij teju' pale, te ätilsb'ilte; ktzajel tq'o'n nwitze', ttziju' Ja te Mujb'ab'ltib'il.
- 24**Ktzajel tiq'i'n paleju' qpoj tman rit te chojb'il tu'n tten b'a'n wuk'i'le' exu' ch'intlmi nik'jan litr aseyt, kb'el tq'o'ntzuntz nwitze' te jun oyaj tb'anilxi'x;
- 25**kb'el tb'yo'nju' qpoj tman rit te chojb'il tu'n ten b'a'n wuk'i'le' ex kjawil tiq'i'n ch'i'n tchk'elu' qpoj tman rit, k'okyel tb'aku'n ti'j t-äkyinju' nt-ätilsa'ntib' te tb'anq'ob', ti'j tman tq'ob' te tb'anq'ob' ex ti'ju' tman twitqan te tb'anq'ob';
- 26**ex kb'eltq'o'n ch'i'n aseyt toj tq'ob' te tnayaj,
- 27**kxeltzun twitxk'a'n wuq maj ch'i'n aseyt nwitze' tu'n twitq'ob' te tb'anq'ob' ti'ju' aseyt ati toj tq'ob'.

²⁸Ex ikx k'okyel tb'aku'n ch'i'n aseyt ti'j t-äkyinju' xjal in t-ätilsa'n te tb'anq'ob', ti'ju' tman tq'ob' te tb'anq'ob' ex ti'ju' tman twitqan te tb'anq'ob', jaxu' soka' tb'aku'n tchk'elju' chojb'il tu'n tten b'a'n wuk'i'le'.

²⁹Atzunju' ch'i'ntl aseyt xkyaj kjawix tb'aku'n pale toj twi'ju' xjal in t-ätilsa'ntib', tu'ntzun tkub' nnajsa'ne' til, ayine' Dyos Manb'aj.

³⁰Kb'eltzun tq'o'n pale jun tal xlak'uk' mujqa jun tal paloms, se'nxju' kb'entel tq'onteju' nt-ätilsa'ntib'.

³¹Junju' tal pich' kb'el te chojb'il tu'n tpaj il, atzu'n juntl te chojb'il k'ok'sb'il, tib'ajxi'tlju' oyaj twitz awal k'ok'e'kwitz. Iktzu'n ktk'ma'ya' pale najsb'ilte tilju' xjal nt-ätilsa'ntib' nwitze', chi Qman Dyos te Moyses.

³²Aye'tzun xnaq'tzb'ilju' kyeju' yab' tu'n xlemtx'a'k, ju' mixti' tu'me'l tu'n kyq'onte jun oyaj nim tu'n kyätilsante kyib'.

Chik'b'ab'l tu'n kyätilsetju' ja nche sb'akyix

³³Tzaj tma'n Qman Dyos kye Moyses ex Aaron kjalu:

³⁴Qama tzaj nq'o'ne' nim txqan sb'ak toj jun ja toj kytaname', kse'n ate'qe'tle' toju' tx'otx' Kanaan, ju' kxe'l nq'o'ne' kyeye' te kyetz'b'ile',

³⁵kxe'lju' tajaw ja nelteju' pale ex kxe'l tma'n te: Naku'j matxi' sb'akyixju' njaye', chiku'.

³⁶Nejl kxel tma'nju' pale tu'n kyb'je'tz iq'i'nju' ati toj, tu'ntzun lalun che b'ajtz'ilix tkyaqilju' ati toj. K'okyextzuntz ka'yilteju' sb'ak.

³⁷Ajtzun tok tka'yi'n paleju' sb'ak, qa atiyile twitzju' ttapiyil ja cha'xinin mujqa kyeqinin ka'yin, exqa in che'x yeq'li toju' tapi,

³⁸k'eletz toju' ja ex ktma' tu'n tkyaj jpet wuq q'iju' ja.

³⁹Tojtzun twuqi'n q'ij k'okel tka'yi'n jumajtlju' pale, qatzun matxi mlenju' sb'ak ti'ju' ttapiyil ja,

⁴⁰kxel tma'ntzuntz tu'n kyel iq'etju' ab'j ati sb'ak kyij ex tu'n kyxi' xoyit jata' txqan tz'il ti'jxi' nintnam;

⁴¹Ex kxe'l tma'n tu'n tb'aj jset tkyaqilu' tojxi' ja ex tu'n tex xoyet ti'jxi' nintnam tkyaqilju' quq mab'je'l jset, jata' txqan tz'il.

⁴²Kche tzajel iq'ettzun txqantl ab'jtz tu'n tok kyxelju' äe el iq'et, ex ak'a'j b'a'ntx'otx' tu'n tktxetl toju' ja.

⁴³Qatzun masb'akyix jumajtlju' ja tb'je'lenxi' iq'etju' ab'j ex tb'ajlen jset twitz ttapiyilju' ja ex tb'ajlenxi' ktxet jumajtl,

⁴⁴k'okyex jumajtlju' pale ka'yilte. Qama txi' mlenju' sb'ak toju' ja, taq'wixi'x sb'aktzuntz ex tz'iltlju' ja.

- ⁴⁵Qu'mtzun ati tu'n tkub' xitetju' ja, ex tkyaqilx kxel xoyit jata' txqan tz'il ti'jxi' nintnam.
- ⁴⁶Alkyexku' matz'okx toju' ja toju' tq'ijlilil kyejtma'n pale tu'n tjet, kjelten tz'il tzmaxi'j ajqok yupj.
- ⁴⁷Alkyexku' mawan mujqa mawtan toju' ja, ati tu'n ttxjonte t-xb'alun tu'n t-xtilset.
- ⁴⁸Qatzun ajtokxju' pale ka'yilteju' ja, qama til min xxi' mlentlju' sb'ak tb'ajlenxi' ktzet jumajtl toj, ktma'tzuntz qa xtiluntlju' ja, qu'n matxi' kub' naju' sb'ak.
- ⁴⁹Tu'ntzun t-xtilsetju' ja, ktzajel tiq'i'n kab'e' tal pich', tze k'ute, xb'alun kyeqka'yin ex k'ak'ul.
- ⁵⁰Kb'el tb'yo'n junju' tal pich' tib'aj jun tx'otx' k'wil nojni tu'n a' tzajnix toj t-xiklil.
- ⁵¹Ktzajel tiq'i'ntzun k'utetz, k'ak'ul, xb'alun kyeq, exju' tal pich' itz', che kb'elex tak'sa'ntzuntz toj tchk'elju' tal pich' kyimnitl ex toju' a' tzajni toj t-xiklil, kxel twitxk'a'ntzun wuq majtz ti'ju' ja.
- ⁵²Iktzu'n kxtilsetela'ju' jatu'n tchk'elju' tal pich' tuk'i'lju' a' tzajnix toj t-xiklil, ex tal pich' itz', ex k'ute, ex k'ak'ul exju' xb'alun kyeq.
- ⁵³Yajxi'tzuntl kxel ttzaqpi'n tal pich' itz' ti'jxi' nintnam, ikytzun ktb'incha'ju' tu'n t-xtilsetju' ja, chi Dyos.
- ⁵⁴Aye'tzun xnaq'tzb'ilju' ti'j alkyexku' yab'il tu'n xlemtx'a'k, xal, tx'a'k,
- ⁵⁵psuq' ti'j xb'alun ex sb'ak ti'j ja,
- ⁵⁶malni ex b'je'tzni poq'li, ex tz'il majx inkyajten,
- ⁵⁷tu'ntzun tel kynik'tzilju' xtilun exju' mya xtilun. Iktzun xnaq'tzb'ilju' tib'aju' xlemtx'a'k.

Lv 15

Xnaq'tzb'il tib'aj ttz'ilil ichan

- ¹⁻²Tzaj tma'n Qman Dyos kye Moyses ex Aaron tu'n t-xi' kyma'n kye aj Israel kjalu: Qama tzaj yab'il toj ttz'a'lb'il jun ichan, kjelten tz'il.
- ³Aju' tz'il tu'n tpaju' ij yab'tl inel qojl kukxju' toj twi'ju' ttz'a'lb'il mujqa mamqet toj twi' ttz'a'lb'il tu'nxju' yab'il, tu'nju' lu in kyejten xjal tz'il.
- ⁴Jaxjaku' makub'a' kxeju' ichan lu ex ja makyaja' qojl txqantl tu'n, kjel tz'il. Alkyexku' ti'xti' jamakub'a' qe, kjel tz'il.
- ⁵Alkyexku' matxi' tzyunteju' jamakub'a' kxeju' ichan lu, ati tu'n ttxjonteju' t-xb'alun ex tu'n ttxjontetib' tu'n a', ex kjelten tz'il tzmaxi'j ajqok yupj.

- ⁶Alkyexku' makub' qe tib'aj tq'uqb'lenju' ichan lu, ati tu'n ttxjonteju' t-xb'alun ex tu'n ttxjontetib' tu'n a', ex kjelten tz'il tzmaxi'j ajqok yupj.
- ⁷Alkyexku' matxi tzyunteju' inel qojl ij ti'j, ati tu'n ttxjonteju' t-xb'alun ex tu'n ttxjontetib' tu'n a', ex kjelten tz'il tzmaxi'j ajqok yupj.
- ⁸Qama tz'ok ttzub'a'nju' yab' ti'j jun xjal b'a'n,aju' xjal lu ati tu'n ttxjonteju' t-xb'alun ex tu'n ttxjontetib' tu'n a', ex kjelten tz'il tzmaxi'j ajqok yupj.
- ⁹Alkyexku' iqb'il xjal ti'j chej matz'ajb'en tu'nju' inel qojl ij toj twi' ttz'a'lb'il, kjelten tz'il.
- ¹⁰Alkyexku' matxi tzyunte jun ti'xti' jamakub' qeya'ju' yab' lu, kjelten tz'il tzmaxi'j ajqok yupj. Alkyexku' matxi iq'inte junju' ti'xti' lu, ati tu'n ttxjonteju' t-xb'alun ex tu'n ttxjontetib' tu'n a', ex kjelten tz'il tzmaxi'j ajqok yupj.
- ¹¹Alkyexku' matz'ok tzyunteju' in qojl ij ti'j exqa mixti' xtx'jon tq'ob', ati tu'n ttxjonte t-xb'alun ex tu'n ttxjontetib' tu'n a', ex kjelten tz'il tzmaxi'j ajqok yupj.
- ¹²Ati tu'n tkub' pa'yetju' tx'otx' k'wil qama txi' ttzyu'nju' inel qojl ij ti'j; aye'tzu'n ti'xti' tzeqe' ati tu'n kyt'jet.
- ¹³Qatzun mab'anixju' ichan lu teju' tyab'il tu'n ij, ati tu'n t-xtilsantetib' toj wuq q'ij; kttxja'ju' t-xb'alun ex kttxja'tib' tu'n a' tzajnix toj t-xiklil, kjeltzuntz xtilun.
- ¹⁴Tojtzun twajxaqi'n q'ij ktzajel tiq'i'n kab'e' xlak'uk' mujqa kab'e' tal paloms, kxe'ltzuntz ttziju' Ja te Mujb'ab'ltib'il tu'n t-xi' tq'o'n teju' pale nwitz'e'.
- ¹⁵Atzu'n pale kb'eltq'o'n jun te chojb'il tu'n tpaj il, atzu'n juntl te chojb'il k'ok'sb'il, iktzu'n ktb'incha'ju' xtilsab'l teju' ichan yab' tu'n ij nwitz'e' ayine' Dyos Manb'aj.
- ¹⁶Qa ati jun ichan matz'el qojlju' ij toj twi' ttz'a'lb'il, kttxja'tib' tkyaqilju' t-xmilal toj a' ex kjelten tz'il tzmaxi'j ajqok yupj.
- ¹⁷Alkyexku' xb'alun mujqa tz'u'n makub' qojlju' ij tib'aj, ati tu'n txjet tu'n a' ex kjelten tz'il tzmaxi'j ajqok yupj.
- ¹⁸Qama kub' kxe' jun ichan tuk'i'l jun qya, kykab'ilx ati tu'n kyt'jonte kyib' tu'n a' ex che kjelten tz'il tzmaxi'j ajqok yupj.

Xnaq'tzb'il tib'aj kytz'ilil qya

- ¹⁹Ajtkb'u'l ttx'ajin jun qya, kjelten wuq q'ij tz'il. Alkyexku' matxi tzyunte, kjelten tz'il tzmaxi'j ajqok yupj.
- ²⁰Alkyexku' ti'xti' jamakub'a' kxeju' qya lu toju' tq'ijlilil aj tkb'u'lju' ttx'ajin, kjelten tz'il. Alkyexku' ti'xti' jamakub'a' qe, kjelten tz'il.
- ²¹Alkyexku' matxi tzyunteju' tkuxb'len, ati tu'n txjonteju' t-xb'alun ex tu'n ttxjontetib' tu'n a', ex kjelten tz'il tzmaxi'j ajqok yupj.

- ²²Alkyexku' matxi tzyunte jun ti'xti' jamakub'a' qeju' qya lu, ati tu'n ttxjonteju' t-xb'alun ex tu'n ttxjontetib' tu'n a', ex kjelten tz'il tzmaxi'j ajqok yupj.
- ²³Qama txi' ttzyu'nju' tkuǎb'len mujqa tq'uqb'lenju' qya lu, kjelten tz'il tzmaxi'j ajqok yupj.
- ²⁴Qama kub' kǎe jun ichan tuk'i'lju' qya lu, matxi' tz'el tiqa'nju' ttz'ilil, kjel tentzun wuq q'ijtz tz'il, ex ikxju' jamakub'a' kǎe.
- ²⁵Qa nab'en ati jun qya matz'el qojl chik' ti'j na'mxtoq tjapun tq'ijlalil tu'n tkb'u'lju' ttx'ajin, exqa maqojl b'a'npun q'ij, mujqa matenxi'xtl tq'ijlalilju' ttx'ajin, kjelten tz'il tzmaxi'j aj tqjenju' chik' ti'j, naku'xwitloj kse'n aj tkb'u'lju' ttx'ajin.
- ²⁶Jaxjaku' mawtana'ju' qya lu ex alkyexku' ti'xti' jamakub'a' qe akxku' in qojlu' chik' ti'j, kjelten tz'il, ikxju' kse'n ati toj tq'ijlalil aj tkb'u'lju' ttx'ajin.
- ²⁷Alkyexku' matxi tzyunkyeju' ti'xti' lu, kjelten tz'il. Ati tu'n ttxjonte t-xb'alun ex tu'n ttxjontetib' tu'n a', ex kjelten tz'il tzmaxi'j ajqok yupj.
- ²⁸Ajtzun tqjenju' chik' ti'j, b'a'n tu'n t-xi' tajla'n wuq q'ij, tb'ajlenxi'tzu'n wuq q'ij kjel ǎtilun.
- ²⁹Tojtzun twajxaqi'n q'ij ktzajel tiq'i'n kab'e' tal xlak'uk' mujqa kab'e' tal paloms, che kxel tiq'i'ntzuntz teju' pale ttziju' Ja te Mujb'ab'ltib'il.
- ³⁰Kb'eltq'o'n pale jun te chojb'il tu'n tpaj il, atzu'n juntl te chojb'il k'ok'sb'il. Iktzun ktb'incha' paleju' nwitz'e' ayine' Dyos Manb'aj tu'n t-ǎtilsetju' qya teju' chik' sel qojl ti'j,
- ³¹ikytzu'n che elela' kyalaq'b'a'ne' aj Israel ti'ju' kytz'ilil, tu'n lalun che kyim tu'ntpaj qama b'aj kytz'ilsa'n najb'il ja najla' qine' kyxole', chi Dyos.
- ³²Aye'tzun xnaq'tzb'il ja'lu kyi'ju' ichan inel qojl ij toj twi' kytz'a'lb'il ex kyi'ju' inel qojl junjun maj kyi'j, ju' inche kyejten tz'il tu'nju' yab'il lu;
- ³³ex kyi'ju' qya inkb'u'l kytx'ajin toj xjawi'n ex kyi'ju' naqx in kb'u'l qojl chik' kye na'mtoq tkb'u'lju' kytx'ajin. Aye'tzun xnaq'tzb'ilju' tu'n tb'inchet kyeju' ichan mujqa kyeju' qya, ex kyeju' ichan inche kub'kǎe tuk'i'l jun qya ati toj tq'ijlalil ttx'ajin.

Lv 16

Tq'ij najsb'il

- ¹Yolin Qman Dyos tuk'i'l Moyses kykyimlenxi' kab'e' tk'wal Aaron, ju' e'kyim tu'n tpaj exi'lq'exi'x twitz Qman Dyos.
- ²Tzaj tma'n Qman Dyos te Moyses tu'n t-xitma'n te Aaron, ju' ttzik: Mixti' tu'n tokx alkyexku' kmoj toju' ja xjan ati ti'jxi'ju' xb'alun te aq'pub'l ex twitz tjpelju'

kax k'ub'lteju' yol kyejni b'entti'j, tu'ntzun lalun Kyim; qu'n knyek'u' wib'e' toj muj tib'aju' tjpel kax.

³Ati tu'n tokx Aaron toju' ja xjan tuk'i'l jun qpoj tman wakx te chojb'il tu'n tpaj il ex jun tman rit tu'n tkub' tq'o'n te chojb'il k'ok'sb'il.

⁴Ati tu'n tok toksa'nkju' t-xb'alun ku'j sed xjansa'n, ktxu'nju' t-xmilal tu'n kalsonsiy sed, ex tokju' k'alb'il tk'u'j ex xipb'il twi' sed. Xjansa'nqe'ju' xb'alun lu, qu'mtzun ati tu'n ttxjontetib' tu'n a' na'mtoq kyok toksa'n.

⁵Atzu'n kye' aj Israel ktzajel kyq'o'n kab'e' chib' te Aaron te chojb'il tu'ntpaj il, ex jun tman rit tu'n tkub' q'et te chojb'il k'ok'sb'il.

⁶Kb'el tq'o'ntzun tman wakxtz te chojb'il tu'n tpaju' til, tu'ntzun tkub'najsetju' til ex kyilju' toj tja.

⁷Yajxi'tzuntl kche tzajel tiq'i'nju' kab'e' chib' ex che kb'eltq'o'n nwitze' ttziju' Ja te Mujb'ab'ltib'il;

⁸kxel t-se'ntzuntz tu'n teltnik' kyi'ju' kab'e' tman chib' lu alkyeju' weye' ex alkye kxel tzaqpet tu'n t-xi' tiqa'n kyil xjal.

⁹Aju' chib' xkub' tz'aq weye', kb'eltq'o'n Aaron te chojb'il tu'n tpaj il;

¹⁰atzunju' chib' xkub' tz'aq tu'n t-xi' tzaqpet, kb'eltq'o'n itz' nwitze' ayine' Dyos Manb'aj tu'ntzun tnajset kyilju' tnam, okxe'l tzaqpettzuntz ex kxel q'et toj chq'ajlaj.

¹¹Kb'eltq'o'n Aaron ju' qpoj tman wakx te chojb'il teku' tu'n tpaj il, tu'n tnajsetju' til ex kyilju' toj tja.

¹²Ktzajel tiq'i'ntzun jun xq'aq'b'iltz nojni tu'n ttxalq'aq' tzajni tib'aju' q'olb'eb'l ati nwitze', ex kab'e' txab' sturak k'ok'sb'il chen, ex kxe'l tiq'i'n ti'jxi'ju' xb'alun te aq'pub'l;

¹³k'okyex tq'o'nju' sturak tib'aju' q'aq' nwitze', ex kb'el noj ti'ju' tjpel kax k'ub'lteju' yol kyejni b'entti'j tu'n t-sb'elju' sturak. Laytzun kyim Aarontz ikju'.

¹⁴Ex kjawil tiq'i'n ch'i'n tchk'elju' qpoj tman wakx, kxel twitxk'a'ntzuntz tu'n twitq'ob' tib'aju' tjpel kax tu'me'l tjawetzq'ij. Ex kxel twitxk'a'n wuq maju' chik' tu'n twitq'ob' twitz tjpelju' kax,

¹⁵yajxi'tzuntl kb'el tb'yo'nju' chib' te chojb'il tu'n tpaj kyilju' tnam ex k'okex tiq'i'nju' chik' ti'jxi'ju' xb'alun te aq'pub'l; atzuntzu' kb'el twitxk'a'n tib'aj ex twitzju' tjpel kax, kse'nxju' tb'inha tu'nju' tchk'el qpoj tman wakx.

¹⁶Iktzu'n kt-xtilsa'ju' ja xjan te tkyaqilju' kytz'ilil, kypi'sal ex kyil aj Israel. Ex ikx tu'n tb'inchanteju' ti'ju' Ja te Mujb'ab'ltib'il, ju' ati kyxol tuk'i'lju' kytz'ilil.

- 17**Akxku' ati Aaron toju' ja xjan tu'n tk'monteju' najsb'il il tzmaxi'j ajtetz, mix-a'lo' te ktenb'el toju' Ja te Mujb'ab'ltib'il. Ajtzun tk'monteju' najsb'il til, kyilju' toj tja ex kyil tkyaqilju' tnam Israel,
- 18**k'eletztuntz tu'n t-xi' xtilsalteju' q'olb'eb'l ati nwitze'. Ktzajel tiq'i'n ch'i'n kychk'elju' qpoj tman wakx ex tman chib', ex k'okel t-sun kyi'j tuk'a ex ti'jile q'olb'eb'l,
- 19**ex kxel twitxk'a'n wuq maju' chik' tu'n twitq'ob' tib'aju' q'olb'eb'l. Iktzu'n kxtilsetela'ju' tu'n teju' kytz'ilil aj Israel, ex kt-xjansa'.
- 20**Ajtzun kyb'aj t-xtilsa'n Aaron ju' ja xjan, Ja te Mujb'ab'ltib'il exju' q'olb'eb'l, kxe'l tma'n tu'n ttzaj iq'i'n chib' itz'x
- 21**ex kb'eltq'o'n tq'ob' tib'aj twi'ju' alu'mj, kxel tpa'ntzuntz tkyaqil kyil aj Israeltz tib'aj, tkyaqilju' kyb'inchb'aj taq'wix ex tu'nju' njaw kyi'nkyib' wi'je'. Iktzu'n che kb'ela' tq'o'nju' il tib'aj twi'ju' tman chib'. Ex jun xjal kxel q'inte tu'n t-xi' ttzaqpi'n toj chq'ajlaj.
- 22**Iktzu'n aj t-xi' tzpetju' tman chib' toj chq'ajlaj, kxe'l tiq'i'n tkyaqilju' kyil jamixti'qe' xjal najla'qe'.
- 23**Oktzun k'okyex Aarontz toju' Ja te Mujb'ab'ltib'il ex k'elel tiq'i'nju' t-xb'alun sed, ju' oktq'o'n tej tokx toju' ja xjan, kjel tq'o'ntzuntz atzu'.
- 24**Axtzuntzu' kttxja'tib' tu'n a' toju' ja xjan, toklenxi'tzun tq'o'nju' t-xb'alun, k'eletz tu'n tkub' tq'o'nju' toyaj k'ok'sb'il, extzunju' kb'eltq'o'n tu'nelju' tnam, iktzu'n ktk'ma' najsb'il til ex kyilju' tman.
- 25**Kb'el ttz'e'ysa'n t-untilju' chojb'il tu'n tpaj il tib'aj q'olb'eb'l;
- 26**atzunju' xxi' q'inteju' chib' tu'n t-xi' tzaqpet toj chq'ajlaj kttx'ja' t-xb'alun ex kttxja'tib' tu'n a', b'a'ntzun tu'n tokxtzuntz toju' najb'il.
- 27**Aye'tzu'n qpoj tman wakx ex tman chib' e'kub' q'et te chojb'il tu'ntpaj il, ju' xi' iq'etu' kychk'el toju' ja xjan tu'n tk'metju' najsb'il il, che kxe'l iq'et ti'jxi' najb'il, aye'tzu'n kytz'umal, kychib'jil ex kytxa, che b'eltz'e'yset.
- 28**Ati tu'n ttxjonte t-xb'alunju' xjal kb'el tz'e'ysankye ex tu'n ttxjontetib' tu'n a', b'a'ntzun tu'n tokxtz toju' najb'il.
- 29**Majx kjeltenju' kawb'il lu kyeye': ati tu'n kmewayine' toj tlajoji'n q'ij tajlajju' twuqi'n xjaw ex mixti' jun aq'untl tu'n kyb'inchanteye', kykyaqilx aj Israel exqe' najchaq xjal najliqe' kyxole',
- 30**qu'n kyk'ma'ju'ye' najsb'il kyile' nwitze' ayine' Dyos Manb'aj toju' q'ij lu, che kjele' xtilun te tkyaqilju' kyile'.
- 31**Jun kawb'ilte' majx kjelten: k'okelju' q'ij lu nim toklen kyeye' te ojlab'l ex te mewayi'n.

³²Aju' pale jawni sk'o'n ex matxi' txiq'o'n toklen tu'n tok te t-xelju' tman te pale kb'inchalteju' tu'me'l tu'n tknetju' najsb'il il; k'okyel tq'o'nju' t-xb'alun sed xjansa'n

³³ex ktb'inha'ju' xtilsab'l teju' ja xjanxi'x, exju' Ja te Mujb'ab'ltib'il, ex teju' q'olb'eb'l, ex ktk'ma' najsb'ilte kyilju' pale ex najsb'ilte kyil kykyaqilju' tnam.

³⁴Jun kawb'ilte' lu majx kjelten kyeye': kb'el ik'set jumaju' tu'me'l tu'n tnajset kyil aj Israel nkyb'inha'n toj ab'q'i, chi Qman Dyos. Ex b'inchet kse'nxju' ojetog tman Qman Dyos te Moyses.

Lv 17

O'kxku' jun ja xjan

¹Tzaj tma'n Qman Dyos te Moyses

²tu'n t-xitma'n kye Aaron kyuk'i'lju' tk'wal ex kye kykyaqil aj Israel qa matxitoq che tzaj tq'o'nju' chaq'b'il ikjalu:

³Alkyexku' jun aj Israel makub' tb'yo'n jun tman wakx, jun tman rit mujqa jun ttxu chib' toju' najb'il mujqa ti'jxi',

⁴exqa min saj tiq'i'n ttziju' Ja te Mujb'ab'ltib'il tu'n tkub' tq'o'n te jun oyaj weye' twitzju' njaye' xjan, atitzun tiltz tu'nju' matz'el chik' tu'n, qu'mtzun k'elex iq'et kyxolju' twnaqil.

⁵K'ajb'elju' lu kyu'ne' aj Israel tu'n kytzaj kyiq'i'ne' alu'mj inche kub' kyb'yo'ne' toj kojib'il nwitzze', ex tu'n t-xi' kyiq'i'ne' teju' pale ttziju' Ja te Mujb'ab'ltib'il, tu'ntzun tkub' tq'o'n pale te chojb'il kyu'nele' te b'inchjtib'il.

⁶Kxel twitxk'a'n paleju' chik' tib'aju' q'olb'eb'l weye' ttziju' Ja te Mujb'ab'ltib'il, ex kttz'e'ysa'ju' unt te k'ok'sb'il tb'anil nwitzze'.

⁷Ex mixti'tl tu'n tkub' kyq'o'ne' chojb'il kyeju' tajaw il lu, ju' e k'ulune' kye ex e'txalpuje' kyu'n. Jun kawb'ilte' lu majx kjelten kyeye', k'ajb'el kyeye' ex kye kyk'wale' toj wiqi'n.

⁸Ex alkyexku' aj Israel mujqa najchaq xjal najli kyxole' qama kub' tq'o'n jun chojb'il k'ok'sb'il mujqa alkyexku' juntl chojb'il,

⁹exqa min xxi' tiq'i'n ttziju' Ja te Mujb'ab'ltib'il tu'n tkub' tq'o'n nwitzze', ati tu'n tex iq'et kyxolju' ttanam.

Min q'o'n tu'n t-xi' ch'yetju' chik'

¹⁰Kchin q'ojile' kyij kykyaqil aj Israel mujqa najchaq xjal najli kyxole' qama ch'yon chik', alkyexku' tu'me'l matxa' tch'yo'n, k'elex wiq'i'ne' toj ttanam.

- 11**Qu'n kykyaqilju' txkup' itz'qe' tu'nju' kychk'el ati, ex oje txi' nq'o'ne' kyeye' tu'n tpon kyiq'i'ne' tib'aj q'olb'eb'l te chojb'il tu'n tklet kychwinqlale', qu'n tu'nju' chik' in kolpeta' tchwinqlal xjal.
- 12**Qu'mtzun inma'ne' kyeye' aj Israel, mix-a'lo' junkye' ex mix-a'lo' jun najchaq xjal najli kyxole' tu'n tch'yon chik'.
- 13**Alkyexku' jun aj Israel mujqa najchaq xjal najli kyxole' matzyet jun txkup tu'n mujqa pich'ju' b'a'n tu'n kych'yet, ati tu'n tel tqo'n tchk'elju' xtzyet tu'n ex tu'n tmqunte toj tx'otx',
- 14**qu'n tu'nju' chik' inche anq'ina' kykyaqilju' itz'qe'. Qu'mtzun in xa' nma'ne' kyeye' tu'n lalun txi' kych'yo'nju'ye' chik', qu'n a chwinqlalju' kye kykyaqilju' itz'qe', alkyexku' matxi ch'yonte k'elex xla'jet kyxolju' ttanam.
- 15**Alkyexku' jun aj Israel mujqa najchaq xjal matxi ch'yonte tchib'jil jun txkup kyimnitl mujqa b'ajni tzaqu'n tu'n jun tojk'ul txkup, ati tu'n ttj'jontaju' t-xb'alun ex tu'n ttj'ontetib' tu'n a', ex kjelten tz'il tzmaji'j ajqok yupj. Yajxi'tzuntel kjelten xtilun.
- 16**Qatzun min xttj'aju' t-xb'alun ex min xb'aj ttj'ontib', kjelten toj il, chi Dyos.

Lv 18

Mya kyuk'i'l alkyexku' qya tu'n kykub' kxe ichan

- 1-2**Tzaj tma'n Qman Dyos te Moyses tu'n t-xitma'n kye aj Israel kjalu: Ayinwe' Dyos Manb'aj.
- 3**Lalun txikyb'inha'nju'ye' nkyb'inha'n aj Ejipt jahe najana'ye'. Lalun che'x lpeye' ti'ju' nkyb'inha'n aj Kanaan toju' tx'otx' ja che kxe'la' wiq'i'ne', lalun che oklpeye' kyij'ju' kykawb'il.
- 4**Che japunxju' nnuk'b'ile' kyu'ne'; kyb'inchanqe'xe' nkawb'ile'; che anq'ine' kse'nxju' nkyma'n. Ayine' Dyos Manb'aj.
- 5**Kyb'inchanqe'xe' nkawb'ile' ex nnuk'b'ile'. K'anq'ilte' xjal mache japun tu'n. Qu'n ayine' Dyos Manb'aj.
- 6**Mixti' tu'n tkub' kxe jun ichan tuk'i'l jun qya twitze'lx. Qu'n ayine' Dyos Manb'aj inchin q'mante.
- 7**Lalun tz'el kyiq'i'n tch'ixaw kymane' tu'nwt kykub'kxe'ye' tuk'i'l kytxuye'; lalun kyb'inchaye' tuk'i'l qu'n kytxuna'ye'.
- 8**Ex lalun tz'el kyiq'i'n tch'ixaw kymane' tu'nwt kykub'kxe'ye' tuk'i'l junju' juntl t-xu'jil.
- 9**Lalun che kub' kxe'ye' tuk'i'l kyanab'e', qa o'kx kymane' junx tuk'i'l mujqa o'kx kytxuye'; qa itz'ji tuja mujqa ttzija k'wal, lalun che kub' kxe'ye' tuk'i'l.

- 10**Lalun che elsan ch'xawe' tuk'i'l kychmane' txin, tmyal kyk'wale' mujqa tal kymyale', lalun che kub' kxeye' tuk'i'l.
- 11**Lalun che kub' kxeye' tuk'i'l talju' t-xu'jil kymane', qu'n kyanab'e'. Lalun kub' kyajine'.
- 12**Lalun che kub' kxeye' tuk'i'l tanab' kymane', qu'n ax tchk'el kymanju'ye'.
- 13**Lalun che kub' kxeye' tuk'i'l titz'in kytxuye', qu'n ax tchk'el kytxuju'ye'.
- 14**Lalun tz'el kyiq'i'n tch'ixaw kytiye' tu'nwt kykub'kxeye' tuk'i'l t-xu'jil, qu'n kytiyxe' t-xu'jil.
- 15**Lalun che kub' kxeye' tuk'i'l kylib'e', qu'n t-xu'jilna' kyk'wale'.
- 16**Lalun tz'el kyiq'i'ne' tch'ixaw kytzikye' tu'nwt kykub'kxeye' tuk'i'lju' t-xu'jil.
- 17**Lalun che kub' kxeye' tuk'i'l jun qya tojx kyjakyib'e' tuk'i'l, ex tuk'i'l jun tal, mujqa jun tchman, qa tmyal tal mujqa tal tal. Qu'n taq'wixi'xte' tu'n kyb'inchanteye' lu.
- 18**Lalun kub'kyxu'jila'ne' titz'in kyxu'jile', ex lalun che kub' kxeye' tuk'i'l itz'ku'xju' kyxu'jile', tu'ntzun lalun tzaj q'oj kyxol.
- 19**Lalun che kub' kxeye' tuk'i'l jun qya toju' tq'ijlalil ajtkb'u'l ttx'ajin.
- 20**Lalun che kub' kxeye' tuk'i'l t-xu'jil kywnaqile' tu'n lalun che tz'ilixe' tu'n tpaj.
- 21**Lalun txikyq'o'n junju'ye' kyk'wale' te oyaj teju' dyos Molok. Lalun kyb'inchaye' taq'wix lu ti'ju' nb'iy'e'. Qu'n ayine' Dyos Manb'aj.
- 22**Lalun che kub' kxeye' tuk'i'l jun ichan kse'n tuk'i'l jun qya. Qu'n mixyab'a'nte' lu qama b'inchet.
- 23**Lalun che kub' kxeye' tuk'i'l jun txkup, tu'n lalun che kyaje' tz'il tu'n tpaj. Ex ikxqe' qya lalun txikyq'o'nkyib' te jun txkup. Qu'n mixyab'a'nte' lu.
- 24**Lalun kytz'ilsa kyib'e' tu'n junju' ti'xti' lu, qu'n kyu'nju' lu matxi' kytz'ilsa kyib'ju' tnam che eletz wu'ne' toju' kytanam kywitze',
- 25**ex kyej tz'ilixju' kytx'otx'; xi'tzun nxjelu'ne' kye ti'ju' kyb'inchb'aj, ex eb'je'tz xon tu'nju' tx'otx' janajlqe'toq.
- 26**Aye'tzunkye' aj Israel, exqe' najchaq xjal najliqe' kyxole', kyb'inchanqe'xe' nkawb'ile' exqe' nnuk'b'ile', lalun kyb'incha junju'ye' ti'xti' taq'wixi'x lu,
- 27**qu'n kykyaqilju' taq'wix lu makyb'inchaju' xenajanteju' tx'otx' nejl kywitze', ex makyej tz'ilixju' tx'otx' kyu'n.
- 28**¡Laywit che etz xla'ja'ne' tu'nju' tx'otx' tu'n kpaju' tz'il lu, kse'n eb'je'tza' t-xla'ja'nju' xjal e'najan atzu' nejl kywitze'!.

²⁹Alkyexku' mab'inchanteju' ti'xti' taq'wixi'x lu, k'elex iq'et kyxolju' ttanam.

³⁰Qu'mtzun kyb'inchanxju'ye' nchaq'b'ile' ex lalun che kub' tz'aqe' kyoju' taq'wixi'x intoq che eb'inchanjtz na'mxtoq kypone', ex lalun kytz'ilsa kyib'e' toj. Qu'n ayine' Dyos Manb'aj, chi Dyos.

Lv 19

Kawb'il tib'aj xjanb'il ex tnik'alilti'j

¹⁻²Tzaj tma'n Qman Dyos te Moyses tu'n t-xitma'n kye aj Israel kjalu: Kyxjansam kyib'e', qu'n xjan qinwe', ayine' Dyos Manb'aj.

³Teyle junjunkye' che nimane' te kymane' ex te kytxuye'. Ex kynimanku'ye' q'ij te ojlab'l. Qu'n ayine' Dyos Manb'aj nchin q'mante.

⁴Lalun che'xe' k'ulul te witzleb', ex lalun kub' kyb'incha'n kydyose' k'uxb'il ttx'otx'al, qu'n ayinwe' Dyos Manb'aj.

⁵Ajtkub' kyq'o'ne' chojb'il te b'inchjtib'il nwitzze' ayine' Dyos Manb'aj, kyb'inchame' b'a'nxi'x tu'n nk'monteye'.

⁶Ati tu'n t-xi' ch'yetju' alu'mj ax q'iju' ajtkub' kyq'o'ne', ex b'a'n t-xi' ch'yet toj tkab' q'ij, qatzun makyej ch'i'ntl te toxi'n q'ij, ati tu'n tkub' tz'e'yset.

⁷Qatzun matxi kych'yo'ne' oyaj toj toxi'n q'ij, k'elel wik'o'ne' ex lay nk'ame';

⁸alkye matxi ch'yonte, kjelten il tib'aj ex k'elex iq'et kyxolju' ttanam tu'nju' makub' ttxa'ju'nju' xjansa'ntl nwitzze'.

⁹Ajtpon tq'ijjalil tu'n tjaw twitz awal, lalun majx tek' b'jawju' twitz kyawale' toj kytx'otx'e' ex lalun che'xe' sakwilteju' triy xkyaj tz'aqi.

¹⁰Ex lalun che'xe' sakwilteju' ub'a toj tqanb'en ex lalun jawkysk'o'ne' naq inche kub' tz'aq; kyq'onkje' kyeju' prow ex kye najchaq xjal. Ayine' Dyos Manb'aj nchin q'mante.

¹¹Lalun che elq'ane'. Lalun che chanyole' ex lalun b'ajkub' kysb'u'n kyib'e'.

¹²Lalun tz'ajb'enju' nb'iye' kyu'ne' tu'n ttziyet jun kyole' lay japun, qu'n naq ate'kye' txa'julteju' nb'iye'. Ayine' Dyos Manb'aj.

¹³Lalun che jaw tzaqpaje' ti'j kywnaqile' ex lalun tz'el kyiq'i'ne' ati te. Lalun txi' kychjo'ne' twitk'u'j aq'unal tojxi' juntl q'ij.

¹⁴Lalun che yoline' taq'wix ti'ju' xjal chkyin. Lalun kub' kyq'o'n xpatxab'e' toj tb'eju' mox̃. Kyyek'ume' ninb'ilweye', qu'n ayine' Dyos Manb'aj.

¹⁵Lalun kub' kyq'o'ne' tz'e'ysb'il witzb'aj mya toj tnik'alilti'j: mya tu'nwtu' prow lay tz'e'yset twitz, ex mya tu'nwtu' nim toklen lay tz'e'yset twitz. Che lpekye' ti'ju' tnik'alilti'j ajtkub' tz'e'ysb'il kywitz xjal.

- 16**Lalun che jk'un yole' kyxol kyxjalile'. Lalun kyaq'kyib'e' tu'n tkub' b'yetju' kywnaqile'. Ayine' Dyos Manb'aj nchin q'mante.
- 17**Lalun majx kux kyawa'n kyq'oje kyi'j kytzikye' toj kyanmiye'. Kytzak'unxe' kywnaqile' qa ati til, tu'ntzun lalun che ele' junx tuk'i'l toju' til.
- 18**Lalun kyaq' tu'me'l t-xele' ex lalun ku'x kyk'u'n kyq'oje kyi'j kywnaqile', kyk'u'jlame' kywnaqile' kse'nx aye'ye'. Ayine' Dyos Manb'aj nchin q'mante.
- 19**Kyb'inchanqe'xe' nkawb'ile'. Lalun kyaje' tu'n kyxchanju' kywakyixe' tuk'i'l alkyexku' juntl txkup. Lalun tz'ok kyawa'n b'a'npun tyajajil kyijaje' toj kyawb'ile'. Lalun tz'ok kyq'o'n jun kyxb'alune' b'inha'n tu'n chukchaq q'in.
- 20**Qa ati jun makub' kxe tuk'i'l jun qya majin k'a'yi'n exqa tetoq juntl ichan, na'mxtoqtzun t-xi' lq'o'n ex na'mxtoq ttzaqpet, ati tu'n tchjonte te kykab'il, ex lay che kub' b'yet, qu'n mya tzaqpi'nju' qya lu.
- 21**Ati tu'n ttzaj tiq'i'n ichan jun tman rit nwitzte' te chojb'il tu'n tten b'a'n wuk'i'le', ati tu'n t-xi' tiq'i'n ttziju' Ja te Mujb'ab'ltib'il.
- 22**Tu'ntzunju' tman rit lu te chojb'il tu'n tten b'a'n wuk'i'le', ktzajel tqani'n pale weye' tu'n tkub' najset tilu' ichan lu, ex kb'el nnajsa'ne' til xtb'inha.
- 23**Ajkyokxe' toju' tx'otx', qa makux kyawa'ne' tze tqan lob'j, lalun tz'el kyt'uxi'n oxe' ab'q'iyee' twitz te kylo'ye'.
- 24**Atzu'n toj tkyaji'n ab'q'i kykyaqilju' twitz lob'j kxjansetel nwitzte' toj jun ninq'ij,
- 25**tojtzu'n tjwe'yi'n ab'q'i b'a'n kylo'nteye' kywitz. Kkyq'a'tzun kye tzetz kywitz. Ayine' Dyos Manb'aj nchin q'mante.
- 26**Lalun txi' kych'yo'n chib'je' tuk'i'lxi' chik'. Lalun che ajpkab'ine' ex lalun tz'ok kyq'o'n kyib'e' q'malte titi' tzul.
- 27**Lalun tz'el kyjon kywi'ye' sewun, ex lalun tz'el kyjone' ttxa'n kyxmatziye'.
- 28**Lalun tz'ok kyky'ixb'sa'n kyib'e' tu'n tpaj jun kyimni. Lalun tz'ok kyq'o'n tilb'ilale' ti'j kychib'jile'. Ayine' Dyos Manb'aj nchin q'mante.
- 29**Lalun che'x kyq'o'ne' kymyale' toj ajpaji'n. Lalun kub' tzuwixju' tx'otx' kyu'ne' tu'n txqan il taq'wixi'x.
- 30**Kynimanku'ye' q'ij te ojlab'l weye', tenx tchiylal njaye' xjan kyeye'. Ayine' Dyos Manb'aj.
- 31**Lalun che'xe' jyol kyi'je' kyuk'i'l spritist ex ajpkab'. Lalun kytz'ilsa kyib'e' tu'nju' joyb'ilkyi'je'. Qu'n ayine' Dyos Manb'aj.
- 32**Che q'olb'enqe'ye' ex che nimane' kye tijwnaq. Tenx nchiylale' kyeye'. Qu'n ayine' Dyos Manb'aj.

- ³³Lalun kub' kyyaju'ne' najchaq xjal najli kyxole'.
- ³⁴Kyq'onke' kse'n jun kywnaqile'; kyk'u'jlame', qu'n ikxju' kse'n aye'ye'. Expena' ikxkye' e'okye' te najchaq xjal toj Ejipt. Ayine' Dyos Manb'aj nchin q'mante.
- ³⁵Lalun che sb'une' kyi'j echb'il tx'otx', peḡ ex juntl malb'il.
- ³⁶Ati tu'n kyajb'en echb'il kyu'ne', e'peḡ ex juntl malb'il tz'aqliqe'. Qu'n Ayine' Dyos Manb'aj, inetz q'inkyeye' toj Ejipt.
- ³⁷Qu'mtzun kyb'inchanqe'xe' nkawb'ile' ex nnuk'b'ile'; che japunx kyu'ne'. Ayine' Dyos Manb'aj, chi Qman Dyos.

Lv 20

Tz'e'ysb'il kywitz xjal tu'ntpaj min nche b'in

- ¹⁻²Tzaj tma'n Qman Dyos te Moyses tu'n t-xitma'n kye aj Israel kjalu: Alkyexku' aj Israel mujqa najchaq xjal najli toj Israel, qama t-xi' tq'o'n jun tk'wal teju' dyos Molok, ati tu'n tkub' b'yet tu'n ab'j kyu'nju' xjal toju' tx'otx'.
- ³Kchin okyel miltz'uje' ti'ju' xjal lu ex kb'el nnajsa'ne' kyxolju' ttanam, tu'n tpaj makub' ttz'ilsa'nju' njaye' xjan ex makub' ttxa'ju'n nb'iyee' tu'nju' matxi tq'o'n jun tk'wal te Molok.
- ⁴Qatzun makyḡkyinsa kyib'ju' xjal toju' tx'otx' teju' nb'aj lu exqa min xkub' kyb'yo'nju' xjal lu,
- ⁵kchin okyel miltz'uje' ti'ju' xjal lu ex kyi'ju' toj tja, ex kb'el nnajsa'ne' kyxolju' ttanam junx kyuk'i'lxi'ju' ḡe'x lpe ti'j k'ulul te Molok.
- ⁶Qatzun ati jun mattz'ilsatib' tu'ntpaj matxi' jyolti'j kyuk'i'l spritist ex kyuk'i'l ajpkab', kchin q'ojile' ti'ju' xjal lu ex kb'el nnajsa'ne' kyxolju' ttanam.
- ⁷Kyxjansanku'xi'x kyib'e' weye', che okxe' xjan, qu'n ayine' Dyos Manb'aj.
- ⁸Kyb'inchanqe'xe' nkawb'ile'; che japunx kyu'ne'. Qu'n ayine' Dyos Manb'aj, nche nxjansa'ne' te weye'.
- ⁹Alkyexku' matz'ok tili'n tman mujqa ttxu, kb'el b'yet. Tib'ajxte ta'ju' tkamik, qu'n mana' tz'ok tili'n tman mujqa ttxu.
- ¹⁰Qa nab'en ati jun matb'incha ajpaji'n tuk'i'l t-xu'jil twnaqil, ati tu'n tkub' b'yetju' ichan exju' qya.
- ¹¹Qa ati jun makub' kḡe tuk'i'l t-xu'jil tman, in eltiq'i'n tch'ixaw tman. Qu'mtzun ati tu'n tkub' b'yetju' ichan exju' qya, ex kyib'ajx ta'ju' kykamik.
- ¹²Qa ati jun makub' kḡe tuk'i'l tlib', ati tu'n kykub' b'yet kykab'il ex kyib'ajx ta'ju' kykamik, qu'n taq'wixi'x ju'lu.

- 13**Qa ati jun ichan makub' kx̄e tuk'i'l juntl ichan nakuxwitloj tuk'i'l jun qya, ati tu'n kykub' b'yet kykab'il ex kyib'ajx ta'ju' kykamik, qu'n taq'wixi'xju' xkyb'inha.
- 14**Qa ati jun ichan makub' t-xu'jila'n jun qya tuk'i'lxi' ttxu, aju' lu taq'wixi'x ex ati tu'n kykub' tz'e'yset itz'qe'. Laytzun ten iltz taq'wixi'x kyxole'.
- 15**Qama tz'oktq'o'ntib' jun ichan ajpajil tuk'i'l jun txkup, ati tu'n tkub' b'yet. Ex ati tu'n tkub' b'yetju' txkup.
- 16**Qama txi' tq'o'ntib' jun qya ajpajil tuk'i'l jun txkup, ati tu'n tkub' b'yetju' qya exju' txkup. Kyib'ajx ta'ju' kykamik.
- 17**Qa ati jun makub' t-xu'jila'n tanab', qa tmyal tman mujqa tal ttxu, ex makub' kx̄e tuk'i'l, kche elex xla'jet kyxolju' kywnaqil, qu'n ch'ixb'ilxi'xte' qama kub' kx̄e jun ichan tuk'i'lx tanab', ex alkye mab'inchanteju' lu tib'ajx ta'ju' til.
- 18**Qa ati jun makub' kx̄e tuk'i'l jun qya toju' tq'ijlalil aj tkb'u'lju' ttx'ajin ex matxi ttzyu'n, kykab'ilx che elex xla'jet kyxolju' kytanam tu'n tpaj min xkynimaju' chaq'b'il tu'n lalun kub'kx̄e jun ichan tuk'i'l jun qya toju' tq'ijlalil ajtkb'u'l ttx'ajin.
- 19**Lalun che ajpajine' tuk'i'l titz'in kytxuye' ex tuk'i'l tanab' kymane', qu'n kywitze'lxe' ex kyib'ajxe' kjela'ten kyile' tuk'i'l.
- 20**Qa ati jun makub' kx̄e tuk'i'l t-xu'jil ttiy, tch'ixaw ttiy in eltiq'i'n; kyib'ajx kyjela' tenju' kyil: mixti'xte jun kyk'wal tzul ajkykyim.
- 21**Qa ati jun makub' t-xu'jila'n t-xu'jil ttziky, tch'ixaw ttziky sel tiq'i'n. Mixyab'a'n te lu, ex mixti'x jun kyk'wal tzul ajkykyim.
- 22**Kyb'inchanqe'xe' nkawb'ile'; che japunx kyu'ne'. Laytzun che ex xla'ja'ntze' tu'nju' tx'otx' ja che pomela' wiq'i'ne' tu'n kyanq'ine' twitz.
- 23**Lalun che'x lpeye' ti'ju' nkyb'inha'n xjal che elex nq'o'ne' kywitze'; tkyaqilju' ti'xti' lu intoq kyb'inha'n, qu'mtzun lay che ik'xtl wu'ne'.
- 24**Kxel ntziya'ne' kyeye' qa aye'ye' che okyel tajawju' kytx'otx'; ayinku'we' kchin xel q'onteju' tb'anil tx'otx' lu toj kyq'ob'e'. Ayine' Dyos Manb'aj, xin el pa'nkyeye' kyiju' txqantl tnam.
- 25**Qu'mtzun ikxkye' ati tu'n tel kynik'e' kyiju' txkup x̄tilunqe' exqe' tz'ilqe', ex kyiju' pich' x̄tilunqe' exqe' tz'ilqe'. Lalun b'aj kytz'ilsa'n kyib'e' tu'n kypaju' txkup, pich' exqe' inche qitinje twitz tx'otx', ju' matxi' txi' nma'ne' kyeye' qa tz'ilqe'.
- 26**Che okxe' xjan nwitze', qu'n xjan qinwe', ayine' Dyos Manb'aj, ex matxi' che elnpa'ne' kyxolju' txqantl tnam tu'n kyoke' te ntaname'.
- 27**Qa ati jun ichan mujqa qya spritist, mujqa ajpkab', ati tu'n kykub' b'yet toj ab'j ex kyib'ajx ta'ju' kykamik, chi Qman Dyos.

Lv 21

Nuk'b'il kye pale

- ¹Tzaj tma'n Qman Dyos te Moyses ikjalu: Q'manxa kye pale tyajajil Aaron tu'n lalun kytz'ilsa kyib' tu'ntpaj jun kywitze'l kyimnitl,
- ²o'kx tu'n tok kymko'n jun kyimniju' qa kytxu, kyman, kyk'wal, kymyal, kytzik
- ³mujqa kyanab' na'mx tmje najlix kyuk'i'l, qu'n na'mxna' tmje; maskye makytz'ilsa kyib' tu'n kpaju' lu.
- ⁴Atzu'n qa jun kyimni kywitze'l mjeb'nil, mixti' tu'n tok kymko'n.
- ⁵Mixti' tu'n tel kyjon kywi', tu'n tel kyjso'n kyxmatzi, ex mixti' tu'n kyk'ixb'sante kyib',
- ⁶naq o'kx tu'n tb'aj kyxjansa'n kyib' nwitz'e' ayine' Dyos Manb'aj ex mixti' tu'n tkub' kytxa'ju'n nb'ie', qu'n aye' che kb'el q'ontaju' oyaj tz'e'ysa'n exju' wab'j nwitz'e'; qu'mtzun ati tu'n kyten xjansa'nqe'.
- ⁷Ex mixti' tu'n kymje tuk'i'l jun qya ajpajil, tuk'i'l jun qya b'ajni yaju'n, mujqa tuk'i'l jun qya kub'ni tpa'ntib' tuk'i'l tchmil, qu'n xjansa'nqe' nwitz'e'.
- ⁸Pa'nqemila ti'j tkyaqil, qu'n aye' che kb'el q'onte wab'j nwitz'e'. Ex che okyel xjan teya, qu'n ayine' Dyos Manb'aj, xjan qine' ex ayine' inchin xjansankye.
- ⁹Qama tz'el twi' ajpajil tmyal jun pale, tch'ixaw tman sel tiq'i'n ex ati tu'n tkub' tz'e'yset itz'x.
- ¹⁰Matxi' tk'amju' kynejel pale toklen tu'n tok toksa'nju' t-xb'alun xjansa'n, qu'n matxi' jax q'etju' aseyt te xjansb'il toj twi'. Qu'mtzun mixti' tu'n ttenju' twi' chitpu'n ex mixti' tu'n t-xi' tlaqu'n t-xb'alun tu'n tpaj b'is;
- ¹¹ex mixti' tu'n tokx jata' jun kyimni: maskye tman mujqa ttxu, tu'n lalun ttz'ilsatib'.
- ¹²Mixti' tu'n tetz toju' njaye' xjan ex mixti' tu'n ttz'ilsante, qu'n oje kub' q'et aseyt te xjansb'il toj twi' tu'n tajb'en weye', ayine' Dyos Manb'aj.
- ¹³A t-xu'jilju' ktzajel tiq'i'n aju' na'mx txi' tzyu'n tu'n jun ichan.
- ¹⁴Mixti' tu'n tmje tuk'i'l jun qya kyimni tchmil, kub'ni tpa'ntib' tuk'i'l tchmil, kub'ni yaju'n tu'n ichan, mujqa twi' ajpajil; a te k'okyelju' te t-xu'jil jun txin twitze'lx b'ajx txa' tzyu'n tu'n jun ichan,
- ¹⁵tu'ntzun lalun kub' b'aju' tyajajil kyxolju' twnaqil; qu'n oje nxjansaye', ayine' Dyos Manb'aj, chi Dyos.

Maqb'il tu'n miche oka' te pale

16-17 Tzaj tma'n Qman Dyos te Moyses ikjalu: Q'manxa te Aaron qa okxe'l qex ja'lo, lay txi' q'et anb'il te junju' tyajajil ati ttzakajil tu'n tkub' tq'o'nju' oyaj wab'j nwitze'.

18Qu'n axxi'x, mix a'lo' jun ati ttzakajil tu'nwt tkub' tq'o'nju' lu: qa mox̃, kox, tzkaj ttxa'n mujqa t-äkyin,

19qa toqjni tqan mujqa tq'ob',

20qa k'o'lti'j, tal b'o's twe', muj kyij twitz, ati xal ti'j mujqa b'je'tzni poq'li ti'j, mujqa tzkajqe'ju' tb'aq'.

21Mix a'lo' jun tyajajilju' pale Aaron, ati ttzakajil tu'nwt kykub' tq'o'nju' oyaj nwitze' ju' inche tz'e'yset; myab'a'n tu'n kykub' tq'o'nju' oyaj wab'j nwitze' ayine' Dyos Manb'aj.

22B'a'n tu'n twanteju' oyaj lu, ex kyijju' xjanqe' ex xjanqe'xi'x,

23atzu'n ti'jxi'ju' xb'alun te aq'pub'l mixti' tu'n tokx ex mixti' tu'n tpon lq'e tk'etzju' q'olb'eb'l, tu'n lalun ttz'ilsa toklenju' njaye' xjan tu'n ttzakajil. Ayine' Dyos Manb'aj nchin xjansante, chi Dyos.

24Aye'xtzun yol ja'lu xitma'n Moyses te Aaron, kye tk'wal ex kye kykyaqil aj Israel.

Lv 22

O'qe'kxju' b'a'n kywan kyijju' oyaj te Qman Dyos

1-2 Tzaj tma'n Qman Dyos te Moyses ikjalu: Q'manxa te Aaron ex kyeju' tyajajil tu'n tten kyxob'il kyijju' ti'xti' xjan intzaj kyq'o'n aj Israel weye', tu'ntzun lalun kub' kyaju'nju' nb'iyee' xjan. Ayine' Dyos Manb'aj.

3Kxe'l qex ja'lo, alkyexku' jun kyyajajil tz'ilsa'ntib' mache kub' tq'o'nju' ti'xti' xjanqe' nwitze' ju' intzaj kyiq'i'n aj Israel weye', ati tu'n tel toklen nwitze'. Ayine' Dyos Manb'aj.

4Qa ati jun tyajajil Aaron yab' tu'n xlemtx'a'k mujqa in qojl ij twi' ttz'a'lb'il, lalun txi' twanju' ti'xti' xjan tzmaxi'j aj t-ätilset. Alkye matxi ttzyu'n jun ti'xti' tz'il tu'n jun kyimni mujqa matxi ttzyu'n jun yab' tu'n ij inel qojl twi' ttz'a'lb'il,

5mujqa ajju' matz'ilix tu'nju' xittzyu'n jun txkup nqititinje mujqa matz'oktmko'n jun ichan tz'il tu'n alkyexku' tz'il,

6kjelden tz'il tzmaxi'j ajqok yupj, ex mixti' tu'n twanteju' ti'xti' xjanqe' qa na'mxtoq ttxjontetib' tu'n a'.

7Kxtilsetelxi' axxi' tku'x q'ij, b'a'ntzun twantz kyijju' ti'xti' xjanqe', qu'n ana' twaju'.

⁸Mixti' tu'n tch'yonte tchib'jil jun txkup kyimnitl mujqa jun alu'mj b'ajni tzaqu'n tu'n jun tojk'ul txkup, tu'ntzun lalun ttz'ilsatib' tu'n. Ayine' Dyos Manb'aj inchin q'mante.

⁹Q'manxa kye tu'n tjapunju' nchaq'b'ile' kyu'n tu'ntzun lalun kyejten il kyib'aj tu'n tpaj qa min xxi' kyb'inha'n, laytzun che kyimtz. Ayine' Dyos Manb'aj, xin xjansankye.

¹⁰Mixalokyex jun mya pale tu'n twanteju' xjansa'n. Qa jun tulaju' pale mujqa jun tmajin, mixti' tu'n t-xi' twanju' xjansa'n.

¹¹Qama tloq'ju' pale jun tmajin tu'n tmedi, aju' tmajin lq'o'n b'a'n tu'n twanteju' wab'j xjansa'n. Ex b'a'n tu'n kywanju' itz'jniqe' toj tja pale ti'ju' twa.

¹²Qa mjeb'niju' tmyal pale tuk'i'l jun ichan mya pale, mixti'tl tu'n twan kyi'ju' oyaj inxi' kyeju' pale.

¹³Qatzun kyimnitl tchmil mujqa kub'ni tpa'ntib' tuk'i'l tchmil, qa mixti' tal, ex matz'anjtzti'j toj tja tman kse'nx na'mxtoq tmje, b'a'n tu'n twan ti'ju' twa tman. Aye'tzu'n mya paleqe' mixti' tu'n kywante.

¹⁴Qa ati jun matxi twanju' wab'j xjan ex min b'in tu'n qa xjan, ati tu'n t-xi' tq'o'n t-xe'lju' xb'aj twanteju' pale tuk'i'l jun tjwe'yi'n tnejtl;

¹⁵lalun kyaq'ju' pale anb'il tu'n tkub' kytxa'ju'n aj Israel ti'xti' xjan nche kub' q'o'n nwitzé',

¹⁶tu'ntzun lalun kyejten taq'wix kyib'aj tu'n tpaj qama txi' kywanju' wab'j xjan. Ayine' Dyos Manb'aj xin xjansankye, chi Dyos.

Nuk'b'il kyi'j alu'mj che kxe'lq'et te Qman Dyos

¹⁷⁻¹⁸Tzaj tma'n Qman Dyos te Moyses tu'n t-xitma'n kye Aaron kyuky'i'lju' tk'wal ex kye kykyaqil aj Israel kjalu: Qa ati jun aj Israel mujqa jun te najchaq xjal najliqe' kyxole', makub' tq'o'n jun alu'mj te chojb'il k'ok'sb'il nwitzé', qa tu'n tjapun jun yol tziya'ntl mujqa jun oyaj tu'n tk'u'j,

¹⁹ati tu'n tkub' tq'o'n jun tman mixti' ttzakajil tu'ntzun tk'met te. Qa jun tman wakx, jun qpoj tman rit mujqa jun tman chib',

²⁰naq o'kx mya jun alu'mj ati ttzakajil, qu'n lay k'met te.

²¹Alkyexku' makub' tq'o'n jun chojb'il te b'inchjtib'il nwitzé', qa tu'n tjapun jun yol tziya'ntl mujqa jun oyaj tu'n tk'u'j, ati tu'n kykub' tq'o'n tma wakx mujqa ttxu rit mixti' kytzakajil tu'ntzun kyk'met te.

²²Lalun che tzaj kyq'o'ne' alu'mj weye' moxqe', k'ixb'niqe', koxqe', tx'a'k kyi'j, xal kyi'j mujqa b'je'tzni poq'li kyi'j, ex lalun che tzaj kyq'o'ne' weye' te oyaj tz'e'ysa'n tib'aj q'olb'eb'l.

²³Qa te jun oyaj tu'n kyk'u'je', b'a'n tu'n kyq'onteye' jun tman wakx mujqa jun tma rit mya junelniqe' tqan, qatzun tu'n tjapun jun yol tziya'ntl lay k'met kyeye'.

²⁴Ex mixti' tu'n kytzaj kyq'o'ne' alu'mj weye' k'ixb'niqe' kyb'aq', b'ajni tx'no'n, etzni xb'oqi'n mujqa elni jon. Lalun kyb'incha'juye' lu toj kytx'otx'e'.

²⁵Ex mixti' tu'n kyk'monteye' alu'mj ikju' te jun najchaq xjal tu'n ttzaj kyq'o'ne' weye', qu'n tzkaj alu'mjqe' ex lay che k'met kyeye', chi Dyos.

Nuk'b'il tu'n kykub'yetju' alu'mj che kxe'lq'et te Dyos

²⁶Tzaj tma'n Qman Dyos te Moyses ikjalu:

²⁷Ajtitz'ji jun qpoj tman wakx, jun qpoj tman rit mujqa jun qpoj tman chib', ati tu'n tkyejten wuq q'ij tk'etzju' ttxu, tojtzunju' twajxaqi'n q'ij b'a'n tu'n tk'met tu'n tkub' tz'e'yset te oyaj weye'.

²⁸Lalun kub' kyb'yo'ne' jun ttxu wakx mujqa ttxu rit tuk'i'ixi' tal toj jun q'ijx.

²⁹Ajttzaj kyq'o'ne' jun oyaj te aq'b'il chjonte weye', kyb'inchame' toj tu'me'l tu'ntzun nk'monteye'.

³⁰Expe' kych'yonxe' ax q'iju' ex lalun kyej kyq'o'ntle' te jun q'ijtl. Ayine' Dyos Manb'aj nchin q'mante.

³¹Kyb'inchanqe'xju'ye' nchaq'b'ile'; che japunx kyu'ne'. Ayine' Dyos Manb'aj.

³²Lalun kub' kytxa'ju'ne' nb'iyee' xjan, tu'ntzun wokye' xjan kyeye'. Ayine' Dyos Manb'aj, matxi che nxjansaye'

³³ex oje che etz wiq'i'ne' toj Ejipt tu'n kyk'ulune' weye'. Ayine' Dyos Manb'aj, chi Dyos.

Lv 23

Ninq'ij toj kyokslab'l aj Israel

(Nm 28.16-25)

¹⁻²Tzaj tma'n Qman Dyos te Moyses tu'n t-xitma'n kye aj Israel kjalu: Aye' ninq'ij ja'lu nim kyoklen tu'n kyk'ulune' weye', ex a tb'iju' k'okyel kyq'o'ne' b'uyjtib'il xjan.

³Waqaq q'ij kche aq'unale', atzu'n toj twuqi'n q'ij mixti' tu'n kyb'inchante jun aq'untle'; jun q'ijte' te ojlab'l nim toklen ex tu'n tten jun b'uyjtib'il xjan. Jaxjaku' mache najane', te ojlab'l te' q'ij lu te ninb'ilweye'.

⁴Aye'tzun q'iju' nimaq kyoklen tu'n kykub' ik'setju' b'uyjtib'il xjan te ninb'ilweye', aye' q'iju' ati tu'n kyb'u'yinte kyib'e':

⁵Toj tkyajlajoji'n q'ij teju' tnejel xjaw, ajtok qale, kb'el kyik'sa'ne' Q'ij te Tzaqpib'l te ninb'ilweye'.

⁶Atzu'n toj tjwe'lajoji'n q'ij texju' xjaw lu, kb'el kyik'sa'ne' tq'ij wab'j mixti' ttx'amal te ninb'ilweye'. Wuq q'ij tu'n kywanteye' wab'j mixti' ttx'amal.

⁷K'okyel jun b'uyjtib'il xjan kyu'ne' toju' tnejel q'ij. Mixti' tu'n kyb'inchante jun aq'untle'.

⁸Wuq q'ij ati tu'n kytz'e'ysanteye' chojb'il nwitz'e', tojtzu'n twuqi'n q'ij k'okyel jun b'uyjtib'il xjan kyu'ne'. Mixti' tu'n kyb'inchante jun aq'untle', chi Dyos.

Tq'ij tnejel twitz awal

(Nm 28.26-31)

⁹⁻¹⁰Tzaj tma'n Qman Dyos te Moyses tu'n t-xitma'n kye aj Israel kjalu: Ajkyokxe' toju' tx'otx' kxe'l nq'o'ne' kyeye', aj tjawju' twitz kytriy'e', ati tu'n tpon kyi'q'i'ne' tnejel manoj teju' pale.

¹¹Tetzun juntl q'ij tik'lenxi' q'ij te ojlab'l, kb'el tq'o'nju' pale nwitz'e' te jun oyaj tb'anilxi'x, tu'ntzun tk'met kyeye'.

¹²Ax q'iju' ajttzaj kyq'o'ne' manoj triy, ktzajel kyq'o'ne' jun qpoj tman rit te jun ab'q'i' mixti' ttzakajil, te jun chojb'il k'ok'sb'il te ninb'ilweye'.

¹³Ex ktzajel kyi'q'i'ne' ch'inxmi lajoj lib'r tb'anil arin xyuq'i'n tuk'i'l aseyt, tu'n tkub' kyq'o'ne' nwitz'e' te jun oyaj tz'e'ysa'n tb'anil tk'ok'jal. Ex ktzajel kyi'q'i'ne' jun litr b'in te jun oyaj tu'n tkub' qet.

¹⁴Lalun che wan wab'je', triy ch'i'li'n mujqa cha'x, tzmaxi'j ajttzaj kyi'q'i'ne' kyoyaje' weye'. Jun kawb'ilte' lu majx kjelten, ex kjel kyma'ne' kye kyk'wale' jaxjaku' mache najane'.

¹⁵Textzunju' q'ij ajttzaj kyq'o'ne' jun manoj triy te jun oyaj tb'anilxi'x, tik'lenxi'ju' q'ij te ojlab'l, kxel kyajla'ne' wuq smanxi'x.

¹⁶Ajtzun tjapunju' twuqi'n sman tuk'i'lxi' juntl q'ij tik'lenju' q'ij te ojlab'l, kjapumel b'aj kab'wnaq lajoj (50) q'ij. Kb'eltzun kyq'o'n kyoyajtze' ak'a'j twitz triy nwitz'e',

¹⁷ex ktzajel kyi'q'i'ne' kab'e' wab'j b'inha'n tu'n tb'anil arin tzq'ajsa'n tuk'i'l ttx'amal, ch'inxmi b'eljoj lib'r talal junjun, te jun oyaj weye' tb'anilxi'xte tnejel twitz awal.

¹⁸Che ktzajel kyi'q'i'ne' kab'e' wab'j junx kyuk'i'l wuq qpoj tman rit te jun ab'q'iqe' mixti' kytzakajil, jun tman wakx ex kab'e' tman rit, te chojb'il k'ok'sb'il te ninb'ilweye', te jun oyaj tz'e'ysa'n tb'anil tk'ok'jal, tib'ajxi'ju' kyoyaje' ti'j twitz awal k'ok'e'kywitz ex ti'j b'in.

¹⁹Ex ikx kb'el kyq'o'ne' jun chib' te chojb'il tu'n tpaj il, ex kab'e' qpoj tman rit te jun ab'q'iqe' te chojb'il te b'inchjtib'il.

20 Che kb'eltq'o'n paleju' alu'mj te jun oyaj tb'anilxi'x nwitz'e', junx tuk'i'lju' wab'j te tnejel twitz awal ex kab'e' qpoj tman rit. Kche xjansetel nwitz'e' teju' pale.

21 Ati tu'n tkub' kyq'o'ne' jun b'uyjtib'il xjan tojxju' q'ij lu, ex mixti' tu'n kyb'inchante' jun aq'untl. Jun kawb'ilte' lu majx kjelten kyeye' ex kye kyk'wale' toj wiqi'nwiq jaxjaku' mache najane'.

22 Ajtjaw twitz kyawale', lalun majx tek' jawju' twitz kyawale' twitzju' kytx'otx'e' ex lalun che oktene' sakwilteju' t-spiyil triy nkyaj tz'aqi. Kyq'onkje' kye prow ex kye najchaq xjal. Ayine' Dyos Manb'aj nchin q'mante, chi Dyos.

Kyq'ij chun

(Nm 29.1-6)

23-24 Tzaj tma'n Qman Dyos te Moyses tu'n t-xitma'n kye aj Israel kjalu: Kb'el kyik'sa'ne' jun q'ij te ojlab'l ex jun b'uyjtib'il xjan te nab'ab'l tuk'i'l chun toj tnejel q'ij teju' twuqi'n xjaw.

25 Ati tu'n tkub' kytz'e'ysa'ne' jun oyaj te ninb'ilweye', ex mixti' tu'n kyb'inchante jun aq'untle', chi Dyos.

Tq'ij najsb'il

(Nm 29.7-11)

26 Tzaj tma'n Qman Dyos te Moyses ikjalu:

27 Tq'ij Najsb'il toju' tlajoji'n q'ij texju' twuqi'n xjaw. Ati tu'n tkub' kyik'sa'ne' jun b'uyjtib'il xjan, ex tu'n kymewayine' teju' q'ij lu, ex tu'n tkub' kytz'e'ysa'ne' jun oyaj te ninb'ilweye'.

28 Lalun kyb'incha jun aq'untle' toju' q'ij lu, qu'n Tq'ij Najsb'ilte', a q'iju' tu'n tknet najsb'il kyile' nwitz'e' ayine' Dyos Manb'aj.

29 Alkyexku' jun min xmewayin teju' q'ij lu, ati tu'n tex xla'jet toj ttanam.

30 Ex alkyexku' jun matzaq'unan teju' q'ij lu, knajel wu'ne' toj ttanam.

31 Lalun kyb'incha jun aq'untle'. Jun kawb'ilte' lu majx kjelten kyeye', ex kjel kyma'ne' kye kyk'wale' toj wiqi'n jaxjaku' mache najane'.

32 Ati tu'n tokju' q'ij lu kyu'ne' te ojlab'l ex te mewayi'n, kxel qe kyu'ne' ajtok qale teju' tb'eljoji'n q'ij teju' xjaw ex kb'ajelxi' ajtok qale te juntl q'ij, chi Dyos.

Kyq'ij pach tq'ob' tze

(Nm 29.12-40)

33-34 Tzaj tma'n Qman Dyos te Moyses tu'n t-xitma'n kye aj Israel kjalu: Kxel qeju' ninq'ij kyeju' pach tq'ob' tze toju' t-o'lajoji'n q'ij texju' twuqi'n xjaw, wuq q'ij kb'el kyik'sa'ne' te ninb'ilweye',

35 k'okyel jun b'uyjtib'il xjan kyu'ne' toju' tnejel q'ij. Lalun kyb'incha jun aq'untle'.

- ³⁶Kb'el kytz'e'ysa'ne' oyaj te ninb'ilweye' toju' wuq q'ij lu, atzu'n toj twajxaqi'n q'ij kb'el kyik'sa'ne' jun b'uyjtib'il xjan ex kb'el kytz'e'ysa'ne' jun oyaj te ninb'ilweye'. Jun ninq'ijte', mixti' tu'n kyb'inchante jun aq'untle'.
- ³⁷Aye'tzun q'iju' nim kyoklen tu'n njaw kynima'ne' ayine' Dyos Manb'aj, ati tu'n tok b'uyjtib'il xjan kyu'ne' ex kb'el kyq'o'ne' oyaj tz'e'ysa'n weye' kyoju' q'ij lu, e'chojb'il k'ok'sb'il, oyaj kywitz awal k'ok'e'kywitz, chojb'il ex oyaj b'in, kse'nxju' q'ij in ik'set,
- ³⁸kyib'ajxi'tlju' q'ij te ojlab'l te ninb'ilweye' ex kyi'jxi'tlju' q'ij tu'n kykub' q'etju' oyaj tziya'ntl kyu'ne' weye' mujqa tu'n kyk'u'je' tu'n kyq'onteye'.
- ³⁹Toj o'lajoj q'ij tajlaju' twuqi'n xjaw, tb'ajlenxi' kyb'u'yi'nju'ye' twitz kyawale', kb'el kyik'sa'ne' jun ninq'ij te wuq q'ij te ninb'ilweye', tuk'i'l ojlab'l te tnejel q'ij ex twajxaqi'n q'ij.
- ⁴⁰Toju' tnejel q'ij ktzajel kyiq'i'ne' lob'j kywitz tb'anil tze, kyxaq tut ex tb'anil tze ex e'chjaj toj nin a', ex che tzalajel wuq q'ije' nwitz'e'.
- ⁴¹Atl junjun ab'q'i toj twuqi'n xjaw, kb'el kyik'sa'ne' jun ninq'ij te wuq q'ij te ninb'ilweye'. Jun kawb'ilte' majx kjelten ex kjel kyma'ne' kye kyk'wale'.
- ⁴²Tojtzu'n wuq q'ij lu kykyaqile', aj Israel qe'ye' kyitz'jlenxe', che tenb'ele' toj pach b'inha'n tu'n tq'ob' tze,
- ⁴³Tu'ntzun kyb'inte kykyaqilju' kyyajajile' qa e'najanpun aj Israel wu'ne' toj pach tq'ob' tze tej kyetzwiq'i'ne' toj Ejipt. Ayine' Dyos Manb'aj, chi Dyos.
- ⁴⁴Iktzun xitma'n Moyses kye aj Israel alkyechaq tq'ijlalil nim kyoklen tu'n kyok tek'u' Qman Dyos.

Lv 24

Aseyt tu'n tajb'en kyoj kantil

(Ex 27.20-21)

- ¹Tzaj tma'n Qman Dyos te Moyses ikjalu:
- ²Q'manxa kye aj Israel tu'n ttzaj kyiq'i'n aku' aseyt olib'o, tu'n tajb'en kyeju' kandil tu'n kyk'ant kukxju'.
- ³A Aaron kb'inchalkye tu'ntzun kyk'ant nwitz'e' ajtb'aj qonik'an toju' Ja te Mujb'ab'ltib'il, ti'jxi'ju' xb'alun maqb'il teju' kax k'ub'lteju' yol kyejni b'entti'j. Jun kawb'ilte' lu majx kjelten kyeye' ex kjel kyma'ne' kye kyk'wale'.
- ⁴Kb'elix tb'inha'n kytenju' kandil toju' kykb'el q'anpwaq ttx'otx'al tu'ntzun kyk'ant nwitz'e'.

Wab'j nkub' q'et twitz Qman Dyos

⁵Q'intza tb'anil arin ex tzq'ajsama kab'lajoj (12) muqin, ch'inxmi lajoj lib'r talal junjun,

⁶ex q'onqeku'ya tib'aju' mes q'anpwaqile tkub' nwitzte', kab'e' txol te waqaqchaq wab'j junjun txol.

⁷Ex q'onku'ya sturakxi'x tib'aj junjun txol, tu'n tajb'en teju' wab'j te jun oyaj te nab'ab'l tz'e'ysa'n te ninb'ilweye'.

⁸Ati tu'n kykub' q'etju' lu nwitzte' atl junjun q'ij te ojlab'l, te jun yol kyejni b'entti'j kyu'n aj Israel tejumajx.

⁹Te Aaron che kxe'la' wab'j lu ex kye tyajajil, ati tu'n t-xikywan toj jun najb'il xjan, qu'n a xjanxi'xju' kyxolju' oyaj nche kub' tz'e'yset te ninb'ilweye', chi Dyos.

Tz'e'ysb'il kywitzju' nche yolin myab'a'n ti'j Dyos

¹⁰⁻¹¹Atitoq jun ichan kyxol aj Israel, aj Israel ttxu atzu'n tman aj Ejipt. Selomit tb'iju' ttxu, tmyal Dib'ri, tyajajil Dan. Jaw q'ojinju' ichan lu tuk'i'l jun aj Israelx toju' kypach, tojtzunju' lu tmaju' ichan talju' qya aj Israel jun yol taq'wix ti'j Qman Dyos. Xiq'i'ntzuntz twitz Moyses,

¹²ex kub' kyxq'uqi'n akx intzaj tma'n Qman Dyos titi' tu'n kyb'inchante.

¹³Atzunte Qman Dyos tzaj tma'n te Moyses ikjalu:

¹⁴Iq'imitza xq'mante taq'wix wi'je' ti'jxi'ju' najb'il; kykyaqilju' xe b'intēju' tyol kb'el kyq'o'n kyq'ob' tib'aj twi', ex kykyaqilju' tnam che kb'el b'yonte toj ab'j.

¹⁵⁻¹⁶Ex q'manxa kye aj Israel qa alkyexku' mayolin taq'wix wi'je' ayine' Dyos Manb'aj, tib'ajx kjela' tenju' til ex ati tu'n tkyim toj ab'j kyu'n kykyaqilju' tnam. Qa jun najchaq xjal mujqa aj Israel, qama tma jun taq'wix ti'ju' nb'ieye', ati tu'n tkyim.

¹⁷Alkye matz'el q'inte tchwinqlal juntl xjal, ati tu'n tkyim.

¹⁸Alkye makub' b'yonte talu'n juntl, ati tu'n t-xi' tq'o'n t-xelju' alu'mj.

¹⁹Alkye matz'oktb'inha'n taq'wix te jun twnaqil, ex ati tu'n tokb'inchet taq'wix te kse'nxju' xtb'inha:

²⁰ktoqetel tu'n tpaj toqb'en, k'eletz iq'et twitz tu'n tpaj twitz juntl, k'eletz twitzte tu'n tpaj witztey, ati tu'n tb'inchet ti'jku' kse'nxju' matb'inha te juntl.

²¹Alkye makub' b'yonte talu'n juntl, ati tu'n t-xi' tq'o'n t-xel. Alkye makub' b'yonte jun xjal, ati tu'n tkub' b'yet.

²²Ax kawb'ilju' k'ajb'el kyeju' najchaq xjal ex kye aj Israel. Ayine' Dyos Manb'aj nchin q'mante, chi Dyos.

²³B'ajxtzun tma'n Moysesetz kye aj Israel, aye'tzunkye etzkyiq'i'nju' q'mante taq'wix ti'j Dyos toju' najb'il jate'qe'toq, kub' kyb'yo'ntzuntz atzu' toj ab'j. Kyb'inha aj Israel kse'nxju' tchaq' Qman Dyos te Moyses.

Lv 25

Ab'q'i te ojlab'l ex ab'q'i te tzaqpib'l

¹⁻²Tzaj tma'n Qman Dyos te Moyses twi' witz Sinayi tu'n t-xitma'n kye aj Israel kjalu: Ajkyokxe' toju' tx'otx' kxe'l nq'o'ne' kyeye', ati tu'n tojlanju' tx'otx' te ninb'ilweye'.

³B'a'n tu'n kyawan waqaq ab'q'iy'e' twitzju' kyt'otx'e'. Ikx waqaq ab'q'i tu'n kypodarinteju'ye' tqan kylob'aje' ub'a ex tu'n kyb'u'yinteye' twitz,

⁴atzu'n twuqi'n ab'q'i ati tu'n tojlanju' tx'otx' te ninb'ilweye'; lalun che awane' twitzju' kyt'otx'e' toju' ab'q'i lu ex lalun kypodari kylob'aje' ub'a.

⁵Ex lalun jaw kych'umi'ne' triy intzaj ch'iy tu'nxtib' tjawlenxi'ju' b'ajsb'il kyawale', ex lalun jaw kyb'u'yi'ne' twitz lob'j ub'a mya podari'n kyu'ne'; ati tu'n tojlanju' tx'otx' b'a'nxi'x.

⁶Kkanunelte' tawalju' tx'otx' ktzajel ch'iy tu'nxtib' toju' tojlab'l te kywaye', kywaju' kymajine' ichan ex qya, kywa aq'un'al ex kywaju' te najchaq xjal najliqe' kyuk'i'le',

⁷kywaju' kyalu'ne' ex kywaju' tojk'ul txkup toju' tx'otx'. Tkyaqil tawalju' tx'otx' matzaj ch'iy k'ajb'el te kywaye'.

⁸Ati tu'n t-xi' kyajla'ne' wuq sman ab'q'i, mujqa wuq maj wuq ab'q'i, oktzun kchapumel tajlaltz toj kab'naq b'eljoj (49) ab'q'i,

⁹Tojtzun tlajoji'n q'ij teju' twuqi'n xjaw, ju' Tq'ij Najs'il, kxel kyq'ajtza'ne' tuk'a rit toj tkyaqilju' tx'otx'.

¹⁰Atzunju' Tkab'naqlajoji'n (50) ab'q'i k'okyel kyu'ne' te xjan: k'okyel te ab'q'i te tzaqpib'l, ex ati tu'n tex kyma'ne' tqanilju' tzaqpib'l kye kykyaqilju' xjal najliqe' toju' tx'otx' toju' ab'q'i lu. Kykyaqilju' xjal k'anjelkyi'j kyk'etzju' kywitze'l ex che okyel jumajtl tajawju' kyt'otx'.

¹¹K'okyelju' tkab'naqlajoji'n (50) ab'q'i kyu'ne' te ab'q'i te tzaqpib'l, ex lay che awane' toju' ab'q'i lu ex lalun jaw kychmo'ne' triy intzaj ch'iy tu'nxtib' ex lalun kypodariye' tqan ky-ub'aye' ex mixti' tu'n kychmonteju'ye' twitz,

¹²Qu'n xjante' ab'q'i lu ex te tzaqpib'l kyeye'. O'kx kxel kywanju'ye' o'kxju' ktq'a'ju' tx'otx' tu'nxtib'.

¹³Tojtzunju' ab'q'i te tzaqpib'l lu kykyaqilxe' kb'el kytzyu'n jumajtlju'ye' kyt'otx'e'.

¹⁴Qa ati jun mak'ayin mujqa malq'on ttx'otx' te juntl xjal, lalun kyb'inja jun sb'ujtib'il ti'j;

¹⁵ati tu'n tchjonteju' kloq'ol kse'nxju' tab'q'iyil matxitoq tzik' tik'lenxi'ju' ab'q'i te tzaqpib'l, exju' kk'ayil ati tu'n tqaninte kse'nxju' jte'tl ab'q'i tu'n tjaw awal:

- 16**qa atix b'a'npun ab'q'itl tu'n tjaw twitz awal, wi'yilx ch'i'ntl twi'; qatzun naqjte'x ab'q'itl, ex naqjni'x ch'i'ntl twi', qu'n ate in k'ayetju' aju' jte' ab'q'i tu'n tjaw twitz awal twitz.
- 17**Lalun kub' kysb'u'n kyib'e' jun te juntl, kyyek'ume' ninb'il nwitz'e', qu'n ayine' Dyos Manb'aj.
- 18**Che japunxju' nkawb'ile' kyu'ne', kyb'inchamqe'ye' nnuk'b'ile'. Che japunx kyu'ne', che anq'iltzuntze' toj nak'b'il toju' tx'otx';
- 19**ktq'a' te tx'otx' tawal, kche anq'ile' toj nak'b'il twitz ex che wale' ti'ju' tawal tzmaji'j aj kynoje'.
- 20**Qajlo in kyxima'ne': ¿Ti'tzu'n kxel qwan toju' twuqi'n ab'q'i, qa lay qo awan ex lay qo b'uyin twitz qawal? qa chechiye'.
- 21**Ktzajel nq'o'nwe' nb'anq'ob'e' toju' twaqaqi'n ab'q'i, exju' twitz kyawale' kjawil kab'alx te ox'e' ab'q'i;
- 22**kche waltzuntze' ti'ju' twitz awal k'u'n akx inche awan jumajtle' toj twajxaqi'n ab'q'i, expe' kche wale' ti'j toju' tb'eljoji'n ab'q'i, akx inpon tq'ijlalil tu'n tjaw kyb'uyi'ne' twitz kyawale'.
- 23**Lay b'ent tk'ayetju' tx'otx' tejumajx: wewe' tx'otx', aye'tzunkye' naq ajb'etu'nqe'ye' twitz, naq ulaqe'ye' weye'.
- 24**Tu'ntzunju', alkyexku' kytx'otx'e', ati tu'n kyq'onteye' anb'il kyeju' tnejel tajaw tu'n kylq'onte jumajtl.
- 25**Qa ati jun kywnaqile' makyej toj prowil ex makyej tk'a'yi'n ttx'otx' kyeye', aju' twitze'l atixi'x kylontekyib' tuk'i'l b'a'n tu'n tkolpilteju' ojetoq tk'ayiju' twitze'l.
- 26**Qatzun ati jun mixti' jun twitze'l tu'n tkolpinteju' ttx'otx' exqa mab'ent tu'nx tu'n tel tkolpi'n,
- 27**kxel ximetju' tq'ijlalil matxi' tzik'xi' t-xilen tk'a'yi'n, k'anjel tanjsa'n ti'ju' twi' tx'otx' teju' lq'onte jte' kpomila' tajlal jte' ab'q'itl tu'n tulju' ab'q'i te tzaqpib'l, ex ktzyetel jumajtlju' ttx'otx'.
- 28**Qatzun min xb'uyetju' medi tu'n, tu'n tkotpetju' ttx'otx', kjel tentzun tx'otx'tz teju' loq'ol tzmaji'j ajtul kanunju' ab'q'i te tzaqpib'l, tzmakitzun ktzaqpetel te tx'otx'tz, atzunju' k'ayinte kttzyu' jumajtlju' ttx'otx'.
- 29**Qa ati jun matk'ayi jun ja toj nintnam tok tapi ti'j, ati toklen tu'n tlq'onte jumajtl toj jun ab'q'i t-xilenxi' tk'a'yi'n.
- 30**Qatzun min xb'ent tkolpetju' ja toj jun ab'q'i, kjeltzuntz tejumajx teju' lq'onte ex kye tk'wal. Lay b'ant ttzaqpet toju' ab'q'i te tzaqpib'l.

- 31 Aye'tzu'n ja toj tnam min tok tapi kyi'j ikx che okyela' kse'n tx'otx' toj kojib'il; b'a'n tu'n kykolpet ex tu'n kytzyet jumajtl toju' ab'q'i te tzaqpib'l.
- 32 Ati kyoklen aj Leb'i kukxju' tu'n kylq'onte jumajtlu' ja ate' kyoju' nimaqkytanam.
- 33 Qa jun aj Leb'i kkolpilte, kjel ttzaqpi'n loq'olu' ja toju' ab'q'i te tzaqpib'l ex tu'n tpon aj Leb'i toju' tetzb'il toj nintnam, qu'n o'kxte kyetz'b'il aj Leb'iju' kyxol aj Israel o'kxju' kyja ati toj ninkytanam.
- 34 Mixti' tu'n kyk'ayetju' tx'otx' kyi'jile ninkytanam aj Leb'i, qu'n kyetz'b'ilqe' tejumajx.
- 35 Qa ati jun kywnaqile' makyej toj prowil ex mapon kyuk'i'le', ati tu'n kyonine' ti'j kse'n jun te najchaq xjal toj b'e ex tu'n t-xi' kyiq'i'ne' kyjaye'.
- 36 Lalun tz'el kyqani'n ti'xti'ye' te ex lalun kyqaniye' tub'chilju' tch'ex qama t-xi' kyq'o'ne'; che xob'pekye' nwitz'e' ex kyk'mome' kywnaqile' tu'n tten kyjaye'.
- 37 Lalun kyqani tub'chilju'ye' ch'ex medi qama txi' kyq'o'ne', ex lalun jax kych'isa'ne' twi'ju' twa kxel kyq'o'ne'.
- 38 Qu'n ayinwe' Dyos Manb'aj, inetz q'inkyeye' Ejipt tu'n t-xinq'o'ne' tx'otx' kanaan kyeye' ex tu'n kyk'ulune' weye'.
- 39 Qa ati jun kywnaqile' makyej toj prowil ex kyk'etze' ta', ex matk'ayitib' kyeye', lalun tz'aq'unan kyu'ne' te jun majin lq'o'n;
- 40 kyq'onke' kse'n jun aq'unal mujqa jun ula. K'aq'unal kyuk'i'le' tzmaxi'j ajtul kanunju' ab'q'i te tzaqpib'l,
- 41 k'ik'el b'ettzuntz kyjaye' ex kxe'l kyuk'i'lxij'ju' tk'wal tu'n tpon jumajtl kyuk'i'lju' twitze'l toju' ttx'otx';
- 42 qu'n nmajin qewe'; ayine' netz q'inkyeye' Ejipt ex mixti' tu'n kyk'ayet te majin.
- 43 Lalun che oktene' yajulkye; che xob'x pekye' nwitz'e'.
- 44 Qa kyajb'ile' tu'n kyten kymajine' ichan mujqa qya lq'o'nqe', kylq'onqe'tze' kyoju' txqantl nimaqtnam ate' kyi'jileye'.
- 45 Ex b'a'n tu'n kylq'onteye' te najchaq xjal najliqe' kyxole', exqe'ju' kyk'wal mache itz'ji akx ate'qe' toj kytx'otx'e'; aye'tzun b'a'n tu'n kylq'onteyu'ye'
- 46 ex tu'n kykyaj kyq'o'ne' te kyetz'b'il kyk'wale' aj kykyime'; kche ajb'el kye kukxju'. Atzunkye' aj Israel, mixti' junkye' tu'n tkawin ex tu'n tkub' kyyaju'n kytzike' mujqa kyitz'ine' kyyajajilxe'.
- 47 Qa ati jun najchaq xjal najli toj kytx'otx'e' majaw q'inumax, atzun jun kywnaqile' tb'esinju' najchaq xjal makub' prowix ex matxi tk'a'yi'ntib' teju' najchaq xjal lu, mujqa te juntl najchaq xjal,

⁴⁸ati toklen tu'n tlq'etju' tzaqpib'l te maskye t-xilenxi' tk'a'yi'ntib'. Kb'antel tkolpetl tu'n jun ttzik,

⁴⁹tu'n jun ttiy, tu'n jun tk'wal ttiy mujqa tu'n alkyexku' juntl twitze'l nqaku' ta'; ex ikx kb'antel tkolpintetib' tu'nxtib', qa ati tu'me'l tu'n,

⁵⁰kxel t-xima'n junx tuk'i'lju' lq'onte, tzajx toju' ab'q'i tk'a'yintetib' kpomelx toju' ab'q'i te tzaqpib'l: ax twi'ju' kse'nxju' kyajlal ab'q'i, ex jte'xi' ab'q'i matxi tz'aq'unanxi' kxel ximet kse'nxju' twiky'k'u'j aq'unal.

⁵¹Qa atix b'a'npun ab'q'itl tu'n tjapun, axtzun kxel ximetju' jni' kxe'l tq'o'n te kotpib'lte ti'ju' pwaq tk'am tej t-xi' tk'a'yi'ntib';

⁵²qatzun naq jni'xtl tu'n tul kanunju' ab'q'i te tzaqpib'l, a kxel tq'o'nju' te kolpib'lte o'kxju' te jte'tl tq'ijlalil tu'n tjapun.

⁵³Ik k'okela'ju' kse'n jun aq'unal in b'entti'j tu'n taq'unan te jun ab'q'i; lalun kyaje' tu'n tyajunjtz.

⁵⁴Qatzun min xb'ent tkolpet toju' tq'ijlalil lu, ktzaqpetel toju' ab'q'i te tzaqpib'l junx kyuk'i'lju' tk'wal,

⁵⁵qu'n nmajin qewe' aj Israel, nmajin qeku'xi'xe'; ayine' inetz q'inkyeye' Ejipt. Ayine' Dyos Manb'aj.

Lv 26

Ky'i'wb'il kye b'a'n che b'in

(Dt 7.12-24; 28.1-14)

¹Lalun che kub' kyb'inha'ne' witzleb' ex tilb'ilal; lalun che jaw kyb'inha'ne' ab'j toj kytx'otx'e' xjanqe'wt ex ab'j tz'ib'a'n twitz; lalun che nimane' kywitz, qu'n ayinwe' Dyos Manb'aj.

²Kynimanku'ye' q'ij te ojlab'l; che nimanqe'ye' teju' njaye' xjan: ayinwe' Dyos Manb'aj.

³Qama che'x lpeye' kyij'ju' nkawb'ile' exqa mache japun nchaq'b'ile' kyu'ne', ex nche kyb'inha'ne',

⁴ktzajel nq'o'ne' jb'al tojxi'x tq'ijlalil, atzunju' tx'otx' exqe'ju' tze kkyq'a' kywitz;

⁵atitzun kytriytze' tzmaxi'j ajtul tq'ij lob'j ub'a, ex ati ub'a tzmaxi'j ajtul tq'ij awaj awal; kche wal wab'je' tzmaxi'j aj kynoje', ex kqeb'el kyk'u'je' toju' tx'otx'.

⁶B'a'n kche najala'ye' toju' tx'otx', ex lay che jaw sak'puje' ajkywtane', knkla'ju'ye' tx'otx' kye txkup xob'ajilqe'x ex te q'oj.

⁷Kche oqelju' kyajq'oje' kyeye', ex kche b'ajel kyu'ne' tu'n k'u'xtx'e'nb'il;

⁸Naqpe' kye jwe'kye' kche oqela' jo'naq, ex naq kye jo'naqkye' kche oqela' junmutx' lajk'al (10,000); che b'elkyb'yo'ne' kyajq'oje' tu'n k'u'xtx'e'nb'il.

⁹Kche ktzajel nka'yi'ne' tuk'i'l tzalajb'il, kchmetel kyb'aje' wu'ne', ex ktenb'elju' nyole' kyejni b'entti'j kyuk'i'le'.

¹⁰Kche wale' ti'ju' triy k'u'n te jnab'txi', expe' k'eletz kyi'q'i'ne' lay b'aj tu'ntzun tokx kyk'u'nju'ye' ak'a'j triy.

¹¹Kchin najalwe' kyxole', ex lay che elwik'o'ne';

¹²chin b'etele' kukxju' kyxole', ayine' chin okyel te Kydyose', aye'tzunkye' che okyel te ntaname'.

¹³Ayine' Dyos Manb'aj, inetz q'inkyeye' Ejipt tu'ntzun lalun che oktle' te majin k'a'yi'n kye aj Ejipt, ayine' ãin toqinteju' yajb'il altoq kyib'aje', ex nche b'etle' mixti'tl kyxob'ele' wu'ne', chi Dyos.

Ab'tzib'l kyeju' myab'a'n che b'in

(Dt 28.15-68)

¹⁴Qatzun min ãinx kyb'i'ne' exqa min xxikyb'inha'ne' tkyaqilju' nchaq'b'ile',

¹⁵qama che el kyik'o'ne' nkawb'ile' ex nnuk'b'ile', qa min ãe kyk'ame', ex min xjapun junju' nchaq'b'ile' kyu'ne', mache el txalpujtzuntze' ti'ju' nyole' kyej b'entti'j kyuk'i'le',

¹⁶ex ikxwe' a knb'inha'ju'ye' kyi'je': ktzajel nq'o'ne' nxob'ele' kyib'aje' ex yab'il te kamik, kyaq, tyab' kywitze', ex che kb'el numje'; ex naqxgan kche awale' qu'n aye' kyajq'oje' kche walteju' twitz kyawale'.

¹⁷Kchin okyel miltz'uje' kyi'je', ex kb'elkyi'je' kyu'nju' kyajq'oje'; kb'elkyi'je' kyu'nju' inche ik'unkeye', ex kche oqele' maskye mix a'lo' xla'jalkyeye'.

¹⁸Qatzun mixti'x xkyb'iye' tu'nju' lu, kb'el ntz'e'ysa'n wuq majtl kywitze', tu'n tpaju' kyile'.

¹⁹Kb'el nxitu'nju'ye' kypi'sale' toju' nimjtib'il, lay tzaj nq'o'ntle' jb'al kyib'aje' ex lay taq'tl tawalju' kytx'otx'e'.

²⁰Naqxgan kche aq'unale', qu'n layx tzajte tx'otx' tawal, exqe'ju' tze lay kyaq'tl kywitz.

²¹Qatzun kukxju' kyu'ne' ex mixti'x inche b'ine' weye', kb'el ntz'e'ysa'n wuq majtl kywitze', kse'nxju' kyile'.

²²Kche tzajel nq'o'ne' tojk'ul txkup xob'ajilqe'x kyib'aje' ex kche b'ajelju' kyk'wale' kyu'n, kche b'ajel kytzaqu'nju' kyalu'ne' ex kjel ko'pju' kyb'aje' ex lay che b'etl xjal toj kyb'eye'.

²³Qatzun mixti'x inok toj kywi'ye' tu'nju' lu, qa kukx kyq'ojinju'ye' wi'je',

²⁴ex ikxwe' chin q'ojile' kyi'je' ex kb'el ntz'e'ysa'n wuq majtl kywitze' tu'n tpaju' kyile'.

- 25**Ktzajel nq'o'n jun q'oje' kyib'aje' tu'n tpaju' yol kyejni b'entti'j kyuky'i'le'; che xe'l oqe' ewal kyoj nimaqkytaname', ayintzunwe' che kxe'lnsma'ne' yab'il kyi'je' ex kb'elkyi'je' kyu'n kyajq'oje'.
- 26**Ajtkub' nxitu'ne' kywaye' k'u'n kyu'ne', lajoj qya ktzq'ajsalte kywaye' toj jun chuj, kxel kysipa'n kyxole' ex lay che noje'.
- 27**Qatzun min xin kyb'iye' tu'n ja'lu ex kukx kyq'ojine' wi'je',
- 28**ikxwe' kchin q'ojile' kyi'je', kb'el ntz'e'ysa'n wuq majtl kywitze' tuk'i'l ntx'u'jile' tu'n tpaju' kyile'.
- 29**Oktzun che kxel kych'yo'n kyk'waltze' ex kymyale'.
- 30**Che kb'el nxitu'ne' kyja kywitzleb'e' ex che kb'el npa'ne' kyq'olb'eb'le' te sturak; che kb'el nch'uqb'a'ne' kyimniqe'tle' kyib'aju' kydyose' kyimniqe', kche elel wik'o'ne';
- 31**che kb'el nxitu'ne' nimaqkytaname' ex che b'ajel nxitu'ne' kyja kywitzleb'e', lay chin tzalajtle' ti'ju' tk'ok'jal kyoyaje'.
- 32**Kb'el nxitu'nju'ye' tx'otx', aye'tzu'n kyajq'oje' che ulel najal toj, kche lab'tel tu'n.
- 33**Aye'tzunkye' che kxel nsputi'ne' kxol nimaqtnam ex chin okyel lpeye' b'yolkyeye' tu'n k'uätx'e'nb'il; kjel chq'ajlajixu' kytx'otx'e', ex che kjel xitju' nimaqkytaname'.
- 34**Kyjeltentzun tx'otx'tz toj nak'b'il tkyaqilju' tq'ijlalil kjel kytzaqpi'ne' ex ajkytene' toj kytx'otx' kyajq'o'je'; iktzun k'ojlala'ju' tu'n tokt-xelju' min sojlan kyu'ne'.
- 35**K'ojlalu' tx'otx' toj tkyaqilju' tq'ijlalil makyej ten, te t-xelju' min sojlan kyu'ne' najli qe'toqe' twitz.
- 36**Aye'tzunju' kywnaqile' mache kyej anq'in toj kytx'otx' kyajq'oje', k'okyel nq'o'ne' nin xob'el kyi'j, che kb'el oq naq tu'n tq'ojq'ojel jun t-xaq tze ajtkub' tz'aqi; che kb'el oq naku'xwitloj xla'ja'nqe' tu'n kyajq'oj tuk'i'l k'uätx'e'nb'il, kyjunalx che b'eltz'aqi ex mix a'lo'te xla'jalkye;
- 37**kche jawil takpuj jun ti'j juntl naku'j inche oq toj q'oj, maskye mix a'lo' xla'jalkye; ;mix-a'lo'x junkye' kweb'el kywitzju' kyajq'oje'!
- 38**Che kb'el nb'yo'ne' kxolu' nimaqtnam, ex che b'elb'ajsa'ne' kyu'n kyajq'oje' tojx kytx'otx'e';
- 39**Aye'tzu'n mache kyej anq'in toj kytx'otx'u' kyajq'oje', che kyimel tu'ntpaj kyil; ;che kyimel junx kyuky'i'lju' kyman tu'n tpajxju' kyil!
- 40**Maskyetzun matz'el kynik'e' ti'ju' kyile' ex kyilju' kymane', tu'n min njapun nyole' kyu'ne' ex inche q'ojine' wi'je',

⁴¹ikxwe' kchin q'ojile' kyi'je' ex che kxel wiq'i'ne' toj kyt'otx'ju' kyajq'oje'; atzuntzu' kb'ela' me'sa'n kynab'le' tok kyi'j witzleb', kb'el kychjo'ntzun kyiltze'.

⁴²Oktzun ktzajel nna'n nyoltze' kyej b'entti'j tuk'i'l Jakob', tuk'i'l Isaak, ex tuk'i'l Ab'raam, ex ktzajel nna'ne' tx'otx',

⁴³ju' kjel kytzaqpi'ne' ex k'ojlal toju' tq'ijlalil lay che najane' twitz; kb'el kychjo'ntzun kyiltze', qu'n mache el kyik'o'ne' nnuk'b'ile' exqe' nkawb'ile'.

⁴⁴Tu'npetzunju', maskye ate'qe'ye' toj kyt'otx'ju' kyajq'oje', lay che elwik'o'ne' ex lay che el wi'jla'ne'; lay che kub' nb'yo'ne' ex kjapumelu' nyole' kyej b'entti'j wu'ne' kyuk'i'lju' ojtxi' kyyajilb'ene', qu'n ayinwe' Dyos Manb'aj.

⁴⁵Kpena' tzajel nna'ne' nyole' kyej b'entti'j kyuk'i'l tej kyetzwiq'i'ne' Ejipt kywitzju' nimaqtnam tu'n kyajb'ene' weye'. Ayine' Dyos Manb'aj, chi Dyos.

⁴⁶Aye'tzun kawb'il ja'lu, e'nuk'b'il ex xnaq'tzb'il tzaj tq'o'n Qman Dyos te Moyses twi' witz Sinayi tu'n t-xitma'n kye aj Israel.

Lv 27

Ti'xti' xjansa'nqe' te Dyos

¹⁻²Tzaj tma'n Qman Dyos te Moyses tu'n t-xitma'n kye aj Israel kjalu: Qa ati jun tajb'il tu'n t'japun tyol tu'nju' oje tma weye' tu'n ttzaj tq'o'n kse'nxju' twi' jun xjal,

³jun ichan te winqi'n (20) ab'q'i kpomelx te oxnaq (60) ab'q'i kxe'l tma'na te tu'n tq'onte jun o'nb'il te jun lib'r saqpwaq, kse'nxju' malb'il toju' ja xjan;

⁴qatzun jun qya, aju' o'nb'il tu'n tq'onte masch'i'n nik'jan lib'r saqpwaq.

⁵Atzu'n kyeju' xjal tzajx te jwe' ab'q'i tu'n tpon te winqi'n ab'q'i, ch'inxmi nik'jan lib'r saqpwaqju' o'nb'il tu'n tq'onte qa q'a, qatzun txin masch'i'n oxé' ons saqpwaq tu'n kyq'onte.

⁶Atzu'n kye k'wal tzajx te jun xjaw tu'n tpon te jwe' ab'q'i, aju' o'nb'il kyu'n qa q'a, masch'i'n jun ons tk'i' nik'jan saqpwaq, qatzun txin te ch'intlmi jun ons saqpwaq.

⁷Atzu'n kyeju' xjal matxi' chi ex tib'aj oxnaq (60) kyab'q'i, te ch'intlmi jwe' ons saqpwaqju' o'nb'il tu'n kyq'onte qa ichan, qatzun qya masch'i'n oxé' ons saqpwaq tu'n kyq'onte.

⁸Qatzun prowxi'xju' xjal ex lay b'ant tchjet tu'n kse'nxju' q'ma'ntl, kxel iq'et twitzju' pale tu'ntzun tmante jte' tu'n tq'onte kse'nxju' tu'me'l tu'n.

⁹Aye'tzu'n alu'mj b'a'n tu'n kytzaj kyq'o'ne' weye', tkyaqil alu'mj che ktzajel kyq'o'ne' weye' kche xjansetel,

¹⁰ex lay ch'exb'et tuk'i'l juntl alu'mj, maskye tb'anilxi'x mujqa taq'wix. Qatzun makych'exb'eye', kxjansetelju' alu'mj oje q'onjtz tuk'i'lxi'ju' alu'mj in q'onjtz te t-xel.

- 11 Qatzun jun alu'mj tz'il myab'a'n tu'n ttzaj kyq'o'ne' weye', ati tu'n t-xi' iq'etju' alu'mj te' pale
- 12 tu'n tmante jte' twi', kse'nx tka'yinkju' alu'mj qa tb'anil mujqa mya. Atzunju' tajlal matmaju' pale, atzun twi'ju',
- 13 qatzun kyajb'ile' tu'n tkolpetju' alu'mj, ati tu'n kyq'onteye' tjwe'yi'n tnejtlju' o'nb'il tib'aju' twi' maq'manjtz.
- 14 Qa ati jun matzaj tq'o'n tja tu'n t-xjanset weye',aju' pale kq'malte jte' twi'ju' ja kse'nxju' b'inchb'ente. Aju' tajlal ktma' pale, atzun twi'ju'.
- 15 Qatzun tajb'ilju' saj q'onte tu'n tkolpetl tu'n, ati tu'n tq'onte jun tjwe'yi'n tnejtlju' o'nb'il tib'aju' twi' ojettoq q'manjtz, kyjeltzun jumajltz te tja.
- 16 Qa ati jun matzaj tq'o'n jun piñ tx'otx' ti'ju' tetz'bil tu'n t-xjanset weye', kximetel twi'ju' tx'otx' kse'nxju' tawal intq'o'n, nik'jan lib'r saqpwaq tu'n junjun kyintal seb'ad njaw twitz.
- 17 Qama t-xjansaju' ttx'otx' weye' tojxju' ab'q'i te tzaqpib'l, ax twi'ju' kjelten kse'nxju' q'ma'ntl;
- 18 qatzun mat-xjansa tik'lenxi'ju' ab'q'i te tzaqpib'l, kxel t-xima'n pale tajlalju' saqpwaq tu'n tq'onte, k'elel iq'et ti'ju' twi' q'ma'ntl kse'nxju' jte' ab'q'itl tu'n tponju' ab'q'i te tzaqpib'l.
- 19 Qatzun tajb'ilju' xxjansanteju' tx'otx' tu'n tkolpetl tu'n, ati tu'n tq'onte jun tjwe'yi'n tnejtl tib'aju' twi' xima'n, kyjeltzun tx'otx'tz te;
- 20 qatzun min xkolpet tu'n, exqa matxi k'ayetju' tx'otx' te juntl xjal, laytzun b'ent tkolpetltz tu'n.
- 21 Ajtzun ttzaqpetju' tx'otx' toju' ab'q'i te tzaqpib'l, kjelten xjansa'n weye' ex kttzyu' pale te kyetz'bil.
- 22 Qa ati jun matzaj tq'o'n jun tx'otx' tu'n t-xjanset weye' loq'oj tu'n, mya ti'ju' tetz'bil kyxolju' toj tja,
- 23 kxel t-xima'n pale twi' tuk'i'lju' xjal lu tzmajx ajtul kanunju' ab'q'i te tzaqpib'l, textzu'n q'ij lu ktchja' xjal lu kse'nx twi' tx'otx' xb'aj ximet, kt-xjansa'tzuntz weye'.
- 24 Tojtzunju' ab'q'i te tzaqpib'l, k'anjelti'ju' tx'otx' lu teju' k'ayinte, aju' tajawku'xi'x.
- 25 Tkyaqilju' twi' kxel t-xima'na kse'nxju' pwaq in ajb'en toju' ja xjan, ch'inxmi tz'aqla' nik'jan ons talal.
- 26 Aye'tzu'n tnejel kyal alu'mj, weqe'ye' tu'n tpaju' tnejelqe', mix-a'lokye kxjansalkye. B'a'ntzun qpoj tman wakx mujqa qpoj tman rit, weqe'ye'.

²⁷Qatzun jun alu'mj tz'il, b'a'n tu'n tkolpet kse'nxju' twi' kxel ximet tuk'i'l jun tjwe'yi'n tnejtl tib'aju' twi'. Qatzun min xkolpet, b'a'n tu'n t-xi' k'ayet kse'nxju' twi' xima'ntl.

²⁸Qa ati jun matzaj tq'o'n jni'ju' ati te tu'n t-xjanset weye', b'a'ntzun xjal, alu'mj mujqa tx'otx' ti'ju' tetz'ib'il kyxolju' toj tja, mixti'x jun tu'n tk'ayet ex tu'n tkolpet; tkyaqilju' ktzajel tq'o'n che kyjelten xjanxi'x tu'n kyajb'en weye'.

²⁹Ex Lay b'ant tkolpet jun xjal b'entnitlti'j tu'n tkyim: ati tu'n tkyim.

³⁰Aju' tlajoji'n tnej kyeju' kwitz tawalju' tx'otx' injaw, triy ex kywitz tze, weye' ex xjansa'nqe' weye'.

³¹Qa ati jun tajb'il tu'n tkolpinte jni' ti'ju' tlajoji'n tnej lu, ati tu'n tchjonte jte' twi' tuk'i'l jun tjwe'yi'n tnejtl.

³²Jun ti'j lajojchaq alu'mj, wakx mujqa rit, ktzajel kyq'o'ne' weye' te tlajoji'n tnej,

³³mixti' tu'n kyjaw sk'etju' tb'anil exju' toq'wixqe', ex lay ch'exb'et jun tu'n juntl. Qatzun mab'aj jun ch'exb'eb'l, kykab'ilju' alu'mj kche kyjelten xjan,aju' tnejel exju' kyjel te t-xel, qu'mtzun lay tz'anjtl kyi'j teju' xkub' q'onkye, chi Qman Dyos.

³⁴Aye'tzun chaq'b'ilju' tzaj tma'n Qman Dyos te Moyses twi' witz Sinayi tu'n t-xitma'n kye aj Israel.

Nm

Nm 1

Kyajlal aj Israel t-xe Witz Sinayi

¹Tetzunj matxitoq b'ent jun ab'q'i tuk'i'l jun xjaw kyetzlen aj Israel toj Ejipt, najlqe'toq toj chq'ajlaj Sinayi, tzaj tma'n Qman Dyos te Moyses toju' Ja te mujb'ab'ltib'il kjalu:

²Kyiq'inktze' jun kyajlalju' aj Israel, kyajlal junjun k'loj kywitze'lilex kyib' ex toj kyja, tu'n tb'iyetju' kyb'i ex kyajlal jte'xi'xju' ichan kykyaqil

³tu'n ttzaj qex kyi'ju' te winqi'n kyab'q'i, aye'ju' b'a'n qe'tl te q'oj. Tz'ib'anku'xa kyb'i toju' kyajlal xjal te q'oj, k'onil Aaron tuk'i'la

⁴ex kche onil junjun nejenel te junjun tnej kyyajajil kyuk'i'le'.

⁵⁻¹⁵A kyb'i nejenel che onilkyeye' aye' ja'lu: A Elisur, tk'wal Sedewr kyxolu' tyajajil Rub'en. Atzun Selumyel, tk'wal Surisaday kyxolu' tyajajil Simeon. Atzun Naason, tk'wal Aminadab' kyxolju' tyajajil Juda. Atzun Natanael, tk'wal Swar kyxolju' tyajajil Isakar. Atzun Elyab', tk'wal Elon kyxolju' tyajajil Sab'ulon. Atzu'n kyxol tyajajil Jse: a Elisma, tk'wal Amyud kyxol tyajajil Eprayin; ex Kamalyel, tk'wal Pedasur kyxol tyajajil Manases. Atzun Ab'idan, tk'wal Kedeoni kyxolju' tyajajil B'enjamin. Atzun Ayeser, tk'wal Amisaday kyxolju' tyajajil Dan. Atzun Pakel, tk'wal Okran kyxolju' tyajajil Aser. Atzun Elyasap, tk'wal Rewe kyxolju' tyajajil Gad. Atzun Ayra, tk'wal Enan kyxolju' tyajajil Neptali chi Qman Dyos.

¹⁶Aye'tzun nejenel ja'lu e'jaw sk'o'n kyxolju' tnam Israel teylex junjun tnej kyyajajil.

¹⁷⁻¹⁸Tojtzu'n tnejel q'ij teju' tkab' xjaw te ab'q'i, eb'aj kyb'u'yi'n Moyses ex Aaron ju' ichan lu echa'nqe'tl tu'n Dyos, kyuk'i'l kykyaqilju' tnam, ex jawkyiq'i'n kyajlal aj Israel, e'kytz'ib'aju' kyb'i toj k'loji'n kywitze'l kyib' ex toj kyjakyib', ex kyajlal jte'xi'xju' ichan tzyet-x kyuk'i'lju' te winqi'n ab'q'iqe' tojawtl,

¹⁹kse'nx ojetoq tchaq' Qman Dyos te Moyses, atzu' b'incheta'ju' kyajlal lu toj chq'ajlaj Sinayi.

²⁰⁻⁴⁶Tej tb'aj b'entju' kyajlal toj tneji'n te junjun kyyajajil, toj k'loji'n kywitze'lile kyib' ex toj kyjakyib', ex tej ttz'ib'etju' kyb'i teyle junjun ex kyajlal kykyaqilju' ichan b'a'nqe' te q'oj, tzajx kyuky'i'lju' te winqi'n kyab'q'i tojawtl, ex a japuna' ja'lu: Tnej Kyyajajil Kyajlal Jo'mutx' qaq'ajk'al jo'naq (46,500) tyajajil Rub'en. Wuqmutx' wajxaqk'al jo'naq (59,300) tyajajil Simeon. Jo'mutx' kyajlajk'al kab'naqlajoj (45,650) tyajajil Kad. B'eljoimutx' qaqk'al lajnaq (74,600) tyajajil Juda. Qaqmutx' qaq'ajk'al (54,400) tyajajil Isakar. Wuqmutx' oxk'al lajnaq (57,400) tyajajil Sab'ulon. Jo'mutx' junk'al jo'naq (40,500) tyajajil Eprayin. Oxmutx' lajnaq (32,200) tyajajil Manases. Oxmutx' wajxaqk'al lajnaq (35,400)

tyajajil B'enjamin. Wuqmutx' qaqlajk'al o'lajnaq (62,700) tyajajil Dan. Jo'mutx' oxk'al o'lajnaq (41,500) tyajajil Aser. Qaqmutx' oxlajk'al lajnaq (53,400) tyajajil Neptali. Oxnaq o'lajoj mutx' wajxaqk'al wuqlajnaq lajoj (603,550) tu'n tkyaqil.

Kyaq'un aj Leb'i

⁴⁷Minti' xi' kyajlajju' tyajajil Leb'i kyxolju' kyyajajil kychman,

⁴⁸qu'n ojetog tzaj tma'n Qman Dyos te Moyses ikjalu:

⁴⁹Ajtjaw tiq'inju'ya kyajlal aj Israel, lalun che oktq'o'na tyajajil Leb'i toj tajlal.

⁵⁰Aye'kye' aj Leb'i che okyel tq'o'na aq'unal ti'ju' ja xjan teju' yol kyejni b'entti'j ex tkyaqilju' inche ajb'en toj, ex tkyaqilju' inche ajb'en teju' ja xjan. Aye' kche ik'el iqanteju' ja xjan exqe'ju' inche ajb'en toj, ex tkyaqilxju' inche ajb'en te. Ex atzu' kche najala' ti'jileju' ja xjan,

⁵¹ex ajtik' iqet, aye' kche jawil xitunte ex aye' kche jawil b'inchante junmajtl ajkykub' ten puntle'. Alkyexku' jun xjal mapon lq'e tk'etzju' ja xjan extzun mixti' toklen ti'j, ati tu'n tkyim.

⁵²Aye'tzu'n txqantl aj Israel kche najal kse'nxkye xjal te q'oj, teyile junjun tojxju' kynajb'il ex tuk'i'lilex kyb'ander.

⁵³Aye'tzu'n aj Leb'i che najal ti'jileju' ja xjan teju' yol kyejni b'entti'j, ex aye' kche xq'uqilte tu'ntzun lalun tzaj ntx'u'jile' kyij'ju' aj Israel, chi Dyos.

⁵⁴Kyb'inchatzu'n aj Israel tkyaqil kse'nx tzaj tma'n Qman Dyos te Moyses.

Nm 2

Nuk'jtib'il ti'ju' xmuj

¹Tzaj tma'n Qman Dyos kye Moyses ex Aaron ikjalu:

²Ati tu'n kynajan aj Israel najchaq ch'i'n ti'jileju' ja te mujb'ab'ltib'il, teyile junjun tjaq'x tb'ander ex tuk'i'l kyechel te toj kyja.

³⁻⁹Che kb'eltenju' xjal te q'oj toj tjawetzq'ij, kche b'etel tjaq' tb'ander Juda, aye' ja'lu: B'eljoymutx' qaqq'al lajnaq (74,600) tyajajil Juda, a Naason tk'wal Aminadab', nejenel kye. Atzun qaqmutx' qaqlajk'al (54,400) tyajajil Isakar, a Natanael tk'wal Swar nejenel kye. Atzun wuqmutx' oxk'al lajnaq (57,400) tyajajil Sab'ulon, a Elyab' tk'wal Elon nejenel kye. Junaq oxemutx' qaqq'al (186,400) tu'n kykyaqil toju' kyxmuj tyajajil Juda.

¹⁰⁻¹⁶Aye'tzu'n xjal te q'oj kche b'etel tjaq' tb'ander Rub'en, atzu' tu'n kynajana' toj tnayajkyaj, aye' ja'lu: Jo'mutx' qaqlajk'al jo'naq (46,500) tyajajil Rub'en, a Elisur tk'wal Sedewr nejenel kye. Atzun wuqmutx' wajxaqk'al jo'naq (59,300) tyajajil Simeon, a Selumyel tk'wal Surisaday nejenel kye. Jo'mutx' kyajlajk'al kab'naqlajoj (45,650) tyajajil Kad, a Elyasap tk'wal Rewel nejenel kye. Wajxaqlajmutx' wajxaqlajk'al kab'lajnaq lajoj (151,450) tu'n kykyaqil toju' kyxmuj tyajajil Rub'en.

¹⁷Ex kche b'etel aj Leb'i kyxolju' kyaje' xmuj, q'i'nju' Ja te Mujb'ab'ltib'il kyu'n. Aye'tzu'n kyaje' xmuj: kche b'etel jun xmuj ti'jxi' juntl xmuj, tojxju' ttxolil kse'nx nuk'b'enkye jate'qe' tjaq'ilex kyb'ander.

¹⁸⁻²⁴Aye'tzu'n xjal te q'oj kche b'etel tjaq' tb'ander Eprayin, che b'elten toj tkub'exq'ij, aye' ja'lu: Jo'mutx' junk'al jo'naq (40,500) tyajajil Eprayin, a Elisama tk'wal Amyud nejenel kye. Kyajmutx' lajnaq (32,200) tyajajil Manases, a Kamalyel tk'wal Pedasur nejenel kye. Kyajmutx' wajxaqk'al lajnaq (35,400) tyajajil B'enjamin, a Ab'idan tk'wal Widoni nejenel kye. Oxlajmutx' lajk'al jo'naq (108,100) tu'n kykyaqil toju' kyxmuj tyajajil Eprayin.

²⁵⁻³¹Aye'tzunju' xjal te q'oj kche b'etel tjaq' tb'ander Dan, atzu' tu'n kytena' toj tb'a'nq'ob'kya'j, aye' ja'lu: Wuqmutx' qaqlajk'al o'lajnaq (62,700) tyajajil Dan, a Ayeser tk'wal Amisaday nejenel kye. Jo'mutx' oxk'al o'lajnaq (41,500) tyajajil Aser, a Pawyel tk'wal Okran nejenel kye. Qaqmutx' wajxaqk'al lajnaq (53,400) tyajajil Neptali, a Ayra tk'wal Enan nejenel kye. B'eljlajmutx' kyajlajk'al (157,600) tu'n kykyaqil toju' kyxmuj tyajajil Dan. A chaqtzun kyb'aj xjalju' te q'oj tu'n kyb'et toj tneji'n lepchqe'x ti'jilex kyb'ander, chi Qman Dyos.

³²Japun kyajlajju' xjal te q'oj kyxol aj Israel toj oxnaq o'lajoj mutx' wajxaqk'al wuqlajnaq lajoj (603,550) ichan.

³³Aye'tzu'n aj Leb'i min e'ok toju' tajlal lu kse'nx tzaj tma'n Qman Dyos te Moyses.

³⁴Kyb'inchatzu'n aj Israel tkyaqilju' tzaj tma'n Qman Dyos te Moyses: teyile junjun tnej e'kub'ten tjaq' kyb'ander ex eb'et kyuk'i'lju' kywitze'l ex e'toj kyja.

Nm 3

Kyajb'eb'l aj Leb'i

¹Aye' tyajajil Moyses ja'lu ex tyajajil Aaron tej ttzaj yolin Qman Dyos te Moyses twi' witz Sinayi:

²Aye' tk'wal Aaron: Nadab' ju' tzikb'aj, Ab'yu, Eleasar ex Itamar.

³Kykyajil e'xjanset ex e'ok toj kyoklen tu'n kyajb'en te pale,

⁴aye'tzunkye' Nadab' ex Ab'yu e'kyim twitz Qman Dyos, qu'n kub' kyq'o'n jun q'aaq' junxiku' twitz toju' chq'ajlaj Sinayi. Mixti' ten kyk'wal. Aye'tzunkye Eleasar ex Itamar e'ajb'en te pale tjaq' tkawb'il Aaron, ju' kyman.

⁵Tzaj tma'n Qman Dyos te Moyses kjalu:

⁶Txkonqe'tza tyajajil Leb'i tu'ntzun kyq'onte kyib' tjaq' tkawb'ilju' pale Aaron ex tu'n kyajb'en te.

⁷Kche ajb'el te Aaron ex te tkyaqilju' tnam twitzju' Ja te Mujb'ab'ltib'il, ex aye' kche ajb'el toju' ja xjan.

⁸Ex che kxe'l kyka'yi'n ti'xti' kche ajb'el toju' Ja te Mujb'ab'ltib'il, ex che ajb'elkye' aj Israel toju' ajb'eb'l toju' ja xjan.

⁹Pa'nqe'milju'ya aj Leb'i kyi'ju' txqantl aj Israel, tu'ntzun kyajb'en o'kxtzu' te Aaron ex kyeju' tyajajil,

¹⁰atzunju' ajb'eb'l te pale q'onkja toj tq'ob' Aaron ex toj kyq'ob'ju' tyajajil. Qatzun a'lo' jun matb'inchaju' taq'un pale extzun mya pale, ati tu'n tkyim, chi Dyos.

Te Qman Dyos qe' aj Leb'i

¹¹Tzaj tma'n Qman Dyos te Moyses kjalu:

¹²Matxi' che jawnsk'o'ne' aj Leb'i kyxol aj Israel te kyxelju' tnejel kyk'wal kykyaqil aj Israel. We qe'we'ye',

¹³qu'n we qe'ju'ye' tnejel k'wal. Tej kyb'ajkyimju' tnejel kyk'wal aj Ejipt wu'ne', e'kyaj nklo'ne' tnejil kyk'wal aj Israel weye' exqe' tnejel kyal alu'mj. Qu'mtzun weqe'ye'. Ayine' Dyos Manb'aj, chi Dyos.

Jaw kyajlal aj Leb'i

¹⁴Tzaj tma'n Qman Dyos te Moyses toju' chq'ajlaj Sinayi, kjalu:

¹⁵Q'inktza jun kyajlal aj Leb'i kse'nx kyb'aj toj junjun ja ex toj k'loji'n kywitize'l kyib', tz'ib'anqeku'xa kykyaqil aj Leb'i q'aqe', ktzajelx kyi'ju' matxi' che el jun xjaw, chij.

¹⁶Jawtzun tiq'i'n Moyses kyajlal kse'nxju' tchaq' Qman Dyos te.

¹⁷Aye' tk'wal Leb'i ja'lu: Kerson, Koat ex Merari.

¹⁸Aye' tyajajil Kerson ja'lu, kywitize'l kyib': Lib'ni ex Semey.

¹⁹Aye' tyajajil Koat ja'lu, kywitize'l kyib': Amram, Isar, Eb'ron ex Uysel.

²⁰Aye' tyajajil Merari ja'lu, kywitize'l kyib': Mali ex Musi. Kykyaqil ja'lu tyajajil Leb'i, kse'n ttxolil toj kyja.

²¹Aye' tyajajil Kerson, Lib'ni ex Simey.

²²Wajxaqlajk'al o'lajnaq (7,500) kyb'aju' q'a tz'ib'et, tzajx kyuk'i'lju' matoq che el jun xjaw.

²³Aye'ju' jun tnej lu kywitize'l kyib' atzu' ekub'a' najan tkub'exq'ij ti'jxi'ju' ja xjan.

²⁴Atoq Elyasap tk'wal Lael nejenel kyeju' tyajajil Kerson.

²⁵Toj kyq'ob'toq ta'ju' ja xjan tu'n t-xi' kyka'yi'n toju' Ja te Mujb'ab'ltib'il, exju' ja xb'alun, exju' tz'u'n tib'aj, exju' xb'alun ttziju' ja,

²⁶exqe'ju' xb'alun te twi' pe'n, exju' xb'alun te ttziju' pe'n jpulte ti'ju' ja xjan ex q'olb'eb'l, exqe'ju' aqwil inche ajb'en te.

- ²⁷Aye' tyajajil Koat ja'lu: Amram, Isar, Eb'ron ex Uysel,
- ²⁸junmutx' o'lajnaq kyb'aju' q'a tz'ib'et, tzajx kyuk'i'lju' matoq che el jun xjaw. Toj kyq'ob'u' k'loj kywitze'l kyib' lu ta'ju' ja xjan tu'n t-xi' kyka'yi'n
- ²⁹ex atzu' e'kub'a' najan toj tnayajkya'j teju' ja xjan.
- ³⁰Atoq Elisapan tk'wal Uysel nejenel kyeju' k'loj lu.
- ³¹Tojtoq kyq'ob'ju' k'loj lu ta'ju' kax k'ub'lteju' yol kyejni b'entti'j tu'n t-xi' kyka'yi'n, exju' mes, kykb'el kandil, e' q'olb'eb'l, e'ti'xti' xjanqe' tu'n kyajb'en toju' ja xjan, xb'alun ex kykyaqilyu' inche ajb'en.
- ³²Atoq Eleasar tk'walju' pale Aaron, nejenel nim toklen kye aj Leb'i, ex atoq taq'unju' xq'uqilkyeju' ka'yilte ja xjan.
- ³³Aye' tyajajil Merari ja'lu, Mali ex Musi.
- ³⁴O'lajk'al lajnaq (6,200) kyb'aju' q'a tz'ib'et, tzajx kyuk'ilju' ma'toq che el jun xjaw.
- ³⁵Atoq Suryel tk'wal Ab'yayil nejenel kye, atzu' e' kub'a' najan toj tb'a'nq'ob'kya'j teju' ja xjan.
- ³⁶Tojtoq kyq'ob' tyajajil Merari ta'qe' ttz'lanilju' ja xjan tu'n t-xi' kyka'yi'n, kyuk'i'lju' tqul, e'tqan, e' kyq'uqb'ilju' tqan ex tkyaqilju' ati kyajb'en toj,
- ³⁷ikqe'xju' tqan ti'jileju' tpen, e' kyq'uqb'il tqan, e' t-stakyil ex taqwilil.
- ³⁸Xi' najlqe'toq Moyses tuk'i'l Aaron exqe' tk'wal Aaron toj tjawetzq'ij twitzju' ja xjan ex twitzju' Ja te Mujb'ab'ltib'il, intoq kyxq'uqi'n ja xjan toj kyb'iju' txqantl aj Israel. Qa ati jun matb'inchaju' taq'un pale extzun mya pale, intoq kub' b'yo'n.
- ³⁹Tej tjaw kyiq'i'n Moyses tuk'i'l Aaron kyajlalju' aj Leb'i kse'nx ttxolil kyyajajil, kse'nxju' tchaq' Qman Dyos te, japun toj kab'mutx' o'lajk'al (22,000) q'a tzajx kyuk'i'lju' matoq che el jun xjaw.

Kywi' tnejel tyk'wal aj Israel

- ⁴⁰Tzaj tma'n Qman Dyos te Moyses kjalu: Iq'i'nktza jun kyajlalju' tnejel kyk'wal aj Israel, tzajx kyuk'i'lju' matxi' che el jun xjaw, tz'ib'anku'xa kyb'i.
- ⁴¹Ex pa'nqe'kja aj Leb'i weye' te kyselju' tnejel kyk'wal aj Israel, ayine' Dyos Manb'aj. Ex ikx pa'nqe'kja kyalu'n aj Leb'i weye' te kyselju' tnejel kyal kyalu'n aj Israel, chi Dyos.
- ⁴²Jawtiq'i'n Moyses kyajlalju' tnejel kyk'wal aj Israel, kse'nxju' tchaq' Qman Dyos te,
- ⁴³kab'mutx' o'lajk'al oxlajnaq oxlajoj (22,273) q'a tz'ib'et, tzajx kyuk'i'lju' matxitoq che el jun xjaw.

⁴⁴Tzajtzun tma'n Qman Dyos te Moyses kjalu:

⁴⁵Q'inqe'tza aj Leb'i te kyselju' tnejel kyk'wal aj Israel exqe' kyalu'n aj Leb'i te kyselju' kyalu'n aj Israel, qu'n weqe'we' aj Leb'i. Ayine' Dyos Manb'aj.

⁴⁶⁻⁴⁷Tu'ntzunju' nimxi'x kyb'aju' tnejel kyk'wal aj Israel kyekywitz aj Leb'i, qaninxajun oyaj kye te jwe' saqpwaq ti'j junjun tnejel k'wa'lb'aj,aju' saqpwaq ch'inxmi tz'aqla' nik'jan ons talal, kse'nx malb'il in ajb'en toju' ja xjan, tu'ntzun tb'ant kylq'etju' oxlajnaq oxe' (263) tnejel kyk'wal tib'ajxi' kyajlal aj Leb'i,

⁴⁸q'onxtzu'na medi lu te Aaron ex kyeju' tk'wal te chojb'il kyijju' tnejel k'wa'lb'aj lu, chi Dyos.

⁴⁹Jaw tb'u'yi'n Moyses pwaq te chojb'il kywi' tnejel kyk'wal aj Israel nche ik' tib'aju' kyajlal aj Leb'i,

⁵⁰oxk'al wajxaqnaq jwe' (1,365) saqpwaq jaw tb'uyi'n, kse'nx talajju' pwaq toju' ja xjan.

⁵¹Xitq'o'ntzuntz te Aaron ex kye'ju' tk'wal, kse'nxju' tchaq' Qman Dyos te.

Nm 4

Kyaq'un aj Leb'i

¹Tzaj tma'n Qman Dyos kye Moyses ex Aaron kjalu:

²Kyiq'i'nktze' jun kyajlal aj Leb'i tyajajil Koat kse'nx junjun tnej kwitze'lilexkyib' ex tojx kyja.

³Ktzajelx kyuk'i'lju' te junaq lajoj (30) kyab'q'i tu'n tpon kyuk'i'l te kab'naqlajoj (50), ex b'a'nqe' tu'n kyajb'en teju' Ja te Mujb'ab'ltib'il.

⁴Xjanxi'xte' kyaq'unju' tyajajil Koat, ex aye' ja'lu:

⁵Qa ati tu'n kyik'b'etju' tnam, aye' Aaron kyuk'i'lju' tk'wal kche elel q'inteju' xb'alun ati ttziju' ja xjan ex k'okyel kyktxu'n ti'ju' kax k'ub'lteju' yol q'ma'tl tu'n tjapun.

⁶Oktzun kjawix kyq'o'n jun tz'u'n tz'umin tib'aj te kutxb'ilte, ex kb'el kyslik'u'n jun xb'alun morad ka'yin te junplajx tib'aj, ex kche elex kyq'o'nju' tqul te iqb'ilte.

⁷Ex kb'el kyslik'un jun xb'alun morad tib'aju' mes kb'el q'et twitz Qman Dyos, ex tib'ajtzun che b'elkyq'o'nju' pik'laq, e' pak'b'il, e'k'wab'l exqe' xar tkb'el oyaj ta'l lob'j ub'a, ex ikxju' wab'j nxiq'et kukxju'.

⁸Kb'el kyslik'un jun xb'alun kyaq ka'yin tib'aj tkyaqil ja'lu, ex kb'el kyktxu'n tu'n jun kutxb'ilte tz'u'n tz'umin, ex kche okyex kyq'o'n tze tjaq' te iqb'ilte.

⁹Ex kb'el kyktxu'nju' kykb'el kantiil tu'n jun xb'alun morad, kyuk'i'lxi' kantiil, b'inchb'il kymechil, e' tplatil ex tkyaqilju' kykb'el k'wab'j inche ajb'en teju' aseyt.

- 10**Tkyaqil ja'lu che kb'el kyktxu'n tu'n jun kutxb'ilkye tz'u'n ex tz'umin, kb'el kyq'o'ntzuntz kyib'aj junjun tze tu'n kyxi' iq'et.
- 11**Ex kjawix kyslik'u'n jun xb'alun morad tib'aju' q'olb'eb'l qa'npwaq, okb'el kyktxu'n tu'n jun kutxb'ilte tz'u'n ex tz'umin, ex che elix kyq'o'nju' tqul te iqb'ilte.
- 12**Ex che kjawil kyb'u'yi'nju' ti'xti' matxitoq che ajb'en toju' ja xjan ex che kb'el kyq'o'n toj jun xb'alun morad, ex che kb'el kyptzo'n toj jun patzb'ilkye tz'u'n ex tz'umin, ex che kxe'l kyiq'i'n kyib'aj tze.
- 13**K'elil kytxjo'n seb' ex tza'j ti'ju' q'olb'eb'l, kjawix kyslik'u'ntzun jun xb'alun kyaq smo'n tk'i' cha'x tib'aj.
- 14**Kykyaqiltzunju' inche ajb'en te xjanb'il tib'aju' q'olb'eb'l kb'el kyq'o'n tib'aj: e'kyb'el ttxalq'aq', xokb'il, jotb'il, nimaqlaq; kykyaqilju' inche ajb'en teju' q'olb'eb'l. Kb'el kyktxu'n tkyaqil ja'lu tu'n jun kutxb'ilte tz'u'n ex tz'umin, ex che elex kyq'o'nju' tqul te iqb'ilte.
- 15**Tb'ajlenxi'tzun kyptzo'n Aaron kyuk'i'lju' tk'wal kykyaqilju' ti'xti' xjanqe', ex b'entni kyten tu'n tkub' b'e kyu'n, b'a'ntzun kyul tyajajil Koattz tu'n t-xi' kyiq'a'n tkyaqilju' ti'xti' lu. Naq o'kx mixti' tu'n t-xi' kytzyu'nju' ti'xti' xjan tu'n kyq'ob', tu'n lalun che kyim. Aye'tzun che kxe'l kyiq'i'n tyajajil Koat kykyaqilju' ti'xti' lu teju' Ja te Mujb'ab'ltib'il.
- 16**A Eleasar tk'walju' pale Aaron, kxe'l ka'yinkyé kyaseytilju' kandil, sturak k'ok'jsa'n, twitz awal k'ok'e'kywitz tu'n tkub' q'o'n kukxju' te oyaj nwitzé', exju' aseyt te xjanb'il. Ex kxe'l tka'yi'nju' ja xjan ex tkyaqilju' ati toj, ex tkyaqilju' ti'xti' xjanqe' nche ajb'en toj, chi Dyos.
- 17**Tzaj tma'n Qman Dyos kye Moyses ex Aaron kjalu:
- 18**Lalun kyaje' tu'n kykub'naju' tyajajil Koat kyxolju' aj Leb'i.
- 19**Tu'ntzun lalun kub' tz'e'yset kywitz tu'n kamik tu'n tpaj qama txi' kytzyu'n ti'xti' xjan, a kkyb'incha'ju'ye' lu: ate Aaron kyuk'i'lju' tk'wal che kxel q'mante teyle junjunkye titi' ati tu'n kyb'inchante ex titi' kxel kyiq'a'n.
- 20**Laytzun che ik'xtz ka'yilkyeju' ti'xti' xjan, ex lay che kyim, chi Dyos.
- 21**Tzaj tma'n Qman Dyos te Moyses kjalu:
- 22**Ex ikx iq'i'nktza jun kyajlal tyajajil Kerson, kse'nxju' ttxolil toj kyja ex kywitzé'lx kyib'
- 23**tzajx kyuk'i'lju' te junaq lajoj (30) kyab'q'i tu'n tpon kyuk'i'lju' te kab'naqlajoj (50), ex b'a'nqe' tu'n kyajb'en toju' Ja te Mujb'ab'ltib'il.
- 24**A kyaq'un tyajajil Kerson ja'lu:

- ²⁵Che kxel kyiq'a'nju' xb'alun teju' ja xjan, teju' Ja te Mujb'ab'ltib'il, kutxb'il tz'u'n tz'umin in jaxq'et tib'aj, exju' xb'alun tok ttziju' Ja te Mujb'ab'ltib'il,
- ²⁶e'xb'alun ti'jileju' tpen, ju' xb'alun ttziju' pe'n ti'jeleju' ja xjan ex q'olb'eb'l, exqe'ju' taqwilil ex tkyaqilju' aq'unb'il inche ajb'en teju' kyajb'eb'l ex kyaq'un.
- ²⁷Ate Aaron kyuk'i'lju' tk'wal che kxel nk'unkeyeju' tyajajil Kerson ti'ju' aq'untl kxel kyb'inha'n exqe' ti'xti' tu'n kyxi' kyiq'a'n. Toj kyq'ob' kjela' kyq'o'na'ye kxel kyb'inha'n.
- ²⁸Atzun kyaq'un tyajajil Kerson ja'lu tu'n kyb'inchante toju' Ja te Mujb'ab'ltib'il tjaq' tkawb'il Itamar, tk'walju' pale Aaron.
- ²⁹Ex iq'i'nktza jun kyajlaju' tyajajil Merari kse'nxju' ttxolil toj kyja ex kywitze'lx kyib'.
- ³⁰Tz'ib'anqe'ku'xa kykyaqil, ktzajelx kyuk'i'lju' te junaq lajoj (30) kyab'q'i ex kpomel b'aj kyuk'i'lju' te kab'naqlajoj (50) kyab'q'i, aye'ju' b'a'nqe' tu'n kyajb'en teju' Ja te Mujb'ab'ltib'il.
- ³¹A kyaq'unju' ti'ju' Ja te Mojb'ab'ltib'il tu'n t-xi' kyiq'a'n ttz'lanilju' ja xjan, e' tqul, e'tqan, e' tq'uqlil,
- ³²e'tqan ti'jileju' pe'n ti'ju' ja xjan kyuk'i'lju' tq'uqlil, t-stakyil, taqwilil ex tkyaqilju' che ajb'el teju' aq'untl. Kxe'l tma'na b'a'nxi'x teyle junjun titi' kxe'l kyiq'a'n.
- ³³Atzun kyaq'un tyajajil Merari ja'lu tu'n kyb'inchante ti'ju' Ja te Mujb'ab'ltib'il tjaq' tkawb'il Itamar, tk'walju' pale Aaron, chi Dyos te Moyses.
- ³⁴Jawkyiq'i'n Moyses ex Aaron kyuk'i'lju' nejenel te tnam jun kyajlaju' tyajajil Koat, kse'nxju' ttxolil toj kyja ex kywitze'lx kyib'
- ³⁵⁻⁴⁸tzajx kyuk'i'lju' ichan te junaq lajoj (30) kyab'q'i ex ponb'aj kyuk'i'lju' te kab'naqlajoj (50) kyab'q'i, ex b'a'nqe' tu'n kyajb'en teju' Ja te Mojb'ab'ltib'il, a japuna' kyajal ja'lu: Qaqq'al wuqlajnaq lajoju' (2,750) k'loj tyajajil Koat. Qaqq'al junlajnaq lajoju' (2,630) k'loj tyajajil Werson. Wajxaqq'alu' (3,200) k'loj tyajajil Merari. Junmutx' junk'al b'eljojnaq (8,580) tu'n kykyaqil. Atzun kyajlal tyajajil Koat jaw kse'nxju' ttxolil toj kyja ex kwitze'lxkyib', b'a'nqe' tu'n kyajb'en toju' Ja te Mujb'ab'ltib'il.
- ⁴⁹B'inchetju' kyajlal lu kse'nxju' tchaq' Qman Dyos te Moyses, ex xiq'ma'n teyle junjun titi' ati tu'n tb'inchante ex titi' tu'n t-xi' tiq'i'n, kse'nxju' tma Qman Dyos te Moyses.

Nm 5

Chaq'b'il tu'n kyex xla'jetju' tz'ilqe'

¹Tzaj tma'n Qman Dyos te Moyses kjalu:

²Q'manxa kye aj Israel tu'n kyex kyxla'ja'ne' kykyaqilju' xjal yab'qe' tu'n xlemtx'a'k mujqa nqojli chik' kyi', mujqa mache kyej tz'ilix tu'ntpaj matz'ok kytzyu'n jun kyimni.

³Tu'n kyex kyq'o'ne' ti'jxi'ju' najb'il, ichan mujqa qya. Tu'n lalun ten tz'il toju' najb'il janajlqina'ye' kyxole', chi Dyos.

⁴Xikyb'i'n aj Israel tchaq' Qman Dyos te Moyses, eb'je'x kyiq'i'nju' xjal lu ti'jxi'ju' najb'il.

Kawb'il tu'n tq'et t-xel jun ti'xti' mab'o'lj

⁵⁻⁶Tzaj tma'n Qman Dyos te Moyses tu'n t-xitma'n kye aj Israel kjalu: Qa ati jun ichan mujqa jun qya myab'a'n tten nwitz'e' ex matb'inha jun taq'wix te juntl xjal, il ntb'inha'n

⁷ati tu'n toktq'o'n ti'j. Expe' ati tu'n t-xi' tq'o'n tu'me'l t-xel teju' xjal alqi'j xb'inchana' il, kse'nxju' xtb'inha tk'i'tzun jun tjwe'yi'n tnejtl.

⁸Qatzun oje kyimju' xjal xb'inchanjtz taq'wix ti'j exqa mixti' jun twitze'l nqaku' jatu'n txa' q'etju' tu'me'l t-xel te, atzu' ktzajel q'eta' weye' tu'n tajb'en teju' pale, tib'ajxi'tlju' rit kb'eltq'o'n tu'n tkub' tq'o'nju' pale tu'n najset tilju' xjal lu.

⁹Te palet'e' tkyaqilju' o'nb'il ex oyaj kb'el kyq'o'n aj Israel nwitz'e' ex kpomel kyiq'i'n twitz pale.

¹⁰Tkyaqilju' makub' q'o'n nwitz'e' ex mapon q'i'n teju' pale, tete' paleju', chi Dyos.

Kawb'il tib'aj xky'aqli'n

¹¹⁻¹²Tzaj tma'n Qman Dyos te Moyses tu'nt-xitma'n kye aj Israel kjalu: Qa ati jun qya makub' t-sb'u'n tchmil

¹³ex makub' kxe tuk'i'l juntl ichan ex min b'i'n tu'nju' tchmil, maskye matz'ilix tu'nju' tb'inchb'aj lu toj ewaj, naq ktxu'n tib' qu'n mixti'x jun twitzlalil sel knet tu'n tpaj mixti' sel yal toju' tb'inchb'aj.

¹⁴Qatzun maxky'aqlinju' chmilb'aj ti'ju' t-xu'jil. Mujqa matz'okten jun chmilb'aj xky'aqlil extzunqa mixti' ntb'inha'nju' t-xu'jil.

¹⁵Alkyexku' mab'aj kyxolju' kab'e' tu'me'l lu, ati tu'n t-xitiq'i'n ichanju' t-xu'jil twitz pale, ex kxe'l tiq'in kyaje' lib'r tk'i' nik'jan arin ti'j seb'ad te jun oyaj. Naq aju' lay txitq'o'n aseyt ex sturak tib'aju' arin, qu'n jun oyajte' tu'ntpaj xky'aqli'n, jun oyaj tu'n tel q'ancha'lixju' il

¹⁶Kxel tma'nju' pale tu'n ttzaj lq'eju' qya, kb'el tq'o'ntzuntz nwitz'e'.

¹⁷Ktzajeltzun tiq'i'n ch'i'n a' xjansa'n toj jun tx'otx' xar ex kjawil tiq'i'n ch'i'n quq toju' ja xjan, kxel t-smo'ntzuntz toj.

¹⁸Ex ktzajel tiq'i'nju' qya tu'n tkub' we' nwitz'e', kxel tchitq'u'n twi' ex kb'el tq'o'nju' oyaj tu'n tpaj xky'aqli'n toj tq'ob' tu'n tq'ancha'lix jun il; atzunte' pale ktzajel ttzyu'nju' a' k'a iqa'n qanb'en taq'wix tu'n.

¹⁹Ktb'incha'tzuntz tu'n ttziyanteju' qya, kxe'l tma'n te kjalu: Qa b'ajx txa' kytzyu'nkyib'e' tuk'i'l juntl ichan ex b'ajx kub'a' tjyo'n juntl ichana twitz tchmila, ex b'ajx kub'a' tkuǎb'a'ntib'a tuk'i'l juntl ichan tu'n ttz'ilixa tu'n, mixtzunti' kb'ajeltetza aj t-xi' tk'wa'nju'ya a' k'a lu iqa'n qanb'en taq'wix tu'n.

²⁰Qatzun matxi' kub'tjyo'n juntl ichana twitz tchmila, qa matxi' kub'kǎeya tuk'i'l juntl ex matxi' ttz'ilsatib'a tu'ntpaj xkub' tkuǎb'a'ntib'a tuk'i'l juntl ichan,

²¹tz'okxtzuntza te jun yek'b'il tjaq' qanb'en taq'wix tu'n Qman Dyos kywitz tnam, tu'n t-xi' malju' tk'u'ja, ex k'elelju' tala.

²²Atzun tz'e'ysb'il twitzju'ya tzul aj t-xi' tk'wa'nju'ya a' lu iqa'n qanb'en taq'wix tu'n, chiku'ju' pale, atzu'n qya kxe'l ttzaq'we'n: B'ent-xwit ikju', chiku'.

²³Kb'eltzun ttz'ib'a'n paleju' qanb'en taq'wix lu ex k'elel ttxjo'n tu'nju' a' k'a.

²⁴Kxe'l tq'o'ntzuntz teju' qya tu'n t-xitk'wan, tu'ntzun tk'ayix toj tk'u'j tu'n,

²⁵ex kxel ttzyu'nju' oyaj tu'n tpaj xky'aqli'n toj tq'ob'ju' qya tu'ntzun tkub' tq'o'n nwitz'e', kb'el tq'o'ntzuntz tib'aju' q'olb'eb'l,

²⁶ex ktzajel tiq'i'n jun jot ti'ju' oyaj twitz awal k'ok'e'kywitz, kb'el ttz'e'ysa'ntzuntz tib'aju' q'olb'eb'l te jun oyaj te nab'ab'l. T-xilenxi'tzun tq'o'n paleju' a' k'a teju' qya tu'n t-xitk'wan,

²⁷qa matxi'toq kub'tjyo'n juntl ichan twitz tchmil, kb'ajel k'ayix toj tk'u'ju' qya tu'nju' a' lu iqa'n qanb'en taq'wix tu'n, kxel malju' tk'u'j ex k'elelju' tal, k'okeltzun qyatz te jun yek'b'il te qanb'en taq'wix toju' ttanam.

²⁸Qatzun mixti'te qya til mixti'te k'ik'ela' ex k-alal.

²⁹A kawb'il ja'lu tib'aj jun qya qa makub'tjyo'n juntl ichan twitz tchmil ex maxky'aqlin tchmil ti'j,

³⁰mujqa jun chmilb'aj naqx maxky'aqli'n ti'j t-xu'jil. Ktzajel tiq'i'n ichan t-xu'jil nwitz'e', ex ktb'incha' pale ti'ju' qya kse'nx ntma'n kawb'il lu.

³¹Mixtzunti'te chmilb'ajtz til, qatzun matz'elyalju' qya toj til, ktk'ma'ju' tz'e'ysb'il twitz, chi Qman Dyos.

Nm 6

Nuk'b'il kye Nasarey

¹⁻²Tzaj tma'n Qman Dyos te Moyses tu'n t-xitma'n kye aj Israel kjalu: Qama ttziya jun ichan mujqa jun qya tu'n t-xjansantetib' nwitz'e' te jun nasarey,

- ³mixti' tu'n tk'wan ta'l lob'j mujqa juntl k'wab'j tx'amsa'n, ex b'inayr tzajni ti'j b'in mujqa ti'j juntl k'wab'j tx'amsa'n, mujqa ti'j ta'l lob'j ub'a; ex lalun txi' tlo'nju' ub'a ex ub'a tzqijsa'n.
- ⁴Mixti' tu'n t-xi' tlo'n twitz ub'a mujqa alkyexku' juntl lob'j toju' tq'ijlalil tajb'eb'l te nasarey.
- ⁵Ex lalun tz'el tjonju' twi', kb'el tch'isa'n tzmaxi'j ajtjapunju' q'ij q'ma'n tu'n toju' ttziyb'il nwitzze'.
- ⁶Ex mixti' tu'n tpon lq'e tk'etz jun kyimni toju' tq'ijlalil lu,
- ⁷maskyep'e' makyimju' tman mujqa ttxu, jun ttzik mujqa tanab', tu'n lalun kyej tz'ilix, qu'n ilti'j tu'n tten xjansa'n nwitzze', ayine' Dyos Manb'aj.
- ⁸Kt-xjansa'tib' nwitzze' toj tkyaqilju' tq'ijlalil tziya'n tu'n.
- ⁹Qa naqx minab'en makyim jun xjal tk'etz ex makyej tz'ilixju' t-xya'mal twi' xjansa'ntoq tu'n, ati tu'n tel tjonju' twi' toj twuq q'ijtl, toju' q'ij q'ma'ntl tu'n t-xtilsantetib'.
- ¹⁰Kxe'l tiq'i'n kab'e' xlak'uk' mujqa kab'e' tal paloms teju' pale toj twajxaqi'n q'ij ttziju' Ja te Mujb'ab'ltib'il.
- ¹¹Juntzun kb'el tq'o'nju' pale te chojb'il tu'n tpaj il, atzu'n juntl te chojb'il k'ok'sb'il, ex kxel tb'inha'nju' tu'me'l tu'n tnajsetju' il tb'inha tej t-xi' ttzyu'nju' kyimni. Kt-xjansa' jumajtlju' twi' nwitzze' toju' q'ij lu,
- ¹²ex ktzyetel juntl tq'ijlalil xjansa'ntib' nwitzze'. Lay tz'oktlju' tq'ijlalil xkyaj toj tajlal, qu'n matz'ilixju' twi' ojetoq t-xjansa. Ex ktzajel tq'o'n jun rit weye' te jun ab'q'i te chojb'il tu'n tten b'a'n wuk'i'le'.
- ¹³Ajtzun tb'aj tq'ijlalilju' xjansb'iltetib' nasarey, kxe'l ttziju' Ja te Mujb'ab'ltib'il
- ¹⁴ex kb'el tq'o'n jun qpoj tman rit te jun ab'q'i mixti' ttzakajil te jun chojb'il k'ok'sb'il, ex jun ttxu rit te jun ab'q'i mixti' ttzakajil te jun chojb'il tu'n tpaju' il, ex jun tman rit mixti' ttzakajil te jun chojb'il te b'inchjtib'il.
- ¹⁵Ex kb'eltq'o'n jun tal chi'l wab'j b'inha'n tu'n arin tb'anilxi'x, mixti' ttx'amal ex xyuq'i'n tuk'i'l aseyt; e'muqin slik' tx'i'li'n toj aseyt mixti' ttx'amal, junx kyuk'i'lju' toyaj twitz awal k'ok'e'kywitz ex ta'l ub'a.
- ¹⁶Kb'eltq'o'n paleju' chojb'il tu'n tpaj il exju' chojb'il k'ok'sb'il nwitzze' ayine' Dyos Manb'aj,
- ¹⁷kb'el tq'o'ntzun tman rittz te jun chojb'il te b'inchjtib'il, junx tuk'i'lju' tal chi'l wab'j mixti' ttx'amal, ex kb'el tq'o'nju' oyaj twitz awal k'ok'e'kywitz ex ta'l ub'a.

¹⁸K'elel tjon nasareyju' twi' ttziju' Ja te Mujb'ab'ltib'il, ex ktzajel tiq'i'nju' txya'mal twi' xjansa'ntoq tu'n ex k'okyex tq'o'n toju' q'aq' ink'ant tjaq'ju' chojb'il te b'inchjtib'il.

¹⁹Ktzajel tiq'i'n pale tchib'jil ttze'lti'ju' tman rit tzq'ajtel, ex jun wab'j mixti' ttx'amal toju' tal chi'l ex jun muqin slik' tx'i'li'n toj aseyt mixti' ttx'amal, che kb'el tq'o'ntzuntz tkyaqil toj tq'ob'ju' nasarey tb'ajlenxi' tjonju' twi'.

²⁰Kxeltzun tb'incha'n paleju' tu'me'l tu'n tkub' tq'o'n nwitzze'. Xjanqe'kye' ttzitik'u'ju' alu'mj inche kub' q'o'n nwitzze' exju' tkux intzaj q'o'n te oyaj weye', tete' paleju'. Tb'ajlenxi'tzun ja'lu, b'a'n tu'n tk'wan ta'l ub'aju' nasarey.

²¹A kawb'il ja'lu teju' nttziya'n tu'n t-xjansantetib' nwitzze' te jun nasarey, ex aye' oyaju' tu'n tq'onte kyib'ajxi'tlju' ti'xti' ati tu'me'l tu'n tq'onte, ati tu'n tjapunju' oje ttziya tu'n, kse'nxju' b'antniti'j, chi Dyos te Moyses.

Qanb'il b'a'n tu'n pale

²²Tzaj tma'n Qman Dyos te Moyses kjalu:

²³Q'manxa te Aaron ex kyeju' tk'wal, aj t-xi' kyqani'n b'a'n kyib'aju' aj Israel, tu'n kmante kjalu:

²⁴Awt Qman Dyos ky'iwlanteya ex xq'uqinteya;

²⁵tzaxjwit ka'yi'na tu'n Qman Dyos tuk'i'l tzalajb'il ex tzaxjwit q'aq'an tk'u'j ti'ja;

²⁶tzaxjwit ka'yina tu'n Qman Dyos tuk'i'l tk'u'jlalil ex tz'anq'inxwita toj nak'b'il tu'n, chechiku'.

²⁷Tu'ntzun ttzajkna'n nb'iye' kyib'aju' aj Israel, che b'el nky'i'wla'ntzuntze', chi Dyos.

Nm 7

Oyaj tu'n t-xjansetju' ja xjan

¹Kub' t-xjansa'n Moyses ja xjan tu'n aseyt toju' q'ij tej tb'aj b'ent tu'n, kyuk'i'lxij'ju' ti'xti' inche ajb'en toj, exqe'ju' inche ajb'en teju' q'olb'eb'l.

²Aye'tzunju' nejenel kyeju' junjun tnej kyyajajil, aye' e'onin tu'n tjawju' kyajlal, exi'

³q'olkye waqaq karet ktxu'n kyi'j ex kab'lajoj (12) wakx te oyaj twitz Qman Dyos, jun karet kye kab'e' nejenel ex jun wakx te junjun nejenel, tkyaqil ja'lu kub' kyq'o'n twitzju' ja xjan.

⁴Tzajtzun tma'n Qman Dyostz te Moyses ikjalu:

⁵K'mo'nqe'mju'ya karet kyuk'i'lju' wakx kye, q'onqe'xtzuntza kye aj Leb'i tu'n kyajb'en kye toju' aq'untl nb'inchet teju' Ja te Mujb'ab'ltib'il, kse'nxju' aq'untl tu'n tb'inchante junjun, chi Dyos.

- ⁶E'tk'amtzun Moyses karet exqe'ju' wakx, xi' t-sipa'ntzuntz kxolju' aj Leb'i.
- ⁷Xitq'o'n kab'e' karet ex kyaje' wakx kyeju' tyajajil Kerson, qu'n atoaq in nojqelanju' kye toju' kyaq'un.
- ⁸Xitq'o'n kyaje' karwaj ex wajxaq wakx kyeju' tyajajil Merari, qu'n atoaq nojqelanju' kye toju' kyaq'un tjaq' tkawb'il Itamar tk'walju' pale Aaron.
- ⁹Atzu'n kyeju' tyajajil Kyeat mixti' xitq'o'n karet ex wakx, qu'n atituaq tu'n kxi' kyiq'a'nju' ti'xti' xjanqe' ti'j kyqul.
- ¹⁰Tetzunj t-xjansetju' q'olb'eb'l, tzaj kyiq'i'n nejenel kyeju' junjun tnej kyyajajil kyoyaj ex kub' kyq'o'n twitzju' q'olb'eb'l.
- ¹¹Tmatzun Qman Dyostz te Moyses tu'n kypon junxi'chaq junjun nejenel kye junjun kyyajajil toj junjun q'ij q'olteju' toyaj te xjansb'ilteju' q'olb'eb'l.
- ¹²⁻⁸³Qu'mtzun teyle junjunju' kab'lajoj (12) nejenel kye junjun tnej kyyajajil pon kyiq'i'n kyoyaj: jun saqpwaq pik'laq, masch'i'n oxe' lib'r talal, ex jun ninlaq saqpwaq, ch'inxmi tz'aqla' kab'e' lib'r talal (kse'nxju' malb'il najb'en toju' ja xjan), nojniqe' tu'n tb'anilxi'x arin xyuq'i'n tuk'i'l aseyt, te jun oyaj twitz awal k'ok'e'kywitz; ex jun qa'npwaq pak', kyaje' ons talal, nojni tu'n sturak, jun qpoj tman wakx, jun tman rit, jun qpoj tman rit te jun ab'q'i tu'n tkub' q'et te chojb'il k'ok'sb'il, jun chib' te chojb'il tu'ntpaj il, ex kab'e' tman wakx te chojb'il te b'inchjtib'il, jwe' tman rit, jwe' chib' ex jwe' qpoj tman rit te jun ab'q'iqe'. Iky e'pona' nejenelju' q'olte kyoyaj kjalu: Toj tnejel q'ij, a Naason tk'wal Aminadab', kye tyajajil Juda. Toj tkab' q'ij, a Natanael tk'wal Swar, kye tyajajil Isakar. Toj toxi'n q'ij, a Elyab' tk'wal Elon, kye tyajajil Sab'ulon. Toj tkyaji'n q'ij, a Elisur tk'wal Sedewr, kye tyajajil Rub'en. Toj tjwe'yi'n q'ij, a Selumyel tk'wal Surisaday, kye tyajajil Simeon. Toj tqaqi'n q'ij, a Elyasap tk'wal Rewel, kye tyajajil Kad. Toj twuqi'n q'ij, a Elisama tk'wal Amyud, kye tyajajil Eprayin. Toj twajxaqi'n q'ij, a Kamalyel tk'wal Pedasur, kye tyajajil Manases. Toj tb'eljoji'n q'ij, a Ab'idan tk'wal Kedeoni, kye tyajajil B'enjamin. Toj tlajoji'n q'ij, a Ayeser tk'wal Amisaday, kye tyajajil Dan. Toj tjunlajoji'n q'ij, a Pakyel tk'wa' Okran, kye tyajajil Aser. Toj tkab'lajoji'n (12) q'ij, a Ayra tk'wal Enan, kye tyajajil Neptali.
- ⁸⁴Ikytzun xjanseta q'olb'eb'l, ju' kub' kyq'o'n nejenel kyeju' tyajajil aj Israel, kab'lajoj (12) pik'laq saqpwaqqe', kab'lajoj (12) nimaqlaq saqpwaqqe', ex kab'lajoj (12) pak' q'anpwaqqe'.
- ⁸⁵Teyile junjun pik'laq saqpwaqqe' masch'i'n oxox lib'r talal, teyle junjun nimaqlaq saqpwaqqe' ch'intlmi tz'aqla' kakab' lib'r talal. Kab'naq wajxaqlajoj (58) lib'r saqpwaq tu'n kykyaqilju' pik'laq ex nimaqlaq, kse'nxju' malb'il toju' ja xjan.
- ⁸⁶Exju' kab'lajoj (12) pak' q'anpwaqqe' nojniqe' tu'n sturak, kyaje' ons talal junjun, kse'nxju' malb'il toju' ja xjan. Oxe' lib'r q'anpwaq tu'n kykyaqilju' pak'.

⁸⁷Tu'n kykyaqilju' alu'mj te chojb'il k'ok'sb'il, kab'l'oj (12) qpoj tman wakx, kab'l'oj (12) tman rit, kab'l'oj (12) qpoj tman rit te jun ab'q'iqe', kyuk'i'lxi' kyoyaj twitz awal k'ok'e'kywitz, ex kab'l'oj (12) chib' te chojb'il tu'n tpaju' il.

⁸⁸Atzu'n tu'n kykyaqilju' alu'mj te chojb'il te b'inchjtib'il, junaq kyaje' (24) qpoj tman wakx, oxnaq (60) tman rit, oxnaq (60) chib' ex oxnaq (60) qpoj tman rit te jun ab'q'iqe'. Aye'tzun oyaju' kub' te xjansb'ilteju' q'olb'eb'l, tb'ajlenxi' xjanset.

⁸⁹Tej tokx Moyses toju' Ja te Mujb'ab'ltib'il tu'n tyolin tuk'i'l Qman Dyos, tb'i nyolin Qman Dyos te tib'aju' tjpel kax k'ub'lteju' yol kyejni b'entti'j, kyxolju' kab'e' kyerb'in.

Nm 8

Chik'b'ab'l tu'n kytqxet kantil

¹Tzaj tma'n Qman Dyos te Moyses tu'n t-xitma'n

²te Aaron, qa aj t-xi' b'inchalkyeju' kandil, tu'n kyokx tq'o'nju' tal kyq'aq'al tu'n kyk'ant twitzxi'ju' kykb'el.

³Tb'inchatzun Aaron kse'nxju' tma Qman Dyos te Moyses, eb'aj tb'incha'nju' kandil tu'n kypon k'ant twitzxi'ju' kykb'el.

⁴Q'anpwaq toqju' kykb'el kandil tx'no'n tu'n pojib'il, txi'x ti'ju' tq'uqlil ex japunx kywi'ju' tub'chil. Tb'incha Moyses kykb'el kandil kse'nxju' tilb'ilal tzaj tyek'u'n Qman Dyos te.

E'xjanset aj Leb'i

⁵Tzaj tma'n Qman Dyos te Moyses kjalu:

⁶Pa'nqemilju'ya aj Leb'i kyi'ju' txqantl aj Israel, ex xtilsamqe'ya.

⁷A tu'me'l ja'lu tu'n kxtilset: Kjawix twitxk'a'na a' te xtilsab'l kyib'aj, k'eeltzun kyjso'n kytzmaltz, ex kytixa'ju' kyxb'alun; che kjeltzuntz xtilsa'nqe'.

⁸Ktzajel kyiq'i'ntzun jun qpoj tman wakxtz ex ch'i'n tb'anil arin xyuq'i'n tuk'i'l aseyt tu'n tb'inchetju' oyaj te twitz awal k'ok'e'kywitz, ex juntl qpoj tman wakx teju' chojb'il tu'n tpaj il.

⁹Kxe'l tma'na tu'n kytzaj lq'e aj Leb'i tk'etzju' Ja te Mujb'ab'ltib'il, ex tu'n ttzaj kyb'u'yi'n kyib' kykyaqilju' aj Israel.

¹⁰Che tzajeltzun tiq'i'na aj Leb'i nwitze' ex nche kub'xi' kyq'o'n aj Israel kyq'ob' toj kywi'.

¹¹Kxel tb'incha'n Aaron tu'me'l tu'n kytzaj tq'o'n aj Leb'i weye' te kyoyaj aj Israel, che kyjeltzun aj Leb'itz ajb'el weye'.

¹²Kb'el kyq'o'ntzun aj Leb'itz kyq'ob' tib'aj kywi'ju' qpoj tman wakx, juntzunju' qpoj tman wakx kb'el q'et te chojb'il tu'n tpaj il, atzu'n juntl te chojb'il k'ok'sb'il tu'n kyxtilsetju' aj Leb'i.

¹³Kche tzajel tiq'i'ntzuntza twitz Aaron ex kywitzju' tk'wal, kche kb'el tq'o'ntzuntza nwitzte' tu'n kytzaj tq'o'na weye';

¹⁴ikytzu'n che elel tpa'na aj Leb'i kyi'ju' txqantl aj Israel tu'n kyok te weye'.

¹⁵Che kxe'ltzuntz ajb'el toju' Ja te Mujb'ab'ltib'il. Che t-xtilsa'ya ex che tzajel tq'o'na weye' te jun oyaj nim toklen,

¹⁶qu'n aye' che ajb'elju' weye' kyxol kykyaqil aj Israel. Mache nk'ame' te kyxel kykyaqilju' tnejel kyk'wal aj Israel,

¹⁷qu'n weqe'we' kykyaqilju' tnejel kyk'wal aj Israel, exqe' tnejel kyal kyalu'n. Tej kykub' nb'yo'ne' tnejel kyk'wal aj Ejipt, e'kyaj nklo'ne' tnejel kyk'wal aj Israel te weye'.

¹⁸Matzun che nk'ame' aj Leb'i te kyxel.

¹⁹E'jaw nsk'o'ne' aj Leb'i kyxolju' txqantl aj Israel, exi nq'o'ntzuntze' te Aaron ex kyeju' tk'wal, tu'ntzun kyaq'unan toj kyb'i aj Israel toju' Ja te Mujb'ab'ltib'il, ex tu'n kyk'montaju' najsb'il kyil aj Israel nwitzte'. Mixtzunti'te kche ik'e'la' aj Israeltz tu'nju' lay che'x lq'e tk'etzju' ja xjan, Chi Dyos te Moyses.

²⁰Kyb'inchatzun Moyses tuk'i'l Aaron ex tkyaqilju' tnam Israel kse'nxju' tchaq' Qman Dyos te Moyses kyi'ju' aj Leb'i.

²¹Kyxtilsa kyib'ju' aj Leb'i ex kytx'aju' kyxb'alun, exitzun tiq'i'n Aarontz te oyaj nim toklen twitz Qman Dyos, xitb'incha'nju' tu'me'l tu'n kyxtilset.

²²Tb'ajlenxi'tzun b'ent tkyaqil ja'lu, exi' aj Leb'i b'inchalte kyaq'un toju' Ja te Mujb'ab'ltib'il, tjaq' kykawb'il Aaron kyuk'i'lju' tk'wal. Ikk b'inchetju' kye aj Leb'i kse'nxju' tchaq' Qman Dyos te Moyses.

Kyab'q'i aj Leb'i tu'n kyajb'en

²³Tzaj tma'n Qman Dyos te Moyses kjalu:

²⁴Te junaqjo' (25) ab'q'iqe' aj Leb'i ajttzyet kyajb'en toju' Ja te Mujb'ab'ltib'il,

²⁵ex te kab'naqlajoj (50) ab'q'iqe' ajkyel.

²⁶Ajtzun tik'ju' kyab'q'i lu b'a'n tu'n kyonin kyi'ju' kyuk'i'l toju' Ja te Mujb'ab'ltib'il, naq'aju' mixti' tu'n kyajb'entl kse'n tnejel. Iktzun che tnk'u'ju'ya aj Leb'i toju' kyaq'un, chi Dyos.

Nm 9

Ik'sb'ilte Tq'ij Tzaqpib'l

- ¹Tzaj yolin Qman Dyos te Moyses toju' chq'ajlaj Sinayi tb'ajlenxi' jun ab'q'i kyetzlen aj Israel Ejipt, toj tnejel xjaw teju' ab'q'i, tma kjalu:
- ²Ati tu'n kyik'sante aj Israel q'ij te Tzaqpib'l toju' tq'ijlalil q'ma'ntl,
- ³ajtok qale toj tkyajlajoji'n q'ij teju' xjaw lu, kb'el kyik'sa'ne' kse'nxju' nuk'b'il tz'ib'a'n, chij.
- ⁴Tchaq'tzun Moyses kye aj Israel tu'n tkub' kyik'sa'nju' q'ij te tzaqpib'l,
- ⁵ex kub'kyik'sa'n toj tkyajlajoji'n q'ij teju' xjaw lu tej tok qale toju' chq'ajlaj Sinayi, kyb'inha kse'nxju' tchaq' Qman Dyos te Moyses.
- ⁶Ate'toqtzun junjun ichan mixti' b'ent kyik'santeju' q'ij te Tzaqpib'l toju' q'ij lu, qu'n tz'ilqe'toq tu'n tpaj xi' kytzyu'n jun kyimni. Textzunju' q'ij lu exi' jyolkye Moyses ex Aaron,
- ⁷ex xikyma'n te Moyses ikjalu: —Matxi qtzyu'ne' jun kyimni, qu'mtzun tz'ilqo'ye'. ¿Ma laytzun tz'ajli tu'n t-xi' qiq'i'ne' qoyaje' twitz Qman Dyos toju' q'ij q'ma'ntl junx kyuk'i'lju' txqantl aj Israel? chechij.
- ⁸Atzunte Moyses xittzaq'we'n kye ikjalu: —Kyyome' nej tzmaxi'j aj nk'monteye' tzaq'web'l tu'n Qman Dyos kyij'e', chij.
- ⁹⁻¹⁰Tzajtzun tma'n Qman Dyos te Moyses tu'n t-xitma'n kye aj Israel kjalu: Ati tu'n kyik'sante'ye' Q'ij te Tzaqpib'l kykyaqilxe' kyuk'i'lju' kyyajajile' te ninb'ilweye'. Aye'tzu'n tz'ilqe' tu'n tpaj matxi kytzyu'n jun kyimni, mujqa mache'x toj kyb'e najchaq,
- ¹¹kb'el kyik'sa'n ajtok qale toj tkyajlajoji'n tajlajju' tkab' xjaw. Kxel kych'yo'nju' rit tuk'i'l k'a itzaj ex wab'j mixti' ttx'amal,
- ¹²mixti' tu'n tkyaj kyklo'n te juntl q'ij ex mixti' tu'n tkub' kytoqi'n jun b'aq. Kb'el kyik'sa'nju' Q'ij te Tzaqpib'l kse'nxju' nuk'b'il matxi' b'ajx nq'o'ne'.
- ¹³Alkyetzunte min xtik'saju' Q'ij te Tzaqpib'l extzun mya tz'il ex min xini toj tb'e najchaq, ati tu'n tex iq'et kyxolju' twanaqil. Mina'jon xtaq'ju' toyaj weye' ayine' Dyos Manb'aj toju' tq'ijlalil q'ma'ntl, kb'el tz'e'yset twitz tu'n tpaju' til.
- ¹⁴Exqe' najchaq xjal ate'qe' kyxole' ati tu'n kyik'santeju' Tq'ij Tzaqpib'l te ninb'ilweye' kse'nxju' nuk'b'il matxi' b'ajx nq'o'ne'. Aye'x nuk'b'ilju' che ajb'el kye te najchaq xjal ex kyeju' itz'jniqe' tojxju' tx'otx', chi Dyos.

Muj tib'aj tjaju' yol kyejni b'entti'j

(Ex 40.34-38)

- ¹⁵Kub' jupe' muj tib'aju' ja xjan toju' q'ij tej tjaw b'inha'n,aju' ja teju' yol kyejni b'entti'j tu'n Qman Dyos. Ajtzun qok yupj intoq jawb'ent jun tnej q'aq' tib'aju' ja xjan ex inten tzmaxi'j ajqsqix.

- ¹⁶Ikytoqtzun in b'aj ju' kukxju': intoq kub' jupe' muj tib'aju' ja xjan te q'ijl, atzu'n te qonik'an jun tnej q'aq'.
- ¹⁷Aj tjawju' muj tib'aju' ja xjan, intoq che ik'b'etju' aj Israel, jatzun makub'a' tena'ju' muj, atzuntzu' inche kub' tena'puntl.
- ¹⁸Intoq che ik'b'etju' aj Israel ajtmante Dyos, mujqa intoq che kub'ten ja matmaya' Qman Dyos, axtzuntzu' nche kyeja' ten tkyaqilu' tq'ijlalil qa atiju' muj tib'aju' ja xjan.
- ¹⁹Qama kyej tenju' muj nimtoj tib'aju' ja xjan, axtoqtzu' ta'qe' aj Israel tu'n kyajb'en te Qman Dyos.
- ²⁰Qatzun naqjte'x q'ij nkyajtenju' muj tib'aju' ja xjan, tu'n tchaq'b'il Qman Dyos nkub' b'e kyu'n ex tu'n tchaq'b'il nche kub' tentl.
- ²¹Ati maj naqtoq jun qonik'an in kyej tenju' muj, ex intoq jaw te prim; intoq che ik'b'ettzuntz. Qa q'ijl mujqa qonik'an, aj tjawju' muj, intoq kub' b'e kyu'n.
- ²²Qatzun makub' ten kab'e' q'iju' muj, mujqa jun xjaw mujqa jun ab'q'i tib'aju' ja xjan, intoq che kyejten aj Israel ex min nxikylo'n kyb'e. Naqtzun qa xjawju' muj, intoq xikylo'n aj Israel kyb'e.
- ²³Ajtmante Qman Dyos, intoq che kub'ten, ex ajtmantetl Qman Dyos, intoq kub' b'e kyu'n. Nche ajb'enxi' te Qman Dyos, kse'nxju' tchaq' te Moyses.

Nm 10

Chun saqpwaqqe'

- ¹Tzaj tma'n Qman Dyos te Moyses kjalu:
- ²B'inchanku'ya kab'e' chun saqpwaqqe' tx'no'nqe' tu'n pojil, che ajb'el tu'na txokb'ilkye xjal ex tu'n t-xi' q'et techlal tu'n kyik'b'et.
- ³Ajtzun kyq'ajtzetju' kab'e' chun, kykyaqilju' tnam kyb'uyi'kyib' twitza ttziju' Ja te Mujb'ab'ltib'il tuk'i'l Dyos.
- ⁴Qatzun naq jun xxi'q'ajtzet, o'qe'kxju' nejenel kye junjun tnej kyyajajil kyb'uyi'kyib'.
- ⁵Qatzun mujliju' kyq'ojq'ojel chun kyuk'i'l sich' kuw, kche ik'el b'etju' ate'qe' toj tjawetzq'ij,
- ⁶tojtzun tkab' tq'ojq'ojel chun kche ik'el b'etju' ate'qe' toj tnayajkya'j. Qa mujliju' kyq'ojq'ojel chun kyuk'i'l sich', a intma'nju' tu'n kyik'b'ete'.
- ⁷Qatzun naq o'kxju' kyq'ojq'ojel chun, a intma'nju' tu'n kyb'uyinte kyib' xjal.
- ⁸Aye'ju' pale tyajajil Aaron kche q'ajtzalkyeju' chun. Jun kawb'ilte' lu majx kjelten kyeye'.

⁹Qama tz'ok tzaqpaj jun ajq'oj q'ojil kyij'e' toju' kyt'otx'e' ex ati tu'n kyexe' q'ojil, kyq'ajtzanqe'xe' chun ex che xch'inqe'ye' kuw. Kche tzajel nna'ntzuntze' ex kche kletele' wu'ne' kyeju' kyajq'oje', ayine' Dyos Manb'aj.

¹⁰Ex che kyq'ajtzanqe'xju'ye' chun kyoj q'ij te tzalajb'il, kse'nqe' ninq'ij mujqa q'ij te ak'a'j xjaw, aj t-xi' kyq'o'ne' chojb'il k'ok'sb'il ex chojb'il te b'inchjtib'il. Oktzun che tzajel nna'ne'. Ayine' Dyos Manb'aj, chi Dyos te Moyses.

Tej kyik'b'et aj Israel toj chq'ajlaj Sinayi

¹¹Toj tjunaqi'n (20) q'ij teju' tkab' xjaw te tkab' ab'q'i, jawju' muj tib'aju' ja xjan teju' yol kyajni b'antti'j.

¹²Kub' b'e kyu'n aj Israel, e'ik'b'et toju' chq'ajlaj Sinayi. Atzu' we'ya'ju' muj toj chq'ajlaj Paran.

¹³Kse'nx ojetoc tchaq' Qman Dyos te Moyses,

¹⁴nejlqe' xjal te q'oj nche b'et tjaq' tb'ander Juda, atoc Naason tk'wal Aminadab' nejenel kye.

¹⁵Nejlitoq Natanael tk'wal Swar kywitzju' xjal te q'oj kye tyajajil Isakar.

¹⁶Nejlitoq Elyab' tk'wal Elon kywitzju' xjal te q'oj kye tyajajil Sab'ulon.

¹⁷Kub'tzun kyxitu'nju' ja xjan, ex e ik'b'etju' tyajajil Kerson ex tyajajil Merari, aye' iqalte' ja xjan.

¹⁸Kyi'jxi'tzuntl, lepchqe'xtoqju' xjal te q'oj inche b'et tjaq' tb'ander Rub'en, ju' atoc Elisur tk'wal Sedewr nejenel kye.

¹⁹Nejlitoq Selumyel tk'wal Surisaday kywitzju' xjal te q'oj kye tyajajil Simeon.

²⁰Nejlitoq Elyasap tk'wal Rewel kywitzju' xjal te q'oj kye tyajajil Gad.

²¹Kyi'jxi'tltzun lepchqe'xtoqju' tyajajil Koat, aye' iqalkyeju' ti'xti' xjanqe'. Ajtzun kypon matxi'toc b'aj b'inchajnu' ja xjan.

²²Kyi'jxi'tl ja'lu lepchqe'xtoqju' xjal te q'oj inche b'et tjaq' tb'ander Eprayin, ju' atoc Elisama tk'wal Amyud nejenel kye.

²³Nejlitoq Kamalyel tk'wal Pedasur kywitzju' xjal te q'oj kye tyajajil Manases.

²⁴Nejlitoq Ab'idan tk'wal Gedeoni kywitzju' xjal te q'oj kye tyajajil B'enjamin.

²⁵Tetzun b'asb'il, kyij'ju' txqantl xjal te q'oj, lepchqe'xju' inche b'et tjaq' tb'ander Dan, ju' atoc Ayaser tk'wal Amisaday nejenel kye.

²⁶Nejlitoq Pakyel tk'wal Okran kywitzju' xjal te q'oj kye tyajajil Aser.

²⁷Nejlitoq Ayra tk'wal Enan kywitzju' xjal te q'oj kye tyajajil Neptali.

²⁸Atzun nuk'b'enkye xjalju' te q'oj kxol aj Israel tej tkub' b'e kyu'n.

Xitk'le'n Moyses tb'alok

- ²⁹Jun q'ij xitma'n Moyses teju' tb'alok Ob'ab', tk'wal Rewel ju' aj madyan: — Maqo'xqe' toju' tx'otx' oje tma Qman Dyos tu'n ttzaj tq'o'n qeye'. Qo'ya quk'i'le' ex kqb'incha'qe' b'a'n teya, qu'n oje tma Qman Dyos tu'n tb'inchante b'a'n kye aj Israel, chij.
- ³⁰Atzunte Ob'ab' xittzaq'we'n te ikjalu: —Lay, awe' wajb'il tu'n tanjwi'je' toj ntx'otx'e' ja ta'qe' nwitz'e'le', chij.
- ³¹Lalun txi'ya, chi Moyses te. Tojtzqi'nta b'a'nxi'x ja b'a'n tu'n qkub' tena' toj chq'ajlaj, ex b'a'n tu'n tkub'neja qwitz'e'.
- ³²Qama tzaja quk'i'le', kkoztila quk'i'le' ti'ju' tb'anil ktzajel tq'o'n Qman Dyos qeye', chi Moyses te.
- ³³E'ik'tzuntz tk'etzu' witz te Qman Dyos, ox'e' q'ij eb'et. Nejlitoqju' kax k'ub'lteju' yol kyejni b'entti'j tu'n Qman Dyos kywitz, jyolte jun najb'il jatu'n kyojlana'.
- ³⁴Naq inb'ent kyik'b'et te q'ijtl, intoq b'etju' muj te Qman Dyos kyib'aj.
- ³⁵Ajtik' iqa'nju' kax, intoq tma'n Moyses ikjalu: ¡Iq'i'nktz tib'a Na'n Dyos! ¡Che kub'xwit sputju' tajq'oja! ¡Che kub'xwit oqju' inche el ik'unteya aj t-xi' ka'yi'na kyu'n! chij.
- ³⁶Ajtzun twe'ju' kax, intoq tma'n Moyses ikjalu: ¡Kutzaja ja'lo Nman Dyos, kyuk'i'lju' txqan kyxjal aj Israel te q'oj! chij.

Nm 11

Tziya Qman Dyos tu'n ttzaj tq'o'n kyichi' aj Israel

- ¹Jun q'ij e'aq'wi aj Israel yolil ti'j Qman Dyos tu'n tpaju' yajb'il intoq che ik'a'. Tej tb'inte Qman Dyos, tzaj ttx'u'jil kyij' ex tzaj tq'o'n jun q'aq' ti'jileju' najb'il jata'qe'toq.
- ²E' b'jawtzun xch'inju' tnam ex xikyqani'n o'nb'il te Moyses, atzunte Moyses kub'san twitz Qman Dyos kyij', kub'tzun yupj q'aq'tz.
- ³Qu'mtzun okq'o'n tb'iju' najb'il lu, Tab'era, qu'n atzu' k'anta' tq'aq' Qman Dyos kyij'.
- ⁴Nim xjal ojetoq che tzaj kyuk'i'l aj Israel naq o'kxtzu' nche ximana' ti'j kyichi'. Aye'tzu'n aj Israel elkykno'n kyij'ju' xjal lu, e'aq'witzuntz oq'el, intoq kyma'n: ¡Noqwit ati qchi' tu'n qch'yon chib'j!
- ⁵¡Majx nche ul julky'ajkye' kyix toj qk'u'j intoq qch'yo'n Ejipt noq kukx! Ex atitoq qlo' pepin, melon, pwer, ex qchi' seb'oy ex anx.
- ⁶Atzunte' ja'lo in qo kyim tu'n we'yaj, ex mixti' juntl tu'n t-xiqwan, noq o'kx mana nqwan, chechij.

- ⁷(Ch'intlmi ika' mana kse'n tijajil kulantr; q'aninin ka'yin kse'n q'ol,
- ⁸ik tk'ok'jalu' kse'n muqin te arin b'inch'a'n tuk'i'l' aseyt. Intoq che exju' xjal iq'ilte, ex inkub' kychen mujqa inkub' kytx'no'n, in kux kytzq'ajsa'ntzuntz mujqa inkub' kyb'inch'a'n kse'n wab'j.
- ⁹Ajtzun tkub' ta'l che'w te qonik'an, in kub'tlju' mana.)
- ¹⁰Tb'i Moyses qa intoq che oq' aj Israel kyuk'i'lju' toj kyja ttziyile kyja. Matxitoq tzaj ttx'u'jil Qman Dyos b'a'nxi'x kyij. Ex ikxte Moyses tzaj toj twitz,
- ¹¹ex xitma'n te Qman Dyos kjalu: —¿Tiqu'n myab'a'n wilwiye' tu'na, extzun ayine' tmajina? ¿Titi' wile' teya, matxi' tz'ok tq'o'na tnam lu te wiqatze'?
- ¹²¿Ma ayintzunwe' manb'aj mujqa txub'aj kye, tu'nju' intzaj tma'na tu'n kyxi' wiq'ine' chle'nqe' toj nq'ob'e' kse'n jun ne'x akxtoq in ch'u'n, tzmajx toju' tx'otx' tzaj ttziya'na kyeju' qchmane'?
- ¹³¿Jatzun ktzajela' kychi' kykyaqilju' xjal lu wu'ne' tu'n t-xi' nq'o'ne' kye? Inxi'x che ul oq'el nwitze' ex inkyma'n: q'ontza qchi'ye', chechij.
- ¹⁴Layx tzik'xtl wu'ne' tu'n kyxi' wiq'i'nju'ye' tnam lu; nimxi'xte' jun iqtz lu weye'.
- ¹⁵Qa kukx machinxaj'ju'ye' tu'na, masb'a'n iq'imila nchwinqlale' qa majx b'a'n wilwiye' tu'na. Tu'ntzun lalun chin yajtitle', chi Moyses.
- ¹⁶Atzunte Qman Dyos tzaj ttzaq'we'n te kjalu: —B'uyinqe'tza oxnaq lajoj (70) tijwnaq aj Israelqe', aye'ju' b'i'nqe' tu'na qa ati kyoklen toju' tnam ex q'inqe'tza toju' Ja te Mujb'ab'ltib'il ex tu'n kyayon tk'etza atzu'.
- ¹⁷Kchin b'eletze' ex kchin yolile' tuk'i'la, ex k'elel wiq'i'n jni'ju'ye' xewb'aj ati teya ex kxe'l nq'o'ne' kye, tu'ntzun kyonin tuk'i'la tu'n t-xi' iq'etju' tnam lu. Myatzun tjunaltza.
- ¹⁸Ex q'manxa kyeju' tnam tu'n kyxtilsante kyib' te najchi'j, ex che ch'yol chib'j. Matxi' nb'iye' nche oq' ex inkyma'n kjalu: ¿Noqwit ati qchi'ye' tu'n qch'yonteye'! ¿B'a'ntoq ta'qo'ye' Ejipt!, chechij. Ja'lotzun kxe'l nq'o'ne' kychi' tu'n kych'yon chib'j,
- ¹⁹ex myanoq jun q'ij mujqa kab'e' q'ij, mo noq jwe' q'ij, mo lajoj (10) q'ij mujqa junaq (20) q'ij, mya.
- ²⁰Kche ch'yol ale'x toj jun xjaw, tzmax ajtb'je'tz toj kytxa'n ex tzmax ajtik'on kyk'u'j te, qu'n matxi' chin el kyik'o'ne' ayine' Dyos Manb'aj atinqine' kyxol, matxi' che oq' ex matxi' kyma nwitze': ¿Tiqu'n xqo etza' toj Ejipt? chechij, chi Dyos.
- ²¹Atzunte Moyses xittzaq'we'n te Dyos kjalu: —Oxnaq o'lajoj mutx' (600,000) kyb'aju' ichan toju' tnam nche b'et wuk'i'le', ¿extzun intma'na qa ktzajel tq'o'na qchi'ye' ale'x te jun xjaw?

²²¿Jatzun ktzajela' txqan rit ex wakx tu'n kykub' b'yet ex tu'n kykanun te kykyaqil? Maskyep'e' mache'x qq'o'ne' tkyaqilju' kyix' toj ninnjab' layx kanun kye, chij.

²³Atzunte Qman Dyos tzaj ttzaq'we'n te kjalu: —¿Manaqch'i'n wipumale' teya? Ktla'ya ja'lo qama japunju' xnmaye' mujqa lay, chij.

Oxnaq lajoj (70) tijwnaq e'yolin kse'nqe' t-sanjelal Dyos

²⁴Etztzun Moyses ex xitma'n kye tnam tkyaqilju' tma Qman Dyos, ex e'tzaj tb'u'yi'n oxnaq lajoj (70) tijwnaq aj Israelqe', e'xi' ttxoli'ntzuntz ti'jileju' Ja.

²⁵Ku'tztzun Qman Dyostz toj muj ex yolin tuk'i'l Moyses, eltzun tiq'i'n nik'janju' xewb'aj ati te Moyses, ex xitq'o'n kyeju' oxnaq lajoj (70) tijwnaq. Naqtzun nb'ant ttenju' xewb'aj kyib'aj, e'aq'wi yoli kse'nqe' t-sanjelal Dyos; atzunju' lu mixti' b'inchet jumajtl.

²⁶Ate'tzun kab'e' ichan, Eldad tb'iju' jun, atzu'n juntl Medad, aye'jun e'jaw sk'o'n kyxolju' oxnaq lajoj (70), extzun min e'xi' toju' Ja, axtzu' e'kyaja'ten toju' xmuj. Ex kub' tenju' xewb'aj kyib'aj, e'aq'witztuntz yolil kse'nqe' t-sanjelal Dyos toju' xmuj.

²⁷Xi'tzun jun q'atz ojql q'malte te Moyses ikjalu: —¿Aye'kye' Eldad ex Medad inche yolin kse'nqe' t-sanjelal Dyos toju' najb'il! chij.

²⁸Atzunte Joswe, tk'wal Num, ju' intoq onin tuk'i'l Moyses atxi'x toj tku'xumal, tma kjalu: —¿Qman Moyses, myonqe'xa tu'n lalun kyb'inha! chij.

²⁹Atzunte Moyses xitzaq'we'n te: —¿Ma inaj xkyaq'lina wi'je'? ¿B'a'n pena' nawit tzaj tq'o'n Qman Dyos t-xew kye kykyaqilju' ttanam ex tu'nwt kyok kykyaqil te t-sanjelal! chij.

³⁰Anjtzun kyij Moysesstz kyuk'i'lju' tijwnaq aj Israel toju' najb'il.

E'tzaj tq'o'n Qman Dyos tz'chin

³¹Tzajtzun t-xupi'n Qman Dyos jun kyq'iq' toj ninnjab', tzaj tiqa'n txqan tz'chin, eb'aj kub' tz'aq toj ex ti'jile kyxmuj aj Israel ex ti'jile, qapelo jun q'ij b'e eb'jik'a' ti'jileju' kynajb'il, ex qapelo jun metr e'jawa' ten twitz tx'otx'.

³²B'ajku' kab'e' q'ij ex jun qonik'an kyu'nju' xjal intoq che jawkyiq'i'n tz'chin. Aju' noq jni'x b'uyet tu'n, lajoj chquj tz'chin b'ent tu'n, b'ajkub' kytzqijsa'n ti'jeleju' kynajb'il.

³³Akxtoqtzun ttzyet kych'yonte aj Israel kychi' tz'chin tej ttzaj tx'u'jil Qman Dyos kyij ex kub' tz'e'ysa'n kywitz, nim xjal e'kyim tu'n.

³⁴Qu'mtzun oka' q'o'n tb'iju' najb'il lu, Kyib'rot-ataab'a, qu'n atzu' e'ku'xa' kymqu'nju' noq o'kxtzu' toka' kyk'u'j ti'j kychi'.

³⁵E ik'b'ettzun tnamtzu' Kyib'rot-ataab'a ex tzmxtzu' epona' Aserot, atzuntzu' e'kyaja' ten.

Nm 12

E'yolin Mariy tuk'i'l Aaron ti'j Moyses

- ¹E' aq'wi Mariy tuk'i'l Aaron yolil taq'wix ti'j Moyses, qu'n mje tuk'i'l jun qya aj Etyope.
- ²Expe' kyma kjalu: Myana' o'kx tuk'i'l Moyses matxi' yolina' te Qman Dyos; ex ikx matxi' yolin quk'i'le', chechij. Ex tb'i Qman Dyos kyol.
- ³O'kxtoq te Moyses jun ichan me'sxi'x twitz tx'otx'.
- ⁴Qu'mtzun tzaj tma'n Qman Dyos kye Moyses tuk'i'l Aaron ex Mariy tu'n kyxi' kyoxil toju' Ja te Mujb'ab'ltib'il. Exi'tzuntz kyoxil atzu'.
- ⁵Ku'tztzun Qman Dyostz toj jun tnej muj jupli ex kub'ten ttziju' Ja; exi' ttxko'ntzun Aarontz tuk'i'l Mariy, tetzunj kypon twitz
- ⁶tzaj tma'n Qman Dyos kye kjalu: kyb'intzju'ye' kxe'l nma'ne' kyeye' lu: Qa ati jun nsanjelale' kyxole', inchin yoline' tuk'i'l toj naku'j witzik' ex inchin yoline' tuk'i'l toj witzik';
- ⁷atzu'n tuk'i'lju' nmajine' Moyses mikxa' nb'inha'nju'ye'. Nxi'x japunte tu'n kyekywitz kykyaqilju' nmajine',
- ⁸mojli qwitze' inchin yoline' tuk'i'l ex toj jun yol chik'lixix. Qatzun inchin tka'yi'ne', ¿tiqu'ntzun inche yolina'ye' taq'wix ti'j?, chi Dyos.
- ⁹Tzaj ttx'u'jil Qman Dyos b'a'nxi'x kyij, xi'tzuntz.
- ¹⁰Naqtzun in jawju' muj tib'aju' Ja, etz b'ent xlemtx'a'k ti'j Mariy, majx kyej saqaxju' tchib'jil. Tetzunj t-xi' ka'yin Aaron te Mariy, til qa matxitoq kub' b'ent toj xlemtx'a'k,
- ¹¹xitma'ntzuntz te Moyses kjalu: B'inchama xtalb'il, lan kub' ttz'e'ysa'na qwitze' tu'nju' qile' lu, qu'n mixti' qnab'le' xqb'inchaye'.
- ¹²Lalun taja tu'n tkyejten kse'n jun ne'x kyimnitl ajtitz'ji, ju' in itz'ji tuk'i'lu' tchib'jil naqx in t'uqjtl, chij.
- ¹³Kub'santzun Moyses te Qman Dyos ex tma: Nman Dyos, b'inchama t-xtalb'il, q'anama, chij.
- ¹⁴Atzunte Qman Dyos tzaj ttzaq'we'n te kjalu: Naqwit tz'ok tzub'a'n toj twitz tu'n tman, kb'el ch'ixwi wuq q'ij. Kyq'omix wuq q'ije' ti'jxi'ju' najb'il, yajxi'tzuntel b'a'n tu'n tanjtzlti'j kyxole', chij.
- ¹⁵Exq'i'ntzun wuq q'ij Mariy ti'jxi'ju' najb'il. Tojtzunju' tq'ijlalil lu minti' e' ik'b'etju' tnam atzu'.
- ¹⁶Tetzunj tpon jumajtlju' Mariy kyuk'i'l, e'ik'tzun b'ettz e'tzajx Aserot, ex e'kub' tenpuntl toju' chq'ajlaj Paran.

Nm 13

E'xitchq'o'n Moyses jte' ichan ka'yilteju' tx'otx' kanaan

(Dt 1.19-25)

- ¹Tzaj tma'n Qman Dyos te Moyses kjalu:
- ²Chq'onqexa jte' ichan tu'n kyka'yinteju' tx'otx' Kanaan kxe'l nq'o'ne' kye aj Israel. Chq'onxa junjun ati toklen kyxol junjun tnej kyyajajil, chij.
- ³Exi'tzun tchq'o'n Moyses kse'nx tchaq' Qman Dyos te, e'tzajx toj chq'ajlaj Paran. Kykyaqil atitoq kyoklen kyxol aj Israel,
- ⁴⁻¹⁵aye' ja'lu: a Samuwa tk'wal Sakur, kye tyajajil Rub'en; ex Sapat tk'wal Ori, kye tyajajil Simeon; ex Kaleb' tk'wal Jekoni, kye tyajajil Juda; ex Ikar tk'wal Jse, kye tyajajil Isakar; ex Osey tk'wal Num, kye tyajajil Eprayin; ex Palti tk'wal Rapu, kye tyajajil B'enjamin; ex Kadyel tk'wal Sodi, kye tyajajil Sab'ulon; ex Kadi tk'wal Susi, kye tyajajil Jse (Aju' tyajajil Manases); ex Amyel tk'wal Wemali, kye tyajajil Dan; ex Setur tk'wal Mikael, kye tyajajil Aser; ex Nab'i tk'wal B'apsi, kye tyajajil Neptali; ex Kewel tk'wal Makyi, kye tyajajil Kad.
- ¹⁶Aye'tzun kyb'i ichan ja'lu exi' tchq'o'n Moyses ka'yilteju' tx'otx'. El tch'exb'e'n tb'ijju' Osey, tk'wal Num, ex oktq'o'n te Joswe.
- ¹⁷Exi'tzun tchq'o'n Moyses ka'yilteju' tx'otx' Kanaan, ex xitma'n kye ikjalu: — Kukyxi'ye' tu'me'l Neweb' ex kukyjawxe' toju' tx'otx' twi' witz.
- ¹⁸Kyka'yime' kse'n tx'otx' ex kse'nqejju' xjal najliqe' atzu', qa kuw xjalqe' mujqa mya, exqa naqjni'x kb'aj mujqa nim kyb'aj.
- ¹⁹Kyka'yime' qa pach xb'alunqe' nimaqktanam mujqa kuwsa'nqe' tu'n nimaqtapi, ex qa b'a'nju' tx'otx' janajla'qe' mujqa taq'wix,
- ²⁰ntzaj tawal mujqa min, ate' tze toj mujqa mixti'. Lalun che xob'e'; kyiq'intz junjun lob'je' ntq'o'nju' tx'otx' lu, chij kye. Akxtoq njaw tnejel twitz ub'a tej kyxitchq'o'n.
- ²¹E'xi'tzuntz ka'yilteju' tx'otx', tzajx toju' chq'ajlaj Sin toj tb'a'nq'ob'kya'j, e'pon tzmax Reob' toj tnayajkya'j, ttzi Amat.
- ²²E'okx toj Neweb', ex e'pon tzmax Eb'ron. Janajla' qe'toq Ayman, Sesay ex Talmay, tyajajil Anak qe' ex nimaq kywe'. Wuq ab'q'i nejtl tjaw b'incha'n Eb'ron kyetwitz Soan toj Ejipt.
- ²³E' pon tzmax jata'ju' a' Eskol, tzaj kytx'emu'n jun tq'ob' ub'a txijli twitz atzu', kab'e'tzun kyb'aj e'tzaj iqante yob'a'n ti'j jun tze, ex tzaj kyiq'i'n kranad ex lob'j iw.
- ²⁴Eskol tb'ijju' a' lu okkyq'o'n, qu'n atzu' tzaja' kytx'e'mu'n aj Israel tq'ob' lob'j.
- ²⁵Tb'ajlenxi'tzun kyka'yi'nju' tx'otx' toj kawnaq q'ij, anjtzkyi'j

- ²⁶Kades, toju' chq'ajlaj Paran. Atoqtzu' ta'qe' Moyses, Aaron ex kykyaqil aj Israel. B'ajx kyma'n kye tkyaqilju' kyil ex xikyek'u'n lob'j ntzaj toju' tx'otx' lu.
- ²⁷Xikyma'n te Moyses kjalu: —Maqo tx'anje' toju' tx'otx' jaxqo'xa' tchq'o'na. Axxi'x jun tb'anil tx'otx'te' lu, ex aye' lob'ju' lu nche tzaj toj.
- ²⁸Naqtzun aye'ju' xjal najliqe' atzu' kuwqe', ex nimaqqe' nimaqkytanam kuwsa'nqe' kyu'n nimaqtapi. Expe' e qile' tyajajilju' Anak nim twe'.
- ²⁹Atzu' najlqe' amalek toju' tx'otx' Neweb', aye'tzu'n itit, jeb'usey ex amorey, najlqe' kywi' witz, aye'tzu'n aj Kanaan najlqe' ttzi ninnjab' tk'etzju' nin a' Jordan, chechij.
- ³⁰Atzunte Kaleb' majx e'kub' numeju' tnam ate'toq twitz Moyses tu'n, ex tma kjalu: —¡Kqo xe'l q'ojil ti'ju' tx'otx' lu! ¡Kb'elte'ti'j qu'n! chij.
- ³¹Aye'tzuntlju' exi' tuk'i'l, xikytsaq'we'n: —¡Lay, layxna' b'entte' qq'ojin kyi'ju' xjal lu! Kuw qe'xi'xnakye' xjal lu kyeqwitzqe, chechij.
- ³²Ex e'okten q'malte kye aj Israel qa mya'l qe'ju' xjal toju' tx'otx' ext'anj ka'yilte. Intoq kyma'n ikjalu: —Aye'kye' tnam oxt'anje' ka'yilte nche kyb'yo'nju' xjal najlqe' toj, ex kykyaqilju' ichan e'qile' atzu' nimaqqe' b'a'nxi'x.
- ³³Expe' e qile' xjal nimaq kywe', aye' tyajajil Anak. Ajqkub' we'ye' kytxlaj, naku'j x't'ikt'u'lqoye' kye toj qwitze', ex ikx in qo ela'ye' toj kywitz, chechij.

Nm 14

Jawkyi'nkyib' aj Israel ti'j Qman Dyos

(Dt 1.26-33)

- ¹E'aq'witzu'n aj Israel xch'il, ex b'aj qonik'an kyu'n tu'n kyoq'.
- ²Kykyaqil e'aq'wi q'mal taq'wix kyi'j Moyses ex Aaron. Nkyma'n: ¡Noqwit axtzu' xqo kyaja' kyime' toj Ejipt, mujqa tzalu toj chq'ajlaj!
- ³¿Titiqu'n xqo tzaja' tiq'i'n Qman Dyos toju' tnam lu? ¿Ma tu'n qkyim toj q'oj, tu'n kykyaju' qxu'jil exqe' qk'wal toj kyq'ob' ajq'oj? ¡Ate b'a'nju' tu'n tanjq'i'j Ejipt! chechij.
- ⁴E'aq'witzuntz q'malte kyxolilex: ¡Qq'ok jun nejenel qe tu'n tanjq'i'j Ejipt! chechij.
- ⁵E'kub' meje Moyses tuk'i'l Aaron, majx ku'punju' kyplaj twitz tx'otx' kywitz tkyaqilju' tnam,
- ⁶aye'tzu'n Joswe ex Kaleb', ju' exi' ka'yilteju' tx'otx', kub' kyalaqu'nju' kyxb'alun te techlal k'ixk'oj
- ⁷ex xikyma'n kye kykyaqil aj Israel kjalu: —¡Tb'anilxi'xnate' tx'otx' o'xi'ye' ka'yilte!

⁸Qama tzaj q'aq'an tk'u'j Qman Dyos qi'j, kqo toni' tu'n qokx toju' tx'otx' lu ex ktzajel tq'o'n qe. Tb'anilte' tx'otx' lu tawal ntzaj.

⁹Naqtzunaju' lalun jaw kyi'nkyib'e' ti'j Qman Dyos, ex lalun che xob'e' kyeju' xjal toju' tx'otx' lu, qu'n kche b'ajelkye' qu'n kse'n qwa, mixna'ti'kye klol kye, atzunqe ati Qman Dyos quk'i'l. ¡Lalun che xob'e'! chechij

¹⁰Tuk'i'lxipetzu'n chik'b'ab'l lu, kyajb'iltoqju' xjal tu'n kyb'aj kyxon toj ab'j. Kub'tzun tyek'u'ntib' tajwalil Qman Dyos toju' Ja te Mujb'ab'ltib'il, kywitzku' kykyaqil aj Israel,

¹¹ex tzaj tma'n Qman Dyos te Moyses kjalu: —¿Ma kukx wel kyik'o'n tnamju'ye' lu? ¿Ma kukx kyjawjeju' wi'je', extzun matxi' che nb'inchaju'ye' b'a'nq'ob'aj kyxol?

¹²Ktzajel nq'o'n jun yab'ile' kyib'aj tu'n kykyim, tu'ntzun lalun b'ent kyokx toju' tx'otx' lu; ti'jtzunta k'elela' jun nintnam wu'ne' ex kuwqe'xi'x kyekywitz, chi Dyos.

¹³Atzunte Moyses xittzaq'we'n te Qman Dyos: —Tuk'i'l tipumala etza' tiq'i'nju'ya tnam lu Ejipt. Ajtzunlo kyb'inte aj Ejiptju' ktb'inha'ya,

¹⁴Oklo kxe'l kyma'n kyeju' najliqe' toju' tx'otx' Kanaan. Expena' oje kyb'i qa atiya Nman Dyos kyxolju' tnam lu, exqa in tyek'u'nku' tib'a' kywitz ex atiju' tmuja kyib'aj, exqa nejliya kywitz toj jun tnej muj te q'ijl, atzu'n te qonik'an toj jun tnej q'aq'.

¹⁵Qama kub' tb'yo'na tnam lu te jun kmujx, ktzunlo kyma' nimaqtnam b'ilte b'a'n yolb'ilteya kjalu:

¹⁶Min xb'ent kyokxju' tnam lu tu'n Dyos Manb'aj toju' tx'otx' ojetoq ttziya tu'n ttzaj tq'o'n kye, qu'mtzun xe kub'a' tb'yo'n toj chq'ajlaj, chechilo.

¹⁷Qu'mtzun Nman Dyos, yek'uma tipumala nim ja'lo kse'nxju' oje ttziyaya. Ojena' tmaya

¹⁸qa minti' intzaj ttx'u'jila lwiya, qa nimxi'x tk'u'jlalila ex inkub' tnajsa'na il ex pi'sil, ex myanaqwit in ka'yina ti'ju' ati til, ilti'j intq'o'na tz'e'ysb'il witzb'aj tu'n tpaj til manb'aj kyi'ju' tk'wal, kyi'ju' tchman, kyi'j kyk'wal tchman ex kyi'j kychmanju' tchman.

¹⁹Nimna'ta tk'u'jlalil, najsanku'ya tilju' tnam lu, matxina' tenxi' tpasensi kyi'j atxi'x kyetzlen Ejipt ex atix ja'lo toju' najb'il lu, chi Moyses te Dyos.

Kub' ttz'e'ysa'n Qman Dyos kywitz aj Israel

(Dt 1.34-40)

²⁰Tzaj ttzaq'we'n Qman Dyos te Moyses kjalu: —B'a'natzun, kb'el nnajsa'ne' kyil, kse'nxju' ntzajtqani'na weye'.

²¹Naqtzunaju', axxi'x itz' qine' ex nojni tkyaqil twitz tx'otx' tu'n wajwalile',

22-23 mix-a'lo' jun kka'yilteju' tx'otx' xintziya'ne' kyeju' ojtxi' kyyajilb'en, kyxolju' oje che ka'yinte wajwalile' eb'a'nq'ob'aj nb'inchaye' Ejipt ex toj chq'ajlaj, ex b'a'npun maj xkyjoy wi'je' toj chq'ajlaj, ex min kyajb'il tu'n kyxikyb'i'nju' nchaq'b'ile'. Mix-a'lo' jun kyeju' matxi' chin el kyik'o'ne' kka'yilte.

24 Naq o'kx nmajine' Kaleb' junxi'tlte, ma chinx tb'i'ne' b'a'nxi'x. Qu'mtzun k'okyex wu'ne' toju' tx'otx' xi' ka'yilte, ex kche najalju' tyajajil atzu'.

25 (Najl qe'kye' aj Amalek exqe' aj Kanaan toju' plan tx'otx'.) Aye'tzunkye', kutanjtl kyi'je' najchi'j ex kyljonx kyb'eye' tojx chq'ajlaj tu'me'lju' ninnjab' kyaq tb'i, chi Dyos.

26 Tzaj tma'n Qman Dyos kye Moyses ex Aaron kjalu:

27 —¿Ma kukx tik'x kyjk'ujyoli'n ttx'anqa'n aj Israel wu'ne'? Matxi' b'aj nb'i'ne' kyyol taq'wix wi'je'.

28 Kutxi'ya q'malte kye qa kntziya'ye' axxi'x, ayine' Dyos Manb'aj, qa axche ik'ela'ju'ye' wu'ne' kse'nxju' kyole' matxi' nb'ie'.

29 Kykyaqilju' matxitoq che el winqi'n ab'q'i eb'aj tz'ib'et tej tjaw kyajlal, matxi' che yolin taq'wix wi'je', kche kyimel ex che kjel woqonje toju' chq'ajlaj lu.

30 Mix-a'lo' junkye' k'okex toju' tx'otx' xintziya'ne' toj junkmuj nim toklen kyeye' jatu'n kykub' najane', naq o'kx Kaleb' ex Joswe che okex toj.

31 Aye'tzunju' kyk'wale', intoq che ximane' kyi'j qa oktoq che kb'eltz'aq toj kyq'ob'ju' kyajq'oje', che kxe'l wiq'i'ne' tu'ntzun kynajan toju' tx'otx' sel kyik'o'ne'.

32 Aye'tzunkye' che kjel woqonjeye' toju' chq'ajlaj lu,

33 ja kche anq'ila' kab'naq (40) ab'q'iju' kyk'wale' naku'j k'ik'lelqe'. Ikytzu'n kychja'ya' kyilju' kyman, tzmaxi'j aj kyb'aj kyim tzalu toj chq'ajlaj.

34 Kab'naq (40) q'ij e'ten nenulteju' tx'otx'; ex kab'naq (40) ab'q'i kche tenb'ilju' kyk'wale' chjolteju' tz'e'ysb'il kywitz: jun ab'q'i tu'n junjun q'ij. K'eleltzun kynik'tz tu'nju' injaw kyiq'i'n kyib' wi'je'.

35 Ayine' Dyos Manb'aj nchin q'mante: Iktzun knb'incha'ju'ye' ti'ju' tnam pi's lu, ju' matxi' tmojb'atib' tu'n tok miltz'uj wi'je'. Tojxju' chq'ajlaj lu che kjela' b'aj; axtzu' che kyimela', chi Dyos.

E'kyimju' lajoj nenu' taq'wixqe'

36-37 Aye'tzunju' ichan e'xitchq'o'n Moyses ka'yilteju' tx'otx', ju' kyaq' jun tqanil taq'wix tej tanjtzkyi'j ex eb'jaw wulju' xjal kyu'n, naq mikynab'en tej kyb'ajkyim tu'n Qman Dyos.

38 Noq oqe'kx Joswe ex kaleb' e'kyaj anq'in kyxol kykyaqil.

Kub'kyi'j aj Israel toj tnam Orma

(Dt 1.41-46)

³⁹Tetzunj t-xi' tchik'b'a'n Moyses kye aj Israel titi' tman Qman Dyos, kykyaqilx tzaj kyb'is.

⁴⁰B'a'n prim kyjawe' te juntl q'ij, e' jawx twi' witz jata' nimaq k'ul ex kyma ikjalu: —¡Matxi' qojawu'l tzalu! Qo'qe' toju' najb'il oje tma Qman Dyos tu'n ttzajtq'o'n qe, qu'n axxi'x matxi' qo b'inchan il, chechij.

⁴¹Atzunte Moyses xitma'm kye kjalu: —¿Tiqu'n min nche'x kyb'i'nju'ye' tchaq'b'il Qman Dyos? ¡Layxna' b'entte' nkyxima'ne' tu'n kyb'inchanteye'!

⁴²Lalun txikyljo'n kyb'eye', qu'n mix alo'tlte Qman Dyos kyuk'i'le'. Kb'elkyi'je' kyu'n kyajq'oje'.

⁴³Luqe'ju' aj Amalek exqe' aj Kanaan nche' ayon kyeye' chix, tu'n kyq'ojin kyuk'i'le' ex tu'n kykub' b'yo'ne' kyu'n. Qu'n matxi'na' kyej kytzaqpi'ne' Qman Dyos, ex mixti'tl kyuk'i'le', chij kye.

⁴⁴Aye'tzunkye minti' xikyb'i'n, eb'jax twi' witz jawlxi'x toju' nimaq k'ul; atzun teju' kax k'ub'lteju' yol kyej b'entti'j tu'n Qman Dyos, ex Moyses, min e'jaw b'et jata'qe'toq.

⁴⁵Eb'je'tztzun aj Amalektz exqe' aj Kanaan najlqe'toq toju' tx'otx' lu, eb'jo'kten q'ojil ex kub'kyi'j aj Israel kyu'n, ex eb'jik'lpe xla'jalkye tzmax kypon Orma.

Nm 15

Kawb'il kyib'aju' chojb'il

¹⁻²Tzaj tma'n Qman Dyos te Moyses tu'n t-xitma'n kye aj Israel kjalu: Ajkyokxe' toju' tx'otx' kxe'l nq'o'ne' kyeye' tu'n kynajane' toj,

³ex ajttzaj kyq'o'ne' jun tman wakx mujqa jun rit tu'n tkub' kytz'e'ysa'ne' te ninb'ilweye' te jun chojb'il mujqa chojb'il k'ok'sb'il, qa tu'n tjapun jun kyyole' tziya'ntl kyu'ne', jun oyaj tu'n tb'is kyk'u'je', mujqa te jun ninq'ij,

⁴aju' makub'q'onte oyaj lu, ati tu'n tkub' tq'o'ntl kyaje' lib'r tk'i' nik'jan tb'anil arin xyuq'i'n tuk'i'l jun litr aseyt.

⁵Expe' ikx ati tu'n tkub' tq'o'n jun oyaj ta'l ub'a, jun litr kb'el tib'aj junjun qpoj tman rit.

⁶Qatzun tman ritju' chojb'il, kb'eltq'o'n ch'inxmi b'eljoj lib'rtl arin xyuq'i'n tuk'i'l masch'i'n jun litr aseyt

⁷ex masch'i'n jun litr ta'l ub'a, te jun oyaj k'ok'j weye'.

⁸Qatzun qpoj tman wakxju' chojb'il makub', te jun chojb'il k'ok'sb'il mujqa jun chojb'il te b'inchjtib'il, mujqa tu'n tjapun jun yol tziya'ntl,

- ⁹kb'eltq'o'n masch'i'n oxlajoj (13.2) lib'rtl arin xyuq'i'n tuk'i'l kab'e' litr aseyt,
- ¹⁰tuk'i'l kab'e' litr ta'l ub'a, te jun oyaj tz'e'ysa'n tb'anil tk'ok'jal weye'.
- ¹¹Atzun tu'n tb'inchetju' ti'j junjun tman wakx, junjun tman rit, junjun qpoj tman rit, mujqa junjun qpoj tman chib' ajtkub' q'o'n.
- ¹²Kb'el q'etju' oyaj kse'nxju' q'ma'ntl ti'jile junjun alu'mj ajtkub' q'et, kse'nxju' kyajlal alu'mj.
- ¹³Ati tu'n kyjapunju' nuk'b'il lu kyu'n kykyaqil aj Israel ajtkub' kyq'o'n jun kyoyaj tz'e'ysa'n tb'anil tk'ok'jal nwitz'e'.
- ¹⁴Qatzun jun te najchaq xjal, qa jun ajb'etu'n mujqa majx najli kyxole', tajb'il tu'n tq'onte jun toyaj weye' tz'e'ysa'n tb'anil tk'ok'jal, aye'x nuk'b'ilju' ati tu'n tjapun kyu'n kse'nxju' kye'.
- ¹⁵Aye'xkye nuk'b'ilju' kche ajb'el kyeye' ex kyeju' te najchaq xjal; majx kjelten te jun kawb'il tu'n tajb'en kyeye' ex kjel kyma'ne' kye kyk'wale' toj wiqi'nwiq.
- ¹⁶Junx kawb'il ex junx nuk'b'il k-ajb'el kyeye' ex kyeju' te najchaq xjal, chi Dyos te Moyses.
- ¹⁷⁻¹⁸Tzaj tma'n Qman Dyos te Moyses tu'n t-xitma'm kye aj Israel kjalu: Ajkyokxe' toju' tx'otx' ja che kxe'la' wiq'i'ne',
- ¹⁹ex ajttzyet kywanteju'ye' triy intzaj toj, ati tu'n tel kypa'ne' ch'i'n tu'n tkub' kyq'o'ne' nwitz'e'.
- ²⁰Kse'n intzaj kyq'o'ne' tnejel tnej triy aj tb'je'l kytriyi'ne', ikxtzu'n ti'ju' tnejel q'otj makyb'inchaye', kb'el kyb'inchane' wab'j te oyaj weye'.
- ²¹Ati tu'n kyb'inchanteju'ye' oyaj lu kukxju'.
- ²²Qatzun naqx myanim matzik' tna'l kyu'ne' tu'n kyb'inchanteye' junju' xnchaq'e' te Moyses
- ²³kxe'l qex toju' q'ij aj t-xi' q'ma'n kyeye' tu'n tjapun kyu'ne' ex kyu'nju' kyyajajile', ati tu'n kyb'inchanteju'ye' lu:
- ²⁴Qa kykyaqilju' tnam xe kyej myab'a'n wuk'i'le' ex mya xima'nju' kyu'n, kykyaqilju' tnam kb'el kyq'o'n jun qpoj tman wakx te jun chojb'il k'ok'sb'il tb'anil tk'ok'jal weye', kyuk'i'lxi'ju' oyaj twitz awal k'ok'e' ex ta'l ub'a kse'nxju' nchaq'e'; expe' kb'el kyq'o'ne' jun chib' te chojb'il tu'n tpaj il.
- ²⁵Oktzun ktb'inchane' pale aq'untl nwitz'e' tu'n kyk'monte tkyaqil tnam Israel najsb'ilte kyil, ex kb'el nnajsa'ne' kyil, qu'n naq tu'n tpaju' sik'tna'l kyu'n xe kyaja' toq'wix wuk'i'le' ex matzaj kyi'q'i'nju' kyoyaj weye' ex chojb'il tu'n tpaj il.
- ²⁶Kb'el nnajsa'ne' kyil tkyaqilju' tnam Israel kyuk'i'lju' te najchaq xjal najliqe' kyxole', qa naq tu'n tpaju' matzik' tna'l kyu'n tnam.

²⁷Qatzun naq junju' xjal xkyaj toq'wix tu'n tpaj matzik' tna'l tu'n,aju' xjal lu kb'eltq'o'n jun qpoj ttxu chib' te jun ab'q'i te chojb'il tu'n tpaj il.

²⁸Kxel tb'inha'n paleju' aq'untl nwitz'e' tu'n tk'met najsb'il tilju' xjal lu tu'n tpaj matzik' tna'l tu'n, ex kb'el nnajsane'.

²⁹Ax nuk'b'ilju' k'ajb'el kye' aj Israel ex kyeju' te najchaq xjal najliqe' kyxole', qa naq tu'n tpaju' matzik' tna'l xe kyaja' toq'wix.

³⁰Qatzun jun xjal mab'inchan il ex xima'na tu'n, aj Israel mujqa jun najchaq xjal, il xtb'inha nwitz'e'. Qu'mtzun mixti' tu'n ttentlju' xjal lu kyxolju' ttanam,

³¹qu'n matz'el tik'o'nju' nyole' ex min xe japunju' nnuk'b'ile' tu'n; majx k'elex iq'et kyxol kykyaqilju' ttanam ex kjeltenju' til tib'ajx, chi Qman Dyos.

Tz'e'ysb'il witzb'aj qa min xjapunju' q'ij te ojab'l

³²Tej ate'toq aj Israel toj chq'ajlaj, knet jun ichan kyu'n intoq b'uyin si toju' q'ij te ojab'l.

³³Aye'tzunju' e'okyalsante xikiyiq'i'n kywitz Moyses ex Aaron, ex kywitz kykyaqilju' tnam,

³⁴ex okx kyjpu'n, qu'n na'mtoq tb'entti'j titi' kb'inchetel ti'j.

³⁵Tzajtzun tma'n Qman Dyostz te Moyses kjalu: Ati tu'n tkub' b'yette' ichan lu. Kykyaqil aj Israel che b'ajel xonte toj ab'j ti'jxi'ju' xmuj, chij.

³⁶Ettzuzun q'i'ntz kyu'n aj Israel ti'jxi' kyxmuj, e'oktentzuntz xolte toj ab'j tzmaxi' tkyim, kse'nxju' tchaq' Qman Dyos te Moyses.

Ttxa'n kyxb'alun aj Israel

³⁷⁻³⁸Tzaj tma'n Qman Dyos te Moyses tu'n t-xitma'n kye aj Israel kjalu: K'okyel kyb'incha'ne' kytxa'nju' kyxb'alune' exqe'ju' kyyajajile'. K'okyel kyb'incha'ne' ttxa'n tu'n q'in morad.

³⁹Ajtzun t-xi' kyka'yi'ne' ttxa'n, che tzajel kyna'ne' tkyaqilju' chaq'b'il b'ajx nma'ne' kyeye', ex che kyb'incha'ye' tu'ntzun lalun che anq'intle' kse'nxju' kynab'le' ex kyajb'ile', qu'n kyu'ntzunju' jaku' tz'ela' kypa'n kyib'e' wi'je'.

⁴⁰Ktzajel kyna'ntzuntze' tkyaqilju' nchaq'b'ile' ex kche kyb'incha'ye', ex kyxjansa' kyib'e' weye'.

⁴¹Ayine' Dyos Manb'aj, inetz iq'inkyeye' toj Ejipt tu'n kyk'ulune' weye', chi Dyos.

Nm 16

Jawtiq'i'ntib' Kore ex kub' tz'e'ysa'n twitz

¹⁻²Jawkyi'nkyib' kyaje' ichan ti'j Moyses: jun aj Leb'i tyajajil Koat, Kore tb'i, tk'wal Isar, ex ox'e' ichan kyxol tyajajil Rub'en, aye' Datan ex Ab'iram, tk'wal Elyab', ex

On, tk'wal Pelet. Ex kymujb'a kyib' kab'lajnaq lajoj (250) ichan aj Israel kyuk'i'l, ati kyoklen toju' tnam, ate'ktoq kyxolju' q'ol nab'l toj tnam ex b'a'ntoq kyolinjtz.

³B'jaw kyb'u'yi'n kyib' kyij Moyses ex Aaron ex xikyma'n kye kjalu: — ¡Tuk'i'lxtzun oklenju' kyeye'! Tkyaqilxnate' tnam matxi' che xjanset tu'n Qman Dyos, ex ati te Qman Dyos quk'i'l qkyaqil. ¿Tiqu'n nche oka'ye' te nimaq kyoklene' kyib'aju' ttanam Qman Dyos? chechij.

⁴Tetzunjtz tb'inte Moyses ja'lu, kub' meje majx ku'punju' tpaj twitz tx'otx',

⁵ex xitma'n te Kore ex kyeju' lepchqe'ktoq ti'j ikjalu: —Ktma' Qman Dyos najchi'j te prim alkyeju' te ex alkyeju' xjansa'n tu'n, tu'n kykub' tq'o'nju' oyaj. O'kxte kb'el q'onte oyaju' twitzaju' kjawil t-sk'o'n.

⁶A kyb'ichamju'ye' lu: kyi'q'inqe'tzju'ye' kyxq'aq'b'il Kore kyuk'i'lju' tuk'i'l,

⁷kyq'onku'xe' ttxalq'aq' kyoj, ex kyq'onku'xe' sturak kyoj, kyq'onku'tzuntze' twitz Qman Dyos najchi'j. Alkyetzu'n ichan majaw t-sk'o'n Qman Dyos, atzun xjansa'nju' tu'n. ¡Tk'i'xtzunloju' ja'lo, e'aj Leb'i! chij.

⁸Xi'tzun tma'n Moyses te Kore kjalu: —Chin kyb'intzpe'ye' aj Leb'i:

⁹¿Ma naqtzun ch'i'n toj kywitze' tu'nju' mache jaw sk'o'ne' tu'n Qman Dyos kyxol aj Israel, ex tu'n kytene' nqaku' tk'etz ex tu'n kyaq'unane' toju' tja xjan ex tu'n kyajb'ene' kye tnam?

¹⁰Atoq tajb'il Qman Dyos tu'n ttena tk'etz kyuk'i'lju' txqantl aj Leb'i twitze'lqe'xa, tu'n kytene' nqaku' tk'etz, ¿atzu'n ja'lo kyajb'ile' tu'n kyo'ke' te pale?

¹¹Axxi'x mixna' ti'te Aaron toklen tu'n kyoline' taq'wix ti'j; ti'jku' te Qman Dyos matxi' jawa' tiq'i'ntib'a kyuk'i'lju' tuk'i'la, chij te.

¹²Tchaq'tzun Moyses te tu'n kytzaj txket Datan ex Ab'iram tk'wal Elyab', aye'tzunkye tzaj kytzaq'we'n kjalu: —Lay qo'xqe'.

¹³¿Ma naq ch'i'ntoj twitza tu'n xqo' etztiq'i'na toj jun tb'anil tx'otx', tu'n qkyime' tu'na toju' chq'ajlaj, extzun tajb'ila tu'n toka te nejenel nim toklen qeye'?

¹⁴Ex minti' xqo'x tiq'i'na toj jun tb'anil tx'otx' ex b'ajx tzaja' tq'o'na qtx'otx'e' ex awb'il ub'a. ¿Ma tajb'ila tu'n qxi' tiq'i'na naku'j mo'xqo'ye' teya? Lay, lay qo'xqe' tk'etza, chechij.

¹⁵Tzajtzun ttx'u'jil Moyses te ex xitma'n te Qman Dyos kjalu: —¡Lalun tk'amju'ya kyoyaj! B'ajx tz'ela' wiq'i'nwe' tk'i'xpe'wt jun b'ur kye, ex b'ajx nb'inchawe' jun taq'wix te junkye, chij.

¹⁶Xitzun tma'n Moyses te Kore ikjalu: —Kutzaja najchi'j kyuk'i'lju' tuk'i'la twitz Qman Dyos. Ex ktenb'el Aaron atzu'.

- 17Teyile junjun kxe'l tiq'i'nju' txq'aq'b'il ex kb'elex tq'o'n sturak toj. Ex kxe'l kyi'q'i'ne' kyxq'aq'b'ile' kykab'ile' tuk'i'l Aaron ex kb'el kyq'o'ne' junx kyuk'i'lju' kab'lajnaq lajotl (250) twitz Qman Dyos, chij te.
- 18Teyiletzun junjun tzaj tiq'i'n txq'aq'b'il ex kux tq'o'n ttxalq'aq' ex sturak toj, e'kub'tentzuntz junx tk'etz Moyses ex Aaron, twitzju' Ja te Mujb'ab'ltib'il.
- 19Matxitoq che b'ajtb'u'yi'n Kore kykyaqilju' tnam kyi'j Moyses twitzju' Ja te Mujb'ab'ltib'il. Kub'tzun tyek'u'tib'ju' tajwalil Qman Dyos kywitz kykyaqilju' tnam.
- 20Tzajtzun tma'n Qman Dyostz kye Moyses ex Aaron ikjalu:
- 21—¡Kypa'mil kyib'e' ti'ju' tnam lu, che kb'el nxitu'ne' toj jun kmujx! chij.
- 22Aye'tzunkye e'kub' meje majx ku'punju' kyplaj twitz tx'otx', xikyma'n te Qman Dyos: —Nman Dyos, a na'ta inq'onte kychwinqlal kykyaqil xjal, ¿ma ktzajel ttx'u'jila kyi'j kykyaqilju' tnam naq tu'n tpaj til jun ichan? chechij.
- 23Atzunte Qman Dyos tzaj tzaq'we'n te Moyses:
- 24—Q'manxa kye kykyaqil aj Israel tu'n tel kypa'n kyib' ti'ju' ja, ja ta'qe' Kore, Datan ex Ab'iram, chij.
- 25Jawtzun we' Moyses, xi' jata'qe'toq Datan ex Ab'iram, exi' lpeju' tijwnaq aj Israel ti'j.
- 26Xitma'ntzuntz kyeju' tnam kjalu: —Kypa'mil kyib'e' ti'j kyja ichan pi'sqe' lu, ex lalun txikytzyu'n jun ti'xti'ye' kye, qu'n jaku' aye'x junkye' che kyim tu'n tpaju' kyil, chij.
- 27Eltzun kypa'n kyib'ju' tnam jataqe'toq Kore, Datan ex Ab'iram. Ate'toqtzun Datan ex Ab'iram ttziju' kyja kyuk'i'lju' kyxu'jil e'kyk'wal.
- 28Ex xitma'n Moyses kye kjalu: —Atzuntzu' kxe'l nyek'una' kyeye' qa ate Qman Dyos saj chq'onweye' tu'n nb'inchante qe'ju'ye' ti'xti' lu, ex min nb'inch'a'nwe' tu'n nx nnab'le'.
- 29Qama che kyimju' ichan lu kse'nx nche kyima' txqantl xjal tu'n yab'il, myatzun Dyostz saj chq'onweye';
- 30qatzun matb'inha Qman Dyos jun ti'xti' junxi'tl, qama txi' k'ab'chaju' tx'otx' tu'n kyxi' qob'chaj toj kyuk'i'lxi'ju' ati kye, exqa mache'x tz'aq itz'qe' t-xexi' tx'otx', k'eleltzun kynik'tze' qa aye'ju' ichan lu matz'el kyik'o'n Qman Dyos, chij kye.
- 31Naqtzun inb'aj yolin Moyses, xi' k'ab'chaju' tx'otx' kyjaq'
- 32kykyaqiltzu'n xjal kymujb'a kyib' tuk'i'l Kore exi' qob'chaj toj kyuk'i'lxi' toj kyja ex tkyaqilju' ati kye.

- ³³Itz'qe'x tej kyku'pun tz'aq t-xexi' tx'otx' kyuk'i'lx'i' kyti'xti', ex tjup jumajtl tib'u' tx'otx'. Iktzu'n e'kub'najsa'n kyxol aj Israel.
- ³⁴Kykyaqiltzu'n aj Israel ate'toq kyi'jile eb'je'tz oq t-xikyb'i'n kyb'jaw xch'inju' xjal lu, ex kyma: ¡Naq qo'x qoptz'ajqe toju' tx'otx'! chechij.
- ³⁵Expe' tzaj t-sma'n Qman Dyos jun q'aq', majx eb'aju' kab'lajnaq lajoj (250) xjal kub' kyq'o'n sturak tu'n.
- ³⁶Tzajtzun tma'n Qman Dyos te Moyses kjalu:
- ³⁷Q'manxa te Eleasar tk'wal Aaron tu'n kyetz tiq'i'n xq'aq'b'il toju' xb'aj kyej tu'nju' q'aq', ex tu'n kyxi' t-xonju' ttxalq'aq' atix kyoj najchaq.
- ³⁸Mache kyej xjanset kyxq'aq'b'ilju' ichan matxi' che kyim tu'n tpaj mache b'inchán il, qu'n mache ajb'en tu'n kykub' q'et sturak nwitzé'. Kyb'inchanku'ju'ye' k'uxb'il lu toj plaji'n tu'n kyajb'en te kutxb'ilteju' q'olb'eb'l, ex tu'n tajb'en tejun ab'tzib'l kye aj Israel, chi Dyos.
- ³⁹E'jaw tb'u'yi'n pale Eleasar ju' xq'aq'b'il q'ank'uxb'ilju' e'kub' kyq'o'nju' ichan eb'aj kyim tu'n q'aq', xitma'n tu'n kykub' b'inchán toj plaji'n te kutxb'ilteju' q'olb'eb'l.
- ⁴⁰Tenju' lu te jun ab'tzib'l kye aj Israel qa mix-a'lo' juntl, kyi'jxi' tyajajil Aaron, atiwt tu'me'l tu'n tok lq'e tk'etz q'olb'eb'l tu'n tkub' tq'o'n sturak twitz Qman Dyos; qu'n qatzun min ikx k'okyela' kse'nx b'aj ti'j Kore exqe' tuk'i'l. Ex b'inchet tkyaqil kse'nxju' tzaj tma'n Qman Dyos te Moyses tu'n tb'inchante Eleasar.
- ⁴¹Tetzun juntl q'ij, kykyaqilju' aj Israel e'aq'wi yolil kyi'j Moyses ex Aaron. Intoq kyma'n: —¡Ate'qe'kye' b'yolkyeju' ttanam Qman Dyos! chechij.
- ⁴²Eb'jo'k tiljtzuntz kyi'j Moyses ex Aaron; aye'tzunkye exi' ka'yin ti'ju' Ja te Mujb'ab'ltib'il. Tetzunju' kmuj lu kub' jupe' muj tib'aj ex tyek'u tib'ju' tajwalil Qman Dyos.
- ⁴³Exi'tzun Moyses tz tuk'i'l Aaron twitzju' Ja te Mojb'ab'ltib'il,
- ⁴⁴Ex tzaj tma'n Qman Dyos te Moyses:
- ⁴⁵—¡Kypa'mil kyib'e' kyi'j kykyaqilju' xjal lu, qu'n kche b'ajel wu'ne' toj jun kmujx! chij. Aye'tzunkye Moyses ex Aaron e'kub' meje majx ku'punju' kyplaj twitz txo'tx',
- ⁴⁶ex xitma'n Moyses te Aaron kjalu: —Q'intza t-xq'aq'b'ila, q'onku'xa ttxalq'aq'a ati tib'aju' q'olb'eb'l toj ex q'onku'xa sturak toj; kutxi'tzuntza jata'qe'ju' tnam ex qaninxá najsb'il kyil te Dyos, qu'n matxi' tzaj ttx'u'jil Qman Dyos kyi'j ex matxi' tzyetju' tz'e'ysb'il kywitz, chij.
- ⁴⁷Ku, chi Aaron tb'inchaju' xitma'n Moyses te, xi' ojquel ja b'uyina'toq kyib'ju' tnam. Matxitoq tzyet tb'iyonju' tz'e'ysb'il witzb'aj tzaj tq'o'n Qman Dyos toju'

tnam. Ku'xtzun tq'o'n Aaron sturak ex xitqani'n najsb'il te Qman Dyos kyij'u' tnam.

⁴⁸Kub' tentzuntz kyxolju' matxitoq che kyim kyuk'i'lju' itz'qe'x, ex we'ju' kamik,

⁴⁹matxi'toq che kyim junmutx' qaqlajk'al o'lajnaq (14,700) xjal tu'n tz'e'ysb'il kywitz lu, kyib'ajxi'tlju' ojettoq che kyim nejtl tej tjaw tiq'i'ntib' Kore.

⁵⁰Anjti'j Aaron toju' Ja te Mujb'ab'ltib'il tk'etz Moyses tej tnumeju' kamik.

Nm 17

T-xulin ttze Aaron

¹Tzaj yolin Qman Dyos te Moyses ex tma ikjalu:

²Q'manxa kye aj Israel tu'n ttzaj kyiq'i'n jun tze te junjun nejenel kye junjun tnej kyyajajil, kab'lajoj (12) tze tu'n kykyaqil. K'okyel ttz'ib'a'na kyb'i teyele junjun ti'ju' ttze,

³atzunju' tze kye tyajajil Leb'i k'okyel ttz'ib'a'na tb'i Aaron ti'j, qu'n ati tu'n tten junjun tze te junjun nejenel kyeju' tnej kyyajajil.

⁴Che okyex tq'o'ntzuntza toju' Ja te Mujb'ab'ltib'il, twitzju' kax k'ub'lteju' yol kyejni b'entti'j, jata' qine' kyuk'i'le'.

⁵Knb'incha'ye' tu'n tch'xulin ttzeju' sk'o'n wu'ne', laytzun che yolintlju' aj Israel taq'wix kyij'e' nwitz'e', chi Dyos.

⁶Xitzun tma'n Moyses ja'lu kye aj Israel, ex teyle junjunju' nejenel te junjun tnej tyajajil xitq'o'n jun tze te, kab'lajoj (12) tze tu'n kykyaqil. Ex atitoqu' ttze Aaron kyxol.

⁷E'okxtq'o'n Moyses tze twitz Qman Dyos toju' ja teju' yol kyejni b'entti'j,

⁸tetzunj tpon toju' ja te jun q'ijtl, tilju' ttze Aaron, tyajajil Leb'i, matxi'toq che t-xulin: matxi'toq tzaj tch'xul, ex matxitoq b'echan, ati tb'echil tb'anilxi'x.

⁹E etztzun tiq'i'n Moyses kykyaqilju' tze twitz Qman Dyos, ex xityek'u'n kye' aj Israel. Tb'ajlenxi'tzun kyka'yi'n, teyle junjun xitiq'i'n ttze.

¹⁰Tzajtzun tma'n Qman Dyos te Moyses kjalu: Q'onku' jun majtla ttze Aaron twitzju' kax k'ub'lte yol kyejni b'entti'j, ex k'u'nxa atzu' te jun ab'tzib'l teju' tnam lu mib'a'n b'in. Laytzun che yolintl taq'wix nwitz'e' ex lay che kyim, chi Dyos.

¹¹Ku, chi Moyses tb'incha tkyaqil kse'nx tzaj tma'n Qman Dyos te,

¹²aye'tzu'n aj Israel xikyma'n te Moyses: ¡Matxi' qo'tak'e'! ¡Qo kyimele' qkyaqile'!

¹³Kykyaqilju' nche oklq'e tk'etzju' ja xjan te Qman Dyos nche kyim. ¿Ma qkyaqiltzune' qo kyimele'? chechij.

Nm 18

Kyaq'unxi'x pale ex aj Leb'i

¹Tzaj tma'n Qman Dyos te Aaron kjalu: Kyib'aje' ta' kyuk'i'lju' tk'wala exqe' txqantl tyajajil Leb'i, ja tzajna' tyajila, qama b'aj jun ti'xti' ti'ju' ja xjan; atzu'n qa tilo jun ti'xti' myab'a'n makyb'inchaye' toju' kyaq'une' te pale, naq kyib'aje' ta' kyuk'i'lju' tk'wala.

²Ex q'manxa kye txqantl tyajajil Leb'i ja tzajna' tyajajila, tu'n kyonin tuk'i'la ex kyuk'i'l tk'wala toj ajb'eb'l twitzu' ja teju' yol kyejni b'entti'j.

³Kche ajb'el teya ex toju' ajb'eb'l teju' ja xjan, naqtzun o'kx mixti' tu'n kyoklq'e kyi'ju' ti'xti' inche ajb'en toju' ja xjan ex tk'etzju' q'olb'eb'l, qu'n qatzun min kche kyimele' kyuk'i'l.

⁴Ati tu'n kyten tuk'i'la toju' ajb'eb'l toju' Ja te Mujb'ab'ltib'il ex toj tkyaqilju' aq'untl kb'inetel toj. Naqtzun o'kx mix-a'lo' jun xjal mya aj Leb'i kpomel lq'e kyk'etze';

⁵aye'kye' ati kyoklene' ti'ju' ajb'eb'l toju' ja xjan ex ti'ju' q'olb'eb'l. Laytzun tzajtl ntx'u'jile' kyi'j aj Israel.

⁶E' el npa'nju'ye' titz'ina aj Leb'i kyi'ju' txqantl aj Israel tu'n kyxi' nq'o'ne' kyeye', tu'ntzun kyajb'en toju' aq'untl toju' Ja te Mujb'ab'ltib'il;

⁷naqtzun o'kxta kyuk'i'lju' tk'wala kche aq'unale' te pale ti'j tkyaqilju' aq'untl ti'ju' q'olb'eb'l, mujqa ti'ju' kb'inetel ti'jxi' xb'alun. Aye'ye' tu'n kyb'inchante aq'untl lu, qu'n ayine' xinx q'onte kyoklene' tu'n kyaq'unane' te pale. Qa alo' jun matb'inha jun aq'untl kse'nte pale, extzun mya pale, ati tu'n tkyim, chi Dyos.

K'a'chb'ilkye pale ex aj Leb'i

⁸Tzaj tma'n Qman Dyos te Aaron kjalu: Matxi' che kyej nq'o'ne' oyaj nche tzaj q'o'n weye' toj tq'ob'a. Tkyaqilju' oyaj xjansa'n ntzaj kyq'o'n aj Israel weye', kxe'l nq'o'ne' teya ex kyeju' tk'wala, ju' ati kyoklene' ti'j, majx kjeltenju' nuk'b'il lu kukxju'.

⁹Teju'ya oyaj twitz awal k'ok'e'kywitz exju' chojb'il kb'el kyq'o'n aj Israel tu'n tpaj il, kyi'ju' chojb'il inche kub' tz'e'yset; tkyaqilju' oyaj xjansa'n lu teya ex kyeju' tk'wala.

¹⁰Kykyaqilju' q'a kyxole' b'a'n tu'n kywan ti'ju' oyaj lu, naq o'kx ati tu'n kywante toj jun najb'il xjansa'n, qu'n xjanqe'.

¹¹Exqe'ju' oyaj nim kyoklen ktzajel kyq'o'n aj Israel weye', kxe'l nq'o'ne' teya, kyeju' tk'wala ex kyeju' tmyala najlqe'x tuk'i'la. Majx kjeltenju' lu te jun kawb'il. Alkyexku' xjal kyxolju' toj tjaya xtilsa'n tib', b'a'n tu'n twan ti'j.

- 12**Exqe' tnejel kywitz awal che tzajel kyiq'i'n aj Israel weye' atl junjun ab'q'i, che kxe'l nq'o'ne' teya: tb'anil aseyt, tb'anil b'in ex triy.
- 13**Exju' tnejel twitz kyawal ktzajel kyiq'i'n weye', che kxe'l teya. Alkyexku'tzun xjal kyxolju' toj tjaya xtilsa'n tib', b'a'n tu'n twan ti'j.
- 14**Tkyaqilju' oyaj makyxjansa aj Israel nwitz'e', kxe'l teya.
- 15**Kykyaqil tnejel kyk'wal aj Israel mujqa tnejel tal kyalu'n matzaj kyq'o'n weye', che kxe'l teya. Aye'tzu'n tnejel kyk'wal xjal ex tnejel kyal alu'mj tz'ilqe', kxe'l tqani'na jun kyxel.
- 16**Ati tu'n tchjetju' kyxel tb'ajlenxi' jun xjaw kyitz'jlen, jwe' saqpwaq kchjetel, kse'nxju' pwaq toju' ja xjan, ch'inxmi tz'aqla' nik'jan ons talal.
- 17**Aye'tzunju' tnejel kyal wakx, tnejel kyal rit mujqa tnejel kyal chib', lalun tk'ama kyxel. We qe'weju'ye', ati tu'n kykub' tb'yo'na; kb'el tq'o'na kychk'el tib'aju' q'olb'eb'l, atzunju' t-until kb'el ttz'e'ysa'na te jun oyaj tb'anil tk'ok'jal weye'.
- 18**Atzunju' tchib'jil b'a'n tkyaj teya, exju' ttzitik'u'ju' alu'mj, qu'n a oyaju' tb'anil, exju' tkux toj tb'a'nq'ob'.
- 19**Tkyaqilju' o'nb'il matz'el kypa'n aj Israel weye', kxe'l nq'o'ne' teya, kye tk'wala ex tmyala najlqe'x tuk'i'la. Jun kawb'ilte' lu majx kjelten. Jun yol kjel b'entti'j wu'ne' tejumajx tuk'i'la ex kyuk'i'l tyajajila, chi Dyos.
- 20**Tzaj tma'ntl Qman Dyos te Aaron kjalu: Lay txi'ta ttx'otx' ex tetz'bil kse'nkye' txqantl aj Israel. Ayine' chin okyel te teya ex tetz'bila toj Israel.
- 21**Atzu'n kye' aj Leb'i ajaju' tlajoji'n tnej tzul kyiq'i'n aj Israel ti'ju' kyawal ajtjaw, kxe'l nq'o'ne' kye te chojb'ilteju' kyajb'eb'l toju' Ja te Mujb'ab'ltib'il.
- 22**Mixti' tu'n kyoklq'aju' txqantl aj Israel tk'etzju' Ja te Mujb'ab'ltib'il, qu'n juku' che b'inha'n il tu'n kykyim.
- 23**O'qe'kxju' aj Leb'i che ajb'el toju' Ja te Mujb'ab'ltib'il, ex kyib'aj ta' qa ati jun ti'xti' myab'a'n makyb'inha. Majx kjelten ja'lu te jun kawb'il kukxju', ex kjel kyma'ne' toj wiqi'nwiq kye kyk'wale'. Lay ten kye aj Leb'i kytx'otx' toj Israel.
- 24**Matxi' txinq'o'ne' tlajoji'n tnej, ju' ati tu'n kyq'onte aj Israel weye' ti'ju' kyawal injaw, kye aj Leb'i. Qu'mtzun matxi' txinma'ne' kye qa mixti' tu'n tten kytx'otx' toj Israel, chi Dyos.
- 25**Tzaj tma'n Qman Dyos te Moyses kjalu:
- 26**Q'manxa kye aj Leb'i, aj kyk'monteju' tlajoji'n tnej kye aj Israel ti'ju' kyawal injaw, ju' oje txi' nq'o'ne' te kye, ati tu'n tel kypa'n jun tlajoji'n tnej tu'n ttzaj kyq'o'n weye'.

- ²⁷Atzun ati tu'n kyq'onteju' weye', kse'nxju' ntzaj kyq'o'n aj Israel weye' ajttzaj kyq'o'n jun tnej ti'ju' kytriy mujqa ti'ju' ta'l ky-ub'a.
- ²⁸Iktzu'n, k'elel kypa'n aj Leb'i kyoyaj weye' ti'ju' tlajoji'n tnej kxel kyq'o'n aj Israel kye, ex kxel kyq'o'n teju' pale Aaron.
- ²⁹Ati tu'n tel kypa'n jun tnej tu'n kyq'onte weye' ti'j tkyaqilju' kxe'l q'o'n kye, exaju' tb'anilxi'x kyxjansa' nwitz'e'.
- ³⁰Ex q'manxa kye, telenxi' kypa'nju' tnej tb'anilxi'x weye', b'a'n tu'n tok kyq'o'nju' txqantl te kytriyku' ex kyb'inku'.
- ³¹B'a'n tu'n kywante exqe'ju' toj kyja toj alkyexku' najb'il, atzun twikyk'u'ju' tu'n kyajb'eb'l toju' Ja te Mujb'ab'ltib'il.
- ³²Qa matxi'toq tz'el kypa'nju' tb'anilxi'x weye', b'a'n tu'n kywanteju' txqantl ex mixti' kyil tib'aj; qa makyb'incha ikju', lay kub' kytxa'ju'n oyaj xjan ntzaj kyi'q'i'n aj Israel, ex mixti' tu'n kykyim, chi Dyos.

Nm 19

Nuk'b'il tu'n kyxtilsetu' tz'ilqe'

- ¹Tzaj tma'n Qman Dyos kye Moyses ex Aaron kjalu:
- ²Ayine' Dyos Manb'aj, nxi'ng'o'ne' chaq'b'il lu tu'n t-xi' kyma'ne' kye aj Israel tu'n ttzaj kyi'q'i'n jun ttxu wakx kyeqti'j kyeye', mixti' jun ttzakajil ex b'ajx tz'oka' k'lo'n tze ti'j twi'.
- ³Kxel kyq'o'ntzuntze' teju' pale Eleasar, k'elex tiq'i'ntzuntz ti'jxi'ju' najb'il, kxe'l tma'n tu'n tkub' b'yo'n twitz.
- ⁴Kjawil tiq'i'n pale Eleasar ch'i'n chik' tu'n twi'tq'ob', ex kxe'l twitxk'a'n wuq maj ti'ju' Ja te Mujb'ab'ltib'il.
- ⁵Kb'el tz'e'ysa'ntzun ttxu wakxtz twitz, ex kb'el tz'e'ysa'nju' ttz'umal, tchib'jil, tchk'el, exju' ttxa.
- ⁶Ktzajel tiq'i'ntzun paletz tze k'ute, jun tqan k'ak'ul ex xb'alun kyeq, kche okyex tq'o'ntzuntz tkyaqil toju' q'aq' ja intz'e'ya'ju' wakx;
- ⁷kttx'ja'tzun t-xb'aluntz ex k-ichil, b'a'n tu'n tokxtzuntz toju' najb'il, maskye kjelten tz'il tzmaji'j te qale.
- ⁸Exju' ichan xkub' tz'e'ysanteju' ttxu wakx, kttx'ja' t-xb'alun, ex k-ichil, ex kjelten tz'il tzmaji'j te qale.
- ⁹Juntl ichan xtilsa'ntib' kse'nxu' nuk'b'il, kjawil b'uyinte ttza'jilju' ttxu wakx, kb'el tq'o'ntzuntz toj jun najb'il xtilun ti'jxi'ju' najb'il. K'ajb'elju' tza'j lu kye aj Israel tu'n tb'inchetju' a' te xtilsab'l. Tkyaqilju' lu jun chojb'il tu'n tpaj il.

¹⁰Kttx'ja'ju' xjal xjaw b'uyinteju' tza'j t-xb'alun ex kjelten tz'il tzmaxi'j te qale. Jun kawb'ilte' lu majx kjelten, k'ajb'el kyeye' aj Israel ex kyeju' najchaq xjal najliqe' kyxole'.

¹¹Alkyete matxi' ttzyu'n alkyexku' jun kyimni, kjelten wuq q'ij tz'il.

¹²Kttxja'tib' toj toxi'n q'ij ex toj twuqi'n q'ij tu'nju' a' te xtilsab'l, kjel tentzuntz xtilun. Qatzun minti' xt-xtilsatib' toj toxi'n q'ij ex toj twuqi'n q'ij, lay kyejten xtilun.

¹³Qa ati jun xjal matz'oktmko'n jun kyimni ex min xt-xtilsatib', inkub' ttz'ilsa'nju' ja xjan weye', qu'mtzun ati tu'n tkub' najset kyxol aj Israel. Qu'n minti' xwitxk'et tu'nju' a' te xtilsab'l, tzilxte'.

¹⁴A nuk'b'il ja'lu qa ati jun makyim toj jun pach xb'alun: Kykyaqilju' ate'qe' toju' pach ex kykyaqilju' mache okx toj, che kjel tz'ilix wuq q'ij.

¹⁵Kykyaqilju' kykb'el a' min tkub' kyjpel mujqa mya jpu'nqe' b'a'nxi'x, che kjelten tz'il.

¹⁶Kykyaqilju' matxi kytzyu'n jun xjal kyajni b'yo'n mujqa makyim tu'n yab'il, mujqa tb'aqil xjal kyajni kyim, mujqa jun muqb'il toj kojb'il, wuq q'ij kjelten tz'il.

¹⁷kyi'jtzunju' tz'il lu, ktzajel iq'et ch'i'n tza'j ti'ju' ttza'jilu' wakx kub'ni tz'e'yset tu'n tpaj il, kb'elex q'et toj jun tkb'el, kb'elex kyq'o'ntzuntze' toj jun k'wil tu'n tku'x a' tib'aj tzajnix toj t-xiklil.

¹⁸Juntzun ichan jsoq' ktzajel tiq'i'n jun tqan k'ak'ul, kb'elex tak'sa'n toju' a' ex kxel twitxk'a'ntzuntz ti'ju' ja ex kyib'aju' toj tuja, ex kyi'ju' xjal ate' atzu', ex ti'ju' matxi ttzyu'n t-xmilal mujqa tb'aqilju' xjal kub'ni b'yo'n mujqa kyim tu'n yab'il, mujqa aju' muqb'il.

¹⁹Ati tu'n twitxk'etju' xjal tz'il toj toxi'n q'ij ex toj twuqi'n q'ij tu'n jun xjal jsoq'. Matxitoq xtilsettuntz toj twuqi'n q'ij. Atzunju' xjal tz'il kttx'ja' t-xb'alun ex k-ichil, ex kjelten tz'il tzmaxij te qale.

²⁰Qa ati jun xjal tz'il ex min xt-xtilsa'ntib', ati tu'n tex iq'et toju' ttanam, qu'n inkub' ttz'ilsa'nju' ja xjan weye'. Qu'n minti' xwitxk'et tu'nju' a' te xtilsab'l, tz'ilxte'.

²¹Jun kawb'ilte' lu majx kjelten. Alkye mawitxk'ante juntl tuk'i'lju' a' te xtilsab'l, ati tu'n ttjontejju' t-xb'alun. Alkye matxi tzyunteju' a' te xtilsab'l, kjelten tz'il tzmaxi'j ajqok yupj.

²²Tkyaqilju' matz'okmko'n tu'n jun xjal tz'il kjelten tz'il, ex alkye matxi tzyunte jun xjal tz'il kjelten tz'il, tzmaxi'j ajqok yupj, chi Qman Dyos kye.

Nm 20

Etz a' toj pik

(Ex 17.1-7)

- ¹E'pon aj Israel toju' chq'ajlaj Sin toj tnejel xjaw te ab'q'i, ex e'kyajten jte' q'ij Kades. Atzuntzu' kyima' Mariy, ex atzu' ku'xa' mqu'n.
- ²Tu'ntzun tpaju' mixtoqti' a' kye xjal, b'aj kyb'u'yi'n kyib' kykyaqil kyij Moyses ex Aaron,
- ³ex xikyma'n te Moyses kjalu: —¡Naqwit ikj o'kyime' junx kyuk'i'lju' txqantl aj Israel e'kyim tu'n Qman Dyos!
- ⁴¿Titiqu'n tzaja' kyinju'ye' ttanam Dyos toju' chq'ajlaj lu? ¿Ma atzun kyajb'ilju'ye' tu'n qkyime' kyuk'i'lju' qwakyixe'?
- ⁵¿Titiqu'n xqo' etza' kyiq'ine' Ejipt ex maqotzaj kyiq'ine' toju' najb'il lu taq'wixi'x? Layx b'ent t-xi' awet jun awal; mixti' tqan iw, mixti' tqan ub'a, mixti' tqan kranad; ¡K'i'xpe'wt ati a' tu'n qk'wanteye'! chechij.
- ⁶Aye'tzunkye Moyses ex Aaron elkypa'n kyib' kyiju' tnam, exi' ttziju' Ja te Mujb'ab'ltib'il, e'kub' mejetzuntz atzu' majx ku'punju' kyplaj twitz tx'otx'. Kub'tzun tyek'u'n tb'iju' tajwalil Qman Dyos kye,
- ⁷ex tzaj tma'n Qman Dyos te Moyses kjalu:
- ⁸—Iq'ima ttzeya, ex che kb'uyintzju'ye' xjal tuk'i'lju' ttzika Aaron. Q'manxtzuntza teju' pik kywitzku' kykyaqil tu'n ttzaj tq'o'n a' kyeye', ex ktk'a'yi'ya k'eletz a' toju' pik tu'n kyk'wane' exqe'ju' kyalu'ne', chi Dyos.
- ⁹Tzaj tiq'i'n Moyses ttze atitoq twitz Qman Dyos, se'nxju' tzaj tma'n Qman Dyos te,
- ¹⁰e'tzajtzun kyb'u'yi'n Moyses tuk'i'l Aaron ju' xjal twitz pik, ex xitma'n Moyses kye ikjalu: —Kyb'intze', e'pi's: ¿ma oktzun k'eletz a' qu'ne' toju' pik lu tu'nt-xi qq'o'ne' kyk'wa'ye'?, chij.
- ¹¹Tetzunj tb'aj tma'n Moyses ja'lu, xitnuqpi'n tq'ob' ex oktjuma'n kamaju' pik tu'n ttze, ex etz qojli nim a' toj, ikytzu'n e'k'wan xjal ex e'k'wanju' kyalu'n.
- ¹²Atzunte Qman Dyos tzaj tma'n kye Moyses ex Aaron: —Mixna'ti' sokqe kyk'u'je' wi'je' ex min xinjaw kynima'ne' kywitzju' aj Israel, lay che okxe' kyuk'i'lju' xjal lu toju' tx'otx' xinq'o'ne' kyeye', chij.
- ¹³Atzun t-xiklil a' Merib'a, ja jawa' kyiqi'nkyib' aj Israel ti'j Qman Dyos, atzunte Qman Dyos xityek'u'nju' toklen xjanxi'x.

Min taj nimaqkawil aj Edom tu'n kyik'x aj Israel

- ¹⁴Txi'x Kades, e'xitchq'o'n Moyses junjun sanjelal q'malte te nimaqkawil toj Edom, tu'n t-xikyma'n te kjalu: Chechiju' titzi'na aj Israel teya, b'i'nxi'x tu'na jni'ju' yajb'il matxi' qoik'a'ye'.

¹⁵E'xi' qyajilb'ene' Ejipt ex nimtoj e'najan atzu', aye'tzu'n aj Ejipt e'okten yajulqeye', kse'nx kyb'incha kyi'ju' qyajilb'ene';

¹⁶xi'tzun qqani'ne' o'nb'il te Qman Dyos, ex tzaj tb'i'nju' qoq'e'ne', tzaj tchq'o'n jun anjl ex o'etz tiq'i'ne' Ejipt. Ex ato'ye' ja'lo toju' nintnam Kades, toj tnaqachalju' ttx'otx'a.

¹⁷Inxiqkub'sa'ne' teya tu'n tq'onteya anb'il tu'n qik'e' toju' ttx'otx'a. Lay qo' ik'e' toju' tx'otx' ati awal toj ex toj tqan ub'a, expe' lay qok'wan a'ye' kyoju' t-xocha. Qo xe'le' toju' ninb'e, ex lay qoexe' ttx'u'k tzmax ajqexb'aje' toju' tx'otx'a, chechij.

¹⁸Atzunte nimaqkawil toj Edom tzaj ttzaq'we'n kye ikjalu: —¡Lay che ik'e' toj ntx'otx'e', qu'n qatzun min chin elexe' kyi'je' kyuk'i'l nxjale' te q'oj! chij.

¹⁹Xi'tzun kytzaq'we'n aj Israel te: —Tojna' ninb'e qoxe'la'qe', qatzun maqok'wan a'ye' mujqa aye' qalu'ne' kyi'ju' t-xocha, kxe'l qchjo'nqe' teya. O'kxqe' nxiqkub'sa'n teya tu'n qik'e' tu'n qqane' toju' ttx'otx'a, chechij.

²⁰Atzunte nimaqkawil aj Edom xittzaq'we'n kye: —¡Lay che ik'e'! chij. Ettetzuntz mqolkye' aj Israel kyuk'i'l jun k'loj t-xjal te q'oj kuwqe' ex iq'i'mile kyq'ojb'il,

²¹mixti'x ntjo'n tu'n kyik' toju' ttx'otx'. Kyjoytzun aj Israel juntl b'e.

Kyim Aaron

²²Tkyaqilju' tnam Israel etz Kades, exi' tu'me'lju' witz Or.

²³Tzajtzun tma'n Qman Dyostz te Moyses ex Aaron, tk'etzju' nqach te Edom, kjalu:

²⁴Kkyimelte' Aaron, ex lay tz'okx toju' tx'otx' oje txi' nq'o'ne' kye aj Israel, qu'n minti' exi kyb'i'nju'ye' nchaq'b'ile' tk'etzu' t-xiklil a' te Merib'a.

²⁵Moyses, iq'inxju'ya Aaron tuk'i'l Eleasar ju' tk'wal twi'ju' witz Or;

²⁶Atzuntzu' k'elela' tiq'i'na t-xb'alun Aaron te pale ex k'okyel tq'o'na ti'j Eleasar. Atzunte Aaron kkyimel atzu', chij.

²⁷Ku, chi Moyses tb'incha kse'nxju' tchaq' Qman Dyos te. Ejawx twi' witz Or kywitz kykyaqil aj Israel.

²⁸Atzuntzu' ela' tiq'i'n Moyses t-xb'alun Aaron ex oktq'o'n ti'j Eleasar. Atzuntzu' kyima' Aaron twi' witz; aye'tzunkye Moyses tuk'i'l Eleasar eku'tz twi' witz.

²⁹Tetzunj kyb'inte aj Israel matxitoq kyim Aaron, junaq lajoj (30) q'ij e'oq' ti'j.

Nm 21

Kub'ti'j Orma

¹Tetzunj tb'inte nimaqkawil aj Kanaan toju' nintnam Arad, najli Nekeb', qa xi'toq kytzaju' aj Israel toj tb'eyil Atarim, etz q'ojil kyi'j, e'tzyet junjun tu'n ex e'okx tjpu'n.

²Xitzun kytziya'n aj Israel te Qman Dyos, qatoq matz'onin kyi'j tu'n tkub'ti'ju' tx'otx' lu, majxtoq che b'el kyxitu'nju' nimaqkytanam.

³Tzajtzun ttzaq'we'n Qman Dyos kyqanb'e'tz aj Israel te, onin kyi'j tu'n tkub'kyi'j aj Kanaan, majx e'kub' kyb'ajsa'n aj Israel aj Kanaan exqe' nimaqkytanam, qu'mtzun okkyq'o'n tb'iju' najb'il lu Orma.

Q'ank'uxb'il kan

⁴E'etz aj Israel t-xe witz Or tu'n kyxi' tu'me'lju' Ninnjab' Kyaq tb'i, exi' q'ol welt tu'n lalun che ik' toju' tx'otx' Edom. E'kub' siktiju' xjal toj b'e,

⁵e'aq'witzuntz yolil ti'j Dyos ex ti'j Moyses. Intoq kyma'n: —¿Titiqu'n xqo etza' kyi'q'i'ne' Ejipt? ¿manaq tu'nqkyaj kyime' toj chq'ajlaj? Mixti' a' ex mixti' qwaye'. ¡Min qajb'iltoqe' wab'j lu!, chechij.

⁶E'tzajtzun tchq'o'n Qman Dyos kan ati kyb'i'yb'il, eb'jo'k tx'a'n kyu'n ex nim aj Israel e'kyim.

⁷E'xi'tzuntz ja ta'toq Moyses ex xikyma'n te kjalu: —¡Matxi' qo b'inchán ile' tu'nju' maqoyoline' ti'j Qman Dyos ex ti'ja! ¡Kub'sanxa te Qman Dyos tu'n kyel tiq'i'nju' kan qk'etze'!, chechij. Xi'tzun tqani'n Moyses te Qman Dyos tu'n tkub' tnajsa'n kyil aj Israel,

⁸tzajtzun tma'n Qman Dyos te kjalu: —B'inchanku'ya jun tilb'ilal kan q'ank'uxb'il, ex q'o'nktza twi' jun tze nimin twe'. Ajttx'a'njtz jun tu'n jun kan, kxel ka'yin ti'ju' tilb'ilal kan twi' tze, kkleteltzuntz, chi Dyos.

⁹Kub' tb'inha'n Moyses jun kan q'ank'uxb'il ttx'otx'al ex kub' tq'o'n twi' jun tze nimin twe'. Qatzun ati jun matz'oktx'a'n tu'n jun kan, intoq xitka'yi'nju' kan q'ank'uxb'il ex intoq klet.

E'kuman aj Israel ti'j kytx'otx' aj Moab'

¹⁰Xikyljo'n aj Israel kyb'e ex e'kub' tenpun Ob'ot.

¹¹Tej kyik' Ob'ot exi' b'etl ex e'kub' tenpuntil Iye-ab'arim, toj chq'ajlaj toj tjawetzq'ij teju' tx'otx' Moab'.

¹²Tej kyik'tl atzu' xikyljo'n kyb'e ex e'kub' tenpuntil jata'ju' a' Sered.

¹³Kyik'tl atzu', xikyljo'ntl kyb'e ex e'kub' tenpuntil jlajxi' a' Arnon. Aju' nin a' lu atzu' ta' toj chq'ajlaj tzajx toj kytx'otx' amorey, ex in ajb'en te kynaqachju' moab' kyuk'i'l amorey.

¹⁴Kyi'jtzunju'lu in yolina'ju' tz'ib'a'n toju' u'j kye q'oj tb'inha Qman Dyos, ju' ntma'n: Qoqe' ik'x toj B'eeb', toju' tx'otx' Supa, kyoju' a' ex toj a' Arnon,

¹⁵ex kytziyileju' a' ju' inche'x tzmax toju' tx'otx' Ar inche pon tzmax toj nqach te Moab', chiju' tz'ib'a'n.

¹⁶Tej kyik' tk'etzju' a' Arnon xikyljo'n kyb'e tzmax B'eer. Atzuntzu' ta'ju' xoch jatmaya' Qman Dyos te Moyses tu'n kytzaj tb'u'yi'nju' tnam qu'n oktoq ktzajel tq'o'n a' kye.

¹⁷Tojtzu'n q'ij lu xikyb'itza'n aj Israel b'itz lu: ¡In poq'chaj a' toj xoch! ¡Che b'itzan qe'ye' teju' xoch!

¹⁸¡Jatz kylku'nju' nejenel tu'nju' kytze te chaq'b'il, aye'ju' xjal nimaq kyoklen toju' tnam ejatz jqonte tu'nju' kytze!, chechij. Tej kyik' aj Israel toj chq'ajlaj, xikyljo'n kyb'e tzmax Matana;

¹⁹tej kyi'k Matana e'pon Naalyel, tej kyik'tl Naalyel e'pon B'amot,

²⁰tej kyik' B'amot, e'pon toju' b'ya' ati toj tx'otx' Moab', twi'ju' witz Piska, ja q'anacha'la'ju' chq'ajlaj.

Kub'ti'j nimaqkawil Seon kyu'n aj Israel

(Dt 2.26-37)

²¹Xikycho' o'n aj Israel jte' kysanjel tk'etz Seon, nimaqkawil kye amorey, tu'ntoq t-xi' kyma'n te ikjalu:

²²Qajb'ile' tu'n qik'e' toju' ttx'otx'a. Lay qo ik'e' kyoju' tx'otx' ati kyawal ex kyoj awal lob'j, ex lay txi' qk'wa'ne' a' kyoj t-xocha. Naq qo ik'ele' toju' ttx'otx'a toju' ninb'e, chechij xikyma'n.

²³Atzunte Seon min taj tu'n kyik'ju' aj Israel toju' ttx'otx', ape' tb'inchaju' eb'aj tb'u'yi'nju' t-xjal te q'o'j ex etz q'o'jil kyi'j toj chq'ajlaj, tetzunij kypon Jaas oktzaqpaj kyi'j.

²⁴Aye'tzunkye' aj Israel kykolkyib' ex kub'ti'j kyu'n, ex kub' kytzyu'nju' ttx'otx' tzajx tk'etzju' nin a' Arnon ex ponx tzmax tk'etzju' nin a' Jab'ok, ju' tzmax jata' nqach tuk'i'l kytx'otx' aj Amon, ju' jpu'mile ti'j kyu'n nimaqtapi.

²⁵Iktzu'n kytzuya' aj Israel kykyaqil nimaqkytanam amorey lu, aju' tnam Esb'on exqe' tnam ate' tjaq' tkawb'il, e'kub'tentzuntz najal kyoj.

²⁶Tojtzu'n nintnam Esb'on najla'toq Siyon, kynimaqkawil amorey. Ojetoq q'ojin Seon ti'ju' ojtxi' nimaqkawil aj Moab' ex ojetoq tz'el tiq'i'n tx'otx' lu pomnix tk'etzju' a' Arnon.

²⁷Qu'mtzun inkyma'n b'inchal b'itz kjalu: ¡Kukyztaje' toj tnam Esb'on, ju' nintnam ttanam nimaqkawil Seon! ¡kyb'incha'nktz junmajtle', ex kyq'onke' tapi te tkuwal ti'jile!

²⁸Tzajx Esb'on, ninttanam Siyon, ojexi'x juman q'aq', majxkub' t-xitu'nju' tnam Ar toj tx'otx' Moab', exqe' nimaqxjal nche kawin tib'aj Arnon.

²⁹¡Qab'anx twitza Moab'! ¡Matxi' kub'ti'ja ttanam dyos kyemos! mixti' xtb'inha tej xekub' oqu' t-xjala ex tej xekub' tz'aju' tmyala toj tq'ob'ju' nimaqkawil Seon.

³⁰Kub' xitu'n tipumal Esb'on; tkyaqil kyej xitu'n tzajx Dib'on, ponx Nopa, pon kanunju' q'aq' tzmax Medab'a, chechij.

Kub'ti'j Ok, nimaqkawil toj B'asan, kyu'n aj Israel

(Dt 3.1-11)

³¹Iktzu'n kub'a' kytzyu'n aj Israel kyt'otx'ju' amorey.

³²Ex e'xitchq'o'n Moyses jte' ichan ka'yilteju' nintnam Jaser, ex kub'kyi'ju' nimaqtnam nqaku' ta'qe' kyu'n aj Israel, ex eb'je'x kyxla'ja'n amorey najlqe'toq atzu'.

³³Anjtzunkyi'tz tu'me'l B'asan, atzunte' Ow nimaqkawil toj B'asan, etz q'ojil kyi'j kyuk'i'l kykyaqilju' t-xjal te q'oj toj Edrey.

³⁴Tzajtzun tma'n Qman Dyostz te Moyses kjalu: Lalun xob'a te, qu'n kxe'l nq'o'ne' toj tq'ob'a, junx kyuky'i'l kykyaqilju' t-xjal te q'oj tuk'i'lxi'ju' ttx'otx', ex ax ktb'inha'ya ti'j kse'n tb'inchaya ti'j Seon, nimaqkawil kye amorey najlitoq Esb'on, chi Dyos te.

³⁵Iktzu'n kub' kyb'yo'n aj Israel Ow kyuk'i'lxi' tk'wal ex kykyaqilju' t-xjal te q'oj. Mixti' juntl kyej kyq'o'n itz', ex kub' ktzyu'nju' kyt'otx'.

Nm 22

Tchaq' nimaqkawil B'alak ttxokli B'alaam

¹Xikyljo'n aj Israel kyb'e ex e'kub' tenpuntl toju' plan tx'otx' te Moab', toj tjawetzq'ij teju' a' Jordan, jlaj Jeriko.

²Til B'alak tk'wal Sipor titi' ojetoq kyb'inha aj Israel kyi'ju' amorey.

³Ikqe'xju' xjal aj Moab' eb'ajxob' tej kyka'yinte nimtoq txqan kyb'aju' aj Israel.

⁴Kymatzun xjaltz aj Moab' kyeju' tijwnaq te Madyan ikjalu: Kb'ajelte' qtx'otx' kyu'n kykyaqilju' xjal lu, kse'n k'ul toj koj'b'il inb'aj tu'n wakx, chechij. Atoq B'alak nimaqkawil toj Madyan toju' tq'ijlalil lu,

⁵xitchq'o'n ttxokli B'alaam, tk'wal B'eor, ju' atitoq Petor tk'etzju' nin a' Euprates, toju' tx'otx' Amab'. Xitma'n nimaqkawil B'alak kyeju' t-sanjel tu'n t-xikyma'n te B'alaam ikjalu: Matxi' tz'etz jun tnam Ejipt, matxi'xi'x che kub'chmet toj tkyaqilju' tx'otx', atzu'n ja'lo matxi' che ul kanun nk'etze'.

⁶Qu'mtzun lwix kuttzaja ex qaninx taq'wix kyib'aju' tnam lu, qu'n kuwqe'xi'x kyeqwitze'. Qapetzun ikykb'ela'kyi'ju' wu'ne' ex tu'n kyex nq'o'ne' ti'jxi'ju' tx'otx'. B'i'n wu'ne' nche japunju' qanb'en b'a'n mujqa qanb'en toq'wix nche tb'inha'na, chechiku'ye' te, chij.

- ⁷Exi'tzu'n tijwnaq aj Moab' ex aj Madyan tuk'i'l pwaq tu'n tchjetju' qanb'il taq'wix, tetzunj kypon ja ta'toq B'alaam, xikyma'nju' t-sanjel B'alak te.
- ⁸Atzunte B'alaam xitma'n kye ikjalu: —Kukykyaje' tzalu teju' qonik'an ja'lu, kxel nq'o'ntzun tzaq'web'ltze' kyeye' kse'nxju' ktzajel tma'n Qman Dyos weye', chij. E kyejtzun ten tijwnaq te Moab' tuk'i'l.
- ⁹Kub'tzun tyek'u'ntib' Qman Dyos twitz B'alaam ex tzaj tqani'n te ikjalu: —¿Alkyeqe'ju' xjal ate'qe' tuk'i'la lu? chij.
- ¹⁰Xi'tzun ttzaq'we'n B'alaam te ikjalu: —A B'alak tk'wal Sipor, nimaqkawil toj Moab', saj chq'onkye tu'n kytzaj q'malte weye'
- ¹¹qa matxi' kub'chmet jun tnam etzni Ejipt toj tkyaqilju' tx'otx'. Atzunte B'alak tajb'il tu'n nxi'ye' qanil taq'wix kyib'aj, tu'n tlonte qa ikykb'ela'kyi'ju' tu'n ex tu'n kyex tq'o'n ti'jxi' ttx'otx', chij.
- ¹²Tzajtzun tma'n Qman Dyos te B'alaam kjalu: —Lalun txi'ya kyuk'i'l ex lalun tqani taq'wixa kyib'aju' tnam lu, qu'n oje kub' nky'i'wla'nwe' tnam lu, chi Dyos.
- ¹³Tetzunj tjawe' B'alaam te juntl q'ij, xitma'n kyeju' nejenel e'tzaj tchq'o'n B'alak kjalu: —Kutanj kyij'e' toj kyt'otx'e'. Mintzaj tq'o'n Qman Dyos anb'il weye' tu'n nxi'ye' kyuk'i'le', chij kye.
- ¹⁴Anjtzun kyij'ju' nejenel te Moab' tk'etz B'alak ex xikyma'n te kjalu: —Min xtaj te B'alaam tu'n ttzaj quk'i'le', chechij.
- ¹⁵Atzunte B'alak ilxi'xti'j tu'n, e'xitchq'o'n junjuntl nejenel nimxi'x kyb'aj ex nimxi'x kyoklen kyekywitzju' e'xitchq'o'n tnejel.
- ¹⁶Exi'tzuntz tk'etz B'alaam ex xikyma'n te ikjalu: —Chi B'alak, tk'wal Sipor, saj tma'n: B'inchama xtalb'il lalun kub' t-xk'a'yu'n tib'a tu'n ttzaja.
- ¹⁷Kjawil nnima'ntzuntza b'a'nxi'x ex knb'inha'ye' tkyaqilju' matqaniya weye'; kuttzaja, b'inchama xtalb'il tu'n tqaninteya taq'wix tib'aju' tnam lu, chij teya, chechij te.
- ¹⁸Atzunte B'alaam xittzaq'we'n kye ikjalu: —Maskye matzaj tq'o'n B'alak tkyaqilju' q'anpwaq ex saqpwaqju' ati toju' tja te kawb'il, mixti' tu'n nb'inchante junwe' ti'xti' nim toklen mujqa b'o's, qa min chq'o'n tu'n Qman Dyos Ndyose'.
- ¹⁹Kutzun kykyaje' teju' qonik'an ja'lu, atzun wile' ti'ti' ktzajel tma'n Qman Dyos weye' toju' maj lu, chij kye.
- ²⁰Tetzun qonik'an kub' tyek'u'ntib' Qman Dyos te B'alaam ex tzaj tma'n te kjalu: —Ma'na' che kyaju' ichan lu tuk'i'la, we'ktza ex kutxi'ya kyuk'i'l, ex o'kxte kxel tb'inchaj'nyu'ya o'kxu' kxe'l nma'ne' teya, chi Dyos.

Okyal tanjl Qman Dyos twitz B'alaam

- 21**Tetzunj tjawe' B'alaam te juntl q'ij, jaw tq'o'n tiqb'ilju' tb'ur ex xi'tzuntz kyuk'i'lju' nejenel te Moab'.
- 22**Iqa'n toqtzun B'alaam tu'n tb'ur lepchqe'toq kab'e' tmajin ti'j. Tzajtzun ttx'u'jil Qman Dyos ti'j qu'n matxitoq txi', kub' tq'o'n tib'ju' tanjl Qman Dyos mqolteju' tb'e tu'n tmalun tzik'.
- 23**Tej tka'yinteju' b'ur atitoq tanjl Qman Dyos toj nky'ajchaq b'e tuk'i'l jun k'uǎtx'e'nb'il toj tq'ob', eltpa'ntib' ti'ju' b'e ex okx tq'o'ntib' tojxi' tx'otx'; atzunte B'alaam oktjuma'n tu'n t-xi' jumajtl toju' b'e.
- 24**Kub'tzun we'tlju' tanjl Qman Dyos janik'a' b'e txol awal b'incha'ntoq tapi tu'n ab'j toj kykab'il plaj.
- 25**Tej tka'yintetl b'ur tanjl Qman Dyos, xitqejb'a'n tib' twitzju' tapi ab'j b'incha'n, oktjtz'o'n tkux B'alaam twitzju' ab'j. Atzunte B'alaam oktjuma'n jumajtl.
- 26**Atzu'n tanjl Qman Dyos xinej kywitz ex kub' we' jab'o's toqju' b'e, ja mixjaloja tu'n txa' qpa'nqib' toj jun plajtl.
- 27**Tej tka'yinte b'ur tanjl Qman Dyos, kub' t-xon tib' twitz tx'otx'. Atzunte B'alaam tzaj ttx'u'jil ti'j ex oktjuma'n tu'n jun tze.
- 28**Tetzu'n kmuj lu tb'incha Qman Dyos tu'n tyolinju' b'ur, tu'n t-xitma'n te B'alaam kjalú: —¿Ti'tzu'n matxi nb'inchaye' teya? Toxmaji'n wok tb'yo'nju'ya ja'lo, chij.
- 29**—Naqna' nxmayina wi'je', noqwit ati jun kchil toj nq'ob'e', jaku' kub' nb'yo'na ja'loxi'x, chi B'alaam te.
- 30**Atzunte' b'ur xitma'n te kjalú: —Ayine' tb'ura, matxi' chejina wi'je' toj tkyaqilju' tchwinqlala ex kanli twitza b'ajx nb'inchaye' teya ikju', chij. —B'ayte' ikju', chi B'alaam xittzaq'we'n.
- 31**Tb'inchatzun Qman Dyostz tu'n tka'yinte B'alaamju' tanjl atitoq toj nky'ajchaq b'e tuk'i'l jun k'uǎtx'e'nb'il toj tq'ob'. Kub'tzun meje B'alaamtz majx ku'punju' tplaj twitz tx'otx',
- 32**tzajtzun tma'n tanjl Qman Dyos te kjalú: —¿Tiqu'n soka' tb'yo'n oxmaja tb'ura? Ayinwe' ñin ule' mqolteya, qu'n myab'a'nju' tb'eya toj nwitz'e'.
- 33**Machin tilju'ye' tb'ura ex lwiw sel tpa'ntib' wi'je' toju' oxmaj, noqwit min sel tpa'ntib' wi'je', matxi'wtlo kub' nb'yo'na, atzunju' tb'ura ma'wtlo kyej anq'in wu'ne', chij.
- 34**Atzunte B'alaam xittzaq'we'n teju' tanjl Qman Dyos kjalú: —Matxi' chin b'inchan ile', mixtoqti' b'i'n wu'ne' qa atiya tzalu jpulte nb'eye'. Qatzun myab'a'n toj twitza tu'n nxi'ye', k'anjel wi'je', chij.

³⁵Tzajtzun ttzaq'we'n tanjl Qman Dyos te kjalu: —B'a'n tu'n t-xi'ya kyuk'i'lju' ichan lu, naq aju' o'kx kxel tma'nju'ya aju' kxe'l nma'ne' teya, chij.

K'monjtz B'alaam tu'n B'alak

Xi' B'alaam kyuk'i'lju' nejenel e'xitchq'o'n B'alak,

³⁶tetzunj tb'inte B'alak qa xi'toq tpon B'alaam, etz k'lulte toj jun nintnam te Moab', ttziju' nin a' Arnon, jata' tnqachilju' ttx'otx',

³⁷ex xitma'n te kjalu: —Matxinchq'o'ne' ttxokliya tu'n ttzaja ilxi'xti'j, ¿tiqu'ntzun min tajb'iltoqa tu'n ttzaja? ¿ma intoq t-xima'na qa mixti' ninb'ilteya qu'ne'? chij.

³⁸Atzunte B'alaam xittzaq'we'n te kjalu: —Luqine' lu, matxi' chin ule' nelteya. Naqtzun aju' mixti' woklene' tu'n nyoline' tu'nx nnab'le'; o'kxwe' b'a'n tu'n t-xi' nma'n aju' ktzajel tma'n Dyos weye', chij te.

³⁹Xi'tzun B'alaamtz tuk'i'l B'alak Kyiryat-usot,

⁴⁰jaxa' tma'na' B'alak tu'n kykub' b'yo'n ttxu wakx ex ttxu rit, tu'n kyxi' iq'i'n te B'alaam ex kyeju' nejenel intoq che b'et tuk'i'l.

⁴¹Tetzun juntl q'ij te prim, pon B'alak tk'etz B'alaam ex jax tiq'i'ntzuntz B'amot-b'aal, jaka'yeta' kyxmuj aj Israel tu'n.

Nm 23

¹Atzunte B'alaam xitma'n te B'alak kjalu: —B'incha'nktza wuq q'olb'eb'l tzalu, ex jyontza wuq tal tman wakx ex wuq rit, chij.

²Xitb'incha'n B'alak kse'nxju' tman B'alaam te, kykab'il e'kub' q'onte jun tal tman wakx ex jun tal rit tib'aj junjun q'olb'eb'l.

³Xi'tzun tma'n B'alaam te B'alak kjalu: —Kutkyaja tzalu tk'etzju' chojb'il, atzunwe' machinxe' ka'yilte qama tzul Qman Dyos wuk'i'le'. Kxel nma'ntzuntze' teya titi' matzaj tma'n weye', chij.

Tqani B'alaam b'a'n kyib'aj aj Israel

Xi'tzun B'alaamtz twi' jun witz toj chq'ajlaj,

⁴ja kub'a' tyek'u'ntib' Dyos twitz. Xitma'n B'alaam te: —Matxi' kub' nb'incha'ne' wuq q'olb'eb'l, ex matxi' kub' nq'o'ne' jun tal tman wakx ex jun rit tib'ajile junjun, chij.

⁵Tzajtzun tma'n Qman Dyos te B'alaam titi' tu'n tmante ex tzaj tma'n te kjalu: —Kutanj ti'ja tk'etz B'alak ex q'manxa te axju' matxi' txinma'ne' teya, chij.

⁶Anjti'j B'alaam, ex tej tpon, wa'ltoq B'alak junx kyuk'i'l kykyaqilju' nejenel kye aj Moab' tk'etzju' chojb'il.

- ⁷Tmatzun B'alaamju' pakb'ab'l ikjalu: Tzmax kywi' witz te tjawetzq'ij ex tzmax toj Aram, ñin tzaja' tiq'i'ne' B'alak, nimaqkawil toj Moab'. Kutzaja, qaninx taq'wix kyib'aju' aj Israel, txkoma taq'wix kyib'aju' ttanam Jakob', chij.
- ⁸¿Se'n taq'wi knqani'ye' taq'wix kyib'aju' min tzaj tq'o'n Dyos taq'wix kyib'aj? ¿Se'n taq'wi ktzajel ntxko'ne' taq'wix kyib'aj, extzun min ntzaj tq'o'n te Qman Dyos taq'wix kyib'aj?
- ⁹In nka'yi'ne' tzmextzu' kyib'aju' nimaq pik lu, inxi' nka'yi'ne' kywi'ju' witz: jun tnam q'uqlixi'x tk'u'jlalil, junxi'tl kyekywitzju' txqantl tnam.
- ¹⁰Naku'j quq qe'; ¿alkye kb'entel tajlankye? ¿Alkye kb'ilteju' kyajlal? ¡Noqwit ikj chin kyima'we' kse'n kyeju' ichan lu tnik'alkyi'j, ikwit chin pon b'aja'we' kse'nkye! chij.
- ¹¹Xitma'ntzun B'alaktz te B'alaam ikjalu: —¿Titi' ntb'incha'na? Matzaj wiq'i'na tu'n tqaninteya taq'wix kyib'aju' wajq'oje, atzuntlta in tqani'na b'a'n kyib'aj, chij.
- ¹²Xitzun ttzaq'we'n B'alaam te: —Kyajna' b'entti'j qu'n qa o'kxwe' knma'aju' ktma' Qman Dyos weye', chij.
- ¹³Atzunte B'alak ilxi'xti'j tu'n: —Kutzaja wuk'i'le' toj jun plajtl, jatu'n tka'yinteya okxju' ti'jile kyxmuj, mya tkyaqilju' kyxmuj. Qaninx taq'wix kyib'aj tzmextzu' na'tz, chij.
- ¹⁴Xi'tzun tiq'in B'alak B'alaam toju' kojb'il Sopim, twi'ju' witz Piska, jajawa' tb'incha'n wuq q'olb'eb'l, ex kub' tq'o'n jun qpoj tman wakx ex jun rit tib'aj junjun te chojb'il.
- ¹⁵Xitzun tma'n B'alaamtz te B'alak: —Kutkyaja tza'lu, tk'etzju' chojb'il, atzunwe' machinx'e' tu'n nmujb'ante wib'e' tuk'i'l Dyos, chij.
- ¹⁶Etz Qman Dyos K'lulte B'alaam ex tzaj tma'n te titi' tu'n tmante. Ex tmatl te ikjalu: —Kutanj ti'ja tk'etz B'alak ex q'manxa te axju' matxi' txinma'ne' teya, chij.
- ¹⁷Anjtzi'ti'j B'alaam ex tej tul wa'ltoq B'alak tk'etzju' chojb'il, kyuk'i'lju' nejenel te Moab'. Atzunte B'alak xitqani'n te: —¿Titi' Saj tma'n Qman Dyos teya? chij.
- ¹⁸Tmatzun B'alaam ju' pakb'ab'l kjalu: B'alak, tk'wal Sipor, Chinpe' tb'itza b'a'nxi'x.
- ¹⁹Mikxa'te Qman Dyos kse'nqe' xjal nche kyim: min nchan yol ex min ntch'exb'e'n ttab'l. Ajtmante jun tyol, njapun tu'n. Ajttziyante jun tyol njapun tu'n.
- ²⁰Chq'o'n qinwe' tu'n txi' nqani'ne' b'a'n kyib'aj; qa nche tk'i'wla'n Qman Dyos, lay b'ent tu'n txi' nqaninwe' taq'wix kyib'aj.
- ²¹Mix-a'lo' oje ka'yinte sb'ub'l ex taq'wix toj Israel, ttanam Jakob'. Ati te Qman Dyos kyuk'i'l, injaw kynima'n qu'n a nimaqkawilju' kye.

- ²²Iky Qman Dyos etzq'inkye Ejipt, kye, kse'n tuk'a tojk'ul wakx.
- ²³Lay kub' tz'aqu' txkoj myab'a'n tib'aj Jakob'; mixti'x tajb'en ajk'ayi'n ti'j Israel. In nojqelan tu'n t-xiq'met te Israel ja'lo kjalu: ¡Nim txqan b'a'nq'ob'aj matxi' tb'incha Qman Dyos teya!
- ²⁴Kjawil tiq'i'ntib'ju' tnam lu xob'ajilx kse'n jun b'alun, ex lay kub' qe tzmaxi'j ajtkub' ti'ju' tchi' tu'n exqa na'mxtoq tk'wante kyck'elju' txkup matoq kub' kyi'j tu'n, chi B'alaam.
- ²⁵Xi'tzun tma'n B'alaktz te B'alaam kjalu: —¡Qatzun lay b'ent tqaninteya taq'wix tib'aju' tnam lu, tu'nxpe' lalun tqaniya b'a'n tib'aj! chij.
- ²⁶Atzunte B'alaam xittzaq'we'n te: —¿Ma mitzun jun nxinma'ne' teya, qa o'kxwe' knb'incha' o'kxju' matchaq'u' Qman Dyos weye'? chij.
- ²⁷Atzunte B'alak xitma'n te: —Kutzaja, kxe'l wiq'ina toj jun plajtl. Qapetzunlo lay tik'o Qman Dyos tu'n tqaninteya taq'wix tib'aj Israel atzu', chij.
- ²⁸Xi'tzun tiq'i'n B'alak B'alaam twi'ju' witz peor, ja'ju' q'ancha'la' tkyaqilju' chq'ajlaj.
- ²⁹Atzuntzu' xa' tma'n B'alaam te B'alak kjalu: —B'incha'nktza wuq q'olb'eb'l tzalu ex q'intza wuq qpoj tman wakx ex wuq rit, chij.
- ³⁰Tb'inchatzun B'alak kse'nxju' xitma'n B'alaam te, kub'tzun tq'o'n jun qpoj tman wakx ex jun rit te chojb'il tib'aj junjun q'olb'eb'l.

Nm 24

- ¹Matxi'toqna' til B'alaam qa b'a'n toj twitz Qman Dyos tu'n tqanit b'a'n kyib'aj aj Israel, min xi'tl k'molte pakb'ab'l te Qman Dyos kse'n matxitoq tb'incha nejtl, naq o'kx xitmiltz'u'n twitz tu'me'lju' chq'ajlaj.
- ²Tetzunj txi' tka'yi'n B'alaam nk'u'mile kyten aj Israel toj tneji'n kyyajajil, tenju' t-xew Qman Dyos tuk'i'l;
- ³tmatzun B'alaamtz pakb'ab'l ikjalu: Tpakb'ab'l B'alaam, tk'wal B'eor. Jun ichan inknet najchaq tu'n twitz,
- ⁴Ajtka'yinte toj witzik' in q'ancha'linxi'x b'a'nxi'x toj twitz, ntk'mo'n tqanil te Dyos naku'j toj witzik'. Teju' Qman Dyos nimpumal.
- ⁵¡Jakob', tb'anilqe'xi'xju' tpacha xb'alun! ¡Tb'anilxi'xju' t-xmuja Israel!
- ⁶Txoli'n kyten naku'j tut nimaqkyqan, naku'j awalqe' ttzi jun nin a', k'ok'sb'ilqe' awa'nqe' tu'n Qman Dyos, ¡K'uteqe' ttzi a'!
- ⁷Nim a' ktenb'el te Israel tu'n tk'wante ex tu'n tkub' a'letju' tawal. Kkawilju' tnimaqkawil tib'aj Ajak; nimxi'xju' tkawb'il ktenb'el.

⁸Iky Qman Dyos etzq'inkye toj Ejipt, kse'nqe' tuk'a tojk'ul wakx toj twitz. Che b'ajelu' ajq'oj nimaqtnam kyu'n aj Israel; che kb'el ttoqi'nju' kyb'aqil. Ex kche tk'ixb'sa' kyu'n t-smaj,

⁹Aj tkub'ten ojral naku'j jun b'alun: mix-a'lo' kxe'l k'asunte. ;K'iwla'nxwi'tju' in qanin b'a'n tib'aja, ex tzajxwit taq'wix tib'aju' in qanin taq'wix tib'aja!, chi B'alaam.

Tpakb'al tu'n B'alaam

¹⁰Tetzunj tb'inte B'alak ja'lu, tzaj tx'u'jil b'a'nxi'x ti'j B'alaam, ex kub' tjuma'n tq'ob', xitma'n te B'alaam ikjalu: —Tzaj ntxko'na tu'n tqaninteya taq'wix kyib'aju' wajq'oje, extzun toxmaji'n tuk'i'lu' ja'lo in tqani'na b'a'n kyib'aj.

¹¹;Ate b'a'n kutanj ti'ja tjaya! Ojetoq ntziyaye' tu'n nq'onteye' txqan ninb'ilteya, mixnati' xtaju' Dyos Manb'aj, chij.

¹²Atzunte B'alaam xitzaq'we'n te ikjalu: —Oje txi' nchik'b'a'ne' kyeju' t-sanjelala

¹³maskye matzaj tq'o'na tkyaqilju' q'anpwaq ex saqpwaq ati toju' tjaya te kawb'il, lay naqwit tzik' nb'i'nwe' tchaq'b'il Qman Dyos ex lay nb'inchaye' jun ti'xti' b'a'n mujqa taq'wix tu'nx nnab'le', ex xinma'ne' kye qa o'kxwe' knma'aju' ktzajel tma'n Qman Dyos weye' tu'n txinma'ne'.

¹⁴Machin anjwe' toj ntx'otx'e'; naq o'kx kxe'l nma'ne' teya titi' ktb'incha'ju' tnam lu tuk'i'lu' ttanama yajxi'tl, chij.

¹⁵Tmatzun B'alaamju' pakb'ab'l lu: Tpakb'ab'l B'alaam tk'wal B'eor, jun xjal in knetju' najchaq tu'n twitz,

¹⁶Ajtka'yinte toj witzik' nq'ancha'linxi'x b'a'nxi'x toj twitz, tojtzqi'nju' ojtzqi'n tu'n Qman Dyos nim toklen, nche tk'mo'n pakb'ab'l ex nkane' toj twitz ju' nche tzaj tq'o'n Qman Dyos nimpumal.

¹⁷Inknet ch'i'n wu'ne' titi' tzul yajxi'tl, inknet ch'i'naq tu'n nwitz'e' tzmax najchaq: k'eletz jun che'w ti'j Jakob', kjawil jun nimaqkawil toj Israel. Kb'el tpch'u'n twi' Moab', che kb'el twab'e'n kykyaqilju' tyajajil Set.

¹⁸Kb'elti'j Edom tu'n, kb'elti'j Seyir ju' tajq'oj tu'n. Nimaq ti'xti' che kyb'incha' aj Israel.

¹⁹K'eletz jun nejenel kyxol tyajajil Jakob', tkyaqil kb'elkyi'j tu'n ex che b'ajelju' che kjelten toju' nintnam tu'n, chij.

²⁰Yajxi'tzuntl xitka'yi'n B'alaam ju' Amalek, ex tmaju' tpakb'al lu: Nimxi'xte' toklenju' nintnam Amalek, te b'ajsb'iltzun majx kb'ajel xitj, chij.

²¹⁻²²Ex exi tka'yi'nju' keney, ex tmaju' tpakb'al lu: E' tyajajil Kayin: maskye kuwsa'nqe'ju' kyjaye' te kolb'ilkyib'e', maskye matxi' kub' kyq'o'n kyjaye' kyxol pik, kb'ajelte' kyjaye' lu tu'n q'aq' ajkyb'ajx q'i'ne' pres kyu'n aj Asirya, chij.

²³Yajxi'tzuntl tmaju' tpakb'al lu: ¿Alxi'xwitlokya kjel anq'in ajtb'inchante Qman Dyos e'ti'xti' lu?

²⁴Kche ulel b'ark tzajniqe' toju' mlaj te Chipre, ex che kjel kyxitu'n aj Asirya ex Eb'er, qu'n ikxte Eb'er kjel xitj, chij.

²⁵Tb'ajlenxi'tzun tma'n B'alaam ja'lu, kub' b'e tu'n ex anj tja. Ex kub' b'e tu'n B'alak.

Nm 25

E'k'ulun aj Israel twitz B'aal-peor

¹Tej kykub'ten aj Israel Sitim, e'aq'wi ichan ajpajil kyuk'i'lju' qya aj Moab',

²exi txko'n kyu'nju' qya lu q'olte chojb'il kywitzju' kydyos. Intoq che wan aj Israel ti'ju' wab'j lu ex intoq che k'ulun kye kydyosju' qya aj Moab',

³iktzu'n e' b'leta' tu'n kyk'ulun twitz B'aal-peor. Tzajtzun ttx'u'jil Qman Dyos kyi'ju' aj Israel,

⁴tzaj tma'ntzuntz te Moyses ikjalu: —B'uyinqe'tza kykyaqilju' nejenel te tnam, ex b'yonqe'ku'ya nwitzte' tojku'xi'x tqan q'ij. K'ik'eltzun ntx'u'jiltze' kyi'j aj Israel, chij.

⁵Tchaq'tzun Moyses kye' ajkawil kyxol aj Israel kjalu: —Teyle junjunkye' che kb'el tb'yo'nju' ichan tex tyajajil xe b'let tu'n kyk'ulun te B'aal-peor, chij.

⁶Atitzun jun aj Israel xitiq'i'n jun qya aj madyan tja, twitzku' Moyses ex kywitzku' kykyaqil aj Israel b'u'yi'nkyib', akxtoq inche oq' ttziju' Ja te Mujb'ab'ltib'il.

⁷Atzunte Pinees tk'wal Eleasar ex tchmanju' pale Aaron, tej tka'yinte ja'lu, etz kyxol aj Israel b'u'yi'nkyib', xitiq'i'n jun ch'ut

⁸ex xilpe ti'ju' aj Israel lu tzmax tpon tja, ex t-xyu'ntzun ch'uttz toj tk'u'ju' aj Israel ex toj tk'u'ju' qya atzu'. Iktzu'n b'aja'ju' yab'il intoq che kyim aj Israel tu'n.

⁹Matxitoqpe' che kyim oxmutx' (24,000) aj Israel.

¹⁰Tzajtzun tma'n Qman Dyos te Moyses kjalu:

¹¹—Tu'n Pinees xkub'a' ntx'u'jile' kyi'j aj Israel, qu'n maxky'aqlin kse'nxwe' chin xky'aqlin kyi'j. Qu'mtzun min xxinq'o'ntle' toj nk'u'je' ex min xemankun wu'ne'.

¹²Qu'mtzun q'manxa te qa kjel b'entti'j jun nyole' te nak'b'il tuk'i'l,

¹³tu'ntzunju' lu kxe'l nq'o'ne' taq'un pale te ex kyeju' tyajajil tejumajx, qu'n maxky'aqlin tu'n tpaj myab'a'n xb'inchanjtz nwitzte' ex matk'amju' najsb'il kyil aj Israel, chi Dyos.

¹⁴Simri tb'iju' aj Israel ex xopq'i'n toj tk'u'j junx tuk'i'lju' qya aj Madyan, tk'wal Salu ex nejenel te jun ja xjal kyxol tyajajil Simeon.

¹⁵Atzu'n tb'iju' qya aj Madyan, Kosb'i, tmyal Sur, nejenel te jun k'loj ja xjal aj Madyan.

¹⁶Tzaj tma'n Qman Dyos te Moyses ikjalu:

¹⁷Kukyxi'ye' q'ojil kyi'ju' aj Madyan ex che kyb'ajsanqe'ku'ye',

¹⁸qu'n mache oktzaqpaj q'ojil kyi'je' tu'nju' kypi'sal ex mache okq'o'ne' k'ulul kyu'n twitz B'aal-peor, ex kse'nte kosb'i, tmyalju' nejenel aj Madyan, ju' kyim tu'n ch'ut tej ttzaj nq'o'ne' yab'il kyi'je' tu'n tpaj e' k'ulune' twitz B'aal-peor, chi Dyos.

Nm 26

Jaw jumajtl kyajlal aj Israel

¹Tik'lenxi'ju' yab'il nb'iyon lu, tzaj tma'n Qman Dyos kye Moyses exju' Eleasar tk'wal pale Aaron kjalu:

²Kyiq'i'nktze' jun kyajlal kykyaqil aj Israel teyle junjun ja, ktzajel qe kyuk'i'lju' te winqi'n ab'q'iqe', b'a'nqe' te q'oj, chij.

³Kychaq'tzun Moyses ex Eleasar kye aj Israel toju' plan tx'otx' te Moab', ttzi a' Jordan, jlaj Jeriko,

⁴tu'n kytz'ib'ante kyib' kykyaqil, tzajx kyuk'i'lju' te winqi'n ab'q'iqe' kse'nxju' tchaq' Qman Dyos te Moyses. Aye' aj Israel ja'lu e'etz toj Ejipt:

⁵Aye' k'loj tyajajil Rub'en, tnejel tk'wal Israel, aye' kyyajajil Enok, Palu,

⁶Esron ex Karmi;

⁷Japun kyb'aju' tyajajil Rub'en toj jo'mutx' b'eljojk'al qaqnaq lajoj (43,730) ichan, kse'nxju' kyajlal jaw.

⁸Aju' Palu a tk'walju' Elyab',

⁹atzu'n Elyab' aye' tk'walju' Menwel, Datan ex Ab'iram. Aye' Datan ex Ab'iram ju' e' q'on nab'l junx tuk'i'l Kore, jawkyiq'i'nkyib' ti'j Qman Dyos ex kyi'j Moyses ex Aaron,

¹⁰xi'tzun k'ab'chaju' tx'otx' ex exi' qob'chaj kykab'il junx tuk'i'l Kore, exqe' xjal moje kytzi kyuk'i'l e'kyim, kab'lajnaq lajoj (250) ichan e'kyim tu'n q'aq'. Ajb'en ja'lu te jun nab'l kyeju' txqantl.

¹¹Aye'tzu'n tk'wal Kore minti' e'kyim.

¹²Aye' k'loj tyajajil Simeon aye' kyyajajil Nemwel, Jamin, Jaquim,

¹³Sera ex Sawul;

¹⁴japun kyb'aju' tyajajil Simeon toj kab'mutx' o'lajk'al lajnaq (22,200) ichan, kse'nxju' kyajlal jaw.

- 15Aye' k'loj tyajajil Kad aye' kyyajajil Sepon, Awi, Suni,
- 16Osni, Eri,
- 17Arod ex Arelyi;
- 18Japun kyb'aju' tyajajil Kad toj jo'mutx' junk'al jo'naq (40,500) ichan, kse'nxju' kyajlal jaw.
- 19E'kyimju' Er ex Onan kyxolju' tk'wal Juda toju' tx'otx' Kanaan,
- 20qu'mtzun aye' k'loj tyajajil Juda aye' kyyajajil Sela, Pares ex Sera.
- 21Aye' k'loj tyajajil Pares aye' kyyajajil Erson ex Amul;
- 22Japun kyb'aju' tyajajil Juda toj b'eljoymutx' junlajk'al jo'naq (76,500) ichan, kse'nxju' kyajlal jaw.
- 23Aye' k'loj tyajajil Isakar aye' kyyajajil Tola, Pub'a,
- 24Jasub' ex Simron;
- 25Japun kyb'aju' tyajajil Isakar toj wajxaqmutx' o'lajnaq (64,300) ichan, kse'nxju' kyajlal jaw.
- 26Aye' k'loj tyajajil Sab'ulon aye' kyyajajil Sered, Elon ex Jaleel;
- 27Japun kyb'aju' tyajajil Sab'ulon toj wuqmutx' junlajk'al jo'naq (60,500) ichan, kse'nxju' kyajlal jaw.
- 28Aye' k'loj tyajajil Jse ju' kyyajajil Manases ex Eprayin.
- 29Aye' tyajajil Manases,aju' k'loj tyajajil Makyir; aye' tyajajil Makyir,aju' k'loj tyajajil Kalaad;
- 30aye' tyajajil Kalaad, aye' k'loj kyyajajil Leser, Elek,
- 31Asryel, Sikyem,
- 32Semida ex Eper.
- 33Aju' Selothead, tk'wal Eper mixti' ten tk'wal, o'qe'kx tmyal, aye' Maala, Noa, Okla, Milka ex Tirsa.
- 34Japun kyb'aju' tyajajil Manases toj qaqmutx' junlajk'al jo'naq (52,700) ichan, kse'nxju' kyajlal jaw.
- 35Aye' k'loj tyajajil Eprayin aye' kyyajajil Sutela, B'akyer ex Taan.
- 36Aye' tyajajil Sutela, aye' k'loj tyajajil Eran.
- 37Japun kyb'aju' tyajajil Eprayin toj kyajmutx' junk'al jo'naq (32,500) ichan, kse'nxju' kyajlal jaw. Aye'tzun tyajajil Jse ju' kse'nx ttxolil toj k'loji'n kywitzel' kyib'.

- ³⁸Aye' k'loj tyajajil B'enjamin aye' kyyajajil B'ela, Asb'el, Ayram,
³⁹Sepupam ex Upam.
⁴⁰Aye'tzu'n k'loj tyajajil B'ela aye' kyajajilju' tk'wal, Ard ex Naaman.
⁴¹Japun kyb'aju' tyajajil B'enjamin toj jo'mutx' kyajlajk'al (45,600) ichan, kse'nxu' kyajlal jaw.
⁴²Aye' tyajajil Dan aju' k'loj tyajajil Swam.
⁴³Japun kyb'aju' tyajajil Suwam toj wajxaqmutx' junk'al (64,400) ichan, kse'nxju' kyajlal jaw.
⁴⁴Aye' k'loj tyajajil Aser aye' kyyajajil Imna, Isuy ex B'eriya.
⁴⁵Aye' k'loj tyajajil B'eriya aye' kyyajajil Eb'er ex Malkyel.
⁴⁶Ten jun tmyal Aser, a tb'iju' Sera.
⁴⁷Japun kyb'aju' tyajajil Aser toj qaqmutx' oxlajk'al lajnaq (53,400) ichan, kse'nxju' kyajlal jaw.
⁴⁸Aye' k'loj tyajajil Neptali aye' kyyajajil Jaseel, Kuni,
⁴⁹Jeser ex Silem.
⁵⁰Japun kyb'aju' tyajajil Neptali toj jo'mutx' oxlajk'al lajnaq (45,400) ichan, kse'nxju' kyajlal jaw.
⁵¹Japun kyb'aju' aj Israel toj oxnaq o'lajmutx' kyajk'al qaqnaq lajoj (601,730) ichan tu'n kykyaqil, kse'nxju' kyajlal jaw.

Nuk'b'il tu'n tkub' pa'nju' tx'otx'

- ⁵²Tzaj tma'n Qman Dyos te Moyses kjalu:
⁵³Kb'el pa'yetju' tx'otx' kyxolju' xjal lu, kse'nxju' kyajlal xtz'ib'et.
⁵⁴Nimju' tx'otx' kxel tq'o'na kyeju' tnej nim kyb'aj, atzu'n kyeju' tnej mya nim kyb'aj naqjni'x kxel tq'o'na. Teyile junjun tnej kxe'l jun tal tnejil kytx'otx' kse'nxju' kyajlal xjaw.
⁵⁵Kxel pa'yitju' tx'otx' kse'nxju' makub' tz'aq kye. Teyile junjun ktk'ma'ju' tetz'b'il tojxju' k'loj junx kyyajilb'en ti'ju' kxel q'et teju' kyman.
⁵⁶Kxel sipetju' tx'otx' kse'nxju' makub' tz'aq kye, kyxolju' tnej nim kyb'aj ex kyxolju' tnej mya nim kyb'aj, chi Dyos.

Jaw kyajlal aj Leb'i

- ⁵⁷Aye'ju' k'loj tyajajil Leb'iju' jaw kyajlal aye' kyyajajil Kerson, Koat ex Merari.

⁵⁸Exqe' k'loj kyyajajil Lib'ni, Eb'ron, Mali, Musi, ex kori, tyajajil Leb'iqe'. Aju' Amram tk'wal Koat.

⁵⁹Mje Amram tuk'i'l jun tmyal Leb'i Jokab'ed tb'i, itz'ji tej atixtoq Leb'i Ejipt. Aye' Amram ex Jakob'ed kyman Aaron, Moyses ex Mariy.

⁶⁰Aye'tzu'n tk'wal Aaron aye' Nadab', Ab'yu, Eleasar ex Itamar.

⁶¹Aye'tzu'n Nadab' ex Ab'yu, e'kyim tej tkub' kyq'o'n jun q'aq' junxi'tl twitz Qman Dyos.

⁶²Kab'mutx' wuqlajk'al lajnaq (23,000) japuna' kyajlajju' q'a tyajajil Leb'i tu'n kykyaqil, tzajx kyuk'i'lju' te jun xjaw qe'. Na'mtoq kytz'ib'et kyuk'i'lju' txqantl aj Israel, qu'n na'mtoq t-xi' q'et kyetz'bil.

⁶³Atzun kyajlal aj Israel jaw kyu'n Moyses tuk'i'lju' pale Eleasar kyoju' plan tx'otx' te Moab', ttzi nin a' Jordan jlaj Jeriko.

⁶⁴Mixti' jun kyeju' jaw kyajlal kyu'n Moyses ex Aaron toju' chq'ajlaj Sinayi kyxol kykyaqil ja'lu,

⁶⁵qu'n ojettoq tma Qman Dyos kye qa oktoq che kyimel toj chq'ajlaj. Majx e mankun kykyaqil, naq o'kx Kaleb' tk'wal Jepone ex Joswe tk'wal Num e'kyajten.

Nm 27

Kyetz'bil myalb'aj

¹Ate'toq jwe' txin kyitz'inkyib' kyxolju' tyajajil Manases, aye' Maala, Noa, Okla, Milka ex Tirsa. Tmyal Selothead qe', kyyajajilkuxi'x Eper, Kalaad Makyir, Manases ex Jse.

²Exi'ju' jwe' txin lu kyitz'inkyib' ttziju' Ja te Mujb'ab'ltib'il yolil kyuk'i'l Moyses ex pale Eleasar kyuk'i'lju' nejenel kye tnam, ex xikyma'n ikjalu:

³Kyimju' qmane' toj chq'ajlaj, ex min q'o'ntoqtetib' kyuk'i'lu' t-xjal Kore jawkyiq'i'n kyib' ti'j Qman Dyos. Kyimte tu'nx til ex mixti' ten tk'wal q'a.

⁴Mya tu'me'lte' tu'n tkub' naju' tb'i qmane' kyi'ju' k'loj tyajajil noq tu'nju' mixti' tk'wal q'a. Kyq'ontz ch'i'nqe' qtx'otx' kyxolju' titz'in qmane', chechij.

⁵Xi'tzun tma'n Moyses ja'lu te Qman Dyos,

⁶atzunte Qman Dyos tzaj ttzaq'we'n kjalu:

⁷Tu'me'lte inkyma'n tmyal Selothead. Q'onxa jun tal tnej tx'otx' kyxolju' titz'in kyman, tu'n tik'ju' tetz'bil kyman kye.

⁸Ex q'manxa kye aj Israel, qa ati jun makyim mixti' tk'wal q'a xkyaj, kye tmyal kxe'la'ju' tetz'bil;

⁹qatzun mixti' jun tmyal xkyaj, kye titz'in kjela'ju' tetz'bil;

¹⁰qatzun mixti' titz'in, kye titz'in tman kjela'ju' tetz'bil.

¹¹Qatzun mixti' titz'inju' tman, teju' twitze'l nqaku' toklen tuk'i'l kjela' tetz'bil. Majx kjelten ja'lu te jun kawb'il kye' aj Israel kse'nxju' matxi' nchaq'e' teya, chi Dyos.

Ok Joswe t-xel Moyses

(Dt 31.1-8)

¹²Tzaj tma'n Qman Dyos te Moyses kjalu: —Kutjaja twi' witz Ab'arim ex ka'yinxju'ya tx'otx' matxi' txinq'o'ne' kye' aj Israel.

¹³Tb'ajlenxi'tzun tka'yi'na, kkyimela, kxe'l tzuntza tu'n ttena junx kyuk'i'lju' ojtxi' tyajilb'ena, kse'nte ttzika Aaron,

¹⁴qu'n kykab'ile' min exi' kyb'i'nju'ye' nchaq'b'ile' toj chq'ajlaj Sin tej tjaw kyiq'i'n kyib'ju' tnam wi'je', ex min injaw kynima'ne' kywitz tej kyqaninte a', chi Dyos. (Xi' nyolina' ti'ju' t-xiklil a' Merib'a toj Kades, toju' chq'ajlaj Sin.)

¹⁵Atzunte Moyses xitma'n te Qman Dyos kjalu:

¹⁶⁻¹⁷—Taye, Nman Dyos, aya nq'onte kychwinqlal kykyaqil xjal, q'onkja jun nejenel tu'n tten kyxolju' tnam ex tu'n tkub'nej kywitz jaxjaku' mache'xa', tu'ntzun lalun che kyej kse'nkye rit mixti' k'ik'lel kye, chij.

¹⁸Atzunte Qman Dyos tzaj ttzaq'we'n te Moyses kjalu: —A Joswe tk'wal Num, jun ichan ati xewb'aj tuk'i'l. Iq'inxa ex q'onqeku' tq'ob'a toj twi'.

¹⁹Iq'inxtzuntza twitzju' pale Eleasar ex kywitz kykyaqil tnam, ex q'onxju'ya toklen te kywitz kykyaqil;

²⁰q'onx jni'ju'ya toklena te, tu'ntzun kyniman tkyaqilju' tnam Israel te.

²¹Naq o'kx ati tu'n tpon Joswe twitzju' pale Eleasar, ate Eleasar ktzajel qaninte weye' tu'nelju' Urim titi' kb'inchetel. Atzunte Joswe kq'olte chaq'b'il kye aj Israel toj tkyaqilju' kkyb'inha', chi Dyos.

²²Tb'inchatzun Moyses kse'nxju' tma Qman Dyos te. Xitiq'i'n Joswe twitzju' pale Eleasar ex kywitz kykyaqilju' tnam.

²³E'kub' tq'o'n tq'ob' toj twi' ex xitq'o'nju' toklen, kse'nxju' tchaq' Qman Dyos te.

Nm 28

Oyaj tu'n tkub' tkyaqil q'ij

(Ex 29.38-46)

¹Tzaj yolin Qman Dyos te Moyses ex tma kjalu:

²Q'onxa chaq'b'il kye aj Israel tu'n ttzaj kyiq'i'n kyoyaj wab'j ex kyoyaj tz'e'ysa'n kukxju' tojku'xi'x tq'ijlalil kyoju' ninq'ij nim kyoklen, te jun oyaj tb'anil tk'ok'jal weye'.

³Ex q'manxa kye qa aye' kyoyaju'ye' tu'n tkub' kytz'e'ysa'ne' te ninb'ilweye' ilxi'xti'j tkyaqil q'ij: kab'e' qpoj tman rit te jun ab'q'i mixti' kytzakajil.

⁴Kb'el q'etju' jun te chojb'il prim atzun juntl te qale.

⁵Atzu'n oyaj kyi'ju' twitz awal k'ok'e', kyaje' lib'r tk'i' nik'jan tb'anil arin xyuq'i'n toj jun litr aseyt olib'o.

⁶(Atzun chojb'ilju' intz'e'yset kukxju' twi'ju' witz Sinayi, te jun oyaj k'ok'j te Qman Dyos)

⁷Atzun jun litrju' oyaj b'in tu'n junjun qpoj tman rit. Tu'n tkub' qetju' b'in lu toju' ja xjan te ninb'ilweye'.

⁸Kb'el q'etju' tkab' qpoj tman rit te chojb'il ajtok qale, ex jun oyaj kyi'ju' twitz awal k'ok'e' tmoj ex jun oyaj b'in, kse'nxju' kb'el q'et te prim. Jun oyajte' lu tb'anilxi'x tk'ok'jal, inkub' tz'e'yset te ninb'ilweye', ayine' Dyos Manb'aj, chi Dyos.

Oyaj toju' q'ij te ojlab'l

⁹Ati tu'n tkub' kyq'o'ne' kab'e' qpoj tman rit te jun ab'q'iqe' mixti' kytzakajil te chojb'il kyoju' q'ij te ojlab'l, ex ch'inxmi b'eljoj lib'r arin tb'anilxi'x xyuq'i'n tuk'i'l aseyt kyi'ju' twitz awal k'ok'e'kwitz, tuk'i'lju' oyaj b'in.

¹⁰Kb'el q'etju' chojb'il k'ok'sb'il lu kyoju' q'ij te ojlab'l tuk'i'lxi'ju' oyaj b'in, tib'ajxi'tlju' chojb'il k'ok'sb'il inkub' q'et atl junjun q'ij.

Oyaj junjun xjaw

¹¹Kb'el kyq'o'ne' kab'e' qpoj tman wakx, jun rit ex wuq qpoj tman rit te jun ab'q'iqe' mixti' kytzakajil, te jun chojb'il k'ok'sb'il nwitzte' toj tnejel q'ij te junjun xjaw.

¹²Kb'el kyq'o'ne' masch'i'n oxlajoj lib'r tb'anil arin xyuq'i'n tuk'i'l aseyt tu'n junjun qpoj tman wakx, ch'inxmi b'eljoj lib'r arin xyuq'i'n tuk'i'l aseyt tu'n junjun rit,

¹³atzun kyaje' lib'r tk'i' nik'jan arin xyuq'i'n tuk'i'l aseyt tu'n junjun qpoj tman rit. Jun chojb'il k'ok'sb'il te' tb'anil tk'ok'jal in tz'e'yset te ninb'ilweye'.

¹⁴Kab'e' litrju' oyaj b'in tu'n junjun qpoj tman wakx, jun litr tk'i' nik'jan tu'nju' rit ex jun litr tu'n junjun qpoj tman rit. Aye'tzun chojb'il k'ok'sb'ilu' ati tu'n kyq'onteye' tkyaqil xjaw toj ab'q'i.

¹⁵Tib'ajxi'tltzunju' chojb'il k'ok'sb'il inkub' tkyaqil q'ij, ati tu'n tkub' kyq'o'ne' jun tman chib' te chojb'il tu'n tpaj il tuk'i'lxi'ju' oyaj b'in inkub' tmoj.

Oyaj te Tq'ij Tzaqpib'l

(Lv 23.5-8)

¹⁶Kb'el ik'setju' q'ij te tzaqpib'l te ninb'ilweye' toj kyajlajoj tajlalju' tnejel xjaw te ab'q'i.

- ¹⁷Atzu'n t-o'lajoji'n q'ij jun ninq'ij. Wuq q'ij tu'n kywan wab'je' mixti' ttx'amal.
- ¹⁸Tojtzunju' tnejel q'ij teju' wuq q'ij kb'el ik'set jun b'uyjtib'il xjan. Mixti' tu'n kyb'inchanteye' jun aq'untl toju' q'ij lu.
- ¹⁹Kb'el kyq'o'ne' kab'e' qpoj tman wakx, jun rit ex wuq qpoj tman rit te jun ab'q'iqe' mixti' kytzakajil, te jun chojb'il k'ok'sb'il nwitz'e'.
- ²⁰Ex kb'el kyq'o'ne' oyaj arin xyuq'i'n tuk'i'l aseyt tmoj ikjalu: masch'i'n oxlajoj lib'r arin tu'n junjun qpoj tman wakx, ch'inxmi b'eljoj lib'r tu'n junjun rit,
- ²¹ex kyaje' lib'r tk'i' nik'jan tu'n junjun qpoj tman rit.
- ²²Ex kb'el kyq'o'ne' jun chib' te chojb'il tu'n tnajset kyile'.
- ²³Tkyaqil ja'lu kxel kyq'o'ne' tib'ajxi'ju' chojb'il k'ok'sb'il ju' kb'el kyq'o'ne' tkyaqil q'ij te prim.
- ²⁴Iktzun tu'n kyb'inchanteju'ye' junjun q'ij toju' wuq q'ij ninq'ij, te jun oyaj tb'anil tk'ok'jal tz'e'ysa'n te ninb'ilweye'. Ati tu'n tkub' kyq'o'ne' tuk'i'lju' oyaj b'in inkub' tmoj, tib'ajxi'lju' chojb'il k'ok'sb'il kb'el kyq'o'ne' junjun q'ij.
- ²⁵Ex k'okyel kyq'o'ne' juntl b'uyjtib'il xjan toj twuqi'n q'ij. Mixti' tu'n kyb'inchante jun aq'untle' toju' q'ij lu.

Oyaj tnejel twitz awal

(Lv 23.9-22)

- ²⁶Ex ikx k'okyel jun b'uyjtib'il xjan kyu'ne' toju' ninq'ij to smani'n, ajttzaj kyq'o'ne' twitz awal k'ok'e'kywitz weye' ti'ju' twitz kyawale' toj tq'ij tnejel twitz awal. Mixti' tu'n kyb'inchante jun aq'untle' toju' q'ij lu.
- ²⁷Ktzajel kyq'o'ne' kab'e' tal tman wakx, jun rit ex wuq qpoj tman rit te jun ab'q'iqe', te jun chojb'il k'ok'sb'il weye'.
- ²⁸Exju' oyaj arin xyuq'i'n tuk'i'l aseyt, masch'i'n oxlajoj lib'r tu'n junjun qpoj tman wakx, atzun ch'inxmi b'eljoj lib'r tu'nju' rit
- ²⁹atzun kyaje' lib'r tk'i' nik'jan tu'n junjun qpoj tman rit.
- ³⁰Ex kb'el kyq'o'ne' jun chib' te chojb'il tu'n tnajset kyile'.
- ³¹Kb'el kyq'o'nju'ye' chojb'il k'ok'sb'il lu tuk'i'lju' oyaj twitz awal k'ok'e'kywitz ex b'in inche kub' tmoj, tib'ajxi'tlu' chojb'il k'ok'sb'il inkub' junjun q'ij. Mixti' kytzakajilju' alu'mj che kb'el kyq'o'ne'.

Nm 29

Kyq'ij Chun

(Lv 23.23-25)

- ¹K'okyel jun b'uyjtib'il xjan kyu'ne' toj tnejel q'ij teju' twuqi'n xjaw. Mixti' tu'n kyb'inchante jun aq'untle', ex k'elex kyq'o'ne' tqanilju' q'ij lu tuk'i'l chun.

²Kb'el kyq'o'ne' jun qpoj tman wakx, jun rit ex wuq qpoj tman rit te jun ab'q'iqe' mixti' kytzakajil, te jun chojb'il k'ok'sb'il tb'anil tk'ok'jal weye'.

³Masch'i'n oxlajoj lib'rju' oyaj arin xyuq'i'n tuk'i'l aseyt tu'nju' qpoj tman wakx, ch'inxmi b'eljoj lib'r tu'nju' rit

⁴ex kyaje' lib'r tk'i' nik'jan tu'n junjun qpoj tman rit.

⁵Ex kb'el kyq'o'ne' jun chib' te chojb'il tu'n tnajset kyile',

⁶tib'ajxi'lju' chojb'il k'ok'sb'il inkub' junjun xjaw ex tib'ajxi'lju' chojb'il k'ok'sb'il inkub' junjun q'ij, kyuk'i'lju' oyaj twitz awal k'ok'e'kwitz ex b'in inkub' tmoj, kse'nxju' tchaq' Dyos. K'okyel ja'lu te jun oyaj tb'anilxi'x tk'ok'jal tz'e'ysa'n te ninb'ilweye'.

Oyaj te Tq'ij Najsb'il II

(Lv 23.26-32)

⁷Ex ikx k'okyel jun b'uyjtib'il xjan kyu'ne' toj tlajoji'n q'ij texju' twuqi'n xjaw. Kche mewayile' toju' q'ij lu ex mixti' tu'n kyb'inchante jun aq'untle'.

⁸Kb'el kyq'o'ne' jun qpoj tman wakx, jun rit ex wuq qpoj tman rit te jun ab'q'iqe', mixti' kytzakajil, te jun chojb'il k'ok'sb'il tb'anil tk'ok'jal weye'.

⁹Masch'i'n oxlajoj lib'rju' oyaj arin xyuq'i'n tuk'i'l aseyt tu'nju' qpoj tman wakx, atzun ch'inxmi b'eljoj lib'r tu'nju' rit

¹⁰ex kyaje' lib'r tk'i' nik'jan tu'n junjun qpoj tman rit.

¹¹Ex kb'el kyq'o'ne' jun chib' te chojb'il tu'n tpaj il, tib'ajxi'lju' chojb'il tu'n tpaj il inkub' toj tq'ij najsb'il il, ex tib'ajxi'tlju' chojb'il k'ok'sb'il inkub' junjun q'ij, kyuk'i'lxi'ju' oyaj twitz awal k'ok'e'kywitz ex b'in inche kub' tmoj.

Oyaj toj kyq'ij Pach Tq'ob' tze

(Lv 23.33-44)

¹²K'okyel jun b'uyjtib'il xjan kyu'ne' toj o'lajoj tajlajju' twuqi'n xjaw. Mixti' tu'n kyb'inchante jun aq'untle' toju' q'ij lu. Wuq q'ij kb'el kyik'sa'nju'ye' ninq'ij te ninb'ilte Qman Dyos.

¹³Kb'el kyq'o'ne' oxlajoj (13) qpoj tman wakx, kab'e' rit ex kyajlajoj (14) qpoj tman rit te jun ab'q'iqe' mixti' kytzakajil toju' tnejel q'ij, te jun chojb'il k'ok'sb'il tb'anil tk'ok'jal weye'.

¹⁴Masch'i'n oxlajoj lib'rju' oyaj arin xyuq'i'n tuk'i'l aseyt kb'el kyq'o'ne' tu'n junjun qpoj tman wakx, atzun ch'inxmi b'eljoj lib'r tu'n junjun rit

¹⁵ex kyaje' lib'r tk'i' nik'jan tu'n junjun qpoj tman rit.

¹⁶Ex kb'el kyq'o'ne' jun chib' te chojb'il tu'n tpaj il, tib'ajxi'lju' chojb'il k'ok'sb'il inkub' junjun q'ij tuk'i'lxi'ju' oyaj twitz awal k'ok'e'kywitz ex b'in inkub' tmoj.

17-34 Aye'x oyaju' ex chojb'il k'ok'sb'il che b'elkyq'o'ne' toju' waqaq q'ijtel teju' ninq'ij kse'nx toj tnejel q'ij, noq o'qe'kxju' qpoj tman wakx k'e'el iq'et junjun ti'ju' kyajlal junjun q'ij, qu'mtzun naq wuqu' qpoj tman wakx kb'el b'yet toju' twuqi'n q'ij.

35 Kb'el kyik'sa'ne' twajxaqi'n q'ij tu'n jun b'uyjtib'il nim toklen, mixti' tu'n kyb'inchante jun aq'untle' toju' q'ij lu.

36 Kb'el kyq'o'ne' jun qpoj tman wakx, jun rit ex wuq qpoj tman rit te jun ab'q'iqe', mixti' kytzakajil, te jun chojb'il k'ok'sb'il tb'anil tk'ok'jal weye'.

37 Ex kb'el kyq'o'ne' oyaj twitz awal k'ok'e'kywitz ex b'in tu'nju' qpoj tman wakx, rit exqe' qpoj tman rit kse'nxju' tchaq' Qman Dyos.

38 Ex kb'el kyq'o'ne' jun chib' te chojb'il tu'n tpaj il, tib'ajxi'lju' chojb'il k'ok'sb'il inkub' junjun q'ij tuk'i'lju' oyaj twitz awal k'ok'e'kywitz ex b'in inkub' tmoj.

39 Aye'tzun chojb'il ja'lu tu'n tkub' kyq'o'ne' nwitz'e' kyoju' tq'ijlalil q'ma'ntl, tib'ajxi'lju' kyoyaje' tu'n tjapun jun kyyole' tziya'ntl mujqa jun kyoyaje' matzaj anq'in toj kyanmiye', b'a'ntzunqa jun chojb'il k'ok'sb'il mujqa oyaj twitz awal k'ok'e'kywitz ex b'in, mujqa chojb'il te mujb'ab'ltib'il, chi Qman Dyos.

40 Xi'tzun tma'n Moyses kye aj Israel tkyaqilju' tchaq' Qman Dyos te.

Nm 30

Nuk'b'il kyij'ju' yol tziya'n twitz Qman Dyos

1 Xitma'n Moyses kyeju' nejenel kye kyyajajil aj Israel kjalu: Matxi' tchaq' Qman Dyos

2 qa mattziya jun xjal tyol twitz mujqa mataq'tib' axxi'x tu'n tjapun tu'n, ati tu'n tjapunju' tyol tu'n ex tu'n tb'inchante tkyaqilju' matma tu'n tjapun tu'n.

3 Qa ati jun txin atix tk'etz tman, mattziya jun tyol twitz Qman Dyos mujqa mataq'tib' tu'n tb'inchante jun ti'xti',

4 qatzun mixti' xtmaju' tman ajtb'inte ti'ju' tyol xttziya mujqa ti'ju' tu'n tb'inchante, ati tu'n tjapunju' tyol xttziya mujqa aju' q'ma'ntl tu'n tjapun tu'n.

5 Qatzun min xtaju' tman ajtb'inte, myatzun ilti'jtz tu'n tjapunju' tyol tziya'ntl tu'n mujqa aju' q'ma'ntl tu'n tjapun tu'n. Mixnati' xkub' toj twitzju' tman, lay tz'ok il te' Qman Dyos tu'n tjapun tu'n.

6 Qa jun qya mattziya jun tyol twitz Qman Dyos mujqa mataq'tib' tu'n tb'inchante jun ti'xti' ex min xkub' t-xima'n b'a'nxi'x, extzun matxi' mje,

7 qatzun mixti' xtmaju' tchmil ajtb'inte, ati tu'n tjapunju' tyol tziya'n tu'n ex titi' xtaq'a'tib' tu'n tjapun tu'n.

⁸Qatzun min xkub' toj twitzju' tchmil ajtb'inte, myatzun ilti'j tu'n tjapun tyoltz tziya'ntl tu'n ex titi' xtaq'a'tib' tu'n tjapun tu'nju' min xkub' t-xima'n b'a'nxi'x. Lay tz'ok ilte Qman Dyos ti'j tu'n tjapun tu'n.

⁹Qatzun kyimni tchmil qya xtziyante jun tyol, mujqa kub'ni tpa'ntib' tuk'i'l tchmil, ilti'j tu'n tjapun tu'n tkyaqilju' xttziya tu'n tb'inchante.

¹⁰Qama ttziya tyol jun qya mjeb'ni mujqa mataq'tib' tu'n tb'inchante jun ti'xti', extzun ati tjaju' tchmil.

¹¹Qa mixti' xtmaju' tchmil tu'n ajtb'inte ex min sel tik'o'nju' intb'inha'n, ati tu'n tjapun tyolju' qya tziya'n tu'n exju' ttziya tu'n tb'inchante.

¹²Qatzun mache kub' t-xitu'nju' tchmil ajtb'inte, myatzun ilti'j tu'n kyjapuntz tu'n, mana' kub' t-xitu'nju' tchmil. Lay tz'ok ilte Qman Dyos ti'j tu'n tjapun tu'n.

¹³Aju' chmilb'aj kq'malte qa b'a'n mujqa kb'el xitet alkyexku' tyolju' t-xu'jil mattziya mujqa mataq'tib' tu'n tb'inchante, ju' inq'mante qa ilxi'xti'j tu'n tmewayin.

¹⁴Qatzun mixti' xtmaju' tchmil tu'n ajtik' jun q'ij, kab'e' q'ij, matxitzun tmatz tu'n tjapunju' yol ttziyaju' t-xu'jil mujqa titi' xtaq'a'tib' tu'n tb'inchante.

¹⁵Qatzun makub' t-xitu'n tik'lenxi' jte' q'ij tb'implente, tib'ajtzuntz ta' qa min xjapun tu'nju' t-xu'jil, chi Moyses.

¹⁶Aye'tzun kawb'il ja'lu taq' Qman Dyos te Moyses tib'aju' nuk'b'il kyxol ichan kyuk'i'l kyxu'jil, ex kyxolju' manb'aj kyuk'i'l kymyal, qa txinx ex atix tjaq' tkawb'il tman.

Nm 31

Kub' xitu'n tnam Madyan

¹Tzaj tma'n Qman Dyos te Moyses kjalu:

²Q'onka tu'me'l t-xel kye aj Madyan tu'nju' xkyb'inha kye aj Israel, tb'ajlenxi'tzun ja'lu, kkyimela, chij.

³Xitma'ntzun Moyses t'z kyeju' tnam ikjalu: —Kyb'incham kyib' junjunkye' te q'oj, ex kukyok tzaqpaje' ti'ju' Madyan tu'ntzun tq'et tu'me'l t-xel kye toj tb'i Qman Dyos.

⁴Kab'k'al lajnaq (1,000) ichan kxel kyhq'o'n junjun tnej kyyajajil toju' q'oj, chij.

⁵Iktzu'n, e'jaw sk'o'n kab'k'al lajnaqchaq (1,000) ichan kyxolju' xjal te q'oj te junjun tnej kyyajajil, junmutx' lajk'al (12,000) kyb'aj tu'n kykyaqil, b'inha'ntl kyib' tu'n kyq'ojin.

⁶Exitzun tchq'o'n Moyses toj q'oj tuk'i'l Pinees, tk'walju' pale Eleasar, atoaq q'ilkyeju' ti'xti' xjan exqe'ju' chun tu'n t-xi' tq'o'n chaq'b'il ajttzyet q'oj.

- ⁷Eq'ojintzuntz kyi'ju' aj Madyan ex eb'aj kub' kyb'yo'n kykyaqilx, kse'nxju' ojetog tchaq' Qman Dyos te Moyses.
- ⁸E'kub' kyb'yo'n Eb'i, Rekyem, Sur, Ur ex Reb'a, aye' jwe' nimaqkawil aj Madyan, ex ikx B'alaam tk'wal B'eor.
- ⁹Exi' kyi'q'i'n aj Israel qya aj Madyan pres exqe' kyal b'o'sqe', ex eb'je'l kyi'q'i'n kyalu'n, e'kyq'inumal.
- ¹⁰Expe' eb'ajkub' kytz'e'ysa'n nimaqkytanam exqe' kynajb'il.
- ¹¹Tkyaqiltzunju' b'je'l kyi'q'i'n kye, e xjal exqe' alu'mj,
- ¹²Eb'ajx kyi'q'i'n te Moyses, teju' pale Eleasar ex kyeju' tnam Israel, ate'tog toju' plan tx'otx' te Moab', ttzi nin a' Jordan, jlaju' tnam Jeriko.
- ¹³Eb'je'tz Moyses tuk'i'lju' pale Eleasar ex kykyaqilju' nejenel te tnam k'molkye ti'jxi'ju' kynajb'il.
- ¹⁴Atzunte Moyses tzaj ttx'u'jil kyi'ju' nejenel kyib'aj kab'k'al lajnaq (1,000) ex kyib'aj jo'naq (100) xjal te q'oj, ju' tzajniqe'xtoq toj q'oj,
- ¹⁵ex xitma'n kye: —¿Tiqu'n min xe kub' kb'yo'nju'ye' qya?
- ¹⁶Kyu'npena'kye' qya lu jawa' kyi'q'i'n kyib' aj Israel ti'j Qman Dyos naq tu'n ttab'l B'alaam ex ek'ulun teju' tilb'ilal B'aal-peor. Qu'mtzun tzaj tq'o'n Qman Dyos tx'u'j yab'il tib'aju' ttanam.
- ¹⁷Che kyb'yonqeku'ye' ja'loxi'x kykyaqilju' k'wal q'aqe' ex kykyaqilju' qya oje txi' tzyu'nkyi'j tu'n ichan.
- ¹⁸Aye'tzu'n txin b'ajx txa' tzyu'nkyi'j tu'n ichan lalun che kub' kyb'yo'ne' ex che tenkj kyuk'i'le'.
- ¹⁹Kykyaqiltzunju' mache kub' b'yonte jun xjal mujqa matz'ok kymko'n jun kyimni, kukykyajten wuq q'ij ti'jxi'ju' najb'il. Ati tu'n kyxtilsante kyib'e' exqe'ju' pres toj toxi'n q'ij ex toj twuqi'n q'ij.
- ²⁰Ex ikx che kyxtilsame' kykyaqilju' xb'alun ex kykyaqilju' ti'xti' tz'u'n, t-smal chib' mujqa tze, chij.
- ²¹Xitma'nju' pale Eleasar kye kykyaqilju' xjal te q'oj e'ten toju' q'oj ikjalu: —Jun kawb'ilte' lu taq' Qman Dyos te Moyses:
- ²²⁻²³tu'n kyxtilsetju' ti'xti' q'anpwaq, saqpwaq, q'ank'uxb'il, k'uxb'il, k'uxb'il estanyo mujqa plom kyt'otx'al, kykyaqilju' min nche tz'e'y tu'n q'aq', ati tu'n kyxtilset tu'n q'aq' ex tu'n kyt'jet tu'n a' te xtilsab'l. Aye'tzu'n ti'xti' in cheb'aj tu'n q'aq', o'kx tu'n a' kche xtilsetela'.
- ²⁴Ati tu'n kyt'jontejju' kyxb'alun toj twuqi'n q'ij, kche xtilseteltzuntz. Yajxi'tzuntl b'a'n tu'n kyokx toju' najb'il, chij.

B'aj sipa'n b'je'l kyi'ju' ajq'oj

- 25Tzaj tma'n Qman Dyos te Moyses kjalu:
- 26Kyajlame' jte' kyb'aju' xjal ex alu'mj xeb'je'l kye aj Madyan, junx kyuk'i'lju' pale Eleasar exqe'ju' nejenel kye junjun tnej kyyajajil aj Israel,
- 27pa'nqeku'ya toj kab'e' tnej junelni, sipanxtzu'na jun tnej kyxolju' che tx'anj q'ojil, atzu'n jun tnejtl kyxol kykyaqil aj Israel min xe tx'anj q'ojil.
- 28Expe' q'intz jun tneja weye' ti'ju' kye xjal te q'oj, junjun kyi'j qaqchaqmutx' winqi'n, kyi'ju' xjal, wakx, b'ur ex rit
- 29kxel tq'o'ntzuntza teju' pale Eleasar te jun oyaj weye'.
- 30Atzu'n ti'ju' nik'jantl kyeju' txqantl aj Israel, ktzajel tiq'i'na junjun ti'j kakab'naq lajoj (50) kyi'ju' xjal, wakx, b'ur ex rit, mujqa kyi'j kykyaqil alu'mj, ex kxe'l tq'o'na kyeju' leb'i inche ajb'en toju' njaye' xjan, chi Dyos.
- 31Kyb'incha Moyses tuk'i'lju' pale Eleasar kse'nxju' tchaq' Qman Dyos te Moyses.
- 32Tu'n tkyaqilju' b'je'l kye ajq'oj, kyajnaq kyaje'mutx' wuqk'al lajnaq (675,000) rit, ex min okju' b'ajx kyi'q'i'n xjal te q'oj kyu'nxkye toj tajlal,
- 33b'eljojmutx' (72,000) wakx,
- 34wuqmutx' kab'lajk'al lajnaq (61,000) b'ur
- 35ex kyajmutx' (32,000) txin b'ajx txa' tzyu'nkyi'j tu'n ichan.
- 36Qu'mtzun,aju' nik'jan xi' kyeju' xjal te q'oj, kab'naq kab'mutx' oxk'al o'lajnaq (337,500) rit,
- 37kyi'jtzunju'lu, junk'al oxlajnaq o'lajoj (675) xiq'et te Qman Dyos;
- 38atzu'n kyi'ju' kyajmutx' lajk'al (36,000) wakx, xiq'et oxnaq kab'e' (62) te Qman Dyos;
- 39atzu'n kyi'ju' oxmutx' qaqlajk'al jo'naq (30,500) b'ur, xiq'et oxnaq jun (61) te Qman Dyos;
- 40ex kyi'ju' kab'mutx' (16,000) txin, xiq'et junaq kab'lajoj (32) te Qman Dyos.
- 41Xitq'o'n Moyses o'nb'il te Qman Dyos teju' pale Eleasar, kse'nxju' tchaq' Qman Dyos te.
- 42Atzu'n nik'jantl, tu'n t-xi' q'et kyeju' txqantl aj Israel ojetoq tz'el tpa'n Moyses ti'ju' kye xjal te q'oj,
- 43Tojxi'x nik'jan, mujqa: kab'naq kab'mutx' oxk'al o'lajnaq (337,500) rit,
- 44kyajmutx' lajk'al (36,000) wakx,
- 45oxmutx' qaqlajk'al jo'naq (30,500) b'ur

⁴⁶ex kab'mutx' (16,000) txin.

⁴⁷Kyi'jtzunju' nik'jan lu, eltpa'n Moyses junjun ti'j kakab'naq lajoj (50), kyi'ju' xjal ex kyi'ju' alu'mj, xitq'o'ntzuntz kye aj Leb'i nche ajb'en toju' ja xjan te Qman Dyos, kse'nxju' ojetog tchaq' Qman Dyos te.

⁴⁸Aye'tzu'n nejenel kye kab'k'al lajnaq (1,000) chaq ex kye jo'naq (100) chaq xjal te q'oj, exi' nelte Moyses

⁴⁹ex xikyma'n te: Matxi' jaw qiq'ine' kyajlajju' xjal te q'oj ate' toj qkwente, ayo'ye' ajb'el qo'ye' teya; ex tz'aqlite' kyb'aj.

⁵⁰Mache tzaj qiq'i'ne' ti'xti' q'anpwaqqe' lu xeknet tu'nile junjun: e'tqulq'ob'aj, xpatx'q'anpwaq nche ok tqulq'ob'aj, ti'j q'ob'aj, xmilq'ob'aj, toj xkyinb'aj ex txqantl u'wj tu'n kyxiq'et te Qman Dyos tex kotpib'l qeye', chechij.

⁵¹Kyk'amtzun Moyses tuk'i'l Eleasar tkyaqilju' ti'xti' q'anpwaq lu.

⁵²Masch'i'n kyaje' kyintal tk'ijwe' lib'r (4.5) talalju' q'anpwaq xikyq'o'nju' nejenel kye kab'k'al lajnaq (1,000) ex kye jo'naq (100) xjal te q'oj te jun oyaj te Qman Dyos,

⁵³qu'n teyile junjun xjal te q'oj tzaj tiq'i'n jni' ti'ju' b'je'l kyeju' ajq'oj.

⁵⁴Iktzu'n, tk'am Moyses ex Eleasar q'anpwaq tzaj kyiq'i'n nejenel, ex xikyiq'i'n toju' Ja te Mujb'ab'ltib'il tu'ntzun kytzaj na'n aj Israel tu'n Qman Dyos.

Nm 32

E'kub' najanju' kyyajajil Rub'en Ex Kad toj tjawetzq'ij te nin a' Jordan

(Dt 3.12-22)

¹Nimtoq txqan kyalu'nju' tyajajil Rub'en ex Gad ate'. Tetzunj kyka'yinte tb'anilxi'xtoqju' tx'otx' Jeser ex Kalaad kye alu'mj,

²exi' qanilte kye Moyses, pale Eleasar exqe' nejenel te tnam, ex xikyma'n kye:

³⁻⁴Tb'anil qekye' tx'otx' Atarot, Dib'on, Jaser, Ninb'ra, Esb'on, Eleale, Seb'am, Neb'o ex B'eon, te kywab'l alu'mj, ju' matxi' kub'ti'j tu'n Qman Dyos teju' tnam Israel, ayo'tzune' ajb'el qo'ye' teya, ate' qalu'ne',

⁵qa b'a'n toj twitza, q'ontzju'ya tx'otx' lu qeye' ex lalun qo ik'x tq'o'na jlajxi' nin a' Jordan, chechij.

⁶Atzunte Moyses xittzaq'we'n kye: —¿Ma kyajb'ile' tu'n kykyajtene' tzalu, aye'tzu'n kywnaqile' che kxe'l toj q'oj?

⁷¿Tiqu'n kyajb'ile' tu'n tanjtz tiky'k'u'ju' aj Israel tu'n lalun che ik'x toju' tx'otx' oje tzaj tq'o'n Qman Dyos kye?

⁸Ax kyb'incha kymanju'ye' tej kytzaj nchq'o'ne' tzmax toj Kades-b'arnea ka'yilteju' tx'otx' lu.

- ⁹Epon tzmax ttzi a' Eskol ex kyka'yiju' tx'otx' lu, yajxi'tzuntl e'okten xob'salkye aj Israel tu'n lalun che okx toju' tx'otx' ojetoq tzaj tq'o'n Qman Dyos kye.
- ¹⁰Qu'mtzun tzaj ttx'u'jil Qman Dyos toju' q'ij lu, ex ttziya
- ¹¹qa aye' xjal tzajx te winqi'n kyab'q'i tej kyb'je'tz Ejipt laytoq kyilju' tx'otx' ojetoq ttziya te Ab'raam, te Isaak ex te Jakob', qu'n min e'oklpe ti'j tu'n tkyaqil kyk'u'j.
- ¹²Naq o'kx Kaleb' tk'wal Jepone te Senesey, ex Joswe tk'wal Num, e'oklpe tu'n tkyaqil kyk'u'j ti'j Qman Dyos.
- ¹³Tzaj ttx'u'jil Qman Dyos kyi'ju' aj Israel ex eb'et kab'naq (40) ab'q'i tu'n toj chq'ajlaj, tzmaxi'j mixtoqti'tl jun itz'x kyxolju' e okq'onte ttx'u'jil tu'n kyb'inchb'aj taq'wix.
- ¹⁴Aye'tzuntlkye' ja'lo, kyk'wal aj il qe'ye', kyajb'ile' tu'n kyb'inchanteye' kse'nx kyb'incha kymane', tu'n ttzajtl tx'u'jil Qman Dyos ti'ju' tnam Israel kyu'ne'.
- ¹⁵Qa min kyajb'ile' tu'n kyxilpeye' ti'j Qman Dyos, che kjel tenxi'xtl aj Israel toj chq'ajlaj, ex tu'n kpaje' qama che kub'a' b'yo'n, chi Moyses kye.
- ¹⁶Exi'lq'etzuntz tk'etz Moyses ex xikyma'n te: —A qeju'ye' qajb'il tu'n kyjaw qb'incha'ne' kych'lajil qrite' ex qwakyixe', ex che jawil qb'incha'ne' tnam kye qk'wale'.
- ¹⁷Yajxi'tzuntel kqb'incha' qib'e' tu'n qxi'neje' kywitz aj Israel q'ojil, tzmax ajkypon qu'ne' toj kyt'otx'. Aye'tzu'n toj qjaye' che kjelten kyoju' nimaqtnam tok tapi kyi'j, tu'n kyklet kye'ju' najlqe' toju' tx'otx' lu.
- ¹⁸Lay tz'anjtz qi'je' qjaye' qa na'mxtoq kyk'monte aj Israel kyt'otx'.
- ¹⁹Qu'n a k'okyelju' te qtx'otx'e' ati tzalu jlajtzaj, toj tjawetzq'ij te a' Jordan, lay qo qanine' ti'j txqantl qtx'otx'e' jlajxi' a' Jordan, ex tzmax najchaq, chechij.
- ²⁰Atzunte Moyses xittzaq'we'n kye: —Qama japun kyole' kyu'ne' exqa matxi kyiq'ine' kyq'ojb'ile' tu'n kyq'ojine' toju' tchaq'b'il Qman Dyos.
- ²¹Qa kykyaqile' mache' ik'x jla'jine' toju' nin a' Jordan iq'i'n kyq'ojb'ile' toj tchaq'b'il Qman Dyos exqa mache kyajtene' chix tzmaxi'j aj kyb'je'x q'o'nju' ajq'oj tu'n Qman Dyos
- ²²exqa matxitoq kanb'etju' tx'otx' tu'n, b'a'ntzun tanjtz kyi'jtze', kche tzaqpeteltzuntze' ti'ju' xkytziyaye' twitz Qman Dyos ex kywitz aj Israel. K'okyelju' tx'otx' lu kyeye' tu'n Qman Dyos.
- ²³Qatzun min xkyb'inchaye' ikju', kaneku' toj kywitze' qa ilju' kkyb'incha'ye' ti'j Qman Dyos ex jun q'ij tzul tz'e'ysb'il kywitze' tu'n tpaju' il lu.

- 24** Che kyb'incha'nktze' nimaqtnam jatu'n kykyaja' toj kyjaye' ex kych'laje' kye kyrite', naqtzunaju' japunxju' xktziyaye' kyu'ne', chi Moyses kye.
- 25** Aye'tzu'n tyajajil Gad ex Rub'en xikytzaq'we'n te: —Kqb'incha' qeju'ye' matxi' tchaq'a, ayo'ye' ajb'el teya.
- 26** Axtzu' che kjela'ten qxu'jile' ex qk'wale' b'o'sqe', kyuk'i'lju' qwakyixe' ex kykyaqil qalu'ne' tzalu kyoju' nimaqtnam toj Kalaad,
- 27** ayo'tzunqe', ajb'el teya, kqo xe'le' kyuk'i'l qq'obj'ile' toj q'oj toj tchaq'b'il Qman Dyos, kse'nxju' xtchaq'a qeye', chechij.
- 28** E b'ajxtzun tq'o'n Moyses chik'b'ab'l teju' pale Eleasar, te Joswe ex kyeju' nejenel kye junjun k'loj kywitze'l kyib' kyxolju' chukchaq tnej kyyajajil aj Israel:
- 29** —Qa kykyaqilju' ichan tyajajil Gad ex Rub'en mache ik'x jlajin kyuk'i'le' toju' nin a' Jordan b'antni kyten tu'n kyq'ojin toj tchaq'b'il Qman Dyos, tzmaxi'j aj tkanb'etju' tx'otx' kyu'ne', tzmaxi'tzun kxe'l kyq'o'n tx'otx'tze' te Kalaad te kyeku'.
- 30** Qatzun min xe ik'x b'incha'n kyten tu'n kyq'ojin, atzuntzu' kxe'la kytx'otx'tz kyxole' toj tx'otx' Kanaan, chij.
- 31** Aye'tzu'n tyajajil Gad ex Rub'en xikytzaq'we'n: —Kqb'incha' qeju'ye' xtchaq' Qman Dyos kyeju' ajb'el teya lu.
- 32** Kqo ik'exe' b'incha'mile qtene' toj q'oj toju' tx'otx' Kanaan kse'nx tajb'il Qman Dyos, naqtzunaju' tu'n tkyaju' tx'otx' te tjawetzq'ij teju' nin a' Jordan te qtx'otx'ku'ye', chechij.
- 33** Ikytzu'n, xitq'o'n Moyses ttx'otx' Seon, kynimaqkawil amorey, ex ttx'otx' Ok, nimaqkawil toj B'asan, kyuk'i'lx'i' nimaqkytanam exju' tx'otx' kyi'jile, kyeju' kyyajajil Gad ex Rub'en, ex kye nik'jan tyajajil Manases.
- 34** Eb'jaw kyb'incha'ntl tyajajil Gad ju' nimaqtnam Dib'on, Atarot, Aroer,
- 35** Atarot-sopan, Jaser, Jobb'ea,
- 36** B'et-nimra ex B'et-aran, ex b'ajaw kyb'incha'n tapi kyi'jile ex b'aj kyb'incha'n kych'lajilju' kyrit.
- 37** Aye'tzu'n tyajajil Rub'en eb'jaw kyb'incha'ntlju' nimaqtnam Esb'on, Eleale, Kyiryataym,
- 38** Neb'o, B'aal-meon ex Sib'ma, el kych'exb'en kyb'i junjun ex b'jo'k kyq'o'n kyb'i ak'a'j.
- 39** Aye'tzu'n tyajajil Makyir, tk'wal Manases, kub' kyq'o'n kyib' toju' tx'otx' Kalaad ex kub' kytzyu'n, eb'je'tz kyxla'ja'nju' amorey ate'toq atzu'.

⁴⁰Xitq'o'ntzun Moyses tx'otx'tz Kalaad kyeju' tyajajil Mekyir, e'kub' najantzuntz atzu'.

⁴¹Ikx Jayr tyajajil Manases, kub' ttzyu'n junjun kykub'el amorey ex oktq'o'n kyb'i Ab'ot-jayr.

⁴²Aye'tzu'n t-xjal Nob'a kub' kytzyu'nju' kenat kyuk'i'lxi'ju' tnam tzyu'nqe' tu'n, ex axju' tb'i Nob'a oktq'o'n te tb'i.

Nm 33

Kyb'e aj Israel

¹Aye' najb'il ja'lu jaeb'jik'a' aj Israel tej kyetz Ejipt nk'u'n kyten kse'nqe' xjal te q'oj, lepchiqe' kyi'j Moyses ex Aaron.

²Intoq kub'xi' ttz'ib'a'n Moyses kyb'iju' najb'il jachaq nche ik'a', kse'nx intoq tma'n Qman Dyos te. Aye'tzun najb'il ja'lu jachaq eb'jik'a'.

³E'etzju' aj Israel toj tnam Ramses toj o'lajoj q'ij te tnejel xjaw te ab'q'i, jun q'ij tik'len tq'ij Tzaqpib'l. Tuk'i'l nim tipumal Qman Dyos eb'je'tza' kywitzku' kykyaqil aj Ejipt,

⁴tej intoq che ku'x kymqu'n aj Ejipt kykyaqilju' tnejel kyk'wal, ju' ma'toq che kyim tu'n Qman Dyos, qu'n tu'nju' lu kub'a' ttz'e'ysa'n kywitzju' kydyos aj Ejipt.

⁵Eb'je'tz aj Israel toj tnam Ramses ex e'kub'ten Sukot.

⁶Tej kyik'b'et Sukot e'kub'ten Etam, toj tnaqachilju' chq'ajlaj.

⁷Tej kyik'b'et Etam, eq'on welt tu'n kypon Pi-ayrot, toj tjawetzq'ij te B'aal-sepon, e'kub'tentzuntz twitz Mikdol.

⁸Tej kyik'b'et Pi-ayrot, e ik'x toj ninnjab' ex e'pon toj chq'ajlaj. Oxe' q'ij eb'et toju' chq'ajlaj te Etam ex e'kub'ten Mara.

⁹Tej kyik'b'et Mara e'pon Elim, e'kub'tentzuntz atzu', qu'n ate'toq kab'lajoj (12) t-xiklil a' ex oxnaq lajoj (70) tut atzu'.

¹⁰Tej kyik' Elim, e'kub'ten ttziju' Ninnjab' Kyaq tb'i.

¹¹Tej kyik' atzu', e'kub'ten ttziju' chq'ajlaj te Sin.

¹²Xikyljo'ntzun kyb'etz ex e'kub'ten Dopka.

¹³Yajxi'tzuntl e'pon Alus.

¹⁴Kyik'lentl atzu' e'kub'ten Repidim, ja mixti' a' te kyk'wa' xjal.

¹⁵E pontzuntz toju' chq'ajlaj te Sinayi.

¹⁶⁻³⁶Atzu'n toju' kyb'e tej kyetz toju' chq'ajlaj Sinayi tu'n kypon Kades, e'kub'ten chaq kyoju' najb'il lu: kib'rot-ataab'a, Aserot, Ritma, Rimon-peres, Lib'na, Rissa,

Kyeelata, twi' witz Seper, Arada, Makyelot, Taat, Tara, Mitka, Asmona, Moserot, B'ene-jaakan, Or te Widkad, Jotb'ata, Ab'rona, Esyon-keb'er, ex toj chq'ajlaj Sin toj Kades.

³⁷Tej kyik'b'et Kades e'kub'tentzuntz twi' witz Or, toj nqach tuk'i'l Edom.

³⁸Jaxju' pale Aaron twi' witz Or kse'nx tma Qman Dyos, atzuntzu' kyima' toj jun tajlal tjweyi'n xjaw te tkab'naqi'n (40) ab'q'i kyetzlen aj Israel Ejipt.

³⁹Tetoq qaanaq oxe' (123) ab'q'i Aaron tej tkyim twi' witz Or.

⁴⁰Tb'iju' nimaqkawil aj Kanaan toj Arad, najlitoq Nekeb' toj Kanaan, matxitoq che pon aj Israel.

⁴¹⁻⁴⁸Tetzunj kyik'b'et twi' witz Or tu'n kypon toju' plan tx'otx' te Moab', ekub'tenchaq kyoju' najb'il lu: Salmona, Punon, Ob'ot, Iye-ab'arim toj nqach tuk'i'l Moab', Dib'on-kad, Almon-dib'lataym, kywi'ju' witz Ab'arim toj tjawetzq'ij te Neb'o, ex e'pontzuntz toju' chq'ajlaj Moab' ttzi a' Jordan, jlaj Jeriko.

⁴⁹Axtzuntzu' e'kub'a' ten ttzi a' Jordan, xi' qex kytxa'n B'et-jesimot ex pomnix Ab'el-sitim, toju' plan tx'otx' te Moab'.

Nuk'b'il tu'n kyokx toj Kanaan ex tu'n tkub' kysipa'n

⁵⁰⁻⁵¹Tzaj yolin Qman Dyos te Moyses toju' plan tx'otx' te Moab', ttzi nin a' Jordan jlaj Jeriko, tzaj tma'n te tu'n t-xitma'n kye aj Israel kjalu: Ajkyik'xe' toju' nin a' Jordan ex ajkyokxe' toju' tx'otx' Kanaan,

⁵²che kyxla'janqe'mixe' kykyaqilju' xjal najlqe' toju' tx'otx', ex kytxijunku'ye' kykyaqilju' kywitzleb' ab'j ex k'uxb'il b'inch'a'nqe', ex kyxitunku'ye' kykyaqil najb'il janche k'uluna' twi'yile ttxa'nwitz.

⁵³Kytzyumju'ye' tx'otx' ex che najjanqe'ye' toj, qu'n ayine' chin xel q'onte kyeye' tu'n tok te kyeye'.

⁵⁴Naq aju' kb'el kysipa'ne' tx'otx', axchaqju' makub' tz'aq te junjun k'loj kywitzel' kyib' kyxol kykyaqilju' tnej kyyajajile'; nimxi'x kytx'otx'ju' nim txqan kyb'aj kxel q'et, atzu'n kyeju' naqjni'x kyb'aj naqjni'x kytx'otx' kxel q'et; teyile junjun k'loj kywitzel' kyib' kyk'ma' kytx'otx' kse'nxju' makub' tz'aq kye.

⁵⁵Qatzun min xe ex kyxla'ja'ne' xjal najliqe' toju' tnam, kche yajtele' kyu'nju' che kjelten naku'j tze tokx toj kywitzel' mujqa kse'n ch'ix kyi'je' ajkykub' najane' toju' tx'otx'.

⁵⁶Kyi'jtzuntze' knb'inch'a'ye' kub' nxima'ne' tu'n nb'inchanteye' kyi'j, chi Qman Dyos te Moyses.

Nm 34

Tnaqachilju' tx'otx'

1-2 Tzaj tma'n Qman Dyos te Moyses tu'n t-xitma'n kye aj Israel kjalu: Naqch'inxtl kyokxe' toju' tx'otx' Kanaan. Atzun tx'otx'ju' k'okyel te kytx'otx'e', aye' tnaqachil ja'lu:

3Atzu' ktnaqachi'tib' toj tnayajkya'j tuk'i'lju' chq'ajlaj Sin ex tx'otx' Edom. Tzajx toj tjawetzq'ij, ktzajel qeju' nqach tojxi'x ttx'u'k Kyimni Ninnjab' toj tnayajkya'j,

4kxel tljo'ntzuntz tu'me'l tnayajkya'j kjawix tk'u'ju' witz Akrab'im, k'ik'ex Sin ex kpomel tzmax Kades-b'arnea. Kxel tljo'ntzuntz tu'me'l Asar-adar tzmax Asmon,

5K'ik'eltl Asmon ex kpomel tzmax ttzi a' tnaqachal Ejipt, ex kpomel b'aj toj ninnjab' Mediteraney.

6Atzu'n toj tkub'exq'ij ktnaqachi'tib' tuk'i'lju' ninnjab' Mediteraney.

7Atzu'n toj tb'a'nq'ob'kya'j, ktzajelxju' tnaqachil ttzi ninnjab' Mediteraney kpomelx twi' witz Or,

8k-ik'el twi' witz Or kpomelx ttziju' tnam Amat, kxe'ltzuntz tzmax Sedad.

9K-ik'eltzun nqachtz te tb'a'nq'ob'kya'j Sedad, kxe'l tzmax Sipron ex kpomel b'aj Asar-enan.

10Atzu'n toj tjawetzq'ij ktzajelxju' nqach Asar-enan kpomelx Sepam,

11k'ik'eltl Sepam kxe'l Rib'la, kxe'l tjawetzq'ij te Ayin; kb'elextzuntz toj tjawetzq'ij teju' njab' Sineret,

12kxe'ltzuntz tojileju' nin a' Jordan, tzmax kpomela' b'aj toju' Kyimni Ninnjab'. Aye'tzun tnaqachil kytx'otx'ju'ye', chi Qman Dyos.

Tu'n t-sipetju' tx'otx'

13B'ajx tq'o'n Moyses chik'b'ab'l kye aj Israel kjalu: A tx'otx' ja'lu kb'ajel kysipa'ne' kyxole' kse'nx makub'a' tz'aq te junjun; atzun tx'otx'ju' tma Qman Dyos tu'n t-xi' q'et kyeju' b'eljoj tnejtl tk'i' nik'jan qyajajil na'mx t-xi' kytx'otx',

14-15qu'n matxina' kyej kye' kab'e' tnej qyajajil tk'i' nik'jan kytx'otx' te junjun k'loj kwitze'lkyib' toju' tx'otx' toj tjawetzq'ij te nin a' Jordan jlaj Jeriko, aye' tyajajil Rub'en ex Gad, exju' nik'jan tyajajil Manases, chi Moyses.

16Tzaj tma'n Qman Dyos te Moyses kjalu:

17Aye'kye' pale Eleasar tuk'i'l Joswe tk'wal Nun kche sipalteju' tx'otx' kyxole'.

18Che kytxkontztzunkye' jun nejenel te junjun tnej kyyajajile' sipalteju' tx'otx'.

19-28 Aye' ichan ja'lu che ktzajel kytxko'ne': Kyxolju' tyajajil Juda a Kaleb' tk'wal Jepone. Kyxolju' tyajajil Simeon, a Samwel tk'wal Amyud. Kyxolju' tyajajil B'enjamin, a Elidad tk'wal Kyislon. Kyxolju' tyajajil Dan, a B'ukyi tk'wal Jokli. Kyxol kyyajajilju' tk'wal Jse, a Anyel tk'wal Epod, kye tyajajil Manases; ex Kemwel tk'wal Siptan, kye tyajajil Eprayin. Kyxolju' tyajajil Sab'ulon, a Alisapan tk'wal

Parnak. Kyxolju' tyajajil Isakar, a Paltyel tk'wal Asan. Kyxolju' tyajajil Aser, a Ayud tk'wal Selomi. Kyxolju' tyajajil Neptali, a Pedaël tk'wal Amyud, chi Qman Dyos.

²⁹Aye'tzun e'oktq'o'n Qman Dyosju' sipalte tx'otx' Kanaan kyxol aj Israel.

Nm 35

Kyetz'bil aj Leb'i

¹Tzaj yolin Qman Dyos te Moyses kyoju' plan tx'otx' te Moab', ttzi nin a' Jordan jlaj Jeriko, tzaj tma'n te ikjal:

²Q'manxa kye aj Israel tu'n kyxi' kyq'o'n nimaqtnam kyuk'i'lx'i' koj'bil kyi'jile te k'ik'leb'l toju' kytx'otx' kye aj Leb'i tu'n kynajan kyoj.

³Che najal aj Leb'i kyoju' nimaqtnam lu, ex che tenb'elju' kywakyix ex txqantl kyalu'n kyoju' koj'bil.

⁴Aju' k'ik'leb'l alu'mj kxel kyq'o'n kye, junaq jun (21) ky'jaj tk'i paq k'elela' lq'e ti'jile ttapiyil junjun nimaqtnam.

⁵Tkyaqilju' tx'otx' te kyaje' ttx'u'k, kab'naqjun (41) ky'jaj tqan junjun plaj, kyinx tqanju' toj tjawetzq'ij, kyinx toj tkub'exq'ij, kyinx toj tb'a'nq'ob'kya'j ex kyinxju' toj tnayajkya'j. Kjeltenju' nintnam toj nky'ajchaq, tuk'i'lu' k'ik'leb'l alu'mj ti'jile.

⁶Kyxoltzunju' nimaqtnam che kxe'l kyq'o'ne' kye aj Leb'i, qaq nimaqtnam che okyel te kolb'il, jatu'n tklontetib' jun xjal qama kub' tb'yo'n juntl xjal. Kyib'ajxi'tzu'n qaq nimaqtnam lu, kxel kyq'o'ne' kab'naq kab'e'tl (42).

⁷Ati tu'n t-xi' kyq'o'ne' kab'naq wajxaq (48) nimaqtnam tu'n tkyaqil kye aj Leb'i tuk'ilxi' kytx'otx' te kyky'ik'leb'l.

⁸Ajkyxykyq'o'n aj Israel nimaqtnam ti'jku' kytx'otx' kye aj Leb'i, teyle junjun tnej tyajajil ati tu'n tq'onte kse'nxju' ati te: b'a'npunxi'xtl nimaqtnam k'elel kyeju' nim kytx'otx', atzu'n kye naqjni'x kytx'otx' naqjte'x nimaqtnam k'elel kye, chi Qman Dyos.

E'nimaqtnam te kolb'il

(Dt 19.1-13; Jos 20.1-9)

⁹⁻¹⁰Tzaj tma'n Qman Dyos te Moyses tu'n t-xitma'n kye aj Israel kjalu: Ajkyik'xe' toju' nin a' Jordan tu'n kyokxe' toj Kanaan,

¹¹ati tu'n kysk'onteye' junjun nimaqtnam te kolb'il, jatu'n txa' jun xjal kloltib' mya xima'n tu'n ajtkub' tb'yo'n juntl xjal.

¹²Atzuntzu' kkletela' kye twitze'lju' kyimni qa kyajb'il tu'n kq'onte tu'me'l t-xel te, ex lay kub' b'yo'n tzmaxi'j ajtok toj xjel kywitz tnam.

¹³Qaq nimaqtnam kjawil kysk'o'ne' te kolb'il kyxolju' che kxe'l kye aj Leb'i:

- 14**oxe' toj tjawetzq'ij te Jordan ex oxe' toj Kanaan.
- 15**Che okyelju' waqaq nimaqtnam lu te kolb'il, che ajb'el kye aj Israel ex kyeju' najchaq xjal najliqe' mujqa ajb'etu'nqe' kyxole'. Atzuntzu' b'a'n kyklonte kyib' kykyaqilju' mya xima'n kyu'n qama kub' kyb'yo'n juntl xjal.
- 16**Qa ati jun matk'ixb'sa juntl tu'n jun k'uxb'il, ex makyimju' xk'ixb'i, b'yojwnaqi'nte', kb'el b'yetju' xkub' b'yonte.
- 17**Qa ati jun matz'oktb'yo'n juntl tu'n jun ab'j, ex makyimju' sokb'yo'n, b'yojwnaqi'nte', kb'el b'yetju' xkub' b'yonte.
- 18**Qa ati jun matz'ok tjuma'n juntl tu'n jun tze, ex makyimju' sokb'ju'n, b'yojwnaqi'nte', kb'el b'yetju' xkub' b'yonte.
- 19**Aju' nqaku'xi'x witze'lj teju' xkyim, kb'el b'yonteju' b'iyol ajtelyal twitz.
- 20**Qa ati jun matxi' tlmo'n juntl tuk'i'l tkyaqtk'u'j, mujqa matxi t-xon jun ti'xti' ti'j tuk'i'l t-xim myab'a'n,
- 21**mujqa tu'n tpaj q'oj ati kyxol matz'oktb'yo'n tu'n tq'ob', ex makyimu' juntl, kb'el b'yetju' xkub' b'yonte, qu'n b'yojwnaqi'n te'. Aju' twitze'lju' xkyim atixi'x toklen tuk'i'l kb'el b'yonteju' xkub' b'yonte ajtelyal twitz.
- 22**Qatzun ati jun naq myanim xxi' tlmo'n juntl, ex mya tu'nwt jun q'oj ati kyxol, mujqa matxi' t-xon jun ti'xti' ti'j ex mya tuk'i'l t-xim myab'a'n,
- 23**mujqa min xtil aj t-xi' t-xon jun ab'j tib'aj juntl ex makyim tu'n, ex mya kyajq'oj kyib' ex myatoq xima'n tu'n, tu'n tb'o'lju' juntl tu'n,
- 24**atzun tnamtz k'okyel te ajkawil kyxolju' xkub' b'yonte tuk'i'l twitze'lju' xkyim ju' tajb'il tu'n tq'onte tu'me'l t-xel, kse'nxju' nuk'b'il lu.
- 25**Che kololju' tnam ti'ju' xb'iyon toj tq'ob' twitze'lju' xkyim, ex ati tu'n kyka'yinte tu'n tanjti'j toju' nintnam te kolb'il ja ojetog pona' kloltetib'. Ati tu'n tkyajtenju' xb'iyun atzu' tzmax ajtkyimju' kynejel pale xjansa'ntib'.
- 26**Qatzun matz'etz ti'jxi' tx'otx' teju' nintnam te kolb'il,
- 27**mixti' til twitze'lju' kub'ni b'yo'n qama tz'el yal twitz ti'jxi'ju' tnam te kolb'il ex makub' tb'yo'n.
- 28**Ati tu'n tkyaj tenju' xb'iyon toju' nintnam te kolb'il tzmax ajtkyimju' kynejel pale. Yajxi'tzuntl b'a'n tu'n tanjti'j toju' ttx'otx'.
- 29**Che kjeltenju' kawb'il lu tu'n kyajb'en kyeye', ex tu'n tkyaj kyma'ne' kye kyk'wale' toj wiqi'n, jaxjaku' mache najana'ye'.

Kawb'il kyib'aj tziyb'il ex kolpib'il

- 30**Naq o'kx tu'n kytziyb'il b'a'npun tziyal b'a'n tu'n tkub' b'yet jun b'yolxjal. Lay b'ant tkub' b'yet jun xjal naq tu'n jun tziyal.

³¹Mixti' tu'ntk'met pwaq te kolpib'lte jun b'yolxjal b'entni ti'j tu'n tkyim; ati tu'n tkub' b'yette' xjal lu.

³²Mixti' tu'ntk'met pwaq te jun b'yolxjal ojetog pon kloltib' toj jun nintnam te kolb'il, tu'nwt tanjtzi'ti'j toju' ttx'otx' na'mxtoq tkyimu' kynejel pale.

³³Lalun kub' kytz'ilsa'ne' tx'otx' ja kche najala'ye' tu'n b'yojwnaqi'n, qu'n tu'nju' b'yojwnaqi'n in tz'ilixa'ju' tx'otx', ex mixti' kolpib'l tu'n tpaju' b'yojwnaqi'n, naq o'kx tu'n tkamikju' xb'iyon.

³⁴Lan kub' kytz'ilsa'ne' tx'otx' ja che najala'ye' ex jakchin najala'ye', qu'n ayine' Dyos Manb'aj, najli qine' kyxol aj Israel, chi Qman Dyos.

Nm 36

Kyetz'bil qya

¹Aye'tzu'n nejenel kye junjun k'loj tyajajil Kalaad, ju' tyajajil Mekyir, Manases ex Jse, e'pon kyk'etz Moyses exqe' nejenel kye junjun tnej kyyajajil aj Israel, xikyma'n kye:

²—Matchaq' Qman Dyos tu'n t-xi' t-sipa'na tx'otx' kyxol aj Israel, Moyses, kse'nxju' makub' tz'aq te junjun tnej, ex ikx tchaq' teya tu'n t-xi' tq'o'na tx'otx'ju' tetoq Selopead kyeju' tmyal, ju' ti'jx qyajajile' tzajna'.

³Qatzun mache mje kyuk'i'l ichan kyxol jun tnejtl kyyajajil aj Israel, lay kyajtentl kytx'otx' xiq'et kye kyxolju' tnej qyajajile', k'okyeltzuntz kyxolju' tnej tyajajilju' jaxmjeya'. Iktzu'n k'elela' ti'ju' qetz'bile' makub' tz'aq qeye'.

⁴Ajtzun tul kanunju' ab'q'i te tzaqpib'l toj Israel, majx kjeltenju' kytx'otx' teju' jun tnejtl tyajajil ex myatzu' tu'n ttena'tl tmoju' qtx'otx'e', chechij.

⁵Atzunte Moyses, tchaq' kye aj Israel kse'nxju' tzaj tchik'b'a'n Qman Dyos te kjalu: —Axte' nkyma'n tyajajil Jse.

⁶B'a'n toj twitz Qman Dyos tu'n kymjeju' tmyal Selopead alquk'i'lxku' kyajb'ila', naq o'kx tu'n kymje kxolxju' kyyajajil ja tzajna' tyajil kyman.

⁷Mixti' tu'n tik' ttx'otx' junjun matk'am toj jun tnej kyyajajil tmoj kytx'otx' jun tnejtl kyyajajil aj Israel; kykyaqil aj Israel tu'n kyklonteju' kyetz'bil kyxolxju' kyyajajil kywitze'l kyib'.

⁸Qa ati jun qya te alkyexku' tyajajil matetza ttx'otx', ati tu'n tmje tuk'i'l jun ichan toj jun k'loj kywitze'l kyib' kyxolxju' tyajajil. Teyletzun junjun aj Israeltz ktkla' tetz'bil matk'am te tman.

⁹Mixti' jun etzb'il te jun tnej tyajajil okwit k'ik'el te juntl tnej tyajajil. Teyle junjun tnej kyyajajil aj Israel tu'n tklonteju' ttx'otx' xkyaj q'o'n te, chi Moyses kye.

10-11 Kyb'inchatzu'n Maala, Tirsa, Okla, Milka ex Noa, tmyal Selothead, kse'nxju' ojetog tchaq' Qman Dyos te Moyses, e mjetzuntz kyuk'i'l kyk'wal ttzik mujqa titz'in kyman,

12 tyajajil Manasesqe', tk'wal Jse. Iktzu'n kyej tenju' kyetz'b'il kyxolxju' tnej kyyajajil ja tzajna'ju' kyman.

13 Aye'tzun chaq'b'ilju' ex nuk'b'il e'tzaj tq'o'n Qman Dyos te Moyses tu'n kyxitma'n kye aj Israel kyoju' plan tx'otx' te Moab', ttzi nin a' Jordan, jlaj Jeriko.

Dt

Dt 1

Tzuyb'ilte

1-5 Aye' yolju' ate' toju' u'j lu, xitma'n Moyses kye kykyaqil aj Israel tej ate'toq toj tx'otx' Moab', nqayin tk'etzju' tnam Sup te tjawetzq'ij te nin a' Jordan. Atitoqju' tnam Paran toj jun plaj kye, atzu'n toj jun plajtl aye' tnam Topel, Lab'an, Aserot ex Disaab'. Ojetoq kub'ti'j Seon nimaqkawil kye amorey najlqe'toq Esb'on tu'n Moyses. Ex ojetoq kub'ti'j Ok nimaqkawil toj B'asan najlitoq Astarot ex Edrey. Maskyep'e' naq te junlajoj (11) q'ij b'e, txi'x t-xeju' twitz Sinayi tu'n tpon Kades-b'arnea, toju' b'e nnik' toju' k'ul Seyir; tzmaxi' e'xiq'ma'nju' yol lu matxitoq b'ent kab'naq (40) ab'q'i kyetzlen aj Israel Ejipt.

6 Tzaj tma'n Qman Dyos qe twi' witz Oreb' kjalu: Matxi' b'et q'ij ate'qe'ye' t-xeju' witz lu.

7 Kyb'uyime' kyiq'ine' ex kukyxi'ye' kywi' witz kye amorey ex kyoju' tx'otx' ate'qe' ti'jile: toj Arab'a, twi' witz, toj tkyaqilu' plan tx'otx', toj Neweb', toj mlaj, toj kytanam aj Kanaan ex toj Lib'ano, pomnix jata' nin a' Ewprates.

8 Matxi' txinq'o'nju'ye' tx'otx' lu kyeye'; kukyxi'ye' ex kytzyunku'ju'ye' tx'otx' xintziya'ne' tu'n t-xi' nq'o'ne' ayine' Dyos Manb'aj kyeju' kychmane' Ab'raam, Isaak ex Jakob', ex kyeju' kyyajajil, chij.

E'b'jo'kq'o'n ajkawil

(Ex 18.13-27)

9 Tojxtzunju' q'ij lu xinma'ne' kyeye': layx chin kanune' njunale' kyxole'.

10 Nimna' txqan kyk'wale' matxi' tzaj tq'o'n Qman Dyos, atzu'n ja'lo matxi' che oke' te jun nintnam kse'nqe' che'w twitz kya'j.

11 Awttzun Qman Dyos, chmet-santexi'xkyeye' kyetwitzu' kyb'aje' ja'lo, ex che k'iwlantzxwite' tu'n, kse'nxju' oje tma!

12 Qu'mtzun lay b'ent t-xi' wiq'i'nju'ye' iqtz njunale' tu'n kynk'et jni'xu' ti'xti' ex q'oj intzaj kyxole'.

13 Qu'mtzun, kysk'onqe'ktze' junjun ichan ati kynab'l kyxolju' kyyajajile', ati b'a'n kyu'n ex ik'ni kywitzlalil, tu'ntzun kyoknq'o'ne' te nejenel kyxole'. Nchije' kyeye'.

14 Aye'tzunkye' tzaj kytzaq'we'ne' weye': B'a'nte' qeye' kse'n intma'na, chechije'.

15 E'jaw nsk'o'ntzuntze' ichan ati kynab'l ex ik'ni kywitzlalil kyxole', ex xinq'o'ne' kyoklen tu'n kynuk'un kyxole'; junjun e'kub' nq'o'ne' kyib'aj kab'k'al lajnaq (1,000) xjal, junjuntl kyib'aj jo'naq (100), junjuntl kyib'aj kab'naqlajoj (50), junjuntl kyib'aj lajoj (10), atzun junjuntl xinq'o'ne' kyoklen tib'aj junjun tnej kyyajajile'.

16 Ex xinma'ne' kyeju' ajkawil kyib'aje': Che kyka'yinx'e' kykyaqil ex kyb'inchame' tnik'alilti'j kye qwnaqil ex kye te najchaq xjal;

17 ajtzun tkub' kyq'o'ne' tz'e'ysb'il kywitz, lalun che okye' b'a'n kye junjun atzun myab'a'n kye junjuntl: kyb'inchame' tnik'alilti'j kyeju' prow ex kyeju' q'inun, lalun che xob'e' kye, qu'n twitz Dyos nche oka' toj xjel. Qatzun ati jun ti'xti' ch'uäxi'x, kyi'q'intze' nwitz'e' tu'n t-xinka'yi'ne'. Nchije' kye.

18 Xinchik'b'a'ne' b'a'nxi'x toju' tq'ijlalil lu titi' tu'n kyb'inchante'ye'.

Kyaq'un kab'lajoj (12) nenul toj ewaj

(Nm 13.1—14.4)

19 Tej qetz Oreb', xi' o'tzaja' twi' witz kye amorey, kse'nxju' tchaq' Qman Dyos qe. O'b'et toj tkyaqilju' nin chq'ajlaj xob'ajilx, ju' kyile' tzmaxi'j qpon Kades-b'arnea.

20 Xinma'ntzuntze' kyeye' atzu': Matxi' qo' ul twi'ju' witz kye amorey ju' ktzajel tq'o'n Qman Dyos qe.

21 Matxi' tzaj tq'o'n Qman Dyos tx'otx' lu qe, qu'mtzun kukyxi'ye' ex kytzyunku'ye', kse'nx oje tmaju' Qman Dyos jaäe k'uluna' ojtxi' qchman. Lalun che xob'e' ex lalun tz'anjtzi'j kyk'u'je', nchije' kyeye'.

22 Aye'tzunkye' e'ule' q'malte weye': Ate b'a'n tu'n kyxi' nej junjunqe' ka'yilteju' tx'otx', tu'ntzun kyultl q'malte alkye b'e tu'n qxa' ex alkyechaq nintnam b'a'n tu'n qokxa'. Chechije'.

23 B'a'n ela'ju' tzaj kyma'ne' toj nwitz'e', e'jaw nsko'ntzuntze' kab'lajoj (12) qxol, junjun te junjun tnej qyajajil,

24 exi'tzuntz twi'yile witz, ex e'pon toju' b'ya' Eskol ex b'aj kyka'yi'n tkyaqilju' tx'otx'.

25 Ex tzaj kyi'q'i'n lob'j intq'o'nju' tx'otx' lu qe, ex kyma: Tb'anilxi'xpe'lo'te' tx'otx' ntzaj tq'o'n Qman Dyos qe, chechij.

26 Aye'tzunkye' min kyaje' tu'n kyxi'ye', min xikyb'i'nju'ye' tchaq'b'il Qman Dyos tzaj tma'n kyeye',

27 ex e aq'wiye' yolil kjalu: Min nqo' tk'u'jla'nte' Qman Dyos; maqo' etztiq'i'n Ejipt naq tu'n qxi'tq'o'n toj kyq'ob' amorey tu'ntzun qb'aj.

28 ¿Jatzun qoxe'la' ja'lo? Chiqe'ju' qwnaqil qa kuwqe'xi'xju' xjal najliqe' chix ex nimaqxi'x kywe' kyeqwitz, ex nimaqtnamqe' jpu'mile kyij tu'n nimaqtapi nimaq kywe', expe' kyil qa ate'qe' tyajajil Anak nimaqxi'x kywe'. Tu'ntzu'n tkyaqil ja'lu matxi' tz'anjtzi'j qk'u'je', chechije'.

29 Xi' ntzaq'we'ntzuntze' kyeye': Lalun che lab'tiye' ex lalun che xob'e' kye.

30 Kna' kb'el nejte' Qman Dyos qwitz ex ate kq'o'jil te qxel, kse'nxju' b'aj Ejipt,

31ex toj chq'ajlaj. Xqno'nqo'na'te' tu'n Qman Dyos toj tkyaqilju' b'e matxi' qb'etixi' tzmaksi'j xqo ul toju' najb'il lu, kse'n jun manb'aj nxit-xqno'n tal tk'wal, nchije'.

32Aye'tzuntlkye' min qe kyk'u'je' ti'j Qman Dyos,

33nejlitoq qwitz tu'n t-sk'etju' najb'il jatu'n qkub'a' ten. Intoq tzaj tyek'u'n qb'e jatu'n qxa' tu'n jun q'aq' te qonik'an, atzu'n te q'ijtl tu'n jun tnej muj.

Tzaj ttx'u'jil Qman Dyos kyij aj Israel

(Nm 14.20-35)

34Tej tb'inte Qman Dyos nche wulje' ti'j, tzaj ttx'u'jil b'a'nxi'x ex ttziya:

35Mix-a'lo'x junkye' ju' mixyab'a'nqe'ye' toju' tq'ijlalil ja'lo, ktla'ju' tx'otx' tb'anilxi'x xintziya'ne' tu'n t-xi' nq'o'ne' kyeju' ojtxi' kychmane'.

36Noq o'kxte Kaleb' tk'wal Jepune ktla'ju' tx'otx' kyuk'i'lju' tk'wal, kxe'l nq'o'ne' tx'otx' kye ja kub'a' tq'o'n tqan, qu'n min xe eltxalpuj wi'je' ayine' Dyos Manb'aj, chij.

37Tu'npe'kye' kypaj saja' ttx'u'jil Qman Dyos wi'je' ex tma weye': Ex ikxta Moyses lay tz'okxa toju' tx'otx' lu.

38Ate Joswe onilteya ju' tk'wal Nun k'okyex te t-xela. Kuwsama, qu'n ate kxe'l q'onteju' tx'otx' kye aj Israel.

39Kub' kyximane' qa che eliltoq iq'i'n kyxu'jile' ex kyk'wale' kyu'n kyajq'oje', aye'pekye' k'walju' lu, ju' na'mx kyximan, che okyex toju' tx'otx'; kxe'l nq'o'nwe' kye te kyetz'bil.

40Aye'tzunkye', ;kutanjtl kyij'je' toj chq'ajlaj!, ;kutanj jumajtlkyij'je' toj tb'eyilju' Ninnjab' Kyeq tb'il, chij.

Kyxnakylil aj Israel ex kub'kyij

(Nm 14.39-45)

41Aye'tzunkye' tzaj kyma'ne' weye': Matxi' qo b'inchan ile' twitz Qman Dyos, ja'lo maqo'xe' q'ojil, kse'nxju' tchaq' Qman Dyos tu'n qb'inchanteye', chechije'. Tzajtzun kyiq'i'nju'ye' kyq'obj'ile', toj kynab'le' qa noq ch'i'n toklen tu'n kyjaxe' twi' witz.

42Atzunte Qman Dyos tzaj tma'n weye': Moyses, ab'tzinxa kye aj Israel tu'n lalun che q'ojin, qu'n jaku' kub'kyij' kyu'n kyajq'oj, qu'n lay chin tene' kyuky'i'l, chij weye'.

43Xiwab'tzi'ne' kyeye' ex mixti'x inxi' kyb'i'ne', ex minti' xikyb'i'ne' tchaq'b'il Qman Dyos, e'jxatzuntze' tuk'i'l nimjtib'il q'ojil kywi'ju' witz.

44Aye'tzu'n amorey, ju' najlqe'toq kywi' witz lu, e etz kyij'je' naku'j secha'lqe', eb'ajxlpetzuntz kyij'je', ex e kub'e' kyu'n toj Seyir ex tzmax Orma.

⁴⁵Tetzunj tanjtzkyi'je' e'kub' oq'e' twitz Qman Dyos, atzunte min tzaj tb'i'nju' kyoq'ile'.

⁴⁶Tu'ntzun tpaju' lu nimtoj tq'ijlalil xqo kyejten najal toju' tx'otx' Kades.

Dt 2

Tab'q'iyil toj chq'ajlaj

¹Oxi'tzuntz toj chq'ajlaj toju' tb'eyil Ninnjab' Kyeq tb'i, kse'nxju' ojetog tchaq' Qman Dyos qe, nimtoj tq'ijlalil ob'et ti'jileju' witz Seyir.

²Tzaj tma'ntzun Qman Dyostz weye':

³Matxi' b'et q'ij nche b'ete' ti'jileju' witz lu; ja'lo kukyxi'ye' toj tnayajkya'j.

⁴Q'manxju'ya chaq'b'il kye tnam qa che ik'ele' toj kyt'otx'ju' tyajajil Esawu ju' kywitze'le' najliqe' Seyir. Inche xob' kyeye'; naqtzunaju' kyka'yinx'e' tu'me'l

⁵ex lalun che q'ojine' kyij, qu'n lay txinq'o'ne' jun pi'x kyt'otx' kyeye', qu'n kyetz'ilk'ye tyajajil Esawu witz Seyir. Ayinwe' inxi' q'onte kye.

⁶B'a'n tu'n t-xi' kyqani'n kywaye' kye tu'n ttzaj kyk'a'yi'n ex kychjonxe' kye, expe' kychjo'nxju'ye' a' kb'ajel kyk'wa'ne', chi Dyos.

⁷Matxi' qotky'iwla Qman Dyos toj tkyaqilu' matxi' qb'inja, matxi' tenxi' quk'i'l toju' kab'naq (40) ab'q'i ex matxi' qot-xq'uqi toju' nin chq'ajlaj lu, ex mixti'te jun ti'xti' mixwitti' qe.

⁸O' ik'b'ettzuntz toju' kyb'eyil Arab'a, Elat ex Esyon-keb'er, o ik' toj kyt'otx'ju' qwitze'l tyajajil Esawu, ju' najlqe' Seyir, o'q'onwelt tu'n qxi' toju' tb'eyil chq'ajlaj te Moab'.

⁹Tzaj tma'ntzun Qman Dyostz weye': Lalun che'x tyeku'nju'ya aj Moab' ex lalun q'ojina kyij, qu'n tyajajil Lotqe', ex lay txinq'o'ne' tk'i'xpe'wt jun pi'x ti'ju' kyt'otx' teya. Qu'n ayinwe' nxiq'onte tx'otx' Ar kye, chij.

¹⁰(Toju' tx'otx' lu e najan aj emita ojtxi', kuwqe'tog ex nim txqan kyb'aj, nimaqtoq kywe' kse'nqe' tyajajil Anak nimaq kywe'.

¹¹Toj kywitzju' xjal qa aj Repayim qe', aye'tzu'n moab' toj knab'l qa emitage'.

¹²Toju' tx'otx' Seyir e'najanju' Orey, aye'tzu'n tyajajil Esawu e'kub'najsankye ex kub' kytzyu'n kyt'otx', e'kub' najantzuntz twitz, kse'nx kyb'inja aj Israel ti'ju' tx'otx' xitq'o'n Qman Dyos kye.)

¹³Tmatzun Qman Dyostzu', —kukyxi'ye' ja'lo ex che jlajine' toju' a' Sered, chij. O' ik'xtzuntz.

- ¹⁴Qetzlenxi'tzun Kades-b'arnea ex tzmaxi'j qjlajin toju' a' Sered, matxi'toq b'ent junaq wajxaqlajoj ab'q'i. Ojetoqtzun che b'ajkyim kykyaqilju' xjal te q'oj ju' ate'toq toju' qnajb'il toju' tq'ijlilil lu; kse'nxju' ojetoq tma Qman Dyos.
- ¹⁵Tzaj tipumal Qman Dyos kyib'aj, tzmax kyb'ajkyim kykyaqil.
- ¹⁶Tetzun mixtoqti' juntl ichan te q'oj,
- ¹⁷tzaj yolín Qman Dyos weye' kjalú:
- ¹⁸Texju' q'ij ja'lo kche jlajile' ti'jxi' nqach te Moab', che kxe'ltzuntze' toj Ar,
- ¹⁹ajtzun kypone' ja ta'qe' aj Amon, ju' tyajajil Lotqe'x, lalun che'x kyyeku'ne' ex lalun che q'ojine' kyij, qu'n lay txi' nq'o'ne' jun piḥ kytx'otx' kyeye', qu'n oje txinq'o'ne' te kyetz'b'il, chij.
- ²⁰(Ex ikxju' tx'otx' lu kytx'otx'toq aj Repayim, qu'n e'najan atzu' ojtxi', somsomey toq kyb'i kyu'n aj Amon;
- ²¹jun tnam kuw ex nim txqan kb'aj, nimaq kywe' kse'nqe' tyajajil Anak. E'kub' tnajsa'n Qman Dyos kyu'nel aj Amon, ju' majx e'kyaj najan toju' tx'otx' lu.
- ²²Ikx b'ajiju' kse'n kyb'incha tyajajil Esawu ju' najlqe'toq Seyir, eb'aj kub' kyb'yo'n aj Orey tu'n kykyajten najal atzu'.
- ²³Ax b'ajiju' kyij eb'ey, najlqe'toq kyoju' koj'b'il nqaku' tk'etz Gasa, eb'ajkub' b'yo'n kyu'n pilistey e'tzaj Kreta ex e'kyajten najal atzu'.)
- ²⁴Tma Qman Dyos: ¡Kyb'incham kyib'e', kukyxi'ye' ex che jlajine' toju' a' Arnon! Kb'el tz'aqte' Seon ju' amorey nimaqkawil toj Esb'on tuk'i'lxi' ttx'otx' toj kyq'ob'e' wu'ne'. ¡Kukyokxe' toju' kytx'otx' ex che q'ojinqe'ye' kyij!
- ²⁵Texju' q'ij ja'lo k'okyel nq'o'ne' xob'el kyij'ju' tnam te twitz tx'otx' tu'n kyxob' kywitz'e'. Ajtb'injtz kypakb'alile' kyu'n, che jawil lu'lun ex che b'isul b'a'nxi'x, chi Dyos.

Kub'ti'j nimaqkawil Seon kyu'n aj Israel

(Nm 21.21-30)

- ²⁶E tzaj nsma'ne' jte' sanjelal tzmax toju' chq'ajlaj Kademot q'malteju' tqanil lu toj b'anil te Seon, nimaqkawil toj Esb'on:
- ²⁷Wajb'ile' tu'n wik'e' toj ttx'otx'a, toju' ninb'e ex lay txinyeku'n jun ttanama.
- ²⁸Qchja'qe' twi' qwaye' teya jni' mab'aj qu'ne' exju' a' kb'ajel qk'wa'ne'. Naq o'kx q'ontza anb'il tu'n qik'e',
- ²⁹kse'nx kyb'incha tyajajil Esawu najliqe' Seyir exqe' aj Moab' najliqe' Ar tzmax qjlajine' toju' nin a' Jordan tu'n qpone' toju' tx'otx' ktzajel tq'o'n Qman Dyos qeye', nchije' te.

- ³⁰Mixtzunti' tajū' nimaqkawil Seon tu'n qik' toju' ttx'otx', qu'n tb'inchā Qman Dyos tu'n lalun taj tu'n qik', naqxwitlo tu'n ttzaj tq'o'n toj qq'ob', kse'n tten ja'lo.
- ³¹Tzaj tma'ntzun Qman Dyostz weye': Texju' kmuj ja'lo kxe'l nq'o'ne' Seon toj kyq'ob'e' ex tkyaqilū' ttx'otx'; kukyokxe' toju' ttx'otx' ex ktzyume', chij.
- ³²Etztzun Seontz kyuk'i'lju' t-xjal te q'oj q'ojil qi'j toj Jaas;
- ³³ex kub' tz'aq toj qq'ob' tu'n Qman Dyos, kub'tzun ti'jtz qu'n kyuk'i'lxi' tk'wal ex kykyaqilju' t-xjal te q'oj.
- ³⁴Kub'kyi'j kykyaqilju' nimaqtnam qu'n ex majx e'mankun qu'n; eb'aj kub' qb'yo'n ichan, qya ex k'wal, mixti'te jun kyej anq'in.
- ³⁵O'qe'kxju' wakx e'tzaj qiq'i'n te qe exqe' ti'xti' twi' wi'yal knet qu'n kyoju' nimaqtnam b'ajkub'kyi'j qu'n.
- ³⁶Txi'x jata' nintnam Aroer, ati tk'etzju' nin a' Arnon, exju' nintnam toj b'ya', ex pomnix Kalaad, mixti' jun nintnam miwtjun kub'ti'j qu'n; qu'n a Qman Dyos b'inchante tu'n kykub'tz'aq toj qq'ob'.
- ³⁷O'qe'kx tx'otx'ju' min o'q'ojin kyij' aye': kytx'otx' aj Amon, tkyaqilju' tx'otx' ttzi nin a' Jab'ok exqe' nimaqtnam twi' witz, ex tkyaqilū' txqantl najb'il ojetōq tchaq' Qman Dyos tu'n lalun qoq'ojin kyij'.

Dt 3

Kub'ti'j Ok nimaqkawil toj B'asan kyu'n aj Israel

(Nm 21.31-35)

- ¹Oxi'tzuntz toj juntl b'e tu'n qkanun toj B'asan. Atzunte Ow, nimaqkawil toju' tnam lu, etz kyuk'i'l t-xjal te q'oj tu'n tq'ojin qi'j toj Edrey.
- ²Atzunte Qman Dyos tzaj tma'n weye': Lalun che xob'e' tu'n kyb'inchante' ti'j, kse'nxju' kyb'inchaye' ti'j Seon, nimaqkawil kye amorey, najlitoq Esb'on, chij.
- ³Iktzu'n tb'inchā Qman Dyos tu'n tkub'ti'ju' nimaqkawil Ow qu'n ex kykyaqilju' t-xjal te q'oj, ex e'kub' qb'yo'n kykyaqil, mixti' juntl kyej anq'in qu'n.
- ⁴Ex e'kub' kykyaqilju' nimaqttnam qu'n; mixti' jun miwtjun kub'ti'j. Oxnaq (60) nimaqtnam tu'n kykyaqil kub'kyi'j qu'n, kykyaqil toju' tx'otx' Arkob', teju' tkawb'il nimaqkawil Ow toj B'asan.
- ⁵Kykyaqil tokyiletoq nimaqtapi nimaq kywe' kyij', e'kyjpel ex e kyqul k'uxb'il, myaqe'tzuntlju' nimaqtnam mixtoqti' nimaqtapi kyij'ile, min e'ok toj tajlal.
- ⁶Majx e'kub' qxitu'n, kse'nx ojetōq qb'inchā ti'j Seon, nimaqkawil toj Esb'on, eb'aj ichan, qya ex e'k'wal,
- ⁷ex o'qe'kxju' alu'mj exqe'ju' ti'xti' twi' wi'yal kyeju' qajq'oj e'kyaj qiq'i'n.

⁸Qu'mtzun e'kyaj kyt'otx'ju' kab'e' nimaqkawil amorey najlqe'toq toj tjawetzq'ij te nin a' Jordan toj qq'ob' toju' tq'ijlalil lu, tzajnix ttzi a' Arnon pomnix twi' witz te Ermon.

⁹(Aju' witz lu atoq tb'iju' kyu'n sidonyo, Siryon, atzu'n kyu'n amorey, Senir.)

¹⁰Kykyaqilju' nimaqtnam toj plan, tkyaqilju' tx'otx' Kalaad ex B'asan, pomnix Salka ex Edrey, aye' nimaqtnam ate'toq tjaq' tkawb'il Ow, nimaqkawil toj B'asan, kub'kyi'j qu'n.

¹¹(O'kxtltoqju' nimaqkawil Ow tu'ntoq tb'aj kyxolju' aj Repayim; k'uxb'iltoq tkuxb'il ex te kyaje' metrju' tnuqub', atzun kab'e'lo metr twitz, majx kyejten toj Rab'a, ninkytanam aj Amon.)

E'kub' najan kyyajajil Rub'en ex Kad ex nik'jan tyajajil Manases toj tjawetzq'ij te nin a' Jordan

(Nm 32.1-42)

¹²Xinq'o'ne' tx'otx' xinix tk'etz Aroer ttziyileju' nin a' Arnon ex nik'jan teju' witz Kalaad, kyuk'i'lxi' nimaqtnam toj, kye tyajajil Rub'en ex Gad, ti'ju' tx'otx' tzyet qu'n toju' q'ij lu.

¹³Atzunju' jni'tl tx'otx' Kalaad, tkyaqilu' tx'otx' B'asan ju' atitoq tjaq' tkawb'il nimaqkawil Ow, ex tkyaqilju' tx'otx' Arkob' ju' ojtzi'ntoq qa kyt'otx' aj Repayim, xinq'o'ne' kye nik'jan tyajajil Manases.

¹⁴(Atzunte Jayr tyajajil Manases, kub' ttzyu'nju' tx'otx' Arkob' pomnix jata' nqach te Kesur ex Maaka, ex aku' tb'i oktq'o'n ti'j B'asan, a tb'iju' oktq'o'n Ab'ot-jayr ex majx kyej tenju' tb'i lu.)

¹⁵Xinq'o'ne' tx'otx' Kalaad te Makyir,

¹⁶atzu'n tx'otx' ati kyxol Kalaad tuk'i'lju' nin a' Arnon, ik'xniju' tnaqachal toj nky'ajchaqju' b'ya' ex pomnix ttziju' nin a' Jab'ok, ju' nqach kyuk'i'l aj Amon, xinq'o'ne' kyeju' kyyajajil Rub'en ex Gad.

¹⁷Xi' nq'o'nju'ye' Arab'a toj tjawetzq'ij kye, t-xeyileju' witz Piska toj tjawetzq'ij, aju' tx'otx' a tnaqachalju' nin a' Jordan, ex txi'x ttziju' njab' Sineret ex pomnix ttzi ninnjab' Arab'a, axju' Kyimni Ninnjab'.

¹⁸Xinq'o'ne' chaq'b'il lu kyeye' toju' q'ij lu: Ktzajel tq'o'nte Qman Dyos tx'otx' lu te qtx'otx'. Kykyaqiltzunju' b'a'n che q'ojin, kyi'q'im kyq'ojb'il ex kukykub'nej kywitzju' qwnaqil aj Israel.

¹⁹Oqe'kxkye che kjelju' kyoju' nimaqtnam oje txinq'o'ne' kyeye', aye' qya exqe' k'wal ex txqan kywakyixe'.

²⁰Tzmaxi'j ajttzaj tq'o'n Qman Dyos ojlab'l kyeju' kyitz'ine' kse'nxju' oje tzaj tq'o'n kyeye', qa na'mxtoq tkub' kytzyu'nju' tx'otx' kxe'l kye toju' jun plajtl teju'

nin a' Jordan, mixti' tu'n tanjkyi'je' toju' tx'otx' oje txinq'o'ne' kyeye', nchije' kyeye'.

²¹Xi' nq'o'nju'ye' chaq'b'il lu te Joswe: Matila tu'nku' twitza tkyaqilju' xtb'inha Qman Dyos kyi'ju' kab'e' nimaqkawil lu; axtzun ktb'inha'ju' kyi'j kykyaqilju' nimaqkawil jak'ik'ela'ya.

²²Lalun che xob'e' kye, qu'n aku'te Qman Dyos kq'ojil kyuk'i'l, nchije' te.

Min taj Qman Dyos tu'n tokx Moyses toj Kanaan

²³Xinkub'sa'ne' te Qman Dyos tojxju' q'ij lu:

²⁴Taye, matxi' tzyet tyek'u'nteya toklena ex tipumala teju' tmajena lu. Mixti' juntl Dyos toj kya'j ex twitz tx'otx' okwit che b'entel ti'xti' tu'n tb'anilqexi'x kse'n nche b'ent tu'na.

²⁵B'inchama xtalb'il q'ontza anb'il tu'n wik'xe' jlajxi'tl teju' nin a' Jordan, wajb'ile' tu'n nka'yinteju'ye' tb'anil tx'otx' lu, ju' tb'anilqexi'xju' witz toj exju' Lib'ano, nchije' te.

²⁶Atzunte Qman Dyos tzaj ttx'u'jil wi'je' tu'n kpaje', ex mixti' tzaj tq'o'nju' xinqanine' te, ape' tzaj tma'nju' weye': ¡Tk'i'xtzu'n! Lalun tzaj tma'ntlju'ya lu weye'.

²⁷Kutjaja toj tununju' witz Piska, atzuntzu' ka'yinx'a'ya toj tb'a'nq'ob'kya'j ex tnayajkya'j, toj tjawetzq'ij ex toj tkub'exq'ij, atzu'n tu'n tik'xa jlaj a' Jordan lay.

²⁸Xnaq'tzanxju'ya Joswe; kuwsanxa ex oninx'a tu'n tten tipumal, qu'n ate kb'el nej kywitzju' tnam ex tu'n kytzyunteju' tx'otx' kxe'l tka'yi'na ja'lo, chij weye'.

²⁹Axtzuntzu' o kyeja' ten toju' b'ya', twitz B'et-Peor.

Dt 4

Xitq'o'n Moyses kynab'l aj Israel tu'n kyok b'a'n che b'in

¹Atzu'n ja'lo aj Israel, kyb'inqe'tzju'ye' kawb'il ex nuk'b'il oje txi' nxnaq'tza'ne' kyeye', ex kyb'inchame', tu'ntzun kyanq'ine' ex tu'n kynajane' toju' tx'otx' ktzajel tq'o'n Qman Dyos kyeye'.

²Lalun tz'okkytz'aqtza'ne' ex lalun tz'el kyi'ne' ti'ju' chaq'b'il xe'x nma'ne' kyeye'; japunx tchaq'b'il Qman Dyos kyu'ne' ju' xe'x nma'ne' kyeye'.

³Qu'n kyilku'ju'ye' tb'inha Qman Dyos toj B'aal-peor, ex kse'n tu'me'l kymankun kyxole' kykyaqilju' intoq che k'ulun kyeju' dyos toju' najb'il lu.

⁴Aye'tzunkye' ju' njapun tyol Qman Dyos kyu'ne', itz'qe'xe'.

⁵Oje che'x nxnaq'tza'nwe' kawb'il ex nuk'b'il kyeye', ju' tchaq' Qman Dyos tu'n kyb'inchante'ye' toju' tx'otx' ja che pomela'ye'.

⁶Che japunxtzun kyu'ne' ex kyanq'ime', tu'ntzun tel kynik'ju' txqantl tnam qa ati kynab'le' ex nche ximane', expe' ajtel kynik' kyi'ju' kawb'il lu kkyma': ¡Atixi'x ttab'lju' nintnam lu!, chechiku'.

⁷Qu'n, ¿alxi'xwitlokye jun nintnam ati tdyos nqaku' tk'etz, kse'nqe ati Qman Dyos qk'etz atl junjun maj ajqkub'san te?

⁸¿Alxi'xkye jun nintnam nimxi'x toklen ati kawb'il ex nuk'b'il tz'aqlixi'x toj kse'nqe' xnaq'tzb'il nxi' nq'o'ne' kyeye' ja'lo?

⁹Qu'mtzun kyka'yinxé' b'a'nxi'x tu'n lalun tzik'kyna'lju' ti'xti' matxi' kyile', ex lalun che ik'naj ti'j kyk'u'je'; ape' kyb'inchamju'ye', kychik'b'anxe' kye kyk'wale' ex kye kychmane', chij kye aj Israel.

Tzaj yolín Qman Dyos twi' witz Oreb'

¹⁰Tzaj tma'n Qman Dyos weye' toju' q'ij tej kytene' twitz twi' witz Oreb': B'uyimqe'ju'ya tnam tu'n kyb'inte nyole', tu'ntzun tb'ent kniman weye' toj tkyaqil tq'ijlallil kychwinqlal, ex tu'n t-xi' kxnaq'tza'n kye kyk'wal tu'ntzun kyb'inchante ikxju', chij.

¹¹Ex exi'lq'eye' t-xeju' witz, intoq k'enti, majxtoq injaw tqan taq'ju' q'aq' najchaq ex majxkub' jupe';

¹²tzajtzun yolín Qman Dyostz kyeye' toju' q'aq'. Xikyb'i'nju'ye' tyol, xikyb'i'nju'ye' tq'ojq'ojel twi' ex minti' kyile' jun tilb'ilal.

¹³Tzaj tyek'u'n Qman Dyos tyol kyejni b'entti'j kyeye', aye' lajoj chaq'b'il tz'ib'a'nqe' kywitz kab'e' tz'lan ab'j ex tchaq' tu'n kyanq'inteye'.

¹⁴Tzaj tma'n weye' tu'n kyxi' nxnaq'tza'ne' kawb'il exqe' nuk'b'il kyeye' tu'n tchapun kyu'ne' toju' tx'otx' che najale' twitz.

Ab'tzib'l ti'ju' witzileb'i'n

¹⁵Mixti' kyile' jun tilb'ilal toju' q'ij tej tyolin Qman Dyos kyeye' toj tnky'ajchaqil q'aq' twi' witz Oreb'. Qu'mtzun kyka'yinxé' tu'me'l b'a'nxi'x

¹⁶lalun che kub' tz'aqe' b'inchal jun witzileb' tilb'ilal ichan mujqa tilb'ilal qya,

¹⁷expe' tilb'ilal txkup, tilb'ilal pich',

¹⁸tilb'ilal txkup nche qititinje twitz tx'otx' mujqa tilb'ilal kyix.

¹⁹Ex ajkyjaw ka'yine' twitz kya'j ex aj t-xi' kyka'yi'nju'ye' q'ij, xjaw, e'che'w exqe'ju' txqantl tb'inchb'en Dyos, naq che kub' tz'aqe' tu'n kyk'ulune' kye, qu'n ate Qman Dyos ch'isankye che'w kye kykyaqilju' tnam twitz tx'otx'.

²⁰Aye'tzunkye' e'etz iq'i'ne' tu'n Qman Dyos toj Ejipt, ju' naku'j chuj tu'n ttzaj b'u'nb'ix k'uxb'il, tu'n kyoke' te ttanam kse'n kytene' ja'lo.

- 21 Tuk'i'lxipe'tzunj tzaj ttx'u'jil Qman Dyos wi'je' tu'n kpaje', ex ttziya qa lay chin jlajine' toju' nin a' Jordan ex lay chin okxe' toju' tb'anil tx'otx' ktzajel tq'o'n kyeye' te kytx'otx'e'.
- 22 Qu'mtzun, maskye machin kyime' toju' tx'otx' lu ex min xin jlajine' toju' nin a' Jordan, kche jlajilkye' ex kkyetza'ju'ye' tb'anil tx'otx'.
- 23 Naq o'kx kyka'yinx'e' tu'n mitzik'a' tna'l tyol Qman Dyos kyej b'entti'j kyuk'i'le'. Lalun kub' kyb'incha'ne' witzileb' ex jun tilb'ilal aye' oje tchaq' Qman Dyos kyeye' tu'n lalun kub' kyb'incha'ne',
- 24 qu'n kuwte' Qman Dyos xky'aqlin, jkse'n q'aq' tkyaqil inb'aj tu'n!
- 25 Aj tten kyk'wale' ex kychmane', ajkytijine' toju' tx'otx' lu, qama che oktene' b'inchal witzileb' mujqa tilb'ilal alkyexku' ti'xti', ktzajel ttx'u'jil Qman Dyos kyu'ne', qu'n il ju'lu twitz,
- 26 majx lu kya'j ex tx'otx' ja'lo, lwiyy kche najele' twitzju' tx'otx' ja kche najalaye' jlajxi' nin a' Jordan. Mya nimtoj kche anq'ile' twitz, qu'n okpe' che mankule' kykyaqile'.
- 27 Che kxe'l slamane' kyoj nimaqtnam tu'n Qman Dyos, ex naqjte'x kyb'aje' che najale' kyoju' tnam lu.
- 28 Che ajb'ele' atzu' kye dyos b'incha'nqe' kyu'n xjal, kye witzileb' tze ex ab'j, min nche ka'yin, min nche b'in, min nche wan ex min nche xewti.
- 29 Qatzun makyjoye' Qman Dyos atzu' tu'n tkyaqil kyk'u'je' ex tu'n tkyaqil kyanmiye', kknnetel kyu'ne'.
- 30 Aj kyb'jik'e' toj tkyaqilju' yajb'il ex b'is lu, qama tz'anjtz kyi'je' tuk'i'l Qman Dyos exqa mache nimane' te,
- 31 lay che kyajtzaqpi'ne' ex lay che kub'najsa'ne' tu'n, ex lay tzik'tna'lju' tyol kyejni b'entti'j tu'n kyuk'i'lu' ojtxi' kychmane' ex tma tu'n tjapun tu'n, qu'n in laqjte tk'u'j.
- 32 Kyjyome' toju' tq'ijlalil ojtxi'xi'x kye kwitze', toju' tq'ijlalil ojtxi' tej tkub' tb'incha'n Qman Dyos xjal twitz tx'otx'; kukyxi'ye' toj tkyaqil twitz tx'otx' extzun kyxjelume' qa oje b'ajxi' jumaj exqa oje b'injtzxi' jun ti'xti' nimxi'x kse'n ja'lu.
- 33 ¿Ma ati jun tnam oje tb'ixi' kse'nkye' oje kyb'iye' tq'ojq'ojel toj twi' Qman Dyos tzaj yolín kyeye' toj tnky'ajchaqil q'aq', ex mixwitti' kyim?
- 34 ¿Ma atixi' jun dyos oje jaw t-sk'o'n jun tnam kyxol txqantl tnam tuk'i'l txqan techlal, b'a'nq'ob'aj ex toj q'oj, exwit tb'incha ti'xti' xob'ajilx tu'n tipumal, kse'n tb'incha Qman Dyos kywitze' ex naq kyu'nele' toj Ejipt?
- 35 Ye'k'unjtz ju'lu kyeye' tu'n telkynik'e' ti'j Qman Dyos qa o'kxte Dyos ex mixti' juntl.

³⁶Tzaj yolin kyeye' tzmax toj kya'j tu'n kytzak'ete', tzaj tyek'u'n jun ninq'aaq' kyeye' twitz tx'otx' ex kyb'iju'ye' tyol tetz yolin toj q'aaq'.

³⁷E'tk'u'jlaju' qyajib'en ex o'jaw t-sk'o'n ayo' kyyajajil, qu'n o'tkol toj kyq'ob' aj Ejipt tu'nju' tipumal nimxi'x.

³⁸E'eltiq'i'n nimaqtnam nimxi'x kyb'aj ex kuwqe'xi'x kyeqwitz tu'n kytzyunteye' kyt'otx' ex tu'n kyk'monteye' te kyt'otx'e', kse'nxju' nb'aj ja'lo.

³⁹Qu'mtzun kyajx toj kywi'ye' qa o'kxte Qman Dyos, Dyos toj kya'j ex twitz tx'otx', ex mixti' juntl.

⁴⁰Che japunxtzu'n tkawb'il ex tchaq'b'il kyu'ne', che kxe'lnq'o'ne' kyeye' ja'lo, che tenb'eltzuntze' b'a'n exqe' kyyajajile', ex nimtoj che anq'ile' toju' tx'otx' ktzajel tq'o'n Qman Dyos kyeye' tejumajx, chi Moyses kye.

Nimaqtnam te kolb'il toj tjawetzq'ij te nin a' Jordan

⁴¹E'jawtzun t-sk'o'n Moyses oxe' nimaqtnam toj tjawetzq'ij te nin a' Jordan,

⁴²jatu'n txa' oqju' xjal makub' tb'yo'n jun xjal mixti' xima'n tu'n, ex b'ajxa' tzaja' tq'oj tuk'i'l, tu'n t-xi' oq toj junju' tnam lu, tu'n tklet.

⁴³Aye' nimaqtnam ja'lu: B'eser, toju' plan tx'otx' teju' chq'ajlaj kye tyajajil Rub'en; Ramot, toj Kalaad kye tyajajil Gad; ex Kolan, toj B'asan kyeju' nik'jan tyajajil Manases.

Tzuyb'il yol kytzaj q'o'n Lajoj Chaq'b'il

⁴⁴A xnaq'tzb'il ja'lu xitq'o'n Moyses kye aj Israel,

⁴⁵exqetzu'n chaq'b'il, kawb'il e'nuk'b'il tzaj tma'n kye tej kyetz Ejipt,

⁴⁶tej ate'xtoq toj tjawetzq'ij te nin a' Jordan, toju' b'ya' twitz B'et-peor, toju' ttx'otx' Seon, nimaqkawil kye amorey. Najlitoq toj Esb'on, ex kub'ti'j kyu'n Moyses ex aj Israel kyetzlenxi' Ejipt.

⁴⁷Kub' kytzyu'n aj Israel kyt'otx' ex ttx'otx' nimaqkawil Ow toj B'asan, ju' kab'e' nimaqkawil amoreyqe' najlqe'toq toj tjawetzq'ij te nin a' Jordan.

⁴⁸Pomnixtoqju' kyt'otx' tk'etz Aroer, ttziyile a' Arnon, pomnix tk'etzju' witz Siryon, ax tb'iju' Ermon,

⁴⁹ex toj tkyaqil Arab'a, toj tjawetzq'ij te nin a' Jordan, ponx tk'etz Kyimni Ninnjab', t-xeju' witz Piska.

Dt 5

Lajoj Chaq'b'il

(Ex 20.1-17)

- ¹E'tzaj tb'u'yi'n Moyses tkyaqilu' tnam Israel ex xitma'n kye: Aj Israel, kyb'inqe'tzju'ye' kawb'il ex nuk'b'il kxe'l nma'ne' kyeye' ja'lo. Kyajku' toj kywi'ye' ex kyanq'ime'.
- ²Kyej b'entti'j jun yol tu'n Qman Dyos quk'i'l twi' witz Oreb'.
- ³Myanoq o'kx kyuk'i'lu' qyajib'en tb'inchaya', qu'n ex ikx quk'i'l, ju' b'u'yi'n qib' qkyaqil ja'lo.
- ⁴Tzaj yolin Qman Dyos kyuk'i'le' twi' witz kwitzku'ye' toju' q'aq'.
- ⁵Ayintoqtzun qine' atinqin kxole' tuk'i'l Qman Dyos, tu'n t-xi' nma'ne' tyol Qman Dyos kyeye', qu'n intoq che xob'e' teju' q'aq', ex mixti' e jaxe' twi' witz. Tzaj tma'ntzun Qman Dyostz weye':
- ⁶Ayinweju'ye' Dyos Manb'aj inetz q'inkyeye' toj Ejipt jata'qe'toqe' te k'a'yi'nmajin.
- ⁷Lalun ten juntl kydyose' wi'jxi'ye'.
- ⁸Lalun che ten kywitzileb'e' ex lalun che kub' kyb'inha'ne' kyilb'ilalju' ate' jawl twitz kya'j, exqe' ate' kub'l twitz tx'otx', exqe' ate' toj ninnjab' tjaq' tx'otx'.
- ⁹Lalun che kub' tzipeye' kywitz ex lalun che k'ulune' kye, qu'n ayinwe' Dyos Manb'aj, inchin xky'aqline' ex inkub' ntz'e'ysa'ne' kywitzju' manb'aj tu'n tpaj kyilju' inchin el kyik'o'ne', inpon kanunx kyib'aj kyk'wal, kychman ex kyk'wal kychman,
- ¹⁰aye'tzu'n inchin kyk'u'jla'ne' ex nche japun nchaq'b'ile' kyu'n, kye kyilwi wu'ne' exqe'ju' kyyajajil yajxi'tel.
- ¹¹Lalun tz'ajb'enju' nb'iy'e' ti'j myab'a'n kyu'ne', qu'n alkyete matz'ajb'en tu'n ti'j myab'a'n, kb'el ntz'e'ysa'ne' twitz.
- ¹²Max kyna'nku'ye' q'ij te ojlab'l tu'n kynimane' weye', kse'nxju' oje nchaq'e' kyeye'.
- ¹³Waqaq q'ij che aq'unale' ex kyb'inchame' tkyaqilu' ati tu'n kyb'inchanteye'.
- ¹⁴Atzu'n toj twuqi'n q'ij kche ojla'e' tu'n kynimane' weye'. Lalun kyb'inha jun kyaq'une' toju' q'ij lu, exqe' kyk'wale', kmyale', kymajine' ichan mujqa qya, kywakyixe', kyb'ure', kyalu'ne', exju' najchaq xjal najli toj ninkytaname', tu'ntzun kyojlane' kyuk'i'l kymajine' ichan ex qya.
- ¹⁵Kyna'ntze' qa ikxkye' e'okye' te k'a'yi'nmajin toj Ejipt, ex e'etzwiq'i'ne' atzu' tuk'i'l nim wipumale'. Qu'mtzun japunxju' q'ij te ojlab'l kyu'ne', qu'n ayine' nchin q'mante.
- ¹⁶Che nima'ne' te kymane' ex kytxuye', kse'nxju' oje nchaq'e' kyeye', tu'ntzun kyanq'ine' nimtoj ex tu'n kyanq'ine' b'a'n toju' tx'otx' xinq'o'ne' kyeye'.

¹⁷Lalun che b'yon xjale'.

¹⁸Lalun che ajpajine'.

¹⁹Lalun che elq'ane'.

²⁰Lalun jaw kychan yole' ti'j kywnaqile' naqxwit tu'n tb'o'lj kyu'ne'.

²¹Lalun pon kyk'u'je' ti'ju' t-xu'jil kwnaqile'. Lalun pon kyk'u'je' ti'ju' tja, ti'ju' ttx'otx', ti'ju' tmajen ichan ex qya, ti'ju' twakyix, ti'ju' tb'ur ex ti'ju' ti'xti' ati te, chi Qman Dyos.

Tzaj xob'el kyij'ju' tnam

(Ex 20.18-26)

²²Aye'tzun yol ja'lu e'tma Qman Dyos tuk'i'l tq'ojq'ojel twi' kuw, toj q'aq' ex toj jun tnej muj jupli, tej b'u'yi'ntoq qib' t-xeju' witz. O'kxtzun tmaju', ex e'kub' ttz'ib'a'nju' yol lu twitz kab'e' tz'len ab'j, e'tzaj tq'o'ntzuntz weye'.

²³Tetzunj kyb'inteju'ye' tq'ojq'ojel wi'yj lu intoq etz toj qlolj, ex tej kyka'yinteju'ye' witz intoq jamun, e ule' yolil wuk'i'le' kykyaqile' nejenel kye junjun tnej kyyajajil aj Israel exqe'ye' tijwnaq

²⁴ex tzaj kyma'ne' weye': Axxi'x, matxi' tzaj tyek'u'nte Qman Dyos tajwalil ex tipumal, ex matxi' qb'iju'ye' tq'ojq'ojel twi' setz toj q'aq'. Matxi' tzik'qwitz'e' ti'j ja'lo qa nyolin Qman Dyos kyuk'i'l xjal ex min nche kyim, chechije'.

²⁵Tu'npetzunju', kymatle': ¿titiqun qq'aya' qib'e' tu'n qkyime'? Qu'n qama txiqb'i'n junmajtle' tq'ojq'ojel twi' Qman Dyos qo kyimele', qo b'ajele' tu'nju' q'aq' xob'ajilx lu;

²⁶qu'n, ¿alxi'xkye jun xjal matxi' tb'i'n tq'ojq'ojel toj twi' Qman Dyos itz' nyolin toj tnky'ajchaqil q'aq' kse'n oje qb'ie' ex lay kyim?

²⁷Ate b'a'n kutxi'ya tk'etz ex b'inxa tkyaqilu' ktzajel tma'n Qman Dyos teya, ktzajel tma'ntzuntza qe'ye', kqb'incha'qe' titi' ktzajel tma'n teya, chechije'.

²⁸Tetzunj intoq che yoline' wuk'i'le', tb'i Qman Dyosu' intoq kyma'ne', tzaj tma'ntzuntz weye': Matxi' nb'ie' tkyaqil xkymaju' tnam, ex b'a'n sela' toj nwitz'e'.

²⁹Naqwitj kukx che ximanju', ex tu'n kyniman weye' ex tu'n kyjapun nchaq'b'ile' kyu'n tkyaqil q'ij, tu'ntzun kyanq'in b'a'n exqe'ju' kyk'wal!

³⁰Kutxi'ya ex q'manxa kye tu'n tanjkyi'j toju' kypach xb'alun,

³¹atzunta kjeltena wuk'i'le' tza'lu, qu'n che kxe'l nma'ne' teya tkyaqilu' chaq'b'il, kawb'il ex e'nuk'b'il che xe'lt-xnaq'tza'na kye, tu'n kyanq'inte toju' tx'otx' kxe'l nq'o'ne' te kytx'otx', chij.

³²Qu'mtzun kyanq'ime' tkyaqilu' oje tchaq' Qman Dyos kyeye' ex mixti' tu'n kyel txalpuje' ti'j.

³³Che lpeke' ti'ju' b'e oje kyej tyek'u'n Qman Dyos kyeye', tu'ntzun kyxi'ye' b'a'n ex tu'n kyanq'ine' nimtoj, toju' tx'otx' kxe'l tq'o'n kyeye' te kytx'otx'e', chi Moyses kye aj Israel.

Dt 6

Chaq'b'il nim toklen

¹Aye' chaq'b'il, kawb'il ex nuk'b'il ja'lu, e'tchaq' Qman Dyos weye' tu'n kyxinxnaq'tza'ne' kyeye', tu'n kyanq'inteye' toju' tx'otx' ktzajel tq'o'n te qtx'otx'.

²Che nimaltzuntze' te Qman Dyos, ex che japumelju' tkawb'il ex tchaq'b'il kyu'ne' toj tkyaqilju' kychwinqlale', ju' kxe'l nq'o'ne' kyeye' ex kye kyk'wale' ex kychmane'; tu'ntzun kyanq'ine' nim tab'q'iyil.

³Qu'mtzun aj Israel, kyb'inchame'. Che anq'iltzuntze' b'a'n ex che okyele' te jun tnam nim tajlaj toju' tb'anil tx'otx' lu, kse'nxju' oje tma Qman Dyos.

⁴Kyb'inku'ye' aj Israel: Ate Qman Dyos Qdyos, naq o'kxte Dyos.

⁵Kyk'u'jlame' Qman Dyos tu'n tkyaqil kyk'u'je', tu'n tkyaqil kyanmiye' ex tu'n tkyaqil kyipumale'.

⁶Kyajx toj kywi'ye' kykyaqilju' chaq'b'il matxi' txi' nma'ne' kyeye' ja'lo,

⁷kyxnaq'tzanxe' kye kyk'wale' kukxju', kymaxe' kye kyjaye', toj b'e, aj kyxi'ye' wtal ex aj kyjawe'ye'.

⁸Che kyob'inke' chaq'b'il lu ti'j kyq'ob'e' ex ti'j kyplaje' te jun techel,

⁹ex kytz'ib'ankeye' ti'j tqan kyjaye' ex ti'j tjpel kyjaye'.

Toqxena Moyses tu'n kyb'in aj Israel

¹⁰Che okyexe' tu'n Qman Dyos toju' tx'otx' ttziya tu'n ttzaj tq'o'n kye ojtxi' qchman Ab'raam, Isaak ex Jakob'. Jun tx'otx' ja ta'qe' nimaqtnam nimaqqe' ex tb'anilqexi'x myaye'ye' e'jaw b'inchankye;

¹¹kyuk'i'l ja nojniqe' kyu'n tb'anil ti'xti', mya kyu'ne'; e'xoch myaye'ye' e'jatz lkunkye, ex tqan ub'a myaye'ye' e'ku'x awankye, extzun che wale' b'a'nxi'x kyij.

¹²Ajtzun tjapun ja'lu, lalun tzik'tna'l Qman Dyos kyu'ne', ju' etzq'inkyeye' Ejipt jae'tena'ye' te k'a'yi'nmajin.

¹³Che k'ulun qe'ye' te Qman Dyos ex o'kx che ajb'ena'ye' te, ex ajkytziyante jun kyole', kyb'inchame' o'kx toj tb'i Qman Dyos.

¹⁴Lalun che'x lpeye' kyij'ju' tnam kyb'esine' inche k'ulun kye junxi'tl dyos,

¹⁵qu'n ate Qman Dyos ati kyuk'i'le', jun Dyos xky'aqlil, jaku' tzaj ttx'u'jil kyij'e', ex jaku' majx che kub'najsa'ne' kykyaqile' tu'n.

¹⁶Lalun kyjoye' ti'j Qman Dyos, kse'n kyb'inchaye' Masa.

¹⁷Che japunxju' tchaq'b'il Qman Dyos kyu'ne', jni'xju' tchaq' ex tkawb'il matxi' che tchaq' tu'n kyb'inchanteye'.

¹⁸Che anq'ine' toj tu'me'lxix kse'nx ntzalaj Qman Dyos ti'j, tu'ntzun kyxi'ye' toj b'a'n ex tu'n kyetzanteju'ye' tx'otx' tb'anilxi'x oje tma Qman Dyos tu'n tq'onte kyeju' ojtxi' qyajilb'en,

¹⁹ex kb'elkyi'j kykyaqilu' kyajq'oje' kyu'ne' tu'n Qman Dyos kse'nxju' oje ttziya.

²⁰Qatzun jun q'ij matxi' qani'n kyeye' kyu'n kyk'wale': ¿Titi'tzun che elpuna' chaq'b'il, kawb'il ex nuk'b'il tzaj tq'o'n Qman Dyos qe?, qa chechi,

²¹a kxe'l kytzaq'we'nju'ye': Majinqo'toqe' teju' nimaqkawil aj Ejipt, atzunte Qman Dyos o'etz tiq'i'ne' atzu' tuk'i'l ipumalj.

²²Qile' techlal ex nimaq ti'xti' xob'ajilx tb'inha Qman Dyos Ejipt ti'ju' nimaqkawil ex kyij kykyaqilju' toj tja,

²³ayo'tzunqe' o'etz tiq'i'ne' atzu', otzaj tiq'i'ntzuntze' toju' tx'otx' tzaj ttziya'n kyeju' ojtxi' qyajilb'en, ex tzaj tq'o'n qeye'.

²⁴Tchaq'tzun Qman Dyostz tu'n qb'inchanteye' tkyaqilu' chaq'b'il lu ex tu'n qnimane' te, tu'ntzun qtene' b'a'n ex tu'n ttzaj tq'o'n qchwinqlale' kse'nxju' ja'lo.

²⁵Qu'mtzun b'a'nte' qeye' qama tz'ok tilil tu'n kyjapunju' chaq'b'il lu qu'ne' twitz Qman Dyos, kse'nxju' tchaq' qeye', chechiku'ye' kye.

Dt 7

Ab'tzib'l ti'ju' witzileb'i'n

(Ex 34.11-17)

¹Kche okyexe' tu'n Qman Dyos toju' tx'otx' ktzyetel kyu'ne', ex kywitzku'ye' che elixa' tq'o'nju' wuq nimaqtnam kuwqe'xi'x kyekywitzze', aye': itit, jerjesey, amorey, aj Kanaan, peresey eb'ey ex jeb'usey.

²Ajtzun kykub' tz'ajju' nimaqtnam lu toj kyq'ob'e' tu'n Qman Dyos ex ajtkub'kyi'j kyu'ne', majx che kb'el kynajsa'ne' ex lalun kyej b'entti'j jun kyole' kyuk'i'l, ex lalun tzaj q'aq'an kyk'u'je' kyij.

³Ex lalun tz'ok kywitzze'li'n kyib'e' kyuk'i'l, lalun che'x kyq'o'ne' kymyale' tu'n kymje kyuk'i'l kyk'wal, ex lalun che tzaj kyiq'i'ne' kymyal te kylib'e',

⁴qu'n che elil pa'nju' kyk'wale' ti'j Qman Dyos kyu'n, tu'n kyk'lun kye junjuntl dyos, jaku'tzun tzaj ttx'u'jil Qman Dyostz kyijje' ex jaku' che b'aje' tu'n noq toj jun kmujx.

⁵A kyb'inchamju'ye', che kb'el kyxitu'ne' kyq'olb'eb'l, ab'j, exqe'ju' tze tilb'ilal Aseraqe', ju' inche k'ulun kye, ex k'okyel kyq'o'ne' kyq'aq'alju' kywitzileb'.

⁶Qu'n jun tnamqe'ye' teku' Qman Dyos; e jaw sk'o'ne' tu'n kyxol kykyaqilju' txqantl tnam te twitz tx'otx' tu'n kyoke' te jun tnam tb'anilxi'x.

Kyoklen aj Israel exu' tu'n kyb'inchante

⁷Qa e'jaw t-sk'o'ne' Qman Dyos exqa b'a'n e'ela'ye' toj twitz, mya tu'n niminqe'xi'xwite' kyekywitz txqantl nimaqtnam, qu'n aye'pe'kye' b'o's qe'xi'xe' kyekywitz.

⁸E'etz q'i'ne' toj Ejipt tu'n Qman Dyos jata'qe'toqe' te ka'yi'n majin, e'kolpete' tu'n tuk'i'l nim tipumal tjaq' tkawb'ilju' nimaqkawil aj Ejipt, qu'n inche k'u'jlanjtze' tu'n ex tajb'iltoq tu'n tjapunju' tyol tu'n, ju' ojetoq tzaj ttziya'n kye ojtxi' qyajilb'en.

⁹Tz'elku'tzun kynik'e' qa a Qman Dyosju' Dyos axxi'x, njapunju' tyol kyejni b'entti'j kyeju' nche k'u'jlante ex njapun tchaq'b'il kyu'n tojile kyq'ijlalil wiqi'nwiq xjal;

¹⁰aye'tzunju' inche el ik'onte inche kub' t-xitu'n tu'n tz'e'ysb'il kywitz. ¡Lwiyxi'x inkub' ttz'e'ysa'n kywitz!

¹¹Che japunxtzu'n tchaq'b'il, tkawb'il ex tnuk'b'il kyu'ne', nche'x nma'ne' kyeye' teju' q'ij ja'lo tu'n kyb'inchante'ye'.

Ky'i'wb'il qa b'a'n che b'in

(Lv 26.3-13; Dt 28.1-14)

¹²Qatzun mache japun nuk'b'il lu kyu'ne' ju' matxi' kyb'ie' exqa mache kyanq'ie', kjapumeltzunte Qman Dyostz tyol kyej b'entti'j tu'n exju' tzaj ttziya'n kyeju' ojtxi' qyajilb'en.

¹³Che k'u'jlanjtzele' tu'n, che ky'iwljanjtzele' ex kchmetel kyb'aje' tu'n; che tk'i'wla'ju' kyk'wale' ex kyawale', kytriye', kyb'ine' ex kyaseyte', exqe' kyal kywakyixe' ex kyrite', toju' tx'otx' tzaj ttziya'n tu'n ttzaj tq'o'n kyeju' ojtxi' qyajilb'en.

¹⁴Che k'iwljanjtzelxi'xe' kyekywitzu' txqantl tnam, mixti' jun qya ktenb'el kyxole' laywit tz'alan, mujqa ichan laywit k'walan ex ikx kyxolu' kyalune'.

¹⁵K'elil tlaq'b'a'n Qman Dyos tkyaqil yab'il kyi'je', ex tkyaqilju' yajb'il tzaj tq'o'n tib'aj Ejipt ojtzqi'nxi'x kyu'ne'; aye'kye' kyajq'oje' che yajtel tu'n.

¹⁶Aye'tzunkye' ati tu'n kymankun kyu'ne' kykyaqilju' tnam che kb'eltq'o'n Qman Dyos toj kyq'ob'e', lalun tzaj laqj kyk'u'je' kyi'j ex lalun che k'ulune' kyeju' kydyos qu'n jaku' che tzpete' kyu'n.

¹⁷Jaku'lo kub' kyximane': B'a'npunxi'x kyb'aju' nimaqtnam lu kyeqwitze'; ¿se'n taq'wi tu'n kyb'aj qu'ne'?, chechiwte'.

¹⁸¡Lalun che xob'e' kye! Kyna'ntze' titi' tb'inha Qman Dyos ti'ju' nimaqkawil toj Ejipt ex kyi'j aj Ejipt;

- ¹⁹che ximane' ti'ju' nimaq ti'xti' tb'inch'a Qman Dyos kywitzku'ye' ex kyi'ju' techlal ex b'a'nq'ob'aj e'tb'inch'a tu'n tipumal tej kyetz tiq'i'ne' Ejipt. Ikxtzun ktb'inch'a' Qman Dyosju' kyi'j kykyaqilju' tnam inche xob'e' kye.
- ²⁰Expe' ktzajel t-sma'n Qman Dyos jun nin xob'il kyib'aj tu'n kyb'aju' mache kyej anq'in mujqa mache kyej ewan.
- ²¹Qu'mtzun lalun che lu'lune' kywitz, qu'n atite Qman Dyos nim toklen ex xob'ajilx kyuk'i'le'.
- ²²Ch'i'naq che b'je'lex t-xla'ja'n Qman Dyos nimaqtnam lu; lay cheb'aj kyu'ne' toj junmajx, qu'n jaku' che kub' chmetju' tojk'ul txkup kyi'jileye', jaku'tzun che oktzaqpajtz kyi'je'.
- ²³Oktzun che b'eltq'o'nte Qman Dyosu' nimaqtnam lu toj kyq'ob'e', ch'i'naq kyb'aj tu'n tzmax ajkymankun.
- ²⁴Che kb'el tz'ajqu' nimaqkawil toj kyq'ob'e' tu'n Qman Dyos, ex lay che tzaj na'ntl. Mix-a'lo'te kb'entel tklontetib' toj kyq'ob'e', majx che mankul kyu'ne'.
- ²⁵Che b'el kytz'e'ysa'nju'ye' tilb'ilal kydyos, ex lan kub' kyxima'ne' tu'n kykyaj kyi'q'i'ne' q'anpwaq ex saqpwaq kutxb'ilkye; tu'n lalun che kub' tz'aqe', qu'n taq'wixi'x ja'lu toj twitz Qman Dyos.
- ²⁶Qu'mtzun, mixti' tu'n t-xi' kyi'n jun ti'xti'ye' taq'wix kyjaye', tu'ntzun miche kub'a' najsa'ne'. Majx kb'el xitetju'lu, qu'mtzun ati tu'n tokkyq'o'ne' te jun ti'xti' taq'wixi'x, chij kye.

Dt 8

Mya o'kx tu'n wab'j nnanq'ina' xjal

- ¹Kyanq'imju'ye' chaq'b'il x'e'x nma'ne' kyeye' ja'lo, tu'ntzun kyanq'ine' ex tu'n tchmet kyb'aje', tu'ntzun tkub'ti'ju' tx'otx' lu kyu'ne', ju' tzaj tziya'n Qman Dyos kyeju' qyajib'en.
- ²Kyna'ntze' tkyaqilju' b'e xqb'eti toju' kab'naq (40) ab'q'i tu'n Qman Dyos toj chq'ajlaj, tu'n kykub' me'ssa'ne' tu'n ex tu'n tik' kywitzlalile', tu'n tel tnik'tzilul' kynab'le' qa kxe'l kyb'inch'a'ne' tchaq'b'il mujqa lay.
- ³Maskye e'yajtiye' tu'n ex ik'x we'yaj kyu'ne', yajxi'tzuntel tzaj tq'o'n kywaye' mana, ju' wab'j mixtoqti' qojtzqi'n ex min ojtzqi'n kyu'n qyajib'en, tu'n telkynik'e' qa myanoq o'kx tu'n wab'j k'anq'ila' xjal, qu'n ex ikx tu'n tkyaqilul' yol intma'n Qman Dyos.
- ⁴Minti' kub'aju' kyxb'alune' toju' kab'naq (40) ab'q'i lu ex minti' b'aj malju' kyqane'.
- ⁵Tz'elx kynik'e' ti'j mache kawinjtz'e' tu'n Qman Dyos kse'nxju' tu'me'l in kawina' jun manb'aj kye tk'wal.

⁶Japunxtzu'n tchaq'b'il Qman Dyos kyu'ne', che nimanqe'ye' te ex che lpeke' ti'ju' xnaq'tzb'il oje tzaj tq'o'n kyeye'.

⁷Qu'n che kxe'l q'i'ne' tu'n Qman Dyos toj jun tx'otx' tb'anilxi'x, nim a' ati toj, e' t-xiklil a' inche jatz anq'in toj b'ya' ex kywi' witz;

⁸Jun tx'otx' ja ntzaja' triy, seb'ad, ati tqan ub'a, tqan iw, lob'j kranad, tqan olib'o ex myel.

⁹Mixti' tu'n kylab'tiye' ti'j kywaye' toju' tx'otx' lu, ex ti'j juntl ti'xti'; knetel k'uxb'il kyu'ne' kyoju' ab'j, ex k'eletz q'ank'uxb'il kyu'ne' kyoju' witz.

¹⁰Ajtzun kyb'aj wane', ex matxi'toq qe kyk'u'je', kjawil kynimane' Qman Dyos tu'nju' tb'anil tx'otx' saj tq'o'n kyeye'.

Xi' ab'tzi'n kye aj Israel tu'n lalun tzik'tna'l Qman Dyos kyu'n

¹¹Kyka'yinx'e' b'a'nxi'x tu'n lalun tzik'tna'l Qman Dyos kyu'ne'. Che japunxju' tchaq'b'il kyu'ne', e'tnuk'b'il ex tkawb'il xe'x nma'ne' kyeye' ja'lo.

¹²⁻¹⁴Lalun jaw kynima'n kyib'e' ajkyb'aj wane' b'a'nxi'x, ex ajkynajane' kyoju' ja tb'anilqexi'x che jawil kyb'inha'ne', ajkyka'yinteye' kywakyixe' ex kyrite' matoq che chmet-xi'x, ex kyq'anpwaqe' ex kysaqpwaqe', ex tkyaqilju' ati kyeye', ex lalun tzik'tna'l Qman Dyos kyu'ne', aju' etzq'inkyeye' Ejipt jata'qetoqe' te k'a'yi'nmajin;

¹⁵o'xitiq'i'ntzuntz toju' nin chq'ajlaj xob'ajilx jata'qe'toq txqan kan nche b'iyun ex e'lakran ex jamixtoqti'x a'. Atzunte etz a' tu'n toj jun pik pe'j, o'k'wantzuntz tu'n,

¹⁶ex otk'a'cha tu'n mana toj chq'ajlaj, aju' wab'j lu mixtoqti' ojtzqi'n kyu'nju' ojtxi' qyajib'en, tu'n kykub' me'ssa'ne' tu'n ex tu'n tik' kywitzlalile', expe' okju' lu te jun b'a'n kyeye'.

¹⁷Laluntzun kub' kximane': Tkyaqilju' q'inumal lu makanb'et qu'nku'ye', chechiwte'.

¹⁸Ati tu'n ttzaj kyna'ne' Qman Dyos, qu'n ana'te saj q'onte kyipumale' tu'n tten kyeye', tu'n tjapuju' tyol kyej b'entti'j tu'n kyuk'i'lju' ojtxi' qyajib'en.

¹⁹Qatzun matzik' tna'l Qman Dyos kyu'ne', ex mache'x lpeye' kyij txqantl dyos exqa mache k'ulune' kye, majx kxe'l nma'ne' kyeye' ja'lo qa majx che kb'el najsa'ne'.

²⁰Kse'nxju' tu'me'l che kb'ela' t-xitu'n Qman Dyos nimaqtnam che okyel yal toj kyb'eye', ikxtzunkyeju'ye' che setela' tu'n tpaju' minti' xxi' kyb'i'nju'ye' Qman Dyos, chi Moyses.

Dt 9

A Qman Dyos kjawil nimet, myaye' aj Israel

- ¹Kyb'intze' aj Israel: matxi' ponju' kmuj tu'n kyjlajine' toj nin a' Jordan, tu'n kyxi'ye' q'ojil kyij'ju' nimaqtnam nimaqqe'xi'x ex kuwqe'xi'x kyekywitze', ex nimaqtnam jpu'mile kyij' kyu'n nimaqtapi nimaq kywe';
- ²nimaq kywe'ju' xjal najlqe' atzu' kse'nqe' tyajajil Anak, expe' kyojtzqi'ntle' yol in q'umli: ¿Alxi'xkye kb'entel tq'ojil kyij'ju' tyajajil Anak nimaq kywe'?, chij.
- ³Ja'lotzun, tz'elx kynik'e' qa nejli Qman Dyos kywitze', kse'n jun q'aq' nb'aj tkyaqil tu'n, kywitzku'ye' che b'ela' t-xitu'nju' nimaqtnam lu, ex che kb'eltq'o'n toj kyq'ob'e'. Che elix kyiq'i'ne' ex che b'el kynajsa'ne' toj jun kmujx, kse'nxu' oje tchaq' Qman Dyos kyeye'.
- ⁴Ajtzun kyel tiq'i'n Qman Dyos kywitze', lalun kyximaye': Matzaj tq'o'n Qman Dyos tx'otx' lu qe tu'nju' tnik'alqi'j, chechiwte'; qu'n tu'n tpaj kyil kye' xjal lu kche elexa' t-xla'ja'n Qman Dyos.
- ⁵Mya tu'nte' tnik'alwitkyi'je' mujqa majxwit b'a'nqe'ye' ktzajela' q'o'nju' tx'otx' kyeye'; che elix t-xla'ja'nte Qman Dyos kywitze' tu'n tpaju' kyil ex tu'n tjapunju' tyol tzaj ttziya'n kye ojtxi' qyajilb'en Ab'raam, Isaak ex Jakob'.
- ⁶Kyb'inku'ye', mya tu'nte' tnik'alwitkyi'je' ktzajela' tq'o'n Qman Dyos tb'anil tx'otx' lu kyeye', qu'n majxpe'na' pi'sqe'kye'.

Jawkyi'nkyib' aj Israel twi' witz Oreb'

(Ex 31.18—32.35)

- ⁷Majx kynan'ku'ye' oje tz'ok kyq'o'ne' ttx'u'jil Qman Dyos toj chq'ajlaj. Atxi'x kyetzlene' Ejipt ex tzmax kyule' tzalu, kukxu' kyu'ne' pi'sqe'ye'.
- ⁸Okkyq'o'ne' ttx'u'jil Qman Dyos twi' witz Oreb', tzaj ttx'u'jil b'a'nxi'x kyij'je' ex majxtoq e'kub'najsa'ne' tu'n.
- ⁹Injaxe' twi' witz q'ilkye tz'lan ab'j ja tz'ib'a'na' yol kyej b'entti'j tu'n Qman Dyos kyuk'i'le', kab'naq (40) q'ij ex kab'naq (40) qonik'an nkyajtene' twi' witz, min nwane' ex min nk'wane'.
- ¹⁰Tzajtzun tq'o'n Qman Dyos kab'e' tz'lan ab'j weye' jab'jo'ka' ttz'ib'ana' kykyaqilu' yol ojetoq tma twi' witz toju' q'aq', toju' q'ij tej tb'aj qb'u'yi'n qib' junx.
- ¹¹Tb'ajlenxi'tzu'n kab'naq (40) q'ij ex kab'wnaq (40) qonik'an tzaj tq'o'n Qman Dyos kab'e' tz'lan ab'j weye' teju' yol kyej b'entti'j,
- ¹²tzaj tma'ntzuntz weye': Moyses, lwix kutku'xa qu'n matxi' tz'el txalpuju' tnam etztiq'i'na Ejipt. Lwiyxi'x selkypa'n kyib' ti'ju' nchaq'e' kye tu'n kyb'inchante, ex matxi' kub' kyb'inha'n jun witzleb' k'uxb'il b'inha'n toj q'aq', chij.
- ¹³Ex tzaj tma'n Qman Dyos weye': Matxi' wile' majx pi'sju' tnam lu.
- ¹⁴Kutela toj nb'eye', machine' najsalkye tu'n tik'x kynal twitz tx'otx'. Ti'jtzuna kb'entel jun nintnam wu'ne' kuwxi'x kyekywitz, chij.

- 15**Tetzunj nku'tze' twi' witz, ju' intoq k'anti, iq'i'nqe'toq kab'e' tz'lan ab'j wu'ne' teju' yol kyej b'entti'j tu'n.
- 16**Tetzunj nka'yinteye' matxi'toq che b'inchan ile' twitz Qman Dyos, ex matxi'toq kub' kyb'incha'ne' jun tilb'ilal wakx k'uxb'il b'incha'n toj q'aq', matxi'toq kyej ksuchu'nju'ye' b'e ojettoq tchaq' Qman Dyos kyeye' tu'n kyoklpeye' ti'j,
- 17**e'tzaj nxone' kab'e' tz'lan ab'j iq'i'nqe'toq wu'ne', eb'ajkub' nb'uchine' kywitz'e'.
- 18**Nkub' mejetzuntze' twitz Qman Dyos, kse'nxju' intoq nb'incha'ne' nejtl, kab'naq q'ij (40) ex kab'naq (40) qonik'an ntene', mixti' in wane' ex mixti' in k'wane', tu'n tpaju' il matxi'toq kyb'inchaye' twitz Qman Dyos, tu'ntzunju' lu tzaj ttx'u'jil kyu'ne'.
- 19**Majx tzaj nxob'ile' tu'nju' tq'oj ex ttx'u'jil Qman Dyos tyek'u kyi'je', matxi'toq kub' t-xima'n tu'n kykub' xitu'ne' tu'n, naqtzunaju' xitb'i'n junmajtl nkub'sb'ile'.
- 20**Ex tzaj ttx'u'jil Qman Dyos b'a'nxi'x ti'j Aaron, kub'toq tb'yo'n naqwit minti' inkub'sane' ti'j;
- 21**tzajtzun wiq'i'ne' qpoj tman wakx eb'inchan ile' tu'ntpaj tej tkub'kyb'incha'ne', okx nxontzuntze' toj q'aq' ex kub' nchene' tzmax tkub' quqix, ku'x nxontzuntze' toju' a' ntzaj twi' witz.
- 22**Ex okkyq'o'ne' ttx'u'jil Qman Dyos toj Tab'era, toj Masa ex toj Qib'rot-ataab'a.
- 23**Ex tej tchaq' Qman Dyos tu'n kyxi'ye' tzyulteju' tx'otx' ojettoq tzaj tq'o'n kyeye' tej ato'toq Kades-b'arnea, e'okmiltz'uje' ti'ju' tchaq'b'il, min okqe kyk'u'je' ti'j ex min kyaje' tu'n t-xi' kyb'i'ne'.
- 24**¡Atxi'x kyoklen wojtzqi'ne', mixb'a'n che b'ine' te Qman Dyos!
- 25**Kab'naq (40) q'ij ex kab'naq (40) qonik'an in kyejtene' mejli twitz Qman Dyos, qu'n matxi'toqna' kub' t-xima'n tu'n kykub'najsa'ne' tu'n,
- 26**ex inkub'sane' twitz kjalú: Taye, lalun kub' t-xitu'nju'ya ttanama lu, qu'n teya, e' tkolpiya tu'nju' toklena ex e'etz tiq'i'na Ejipt tuk'i'l nim ipumalj.
- 27**Na'nqe'tzju'ya tmajina Ab'raam, Isaak ex Jakob'. Lalun txitq'o'na kypi'salju' tnam lu toj tk'u'ja, jni'ju' myab'a'n nkyb'incha'n exju' kyil,
- 28**tu'n lalun q'umli toju' tnam jao'etza' tiq'i'na: Mixti' xb'ent kyokx tu'n Dyos Manb'aj toju' tx'otx' xittziya'n kye, mujqa mache extiq'i'n tza'lu tu'n kykyim toj chq'ajlaj, qu'n inche eltik'o'n, chiwt.
- 29**Ttanamqe'ya, teqe'ya, aya setz q'inkyé Ejipt tuk'i'l nim tipumal tq'ob'a, nchije' te.

Dt 10

Tzajx tz'ib'b'entetl'ju' chaq'b'il

(Ex 34.1-10)

- ¹Tzaj tma'ntzun Qman Dyostz weye': Jonku'ya kab'e'tl ab'j kse'nqe' kab'e' tnejel, ex b'inchanku'ya jun kax tze, kutjatztzuntza twi' witz yolil wuk'i'le'.
- ²Kb'el ntz'ib'a'ne' kwitz aye'xju' yol tz'ib'a'nqe'toq kwitzju' kab'e' tnejel, ju' e'kub' tb'uchi'na, ex che b'elix tk'u'na toju' kax, chij.
- ³Kub'tzun nb'inha'ne' jun kax akasya ttzeyil ex e'kub' njone' kab'e' tz'lan ab'j, in jaxtzuntze' kyuk'i'l twi' witz.
- ⁴Kub'tzun ttz'ib'a'n Qman Dyos lajoj chaq'b'il kywitzju' tz'lan ab'j, kse'nxju' ojetoq tb'inha tnejel tej tyolin kyuk'i'le' twi' witz, toj nky'ajchaq q'aq', tej b'u'yi'ntoq qib' qkyaqil. E'tzaj tq'o'ntzuntz weye',
- ⁵ex inku'tze' twi' witz; e'ku'xtzun nq'o'nju'ye' kab'e' tz'lan ab'j toju' kax, kse'nxju' tchaq' Qman Dyos weye', ex luqe' tku'qe'x ja'lo.
- ⁶(E'etz aj Israel B'eerot-b'ene-jaakan, e'xi'tzuntz Mosera. Atzuntzu' kyima' Aaron ex ku'x mqu'n, atzuntl Eleasar ju' tk'wal kyej te pale te t-xel.
- ⁷Tej kyetz atzu' exi' Kudkoda, kyetz Kudkoda exi' Jatb'ata, aju' tx'otx' lu nim a' ati toj.
- ⁸Tojtzunju' tq'ijlalil lu jaw t-sk'o'n Qman Dyos tyajajil Leb'i tu'n t-xi' kyi'q'i'nju' kax teju' yol kyej b'entti'j, ex tu'n kten twitz q'ol k'u'lb'il ex tu'n t-xi' kqani'n ky'i'wb'il toj tb'i, kse'n in kb'inha'n ja'lo.
- ⁹Qu'mtzun mixti'xi'kye aj Leb'i txi' kye ti'ju' etzb'il kxolju' titz'in ex ttzik, qu'n aku' Qman Dyos kyetz b'il, kse'nxju' tma Qman Dyos.)
- ¹⁰Kab'naq (40) q'ij ex kab'naq qonik'an ntene' twi' witz, kse'nxju' tnejel maj, ex tzaj tb'i'n Qman Dyos nkub'sb'ile' toju' maj lu, ex min e'kub'najsa'ne' tu'n,
- ¹¹ape' tzaj tma'nju' weye': Moyses, Kutxi'ya ex b'inchamtib'a tu'n tkub'neja kwitzju' tnam, tu'ntzun kyxi'ye' q'ojil tu'n tkub'ti'ju' tx'otx' ntziyaye' tu'n t-xinq'o'ne' kyeju' ojtxi' kyyajilb'ene', chij.

Aju' ntqani'n Qman Dyos tu'n tb'inchet

- ¹²Ja'lotzun, aj Israel, ¿Titi' ntqani'n Qman Dyos kyeye'? Qa mya tu'n kynimane' te ex tu'n kyb'ete' toju' tb'e; tu'n kyk'u'jlanteye' ex tu'n kk'ulune' te tu'n tkyaqil kyk'u'je',
- ¹³ex tu'n kyjapun tchaq'b'il exqe' tkawb'il kyu'ne', tu'ntzun kytene' b'a'n.
- ¹⁴Na'nku' kyu'ne', tete' Qman Dyos kya'j exju' tib'ajxi' kya'j, exju' tx'otx' ex tkyaqilu' ati twitz.
- ¹⁵Atzunte Qman Dyos e'jaw t-sk'o'n ojtxi' qyajilb'en ex e'tk'u'jla, yajxi'tzuntel e'jaw t-sk'o'nju' kyk'wal, ayo' ja'lo, kyxolju' txqantl tnam, kse'nxju' nqka'yi'n ja'lo.

¹⁶Kq'onku'ye' techlalju' yol kyejni b'entti'j toj kyanmiye', ex lalun kukypi'sa'ntl kyib'e',

¹⁷qu'n ate Qman Dyos Qdyos, nim toklen kyib'aju' dyos ex ate nim toklen kyib'aju' nimaqxjal, ate Dyos nimxi'x toklen, nimpumal ex xob'ajilx, mixti' pa'jtib'il tu'n kyxol xjal, ex lay kub' twitz naq tu'n jun oyaj;

¹⁸ntb'incha'n tnik'alilti'j teju' meb'a ex teju' qya kyimni tchmil, ntk'u'jla'nju' junxi'tl xjal najli qxol, ntk'a'cha'n ex intktxu'n.

¹⁹Qu'mtzun kyk'u'jlame' najchaq xjal, qu'n ikxkye' e'okye' te junxi'tl xjal Ejipt.

²⁰Che nimanqe'ye' te Qman Dyos Qdyos, O'kx che k'ulunaye' te, lan kyej kykolb'e'ne', qatzun makytziya jun kyole', kyb'inchame' toj tb'i.

²¹Qu'n ana'te kytzalajb'ile' tu'n kyajwalinteye', ate Dyos, kyile' nimaq ti'xti' ex tb'anilqe' tb'incha qu'nel.

²²Tej kyponju' qyajib'en Ejipt, naqtoq oxnaq lajoj (70) kyb'aj, atzu'n ja'lo matxi' che chmet b'a'nxi'x tu'n Qman Dyos Qdyos kse'nqe' che'w twitz kya'j.

Dt 11

Toklen Qman Dyos

¹Kyk'u'jlame' Qman Dyos, ex che japunxju' tkawb'il, tnuk'b'il ex tchaq'b'il kyu'ne'.

²Tz'elxtzun kynik'e' ja'lo ti'ju' tkawb'il Qman Dyos Qdyos, min ojtzqi'n kyu'n kyk'wale' ex b'ajx kyila'. Tz'elx kynik'e' ti'ju' tipumal tq'ob',

³ex ti'ju' techlal ex nimaq ti'xti' tb'incha ti'ju' nimaqkawil aj Ejipt ex toj tkyaqilju' ttanam,

⁴exju' tb'incha kyi'ju' xjal te q'oj aj Ejipt, kyi'ju' kyej ex kyi'ju' kykarwaj b'incha'nqe' te kyq'obj'il, tej kyku'x tmulq'i'n toj a' te Ninnjab' Kyeq tb'i, tej lepchqe'xtoq kyi'je'. Majx e'kub'najsa'n tu'n Qman Dyos.

⁵Ex kna'ntze' tkyaqilu' tb'incha kyeye' toj chq'ajlaj, tzmaxi'j kyule' tza'lu;

⁶exju' tb'incha ti'j Datan ex Ab'iram, e'tk'wal Elyab', tyajajil Rub'en, tej t-xi' k'ab'chaju' tx'otx' tu'n kxib'ilq'u'n kyuk'i'lxi' toj kyja, exju' kpach ex tuk'i'lxi' tkyaqilu' ati kye, kywitzku' kykyaqil aj Israel.

⁷Kywitzku'ye' kanla'qe' nimaq ti'xti' tb'incha Qman Dyos.

Ky'i'wb'il toju' tx'otx' tziya'n

⁸Japunx tkyaqilju' chaq'b'il kyu'ne' matxi' b'ajx nma'ne' kyeye' ja'lo, tu'n tten kypumale', tu'ntzun tkub'ti'ju' tx'otx' kyu'ne' kche q'ojile' ti'j,

⁹ex tu'n kyanq'ine' nimtoj toju' tx'otx' ttziya Qman Dyos kyeju' ojtxi' qyajib'en ex kyeju' kyyajajil yajxi'tl; jun tx'otx' tb'anilxi'x.

- 10**Aju' tx'otx' kkyetza'ye' mikxa' kse'n tx'otx' Ejipt, ja e'etza'ye'; janku'xa' kyawa'ne' kyijaje' ex ilti'j tu'n kyb'alin a'ye' tib'aj, kse'n itzaj na'let tib'aj,
- 11**atzunte' tx'otx' kkyetza'ye', nim k'ul b'ya' ex k'ul ati toj, a'li'n tib'aj tu'n jb'al te twitz kya'j.
- 12**Aku' Qman Dyos nka'yinteju' tx'otx' lu; majx toktwitz ti'j ajtjapun ab'q'i.
- 13**Qama che japun tchaq'b'il kyu'ne' xxinq'o'ne' kyeye' ja'lo, exqa makyk'u'jlaye' Qman Dyos Qdyos, exqa mache k'ulune' te tu'n tkyaqil kyk'u'je' ex tu'n tkyaqil kyanmiye',
- 14**ktzajel tq'o'n jb'al tojku'xi'x tq'ijlalil, tu'ntzun tjaw kb'u'yine' ktriye' ex tu'n tten kyk'wa'ye' ta'l ub'a ex kyaseyte'.
- 15**Ex ktzajel ch'iy k'ul tu'n toj kojib'il te kwa kyalu'ne' ex tu'n tten kwaye' nim.
- 16**Qu'mtzun kyka'yinx'e' b'a'nxi'x tu'n lalun txikyq'a' sb'u'kyib'e'; lalun tz'el kypa'n kyib'e' ti'j Qman Dyos tu'nwt kyk'ulune' te juntl dyos, lalun che kub' tzipeye' kywitz,
- 17**qu'n qatzun min, ktzajel ttx'u'jil Qman Dyos kyi'je' ex lay tzaj tq'o'n jb'al; laytzun tzaj awaltz twitzju' tx'otx', ex che kyimele' tu'n we'yaj toju' tx'otx' tb'anilxi'x ktzajel tq'o'n Qman Dyos kyeye'.
- 18**Che kyajxju' yol lu toj kwi'ye' ex na'nqe'ku' kyu'ne'; ex kxmonkye' ti'j kq'ob'e' ex ti'j kplaje' te jun techlal.
- 19**Kyxnaq'tzanqe'xe' kyk'wale' kyu'nju' yol lu, toj kyjaye' ex toj b'e, ajkyxi'ye' wtal ex aj kyjawe'ye'.
- 20**Kytz'ib'ankye' ti'j tqan kyjaye' ex ti'j tjpel kyjaye',
- 21**tu'ntzun kyanq'ine' nimtoj exqe' kyk'wale', kse'n tten kya'j tib'aj tx'otx', toju' tx'otx' tzaj ttziya'n Qman Dyos kyeju' ojtxi' qyajilb'en.
- 22**Qatzun matz'oktilil kyu'ne' tu'n tjapun kykyaqilu' tchaq'b'il, nxinma'ne' kyeye' ja'lo, exqa makyk'u'jlaye' Qman Dyos Qdyos exqa mache oklpeye' ti'j toj tkyaqilu' tb'eyil,
- 23**che elex t-xla'ja'n Qman Dyos kykyaqilju' nimaqtnam lu kywitz'e', ex kb'elkyi'ju' tnam nimxi'x kyb'aj ex kuwqe'xi'x kyu'ne'.
- 24**Jamakub'a' kyq'o'n kyqane' atzuntzu' che kjela'tene'. Ktzajelxju' kynqache' toj chq'ajlaj ex kpomelx Lib'ano, tzajx ttzi nin a' Ewprates ex ponx ttzi Ninnjab' Mediteraney.
- 25**Mix-a'lo' kb'entel tq'ojin ti'ja. K'okyel tq'o'n Qman Dyos xob'il kyi'ju' xjal ex majx k'okyel kychiye' kyi'j jaxjaku' mache ik'a'ye', kse'nxju' oje ttziya kyeye'.
- 26**Kxe'l nq'o'ne' anb'il kyeye' tu'n tjaw kysk'o'ne', ky'i'wb'il mujqa taq'wixil.

²⁷Qama txikyb'i'ne' tchaq'b'il Qman Dyos, xnchaq'e' kyeye' ja'lo, ky'i'wb'il tzul kyib'aje'.

²⁸Qatzun mache'x lpeye' kyij junxi'tl dyos exqa min xxikyb'i'ne' tchaq'b'il Qman Dyos exqa matz'el kypa'n kyib'e' ti'ju' b'e xnchaq'e' kyeye' ja'lo, taq'wix tzul kyib'aje'.

²⁹Ajkyokxe' tu'n Qman Dyos Qdyos toju' tx'otx' kb'elti'j kyu'ne', kb'el kyq'o'nju'ye' ky'i'wb'il twi' witz Kerisim, atzunju' taq'wixil twi'ju' witz Eb'al.

³⁰Xi' ta'qe' witz lu toj jun plajtl te nin a' Jordan, tu'me'lju' b'e inxi' tkub'exq'ij, toj ktx'otx' aj Kanaan, ju' najlqe' toju' plan tx'otx', twitz Kyilkal ex kyk'etzju' b'ansi te More.

³¹Naqch'inxtl kyjlajine' toju' nin a' Jordan ex tu'n tkub'ti'ju' tx'otx' ktzajel tq'o'n Qman Dyos Qdyos kyeye'. Ajtzun tkub'ti'j kyu'ne' ex najlqe'tle' twitz,

³²kyanq'ime' tkyaqilu' kawb'il ex nuk'b'il nche'x nq'o'ne' kyeye' ja'lo.

Dt 12

Naqjun ja xjan

¹Aye' kawb'il ja'lu ex e'nuk'b'il tu'n kyanq'inteye' toj tkyaqilu' kychwinqlale', toju' tx'otx' ktzajel tq'o'n Qman Dyos Kydyos ojtxi' qyajilb'en te kyetz'ile'.

²Majx che kxitunku'ju'ye' kykyaqil najb'il kyeju' dyos janche k'uluna'ju' tnam kb'elkyi'j kyu'ne': toj k'ul, kwi' witz, kyjaq' tze pujin kxaq.

³Kyxitunku'ye' kyq'olb'eb'l, kyb'uchinku'ye' kyab'aj ex kyq'onk kyq'aq'alju'ye' tilb'ilal Asera janche k'uluna', ex kyxitunku'ye' kyilb'ilal kydyos, majx kynajsanku'ju'ye' kyik'len janche k'uluna'.

⁴Lalun che k'ulune' ikyju' twitz Qman Dyos Qdyos.

⁵Kjawil t-sk'o'n Qman Dyos jun najb'il kyxolju' kyyajajile' jaktenb'ela'ju' tb'i, tojtzun najb'il lu che kxe'laye' k'ulul te.

⁶Atzuntzu' che b'ela' kyq'o'ne' alu'mj te chojb'il tz'e'ysa'n te ninb'ilte, kxe'l kyiq'i'nju'ye' tlajoji'n tnej, o'nb'il, jatu'n kytziyante jun kyyole' ex kyoyaje' tu'n tkyaqil kyk'u'je', exju' tnejel tal kywakyixe' ex tnejel tal kyrite'

⁷Che wale' atzu', twitz Qman Dyos Qdyos, kyuk'i'l kykyaqilju' toj kyjaye', che tzalajele' ti'ju' twitz kyaq'unb'ene' saj ky'i'wla'n kyeye' tu'n Qman Dyos.

⁸Mixti' tu'n kb'inchanteye' atzu' kse'n in kb'incha'ne' ja'lo tza'lu, janqb'incha'na teyile junjunaju' b'a'n toj twitz.

⁹Na'mxna' kyponkye' toju' najb'il te nak'b'il ktzajel tq'o'n Qman Dyos Qdyos te kyetz'ile'.

- 10**Ajtzun kyjlajine' jlajxi' nin a' Jordan ex najlqe'tle' toju' tx'otx'ju' kxe'l tq'o'n kyeye', ex matxi'toq che tzaqpete' kye kykyaqilu' kyajq'oje' txoli'nkyib' kyije' ex min nche xob'tle',
- 11**tojtzunju' najb'il kjawil t-sk'o'n Qman Dyos jatu'n ttena'ju' tb'i, kxe'l kyq'o'ne' te tkyaqilu' matxi' nchaq'e' kyeye': alu'mj te chojb'il tz'e'ysa'n te ninb'ilte, exju' tlajoji'n tnej, e' o'nb'il ex tkyaqilu' kyyole' kxe'l kytziyane' tu'n kyb'inchanteye' te Qman Dyos.
- 12**Ex kb'el kytzalajsa'ne' twitz Qman Dyos Qdyos, junx kyuk'i'l kyk'wale', e'kymajine' ex kyuk'i'lju' aj Leb'i najlqe' kyxole', qu'n min xkyk'am kytx'otx' te kyetzil' kse'nkye'.
- 13**Kyka'yinx'e' tu'me'l, lalun kub' ktz'e'ysa'n alu'mje' twitz Qman Dyos toj alkyexku' najb'il matz'elyal kyu'ne';
- 14**o'kxtzu' kyb'inha'ya'ye' jakt-sk'a'ya' Qman Dyos Qdyos, kyxol jun tnej kyyajajile'. Atzuntzu' kjapumela' kyu'ne' tkyaqilu' matxi' nchaq'e' kyeye'.
- 15**Ex b'a'n tu'n kyb'yon alu'mje', ex tu'n t-xi' kych'yo'ne' toju' kytaname' alkyexku' kmuj, kse'nxju' ky'i'wb'il ktzajel tq'o'n Qman Dyos Qdyos kyeye'. B'a'n kych'yonteye' kykyaqile' maskye xtilun txkup ex maskye mya, naku'xwitloj tchib'jil msat.
- 16**Naq o'kxju' chik' mixti' tu'n t-xi' kych'yo'ne', kqomile' twitz tx'otx' naku'j a'.
- 17**Mixti' tu'n kywanteju'ye' tlajoji'n tnej te kytriye' toju' ninkytaname', te kb'ine' mujqa kyaseyte', exu' tnejel tal kwakyixe' ex krite', ti'ju' oje txikyziyane' tu'n t-xikyq'o'ne' te Qman Dyos, expe'ju' kyoyaje' kub'ni kq'o'ne' toj kyanmiye' tu'n kq'onteye'.
- 18**Naq o'kx twitz Qman Dyos Qdyos kyb'inha'ya'ye', toju' najb'il kjawil t-sk'o'n; atzuntzu' che walaye' twitz Qman Dyos Qdyos kyuk'i'l kyk'wale' ex kymajine', ex kyuk'i'l aj Leb'i najlqe' kyxole', kytzalajsa'ye' twitz kyaq'unb'ene'.
- 19**Lalun che kyej kyleb'a'ne' aj Leb'i ajkynajane' twitzju' tx'otx'.
- 20**Ajtzun t-xinimsa'n kytx'otx'e' tu'n Qman Dyos Qdyos, kse'nxju' oje ttziya kyeye', qatzun mapon kyk'u'je' tu'n kych'yon chib'je', b'a'n tu'n kych'yonteye' toj tkyaqil kmuj.
- 21**Qatzun najchaq ta'ju' najb'il kyeye' ju' jaw t-sk'o'n Qman Dyos tu'n ttenju' tb'i atzu', b'a'n tu'n tkub' kb'yo'ne' wakx exju' rit tzaj tq'o'n Qman Dyos kyeye' janajlqe'ye' ex kwanxe' tkyaqilu' kyajb'ile', kse'nxju' oje tchaq' kyeye'.
- 22**Kykyaqile', b'a'n tu'n t-xi' kych'yo'ne' tchib'jil tal msat mujqa msat, jsoq' mujqa mya.

²³Naq o'kxju' chik' mixti' tu'n t-xi' kych'yo'ne', qu'n a chwinqlalju'; qu'mtzun mixti' tu'n t-xi' kych'yo'ne', chwinqlal tuk'i'l tchib'jil.

²⁴A kyb'inha'ju'ye', k'elil kyqo'ne' twitz tx'otx' naku'j a'.

²⁵Lalun txi kych'yo'ne', che kxe'ltzuntze' b'a'n exqe' kyk'wale' tu'nju' b'a'n kkyb'inha'ye' twitz Qman Dyos.

²⁶Aye'tzunju' ti'xti' matxi' che kub' kximane' tu'n kq'onteye' te kyoyaje', exju' oje ktziyaye' tu'n kb'inchanteye', kxe'l kyi'q'i'ne' toju' najb'il kjawil t-sk'o'n Qman Dyos,

²⁷atzuntzu' che kb'ela' tq'o'na chojb'il k'ok'sb'il tib'aju' q'olb'eb'l te Qman Dyos. Atzu'n kychk'elu' alu'mj kxe'l kyq'o'ne', kb'el kyqo'ne' tib'aju' q'olb'eb'l te Qman Dyos Qdyos, atzunju' tchib'jil b'a'n tu'n t-xi' kych'yo'ne'.

²⁸Kyb'inku'ye' ex japunx kyu'ne' tkyaqilu' matxi' nchaq'e', tu'ntzun kyxi'ye' b'a'n kukxju' exqe' kyk'wale', tu'nju' nkyb'inha'ne' b'a'n ex tzalajb'il twitz Qman Dyos Qdyos.

Ab'tzib'l ti'ju' witzileb'i'n

²⁹⁻³⁰Ajtzun kyb'ajkub' t-xitu'n Qman Dyosu' nimaqtnam, ju' kb'elkyi'j kyu'ne', ajtkub' kytzyu'ne' tx'otx' ex ajkynajane' twitz, kyka'yinx'e' b'a'nxi'x tu'n lalun che'x lpeye' ti'ju' nkyb'inha'n nimaqtnam lu, ex lalun che jyone' kyijju' kydyos tu'nwt kyk'uluntlkye' kye.

³¹Lalun kyb'inchaye' lu te Qman Dyos, qu'n tkyaqilju' ti'xti' taq'wixi'x ik'o'nqe' tu'n Qman Dyos, aye'tzun nche kyb'inha'n tnamju' lu tu'n kyniman kyeju' kydyos, inxi'xpe' che'x kyq'o'n aye'ku' kyk'wal te chojb'il tz'e'ysa'n toj q'aq'.

³²Kyanq'ime' tkyaqilju' matxi' nchaq'e' kyeye', mixti' tu'n tokkytz'aqtza'ne' ex tu'n telkyiq'i'ne' ti'j, chi Moyses kye.

Dt 13

¹Qama jaw jun sanjelal kyxole' mujqa jun witzk'al exqa mapakb'an ti'j jun techlal mujqa jun b'a'nq'ob'aj,

²extzun qama japunju' ojetog tma kyeye' exqa matma: ¡Qo'qe' lpex kyij junjuntl dyos min kyojtzqi'ne', qo'qe' k'ulul kye!, qa chi,

³lan txi' kyoksla'ne'. Qu'n toj joyb'ilkyi'je' ta'qe'ye' tu'n Qman Dyos Qdyos, tu'n teltnik' qa axxi'x nkyk'u'jla'ne' tu'n tkyaqil kyk'u'je' ex tu'n tkyaqil kyanmiye'.

⁴Che lpexe' o'kx ti'j Qman Dyos Qdyos, ex che nimane' te; che japunxju' tchaq'b'il kyu'ne', kyb'inxju'ye' ntma'n, ex che k'ulun qe'ye' te; lalun tz'el kypa'n kyib'e' ti'j.

⁵Atzu'n sanjelal mujqa witzk'al lu kb'el b'yet tu'n tpaju' matz'okten q'malte kyeye' tu'n tjaw kyin'kyib'e' ti'ju' Qman Dyos etzq'inkyeye' toju' yajb'il

jata'qe'toqe' Ejipt, tu'nju' matz'oktilil tu'n, tu'n tel kypa'n kyib'e' ti'ju' b'e xityek'u'n Qman Dyos kyeye' tu'n kyxilpeye' ti'j. Ikytzu'n kb'ajela' taq'wixil kyu'ne' ati kyxole'.

⁶Qatzun aku' jun ttzika, mujqa jun tk'wala, mujqa tmyala, mujqa t-xu'jila in tk'u'jla'na, mujqa jun tuk'i'la kyexi'x ttena tuk'i'l qa matxi' tma'n teya toj ewaj tu'n t-xi'ya k'ulul kye junjuntl dyos min ojtzqi'n tu'na ex kyu'n tmana,

⁷kse'nqe' kydyosju' tnam nqaku' mujqa najchaq ta'qe' ti'jile kytx'otx'e',

⁸lalun tz'okx tq'o'ntib'a kyoju' tajb'il ex lalun txitb'i'na; ex lalun tzaj q'aq'an tk'u'ja; ex lalun tzaj laqj tk'u'ja ti'j, ex lalun kub' tewa'na;

⁹ape' tb'inchaj'ju'ya, kb'el tb'yo'na. Atzuntza k'aq'pomel tq'ob'a nejtl ti'j, yajxi'tzuntel tkyaqilju' tnam.

¹⁰Kb'ajel t-xona toj ab'j tzmax ajtkyim, qu'n matoq tz'elpa'na tu'n ti'ju' Qman Dyos etzq'inteya Ejipt, jata'toqa te k'ayi'n majin.

¹¹Tu'ntzun ja'lu kykyaqil aj Israel kkyb'i' ex che xob'el tu'n kyb'inchante jun il kse'n ja'lu.

¹²Qatzun makyb'ie' toj jun nimaqtnam kyxolju' xitq'o'n Qman Dyos tu'n kynajane' kyoj qa ate'tl xjal

¹³min nche b'in te Qman Dyos, ex ate'qe'k chuksalkye xjal toju' nintnam, tu'n kyk'ulun kye junxi'tl dyos,

¹⁴ati tu'n kynenunteye' lu b'a'nxi'x. Qatzun matz'elyal qa axju' nq'umli, exqa matxi' b'inetju' ti'xti' taq'wix lu,

¹⁵che b'el kyb'yo'ntzuntze' najlqe' toju' nintnam lu tu'n k'u'xt'e'nb'il ex kykyaqilu' kyalu'n, ex majx kb'el kyxitu'ne' tkyaqilju' ati toj.

¹⁶Kb'ajel kyb'u'yine' tkyaqilu' kyq'inumal toj nky'ajchaq k'wik, k'okyel kyq'o'ntzun tq'aq'ale' nintnamtz ex tkyaqilju' b'je'l kyiq'i'ne' kyeju' ajq'oj, kb'el kyxitu'ne' tkyaqil te jun oyaj tz'e'ysa'n te ninb'ilte Qman Dyos. Majx kyjelxitetju' nintnam lu, ex layx jaw b'inet jumajtl.

¹⁷Mixti' tu'n tkyaj kyiq'i'n jun ti'xti'ye' ti'ju' matxi' b'entti'j tu'n tkub' xitit, layxtzun tzaj tq'oj Qman Dyostz kyije', qu'n kpe'tzajel q'aq'an tk'u'j kyije' ex che chmetelju' kyyajajile' tu'n, kse'nxju' tzaj ttziya'n kyeju' qyajib'en.

¹⁸Che okslane' te Qman Dyos Qdyos kukxju', exqa ma japun tkyaqilu' tchaq'b'il kyu'ne' ju' xb'ajx nma'ne' kyeye' ja'lo exqa makyb'inchamju'ye' tnik'alilti'j twitz.

Dt 14

¹Tk'wal Qman Dyos qekye'. Lalun kyk'ixb'saye' kyxmilale', ex lalun tz'el kysk'o'ji'n kywi'ye' ajtkyim jun xjal.

²Qu'n jun tnam xjansa'n qe'kye' twitz Qman Dyos Qdyos; e'jaw sk'o'ne' tu'n kyxol kykyaqilju' txqantl tnam twitz tx'otx' tu'n kyoke' te jun tnam tekuxi'x, chi Moyses kye.

Ātilun txkup ex tz'il

(Lv 11.1-47)

³Lalun che'x kych'yo'nju'ye' txkup mya jsoq'qe'.

⁴Aye' txkup ja'lu b'a'n tu'n t-xi' kych'yo'ne': tman wakx, rit, tal chib',

⁵ex tkyaqil kyyajajil msat ex toj k'ul chib'.

⁶Qu'mtzun, b'a'n tu'n kych'yonteye' tkyaqil txkup nche kok'san ex pa'ch kytenju' kyxky'eq,

⁷aye'tzu'n txkup ju' lay che'x kych'yo'ne', maskye nche kok'san mujqa pa'ch kyxky'eq, aye': Kamey, twitze'l ģiky ex twitze'l tz'utz'; ati tu'n tok kyu'ne' mya ātilun, maskye nche kok'san, mya pa'ch kyxky'eq.

⁸Exju' b'och, maskye pa'ch t-xky'eq, min nkok'san. Ati tu'n tok kyu'ne' mya ātilun. Lalun txi kych'yo'ne' kychib'jilju' txkup lu, expe' lalun txikytzyu'ne' kychib'jil kyimniqe'tl.

⁹Atzu'n kyxolju' txkup nche anq'in toj a', o'qe'kx che kxe'l kych'yo'ne' aye' ati tal kyxik' exju' ati kyxk'owil,

¹⁰lalun txi' kych'yo'nju'ye' mixti' kyxik' ex mixti' kyxk'owil kuw, ati tu'n tokkyq'o'ne' tz'ilqe'.

¹¹B'a'n tu'n kych'yonteye' kykyaqil pich' ātilun,

¹²⁻¹⁸aye'tzu'n pich' nche ch'yon kyimni txkup layx tu'n kych'yonteye' kse'n k'utz, exqe' nche tzyun txkup kse'n q'anjel.

¹⁹Kykyaqilu' tal txkup waqaq kyqan ex ati tal kyxik' kse'nqe' a'jin, che okyel kyq'o'ne' mya ātilunqe'. Lalun che'x kych'yo'ne'.

²⁰Kykyaqiltzunju' pich' jsoq'qe' b'a'n tu'n kych'yonteye'.

²¹Lalun txikych'yo'n jun txkupe' majawkyim tu'nxtib', qu'n jun tnamqe'ye' xjansa'n twitz Qman Dyos; b'a'n tu'n t-xikyq'o'ne' teju' najchaq xjal najli kyxole', b'a'n tu'n t-xitch'yo'n. Ex b'a'n tu'n t-xiky'a'yi'ne' teju' ajb'etu'n najchaq xjal. Lalun kub' kytzq'ajsa'ne' tal chib' toj ta'l timi'ā ttxu.

Chik'b'ab'l ti'ju' tlajoji'n tnej

²²Tkyaqil ab'q'i ati tu'n tel kypa'ne' tlajoji'n tnej ti'j tkyaqilu' twitz kyawale' kjawil.

²³Ti'jtzunju' tlajoji'n tnej ti'j kytriye', ti'j kyb'ine', ti'j kyaseyte', ti'j tnejel tal kywakyixe' ex kyrite', kche wale' twitz Qman Dyos toju' najb'il kt-sk'a', jaktenb'ela'ju' tb'i, tu'ntzun kynq'ete' tu'n kynimane' te Qman Dyos.

²⁴Qatzun mache k'iwlantze' tu'n Qman Dyos, ex nim tu'n kb'etinteye' tu'n t-xi' kyi'q'i'nju'ye' tlajoji'n tnej, qu'n najchaq najlqe'ye' tk'etzu' najb'il jaw t-sk'o'n Qman Dyos tu'n ttenju' tb'i atzu',

²⁵kxe'l kyk'a'yi'nju'ye' tlajoji'n tnej, atzunju' twi' kxe'l kyi'q'i'ne' toju' najb'il sk'o'n tu'n Qman Dyos.

²⁶Tu'ntzunju' medi lu kylq'a'ju'ye' titi' k'ajb'el kyeye': wakx, rit, b'in mujqa alkyexku' k'wab'j tx'amjsa'n; tkyaqilju' kyajb'ile', kxe'l kywantzuntze' atzu', twitz Qman Dyos Qdyos, kb'el kytzalajsa'ne' kyuk'i'lju' toj kyjaye'.

²⁷Lalun naq che ka'yine' kyi'ju' aj Leb'i najlqe' toj kytaname', qu'n min xkyk'amkye kyt'otx' kse'nkye'.

²⁸Atl oxox ab'q'i k'elil kypa'ne' tlajoji'n tnej ti'ju' twitz kyawale' toju' ab'q'i, kxe'l kyk'u'ntzuntze' toj ninkytaname',

²⁹ajtzun kyulu' aj Leb'i, mixti' kyt'otx', mujqa aye' najchaq xjal najlqe' kyxole', mujqa aye' meb'a exqe' qya kyimni kychmil, che wal tzmax ajkynoj b'a'nxi'x. Che b'el ky'i'wla'ntzuntze' tu'n Qman Dyos Qdyos toj tkyaqilju' kkyb'inha'ye'.

Dt 15

Ab'q'i tu'n tkub' najset k'as

¹Ajtjapunchaq wuq ab'q'i kb'el kynajsa'ne' kyk'asju' ati kyk'as kyeye'.

²Aju' najsb'il kjalu: Tkyaqil xjal qama txitmajina'n jun ti'xti' te twinaqil, kb'el tnajsa'nju' k'as lu. Mixti'tl tu'n tokten peyulte teju' twinaqil, qu'n k'eletz pakb'etju' ab'q'i te najsb'il k'as te ninb'ilte Qman Dyos.

³Ilti'j kypeyu'ye' kyk'asju' najchaq xjal, atzu'n teju' kywnaqile' kb'el kynajsa'ne' tk'as.

⁴Tu'ntzun lalun che ten prow kyxole', qu'n che ky'iwlantzele' tu'n Qman Dyos Qdyos, toju' tx'otx' ktzajel tq'o'n te kyetz'ile',

⁵qama txikyb'i'ne' exqa makyant'iyey' tkyaqilu' tchaq'b'il xxi' nq'o'ne' kyeye' ja'lo.

⁶Axxi'x, che ky'i'wla'njtzekye' tu'n Qman Dyos, kse'nxju' oje ttziya, oktzun ktenb'eltz kyeye' tu'n kyq'o'n ch'exe' kye nimaqtnam, aye'tzunkye' mixti' tu'n kyqanin ch'exe'; che kawile' kyib'aj txqan nimaqtnam, aye'tzunkye' lay kub'kyi'je' kyu'n.

⁷Qa ati jun kywnaqile' prow kxole' kyoj junju' nimaqtnam toju' tx'otx' ktzajel tq'o'n Qman Dyos kyeye', che okxe' b'a'nwnaq te ex kyoninxe';

⁸che okxe' b'a'n te, ex kyq'onxe' tch'ex qa ati in ojqlan te.

⁹Lalun tz'okx tenju' xim taq'wix lu toj kywi'ye': Ch'inxtl tjapun wuq ab'q'i tu'n tkub' najset k'as, chechiwte', okwittzun kxe'l kyb'incha'n kywitze' teju' kywnaqile' ati toj prowil; exmiwt lay txikyq'o'ne' kych'ex. Qu'n kxe'l tma'n te Qman Dyos kyije', atzunju' lu k'okyel te kyile'.

¹⁰Ati tu'n kyonine' ti'j kukxju' tu'n tkyaqil kyk'u'je', qu'n tu'n ja'lu che k'iwlantzele' tu'n Qman Dyos Qdyos toj tkyaqilu' kyb'incha'ye' mujqa ktzyetil kyb'inchanteye'.

¹¹Kukxju' che tenb'elkye' prow twitz tx'otx', qu'mtzun in xa' nma'ne' kyeye' tu'n tq'aq'an kyk'u'je' kyiju' kywnaqile' prowqe', ju' mixti'x ati kye toju' kyt'otx'e', chij kye.

Kawb'il kyiju' lq'o'n majen

(Ex 21.1-11)

¹²Qama tk'ayitib' jun kywnaqile' aj Eb'rey te majin kyeye', ichan mujqa qya, naq waqaq ab'q'i k'ajb'el kyeye', tojtzun twuqi'n ab'q'i kxelkytzaqpi'ne'.

¹³Ajtzun t-xi' kytzaqpi'ne', lalun tz'ex kyq'o'ne' chle'n tq'ob',

¹⁴che xe'lkyq'o'ne' talu'n kyiju' kyrite', ex kxe'l kyq'o'ne' nim triy ex nim ta'l ub'a kye; kb'el kyaq'pu'ne' ati kyeye' tuk'i'l kse'nxju' matxi' tzaj tq'o'n Qman Dyos kyeya.

¹⁵Lalun tzik'tna'l kyu'ne' qa ikxkye' e'okye' te k'a'yi'nmajin Ejipt, ex a Qman Dyos tzaqpinkyeye'. Qu'mtzun nxinq'o'ne' chaq'b'il lu kyeye'.

¹⁶Qatzun matmaju' kymajine' qa lay tz'ex, qu'n inche k'u'jlanjtze' tu'n exqe'ju' toj kyjaye', ex tu'nju' b'a'nqe'ye' te,

¹⁷ktzajel kyiq'i'ne' ttziju' kyjaye', k'elix kyxopq'i'ntzuntze' t-xkyin tu'n jun b'aq; kjeltzuntz te kymajine' tejumajx. Ax kyb'incha'ju'ye' te jun kymajine' qya.

¹⁸Lalun tzaj toj kywitze' ajkyex kytzaqpi'ne' kymajine', qu'n waqaq ab'q'i matxi' tz'ajb'en kyeye', qu'n kab'e' kyinju' xkykanb'aye' ti'j kse'n ti'j jun aq'unal chjo'n twi'tk'u'j; expe' kche k'i'wlanjtzele' tu'n Qman Dyos toj tkyaqilu' kkyb'incha'ye'.

Tu'n kyxi' q'et tnejel alu'mj tmanqe' te Dyos

¹⁹Kykyaqilu' tnejel tal kywakyixe' tmanqe' kxe'l kyq'o'ne' te Qman Dyos. Mixti' tu'n taq'unan tnejel tal tman kywakyixe' kyu'ne', ex mixti' tu'n tel kyjone' ti'ju' tnejel tal kyrite'.

²⁰Atl junjun ab'q'i kxe'l kych'yo'ne' kyuk'i'lju' toj kyjaye' twitz Qman Dyos, toju' najb'il jaw t-sk'o'n.

²¹Qatzun ati jun ttzakajil, kox mujqa mox, mujqa ati juntl ttzakajil, lalun kub' kyq'o'ne' te chojb'il twitz Qman Dyos.

²²Kxel kych'yo'ne' toju' nintnam ja najla'qe'ye', ex b'a'n tu'n kych'yon kykyaqil ti', b'a'ntzun xtilunqe' mujqa mya, kse'n in ch'yetju' tchib'jil tal msat mujqa msat.

²³Naqtzun o'kxju' tchk'el mixti' tu'n t-xi' kych'yo'ne', k-elel kyqo'ne' twitz tx'otx' kse'n a'.

Dt 16

Ninq'ij atl junjun ab'q'i

(Ex 23.14-17; 34.18-24)

¹Ajtul kanunju' xjaw Ab'ib', kb'el kyik'sa'ne' tq'ij Tzaqpib'l ninb'ilte Qman Dyos, qu'n toj jun qonik'an teju' xjaw lu e'etza' q'i'ne' Ejipt tu'n Qman Dyos.

²Toju' ninq'ij te Tzaqpib'l kb'el kyq'o'ne' ttxu kywakyixe' ex krite' te chojb'il twitz Qman Dyos, toju' najb'il jaw t-sk'o'n tu'n ttenju' tb'i.

³Kxe'l kych'yo'ne' alu'mj kb'el kyq'o'ne' te chojb'il tuk'i'l wab'j mixti' ttx'amal. Wuq q'ij che wal wab'je' mixti' ttx'amal, qu'n a wab'ju' te yajte'n, qu'n ojqelanb'e e'etza'ye' Ejipt; kb'el kyik'sa'ne' kukxju' akx itz'qe'ye', ktzajel kyna'nju'ye' q'ij kyetze' Ejipt.

⁴Mixti' tu'n tten jun ti'xti' tx'amsa'n toj tkyaqilu' ktx'otx'e' toju' wuq q'ij lu, ex mixti' tu'n tkyejten ch'i'ntl ti'ju chib'j kxe'l q'et te chojb'il te qale toju' tnejel q'ij, te juntl q'ij.

⁵Mixti' tu'n tkub' kyq'o'ne' chojb'il te Tq'ij Tzaqpib'l toj alkyexku' nintnam ktzajel tq'o'n Qman Dyos kyeye',

⁶o'kxtzu' kb'ela' kyq'o'ne' jakjawila' t-sk'o'n Dyos jatu'n ttena' tb'i, ex te qale ajtex q'ij, qu'n a kmoju' kyetze' Ejipt.

⁷Kb'elix kytzq'ajsa'ne' chib'j kb'el kyq'o'ne', ex kxel kych'yo'ne' toju' najb'il sk'o'n tu'n Qman Dyos, tojtzun juntl q'ij che anjele' kyjaye'.

⁸Qaq q'ij che wal wab'je' mixti' ttx'amal, tojtzu'n twuqi'n q'ij k'okyel jun b'uyjtib'il kyu'ne' nim toklen te ninb'ilte Qman Dyos; mixti' tu'n t-xikb'incha'n jun aq'untle' toju' q'ij lu.

⁹Ajtjapun wuq sman, txi'qex ajtjaw b'uyit twitz triy,

¹⁰kb'el kyik'sa'nju'ye' ninq'ij Kyq'ij Sman te ninb'ilte Qman Dyos Qdyos, ex kb'el kyq'o'ne' kyoyaje', kse'nxju' matzaj anq'in toj kyanmiye' ex kse'nxju' matxi' kyk'ame' te Qman Dyos.

¹¹Che tzalajeltzuntze' twitz Qman Dyos toju' najb'il kjawil t-sk'o'n Qman Dyos jatu'n ttena'ju' tb'i, junx kyuk'i'l kyk'wale' ex kymajine' lq'o'n, ex kyuk'i'l aj Leb'i, e'najchaq xjal, e'meb'a exqe' qya kyimni kychemil nche najan toj kytaname'.

¹²Kyna'ntze' qa e'okye' te majin Ejipt, qu'mtzun kyanq'ime' kykyaqilju' kawb'il lu.

¹³Ajtzun tb'jaw kyb'u'yi'ne' kytriye', ex ajtb'aj kyotz'o'ne' ta'l kylob'aje' ub'a, kb'el kyik'sa'ne' kyq'ij Pach Tq'ob' tze, te wuq q'ij.

¹⁴Che tzalajxe' toju' ninq'ij lu kyuk'i'l kyk'wale' ex kymajine' lq'o'n, kyuk'i'l aj Leb'i, e'najchaq xjal, e'meb'a ex kyuk'i'lju' qya kyimni kychmil najlqe' toju' ninkytaname'.

¹⁵Wuq q'ij kb'el kyik'sa'nju'ye' ninq'ij lu te ninb'ilte Qman Dyos Qdyos toju' najb'il kjawil t-sk'o'n, qu'n che ky'iwlanjtzele' tu'n Qman Dyos Qdyos toj tkyaqilu' kyawale', toj tkyaqilu' kyaq'une', ex che tzalajele' b'a'nxi'x.

¹⁶Kykyaqilju' ichan ati tu'n kyul oxo' muj toj ab'q'i twitz Qman Dyos Qdyos, toju' najb'il kjawil t-sk'o'n, kyoju' ninq'ij lu: kyeju' Wab'j mixti' ktx'amal, kyeju' Sman ex kyeju' Ja b'incha'nqe' tu'n tq'ob' tze. Mix-a'lo'te' kpomel twitz Qman Dyos mixwitti' iq'i'n tu'n,

¹⁷teyile junjun kxe'l tiq'i'nju' toyaj kse'nxju' matxi' tk'am te Qman Dyos.

Nuk'b'il tu'n tb'inchet kawb'il toj tnik'alti'j

¹⁸Kyq'onqe'k kyajkawile' ex kynejel kyoj kykyaqil nimaqkytaname' ktzajel tq'o'n Qman Dyos teyile junjun tnej kyyajajile', tu'ntzun kykawin toju' tnam tojxi'x tnik'alilti'j.

¹⁹Mixti' tu'n tel txalalanju' tnik'alilti'j kyu'ne'; lalun che okye' b'a'n tuk'i'l jun xjal atzun tuk'i'l juntl mya, ex lalun che k'mon oyaje' ti'j myab'a'n, qu'n tu'ju' oyaj lu inche kub' mo'ixju' ati knab'l, ex nche el txalpuju' xjal tnik'alkyi'j ti'j kyol tu'n.

²⁰Che okyel lpeye' ti'ju' tnik'alilti'j, naq o'kx ti'ju' tnik'alilti'j, tu'ntzun kyanq'ine' ex tu'n kyetzanteju'ye' tx'otx' ktzajel tq'o'n Qman Dyos Qdyos kyeye'.

²¹Lalun ku'x kyawa'n jun tzeye' te ninb'ilte jun witzileb' ex lalun ku'x kyawa'ne' tk'etzju' q'olb'eb'l te Qman Dyos Qdyos.

²²Lalun che jaw kyb'incha'ne' ab'j te k'u'lu'n kye witzleb', qu'n majx ik'u'nju' lu tu'n Qman Dyos Qdyos.

Dt 17

¹Lalun txikyq'o'n jun tman wakxe' te chojb'il te Qman Dyos Qdyos, mujqa rit qa ati jun ttzakajil mujqa juntl ti'xti' taq'wix, qu'n taq'wix ju'lu twitz Qman Dyos Qdyos.

²Qama tz'el yal jun qya mujqa ichan toju' kytaname' ktzajel tq'o'n Qman Dyos kyeye', ntb'incha'n myab'a'n toj twitz Qman Dyos, matxi' kub' t-saqchb'e'nju' tyol kyejni b'entti'j,

³qank'uluntl te juntl dyos ex nkub' meje twitz, twitz q'ij mo twitz xjaw, mujqa kywitz che'w, mya tchaq'b'il Qman Dyos,

- ⁴qa makyb'iye', kyka'yinx'e' b'a'nxi'x qa ikysi'xju'; qatzun ax matz'elyal jun ti'xti' taq'wixi'x kse'n ja'lu toj Israel,
- ⁵kxel kyi'q'i'ne' xjal matb'inchaju' ti'xti' taq'wix lu twitzju' kawb'il toj nintnam, kb'el b'yettzuntz toj ab'j.
- ⁶Kjel b'entti'j tu'n tkub' b'yet, naq o'kx qa ati kab'e' mujqa ox'e' tziyil, qatzun naq junju' tziyil lay b'ent tu'n tkub' b'yet jun xjal.
- ⁷Aye' tziyil che okyel tzaqpaj tnejel xolteju' xjal b'entniti'j tu'n tkyim toj ab'j, kyi'jxi'tzuntl ja'lu tkyaqilu' tnam. Iktzu'n kb'ajela' taq'wixilju' kxole'.
- ⁸Qa ati jun ti'xti' ch'u'xi'x tu'n tnk'et kyu'ne', qa kamik, q'oj, k'ixb'len mujqa alkyexku' jun ti'xti' mab'aj toju' ninkytaname', che kxe'le' toju' najb'il kjawil t-sk'o'n Qman Dyos,
- ⁹che yolinqe'ye' kyuk'i'lju' pale aj Leb'i, ex tuk'i'lju' ajkawil ati toju' kmuj lu tu'n t-xi' kma'nju'ye' inb'aj. Aye'kye kche q'malte titi' kb'inchetel,
- ¹⁰kyb'inha'tzuntze' kse'nxju' kjel b'entti'j kyu'n.
- ¹¹Kyb'inha'ye' kse'nxju' kkyma' kyeye', kyb'inha'ju'ye' tz'e'ysb'il witzb'aj kkyma' ex mixti' tu'n kych'exb'enteye'.
- ¹²Alkyetzunte majaw tnima'ntib' exqa min xxitb'i'n kse'nxju' kyej b'entti'j tu'n pale najb'en te Qman Dyos mujqa tu'n ajkawil, kjel b'entti'j tu'n tkub' b'yet. Iktzu'n kb'ajela' taq'wixil toj Israel,
- ¹³ajtzun kb'intēju' tnam kche xob'el ex lay jaw knima'nkyib'.

Chik'b'ab'l kyi'j nimaqkawil

- ¹⁴Tkub'lenxi'tzun ti'ju' tx'otx' kyu'ne' ex najliqe'tle' twitz, ju' ktzajel tq'o'n Qman Dyos kyeye', qamakub' kyxima'ne' tu'n tok jun kynimaqkawile', kse'n kyeju' nimaqtnam kyi'jileye'.
- ¹⁵A k'okyel kyq'o'nju'ye' te kynimaqkawile' toju' kytaname', jun kywnaqile' sk'o'n tu'n Qman Dyos ex mya jun najchaq xjal.
- ¹⁶Mixti' tu'n tten nim tcheju' nimaqkawil lu, ex mixti' tu'n kyxit-sma'n xjal Ejipt tu'n kychmet tchej, qu'n oje tma Qman Dyos kyeye': Lalun tz'anjtl kyi'je' toju' b'e lu, chij.
- ¹⁷Ex mixti' tu'n tten txqan t-xu'jil, tu'ntzun lalun tz'el txalpuj; ex mixti' tu'n tten nim txqan tq'anpwaq mujqa saqpwaq.
- ¹⁸Ajtzun tokju' nimaqkawil toj toklen, ktma' tu'n tkub' tz'ib'a'n xnaq'tzb'il lu te toj juntl u'j, ti'jku' ttxu u'j ati toj kyq'ob' pale aj Leb'i.

¹⁹Ati tu'n ttenju' u'j lu te kukxju', tu'n t-äch'inte toj tkyaqilu' tq'ijlalil tchwinqlal, tu'ntzun tknonte tu'n tman te Qman Dyos, tu'n t-xitnima'n xnaq'tzb'il tz'ib'a'n toju' xnaq'tzb'il lu ex tu'n tanq'inte e'tchaq'b'il,

²⁰tu'ntzun lalun tz'oktq'o'ntib' nimxi'x toklen kyekywitzju' twnaqil ex tu'n lalun tz'el tpa'ntib' kyi'ju' chaq'b'il lu. Tu'ntzun tkawin nimtoj kyuk'i'lju' tyajajil toju' tnam Israel.

Dt 18

Kyoklen pale aj Leb'i

¹Kykyaqilju' tyajajil leb'i, aye' pale, mixti'kye kyetz'b'il kxe'l, kse'nkye txqantl aj Israel. Atzu' che wala' ti'ju' chojb'il kb'el q'et twitz Qman Dyos ex ti'j tkyaqilu' kxe'l q'et te.

²Lay kyk'amkye kyetz'b'il kse'nkye txqantl kwnaqil, qu'n a kyetz'b'ilu' aku' Qman Dyos, kse'nxju' oje tma.

³Ti'ju' chojb'il tman wakx mujqa rit kb'el kq'o'nju' xjal te chojb'il, a kxe'lju' kye pale aja'lu: ttze'lti'j, tjaq' ttzi exju' tkwaj,

⁴exju' tnejel twitz triy, b'in ex aseyt, exju' tnejel ktzmalju' rit inel joyit;

⁵qu'n a Qman Dyos jaw sk'onkye kyxol kykyaqilju' qyajajil, tu'n kyb'inchanteju' k'u'lb'il kukxju' twitz Qman Dyos exqe' kyk'wal.

⁶Qa ati jun aj Leb'i toj jun tnam kyxole', toj alkyexku' najb'il toj Israel, makub' t-xima'n tu'n tul toju' najb'il sk'o'n tu'n Qman Dyos,

⁷b'a'n tu'n taq'unan te pale atzu' toj tb'i Qman Dyos, kse'nqe' txqantl aj Leb'i nche ajb'en atzu' te Qman Dyos,

⁸ex ax twaju' ktk'ma' kse'nxju' kye, tib'ajxi'tlu' ati toklen ti'j tu'n tman.

Ab'tzib'l tib'aj taq'wixil

⁹Ajkyokxe' toju' tx'otx' ktzajel tq'o'n Qman Dyos kyeye', lalun tz'el kykno'nju'ye' taq'wix nkyb'inha'n tnam lu.

¹⁰⁻¹¹Mix-a'lo' junkye' tu'n t-xitq'o'nju' tk'wal te chojb'il toj q'aq', ex mixti' tu'n kyoke' te ajnab'lil, te ajpkab', b'inchal mayn ex te spritist, ex mixti' tu'n kyxi'ye' xjelul kyuk'i'l.

¹²Qu'n majx ik'u'nqe'ju' xjal in kb'inha'nju' lu tu'n Qman Dyos. Che kb'el tnajsa'nte Qman Dyos nimaqtnam lu kwitze', tu'n tpaju' in kb'inha'n taq'wixi'x lu.

¹³Ati tu'n kyoke' tz'aqli twitz Qman Dyos.

¹⁴Aye'kye' nimaqtnam lu, ju' ktzajel q'o'n kyt'otx' kyeye', nche'x kyoksla'nju' xjal nok kyq'o'n kyib' qa npon kynab'l ti'ju' tzul yajxi'tel ex nche'x kyoksla'n ajpkab', aye'tzunkye' min tajb'il Qman Dyos tu'n kyb'inchanteju'ye' lu.

T-sanjelal Qman Dyos tzul

¹⁵Ktzajel tchq'o'n Qman Dyos Qdyos jun sanjelal kyxole' kse'n ayine', ex ati tu'n kyokslane' te.

¹⁶Ana' xikyqani'nju'ye' te Qman Dyos Qdyos twi' witz Oreb', toju' q'ij tej tb'aj kyb'u'yi'n kyib'e' kykyaqile' atzu' ex kymaye': Min qajb'ile' tu'n qb'inte junmajtle' tq'ojq'ojel toj twi' Qman Dyos Qdyos ex tu'n qka'yinteye' ninq'aq' lu, tu'n lalun qo' kyime', chechije'.

¹⁷Atzunte Qman Dyos tzaj tma'n weye': B'a'nte' xkma.

¹⁸Ktzajel nchq'o'n jun nsanjelale' kyxol kse'n aya, kywnaqilx, tu'n t-xitma'n kye aju' kxe'l nma'ne' te.

¹⁹Alkyetzunte min xxi'tb'i'nju' ktma' sanjelal lu toj nb'iy'e' k'okyel toj xjel wu'ne'.

²⁰Atzunju' sanjelal ntma'n qa nyolin toj nb'iy'e' exqa matma jun ti'xti' myayine' x'in q'mante te, mujqa mayolin toj tb'i juntl dyos, ati tu'n tkub' b'yet, chij weye'.

²¹Qatzun makub' kximane': ¿Kse'n taq'witzun ajtel qnik'e' qa mya tyol Qman Dyos?, qa chechije', a kb'inchamju'ye':

²²Qa min xjapunju' xtma sanjelal toj tb'i Qman Dyos, myatzun Dyostz xq'mante, aju' sanjelal lu mayolin noqx tu'n ninb'entetib'; qu'mtzun lalun che xob'e' te.

Dt 19

Nimaqtnam te kolb'il

(Nm 35.9-28; Jos 20.1-9)

¹Ajkyb'aj kub' t-xitu'n Qman Dyos nimaqtnam, ajttzaj tq'o'n kyt'otx' kyeye', ex ajkytzyunteye' nimaqkytanam ex kyja,

²k'elel kypa'ne' ox'e' nimaqtnam toju' tx'otx' ktzajel tq'o'n Qman Dyos kyeye',

³ex kb'ajel kyb'inha'ne' b'e nkanun kyoj. Expe' kb'el kypa'ne' tx'otx' toj ox'e' tnej aju' ktzajel tq'o'n Qman Dyos Qdyos kyeye', jatu'n txa'ju' xjal kloltib' kyoj junju' tnam lu, qama kub' tb'yo'n juntl xjal.

⁴Alkyete mab'iyun kxe'l oq atzu' tu'n tklontetib', qatzun matyek'u qa myatoq t-ximju' tu'n tkyim tu'n, exqa mixtoqti' kq'oj.

⁵Kse'n qa ati jun matxi' toj k'ul si'wil tuk'i'l jun tuk'i'l, ajwittzun taq'wi si'wil, naq myanim matz'el kotpaju' k'uxb'il ti'ju' tqan ex yalok xpon ti'ju' tuk'i'l ex majx makyim tu'n, kxe'l kloltib' toj junju' nimaqtnam lu, iktzu'n ktkla'ya'tib'.

⁶Qu'n qa najchaqju' b'e, jaku' txi' jun twitze'lju' xkyim nqaku' najla' knolte ti'ju' xb'iyun tuk'i'l ttx'u'jil tu'n tkub' tb'yo'n, extzun mya tpaj tu'n tkub' b'yet, mixna'ti' kyq'oj nejtl.

⁷Qu'mtzun nxa' nma'ne' kyeye' tu'n tel kypa'ne' oxe' nimaqtnam,

⁸ajtzun t-xitnimsa'n Qman Dyos kyt'otx'e', ex ajttzaj tq'o'n tkyaqilju' tx'otx' kyeye', kse'nxju' ttziya kye' ojtxi' qyajilb'en,

⁹kjeltzun kypa'n oxe'tl nimaqtname' te kolb'il kyijxi' oxe' tnejel (qama kyb'inchaye' chaq'b'il lu nxinma'ne' kyeye' ja'lo, tu'n kyk'u'jlanteye' Qman Dyos, ex tu'n kyb'ete' toju' tb'eyil).

¹⁰Tu'ntzun lalun tz'el tchk'elu' xjal mixti' til toju' tx'otx' ktzajel tq'o'n Qman Dyos te kyetz'ile' ex tu'n lalun kub' tz'aq tkamik jun xjal kyib'aje'.

¹¹Qatzun ati jun xjal kyajq'oj kyib' tuk'i'l juntl, ex majx toktwitz ti'j tu'n tkub' tz'aq tu'n, ajtzun tel jalmuj tu'n k'okyel tzaqpaj ti'j ex kb'el tb'yo'n, kwittzun xe'l oqtz toj junju' nimaqtnam te kolb'il lu,

¹²aye'tzunju' tijwnaq toju' tnam kkyq'a' chaq'b'il tu'n ttzyet ex tu'n t-xi' q'et toj tq'ob' twitze'lju' xkyim, ju' nqaku' najla' tu'n tkub' b'yet.

¹³Lalun tzaj laqj kyk'u'je' ti'j, tu'ntzun tmyet tu'n lalun tz'el tchk'el xjal mixti' til toj Israel. Che tenb'eltzuntze' b'a'n.

¹⁴Mixti' tu'n tokx kyq'o'n kyib'e' toj tnqachju' kyb'esine' kub'ni q'o'n ojtxi', toju' tx'otx' ktzajel tq'o'n Qman Dyos Qdyos kyeye'.

Kawb'il kyib'aj tziyal chalyolqe'

¹⁵Qa naq junju' xjal tziyil lay txi' okslet qa mab'iyun jun xjal, mujqa ati til mujqa tb'inchb'aj myab'a'n. Kxe'l okslet qa ati kab'e' mujqa oxe' tziyil.

¹⁶Qama jawtiq'i'ntib' jun xjal b'inchal myab'a'n tziyal chajyolil ti'j juntl tu'n tpoqonte ti'j jun myab'a'n,

¹⁷kykab'ilju' xjal nche q'ojin lu, che kxe'l twitz Qman Dyos ex kywitzju' pale ex kywitzju' ajkawil ate'qe' toj kyoklen toju' tq'ijlalil lu.

¹⁸K'ik'el kywitzju' ajkawil b'a'nxi'x ti'j, qatzun matz'elyal naqx chajyolil ntma'nju' tziyil ti'ju' juntl,

¹⁹axtzunju' tz'e'ysb'il witzb'aj tajb'iltoq tu'n tb'inchet ti'ju' juntl xjal axtzun kb'inchetilju' ti'j. Iktzu'n kb'ajela'ju' il kyu'ne' ati kyxole'.

²⁰Ajtzun kb'intēju' txqantl, kche xob'el ex lay kb'incha jun ti'xti' taq'wixi'x.

²¹Lalun tzaj laqj kyk'u'je': kchjetil chwinqlal tu'n chwinqlal, witzb'aj tu'n witzb'aj, witztey' tu'n witztey', q'ob'aj tu'n q'ob'aj, qanb'aj tu'n qanb'aj.

Dt 20

Kawb'il ti'j q'oj

- ¹Qama che exe' q'ojil kyi'j kyajq'oje', ex ajt-xi' kyka'yine' txqan kychej ex kykarwaj te q'oj, ex nimxi'x txqan kyxjal te q'oj kyekywitze', lalun che xob'e' kye, qu'n aku' Qman Dyos Qdyos ati kyuk'i'le', aju' etzq'inqe Ejipt.
- ²Ajtzun tpon kmuj tu'n kxi'ye' q'ojil, kxe'lju' pale jata'qe'ju' xjal te q'oj,
- ³kxe'l tma'ntzuntz kye: kb'intzpe'ye' aj Israel, che q'ojile' kyi'ju' kyajq'oje' ja'lo. Lalun tz'anjtzi'tj' kyk'u'je' ex lalun che xob'e', lalun che lu'lune' ex lalun tzaj tchi kyi'je',
- ⁴qu'n atite Qman Dyos Qdyos kyuk'i'le'; ate kq'ojil kyuk'i'lju' kyajq'oje' ex che kanb'ale' tu'n.
- ⁵Che yoliltzunju' nejenel ex kkyma': Qa ati junkye' majawtb'inha'n jun tja ak'a'j ex na'mx tnajan toj, kutxi' tja, qu'n jaku' kyim toj q'oj, jaku'tzun junxi'tl tzalaj toju' tja.
- ⁶Exqa ati jun matz'ok tawal ub'a, ex na'mx tnik'b'ente twitz, kutxi' tja, qu'n jaku' kyim toj q'oj, jaku'tzun junxi'tl jaw b'uyinte twitz.
- ⁷Exqa ati jun b'entniti'j tu'n tmje ex na'mx tmje, kutxi' tja, qu'n jaku' kyim toj q'oj, jaku'tzun junxi'tl mje tuk'i'lju' txin atitoq tu'n tmje tuk'i'l, chechiku'.
- ⁸Yajxi'tzuntl che kxe'l jumajtlju' nejenel yolil kyuk'i'lju' xjal te q'oj, kxe'l kyma'ntzuntz: Qa ati jun nxob' exqa mixti' tipumal ntna'n, kutxi' tja, tu'n lalun che xob'tlu' tuk'i'l tu'n, chechiku'.
- ⁹Ajtzun kyb'aj yolinju' nejenel, che b'elneju' nejenel kywitzju' xjal te q'oj.
- ¹⁰Ajkypon lq'eye' tk'etz jun nintnam tu'n kyq'ojine' ti'j, tnejel ati tu'n t-xi' kyma'ne' tu'n kytene' toj nak'b'il kyuk'i'l.
- ¹¹Qatzun b'a'n tu'n ttenju' nak'b'il toj kwitzju' najlqe' toju' nintnam exqa makyej tu'n kyokxe', che ajb'eltzuntz tu'n kyaq'unan te k'a'yi'n kymajin kyeye'.
- ¹²Qatzun min xkytzaq'weju' nak'b'il kyuk'i'le', qa kyajb'il tu'n kyq'ojin kyi'je', kxe'l kytxoli'n kyib'e' ti'jeleju' nintnam, che okyel tzaqpajtzuntze' q'ojil kyi'j.
- ¹³Che b'el tz'aq tu'n Qman Dyos Qdyos toj kyq'ob'e', che b'el kyb'yo'ntzuntze' kykyaqilju' najlqe' toj tu'n kyk'u'xtx'e'nb'il.
- ¹⁴Tkyaqilju' ati toju' nintnam, e'qya, e'k'wal ex e'wakx, tkyaqil kyeye', b'a'n tu'n kytzalaje' ti'j tkyaqilju' b'a'n toj twitz Qman Dyos tu'n ktzyunteye' ti'ju' ti'xti' kye ajq'oj.
- ¹⁵Axtzun kkyb'inha'ye' kyi'j kykyaqilju' nimaqtnam ate'qe' najchaq janajlqe'ye', ju' mixti' kyoklen kyi'ju' nimaqtnam lu.

¹⁶Mixtzunti' tu'n tkyaj anq'in jun kyu'ne' kyoju' nimaqkytanamju' nimaqtnam xjal ktzajel tq'o'n Qman Dyos te kyetz'ile',

¹⁷majx che mankulju' itit kyu'ne', e' amorey, aj Kanaan, peresey, eb'ey ex jeb'us te jun chojb'il twitz Qman Dyos, kse'nxju' oje tchaq',

¹⁸tu'ntzun lalun che'x xnaq'tza'ne' kyu'n kyi'ju' ti'xti' taq'wixi'x nkyb'incha'n te ninb'ilte kydyos, jaku'tzun che b'inchan iltze' twitz Qman Dyos Qdyos.

¹⁹Qatzun mache tene' nimtoj q'ojil txoli'n kyib'e' ti'j jun nintnam tu'n tkub'ti'j kyu'ne', lalun che kub' kyik'sa'ne' tqan lob'j tu'n k'uxb'il, qu'n che wale' ti'ju twitz; expe' naq tzexi'qe' toj koj'b'il, ex mya xjalqe' tu'n tb'ent kyklonte kyib' toj kyq'ob'e'.

²⁰Aye'tzu'n mya tqan lob'jqe', b'a'n tu'n kykub' kyik'sa'ne' tu'n tokkytxoli'n ti'ju'ye' nintnam nche q'ojine' ti'j, tzmax ajtkub' tz'aq toj kyq'ob'e'.

Dt 21

Jun b'yonkamik min b'i'n alqu'n

¹Qatzun matz'elyal t-xmilal jun xjal kub'ni b'yo'n toj koj'b'il toju' tx'otx' ktzajel tq'o'n Qman Dyos te kyetz'ile' ex min b'i'n alkye xkub' b'yonte,

²naq kxel kytaqk'u'n tijwnaq kyuk'i'lju' ajkawil jni' kyxol jata' kyimni tuk'i'lju' nintnam nqaku'xi'x ta' tk'etz.

³Aye'tzunju' tijwnaq toju' nintnam nqaku'xi'x ta' ktzajel kyiq'i'n jun qpoj ttxu wakx, na'mx tkub' q'o'n tze ti'j twi' tu'n taq'unan,

⁴kxe'l kyiq'i'ntzuntz ttzi jun a' majx ati a' toj, ex ja b'ajxa' kjeta' ex b'ajxa' tz'oka' awal toj, atzuntzu' k'elila' kytoqina'ju' tqul.

⁵Yajxi'tzuntl che pomilju' pale aj Leb'i, qu'n aye'kye e'jaw t-sk'o'n Qman Dyos tu'n kyb'inchanteju' k'u'lb'il ex tu'n kyky'iwlan toj tb'i Qman Dyos. Toj tkyaqil q'oj mujqa xitb'il, aye'kye che q'malte titi' kb'inchetil.

⁶Kykyaqiltzu'n tijwnaq toju' nintnam k'elel ktxjo'n kyq'ob' tib'aju' qpoj ttxu wakx kyimni,

⁷ex kkyma' kjalul: Myayo'qe' xqo' kub' b'yonteju' ichan lu, ex min xqile' kse'n xkub' b'yo'na'.

⁸Taye, najsama tilu' ttanama Israel tkola, lalun tz'ok tq'o'na tkamikju' xjal mixti' til te tpaj, chechiku'. Tu'ntzun lalun che okye' toj xjel ti'j tkamikju' xjal lu,

⁹tu'ntzunju' lu kyb'incha'ye' b'a'n toj twitz Qman Dyos ex k'elel kyiq'i'nju'ye' il kxole' ti'ju' kamik lu.

Kawb'il kyi'ju' qya mache tzyet toj q'oj

¹⁰Ajkyexe' q'ojil kyi'ju' kyajq'oje', exqa mache tzyet kyu'ne' tu'n Qman Dyos Qdyos,

¹¹qatzun ati junkye' matxitka'yi'n jun qya tb'anilxi'x kyxol, exqa matz'oklaqj ti'j tu'n t-xitiq'i'n te t-xu'jil,

¹²kxe'l tiq'i'n tja, tu'n tel t-sk'o'ji'n twi', tu'n tel tjonju' t-xky'eq,

¹³tu'n tel tiq'i'nju' t-xb'alun oksa'ntoq tu'n tej tkub' tz'aq toj kyq'ob'e', kjel tentzuntz najal tja; jun xjaw k'oq'ilju' qya kyi'j tman. Tb'ajlenxi'tzun ja'lu, b'a'n tu'n t-xi' ttzyu'n; k'okyeltzuntz te tchmil, atzunju' qya k'okyel te t-xu'jil.

¹⁴Qatzun min xkub' toj twitz yajxi'tl, kxe'l ttzaqpi'n; mixti' tu'n t-xi' tk'a'yi'n tu'n pwaq ex lalun tz'oktq'o'n kse'n jun majin lq'o'n, qu'n matxi'na' txittzyu'n.

Toklen tnejel k'wa'lb'aj

¹⁵Qa ati jun ichan kab'e' t-xu'jil, extzunqa naqjun ntk'u'jla'n, atzu'n juntl minti', extzunqa kykab'ilu' qya nche alan exwittzun a tnejel tk'walju' a talju' qya min ntk'u'jla'n,

¹⁶ajtzun tkyej tpa'nju' ati te kxolju' tk'wal, lay b'ent tu'n toktq'o'n talju' qya ntk'u'jla'n te tnejel tk'wal, qu'n myab'a'n k'elila' te talju' qya min ntk'u'jla'n, extzun a tnejel tk'walju'.

¹⁷Ati tu'n toktq'o'n te tnejel k'wa'lb'aj, ex tu'n t-xi' tq'o'nju' tetz'bil kab'e' kyin kse'n kyetz'bil kab'e' k'wa'lb'aj, qu'n ana'te tnejel twitzju' tipumal ex ati toklen te tnejel k'wa'lb'aj.

Tz'e'ysb'il kywitz k'wa'lb'aj pi'sqe'

¹⁸Qa ati jun ati jun tk'wal min nb'in ex pi's, qa mixti'x nxi' tb'i'nju' nxiq'ma'n te kyu'n tman, expe' maskye nkub' tz'e'ysa'n twitz mixjun nnokslan,

¹⁹ati tu'n t-xikyiq'i'n tman kywitzju' tijwnaq toj kawb'il toju' nintnam,

²⁰ex kxe'l kyma'n kye: Ate' qk'wale' lu min nokslan ex majx pi's, mixti'x inqo' tb'i'ne', matxi'xi'x tz'el tx'yan ex twi' tx'ujtenil, chechiku'.

²¹Kykyaqiltzu'n ichan toju' nintnam che b'elb'yo'nte toj ab'j. Ikytzu'n kb'ajela' il kyu'ne' toj kytaname', ajtzun kyb'inte aj Israel che xob'el.

Chukchaq kawb'il

²²Qama jaw jtz'et tqul jun xjal tu'n tkyim ti'j jun tze, tu'n tpaj jun til nimxi'x,

²³lay kyej tenju' t-xmilal atzu' ajtb'aj qonik'an, ati tu'n tku'x mquet texju' q'ij, qu'n txko'n toj twi'ju' majawjtz'o'n tqul ti'j tze, lan kub' kytz'ilsa'ne' tx'otx' ktzajel tq'o'n Qman Dyos Qdyos kyeye'.

Dt 22

- ¹Qa ati junkye' matil twakyix mujqa trit jun twnaqil tzpetni, kxe'l tiq'i'n te ex lalun naqwit tz'ok tka'yi'n.
- ²Qatzun mya nqaku' najla'ju' tajaw tk'etz ex min tojtzqi'n, kxe'l tiq'i'nju' alu'mj tja, ajtzun tb'inte qa in jyonju' tajaw ti'j, kxe'l tanjsa'n ti'j te.
- ³Ax kb'inchamju'ye' qa jun b'ur, jun xb'alun mujqa alkyexku' jun ti'xti' makeyey tz'aq tu'n jun xjal, qa matz'okyal kwitze'. Lalun naq che ka'yine' ti'j.
- ⁴Qa ati junkye' matil tb'ur mujqa twakyix jun twnaqil kub'ni tz'aq toj b'e, lalun noq ka'yin ti'j, ati tu'n tonin ti'j tu'n tjawe'.
- ⁵Mixti' tu'n toktq'o'n qya t-xb'alunju' ichan, exju' ichan mixti' tu'n toktq'o'n ti'ju' qya, qu'n inche el tik'u'nte' Qman Dyos kykyaqilju' nche b'inchante ja'lu.
- ⁶Qa ati jun matz'okyal tpaqb'il pich' tu'n twi' tze mujqa twitz tx'otx', paqlku'xju' ttxu kyib'aj tal mujqa kyib'aj tjos, lalun t-xitiq'i'n ttxu kyuk'i'lju' tal;
- ⁷o'qe'kxju' tal b'a'n tu'n kxi' tiq'i'n, atzunju' ttxu kxe'l ttzaqpi'n. Tu'ntzunju' lu ktzalajel toj tchwinqlal b'a'nxi'x ex nimtoj k'anq'il.
- ⁸Qa ati junkye' majawtb'inha'n jun tja ak'a'j, ati tu'n tjaw tb'inha'n tapi ti'jileju' tkab' kol te kolb'ilte, tu'ntzun lalun tzaj il kyib'aju' e'tojtja qa in ku'tz tz'aqku' jun twi' ja.
- ⁹Lalun tz'okkyawa'ne' juntl awal toju' kyawb'ile' ub'a, qu'n jaku' mi tz'ajb'ena'tlju' sokkyawa'ne' exju' twitz awal ub'a.
- ¹⁰Lalun jaw kykjo'ne' kyt'otx'e' tuk'i'l jun muj alu'mj wakx ex b'ur.
- ¹¹Lalun tz'okkyoksa'n kyi'je' chmo'n tuk'i'l lan ex sed.
- ¹²Kyb'inchankye' ttxa'nju' kyxb'alune' tu'n kykyey xtunin kyi'ju' kyaje' ttxa'n.

Kawb'il tib'aj ajpajil

- ¹³Qa ati jun ichan matzaj ti'n jun qya te t-xu'jil, tkub'lenxi'tzun kxe tuk'i'l min xtk'u'jlatl,
- ¹⁴k'aq'weltzuntz q'malte qa minti' xtjuk'tib'u' txin, ex k'aq'wel yolil ti'j kjalu: Nmjeje' tuk'i'lju' qya lu, tetzunj nkub' kxe'ye' tuk'i'l matz'el nnik'e' qa mya q'pojtel, qa chi.
- ¹⁵Aye'tzu'n tmanju' txin che kxe'l kywitzju' tijwnaq tzyul kawb'il toju' nintnam yek'ulte techlal qa q'pojxtoq,
- ¹⁶oktzun kxe'l tma'nju' manb'aj kyeju' tijwnaq: Xinq'o'ne' nmyale' te t-xu'jilju' ichan lu, atzu'n ja'lo min tk'u'jla'ntl,
- ¹⁷ex ntma'n qa min xtjuk'tib'ju' nmyale' ex mya q'pojtl. Lutzunte' tik'len lu qa q'pojxtoq, chiku' kxe'l kyma'n. Oktzun kb'el t-slik'u'n xb'aluntz kywitzju' tijwnaq.

- ¹⁸Aye'tzu'n tijwnaq kkytzyu' ichan ex kb'el ktz'e'ysa'n twitz,
- ¹⁹tu'n tchjonte tmult te jo'naq (100) saqpwaq te tmanju' txin, tu'n tpaj matz'el tch'ixaw jun txin b'ajxa' kub'kxë tuk'i'l ichan toj Israel. Expe' ax t-xu'jilju' ati tu'n tten, ex mixti' tu'n tkub' tpa'ntib' tuk'i'l toj tkyaqilu' tchwinqlal.
- ²⁰Qatzun qa ax qa oje kub'kxë ichan tuk'i'lju' txin,
- ²¹k'eletz iq'et tja tman, kb'ajel xontzuntz toj ab'j kyu'nju' ichan te nintnam, tu'n tpaju' xtb'inha jun nin il toj Israel, ex matz'el telsa'n tch'ixawju' tman. Ikytzu'n kb'ajela' taq'wix ati kyxole'.
- ²²Qama tz'el yal jun ichan ku'li tuk'i'l jun qya mjeb'ni, kche b'elb'yet kykab'il. Ikytzu'n kb'ajela' myab'a'n toj Israel.
- ²³Qa jun txin b'ajx kub'a' kxë tuk'i'l jun ichan ex b'entnilti'j tu'n tmje tuk'i'l jun ichan, qatzun matz'okyal twitz juntl ichan toj nintnam ex makub' kxë tuk'i'l,
- ²⁴che kxe'l iq'et kykab'il kywitzju' tzyul kawb'il toju' nintnam, jakq'manjtzela' tu'n kykub'yet toj ab'j. Aju' txin tu'ntpaj min xtqani o'nb'il extzun tojxi'x nintnam, atzu'n ichan tu'ntpaj xkub' kxë tuk'i'l t-xu'jil twnaqil. Ikytzu'n kb'ajela' taq'wixil kyu'ne' kyxole'.
- ²⁵Qatzun jun ichan matz'okyal jun txin tu'n toj kojb'il, b'entniti'j tu'n tmje tuk'i'l tchmil, qama kub' ttzyu'n tu'n tkub' kxë tuk'i'l, noq o'kxju' ichan xkub' kxë tuk'i'lju' txin kb'el b'yet.
- ²⁶Atzunju' txin mixti' kb'inchetil ti'j, qu'n mya tilte tu'n tkub' b'yet; aju' lu ikxju' kse'n qama tz'ok tzaqpaj jun xjal ti'j juntl tu'n tkub' tb'yo'n;
- ²⁷qu'n tjunalju' txin sokyal tu'n toj kojb'il ex maskyewtlo ma'xch'in mixwitlo a'lo' sul klolte.
- ²⁸Qa ati jun ichan matz'okyal jun txin tu'n b'ajx kub'a' kxë tuk'i'l jun ichan ex min b'entniti'j tu'n tmje, qa makub'ttzyu'n tu'n tkub' kxë tuk'i'l, extzun qama tz'el yal,
- ²⁹ktchja' ichan lu kab'naqlajoj (50) saqpwaq te tmanju' txin, ex tu'nju' makub' tyaju'n, kxe'l tiq'i'n te t-xu'jil ex lay b'ent tkub' tpa'ntib' tuk'i'l toj tkyaqilu' tchwinqlal.
- ³⁰Mix-a'lo' kb'el kxë tuk'i'l t-xu'jil tman, tu'n lalun tz'el tch'ixaw tu'n.

Dt 23

Xjal mixti' tu'n kyten kyxolju' tnam

- ¹Mixti' tu'n tten jun xjal qa etzniq'i'n tb'aq' mujqa elni jon ttz'a'lb'il, toju' ttanam Qman Dyos.
- ²Lay tz'okx jun ttzija k'wal toju' b'uyjtib'il te Qman Dyos, expe' tzmax ajtjapun b'aj tlajoji'n wiq tyajajil.

³Mixti' tu'n kyokxju' aj Amon exqe'ju' moab' toju' b'uyjtib'il te Qman Dyos, expe' ajtjapu'n tlajoji'n kyyajajil;

⁴qu'n tej kyik'e' toj kytx'otx' kyetzlenxi'ye' Ejipt, min tzaj kyq'o'n kyk'wa'ye' a' ex kywaye', xi'pena' kychjo'n te B'alaam tk'wal B'eor, tzajnitoc Petor toj Mesopotamya tu'n ttzaj tqani'n taq'wixil kyib'aje'.

⁵Atzunte Qman Dyos min xitb'i'n B'alaam, qu'n ape'ju' taq'wix tu'n tqaninte ok te jun ky'i'wb'il kyeye', qu'n nche k'u'jlanjtze' tu'n.

⁶Laluntzun tz'ok tilil kyu'ne' tu'n tten nak'b'il kyxol mujqa tu'n kyten b'a'n toj tkyaqilu' tq'ijlail kychwinqlal.

⁷Aye'tzu'n aj Edom lalun che el kyik'o'ne' qu'n kywitze'l qe'ye'; ex lalun che el kyik'o'ne' aj Ejipt, qu'n e'najane' toju' kytx'otx';

⁸ajtjapun toxi'n tnej kyyajajil, b'a'n tu'n kyokx kxolju' ttnam Qman Dyos.

Kawb'il ti'j xtilsab'l

⁹Ajkyexe' q'o'jil kyi'ju' kyajq'oje', kyjk'um kyib'e' tu'n lalun che b'inchan taq'wixe'.

¹⁰Qa ati junkye' makub' tz'ilix, qu'n matz'ex tk'u'j tej intoq wtan, k'elix ti'jxi'ju' najb'il jata'qe'pun ex mixti' tu'n tokx nb'aj q'ij.

¹¹Ajtzun qok qo'qax ktxja'tib' tu'n a', ajtzun tex q'ij k'okyex toju' najb'il ja tkub'a'ju' kpach.

¹²Ati tu'n tten jun ktz'a'lb'ile' ti'jxi' kynajb'ile'.

¹³Ilti'j tu'n kyi'q'inteye' jun tze ch'ut twi' kxol kyi'q'ine', ajtzun kyxi'ye' tz'a'lil kb'elix kyb'incha'ne' jun jul tu'nju' tze jatu'n kyku'xa' tz'a'line', kyb'ajlenxi'tzun tz'a'line' kb'elix kymqu'ne'.

¹⁴Qu'n nb'ette' Qman Dyos Qdyos kyuk'i'le', tu'n tkolon kyi'je' ex tu'n kykanb'ane' tu'n kyi'ju' kyajq'oje'; qu'mtzun ati tu'n tten kynajb'ile' xjan, tu'ntzun lalun tka'yi Qman Dyos jun ti'xti' taq'wix kxole', qu'n qatzun min k'elel tpa'ntib' kyi'je'.

Kawb'il te klojtib'il

¹⁵Qa ati jun majin lq'o'n in noq teju' tajaw, qama pon kloltib' kyuk'i'le', lalun txikyq'o'n junmajtle' teju' tnejel tajaw.

¹⁶Kyq'onx anb'ile' te tu'n tkyejten najal kyuk'i'le', toju' nintnam majaw t-sk'o'n ex ja b'a'na' toj twitz, ex mix-a'lo' kxe'l yekunte.

Min q'o'n tu'n tb'inchet ajpaji'n toj k'u'lb'il kye junxi'tl dyos

¹⁷Mixti' jun ichan ex qya ktq'a'tib' ajpajil toju' k'u'lb'il te witzileb'i'n.

¹⁸Lalun kyaje' tu'n tchjet jun tziyb'il toju' tja Qman Dyos tu'nju' pwaq kanb'an tu'n ajpaji'n, qu'naju' lu taq'wixi'x toj twitz Qman Dyos.

¹⁹Qama txikyq'o'n ch'exe' te jun kywnaqile', lalun txikyqani'n tub'chile' kye, b'a'ntzun pwaq mujqa wab'j, mujqa ti'chaqxti'ku' matxikyq'o'ne' te kych'ex.

²⁰Teju' junxi'tl xjal kxe'l kyqanine' tub'chil ti'ju' tch'ex, atzu'n kyeju' kywnaqile' lalun txikyqani'ne'. Tu'ntzun kyky'iwlantze' tu'n Qman Dyos Qdyos toj tkyaqilu' kb'inchay'e' toju' tx'otx' kche najale' toj.

²¹Qa makytziya jun kyole' tu'n kyb'inchanteye' twitz Qman Dyos Qdyos, lwiyxix japun kyu'ne', qu'n ilti'j ktzajel tqani'n Qman Dyos Qdyos kyeye' ti'j ja'lu, che elil yaltzuntze' tu'n toj kyile'.

²²Qa min xkytziya jun kyole' tu'n kb'inchanteye' twitz Qman Dyos, lalun che b'inchan ile';

²³qatzun tu'n kyk'u'je' makyma jun kyyole' tu'n tjapun kyu'ne' twitz Qman Dyos Qdyos, japunx kyu'ne'.

²⁴Qama che okxe' toju' awb'il ub'a te jun kwnaqile', b'a'n tu'n klo'n klo'ye' ub'a jni' kyajb'ile' ex o'kxu', mixti' tu'n t-xi' kyi'ne' toj chi'l.

²⁵Qatzun mache okxe' toju' tawal triy, b'a'n tu'n tjaw kxb'oqine' triy ex o'kxu', pero mixti' tu'n tjaw kyjone' tu'n semu'l.

Dt 24

Kawb'il ti'j pa'jmjeb'le'n

¹Qa ati jun ichan matzaj tiq'i'n jun qya te t-xu'jil ex mamje tuk'i'l, qatzun yajxi'tl mixti' xkub' toj twitz qu'n ati jun ti'xti' myab'a'n sela' toj twitz, kxe'l tq'o'n jun u'j te pa'jtib'il te, k'elex t-xla'ja'ntzuntz tja.

²Tetzlenxi'tzunju' qya tja tchmil, b'a'n tu'n tmje tuk'i'l juntl;

³qatzun matz'el ik'u'ntl tu'nju' tkab' tchmil exqa matxi tq'o'n juntl u'j te, te pa'jtib'il, k'eletz t-xla'ja'ntzuntz tja, mujqa makyimju' tkab' tchmil,

⁴mixti' tu'n tmje jumajtlu' tnejel tchmil tuk'i'l, qu'n matxi'toqna' tz'el tch'ixaw tu'n; qu'n qatzun matb'inchay, taq'wixix ju'lu toj twitz Qman Dyos, qu'mtzun lalun kub' kytaxaju'ne' tx'otx' ktzajel tq'o'n Qman Dyos kyeye'.

Chukchaq kawb'il

⁵Qa jun ichan akxtoq tmje, mixti' tu'n t-xi' toj q'oj ex mixti' tu'n tokq'et tu'n tjapun jun ajb'eb'l tu'n toj jun ab'q'i, ktenb'eltzuntz tzaqpi'n tja toju' tq'ijlalil lu, tu'n ttzalaju' t-xu'jil.

⁶Lalun txikyqanine' te jun xjal tu'n tkyaj tq'o'npun cheb'l twa mujqa tka ti'j jun ti'xti', qu'n naku'j aku' tchwinqlalju'lu nxikyqanine' tu'n tkyaj tq'o'n.

⁷Qama tz'el yal jun aj Israel nxitelq'a'n jun twnaqil tu'n toktq'o'n te tmajen mujqa tu'n t-xitk'a'yi'n, kb'el b'yet, tu'ntzun tb'aju' taq'wixil kyxole'.

- ⁸Qatzun ati xlemtx'a'k, japunx kyu'ne' b'a'nxi'x kse'nxju' chik'b'ab'l ktzajel kyma'n pale aj Leb'i. Ati tu'n kyb'inchante'ye' tkyaqil kse'n oje nchaq'e' kye.
- ⁹Kyna'ntzju'ye' tb'inha Qman Dyos ti'j Mariy toj b'e, kyetzlenxi'ye' Ejipt.
- ¹⁰Qama txikyq'o'ne' jun ch'ex te jun kywnaqile', lalun che okxe' toj tja tu'nwt telkyiq'i'npun jun ti'xti'ye' te.
- ¹¹Kukykyeje' pe'nxi', che ayontzuntze' titi' ktzajel tq'o'npun ti'j.
- ¹²Qatzun jun prow, lalun kyej kyiq'i'nju'ye' saj tq'o'npun ti'j ajtex qonik'an;
- ¹³ati tu'n tanjti'j kyu'ne' ajtku'x q'ij, tu'ntzun tktxuntetib' tu'n ttxow ajt-xi' wtal. Ktzajel txko'n b'a'n kyib'aje', b'a'ntzuntz kyb'inha'ye' twitz Qman Dyos.
- ¹⁴Lalun kub' ksb'u'nju'ye' prowxi'x ex lalun kub' ktzyu'nju'ye' twi'tk'u'j, jun kwnaqile' mujqa jun najchaq xjal in najan toj junju' ninkytaname'.
- ¹⁵Kychjonxe' twi'tk'u'j texju' q'ij, na'mxtoq tex q'ij, qu'n prow ex nnojqlan tal tmedi tu'n tanq'in. Qu'n qatzun min kxe'l tqani'n te Dyos kyi'je', atitzun kyiltze' twitz Qman Dyos.
- ¹⁶Mixti' tu'n kykub'yetju' manb'aj tu'ntpaj kyilju' kyk'wal, exqe' k'wal tu'ntpaj kyil kyman, teyilex junjun kkyimel tu'ntpaj til.
- ¹⁷Kyb'inchame' tnik'alilti'j kyeju' najchaq xjal ex kyeju' meb'a, ex lalun tz'el kyiq'i'ne' t-xb'alunju' qya kyimni tchmil ti'j jun ti'xti'.
- ¹⁸Lalun tzik'tna'l kyu'ne' qa e'okye' te majin toj Ejipt, exqa e'etzq'i'ne' tu'n Qman Dyos Qdyos atzu', qu'mtzun nxa' nma'ne' kyeye' tu'n tjapun tkyaqil ja'lu kyu'ne'.
- ¹⁹Qama tzik'tna'l jun pchoj triy kyu'ne' ajtjaw kyb'u'yine' twitz kyawale' toj koj'b'il, lantz'anj kyi'je' jyolte; kyq'onkje' tu'n t-xitiq'i'nju' najchaq xjal najli kyxole', mujqa jun meb'a, mujqa jun qya kyimni tchmil, tu'ntzun kytzaj ky'i'wla'ne' tu'n Qman Dyos Qdyos toj tkyaqilju' kkyb'inha'ye'.
- ²⁰Ajkyxi'ye' b'uyilte twitzju' olib', lalun che ik' junmajtle' tik'salte kyi'ju' tq'ob', che kq'onkju'ye' aseytun kyeju' najchaq xjal, kyeju' meb'a ex kyeju' qya kyimni kychmil.
- ²¹Aj kxilunteju'ye' twitz ub'a ti'j tqan, lalun che ik'tle' tik'salte ti'ju' tqan; aju' makyejten, kq'onkje' kyeju' najchaq xjal, meb'a ex kyeju' kyimni kychmil.
- ²²Kyna'ntze' qa e'okye' te k'a'yi'nmajin toj Ejipt; qu'mtzun in xa' nma'ne' kyeye' tu'n tjapun tkyaqilu' lu kyu'ne'.

Dt 25

- ¹Qa ate' junjun nche q'ojin, ati tu'n kyxi' twitz kawb'il tu'ntzun tnik'et ti'j twitz kawb'il, aye'tzu'n ajkawil che q'malte alkye mixti' til ex alkye kb'el tz'e'yset twitz.

²Qa nnojqlan tu'n tb'aj asyalitju' xjal ati tpaj, ktchaj'u' ajkawil tu'n tkub' lane twitz tx'otx', ex twitzku' kb'ajela' asyalit kse'nxju' til.

³Mixti' tu'n tik' tib'aj kab'naq (40) jikb'ente jun kywnaqile', tu'n lalun tz'elju' tz'e'ysb'il twitz kuwxix te, ex tu'n lalun tz'el tch'ixaw kywitze'.

⁴Lalun tz'ok kyq'o'ne' pa ti'j ttziju' wakx in triyin.

Kawb'il ti'j jun qya kyimni tchmil mixti' tal xkyaj

⁵Qa ate' kab'e' xjal kyitz'inkyib' najlqe' junx, qatzun makyim junkye ex mixti' jun tk'wal xkyaj, lay b'ent t-xi' mjeju' t-xu'jil xkyej tuk'i'l juntl ichan junxi'tl. Ilti'j tu'n tmjeju' titz'in tchmil tuk'i'l, tu'ntzun tjapun tu'n tuk'i'lju' qyaaju' tb'alok.

⁶Atzu'n tnejel talju' qya matz'itz'ji a tb'iju' qtzan ttzik k'okyel te tb'i, tu'ntzun lalun kub' naju' tb'i toj Israel.

⁷Qatzun min tajb'ilju' ichan itz'inb'aj tu'n tmje tuk'i'l t-xu'jilju' qtzan ttzik, kxe'lju' qya twitz kawb'il, ex kxe'l tma'n kyeju' tijwnaq: Min tajb'ilju' nb'alokye' tu'n tten tb'iju' qtzan ttzik kukxju' toj Israel, min tajb'il tu'n tjapun tu'naju' toklen te b'alok, chiku' kxe'l tma'n.

⁸Ktxkonjtzeltuntz kyu'n tijwnaq toju' nintnam ex che yolil tuk'i'l, qatzun min xtaju' itz'inb'aj tu'n tmje tuk'i'lju' qya,

⁹kxe'l lq'aju' qya tb'alok tk'etz, kwitztzunju' tijwnaq k'elel tiq'i'nju' t-xajab' ex k'okyel ttzub'i'n toj twitz, ktma'ntzuntz: ¡Iktzu'n in b'inchetju' ti'ju' ichan min tajb'il tu'n tq'onte tyajajil teju' ttzik!, chiku'.

¹⁰Atzu'n tb'i k'okyel toj tnam Israel aja'lu: Toj tja mixti' t-xajab'.

Txqantl kawb'il

¹¹Qa inche q'ojin kab'e' ichan, extzun qama tzul t-xu'jilju' jun tu'n tklonteju' tchmil toj tq'ob'u' juntl, ex aku'ju' tiq'in matzyet tu'n,

¹²K'elil tx'emil tq'ob'ju' qya lu ex mixti' tu'n ttzaj laqj kyk'u'je' ti'j.

¹³⁻¹⁴Lalun tz'ajb'en malb'il ex echb'il kyu'ne' mya tz'aqli ajkyk'ayine' ex ajkyloq'one',

¹⁵naq o'kx malb'il tz'aqlixix, tu'ntzun kyanq'ine' nimtoj toju' tx'otx' ktzajel tq'o'n Qman Dyos kyeye'.

¹⁶Qu'n inche eltik'u'nte' Qman Dyos inche b'inchanteju' lu, aye' mya tnik'alkyi'j.

Chaq'b'il tu'n tmankun Amalek

¹⁷Kyna'ntzju'ye' tb'inha Amalek kyeye' tej ate'toqe' toj b'e, kyetzlenxi'ye' Ejipt;

¹⁸kyna'ntze' qa mixti'x tchiylal Dyos te, oktzaqpaj q'ojil kyij'e' toj b'e tej siktniqe'toqe' ex numjniqe'toqe', oktzaqpaj q'ojil kyiju' matxi'toq che kyajnumj ti'jxi'.

¹⁹Qu'mtzun, ajkyklete' tu'n Qman Dyos kye kykyaqil kyajq'oje' txoli'nkyib' kyi'jileye' toju' tx'otx' ktzajel tq'o'n te kyetz'ile'. Kb'el kynajsa'ne' tb'i Amalek twitz tx'otx'. ¡Lalun tzik'tna'l kyu'ne'!

Dt 26

Oyaj ti'j tnejel twitz awal

- ¹Ajtokxa toju' tx'otx' ktzajel tq'o'n Qman Dyos te tetz'ila, ex ajtkub' najana toj,
- ²ktzajel tiq'i'nju'ya tnejel twitz tawala ktq'a'ju' tx'otx', toj jun chi'l toju' tenb'il kt-sk'a' Qman Dyos jatu'n ttena' tb'i.
- ³Atzuntzu' kpomela'ya q'olte teju' pale in ajb'en toju' q'ij lu, ex kxe'l tma'na te: Luju' woyaje' lu te aq'b'il chjonte te Qman Dyos Ndyose', qu'n matxi' chin ulitiq'i'ne' toju' tx'otx' xittziya'n tu'n t-xi' tq'o'n kyeju' qyajib'ene', chiku'ya te.
- ⁴Kxe'l ttzyu'n paleju' chi'l kxe'l tq'o'na te, k'okyex tq'o'ntzuntz twitzju' q'olb'eb'l te Qman Dyos;
- ⁵kxe'l tma'ntzuntza twitz Qman Dyos kjalu: Naqtaq jte'x kyb'aju' nyajib'ene' arameyqe' ojtxi', ex ajb'etu'nqe', e'pon najal Ejipt jae'oka' te jun nintnam kuw ex nim txqan kyb'aj.
- ⁶O'b'aj jumine' kyu'n aj Ejipt, e'okten tx'iwulqeye' ex o'yajtiye' kyu'n b'a'nxi'x te ka'yi'n majin.
- ⁷Xiqqani'ntzuntze' o'nb'il te Qman Dyos ja e'ajb'ena' ojtxi' qyajib'ene', tzajtzun tb'i'n qkub'sb'ile', til mixti'xtoq ati qeye', tilju' qaq'une' exju' yajb'ilqeye' ntoq ik'x qu'ne';
- ⁸o'etz tiq'i'ntzuntze' toj Ejipt tuk'i'l tipumal ex toj jun xob'ajil ex tb'inchb'aj nimaqxi'x,
- ⁹o'tzaj tiq'i'ntzuntze' toju' najb'il lu, jun tx'otx' tb'anilxi'x.
- ¹⁰Qu'mtzun ja'lo matzaj wiq'i'ne' tnejel twitz tawalju' tx'otx' saj tq'o'n Qman Dyos weye', chiku'ya. Kb'eltzun tq'o'na chi'l twitz Qman Dyos, ex kb'el mejeya twitz.
- ¹¹Yajxi'tzuntel kb'el ttzalajsa'na tkyaqilu' matxi' tzaj tq'o'n Qman Dyos teya ex kyeju' toj tjaya. Kb'el ttzalajsa'na junx kyuk'i'l aj Leb'i exqe' najchaq xjal najliqe' kyxole'.

Oyaj tlajoji'n tnej ti'j tkyaqil

- ¹²Ajtjapunju' toxi'n ab'q'i tu'n t-xi'q'et tlajoji'n tnej ti'j tkyaqil ex ajtel tpa'na tlajoji'n tnej ti'j tkyaqil twitz tawala, ex matxi'toq txitq'o'na kye aj Leb'i ex kye najchaq xjal najlqe' toj kytx'otx'e', ex kye meb'a ex qya kyimni kychmil, tu'n kwante tkyaqilju' kyajb'il toju' ttanama,

¹³kxe'l tma'na twitz Qman Dyos Tdyosa: Matxi' tz'el npa'ne' tlajoji'n tnej ti'ju' wawale' tu'n t-xjanset twitza, ex matxi' txinsipane' kye aj Leb'i ex kye najchaq xjal najlqe' toju' qtx'otx'e', ex kyeju' meb'a ex kyeju' qya kyimni kychmil, kse'nxju' oje tchaq'a weye', mache'x nnima'nju'ye' tchaq'b'ila ex min sik'tna'l jun wu'ne'.

¹⁴Mixti' ch'i'n sel wi'ne' ti'j tu'n t-xi' nwane' tej intoq chin b'isune' mujqa tej tz'ilqintoqe' ex mixti' xkub' nq'o'ne' kwitzju' kyimni. Nman Dyos, inchin nimane' teya ex matxi' japun tkyaqilu' tchaq'a wu'ne'.

¹⁵Ka'yintza tzmax toj kya'j, jata' tnajb'ila xjan, ex ky'iwlama ttanama Israel exju' tx'otx' tzaj tq'o'na qeye', jun tx'otx' tb'anilxi'x, kse'nx kyej ttziya'na kye ojtxi' qyajilb'ene', chiku'ya.

Xjansa'nte' tnam Israel twitz Qman Dyos

¹⁶Ntchaq'u'n Qman Dyos ja'lo tu'n tanq'inteya kawb'il ex chaq'b'il lu, che japunx tu'na tu'n tkyaqil tk'u'ja ex tu'n tkyaqil tanmiya.

¹⁷Matxi' tmaya ja'lo qa te Qman Dyos najb'ena'ya, ex matxi' tmaya tu'n t-xilpeya ti'ju' tb'eyil ex tu'n kyjapun tkawb'il, tchaq'b'il ex e'tnuk'b'il tu'na kukxju'.

¹⁸Ikxte Qman Dyos matxi' tma ja'lo, qa aye'ye' aj Israel, jun tnam etza'n tu'n, kse'nx oje ttziya kyeye', ex tu'n kyb'inchanteye' tkyaqilju' tchaq'b'il.

¹⁹Kjawil nima'na tu'n kyib'aj kykyaqilju' tnam e'tb'inha, kyolinjtzela b'a'n, k'okyeltzuntza kse'n oje tma, jun tnam xjansa'n twitz Qman Dyos.

Dt 27

Ab'j te nab'ab'l twi' witz Eb'al

¹Tchaq' Moyses kyuk'i'lju' tijwnaq kyxol aj Israel kyeju' tnam kjalu: Japunx kyu'ne' tkyaqilu' matxi' nchaq'e' kyeye' ja'lo.

²Ajkyik'x jlajine' toju' a' Jordan, ex ajkyokxe' toju' tx'otx' ktzajel tq'o'n Qman Dyos kyeye', kjawil kywab'ane' junjun ab'j nimaq ex k'okyel kytsuma'n ti'je',

³tu'n kyoktz'ib'et kyi'j, tkyaqilju' xnaq'tzb'il matxi' b'ajx nq'o'ne' kyeye'. Kyb'inchanxe' naq nb'ent kyokxe' toju' tb'anil tx'otx' ktzajel tq'o'n Qman Dyos kyeye', kse'nxju' tzaj ttziya'n kye ojtxi' qyajilb'en.

⁴Qu'mtzun ajkyjlajine' toju' nin a' Jordan, che jawil kywab'a'nju'ye' ab'j xinma'ne' kyeye' twi' witz Eb'al ex k'okyel kytsumane' kyi'j.

⁵⁻⁶Ex kjawil kyb'inha'ne' jun q'olb'eb'l ab'jile atzu' te Qman Dyos. Mixti' tu'n kyel jsetju' ab'j che ajb'el. Tib'ajtzu'n q'olb'eb'l lu kb'el kyq'o'ne' chojb'il k'ok'j twitz Qman Dyos Qdyos,

⁷ex chojb'il te b'inchjtib'il; atzuntzu' che wala'ye' ex che tzalajele' twitz Qman Dyos Qdyos.

⁸Tkyaqilju' matxi' b'ajx nma'ne' kyeye' che okyel ktz'ib'a'ne' chik'li b'a'nxi'x kyiju' ab'j, chi Moyses kye.

⁹Xi'tzun tma'n Moyses kyuk'i'lju' pale aj Leb'i kye aj Israel: Kyb'intzpe'ye' aj Israel. Matxi' che okye' ja'lo te ttanam Qman Dyos.

¹⁰Qu'mtzun ati tu'n kyb'ine' te ex tu'n kyanq'inteye' e'tchaq'b'il exqe' tkawb'il nche'x nma'ne' kyeye' ja'lo, chij kye.

Kyajjal qanb'en taq'wix

¹¹Texju' q'ij lu tchaq' Moyses kyeju' tnam:

¹²Ajkyjlajine' toju' nin a' Jordan, che kb'el tenju' kyajajil Simeon, Leb'i, Juda, Isakar, Jse ex B'enjamin twi' witz Kerisim tu'n kyk'iwletju' tnam,

¹³aye'tzu'n kyajajil Rub'en, Kad, Aser, Sab'ulon, Dan ex Neptali che b'elten twi' witz Eb'al tu'n tqanit taq'wixil.

¹⁴Kxe'l kyma'n aj Leb'i ja'lu, tuk'i'l tq'ojq'ojel kywi' kuw kye aj Israel:

¹⁵Tzajxwit taq'wix tib'aju' xjal makub'tb'inha'n jun witzleb' mujqa jun tilb'ilal k'uxb'il b'inha'n toj q'aq', b'inha'n tu'n jun xjal ax taq'unju', exqa makub'tq'o'n toj jun najb'il toj ewaj, qu'naju' lu taq'wixi'x toj twitz Qman Dyos, chechiku'. Kykyaqiltzu'n tnam kkyma': Ikxwitju', chechiku'.

¹⁶Tzajxwit taq'wix tib'aju' xjal inel tik'u'n tman mujqa ttxu, chechiku'. Kykyaqiltzu'n tnam kkyma': Ikxwitju', chechiku'.

¹⁷Tzajxwit taq'wix tib'aju' xjal nnokx tlaq'b'a'n tnaqach toj ttx'otx' tb'esin, chechiku'. Kykyaqiltzu'n tnam kkyma': Ikxwitju', chechiku'.

¹⁸Tzajxwit taq'wix tib'aju' xjal matxi' ttxalpu'n jun mox ti'j tb'e, chechiku'. Kykyaqiltzu'n tnam kkyma': Ikxwitju', chechiku'.

¹⁹Tzajxwit taq'wix tib'aju' xjal matb'inha jun taq'wixil ti'j jun najchaq xjal, ti'j jun qya kyimni tchmil mujqa ti'j jun meb'a, chechiku'. Kykyaqiltzu'n tnam kkyma': Ikxwitju', chechiku'.

²⁰Tzajxwit taq'wix tib'aju' xjal makub' kxe tuk'i'l t-xu'jil tman, qu'n tu'nju' lu k'elil tch'ixaw tman tu'n, chechiku'. Kykyaqiltzu'n tnam kkyma': Ikxwitju', chechiku'.

²¹Tzajxwit taq'wix tib'aju' matz'ajpajin tuk'i'l jun txkup, chechiku'. Kykyaqiltzu'n tnam kkyma': Ikxwitju', chechiku'.

²²Tzajxwit taq'wix tib'aju' makub' kxe tuk'i'l tanab', tmyal tman mo tal ttxu, chechiku'. Kykyaqiltzu'n tnam kkyma': Ikxwitju', chechiku'.

²³Tzajxwit taq'wix tib'aju' makub' kxe tuk'i'l tji qya, chechiku'. Kykyaqiltzu'n tnam kkyma': Ikxwitju', chechiku'.

²⁴Tzajxwit taq'wix tib'aju' makub' tb'yo'n twnaqil toj ewaj, chechiku'. Kykyaqiltzu'n tnam kkyma': Ikxwitju', chechiku'.

²⁵Tzajxwit taq'wix tib'aju' matk'am pwaq tu'n tkub' tb'yo'n jun xjal mixti' til, chechiku'. Kykyaqiltzu'n tnam kkyma': Ikxwitju', chechiku'.

²⁶Tzajxwit taq'wix tib'aju' min xe'ex tb'i'n chaq'b'il lu ex min xekub' tanq'i'n, chechiku'. Kykyaqiltzu'n tnam kkyma': Ikxwitju', chechiku'.

Dt 28

Ky'i'wb'il kyib'aju' b'a'n che b'in

(Lv 26.3-13; Dt 7.12-24)

¹Qama txitb'i'na Qman Dyos, exqa matb'inchaya tkyaqilju' tchaq'b'il kxe'l nma'ne' teya ja'lo, kjawil nima'ntzuntza kyib'aj kykyaqilu' tnam twitz tx'otx' tu'n Qman Dyos.

²Expe' che ul tkyaqilu' ky'i'wb'il lu tib'aja, che ul kanun tib'aja qama tz'okslana te Qman Dyos Tdyosa.

³Ky'i'wla'na toju' nintnam ex toj koj'b'il.

⁴Ky'i'wla'nqe' tk'wala ex twitz tawala, exqe' tal twakyixa ex tal trita, ex kykyaqilju' talu'na.

⁵Ky'i'wla'nqe' tchila ex ikxju' ja inku'xa' t-xyuq'ina' twaya,

⁶ex ky'i'wla'na toj tkyaqilu' ktb'inha'ya.

⁷Kb'elkyi'ju' tajq'oja tu'n Qman Dyos qama che q'ojin ti'ja. Che ul q'ojil ti'ja nk'u'n kten, ajtzun kykub' oq sputi'n che kxe'la'.

⁸Ktzajel tq'o'n Qman Dyos tky'i'wb'il kyib'aju' tk'ujaya ex tib'aj tkyaqilu' ktb'inha'ya, ex ktzalajela tu'n toju' tx'otx' ktzajel tq'o'n teya.

⁹Qama che japun tchaq'b'il tu'na exqa matxilpeya ti'ju' tb'e, k'okyela te jun tnam xjansa'n kukxju' tu'n Qman Dyos kse'nxju' kyej ttziya'n.

¹⁰Kykyaqiltzu'n tnam twitz tx'otx' kyka'yi qa tib'aja nxina'yita' tb'i Qman Dyos, ex che xob'il teya.

¹¹Ktzajel tyek'u'n Qman Dyos tk'u'jlalil teya, kche tzajel tq'o'n txqan tk'wala, txqan tal twakyixa, txqan twitz tawala toju' tx'otx' tzaj ttziya'n kye ojtxi' tyajilb'ena tu'n ttzaj tq'o'n teya.

¹²Kjel tjqo'nju' kya'j teya tu'n ttzaj tq'o'n jb'al nnojqlan tib'aju' ttx'otx'a; ex tkyaqilju' taq'una k'elelb'a'n tu'n. Kxe'l tq'o'na kych'ex txqan nimaqtnam, atzunta mix-a'loqex tu'n txa' tqani'n tch'exa.

¹³Kb'el q'o'na te tnejel tu'n Qman Dyos, ex mya toj mankb'il; ktenb'ela kukxju' kyib'aju' txqantl ex mya kyjaq'xi', qama txitb'i'na tchaq'b'il Qman Dyos Qdyos, ju' nxinma'ne' teya ja'lo, exqa mache kub'tanq'i'na,

¹⁴qa min sel tpa'ntib'a ti'j, tu'nwt t-xi' lpeya kyi'j junjuntl dyos ex tu'n tk'uluna kye.

Tilil tib'aju' min nb'in te Dyos

(Lv 26.14-46)

¹⁵Qatzun min xxitb'i'na Qman Dyos exqa min xekub' tanq'i'na tkyaqilju' e'tchaq'b'il ex tkawb'il xe'x nma'ne' teya ja'lo, che ulju' qanb'en taq'wix lu tib'aja ex che pomil kanun ti'ja:

¹⁶Txko'n taq'wix toj twi'ya toju' nintnam ex toj koj'b'il.

¹⁷Txko'n toj twi'ya ti'ju' tchila ex ikxju' ja inku'xa' xyuq'ita'ju' twaya.

¹⁸Txko'n toj kwi'ju' tk'wala exqe'ju' tal twakyixa, ex kyal trita ex kykyaqilu' talu'na.

¹⁹Ex txko'n toj twi'ya toj tkyaqilu' ktb'incha'ya.

²⁰Ktzajel tq'o'n Qman Dyos taq'wixil tib'aja, kb'el chukjiya ex toj yajb'il ktb'incha'ya taq'una, tu'n tb'aja lwiy, tu'n tpaju' matz'el tik'u'na Qman Dyos kyu'nju' tb'inchb'aja myab'a'n.

²¹Ktzajel tq'o'n Qman Dyos jun yab'il tu'n tb'aja tu'n toju' tx'otx' jakpomela'ya.

²²Ex ktzajel tq'o'n yab'il te b'iyol ti'ja, kyeq kuwxix, mali'n, kyeq lay tzik'x tu'na, q'ijal, soj tib'aj ttriya, chukchaq yajb'il tzmaxi'j ajtb'aja kyu'n.

²³Lay tzaj jb'al twitz kya'j, ex lay tzaj tawalju' tx'otx'.

²⁴Ktzajel tq'o'n Qman Dyos quq ex tx'otx' te t-xel jb'al tib'aja tzmaxi'j ajtb'aja,

²⁵ex kb'elti'ja kyu'n tajq'oja. Kxe'la q'ojil kyi'j txoli'n tib'a, atzun sputi'n ttena ajtkub' oqa kywitz, k'elel tch'ixawa kwitz kykyaqilu' kawb'il twitz tx'otx'.

²⁶Kxe'l ch'yo'na kyimnitla kyu'n k'utz ex kyu'n tojk'ul txkup ex mix-a'lo' kxe'l xla'jankye.

²⁷Kyajtela tu'n tx'a'k tu'n Qman Dyos, kse'nxju' tb'incha kyi'j aj Ejipt, tu'n nimaqtx'a'k, tu'n sarni majx kqachqe' ex lay b'ent tq'anita kyeju' yab'il lu.

²⁸K'okyel toj twi'ya, kb'el moxixa ex kb'el chukjiya,

²⁹naq kmkol tb'eya kse'n mox toj qxopin. Layx tz'el jun taq'una b'a'n, kyajtelxi'xa ex kb'el sb'u'na, ex mix-a'lo'x tzul onilteya.

³⁰Kb'entelti'j tu'n tmjeya ex junxi'tl kb'el kxe tuk'i'lju' txin; kjawil tb'incha'n tjaya, ex lay najana toj; k'okyel tawa'n tawala ub'a ex lay lo'na ti'ju' twitz;

- 31 kb'el b'yo'n tman twakyixa twitzku'ya, ex lay tnik'b'eya tchib'jil; k'elel q'i'n tcheja b'ur twitza, ex lay tzaj anjsa'ntlti'j teya; che kxe'lq'i'n trita kyu'n tajq'oja, ex mix-a'lo' k'onil ti'ja tu'n kykolpet.
- 32 Twitzku'ya che kxe'l q'o'nju' tk'wala ex tmyala kye junxi'tl xjal, maskye matz'oktilil tu'na tu'n kyoktka'yi'na, mixti'te kb'entel tu'na.
- 33 Kxe'l wanju' tawal ttx'otx'a exju' twitz taq'unb'ena kyu'n xjal b'ajxa' che tojtziya, ex kyajtela kukxju' ex mixti'x tilwiya.
- 34 Ajtzun tka'yinteya kykyaqilju' ti'xti' lu, k'elel tx'u'ja.
- 35 Kyajtela tu'n xlemtx'a'k tu'n Qman Dyos, k'eletz kyij' tch'eka kyij' tkuxa, ex ti'j tkyaqil t-xmilala ex layx b'anixa.
- 36 Ktb'incha' Qman Dyos tu'n t-xi' iq'i'na exju' tnimaqkawila toj jun tnam min ojtzi'q'i'n tu'na ex kyu'n tmana. K'ajb'ela atzu' kye junxi'tl dyos tze ex ab'jqe',
- 37 ex k'okyela xob'ajilx, che elel yol te nab'l ex te xmayb'il kyoju' tnam ja kxe'la' q'i'na tu'n Qman Dyos.
- 38 Maskye nim tawala matxitawa'na, naqch'i'n twitz kjawil tu'na, qu'n kb'ajel kyu'n x't'ikt'u'l.
- 39 Maskye matz'ok tawala tqan ub'a ex mat-xq'uqiya, lay k'wana ti'ju' ta'l ex lay xilina ti'ju' twitz, qu'n kb'ajel kwan x'chuq'.
- 40 Maskye maten tawala tqan olib' toj ttx'otx'a, lay b'aj tk'ok'sa'n tib'a tu'nju' taseytil, qu'n naq che b'elitz tz'ajju' twitz tu'n xkyib'.
- 41 Kche tenb'il tk'wala ex tmyala, ex lay che ten tuk'i'la, qu'n che kxe'l q'i'n te majin toj junxi'tl tx'otx'.
- 42 Kykyaqilju' tqan lob'j exqe'ju' kwitz toju' ttx'otx'a che kb'ajel yajti kyu'n x't'ikt'u'l.
- 43 Atl junjun q'ij che kuwixelju' junxi'tl xjal najliqe' toj ttanama, atzunta ch'i'naq kb'ela.
- 44 Kche q'olkye ch'ex, atzunta mixti'ta ktenb'el tu'n t-xi' tq'o'na, aye'kye che okyel te tnejel, atzunta te mankb'il.
- 45 Kykyaqilju' qanb'en lu tzul tib'aja, che pomel kanun tib'aja tzmax ajtb'aja kyu'n, qu'n min nxitb'i'na Qman Dyos, ex min nche tb'incha'na chaq'b'il ex kawb'il e'tzaj tq'o'n teya.
- 46 Aye'ju' ti'xti' lu jun techlal te tz'e'ysb'il twitza ex kyeju' tyajajila tejumajx,
- 47 tu'ntpaj min xk'uluna te Qman Dyos Tdyosa tuk'i'l tzalajb'il ex tu'ntkyaqil tk'u'ja, extzun txqan b'a'n xtb'incha teya.

- 48**K'ajb'ela kyeju' ajq'oj che tzajel tchq'o'n Qman Dyos ti'ja, k'iky'ex we'yaj ex k'waj tu'na, kb'el äla'qixa ex kb'el prowixa b'a'nxi'x. Kb'eltq'o'n Qman Dyos jun yajb'il kuwxi'x tib'aja, tzmaxi'j ajtb'aja toj.
- 49**Ktzajel tchq'o'n Qman Dyos jun tnam najchaqxi'xta' tk'etza q'ojil ti'ja, tzul ojquel naku'j tz'ojqelan jun t'iw, jun tnam min ojtzqi'n tyol tu'na;
- 50**txkup xjalqe', ex lay tzaj q'aq'an kyk'u'j kyi'ju' tijwnaq ex k'wal.
- 51**Che kxe'l kych'yo'n tal twakyixa ex kxel kywanju' tawal ttx'otx'a, tzmaxi'j ajtkub' yajtiya; lay kyej kyq'o'n twaya triy, b'in, aseyt, ex tal twakyixa ex tal trita, kkyimela tu'n we'yaj.
- 52**K'okyel kytxoli'n kyib' kyi'j kykyaqilu' nimaqtanama, ex che q'ojil kyi'j, tzmax ajtkub' kyniq'u'n nimaqtapi nimaq kywe' ex kuwsa'nqe' jaq'uqla'toq tk'u'ja, axxi'x k'okyel kytxoli'nkyib' ex che q'ojil kyi'j kykyaqil nimaqtnam toju' tx'otx' tzaj tq'o'n Qman Dyos teya.
- 53**Ajtzun kyulu' ajq'oj q'ojil ti'ju' ninttanama, nimxi'x we'yaj tzul ti'ja, okpe' che kxe'ltch'yo'na tk'wala ex tmyala äetzaj tq'o'n Qman Dyos teya.
- 54**Naqpena' xjal ätilun ex majx b'a'nwnaq ktzajel tx'a'lti'j tk'u'j ti'ju' titz'in, ti'ju' t-xu'jil ntk'u'jla'n ex kyi'ju' tk'wal ate'x,
- 55**tu'n lalun kub' tmoji'n kychib'jilju' tk'wal kyuk'i'l. Mixti'te wab'j ktenb'il toju' nintnam tu'n tpaju' q'oj ex tu'nju' yajb'il nimxi'x che ik'ela'ye' kyu'n ajq'oj.
- 56**Ikxpena' qya majx jsoq' ex b'a'nwnaq kyxole',aju' milo tu'n tb'et mixti' t-xajab' twitz tx'otx', ktzajel tx'a'lti'j tk'u'j ti'ju' tchmil ntk'u'jla'n ex kyi'ju' tal,
- 57**tu'n lalun che kub'tmoji'n tal akxtoq kyitz'ji exju' tmoj kyuk'i'l, kxe'l twan toj ewaj, qu'n mixti'te tu'n t-xi' wayit tu'nju' q'oj kyu'n ajq'oj kyi'ju' nimaqtanama.
- 58**Qa minti' xtanq'iya tkyaqilju' xnaq'tzb'il tz'ib'a'n toju' u'j lu, ex min xxitnima'na tb'i Qman Dyos nim toklen ex xob'ajilx,
- 59**che tzajel tq'o'n nimaq yajb'il ex xob'ajilqe'x tib'aja ex kyib'aju' tyajajila yajxi'tl, e'yab'il taq'wixqe'xi'x ex mixti'x q'a'nb'il kye.
- 60**Che tzajel tq'o'n tkyaqilju' yajb'il e'tzaj toj Ejipt tib'aja, aye' ojexi'x xob'a kye, kyajtela kukxju'.
- 61**Tib'ajxi'pe'tzun ja'lu, che tzajel tq'o'n txqan yab'il ex yajb'il min tz'ib'a'nqe' toju' u'j lu te xnaq'tzb'il, tzmaxi'j ajtb'aja kyu'n.
- 62**Exqe'tzunkye' aj Israel, nimxi'x kyajlale' kse'nqe' che'w twitz kya'j, che kjel ko'pje' tu'ntpaj min nche b'ine' te Qman Dyos.

⁶³Ikytzu'n kse'n intoq tzalaj Qman Dyos tu'n tb'inchante b'a'n kyeye', ex tu'n kychmete', ktzalajel tu'n kykub'o'lje' ex tu'n kyb'aje', che jawitz xb'oqi'ne' tuk'i'l tx'u'jilj toju' tx'otx' che najale' twitz.

⁶⁴Che kxe'lsputi'ne' tu'n Qman Dyos kyxolju' txqantl tnam, txi'x toj jun plaj ttxa'n tx'otx' ex ponx toj jun plajtl, che k'ulultzuntze' kywitz junxi'tl dyos atzu', kywitz dyos tze ex ab'j, ju' min ojtzqi'nqe' kyu'ne' ex kyu'n ojtxi' qyajilb'en.

⁶⁵Ajtzun kynajane' kyoju' tnam lu, lay che tzalaje' ex lay che ojlane', qu'n toj xob'ajil che najala'ye' tu'n Qman Dyos ex k'okyel b'is ex xim kyij'e'.

⁶⁶Naq k'eljeb'el kyij'e'; che xob'ele' q'ijtl ex qonik'an, ex mya'x q'uqli tk'u'jlalilju' kychwinqlale'.

⁶⁷Nimxi'xte' xob'il tzul kyij'e', ex nim ti'xti' kyka'yi'ye', qu'n kkyma'ye' te prim: ¡Lwiyxwit tz'okju' qonik'an!, atzu'n te qonik'an kkyma'ye': ¡Lwiyxwit tzulju' q'ijtl!, chechiloye'.

⁶⁸Maskye oje tzaj tma'n Qman Dyos kyeye' qa lay tz'anjtl kyij'e' toj tb'eyil Ejipt, k'anjel junmajtlkyij'e' tu'n kyoj b'ark, che xe'lk'a'yi'ntzuntze' te majin kye kyajq'oje', ex mix-a'lote klq'olkyeye'.

Dt 29

Tyol Dyos kyej b'entti'j kyuk'i'l aj Israel toj Moab'

¹Aye' yol ja'lu ti'ju' yol kyej b'entti'j, ju' tchaq' Qman Dyos te Moyses tu'n kyb'inchante kyuk'i'l aj Israel toju' tnam Moab', tib'ajxi'tlu' yol kyej b'entti'j twi' witz Oreb'.

²E'tzaj tb'u'yi'n Moyses kykyaqil aj Israel, xitma'ntzuntz kye: Kyile' tkyaqilju' tb'inha Qman Dyos toj Ejipt ti'j paraon, kyij'ju' nche kawin tuk'i'l ex toj tkyaqilju' tx'otx',

³kywitzku'ye' kanla' nimaq techlal lu, ex eb'a'nq'ob'aj.

⁴Atxi'xtzunj na'mx tq'onte Qman Dyos knab'le' tu'n tkane tkyaqilju' lu toj kwitze'.

⁵E'näaqluye' toju' kab'naq (40) ab'q'i toj chq'ajlaj, tzajx toju' tq'ijlalil lu na'mx tkub' b'aju' kyxb'alune' ex kyxajab'e'.

⁶Na'mx kywan wab'je' ex na'mx kyk'wan ta'l ub'aye', ex na'mx kyk'wan jun k'wab'je' kuw tq'ob' tu'n telkynik'e' qa ate Qman Dyos Qdyos.

⁷Tetzunj qul toju' najb'il lu, e'etzju' Seon nimaqkawil toj Esb'on, ex Ow, nimaqkawil toj B'asan, ex kub'kyij' qu'n,

⁸kub' qtzyu'n kytx'otx', ex xiq'et te kyetz'bilju' tyajajil Rub'en, Kad ex kye nik'jan tyajajil Manases.

- ⁹Qu'mtzun, che japunxju' yol kyu'ne' kjel b'entti'j ex kyanq'ime', tu'ntzun kyxi'ye' b'a'n toj tkyaqilu' kkyb'incha'ye'.
- ¹⁰Kykyaqile' te'qe'ye' ja'lo, b'u'yi'n kyib'e' twitz Qman Dyos: nejenel kye junjun tnej kyyajajile', tijwnaq, exqe' ati kyoklen, kykyaqilju' ichan aj Israel,
- ¹¹k'wal, qya exqe' junxi'tl xjal najliqe' kyxole', exqepe' si'wil kyuk'i'lju' iqil a',
- ¹²tu'n ktziyante jun kyole' ti'ju' yol kjel b'entti'j tu'n Qman Dyos kyuk'i'le' ja'lo.
- ¹³Kjel b'entti'j ja'lo qa ttanam Dyosqo' ex ate Qdyos, kse'nxju' tzaj ttziya'n te Ab'raam, Isaak ex Jakob', aye' ojtxi' qyajilb'en.
- ¹⁴Myanoq o'kx kyuk'i'le' kjela' b'enta' ti'ju' yol lu tu'n Qman Dyos,
- ¹⁵ex ikx kyuk'i'lju' mix-a'lo'qe' quk'i'l ja'lo tza'lu twitz Qman Dyos.
- ¹⁶Kanli kywitze' b'a'nxi'x kse'n o'anq'ina' toj Ejipt ex titi' matxi' qo'ik'a' tej qik' kyoju' tnam xe elyal toj qb'e,
- ¹⁷ja'xe' qila' dyos naqxganqe' exqe' witzileb' tze, ab'j, saqpwaq, q'anpwaq ju' ik'u'nqe' tu'n Qman Dyos janche k'uluna' xjal lu.
- ¹⁸Mixwitti' jun ichan mo qya kyxole', mujqa jun ja xjal mujqa jun tnej kyyajajile' kyej tzaqpinte Qman Dyos Qdyos tu'nwt tk'ulun kye kydyos nimaqtnam lu. Mixwit a'lo' junkye' tz'ok kse'n jun k'ul k'a tlok' ex ati b'i'yb'il toj.
- ¹⁹Qa ati junkye' tb'ajlenxi' tb'i'n ntma'n yol kyejni b'entti'j, matz'ok tq'o'ntib' qa majx b'a'n ex makub' t-xima'n: B'a'n k'elila' wu'ne' tkyaqil maskye ma nb'inchaye' wajb'ile', chiwt. Tu'ntpajte tzula' xitb'il kyib'aj kykyaqil.
- ²⁰Lay kub' toj twitz Qman Dyos tu'n tkub' tnajsa'nju' til, k'elel b'aju' ttx'u'jil ti'ju' xjal lu, ex che kb'eltz'aq kykyaqilju' qanb'en q'ma'n toju' u'j lu tib'aj, ex kb'el najsa'nju' tyajajil twitz tx'otx' tu'n Qman Dyos.
- ²¹K'elex q'i'nte' xjal lu tu'n Qman Dyos kyxol kykyaqil kyyajajil aj Israel, ex kb'el b'o'lj tu'n, kse'nxju' qanb'en q'ma'n toju' yol kyejni b'entti'j tz'ib'a'n toju' tu'jil kawb'il lu.
- ²²Kykyaqilju' kyk'wale' ex kykyaqilju' kyyajajile' che ul yajxi'tl, ikxqe' najchaq xjal mache tzaj toj juntl tx'otx' najchaq kyka'yi'ju' yajb'il exqe' yab'il tzultq'o'n Qman Dyos tib'aju' tx'otx' lu;
- ²³kyka'yi'ju' tx'otx' kse'n txtajil q'ol, atz'an ex matxi'toq b'aj tz'e'y. Lay b'ent toktl awal toj, lay tzajtl tawal, tk'i'xpe'wt jun tal wi' k'ul, kse'n kyb'ajkub' xitu'n nimaqtnam Sodom ex Komor, Adma ex Seb'oyim, e'kub' t-xitu'n Qman Dyos toj ttx'u'jil ex tq'oj.
- ²⁴Kykyaqiltzunju' xjal kkyma': ¿Tiqu'ntzunlo xtb'inchaya' Qman Dyos teju' tnam lu? ¿Tiqu'ntzunlo sajaxi'x ttx'u'jil ti'j?, chechilo.

²⁵Ex kxe'l tzaq'we'n kye: Qu'n makub' kysaqchb'e'nju' yol kyejni b'entti'j tu'n Qman Dyos Kydyos ojtxi' kychman kyuk'i'l tej kyetz Ejipt,

²⁶ex e'kub' meje k'ulul kwitz junjuntl dyos min ojtzqi'n kyu'n ex mixti' jun ti'xti' kyk'am kye.

²⁷Qu'mtzun saja' ttx'u'jil Qman Dyos ti'ju' tx'otx' lu, ex matzaj tq'o'n tkyaqilu' qanb'en tz'ib'a'n toju' u'j lu tib'aj;

²⁸mache ex tq'o'n ti'jxi'ju' ktx'otx' tuk'i'l ttx'u'jil ex tq'oj, mache ex twab'a'n kyoj junjuntl tx'otx', kse'nxju' in b'aji ja'lo, chilo, kxe'l q'ma'n kye.

²⁹Ate' junjun ti'xti' mixti' ojtzqi'nqe' qu'n; noq o'kxte Qman Dyos ojtzqilte; ex ate' ti'xti' matxi' che tzaj tyek'u'n qe ex kyeju' qk'wal tu'n kyjapun qu'n kukxju': kykyaqilu' chaq'b'il toju' kawb'il lu.

Dt 30

Se'n tu'n kyb'inchantetl kyib' xjal ex tu'n kyk'i'wlet

¹Ajtzun kyul kanun qanb'en ky'i'wb'il mo qanb'en taq'wix kyib'aje' ju' matxi' txinma'ne' kyeye' tu'n ksk'onteye', exqa mache ximane' ti'j kyoju' tnam ja che kxe'la' q'o'ne' tu'n,

²qama tz'anjtz kyi'je' tk'etz Qman Dyos, exqa mache b'ine' te tu'n tkyaqil kyk'u'je' exqe' kyk'wale', kse'n matxi' nchaq'e' kyeye' ja'lo,

³Oktzun tch'exb'e Qman Dyos Qdyos tu'me'l se'n nche anq'ina'ye' ex ktzajel q'aq'an tk'u'j kyi'je'. Che tzajel tb'u'yi'n jumajtle' kyoju' tx'otx' jae'xa' q'o'na'ye' tu'n,

⁴maskye najchaq sputina'qe'ju' eb'je'xni xla'ja'n kyxole', che tzajel tiq'i'n Qman Dyos Qdyos jaxjaku', kxe'l jyolkye tzmax jate'qe'.

⁵Che tzajel q'i'n junmajtle' tu'n Qman Dyos toju' tx'otx' ja e'kub'a'tena' ojtxi' qyajilb'en, che pomel junmajtle' toj; b'a'n che ktenb'ela'ye' ex nimxi'x kyk'wale' che chmetel tu'n kyekywitz kyk'walju' qyajilb'en.

⁶K'okyel tq'o'n techalju' tyol kyejni b'entti'j toj kyanmiye' ex toj kyanmiju' kyk'wale', tu'ntzun kyk'u'jlanteye' tu'n tkyaqil kyk'u'je' ex tu'n tkyaqil kyanmiye', tu'ntzun tten kychwinqlale'.

⁷Che tzajel tq'o'n Qman Dyos Qdyos qanb'en myab'a'n lu kyib'aju' kyajq'oje' ex kyib'aju' mache okten yajulkyeye' tuk'i'l kyq'oj,

⁸k'anjetztzun kyi'jtze' tuk'i'l Qman Dyos ex che okslale' te, ex kkyanq'i'ye' tkyaqilu' tchaq'b'il xinma'ne' kyeye' ja'lo.

- ⁹Tkyaqiltzu'n kkyb'inchay'e' k'elelb'a'n tu'n Qman Dyos, che tchmet-sa' kk'wale', tal kywakyixe' ex twitz kyawale'; axxi'x ktzalajel junmajtl Qman Dyos tu'n tb'inchante b'a'n kyeye', kse'nx tb'inchay'e' qyajib'en,
- ¹⁰qama txikyb'i'ne' Qman Dyos exqa mache japun tchaq'b'il ex tkawb'il kyu'ne' tz'ib'a'nqe' toju' tu'jil kawb'il lu, exqa matz'anjtzkyi'je' tuk'i'l tu'n tkyaqil kyk'u'je' ex tu'n tkyaqil kyanmiye'.
- ¹¹Mya ch'ušte' chaq'b'il nche'x nma'ne' kyeye' ja'lo tu'n tjapun kyu'ne' ex laywit che kanune' ti'j.
- ¹²Myatzu' ta' toj kya'j tu'nwt kmanteye': ¿Alkye kjawix toj kya'j naq qu'nele', tu'nwtzunlo ttzaj tiq'i'n ex tu'n ttzaj tyek'u'n qeye', tu'nwtzunlo qb'inchanteye'?, chechiwte'.
- ¹³Ex myatzu' ta' toj jun plajtl ninnjab', tu'nwt kmanteye': ¿Alkye k'ik'ix toj ninnjab' tu'n ttzaj tiq'i'n ex tu'n ttzaj tyek'u'n qeye', ex tu'n qb'inchanteye'?, chechiwte'.
- ¹⁴Nqaku'na' ta'te' chaq'b'il kyk'etze'; toj kytziye' ta' ex toj kynab'le' tu'n tjapun kyu'ne'.
- ¹⁵Kyka'yinx'e' ja'lo, makub' nq'o'ne' b'a'n tuk'i'lju' chwinqlal kywitz'e', exju' kamik tuk'i'lu' taq'wixil.
- ¹⁶Qama txikyb'i'ne' nxinma'ne' kyeye' ja'lo, qa makyk'u'jlaye' Qman Dyos, exqa mache b'ete' toju' tb'eyil, qama che japun tchaq'b'il, e'tkawb'il ex tnuk'b'il kyu'ne', che anq'ile' ex nim kyk'wale' che tenb'il, ex che ky'iwlanjtzee' tu'n Qman Dyos toju' tx'otx' ja che tenb'ela'ye'.
- ¹⁷Qatzun min xikb'i'ne' tkyaqil ja'lu, qama che'x lpeye' kyi'j txqantl dyos tu'n kyk'ulune' kye exqa mache kub' mejeje' kywitz,
- ¹⁸texju' kmuj lu nxinma'ne' kyeye' qa ilti'j che kyimele', ex lay che najane' nimtoj toju' tx'otx' kb'elti'j kyu'ne', kyik'xlenxi'ye' toj a' Jordan.
- ¹⁹K'okyel nq'o'nju'ye' kya'j exju' tx'otx' te tziyil kyi'je' toju' q'ij ja'lo, qama txinq'o'ne' tu'n ksk'onteye', chwinqlal mujqa kamik, ky'i'wb'il mujqa qanb'en myab'a'n. Qu'mtzun ksk'o'nktzju'ye' kychwinqlale', tu'ntzun kyanq'ine' exqe'ju' kyyajajile' yajxi'tl;
- ²⁰kyk'u'jlame' Qman Dyos Qdyos, che okslane' te ex japunxju' tyol kyu'ne', qu'n toj tq'ob' ta' kychwinqlale' ex tu'n kyanq'ine' nimtoj, toju' tx'otx' tzaj ttzyiya'n Qman Dyos te Ab'raam, te Isaak ex te Jakob' ju' ojtxi' qyajib'en.

Dt 31

Kyej Joswe te t-xel Moyses

(Nm 27.12-23)

- ¹Yolin junmajtl Moyses kye kykyaqil aj Israel ex xitma'n kye:
- ²Matxi' chin japune' toj qaanaq (120) ab'q'i ex mixti'tl wipumale' tu'n nb'ete' jaxjaku'. Expe' oje tzaj tma'n Qman Dyos weye' qa lay chin jlajine' toju' nin a' Jordan.
- ³Kb'el nejte' Qman Dyos Qdyos kywitize' ex che b'elt-xitu'nju' tnam lu kywitize', tu'ntzun tkub' kytzyu'nju'ye' kytx'otx'. Kb'el nej Joswe kywitize' te nejenel.
- ⁴Ax ktb'inha' Qman Dyos kyi'ju' tnam lu, kse'nx tb'inha ti'j Seon ex ti'j Ow, kynimaqkawil amorey; ex kyi'ju' kytx'otx', majx e'kub' tnajsa'n.
- ⁵Ajtzun kykub' tz'ajju' tnam lu tu'n Qman Dyos toj kq'ob'e', ati tu'n kb'inchante'ye' kyi'j kse'nxju' matxi' b'ajx nma'ne' kyeye'.
- ⁶Tenx kyipumale' ex kywab'am kyib'e' b'a'nxi'x; lalun che xob'e' ex lalun tzaj kychi kyi'je' ajkyq'ojine' kyuk'i'l, qu'n atite Qman Dyos Qdyos kyuk'i'le' ex lay che kyej tleb'ane' kyjunale'.
- ⁷Tzajtzun ttxko'n Moyses Joswe ex xitma'n te kywitz kykyaqil aj Israel: Tenx tipumala ex lalun xob'a, qu'n aya kxel q'inkye xjal lu toju' tx'otx' tzaj ttziya'n Qman Dyos tu'n tq'onte kye ojtxi' qyajib'en, aya kxe'l q'ontaju' tx'otx' kye.
- ⁸Aku' Qman Dyos kb'el nej twitza ex ktenb'el tuk'i'la, lay kyej tzaqpi'na tu'n tjunala. Qu'mtzun lay xob'a ex lalun tzaj numja, chij te.

Kjawil xch'etju' kawb'il toju' ab'q'i te najsb'il k'as

- ⁹Kub' ttz'ib'a'n Moyses kawb'il lu toj jun u'j, xitq'o'ntzuntz kyeju' pale aj Leb'i q'o'n kyoklen tu'n t-xikiyiq'i'n kax teju' tyol Qman Dyos kyejni b'entti'j, ex kye kykyaqilu' tijwnaq aj Israel,
- ¹⁰ex tchaq' kye: Ajtjapunchaq wuq ab'q'i ajtpon tq'ijlalil tu'n tkub' najset k'as, toju' ninq'ij ik'sab'l kyq'ij pach tq'ob' tze,
- ¹¹ajkyb'uyinte kyib' kykyaqil aj Israel twitz Qman Dyos toju' najb'il sk'o'ntl tu'n, kjawil xch'etju' kawb'il lu kywitz kykyaqil.
- ¹²Tkyaqilu' tnam ati tu'n kyb'uyinte kyib', e'ichan ex e'qya, e'k'wal exqe' najchaq xjal najliqe' toj nimaqkytaname', tu'n kyb'inte kawb'il ajtjaw xch'et, tu'ntzun kyniman te Qman Dyos, ex tu'n kyanq'inte tkyaqilu' ntma'n toj.
- ¹³Kykyaqiltzu'n kyk'wale' min b'i'n ja'lu kyu'n, kkyb'i' ex che nimal te Qman Dyos Qdyos toj tkyaqilu' kychwinqlal toju' tx'otx' che najale' toj, kyik'xlenxi'ye' toju' nin a' Jordan.

Mankb'il tyol Qman Dyos te Moyses

- ¹⁴Xi'tzun tma'n Qman Dyostzu' te Moyses: Ka'yintzpe'ya, naqch'inxtl tkyimta, qu'mtzun txkontza Joswe, ex kukytzaje' kykab'ile' toju' Ja te Mujb'ab'ltib'il,

tu'ntzun kxi' nq'o'ne' nchaq'b'ile' te, chij. E'xi'tzun Moyses tz tuk'i'l Joswe toju' Ja te Mujb'ab'ltib'il,

¹⁵atzuntzu' tyek'u'ya'tib' Qman Dyos kye toj jun tnej muj, ex kub' tenju' muj tib'aj ttziju' ja.

¹⁶Xitma'ntzun Qman Dyostz te Moyses: Naqch'inxtl tkyima, atzu'n tnam k'elil txalpuj ex kk'ulul kye kydyosju' xjal ja che pomila', chin kyjel kykoli'ntzuntze', kb'el kysaqchb'e'nju' nyole' kyejni b'entti'j kyuk'i'l.

¹⁷Tzultzun ntx'u'jiltze' kyib'aj ex che kjel ntzaqpi'ne'; ex lay che'x nka'yintle', che ultzun txqan yajb'iltz ex taq'wixil kyib'aj, kyma'tzuntz: ¿Ma tu'ntzunlo' mix-a'lo' Qman Dyos quk'i'l nqo yajta' toj tkyaqilu' taq'wix lu?, chechi.

¹⁸Ajtzun tponju' tq'ijlalil lu, k'elil npa'nxi'x wib'e' kyi'j, tu'ntpaj tkyaqilu' taq'wix nkyb'incha'n ex tu'ntpaj mache k'ulun kye junxi'tl dyos.

¹⁹Ja'lotzun, kytz'ib'anku'ye' b'itz lu, ex kyxnaq'tzanxe' kye aj Israel, tu'ntzun kyb'itzante ex tu'n tajb'en te tziyb'il kyi'j.

²⁰Qu'n ajtzun kyokx wiq'i'ne' toju' tx'otx' xintziya'ne' kye ojtxi' kyyajilb'en, toju' tb'anil tx'otx', ajtzun kyb'aj wan b'a'nxi'x ex ajtetz kywitz, che kxe'l lpe kyi'j junxi'tl dyos ex che k'ulul kywitz, ayintzunwe' chin elel kyik'o'ne', ex kb'el kysaqchb'e'nju' nyole' kyejni b'entti'j.

²¹Ajtzun ttzaj txqan taq'wixil ex k'ixk'oj kyi'j, ktziyilju' b'itz lu kyi'j qu'n ktzajel kynan'ju' kyyajajil ex kkyb'itza'; qu'n b'i'ntl wu'ne' ja inche ximana', na'mxpena' kpon wiq'i'ne' toju' tx'otx' xintziya'ne' kye, chij.

²²Textzu'n q'ij lu kub' ttz'ib'a'n Moyses b'itz lu ex xit-xnaq'tza'n kye aj Israel tu'n kyknonte.

²³Xitq'o'n Qman Dyos chaq'b'il lu te Joswe, tk'wal Nun: Kuwxa ex lalun xob'a, qu'n aya kpomel q'inkye aj Israel toju' tx'otx' xintziya'ne' kye, chin tenb'elwe' tuk'i'la, chij te.

²⁴Tetzunj kb'aj ttz'ib'a'n Moyses kawb'il lu toj jun u'j,

²⁵xitma'n kye aj Leb'i q'o'n kyoklen tu'n kyi'q'inteju' tkaxil tyol Qman Dyos kyejni b'entti'j:

²⁶Luju' tu'jil kawb'il lu, kyq'onku'ye' tk'etzju' kax k'ub'lteju' yol kyejni b'entti'j tu'n Qman Dyos, tu'ntzun ttentzu' lu te jun tziyal kyi'je'.

²⁷Qu'n kanli nwitz' pi'sqe'ye' ex mixjun nnok toj kywi'ye'; matxi'pe'na' jaw kyi'q'i'nxi' kyib'e' ti'j Qman Dyos extzun itz'qinx' kwitze', mitzunloyate' ajnkyime'.

²⁸Kyiq'inqe'tze' kykyaqilu' tijwnaq tza'lu exqe'ju' nejenel kyeju' junjun tnej kyyajajile', tu'ntzun nyoline' kyuk'i'l kyij'ju' ti'xti' lu ex lu tx'otx' ex kya'j te tziyil kyij'.

²⁹Qu'n b'i'n wu'ne' qa nkyimlenxi'ye', che elil txalpuje', ex kjel kytzaqpi'nju'ye' b'e oje txinma'ne' tu'n t-xi' kyljo'ne'; ex b'i'n wu'ne' qa tzul txqan taq'wixil kyib'aje' yajxi'tl, tzul ttx'u'jil Qman Dyos kyij'e' tu'n tpaju' kb'inchb'aje' taq'wix twitz.

Tb'itz Moyses

³⁰Aq'witzun Moyses b'itzalteju' b'itz lu, tzyet-x ex pon b'aj tu'n kywitz kykyaqil aj Israel b'u'yi'nkyib'.

Dt 32

¹B'intza kya'j, chin yolile'; b'inqe'tza nyole', tx'otx'.

²Kb'el tz'ajju' nxnaq'tzb'ile' kyib'aje' kse'n jb'al, atzunju' npakb'ab'le' kb'el kse'n ta'l che'w, kse'n xmu's nkub' tib'aj k'ul, ex kse'n jb'al tib'aj twa alu'mj.

³Kxe'l npakb'a'ne' tb'i Qman Dyos: ¡Tz'elx kynik'e' ti'ju' toklen Qman Dyos!

⁴Ate klolqe, tz'aqlixi'xju' taq'unb'en, tnik'alkyi'ju' nche tb'inha'n. Ate jun Dyos axxi'x, mixti' sb'ub'l tuk'i'l; ¡tnik'alti'j ex o'kxte ax!

⁵Aye'ye' xjal b'inchal myab'a'n ex pi'sqe'ye', matz'ok kyq'o'ne' ttx'u'jil Qman Dyos, myax tk'wal Dyos qe'ye':

⁶¿ma atzun tu'me'l t-xelju' nxikyq'o'ne' te Qman Dyos? Jun tnamqe'ye' xnak ex mixti' t'nab'l, ¿ma myatzun tmanju'ya ex ch'isalteya? ¡Ate ch'isanteya ex xitq'o'n tchwinqlala!

⁷Kutanjtz ka'yinti'ja ti'jxi'ya, ximana kyij'ju' tq'ijlalil matzajxi'; qaninxax te tmana tu'n t-xi' tma'n teya, ex tu'n t-xi' kyoli'n tijwnaq teya:

⁸⁻⁹Tej tkub' taq'pu'n Qman Dyos tx'otx' kyeju' tnam, kyej tyek'u'n jatu'n kynajana' junjun tnej xjal ex nimaqtnam, ex kub' tq'o'n kynaqach junjun tnam. Aku'tzunte kub'ten kyib'aj aj Israel.

¹⁰E knet tu'n toj chq'ajlaj, toj tzqij tx'otx' ex t-xob'l kq'iq'; e'tzaj tiq'i'n toj tq'ob' ex e't-xnaq'tza, ex e't-xq'uqi kse'nqe'ju' tb'aq' twitz.

¹¹Ikyse'n t'iw nche'x t-xnaq'tza'n tal tu'n kylipan, nxi' lik'ik'in kyjaq' tu'n lalun che kub' tz'aq, ikytzu'n ntb'inha'n Qman Dyos kyuk'i'l aj Israel.

¹²O'kx Qman Dyos xaq'lunkye ex mix-a'lo' juntl; ¡mixti' juntl dyos nim ojtzqi'n mawt tz'oninky!

¹³Exi' tiq'i'n kwi' witz, exi' tiq'i'n tu'n kykanb'an, etk'a'cha tu'nju' twitz awal toj kojbil, etz myel tu'n toj pik tu'n kyk'wan ti'j ex aseyt toj spe'j tx'otx';

14el klech ex kychi' kyes ti'ju' kwakyix, e' ch'yon kyi'ju' tal tman rit q'u'sqe', ex e'rit te B'asan ex e'tman chib'; kwaju' tb'anilxi'x triy ex kk'wa' ta'l ub'a.

15Etztzun twitz Jesuruntz, ex aq'witztuntz yajul

(Etz twitz b'a'nxi'x ex seb'ix ti'j), kyej ttzaqpi'ntzun Dyostz ju' ch'isalte; el tik'u'nju' kolb'ilte ex kolol ti'j.

16Okkyq'o'n ttx'u'jil Dyos, qu'n ek'ulun kwitz witzileb' ju' ik'u'nqe'xi'x tu'n Qman Dyos;

17kub' kq'o'n chojb'il kwitz tajaw il, kwitz dyos mixti' kyajb'enju' min ojtzqi'n kyu'n; ak'a'j, tzma e'kub' b'inch'a'n, aye' mixti'x e'k'ulunju' kychman kye.

18Matzik' tna'l kymane' ex klolkyeye' kyu'ne' aj Israel; matzik' tna'l Dyos kyu'ne' ju' tzaj q'onte kychwinqlale'.

19Tzaj ttx'u'jil Qman Dyos tej tka'yinte ja'lu, qu'mtzun e el tik'u'nju' tk'wal ex tmyal;

20tmatzuntz: Kxe'l wewa'n nwitze' kye, jnka'yitzuntze' titi' kb'ajel kyi'j! Axxi'x b'inchal myab'a'n qe', mixti'x tu'n tokqe qk'u'j kyi'ju' k'wal lu.

21Ntzaj kyq'o'n ntx'u'jile' tu'n jun kydyos mya dyos, ntzaj nq'oje kyu'n tu'n kypaju' kydyos mixti'x kyajb'en; jikxtzunwe' knb'inch'a', k'okyel nq'o'ne' kytx'u'jil tu'n jun tnam myab'a'n, ktzajel kq'oj wu'ne' tu'n jun tnam pi's!

22Matxi' tzaj ntx'u'jile' naku'j q'aq' ajtjaw k'enti, kk'entil tzmax t-xexi' tx'otx'; kb'ajelu' tx'otx' tu'n exju' twitz awal, k'okyel tq'o'n kq'aq'alju' kq'uqlil witz.

23Ktzajel nq'o'ne' tkyaqilu' taq'wixil kyib'aj, kxe'l nxone' tkyaqilu' nsmaje' kyi'j;

24che kyimel tu'n we'yaj ex tu'n kyeq, che b'ajel tu'n jun yab'il kuwxix; che ktzajel nsma'ne' tojk'ul txkup kyi'j ex e'kan ati kyb'i'yb'il.

25Che b'ajelu' kyk'wal tu'n k'u'xtx'e'nb'il toj b'e, atzu'n kyoju' ja che kyimel tu'n xob'il; che kyimel ku'xun ex e'txin, tijwnaq ex e'ne'x.

26Matxi'toq kub' nximane' tu'n kxinsputi'ne' ex tu'nkykub' nnajsa'ne' twitz tx'otx', tu'n miche tzaja' na'ntl,

27naqtzunaju' min ik'x kxmayb'ilju' ajq'oj wu'ne'; min waje' tu'n tjaw knima'n kyib'ju' wajq'oje ex tu'n kmante: Myate Dyos xb'inchante ja'lu; ayo'qe' xqo' b'inchante tuk'i'l qipumale', chechiwtlo.

28Ate' Israel jun tnam matxitzpet ttab'l; jmixti'x ttab'l!

29Naqwit ati knab'l inwtlo kane toj kwitz; inwtlo elkynik' ti'j ja kche web'ela'.

30¿Se'n taq'wi e'kub' oq kab'k'al lajnaq (1,000) tu'n jun? ¿Ex se'n taq'wi e'kub' oq junmutx' jok'al (10,000) tu'n kab'e' xjal? ¿Qu'n e'xi'q'o'n toj kyq'ob' ajq'oj tu'n Qman Dyos klol kye!

- 31 B'i'nxi'x kyu'nju' qajq'oj qa mikxa' klolkyeju' kse'nqe klolqe.
- 32 Naku'j awb'ilqe' ub'a, tzajniqe' ti'j kyyajajil Sodom ex Komor, k'aqe'ju' ub'a inche el kyi'j ex b'i'yb'ilqe';
- 33 aju' kya'l inel naku'j tb'i'yb'il kan wotz, ;tb'i'yb'il kan in b'iyun!
- 34 Tkyaqil ja'lu k'u'n wu'ne'; k'u'n wu'ne' kse'n jun k'uwenj,
- 35 ajtjapun tq'ijlalil tu'n nq'onteye' tu'me'l t-xel kye, ajtpon kmuj tu'n kykub'tz'aq. Matxi' tzul lq'eju' tq'ijlalil tu'n kykub' xitet, ;ch'intl kq'anax!, chi Qman Dyos.
- 36 Kjawil tiq'i'ntib' Qman Dyos klolkyeju' ttanam, ajtka'yinte qa mixti'tl kyipumal; ktzajel laqj tk'u'j Qman Dyos kyi'ju' tmajin ajtka'yinte qa mixti'qe'tl mixti' kyipumal ex mixti'qe'tl kuwqe'.
- 37 Kxe'l tma'ntzuntz kye: ¿Jatzun ta'qe' kydyose', q'uqloktoq kyk'u'je' kyi'j tu'n kyklete' kyu'n,
- 38 aye' intoq che'x wante t-seb'ilu' kyoyaje' tz'e'ysa'n ex intoq che'x k'wante ta'l ub'a inkub' kq'o'ne' kwitz? ;Lwixna'tzun che tzaj onilkyeye'! ;Kuktzaj klolkyyeye'!
- 39 O'qinkxwe' Dyos; mixti' juntl Dyos wi'jxi'ye'. Ayinwe' inchin q'onte chwinqlal, ex ayine' nchinel iq'inte; ayinwe' inchin k'ixb'san ex ayine' inchin q'anante. ;Ja che kxe'la'ye' qa mya toj nq'ob'e'!
- 40 Kjawil wiq'i'nju'ye' nq'ob'e' twitz kya'j, ex kntziya'ye' tu'nju' te junmajxqine'
- 41 qa ajtb'aj njqu'ne' nk'u'xtx'e'nb'ile' nqoptz'aj ex ajnb'inchanteye' tnik'alilti'j, knq'a'ye' tu'me'l t-xel kyeju' wajq'oje. ;Knq'a'ye' tu'me'l t-xel kyeju' inche ik'unweye'!
- 42 Che kb'ajel ntxa'jla'ne' nsmaje' toj chik', kche b'ajel wu'ne' tu'n k'u'xtx'e'nb'il; ;toj kychk'elju' k'ixb'niqe' ex presi'nqe'!, ;exqe'ju' nejenel ajq'ojqe'!, chi Qman Dyos kye.
- 43 ;Che tzalajxe' tnam tuk'i'lju' ttanam Dyos! ;Ktq'a'te Dyos tu'me'l t-xel kykamikju' tmajin, ktq'a' tu'me'l t-xel kyeju' tajq'oj, ex kb'el tnajsa'n tilju' ttx'otx' exju' ttanam!.

B'ajsb'il xnaq'tzb'il tu'n Moyses

- 44-45 Kub'ten Moyses tuk'i'l Joswe tk'wal Nun kywitz kykyaqil aj Israel ex xitma'n b'itz lu ajttzyet ex ajtb'aj.
- 46 Xitma'ntzuntz kye aj Israel Che ximane' b'a'nxi'x ti'j tkyaqilju' xinma'ne' kyeye' ja'lo, ex kymanxe' kye kyk'wale' tu'n kyanq'inte tkyaqilju' yol ntma'n toju' kawb'il lu.
- 47 Qu'n mya ch'i'nte' toklen ja'lu; qu'n kychwinqlal kyeye' kawb'il lu, ex tu'nte che anq'ile' nimtoj toju' tx'otx' jlajxi' nin a' Jordan, ju' kb'el kytzyu'ne', chij kye.

Taq' Dyos anb'il tu'n t-xitka'yi'n Moyses tx'otx' tziya'n tu'n

⁴⁸Tojxju' q'ij lu tzaj yolin Qman Dyos te Moyses ex xitma'n te:

⁴⁹Kutxi'ya kywi' witz Ab'arim ex kutjaxa twi' witz Neb'o, toj kyt'otx' aj Moab' jlaj Jeriko, atzuntzu' ka'yinx'a'ya tx'otx' Kanaan, ju' kxe'l nq'o'ne' te kyetz'b'il aj Israel.

⁵⁰Twi'tzunju' witz lu ja kjawixa'ya, kkyimela, ex kxe'la ja ta'qe' twitze'la, kse'nxju' b'aji tuk'i'l ttzika Aaron, ju' kyim twi' witz Or ex pon kyk'etzju' toj tja.

⁵¹Kykab'ile' min xjapun kyu'ne' kywitz aj Israel, tej ate'toqe' ttzi a' Merib'a-kades, toju' chq'ajlaj Sin, qu'n min e'nimane' weye' kywitz.

⁵²Qu'mtzun, najchaq kxe'la' tka'yina'ju'ya tx'otx' kxe'l nq'o'ne' kye aj Israel, atzunta lay tz'okxa toj, chi Qman Dyos te.

Dt 33

Kyej tqani'n Moyses b'a'n kyib'aju' tnej kyyajajil aj Israel

¹Ch'inxtltoq tkyim Moyses tmajin Dyos, e'kub' tk'i'wla'n aj Israel

²kjalu: Tzulte' Qman Dyos twi' witz Sinayi; tzmajx Seyir saja' tqoptz'a'na' qe. Tzaj qoptz'aj tzman kywi' witz toj Paran lu tzul tzman Merib'a-kades; iq'i'n q'aq' te kawb'il tu'n toj tb'a'nq'ob'.

³Ntk'u'jla'nte Qman Dyos ttanam, nche tklo'nju' nkyxjansa'nkyib' twitz; nche k'ulun t-xe tqan ex nxikyb'i'n tchaq'b'il.

⁴Tzaj tq'o'n Moyses kawb'il qe te jun etzb'il teju' tnam Jakob',

⁵ex ten jun nimaqkawil toj Jesurun tej kyb'uyinte kyib'ju' nejenel te tnam, tej kyb'uyinte kyib'ju' junjun tnej tyajajil Israel.

⁶Tma ti'j Rub'en: ¡Tz'anq'inxwitju' Rub'en! ¡Tu'n lalun kyim, maskye naq jte'x kyb'aju' ichan!, chij.

⁷Tma ti'j Juda: Taye, b'intzju'ya tojtwi' Juda; b'uyimqe' jumajtla kyuk'i'lju' ttanam. Kloma tu'n tipumala, onima kyeju' tajq'oj, chij.

⁸Tma ti'j Leb'i: Nman Dyos, teju'ya Tunin exju' Urim; teya ex teju' xjal njapun tyola tu'n, teju' iky'twitz'a ti'j toj Masa, tuk'i'lju' tzaj toj twitza ti'j ttziju' a' te Merib'a,

⁹Aju' xiq'mante kye tman: B'ajx che wila'ye', atzu'n kyeju' ttzik': Min ojtzqi'nqe'ye' wu'ne', ex kyeju' tk'wal: Min b'i'n wu'ne' alkyeqe'ye', chij. Njapun tyola kyu'n, ex matxi' kyaq'kyib' tu'n tjapun tyola kyejni b'entti'j kyu'n.

¹⁰Inche kyxnaq'tza'n Jakob',aju' Israel, kyoju' tkawb'ila ex tchaq'b'ila; nche kub' kyq'o'n sturak ex oyaj alu'mj twitza, tib'aju' q'olb'eb'l teya.

- 11Taye, k'iwlanku'ya kyaq'unb'en, ex k'monxa kyaq'un tuk'i'l tzalajb'il. Toqinku'ya ktze'lkyi'ju' kyajq'oj, ex tu'n lalun che jawe'tlju' nche el ik'unkeye, chij.
- 12Tma ti'j B'enjamin: Toj nak'b'il nnanq'ina'ju' ntk'u'jla'n Qman Dyos; klonjtzelte' kukxju' tu'n Dyos nim toklen. ¡K'anq'il tjaq'ju' kolb'il tu'n! chij.
- 13Tma ti'j Jse: Awt Qman Dyos k'iwlante ttx'otx' tu'nju' tb'anil xmu's ntzaj twitz kya'j ex tu'nju' a' ati t-xe tx'otx',
- 14tu'nju' tb'anil twitz awal toju' ab'q'i ex tb'anil twitz awal toj junjun xjaw,
- 15kyu'nju' k'ul nimaq kyoklen ojtxi', exqe'ju' tb'anil witz ate'qe' tejumajx,
- 16kyu'nju' tb'anil twitz awal twitz tx'otx' ex tu'n t-xtalb'ilju' najli toj ch'i'x. Tzulxwit tkyaqil ja'lu tib'aj Jse, ju' sk'onjtz kyxolju' ttzik.
- 17Tb'anilte', kse'n jun tnejel tk'wal tman wakx, nimtipumal kse'n jun tnam wakx tx'u'j, ktokol kye kykyaqil tnam toj tkyaqil twitz tx'otx'. Ikyqe'tzun txqan tk'wal Eprayinju'; ikqe'xtzun txqan tk'wal Manasesju', chij.
- 18Tma ti'j Sab'ulon ex Isakar: Tzalajxa Sab'ulon, tu'nju' nnexa, atzunta Isakar, kyu'nju' tnajb'ila pach xb'alun.
- 19Che kytka' nimaqtnam twi' witz, atzuntzu' che b'ela' kyq'o'n chojb'il nnojqlan; che kanb'al ti'ju' q'inumal kyoj ninnjab' ex kyi'ju' k'uwenj ate'qe' ttzi ninnjab', chij.
- 20Tma ti'j Gad: ¡Nimanjtzxwitju' nxiq'onte txqan ttx'otx'! Nkub' paqete Gad, kse'n jun ttxu b'alun, ex nche kub' ttzaqu'n q'ob'aj ex wi'yj.
- 21Tb'anilxi'xju' xkyaj te Gad, jun tx'otx' ja che tenb'ela' nejenel. Nejli kywitzju' tnam tej tokx, xitb'inha'nju' intoq tchaq'u'n Qman Dyos ex aq'unan toj tnik'alilti'j kyxol aj Israel, chij.
- 22Tma ti'j Dan: Ikte Dan kse'n jun tal b'alun nxlik'pun tzmax B'asan, chij.
- 23Tma ti'j Neptali: Nim tilwi Neptali tu'n Qman Dyos, nim txqan k'i'wb'il ntzaj tq'o'n te, ¡teju' njab' pomnix japomna' ttza'n toj tb'a'nq'ob'kya'j! chij.
- 24Tma ti'j Aser: Kyexwit tilwi Aser kxolju' tk'wal Jakob', ex k'u'jlanjtzxwit kyu'nju' ttzik ex titz'in. Che ku'xwit tnuv'sa'n tqan toj aseyt;
- 25Che xtanunjtzxwitju' tjpel tja tu'n k'uxb'il ex tu'n q'ank'uxb'il, ex tenxwit tipumal kse'nju' tq'ijlalil tchwinqlal.
- 26Mix-a'lo' juntl kse'n Tdyos Jesurun, in b'et twitz kya'j tuk'i'l nim tajwalil iqa'n tib'aj muj tu'n tul onilteya.
- 27Ate kolb'ilju' teya aju' Dyos ati tejumajx, o'nina tu'nju' tipumal majx ati; kub' oqju' tajq'oja twitza tu'n ex tchaq' teya tu'n tb'aj tu'na.

²⁸Che anq'ilkye' aj Israel q'uqlixi'x kyk'u'j, che anq'ilju' kyyajajil toj nak'b'il. Nim triy ex tqan lob'j ub'a ktenb'il toju' kytx'otx', ex kb'el jb'al kukxju' tib'aju' kyawal.

²⁹B'a'nxta, Israel, ¿Alkye juntl kse'n aya? Aku' Qman Dyos klonteya; ate klolteya ex onilteya, jikte' teya kse'n jun k'u'xtx'e'nb'il te kanb'ab'! Ktzajel kq'o'n kyib'ju' tajq'oja toj tq'ob'a ajtkub'kyi'j, atzunta kb'el tnajsa'nju'ya nimjtib'il ati kyoj.

Dt 34

Kyim Moyses ex ku'x mqu'n

¹Tzaj Moyses toj chq'ajlaj te Moab' ex jax twi' witz Neb'o, toj tununju' witz Piska, ju' ati twitz Jeriko. Tzmaxtzuntzu' taja Qman Dyos tu'n t-xitka'yi'nju' tx'otx' te Kalaad ex japomna' ttx'otx' Dan,

²exju' ttx'otx' Neptali, Eprayin ex Manases, tkyaqilju' tx'otx' Juda pomnix ttzi ninnjab' Mediteraney,

³exju' tx'otx' Nekeb', exju' b'ya' te Jordan exju' plan tx'otx' te Jeriko, aju' nintnam nim tut toj, ex pomnix Soar.

⁴Atzunte Qman Dyos xitma'n te: A tx'otx' ja'lu xi' ntziya'ne' te Ab'raam, te Isaak ex te Jakob' tu'n t-xinq'o'ne' kyeju' kyyajajil. A tb'is nk'u'ju'ye' tu'n tka'yinteya tu'nku' twitza, maskye lay tz'okxa toj, chij te.

⁵Qu'mtzun kyim Moyses, tmajen Qman Dyos, toju' tx'otx' Moab', kse'nx ojetog tma Qman Dyos te,

⁶ex ku'x mqu'n tojun b'ya' te Moab', twitz B'et-peor toj jun najb'il jamix-a'lo'x ojtzqinte.

⁷Tetog qaqaq (120) ab'q'i tej tkyim, b'a'nqe'xtoqju' twitz ex atixtoq tipumal.

⁸Junaq lajoj (30) q'ij e'oq' aj Israel ti'j Moyses toju' chq'ajlaj Moab', iktzu'n japuna' b'is ex oq'el ti'ju' tkamik kyu'n.

⁹Atzunte Joswe, tk'wal Nun, tk'am ttab'l te Moyses, qu'n kub' tq'o'n Moyses tq'ob' tib'aj; eb'intzu'n aj Israel te ex kyb'incha kse'nx tchaq' Qman Dyos te Moyses.

¹⁰Mixtzunti' ten juntl sanjelal kse'n Moyses toj Israel, tu'n tyolin tuk'i'lku' Qman Dyos,

¹¹mujqa tu'nwt tb'inchante tkyaqil b'a'nq'ob'aj ex ti'xti' te lab'te'n tchaq' Qman Dyos tu'n tb'inchante toj Ejipt ti'j paraon, ex kyi'ju' nche kawin tuk'i'l ex ti'j tkyaqilju' ttx'otx',

¹²mujqa ikywit tipumalju' ex tb'inchb'aj nimaq kyoklen kse'n tb'incha kywitz kykyaqil aj Israel.

Jos

Jos 1

Txkonjtz Joswe tu'n Qman Dyos

- ¹Tkyimlenxi' Moyses, ju' tmajin Qman Dyos, yolin Qman Dyos tuk'i'l Joswe, tk'wal Nun ex tonil Moyses, kjalu:
- ²Matxina' kyimju' nmajine' Moyses, ja'lo aya k'ik'ex q'inkye ntaname' Israel jlajxi' nin a' Jordan, tu'ntzun kypone' toju' tx'otx' kxe'l nq'o'ne' kyeye'.
- ³Kxe'l nq'o'nwe' tkyaqilju' tx'otx' kyeye' jakb'ela' kyq'o'n kyqane', kse'nx oje ntziyaye' te Moyses.
- ⁴Tzajx jata' chq'ajlaj toj tnayajkya'j ex ponx jata' witz Lib'ano toj tb'a'nq'ob'kya'j, ex tzajx ttzi nin a' Ewprates toj tjawetzq'ij, tkyaqilju' kyt'otx' itit ex ponx ttzi ninnjab' Mediteraney toj tkub'exq'ij.
- ⁵Mix-a'lo' jun kb'elsante ti'ja toj tkyaqilju' tchwinqlala, ex chin tenb'ile' tuk'i'la kse'n ntene' tuk'i'l Moyses, lay kyej nq'o'na ex milo kjela' ntzaqpi'na.
- ⁶Tenx tipumala ex kuwx tk'u'ja, qu'n aya kxel pa'nteju' tx'otx' kyeju' tnam lu, qu'n a kyetz'bilju' oje ntziyaye' kye ojtxi' kyyajilb'ene'.
- ⁷O'kxwe' nxinqani'n teya tu'n ttenxi'x tipumala ex tu'n lalun tzaj numja, ex tu'n kyjapun kykyaqilju' kawb'il tu'na, ju' xitq'o'n nmajine' Moyses. Che japunx tu'na kse'nxju' nkyma'n tu'ntzun telb'a'n tkyaqilju' ktb'inha'ya.
- ⁸Na'nqe'tza yol ntma'n toju' tu'jil nkawb'ile' kukxju' ex ximana kyi'j q'ijtl ex qonik'an, tu'ntzun tb'inchanteya kukxju'. Tkyaqiltzunju' ktb'inha'ya k'elelb'a'n.
- ⁹Ayine' nchin q'mante teya tu'n tten tipumala ex tu'n tkuwsante tk'u'ja. Lalun xob'a ex lalun kub' numja qu'n ayine' Dyos Manb'aj, chin tenb'ile' tuk'i'la jaxjaku' matxa'ya, chi Qman Dyos te.

B'ajtnk'u'nti'j Joswe tu'n t-xi' toj q'o'j

- ¹⁰Xi'tzun tq'o'n Joswe chaq'b'il kyeju' nejenel te tnam:
- ¹¹Kukyxi'ye' toj tkyaqilju' kyxmuj aj Israel ex kymanxe' kye kykyaqil tu'n kyb'inchante kywa, qu'n kqo ik'ex toju' nin a' Jordan toj ox'e' q'ijtl ja'lo tu'ntzun qtzyunteju' tx'otx' ktzajel tq'o'n Qman Dyos qe, chij kye.
- ¹²Ex yolin Joswe kyeju' kyyajajil Rub'en ex Kad exju' nik'jan tyajajil Manases, xitma'n kye:
- ¹³Kyna'ntzju'ye' b'ajtma'n Moyses tmajin Qman Dyos qe, tej tmante qa ktzajel tq'o'n Qman Dyos tx'otx' qe tu'n qojlan toj.

¹⁴Che kyq'onqe'kje' kyxu'jile', kyk'wale' ex kyalu'ne' tzalu, toju' tx'otx' xitq'o'n Moyses kyeye' toju' plaj te Jordan lu. Kykyaqiltzunju' ichan b'a'nqe' tu'n kyxi' q'ojil, kyi'q'inx kyq'obj'il ex kukyxi' nej kywitzju' kyitz'in tu'n kyonin kyij,

¹⁵tzmaxi'j ajttzaj tq'o'n Qman Dyos jun kynajb'il jatu'n kyojlana', kse'n saj tq'o'n kyeye', ex tzmaxi'j ajkyok te tajawju' tx'otx' ktzajel tq'o'n kye. B'a'ntzun tanjtz kyij'tze' toju' kytx'otx'e' lu ati toj tjawetzq'ij te nin a' Jordan, tu'ntzun tkub' kytzyu'ne' tx'otx' xitq'o'n Moyses kyeye', ju' tmajin Qman Dyos kyeye', chij kye.

¹⁶Aye'tzunkye xiky'tzaq'we'n: Kqb'incha'qe' tkyaqilju' matxi' tchaq'a qeye', qo xe'le' jaqoxe'la' tchq'o'na.

¹⁷Qo nimale' teya kukxju', kse'n o nimane' te Moyses. O'kxqe' qqanb'e'tz tu'n tten Qman Dyos tuk'i'la kse'nxju' xten tuk'i'l Moyses.

¹⁸Kykyaqiltzu'n majaw kyi'q'i'n kyib' ex min xib'i'na kyu'n, che kyimel. Noq o'kxte' kuwxa ex lalun tzaj numja, chechij te.

Jos 2

E'xitchq'o'n Joswe nenulte Jeriko toj ewaj

¹E'xitchq'o'n Joswe kab'e' xjal tu'n kyxi' nenulteju' nintnam Jeriko toj ewaj, e'tzajx Sitim. E'xi'tzu'n nenul, ex e'pon tja Raab', jun qya ajpajil toj Jeriko, jaekyeja'ten te qonik'an.

²Atitzun jun pon q'malte teju' nimaqkawil toj Jeriko qa ate' junjun aj Israel e'pon nenulteju' kytanam tu'n tkub'ti'j kyu'n.

³⁻⁷E'tzajtzun tchq'o'n nimaqkawil toj Jeriko jte' xjal te q'oj tzyulkyeju' kab'e' nenul toj ewaj lu, atzunte Raab' lwiyxix e'jax tiq'i'n tu'n kyewan twi'ju' ja, kyjaq' junjun pchoj lino ntoq tzqijset. Tetzunj kyponju' ichan tjaju' qya, xikyma'n tu'n kyetz tiq'i'nju' kab'e' ichan ate'qe' tja, qu'n nenulteju' tnam xe' ula' toj ewaj. Atzunju' qya xitma'n kye: —B'ayte' ax mache ul junjun ichan nk'etze', mixtzunti' b'i'nwe' wu'n ja'xe' tzaja'. Na'mtoq qok yupj tej xe' ex, qu'n a kmuju' njetju' nintnam, ex min b'i'n wu'ne' ja'xe'xa'. Qatzun mache exe' jyolkye, kb'elte' kyij' kyu'ne', chij kye. Jawtzun kyjqo'ntl xq'uqil ttzi nintnam tu'n kyexju' xjal e'xitchq'o'n nimaqkawil, ex kub' kyjpu'ntl, e'xilpetzuntz kyij' tu'me'l nin a' Jordan janche ik'xa' xjal tu'n kyjlajin.

⁸Tetzunj na'mxtoq kyxi'ju' nenul wtal, jax Raab' twi' ja ex xitma'n kye:

⁹—B'i'n wu'ne' qa oje txitq'o'n Qman Dyos tx'otx' lu kyeye', qu'n matxi'xi'x tz'ok kychiye' qi'je'. Kykyaqilju' najliqe' tza'lu matxi' kyna'ju' xob'il b'a'nxi'x tu'n kpaje'.

¹⁰B'i'n qu'ne' qa tej kyetze' toj Ejipt, kub' tzqiju' Ninnjab' Kyeq tb'i tu'n Dyos tu'n tb'ant kyik'tze' toj. Ex ikx b'i'n qu'ne' qa majx b'aj toj kywi' Seon ex Ok nimaqkawil kye amorey kyu'ne', ju' ate'toq jlajxi' nin a' Jordan.

- 11**Nimxi'xju' xob'il matxi' tzaj qi'je' atxi'xj qb'inteye', ex mix-a'lo'te ntq'o'ntib' tu'n tq'ojin kyuk'i'le'. Qu'n aku' Dyos Manb'aj te toj kya'j ex twitz tx'otx' ati kyuk'i'le'.
- 12**Qu'mtzun nchin kub'sane' kyeye' tu'n ttzaj kyma'n jun kyole' ax weye' ja'lo, qa kkyb'inchay'e' b'a'n kyeju' toj njaye', kse'nxju' b'a'n matxi' nb'inchaye' kyeye'. Kyq'ontze' jun techlal qa kjapumel kyu'ne',
- 13**lalun che kub' kyb'yo'ne' nmane', ntxuye', nxib'ene' ex e'witz'ine' qya, ex tkyaqilju' ati kye. ¡Lalun qokub' kyb'yo'ne'!, chij kye.
- 14**Aye'tzunkye xikytzaq'we'n: —Ayo'ku'qe' qoklolkyeye', naq o'kx qa min xxityoli'na lu. Ajttzaj tq'o'n Qman Dyos tx'otx' lu qeye', kqb'inchay'e' b'a'n teya, chechij te.
- 15**Tu'ntzunju' najlitoq Raab' toj jun ja b'inchay'n tib'ajxi' nintapi ti'ju' nintnam, eku'tz tq'o'n ti'j aqwil toj jun tokexpik'un.
- 16**Ex xitma'n kye: —Kukyxi'ye' toj nimaq k'ul, tu'ntzun lalun che knete' kyu'nju' nche jyonkyeye'. Che ewanqe' ox'e' q'ije' atzu', tzmaxi'j ajtanjtzkyi'j toju' nintnam. B'a'ntzun t-xikyljo'n kyb'etze', chij kye.
- 17**Aye'tzunkye xikytzaq'we'n te: —Kjapumelqe' qyol saj tkub'sa'na tu'n t-xiqtzia'ne' teya.
- 18**Naqtzun aju', ajqokxe' toju' tnam, ati tu'n tex tyob'i'na nin aqwil kyeq ttzi tokexpik'un teju' tjaya sajb'en tu'n qku'tze'. Che tzajel tb'u'yi'nju'ya, tmana, ttxuya, e'titz'ina ex kykyaqilju' toj tja tmana.
- 19**Qatzun ati jun matz'ex ti'jxi' tjaya, axi'xtzuntz qama kub' b'yo'n; ex mya'yo'tzuntze' ati qpaje'. Qatzun ati junqe' matzaq'pon tq'ob' ti'j jun ati tuk'i'la toj tjaya, ayo'tzuntze' ati qpaje'.
- 20**Qatzun matxi'ya xtaq'ilqeye', myatzun ilti'jtz tu'n tjapu'n qyole' xxiqma'ne' teya tu'n qb'inchante'ye', chechij.
- 21**Atzunte xittzaq'we'n: B'a'natzun ikju', chij. Exitq'olb'e'ntzuntz tej kyanj, exi'tzuntz. Yajxi'tzuntel etz tyob'i'n qya aqwil kyeq ttzi tokexpik'un te tja.
- 22**Exi'tzu'n kab'e' nenul toj ewaj kyoju' nimaq k'ul, e'ewan ox'e' q'ij atzu', aye'tzu'n xjal te q'oj inxi'xtoq che jyon kyij ex mixti'x e'knet kyu'n, o'kx kyanjtz jumajtl toj Jeriko.
- 23**Eku'tztzu'n nenul toj ewaj kywi' nimaq k'ul, e'jlajin toju' nin a' ex e'ul jumajtl jatoq ta' Joswe, xikyma'ntzuntz te tkyaqilju' matxi'toq b'aj.
- 24**Xikyma'n te: Matxi' kub' tq'o'nte Qman Dyos tkyaqilju' tx'otx' toj qq'ob'. Matxi'xi'x tz'ok tchi kyij kykyaqilju' najlqe' toju' tnam lu, chechij te.

Jos 3

E'jlajin aj Israel toju' nin a' Jordan

- ¹Tojtzun juntl q'ij, b'a'n prim, e'etz Joswe kyuk'i'l kykyaqil aj Israel toj Sitim ex e'pon ttzi nin a' Jordan; e'kub'tenpun atzu' ex min e'jlajinaj.
- ²Tik'lenxi'tzun oxe' q'ij, exi' nejenel toj tkyaqilju' kyxmu'j
- ³ex xikyq'o'n chaq'b'il lu kye aj Israel: Naq ajkyka'yinteye' ajkyik'ju' pale aj Leb'i tuk'i'lju' kax te Qman Dyos, kukyetze' jata'qe'ye' ex che lpexe' kyij.
- ⁴K'eletzun kynik'tze' jatu'n kyxa'ye', qu'n mix-a'lo' junkye' oje tzik'x toju' b'e lu. Naq o'kx mixti' tu'n kyoklq'eye' tk'etzju' kax, qapelo kab'naqlajoj ky'jaj (1Km.) che kxe'la' lpeye' ti'jxi', chechij kye.
- ⁵Ex xitma'n Joswe kye: Kyxtilsam kyib'e', qu'n kkyala'ye' Qman Dyos najchi'j tuk'i'l b'a'nq'ob'aj, chij.
- ⁶Atzu'n kyeju' pale xitma'n: Kyiq'i'nktze' tkaxilju' yol kyejni b'entti'j kyuky'i'le', ex kukyik'xe' toju' nin a' kywitzu' xjal, chij kye. Xi'tzun kyiq'i'n pale tkaxilju' yol ex e'kub'nej kywitzju' xjal.
- ⁷Xitzun tma'n Qman Dyos te Joswe: Kxe'l qex ja'lo, k'okyela wu'ne' nimxi'x toklena atl junjun toj kywitz aj Israel. Kkaneb'eltzuntz toj kywitz qa atinqine' tuk'i'la kse'n xin tene' tuk'i'l Moyses.
- ⁸Qu'mtzun, q'manxa kyeju' pale iqilte tkaxilju' yol kyejni b'entti'j, ajkypon ttzi nin a' Jordan, tu'n kywe' toju' nin a', chij te.
- ⁹Atzunte Joswe xitma'n kye aj Israel: Kukytzaje' ex kyb'inxe' ntma'n Qman Dyos.
- ¹⁰A techlal ja'lu qa ati Qman Dyos itz' kyuk'i'le', exqa che eleltiq'i'n aj Kanaan kywitz'e', e'itit, eb'ey, peresey, kyerkesey, amorey exqe' jeb'usey.
- ¹¹Kyka'yintzpe'ye', k'ik'exju' tkaxil tyol Qman Dyos tajaw tkyaqil twitz tx'otx' kywitz'e' toju' nin a'.
- ¹²Qu'mtzun, kysk'ome' kab'lajoj (12) ichan ja'lo, junjun ti'j junjun tneju' kab'lajoj (12) tnej tyajajil Israel.
- ¹³Aye'tzu'n pale iq'ilte kax te Qman Dyos tajaw tkyaqil twitz tx'otx', ajtku'x kyq'o'n kyqan toju' nin a', kb'el taq'pu'ntib'ju' a' toj kab'e', kweb'elju' a' ntzaj jawl, kb'el tb'u'yi'ntib' junx naku'j makub' mqet, chij kye.
- ¹⁴⁻¹⁶E'etzju' aj Israel toj kypach xb'alun tu'n kyik'x jlajin toju' nin a', ex nejlqe' pale kywitz iq'i'n tkaxilju' yol kyejni b'entti'j kyu'n. Naqtzun nb'ent tku'x kyq'o'n pale kyqan toju' a' ttzixi' (majxtoq nex piq'chaju' nin a' Jordan ti'ju' tkb'el toju' tq'ijlail tu'n tjaw b'uyit awal) min b'etlju' a' ntzaj jawl ex naq kyej tb'u'yi'ntib', najchaq kyeja' ten toju' nintnam Adam, tk'etzju' tnam Saretan kuwsa'n. Atzu'n a' npon toju' Kyimni Ninnjab' xitljo'n tb'e tzmax tku'x b'aj. Iktzu'n kub'a'

taq'pu'ntib'ju' nin a', aye'tzu'n aj Israel e'jlajin toju' nin a', tu'me'lju' nintnam Jeriko.

¹⁷Tkyaqilju' tnam b'jik'x jlajin toj tzqij toju' nin a' Jordan, aye'tzu'n pale iq'ilteju' tkaxil tyol Qman Dyos e'kyaj we' toj nky'ajchaq a' Jordan toj tx'otx' tzqij tzman kyik'xb'aju' aj Israel.

Jos 4

Kab'lajoj (12) ab'j e'jatzq'i'n toj Jordan

¹Kyik'xlenxi'tzun kykyaqil toju' nin a' Jordan, tzaj tma'n Qman Dyos te Joswe:

²Sk'oma kab'lajoj (12) ichan toju' tnam, junjun ti'j junjun tnej kyyajajil,

³ex q'manxa kye tu'n tjatz kyi'q'i'n kab'lajoj (12) ab'j toj nky'ajchaqju' nin a', jawa'la'qe' pale, ex tu'n kyxi' kyi'q'i'n ja che b'ela'ten teju' qonik'an ja'lo, chij te.

⁴Atzunte Joswe e'tzaj ttxko'n kab'lajoj (12) ichan sk'o'nqe'tltoq tu'n,

⁵ex xitma'n kye: Kukyokxe' tzman toj nky'ajchaqju' a' Jordan, twitzju' kax te Qman Dyos, ex kyq'o'nktze' jun ab'j ti'j kyqule' teyile junjun, jun ab'j tu'n junjun tnej tyajajil Israel, kab'lajoj (12) tu'n tkyaqil.

⁶Che ajb'elu' ab'j lu te yek'b'il ti'ju' xtb'inha Qman Dyos ja'lu. Qama txi' qani'n kyeye' kyu'n kyk'wale' toj tq'ijlalil tzul: ¿Titi' kyoklenju' ab'j lu?, qa che'chi,

⁷a kxe'l kytzaq'we'nju'ye' kye: Nab'ab'l qekye' kye aj Israel ti'ju' tb'inha Qman Dyos tzalu toju' nin a' Jordan, tej tkub' tpa'ntib'ju' a' tej tik'x iq'i'n kax te Qman Dyos toj, chechiku'ye' kye, chij.

⁸Xitzun kyb'inha'n ichanju' xitma'n Joswe kye. Jawkyiq'i'n kab'lajoj (12) ab'j toj Jordan, jun tu'n junjun tnej tyajajil Israel, ex xikyiq'i'n tzman ja tkub'a' xmuj ex atzuntzu' ekub'a' kynk'u'na', kse'nx tzaj tma'n Qman Dyos te Joswe.

⁹Ex ikx e'kub' tq'o'n Joswe kab'lajojtl (12) ab'j ja e'kub'a'we' pale iq'iltoqte tkaxilju' yol kyejni b'entti'j. Axtzuntzu' e'kyaja'tenju' ab'j lu.

¹⁰Aye'tzu'n pale iq'ilte tkaxilju' yol kyejni b'entti'j e'kub' we' toj nky'ajchaqju' a' Jordan, tu'n kyb'inchante aj Israel tkyaqilju' ojettoq tchaq' Qman Dyos te Joswe. B'inchet tkyaqil kse'nxju' tchaq' Moyses te Joswe. Ojqel kyb'ajik'xju' xjal,

¹¹tetzunj kyjlajin kykyaqil, e ik'xju' pale tuk'i'lju' kax te Qman Dyos, ex e'kub'nej kywitz kykyaqilju' tnam.

¹²Ex e ik'xju' q'ojil tyajajil Rub'en ex tyajajil Gad exju' nik'jan tyajajil Manases. Iq'imile kyq'obj'il, ex nejliqe' kywitzju' txqantl aj Israel, kse'nxju' ojettoq tchaq' Moyses kye.

¹³Noq ch'inxtl mitz'aqla' jo'mutx' (40,000) ichan iq'i'mele kyq'obj'il tu'n kyq'ojin eb'et twitz Qman Dyos, ex exi' toju' plan tx'otx' te Jeriko.

¹⁴Tb'inchá Qman Dyos tu'n kyniman aj Israel te Joswe toju' q'ij lu ex tu'n kylab'ti ti'ju' intb'inchá'n, tu'n kyniman kse'nxju' intoq kyb'inchá'n te Moyses toj tkyaqilju' tchwinqlal.

¹⁵Xitzun tma'n Qman Dyostz te Joswe:

¹⁶Q'manxa kyeju' pale iq'ilte kax teju' yol kyejni b'entti'j, tu'n kyetz toj Jordan, chij te.

¹⁷Xitzun tma'n Joswe kye tu'n kyetz,

¹⁸naqtzun inb'ent kyetzju' pale toju' nin a' Jordan ex tej kyetz ti'jxi', tzajtzun tzaqpaj jumajtl a'tz exb'et jumajtl in piq'chaj.

¹⁹Toj tlajoji'n tajlajju' tnejel xjaw tej kyetz aj Israel toju' nin a' Jordan, ex atzu' ekub'a' tena' toj Kyilkal, toj tjawetzq'ij te Jeriko.

²⁰Atzuntzu' ekub'a' tq'o'n Joswe kab'lajoj (12) ab'j jatzkyiq'i'n toj Jordan,

²¹ex xitma'n kye aj Israel: Ajt-xi qani'n kyeye' kyu'n kyk'wale' toju' tq'ijlail tzul: ¿Titi' kyoklenju' ab'j lu?, qa che'chi,

²²kymanxe' kye se'ntu'me'l eik'xa' aj Israel toju' nin a' Jordan,

²³ex se'ntaq'wi kub' tzqiju' nin a' Jordan tu'n Qman Dyos tu'n kyik'xe', kse'n kub'a' tzqiju' Kyeq Ninnjab' ojtxi' tej qik'tz.

²⁴Tu'ntzun telkynik' kykyaqilju' tnam twitz tx'otx' ti'ju' tipumal Qman Dyos, aye'tzunkye' kche nimale' te Qman Dyos kukxju', chij kye.

Jos 5

Kub' kyq'o'n aj Israel kyxmuj Kilkal

¹Kykyaqilju' nimaqkawil amorey ate'toq toj tkub'exq'ij teju' nin a' Jordan, exqe' nimaqkawil aj Kanaan najlqe'toq nqaku' tk'etz ninnjab' Mediteraney, kyb'i qa tzqiju' nin a' Jordan tu'n Qman Dyos tu'n kyjlajin aj Israel, tzaj xob'il kyij b'a'nxi'x; ex mixtoqti' kyajb'il tu'n kyq'ojin kyij aj Israel.

²Tzaj tma'ntzun Qman Dyostz te Joswe: B'inchanku'ya jte' kchil ab'jqe', ex q'onka kyechel aj Israel na'mx tok kyechel ti'j kychib'jil, chij te.

³Ku, chi Joswe e'kub' tb'inchá'nju' kuchil, ex oktq'o'n kyechel ichan aj Israel ti'j kychib'jil twi'ju' witz Aralot.

⁴Oktq'o'n kyechel ti'j kychib'jil, qu'n kykyaqilju' ichan b'a'nqe'toq tu'n kyxi' q'ojil tej kyetz Ejipt ojetoq che b'ajkyim toj b'e toj chq'ajlaj.

⁵Maskye toktoq kyechel kykyaqilju' e'etz toj Ejipt, aye'tzu'n e'itz'ji yajxi'tl toj b'e toj chq'ajlaj, na'mxtoq tok kyechel ti'j kychib'jil.

⁶Tu'nju' kab'naq (40) ab'q'i eb'et aj Israel toj chq'ajlaj, ojettoq che kyim kykyaqilju' ichan e'etz toj Ejipt b'a'nqe'toq tu'n kyq'ojin. Mixti'x e nimanju' ichan lu te Qman Dyos, qu'mtzun tzaj tma'n kye qa laytoq kyilju' tx'otx' ojettoq tzaj ttziya'n kyeju' ojtxi' kyyajilb'en tu'n ttzaj tq'o'n jun tx'otx' tb'anilxi'x kye.

⁷Qu'mtzun oktq'o'n Joswe kyechel kyk'walju' ichan lu, aye' e'oktq'o'n Qman Dyos te kyxel, na'mtoq tok kyechel ti'j kychib'jil, qu'n intoqna' che b'et.

⁸Tetzunj tok kyechel ti'j kychib'jil kykyaqil, axtzu' e'kub'a' ten toju' kynajb'il tzmaxi'j kyb'aj b'anix.

⁹Tzaj tma'ntzun Qman Dyostz te Joswe: Tu'ntzu'n kyechele' ti'j kychib'jile' lu, lay che xmayinjtztle' kyu'n aj Ejipt, chij te. Atxi'xtzunj kyejten tb'iju' najb'il lu, Kyilkal.

¹⁰Kub' kyq'o'n aj Israel kyxmuj toj Kilkal, kub'kyik'sa'n Q'ij te Tzaqpib'l te qale toj kyajlajoj (14) tajlal xjaw toju' chq'ajlaj te Jeriko.

¹¹E'wan wab'j mixti' ttx'amal toju' q'ij lu ex wab'j triy tzuk'in, atzu'n toj juntl q'ij e'wan ti'ju' wab'j njaw toju' tx'otx'.

¹²Atxi'xtzunj min tzaj q'o'ntl mana, qu'mtzun e'wan aj Israel ti'ju' awal intq'o'nju' tx'otx' Kanaan toju' ab'q'i lu.

Okyalju' kynejel t-xjal Qman Dyos te q'oj twitz Joswe

¹³Atitoq Joswe junmaj nqaku' tk'etz Jeriko, xitka'yi'n jun ichan iq'i'n jun k'u'xtx'e'nb'il toj tq'ob'. Xi'tzun lq'e tk'etz ex xitqani'n te: —¿Ma quk'i'le' ta'ya mujqa kyuk'i'l qajq'oje'?, chij.

¹⁴Mya kyuk'i'le' ex mya q'ojil kyi'je'. Machin tzaje' te kynejel t-xjal Qman Dyos te q'oj, chiju' ichan tzaj ttzaq'we'n. Atzunte Joswe kub' meje majx ku'punju' tplaj twitz tx'otx', ex xitqani'n te: —¿Ti'tzu'n saj tma'n Qman Dyos teju' tmajin lu?, chij.

¹⁵Tzajtzun ttzaq'we'n kynejel t-xjal Qman Dyos te q'oj te: —Iq'imilju'ya t-xajab'a, qu'n xjanju' ja wa'la'ya, chij. Ku, chi Joswe eltiq'i'n.

Jos 6

Xim tu'n tok q'oj ti'j Jeriko

¹Mix-a'lo'toqte tu'n tb'ent tokx ex tu'n tb'ent tetz toj Jeriko, qu'n matxi'toq che jpunjtzu' tjpel nintnam tu'n tklet kye aj Israel.

²Tzajtzun tma'n Qman Dyos te Joswe: Matxi' txinq'o'ne' Jeriko toj tq'ob'a, tuk'i'lxi' tnimaqkawil exqe' t-xjal te q'oj.

³Aye'tzunkye' aj Israel te q'oj, kyq'om jun welte' junjun q'ij ti'jileju' nintnam toj wuq q'ij.

⁴Wuq pale che b'elnej twitz tkaxilju' yol kyejni b'entti'j, teyile junjun tuk'i'l jun chun tuk'a rit, atzu'n toj twuqi'n q'ij, wuq maj che q'olweltele' ti'ju' nintnam, aye'tzu'n pale kxe'l kyq'ajtza'n chun.

⁵Ajtzun kyb'inteye' tb'anilxi'x tq'ojq'ojelju' chun, che xch'inqe'ye' tuk'i'l tkyaqil kyipumale', ex ktzajel tx'uyju' nimaqtapi ti'jileju' nintnam. Teyiletzun junjun ati tu'n tokx toju' nintnam, chi Qman Dyos te.

⁶E'tzajtzun ttxko'n Joswe pale ex xitma'n kye: Kyiq'inxju'ye' kax teju' tyol Qman Dyos kyejni b'entti'j, ex che kb'el nej wuq pale kyxole' twitzju' kax, iq'i'mile kychun tuk'a rit, chij.

⁷Atzu'n kyeju' tnam xitma'n: Kukxi'ye' ex kyq'om welte' ti'jileju' nintnam. Che b'elneju' xjal te q'oj twitzju' kax te Qman Dyos, chij.

⁸Kykyaqil kyb'incha kse'n xitma'n Joswe kye. Nejlqe' wuq pale twitzju' kax k'ub'lteju' yol kyejni b'entti'j tu'n Qman Dyos, in kyq'ajtza'nju' wuq chun.

⁹Nejliqe'ju' xjal te q'oj kywitzju' pale, atzun jun tnejtl lepchqe'x ti'ju' kax, aye'tzunju' pale mixtoqti' nche qen tu'n kyq'ajzanteju' chun.

¹⁰Atzu'n kyeju' tnam xitma'n Joswe tu'n kyb'et numliqe', tzmaxi'j aj t-xitma'n kye tu'n kyjaw xch'in tu'n tkyaqil kyipumal.

Kub'ti'ju' tnam Jeriko

¹¹Tchaq' Joswe tu'n t-xiq'i'n jun wetlju' kax te Qman Dyos ti'jile nintnam. Anjtzun kyi'jtz ja tkub'a'ju' kynajb'il, atzuntzu' exa' qonik'an kyu'n.

¹²Tetzu'n juntl q'ij, b'a'n prim, jawe' Joswe, aye'tzunju' pale xikyiq'i'nju' kax te Qman Dyos.

¹³Nejliqe'toq wuq pale twitzju' kax te Qman Dyos, ljo'ntoqju' kyb'e ex intoq kyq'ajtza'nju' chun. Kywitzzuntlju' pale nejliqe'ju' xjal te q'oj, atzun txqantl lepchqe'x ti'ju' kax. Kukxtoq kyq'ajzanztz chunju'

¹⁴Exi' jumajtl toj tkab' q'ij q'ol welt ti'jeleju' nintnam ex anjtzkyi'j jat kub'a' kynajb'il. Ayiletzun kyb'inchaju' toj waqaq q'ij.

¹⁵Tojtzun twuqi'n q'ij, e'jawe' b'a'n prim, exi'tzuntz q'onweltil ti'jileju' nintnam, kse'nxju' matxi'toq kyb'incha nejtl, naqtzunaju' q'ij lu wuq maj eq'on weltin ti'j.

¹⁶Tetzun t-xi' kyq'ajtza'n paleju' chun twuqi'n maj, tchaq' Joswe kyeju' xjal: ¡Che' xch'inqe'ye'! Matxi' tzaj tq'o'nte Qman Dyos nintnam kyeye'.

¹⁷Majx kb'el xitetju' nintnam kyuk'i'lx'i' ate' toj, qu'n ikymatxi' tchaq' Qman Dyosju'. Noq okxju' qya Raab' ajpajil, lay kub' b'yet exqe' klo'n kyib' toj tja, qu'n e'kub' tewa'n nenul toj ewaj e'tzaj qchq'o'n.

- ¹⁸Aye'tzunkye', kyka'yinx'e' tu'me'l tu'n lalun tzaj ky'i'ne' ex lalun txiky'tzyu'ne' jun ti'xti' ati toju' nintnam matxi' tchaq' Qman Dyos tu'n tkub' xitit, qu'n qatzun min jaku' tzaj kyiq'i'ne' jun taq'wixil kyib'aj aj Israel.
- ¹⁹O'kxju' q'anpwaq ex saqpwaq, ex tkyaqilju' ti'xti' q'ank'uxb'ilqe' ex k'uxb'il, ati tu'n kykub' q'et twitz Qman Dyos, ex che kxe'l k'u'yit toju' k'uwenj, chij.
- ²⁰E'jaw xch'inju' xjal ex e'jaw q'ajtiju' chun. Tetzunj kyb'inte aj Israel kyq'ojq'ojel chun, e'aq'wi xch'il kuwxi'x, aye'tzu'n nimaqtapi ti'jileju' nintnam eb'ajkub' niq'j. E'okxtzuntz toju' nintnam ex kub' kytzyu'n.
- ²¹E aq'witztuntz b'yolkye ichan, qya, ku'xun ex tijwnaq, exqepe'ju' wakx, rit ex b'ur tu'n k'u'xtx'e'nb'il. E'kub' kynajsa'n kykyaqil.
- ²²Atzunte Joswe xitma'n kyeju' kab'e' exi' nenulteju' tx'otx' toj ewaj: Kukxi'ye' tjaju' qya ajpajil ex kyiq'imitze' kyuk'i'lju' e'tojtja, kse'nxju' xiky'tziya'ne' te, chij.
- ²³Aye'tzunkye e'okx ex etzkyiq'i'n Raab', exqe' tman, ttxu, e'titz'in ex kykyaqilju' twitze'l, exi' kyiq'i'ntzuntz ti'jxi' kyxmuj aj Israel jatu'n kykleta'.
- ²⁴Oktzun kyq'o'n aj Israel tq'aq'alju' nintnam ex tkyaqilju' atitoq toj. O'kxku' saqpwaq ex q'anpwaq, exqe' ti'xti' q'ank'uxb'il ex k'uxb'il, etzkyiq'i'n ex okx kyk'u'n toju' k'uwenj te Qman Dyos.
- ²⁵Mixtzunti' kub' tb'yo'n Joswe Raab' exqe' toj tja, qu'n exi' tewa'n Raab' kab'e' nenul e'xitchq'o'n Joswe toj Jeriko. Atxi'xtzunj nche najanju' tyajajil Raab' kyxol aj Israel.
- ²⁶Tmatzun Joswetz jun tyol tu'n tjapun: Tzajxwit tq'o'n Qman Dyos taq'wix tib'aju' xjal makub' t-xima'n tu'n tjaw tb'incha'ntlju' nintnam Jeriko. Kyejxwitju' tnejel tk'wal tjaq'ju' tq'uqlil, ex kyimxwitju' mankb'il tk'wal ajkyoku' tjpel, chij.
- ²⁷Onin Qman Dyos ti'j Joswe, qu'mtzun ximlenju' b'a'n tyolinjtz Joswe toj tkyaqilju' tx'otx'.

Jos 7

Til Akan

- ¹Juntzun xjal kyxol tyajajil Juda, Akan tb'i, tk'wal Karmi, tchman Sab'di ex tk'wal tchman Sera, tzaj tiq'i'n b'a'npun ti'xti' ojetoq tma Qman Dyos tu'n kykub'najset, ex tu'n ja'lu kykyaqil aj Israel e'ok ati kypaj twitz Qman Dyos. Qu'mtzun tzaj ttx'u'jil Qman Dyos b'a'nxi'x kyij.
- ²E'xitchq'o'n Joswe jte' ichan toj Jeriko, tu'n kyxi' nenulteju' tnam Ay toj ewaj, atitoq toj tjawetzq'ij te B'etel, nqayin tk'etz B'et-ab'en. E'xi'tzun ex b'aj kyka'yi'nju' tnam Ay,
- ³tetzunj kymiltz'uj xikyma'n te Joswe: Min nojqelan tu'n kyxi' kykyaqilju' tnam q'ojil ti'j Ay, kab'alx qama che'x jo'k'al mujqa wuqk'al lajnaq (2,000 o 3,000) ichan

tu'n ttzyetju' nintnam. Lalun che'x tchq'o'na tkyaqilju' tnam, qu'n naqjte'xte' nche klontaju' nintnam, chechij.

⁴Qu'mtzun, naq wuqk'al lajnaq (3,000) ichan exi' q'ojil ti'ju' tnam Ay. Kub'tzun kyij' kyu'n aj Ay ex e'kub' oq kywitz;

⁵e'kyim junaq qaqlajoj (36) aj Israel kyu'n, aye'tzu'n txqantl eb'jik'lpe kyij', txi'x ttzi nintnam ex e'pon wab'alkye tzmax Seb'arim, ex e'kub' kyb'yo'n kxi'toq kyb'aj ku'x. Tu'ntzun tpaj ja'lu e'kub'numju' xjal ex tzaj xob'il kyij'.

⁶Atzunte Joswe exqe' tijwnaq aj Israel b'ajkub' kylaqu'n kyxb'alun ex jaxkyq'o'n quq toj kywi' te techlal k'ixk'oj; e'kub' mejetzuntz twitzju' kax te Qman Dyos majx ku'pun kyplaj twitz tx'otx', tzmax tok qale.

⁷Ex tma Joswe: —Nman Dyos, ¿tiqu'n xtb'inchaya tu'n tik'tzju' tnam lu jlajxi' a' Jordan? ¿Ma naq tu'n qxitq'o'na toj kyq'ob' amorey, ex tu'n qkub' kyb'yo'ne'? ¿Axwitlotzu' o'kyeja' tenqe' jlajxi' nin a' Jordan!

⁸Nman Dyos, ¿ti'tzun kb'entel wu'ne' ja'lo, matxi'na' che kub' oqu' aj Israel kywitzju' ajq'oj?

⁹Kkyb'i' aj Kanaan ex kykyaqilju' najliqe' toju' tx'otx' lu ti'ju' matxi' b'aj, che ultzulotz kykyaqil q'ojil qi'je' ex majxlo kb'ajel toj qwi'ye' kyu'n. ¿Ti'tzunloti' k'okyela' tb'iya nimxi'x toklen?, chij.

¹⁰Atzunte Qman Dyos tzaj tzaq'we'n te: —We'ktza ¿Ti'ti' ntb'inha'na tza'lu twitz tx'otx'?

¹¹Matxi' che b'inchan il aj Israel, matxi' kub' kysaqchb'e'n nyole' xkyej b'entti'j kyuk'i'l. Makyey kyklo'nju' ti'xti' atitoq tu'n tkub' xitet; matzaj kyelq'a'n extzun kanli kywitz qa myab'a'n ex matxi' txikyewa'n kyxolju' ti'xti' ati kye.

¹²Qu'mtzun lay che xkye aj Israel kyij'ju' kyajq'oj. Che b'el oq kywitz, qu'mtzun ja'lo kyilxkye' aj Israel tu'n kykub'yo'n. Qatzun min xekub' kyxitu'ne' oje txinma'ne' tu'n kykub' xitet lwiyl, lay chin tentle' kyuk'i'le'.

¹³We'ktza, ex b'uyintzju'ya tnam. Q'manxa kye tu'n kyb'inchante kyib' tu'nkyul nwitzte' najchi'j, qu'n ayine' Dyos Manb'aj nchin q'mante kjalu: Aj Israel, makyey kyklo'ne' atitoq tu'n tkub' xitet tejumajx, exqa mixti'x nkub' kyxitu'ne', lay che'xkyeye' kyij'ju' kyajq'oje', chiku'ya kye.

¹⁴Kyb'uyim kyib'e' kykyaqile' najchi'j nwitzte' toj tnejin, kse'nxju' junjun tnej kyyajajile', atzunju' tnej kyyajajile' kxe'l nyek'u'ne' che tzajel tyek'u'n junjun k'loj kywitzte'lilex kyib'; atzunju' jun k'loj kywitzte'lilex kyib' kxel nyek'u'ne' che tzajel tyek'u'n junjun ja xjal, atzunju' jun ja xjal kxe'l nyek'u'ne' che tzajel tyek'u'nju' kyb'aj toj kyja.

¹⁵Atzunju' matz'el knetju' atitoq tu'n tkub' xitet ti'j, kb'el tz'e'yset kyuk'i'lju' toj tja ex tuk'i'lxi' ati te, tu'ntpaj matb'inha jun ti'xti' myab'a'n kyxol aj Israel ex tu'n min xjapun nyole' kyej b'entti'j kyu'ne', chi Qman Dyos.

Tz'e'ysb'il twitz Akan

¹⁶Tetzu'n juntl q'ij, jawe' Joswe b'a'n prim ex tchaq' tu'n kyb'uyinte kyib'ju' xjal pa'mile kyib' toj tneji'n kse'nxju' kyyajajil. Atzunte Qman Dyos xityek'u'nju' tyajajil Juda.

¹⁷Tzajtzun Joswetz xitma'n kyeju' tyajajil Juda tu'n kyxi' tyek'u'nju' junjun k'loj kywitze'lilex kyib', ex xi'yek'u'nju' k'loj te Sara kywitze'lilex kyib'. Kxoltzunju' te Sara xiyek'u'nju' toj tja Sab'di.

¹⁸Tetzunj kyxi' lq'eju' ichan junjunchaq kyb'aj te toj tja Sab'di, xiyek'u'n Akan tk'wal Karmi, tchman Sab'di ex tk'wal tchman Sara, kyxol tyajajil Juda.

¹⁹Xitzun tma'n Joswetz te Akan: Nk'wal, ajwali'nktza ex nimanktza Qman Dyos, tu'n ttzaj tma'na weye' titi' matxi' tb'inchaya. ¡Lalun kub' tewa'na!, chij te.

²⁰Atzunte Akan xittzaq'we'n: Axxi'x, matxi' chin b'inchán ile' twitz Qman Dyos. Ex lujú' xnb'inchaye':

²¹Wile' jun tb'anil xb'alun te B'ab'ilon, lajnaq (200) saqpwaq ex jun tloj q'anpwaq masch'i'n jun lib'r talal kyxolju' ti'xti' e'etzqi'ne' toj Jeriko. Pon nk'u'je' kyi'ju' ti'xti' lu, ex mache kyajwi'ne', mache ku'x nmqu'ne' tjaq'ju' npach xb'alune', ex ma ku'x nq'o'ne' medi tjaq'xi', chij.

²²Exi'tzun tchq'o'n Joswetz jte' ichan tja Akan, ex e'elyal kyu'n tkyaqilju' e'wa'ntoq, atku'xju' medi saqpwaq tjaq'xi'.

²³Jatzkyiq'i'n ex pon kyi'n te Joswe ex kye aj Israel, aye'tzunkye kub' kyq'o'n twitz Qman Dyos.

²⁴Xi'tzun kyiq'i'n Akan toj b'ya' Akor tuk'i'lxi' saqpwaq, exju' xb'alun, ex tal plaj q'anpwaq, e'tk'wal q'a ex e'tmyal, e'twakyix, tb'ur ex trit, exju' tja ex tkyaqilju' ati te.

²⁵Xitzun tma'n Joswe te: ¿Tiqu'n saja' tiq'i'na taq'wix lu qib'aje'? Ja'lotzun, awt Qman Dyos tzaj q'inte taq'wixil tib'aja ju' saj ti'na qib'aje', chij. Naqtzun nb'aj tma'n Joswe ja'lu, kykyaqil aj Israel kub' kyb'yo'n Akan toj ab'j ex kykyaqilju' toj tja, e'kub' kytz'e'ysa'ntzuntz.

²⁶Ex kub' kyq'o'n jun ch'uq ab'j tib'aj, ex majx kyejten. Qu'mtzun majx kyejten tb'iju' najb'il lu, b'ya' te Akor. Iktzu'n ela' ttx'u'jil Qman Dyos kyi'j aj Israel.

Jos 8

Kub'ti'ju' nintnam Ay kyu'n aj Israel

- ¹Tzaj tma'n Qman Dyos te Joswe: Lalun xob'a ex lalun jawje tk'u'ja. Iq'inxa kykyaqilju' t-xjala te q'oj ex kutxi'ya q'ojil ti'ju' nintnam Ay, qu'n kkanb'ala wu'ne' ti'ju' nimaqkawil te Ay ex kyi'ju' t-xjal. K'okyelju' ninttanam exju' ttx'otx' te teya,
- ²ex ax ktb'incha'ju'ya ti'ju' tnam Ay ex ti'ju' tnimaqkawil kse'nx tb'inchaya ti'j Jeriko ex ti'ju' tnimaqkawil, tojtzu'n maj lu kb'el kytzyu'ne' kyti'xti' exqe' kyalu'nju' kb'elkyi'j. Nk'uma jun q'oj naq myanim ajtok tzaqpaja kyi'j, ttze'lti'ju' nintnam, chij te.
- ³Tb'inchatib' Joswe kyuk'i'lju' t-xjal te q'oj tu'n kyxi' q'ojil ti'j Ay. E'jaw t-sk'o'n oxmutx' o'lajk'al (30,000) xjal te q'oj b'a'n che q'ojin, ex exi' tchq'o'n te qonik'an
- ⁴ex xitma'n chaq'b'il lu kye: Kyb'intzpe'ye' b'a'nxi'x: kukyxi'ye' ti'jxi' nintnam, ex che ewane' nqayin tk'etz ex b'a'nqe'xe' ajkyok tzaqpaje' q'ojil ti'j.
- ⁵Aye'tzu'n txqantl xjal che kxe'l lq'e wuk'i'le' tk'etzju' nintnam, ajtzun kyetz q'ojil qi'je', qob'el oqe' kywitz, kse'nxju' junmaj.
- ⁶Che tzajel lpe qi'je' ajqkub' oqe' tk'etzju' nintnam, qu'n kb'el kyxima'n qama qoxob' jumajtle' kye.
- ⁷Aye'tzunkye' che eletze' ja nche ewanaye' ex kb'el kytzyu'ne' nintnam, qu'n ktzajel tq'o'n Qman Dyos kyeye'.
- ⁸Ajtzun ttzyet kyu'ne', kyq'onke' tq'aq'al, kse'nxju' oje tma Qman Dyos. Jun chaq'b'ilte' lu, chij kye.
- ⁹Xitma'ntzun Joswetz kye tu'n kyxi', exi'tzuntz ex e'kub' ewan kyxolju' tnam B'etel tuk'i'l Ay, toj tkub'exq'ij te Ay, atzunte Joswe axtzu' exa' qonik'an tu'n ja tkub'a'ju' kynajb'il.
- ¹⁰Tojtzu'n juntl q'ij, jaw we' Joswe b'a'n prim ex ik'twitz kyi'ju' t-xjal qa ate'yileqe'. Kub'nej kywitz, junx kyuk'i'lju' tijwnaq kyxol aj Israel, xi'tzuntz q'ojil ti'ju' tnam Ay.
- ¹¹Kykyaqilju' t-xjal e'pon lq'e twitzju' nintnam, ex e'kub'ten toj tb'a'nq'ob'kya'j te, kyej tenju' b'ya' kyxol tuk'i'lu' nintnam.
- ¹²E'kub' tewa'n Joswe kab'lajk'al lajnaq (5,000) ichan kyxolu' tnam B'etel tuk'i'l Ay, toj tkub'exq'ij te nintnam,
- ¹³qu'mtzun kab'e' tnej e ela'ju' xjal te q'oj, jun tnej kub' ewan toj tkub'exq'ij teju' nintnam, atzu'n jun tnejtl toj tb'a'nq'ob'kya'j ja tkub'a' kynajb'il. E'pon Joswe tzmax toj nky'ajchaqju' b'ya' toju' qonik'an lu.
- ¹⁴Tetzunj tka'yinte nimaqkawil te Ay ti'ju' nb'aj, oktilil tu'n tu'nkyetz kyuk'i'lju' t-xjal te q'oj tu'n kyq'ojin kyi'ju' aj Israel toju' b'ya' Jordan, ex mixtoqti' b'i'n kyu'n qa ate'tltoq txqantl aj Israel ntoq che ewan ttze'lti'ju' nintnam.

- 15**Atzunte Joswe naq tak'a'n kub' oq kyuk'i'lju' t-xjal, e'kub' oq kywitzju' xjal aj Ay toju' b'e nxi' toju' chq'ajlaj.
- 16**Kykyaqiltzu'n xjal te q'oj aj Ay xikynima'n chaq'b'il tu'n kyxilpe kyi', tetzunj kyxi'lpe ti'j Joswe, kyej kytzaqpi'nju' nintnam.
- 17**Mixti' jun ichan aj Ay ex aj B'etel miwtjun xilpe kyi'ju' aj Israel; tu'ntzunju' nxi'xtoq b'ajx kyk'u'j tu'n kxilpe kyi', kyej kytzaqpi'n nintnam mixti'x klolte.
- 18**Tzajtzun tma'n Qman Dyos te Joswe: Q'onxa techlal tu'n kyok tzaqpaj q'ojil ti'ju' nintnam Ay, kxe'l nq'o'nwe' toj kyq'ob'e', chij te. Xitq'o'n Joswe techlal tu'n kyq'ojin.
- 19**Aye'tzu'n e'wa'ntoq kyib' lwiyxix e'etz, ex e'oktzaqpaj ti'ju' nintnam ex kub' kytzyu'n, oktzun kyq'o'n tq'aq'altz.
- 20**Tetzunj tanjtz ka'yin kyi'ju' xjal aj Ay, kyilju' ninkytanam inxi'xtoq b'uqchaj tu'n sib' majx njapun twitz kya'j. Mixtoqtzun jalojax tu'n kyoqa', qu'n aye'tlju' aj Israel ntoq che oq kwitz tu'me'lju' b'ya', e'anj miltz'uj q'ojil kyi'j.
- 21**Ex ikxte Joswe kyuk'i'l kykyaqil aj Israel tej kyka'yinte matxi'toq tzyetju' nintnam kyu'n aj Israel e'kub' ewan ex matxi'toq tz'ok kyq'o'n tq'aq'al, anjmiltz'ujkyi'j ex e'q'ojin kyi'ju' xjal aj Ay.
- 22**Aye'tzuntlju' matxi'toq kub'ti'ju' nintnam kyu'n, e'etztz toj, qu'mtzun ekyajtenju' xjal aj Ay kyxolju' kab'e' tnej xjal aj Israel te q'oj, e'oktetzuntz kyi'ju' aj Ay tzmaxi'j kykyim kykyaqil kyu'n.
- 23**Naq o'kxju' nimaqkawil toj Ay min kub' kyb'yo'n, tzyet kyu'n ex xikyiq'i'n te Joswe.
- 24**Kykub'lenxi'tzun kyb'yo'n kykyaqilju' exi' lpe kyi'j, anjkyi'ju' aj Israel toj Ay ex eb'ajkub' kyb'yo'nju' itz'qe'xtoq.
- 25**E'kyimu' junmutx' lajk'al (12,000) xjal aj Ay toju' q'ij lu, ichan ex qya,
- 26**Kub' tq'o'n Joswe chaq'b'il kye aj Israel tu'n kyq'ojin tzmaxi'j kymankun kyu'n kykyaqilx.
- 27**Kyej kyiq'i'n aj Israel alu'mj exqe' ti'xti' ate'toq toju' nintnam, kse'nx tzaj tma'n Qman Dyos te Joswe,
- 28**kub'tzun ttz'e'ysa'n Joswe nintnam Ay, ex majx kyej tenju' tik'len tu'n.
- 29**Atzu'n nimaqkawil toj Ay jaw yob'i'n tu'n Joswe ti'j jun tze ex kyej tq'o'n tzmax tok qale, tetzunj tex q'ij, xitma'n tu'ntku'tz q'i'n ex tu'n tku'x mqu'n ttziju' nintnam, ex tu'n tjax ch'uqb'a'n txqan ab'j tib'aj. Ex majx kyej tenju' ab'j lu.

Jawt-äch'i'n Joswe kawb'il twi' witz Eb'al

- 30**Jawtzun tb'incha'n Joswe jun q'olb'eb'l te Qman Dyos twi' witz Eb'al,

³¹kse'nx ojetoq tchaq' Moyses tmajin Qman Dyos kye aj Israel, ex kse'nx tz'ib'a'n toju' tu'jil tkawb'il Moyses: Jun q'olb'eb'l, ab'j mya jso'n kywitz. Kub'tzun kyq'o'n aj Israel chojb'il k'ok'sb'il tib'aju' q'olb'eb'l, ex kub' kyq'o'n chojb'il te b'inchjtib'il.

³²Ex okttz'ib'a'n Joswe kawb'il ojetoq taq' Moyses kye, kyi'ju' tab'jil q'olb'eb'l kywitzku' aj Israel.

³³Tkyaqiltzu'n tnam, tyajajil Israel exqe' najchaq xjal, ex kykyaqilju' tijwnaq, e'nejenel kye xjal te q'oj ex ajkawil, e'kub'ten ttxlaj tkaxilju' yol kyejni b'entti'j tu'n Qman Dyos, kywitzju' pale aj Leb'i iqalte. Tu'ntzun tkub' kyky'i'wla'n pale aj Leb'i tnam, nik'jan te'toq toj jun plaj teju' witz Kerisim, atzu'n nik'jantl toju' plaj te' witz Eb'al, kse'nxju' ojetoq tma Moyses tnejel, ju' tmajin Qman Dyos.

³⁴Yajxi'tzuntl jawt-äch'i'n Joswe junjunal chaqju' yol ntma'n toju' tu'jil kawb'il, e'jaw t-äch'i'n ky'i'wb'il ex qanb'en taq'wix.

³⁵Jawt-äch'i'n Joswe tkyaqilju' yol tchaq' Moyses, ex mixti' jun miwtjunti' jawt-äch'i'n kywitzju' tnam Israel, e'qya ex k'wal, exqepe' najchaq xjal najlqe'toq kyxol.

Jos 9

Kyej b'entti'j jun yol kyuk'i'l aj Kab'aon

¹Kyb'iju' nimaqkawil aj Et, amorey, aj Kanaan, aj Perisya, eb'ey ex jeb'usey, ti'ju' b'aj. (Najliqe'toqju' nimaqkawil lu toj tkub'exq'ij te nin a' Jordan, kywi' nimaq witz, ex toju' plan tx'otx' ex toj tkyaqilju' mlaj teju' Ninnjab' Mediteraney ex pon kanunx tzmax kyoju' tx'otx' Lib'ano.)

²Kykyaqiltzu'n nimaqkawil lu kyej b'entti'j jun kyol ex kymujb'a kyib' tu'n kyq'ojin ti'j Joswe ex kyi'j aj Israel

³Aye'tzu'n eb'ey najlqe'toq toj Kab'aon kyb'i ti'ju' tb'incha Joswe kyi'ju' nintnam Jeriko ex Ay,

⁴qu'mtzun kub' kyxima'n tu'n tkub' kysb'u'n. Xikyljo'ntzun kyb'etz, ex jaxkyq'o'n kykostal kyib'aju' kyb'ur exqe' tz'u'n tkb'el b'in b'ajniqe'tl, exni kyxe ex xk'oji'nqe';

⁵okkyq'o'n kyi'j ex kyxajab' b'ajniqe'tl ex xk'oji'nqe', ex xikiyiq'i'n kywa ch'uñtl ex psu'q'tl te kyb'e.

⁶Tetzunj kypon ja tkub'a' kynajb'il aj Israel Kikal, xikyma'n te Joswe ex kye aj Israel: —Najchaq xqo tzaja'ye'. Qnk'ukj ti'j jun qyol, chechij.

⁷Aye'tzu'n aj Israel xikytzaq'we'n kye eb'ey: —Yajtzunqa axtzu' najlqe'ku'ye' nqaku' qk'etze'; ¡Mixti' tu'me'l tu'n tkyejb'ent ti'j jun qyol! chechij.

⁸Aye'tzunkye xikytzaq'we'n te Joswe: Luqo'ye' tu'n qajb'ene' teya, chechij. Xitzun tqani'n kye: —¿Alkyeqe'tzune'? ¿Ja tu'me'l xetzaja'ye'? chij.

- ⁹Aye'tzunkye xikytzaq'we'n: Najchaq xqotzaja'ye', naq tu'n b'a'n tyolinjtzu' Dyos Manb'aj. Oje qb'ieye' tkyaqilju' tb'inha toj Ejipt,
- ¹⁰exju' tb'inha kyi'ju' kab'e' nimaqkawil amorey toj jun plajtl te nin a Jordan, ti'j Seon nimaqkawil te Esb'on ex ti'j Ok nimaqkawil te B'asan najlitoq Astarot.
- ¹¹Qu'mtzun tzaj kyma'n nejenel qeye' exqe' qwnaqile' kjalu: Kyiq'inx kywaye' te kyb'eye' ex kukyxi'ye' jata'qe'ju' xjal lu. Ex kymanxe' kye qa qo ajb'el kye ex tu'n tkyejb'ent ti'j jun qyol kyuk'i'l, chechiku'ye' kye, chechij.
- ¹²Moq'mojtoqju' wab'j lu tej qtzaje' jyolkyeye', atzun ja'lo matxi' kub' psuq'ix ex ch'uxtl.
- ¹³Exqe'ju' tz'u'n lu ak'a'jqe'toq tej kyku'x qnojsa'ne' tu'n ta'l ub'a, atzu'n ja'lo matxi' che b'ajlaqj. Ex ikxqe' qxb'alune' ex qxajab'e' matxi' che b'aj, qu'n nim matxi' qb'etiye', chechij.
- ¹⁴Aye'tzu'n aj Israel min e'xjelun te Qman Dyos, xikywan kywaju' aj Kab'aon.
- ¹⁵Kyej b'entzun jun yoltz tu'n Joswe kyuk'i'l tu'n lalun che q'ojin, xittziya'n tu'n lalun che Kub' tb'yo'n; exqe' txqantl nejenel kye aj Israel xikytziya'n tu'n kyb'inchante ikxju'.
- ¹⁶Tb'ajlenxi'tzun ox'e' q'ij, kyb'i aj Israel qa nqaku' najlqe' aj Kab'aon kyk'etz.
- ¹⁷E'extzuntz jyolkye aj Kab'aon, ex e'pon toj toxi'n q'ij kyoju' nimaqkytanam, aye' Kab'aon, Kyepira, B'eerot ex Kyiryat-jearim.
- ¹⁸Mixtzunti' e'kub' kyb'yo'n aj Israel, qu'n ojetoq txikytziya'n nejenel toj tb'i Qman Dyos qa laytoq che kub' kyb'yo'n. Tu'ntzun tpaj ja'lu intoq che yolinju' tnam kyi'ju' kynejel,
- ¹⁹aye'tzunju' nejenel xikytzaq'we'n kye: —Xiqtziane' kye toj tb'i Qman Dyos qa laytoq che kub' qb'yo'ne'. Qu'mtzun ja'lo, mixti' tu'me'l tu'n qb'inchante jun ti'xti'ye' kyi'j.
- ²⁰Lay che kub' qb'yo'ne', qu'n qa minti' xjapunju' qyole' qu'ne', ktzajel tq'oj Qman Dyos qi'je', chechij.
- ²¹Qu'mtzun, kychaq'ju' nejenel kye aj Israel tu'n lalun che kub' b'yet, pero tu'n kyok te si'wil ex iqal a' te kykyaqilju' tnam. Ikytzu'n japuna' kyolju' nejenel.
- ²²Atzuntlte Joswe e'tzaj ttxko'nju' kab'aon ex xi' t-xjelun kye: —¿Tiqu'n xqo' kub'a' kysb'u'ne' tu'nju' saj kyma'ne' qa najchaq xetzaja'ye', extzun axtzu' najlqe'ye' tza'lu?
- ²³Tu'ntzun tpaj ja'lu txko'n taq'wix toj kywi'ye' ex che okyele' te ajb'el tejumajx. Che okyele' te pa'l si ex iqal a' jni'ju' nnojqlan te tja Ndyose', chij.

²⁴Aye'tzunkye xikytzaq'we'n te Joswe: —Qb'inchaye' ikju' qu'n inxi'xtoq qo xob'e' qa oktoq qo' b'el tb'yo'na, qu'n qb'iye' qa ojettoq tchaq' Dyos Manb'aj te Moyses tmajen, qatoq kxe'l tq'o'n tkyaqilju' tx'otx' lu kyeeye', ex tu'n tkub' kynajsa'ne' kykyaqilju' najlqe' tza'lu.

²⁵Qu'mtzun ato'qo'ye' toj tq'ob'a; sema qi'je' kse'n b'a'n toj twitza, chechij.

²⁶Mixtzunti' taj Joswe tu'n kykub' kyb'yo'n aj Israel aj Kab'aon;

²⁷te si'wil e oka' tq'o'n ex b'alil a' kye kykyaqilju' tnam ex tu'n kyb'alin a' teju' q'olb'eb'l te Qman Dyos toju' najb'il jaw t-sk'o'n Qman Dyos. Ex majx kyejten kyaq'un kab'aonju' lu.

Jos 10

Kub'kyi'j amorey

¹⁻²Tzaj xob'il b'a'nxi'x ti'ju' nimaqkawil Adonisedek toj Jerusalem, tej tb'inte qa matxi'toq tzyetju' tnam Ay tu'n Joswe exqa matxi'toq kub' t-xitu'n, exqa ikx tb'inchaju' ti'j ex ti'ju' tnimaqkawil kse'n tb'inha ti'j Jeriko ex ti'ju' tnimaqkawil, exqa matxi'toq kyej b'entti'j kyu'n aj Kab'aon tu'n lalun che q'ojin kyuk'i'l aj Israel exqa najlqe'tltoq kyxol. Tu'ntzunju' b'ajsb'il lu, tzaj tchi ti'j b'a'nxi'x, qu'n ate Kab'aon juntoq nintnam nimxi'x toklen, nimxi'xtoq twitz Ay ex najlqe'toq nimaqkawil toj, ex majxtoq kuwqe' tu'n kyq'ojin.

³Qu'mtzun xitma'n Adonisedek tqanil kyeju' nimaqkawil Oam aj Eb'ron, Piream te Jarmut, Japiya te Lakyis, ex Deb'ir aj Eklon:

⁴Kukytzaje' tza'lu, chin kyoniye' tu'n qq'ojin ti'ju' tnam Kab'aon, qu'n matxi' kyej b'entti'j kyol tuk'i'l Joswe ex kyuk'i'l aj Israel, chij xitma'n kye.

⁵B'ajtzun kyb'u'yi'n kyib'ju' jwe' nimaqkawil amorey, aye' nimaqkawil te Jerusalem, te Eb'ron, te Jarmut, te Lakyis ex te Eklon, e'tzajtzuntz kyuk'i'lju' kyxjal te q'oj ex e'kub'ten twitz Kab'aon tu'n kyok tzaqpaj q'ojil ti'j.

⁶Aye'tzuntlju' najlqe'toq Kab'aon xikyma'n tq'umli te Joswe atitoq ja tkub'a' kynajb'il aj Israel toj Kilkal: Lalun kub' t-xk'a'yi'n tib'a tu'n ttzaja klolkyeju' ajb'el teya lu. Lwix kuttzaja onilqeye' ex klol qeye', qu'n matxi' b'aj kyb'u'yi'n kyib' kykyaqilju' nimaqkawil amorey najlqe' kywi' witz tu'n kyul q'ojil qi'je', chechij te.

⁷Ettzun Joswetz Kilkal kyuk'i'l kykyaqilju' t-xjal te q'oj min nche xob',

⁸tzajtzun tma'n Qman Dyos te: Lalun xob'a kye, qu'n che kxe'l nq'o'ne' toj tq'ob'a, ex mix-a'lo' junkye kxkyeb'il ti'ja, chij te.

⁹Etz Joswe toj Kilkal, ex eb'et b'aj qonik'an tu'n kypon ja ta'qe' amorey ex naq minab'en kyok tzaqpaj q'ojil kyi'j.

- 10Tb'inchatzun Qman Dyos tu'n kyxob' b'a'nxi'x kywitz aj Israel, qu'mtzun nim txqan kyb'aj e'kub' tb'yo'n Joswe toj Kab'aon. Ex xilpe kyij' toju' b'e nxi' B'et-oron ex eb'aj Kub' tb'yo'n txqantl amorey tzmax tpon toj Aseka ex Maseda.
- 11Tetzunj ljo'ntoq kyku'x amorey tk'u'ju' twitz B'et-oron, tej intoq che oq kywitz aj Israel, tzaj tq'o'n Qman Dyos nimaqplaj saqb'aqun kyib'aj ex nimxi'xpe' amorey eb'aj kyetwitz tu'n kyk'u'xtx'e'nb'il aj Israel,
- 12Tej kykub' tq'o'n Qman Dyos amorey toj kyq'ob' aj Israel, yolin Joswe tuk'i'l Qman Dyos kywitzju' tnam ex tma: We'kuya, q'ij, toj Kab'aon; we'ku'ya, xjaw, toju' b'ya' te Ayalon, chij.
- 13Ewe'tzu'n q'ij exju' xjaw tzmax tkub'kyi'ju' ajq'oj tu'nju' tnam. Atzun ntma'nju' toju' u'j tz'ib'a'n tu'n Tnik'alti'j. Kyej we'ju' q'ij toj tnky'ajchaqil kya'j, ex ch'intlmi exa' jun q'ij tu'n min b'et.
- 14B'ajxtoq tzik'a' junmaj kse'nju' q'ij lu ex b'ajx tzik'a'tl yajxi'tl tej ttzaj tb'i'n Qman Dyos tq'ojq'ojel twi' jun ichan, qu'n intoq q'ojin Qman Dyos klol kye aj Israel.
- 15Anjtzun ti'j Joswetz kyuk'i'l aj Israel ja tkub'a' kyxmuj toj Kilkal,
- 16aye'tzu'n jwe' nimaqkawil e'kub' oq ex e'okx ewan toj jun jul toj Makeda.
- 17Tetzunj tik' jte' q'ij e'knet toju' jul lu, xiq'ma'ntzuntz te Joswe.
- 18E'xi'tzun tq'o'n Joswe chaq'b'il lu: Che kytolinxe' ab'j ttziju' jul ex majx kyjpunkje', ex che kyq'onkje' xq'uqil ttziju' jul.
- 19Aye'tzunkye' lalun che kyej weye' tzalu. Che lpexe' kyij'ju' ajq'oj ex che q'ojine' kyij' kyij'xi'. Lalun kyaje' tu'n tanjkyij' kyoj nimaqkytanam, qu'n matxi' che tzaj tq'o'n Qman Dyos toj qq'ob', chij.
- 20Kub'kyij' kykyaqilju' amorey tu'n Joswe ex kyu'n aj Israel. Nim txqan amorey e'kyim kyu'n, aye'tzu'n e'kyaj anq'in exi' klolkyib' kyoj nimaqkytanam.
- 21Aye'tzunkye' aj Israel b'a'nqe' tej tanjtzkyij' ja tkub'a' kyxmuj toj Makeda, jatoq ta' Joswe. Ex mix-a'lotoqte njaw ti'ntib' yolil taq'wix kyij' aj Israel.
- 22Tmatzun Joswe: Kyjqomju'ye' ttzi jul ex kyiq'inqe'mitze' jwe' nimaqkawil, chij.
- 23Ku, chiqe' aj Israel, e'etz kyiq'i'n jwe' nimaqkawil aj Jerusalen, aj Eb'ron, aj Jarmut, aj Lakyis ex aj Eklon toju' jul.
- 24Tetzunj kyul iq'i'n twitz Joswe, e'tzaj ttxko'n Joswe kykyaqilju' ichan aj Israel, ex xitma'n kyeju' nejenel kye xjal te q'oj ate'toq tuk'i'l, kjalu: Che lq'eqe'tze' ex kywab'enku'ye' kyqulju' nimaqkawil lu, chij kye. Aye'tzunkye kyb'inha ikju',

²⁵xitzun tma'n Joswe kye: Lalun che xob'e' ex lalun tz'anjtzi'ti'j kyk'u'je'; kuwqe'x pekye' ex lalun che tzaj numje', qu'n ikx ktb'incha' Qman Dyosju' kyi'j kykyaqilju' kyajq'oje', chij kye.

²⁶Yajxi'tzuntel e'kub' tb'yo'n Joswe nimaqkawil lu ex tchaq' tu'n tjaw jtz'o'n kyqul junjun ti'j junjun tze, axtzuntzu' e'kyaja' q'o'na' tzmax tok qale.

²⁷Tetzunj ch'inxtoq tex q'ij, tchaq' Joswe tu'n kyku'tz iq'i'n kyi'ju' tze ex tu'n kyokx q'o'n tojxju' jul ja e'okxa' ewana', kub'tzun kyjpu'n ttziju' jul kyu'n nimaq ab'j, majx e'kyajten atzu'.

Kub'kyi'j junjuntl tnam

²⁸Tojxju' q'ij lu tzyetju' nintnam Makeda tu'n Joswe, ex majxkub' t-xitu'n; e'kub'tb'yo'n kykyaqilju' najlqe'toq toj tu'n k'u'xtx'e'nb'il, ex mixti' jun kyej anq'in tu'n. Ax tb'inchaju' ti'j nimaqkawil aj Makeda kse'n tb'incha ti'ju' nimaqkawil aj Jeriko.

²⁹Kyik'lenxi'tzun atzu', exi' Joswe kyuk'i'l aj Israel toju' nintnam Lib'na ex e'q'ojin ti'j.

³⁰Ex xitq'o'n Qman Dyos nintnam lu tuk'i'l tnimaqkawil toj kyq'ob'. Mix-a'lo' kyej anq'in, ax tb'inchaju' ti'ju' nimaqkawil aj Lib'na kse'nx tb'incha ti'ju' nimaqkawil aj Jeriko.

³¹Yajxi'tzuntel e'etz Joswe kyuk'i'l aj Israel toj Lib'na ex exi' Lakyis, ex e'kub'ten twitzju' nintnam ex e'q'ojin ti'j.

³²Tetzun juntl q'ij, xitq'o'n Qman Dyos tnam Lakyis toj kyq'ob', aye'tzu'n aj Israel e'kub' kyb'yo'n kykyaqilju' xjal exqe' alu'mj najlqe'toq atzu', ikxju' kse'n kyb'incha ti'j Lib'na.

³³Atzu'n nimaqkawil Oram aj Keser, etz kyuk'i'lju' t-xjal te q'oj tu'n tkolon ti'j Lakyis, ex mixti' jun kyej anq'in tu'n Joswe.

³⁴Tkub'lenxi'tzun ti'ju' tnam Lakyis, exi' Joswe kyuk'i'l aj Israel toju' nintnam Eklon, e'kub'ten twitzju' tnam ex e'q'ojin ti'j.

³⁵Axtzun q'iju' tzyeta' kyu'n, ex e'kub' kyb'yo'n kykyaqilju' najlqe'toq atzu' tu'n k'u'xtx'e'nb'il, majx e'kub' kyxitu'n kse'n kyb'incha ti'j Lakyis.

³⁶Tej kyetz Eklon exi' toj nintnam Eb'ron ex e'q'ojin ti'j.

³⁷Tetzunj ttzyet kyu'n, majx e'kub' kynajsa'n, kub' kyb'yo'n nimaqkawil tu'n k'u'xtx'e'nb'il ex kykyaqilju' xjal exqe' alu'mj najlqe'toq atzu', exqe' najlqe'toq kyoju' tnam nqaku' ta'qe', kse'nx kyb'incha ti'j Eklon.

³⁸Kyetzlenxi'tzun atzu', exi' Joswe kyuk'i'l aj Israel toj nintnam Deb'ir ex eq'ojin ti'j,

³⁹ex kub' kyb'yo'n nimaqkawil atzu' tu'n k'uḁtx'e'nb'il exqe' xjal najlqe'toq kyoju' tnam nqaku' ta'qe'. Mix-a'lo' jun xjal aj Deb'ir kyej anq'in; kykyaqil eb'aj kub' kyb'yo'n, kse'nx kyb'inha ti'j Eb'ron, ti'j Lib'na ex kyi'ju' kynimaqkawil.

⁴⁰Ikytzu'n kub'a' ti'j tkyaqilju' tx'otx' lu tu'n Joswe. Kub'kyi'ju' nimaqkawil najlqe'toq kywi' witz, toj Nekeb', toj plan ex tk'u'j witz. E'kub' t-xitu'n tkyaqil ex e'kub' tb'yo'n kykyaqilx; mixti'te kyejten ex mix-a'lo' kyej anq'in, kse'nxju' ojettoq tchaq' Qman Dyos.

⁴¹⁻⁴²Majx e'kub' tnajsa'n nimaqkawil ex kub' ttzyu'n kyt'otx', tzajx Kades-b'arnea ex Kasa, ex tkyaqilju' tx'otx' Kosen ex ponx tzmax toju' nintnam Kab'aon, qu'n intoq q'ojin Qman Dyos tu'n kykanb'an aj Israel.

⁴³Anjtzun ti'j Joswe kyuk'i'l kykyaqil aj Israel ja tkub'a' kyxmu'j toj Kilkal.

Jos 11

Kub'ti'j Jab'in kyuk'i'lx'i' mujb'a'nkyib' tuk'i'l tu'n Joswe

¹Tej tb'inte Jab'in, nimaqkawil te Asor tkyaqil ja'lu, exi' tchq'o'n t-sanjelal tk'etz nimaqkawil Job'ab' te Madon ex kyk'etzju' nimaqkawil te Simron ex te Aksap tu'n kymujb'ante kyib' tuk'i'l,

²ex kyuk'i'l kykyaqilju' nimaqkawil najlqe' twi' witz te toj tb'a'nq'ob'kya'j, ex toju' b'ya' ttzi nin a' Jordan toj tnayajkya'j teju' Najab' Sineret, ex toju' plan tx'otx' ex toju' tx'otx' te Dor toj tkub'exq'ij,

³ex kyuk'i'lju' aj Kanaan toj tjawetzq'ij ex toj tkub'exq'ij, kyuk'i'l amorey, kyuk'i'l itit, kyuk'i'l peresey, kyuk'i'l jeb'usey najlqe' twi' witz ex kyuk'i'l eb'ey najlqe' twi' witz Ermon toju' tx'otx' Mispa.

⁴Kykyaqiltzunju' nimaqkawil lu eb'je'tz kyuk'i'lju' kyxjal te q'oj ex nim txqan kychej ex kykarwaj te q'oj. Nimxi'xtoq kyb'aju' kyxjal te q'oj ex layxtoq b'ent kyajlet, kse'n twitz tz'awun ttzi ninnjab'.

⁵Kykyaqil ja'lu kymujb'a kyib', ex atzu' e'kub'a'ten tk'etzju' a' Merom, tu'n kyq'ojin kyi'j aj Israel.

⁶Atzunte' Qman Dyos tzaj tma'n te Joswe: Lalun xob'a kye, qu'n kloqx ja'lu najchi'j che kyimel kykyaqilx wu'ne' kywitze'. Atzunta, toqinku'ya kyqanju' chej ex q'onk kyq'aq'alju'ya kykarwaj te q'oj, chij te.

⁷Xi'tzun Joswetz kyuk'i'lju' t-xjal te q'oj q'ojil kyi'j ttziju' a' Merom ex naq myanim kyok tzaqpaj kyi'j,

⁸ex e'kanb'an aj Israel tu'n Qman Dyos, eb'ajlxpe kyi'j tzmax kypon toju' nintnam Sidon ex Misrepot-maym, ex tzmax toju' plan tx'otx' te Mispa toj tjawetzq'ij. Mix-a'lo' jun kyxol kyej anq'in.

⁹Tb'inchaj Joswe tkyaqilju' tzaj tma'n Qman Dyos te, b'aj ttoqi'n kyqanu' chej ex oktq'o'n kyq'aq'alju' kykarwaj ajq'oj.

¹⁰Anjtzun ti'jtz ex kub' ttzyu'n nintnam Asor, qu'n ataq nejenelju' kyeju' txqantl tnam mujb'a'nkyib' tuk'i'l, ex kub' tb'yo'nju' tnimaqkawil,

¹¹ex kykyaqilju' najlqe'toq atzu'. Majxkub' kyxitu'n tkyaqil, ex okkyq'o'n tq'aq'alju' nintnam.

¹²Ex ax tb'inchaju' kyi'ju' txqantl nimaqtnam mujb'a'ntoqkyib' tuk'i'l tu'n kyq'ojin: e'kub' ttzyu'n ex e'kub' tb'yo'n kynimaqkawil, ex majx e'mankun tu'n, kse'nx ojetoq tchaq' Moyses te, ju' tmajin Qman Dyos.

¹³Naq o'kx Asor okkyq'o'n aj Israel tq'aq'al kyxol kykyaqilju' nimaqtnam twi' witz.

¹⁴E'b'aj kub' kyb'yo'n kykyaqilju' najlqe'toq kyoju' nimaqtnam lu tu'n k'u'xtx'e'nb'il, ex mixti' jun kyej anq'in kyu'n, ex b'ajkub' kyetza'n tkyaqilju' alu'mj exju' ti'xti' atitoq toj.

E'japun tchaq'b'il Moyses tu'n Joswe

¹⁵Eb'ajx tq'o'n Qman Dyos chaq'b'il te Moyses, atzunte Moyses eb'ajx tma'ntl te Joswe, atzunte Joswe eb'aj japun tu'n tkyaqil, ex mixti' jun miwtjun xitb'inchaj.

¹⁶Tzyet tkyaqilju' tx'otx' lu tu'n Joswe, tkyaqilju' tx'otx' nimaqk'ulile, tkyaqil Nekeb', tkyaqilju' tx'otx' Kosen, tkyaqilu' plan tx'otx' exju' b'ya' ttzi nin a' Jordan, ex tkyaqilju' nimaq k'ul ex plan tx'otx' Israel.

¹⁷Tzajx jata' witz Alak, tu'me'lju' witz Seyir, ex pomnix B'aal-kad, toju' plan tx'otx' te Lib'ano, t-xeju' witz Ermon, e'tzyet kykyaqilju' nimaqkawil toju' tx'otx' lu tu'n Joswe ex eb'aj Kub' tb'yo'n.

¹⁸Nimtoj q'ojin Joswe kyuk'i'lju' nimaqkawil lu.

¹⁹Noq o'kxju' nintnam Kab'aon kye eb'ey kyej b'entti'j jun kyol kyuk'i'l aj Israel. Aye'tzu'n txqantl kub'kyi'j toj q'oj,

²⁰qu'n tb'inchaj Qman Dyos tu'n tkub' kypi'sa'n kyib'ju' ajq'oj ex tu'n kyq'ojin kyi'j aj Israel, naqxwitlo tu'n kykub'najsa'n kykyaqil kyu'n aj Israel ex mixti' tu'n ttzaj laqj kyk'u'j kyi'j, kse'nx ojetoq tchaq' Qman Dyos te Moyses.

²¹Ex toju' tq'ijlalil lu, kub'kyi'j kykyaqil nimaqkytanam tyajajil Anak najlqe'toq twi' witz Eb'ron, toj Deb'ir, toj Anab' ex kyoj kykyaqilju' k'ul toj Juda ex toj Israel tu'n Moyses ex majx e'kub' t-xitu'n.

²²Qu'mtzun mixti' juntl tyajajil Anak kyejten toj tkyaqilju' tx'otx' toj Israel. O'kxtzu' e'kyaja'tenju' tyajajil toj Kasa, toj Kat ex toj Asdod.

²³Ikytzu'n kub'a' ti'j tkyaqilju' tx'otx' tu'n Joswe, kse'nx ojetoq tchaq' Qman Dyos te Moyses. B'ajx tpa'ntzuntz kyeju' tnej tyajajil Israel, tu'n tok te kyetz'bil. Tb'ajlenxi'tzun ja'lu ten nak'b'il toju' tx'otx'.

Jos 12

B'o's chik'b'ab'l kyi'ju' kub'kyi'j tu'n Moyses

¹Tej na'mxtoq tkyim Moyses, kub'kyi'j kab'e' nimaqkawil tu'n kyuk'i'l aj Israel toj tjawetzq'ij teju' nin a' Jordan. Aye'ju' nimaqkawil ojetoq che kawin tib'aju' tx'otx' tzajx tk'etzju' nin a' Arnon ex ponx tk'etzju' witz Ermon toj tnayajkya'j, ex tkyaqilju' tx'otx' toj tjawetzq'ij teju' b'ya' te Jordan:

²Kub'ti'j Seon kyu'n, nimaqkawil kye amorey, najlqe'toq Esb'on. Tzajnix tkawb'il toju' tnam Aroer, ttziyile nin a' Arnon, ex xinix toj nik'janju' b'ya' ex pomnix ttzi nin a' Jab'ok. Janxa' qetlju' kyt'otx' aj Amon (nik'janloju' tx'otx' Kalaad),

³ex intoq kawin tib'aj jun tneju' b'ya' ttzi nin a' Jordan toj tjawetzq'ij, tzajx ttziju' njab' Sineret ex ponx tk'etzju' Kyimni Ninnjab', tu'me'lju' tnam B'et-jesimot, ex ponx t-xeju' witz Piska toj tnayajkya'j.

⁴Yajxi'tzuntl kub'ti'j Ok kyu'n, ju' nimaqkawil te B'asan, naqtaq o'kxltte kyyajajil repayit, najlitoq Astarot ex Edrey.

⁵Tzajxju' tkawb'il twi' witz Ermon, ex tzajx toju' tnam Salka, ex tzajx toj tkyaqilju' tx'otx' B'asan, ex pomnix tk'etzju' nqach te Kesur ex te Maaka, ex pomnix toju' nik'jantl tx'otx' te Kalaad, ju' tetoq Seon, nimaqkawil te Esb'on.

⁶Kub'kyi'ju' nimaqkawil lu tu'n Moyses ex kyu'n aj Israel, ex exi' tq'o'n Moyses tx'otx' lu kyeju' tnej kyyajajil Rub'en, Gad ex kye nik'jan tyajajil Manases.

B'o's chik'b'ab'l kyi'ju' tx'otx' kub'ti'j tu'n Joswe

⁷Aye' nimaqkawil ja'lu kub'kyi'j tu'n Joswe kyuk'i'l aj Israel toj tkub'exq'ij teju' nin a' Jordan, tzajx toju' tnam B'aal-kad, toju' b'ya' Lib'ano, ex twi' witz Alak, ju' nponx Seyir. Exi'tpa'n Joswe tx'otx' lu kyeju' tnej tyajajil Israel, ex xitq'o'n

⁸tx'otx' nimaqk'ulile te kyetz'bil tejumajx, ex jni'ju' plan tx'otx', exju' b'ya' ttzi nin a' Jordan, exju' tx'otx' tk'u'j witz, exju' tx'otx' toj chq'ajlaj exju' tx'otx' Nekeb'. Aju' tx'otx' lu kyetoq aj Et, amorey, aj Kanaan, aj Perisya, eb'ey ex jeb'usey.

⁹⁻²⁴Aye' nimaqkawilju' kub'kyi'j aye': aj Jeriko, aj Ay, ju' nintnam nqaku' ta' tk'etz B'etel, exju' aj Jerusalen, aj Eb'ron, aj Jarmut, aj Lakyis, aj Eklon, aj Keser, aj Deb'ir, aj Keder, aj Orma, aj Arad, aj Lib'na, aj Adulam, aj Makeda, aj B'etel, aj Tapuwa, aj Eper, aj Apek, aj Saron, aj Madon, aj Asor, aj Simron-meron, aj Aksap, aj Taanak, aj Mekido, aj Kedes, aj Jokneam te Karmelo, aj Dor toju' tx'otx' Dor, aj Koyim toj Killal, ex nimaqkawil aj Tirsa. Junaq junlajoj (31) nimaqkawil tu'n kykyaqil.

Jos 13

Aju' tx'otx' na'mtoq tkub'ti'j

- ¹Tej matxi'toq tijinxi'x Joswe, tzaj tma'n Qman Dyos te: Matxi' tzajta twinqil, extzun atix txqantlju' tx'otx' tu'n tkub'ti'j.
- ²Atix kyt'otx' pilistey ex jeb'usey,
- ³tzajx ttzi nin a' Syor, toj tjawetzq'ij te Ejipt, pomnix toju' nqach te Ekron, toj tb'a'nq'ob'kya'j, ju' kyt'otx' aj Kanaan; atzu' ate'toq jwe' nejenel pilistey, aye': aj Gasa, aj Asdod, aj Askalon, aj Kat ex aj Ekron. Ex atixju' kyt'otx' eb'ey,
- ⁴toj tnayajkya'j, ex tkyaqilju' kyt'otx' aj Kanaan, tzajx kyoj nimaqkytanam aj Sidon ponx toju' tnam Apek, jata' kynaqachju' amorey.
- ⁵Ex atixju' kyt'otx' kyib'lita, ex tkyaqilju' Lib'ano toj tjawetzq'ij, ex tzajx toju' tnam B'aalkad, t-xeju' witz Ermon, ex ponx ttziju' tnam Amat.
- ⁶Che ellewiq'i'ne' aj Sidon kywitz aj Israel ex kykyaqilju' najlqe' kywi' nimaq k'ul, tzajx Lib'ano ex ponx Misrepot-maym. Atzunta pa'nxa tx'otx' te kyetz'bil aj Israel, kse'nx oje nchaq'e' teya.
- ⁷Pa'nxju'ya tx'otx' lu kyxolju' b'eljoj tnej tyajajil Israel ex nik'jantl tyajajil Manases, chij te.

Kyt'otx' kyyajajil Manases, Rub'en Ex Kad

- ⁸Ojetoq kyk'amju' kyyajajil Rub'en, Gad exju' nik'jan tyajajil Manases kyt'otx' tej t-xi' tq'o'n Moyses tx'otx' kye toj tjawetzq'ij te Jordan.
- ⁹Xiq'o'nju' tx'otx' kye, tzajx Aroer, ttzi nin a' Arnon, exju' nintnam toj nky'ajchaqu' b'ya', ex tkyaqilju' plan tx'otx' Medeb'a, pomnix Dib'on,
- ¹⁰Kyuk'i'lxi' nimaqtanam Seon, nimaqkawil kye amorey te Esb'on, ex pomnix jata' kynaqach aj Amon.
- ¹¹Ex xiq'o'n Kalaad kye, exju' kyt'otx' aj Kesur ex aj Maaka, extzunju' witz Ermon ex tkyaqilju' tx'otx' B'asan ex pomnix Salka,
- ¹²Exju' jankawina'toq Ok, nimaqkawil te B'asan, ntoq kawin Astarot ex Edrey, ex atoq mankb'il xjalju' kyyajajil aj Repayim, ju' matxi'toq kub'kyi'j tu'n Moyses ex ojetoq che ex t-xlaja'n toju' tx'otx'.
- ¹³Aye'tzu'n aj Kesur ex aj Maaka min e'ex xla'ja'n atzu', e'kyajx najan kyxol aj Israel.
- ¹⁴Aye'tzu'n tyajajil Leb'i mixti' xitq'o'n Moyses kyt'otx', qu'n a kyeju' aye' oyaj inche tz'e'yset te ninb'ilte Qman Dyos kse'nxju' ojetoq tzaj tma'n.
- ¹⁵Xitpa'n Moyses kyt'otx'ju' tyajajil Rub'en kse'nxju' kyajlal junjun k'loj xjal kywitze'lilex kyib',

- 16tzajxju' kyt'otx' toju' tnam Aroer, ttziyile nin a' Arnon, exju' nintnam toj nky'ajchaq b'ya', ex tkyaqilju' plan te Medeb'a,
- 17ex ponx toj Esb'on ex kykyaqilju' nimaqtnam toj plan: Dib'on, B'amot-b'aal, B'et-b'aal-meon,
- 18Jaas, Kademot, Mepaat,
- 19Kyiryataym, Sib'ma, Saret-saar, ju' ati twi' witz toju' b'ya',
- 20B'et-peor, B'et-jesimot exju' tx'otx' tk'u'ju' twitz Piska,
- 21kykyaqilju' nimaqtnam toj plan ex tkyaqilju' tkawb'il Seon, nimaqkawil kye amorey te Esb'on. Ojetoq kub' Seon tu'n Moyses exqe' nejenel te Madyan intoq che ajb'en te, aye': Eb'i, Rekyem Sur, Ur ex Reb'a.
- 22Ex kub' kyb'yo'n aj Israel ajnab'lil B'alaam, tk'wal B'eor, ex nim txqantl xjal.
- 23Ayiletzun nimaqtnamju' kyuk'i'lju' kynajb'il, xiq'o'n te kyt'otx' tyajajil Rub'en kse'nxju' kyajlal junjun k'loj xjal kywitze'lx kyib', ntoq ponx ttzi nin a' Jordan.
- 24Ex ikx xitq'o'n Moyses kyt'otx'ju' tyajajil Gad, kse'nxju' kyajlal junjun k'loj kywitze'lilex kyib'.
- 25Xiq'o'nju' tnam Jaser kye, ex kykyaqilju' nimaqtnam Kalaad, ex nik'janju' kyt'otx' aj Amon, ponx toju' nintnam Aroer, ju' ati twitz Rab'a,
- 26exju' tx'otx' ati kyxol Esb'on, tuk'i'l Ramat-mispa ex B'etonim, ex kyxol Maanaim tuk'i'lju' nqach te Deb'ir.
- 27Ex exi q'o'nju' tnam B'et-nimra, Sukot ex Sapon kye, ju' ati toju' b'ya', ex o'qe'kxtltoq tnamju' te tkawb'il Seon nimaqkawil te Esb'on. Aju' ttx'otx' intoq tzajx ttziju' nin a' Jordan toj tjawetzq'ij ex pomnix ttziju' njab' Sineret toj tnayajkya'j.
- 28Aye'tzun nimaqtnam ja'lu, kyuk'i'lxi'ju' kynajb'il, xiq'o'n kye tyajajil Gad, kse'nxju' kyajlal junjun k'loj xjal kywitze'lilex kyib'.
- 29Ex xitq'o'n Moyses kyt'otx'ju' nik'jan tyajajil Manases, kse'nxju' kyajlal junjun k'loj xjal kywitze'lilex kyib'.
- 30Xiq'o'n kye tkyaqilju' tetoq Ow, ju' nimaqkawil te B'asan, tkyaqilju' tx'otx' B'asan, tzajx toj Maanaym, kyuk'i'lu' oxnaq (60) tnam toj Jayr,
- 31nik'janju' tx'otx' Kalaad, exqe' nimaqtnam Astarot ex Edrey. Tkyaqilju' lu xi' te nik'jan tyajajil Mekyir, ju' tk'wal Manases, kse'nxju' kyajlal junjun k'loj xjal kywitze'lilex kyib'.
- 32Aye'tzun tx'otx' ja'lu exi' tq'o'n Moyses te kyetz'bil toju' plan tx'otx' te Moab' toj tjawetzq'ij te nin a' Jordan, jlaj Jeriko.

³³Atzu'n kyeju' tyajajil Leb'i mixti' xitq'o'n kytx'otx', o'kxte xitma'nju' kye: Aku'te Qman Dyos kyetz'ile', chij kye.

Jos 14

Xitpa'n Joswe tx'otx' Kanaan

¹Aye'tzun tx'otx' ja'lu te Kanaan xiq'o'n te kyetz'bil aj Israel, tu'n pale Eleasar, tu'n Joswe ex kyu'n nejenel kye junjun tnej tyajajil Israel.

²Xikysipa'nju' tx'otx' kyxolju' b'eljoj tk'i' nik'janju' tnej kyyajajil, kse'nxju' kub' tz'aq te junjun tej kyjyonte ti'j, ex kse'nxju' ojetoq tchaq' Qman Dyos te Moyses tu'n tb'inchet.

³Matxi'toqtzun txitq'o'n Moyses kytx'otx'ju' kyyajajil Rub'en ex Gad, ex kye nik'jan tyajajil Manases toju' jun plajtl teju' nin a' Jordan; aye'tzu'n tyajajil Lb'i mixti' xitq'o'n kytx'otx'.

⁴Kab'e' tnej e'ela' tyajajil Jse, aju' tyajajil Manases ex tyajajil Eprayin, atzu'n kye aj Leb'i mixti' jun piḥ kytx'otx' xiq'o'n, noq o'qe'kx nimaqtnam jatu'n kynajana', tuk'i'l koj'bil jatu'n kyk'ik'lena'.

⁵B'aj kysipa'n aj Israel tx'otx' kse'nx ojetoq tchaq' Qman Dyos te Moyses.

Tnej ttx'otx' Kaleb'

⁶Exi'ju' tyajajil Juda toj Kyilkal tu'n kyolin tuk'i'l Joswe, atzunte Kaleb' ju' kyenesey, tk'wal Jepone, xitma'n te Joswe: Na'ntzju'ya xitma'n Qman Dyos wi'je' ex ti'ja teju' tmajin Moyses toj Kades-b'arnea.

⁷Tetoq kab'naq (40) ab'q'i qine' tej wex tchq'o'ne' Moyses toj kades-b'arnea tu'n nxi'ye' ka'yilteju' tx'otx' toj ewaj, atzunj tanjtzwi'je' b'aj nma'nju'ye' ax.

⁸Aye'tzunju' exi' wuk'i'le' e'okten xob'salkyeju' xjal, ayintzunwe' xinnimane' Qman Dyos Wajawe'.

⁹Tzaj ttziya'ntzun Moyses'tz weye': Teya kxe'la'ju' tx'otx' ja' xkub'a' tq'o'na tqana ex kyeju' tyajajila tejumajx, qu'n matxi tnima'na tyolju' Qman Dyos, chij.

¹⁰Matxi' tzik' kab'naq jwe' (45) ab'q'i tej t-xi' tma'n Qman Dyos ja'lu te Moyses, tej inxtoq che b'et aj Israel toj chq'ajlaj, ex naq tu'nju' tyol Qman Dyos tma itz'qinx'. Atzu'n ja'lo matxi' chin japune' toj junmutx'jwe' (85) ab'q'i,

¹¹extzun kuwqinx' kse'nxju' tej nxi' chq'o'ne' tu'n Moyses ka'yilteju' tx'otx', ex kb'entel nq'ojine' kse'nxju' ojtxi'.

¹²Qu'mtzun inxi' nqanine' teya ja'lo tu'n ttzaj tq'o'nju'ya tx'otx' nimaqk'ulile ju' tzaj ttziya'n Qman Dyos weye'. Atxi'xtzunj b'i'n tu'na qa atzu' najlqe' tyajajil Anak ju' nimaq kywe', exqa nimaqqe' nimaqkytanam ex kuwsa'nqe' tu'n nimaqtapi. Atzunwe' q'uqliwe' nk'u'j ti'j Qman Dyos qa ktenb'el exqa k'onil wuk'i'le' tu'n kyex iq'et atzu', kse'nxju' oje tma, chij.

¹³Kub'tzun tk'i'wla'n Joswe Kaleb', ex xitq'o'nju' tx'otx' Eb'ron te ex kyeju' tyajajil.

¹⁴Iktzu'n kyaja'ju' tx'otx' Eb'ron te Kaleb' ex kyeju' tyajajil, ex majx kyejten kye, qu'n xi' tnima te Kaleb' tyol Qman Dyos.

¹⁵Kyiryat-arb'a toq tb'i Eb'ron ojtxi', qu'n ate Arb'a nima'nxi'x kyu'n xjal kyxolju' tyajajil Anak ju' nimaq kywe'. Tik'lenxi'tzun ja'lu ten nak'b'il toju' tx'otx' lu

Jos 15

Tnej ttx'otx' Juda

¹Aju' kytx'otx' junjun k'loj xjal kywitize'lilex kyib' kyxolju' tyajajil Juda xiq'o'n kse'nxju' kub' tz'aq kye tej tjonjtz ti'j in ponx ttziju' nqach te Edom, ex in ponx toju' chq'ajlaj Sin toj tnayajkya'j,

²Tojtzunju' plaj lu, xi' intzaja' qeju' nqach ttxa'nxi' Kyimni Ninnjab' toj tnayajkya'j,

³xinitzuntz toj tnayajkya'j, twitz jawl te Akrab'im, ex inik' toju' chq'ajlaj Sin ex toj tnayaj Kades-b'arnea; xi'nitzuntz tzmax Esron, ex njax tzmax Adar ex in q'onwelt tu'n tpon Karka,

⁴ex xi'nix tzmax, Asmon tu'n telpun kanun toju' a' te Ejipt ex pomni kanun toju' Ninnjab' Mediteraney. Atzun nqachju' toj tnayajkya'j.

⁵Atzu'n nqach toj tjawetzq'ij, toqu' Kyimni Ninnjab', ex ponx tzma janpon b'aja' nin a' Jordan. Axtzuntzu' nxa' qetlju' nqach toj tb'a'nq'ob'kya'j,

⁶njaxtzuntz toj B'et-okla ex nnik' toj tb'a'nq'ob' B'et-arab'a, axtzuntzu' inxa'tl tk'etz Pik B'oan B'en-Rub'en;

⁷njaxtzuntz toju' b'ya' Akor tu'n tpon Deb'ir ex ntzajtzuntz toj Kyikal, ju' ati twitz Adumin, toj tnayaju' a'; ex nik'ju' nqach toj t-xiklilju' a' te En-semes ex xi'ni tzmax toj En-rokel;

⁸ex inik' toju' b'ya' B'en-inom, toj tnayaj tk'u'ju' witz Jeb'us, ju' Jerusalen; in jaxtzuntz twi'yileju' witz ati toj tkub'exq'ij teju' b'ya' Inom, ex toj tb'a'nq'ob'kya'j teju' b'ya' Repaym,

⁹tu'n tq'o'n welt twi' witz ex in nul toj t-xiklil a' Neptoa, ex nnulkanun kyoju' nimaqtnam twi' witz Epron, inik' toj B'aala, ju' ax juntl tb'iju' Kyiryat-jearim.

¹⁰Atzuntz B'aala in tzaja'ju' nqach toj tkub'exq'ij, in pon twi'ju' witz Seyir, ex inik' toj Kyesalon, toj tb'a'nq'ob'ju' witz Jearim, nku'tztzuntz tzmax B'et-semes ex nnik' toj Timna,

¹¹ex nnik' tk'u'j twitz toj tb'a'nq'ob'kya'j te Ekron, nxi' tzmax Sikron, ex nnik' twi' witz B'aala, nnelpun toj Jab'neel tu'n tpon b'aj toju' Ninnjab' Mediteraney.

12Atzu'n mankb'il nqach toj tkub'exq'ij ju' Ninnjab' Mediteraney. Aye'tzun nqachju' te kyt'x'otx'ju' tyajajil Juda, ju' xisipa'n kyxolju' junjun tnej kywitze'lilex kyib'.

Kub'ti'j Eb'ron ex Deb'ir tu'n Kaleb'

(Jue 1.10-15)

13Xitq'o'n Joswe jun tnej tx'otx' ti'j kyt'x'otx'ju' tyajajil Juda, te Kaleb' tk'wal Jepone, kse'nx tchaq' Qman Dyos, xitq'o'n Kyiryat-arb'a te,aju' Eb'ron, nintnam nimxi'x toklen kye tyajajil Anak nimaqxi'x kywe'.

14Oxe' tyajajil Anak e'ex tu'n Kaleb' atzu', a kyb'iju' Sesay, Ayman ex Talmay.

15Yajxi'tzuntel xi' q'ojil kyi'ju' najlqe' toj Deb'ir, ju' Kyiryat-seper toq tb'i nejt, l,

16ex tma: Alkyete maq'ojin ex makub' ti'ju' nintnam lu tu'n, kxe'l nq'o'ne' nmyale' Aksa te t-xu'jil, chij

17A Otonyel tk'wal Kyenas ju' titz'in, kub'ti'ju' nintnam tu'n, xi'tzun tq'o'n Kaleb' Aksa ju' tmyal te t-xu'jil.

18Tetzunj kxi'toq kytzaj kyja, kub'ti'j Aksa tu'n Otonyel tu'n t-xi' tqani'n tx'otx' te awb'il te tman. Atzunte Aksa ku'tz ti'ju' tb'ur, atzunju' tman xitqani'n te: ¿Ti'tzu'n kxe'l teya?, chij.

19—Wajb'ile' tu'n t-xi' nqani'n jun xtalb'ile' teya, chij xittzaq'we'n. Q'onqe'tza t-xiklil a' weye', qu'n mana' tzaj tq'o'na ntx'otx'e' toju' chq'ajlaj Nekeb', chij. Exi'tzun q'o'nju' t-xiklil a' toju' plaj jawl ex toju' plaj kub'l te tu'n tman.

Nimaqtnam exiq'o'n kye tnej tyajajil Juda

20Aye' kyetz'bil tk'wal Juda ja'lu, exi' pa'n kse'nxju' kyajlal junjun k'loj xjal kywitze'lilex kyib'.

21-32 Junaq b'eljoj (29) nimaqtnam tu'n kykyaqil kyuk'i'lx'i'ju' kykojb'il xiq'o'n kye toju' tx'otx' toj tnayajkya'j, tu'me'lju' nqach te Edom. Aye': Kab'seel, Edar, Jakur, Sina, Dimona, Adada, Sedes, Asor, Itnan, Sip, Telem, B'ealot, Asor-adata, Kyiryot, Esron (ax juntl tb'iju' Asor), Amam, Sema, Molada, Asar-kada, Esmon, B'et-pelet, Asar-swal, B'eerseb'a, B'isotya, B'aala, Iym, Esem, Eltolad, Kyesil, Orma, Siklaj, Madmana, Sansana, Leb'aot, Silim ex En-rimon.

33-36 Atzu'n toju' plan tx'otx', kyajlajoj (14) nimaqtnam tu'n kykyaqil kyuk'i'lx'i' kykojb'il xiq'o'n kye, aye': Estaol, Sora, Asena, Sonoa, En-kanim, Tapuwa, Enam, Jarmut, Adulam, Soko, Aseka, Saaraym, Aditaym, Gedera ex Gederotaym.

37-41 Exqe'ju' qaqlajoj (16) nimaqtnam kyuk'i'lx'i'ju' kykojb'il, aye' Senan, Adasa, Mikdal-kad, Dilean, Mispa, Jokteel, Lakyis, B'oskat, Eklon, Kab'on Lamam, Kyitlis, Kederot, B'et-dakon, Naama ex Maseda.

42-44 Exqe' b'eljoj nimaqtnam kyuk'i'lx'i' kykojb'il, aye': Lib'na, Eter, Asan, Ipta, Asena, Nesib', Kyeyla, Aksib' ex Maresa.

45-47 Exju' tnam Ekron kyuk'i'lju' ttnam ex tnajb'il, tzajx Ekron ex ponx ttzi ninnjab', tkyaqilju' tx'otx' ati tk'etz Asdod, kyuk'i'lxi'ju' tnajb'il. Exju' nintnam Asdod kyuk'i'lju' ttnam ex tnajb'il, exju' nintnam Gasa kyuk'i'lju' ttnam ex tnajb'il, ponx tzmax toju' t-xiklil a' te Ejipt ex ttziyileju' Ninnjab' Mediteraney.

48-51 Atzu'n toju' tx'otx' nimaqk'ulile, e'xiq'o'n junlajoj (11) nimaqtnam lu kyuk'i'lxi' kykojb'il kyeju' tyajajil Juda, aye': Samir, Jatir, Soko, Dana, Kyiryat-sana (ax juntl tb'iju' Deb'ir), Anab', Estemoa, Anim, Kosen, Olon ex Kilo.

52-54 Exqe' b'eljoj nimaqtnam kyuk'i'lju' kykojb'il, aye' Arab', Duma, Esan, Janum, B'et-tapuwa, Apeka, Umta, Kyiryat-arb'a (ax juntl tb'iju' Eb'ron), ex Syor.

55-57 Exqe'ju' lajoj nimaqtnam kyuk'i'lju' kynajb'il, aye': Maon, Karmel, Sip, Juta, Jesreel, Jokdeam, Sanoa, Kayin, Gab'aa ex Timna.

58-59 Exqe' qaq nimaqtnam lu kyuk'i'lxi' kykojb'il: Alul, B'et-sur, Gedor, Maarat, B'et-anot ex Eltekon.

60 Exqe' nimaqtnam Kyiryat-b'aal, ex ax tb'iju' Kyiryat-jearim ex Rab'a, kyuk'i'lju' kykojb'il.

61-62 Atzu'n toj chq'ajlaj qaq nimaqtnam xi' kye kyuk'i'lxi' kykojb'il, aye': B'et-arab'a, Midin, Sekaka, Nib'san, nimaqtnam te atz'an, ex En-kadi.

63 Mixti' e' xkyeju' tyajajil Juda tu'n kyetzju' jeb'usey kyu'n, ju' najlqe'toq toj Jerusalem, qu'mtzun e'kyajx najantlju' jeb'usey toj Jerusalem junx kyuk'i'lju' tyajajil Juda.

Jos 16

Kytx'otx' Eprayin ex Manases tyajajil Jse

¹Aju' kytx'otx' tyajajil Jse xiq'o'n kse'nxju' kub' tz'aaq kye tej tjonjtz ti'j, tzyet toj tjawetzq'ij toju' nin a' Jordan, ja ta'qe' t-xiklil a' te Jeriko, xi'nitzuntz toj chq'ajlaj, kywi'yile witz, tzajx Jeriko tu'n tpon B'etel.

²Txi'xtzuntl B'etel, aju' tnam Lus, inik' toj kytx'otx'ju' arkyit ex pomnix Atarot;

³inxi'tzuntz tkub'exq'ij toj kytx'otx' japletit, ex ponx toj B'et-oron toj Kub'l, pomnix Keser. Nxi'tzuntz toju' ninnjab' Mediteraney.

Kytx'otx' tnej tyajajil Eprayin

⁴Aju' kyetz'b'il kyyajajil Manases ex Eprayin, tk'wal Jse, xiq'o'n aye' ja'lu:

⁵Aye' tnaqachil kytx'otx' tyajajil Eprayin, tzajnix toj tjawetzq'ij te Atarot-adar ex pomnix B'et-oron Jawl.

⁶Txi'xtzuntl atzu', nxi' ttziyile Ninnjab' Mediteraney. Atzu'n nqach toj tb'a'nq'ob'kya'j teju' kytx'otx' atoq Mikmetat, xi'nitzuntz tu'me'l tjawetzq'ij tzmax toj Taanat-silo, nnik' Janoa

⁷ex in ku'tz Atarot ex Naorat, in pon ch'i'n Jeriko ex in nelpun kanun toj nin a' Jordan.

⁸Intzaj qeju' nqach Tapuwa, xi'nitzuntz toj tkub'exq'ij tu'n tpon tzmax ttzi t-xiklil a' Kana ex ttzi ninnjab' Mediteraney. Atzun tx'otx'ju' xiq'o'n kyeju' tyajajil Eprayin, ex xi' sipa'n kyxolju' junjun k'loj kywitze'lilex kyib'.

⁹Ex ate' junjuntl nimaqtnam kyuk'i'lju' kykojb'il toj kytx'otx' tyajajil Manases, xiq'o'n kye tyajajil Eprayin.

¹⁰Aye'tzu'n tyajajil Eprayin mixti' e ex kyxla'ja'n aj Kanaan najlqe'toq toj Keser, xipe' kyq'o'n anb'il kye tu'n kynajan kyxol, naqtzun o'kx e'okkychq'o'n tu'n kychojon kye. Atxi'xtzun najlqe' aj Kanaan atzu'.

Jos 17

Kytx'otx' tnej tyajajil Manases

¹A tx'otx' ja'lu xiq'o'n kyeju' tyajajil Manases, ju' tnejel tk'wal Jse. Xiq'o'nju' tx'otx' Galaad ex B'asan toj tjawetzq'ij te nin a' Jordan te Makyir, jun nimaq q'ojil, tnejel tk'wal Manases ex manb'aj te Kalaad.

²Ex kub' jyo'n ti'ju' tx'otx' kse'nxju' makub' tz'aq tu'n t-xi' kyeju' tk'wal Manases, kse'nxju' kyajlaj junjun k'loj kywitze'lilex kyib', kyyajajil tk'wal Manases ex tchman Jse, aye': Ab'yeser, Elek, Asryel, Sikyem, Eper ex Semida.

³Atzunte Selopad, tk'wal Eper ex tchman Kalaad, ju' tk'wal Makyir ex tchman Manases, mixti' jun tk'wal tzaj q'o'n, naq txinileqe' ex aye': Maala, Noa, Okla, Milka ex Tirsa.

⁴Exi'ju' qya lu tk'etzu' pale Eleasar ex Joswe exqe'ju' nejenel te tnam, ex xikyma'n kye: Tchaq'te' Qman Dyos te Moyses tu'n ttzaj tq'o'n qtx'otx'e', kse'nxju' kyeqwitze'le', chechij. Ex tzajte Joswe xitq'o'n kytx'otx' kse'nx kyeju' tywitze'l kyman, kse'nx ojetoq tchaq' Qman Dyos te.

⁵Iktzun kyk'ama' tyajajil Manases lajoj tnejtl, ti'jxi'ju' tx'otx' Kalaad ex B'asan, ju' ate' toj tjawetzq'ij te Jordan,

⁶qu'n xiq'o'n kytx'otx'ju' tmyal Manases kse'nxju' kye k'walb'aj q'a. Xi' q'o'nju' tx'otx' Kalaad kyeju' txqantl tyajajil Manases.

⁷Xi'nixju' kytx'otx' tyajajil Manases toj Aser tu'n tpon toj Mikmetat, ju' ati tu'me'l Sikyem, ex xi'nitl toj tnayajkya'j, tu'n tpon tzmax jata' t-xiklil a' Tapuwa.

⁸Maskye kyetoq tyajajil Manases tx'otx' Tapuwa, axju' nintnam Tapuwa, atitoq tk'etz kynaqach kyetoqju' tyajajil Eprayin.

⁹Nxi'tzun nqachtz twitz kub'l toj tnayajkya'j tu'n tpon tzmax toju' a' te Kana, qu'mtzun aye'ju' nimaqtnam lu te Eprayin ate'toq kyxolju' nimaqkytanam

Manases, extzun aju' nqach toj tb'a'nq'ob'kya'j teju' a', te Manases, ex in pon b'aj toj ninnjab'.

¹⁰Toj tnayajkya'j kyeja' Eprayin teju' a', atzunte Manases toj tb'a'nq'ob'kya'j, aju' Ninnjab' Mediteraney kyej te kynaqach, atzunju' kyt'otx' tyajajil Aser kyej toj tb'a'nq'ob'kya'j, atzun kye Isakar toj tjawetzq'ij.

¹¹Ex e'xiq'o'n nimaqtnam lu kyuk'i'lxi' kykojb'il ti'jile junjunkye tyajajil Manases toju' kyt'otx' Isakar ex Aser, aye': B'et-sean, Ib'leam, Dor, Endor, Taanak ex Mewido, exqe'ju' ox'e' twi' ttxa'nwitz.

¹²Aye'tzu'n tyajajil Manases min b'ant tkub' kytzyu'n nintnam lu, qu'n kub' kywab'a'n kyib'ju' aj Kanaan b'a'nxi'x ex axtzu' e'kyeja'ten.

¹³Tetzunj kykuwix aj Israel b'a'nxi'x e'okkychq'o'n aj Kanaan tu'n kychojon kye, naqtzun aju' minti' e'exkyiq'i'n atzu'.

Kub' kytzyu'n tyajajil Jse k'ul

¹⁴Xikyma'n tyajajil Jse te Joswe: —¿Tiqu'n naq jun tal tnej tx'otx' saj tq'o'na qeye', matxina qoky'i'wlanjtze' tu'n Qman Dyos, qu'mtzun nim txqan qb'aje' matxi' chmet, extzun naqch'i'n qkub'ele'?, chechij te.

¹⁵Xi'tzun ttzaq'we'n Joswe kye: —Nimpe' txqankye' kyb'aj ex min nche b'ajxtle' kyoju' k'ul te Eprayin. Kukyxi'ye' kyoju' k'ul ex kyik'sanqe'ktzju'ye' tze toj kyt'otx' peresey ex aj Repayim, chij.

¹⁶Aye'tzunkye xikytzaq'we'n: Axte' qa min nche kanunju' k'ul lu qeye': Noqtzun aye'kye' aj Kanaan najlqe' toju' plan tx'otx' ati kykarwaj k'uxb'ilqe', ex ikqe'xju' najlqe' toj B'et-sean ex kyoju' tnajb'il ti'jile, exqe' najlqe' toju' b'ya' Jesreel, chechij.

¹⁷Xi'tzun ttzaq'we'n Joswetz kyeju' tyajajil Jse, aye' tyajajil Eprayin ex Manases, kjalu: —Nimna' txqankye' kyb'aj ex ati nim kyipumale', qu'mtzun myanaq jni'xju' kyt'otx'e' kxe'l,

¹⁸qu'n ikxju' k'ul lu jupli kyu'n tze, kxe'l kyeye', expe' che ajb'elju' tze kyu'ne'. Aye'tzu'n aj Kanaan, kche elexkye' kyu'ne', maskye kuwqe' ex ati kykarwaj k'uxb'ilqe', chij kye.

Jos 18

Kyt'otx' txqantl tnejtl tyajajil Israel

¹Kykyaqilju' aj Israel b'aj kyb'u'yi'n kyib' toj Silo, tu'n tkub' kyq'o'nju' Ja te mujb'ab'ltib'il tuk'i'l Dyos atzu'. Toju' tq'ijl'alil matxi'toq kub'ti'ju' tx'otx',

²maskye atixtoq wuq tnejtl tyajajil Israel na'mxtoq t-xi' q'et kyt'otx'.

³Xitzun tma'n Joswe kye aj Israel: ¿ti'ti' in kyo'ne' tu'nju' na'mx tkub' kytzyu'nju'ye' tx'otx' oje tzaj tq'o'n Qman Dyos kyeye'?

⁴Kysk'o'nktze' oxox ichan toj junjun tnej qyajajil, tu'n kyxi' nchq'o'ne' ka'yilte tkyaqilju' tx'otx' ex tu'n ttzaj kyiq'i'n jun tqanil weye' tu'nwtzunlo t-xi' pa'yit.

⁵Aye' ichan lu kb'el kyaq'pu'n tx'otx' toj wuq tnej, kjel kyq'o'n ttx'otx' Juda toj tnayajkya', atzu'n kye tyajajil Jse toj tb'a'nq'ob'kya'j.

⁶Tb'ajlenxi'tzun kyaq'pu'nju' tx'otx' toj wuq tnej, ktzajel kyiq'in chik'b'ab'l weye', ayintzunwe' kxel nse'ne' ti'j twitz Qman Dyos kse'nxju' makub' tz'aq te junjun.

⁷Mixti'kye tyajajil Leb'i kyt'otx' kxe'l, qu'n aye'kye che okyel te pale twitz Qman Dyos. Aye'tzunju' kyyajajil Gad, Rub'en exju' nik'jan tyajajil Manases, oje txi'kye kyetz'b'il toj tjawetzq'ij te Jordan,aju' xitq'o'n Moyses kyeju' tmajin Qman Dyos, chij kye.

⁸Kyb'inchatzun kyib'ju' che tzajel q'inte tqanilju' tx'otx' tu'n kyxi', ex xitma'n Joswe kye: Kukxi'ye' toj tkyaqilu' tx'otx' ex kyaq'punku'ye', lwixtzun che tzaje' ajtb'aj b'ent kyu'ne', tu'ntzun tkub' njoye'ne' ti'j tza'lu toj Silo twitz Qman Dyos, chij kye.

⁹Exi'ju' ichan lu ex b'aj kyb'eti'n tkyaqilju' tx'otx', eb'aj kyaq'pu'n nimaqtnam toj wuq tnej ex b'ajkub' kytz'ib'a'n tkyaqil. Anjtzun kyij'tz toju' kyxmuj aj Israel toj Silo jatoq ta' Joswe.

¹⁰Xi'tzun tpa'n Joswe tx'otx' kyxol aj Israel, toj Silo, ex xit-se'n kse'nx makub' tz'aq te junjun twitz Qman Dyos.

Kytx'otx' tnej tyajajil B'enjamin

¹¹Tb'ajlenxi'tzun jyo'nti'j alkyeju' tx'otx' makub' tz'aq te junjun,aju' tx'otx' ati kyxolju' kytx'otx' tyajajil Juda ex tyajajil Jse, xiq'o'n kyeju' junjun k'loj kywitze'lilex kyib' kyxol tyajajil B'enjamin.

¹²A nqachu' teju' tx'otx' lu, intzyet toj tb'a'nq'ob'kya'j te nin a' Jordan, xi'nitzuntz tzmax toj tb'a'nq'ob'kya'j te Jeriko, ex xi'nitl kywi' witz tu'me'l tkub'exq'ij, ex nnelpun toju' chq'ajlaj B'et-ab'en.

¹³Txi'xtzun atzu', in xi'tl tu'me'l Lus (toj B'etel) toj tnayajkya'j, in ku'xtzuntz Atarot-adar twi'ju' witz ati toj tnayajkya'j te B'et-oron te Kub'l;

¹⁴in anjtzlti'ju' nqach tu'me'l Ninnjab' Mediteraney toj tnayajkya'j teju' witz ati twitz B'et-oron, ex in ponx Kyiryat-b'aal, ax tb'iju' Kyiryat-jearim, ju' kyetz'b'il tyajajil Juda. Atzun nqachju' toj tkub'exq'ij.

¹⁵Atzunju' nqach toj tnayajkya'j inxi' qe toju' plaj te Kyiryat-jearim, tu'me'l tkub'exq'ij tu'n tpon toj t-xiklil a' Neptoa,

¹⁶in ku'xtzuntz tzmax ttxa'nwitz ati twitzju' b'ya' B'en-inom, toj tb'a'nq'ob'kya'j teju' b'ya' Repaym. In ku'xtzuntz toju' b'ya' Inom, inik' toj tnayajkya'j tk'u'ju' twitz Jeb'us, inxi'tzuntz tzmax toj t-xiklil a' En-rokel.

¹⁷In nanjtzun ti'jtz tu'me'l tb'a'nq'ob' kya'j tu'n telpun toj En-semes, txi'xtzuntl atzu' tu'n tpon tzmax Gelilot, ju' ati tu'me'lju' witz Adumin, ex tu'n tku'pun tzmax Tk'etzju' Pik te B'oan B'en-Rub'en;

¹⁸Ex in nik'tl toj tb'a'nq'ob'kya'j teju' tk'u'j witz, tu'me'lju' b'ya' ttzi Jordan, ex in ku'pun kanun toj nin a' Jordan,

¹⁹inik' toj tb'a'nq'ob'kya'j te B'et-okla, tu'n tpon b'aj ttxa'nju' Kyimni Ninnjab', ja in pon b'aja' nin a' Jordan. A nqach ja'lu toj tnayajkya'j.

²⁰Aju' nin a' Jordan nqach toj tjawetzq'ij. Aye'tzun nqach ja'lu teju' tx'otx' xi' aq'pet kyxol junjun k'loj xjal kwitze'lilexkyib' kyxol tyajajil B'enjamin.

²¹⁻²⁴Aye' kab'lajoj nimaqtnam ja'lu kyuk'i'lxi' kykojb'il exi' q'o'n kye junjun k'loj xjal kywitize'lx kyib' kyxol tyajajil B'enjamin: Jeriko, B'et-okla, Emek-kasis, B'et-arab'a, Semaraym, B'etel, Ab'im, Para, Opra, Kyepar-aamoni, Opni ex Geb'a.

²⁵⁻²⁸Ex ikx kyajlajojtl nimaqtnam kyuk'i'lxi' kykojb'il, aye' Gab'aon, Rama, B'eerot, Mispa, Kapira, Mosa, Rekyem, Irpeel Tarala, Sela, Elep, Jeb'us (aju' Jerusalem), Gab'aa ex Kyiryat. Atzun tx'otx'ju' xiq'o'n kye junjun k'loj xjal kywitize'lilex kyib' kyxol tyajajil B'enjamin.

Jos 19

Kytx'otx' tnej tyajajil Simeon

¹Aju' tkab' tx'otx' jyonjtz ti'j alqe makub' tz'aqa' xiq'o'n kye tyajajil Simeon. Xi'toq ta'ju' tx'otx' lu toj kytx'otx' tyajajil Juda,

²⁻⁶ex aye' oxlajoj (13) nimaqtnam ja'lu kyuk'i'lxi' kykojb'il: B'eerseb'a, Seb'a, Molada, Asar-swal, B'ala, Esem, Eltolad, B'etul, Orma, Siklaj, B'et-markab'ot, Asar-susa, B'et-leb'aot ex Sarwen.

⁷Ex exi' q'o'nju' nimaqtnam lu kye: En-rimon, Eter ex Asan, kyuk'i'lju' kynajb'il,

⁸Exqe'tzu'n najb'il ate'toq tzmax B'aalat-b'eer, aju' nintnam Ramat, toj Nekeb'. Aye'tzun tx'otx'ju' xi' kyeju' junjun k'loj kywitize'lilex kyib' kyxol tyajajil Simeon.

⁹Atoqtzu' ta'ju' kytx'otx' tyajajil Simeon toju' kytx'otx' tyajajil Juda, qu'n nimtoqkye Juda kytx'otx', qu'mtzun xiq'o'n kytx'otx' tyajajil Simeon ti'ju' kytx'otx' Juda.

Kytx'otx' tnej tyajajil Sab'ulon

¹⁰⁻¹²Aju' toxi'n tx'otx' jyonjtz ti'j alqe makub' tz'aqa', xiq'o'n kye junjun k'loj xjal kywitize'lilex kyib' kyxol tyajajil Sab'ulon. Pomnixju' nqach toj Sarid, xi'nixtzuntz toj tkub'exq'ij tzmax Marala ex ponx toj Dab'eset, tu'n tpon b'aj toju' a' ati tk'etz Jokneam. Tzajxtzuntl Sarid, xi'niju' nqach tu'me'l tjawetzq'ij tzmax Kyislot-tab'or, ex txi'xtl atzu', inik' toj Dab'erat tu'n tjapun tzmax Japiya.

13Txi'xtl atzu', xi'niju' nqach toj tjawetzq'ij tu'me'l Gat-eper, inik' toj Ita-kasin ex in pon tzmax Rimon, tu'n tq'on welt Nea.

14Toj tb'a'nq'ob'kya', inq'on weltju' nqach tzmax Anaton ex intoq nelpun toju' b'ya' Jepte-el.

15Ate'toq kab'lajoj (12) nimaqtnam kyuk'i'lxi' kynajb'il toju' tx'otx' lu, aye' junjunju': Katat, Naalal, Simron, Idala ex B'elen.

16Atzun tx'otx'ju' xi' kye junjun k'loj xjal kywitze'lilex kyib' kyxol tyajajil Sab'ulon, kyuk'i'lxi' nimaqtnam ex koj'b'il.

Kytx'otx' tnej tyajajil Isakar

17-23 Aju' tkyaji'n tx'otx' jyonjtzi'tj alqe makub'a' tz'aq, xiq'o'n kye junjun k'loj xjal kywitze'lilex kyib' kyxol tyajajil Isakar. Ate'toq qaqlajoj nimaqtnam kyuk'i'lxi' kykojb'il toju' kytx'otx', aye' ja'lu: Jesreel, Kyesulot, Sunem, Aparaym, Syon, Anaarat, Rab'it, Kyisyon, Eb'es, Remet, En-wanim, En-ada ex B'et-pases. Pomnixju' nqach toj Tab'or, Saasima ex B'et-semes, ex in pon b'aj toj nin a' Jordan. Atzun tx'otx'ju' xi' kye junjun k'loj xjal kwitze'lilexkyib' kyxol tyajajil Isakar, kyuk'i'lxi'ju' nimaqtnam ex koj'b'il kyoj.

Kytx'otx' tnej tyajajil Aser

24-26 Aju' tjwe'yi'n tx'otx' jyonjtzi'tj alqe makub' tz'aaq', xiq'o'n kye junjun k'loj xjal kywitze'lilex kyib' kyxol tyajajil Aser, ate'toqju' nimaqtnam lu toj: Elkat, Ali, B'eten, Aksap, Alamelek, Amad ex Miseal, intoq ponx tzmax twi'ju' witz Karmelo ex Syor-lib'nat toj tkub'exq'ij.

27Aju' nqach toj tjawetzq'ij inxi' tu'me'l tb'a'nq'ob'kya'j tzmax toj B'et-dakon, tu'n tmuje tuk'i'l kytx'otx' tyajajil Sab'ulon, exju' b'ya' Jepte-el, ex B'et-emek, ex Neyel, expe' xi'nix ti'jimix Kab'ul,

28qu'mtzun ayilextoqju' Ab'don, Reob', Amon ex Kana, pomnix toju' nin nintnam Sidon.

29-31 Nq'on weltzuntz tu'me'l Rama, ex ponx toju' nintnam Tiro kuwsa'n, nxi'tzuntz toj Osa, tu'n telpun kanun toj Ninnjab' Mediteraney. Kyuk'i'l Maaleb', Aksib', Uma, Apek ex Reob', junaq kab'e' (22) nimaqtnam tu'n kykyaqil kyuk'i'lxi' kykojb'il. Atzun tx'otx'ju' xi' kyeju' junjun k'loj xjal kywitze'lilex kyib' kyxol tyajajil Aser.

Kytx'otx' tnej tyajajil Neptali

32Aju' twaqaqi'n tx'otx' jyonjtz ti'j alqe makub'a' tz'aq, xi' kyeju' junjun k'loj xjal kywitze'lilex kyib' kyxol tyajajil Neptali.

33Xi'nixju' kytx'otx' kyoju' tnam Elep, Elon-saananim, Adami-nekyeb' ex Jab'neel, tzmax toj Lakum, tu'n tpon toj Jordan.

34Xi'niju' nqach toj tkub'exq'ij tu'me'l Asnot-tab'or, ex Ukok, qu'mtzun tnaqachtoqtib' tuk'i'lju' kytx'otx' tyajajil Sab'ulon toj tnayajkya', atzu'n toj tkub'exq'ij tuk'i'lju' kytx'otx' tyajajil Aser. Atzu'n toj tjawetzq'ij, intoq ponju' kytx'otx' tyajajil Neptali tzmax toj nin a' Jordan.

35-39 Aye' b'eljlajoj nimaqtnam ja'lu kuwsa'nqe' kyuk'i'lxi' kynajb'il xiq'o'n kye, aye': Sidim, Ser, Amat, Rakat, Sineret, Adama, Rama, Asor, Sedes, Edrey, En-asor, Iron, Mikdal-el, Orem, B'et-anat ex B'et-semes. Atzun tx'otx'ju' xiq'o'n kye junjun k'loj xjal kywitze'lilex kyib' kyxol tyajajil Neptali, kyuk'i'lxi' nimaqtnam ex kykojb'il.

Kytx'otx' tnej tyajajil Dan

40-46 Aju' twuqi'n tx'otx' jyonjtz ti'j alqe makub' tz'aaq', xiq'o'n kye junjun k'loj xjal kwitze'lilexkyib' kyxol tyajajil Dan. Ate'qe'ju' tnam toju' tx'otx' lu, aye': Sora, Estaol, Ir-semes, Saalab'in, Ayalon, Jetla, Elon, Timnat, Ekron, Eltekye, Kib'eton, B'aalat, Jewud, B'ene-b'erak, Gat-rimon, Mejarkon ex Rakon, tuk'i'lju' tx'otx' ati tu'me'l Joje.

47-48 Mixtzunti' kanunju' tx'otx' lu, qu'mtzun exi' tyajajil Dan q'ojil ti'ju' nintnam Lesem, kykub'lenxitzun kyb'yo'n kykyaqilju' najlqe' atzu', kub' kytzyu'nju' tx'otx'. Iktzu'n e'kub'a' ten najal toju' tnam lu, ex el kych'exb'e'n tb'i, okkyq'o'n tb'i Dan te ninb'ilteju' ojtxi' kyyajilb'en. Atzun tx'otx'ju' xiq'o'n kye junjun k'loj xjal kywitze'lilex kyib' kyxol tyajajil Dan, kyuk'i'lu' nimaqtnam ex najb'il.

Tnej ttx'otx' Joswe

49Tb'ajlenxi' kysipa'n aj Israel tx'otx' kye junjun tnej kyyajajil, xikyq'o'n tetz'b'il Joswe toju' tx'otx' xiq'o'n kye txqantl.

50Kse'nxju' ojetog tchaq' Qman Dyos, xiq'o'nju' nintnam Timnat-sera te, toju' tx'otx' nimaqk'ulile te Eprayin, qu'n a tqaniju'. Jawtzun tb'inch'a'n jumajtl Joswe nintnam ex najan toj.

51Ayiletzun tx'otx'ju' lu xikyse'n Eleasar, Joswe exqe' nejenel toj tnam, kse'nxju' makub' tz'aaq te junjun tnej kyyajajil aj Israel twitz Qman Dyos, ttziju' Ja te Mujb'ab'ltib'il, toj Silo. Ikytzu'n b'aj pa'yita' tkyaqilju' tx'otx'.

Jos 20

Kyej kyq'o'n aj Israel nimaqtnam te kolb'il

(Nm 35.6-34; Dt 4.41-43; 19.1-13)

1Tzaj tma'n Qman Dyos te Joswe ikjalu:

2Yolina kyuk'i'l aj Israel ex q'manxa kye tu'n kyjaw kysk'o'n nimaqtnam te kolb'il, kse'nx oje txinma'ne' te Moyses.

³Qatzun ati jun xjal naq myanim makyim jun tu'n, ex myate xima'nju' tu'n, b'a'n tu'n t-xi' oq kloltetib' toj junju' nimaqtnam lu te jun twitze'lju' xkyim nqaku' ta', tu'n tq'onte tu'me'l t-xel.

⁴Alkyete matxi' kloltib' toj junju' nimaqtnam lu, kpomel ttziju' nintnam ex kxe'l tchik'b'a'n kyeju' tijwnaq te nintnam. Aye'tzunkye kkyq'a' anb'il tu'n tokx ex kxel kyq'o'n jun najb'il te jatu'n tnajana'.

⁵Qatzun matxi lpe twitze'lju' xkyim nqaku' ta' ti'j, lay tz'etz kyiq'i'n tijwnaqju' xjal ntklo'ntib' te, qu'n myate t-ximju' tu'ntoq tkub' tb'yo'n ex mya tu'nwt ti tq'oj tuk'i'l.

⁶Kb'eltenju' xjal ntklo'ntib' toju' nintnam tzmax ajtok toj xjel kyu'n tnam, ex tzmax ajtkyimju' kynejel pale naq'unan toju' tq'ijlalil lu. B'a'ntzun tanjtz tja ex toju' ninttanam, chij.

⁷E'jawtzun kysk'o'n aj Israel nimaqtnam Kedes toj Kaliley, kywi' nimaq k'ul te Neptali, ex Sikyem kywi' witz te Eprayin, ex Kyiryat-arb'a, ax tb'iju' Eb'ron, kywi' witz te Juda, tu'n kyajb'en te kolb'il.

⁸Atzu'n toj jun plajtl te Jordan, toj tjawetzq'ij te Jeriko, jaw kysk'o'n B'eser, kye tyajajil Rub'en; jaw kysk'o'n Ramot kye tyajajil Kad toj tx'otx' Kalaad; atzu'n toju' tx'otx' B'asan jaw ksk'o'n Kolan, kye tyajajil Manases.

⁹Aye'tzun nimaqtnam ja'lu te kolb'il jaw kysk'o'n te kykyaqil aj Israel ex kye najchaq xjal najlqe' kyxol. Jatu'n tewana' xjal naq myanim makyim juntl tu'n, tu'n lalun tz'ok tu'me'l t-xel tu'n jun twitze'lju' xjal xkyim nqaku' ta', tu'n mikub'a' tb'yo'n qa na'mxtoq tok toj xjel kyu'n tnam.

Jos 21

Nimaqkytanam aj Leb'i

(1 Cr 6.54-81)

¹⁻²Exi'ju' nejenel te junjun ja xjal aj Leb'i toj Silo, toju' tx'otx' te Kanaan, yolil tuk'i'lju' pale Eleasar, tuk'i'l Joswe ex kyuk'i'lju' nejenel kye tnej kyyajajil aj Israel. Atzuntzu' xa' kyma'na' kye: Tzaj tma'n Qman Dyos te Moyses, tu'n kytzaj q'o'n nimaqtnam qeye' jatu'n qnajane', kyuk'i'l tx'otx' te k'ik'leb'l kye qwakyixe', chechij.

³E'xi'tzun kyq'o'n aj Israel junjun nimaqkytanam kye aj Leb'i kyuk'i'lxi' tx'otx' te k'ik'leb'l, kse'nxju' tzaj tma'n Qman Dyos.

⁴Tnejelxi'x jyetti'ju' alkye makub' tz'aq kye junjun tnej xjal kywitize'lilex kyib' tyajajil Koat. Xiq'o'n oxlajoj (13) nimaqtnam kye aj kyeat tyajajil pale Aaron, ju' kyetoq tnej kyyajajil Juda, Simeon ex B'enjamin.

⁵Atzu'n kye txqantl aj kyeat xiq'o'n lajoj nimaqtnam kye, ju' kyetoq kyyajajil Eprayin, Dan ex kye nik'jan tyajajil Manases.

- ⁶Ti'jxi'tzuntl ja'lu, xiq'o'n oxlajoj (13) nimaqtnam kye junjun k'loj aj Leb'i kywitze'lilex kyib' tyajajil Kerson, kse'nxju' kub' tz'aq tej tjonjtz ti'j, ju' kyetoq kyyajajil Isakar, Aser, Neptali ex kye nik'jan tyajajil Manases ju' ati toj B'asan.
- ⁷Atzu'n kye junjun k'loj aj Leb'i kywitze'lilex kyib' tyajajil Merari e'xiq'o'n kab'lajoj (12) nimaqtnam kye, ju' kyetoq kyyajajil Rub'en, Gad ex Sab'ulon.
- ⁸Xikypa'n aj Israel nimaqtnam ex tx'otx' te k'ik'leb'l, kse'nxtoq makub'a' tz'aq, kyxol aj Leb'i, kse'nx ojetoq tchaq' Qman Dyos te Moyses.
- ⁹Aye' nimaqtnam ja'lu, xikyq'o'n kyyajajil Juda ex Simeon,
- ¹⁰kyeju' junjun k'loj aj Leb'i kywitze'lilex kyib' tyajajil Koat, tzajniqe' ti'j Aaron, qu'n kye kub'a' tz'aq tnejilxi'x tej t-xise'n.
- ¹¹Xikyq'o'n Kyiryat-arb'a, axju' Eb'ron, toju' tx'otx' nimaqk'ulile te Juda, aju' nintnam nim toklen kye xjal nimaq kywe' tyajajil Anak, kyuk'i'lxi' tx'otx' te k'ik'leb'l.
- ¹²Atzunju' txqantl tx'otx' ex najb'il teju' nintnam lu xiq'o'n te tetz'bil Kaleb', tk'wal Jepone.
- ¹³Tib'ajxi'tzuntl Eb'ron, ju' nintnam te kolb'il kyeju' makub' kyb'yo'n jun xjal, exi' q'o'ntlju' nimaqtnam lu kye tyajajilju' pale Aaron, aye': Lib'na,
- ¹⁴Jatir, Estemoa,
- ¹⁵Olon, Deb'ir,
- ¹⁶Ayin, Juta ex B'et-semes. B'eljoj nimaqtnam kyuk'i'lxi' tx'otx' te k'ik'leb'l.
- ¹⁷Aye'tzu'n tyajajil B'enjamin xikyq'o'n Gab'aon, Geb'a,
- ¹⁸Anatot ex Almon, kyaje' nimaqtnam kyuk'i'lxi' kytx'otx' te k'ik'leb'l,
- ¹⁹oxlajoj (13) nimaqtnam xiq'o'n kyeju' pale tyajajil Aaron tu'n tkyaqil, teyile junjun tuk'i'lxi' ttx'otx' te k'ik'leb'l.
- ²⁰Atzu'n kyeju' junjun k'lojtl aj Leb'i kywitze'lilex kyib' tyajajil Kyeatqe', xiq'o'n nimaqkytanam ti'ju' kye tyajajil Eprayin.
- ²¹Xiq'o'n Sikyem kywi' witz te Eprayin kye, te nintnam kolb'ilteju' makub' tb'yo'n jun xjal, exju' nintnam Keser,
- ²²Kyib'saym ex B'et-oron, kyaje' nimaqtnam kyuk'i'lxi'ju' kytx'otx' te k'ik'leb'l.
- ²³Aye' kyk'amju' kye tyajajil Dan: Eltekye, Kib'eton,
- ²⁴Ayalon ex Gat-rimon, kyaje' nimaqtnam kyuk'i'lxi' kytx'otx' te k'ik'leb'l;
- ²⁵atzu'n kyeju' nik'jan tyajajil Manases kyk'am kab'e' nimaqtnam, Taanak ex Gat-rimon, kyuk'i'lju' kytx'otx' te k'ik'leb'l;

- ²⁶Lajoj nimaqkytanamju' txqantl k'loj xjal kywitze'lilex kyib' tzajniqe' ti'j Koat, kyuk'i'lxi' kytx'otx' te k'ik'leb'l.
- ²⁷Atzu'n kye aj Leb'i tyajajil Kerson kab'e' nimaqkytanam xiq'o'n, ju' kyetoq nik'jan tyajajil Manases, kyuk'i'lxi'ju' kytx'otx' te k'ik'leb'l: Kolan, toj tx'otx' B'asan, tu'n tajb'en te nimaqtnam te kolb'il, ex B'eestera.
- ²⁸Atzu'n ti'ju' kye Isakar xiq'o'n Sison, Dab'erat,
- ²⁹Jarmut ex Enkanim, kyaje' nimaqtnam kyuk'i'lxi'ju' kytx'otx' te k'ik'leb'l.
- ³⁰Atzu'n ti'ju' kye Aser xiq'o'n Misael, Ab'don,
- ³¹Elkat ex Reob', kyaje' nimaqtnam kyuk'i'lxi'ju' kytx'otx' te k'ik'leb'l.
- ³²Ti'ju' kye Neptali xiq'o'n oxe' nimaqtnam kye kyuk'i'lxi'ju' kytx'otx' te k'ik'leb'l: Sedes, toj Galilea, tu'n tajb'en te nimaqtnam te kolb'il, Amot-dor ex Kartan;
- ³³oxlajoj (13) nimaqtnam tuk'i'lile kytx'otx' te k'ik'leb'l xiq'o'n kye junjun k'loj aj Kerson kywitze'lilex kyib'.
- ³⁴Atzu'n kye aj Leb'i na'mxtoq t-xi' q'o'n kytx'otx', aye' tyajajil Merari: xiq'o'n kytx'otx' ti'ju' kye tyajajil Sab'ulon: aye' Jokneam, Karta,
- ³⁵Dimna ex Naalal, kyaje' nimaqtnam kyuk'i'lxi' kykojb'il te k'ik'leb'l.
- ³⁶Ti'ju' kye Rub'en xiq'o'n B'eser, Jaas,
- ³⁷Kademot ex Mepaat, kyaje' nimaqtnam kyuk'i'lxi'ju' kytx'otx' te k'ik'leb'l.
- ³⁸Ti'ju' kye Gad xiq'o'n Ramot te Kalaad, tu'n tajb'en te nintnam te kolb'il, Maanaym,
- ³⁹Esb'on ex Jaser, kyaje' nimaqtnam kyuk'i'lxi' kytx'otx' te k'ik'leb'l,
- ⁴⁰kab'lajoj (12) nimaqtnam xiq'o'n kye junjun k'loj aj Leb'i kywitze'lilex kyib' na'mxtoq t-xiq'o'n kytx'otx', aye' tyajajil Merari.
- ⁴¹Kab'naq wajxaq (48) nimaqkytanam aj Leb'i xiq'o'n toju' kytx'otx' aj Israel, teyile junjun kyuk'i'lju' kytx'otx' te k'ik'leb'l,
- ⁴²ju' ati ti'jile junjun nimaqtnam. Ayiletzu'n ti'j junjunju' nimaqtnam lu.

Njapunte Qman Dyos tyol

- ⁴³Iktzu'n xa'tq'o'na Qman Dyos tx'otx' kye aj Israel ojetoq ttziya kye ojtxi' kyyajilb'en, e'kub'tentzuntz ex e'kub'najan atzu'.
- ⁴⁴Japunte Qman Dyos tyol tu'n, ex tzaj tq'o'n nak'b'il toj tkyaqilju' tx'otx'. Mixti' e'xkyeju' kyajq'oj kyij, qu'n e'kanb'an tu'n Qman Dyos.
- ⁴⁵Mixti' jun yol miwtjunti' japun ti'j tkyaqilju' yol ojetoq tma Qman Dyos tu'n tb'inchante kye aj Israel.

Jos 22

Anjkyi'j kyyajajil Rub'en, Kad ex nik'jan tyajajil Manases

- ¹E'tzajtzun ttxko'n Joswe kyyajajil Rub'en, Gad exqe'ju' nik'jan tyajajil Manases,
- ²ex xitma'n kye: Matxi' japun tkyaqilju' kyejtma'n Moyses tmajin Qman Dyos kyu'ne', ex matxi kyb'inha'nju'ye' xnchaq'e' kyeye'.
- ³Mixpena'ti' xe kyej kytzaqpi'ne' kyitz'ine' toj tkyaqilju' matxi' tzajxi' tzmax ja'lo, ex matxi' che japun tchaq'b'il Qman Dyos kyu'ne'.
- ⁴Matxina' japunju' tyol ja'lo, ex matxi' che tenju' kyitz'ine' toj nak'b'il, qu'mtzun kukyanje' kyjaye' toju' kytx'otx'e' xitq'o'n Moyses, ju' tmajin Qman Dyos, toj tjawetzq'ij te nin a' Jordan.
- ⁵O'kxwe' kxe'l nma'n kyeye', japunxju' chaq'b'il ex kawb'il xitma'n Moyses kyeye', ju' tmajin Qman Dyos, kyk'u'jlame' Qman Dyos, che b'ete' kukxju' toju' tb'e ex kynimanxju'ye' tchaq'b'il, che lpeke' ti'j ex che ajb'ene' te tu'n tkyaqil kyk'u'je' ex tu'n tkyaqil kyanmiye', chi Moyses kye.
- ⁶Tb'ajlenxi'tzun ja'lu, xitqani'n Joswe ky'i'wb'il kyib'aj ex exi tchq'o'n, exi'tzuntz kyja.
- ⁷Ojetoq txi' tq'o'n Moyses kytx'otx'ju' nik'jan tyajajil Manases, toju' tx'otx' B'asan. Aye'tzu'n nik'jantl, xitq'o'n Joswe kytx'otx' kyxol aj Israel toj tkub'exq'ij te nin a' Jordan, aye'tzunju' nik'jan tnejel e'kub' tky'i'wla'n ex exi' tchq'o'n tu'n tanjkyi'j.
- ⁸Ex xitma'n kye: Kutanj kyi'je' ja'lo toju' kytx'otx'e' tuk'i'l txqan kyq'inumale' ex txqan kyalune', q'anpwaq, saqpwaq, q'ank'uxb'il ex k'uxb'il, ex nim txqan kyi'je'. Kyaq'punku'ye' selkyiq'i'ne' kyeju' ajq'oj kyxole', chij kye.
- ⁹Iktzu'n ela' kypa'n kyib'ju' kyyajajil Rub'en, Kad ex nik'jan tyajajil Manases kyi'j aj Israel toj Silo, toj tx'otx' Kanaan, tu'n tanjtzkyi'j toju' kytx'otx' toj Kalaad, kse'nx ojetoq tma Qman Dyos te Moyses.

Q'olb'eb'l tk'etz nin a' Jordan

- ¹⁰Tej kyponju' tnej kyyajajil Rub'en ex Kad, exju' nik'jan tyajajil Manases, ttzi nin a' Jordan, jaw kyb'inha'n jun nin q'olb'eb'l ttzi nin a' toj kytx'otx'toqx aj Kanaan.
- ¹¹Pon tqanil kye txqantl aj Israel qa matxitoq jaw kyb'inha'n kyyajajil Rub'en, Kad ex nik'jan tyajajil Manases jun q'olb'eb'l toju' nqach te Kanaan, ttzi Jordan, toj kytx'otx' aj Israel;
- ¹²Naqtzun inb'aj kyb'i'n aj Israel, b'aj kyb'u'yi'n kyib' toj Silo tu'n kyxi' q'ojil kyi'j.
- ¹³Xikyichq'o'npun Pinees, tk'walju' pale Eleasar, tu'n t-xi' Kalaad, jatoq ta'qe' kyyajajil Rub'en, Kad ex nik'jan tyajajil Manases.

- 14 Ex exi' lajoj nejenel tuk'i'l aye' nimaq kyoklen kyxol aj Israel, teyile junjun chq'o'n kyu'n twitze'l ex ja tzajna' tyajajil.
- 15 Eb'ajx kykyaqil toj Kalaad, jatoq ta'qe' kyyajajil Rub'en, Kad ex nik'jan tyajajil Manases, ex xikyma'n kye:
- 16 —Maqo tzaje' yolil toj tb'i ttanam Qman Dyos. ¿Titiqu'n xjawa' kyyiq'ina'kyib'e' ti'j Qman Dyos? ¿Tiqu'n xkyaja' kytzaqpi'ne', ex majaw kyi'nkyib'e' ti'j tu'nju' majaw kyb'inchane' jun q'olb'eb'l?,
- 17 ¿Ma myatzun nin ilju' tb'inchapeor, extzun atixpena' qil tu'n ja'lo ex ma myatzun nim e'kyim tu'ntpaj?
- 18 ¿Mamitzunya nimju' il matxi' b'inchet, extzun kyajb'iltkye' tu'n tel kypa'n kyib'e' ti'j Qman Dyos? Qatzun matz'elkypa'n kyib'e' ja'lo ti'j Qman Dyos, ktzajel ttx'u'jil Qman Dyos najchi'j kyi'j tkyaqilju' tnam Israel.
- 19 Qatzun tz'ilju' tx'otx' xxiq'o'n kyeye' lu toj kwitze', kukytzaje' toju' ttx'otx' Qman Dyos, jata' ja xjan. Kytzyume' jun tnej tx'otx' ti'ju' qe'. Naqtzun a lalun jaw kyyiq'i'n kyib'e' ti'j Qman Dyos ex qi'je', tu'nwt tjaw kyb'inchane' juntl q'olb'eb'le' ti'jxi' q'olb'eb'l te Qman Dyos.
- 20 Kyna'ntzpe'ye' ti'ju' tb'inchakan, tk'wal Sara, b'inchane' il tu'nju' kyej tpa'n junjun q'ma'ntoq tu'n tkub' xitet, tu'ntzun tpaj tzaj ttx'u'jil Qman Dyos kyi'j tkyaqilju' tnam. ¡Ex myanoq o'kxte kyim tu'n tpaju' til!, chechij kye.
- 21 Aye'tzunkye kyyajajil Rub'en, Kad ex nik'jan tyajajil Manases xikytzaq'we'n kyeju' nejenel kye aj Israel:
- 22 —B'i'nxi'x tu'nte' Qman Dyos nim toklen kyib'aj txqan dyos qa min xjaw qb'inchane' q'olb'eb'l lu tu'nwt qpi'sale' mujqa tu'nwt tel qpa'nqib'e' ti'j. B'i'nte' tu'n ex kxe'l tma'n kyeye'; qatzun tu'n qpi'sale' ¡qo' tb'yonku'ya!
- 23 Qatzun naq tu'n tel qpa'nqib'e' ti'j Qman Dyos xjawa' qb'inchane' q'olb'eb'l lu, mujqa tu'n tkub' qq'o'ne' chojb'il k'ok'j, oyaj twitz awal k'ok'e'kywitz mujqa chojb'il te b'inchjtib'il, axwit Qman Dyos kub' tz'e'ysante qwitze'.
- 24 Majaw qb'inchane' qu'n min qajb'ile' tu'n tpon jun q'ij tu'n ttzaj kyma'n kyk'wale' kye qk'wale': ¿Ti'kye' kyoklen ti'j Qman Dyos?
- 25 Makub' tq'o'n Qman Dyos Jordan qxol, aye'ye' kyyajajil Rub'en ex Kad. Mixti'kye kyoklen ti'j Qman Dyos, chechiwt. Jakutzun kyb'inchaju' kyk'wale' tu'n lalun che nimantlju' qk'wale' te Qman Dyos.
- 26 Qu'mtzun makub' qxima'ne' tu'n tjaw qb'inchane' jun q'olb'eb'l, mya tu'n tkub' q'et chojb'il k'ok'sb'il twitz Qman Dyos mujqa junjuntl chojb'il,
- 27 te jun tziyb'ilte' qxol, ex kyxol qyajajil, qa b'a'n tu'n qajb'enqe' te Qman Dyos ex tu'n qpone' twitz kyuk'i'l chojb'il k'ok'sb'il, ex chojb'il tu'n tpaj il ex te

b'inchjtib'il. Tu'ntzun lalun txikyma'n kyyajajile' kyeju' qyajajile': Mixti'kye' kyoklen ti'j Qman Dyos, chechiwt.

²⁸Kub' qxima'ne' qa a'lo' jun matzaj q'mante ja'lu qeye' mujqa kye qyajajile', b'a'n tu'n t-xi' qtzaq'we'ne' kye: ¡Kyka'yinxé! Jaw kyb'inha'n ojtxi' qyajilb'enju'ye' q'olb'eb'l lu te Qman Dyos, te jun tziyb'il kyxolju' qyajajile' kyuk'i'lju' kyyajajile' ex mya tu'n tkub' q'et chojb'il tib'aj, qo chiku'ye'.

²⁹Awt Qman Dyos klonqe'ye' tu'n mijawa' qi'nqib'e', mujqa tu'n tel qpa'nqib'e' ti'j, tu'nwt tjaw qb'inha'ne' juntl q'olb'eb'l tu'n tkub' q'et chojb'il mujqa oyaj twitz awal k'ok'e'kywitz, mujqa junjuntl chojb'il, ti'jxi'ju' q'olb'eb'l ati twitzju' ja xjan, chechij kye.

³⁰Tetzunj kyb'inteju' pale Pinees, exqe' nejenel toj tnam exqe' nejenel kye junjun k'loj kywitize'lilex kyib' lepchqe'toq ti'j, ti'ju' kyma kyyajajil Rub'en, Kad ex nik'jan tyajajil Manases, b'a'n ela' toj kywitz.

³¹Xi'tzun tma'n Pinees, tk'walju' pale Eleasar kye: —Q'uqli qk'u'je' ja'lo qa ati Qman Dyos quk'i'l, qu'n minti' xkub' kyximane' tu'n tjaw kyi'nkyib'e' ti'j, ex tu'nju' lu maqoklete' kyu'ne' teju' tz'e'ysb'il witzb'aj tu'n Qman Dyos, chechij.

³²Tb'ajlenxi'tzun ja'lu, e'anj Pinees kyuk'i'lju' exi' tuk'i'l, e'etz toju' tx'otx' Kalaad tu'n kyxi' Kanaan, jatoq ta'qe' txqantl aj Israel. Tetzunj t-xikyma'n kyeju' ate'toq Kanaan ti'ju' kyma junjun tnejtl kyyajajil,

³³b'a'n ela'ju' tzaq'web'l toj kywitz, ex jawkynima'n Qman Dyos. Atxi'xtzunj mixti' e'yolintl tu'n kyq'ojin kyi'j kyyajajil Rub'en ex Kad, mujqa tu'nwt tkub' kyxitu'nju' kyt'otx'.

³⁴Aye'tzu'n kyyajajil Rub'en ex Kad okkyq'o'n tb'iju' q'olb'eb'l Tziyb'il, qu'n kyma: Aju' q'olb'eb'l lu k'okyel te jun tziyb'il qxole' qa ate Dyos Manb'aju' Dyos, chechij.

Jos 23

Yolin Joswe teju' tnam

¹Matxi'toqtzun b'et ab'q'i ttzajlen tq'o'n Qman Dyos nak'b'il kye aj Israel kyuk'i'l kyajq'oj, ex tej matxi'toq tijin Joswe,

²e'ttxok Joswe kykyaqilju' aj Israel kyuk'i'l tijwnaq, e'nejenel, e'ajkawil exqe' nejenel kye xjal te q'oj, ex xitma'n kye: Matxi' chin tijinwe', ex matxi' chin kub'e' tu'nju' wab'q'iyé'.

³Matxi' kyilxi'ye' tkyaqilju' matxi' tb'inha Qman Dyos kyi'ju' tnam intoq che q'ojin kyi'je', ate matxi' q'ojin te kyxele'.

⁴Ayine' xinx pa'nte tkyaqilju' tx'otx' lu kse'nxju' makub' tz'aq teyile junjun kyyajajile'. Exi' npa'nju'ye' tnam na'mxtoq tkub'kyi'j ex myanoq o'qe'kxju' tnam

matxi'toq kub'kyi'j, tzajx tk'etzju' nin a' Jordan toj tjawetzq'ij ex ponx ttziju' Mediteraney toj tkub'exq'ij.

⁵Che elix t-xla'ja'nte Qman Dyosu' najlqe' toju' tx'otx', aye'tzunkye' che tzyulte, kse'nxju' oje tma Qman Dyos.

⁶Kyq'onk tilile' tu'n tjapun tkyaqilju' ntma'n toj tu'jil tkawb'il Moyses; japunx kyu'ne' kse'nxju' tz'ib'a'n.

⁷Lalun txi' kysmo'n kyib'e' kyuk'i'lju' txqantl xjal najlqe'x kyxole'. Lalun che k'ulune' kyeju' kydyos, ex lalun che'x kyb'i'ne'; expe' lalun tzaj kynane' kyb'iju' kydyos, kse'n matxi' kyb'inchaxi'ye', ex lalun kyma jun kyole' toj kyb'i.

⁸Che lpeke' ti'j Qman Dyos kukxju', kse'nxju' matxi' kyb'inchaxi'ye'.

⁹Matxi' che ex t-xla'ja'nte Qman Dyos nimaq ex kuw tnam lu kywitze', expe' mix-a'lo'te matxi' xkye kyije' toju' tq'ijlilalil matxi' tzajxi'.

¹⁰Naqpe' tu'n junkye' che b'el oq kab'k'al lajnaq (1,000) twitz, qu'n aku'te Qman Dyos inq'ojin te t-xel, kse'nxju' oje ttziya.

¹¹Qu'mtzun, kyka'yinx kyib'e' ex kyk'u'jlame' Qman Dyos.

¹²⁻¹³Qu'n wajb'ile' tu'n kyb'intēju'ye' lu: qama tz'el kypa'n kyib'e' ti'j Dyos exqa matxi' kysmo'n kyib'e' kyuk'i'lju' xjal lu ate'x kyxole', exqa mache mjeye', lay che el t-xla'ja'n te Qman Dyos tnam lu kywitze', okpe' che ajb'el tu'n te xpatxab' tu'n kykub' tz'aqe', ex che ajb'el te asyal kytze'lkyi'je', naku'j ch'i'x toj kywitze', tzmax ajkyb'aje' kykyaqile' tu'n lalun kyejten jun toju' tb'anil tx'otx' lu matxi' tzaj tq'o'n Qman Dyos kyeye'.

¹⁴Awe' naqch'inxtl nkyime', naq o'kx wajb'ile' tu'n kyokslanteye' tu'n tkyaqil kyk'u'je' qa matxi' che japun tkyaqilju' ti'xti' tb'anilqexi'x kyej ttziya'n Qman Dyos kyeye'. Mixti' jun miwtjunti' xjapun.

¹⁵Ikxi'xtzu'n kse'n xe japuna' tkyaqilju' b'a'n kyej ttziya'n Qman Dyos, tzula' chukchaq yajb'ilkyeye', tzmaxi'j aj kyb'aje' kykyaqile' tu'n mikyaja' jun toju' tb'anil tx'otx' tzaj tq'o'n kyeye',

¹⁶qa min xjapunju' tyol kyu'ne' ju' kyej b'entti'j. Qama che k'ulune' kye junjuntl dyos, exqa mache kub' mejeje' kywitz, ktzajelte Qman Dyos ttx'u'jil kyije', ex lwiysi'xtzun che najele' tu'n toju' tb'anil tx'otx' tzaj tq'o'n kyeye', chij kye.

Jos 24

Mankb'il tyol Joswe

¹⁻²E' b'aj tb'u'yi'n Joswe kykyaqilju' tnej tyajajil Israel toj Sikyem. E tzaj ttxko'nju' tijwnaq, nejenel, ajkawil ex nejenel kye xjal te q'oj, xitma'ntzuntz te tkyaqilju' tnam twitz Qman Dyos kjalu: —Chi Qman Dyos intma'n: Intoq che k'ulun Tare

ojtxi' kyuk'i'lju' tk'wal, aye' Ab'raam ex Nakor, ju' ojtxi' kyyajilb'ene', kye junxi'tl dyos, tej najlqe'toq ttziju' nin a' Ewprates.

³Ttzitzunju' nin a' Ewprates tzaja' wiq'i'ne' Ab'raam, ex b'aj b'et wu'ne' toj tkyaqilju' tx'otx' Kanaan. Chmet kyb'aj wu'ne', ex a tnejel tk'walju' tzaj nq'o'ne' Isaak,

⁴atzunte Isaak tzaj nq'o'ne' kab'e' tk'wal, Jakob' ex Esawu. Xinq'o'ne' tx'otx' nimaqk'ulile te Seyir te Esawu, atzunte Jakob' exi' toj Ejipt.

⁵Xinchq'o'ntzun Moysese' ex Aaron, ex e'nk'ixb'saye' aj Ejipt tu'n kamik, tzmax kyb'je'tze' wu'ne' atzu'.

⁶Tetzunj kyb'je'tzju' ojtxi' kyyajilb'ene' Ejipt, e'tzalpe aj Ejipt kyuk'i'l kykarwaj te q'oj ex e'chej, e'ponx ttziju' Kyeq Ninnjab'.

⁷E'txokon weye', kub'tzun nq'o'ne' jun nim qlolj kyxol kyuk'i'l aj Ejipt, ex nb'inchaye' tu'n ttzajniq'ju' a' kyib'aj aj Ejipt ex tu'n kykyaj naj tjaq'. Aye'ku'ye' tziyal ti'ju' nb'inchaye' toj Ejipt. Yajxi'tzuntel nimtoj tq'ijlilil e'tene' toj chq'ajlaj,

⁸tzmax kyule' wu'ne' toj kyt'otx' amorey, toj tjawetzq'ij te nin a' Jordan. E'q'ojin kyi'je', e'kub'tzun nq'o'ne' toj kyq'ob'e', ex kub'kyi'j kyu'ne' ex kub' kytzyu'ne' kyt'otx'.

⁹Yajxi'tzuntel ul B'alak, tk'wal Sipor, nimaqkawil kye moab' q'ojil kyi'je'. Xi'tchq'o'n B'alak tjoyli B'alaam, ju' tk'wal B'eor, tu'n tul qanil taq'wixil kyib'aje'.

¹⁰Ayintzunwe' mixti' waje' tu'n tqaninte B'alaam taq'wix kyib'aje', ape' tb'inchaju' e'kiwlanjtze' tu'n. Iktzu'n e'kleta'ye' wu'ne'.

¹¹E' jljaintzuntze' toj nin a' Jordan ex e'pone' tzmax Jeriko. Aye'tzunju' najlqe'toq Jeriko (amorey, peresey, aj Kanaan, itit, jerjesey, eb'ey ex jeb'usey) e'q'ojin kyi'je', ayintzunwe' nb'inchaye' tu'n tkub'kyi'j kyu'ne'.

¹²Aye'tzunju' kab'e' nimaqkawil amorey mixti' kub'kyi'j kyu'ne' tu'n k'u'xt'e'nb'il mujqa tu'n smaj, ayinku'we' x'in okq'onte xob'il kyi'j, qu'mtzun e'kub' oq kywitze' na'mxtoq kypone'.

¹³Xinq'o'ne' kyt'otx'e' ju' myaye'ye' e'kub' aq'unante ex nimaqkytaname' ju' myaye'ye' e'jaw b'inchante. Atzu'n ja'lo najlqe'ye' toj, ex inche lo'n ub'aye' ex twitz olib'o ju' mya'ye'ye' eku'x awante, chij, chi Dyos, chij. Ex tmatl Joswe:

¹⁴—Qu'mtzun, tu'n tkyaqil ja'lu, che nimane' te Qman Dyos ex che ajb'ene' te tu'n tkyaqil kyk'u'je'. Kypa'mil kyib'e' kyi'ju' dyos jae'k'uluna' ojtxi' qyajilb'en ttziju' nin a' te Ewprates ex toj Ejipt.

¹⁵Qatzun min kyajb'ile' tu'n kyajb'ene' te Qman Dyos, kyximanku'ye' ja'lo alqe che ajb'ela'ye': qa kyeju' dyos ja e'ajb'ena' ojtxi' qyajilb'en ttzi nin a' Ewprates,

mujqa kye kydyosju' amorey najlqe' toju' tx'otx' lu. Ayinwe' kyuk'i'lju' toj njaye' qo ajb'elqe' te Qman Dyos, chij.

¹⁶Kymatzun tnamtz: ¡Miw taja' Qman Dyos tu'n tkyaj qtzaqpi'ne' tu'n qajb'ene' kye junxi'tl dyos!

¹⁷Ana'te' Qman Dyos setz q'inqe exqe' ojtxi' qchman toj Ejipt, jata'qotoq te k'a'yi'nmajin. Ate b'inchante nim b'a'nq'ob'aj qwitz, ex ate klonqe ex xq'uqinqe toju' qb'e tej qik' kyxol txqan tnam.

¹⁸Ate el q'inkye kykyaqilju' tnam ate'toq toj qb'e, exqe' amorey najlqe'toq tzalu. Qu'mtzun, ikxqe' qo ajb'ele' te Qman Dyos tu'n tkyaqil ja'lu, qu'n ana'te Qdyos, chechij.

¹⁹Atzunte Joswe xitma'n kye: —Lay b'antkye' kyajb'en te Qman Dyos, qu'n xjan te toklen ex xky'aqlil, lalun naq ka'yin ti'ju' kypi'sale' ex kyile'.

²⁰Qama kyej kytzaqpi'ne' exqa mache ajb'ene' kye junxi'tl dyos, ktzajel tq'o'n taq'wixil kyib'aje', ex che kb'el najsa'ne' tu'n maskye nim b'a'n matxi' tb'inha kyeye', chij.

²¹Xi'tzun kytzaq'we'nju' tnam te: —Lalun b'ajte' ikju'. Qo' ajb'elqe' te Qman Dyos, chechij.

²²Tmatzun Joswetz: —Aye'xe' tziyal kyi'je' qa matxi' jawkysk'o'ne' tu'n kyajb'ene' te Qman Dyos, chij. —Ayo'ye', chechij xikytzaq'we'n.

²³Xitma'ntl Joswe kye: —Kyi'q'imilna'ju'ye' txqantl dyos ate' kyxole', ex kutanjtz kyi'je' tu'n tkyaqil kyk'u'je' tk'etz Qman Dyos, chij.

²⁴Atzunju' tnam xittzaq'we'n: —Kqo ajb'elqe' te Qman Dyos, ex kqb'inha'qe' ti' matma, chechij.

²⁵Tojxju' q'ij lu, kyej b'entti'j jun yol tu'n Joswe tuk'i'lju' tnam toj Sikyem, ex eb'ajx tq'o'n kawb'il ex nuk'b'il kye,

²⁶ex eku'x ttz'ib'a'n toju' tu'jil tkawb'il Qman Dyos. Yajxi'tzuntel tzaj tiq'i'n jun nin ab'j ex kub' tq'o'n tjaq'ju' k'ol atitoq toju' ja xjan te Qman Dyos,

²⁷ex xitma'n kye tkyaqilju' tnam: —Aju' ab'j lu k'ajb'el te jun tziyb'il qe, ti'j tkyaqilju' matxi' tma Qman Dyos qe. K'okyel te jun tziyal kyi'je', tu'ntzun lalun che oke' xmletz' twitz Qman Dyos, chij.

²⁸Exi' tchq'o'ntzun Joswetz teyile junjun toju' kyt'otx'.

Kyim Joswe

(Jue 2.6-10)

²⁹Tb'ajlenxi'tzun jte' q'ij o'kx tkyim Joswe tk'wal Num, ju' tmajin Qman Dyos, tetoq jo'naq lajoj (110) ab'q'i.

³⁰Ku'x mqu'n toju' ttx'otx' toj Timnat-sera, ju' ati kywi'ju' witz te Eprayin, toj tb'a'nq'ob'kya'j teju' witz Gaas.

³¹E'ajb'en aj Israel te Qman Dyos tej itz'toq Joswe, ex ikx itz'qe'xtoqju' tijwnaq kanlitoq kywitz titi' tb'inha Qman Dyos kyu'nel aj Israel.

Ku'x kymqu'n aj Israel tb'aqil Jse

³²Ku'x kymqu'n aj Israel tb'aqil Jse toj Sikyem, ju' tzajni kyi'q'i'n Ejipt, toju' tx'otx' tloq' Jakob' tu'n jo'naq (100) medi saqpwaq kye tk'wal Amor, tman Sikyem, aju' tx'otx' xiq'o'n te kyetz'bil tyajajil Jse yajxi'tl.

Kyim Eleasar

³³Tej tkyim Eleasar, tk'wal Aaron, ku'x mqu'n twi' ttxa'nwitz te Pinees ju' tk'wal, ju' xiq'o'n te kywi' witz te Eprayin.

Jue

Jue 1

Tzyet Adonisedek kyu'n kyyajajil Juda ex Simeon

¹Tkyimlenxi' Joswe, xikyqani'n aj Israel te Qman Dyos tu'n kyb'inte alkye kyyajajil b'a'n tu'n tq'ojin nejtl kyi'ju' aj Kanaan.

²Tzaj ttzaq'we'n Qman Dyos qa a Juda b'a'n tu'n tq'ojin tnejel, ex te Juda tu'n t-xa' q'ona'ju' tx'otx' lu.

³E' ttxoktzun tyajajil Juda tyajajil Simeon, tu'n kymujb'ante kyib' kyuk'i'l ex tu'n tkub'ti'ju' tx'otx' kyu'nju' tetoq Juda, ex tu'n kyxi' junx q'ojil tuk'i'l Simeon tu'n tkub'ti'ju' tx'otx'ju' tetoq Simeon. Kub' toj kywitzju' tyajajil Simeon tu'n kymujb'antekyib' kyuk'i'lju' tyajajil Juda,

⁴⁻⁵Iktzu'n kub'a' ti'ju' kyt'otx' aj Kanaan ex kyt'otx' peresey kyu'n tyajajil Juda, ju' exi' tq'o'n Qman Dyos toj kyq'ob'. Atzu' kub'a'kyi'j junmutx' jo'k'al (10,000) kyu'n toj B'esek, kyxoltzun ja'lu ta'toq Adonisedek.

⁶Tuk'i'lxi'petzunj kub' oq Adonisedek, kub'nelti'j kyu'n, el kyjonju' tman twi'tq'ob' kykab'il exqe'ju' tman twi'tqan.

⁷Tmatzun Adonisedek kjalu: El njone' tman twi'kyq'ob' ex tman twi' kyqan oxnaq lajoj (70) nimaqkawil ojtxi', ex e'kub' nq'o'ne' walteju' nwab'e'ne' intoq kub' tz'aq tjaq' nmese'. Atzu'n ja'lo matxi' tb'inha Dyos weye' kse'n nb'inchaye' kye, chij. Xi'tzun kyi'q'i'ntz Jerusalem, atzuntzu' kyima'.

Kub'ti'j Eb'ron ex Jerusalem kyu'n tyajajil Juda

⁸E'q'ojinju' tyajajil Juda ex kub'ti'j Jerusalem kyu'n, kyb'aj kub'lenxi'tzun kyb'yo'n kykyaqilju' xjal najlqe' atzu' tu'n k'u'xtx'e'nb'il, kub' kytz'e'ysa'n nintnam.

⁹E xi'tzuntz q'ojil kyi'ju' aj Kanaan najlqe'toq kyoj nimaq k'ul, toju' tx'otx' Nekeb' ex toju' plan tx'otx'.

¹⁰Ex exi' q'ojil kyi'ju' aj Kanaan toju' nintnam Eb'ron, ju' Kyiryat-arab'a toq tb'i nejtl, ex kub'kyi'ju' Sesay, Ayman ex Talmay kyu'n.

Kub'ti'ju' tnam Deb'ir tu'n Otonyel ex ok Aksa te t-xu'jil

(Jos 15.15-19)

¹¹Exi'tzuntz q'ojil ti'ju' nintnam Deb'ir ju' Kyiryat-seper toq tb'i nejtl.

¹²Ttziyatzun Kaleb' qa alkye makub'ti'ju' tnam Deb'ir tu'n, oktoq kxe'l tq'o'n Aksa ju' tmyal te t-xu'jil.

¹³A Otonyel tk'wal Senas ju' titz'in Kaleb' kub'ti'ju' tnam tu'n; xitq'o'ntzun Kaleb'tz Aksa ju' tmyal te t-xu'jil Otonyel.

14Atzunj tponju' Aksa tk'etz Otonyel, kub'ti'j tu'n Otonyel tu'n t-xi' tqani'n ttx'otx' te tman. Tetzunj tka'yinte Kaleb' intoq ku'tzju' Aksa tib'aj tb'ur, xitqani'n te: ¿Ti'tzu'n in b'ajteya? Chij.

15—Wajb'ile' tu'n ttzaj tq'o'na jun ti'xti' weye', matxina' tzaj tq'o'na ntx'otx'e' toj Nekeb', ex ikx q'onqe'tza t-xiklil a' weye', chi tij xittzaq'we'n. Ku, chi Kaleb', exi' tq'o'n t-xiklil a' te jawtl exqe'ju' te kub'l te.

Kub'ti'j kyt'otx' tnej kyyajajil Juda ex B'enjamin

16E' b'je'tzju' tyajajil Ob'ab', tyajajil tji Moyses, aj Kyenitqe', toju' nintnam Tqan Tut tb'i kyuk'i'lju' tnej tyajajil Juda, exi'tzuntz toj chq'ajlaj te Juda toj tnayajkya'j te Arad, jae'kyaja'ten najal kyuk'i'lju' najlqe' atzu'.

17E'xi'tzu'n tyajajil Juda kyuk'i'l tyajajil Simeon, kse'nx ojettoq kyej b'entti'j kyu'n, ex e'q'ojin kyi'ju' aj Kanaan najlqe'toq Sepat, majxkub' xitju' nintnam lu kyu'n. Qu'mtzun oka' q'on tb'i Orma.

18Aye'tzunju' tnam Kasa, Askalon ex Ekron, minti' kub'kyi'j kyu'n, exqe'ju' tx'otx' kyt'x'u'kyile.

19Tuk'i'lxipetzunj atitoq Qman Dyos kyuk'i'lju' tyajajil Juda, ex kub'kyi'ju' tx'otx' kywi' nimaq witz kyu'n, minti' b'ent kyexju' najlqe'toq toj chq'ajlaj kyu'n, qu'n ate'toq kykarwaj k'uxb'ilqe'.

20Te Kaleb' xa' q'o'na' Eb'ron, kse'nxju' ojettoq ttziya Moyses te, atzunte Kaleb' eb'jik' t-xla'ja'nju' oxe' tk'wal Anak.

21Aye'tzunju' tyajajil B'enjamin min b'ant kyexju' jeb'usey najlqe'toq toj Jerusalen kyu'n. Qu'mtzun majx e'kyaj najan jeb'us junx kyuk'i'lju' tyajajil B'enjamin toj Jerusalen.

Kub'ti'ju' tnam B'etel kyu'n tnej tyajajil Jse

22-23B'entti'j kyu'nju' tyajajil Jse tu'n kyxi' q'ojil ti'j B'etel, ju' Lus toq tb'i, exi' kychq'o'n jte' ichan ka'yilteju' nintnam lu. Oni'n qe'toq tu'n Qman Dyos.

24Kyiltzu'n nenul jun ichan ntoq etz toju' nintnam, ex xikyma'n te kjalu: Qama tzaj tma'na qeye' se'ntaq'wi tu'n qokx toju' nintnam, qo okyele' b'a'n xjal teya, chechij.

25B'a'natzun, chiju' ichan, xitma'n kye kse'n tu'n kyokxa' toju' nintnam, eb'ajkub' kyb'yo'ntzuntz kykyaqilju' najlqe'toq atzu' tu'n k'u'xt'e'nb'il, atzunju' xiyek'unte kyokex exqe'ju' toj tja min e'kub' kyb'yo'n.

26Atzunju' ichan lu xi' toju' kyt'otx' tyajajil Et ex tb'inha jun ak'a'j nintnam, ex oktq'o'n tb'i Lus, ex majx kyej tenju' b'iyj lu.

Min kub'kyi'j txqantl nimaqtnam kyu'n kyyajajil Manases ex Eprayin

²⁷Mixti' b'ent kyexju' xjal najlqe'toq kyoj B'et-sean, Taanak, Dor, Ib'leam, ex Mewido kyu'nju' tyajajil Manases, exqe'ju' najlqe'toq kyoju' kojil nqayin kyk'etzu' nimaqtnam lu, qu'mtzun e'kyajx najantlju' aj Kanaan kyxol.

²⁸Tetzunjttenxi'x kypumal aj Israel, e'okkyq'o'n aj Kanaan toj kuw aq'untl, ex min b'ent tu'n kyex kyxla'ja'n.

²⁹Ex mixti' b'ent kyexju' aj Kanaan najlqe'toq Kyeser kyu'nju' tyajajil Eprayin, qu'mtzun e'kyajx najantl kyxol.

Kub'kyi'j txqantl tnam

³⁰Ex ikx mixti' b'ent kyexju' aj Kanaan najlqe' Kyitron ex Naalal kyu'nju' tyajajil Sab'ulon, qu'mtzun axtzu' e'kyaja' najanju' aj Kanaan kyxol, naq o'kx e'ok kyu'n toj kuw aq'untl.

³¹⁻³²Ex mixti' b'ant kyexju' aj Kanaan najlqe'toq kyoj Ako, Sidon, Alab', Aksib', Elb'a, Apek ex Reob' kyu'nju' tyajajil Aser; axtzu' ekyaja'ten najal kyxol, qu'n mixnati' b'ant kyex kyu'n kyoju' nimaqtnam lu.

³³Ex mixti' b'ant kyexju' aj Kanaan najlqe'toq kyoj B'et-semes ex B'et-anat kyu'nju' tyajajil Neptali; e'oktzun kyq'o'n toj kuw aq'untl, ex e'kyajten najal kyxol.

³⁴Ex mixti' kyaju' amorey tu'n kyku'tzju' tyajajil Dan kyoju' plan tx'otx', axtzu' ekyaja'ten twi' witz.

³⁵Qu'mtzun axtzu' e'najana' amorey t-xe witz Eres kyoju' tnam Ayalon ex Saalb'im. Tetzunjt kykuwixju' tyajajil Jse, e'kub' kyq'o'nju' amorey toj kuw aq'untl.

³⁶Xi' xana' kynaqachju' aj Edom tzmax tk'u'ju' witz te Akrab'im ex pomnix Sela, ex xinitzuntz twitz jawl.

Jue 2

Ponju' tanjl Qman Dyos B'okym

¹Etzju' tanjl Qman Dyos Wilwal ex pon B'okym, tzaj tma'n kye aj Israel kjalu: Ayine' inetz q'inkyeye' Ejipt, ex mache tzaj wiq'i'ne' toju' tx'otx' lu xintziya'ne' kyeju' ojtxi' kychmane' tej t-xinma'ne' kye: Lalun kub' nxitu'nwe' nyol kyej b'antti'j kyuk'i'le',

²lantzun kyej b'antti'j jun kyyole' kyuk'i'lju' xjal najliqe' toju' tx'otx' lu, che kyxitunqeku'ye' kyq'olb'eb'l, nchije' kye. Aye'tzunkye' minti' xikyb'i'ne', ¡Axi'xtzun xkyb'inchaju'ye' lu!

³Qu'mtzun kxe'l nma'ne' kyeye' ja'lo: Lalun che ex nq'o'ne' tnam lu kywitze', kche okyel te xpatxab' kyeye' kyuk'i'lju' kydyos, chiju' tanjl Dyos.

⁴Tetzunjt b'aj yolinju' tanjl Qman Dyos, kykyaqil aj Israel e'aq'wi oq'el b'a'nxi'x.

⁵Qu'mtzun okkyq'o'n tb'iju' najb'il lu B'okyim, ex kub' kyq'o'n chojb'il twitz Qman Dyos atzu'.

Kyim Joswe

(Jos 24.29-31)

⁶Tej kykyaj tq'olb'e'n Joswe aj Israel, teyile junjun xi' tzyulteju' ttx'otx' ojetog txiq'o'n kye.

⁷Intog che k'ulun aj Israel te Qman Dyos tej itz'xtoq Joswe; ex ikxtej i'tz'qe'xtoqju' tijwnaq e'kyajten tkyimlenxi' Joswe, ju' ojetog che kyilju' nimaq ti'xti' tb'incha Qman Dyos kye aj Israel.

⁸Tetzunj tkyim Joswe, tetoq jo'naq lajoj (110) ab'q'i.

⁹Ku'x mqu'ntzuntz tojxju' ttx'otx' toj Timnat-sera, ju' ati toj tb'anq'ob'ju' witz Gaas, kywi' witz te Eprayin.

¹⁰Ex e'kyim kykyaqilju' aj Israel e'ten junx tuk'i'l Joswe. Aye'tzunju' e'itz'ji yajxi'tl mixtoqti' b'i'n kyu'n ti'j Qman Dyos ex kyijju' taq'unb'en b'a'n tb'incha kye aj Israel.

Kyej kykolb'e'n aj Israel Qman Dyos

¹¹Taq'wixtzun ela' kyb'inchb'en aj Israel toj twitz Qman Dyos, qu'n e'aq'wi k'ulul kyeju' chukchaq tilb'ilal B'aal.

¹²Kyej kykolb'e'n Qman Dyos etzq'inkye ojtxi' kyyajilb'en Ejipt ex okten kywitz tu'n kyk'ulun kyeju' kydyos xjal najlqe'tog kyijjile, tu'ntzu'n lu okkyq'o'n ttx'u'jil Qman Dyos.

¹³Kyej kyq'o'n Qman Dyos naqx tu'n kyk'ulun te B'aal ex kyeju' chukchaq tilb'ilal Astarte,

¹⁴tu'ntzun tpaju' lu tzaj ttx'u'jil Qman Dyos kyijju' aj Israel ex taj tu'n t-xi' elq'an tkyaqilju' ati kye kyu'n eleq', ex taj tu'n tkub'kyi'j kyu'nju' kyajq'oj najliqe' kyijjile ex mixti' b'ent kywe' kywitz.

¹⁵Atltoq junjun maj ajkyxi' toj q'oj, in ok Qman Dyos ajq'oj kyijjile ex min nche kanb'an kse'nxju' ojetog txi' q'ma'n kye. Maskyepetzun ojetog che kub' tq'o'n Qman Dyos aj Israel toj tch'u'xal,

¹⁶e'jaw t-sk'o'n nejenel kyxol te klol kye toj kyq'ob'ju' intoq che elq'an kyijjile.

¹⁷Aye'tzu'n aj Israel min e'okslan kyeju' nejenel lu, kyej kyq'o'n Qman Dyos ex ek'ulun kye junxi'tl dyos. Xikynima'n kyyajilb'en tchaq'b'il Qman Dyos; aye'tzunkye min exilpe ti'ju' b'a'n yek'b'il kyu'n kyyajilb'en.

¹⁸Atl junjun maj ajtjaw t-sk'o'n Qman Dyos jun nejenel kyxol, in onin ti'j, ex intoq che tklo'n aj Israel toj kyq'ob'ju' kyajq'oj toj tq'ijlilju' nejenel kyxol, qu'n intoq tzaj laqj tk'u'j kyijjile ajtkayinte inche oq' toju' yajb'ilkye.

¹⁹Ajtoqtzun tkyimju' nejenel, nche eltxalpuj junmajtl, majx taq'wixi'xtlju' kyb'inchb'aj kyekywitzju' kyman, intoq che k'ulun ex inche ajb'en kye junxi'tl dyos. Mixtoqti' in kyej kytzaqpi'nju' kychwinqlal taq'wix ex kypi'sal.

²⁰Qu'mtzun tzaj ttx'u'jil Qman Dyos kyi'j aj Israel, ex tma kjalu: Aye'kye' xjal lu matxi' kub' kysaqchb'e'nju' nyole' kyej b'entti'j kyuk'i'lju' ojtxi' kychman, ex min kyajb'il tu'n kyniman weye'.

²¹Qu'mtzun, lay che exwiq'i'ne' tnam kywitz, aye' min e'ex tu'n Joswe tej na'mxtoq tkyim, chi Dyos.

²²Tu'ntzun ja'lu tajb'iltoq Qman Dyos tu'n tka'yinte qatoq che kxe'l lpe aj Israel toj tb'eyil Qman Dyos, kse'nqe' ojtxi' kyyajilb'en mujqa lay.

²³Qu'mtzun min e' exnaj tiq'i'n Qman Dyos tnam lu, ju' na'mxtoq kyxitq'o'n toj tq'ob' Joswe, ape' tb'inchaju' taq' anb'il tu'n kykyajten axtzu'.

Jue 3

Aye' tnam e'kyajten Kanaan

¹Aye' tnam ja'lu e'kyaj tq'o'n Qman Dyos toju' tx'otx' naqx tu'n tik' kywitzlalilu' aj Israel na'mxtoq kyitz'ji tej tok q'oj tu'n tkub'ti'j Kanaan.

²E' kyej tq'o'n Qman Dyos kyxol tu'ntzun tb'ant kyq'ojin aj Israel b'ajxtoq che q'ojina'.

³Aye' e'kyajten ja'lu: Jwe' nejenel kye pilistey, kykyaqilju' aj Kanaan, aj Sidon exqe' aj eb'ey najlqe'toq twi' witz Lib'ano, tzajx twi' witz B'aal-ermon ex pomnix Amat.

⁴Kyuk'i'ltzun ja'lu ekub'a' tq'o'n Qman Dyos aj Israel tu'n tik'kywitzlalil qama che'x kyb'i'n chaq'b'il taq' kyeju' ojtxi' kyyajilb'en tu'nel Moyses.

⁵Iktzu'n tzyeta' kyanq'in aj Israel kyxol aj Kanaan, tyajajil Et, amorey, aj Perisya, eb'ey ex jeb'us,

⁶aye'tzu'n kyk'wal ex kymyal aj Israel eb'aj mje kyuk'i'l kyk'wal ex kymyalju' tnam lu, ex ek'ulun kyeju' kydyos.

E'tkol Otonyel aj Israel toj tq'ob' Kusan-risataym

⁷Myab'a'n ela'ju' kyb'inchb'aj aj Israel toj twitz Qman Dyos, qu'n ik'tna'l Qman Dyos kyu'n, ex ek'ulun kye chukchaq tilb'ilal B'aal ex Astarte.

⁸Tu'ntzun tpaj ja'lu tzaj ttx'u'jil Qman Dyos kyi'j ex eb'ajx tq'o'n toj tq'ob' Kusan-risataym, nimaqkawil toj Mesopotamya. Wajxaq ab'q'i e'ajb'en aj Israel te Kusan-risataym,

⁹tzmaxi'j t-xi' kykub'sa'n te Qman Dyos, atzunte Qman Dyos jaw t-sk'o'n jun klol kye. A Otonyel tk'wal Senas, titz'in Kaleb', klonkye:

¹⁰ten tipumal Otonyel tu'n t-xew Qman Dyos, ok te nejenel kye aj Israel; extzuntz toj q'oj ex kanb'an tu'n Qman Dyos tib'aj Kusan-risataym.

¹¹Tb'ajlenxi'tzun ja'lu ten kab'naq (40) ab'q'i nak'b'il toju' tx'otx'.

E'tkol Eud aj Israel toj kyq'ob' aj Moab'

Tkyimlexi'tzun Otonyel,

¹²e'aq'wi jumajtl aj Israel b'inchal taq'wix twitz Qman Dyos, tu'ntzun tpaju' xitq'o'n Qman Dyos nimxi'x tipumal Eklon, nimaqkawil toj Moab', kyekywitz aj Israel.

¹³Tmujb'atib' Eklon kyuk'i'l aj Amon ex aj Amalek, e'q'ojintzuntz kyi'j aj Israel, ex tzyetju' nintnam toj tqan tut kyu'n.

¹⁴Wajxaqlajoj (18) ab'q'i e'ajb'en aj Israel te Eklon.

¹⁵⁻¹⁶E'kub'santzuntz te Qman Dyos, atzunte Qman Dyos jaw t-sk'o'n jun klol kye. A Eud tk'wal Kera kyxol tyajajil B'enjamin ok te klol kye. Xitzun kyma'n aj Israel te Eud tu'n t-xi' q'olte chojb'il te nimaqkawil Eklon, na'mxtoqtzun t-xi', kub' tb'inha'n jun tk'u'xtx'e'nb'il te kab'e' plaj twitzte, nik'jan metr twe'. Tnayajtoq Eud najb'en tu'n tq'ojin, qu'mtzun okx tk'lo'n tk'u'xtx'e'nb'il tjaq'u' tk'alb'il tojxi' t-xb'alun ku'j toj tb'a'nq'ob';

¹⁷xi'tzuntz q'olteju' chojb'il te Eklon, ju' etznitoq twitz b'a'nxi'x.

¹⁸T-xilenxi'tzun tq'o'n Eud chojb'il te Eklon, etz kyuk'i'lju' e'tzaj tuk'i'l,

¹⁹tetzunj kypon ja ta'qe' witzleb' nqayin tk'etz Kilkal, anjti'j Eud tk'etz Eklon ex xitma'n te kjal: Ati jun tqanil wu'ne' teya, naq a ati tu'n t-xinma'ne' teya tjunala, chij. Xi'tzun tma'n nimaqkawil te tu'n lalun txi'pun tma'n, xitma'ntzuntz kyeju' intoq che ajb'en te tu'n kyetz tk'etz, ex eb'je'tz.

²⁰Naqtzun nkyajten Eud tjunal tuk'i'l Eklon q'uqlitoq toju' tja te tojlab'l toj q'ijal, xi' lq'e tk'etz ex xitma'n te: —Ate' tqanil saj wiq'i'ne' teya nimaqkawil, tu'n Dyos te', chij. Atzunj tb'inte Eklon ja'lu, jaw we' toju' tq'uqb'il,

²¹atzunte Eud qu'n ana' tnayaj najb'en tu'n, jatztiq'i'n tk'u'xtx'e'nb'il toj tb'a'nq'ob' tu'nju' tnayaj, okt-xyu'ntzuntz toj tk'u'j Eklon.

²²Kuwxi'x okx t-xyu'n toj tk'u'j Eklon, majx okxb'aju' k'u'xtx'e'nb'il tuk'i'lxi' tqan toj tchib'jil Eklon, majx kyej naj toj tk'u'j tu'nju' etznitwitz b'a'nxi'x, qu'n min etzti'ntl Eud.

²³Eb'je'tztzun tju'p'n Eud tjpel ja kyuk'i'l jupb'ilkye, atzunte xi'etza' toj tokexpik'un.

²⁴Tej matxitoq txi', e'ulju' intoq che ajb'en te nimaqkawil, tetzunj kyka'yinte jpu'ntoqte' ja, kub' kyxima'n qa okxtjpu'ntib' nimaqkawil toju' tja janojlana'.

²⁵Tetzunj matxitoq che ayon nimtoj, eb'jaw lab'titzuntz tej kyka'yinte min q'o'n tu'n tetzju' nimaqkawil. Tzaj kyiq'i'ntzun taljatz, tetzunj tjetju' ja kyu'n xikyka'yi'n kyajaw woqli twitz tx'otx'.

²⁶Tej naqtoq ate'qe' xjal lu, oq Eud, ex texlenxi' jate'qe' witzleb' toj Kikal, xi'kloltib' Seyirat.

²⁷Tetzunj tkanun toj kyt'otx' aj Israel, xitq'ajtza'n chun kywi'wiz te Eprayin tu'n kyt'ketu' aj Israel, ex kykyaqilx eb'ajku'tz twi' witz nejli Eud kywiz.

²⁸Xitma'n Eud kye tu'n kyxilpe ti', qu'n oktoq che kanb'al tu'n Qman Dyos kyij aj Moab'ju' kyajq'oj. Exi'tzun lpetz ti' ex e'kub'ten janaqch'i'n t-xe nin a' Jordan ex min kyaj tu'n tik'x jun xjal.

²⁹Junmutx' jo'k'al (10,000) aj Moab' e'kub' kyb'yo'n toju' tq'ijlalil lu, kykyaqil kuw xjalqe' te q'oj ex min nche xob', mixti' jun tzaqpaj tu'n tkyaj anq'in.

³⁰Iktzu'n kub'a'kyij aj Moab' kyu'n aj Israel. Tb'ajlenxi'tzun ja'lu ten kyajnaq (80) ab'q'i nak'b'il toju' tx'otx' Israel.

E'tkol Samkar aj Israel toj kyq'ob' pilistey

³¹Aju' juntl nejenel a Samkar, tk'wal Anat, e'kub' tb'yo'n junk'al lajnaq (600) pilistey tu'n jun tb'aqil txpetx wakx. Ex e'klet aj Israel tu'n.

Jue 4

Kub'tij Sisara kyu'n Deb'ora ex B'arak

¹Tkyimlenxi' Eud, e'aq'wi jumajtl aj Israel b'inchal taq'wix twitz Qman Dyos,

²qu'mtzun e'xitq'o'n Qman Dyos toj tq'ob' Jab'in, jun nimaqkawil aj Kanaan intoq kawin toju' nintnam Asor. Atoq Sisara nejenel kyeju' t-xjal te q'oj, najlitoq Aroset-koyim.

³Atitoq kab'k'al jo'naq (900) tkarwaj Jab'in k'uxb'ilqe', ex winqi'n ab'q'i e'kub' tyaju'n aj Israel kuwxix, tzmaxij kykub'san twitz Qman Dyos tu'n tonin kyij.

⁴Atoq Deb'ora t-sanjelal Dyos, t-xujil Lapidot, nkawin kyib'aj aj Israel toju' tq'ijlalil lu.

⁵Naq'litoq Deb'ora nkub' qe tjaq' jun tut (ju' ojtzqi'ntoq ttut Deb'ora), kywi'wiz te Eprayin, kyxol Rama ex B'etel, aye'tzu'n aj Israel intoq che pon tuk'i'l tu'n tnk'etju' kyq'oj.

⁶Jun q'ij, tchaq' Deb'ora tu'n t-xi' txokb'aj jun ichan B'arak tb'i, tk'wal Ab'inoam, najlitoq Sedes, jun kytanam tyajajil Neptali, ex xitma'n te: —In chq'onjtza tu'n Qman Dyos tu'n t-xi'ya twi' witz Tab'or, ex chmonqe'ma junmutx' jo'k'al (10,000) ichan atzu' kyxol kyyajajil Neptali ex Sab'ulon.

- ⁷Knb'inja'ye' tu'n tul Sisara, nejenel kye t-xjal Jab'in te q'oj, ttzi a' Kyison q'ojil ti'ja kyuk'i'l tkarwaj exqe' t-xjal te q'oj, atzunte Qman Dyos che kb'eltq'o'n toj tq'ob'a, chij.
- ⁸Atzunte B'arak xittzaq'we'n: chin xe'le' qama txi'ya wuk'i'le', qatzun min xxi'ya wuk'i'le' lay chinxe', chij.
- ⁹Atzunte Deb'ora xittzaq'we'n: Chin xe'lwe' tuk'i'la, naq o'kx myaya kjawel nimet toju' q'oj ktb'inja'ya lu, qu'n toj tq'ob' jun qya kb'el tz'aaq' Sisara tu'n Qman Dyos, chij. Xi'tzun Deb'ora tuk'i'l B'arak atzu' Kyedes.
- ¹⁰Atzuntzu' e'ttxoka' B'arak kyyajajil Sab'ulon ex Neptali, ex eb'aj tb'u'yi'n jun tnej xjal te q'oj te junmutx' jo'k'al (10,000) ichan tjaq' tchaq'b'il. Intoq xi' Deb'ora tuk'i'l.
- ¹¹Atitoq jun ichan aj kyenit, Eb'er tb'i, ojetog tz'el tpa'ntib' kyi'j txqantl twitze'l, tyajajil Ob'ab'qe', ju' tji Moyses, tkub'toqu' t-xmuj nqayin tk'etz tnam Sedes, tk'etzju' tze b'ansi toj Saanaym.
- ¹²Tetzunj tb'inte Sisara qa matxitoq jax B'arak twi' witz Tab'or,
- ¹³e'tzaj tb'uyi'n kab'k'al jo'naq (900) tkarwaj k'uxb'il ex kykyaqilju' t-xjal te q'oj, xi'tzuntz kyuk'i'l tzajx Aroset-koyim tu'n kypon tzmax ttzi a' Kyison.
- ¹⁴Xi'tzun tma'n Deb'ora te B'arak kjalu: —¡Qo'tzuna, qu'n matxi' ponju' kmoj tu'n tkub' tz'aaq Sisara toj tq'ob'a tu'n Qman Dyos! ¡Nejlite Qman Dyos kywitzju' t-xjala te q'oj! chij. Ku'tz B'arak twi' witz Tab'or kyuk'i'lju' junmutx' jo'k'al (10,000) t-xjal te q'oj,
- ¹⁵atzunte Qman Dyos tzaj tq'o'n xob'ajil kyxolju' tkarwaj ex kyi'ju' t-xjal Sisara te q'oj toju' kmoj tu'ntoq kyq'ojin tuk'i'l tk'u'xt'e'nb'il B'arak; aku'pena' Sisara ku'tz tib'aju' tkarwaj ex xi' oq tu'n tqan.
- ¹⁶Atzunte B'arak xilpe kyi'ju' xjal te q'oj ex kyi'ju' karwaj tzmax Aroset-koyim. Mixti' jun t-xjal Sisara te q'oj kyej anq'in toju' q'ij lu: kykyaqil eb'aj kyim.
- ¹⁷Atzunte Sisara xi' oq ewal tja Jael, t-xujil Eb'er, qu'n b'a'n toqna' kyten Jab'in, nimaqkawil toj Asor, kyuk'i'lju' toj tja Eb'er aj Kyenit,
- ¹⁸etzju' qya Jael k'molte ex xitma'n te: —Atzu' tzalu, atzu' tzalu taye, lalun xob'a, chij. Okxtzu'n Sisara tuja ex kub' e'wa'n tu'n Jael tjaq' jun xb'alun;
- ¹⁹xitzun tqani'n Sisara ch'i'n tk'wa' a', qu'n inxi'xtoq k'ok'on. Jawtjgo'n Jael jun tz'u'n tkb'el k'wab'j jak'u'na' lech tu'n ex xitq'o'n tk'wa'; ex jaxtktxu'n jumajtl.
- ²⁰Xitzun tma'n Sisara te Jael: tenku'ya ttzija, qa ati jun matzul exqa matzaj tqani'n teya qa ati jun xjal tuja, mix-a'lo', chiku'ya, chij.
- ²¹Siktnixi'xtoqtzun Sisara, majx ik'wtan b'a'nxi'x. Atzunte Jael tzaj tiq'i'n jun pojil ex jun stak, aye' nche ajb'en te tu'n tjk'etju' pach xb'alun, xilq'etzuntz

chab'a ja ta'toq Sisara, kux tpoji'ntzuntz ttx'u'k twi' twitz tx'otx'. Iktzu'n kyima' Sisara.

²²Tetzunj tkanun B'arak jyolte Sisara, etz Jael k'molte ex xitma'n te: kuttzaja, luju' ntjyo'na kxel nyek'u'ne' teya, chij. Okx B'arak tuja ex xitka'yi'n woqli Sisara twitz tx'otx', kyimnitl pjo'nku'x stak toj twi'.

²³Ikytzu'n kub'a' ti'j Jab'in, nimaqkawil aj Kanaan, tu'n Qman Dyos kywitz aj Israel toju' q'ij lu.

²⁴Atxi'xtzu'n e'okten aj Israel yajulte Jab'in atl junjun maj kuwxi'x, tzmaxi'j tb'aj kyu'n.

Jue 5

Kyb'itz Deb'ora ex B'arak

¹E' b'itzan Deb'ora tuk'i'l B'arak tk'wal Ab'inoam toju' q'ij lu ikjalu:

²Che b'itzan qe'ye' kykyaqile' te Qman Dyos qu'n ate'x ichan kyxol aj Israel atix tb'is kyk'u'j tu'n kyq'o'jin qu'n ate'x ichan toju' tnam nkyq'o'n kyib' tu'n kyxi' q'o'jil.

³¡Chin kyb'intze' nimaqkawil ¡Kyb'intze' aye'ye' kawil! ¡Chin b'itzale' te Qman Dyos! ¡Chin b'itzale' teju' Dyos janche k'uluna' aj Israel!

⁴Tej tetza, Nman Dyos, toj Seyir, tej tetza kyoju' kojil Edom, lu'lunju' tx'otx', ojexi'x tinunju' kya'j, tzaj jb'al kyu'n muj.

⁵E'lu'lunju' witz, twitza Nman Dyos, Twitza Taye, lu'luna' witz Sinayi.

⁶Toj tq'ijlilil Samkar, tk'wal Anat, ex toj tq'ijlilil Joel, e'kyaj tzaqpi'n b'e kyu'n xjal nche b'et najchaq, ex eb'et toj b'e myab'a'n;

⁷Eb'ajkyaj tzaqpi'n kynajb'il aj Israel. Atzuntzu' jawa' wiq'i'n wib'e', ¡Ayine' Deb'ora, jun txub'aj kye aj Israel!

⁸Tej intoq ok q'oj ttziju' nintnam ate'toq junjun ntzaj kyiq'i'n jujuntl kydyos, ex mixtoqti' jun kolb'il mujqa jun ch'ut kyxolju' jo'mutx' (40,000) aj Israel!

⁹¡Inxi'x chin tzalaje' kyi'ju' nejenel nimaq kyoklen toj Israel, kyi'ju' xjal toj ntaname' tu'nju' makyaq'kyib' tu'n kyxi' toj q'oj! ¡Che b'itzan qe'ye' kykyaqile' te Qman Dyos!

¹⁰Kymanxe' aye'ye' nche jaxe' kyib'aj b'ur saqinin kyi'j; exqe'ye' nche kub' qeye' tib'aj tb'anil xb'alun pin; exqe'ye' nche b'ete':

¹¹¡Kymanxe' tkanb'ab'l Qman Dyos, kykanb'ab'lju' najb'il toj Israel, tuk'i'l kyq'o'jq'ojel txijtxij, ja ta'qe' kyk'wab'l alu'mj!

- 12;Na'ntztib'a, Deb'ora na'ntztib'a, na'ntztib'a ex b'itzanx jun tb'itza! ¡Ex ikxta B'arak, tk'wal Ab'inoam lwixa ex q'inqe'xa jpu'nqe' e'tzyet tu'na toj q'oj!
- 13Eku'tztzun aj Israeltz q'ojil kyi'ju' nimaqxjal kuwqe'; e'ku'tzju' t-xjal Qman Dyos te q'oj wuk'i'le', q'ojil kyi'ju' xjal te q'oj.
- 14Eku'tz junjun ichan tyajajil Eprayin toju' b'ya', ex e'etzlpeju' xjal te q'oj tyajajil B'enjamin kyi'j. Ex eku'tzju' nejenel kye tyajajil Makyir, ex eku'tzju' kawil kyxol tyajajil Sab'ulon.
- 15Ex ikx exi'ju' nejenel kye tyajajil Isakar tuk'i'l Deb'ora aye' exi' onilte B'arak, qu'n e'ik'lpe ti'j toj b'ya'. Qa ate' nimaqxjal kuw Kyxolju' tyajajil Rub'en
- 16¿Tiqu'n ðe kyeja' ten kyxolju' rit b'il kyi'ju' k'ik'lel inche kytoko'nju' kyrit? ¡Ate'qe' nimaqxjal mya'l che xob' Kyxolju' xjal te q'oj tyajajil Rub'en!
- 17E'kyajtenju' aj Kalaad jlajxi' nin a' Jordan; ex axtzu' e'kyaja'ten tyajajil Dan ja ta'qe' b'ark, ikxqe'tlju' tyajajil Aser e'kyajten mlaj ttzi ninnjab', ex min e'etz toju' kynajb'il;
- 18Aye'tzunkye' kyyajajil Sab'ulon ex Neptali, kyaq'ju' kychwinqlal tej kyxi' toj q'oj twi' witz.
- 19E' ultzun nimaqkawiltz toj tnam Taanak, tk'etzju' a' te mewido; e'ulju' nimaqkawil aj Kanaan q'ojil, ex mixti'te saqpwaq ex q'inumal kanb'et kyu'n.
- 20E' q'ojinju' che'w ti'j Sisara tzmax toj kya'j, tzmax japomna' b'aj twitz kya'j;
- 21eb'ajkub' b'ajsa'n kykyaqil, tu'nju' ojtxi' a', tu'nju' a' Sison, ¡Aya kb'el yq'onte kyqulju' nim kyipumal!
- 22;Inxi'x che q'ajtiju' k'uxb'il toj kyqan chej! ¡Ojqel kyel, ojqel kyelju' sq'ib'un chej!
- 23Atzunju' tanjl Qman Dyos intma'n kjalu: ¡Tzajxwit jun taq'wixil tib'aj Meros ex kyib'aju' najliqe' toj! qu'n min xkyqani onb'il te Qman Dyos ðe tzaj kyuk'i'lju' kuwqe'.
- 24;Ky'i'wla'nxwit Jael kyxol qya, t-xu'jil Eb'er ju' aj Kyenit! ¡Ky'i'wla'nxwit kyxolju' qya ate' toju' xmuj!
- 25Xitqani'n Sisara a'; lech xitq'o'n Jael te. ¡Tzotzal lech xitq'o'n te toj jun ninlaq tb'anilxi'x!
- 26Tzajtzun tiq'i'n jun tze juch'sa'n twi' tu'n tnayaj atzunju' pojil tu'n tb'anq'ob', ku'x tpoji'ntzuntz toj twi' Sisara majx ex jlajinju' stak tu'n tojxi'x t'nab'l.
- 27Atzunte Sisara intoq tk'o'yi'n tib' t-xe tqan Jael, tej tjaw tk'o'yi'n tib' tu'n k'ixk'oj, kub' tz'aq twitz tx'otx', atzuntzu' kyaja' kyim ja kub'a' tz'aq.
- 28Etz ka'yin ttxu Sisara in b'isun toju' tokexspik'un ex tma: ¿Tiqu'n na'mx tulju' tkarwaj? ¿Tiqu'n min q'o'n tu'n tulju' tkarwaj te q'oj? chij.

²⁹Xitzun kytzaq'we'n jte' qya, okkyq'o'n kyib' qa b'i'n kyu'n, expe' ax intoq tma'n ttxu Sisaraju' ikjalu:

³⁰Inlo b'ajx kypa'nju' xkykanb'a toj q'oj kyxol. Junlo txin lq'o'n mujqa kab'e' te junjun xjal te q'oj; te Sisara qekye' xb'alun chukchaq che ka'yin; jun xb'alun mujqa kab'e', B'inha'nqe' tilb'ilal toj chukchaq che ka'yin, te ti'j tqulju' xkanb'an, chechij.

³¹¡Che b'ajxwit kykyaqilju' tajq'oja ikju', Nman Dyos, aye'tzunju' inche k'u'jlaneya che qoptz'ajxwit, kse'n q'ij toj tipumal t-spik'umal! chechi Deb'ora ex B'arak. Tb'ajlenxi'tzun ja'lu, kab'naq (40) ab'q'i ten nak'b'il toju' tx'otx'.

Jue 6

Txokli Jedeon tu'n Qman Dyos

¹Aye'tzu'n aj Israel myab'a'n kyb'inchb'aj twitz Qman Dyos, ex exi' q'o'n wuq ab'q'i tu'n Qman Dyos toj kyq'ob' aj Madyan.

²Tu'ntzunju' ljo'ntoq kyokxi'xtl aj Madyan kuwxi'xtl yajlalkye aj Israel, e'xi' aj Israel b'inchal kyewb'il kywi'witez, kyoj jul toj pik ex ja lay che kneta', tu'n kyxob'el kye aj Madyan.

³Kukxtoqju' qa atitoq kyawal aj Israel awa'n, inche tzaju' aj Madyan, aj Amalek exqe'ju' xjal te tjawetzq'ij q'ojil kyij.

⁴Intoq che kub'ten toju' kytx'otx' aj Israel, nche oktentzuntz yajulte kyawal, nche ponx tzmax toju' tx'otx' Kasa, ex mixti'x kywa aj Israel nkyaj kyq'o'n, majx nche mankunju' rit, wakx, ex b'ur kyu'n.

⁵Intoq b'aj pon kyiq'i'n kypach xb'alun exqe' kywakyix, inche kub'tentzuntz toj kytx'otx' aj Israel ex inb'aj kyyaju'n tkyaqil. Intoq che b'ajpon kyuk'i'l kychej kamey nim txqan kyb'aj, kse'n jun yajb'il kyu'n xt'ikt'u'l.

⁶Intoq che kyej prowixxi'xju' aj Israel tu'n kpaju' aj Madyan, xikyqani'ntzun o'nb'iltz te Qman Dyos.

⁷Tej t-xi' kyqani'n aj Israel te Qman Dyos tu'n kyklet kyeju' aj Madyan,

⁸tzaj tchq'o'n Qman Dyos jun t-sanjelal ex xitma'n kye qa intma'n Qman Dyos ikjalu: Ayine' xin etzq'inkyeye' Ejipt, janajlqe'toqe' k'ayi'nkyib'e',

⁹ex mya o'kx e'nkole' kye aj Ejipt, ikxkye kykyaqilju' inche yajun kyib'aje'. E' b'je'x wiq'i'ne' kywitez', ex xinq'o'ne' kytx'otx' kyeye'.

¹⁰Ex xinma'ne' kyeye' qa ayine' Dyos Manb'aj, ex tu'n lalun che xob'e' kye kydyos amorey, ju' toj kytx'otx' najlqe'ye' ja'lo; aye'tzunkye' min xinxyb'i'ne', chi Dyos.

- 11**Ultzun tanjl Qman Dyostz, kub' qe tjaq'ju' b'ansi toj tnam Opra, te Joas, kyxolju' k'loj tyajajil Ab'yeser. Intoq xq'iq'in triy Jedeon tk'wal Joas toj ewaj, jatoq nkub'a' wab'etju' lob'j ub'a tu'n tb'inchet b'in, tu'n lalun che ilwi kyu'n aj Madyan.
- 12**Kub' tyek'u'ntib' tanjl Qman Dyos twitz ex tzaj tma'n te ikjalu: —¡Ichan, kuwa ex min nxob'a, ati te Qman Dyos tuk'i'la! chij.
- 13**Xi'tzun ttzaq'we'n Jedeon te: —Najsama taye, qa ati Qman Dyos quk'i'le', ¿Tiqu'ntzun inik'a' tkyaqilju' lu qi'je'? ¿Jatzun ta'qe' kykyaqilju' b'a'nq'ob'aj inkyma'n ojtxi' qyajib'ene', tu'nju' inkyma'n qa a Qman Dyos setz q'inqeye' Ejipt? Matxi' qokyaj ttzaqpi'ne' Qman Dyos, ex matxi' qo'x tq'o'ne' toj kyq'ob' aj Madyan, chij.
- 14**Atzunte Qman Dyos tzaj ka'yin te ex tzaj tma'n te ikjalu: —Kutxi'ya klol kye aj Israel toj kyq'ob'u' aj Madyan tu'nju' tipumala ati. Ayine' nchinx chq'onteya, chi Dyos.
- 15**Atzunte Jedeon xittzaq'we'n junmajtl te: —Najsamxi'xa taye, ¿se'n taq'wi tu'ntkletu' tnam Israel wu'ne'? aye' na'we' k'loj nwitzel' prowqe'xi'x kyxol kykyaqil tyajajil Manases, ex naq ch'i'nxi'xwe' woklen kyxolju' toj njaye', chij.
- 16**Atzunte Qman Dyos tzaj ttzaq'we'ntl te: —Kb'entelte' tu'na qu'n chin tenb'ile' tuk'i'la. Kb'elkyi'ju' aj Madyan tu'na, kse'n nkub'ti'j jun tal ichan, chij.
- 17**Xitzun tma'n Jedeon kjalu: —Qama chin elb'a'ne' twitza, q'ontz jun techlala weye', qa axxi'x aya in yolina wuk'i'le'.
- 18**B'incham xtalb'ila, lalun tzik'naj b'eta tza'lu, machinxe' q'el jun woyaje' tu'n tkub' nq'o'ne' twitza, chij. B'a'natzun, knyoy'a ajtanjtz ti'ja, chi Qman Dyos te.
- 19**Xi'tzun Jedeon, kub' tb'incha'n jun tal chib' ex kub' tb'incha'n jte' wab'j mixti' ttx'amal tu'n winqi'n litr arin; ku'x tq'o'ntzun chib'jtz toj jun chi'l, atzu'n ta'l toj jun k'wil, xitiq'i'ntzuntz tk'etzju' tze b'ansi.
- 20**Tzaj tma'n tanjl Qman Dyos te tu'n kykub' tq'o'n chib'j ex wab'j mixti' kytx'amal tib'aj jun pik ex tu'n tkub'tqo'nju' ta'l. Tb'ajlenxi'tzun tb'incha'n Jedeon xiq'ma'n te,
- 21**oktmko'n anjlu' chib'j kyuk'i'lju' wab'j tu'n ttze iq'i'ntoq tu'n, ex etz q'aq' toju' pik, eb'aju' chib'j ex wab'j tu'n; kub'tzun naj tanjl Qman Dyos twitz.
- 22**Tetzun teltnik' Jedeon qa tanjltoq Qman Dyos, tma ikjalu: —¡Taye, Taye! ¡matz'okku' nka'yi'ne' tanjla Nman Dyos! chij.
- 23**Atzunte Qman Dyos tzaj ttzaq'we'n te: —Lalun xob'a, lay kyimta. Qex tk'u'ja, chij.

- 24**Jawtzun tb'incha'n Jedeon jun q'olb'eb'l te ninb'ilte Qman Dyos atzu', ex oktq'o'n tb'i: Ate Qman Dyos nak'b'il. Majx kyej tenju' q'olb'eb'l lu toju' nintnam Opra, kytanam tyajajil Ab'yeser.
- 25**Texju' qonik'an lu tzaj tma'n Qman Dyos te Jedeon kjalu: —Q'intza jun tman wakx kyi'ju' talu'n tmana, aju' tkab' tman wakx te wuq ab'q'i, ex xitunku'ju'ya q'olb'eb'l te B'aal ati tu'n tmana. Ex ik'sanku'ju'ya tze xjansa'n kyu'n tk'etzju' q'olb'eb'l te B'aal,
- 26**kjawel tb'incha'ntzuntza jun q'olb'eb'l weye' ayine' Dyos Manb'aj twi' witz kuwsa'n lu. Ktzajel tiq'i'ntzuntza tkab' tman wakx, kb'el tq'o'na nwitz'e' te jun chojb'il k'ok'sb'il, ex k'okyex tq'o'na xjan tzeju' kb'el tik'sa'na te t-siyil, chij.
- 27**E'tzajtzun tiq'i'n Jedeon lajoj (10) tmajin ex tb'incha tkyaqilju' matxitoq tzaj tma'n Qman Dyos te; qonik'an tokten b'inchalte ex mya q'ijtl, qu'n xob' kyeju' twitze'l tman ex kyeju' xjal aj nintnam.
- 28**Tetzunj kyjawe'ju' xjal najlqe' toj nintnam te prim, xikyka'yi'n q'olb'eb'l te B'aal matxitoq kub' xitu'n, ex matxitoq kub' tx'e'mu'nju' tze xjan tk'etzu' q'olb'eb'l, expe' matxitoq kub' q'o'n jun tman wakx te chojb'il k'ok'sb'il tib'aju' ak'a'j q'olb'eb'l.
- 29**Intaq che xjelun kyxolilex: ¿Alokye xb'inchante ja'lu? chechij. Tu'ntzunju' inxi'xtoq che jyon ex inxi'xtoq che xjelun, kyb'i qa a Jedeon tk'wal Joas b'inchante, exi'tzuntz tk'etz Joas ex xikyma'n te:
- 30**—Iq'imitzju'ya tk'wala qu'n kb'el qb'yo'ne'. ¡Matxi' kub' t-xitu'nju' q'olb'eb'l te B'aal exju' tze xjansa'n tk'etz! chechij.
- 31**Atzunte Joas xittzaq'we'n kye ikjalu: —¿Ma kche okyeltene' klotte B'aal ex q'ojil tu'n tpaj? ¡Na'mtoqwit qsqix ajtkyim alkyexku' makolon ti'j B'aal! Qana'tzun dyos te' B'aal, xtkolku'tib'j tjunalx, qu'n tena'ju' q'olb'eb'l matxi' kub' xitu'n, chij.
- 32**Atxi'xtzunj okkyq'o'n tb'i Jedeon te Jerob'aal, ex nkyma'n: klomtib' B'aal te, chechij, qu'n ana'te Jedeon kub' xitunte q'olb'eb'l te B'aal.
- 33**Kykyaqilxtzunju' aj Madyan ex aj Amalek exqe' xjal te tjawetzq'ij, b'aj kyb'u'yi'n kyib' ex e'jlajin tib'aju' nin a' Jordan, e'kub'tentzuntz toju' b'ya' Jesreel.
- 34**Tentzun tipumal Jedeon tu'n t-xew Qman Dyos, ex xitq'ajtza'n jun tuk'a rit tu'n kymujb'ante kyib' tyajajil Ab'yeser tuk'i'l;
- 35**expe' exi tchq'o'n sanjelal txkolkye kykyaqil tyajajil Manases tu'n kymujb'ante kyib' tuk'i'l. Ex exi' tchq'o'n sanjelal txkolkye kyyajajil Aser, Sab'ulon ex Neptali, ex ikx e'etz tu'n kymujb'ante kyib' tuk'i'l.
- 36**Xitzun tma'n Jedeon te Qman Dyos ikjalu: Qa ax qa chin ajb'ele' tu'na tu'n kyklet aj Israel kse'nxju' matxi' tmaya,

³⁷kb'el nq'o'ne' jun ttz'umal rit nimaq tlanil toju' er ja inela' triy, qa ak'ju' lan lu te prim tu'n ta'l che'w, extzun tzqiju' tx'otx' ja tkub'a', oktzun k'elel nnik'tze' qa chin ajb'ele' tu'na tu'n kykletju' aj Israel, kse'nxju' oje tmaya, chij.

³⁸Ex ikx b'aj ju'. Tej tjawe' Jedeon te prim el tytz'o'nju' tzmajl tz'u'n ex noj jun b'as tu'n ta'l che'w el toj.

³⁹Tu'npetzunju', tma Jedeon kjalu: Lalun tzaj ttx'u'jila wi'je' qa matxinma'n junmajtle' teya. Naq ajju' wajb'ile' tu'n nb'inchante'ye' juntl twitzlalil. Toju' maj lu ktb'inha'ya tu'n tkyaju' lan tzqij, atzunju' tx'otx' ak' tu'n ta'l che'w, chij.

⁴⁰Ex tb'inha Qman Dyos ikju' toju' qonik'an lu. Tetzun juntl prim, tzqij toqju' tlanil alu'mj, atzu'n tx'otx' ak'toq tib'aj tu'n ta'l che'w.

Jue 7

Kub'kyi'j aj Madyan tu'n Jedeon

¹Jawe' Jedeon b'a'n prim, ex kykyaqilju' ate'toq tuk'i'l, exi'tzuntz tu'n kykub'ten tk'etzju' t-xiklil a' Arod. Aye'tzu'n aj Madyan xi'toq ta'qe' toj tb'anq'ob'kya'j, toju' b'ya' t-xeju' witz More.

²Tzaj tma'n Qman Dyos te Jedeon kjalu: Nimxi'xte' xjal saj tiq'i'na tuk'i'la, qatzun mache kanb'an aj Israel wu'ne' kyib'aju' aj Madyan, jaku' jaw kynima'n kyib' nwitz'e' qu'n kkyma' qa kyu'nx xe kleta'.

³Qu'mtzun q'manxa kyeju' xjal qa ati jun nxob' b'a'n tanj tja, chij. Ikytzu'n ik'a'twitz Jedeon kyi'j, anjkyi'j kab'mutx' o'lajk'al (22,000) ichan, noq junmutx' jo'k'al (10,000) e'kyajten.

⁴Atzunte Qman Dyos xitma'ntl: nimxte' kyb'aj. Q'inqe'xa k'wal a', atzuntzu' k'ik'ela' nwitz'e' kyi'j, kxel nma'ntzuntze' teya alkyeqe' b'a'n tu'n kyxi' tuk'i'la ex alkye lay che'x, chij.

⁵E'xi'tzun tiq'i'n Jedeonju' xjal k'wal a', ex tzaj tma'n Qman Dyos te: Pa'nqe'mila inche k'wan a' toj kyq'ob', kse'n injaw kyleq'u'n tx'yan, kyiju' mejlqe' inche k'wan, chij.

⁶Naq o'lajnaq (300) e'k'wan a' toj kyq'ob', xi' kyleq'u'n kse'nkye tx'yan. Kykyaqilxkye' txqantl eb'ajkub' meje tu'n kyk'wan a'.

⁷Tzajtzun tma'n Qman Dyos te Jedeon kjalu: Tu'ntzunte' o'lajnaq (300) ichan lu kche nkla'ye', kb'elkyi'ju' aj Madyan wu'ne'. B'a'n tu'n tanjkyi'ju' txqantl kykyaqil, chij.

⁸Tchaq'tzun Gedeontz tu'n tanjkyi'ju' txqantl kyja; na'mtoqtzun kyanj eb'aj tb'u'yi'n kyxar ex kyxux tuk'a rit. O'qe'kxu' o'lajnaq (300) ichan sk'o'nqe' e'kyaj tuk'i'l, e'kub'tentzuntz tzmax jawtl tib'ajxi' b'ya' jata'qe'toq aj Madyan.

- ⁹Tchaq' Qman Dyos teju' qonik'an lu te Jedeon kjalú: Iq'i'nktz tib'a ex kutku'xa q'ojil kyi'ju' aj Madyan, qu'n che kxe'l nq'o'ne' toj tq'ob'a.
- ¹⁰Qatzun in xob'a tu'n tq'ojina kyuk'i'l, kutku'xa nej jata' kyxmuj tuk'i'l Pura ju' tmajina,
- ¹¹ex b'inxá titi' inkyma'n. Ktenb'eltzun tipumaltza tu'n tq'ojina kyi', chij. Ku'xtzun Jedeon tuk'i'l Pura ju' tmajin, tzmax ja ulna' kytxa'n kyxmujú' ajq'oj.
- ¹²Matxitoq b'ajx kysputi'nkyib' aj Madyan ex aj Amalek, exqe' xjal te tjawetzq'ij toju' b'ya', naku'j txqan xt'ikt'u'l yajul. Nimtoq txqan kykamey kse'n tz'awun ttzi ninnjab'.
- ¹³Tetzunj tpon lq'e Jedeon tk'etz kyxmujú' ajq'oj, xitb'i'n jun xjal te q'oj intoq xitma'n jun twitzik' te juntl tuk'i'l. Chij kjalú: —Makub' nwitzk'ane', chitzun qama tzaj tololon jun wab'j Seb'ad ex matzul tzmax tib'aju' qxmu'j, extzun ajtul tz'aq ti'j jun pach xb'alun majx in kub' tz'aq tu'n, chij.
- ¹⁴Atzunju' tuk'i'l xittzaq'we'n te: —Ate tk'u'xtx'e'nb'il Jedeonju' tk'wal Joas aj Israel, ex mya juntl ti'xti'. Che kb'eltq'o'n Dyos aj Madyan ex kykyaqilju' kyxmuj xjal te q'oj toj tq'ob' Jedeon, chij.
- ¹⁵Tetzunj tb'inte Jedeon tb'aj q'ma'n witzik' exju' pujb'ente, k'ulun Jedeon te Qman Dyos. Anjtzuntz kyk'etzju' t-xjal te q'oj ex tchaq': —¡Che we'ktze', qu'n che tzajel tq'o'nte' Qman Dyos xjal aj Madyan toj qq'ob'!, chij.
- ¹⁶E'kub'tzun taq'pu'n o'lajnaq (300) t-xjal toj oxe' tnej, ex xitq'o'n tuk'a rit kye kykyaqil ex junjun xar mixti' toj, intoq che k'ant q'aq' kyoj.
- ¹⁷Ex xitma'n kye kjalú: —Ajnpone' jun plajtl kyi'jxi' ajq'oj, kxe'l kyka'yi'ne' titi' nb'inha'ne', axtzun kxel kyb'inha'nju'ye'.
- ¹⁸Ajq'ajtzante' tuk'a rit kyuk'i'lju' ate' wuk'i'le', ex ikxkye' kyq'ajtzanxe' kyi'jile ajq'oj ex kymanktze' kuw: ¡Tu'n Qman Dyos ex tu'n Jedeon! chechiku'ye', chij.
- ¹⁹Epontzun Jedeon kyuk'i'lju' jo'naq (100) ichan kyi'jxi'ju' ajq'oj tej tponju' kmoj tu'n kych'exb'ente kyib'ju' xq'uqil te tk'u'j aq'b'il. Xikyq'ajtzantzun tuk'a rittz ex eb'ajkub' kypa'nju' xar iq'i'ntoq kyu'n.
- ²⁰Junx xi' kyq'ajtza'n oxe' tnej xjalju' tuk'a rit ex eb'ajkub' kypa'nju' xar. Iq'i'ntoqju' q'aq' in k'enti kyu'n tu'n kynayajkyq'ob', atzunju' tuk'a rit tu'n kyb'anq'ob', ex intoq jawkyma'n kuw: ¡Q'oj! ¡Tu'n Qman Dyos ex tu'n Jedeon! chechij.
- ²¹Tetzunj numli qe'toqu' aj Israel jatoq ta'qe' kyi'jileju' kyajq'oj, kykyaqilxju' xjal aj Madyan te q'oj intoq che xch'in ex intoq che etz oq,

²²aye'tzunju' o'lajnaq (300) aj Israel kukxtoq kyq'ajtzante tuk'a ritju', tb'inha Qman Dyos tu'n kyq'ojinju' aj Madyan kyib'xkyib', ex tu'n kyxi' oq tzmax B'et-sita, toju' b'e inxi' Serera, ex tu'n kypon jata' nqach te Ab'el-meola, tk'etz Tab'at.

²³E'txkonjtztu'n aj Israel, kyyajajil Neptali, Aser ex kykyaqilju' tyajajil Manases, tu'n kyxi'lpe q'ojil kyi'ju' aj Madyan.

²⁴Exi' tchq'o'n Jedeon sanjelal twi'ju' witz ja ta'qe' tyajajil Eprayin, q'malte tu'n kytzaju' ichan q'ojil kyi'ju' aj Madyan ex tu'n kykub'ten maqul ja tu'me'l tu'n kyik'xa' xjal toju' nin a' B'etb'ara ex toj a' Jordan, na'mxku'toq kypon aj Madyan atzu'. Xikyb'inha'n tyajajil Eprayin chaq'b'il lu,

²⁵expe' tzyet kab'e' nejenel kye aj Madyan kyu'n, aye' Oreb' ex Seeb'. Kub' kyb'yo'n Oreb' tib'aju' pik okq'o'n tb'i Pik te Oreb'. Atzunte Seeb' kub' kyb'yo'n toju' najb'il kyej q'o'n tb'i ti'j, janb'incheta' ub'a te b'in. Tkub'lenxi'tzun kyi'j aj Madyan, xikyiq'i'n twi' Oreb' ex twi' Seeb' te Jedeon, atitoq jlajxi'tl nin a' Jordan.

Jue 8

E'tzyet nimaqkawil aj Madyan tu'n Jedeon

¹Tzaj kytx'u'jil tyajajil Eprayin ti'j Jedeon ex e'aq'wi wulil tuk'i'l qu'n min xitchq'o'n kytxokli tej tex q'ojil kyi'ju' aj Madyan.

²Atzunte Jedeon xittzaq'we'n kye kjalu: —¿Ma mixtzunti' inel kynik'e' ti'j qa nimkye' xkyb'inha kyetwitzwe' xnb'inha? Nimnate' toklenju' ch'i'nkye' xkyb'inha kyetwitz txqanqe' xqb'inha.

³Mache kub' tq'o'n Qman Dyos Oreb' ex Seeb' nejenel kye aj Madyan toj kyq'ob'e'. ¿Titi'tzunwe' xb'ent wu'n kse'nju' xb'ent kyu'ne'? chij. Kub'tzun kyk'u'j tyajajil Eprayin tej kyb'inte tyol Jedeon.

⁴E'pon Jedeon kyuk'i'lju' o'lajnaq (300) t-xjal ttzi nin a' Jordan, ex ilti'j e'jlajin, b'a'ntzun qa matxitoq che sikti b'a'nxi'x tu'n tpaj e'xilpe kyi'ju' ajq'oj.

⁵Xitqani'n Jedeon kyeju' najliqe' Sukot ikjalu: —Kyb'inchame' xtalb'il kyq'ontz junqe' qwa, qu'n matxi' qo siktiye' b'a'nxi'x. Lepchqo'xe' knolkyeju' nimaqkawil Seb'a ex Salmuna, aj Madyan qe', chij.

⁶Aye'tzu'n nejenel te Sukot tzaj kytzaq'we'n: —¿Ma matxitzun che tzyet Seb'a ex Salmuna kyu'ne', qa txi' qq'o'ne' kywaye'? chechij te.

⁷Xitzun ttzaq'we'n Gedeon kye: —i'Tenkuna'j nej, naqa xe kub' tq'o'n Qman Dyos Seb'a ex Salmuna toj qq'ob'e', k'anjetztzun qi'jtze' xlat'u'lkyeye' tu'n ch'i'x intzaj ch'iy toj chq'ajlaj! chij.

⁸Exi'tzuntz Penwel, ex xikyqani'n kywa atzu', ex axte yolju' tzaj q'ma'n kye kse'nxju' Sukot. Tu'ntzun tpaju',

- ⁹xitma'n Gedeon kye: ¡Tenkuna'j nej, aj qkanb'ane', k'anjetz qi'je' xitulteju' ja nimin twe' lu! chij.
- ¹⁰Ate'toq Seb'a ex Salmuna Karkor kyuk'i'l junmutx' wuqlajk'al lajnaq (15,000) ichan, ju' o'qe'kxtoqtl xjalju' te q'oj te tjawetzq'ij ate'x, qu'n matxitoq che kyimxi' o'lajmutx' (120,000).
- ¹¹Xitzun kyljo'n Jedeon kyb'e kyuk'i'lu' t-xjal toju' b'e inxi' ti'jileju' chq'ajlaj toj tjawetzq'ij te tnam Nob'a ex Jojb'ea, ex mixti' kynab'en tej toktzaqpaj q'ojil kyij.
- ¹²E' oq Seb'a ex Salmuna kywitz, aye'tzunkye Jedeon exilpe kyij ex e'tzyet kyu'n, ex majx tzaj tchewal kyiju' kyxjal te q'oj.
- ¹³Tej kxi'toq tanjtzkyij Jedeon toj q'oj toju' b'e inxi' Eres,
- ¹⁴kytzuy jun ku'xun aj Sukot ex ok toj xjel tu'n Jedeon; atzunte' ku'xun xit'ib'a'n kyb'iju' oxnaq wuqlajoj (77) nejenel ex tijwnaq te Sukot te Jedeon.
- ¹⁵E'xi'tzun Jedeon Sukot ex xitma'n kyeju' xjal toju' tnam lu: —¿Ma na'n kyu'ne' tej qb'aj kyxmayine' tu'n kpaj Seb'a ex Salmuna? ¿Na'n kyu'ne' qa kub' kyxk'a'yi'ne' wab'j qeye', siktniqo'toqe' b'a'nxi'x, ex majx tzaj kychitpu'ne' qplaje' qa na'mxtoq kytzyet qu'ne'? ¡Luqe'tzun lu ja'lu! chij.
- ¹⁶Tzajtzun kyi'q'i'n Jedeon txqan ch'i'x toj chq'ajlaj, kyu'ntzun ja'lu kub' kytz'e'ysa'n kywitzu' tijwnaq te Sukot.
- ¹⁷Ex kub' kyxitu'n ja nimin twe' te Penwel, ex e'kub' kyb'yo'n xjal toju' nintnam lu.
- ¹⁸Xitzun t-xjelu'n Jedeon kye Seb'a ex Salmuna: —¿Se'n qetzunju' xjal xekub' kyb'yo'ne' toj Tab'or? chij. Aye'tzunkye xikytzaqwe'n: —Ikxi'x che ka'yinju' kse'n aya. Naku'j tk'wal nimaqkawilqe', chechij.
- ¹⁹Jaw t-xch'i'ntzun Jedeontz kjal: —¡Aye' witz'ine'! ¡Witz'in qeku'xi'x weju'ye' xekub' kyb'yo'ne'! Axxi'x twitz Qman Dyos, noqwit minti' xekub' kyb'yo'ne', mixti'wtlo xekub' qb'yo'ne' ja'lo, chij kye.
- ²⁰Xitma'ntzuntz te Jeter ju' tnejel tk'wal: —¡B'yonqe'ku'ya! chij. Atzunte Jeter ku'xunxtoq, mixtaq'a'tib' tu'n tjawtz tiq'i'n tk'u'xtx'e'nb'il.
- ²¹Aye'tzunkye Seb'a ex Salmuna xikyma'n te Jedeon: ¡Aku'ta qo tb'yonku'ya! ¡Qu'n xi'nnela'te' ichan tnik'tzil qa minti' nxob'! chechij. Jawtzun we' Gedeontz ex e'kub'tb'yo'n, ex eltiq'i'n kyu kykamey Seb'a ex Salmuna.
- ²²Xi'tzun kyma'n aj Israel te Jedeon kjal: —Matxina' qo tkola toj kyq'ob' aj Madyan, ja'lo qajb'ile' aya tu'n tkawina qib'aje' kyuk'i'lju' tyajajila, chechij te.
- ²³Atzunte Jedeon xittzaq'we'n kye: —Myayinwe' ex myaye'ju' nk'wale' kqo kawile' kyib'aje'. Ate Qman Dyos kkawil kyib'aje'.

²⁴Naq o'kx wajb'ile' tu'n ttzaj kyq'o'ne' xmilq'ob'j selkyiq'i'ne' kye ajq'oj, chij. Aye'ju' xmilq'ob'aj q'anpwaq lu intoq che okkyq'o'nju' xjal ajq'oj, qu'n najlqe' toj chq'ajlaj.

²⁵Aye'tzu'n aj Israel kub' kyslik'u'n jun pinpa't twitz tx'otx', ex b'ajkub' kyq'o'n xmilq'ob'j tib'aj, xikyma'ntzuntz te Jedeon: —Luqe' lu, chechij.

²⁶Qapelo kab'naq kab'e' (42) lib'r q'anpwaq jaw tu'n tkyaqilju' xmilq'ob'j, ex min e'okju' u'wj exqe' tal ab'j tb'anilqe' ex xb'alun sed chub'i'ncywitz toj tajlal, ju' oksa'nktoq kyu'n nimaqkawil toj Madyan, exqe' kyu kykamey.

²⁷Tu'ntzu'n q'anpwaq lu kub' tb'incha'n Jedeon jun tilb'ilal ex kub' tq'o'n toj Opra ju' ninttanam, tu'ntzun tpaju' tilb'ilal lu min e'nimantl aj Israel te Qman Dyos, okju' lu te jun takpuje'n te Jedeon ex kyeju' toj tja.

²⁸Iktzu'n e'kyaja' aj Madyan tjaq' kykawb'il aj Israel ex mixti' jaw kyiq'i'ntlkyib'. Kab'naq (40) ab'q'i ten nak'b'il toju' tx'otx' tej itz'toq Jedeon.

Kyim Jedeon

²⁹⁻³⁰Xi'tzun Jedeon najal tojku'ju' tja, ex ten oxnaq lajoj (70) tk'wal, qu'n b'a'npuntoq t-xu'jil.

³¹Ex ten jun tqya toj Sikyem, ex itz'ji jun tk'wal tuk'i'l, Ab'imelek tb'i oktq'o'n.

³²Matxitoq tijinxi'x Jedeon tej kyim, ex kux mqu'n toju' muqb'il te Joas ju' tman, toj Opra, ninkytanam k'loj tyajajil Ab'yeser.

³³Tkyimlenxi'tzun Jedeon, kyej kytzaqpi'n jumajtl aj Israel Qman Dyos, xi' e'k'uluna'tl kyeju' chukchaq tilb'ilal B'aal, ex jaw kysk'o'n B'aal-b'erit te kydyos.

³⁴Ik'tna'l Qman Dyos kyu'n, ju' ojetoq klonkye toj kyq'ob' kykyaqilju' kyajq'oj kyijile,

³⁵ex minti' kyaq' b'a'n tu'me'l t-xel kyeju' toj tja Jedeon, tu'n tkyaqilju' b'a'n tb'incha kye.

Jue 9

Kawin Ab'imelek

¹Xi' Ab'imelek, tk'wal Jedeon, yolil kyuk'i'lju' twitze'l ttxu toj Sikyem. Ex xitma'n kye kjalu:

²—Kxe'l nkub'sa'ne' kyeye', qwitze'lku'qib', kymanxe' kye xjal aj Sikyem tu'n tkane toj kywitz qa a b'a'nju' tu'n tkawin naq jun xjal qib'aj ex mya kykyaqilu' oxnaq lajoj (70) tk'wal Jedeon, chij.

³Tu'ntzu'n kywitzel kyib' tuk'i'l Ab'imelek, kymujb'a kyib' tuk'i'l, exi'tzuntz q'malte kyeju' xjal aj Sikyem tu'n kyxilpe ti'j.

- ⁴Expe' tzaj kyiq'i'n oxnaq lajoj (70) saqpwaq toju' tja B'aal-b'erit, xikyq'o'ntzuntz te Ab'imelek. Tuk'i'ltzu'n pwaq lu, exi tchjo'n Ab'imelek jte' b'yolxjal tu'n kyxi' tuk'i'l. Exi'tzun tuk'i'l
- ⁵toj tnam Opra, janajana' Jedeonju' tman, ti'jtzun junx ab'j ekub'a' kyb'yo'na'ju' oxnaq lajoj (70) ttzik ex titz'in Ab'imelek. Naq o'kx Jotam ju' kych'i'pil b'ant tewan ex klet.
- ⁶Yajxi'tzuntel kykyaqilju' xjal aj Sikyem ex aj B'et-milo b'aj kyb'u'yi'n kyib' t-xeju' b'ansi ex tk'etzju' xjan ab'j toj Sikyem ex okkyq'o'n Ab'imelek te nimaqkawil.
- ⁷Tej tb'inte Jotam, jaxtzuntz twi'ju' witz Jerisim, tzaj t-äch'i'ntzuntz kuw tu'n kyb'inte tnam kjal: ¡Chin kyb'intze' b'a'nxi'x, ichan aj Sikyem! ¡Che tzajel b'i'ntzuntze' tu'n Qman Dyos!
- ⁸Ati junmaj kyajb'iltoqju' tze jun nimaqkawil kyib'aj, ex xikyma'n teju' tze Olib'o tu'n tok te kynimaqkawil.
- ⁹Atzunte' Olib'o min taj, qu'n qatoq matz'ok te nimaqkawil kyeju' tze, lay taq'tl aseyt, ju' in ajb'en tu'n kynimetju' ichan ex tu'n tnimet Qman Dyos.
- ¹⁰Aye'tzunju' tze xikyma'n teju' tqan lob'j iw tu'n tok te kynimaqkawil.
- ¹¹Atzunte' tqan iw min taj, qu'n qatoq matz'ok te nimaqkawil kyeju' tze, lay taq'tl lob'j iw chi' ex k'ok'j.
- ¹²Aye'tzunju' tze xikyma'n te tqan ub'a tu'n tok te kynimaqkawil.
- ¹³Atzunte tqan ub'a min taj, qu'n qatoq matz'ok te nimaqkawil kyeju' tze lay taq'tl b'in, ju' in ajb'en tzalajsalkye ichan ex te Qman Dyos.
- ¹⁴Te b'ajsb'iltzun xikyma'nju' tze te jun ch'i'x tu'n tok te nimaqkawil.
- ¹⁵Atzunju' ch'i'x xitma'n kye qa ax qa kyajb'iltoq tu'n tok te nimaqkawil kye, kykyaqilx atitoq tu'n kyokx tjaq'ju' t-xlekumal; qatzun min kyajb'iltoq tu'n tok te nimaqkawil kye, che b'ajeltoqtzun tpati'n tzetz k'ute toj Lib'ano.
- ¹⁶Atzu'n ja'lo kxe'l nqani'ne' kyeye': ¿Ma b'a'ntzun xkyb'inchaye' ex ma tojxi'x tu'me'l sok kyq'o'ne' Ab'imelek te nimaqkawil? ¿ma b'a'nju' xkyb'inchaye' te Jedeon ex kyeju' tk'wal kse'nxju' b'a'n tb'inha kyeye'?
- ¹⁷Qu'n taq'na' te nmane' tchwinqlal naq tu'n kpaje' tej tq'ojin tu'n kytzaqpete' toj kyq'ob' madyan;
- ¹⁸aye'tzunkye' mache b'jo'k tzaqpaje' kyi'ju' toj tja nmane', ex matxi' che kub' kyb'yo'ne' oxnaq lajoj (70) tk'wal ti'j jun ab'j. Expe' naqch'i'n ja'lu toj kywitze', qu'n matxi' tz'ok kyq'o'ne' Ab'imelek te nimaqkawil, talju' tqya Jedeon, naq tu'nju' tal kywitze'le'.

- ¹⁹Atzu'n kxe'l nma'ne' kyeye' ja'lo: qa b'a'nju' xkyb'inchaye' exqa tu'me'l xkyb'inchaye' ti'j Jedeon ex kyi'ju' toj tja, b'a'nwt che'xa'ye' tuk'i'l Ab'imelek, ex b'a'nwt txa' Ab'imelek kyuk'i'le';
- ²⁰qatzun min, ;tz'etxwit jumin jun q'aq' ti'j Ab'imelek tu'n kyb'aj kykyaqilju' xjal aj Sikyem ex aj B'et-milo, ex ikx tz'etxwit jumin jun q'aq' toj Sikyem ex toj B'et-milo tu'ntzun tb'aj Ab'imelek! chi Jotam.
- ²¹Tb'ajlenxi'tzun tma'n Jotam ja'lu, xi' oq ex xi' najal B'eer, qu'n intoq xob' te Ab'imelek ju' ttzik.
- ²²Oxe' ab'q'i kawin Ab'imelek kyib'aj aj Israel,
- ²³tzajtzun tq'o'n Qman Dyos jun pa'jtib'il kyxol Ab'imelek kyuk'i'lju' xjal aj Sikyem, tu'n tjaw kyi'q'i'nkyib' ti'j.
- ²⁴Iktzu'n tchoja' Ab'imelek kykamikju' oxnaq lajoj (70) tk'wal Jedeon, ex ikx kychoja' xjal aj Sikyem e'onin tuk'i'l.
- ²⁵Exi' kychq'o'n aj Sikyem kyxjal kyoj k'ul tu'n kyalq'an kyi'ju' xjal intoq che ik' kyoyu' b'e nqayin kyk'etz. Ex tb'i Ab'imelek ja'lu.
- ²⁶Jun q'ij ik'x Kaal, tk'wal Eb'ed, kyuk'i'lju' ttzik e'titz'in toj Sikyem ex kub' kywitzju' aj Sikyem tu'n,
- ²⁷e'exju' xjal lu toj kojb'il b'uyil lob'j ub'a ex kub' kyb'inha'n b'in, ex kub'kyik'sa'n jun ninq'ij, intoq che wan extoq nku'x kyk'wa' toju' kyja kydyos, ex intoq che yasun ti'j Ab'imelek.
- ²⁸Intoq tma'n Kaal kjalu: ¿Ti'xi'xtzu'n toklen Ab'imelek toj twitz? Naqna' jun tk'wal Jedeonte' ex a Seb'ul onilte. Yajtzunqe aj Sikyem qo', ¿titi'qo'tzunqe tu'n qten te majin k'a'yi'nqo' kye? Qa qajb'ilqe tu'n qok te majin k'a'yi'n te Amor ju' kub' q'onteju' tnam Sikyem, ex mya te tmajin Ab'imelek.
- ²⁹;Noqwit ayine' nejenel kyeye', jaku' tz'ex nxla'ja'ne' Ab'imelek, chij, expe' tmatl, Wixchaqa Ab'imelek, q'inqe'tzju'ya t-xjala ex qoq'ojin! chij.
- ³⁰Tetzunj tb'inte Seb'ul, kawil toju' nintnam, ti'toqu' ntma'n Kaal, tzaj ttx'u'jil
- ³¹xitzun t-sma'n tqaniltz te Ab'imelek atitoq toj Aruma kjalu: lu te' Kaal tk'wal Eb'ed, matxi' tzul kyuk'i'lju' ttzik toj Sikyem, ex matxi' tz'okten oksalte kyk'u'ju' nintnam tu'n tjaw kyi'q'i'nkyib' ti'ja.
- ³²Qu'mtzun kuttzaja te qonik'an kyuk'i'l t-xjala te q'oj ex kyewinxkyib'e toj kojb'il.
- ³³Atzun q'ojina ti'ju' nintnam ajtjawu'l q'ij te prim, ajtzun tetz Kaal kyuk'i'lju' t-xjal q'ojil ti'ja, b'inchama aju' tajb'ila ti'j, chij.

- ³⁴Etztzun Ab'imelektz kyuk'i'l kykyaqilu' t-xjal te qonik'an ex xikyaq'pu'nkyib' toj kyaje' tnej ti'jileju' tnam Sikyem ex eb'ajkub' jutze.
- ³⁵Tetzunj tetz Kaal ttziju' nintnam, etz Ab'imelek kyuk'i'lju' t-xjal te q'oj jachaq jutzla' qe'toq.
- ³⁶Tej kyxitka'yi'n Kaal, xitma'n te Seb'ul kjalu: —¡Ka'yinxpe'ya tk'ujwitz, xi'kyku'tz txqan xjal q'ojil! chij. —Mixti'te', tewin witzte' inxi' tka'yi'na, chi Seb'ul xittzaq'we'n te.
- ³⁷Atzunte Kaal xitma'ntl te: —¡Ex xi'kyku'tz txqantl xjal q'ojil twi'tlu' witz tk'u'j tx'otx' tb'i! ¡Ex jun tnejtl tzul toju' b'e inik' t-xe b'ansi kye ajyo'x! chij.
- ³⁸Xitzun tma'n Seb'ultz te: —¡Yolintzuna ja'lo la'j! ¡Ina' tma'na qa mixti' toklen Ab'imelek tu'n kyoke' te tmajin! luqe'tzu'n xjal te q'oj mixti'x che ela' teya. ¡Q'ojin tzuna kyuk'i'l ja'lo! chij.
- ³⁹Etztzun Kaaltz kyuk'i'lu' xjal aj Sikyem q'ojil ti'j Ab'imelek.
- ⁴⁰Tetzunj t-xitka'yi'n Kaal Ab'imelek, kub' oq twitz, xi'tzun lpe Ab'imelektz ti'j tzmax ttziju' nintnam. Ex nim txqan xjal eb'aj Kub' tb'yo'n.
- ⁴¹Kyajtentzun Ab'imelektz toj Aruma, atzunte Seb'ul e'ex t-xla'ja'n Kaal kyuk'i'lju' ttzik ex titz'in.
- ⁴²Te juntl q'ij, e'exju' xjal aj Sikyem toj koj'b'il. Tetzunj tb'inte Ab'imelek,
- ⁴³eb'aj tnk'u'n t-xjal te q'oj toj ox'e' tnej, e'kub' jutzetzuntz toj koj'b'il; atzunj tka'yinte xi'toq kyetzju' xjal aj Sikyem ttziju' nintnam, e'etz jajutzla'qe'toq ex minab'en kyok tzaqpaj kyij.
- ⁴⁴Oktzaqpaj kyuk'i'lju' jun tnej t-xjal te q'oj ex e'kub'ten ttziju' nintnam, aye'tzu'n kab'e' tnejtl intoq che q'ojin ex intoq che kub' kyb'yo'nju' ntoq che b'et toj koj'b'il;
- ⁴⁵ex b'aj q'ij q'ojin Ab'imelek ti'ju' nintnam Sikyem, tzmax tkub'ti'j tu'n. Kub' t-xitu'ntzun nintnam ex e'kub' tb'yo'n kykyaqilju' xjal najlqe' toj, ex kub' tchto'n atz'an toj tkyaqilju' nintnam.
- ⁴⁶Tetzunj kyb'inte xjal aj Majdal-sikem titi' matxitoq tb'inha Ab'imelek, exi' klolkyib' toju' ja kuwsa'n toj tja kydyos El-b'erit.
- ⁴⁷Tetzunj tb'inte Ab'imelek qa kykyaqil b'u'yi'ntoq kyib' atzu',
- ⁴⁸xi' kyuk'i'lju' t-xjal te q'oj twi' witz Salmon ex tzaj ttx'e'mu'n jun tq'ob' tze tu'n jun k'uxb'il; jax tq'o'ntzuntz ti'j tqul ex xitma'n kyeju' t-xjal tu'n kyb'inchante kse'nxte.
- ⁴⁹Kykyaqilx tzaj kytx'e'mu'n tq'ob' tze ex e'oklpe ti'j Ab'imelek, tetzunj kypon tk'etzju' tja kydyos xjal nimin twe', b'jo'k kyb'u'yi'n tkyaqilju' tq'ob' tze ex

okkyq'o'n tq'aq'al, iktzu'n eb'aj kub'a'kyb'yo'n aj Miwdal-sikyem, ichan ex qya, qapelo kab'k'al lajnaq (1,000) kyb'aj.

⁵⁰Xi'tzun Ab'imelektz kyuk'i'lju' t-xjal te q'oj ti'ju' nintnam Teb'es, b'aj kytxoli'n kyib' ti'jile ex tzyet kyu'n.

⁵¹Atitoq jun ja nimin twe' te kolb'il toj nky'ajchaqju' nintnam lu, atzuntzu' e'okxa' kykyaqilju' xjal najlqe' toju' nintnam ewal toj, e'ichan ex qya. B'je'tz kyjpu'nju' ja b'a'nxi'x ex e'jax twi'xi' ja;

⁵²aye'tzunkye Ab'imelek kyuk'i'lju' t-xjal e'pon tzmax ttziju' ja nimin twe' ex e'oktzaqpaj q'ojil ti'j. Kxi'toqtzun toktq'o'n Ab'imelek tq'aq'al,

⁵³tej tku'tz t-xon jun qya jun ab'j te cheb'l tib'aj, tojkuxi'x twi' kub'a' tz'aq ex majx el k'ab'chaju' twi'.

⁵⁴Lwiyxi'xtzun tzaj ttxko'n Ab'imelek jun tonil toju' q'oj ex xitma'n te: iq'i'nktza tk'u'xt'e'nb'ila ex chin tb'yoku'ya, qu'n min wajb'ile' tu'n tq'manjtz qa jun qya xkub' b'yonweye', chij. Tzajtzunju' onilte aq'pon t-xyu'n tu'n k'u'xt'e'nb'il, iktzu'n kyima'.

⁵⁵Tetzunj kyka'yinte aj Israel matxitoq kyim Ab'imelek, ajnkyi'j kyja.

⁵⁶Ikytzu'n tchoja' Ab'imelekju' til tb'inha ti'j tman tu'n Dyos tej kykub' tb'yo'nju' oxnaq lajoj (70) ttzik ex titz'in.

⁵⁷Ex tb'inha Dyos tu'n tkub' kychjo'n xjal aj Sikyemju' kyil. Iktzu'n japuna'ju' kyej tqani'n Jotam tk'wal Jedeon kyib'aj.

Jue 10

Tkawb'il Tola

¹Tkyimlenxi'tzun Ab'imelek, juntl ichan klonkye aj Israel. Tola tb'i, tk'wal Puwa ex tchman Dodo, tyajajil Isakar. Najlitoq toj tnam Samir, kywi' witz te Eprayin,

²junaq oxe' (23) ab'q'i kawin toj Israel, tzmaxi'j tkyim ex kux mqu'n toj Samir.

Tkawb'il Jayir

³Yajxi'tzuntl, atl Jayir aj Kalaad, kawin junaq kab'e' (22) ab'q'i toj Israel.

⁴Junaq lajoj (30) tk'wal Jayir ten, teyle junjun intoq chejin tib'aj jun b'ur ex teyle junjun atitoq ninttanam toju' tx'otx' Kalaad. Majx kyejten kyb'iju' nimaqtnam lu e'nimaq ttanam Jayir.

⁵Tej tkyim Jayir, ku'x mqu'n toj tnam Kamon.

E'kub' yaju'n aj Israel kyu'n aj Amon

⁶Aye'tzunju' aj Israel e'aq'wi jumajtl b'inchal taq'wix twitz Qman Dyos, ex ek'ulun kywitz chukchaq tilb'ilal B'aal ex Astarte, ex kywitz kydyos aj Sirya, aj Sidon, aj

Moab', aj Amon ex kydyos pilistey. Kyej kytzaqpi'n Qman Dyos ex min e' k'uluntl twitz.

⁷Qu'mtzun tzaj ttx'u'jil Qman Dyos kyi'j ex e'xitq'o'n toj kyq'ob' pilistey ex aj Amon.

⁸Atxi'xtzunj, wajxaqlajoj (18) ab'q'i ten yajb'il kuwxix'x kyu'n pilistey ex kyu'n aj Amon kyib'aj kykyaqilju' aj Israel najlqe'toq Kalaad, jlaj a' Jordan, toj kyt'otx' amorey.

⁹Ex eb'jik'xju' aj Amon jlajxi' nin a' Jordan q'o'jil kyi'ju' kyyajajil Juda, B'enjamin ex Eprayin, ex e'ok aj Israel toj tx'i'wb'il kuwxix'x kyu'n.

¹⁰E' kub'santzuntz te Qman Dyos, ex xikyma'n te ikjalu: Taye, matxi' qo b'inchan ile' twitza, qu'n matxi' kyej qtzaqpi'na tu'nju' maqo k'ulune' kye junxi'tl dyos mya ax, chechij.

¹¹Atzunte Qman Dyos tzaj ttzaq'we'n ikjalu: E' tx'i'wunjtze' kyu'n aj Ejipt, amorey, aj Amon, pilistey,

¹²aj Sidon, aj Amalek ex kyu'n aj Madyan; tetzunj kykub'sane' weye', in kolone' kyi'je'.

¹³Tuk'i'lxi'petzunj, in kyej kytzaqpi'ntle' ex exi'ye' k'ulul kye junxi'tl dyos, qu'mtzun layx che nkoltle'.

¹⁴¡Kyqaninx o'nb'ile' kyeju' dyos xe jawkysk'o'ne'! ¡Che kletxtzune' kyu'n toju' yajb'il! chi Dyos.

¹⁵Xitzun kytzaq'we'n aj Israel te Qman Dyos kjalu: Matxi' qo b'inchan ile'. B'inchama qi'je'aju' tajb'ila, naq o'kx ¡b'inchama xtalb'il qo tkloma ja'lo! chechij.

¹⁶Eb'je'xtzun kyxon aj Israel txqantl dyos ex ek'ulun jumajtl te Qman Dyos, atzunte Qman Dyos tzaj laqjtl tk'u'j kyi'ju' aj Israel intoq che yajtitl.

¹⁷B'aj kyb'u'yi'n kyib'ju' aj Amon ex e'kub'ten toj Kalaad. Ikxkye aj Israel b'aj kyb'u'yi'n kyib' ex e'kub'ten Mispá.

¹⁸Aye'tzun aj Israel najlqe'toq Kalaad, kyej b'entti'j kyu'n kyuk'i'lju' kynejel, qa alkyete makub'nej toju' q'oj kyi'ju' aj Amon, oktoq k'okyel te nejenel kye kykyaqilju' xjal najlqe' toj Kalaad.

Jue 11

Ok Jepte te nejenel

¹Atzunte Jepte kuwtoq q'ojin, najlitoq toju' tx'otx' Kalaad. Tal jun qya ajpajil ex tk'wal jun ichan Kalaad tb'i,

- ²tu'ntzunju' ate'toq jte'tl tk'wal Kalaad tuk'i'lju' t-xu'jil, tej kych'iy ex kyxla'ja'n Jepte ex xikyma'n te qa mixtoqti' toklen ti'ju' etzb'il tu'n tman, qu'n talna' juntl qya.
- ³Kub'tzun oq Jepte kywitzju' ttzik ex titz'in, ex xi' najal toju' tx'otx' Tob', jaeb'aja' tb'u'yina' jun tnej xjal b'iyolqe', intoq che ex tuk'i'l b'inchal taq'wixil.
- ⁴Tetzunj tb'et q'ij e'q'ojin aj Amon kyi'ju' aj Israel,
- ⁵kychaq'tzun nejenel te Kalaad ttxokli Jepte najlitoq toju' tx'otx' Tob',
- ⁶ex xikyma'n te: —Kutzaja quk'i'le', qajb'ile' tu'n toka te nejenel qeye' toj q'oj kyi'ju' aj Amon, chechij.
- ⁷Atzunte Jepte xittzaq'we'n kye: Ik'u'nqinawe' kyu'ne', expena' inetz kyxla'ja'ne' toj tja nmane'. ¿Ma tzmaxitzun xe ule' jyolweye' ja'lo tej xe oke' toj tch'uçal? chij.
- ⁸Aye'tzunkye xikytzaq'we'n ikjalu: —Apena'tzu'n ato'qo'ye' toj jun tch'uçal maqo tzaje' jyolteya, qajb'ile' tu'n ttzaja quk'i'le' q'ojil kyi'ju' aj Amon, ex tu'n toka nejenel qeye' qkyaqile' najlqo'ye' toj Kalaad, chechij.
- ⁹—Qatzun kyajb'ile' tu'n tanjwi'je' q'ojil kyi'j aj Amon, exqa machin kanb'ane' kyi'j tu'n Qman Dyos, chin kjeltzuntze' te kynejele', chi Jepte xittzaq'we'n kye.
- ¹⁰Aye'tzunju' nejenel xikytzaq'we'n kjalu: —Lu Qman Dyos nka'yin, kqb'inha'qe' tkyaqilju' matxi' tmaya, chechij.
- ¹¹Xi'tzun Jepte kyuk'i'l, ex okq'o'n te nejenel kyu'n tnam. Xitma'n jumajtl Jepte toj Mispa twitz Qman Dyos kse'nxju' tqani tnejel.
- ¹²Xit-sma'ntzun junjun sanjelaltz qanilte teju' nimaqkawil kye aj Amon kjalu: ¿Titi' tq'oja wi'je', tu'nju' xtzaja q'ojil ti'ju' ntaname'? chij.
- ¹³Atzunju' nimaqkawil kye aj Amon tzaj ttaq'we'n kyeju' t-sanjelal Jepte: Tej kyetze' aye'ye' aj Israel toj Ejipt, el kyalq'a'ne' qtx'otx'e', tzajx ttzi a' Arnon ex ponx kytzi nin a' Jab'ok ex Jordan. Ja'lotzun kyanjsanjtz ti'je' toj b'anil, chij.
- ¹⁴Atzunte Jepte exi' tchq'o'n junjuntl t-sanjelal q'malte teju' nimaqkawil kye aj Amon,
- ¹⁵kjalu: Chitzun Jepte qa ayo'qe' aj Israelqo'ye', b'ajx tz'ela' qiq'i'nqe' kyt'otx' aj Moab' ex kyt'otx' aj Amon.
- ¹⁶Tej qetze' Ejipt, xi' o'ik'a'ye' toj chq'ajlaj tu'n qpone' ttzi Kyaq Ninnjab', ex opon kanune' tzmax Kades.
- ¹⁷Exi'tzun qchq'o'ne' junjun sanjelal qanilte teju' nimaqkawil te Edom, tu'n ttzaj tq'o'n anb'il tu'n qik'e' kyoju' ttx'otx', atzunte min taj. Ex xiqqani'ne' teju' nimaqkawil te Moab', ex ikxte min taj tu'n qik'e'. Qu'mtzun o'kyajtene' Kades.

- 18**Yajxi'tzuntel ob'ete' toj chq'ajlaj, okumane' ti'jile kytx'otx' aj Edom ex aj Moab', tzmax qpone' toj tjawetzq'ij te Moab', okub'tentzuntze' atzu', jlajxi' nin a' Arnon. Mixtzunti' o'ik'xe' toj, qu'n atoqtzu' ntzyeta' kytx'otx' aj Moab'.
- 19**Exi'tzun qchq'o'ne' junjun sanjelal qanilte te Seon, nimaqkawil kye amorey toj Esb'on, tu'n ttzaj tq'o'n anb'il tu'n qik'e' toju' ttx'otx', tu'n qpone' toju' qtx'otx'e'.
- 20**Atzunte Seon min qe tk'u'j qi'je' ex min taj tu'n qik'e' toju' ttx'otx'; e'tzajpe' tb'u'yi'n kykyaqilju' t-xjal te q'oj, e'kub'ten Jaas, e'oktzaqpajtzuntz q'ojil qi'je'.
- 21**Atzunte Qman Dyos, taq' tu'n tkub'ti'j Seon kyuk'i'lx'i' t-xjal te q'oj qu'ne', kub' qtzuyu'ntzuntze' tkyaqilju' kytx'otx' amorey toju' najb'il lu:
- 22**Tkyaqilju' kytx'otx' amorey qtzuye', tzajx ttzi nin a' Arnon ex ponx ttzi nin a' Jab'ok, ex tzajx jata'ju' chq'ajlaj ex ponx ttzi nin a' Jordan.
- 23**¿Tzun ja'lo ma tajb'ila tu'n teltiq'i'na eltiq'i'n Qman Dyos kye amorey ex tzaj tq'o'n qeye'?
- 24**Ximankupe'ya, qama txiq'o'n jun ti'xti' teya tu'n Kyemos, tdyosa, ¿ma laytzun tz'oktetza'na? Ikxtzun qeju'ye' nokqq'o'ne' te qeye'aju' ntzaj tq'o'n Qman Dyos qeye'.
- 25**¿Ma kuwxixtltzunta kyetwitz B'alak tk'wal Sipor, nimaqkawil aj Moab'? Mixpenati' ul te B'alak q'ojil qi'je'.
- 26**Matxi' b'ent o'lajnaq (300) ab'q'i najliqo'ye' toj Esb'on, Aroer ex kyoju' najb'il nqaku' kyk'etz, ex kyoj kykyaqilju' nimaqtnam ttziyile a' Arnon; ¿tiqu'ntzun b'ajx tzaj kyqani'ne' tx'otx' toj tkyaqilju' tq'ijl'alil lu?
- 27**B'ajx nb'inha junwe' taq'wix ti'ja. A pena'ta qu'n in tzaja q'ojil qi'je'. Ate Qman Dyos ajkawil, ex ate kq'malte qa aye' aj Israel ati kypaj mujqa aye' aj Amon, chij.
- 28**Tuk'i'lx'i'pentzunju', min xib'i'n tyol Jepte tu'n nimaqkawil kye aj Amon.

Tziya Jepte jun tyol tu'n t'japun tu'n

- 29**Tentzun tipumal Jepte tu'n t-xew Qman Dyos, b'ajtzun tb'eti'n Jepte Kalaad ex Manases, ik' toj Mispa te Kalaad, tu'n tkub'ti'ju' kytx'otx' aj Amon tu'n.
- 30**Ttziyatzun Jepte jun yol te Qman Dyos tu'n t'japun tu'n ik'jalul: Qama chin kanb'ane' tu'na kyi'j aj Amon,
- 31**aju' matz'etz nej k'molweye' toj njaye' ajtanjtz wi'je' toj q'oj, kxe'l nq'o'ne' te jun oyaj k'ok'sb'il teya, chij.
- 32**Pontzun Jepte toj kytx'otx' aj Amon q'ojin kyi'j, ex kanb'an tu'n Qman Dyos.
- 33**Nim ajq'oj e'kub' tb'yo'n Jepte, ex kub'kyi'j winqi'n nimaqtnam tu'n kyxol Aroer, Minit ex Ab'el-kyeramim. Iktzu'n kub'a' kyi'j aj Amon kyu'n aj Israel.

- ³⁴Tetzunj tanjtzi'ti'j Jepte tja toj Mispa, aju' jun tal tmyal etz k'lulte intoq b'ixin ex in tq'ajtza'n chilchil. O'kxtoq jun tal twitz tmyalju' ex mixti' juntl tk'wal.
- ³⁵Qu'mtzun tej t-xi' tka'yi'n, kub' tlaqu'nju' t-xb'alun qu'n majx exch'yon toj tk'u'j, ex xitma'n te ikjalu: —inmyal, matxi' chin tak'e' tu'na! jex aku'ya matxi' tz'ok te jun k'ixk'oj weye', qu'n matxi ntziya'ne' jun nyole' te Qman Dyos ex ilti'j tu'n tjapun wu'ne'! chij.
- ³⁶Xi'tzun ttzaq'we'n tal tmyal: —Ta, chin t-sema kse'n xitma'na te Qman Dyos, qu'n matxina' japunte' tu'n tu'nju' makanb'ana kyi'j aj Amon ju' tajq'oja.
- ³⁷Naq o'kx b'inchama xtalb'il, q'ontza anb'il weye' tu'n nxi' kab'e' xjawe' b'etel kywi'witz kyuk'i'lju' wamiwe' t-xin, tu'n tkub' woq'je'ne' tu'n tpaj na'mxtoq nmjeje' ajnkyime', chij.
- ³⁸Xi'tzun tq'o'n Jepte kab'e' xjaw anb'il te, tojtzunju' tq'ijlalil lu xi'ju' t-xin b'etil kywi'witz kyuk'i'lju' tuk'i'l, intoq oq' qu'n oktoq kyimel na'mxtoq tmje.
- ³⁹Tb'ajlenxi'tzunju' tq'ijlalil lu anjti'j tk'etzju' tman, atzunte Jepte japunju' tyol xitziya'n te Qman Dyos. Kyimu' tmyal Jepte na'mxtoq tkub' kxe jun ichan tuk'i'l.
- ⁴⁰Qu'mtzun majx kyejten kyxol aj Israel tu'n kyb'ajx kyaje' q'iju' t-xin oq'el ti'ju' tmyal Jepte tkyaqil ab'q'i.

June 12

Jun b'aj kyxol Jepte kyuk'i'l tnej tyajajil Eprayin

- ¹B'aj kyb'u'yi'n kyib'ju' ichan tyajajil Eprayin, e'ik'x jlajin toju' nin a' Jordan tu'me'lju' najb'il Sapon, ex xikyma'n te Jepte kjalu: —¿Tiqu'n min saj tma'na qeye' tu'n qxi'ye' tuk'i'la q'ojil kyi'ju' aj Amon? jJa'lo k'okyel qq'o'n tq'aq'alju'ye' tjaya tk'i'xi' aya toj! chechij.
- ²Xitzun ttzaq'we'n Jepte kye kjalu: —Tzaj jun qq'oje' exqe' nxjale' kyuk'i'l aj Amon, ex e'ntxoke', aye'tzunkye' mixti' e'ule' klol qeye'.
- ³Qu'mtzun tej wlonteye' min e'ule' onilqeye', elju' nchwinqlale' ti'jnk'u'je', inxi'tzuntze' q'ojil kyi'j aj Amon, ex nkanb'ane' tu'n Qman Dyos. ¿Tiqu'ntzun xe' ula'ye' q'ojil wi'je' ja'lo? chij.
- ⁴E'tzajtzun tb'u'yi'n Jepte kykyaqilju' ichan aj Kalaad, ex q'ojin kyuk'i'lju' tyajajil Eprayin ex kub'kyi'j tu'n. Intoq kyma'n tyajajil Eprayin kye aj Kalaad: naqna' elni kypa'nkye'kyib' kyi'j tyajajil Eprayin, extzun najlqe'ye' toj kyt'otx' tyajajil Eprayin ex Manases, chechij.
- ⁵Elkyiq'i'n aj Kalaadju' tx'otx' tziyile nin a' Jordan jata' ch'i'n t-xe a' kye tyajajil Eprayin, qatzun mapon oq jun tyajajil Eprayin ex matxitqani'n kye tu'n tik'x toju' nin a', inxikyqani'n te qa tyajajil Eprayin. Qatzun matxi ttzaq'we'n qa mya,

⁶inxikyma'n te tu'n tmanteju' yol xib'olet, qatzun matma Sib'olet, qu'n junxi'tltoq che yolin, intoq kytzyu'n ex axtzu' nkub'a'toq kyb'yo'n ttzi nin a' Jordan. Jo'mutx' jo'k'al (42,000) ichan tyajajil Eprayin eb'aj toju' tq'ijlalil lu.

⁷Qaq ab'q'i ten Jepte te nejenel kye aj Israel. Tetzunj tkyim, kux mqu'n toj Kalaad ja itz'ja'.

Oxe'tl nejenel kye aj Israel

⁸Tkyimlenxi' Jepte, ok Ib'san aj B'elen te nejenel kye aj Israel,

⁹e'ten junaq lajoj (30) tk'wal ex junaq lajoj (30) tmyal, ex eb'ajkub' tmojb'an kyuky'i'l xjalxi'. Wuq ab'q'i ten Ib'san te nejenel kye aj Israel,

¹⁰Tetzunj tkyim ku'x mqu'n toj B'elen.

¹¹Tkyimlenxi' Ib'san, ok lajoj (10) ab'q'i Elon tyajajil Sab'ulon te nejenel kye aj Israel

¹²tetzunj tkyim, ku'x mqu'n toj Ayalon, toj kytx'otx'ju' tyajajil.

¹³⁻¹⁴Tkyimlenxi' Elon, a Ab'don tk'wal Yel aj Piraton ok wajxaq ab'q'i te nejenel kye aj Israel. Kab'naq (40) tk'wal Ab'don e'ten ex junaq lajoj (30) tchman, teyile junjun atitoq tb'ur iqilte.

¹⁵Tetzunj tkyim, ku'x mqu'n toj tnam Piraton, ju' ati toj kytx'otx' tyajajil Eprayin kywi'witz te Amalek.

Jue 13

Titz'jlen Sanson

¹E'aq'wi jumajtl aj Israel b'inchal taq'wix twitz Qman Dyos, atzunte Qman Dyos exi' tq'o'n kab'naq (40) ab'q'i toj kyq'ob' pilistey.

²Atitoqtzun jun ichan Manoa tb'i toj tnam Sora, tyajajil Dan. B'ajxtoq tzula' talju' t-xu'jil, qu'n mixtoqti' nalan.

³Kub'tzun tyek'u'ntib'ju' tanjl Qman Dyos twitzju' qya ex tzaj tma'n te ikjalu: Layxtoq tz'alana, atzu'n ja'lo kjel ta ch'onwi' ex k'itz'jel jun tala q'a.

⁴Lantzun k'wan q'e'na mo jun tx'amsa'n k'wab'j, ex lay txi' twana jun ti'xti' tz'il kse'nx ntma'n chaq'b'il,

⁵qu'n ktiqa' twi' jun tala ex k'itz'jel jun tala q'a, mixti' tu'n tel joyet twi', qu'n kxjansetelte' twitz Qman Dyos na'mxtoq titz'ji, tu'ntzun ttzyet kykletju' aj Israel tu'n toj kyq'ob' pilistey, chij.

⁶Xi'tzun qyatz q'malte te tchmil ikjalu: Matzul jun t-sanjel Qman Dyos jatoq ta'qine' ex machin jaw lab'tiye' ti'j, qu'n naku'j tanjl Qman Dyoste'. Mixti'we' xxinqani'n te jasaja', ex mixti'te saj tma'n alkye.

⁷A saj tma'nju' weye' qa ktenb'il jun wale' q'a, ex mixti' tu'n t-xink'wa'ntl q'e'ne' mo juntl tx'amsa'n k'wab'j, ex mixti' tu'n t-xitnik'b'e'ntl jun ti'xti'ye' mya xnu'lxi'x kse'nx ntma'n chaq'b'il, qu'n kxjansetelte' k'wal lu twitz Qman Dyos na'mxtoq titz'ji ex tzmax ajtkyim, chij.

⁸Xitzun tma'n Manoa te Qman Dyos toj tna'j Dyos ikjalu: B'inchama xtalb'il Nman Dyos, smantz jumajtla ichan lu qk'etze' tu'n ttzaj tma'n qeye' titi' qb'inha'ye' tu'n tch'isetju' ne'x k'itz'jel, chij.

⁹Ex tzaj ttzaq'we'n Qman Dyos tqanb'e'tz Manoa, ex kub' tyek'u'n jumajltib'ju' tanjl twitzju' t-xu'jil tej atitoq toj koj'b'il. Mixtoqtzun a'lo' Manoa atzu',

¹⁰xi' ojqlanju' t-xu'jil q'malte te ikjalu: —¿Ka'yintzpe'ya, matxi' kub' tyek'u'n jumajltib'ju' ichan kub' tkyek'untib' nwitz'e' jumaj! chij.

¹¹Jawtzun we' Manoa ex xi' tuk'i'lju' t-xu'jil jata'ju' ichan, ex xitma'n te ikjalu: —¿Ma aya yolin tuk'i'lju' nxu'jile' tzqeku'? chij. Tzajtzun ttzaq'we'nju' ichan: —Ayinatzune', chij.

¹²Xi'tzun tma'n Manoa te: —¿Se'ntzun tu'n qch'iysanteye' ne'x ajtjapunju' saj tma'na qeye'? ¿Titi' kqb'inha'ye' ti'j? chij.

¹³Tzaj ttzaq'we'n tanjl Qman Dyos te kjalu: —Tu'n tb'inchante t-xu'jila tkyaqilju' matxi' b'ajxnma'ne' te:

¹⁴mixti'x tu'n tk'wan q'e'n mo juntl tx'amsa'n k'wab'j mujqa jun tjaq' twa, o'kx tu'n twanteju' ti'xti' xnu'l kse'n ntma'n chaq'b'il. O'kxte tu'n tb'inchanteju' matxi' nchaq'e' te', chij.

¹⁵⁻¹⁶Mixtoqtzunti' b'i'n tu'n Manoa qa atoq tanjl Qman Dyosu' ichan lu, xitma'n te: —B'inchama xtalb'il kutkyaja tu'n twana quk'i'le' ti'j jun qpoj tman chib' kb'el qb'inha'ne', chij. Atzunju' anjl tzaj ttzaq'we'n te: —Maskye machin kyajtene', lay b'ent nwane' ti'ju' kywaye'. Ate b'a'n q'onku'ya qpoj tman chib' te chojb'il k'ok'sb'il te Qman Dyos, chij.

¹⁷Xitzun tma'ntl Manoa teju' anjl kjalu: —Naqna' o'kxju' tb'iya q'mantza tu'n tjaw qnima'na ajtjapunju' matxi' tmaya qeye', chij.

¹⁸Atzunju' anjl tzaj ttzaq'we'n te: —¿Tiqu'n ntzaj tqani'na'ya nb'iye'? Xjan na'we' nb'i, chij.

¹⁹Tzajtzun tiq'i'n Manoa tal chib' exju' oyaj twitz awal k'ok'e'kywitz, e'kub' tq'o'n tib'aj jun pik te chojb'il k'ok'sb'il te Qman Dyos. Atzunte Qman Dyos tb'inha jun ti'xti' tb'anilxi'x kywitz:

²⁰tej tjaw k'antju' q'aq' tib'aj q'olb'eb'l, jawu' tanjl Qman Dyos toju' tqan taq' q'aq' ex xi' toj kya'j. Tej kyka'yinte julu, ekub' mejetzuntz majx ekub' joqe twitz tx'otx'.

- ²¹Elnik' Manoa qa atoq tanjl Qman Dyosu' ichan lu, qu'n min kub' tyek'u'ntltib' kywitz;
- ²²xitma'ntzuntz te' t-xu'jil: —Qo b'ajelte' ja'lo, qu'n matxi' qil Dyos, chij.
- ²³Atzunte' t-xu'jil xittzaq'we'n: —Naqwit tajb'il Qman Dyos tu'n qkub'tb'yo'n, Miwtlo jun xitk'mo'nju' chojb'il k'ok'sb'il exju' qoyaj xkub' qq'o'n, exwitlo min xtaj tu'n qlontaju' lu. Exwitlo min saj tma'n tkyaqilju' ti'xti' lu qe, chij.
- ²⁴Tetzunj tpon tq'ijlalil, itz'ji talju' qya, Sanson tb'i oktq'o'n. Intoq ch'iyju' k'wal, ex intoq k'i'wlantz tu'n Qman Dyos.
- ²⁵Pon jun q'ij atitoq Sanson toj kynajb'il tyajajil Dan, kyxol Sora tuk'i'l Estaol, ten tipumal tu'n t-xew Qman Dyos.

Jue 14

Tmjeb'le'n Sanson

- ¹Jun q'ij ku'pun Sanson toju' tnam Timnat ex oklaqj ti'j jun txin pilistey,
- ²tetzunj tjawu'ltl tja, xitma'n kye tman ikjalu: —Kyb'incham xtalb'ile', wajb'ile' tu'n kyxi'ye' qanilte jun txin pilistey oje wile' Timnat tu'n nmjeje' tuk'i'l, chij.
- ³Aye'tzu'n tman xikyma'n te: —¿Titiqu'n xi'kxe'la'ya jyol t-xu'jila kyxol ma' pilistey? ¿ma mixtzunti'qe'tl txin kyxolju' qwitzel, mujqa kyxol kykyaqilju' qxjalilx? chechij. Atzunte Sanson xittzaq'we'n: —Awe' txin lu nkub' toj nwitz, kyi'q'i'ntze' te nxu'jile', chij.
- ⁴Mixtoqti' b'i'n kyu'n tman qa a tajb'il Qman Dyos tu'n tb'aj ikju', qu'n intoq tjyo'n tu'me'l tu'n tq'ojin kyi'j pilistey, ju' ntoq che kawin kyib'aj aj Israel toju' tq'ijlalil lu.
- ⁵Eku'xtzun Sansontz kyuk'i'lju' tman ex ttxu toju' nintnam Timnat. Tetzunj kyik' t-xol tqan ub'a teju' nintnam, oktzaqpaj jun qpoj b'alun ti'j Sanson nxi'x tzanun.
- ⁶Kb'u'l t-xew Qman Dyos tib'aj, ex b'aj t-äilu'nju' qpoj b'alun naq tu'n tq'ob', naku'tej jun tal chib' te; ex mixti'te xitma'n kye tman ti'ju' b'aj lu.
- ⁷Xi'tzuntz ex yolin tuk'i'lju' txin kub' toj twitz.
- ⁸Tik'lenxi'tzun jte' q'ij, tej t-xi' jumajtl Sanson tu'n tmje tuk'i'lju' txin, eltpa'n tib' ex xi' ka'yilteju' b'alun kyimnitl, o'kx t-xi' tka'yi'n nchi k'amin txqan onin ex jun aq toj t-xmilalju' b'alun.
- ⁹Jatz tlot'i'n ta'lkab' toj, xi'tzuntz nlo'n ti'j. Tetzunj tkub'kyi'ju' tman tu'n, xitq'o'n ta'lkab' kye ex xikylo'n, ex mixti' xitma'n kye qa toj t-xmilalju' kyimni b'alun etza' tu'n.
- ¹⁰Ku'pun tman Sanson ka'yilteju' txin; atzunte Sanson kub' ttzalajsa'n kse'nx nkyb'inha'n q'a aj kymje.

11Tzajtzun kyk'le'n pilistey junaqlajojtl (30) kamiw tu'n kyten tuk'i'l Sanson, qu'n matxitoq tz'ok kyka'yi'n ex intoq che xob' te.

12Xitzun tma'n Sanson kyeju' junaq lajoj (30) xjal lu ikjalu: —Kxe'l nma'n jun yole' kyeye' tu'n tpon kynab'le' ti'j. Qa mapoq'et kyu'ne' toju' wuq q'ij nkub' qtzalajsa'n, kxe'l nq'o'n jun oyaje' kyeye': jun xb'alun tz'umin sed ex jun ch'ix kyi'je' teyile junjunkye'.

13Qatzun min xpon kynab'le' ti'j, teyile junjunkye' ktzajel tq'o'n jun pinpa't tz'umin sed ex i'jb'aj weye', chij. Xi'tzun kytzaq'we'n te: —Q'mantzna'ya titi' tu'n tpon qnab'le' ti'j. Luqo'ye' qob'ile' ti'j, chechij.

14Xitzun tma'n Sanson jun tyol tu'n tpon kynab'l ti'j ikjalu: Matz'etz wab'j toju' intoq wan; ex chi' setz toju' tx'u'jtoq, chij. Matxitoqtzun b'aj oxo' q'ij, mixti'x npoq'et kyu'n;

15xikyma'ntzuntz toj twinqi'n q'ij teju' t-xu'jil Sanson: —Jyom tu'me'la tu'n ttzaj tq'o'n tchmila tzaq'web'l teju' tyol saj tma'n tu'n qpoq'inteye', qatzun min kb'el qtz'e'ysa'na kyuk'i'lju' toj tjaya. ¡Ma qatzun naqxqo kytxoke' tu'n telkyiq'i'nju'ye' ati qeye'! chechij.

16Xi'tzun txintz tk'etz Sanson, in oq' tej t-xitma'n te ikjalu: —¡Min nchin tk'u'jla'nta! ¡Inchin eltik'o'na! matxi tma'na jun tyola tu'n tpjet kyu'n nxjalile', atzu'n weye' b'ajx tzaj tma'na titi' tzaq'web'l te, chij. Atzunte Sanson xittzaq'we'n te: —Na'mxpena' t-xinma'nwe' te nmane' ex te ntxuye', mitzunloyate' tu'n t-xinma'ne' teya, chij.

17Atzunte' txin mixti'x qen tu'n toq' twitz Sanson toju' wuq q'ij kub' ttzalajsa'n, ilxi'xtoqti'j tu'n, xi'xtzun tma'n Sanson tzaq'web'l te yol toj twuqi'n q'ij te. Xi'tzun txintz q'malte kyeju' twnaqil.

18Tojtzu'n twuqi'n q'ij, na'mxtoq tex q'ij, xikyma'n aj Timnat tzaq'web'l te Sanson ikjalu: ¿Ti'xi'xtzun juntl ti'xti' chi'xi'x twitz ta'lkab', ex alkyexi'x juntl majx tx'u'j kyetwitz b'alun?, chechij. Atzunte Sanson xittzaq'we'n kye: Naqwit min xkyjoy tu'me'l tuk'i'lju' tal nmsate' mixwitloti' xpon toj kynab'le', chij.

19Yajxi'tzuntel kb'u'l t-xew Qman Dyos tib'aj Sanson; xi'tzun Sansontz toj nintnam Askalon ex e'kub' tb'yo'n junaq lajoj (30) ichan atzu', kyu'ntzunju' kyxb'alun b'je'l tiq'i'n, xitchjo'nju' xittziya'n kye' epjunteju' yol xitma'n kye. Anjtzuntz tja inxi'x tx'u'jin,

20atzu'n t-xu'jil xiq'o'n te jun q'a kyxolu' junaq lajoj ten tuk'i'l Sanson.

Jue 15

1Tb'ajlenxi'tzun jte' q'ij, toj tq'ijl'alil tu'n tjoyet triy, xi' Sanson ka'yilte t-xu'jil, xitiq'i'n jun qpoj tman chib' te. Tej tpon xitma'n ikjalu: —Chin okxch'i'nwe' ka'yilte nxu'jile' tuja, chij. Atzunju' tji min taj tu'n tokx tuja,

²ape' xitma'nju' te: —Nchina'we' qa min tajb'iltla, qu'mtzun matxinq'o'nwe' te jun tamiwa. Atitzun juntl titz'in tb'anilxi'x ka'yin kyetwitz: q'inxa te t-xelju' ttzik, chij.

³Atzunte Sanson xittzaq'we'n te: —¡Myatzun npaje' ja'lo qa ti' xnb'inchaye' kyi'j pilistey! chij.

⁴Xi'tzun Sanson tzyul o'lajnaq (300) saqb'in, b'jo'k tk'lo'n kyje kakab' kyten, ex oktk'lo'n tzaj ttxa'nile kyje junjun muj;

⁵b'jo'ktzun ttxqo'n kytxa'n tzajtz ex exi' ttzaqpi'nju' saqb'in kyoj kyawal pilistey. Iktzu'n kub'a' ttz'e'ysa'n kytriy matxitoq jaw b'u'yi'n, exju' atixtoq toj tqan, ex ikqe'xju' tqan ub'a ex tqan olib'o.

⁶Kyjoytzun pilistey tqanil alkye b'inchante ja'lu, kyb'i qa a Sanson tji jun ichan aj Timnat, qu'n elq'i'n t-xu'jil tu'n tji ex xiq'o'n te jun q'a ten tuk'i'l toju' tmjeb'le'n, exi'tzuntz tz'e'ysalte txin tuk'i'lxi' tman.

⁷Xi'tzun tma'n Sanson kye ikjalu: —Tu'ntzunte' xkyb'inchaye' lu, ¡Lay chin ojlanwe' qa min soknq'o'n tu'me'l t-xele' kyeye'! chij.

⁸Oktzaqpajtzuntz kyi'j tuk'i'l ttx'u'jil ex nim xjal e'kub' tb'yo'n. Xi'tzuntz najal toju' jyom toju' pik te Etam.

Jun tb'inha Sanson tu'n tb'aqil txpetx b'ur

⁹E'tzaju' pilistey, e'kub'ten Juda ex e'ponx Leyi,

¹⁰xi'tzun kyqani'n aj Juda kye: —¿Tiqu'n xe ula'ye' q'ojil qi'je'? chechij. Aye'tzunkye xikytzaq'we'n: —Maqo tzaje' tzyulte Sanson tu'n tchjonteju' matxi' b'aj tb'inha'n qeye', chechij.

¹¹Tetzunj kyb'inte ja'lu, exi' wuqk'al lajnaq (3,000) ichan tyajajil Juda tk'etzju' jyom toj pik te Etam ex xikyma'n te Sanson ikjalu: —¿Ma min b'i'n tu'na qa aye' pilistey nche kawin qib'aj? ¿Tiqu'ntzun saja' tiq'i'nju'ya lu qi'j? chechij te. Xitzun ttzaq'we'n Sanson kye: —O'kxnawe' xnb'inha tu'n toknq'o'n t-xelju'ye' taq'wix xkyb'inha weye', chij.

¹²Xi'tzun kyma'ntz te: —Maqo tzaje' tzyulteya tu'n t-xi' qq'o'na toj kyq'ob' pilistey, chechij. Xitzun ttzaq'we'n Sanson kye: —Kymantzna'ye' axxi'x qa myaye'xe' kche b'el b'yonweye', chij.

¹³Aye'tzunkye xikyma'n te: —Axxi'x, layna' kub' qb'yo'nta. Naq o'kx qajb'ile' tu'n ttzyeta qu'ne' ex tu'n t-xiqq'o'na toj kyq'ob' pilistey, chechij. Kub' kyk'lo'ntzuntz tu'n kab'e' aqwil ak'a'j ex etzkyiq'i'n ja intoq ewana'.

¹⁴Tetzunj kypon toj Ley, e'etzju' pilistey k'lulte, inxi'xtoq che xch'in tu'n kytzalajb'il. Kb'u'ltzu'n t-xew Qman Dyos tib'aj Sanson, eb'je'l tlaqu'n aqwil k'alb'il kyeju' tq'ob', naku'j q'in tz'e'ynaqqe'tl ela' te;

¹⁵Jawtzun tiq'i'n jun tb'aqil txpetx b'ur atitoq atzu', na'mxtoq ttzqijxi'x, ex e'kub' tb'yo'n kab'k'al lajnaq (1,000) pilistey tu'n.

¹⁶Tmatzuntz ikjalu: Mab'aj jun mo kab'e' chquj xjal wu'ne' tu'n jun tb'aqil t-xpetx b'ur; mache kub' nb'yo'ne' kab'k'al lajnaq (1,000) ichan tu'n jun tb'aqil t-xpetx b'ur chij.

¹⁷Xi' t-xontzun tb'aqil t-xpetx b'urtz, ex oktq'o'n tb'i najb'il lu, Twi' Tb'aqil Ttzi B'ur.

¹⁸Inxi'xtoqtzun k'wajti Sanson, kub'san twitz Qman Dyos ex xitma'n ikjalu: ¿Se'n taq'witzun tzaj tq'o'na wipumale' tu'n tkub'kyi'j txqan xjal wu'ne', atzu'n ja'lo nchin kyajtq'o'na' tu'n nkyime' tu'n k'waj ex toj kyq'ob' ma' xjal na'j min nche okslan teya? chij.

¹⁹Tjaqtzun Qman Dyos jun xoch ati Twi' Tb'aqil Ttzi B'ur, k'wantzun Sansontz ti'ju' a' in jatz toju' xoch, ex oktl tipumal. Qu'mtzun oktq'o'n tb'iju' t-xiklil a' Twi' Tb'aqil Ttzi B'ur te T-xiklil a' te Nkub'san. Ex majx kyej tenju' xoch lu.

²⁰Winqi'n ab'q'i ten Sanson nejenel kye aj Israel, toju' tq'ijlalil intoq che kawin pilistey toju' tx'otx' lu.

June 16

Pon Sanson toj tnam Kasa

¹Jun q'ij xi' Sanson toju' nintnam Kasa. Oktka'yi'n jun qya naq eqch kyuk'i'l ichan atzu', ex okx toj tjaju' qya tu'n tkyejten tuk'i'l te qonik'an.

²Tetzunj kyb'inteju' xjal aj Kasa qa atitoq Sanson toju' nintnam, b'jo'k kytxoli'n kyib' ti'jile; ex b'aj q'ij kyu'n xq'uqilte ttziju' nintnam. Exi'tzuntz wtal te qonik'an, toj kynab'l qatoq kb'el kyb'yo'n ajqsqix.

³Atzunte Sanson naq nik'jan qonik'an wtan. Texi'x tk'u'j aq'b'il tjawe' ex b'jatz t-xb'oqi'n tjpelju' nintnam kyuk'i'lx'i' tqul ex xtanb'ilte, eb'jax tq'o'n tkyaqil ti'j tqul, jax tiqa'ntzuntz twi'ju' witz ati tk'etz Eb'ron.

Sanson tuk'i'l Dalila

⁴Yajxi'tzuntel oklaqj Sanson ti'j jun qya Dalila tb'i, najlitoq toju' b'ya' Sorek.

⁵Aye'tzu'n kynejel pilistey exi' tk'etz Dalila ex xikyma'n te kjalu: —Sb'unku'ya Sanson ex jyoma tu'me'l tu'n teltnik'a ja ntzaja' tipumal nimxi'x, ex se'n taq'wi tu'n tkub'ti'j qu'ne'; tu'n tb'ant tk'let ex tu'n ttzyet qu'ne'. Tu'ntzu'n tajb'eb'la lu, teyle junjunqe' kxe'l tq'o'n kab'k'al o'lajnaq 1,100 saqpwaq teya, chechij.

⁶Xitzun tqani'n Dalila te Sanson kjalu: —Q'mantzuntzunta weye' ja tu'me'l ntzaja' tipumala nimxi'x. ¿Ma ati jun tu'me'l tu'n tkub'k'leta ex lay b'ent ttzaqpaja? chij.

⁷Xi'tzun ttzaq'we'n Sanson te: —Qama chin kub'k'lo'ne' tu'n wuq tz'u'n aqwil cha'x, oktzun k'elel wipumaltze' ex chin okyele' kse'n alkyexku' xjal, chij.

⁸Xi'tzun kyiq'i'n kynejel pilistey wuq tz'u'n aqwil ak'a'jqe' te Dalila, kub'tzun tk'lo'n Dalila Sanson kyu'n aqwil lu.

⁹Matxitoqtzun che okx tewa'n jte' ichan toju' tja, jawtzun xch'in: —¡Sanson, luqe' pilistey che ul ti'ja! chij. Atzunte Sanson b'je'l tlaqu'nju' aqwil, naku'j jun tal ky'jaj tz'e'ynaqtl te. Ex min nelkynik' pilistey ja ntzaja' tipumal.

¹⁰Xitzun tma'n Dalila te: —¡Machin kub' t-sb'u'na! ¡Naqpelo taky'i'na weye'! Q'mantz tzuna weye' axxi'x, titi' ati tu'n tb'inchet tu'n tb'ent tk'leta, chij.

¹¹Xitzun tma'n Sanson te: —Qama chin kub'k'lo'ne' kyu'n nimaq aqwil ak'a'j b'ajx che ajb'ena', k'eleltzun wipumaltze' ex chin okyele' kse'n kykyaqil xjal, chij.

¹²Tzajtzun tiq'i'n Dalila jte' nimaqkawil ak'a'j ex kub' tk'lo'n kyu'n, jaw xch'intzuntz: ¡Sanson, luqe' pilistey che ul ti'ja! chij. Ex toju' maj lu matxitoq che okx tewa'n Dalila jte' ichan toju' tja; atzunte Sanson eltlaqu'nju' nimaq aqwil naku'j tal q'in xk'li'k te.

¹³Xitzun tma'n Dalila te Sanson: —¡Kukx nkub' t-sb'u'nju'ya! ¡Kukx tchan yolju'ya weye'! ¡Q'mantza weye' titi' tu'n tb'inchet tu'n tb'ent tk'leta! chij. Xi'tzun ttzaq'we'n Sanson te: —Xpatx'inxá wuq tneju' t-xya'mal nwi'ye' kyuk'i'l tq'inil chemuj ex awanku'xa stak kuw toj tx'otx'. K'eleltzun wipumaltze' ex chin okyele' kse'n alkyexku' xjal, chij. Kub'tzun twat-sa'n Dalila Sanson, ex kut-xpatx'i'n wuq tneju' twi' Sanson kyuk'i'l tq'inil chemuj,

¹⁴kux tpoji'ntzun staktz b'a'nxi'x toj tx'otx', jawtzun xch'intz: ¡Sanson luqe' pilistey che ul ti'ja! chij. Atzunte Sanson jaw we' ex majx b'jatz xb'oqliju' stak toj tx'otx' exju' chmob'l xb'alun tu'n.

¹⁵Xitzun tma'n Dalila te: —¡Chalyol! ¿Tiqu'ntzun ntma'na qa nxi'x chin tk'u'jla'na? Matxi' b'ent oxmaj nchin kub' t-sb'u'na, ex na'mx ttzaj tma'na weye' ja ntzaja' txqan tipumala, chij.

¹⁶Tu'ntzunju' nxi'xtoq wulin Dalila, ax t-xjelju' tkyaqil maj, matxitoq sikti Sanson ex tajb'iltoq tu'n tkyim;

¹⁷xi'xtzun tma'ntz te Dalila ja ntzaja' tipumal: —Mix-a'lo'xi' jun tz'el jonte t-xya'mal nwi'ye', qu'n xjansa'n qintltoqe' twitz Qman Dyos na'mxtoq witz'jiye'. Qatzun matz'el jonju' t-xya'mal nwi'ye', knajelju' wipumale', chin okyeltzuntze' mixti' wipumale' kse'n kykyaqil xjal, chij.

¹⁸Tetzunj teltnik' Dalila qa xitma'n Sanson axxi'x te toju' maj lu ja ntzaja' tipumal, xitchq'o'n tq'umli kyeju' kynejel pilistey kjalú: —¡Kutzun kytzaje' ja'lo, qu'n matxi' tzaj tma'nte Sanson weye' ja ntzaja' tipumal! chij. Exi'tzu'n pilistey tk'etz Dalila ex xikyiq'i'n pwaq.

¹⁹Kub'tzun twat-sa'n Dalila Sanson, kub' tku'xb'a'n twi'tqan, ex xitma'n te jun ichan tu'n tel tjonju' wuq xpatx'b'ente twi'. Aq'witztuntz ililte Sanson,

²⁰ex xit-äch'i'n te: —;Sansón, luqe' pilistey che ul ti'ja! chij. Tzajtzun tna'ntib' Sansontz, toj tñab'l qatoq kb'entel tklet kse'nxju' matxitoq tzajxi', qu'n mixtoqti' b'i'n tu'n qa matxitoq kyej tzaqpi'n tu'n Qman Dyos.

²¹Tzyettzuntz kyu'n pilistey ex eb'je'tz kyiq'i'n tb'aq' twitz, xikyiq'i'ntzuntz toj tnam Kasa, jab'aja' kyk'lo'n tu'n xpatx'q'ank'uxb'il ex okkyq'o'n aq'un'al ti'j jun cheb'l triy toj kars.

²²O'kx taq' ch'iyel jumajtlju' t-xya'mal twi'.

Tkyim Sansón

²³B'aj kyb'u'yi'n kyib' nejenel pilistey tu'n tkub' kytzalajsa'n tkub'lenti'j Sansón kyu'n, ex tu'n t-xi' kyq'o'n chojb'il te Dakon ju' kydyos. Intoq xikyb'itza'n kjalu: Matxi' kub'tz'aq qajq'oj Sansón toj qq'ob' tu'n qdyos, chechij.

²⁴Tetzunj kyka'yinte xjalu' Sansón, ex ikxkye eb'itzan ex jaw kynima'n kydyos, inkyma'n ikjalu: Matxi' kub' tz'aq Sansón qajq'oj toj qq'ob' tu'n qdyos, ju' toktoq yajlalte qawal toj kojb'il ex nche kub' tb'yo'n qxjalil, chechij.

²⁵Inxi'xtoq che tzalaj, xikyqani'n tu'n ttzaj iq'i'n Sansón kye tu'n kyxja'jayin ti'j. Etkyiq'i'n toj kars, ojexi'x che b'aj saqchan ti'j Sansón, ex kub' kywab'a'n kyxol tqan ja.

²⁶Xitzun tma'n Sansontz teju' ku'xun xkolte tq'ob': —Chin tiq'inxa ja tu'me'l b'a'n kyoka' ntzyu'ne' tqan ja iqalteju' ja te k'u'lb'il, wajb'ile' tu'n wok qejeje' kyij, chij.

²⁷Ate'toqu' kynejel pilistey kykyaqil toju' ja te k'u'lb'il nojnitoq kyu'n txqan ichan ex qya. Ex ate'toqlo wuqk'al lajnaqtl (3,000) ichan ex qya twi'xi ja, intoq che ka'yin kyij'ju' txqantl intoq che xja'jayin ti'j Sansón.

²⁸Kub'santzun Sansontz twitz Qman Dyos, xitma'n ikjalu: Nman Dyos, b'inchama xtalb'il, chin tna'tztla tk'i'x o'kx jumajtl, q'ontz jumajtla wipumale' tu'n tok tu'me'l t-xel tejumajx kye pilistey tu'ntpaj setz kyiq'i'n kab'e' tb'aq' nwitzé', chij.

²⁹Exi'tzun t-xmaka'n kab'e' tqan ja toj nky'ajchaq, aye' iqalxi'x teju' nin ja, exi' tmo'ntzuntz kyu'n tq'ob', jun tu'n tb'anq'ob' atzun juntl tu'n tnayaj,

³⁰jaw äch'intzuntz ex tma: Chin kyimxtzuntze' kyuk'i'l pilistey, chij. Exi' tmo'ntzuntz tu'n tkyaqil tipumal, kub'tzun niq'j jatz kyib'aju' nejenel kye pilistey, ex kyib'aj kykyaqilju' ate'toq atzu'. Nimxi'x kyb'aju' e'kub' tb'yo'n Sansón tej tkyim kyekywitzju' e'kub' tb'yo'n toj tkyaqilu' tchwinqlal.

³¹Ekupuntzun junjun twanaqil Sansontz ex kykyaqilju' twitze'l, jawx kyiq'i'n xikyiq'i'n t-xmilal ex ku'x kymqu'n t-xol Sora tuk'i'l Estaol, toju' muqb'il te Manoa ju' tman. Winqi'n (20) ab'q'i ten Sansón te nejenel kye aj Israel.

Jue 17

Ja te k'u'lb'il tja Mikayiy

- ¹Atitoq jun ichan Mikayiy tb'i, najlitoq kywi'witz te Eprayin,
- ²⁻³jawtz tma'n til te ttxu ikjalu: —Ate' kab'k'al o'lajnaq (1,100) t-saqpwaqa xi' elq'a'n, ex xitqani'na taq'wix tib'aju' eleq' tu'n tpaj, lu te' ati wuk'i'le'. Ayinwe' nxi' elq'ante; ja'lo kxel wanjsa'n ti'je' teya, qu'n nb'iye' teya qa ojettoq txitq'o'na toj tq'ob' Qman Dyos tu'n t-xitq'a' b'inja'ya jun tilb'ilal ktxu'nti'j tu'n saqpwaq, chij. Xitanjsa'n ti'ju' saqpwaq. Xitzun tma'n ttxu te: —¡Awt Qman Dyos k'i'wlaniteya wal! chij.
- ⁴T-xilenxi'tzun tanjsa'n Mikayiy pwaq te ttxu, xitq'o'n ttxu lajnaq (200) saqpwaq te jun b'inchal tilb'ilal tu'n tkub' tb'inja'n jun tilb'ilal tx'no'n ex ktxu'n tu'n saqpwaq, xitiq'i'ntzuntz tja Mikayiy.
- ⁵Atitoq jun ja te k'u'lb'il tja Mikayiy. Ex kub' tb'inja'n jun xa'y ex e'twitzleb' toj tja, ex oktq'o'n jun tk'wal te pale.
- ⁶Mixtoqna'ti' nimaqkawil toj Israel toju' tq'ijlalil lu, teyile junjun intoq tb'inja'n aju' b'a'n toj twitz.
- ⁷Atitoq jun ku'xun toj B'elen tyajajil Juda, aj Leb'i, mixti' tja.
- ⁸Etzju' ku'xun lu toj B'elen jyol juntl najb'il jatu'n tkub'a najan, intoqtzun b'et kywi'witz te Eprayin, kanun tja Mikayiy.
- ⁹Xitzun tqani'n Mikayiy te: —¿Jasaja'ya? chij. Xittzaq'we'n ku'xun te: —Xi' xin tzaja'ye' B'elen, aj Leb'i qine' ex nchin jyone' jatu'n nnajana'ye', chij.
- ¹⁰Xi'tzun tma'n Mikayiy te ikjalu: —Tenkja wuk'i'le' tu'n toka te npaleye' ex naku'j nmane'. Kxel nchjo'na tu'n lajoj (10) saqpwaq toj jun ab'q'i tib'ajxi' t-xb'aluna ex ti'ja, chij.
- ¹¹Kub'tzun toj twitz aj Leb'i tu'n tkyejten najal tuk'i'l Mikayiy ex ok naku'j jun tk'wal.
- ¹²Oktzun tq'o'n Mikayiy te tpale, kyejtzun ten aj Leb'i najal atzu'.
- ¹³Kub'tzun t-xima'n Mikayiy qa atixi'xtoq tk'i'wb'il Qman Dyos tib'aj, qu'n aj Leb'i toqna' ati te tpale.

Jue 18

Jun b'ajkye tyajajil Dan ti'j Mikayiy

- ¹B'ajxtoq tz'oka' jun nimaqkawil toj Israel toju' tq'ijlalil lu. Ex na'mxtoq tten kytx'otx'ju' tyajajil Dan kyeku', qu'mtzun intoq che jyon ti'j jatu'n kykub'a' ten.
- ²Qu'mtzun exi' kychq'o'n tyajajil Dan jwe' ichan min nche xob', te nenul toj ewaj ex ka'yilteju' tx'otx', e'tzajx toj tnam Sora ex Estaol. Exi'ju' jwe' nenul toj ewaj lu kywi'witz te Eprayin ex e'pon tja Mikayiy, jae'kyaja'ten te qonik'an.

- ³Tej kypon tk'etz tja Mikayiy elkynik' teju' yolin ku'xun aj Leb'i, ex exi' qanilte te: —¿Alkye tzaj q'inteya tza'lu? ¿Tiqu'n atiya tzalu? ¿Titi' in tjo'na tzalu? chechij.
- ⁴Xitma'n aj Leb'i ojetog kyej b'entti'j tu'n Mikayiy tuk'i'l kye, ex se'n oka' te tpale.
- ⁵Aye'tzunkye xikyma'n te: —Qaninxá te Qman Dyos tu'n qb'inteye' qa b'a'n k'elela' qb'eye' ljo'n, chechij.
- ⁶Xitzun ttzaq'we'n pale aj Leb'i kye: —Lalun che b'isune', che xq'uqinjtzelkye' tu'n Qman Dyos jaxjaku' mache'xa'ye', chij kye.
- ⁷Exi'tzu'n jwe' nenultz toj ewaj toju' nintnam Lays. Aye'tzu'n xjal najlqe'tog toju' nintnam lu, intoq che anq'in toj nak'b'il ex q'uq'li kyk'u'j, kse'nxtog nche anq'ina' aj Sidon; nak'b'iltoq ta'qe' ex mixti' xitb'il kyxol, mix-a'lo' yekulkye ex tkyaqil ati kye. Najchaqtoq ta'qe' kyk'etzju' aj Sidon, ex mix-a'lo' quk'i'l ta' kymojob'ab'l.
- ⁸Anjtzun kyij'ju' jwe' nenul toj ewaj lu Sora ex Estaol, jatoq ta'qe'ju' kyuk'i'l, ju' exi qaninte kye ikjalú: —¿Se'n xe oka'ye'? chechij. Aye'tzunkye xikytzaq'we'n:
- ⁹Matxi' b'aj qb'eti'nqe' tx'otx' lu, majx tb'anilte' ¡Lwiyqe'xe'! ¡Qo'qe'ye' q'ojil kyij'! ¡Lalun naq che kyej qeye'! ¡Ati tu'n qxi' kub'salteti'ju' tx'otx' lu!
- ¹⁰Okpe' kyla'ye' ajqpon atzu', q'uqlixi'x kyk'u'ju' xjal ex nim kytx'otx' ati, ex tkyaqil ati kye. Ktzajel tq'o'nte Qman Dyos tx'otx' lu qe, chechij.
- ¹¹Junk'al lajnaq (600) ichan tyajajil Dan e'etz Sora ex Estaol iq'i'mile kyq'obj'il,
- ¹²e'pontzuntz Juda ex e'kub'ten atzu', toj tkub'exq'ij te Kyiryat-jearim, toju' najb'il majx ok tb'i kyxmuj tyajajil Dan.
- ¹³Exi'tzuntz twi' witz te Eprayin, ex e'pon tja Mikayiy.
- ¹⁴Aye'tzu'n jwe' nenul toj ewaj ju' ojetog kyka'yiju' tx'otx' Lays, xikyma'n kyeju' kyuk'i'l: —Kyb'intzpekye', ati jun xa'y ex e'dyos kyaju' xjal najlqe' tzalu, ex ati jun tilb'ilal b'inchá'n ktxu'nkti'j tu'n saqpwaq, ¿Titi' nkyxima'ne' tu'n qb'inchante ti'j? chechij.
- ¹⁵Eltzun kypa'n kyib'ju' nenul toj ewaj kyij'ju' txqantl kyuk'i'l ex exi' tk'etzju' ku'xun aj Leb'i tja Mikayiy, ex xikyq'olb'e'n.
- ¹⁶Aye'tzu'n Junk'al lajnaq (600) xjal te q'oj tyajajil Dan iq'i'mile kyq'obj'il intoq che ayon ttzija.
- ¹⁷Nejtl kyb'jo'kxju' jwe' nenul toj ewaj tuja ex etzkyiq'i'n witzleb' ktxu'nti'j tu'n saqpwaq, exju' xa'y exqe' dyos toj kyjaju' xjal, atzu'n pale atoqtzu' ta' ttzija kyuk'i'lju' junk'al lajnaq (600) xjal te q'oj.
- ¹⁸Tetzunj tka'yinteju' pale intoq che okxju' jwe' toj tja Mikayiy ex intoq etzkyiq'i'n witzleb', ex xa'y exqe' dyos toj kyja xjal, xitma'n kye: —¿Ti'tzu'n nb'ajkyeye'? chij.

- ¹⁹Xitzun kytzaq'we'n te: —¡K'ultziya ex kuttzaja quk'i'le'! ¡Qajb'ile' tu'n tajb'ena qeye' te qpaleye' ex tu'n toka te manb'aj qeye'! ¿ma myatzun b'a'n toj twitza tu'n toka te pale te jun tnej tyajajil Israel, kyetwitz naq te jun ja xjal? chechij.
- ²⁰B'a'n ela'ju' lu toj twitzju' pale, xi'tzuntz kyuk'i'l tyajajil Dan tuk'i'lju' tilb'ilal ex äa'y exqe' tilb'ilal toj kyja xjal,
- ²¹xikyljo'ntzun jumajtl kyb'etz kyuk'i'lju' kyk'wal, kyalu'n ex tkyaqilju' ati kye nejliqe' kywitz.
- ²²Nimtoqtzun matxitoq txi' kyb'eti'n tej tb'aj kyb'u'yi'n kyib' Mikayiy kyuk'i'lju' tb'esin ex exi' knolkye.
- ²³Tetzunj kyb'inte tyajajil Dan inxi'xtoq che äch'in lepchiqe'x knolkye, anjtz miltz'uj kyij' ex xikyqani'n te Mikayiy: —¿Titi' nb'ajteya? ¿titiqun inxi'x äch'ina qi'je'? chechij.
- ²⁴Xitzun ttzaq'we'n Mikayiy kye: —Mache tzaj kyiq'i'nju'ye' ndyose' b'incha'nqe' wu'ne', ex matzaj kyiq'i'ne' npaleye' ex mixti'tl xkyaj kyq'o'ne' weye', ¿extzun inx tzaj kyqani'ne' titi' xb'ajweye'? chij.
- ²⁵Xitzun kytzaq'we'n tyajajil Dan te: —Lalun jaw toj twi'ya kuw qi'je', qu'n jaku' tzaj toj kywitz junjun qxole', jakutzun che oktzaqpajtz q'ojil kyij'e' tu'n tb'aja exqe' toj tjaya, chechij.
- ²⁶Atzunj tka'yinte Mikayiy nimtoq txqan kyb'aj, anjti'j tja; aye'tzu'n tyajajil Dan xikyljo'n kyb'e
- ²⁷kyuk'i'lju' ti'xti' e'kub' tb'incha'n Mikayiy, exju' tpale, e'pontuntz tzmax toj Lays. Eb'ajkub' kyb'yo'n tyajajil Dan kykyaqilju' xjal atzu' tu'n k'uäxt'e'nb'il ex okkyq'o'n tq'aq'alju' nintnam, qu'n tojtoq nak'b'il ta'qe' xjal lu ex mixtoqti' inb'ajx kyk'u'j,
- ²⁸Mix-a'lo'te klonteju' nintnam lu qu'n najchaqtoq ta' tk'etz Sidon, mixtoq jalojaxta' tmujb'ab'l. Xi'toqta' toju' b'ya' te B'et-reob'. Yajxi'tzuntel jawkyb'incha'ntl tyajajil Dan nintnam ex e'kyajten najal atzu'.
- ²⁹Lays tb'iju' tnam lu tnejel, aye'tzunkye okkyq'o'n tb'i Dan, te ninb'ilte tb'i ojtxi' kyyajilb'en, ju' tk'wal Israel.
- ³⁰Atzuntzu' kub'a' kyq'o'n tyajajil Dan, witzileb' b'incha'n, tu'n kyk'ulun te, ex a Jonatan okkyq'o'n te pale, tk'wal Kerson ex tchman Moyses. Yajxi'tzuntel aye' tyajajil Jonatan e'ok te kypale tyajajil Dan, tzmaxi'j kyxi' iq'i'n toj juntl tnam.
- ³¹Kyxol tena'ju' witzleb' kub' tb'incha'n Mikayiy toj tkyaqilju' tq'ijl'alil tej ttenju' ja xjan te Qman Dyos toj Silo.

Jue 19

Jun b'aj ti'j aj Leb'i tuk'i'l tqya

- ¹Toju' tq'ijlalil mixtoqti' nimaqkawil toj Israel, najlitoq jun aj Leb'i najchaq kywi'witz te Eprayin tzaj tiq'i'n jun qya aj B'elen toj Juda te tqya.
- ²Atzunte' qya lu jaw q'ojin tuk'i'l ex anjti'j tja tman toj B'elen. Tb'ajlenxi'tzun kyaje' xjaw tpomlen tja.
- ³Xi' aj Leb'i jyolte ex kub'sal twitz tu'n tanjtzi'j tuk'i'l. Xitiq'i'n jun tmajin ex kab'e' tb'ur, atzunj tpon, k'monjtz tu'nju' qya toj tja tman.
- ⁴Ex ikx k'monjtz toj tzalajb'il tu'n tmanju' qya, ex xitma'n tu'n tkyaj kyuk'i'l. E'kyaj oxex q'ij aj Leb'i tuk'i'lju' tmajin tja tmanju' qya, e'wan, e'k'wan ex e'wtan,
- ⁵Tojtzun tkyaji'n q'ij b'a'nprim kyjawe' tu'n kyanj. Tetzunj ikytoqu' kyxi', xitma'n tman qya te tji: —Wana nej, maskye naq jun pix' twaya tu'ntzun atiku' tipumala toj b'e, chij.
- ⁶Ekub'tzun qe kykab'ilx wal ex k'wal, xi'tzun tma'n tmanju' txin te tu'n tkyaj jun qonik'antl toj tzalajb'il.
- ⁷B'a'ntzunqa tajb'ilte aj Leb'i tu'n tanj tej tjawe', okye'ju' tji ti'j tu'n tkyejten, ex kyejten.
- ⁸B'a'nprim tjawe' aj Leb'i toj tjwe'yi'n q'ij tu'n tanj, kub'san jumajtl tmanju' txin te tu'n t-xitwan jun twa nej, tu'ntzun atiku' tipumal; e'wantzuntz junx, o'kx tjaw q'ij.
- ⁹Tetzunj tjawe' aj Leb'i tu'n tanj tuk'i'lju' tqya exju' tmajin, xitma'nju' tji qa matxitoq jaw q'ij ex matxitoq qo'qex, ex xitma'n te tu'n tkyejten jun qonik'antl toj tzalajb'il ex tu'n tanj te prim toj jun q'ijtl.
- ¹⁰Atzunte' aj Leb'i min taj tu'n tkyejten jun qonik'antl, anj tuk'i'lju' tqya ex tmajin exju' kab'e' tb'ur tokx q'uqb'il kyij. Atzunj kyanun tk'etz Jeb'us, ju' Jerusalem,
- ¹¹xitma'nju' majin te aj Leb'i: —¿Ma b'a'n toj twitza tu'n qkyaj teju' qonik'an toju' ninkytanam jeb'usey? chij.
- ¹²Xitzun ttzaq'we'n aj Leb'i te: —Lay qo'x toj jun nintnam qa mya kytanam aj Israel, qo'ya tzmax Kib'ea,
- ¹³qo'qe'ye' tu'n qkyaj wtan Kib'ea mujqa Rama, chij.
- ¹⁴Xikyljo'ntzun kyb'etz, tetzunj xi'toq tex q'ij e'pon Kib'ea, ninkytanam tyajajil B'enjamin.
- ¹⁵Ewe'tzuntz ex e'okx toj Kib'ea tu'n kykyaj te qonik'an atzu', ex kub' qe aj Leb'i toj k'wik, qu'n mix-a'lo' xiq'onte kykub'el tu'n kykyaj wtan.
- ¹⁶O'kx tik' jun tijwnaq tzajnix aq'unal toj kojb'il matxitoq qo ok yupj. Tetoq juntl tnam kywi'witz te Eprayin, naq te jte' q'ij atitoq atzu', qu'n tyajajil B'enjamin qekye' najlq'e'toq toju' tnam Kib'ea.

- 17**Tetzunj t-xi' tka'yi'n tijwnaqju' ajb'etu'n toj k'wik, xitqani'n te: —¿Jasaja'ya, ex jamatxa'ya? chij.
- 18**Xitzun ttzaq'we'n aj Leb'i te: —Xi' xqo tzaja'ye' B'elen toj Juda ex maqo'xe' tzmax kywi'wiz te Eprayin ja najla'qine'. Machin tene' B'elen, atzu'n ja'lo matz'anj wi'je' njaye', naqtzun a' mix-a'lo' ntzaj q'onte anb'il jatu'n qkyaja' wtane'.
- 19**Atite k'ul ex ttxa triy te kywa nb'ure', ex atite qwaye' ex qk'wa'ye' te qoxile'. Mixti'te nojqelan qeye', chij.
- 20**Atzunte' tijwnaq xittzaq'we'n te: —Lalun b'isuna. Knb'inha'we' tkyaqilju' nojqelan teya. Myab'a'n toj nwitzte' tu'n tex qonik'an tu'na toj k'wik, chij.
- 21**Exitiq'i'ntzuntz tja, tetzunj tb'je'l kytxjo'n ajb'etu'n ti'j kyqan, e'wan ex ek'wan, ex xitq'o'n tijwnaq kywaju' b'ur.
- 22**Tojtzu'n kmoj inxi'xtoq che tzalaj, b'aj kytxoli'n kyib' junjun ichan ti'ju' ja, ju' ate'toq toju' nintnam q'o'nkyib' b'inchal taq'wixil ex e'okten pojilteju' tjpel ja, intoq okx kyma'n teju' tijwnaq tajaw ja kjalu: —¿Q'omitzju'ya ichan sul tuk'i'la! ¿Qajb'ile' tu'n qkub' kxeye' tuk'i'l! chechij.
- 23**Atzu'n tajaw ja kub'san kye: —¿Lay witz'in, kyb'inchame' xtalb'il! ¿Lalun kyb'inchaye' taq'wix lu, qu'n mank'amwe' ichan lu tu'n tkyaj wtal njaye'!
- 24**Qatzun kyajb'ile', ati na'ju' nmyale', na'mx t-xitzyu'nti'j tu'n ichan. Ex ati tqyaju' ichan. Che elex nq'o'ne' tu'n kykub' kyyaju'ne' ex tu'n kyb'inchante'ye' kyuk'i'l titi' kyajb'ile'. Naq o'kx lan kyb'inha jun ti'xti'ye' taq'wix ti'ju' ichan lu, chij.
- 25**Aye'tzunkye mixti' xikyb'i'n tyolju' tijwnaq, tzajtzu'n aj Leb'i etztq'o'n tqya toj b'e, e'oktzun ten ichan lu jwolte ex b'aj kyyajla'n tb'aj qonik'an, tzmax qsqix. Kyej kytzaqpi'ntzuntz.
- 26**Intoqtzun qo elspik'e' tej tpon jumajtlu' qya tja tijwnaq, jatoq ta' tchmil, kub' tz'aq ttzija ex majx kyim.
- 27**Tetzunj tjawe' tchmil, tjaqju' jatu'n t-xitljo'n tb'e, o'kx t-xitka'yi'n tqya woqli ttzija, tkub'qe' tq'ob' t-xeju' tjpel ja.
- 28**Xitma'ntzuntz te: —We'ktza qo'ya, chij. Atzunte' qya mixti' tzaq'wi. Jawxtzun tq'o'nju' qya kyimnitl tib'aj jun b'ur, xi'tzun tljo'n tb'etz tu'n tpon tja.
- 29**Tetzunj tpon tja, tzaj tiq'i'n jun qesb'il ex b'ajkub' tjonju' qtzan tqya toj kab'lajoj (12) piñ, xit-sma'ntzuntz kyxol kykyaqilju' aj Israel.
- 30**Kykyaqiltzunju' e'okka'yinte intoq kyma'n ikjalu: —B'ajx qila' jun ti'xti' kse'n ja'lu kyetzlenju' aj Israel toj Ejipt. Ati tu'n qximan ti'ju' lu ex tu'n tkyejb'ent ti'j titi' kqb'inha' ti'j, chechij.

Jue 20

Jawkyiq'i'nkyib' aj Israel tu'n tpaju' b'yonkamik b'aj Kib'ea

- ¹Kykyaqilxtzunju' aj Israel, tzajx Dan twitz nqach toj tb'a'nq'ob'kya'j ponx B'eerseb'a twitz nqach toj tnayajkya'j ex Kalaad, b'aj kyb'u'yi'n kyib' twitz Qman Dyos toj Mispa.
- ²Kykyaqilju' nejenel kye junjun tnej tyajajil Israel ate'toq, ex b'aj kyb'u'yi'n kyib' kab'naq lajmutx' (400,000) xjal te q'oj ttanam Qman Dyos qe'.
- ³Kyb'iju' tyajajil B'enjamin qa matxitoq b'aj kyb'u'yi'n kyib'ju' txqantl tnej tyajajil Israel toj Mispa. Ex xikyqani'n aj Israel te' aj Leb'i se'ntaq'wi tb'ajiju' il lu.
- ⁴Xitma'n aj Leb'i tchmilju' qya b'aj yaju'n ex kyim kjalu: —In pone' tuk'i'lju' ngyaye' toju' nintnam Kib'ea, kytanam tyajajil B'enjamin, tu'n nkyajtene' te qonik'an atzu'.
- ⁵Aye'tzu'n xjal toju' nintnam lu b'aj pon kyb'u'yi'n kyib' ti'ju' ja jatoq ta'qo'ye' teju' qonik'an lu, tu'ntoq nkub' kyb'yo'ne', ex eb'jo'k tzaqpaj jwolte ngyaye' ex majx kyim kyu'n.
- ⁶Tzaj wiq'i'ntzuntze' kyimnitl, b'ajkub' waq'pu'ne', ex xi' nsma'ne' jun pië toj kyt'otx' junjun tnej tyajajil Israel, tu'ntzun kyb'inte kykyaqil aj Israel il lu taq'wixi'x.
- ⁷Tojtzun kyq'ob'e' tyajajil Israel ta' ja'lo tu'n kymanteye' titi' tu'n tb'inchet, chij.
- ⁸Kykyaqilxtzunju' tnam xjal junx kyxim, e'kub' we' ex kyma: —Mix-a'lo' junqe tu'n tanj tja.
- ⁹A kqb'inha'ju' kxelqse'n tu'me'l tu'n tel tnik'tzil alkyeqe' tu'n kyq'ojin ti'j Wib'ea.
- ¹⁰Junjun ti'j lajoj (10) xjal te kykyaqilju' tnej qyajajil, kxe'l jyol kywaju' xjal te q'oj; aye'tzu'n txqantl che kxe'l q'olte tu'me'l t-xel kye aj Wib'ea tu'nju' il taq'wixi'x xkyb'inha kyxol aj Israel, chechij.
- ¹¹Kykyaqilju' aj Israel e'muje, junx kyxim tu'n kyq'ojin ti'ju' nintnam.
- ¹²Exi' kychq'o'n sanjelal toj tkyaqilju' tx'otx' kye tyajajil B'enjamin q'malte kye ikjalu: ¿Tiqu'n xb'aja'ju' il lu taq'wixi'x kyxole'?
- ¹³Kyq'onqe'tze' xjal tx'yanqe' ate' toj tnam Wib'ea tu'n kykub' qb'yo'ne', tu'ntzun tnajsetju' il lu qxol, chechij. Aye'tzunkye' tyajajil B'enjamin mixti' exi kyb'i'n txqantl aj Israel kytzik,
- ¹⁴ape' kyb'inchaju' b'aj kyb'u'yi'n kyib' te kykyaqilju' nimaqtnam toj Wib'ea, tu'n kyxi' q'ojil kyi'ju' jte'tl aj Israel.
- ¹⁵Oxmutx' jo'k'al (26,000) kyb'aju' xjal te q'oj e'tzaj kyoj kykyaqil nimaqkytanam tyajajil B'enjamin, myaqe'tzuntlu' junk'al o'lajnaq (700) ichan sk'o'nqe' aj Wib'ea.

¹⁶Kyxoltzu'n kykyaqilju' ichan lu ate'toq junk'al o'lajnaq (700) b'a'ntoq che xon tu'n kynayaj, majx in yab'o'k jun xya'n kyu'n ex mixti' jumaj inwt txalpuj kyu'n.

¹⁷Ikxkye' txqantl aj Israel b'aj kyb'u'yi'n kab'naq lajmutx' (400,000) xjal q'ojil ik'ni kywizlilil b'a'nxi'x.

Q'oj kyi'ju' tnej tyajajil B'enjamin

¹⁸Exi' aj Israel B'etel, xi' kyqani'ntzuntz te Qman Dyos tu'n kyb'inte alkye tnej kyyajajil kq'ojil nejtl kyi'ju' tyajajil B'enjamin. Tzaj ttzaq'we'n Qman Dyos kye qa a Juda kq'ojil nejtl.

¹⁹Primtzun kyb'jaw we' aj Israel ex e'kub'ten twitzju' tnam Wib'ea.

²⁰E' b'aj pon lq'e kyk'etzju' tyajajil B'enjamin, ex e'kub'ten twitz Wib'ea, txoli'nkyib' tu'n kyq'ojin.

²¹Aye'tzunkye' tyajajil B'enjamin e'etz toju' nintnam, ex e'kyim kab'mutx' o'lajk'al (22,000) aj Israel kyu'n toju' q'ij lu.

²²⁻²⁴Qu'mtzun exi' aj Israel toj B'etel oq'el twitz Qman Dyos tzmaxi'j qok yupj, ex xikyqani'n qa ati tu'n tanj jumajtkyi'j q'ojil kyi'ju' kyitz'in tyajajil B'enjamin. Tu'ntzunju' tchaq' Qman Dyos tu'n kyq'ojin jumajtl, tentl kyipumal, exi' jumajtl q'ojil te juntl q'ij kyi'ju' tyajajil B'enjamin jaxju' epona' nejtl.

²⁵Aye'tzunju' tyajajil B'enjamin eb'je'tz jumajtl toj Wib'ea q'ojil kyi'j, ex e'kyim kab'mutx' jo'k'atl (18,000) aj Israel te q'oj kyu'n.

²⁶Kykyaqiltzunju' xjal aj Israel te q'oj ex kykyaqilju' tnam exi' jumajtl B'etel oq'el twitz Qman Dyos. Mixti' e'wan tb'aj q'ij, ex kub' kyq'o'n chojb'il k'ok'sb'il ex chojb'il te mujb'ab'l twitz Qman Dyos.

²⁷⁻²⁸Atoqtzu' ta'ju' kax k'ub'lteju' yol kyejni b'entti'j tu'n Qman Dyos toj B'etel toju' tq'ijlilil lu, toj tq'ob'u' pale Pinees tk'wal Eleasar ex tchman Aaron ta'ya'toq. Xi'tzun kyqani'ntl aj Israel te Qman Dyos ikjal: ¿Ma kqo q'ojil jumajtle' kyi'ju' qitz'ine' tyajajil B'enjamin, mujqa xe tenku'j? chechij. Tzajtzun tma'n Qman Dyos kye: Kukyxi'ye' q'ojil, qu'n che kanb'alkye' najchi'j wu'ne', chij Dyos.

²⁹Ekub'tzun jutze jte' xjal aj Israel te q'oj ti'jile Wib'ea,

³⁰aye'tzu'n txqantl xi'toq kyxi' kyi'ju' tyajajil B'enjamin toju' toxi'n q'ij lu, ex b'aj kynk'u'nkyib' tu'n kyq'ojin twitz Wib'ea, kse'nx kyb'incha toju' kamaj nejtl.

³¹E b'je'tztzun jumajtlju' tyajajil B'enjamin najchaq ti'ju' nintnam tu'n kyq'ojin kyi'ju' aj Israel. E'b'ajlo junaq lajoj (30) aj Israel kyu'n toj tb'eyil B'etel ex Kib'ea, ex kyoj kojil,

³²Toj kynab'l qa intoq che oqu' aj Israel kywitz, exqa matxitoq kub'kyi'j kse'n toju' kab'e' maj nejtl. Wichiq'a intoq che el lq'e aj Israel najchaq ti'ju' nintnam, tu'n kyxilpeju' ajq'oj kyi'j tzmax kyoju' b'e.

- 33**E'etztzun aj Israeltz jatoq jutzla'qe' ex kub' kytxoli'n kyib' tu'n kyq'ojin toj B'aal-tamar; ex ikx eb'je'tzju' jutzlqe'toq toj k'ul ti'jile Wib'ea
- 34**ex e'oktzaqpaj q'ojil ti'ju' nintnam. Junmutx' jo'k'al (10,000) kyb'aju' nimaq q'ojil aj Israel e'oktzaqpaj q'ojil ti'j Wib'ea. Kuwtoqju' q'oj, ex mixtoqti' b'i'n kyu'n tyajajil B'enjamin qa xi'toq tkub'kyi'j.
- 35**E'kanb'an aj Israel tu'n Qman Dyos kyib'aj tyajajil B'enjamin, oxmutx' kab'k'al o'lajnaq (25,100) xjal te q'oj tyajajil B'enjamin e'kyim kyu'n aj Israel toju' q'ij lu.
- 36**Eltzun kynik' tyajajil B'enjamintz qa matxitoq kub'kyi'j. E b'je'x lq'aju' aj Israel najchaq nejlqe'toq kywitzju' tyajajil B'enjamin, qu'n q'uqlitoq kyk'u'j kyij'ju' ichan jutzlqe'toq tu'n kyq'ojin ti'j Wib'ea.
- 37**Naqxi'x myanim kyok tzaqpaju' ichan lu q'ojil ti'j Wib'ea ex eb'aj kub' kyb'yo'n kykyaqilju' xjal toju' nintnam Wib'ea.
- 38**B'entnitoqtzun ti'j kyu'nju' jutzlqe'toq tu'n kyok tzaqpaj q'ojil ti'ju' nintnam kyuk'i'lju' txqantl aj Israel tu'n kymante tqanil tu'n txqan sib' ajttzyetju' nintnam kyu'n.
- 39**Tojwittzunloju' kmoj naku'j eb'aj kub' oqju' aj Israel aj t-xi' kyka'yi'nju' sib', tu'nwtlo tanjkyi'j q'ojil kyij'ju' tyajajil B'enjamin. E' kyimx junaq lajoj (30) aj Israel kyu'n tyajajil B'enjamin, tu'ntzun ja'lu qe kyk'u'j, toj kynab'l qa matxitoq kub'kyi'j kyu'n, kse'n toj tnejel q'oj;
- 40**o'kx tjaw sib' toju' nintnam, tetzunj kyanjtz ka'yinju' tyajajil B'enjamin kyij'xi', nxi'x jaw tqan taq' q'aq', ex majxtoq in japun t-sb'elu' nintnam twitz kya'j.
- 41**Anjtzun jumajtlkyi'ju' aj Israel q'ojil kyij', aye'tzu'n tyajajil B'enjamin e'kub'numj tej kyka'yinte qa matxitoq tzaj tilj kyib'aj.
- 42**E'kub' oqtzuntz kywitzu' aj Israel toju' b'e nxi' toj chq'ajlaj, mixtzunti' b'ent kyooq, qu'n e'mqet kyu'nju' eb'je'tz toj nintnam ex majxtoq nche kub' kyb'yo'n.
- 43**B'aj kytxoli'n kyib'u' aj Israel kyij'ju' tyajajil B'enjamin, exilpe kyij' ex e'kub' kyb'yo'n txi'x Menea ex ponx toj tjawetzq'ij te Wib'ea.
- 44**Iktzu'n ekyima' kab'mutx' jo'k'al (18,000) xjal te q'oj tyajajil B'enjamin.
- 45**Aye'tzu'n txqantl anjtzkyi'j ex eb'ajx oq toj chq'ajlaj, tu'me'lju' pik Rimon, ex kab'lajk'al lajnaq (5,000) e'kyim kyoj b'e. Exilpe aj Israel kyij', ex eb'aj kytoqi'n, e'kub' kyb'yo'n jo'k'al (2,000) ichan.
- 46**E'kyim oxmutx' kab'k'al lajnaq (25,000) xjal te q'oj kuwxi'x che q'ojin kyxol tyajajil B'enjamin toju' q'ij lu.
- 47**Ate'tzun junk'al lajnaqtl (600) tyajajil B'enjamin anjtzkyi'j ex eb'ajx oq toj chq'ajlaj, ex e'kyajten kyaje' xjaw toju' pik Rimon.

⁴⁸E'oktzaqpaju' aj Israel q'ojil kyi'ju' txqantl tyajajil B'enjamin ex eb'ajkub' kyb'yo'nju' ichan tu'n qesb'il tojile junjun nimaqtnam, eb'aj kub' kyb'yo'n alu'mj ex tkyaqilju' b'je'l yal kyu'n toj kyb'e, ex b'jo'k kyq'o'n kyq'aq'alju' nimaqtnam.

Jue 21

Jawb'ent jumajtlu' tnej tyajajil B'enjamin

¹Ojetoqtzun kytziya aj Israel toj Mispa qa laytoq kyej tu'n kymjeju' kymyal kyuk'i'l jun tyajajil B'enjamin.

²B'ajtzun kyb'u'yi'n kyib' toj B'etel ex e'ten twitz Qman Dyos tzmaxi'j qok yupj, intoq che oq' ex inche lab'ti:

³¡Taye, Qman Dyos! ¿Tiqu'n sik'a'ju' lu qi'je'? ¿Se'n taq'wi mixti'tlju' juntl tnej tyajajil Israel ja'lo? chechij.

⁴Tetzun juntl q'ij b'a'nprim kyb'jaw we' aj Israel, kub' kyb'inha'n jun q'olb'eb'l ex kub' kyq'o'n chojb'il k'ok'sb'il twitz Qman Dyos ex chojb'il te b'inchb'il.

⁵Ex intoq che xjelun kyxolx: ¿Alkyeque'tzuntl qxol qkyaqil minti' e'ten toju' b'uyjtib'il toj Mispa? chechij, qu'n ojetoq kytziya tu'n kykub' kyb'yo'n alkyeque' min xeten toju' b'uyjtib'il.

⁶Inxi'xtoqtzun che b'isun aj Israel tu'nju' matxitoq b'aj kyi'ju' kytzik e'kyitz'in ju' tyajajil B'enjamin, ex intoq kyma'n ikjalu: Matxi' jatz b'oqli junju' tyajajil Israel ja'lo.

⁷¿Titi' kqb'inha' tu'n kyjyet kyxu'jilju' tyajajil B'enjamin itz'qe'x? Qu'n ojena' qtziya twitz Qman Dyos tu'n lalun che'x qq'o'n qmyal te kyxu'jil.

⁸¿Ma ati jun aj Israel tzalu minti' pon twitz Qman Dyos toj Mispa? chechij. Tzaj kyna'ntzuntz qa mix-a'lo' jun aj Jab'es toj Kalaad ten toju' b'uyjtib'il,

⁹qu'n mix-a'lo' jun teju' najb'il lu tzaj tzaq'wente tej tjawju' kyajlal.

¹⁰⁻¹¹Kykyaqiltzunju' tnam exi' smankye junmutx' lajk'al (12,000) xjal te q'oj kuwxix' che q'ojin tu'n kykub' kyb'yo'n kykyaqilju' aj Jab'es tu'n k'u'xtx'e'nb'il, e'k'wal exqe'ju' qya oje txi' tzyu'nkyi'j kyu'n ichan.

¹²E' knet junk'al (400) txin kyu'n b'ajxtoq txa' tzyu'nkyi'j tu'n ichan kyxolju' najlqe'toq Jab'es ex e'tzaj kyiq'i'n toju' xmuj atitoq Silo toj Kanaan.

¹³Kykyaqiltzunju' tnam xikyq'o'n kyjoyli tyajajil B'enjamin ate'toq toju' pik Rimon, ex xikyma'n kye tu'n tten nak'b'il kyxol.

¹⁴Anjtzun kyi'ju' tyajajil B'enjamin, ex exikyq'o'n aj Israel, ju' txin e'tzaj kyiq'i'n Jab'es te kyxu'jil. Mixtzunti' e'kanunju' qya te kyxu'jil kykyaqil.

¹⁵E'ex ch'yonju' tyajajil B'enjamin toj kyk'u'ju' aj Israel, qu'n matxitoq kub'naj jun tnej tyajajil Israel tu'n Qman Dyos.

- 16**Intoqtzun che xjelunju' nejenel kye tnam kyxolx ikjalu: ¿Jatzun che tzajela'tl qya qu'n te kyxu'jilju' txqantl, qu'n majxna' xekub'najsa'nkye' qya tyajajil B'enjamin?
- 17**Ati tu'n ttenkye' tyajajil B'enjamin kyoklen kyxolju' tnej qyajajil, kyu'nelju' min xe kyim, tu'ntzun kyten kykyaqilju' tnej tyajajil Israel.
- 18**Naqtzunaju' lay b'ent kyxi' qq'o'n qmyal kye tu'n kymje kyuk'i'l, qu'n qkyaqil aj Israelqo' oje qtziya tu'n ttzaj taq'wix tib'aju' matxi tq'o'n tmyal kye tyajajil B'enjamin.
- 19**Atipe'te ninq'ij atl junjun ab'q'i twitz Qman Dyos toj Silo, ju' ati toj tb'a'nq'ob'kya'j te B'etel, toj tjawetzq'ij teju' b'e intzajx B'etel ex in pon Sikyem, ex toj tnayajkya'j te Leb'ona, chechij.
- 20**Xitzun kysma'n nejenel kye aj Israel tqanil kyeju' tyajajil B'enjamin kjalu: Kukyxi'ye' ex che jutzeku'ye' toj tqan ub'a awa'n nqayin tk'etz Silo,
- 21**ex b'a'nx che ka'yine'. Ajtzun kyetzju' txin aj Silo b'ixil toj tneji'n, kukyetzuntze' ja jutzla'qe'ye' ex teyle junjunkye' elq'anx jun txin te t-xu'jil, kukyxi'tzuntze' toj kytx'otx'e'.
- 22**Qatzun xe ulju' kyman mujqa kyxib'en q'malte qeye', kxel qkub'sa'ne' kye tu'n kyb'inchante xtalb'il naku'xwitloj qeye' tu'n tkub' kynajsa'n, qu'n minti' xb'ant kyknet kyxu'jile' qu'ne' te kykyaqile' toju' q'oj kyij aj Jab'es. Exna' myaye' xe'x q'onkye kyeye', mixti'te kypaj ti'ju' yol tziya'n, chechij.
- 23**Kub'tzun toj kywitzju' tyajajil B'enjamin tu'n kyb'inchanteju' xiq'ma'n kye, qu'mtzun teyle junjun tzaj talq'a'n jun txin te t-xu'jil kyxolju' ntoq che b'ixin, ex xitiq'i'n. Anjtzun kyijtz toj kytx'otx', ex eb'jaw kyb'incha'n jumajtl nimaqkytanam ex e'najan kyoj.
- 24**Ikqe'xju' txqantl aj Israel e'anj, teyle junjun anjti'j toj ttx'otx', kyxolilex kywitz'e' kse'nxju' tnej kyyajajil.
- 25**B'ajxtoq tz'oka' jun nimaqkawil kyxol aj Israel toju' tq'ijlalil lu, teyle junjun intoq tb'incha'n axju' b'a'n toj twitz.

Rt

Rt 1

E'xi' Elimelek najal toj Moab'

¹⁻²Tzaj jte' q'ij we'yaj toj tkyaqil Israel toj ju' tq'ijlalil intoq che kawin ajkawil toj Israel. Xi' jun ichan Elimelek tb'i, aj B'elen toj Juda, najal jte' q'ij toju' tx'otx' Moab'. Xitiq'i'n Noemi ju' t-xu'jil kyuk'i'l kab'e' tk'wal aye', Malon ex Kyilyon. Tetoq Eprataqe' kykyaqil toj B'elen. Eb'ajpon Moab', ex e'kyajten najal atzu'.

³O'kx tkyim Elimelek, ju' tchmil Noemi, kyajtentzun Noemitz tjunalx kyuk'i'lju' kab'e' tal.

⁴Yajxi'tzuntl e'mje kab'e' tal Noemi kyuk'i'l kab'e' txin aj Moab': Orpa tb'iju' jun, atzu'n juntl Rut. Tetzunj tb'aj lajoj ab'q'i,

⁵ex e'kyimju' Malon ex Kyilyon, kyajtentzun Noemitz mixti'xte tchmil ex tal.

Eb'ajx Noemi tuk'i'l Rut B'elen

⁶Jun q'ij tb'i Noemi qa matxi'toq tzaj q'aa'an tk'u'j Qman Dyos ti'ju' ttanam, matxi'toq tzaj tq'o'ntl tb'anil awal toj.

⁷Kub'tzun t-xima'n Noemi tu'n tanjti'j toj Juda kyuk'i'lju' tlib'.

⁸Tojtzun b'e xitma'na' kye: —Kutanj kyi'je' tk'etz kytxuye'. Awt Qman Dyos b'inchán xtalb'il kyeye' kukxju', kse'n kyb'inchaye' weye' ex kyeju' wale',

⁹ex awt Qman Dyos tz'oninkyeye' tu'n kymje jumajtle' ex tu'n kytzalaje' kyuk'i'l toj kyjaye', chij kye. Ex eb'ajkyaj tma'tzi'n Noemi, aye'tzunkye e'aq'wi oq'el.

¹⁰Ex xikyma'n te: —¡Lay! ¡Qo xe'lqe' toj ttanama!, chechij.

¹¹Atzunte Noemi xitma'n jumajtl kye: —Kuxkxi'ye' wal, ¿tiqu'n kyajb'ila'ye' tu'n kxi'ye' wuk'i'le'? Layna' che tentlwe' wal tu'n ykmejeje' kyuk'i'l.

¹²Kutanj kyi'je' kyjaye'. Qu'n matxi' chin tijinwe' ex lay chin mjetle'. Maskyep'e' atiwt tu'me'l, ex chin mjewte' toju' qonik'an lu exqa machin alintle',

¹³¿ma oktzun che b'el kyayo'ne' tzmaxi'j aj kych'iy tu'n kymjeje' kyuk'i'l? ¿Ma laytzun che mjeye' naqx tu'n ayob'enkye? Lay ye, mya tu'me'lte' ikyju'. Qu'n jaku' chin b'isunxi'xtle' kyi'je' ajkyxi' nka'yine' nche yajtiye', kse'nju' yajb'il matxi' tzaj tq'o'n Qman Dyos wi'je', chij kye.

¹⁴Aye'tzunkye e'kub'ten jumajtl oq'el. O'kx chab'ax oktma'tzi'n Orpa tlib' ex kyej ttzaqpi'n, atzunte Rut kyejten tuk'i'lju' tlib'.

¹⁵Xitzun tma'n Noemi te tlib': —Matila Orpa matxi' tz'anjti'j toj ttanam ex tu'n tajb'en kyeju' tdyos. Ikxtzunteju'ya kutxi'ya tuk'i'l, chij.

¹⁶Atzunte Rut xittzaq'we'n te: —¡Lalun b'isuna wi'je' qu'n layna' kyej ntzaqpi'nta! Chin xe'lwe' tuk'i'la jaxja matxa'ya ex chin najale' ja knajala'ya. Aju' ttanama k'okyel te ntaname', ex chin k'ululwe' teju' Dyos ja inima'na'ya.

¹⁷Chin kyimele' ja kkyimela'ya, ex axtzu' wajb'ila'ye' tu'n nku'x mqu'ne'. ¡Tzajxwit tq'o'n Qman Dyos jun tz'e'ysb'il nwitz'e' kuw qa matz'el npa'nwib'e' ti'ja, noq o'kxte' qama chin kyime', kjel ntzaqpi'ntzuntza! chij.

¹⁸Tetzunj tel tniky' Noemi ti'j Rut qa matxi'toq kub' t-xima'n b'a'nxi'x tu'n toklpe ti'j, mixti' ok iltl ti'j,

¹⁹xikyljo'ntzun kyb'etz kykab'il tzmax kypon toj B'elen. Tetzunj kypon toj B'elen, e'jaw lab'tiju' tnam kyi'j. Intoq kyma'nju' qya: —¡Kyka'yinxpe' ch'inkye', myatzun Noemi ju'lu!, chechij.

²⁰Atzunte Noemi xitma'n kye: —Lalun tzaj kyma'ntle' nb'ie' Noemi ('tzalajb'il), kymantze' nb'ie' Mara (b'isb'ajilx'), qu'n b'isb'ajilx soka' nchwinqlale' tu'n Qman Dyos nimpumal.

²¹Tejwexe' tza'lu nimtoq ti'xti' weye', atzu'n sanjtz wi'je' ja'lo, mixti'te iq'i'n wu'ne', qu'n ax tajb'il Qman Dyosju'. ¿Titiqu'n inxtzaja' kyma'ne' nb'ie' Noemi, extzun matxi' chin yajtiye' ex matxi' kub' nchjo'ne' tu'n Qman Dyos?, chij.

²²Ikytzu'n anjtza' ti'j Noemi toj B'elen tuk'i'l Rut ju' tlib', aj Moab'. Tetzunj kypon, Akxtoq nb'uyinjtz twitz awal seb'ad toj B'elen.

Rt 2

Sakwin Rut toj ttx'otx' B'oos

¹Atitoqtzun jun twitze'l Elimelek tchmil Noemi B'oos tb'i, nimaq q'inun ex nim toklen kyxol xjal.

²Jun q'ij xitma'n Rut te Noemi: —Q'ontza anb'il weye' tu'n nxi'ye' sk'ol spiy, qaj mataj jun majen tu'n woklpeye' ti'j, chij. —B'a'natzun wal, chi Noemi te.

³Xi'tzun Rut sakwilteju' t-spiyil seb'ad, ju' intoq kyej tz'aq kyu'nju' majin toj kojil. Wichaqa tojpelo ttx'otx' B'oos twitze'l qtzan Elimelek.

⁴O'kx tpon B'oos tzajnitoq B'elen ex eb'ajx tq'olb'e'n tmajin: —¡Awt Qman Dyos ten kyuk'i'le'!, chij kye. —¡Ex ikxta awt Qman Dyos ky'iwlanteya!, chechiju' tmajin te.

⁵Ex xitqani'n B'oos te kynejel majen: —¿Alkyetzu'n txin lu?, chij.

⁶Xi'tzu'n ttzaq'we'n kynejel majen te: —Aj Moab'te', matzaj tk'le'n Noemi.

⁷Matzaj tqani'n weye' tu'n toklpe kyi'ju' majen sakwil spiy, ex matxi' b'aj nik'jan q'ij tu'n naq'unan, ex tzma ja'lo sojlan ch'i'n, chij.

⁸Xi'tzun tma'n B'oos te Rut: —B'intzpe'ya noy, lalun txi'ya sakwil toj juntl kojil. Kutkyeja tza'lu kyuk'i'lju' nmajine' qya,

⁹Ipexa kyij, ja matxa' tka'yina'ya nche aq'unanju' majen. Matxi' txinma'ne' kye tu'n lalun che iplaj ti'ja. Qama tzaj k'waj ti'ja, qomil tk'wa'ya a' kyoju' 'xoq' nche jawtz kynojisa'n majin, chij te.

¹⁰Atzunte Rut kub' meje majx kub'joqe twitz tx'otx' te ninb'il, ex xitma'n te B'oos: —¿Se'n taq'witztun saj q'aq'an tk'u'ja wi'je' ex majx b'a'na weye', extzun najchaq xjal qine'?, chij.

¹¹Xitzun ttzaq'we'n B'oos te: —B'i'nxi'x wu'ne' tkyaqilju' b'a'n matxi' tb'inchaya te tlib'a atxi'x tej tkyimu' tchmila, ex makyej tq'o'na tmana ex ttxuya ex ttanama noqx tu'n tula najal qxole', ju' junxi'tl xjalqo'ye' teya.

¹²¡Awt Qman Dyos txiq'onte tu'me'l t-xel teya! ¡Awt Qman Dyos, ja soka' qe tk'u'ja tu'n tkleta, txiq'onte tu'me'l t-xel teya tu'n tkyaqilju' matxi' tb'inchaya!, chij te.

¹³Xitzun ttzaq'we'n Rut te: —Chjonte teya, mayolina weye' tuk'i'l tk'ujlalil, majx nqe nk'u'je' kyu'nju' tyola. Tu'npetzu'n mixti'we' woklen kse'n jun tmajina qya, chij te.

¹⁴Tetzunj tpon kmuj tu'n kyxi' wal, tzaj ttxko'n B'oos Rut ex xitma'n te: —Kutzaja, tzyum jun piñ twaya ex t'inunku'xa toju' ta'l b'inayr lu, chij te. Atzunte Rut kub' qe junx kyuk'i'lju' majin, ex xitq'o'n B'oos wensi'n triy te twa. Wan Rut tzmax tnoj b'a'nxi'x, expe' atix min b'aj tu'n.

¹⁵Tetzunj t-xi' junmajtl Rut sakwil triy, xitma'n B'oos kyeju' tmajen: —Ex kyq'onx anb'ile' te tu'n t-sakwin kyxolu' triy ch'umi'ntl. Lalun txi' kymyo'ne'.

¹⁶Expe' kyxonkj junjun spiye' ti'ju' kymanoje, tu'n tjaw t-sk'o'n. ¡Lalun txi' kyeku'ne'!, chij kye.

¹⁷Sakwin Rut toj ttx'otx' B'oos tzmax tok qale. Tetzunj tel tb'ju'nju' sakwet tu'n, kab'naq jwe' (45) lib'r b'ent tu'n.

¹⁸Anjtzun ti'jtz toj nintnam tuk'i'lu' triy, ex xityek'u'n teju' tlib'. Ex jatztziq'i'n twa minb'aj ex xitq'o'n te Noemi.

¹⁹Xi'tzun tqani'n Noemi te: —¿Ja saq'unana'ya ja'lo, ex ja tx'anja'ya sakwilte txqan tryiy lu? ky'iwlantzxwitju' xjal sonin ti'ja tu'n ja'lu, chij. Xi'tzun tma'n Rut teju' tlib' ja sakwina'. —Toj ttx'otx' jun ichan B'oos tb'i xin sakwina'ye' ja'lo, chij te.

²⁰Xi'tzun tma'n Noemi te: —¡Awt Qman Dyos ky'iwlanteju' ichan lu! Matxi' tz'okte Qman Dyos b'a'n qe ja'lo, kse'n tb'inha ojtxi' kye qtzan qchmil. Atixte' qoklen tuki'lju' wnaq lu, qu'mtzun atix tu'n qxi'tka'yi'n, chij te.

²¹Ex xitma'tl Rut: —Expe' matzaj tma'n weye' tu'n nkyajtene' aq'unal kyuk'i'lju' tmajen tzmax ajtjaw b'aju' twitz awal, chij.

²²Xi'tzun ttzaq'we'n Noemi teju' tlib': —B'a'n toj nwitze' wal, tu'n tkyaj tena' kyuk'i'lju' tmajin ex lalun txi'ya toj juntl koj'b'il, tu'ntzun mixti' kub' tk'ulb'a'na, chij.

²³Axtzuntzu' sakwina' Rut triy kyxolju' tmajin B'oos tzmax tjaw b'aju' seb'ad ex triy. Ex axtoqtzu' najla' tuk'i'lju' tlib'.

Rt 3

T-xtalb'il B'oos

¹Jun q'ij xitma'n Noemi te Rut: —Knjya'we' jun tchmila wal, tu'n ttzalaja tuk'i'l.

²Lu pena' qwitze' B'oos ja xsakwina'ya kyuk'i'lju' tmajin qya, kpomelte' te qonik'an ja'lu toj koj'b'il xq'iq'ilte seb'ad.

³Ja'lutzun: kutxi'ya ichil, q'onka t-xb'aluna tb'anilxi'x ex q'onka k'ok'sb'il ti'ja, kutxi'tzuntza atzu'. Naq a lalun txi'naj tyek'u'n tib'a te B'oos qa na'mxtoq tb'aj wan.

⁴Ka'yinx a b'a'nxi'x ja kwatala'. Lwixi'xtzun txi'ya tk'etz ex iq'imilju'ya ttxo'w tib'aj tqan, kxeku'tzuntza t-xe tqan. Axtzunte kq'malte titi' tu'n tb'inchanteya, chij te.

⁵Xi'tzun ttzaq'we'n Rut te: —Knb'inha'ye' tkyaqilju' saj tma'na, chij.

⁶Xi'tzun Ruttz toj koj'b'il ex tb'inha tkyaqilju' xitma'n tlib' te.

⁷Atzunte B'oos b'aj wan ex b'aj k'wan, ex intoq tzalajxi'x. Xi'tzuntz wtal jatoq ta' triy triyi'ntl. Yajxi'tzun ch'i'ntel xi'jutzun Rut ex eltiq'i'n ttxo'w B'oos tib'aj tqan, kub' kxetzuntz atzu'.

⁸Tetzunj ttzaj tk'u'j aq'b'il tzaj tna'ntib' B'oos, atzunj tjaw tmiltz'u'n tib' majx jawsak'puj tej t-xi' tka'yi'n ku'xloktoq jun qya t-xe tqan.

⁹—¿Alkyeya? —chi B'oos xitqani'n. —Ayinwe' Rut, ju' ajb'el teya, chij xittzaq'we'n. Ex xitma'ntl te: Qwitze'l ta, ati qoklenqib' tuk'i'la, qu'mtzun ati tu'n nxitka'yi'na. Wajb'ile' tu'n tmjeya wuk'i'le', chij te.

¹⁰Atzunte B'oos xitma'n te: —¿Awt Qman Dyos ky'iwlanteya! Matxi' tyek'uya ja'lo qa majx tnik'alxi'x ti'ja twitz qtzan tchmila. Qu'n naqwit min, ma'wtlo tjoy juntl tchmila ku'xunx nwitze', prow mujqa q'inun, atzunte' lu mixti' xtb'inchaya ikju'.

¹¹Lalun b'isuna noy, kykyaqilkye' xjal toj ntaname' b'i'ntl kyu'n qa tnik'altati'j. Qu'mtzun kb'antelte' kse'n xtmaya.

¹²Axte' teya qa ati woklene' tuk'i'la, naqtzun aju' ati juntlta twitze' atix ch'i'ntl toklen kye nwitze'.

¹³Tenkja tza'lu teju' qonik'an ja'lu. Qatzun b'a'n toj twitz tu'n tb'inchante najchi', b'a'n tzunlotz; extzunqa min xtb'inha, okntziya'ye' teya toj tb'i Qman Dyos qa knb'inha'we'. Wtanta tza'lu tzmax ajqsqix, chij te.

¹⁴Wtan Rut t-xe tqan B'oos toju' qonik'an lu. Tetzunj qsqix te juntl q'ij, jawe' Rut na'mxtoq ttzaj t-xe kya'j, qxopinxtaq qwitz, qu'n myatoq tajb'il B'oos tu'n tb'injtz qa pon jun qya toju' tkojb'il.

¹⁵Xi'tzun tma'n B'oostz te: —Iq'imilju'ya tpinpa'ta ex xmonku'ya b'a'nxi'x, chij. Tetzunj tkub' t-xmo'n Rut tpinpa't b'a'nxi'x, xitq'o'n B'oos kyajnaq lajoj (90) lib'r seb'ad toj. Ex jaw toni'n B'oos tiqatz, anjtzun Ruttz toj nintnam.

¹⁶Tetzunj tpon Rut tk'etzu' tlib', xi'tzun tqani'n tlib' te: —¿Je'k se'n xtena'ya wal?, chij. Xi'tzun ttx'olb'a'n Rut tkyaqilju' tb'inha B'oos te,

¹⁷ex xitma'ntl: —Matzaj tq'o'n tkyaqilju' seb'ad lu weye', ex matzaj tma'n weye': lay tz'anjta ti'j tk'etz tlib'a mixti'xwit ch'i'n kxe'l tiq'i'na, chij weye', chij.

¹⁸Xi'tzun tma'n Noemi te: —Naqxtzun tz'ayona ja'lo wal titi' kb'ajel. Lay kub' tyo'nte' ichan lu qa min xnk'et tu'n, chij.

Rt 4

Mje B'oos tuk'i'l Rut

¹Yajxi'tzuntl xi' B'oos ex kub' qe ttziju' tnam, qu'n atoqtzu' nkyb'u'yi'na' kyib'ju' xjal. Tojtzunju' kmuj lu o'kx tik'u' ttwitzel Elimelek ju' atix ch'i'ntl toklen tuk'i'l, ju' ojetaq tma B'oos. —Qlanpe'ya ex qeku'ya tza'lu, chi B'oos te. Atzunju' twitzel' tzaj lq'e ex kub' qe tk'etz.

²Ex eb'aj tzaj ttxko'n B'oos lajoj tijwnaq toju' tnam, ex ikx xitma'n kye tu'n kykub' qe tuk'i'l. Tetzunj kyb'ajkub' qe,

³xitma'n B'oos teju' twitzel': —Matxi' kub't-xima'nte Noemi ju' anjtzni toj Moab', tu'n tik' tk'a'yi'n ttx'otx'ju' qtzan qwitze'l Elimelek.

⁴Wajb'ile' tu'n tb'inteya, qaj ati tb'is tk'u'ja tu'n tlq'onteya, ex b'a'n tb'inchanteya ja'lo, kywitzju' ate'qe' tza'lu ex kywitzju' tijwnaq toj tnam. Ana'ya tixch'i'ntl toklena tuk'i'l Elimelek, qu'mtzun aya ati toklena tu'n tlq'onteyu'ya ttx'otx'. Qatzun min tajb'ila tu'n tlq'onteya, b'a'n tu'n tmanteya ja'lo, qu'n ti'jxi'tla ayine' ati woklene' ti'j, chij te. Xitzun ttzaq'we'n twitzel' te: —Knlq'a'we', chij.

⁵Atzunte B'oos xitma'nxi'xju' tu'me'l: —Ximanku'na'ya b'a'nxi'x, qu'n qama tloq'ju'ya ttx'otx' Noemi, ilti'j tu'n tmjeya tuk'i'l Rut,aju' qya aj moab' kyimni tchmil, tu'ntzun tkyaju' tx'otx' tojx tb'iju' qtzan tajaw, chij te.

⁶Tetzunj tb'inteyu' twitzel' ikju', xittzaq'we'n: —Qana' qa iku', lay nloq'we', qu'n jaku' kyaju' wetzb'ile' te juntl. Qa tajb'ila tu'n tlq'onteya, lq'oma; kxe'l nq'o'nwe' oklenj teya tu'n tlq'onteya, chij.

⁷Intoq b'inchet jun tu'me'l kyxol aj Israel toju' tq'ijlalil lu: Qama txitq'o'n jun xjal oklenj te juntl twitze'l, mujqa ajtkyaj b'entti'j jun kyyol ti'j jun ti'xti', aju' matxiq'onte mujqa matxik'ayinte oklenj, nneltiq'i'n jun t-xajab' ex nxitq'o'n teju' juntl. Kse'nxtzu'n tu'me'l lu,

⁸eltiq'i'n twitze'l B'oos jun t-xajab', xitq'o'ntzuntz te B'oos ex xitma'n te: — Lq'omna'ya, chij.

⁹Atzunte B'oos xitma'n kyeju' tijwnaq ex kyeju' ate'toq atzu': —Kywitzku'ye' kykyaqile' ja'lo knlq'a'ye' kytx'otx' Elimelek, Kyilyon ex Malon te Noemi.

¹⁰Ex kywitzku'ye' ja'lo knk'ma'ye' Rut aj Moab' kyimni tchmil te nxu'jile', tu'ntzun lalun kub'naj tb'i Malon, ju' qtzan tchmil ti'ju' tx'otx'. Laytzun kub'naj tb'i Malontz kyxolju' twitze'l ex tu'n lalun tzik'tna'l toju' tnam lu. Aye'ye' tziyal ti'j ja'lo, chij kye.

¹¹Xi'tzun kytzaq'we'nju' tijwnaq exqe' ate'toq: —Qwitzku'tzune' ja'lo. ¡Awt Qman Dyos b'inchante tuk'i'lju' qya lu kpomel tjaya, kse'nte Rakyel ex Lea, qu'n kyi'ju' qya lu tzajna' qyajajil ayo' aj Israelqo'! Atzunta tz'okxwita jun ichan nim toklen toj Eprata, jun ichan b'a'n tyolinjtz toj B'elen.

¹²Tzajxwit q'o'n txqan tk'wala tu'n Qman Dyos tuk'i'lju' qya lu. Che chmet-xwitju' tyajajila kse'nqe' tk'wal Pares, ju' tal Tamar tuk'i'l Juda, chechij te.

¹³Iktzu'n mjeya' B'oos tuk'i'l Rut. Ex kub'kxe tuk'i'l, ex tb'inha Qman Dyos tu'n tok ch'onwi', tu'n titz'ji jun tal.

¹⁴Aye'tzunju' qya intoq kyma'n te Noemi: —¡Ajwalinjtzxwitju' Qman Dyos, qu'n matxi' tzaj tq'o'n jun tchmana ka'yilteya! ¡Tz'okxwitju' tal tchmana lu nim toklen toj tkyaqil Israel!

¹⁵Ate kq'uqb'alte tk'u'ja ex kk'a'chalteya ajttijina, qu'n talna' tlib'a, aju' tlib'a k'u'jla'nxi'xa tu'n, ex majxpe' b'a'n xjalxi'x teya kyekywitz wuq tala, chechij te.

¹⁶Tzajtzun tchle'n Noemi tal ne'x ex xitka'yi'n.

¹⁷Tetzunj kyka'yinteju' qya najlqe' nqayin tk'etz, intoq kyma'n: —¡Matxi' tz'itz'ji junte Noemi tal!, chechij. Ex okkyq'o'n tb'i, Ob'ed. Atzun tman Jeseju' ex tchman Dab'i.

Ojtxi' tyajilb'en Dab'i

¹⁸Aye' tyajajil Pares ja'lu: ate Pares tman Esron,

¹⁹atzu'n Esron tman Ram, atzu'n Ram tman Aminadab',

²⁰atzu'n Aminadab' tman Naason, atzu'n Naason tman Salomon,

²¹atzu'n Salomon tman B'oos, atzu'n B'oos tman Ob'ed,

²²atzu'n Ob'ed tman Jese, atzu'n Jese tman Dab'i.

1 S

1 S 1

Tzaj tq'o'n Dyos jun tal Ana

- ¹Atitoq jun ichan Elkana tb'i kyxolju' toj tja Sup, najlitoq Rama, kyxolju' witz te Eprayin. Tk'wal Jeroam ex tchman Elyu. A tman tchmanju' Tou, tk'wal Sup, tyajajil Eprayin.
- ²Kab'e'toqtzun t-xu'jil Elkana ate'. Aju' jun a tb'iju' Ana, atzu'n juntl Penina. Atitoqte' Penina tal, atzunte Ana mixtoqti'.
- ³Tkyaqiltoqtzun ab'q'i nxi' Elkana k'ulul ex q'ol chojb'il twitz Qman Dyos nimitipumal toj Silo. Jata'qe'toq kab'e' tk'walju' pale Elyi, aye' Opni ex Pinees, paleqe'x twitz Qman Dyos.
- ⁴Ajtkub' tq'o'n Elkana chojb'il, inkub' tq'o'n jun tnej ti'j Penina ex kyi'ju' tal q'a ex txin,
- ⁵atzu'n ti'j Ana intoq kub' tq'o'n tb'anilxi'xtl, qu'n intoq tk'u'jla'nxi'x, b'a'ntzunqa mixtoqti' in alan tu'n Qman Dyos.
- ⁶Tu'ntzun tpaj ja'lu intoq q'ojin Penina ti'j Ana, naqxtoq tak'a'n tok q'olte ttx'u'jil ex intoq xmayin ti'j, majxtoq nel tch'ixaw tu'n tu'nju' mixtoqti' in alan tu'n Qman Dyos.
- ⁷Ajtoqtzun kyxi' toj tja Qman Dyos atl junjun ab'q'i, intoq okten Penina ik'lelte Ana ikju'; qu'mtzun majxtoq inkub' oq' Ana tu'n tpaj ex mixtoqti' in wan.
- ⁸Atzunte Elkana ju' tchmil intoq xitma'n te: Ana, ¿tiqu'n in oq'a'ya? ¿Tiqu'n nb'isuna'ya ex min nwana? ¿Ma myatzun tb'anilqinxi'xe' kyekywitz lajoj tala?, chij te.
- ⁹Junmaj, tej ate'toq toj Silo, jaw we' Ana tb'ajenxi' wan. Q'uqlitoqu' pale Elyi toj jun tq'uqb'il nqayin ttziju' tja Dyos.
- ¹⁰Kub'ten Ana kub'sal twitz Qman Dyos, qu'n inxi'xtoq b'isun, ex majx in noq' tu'n tpaj.
- ¹¹Ex xittziya'n te Qman Dyos ikjalu: Dyos nimitipumala: qama tzajtka'yi'na yajb'il wi'je' ayine' tmajina, exqa matzaj q'aq'antk'u'ja wi'je' tu'n titz'ji jun wale', kxe'l nq'o'nwe' tu'n tajb'en teya toj tkyaqilju' tchwinqlal, ex lay tz'el joyitju' twi' toju' ajb'eb'l lu, chij.
- ¹²Tetzunj intoq na'n Dyos Ana twitz Qman Dyos, intoq tx'ikyex Elyi ti'ju' ttzi;
- ¹³atzunte Ana intoq na'n Dyos toj tanmi. Mixtoqti' in q'ojq'ojex toj twi'; noq o'kxtoqju' ttzi in yukchi. Kub' t-xima'ntzun Elyitz qa tx'ujtenil,

- 14**ex xitma'n te: —¿Ma kukx ttx'ujtiju'ya? ¡Spik'b'am tuk'i'la! chij te.
- 15**Xi'tzun ttzaq'we'n Ana te: —Minti' ta, mya inwt chin k'wanwe' b'in mujqa q'e'n kuw tq'ob', awe' nchin niq'in, nchin b'isune' ex ntinge' q'malte' te Qman Dyos.
- 16**Lalun kub' t-xima'na qa myab'a'n qyaqine', machin kub'tenwe' na'l Dyos nim tqan, qu'n inb'ajx nk'u'je' ex inxi'x chin b'isune'.
- 17**—Awtntatzun Dyos kye aj Israel tzaj q'onte xxi'tqani'na te, chab'a txi'ya, chi Elyi xitma'n te.
- 18**—Chjontexi'xna' teya, chi Ana te. Anjtzun ti'j Ana jatza'a, in pon ex aq'wi wal, eltzunte' b'istzu' ti'j.
- 19**B'a'n prim te juntl q'ij e'anj kyja toj Rama kyb'ajlenxi' k'ulun te Qman Dyos. Kub' kxetzun Elkanatz tuk'i'l Ana, ex tzaj tna'n Qman Dyos tqanb'etz Ana.
- 20**Kyajtzun Anatz ch'onwi', tetzunj tjapun tq'ijlalil, itz'ji jun tal ex oktq'o'n tb'i Samwel, qu'n xitqani'n te Qman Dyos.
- 21**Tojtzunj tpon tq'ijlalil tu'n kyxi'tl Elkana kyuk'i'l kykyaqilju' toj tja toj Silo, tu'n tjapunju' tyol ojetoq ttziya, ex tu'n txitq'o'n chojb'il atl junjun ab'q'i;
- 22**atzunte Ana mixti' xi', xitma'n te tchmil: —Lay chinxe' qu'n na'mx telju' ne'x ti'j tch'u', ajtzun tel, kxe'l wiq'i'ntzuntze' te Qman Dyos tu'n tkyejten jumajx, chij.
- 23**Atzunte Elkana ju' tchmil xittzaq'we'n te: —B'inchamna'yaaju' b'a'n toj twitza. Atzun tyoya ajtel ti'na ne'x ti'j tch'u'. Awttzun Qman Dyos tz'oninteya tu'n tjapunju' tyola tu'na, chij. Ikytzu'n kyeja' ten Ana ch'isalte tal tzmaxi'j tel ti'j tch'u'.
- 24**Tetzunj tel tiq'i'n ti'j tch'u', xitiq'i'n tal q'a toj tja Qman Dyos toj Silo, akxtoq tel ti'j tch'u'. Ex xitiq'i'n jun qpoj tman wakx te oxex' ab'q'i, jun arob' arin ex jun tz'u'n b'in.
- 25**Kub'tzun kyb'yo'n jun qpoj tman wakx te chojb'il ex xikyq'o'nju' tal q'a te Elyi.
- 26**Ex xitma'n Ana te Elyi: —Najsam Dyos tchwinqlala, taye, ayinweju'ye' qya inkub' tene' na'l Dyos nqayin tk'etza.
- 27**Xinqani'ne' te Qman Dyos tu'n ttzaj tq'o'n wale' lu, ex matzaj tq'o'n weye'.
- 28**Matxi' kub' nxima'ne' tu'n txinq'o'ne' te Qman Dyos, ex k'ajb'el te Qman Dyos toj tkyaqilju' tq'ijlalil tchwinqlal, chij. Kub'tzun meje twitz Qman Dyos, majx kub'joqe twitz tx'otx'.

1 S 2

Tb'itz Ana

- ¹Kub'tentzun Anatz na'l Dyos ikjalu: Nchin tzalaje' tuk'i'l tkyaqil nk'u'je' ti'j Qman Dyos qu'n intzaj tq'o'n wipumale'. Kchin tze'le' ja'lo kyi'ju' wajq'oje qu'n matxi' tz'onin wi'je'. ;Ex inxi'x chin tzalaje'!
- ²;Mix-a'lo'te jun xjan kse'n Qman Dyos! ;Mix-a'lo' jun nkolon kse'n Qman Dyos! ;Ex mixti' juntl ti'jxi'!
- ³Mix-a'lo' jun tu'n tyolin tuk'i'l nimjtib'il, Mix-a'lo' jun tu'n tjaw tnimanxi'x tib', qu'n o'kxte Qman Dyos b'ilte tkyaqil, ate in mlonte ex nxjelun ti'j kyb'inchb'aj xjal.
- ⁴Inkub' t-xitu'n kysmaju' kuwqe', ex ntzaj tq'o'n kyipumalju' numjniqe';
- ⁵Aye'ju' nimtoq kywa ati, nxikyq'a' majina'kyib' ja'lo naq tu'n jun piñ kywa; aye'tzu'n intoq che q'aq'an, nim kywa ati ja'lo. Aju' qya mixtoqti' nalan, matxi' tz'alan wuq maj; atzunju' nimtoq txqan tal, matxi'xi'x kub' b'aj.
- ⁶O'kxte Qman Dyos ntzaj q'onte ex nel q'inte chwinqlal; nqo'x tiq'i'n toj muqb'il ex nqo jatztqi'i'n.
- ⁷Tu'n Qman Dyos prowqo' mujqa q'inunqo'; in qo jaw tz'aq tu'n ex in qo jaw twab'a'n jumajtl.
- ⁸Injaw tiq'i'nte Qman Dyos prow twitz tx'otx' ex njatz tiq'i'nju' nmon twa toj xob'l tz'is, tu'n tkub' tq'uqb'a'n kyxol nimaqxjal ex tu'n txi' tq'o'n nimaq toklen; qu'n ate Qman Dyos tajaw tq'uqlilju' tx'otx', ex kub' tq'o'nju' tx'otx' tib'aj.
- ⁹Inche t-xq'uqi'nju' nche niman te jaxjaku' mache'xa', aye'tzunkye' b'inchal il nche kyim toj qxopin, qu'n mix-a'lo' jun nkanb'an tu'nx tipumal,
- ¹⁰Che b'ajel tpink'u'nte Qman Dyos tajq'oj, ex ktzajel tq'o'n q'anqyaq kyib'aj. Che okyel kykyaqil xjal toj xjel tu'n Qman Dyos; kxe'l tq'o'n tipumalju' nimaqkawil jawni t-sk'o'n ex kch'iyelju' toklen tu'n, chi Ana toju' tb'itz.
- ¹¹Anjtzun Elkanatz tja toj Rama, atzunju' tal q'a kyejten ajb'el te Qman Dyos tjaq' tkawb'ilju' pale Elyi.

Kyil tk'wal Elyi

- ¹²Ayeju' tk'wal Elyi pi'sqetoq twitz Qman Dyos ex mixtoqti' inche niman te,
- ¹³ex mixtoqti' in kyb'incha'nju' kyaq'un tojxi'x tu'me'l kse'n jun pale kyeju' tnam; qu'n ajtpon jun xjal tuk'i'l chojb'il, in pon jun kymajin tuk'i'l jun xokb'il chib'j, ex akxtoqtzun in tzq'aju' chib'j,
- ¹⁴inku'x tq'o'n xokb'il toju' k'wil, tkyaqiltzu'n ntzyet tu'n xokb'il, nxitiq'i'n teju' pale. Ayiletzun nkyb'incha'nju' kye kykyaqil aj Israel nche pon toj Silo.
- ¹⁵Expe' na'mxtoq tkub' tz'e'ysa'nju' unt tib'aju' q'olb'eb'l, in pon tmajenju' pale ex inxi' tma'n teju' inpon q'inte chojb'il: Q'ontza chib'j tu'n tk'a'set teju' pale; qu'n lay txi' tk'mo'nju' chib'j tzq'ajsa'n qa mya cha'x, chij.

- 16**Qatzun matxi ttzaq'we'nju' tajaw chojb'il qa tnejel tu'n ttz'e'ysanteju' unt, exqa yajxi'tl b'a'n tu'n txi' tiq'i'nju' tajb'il, atzunju' tmajin pale inxi' ttzaq'we'n: ;Mikxa'ju', ati tu'n ttzaj tq'o'na ja'lo! Qatzun min, k'elel nxk'a'yine' teya, chij.
- 17**Qu'mtzun nimxi'xtoqju' il inkyb'incha'nju' ku'xun lu twitz Qman Dyos, qu'n mixti' toklenju' oyaj kye, ju' inche'x q'o'n te Qman Dyos.
- 18**Atzunte' ku'xun Samwel kukxtoq tajb'enju' te Qman Dyos, ex oksa'nktoq jun t-ä'y sed.
- 19**Tkyaqiltzun ab'q'i, inxitiq'i'n ttxu jun tal pinpa't b'o's ax b'inchalte, ajkyxi' q'ol chojb'il tuk'i'lju' tchmil toj tja Qman Dyos.
- 20**Atzunte Elyi ntoq tqani'n b'a'n kyib'aj Elkana tuk'i'lju' t-xu'jil, kjalu: Awt Qman Dyos q'onte tu'me'l t-xel teya tu'nttzajq'o'ntl tk'wala ti'ju' t-xu'jila lu, te t-xelju' matxi' tzaj tq'o'na te Qman Dyos, chij. Nche anjtzuntz kyja,
- 21**atzunte Qman Dyos intoq kub' tk'i'wla'n Ana, ex intoq kyej Ana ch'onwi'. E'itz'ji oxe'tl tal q'a ex kab'e' txin, atzunte Samwel intoq ch'iy twitz Qman Dyos.
- 22**Matxitoqtzun tijinxi'x Elyi, ex b'i'ntoq tu'n titi' nkyb'incha'n tk'wal kyij aj Israel, expe' qa intoq che kub'kxe kyuk'i'lju' qya ntoq che ajb'en ttziju' Ja te Mujb'ab'l tuk'i'l Qman Dyos.
- 23**Qu'mtzun xitma'n Elyi kye tk'wal: Kykyaqil xjal nche tzaj q'mante weye' qa taq'wixju' txqan kyb'inchb'ene'. ¿Tiqu'n nkyb'incha'na'ye' ikju'?
- 24**E'nk'wal, myab'a'nju' nb'i'ne' nkyoli'n ttanam Qman Dyos kyij'e'.
- 25**Qa ati jun xjal matb'incha taq'wix ti'j juntl, ate Qman Dyos klotte; qatzun ati jun xjal matb'incha taq'wix ti'jku' Qman Dyos, ¿alxi'xkye klotte?, chij kye. Aye'tzunkye mixti'x xikyb'i'nju' kyman, qu'n matxi'toq kub' t-xima'n Qman Dyos tu'n kykub' tb'yo'n.
- 26**Atzunte Samwel ljo'ntoq tch'iy, exju' tchwinqlal b'a'ntoq nela' toj twitz Qman Dyos ex toj kywitz xjal.
- 27**Pon jun t-sanjelal Qman Dyos xb'etzalte Elyi toju' tq'ijlalil lu ex xitma'n te: Matxi' tma Qman Dyos ja'lu: Kub' nyek'u'n wib'e' b'a'nxi'x kywitzju' ojtxi' tyajilb'ena tej ntoq che ajb'en toj Ejipt te Paraon.
- 28**Ex e'jaw nsk'o'ne' tu'n kyoke' te pale nwitzte' kyxol kykyaqil tnej tyajajil Israel, tu'n tkub' kyq'o'ne' chojb'il k'ok'sb'il tib'aju' q'olb'eb'l weye', ex tu'n kytz'e'ysanteju'ye' sturak, ex tu'n tok kyoksa'ne' kyxb'alune' nwitzte'. Expe' xinq'o'ne' kykyaqilju' chojb'il inkub' kyq'o'n aj Israel te ninb'ilweye' kyeju' ojtxi' tyajilb'ena.

²⁹¿Tiqu'ntzun naqch'i'n kyoklenju' chojb'il ex oyaj kyu'ne' ju' oje nchaq'e' tu'n kyb'inchet? ¿tiqu'n aye'xi'x tk'wala nche'x tb'i'na kye nwitz'e', tu'n tetzkywitz kyu'nju' tb'anil kyoyaj ntaname' aj Israel?, chi Qman Dyos.

³⁰Qu'mtzun chi Qman Dyos ja'lo: nmaye' qa k'ajb'ela weye' kukxju' exqe'ju' toj tjaya, atzu'n ja'lo mikxa'tlju'; che kjawil nnimsa'nwe' inche niman weye', aye'tzunju' nchinel kyik'o'ne' k'elel kych'ixaw. Ayine' Dyos Manb'aj inchin q'mante.

³¹Matxi' ponju' kmuj tu'n tkub' nxitu'ne' toklena ex kyoklenju' tyajilb'ena, ex mix-a'lo' junju' toj tjaya kb'el tijil.

³²Ktzajel tb'isa ex ktzajel ttx'u'jila aj tka'yinteya tkyaqilju' b'a'n knb'inha'ye' toj Israel, atzu'n kyxolju' tyajajila mix-a'lo' jun ktijil.

³³Oktzun kjel nq'o'ne' jun kyxolju' twitze'la nqayin tk'etzju' q'olb'eb'l weye', tu'ntzun ttzaj ttzitk'u'j tu'n ttx'u'jil, ex kykyaqilju' txqantl tyajajila che kb'el b'yo'n.

³⁴Ktla'ya titi' kb'ajel kyi'ju' kab'e' tk'wala, Opni ex Pinees: kche kyimel kykab'il toj jun q'ijx.

³⁵K'okyel nq'o'ntzuntze' jun pale b'a'n q'uqlixi'x nk'u'je' ti'j, ktb'inha'ju' wajb'ile' exju' b'a'n toj nwitz'e', che tenb'elju' tyajajil kukxju' ex k'okyel nq'o'ne' tu'n tajb'en kukxju' teju' nimaqkawil kjawil nsk'o'ne'.

³⁶Aye'tzu'n mache kyej anq'in kyxolju' toj tjaya, che ul ex che b'eltzipe twitz tu'n jun saqpwaq mujqa tu'n jun piñ wab'j, che kub'sal te tu'n txitq'o'n jun kyaq'un kyxolju' pale naqx tu'n jun kywa, chi Dyos, chiju' t-sanjelal Dyos te.

1 S 3

Txokli Samwel tu'n Qman Dyos

¹Atzunju' ku'xun Samwel intoq ajb'en te Qman Dyos tjaq' tnuk'b'il Elyi. Naqtoq eqch qa ma'x tzaj yolin Qman Dyos toju' tq'ijlalil lu, tu'n tq'onte jun tqanil te jun xjal; myatoq q'achq'al in nul tyek'u'ntib' jun tqanil te jun xjal toj naku'j witzik'.

²Tojtzun jun q'ij intoq wtanju' pale Elyi toju' tja, tej ljo'ntoq kynaju' twitz ex mixtoqti' nka'yinxi'xtl.

³Kuñlitoq Samwel toj tja Qman Dyos, ja ta'toq tkaxilju' tchaq'b'il Qman Dyos. Inxtoq k'entiju' kantil toju' ja xjan.

⁴Tzaj txko'n tu'n Qman Dyos: —¿Samwel!, chij. —Atzunte Samwel xittzaq'we'n: luqine' lu, chij.

⁵Xi'tzun ojquelantz jatoq ta' Elyi ex xitma'n te: —¿Ti'tzun?, luqine' lu, chij. —Atzunte Elyi xittzaq'we'n te: mixti'we' nchin txkon ti'ja. Kutxi'ya wtal, chij te.

- ⁶Atzunte Qman Dyos txkon jumajtl: —¡Samwel!, chij. Jawtzun we' Samwel ex xi' tk'etz Elyi ex xitma'n te: —¿Ti'tzun?, luqine' lu, chij. —Atzunte Elyi xittzaq'we'n te: mixti'we' nchin txkon ti'ja nky'ajul. Kutxi'ya wtal, chij.
- ⁷Na'mxtoqtzun tojtzqinte Samwel Qman Dyos, qu'n na'mxtoq tyek'u'ntetib' te.
- ⁸Tzajtzun yolin Qman Dyos te Samwel toxmaji'n, jawtzun we' Samwel ex xi' q'malte te Elyi: —Luqine' lu; ¿ti'tzun?, chij. Kanetzuntz toj twitz Elyi qa a Qman Dyos ntxokon teju' ku'xun Samwel,
- ⁹ex xitma'n te: —Kutxi'ya kxeb'il; qatzun matxokon Qman Dyos teya, tzaq'we'nxa te: Yolina qu'n kb'el nb'i'nwe' ayine' tmajina, chiku'ya, chij. Xi'tzun Samweltz kxeb'il toju' tku'xb'il.
- ¹⁰O'kx tpon jumajtl Qman Dyos, kub'ten ex xittxko'n jumajtl kse'n tnejel: — ¡Samwel! ¡Samwel!, chij. Atzunte Samwel xittzaq'we'n: —Yolina qu'n kb'el nb'i'nwe' ayine' tmajina, chij.
- ¹¹Xi'tzun tma'n Qman Dyos te: —Knb'incha'ye' jun ti'xti' kyxol aj Israel expe' majx kch'yol kxkyinju' kche b'ilte.
- ¹²Ilti'j kchapumel wu'ne' toju' q'ij lu, tkyaqilju' oje b'ajx nma'ne' te Elyi ti'ju' kb'ajel kyi'ju' toj tja.
- ¹³Oje txinma'ne' te qa kb'el ntz'e'ysa'n kywitzju'ye' toj tja tejumajx, qu'n b'i'ntoq tu'n qa taq'wix nkyb'incha'n tk'wal nwitzze', extzun min exi'ttzak'u'n.
- ¹⁴Qu'mtzun oje ntziyaye' kyi'ju' toj tja Elyi qa layx kub'najsetlju' kyil tu'n chojb'il ex tu'n oyaj.
- ¹⁵Tb'ajlenxi'tzun ja'lu, kub'kxe Samwel, tetzunj qsqix te juntl prim, e tjaqu' ttzi tja Qman Dyos. Intoq xob' Samwel tu'n txi' tman te Elyi aju' matxi'toq q'umli te toj naku'j witzik',
- ¹⁶Atzunte Elyi xittxko'n ex xitma'n te: —¡Samwel, nky'ajul!, chij. —Luqine' lu, chi Samwel xittzaq'we'n.
- ¹⁷Xi'tzun tqani'n Elyi te: —¿Ti'tzu'n saj tma'n Qman Dyos teya? b'inchama xtalb'il lalun kub' tewa'na weye'. ¡Awt Qman Dyos kub' tz'e'ysante twitza b'a'nxi'x qama kub' tewa'n jun ti'xti'ya nwitzze' ti'j tkyaqilju' saj tma'n teya!, chij.
- ¹⁸Xitzun tchik'b'a'n Samwel tkyaqil te, ex mixti' kub' tewa'n, tmatzun Elyitz: ¡Ana'te Dyos Manb'aj! ¡B'inchet-xwitju' b'a'n toj twitz!, chij.
- ¹⁹Ch'iyte Samwel ex onin Qman Dyos ti'j, ex japun tkyaqilju' tyol ojetoq txi' tziya'n te.
- ²⁰Kykyaqiltzu'n aj Israel, tzajx Dan twitz nqach toj tb'a'nq'ob'kya'j ponx B'eerseb'a twitz nqach toj tnayajkya'j, elkynik' te Samwel qa jun t-sanjelalxi'x Dyos.

²¹Ex kub' tyek'u'n jumajlttib' Qman Dyos te Samwel toj Silo, qu'n atoqtzu' intzaja' tma'na' tyol te Samwel;

1 S 4

¹atzuntlte Samwel intoq xitchik'b'a'n kye kykyaqil aj Israel.

Xikyiq'i'n pilistey tkaxil tchaq'b'il Dyos

B'aj kyb'u'yi'n kyib' pilistey toju' tq'ijlalil lu tu'n kyq'ojin kyi'j aj Israel, ex e'etz aj Israel q'ojil kyi'j, e'kub'ten tk'etz Eb'en-eser. Aye'tzu'n pilistey e'kub'ten Apek,

²E'tzajtuntz q'ojil kyi'j aj Israel, tetzunj ttzyet kyq'ojin, kub'kyi'j aj Israel kyu'n, e'kub' kyb'yo'n lajk'al (4,000) ichan jae'q'ojina'.

³Tetzunj tanjtzkyi'ju' aj Israel te q'oj toju' kynajb'il, kymaju' tijwnaq kyxol aj Israel: ¿Tiqu'n xtaja' Qman Dyos ja'lu tu'n tkub' qi'j kyu'n pilistey? ¡Qo'qe' iq'ilteju' tkaxil tchaq'b'il Qman Dyos, tu'ntzun tten qxol ex tu'n qklet kye qajq'oj!, chechij.

⁴Exi'tzun kyhq'o'n aj Israel jun tnej xjal te q'oj toj Silo, ex tzaj kyi'q'i'n tkaxil tchaq'b'il Dyos nimpumal, ju' ati tq'uqb'il te tkawb'il kyib'aj kyerb'in. Ate'toqtzun kab'e' tk'wal Elyi aye' Opni ex Pinees kyxolju' iq'ilte tkaxil tchaq'b'il Dyos.

⁵Atzunj tponju' kax jatoq ta'qe' aj Israel, e'jaw xch'in aj Israel tu'n nim tzalajb'il expe' majx tinunju' tx'otx' kyu'n.

⁶Tetzunj kyb'inte pilistey sich' lu, kyma: ¿Ti'tzuloti' nb'aj kyxol aj Eb'rey?, chechij. Atzunj kyb'inte qa matxi'toq ponju' tkax Qman Dyos Kydyos aj Eb'rey toju' kyxmuj,

⁷tzaj tchi kyi'j ex kyma: ¡Matxi' che ul kydyos kyxol!; Qab'anxtzun qwitz ja'lo, qu'n mikxa'toqte' tnejel!

⁸¡Qab'anx qwitz! ¿Alkyetzun kklolqe tu'n miqo' kub'a' tz'aq toj kyq'ob'u' dyos nim kypumal lu? ¡Aye'na' e'kub' xitunkye aj Ejiptju' toj chq'ajlaj tu'n chukchaq yajb'il!.

⁹¡Kuwqo'xtzun q'ojil ayo' pilistey, qoqe' q'ojin tu'n tkyaqil qipumal, tu'ntzun lalun qo ok te k'a'yi'nmajin kye aj Eb'rey, kse'n matxi' che oka' qe! chechij.

¹⁰E'tzajtzun aj Pilistyatx q'ojil ex kub'kyi'j aj Israel kyu'n, eb'ajx oqu' aj Israel toju' kyxmuj. Nim xjal eb'aj kyu'n, e'kyim oxmutx' o'lajk'al (30,000) ichan te q'oj kyxolju' ntoq che b'et tu'n kyqan.

¹¹Xikyiq'i'nju' tkaxil tchaq'b'il Qman Dyos, ex e'kub' kyb'yo'n kab'e' tk'wal Elyi aye' Opni ex Pinees.

¹²Tzaqpajtzun jun xjal te q'oj kyxol tyajajil B'enjamin toju' q'oj, ex pon ojql toj Silo texju' q'ij. B'ajni laqju' ti'j ex txqan tx'otx' toj twi'.

13Tej tpon, q'uqlitoq Elyi tib'aj jun q'a'jtz ttziju' ja, intoq ka'yinx toj b'e, qu'n inxi'xtoq b'ajx tk'u'j ti'ju' tkaxil tchaq'b'il Qman Dyos. Okxju' ichan lu toju' nintnam, ex xitma'n ti'ju' matxi'toq b'aj; axtzun kmuju' kyaq'wiju' xjal xch'il.

14Tetzunj tb'inte Elyiju' sich' lu, xitqani'n: —¿Ti'tzun ti'ju' nb'aj lu?, chij. Atzunju' ichan xi' ojqelan q'olte tqanil tu'n tb'inte Elyi,

15tetoq kyajnaq wajxaqlajoj ab'q'i Elyi ex mixtoqti' nka'yintl.

16Xitma'n te: —Ma chintzaj oqe' ja'lo, tzma xin tzajxe' toj q'oj, chij. —¿Ti'tzu'n matxi' b'aj, nky'ajul?, chi Elyi xitqani'n te.

17Xi'tzun ttzaq'we'n: —Mache kub' oqu' aj Israel kywitz pilistey, matxi' che kyim txqan xjal, expe' matxi' che kyim kab'e' tk'wala Opni ex Pinees, ex matxi' txikyiq'i'n pilistey tkaxil tchaq'b'il Qman Dyos, chij.

18Naqtzun nb'aj tma'n ichan tzaj oq toj q'oj ti'ju' kax te Qman Dyos, xitz'aq Elyi ttze'lti'j ti'xij'ju' tq'a'jtz, tu'me'l ttziju' ja, kub' toqju' ti'j tqul ex majx kyim, qu'n matxi'toq tijin. Kab'naq (40) ab'q'i ten te nejenel kyxol aj Israel.

19Ch'onwi'toqtzu'n tlib' Elyi, ju' t-xu'jil Pinees, ex ch'inxtltoq tb'anix, tzaj ch'on wnaq ti'j tej tb'inte qa matxi'toq txiq'i'n kax te Qman Dyos exqa matxi'toq kyimu' tlib' exju' tchmil; kub' t-xb'aq'la'n tib' tu'n k'ixk'oj ex itz'jiju' tal.

20Tetzunj kyka'yinteju' intoq che nenunte qa xi'toq tkyim, xikyama'n te: Lalun xob'a, qu'n matxi' tz'itz'ji jun tala q'a, chechij. Atzunte mixti' tzaq'wi ex mixti' xitq'o'n twi' ti'j;

21-22oktzun tq'o'n tb'iju' tal Ikab'od, qu'n tma: Matxi' kyej Israel mixti' toklen, qu'n matxi' txiq'i'n kax te Dyos, chij. Tmaju' yol lu qu'n matxi'toq txiq'i'nju' kax te Dyos ex matxi'toq che kyimu' tlib' exju' tchmil.

1 S 5

Tenju' tkax Dyos toj kytanam pilistey

1Tetzunj atitltoqju' tkax Qman Dyos toj kyq'ob' pilistey, exkyiq'i'n Eb'en-eser tu'n tpon Asdod;

2okx kyq'o'ntzuntz toj tja Dakon ju' kydyos, ex kub' kyq'o'n tk'etz.

3Tetzunj kyponju' xjal aj Asdod te prim te juntl q'ij, xikyka'yi'n Dakon woqli twitz tx'otx' twitzju' tkax Qman Dyos. Jaw kyi'q'i'nju' Dakon ex kub' kyq'o'n jumajtl jatoq tkub'a'.

4Tetzu'n juntl prim, tej kypon xjal aj Asdod, xikyka'yi'n jumajtlju' Dakon woqli twitz tx'otx' twitzju' tkax Qman Dyos. Matxi'toq tz'el toqju' twi' exqe'ju' kab'e' tq'ob' ex woqlqe'toq ttzija. O'kxtoqju' t-xmilal b'a'nxtoq.

⁵Qu'mtzun, ttzajlenxtzuntz, aj kyokxju' pale ajb'el te Dakon toju' ja te k'u'lb'il toj Asdod, min nche kub' we' tib'aju' ttzija.

⁶Tzajtzun tq'o'n Qman Dyos jun tz'e'ysb'il witzb'aj kuwxix ex tzaj tq'o'n jun nin xob'ajil kyib'aju' aj Asdod ex toj tkyaqilju' kyt'otx', eb'aj tk'ixb'sa'n tu'n tx'a'k kyeqk'u.

⁷Tetzunj kylonte xjal aj Asdod ju' in b'aj, kyma: Myab'a'n tu'n ttenju' tkax Kydyos aj Israel qxol, qu'n tokju' Dyos lu tz'e'ysal qwitz kuwxix tuk'i'lxix' qdyos Dakon, chechij.

⁸Qu'mtzun xikyma'n tqanil kyeju' kynejel pilistey tu'n kyb'uyinte kyib' kyuk'i'l, ex xikyqani'n kye: ¿Titi' kqb'inja' ti'ju' tkax Kydyos aj Israel?, chechij. — Aye'tzunkye xikytzaq'we'n: kyi'q'inx' toj nintnam Kat, chechij. Xi'tzun kyi'q'i'n pilistey kax atzu'.

⁹Tpomlenxi'tzun kyq'o'n toj tnam Kat, kub' tq'o'n Qman Dyos xob'ajil toju' nintnam, eb'aj tk'ixb'sa'n kykyaqilu' xjal tu'n tx'a'k.

¹⁰Aye'tzu'n pilistey xikyiq'i'nju' tkax Dyos toj Ekron; tetzuj tponju' tkax Dyos atzu', eb'jaw xch'inju' xjal toj Ekron: ¡Matzaj kyi'q'ine' tkax Kydyos aj Israel tu'n qkyime' qkyaqile'!, chechij.

¹¹Matxitoq tz'ok tchi kamik toj tkyaqilju' nintnam, tu'ntzun tpaju' tz'e'ysb'il kywitz kuwxix tzaj tq'o'n Dyos, e'tzaj kyt'ko'n kykyaqilju' kynejel pilistey ex xikyma'n kye: Kyiq'imixe' tkax Kydyos aj Israel tza'lu. Kyanjsanx ti'je' jasaja' kyi'q'ine', tu'ntzun lalun qo' kub' tb'yo'n qkyaqil, chechij.

¹²Majx japun tq'ojq'ojel toj kywi'ju' xjal twitz kya'j, qu'n nojnitoq kyi'ju' xjal na'mxtoq kykyim tu'n tx'a'k kyeqk'u.

1 S 6

Anjtz kyanjsa'n aj Pilistyaju' kax

¹Matxi'toqtzun ten wuq xjawju' tkax Qman Dyos toj kytanam pilistey.

²E'b'ajtzajtzun kyt'ko'n pilistey pale exqe' ajpkab' ex xikyqani'n kye: ¿Titi' qse'ye' ti'ju' tkax Dyos Manb'aj? Kymantze' kse'n tu'n tanja' qanjsa'n ti'je' jatoq ta', chechij.

³Xi'tzun kytzaq'we'n: —Qama tz'anj kyajsa'n ti'ju'ye' tkax Kydyos aj Israel, lalun tz'anj kyq'o'ne' naqkukx, kyq'onx jun oyaje' tu'n tpaju' taq'wix xkyb'inchaye' teju' Dyos. Che b'anixeltzuntze' ex kkaneb'el toj kywitz' tiqu'n na'mx tq'jenju' tz'e'ysb'il kywitz', chechij.

⁴Xi'tzun kyqani'n pilistey: —¿Ti'tzun b'a'n tu'n txi' qq'o'ne' tu'n tpaju' taq'wix xqb'inchaye'?, chechij. Xi'tzun kytzaq'we'nju' pale: —Jwe' tilb'ilal tx'a'k

q'anpwaq, jun tu'n junjun nejenel pilistey; ex jwe' tilb'ilal ich' q'anpwaqx, qu'n matxi' che tak'e' kyuk'i'lju' nejenel kyeye' tu'n junx yajb'il.

⁵Qu'mtzun kyb'inchanku'ye' kyilb'ilalju' tx'a'k ex kyilb'ilalju' ich' nche yajun toju' tx'otx', ex kynimanktze' Dyos Kydyos aj Israel; qape'tzunlo lay ttz'e'ysatl kywitize', exqe' kydyose' ex kytx'otx'e'.

⁶Lalun kub' kypi'sa'n kyib'e', kse'n b'ajkye aj Ejipt exju' nimaqkawil kye, qu'n e'etz kytzaqpi'n aj Israel tzmaxi'j ttzaj tq'o'n Dyos tz'e'ysb'il kywitz.

⁷Kyb'inchanku'ye' jun karet ak'a'j; ex kyiq'intze' kab'e' ttxu wakx tzma nche alan ex b'ajx che iqana', ex che kyq'onkye' tu'n txi' kyjk'u'nju' karet, ex lalun kyaje' tu'n kyxilpeju' kyal kyi'j, kyq'onqe'kje' kyal toj kyja.

⁸Kyiq'intzju'ye' tkax Dyos Manb'aj ex kyq'onkxe' toj karet, ex kyq'onqeku'ye' ti'xti' q'anpwaq kxe'l kyq'o'ne' tu'n tpaju' myab'a'n xkyb'inchaye' toj jun kax, toj jun plajtl. Ex kytzaqpinxe' karet tu'n txi' tjunal.

⁹Kyka'yinxztzuntze' b'a'nxi'x: qama txi'ju' karet tu'me'l B'et-semes, tojxju' ttx'otx', tu'ntzun Qman Dyostz saja' yajb'il lu qib'aj; qatzun myatzu' xxa', k'elel qnik'tz qa myate xkub' tz'e'ysante qwitz, noqtzunlo soktz'aqxi'tz qi'j, chechij.

¹⁰Kyb'inchatzunju' ichan lu ikyju'. Tzaj kyiq'i'n kab'e' ttxu wakx akxtoq nche ch'iy kyal, ex tkyejlenxi' kyjpu'nju' kyal toj kyja, e'okkyk'lo'n ti'ju' karet;

¹¹ex jax kyq'o'nju' tkax Qman Dyos toju' karet, tuk'i'lju' kax ja tku'qexa' tilb'ilal ich' ex tx'a'k q'anpwaqqe'.

¹²E ik'b'ettzun kye wakxtzu' toju' b'e inxi' B'et-semes, intoq che jaq'un ex axtoqte kyb'uju' ljo'n, mixti' elkypa'n kyib' ti'j. Exi'tzu'n lpe pilistey kyi'j tzmax jata' nqach te B'et-semes.

¹³Aye'tzunju' xjal najlqe'toq B'et-semes, ju' intoq che jon triy toju' b'ya', tej txi' kyka'yi'nju' kax e'jaw tzalaj b'a'nxi'x.

¹⁴Tej tponju' karet toj tnajb'il Joswe te B'et-semes, we' atzu'. Atitoqtzun jun nin ab'j atzu'. Aye'tzunju' aj B'et-semes kub' kysi'wi'nju' ttzeylal karet, ex e'kub' kyq'o'nju' ttxu wakx te chojb'il k'ok'sb'il twitz Qman Dyos.

¹⁵Matxi'toqtzun ku'tz kyiq'i'n aj Leb'i tkax Qman Dyos exju' kax jatku'qexa'ju' ti'xti' q'anpwaq, ex matxi'toq jaxkyq'o'n tib'aju' nin ab'j; kub' kyq'o'nju' aj B'et-semes chojb'il k'ok'sb'il ex junjuntl chojb'il twitz Qman Dyos toju' q'ij lu.

¹⁶Aye'tzu'n jwe' nejenel kye pilistey, tb'ajlenxi' kyka'yi'n ja'lu, anjkyi'j Ekron texju' q'ij lu.

¹⁷Aye'ju' jwe' tilb'ilal tx'a'k q'anpwaq tzaj kyq'o'n pilistey tu'n tpaju' kyil twitz Qman Dyos, kyu'n junjunju' tnam Asdod, Kasa, Askalon, Kat ex Ekron;

¹⁸aye'tzu'n ich' q'anpwaq kyinx kyajlalju' kse'n kyajlalju' nimaqkytanam jwe' kynejel pilistey, ayileju' nimaqtnam jpu'mile kyi'j tu'n nimaqtapi exqe' kojil mixti' tapi kyi'j. Majx kyej tenju' nin ab'j ja kub'a' q'o'n tkax Qman Dyos toj ttx'otx' Joswe, ju' aj B'et-semes.

¹⁹Eltzun tiq'i'n Qman Dyos kychwinqlal oxnaq lajoj (70) aj B'et-semes tu'n tpaj ku'x kyka'yi'n toju' kax. Eb'aj oq'u' tnam tu'n tpaj txqan xjal eb'aj kyim kyxol tu'n Qman Dyos.

²⁰Kymatzu'n aj B'et-semes; ¿Alxi'xkye k'anq'il twitzu' Qman Dyos xjan lu? ¿Jawtzunlo jakxe'la'tl tu'n lalun ten qxol?, chechij.

²¹Ex xikysma'n tqanil lu kyeju' xjal aj Kyiryat-jeraym: Matxi' tzajkyansa'n pilistey tkax Qman Dyos; qu'mtzun kukytzaje' q'ilte, chechij.

1 S 7

¹Aye'tzunju' xjal najlqe' Kyiryat-jearim, xikyiq'i'nju' tkax Qman Dyos, ex okxkyq'o'n toj tja Ab'inadab' ju' najlitoq twi' jun ttxa'nwitz; yajxi'tzuntel kub' kyxjansa'n Eleasar ju' tk'wal tu'n t-xq'uwinte.

Ok Samwel te kynejel aj Israel

²Iky' winqi'n ab'q'i tpomlen q'o'n tkax Qman Dyos toj Kyiryat-jearim, ex kykyaqil aj Israel intoq che jyon ti'j Qman Dyos.

³Qu'mtzun xitma'n Samwel kye kykyaqil aj Israel: Qama tz'anjkyi'je' tu'n tkyaqil kyk'u'je' tuk'i'l Qman Dyos, ati tu'n tex kyxone' junxi'tl dyos, exqe' tilb'ilal Astarte, ex ati tu'n txi' kyq'o'n kyib'e' toj tq'ob' Qman Dyos, ex o'kxtzu' tu'n kyk'uluna'ye' te. Che tzaqpajeltzuntze' tu'n tjaq' kykawb'il pilistey, chij kye.

⁴B'je'xtzun kyxon aj Israel chukchaq kyilb'ilal B'aal ex Astarte, ex o'kxtzu' e'k'uluna' te Qman Dyos.

⁵Tchaq'tzun Samweltz: che kyb'uyime' kykyaqil aj Israel toj Mispa, ex chin kub'sale' twitz Qman Dyos kyi'je', chij.

⁶B'ajtzun kyb'u'yi'n kyib' aj Israel toj Mispa, jatzkyiq'i'n a' atzu' ex kub' kyqo'n te jun oyaj twitz Qman Dyos. E'mewayin toju' q'ij lu ex kyma qa matxi'toq che b'inchan il twitz Qman Dyos. Atzuntzu' Mispa oka' Samwel te nejenel kyxol aj Israel.

⁷Tetzunj kyb'inte pilistey b'u'yi'ntoqkyib' aj Israel toj Mispa, e'tzaju' kynejel pilistey q'o'jil kyi'j. Tetzunj kyb'inte aj Israel, tzaj xob'il kyi'j.

⁸Xikyma'ntzuntz te Samwel: Lalun qjena tu'n tkub'sana qi'j twitz Qman Dyos tu'n qklet toj kyq'ob' pilistey, chechij.

- ⁹Tzaj tiq'i'n Samwel jun qpoj tman rit ex kub' tq'o'n tkyaqil te chojb'il k'ok'sb'il twitz Qman Dyos, kub'santzuntz twitz Qman Dyos kyi'ju' aj Israel, ex tzaj ttzaq'we'n Qman Dyos.
- ¹⁰Tetzunj intoq kub' tq'o'n Samwel chojb'il k'ok'sb'il, e'tzaju' pilistey q'ojil kyi'j aj Israel; atzunte Qman Dyos tzaj jun nin q'anqyaq tu'n kyi'ju' pilistey ex majx eb'ajxob', iktzu'n kub'a' kyi'j kyu'n aj Israel.
- ¹¹Lwiyxi'xtzun eb'je'tzu' aj Israel Mispa ex eb'ajxlpe kyi'ju' pilistey, eb'ajx q'ojil kyi'j tzmax tjaq'ku'x B'et-kar.
- ¹²Tzajtzun tiq'i'n Samwel jun ab'j, ex kub' tq'o'n kyxol Mispa tuk'i'l Sen, ex oktq'o'n tb'i Eb'en-eser, qu'n tma: Matxi' tz'onixi' Qman Dyos qi'j kukxju', chij.
- ¹³Kub'kyi'j pilistey kyu'n aj Israel ex mixti' kub' kytzyu'n jumajtlju' kytx'otx'; q'ojin Qman Dyos kyi'j pilistey tej itz'toq Samwel.
- ¹⁴Aye' nimaqkytanam aj Israel matxi'toq kub' kytzyu'n pilistey, tzajx Ekron ex ponx Kat, e'eljumajtl kyu'n aj Israel. Ikytzu'n eljumajtlju' kytx'otx' aj Israel kye pilistey, ex ten nak'b'il kyxol aj Israel kyuk'i'l amorey.
- ¹⁵Ok Samwel te nejenel kyxol aj Israel toj tkyaqilju' tchwinqlal,
- ¹⁶ex tkyaqil ab'q'i intoq xi' B'etel, Wilwal ex Mispa, tu'n tnik'et tkyaqilju' in nojqelan kyxol aj Israel kyoj kykyaqilju' tnam lu.
- ¹⁷Ex intoq anjtzi'ti' Rama, janajla'toq, tzmextzuntzu' intoq kawina' kyib'aj aj Israel. Ex jawtb'inha'n jun q'olb'eb'l te Qman Dyos atzu'.

1 S 8

Kyqani aj Israel kynimaqkawil

- ¹Tej ttijin Samwel e'oktq'o'n tk'wal te nejenel kyxol aj Israel.
- ²Joel tb'iju' tnejel tk'wal, atzunju' tkab' Ab'iy tb'i, intoq che kawin B'eerseb'a.
- ³Aye'tzu'n tk'wal Samwel mitoqkxa' nkyb'inha'nju' kse'nte kyman, eb'jo'k jamjol ti'j pwaq, intoq kyb'inha'ju' kyajb'il xjal tu'n pwaq ex mixtoqti' nkyb'inha'n tnik'alilti'j toju' kawb'il.
- ⁴B'ajtzun kyb'u'yi'n kyib' kykyaqilju' tijwnaq kyxol aj Israel ex exi' yolil tuk'i'l Samwel toj Rama,
- ⁵xikyma'ntzuntz te: Matxi' tijinta, aye'tzu'n tk'wala mikxa'tl nkyb'inha'n kse'n ntb'inha'na; qu'mtzun q'o'nk junta nimaqkawil tu'n tkawin qib'aje', kse'nx in b'inchet kyoj txqantl nimaqtnam.
- ⁶Myab'a'n ela' toj twitz Samwel tu'nju' xikyqani'n tu'n tkawil jun nimaqkawil kyib'aj, qu'mtzun kub'ten yolil tuk'i'l Qman Dyos toj na'j Dyos,

- ⁷atzunte Qman Dyos tzaj ttzaq'we'n te: B'inchama alkyexku' nkyqani'n tnam, qu'n ayinwe' nchinel kyik'o'n tu'n lalun chin kawintle' kyib'aj, ex myata.
- ⁸Atxi'x kyetzlen wiq'i'ne' toj Ejipt, matxi' kyb'inchaxi' weye' kse'n nkyb'inha'n teya ja'lo, matxi' chin kyej kyq'o'ne' tu'n kyk'ulun kye junxi'tl dyos.
- ⁹Qu'mtzun b'inchama kse'n nkyqani'n; ex majx q'manxa kye ti'j tkyaqil toklenju' nimaqkawil kkawil kyib'aj, chij te.
- ¹⁰Xi'tzun tma'n Samwelju' tzaq'web'l tu'n Qman Dyos kyeju' tnam inkyqani'n jun nimaqkawil.
- ¹¹Xitma'n kye: —Atzun tzulju' kyib'aje' tu'nju' nimaqkawil kkawil kyib'aje': Che kxe'l tiq'i'nju' kyk'wale', ex che okyel tq'o'n junjun ti'j karwaj te q'oj, junjuntl ti'j chej, atzun junjuntl tu'n kyxi' xq'uqilte.
- ¹²Che okyel tq'o'n junjun te nejenel kyib'aj kab'k'al lajnaq (1,000) xjal te q'oj, atzun junjuntl kyib'aj kab'naqlajoj (50). Kche okyel q'o'n jte'kye' tu'n kyaq'unanteju'ye' ttx'otx', ex tu'n tjaw b'u'yitju' twitz tawal, mujqa b'inchalkyeju' kyq'obj' il ex kykarwaj te q'oj.
- ¹³Ex che kxe'l tiq'i'nju' kymyale' tu'n kyajb'en te, b'inchal k'ok'sb'il, b'inchal twa ex chujal wab'j.
- ¹⁴Kb'el ttzyu'nju' tb'anil kytx'otx'e', exju' tb'anil kyawb'ile' ub'a ex olib'o, kxe'l tq'o'ntzuntz kyeju' nche kawin tuk'i'l.
- ¹⁵K'elel tiq'i'n tlajoji'n tnej ti'ju' kytriye' ex kyawale' ub'a, Kxe'l tq'o'ntzuntz kyeju' nche kawin tuk'i'l ex kyeju' nejenel kye t-xjal te q'oj.
- ¹⁶Ex kche elel tiq'i'nju' kymajine' ichan ex qya, exqe'ju' kywakyixe' ex kyb'ure' tb'anilqexi'x, tu'n kyaq'unan toju' taq'un.
- ¹⁷Ex kche eleltiq'i'n tlajoji'n tnej ti'ju' kyrite', expe' aye'ku'ye' kche ajb'ele' te.
- ¹⁸Alkyetzun q'ij qama che k'ab'je' tu'n tpaju' nimaqkawil ojetoq jawkysk'o'ne', lay che'x b'i'ntle' tu'n Qman Dyos.
- ¹⁹Aye'tzunkye' tnam, mixjun xikyb'i'n b'ajx tma'n Samwel kye, xikyttzaq'we'n: Maskyelo ikju'. —B'a'ntzun qa ikyju', qajb'ilqe' tu'n tten jun nimaqkawil,
- ²⁰tu'n qokye' kse'nqe' txqantl nimaqtnam, tu'n tkawin, tu'n tchaq'un ex tu'n tnuk'un qib'aje' tu'n qxi'ye' toj q'oj, chechij.
- ²¹Tb'ajelenxi'tzun tb'i'n Samwel kyolju' tnam, b'ajx tma'n te Qman Dyos;
- ²²atzunte Qman Dyos tzaj ttzaq'we'n te: —B'inchama kyeaju' inkyqani'n, q'onka jun nimaqkawil kye, chij. Tchaq'tzun Samweltz tu'n tanjile kyij'ju' aj Israel tojilex kytanam.

1 S 9

Elyal Sawul twitz Samwel

- ¹Atitoq jun ichan Kyis tb'i kyxolju' tyajajil B'enjamin, tk'wal Ab'yel ex tchman Seror; a tman tchmanju' B'ekorat, ju' tk'wal Apiy. Majx nima'nte Kyis kyu'n xjal,
- ²atitoq jun tk'wal, ku'xun tb'anil ka'yin, Sawul tb'i. Mixtoqti' juntl aj Israel tb'anil ka'yin kse'n Sawul, mixtoqti' jun xjal in japun twe' twi' t-semu'l.
- ³Jun q'ij exi' tz'ajju' tb'ur Kyis. Xitma'ntzuntz te Sawul ju' tk'wal: —B'inchamtib'a ex kutxi'ya jyolkye b'ur, iq'inx junju'ya majin tuk'i'la, chij.
- ⁴Xi'tzun Sawultz, ik' toju' nimaq k'ul te Eprayin ex toju' tx'otx' te Salisa; ex mixti' e'knetju' b'ur tu'n. Ex ik' toju' tx'otx' Saalim ex toj kytx'otx' tyajajil B'enjamin, ex mixti' e'knet tu'n.
- ⁵Tetzunj tpon toju' tx'otx' Sup, xitma'n Sawul teju' tmajin k'le'ntoq tu'n: —Matz'anj qi'j, qajpe'lo xi' nximana'xi'xtlte' nmane' qi'j kyetwitz kyij'ju' b'ur, chij.
- ⁶Atzunju' majin xittzaq'we'n te: —Ati jun t-sanjelal Dyos toju' nintnam lu, majx nima'n kyu'n kykyaqil xjal, qu'n tkyaqilju' intma'n ilti'j in japun. Qo'tzuna chix, qape' ktzajel tma'nju' b'e jatu'n qxa', chij.
- ⁷—Qo'chaqa, chi Sawul te. Naqtzun a, ¿titi' kxe'l qiq'i'n teju' ichan lu? Mixpena'ti'tl qwa. Mixti' jun ti'xti' tu'n txi' qq'o'n teju' t-sanjelal Dyos lu, chij.
- ⁸Atzunju' majin xittzaq'we'n: —Ati jun tal medi saqpwaq iq'i'n wu'ne'. Kxe'l qq'o'n teju' sanjelal tu'n ttzaj tma'nju' b'e qe, chij.
- ⁹(Qa ati jun aj Israel tajb'il tu'n t-xjelun te Qman Dyos toju' tq'ijlalil ojtxi', intoq tma'n: Qo' tk'etzju' xjal npon ttab'l, chij;aju' sanjelal tb'i, atoq tb'iju' ojtxi'xi'x xjal npon ttab'l)
- ¹⁰B'a'natzun, qo' atzu', chi Sawul. Exi'tzuntz kykab'il toju' nintnam jatoq najla' t-sanjelal Dyos,
- ¹¹tej kxi'toq kyjax tk'u'j witz tu'me'lju' nintnam, e'elyal junjun txin kyu'n kxi'toq kyxi' q'a'yil, ex xikyqani'n kye: —¿Ma atzu' najla'ju' xjal npon ttab'l tzala?, chechij.
- ¹²Xi'tzun kytzaq'we'n kye: —Ana'tzuntzu', naq a elni ch'i'ntl. Lwixi'x kukyxi'ye', matzul toju' nintnam qu'n kb'el q'etju' chojb'il toju' ja xjan ja'lo.
- ¹³Naqtzun nche pone' kyjyome' atzu', na'mxtoq tu'n txi' toju' ja xjan tu'n twan. Lay che wana'ju' xjal qa na'mxtoq tpon, qu'n kb'el tk'i'wla'n chojb'il, tzmaxi'tzun che wal txokyenjtzu'. Qu'mtzun lwix kukyxi'ye' qu'n k'elel yalte' kyu'ne' ja'lo, chechij.
- ¹⁴Xi'tzun kyljo'n kyb'etz tu'n kyjax tu'me'lju' nintnam, tojxi'xtzunju' kmuj ch'inxtltoq kypon, xi' xa'tlte Samwel toj juntl b'e tej txi' toju' ja xjan.

- 15**Atixtoqtzun jun q'ijtl tu'n tpon Sawul, ojetoq tzaj tma'n Qman Dyos te Samwel toj naku'j witzik':
- 16**Ktzajel nchq'o'ne' jun ichan najli toj kyt'otx' tyajajil B'enjamin, qloqx ja'lu najchi'j, k'ik'el tq'o'na te kawil toju' ntaname' Israel. Che kolpetil tu'n tjaq' kykawb'il pilistey, qu'n matxi' tzaj q'aq'an nk'u'je' kyi'ju' ntaname' tej xjapun tq'o'jq'ojel kywi' tu'n k'ixk'oj nwitz'e', chi Qman Dyos te.
- 17**Tetzunj txi' tka'yi'n Samwelju' Sawul, tzaj tma'n Qman Dyos te: Luju' ichan xinma'ne' teya. Atzun kkawilju' kyib'aj ntaname', chij te.
- 18**Tej kypon ttziju' tnam, xilq'e Sawul tk'etz Samwel ex xitma'n te: —B'inchama xtalb'il, q'mantz ch'i'na ja tu'me'l ta' tjaju' xjal npon ttab'l, chij.
- 19**—Ayine', chi Samwel xittzaq'we'n—. Qo' toju' ja xjan, ex qo wan wuk'i'le' atzu'. Kxe'l nma'ne' teya najchi'j te prim tkyaqilju' tajb'ila tu'n t-xjelunteya weye', b'a'n tanjtzuntza.
- 20**Matxi' che knetkye' b'ur e'xitz'aq kab'eje, lalun b'ajxltk'u'ja kyi'j. Expena' tkyaqilju' tb'anilxi'x toj Israel k'okyel te teya ex kyeju' toj tjaya, chij te.
- 21**Atzunte Sawul xittzaq'we'n: —¡Tyajajil B'enjamin qina'we', aju' b'o'sxi'x kyxolju' tnej tyajajil Israel! exqepena' toj njaye' mixti'x kyoklen kse'nqe' txqantl ja xjal tyajajil B'enjamin. ¿Tiqu'n ntma'na tkyaqil ja'lu weye'?, chij.
- 22**Xi'tzun q'i'n Sawul tuk'i'lju' tmajin tu'n Samwel toju' nin ja, ex e'kub' tq'uqb'a'n kyoju' q'uqb'il nimxi'x kyoklen kyxolju' txqantl xjal txko'nqe'toq, ju' junaq lajoj (30) kyb'aj.
- 23**Xitma'ntzun Samweltz teju' b'inchal wab'j: —Q'intzju'ya chib'j xinq'o'ne' teya, ju' xinma'ne' teya tu'n tkyaj tklo'na, chij.
- 24**Textzunju' kmuj jatztqi'i'n b'inchal wab'j jun tkux ex kub' tq'o'n twitz Sawul. Xitma'ntzun Samweltz te: —Kyej npa'ne' chib'j lu teya. Wantzuna, qu'n pa'n wu'ne' teya toju' maj lu, ju' xe tzaj ntxko'ne' tnam, chij. Wan Sawul tuk'i'l Samwel toju' q'ij lu.
- 25**Tetzunj kyku'tz toju' ja xjan tu'n kykb'u'l toj nintnam, kub' b'inha'n kyku'xb'il Sawul twi' ja,
- 26**ex kub'kxe Sawul. Tetzun juntl q'ij xitxko'n Sawul tu'n Samwel twi' ja ex xitma'n te: —We'ktza, ex kuxtxi'ya, chij. Atzunte Sawul jaw we'. Eb'je'tztzuntz toj b'e tuk'i'l Samwel,
- 27**tetzunj xi'toq kyku'tz ti'jxi' nintnam, xitma'n Samwel te Sawul; —Q'manxa teju' tmajina tu'n txi'pun nej, atzunta yonku' jun kmoja nej, qu'n kxe'l nma'ne' teya ti'ti'ju' saj tma'n Qman Dyos weye', chij.

1 S 10

T-xjansa Samwel Sawul te nimaqkawil kye aj Israel

- ¹Tzajtzun tiq'i'n Samwel jun lmet aseyt, ex jax tqo'n toj twi' Sawul ex oktma'tzi'n, xitma'ntzunte: —Matxi' xjansanjtza ja'lo tu'n Qman Dyos tu'n toka te kawil toj Israel, ju' ttanam. Kkawila tib'aj ex oktkla'ya kyeju' tajq'oj ju' ate' ti'jile. Ex ajtkanb'ana, a techalju' qa a Qman Dyos matxi' tz'okq'onteya te kawil tib'aju' ttanam:
- ²Aj qpa'nteqib' ja'lo, kche tk'lu'ya kab'e' ichan, nqayin tk'etzu' muqb'il te Rakyel, toj Selsa, toj kyt'otx' tyajajil B'enjamin. Ktzajel kyma'n teya qa matxi' che knetju' b'ur, ju' intoq che tjyo'na, exqa kyi'jtle' in b'isuna' tmana ex mya kyi'ju' b'ur, ex inximan titi' kt-se' ti'ja.
- ³Ajtzun txi' lq'e ch'i'ntla ajtpona t-xeju' k'ol toju' najb'il Tab'or, ktk'lu' tib'a kyuk'i'l ox'e' ichan xi' kyjax B'etel tu'n kyk'ulun te Dyos. Iq'i'n ox'e' chib' tu'nju' jun, atzu'n juntl ox'e' saq wab'j, atzu'n toxi'n iq'i'n jun tz'u'n b'in tu'n.
- ⁴Ktzajel q'olb'e'na kyu'n, ex ktzajel kyq'o'n kab'e' saq wab'j teya. K'moma kye.
- ⁵Kpomeltzuntza Kyib'ea te Qman Dyos, ja ta'qe' xq'uqil aj Pilistyaqe'. Ajtzun tokxa toj nintnam, ktk'lu' tib'a kyuk'i'l jun tnej t-sanjelal Dyos nche yolin ti'ju' ntzaj tma'n Dyos kye, xi'kyku'tz toju' ja xjan. Nejlqe' xjal kywitz nche chinb'an tzintzin, chilchil, xux ex arpa.
- ⁶Kb'eltzun t-xew Dyostz tib'aja, kyoliltzuntza ti'ju' yol ktzajel tma'n Qman Dyos teya kse'nkye, ex k'okyela naku'j juntl ichan.
- ⁷Aj tb'ajiju' lu ti'ja, b'inchamju'ya b'a'n toj twitza, qu'n k'oninjtzela tu'n Qman Dyos.
- ⁸Ex kutxi' nejpuna Wilwal, atzun chin pone' tk'etza yajxi'ch'i'ntl tu'n tkub' q'et chojb'il k'ok'sb'il te b'inchb'il. Tenku' wuq q'ija atzu' tzmaxi'j ajnpone' kxe'l nma'ntzuntze' teya titi' ktb'incha'ya.
- ⁹Naqxi'xtzun nkyaj tq'olb'e'n Sawul Samwel tu'n tanj, ch'exb'enjtzuntz tu'n Qman Dyos; ex ejapun tkyaqilju' techlal texju' q'ij lu.
- ¹⁰Tetzunj kypon Sawul tuk'i'lju' tmajin toj Wib'ea, kyk'ulkyib' kyuk'i'l t-sanjelal Dyos inche yolin ti'j tyol Dyos. Kub' tentzun t-xew Qman Dyostz tib'aj Sawul, o'kx taq'wi Sawul yolil ti'j yol in tzaj tma'n Qman Dyos te, kse'nxju'kye.
- ¹¹Kykyaqiltzunju' ojtzqi'ntoq Sawul kyu'n, tej kyka'yinte qa axjunte nyolin ti'ju' yol ntzaj tma'n Qman Dyos kyuk'i'lju' t-sanjelal Dyos, kyma kyxolilex: ¿Ti'tzun xb'aj ti'ju' tk'wal Kyis? ¿Ma axjunte Sawul t-sanjelal Dyos?, chechij.
- ¹²Tmatzun jun kyxol: ¿Altzunkyeju' kyman? Atzuntzu' tzajna'ju' yol: ¿Ma axtzun junte Sawul kyxol t-sanjelal Dyos?, chij.
- ¹³Tb'ajlenxi'tzun yolin Sawul ti'ju' yol ntzaj tma'n Dyos, pon tja.

- 14**Xi'tzun tqani'n ttzik mo titz'in tman kye tuk'i'lju' tmajin: —¿Jae'tx'anja'ye?', chijkye. Atzunte Sawul xitma'n te: —Jyolkyeju' b'ur. Tetzunj mixtoqti'x nche knet, ox'i'ye' tk'etz Samwel, chij.
- 15**Xi'tzun tma'nju' ttzik mo titz'in tman te: —¿Ti'tzu'n saj tma'n Samwel kyeye'? kyb'inchame' xtalb'il, kymantze' weye', chij.
- 16**Xitzun ttzaq'we'n Sawul te: —Tzaj tma'n axxi'x qa matxi'toq che knetju' b'ur, chij. Ex mixti'te xitma'n ti'ju' kawb'il, ju' ojettoq tma Samwel te.
- 17**Yajxi'tzuntel e'ttxok Samwel aj Israel, tu'n kypon Mispa k'ulun te Qman Dyos;
- 18**atzuntzu' xa' tma'n kye: —Chi Qman Dyos kjalu: Aj Israel, ayine' netz iq'inkyeye' toj Ejipt, e'nkole' toj kyq'ob' aj Ejipt, ex kyeju' kykawb'il intoq che tx'iwunjtze' kyu'n.
- 19**Atzu'n ja'lo machin el kyik'o'ne' ayine' inklonkyeye' toj tkyaqilju' yajb'ilkyeye', ex machin el kyik'o'ne' tu'nju' in kyqani'ne' tu'n tok nq'o'ne' jun nimaqkawil kyeye'. Qu'mtzun, kyb'uyintz kyib'e' ja'lo, kse'nxju' kyyajajile' toj tneji'n ex toj k'loji'n, chi Dyos, chij.
- 20**Tchaq'tzun Samweltz tu'n kyb'jo'k lq'e kykyaqilju' tnej tyajajil Israel, ex atzu' pona' tz'aq ky'ju' tyajajil B'enjamin.
- 21**Tchaq'tzuntz tu'n kypon lq'eju' tyajajil B'enjamin, ex atzu' pona' tz'aqtl ky'ju' k'loj tyajajil Matri, kyxoltzun ja'lu pon tz'aq ti'j Sawul tk'wal Kyis. Tetzunj txi' jjob'aj mixti' knet,
- 22**qu'mtzun xikyqani'n junmajtl te Qman Dyos, tu'n kyb'inte qa axtoqtzu' ta' Sawul atzu'. Atzunte Qman Dyos tzaj ttzaq'we'n qa atitltoq atzu' exqa matxi'toq tz'okx tewa'ntib' kyxolju' iq'inj.
- 23**Exi'tzuntz iq'imitzte jatoq in newana'. Tetzunj tpon Sawul kywitzju' tnam, mixtoqti' jun aj Israel njapun twe' twi' t-semu'l.
- 24**Xitzun t-xjelu'n Samweltz kye kykyaqil: —¿Ma matxi' kyka'yiju'ye' ichan matxi' jaw t-sk'o'n Qman Dyos te nimaqkawil? ¡Mixti' jun aj Israel kse'nte!, chij. Aye'tzunkye' aj Israel xikytzaq'we'n: —¡Nimanjtzxwita nimaqkawil!, chechij.
- 25**Eb'ajxtzun tchik'b'a'n Samwel kawb'il kyeju' tnam, ex e'kub' ttz'ib'a'n toj jun u'j ex okxtk'u'n toju' ja xjan te Qman Dyos. Xitma'ntzun Samweltz kye kykyaqil tu'n kyanj kyja.
- 26**Ex ikxte Sawul xi' tja toj Wib'ea, kub'tzun tq'o'n Dyos toj kyanmi b'a'npun xjal min nche xob', tu'n kyxi' tuk'i'l.
- 27**Ate'tzun junjuntl xjal kyma: ¿Ma axi'xtzun ma'na'j kklolqe? chechij. El kyik'o'n ex mixti' e'niman te; atzunte Sawul mixti' xi'tojtwinqil.

1 S 11

Kub'kyi'j aj Amon tu'n Sawul

- ¹Xi' Naas, nimaqkawil kye aj Amon kyuk'i'lju' t-xjal q'ojil tu'n tkub'ti'j nintnam Jab'es toj Kalaad kyu'n. Xi'tzun kyma'n xjal najlqe' Jab'es te kjalu: —Qnk'ukj ti'j jun qyol, qo' ajb'eltzuntze' teya, chechij.
- ²Xi'tzun ttzaq'we'n Naas ju' aj Amon kye: —Qnk'ukjna'ti'j jun nyole' kyuk'i'le', qama kub' toj kywitze' tu'n tetz wiq'i'ne' jun tb'aq' kywitze' toj kyb'a'nq'ob'e' teyile junjunkte', tu'ntzun tel kych'ixaw aj Israel, chij.
- ³Xi'tzun kytzaq'we'nju' tijwnaq aj Jab'es te: —Q'ontz wuq q'ij anb'ila qeye' tu'n txi' qasma'ne' tqanil toj tkyaqilju' tx'otx' Israel; qatzun mix-a'lo' sul onilqeye', ktzunlo qq'a' qib'tze' tu'n qajb'ene' teya, chechij.
- ⁴E'pontzu'n xjal q'ol tqanil Wib'ea, janajla'toq Sawul, ex xikyma'n tqanil kye xjal. Kykyaqiltzu'n xjal e'aq'wi oq'el majx ex ch'on toj kyanmi.
- ⁵Intoqtzun anjtzku'ti'j Sawul toj kojb'il kyuk'i'lju' wakx, xitqani'n kye xjal: —¿Titi'tzu'n nche iq'i'n xjal? ¿Tiqu'n nche oq'a'? chij. Xikyma'n xjalju' tqanil kymaju' xjal e'tzaj Jab'es q'malte kye.
- ⁶Tetzunj tb'inte Sawul ja'lu, ulju' t-xew Qman Dyos tib'aj; ex tzaj ttx'u'jil b'a'nxi'x.
- ⁷Tzajtzun tiq'i'n jun muj tman wakx ex eb'aj kub'tp'xu'n, ex exi' tchq'o'n jte' sanjelal txolilte toj tkyaqilju' tx'otx' Israel. Aye'tzu'n sanjelal intoq kyma'n: Ikyche setila' kywakyixju' minti' xkyaq'kyib' tu'n kyxi' tuk'i'l Sawul ex Samwel kse'n ja'lu, chechij. Kykyaqiltzu'n xjal b'aj kyb'u'yi'n kyib' ex kymujb'a kyib' kyuk'i'l, qu'n majx e'tzaj xob' b'a'nxi'x.
- ⁸Tetzunj kyb'aj tajla'n Sawulju' xjal toj B'esek, matxi'toq b'aj kyb'u'yi'n kyib' junaq wuqlajoj mutx' lajk'al (300,000) ichan aj Israel, atzun oxmutx' o'lajk'al (30,000) aj Juda.
- ⁹Xi'tzun tma'n Sawul kyeju' xjal exi' q'olte tqanil: —Kymanxe' kyeju' xjal najlqe' Jab'es qa che kletel najchi'j te wanq'ij qu'ne', chij. Exi'tzun sanjelaltz q'malte tqanil kyeju' xjal najlqe' Jab'es, aye'tzunkye ojexi'x che tzalaj,
- ¹⁰xikyma'ntzuntz te Naas. —Qq'a'qib'e' tuk'i'la najchi'j, tu'n tb'inchanteya titi' tajb'ila qi'je', chechij.
- ¹¹Tetzu'n juntl q'ij eb'aj tnk'u'n Sawulju' t-xjal te q'oj toj ox'e' tnej, na'mxtoqtzun qsqix eb'jo'kx kyxolju' ajq'oj jab'u'yi'na'toq kyib', eb'aj kub' kyb'yo'n txqan aj Amon tzmax tjapun wanq'ij. Aye'tzu'n e'kyaj anq'in eb'ajx sputj ex mixti' e'kyajten kab'e' junx.
- ¹²Ate'tzun junjun xjal toju' tnam, xikyma'n te Samwel: —¿Alkyeqe'tzu'n xjal eq'mante qa myab'a'n Sawul te nimaqkawil qib'aj? Kyq'onqe'tze' xjal lu tu'n kykub' qb'yo'ne', chechij.

¹³Atzunte Sawul mixti' taj ex tma: —Mix-a'lo'te' kkyimel toju' q'ij ja'lo, qu'n matxi' kletju' tnam Israel tu'n Qman Dyos, chij kye.

¹⁴Xitzun tma'n Samweltz kye kykyaqil xjal: Qoqe'ye' Wilwal tu'n ttzaj qeju' kawb'il atzu', chij kye.

¹⁵Tkyaqiltzunju' tnam eb'ajx Wilwal, atzuntzu' oka' kyq'o'n Sawul te nimaqkawil twitz Qman Dyos. Ex kub' kyq'o'n chojb'il te b'inchb'il twitz Qman Dyos, ojexi'x eb'aj tzalaj kykyaqil aj Israel tuk'i'l Sawul.

1 S 12

Kyej tq'o'n Samwel kawb'il toj tq'ob' Sawul

¹Xi'tzun tma'n Samwel kye kykyaqil aj Israel: —Makyile', tkyaqilju' saj kyqani'ne' ma nb'inchaye', ex matxi' kyej nq'o'ne' nimaqkawil kyib'aje'.

²Luju' nimaqkawil lu kb'el nej kywitze'. Ayinwe' matxi' chin tijine' ex saqtl nwi'ye', exqe' nk'wale' ate'qe' kyxole'. Ayine' matxi' chin nuk'un kyxole' atxi'x toj nku'xumale' ex tzmax ja'lo,

³ex luqine' lu: Qa matxi' kub' ntzyu'ne' jun twakyix mujqa tb'ur jun xjal, mujqa makub' nitz'o'ne', mujqa mayajti jun xjal wu'ne', mujqa mank'am pwaqe' tu'n nb'inchanteye' kyajb'il xjal, b'a'n tu'n kymanteye' ja'lo twitz Qman Dyos, ex twitzju' nimaqkawil matxi' jaw t-sk'o'n Qman Dyos, kxe'l nchjo'nwe' qa ati nk'ase', chij.

⁴Aye'tzunkye xikyitzaq'we'n: —B'ajx qo' kub'a' tjtz'o'nta ex b'ajx qo' yajta'ye' tu'na, ex b'ajx tk'ama' ta pwaq tu'n tb'inchanteya kyajb'il xjal, chechij.

⁵Xitma'ntl Samwel: —Twitzku' Qman Dyos ex twitzju' nimaqkawil xjaw t-sk'o'n, qa mixti' jun wile' sel yal kyu'ne', chij. Mixti'natzun, chechij.

⁶Xi'tzun tma'ntl Samwel kyeju' tnam. —Ate Qman Dyos etz iq'inkye ojtxi' qyajilb'en toj Ejipt kyu'nel Moyses ex Aaron.

⁷Qu'mtzun kyb'incham kyib'e', qu'n chin yolile' kyuk'i'le' twitz Qman Dyos ti'j tkyaqilju' b'a'n matxi' tb'inha qe ex kyeju' ojtxi' qyajilb'en.

⁸Tej kyxi' Jakob' kyuk'i'lju' tk'wal toj Ejipt, e oktenju' aj Ejipt yajlalkye, aye'tzunju' qyajilb'en ekub'san twitz Qman Dyos, e'tzajtzun tchq'o'n Qman Dyos Moyses ex Aaron tu'n kyetz kyiq'i'n toj Ejipt, ex e ul kyiq'i'n toju' najb'il lu.

⁹Aye'tzunkye ik'tna'l Qman Dyos kyu'n, qu'mtzun exi' tq'o'n toj tq'ob' Sisara, ju' nejenel kyeju' xjal te q'oj te Jab'in, nimaqkawil te Asor, ex toj kyq'ob' pilistey ex toj kyq'ob'u' nimaqkawil te Moab', ju' e'q'ojin kyij'.

¹⁰Eltzun kynik'tz qa matxi'toq che b'incham il twitz Qman Dyos tu'nju' kyej kytzaqpi'n tu'n kyk'ulun kye chukchaq kyilb'ilal B'aal ex twitz Astarte, ex

ekub'san twitz Qman Dyos tu'n kyklonjtz toj kyq'ob'ju' kyajq'oj, ex xikytsiya'n tu'n kyk'ulun o'kxte.

11Ex ikx e'tzaj tchq'o'n Qman Dyos Jerub'aal, B'arak, Jepte ex Samwel tu'n kytzaqpete' toj kyq'ob' kyajq'oje', e anq'intzuntze' toj nak'b'il.

12Aye'tzunkye' tej kyka'yinteye' xi'toq ttzaj Naas, nimaqkawil kye aj Amon q'ojil kyije', tzaj kyqani'ne' jun nimaqkawil tu'n tkawin kyib'aje', extzun atoq Qman Dyos nimaqkawil kyib'aje'.

13Lutzunju' nimaqkawil kyeye' jawkysk'o'ne' lu. Matxi' tzaj tq'o'n Qman Dyos nimaqkawil xikyqani'ne' te.

14Atzu'n ja'lo ati tu'n kynimane' ex tu'n kyk'ulune' te Qman Dyos, ati tu'n txi' kyb'i'ne' tq'ojq'ojel toj twi' ex tu'n txi' kyb'i'ne' tchaq'b'il, ex tu'n kyanq'ine' kse'n tajb'il Qman Dyos, aye'ye' exju' nimaqkawil kyib'aje'. Che anq'iltzuntze' b'a'n.

15Qu'n qatzun min xxi' kynima'ne', exqa matz'elkyik'u'nju'ye' tchaq'b'il, kb'el tz'e'ysa'n kywitze' tuk'i'lxi'ju' nimaqkawil tu'n Qman Dyos.

16Qu'mtzun lan che ik'b'ete' jata'qe'ye', qu'n okkyla'ye' jun nin techlal ktb'incha' Qman Dyos kywitzku'ye'.

17Kanli kywitze' q'ijal ja'lo, tu'n tjaw b'uyit twitz awal, ¿Jek'ax? Oktzun chin kub'sale' twitz Qman Dyos, ex ktzajel tq'o'n q'anqyaq ex jb'al tu'n telkynik'e' te ex tu'n tkane' toj kywitze', kse'n ntka'yi'n Qman Dyos mache b'inchan ile' twitz tu'n tpaj makyqaniye' jun nimaqkawil kyib'aje', chi Samwel.

18Kub'santzun Samweltz twitz Qman Dyos, textzunju' kmuj tzaj q'anqyaq ex jb'al. Kykyaqiltzunju' tnam oktchi Qman Dyos ex tchi Samwel kyi'j.

19Qu'mtzun kykyaqilx xikyama'n te Samwel: —Kub'sana twitz Qman Dyos kyi'ju' tmajina lu, tu'n lalun qokyime'; qu'n tib'ajxi'tlu' txqan qile' matz'ok qtz'aqtza'n txqantle' tu'nju' xiqqani'ne' jun nimaqkawil, chechij.

20Atzunte Samwel xittzaq'we'n kye: —Lalun che xob'e'. Mana'tzun che b'inchan ile'; naq o'kx laluntzun tz'el kypa'ntl kyib'e' ti'j Qman Dyos. Che k'ulun qe'ye' te tu'n tkyaqil kyk'u'je'.

21Lalun che'x k'ulune' kywitzju' dyos mixti'x kyajb'en, qu'n lay b'ent kyonin kyije' ex lay b'ent kyklete' kyu'n qu'n myana' dyos qe'.

22Lay che kyej tzaqpi'nkye' tu'n Qman Dyos, naqx tu'nju' tb'i nim toklen; qu'n tajb'il tu'n kyoke' te ttanam.

23Ayintzunwe', awt Qman Dyos tz'oninweye' tu'n michin q'ojena'ye' tu'n nkub'sane' kyije', tu'n lalun chin b'inchan ile' twitz. Ape' knb'incha'ju'ye', che xe'l nxnaq'tza'ne' tu'n tb'ent kyanq'ine' b'a'n ex toj ttxolilti'j.

²⁴O'kxkye' tu'n kyb'inchante, tu'n kynimane' te Qman Dyos ex tu'n kyk'ulune' axxi'x ex tu'n tkyaqil kyk'u'je' te, qu'n nimxi' ti'xti' tb'inha qe.

²⁵Qatzun atzu' xb'ajxa' kyk'u'je' tu'n kyb'inchante' taq'wix tuk'i'lju' nimaqkawil kyeye', kche b'el najsane' tu'n Qman Dyos, chi Samwel.

1 S 13

Q'oj kyij pilistey

¹Matxi'toq tij ichanix Sawul tej ttzyet tkawin toj Israel; tetzunj matxi'toq b'ent jte' ab'q'i nkawin,

²E'jaw t-sk'o'n wuqk'al lajnaq (3,000) xjal te q'oj kyxol aj Israel. Jo'k'al (2,000) e'kyajten tuk'i'l toj Mikmas ex kywi'witz te B'etel; aye'tzu'n kab'k'al lajnaqtl (1,000) e'kyajten tuk'i'l Jonatan toj tnam Kib'ea toj kytx'otx' tyajajil B'enjamin. Aye'tzu'n txqantl xjal e'xitchq'o'n Sawul kyja.

³Eb'ajkub' tb'yo'n Jonatan xjal te q'oj pilistey nche xq'uqi'n Kib'ea, ex kyb'i pilistey. Tchaq'tzun Sawul tu'n kyq'ajzet chun toj tkyaqilju' tnam tu'n kyb'inte aj Eb'rey.

⁴Kyb'itzun kykyaqil aj Israel qa matxi'toq che b'aju' jun tnej pilistey xq'uqilqe' tu'n Sawul, exqa tu'n ja'lu e'el i'k'o'n aj Israel kyu'n pilistey, kyb'uyitzun kyib' kkyaqilju' xjal te q'oj tuk'i'l Sawul toj Kilkal.

⁵Ex ikxkye' pilistey b'aj kyb'u'yi'n kyib' tu'n kyq'ojin kyij'ju' aj Israel. Atitoq oxmutx' o'lajk'al (30,000) kykarwaj te q'oj, o'lajk'al (6,000) xjal te q'oj ti'j chej ex nim txqantl xjal te q'oj nche b'et tu'n kyqan, kse'n tz'awun ttzi ninnjab'. Exi'tzuntz Mikmas ex e'kub'ten atzu', toj tjawetzq'ij te B'et-ab'en.

⁶Tetzunj kyka'yinte aj Israel majxtoq ch'u'x tu'n kyq'ojin kyij', eb'ajx ewal kyoj jul toj pik ex kyxol pik, kyoj tb'e a' b'inha'n toj tx'otx' ex kyoj xoch.

⁷Ex b'a'npun e'ik'x jlajin toju' nin a' Jordan toju' tx'otx' Kad ex Kalaad; atzunte Sawul kyajxten Kilkal, ex kykyaqilju' t-xjal te q'oj lepchqe'ktoq ti'j inxi'xtoq che xob'.

⁸Wuq q'ij ayon Sawul atzu', kse'nxju' xitma'n Samwel te, tu'ntzu'n mixti'x q'o'n tu'n tpon Samwel toj Kilkal, ljo'ntoq kyanjkye' xjal.

⁹Tchaq'tzun Sawultz: —Kyiq'inqe'tze' alu'mj te chojb'il k'ok'sb'il ex te b'inchjtib'il, chij. Axtzu'n Sawul kub' q'onteju' chojb'il k'ok'sb'il.

¹⁰Naqtzun in b'ajkub' tq'o'n Sawulju' chojb'il k'ok'sb'il tej tpon Samwel. Ex etz Sawil k'molte ex q'olb'elte,

¹¹atzunte Samwel xitma'n te: ¿Tiqu'n xtb'inchaya lu? chij. Xi'tzun ttzaq'we'n Sawul: Tej xxi' nka'yi'ne' ljo'ntoq kyanju' xjal ex mixtoqti'x q'o'n tu'n tula toju' q'ij q'ma'ntl tu'na, extzun matxi'toq b'aj kyb'u'yi'n kyib' pilistey toj Mikmas,

¹²kub' nximane' qa che kb'eletztoq q'ojil qi'je' toj Wilwal, extzun na'mxtoq tkub' nq'o'n wib'e' toj tq'ob' Qman Dyos, qu'mtzun ayinx'e' x'in kub' q'onteju' chojb'il k'ok'sb'il qu'n intoq ojgela'n toj nwitz'e', chij.

¹³Atzunte Samwel xittzaq'we'n te: —¡Mixyab'a'n xtb'inchaya! Noqwit matxi tb'i'na tchaq'b'il Qman Dyos tzaj tma'n teya, ma'wtlo kyej q'o'na tu'n tkawina tejumajx toj Israel.

¹⁴Atzu'n ja'lo lay kyej tenju' tkawb'ila kukxju'. Ktjya'te Qman Dyos juntl ichan b'a'n toj twitz, ex k'okyel tq'o'n te nejenel teju' ttanam, qu'n mixti' xitb'i'n teju'ya tchaq'b'il Qman Dyos tzaj tq'o'n teya, chij te.

¹⁵Ik'tzun b'et Samweltz toj Kilkal ex xi'tljo'n tb'e. Aye'tzu'n txqantl xjal te q'oj exi' lpe ti'j Sawul tu'n kyq'ojin, e'ik' Kilkal ex e'pon Kib'ea toj kytx'otx' tyajajil B'enjamin. Atzuntzu' e'xa'tajla'n Sawul xjal te q'oj ate'toq tuk'i'l, naqtoq junk'al lajnaq (600) ichan ate'.

¹⁶Axtzuntzu' kyeja' ten Sawul tuk'i'l Jonatan ju' tk'wal kyuk'i'lx'i' t-xjal te q'oj, Kib'ea kyxol tyajajil B'enjamin, aye'tzu'n pilistey e'kub'ten Mikmas,

¹⁷Ate'toqpe' ox'e' tnej xjal pilistey q'ojil tojk'ulq'e' eb'je'tz toju' kyxmuj; jun tnej exi' Opra toju' tx'otx' Swal,

¹⁸atzun jun tnejtl exi' B'et-oron, atzu'n toxi'n tnej exi' twi' witz tib'aju' b'ya' Seb'oyim, tu'me'l chq'ajlaj.

¹⁹Mixtoqtzunti' jun aq'un'al ti'j k'uxb'il toj tkyaqil ttx'otx' Israel, qu'mtzun kyxima pilistey qa laytoq b'ent kyb'inchante aj Eb'rey kyk'u'xtx'e'nb'il ex kych'ut.

²⁰Kykyaqil aj Israel atitoq tu'n kyxi' jql twitzte kyxb'otz'b'il, kytz'utz', kyk'uxb'il, mujqa kych'ut kyuk'i'l pilistey.

²¹Kab'e' toxi'n pi'x saqpwaq nkychjo'n juqb'il kywitzte xb'otz'b'il ex tz'utz', atzun jun toxi'n pi'x saqpwaq juqb'il kywitzte k'uxb'il ex ch'ut.

²²Qu'mtzun mixtoqti'x kyk'u'xtx'e'nb'il mo kych'utju' xjal lepchqe'toq kyi'j Sawul ex Natan tu'n kyq'ojin toju' q'ij lu. Oqe'kxtoq Sawul ex Jonatan q'i'n kyk'u'xtx'e'nb'il ex kych'ut.

²³Matxi'toqtzun che pon lq'e jun k'loj pilistey te q'oj toj tb'eyil Mikmas.

1 S 14

Kub'kyi'j ajq'oj tu'n Jonatan

¹Jun q'ij xitma'n Jonatan tk'wal Sawul teju' onilte: Kutzaja qo' ik'x jlajxi' a' q'ojil kyi'ju' xjal pilistey te q'oj toju' kyxmuj, chij. Ex mixti' xitma'n te tman,

²qu'n matxitoq kub' kyq'o'n Sawul kyxmuj ttax'nwitz, ex t-xe junwi' kranad toj er, kyuk'i'l Junk'al lajnaq (600) xjal te q'oj lepchqe'k ti'j.

- ³Atoq Ayiy iq'ilteju' t-äa'y pale, ju' tk'wal Aytub', tk'wal ttzik Ikab'ot, ju' tk'wal Pinees ex tchman Elyi pale te Qman Dyos toj Silo. Mixtoqti' b'i'n kyu'n xjal qa matxitoq txi' Jonatan.
- ⁴Atzunte Jonatan intoq tjyo'n tu'me'l tu'n tpon tzmax jata' kyxmuj pilistey te q'oj. Atitoq tu'n kyex kyxol kab'e' nimaq pik, B'oses ex Sene kyb'i,
- ⁵jun toj tb'a'nq'ob'kya'j tu'me'l tnam Mikmas, atzu'n juntl toj tnayajkya'j tu'me'l tnam Kib'ea.
- ⁶Xi'tzun tma'n Jonatan teju' onilte: —Kutzaja, qo' ik'x jlajxi', tzmax jata'qe' ma' xjal min nche niman te Dyos. Qaj k'onil Qman Dyos qi'j, qu'n mya' ch'ušte' te tu'n qkanb'an kyuk'i'l ch'i'n mujqa nim xjal, chij.
- ⁷Xi'tzun ttzaq'we'nju' onilte: —B'inchama tkyaqilju' nkub' t-xima'na, qu'n luqinwe' onilteya toj tkyaqilju' ktb'inha'ya, chij te.
- ⁸Xitzun tma'n Jonatan te: —Qo'ik'ex jlajxi' ja ta'qe' ichan lu, ex kxel qyek'u'nqib' kye.
- ⁹Qama tzaj kyma'n tu'n qayon kye tu'n kyku'tz jata'qo', qo' kjelten axtzu' ex lay qo jax ja ta'qe'.
- ¹⁰Qatzun makyma tu'n qjax kyk'etz, qo jawix, qu'n jun techlalte' lu qa qo kanb'al tu'n Qman Dyos, chij te.
- ¹¹Qu'mtzun, xikyek'u'nkyib' kykab'il kywitz pilistey q'ojil. Tetzunj kyka'yinte pilistey, kyma: Kyka'yinxpe'ye', ljo'n kyetzju' aj Eb'rey kyoju' jyom jae'wa'nkxa' kyib', chechij.
- ¹²E'tzaj xch'intzuntz kye Jonatan tuk'i'lju' onilte: —Kukyjatze' ja to'qo'ye' qu'n kxe'l qla'ji'n jun ti'xtiye' kyeye'! chechij. Xi'tzun tma'n Jonatan teju' onilte: —Lpetza wi'je', qu'n che tzajel q'o'nkye' toj qq'ob' tu'n Qman Dyos, chij.
- ¹³Jaxtzun txakin Jonatan, lepchixju' onilte ti'j. Aye'tzu'n nche tzyet tu'n nche ku'tz ttoli'n, atzuntlju' onilte nkub' b'ajsankye.
- ¹⁴Qapelo junaq (20) ichan eb'aj toju' tnejel q'oj lu kyu'n Jonatan naq toj jte'x ky'jaj kojb'il.
- ¹⁵Majx oktchi kyi'j kykyaqilju' ate'toq toju' kyxmuj exqe' ate'toq ti'jxi'. Tzaj xob'il b'a'nxi'x kyi'ju' xjal ntoq che xq'uqin ex kyi'ju' b'je'xniqe' q'ojil toj k'ul. Tzaj kyajnajab' ex tzaj jun nin xob'il kyi'j.
- ¹⁶Aye'tzu'n t-xjal Sawul intoq che xq'uqin Kib'ea kyxol tyajajil B'enjamin, kyil tej kyb'jaw tilju' pilistey.
- ¹⁷Xi'tzun tma'n Sawul kyeju' t-xjal ate'toq tuk'i'l: —Kyka'yinx'e' qa ato'yile qkyaqil, chij. Atzunj telkynik' mix-a'lo'toq Jonatan tuk'i'lju' onilte.

18Xi'toqtzu'nta' Tkax Qman Dyos kyxol aj Israel toju' q'ij lu, xitma'n Sawul te Ayiy: —Q'intzju'ya Tkax Qman Dyos tza'lu, chij.

19Tetzunj intoq yolin Sawul tuk'i'lju' pale, ljo'ntoq kyb'jaw tilxi'xtlju' pilistey toju' kyxmuj. Xitma'ntzun Sawultz te pale: —Lalun tzaj tiq'i'ntla, chij.

20Textzu'n kmuj lu b'aj kyb'u'yi'n kyib' Sawul kyuk'i'lju' t-xjal te q'oj, exi'tzuntz q'ojil. Aye'tzu'n pilistey kyib'xkyib' b'aj kyb'yo'n kyib', qu'n nimxi'xju' xob'il matxi'toq tz'okten kyij.

21Exqepe' aj Eb'rey te q'oj matxi'toq b'et q'ij ate'toq kyuk'i'l pilistey, xi'kyaq'a'tlkyib' kyuk'i'l aj Israel kyxjal Sawul ex Jonatan toju' kmuj lu.

22Tetzun kyb'inte jte'tl aj Israel b'ajxniqe' klotkyib' kywi'witz te Eprayin, qa intoq che oq pilistey, eb'ajxlpe q'ojil kyij.

23Tzmax toj B'et-ab'en pon kanuna'ju' q'oj, ex e'tkol Qman Dyos aj Israel toju' maj lu.

Tma Sawul jun tyol tu'n tjapun tu'n

24Matxi'toqtzun che kub'numju' aj Israel toju' q'ij lu, qu'n mix-a'lo' jun matxi'toq txitwan jun piñ wab'j, qu'n ojettoq che kub' tq'o'n Sawul tu'n tjapun jun yol kyu'n kjalu: Tzajxwit taq'wixil tib'aju' xjal qama txitwan ch'i'n twa na'mxtoq tex q'ij, qa na'mxtoq tkub'kyi'ju' wajq'oje, chij kye.

25O'kx kyponju' xjal te q'oj toj jun k'ul janqojla' ta'lkab' twitz tx'otx'.

26Tej kyokxju' xjal toju' k'ul, intoq qojliju' ta'lkab' twitz tx'otx'; ex mix-a'lo'te xinik'b'ente tu'n tpaj kyxob'el ti'ju' yol xikytziya'n.

27Atzunte Jonatan, mixna'ti' tb'iju' yol tmaju' tman tu'n kytziyanteju' xjal te q'oj, jawtiq'i'n ch'i'n ta'lkab' toj jun aq tu'nju' tch'ut ex xitlo'n, majxtzun oktl tipumal.

28Ex xitma'n jun xjal te q'oj te: —Matxi tma'n tmana kyeju' xjal te q'oj tu'n kytziyante jun kyol, qa mixti' jun tu'n txi' twan jun ti'xti', qu'n qatzun min ktzajel taq'wix tib'aj. Qu'npe'na'tzun matxi' che kub' b'aju' xjal tu'n we'yaj, chij.

29Atzunte Jonatan xittzaq'we'n: —Taq'wix xtb'incha nmane' teju' nintnam. Ka'nxa matxi' tz'ok wipumale' tu'nju' ch'i'n myel xb'aj wu'ne'.

30Mina'yate' naqwit mache wanju' xjal ti'ju' selkyiq'i'n kyeju' ajq'oj. ¡Ma'xi'xwitlo che b'o'lkye' pilistey qu'n!, chi Jonatan te.

31Kub'kyi'j pilistey toju' q'ij lu kyu'n aj Israel, tzaj qe kyq'ojin Mikmas ex pon tzmax Ayalon. Matxi'xi'xtoqtzun che kub'numju' aj Israel te q'oj,

32eb'ajx tiljtuntz ti'ju' matxi'toq tz'elkyiq'i'n kye ajq'oj, tzaj kyiq'i'n rit, ttxu wakx ex qpoy tman wakx, ex eb'aj kub' kyb'yo'n, xikych'yo'ntzuntz tuk'i'lxi' tchk'el.

- 33**Ate'tzun junjun eb'ajx q'malte te Sawul: —Luce' xjal nche b'inchan il twitz Qman Dyos, qu'n nche ch'yon chib'j tuk'i'lxi' tchk'el, chechij te. Atzunte Sawul tma: —¡Majx pi'sqe'kye'! Kytolintze' jun nin ab'j tzalu.
- 34**Che' yoline' kyuk'i'lju' xjal ex kymanxe' kye tu'n ttzaj kyiq'i'n teyile junjun, tman twakyix mujqa trit, tu'n kykub' kyb'yo'ne' ex tu'n telu' kychk'el ex tu'n kywane' ti'j, tu'ntzun lalun che b'inchan ile' twitz Qman Dyos tu'nwt txi' kych'yo'ne' tuk'i'lxi' tchk'el, chij. Textzu'n qonik'an lu, teyile junjun xitiq'i'n jun tman wakx, ex kub' kyb'yo'n atzu'.
- 35**Jawtzun tb'incha'n Sawul jun tnejel q'olb'eb'l te Qman Dyos.
- 36**Tmatzuntz: —Qo'qe' q'ojil kyi'j pilistey toju' qonik'an ja'lo, ex qiq'imitz tkyaqilju' ati kye tzmax ajqsqix, ex majx che qnajsanku' kykyaqil, chij. Kykyaqil xikytzaq'we'n: —B'inchama tkyaqilju' b'a'n toj twitza, chechij te. Atzunju' pale tma: —Nej qqanix te Qman Dyos qa b'a'n, chij.
- 37**Xi'tzun tqani'n Sawul te Qman Dyos: —¿Ma b'a'n tu'n qxi'ye' q'ojil kyi'ju' pilistey? ¿Ma che tzajel tq'o'na toj qq'ob'e'? chij. Atzunte Qman Dyos min tzaj ttzaq'we'n toju' q'ij lu.
- 38**Qu'mtzun tma Sawul: —Kykyaqile' nejenelqe'ye' kye xjal te q'oj, che lq'etze' tzalu, ex kyka'yinx'e' alkyeju' matxi' b'inchan il ja'lo.
- 39**¡Axxi'x kntziya'ye' twitz Qman Dyos klol kye aj Israel, b'a'ntzun qa aju' nk'wale' Jonatan, kb'el b'yet!, chij. Mix-a'lo' jun kyxolju' xjal te q'oj xitzaq'wente;
- 40**qu'mtzun xitma'n Sawul kye kykyaqil aj Israel: —Che tenku'ye' tza'lu, atzunwe' tuk'i'lju' nk'wale' Jonatan, qob'eltene' toj jun plajtl, chij. —B'inchamju'ya b'a'n toj twitza, chechiju' t-xjal xikytzaq'we'n.
- 41**Tmatzun Sawul: —Nman Dyos, ¿tiqu'n na'mx ntzaj ttzaq'we'na, ayine' tmajina? Qa ayine' ati npaje' mujqa aju' nk'wale' Jonatan, a Urim kb'eltz'aq; qatzun aye' aj Israel ati kypaj, a Tunin kb'eltz'aq, chij. Atzuntzu' kub'a' tz'aq kyi'j Sawul tuk'i'l Jonatan, kyajtzun tnamtz mixti' til.
- 42**Tmatzuntl Sawul: —Kyka'yinx'e' alqi'j makub' tz'aqa' qxole' tuk'i'lju' nk'wale' Jonatan, chij. Atzu'ntzu' pon tz'aqa' ti'j Jonatan,
- 43**xi'tzun tma'n Sawul te Jonatan: —Q'mantza weye' titi' xtb'inchaya, chij. Atzunte Jonatan jawtz tma'nju' til: Jaw wi'ne' ch'i'n ta'lkab' tu'n twi' nch'ute' ex xinlo'ne'. Luqinwe' lu, chin kyb'yonku'ye', chij.
- 44**Atzunte Sawul jawtma'n kuw: —¡Kub'xwit ttz'e'ysa'n Qman Dyos nwitz'e' kuwxi'x, qa min xkyima Jonatan! chij.
- 45**Atzu'n tnam xikytzaq'we'n te Sawul: —¡Tiqu'ntzun kkyimel Jonatan, ma myatzun tu'n xe kanb'ana' aj Israel! ¡Mixti' tu'n tkyimte'! ¡Lu Qman Dyos nka'yin,

mixti' tu'n tkub' tz'aq jun t-xya'mal twi' twitz tx'otx'! Qu'n aju' xtb'inha ja'lo, mab'ent tu'n tu'ntonb'il Qman Dyos, chechij. Iktzu'n kleta' Jonatan tu'nju' tnam.

⁴⁶Atzunte Sawul kyej ttzaqpi'n tu'n tq'ojin kyi'ju' pilistey, e'anjtzun pilistey toj kyt'otx'.

⁴⁷Toklenxi'tzun Sawul te nimaqkawil kyib'aj aj Israel, q'ojin toj tkyaqil plaj kyi'ju' tajq'oj, aye' aj Moab', aj Amon, aj Edom, exju' nimaqkawil toj Sob'a exqe' pilistey. Jaxjaku' nxa', intoq kanb'an.

⁴⁸B'aj tb'u'yi'n jun tnej xjal te q'oj, ex kub'kyi'j aj Amalek tu'n. Iktzu'n e'tkola' aj Israel kyeju' eleq'.

⁴⁹Aye' tk'wal Sawul ja'lu: Jonatan, Isb'i ex Malkyiswa. Aye'tzu'n kab'e' tmyal aye': Merab' ju' tzikb'aj, ex Mikal i'tz'inb'aj.

⁵⁰Aynoam toq tb'iju' t-xu'jil Sawul, tmyal Aymaas. Atzu'n nejenel kye t-xjal te q'oj Ab'ner tb'i, tk'wal Ner, ttzik mo titz'in tman Sawul.

⁵¹A Kyis tman Sawul, atzu'n Ner tman Ab'ner, kykab'ilx tk'wal Ab'yel qe'.

⁵²Majxtoq kuwju' q'oj kyi'j pilistey toju' tq'ijlalil Sawul: Qu'mtzun o'qekxju' ichan kuwqe' ex min nche xob' nche t-xnaq'tza'n Sawul te t-xjal te q'oj.

1 S 15

El ik'u'n Sawul tu'n Qman Dyos

¹Jun q'ij xitma'n Samwel te Sawul: —Ma chintzaj tchq'o'ne' Qman Dyos tu'n t-xjanseta te nimaqkawil toj Israel ttanam. Qu'mtzun b'intzju'ya intma'n Qman Dyos teya.

²Chi Qman Dyos nimtipumal: Kb'el ntz'e'ysa'ne' kywitzju' aj Amalek tu'n tpaju' kyb'inha kyi'j aj Israel, qu'n eb'je'tz q'ojil kyi'j toj b'e tej kyetz toj Ejipt.

³Qu'mtzun kutxi'ya q'ojil kyi'j; majx b'ajsanqe'ku'ya kyuk'i'l kykyaqilju' ati kye, ex lalun tzaj laqj tk'u'ja kyi'j. B'yonqe'ku'ya ichan ex qya, k'wal ex ne'x̄, ex ikxqe' tman wakx ex rit, kamey ex b'ur, chi Dyos, chi Samwel te Sawul.

⁴E'tzaj ttxko'n Sawulju' tnam ex jawtiq'i'n kyajlal atzu' Telaym. Junaqjo' mutx' (200,000) ichan nche b'et tu'n kyqan ex junmutx' jo'k'al (10,000) ichan aj Juda.

⁵Xi'tzun Sawultz toju' nintnam kye Amalek ex e'kub'ten ttzi jun a',

⁶ex xitma'n kye aj kyenit: —¡Kypa'mil kyib'e'! ¡Kukyetze' kyxol aj Amalek, tu'n miche kub'a' nnajsa'ne' junx kyuk'i'l, qu'n b'a'nkye kyb'inha kye aj Israel tej kyetz toj Ejipt! chij kye. Eltzun kypa'n kyib'u' aj kyenit kyi'j aj Amalek.

⁷Oktzun tzaqpaj Sawultz q'ojil kyi'j aj Amalek, tzajx Ab'ila ponx tzmax Sur, ju' ati toj nqach te Ejipt, ex kub'kyi'j tu'n;

⁸tzyet Akak ju' kynimaqkawil kyu'n ex okx kyjpu'n, ex e'kub' kyb'yo'n kykyaqilju' t-xjal te q'oj tu'n k'uǔtx'e'nb'il.

⁹Atzunte Sawul kyuk'i'lju' t-xjal te q'oj mixti' kub' kyb'yo'n Awaw, ex mixti' e'kub' kyb'yo'n tb'anil ttxu rit, tman wakx, e'qpoj tman wakx q'u'sqe', exqe'ju' rit, ex mixti' e'kub' kyxitu'n ti'xti' twi' wi'yal. Noq oqe'kxju' mixti' kyajb'en kub' kyxitu'n.

¹⁰Tzaj yolintzun Qman Dyostz te Samwel, tman:

¹¹—Mixpe'wt soka' nq'o'ne' Sawul te nimaqkawil, qu'n matxi' tz'el pi's ex mixti' xxi' tb'i'ntlju' nchaq'b'ile', chij. Atzunte Samwel tzaj tb'is, ex kub'san twitz Qman Dyos tb'aj qonik'an.

¹²Te jun q'ijtl, b'a'n prim xi' Samwel tk'etz Sawul, xi'tzun q'ma'n te qa ojetoq txi' Sawul toj Karmel, ex ojetoq jawtb'inha'n jun nin ab'j te nab'ab'lte, ex tej tb'ent tu'n, xi' Wilwal.

¹³Xi'tzun Samweltz jatoq ta' Sawul, xi'tzun tma'n Sawul te: —Awt Qman Dyos k'iwlanteya. Matxi' nb'inchawe' tchaq'b'il Qman Dyos, chij te.

¹⁴Atzunte Samwel xittzaq'we'n te: —¿Tiqu'ntzun qe'ju' rit ex tman wakx nche jaq'un?, chij te.

¹⁵Xitzun ttzaq'we'n Sawul te: —Xi' ǔetzaja' iq'i'na Amalek. Qu'n matxi' kyej kyklo'n xjalju' tb'anil rit ex tb'anil tman wakx, tu'n kykub' q'et te chojb'il twitz Qman Dyos. Aye'tzu'n txqantl matxi' che kub'qb'ajsa'ne', chij.

¹⁶—¡K'ulpe'ttziya, kxe'l nma'ne' teya ti'ju' saj tma'n Qman Dyos weye' te qonik'an ja'lo!, chi Samwel te. —Q'mantzna'ya, chi Sawul te.

¹⁷Xi'tzun tma'n Samweltz: —¿Ma myatzun mixtoqti'x toklena nejtl? Extzun ja'lo, matxi' tz'oka te nejenel kyeju' tnej kyyajajil aj Israel, ex matxi' tz'ok q'o'na te nimaqkawil toj Israel tu'n Qman Dyos.

¹⁸Qu'mtzun, xi'na' chq'o'na tu'n Qman Dyos tu'n txi'ya b'yolkye b'inchal il aj Amalek, tzmax ajkymankun tu'na,

¹⁹¿tiqu'n mixti' xi'tb'i'na tchaq'b'il ex mache tzaj tiq'i'na sel iq'et kye ajq'oj? ¡Myab'a'n xtb'inchaya twitz Qman Dyos!, chi Samwel te.

²⁰Atzunte Sawul xittzaq'we'n: —Mana' txinb'i'nwe' tchaq'b'il Qman Dyos ex ma nb'inchaye' saj tma'n tu'n nb'inchanteye': matzaj wiq'i'ne' Awaw, nimaqkawil kye aj Amalek tu'n tokx jpet, ex matxi' che kub'qb'ajsa'ne' aj Amalek.

²¹Aye'na'kye xjal te q'oj ǔe' kyej klonkye' tb'anilxi'x ttxu rit exqe' tman wakx kyxolju' atitoq tu'n kykub' b'yet, tu'n kykub' q'et te chojb'il te ninb'ilte Qman Dyos toj Wilwal, chij te.

- ²²Atzunte' Samwel xitma'n te: Ate Qman Dyos ntzalajxi'x qa chaq'aq'anqo', kyetwitz tu'n txiq'et chojb'il ex chojb'il k'ok'sb'il twitz; ate b'a'nju' chaq'aq'anqo' ex tu'n t-xiqb'i'n, kyetwitz tu'n tkub'qq'o'n chojb'il ex t-until rit twitz.
- ²³Junx tilju' xjal minti' in nokslan te Qman Dyos tuk'i'lju' ajpkab'; exju' xjal ink'ulun kye witzileb' junx til tuk'i'lju' mya chaq'aq'an te Qman Dyos. Ma'na' tz'el tik'o'na tchaq'b'il, qu'mtzun matxi' tz'el ik'u'na tu'n te nimaqkawil, chij te.
- ²⁴Xi'tzun tzaq'we'n Sawultz: —Matxi' chin b'inchan ile', qu'n min xxinb'i'ne' tchaq'b'il Qman Dyos exju' tnuk'b'ila, kyeju' xjal xin xob'a'ye' ex matxi' nb'i'ne' kyqanb'e'tz.
- ²⁵Qu'mtzun b'inchama xtalb'il, najsanku'ya wile' ex kutanj ti'ja wuk'i'le' k'ulul te Qman Dyos, chij.
- ²⁶Atzunte Samwel xittzaq'we'n te: —Lay tz'anjwije' tuk'i'la, qu'n minti' nxitb'i'na tchaq'b'il Qman Dyos, atzu'n ja'lo matxi' tz'el ik'u'na tu'n, Ex lay tentla te nimaqkawil toj Israel, chij.
- ²⁷Tetzunj tik'b'et Samwel, xi' Sawul tzyulte ttxa'n tpinpa't ex xi't-xilu'n.
- ²⁸Xi'tzun tma'n Samwel te Sawul: —Ikxi'xtzu'n kse'n sela' tlaqu'na npinpa'te', matxi' tz'el tlaqu'n Qman Dyos kawb'il toj Israel teya. Matz'eltiq'i'n teya tu'n txitq'o'n te jun t-xjalila b'a'n xjalxi'x kyetwitz.
- ²⁹Qu'n min nchan te Dyos yol, ju' nimxi'x toklen toj Israel, ex min nanjtzi'tj tk'u'j, qu'n mya jun xjal tu'nwt tmeltz'je ti'j tyol, chij.
- ³⁰Atzunte Sawul xitma'n jumajtl: —Matxi' chin b'inchan ile'. Noqtzun o'kx b'inchama xtalb'il, chin tnimama kse'nxju' woklene' te nimaqkawil kywitzju' tijwnaq ex kywitz kykyaqilju' xjal toj Israel. Kutanjtz jumajlti'ja wuk'i'le' tu'n qk'ulun te Qman Dyos, chij te.
- ³¹Anjxtzunti'j Samwel tuk'i'l Sawul, ex k'ulun te Qman Dyos.
- ³²Tchaq'tzun Samweltz: —Kyiq'intze' Awaw, ju' nimaqkawil kye aj Amalek, chij. Atzunte Awaw kyipeni te tpon twitz Samwel, toj ttab'l qa matxi'toq tzik'tna'lju' til exqa laytoq kyim toj yajb'il.
- ³³Atzunte Samwel xitma'n te: —Mache kub' tb'yo'na kyal txqan qya tu'n tk'u'xt'e'nb'ila. Ikxtzun ttxu ju'ya ja'lo kjelten mixti' tal, chij te. Ex mixti'tlte yol, Kub'tzun tp'xu'n Samwelju' Awaw twitz Qman Dyos toj Wilwal.
- ³⁴Xi'tzuntz Rama, atzunte Sawul anjti'j tja, toj Wib'ea ju' ttanam.
- ³⁵Atxi'xtzunj min oktka'yi'ntl Samwel twitz Sawul, maskyep'e' tzaj tb'is b'a'nxi'x ti'j Sawul tej tkub' t-xima'n Qman Dyos tu'n tel te nimaqkawil toj Israel.

1 S 16

Xjansanjtz Dab'i te nimaqkawil

- ¹Tzaj tma'n Qman Dyos te Samwel: —¿Jtoj kyej tb'isuna ti'j Sawul? Min wajb'iltle' tu'n ttentl Sawul te nimaqkawil toj Israel. Qu'mtzun nojsanku'ya tuk'a wakx tu'n aseyt, ex kutxi'ya tja Jese, aj B'elen, qu'n matxi' jawnsk'o'ne' jun tk'wal tu'n tok te nimaqkawil, chij.
- ²Atzunte Samwel xittzaq'we'n: —¿Se'ntzun chin xe'la'ye'? Qu'n qama tb'i Sawul, chin b'el tb'yo'ne', chij. Atzunte Qman Dyos tzaj tttzaq'we'n te: —Iq'inxa jun qpoj ttxu wakx ex q'manxa qa matxi'ya' q'olku'te te chojb'il nwitzte'.
- ³Txkontztzuntza Jese ti'ju' chojb'il, kxe'lma'ntzuntze' teya titi' ktb'incha'ya. Kt-xjansa'ju'ya kxe'l nma'ne' teya tu'n tok te nimaqkawil, chi Dyos te.
- ⁴Tb'incha Samwel kse'nx tzaj tma'n Qman Dyos te. Tetzunj tpon B'elen, e'etzju' tijwnaq te nintnam k'molte intoq che xob'inin, ex xikyqani'n te: —¿Ma toj b'anil sula'ya?, chechij te.
- ⁵—Tojna'tzun, chi Samwel xittzaq'we'n —Machin tzaje' q'ol jun chojb'il te Qman Dyos. Kyxtilsam kyib'e' ex kukytzaje' wuk'i'le' tu'n txi' qq'o'nju' chojb'il junx, chij. Kub' t-xjansa'ntzun Samwelju' Jese exqe'ju' tk'wal, ex exi' tk'le'n ti'ju' chojb'il.
- ⁶Tetzunj kyponju' tk'wal Jese, xitka'yi'n Samwel Elyab' ex kub' t-xima'n: Alote ichan ja'lu matxi' jaw t-sk'o'n Qman Dyos tu'n tok te nimaqkawil, chij.
- ⁷Atzunte Qman Dyos tzaj tma'n te Samwel: Lalun txi'twitzta ti'ju' ka'yin mujqa ninxjal, qu'n min kub'tl toj nwitzte'. Myate' kse'n ka'yi'n xjal; qu'n awe' in nka'yi'n aju' toj tanmi, chij.
- ⁸Tzajtzun ttxko'n Jese Ab'inadab', ex xityek'u'n te Samwel; atzunte Samwel tma: Ex myate xjaw t-sk'o'n Qman Dyos, chij.
- ⁹Xi'tzun tyek'u'ntl Jese Sama te Samwel; ex myate', chi Samwel.
- ¹⁰Exi'tzun tyek'u'n Jese wuq tk'wal te Samwel, atzunte Samwel xitma'n te qa mixti' jun kxol matxi'wt jaw t-sk'o'n Qman Dyos.
- ¹¹Xitma'ntzuntz te: —¿Ma o'qe'kxtzun tk'walju'ya?, chij. —Atixju' ch'ip, ju' k'ik'lel rit, chi Jese xittzaq'we'n. —Q'manxna'ya tu'n t-xitxokb'aj, qu'n lay tzyetju' qna'j Dyos qa minti' sul, chi Samwel te.
- ¹²Xi'tzun tchq'o'n Jese ttxokli. Majx qb'oxinju' tal ku'xun, b'a'n xjal ex tb'anil tka'yink. Tzajtzun tma'n Qman Dyostz te Samwel: —Aju' lu, xjansanku'ya tu'n tok te nimaqkawil, chij.
- ¹³Tzajtzun tiq'i'n Samwelju' aseyt, ex kub' t-xjansa'nju' ku'xun Dab'i te nimaqkawil kywitzkuju' ttzik. Textzunju' kmuj lu, ulju' t-xew Qman Dyos tib'aj. E'kyajtzun tq'olb'e'n Samwel, xi'tzuntz Rama.

Ajb'en Dab'i te Sawul

- ¹⁴Matxitoqtzun tz'el tpa'ntib' t-xew Qman Dyos ti'j Sawul, ex intoq yajlanjtz tu'n jun xewb'aj myab'a'n tzajni tq'o'n Qman Dyos ti'j.
- ¹⁵Qu'mtzun xikyma'nju' xjal intoq che ajb'en te: —Ina' tlo'na taye, in yajlanjtza tu'n jun xewb'aj myab'a'n saj tq'o'n Qman Dyos ti'ja.
- ¹⁶Qu'mtzun qo' tchq'oma ayo'ye' ajb'el teya tu'n qjyonteye' jun xjal b'a'n chinb'an ti'j arpa, tu'n tchinb'an ajttzaju' k'ixk'oj ti'ja tu'nju' xewb'aj myab'a'n, tu'ntzun tel ti'ja, chechij te.
- ¹⁷—Kyjya'kna'ye' jun b'a'n chinb'al, ex kyi'q'intze', —chi Sawul xittzaq'we'n.
- ¹⁸Xi'tzun tma'n junju' ajb'el: —Oje wile' jun tk'wal Jese najli B'elen, b'a'n chinb'an; expe' jun b'a'n q'ojil mixti' in xob', inximan nejtl ajtel tma'n jun tyol; tb'anil ka'yin ex ati Qman Dyos tuk'i'l, chij.
- ¹⁹Exi'tzun tchq'o'n Sawul sanjelal tk'etz Jese tu'n txi' kyma'n te tu'n ttzaj t-sma'nju' tk'wal, aju' Dab'i k'ik'lel rit.
- ²⁰Tzajtzun tchq'o'n Jese Dab'i ju' tk'wal tk'etz Sawul. Ex xi' t-sma'n Jese jun chej iqa'n wab'j tu'n, jun tz'u'n b'in ex jun tal chib'.
- ²¹Iktzu'n pona' Dab'i twitz Sawul ex kyejten ajb'el te, ex k'u'jlanjtz b'a'nxi'x tu'n Sawul ex oktoq'o'n te tonil;
- ²²Ex xit-sma'n Sawul jun tqanil te Jese, xitkub'sa'n te tu'n tkyej tq'o'n Dab'i tk'etz, qu'n b'a'n ela' toj twitz.
- ²³Qu'mtzun, aj tyajlanjtz Sawul tu'nju' myab'a'n xewb'aj chq'o'n tu'n Qman Dyos, nokten Dab'i chinb'al ti'ju' arpa. Tu'ntzunju' lu intoq jaw tzalaj Sawul ex b'a'ntoq ch'i'ntl ntna'n, ex intoq kyej tzaqpi'n tu'nju' myab'a'n xewb'aj.

1 S 17

Kub' Kolyat tu'n Dab'i

- ¹B'aj kychmo'n pilistey kyxjal tu'n kyq'ojin ex b'aj kyb'u'yi'n kyib' toj Soko, kytanam aj Juda, e'kub'tentzuntz Epes-damim, kyxol Soko tuk'i'l Aseka.
- ²Ex ikxte Sawul kyuk'i'lu' aj Israel b'aj kyb'u'yi'n kyib' ex eb'aj kub'ten toju' b'ya' Ela, b'aj kyb'inch'a'nkyib' tu'n kyq'ojin kyuk'i'l pilistey.
- ³E'kub'ten pilistey twi' jun witz, ex ikxkye aj Israel twi' juntl witz, kyej tenju' b'ya' kyxol.
- ⁴O'kx tetz jun xjal te q'oj kyxol pilistey, Kolyat tb'i, oxe'lo metr twe'. Atoqtzu' najla' toj nintnam Kat.
- ⁵Tokxtoq jun toj twi' q'ank'uxb'il, ex toktoq jun kolb'il ti'j q'ank'uxb'ilx, jun kyintal tk'i' junaq jun lib'r (1.21) talil.

- ⁶Exqe'ju' kolb'il twitz tqan, tuk'i'lju' tch'ut iq'i'ntoq ti'j tqul, q'ank'uxb'ilqe'x.
- ⁷Nimxi'xtoq twe' tch'ut kse'n jun tqul chmob'l xb'alun, k'uxb'il twi' te oxlajoj tk'i' nik'jan lib'r talal. Ex nejlju' onilte.
- ⁸Kub'tzun we' Kolat ex tma kye aj Israel te q'oj kjalu: —¿Tiqu'n xe tzaja'ye' q'ojil nk'u'n kytene'? pilistey qinwe', aye'tzunkye' ajb'el qe'ye' te Sawul. Kysk'o'ntkz junkye' kyxol tu'n ttzaj q'ojil wuk'i'le'.
- ⁹Qa kuw tu'n tq'ojin wuk'i'le' exqa machin kub'e' tu'n, qo' okyele' te k'a'yi'nmajin kyeye', qatzun makub' wu'ne', aye'tzuntze' che okyel te k'a'yi'nmajin qeye', chij kye.
- ¹⁰Ex e'oktik'le'n Wolyat aj Israel, ikjalu: ¡Kychq'ontze' jun ichan tu'n tq'ojin wuk'i'le' ja'lo!, chij.
- ¹¹Tetzunj kyb'inte Sawul ex kykyaqilju' aj Israelaju' tma pilistey, eb'ajxob' ex e'jaw lu'lun b'a'nxi'x.
- ¹²Atitoqtzun jun ichan toj B'elen, Jese tb'i, matxi'toq tijin toju' tq'ijlalil Sawul. Ate'toq wajxaq tk'walju' ichan lu, ex axtoq junju' Dab'i.
- ¹³⁻¹⁴Ojetoq che b'ajxju' oxex' tnejel tk'wal toj q'oj tuk'i'l Sawul, aye' Elyab', Ab'inadab' ex Sama. Atzunte Dab'i tu'nju' ch'i'p,
- ¹⁵ntoq xi' jatoq ta'qe' Sawul ex ntoq anjtzi'tj B'elen tu'n txi' k'ik'lel rit.
- ¹⁶Atzu'n pilistey lu kukxtoq tetzu' ik'lelkye aj Israel tkyaqil prim ex tkyaqil qale, b'aj kab'naq (40) q'ij kukxtoqu' tu'n.
- ¹⁷Jun q'ij xitma'n Jese te Dab'i: —Iq'i'ntza junaq litr wensi'n triy, exqe'ju' lajoj wab'j lu, ex wix q'inxa kyeju' ttzika ja tkub'a' kyxmu'.
- ¹⁸Ex q'inxa lajoj ptij kyes lu teju' chaq'ul kye xjal te q'oj. Ka'yinxax se'nta'qe' ttzika ex q'intza tqanil qa b'a'nqe', chijte.
- ¹⁹Aye'tzunkye Sawul kyuk'i'lju' ttzik Dab'i ex kykyaqilu' aj Israel intoq che q'ojin kyuk'i'l pilistey toju' b'ya' Ela.
- ²⁰Tetzu'n juntl q'ij, jaw we' Dab'i b'a'n prim ex e'kyajtq'o'nju' rit tu'n kyxi' tka'yi'n juntl, kub'tzun b'etz tu'n, exi' tiq'i'nju' ti'xti' xitq'o'n tman te. Tetzunj tpon jatoq ta'qe'ju' ttzik, intoq kyb'inha'n kyib'ju' xjal te q'oj tu'n kyex q'ojil, ex intoq che b'ajxch'in kuw.
- ²¹Kub' kytxoli'n kyib' pilistey toj jun plaj, ex kub' kytxoli'n kyib'u' aj Israel toj jun plajtl.
- ²²Atzunte Dab'i kyej tq'o'nju' tiq'i'n teju' ka'yilkye kyq'obj'il ex kywa, xi' ojqlantzuntz kyky'etzu' xjal te q'oj txoli'n kyten qanilte kyeju' ttzik se'ntoq ta'qe'.

- 23**Tetzunj intoq yolin Dab'i kyuk'i'l, etz Kolyat, twi' nintnam Kat, kyxol pilistey te q'oj txoli'ntoq kyten, ex aq'wi jumajtl ik'lelkye aj Israel, kse'nxju' ntoq tb'inch'a'n. Tb'i Dab'i ja'lu.
- 24**Naqtzun nb'ent txi' kyka'yi'n aj Israel ichan lu, tzaj nim xob'il kyij' ex e'kub' oq twitz,
- 25**ex kyma: ¿Ma makyilju'ye' ichan setz? ¡Matzul ik'lelqe! Alkyete makub' ti'j tu'n, kxe'l tq'o'n nimaqkawil txqan tq'inumal, kxe'l tq'o'n tmyal te t-xu'jil exqe' toj tja lay che q'ontl chojb'il te nimaqkawil, chechij.
- 26**Xi'tzun tqani'n Dab'i kyeju' ate'toq tk'etz: —¿Titi' kxe'l q'o'n teju' ichan makub' b'yonte pilistey lu, tu'n mitz'ela' qch'ixaw ayo' aj Israel? ¿Ti'tzu'n toklenma' pilistey lu, min niman te Dyos, tu'n kyoktik'le'n ttanam Dyos itz'?, chij.
- 27**Axte xikytxaq'we'n kse'n matxitoq kyma tnejel, ti'ju' kxe'l q'o'n teju' xjal qama kyimu' Kolyat tu'n.
- 28**Atzunte Elyab', ttzik Dab'i, tb'i intoq yolin Dab'i kyuk'i'lju' xjal lu, tzaj ttx'u'jil ex xitma'n te: —¿Titi' Sajtla'ya tzalu? ¿Alkye xkyaj tq'o'na k'ik'lelkyeju' jte' rit ate'qe' toj chq'ajlaj? Wotzqi'ntlwe' aya jaxja nnokxa' tq'o'ntib'a ex wojtzqi'ne' t-xima myab'a'n, matzulta naq ka'yilte q'oj, chij te.
- 29**Atzunte Dab'i xittzaq'we'n: —¿Ti'tzu'n matxi' nb'inchaye'? Tzmape'na' ñin yolin ch'i'we', chij.
- 30**El lq'etzuntz ti'ju' ttzik, atzunj txitqani'n te juntl, ax yolju' xiq'ma'n te.
- 31**Aye'tzu'n eb'inte Dab'i nxjelun, exi q'malte te Sawul, tchaq'tzun Sawultz tu'n txitxko'n Dab'i tk'etz.
- 32**Xi'tzun tma'n Dab'i te Sawul: —Mix-a'lote tu'n t-xob' tema' pilistey lu, qu'n ayi'nku'we', ajb'el teya, chin xe'l q'ojil tuk'i'l, chij.
- 33**Atzunte Sawul xittzaq'we'n: —Myab'a'n tu'n txi'ya tjunala q'ojil ti'j ma' pilistey lu, qu'n tzmaxi'x ku'xuna; atzunte' ichan lu q'ojilx atxi'x toj tku'xumal, chij te.
- 34**Xi'tzun ttzaq'we'n Dab'i: —Ayine' ajb'el teya, kse'n nchin k'ik'lene' kyij'ju' trit nmane', qama tzul jun oso mujqa jun b'alun q'il jun rit,
- 35**nchinx lpeye' ti'j ex inel wiq'i'ne' toj kytzi; qatzun matzaj wi'je', ntzyetju' tjaq' ttzi wu'ne' ex nchin oktene' woch'ilte tzmax ajtkyim.
- 36**Qu'mtzun, b'a'ntzunqa jun b'alun mujqa jun oso, nche kyim wu'ne', ayine' ajb'el teya nimaqkawil. Ikxtzu'n kb'ajela' ma' pilistey lu min niman te Dyos, qu'n mache oktik'le'n ttanam Qman Dyos itz'.
- 37**Ate Qman Dyos matxi' klonweye' toj kytzi b'alun ex oso, ex chin tkla'ye' tema' pilistey lu, chij. Xi'tzun tma'n Sawul te: —Kuna' txi'ya ex awt Qman Dyos txi' tuk'i'la, chij.

- ³⁸Xi'tzun tma'n Sawul tu'n tokq'o'n t-xb'alun Dab'i, kse'nxju'te nnajb'en toj q'oj ex tu'n tjax q'o'n jun toj twi' q'ank'uxb'il ex tu'n tokq'o'n jun kolb'ilte.
- ³⁹Mankb'ilxitzun oktk'lo'n Dab'i k'uǔtx'e'nb'il tk'u'j, tu'ntzun tpaj min naq'litoq tu'n kyajb'en q'ojb'il lu tu'n, mixpe' b'enta' tb'et kyuk'i'l. Xitma'ntzuntz te Sawul: —Lay b'ant nb'ete' kyuk'i'lju' lu, qu'n min naq'liqine', chij. E'eltiq'i'ntzuntz ti'j,
- ⁴⁰tzaj tiq'i'n tpa te xob'l, ex jaw t-sk'o'n jwe' tal ab'j q'ib'un kyij toj a', ex ku'x tq'o'n toju' tpa iq'i'ntoq tu'n, twab'atzuntib'tz twitzju' pilistey tuk'i'lju' tpa te xob'l tzyu'ntoq tu'n.
- ⁴¹Ex Kolyat pilistey chab'a ttzaj lq'e tk'etz Dab'i. Nejli onilte twitz.
- ⁴²Tetzunj tka'yinte pilistey Dab'i, ex tej tlonte qa tal ku'xun, ex tb'anil ka'yin, minxi' toj twinqil,
- ⁴³ape' tma'nju' te: —¿Ma tx'yanqine' teya, tu'n ttzaja b'yolweye' tu'n tze?, chij. Ex tzaj ttxko'n toj twi' Dab'i toj tb'iju' tdyos.
- ⁴⁴Expe' tzaj tma'n te: —¿Kutzaja tza'lu, kxel nq'o'na te kychi' k'utz ex kychi' tojk'ul txkup!, chij te.
- ⁴⁵Atzunte Dab'i xittzaq'we'n te: —Tzula wi'je' tuk'i'l k'uǔtx'e'nb'il, ch'ut ex b'o'sch'ut, ayintzunwe' machinxe' ti'ja toj tb'i Qman Dyos nimitipumal, janqo nimana'ye', ayo'ye' xqo oktik'le'na.
- ⁴⁶Kb'el q'o'na toj nq'ob'e' ja'lo tu'n Qman Dyos, ex texju' kmoj ja'lo kb'el nb'yo'na ex k'elel nk'uǔpi'ne' twi'ya, aye'tzu'n t-xjala te q'oj che kxe'lnq'o'ne' te kychi' k'utz ex kychi' tojk'ul txkup. Kykyaqiltzu'n xjal twitz tx'otx' k'elelkynik' qa aku'te Dyos ati toj Israel;
- ⁴⁷kykyaqilju' ate'qe' tza'lu k'elelkynik' qa min nkolonte Qman Dyos tuk'i'l k'uǔtx'e'nb'il ex ch'ut. Te Dyoste' q'oj lu, qu'mtzun che b'elq'o'ne' ja'lo tu'n toj qq'ob'e', chij te.
- ⁴⁸Tzajtzun tzaqpaj pilistey ti'j Dab'i, ex ikxte Dab'i lwiyxix' tb'inchatib' tu'n tq'ojin ti'j:
- ⁴⁹ku'x tq'o'n tq'ob' toju' tq'ob'pa, ex jatztqi'i'n jun ab'j, xit-xontzuntz tu'n tpa te xob'l ex majx tplajku'xi'xu' pilistey aq'pona'. Majx xi' tawa'ntib' ab'j toju' tplaj ex pon joqpajzuntz twitz tx'otx'.
- ⁵⁰Ikytzu'n kub'a' ti'ju' pilistey tu'n Dab'i. Naq tu'n jun pa te xob'l ex tu'n jun tal ab'j kub'a' tb'yo'n. Tu'ntzu'n mixtoqti' tk'uǔtx'e'nb'il iq'i'n,
- ⁵¹xi' ojqlan ti'ju' pilistey, ex eltiq'i'n tk'uǔtx'e'nb'il, jatztqi'i'n toj tja, tu'nxtzu'n kub'a' tb'ajsa'n. Tb'ajlenxi'tzun ja'lu, el ttx'e'mu'n twi'. Tetzunj kyka'yinte aj Pilistya matxi'toq kyimu' kynejel b'a'nxi'x q'ojin, e'kub' oqtzuntz.

⁵²E'b'jaw xch'intzun xjaltz aj Israel ex aj Juda, tu'n kyxi' q'ojil, eb'ajxlpe kyij tzmax ttxa'n tnam Kat ex ttzi nintnam Ekron. Nimtoq txqan xjal pilistey te q'oj kyimniqe'tl pak'a'jqe' toj tkyaqilju' b'e txi'x Saaraym tu'n tpon Kat ex Ekron.

⁵³Kyanjtzlenxi'tzu'n aj Israel knolte kyij, b'je'tz kyiq'i'n tkyaqilju' ti'xti' toju' kyxmuj pilistey.

⁵⁴Tzajtzun tiq'i'n Dab'i twi' Kolyat toj Jerusalen, aye'tzu'n tq'obj'il Kolyat e'xi' tiq'i'n toju' tpach.

⁵⁵Matxi'toqtzun txitqani'n Sawul te Ab'ner ju' nejenel kye t-xjal te q'oj, tej tka'yinte ikytoqu' tex Dab'i q'ojil tuk'i'l ma' nin pilistey, kjal: —Ab'ner, ¿alkye tmanju' ku'xun lu?, chij.

⁵⁶—Nimaqkawil, axxi'x min b'i'n wu'ne', chi Ab'ner xittzaq'we'n. —B'inx natzuna alkye, chij te.

⁵⁷Qu'mtzun, tej tanjtzti'j Dab'i, tkub'lenxi' tb'yo'n Kolyat, expe' iq'i'nju' twi' tu'n, xi'k'le'n tu'n Ab'ner twitz Sawul,

⁵⁸xi'tzun tqani'n Sawul te: —Q'mantza weye', q'a, ¿alkye tmana? chij. Xi'tzun ttzaq'we'n Dab'i te: —Awe' nman Jese aj B'elen, ajb'el teya nimaqkawil, chij.

1 S 18

Kyma Jonatan ex Dab'i jun kyyol tu'n kyok kyekyten.

¹Tb'ajlenxi'tzun yolin Dab'i tuk'i'l Sawul, kamiwkyib' Jonatan tuk'i'l Dab'i, ex e'ok kyekyten, naku'j kyitz'inkyib'.

²Atzunte Sawul, kyej tiq'i'n Dab'i texju' q'ij lu te ajb'el te, ex mixti' anj ttzaqpi'n tja.

³Atzunte Jonatan tuk'i'l Dab'i kyma jun kyol tu'n kyok kyekyten tejumajx, qu'n ok Jonatan b'a'n xjal te Dab'i kse'nxju' in tk'u'jla'ntib'.

⁴Expe' eltiq'i'n Jonatan tpinpa't exu' t-xb'alun oksa'nktoq, ex e'xitq'o'n te Dab'i, kyuk'i'lxi' tk'u'xtx'e'nb'il, t-smaj ex tk'alb'il.

⁵Tye'k'u Dab'i tojtzqib'l ex ttab'l tu'nju' taq'un in b'entile tkyaqilxu' intoq xitma'n Sawul te, qu'mtzun okq'o'n te nejenel kyeju' xjal te q'oj. Ex b'a'n ela' toj kywitz kykyaqilu' t-xjal Sawul te q'oj exqe' nejenel kyxol.

El i'k'o'n Dab'i tu'n Sawul

⁶Tetzunj tanjtzkyi'ju' xjal te q'oj, tkyimlenxi' Kolyat tu'n Dab'i, eb'je'tzju' qya kyojile nimaqkytanam aj Israel k'molte nimaqkawil Sawul, intoq che b'itzan ex nche b'ixin tuk'i'l tzalajb'il kyuk'i'l kychinab': chilchil ex txijtxij.

⁷Tetzunj intoq che b'itzan ex intoq che b'ixin, intoq kyma'n: Mache kyim kab'k'al lajnaq (1,000) tu'n Sawul, atzun junmutx' jo'k'al (10,000) tu'n Dab'i, chechij.

- ⁸Tzaj toj twitz Sawul tu'n tpaj, jawtma'ntzuntz tuk'i'l ttx'u'jil: —In q'umli qa junmutx' jo'k'al (10,000) xjal xkyim tu'n Dab'i, atzunwe' naq o'kx kab'k'al lajnaq. (1,000) ;Naq tu'n tok kyq'o'ntl te nimaqkawil ja'lo!, chij.
- ⁹Atxi'xtzunj el ik'o'n Dab'i tu'n Sawul.
- ¹⁰Te junq'ijtl, ulju' myab'a'n xewb'aj tu'n Qman Dyos tib'aj Sawul, ex oktojtowitz toju' tja te kawb'il. Intoq tchinb'a'n Dab'i arpa kse'nxju' ntb'incha'n, atzunte Sawul iq'i'ntoq tch'ut.
- ¹¹Ex minab'en okmiltz'uj Sawul b'yolte Dab'i, kamajku' pon t-xyu'n twitz tapi tu'n tch'ut, naq ate' Dab'i tkoltib' te.
- ¹²Tzaj xob' Sawul te Dab'i, qu'n intoq oninjtz Dab'i tu'n Qman Dyos, atzunte matxitoq kyej tzaqpi'n.
- ¹³Qu'mtzun el tlaq'b'a'n tk'etz, ex oktq'o'n te chaq'ul kye jun tnej xjal q'ojil, nejlitoq Dab'i kywitz ajkyex ex ajkyultl.
- ¹⁴B'a'niletoq inela' taq'un Dab'i, qu'n o'ni'ntoq tu'n Qman Dyos.
- ¹⁵Tzaj xob'xi'xtl Sawul te, tej tka'yinte b'anile tel Dab'i.
- ¹⁶Kykyaqiltzunju' aj Israel ex aj Juda intoq che tzalajxi'x ti'j Dab'i, qu'n a Dab'i nk'ulkye ajkyex toj q'oj ex ajtanjtzkyi'j.
- ¹⁷Jun q'ij xitma'n Sawul te Dab'i: —Kxe'l nq'o'ne' tnejel nmyale' Merab' te t-xu'jila, qama tz'oka nimaq q'ojil min xob' ex kq'ojila toju' q'oj te Qman Dyos, chij te. Kub' t-xima'n Sawul qa myaku'te kb'el b'yonte Dab'i, xkyimku'witloj toj kyq'ob' pilistey.
- ¹⁸Atzunte Dab'i xittzaq'we'n: —Mixti'we' woklen ex mixti' kyoklenju' toj njaye' kyxol aj Israel, tu'nwtlo woke' te tji nimaqkawil, chij.
- ¹⁹Tetzunj tpon tq'ijlalil tu'n txi' tq'o'n Sawul Merab' ju' tmyal te t-xu'jil Dab'i, mixti' xiq'o'ntl te, xi'xa'q'onatl te Adryel aj Meola.
- ²⁰Atzuntlte Mikal, juntl tmyal Sawul, intoq laqj ti'j Dab'i. Tetzunj txi' q'ma'n te Sawul, tzalaj tej tb'inte,
- ²¹qu'n kub' t-xima'n tu'n txi' tq'o'n te t-xu'jil Dab'i, naqxwitlo tu'n tkub' tz'aq Dab'i tu'n Mikal toj kyq'ob' pilistey. Xitma'ntzuntz tkamaji'n te Dab'i: —K'okyelta te njiye' ja'lo, chij.
- ²²Tchaq'tzun Sawul kyeju' nche ajb'en te kjalu: —Che yolinqeye' tuk'i'l Dab'i ex kymanche' te qa ayine' nimaqkawil, nchin tzalajxi'xe' ti'j ex kykyaqilju' ajb'el weye' nche tzalaj ti'j, exqa ilti'j tu'n tok te njiye'.

²³E'xi'tzu'n ajb'el te Sawul q'malte tkyaqil ja'lu te Dab'i, atzunte Dab'i xittzaq'we'n kye: —¿Ma naqch'i'n toklen toj kywitze' tu'n tok jun xjal te tji nimaqkawil kse'n ayine' prowqine' ex mixti' woklene'?, chij.

²⁴Exi'tzu'n ajb'el te Sawul q'malteju' tma Dab'i te.

²⁵Atzunte Sawul, atoqna' tajb'ilju' tu'n tkub' tz'aq Dab'i toj kyq'ob' pilistey, xitma'n kye: —Kymanxe' te Dab'i qa min nojqelan tu'n ttzaj tq'o'n kse'nxju' nkyb'inha'n xjal te twi' t-xu'jil, awe' wajb'il, ayine' nimaqkawil, tu'n ttzaj tq'o'n jo'naq (100) ttxo'w kypich' pilistey, tu'ntzun tok tu'me'l t-xel kye wajq'oje, chij.

²⁶Aye'tzunju' ajb'el te Sawul xikyma'nju' lu te Dab'i, ex b'a'n ela' toj twitz Dab'i noqxwitlo tu'n tok te tjiju' nimaqkawil. Na'mxtoqtzun tjapun tq'ijlalil kyejni b'entti'j,

²⁷exi' Dab'i kyuk'i'lju' t-xjal te q'oj, ex e'kub' tb'yo'n lajnaq (200) pilistey; ex exi' tiq'i'n kytz'umal twi' kytz'a'lb'il teju' nimaqkawil, tu'n tok te tji. Xi'tzun tq'o'n Sawul Milka ju' tmyal te t-xu'jil Dab'i.

²⁸Tetzunj tka'yinte ex tej teltnik' Sawul qa intoq onin Qman Dyos tuk'i'l Dab'i exqa intoq k'u'jlanjtz tu'n Mikal ju' tmyal,

²⁹tzaj xob'xi'xtl te Dab'i twitzju' tnejel, ex ok te tajq'oj tejumajx.

³⁰Expe' tkyaqil maj ajkytzaju' kynejel pilistey toj q'oj, b'a'nxi'xtoq nela' tu'n Dab'i kyekwitz kykyaqil txqantl nejenel kye t-xjal Sawul te q'oj, qu'mtzun inxi'xtoq nimanjtz.

1 S 19

Kub'toq tb'yo'n Sawul Dab'i

¹Tchaq' Sawul te Jonatan ju' tk'wal ex kye kykyaqilju' nejenel te q'oj tu'n tkub' kyb'yo'n Dab'i. Atzunte Jonatan, qu'n kyetoqna' kyten tuk'i'l Dab'i,

²xitma'n tqanil te, kjalu: —Intjyo'n nmane' tu'me'l tu'n tkub' b'yo'na tu'n. Qu'mtzun tz'ewana najchi'j ja lay kneta'ya.

³Chin tzajele' tuk'i'l nmane', ja tu'me'l ta'ya. Ex chin yolile' tuk'i'l ti'ja, kxe'l nma'ntzuntze' teya titi' kb'ajel, chij.

⁴Yolintzun Jonatan tuk'i'l tman ti'j Dab'i. Xitma'n te: —Nimaqkawil, lalun tb'inha junta taq'wix ti'ju tmajina Dab'i, qu'n mixti'te taq'wix matxi' tb'inha teya, nim pe'na'te b'a'n matxi' tb'inha;

⁵taq'u' tchwinqlal tu'ntkub'ti'ju' Kolyat, ex kyim tu'n, ikytzu'n kleta' tkyaqilju' tnam Israel tu'n Qman Dyos. Tilna'ta nimaqkawil, ex tzalaja tu'n tpaj. ¿Tiqu'ntzun tajb'ila'ya tu'n tkub' tb'yo'na Dab'i, extzun mixti' til'?, chij te.

- ⁶Tej tb'aj tb'i'n Sawulju' tu'me'l tz'aqlixi'x tma Jonatan, tmatzuntz: —Lu Qman Dyos nka'yin, lay kyimte Dab'i, chij.
- ⁷Tzajtzun txko'n Dab'i tu'n Jonatan ex xitma'n tkyaqilju' b'aj kyoli'n. Yajxi'tzuntel xitiq'i'n twitz Sawul ex ajb'en junmajtl te kse'nxju' tnejel.
- ⁸Ttaj jumajtlju' q'oj, ex etz Dab'i q'ojil kyi'ju' pilistey ex kub'kyi'j tu'n, nim e'kub'tb'yo'n, ex txqantl e'kub' oq.
- ⁹Atzuntlte Sawul, ul yajb'aj jumajtl tu'nju' myab'a'n xewb'aj chq'o'n tu'n Qman Dyos, q'uqlitoq tja ex tzyu'nju' tch'ut, intoqtzun chinb'an Dab'i,
- ¹⁰xit-xon jumajtlju' tch'ut ti'j Dab'i. Atzunte Dab'i lwiyl el jutzpaj, xi'pona'tlu' ch'ut twitzja. Textzu'n qonik'an lu etz oq Dab'i.
- ¹¹Lwiylxi'xtzun tchaq' Sawul kyeju' t-xjal tu'n kyxi' xq'uqilte Dab'i tja, ex tu'n tkub' kyb'yo'n te prim te juntl q'ij. Atzunte Mikal ju' t-xu'jil Dab'i, xitma'n te: —Qa min soqa texju' qonik'an ja'lo, kb'el b'yo'na najchi'j, chij te.
- ¹²Extzun q'o'n Dab'i ti'j aqwil toj tokexspik'un tu'n Mikal, kub'tzun oq Dab'itz.
- ¹³Ex tzaj tiq'i'n Mikal jun witzileb' ex okxtq'o'n toj ku'xb'il, okxtq'o'n jun tq'axwe tzmäl chib', ex jax t-sku'n jun xb'alun tib'aj.
- ¹⁴Tetzunj tchaq' Sawul kyeju' t-xjal tu'n ttzyet Dab'i kyu'n, xitma'n Mikal kye qa yab'toq.
- ¹⁵Atzunte Sawul e'xitchq'o'n jumajtl jyolte Dab'i, ex xitq'o'n chaq'b'il kye: — ;B'a'ntzunqa yab' kyi'q'imitze' ex kyi'q'intze' tza'lu tu'n tkub' nb'yo'ne', chij.
- ¹⁶E'okxtzu'n t-xjal Sawul toj tja Dab'i, ex o'kxte' witzileb' exju' t-smäl chib' knet kyu'n.
- ¹⁷Xitma'ntzun Sawultz te Mikal: ¿Tiqu'n xin kub'a' t-sb'u'na, ex matxittzaqpi'na wajq'oje?, chij. Xi'tzun ttzaq'we'n Mikal: —Qu'n ttziya qatoq chin kb'el tb'yo'ne' qa min sex ntzaqpi'ne', chij.
- ¹⁸Iktzu'n tzaqpaja' Dab'i. Xi'tzuntz tk'etz Samwel toj Rama, ex xitma'n te tkyaqilju' matxi'toq tb'incha Sawul ti'j. Exi'tzun Dab'itz tuk'i'l Samwel najal toj tnam Nayot.
- ¹⁹Tetzunj tb'inte Sawul qa atoqtzu' ta' Dab'i Nayot toj Rama,
- ²⁰e'xitchq'o'nju' t-xjal tzyulte. Tetzunj kyponju' t-xjal Sawul, xikyka'yi'n jun tnej t-sanjelal Dyos nche yolin ti'ju' ntzaj tma'n Dyos kye, a Samwel nejenel kye. O'kx tkub' tenju' t-xew Dyos kyib'aju' t-xjal Sawul, ex ikxkye e'aq'wi yolil ti'ju' ntzaj tma'n Dyos.
- ²¹Tetzunj tb'inte Sawul, xitchq'o'n jun tnejtl xjal, ex ikxkye e'aq'wi yolil ti'ju' ntzaj tma'n Dyos. Toj toxmaji'n xit-sma'n Sawul jun tnejtl xjal, ex ikx b'aj ju' kyi'j.

²²Aku'tzun Sawultz xi' Rama, tetzunj tpon tk'etz jun nin tkb'el a' toj Seku, xitqani'n jatoq ta'qe' Samwel ex Dab'i. Ex xijask'u'n te qa atoqtzu' ta'qe' toj Nayot te Rama,

²³xi'tzuntz atzu'. Ex ikxte kub' t-xew Qman Dyos tib'aj ex aq'wi yolil ti'ju' ntzaj tma'n Qman Dyos, ex xitljo'n tb'e tzmax Nayot te Rama;

²⁴expe' eltiq'i'nju' ti'j, ex b'aj q'ij ex qonik'an x̄b'iqli nyolin ti'ju' ntzaj tma'n Qman Dyos, twitz Samwel. Atzuntzu' tzaja' qeju' yol nq'umli: ¿Ma axtzun junte Sawul sanjelal?.

1 S 20

Onin Jonatan ti'j Dab'i

¹Etz oq Dab'i toj Nayot te Rama, xi'tzuntz jatoq ta' Jonatan, qanilte te: —¿Titi' matxi' nb'inchaye'? ¿Titi' npaje'? ¿Titi'ju' wile' matxi' nb'inchaye' twitz tmana, tu'nju' inchin tjyo'ne' tu'n nkub' tb'yo'ne'?, chij te.

²Xittzaq'we'n Jonatan te: —¿Awt Qman Dyos myonte! ¡Lay kub' b'yo'nta tu'n! B'i'na'ta tu'n qa mixti' jun ti'xti' intb'inha'n nmane', qa mixwitti' saj tma'n weye'. ¿Ti'wttzunlo kb'ela' tewi'n nmane' weye'? ¡Layna'te' ikju'!, chij te.

³Xi'tzun tma'ntl Dab'i: —B'i'na' tu'nte tmana qa b'a'n qten tuk'i'la, exlo min tajb'il tu'n tb'inteya tu'n mitzaja' jun q'oj kyxole'. ¡Lu Qman Dyos in ka'yin axxi'x naq in nelje wi'je'!, chij.

⁴Xi'tzun tqani'n Jonatan te: —¿Ti'tzun tajb'ila tu'n nb'inchanteye'?, chij.

⁵Atzunte Dab'i xittzaq'we'n: —Najchi'jna' tq'ij ak'a'j xjaw ex qotenb'il toju' wan tuk'i'lju' nimaqkawil. Qu'mtzun, q'om oxo' q'ija weye' tu'n wewane',

⁶qatzun machin tzajtqani'ne' tmana, q'manxa te qama txinqani'n anb'ile' teya, qu'n ntoq ojqlanxi'x tu'n nxi'ye' toj ntaname' B'elen, kykyaqilju' toj njaye' nkub' kyik'sa'n ninq'ij tu'n tq'et chojb'il atl junjun ab'q'i.

⁷Qama ttzaq'we b'a'ntzunlotz, kqeb'iltzun nk'u'jtze'; qatzun matzajttx'u'jil, k'eleltzun tnik'tza qa tajb'il tu'n tb'inchante jun taq'wix weye'.

⁸Qu'mtzun b'inchama xtalb'il, ajb'el qinpena'we' teya expe' oje kyej b'entti'j qu'n twitz Qman Dyos tu'n qten toj b'a'nil. Qatzun ayine' tinpaje' chin tb'yonku'ya. Mya' ilti'jtz tu'n nxi' tiq'i'na twitz tmana, chij te.

⁹Xi'tzun ttzaq'we'n Jonatan: —¡Lalun kub' t-xima'na ikju'! Qa manb'iwe' qa ikt-xim nmanjuye' ti'ja, kxel nma'we' teya, chij te.

¹⁰Xi'tzun tqani'n Dab'i te: —¿Alkyetzu'n tzul q'malte weye' qa min xkub' toj twitz tmana?, chij.

¹¹Xitmantl Jonatan te: —Qo'ya wuk'i'le' toj kojil, chij. Xi'tzun kyk'le'kyib'tz,

- 12**atzuntzu' xa' tma'na' Jonatan te: —Lu Qman Dyos nka'yin qa najchi'j mo kab'j, qlloqxja'lu, knb'iy'e' titi' nt-xima'n nmane' ti'ja, tzultzun nsma'n tqanile' teya;
- 13**qatzun tajb'il tu'n tb'inchante taq'wix ti'ja, extzun min xinma'n teya ex lay chin nonine' ti'ja, tz'e'ysanjtzku'wej nwitz. ¡Ex awt Qman Dyos tz'oninteya kse'n sonin ti'j nmane'!
- 14**Qatzun itz'qinx'e' toju' tq'ijlalil lu, b'inchama xtalb'il weye' kse'nxju' xtalb'il ntk'mo'na te Qman Dyos. Qatzun nchin kyimkuye',
- 15-16**ka'yinqexch'inta toj njaye'. ¡Aye'tzu'n tajq'oja che kyimxwit, ex awt Qman Dyos q'onte tu'me'l t-xel kye! chij. Iktzu'n xa'ttziya'n Jonatan te Dab'i,
- 17**ex tu'nju' kyexi'x kyten Jonatan tuk'i'l Dab'i, nakuj kyitz'inkyib', kyej tma'nxi'xtl tu'n tjapunju' tyol.
- 18**Tmatzuntz: —Najchi'j, ninq'ij tq'ij ak'a'j xjaw, mixna' a'lo'x kb'el qe toju' tq'a'jtza, mixloti'xte k'elela'ya.
- 19**Tojixi'tzunlo toxi'n q'ij k'elelxi'x tnik'tzila. Qu'mtzun, kutxi'ya ewal jaxju' ewana'ya jumaj, ex atzu' tenku'ya tk'etzju' jun b'uj ab'j.
- 20**Kxe'l nxone' oxe' talsmaj toju' plaj lu, naku'xwitloj nchin xnaq'tzanwib'e' tu'n nnik'u'ne' b'a'nxi'x,
- 21**kxe'l nma'ntzuntze' teju' nmajine': kutxi'ya jyolkyeju' talsmaj, nchiku'ye'. Qama txinma'ne' te: Xi' ta'qe' nqaku'ch'i'ntl tza'lu; lwix iq'inqe'tza', qa nchiye' te. B'a'ntzun tetzuntza, qu'n mixti'te nb'aj. Axxi'x, nxinma'ne' teya twitz Qman Dyos.
- 22**Qatzun matxinma'ne' te: Xi' ta'qe'ju' talsmaj max chix, qa nchiye' te, Kutxi'tzuntza qu'n tajb'il Qman Dyos tu'n toqa.
- 23**Qu'n twitzku'te' Qman Dyos qtziyaya' qyol kyejni b'entti'j, chij te.
- 24**Xi'tzun Dab'i ewal toj koj b'il, tetzunj tponju' tq'ij ak'a'j xjaw, kub'qejju' nimaqkawil wal ti'j mes.
- 25**Kub' qe twitz ja, jaxu' nkub'a' qe. Atzunte Jonatan kub' qe twitz, atzunte Ab'ner ttxlaj Sawul. Atzunju' tq'uqb'il Dab'i mix-a'lo' kub' qe toj.
- 26**Mixti'te Sawul tma toju' q'ij lu, qu'n kub' t-xima'n qa b'aj tz'ilix tu'n jun ti'xti' exqa tu'nju' lu laytaq ten.
- 27**Ex ikx toj tkab' q'ij teju' ninq'ij, mix-a'lo'x kub' qe toj tq'uqb'il Dab'i. Xitqani'ntzun Sawultz teju' tk'wal: —¿Tiqu'n mixti' ulju' tk'wal Jese wal ewi ex ja'lo?, chij
- 28**Atzunte Jonatan xittzaq'we'n: —Tzaj tqani'n Dab'i anb'il weye', qu'n nojqelanxi'x tu'n txi' B'elen.

- ²⁹Kub'san weye' tu'nt-xi' nq'o'ne' anb'il tu'n txi', qu'n nkub' kyik'sa'n toj tja jun chojb'il toj ttanam ex tchaq'ju' ttzik tu'n txi'. Expe' tzaj tma'n weye' qatoq kxe'l xb'etzalkyeju' twitze'l. Qu'mtzun mixti' xkub' qe wal tuk'i'la nimaqkawil, chij.
- ³⁰Tzajtzun ttx'u'jil Sawul ti'j Jonatan, ex tma: —¡Tal ttxu tx'yan! ¡chita qa min b'i'n wu'ne' qa kyexi'x ttena tuk'i'lu' tk'wal Jese, ma min nche ch'ixwiye' tuk'i'l ttxuya!.
- ³¹Qa min xb'ajte' ichan lu twitzju' tx'otx', nneljeti'ja tuk'ilju' tkawb'ila tu'n. ¡Qu'mtzun chq'onxa tjoyli ex q'intza, qu'n ati tu'n tkyimte' lu!, chij te.
- ³²Atzunte Jonatan xittzaq'we'n te: ¿Tiqu'ntzun kkyimela'? ¿ti'tzu'n matxi' tb'incha?, chij.
- ³³Oktzun t-xnik'cha'n Sawul tk'uǎtx'e'nb'il ti'j Jonatan. Kanetzuntz toj twitz qa a tajb'il tmanju' tu'n tkub' tb'yo'n Dab'i.
- ³⁴Jawtzun we' Jonatan ti'j mes tuk'i'l ttx'u'jil, ex mixti' wan ti'ju' wab'j toj tkab' q'ij, qu'n ojexi'x b'isun ti'j Dab'i, ex matxi'toq tz'ok q'o'n ttx'u'jil tu'n tman.
- ³⁵Tetzun prim te jun q'ijtl, ex Jonatan tuk'i'l jun tmajin ku'xunx toj kojb'il tojxu' kmuj b'entniti'j kyu'n tuk'i'l Dab'i,
- ³⁶tchaq'tzuntz te: —Kutxi'ya ojql jyolkye talsmaj kxe'l nxone', chij. Xi' ojqlantzun majentz, atzunte Jonatan xi't-xon jun talsmaj kuw, tu'n tpon tz'aq najchaq.
- ³⁷Tetzunj tponju' majen ja kub'a' tz'aqu' talsmaj, xit-ǎch'in Jonatan kuw teju' tmajen: —¡Xi'ta'qekye' talsmaj max chij!, chij.
- ³⁸Xit-ǎch'i'n jumajtl Jonatan teju' tmajin: —¡Lwixi'x kutxi'ya, lalun kub' we'ya!, chij. Jawtiq'i'n tmajin Jonatan talsmaj ex tzaj tiq'i'n teju' tajaw,
- ³⁹ex mixti' eltniky' ti'j, qu'n o'qekxkye Jonatan ex Dab'i b'ilteju' techlal.
- ⁴⁰Yajxi'tzuntel e'xitq'o'n Jonatan taq'unb'il te q'oj teju' tmajin ex xitma'n te tu'n kyxitiq'i'n toj nintnam.
- ⁴¹Naqtzun nb'ent tanjti'ju' majin, etz Dab'i ti'jxi' jun b'yoj ab'j, ex majx kub'joqe oxmaj twitz Jonatan. B'ajtzun kychle'nkyib', eb'aj oq' ex okkyma'tzi'nkyib', ojexi'x kub' toq'je'n Dab'i.
- ⁴²Yajxi'tzuntl xitma'n Jonatan te Dab'i: —Kutxi'ya toj b'anil, qu'n toj tb'i Qman Dyos oje qmaya' qyol, ex oje txiqqani'n te tu'n tten quk'i'l tejumajx, ex kyuk'i'lju' tyajajila ex kyuk'i'lju' we', chij te. Kub'tzun b'etz tu'n Dab'i, atzunte Jonatan anjtzti'j toj nintnam.

1 S 21

Oq Dab'i te Sawul

- ¹Xi' Dab'i Nob', ka'yilteju' pale Aymelek, jaw lab'ti ti'j tej tetz k'lulte, ex xitma'n te: —¿Se'n taq'witzun naq tjunala saja, ex mix-a'lo' saj tuk'i'la?, chij.
- ²Atzunte Dab'i xittzaq'we'n te: Machin tzajchq'o'ne' b'inchal jun ti'xti' tu'n nimaqkawil, ex matzaj tma'n weye' qa mix-a'lo' juntl tu'n tb'inte titiqu'n xin tzaja' tchq'o'ne', ex titi'ju' chaq'b'il saj tma'n weye'. Aye'tzu'n ichan ate'qe' tjaq' nkawb'ile' makyey nma'ne' kye jatu'n qmujb'ante qib'e' kyuk'i'l.
- ³B'a'nxpelo atiya, ¿titi' qwa ati tuk'i'la? Q'ontz jwe'we' nwa, mujqa ti'jxku' matz'elyal tu'na, chij.
- ⁴Xi'tzun ttzaq'we'n pale: —Atite wab'j wuk'i'le', naq a mya wab'jxi' kse'n nkywan xjalxi', qu'n xjansa'n. Kxe'l nq'o'nwe' teya, naq a qa jk'u'nkyib'ju' ichan k'le'nqe' tu'na, tu'n mitxa' kytzyu'na' qya, chij.
- ⁵Xi'xi'xtzun ttzaq'we'n Dab'i te: —Tkyaqil maj ajqexe' q'ojil min qotenqe' kyuk'i'l qya. Maskyep'e' mya toj okslab'lu' qb'eye' lu, iqa'nxi'xti'j kyu'nkye' ichan atxi'x xqo tzaje', mitzunloyate' ja'lo, chij.
- ⁶Xi'tzun tq'o'n paleju' wab'j xjansa'n te Dab'i, qu'n o'kxtoq wab'ju' ate'toq xjansa'nqe' twitz Qman Dyos, expe' a q'iju' e'jaw q'i'n tib'aju' q'olb'eb'l, tu'n kykub' q'et kysel ak'a'j.
- ⁷Tojtzunju' q'ij lu atitoq jun tmajin Sawul, ju' ojetoq kyejten toju' ja xjan. Atoq Doew aj Edom, nejenel kye k'ik'lel kye talu'n Sawul.
- ⁸Xitma'n Dab'i te Aymelek: ¿Ma ati jun ch'ut mujqa jun k'u'xtx'e'nb'il tuk'i'la? Naq a mixti'x xtaq' anb'il tu'n kytzaj wi'nju'ye' nk'u'xtx'e'nb'ile' ex jte'tl nq'obj'ile', qu'n inxi'xtoq ojqlan tu'n tb'inchet tchaq'b'ilju' nimaqkawil, chij.
- ⁹Xi'tzun ttzaq'we'n pale te: Ati jun,aju' tk'u'xtx'e'nb'il Kolyat, ju' pilistey kub'ti'j tu'na toju' b'ya' Ela. Lu ati na'tz ti'jxi' xay, ptzo'n toj jun pinpa't. B'a'n tu'n t-xitiq'i'na qa ati tajb'en teya, qu'n o'kxte atiju' nk'etze', chij. Xitzun ttzaq'we'n Dab'i: Q'ontzna'ya, qu'n ate b'a'nxi'xju' kyekywitz txqantl, chij.
- ¹⁰Ax q'iju' lu kub' oq Dab'i twitz Sawul, ex xi' yek'ultib' te Akyis, nimaqkawil toj Kat.
- ¹¹Aye'tzu'n nejenel kye t-xjal Akyis te q'oj xikyma'n te: —¿Ma mitzunya Dab'i ja'lu, ajb'el te Sawul, ju' nimaqkawil toju' tx'otx' lu! ¿Anate intoq b'itzanjtzu' kyu'n b'ixil kjal: kab'k'al Jo'naq (1,000) ichan xkub' tb'yo'n Sawul, atzun junmutx' jo'k'al (10,000) xkub' tb'yo'n Dab'i!, chechij.
- ¹²Jaw ximan Dab'i ti'ju' ntoq q'manjtz ti'j, ex xob' te Akyis nimaqkawil toj Kat.
- ¹³Qu'mtzun, oktq'o'ntib' naku'j nnoktojtwi', naq tak'a'n okten sqitulkye tjpel ja, ex aq'wi xeriyil.

¹⁴Xi'tzun tma'n Akyis kyeju' nejenel kye t-xjal te q'oj: —¿Qama tz'okkyka'yi'ne' nnoktojtwi' ichan lu, tiq'u'n saja' kyi'ina'ye'?

¹⁵¿Ma ntzun nojqelan jun nnoktojtwi' weye', tu'nju' saj kyi'ina'ne' xjal lu, tu'n tb'inchante chaqju' toj twitz toj njaye'?, chij.

1 S 22

¹Ik'b'et Dab'i atzu', ex xi' oq toju' jyom toj Adulam. Tetzunj kyb'inteju' ttzik exqe' twitze'l, exi' tk'etz.

²Ex kymujb'a kyib' kykyaqilju' xjal yaju'nqe' tuk'i'l, ex kykyaqilju' atitoq kyk'as ex kykyaqilju' mixtoqti' nche tzalaj, ok Dab'i te nejenel kye. Qape'lo junk'al (400) ichan ate'toq tuk'i'l.

³Exi'tzun Dab'itz Mispa, toj Moab', ex xitma'n teju' nimaqkawil toj Moab': —B'inchama xtalb'il, q'ontza anb'il tu'n kykyaajten nmane' ex ntxuye' kyuk'i'le' tzmaji' ajnb'inteye' titi' ktb'inha' Dyos weye', chij.

⁴Iktzu'n exi' tiq'ina' Dab'i tman twitzju' nimaqkawil toj Moab', e'najantzuntz tk'etzu' nimaqkawil lu toj tkyaqilju' tq'ijlalil tej tten Dab'i toju' ja te kolb'il.

⁵Xi'tzun tq'o'n Kad, ju' t-sanjelal Dyos, ttab'l Dab'i: —Lalun kyajtena toju' ja te kolb'il. Kutxi'ya toju' kyt'otx' aj Juda, chij te. Xi'tzun Dab'itz ex pon toju' k'ul Eret.

Eb'ajkub' b'yo'n Pale toj tnam Nob'

⁶Atzunte Sawul atoqtzu' ta' Wib'ea, q'uqlitoq t-xe jun tze tamarisko tb'i twi' witz xjan, tzyu'ntoqju' tch'ut ex txoli'nkyib'u' nejenel kye t-xjal ti'j. Atzunj tb'inte qa matxi'toq che knet Dab'i kyuk'i'lju' t-xjal,

⁷xitma'n kyeju' tmajin txolchi qe'toq ti'j: —Kyb'intzpe'ye', tyajajil B'enjamin: ¡Ma oktzun xe'ltq'o'n tk'wal Jese kyt'otx'e' ex kyawale' tqan ub'a te kykyaqile' toj kywitze', exqa kykyaqile' che okyel q'o'ne' tu'n te chaq'ul ex nejenel kye xjal te q'oj!

⁸Kykyaqilxe' matxi' muje kytziye' wi'je', qu'n mix-a'lo' matxi' tzajxi' q'mante weye' qa kyejni b'entti'j jun kyolju' nk'wale' tuk'i'lju' tk'wal Jese; mix-a'lo' junkye' matxi'wt b'ajx tk'u'j wi'je'; mix-a'lo' jun saj q'mante weye' qama tz'oktq'o'n nk'wale' jun nmajine' tu'n tq'o'jin wi'je', kse'n ntb'inha'n ja'lo, chij.

⁹Xi'tzun ttzaq'we'n Doew, aj Edom, ju' atitoq kyxolju' nejenel kye t-xjal Sawul, kjalu: —Wilwe' tk'wal Jese tej tpon toj Nob' yolil tuk'i'lju' pale Aymelek, tk'wal Aytub'.

¹⁰Xjelun Aymelek te Qman Dyos ti'j Dab'i, ex xitq'o'n twa exju' tk'u'xt'e'nb'il Kolyat pilistey te, chij.

¹¹Tchaq'tzun nimaqkawil tu'n txi' txokb'aju' pale Aymelek ex kykyaqilju' pale toj Nob', twitze'lqe'x. Tetzunj kyb'ajpon twitzju' nimaqkawil,

¹²xitma'n Sawul te Aymelek: —Chin tb'itza b'a'nxi'x tk'wal Aytub', chij. —Luqine' lu tu'n wajb'ene' teya nimaqkawil, —chi Aymelek xittzaq'we'n.

¹³Xi'tzun tqani'n Sawul te: ¿Tiqu'ntzun xjawa' kyi'q'i'n kyib'e' tuk'i'l tk'wal Jese wi'je'? Xitq'o'na twa ex jun tk'u'xtx'e'nb'il, ex xjeluna te Dyos ti'j, naqx tu'n tjaw miltz'uj wi'je' ex tu'n kyb'aj tchmo'n t-xjal toj ewaj tu'n kyok tzaqpaj wi'je', kse'n ntb'inha'n ja'lo, chij.

¹⁴Xi'tzun ttzaq'we'n Aymelek te nimaqkawil. —¿Alkyetzun jun kyxol kykyaqilju' nejenel kye t-xjala te q'oj majx okslalxi'x te Dyos kse'nte Dab'i, expena' tjiya nimaqkawil, ex nejenel kyeju' xq'uqilteya, expe' nnimanjtz toju' tkawb'ila?

¹⁵¿Ma tzmatzun tnejel maj nchin kub'sane' te Dyos ti'j Dab'i? ¡Mikxa'te! Lalun kub' t-xima'n jun ti'xti'ya wi'je', ex kyi'ju' toj njaye', qu'n mixti'we' b'i'n wu'n ti'ju' ti'xti' lu, chi Aymelek te.

¹⁶Atzunte nimaqkawil xi'tma'nxi'xtl: —¡B'inku'ya Ayimelek, kkyimela kyuk'i'l kykyaqilju' twitze'la!, chij.

¹⁷Tchaq'tzun nimaqkawiltz kyeju' t-xjal inche xq'uqinte: —¡Che kyb'yonku'ye' tpale Qman Dyos! Qu'n aye'x junkye' ate'qe' tuk'i'l Dab'i, b'i'ntoq kyu'n qa intoq newin Dab'i, ex min tzaj kyma'n weye', chij kye. Aye'tzu'n xq'uqilte mixti' aq'pon kyq'ob' kyi'ju' tpale Qman Dyos.

¹⁸Xi'tzun tma'n nimaqkawiltz te Doew aj Edom: —¡B'yonqe'ku'ya!, chij te. Oktzun tzaqpaj Doew b'yolkye pale, kyajnaq jwe' (85) ichan tok kyxa'y sed e'kub' tb'yo'n toju' kmuj lu.

¹⁹Ex okx toj Nob', ninkytanam pale, e'kub' tb'yo'n ichan, qya, k'wal, exqepe' tal ne'x tu'n k'u'xtx'e'nb'il. Ex eb'aj Kub' tb'yo'n tman wakx, b'ur ex rit.

²⁰Atzun jun tk'wal Aymelek, Ab'yatar tb'i xi' oq toju' q'ojtib'il, ex pon tzmax jata' Dab'i.

²¹Xitma'ntzuntz te Dab'i qa matxi'toq che b'aj Kub' tb'yo'n Sawul tpale Qman Dyos,

²²atzunte Dab'i xittzaq'we'n te: —Kub'x nximante'ye' toju' q'ij lu, qa oktoq kxe'l tma'n Doew te Sawul. Tu'n npaje' matxi' che kub' b'yo'na' kykyaqilju' toj tjaya.

²³Ja'lo, tenkja wuk'i'le' ex lalun xob'a, qu'n alkyete tajb'il tu'n tkub' b'yonteya, tnejel ati tu'n nkub' tb'yo'ne'. Mixti'te kb'ajel ti'ja, chij te.

1 S 23

Tkol Dab'i nintnam Kyeyla

¹Jun q'ij e'q'ojin pilistey ti'ju' nintnam Kyeyla ex b'ajx kyelq'a'nju' triy akxtoq tb'aje'l toj er. Tetzunj txi' q'ma'nju' lu te Dab'i,

²xi' qanilte te Qman Dyos, ikjalu: —¿Ma b'a'n toj twitza tu'n nxi'ye' q'ojil kyi'ju' pilistey?, chij. Atzunte Qman Dyos tzaj ttzaq'we'n: B'a'nte', q'ojina kyi'j ex klomju'ya nintnam Kyeyla, chij.

³Aye'tzu'n t-xjal Dab'i xi'kyma'n te: —¿Xob'ajilxpena' ato'qo' tza'lu toj Juda, mitzunloyate' qo'x q'ojil kyi'ju' pilistey toj Kyeyla!, chechij.

⁴Xi'tzun tqani'n jumajtl Dab'i te Qman Dyos, atzunte Qman Dyos tzaj ttzaq'we'n: —Kutxi'ya toj Kyeyla, qu'n che kb'el nq'o'nwe' pilistey toj tq'ob'a, chij.

⁵Exi'tzun Dab'itz kyuk'i'lju' t-xjal toj Kyeyla, eq'ojintzuntz kyi'ju' pilistey atzu', majx e'mankun kyu'n ex eb'je'l kyiq'i'n jumajtlu' wakx kye. Iktzu'n ekleta'ju' xjal aj Kyeyla tu'n Dab'i.

⁶Atzunte Ab'yatar, ju' tk'wal Aymelek, kub' oq tu'n tmujb'antetib' tuk'i'l Dab'i toj Kyeyla, ex majx xitiq'i'nju' Xa'y.

⁷Matxi'toqtzun txiq'man te Sawul qa atoqtzu' ta' Dab'i toj Kyeyla, ex kub' t-xima'n: Matxi' kub' q'o'n toj nq'ob'e' tu'n Dyos, tu'nju' matxi' tz'okx toj nintnam, matxi' kyej tju'ntib' kyoju' tjpel tnam, chij.

⁸Tchaq'tzun Sawultz tu'n kyb'ajtzaj kykyaqilju' t-xjal te q'oj tu'n kyb'ajx Kyeyla tu'n tok kytxoli'n kyib' kyi'j Dab'i kyuk'i'lu' t-jal.

⁹Tetzunjb tb'inte Dab'i qa intoq ximan Sawul tu'n tq'ojin ti'j, xitma'n teju' pale Ab'yatar tu'n ttzaj tiq'i'nju' xa'y tu'n txi' tqani'n te Qman Dyos.

¹⁰Ex xitma'n Dab'i: Nman Dyos, ayine' tmajena manb'iyee' qa tzul Sawul xitulte tnam Kyeyla naq tu'npaje'.

¹¹¿Ma tzultzu'n Sawul jyolweye' kse'nxju' matxi' nb'iyee'? ¿Ma oklo chin xel q'o'ne' toj tq'ob' kyu'n xjal najlqe' toju' tnam Kyeyla? ¿Taye, Kydyos aj Israel, inkub'sa'ne' teya tu'n ttzaj tma'na! chij. Atzunte Qman Dyos tzaj ttzaq'we'n: —Tzulte' Sawul, chij.

¹²Xi'tzun tqani'ntl Dab'i: —¿Ma ktzulo chin xel q'o'ne' kyuk'i'lju' nxjale' toj tq'ob' Sawul kyu'n xjal najlqe' toj Kyeyla?, chij. Atzunte Qman Dyos tzaj ttzaq'we'n: —Che xe'lq'o'ne' toj tq'ob', chij.

¹³E'etztzun Dab'itz kyuk'i'lju' t-xjal toj Kyeyla, qapelo junk'al lajnaq (600) kyb'aj, e'xi'tzuntz ex mixti'xte b'i'n jatu'n kypona'. Tetzunjb tb'inte Sawul qa matxitoq tz'ex oq Dab'i toj Kyeyla, min ok iltl tu'n txi' jyolte.

Najan Dab'i toj chq'ajlaj

¹⁴Iktzu'n kyajtena' Dab'i najal toj pik te kolb'il twi' jun witz toju' chq'ajlaj Sip, b'a'ntzunqa ntoq neltjoyli tkyaqil q'ij tu'n Sawul, min taj Qman Dyos tu'n tkub' tz'aq toj tq'ob'.

- 15**Tuk'i'lxi'petzunju', intoq xob' Dab'i te Sawul, qu'n matxi'toq tz'etz Sawul jyolte tu'n tkub' tb'yo'n. Qu'mtzun kyejten Ores, toju' chq'ajlaj Sip.
- 16**Jun q'ij xi' Jonatan tk'wal Sawul toj Ores, kuwsalte tk'u'j Dab'i ex tu'n tqe tk'u'j ti'j Dyos.
- 17**Ex xitma'n te: —Lalun xob'a, qu'n lay knetta tu'n Sawul ju' nmane'. Ana'ta k'okyel te nimaqkawil toj Israel, ayintzunwe' chin okyel te tkab' kawil. B'i'ntlpenate' lu tu'n nmane', chij te.
- 18**Kyajtzun b'entti'j jun yoltz kyxol kykab'il, ex a Qman Dyos kub' kyq'o'n tztiyalte. Anjtzun Jonatan tja, atzunte Dab'i kyejten toj Ores.
- 19**Aye'tzu'n xjal aj Sip exi' toj Wib'ea yolil tuk'i'l Sawul, ex xikyma'n te: —Lute' Dab'i nnewin toj qtx'otx'e' kyoj junjun kolb'il kuwsa'n twi' witz Akyila, toj Ores toj tnayajkya'j te chq'ajlaj.
- 20**Qu'mtzun qama kub' t-xima'na nimaqkawil tu'n ttzaja jyolte, b'a'n tu'n tb'inchanteya, kxe'l qq'o'nqe' toj tq'ob'a, chechij.
- 21**Xi'tzun ttzaq'we'n Sawul kye: —¡Awt Qman Dyos ky'iwlankyeye' tu'n matzaj laqj kyk'u'je' wi'je'!
- 22**kxe'l nkub'sa'ne' kyeye' ja'lo tu'n kyxi'ye' ka'yilte jatu'me'lxi'x ta', ex alkye oje ka'yinte atzu', qu'n oje tzaj q'ma'n weye' qa majx tx'yan tuk'i'l.
- 23**Kyka'yinx'e' b'a'nxi'x jachaqja ta'ju' tewb'il, kukytzajtzuntze' q'malte weye' ja tu'me'l ta'xi'x, chin xe'ltzuntze' kyk'etze'. Qatzun axxi'x atzu' ta' toju' kytx'otx'e', knjya'ye' chab'a' kyxolju' tyajajil Juda, chi Sawul.
- 24**Kyej q'olb'e'ntzun Sawultz kyu'n xjal aj Sip ex anjkyi'j toju' ninkytanam. Aye'tzunkye Dab'i kyuk'i'lju' t-xjal atoqtzu' ta'qe' Maon, toju' plan tx'otx' toj tnayajkya'j teju' chq'ajlaj,
- 25**exi'tzun Sawul kyuk'i'lju' t-xjal jyolte Dab'i. Atzunte Dab'i tej txiq'ma'n te, ku'x ewil twitzju' xaq ati toj chq'ajlaj Maon. Ex tej tb'inte Sawul, xi' toju' chq'ajlaj Maon knolte Dab'i.
- 26**Ljo'ntoq kyxi' Sawul kyuk'i'lju' t-xjal toj jun plaj teju' witz, atzu'n toj jun plajtl ljo'ntoq kyoq Dab'i kyuk'i'lju' t-xjal. Tetzunj matxi'toq b'aj ktxolb'a'n kyib' Sawul kyuk'i'lu' t-xjal kyijile Dab'i, ex ch'inxtltoq kytzyet kyu'n,
- 27**o'kx tpon jun sanjelal q'malte te Sawul: —¡Kutanjtz ti'ja ja'loxi'x nimaqkawil, qu'n matxi' che b'ajponju' pilistey toju' qtanam!, chij te.
- 28**Mixtzunti' ok iltl Sawul knolteti'j Dab'i, xi'tzuntz q'ojil kyijju' pilistey. Qu'mtzun okq'o'n tb'iju' najb'il lu pik te aq'pub'l.

Exch'yon tchwinqlal Sawul te Dab'i

- 29**Exi'tzun Dab'itz najal kyoju' kolb'il kuwsa'nqe' toj En-kadi.

1 S 24

- ¹Tetzunj tanjtzkyi'j Sawul q'ojil kyi'j pilistey, xiq'ma'n te qa atoqtzu' ta' Dab'i toju' chq'ajlaj En-kadi.
- ²Jawtzun t-sk'o'n Sawul wuqk'al lajnaq (3,000) ichan kyxol kykyaqil aj Israel, exi'tzuntz jyolkye Dab'i kyuk'i'lju' t-xjal twitz xaq wa'lxix kywitz.
- ³Intoqtzun che b'et, tej kypon kyk'etz junjun ch'laj rit, atitoq jun jyom nqayin kyk'etz, jatoq nche ewana' Dab'i kyuk'i'lju' t-xjal. Okxtzu'n Sawul k'u'jal toju' jyom lu,
- ⁴xi'tzun kyma'n t-xjal Dab'i te: —Ma japun tyol Qman Dyos toju' q'ij ja'lo, ju' tzaj ttziya'n teya qa kb'eltq'o'n tajq'oja toj tq'ob'a. B'inchamtzuna ja'lo aju' tajb'ila, chechij. Jawtzun we' Dab'i ex chab'a' eltjon jun pix' tpinpa't Sawul;
- ⁵telenxi'tzun tjon tzaj tb'is,
- ⁶xitma'ntzuntz kyeju' t-xjal: —¡Awt Qman Dyos tzyunweye' tu'n lalun tzaq'pon nq'ob'e' ti'ju' wajawe' nimaqkawil! ¡Ate nimaqkawil, qu'n a Qman Dyos jaw sk'onte!, chij.
- ⁷Iktzu'n e'tmaqa' Dab'i t-xjal tu'n miche oka' tzaqpaj ti'j Sawul, atzunte Sawul etz toju' jyom ex xitljo'n tb'e.
- ⁸Textzunju' kmuj lu etz lpe Dab'i ti'j, ex xi'ch'in te: —¡Nimaqkawil, nimaqkawil!, chij. Anjtzun ka'yin Sawul ti'jxi', atzunte Dab'i kub' meje majx kub'joqe twitz tx'otx',
- ⁹ex xitma'n te: —¿Tiqu'n nxa' tb'ina kyol xjal?, mixna' ti'we' nxim taq'wix ti'ja.
- ¹⁰Tz'elku' tnik'a ti'j nimaqkawil, makub' q'o'na toj nq'ob'e' tu'n Qman Dyos toju' jyom, mixti' xkub' nb'yo'na, makyej nq'o'na tu'n tanq'ina, qu'n qa nimaqkawilta, a Qman Dyos jaw sk'onteya.
- ¹¹Ka'yintzpe'ya nimaqkawil ti'ti' iq'i'n wu'ne': jun pix'ju' tpinpa'ta, ex tu'nte' lu ma'wtlo kub' nb'yo'na. Tu'ntzun teltnik'a qa myawe' nxim tu'n nb'inchante taq'wix ti'ja mo tu'n njaw miltz'uje' ti'ja, ex b'ajx chin nel txalpuja'we' twitza. Atzunta nimaqkawil toka ljoltonq'ije' tu'n nkub' tb'yo'na'.
- ¹²¡Alo Qman Dyos ka'yilte alkye atitpaj qxol, ex kjel nq'o'ne' toj tq'ob'. Ayintzunwe' milo najchi'j tu'n taq'pon nq'ob'e' ti'ja nimaqkawil.
- ¹³Ati jun yol nq'umli: Kyu'nju' b'inchal myab'a'n ntzaja'ju' il; qu'mtzun milo najchi'j tu'n taq'ponwe' nq'ob' ti'ja nimaqkawil.
- ¹⁴Expe', ¿alqi'j matxi' tz'etza'ya nimaqkawil aj Israel q'ojil? ¿Alkye ljo'n toj tq'ij tu'na? ¡Ayine', naku'j jun kyimni tx'yanqine', mo naku'j ky'aq qine'!

- ¹⁵Qu'mtzun awt Qman Dyos b'inchante tten qxol qkab'il; jawt mlonweye' qa ati wile' ex klonweye' toj tq'ob'a nimaqkawil!, chij te.
- ¹⁶Tetzunj tb'aj yolin Dab'i, jawxch'in Sawul: ¡Ape'loya Dab'i, nky'ajul, nyolitza!, chij. O'kx tjaw oq',
- ¹⁷xitma'n te: —Mixti'ta til, b'a'nju'ta matxi' tb'inha weye' te t-xelju' myab'a'n matxi' nb'inchaye' teya.
- ¹⁸Matyek'uya ja'lo qa tajb'ila tu'n tb'inchanteya b'a'n weye', qu'n mana' chin kub'q'o'ne' toj tq'ob'a tu'n Qman Dyos ex min xinkub' tb'yo'na.
- ¹⁹Ja' axxi'x, mixna' a'lo'te jun ajwit tel yalju' tajq'oj tu'n, laywit kub' tb'yo'n. Qu'mtzun awt Qman Dyos q'onte tu'me'l t-xel teya tu'nju' b'a'n xtb'inchaya weye' ja'lo!
- ²⁰Matxi' tz'el nnik'e' ja'lo qa aya k'okyel te nimaqkawil, exqa k'elelb'a'n kawb'il toj Israel toj tq'ob'a.
- ²¹Q'mantztzun jun tyola twitz Qman Dyos qa lay che kub' tnajsa'na nyajajile' exqa lay kub' tnajsa'na nb'ieye' kyxolju' toj njaye', chij.
- ²²Xi'tzun ttziya'n Dab'i te Sawul qa ktb'inha' ikju', anjtzun ti'j Sawultz toju' tja te kawb'il, atzunte Dab'i kyuk'i'lju' t-xjal exi' toju' kolb'il kuwsa'n.

1 S 25

Kyim Samwel

¹Tej tkyim Samwel, kykyaqilu' aj Israel b'aj kyb'u'yi'n kyib' ex eb'aj oq' ti'j. Ku'x kymqu'n toju' tja toj Rama. Xi'tzunte Dab'itz toju' chq'ajlaj Paran.

Jun b'aj kxol Dab'i tuk'i'l Ab'ikayl

- ²Atitoq jun ichan nimaq q'inun toj Mayon, atitoq wuqk'al lajnaq (3,000) trit ex kab'k'al lajnaq (1,000) tchib', atitoq tk'a'x toju' nintnam Karmel, ja nche' tjona' ti'j trit.
- ³Nab'al tb'iju' ichan lu, tyajajil Kaleb'; majxtoq kuwju' xjal ex mya'l. Atzunte Ab'ikayl ju' t-xu'jil, tb'anil ka'yin ex atitoq tnab'l.
- ⁴⁻⁵Tetzunj atitoq Dab'i toj chq'ajlaj, tb'i qa atoqtzu' ta' Nab'al toj Karmel njon kyi'j trit, exi' tchq'o'n lajoj tmajin ex xitma'n kye tu'n t-xikyq'olb'e'n Nab'al toj tb'i,
- ⁶ex tu'n t-xikyma'n tqanil te kjalu: Awt Qman Dyos k'iwlanteya ntzik kyuk'i'lju' toj tjaya ex tkyaqilju' ati teya.
- ⁷Manb'ieye' qa njon kyi'j rita. Ex b'i'nlo tu'na qa atzu' xetena' tk'ik'lela toj Karmel quk'i'le', mixti'te sel qiq'i'ne' kye ex mixti' xqb'inchaye' kye.

- ⁸Qaninx pe'ya kye, kxel kyma'nxi'xtl teya. Qu'mtzun nchin kub'sane' teya tu'n ttzaj q'aq'an tk'u'ja kyi'ju' ku'xun lu, ex luqe' che pon tojku'xi'xju' tq'ijlalil, o'yintz ch'i'nqe' qwa mo qk'wa'ye titi' ati tuk'i'la, qu'n machin oke' naku'j tk'wala, chij.
- ⁹Exi'tzunju' tmajin Dab'i ex xikyma'nju' sanjelj te Nab'al, ex e'kyajten ayolte tzaq'web'l.
- ¹⁰Atzunte Nab'al xittzaq'we'n kye: —¿Alkyetzu'n Dab'i? ¿Alkyexi'xtzu'n tk'wal Jese? ¡B'a'npunqe'kye' k'a'yi'nmajin inche oq kywitzju' kyajaw toju' tq'ijlalil ja'lo!
- ¹¹¿Ma oktzun kxe'l nq'o'nwe' kywa, kyk'wa' ex kychi'ju' jol kyi'j nrite' kyeye', min wojtzqi'nqe'ye' ex jalo tzajniqe'loye'?, chij.
- ¹²Anjtzun kyi'ju' tmajin Dab'i, tetzunj kypon tk'etz Dab'i, xikytx'olb'a'n tkyaqilju' tyol Nab'al te.
- ¹³Tchaq'tzun Dab'itz kyeju' t-xjal: —¡Kyi'q'ime' kyq'obj'ile' kykyaqile'! chij. Oktzun kyk'lo'n t-xjal kyk'u'xt'e'nb'il kyk'u'j, ex ikxte Dab'i; junk'al (400) ichan eb'ajx tuk'i'l, aye'tzun lajnaqtl (200) e'kyajten xq'uqilkyeju' kyi'q'in.
- ¹⁴Xi'tzun jun tmajin Nab'al q'malte te Ab'ikayl ju' t-xu'jil Nab'al: —E'tzaj tchq'o'n Dab'i jte' sanjelal q'olb'elte qajawe', tzmax e'tzaja' tchq'o'na' toj chq'ajlaj, atzunte qajawe' mixya tu'me'lju' tyol xitma'n kye.
- ¹⁵Extzun aye'ju' ichan lu majx b'a'n xjalqe' qeye' toj tkyaqilju' tq'ijlalil ob'ete' kyuk'i'l toj koj'b'il, mixti' taq'wix kyb'inch qeye' ex mixti'te selkyiq'i'n qeye'.
- ¹⁶Ape' kyb'inchaju' o' xq'uqinjtz'e' kyu'n q'ijtl ex qonik'an kyuk'i'lju' qrite'.
- ¹⁷Tu'ntzu'n taq'wixi'x txkup xjalju' tchmila ex mixti'x nb'a'nt qyolin tuk'i'l, ximanku'ya ex ka'yinx titi' tu'n tb'inchanteya, qu'n tzulte' taq'wix ti'j ex qib'aj, chij te.
- ¹⁸Ju'mtzun tzaj tiq'i'n Ab'ikayl lajnaq (200) wab'j, kab'e' tz'u'n b'in, jwe' rit k'a'sa'n, qapelo kab'naq (40) litr triy wensi'n, jo'naq (100) muqin ub'a tzqijsa'n, ex lajnaq (200) muqin iw tzqijsa'n; ex b'jax tq'o'ntzuntz kyi'j b'ur,
- ¹⁹xitma'ntzuntz kye tmajin: —Kukynejpune', atzun chinxwe' ch'imu'stltel, chij. Ex mixti' xitma'n te tchmil.
- ²⁰Jax Ab'ikayl ti'j jun b'ur, ex chab'a' tku'tz jutzun tk'u'j witz. O'kx txi' tka'yi'n xi'toq ttzaj Dab'i kyuk'i'lju' t-xjal k'lulte, xi'tzuntz k'molkye.
- ²¹Intoqtzun ximan Dab'i nb'et qa mixti'x soka' tu'nju' ojetoq t-xq'uqi tkyaqilju' atitoq te Nab'al toj chq'ajlaj, ex mixti' eltiq'i'n jun ti'xti' te, atzunte Nab'al taq'wixju' tu'me'l t-xel tu'n, tu'nju' b'a'n tb'inchate.
- ²²Qu'mtzun tziya: ¡Awt Qman Dyos tz'e'ysante nwitze' kuw qa minti' xeb'aj kykyaqilju' toj tja Nab'al wu'ne' ja'lo ex najchi'j!, chij.

- ²³Naqtzun nb'ent t-xitka'yi'n Ab'ikayl Dab'i, ku'tz ti'ju' tb'ur ex majx kub'joqe twitz tx'otx' te jun ninb'il,
- ²⁴ex xitma'n te: —¡Kub'xwit tz'aqu' il lu wib'aje', taye! B'inchama xtalb'il, q'ontza anb'il tu'n nyoline' tuk'i'la, tu'ntzun tb'inteya chik'b'ab'l wu'ne'.
- ²⁵Lalun txitb'i'na Nab'al, mixyab'a'nte' ichan lu, chilo qa kjawil nima'n kyu'n xjal tu'nju' xtb'inha, wichiqua xnak. Kukxte'tu'n mixti'x ttab'l. Mixti'we' xewilju' tmajina xëpon tchq'o'na, ayine' ajb'el teya.
- ²⁶Expena' myab'a'n toj twitz Qman Dyos tu'n tula b'iyol tu'nku' tq'ob'a ex tu'n tela junx tuk'i'l. ¡Taq'xwit Dyos tu'n kyb'aju' tajq'oja kyuk'ilju' noktilil kyu'n tu'n tb'o'lja, kse'n kb'ajela' Nab'al!
- ²⁷Atzu'n ja'lo kxe'l nkub'sa'ne' teya, tu'n t-xit-sipa'na oyaj saj wiq'i'ne' teya kyxolu' tmajina ate'qe' tuk'i'la,
- ²⁸ex najsama wile' ayine' ajb'el teya. Kna' tenb'elta toju' kawb'il tu'n Qman Dyos kyuk'ilju' tyajajila, qu'n inq'ojina toj tb'is tk'u'j Qman Dyos, ex lay tzaj jun taq'wixil ti'ja toj tkyaqilju' tchwinqlala,
- ²⁹Qa a'lo jun maq'ojin ti'ja mujqa makub' t-xima'n tu'n tkub'yo'na tu'n, xq'uqi'na'ta b'a'nxi'x tu'n Qman Dyos. Aye'tzunkye' tajq'oja che elex xon tu'n Qman Dyos, kse'n ajkyxi xon ab'j tu'n pa te xob'l.
- ³⁰Ajtzun kyjapu'n tkyaqilju' b'a'n oje tma Qman Dyos teya, ex ajtok q'o'na te nejenel tib'aj Israel,
- ³¹mixti' tu'n ttzaj tb'isa ex mixti' tu'n tul toj tk'u'ja qa ma'wt che kub' tb'yo'na xjal mixti' kyil, mujqa ma'wt taq'a tu'me'l t-xel tu'nku' tq'ob'a. Qu'mtzun ajtkanb'ana tu'n Qman Dyos, a chin tna'tz ch'iwe', ayine' ajb'el teya, chij te Dab'i.
- ³²Xi'tzun ttzaq'we'n Dab'i te: —Ajwalinjtzxwit Qman Dyos, saj chq'onteya k'lulweye' ja'lo,
- ³³ex k'iwlanjtzxwita tu'nju' nximana, qu'n machin mqete' tu'na tu'n michin b'yona' xjale', ex tu'n mitz'oka' t-xel wu'ne' tu'nku' nq'ob'e'.
- ³⁴Lu Qman Dyos nka'yin, machin tmaqa tu'n lalun nb'inchaye' taq'wix ti'ja, naqwit min soktilil ch'i'ntl tu'na tu'n ttzaja k'lulweye', mixwitloti' juntl ichan itz' toj tja Nab'al najchi'j, chij Dab'i te.
- ³⁵Xi'tzun ttzyu'nju' pon tiq'i'n Ab'ikayl te, ex xitma'n te: —Chab'a' txi'ya toj b'anil tjaya. Mana' tila matxinb'i'ne' tyola saj tchik'b'a'na weye', ex knb'inha'ye' saj tqani'na, chij.
- ³⁶Tetzunj tanjtzti'j Ab'ikayl jatoq ta' Nab'al, intoq ttzalajsa'n Nab'al jun ninwan kse'n twa nimaqkawil tja. Intoq tzalajxi'x ex b'a'n tx'ujtenil. Qu'mtzun mixti'te Ab'ikayl xitma'n te tzmaksi' tojxi' jun q'ijtl.

³⁷Tetzun prim te juntl q'ij, matxi'toq tz'el toj twi' Nab'al, xitchik'b'a'n Ab'ikayl te tkyaqilju' matxi'toq b'aj, atzunte Nab'al naq myanim tzaj jun tyab'il ex majx kyej skanix.

³⁸Tb'ajlenxi'tzun lajoj q'ij, tzaj q'o'nxi'xtl yab'il ti'j tu'n Qman Dyos ex majx kyim.

³⁹Tetzun tb'inte Dab'i qa matxi'toq kyim Nab'al, tma: —¡Ajwalinjtzxwit Qman Dyos, qu'n matxi' taq' tu'me'l t-xel tu'nju' tb'inchá Nab'al weye'! ¡Machin tmaqe' tu'n lalun nb'inchaye' jun taq'wix, ex ax Nab'al xchjonte til!, chij. Yajxi'tzuntel xit-sma'n Dab'i jun tqanil te Ab'ikayl tu'n kymje.

⁴⁰Tetzun kypon tmajin Dab'i Karmel tu'n kyolin tuk'i'l Ab'ikayl, xikyma'n te: —Maqotzaj tchq'o'ne' Dab'i tuk'i'la, qu'n tajb'il tu'n toka te t-xu'jil, chechij.

⁴¹Atzunte Ab'ikayl majx kub'joqe twitz tx'otx' te ninb'il, ex xittzaq'we'n: —Naqna' jun tal majin qinwe' te Dab'i, ex luqine' lu tu'n tel ntx'jo'ne' ti'j kyqanju' tmajin, qama tchaq' weye', chij.

⁴²Tb'ajlenxi'tzun tma'n tyol lu, lwiyxix aq'wi b'inchal tib', ex jax ti'j jun b'ur kyuk'i'l jwe' tmajin qya, e'ik'lpetzuntz kyiju' tmajin Dab'i, mjetzuntz tuk'i'l Dab'i.

⁴³Ex mje Dab'i tuk'i'l Aynoam aj Jesreel, kykab'il e'ok te t-xu'jil.

⁴⁴Atzunte Sawul ojettoq txitq'o'n Mikal ju' tmyal, ju' t-xu'jil Dab'i, te Palti tk'wal Lays aj Kalim.

1 S 26

Exch'yon tchwinqlal Sawul te Dab'i

¹Exi' junjun xjal aj Sip q'malte tqanil Dab'i te Sawul toj Kib'ea, xikyma'n te: Atzu' nnewana' te Dab'i twi' witz Akyila tu'me'lju' chq'ajlaj, chechij.

²Xi'tzun Sawultz kyuk'i'l wuqk'al lajnaq (3,000) xjal te q'oj kuwqe'xi'x kyxol aj Israel toju' chq'ajlaj Sip jyolte Dab'i.

³Kub'ten twi' b'o's witz Akyila, ttx'u'ku' b'e nnik' ttzi chq'ajlaj. Tetzun atitoq Dab'i toj chq'ajlaj, tb'i qa intoq jyon Sawul ti'j tzmxtzu',

⁴e'tzajtzun tchq'o'n nenul toj ewaj ex tb'inte qa ax matxitoq pon Sawul.

⁵Yajxi'tzuntel xi' japona' Sawul ex b'aj tka'yi'n b'a'nxi'x ja nche wtana' Sawul tuk'i'l Ab'ner, tk'wal Ner, ju' nejenel kye xjal te q'oj. Ex til atoqtzu' nwtana' Sawul tojxi'ju' xmuj, txoli'nkyib'u' t-xjal ti'jile.

⁶Yolintzun Dab'itz tuk'i'l Aymelek, ju' itit ex tuk'i'l Ab'isay, tk'wal Saruya ex titz'in mo ttzik Joab', xitqani'n kye: —¿Alkye ktq'a'tib' tu'n tku'x wuk'i'le' toju' xmuj tzmax jata' Sawul kyuk'i'lju' t-xjal?, chij. —Chin b'elexwe' tuk'i'la, chi Ab'isay xittzaq'we'n:

⁷Textzu'n qonik'an lu, exi' Dab'i tuk'i'l Ab'isay toju' t-xmuj Sawul. Intoaq wtan Sawul toju' xmuj, txpo'nku'xju' tch'ut toj tx'otx' tk'etz twi'. Kuḗliqe'toaq Ab'ner kyuk'i'lju' xjal te q'oj ti'jile Sawul.

⁸Xi'tzun tma'n Ab'isay te Dab'i: —Matxi' kub' tq'o'n Qman Dyos tajq'oja toj tq'ob'a. Q'ontza anb'il weye' tu'n tkub' nb'yo'ne' ja'lo, kb'el nxyu'ne' twitz tx'otx' tu'nxu' tch'ut. Naq tu'n junxte' ajtaq'pon, chij.

⁹Atzunte Dab'i xitma'n te: —Lalun kub' tb'yo'na, qu'n alkyete matzaq'pon tq'ob' ti'ju' nimaqkawil sk'o'n tu'n Qman Dyos, tzul tz'e'ysb'il twitz.

¹⁰Lu Qman Dyos nka'yin, ate kb'el b'yonte Sawul, qa ajtpon kmuj tu'n tkyim mujqa ajtex q'ojil.

¹¹Awt Qman Dyos myonweye' tu'n lalun kub' nxima'ne' tu'n tkub' nb'yo'ne' nimaqkawil sk'o'n tu'n. O'kxte' ch'ut q'intza exju' jun xar a' ati tk'etzu' tq'axwe, qo'tzuntza, chij te.

¹²Ikytzu'n ela' tiq'i'n Dab'i ch'ut exu' jun xar a' ate'toaq tk'etz tq'axwe Sawul, exi'tzuntz. Mix-a'lote ka'yinkyex b'inkyex; mix-a'lo' tzaj tna'ntib'; kykyaqil ntoq che wtan, qu'n majx e'kyim tu'n watl tu'n Qman Dyos.

¹³Tb'ajlenxi'tzun ja'lu ik'x Dab'i jlajxi' b'ya', twi' jun witz, najchaqinx kyxol.

¹⁴Tzaj ḗch'intzuntz kuw te Ab'ner ex kyeju' xjal te q'oj: —¡Na'ntztib'a Ab'ner!, chij. Atzunte Ab'ner tzaj ttzaq'we'n: ¿Titi' toklena tu'nju' ntzaj ḗch'ina teju' nimaqkawil?, chij.

¹⁵Xi'tzun tma'n Dab'i te: —¿Ma myatzunju'ya ichan q'uq'lixix tk'u'ju' nimaqkawil ti'ja toj Israel? ¿Se'ntzun taq'wi min ntxq'uqi'na nimaqkawil ju' tajawa? Matz'okx jun t-xjalilxa tu'n tkub' tb'yo'n.

¹⁶Myab'a'n xtb'inchaya. Lu Qman Dyos nka'yin, b'a'n tu'nkykyime', qu'n na'mx kyxq'uqinteye' nimaqkawil jaw t-sk'o'n Qman Dyos. ¡Jyonxpe'ya tch'ut nimaqkawil exu' jun xar a' atituaq tk'etzu' tq'axwe, qama tz'el yal tu'na!, chij.

¹⁷Tetzun teltnik' Sawul teju' yolin Dab'i, tma: ¡Ma aju'ya Dab'i, nky'ajul, nyolintza!, chij. Atzunte Dab'i xittzaq'we'n: —Ayinna'tzune', nimaqkawil.

¹⁸¿Tiqu'ntzun ljo'na' toj nq'ije' tu'na nimaqkawil, ayine' ajb'el teya? ¿Ti'tzu'n myab'a'n xnb'inchaye'? ¿Titi' wile'?

¹⁹B'inchama xtalb'il, nimaqkawil, chin tb'itza ayine' ajb'el teya: qama txitk'mo'n Qman Dyos jun oyaj, atzuntz xjaw iq'inteya nimaqkawil, tu'n tq'ojina wi'je'; qatzun ttab'l ichan ja'lu, tzajxwit taq'wixil kyib'aje' tu'n Qman Dyos. Qu'n machin etz kyxla'ja'ne' toju' tx'otx' te Qman Dyos, ex tu'nju' lu nchinx kyxq'o'ne' tu'n wajb'ene' kye txqantl dyos.

- ²⁰Min wajb'ilwe' tu'n tkub' qojl nchk'ele' najchaq ti'j Qman Dyos, jatzunta nimaqkawil, matz'etza naku' jyol ky'aq, ex lepchoka wi'je' kywi'witz naku'j kse'n njet jun xlak'uk'!, chij te.
- ²¹Atzunte Sawul tma: —;Dab'i, nky'ajul, ayinwe' matxi' chin b'inchan il! ;Matxi' chin okye' mixti' nnab'le', matxi' chin nelyale' toj nchuksb'ene'! Kutanjtz ti'ja, lay nb'inchantlwe' teya, qu'n matyek'uya tk'u'jlalila toju' q'ij lu, chij te.
- ²²Atzunte Dab'i xittzaq'we'n: Luju' tch'uta lu nimaqkawil, kuttzaj junju' tmajina iq'ilte,
- ²³awttzun Qman Dyos q'onte tu'me'l t-xel teyile junjun kse'nxju' tb'inchb'aj. Mapena' kub' q'o'na nimaqkawil tu'n Qman Dyos toj nq'ob'e', min saq'ponwe' nq'ob' ti'ja, qu'n aku'te xjaw sk'o'nteya.
- ²⁴Ikwittzu'n kse'nwe' xnb'incha teya ja'lo nimaqkawil, ikxwittzunwe' lalun taj Qman Dyos tu'n toktz'aq jun ti'xti' wi'je', chi Dab'i.
- ²⁵Jawtzuntma'n Sawultz: ;K'iwla'nxwita Dab'i, nky'ajul! ;Che b'entel ti'xti' nimaq kyoklen tu'na ex tkyaqilju' ktb'incha'ya k'elelb'a'n! chij. Anjtzun Sawultz tja, atzunte Dab'i xitljo'n tb'e.

1 S 27

Ten Dab'i toj kyt'otx' pilistey

- ¹Tu'npetzunju', Intoq ximan Dab'i: Ilti'jlo chin b'el tb'yo'nwe' Sawul. Qu'mtzun ma'lo chinx oqe' toj kytanen pilistey tu'ntzun ntzaqpaje' toj tq'ob' ex tu'n lalun jyontl wi'je' toj tkyaqilju' tx'otx' Israel, chij.
- ²Exi'tzun Dab'itz kyuk'i'lju' junk'al lajnaq (600) ichan ate'toq tuk'i'l tu'n kyxi' ajb'el te Akyis, tk'wal Maok nimaqkawil toj Kat.
- ³Najantzun Dab'i kyuk'i'lju' t-xjal toj Kat, tk'etz Akyis, teyile junjun kyuk'i'lju' toj tja. Exi' tiq'i'n Dab'i kab'e' t-xu'jil, Aynoam aj Jesreel, ex Ab'ikayl t-xu'jilb'en Nab'al te Karmel.
- ⁴Tetzunj tb'inte Sawul qa ojettoq txi' oq Dab'i toj Kat, mixti' xi'tl q'ojil ti'j.
- ⁵Xi'tzun tma'n Dab'i te Akyis: —Qa b'a'n toj twitza nimaqkawil, tu'n ntene' tza'lu, nchin kub'sane' teya tu'n ttzaj tq'o'na anb'il tu'n nnajane' toj junju' nimaqqtanama, qu'n myab'a'n tu'n nnajane' ayine' ajb'el teya toju' nintnam te tkawb'ila nimaqkawil, chij.
- ⁶Textzu'n q'ij lu, xitq'o'n Akyis nintnam Siklaj te Dab'i. Qu'mtzun majx kyej tenju' tnam lu toj tkawb'il Juda.
- ⁷Jun ab'q'i tuk'i'l kyaje' xjaw najan Dab'i toj kyt'otx' pilistey.

⁸Intoq xi' kyuk'i'lju' t-xjal iq'imilte tkyaqilju' ati kye aj Kyesur, aj Kyeser ex aj Amalek, ju' matxitoq b'et ab'q'i najli qe'toq toju' tx'otx' xi'nix tu'me'l Sur, ex pomnix Ejipt.

⁹Intoq q'ojin kyi'ju' xjal najlqe'toq toju' tx'otx' lu, ex majxtoq inche kub' tb'yo'nju' ichan ex qya. Ex intoq che'x tiq'i'nju' rit, wakx, b'ur, kamey exqepe' xb'alun. In nanjtzun ti'jtz jata' Akyis,

¹⁰atzunte Akyis intoq xitqani'n te: ¿Alkye tnam matxi' b'je'tz ti'na toj?, chij te. Atzunte Dab'i intoq xittzaq'we'n: Toj tnayaj Juda, mujqa Toj tnayaj Jerameel, mujqa Toj tnayaju' kytx'otx' kyenit, chij.

¹¹Majxtoq kykyaqilx nche Kub' tb'yo'n, e'ichan ex qya, tu'n lalun txi' jun q'malte toj Kat, ti'ju' ntb'incha'n. Ikytzu'n tb'incha Dab'i toj tkyaqilu' tq'ijlalil tej tnajan toj kytx'otx' pilistey.

¹²Atzunte Akyis ju' nimaqkawil, q'uqlitoq tk'u'j ti'j Dab'i, ex ntoq t-xima'n: Xi' kyelxi'x tik'o'n Dab'i aj Israel, tu'ntzunju' lu k'ajb'el weye' kukxju', chij.

1 S 28

¹B'aj kyb'u'yi'n pilistey kyxjal te q'oj toju' tq'ijlalil lu tu'n kyq'ojin kyi'j aj Israel, ex xitma'n Akyis te Dab'i: —B'i'na' tu'na qa ati tu'n texa wuk'i'le' kyuk'i'lju' t-xjala q'ojil, chij.

²Xi'tzun ttzaq'we'n Dab'i te: —Iknatzu'n. Oktzun tla'ya ja'lo nimaqkawil aju' nb'ent wu'ne' ayine' ajb'el teya, chij. Xi'tzun tma'ntl Akyis te: —Qana'tzun ikju', k'okyel nq'o'na tejumajx nejenel kyeju' xq'uqilweye', chij.

Xi' Sawul jyolti'j tk'etz jun qya ajpkab' aj Endor

³Ojetoqtzun kyim Samwel toju' tq'ijlalil lu, ex kykyaqil aj Israel ojetoq kub' kyog'je'nju' tkamik, ex ojetoq ku'x kymqu'n toj Rama, ju' ninttanam. Atzunte Sawul ojetoq che ex t-xla'ja'n ajpkab' exqe' txkol xewb'aj toju' tx'otx'.

⁴B'aj kyb'u'yi'n kyib'ju' pilistey ex kub' kyq'o'n kyxmuj toj Sunem, ex ikxte Sawul eb'aj tb'u'yi'n aj Israel ex b'aj kynk'u'nkyib' Kilb'oa.

⁵Tetzun t-xitka'yi'n kyxmuj pilistey, b'aj xob' b'a'nxi'x ex majx oktchi ti'j.

⁶Xjeluntzuntz te Qman Dyos, atzunte Qman Dyos mixti' tzaj ttzaq'we'n te toj witzik', ex tu'n Urim ex kyu'nju' t-sanjelal.

⁷Qu'mtzun tchaq' kyeju' nejenel kye t-xjal: —Kyjyome' jun qya txkol kyanmi kyimni, tu'n nxi'ye' jyol wi'je' tk'etz, chij. Xi'tzun kytzaq'we'n nejenel kye t-xjal te: —Ati jun qya toj Endor nche ttxko'n kyanmi kyimni, chechij.

⁸Eltzun tch'ixpu'n Sawul t-xb'alun, ex oktq'o'n junxi'tl, xi'tzuntz kyuk'i'l kab'e'tl ichan tk'etzju' qya lu te qonik'an. Ex xitma'n te: —B'inchama xtalb'il jyoma titi' tzul wi'je', ex tu'n ttzaj ttxko'na tanmiju' kxe'l nma'ne' teya, chij.

- ⁹Xi'tzun ttzaq'we'nju' qya te: —B'i'n tu'na ti'ju' tb'incha Sawul, eb'je'tz t-xla'ja'nju' nche jyon kyi'j xjal exqe'ju' nche txkon anmi. ¿Titiq'u'n nchinxa tq'o'na'ya toj q'aq'?, chij te.
- ¹⁰Atzunte Sawul xitma'n te toj tb'i Qman Dyos, ikjalu: —Lu Qman Dyos in ka'yin, mixti' jun ti'xti' taq'wix k'ik'el ti'ja tu'nju' lu, chij.
- ¹¹Xi'tzun ttzaq'we'nju' qya: —¿Alkyetzu'n tajb'ila tu'n ttzaj ntxko'ne'?, chij. —Txkontza Samwel, chi Sawul.
- ¹²O'kx myanim xitka'yi'n qya Samwel, jaw xch'intzuntz; ex xitma'n te Sawul: —¡A pe'loya Sawul! ¿Tiqu'n xin kub'a' t-sb'u'na?, chij.
- ¹³Atzunte' nimaqkawil xitma'n te: Lalun xob'a. ¿Ti'tzu'n nxitka'yina?, chij. Xi'tzun ttzaq'we'nju' qya te: —Nxi' nka'yine' jun dyos njatz toj tx'otx', chij.
- ¹⁴Xitzun tqani'n Sawul te: —¿Se'n ka'yin?, chij. Atzunju' qya xittzaq'we'n: —Jun tijwnaq tok tpinpa't, chij. Kanetzuntz toj twitz Sawul qa a Samwel, ex majx kub'joqe twitz tx'otx'.
- ¹⁵Xi'tzun tma'n Samwel te: —¿Tiqu'n nniplaja'ya tu'nju' nchin tzajttxko'na?, chij te. Xi'tzun ttzaq'we'n Sawul: —Ana' inxi'x chin b'isune', qu'n nche q'ojin pilistey wi'je' extzun matxi' chin kyej tleb'a'ne' Qman Dyos. Mixti' nchin tzaj ttzaq'we'ntle' kyu'nelju' sanjelal ex toj witzik'. Qu'mtzun matzajntxko'na, tu'n ttzaj tma'na weye' titi' tu'n nb'inchanteye', chij.
- ¹⁶Atzunte Samwel xittzaq'we'n te: —¿Tiqu'n ntzaja' tqani'na weye', extzun matxi' kyej leb'a'na tu'n Qman Dyos ex matxi' tz'ok te ajq'oj ti'ja?
- ¹⁷Matxi' senjtza tu'n Qman Dyos kse'nxju' tzaj tma'n teya wu'nele'. Matxi' tz'el tiq'i'nju' kawb'il teya ex matxi' txitq'o'n teju' tuk'i'la Dab'i,
- ¹⁸Mixnati' xitnima'na tchaq'b'il Qman Dyos, ex min xjapunju' xitma'n teya tu'n kykub' tb'ajsa'na aj Amalek. Qu'mtzun matxi' tzaju' lu ti'ja.
- ¹⁹Expe' kxel q'o'na tuk'i'lju' tnam Israel najchi'j toj kyq'ob' pilistey tu'n Qman Dyos. Ex najchi'j che tenb'ele' nk'etze' kyuk'i'lju' tk'wala. Ex che b'el tz'ajju' aj Israel te q'oj tu'n Qman Dyos toj kyq'ob' pilistey, chij.
- ²⁰Majxtzun kub' tz'aq Sawul twitz tx'otx', tnuqexi'xtoq. B'aj xob' b'a'nxi'x tu'nju' tyol Samwel, majx tzaj numj, extzun na'mxtoq twan tb'aj q'ij ex tb'aj qonik'an.
- ²¹Tetzunj tka'yinteju' qya matxi'toq yupj tuk'i'l Sawul, xi' lq'e tk'etz ex xitma'n te: —Ayine' ajb'el teya, matxi' nb'inchaye' saj tma'na. Majxpe' matz'elu' nchwinqlale' tink'u'je' naq tu'n t-xinnima'ne' tchaq'b'ila.
- ²²Qu'mtzun najsama, b'inxa nyole': kxe'l nq'o'n jun twaya tu'ntzun tkuwix tanmiya ex tu'n tb'ent txi'ya, chij te.

²³Mixtoqti'x tajb'il Sawul tu'n twan, aye'tzu'n nejenel kye t-xjal exju' qya e'ok-il tu'n twan, chab'ax twan. Jawe'tzuntz twitz tx'otx' ex kub' qe twi' jun watb'il.

²⁴Kub'tzun tb'yo'n qya jun qpoj tman wakx q'u's atitoq tja ex kub' t-xyuq'i'n arin tu'n tkub' tb'incha'n jte' muqin mixti' ttx'amal.

²⁵Xitiq'i'ntzuntz te Sawul ex kyeju' nejenel kye t-xjal te q'oj. Tetzunj kyb'aj wan, kyej kq'olb'e'nju' qya, e'anjtzuntz texju' qonik'an lu.

1 S 29

Min qe kyk'u'j pilistey ti'j Dab'i

¹B'aj kyb'u'yi'n aj Pilistyaju' kyxjal te q'oj toj Apek, aye'tzunkye aj Israel e'xmujin jata'ju' t-xiklil a' toj Jesreel.

²Aj kyxi'lq'e junjun tnej xjal pilistey te q'oj te jo'naq (100) ex te kab'k'al lajnaq (1,000) chaq kyb'aj, teyile junjun tnej nejlju' nejenel kywitz, aye'tzuntkye Akyis ex Dab'i kyuk'i'lju' t-xjal lepchqe'x xq'uqilkye.

³Xi'tzun kyqani'n kynejel pilistey te Akyis: —¿Titi' nkyjyo'n aj Eb'rey tza'lu?, chechij. Atzunte Akyis xittzaq'we'n kye: —Ate Dab'i, nejeneltoq kye t-xjal Sawul, nimaqkawil kye aj Israel. Matxi' tenxi' jte' ab'q'i wuk'i'le', ex atxi'x tej tq'ontetib' wuk'i'le' b'ajx tz'ela' yal jun taq'wix ti'j wu'ne', chij kye.

⁴Tzajtzun kytx'u'jil kynejel pilistey ti'j Akyis, ex xikyma'n te: —Q'manxna'ya te tu'n kyxi' toju' najb'il oje txi' tq'o'na kye ex tu'n lalun txi' quk'i'l toju' q'oj; qu'n jaku' che jawmiltz'uj qi'j toju' q'oj. ¡Alote ktb'incha'ju' tu'n tkyaj b'a'n tuk'i'lju' tajaw, kpomel tyek'u'n kywi'ju' xjal te q'oj lu!

⁵¡Ana'te Dab'i ja'lu intoq b'itzanjtz kyu'n b'ixil: kab'k'al lajnaq (1,000) ichan kyim tu'n Sawul, atzun junmutx' jo'k'al (10,000) kyim tu'n Dab'!, chij, chechij.

⁶Tzajtzun ttxko'n Akyis Dab'i ex xitma'n te: —¡Axxi'x lu Qman Dyos, tnik'altati'j! Ex tkyaqilju' tu'me'l ntb'incha'na kyxolju' xjal te q'oj b'a'n toj nwitz'. B'ajx tz'ela' yal jun ti'xti' taq'wix ti'ja wu'ne' atxi'x tej tula nk'etze'. Naq a min nel b'a'na toj kywitzju' nejenel kye pilistey,

⁷Qu'mtzun kutanj ti'ja toj b'anil ja'lu, tu'ntzun mi b'incheta' jun ti'xti' myab'a'n toj kywitz, chij te.

⁸Xi'tzun ttzaq'we'n Dab'i te: —¿Ti'tzu'n matxi' nb'inchaye'? ¿Ti'tzun matxi' tila nimaqkawil wi'je' toj tkyaqilju' tq'ijlalil lu, tu'nju' min tajb'ila tu'n nq'ojine' kyi'ju' tajq'oja?, chij.

⁹Atzunte Akyis xittzaq'we'n: —Kanlina'we' nwitz qa majx b'a'nta naku'j jun tanjl Dyos, naqtzun a min kyajb'ilju' nejenel kye pilistey tu'n txi'ya quk'i'le' toj q'oj.

¹⁰Qu'mtzun, aj kyjawe'ye' najchi'j naq intzaj t-xe kya'j, kb'el b'e kyu'ne' kyuk'i'lju' ajb'el teju' tajawa ju' xe tzaj tuk'i'la, chij te.

¹¹Tetzunj kyjawe' Dab'i kyuk'i'lju' t-xjal te prim te juntl q'ij, anjkyi'j toj kytanam pilistey, aye'tzukye' pilistey exi' Jesreel.

1 S 30

Kub'kyi'j aj Amalek tu'n Dab'i

¹Tetzunj kypon Dab'i kyuk'i'lju' t-xjal Siklaj toj toxi'n q'ij, matxi'toq che b'ajpon aj amalek toj Nekeb', ex matxi'toq kub'ti'j Siklaj kyu'n, matxi'toq kub' kytx'u'yi'n ex matxi'toq tz'ok kyq'o'n tq'aq'al.

²Ex matxi'toq che b'ajx kyiq'i'nju' qya ex kykyaqilju' k'wal ex tijwnaq ate'toq atzu', expe' mix-a'lo'xi'toq jun kub' kyb'yo'n.

³Tetzunj kypon Dab'i kyuk'i'lju' t-xjal toju' nintnam ex tej kyka'yinte qa matxi'toq b'aj tu'n q'aq' ex matxi'toq che'x iq'i'nju' kyxu'jil, kyk'wal ex kymyal tu'n kyokx jpu'n,

⁴e'aq'wi xch'il tu'n kyoq'il ex majx e'kub'numj tu'n tpaj.

⁵Ex matxi'toq che'x iq'i'n kab'e' t-xu'jil Dab'i tu'n kyokx jpu'n, aye' Aynoam aj Jesreel, ex Ab'ikayl t-xu'jilb'en Nab'al aj Karmel.

⁶Inxi'xtoq b'isun Dab'i qu'n kyajb'iltoqju' t-xjal te q'oj tu'n tb'aj kyxon toj ab'j, qu'n matxi'toq tzaj kytx'u'jil tu'nju' b'aj kyij'ju' kyk'wal. Oktzun qe tk'u'j ti'j Qman Dyos,

⁷ex xitma'n teju' pale Ab'yatar, tk'wal Aymelek: —B'inchama xtalb'il, q'intza xa'y, chij. Naqtzun nb'ent tpon tiq'i'n Ab'yatar xa'y te Dab'i,

⁸xitqani'n Dab'i te Qman Dyos: —¿Ma b'a'n tu'n nxi'ye' knolkyeju' jun k'loj eleq' lu? ¿Ma kb'elkyi'j wu'ne'?, chij. Atzunte Qman Dyos tzaj ttzaq'we'n: —Kna'qe'ka, qu'n kb'elkye'kyi'j tu'na ex che kletelju' pres tu'na, chij.

⁹Lwiyxi'xtzun exi' Dab'i kyuk'i'lju' junk'al lajnaq (600) ichan ate'toq tuk'i'l, ex e'pon jata' t-xiklil a' B'esor. E' kyejten

¹⁰lajnaq (200) ichan matxi'toq che sikti atzu', layxtoq kyipa tu'n kyik'x jlajin toju' a', aye'tzu'n junk'al (400) xikyiljo'n kyb'e tuk'i'l Dab'i knolte kyij' leq'.

¹¹Yajxi'tzuntl elyal jun aj Ejipt kyu'n toj chq'ajlaj, ex xikyiq'i'n twitz Dab'i, xipe' kyq'o'n twa ex tk'wa':

¹²xikyq'o'n jun silun twa iw ex kab'e' tmuqin ub'a tzqijsa'n. Tb'ajlenxi'tzun wanju' aj Ejipt kuwix ch'i'ntl, qu'n matxi'toq b'ent oxo' q'ij ex qonik'an na'mxtoq twan ex na'mxtoq tk'wan.

¹³Xi'tzun tqani'n Dab'i te: —¿Alkye tajawa? ¿Jasaja'ya?, chij. Xi'tzun ttzaq'we'n aj Ejipt te: Aj Ejipt qinwe', tmajin jun aj Amalek, matxi' b'ent oxo' q'ij nkyajlen tleb'a'ne' wajawe' qu'n in yab'tiye',

- 14**qu'n oxi'ye' elq'al toj tnayajkya'j te kyt'x'otx' seretey, exju' kye aj Juda ex aj Kaleb'. Ex okq'q'o'ne' tq'aq'al Siklaj, chij.
- 15**Xi'tzun tqani'n Dab'i te: —¿Ma jaku' txi'ya yek'ulte ja ta'qe' eleq' lu?, chij. Atzunju' aj Ejipt xittzaq'we'n te: Qama tzaj ttziya'na weye' twitz Qman Dyos qa lay chin kub' tb'yo'na exqa lay chinx tq'o'na teju' wajawe', kxe'l wiq'i'na tzmax ja ta'qe', chij.
- 16**Exi' tiq'i'ntzuntz ja ta'qe' eleq', matxi'toq b'ajx kysputi'nkyib'u' eleq' toj tkyaqilju' koj'b'il, intoq ku'x tjaq' kywa ex intoq che wan, qu'n intoq kytzalajsa'n tkyaqilju' matxi'toq tzaj kyelq'a'n toj kyt'x'otx' pilistey ex toj kyt'x'otx' aj Juda.
- 17**Oktzun tzaqpaj Dab'itz q'ojil kyi'j, tzyet-x tu'n te prim ex ponb'aj te qale, e'kub' tb'ajsa'n kykyaqil, noq o'qe'kx junk'al (400) ku'xun eb'ajx oq ti'j kamey min eb'aj tu'n.
- 18**Kolpet tkyaqilju' b'ajx kyelq'a'n aj Amalek tu'n Dab'i, ex e'tzaqpetju' kab'e' t-xu'jil tu'n.
- 19**Mixti' jun tal ti'xti' mixwitti' kolpet ti'j tkyaqilju' b'ajx elq'a'n, mixti' jun k'wal mujqa tij ichan miwtjun tzaqpet, tkyaqil e'kletile tu'n Dab'i.
- 20**Ex eltiq'i'n Dab'i tkyaqilju' kyrit ex kywakyix, aye'tzu'n intoq che xla'jankye alu'mj intoq kyma'n qa matxi'toq che kanb'et ja'lu tu'n Dab'i.
- 21**Tetzunj tpon Dab'i jae'kyaja'tenju' lajnaq (200) ichan min exi' tuk'i'l tu'n tpaj matxi'toq che kub'numj, ttziju' nin a' B'esor, e'tzaj k'lulkye Dab'i kyuk'i'lju' lepchqe'toq ti'j. Atzunte Dab'i xi' lq'e q'olb'elkye.
- 22**Ate'toqtzun junjunju' t-xjal, majx tx'yanqe', eq'ojin kyi'ju' min eb'ajx kyuk'i'l, kyma qa o'qe'kxju' kyxu'jil ex kyk'wal tu'n txi' q'et kye ex mixti'te juntl ti'xti' tu'n txi' kye ti'ju' matxi'toq kolpet, exwittzunlo tu'n kyik'b'ettz.
- 23**Atzunte' Dab'i tma: —Lalun kyb'inchaju'ye' lu q'aye, ana'te' Qman Dyos saj q'onte qe, maqo tkol, ex mache kub' tq'o'nju' eleq' xe oktzaqpaj elq'alqe toj qq'ob'.
- 24**Alkyekye' kxel b'inkye, qu'n axte nxi'ju' kye' nche kyej xq'uqilkye ti'xti' kse'nxju' nxi' kyeju' nche b'ajx q'ojil, chij kye.
- 25**(Atxi'xtzun ttzaj qeju', a nb'inchetju' kyxol aj Israel).
- 26**Tetzunj tpon Dab'i Siklaj, xit-sma'n jni' ti'ju' eltiq'i'n kye ajq'oj, kyeju' tijwnaq toj Juda, aye' tuk'i'lqe, ex xit-sma'nju' tqanil lu kye: Lu jun oyaj kyeye' ti'ju' sel wiq'i'ne' kye tajq'oj Qman Dyos, chij.
- 27**Ex xit-sma'n oyaj kyeju' ate'toq toj B'etel, toj Ramot toj Neweb', toj Jatir,
- 28**toj Aroer, toj Sipmot, toj Estemoa,

²⁹toj Rakal, ex kyeju' ate'toq kyoju' nimaqtnam toj Jerameel, ex kyeju' ate'toq kyoju' nimaqtnam kye aj Kyenit,

³⁰ex kyeju' ate'toq Orma, toj Korasan, toj Atak,

³¹toj Eb'ron, ex kyoj kykyaqilju' najb'il jaeb'eta' Dab'i kyuk'i'lju' t-xjal.

1 S 31

E'kyim Sawul kyuk'i'lju' tk'wal toj q'oj

(1 Cr 10.1-12)

¹Eq'ojin pilistey kyi'j aj Israel, aye'tzu'n aj Israel eb'aj kub' oq kywitz, nim eb'aj kyim twi' witz Kyilb'oa.

²Eb'ajx lpe pilistey jyolkye Sawul kyuk'i'lju' tk'wal, ex e'kub' kyb'yo'n Jonatan, Ab'inadab' ex Malkyiswa.

³Eb'ajx tiljtuntz ti'j Sawul; ex aq'wi kyu'nju' xjal smajil, ex b'aj xob' Sawul b'a'nxi'x kye.

⁴Qu'mtzun xitma'n teju' xq'uqilte: —Iq'i'nktza tk'u'xtx'e'nb'ila ex chin t-xyuku'ya tu'n, tu'ntzun myaye' ma' xjal lu min nche niman te Dyos che b'el b'yonweye' ex tu'n lalun tz'el nch'ixawe' kyu'n, chij. Atzunju' xq'uqilte mixti' taj, qu'n inxi'xtoq xob'. Tzajtzun Sawultz jaw tpich'b'a'nju' tk'u'xtx'e'nb'il, ex kub' t-xontib' tib'aj.

⁵Tetzunj tlonteju' xq'uqilte qa matxi'toq kyim Sawul, ex ikxte kub' t-xyu'ntib' tu'nxju' tk'u'xtx'e'nb'il, ekyimtzuntz kykab'il.

⁶Iktzu'n kyima' Sawul kyuk'i'lju' ox'e' tk'wal, exju' xq'uqilte ex kykyaqilju' t-xjal toju' q'ij lu.

⁷Tetzunj kylonte aj Israel najlqe'toq toj jun plajtl teju' b'ya' ex toj tjawetzq'ij te Jordan, matxi'toq che kub' oqu' aj Israel te q'oj ex matxi'toq che kyim Sawul kyuk'i'lju' tk'wal, b'aj kyej kyleb'a'n nimaqkytanam ex eb'ajx oq. Aye'tzu'n pilistey eb'aj pon ex eb'aj kyejten najal kyoju' nimaqtnam.

⁸Tetzunj kyb'ajxju' pilistey te juntl q'ij iq'imilkye ti'xti' kyi'ju' matxi'toq che b'ajkyim, knet Sawul kyuk'i'lju' tk'wal kyu'n woqlqe' twi'ju' witz Kyilb'oa.

⁹El kyk'u'xpi'nju' twi' ex b'je'l kyiq'i'nju' tq'ojb'il, ex b'ajx kysma'n sanjelal q'malte toj kywi'yile kytanam pilistey ex toj tja kydyos.

¹⁰Ex e'okx kyq'o'nju' tq'ojb'il Sawul toju' ja te k'u'lb'il teju' kydyos Astarte, atzunju' t-xmilal jaw kyyob'i'n ti'ju' nintapi te B'et-san.

¹¹Tetzunj kyb'intēju' xjal najlqe' toj tnam Jab'es toj Kalaad ti'ju' matxi'toq kyb'inha pilistey ti'j Sawul,

¹²eb'aj yolinju' ichan min nche xob', atzunj kyb'ajlen b'et toj qonik'an, ku'tz kyiq'i'n t-xmilal Sawul ex kyxmilalju' tk'wal tiju' nintapi te B'et-san, anjtzun kyijtz Jab'es, jaeb'aj kub'a' kytz'e'ysa'na'.

¹³Atzunju' kytza'jil ku'x kymqu'n toj Jab'es, tjaq' junwi' tze. Tb'ajlenxi'tzunju' lu e mewayin wuq q'ij.

2 S

2 S 1

Tb'i Dab'i qa kyim Sawul

- ¹Tkyimlenxi'tzun Sawul, kub'kyi'j aj Amalek tu'n Dab'i. Kyejtzun ten kab'e' q'ij Dab'itz Siklaj.
- ²Tojtzun toxi'n q'ij pon jun xjal te q'oj tzajni kyxolju' t-xjal Sawul matxi'toq b'aj t-äilu'nju' ti'j ex txqantoq tx'otx' toj twi' te yek'b'il b'is. Tej tpon twitz Dab'i, kub' meje majx kub'joqe twitz tx'otx' tuk'i'l ninb'il.
- ³Xi'tzun t-xjelu'n Dab'i te: —¿Jasaja'ya?, chij. —Ma chintzaj oqe' toju' kyxmu'j aj Israel te q'oj, chiju' ichan xittzaq'we'n.
- ⁴—¿Titi'tzu'n xb'ajkyeye'? ¡B'inchama xtalb'il, q'mantza!, chi Dab'i okten qanilte. Xi'tzun tma'nju' ichan: —Mache kub' oqju' xjal ate'toq toju' q'oj, ex nimqe'ju' matxi' che b'aj. ¡Matxi' pena' b'aj Sawul tuk'i'l Jonatan ju' tk'wal!, chij.
- ⁵—¿Jatzun xtb'iya'ya qa matxi' b'aj Sawul ex Jonatan ju' tk'wal?, chi Dab'i xitqani'n te.
- ⁶Xitzun ttzaq'we'nju' ichan: —Atinqintoqku'ye' twi' witz Kyilb'oa, tej xxi' nka'yi'ne' Sawul lutx'loktoq ti'ju' tch'ut, ex wile' ch'inxtoq tkub'ti'j kyu'n tajq'oj ate'kx ti'j chej ex kyoj karwaj.
- ⁷Texjtzunju' kmuj sanjtz ka'yin ti'jxi', tetzunj äin tile', äinx ttxko'ntzuntze'. Ku, nchije' äinx'e' tk'etz.
- ⁸Saj tqani'ntzuntz alkyeqintoqe', xxi' nma'tzuntze' qa aj Amalek qine'.
- ⁹Saj tma'ntzuntz tu'n nponxi'xtle' tk'etz ex tu'n tkub' nb'yo'ne' jun elx, qu'n matxitoq tz'ok toj k'ixk'oj extzun itz'xtoq.
- ¹⁰Qu'mtzun äinpon lq'eye' tk'etz ex makub' nb'yo'ne', qu'n makane toj nwitz'e' qa laytoq b'entl tanq'in tkub'lenxi' ti'j. Ex matz'el wiq'i'ne' tkoron toj twi' exu' ti'j tq'ob' te oklenj, tu'n ttzaj wiq'i'ne' teya, taye, chij.
- ¹¹Kub'tzun kyäilu'n Dab'i kyij kyuk'i'lju' t-xjal te yek'b'il b'is,
- ¹²e'oq'tzuntz b'a'nxi'x ex e'mewayin tzmax qonik'an kyij Sawul ex Jonatan, qu'n e'ex ch'yon toj kyk'u'j, ex tu'nju' kub'kyi'j aj Israel t-xjal Qman Dyos te q'oj.
- ¹³Yajxi'tzuntel xitqani'n Dab'i teju' ku'xun pon q'inte tqanil: —¿Ja najla'ya?, chij. Atzunte xittzaq'we'n: —Te najchaq xjal qinwe', aj Amalek qine', chij.
- ¹⁴Atzunte Dab'i xitma'n te: —¿Se'n taq'witzun saq'pon tq'ob'a ti'ju' nimaqkawil sk'o'n tu'n Qman Dyos?, chij.

¹⁵Ex tzaj ttxko'n jun t-xjal te q'oj, ex tchaq' te: —¡B'yonku'ya!, chij. Aq'pon tb'yo'ntzuntz ex majx kyim tu'n,

¹⁶nxi'ku'toq tma'n Dab'i: —Tu'nx ttab'la kykyimela'ya, qu'n axa xq'mante qa aya xkub' b'yonteju' nimaqkawil sk'o'n tu'n Qman Dyos, chij te.

Kyb'isjil Sawul ex Jonatan

¹⁷Xitb'itza'n Dab'i jun b'itz te b'is tu'nju' kykamik Sawul tuk'i'l Jonatan ju' tk'wal,

¹⁸ex tchaq' tu'n txi' xnaq'tza'n kyeju' aj Juda. Xi' tz'ib'a'na'ju' b'itz lu toju' Kyuj Nimaqxjal Tnik'alkyi'j:

¹⁹¡Ayy Israel, matxi' b'aju' tipumala kywi' witz! ¡Se'n taq'wi xkub' kyi'ju' nimaq q'ojil!

²⁰Laluntzun t-xikyq'o'ne' tqanil toj Kat ex lalun txikyma'ne' kyoj xky'ichb'e toj Askalon, tu'n miche tzalaja' qya pilistey tu'n miche xlik'puna'ju' qya mib'a'n che niman te Qman Dyos tu'n kytzalajb'il.

²¹¡Layxwit tzajtl jb'al ex mixwit kub'a' ta'l che'w kyib'aje' witz toj Kilb'oa, qu'n mache okye' tnajb'il kamik! Atzu' eb'aja' wab'e'na' kolb'il kyeju' nimaq q'ojil. Atzu' xkub'aja' tqoptz'ajilju' tkolb'il Sawul.

²²Mixti' jumaj ma'wt tz'anjtz kyi'j Sawul ex Jonatan mixwitti' kychk'el ex ky-until nimaq q'ojil min nche xob' ti'ju' kyk'u'xtx'e'nb'il ex tal kysmaj.

²³Majxtoq b'a'n xjalqe' Sawul ex Jonatan, inxi'xtoq che tzalaj xjal kyi'j, mi kyelen tekyib' tej itz'qe'toq ex junx xe kyim. ¡Ojqelxi'xtoq che b'et kyekywitz t'iw! ¡Kuwqe'xi'x kyekywitz b'alun!

²⁴¡Che oq'e' tmyal Israel ti'j Sawul, qu'n intoq che ktxunjtze' tu'n toj xb'alun kyaq smo'n tky'i cha'x ex tz'umin sed, ex intoq oktq'o'n kyilb'ilal q'anpwaq ttxa'nile!

²⁵¡Se'n taq'wi xkub' kyi'ju' nimaq q'ojil toju' kojb'il jab'aja' q'oj! ¡Kywi' nimaq witz xkyima' Jonatan!

²⁶¡Nchin b'isune' b'a'nxi'x ti'ja witz'in, Jonatan! ¡Majx b'a'n xjal soka'ya weye'! nimxi'x soka' tk'u'jlalila weye' kyetwitz kyk'u'jlalil qya.

²⁷¡Se'n taq'wi xkub'a' kyi'ju' nimaq q'ojil! ¡Matxi'tzun che kub' xitu'nju' q'ojb'il! chi Dab'i toju' tb'itz

2 S 2

Ok Dab'i te nimaqkawil toj Juda

¹Tb'ajlenxi'tzun ja'lu, xitqani'n Dab'i te Qman Dyos kjalu: —¿Ma b'a'n tu'n nxi'ye' toj junju' nimaqtnam toj Juda?, chij. Tzajtzun ttzaq'we'n Qman Dyos te: —Ilti'j tu'n txi'ya, chij. —¿Jatzun b'a'na' tu'n nxi'ye'?, chi Dab'i. —Toj Eb'ron, chi Dyos.

²Xi'tzun Dab'itz atzu' kyuk'i'lju' kab'e' t-xu'jil: Aynoam, tzajni toj tnam Jesreel, ex Ab'ikayl, t-xu'jilb'en qtzan Nab'al aj Karmel.

³Ex eb'ajx tiq'i'nju' t-xjal tuk'i'l, kyuk'i'lju' toj kyja, e'kub' najantzuntz kyoj nimaqtnam Eb'ron.

⁴Yajxi'tzuntel eponju' xjal aj Juda atzu', ex okkyq'o'n Dab'i te nimaqkawil tib'aj Juda. Tetzunj txi' q'ma'n te Dab'i qa aye' aj Jab'es toj Kalaad eku'x mqunte Sawul,

⁵e'xitchq'o'n Dab'i jte' xjal q'malte kye kjal: Awt Qman Dyos k'i'wlankyeye', tu'nju' b'a'n xkyb'inchaye', ma ku'x kymqu'ne' Sawul ju' kyajawe'.

⁶B'a'nwt tb'inha Qman Dyos kyeye', ex japunxwitju' tyol. B'aywe' knq'a'we' tu'me'l t-xel kyeye' tu'nju' xkyb'inchaye'.

⁷Atzu'n ja'lo, kuwqe'xe' ex lalun che xob'e', maskye matxi' kyim Sawul ju' kyajawe', matxi' chin xjansanjtze' kyu'n tyajajil Juda te nimaqkawil, chij kye.

Q'oj kyxol aj Israel kyuk'i'l aj Juda

⁸Atzunte Ab'ner, tk'wal Ner, nejenel kye t-xjal Sawul te q'oj, tzaj ttxko'n Is-b'oset tk'wal Sawul, ex xitiq'i'n toj Maanaym,

⁹ex oktq'o'n toklen atzu' te nimaqkawil toj Kalaad, Kyesuri, Jesreel, Eprayin, B'enjamin ex kykyaqil aj Israel.

¹⁰Tetoq kab'naq (40) ab'q'i Is-b'oset tej ttzyet tkawin toj Israel, ex naq kab'e' ab'q'i kawin. Aye'tzunkye' tyajajil Juda nima'ntoq Dab'i kyu'n te kynimaqkawil,

¹¹qu'mtzun wuq ab'q'i tk'i' nik'jan kawin Dab'i toj Juda ex atzu' tena' tkawb'il toj Eb'ron.

¹²Etztzun Ab'nertz toj Maanaym ex pon toj Kab'aon, nejli kywitzu' t-xjal Is-b'oset te q'oj.

¹³Ex ikxte Joab', tk'wal Seruya, etz toj Eb'ron kyuk'i'lju' t-xjal Dab'i te q'oj, ex kyk'ulkyib' kyuk'i'l tk'etzju' k'anb'il a' toj Kab'aon. Kykab'ilju' tnej xjal te q'oj e'kub'ten junjun toj junjun plaj teju' k'anb'il a'.

¹⁴Xi'tzun tma'n Ab'ner te Joab': —Kukyexju' ku'xun q'ojil qwitz, chij. — B'a'natzun, chi Joab' te.

¹⁵Qu'mtzun e ik' kab'lajoj (12) kyxolju' tyajajil B'enjamin ex t-xjal Is-b'oset ju' tk'wal Sawul tu'n kyq'ojin, ex e ik' kab'lajoj (12) kyxolju' t-xjal Dab'i te q'oj.

¹⁶Teyile junjun tzyetju' tajq'oj tu'n ti'j twi' ex okt-xyu'n tk'u'xtx'e'nb'il ttxa'n tchil, ex junx kykub'tz'aq kykyaqil kyimniqe'tl kyu'n. Qu'mtzun Elkat-asurim tb'iju' najb'il lu okq'o'n toj Kab'aon.

¹⁷Kuw oka'ju' q'oj toju' q'ij lu, kub'kyi'j Ab'ner kyuk'i'lju' aj Israel te q'oj kyu'nju' t-xjal Dab'i.

- 18**Ate'toqju' oxe' tk'wal Seruya, aye': Joab', Ab'isay ex Asael. Kuwtoq tz'ojqelan Asael kse'n msat toj plan tx'otx',
- 19**oktzinetzuntz knolteti'j Ab'ner tu'n mi tzaqpaja'.
- 20**Tetzunj tanjtz ka'yin Ab'ner ti'jxi', tma: —¡A pe'loya Asael!, chij. — ¡Ayinatzone'!, chi Asael.
- 21**Xi'tzun tma'n Ab'ner te: —Chin tq'onkja. Ate b'a'n tzyum junju'ya majen ex q'inkja tkyaqilju' iq'i'n tu'n, chij. Atzunte Asael mixti'x kyej ttzaqpi'n,
- 22**xitma'n jumajtl Ab'ner te: —¡Chin tq'onkja, mujqa tajb'ila tu'n tkub' nb'yo'na! ¿ti'tzun kxe'l nma'ne' ajnpone' yek'ul wib'e' twitzju' ttzika Joab'?, chij te.
- 23**Atzu'n txi' tka'yi'n Ab'ner rinchix Asael ti'j, ex tq'o'n tch'ut ti'jxi' ex okt-xyu'n ttzitk'u'j Asael ex majx jlajin ttze'lti'j, axtzuntzu' kub'a' tz'aq Asael ex majx kyim. Kykyaqiltzunju' ntoq che ik' ja kub'a' tz'aq Asael kyimnitl, intoq che kub' we' ka'yilte.
- 24**Aye'tzunkye Joab' ex Ab'isay xikyiljo'n tkanliti'j Ab'ner. Atzu' epona' toju' b'ya' Ama, ju' ati tk'etz Wiya, toj tb'eyil chq'ajlaj toj Kab'aon, tej tex q'ij.
- 25**Atzuntzu' b'aja' kychmo'na' kyib' tyajajil B'enjamin tuk'i'l Ab'ner, ex b'aj kynk'u'nkyib' kykyaqilx tu'n kyq'ojin twi' jun witz.
- 26**Xitzun t-äch'i'n Ab'nertz te Joab': —¿Ma layxtzun b'aj ttxa'nju' b'yoj xjal? ¿Ma na'mx teltnik'a qa naq b'is kjel tq'o'n qe? ¿Jtojtzun txitma'na kye t-xjala tu'n lalun che q'ojintl kyi'ju' kyitz'in mo kytzik?, chij.
- 27**Atzunte Joab' xittzaq'we'n: —Axxi'x lu Qman Dyos nka'yin, naqwit mixti' saj tma'na lu weye', ma'wtlo che q'ojinju' nxjale' kyi'ju' kyitz'in mo kytzik tzmax ajqsqix, chij.
- 28**Tchaq'tzun Joab'tz tu'n kyjaw q'ajtza'n chun, ex ju'm kywe'ju' t-xjal, min xikyiljo'ntl tkanlikyi'j aj Israel ex min e'q'ojintl.
- 29**Eb'et Ab'ner kyuk'i'lju' t-xjal te q'oj toju' plan tx'otx' te Arab'a toj tkyaqilu' qonik'an lu, xikytaqk'u'n kyb'e toju' nin a' Jordan ex toj B'itron, e'pontzuntz Maanaym.
- 30**Mixti' xi'tl Joab' knolteti'j Ab'ner ex b'aj tb'u'yi'nju' t-xjal te q'oj, atzunj ttzyet t-äch'injtz'u' kyb'i, elyal qa matxi'toq che b'aj b'eljlajoj (19) kynejel t-xjal Dab'i te q'oj ti'jxi'tl Asael.
- 31**Aye'tzunkye' t-xjal Dab'i te q'oj, kub' kyb'yo'n wajxaqlajnaq (360) xjal kyxol tyajajil B'enjamin ex t-xjal Ab'ner.
- 32**Tb'ajlenxi'tzun ja'lu, xiq'i'n t-xmilal Asael B'elen ex ku'x mqu'n atzu', ja mqu'na' tman. B'aj qonik'an kyu'n Joab' kyuk'i'lju' t-xjal te q'oj eb'et, ex atzu' espik'e'ya' Eb'ron.

2 S 3

¹Nimtoj tenju' q'oj kyxol toj tja Sawul kyuk'i'lju' toj tja Dab'i, xi'toqtzu'n tten kypumalju' te Dab'i, aye'tzu'n te Sawul xi'toq kykub' b'aj.

Aye' toj tja Dab'i

(1 Cr 3.1-4)

²Aye' tk'wal Dab'i ja'lu e itz'ji tej atitoq toj Eb'ron: Amnon, tnejel k'wal, tal Aynoam aj Jesreel;

³atzu'n tkab', a Kyilab', tal Ab'ikayl, t-xu'jilb'en qtzan Nab'al, aj Karmel; toxi'n Ab'salon, tal Maaka, ju' tmyal Talmay, nimaqkawil te Kyesur;

⁴tkyaji'n Adoniy, tal Awit; tjwe'yi'n Sepatij, tal Ab'ital;

⁵twaqaqi'n Itream, tal Ewla, juntl t-xu'jil Dab'i. Kykyaqil ja'lu e'itz'ji tej atitoq Dab'i Eb'ron.

Taq'tib' Ab'ner tuk'i'l Dab'i

⁶Tetzunj intoq noktaq'lju' q'oj kyxol tyajajil Sawul kyuk'i'lju' tyajajil Dab'i, xi'toq ttenxi'x tipumal Ab'ner kyib'aju' tyajajil Sawul.

⁷Atitoqtzun jun tqya Sawul, Rispa tb'i, tal Aya. Xi'tzun tma'n Is-b'oset te Ab'ner: —¿Tiqu'n xkub'a' kxeya tuk'i'lju' tqya nma'ne'?, chij.

⁸Tzaj txqan ttx'u'jil Ab'ner tu'n tpaju' xitma'n Is-b'oset te, ex xittzaq'we'n te: —¿Ma tx'yanqine' tu'n wajb'ene' kye aj Juda? Matxi' chin okye' b'a'n kyeju' toj tja Sawul, ju' tmana, kyuk'i'l twitze'l ex kyuk'i'lju' tamiw, expe' min xxi'nq'o'na toj tq'ob' Dab'i. ¿Atzunta ja'lo nchin tpoqo'na qama chin b'inchan ile' tuk'i'l jun qya?, chij.

⁹Ja'lotzun, tz'e'ysanjtzxwit nwitz'e' kuw tu'n Qman Dyos qa min xnb'inchaye' matxi' tziya Qman Dyos te Dab'i,

¹⁰tu'n kyel wiq'i'nju'ye' tk'wal Sawul toju' kawb'il, tu'ntzun tkawin Dab'i toj Israel ex toj Juda, tzajx Dan twitz nqach toj tb'a'nq'ob'kya'j ponx B'eerseb'a twitz nqach toj tnayajkya'j!, chij te.

¹¹Majx jpet ttzi Is-b'oset tu'n Ab'ner, qu'n intoq xob' te.

¹²Atzunte Ab'ner e'xitchq'o'n sanjelj q'malte te Dab'i kjalu: ¿Alqetzun kjela' tx'otx'? Qb'inchamti'j jun qyol: chin onile' tuk'i'la toj chukchaq tu'me'l tu'n tok tkyaqil Israel tjaq' tkawb'ila, chij xitma'n tq'umli.

¹³Atzunte Dab'i xittzaq'we'n: B'a'na'tzun qama kyej b'entti'j jun qyol, naq o'kx ati tu'n ttzaj tiq'i'na Mikal, ju' tmyal qtzan Sawul, ajtula nk'etze', chij.

¹⁴Expe' e'xitchq'o'n Dab'i jte' sanjelj q'malte te Is-b'oset: Q'ontzju'ya nxu'jile' Mikal, ju' inmejeje' tuk'i'l ex nchoje' tu'n jo'naq (100) ttxo'w kypich' pilistey, chij.

- ¹⁵Atzunte Is-b'oset tchaq' tu'n tel iq'i'n te Paltyel ju' tchmil, tk'wal Lays;
- ¹⁶atzunte Paltyel xi' lpe ti'j intoq oq', pon wab'alte toj B'awrim. Atzuntzu' xa' tma'na' Ab'ner te tu'n tanj, ex anjtzt'i'j Paltyel.
- ¹⁷Yajxi'tzuntel yolin Ab'ner kyuk'i'lju' tijwnaq kyxol aj Israel, ex xitma'n kye: Ojtxi'ku' nkyqani'ne' tu'n tok Dab'i te nimaqkawil.
- ¹⁸Matxi'tzun ponju' kmuj tu'n tok te nimaqkawil, qu'n oje ttziya Qman Dyos te, qa naqx tu'nel ktzaqpajela' nintnam Israel tjaq' kykawb'il pilistey ex toj kyq'ob' txqantl tajq'oj, chij kye.
- ¹⁹Ex ikx yolin Ab'ner kyuk'i'lju' tyajajil B'enjamin, tetzunj tb'aj yolin xi'tl toj Eb'ron q'malte te Dab'i titi' kyma aj Israel exqe' tyajajil B'enjamin.
- ²⁰Pon kyuk'i'l junaq (20) xjal toj Eb'ron tk'etz Dab'i, atzunte Dab'i kub' tq'o'n jun ninwan te Ab'ner ex kyeju' tuk'i'l.
- ²¹Xi'tzun tma'n Ab'ner te Dab'i: —Machinx'e' ja'lo b'uyilkye aj Israel tu'n tkyajb'ent jun kyyol tuk'i'la, nimaqkawil, tu'ntzun tkawina kse'nxju' b'a'n toj twitza, chij. Ezztzun Dab'itz wab'alte Ab'ner, atzunte Ab'ner anj toj tzalajb'il.

Kub' tb'yo'n Joab' Ab'ner

- ²²Tojtzunju' kmuj lu pon Joab' kyuk'i'lju' t-xjal Dab'i tzajniqe' toj q'oj, iq'i'n txqan ti'xti' kyu'n, aju' matxi'toq tz'elkyiq'i'n kye ajq'oj. Atzunte Ab'ner matxi'toq tz'etz tk'etz Dab'i toj Eb'ron, ex matxi'toq tz'anj toj tzalajb'il, tetzlenxi' tk'etz Dab'i.
- ²³Tetzunj tpon Joab' kyuk'i'lju' xjal te q'oj, xijask'u'n te qa pon Ab'ner, tk'wal Ner, tk'etzju' nimaqkawil, exqa exwab'aj tu'n Dab'i.
- ²⁴Xi'tzun Joab'tz tk'etzju' nimaqkawil, ex xitma'n te: —¿Titi'tzu'n matxi' tb'inchaya, nimaqkawil? Matzul Ab'ner tk'etza, ex matz'anj ttzaqpi'ntla.
- ²⁵¿Ma mixtzunti' b'i'n tu'na qa naq sul Ab'ner, tk'wal Ner, sb'ulteya, exqa naq sul ka'yilte titi' nb'aj tza'lu, ex tu'n tb'inte tkyaqilju' ntb'inha'na?, chij te.
- ²⁶Naqtzun nb'aj yolin Joab' tuk'i'l Dab'i, e'xitchq'o'n jte' xjal knolteti'j Ab'ner, ewaj twitz Dab'i, ex anjtzt'i'j kyu'n tzmax ttzi xoch te Sira.
- ²⁷Tetzunj tpon jumajtl Ab'ner kyu'n toj Eb'ron, xiq'i'n tu'n Joab' tk'etzu' tjpel nintnam, tu'n kyolin kykab'ilx, atzuntzu' kub'a' tb'yo'n, tu'n tpaj kub' tb'yo'n Asael ju' titz'in.
- ²⁸Yajxi'tzuntl, tej tb'inte Dab'i, tma: Lu Qma Dyos nka'yin, qa myaqinwe' exju' ntaname' ati tpaj, tu'n xkyim Ab'ner, tk'wal Ner.
- ²⁹¿Kub'xwit tz'ajju' tilil tib'aj Joab' ex kyib'aju' toj tja, kukxwit kyab'tiju' tu'n chk'oj, tx'a'k mujqa koxil, che kub'xwit b'yo'n ex tu'n tik'x we'yaj kyu'n!, chij.

- ³⁰Kub' b'yo'n Ab'ner kyu'n Joab' tuk'i'l Ab'isay, qu'n kub' tb'yo'n Ab'ner kyitz'in toju' q'oj b'aj Kab'aon.
- ³¹Tchaq'tzun Dab'itz te Joab' ex kyeju' k'le'nqe'toq tu'n: Kyxilunku'ye' kyi'je' ex kyq'onk kyi'je' jochin te b'is, ex kynimanku'ye' tkamik Ab'ner, chij. Xi' lpe Dab'i ti'ju' anmi,
- ³²ex ku'x kymqu'n Ab'ner toj Eb'ron. Atzuntzu' kub'a' oq'a' nimaqkawil b'a'nxi'x tib'aju' muqb'il te Ab'ner, ex kykyaqilju' xjal ax kyb'inchaju'.
- ³³Xi'tzun tb'itza'n nimaqkawil jun b'itz b'isb'ajil tu'n tkamik Ab'ner: ¿Se'n taq'wi xkyima Ab'ner, mixya toj tu'me'l ja'lu,
- ³⁴myana' xmo'n ta tq'ob' ex min tokx tqana toj xpatx'k'uxb'il? ¡Mab'aja kse'n nkyima' jun xjal toj kyq'ob' b'inchal taq'wixil!, chij. Exqe' xjal inxi'xtoq che oq' ti'j.
- ³⁵Exi'tzuntz kub'sal te Dab'i tu'n twan ch'i'n, na'mxku' texju' q'ij, atzunte Dab'i tma: —¡Kub'xwit ttz'e'ysa'n Qman Dyos nwitz'e' kuw qama chin wan wab'je' mujqa juntl ti'xti' na'mxtoq tex q'ij!, chij.
- ³⁶Kykyaqil kane toj kywitz ex b'a'n ela' kye, qu'n tkyaqilju' ntb'inha'n nimaqkawil intoq che tzalaju' xjal ti'j.
- ³⁷Kane toj kywitz kykyaqil aj Israel toju' q'ij lu qa mixti'te' nimaqkawil toklen ti'ju' tkamik Ab'ner, tk'wal Ner.
- ³⁸Xitma'ntzun nimaqkawiltz kyeju' nejenel kye t-xjal te q'oj: —Kanli kywitz'e', matxi' kub' qojli jun nejenel nim toklen toj Israel, jun nimaqxjal.
- ³⁹Tu'npetzu'n ayine' nimaqkawil sk'o'n tu'n Qman Dyos, machin kub' numje' tu'nju' b'yojxjali'n xkyb'inchaju' tk'wal Seruya. ¡Awt Qman Dyos q'onte tu'me'l t-xel teju' xb'inchante il lu!, chij.

2 S 4

Kub' b'yo'n Is-b'oset

- ¹Tetzunj tb'inte Is-b'oset, tk'wal Sawul qa matxi'toq kyim Ab'ner toj Eb'ron, majx kub'numj, ex kykyaqil aj Israel oktchi kyi'j.
- ²Ate'toqtzun kab'e' ichan kyitz'inkyib' intoq che ajb'en te Is-b'oset nejenelqe'toq kye jun tnej eleq'. B'aana tb'i jun, atzu'n juntl Rekab'. Tk'wal Rimonqe' aj B'eerot, tyajajil B'enjamin, qu'naju' tnam B'eerot intoq okq'o'n te tyajajil B'enjamin,
- ³expe' ikxtej kyxi' oqju' aj B'eerot toj Witaym, ja najlqe' kse'n jun ajb'etun.
- ⁴Atzunte Jonatan, tk'wal Sawul, atitoq jun tk'wal Mepi-b'oset tb'i. Tetoqtzun jwe' ab'q'i Mepi-b'oset tej tpon tqanil qa matxi'toq b'aj Sawul ex Jonatan toj Jesreel; atzunju' qya ka'yilte ik'tiq'i'n ex xi' oq tuk'i'l, tu'ntzunju' ojqltoq tel, eltz'ajju' k'wal tu'n ex majx kyej tzkajix tqan.

⁵Atzunte Rekab' ex B'aana, tk'wal Rimon aj B'eerot, exi' tja Is-b'oset, ex e'pon tojku'xi'xju' kmuj kuw tq'ob' q'ij, intoq ojlan Is-b'oset, ex majx tzaj twatl.

⁶Atzunju' qya xq'uqil ttzija intoq xq'iq'in triy, o'kx tik' wtan, qu'mtzun mix-a'lo' lonkye Rekab' ex B'aana ju' titz'in tej kyokx.

⁷Tej kyokx toju' ja, kuxlitoq Is-b'oset tib'aj tku'xb'il; axtzuntzu' kub'a' kyb'yo'na' ex el kyk'u'xpi'n twi', xikyiq'i'ntzuntz ex eb'et b'aj qonik'an toj tb'eyil Arab'a

⁸tu'n tpon kyiq'i'n te Dab'i toj Eb'ron. Xikyma'ntzuntz teju' nimaqkawil: —Luju' twi' Is-b'oset tk'wal Sawul lu, nimaqkawil, aju' tajq'oja ex tajb'il tu'n tb'aja tu'n. Makub' q'o'n toj tq'ob'a ja'lo tu'n Qman Dyos tu'n tok tu'me'l t-xel tu'na te Sawul ex kyeju' tyajajil, chechij.

⁹Atzunte Dab'i xittzaq'we'n kye: —Lu Qman Dyos in ka'yin, aju' matxi' chin tkolxi'ye' toj yajb'il,

¹⁰tetzunj tul jun xjal q'malte weye' qa matxi'toq kyim Sawul, toj ttab'l qa b'a'nju' tqanil tzaj tma'n, wichaqa tu'nxju' tqanil lu kub' njpu'ne' ex kub' nb'yo'ne' toj Siklaj.

¹¹Ikxtzunkye' kb'ajel kyi'j ja'lo, b'inchal myab'a'n, tu'nju' makub' kyb'yo'ne' jun xjal mixti' til, tej intoq ojlan, extzun tojku' tja! Qu'mtzun, jkkychja'ye' tkamik! jChe b'el nnajsa'ne' twitzju' tx'otx' lu!, chij kye.

¹²Tchaq'tzun Dab'itz kyeju' nejenel kye t-xjal, tu'n kykub' kyb'yo'n; b'je'l kytx'e'mu'n kq'ob' ex kyqan, ex eb'jaw kyyob'i'n tk'etzu' tkb'el a' toj Eb'ron. Yajxi'tzuntl xikyiq'i'n twi' Is-b'oset ex ku'x kymqu'n toj Eb'ron, toj tmuqb'il Ab'ner.

2 S 5

Ok Dab'i te nimaqkawil toj Israel ex Juda

(1 Cr 11.1-3)

¹Yajxi'tzuntel, kykyaqil tyajajil Israel exi' yolil tuk'i'l Dab'i toj Eb'ron, ex xikyma'n te: Qchk'el qib' tuk'i'la,

²axxi'x, maskye atoq Sawul qnimaqkawile', ateju'ya nejeneltoq kye aj Israel ajkyex q'ojil. Expena', teta oje tzaj ttziyana' Qman Dyos tu'n tiq'inte twitzju'ya tnam Israel ex tu'n tkawina toj, chechij te.

³Iktzu'n eb'aj yolina'ju' tijwnaq tuk'i'l Dab'i toj Eb'ron, ex kyej b'entti'j jun kyol tuk'i'l twitz Qman Dyos. Okkyq'o'ntzun Dab'itz te nimaqkawil toj Israel.

⁴Tetoq junaq lajoj (30) ab'q'i Dab'i tej ttzyet tkawin, ex kab'naq (40) ab'q'i kawin:

⁵kawin wuq ab'q'i tk'i' nik'jan toj Eb'ron tib'aj Juda, atzun junaq oxlajoj (33) ab'q'i kawin toj Jerusalem tib'aj tkyaqil Israel ex Juda.

Tzyetju' ipumalj toj Syon tu'n Dab'i

(1 Cr 11.4-9)

⁶Xi'tzun Dab'i nimaqkawil kyuk'i'lu' t-xjal te q'oj toj Jerusalen q'ojil kyi'j jeb'usey, najlqe'toq toju' tnej tx'otx' lu. Toj kynab'l jeb'usey qa laytoq b'ent tokx Dab'i toju' nintnam kuwsa'n, xikyma'n te: Lay b'ent toktzta tza'lu, naqpe' kyu'n mox ex tzkajqe' lay b'ent toktza'ya, chechij.

⁷Atzunte Dab'i kub'ti'ju' kolb'il kuwsa'n toj Syon tu'n, ju' tok tb'i Ninttanam Dab'i.

⁸Matxitoqtzun txitma'n Dab'i toju' q'ij lu: Alkyete matxi' q'ojil kyi'j jeb'usey, kutokx toju' tb'e a' tjaq' tx'otx' ex b'yonqeku' mox ex tzkaj, qu'n aye' ju'lu majx inche elwik'o'ne' b'a'nxi'x, chij. Atzuntzu' tzaja'ju' in q'manjtz: Lay b'ent kyokxju' mox ex tzkajqe' toj tja Qman Dyos, ch.

⁹Kub'tentzun Dab'itz toju' kolb'il kuwsa'n, oktq'o'n tb'i Ninttanam Dab'i, ex jawtb'inch'a'n nimaqtapi ti'jile, tzajx tk'etzu' plansa'n ex ponx tk'etzju' ja te kawb'il.

E'tzaj tchq'o'n Iram t-xel tk'etz Dab'i

(1 Cr 14.1-2)

¹⁰Ljo'nxi'xtoq tch'iyju' tkawb'il Dab'i, ex atitoq Qman Dyos nimitipumal tuk'i'l.

¹¹Qu'mtzun e'tzaj tchq'o'n Iram, nimaqkawil toj Tiro, t-xel tk'etz Dab'i, e'aq'un'al ti'j tze, eb'inch'al ab'j, b'aj tzaj kyi'q'i'n tze k'ute ex jaw kyb'inch'a'n tja Dab'i te kawb'il.

¹²Kanetzuntz toj twitz Dab'i qa matxi'toq japun tyol Qman Dyos tuk'i'l tu'n tok te nimaqkawil toj Israel, ex matxi'toq ch'iyju' tkawb'il naq tu'nju' tk'u'jlalil ti'j Israel ttanam.

Txqantl tk'wal Dab'i

(1 Cr 3.5-9; 14.3-7)

¹³Tetzlenxi'tzun Dab'i toj Eb'ron pon toj Jerusalen, ex e'tzaj tiq'i'n txqantl t-xu'jil ex tqya atzu', e'itz'ji txqantl tk'wal kyuk'i'l.

¹⁴Aye' tk'wal ja'lu e itz'ji toj Jerusalen: Samuwa, Sob'ab', Natan, Salomon,

¹⁵Ib'ar, Elisuwa, Nepej, Japiya,

¹⁶Elisama, Elyada ex Elipelet.

Kub'kyi'j pilistey tu'n Dab'i

(1 Cr 14.8-17)

¹⁷Tetzunj kyb'inte pilistey qa matxi'toq xjansanjtz Dab'i te nimaqkawil toj Israel, eb'je'tz tilj jyolte kykyaqil; tb'itzun Dab'i ex xi' toju' kolb'il kuwsa'n.

¹⁸Eb'ju'ltzun lq'eju' pilistey ex eb'ajkub' ten toju' b'ya' Repaym.

¹⁹Tu'ntzunju', xitqani'n Dab'i te Qman Dyos: —¿Ma b'a'n tu'n nq'ojine' kyi'ju' pilistey? ¿Ma kchin toni'ya tu'n tkub'kyi'j?, chij. Atzunte Qman Dyos tzaj

ttzaq'we'n: —B'a'nte' tu'n txi'ya q'ojil kyij, qu'n che kxe'l nq'o'nwe' toj tq'ob'a, chij.

²⁰Pontzun Dab'itz toj B'aal-perasim, ex ekub'ju' tajq'oj tu'n atzu'. Qu'mtzun tmaya': Matjaq Qman Dyos nb'eye' kse'n jun tñimal a' kyxolu' wajq'oje, chij. Ex oktq'o'n tb'iju' tx'otx' lu B'aal-perasim.

²¹Expe' e'kyaj kyxon aj Pilistyaju' kydyos, atzunte Dab'i kyuk'i'lju' t-xjal eb'ajxkyiq'i'n.

²²Aye'tzunkye' pilistey eb'aj pon jumajtl toju' b'ya' Repaym,

²³xi'tzun tqani'n Dab'i te Qman Dyos, atzunte Qman Dyos tzaj tma'n te: —Lalun txi'ya q'ojil kywitzxi', kytxolink kyib'e' kyijile ex xi' txa'ya b'yolkye kytze'lkyij ajtpona kyxe tqan b'alsamo.

²⁴Aj txi' tb'i'na ajtq'ajti qanb'aj twi' tze, wixtzun txi'tzu'ya b'yolkye, qu'n a techlalju' qa nejlqine' twitza, tu'n kyb'aju' xjal pilistey te q'oj, chij te.

²⁵Tb'inha Dab'i kse'nxju' tchaq' Qman Dyos te, e'kyimu' pilistey tu'n, tzajx Kab'aon ex pon kanun Kyeser.

2 S 6

Iktoq tiq'i'n Dab'i tkax Qman Dyos

(1 Cr 13.5-14)

¹Eb'aj tb'u'yi'n jumajtl Dab'i xjal te q'oj sk'o'nqe' kyxol aj Israel, oxmutx' o'lajk'al (30,000) kyb'aj.

²Eb'je'tz toju' tnam B'aala toj Juda kyuk'i'lju' b'a'npun tnej xjal te q'oj, kub' t-xima'ntzuntz tu'n tik'tiq'i'nju' tkax Qman Dyos atzu', jaina'yeta' tb'i Qman Dyos nimitipumal, ju' tkub' tq'uqb'il kyib'aju' kyerb'in.

³⁻⁴Etzkyiq'i'nju' kax tja Ab'inadab' ju' najlitoq twi' tal witz, xikyiq'i'ntzuntz tib'aj jun karwaj ak'a'j. Nejlqe' Usa ex Ayo, tk'wal Ab'inadab' twitzju' karwaj.

⁵Atzunte Dab'i kyuk'i'lju' aj Israel intoq che b'itzan ex nche b'ixin tuk'i'l tkyaqil kypumal twitz Qman Dyos, kyuk'i'l chnab' arpa, tzintzin, chilchil, tzo'tz ex txijtxij.

⁶Tetzunj kypon toju' najb'il Er te Nakon, e'jaw takpuju' tman wakx, atzunte Usa oktune ti'ju' kax tu'n mikub'a' tz'aq.

⁷Atzunte Qman Dyos tzaj ttu'u'jil ti'j Usa tu'n tpaju' okttzyu'n kax, qu'mtzun eltiq'i'n tchwinqlal axtzu', kub' tz'aqtzun Usatz tk'etzju' kax kyimnitl.

⁸Tzaj tb'is Dab'i tu'n tpaj eltiq'i'n Qman Dyos tchwinqlal Usa, qu'mtzun oktq'o'n tb'iju' najb'il lu Peres-usa, ex majx kyej tenju' tb'i ikju'.

⁹Textzunju' q'ij lu oktchi Qman Dyos ti'j Dab'i, ex tma: ¡Layx txi' wiq'i'ntlwe' tkax Qman Dyos njaye'!, chij.

¹⁰Axtzuntzu' tchaq'a' tu'n txi' iq'i'nju' tkax Qman Dyos tja ob'ed-edom te tnam Kat, qu'n mixti'x xiq'i'ntl toj Ninttanam Dab'i.

¹¹Oxe' xjaw kyejten kax te Qman Dyos tja Ob'ed-edom, ex kub' k'i'wla'n Ob'ed-edom exqe'ju' toj tja tu'n Qman Dyos.

Pon tiq'i'n Dab'i tkax Qman Dyos toj Jerusalen

(1 Cr 15.1—16.6)

¹²Tetzunj txi' q'ma'n teju' nimaqkawil Dab'i qa matxi'toq che kub' k'i'wla'n toj tja Ob'ed-edom kyuk'i'lxi'ju' ati te tu'n Qman Dyos naq tu'nju' kax, xi' Dab'i q'ilte kax tuk'i'l tzalajb'il tja Ob'ed-edom tu'n tpon tiq'i'n toju' Ninttanam Dab'i.

¹³Axtaqtzun kyik'b'etju' iq'ilte kax te Qman Dyos, kub' tb'yo'n Dab'i jun tman wakx te chojb'il ex jun tman rit q'u'sqe'.

¹⁴Inxi'xtoq b'ixin Dab'i tu'n tkyaqil tipumal oksa'ntoq jun t-xa'y sed,

¹⁵ex ikxqe'ju' aj Israel intoq che xch'in tu'n kytzalajb'il toj tq'ojq'ojel chun, iq'i'nju' kax te Qman Dyos kyu'n.

¹⁶Tetzunj tponju' kax te Qman Dyos toju' Ninttanam Dab'i, etz ka'yin Mikal, tmyal Sawul, ttzi tokix spik'un; tetzunj txi' tka'yi'n intoq xlik'pu'n ex in b'ixin nimaqkawil Dab'i twitz Qman Dyos, tzaj tx'a'l titk'u'j ti'j.

¹⁷Xiq'i'nju' kax te Qman Dyos toju' tkub'el, toj jun pach xb'alun kub' tb'inha'n Dab'i texju' kax. Axtzun kmuju' kub' tq'o'n Dab'i chojb'il k'ok'sb'il ex chojb'il te mujb'ab'ltib'il twitz Qman Dyos,

¹⁸tb'ajlenxi'tzun ja'lu e'kub' tky'i'wla'nju' tnam toj tb'i Qman Dyos nimpumal,

¹⁹ex b'aj t-sipa'n wab'j kye kykyaqil aj Israel, ichan ex qya, ex junjun kylo' tzqij ub'a. Kyb'ajlenxi'tzun wan eb'aj anj kyja.

²⁰Ex ikxte Dab'i anj tja tu'n txi' tqani'n k'i'wb'il kyib'aju' toj tja; atzunte Mikal, tmyal Sawul, etz k'lulte ex xitma'n te: —¡Chiloya qa b'a'n xtb'inchaya kywitzju' qya k'ayi'n majen kye tmajena, wichaqa mixti'x ttab'la! chij te.

²¹Atzunte Dab'i xittzaq'we'n: —Twitz Qman Dyos xin b'ixina'we', aju' jaw sk'onweye' te t-xel tmana ex kyxol kykyaqilju' toj tjaya, tu'n wokye' nejenel te tnam Israel. Qu'mtzun inchin b'ixine' twitz.

²²Kpena' chin nimalxi'xtlwe' kyetwitzu' ja'lo; kb'el nb'o'si'nxi'xtl wib'e' twitz, kyetwitzju' nt-xima'na, aye'tzuntlju' qya nche tma'na, kche nimal weye'.

²³Ex mixti' alan Mikal toj tkyaqil tchwinqlal.

2 S 7

Tzaj ttziya'n Qman Dyos tu'n tk'iwlante Dab'i

(1 Cr 17.1-27)

- ¹Tetzunj matxi'toq b'ent tten nimaqkawil Dab'i toju' tja te kawb'il ex matxi'toq kub' q'o'n toj nak'b'il tu'n Qman Dyos kyuk'i'l kykyaqilju' tajq'o'j nqaku' ta'qe',
- ²xitma'n te Natan,aju' t-sanjelal Dyos: —Ma b'a'ntzulo, najlqinwe' toj jun ja te kawb'il k'ute, atzunju' tkax Qman Dyos naq toj pach xb'alun, chij.
- ³Atzunte Natan xittzaq'we'n te: —B'inchama tkyaqilju' makub' t-xima'na, qu'n atite Qman Dyos tuk'i'la, chij.
- ⁴Textzu'n qonik'an lu, tzaj yolin Qman Dyos te Natan, ex tma:
- ⁵Kutxi'ya yolil tuk'i'l nmajine' Dab'i, ex q'manxa te kjalu: Ayine' Dyos Manb'aj xin q'mante, ma myatzuloya kjawil b'inchante jun ja te k'u'lb'il ja chin tenb'ila'ye'.
- ⁶Atxi'x tej kyetzwiq'i'ne' aj Israel toj Ejipt, tu'n tul kanunx ja'lo, b'ajxa' chin tena'ye' kyoj ja te k'u'lb'il, naqx nchin b'etjeye' kyoj pach xb'alun.
- ⁷Toj tkyaqilju' tq'ijlalil tej xin b'ete' kyuk'i'l, b'ajx txa'nma'ne' te junju' kynejel, aye' eb'jaw nsk'o'ne' tu'n kykawin tib'aju' ntaname' Israel, tu'n tjaw tb'inha'n jun ja te k'u'lb'il k'ute ttzeyil.
- ⁸Qu'mtzun, ayine' Dyos Manb'aj nimwipumale', matz'el wiq'i'na ti'j k'ik'lej rit, tu'n toka nejenel te ntaname' Israel;
- ⁹matxi' chin tenxi'ye' tuk'i'la jaxjaku' nb'eta'ya, matxi' che b'aju' tajq'o'ja xjaw kyi'nkyib' ti'ja wu'ne', ex matxi' txinq'o'ne' toklena kse'nkye nimaqxjal twitzju' tx'otx' lu.
- ¹⁰Expe' matxi' tz'el npa'ne' kytx'otx'ju' ntaname' Israel, ex matxi' che kub' nq'o'ne' atzu', tu'n kynajan tojku' kytx'otx', ja lay che oka' ik'le'n ex tu'n lalun che yajlanjtz kyu'n b'inchal myab'a'n kse'n ojtxi',
- ¹¹tej kyoknq'o'ne' nejenel tu'n kykawin tib'aj ntaname' Israel. Ktenb'ela toj nak'b'il wu'ne' kyuk'i'l kkyaqil tajq'o'ja. Ex majx nxi' nma'ne' teya qa che tzajel nq'o'ne' tyajajila,
- ¹²ajtzun tjapun tchwinqlala ex tku'x mqu'na kyk'etz tyajilb'ena, kjawil nsk'o'ne' jun tyajajila ex kxe'l nq'o'ne' kawb'il toj tq'ob'.
- ¹³Ate kjawil b'inchante jun ja te k'u'lb'il weye', ex knkuwsa'ye' tkawb'il tejumajx.
- ¹⁴Chin okyele' te tman, atzunte k'okylil te nk'wale'. Qatzun matb'inha jun taq'wix, kb'el ntz'e'ysa'ne' twitz ex kb'ajel nq'ob'ane' toj asyal kse'n nkyb'inha'n manb'aj kye kyk'wal,
- ¹⁵ex lay tz'el wiq'ine' nxtalb'ile' te kse'n sel wiq'i'ne' te Sawul, tu'n toka te t-xel.
- ¹⁶Che nxq'uqi'we' tyajajila exju' tkawb'ila kukxju', ex ktenb'elte' tkawb'ila tejumajx, chi Dyos, chiku'ya te, chij.
- ¹⁷Xi'tzun tma'n Natan tkyaqil ja'lu te Dab'i, ikxi'xu' kse'n til ex tb'i.

- ¹⁸Atzunte nimaqkawil Dab'i okx yolil twitz Qman Dyos, ex tma: Nman Dyos, ¿alkyeqine' exqe'ju' toj njaye' tu'nju' saj tq'o'na woklene' nim?
- ¹⁹¡Nman Dyos, naq ch'i'nte' lu toj twitza, matxi'pe'na' tzaj tma'na titi' ktb'inchaya kyi'ju' nyajajile' tjax chix! ¡Mix-a'lo' jun xjal kse'n aya, Taye!
- ²⁰¡Mixti'tl tu'n txinma'ne' teya, Nman Dyos, qu'n ojtzqi'n qina'we' tu'na b'a'nxi'x!
- ²¹Matb'inchaya tkyaqilju' ti'xti' te lab'te'n lu, kse'nxju' tzaj ttziya'na ex kse'n b'a'n toj twitza, tu'n tel nnik'e' kyi'j;
- ²²qu'mtzun, ¡nimta toklen, Nman Dyos! Mix-a'lo' juntl kse'n aya ex mixti' juntl dyos ti'jxi'ya, b'i'n qu'ne'.
- ²³Naqpena' ttanama Israel, ¡mixti' juntl kse'nte, naq o'kxte toj tkyaqil twitz tx'otx'! Tzaqpet tu'na Nman Dyos, tu'n tok te ttanama, jaw tnimsa'na tej tb'inchanteya nimaq ti'xti' toj ex b'inchb'en te lab'te'n. Mache eltiq'i'nju'ya txqantl tnam kyuk'i'lx'i' kydyos twitzju' ttanama kolpet tu'na toj Ejipt,
- ²⁴qu'n matxi' jaw t-sk'o'na Israel tu'n tok te ttanama tejumajx, ex tu'n toka Nman Dyos, te Tdyos.
- ²⁵Qu'mtzun, Nman Dyos, kukxwit tten tyolju'ya tzaj ttziya'na weye' ju' tmajena ex kyeju' nyajajile', ex japunxwit kse'n xtmaya.
- ²⁶¡Jawxwit nima'nju' tb'iya kukxju', tu'ntzun tq'manjtz qa aya Dyos Manb'aj nimpumal! ¡Che tenxwitju' nyajajile' twitza kukxju'!
- ²⁷Nman Dyos nimpumala, matxi' tzaj tma'na weye' qa kukxju' che kawilju' nyajajile'; qu'mtzun, maskye naq tmajinqina, inxi' nkub'sa'ne' lu teya.
- ²⁸Taye, tkyaqilju' tyola ax qe', qu'n Dyos na'ta, ex matxi' tzaj ttziya'na txqan b'a'n weye';
- ²⁹qu'mtzun b'inchama xtalb'il, k'iwlantqeku'ya nyajajile' tu'n kyten kukxju' twitza. Matxi'na' tzaj ttziya'nta Nman Dyos, tu'nju' tk'i'wb'ila, k'i'wla'nqe'kye' nyajajile' tejumajx, chi Dab'i.

2 S 8

Kanb'an Dab'i kyoj q'oj

(1 Cr 18.1-13)

- ¹Tb'ajlenxi'tzun ja'lu kub'kyi'j pilistey tu'n Dab'i, ex e'kyajten tjaq' tkawb'il, ex etzaqpaju' txqantl tnam tu'n toj kyq'ob'.
- ²Ex e'kub' aj Moab' tu'n, eb'aj kub'tjoqb'a'n twitz tx'otx' txoli'n kyten, ik' qinb'a'ntzun jun q'intz kyib'aj: e'kub' tb'yo'nju' e'kyaj kyjaq' kab'e' echa'n tu'n q'in, aye'tzu'n naq jun echan ik' kyib'aj minti' e'kub' tb'yo'n. Iktzu'n e'kyaja' aj moab' tjaq' tkawb'il Dab'i ex e'chojon te.

- ³Ex kub'ti'j Adad-eser, tu'n Dab'i tk'wal Reob', nimaqkawil te Sob'a, tej xi'toq txi' kolpilte jumajtlju' tx'otx' ja inik'a' nin a' Ewprates tu'n tkawin jumajtl tib'aj.
- ⁴E'kub' tju'n Dab'i kyajk'al jo'naq (1,700) xjal te q'oj kyi'j chej ex kab'mutx' lajk'al (20,000) tu'n kyqan; ex eb'aj ttoqi'n kyqan kykyaqilju' chej jk'ulkye karwaj te q'oj, e'kyajtzun tklo'n jni'tel naqx tu'n kyjk'et jo'naq karwaj.
- ⁵O'kxtzun kypontlju' aj siryo te Damask onilte Adad-eser, nimaqkawil toj Sob'a, ex mixti' e'kanun te Dab'i, qu'n e'kyim kab'mutx' o'lajk'al (22,000) aj siryo tu'n.
- ⁶Kub' tq'o'ntzun Dab'itz jun tnej xjal te q'oj xq'uqil toj Sirya te Damask, e'kyajtzun aj Sirya tjaq' tkawb'il ex e'chojon te. Iktzu'n intoq kanb'ana' Dab'i tu'n Qman Dyos jaxjaku' matxa'.
- ⁷Kanb'antzun Dab'itz kyi'ju' kolb'il q'anpwaq intoq che ajb'en kyeju' nejenel te Adad-eser, ex exi' tiq'i'n Jerusalem.
- ⁸Ex kanb'an kyi'j txqan q'ank'uxb'il toj B'eta ex B'erotay, kab'e' nimaqtnam te Adad-eser.
- ⁹Tetzunj tb'inte Toy, nimaqkawil toj Amat, qa matxi'toq kub'kyi'j kykyaqilju' t-xjal Adad-eser tu'n Dab'i,
- ¹⁰tzaj tchq'o'n Joram ju' tk'wal kyuk'i'l ti'xti' saqpwaq, q'anpwaq, ex q'ank'uxb'il, te q'ol chjonte te Dab'i tu'nju' q'ojin ti'j Adad-eser ex tu'nju' kub'ti'j tu'n, qu'n ikxte Toy ojetoq q'ojinxi' tuk'i'l Adad-eser.
- ¹¹Kub' t-xjansa'n Dab'i kykyaqilju' oyaj lu twitz Qman Dyos, kse'nxju' ojetoq tb'incha ti'j q'anpwaq ex saqpwaq,aju' eb'aj tzaj tiq'i'n kyoju' nimaqtnam eb'jo'kx tjaq' tkawb'il:
- ¹²toj Edom, toj Moab', toj Amon, kyxol pilistey ex kyxol aj Amalek, exju' eltiq'i'n tej tq'ojin tuk'i'l Adad-eser, tk'wal Reob', nimaqkawil toj Sob'a.
- ¹³Jaw nima'nte Dab'i b'a'nxi'x. Tetzunj tmiltz'uj tkub'lenxi' kyi'j edom tu'n, eb'aj kab'mutx' jok'al (18,000) aj Edom tu'n toj b'ya' Sal.
- ¹⁴Ex e'kub' tq'o'ntlu' junjun tnej xjal xq'uqil toj tkyaqil Edom, kykyaqiltzu'n aj Edom ekyejten tjaq' tkawb'il, qu'n intoq kanb'an Dab'i tu'n Qman Dyos jaxjaku' matxa'.

Nimaq ajb'el te Dab'i

(2 S 20.23-26; 1 Cr 18.14-17)

- ¹⁵Kawin Dab'i tojxi'x tu'me'l ex tnik'alilti'j kyib'aj kykyaqil xjal toj tkyaqil Israel.
- ¹⁶Atoq Joab' tk'wal Seruya nejenel kyeju' xjal te q'oj; atzu'n Josapat tk'wal Ayilud ajtz'ib'al te nimaqkawil.
- ¹⁷Aye'tzunkye Sadok, tk'wal Ayitub', ex Ayimelek tk'wal Ab'yatar, pale qe'toq; atzu'n Serayiy aj tz'ib'altoq,

¹⁸atzu'n B'enaiyy tk'wal Joyada, nejenel kye xq'uqil kyeretey ex peletey. Aye'tzu'n tk'wal Dab'i pale qe'toq.

2 S 9

Onin Dab'i ti'j Mepi-b'oset

¹Jun q'ij xjelun Dab'i: ¿Ma ati jun kyxol tyajajil Sawul kyejni anq'in, tu'n wonine' ti'j te nab'ab'lte Jonatan?, chij.

²Atitoqtzun jun majin toj tja Sawul, Sib'a tb'i, xi' txokb'aj tu'n tpon tk'etz Dab'i. Tetzunj tpon, xitqani'n nimaqkawil te: —¿Ma aya Sib'a?, chij Atzunte xittzaq'we'n: —Ayin na'tzune', ajb'el teya, chij.

³Xi'tzun tqani'n nimaqkawil te: —¿Ma atix jun kyxol tyajajil Sawul xkyej anq'in tu'n nb'inchante'ye' b'a'n te toj tb'i Qman Dyos?, chij. Atzunte' Sib'a xittzaq'we'n: —Atix jun tk'wal Jonatan, tzkajqe' kab'e' tqan, chij.

⁴—¿Jatzun ta'ya'?, chi nimaqkawil. —Xi' ta'ya' tja Makyir tk'wal Amyel, toj Lodeb'ar, chi Sib'a xittzaq'we'n.

⁵Tchaq'tzun nimaqkawiltz tu'n txi' iq'b'aj jatoq ta';

⁶tetzunj tpon Mepi-b'oset, tk'wal Jonatan ex tchman Sawul, twitz Dab'i, kub' tzipte te ninb'il. —¿Mepi-b'oset! chi Dab'i xitma'n te: Atzunte xittzaq'we'n: —Luqine' lu nimaqkawil, titi' wajb'ene' teya, chij.

⁷Xi'tzun tma'n Dab'i te: —Lalun xob'a, qu'n kxel nka'yi'nta b'a'nxi'x te nab'ab'lte Jonatan ju' qtzan tmana. Knb'inha'ye' tu'n kyxi' anjsa'n tkyaqilju' ttx'otx' qtzan tchmana Sawul teya, ex kwala wuk'i'le' kukxju', chij.

⁸Atzunte Mepi-b'oset kub' tzipte ex xitma'n: —¿Tiqu'ntzun ntzaja' laqj tk'u'ja wi'je', nimaqkawil, extzun ikqinju'ye' ja'lo kse'n jun kyimni tx'yan?, chij.

⁹Atzunte nimaqkawil tzaj ttxko'n Sib'a, ju' ojtxi' ajb'eltoq te Sawul, ex xitma'n te: —Matxi' txinq'o'ne' tkyaqilju' atitoq te Sawul ex tkyaqilju' atitoq kye tyajajil te Mepi-b'oset ju' tchman.

¹⁰Qu'mtzun aya kb'el aq'unanteju' tx'otx' kyuk'i'lju' tk'wala exqe' tmajena, ex kxe'l tk'u'nju'ya kjawil twitz, tu'ntzun kywanju' tyajajil Sawul kukxju', expe' atzu' kwala' Mepi-b'oset ju' tchman nk'etze', chij te. Ate'toq o'lajoj (15) tk'wal Sib'a ex junaq (20) tmajen,

¹¹xittzaq'we'n Sib'a te nimaqkawil: —Knb'inha'we' tkyaqilju' matxi' tmaya weye', chij. Atoqtzuntzu' nwana' Mepi-b'oset kukxju' tja Dab'i, naku'xwitloj tk'walku' nimaqkawil.

¹²Expe' atitoq jun tk'wal b'o's, Mikayiy tb'i, kykyaqiltzunju' najlqe'toq tja Sib'a intoq che ajb'en te Mepi-b'oset.

¹³Atzunte Mepi-b'oset, tu'nju' tzkajqe'toq kykab'il tqan, najlitoq Jerusalen, qu'n atoqtzu' nwana' tk'etzu' nimaqkawil.

2 S 10

Kub'kyi'j aj Siryo ex aj Amon tu'n Dab'i

(1 Cr 19.1-19)

¹Tik'lenxi'tzun jte' q'ij kyim Naas, nimaqkawil kye aj Amon, atl Anun ju' tk'wal kawin te t-xel.

²Kub'tzun t-xima'n Dab'i tu'n tk'u'jlante Anun, tk'wal Naas, kse'nx tb'inchaju' tman te, e'xitchq'o'ntzun jte' nejeneltz kye t-xjal te q'oj q'olb'elte Anun tu'n tpaj kyimju' tman. Atzunj kyponju' nejenel kye t-xjal Dab'i toj kytanam aj Amon,

³xikyma'nju' kynejel aj Amon te Anun, ju' kynimaqkawil: ¿Oktzun xe'l toksla'na qama che tzaj t-sma'n Dab'i xjal lu q'olb'elteya, ex k'ol chjonte tu'nju' tb'inchamana te? ¡Naqlo x'e' ulkye' xjal lu ka'yilte ex nenulte nintnam tu'n tkub'kyxitu'n!, chechij.

⁴Tchaq'tzun Anuntz tu'n kykub' tzyu'n nejenel kye t-xjal Dab'i, ex tu'n tel jon nik'jan kyxmatzi ex tu'n tkub' laqu'n nik'janju' kyi'j, ku'pumnix twi' kx'o'p. Eb'aj anj tchq'o'ntzuntz.

⁵Tetzunj tb'inte Dab'i, tchaq' tu'n kyxi' k'lub'aj tu'n mlalon tz'el kych'ixaw, ex tu'n txi' q'ma'n kye tu'n kykyajten Jeriko ex tu'n kyanjtz tzmaxi' ajtb'aj ch'iyju' kyxmatzi.

⁶Ex kane toj kywitz aj Amon qa matxi'toq che ok te tajq'oj Dab'i, qu'mtzun kychoj kab'mutx' lajk'al (20,000) xjal aj Siryo te q'oj te B'et-reob' ex te Sob'a, kab'k'al lajnaq (1,000) te nimaqkawil Maaka, atzun junmutx' lajk'al (12,000) te Is-tob'.

⁷Tb'itzun Dab'i ex xitchq'o'n Joab' kyuk'i'l kykyaqil t-xjal te q'oj.

⁸Eb'je'tztzun aj Amontz ex kub' kytxoli'n kyib' tu'n kyq'ojin ttziju' nintnam, aye'tzunkye' aj siryo, te Sob'a ex te Reob', exqe'ju' t-xjal Is-tob' ex te Maaka e'kub'ten toj kojil.

⁹Tetzunj tka'yinte Joab' tej kytzaj niq'j ajq'oj twitz ex ti'jxi', eb'jaw t-sk'o'nju' t-xjal te q'oj aj Israel kuwxix che q'ojin, tb'inchatzun tib'tz tu'n tq'ojin kyi'ju' aj siryo.

¹⁰Aye'tzun txqantl e'kyaj tq'o'n tjaq' tkawb'il Ab'isay ju' titz'in, tu'n kyq'ojin kyi'j aj Amon,

¹¹ex xitma'n te: Qama tka'yiya xi'toq qkub'e', wixkukytzaje' onilqeye', qatzun matxinka'yine' xi'tkub'kyi'je', qo xe'le' onilkyyeye'.

¹²Kuwxa, ex qoq'ojin tu'n tkyaqil qipumal tu'n tkletju' ninqtanam ex nimaqttanam Qman Dyos. ¡Ex tb'inchaxwitzun Qman Dyosju' b'a'n toj twitz!, chij te.

¹³Xi'tzun Joab'tz kyuk'i'l t-xjal q'ojil kyi'j aj siryo, aye'tzunkye e'kub' oq twitz.

¹⁴Tetzunj kyka'yinte aj Amon e'kub' oqju' aj Siryo, ex e'kub' oqkye twitz Ab'isay, eb'jo'kx toj nintnam. Mixtzunti'tl ok il Joab' tu'n tq'ojin kyi'j aj Amon ex anjti'j Jerusalen.

¹⁵Tetzunj kyka'yinte aj Siryo qa matxi'toq kub'kyi'j kyu'n aj Israel, b'aj kyb'u'yi'n jumajtlkyib'.

¹⁶Tchaq' Adad-eser tu'n kyxi' q'ib'aju' siryo ate'toq jlajxi' nin a' Ewprates, ex e'pon Elam. Nejlitoq Sob'ak kywitz, nejenel kye t-xjal Adad-eser te q'oj.

¹⁷Naqtzun inb'ent tb'inte Dab'i ja'lu, eb'aj tb'u'yi'n kykyaqil aj Israel te q'oj, ex e'jlajin a' Jordan ex e'pon Elam. Atzuntzu' eq'ojina' aj Siryo tuk'i'l Dab'i, ex oktilil kyu'n tu'n tkub' Dab'i,

¹⁸tetzunj kyka'yinte xi'toq tkub'kyi'j, e'kub' oq kywitz aj Israel, qu'n matxitoq che kyim jo'mutx' (40,000) xjal ti'j chej, atzun junk'al o'lajnaq (700) iq'i'n kykarwaj te q'oj; expe' tak'xi'x Sob'ak ju' nejenel kyeju' xjal aj Siryo tu'n Dab'i, ex axtzu' kyaja' kyim.

¹⁹Tetzunj kyka'yinte kykyaqilju' nimaqkawil q'o'ntoq kyib' tuk'i'l Adad-eser matxi'toq che kub' kyu'n aj Israel, e'yolin tu'n lan che q'ojintl kyuk'i'l aj Israel ex e'kyajten tjaq' kykawb'il. Atxi'xtzunj exob' aj Sirya tu'n kyonintl kyi'ju' aj Amon.

2 S 11

Tb'inchb'en Dab'i tuk'i'l B'et-sab'e

¹Jumaj, tej nche b'echin tze, toju' tq'ijlalil intoq che exu' nimaqkawil q'ojil, e'xitchq'o'n Dab'i Joab' exqe' nejenel, kyuk'i'l kykyaqil aj Israel te q'oj, eb'aj kub' kyb'yo'n aj Amon ex okkytxoli'nkyib' ti'jile nintnam Rab'a. Atzunte Dab'i, axtzu' kyeja' ten Jerusalen.

²⁻⁴Jun qale, akxtoq tb'aj ojlan Dab'i toj tkuǎb'il, ex b'etel tib'aju' tja te kawb'il, o'kx txi' tka'yi'n jun qya tzmactzu' na'tz tb'anil ka'yin intoq ichin, qu'n tzmactzoq nt-ǎtilsa'ntib' teju' ttx'ajin. Tchaq' Dab'i tu'n t-xib'i'n alkyeju' qya lu, ex xiq'ma'n te qa a B'et-sab'e, tmyal Elyam, t-xu'jil Uriy ju' itit. Tchaq'tzuntz kye jte' sanjelal tu'n tpon kyi'q'i'n tk'etz, kub' kǎetzuntz tuk'i'l, anjtzunte qyatz tja.

⁵Majx kyej ch'onwi'yixju' qya, ex oktma'n te Dab'i.

⁶Tchaq'tzun Dab'itz te Joab' tu'n ttzaj tchq'o'n Uriy ju' itit, ex ku chi Joab' tzaj tchq'o'n.

- ⁷Tetzunj tul Uriy twitz Dab'i, xi' t-xjelu'n te se'ntoq ta' Joab' exqe'ju' xjal te q'oj, ex se'n telju' q'oj.
- ⁸Tchaq'tzuntz te tu'n tanj tja ex tu'n kyb'aj ttxjo'nju' tqan. Naqtzun inb'ent tetz Uriy toju' ja te kawb'il, xi' t-sma'n nimaqkawil jun wab'j tb'anilxi'xte jun oyaj te;
- ⁹atzunte Uriy, axtzu' exa' qonik'an tu'n ttziju' ja te kawb'il kyuk'i'lju' xq'uqil te nimaqkawil.
- ¹⁰Xiq'ma'ntzuntz te Dab'i qa minti' anj Uriy tja, xitzun t-xjelu'n Dab'i te: — ¿Tiqu'ntzun minti' sanja tjaya, tzmana' sula toju' tb'eya?, chij.
- ¹¹Atzunte Uriy xittzaq'we'n te: —Myab'a'n sela' toj nwitz'e' tu'ntoq wanje', tu'n nxi'ye' wal ex k'wal, ex tu'n nkub' kxeye' tuk'i'l nxu'jile', atzunju' kax xjan naq xb'alun tokx tib'aj ex kyib'aju' xjal te q'oj aj Israel ex aj Juda; expe' tib'aju' nnejele' Joab' ex kyib'aju' nejenel kye t-xjala te q'oj, nimaqkawil. ¡Naq tu'nela nimaqkawil, lay nb'inchawe' ikju'!, chij.
- ¹²Tchaq'tzun Dab'i te: —Kuna' tkyeja ja'lo, najchi'jtzun txinq'o'n anb'ile' teya tu'n tanja, chij. Qu'mtzun kyej Uriy jun q'ijtl toj Jerusalen.
- ¹³Xi'tzun ttxko'n Dab'i wal ex k'wal tuk'i'l, ex kub' ttx'ojt-sa'n. Tetzunj tok qonik'an, etz Uriy ex xi' wtal kyuk'i'lju' xq'uqil ja te kawb'il, mya tu'nwt tanj tja.
- ¹⁴Tetzun juntl prim, kub' ttz'ib'a'n Dab'i jun u'j te Joab', ex xitq'o'n tu'n txi' tiq'i'n Uriy.
- ¹⁵Xi' ttz'ib'a'n ikjalu: Q'onka Uriy twitzxi', ja in nipina'xi'x q'oj, ex kyq'onkje' tjunal tu'n tkub' b'yo'n kyu'n ajq'oj, chij xittz'ib'a'n.
- ¹⁶Tetzunj tb'aj ttxoli'n Joab' ti'jileju' nintnam tu'n tq'ojin ti'j, kub' tq'o'n Uriy jata'qe'ju' xjal te q'oj kuwqe'xi'x,
- ¹⁷tetzunj minab'en kyb'je'tzu' kolol ti'ju' nintnam q'ojil ti'j Joab', eb'aj jte' nejenel kye t-xjal Dab'i te q'oj, ex ajun Uriy b'aj kxol.
- ¹⁸Taq'tzun Joab' jun tqanil chik'lixix ti'ju' b'aj toju' q'oj,
- ¹⁹ex xitma'n teju' sanjelal ikjalu: Ajtb'aj tma'na te nimaqkawil tkyaqil ti'ju' q'oj;
- ²⁰extzun nab'en ntzajku' ttx'u'jil nimaqkawil exqa matqani teya: ¿Titiqu'n xhepona' lq'exi'xe' q'ojil tk'etzju' nintnam? ¿Ma mitzunjunti' b'i'n kyu'ne' qa ntzaj kyxon ti'xti' tzmxtzu' tib'aj tapi,
- ²¹kse'n b'aja' Ab'imelek, tk'wal Jerub'aal tu'n jun qya toj Teb'es, tej ttzaj t-xon jun ka te cheb'l tzmxtzu' twi' tapi? ¿Titiqu'n xhepona' lq'exi'xe' tk'etzju' tapi?, qa chi. Kxe'l ttzaq'we'ntzuntza: Expena' matxi' b'aj Uriy ju' itit, nejenel kye t-xjala te q'oj, chiku'ya te, chij.

²²Xi'tzunte sanjeltz, tetzunj tpon tk'etz Dab'i, b'ajx tma'n tkyaqilju' matxi'toq txitma'n Joab' te. Atzunte Dab'i tzaj ttx'u'jil ti'j Joab' tej tb'inte, ex xitma'n teju' sanjel: —¿Titiqu'n xē'pon lq'exi'xe' tk'etzju' nintnam tu'n kyq'ojine'? ¿Ma mitzun jun b'i'n kyu'ne' qa ntzaj kyxon ti'xti' tzmextzu' twi' nintapi, kse'n b'aja' Ab'imelek, tk'wal Jerub'aal tu'n jun qya toj Teb'es, tej ttzaj t-xon jun ka te cheb'l tzmextzu' twi' nintapi? ¿Titiqu'n xē'pona' lq'exi'xe' twitz nintapi?, chij.

²³Xi'tzun ttzaq'we'n sanjelal: —Mastoq ati tu'me'l kyu'n xjal eb'je'tz tilj q'ojil qi'je' ti'jxi' nintnam, atzunj qxi'ye' q'ojil kyij anj jumajtlkyij qu'ne' tzmax ttzi nintnam.

²⁴Atzuntzu' eb'aj tzaja' smajina' twi' nintapi kyijju' t-xjala te q'oj, ex e'kyim jte' nejenel, ex axjun Uriy ju' itit kyim kyxol, chij.

²⁵Xi'tzun ttzaq'we'n Dab'i te t-sanjel Joab': —Q'manxa te Joab' tu'n lalun b'isun tu'n tpaj, qu'n ikxte nb'aju' toj jun q'oj. Naq o'kx tu'n tq'ojin kuwxixtl, tzmax tu'n tb'aj t-xitu'n nintnam. Atzunta q'uqb'anxa tk'u'j, chij.

²⁶Tetzunj tb'inte t-xu'jil Uriy qa matxi'toq kyimu' tchmil, kyejten toj b'is;

²⁷tik'lenxi'tzu'n tq'ijlalilju' b'is, tchaq' Dab'i tu'n txi' q'ib'aj ex pon tiq'i'n toju' tja te kawb'il, oktq'o'n te t-xu'jil ex ul jun tk'wal tuk'i'l. Mixyab'a'n ela'ju' tb'incha Dab'i toj twitz Qman Dyos.

2 S 12

Tzak'u'njtz Dab'i tu'n Natan

¹Tzaj tchq'o'n Qman Dyos Natan ju' t-sanjelal tk'etz Dab'i. Tetzunj tpon Natan tk'etz, xitma'n te: —Atitoq kab'e' ichan toj jun nintnam. Aju' jun q'inun, atzu'n juntl prow.

²Nimtoq txqan tritju' q'inun ex twakyix,

³atzunte prow naq o'kxku' jun tal ttxu trit tzajni tlq'o'n. A kub' ch'isante, ex ch'iyte' tal trit kyuk'i'lju' tk'wal tk'etz; junxtoq nche wana' ex nche k'wana', ex ttzitk'u'j intoq wtana'. ¡Inxi'xtoq tk'u'jla'n ichanju' tal trit naku'j jun tmyal!

⁴Jumaj, pon jun xjal xb'etzalte ichan q'inun; atzunte q'inun mixti'x el jun tal rit mujqa wakx ti'jtk'u'j tu'n tkub' tb'incha'n twaju' tula, ape' tb'inchaju' elt-xk'a'yi'n tal tritju' prow ex kub' tb'incha'n te twaju' ula pon.

⁵Tzajtzun ttx'u'jil Dab'i ti'ju' ichan lu, ex xitma'n te Natan: —¡Lu Qman Dyos in ka'yin, in ati tu'n tkub' b'yetju' xjal xb'inchante ja'lu!

⁶Ex ati tu'n tchjonte kyajmaj twi'ju' tal rit, qu'n mixti'x sexch'yon ti'tk'u'j! chij.

⁷Xitma'ntzun Natantz te: —¡Aju'ya xjal lu! Ex lu matxi' tma Qman Dyos, ti'ja: Majaw nsk'o'na tu'n toka te nimaqkawil toj Israel, ex mankola toj tq'ob' Sawul;

- ⁸matxing'o'ne' tja kawb'il teya exqe'ju' tqya Sawul, exqepe' kawb'il toj Israel ex toj Juda. Naqwitna' ch'i'n ja'lu, mawtlo txi' nq'o'n txqantl ti'xti'ye' teya.
- ⁹¿Titiqu'n sel tik'una'ya nyole', ex mya' b'a'n xtb'incha? Makub' tb'yo'na Uriy ju' itit, mache ajb'en aj Amon b'volte tu'na ex matz'el tiq'i'nju'ya t-xu'jil.
- ¹⁰Machin eltik'o'na tej tokmiltz'uja ti'ju' t-xu'jil Uriy ju' itit tu'n tkub' t-xu'jila'na, ja'lo majx kjelten b'yojtib'il toj tjaya.
- ¹¹Ayinku'ye' Dyos Manb'aj inchin q'mante: Knb'incha'ye' tu'n tjaw anq'inju' taq'wixil kyxolju' toj tjaya, ex twitzku'ya che elil wiq'ine' t-xu'jila ex kxe'l nq'o'ne' te junju' tyajajila, ex q'ijlku' kb'el kxe kyuk'i'l.
- ¹²Qama tb'inchata' il toj ewaj, atzunwe' knb'incha'ye' kywitz kykyaqil aj Israel tojxi'x spik'un, chi Dyos, chi Natan te.
- ¹³Xitma'ntzun Dab'itz te Natan: —Matxi' chin b'inchan ile' twitz Qman Dyos, chij. Atzunte Natan xitma'n te —Myata kb'el tz'e'ysa'n twitz tu'n Qman Dyos, ex lay kyima.
- ¹⁴Naq o'kxju' tk'wala tzma sitz'j kkyimel, qu'n matxina' tb'inchaya jun nimaq il twitz Qman Dyos, chi Natan te.
- ¹⁵Tetzunj tanj Natan tja, tzaj tq'o'n Qman Dyos jun yab'il kuwxix ti'ju' tal tk'wal Dab'i itz'ji tuk'i'l t-xu'jil qtzan Uriy.
- ¹⁶Aq'witzun Dab'itz kub'sal twitz Qman Dyos ti'ju' tk'wal, mewayin, ex b'aj qonik'an tu'n kuñli twitz tx'otx'.
- ¹⁷Aye'tzu'n tijwnaq najlqe'toq toju' tja te kawb'il intoq che'x q'malte te tu'n tjawe', atzunte mixti'x taj, ex mixti' taj tu'n twan kyuk'i'l.
- ¹⁸Tb'ajlenxi'tzun wuq q'ij kyimju' k'wal, aye'tzunju' nejenel kye t-xjal Dab'i intoq che xob' tu'n txi' kyma'n te, qu'n kub' kyxima'n: Tepena'j itz'xtoqju' k'wal, intoq qo'x yolin te ex mixti'x nqo' ok toj twi', ;mitzunloyate' ja'lo matxi' kyim! ;Jaku'lo tb'incha jun ti'xti' taq'wixi'x ajtb'inte!, chechij.
- ¹⁹Tetzunj tel tniky' Dab'i qa intoq che yolinju' nejenel kye t-xjal kyxolilex, kane toj twitz qa matxi'toq kyimju' k'wal; xi'tqani'ntzuntz kye: —¿Ma matxi' kyimu' k'wal?, chij. —Matxi' kyimte' —chechij.
- ²⁰Jawe'tzun Dab'itz twitz tx'otx', b'aj ichin, b'aj ch'ixpun ex oktq'o'n k'ok'sb'il ti'j, okxtzuntz k'ulul te Qman Dyos toju' ja te k'u'lb'il. Tb'ajlenxi'tzun k'ulun, xi' wal tja.
- ²¹Xikyqani'ntzun nejeneltz te: —¿Titi'tzun ntb'incha'na, nimaqkawil? Tej itz'xtoqju' ne'x, intoq mewayina ex intoq oq'a ti'j; atzu'n ja'lo xkyim, ;Majawe'ya ex makub' tena wal!, chechij te.

²²Atzunte Dab'i xittzaq'we'n: —Tej itz'xtoqju' ne'x̄, intoq chin mewayine' ex intoq chin oq'e', qu'n kub' nxima'ne' qaj ktzajel q'aq'an tk'u'j Qman Dyos wi'je'.

²³Atzu'n ja'lo matxi'na' kyim, ¿titi' k'ajb'ela' qama chin mewayintle', layna' tz'anjtzi'ti'j wu'ne'? ;Xipe' nxi'we' tk'etz, atzunte layx tz'anjtztlti'j nk'etze'! chij.

Titz'jlen Salmon

²⁴Yajxi'tzuntel okten Dab'i q'uqb'alte tk'u'j B'esab'e ju' t-xu'jil. Xi' xb'etzalte ex kub'kxe tuk'i'l, ex ul juntl tal, oktq'o'n Dab'i tb'i, Salomon. Tk'u'jlate Qman Dyos k'wal lu,

²⁵ex tzaj tma'n te Dab'i tu'nel Natan ju' t-sanjelal. Oktzun tq'o'n Dab'i tb'iju' k'wal Jedidiyas, kse'nxju' tzaj tma'n Qman Dyos te.

Kub'ti'j Rab'a tu'n Dab'i

(1 Cr 20.1-3)

²⁶Atzuntlte Joab' xi' q'ojil ti'ju' nintnam Rab'a kytanam aj Amon, tetzun ch'inxtoq ttzyetu' nintnam jata' kawb'il tu'n,

²⁷xit-sma'n tqanil lu te Dab'i: Nchin q'ojine' ti'j Rab'a, ex matxi' tzyetu' nintnam wu'ne', ju' kuwsa'n kyu'n tb'eyil a' tjaq' tx'otx'.

²⁸Qu'mtzun nimaqkawil, b'uyinqe'tza txqantl xjal te q'oj, lwix q'ojina ex tzyuma nintnam, qu'n qa ayine' x̄in b'inchante, jaku' tz'ok q'o'n nb'ie' ti'j, chij xit-sma'n.

²⁹Ku, chi Dab'i eb'aj tb'u'yi'nju' t-xjal toj tneji'n ex e'xi' q'ojil ti'j Rab'a, ex tzyet kyu'n.

³⁰Elkyiq'i'n q'anpwaq koron toj twi'ju' nimaqkawil, ate'k tb'anil ab'j ti'j, masch'i'n oxnaq kab'lajoj lib'r tk'i' nik'jan (72.6) talal ex jaxkyq'o'n toj twi' Dab'i. Ex nim ti'xti' twi' wi'yal etzkyiq'i'n Dab'i toju' nintnam lu,

³¹aye'tzunju' xjal ate'xtoq toju' nintnam, eb'je'tz tiq'i'n ex e'oktq'o'n aq'unal tuk'i'l job'l tze, yelb'i ex k'uxb'il pab'l toj si, ex tu'n ttzq'ajset ladris toj chuj. Ex ax tb'inchaju' kyi'ju' txqantl nimaqkytanam aj Amon, anjtzun ti'jtz kyuk'i'lu' t-xjal toj Jerusalen.

2 S 13

Eltch'ixaw Tamar tu'n Amnon

¹Atitoq jun tmyal Dab'i tb'anilxi'x ka'yin, Tamar tb'i, tanab' Ab'salon. Matzajltle Amnon, tk'walx Dab'i, oklaqj ti'j,

²expe' majxkub' yab'ti tu'n tpaj; mixtoqti'x tu'me'l toj twitz tu'n tb'inchante jun ti'xti' ti'j, qu'n na'mxtoq txi' tzyu'n te Tamar tu'n jun ichan.

³Atitoqtzun jun tamiw Amnon, tx'yan tuk'i'l, Jonadab' tb'i, tk'wal Sima, kyitz'in kyib' tuk'i'l Dab'i.

- ⁴Jun q'ij xitqani'n Jonadab' te: —¿Titi' nniq'ina, tk'wal nimaqkawil, qu'n atl junjun q'ij q'ancha'lxi'xtl twitza? Q'mantza weye', chij te. Atzunte Amnon xittzaq'we'n te: —Naq tu'n tpaju' matxi' chin oklaqje' ti'j Tamar, tanab' witz'ine' Ab'salon, chij.
- ⁵Xi'tzun tq'o'n Jonadab' jun ttab'l: —Kutxi'ya kxeb'il ex yab'sanku'tib'a. Ajtzun tpon tmana ka'yilteya, kub'sanxa te tu'n ttzaj tchq'o'n Tamar ju' tanab'a q'olte twaya ex tu'n tkub' tb'inchana' axtzu' tk'etza, tu'n toktkayina ex tu'n t-xitwanju'ya tb'inchb'aj, chij te.
- ⁶Xi'tzun Amnontz kxeb'il ex kub' tyab'sa'ntib'. Tetzun tponju' nimaqkawil ka'yilte, xitma'n Amnon te: —¿Taye, najsama! Qaj saj tchq'o'n ch'inta wanab'e' Tamar tu'n tkub' tb'inchana' nwaye' tza'lu, ex aku' ktzajel q'onte weye', chij.
- ⁷Xitzun tchq'o'n Dab'i Tamar ja, ex xitma'n te: —Kutxi' ch'i'nta tja t-xib'ena Amnon, ex b'inchankx jun twaya, chij te.
- ⁸Ku, chi Tamar xi' tja t-xib'en Amnon, kuñlitoq. Tzaj tiq'i'n Arin ex b'aj t-xyuq'i'n, axtzu' b'aja' tb'inchana' ex okx ttzq'ajsa'n;
- ⁹tzajtzun tiq'i'n tlaq ex xitq'o'n twa; atzunte Amnon mixti' taj tu'n twan ex xitma'n kye kykyaqilju' te'qe'toq tu'n kyb'je'x.
- ¹⁰Tetzun matxi'toq che b'je'x kykyaqil, xitma'n Amnon te Tamar: —Iq'i'ntza wab'j tza'lu toj kuñb'il, ex aku'ya ktzajel q'onte weye', chij. Ku, chi Tamar e'tzaj tiq'i'nju' muqin e'kub' tb'inchana' ex xitiq'i'n te t-xib'en Amnon toj tkuñb'il,
- ¹¹tetzun tpon lq'e tu'n twan, kub' ttzyu'n ex xitma'n te: —Kutzaja, wanab', kxeb'ku'ya wuk'i'le', chij te.
- ¹²Atzunte xittzaq'we'n: —Lay, Amnon, lalun tb'inchaju'ya lu wi'je', qu'n minti' in b'inchanjtzte' lu toj Israel. ¡Lalun tb'inchaju'ya taq'wixil lu!
- ¹³¿Jatzun chin xe'laye' tuk'i'lu' nch'ixawe' lu? Atzunta, k'okyel q'o'na te jun xjal mixti'x ttab'l toj Israel. B'inchama xtalb'il q'manxa te nimaqkawil, layna' tmaqte' tu'n wokye' te teya, chi Tamar te.
- ¹⁴Atzunte Amnon mixti' xitb'i'n, kub' tkutz'i'n Tamar ex kub'kxe tuk'i'l, qu'n atixixte tipumal kyetwitz.
- ¹⁵Yajxi'tzuntel majx tzaj tx'a'lti'j tk'u'j ti'j, ex majx el tik'u'nxi'x kyetwitz intoq tk'u'jla'n. Qu'mtzun xitma'n te: —We'k'tza ex kutxi'ya, chij.
- ¹⁶Atzunte Tamar xittzaq'we'n te: —¿Lay, Amnon, qu'n qama chin ex t-xla'jana ja'lo tzal, nimaq ilxi'xtl kyetwitzju' matxi' tb'inchaya wi'je'!, chij. Atzunte Amnon mixti' xitb'i'n;
- ¹⁷tzajpe' txko'nju' tmajin ex xitma'n te: —¿Iq'i'mixju'ya qya lu tza'lu, ex jpumixa ja b'a'nxi'x twitz!, chij.

¹⁸Etztzun tiq'i'nju' majin tuja, ex kyej jpu'nju' ja b'a'nxi'x. Atzunte Tamar, toktoq jun t-xb'alun ku'j tb'anilxi'x, kse'nxi'ju' intoq okkyq'o'n kymyal nimaqkawil na'mtoq kymje,

¹⁹kub' tlaqu'n ex jax tchto'n tza'j toj twi', xi'tzuntz intoq oq' toj b'e, atokx tq'ob' toj twi'.

²⁰Xi'tzun tqani'n Ab'salon ju' t-xib'en te: —¿Ma a Amnonju' t-xib'ena xb'inchante lu teya? Qana'tzun aju', lalun txi' tma'na Tamar, qu'n t-xib'ena'ya. Lalun txitq'o'nxi'xa lu toj tk'u'ja, chij te. Tetzunj tka'yinte Tamar, qa matxi'toq kyej kolb'i'n, axtzu' kyeja' tja t-xib'en Ab'salon.

²¹Tetzunj tb'inte nimaqkawil Dab'i ja'lu, tzaj txqan ttx'u'jil; extzun min xittzak'u'n Amnon, qu'n intoq tk'u'jla'n tu'nju' a tnejel tk'walju'.

²²Mixtzunti'te Ab'salon xitma'n te Amnon, atzu'n toj tanmi inxi'xtoq tx'a'lti'j tk'u'j ti'j qu'n matxi'toq tz'el tiq'i'n tch'ixawju' tanab'.

Oktq'o'n Ab'salon tu'me'l t-xel te Amnon

²³Tb'ajlenxitzun kab'e' ab'q'i, xiniqetoq t-xjal Ab'salon jol kyi'j trit toj B'aal-asor, nqaku' tk'etz ttanam Eprayin, e'ttxoktzun Ab'salon kykyaqilju' tk'wal nimaqkawil toj jun wan.

²⁴Expe' xiku' tk'etzu' nimaqkawil, ex xitma'n te: —Wajb'ile' tu'n ttena nimaqkawil kyuk'i'lju' nejenel kye t-xjala toj jun wan njaye', ayine' ju' ajb'el teya, xiniqe'ku' nxjale' jol kyi'j nrite', qu'mtzun wajb'ile' tu'n kytene', chij.

²⁵Atzunte' nimaqkawil xittzaq'we'n te: —Lay, nky'ajul, myab'a'n tu'n qxi'ye' qkyaqile', qu'n jaku' nimxi'x tpwaqa b'aj, chij. Ok il Ab'salon ti'ju' nimaqkawil, ex mixti'x taj tu'n txi', naq o'kx xitqani'n ky'i'wb'il tib'aj.

²⁶Xi'tzun tma'n Ab'salontz te: —Qatzun mixti'x tu'me'l tu'n txi'ya, maskye o'kxu' ntzike' Amnon, chij. Atzunte' nimaqkawil xitqani'n te: —¿Tiqu'ntzun tajb'ila'ya tu'n txi' Amnon?, chij.

²⁷Tu'ntzunju' ok ilxi'x Ab'salon, chab'ax taju' nimaqkawil tu'n txi' Amnon kyuk'i'lju' txqantl tk'wal. Matxi'toqtzun kub' tb'inha'n Ab'salon jun ninwan kse'nte jun nimaqkawil,

²⁸ex ojettoq txitma'n kyeju' tmajen: B'a'nx che ka'yine' ti'j Amnon ajttzyet twi', ajtzun txi' nma'ne' tu'n tkub' kyb'yo'ne', wix kub' kyb'yo'ne'. Lalun che xob'e' ti'j, qu'n nchaq'b'il we'. Qu'mtzun, kuwqe'xe' te, chij kye.

²⁹Qu'mtzun, ku chiqeju' tmajen Ab'salon, kub' kyb'yo'n Amnon. Tetzunj kyka'yinteju' txqantl tk'wal nimaqkawil eb'jaw we', eb'aj oqtzuntz kyi'j kychej.

³⁰Inxtoqtzun che b'et tej tponaj tqanil te Dab'i qa matxi'toq che kub' tb'yo'n Ab'salon kykyaqilju' tk'wal.

³¹Jawe'tzun nimaqkawiltz, b'aj tlaqu'nju' ti'j te yek'b'il b'is ex kub' joqetzuntz twitz tx'otx'. Ex kykyaqilju' nejenel kye t-xjal ju' ate'toq atzu' b'ajkub' kyalaqu'nju' kyi'j;

³²atzunte Jonadab', tk'wal Sima, ju' kyitz'inkyib' tuk'i'l Dab'i, yolin ex tma: — Lalun kub' t-xima'na nimaqkawil qa matxi' che kub' b'yo'n kykyaqilju' tk'wala. Naq o'kxte Amnon xkub' b'yo'n, qu'n iky kub' t-xima'n Ab'salonju' atxi'x tej tkub'tyaju'n Amnon Tamar ju' tanab'.

³³Qu'mtzun, lalun kub' t-xima'na nimaqkawil qa matxi' che b'aju' tk'wala. O'kxte Amnonju' matxi' b'aj, chij.

³⁴Tetzunj txi' oq Ab'salon, xitka'yi'n ku'xun intoq xq'uqin, nim txqan xjal ljo'ntoq kyku'tz toj tb'eyil Oronaym, tk'u'j witz. Xi' ojqelantzun ku'xuntz q'malte teju' nimaqkawil qa exi' tka'yi'n txqan xjal ljo'ntoq kyku'tz toj tb'eyil Oronaym.

³⁵Atzunte Jonadab' xitma'n teju' nimaqkawil: —Luqe'ju' tk'wala che ul nimaqkawil, kse'nxju' xkub' nximane' ayine' ajb'el teya, chij.

³⁶Naqtzun inb'aj yolin, tej kyponju' tk'wal nimaqkawil, ex e'kub' oq' b'a'nxi'x. Ex ikxju' nimaqkawil kub' oq' kyuk'i'lju' nejenel kye t-xjal.

³⁷⁻³⁸Atzunte Ab'salon xi' oq tk'etz Talmay, tk'wal Amyud, nimaqkawil te Kyesur, ex kyejten ox'e' ab'q'i atzu'. Atzunte Dab'i intoq oq' tkyaqil q'ij ti'j Amnonju' tk'wal,

³⁹tetzunj tik' tna'l tu'n, tajb'ilxi'xtoq tu'n tok tka'yi'n Ab'salon.

2 S 14

Anjtzit'j Ab'salon tu'n Joab'

¹B'i'ntoq tu'n Joab' tk'wal Sarb'ya, qa intoq ximan nimaqkawil ti'j Ab'salon,

²tchaq'tzuntz tu'n t-xitxokb'aj jun qya tx'yanxi'x tuk'i'l toj Tekoa. Xitma'ntzuntz te: Q'onk ti'ja te b'is naku'xwitloj in b'isuna; ex lalun tz'ok tq'o'na k'ok'sb'il ti'ja, tu'n tq'ancha'lin qa matxi' b'et q'ij in b'isuna ti'j jun kyimni.

³Kutxi'tzuntza twitzju' nimaqkawil ex q'manxa te kse'nxju' kxe'l nma'ne' teya, chij. Tb'ajlenxi'tzun tma'n Joab' te, ti'ju' kxe'l tma'n,

⁴xi'tzun qyatz aj Tekoa twitzju' nimaqkawil, majx kub'joqe twitz tx'otx' te ninb'il, ex xitma'n te: —;Q'aq'antz tk'u'ja wi'je' nimaqkawil, chin tonima! chij.

⁵Xi'tzun tqani'n nimaqkawil te: —¿Ti'tzun in niq'ina?, chij. Atzunte xittzaq'we'n: —Mixti'we' nchmil, oje kyim,

⁶ate'toqtzun kab'e' wale' ayine' ju' ajb'el teya, e'jaw q'o'jin toj koj'b'il; tu'ntzunju' mix-a'lo' kub' pa'nkye, k'ixb'iju' jun tu'nju' juntl ex majx kyim.

⁷Atzun ja'lo kykyaqilu' nwitzle' matxi' jawkyi'nkyib' wi'je' ex kyajb'il tu'n txi' nq'o'ne' xb'iyun toj kyq'ob', tu'n tkub' kyb'yo'n kse'nxju' xtb'inchate titz'in, extzun o'kxku' walju'ye' ati toklen ti'ju' etzb'il. Kyajb'il tu'n tkub' kynajsa'n o'kxku' jun twitztl wale' atix, tu'n lalun kyejten tyajajilju' qtzan nchmile' twitzju' tx'otx', chij.

⁸Xittzaq'we'ntzun nimaqkawiltz teju' qya: —Kuna' txi'ya tjaya, kxe'l nchq'o'nwe' kloteya, chij.

⁹Atzunju' qya xittzaq'we'n te: —Qatzun matzaju' taq'wix, tu'n tkub' tz'aq wib'aje' ex kyib'aju' toj tja nmane', ex mya tib'aja nimaqkawil mujqa tib'aju' tkawb'ila, chij.

¹⁰Xi'tzun ttzaq'we'n nimaqkawil: —Qa ati jun tajb'il tu'n tb'inchante jun taq'wix ti'ja, q'intza nk'etze' ex lalunx yajuntl ti'ja, chij.

¹¹Atzunte qya ilxi'xtoqti'j tu'n, xitma'n: —¡Chin kub'sale' teya nimaqkawil, kub'san ch'i'nta wi'je' twitz Dyos, tu'n lalun tz'ok tu'me'l t-xel tkamik qtzan wale' tu'nju' nwitzle', qu'n nimxi'xtlju' xitb'il tzul qama kub' b'yo'nju' juntl!, chij. Xi'tzun tma'nju' nimaqkawil: —¡Lu Qman Dyos in ka'yin, laype' ku'tz tz'aq jun t-xya'mal twi'ju' tala!, chij.

¹²Xitma'n jumajtlju' qya te: —Najsamxi'xa, nimaqkawil, q'ontza anb'il tu'n txi' nma'n juntl nyole', ayine' ju' ajb'el teya, chij. —Q'mantzna'ya, chiju' nimaqkawil te.

¹³Xi' tqani'ntzun qyatz te: —¿Tiqu'ntzun tajb'ila'ya nimaqkawil tu'n tb'inchanteju'ya lu ti'ju' ttanam Qman Dyos? Tu'nxtzunju' tyola matxi' tmaya nimaqkawil, ati tila, qu'n min tjo'na tu'n tanjtzi'ju' tk'wala exni oq.

¹⁴Qkyaqil ati tu'n qkyim; ikyqo'ju' kse'n a' ajtel qojl twitz tx'otx', layx b'ent tjaw iq'etl. A pena'te' Qman Dyos ntzaj yek'unte tu'me'l tu'n tanjtzi'ju' xjal exni oq, mya tu'nwt tel tiq'i'nju' tchwinqlal.

¹⁵Qu'mtzun machin nule' q'malte lu teya nimaqkawil, qu'n machin xob'e' kye xjal. Machin tzaje' yolil tuk'i'la, qu'n makub' nximane' qaj minab'en matzaj ttzaq'we'nju'ya xinqanine' teya.

¹⁶Qama chin tzaj ttzaq'we'na nimaqkawil, qo kletele' tu'na tuk'i'lju' wale' twitzju' tx'otx' lu, ttx'otx' Qman Dyos.

¹⁷Qu'mtzun ayine' ju' ajb'el teya nimaqkawil, inchin nayone' tu'n tqe nk'u'je' ti'ju' tzaq'web'l tu'na, qu'n ina' nelta tniky' ti'ju' b'a'n ex ti'ju' myab'a'n, kse'n jun tanjl Qman Dyos. ¡Kyajxwit ten Qman Dyos tuk'i'la nimaqkawil!, chiju' qya te.

¹⁸Xi'tzun ttzaq'we'n nimaqkawil teju' qya: —B'inchama xtalb'il, lalun kub' tewu'n jun ti'xti'ya ti'ju' kxe'l nqani'ne' teya, chij. —Qanintza, chiju' qya xittzaq'we'n.

- ¹⁹Xi'tzun tqani'nju' nimaqkawil te: —¿A Joab' xiq'manteju' lu teya, ax?, chij. Atzunju' qya xittzaq'we'n: —Lu Qman Dyos in ka'yin, ikxi'xte' kse'n xtmaya. Ana'tzun Joab' ju' nejenel kye t-xjala, saj chq'onweye' tu'n ntzaje', ex aku' saj q'mante tkyaqilju' tu'n nmanteye'.
- ²⁰Matb'inchá, naqwitlo tu'n tb'aj nk'et ch'i'naqtlju' ti'xti'. Tojtzqina'ta nimaqkawil, tkyaqilju' inb'aj toju' tnam, qu'n atixi'x tñab'la kse'n jun tanjl Qman Dyos, chij te.
- ²¹Tu'ntzunju' yol lu, xitma'n nimaqkawil te Joab': —Matxi' b'aj nik'ette' ti'xti' lu wu'ne'. Kutxi'ya ex k'lentza ku'xun Ab'salon, chij.
- ²²Kub'tzun joqe Joab'tz twitz tx'otx' te ninb'il, xitqani'n k'i'wb'il tib'aju' nimaqkawil ex xitma'n te: —Matxi' tz'el nnik'e' ja'lo nimaqkawil qa b'a'n wilwiye' tu'na, qu'n matxi' tb'inchaya kse'n jun tyolju' ajb'el lu teya, chij te.
- ²³Xi'tzun Joab'tz q'ilte Ab'salon toj Kyesur tu'n tpon Jerusalen.
- ²⁴Atzunte nimaqkawil tchaq' tu'n t-xiyal tja ex mixti' tu'n tpon q'i'n twitz; qu'mtzun xi' Ab'salon tja ex min tilju' nimaqkawil.
- ²⁵Mixtoqti' jun xjal toj tkyaqil Israel tb'anilxi'x ka'yin kse'n Ab'salon, ex tu'nju' lu inxi'xtoq jaw nima'n. Mixtoqti' jun ttzakajil tzajx t-xe tqan japunx toj twi'.
- ²⁶Ajtel tjon Ab'salon twi' ajtjapunchaq junjun ab'q'i, qu'n myab'a'n in tna'n toj, kyaje' lib'r tk'i' nik'jan talalju' twi', kse'nxju' malb'il toju' kawb'il.
- ²⁷Ate'toqtzun oxe' tk'wal Ab'salon ex jun tmyal, Tamar tb'i, tb'anilxi'x ka'yin.
- ²⁸Kab'e' Ab'q'i ten Ab'salon toj Jerusalen ex mixti'x b'ent tpon jumaj twitzju' nimaqkawil,
- ²⁹xi'tzun tqani'n Ab'salon xtalb'il te Joab' tu'n txi' te t-xel tk'etzju' nimaqkawil; atzunte Joab' min taj. Xitkub'sa'n jumajtl Ab'salon tu'n txi' ex mixjun taj.
- ³⁰Xitma'ntzun Ab'salontz kyeju' tmajin: —¿Kukyxi'ye' ex kyq'onke' tq'aq'al t-seb'ad Joab' awa'n tu'n toju' ttx'otx' ati tk'etzju' we'!, chij kye. Ku, chechiju' tmajin Ab'salon exi' q'olokte tq'aq'al tawal Joab',
- ³¹atzunte Joab' lwiyxix xi' ojqlan tja Ab'salon, ex xitma'n te: —¿Tiqu'n soka' kyq'o'na' tmajina tq'aq'al wawale'?, chij te.
- ³²Atzunte Ab'salon xittzaq'we'n te: —Xinma'ne' tq'umli teya tu'n ttzaja, tu'nwtzunlo txi'ya te nxele' tk'etzju' nimaqkawil ex tu'n txitma'na te qa mixti'x ttx'o'lajil tu'nju' ñin netze' toj Kyesur; awtlote b'a'n axtzu' ñin kyeja' tene'. Wajb'ilwe' tu'n nxi'ye' tk'etzju' nimaqkawil, exqa ati wile', chin tb'yo'nku'tzuntze', chij.
- ³³Xi'tzun Joab'tz tk'etzu' nimaqkawil ex xitma'n kse'n xitma'n Ab'salon te, atzunte nimaqkawil tchaq' tu'n t-xitxokb'aj. Atzunj tpon Ab'salon twitzju'

nimaqkawil, majx kub'joqe twitz tx'otx' te ninb'il. Atzunte' nimaqkawil tk'am ex oktma'tzi'n.

2 S 15

Jawtiq'i'ntib' Ab'salon ti'j Dab'i

¹Tb'ajlenxi'tzun jte' q'ij, ten jun tkarwaj Ab'salon te q'oj ex txqan tchej, ex e'kub' tnik'u'n jun tnej xjal kab'naqlajoj (50) kyb'aj te xq'uqilte.

²Inteq jaw we' b'a'n prim ex nkub'ten ttzi b'e, ttzi nintnam, ex intoq che'x ttxko'n xjal nche b'aj pon twitz nimaqkawil tu'n tb'inchante tnik'alilti'j kye toj jun q'oj matzaj kyxol, ex intoq xitqani'n kye alkye nintnam xetzaja'. Qama txikyma'nju' xjal qa kyxol junju' tnej tyajajil Israel xetzaja',

³intoq xitma'n kye: Tnik'alti'jte' tyola ntma'na, tu'me'lxi'x, extzun mix-a'lo'xte nkub' b'inteya toju' tkawb'il, chij kye.

⁴Expe' nxittz'aqtza'ntl: ¡Ayinwte' ajkawil toju' tnam lu, ajwitlo kyul kykyaqilju' ati q'oj kyxol exqa toj tu'me'l q'malte weye', inwtlo nb'inha'ne' tnik'alilti'j kye!, chij.

⁵Expena' qama pon lq'e jun xjal q'olb'elte, nxittq'o'n Ab'salon tq'ob' te, nnoktchle'n ex nnoktma'tzi'n.

⁶Iktoqtzun ntb'inha'nju' kyuk'i'l kykyaqil aj Israel nche pon twitzju' nimaqkawil tu'n tb'inchanjtz tnik'alilti'j kye, ikytzu'n e'kanb'eta' tu'n.

⁷Tb'ajlenxi'tzun kyaje' ab'q'i, xitma'n Ab'salon teju' nimaqkawil: —Chin kub'sale' teya nimaqkawil, q'ontza anb'il tu'n nxi'ye' Eb'ron, tu'n tjapunju' xintziya'ne' te Qman Dyos.

⁸Qu'n tej antintoqe' Kyesur, toj Sirya, ayine' ajb'el teya nimaqkawil, xintziya'ne' te Qman Dyos qa chin k'ulule' te, qama tz'anjqtoq wi'je' Jerusalen, chij.

⁹Xi'tzun ttzaq'we'nju' nimaqkawil te: —Kutxi'ya ex lalun b'ajx tk'u'ja, chij te. Xi'tzun Ab'salontz Eb'ron.

¹⁰Tojxtzunju' kmuj lu, e'xitchq'o'n jte' t-sanjelal kyxol kykyaqilju' tnej tyajajil Israel q'malte kye qa naq aj txi' kyb'i'nju' tq'ojq'ojel chun, tu'n kyyolinte qa matxi'toq tz'ok q'o'n Ab'salon te nimaqkawil toj Eb'ron.

¹¹Expe' exi' ttxko'n lajnaq (200) xjal aj Jerusalen, mixti' b'i'n kyu'n titi'ju' in b'aji, chechilo qa b'a'nju' txokb'enkye.

¹²Expe' xitchq'o'n Ab'salon ttxokli jun q'ol ttab'l Dab'i, Aytopel tb'i, najlitoq toj Wilo, ninttanam, tu'n tten tuk'i'l ajtkub' tq'o'n chojb'il. Ikytzu'n, xi'toq tten kyipumal tej tmoje kyol ti'ju' kawb'il ex xi'toq kyok txqantl t-xjal Ab'salon.

Etz oq Dab'i toj Jerusalen

- 13Pon jun sanjelal q'malte te Dab'i qa matxi'toq tz'ok kymujb'a'nkyib' aj Israel tuk'i'l Ab'salon.
- 14Tchaq'tzun Dab'i kye kykyaqil nejenel kye t-xjal toj Jerusalem. —¡Qo'qe' oq ja'loxi'x, qu'n qatzun min lay b'ent qklonte qib' te Ab'salon! ¡Ojqelqe'xe', lwix qo'qe'ye', qu'n jaku' kub'qi'j tu'n, ex jaku' qokub' tb'yo'n qkyaqilx tu'n k'uätx'e'nb'il toju' nintnam! chij kye.
- 15Xi'tzun kytzaq'we'ntz te nimaqkawil: —Qb'inha'qe' ktma'ya qeye' nimaqkawil, chechij.
- 16Ikytzu'n etza' nimaqkawil kyuk'i'l kykyaqilju' ntoq che kawin tuk'i'l, noq o'qe'kx lajoj tqya e'kyaj tq'o'n xq'uqilteju' ja te kawb'il.
- 17Tetzlenxi'tzu'n nimaqkawil kyuk'i'l kykyaqilju' eb'je'tz tuk'i'l, e'kyajwe' tk'etzju' mankb'il ja ttxa'n nintnam.
- 18E'kub'tenju' nejenel kye t-xjal ttx'u'k, aye'tzu'n seretey ex peletey ju' xq'uqilte nimaqkawil, exqe' junk'al lajnaq (600) jetey e'ik'lpe ti'j kytzajx toj nintnam Kat, intoq che ik'o'k twitz nk'u'mile kyten.
- 19Tojtzu'n kmuj lu xitma'n nimaqkawil te Itay, aj Kat: —¿Tiqu'ntzun saja'tlta quk'i'le'? Masb'a'n kutanj ti'ja tu'n tkyajtena tuk'i'lju' ak'a'j nimaqkawil, naqpena' etzni xla'ja'nta, tena' junxi'tl nintnam.
- 20¿Se'n taq'wi tu'n txi' nma'ne' teya tu'n ttzaja quk'i'le'? Mipena' jun b'i'n we'wu'n ja chin pomela'ye', extzun tzmapena' tula ewi. Masb'a'n kutanj ti'ja ex k'lenqe'xju'ya twnaqila. ¡Awttzun Qman Dyos k'iwlanteya ex ten tuk'i'la kukxju'!, chij te.
- 21Atzunte Itay xittzaq'we'n te nimaqkawil: —Lu Qman Dyos nka'yin ex twitzku'ya nimaqkawil, jaxjaku' matena'ya axtzuntzu' chin tenb'ela'we' ayine' ajb'el teya, b'a'ntzun toj chwinqlal mujqa toj kamik, chij.
- 22—Kuna' tzaja quk'i'le', chi Dab'i te. Ikytzu'n xi' Itay tuk'i'l Dab'i, junx kyuk'i'l kykyaqilju' t-xjal Dab'i exqe' eb'ajxlpe ti'j.
- 23Kykyaqilju' xjal ntoq che oq' b'a'nxi'x. Eb'jik'x kykyaqil toju' a' Sedron; iky'xtzun nimaqkawiltz nejlqe' kykyaqilju' xjal twitz toju' tb'eyil chq'ajlaj.
- 24Ex ajun Sadok xi' kyuk'i'l kykyaqil aj Leb'i iq'ilte tkaxil tchaq'b'il Qman Dyos, ju' kyej kyq'o'n tk'etz Ab'yatar tzmaxi'j kyetz kykyaqilju' xjal toju' nintnam.
- 25Atzunte nimaqkawil xitma'n te Sadok: —Iq'inx jumajtlju'ya kax te Dyos toju' nintnam, qu'n qama tzaj q'aq'an tk'u'j Qman Dyos, k'anjetzwe' wi'j tu'n ex k'okyel nka'yi'n jumajtle' kax exju' ja tkub'a'.
- 26Qatzun matzaj tma'n qa min tzalaj wi'je', toj tq'ob' ta'qine'; b'incham wi'je'aju' b'a'n toj twitz, chij.

- ²⁷Ex xitma'ntl nimaqkawil te pale Sadok: —Kutanj kyij'e' tuk'i'l Ab'yatar toju' nintnam kyuk'i'l kyk'wale' ex lalun che b'isune'. Aya tuk'i'l tk'wala Aymaas, ex Ab'yatar tuk'i'lu Jonatan ju' tk'wal.
- ²⁸Ayintzunwe', chin kjeltene' kyoju' plan toj chq'ajlaj, tzmax ajtpon kypakb'ale' weye', chij.
- ²⁹Anjtzun kyiq'i'ntl Sadok tuk'i'l Ab'yatar ju' tkax Qman Dyos toj Jerusalen, ex axtzu' e'kyaja'ten.
- ³⁰Jax Dab'i twitzju' witz Olib'o; mixtoqti' t-xajab' ex intoq oq' ex ktxu'nkxju' twi' te yek'b'il b'is.
- ³¹Tetzunj txi' q'ma'n te Dab'i qa ajun Aytopel matxi'toq moje tuk'i'l Ab'salon, kub'san Dab'i twitz Qman Dyos tu'n tkub' xitju' nik'u'nti'j tu'n Aytopel.
- ³²Tej tjapun Dab'i twi' witz, ja noka' k'u'lb'il te Qman Dyos, etz Usay k'lulte, kyxol tnej kyyajajil arkyit, b'ajni tlaqu'n t-xb'alun ex nojnokx toj twi' tu'n tx'otx'.
- ³³Xitma'n Dab'i te: —Qama tzaja wuk'i'le', k'okyela te jun iqtz weye';
- ³⁴qatzun matz'anjti'ja toj Jerusalen exqa matxitma'na' te Ab'salon: Nimaqkawil, chin ajb'elwe' teya kse'n in ajb'ene' tnejel te tmana, qa chija te, k'onila wuk'i'le' tu'n tkub' xitet t-xim Aytopel,
- ³⁵ate'qe'kye' pale Sadok ex Ab'yatar atzu'. Q'manxa kukxju' kye tkyaqilju' matb'iya toju' ja te kawb'il.
- ³⁶Ex ate'qe' kyk'wal atzu', Aye' Aymaas ex Jonatan, tkyaqiltzunju' nb'aj q'manxa kye, tu'ntzun ttzaj kyma'n weye', chi Dab'i.
- ³⁷Pontzu'n Usay, ju' tamiw Dab'i, toj Jerusalen, tojku'xi'xju' kmoj tej tokx Ab'salon toj nintnam.

2 S 16

Yolin Dab'i tuk'i'l Sib'a

- ¹Naqtzun ch'i'n tik'len b'et Dab'i ti'jxi' witz, tej tetz Sib'a ju' tmajin Mepi-b'oset, k'lulte. Kyuk'i'l kab'e' b'ur iqa'n lajnaq (200) wab'j kyu'n, ex jo'naq (100) muqin tzqijisa'n ub'a, ex jo'naq (100) lob'j atitoq toj tq'ij ex jun tz'u'n b'in.
- ²Xi'tzun tqani'n nimaqkawil te: —¿Ti'tzu'n tajb'enju' lu saj ti'na?, chij. Xi'tzun ttzaq'we'n Sib'a te: —Aye' b'ur tu'n kyxi' kyiq'a'n toj tjaya nimaqkawil; aye'tzu'n wab'j exqe' lob'j tu'nt-xi' kywanju' t-xjala te q'oj, atzu'n b'in te kyk'wa'ju' mache kub' sikti toj chq'ajlaj, chij.
- ³Xi'tzun tqani'n nimaqkawil te: —¿Jatzunta' tchmanju' tajawa?, chij. Atzunte Sib'a xittzaq'we'n te: —Makyajten Jerusalen, qu'n toj twitz qa k'anjel kyanjsa'n aj Israel tkawb'il qtzan tchman te ja'lo, chij.

- ⁴Xi'tzun ttzaq'we'n nimaqkawil te: B'a'natzun, ja'lo tetla tkyaqilju' tetoq Mepi-b'oset, chij. Atzunte Sib'a xittzaq'we'n majx kub'joqe twitzju' nimaqkawil: — ¡Kukxwit wilwiju'ye' tu'na nimaqkawil!, chij te.
- ⁵Tetzunj tponju' nimaqkawil Dab'i toj B'awrim, okyal jun ichan tyajajil Sawul twitz. Tk'wal Wera, Simey tb'i, okten ililte Dab'i
- ⁶ex intoq xon ab'j ti'j Dab'i ex kyi'j kykyaqilju' nejenel kye t-xjal; extzun xq'uqi'ntoqju' nimaqkawil kyu'n t-xjal ex kyu'n kykyaqil xjal,
- ⁷atoktoq Simey yasulte kjal: — ¡Kuxtxi'ya tza'lu, myab'a'n xjal, b'yol wnaq!
- ⁸¡Matxi' kub' tz'e'ysa'n twitza tu'n Qman Dyos tu'n tpaju' txqan toj tja Sawul eb'aj kub' tb'yo'na naq tu'n toka kawil te t-xel! ¡Atzu'n ja'lo matxi' txi' tq'o'n Qman Dyos tkawb'ila te tk'wala Ab'salon, lutzuna inkub' tchjo'na txqan tila ja'lo, qu'n b'yolxjal na'ta!, chij te.
- ⁹Atzunte Ab'isay, tk'wal Seruya, xitma'n teju' nimaqkawil — ¡Ma naqtzun in nik'xtu'na nimaqkawil, tokju' tchi' k'utz xjal lu ililteya? ¡Machine' k'uǎpilte twi'! chij.
- ¹⁰Atzunte nimaqkawil xittzaq'we'n te: — Mixti'ta toklen ti'j, tk'wal Saruya. Tok te'lu yasulweye', chq'o'n'lote' tu'n Qman Dyos. Extzunqa ikju', ¿alxi'xkye jun b'a'n tu'n txi' qaninte te titi' intb'inch'a'n?, chij.
- ¹¹Ex xitma'n kye Ab'isay ex kye kykyaqilju' nejenel kye t-xjal, kjal: — Aku'pena' nk'wale' tajb'il tu'n nkub' tb'yo'ne', ¡mitzunloya jun tyajajil B'enjamin! ¡Kyq'onkje' tu'n tmante taq'wix wi'je', chq'o'nlo tu'n Qman Dyos!
- ¹²Qape' ajtk'a'yinte Qman Dyos yajb'ilweye', chin tk'i'wla'ye' te t-xelju' qanb'en in nb'i'ne' ja'lo, chij.
- ¹³Xi'tzun tljo'n Dab'i tb'e kyuk'i'lju' t-xjal, atzunte Simi xi'xa'tl tk'u'jile witz, junx kyel tuk'i'l Dab'i nyasun te, in xon ab'j ex in tchto'n quq.
- ¹⁴Tetzunj tponju' nimaqkawil kyuk'i'lju' xjal lepchqe'toq ti'j ttziju' nin a' Jordan, matxi'toq che kub' sikti, ex e'ojlan atzu'.

Okx Ab'salon toj Jerusalen

- ¹⁵Atzuntlte Ab'salon okx toj Jerusalen, lepchqe' kykyaqilu' aj Israel tuk'i'l Ayitopel.
- ¹⁶Ex xi' usay ju' arkyit, tamiw Dab'i, k'lulte Ab'salon, intoq xch'in kjal: — ¡Nimanjtzxwitu' nimaqkawil!, chij.
- ¹⁷Xi'tzun tqani'n Ab'salon te: — ¡Ma atzun xtb'inchaju'ya teju' tamiwa? ¿Tiqu'ntzun min xxi'ya tuk'i'l?, chij.
- ¹⁸Atzunte usay xittzaq'we'n te: — Lay b'ent, qu'n atzu' tu'n ntena'ye' tuk'i'lju' matxi' jaw t-sk'o'n Qman Dyos ex kyu'n kykyaqilju' tnam aj Israel.

¹⁹Ex juntl, qa ati tu'n wajb'ene' te juntl, atzu' tu'n wajb'ena'we' te tk'walju' wamiwe'. Qu'mtzun chin ajb'elwe' teya nimaqkawil, kse'nxju' matxi' chin najb'ene' te ttatiya, chij.

²⁰Yajxi'tzuntel xitqani'n Ab'salon te Aytotel: —¿Titi'kye' nkyma'n, titi' qb'inha' ja'lo? chij.

²¹Atzunte Ayitotel xittzaq'we'n te: —Kxeku'ya kyuk'i'lju' tqya tmana, xekyaj tq'o'n xquqilteju' ja te kawb'il. Kkaneb'eltzuntz toj kywitz kykyaqil aj Israel qa matxi' tz'el tik'uma'na twitz ttatiya, Iktzu'n kkyiq'i'xi'xtl kyib'ju' kyekyten tuk'i'la, chij.

²²Kub'tzun b'inha'n jun pach xb'alun te Ab'salon tib'ajxi'ju' ja, atzuntzu' oka' ten jwolkye tqya tman kywitz kykyaqil aj Israel;

²³qu'n aj txi' qanit jun nab'l te Ayitotel toju' tq'ijlalil lu, ikxtoq inela'ju' kse'n inxi' jyet nab'l toj tyol Dyos. Nimxi'xtoq toklen Ayitotel te Dab'i ex te Ab'salon.

2 S 17

Kub't-xitu'n Usay t-xim Ayitotel

¹Yajxi'tzuntel xitma'n Ayitotel te Ab'salon: —Q'ontza anb'il tu'n kyjaw nsk'o'ne' junmutx' lajk'al (12,000) xjal, ex tojxju' qonik'an lu chin elixe' knolte Dab'i.

²Ajtzun tkub' sikti ex mixti'tl tipumal, chin okyel tzaqpaje' ti'j ex majx kjel xob' wu'ne', ex che kb'el oq kykyaqilju' xjal ate'qe' tuk'i'l. Noq o'kxku' nimaqkawil kb'el nb'yo'ne',

³k'anjetztzun wanjsa'ntl kyi'ju'ye' kykyaqilju' tnam tuk'i'la, kse'n jun qya akxtoq kymje, nex oq ex nche b'ent jumajtl tuk'i'l tchmil. Naqna' junte' ichan tajb'ila tu'n tkyim; kykyaqiltzunju' xjal che kjelten toj b'anil, chij.

⁴B'a'n ela'ju' xinb'e'tz lu toj twitz Ab'salon ex toj kywitz kykyaqilu' q'ol nab'l toj Israel.

⁵Ex tchaq' Ab'salon tu'n ttzaj txko'n Usay ju' arkyit, tu'n tmante jun tyol.

⁶Atzunj tpon Usay twitz Ab'salon, xitma'n te: —Lu t-xinb'e'tz Aytotel. ¿Ma b'a'n tu'n qb'inchanteye' mujqa taq'wix? Q'mantz junta tyol qeye', chij.

⁷Atzunte Usay xittzaq'we'n te: —Myab'a'nte' t-xinb'e'tz Aytotel ja'lo.

⁸Kanlixixna'ta twitz qa min nxob'te' ttatiya kyuk'i'lju' t-xjal, inxi'xpena'lo che tx'u'jinky'e' ja'lo kse'n jun ttxu oso mache el xk'a'yi'nju' tal. Expe' juntel, naq'lite' ttatiya tu'n tq'ojin ex lay kyej tente' kyk'etzju' xjal toju' qonik'an ja'lo.

⁹In pena'lo newunte' ja'lo toj jun jul mujqa toj juntl najb'il. Tojpena' juntl tu'me'l, naq ajtb'injtz qa matxi' che b'aj junjunju' t-xjala toju' tnejel q'oj, oklo kb'el kyxima'n xjal qa matxi' kub'kyi'ju' ate'qe' tuk'i'la,

- 10**expena'ju' min xob', mujqa aju' majx tx'u'j kse'n jun b'alun; majx che tzajel xob', qu'n b'i'n kyu'n kykyaqil aj Israel qa min xob'te' ttatiya exqe'ju' ate'qe' tuk'i'l.
- 11**Atzu'n nchiwe', b'uyinqe'tza kykyaqil aj Israel tuk'i'la, tzajx Dan twitz nqach toj tb'a'nq'ob'kya'j ponx B'eerseb'a twitz nqach toj tnayajkya'j, qu'n nim txqan kyb'aj kse'n tz'awun ttzi ninnjab', ex aku'ya kb'el nej kywitz toj q'oj.
- 12**Qo okyil tzaqpajtzuntz q'oj ti'ju' tmana jaxjaku' ta'ya'. Qo' pomel tilj kyib'aj kse'n ta'l che'w ajtkub' twitz tx'otx', kb'ajel qu'n kyuk'i'lxi' t-xjal ex mix-a'lo'tlte kyej anq'in.
- 13**Expe' qama tz'okx ewal toj jun nintnam, qkyaqilx aj Israel kxe'l qiq'i'n aqwil ex che b'ajxe'l qtoli'n ab'j ti'jileju' nintnam lu tu'n tpon qxon tzmax toj xaq, chij.
- 14**Kub'xi'xju' t-xinb'e'tz Usay toj twitz Ab'salon ex toj kywitz kykyaqil aj Israel kyetwitzju' te Aytapel. (Qu'n aku' Qman Dyos b'inchante tu'n tkub' xitju' t-xinb'e'tz Aytapel, tu'n ttzaj tilj taq'wixil tib'aj Ab'salon.)
- 15**Yajxi'tzuntel xitma'n Usay kye pale Sadok ex Ab'yatar ti'ju' nab'l xitq'o'n Aytapel te Ab'salon ex kyeju' tijwnaq kyxol aj Israel, ex ti'jute nab'l xitq'o'n,
- 16**tu'nwtzunlo txi' kyma'n lwiyxix te Dab'i, tu'n tik'x toj jun plajtl teju' nin a' Jordan, ex tu'n lalun kub'ten toj chq'ajlaj toju' qonik'an lu, tu'n lalun kub' b'yo'n exqe' t-xjal.
- 17**Jun qya majen xi' q'malte kye Jonatan ex Ayimaas, qu'n atoqtzu' ate'qe' toj En-rokel, ex ch'uxtoq kye tu'n tkub' kyyek'u'nkyib' toj nintnam, atzunj kyb'inte lwiyxix q'malte te Dab'i.
- 18**Ex e'ilwi tu'n jun q'a, xi'tzuntz q'malte te Ab'salon. Exi'tzuntz ojql ex e'pon tja jun ichan najli nqayin tk'etz B'awrim, ex eku'x ewal toj jun xoch twi' pe'n.
- 19**Atzu'n t-xu'jilju' ichan lu kub' tq'o'n jun tjpelu' xoch, ex jax tchto'n triy triyi'ntl tib'aj. Mix-a'lo'tzunte ka'yinte ja'lu.
- 20**Tetzunj kyponju' t-xjal Ab'salon, xikyqani'n teju' qya: —¿Ja ta'qe' Aymaas ex Jonatan?, chechij. Xi'tzun ttzaq'we'n qya kye: —Mache ik' tza'lu, ex xi'xe'xa' tu'me'l nin a', chij. Xi'tzun kyljo'n t-xjal Ab'salon kyb'e jyolkye, atzunj mixti'x e'knet kyu'n, anjkyi'j Jerusalen.
- 21**Kyanjlenxi'tzun, e'jatz Aymaas ex Jonatan toju' xoch, exi'tzuntz ojql q'malte teju' nimaqkawil Dab'i; xikyma'n te tu'n tik'x lwiyxix jlay a', qu'n matxi'toq txitq'o'n Aytapel kynab'l tu'n kyq'ojin kyij.
- 22**Lwiyxix'tzun e'jawe' Dab'i kyuk'i'l kykyaqilju' t-xjal, ex e'jlajin toj nin a' Jordan. Kykyaqilx matxitoq che jlajin tej qsqix te juntl q'ij.

²³Tetzunj min xib'inch'a'n t-xinb'e'tz Aytapel, jaw tq'o'n tiqb'ilu' tb'ur, xi'tzuntz tja toju' ttanam ja itz'jna', atzunj kyb'ajlen tnik'u'n toj tja, jaw tjtz'o'ntib'. Ikytzu'n kyima' ex ku'x mqu'n toju' muqb'il te tman.

Pon Dab'i Maanaym

²⁴Pon Dab'i toj Maanaym tojxi'xu' kmuj tej tjlajin Ab'salon toju' nin a' Jordan kyuk'i'l kykyaqil aj Israel.

²⁵Ojetoq tz'oktq'o'n Ab'salon Amasa te nejenel kyeju' t-xjal te q'oj, te t-xel Joab'. Ate Amasa tk'wal jun aj Ismael, Itra tb'i, ojetoq kub' kyk'le'nkyib' tuk'i'l Ab'ikayl, tmyal Naas ex titz'in Seruya, ttxu Joab'.

²⁶Kub'ten Ab'salon kyuk'i'l aj Israel toju' tx'otx' Kalaad,

²⁷tetzunj tpon Dab'i toj Maanaym, etz k'ulb'aj kyu'n Sob'i, tk'wal Naas, aj Rab'a toj Amon; ex Makyir, tk'wal Amyel, aj Lodeb'ar; ex B'arsilay, aj Rokelim toj Kalaad.

²⁸Pon kyiq'i'n tku'xb'il, tk'o'x, e' tx'otx' k'wil, ex ikx triy, seb'ad, arin, twitz awal wensi'n, chinaq', prijol,

²⁹ta'lkab', kykyesil wakx ex rit, tu'n kywan Dab'i kyuk'i'lju' xjal lepchqe'toq ti'j; qu'n kub' kyxima'n qa matxi'toq che sikti, ex qa nche q'aq'an ex nche k'ok'on, qu'n tzajniqe' toj chq'ajlaj.

2 S 18

Kub'ti'j Ab'salon ex kyim

¹Jawtiq'i'n Dab'i kyajlalu' t-xjal te q'oj, ex e'kub' tq'o'n nejenel kyib'aj junjun tnej te kab'k'al lajnaq (1,000) ex kyib'aj jun tnej te jo'naq (100).

²Yajxi'tzuntl e'kub' taq'pu'nju' t-xjal toj ox'e' tnej; juntzun tnej xitq'o'n tjaq' tchaq'b'il Joab', jun tnejtl tjaq' tchaq'b'il Ab'isay, tk'wal Saruya ex kyitz'inkyib' tuk'i'l Joab', atzu'n jun tnejtl tjaq' tkawb'il Itay, aj Kat. Ex xitma'n kye kykyaqilju' t-xjal te q'oj: —Chin xe'lwe' kyuk'i'le' toj q'oj, chij.

³Aye'tzunkye xikyitzaq'we'n te: —Lalun tb'inchaya lu nimaqkawil, qu'n mixti' tz'ela' teju' ajq'oj qama qokub' oqe' mujqa makyim nik'janqe', atzunta nimaqkawil nimxi'x toklena kse'n junmutx' jo'k'al (10,000) qb'aje'. Qu'mtzun ate b'a'n tu'n tkyajtena nimaqkawil toju' nintnam tu'n kyxi' t-sma'na onilqeye' tzmax tza'lu, chechij.

⁴Xi'tzun ttzaq'we'n nimaqkawil kye: —Knb'inchaye' b'a'n toj kywitze', chij, textzu'n kmoj kub'ten toj jun plaj ttziju' nintnam, aye'tzu'n t-xjal te q'oj intoq che etz toj q'oj toj kab'k'al lajnaqchaq (1,000) ex toj jo'naqchaq (100) kyb'aj.

⁵Expe' tchaq' nimaqkawil kye Joab', Ab'isay ex Itay, tu'n lalun che okten b'yolte ku'xun Ab'salon, naku'xwitloj ate, kykyaqiltzu'n xjal te q'oj kyb'iju' chaq'b'il xitq'o'n nimaqkawil ti'j Ab'salon.

- ⁶Ikytzu'n eb'ajxa' junjun tnej t-xjal q'ojil kyi'ju' aj Israel te q'oj. Atzu' oka' q'oj toju' k'ul te Eprayin,
- ⁷ex kub'kyi'ju' xjal aj Israel kyu'n t-xjal Dab'i. Nim txqan xjal e'kyim toju' q'ij lu, qu'n kab'mutx' lajk'al (20,000) ichan eb'aj.
- ⁸Matxi'toq kub' noj tkyaqilju' tx'otx' tu'n q'oj, expe' toju' maj lu nimxi'xtl xjal eb'aj tu'nju' k'ul kyetwitz tu'n k'u'xtx'e'nb'il.
- ⁹Atzunte Ab'salon iqa'n tu'n jun tchej mul, naq myanim oktokpaj kywitzju' t-xjal Dab'i. Okx tlmo'ntib'ju' chej tjaq' jun nin b'ansi, o'kx tkyaj xwakju' t-xya'mal twi' Ab'salon kyxol tq'ob' tze majx kyej xtunin, atzunte chej majx tlaj tb'e.
- ¹⁰Atzunju' xjal lonte xi' q'malte te Joab': —Mawile' Ab'salon in xtunin ti'j junwi' b'ansi, chij.
- ¹¹Atzunte Joab' xittzaq'we'n te: —Qanatzun matila, ¿tiqu'ntzun minti' xkub' tb'yo'na axtzu'? Ma'wtlo txinq'o'nwe' lajoj saqpwaq teya ex jun k'alb'il tk'u'ja, chij.
- ¹²Atzunju' ichan lu xittzaq'we'n te Joab': —Maskyewtlo matzaj tq'o'na kab'k'al lajnaq (1,000) saqpwaq weye', mixti' tu'n taq'ponwe' nq'ob' ti'ju' tk'wal nimaqkawil; qu'n qb'iqe' tchaq'b'ilju' nimaqkawil taq' teya, te Ab'isay ex te Itay, tu'n txi' kyka'yi'nju'ye' kuxun Ab'salon.
- ¹³Ex juntl, naqwit ma nb'inchaye' ikju', mixwitlo ti'x tajb'en, qu'n mixti' jun ti'xti' laywit tb'i nimaqkawil, exwitlo mixti'x xtb'inchaya tu'n nklete', chij.
- ¹⁴Atzunte Joab' xittzaq'we'n te: —Lay tz'extl nq'ije' tuk'i'la, chij. Jatztiq'i'n oxe' talsmaj ex e'aq'pon t-xyu'n ti'j tanmi Ab'salon, i'tz'xtoq ti'ju' b'ansi.
- ¹⁵Ex xikytxoli'n kyib' lajoj onilte Joab' ti'j Ab'salon, ex kub' kyb'ajsa'n.
- ¹⁶Tchaq'tzun Joab'tz tu'n txi' q'ajtza'nju' chun, aye'tzunju' xjal te q'oj mixti' xi'kyljo'ntl tu'n kyq'ojin kyi'ju' aj Israel, qu'n exi' tmyo'n Joab'.
- ¹⁷Ku'x kymqu'n t-xmilal Ab'salon toj jun jul nim t-xe atitoq toju' k'ul, ex jaw kych'uqb'a'n txqan ab'j tib'aj. Yajxi'tzuntel kykyaqil aj Israel eb'ajx oq kyja.
- ¹⁸Tej itz'xtoq Ab'salon, tchaq' tu'n jaw b'inha'n jun tilb'ilal ab'jile, ju' ati toju' Tb'ya' Nimaqkawil, ex oktq'o'n tb'i ti'j, qu'n mixtoqti' jun tk'wal tu'n tkyaj te nab'ab'l. Axtzun tb'iju' kyejten, tilb'ilal Ab'salon.
- ¹⁹Atzunte Aymaas, tk'wal Sadok, xitma'n te Joab': —Q'ontz ch'i'n anb'ila weye' tu'n nxi'ye' ojql q'malte teju' nimaqkawil qa matxi' tb'inha Qman Dyos xtalb'il qu'n matxi' klonjtz toj kyq'ob' tajq'oj, chij.
- ²⁰Atzunte Joab' xittzaq'we'n te: —Myata tu'n txi' q'malte tqanil ja'lo. B'a'n txi'ya toj jumajtl, mya ja'lo, qu'n tk'walna' nimaqkawilju' xkyim, chij.

- 21**Atzunte Joab' xi' xa' tma'n te jun xjal te q'oj aj Etyope: —Kutxi'ya ex q'manxa tqanil te nimaqkawil ti'ju' matxi' b'aji, chij. Ku, chi aj Etyope, kub' tziipe te ninb'il twitz Joab', xitzuntz ojql.
- 22**Xitma'n jumajtl Ayimaas te Joab': —Q'ontzx anb'ila weye' tu'n nxi' lpeye' ttze'lti'j aj Etyope, chij. Atzunte Joab' xittzaq'we'n te: —¿Tiqu'ntzun tajb'ila'ya tu'n txi'ya, witz'in, layna' tzaj q'o'n jun oyaj teya tu'nju' tqanil kpomel tma'na?, chij.
- 23**Maskyetzun chi Ayimaas xittzaq'we'n: Xi'tzun tma'n Joab' te: —¿Kuxna' txi'ya!, chij. Xi'tzun Ayimaastz ojql toju' b'ya', ex nej twitz aj Etyope.
- 24**Atzunte Dab'i akxtoq q'uqli kyxolu' kab'e' ttzi nintnam, atzunju' xq'uqil atokxtoq twi' ja, tib'aj ttzi nintapi ti'ju' nintnam. O'kx t-xitka'yi'n jun ichan xi'toq ttzaj ojql tel,
- 25**ex xitma'n kuw teju' nimaqkawil. Atzunju' nimaqkawil tma: —Qa tjunal tzul, junlo b'a'n tqanil tzul ti'n, chij. Tej ljo'n tul lq'eju' xjal,
- 26**xitka'yi'n xq'uqil juntl xjal ojql tel, ex xit-xch'i'n teju' xq'uqil ttzi nintapi kjalu: —¿Tzul juntl ichan ojql! chij. Atzunju' nimaqkawil xittzaq'we'n: —Exlo b'a'n tqanil tzultiq'i'n, chij.
- 27**Xitma'ntlju' xq'uqil: —Naku'j a Ayimaas, tk'wal Sadok, nejli toj nwitz'e', tu'nju' tz'ojqelan, chij. Atzunju' nimaqkawil tma: —B'a'n'lote' tqanil tzultiq'i'n, qu'n b'a'nte' xjal lu, chij.
- 28**Pon lq'etzun Ayimaas, ex majx kub'joqe twitzju' nimaqkawil, xitq'olb'e'n ex xitma'n te: —Ajwalinjtzwitju' Qman Dyos, nk'uluna te nimaqkawil, qu'n matxi' che eltiq'i'nju' xjaw kyiq'i'n kyib' ti'ja, chij.
- 29**Xi'tzun tqani'n nimaqkawil te: —¿Ma b'a'n ta'ya' q'a Ab'salon?, chij. Atzunte Ayimaas xittzaq'we'n: —Tej xintzaj tchq'o'ne' Joab', ajb'el teya, mache jawtilju' xjal, naqtzunaju' mixti' xnb'iye' titoq nb'aji, chij.
- 30**Xitma'ntzun nimaqkawiltz te: —We'ku'ya tza'lu, ex axtzu' tenkja'ya, chij. Ku, chi Ayimaas kub' we' atzu'.
- 31**Tojtzunju' kmuj lu pon aj Etyope, ex tma: —B'intzju'ya b'a'n tqanil lu nimaqkawil: matxi' tb'inha Qman Dyos xtalb'il teya, qu'n matxi' klonjtza tu'n kye kykyaqilju' xjaw kyiq'i'n kyib' ti'ja, chij.
- 32**Atzunju' nimaqkawil xitqani'n te: —Yajtzu'n q'a Ab'salon, ¿ma b'a'n ta'ya'?, chij. Xi'tzun ttzaq'we'n aj Etyope: —Ikwit che b'aja' kykyaqilju' tajq'oja nimaqkawil, ex kykyaqilju' njaw kyiq'i'n kyib' ti'ja tu'n tb'o'lja, kse'n xb'aja' ku'xun lu, chij.
- 33**Tzaj tb'isju' nimaqkawil b'a'nxi'x, ex jax oq'il toju' tja b'inha'n tib'aju' ttzija. Atzunju' xi'toq tjax, intoq oq' ex intma'n kjalu: ¡Jata'ya Ab'salon! ¡Jata'ya, nky'ajul! ¡Maswitlo b'a'n ayine' xin kyim te t-xela!, chij.

2 S 19

¹⁻²Tej kyb'inteju' xjal te q'oj qa intoq b'isun nimaqkawil ex intoq oq' ti'j Ab'salon ju' tk'wal, exi' q'malte te Joab'. Qu'mtzunaju' q'ij lu, te kanb'ab'l jawb'ent te b'is.

³Naqqe'pe' xjal te q'oj min kyajb'il tu'n kyyek'unte tej kyokx toju' nintnam: majxtoq b'isju' kywitz, naku'j mache kub' oq toju' q'oj.

⁴Atzunju' nimaqkawil inxi'xtoq xch'in, ex ktxu'n twitz, intoq tma'n: ¡Jata'ya Ab'salon! ¡Jata'ya nk'wal, nk'wal!, chij.

⁵Xi'tzun Joab'tz toju' tja nimaqkawb'il, ex xitma'n te nimaqkawil: —Matxi' tz'elti'na kych'ixawju' ajb'el teya nimaqkawil, extzun matxi' kleta kyu'n, exqe' tk'wala, tmyala, e't-xu'jila exqe' tqyaya.

⁶Matxi' tyek'uya ja'lo nimaqkawil, qa mixti'x kyoklenju' nejenel kye t-xjala, qu'n nche tk'u'jla'nxi'xa aye' nche el ik'unteya, aye'tzu'n nche k'u'jlan teya nche eltik'o'na. Matxi' tz'el nnik'e' ja'lo, qa maswitlo b'a'n toj twitza naqwit itz'x Ab'salon maskyewtlo matxi' qokyime'.

⁷Ja'lo, kutetza q'mal jun tyola tu'n tpe kyk'u'ju' xjal ate' tuk'i'la, qu'n qatzun min, lu Qman Dyos nka'yin, mixti' juntl t-xjala kjelten toju' qonik'an ja'lo. Ch'u'xi'x k'elela' teya nimaqkawil, kyetwitz tkyaqilju' taq'wix matxi' tzajxi' ti'ja atxi'x toj tk'walila tzmax ja'lo, chij.

⁸Ettzun nimaqkawiltz ex kub' qe ttzi nintnam. Tetzunj tex tqanil kye kykyaqil xjal qa q'uqliju' nimaqkawil ttzi nintnam, eb'aj pon kykyaqil twitz.

Anji'j Dab'i Jerusalen

Aye'tzu'n xjal aj Israel matxi'toq che b'ajx oq kyja.

⁹Intoqtzun kywuli'nkyib' kykyaqilju' tnej tyajajil Israel kyxol ex intoq kyma'n: A nimaqkawil Dab'i klonqe tjaq' kykawb'il pilistey; atzu'n ja'lo tu'n tpaj Ab'salon sexa' oq toju' nintnam.

¹⁰Atzu'n ja'lo, matxina' kyimte' Ab'salon toj q'oj, ju' ok qq'o'n te nimaqkawil ¿Titzu'n nqyo'n, tiquntzun min nqo'xa' txkolte Dab'i tu'n tanjtzi'j te qnimaqkawil?, chechij.

¹¹Ponju' kyyol kykyaqil aj Israel lu tzmax toj tja nimaqkawil Dab'i. Atzunte Dab'i xitma'n tq'umli jun tqanil kye pale Sadok ex Ab'yatar, kjalu: Che yolinqe'ye' kyuk'i'lju' tijwnaq toj Juda, ex kyqaninx' kye tiqu'n min q'o'n tu'n nxikytxko'n jumajtle' toju' njaye' te kawb'il;

¹²kymanxe' kye qa mya tu'me'l tu'n kykyaajten b'ajsb'ilxi' tu'n kymante tu'n tanjwi'je', extzun qitz'inqib'e' junx qyajajile' kyuk'i'l, chij.

¹³Ex tchaq' tu'n txi' q'ma'n te Amasa: Qitz'inxqib' tuk'i'la, qu'mtzun kxe'l qe ja'lo, aya k'okyel te nejenel nimaq toklen te t-xel Joab' kyib'aj nxjale' te q'oj. Qatzun

minti' xjapun nyole' teya, kub'xwit tz'e'ysa'n nwitz'e' kuwxi'x tu'n Qman Dyos, chij.

¹⁴Iktzu'n kub'a' kyi'ju' xjal aj Juda tu'n, kykyaqiltzu'n xjal xikyma'n tqanil teju' nimaqkawil tu'n tanjtzti'j kyuk'i'l kykyaqilju' nejenel kye t-xjal.

¹⁵Anjtztzun ti'ju' nimaqkawil, ex pon ttzi nin a' Jordan. Aye'tzuntlkye' xjal aj Juda, exi' k'molte ex onilte toj Wilwal tu'n tik'tz tib'aj nin a' Jordan.

¹⁶Ex ikxte Simi, tk'wal Jera, tyajajil B'enjamin, aj B'awrim, oktilil tu'n, tu'n kyku'tz kyuk'i'lju' xjal aj Juda k'molte nimaqkawil Dab'i.

¹⁷Kyuk'i'l kab'k'al lajnaq (1,000) ichan tyajajil B'enjamin. Ex ikxtlte Sib'a, kymajin toj tja Sawul, kyuk'i'lu' o'lajoj (15) tk'wal ex junaq (20) loq'oijtmajin, nejtl kypon ttzi Jordan twitzju' nimaqkawil.

¹⁸E'ik'x toju' a' b'o's t-xe onilkyeju' toj tja nimaqkawil tu'n kyik'tz toju' a', naqwitlo tu'n tkyej b'a'n tuk'i'l. Tetzunj ikytoq tik'xju' nimaqkawil toj a', kub' tzipe Simi twitz,

¹⁹ex xitma'n te: —Najsama nimaqkawil, lalun kub' ttz'e'ysa'na nwitz'e' tu'nju' wile' ex lalun tzaj tna'na nb'inchaye' tej tetza Jerusalem. Lalun kuxten tq'oja wi'je',

²⁰qu'n ayinxwe' na'lte wile', ayinpena'we' äin netz neje' ja'lo k'molteya kyxol kykyaqilju' tyajajil Jse, chij.

²¹Atzunte Ab'isay, tal Saruya, tma: —¿Ma laype'tzunlo kub' b'yette' Simi, tu'nju' tyol taq'wix tma ti'ju' nimaqkawil sk'o'n tu'n Qman Dyos?, chij.

²²Atzunte Dab'i xittzaq'we'n te: —¿Mixti'kye' kyoklen ti'j ja'lu, tal Seruya! ¿Tiqu'n nche' maquna'ye' weye'? Matxi' tz'el nnik'e' ja'lo qa ayine' nimaqkawil toj Israel, qu'mtzun mix-a'lo' kkyimel toj Israel ja'lo, chij.

²³Xiyolintzuntz te Simi, ex xitma'n twitz Qman Dyos te qa laytoq kyim.

²⁴Ex etz Mepi-b'oset, tk'wal Sawul k'lulte. Atxi'x tej tetzju' nimaqkawil, ex tzmax tanjtzlti'j b'a'n ex itz'x, na'mxtoq tel ttxjo'n Mepi-b'oset tqan, ex na'mxtoq tel tjon t-xmatzi, ex na'mxtoq ttxjetu' ti'j.

²⁵Tetzunj tul k'molte nimaqkawil toj Jerusalem, xitqani'n te: —¿Titiqu'n minti' xa'ya wuk'i'le' Mepi-b'oset?, chij.

²⁶Atzunte xittzaq'we'n: —Inkub' t-sb'u'ne' nmajine'. Tu'na' tpaju' koxqine', xinma'ne' te tu'n tjaw tq'o'n t-xalmi ncheje' tu'n nxi'ye' tuk'ila.

²⁷Atzuntlte jawtiq'i'n yol wi'je' twitza. Atzunta nimaqkawil, ikyna'teju'ya kse'n jun tanjl Dyos, qu'mtzun b'inchama aju' b'a'n toj twitza.

- ²⁸Atitoqpena' tu'n qkub' b'yo'nqe' qkyaqile' toj tja nmane' twitza nimaqkawil, ayintzunwe' ajb'el teya nimaqkawil, intzaj tk'le'na tu'n nwane' tk'etza. Qu'mtzun, ¿titi'tlu' tu'n txinqani'ne' teya nimaqkawil?, chij.
- ²⁹Xi'tzun ttzaq'we'n nimaqkawil te: —Mixti'tlte tu'n qyolin. Oje nchaq'we' tu'n tkub' kpa'nju'ye' tx'otx' kyxole' tuk'i'l Sib'a, chij.
- ³⁰Atzunte Mepi-b'oset xittzaq'we'n te: —Kyajtenku'j tuk'i'l tkyaqil. Axi'xpete b'a'nju' tu'n sanjtzti'ja toj b'anil nimaqkawil, toju' tjaya te kawb'il, chij.
- ³¹Atzunte B'arsilay, aj Kalaad, tzajx toj Rokelim wab'alte nimaqkawil tu'n tik'tz toju' a' Jordan ex atzu' kyeja' tq'olb'e'n.
- ³²Matxi'toq tijinxi'x, qu'n tetoq kyajnaq (80) ab'q'i, ex xitq'o'n tkyaqilu' nnojqlan teju' nimaqkawil toju' tq'ijlalil tej tten toj Maanaym, qu'n q'inuntoq.
- ³³Xi'tzun tma'n nimaqkawil te B'arsilay: —Qo'ya wuk'i'le' Jerusalen, kxe'l nka'yi'nta atzu', chij te.
- ³⁴Atzunte B'arsilay xittzaq'we'n: —Matxi' chin tijinwe' tu'n nxi'ye' Jerusalen tk'etza nimaqkawil,
- ³⁵matxi' chin japune' toj kyajnaq (80) ab'q'i; mixti'tl tk'ok'jalu' wab'j exu' k'wab'j weye', mixti' nna'ntle' qa k'ok'j mujqa mya; ex min nb'i'ntle' toj kywi' aj b'itzal. Qu'mtzun, myab'a'n tu'n wokye' te jun iqtz teya nimaqkawil.
- ³⁶Naqna' xin tzajwe' wab'al teya tu'n tjlajinteya nin a' Jordan, ¿Ma chjo'nxi'xtzunlo nimaqkawil?
- ³⁷Apewe' kxe'l nkub'sa'n teya nimaqkawil, tu'n ttzaj tq'o'na anb'il weye' tu'n tanjwi'je' toj ntaname', tu'n nkyime' atzu' ex tu'n nku'x mqu'ne' toju' muqb'il kye nmane'. Lutzu'n nk'wale' Kyimam, juntl ajb'el teya nimaqkawil. B'a'n tu'n txi' tuk'i'la, ex b'inchama te aju' b'a'nxi'x toj twitza, chij te.
- ³⁸Xi'tzun ttzaq'we'n nimaqkawil te: —Kuttzajna' Kyimam wuk'i'le', ex knb'inha'ye' te aju' b'a'nxi'x toj twitza. Ex kxe'l nq'o'nwe' teya tkyaqilju' matqaniya weye', chij.
- ³⁹Kykyaqilju' xjal e'jlajin toju' nin a' Jordan. Tetzunj tjlajin nimaqkawil, oktma'tzi'n B'arsilay te q'olb'eb'lte. Anjtzun ti'j B'arsilaytz tja jatoq najla'.
- ⁴⁰Atzunte' nimaqkawil xitljo'n tb'e Wilwal tuk'i'l Kyimam, kyuk'i'l kykyaqilju' xjal aj Juda ex nik'jan aj Israel.
- ⁴¹Kykyaqiltzunju' aj Israel eb'aj pon ka'yilte nimaqkawil, ex xikyma'n te: — ¿Titiqu'n aye'xi'xju' qitz'ine' aj Juda xe okwe' tk'etza nimaqkawil, ex aye' xe' ik'tz iq'inteya kyuk'i'lju' toj tjaya, exqe' t-xjala te q'oj toju' nin a' Jordan?, chechij.

⁴²Xi'tzun kytzaq'we'n kykyaqil aj Juda kye aj Israel: —Tu'na' qwitzelku'xi'x qib'e' tuk'i'l nimaqkawil. Ex mya tu'me'l tu'n ttzaj kyq'oje' qi'je'. ¿Ma atzuntzu' nqo wanka'qe' ti'ju' nimaqkawil, mujqa matxi' txiqtzyu'n jun ti'xti'ye'?, chechij.

⁴³Xi'tzun kytzaq'we'n aj Israel: —Lajojmajxi'xtl pena'qe' qoklen ti'ju' nimaqkawil kyekywitze'. Tzikb'aj qo'pena'qe' kyeye' kyxolu' junjun tnej qyajajil. Qu'mtzun, ¿tiq'u'n nqo' ela' kyik'u'ne'? ¿Ma myayo'tzune' xqo ximan nejt' tu'n tanjtzi'ju' qnimaqkawil? chechij. Aye'tlpe' aj Juda intoq che wulinxi'xtl kyekywitzu' aj Israel.

2 S 20

Jawtiq'i'ntib' Seb'a

¹Atitoq jun ichan myab'a'n xjal kyxol tyajajil B'enjamin toj Wilwal, Seb'a tb'i, tk'wal B'ikri. Okten q'malte kyeju' tnam tu'n tjaw kyiq'i'n kyib' q'o'jil, ex intoq tma'n: ¡Mixnati'xte' qoklen tuk'i'l Dab'i, tk'wal Jese! ¡Qo'qe'ye' qja qkyaqilx aj Israel!, chij.

²Kykyaqiltzunju' ichan aj Israel kyej kyqo'n Dab'i, ex exi' lpe ti'j Seb'a, tk'wal B'ikri. Aye'tzunkye' aj Juda, tzajx tk'etz Jordan ex tponx Jerusalen, e'kyajten tuk'i'lju' kynimaqkawil.

³Tej tpon jumajtl Dab'i toju' tja te kawb'il toj Jerusalen, exi' tiq'i'n lajoj tqya e'kyaj tq'o'n xq'uqilteju' tja nimaqkawb'il, toj jun ja ex e'kub' tq'o'n xq'uqil kyij, atzuntzu' e'tk'a'chaya' ex mixti' kub' kxetl kyuk'i'l. Atzuntzu' eb'aj kyaja' jpu'na' ex mixti'tl kychmil tzmax tej tkyim.

⁴Yajxi'tzuntel tchaq'ju' nimaqkawil te Amasa: —Txkonqe'tzju'ya ichan aj Juda, tu'n kytzaj tuk'i'la tza'lu toj oxo' q'ijtel, chij.

⁵Tetzunx txi' Amasa b'uyilkye, min kanunju' oxo' q'ij xiq'ma'n te.

⁶Xitma'ntzun Dab'i te Ab'isay: —Nimxi'xtlte' taq'wixil ktb'incha' Seb'a qe kyetwitz tb'incha Ab'salon. Qu'mtzun k'okyela te nejenel kye nxjale' te q'oj ex kutxi'ya knolte, qu'n jaku' tz'okx toj jun nintnam jpu'mile ti'j tu'n nimaqtapi, jaku'tzun tzaqpajtz, chij.

⁷Ettzun Joab'tz toj Jerusalen kyuk'i'lju' t-xjal, exqe' seretey ex peletey xq'uqil nimaqkawilqe', exqe' b'a'nxi'x che q'ojin, e'etz toj Jerusalen tuk'i'l Ab'isay knolte Seb'a.

⁸Tetzunx ch'intltoq kypon tk'etzju' nin pik toj Kab'aon, etz Amasa k'lulkye toj kyb'e. Oksa'ntoqtzun ti'j Joab' te q'oj, k'lo'nk tk'alb'il tk'u'j, ex yob'a'nkju' t-xuyb'il atku'x toj tja toj jun plaj, ju' eltz'aq tej t-xilq'e tk'etz Amasa ex jaw tiq'i'ntl.

⁹Xi'tzun Joab'tz tzyulte t-xmatzi Amasa tu'n toktma'tzi'n, ex xitqani'n te: —¿Ma b'a'n ta'ya, witz'in?, chij.

- 10**Atzunte Amasa mixti' ximan ti'ju' t-xuyb'il Joab' tzyu'ntoq tu'n. Naqtzun myanim okx t-xyu'n Joab' toj tk'u'j ex majx etz chitq'uju' toj tk'u'j twitz tx'otx'. Majx b'aj ex min kub' tb'ajsa'nxi'xtl Joab' qu'n junx aq'pon tu'n. Xi'tzun kyljo'n Joab'tz tuk'i'l Ab'isay ju' titz'in knolti'j Seb'a, tk'wal B'ikri.
- 11**Kub'tzun we' jun t-xjal Joab' tk'etzju' t-xmilal Amasa, ex tma: —¡Alkyete atzu' ta' tuk'i'l Joab' ex tuk'i'l Dab'i, lpex ti'j Joab'!, chij.
- 12**Inxtoqtzun t-xtoli'ntib' Amasa toju' tchk'el toj nky'ajchaq b'e; el laq'b'a'n ttx'u'k b'e tu'nju' xjal te q'oj lu ex jaxtq'o'n jun pinpa't tib'aj, qu'n xitka'yi'n qa kykyaqilju' xjal ljo'ntoq kypon intoq che kub' we' ka'yilte.
- 13**Telenxi'tzun ti'n toj b'e, e ik' kykyaqilju' t-xjal Joab' tu'n kyxi' knolte Seb'a.
- 14**Ik' Seb'a toj tkyaqil kytx'otx' tnej tyajajil Israel tzmax Ab'el-b'et-maaka, kykyaqiltzu'n tyajajil B'ikri b'aj kyb'u'yi'n kyib', ex e'okx lpe ti'j toju' nintnam.
- 15**Tetzunj kypon t-xjal Joab' toj Ab'el-b'et-maaka, okkyb'inha'n kyxwe'lil ti'jxi' tapi tu'n tb'ent kyjax q'ojil ti'ju' nintnam, ex tzyet kyxitunteju' nintapi tu'n kykyaqil.
- 16**O'kx myanim, tzaj xch'in jun qya tx'yanx tuk'i'l tzmax tib'aj nintapi ti'ju' nintnam: —¡Kyb'inchame' xtalb'il, chin kyb'itze'! ¡Kymanxpe'ye' te Joab' tu'n ttzaj lq'e, qu'n wajb'ile' tu'n nyoline' tuk'i'l!, chij.
- 17**Tetzunj tpon lq'e Joab', xitqani'n qya te: —¿Maaju'ya Joab'?, chij. Atzunte xittzaq'we'n: ayine', chij. Atzunju' qya xitma'n te: —B'intzpe'ya nyole', ayine' ajb'el teya, chij. Q'mantzna'ya, chij Joab'.
- 18**Aq'witzuntz q'malte: —Intoq q'manjtz ojtxi' kjal: Alkyete tajb'il tu'n tb'inte jun tqanil, qaninx toj Ab'el. Ikytzu'n nb'aja' nk'eta' jun ti'xti'.
- 19**Ajunqe' ninqtanam kyxolju' mixti' q'oj kyxol ex tnik'alkyi'j toj Israel, jex nim kyoklen! Atzuntlta tajb'ila tu'n qkub' t-xitu'na. ¿Titiqu'n tajb'ila'ya tu'n tkub' t-xitu'na ttanam Qman Dyos?, chij te.
- 20**Atzunte Joab' xittzaq'we'n te: —¡Myana'te'! Myawe' tb'is nk'u'j tu'n tkub' nxitu'n ex tu'n tkyej nq'o'ne' naq tik'lentl.
- 21**Myana'te' tnam, naqna' jun ichante' najli kywi' witz te Eprayin, Seb'a tb'i, qu'n majaw tiq'i'ntib' q'ojil ti'ju' nimaqkawil Dab'i. Kyq'omitze' tjunal, kyjeltzun nq'o'nwe' nintnamtz, chij. Etztzun ttzaq'we'n qya te Joab': —K'elex qxonqe' twi' teya tzmax tib'aj nintapi, chij.
- 22**Xi'tzun qyatz tuk'i'l tu'me'l tyol ex kub'ti'j kynab'lju' xjal toju' tnam tu'n, el kyk'u'xi'n twi' Seb'a, ex ku'tz kyxon te Joab'. Tchaq'tzun Joab'tz tu'n txi' q'ajtza'n chun tu'n tkyaj kytzaqpi'n nintnam, teyiletzun junjun e'anj kyja, atzunte Joab' anjlti'j Jerusalen yolil tuk'i'l nimaqkawil.

Nimaq ajb'el kye t-xjal Dab'i

(2 S 8.15-18; 1 Cr 18.14-17)

²³Okq'o'n Joab' te nejenel kyib'aj kykyaqilju' xjal te q'oj toj Israel, atzunte B'enaiyy, tk'wal Joyada, te nejenel kyib'aju' xq'uqil seretey ex peletey.

²⁴Atzu'n Adoram ka'yilte aq'untl ilxi'xti'j, atzu'n Josapat tk'wal Alyud te t-ajtz'ib'al nimaqkawil.

²⁵Atzu'n Seb'a tz'ib'al tqanil, aye'tzun paleju' Sadok ex Ab'yatar.

²⁶Ex ikx Ira, aj Jayir, paletaq te Dab'i.

2 S 21

Tu'me'l t-xel kyu'n aj Kab'aon

¹Tzaj jun nin we'yaj te oxé' ab'q'i toj tq'ijlalil Dab'i. Xi'tzun t-xjelu'n Dab'i te Qman Dyos, atzunte Qman Dyos tzaj ttzaq'we'n: Tu'n tpaju' b'yojwnaqi'n tb'inha Sawul kyuk'i'lju' toj tja, qu'mtzun saja' we'yaj, qu'n e'kub' kyb'yo'n aj wab'on, chij.

²E'tzaj ttxko'n Dab'i aj Kab'aon ex yolin kyuk'i'l. (Mya aj Israel qe'kye' aj Kab'aon, naq jun tzb'oj xjalqe' kyyajajil amorey ju' kyej b'entti'j jun kyol kyuk'i'l aj Israel, atzuntlte Sawul kub' t-xima'n tu'n kyb'aj kykyaqil naq tu'n kpaju' aj Israel ex aj Juda.)

³Xi'tzun tqani'n Dab'i kye: —¿Titi' kyajb'ile' tu'n nb'inchanteye' kyeye'? ¿se'n taq'wi tu'n telju' taq'wix xb'inchanjtz kyeye', tu'ntzun qk'i'wlanjtz'e' ayo'ye' ttanam Qman Dyos?, chij kye.

⁴Aye'tzu'n aj Kab'aon xikytzaq'we'n te: —Myana' pwaqte' tx'eqlix qxole' tuk'i'l Sawul exqe' toj tja, ex min qajb'ile' tu'n tkyim jun kyxol aj Israel, chechij. Xi'tzun tma'n Dab'i kye: —Kymantzna'ye' titi' kyajb'ile' tu'n nb'inchanteye' kyeye', chij.

⁵⁻⁶Aye'tzunkye xikytzaq'we'n: —Qajb'ile' tu'n ttzaj kyq'o'ne' wuq tyajajilju' ichan tajb'iltoq tu'n qkub' tnajsa'ne' tu'n lalun qo' tentle' toj kyt'otx'e', kjawil qjtz'o'ne' kyqul twitz Qman Dyos toj Wib'ea ttx'otx' Sawul, ju' sk'o'n tu'n Qman Dyos, chechij. B'a'n ela' toj twitzju' nimaqkawil tu'n kyxi' tq'o'n,

⁷o'kx Mepi-b'oset exch'yon toj tk'u'j, ju' tk'wal Jonatan ex tchman Sawul, qu'n ojetoq kytziya jun kyol tuk'i'l Jonatan twitz Qman Dyos.

⁸Aye'tlju' kab'e' tal Rispa tmyal Aya e'ten tuk'i'l Sawul, e'ttzuy, Aye' Armon ex Mepi-b'oset, exqe' jwe' tal Merab', tmyal Sawul, ju' e'ten tuk'i'l Adryel, tk'wal B'arsilay aj Meola,

⁹exi' tq'o'ntzuntz toj kyq'ob' aj Kab'aon, aye'tzunkye jaw kyjtz'o'n kyqul twi' witz, twitz Qman Dyos. Ikytzu'n ekyima' wuq junx, in tzyetku' tq'ijlalil tu'n tjaw joyet seb'ad.

¹⁰Oktzun tq'o'n Rispa, tmyal Aya, ok tq'o'n jun t-xb'alun jochon te b'is, ex jax joqe tib'aj jun pik. Kyejten xq'uqilkye anmi atzu', tzaqex tej ttzyet tjaw joyet seb'ad

tzmax ttzaj jb'al, qu'n min taj tu'n kyul lq'e k'utz kyk'etzju' kyimni te q'ijtl, ex tu'n lalun che ulju' tojk'ul txkup te qonik'an.

11Tetzunj tb'inte Dab'i ti'ju' tb'inha Rispa, tqya Sawul,

12xi' ex tzaj tiq'i'n tb'aqil Sawul ex tb'aqil Jonatan ju' tk'wal, toj kytx'otx'ju' aj Jab'es toj Kalaad. Aye'ju' xjal lu xi'ni kyelq'a'n toju' k'wik' toj B'et-san, jae'jawa' kyob'ana' pilistey tej tkub'kyi'j Sawul kyu'n toj Kyilb'oa.

13Tchaq'tzun Dab'itz tu'n kyxi' iq'i'nju' kyb'aqil Sawul ex Jonatan, ex tu'n kyxi' iq'i'nju' jawjtz'o'n kyqul;

14ku'xtzun kymqu'n kyb'aqil Sawul ex Jonatan toju' tmuqb'il Kyis, ju' tman Sawul, toj Sela, toj kytx'otx' tyajajil B'enjamin. Tkyaqil b'inchet kse'nx tchaq'ju' nimaqkawil. Tb'ajlenxi'tzun ja'lu, tzaj tb'i'n Qman Dyos kykub'sb'ilju' tnam.

Klet Dab'i tu'n Ab'isay

15E'aq'wi jumajtl pilistey q'ojil kyij' aj Israel. Etztzun Dab'itz q'ojil kyij' kyuk'i'lju' nejenel kye t-xjal. Kub' sikti Dab'i b'a'nxi'x,

16o'kxtoq ttzaju' Isb'i-b'enob', nim jun twe', b' Yolte. Iq'i'ntoq jun tch'ut masch'i'n qaq lib'r tk'i' nik'jan talal, ex k'lo'nktoq jun tk'u'xtx'e'nb'il ak'a'j tk'u'j.

17Atzunte Ab'isay, tk'wal Seruya, xi' onilte Dab'i, oktb'yo'n pilistey ex majx kyim tu'n. Kyb'inchatzun t-xjal Dab'itz tu'n ttziyante kye tu'n lalun tz'extl q'ojil kyuk'i'l tu'n lalun yup kytzaj aj Israel.

Q'oj kyij' xjal nimaqkwe'

(1 Cr 20.4-8)

18Yajxi'tzuntel ok juntl q'oj kyu'n aj Israel kyij' pilistey toj Wob'. Kub' tb'yo'n Sib'ekay ju' Sap toju' q'oj lu, ju' tzajni tyajil kyij'ju' xjal nimaq kywe'.

19Ex tej tokjumajtl q'oj toj Wob' kyij' pilistey, a Elanan tk'wal Jayir aj B'elen, kub' b'yonte Kolyat ju' aj Kat, iq'i'ntoq jun tch'ut nimin twe' ex lalun tk'etz.

20Ok juntl q'oj toj Kat. Atitoqtzun jun ichan nimxi'x twe' atzu', kab'lajoj (12) twi'tqan ex kab'lajoj (12) twi'tq'ob': qaqchaq junjun tq'ob' ex qaqchaq junjun tqan. Kyyajajilx nimaq kywe',

21okten ik'lelkye aj Israel ex kub' b'yo'n tu'n Jonatan, tk'wal Sima ju' ttzik Dab'i.

22Xi' tzajna' kyyajilju' kyaje' nimaq kywe' lu ti'j Repa, ju' aj Kat, e'kub' tz'aq toj tq'ob' Dab'i ex toj kyq'ob'ju' nejenel kye t-xjal.

2 S 22

Tb'itz Dab'i tej tkanb'an

(Sal 18)

- ¹Xitb'itza'n Dab'i tb'itz te Qman Dyos tej tklet tu'n toj tq'ob' Sawul ex toj kyq'ob' kykyaqilju' tajq'oj.
- ²Tma kjalu: Aya taye, Aya ktxulweye', jun ja kuwsa'n tu'n nklete', tu'na inchin tzaqpeta'ye',
- ³Aya Ndyose', jun pik te wewb'ile', kolb'ilweye', tu'nju' tipumala inchin kletaye', ti'ja inchin newana'ye' ikju'ya kse'n jun ja kuwsa'n te kolb'ilweye', inchin tklo'na. ¡Machin tzaqpete' tu'na toj q'oj!
- ⁴O'kxa Nman Dyos, b'a'n tu'n tjaw nimset tb'iya: Aj txi' ntxko'na, inchin tklo'na toj kq'ob'ju' wajq'oje.
- ⁵Qu'n machin b'aj tb'alq'i'ne' kamik toju' ttolob'; majx matz'oktchiju' xitul wi'je'.
- ⁶Aju' kamik machin b'aj tb'alq'i'ne' toju' taqwil; ¡ex machin nokye toj t-xpatxab' kamik.!
- ⁷Te ñin kub' yajtiye' ntxoke' Qman Dyos, xinqanine' o'nb'il teju' Ndyose', ex intzaj tb'i'ne' toju' tja; ¡ponju' tq'ojq'ojel nwi'ye' toj t-ÿkyin!.
- ⁸Tzajtzun jun nin kyajnajab'tz twitz tx'otx'; eb'aj yukchiju' tq'uqlil kya'j; majx eb'aj yukchi tu'n ttx'u'jil Qman Dyos.
- ⁹Inxi'xtoq netz sib' toj ttxa'n atzu'n toj ttzi intoq netz q'aq' in jamun; ¡intoq che etz toj ttzi ttxalq'aq' inche k'enti!
- ¹⁰Tjaqju' ttzi kya'j, ku'tztzuntz. ¡Nimtaq txqan q'eqmuj tjaq' tqan!
- ¹¹Jaxqe tib'aj t-xik' jun kyerb'in, tzaj lipantzuntz toj kyq'iq'.
- ¹²Ajb'enju' qlolj tu'n exju' txqan muj iqa'n tuk'i'l jb'al te tja.
- ¹³Tzaj qoptz'aj q'ankeyaq tzmax tk'etz; kub'tzun ttxalq'aq'tz in k'enti naku'j jb'al.
- ¹⁴Tb'inha Qman Dyos nim toklen tu'n tb'injtzu' tq'ojq'ojel twi' intinun tzmax toj kya'j.
- ¹⁵E'tzaj t-xon talsmaj ex q'ankeyaq, aye'tzunju' wajq'oje majx eb'ajx slamj tej kykub' oq.
- ¹⁶Majx kyej q'ancha'lix t-xeju' ninnjab'; ex b'aj kyej q'ancha'lixu' tq'uqlil tx'otx', tu'n tq'ojq'ojel twi' Qman Dyos, tej ttzaj t-xupi'n kuw.
- ¹⁷Tzaj tq'o'n Qman Dyos tq'ob' weye' tzmax toj kya'j, ex njatz tiq'i'ne' toju' nin ninnjab'.
- ¹⁸Machin tkole' kyeju' wajq'oje nim kyipumal inxi'xtoq tx'a'lti'j kyk'u'j wi'je' ex mastoq nim kyipumal nwitze'.
- ¹⁹E'oktzaqpaj q'ojil wi'je' tej ma'toq chin kub'o'lje', atzunte Qman Dyos sonin weye':

- ²⁰Machin ttzaqpiye' ex machin tkole'; ¡qu'n nchin tk'u'jla'ne'!
- ²¹Matxi' tzaj tq'o'nte Qman Dyos tu'me'l t-xel weye' tu'nju' nchwinqlale' b'a'n,
- ²²qu'n inchin b'ete' toj tb'e; ¡B'ajx kub'a' nxk'a'yi'na'wib'e' twitz!
- ²³Majx na'nqe' kykyaqilju' tchaq'b'il wu'ne', ¡B'ajx chin ela' txalpuje' kyi'ju' tkawb'ila!
- ²⁴Matxi' chin lpeye' ti'j chaq'aq'an qine' te; matxi' njuk'wib'e' ti'ju' myab'a'n.
- ²⁵Matxi' tzajtq'o'nte Qman Dyos tu'me'l t-xel weye' qu'n b'a'n wele' twitz.
- ²⁶Aya Taye, njapunta tyol tuk'i'lju' xjal njapun tyola tu'n, Tz'aqlixi'xa tuk'ilju' in oktilil tu'n,
- ²⁷axxi'x yolina tuk'i'lju' ax yolin, In nab'lina ti'ju' tx'yan tuk'i'l.
- ²⁸In chetklo'nta' me'sqe', aye'tzu'n inkynima'n kyib' inel kych'ixaw tu'na.
- ²⁹Aku'ta Taye, spik'un weye'; aya Qman Dyos, intzaj q'onte spik'un toju' nqloljile'.
- ³⁰Tu'nju' tonb'ila che b'ajela' wajq'oje, ex chin iky'ixe' tib'aju' nimaqtapi kyi'jileju' ninkytanam.
- ³¹Tz'aqlixi'xte' Dyos tb'eyil; b'a'n tu'n tqe qk'u'j ti'ju' kyej ttziya'n. ¡Inche tklo'nte Qman Dyos kykyaqilju' q'uqli kyk'u'j ti'j!
- ³²¿Alkyetzuntlju' dyos ti'jxi' Qman Dyos? ¿Alkyetzun juntl dyos kb'a'ntel qklet tu'n?
- ³³Ate Qman Dyos kolb'ilweye' nimtipumal inchin toni'ne' tu'n wanq'ine' b'a'n,
- ³⁴majx smaj che b'etju' nqane' tu'n, kse'n tz'ojqelan jun msat, inchin tkuwsa'ne' ajnxi'ye' toj kyq'iq',
- ³⁵inchin t-xnaq'tza'ne' tu'n tb'ant nq'ojine', intzaj tq'o'n wipumale' tu'n ttz'umet q'ank'uxb'il te smaj wu'ne'.
- ³⁶Aya inxq'uqinweye' ex inchin tklo'na; tkyaqilju' nb'inha'ne' matxi' q'ancha'lin tu'nju' tb'anila.
- ³⁷Naqch'i'n sela' nb'eye' tu'na, ex mixti' xin jaw xq'ilpuje'.
- ³⁸Inik' lpeye' kyi'ju' wajq'oje, ex eb'aj wu'ne', tzmaxi' sanjtzwi'ju'ye' tej kymankun wu'ne'.
- ³⁹¡E'kub' nb'ajsa'ne'! ¡Majx e'kyaj npxu'ne'! ¡Majx e'kyaj tjaq' nqane'! Mix e'jawa' we'tl.
- ⁴⁰Tzaj tq'o'na wipumale' toj q'oj; matb'inchaya tu'n kykub' tzipe nwitz'e' aye'ju' xjaw kyi'nkyib' wi'je',

- ⁴¹ex tu'na xe kub'a' oq wajq'oje nwitz'e'. Iktzu'n xekub'a' nb'ajsa'ne' intx'a'lti'j kyk'u'j wi'je'.
- ⁴²Intoq che qanin o'nb'il, ex mix-a'lote oninky'e; e'txokon te Qman Dyos, ex mixti' e'tzaj ttzaq'we'n.
- ⁴³¡Majx e'kyaj nb'uchine' kse'n quq! ¡B'aj nxjab'le'ne' kse'n xoq'l toj b'e!
- ⁴⁴In tkola tej tjaw kyiq'i'n kyib'ju' ntaname' wi'je', machin tene' tu'na te nejenel kyib'aj nimaqtnam, ex mache ajb'en xjal weye' mixtoqti' ojtzqi'nqe' wu'ne'.
- ⁴⁵Aj txi' nma'ne', inche b'in weye'; inchin jaw nimane' kyu'n najchaq xjal,
- ⁴⁶inche tzaj xob'u' najchaq xjal weye', inche lu'lun ajkyetz toju' kyewb'il.
- ⁴⁷¡Nimanjtzxwitju' Qman Dyos! ¡Xjanxi'xwit toklenju' klol weye'! ¡Jawxwit nima'n Qman Dyos, inklonweye' ex inxq'uqinweye'!
- ⁴⁸Ate Dyos xq'onte tu'me'l t-xel kyeju' wajq'oje ex matxi' che okxtq'o'n tnam tjaq' nkawb'ile'.
- ⁴⁹inchin tklo'ne' kye wajq'oje, kyeju' xe jawmiltz'uj wi'je'. ¡inchin tklo'na Nman Dyos kyeju' xjal tx'u'jqe'!
- ⁵⁰Qu'mtzun injaw nnima'na kyxolju' nimaqtnam ex inchin b'itzane' toj tb'ia.
- ⁵¹Intzaj tq'o'na tipumalju' nimaqkawil jawni t-sk'o'na tu'n tkanb'an; k'u'jla'n Dab'i kukxju' tu'na kyuk'i'lx'i' tyajajil, chi Dab'i toju' tb'itz.

2 S 23

Mankb'il tyol Dab'i

- ¹Aye' mankb'il tyol Dab'i ja'lu: Aju' Dab'i tk'wal Jese ju' ichan jaw nima'n tu'n Dyos ju' nimaqkawil sk'o'n tu'n Qman Dyos ja k'uluna' Jakob', tb'anilxi'xtoq b'itzan b'itz toj Israel, tchik'b'a kjal:
- ²Nyolin t-xew Qman Dyos toj ntziye', atiju' tyol toj ntziye'.
- ³Oje yolinte Qman Dyos janche k'uluna' aj Israel; oje tzaj tma'n Xq'uqilkye aj Israel weye': Alkyete makawin kyxol xjal tuk'i'l tnik'alilti'j, ex toj tchiylal Qman Dyos,
- ⁴K'okyel kse'n ajttzaj t-xe kya'j, kse'n q'ij in k'enti te prim qa xtilun twitz kya'j, in ch'iyju' itzaj tu'n tkub'lenxi' jb'al.
- ⁵Qu'mtzun majx atiju' nyajajile' twitz Qman Dyos, qu'n kyej b'entti'j jun tyol tejumajx wuk'i'le', majx kyej nk'etti'j ex axxi'x. Intzaj tq'o'n tkyaqil kanb'ab'l weye' ex intb'inha'n tu'n kyjapun tkyaqilju' wajb'ile'.
- ⁶Aye'tzunkye' b'inchal myab'a'n kykyaqil che okyel kse'n ch'i'x inex xoyit, ex mix-a'lo' injaw tzyunkye.

⁷Tu'n jun k'uxb'il mujqa jun ch'ut in che'xa' ptxo'n, tu'n kyokxq'et toj q'aq' tu'ntzun kyb'aj patj kykyaqilx, chi Dab'i.

E'nimaq q'ojil kyxol t-xjal Dab'i

(1 Cr 11.10-47)

⁸Aye' b'a'nxi'x che q'ojin ja'lu kyxolju' t-xjal Dab'i: A Is-b'oset, ju' akmonit, nejenel kyeju' ox'e' kuwqexi'x, e'kub' tb'yo'n kab'k'al (800) ichan tu'nju' tch'ut toj jun q'oj.

⁹Ti'jxi'tzun atl Eleasar tk'wal Dodo, aj Aoyit, kyxolju' ox'e' kuwqe'xi'x. Ten tuk'i'l Dab'i toj Pas-damim, tej kyb'uyinte kyib' pilistey atzu' tu'n kyq'ojin, aye'tzuntk'ye aj Israel eb'jik' b'et.

¹⁰Atzunte Eleasar kub' twab'a'ntib' b'a'nxi'x ex okten b'yolk'ye pilistey tzmaxi'j kykub' siktiju' tq'ob' ex mixti' el ttzaqpi'nju' tk'u'xt'e'nb'il. Jun nin kanb'ab'l tb'inch'a Qman Dyos toju' q'ij lu. Exi'tzun lpe xjaltz te q'oj ti'j Eleasar tu'n tkub' kyetz'a'nju' b'je'l kye ajq'oj.

¹¹Ti'jxi'tzuntl Eleasar atl Sama, tk'wal Awe, ju' ararit. Tej kyb'uyinte kyib' pilistey toj Ley, jata' jun koj'b'il awa'n karb'ans toj, e'kub' oqu' aj Israel te q'oj kywitzu' pilistey.

¹²Atzunte Sama kub' twab'a'ntib' toju' koj'b'il ex e'tkol, ekub'ju' pilistey tu'n. Iktzu'n kanb'ana' Qman Dyos.

¹³Oxe'tzun kyxolju' junaq lajoj (30) xjal te q'oj min nche xob', exi' tk'etz Dab'i toju' jyom toj Adulam, toj tq'ij b'uyit twitz awal. Aye'tzu'n xjal pilistey te q'oj atoqtzu' ta' kyxmuj toju' b'ya' Repaym.

¹⁴Atoqtzu' ta' Dab'i toju' ja kuwsa'n, tej tkub' kyq'o'n jun tnej pilistey kyxmuj toj B'elen.

¹⁵Atzunte Dab'i tma: ¡Naqwit ati jun tzaj q'inte nk'wa'ye' ti'ju' a' toju' xoch ttzi B'elen!, chij.

¹⁶Aye'tzu'n ox'e' xjal te q'oj min nche xob' eb'jo'kx kyxolju' xjal pilistey te q'oj, ex jatzkyiq'i'n a' toju' xoch ttzi B'elen, xikyiq'i'ntzuntz te Dab'i. Atzunte Dab'i el tqo'n te chojb'il twitz Qman Dyos ex mixti' xitk'wa'n,

¹⁷tmatzuntz: ¡Awt Qman Dyos klonweye' tu'n lalun txi' nk'wa'ne'! ¡Qu'n naku'j kychk'elku' ichan ja'lu ju' xe'x q'elte, qu'n jaku'toq che kub' b'yo'n tej xe' tx'anj q'elte! chij. Mixti'x xitk'wa'n. Aye' ox'e' ichan min nche xob' ex kuwqe' eb'inchanteju' lu.

¹⁸Atoq Ab'isay, titz'in mo ttzik Joab', tk'wal Sarb'ya, nejenel kye junaq lajoj (30) ichan min nche xob'. Junmaj oktzaqpaj q'ojil kyij o'lajnaq (300) ichan tuk'i'lju' tch'ut, ex e'kub' tb'yo'n. Iktzu'n jawa' nima'na' kyxolju' junaq lajoj (30),

¹⁹ok nim toklen kywitzju' txqantl, qu'n okq'o'n te nejenel kye. Mixti' pon kse'nqe' ox'e' tnejel.

- ²⁰Atzunte B'enayiy, tk'wal Joyada, tzajni toju' tnam Kab'seel, mixtoqti' nxob' qu'n tb'incha txqan ti'xti'. A kub' b'yo'nkye kab'e' tk'wal Aryel aj Moab', ex jun q'ij intoq kub' che'w, ku'x toj jun jul ex kub' tb'yo'n jun b'alun.
- ²¹Ex kub' tb'yo'n jun aj Ejipt ttxlak'e iq'i'n jun tch'ut: ok tzaqpaj B'enayiy b'volte tuk'i'l jun tze, el txk'a'yi'nju' tch'ut toj tq'ob' ex kub' tb'yo'n tu'nxju' tch'ut.
- ²²Tu'ntzunju' lu, jaw nima'n B'enayiy, tk'wal Joyada, kyxolju' junaq lajoj (30) ichan min nche xob';
- ²³ex ok nim toklen kywitzju' txqantl, ex mixti' pon kse'nqe' oxe' tnejel. Ex oktq'o'n Dab'i te nejenel kyeju' xq'uqilte.
- ²⁴Aye'tzun junaq lajoj (30) xjalju' min nche xob' lu: A Asael, titz'in Joab'; ex Elanan, tk'wal Dodo aj B'elen;
- ²⁵ex Sama, aj Arod; ex Elika, aj Arodx;
- ²⁶ex Eles, ju' paltita; ex Ira, tk'wal Ikyes aj Tekoa;
- ²⁷ex Ab'yaser, aj Anatot; ex Sib'ekay, aj Usa;
- ²⁸ex Salmon, aj Aoyit; ex Maaray, aj Netopa;
- ²⁹ex Eled, tk'wal B'aana, aj Netopax; ex Itay, tk'wal Rib'ay, aj Wib'ea, ju' ati toj kyt'otx' tyajajil B'enjamin;
- ³⁰ex B'enayiy, aj Piraton; ex Iday, najli ttzi a' Kaas;
- ³¹ex Ab'i-alb'on, ju' arb'atit; ex Asmab'et, aj B'awrim;
- ³²ex Elyab'a, ju' saalb'onita; exqe'ju' tk'wal Jasen; ex Jonatan;
- ³³ex Sama, ju' ararit; ex Ayam, tk'wal Sarar, ararit-x;
- ³⁴ex Elipelet, tk'wal Aasb'ay, tk'walju' aj Maaka; ex Elyam, tk'wal Aytapel, aj Wilo;
- ³⁵ex Esray, aj Karmel; ex Paaray, ju' arb'it;
- ³⁶ex Iwal tk'wal Natan, aj Sob'a; ex B'ani, aj Kad;
- ³⁷ex Selek, aj Amon; aj Naaray, aj B'eerot, onilte Joab', tk'wal Sarb'ya;
- ³⁸ex Ira, aj Jatir; ex Wareb', aj Jatirx;
- ³⁹ex Uriy, itit. Junaq wuqlajoj (37) tu'n kykyaqil.

2 S 24

Jaw kyajlalju' tnam tu'n Dab'i

(1 Cr 21.1-17)

- ¹Tzaj jumajtl ttx'u'jil Qman Dyos kyi'j aj Israel, ex kub' tq'o'n toj tanmi Dab'i tu'n tjaw tiq'i'ntib' kyi'j, tchaq' te tu'n tjawtiq'i'n jun kyajlal aj Israel ex aj Juda.

- ²Tchaq'tzun nimaqkawiltz te Joab', kynejel xjal te q'oj xq'uqilte: —Kutxi'ya kyxol kykyaqil tnej tyajajil Israel, tzajx Dan twitz nqach toj tb'a'nq'ob'kya'j ponx B'eerseb'a twitz nqach toj tnayajkya'j, ex iq'i'nktza kyajlal, tu'ntzun nb'inteye' jte' b'a'nqe' te q'oj, chij.
- ³Atzunte Joab' xittzaq'we'n te nimaqkawil: —Awt Qman Dyos chmet-santexi'xju' ttanam twitzju' ati ja'lo, ex tenxwit tchwinqlala nimaqkawil tu'n tka'yinteya; naqtzun a, ¿titi' k'ajb'ela' teya tu'n tjaw ti'na kyajlal?, chij.
- ⁴Ilxi'xtzunti'j xitb'i'n Joab' exqe' nejenel kye xjal te q'oj, tchaq'b'ilju' nimaqkawil, e'etztzuntz twitz nimaqkawil tu'n tjawkyi'n kyajlalju' tnam Israel.
- ⁵E' ik'x jlaju' nin a' Jordan, tzyettzuntz kyu'n toj Aroer ex toju' nintnam ati toj nky'ajchaqju' b'ya', tu'me'l Kad ex Jaser.
- ⁶Kyik'lenxi'tzun atzu', exi' Kalaad ex Kades, kytanam itit. E'pontzuntz Dan, tzmactzuntzu' anjtza'kyi'j tu'n kypon Sidon.
- ⁷Yajxi'tzuntel exi' toju' ja kuwsa'n toj Tiro ex kyoj kykyaqil nimaqkytanam eb'ey ex aj Kanaan, tzmax kyelpun yal toj tnayaj Juda, tu'n tpon B'eerseb'a.
- ⁸Tetzunj tjapun b'eljoj xjaw tuk'i'l junaq (20) q'ij, tb'ajlenxi' kyb'eti'n tkyaqilju' tx'otx', e'pon Jerusalem.
- ⁹Xi'tzun tq'o'n Joab' tajlalu' tnam teju' nimaqkawil, atitoq jo'naq mutx' (800,000) ichan b'a'nqe' te q'oj kyxol aj Israel, atzun oxnaq kab'mutx' lajk'al (500,000) kyxol aj Juda.
- ¹⁰Eltzun tniky' Dab'i qa a ati tpaj tu'nju' tchaq' tu'n tjaw kyajlalu' tnam, ex jatz tpa'n til twitz Qman Dyos: —Matxi' chin nb'inchaja jun nin ile', tu'nju' xnb'inchaye' lu. Qu'mtzun b'inchama xtalb'il Taye, chin tnajsama ja'lo, qu'n mixti' xin ximane' ti'j, chij.
- ¹¹Tetzunj tjawe' Dab'i te prim toj juntl q'ij, xitma'n Qman Dyos te Kad ju' sanjelal, janxjeluna' Dab'i:
- ¹²Kutxi'ya tk'etz Dab'i, ex q'manxa oxo' ti'xti' nkub' nq'o'ne' twitz, tu'n tjaw t-sk'o'n jun kyxol alkye tajb'il tu'n nb'inchanteye', chij te.
- ¹³Xi'tzun Kad tk'etz Dab'i, ex xitma'n te: —Matzaj tma'n Qman Dyos weye' tu'n tjaw t-sk'o'na alkye b'a'n toj twitza: ma aju' oxo' ab'q'i we'yaj toju' tx'otx', mo aju' tu'n toq oxo' xjawa kywitzju' tajq'oja, mujqa oxo' q'ij tx'u'j yab'il toju' tx'otx'. Ximankutzuna ja'lo, ex sk'o'nktza tu'ntzun txinma'ne' te Qman Dyos, chij.
- ¹⁴Atzunte Dab'i xittzaq'we'n te Kad: Matxi' chin jtz'ete'. Ja'lo ate b'a'nju' aku' Qman Dyos k'okyel tq'ob' qi'je', qu'n nimte tk'u'jlalil, kyetwitz toj kyq'ob' xjal, chij.

¹⁵Tzajtzun tq'o'n Qman Dyos jun tx'u'j yab'il kyib'aj aj Israel, tzyet-x te prim lu, tzmax tjapunju' q'ij q'ma'ntl, ex eb'aj kyim wajxaqmutx' o'lajk'al (70,000) ichan, tzajx Dan twitz nqach toj tb'a'nq'ob'kya'j ponx B'eerseb'a twitz nqach toj tnayajkya'j.

¹⁶Tetzunj naqxi'xtoq tu'n kykyimtlju' najlqe' toj Jerusalen tu'nju' anjl, exch'yonju' xitb'il lu toj tk'u'j Qman Dyos, xitma'ntzuntz teju' anjl b'iyol: ¡O'kxtzu'n, tky'i'xju'!, chij te. Xi'toqtzun ta'ju' anjl toju' kmuj lu, ja ntriyina'toq Arawna ju' jeb'usey.

¹⁷Tetzun tka'yinte Dab'i, ljo'ntoq kyb'aju' tnam tu'nju' anjl, xitma'n te Qman Dyos: —¡Ayinwe' äin b'inchal il! ¡Ayinwe' ti npaj! ¿Titi'tzu'n xkyb'inchaju' tnam lu? ¡Wib'ajwe' q'ontza'teju'ya tz'e'ysb'il witzb'aj lu ex kyib'aju' toj njaye'!, chij.

Jawtb'incha'n Dab'i jun q'olb'eb'l

(1 Cr 21.18-27)

¹⁸Tojxtzu'n q'ij lu, xi' Kad tk'etz Dab'i, ex xitma'n te tu'n tjaw tb'incha'n jun q'olb'eb'l te Qman Dyos, jatoq ntriyina' Arawna ju' jeb'usey.

¹⁹Xi'tzun Dab'i b'inchalte xitma'n Kad te kse'nxju' tchaq' Qman Dyos.

²⁰O'kx txi' tka'yi'n Arawna najchaq, xi'toq ttzaju' nimaqkawil kyuk'i'lju' ajb'el te tk'etz. Tzajtzun nej Arawna k'lulkye, ex kub' tzipe twitzju' nimaqkawil,

²¹ex xitma'n te: —¿Ti'tzun ch'i'nta twitqan nimaqkawil saja xb'etzalweye'?, chij. Xi'tzun ttzaq'we'n Dab'i te: —Wajb'ile' tu'n ttzaj tk'a'yi'na jantriyana'ya, tu'n tjaw nb'incha'ne' jun q'olb'eb'l te Qman Dyos atzu', tu'ntzun telju' tx'u'j yab'il toju' tnam, chij.

²²Atzunte Arawna xittzaq'we'n te: —Mixti'te' nimaqkawil, tzyumta'aju' b'a'nxi'x toj twitza, ex q'onku'ya chojb'il k'ok'sb'il. Luqe' tman wakx lu te chojb'il k'ok'sb'il, ex b'a'n tu'n kyajb'enju' pitxb'il exqe' tze ti'j kyqul wakx te si.

²³¡Kxe'l nq'o'nwe' tkyaqilju' lu teya nimaqkawil!, chij te. —Expe' tmatl Arawna: —¡Kub'xwittzun tk'u'ju' Qman Dyos tu'na, nimaqkawil!, chij.

²⁴Atzunte nimaqkawil xittzaq'we'n te: —Chjontexi'x teya, naqtzun a knlq'a'we' kse'nxju' twi', qu'n lay kub' nq'o'nwe' chojb'il k'ok'sb'il twitz Qman Dyos qa mya nloq'oje'. Ikytzu'n tloq' Dab'i tx'otx' lu exqe' tman wakx tu'n kab'naq lajoj (50) saqpwaq,

²⁵atzuntzu' jawa' tb'incha'n jun q'olb'eb'l te Qman Dyos, ex e'kub' tq'o'n chojb'il k'ok'sb'il ex chojb'il te b'inchjtib'il. Tzajtzun tb'i'n Qman Dyos kub'sb'il ti'ju' tx'otx', ex eltiq'i'nju' tx'u'j yab'il toju' tnam Israel.

1 R

1 R 1

Tijin Dab'i

¹Matxitoqtzun tijinxi'x nimaqkawil Dab'i ex matxi'toq tzaj lq'e tab'q'i. Maskye ntoq jawx q'o'n txqan ttxo'w b'a'nxi'x, mixtoqti'x nmoq'ti.

²Qu'mtzun xikyma'nju' tajb'el te: Ati tu'n tjet jun txin b'ajx mjeya' teya, qman nimaqkawil, tu'n tajb'en teya ex tu'n t-xika'yi'na tu'n, ex tu'n tktan junx tuk'i'la tu'ntzun tmoq'tiya, chechij.

³Kyjoytzun jun txin tb'anilxi'x ka'yin toj tkyaqilju' tx'otx' Israel, ex knet jun kyu'n, Ab'isaj tb'i, aj Sunem, xikiyiq'i'ntzuntz teju' nimaqkawil.

⁴Majxtoq tb'anilxi'x ka'yin Ab'isaj, intoq xitka'yi'nju' nimaqkawil ex najb'en te, atzunte nimaqkawil mixti' ok il ti'ju' txin.

Oktq'o'ntib' Adoniy te nimaqkawil

⁵Jawtiq'i'ntib' Adoniy tk'wal Dab'i tuk'i'l Awit, ex tma qa a k'okyel te nimaqkawil. Eb'ajtzaj tiq'i'n karwaj te q'oj, ex xjal te q'oj b'a'n che chejin, ex kab'naqlajoj (50) xjal te q'oj xq'uqilku'xi'xte.

⁶B'ajxtoq tz'oka' ili'n jumaj Adoniy tu'n tman tjawlenx ch'iy, ex b'ajxtoq txa' qani'n jumaj te titi'chaq ntb'incha'n. Tb'aniltoq ka'yin Adoniy, titz'inxi'tl Ab'salon.

⁷Ojetoq b'entti'j jun tyol tuk'i'l Joab', tal Seruya, ex tuk'i'lu' pale Ab'yatar, aye'ju' nche onin ti'j.

⁸Aye'tzu'n pale Sadok, ex B'enayiy tk'wal Joyada, ex t-sanjelal Dyos Natan, ex Simey ju' q'uqlitk'u'j nimaqkawil ti'j, exqe' t-xjal Dab'i kuwqe' te q'oj, mixti'x kymujb'a kyyol tuk'i'l Adoniy.

⁹Kub'tzu'n tq'o'n Adoniy jun nimaqwan toju' tq'ijlalil lu tk'etzju' pik Soelet, ati nqayin tk'etzju' t-xiklil a' Rowel. E'kub' tb'yo'n rit, tman wakx ex qpoj tman wakx qu'sqexi'x, ex eb'aj ttxko'n kykyaqilju' ttzik ex titz'in, tk'walju' nimaqkawil, ex kykyaqilju' ichan aj Juda nche ajb'en teju' nimaqkawil.

¹⁰Aye'tzu'n Natan t-sanjelal Dyos, ex B'enayiy, exqe' t-xjal Dab'i te q'oj, ex Salomon ju' ttzik, mixti' e'ttxok.

¹¹Yolintzun Natantz tuk'i'l B'et-sab'e, ttxu Salomon, xitma'n te: —¿Ma na'mx tb'inteya qa matxi' tz'oktq'o'ntib' Adoniy tal Awit te nimaqkawil, extzun min b'i'n tu'n taye Dab'i?

¹²B'intzpe'ya, kxe'l nma'n jun ttab'la tu'ntzun miche kub'a' b'yo'ne' tuk'i'lju' tala Salomon.

- ¹³Kutxi'ya twitzju' nimaqkawil Dab'i ex q'manxa te: Qman nimaqkawil, ojena' ttziyaya weye' qa aju' wale' Salomon kyjel t-xela te nimaqkawil, ex kjapumel toju' tq'uqb'ila. ¿Tiqu'ntzun a Adoniy nkawin ja'lo? chiku'ya te.
- ¹⁴Akxtzun nyolina tuk'i'lju' nimaqkawil ajwokpune' ex kxel nma'nxi'tlju'ye' ntma'na, chi Natan.
- ¹⁵Xi'tzun B'et-sab'e tk'etzju' nimaqkawil toju' tja. Matxi'toq tijinxi'xju' nimaqkawil, toktoqu' Ab'isaj aj Sunem ka'yilte.
- ¹⁶Majx kub'joqe B'et-sab'e twitzju' nimaqkawil, xitzun tqani'n nimaqkawil te: — ¿Ti'tzu'n niq'ina? chij.
- ¹⁷Xitzun ttzaq'we'n B'et-sab'e: —Tzajna' ttziya'na weye' nimaqkawil twitz Qman Dyos, qa aju' wale' Salomon oktoq kawil te t-xela, ex kjapumeltoq toju' tq'uqb'ila.
- ¹⁸Atzu'n ja'lo matxi' tz'oktq'o'ntib' Adoniy te nimaqkawil, ex min b'i'n tu'na nimaqkawil.
- ¹⁹Mache kub' tb'yo'n tman wakx, e'qpoj tman wakx ex txqan rit, mache'x ttxko'nju' tk'wala nimaqkawil; ex matxi ttxko'nju' pale Ab'yatar ex Joab' nejenel kye xjal te q'oj, atzu'n Salomon ju' ajb'el teya nimaqkawil mixti' xttxok.
- ²⁰Atzu'n ja'lo nimaqkawil, tkyaqilju' tnam Israel nnayon teya tu'n tmanteya alkyeju' kkawil te t-xela.
- ²¹Qatzun min, ajtkyima nimaqkawil, kqo kb'el b'yo'ne' tuk'i'lju' wale' Salomon, chij.
- ²²Akxtoqtzun nyolin B'et-sab'e tuk'i'l nimaqkawil tej tokpun Natan t-sanjelal Dyos,
- ²³xiq'ma'ntzun tpakb'altz te nimaqkawil. Tetzunj tokpunju' t-sanjelal Dyos twitzju' Nimaqkawil, majx kub'joqe twitz,
- ²⁴xitqani'ntzuntz te: —Nimaqkawil, ¿Ma oje txitma'na te Adoniy qa a kkawil te t-xela?
- ²⁵Qu'n lu matxi' ku'x, matxi' che Kub' tb'yo'n tman wakx e'qpoj tman wakx, ex txqan rit, ex macheb'aj ttxko'nju' tk'wala, kyuk'i'lju' nejenel kye xjal te q'oj, ex ikxju' pale Ab'yatar, luqe' nche wan ex nche k'wan tuk'i'l, ex njaw kyma'n kuw: ¡Nimanjtzxwita Adoniy nimaqkawil! chechij.
- ²⁶Atzunwe' min x'in ttxoke' ex min xttxokju' pale Sadok, ex B'enayiy, tk'wal Joyada, ex Salomon ju' tk'wala nimaqkawil.
- ²⁷¿Ma xi'tzun tma'na tu'n tok te t-xela nimaqkawil, extzun min tmaya weye' ayine' ajb'el teya alkyeju' kjelten toju' tq'uqb'ila tik'lenxi'ya? chi Natan.

Tma Dab'i tu'n tok Salomon te t-xel

- 28**Tchaq'tzun nimaqkawil Dab'i tu'n ttxketu' B'et-sab'e, qu'n matxitoq tz'etz. Tetzunj tpon B'et-sab'e, kyej we' twitzju' nimaqkawil.
- 29**Xi'tzun ttziya'n nimaqkawil twitz Qman Dyos te kjalu: —Kxel ntziya'ne' twitz Qman Dyos, ju' matxi' chin tkole' te tkyaqil yajb'ilweye',
- 30**kjapumelju' xintziya'ne' teya twitz Qman Dyos ja'loxi'x: kjapumelju' tala Salomon toju' q'uqb'il te kawb'il te nxele' ex kkawil wik'lenxi'ye', chij te.
- 31**Majxtzun kub'joqe B'et-sab'e twitz tx'otx' twitzju' nimaqkawil, tmatzuntz: — ¡Nimanjtzxwita kukxju' nimaqkawil Dab'i! chij.
- 32**Tchaq'tzun nimaqkawil Dab'i tu'n ttzaj txko'nju' pale Sadok, ex Natan t-sanjelal Dyos (ju' matxitoq tz'etz), ex B'enayiy tk'wal Joyada. Tetzunj kyb'ajpon twitzju' nimaqkawil,
- 33**xitzun tma'n kye: Kukyxi'ye' kyuk'i'lju' nche aq'unan wuk'i'le' toju' kawb'il, kyq'onkxju'ye' nk'wale' Salomon tib'aju' ncheje' ex kyi'q'inxe' ttzi a' Kyiyon;
- 34**ajtzun tokq'o'n kyu'n pale Sadok ex Natan t-sanjelal Dyos te nimaqkawil toj Israel, kxe'l kyxuxi'ne' tuk'a rit ex che jawil xch'ine': ¡Nimanjtzxwita nimaqkawil Salomon! chechiku'ye'.
- 35**Che okye' te xq'uqilte, tu'n ttzajtzuntz ex tu'n tkub' qe toju' nq'uqb'ile' tu'n tkawin te nxele', qu'n matxi' kub' nxima'ne' qa a k'okyel te nejenel toj Israel ex Juda, chi Dab'i.
- 36**Xi'tzun ttzaq'we'n B'enayiy tk'wal Joyada teju' nimaqkawil: —¡Ikxwitju', ikxwit japuna'ju' tu'n Qman Dyos,!
- 37**Ikxwittzu'n xten Qman Dyos tuk'i'la qman nimaqkawil Dab'i, tenxwit tuk'i'l Salomon, ch'iyxi'xwitju' tkawb'il twitzju' tkawb'ila tu'n Qman Dyos, chij.
- 38**Exi'tzu'n pale Sadoktz, ex Natan t-sanjelal Dyos, ex B'enayiy tk'wal Joyada, exqe'tzu'n seretey ex peletey, ex jaxyq'o'n Salomon tib'aju' kuwtchej nimaqkawil Dab'i, xikiyiqi'ntzuntz ttzi a' Wiyon.
- 39**Atzuntzu' jawa' tiq'i'n pale Sadok aseyt tku'x toj tuk'a rit tzaj tiq'i'n toju' ja xjan, ex jax tqo'n toj twi' Salomon tu'n tok te nimaqkawil. Xi'tzun kyq'ajza'n tuk'a rittz, ex kykyaqilju' ate'toq e'jaw xch'in: ¡Nimanjtzxwitju' nimaqkawil Salomon! chechij.
- 40**Exi' lpetzuntz kykyaqil ti'j, nche xuxin. Nxi'xtoq che tzalaj b'a'nxi'x naku'j oktoq kxel aq'puju' tx'otx' tu'n tq'ojq'ojel kywi'.
- 41**Akxtoq kyb'aj wan Adoniy kyuk'i'l kykyaqilju' ttxokin tej txi' kyb'inju' tq'ojq'ojel. Tetzunj t-xitb'i'n Joab' tq'ojq'ojel tuk'a rit, tma: —¿Tiqu'ntzulo nxi'x che b'aj xch'in txqan xjal toju' nintnam? chij.

- ⁴²Akxtoqtzun tb'aj yolin, o'kx tpon Jonatan tk'walju' pale Ab'yatar. Xi'tzun tma'n Adoniy te: —Kutoka, qu'n nimta toklen, atilo jun tqanil b'a'n saj tiq'i'na, chij.
- ⁴³Xittzaq'we'n Jonatan te Adoniy: —A pena'te' ja'lo. Luju' qman Dab'i nimaqkawil, matxi' tz'oktq'o'n Salomon te nimaqkawil,
- ⁴⁴Ex matchaq' kyeju' pale Sadok ex Natan t-sanjelal Dyos, ex te B'enayiy tk'wal Joyada, ex kye' xjal te q'oj kyeretey ex peletey tu'n kyxi' tuk'i'l Salomon; aye'tzunkye majaxkyq'o'n Salomon tib'aju' kuwtchej nimaqkawil.
- ⁴⁵Expe' matxi' xjansanjtz te nimaqkawil kyu'n pale Sadok ex Natan t-sanjelal Dyos ttzi a' Wiyon, ex matxi' tz'anjtz kyi'j atzu' nxi'x che tzalaj. Qu'mtzun nxi'x che tilj xjal toju' nintnam, atzun tq'ojq'ojelju' xxikyb'i'ne'.
- ⁴⁶Matxi' pena' tz'okx Salomon toju' q'uqb'il te kawb'il,
- ⁴⁷exqe'tzu'n nche kawin tuk'i'l nimaqkawil Dab'i matxi' che pon q'olb'elte ex matxikyma'n te qa ch'iyxwit ex chmet-xwitu' tkawb'il Salomon kyetwitzu' te Dab'i tu'n Qman Dyos. Expena' aku' nimaqkawil Dab'i makub' tzipe k'ulul te Dyos toj tkuǎb'il,
- ⁴⁸ex matma: Nimanxwit tb'i Qman Dyos, tu'nju' mataq' anb'il tu'n tok jun nyajajile' toju' q'uqb'il te kawb'il ex matz'ok nka'yi'ne', chij, chi Jonatan.
- ⁴⁹Aye'tzu'n ttxokyen Adoniy eb'jaw lu'lun; eb'jawe'tzuntz kykyaqil ex teyile junjun tiq'tb'e.
- ⁵⁰Atzunte Adoniy, jawe' ex xi' toju' ja xjan tu'n t-xob'el te Salomon, atzuntzu' tkola'tib', ok ye' kyi'ju' tuk'a q'olb'eb'l.
- ⁵¹Pon jun xjal q'malte te Salomon: —Nxob' Adoniy teya nimaqkawil, ex matxi' tz'okx kloltib' ti'ju' q'olb'eb'l. Ntqani'n tu'n ttziyanteya nimaqkawil qa lay kub' tb'yo'na, chij.
- ⁵²Atzunte Salomon xittzaq'we'n: —Qama tz'ok b'a'n xjal, mixti' jun t-xya'mal twi' kb'eltz'aq twitz tx'otx'; qatzun mab'injtz jun taq'wixil ti'j, kkyimel, chij.
- ⁵³Tchaq'tzun Salomontz tu'n telq'in ti'j q'olb'eb'l. Pontzun Adoniytz twitz nimaqkawil Salomon ex kub' tzipe, xitzun tma'n nimaqkawil te tu'n tanj tja.

1 R 2

B'ajsb'il tchaq'b'il Dab'i

- ¹Ch'inxtoqtzun tkyim Dab'i, b'aj kyej tq'o'n chaq'b'il te Salomon kjalu:
- ²Ch'inxtl wik'we' twitzju' tx'otx' kse'nxkye kykyaqil xjal. Kuwxa ex tz'okxa ichanxi'x.

³Che japunxju' tchaq'b'il Qman Dyos tu'na, b'inchama tajb'il, e'tkawb'il, e'tchaq'b'il, e'tnuk'b'il kse'nx tz'ib'a'n kyoj tu'jil tkawb'il Moyses, tu'ntzun tchmetju' taq'unb'ena toj tkyaqilju' tu'me'l jaxjaku' matxa'ya.

⁴Ex tu'n t'apunju' ttziya Qman Dyos weye', qama txi' kyka'yi'n kyib'ju' nk'wale' ex mache b'et b'a'n twitz Qman Dyos tu'n tkyaqil kyk'u'j ex tkyaqil kyanmi, kukx kyjaw sk'o'n nimaqkawilju' kyxol nyajajile' tu'n kyok toju' q'uqb'il te kawb'il toj Israel.

⁵Loq'tzun b'i'n tu'na titi' tb'inha Joab' weye', ju' tal Seruya, aju' tb'inha kyij' kab'e' nejenel kye xjal aj Israel te q'oj: ti'j Ab'ner tk'wal Ner, ex ti'j Amasa tk'wal Jeter, ju' e'kub' tb'yo'n toj tq'ijlalil nak'b'il tu'n tok tu'me'l t-xelju' chik' b'je'l qojli toj q'oj, ex oktq'o'nju' lu te npaje'.

⁶Qu'mtzun ximana b'a'nxi'x, ex lalun taq'a anb'il tu'n tkyim toj b'anil.

⁷Aye'tzu'nkye' tk'wal B'arsilay, aj Kalaad, b'inchama b'a'n kye ex q'onx jun kywaya, qu'n e'onin wi'je' tej ntoq chin ewine' twitzu' ttzika Ab'salon.

⁸Atzun juntl, atiju' Simi tuk'i'la, ju' tk'wal Wera tyajajil B'enjamin aj B'awurim. Atzun xjalju' tzaj txkonte toj nwiye' kuwxix toju' q'ij xi'toq nxi'ye' Maanaym. Yajxi'tzuntel pon k'lulweye' ttzi a' Jordan, ex ilti'j xintziya'ne' te twitz Qman Dyos tu'n lantok kub' nb'yo'ne'.

⁹Lalun kub' tnajsa'na til. Atina'ta t'nab'l, ka'yinxatiti' ktb'inha'ya ti'j. B'a'nxa te tu'n tkyim toj jun k'ixk'oj, chi Dab'i te Salomon.

Kyim Dab'i (1 Cr 29.26-30)

¹⁰Kyim Dab'i ex kux mqu'n kyk'etzju' qtzan tman toju' Ninttanam Dab'i.

¹¹Kab'naq (40) ab'q'i ten te nimaqkawil toj Israel, wuq ab'q'i kawin Eb'ron, atzun junaq oxlajoj (33) ab'q'i toj Jerusalem.

¹²Oktzun Salomon te nimaqkawil te t-xel Dab'i ju' tman, b'a'n tena'ju' tkawb'il.

B'ajtyajil Adoniy kyuk'i'l t-xjal

¹³Xi' Adoniy tal Awit, tk'etz B'et-sab'e ttxu Salomon. Xi'tzun t-xjelu'n B'et-sab'e te: —¿Ma toj b'anil sula'ya? chij. —Iku' —chi Adoniy.

¹⁴Ex xitma'ntl:— Ati jun nyole' teya, chij. —Q'mantza —chi B'et-sab'e.

¹⁵Xi'tzun tma'n Adoniy te: —B'i'nta tu'n qa wetoqu'ye' kawb'il, ex kykyaqil aj Israel ntoq che ayon tu'n wokye' te nimaqkawil. Xi'tzu'n xxa' q'o'na'tlju' oklenj lu te witz'ine', qu'n ojetoq tma Qman Dyos tu'n txi' te.

¹⁶Ja'lo, naq o'kx wajb'ile' tu'n txinqani'n jun xtalb'ile' teya. Lalun t-xk'ayu'ya, chij. —Yolina, chi B'et-sab'e xittzaq'we'n.

- 17**Xitzun tma'n Adoniy: —Chin kub'sale' teya tu'n txitqani'na Ab'isaj aj Sunam teju' nimaqkawil Salomon tu'n ttzaj tq'o'n te nxu'jile'. Lay kub' txk'ayi'nte' teya, chij.
- 18**—B'a'na'tzun, chin yolile' ti'ja twitzu' nimaqkawil, chi B'et-sab'e.
- 19**Xi'tzun B'et-sab'e yolil tuk'i'l nimaqkawil Salomon ti'j Adoniy. Jawe' nimaqkawil k'molteju' ttxu ex kub' tzipe twitz. Kub' qe jumajtl toju' tq'uib'il ex xitma'n tu'n ttzaj iq'i'n jun q'uib'il teju' ttxu; kub'tzun qe B'et-sab'e toj tb'a'nq'ob',
- 20**xitma'ntzuntz te: —Wajb'ile' tu'n txinqani'n jun xtalb'ile' teya. Chin kub'sale' teya tu'n lalun kub' t-xk'a'yu'na, chij. —Qanintza titi' tajb'ila naw, lay kub' nxk'a'yu'nwe' teya, —chi nimaqkawil xittzaq'we'n te.
- 21**—Q'ontza anb'il te Ab'isaj aj Sunam tu'n tok te t-xu'jilu' ttzika Adoniy, —chi B'et-sab'e.
- 22**—¿Titiqun ntqani'na'ya Ab'isaj ju' aj Sunam te t-xu'jil Adoniy? ¡Naq min tzaja' tqani'ntla tu'n txinq'o'ne' kawb'il te, qu'n ana' ntzike', ex q'o'n tib'ju' pale Ab'yatar tuk'i'l ex Joab' tal Sarb'ya! chiju' nimaqkawil te ttxu.
- 23**Tetzunj tb'aj tma'n ja'lu, ttziya nimaqkawil Salomon toj tb'i Qman Dyos: ¡Kub'xwit tz'e'ysa'n nwitze' b'a'nxi'x tu'n Dyos, qa lay tz'el tchwinqlal Adoniy tu'n tpaju' lu.
- 24**Lu Qman Dyos nka'yin, ju' matxi' tz'okq'onweye' ex machin tkuwsaye' toj tq'uib'ilju' nmane' Dab'i ex makyej tq'o'nju' kawb'il toj kyq'ob'ju' toj njaye', kkyimelte Adoniy ja'loxi'x! chij.
- 25**Tchaq'tzuntz te B'enayiy tk'wal Joyada, tu'n tkub' tb'yo'n Adoniy, xi'tzuntz ex Kub' tb'yo'n.
- 26**Atzu'n teju' pale Ab'yatar, tchaq'ju' nimaqkawil te kjalu: ¡Q'im tb'eya, kutxi'ya Anatot toju' ttx'otx'a! Ax junta ati tu'n tkyima, laytzun kub' nb'yo'na qu'n aya xi' iqanteju' tkax Qman Dyos twitzu' nmane' Dab'i, ex matxi' yajtixi'ya tuk'i'l nmane', chij.
- 27**Ikytzu'n eltiq'i'n Salomon ju' Ab'yatar te pale twitz Qman Dyos, ikytzu'n japuna'ju' ojetoq tma Qman Dyos toj Silo kyi'ju' tk'wal Elyi.
- 28**Ojetoq tz'oktq'o'ntib' Joab' tuk'i'l Adoniy, atzu'n tuk'i'l Ab'salon min taq'tib'; tetzunj tb'inte Joab' tqanil lu, xi' oq toju' ja xjan, ex oktklo'ntib' ti'j q'olb'eb'l.
- 29**Xitzun q'o'n tqanil te nimaqkawil Salomon qa matxitoq pon oq Joab' toju' ja xjan, exqa matxitoq tz'ok tklo'ntib' ti'j q'olb'eb'l. Xi'tzun tchq'o'n Salomon B'enayiy tk'wal Joyada b'yolte,

- 30**xi'tzun B'enaiyitz toju' ja xjan ex xitma'n te Joab': —Matchaq'u' nimaqkawil tu'n texa, chij. Atzunte Joab' xittzaq'we'n: —¡Lay chinexe! ¡Axtzu' chin kyimela'ye' tzalu! chij. Xi'tzun B'enaiy q'malteju' tzaq'web'l teju' nimaqkawil, xitma'n te titi' ttzaq'web'l Joab'.
- 31**Xi'tzun ttzaq'we'n nimaqkawil te: —Qb'inchamju' tajb'il. B'yonku'ya ex mqunku'xa, najsanku'ya il toj tja nmane', ex wi'je', tu'n kypaju' b'yojwnaqil tb'incha Joab'.
- 32**Tib'ajxte kjela'ten tkamik tu'n Qman Dyos, qu'n mixtoqti' b'i'n tu'n nmane', tej kykub' t-xyu'n Joab' kab'e' ichan tnik'alxi'xkyi'j ex b'a'nqe'xi'x kyetwitz: aju' Ab'ner tk'wal Ner, nejenel kye xjal aj Israel te q'oj, ex ikxju' Amasa tk'wal Jeter, nejenel kye xjal aj Juda te q'oj.
- 33**Tib'ajx Joab' kb'ela' tz'ajju' kyilil ex kyib'aju' tyajajil tejumajx. Atzunju' t-xtalb'il Qman Dyos ktenb'el kukxju' tuk'i'l Dab'i ex kyuk'i'lju' tyajajil, toju' tq'uqb'il ex kykawb'ilju' toj tja, chij.
- 34**Xi'tzun B'enaiyitz ex kub' tb'yo'n Joab'. Ku'xtzun mqu'n Joab' toju' tja toj chq'ajlaj.
- 35**Oktzun tq'o'n nimaqkawilu' B'enaiyiy kynjelu' xjal te q'oj t-xel Joab', ex oktq'o'nju' pale Sadok te t-xel Ab'yatar.
- 36**Yajxi'tzuntl tchaq' tu'n txket Simi ex xitma'n te: —B'incha'nktza jun tjaya toj Jerusalem tu'n tnajana atzu'. Ex lalun tz'exa toj jun plajtl,
- 37**qu'n alkye q'ij matz'ex b'eta ex matzik'x jlajina tib'aju' a' Sedron, atzun q'iju' kb'ajela', axtzuntza ati tpaja, chij.
- 38**Xi'tzun ttzaq'we'n Simi te nimaqkawil: —B'a'natzun, knb'incha'ye' xtchaq'a nimaqkawil, chij. Nimtoj najan Simi toj Jerusalem.
- 39**Tetzunj tb'aj ox'e' ab'q'i, eb'je'x oq kab'e' loq'oj tmajin ex exi' najal tja Akyis tk'wal Maaka, nimaqkawiltoq toj Kat. Tetzunj tpon tqanil te Simi qa atoqtzu' ta'qe'ju' kab'e' loq'oj tmajin Kat,
- 40**jaw tq'o'n t-xalmiju' tb'ur ex xi'tzuntz Kat, tk'etz Akyis, jyolkyeju' tmajin. Intzun anjtzku'ti'j Simi Kat kyuk'i'lju' tmajin,
- 41**tb'i Salomon qa matxi'toq tz'ex Simi ti'jxi' Jerusalem tu'n txi' Kat, ex ljo'ntoq tanjtzti'j.
- 42**Tchaq'tzun nimaqkawiltz tu'n t-xitxokb'aj Simi, ex xitma'n te: —¿Ma mixtzunti' tmaya twitz Qman Dyos tu'n lalun tz'exa, ex xiwab'tzi'ne' teya, qa alkye q'ij matz'exa toj juntl najb'il, atzun q'iju' tu'n tkyima? ¿Ma mixtzunti' tzaj ttzaq'we'na qa oktoq tb'incha'ya, exqa atitoq tu'n tjapun nchaq'b'ile' tu'na?

⁴³¿Tiqu'ntzun min xjapun tyola twitz Qman Dyos, ex min xitb'i'nju'ya nchaq'b'ile'?

⁴⁴Kanlixix twitza titi' tb'inchaya ti'j Dab'i ju' nma'ne'. Qu'mtzun matb'inchay Qman Dyos tu'n tkub' tz'aq tib'ajxa.

⁴⁵Ayintzunwe' nimaqkawil kchin ky'i'wla'jntzele', extzunju' tq'uqb'il Dab'i b'a'n kjela'ten tejumajx twitz Qman Dyos, chi nimaqkawil Salomon.

⁴⁶Tchaq'tzun nimaqkawiltz te B'enayiy tk'wal Joyada, xi'tzun B'enayiytz ex kub' tb'yo'n Simi. Kuwixtzun tkawb'il Salomontz.

1 R 3

Mje Salomon tuk'i'l tmyal paraon

¹Ok Salomon tajlal toj tja paraon, nimaqkawil aj Ejipt, tu'nju' mje tuk'i'l tmyal ex xitiq'i'n toju' Ninttanam Dab'i akxtoq ljo'n tjapun b'aj tb'inchetju' tja te kawb'il exju' tja Qman Dyos, exju' nintapi ti'jile Jerusalen.

²Aye'tzu'n xjal xi'toq nche kub'a' kyq'o'n chojb'il kywi'witz, ja nche k'uluna' xjal kye txqantl dyos, qu'n b'ajxtoq jawa' b'inchay'n jun tja Dyos.

Xitqani'n Salomon t'nab'l te Qman Dyos

(2 Cr 1.1-13)

³Intox ntk'u'jla'n Salomon Qman Dyos ex ntoq che'x tb'inchay'n kawb'il kyajni tq'o'n Dab'i ju' tman, expe' aku' Salomon intoq kub' tq'o'n chojb'il ex sturak kywi'witz,

⁴expe' intoq xi' q'ol chojb'il Kab'aon, qu'n atoq najb'ilju' twi' witz nim toklen; intoq kub' tq'o'n kab'k'al lajnaq (1,000) chojb'il k'ok'sb'il atzu'.

⁵Kub' tyek'u'ntib' Qman Dyos te Salomon toj witzik' tejun qonik'an Kab'aon, ex tzaj tma'n te: Qanintza ti'xti'ku' tajb'ila, kxe'l nq'o'nwe' teya, chij.

⁶Atzunte Salomon xittzaq'we'n: Nim t-xtalb'ila taq'a te nma'ne', ju' tmajina Dab'i, qu'n mab'et b'a'n twitza, toj tnik'alilti'j ex tzinun tanmi twitza. Qu'mtzun nim t-xtalb'ila xtb'inchaya te ex mataq'a anb'il tu'n tkyaj jun tk'wal te t-xel toju' tq'uqb'il, kse'n xb'aj ja'lo.

⁷Taye, Nman Dyos, machin nok tq'o'na te nimaqkawil te t-xel Dab'i ju' nma'ne', maskye jun ku'xunqine' ex na'mx tik' nwitz'e' ti'j nim ti'xti'.

⁸Luqintzune' wa'lqink twitzju' tnam sk'o'n tu'na: jun tnam nimxi'x, qu'n tu'nju' txqan kyb'aj layx b'ent kyajlet ex lay tz'el kynik'tzil jte' kyb'aj.

⁹Q'ontza tu'n tok nxon nk'u'je' tu'n tkawetju' ttanama, ex tu'n tel nnik'e' alkyeju' b'a'n ex alkyeju' myab'a'n; qu'n ¿alxi'xkye jun kb'entel tkawinteju' ttanama lu nimxi'x txqan kyb'aj? chi Salomon.

- 10**B'a'n ela'ju' tqanb'e'tz Salomon lu toj twitz Qman Dyos,
- 11**ex tzaj tma'n te: Ma'na tqaniju'ya lu, ex min xtqani jun tchwinqlala nimtoj, ex mya q'inumal, ex mya kykamikju' tajq'oja, a xtqaniju'ya nab'l tu'n tb'ant tkub'tb'ina ex tu'n tb'ant tkawina,
- 12**knb'inchay'e' xtqaniya: kxe'l nq'o'ne' t'nab'la ex tu'n t-ximana b'a'n, mix-alo' jun matxi tenju' t'nab'l lu ex mix-alo' juntl ktenb'el te yajxi'tl.
- 13**Expe' ikx kxe'l nq'o'ne' tq'inumala ex ninb'ilteya, aye' mixti' xe' tqaniya, tu'ntzun mixti' juntl nimaqkawil kse'n aya toj tkyaqilju' tchwinqlala.
- 14**Exqa matb'inchaya wajb'ile', exqa mache japunju' nkawb'ile' ex nchaq'b'ile' tu'na, kse'n tb'inchay tmana Dab'i, kxe'l nq'o'nwe' tchwinqlala nimtoj, chi Dyos.
- 15**Tej ttzaj tna'ntib' Salomon, eltnik' qa jun witzik'. Tetzunj tpon Jerusalen, pon twitzju' kax k'ub'lteju' yol kyejni b'entti'j tu'n Qman Dyos ex b'ajjub' tq'o'n chojb'il k'ok'sb'il ex chojb'il te b'inchjtib'il. Tb'ajlenxi'tzun ja'lu, kub' tq'o'n jun nimaqwan kye kykyaqilju' nche kawin tuk'i'l.

A Salomon ajkawil ati t'nab'l

- 16**Tojtzunju' tq'ijlalil lu e'pon kab'e' qya eqchqe' twitzju' nimaqkawil. Tetzunj kyokx twitz,
- 17**tmaju' jun: —¡Nimaqkawil! Junx ja najla'qoye' tuk'i'lju' qya lu, ex itz'ji jun wale' ato'toqe' junx.
- 18**Tojtzun toxi'n q'ij titz'jlen wale', ul itz'ji talju' qya lu. Qkab'ilxe' ato'ye' toju' ja. Mix alo'toq juntl xjal ati quk'i'le'; qkab'ilxqeye' ato'ye' junx.
- 19**Tojtzun jun qonik'an kyimu' talu' qya lu, qu'n kub'kxe' tib'aju' k'wal.
- 20**Jawe'tzuntz tk'u'j aq'b'il tej nchin ktane', eltiq'i'n wale' nk'etze' ex kub' tku'xb'a'n tk'etz, atzunju' tal kyimnitl kub' tku'xb'a'n nk'etze'.
- 21**Tetzun prim tej njawe'ye' q'olte tch'u' wale', o'kx txi' nka'yi'ne' kyimnitl. Atzunj t-xinka'yi'nxi'xe' tej qspik'e'xi'x, eltzun nnik'tze', myate walju'ye', chij.
- 22**Atzu'n juntl qya tma: —Minti', awe' wal aju' itz', ata' tal aju' kyimni, chij. Atzunju' tnejel qya xittzaq'we'n: Minti', ata' tal aju' kyimni, atzunwe' wal aju' itz', chij. Iktzu'n, inxi'xtoq che wulj twitzju' nimaqkawil.
- 23**Kub'tentzun nimaqkawiltz ximal ti'j: Intma'nju' qya lu qa a talju' k'wal itz', atzunju' kyimni talju' juntl qya; ¡Atzu'n juntl a noktq'o'nju' te tal aju' itz', atzu'n kyimnitl nnoktq'o'n te talju' juntl! chij.
- 24**Tchaq'tzuntz: —¡Kyiq'intz jun nk'u'xtx'e'nb'ile'! chij. Tetzunj txiq'o'n k'u'xtx'e'nb'il te,

²⁵tmatzuntz: —Kyaq'punkuye' k'wal itz' toj kab'e', ex kyq'onxe' nik'jan te junjun, chij.

²⁶Atzu'n ttxuju' ne'x̄ itz' jaw b'isun b'a'nxi'x ti'ju' tal, ex xitkub'sa'n te nimaqkawil: —;B'inchama xtalb'il nimaqkawil! ;Lalun kub' tb'yo'nju'ya k'wal itz'! ;Masb'a'n q'onxa teju' qya lu! chij. Atzu'n juntl qya tma: —;Kub'ku' Kyaq'pu'nj! Tu'ntzun mitxa' q'o'n teya ex tu'n mitzaja' q'o'n weye', chij.

²⁷Tchaq'tzun nimaqkawiltz: —Kyq'onxju'ye' k'wal itz' teju' qya xq'mante tu'n lalun kub'yet, qu'n ate ttxu ku'xi'xju', chij.

²⁸Kyb'i kykyaqil aj Israel tb'inha nimaqkawil ti'ju' q'oj lu, ex kynya' toj kyanmi tu'n kyniman te, qu'n kyil qa matxitoq tzaj tq'o'n Dyos ttab'l tu'n tkawin tojxi'x tu'me'l.

1 R 4

Tkawb'il Salomon

¹Oktzun Salomon nimaqkawil toj tkyaqil Israel.

²Aye'tzu'n e'kawin tuk'i'l aye' Asariy tk'walu' pale Sadok;

³kyuk'i'l Elyorep ex Ayiy tk'wal Sisa, aye' tz'ib'al tqanil; atzu'n Josapat tk'wal Aylud t-aj tz'ib'al nimaqkawil;

⁴atzu'n B'enayiy tk'wal Joyada, kynejel xjal te q'oj; aye'tzu'n Sadok ex Ab'yatar te pale;

⁵atzu'n Asariy tk'wal Natan, nejenel kye kawil; atzu'n Sab'ud tk'walju' pale Natan, q'ol nab'l teku' nimaqkawil;

⁶atzu'n Aysar, nuk'ul toju' ja te kawb'il; atzu'n Adoniram tk'wal Ab'da, nejenel tib'aju' aq'untl chq'o'n tu'n tb'inchet.

⁷Ate'toq kab'lajoj (12) kawil toj tkyaqilju' tx'otx' Israel tu'n Salomon, atoq kyaq'unju' tu'n ttzaj kyiq'i'n tkyaqilju' in nojqelan te nimaqkawil ex kyeju' toj tja. Junjun xjaw te junjun toj ab'q'i.

⁸Aye'toq kab'lajoj (12) kawil ja'lu: A B'en-ur kawil kywi'witez te Eprayin;

⁹Atzu'n B'en-dekyer, kawil kyoju' tnam Makas, Saalb'im, B'et-semes, Elon ex B'et-anan;

¹⁰Atzu'n B'en-esed, kawil kyoj Arub'ot, Soko ex toj tkyaqilju' tx'otx' Eper;

¹¹Atzu'n B'en-ab'inadab', kawil toj tkyaqilju' tx'otx' Dor, a t-xu'jilu' Tapat, tmyal Salomon;

¹²Atzu'n B'aana tk'wal Aylud, kawil kyoj Taanak, Mewido ex tkyaqil B'et-sean ju' ati tk'etz Saretan, tjaq'ku'x Jesreel, tzajx B'et-sean ex ponx Ab'el-meola, ti'jimex Jokmean.

¹³Atzu'n B'en-web'er, kawil kyoj Ramot toj Kalaad, ate'toqju' kojil toj Kalaad tjaq' tkawb'il, ju' tetoq Jayr tk'wal Manases, ex ikxu' tx'otx' Arwob', atitoq B'asan, jata'qe'toq oxnaq (60) nimaq nimaqtnam tokyile nimaqtapi kyi'j, ex q'ank'uxb'il jupb'ilkye;

¹⁴Atzu'n Aynadab' tk'wal Ido, kawil toj Maanaym;

¹⁵Atzu'n Aymaas ju' mje tuk'i'l B'asemat, tmyal Salomon, kawil toj Neptali;

¹⁶Atzu'n B'aana tk'wal Usay, kawil kyoj Aser ex Alot;

¹⁷Atzu'n Josapat tk'wal Paruwa, kawil toj Isakar;

¹⁸Atzu'n Simi tk'wal Ela, kawil kyxol tyajajil B'enjamin;

¹⁹Atzu'n Web'er tk'wal Uri, kawil toju' tx'otx' Kad, kyt'otx'ju' Syon kynimaqkawil amorey, ex Ow kynimaqkawil aj B'asan. Expe' atitoq juntl kawil nimaq toklen tib'aj tkyaqilju' tx'otx'.

Tnab'I Salomon ex ch'iyju' tkawb'il

²⁰Nim txqan kyb'aju' aj Juda ex aj Israel, mixtoqti' inb'ent kyajlet kse'n tz'awun ttzi ninnjab'. Nimtoq wab'j ex k'wab'j ati, ex nimtoq tzalajb'il ati.

²¹Atoqte Salomon in kawin kyib'aj kykyaqil kawb'il tzajx ttziju' nin a' Ewprates, ponx tk'etzju' kyt'otx' pilistey ex tzmax tnaqachil Ejipt, kykyaqil ja'lu kyaq'u' chojb'il te nimaqkawil ex e'ten tjaq' tkawb'il Salomon tej itz'toq.

²²Aju' inb'aj te junjun q'ij toj tja Salomon, qaqlajk'al lajnaq (6,600) litr tb'anil tky'ajiltri, junmutx' oxlajk'al (13,200) litr tky'ajiltri,

²³lajoj tman wakx q'u'sqe'xi'x, junaq (20) tman wakx naq k'ul kywa, jo'naq (100) rit, myaqe'tzuntlju' chukchaq kyyajajil msat, exqe' chukchaq kyyajajil ek' kyq'ule,

²⁴qu'n atoq Salomon atix'x tipumalju' tkawb'il kyib'aj kykyaqil nimaqkawil toj tkyaqilju' tx'otx' te tkub'exq'ij teju' nin a' Ewprates, tzajx Tipsa ponx Kasa, atitoq nak'b'il tu'n kyoj kykyaqilju' tx'otx' ti'jile.

²⁵Tej intoq kawin Salomon, kykyaqilju' aj Juda ex aj Israel e'anq'in toj nak'b'il, tzajx Dan ponx B'eerseb'a, teyile junjun ja xjal ati tqan ub'a ex tqan iw tuk'i'l.

²⁶Expe' ate'toq lajk'al (4,000) tnej tchej Salomon, jk'ul karwaj, ex junmutx' lajk'al (12,000) xjal te q'oj inche b'et ti'j chej.

²⁷Aye'tzunju' kawil, intzaj kyiq'inju' in nojqelan tojxju' xjaw tu'n ttzaja' kyiq'i'n teju' nimaqkawil ex kye'ju' inche pon tk'etz, ex in oktilil kyu'n, tu'n ttenileju' nojqelan.

- ²⁸Ex intoq pon kysma'n seb'ad ex ttxa triy kyeju' chej ex kye alu'mj te iqtz toju' tq'ijlalil xini q'ma'n kye.
- ²⁹Nim ttab'l Salomon, k'atzxi'x, ex tojtzqib'l tzaj tq'o'n Qman Dyos, kse'n tz'awun ttzi ninnjab', ex inel tnik' b'a'nxi'x,
- ³⁰nimxi'x ttab'l Salomon kyekywitzju' aj Ejipt ex kywitzju' najlqe' toj tjawetzq'ij.
- ³¹Mix-alo' juntl xjal ikwit ttab'lju' kse'nte: nimxi'x ttab'l twitz Etan, tyajajil Sera, ex kywitz Eman, Kalkol ex Darda, aye' tk'wal Maol. Ximlen tqanilju' ttab'l toj kykyaqilju' nimaqtnam ti'jile.
- ³²B'aj kyejtma'n Salomon wuqk'al lajnaq (3,000) tqek' yol ati kynab'l ex b'aj tnk'u'n ex kub' ttz'ib'a'n kab'k'al lajnaq jwe' (1,005) tb'anilxim.
- ³³Yolin kyi'ju' tze ex awal, tzajx kyi'ju' tze k'ute twi' witz Lib'ano ex ponx kyi'ju' q'u'sin nche tzaj ch'iy tib'aj tapi; ex yolin kyi'j txkup, pich', txkup nche qitintinje' ex kyix.
- ³⁴Intoq che tzaj xjal kyoj kykyaqilju' nimaqtnam ex kyoj kawb'il twitzu' tx'otx' b'ilte tyol Salomon, jamatxitoq b'injtza' tqanilju' ttab'l.

1 R 5

Kyej b'entti'j tyol Salomon tuk'i'l Iram nimaqkawil toj Tiro

(2 Cr 2.1-18)

- ¹Tej tb'inte Iram nimaqkawil toj Tiro, qa ojetog tz'ok q'o'n Salomon nimaqkawil te t-xel Dab'i ju' tman, e'tzaj tchq'o'n t-xel toju' tkawb'il, qu'n kyetoq kyten Iram tuk'i'l Dab'i.
- ²Xi'tzun tma'n Salomon tq'umli te Iram ikjalu:
- ³B'i'ntl tu'na qa mixti' xtb'inha nmane' Dab'i jun ja te Qman Dyos tu'n tpaju' q'oj kyxol kyuk'i'lju' tajq'oj, tzmaxi'j xkub' kyi'ju' tajq'oj tu'n Qman Dyos.
- ⁴Atzu'n ja'lo matxi' tzaj tq'o'n Qman Dyos nak'b'il toj tkyaqil plaj, qu'n mixti' qajq'oje ex yajb'il ja'lo.
- ⁵Matxitzun kub' nxima'ne' tu'n tjaw nb'inha'ne' jun tja Qman Dyos, kse'nxju' kyej ttziya'n te nmane' Dab'i qa aju' tk'wal, ju' matz'ok tq'o'n te nimaqkawil te t-xel toju' tq'uqb'il, kjawil b'inchante jun ja te ninb'ilte.
- ⁶Q'manxtzuna kyeju' tmajina, tu'n tkub' kytx'e'mu'nju' tze k'ute twi' witz Lib'ano. Che onilju' nmajine' kyuk'i'lju' tmajina, ex kxel nchjo'nwe' teya jte' matqaniya twiky'k'u'ju' tmajina, qu'n b'i'nxi'x tu'na mix-alo' junqe' qxol b'a'n tx'emun tze kse'nkye aj Sidon, chij
- ⁷Tetzunj tb'inte Iram tyol Salomon, jaw tzalaj ex jaw lab'ti: ¡Nimanjtzxwitju' Qman Dyos ja'lo, qu'n matzaj tq'o'n jun tk'wal Dab'i atixi'x ttab'l tu'n tkawin toju' nintnam lu! chij.

⁸Tzajtzun tma'n tq'umli Iram te Salomon: Matxi' nk'ame' tzaj t-sma'n tq'umliya weye', ex knb'inchaj'ju'ye' ntqani'na tu'n kyt'x'emetu' tze k'ute ex tzaj.

⁹Kb'eletz kyi'q'i'nju' nmanjine' twi' witz Lib'ano tu'n tku'pun tzmax ttzi ninnjab', kxel nma'ntzuntze' kye tu'n t-xikyiq'i'n tib'aj ninnjab' tu'n tpon tzmax jatajb'ila'ya tu'n tpona'. Kxel tiq'i'ntzuntza. Atzunta a tu'n tb'inchanteju'ya aj'ju' tu'n tq'onteya wab'j k'ajb'el toju' njaye' te kawb'il, chij.

¹⁰Qu'mtzun, xitq'o'n Iram tkyaqilju' tze k'ute ex tzaj ajb'en te Salomon,

¹¹xitzun tq'o'n Salomon wab'j te Iram tu'n tajb'en toju' tja te kawb'il: junk'al wuqnaq lajmutx' (4,400,000) litr triy ex junlajk'al (4,400) litr aseyt-xi'x olib'a. Intoq xitq'o'n Salomon ja'lu te Iram atl junjun ab'q'i.

¹²Iktzu'n, tzajtq'o'n Qman Dyos t'nab'l Salomon, kse'nx ojetoq ttziya te. Expe' kyej b'entti'j jun kyyol Salomon tuk'i'l Iram ex ten nak'b'il kyxol.

¹³Etztzun tq'o'n nimaqkawil Salomon jun chaq'b'il tu'n kyaq'unan kykyaqilju' xjal ilxi'xti'j toj tkyaqilju' tnam Israel, tojtzu'n chaq'b'il lu eb'aj b'u'yi'n oxmutx' o'lajk'al (30,000) ichan,

¹⁴aye'tzun eb'ajx chq'o'nju' twi' witz Lib'ano toj tneji'n atl jun xjaw, te junmutx' jo'k'alchaq (10,000) ichan junjun tnej. Iktzu'n jun xjawchaq inche tenju' ichan lu twi' witz Lib'ano, atzun kab'e' xjawchaq nche ten kyja, a Adoniram okq'o'n te nejenel ti'ju' aq'untl ilxi'xti'j.

¹⁵Expe' e'oktq'o'n Salomon wajxaqmutx' o'lajk'al (70,000) xjal iqal ex lajmutx' (80,000) pa'l ab'j twi' witz,

¹⁶kyi'jxi'tzuntl ja'lu ate'toq wajxaqk'al jo'naq (3,300) ka'yilkye aq'unal.

¹⁷Tchaq' nimaqkawil tu'n kytzaj iq'i'n nimaq ab'j twi' wi'yal ex ab'j jso'n kywitz te tq'uqlilju' tja Dyos.

¹⁸B'aj kynab'e'n b'inchal ja tmajin Salomon ex tmajin Iram, exqe' najlqe' nqayin tk'etz toj Web'al, ttzeylal ex b'aj kyb'inch'a'n ab'j tu'n tb'inetju' tja Dyos.

1 R 6

Tchaq' Salomon tu'n tjaw b'inetju' ja te k'u'lb'il

(2 Cr 3.1-14)

¹Tchaq' Salomon tu'n ttzyet tb'inet tja Dyos toj tkyaji'n ab'q'i ttzyetlen tkawin toj Israel, toju' xjaw Sib', ju' tkab' xjaw teju' ab'q'i, tej matxi'toq b'aj junk'al kyajnaq (480) ab'q'i kyetzlenju' aj Israel toj Ejipt.

²Te junaq wuq (27m.) metr tnuqub'ju' tja Dyos tchaq' nimaqkawil Salomon tu'n tjaw b'inet, atzun b'eljoj metr twitz ex oxlajoj metr tk'i' nik'jan (13.50) twe'.

³Atzu'n koredor twitz tja Dyos jaw b'inch'a'n, te b'eljoj metr tnuqub', kse'nx twitzju' tja Dyos, atzun kyaje' metr tk'i' nik'jan etzna'ten twitzju' ja.

- ⁴E'kyaj q'o'n k'uxb'il te kolb'ilkye tokexspik'un te tja Dyos.
- ⁵Ex ikx e'jaw b'incha'n jte'tl ja twitzju' tapi ti'jile tja Dyos, ti'jileju' nin ja toj nky'ajchaq ex b'o'schaq ja ti'jileju' ja xjan.
- ⁶Kab'e' metr tk'i' ch'i'ntl (2.25) toju' tal ja exni ch'isa'n tnejel kol; atzunju' tkab' kol, ch'intlmi ox'e' metr (2.70) toj; atzunju' toxi'n kol, ox'e' metr tk'i' ch'i'ntl (3.15) toj; qu'n okb'o'tzix tpimilju' tja Dyos ti'jxi' tu'n lalun che okxju' ttxa'n ptzo'n tojxi' tkojonil.
- ⁷Jso'miletl kywitzju' ab'j b'a'nxi'x e'ajb'en tej tjaw b'inchetju' tja Dyos, qu'mtzun mix-a'lo'te pojne tej tjaw b'inchet tja Dyos, tk'i'xpe'wt tu'n juntl aq'unb'il k'uxb'il.
- ⁸Atoqtzu' ta' tjpelju' tal ja te tnejel kol ttx'u'kju' tja Dyos toj tb'a'nq'ob'; ex atitoq jun yotx b'incha'n xkuyi'ntib' tu'n kyjax xjal kyoju' ja toj tkab' kol ex toj toxi'n kol.
- ⁹Tej tb'antju' tja Dyos kyu'n taq'unal Salomon, b'jo'k kyq'o'n ptzo'n k'ute ti'jile te tilb'ilal.
- ¹⁰Ex eb'jaw tb'incha'n ja ti'jileju' tja Dyos, te kab'e' metr tk'i' ch'intl (2.25) kywe', ex tiqatib' ttapiyilju' tja Dyos kyuk'i'l ptzo'n k'ute.
- ¹¹Tzajtzun yolin Qman Dyostz te Salomon ex tma:
- ¹²A nyolju'ye' teya ti'ju' ja ntb'incha'na, qama tb'inchaya se'nqe'xju' nkawb'ile' ex nnuk'b'ile', exqa ma japun tkyaqilju' nchaq'b'ile' tu'n tanq'inteya, kchapumelwe' nyol oje nmaye' ti'ja te Dab'i, ju' tmana;
- ¹³oktzun chin tenb'elwetz kyxol aj Israel ex lay kyej ntzaqpi'ne' ntaname' Israel, chi Dyos.
- ¹⁴B'entu' tja Dyos kyu'n taq'unal Salomon.
- ¹⁵B'jo'k kyq'o'n tz'lan k'ute kywitzile ttapiyil tja Dyos tojxi', ex kub' kyq'o'n tz'lantzaj toju' tja Dyos.
- ¹⁶Ex b'aj kykxu'n jun tneju' tja Dyos t-xexi' tu'n tz'lan k'ute, tzajx twitz tx'otx' ex japunx tqul ja, te b'eljoj metr toj, ok tq'o'ntzuntz te Ja Xjanxi'x.
- ¹⁷Te wajxaqlajoj metr (18) tnuqub'ju' tnejel ja te tja Dyos ati twitzxi'ju' Ja Xjanxi'x.
- ¹⁸K'uteyileju' tz'lan ok te tilb'ilal tojxi'ju' tja Dyos, b'incha'mileqe' kyilb'ilal b'ech extzun twitz. Tkyaqil k'uteyile. Mixti' kyej q'anacha'lin jun ab'j.
- ¹⁹Tma Salomon tu'n tb'aj b'incha'nju' Ja Xjanxi'x toju' tja Dyos, tu'n tkub' tq'o'nju' kax k'ub'lteju' yol kyejni b'entti'j tu'n Qman Dyos toj.
- ²⁰Te b'eljoj metr tnuqub'ju' Ja Xjanxi'x tojxi', b'eljoj metr twitz ex b'eljoj metr twe'. Jaw kyb'incha'n taq'unal Salomon jun q'olb'eb'l k'ute twitzju' Ja Xjanxi'x ex ok kyktxu'n tu'n q'anpwaq.

- 21**Ex b'aj kyktxu'n tojxi' tja Dyos ex toju' Ja Xjanxi'x tu'nxi'x q'anpwaq, ex kyej kyjpu'n tu'n xpatx'q'anpwaq.
- 22**Tkyaqil toj tja Dyos b'aj kyktxu'n tu'n q'anpwaq, ex ikxju' q'olb'eb'l ati twitzju' Ja Xjanxi'x.
- 23**Ex e'kub' kyb'inha'n kab'e' tilb'ilal kyerb'in, olib'o kytzeyil toju' Ja Xjanxi'x. Te kyajkyaj metr tk'i' nik'janchoq kywe',
- 24**ex te kakab' metr tk'i' ch'i'ntl (2.25) kywe'ju' kyxik'. Tu'ntzun kykab'ilju' kyxik', kyaje' metr tk'i' nik'janchoq kyqan junjun.
- 25**Junx echb'enkyeju' kab'e' kyilb'ilal kyerb'in; kyaje' metr tk'i' nik'janchoq kyqanju' kyxik', ex junelnichoq b'inchb'enkye.
- 26**Ex kyaje' metr tk'i' nik'janchoq kywe'.
- 27**E'kub' kyq'o'n taq'unal Salomon toju' ja xjanxi'x. Ex lik'u'n kyten kyxik'ju' tilb'ilal kyerb'in lu, pomni t-xik'u' jun twitz tapi ex ikx t-xik'u' juntl pomni twitzju' tapi jun plajtl, aye'tzunju' kab'e'tl kyxik' nmuje kytxa'n toj nky'ajchoqju' ja xjanxi'x.
- 28**B'jo'ktzun kyktxu'n q'anpwaq kyi'ju' tilb'ilal kyerb'in,
- 29**ex b'jo'k kyb'inha'n tilb'ilal kyerb'in, tut ex b'ech ti'jile ex tojile ttapiyilju' tja Dyos.
- 30**Ex kub'kyq'o'n q'anpwaq toju' tja Dyos ex ti'jxi'.
- 31**E'ok kyb'inha'n tjpelju' ja xjanxi'x olib'o ttzeylal, exqe' tnunb'ralil ex tqan kyb'inha jun tilb'ilal te jwe' ttx'u'k.
- 32**Aye'tzun kab'e' tjpel ja olib'o kytzeylal, ex e'ok kyb'inha'n tilb'ilal kyerb'in, tut ex b'ech kywitz; e'oktzun kyktxu'n tilb'ilaltz tu'n q'anpwaq.
- 33**Okkyb'inha'n tqulju' ttzi jatu'n qokx toju' nin ja tnky'ajchoqilju' tja Dyos, olib'o ttzeylal kyaje' ttx'u'k.
- 34**Tz'lantzaj kytzeyilju' kab'e' t-xaq tjpel ja, ex kykab'il t-xaq nche sutyan.
- 35**E'b'jo'k kyb'inha'n tilb'ilal kyerb'in, tut ex b'ech kyi'j, e'oktzun kyktxu'n tu'n q'anpwaq.
- 36**Ex jaw kyb'inha'n oxe' txol ab'j jso'n te tapi twi' pe'n ex jun txol ptzo'n k'ute.
- 37**Ljo'ntoq tkyaji'n ab'q'i ntoq tkawin Salomon, toju' xjaw Sib', tej tku'x b'inchet tq'uqlilju' tja Dyos;
- 38**tojtzun tjunlaji'n ab'q'i nkawin Salomon, toju' t-xjawil jb'al, twajxaqi'n xjaw teju' ab'q'i, tb'aj b'entiju' tja Dyos tkyaqil, kse'nx tkyaqilju' aq'untl kub' ximit. Wuq ab'q'i b'enta' tkyaqil tu'n Salomon.

1 R 7

Junjuntl ja jawtb'inha'n Salomon

- ¹Jawtb'inha'n Salomon tja tkawb'il, ex japunb'aj toj oxlajoj (13) ab'q'i.
- ²Ex b'entju' tja kawb'il tu'n, tok tb'i K'ul te Lib'ano, te kab'naq jwe' (45) metr tnuqub', junaq kab'e' metr tk'i' nik'jan (22.50) tojt-ǰkyin, ex o'lajoj metr tk'i' nik'janju' (15.50) twe', ex tzyu'n tu'n kyaje' txol tqan k'uteqe', ja tkub'qeyaju' ptzo'n k'ute.
- ³Kab'naq jwe' (45) kyb'aju' tqul, oxe' tnej eb'jela', o'lajoj chaq (15) tqul junjun, eb'ajx kyib'aju' tqan. Ex jax q'o'n tapank k'ute kyib'aju' ptzo'n.
- ⁴Ate'toq oxe' txol tokex spik'un te oxox chaq kyten, tkub' jun twitz juntl.
- ⁵Kykyaqilju' tjpel ja exqe' tokexspik'un te kyajkyaj kyt'x'u'k junelni kyten ex tkub' jun twitz juntl, oxe' txol kyten.
- ⁶Ex jawtb'inha'n juntl ja te oyb'il ex twitztzunju' ja lu ekub' twab'i'n tqanja, te junaq kab'e' tk'i' nik'jan metr (22.50) tnuqub', atzun oxlajoj tk'i' nik'jan metr (13.50) toj t-ǰkyin. Ex jawtb'inha'n twi' juntl ja te ula twitzxi'.
- ⁷Ex b'entu' ja te kawb'il mujqa tja ttxolil kawb'il janxtuleta' il, ex b'jo'k tq'o'n tz'lan k'ute t-xeyile, tzajx twitz tx'otx' japumnix tqul ja.
- ⁸Atitoq tpenju' nin tja nimaqkawil Salomon ti'jxi', ex juntl ja ikxi'x b'inchb'enteju'. Extzunju' nin tja tmyal paraon jawtb'inha'n, ju' tzaj tiq'i'n te t-xu'jil, ati jun ja te oyb'il toj.
- ⁹Kykyaqilju' ja lu tb'anil b'inchb'enkye, tzajnix kyq'uqlil ex japumnix kywi'xi', tzajnix kyi'jile pomni b'aj twi' tpen nimin, tb'anil ab'jile, jso'nqe' ex k'pu'nqe' b'a'nxi'x tu'n syer, ikxi'x kyi'ju' kse'n kyojxi'.
- ¹⁰Ikyqe'xju' kyq'uqlil tb'anil ab'jqe' ex nimaqqe', junjun te kyaje' metr tk'i' nik'jan (4.50m.) kynuqub', atzun junjuntl te oxe' metr tk'i' masch'in nik'jan (3.60m.).
- ¹¹Tzajnixtzuntz tb'anil ab'jqe', b'inha'n ex echinqe', ex ttzeylal k'uteyile.
- ¹²Ex atitoq jun tapi te oxe' txol ab'j ex jun txol ptzo'n k'ute ti'jileju' nin pe'n, kse'nxju' tok ti'ju' b'o's pe'n tojxi' ex ti'ju' qokex toj tja Qman Dyos.

Xitq'o'n Salomon taq'un Iram aj Tiro.

(2 Cr 2.13-14; 3.15-17)

- ¹³Xitchq'o'n nimaqkawil Salomon tiq'ji Iram tzmajx Tiro,
- ¹⁴tal jun qya kyimni tchmil tyajajil Neptali ex tk'wal jun ichan aj Tiro, tojtzqi'nxi'x tu'n taq'unan ti'j q'ank'uxb'il. K'atzxi'x Iram, atixi'x t'nab'l ex tojtzqib'l tu'n tb'inchante chukchaq aq'untl ti'j q'ank'uxb'il, pontzuntz twitz nimaqkawil Salomon ex tb'inha tkyaqilju' aq'untl.

- 15**Kub' tb'inja'n kab'e' tqan ja q'ank'uxb'ilqe', wajxaq metr kywe' ex jwe' metr tk'i' nik'jan kyk'etz.
- 16**Ex ikx tb'inja kab'e' tqankchan kyuk'i'l kyilb'ilal q'ank'uxb'ilqe' kywi'xi'. Te kakab' metr tk'i' ch'intl (2.25m.) kywe' junjun tilb'ilal.
- 17**Ex ikx tb'inja kab'e' k'uxb'il te kutxb'il xpatx'i'nqe', kyeju' tilb'ilal ate'qe'kx kywi'ju' tqan: junjun kutxb'ilte junjun tilb'ilal.
- 18**Ex e'kub' tb'inja'n kab'e' txol tilb'ilal ma'xlob'j ti'jile junjun, tu'n tktxet junjun tilb'ila kywi'xi' kab'e' tqan ja.
- 19**Ch'intlmi kakab' metr kywe'ju' tilb'ilal kywi'xi' kyqan, naku'j b'echqe' xwakyi'n kyten.
- 20**Ate'ktoq lajnaq (200) tilb'ilal ma'xlob'j te kab'e' txol ti'jile junjunju' kutxb'ilte junjunju' tilb'ilal kywi'xi' tqan.
- 21**E'kub' tq'o'n Iram tqankchan lu twitz tja Dyos. Tetzunj kykub' twab'a'n toju' kykb'el, oktq'o'n tb'iju' tqankchan te tb'anq'ob' Jakyin, atzu'n tqankchan te tnayaj B'oas.
- 22**Ik kyka'yinx kywi' tqankchanju' kse'n b'ech liryo. Iktzu'n kyej b'enta'ju' aq'untl kyij'ju' tqankchan.

Tixti' toj tja Dyos

(2 Cr 4.1—5.1)

- 23**Yajxi'tzuntl kub' tb'inja'n Iram jun nin tkb'el a' q'ank'uxb'il. Tolin ti'j ex kyaje' metr tk'i' nik'jan toj. Kab'e' metr tk'i' ch'i'ntl (2.25) twe', atzun oxlajoj metr tk'i' nik'jan (13.50) ttole.
- 24**Ktb'inja' kab'e' txol tilb'ilal tzu tjaq'ile ttziju' nin tkb'el a', lajojchaq tzu ti'j ch'inxmi nik'jan metr (0.45cm).
- 25**Atkub'toqju' nin tkb'el a' lu kyib'aj kab'lajoj (12) tman wakx q'ank'uxb'ilqe', xi' nche ka'yinx'axe' toj tb'a'nq'ob'kya'j, axe'tl nche ka'yinx toj tnayajkya'j, axe'tl nche ka'yinx toj tjawetzq'ij, ex axe'tl nche ka'yinx toj tkub'exq'ij. Tokxile kyxo'p tojxi', tkub'tzunju' nin tkb'el a' kyib'aj.
- 26**Jwe' twiq'ob'aj tpimalju' nin tkb'el a', ik ttziyileju' kse'n jun b'ech liryo, jo'mutx' lajk'al (44,000) litr a' inb'ajx toj.
- 27**Ex e'kub' tb'inja'n lajoj tq'uqlil q'ank'uxb'ilqe', ch'inxmi kab'e' metr (1.80m.) chaq kynuqub', ex nimaq kywitz, atzun jun metr tk'i' ch'i'ntl (1.35m.) chaq kywe'.
- 28**Iky b'inchb'enkye tq'uqlil ja'lu: tku'xchaq kyxol tzyu'nileqe' tu'n kyqul,
- 29**ex b'inja'nqe'toq kyilb'ilal b'alun, tman wakx e'kyerb'in kywitzju' kyxol kyuk'i'l kyqul. Ate'toq tilb'ilal b'ech kyirnalda kyib'aj ex kyjaq'u' kyilb'ilal tman wakx ex b'alun.

- 30**Teyile' junjun tq'uqlil ati kyaje' ktul q'ank'uxb'ilqe', ex tqul q'ank'uxb'ilqe'x. Ate'toq tzuyb'ilkyeju' tq'uqlil q'ank'uxb'ilqe'x kyoju' kyaje' kyt'x'u'k tjaq'ju' nin tkb'el a', ex ate'ktoq kyilb'ilal b'ech wirnalda q'ank'uxb'ilqe'x kyi'j junjun ttx'u'k.
- 31**Tokx ttziju' nin tkb'el a' toj jun kolb'ilti'j, ch'inxmi nik'jan metr (45cm.) jaxna' ten tib'ajxi' kolb'ilte. Tolin ttziju' nin tkb'el a', masch'i'n nik'jan metr (68cm.) twe'ju' tzuyb'ilte. Ex ikx ate'toq tilb'ilal tib'aju' ttzi nin tkb'el a', te kyaje' kyt'x'u'k junelniqe' tqul.
- 32**Ate'qe'kxju' kyaje' ktul tjaq'xi' tq'uqlil, iqi'n kyib'ju' tqul ti'ju' tq'uqlil. Te nik'jan tk'ich'i'ntl (68cm.) chaq kywe'ju' rwed;
- 33**ikqe'xju' kse'n kyrwedil karwaj. Kykyaqilxju' tqul, rwed, tzuyb'ilte rwed ex tokex tqul rwed, q'ank'uxb'ilqe'.
- 34**Majx iqi'mile kyib'ju' kyaje' tzuyb'ilte junjun tq'uqlil kyoju' kyaje' ttx'u'k ti'j junjun tq'uqlil.
- 35**Atzu'n kytziju' tq'uqb'il tolin kyten te junaq kab'e' sentimetro tk'i' nik'jan (22.50cm.) kywe'; aye'tzunju' tz'lan tib'aj exju' tzuyb'ilte majx iqa'mile tib' ti'ju' tq'uqlil.
- 36**E'b'jo'k tb'incha'n Iram kyilb'ilal kyerb'in, b'alun ex tut kyi'ju' tz'lan exju' tzuyb'ilte, kse'nxju' txol teyile junjun, ex tilb'ilal b'ech ti'jile.
- 37**Iktzu'n tej kyb'aj tb'incha'nju' lajoj tq'uqlil, kykyaqilx junelni b'inchb'enkye ex junelni echb'enkye.
- 38**Ex e'kub' tb'incha'n lajoj tkb'el a' q'ank'uxb'ilqe', teyile junjun, ch'inxmi kakab' metr (1.80) qe', kab'k'al kyajnaq (880) chaq litr a' inb'ajx toj junjun, ex teyile junjunju' tkb'el a' lu kub' q'o'n tib'aj junjunju' tq'uqlil,
- 39**jwe' tq'uqlil kub' q'o'n toj tb'a'nq'ob'ju' tja Dyos ex jwe' toj tnayaj. Atzunju' nin tkb'el a' kub' q'o'n toj tb'a'nq'ob'ju' tja Dyos tu'me'l tjawetzq'ij.
- 40**Ex ikx e'kub' tb'incha'n Iram k'wil, chkon, ex pak'tze, iktzu'n japunb'aj tkyaqilju' aq'until tb'inchate Salomon toju' tja Qman Dyos,
- 41**aye'ju' kab'e' tqankchan tuk'i'l tilb'ilal, tolin kyten, ju' jawx q'et toj kywi'ju' tqankchan, kab'e' kutxb'ilkyeju' tilb'ilal,
- 42**exju' junk'al (400) tilb'ilal ma'xlob'j ti'ju' kutxb'ilkye, kakab' txol ti'j junjun kutxb'il, kab'e' tilb'ilal k'uxb'ilile tolin kyten ate'kx kyib'aju' kab'e' tqankchan;
- 43**Tu'n kyjax ten lajoj tk'ub'ila', kyib'aju' lajoj tq'uqlil,
- 44**extzunju' nintkub'ila', kyuk'i'lju' kab'lajoj (12) tman wakx ate'qe'kx tjaq',

⁴⁵exqe'tzuntlju' k'wil, e' pak'tze ex nimaqlaq. Kykyaqilju' aq'unb'il lu eb'aj tb'incha'n Iram teju' nimaqkawil Salomon toju' tja Qman Dyos, q'ank'uxb'ilileqe' sq'ib'un kyoj.

⁴⁶Atzu' kub'a' tb'incha'n nimaqkawil kyoj tz'awun ttxuylal ttziju' a' Jordan, kyxol Sukot ex Saretan.

⁴⁷Txqanxi'xju' ti'xti' q'ank'uxb'ilile, mixti' kub' t-xima'n Salomon tu'n kykub' mlet.

⁴⁸Xitab'tzintl Salomon tu'n kykub' b'incha'n txqantl toj tja Qman Dyos: aju' q'olb'eb'l q'anpwaq, ikxju' mes q'anpwaq jakub'a' q'etu' wab'j xjan twitz Qman Dyos,

⁴⁹Tqan kantil q'anpwaqxi'x tokx twitzju' Najb'il Xjanxi'x, jwe' e'kub'ten toj tb'a'nq'ob' ex jwe' toj tnayaj, kykyaqil tuk'i'l tilb'ilal b'ech, tkantil, e' tx'ab'l q'anpwaqqe',

⁵⁰e' b'itidor, pitxb'il kantil, nimaqlaq, pak' exqetzu'n xq'aq'b'il, kykyaqil q'anpwaqileqe'xi'x. Ex ikx q'anpwaqqe' tzyub'l tjpelju' Najb'il Xjanxi'x tojxi' tja Dyos, exqe' tzyub'l tjpelju' tja Dyos.

⁵¹Tetzunj kyb'aj b'ent kykyaqilju' aq'untl tb'incha nimaqkawil Salomon toju' tja Qman Dyos, eb'aj tb'u'yi'n Salomon ti'xti' q'anpwaqqe' ex saqpwaqqe' kyejni tq'o'n tman toj tja Qman Dyos, ex eb'jo'kx tk'u'n kyxolju' k'uwenj toj tja Qman Dyos.

1 R 8

Pon q'i'n tkaxilju' chaq'b'il toj tja Dyos

(2 Cr 5.2-14)

¹Eb'ajtzajtzun tb'u'yi'n Salomon tijwnaq kyxol aj Israel tu'n kypon tuk'i'l toj Jerusalem, exqe' nejenel kye junjun tnej kyyajajil exqe'ju' ati kyoklen kyxol junjun ja xjal, tu'n txi' q'ib'aju' kax tkb'el tchaq'b'il Qman Dyos tzmax Syon, Ninttanam Dab'i.

²Tojtzunju' ninq'ij nim toklen, toju' xjaw Etanim, ju' twuqi'n xjaw te ab'q'i, b'aj kyb'u'yi'n kyib' kykyaqilju' aj Israel tuk'i'l nimaqkawil Salomon.

³Eb'aj pon kykyaqilju' tijwnaq toj Israel, jawtzun kyiq'i'n paleju' kax

⁴tzaj kyiq'i'ntzuntz tuk'i'lju' ninpach te k'lub'l tuk'i'l Qman Dyos, exqe' kykyaqilju' ti'xti' xjan ate'qe' toj, iq'i'nqe' kyu'n pale ex kyu'n aj Leb'i.

⁵Atitoqu' nimaqkawil Salomon kyuk'i'l kykyaqil aj Israel matxi'toq b'aj kyb'u'yi'n kyib' tuk'i'l twitzju' kax, nim txqan rit ex tman wakx e'kub' kyq'o'n te chojb'il, mixb'enta' kyajlet.

⁶Yajxi'tzuntl xikyiq'i'n pale tkaxilju' chaq'b'il toju' tja Dyos, tzmax toju' Najb'il Xjanxi'x, tjaq' kyxik'u' kyilb'ilal kyerb'in,

⁷lik'u'n kytenju' kyxik' tib'aju' tkb'el kax, ktxu'n kax kyuk'i'lx'i' tqul kyu'n.

⁸Aye'tzu'n tqul nimaq kywe', q'ancha'l qe'ju' kytxa'n toju' Ja Xjan twitzju' Ja Xjanxi'x, maskye min q'ancha'lqe' ti'jxi'ju' ja; kukxtzun e'kyaja' tenju'.

⁹O'qe'kxju' kab'e' plaj ab'j tku'x toju' kax ju' kux tq'o'n Moyses Oreb', aye' ab'j ja tz'ib'a'n qe'ju' yol kyej b'entti'j tu'n Dyos kyuk'i'lu' aj Israel tej kyetz toj Ejipt.

¹⁰Atzunj kyetzju' pale toju' Ja Xjan, kub' noj toju' tja Dyos tu'n muj,

¹¹tu'ntzu'n nimtoq muj min b'ent kykyajtenju' pale b'inchalteju' k'u'lb'il, qu'n kub' noj toju' jatu'n tajwalil Qman Dyos.

Kub' tq'o'n Salomon ja te k'u'lb'il toj tq'ob' Dyos

(2 Cr 6.1—7.10)

¹²Tmatzun Salomontz: Nman Dyos, oje tmaya qa najliya toj qxopin.

¹³Ayintzunwe' majaw nb'inchane' jun tjaya tu'n ttena toj, jun najb'il jatu'n ttena'ya tejumajx, chij.

¹⁴Tzajtzun ka'yin nimaqkawil kyeju' aj Israel wa'lqe'toq, ex tzaj tqani'n ky'i'wb'il kyb'aj

¹⁵ex tma: Nimanxwit tb'i Qman Dyos, qu'n ma japunju' tyol kyej tziya'n te Dab'i ju' nmane', tej ttzaj tma'n te:

¹⁶B'ajx jawa' nsk'o'n jun nintname' kyxol kykyaqil tnej tyajajil Israel tu'n tjaw b'inchet jun njaye' toj jatu'n ttzaja' na'n nb'iye', atxi'x tej kyetzwiq'i'ne' ntaname' Israel toj Ejipt. Matxitzun jawnsk'o'ne' Dab'i tu'n tkawin toju' ntaname' Israel, chij

¹⁷Ojexi'xtzun laqju' nmane' Dab'i tu'n tjaw tb'inha'n jun ja te ninb'ilte Qman Dyos.

¹⁸Atzunte Qman Dyos tzaj tma'n te: B'a'nte' tb'is tk'u'ja tu'n tjaw tb'inha'na jun njaye';

¹⁹naq o'kx myaya kjawil b'inchante, ate tk'walju'ya tzul kjawil b'inchante njaye', chi Dyos.

²⁰Qu'mtzun, matxi' japunte Qman Dyos tyol tu'n. Matxi' chin kyaje' te t-xel Dab'i, ju' nmane', kse'nxju' oje tma, inchin kawine' kyib'aj aj Israel te t-xel nmane' ex matxi' jaw nb'inha'ne' jun tja Qman Dyos.

²¹Expe' matxi' tz'el npa'ne' jun najb'il, te tkb'el tkaxilju' yol kyejni b'entti'j tu'n Qman Dyos kyuk'i'lju' ojtxi' qyajilb'en tej kyetz tiq'in toj Ejipt, chi nimaqkawil Salomon.

²²Yajxi'tzuntl kub'ten Salomon twitzju' q'olb'eb'l te Qman Dyos, kyuk'i'l kykyaqilju' aj Israel, ex jawtiq'i'n tq'ob' tojawl,

- 23**ex jawtma'n kuw: Nman Dyos: mixti' jun Dyos toj kya'j ex twitz tx'otx' kse'n aya, in japun tyola ex in tyek'u'na tk'u'jlalila kyeju' inche ajb'en teya tu'n tkyaqil kyk'u'j;
- 24**qu'n matxi' japunju' tzaj tma'na te nmane' Dab'i ju' tmajina, matxitzun japun tu'na teju' q'ij ja'lo.
- 25**Qu'mtzun, Nman Dyos, ex ikx japunxju' tzaj ttziya'na te nmane' Dab'i ju' tmajina; qa kchapumel jun tyajajil toju' q'uqb'il te kawb'il kukxju' kyib'aj aj Israel tu'n t-xtalb'ila, qama txi' kyka'yi'nju' tk'wal kychwinqlal, exqa mache anq'in twitza kse'n sanq'ina'.
- 26**Iktzunju', Nman Dyos, b'inchama tu'n tchapunju' tyola tzaj ttziya'na te nmane' Dab'i ju' tmajina.
- 27**¿Ma oktzunlo knajala twitz tx'otx' Nman Dyos? Nimxi'xpenate' kya'j, extzunqa mixti' in kanun tu'n ttena toj Nman Dyos, ¿Mitzulo yate ja'lu xjaw nb'inchane' teya!
- 28**Tu'npetzunju', nman Dyos, b'intzju'ya nkub'sb'ile'; b'intzju'ya nqanb'e'tze' exju' nna'j Dyose' teya ja'lo.
- 29**Ka'yintza kukxju' tib'aju' ja lu, q'ijtl ex qonik'an,aju' oje tmaya tu'n ttena toj. B'intzju'ya nna'j Dyose' inkub' nq'o'ne' toju' ja lu, ayine' tmajina.
- 30**B'intzju'ya nkub'sb'ile' ex kykub'sb'ilju' ttanama Israel aj qk'ulune' toju' najb'il lu. B'inqe'tza tzmax toj kya'j, ja najla'ya, ex najsama qile':
- 31**Qa ati jun matb'inchajun taq'wix ti'j twnaqil, exqa matz'ok chq'o'n tu'n ttziyante jun tyol ax twitz q'olb'eb'l toju' tjaya lu,
- 32**b'intza tzmax toj kya'j, b'inchama tnik'alilti'j kyeju' tmajina. Tz'e'ysama twitzju' nb'inchajun myab'a'n, ex b'inchama b'a'n teju' mixti' til, kse'nxju' in nojqelan te.
- 33**Qama kub' kyi'ju' ttanama aj Israel kyu'n ajq'oj tu'n tpaju' mache b'inchajun il twitza, exqa matz'anjtzkyi'j tuk'i'la, exqa majawkyajwali'n tb'iya, exqa mache ul kub'sal twitza toju' tjaya lu,
- 34**b'inqe'tza tzmax toj kya'j, najsanku'ya kyil, ex anjsantza kyi'j toju' tx'otx' tzaj tq'o'na kyeju' ojtxi' qchmane'.
- 35**Qama tzaj jun nin q'ijal ex min sajtl jb'al tu'n tpaju' mache b'inchajun ilju' tnam twitza, exqa mache ul kub'sal twitza toju' najb'il lu, qa makyajwalilju' tb'iya, ex makyb'inchakyib' twitza tu'nju' tz'e'ysb'il kywitz tu'na,
- 36**b'intza tzmax toj kya'j ex najsama kyilju' tmajina, ju' ttanama aj Israel, ex yek'unxju'ya b'a'n b'e kye jatu'n kyb'eta'. Q'ontz tzuna jb'altz tib'aju' tx'otx' lu tzaj tq'o'na te kyetz'bilju' ttanama;

³⁷Qama tzaj we'yaj toju' txo'tx' lu, mo yab'il, mujqa makub' tzqiju' awal tu'n q'ij, mujqa mab'aj tu'n tyab', kyu'n x't'ikt'u'l mo tu'n soj; qama b'aj kytxoli'n kyib' ajq'oj ti'ju' ninqtaname' ex mache okten q'ojil, mujqa matzaj juntl ti'xti' qi'je' mujqa yab'il,

³⁸⁻³⁹B'intza tna'j Dyos mujqa tkub'sb'il alkyexku' mak'ulun teya, mujqa kyu'n kykyaqilu' ttanama aj Israel, qa majawkyiq'i'n kyq'ob' twitza toj kyna'j Dyos toju' tjaya lu ajkyka'yinteju' ti'xti' xkyk'ulb'a ex k'ixk'oj. B'intza tzmax toj kya'j, toju' tnajb'ila, ex najsaku'ya kyil; ex b'inchama te junjun kse'nx tb'inchb'en, qu'n o'kxta ojtzqilteju' t-xim tanmi xjal.

⁴⁰Kche nimaltzuntz teya toju' kyanq'ib'l twitzju' tx'otx' tzaj tq'o'na kyeju' ojtxi' qchmane'.

⁴¹Maskyep'e' jun najchaq xjal, junju' mya ttanama, naqtzun tu'nju' tb'iya matzaj toj juntl tx'otx' najchaq

⁴²ex matzul na'lte tb'iya toju' tjaya lu, naq tu'n kb'injtzjelju' tb'iya nim toklen ex nimitpumala,

⁴³b'intza tzmax toj kya'j, tzmaxtzu' ja najla'ya, ex q'ontza te tkyaqilju' kxel tqani'n teya, tu'ntzun telkynik' kykyaqilju' nimaqtnam twitz tx'otx' ex tu'n kyniman teya, kse'nxju' nkyb'inha'n ttanama aj Israel, ex tu'n telkynik' qa in na'njtzju' tb'iya toju' tjaya matxi' jaw nb'inha'ne'.

⁴⁴Ajkyexju' ttanama q'ojil kyi'j kyajq'oj, jaxjaku' mache'xa' t-sma'na, qama che k'ulun teya tu'me'lu' nintnam jaw t-sk'o'na exju' tjaya xjaw nb'inha'ne',

⁴⁵b'intza kyna'j Dyos tzmax toj kya'j exju' kykub'sb'il, ex klomqe'ya.

⁴⁶Exqa mache b'inchan il twitza, qu'n mix-a'lo' jun xjal mixwitti' in b'inchan il, exqa matzaj ttx'u'jila kyi'j exqa mache'x tq'o'na toj tq'ob'ju' kyajq'oj tu'n kyxi' kyiq'i'n toj jitz'jtib'il exqa mache'x kyiq'i'n toj kytx'otx', nqaku' mujqa najchaq,

⁴⁷qatzun matz'anjtz kyi'j tuk'i'la toju' tx'otx' jamatxitoq che'xa q'in, qama che kub'san teya ex matz'el kynik' qa matxi'toq che b'inchan il twitza,

⁴⁸Qama tz'anjtz kyi'j tuk'i'la tu'n tkyaqil kyk'u'j ex tu'n tkyaqil kyanmi toju' tx'otx' jamatxitoq che'xa q'i'n toj jitz'jtib'il, exqa mache k'ulun teya tu'me'lju' tx'otx' lu tzaj tq'o'na kye ojtxi' qyajib'ene', ex tu'me'lju' nintnam jaw t-sk'o'na, ex tu'me'lju' tjaya matxi' jaw nb'inha'ne',

⁴⁹B'intzju'ya kyna'j Dyos ex kykub'sb'il tzmax toj kya'j, tzmaxtzu' ja najla'ya, klomqe'ya.

⁵⁰Najsama kyilju' ttanama ex tkyaqilju' kypi'sal twitza. Ex yolina toj kyanmiju' xe' ex q'inkye toju' kytx'otx' tu'n ttzaj laq kyk'u'j kyi'j.

- ⁵¹Qu'n ttanamna'ya ex teya; aya etzq'inkye toj Ejipt, ja intoq che yajunjtza', ikytoqu' kye kse'n jun chujb'il k'uxb'il.
- ⁵²B'intztzuna nkub'sb'ile', ex kykub'sb'ilju' ttanama Israel. ¡Qo'tb'itza, Nman Dyos, aj qkub'sane' teya!
- ⁵³Taye, qu'n ana'ya sel pa'nqeye' tu'n qoke' te teku'ya kyxolu' txqantl tnam twitz tx'otx', kse'nxju' oje tmaya te Moyses ajb'el teya, tej kyetztiq'i'na qyajib'ene' toj Ejipt, chi Salomon.
- ⁵⁴Mejli Salomon twitzju' q'olb'eb'l te Qman Dyos tej tna'n Dyos, ex jawniti'n tq'ob' tojawtl. Tetzun' tb'aju' tna'j Dyos ex tkub'sb'il te Qman Dyos,
- ⁵⁵jawe'tzuntz ex tzaj tqani'n b'a'n tib'aju' tnam Israel, tma tuk'i'l tq'ojq'ojel twi' kuw:
- ⁵⁶¡Nimanjtzxwitju' tb'i Qman Dyos, qu'n matxi' tzaj tq'o'n nak'b'il teju' ttanam Israel, kse'nxju' oje tma tu'n tb'inchante! Qu'n b'ajx tzik'a' tna'l junju' tb'anil tyol ttziya te Moyses tmajin tu'n tb'inchante.
- ⁵⁷Atzu'n ja'lo, awt Qman Dyos ten quk'i'l kse'nx tej tten kyuk'i'lju' ojtxi' qyajib'en. Mixwit qokyaja' tkolb'e'n ex mixwit qokyaja' ttzaqpi'n,
- ⁵⁸Tzajxwit tq'o'n qtzalajb'il ti'j tu'ntzun qb'inchanteju' tajb'il ex tu'n kyjapunju' tchaq'b'il qu'n, e'tkawb'il ex tnuk'b'il e'tchaq' tu'n tjapun kyu'n qyajib'en.
- ⁵⁹Aye'ju' ti'xti' xe'x nqani'ne' te Qman Dyos, majxwit na'nqe' tu'n q'ijtl ex qonik'an, tu'n ttzaj tq'o'n b'a'n weye' ex teju' ttanam Israel kse'nxju' in nojqelan,
- ⁶⁰tu'ntzun telkynik' kykyaqilju' nimaqtnam twitz tx'otx' qa ate Qman Dyosju' ex mixti' juntl.
- ⁶¹Qu'mtzun, che okxe' ax che yoline' twitz Qman Dyos, chejapunxu' tkawb'il kyu'ne' ex kyb'inqe'xe' tchaq'b'il kse'nx ja'lo, chi Salomon.
- ⁶²Tb'ajlenxi'tzun ja'lu, kub' kyq'o'n nimaqkawil ex kykyaqil aj Israel chojb'il te Qman Dyos.
- ⁶³Xitq'o'n Salomon kab'mutx' o'lajk'al (22,000) tman wakx ex o'lajmutx' (120,000) rit te Qman Dyos, chojb'il te b'inchjtib'il. Iktzun tb'incha nimaqkawilju' ex kykyaqil aj Israel tej kyxjansanteju' ja te Qman Dyos.
- ⁶⁴Texju' q'ij lu, t-xjansa nimaqkawilju' tnky'ajchaqil twi' pe'n, tpenju' tja Dyos, atzuntzu' ekub'a' tq'o'n chojb'il k'ok'sb'il, oyaj twitz awal k'ok'e'kywitz ex ky-until chojb'il te b'inchjtib'il, qu'n b'o'stoqju' q'olb'eb'l q'ank'uxb'il ati twitz Qman Dyos ex min b'ent kykub' tz'e'ysetju' chojb'il k'ok'sb'il, oyaj twitz awal k'ok'e'kywitz ex ky-untilju' chojb'il te b'inchjtib'il tib'aj.
- ⁶⁵Nim txqan xjal eb'ju'l toju' tq'ijl'alil lu, e'tzajx ttzi Amat ex ponx tk'etzu' a' te Ejipt, kub' tik'sa'n nimaqkawil Salomon kyq'iju' pach t-xaq tze twi' kyuk'i'l

kykyaqil aj Israel te ninb'ilte Qman Dyos, ex juntl ninq'ij te wuq q'ij; kyajlajoj q'ij ninq'ij kub'kyik'sa'n tu'n tkyaqil.

⁶⁶Tetzun juntl q'ij b'aj kyq'olb'e'nkyib' Salomon kyuk'i'lju' xjal, aye'tzu'n xjal xikyq'o'n chjonte teju' nimaqkawil, e'anjtzuntz kyja, inxi'x che tzalaj tu'n tkyaqilju' b'a'n matxi'toq tb'incha Qman Dyos te Dab'i, ju' tmajin, ex teju' ttanam Israel.

1 R 9

Kyej b'entti'j jun tyol Dyos tuk'i'l Salomon

(2 Cr 7.11-22)

¹Tej tb'antju' tja Dyos tu'n Salomon, exu' ja te kawb'il ex tkyaqilju' t-xima tu'n tb'inchante,

²kub' tyek'u'ntib' Qman Dyos tkamaji'n twitz, kse'nx tkub' tyek'u'ntib' toj Kab'aon,

³ex tzaj tma'n te: Matxi' nb'iju'ye' tna'j Dyosa ex tkub'sb'ila weye', ex matxi' nxjansaju'ye' ja lu, xjaw tb'incha'na te nab'lteju' nb'ieye' kukxju'. Kxel nka'yi'ne' ex na'nku' wu'ne' kukxju'.

⁴Ja'lotzun, qama tz'anq'ina b'a'n nwitz'e', b'a'n tchwinqlala ex mixti' sb'ub'l toj tanmiya kse'nte Dab'i, ju' tmana, qama tb'inchaya tkyaqilju' oje b'ajx nma'ne' teya exqa mache tnimaya nkawb'ile' ex nnuk'b'ile',

⁵Knkuwsa'ye' tkawb'ila kyxol aj Israel kukxju', kse'nxju' oje nmaye' te Dab'i, ju' tmana, tej txi' nma'ne' te qa k'okyel jun tyajajil kukxju' toju' kawb'il toj Israel.

⁶Qatzun matz'el kypa'nkyib'e wi'je' kyuk'i'lju' kyk'wale', ex min xe'x kyb'incha'nju'ye' chaq'b'il ex kawb'il oje che'x nq'o'ne' kyeye', extzunqa atzu' xe' ajb'ena'ye' ex xe' k'uluna'ye' kye txqantl dyos,

⁷che elex nxa'ja'ne' toju' tx'otx' oje txi' nq'o'ne' kyeye', ex kjel nkolb'e'ne' ja matxi' nxjansaye', aye'tzu'nkye' aj Israel che okyele' te kyxmayb'il kykyaqilju' nimaqtnam kukxju'.

⁸Naq tx'u'yatljju' ja te k'u'lb'il lu kyjelten, kykyaqiltzunju' xjal che ik'el tk'etz, che jawil lab'ti ex che xmayil ti'j, kkyxjelu' tiqu'n xnb'inchaye' lu ayine' Dyos Manb'aj ti'ju' nimaqtnam lu ex ti'ju' ja te nab'l nb'ieye'.

⁹Ex kxe'l tzaq'we'n kye qa tu'n tpaju' machin kyej kyq'o'ne' ayine' Dyos Manb'aj, netz q'inkyeju' ojtxi' kyyajilb'en toj Ejipt, ex mache b'ajx k'ulul ex ajb'el kye txqantl dyos; qu'mtzun matzaj nq'o'ne' jun nin k'ixk'oj kyib'aj, chi Dyos te Salomon.

Junjuntl aq'untl tb'incha Salomon

(2 Cr 8.1-18)

- 10**Junaq (20) ab'q'i kyb'entlenju' kab'e' jatu'n Salomon, aju' tja Qman Dyos exju' ja te tkawb'il nimaqkawil,
- 11**xitq'o'n nimaqkawil Salomon junaq (20) nimaqtnam toju' tx'otx' Kaliley te Iram nimaqkawil toj Tiro, te kyxelju' tze k'ute, tz'lantzaj ex tkyaqilju' q'anpwaq e'tzaj tq'o'n te Salomon.
- 12**Tetzunj txi' Iram ka'yilkye nimaqtnam e'xitq'o'n Salomon te, min e'kub' toj twitz,
- 13**ex tma: ¿Witz'in, aye'xi'xtzun nimaqtnam ja'lu xetzaj tq'o'na weye'? chij. Qu'mtzun oktq'o'n tb'iju' tx'otx' ja ta'qe' nimaqtnam lu, Kab'ul, axtzun tb'iju' kyejten.
- 14**Atzu'n q'anpwaq tzaj t-sma'n nimaqkawil Iram te Salomon, japun tajlal toj kyajnaq wuq kyintal tk'i' kab'lajoj lib'r (87.12).
- 15**Atzunju' tu'me'l kub'a' tq'o'n nimaqkawil Salomon jun chaq'b'il tu'n kyb'inchetju' aq'untl ilxi'xti'j, tu'n tb'inchetju' tja Dyos, exu' tja te kawb'il, tkub'el exqe' tapi ti'jileju' nintnam Jerusalen, ex ikx e'kub' tb'inha'n nimaqtnam Asor, Mewido ex Kyeser:
- 16**ojetoq kub'ti'ju' nintnam Kyeser tu'n paraon, nimaqkawil toj Ejipt; kub' ttz'e'ysa'ntzuntz ex eb'aj Kub' tb'yo'n kykyaqilju' aj Kanaan najli qe'toq toju' nintnam, xitq'o'ntzuntz te tetz'b'ilju' tmyal, t-xu'jil Salomon.
- 17**Eb'ajtzun tb'inha'ntl Salomon tnam Keser, B'et-oron ju' ati kub'l,
- 18**B'aalat ex Tamar, toju' chq'ajlaj te Juda.
- 19**Expe' eb'aj tb'inha'ntlju' nintnam ja ta'qe' tk'uja, exqe' nimaq kyja karb'aj te q'ojb'il, ex ja ta'qe' xjal te q'oj ti'j che, tkyaqilju' t-xim tu'n tb'inchante toj Jerusalen, toj Lib'ano ex toj tkyaqilju' tx'otx' ati tjaq' tkawb'il.
- 20**Aye'tzu'n xjal najlqe' toj, aye' amorey, aj Et, aj Perisya, eb'ey ex jeb'usey ju' e'kyajten, mya aj Israelqe',
- 21**aye' kyyajajil e'kyajten toju' tx'otx', ju' min eb'je'xb'aj kyu'n aj Israel, eb'jo'ktq'o'n Salomon toj aq'untl chq'o'n, atxi'xtzun kykyajlen tenju'.
- 22**Aye'tzu'n aj Israel min e'oktchq'o'n kse'n jun lq'o'n majin, o'kx e'oktq'o'n te q'ojil, nuk'ul, nejenel ex chaq'ul kye karwaj te q'oj ex kye q'ojil ti'j chej.
- 23**Junk'al wuqnaq lajoj (550) chq'ol aq'unal oktq'o'n Salomon ti'ju' aq'untl; aye'tzun enk'unkye xjalju' ex intoq xikyma'n alkyechaqu' aq'untl tu'n tb'inchet.
- 24**Ik'ju' tmyal paraon toju' Ninttanam Dab'i, tu'n tnajan toju' tja nimaqkawb'il jawtb'inha'n Salomon te. Kub'tzun tplansa'n Salomonju' tx'otx'.

²⁵Intoq kub' tq'o'n Salomon chojb'il k'ok'sb'il ex chojb'il te b'inchjtib'il oxmaj toj ab'q'i, tib'aju' q'olb'eb'l kub' tb'inha'n te Qman Dyos, ex intoq kub' ttz'e'ysa'n sturak twitz Qman Dyos. Iktzu'n b'aj b'incheta'ju' tja Dyos.

²⁶Ex eb'ajkub' b'inha'n nimaqkawil Salomon b'ark toju' Esyon-keb'er, ju' ati tk'etz Elat, toju' tx'otx' Edom ttziju' ninnjab' kyeq.

²⁷E'tzaj tchq'o'n Iram t-xjal ati kyoklen, b'a'n che lmun b'ark ex kyojtzqi'n ninnjab', kyuk'i'lju' nejenel kye t-xjal Salomon,

²⁸Ex e'pon Opir, jatzaja' kyiq'i'n o'lajnaq wajxaq kyintal (308) q'anpwaq ex pon kyiq'i'n te nimaqkawil Salomon.

1 R 10

Ulju' Qya nimaqkawil toj Sab'a ka'yilte Salomon

(2 Cr 9.1-12)

¹Tej tb'intēju' qya, nimaqkawil toj Sab'a, tpakb'alilju' matxitoq tkan Salomon te ajwalb'ilte tb'i Qman Dyos, pontzuntz toj Jerusalem tu'n tok Salomon kyoj xjel ch'uǎ tu'n.

²Nim txqan xjal k'le'nqe' tu'n kyuk'i'l txqan kamey iqa'n k'ok'sb'il kyu'n ex nim txqan q'anpwaq ex tb'anil ab'j. Tetzunj tpon twitz Salomon, xit-xjelu'n te tkyaqilju' xima'ntltoq tu'n,

³tkyaqiltzu'n t-xjel eb'aj tzaq'wet tu'n Salomon. Mixti' jun t-xjel mixwitti' b'ent ttzaq'we te.

⁴Atzunj tka'yinteju' qya, nimaqkawil toj Sab'a, tñab'l Salomon, exju' tja nimaqkawb'il ojetoq jawtb'inha'n,

⁵e'tb'anil wab'j twi' tmes, ex janajla'qe' xjal nim kyoklen toj tkawb'il exju' b'inchb'ente kyxb'alunju' ajb'el toj tja, exqe' q'olte tk'wa', exqe' chojb'il k'ok'sb'il ntoq che kub' tq'o'n toju' tja Dyos, ojexi'x lab'ti ti'j

⁶xitma'ntzuntz teju' nimaqkawil: Axte' tqanil nb'iye' toj ntaname' ti'ju' tb'inchb'ena exju' tñab'la;

⁷tzmaxi'tzun xxiwoksla'nju'ye' tej sokku' nka'yi'ne' ñin ule' tzalu. Tk'ixpe'wt nik'jan tzaj q'ma'n weye', qu'n nimxi'xte' tñab'la ex tq'inumala kyetwitzju' oje nb'iye'.

⁸¡Majxlo tzajalb'ilte' kyeju' t-xu'jila, exlo tzalajb'ilxi'x kyeju' ajb'el teya ate'qe' tk'etza, kukx kyb'inte tyolju'ya tuk'i'l nab'li!

⁹¡Nimanjtzxwit Dyos Manb'aj Tdyosa, qu'n ntzalaj ti'ja ex matzaj tq'o'n kawb'il toj Israel toj tq'ob'a! ¡Matz'ok q'o'na te nimaqkawil tu'n, tu'n tkawina toj ttxolilti'j ex tnik'alilti'j, tu'n tk'u'jlalil Dyos ti'j Israel kukxju'! chij.

¹⁰Xi'tzun tq'o'n qya kyajnaq wuq kyintal tk'i' kab'lajoj lib'r (87.12) q'anpwaq teju' nimaqkawil, ex nim tajlal txqan k'ok'sb'il ex tb'anil ab'j. Min pon jumajtl tajlal txqan k'ok'sb'il kse'n pon tu'n qya nimaqkawil aj Sab'a teju' nimaqkawil Salomon.

¹¹Exqepe' jun tnej tb'ark Iram ojetog tzaj kyiq'i'n q'anpwaq tzmax Opir, ex tzaj kyiq'i'n txqan tze sandalo ex tb'anil ab'j axtzu'.

¹²Tchaq' nimaqkawil tu'n tb'inchet peta'n toju' tja Dyos ex toju' tja nimaqkawil kyij tze Sandalo, ex chnab' arpa ex tzintzin kyeju' aj chnab'. B'ajxtoq pona' jumaj kse'n tajlal txqan tze Sandalo lu ex mixti' pontl yajxi'tl.

¹³Atzunte nimaqkawil Salomon, xitq'o'n tkyaqilu' tqaniju' qya nimaqkawil toj Sab'a te, expe' b'ajxtq'ontlu' nimaqkawil toyaj te tu'nku' tb'is tk'u'j. Anjtzun ti'j qyatz nimaqkawil toj Sab'a toju' ttanam kyuk'i'lju' xjal ajb'el te.

Tqanil ti'j Salomon Ex tq'inumal

(2 Cr 9.13-24)

¹⁴Qapelo junk'al kyajnaq kyaje' kyintal (484) q'anpwaq ntoq tk'mo'n Salomon atl junjun ab'q'i,

¹⁵myaqe'tlkye' chojb'il inkyq'o'nju' xk'a'xlel, e'k'ayil ex kykyaqilju' nimaqkawil toj Arab'ya exqe' kawil toj tkyaqilju' tx'otx'.

¹⁶Tchaq' nimaqkawil Salomon tu'n kyb'inchet lajnaq (200) kolb'il nimaq, q'anpwaqqe', te waqaq lib'r q'anpwaq junjun.

¹⁷Ex ikx tchaq' tu'n kyb'inchet o'lajnaq (300) kolb'il k'ok'e', ch'inxmi kab'e' lib'r tk'i' nik'jan q'anpwaq junjun, ex eb'aj kub' tq'o'n toju' ja te kawb'il tok tb'i k'ul te Lib'ano.

¹⁸Ex tchaq' tu'n tb'inchet jun nin q'uqb'il kywitzte elepantile, ex tchaq' tu'n tokq'o'n q'anpwaq ti'jile.

¹⁹Waqaq tpeta'nilju' q'uqb'il lu; ex sewun ttenju' tqejb'il, ex t-xq'e'l junjun plaj teju' q'uqb'il, ati junjun tilb'ilal b'alun wa'l junjun plaj.

²⁰Ex toktoq kab'lajoj (12) tilb'ilal b'alun ti'j, junjun wa'lqe' toj junjun plaju' qaq tpeta'nilu' q'uqb'il. ¡B'ajxtoq b'incheta' jun q'uqb'il kse'n ja'lu toj jun kawb'il!

²¹Expe' kykyaqilju' tb'itidor nimaqkawil q'anpwaqqe', ex ikx kykyaqilju' txqantl ti'xti' inche ajb'en toju' ja te kawb'il tok tb'i K'ul te Lib'ano. Mixti' jun saqpwaqwit kyxol, qu'n myaxi'xtoq wi'yilju' saqpwaq toj tq'ijl'al Salomon,

²²Qu'n tojxi' oxe' ab'q'ichaq nche pona'toqu' b'ark te Tarsis teju' nimaqkawil, junx kyuk'i'lju' tb'ark Iram, intoq tzaj kyiq'i'n q'anpwaq, saqpwaq, kywitzte elepant, e' ma'x ex chojpich'.

²³Nimxi'xtoq txqan tq'inumal nimaqkawil Salomon ex tnab'l kyekywitzju' txqantl nimaqkawil twitz tx'otx'.

²⁴Kykyaqil xjal twitz tx'otx' kyajb'iltoq tu'n kyka'yinte nimaqkawil Salomon ex tu'n kyb'inteju' nab'l tzaj tq'o'n Qman Dyos te,

²⁵ex kykyaqilx intoq xikyiq'i'n jun oyaj te atl junjun ab'q'i: e'ti'xti' saqpwaq ex q'anpwaqqe', pinpa't, aq'unb'il te q'oj, k'ok'sb'il, eb'a'nchej ex chej mul.

Xk'aälen Salomon karwaj ex chej

(2 Cr 1.14-17; 9.25-28)

²⁶Eb'aj tb'u'yi'n Salomon karwaj e' aj chejil. Atitoq oxk'al lajnaq (1,400) karwaj ex junmutx' lajk'al (12,000) b'a'n chejil, eb'ajx tq'o'n kyoju' nin ja kye karwaj q'obj'il ex teju' k'loj xq'uqil nimaqkawil toj Jerusalen.

²⁷Nim txqan saqpwaq ex txqan ab'j ten toj Jerusalen tu'n nimaqkawil Salomon; ex chmet txqan k'ute tu'n, e'toj k'ul iw toju' plan tx'otx'.

²⁸Atoqtzu' nche tzaja' q'i'na' tchej Salomon Musri ex Silisya, qu'n atoqtzu' nche'xa'ju' xk'aälel lq'olkye.

²⁹Junk'al lajnaq (600) saqpwaq intzaja'toq jun karwaj toj Ejipt, atzun wuqnaq lajoj (150) saqpwaq intzaja'toq jun b'a'nchej. Ex kykyaqilju' kynimaqkawil itit ex aj Sirya intoq che lq'o'nkye kyeju' t-xk'aälel nimaqkawil Salomon.

1 R 11

Witzleb'in Salomon

¹Expe' etk'u'jlaju' nimaqkawil Salomon txqantl qya te junxi'tl tnam ti'jxi'ju' tmyal paraon: e' aj Moab', aj Amon, aj Edom, aj Sidon ex itit;

²aye' qya e'tzaj kyoju' tnam ojetoq tma Qman Dyos qa myab'a'n tu'n kymje aj Israel kyuk'i'l, qu'n oktoq che tzpetel kyu'n tu'n kyxi'lpe kyi'ju' kydyos. Atzuntlte Salomon oklaqj kyi'j ex tmujb'atib' kyuk'i'l.

³Junk'al o'lajnaq (700) t-xu'jil ten kymyal nimaqkawilqe' ex o'lajnaq (300) tqya, tu'ntzun kypaju' qya lu txalpuja' Salomon.

⁴Tetzunjt ttijin Salomon, kub' chukji ttab'l kyu'nju' t-xu'jil, ex k'ulun kye junxi'tl dyos, qu'n na'mtoq tq'ontetib' b'a'nxi'x te Qman Dyos, kse'nte Dab'i ju' tman.

⁵K'ulun Salomon teju' witzileb' Astarte, kydyos aj Sidon, ex te milkom kywitzileb' aj Amon taq'wixi'x.

⁶Iktzunju', taq'wixqe'xi'xju' tb'inchb'aj Salomon twitz Qman Dyos, minti' xi' lpe b'a'n ti'j Qman Dyos kse'nte Dab'i, ju' tman.

⁷Tojtzu'n tq'ijlalil lu, jawtb'inha'n Salomon jun ja te Kyemos, kywitzileb' aj Moab' taq'wixi'x ex te Molok kywitzileb' aj Amon taq'wixi'x, twi'ju' witz toj tjawetzq'ij te Jerusalen.

- ⁸Ex ikx tb'inchaju' kye kykyaqilju' t-xu'jil te junxi'tl tnamqe', ju' intoq xikyq'o'n sturak ex chojb'il kyeju' kydyos.
- ⁹Tzaj ttx'u'jil Qman Dyos ti'j Salomon, qu'n matxi'toq tz'el tpa'ntib' ti'j Qman Dyos, ju' kamaj kub' tyek'u'ntib' twitz
- ¹⁰ex ojetoq tchaq' te tu'n lalun k'ulun kywitz junxi'tl dyos. Atzunte minti' xitb'incha'n kse'nxju' tchaq' Qman Dyos te.
- ¹¹Qu'mtzun tzaj tma'n Qman Dyos te Salomon: Tu'ntzunte' xtb'inchaya lu, min xtb'inchaya yol kyejni b'entti'j exqe' kawb'il xinma'ne' teya, k'elel wiq'i'ne' kawb'il teya ex kxe'l nq'o'ne' te junju' ajb'el teya.
- ¹²Naqtzun tu'nel Dab'i, ju' tmana, lay nb'inchaye' akxku' itz'a; tetzunju' tk'wala k'elela' wiq'i'ne'.
- ¹³Laype' tz'el wiq'i'ne' kawb'il tkyaqil, kjel nq'o'ne' jun tnej kyyajajile' te, noqtu'ne'lu' tmana ex Jerusalem, ju' nintnam oje jaw nsk'o'ne', chi Dyos.
- ¹⁴Tb'inchatzun Qman Dyostz tu'n tjaw b'ent jun tajq'oj Salomon: aju' Adad, jun aj Edom, kyyajil nimaqkawil te Edom.
- ¹⁵Xi' Joab', ju' nejenel kye xjal te q'oj, mqulkyeju' e'kyim toj q'oj tej tkub'ti'j Edom tu'n Dab'i, ex eb'aj Kub' tb'yo'n kykyaqilju' ichan aj Edom;
- ¹⁶waqaq xjaw kyejten Joab' atzu' kyuk'i'l kykyaqilju' aj Israel, tzmaxi'j kyb'aj kykyaqilju' ichan aj Edom tu'n.
- ¹⁷Atzunte Adad akxtoq k'wal, xi' oq toj Ejipt kyuk'i'l junjun twnaqil ntoq che ajb'en teju' tman.
- ¹⁸E'etz toj Madyan ex e'pon Paran, atzuntzu' exa' kyi'q'i'n junjun ichan kyuky'i'l tu'n kyajb'en kye. E'pon Ejipt ex exi' yek'ulkyib' twitz paraon, nimaqkawil toj Ejipt, atzunte paraon xitq'o'n kyja ex kywa, ex xitoyi'n kyt'x'otx'.
- ¹⁹Elb'a'n Adad toj twitz paraon, ex xitq'o'n paraon tb'alok, titz'in Tapenes ju' t-xu'jil, te t-xu'jil Adad.
- ²⁰Ultzun jun talu' titz'in Tapenes tuk'i'l Adad, Wenub'at tb'i, kub' ch'isa'n k'wal lu tu'n Tapenes junx kyuky'i'lju' tal toju' tja nimaqkawil paraon.
- ²¹Tetzunj tb'inte Adad toj Ejipt qa ojetoq kyim Dab'i, ex ikx ojetoq kyim Joab', ju' nejenel kye xjal te q'oj, xitma'n Adad te paraon: Q'ontza anb'il weye' tu'n tanjwi'je' toj ntx'otx'e', chij.
- ²²Atzunte paraon xittzaq'we'n te: ¿Tiqu'ntzun tajb'ila'ya tu'n tanjti'ja toj ttx'otx'a? ¿Ma ati jun ti'xti' mixti' teya tzalu wuk'i'le'? chij. Atzunte Adad xittzaq'we'n: —Mixti' juntlwe' mixwitti' we, naq o'kx kchin kub'sale' teya tu'n tq'onteya anb'il tu'n tanjwi'je', chij.

- 23** Expe' ikx tb'inchá Qman Dyos tu'n tjaw tiq'i'ntib' Reson ti'j Salomon. Aju' Reson tk'wal Elyada, ju' oq twitzju' tajaw, ju' Adad-eser, nimaqkawil toj Sob'a.
- 24** Ojetoq che b'ajtb'u'yi'n junjun ichan ex nejeneltoq kye jun tnej eleq'. Tej kykub' tb'yo'n Dab'i t-xjal, xi' Reson toj Damask ex ok te nimaqkawil atzu'.
- 25** Ok ajq'oj kyi'j aj Israel tej itz'toq Salomon, ex tmujb'atib' tuk'i'lju' taq'wix in tb'inchantoq Adad, ex majxtoq ik'unqe' aj Israel tu'n. Iktzu'n oka' Resen te nimaqkawil toj Siria.
- 26** Ex ikx Jerob'oam tk'wal Nab'at, tyajajil Eprayin, aj Sereda, tal jun qya kyimni tchmil, Seruwa tb'i. Nimtoqpe' toklen toj tkawb'il nimaqkawil Salomon, jawtiq'i'n tib' ti'ju' nimaqkawil.
- 27** A jawa' tiq'i'ntib' Jerob'oam ti'ju' nimaqkawil Salomon: Tej intoq tnojsa'n Salomon jul tu'n tplanset toju' Ninttanam Dab'i ju' tman ex intoq tjpu'n t-xopo'jil nintapi ti'j.
- 28** Kuw xjal toqu' Jerob'oam ex q'o'ntib' toju' aq'untl; tetzunj tka'yinte Salomon sak' toqju' ku'xun lu, oktoq'o'n te nejenel ti'j tkyaqilju' aq'untl intoq kyb'inchá'n tyajajil Jse.
- 29** Tojtzu'n tq'ijlalil lu, jun q'ij etz Jerob'oam toj Jerusalem, kyk'ulkyib' toj b'e tuk'i'l Ayiy t-sanjelal Dyos, aj Silo, toktoq jun tpinpa't ak'a'j. Kykab'ilxtoqtzun ate'qe' toj kojb'il,
- 30** eltiq'i'n Ayiy tpinpa't ak'a'j toktoq ti'j, ex kub' t-xilu'n toj kab'lajoj (12) pië
- 31** xitma'ntzuntz te Jerob'oam: Q'inxá lajoj pië teya, qu'n intma'n Qman Dyos teya: K'elel wiq'i'ne' kawb'il te Salomon ex che kxe'lnq'o'ne' lajoj tnej tyajajil Israel teya.
- 32** Naq jun tnej tyajajil kjel nq'o'ne' te Salomon, naq tu'nel nmajine' Dab'i ex Jerusalem, ju' nintnam oje jawnsk'o'ne' kyxolju' txqantl nimaqkytanam tnej tyajajil Israel.
- 33** Qu'n matxi' chin eltik'u'ne' Salomon, ex matxi' tz'okten k'ulul te Astarot, kydyos aj Sidon; ex te Kyemos, kydyos aj Moab'; ex te Milkom, kydyos aj Amon. Myab'a'n qe' tb'inchb'en toj nwitz'e' ex min xejapunju' nkawb'ile' ex nchaq'b'ile' tu'n, kse'n tb'inchá Dab'i, ju' tman.
- 34** Tu'npetzu'n, lay tz'el wiq'i'ne' tkyaqilju' kawb'il te, kyjel nq'o'ne' tu'n tkawin akx itz', noq tu'nelju' nmanjine', Dab'i jaw nsk'o'ne', ex ejapun nchaq'b'ile' ex nkawb'ile' tu'n.
- 35** Atzuntzu' k'elela' wiq'i'nju'ye' kawb'il teju' tk'wal, ex che kxe'lnq'o'ne' lajoj tnej tyajajil Israel teya.

³⁶Naq jun tnej tyajajil Israel kjel nq'o'ne' teju' tk'wal, tu'ntzun tk'ant tq'aq' Dab'i kukxju' nwitz'e' toj Jerusalen, ju' nintnam jawnsk'o'ne' jatu'n tna'njtza' nb'ieye'.

³⁷K'okyel nq'o'na tu'n tkawina kyib'aj kykyaqilju' tajb'ila ex aya k'okyel te nimaqkawil toj Israel.

³⁸Qatzun matxi tb'i'na tkyaqilju' kxe'l nma'ne' teya, tnik'alkyi'ju' tb'inchb'aja nwitz'e', exqa mache japun nkawb'ile' ex nchaq'b'ile' tu'na, kse'n tb'inch nma'ne' Dab'i, chin tenb'ile' tuk'i'la ex knkuwsa'ye' tkawb'ila kukxju', kse'n nb'inchaye' te Dab'i: Ex kjel nq'o'ne' Israel tjaq tkawb'ila.

³⁹Aye'tzu'n tyajajil Dab'i, kntz'e'ysa'ye' kywitz tu'n tpaju' il lu, naq o'kx mya tejumajx, chi Dyos, chiju' t-sanjelal Dyos.

⁴⁰Tu'ntzun tpaj ja'lu oktilil tu'n Salomon tu'n tkub' tb'yo'n Jerob'oam; atzunte Jerob'oam xi' oq toj Ejipt, ja nkawina' sisak, axtzuntzu' kyeja' ten tzmax tej tkyim Salomon.

Kyim Salomon

(2 Cr 9.29-31)

⁴¹Xi' tz'ib'a'na' txqantl tqanil ti'j Salomon ex tnab'l, ex tkyaqilju' tb'inch, toju' tu'jil tqanil ti'j Salomon.

⁴²Kab'naq (40) ab'q'i kawin Salomon toj Jerusalen kyib'aj kykyaqil aj Israel,

⁴³tetzunj tkyim, ku'x mqu'n toju' Ninttanam Dab'i, ju' tman. Atl Rob'oam ju' tk'wal kyejten kawil te t-xel.

1 R 12

Kub' aq'puju' kawb'il

(2 Cr 10.1—11.4)

¹Xi' Rob'oam Sikyem, qu'n kykyaqilju' aj Israel eb'ajx atzu' tu'n tok kyq'o'n te nimaqkawil.

²Tb'itzu'n Jerob'oam, tk'wal Nab'at, atixtoq toj Ejipt, qu'n atzu' pona' tej txi' oq twitzu' nimaqkawil Salomon, axtzuntzu' kyeja' ten najal.

³Tej tpon txokb'aj, xi'tzu'n Jerob'oamtz kyuk'i'l kykyaqilju' tnam Israel yolil tuk'i'l Rob'oam, xikyama'n te:

⁴—Kuwxi'xju' tmana qeye'; atzunta lalun kub' tq'o'na aq'untl kuwxi'x qib'aje', ex ko'pimju'ya chaq'b'il kuwxi'x kub' tq'o'n qtzan tmana qib'aje', qo ajb'eltzuntze' teya, chechij.

⁵Atzunte Rob'oam xittzaq'we'n kye: —B'a'n kyul jumajtle' yolil wuk'i'le' toj oxe' q'ijtel, kukyxi'ye', chij. E' anjtzun xjaltz,

- ⁶Xi'tzu'n nimaqkawil Rob'oamtz yolil kyuky'i'lju' tijwnaq e'ajb'en q'ol nab'l te Salomon, ju' tman tej itz'toq, xitqani'n kye: ¿Titi' jun nnab'le' ktzajel kyq'o'ne' tu'n txi' ntzaq'we'ne' kyeju' xjal lu? chij.
- ⁷Aye'tzunkye xikyma'n te: —Qama che'x tb'i'na xjal lu ja'lo exqa matxi tq'o'na jun b'a'n tzaq'web'l kye, kche ajb'elkye' teya kukxju', chechij.
- ⁸Atzunte Rob'oam mixti' xitb'i'n kyyolju' tijwnaq, xi' xa'ya'tl qanil ttab'l kyeju' ku'xunju' junx kyb'aj ch'iy tuk'i'l ex inche ajb'en te,
- ⁹xitqani'n kye: —¿Titi' junkye' nnab'le' ktzajel kyq'o'ne' tu'n t-xintzaq'we'ne' kyeju' xjal lu, ju' matxi' tzajkyqani'n weye' tu'n nko'pinteju'ye' chaq'b'il kub' tq'o'n nmane' kyib'aj? chij.
- ¹⁰Aye'tzu'n ku'xun junx kyb'aj ch'iy tuk'i'l, xikytzaq'we'n te: —Ate q'manxju'ya kye' xjal matxi' tzajkyqani'n teya tu'n tko'lpinteju'ya chaq'b'il kub' tq'o'n tmana kyib'aj: Qa kuwxi'xju' nmane' kyeye', chin okyele' kuwxi'xtl kyetwitz;
- ¹¹qama kub' tq'o'n nmane' jun iqtz alxi'x kyib'aje', kb'elpe' nq'o'nxi'x juntlwe' alxi'xtl; qama che jikunjtze' toj asyal tu'n, ayintzunwe' che njiku'ye' toj asyal tz'u'n k'uxb'il ttxa'n, chiku'ya kye, chechij.
- ¹²Pon junmajtlu' Jerob'oam kyuk'i'lju' xjal toj toxi'n q'ij twitz Rob'oam b'ilte ttzaq'web'lju' nimaqkawil, kse'nxju' ojetoq txi' q'ma'n kye
- ¹³atzunte nimaqkawil xittzaq'we'n kye kuwxi'x, ex mixti' xitb'i'nju' nab'l kyu'n tijwnaq,
- ¹⁴xitma'ntzuntz kye aju' ojetoq kyma ku'xun: qa ojetoq kub' tq'o'n tman jun iqtz alxi'x kyib'aj, atitoq tu'n tkub' tq'o'nxi'xtl juntl alxi'xtl kyib'aj, qatzun matxitoq che b'aj jiku'n tu'n kyaj, atitoq tu'n kyb'aj tjiku'nxi'xtl tu'n jun asyal tz'u'n k'uxb'il ttxa'n.
- ¹⁵Mixti' xitb'i'n nimaqkawil kyyolu' tnam, qu'n tajb'iltoq Qman Dyos tu'n tjapun ikyju', tu'ntzun tjapunju' ojetoq tzaj tma'n Qman Dyos te Jerob'oam, tk'wal Nab'at, tu'nel Ayiy aj Silo.
- ¹⁶Tetzunj kyka'yinte tkyaqilju' tnam Israel, mixti' exhib'i'n tu'n nimaqkawil, xikytzaq'we'n kjal: ¡Mixti'qe' qoklen ti'j Dab'i! ¡Mixti'qe' qetzb'il ti'ju' tetz'b'il tk'wal Jese! ¡Qo'qe' anj qkyaqilx aj Israel! ¡Che tka'yinx te Dab'i toj tja! chechij. Textzu'n kmuj lu e'anju' aj Israel kyja.
- ¹⁷Aye'tzu'n aj Israel najlqe'toq kyoju' nimaqtnam toj Juda, xitljo'n Rob'oam tu'n tkawin kyib'aj.
- ¹⁸Tetzunj txi' tchq'o'n Rob'oam Adoram, ju' ka'yilte aq'until ilxi'xti'j, kykyaqilxu' aj Israel e'kub' b'yonte toj ab'j. Lwiyxixtzun jaxju' nimaqkawil Rob'oam toju' karwaj ex xi' oq Jerusalem.

- ¹⁹Iktzu'n jawa' kyi'q'i'nkyib'u' aj Israel ti'ju' tk'wal Dab'i ex majx elkypa'n kyib'.
- ²⁰Tej kyb'inte aj Israel qa ojetog tz'anjtzi'tj Jerob'oam, xikycho'on ttxokli tu'n kyyoli'n tnam tuk'i'l, ex okkyq'o'n te nimaqkawil toj tkyaqil Israel, mix-a'lo'tog jun tu'n tkyajten tu'n t-xilpe ti'ju' tyajajil Dab'i, kyi'jxi'tlu' tyajajil Juda.
- ²¹Tej tkanun Rob'oam Jerusalem, b'aj tb'uyi'n junaq kab'mutx' lajk'al (180,000) xjal te q'oj sk'o'nqe' kyxolju' tyajajil Juda ex tyajajil B'enjamin, tu'n kyq'ojin ti'j Israel ex tu'n tkanb'etlju' tkawb'il.
- ²²Atzunte Qman Dyos yolin te Semaiy, jun tmajin Qman Dyos ex tchaq' te ikjalu:
- ²³Q'manxa te Rob'oam tk'wal Salomon, nimaqkawil toj Juda, ex kye kykyaqilju' kyyajajil Juda ex B'enjamin, exqe' txqantl tnam,
- ²⁴knchaq'u'ye' kyeye' tu'n lalun che q'ojine' kyi'ju' kyitz'ine' aj Israel. Kutanj kyi'je' kykyaqilxe' kyjaye', qu'n iky matxi' kub' nxima'ju'ye', chi Dyos te Semaiy. Atzunj kyb'inteju' intma'n Qman Dyos, b'aj anjkyi'j kse'nju' xiq'ma'n kye.

Kub'tq'o'ntl Jerob'oam witzileb'i'n

- ²⁵Jawtb'inha'n Jerob'oam jumajtlu' nintnam Sikyem, ju' ati twi' witz te Eprayin ex kub' najan toj. Ex ikx jawtb'inha'n Penwel.
- ²⁶Kub'tzun t-xima'n ikjalu: Jaku' kanb'et jumajtlte' kawb'il tu'n toj tja Dab'i,
- ²⁷qama che'xu' xjal lu q'ol chojb'il toj tja Qman Dyos Jerusalem. Ktzajel kynan jumajtlu' Rob'oam nimaqkawil toj Juda ex jaku' chin kub' kyb'yo'ne', che kxe'ltzun jumajtltz tuk'i'lu' nimaqkawil toj Juda, chij.
- ²⁸Tb'ajlenxi'tzun tqani'n ttab'l ti'ju' lu, tb'inha nimaqkawil kab'e' tilb'ilal tman wakx q'anpwaqqe', ex xitma'n kyeju' tnam: Israel, matxi' che tx'anjxi'ye' k'ulul Jerusalem. Atzu'n ja'lu luju' kydyose' etzq'inkyeye' Ejipt, chij.
- ²⁹Kub'tzun tq'o'n jun toj B'etel atzun juntl toj Dan.
- ³⁰Tu'ntzun tpaj ja'lu eb'inchan ilu' aj Israel, qu'n intoq che'xkye' xjal B'etel, ex Dan k'ulul kye.
- ³¹Ex e'kub' tb'inha'n ja xjan te witzleb'i'n, ex e'oktq'on pale te toj tnam, mya aj Leb'iqe'.
- ³²Ex kub' tq'o'n jun ninq'ij toj o'lajoj tajlal twajxaqi'n xjaw, kse'nxju' ninq'ij inkub' ik'set toj Juda, ex axu' nimaqkawil kub' q'onkye chojb'il tib'aj q'olb'eb'l. Tb'inchaju'lu toj B'etel, intoq che kub' tq'o'n chojb'il kyeju' tilb'ilal wakx e'kub' tb'inha'n ex intoq che oktq'o'n pale kyoju' ja te witzleb'i'n e'jaw tb'inha'n.
- ³³Iktzu'n, e'kub' tq'o'n Jerob'oam chojb'il tib'aju' q'olb'eb'l ojetog kub' tb'inha'n toj B'etel, toju' q'ij o'lajoj tajlalu' twajxaqi'n xjaw. Atzun t-xjawil ninq'iju' kub' t-xima'n kse'nxju' tajb'il, oktq'o'n te jun ninq'ij kye aj Israel tu'n kyk'ulun, ax xjawju' tej tjax tz'e'ysalte sturak tib'aju' q'olb'eb'l.

1 R 13

Jun aj Juda t-sanjelal Dyos tzak'unte Jerob'oam

- ¹Tej intoq ttz'e'ysa'n Jerob'oam k'ok'sb'il tib'aj q'olb'eb'l, kanun jun t-sanjelal Dyos B'etel chq'o'n tu'n Qman Dyos.
- ²Tchaq' Qman Dyos tu'n tyolin tuk'i'l tq'ojq'ojel twi' kuw ti'ju' q'olb'eb'l, ex tma: Q'olb'eb'l, matxi' tma Qman Dyos qa k'itz'jel jun tyajajil Dab'i, Josiy tb'i k'okyel, che b'eltq'o'nju' pale nche ajb'en kyoju' ja te witzleb'i'n te chojb'il tib'aja, aye' nche kub' kytz'e'ysa'n sturak tib'aja; ex kb'el tz'e'ysa'n kyb'aqil xjal tib'aja, chiju' t-sanjelal Dyos.
- ³Textzunju' q'ij lu taq'ju' t-sanjelal Dyos jun techlal te lab'te'n, ex tma: A techlal ja'lu te lab'te'n matxi' tma Qman Dyos: Kb'ajel txijju' q'olb'eb'l, atzunju' tza'j tib'aj kb'ajex chitj, chij.
- ⁴Atzunj tb'inte nimaqkawil Jerob'oam tz'e'ysb'il witzb'aj tmaju' t-sanjelal Dyos ti'ju' q'olb'eb'l toj B'etel, xitnuqpi'n tq'ob' ex tma: ¡Kytzyume'! chij. Atzunju' tq'ob' xiyek'unte t-sanjelal Dyos, kyej tzeyix ex mixti' b'entl tyokchante.
- ⁵Textzu'n kmuj lu kub' txijju' q'olb'eb'l, atzunju' tza'j atitoq tib'aj b'ajx chitj, kse'nxju' techlal tchaq' Qman Dyos teju' t-sanjelal.
- ⁶Atzunte' nimaqkawil xitma'n teju' t-sanjelal Dyos ikjalu: —Chin kub'sale' teya tu'n txi' tqani'na te Qman Dyos tu'n tb'anixju' nq'ob'e', chij. Kub'santzunju' sanjelal te Qman Dyos ex kyej b'anix tq'ob'ju' nimaqkawil kse'nxju' tten.
- ⁷Xi'tzun tma'nju' nimaqkawil teju' t-sanjelal Dyos: —Kutzaja wuk'i'le' njaye' tu'n txi' jun twaya, ex kxel jun nb'anile' teya, chij.
- ⁸Atzunte' t-sanjelal Dyos xittzaq'we'n te nimaqkawil: —Maskye matzaj tq'o'na nik'janju' ati teya toju' tjaya te kawb'il, lay chinxe' tuk'i'la, lay chin wan wab'je' ex lay chin k'wan a'ye' toju' najb'il lu;
- ⁹qu'n iku' oje tzaj tma'n Qman Dyos weye'. Chij kjala: Lalun wan wab'ja ex lalun txi' tk'wa'na a', ex lalun tz'anjtzi'ja tojxu' b'e ja matxa'ya, chi Dyos weye', chij.
- ¹⁰Xi'tzu'n xa'ya'tlju' t-sanjelal Dyos toj juntl b'e tu'n lalun tz'anjti'j tojxju' tb'eyil B'etel.
- ¹¹Atitoq jun t-sanjelal Dyos tijwnaq najli B'etel toju' tq'ijl'alil lu, ext'anju' tk'wal q'malte te titi' matxitoq tb'inchaju' t-sanjelal Dyos aj Juda toj B'etel; ex ikx xikyma'n titi' tmaju' nimaqkawil.
- ¹²Xi'tzun t-xjelu'nju' kyman: ¿Alkyetzun b'e xxa'ya'? chij. Xi'tzun kyma'nju' tk'wal alkye b'e xa'yaju' t-sanjelal Dyos aj Juda.
- ¹³Xitma'ntzuntz kyeju' tk'wal: Kyq'onktze' t-xalmiju' b'ur, chij. Kyb'inchatzuntz ikju', jawx chejintzun t-sanjelal Dyostz ti'j

- 14**xi'tzuntz knolteju' t-sanjelal Dyos aj Juda. Ex kub'ti'j tu'n q'uqlitoq t-xe jun b'a'nsi, ex xit-xjelu'n te: —¿Ma aju'ya t-sanjelal Dyos saj Juda? chij. —Ayine', chij xittzaq'we'n:
- 15**—Kutzaja njaye' tu'n txi' jun twaya wuk'i'le', chiju' t-sanjelal Dyos tijwnaq.
- 16**Atzunju' t-sanjelal Dyos aj Juda xittzaq'we'n te: —Lay b'ent tu'n nxi'ye' tuk'i'la, ex lay chin okxe' toju' tjaya, ex mixti' tu'n nwane' ex tu'n nk'wan a'ye' tuk'i'la toju' najb'il lu;
- 17**qu'n tzaj tchik'b'a'nxi'x Qman Dyos weye': Lalun txi' twana wab'j exju' a' tza'lu, ex lalun tz'anj ti'ja tojxu' b'e jasaja'ya, chi Dyos weye', chij.
- 18**Ilxi'xtzunti'j tu'nju' tijwnaq, xitma'n te: —Ikx t-sanjelal Dyos qinwe' kse'nxta, ex matzaj tma'n jun tanjl Qman Dyos weye' tu'n txiwiq'i'na njaye' ex tu'n txinq'o'ne' twaya ex tk'wa'ya, chij. Maskyep'e' naq jawtchanju' tijwnaq,
- 19**xi'ju' t-sanjelal Dyos aj Juda tuk'i'l, wan ex k'wan tuk'i'l toj tja.
- 20**Tetzunj q'uqliqe'k ti'j mes, yolin Qman Dyos teju' t-sanjelal Dyos tijwnaq aju' anjtz anjsante ti'ju' t-sanjelal Dyos aj Juda,
- 21**ex tmaju' tijwnaq tuk'i'l tq'ojq'ojel twi' kuw te ikjalu: —Matxi' tma Qman Dyos tu'n tpaj mixti'x xxitb'i'na tchaq'b'il tzaj tma'n teya,
- 22**matz'anjtzti'ja tu'n twana ex tu'n tk'wana jaxa'tma'n Qman Dyos teya tu'n lalun tb'inchaya, lay ku'x mqu'na toju' muqb'il kye ojtxi' tyajilb'ena, chij.
- 23**Atzunj tb'aj wan ex tb'aj k'wanju' t-sanjelal Dyos aj Juda, jaw tq'o'n t-sanjelal Dyos tijwnaq t-xalmiju' tb'ur,
- 24**xi'tzun t-sanjelal Dyostz aj Juda. O'kxtzun tetz jun b'alun ti'j toj b'e ex majxkub' b'yo'n tu'n, kyej tz'aqiju' t-xmilal toj b'e. Atzunju' b'ur exju' b'alun axtzu' e'kyaja'ten tk'etzju' anmi.
- 25**Eb'jik'tzun jte' ichan atzu' ex kyilju' anmi woqli toj b'e, ex axtoqtzu' ta'ju' b'alun tk'etz. Tetzunj kypon toju' nintnam janajla' t-sanjelal Dyos tijwnaq, xikyoli'nju' ojettoq kyil.
- 26**Tetzunj tb'inte t-sanjelal Dyos tijwnaqju' anjtz anjsante ti'ju' juntl, jaw lab'ti: Ate t-sanjelal Dyosju', ju' mixti' xitb'i'nju' tchaq'b'il Qman Dyos. Qu'mtzun matxi' txitq'o'n Qman Dyos te jun b'alun tu'n tkub' tzaqu'n ex matxi' kub' tb'yo'n, kse'nxu' tma Qman Dyos te, chij.
- 27**Xitma'ntzuntz kyeju' tk'wal tu'n tjaw kyq'o'n t-xalmi jun b'ur, ex kyb'incha ikju'.
- 28**Xi'tzu'n t-sanjelal Dyos tijwnaq ex knetju' anmi tu'n kub'ni tz'aq toj b'e, atitoqju' b'ur exju' b'alun tk'etz. Na'mxtoq txi' tch'yo'n B'alunju' anmi ex na'mxtoq tkub' ttzaqu'nju' b'ur.

²⁹Jawtzun tiq'i'n t-sanjelal Dyos tijwnaq t-xmilalju' t-sanjelal Dyos aj Juda, ex jawx tq'o'n tib'aju' b'ur ex anji'tj tuk'i'l toju' ninttanam, tu'n tkub' twitz'le'n ex tu'n tku'x tmqu'n.

³⁰Ku'x tmqu'n toju' tmuqb'il teku', ex oq' ti'j, intoq tma'n: ¡Qab'anx twitza witz'in! chij.

³¹Tb'ajku'xlenxi'tzun tmqu'n, xitma'n kyeju' tk'wal: —Ajnkyime', axtzu' chin b'elexa' kymqu'ne' tojxju' muqb'il ja xku'xa' nmqu'ne' ichan tmajin Dyos lu. Junx chin b'elexa' kymqu'ne' tk'etz,

³²qu'n ilti'j tu'n tjapunju' yol tzaj tma'n Qman Dyos te tu'n tmante ti'ju' q'olb'eb'l B'etel ex kyi'j kykyaqilju' ja te witzleb'i'n kyoju' nimaqtnam toj Samarya.

³³Tu'npetzunju' lu, mixti' kyej tq'o'n Jerob'oam tchwinqlal myab'a'n, e'oktq'on jumajtlu' pale kyoju' tnam tu'n kyten toju' ja te witzleb'in. Alkyetoq b'a'n toj twitz, intoq che t-xjansa'n Jerob'oam tu'n kyok te pale kyoju' ja te witzleb'i'n.

³⁴Tu'ntzun tpaju' tb'inchb'aj Jerob'oam lu, eb'inchan ilju' tk'wal, tu'ntzunju' majx b'aja' kyyajajil tejumajx.

1 R 14

Tma Ayiy tqanil tu'n tkub'o'lj Jerob'oam

¹Tzaj jun yab'il ti'j Ab'iy tk'wal Jerob'oam toju' tq'ijlalil lu.

²Xi'tzun tma'n Jerob'oam te t-xu'jil: —Ch'exb'emila t-xb'aluna tu'ntzun lalun tz'el tnik'tzila qa aya nxu'jile', ex kutxi'ya toj Silo. Atzu' najla' Ayiy, ju' t-sanjelal Dyos tzaj q'mante weye qa oktoq chin okyele' te nimaqkawil teju' nintnam lu.

³Iq'inxa lajoj wab'j muqin ex jun xar ta'lkab', kutxi'ya ka'yilte tu'n ttzaj tma'n teya titi' kb'ajel ti'ju' k'wal lu, chij.

⁴Tb'inchatzun t-xu'jil Jerob'oam ikju'. B'aj tb'incha'ntib' ex xi'tzuntz Silo, ex pon tja Ayiy. Mixtoqti' nka'yin Ayiy, qu'n matxitoq che naju' twitz tu'n tijil,

⁵matxi'toqtzun tma Qman Dyos te Ayiy qa oktoq pomelu' t-xu'jil Jerob'oam xjelulte ti'ju' tal yab'toq. Ex tzaj tman titi' kxe'l tma'n teju' qya, ex tzaj tma'n qa ch'exb'e'n t-xb'alunju' qya ajtpon.

⁶Tetzunj t-xitb'i'n Ayiy tq'o'jq'ojel tqan tej tokx ttzija, xitma'n te: kutoktza t-xu'jil Jerob'oam. ¿Titiq'u'n nkub' tch'exb'e'na' tib'a? matxi' tzaj q'ma'n weye' tu'n nyoline' kuw teya,

⁷kutanj ti'ja ex q'manxa te Jerob'oam, lu xtma Qman Dyos ikjalu: matz'etz wiq'i'na kyxol tnam ex matz'oknq'o'na te nejenel teju' ntaname' Israel.

⁸Matz'el wiq'i'ne' kawb'il teju' tyajajil Dab'i tu'nt-xi' nq'o'ne' teya. Atzunta mikxa'ju'ya kse'nte Dab'i nmajine', mab'japun nchaq'b'ile' tu'n ex matz'ok lpe wi'je' tu'n tkyaqil tk'u'j, ex tnik'alkyi'ju' tb'inchb'aj nwitz'e';

⁹aya taq'wix qexi'xju' tb'inchb'aja kyekwitzu' xe ten nejtl twitza; matz'oktq'o'na ntx'u'jile', matxi' che kub' tb'inha'na txqantl dyos ex tilb'ilal k'uxb'ilqe', ex matxi' chin eltik'u'na.

¹⁰Qu'mtzun ktzajel wiq'i'ne' taq'wix kyib'aju' tyajajila: knb'inha'ye' tu'n kyb'ajkyim kykyaqilju' tk'wala qa' toj Israel; mixti'x jun kjel anq'in. Che b'ajel mankun kykyaqilju' tyajajila wu'ne', kse'n nex chtet tz'is tek'.

¹¹Tx'yan kb'ajel wankye twitze'la che b'ajelkyim toju' nintnam; aye'tzu'n che kyimel toj koj'b'il k'utz kb'ajel wankye, qu'n iky oje kub' nxima'nju'ye' tu'n tb'inchet, ayine' Dyos Manb'aj, chi Dyos.

¹²Atzunta qya, kutxi'ya tjaya, naqa xpona toju' nintnam, kkyimelju' k'wal.

¹³Kykyaqiltzu'n aj Israel che oq'el ti'j, ex kb'elex kymqu'n; o'kxtzun te kb'elex mqu'nju' b'a'n kyxolu' tyajajil Jerob'oam. Qu'n o'kxku'te b'a'nxch'i'ntl matxi' tzaj tka'yi'n Qman Dyos kyxol kykyaqilju' tyajajil Jerob'oam.

¹⁴Yajxi'tzuntel k'okyel tq'o'n jun nimaqkawil tib'aj Israel, che mankulu' tyajajil Jerob'oam tu'n toju' tq'ijlalil ktenb'el. Kxe'l qex ja'lo

¹⁵che b'ajel tchto'n Qman Dyos aj Israel kse'n nche b'ajxyiju'n ajlaj tu'n t'nimal a'. Che jawil xb'oqi'n toju' tb'anil tx'otx' lu kyajni tq'o'n kyeju' ojtxi' qyajilb'en, ex che kxe'l t-xon ti'jxi' nin a' Ewprates, qu'n matz'okkyq'o'n ttx'u'jil Qman Dyos tu'n tpaju' xkub' kyb'inha'n tilb'ilal Astarte.

¹⁶Che kjel ttzaqpi'n Qman Dyos aj Israel tu'n kpaju' til Jerob'oam ju' xxi' q'onkye aj Israel toj il, chi Ayiy t-sanjelal Dyos.

¹⁷Anjtzun ti'ju' t-xu'jil Jerob'oam ex pon Tirsa; ex naqnokx ttziju' tja, kyimju' k'wal.

¹⁸Kykyaqilju' aj Israel exi' muqul ex e'oq' ti'j, kse'nxju' tma Qman Dyos tu'nelju' t-sanjelal, Ayiy.

¹⁹Atzu'n jni'tl tqanil ti'j Jerob'oam, tej tq'ojin ex junjuntl tqanil ti'ju' tkawb'il, tz'ib'a'nqe' toju' tu'jil tqanil kyb'inchb'aju' nimaqkawil toj Israel.

²⁰Junaq kab'e' (22) ab'q'i kawin Jerob'oam, tetzunj tkyim, kawin Nadab' ju' tk'wal te t-xel.

Tkawb'il Rob'oam toj Juda

(2 Cr 12.1-16)

²¹Atoq Rob'oam tk'wal Salomon in kawin toj Juda. Tetoq kab'naq jun (41) ab'q'i tej ttzyet tkawin, ex kawin wuqlajoj ab'q'i toju' nintnam Jerusalem, jaw t-sk'o'n

Qman Dyos jatu'n tna'njtza' tb'i kyxol kykyaqil nimaqkytanam tnej tyajajil Israel. Naama tb'iju' ttxu Rob'oam, ex aj Amon.

²²Taq'wixi'xtzun b'je'la'ju' tb'inchb'aj Rob'oam toj twitz Qman Dyos, tzajxi'xtl ttx'u'jil Qman Dyos tu'n tpaj kyetwitz tkyaqilju' il kyb'inchaju' ojtxi' tyajilb'en,

²³qu'n ex ikkxeye e'jaw kyb'incha'n kyja witzleb', ex eb'jaw kyb'incha'n ab'j ex xwank te kyxjan kywi'yile kykyaqil witz nimaq kywe' ex kyjaq' tze pujin kyxaq.

²⁴Ikqe'xju' xjal ate'toq toj tnam intoq kyb'incha'n ajpaji'n toj kyk'u'lb'il, ex intoq kyb'incha'n tkyaqilju' taq'wixil nkyb'incha'n txqantl tnam min nche niman te Dyos, ju' eb'je'x t-xla'ja'n Qman Dyos kywitzku' aj Israel.

²⁵Oktzaqpaj Sisak nimaqkawil toj Ejipt q'ojil ti'j Jerusalen toj tjwe'yin ab'q'i ttzyetlen tkawin Rob'oam,

²⁶eb'je'xtiq'i'nju' k'uwenj toj tja Dyos ex toju' ja te kawb'il. Tkyaqil eb'je'x tiq'i'n, ex eb'ajx tiq'i'nju' kolb'il q'anpwaqqe' e'kub' tb'incha'n Salomon.

²⁷Ekub'tzun tb'incha'n nimaqkawil Rob'oam kolb'il q'ank'uxb'ilqe' te kyxel, ex e'kyaj tq'o'n toj kyq'ob'u' nejenel kye xjal te q'oj intoq che xq'uqin ttziju' tja te kawb'il.

²⁸Atltoqtzun junjun maj ajt-xi' nimaqkawil toj tja Dyos, aye'tzu'n xq'uqil intoq che'x tuk'i'l intoq che'x kyiq'i'n kolb'il. Ex intoq che kub' kyq'o'n jumajtl toju' kyja xq'uqil.

²⁹Atzu'n jni'tl tqanil ti'j Rob'oam ex tkyaqilju' tb'incha, tz'ib'a'nqe' toju' tu'jil tqanil kyb'inchb'aju' nimaqkawil toj Juda.

³⁰Ten q'oj kukxju' kyxol Rob'oam tuk'i'l Jerob'oam.

³¹Tetzunj tkyim Rob'oam, ku'x mqu'n kyk'etzju' ojtxi' tchman toj Ninttanam Dab'i. Naama tb'iju' ttxu, aj Amon. Yajxi'tzuntl kyejten Ab'yam ju' tk'wal te nimaqkawil te t-xel.

1 R 15

Tkawb'il Ab'yam toj Juda

(2 Cr 13.1-22)

¹Tzyet tkawin Ab'yam toj Juda, toj twajxaqlajoji'n (18) ab'q'i ttzyetlen tkawin Jerob'oam, tk'wal Nab'at.

²Oxe' ab'q'i kawin toj Jerusalen. Maaka tb'iju' ttxu, tmyaltoq Ab'salon.

³Aye'x ilju' tb'incha Ab'yam kse'n etb'inchaju' tman nejtl, ex myab'a'nju' tanmi twitz Qman Dyos, mikxa' kse'nte Dab'i, ju' tchman.

⁴Naqtzun tu'n tk'u'jlalil Qman Dyos ti'j Dab'i, qu'mtzun min kub' tnajsa'nju' tyajajil, tu'n tokju' tk'wal toj tq'uqb'il tik'lenxi' tu'n tkuwsante toj Jerusalen;

⁵Qu'n matxitoq tz'anq'inte Dab'i b'a'n twitz Qman Dyos, qu'n mixti' jumaj ma'wt tz'el tpa'ntib' ti'ju' tchaq'b'il Qman Dyos toju' tchwinqlal, okxku' myab'a'nju' tb'incha ti'j Uriy ju' itit.

⁶⁻⁷Majx kyejten q'oj kyxol Rob'oam tuk'i'l Jerob'oam tej itz'xtoq Rob'oam. Ex ten q'oj kyxol Ab'yam tuk'i'l Jerob'oam. Atzu'n jni'tl tqanil ti'j Ab'yam ex tkyaqilu' tb'incha, tz'ib'a'nqe' toju' tu'jil tqanil kyb'inchb'aju' nimaqkawil toj Juda.

⁸Tetzunj tkyim Ab'yam, kux mqu'n toj Ninttanam Dab'i. Atl Asa ju' tk'wal kawin te t-xel.

Tkawb'il Asa toj Juda

(2 Cr 14.1-5; 15.16-19)

⁹Tzyet tkawin Asa toj Juda toj junaq (20) ab'q'i ttzyetlen tkawin Jerob'oam toj Israel,

¹⁰Kab'naq (40) ab'q'i kawin toj Jerusalen. Maaka tb'iju' tya, tmyal Ab'salon.

¹¹B'a'n b'aj tb'incha'n Asa twitz Qman Dyos, kse'nte Dab'i ojtxi' tyajilb'en.

¹²Majx eb'je'x t-xlaja'nju' inche b'inchan k'u'lb'il te ajpaji'n, ex eb'je'l tiq'i'n tkyaqilju' witzileb' eb'ajkub' kyq'o'n tyajilb'en.

¹³Ex eltiq'in toklen Maaka ju' tya te txub'aj nimaqkawil, tu'n tpaju' ojetoq tchaq' tu'n tkub' b'incha'n jun witzleb' Asera. Kub' t-xitu'n Asa witzleb' lu ex kub'ttz'e'ysa'n ttzi a' Sedron.

¹⁴Maskyep'e' min eb'aj xitu'nju' kyja witzileb' kywi'witz, ok Asa b'a'n okslal kukxju' te Qman Dyos,

¹⁵ex kub' tq'o'n tkyaqilju' q'anpwaq ex saqpwaq toj tja Dyos, ju' ojetoq kub' t-xima'n ex ojetoq kub' t-xima'nju' tman tu'n kyq'onte te Dyos.

B'antti'j kyyol Asa tuk'i'l B'en-adad

(2 Cr 16.1-10)

¹⁶Majx ten q'oj kyxol Asa tuk'i'l B'aasa nimaqkawil toj Israel.

¹⁷Tej txi' B'aasa q'ojil ti'j Juda, b'jo'k tq'o'n tapi ti'jile Rama tu'n mix tena'tlju' mujb'ab'ltib'il tu'n tuk'i'lju' nimaqkawil toj Juda.

¹⁸Atzunte Asa b'je'tztiq'i'n tkyaqil q'anpwaq ex saqpwaq atixtoq kyoju' k'uwenj toj tja Dyos ex toju' tja te kawb'il, xit-sma'ntzuntz kyu'nelju' nche kawin tuk'i'l te B'en-adad nimaqkawil toj Sirya, tk'wal Tab'rimon ex tchman Esyon, najlitoq Damask, ex xitma'n sanjelj lu te:

¹⁹Qb'incham tten jun qyol tu'n tkyejb'ent ti'j qxol kse'nx kyb'incha qman. Lu q'anpwaq ex saqpwaq matxi nsma'ne' te jun oyaj teya. Xitunku'ya mujb'ab'lkyib'e' tuk'i'l B'aasa, nimaqkawil toj Israel, tu'ntzun lalun q'ojintl wi'je', chij.

²⁰B'a'n ela'ju' xitma'n nimaqkawil Asa toj twitz B'en-adad, ex e'tzaj tchq'o'n nejenel kye t-xjal te q'oj q'ojil kyi'ju' nimaqtnam toj Israel. Iktzu'n kub'kyi'ju' tnam Liyo'n, Dan, Ab'el-b'et-maaka, tkyaqilju' Kyineret ex tkyaqil kyt'otx' tyajajil Neptali.

²¹Tej tb'inte B'aasa, kyej ttzaqpi'n tb'inchjiju' tapi ti'j Rama ex anjti'j Tirsa.

²²Tchaq'tzun nimaqkawil Asa tu'n kyt'ket kykyaqil aj Juda, mix-a'lo' tu'n tkyejten, ex b'ajx kyi'q'in ab'j ex tze ajb'en tu'n B'aasa tu'n tjaw b'inchet tapi ti'jile Rama, ex e'ajb'en tu'n nimaqkawil Asa tu'n kyjaw tb'inha'n tapi ti'jile Keb'a toj kyt'otx' B'enjamin ex ti'jile Mispa.

Kyim Asa (2 Cr 16.11-14)

²³Atzu'n jni'tl tqanil ti'j Asa ex tb'inchb'aj, exju' tb'inha exqe' nimaqtnam b'jaw tb'inha'n, tz'ib'a'nqe' toju' tujil tqanil kyb'inchb'aju' nimaqkawil toj Juda. Kub' yab'ti Asa kyu'n tqan tu'n tijil;

²⁴tetzunj tkyim, ku'x mqu'n kyk'etzju' ojtxi' tyajilb'en toj Ninttanam Dab'i. Atl Josapat ju' tk'wal kawin te t-xel.

Tkawb'il Nadab' toj Israel

²⁵Toj tkab' ab'q'i ttzyetlen tkawin Asa toj Juda, tzyet tkawin Nadab' tk'wal Jerob'oam toj Israel, naq kab'e' ab'q'i kawin.

²⁶Taq'wixi'xju' tb'inchb'aj twitz Qman Dyos: aye'x ilju' tb'inha kse'nx b'aj tb'inha'nju' tman, tu'ntzun tpaj eb'inchana' ilju' aj Israel.

²⁷Atzu'n B'aasa, tk'wal Ayiy, ju' tyajajil Isakar, jaw tb'u'yi'n jun tnej xjal q'ojil ti'j ex kub' tb'yo'n toj Wib'eton, nimaqkytanam pilistey ojetoq cheb'aj ttxoli'n Nadab' aj Israel te q'oj ti'jile.

²⁸Kub' tb'yo'n B'aasa Nadab' toj toxi'n ab'q'i nkawin Asa toj Juda, ex kkawil te t-xel.

²⁹Akxtoqtzun ttzyet tkawin, eb'aj Kub' tb'yo'n kyyaqilju' toj tja Jerob'oam, kse'nxju' ojetoq tma Qman Dyos toj ttzi Ayiy aj Silo, majx eb'aj mankun kykyaqilju' tyajajil Jerob'oam tu'n B'aasa, mixti'x jun kyej anq'in tu'n.

³⁰B'aj ja'lu tu'n kpaju' il b'aj tb'inha'n Jerob'oam, ju' xiq'onkye aj Israel toj il, iktzu'n oka' kyq'o'n ttx'u'jil Qman Dyos.

³¹Atzu'n jni'tl tqanil ti'j Nadab', ex tkyaqilju' tb'inha, tz'ib'a'n toju' tu'jil tqanil kyi'ju' nimaqkawil toj Israel.

³²Majx ten q'oj kyxol Asa tuk'i'l B'aasa nimaqkawil toj Israel.

Tkawb'il B'aasa toj Israel

³³Tzyet tkawin B'aasa tk'wal Ayiy toj Tirsa tib'aj tkyaqil Israel toj toxi'n ab'q'i ttzyetlen tkawin Asa toj Juda, ex junaq kyaje' (24) ab'q'i kawin.

³⁴Taq'wixi'x tb'inchb'aj B'aasa twitz Qman Dyos, qu'n aye'x ilju' b'aj tb'incha'n kse'nx tb'incha Jerob'oam ju' xiq'onkye aj Israel toj il.

1 R 16

¹Tzajtzun tma'n Qman Dyostz te Jewu, tk'wal Anani, ti'j B'aasa ikjalu:

²Majaw wiq'i'na toj quq ex matz'oknq'o'na te nejenel te ntaname' Israel, atzunta junx sela'ya tuk'i'l Jerob'oam, matxi' che b'ajxju' ntaname' Israel toj il tu'na. Matxi' tz'ok tq'o'na ntx'u'jile' tu'n il xtb'inchaya nwitz'e'.

³Qu'mtzun B'aasa, kb'el nnajsa'na kyuk'i'lxi' toj tjaya; ikx knb'incha'ju'ye' kye kse'nxu' nb'inchaye' kye toj tja Jerob'oam tk'wal Nab'at.

⁴Alkyexku' twitze'la mache kyim toju' nintnam, tx'yan kb'ajel wankye; aye'tzu'n che kyimel toj kojil, k'utz kb'ajel wankye, chi Dyos.

⁵Atzu'n txqantl tqanil ti'j B'aasa, exu' tb'incha ex tb'inchb'aj, atzu' tz'ib'a'na' toju' tu'jil tqanil kyb'inchb'aju' nimaqkawil toj Israel.

⁶Tej tkyim B'aasa, atzu' ku'xa' mqu'n Tirsa. Atl Ela ju' tk'wal kawin te t-xel.

⁷Tzaj tma'n Qman Dyos tz'e'ysb'il twitz B'aasa kyuk'i'lju' toj tja tu'nel Jewu ju' t-sanjelal, tk'wal Anani, qu'n mya b'a'nqe'ju' tb'inchb'en twitz. Tzaj ttx'u'jil Qman Dyos kyu'nju' tb'inchb'aj B'aasa, ikqe'xju' kse'n tb'inchb'aj Jerob'oam kyuk'i'lju' tk'walju' eb'ajkub' t-xitu'n.

Kykawb'il Ela Ex Sinb'ri toj Israel

⁸Toj junaq qaq (26) ab'q'i ntoq kawin Asa toj Juda, tzyet tkawin Ela tk'wal B'aasa tib'aj Israel toj Tirsa, ex kab'e' ab'q'i kawin;

⁹atzunte Sinb'ri, jun nejenel kye t-xjal te q'oj, toktoq toklen kyib'aj nik'janju' karwaj te q'oj, jaw tiq'intib' kyuk'i'l jte' xjal toj ewaj ti'j. Jun q'ij atitoq Ela toj Tirsa, tja Arsa ju' nk'ulte toj tja, k'wan q'e'n ex ttx'ujti b'a'nxi'x.

¹⁰O'kxtzun tpon Sinb'ri ex kub' tb'yo'n, tu'ntzun tkyejten kawil te t-xel Ela. Toj tjunaqwuqi'n (27) ab'q'i intoq kawin Asa toj Juda b'aja' ja'lu.

¹¹Naq nok Sinb'ri toj tq'uqb'il, tzyet tkawin, e'kub' tb'yo'n kykyaqilju' toj tja B'aasa, mixti' jun ichan kyej anq'in tu'n, twitze'l mujqa tamiwa, ju' jaku' tz'ok kyq'o'n tu'me'l t-xel yajxi'tl.

¹²Iktzu'n eb'ajkub' tb'ajsa'n Sinb'ri kykyaqilu' toj tja B'aasa, kse'nxju' tz'e'ysb'il twitz tma Qman Dyos toj ttzi Jewu ju' t-sanjelal.

¹³Tu'n tpaj til B'aasa ex til Ela ju' tk'wal, e'xa'ya' aj Israel toj il, okkyq'o'n ttx'u'jil Qman Dyos tu'n tpaju' kywitzleb'i'n.

- 14**Atzu'n jni'tl tqanil ti'j Ela ex tb'inchb'en, tz'ib'a'n toju' tu'jil tqanil kyb'inchb'aju' nimaqkawil toj Israel.
- 15**Toj tjunaqwuqi'n (27) ab'q'i nkawin Asa toj Juda, matxitoq b'aj kytxoli'n kyib'u' aj Israel te q'oj tu'n kyok tzaqpaj ti'ju' ninkytanam pilistey Wib'eton, tzyet tkawin Sinb'ri toj Tirsa. Naq wuq q'ij kawin,
- 16**qu'n texju' q'ij ate'toqu' xjal te q'oj toju' xmuj, kyb'i qa matxitoq jawtiq'i'ntib' Sinb'ri ti'ju' nimaqkawil ex matxitoq kub' tb'yo'n, kykyaqilx okkyq'o'n Omb'ri, jun nimaq nejenel kye, te nimaqkawil toj Israel tojxju' kyxmuj.
- 17**Kyajtzun kytenb'a'n Omb'ri kyuk'i'l aj Israel te q'oj tu'n kyq'ojin ti'j Wib'eton ex e'oktzaqpaj ti'j Tirsa.
- 18**Atzunj tka'yinte Simb'ri matxitoq tzyetju' nintnam, okx oq ewal toju' tja nimaqkawb'il, oktzun tq'o'n tq'aq'altz ex kyim toju' q'aq'.
- 19**B'aj ja'lu tu'n kpaju' il taq'wix b'aj tb'incha'n twitz Qman Dyos, qu'n aye'x ilju' tb'incha kse'nx b'aj tb'incha'n Jerob'oam, ju' xiq'inkye aj Israel toj il.
- 20**Atzu'n jni'tl tqanil ti'j Simb'ri, exu' tej tjaw tiq'i'ntib' ti'ju' nimaqkawil Ela, tz'ib'a'n toju' tu'jil tqanil kyb'imb'aju' nimaqkawil toj Israel.

Tkawb'il Omb'ri toj Israel

- 21**Kub'tzun tpa'ntib'ju' tnam Israel toj kab'e' tnej. Junjun mujliqe'toq tuk'i'l Tib'ni tk'wal Winat tu'n tok te nimaqkawil, atzun junjuntl mujliqe'toq tuk'i'l Omb'ri.
- 22**Kub'tzun kyi'ju' ate'toq tuk'i'l Tib'ni tk'wal Winat kyu'nju' ate'toq tuk'i'l Omb'ri. Kyimu' Tib'ni, iktzu'n oka' Omb'ri te nimaqkawil.
- 23**Tzyet tkawin Omb'ri toj Israel toju' tjunaq junlajoji'n (31) ab'q'i ntoq kawin Asa toj Juda, ex kab'lajoj (12) ab'q'i kawin, ti'jtzun ja'lu kawin waqaq ab'q'i toj Tirsa.
- 24**Tloq'u' witz toj Samarya te Semer tu'n jun kyintal tk'i' masch'i'n kab'naq jwe' lib'r (1.45) saqpwaq, ex jawtb'incha'n jun nintnam atzu' tok tapi ti'jile ex Samarya tb'i oktq'o'n, qu'n Semer toq tb'iju' tajaw nejtl.
- 25**Taq'wixju' b'aj tb'incha'n Omb'ri twitz Qman Dyos, taq'wix qexi'xpe' kyetwitz kyb'inchaju' nimaqkawil e'ten nejtl,
- 26**qu'n aye'x ilju' tb'incha kse'nxte Jerob'oam tk'wal Nab'at, ju' xiq'onkye aj Israel toj il, okkyq'o'n ttx'u'jil Qman Dyos tu'nju' kywitzleb'i'n.
- 27**Atzu'n jni'tl tqanil ti'j Omb'ri ex tkyaqilju' tb'incha ex tb'inchb'aj, tz'ib'a'n toju' tu'jil tqanil kyb'inchb'aj nimaqkawil toj Israel.
- 28**Tetzunj tkyim, ku'x mqu'n toj Samarya. Atl Akab' ju' tk'wal kawin te t-xel.

Tkawb'il Akab' toj Israel

²⁹Toj tjunaq wajxaqlajoji'n (38) ab'q'i nkawin Asa toj Juda, tej ttzyet tkawin Akab' tk'wal Omb'ri toj Israel. Junaq kab'e' (22) ab'q'i kawin tib'aj Israel toju' nintnam Samarya.

³⁰Mixtzunti' elb'a'nju' tb'inchb'aj twitz Qman Dyos, taq'wixi'x kyekywitzju' txqantl nimaqkawil e'ten nejtl,

³¹qu'n mixti'x tz'oka' te tej tb'inchante kse'nxju' il tb'incha Jerob'oam tk'wal Nab'at. Mjexi'xtlpe' tuk'i'l Jesab'el tmyal Et-b'aal, nimaqkawil toj Sidon, expe' k'uluntl te B'aal,

³²ex jawtb'incha'n jun q'olb'eb'l ex jun ja te B'aal toj Samarya.

³³Ex oktq'o'n ttx'u'jil Qman Dyos kuwxi'xtl kye kyitzju' nimaqkawil e'ten nejtl twitz tu'n tpaj jun tilb'ilal Asera kub' tb'incha'n.

³⁴Tojtzu'n tq'ijlalil Akab', jaw tb'incha'ntl Yel, aj B'etel, ju' nintnam Jeriko. Kub' tq'o'n tq'uqlil tu'nel Ab'iram ju' tnejel tk'wal, ex eb'jo'ktq'o'n tjpel tu'nel Sekub' ju' tk'wal b'o's, kse'nx ojetoq tma Qman Dyos toj ttzi Joswe tk'wal Num.

1 R 17

Tma Eliy tqanil q'ijal

¹Xitma'n t-sanjelal Dyos Eliy aj Tisb'e, toju' tx'otx' Kalaad, te Akab' kjalu: ¡Lu Qman Dyos nka'yin, nchin ajb'ene' te, kxe'l nma'ne' teya ja'lo, lay tzaj jb'al ex lay kub' ta'l che'w kyoju' jte' ab'q'i tzul tzmaxi'j ajnmanteye'! chij.

²Qu'mtzun tzaj tma'n Qman Dyos te Eliy:

³Lalun kub' tena tza'lu, kutxi'ya tzmax tjawetzq'ij, ex ewana ttzi tal a' kyerit toj tjawetzq'ij teju' nin a' Jordan.

⁴Atzu' b'a'n tk'wan a'ya ti'ju' tal a' ex matxi' txinma'ne' kyeju' joj tu'n tpon kyi'q'i'n twaya, chi Dyos.

⁵Tb'inchatzu'n Eliy kse'n tchaq' Qman Dyos te, xi' najal ttzi tal a' Kyerit toj tjawetzq'ij te nin a' Jordan.

⁶Intoq pon q'i'n twa ex tchi' kyu'n joj te prim ex te qale. Atoqtzu' nk'wana' ti'ju' tal a'.

⁷Atzu'n tal a' naqjte'x q'ij ten ex kub' tzqij, qu'n mixtoqti' jb'al nkub' toju' tx'otx' lu.

Pon Eliy tjaju' qya aj Sarepta kyimni tchmil

⁸Tzajtzun tma'n Qman Dyos te Eliy:

⁹Kutxi'ya toju' nintnam Sarepta toj Sidon, ex kutkyaja najal atzu'. Matxi' txinma'ne' te jun qya kyimni tchmil najli atzu' tu'n txitq'o'n twaya, chij.

- 10**Xi'tzu'n Eliy Sarepta. Tetzunj tpon ttzi nintnam, til jun qya kyimni tchmil intoq jyon t-si. Xittxko'n ex xitma'n te: —B'inchama xtalb'il q'intz ch'i'n nk'wa'ye' a' toj jun b'itidor, chij.
- 11**Xi'toqtzu'n t-xi'ju' qya q'ilte tej t-xittxko'n jumajtl ex xitma'n te: —B'inchama xtalb'il, tuk'i'lxi' ch'i'n nwaye' q'intza, chij.
- 12**Atzunte qya xittzaq'we'n te: —Majx lu Qman Dyos, mixpeti'xwe' nwa b'incha'n. Naq jun tal jot warine' ati toj jun xöq' ex ch'i'n aseyt toj jun xar, machin tzaje' jyol jun tqan nsiye' tu'n tkub' nb'inchane' te jun nwaye' tuk'i'l wale'. O'kxtzuntl qwaju'ye', ktzunlo qokyimeltze' tu'n we'yaj, chij.
- 13**Atzunte Eliy xitma'n te: —Lalun xob'a, kuixti'ya b'inchalteju' matxi' tmaya. Naq o'kx nejtl b'inchama jun nmuqine' b'o's tu'n ch'i'n tarina ati ex q'intza, b'inchan ku'tzuntla teya ex te tala.
- 14**Qu'n matma Qman Dyos, lay kub'aju' arin toju' t-xöq'a exu' aseyt toju' t-xara tzmaji'j ajttzaj tq'o'n Qman Dyos jb'al tib'aju' tx'otx', chij.
- 15**Xi'tzu'n qya kyimni tchmil b'inchalte kse'nxju' xitma'n Eliy te. Tentzun kywatz tuk'i'lju' tal ex Eliy toj b'a'npun q'ij.
- 16**Mixti' kub'aju' arin toju' xöq' exju' aseyt toj xar, kse'nx ojetoq tma Qman Dyos toj ttzi Eliy.
- 17**Tb'ajlenxi'tzun jte' q'ij tzaj yab'il ti'j talju' qya kyimni tchmil, majx ichimnixi'x, expe' mixti'tl xewti.
- 18**Xi'tzun tma'n qya kyimni tchmil te Eliy: —¿Titi' woklene' tuk'i'la t-sanjelal Dyos? ¿Ma matzula na'lkyeju' wile' ex tu'n tkyimu' wale'? chij.
- 19**—Q'ontza tala tzalu, chi Eliy xittzaq'we'n te. Ex eltiq'i'n toj tq'ob'ju' qya, jaxtiq'i'n toju' ja janajla'toq ex kub' tku'xb'a'n twi' tku'xb'il.
- 20**Kub'santzuntz te Qman Dyos tuk'i'l tq'ojq'ojel twi' kuw: Taye, nman Dyos. ¿Ma ikx ktzajel tq'o'na k'ixk'oj ti'ju' qya kyimni tchmil lu, ju' najliqin jte' q'ije' toj tja, tu'n tkyimju' tal tu'na? chij.
- 21**Yajxi'tzuntl oxmaj kub' tjoqb'a'ntib' tib'aju' k'wal ex na'n Dyos tuk'i'l tq'ojq'ojel twi': Nman Dyos, ¡b'inchama xtalb'il q'ontz jumajtla tchwinqlalju' k'wal lu! chij.
- 22**Tzaj tb'i'n Qman Dyos tkub'sb'il Eliy, ex anjtzi'ti'ju' k'wal tu'n.
- 23**Textzu'n kmoj jawtiq'i'n Eliy k'wal, ku'tz tiq'intzuntz toju' ja kub'l ex xitq'o'n teju' ttxu, xitma'n te: —¡Ka'yintza, itz'te' tala! chij.
- 24**Xi'tzun ttzaq'we'n qya te: —Matxitzun kane toj nwitz'e' ja'lo axxi'x te Dyos najb'ena'ta, ex a ntma'na ax intma'n Qman Dyos, chij.

1 R 18

Pon jumajtl Eliy twitz Akab'

- ¹B'ettzun q'ij. Tzaj yolin jumajtl Qman Dyos te Eliy tb'ajlenxi' oxe' ab'q'i, ex tma: Kutxi'ya twitz Akab', qu'n kxe'l nq'o'nwe' jb'al tib'aju' tx'otx', chij.
- ²Xi'tzu'n Eliy twitz Akab'. Nimxi'xtoqu' We'yaj toj Samarya.
- ³Xittxko'n Akab' Ab'diy, ju' ka'yilte toj tja, intoq k'ulun tuk'i'l ninb'ilte Qman Dyos
- ⁴ex tej taq'wi Jesab'el b'yolkyeju' t-sanjelal Qman Dyos, eb'aj tb'u'yi'n Ab'diy jo'naq (100) t-sanjelal Dyos, e'kub' tpa'n toj kab'e' tnej te kab'naq lajojchaq (50), ex b'ajxniqe'toq tewa'n kyoj kab'e' jyom toj pik, ex xitq'o'n kywa kse'nxju' nojqelan kye.
- ⁵Xi'tzun tma'n Akab' te Ab'diy: —Qo'ya b'etil tojileju' tx'otx' ex ja ta'qe' kykyaqilju' kyxiklil a' ex nimaq a' qama knet k'ul qu'n te kywaju' b'anchej ex mul tu'n kyanq'in. Qu'n qatzun minti' qokjel mixti' qchej, chij.
- ⁶Ikytzu'n, kub' kypa'nju' tx'otx' jachaq tu'n kyb'ajxa' b'etil toj, xi'te Akab' toj jun b'e, atzunte Ab'diy xi' toj juntl b'e.
- ⁷Eltzun yal Eliy twitz Ab'diy toj b'e, ex tej teltnik' te, kub'joqe twitz ex tma: —¡Ma aju'ya qman Eliy! chij.
- ⁸—Ayine', chi Eliy xittzaq'we'n, ex xitma'ntl te: —Kutxi'ya ex q'manxa teju' tajawa qa atinqine' tza'lu, chij.
- ⁹Xi'tzun ttzaq'we'n Ab'diy te: —¿Ti'tzu'n wile' xnb'inchaye' tu'nju' chin xel tq'o'na toj tq'ob' Akab' tu'n nkub' tb'yo'ne'?
- ¹⁰Majx lu Qman Dyos, mixti' jun tnam ex kawb'il jana'mxwit txi' jjob'aja tu'n wajawe'; nxikytzaq'we'n jyolteya qa mixti'ya atzu', nche oktchq'o'n wajawe' tu'n kytziyante twitz Qman Dyos qa ax mixti' xkneta kyu'n.
- ¹¹¡Atzuntlta ja'lo ntzaj tma'na tu'n nxi'ye' q'malte teju' Wajawe' qa atiya tzalu!
- ¹²Ate kb'ajelu', ajwik'b'ete' tk'etza kxel q'i'na tu'n t-xew Qman Dyos ja mixti' b'i'n wu'ne'. Ajtzun npone' q'olteju' tqanil te Akab', layx kneta tu'n, chin b'el tb'yo'ntzuntze'. Kukxnawe' nniman te Qman Dyos ayine' ajb'el teya.
- ¹³¿Ma na'mxtzun txi' q'ma'n teya aju' nb'inchaye' tej intoq che kub' tb'yo'n Jesab'el t-sanjelal Qman Dyos? Exi' wewa'ne' jo'naq (100) t-sanjelal Dyos, e'kub' npa'ne' toj kab'e' tnej ex e'okx we'wa'ne' toj kab'e' jyom toj pik, ex xinq'o'ne' kywa kse'nxju' in nojqelan kye.
- ¹⁴¿Ma atltzunta' ntzaj tma'n weye' ja'lo tu'n nxi'ye' q'malte teju' wajawe' qa atiya tzalu? ¡Chin b'el tb'yo'nwe' ja'lo! chi Ab'diy.
- ¹⁵Xi'tzun ttzaq'we'n Eliy te: —Majx lu Qman Dyos nimtipumal nchin ajb'ene' te, kxel nyek'u'n wib'e' te Akab' ja'loxi'x, chij.

16Xi'tzun Ab'diy jyolte Akab' tu'n txitma'n te, xi'tzu'n Akab' ex e'okyal tekyib' tuk'i'l Eliy.

17Tej tlonte xitma'n te: —¿Ma ape'ta toka xitulkye aj Israel? chij.

18Xi'tzun ttzaq'we'n Eliy te: —Myayinwe' tinqink xitulkye, a na'ta kyuk'i'lju' t-xjala, tu'n tpaj matxi' kyej kytzaqpi'ne' tchaq'b'il Qman Dyos ex xi' nche k'uluna'tle' kye chukchaq tilb'ilal B'aal.

19Chq'onqe'xa t-xjala ja'lo b'uyilkye kykyaqilju' aj Israel twi' witz Karmelo, kyuk'i'lju' junk'al kab'naqlajoj (450) t-sanjelal B'aal exju' junk'al (400) t-sanjelal Asera k'a'cha'nqe' tu'n Jesab'el, chi Eliy te.

Jun b'ajte Eliy t-sanjelal Dyos kyuk'i'l t-sanjelal B'aal

20Tchaq'tzun Akab'tz tu'n kytikonjtz kykyaqilju' aj Israel ex eb'aj tb'u'yi'nju' t-sanjelal B'aal twi' witz Karmelo.

21Pontzun lq'e Eliy kyk'etz kykyaqilju' tnam, ex tma: —¿Jtojtzun kyej kyq'o'ne' kynab'le' kab'e' tu'me'l? Qa ate Qman Dyos axxi'x Dyos, che lpeke' ti'j, qatzun a B'aal toj kywitze', ex atzu' che lpexa'ye' ti'j, chij. Mixti'xkye' tnam xikytzaq'we'n.

22Ex xitma'ntl Eliy kye: —O'qinkx ku'tlwe' ñin kyej anq'ine' jun t-sanjelal Dyos qine', aye'tzunkye' t-sanjelal B'aal junk'al kab'naqlajoj (450) kyb'aj.

23Ja'lotzun kyi'q'intze' kab'e' qpoj tman wakx, kysk'o'nktz tzunkye t-sanjelal B'aal jun, kb'el kytaqk'u'n toj tx'naji'n tu'ntzun tb'ajkub' knk'u'n tib'aj si, ex mixti' tu'n tokkytxqo'n tq'aq'al. Ex ikxwe', kb'el nb'inha'ne' juntl tib'aj si ex lay tz'okntxqo'ne' tq'aq'al.

24Che k'ulunqe'tzunkye' kyeju' kydyose', ex ikxwe' chin k'ulule' te Qman Dyos, ¡Altzunkye matzaj ttzaq'we'n ex matzaj tq'o'n q'aq', atzunte Dyosu' axxi'x! chij. —B'a'nte' ikyju' —chechiju' tnam xikytzaq'we'n.

25Xi'tzun tma'n Eliy kyeju' t-sanjelal B'aal: —Kysk'o'nktze' jun qpoj tman wakx, ex kyb'inchanku'ye', b'a'npun pena'kye' kyb'aj. Che k'ulunqe'tzune' teju' kydyose', ex lalun tz'okkytxqo'ne' tq'aq'alju' chojb'il, chij kye.

26Xi'tzun kytzyu'nju' wakx xiq'o'n kye, ex kub' kyb'inha'n, tzyetxtzuntz kyu'n te prim tmax tpon te wanq'ij e'okten kub'sal twitz B'aal, ex intoq kyma'n: ¡Qo ttzaqwetza B'aal!, chechij, e'aq'wi xlik'pul ti'jeleju' q'olb'eb'l jaw kyb'inha'n, ex mixti'xte tzaj ttzaq'we'n B'aal kye.

27Tetzunj tok wanq'ij, aq'wi Eliy xmayil kyi'j ex xitma'n kye: Che ñch'inqe'ye' kuwxi'x, qu'n dyos te', qajlo nimxi'x taq'un, mujqa matxi' txi' tz'a'lil, mujqa matxi' toj tb'e. ¡Qajlo nwtan ex ati tu'n tokx k'aset! chij.

28Inxi'xtoqtzun che ñch'in ex nok kypk'u'nkyib' tu'n kuchil ex tu'n tze ch'ut tmaxi'j kyb'aj chk'en, kse'nx nkyb'inha'n.

²⁹B'ajtzun n'nik'jan q'ij kyu'n, maskye kukxtoq kyxch'inju' ex intoq che xlik'pun naku'j nok toj kywitz, tzmax tponju' kmuj tu'n t-xiq'etju' chojb'il, ex mixti'xte jun tzaq'web'l ul. ¡Mix-a'lo' jun tzaj tzaq'wenkye ex mix-a'lo'x jun tzaj b'inkye!

³⁰Xi'tzun tma'n Eliy kye kykyaqilju' xjal: —Che lq'etze' nk'etze', chij. Kykyaqiltzu'n xjal e'pon lq'e tk'etz, aq'witzuntz b'inchalte q'olb'eb'l te Qman Dyos, ju' ojetoz kub' xitj.

³¹Tzaj tiq'i'n kab'lajoj (12) ab'j kse'nx kyajlaju' tnej tyajajil Jakob' ju' oktq'o'n Qman Dyos tb'i Israel,

³²jawtzun tb'inha'n jun q'olb'eb'l te Qman Dyos kyu'n ab'j lu kyuk'i'lju' xjal ex ku'x tlku'n jun tkb'el a' ti'jileju' q'olb'eb'l jatu'n kyb'ajxa' junaq (20) litr twitz awal k'ok'e'kywitz,

³³kub' tnk'u'nju' si, kub'tzun tquesu'n wakxtz toj tx'naji'n ex kub' tq'o'n tib'aju' si.

³⁴Tmatzuntz: —Kynojsanku'ye' kyaje' xox' a' ex kyqonku'ye' tib'aju' chojb'il k'ok'sb'il tuk'ilxi' si, chij. Ex xitma'ntl tu'n tkub' kyqo'n a' tkamaji'n ex toxmaji'n, ex xikyb'inha'n.

³⁵Majxkub' qojlju' a' ti'jile q'olb'eb'l ex noju' k'amb'il a' tu'n.

³⁶Tetzunj tponju' kmoj tu'n t-xiq'etu' chojb'il k'ok'sb'il, oklq'e Eliy t-sanjelal Dyos ti'ju' q'olb'eb'l, jaw toj twi' kuw ex tma: ¡Taye, Kydyos Ab'raam, Isaak ex Israel: b'inchama tu'n tel tnik'tzila ja'lo qa aya Kydyos aj Israel, exqa ayine' tmajina ex aya saj q'mante tu'n nb'inchanteye' tkyaqil ja'lu!

³⁷¡Chin ttzaq'wetza Nman Dyos, chin ttzaq'wetza, tu'n telkynik'ju' xjal lu qa aya Dyos, ex nche ttxko'na tu'n kyoklpe jumajlti'ja!, chij.

³⁸Ku'tztzu'n tq'aq' Qman Dyos toju' kmoj lu, b'aj tz'e'yju' chojb'il k'ok'sb'il exju' si tu'n, expe' ikyqe'xju' ab'j ex quq, ex b'aju' a' atitoq toju' k'amb'ilte tu'n.

³⁹Tetzunj kyka'yinte xjal ja'lu, Majx e'kub' joqe kykyaqilx twitz tx'otx', ex kyma: ¡Axna'tzunte' ate Qmanju' Dyos, axnatzunte' ate Qmanju' Dyos! chechij.

⁴⁰Xi'tzun tma'n Eliy kye: —¡Che kytzyumqe'ju'ye' t-sanjelal B'aal! ¡Mixti' tu'n ttzaqpaj jun! chij. Eb'aj kytzyu'ntzun xjaltz, ex eb'ajx tiq'i'n Eliy ttzi tal a' Sison, atzuntzu' eb'aj kub'a'tb'yo'n.

Na'n Dyos Eliy tu'n ttzaj jb'al

⁴¹Xi'tzun tma'n Eliy te Akab': —Kutxi'ya wal ex k'wal, qu'n luju' tq'ojq'ojel jb'al tzul, chij.

⁴²Xi'tzu'n Akab' wal ex k'wal. Atzunte' Eliy jawx lq'e twi'xi'xxu' witz Karmelo, ex kub' meje majx ku'punju' twitz kyxolju' tch'ek,

⁴³xitma'n teju' tmajin: —Kutxi'ya ka'yilte tu'me'lu' ninnjab', chij te. Xi'tzuntz ka'yilte ex tma: —Mixti'te muj, chij. Atzunte Eliy wuq maj xitchq'o'n.

⁴⁴Tojtzun twuqi'n maj, tmaju' majin: —¡Xi' ttzaj jun tal muj toj ninnjab' kyinju' kse'n jun q'ob'aj! chij. Xi'tzun tma'n Eliy te: —Kuxtxi'ya q'malte te Akab' tu'n toktk'lo'n tkarwaj ex tu'n tanj, qu'n jaku' mget tu'n jb'al, chij.

⁴⁵Jawx Akab' toju' tkarwaj ex xi' Jesreel. O'kx tkub' qxope' twitz kya'j tu'n muj ex kyq'iq', ex tzaj jun nin jb'al.

⁴⁶Atzunte Eliy, xitq'o'n Qman Dyos tipumal; tetzunj tb'aj tb'incha'n t-xb'alun, xi'tzuntz ojquel tzmax Jesreel, nejl tpon twitz Akab'.

1 R 19

Xi' oq Eliy Oreb'

¹B'ajx tma'n Akab' te Jesab'el tkyaqilju' tb'i'ncha Eliy ex kse'n e'kub'a' tb'yo'n t-sanjelal B'aal.

²Xi'tzun tchq'o'n Jesab'el jun t-sanjel q'malte te Eliy kjalu: ¡Qa aya Eliy, ex ayinwe' Jesab'el! kub'xwit tz'e'ysa'n nwitz'e' kuwxix' kyu'nju' dyos qa na'mxtoq nb'inchante'ye' teya najchi'j kloqx ja'lu kse'nxu' xtb'inchaya kyeju' t-sanjelal B'aal, chij.

³Elnik' Eliy qa xob'ajilxtoq ta', xi'tzuntz kloltib' B'eerseb'a, toj tx'otx' Juda, atzuntzu' kyaja' tq'o'nju' tmajin.

⁴Xi'tzuntz toju' tx'otx' mixti' kynajb'il xjal toj, exb'et jun q'ij, tzmax tkub' qe tjaq' junwi' k'ul Retama tb'i. Atoq tajb'ilu' tu'n tkyim, ex tma: ¡O'kxtzu'n ja'lo Nman Dyos! ¡Iq'imila nchwinqlale', myana' b'a'nqinxi'xwitwe' kywitzju' Nmane'! chij.

⁵Kub' kxetzuntz tjaq'u' junwi' k'ul Retama, ex ik'wtan. Juntzun anjl pon tk'etz ex yekulte, xitma'n te: We'ktza ex wana, chij.

⁶Xi'tzun ka'yi'n Eliy ti'jile, ex til atitoq jun muqin tk'etz tq'axwe tkub' tib'aj ttxalq'aq' tuk'i'l jun xar a', jawe'tzuntz, wan ex k'wan; ex kub'kxe jumajtl.

⁷Atzu'n tanjl Qman Dyos ultl tkamaji'n, oktmko'n ex xitma'n te: We'ktza ex wana, qu'n qatzun min, najchaqxi'xju' tb'eya teya, chij.

⁸Jawtzun we' Eliy ex wan ex k'wan. Atzunju' twa lu q'onte tipumal tu'n tb'et kab'naq (40) q'ij ex kab'naq (40) qonik'an tzmax tpon twi' Oreb', ju' witz te Dyos.

⁹Tetzunj tpon okx toj jun jyom, atzuntzu' exa' qonik'an tu'n. Atzunte Qman Dyos tzaj tma'n te: ¿Titi' in b'ajteya tza'lu Eliy? chij.

¹⁰Xi'tzun ttaq'we'n Eliy: Inxi'x exch'yon toj nk'u'je' Nman Dyos nimpumala, qu'n matxi' kyej kytzaqpi'n aj Israel tyola kyejni b'entti'j kyuk'i'l ex matxi' che b'aj kyxitu'nju' q'olb'eb'l teya, ex matxi' che b'ajkub' kyb'yo'nju' t-sanjelala tu'n k'u'xtx'e'nb'il. Njunalxtle' xinkyaj tene', ex inchin kyjyo'ne' tu'n nkub' kyb'yo'ne', chij.

- 11**Atzunte Qman Dyos tzaj tma'n te: kutetza ex we'ku'ya nwitz'e', twi' witz, chij. Ik'tzu'n Qman Dyos toju' kmoj lu, ex iky'jun kyq'iq' kuwxix eb'aj tjachu'n tze ex eb'aj tpa'nju' pik twitz Qman Dyos: mixtzun alo'te Qman Dyos toju' kyq'iq'. Tetzunj tik'ju' kyq'iq', tzaj jun nin kyajnajnab'; ex mix-a'lo'te Qman Dyos toju' kyajnajnab'.
- 12**Ex tzaj jun q'aq' tej twe' kyajnajnab'; ex mix-a'lo'te Qman Dyos toju' q'aq'. Tetzunj tb'aju' q'aq' b'injtz jun tq'ojq'ojel kyq'iq' njub'in chab'a.
- 13**Tej tb'inte Eliy, oktjpu'n twitz tu'n tpinpa't ex etz, ex kyej we' ttziju' jjom. O'kx tpon jun tq'ojq'ojel tk'etz intoq tma'n: ¿Titi' nb'ajteya Eliy tza'lu? chij.
- 14**Atzunte Eliy xittzaq'we'n: Majx inexch'yon toj nk'u'je' Nman Dyos nimtipumala, qu'n oje kyej kykolb'e'n aj Israel tyola kyej b'entti'j kyuk'i'l ex oje che b'jaw kyxitu'n q'olb'eb'l teya, ex oje che b'aj kubkyb'yo'nju' t-sanjelala. Njunalxtle' x'in kyajtene' ex inchin kyjyo'ne' tu'n nkub' kyb'yo'ne', chij.
- 15**Tzajtzun tma'n Qman Dyostz te: Kutxi'ya, kutanj ti'ja toju' chq'ajlaj te Damask jasaja'ya. Kutxi'ya ex xjansama Asael te nimaqkawil toj Sirya.
- 16**Atzu'n Jewu tchman Nimsi te nimaqkawil toj Israel; ex xjansama Elisey tk'wal Sapat aj tnam Ab'el-meola te nsanjelale' te t-xela.
- 17**Iktzu'n,aju' ktzaqpajel teju' tk'u'xtx'e'nb'il Asael, a Jewu kb'el b'yo'nte, atzu'n ktzaqpajel teju' tk'u'xtx'e'nb'il Jewu, a Elisey kb'el b'yonte.
- 18**Oktzun che kjel nklo'ne' wuqlajk'al lajnaq (7,000) xjal toj Israel, b'ajx che kub'a' meje twitz B'aal ex b'ajx tz'oka' kyma'tzi'n, chi Dyos.

Txkonjtz Elisey

- 19**Ik'tzun b'et Eliy atzu' ex okyal Elisey tu'n, intoq kyjon kyuk'i'l wakx. Nejliqe'toq kab'lajoj (12) muj wakx twitz Elisey, ex iq'i'ntoqju' mankb'il muj tu'n. Xilq'e Eliy tk'etz ex oktq'o'n tpinpa't ti'j Elisey.
- 20**Lwiyxi'xtzun e'kyaj tq'o'n Elisey wakx, xilpe ti'j Eliy ex xitma'n te: —Q'ontz ch'i'n anb'ila weye' tu'n kykyaj nq'olb'e'ne' nmane', chin xe'l lpetzuntze' ti'ja, chij. —B'a'na'tzun kutxi'ya, naq o'kx na'nku'ya xnb'inchaye' teya, chi Eliy te.
- 21**Anjtzun ti'j Elisey, e'kub' tb'yo'n kab'e' tman wakx ex b'ajkub' tquesu'n toj tx'naji'n, ex b'aj tk'a'sa'nju' chib'j tu'nxju' ttzeylal kytz'utz' wakx ex xitq'o'n kywaju' xjal. Yajxi'tzuntl xilpe ti'j Eliy ex ajb'en te.

1 R 20

Kub'kyi'j aj Siryo tu'n Akab'

- 1**Eb'aj tb'u'yi'n B'en-adad nimaqkawil toj Sirya kykyaqilju' t-xjal te q'oj, kyuk'i'l junaq kab'lajoj (32) nimaqkawil kymojob'a'kyib' tuk'i'l, kyuk'i'lju' kychej exqe'

kykarwaj te q'oj, tzajtzuntz ti'ju' nintnam Samarya, b'aj ttxoli'n ti'jile ex oktzaqpaj ti'j.

²⁻³Axtzun kmoju' eb'aj tzaj tchq'o'n t-sanjelal toju' nintnam lu q'malte te Akab' nimaqkawil toj Israel ikjalu: Intma'n B'en-adad teya: weqe'we' tq'inumala exqe' t-xu'jila, exqe' tk'wala tb'anilqexi'x, chij, chechij.

⁴Atzunte' nimaqkawil toj Israel xittzaq'we'n: Teqina qman nimaqkawil kyuk'i'lxi' kykyaqilju' ati weye', kse'nxu' xtmaya, chij.

⁵E'tzajx jumajtlu' sanjelal q'malte te Akab' kjalu: Chi B'en-adad kjalu: Matxi' txinma'n tq'umliye' teya qa ati tu'n kytzaj tq'o'na tq'inumala, exqe' t-xu'jila exqe' tk'wala weye'.

⁶Ex che kxe'l nchq'o'ne' nejenel kye nxjale' te q'oj najchi'j kloqx ja'lo, jyolte toju' tjaya te kawb'il ex kyoj kyjaju' nche kawin tuk'i'la, ex tkyaqilu' twi' wi'yalqe' che tzajel kyi'q'in kye, chi B'en-adad, chechiju' sanjelal.

⁷Eb'ajtzun ttxko'n nimaqkawil toj Israel kykyaqilju' tijwnaq toju' tnam ex xitma'n kye: —Qapelo matxi' kyb'ie', in tjyo'nju' ichan lu tu'me'l se'n tu'n nb'o'lja'ye' tu'n, mixpetzunti' nkub' nxk'a'yi'nwe' tu'n kyxi' nq'o'ne' nxu'jile', e' nk'wale' exqe' nq'inumale' te, chi Akab'.

⁸—Lalun txitb'i'na ex lalun tb'inchaju'ya intma'n —chechiju' tijwnaq ex kykyaqilju' xjal te.

⁹Xi'tzun tma'n Akab'tz kyeju' t-sanjelal B'en-adad: —Kymanxe' teju' nimaqkawil qa knb'inchawe' tkyaqilju' tzaj tma'n weye' tnejel, atzu'n intqani'n ja'lo lay nb'inchaye', chij. Xi'tzun kyi'q'i'n sanjelalju' tzaq'web'l te B'en-adad,

¹⁰tzajtzun tchq'o'ntl B'en-adad tq'umli te Akab' ikjalu: Kub'xwit tz'e'ysa'n nwitz'e' kuwxi'x kyu'nju' dyos qa nim quq xkyaj toj Samarya tu'n txiq'et junjun jot kyeju' xjal lepchiqe' wi'je', chij.

¹¹Atzunte nimaqkawil toj Israel xittzaq'we'n te: Lalun jawnaj tnima'n tib'a qa kkanb'ala, chij.

¹²Tetzunj tk'monte B'en-adadju' tzaq'web'l, intoq k'wan q'e'n kyuk'i'lu' txqantl nimaqkawil kyoju' kypach jawni kyb'inch'a'n. Xitma'ntzuntz kyeju' nejenel kye t-xjal te q'oj: ¡Kyb'incham kytene' te q'oj! chij. B'aj kyb'inch'a'ntzun kyib'tz kykyaqil tu'n kyq'o'jin ti'ju' nintnam.

¹³O'kx tpon jun t-sanjelal Dyos twitz Akab', nimaqkawil toj Israel, ex xitma'n te: —Matzaj tma'n Qman Dyos: Maskye nim txqan kyb'aju' tajq'oja nxitka'yi'na, che b'elnq'o'ne' toj tq'ob'a ja'lo, tu'n teltnik'a qa ayine' Dyos Manb'aj, chi Dyos, chij.

¹⁴—¿Altzunqu'n che b'ela' tq'o'n toj nq'ob'e'? chi Akab' xitqani'n. —Kyu'nju' ku'xun nche onin kyuk'i'lju' kawil toj junjun tnej tx'otx', chiju' t-sanjelal Dyos

xittzaq'we'n. —¿Alkyetzu'n kq'ojil nejtl? chi Akab' xit-xjelu'ntl. —Aya, —chiju' t-sanjelal Dyos.

¹⁵Eb'ajtzun tka'yi'n Akab' ku'xun intoq che onin kyuk'i'lju' Kawil kyoju' junjun tnej tx'otx', junlajnaq kab'lajoj (232) kyb'aj, atzun wuqlajk'al lajnaq (7,000) kyb'aju' aj Israel te q'oj tu'n kykyaqil.

¹⁶E' etztzuntz te wanq'ij, aye'tzunkye' B'en-adad kyuk'ilju' junaq kab'lajoj (32) nimaqkawil q'o'nkyib' tuk'i'l kukxtoq kytx'ojtiju' kyoju' kypach jawni kyb'inha'n,

¹⁷eb'ajx neju' onilkye kawil. Tetzunj tpon tqanil te B'en-adad qa matxitoq che etz junjun ichan toj Samarya.

¹⁸Tchaq'tzuntz: ¡B'a'ntzulo qa toj b'anil mujqa q'ojil matxi' che tzaja', wajb'ile' tu'n kyul kyi'q'i'ne' itz'qe'! chij.

¹⁹Lepchique'tzju' xjal te q'oj kyi'ju' onilkye kawil tej kyb'je'tz toju' nintnam.

²⁰Ex teyile junjunkye kub' tb'yo'n junju' ajq'oj, aye'tzu'n aj Sirya eb'aj oq. Eb'ajx lpe aj Israel kyi'j, atzu'n B'en-adad nimaqkawil kye aj Sirya oq ti'j chej kyuk'i'l junjun t-xjal te q'oj chejilqe'.

²¹Xi'tzu'n nimaqkawil te Israel ex e'ttzuyju' kychej exqe' kykarwaj te q'oj, ex majx eb'ajkub' tb'ajsa'n aj Sirya.

²²Yajxi'tzuntl ponju' t-sanjelal Dyos twitzju' nimaqkawil aj Israel, ex xitma'n te: —Ka'yinxá ex kuwsam qe'ju'ya t-xjala te q'oj, ex ximanku'ya titi' ktb'inha'ya, qu'n tzul jumajtlu' nimaqkawil aj Sirya q'ojil ti'ja toj jun ab'q'itl, chij.

²³Aye'tzu'n kynejel t-xjal nimaqkawil aj Sirya kyma teju' kynimaqkawil: Te twi' witz qekye' kydyos aj Israel; qu'mtzun xkub'a'qi'j kyu'n. Qatzun maqo q'ojin kyi'j toju' plan tx'otx', axxi'x kb'elkyi'j qu'n.

²⁴Ate tu'n tb'inchanteju'ya ja'lo nimaqkawil,aju' tu'n kyel tiq'i'na nimaqkawil toju' kyoklen, ex tu'n kyoktq'o'na kynejel xjal te q'oj te kyxel,

²⁵ex tu'n tnk'et jun nin tnej xjal te q'oj kse'nxju' matxi' kub'kyi'j, exqe' chej kyuk'i'l karwaj. Qo q'ojiltzuntz kyi'j twi' b'is, kb'elte' kyi'j qu'n, chechij. Xitb'i'n B'en-adad nab'l lu ex xitb'inha'n.

²⁶Tb'ajlenxi'tzun jun ab'q'i, eb'aj tka'yi'n B'en-adadju' xjal te q'oj aj Sirya ex e'pontzuntz Apek tu'n kyq'ojin ti'j Israel.

²⁷Ex ikyqe'xju' aj Israel eb'aj kyka'yi'n kyxjal te q'oj ex b'ajx kyq'o'n kywa, eb'je'tztzuntz q'ojil kyi'ju' aj Sirya. Kub' kyq'o'n kyxmu'j kywitztzu' aj Sirya, naku'j kab'e' tal tzb'oj chib' qe', qu'n kub' noj twitzju' tx'otx' kyu'n aj Sirya.

²⁸O'kxtzun tpon jun t-sanjelal Dyos twitzju' nimaqkawil aj Israel, xitma'n te: —Chi Qman Dyos kjalú: Tu'ntzunte' oje kymaju' aj Sirya qa jun te twi' witz dyos

qine' ex mya te toj b'ya', che xe'l nq'o'ne' kykyaqilju' txqan xjal lu toj tq'ob'a. Oktzun tla'tza qa ayine' Dyos Manb'aj, chi Dyos, chij.

²⁹Wuq q'ij e'ten aj Sirya exqe' aj Israel b'inha'n kyten kywitz, tojtzun twuqi'n q'ij oka' q'oj kyu'n. Kab'lajmutx' lajk'al (100,000) xjal aj Sirya te q'oj nche b'et tu'n kyqan e'kyim kyu'n aj Israel toju' q'ij lu.

³⁰Aye'tzu'n jni'tl xjal te q'oj eb'ajx oq toju' nintnam Apek, atzu'n nimaqtapi ti'ju' nintnam tzaj tz'aq kyib'aju' oxemutx' wuqk'al lajnaq (27,000) ichan matxitoq kykolkyib'. Ex ikxte B'en-adad xi' oq ex pon toju' nintnam, ex ewan tojile junjun ja.

³¹Xi'tzun kyma'n nejenel kye t-xjal te q'oj te: —Oje qb'ie' njapunkye nimaqkawil toj Israel kyol ajkytziyante; qq'onk qi'j jochin ex qk'lonk aqwil qqul, qo'qe'tzuntz twitzju' nimaqkawil toj Israel tu'n tkub' tnajsa'n qil ex tu'n lalun qokub' tb'yo'n, chechij.

³²Okkyq'o'ntzun kyi'jtz jochin ex jun aqwil kyqul, e'pontzuntz twitzju' nimaqkawil toj Israel ex xikyma'n te: —Lu B'en-adad nkub'san teya nimaqkawil tu'n tkub' tnajsa'na til ex tu'n lalun kub' tb'yo'na, chechij. —¿Ma itz'xtzun? ¡Ate' wewe' naku'j qitz'in qib'e' tuk'i'l! chi Akab' xittzaq'we'n.

³³Elkynik'ju' ichan qa b'a'n yol ja'lu, ex lwiyxix xikytzaq'we'n: ¡Kyitz'inkye'kyib' nimaqkawil tuk'i'l B'en-adad! chechij. —Kuxna' kyxi'ye' ex kytxkontze', chi Akab' xittzaq'we'n kye. Pontzun B'en-adad twitz Akab', ex jawx q'o'n toju' tkarwaj tu'n Akab'.

³⁴Xi'tzun tma'n B'en-adad te Akab'. —K'anjel wanjsa'nwe' kyi'ju' nimaqtnam b'je'l tiq'i'n nmane' te tmana; ex b'a'n tu'n tten tk'a'xa Damask kse'nte nmane' ten tk'a'x Samarya, chij. —Atzunwe' kxel ntzaqpi'na, chi Akab' te. Ikytzu'n kyaja' b'entti'j tyol Akab' tuk'i'l B'en-adad, xittzaqpi'ntzuntz.

³⁵O'kxtzun ttzaj jun ichan kyxolju' t-sanjelal Dyos, chq'o'ntoq tu'n Qman Dyos, xitma'n te jun tuk'i'l: —¡B'inchama xtalb'il chin tb'yonka! chij. Atzu'n juntl min taj tu'n toktk'ixb'sa'n.

³⁶Xi'tzun tma'n t-sanjelal Dyos te: —K'okyel tzaqpaj jun b'alun ti'ja aj tpa'nte tib'a wi'je' tu'n tpaj mixti'x xitb'i'nju'ya tchaq'b'il Qman Dyos, chij. Ikxtzun b'aj ju', tej tpa'ntetib' tuk'i'lju' t-sanjelal Dyos, etz jun b'alun ti'j ex kub' b'yo'n.

³⁷Yajxi'tzuntl tk'ultib'ju' t-sanjelal Dyos tuk'i'l juntl ichan, ex xitma'n te tu'n tokb'yo'n tu'n, okb'ju'ntzuntz ex k'ixb'i tu'nju' ichan lu.

³⁸Xi'tzu'n t-sanjelal Dyos ayolteju' nimaqkawil toj b'e, xitch'exb'e'n ti'j ex oktq'o'n jun patzb'il twitz.

³⁹Tetzunj tik'ju' nimaqkawil toj b'e, xitma'n t-sanjelal Dyos tuk'i'l tq'o'jq'ojel twi' kuw te: —Ayine' ajb'el teya nimaqkawil, in pon b'ete' janoka'toqju' q'oj, etztzun

jun kyxolu' xjal te q'oj ex kyej tq'o'n jun xjal tzyet toju' q'oj weye'. Tzaj tkub'sa'n tu'n txi' nka'yi'ne', ex majx tzaj tab'tzi'n weye' qa matxitzaaqaj wu'ne', atitzun tu'n nchjontetze' tu'n nkyime' mujqa tu'n wuqk'al lajnaq (3,000) saqpwaq.

⁴⁰Naqtzun tu'n ch'i'n xxinka'yi'n juntl ti'xti'ye', matz'el oqu' xjal tzyet toj q'oj nwitz'e', chij. Xi'tzun ttzaq'we'n nimaqkawil aj Israel te: —Axta xpoqonte tib'a, ex matxi' tmaya se'n ktchja'ya'ya tila, chij.

⁴¹Atzunte' t-sanjelal Dyos lwiysi'x eltiq'i'n patzb'il twitz, eltzun tnik'ju' nimaqkawil qa jun t-sanjelal Dyos.

⁴²Xi'tzun tma'n t-sanjelal Dyos te: —Matxi' tma Qman Dyos kjalu: Ma'na' txittzaqpi'na ichan q'ma'ntltoq tu'n tkyim, kkyimela te t-xel, ex kkyimelju' ttanama te t-xelju' ttanam, chi Dyos, chij.

⁴³Xi'tzu'n nimaqkawil aj Israel Samarya, intoq b'isun ex mya'xtoq b'a'n ntna'n, okxtzuntz toju' tja te kawb'il.

1 R 21

Kub' ttzyu'n Akab' tawb'il Nab'ot

¹Atitoq jun ichan aj Jesreel, Nab'ot tb'i, atitoq jun tawb'il toju' tnam lu nqayin tk'etz tja Akab' te kawb'il, ju' nimaqkawil toj Samarya.

²Junmaj xitma'n Akab' te Nab'ot: Q'ontzju'ya tawb'ila weye' tu'n tok te jun wawb'ile', atiku'pe' nqaku' tk'etzju' njaye' te kawb'il. Kxe'l nq'o'nwe' juntl awb'il tb'anilxi'xtl te t-xel, qatzun a b'a'nju' toj twitza, knchja'we' twi', chij.

³Atzunte Nab'ot xittzaq'we'n te Akab': —Mixwit taja' Qman Dyos tu'n txi' nq'o'nju'ye' wetzb'ile' kyu'n nmane' teya, chij.

⁴Xi'tzun Akab' tja nb'isun ex jaw ik'un tu'n tpaju' ttzaq'web'l Nab'ot, qu'n tma qa laytoq txitq'o'n te, qu'n jun tetz'b'il kyu'n tman. Tej tpon tja kub' kxe miltz'u'nkx tib' twitz ja, ex min taj tu'n twan.

⁵Xi'tzun lq'e Jesab'el ju' t-xu'jil tk'etz ex xitqani'n te: —¿Tiqu'ntzun inxi'x b'isuna ex min tajb'ila tu'n twana? chij.

⁶Xi'tzun ttzaq'we'n Akab' te: Machin yoline' tuk'i'l Nab'ot, aj Jesreel, ex matxinqani'ne' tu'n ttzaj tk'a'yi'nju' tawb'il weye'; extoq qa b'a'n toj twitz tu'n qch'exb'enteye' tuk'i'l juntl awb'il. Atzunte minti' tajb'il tu'n ttzaj tq'o'n weye', chij.

⁷Atzunte Jesab'el ju' t-xu'jil xitma'n te: —¡A na'ta nchaq'un toj Israel! Lwix wana ex lalun b'isuna. ¡Kna' kanb'etelte' tawb'il Nab'b'ot wu'ne'! chij.

⁸Aq'witztun Jesab'eltz tz'ib'alkye u'j toj tb'i Akab', ex kub' tq'o'n t-sey nimaqkawil kyib'aj, exi' t-sma'ntzuntz kyeju' tijwnaq ex kyeju' nejenel najliqe' tojxju' tnam janajla' Nab'ot.

- ⁹A xi' ttz'ib'a'nju' kyoju' u': Kymanxe' tqanil mewayi'n ex kyq'uqb'anku'ye' Nab'ot kywitz tnam xjal.
- ¹⁰Ex kyjyontze' kab'e' tziyal chalyolqe' twitz ex kymanxe' kye tu'n kymante qa matxi' yolin Nab'ot taq'wix ti'j Dyos ex ti'ju' nimaqkawil. Kyiq'imitztzuntze' ex kyb'yonku'ye' tu'n ab'j, chij.
- ¹¹Xi'tzun kyb'incha'nju' ichan toj ttanam Nab'ot, junx kyuk'i'lju' tijwnaq exqe' nejenel, kse'nxju' tchaq' Jesab'el toju' u'j xit-sma'n kye:
- ¹²Xikyma'n tqanilu' mewayi'n ex kub' kyq'uqb'a'n Nab'ot kywitzju' tnam.
- ¹³Epontzun kab'e' tziyaltz chalyolqe' ex kyma kywitz tkyaqilju' tnam xjal qa ojetog tma Nab'ot taq'wix yol ti'j Dyos ex ti'ju' nimaqkawil, inxi'xtoq xikyma'n qa axxi'xu' til Nab'ot. Etkyiq'intzuntz ti'jxi'ju' nintnam ex kub' kyb'yo'n toj ab'j.
- ¹⁴Xi'tzun kyma'n tq'umlitz te Jesab'el qa matxitoq b'aj xon Nab'ot toj ab'j ex matxitoq kyim.
- ¹⁵Tetzunj tb'inte Jesab'el, xitma'n te Akab': —Kuwxa ex tzyunku'ya tawb'il Nab'ot aj Jesreel, ju' min taj tu'n ttzaj tk'a'yi'n teya. Mixti'tlte Nab'ot ja'lo; matxi' kyim, chij.
- ¹⁶Tetzunj tb'inte Akab' qa matxitoq kyim Nab'ot, xi'tzuntz ex kub' ttzyu'nju' tawb'il.
- ¹⁷Tzajtzun yolin Qman Dyos te Eliy aj Tisb'e, ex tman:
- ¹⁸Kutxi'ya ka'yilte Akab' nimaqkawil toj Israel, najli toj Samarya. Atzu' ta' ja'loxi'x toju' tawb'il Nab'ot, qu'n matxi' pon tu'n tkub' ttzyu'n.
- ¹⁹Q'manxa te kjalu: Chi Qman Dyos qa tu'nju' matxi' kub' tb'yo'nju'ya Nab'ot ex matz'eltiq'i'na ati te, axtzuntzu' ja xb'aja' kyleq'u'n tx'yanju' tchk'el, kb'ajela' leq'u'ntlta tchk'el kyu'n tx'yan, chiku'ya, chi Dyos te Eliy.
- ²⁰Atzunte Akab' xittzaq'we'n te Eliy: —Aya wajq'oje, ¿ma machin elyale' tu'na? chij. Xi'tzun ttzaq'we'n Eliy te: —Iku', matz'el yala wu'ne'. Qu'n o'kx nche tb'incha'nju'ya taq'wix twitz Qman Dyos.
- ²¹Qu'mtzun matma Qman Dyos teya ikjalu: Ktzajel wiq'i'ne' taq'wixil tib'aja, che b'ajel mankunju' tyajajila wu'ne'; che kb'el nb'yo'ne' kykyaqilju' tyajajila ichan ate'qe' toj Jerusalen.
- ²²Expe' ikx knb'incha'ju'ye' kyi'ju' toj tjaya kse'nxju' nb'inchaye' kyi'ju' toj tja Jerob'oam, tk'wal Nab'at, ex kyi'ju' toj tja B'aasa, tk'wal Ayiy, qu'n okkyq'o'n ntx'u'jile' tej kyxi' aj Israel toj il kyu'n, chi Dyos.
- ²³Atzunte' Jesab'el, matma Qman Dyos: Tx'yan qekeye' che b'ajel wante Jesab'el toj tx'otx' Jesreel, chij.

²⁴Aye'tzu'n toj tjaya che kyimel toju' nintnam, tx'yan che b'ajel wankye; aye'tzu'n che kyimel toj kojil, k'utz che b'ajel wankye, chi Eliy.

²⁵(Mix-alo' juntl ten kse'nte Akab', chq'o'n tu'n Jesab'el ju' t-xu'jil, o'kx b'aj tb'incha'nju' taq'wix twitz Qman Dyos.

²⁶Tb'incha jun il taq'wixi'x tej tk'ulun kywitz witzileb', kse'nx intoq kyb'incha'n kykyaqil amorey, aye' eb'je'x t-xlaja'n Qman Dyos kywitzku' aj Israel.)

²⁷Tej tb'aj tb'i'n Akab' tkyaqilju' lu, xitlaqu'n t-xb'alun, ex e'oktq'o'n ti'j jochin, mewayintzuntz. Intoq wtan kyoju' t-xb'alun jochin lu, ex inxi'xtoq b'isun.

²⁸Tzajtzun tma'n Qman Dyos te Eliy kjalu:

²⁹¿Ma matxi' tila se'n xkub'a' tme'ssa'ntib' Akab' nwitzze'? Tu'ntzunju' matxi' kub' tme'ssa'ntib' nwitzze', lay tzaj wiq'i'nju'ye' taq'wix kyib'aju' toj tja toju' tq'ijlalil itz', atzu' ktzajela' toj tq'ijlalilju' tk'wal, chi Dyos.

1 R 22

Tma Mikayiy tqanil qa kb'elti'j Akab'

(2 Cr 18.1-34)

¹B'aj ox'e' ab'q'i mixti' q'oj kyxol aj Sirya kyuk'i'l aj Israel.

²Atzu'n toj toxi'n ab'q'i, xi' Josapat, nimaqkawil toj Juda, xb'etzalteju' nimaqkawil toj Israel.

³Atzunte' nimaqkawil toj Israel xitma'n kyeju' nche kawin tuk'i'l: —B'i'n kye'kyu'n qa qeju' Ramot te Kalaad, ¿tiqu'ntzun min xqb'incha tu'n tel tjaq' tkawb'ilu' nimaqkawil toj Sirya? chij.

⁴Xitxjelu'ntzuntz te Josapat: ¿Ma jaku' txi'ya wuk'i'le' q'ojil ti'j Ramot toj Kalaad? chij. Atzunte Josapat xittzaq'we'n te: —Tuk'i'la exqe'ju' t-xjala te q'oj ta'qinwe' kyuk'i'lju' nxjale' te q'oj exqe' chejil.

⁵Naq aju' qaninx'a nejt'l qa b'a'n toj twitz Qman Dyos, chij.

⁶Eb'ajtzun tb'u'yi'n nimaqkawil t-sanjelal Dyos toj Israel, qapelo junk'al (400) kyb'aj, ex xit-xjelu'n kye: —¿Ma b'a'n tu'n nq'ojine' ti'j Ramot toj Kalaad mujqa lay? chij. —Q'ojina ti'j, qu'n kb'el tq'o'nte Qman Dyos toj tq'ob'a, chechij xikytzaq'we'n te.

⁷Atzunte Josapat xitqani'n: ¿Mixtzunti' juntl t-sanjelal Qman Dyos tzalu tu'n txi' qqani'n te? chij.

⁸Atzunte nimaqkawil toj Israel xittzaq'we'n te Josapat: —Atix juntlte', jaku' b'a'n tu'n txi' qqani'n te titi' ntma'n Qman Dyos. Aju' Mikayiy, tk'wal Imla. Naq aju' majx inel wik'u'nwe', qu'n mixti'x ntma'n jun b'a'n tqanil, naq o'qe'kxju' ti'xti' myab'a'n intma'n, chij. Atzunte Josapat xitma'n te: —Lalun tmaya ikju'na'j, chij.

- ⁹Tzajtzun ttxko'n nimaqkawil toj Israel jun nejenel kyeju' t-xjal te q'oj ex xitma'n te: —¡Ati tu'n tulju' Mikayiy, tk'wal Imla, ja'loxi'x! chij.
- ¹⁰Oksa'nktoq kyq'obj'ilu' nimaqkawil aj Israel ex Josapat, nimaqkawil aj Juda, q'uqliqe'toq toju' kyq'uqb'il ttziju' tnam Samarya, ex kykyaqilju' t-sanjelal Dyos intoq kyma'n tpakb'alil kywitzu' nimaqkawil.
- ¹¹Atzunte' Sedekiyas tk'wal Kyenaana ojettoq che kub' tb'inha'n junjun tuk'a rit k'uxb'ilqe' ex intoq xch'in: ¡A matxi' tma Qman Dyos ja'lu: Kyu'nju' tuk'a rit lu k'okyela' tzaqpaja'ya kyi'ju' aj Sirya tzmax ajkymankun tu'na! chij.
- ¹²Kykyaqilxju' t-sanjelal Dyos ikxtoq inkyma'nju' te nimaqkawil: Q'ojina ti'j Ramot toj Kalaad, kb'elte'ti'j tu'na, qu'n kb'el tq'o'nte Qman Dyosu' nintnam toj tq'ob'a, chechij.
- ¹³Atzu'n sanjelal xi' txkolte Mikayiy, xitma'n te: —Kykyaqilu' txqantl t-sanjelal Dyos matxi' tzaj kyq'o'n jun b'a'n tzaq'web'l teju' nimaqkawil. Qu'mtzun, kxe'l nkub'sa'ne' teya tu'n tyolina kse'nkye ex tu'n tmanteya jun b'a'n tqanil, chij.
- ¹⁴Atzunte Mikayiy xittzaq'we'n te: ¡Lu Qman Dyos in ka'yin, o'kxwe' knma' aju' ktzajel tma'n Dyos weye'! chij.
- ¹⁵Pontzun Mikayiy twitzju' nimaqkawil, ex xitqani'n nimaqkawil te: Mikayiy ¿Ma b'a'n tu'n qq'ojine' ti'j Ramot toj Kalaad mujqa lay? chij. Atzunte Mikayiy xitma'n: Q'ojina ti'j, kb'elte'ti'j tu'na, qu'n kb'el tq'o'nte Qman Dyos toj tq'ob'a, chij.
- ¹⁶Atzunte nimaqkawil xittzaq'we'n te: —¿Jte'maj kxe'l nma'ne' teya tu'n tmanteya o'kxju' ax toj tb'i Qman Dyos? chij.
- ¹⁷Xi'tzun tma'n Mikayiytz te: Matxi' che wile' kykyaqilju' aj Israel sla'mu'nqe' tojk'ul, naku'j kse'nqe' rit mixti' k'iklel kyi'j. Atzunte Qman Dyos saj tma'n: Mixti' kye'lu kyajaw teyile junjun tu'n tanjkyi'j kyja toj b'anil, chi Dyos, chij.
- ¹⁸Xi'tzun tma'n nimaqkawil aj Israel te Josapat: —Mana' txinma'ne' teya, mixti'x ntzaj tma'nte' ichan lu jun b'a'n tqanil weye', naq o'kxu' tqanil taq'wix ntma'n, chij.
- ¹⁹Ex tmatl Mikayiy: —Tu'ju' xtmaya lu, b'intza tyol Qman Dyos: Wile' Qman Dyos q'uqli toj tq'uqb'il, ex kykyaqilju' ajb'el te toj kya'j wa'lqe' tk'etz, toj tb'a'nq'ob' ex toj tnayaj.
- ²⁰Xi'tzun tqani'n Qman Dyos alkye jaku' txi' q'malte te Akab' tu'n txi' q'ojil ti'j Ramot toj Kalaad ex tu'n tb'aj atzu'. Junjun intma'n jun ti'xti' ex junjuntl juntl ti'xti'.
- ²¹Juntzun xewb'aj pon twitz Qman Dyos ex tma qa ktb'inha'. Xi'tzun tqani'n Qman Dyos te se'ntaq'wi tu'n tb'inchante.

- 22**Ex xitma'n xewb'aj qa oktoq t-xewsa' chajyolil kyoj kykyaqilju' t-sanjelal ate'qe' tuk'i'la nimaqkawil. Xi'tzun tma'n Qman Dyos te tu'n tb'inchante, qu'n oktoq sb'etela tu'n.
- 23**Matxitzun tb'iya ja'lo, matxi' kub' tq'o'n Qman Dyos jun xewb'aj chalyol toj kytzi kykyaqilju' t-sanjela ex matxi' b'antti'j tu'n tkyima, chi Mikayiy.
- 24**Xi'tzun lq'e Sedekiyas tk'wal Kyenaana tk'etz, oktjumi'n ttzi Mikayiy, ex xitma'n te: —¿Ma ma'tzun tz'el tpa'ntib'ju' t-xew Qman Dyos wi'je' tu'n tyolin teya? chij.
- 25**Xi'tzun ttzaq'we'n Mikayiy te: K'elel tnik'a ti'j aj txi'ya ewal jayi'nchaq, chij.
- 26**Tchaq'tzu'n nimaqkawil aj Israel: —¡Kytzyume' Mikayiy ex kyiq'inxe' twitz Amon, kawil te nintnam, ex twitz nk'wale' Joas, tu'n tokx jpet!
- 27**Q'manxa kye qa manchaq'e' tu'n tokx kyjpu'n ex naqch'i'n twa ex tk'wa' kyq'onxe', tzmaxi'j ajtanjtz wi'je' b'a'nqine' ex itz'qine', chij.
- 28**Xi'xi'xtzun tma'ntl Mikayiy te: Qama tz'anjtzi'ti'ja b'a'na ex itz'a, mitzunya Qman Dyostz xyolin toj ntziye', chij.
- 29**Iktzu'n, exaya' nimaqkawil aj Israel, tuk'i'l Josapat, nimaqkawil aj Juda, q'ojil ti'j Ramot toj Kalaad.
- 30**Xitzun tma'n nimaqkawil aj Israel te' Josapat: —Chin okyexe' ch'ixpu'n wi'je' toju' q'oj, atzunta q'onka nxb'alune', chij. Eltzun tch'ixpu'n nimaqkawil aj Israel ti'j ex okx toj q'oj.
- 31**Atzunte' nimaqkawil aj Sirya ojetoq txitma'n kyeju' junaq kab'lajoj (32) nejenel ky'i'ju' tkarwaj te q'oj tu'n lalun che q'ojin ti'j jun xjal qa myaju' nimaqkawil aj Israel.
- 32**Tetzunj kyka'yinte nejenelju' Josapat, toj kynab'l qa aju' nimaqkawil aj Israel ex ok kyb'u'yi'nkyib' tu'n kyq'ojin ti'j. Atzunte Josapat jawxch'in ex qanin onb'il,
- 33**tetzunj telkynik' qa myate nimaqkawil aj Israel, kyej kytzaqpi'n.
- 34**Atzun jun xjal te q'oj, naq xit-xonxi' t-smaj, aku'xi'xju' nimaqkawil aj Israel k'ixb'i tu'n ex oje tak' b'a'nxi'x kyxolju' aq'unb'il te q'ojb'il. Xitma'ntzuntz teju' iq'ilte' tkarwaj: —Kutanj ti'ja ex chin tiq'imixa toju' q'oj, qu'n matxi' chin k'ixb'ie' b'a'nxi'x, chij.
- 35**Kuwxi'xju' q'oj ok teju' q'ij lu, atzunju' nimaqkawil kub' wab'a'n toju' tkarwaj kywitzju' aj Sirya. O'kx tkyim te qale, qu'n majxkub' qojli tchk'el tu'n tk'ixb'len toju' karwaj.
- 36**Tej kxi'toq tex q'ij, pon tqanil kyxolju' xjal te q'oj: ¡Teyile junjun kuxtxi' toj ttanam ex toj ttx'otx',

³⁷qu'n matxi' kyimte' nimaqkawil!, chij. Xi'tzun q'i'n nimaqkawiltz toj Samarya, atzuntzu' ku'xa' mqu'n.

³⁸B'ajtzun txjo'nju' karwaj toju' a' tkub' maqb'ilte toj Samarya, janche b'aja' ichinju' qya ajpajil, ex b'jaw kyleq'u'n tx'yan tchk'el Akab', kse'nxu' ojetoq tma Qman Dyos.

³⁹Atzu'n jni'tl tqanil ti'j Akab' ex tkyaqilju' tb'incha, ti'ju' ja te kawb'il b'aqile exqe'ju' nintnam b'aj tb'incha'n, tz'ib'a'nqe' toju' tu'jil tqanil kyb'inchb'aju' nimaqkawil toj Israel.

⁴⁰Kyim Akab', ex atl Okosiy ju' tk'wal kawin te t-xel.

Kawb'il Josapat toj Juda

(2 Cr 20.31-37)

⁴¹Tzyet tkawin Josapat tk'wal Asa toj Juda, toj tkyaji'n ab'q'i intoq kawin Akab' toj Israel.

⁴²Tetoqtzun junaq o'lajoj (35) tab'q'i, ex junaqjo' (25) ab'q'i kawin toj Jerusalen. Asub'a tb'iju' ttxu, ex tmyal Sili.

⁴³B'a'n b'eta' Josapat toj tkyaqil, kse'nte Asa ju' tman. Toj ttzinunal qe'ju' tb'inchb'aj twitz Qman Dyos. Naq o'kx mixti' b'je'l tiq'i'nju' najb'il xjan te witzileb'i'n, qu'n inxtoq che kub' kyq'o'n tnam chojb'il ex nche kub'kytz'e'ysa'n sturak kywitzju' witzleb'.

⁴⁴Toj nak'b'il tena' Josapat tuk'i'lju' nimaqkawil toj Israel.

⁴⁵Atzu'n jni'tl tqanil ti'j Josapat exu' tb'inchb'aj, ex tej tq'ojin, tz'ib'a'nqe' toju' tu'jil tqanil kyb'inchb'aju' nimaqkawil toj Juda.

⁴⁶Ex ikx eb'je'x t-xla'ja'nju' inxtoq kyb'incha'n k'u'lb'il toj ajpaji'n toju' tx'otx', ju' eb'aj kyejten atxi'x toj tq'ijlalil Asa, ju' tman.

⁴⁷(Mixtoqtzunti' nimaqkawil toj Edom, naq o'kx jun kawil ati.)

⁴⁸Ojetoq che kub' tb'incha'n Josapat b'ark te Tarsis, tu'n txi' iq'b'aj q'anpwaq toj Opir; Mixtzunti' b'ent kyxi' qu'n eb'aj xitj toj a' Esyon-keb'er.

⁴⁹Xi'tzun tma'n Okosiy tk'wal Akab' te Josapat, tu'n tq'onte anb'il kyeju' taq'unal kyoj b'ark tu'n kyxi' kyuk'ilju' taq'unal Josapat, atzunte Josapat mixti' taj.

⁵⁰Kyim Josapat ex ku'x mqu'n toj Ninttanam Dab'i, ju' ojtxi' tyajilb'en. Atl Joram ju' tk'wal kawin te t-xel.

Tkawb'il Okosiy toj Israel

⁵¹Tzyet tkawin Okosiy tk'wal Akab' toj wuqlajoj ab'q'i nkawin Josapat toj Juda, tzyet tkawin Okosiy tk'wal Akab' tib'aj Israel toj Samarya, ex kab'e' ab'q'i kawin.

⁵²Aye'tzu'n tb'inchb'aj myab'a'n ela' twitz Qman Dyos, qu'n ax tb'inchaju' myab'a'n kyb'inchaju' tman ex ttxu, ex ax tb'incha Jerob'oam tk'wal Nab'at, qu'n tu'n tpaj eb'ajxa' aj Israel toj il.

⁵³Ex ikx k'ulun twitz B'aal ex jawtnima'n, kse'nx ojetoq tb'inchaju' tman, iktzu'n oka'tq'o'n ttx'u'jil Qman Dyos.

2 R

2 R 1

Kyim Okosiy

- ¹Tkyimlenxi'tzu'n Akab', jawtiq'i'ntib' Moab' ti'j Israel.
- ²Atzuntlte Okosiy, etz tz'aq toj jun tokexspik'un twi'ju' mankb'il kol te tja te kawb'il toj Samarya, ex majx kyej k'ixb'i. Exi'tzun tchq'o'n t-sanjelaltz qanilte te B'aal-seb'ub', kydyos aj Ekron, qa oktoq b'anixel,
- ³atzu'n tanjl Qman Dyos tzaj tma'n te Eliy aj Tisb'e: Kutxi'ya k'lulkye t-sanjelalju' nimaqkawil te Samarya, ex xjelunxa kye: ma mixtzunti' Dyos toj Israel tu'nju' mache'xe' xjelul te B'aal-seb'ub', kydyos aj Ekron, chiku'ya.
- ⁴Ex q'manxa kye qa ayine' Dyos Manb'aj nchin q'mante, layx jawe'tlte Okosiy twi' kuǎb'il ex kkyimel, chi Dyos. Ku, chi Eliy, xi' b'inchalte.
- ⁵Tetzunj tanjtzkyi'ju' sanjelal, xitqani'n nimaqkawil kye: —¿Tiqu'ntzun sanjtza' kyije'? chij.
- ⁶Xitzun kytzaq'we'n te: —Makub' qk'lu'ne' jun ichan ex matzaj tma'n tu'n tanjtz qi'je' tk'etza nimaqkawil, ju' xxichq'onqeye', ex tu'n txiqma'ne' xtma Qman Dyos teya: ¿Ma mixtzunti' Dyos toj Israel tu'nju' ǎe'x tchq'o'na sanjelal qanilte te B'aal-seb'ub', kydyos aj Ekron? Kkyimela ex lay jawe'tla toj kuǎb'il tu'nju' xtb'inchaya lu, chi Qman Dyos, chechij te.
- ⁷Xi'tzun tqani'n nimaqkawil kye: —¿Se'ntzun ka'yinju' ichan setz k'lulkyeye' ex matzaj tma'n lu kyeye'? chij.
- ⁸Aye'tzunkye xikytzaq'we'n: —Jun ichante', tok tpinpa't ati t-smal, ex tz'u'n k'alb'il tk'u'j tok, chechij. —¿Ate Eliy aj Tisb'uju'! chi nimaqkawil.
- ⁹Lwiyxi'xtzun e'xitchq'o'n kab'naqlajoj (50) xjal te q'oj tuk'i'l jun nejenel knolteti'j. Q'uqlitoqtzu'n Eliy twi' jun witz tej kypon. Xi'tzun tma'nju' nejenel te: —¿T-sanjelal Dyos, kutku'tza chi nimaqkawil! chij.
- ¹⁰Atzunte Eliy xittzaq'we'n: —Qa t-sanjelal Dyos qine', kuna'tzun ttzaj q'aq' toj kya'j tu'n tb'aja kyuk'i'lxi' kab'naqlajoj (50) t-xjala te q'oj, chij. Textzu'n kmoj lu, ku'tz q'aq' toj kya'j ex majx eb'aj tu'n.
- ¹¹Xi'tzun tchq'o'n nimaqkawil juntl nejenel kyuk'i'l kab'naq lajojtl (50) xjal te q'oj, xi'tzun tma'n nejenel te Eliy: ¿T-sanjelal Dyos, lwix ku'tza ja'loxi'x chiju' nimaqkawil!, chij te.
- ¹²Atzunte Eliy xittzaq'we'n te: —Qa t-sanjelal Dyos qine', kuna'tzun ttzaj q'aq' toj kya'j tu'n tb'aja kyuk'ilxi' kab'naqlajoj (50) t-xjala te q'oj, chij. Textzu'n kmoj lu ttzaj q'aq' toj kya'j ex majx eb'aj tu'n.

¹³Yajxi'tzuntel xitchq'o'n nimaqkawil juntl nejenel kyuk'i'l kab'naq lajojtl (50) xjal te q'oj toj toxmaji'n. Atzunte' nejenel lu, jax tk'etzxi'x Eliy, kub' meje twitz ex xitkub'sa'n te: —B'inchama xtalb'il, t-sanjelal Dyos, q'aq'antz tk'u'ja ti'ju' nchwinqlale' ex kychwinqlalju' kab'naqlajoj (50) ajb'el lu teya;

¹⁴qu'n matxi' che b'aju' kab'e' nejenel e'tzaj chq'o'n nejtł kyuk'i'lu' kyxjal tu'n q'aq' ku'tz toj kya'j. Ayintzunwe' nchin kub'sane' teya tu'n ttzaj laqj tk'u'ja wi'je', chij.

¹⁵Tzajtzun tma'n tanjl Qman Dyos te Eliy: —Kuxtxi'ya tuk'i'l ex lalun xob'a te, chij. Ku'tztzun Eliy ex xi' tuk'i'lju' nejenel tk'etzu' nimaqkawil,

¹⁶xitma'ntzuntz te: —Lu xtma Qman Dyos: Kkyimela ex lay jawe'tla toj tku'xb'ila, qu'n mache'x tchq'o'na t-sanjelala xjelul te B'aal-seb'ub', kydyos aj Ekron, naku'tej mixti' Dyos toj Israel jatu'n t-xjeluna'ya, chi Dyos, chij te.

¹⁷Kyimtzun Okosiy, kse'nxju' tma Qman Dyos toj ttzi Eliy. Ex atl Joram ju' titz'in kawin te t-xel, qu'n mixti' tente Okosiy tk'wal. B'aji ja'lu toj tkab' ab'q'i ttzyetlen tkawin Joram, tk'wal Josapat, toj Juda.

¹⁸Xi' tz'ib'a'na' txqantl tqanil ti'j Okosiy exju' tb'inha, toju' tu'jil tqanil kyi'j nimaqkawil toj Israel.

2 R 2

Xi' Eliy toj kya'j

¹Tej tponju' kmoj tu'n t-xitiq'i'n Qman Dyos Eliy toj kya'j toj jun saqchanpach, e'etz Eliy tuk'i'l Elisey toj Wilwal.

²Xi'tzun tma'n Eliy te Elisey: —Kutkyaja tza'lu, qu'n matzaj tma'n Qman Dyos tu'n nxi'ye' B'etel, chij. Atzunte Elisey xittzaq'we'n te: Lu Qman Dyos in ka'yin, ex twitzku'ya kntziya'ye' qa lay kyej ntzaqpi'na tjunala, chij. Exi'tzuntz kykab'il B'etel.

³Aye'tzu'n t-sanjelal Qman Dyos ate'toq B'etel eb'je'tz k'lulte Elisey ex xikyma'n te: —¿Ma b'i'n tu'na qa k'elel tiq'i'n Qman Dyosu' xnaq'tzalteya ja'lo?, chechij te. Atzunte Elisey xittzaq'we'n: —B'i'ntlte' wu'ne', naq a lalun txi' kyoli'ne', chij.

⁴Yajxi'tzuntel xitma'n Eliy te Elisey: Kutkyaja tza'lu, qu'n matzaj tma'n Qman Dyos tu'n nxi'ye' Jeriko, chij. Atzunte Elisey xittzaq'we'n te: —Lu Qman Dyos in ka'yin, ex twitzku'ya kntziya'ye' qa lay kyej ntzaqpi'na tjunala, chij. Exi'tzuntz kykab'il Jeriko.

⁵Aye'tzu'n t-sanjelal Qman Dyos ate'toq Jeriko, eb'je'tz k'lulte Elisey ex xikyma'n te: ¿Ma b'i'n tu'na qa k'elel tiq'i'n Qman Dyos xnaq'tzalteya ja'lo?, chechij te. Atzunte Elisey xittzaq'we'n kye: —B'i'ntlte' wu'ne', naq a lalun txi' kyoli'ne', chij.

⁶Ex xitma'ntl Eliy te: —Kutkyaja tza'lu, qu'n matzaj tma'n Qman Dyos tu'n nxi'ye' ttzi a' Jordan, chij. Atzunte Elisey xittzaq'we'n te: —Lu Qman Dyos in ka'yin, ex twitzku'ya kntziya'ye' qa lay kyej ntzaqpi'na tjunala, chij. Exi'tzuntz kykab'il ttzi a' Jordan.

⁷E'pontzun kab'naqlajoj (50) t-sanjelal Dyos ex e'kub' we' najchaq kywitz; aye'tzunkye Eliy ex Elisey e'kub' we' ttziju' a' Jordan.

⁸Jawtzun ttzyu'n Eliy tpinpa't ex b'ajkub' tb'alq'i'n, ex kub' tjuma'nju' a' tu'n, xi'tzun tpa'ntib'u' a' toj kab'e' plaj, e ik'xtzuntz kykab'il toju' a' naku'j toj tzqij tx'otx'.

⁹Tetzunj kyjlajin, xitma'n Eliy te Elisey: —Q'mantza titi' tajb'ila tu'n nb'inchanteye' teya na'mxku' wel pa'ne' ti'ja, chij. Atzunte Elisey xittzaq'we'n: —Wajb'ile' tu'n nk'monteye' kab'e' kyinju' xewb'aj kse'n ati tuk'i'la tu'n woke' te t-xela, chij.

¹⁰Atzunte Eliy xitma'n te: —Nimte' ntqani'na, qama chin tila aj wel pa'ne' ti'ja, kxe'l q'o'n teya. Qatzun min, lay txiq'o'n teya, chij.

¹¹Tetzunj intoq che b'et ex nche yolin, naq myanim kub' tyek'u'ntib' jun q'aq' karwaj kyuk'i'l chej q'aq'qe'x pa'lkye, xiq'i'ntzun Eliy toj ex jawx toj kya'j toj jun saqchanpach.

¹²Atzunj tka'yinte Elisey ja'lu, jawxch'in ex tma: ¡Nman, nman, ikteju'ya kse'n jun tnej xjal te q'oj nim kyipumal kye aj Israel!, chij Atxi'xtzunj min oktka'yi'ntl Eliy.

Kyejten Elisey tet-xel Eliy

Kub'tzun tlaqu'n Elisey t-xb'alun toj kab'e' tu'n b'is.

¹³Ex jawtiq'i'n tpinpa't Eliy eltz'aq, anjti'j ex kub' we' ttzi nin a' Jordan.

¹⁴Yajxi'tzuntl, kub' tjuma'n a' tu'n pinpa't, ex jawxch'in kuw: ¿Jata'ju' ipumalj taq'a Nman Dyos te Eliy?, chij. Akxtoqtzun tkub' tjuma'nju' a', o'kx txi' tpa'ntib'u' a' toj kab'e', ex ik'x jumajtl Elisey jlajxi'.

¹⁵Tetzunj kylonteju' t-sanjelal Dyos aj Jeriko, ju' ate'toq twitzxi', kyma: ¡Te Elisey xkyaja' tenju' xewb'aj atitoq tuk'i'l Eliy!, chechij. Exi'tzuntz k'lulte, e'kub' tzipe twitz,

¹⁶ex xikyma'n te: —Qa b'a'n toj twitza, ate' kab'naqlajoj (50) qxole' min nche xob', b'a'n tu'n kyxi' jyolteju' xnaq'tzalteya, qu'n qaj tib'aj jun witz mujqa toj jun b'ya' xpon xona' tu'nju' t-xew Qman Dyos, chechij. Atzunte Elisey xitma'n kye: —Lay, mix-a'lo'te kxel kyxq'o'ne', chij.

¹⁷Aye'tzunkye e'ok-il b'a'nxi'x, tajxtzu'n Elisey tu'n kyxi' kab'naqlajoj (50) ichan jyolte, oxe' q'ij b'aj kyu'n tu'n tjoyli Eliy ex mixti' knet kyu'n.

¹⁸Anjtzun kyi'jtz Jeriko, jakyaja'ten Elisey, atzunte Elisey xitma'n kye: —Xina' nma'ne' kyeye' tu'n lalun che'xe', chij.

B'aj t-xtilsa'n Elisey t-xiklil a' toj Jeriko

- ¹⁹Xi'tzun kyma'n xjal najliqe' toju' nintnam te Elisey: —Luju' ninqtaname' ntka'yi'na majx b'a'n ja tkub'a', atzu'n a' myab'a'n exu' tx'otx' mixti'x ntzaj tawal, chechij.
- ²⁰Atzunte Elisey xittzaq'we'n kye: —Kyi'q'intz jun ninlaqe' ak'a'j tuk'i'l atz'an, chij. Naqtzun npon q'i'nju' ninlaq te,
- ²¹xi' Elisey ttziju' t-xiklil a', xitchto'n atz'an toj, ex tma: —Chi Qman Dyos kjalu: Matxi' b'aj nxtilsa'nju'ye' a' lu, lay tzajtl kamik tu'n ex lay yajuntl teju' tx'otx', chi Qman Dyos, chij.
- ²²Atxi'xtzunj kyej tenju' a' xtilun, kse'nxju' tma Elisey.
- ²³Ik'tzun Elisey'atz atzu' ex xi' B'etel. Tetzunj xi'toq tjax toju' b'e, e'etz jun tnej ku'xun toju' nintnam ex e'aq'wi xmayilte, intoq xiky'xch'i'n te kjalu: ¡Sle'j toj ta, wiku tjaxa! ¡Sle'j toj ta wikutxi'ya!, chechij.
- ²⁴Atzunte Elisey xika'yin kyi'j ex xittxko'n toj kywi' toj tb'i Qman Dyos. O'kx kyetz kab'e' txkup oso toj k'ul ex e'okten tzaqulkye kab'naq kab'e' (42) kyxol.
- ²⁵Xi'tzunte Elisey'atz twi' witz Karmel, anjtzun ti'jtz Samarya.

2 R 3

Tkawb'il Joram toj Israel

- ¹Tojtzun twajxaqlajoji'n (18) ab'q'i ntoq kawin Josapat toj Juda, tzyet tkawin Joram tk'wal Akab' toj Israel, kab'lajoj (12) ab'q'i kawin toj Samarya.
- ²Taq'wix b'je'la'ju' tb'inchb'en twitz Qman Dyos, naq o'kx mikxa'xi'xu' kse'n kyb'inchaju' tman ex ttxu, qu'n eltiq'inju' xjan ab'j twitz B'aal kub' tb'inch'a'n tman.
- ³Tu'npetzunj, ax ilju' tb'inch'a kse'n tb'inch'a Jerob'oam, tk'wal Nab'at, qu'n tu'nju' lu exi' aj Israel toj il.

Tmapun Elisey qa kb'elti'j Moab'

- ⁴Ate'toq trit Mesa, nimaqkawil toj Moab', ex atitoq tu'n tchjonte kab'lajmutx' lajk'al (100,000) qpoj tman rit ex kab'lajmutx' lajk'al (100,000) tman rit tuk'i'l kytzmal teju' nimaqkawil toj Israel.
- ⁵Atzunj tkyim Akab', jaw tiq'i'ntib'ju' nimaqkawil toj Moab' ti'ju' nimaqkawil toj Israel.
- ⁶Etztzunte Joramtz nimaqkawil toj Samarya ex jawtiq'i'n kyajlalju' xjal aj Israel te q'oj.
- ⁷Ex xit-sma'n tq'umli teju' nimaqkawil toj Juda: Matxi' jaw tiq'i'ntib'ju' nimaqkawil toj Moab' wi'je'. ¿Ma jaku' tzaja onilweye' tu'n nq'ojine' ti'j?, chij.

Atzunju' nimaqkawil toj Juda xittzaq'we'n: Kchin xe'le' tuk'i'la kyuk'i'lju' nxjale' exqe'ju' ncheje', qu'n ato'qo'qe' tuk'i'la.

⁸Naqtzun a, ¿Alkyeju' b'e qo'xe'la'ye' q'o'ojil?, chij. Atzunte Joram xittzaq'we'n: Toj tb'eyil chq'ajlaj te Edom, chij.

⁹Kub'tzun b'e kyu'n nimaqkawil toj Israel, toj Juda ex toj Edom. Naqtzun a, kub'aj kyk'wa' kyxjal te q'oj ex kyeju' kychej, qu'n eb'et wuq q'ij ti'jile.

¹⁰Tmatzu'n nimaqkawil aj Israel: ¡Naku'j!, maqotzaj tiq'i'n Qman Dyos qoxilx tu'n qkub' tz'aq toj kyq'ob' aj Moab', chij.

¹¹Atzunte Josapat tma: —¿Ma mixti' jun t-sanjelal Dyos tzalu tu'n qxjelun te Qman Dyos?, chij. O'kx ttzaj ttzaq'we'n jun nejenel kye t-xjal nimaqkawil aj Israel: Ati Elisey, tk'wal Sapat, jun tonil Eliy, chij.

¹²—Ktzajel tma'nte' qe titi' ntma'n Qman Dyos, chi Josapat. Textzu'n kmoj lu, exi' kynimaqkawil aj Israel, ex Josapat, exju' kynimaqkawil aj Edom tk'etz Elisey;

¹³atzunte' Elisey xitma'n teju' kynimaqkawil aj Israel: —¿Titi' woklene' tuk'i'la? kutxi'ta xjelul kyeju' t-sanjelal tmana, chij. Ilxi'xtoqti'j tu'n kynimaqkawil aj Israel: —Minti', qu'n maqotzaj tiq'i'ne' Qman Dyos qoxilxe' nimaqkawil qo'ye' tu'n qkub' tz'aqe' toj kyq'ob' aj Moab', chij.

¹⁴Xi'tzun tma'n Elisey te: —Axxi'x lu Qman Dyos nimtipumal nka'yin, naqwit mya tu'n nchin nimane' te Josapat, nimaqkawil toj Juda, mixwitloti' xin yoline' tuk'i'la, mixpe'wtloti'x xinx ka'yine' teya.

¹⁵¡Wixna' kyi'q'intze' jun aj chnab'!, chij. Tetzunj taq'wiju' aj chnab' chinb'al, ul t-xew Qman Dyos tuk'i'l Elisey;

¹⁶tmatzun Eliseyetz: —Kyb'inchame' txqan chinb'il a' toju' b'ya' lu,

¹⁷qu'n maskye min saj kyq'iq' ex min saj jb'al, kb'el noju' b'ya' lu tu'n a' ex che k'wale' kykyaqile' ti'j, exqe' kyalu'ne' ex kycheye'.

¹⁸Naqpetzun jun yek'b'il ju'lu ti'ju' tipumal Qman Dyos, kpena' che kb'eltq'o'n aj Moab' toj kyq'ob'e',

¹⁹ex che b'elkyxitu'ne' kykyaqilju' nimaqtnam tokyile nimaqtapi kyi'j exqe' nimaqkytanam nimaq kyoklen, ex che b'el kyt'x'emu'ne' tqan lob'j, che kb'elex kyjpu'ne' tkyaqil t-xiklil kya ex che b'elkytilu'ne' ab'j kyoju' tb'anil tx'otx' te kyawb'il.

²⁰Iktzun b'aj ju' prim te juntu q'ij toju' kmuj ajtkub' q'et chojb'il, tzaj jb'al tu'me'l Edom ex majx b'aj ak'ju' tx'otx' tu'n.

²¹Kyb'itzu'n aj Moab' qa ljo'ntoq kyponju' nimaqkawil q'o'ojil kyi'j, b'aj kyb'u'yi'n kykyaqilju' ku'xun ex tij ichan b'a'nqe' te q'oj, ex b'aj kynk'u'nkyib' toj tnaqachilu' kytanam.

- ²²Tetzunj kyjawe' te prim, intoq qoptz'aju' q'ij tib'aju' a', ex majx kyeqka'yin kse'n chik' tej txi' kyka'yi'n aj Moab'.
- ²³Kymatzuntz: Chik' te'lu. Matxi'lo b'aj kyb'yo'n kyib'ju' nimaqkawil kyxolilex. ;Qo'qe'ye' aj Moab' iq'ilkye ti'xti' matxi' che b'ajkyej kyq'o'n!, chechij.
- ²⁴Tetzunj kyb'ajo'kx aj Moab' toj kyxmuj aj Israel, eb'je'tz tzaqpaju' aj Israel q'ojil kyi'j ex eb'aj oq kywitz. Exi'tzun lpe aj Israel kyi'j ex e'kub' kyb'yo'n.
- ²⁵Ex eb'ajkub' kyxitu'n nimaqtnam, eb'aj noju' awb'il kyu'n tu'n ab'j, eb'ajkub' kyjpu'nju' t-xiklil a', ex eb'ajkub' kytx'e'mu'nju' tqan lob'j. Noq o'kxtl nintnam Kyir-areset kyejten. Ex okkytxoli'n kyib'ju' nche xon toj pa ti'j ex kub'ti'j kyu'n.
- ²⁶Tetzunj teltnik' nimaqkawil toj Moab' layxtoq xkye toju' q'oj, e'tzaj ttxko'n junk'al o'lajnaq (700) xjal te q'oj tu'n tex kylku'n jun jul tu'me'lju' nimaqkawil toj Edom. Ex mixti'te b'ent kyu'n.
- ²⁷Tzajtzun tiq'i'n tnejel tk'wal, ju' oktoq kjelten te t-xel, ex kub' tq'o'n te chojb'il k'ok'sb'il tib'aju' nintapi. Tzaj kytx'u'jil aj Israel b'a'nxi'x tu'n tpaj ja'lu, qu'mtzun jawkyiq'i'n kyxmuj, anjtzun kyi'jtz toj kytanam.

2 R 4

Tb'a'nq'ob' Dyos ti'j aseyt

- ¹Jun qya, t-xu'jilb'en jun t-sanjelal Dyos, xi' b'ajsal te Elisey: Oje kyimwe' nchmil, ex kanli twitza qa intoq niman te Qman Dyos. Atzu'n ja'lo matxi' tzulju' inq'on pwaq ch'ex ex tajb'il tu'n kyxi' tiq'i'nju' kab'e' wale' te k'ayi'n majen, chij.
- ²Xi'tzun tqani'n Elisey te: —¿Ti'ti'tzu'n knb'inchay'e' ti'ja? Q'mantza titi' ati tjaya, chij. Atzunte xittzaq'we'n: —Naq o'kx jun tal xar aseyt ati njaye', ayine' ajb'el teya, chij.
- ³Xi'tzun tma'n Elisey te: —Kuna' txi'ya majinal txqantl xar kyja najlqe' tk'etz tjaya, jite'xku' xar ma knet tu'na!
- ⁴Kutxi'tzuntza tjaya kyuk'i'lju' tala, jpumitza ja ex nojsanqe'ku'ya xar tu'n aseyt ex pa'nqemila nojniqe', chi Elisey te.
- ⁵Kyajtzun tq'olb'e'n qya Elisey ex anj tja, okxtzun kyjpu'nkyib' kyuk'i'lju' tal toj tja. Oktentzuntz nojsalkyeju' xar intoq pon kyiq'i'nju' tal.
- ⁶Tetzunj kyb'aj noju' xar tu'n, xitma'n te junju' tal: —Q'intz juntl xar, chij te. Atzu'n tal xittzaq'we'n te: —Mixti'tlte xar, chij. Tojtzun kmuj lu mixti' jaw chmetlu' aseyt.
- ⁷Xi'tzu'n qyatz q'malte teju' t-sanjelal Dyos, atzunte xitma'n te: —Ja'lo kutxi'ya k'ayilte aseyt, ex chjonxa tk'asa. Atzu'n jni'tl makyejten b'a'n tu'n tajb'en te k'a'chb'il kyeye', chij te.

Xtalb'il kyxol Elisey tuk'i'l jun qya aj Sunem

- ⁸Jun q'ij tej tik' Elisey toj Sunem, najlitoq jun qya nim toklen atzu', kub'san b'a'nxi'x te Elisey tu'n tik' wal tja. Tkyaqiltzun maj ajtik' Elisey atzu', intoq ik' wal tja.
- ⁹Xitzun tma'n qyatz teju' tchmil: —B'intzpe'ya, matxi' tz'el nnik'e' tiju' ichan nik' xb'etzalqe, jun t-sanjelal Dyoste' xjan toklen.
- ¹⁰Qb'inchanktz jun tal tja twi' ja. Kb'elqq'o'n jun tkuǎb'il, jun tmes, jun tq'a'jtz ex jun tkantil. B'a'ntzun tkyajtz atzu' ajtik' xb'etzalqe, chij.
- ¹¹Tetzunj tpon jumaj Elisey tu'n tkyaj wtan toju' mqo'n lu,
- ¹²xitma'n te Weasi ju' tmajen: —Txkontzpe'ya qya aj Sunam, chij. Xi'tzun majin txkolte, tetzunj tponju' qya twitz, xitma'n Elisey te majin:
- ¹³—Q'manxa teju' qya lu qa majx b'a'n xjal quk'i'l, ex qaninxá te qa ati jun ti'xti' tu'n qb'inchante; qa tajb'il tu'n qyolin ti'j twitzju' nimaqkawil mujqa tuk'i'lu' nejenel kyeju' xjal te q'oj, chij. Atzunte' qya xittzaq'we'n: —B'a'nwe' nten tza'lu kyuk'i'lju' nwnaqile', chij.
- ¹⁴—¿Ti'tzun aq'b'il chjonte kxe'l qq'o'n te?, chi Elisey te Weasi. Atzunte Weasi xittzaq'we'n: —Titi'lo, qu'n mixti'te tal ex matxi' tijinju' tchmil, chij.
- ¹⁵—Txkontzna'ya, chi Elisey. Xi'tzun majentz txkolte, atzunte' qya axtzu' kyaja' we' ttzi tja.
- ¹⁶Xi'tzun tma'n Elisey te: —Tzul jun tala toj jun ab'q'itl tojxju' tq'ijlalil lu, chij. Atzunte' qya xittzaq'we'n: —Lalun chin kub' t-sb'u'na, taye, qu'n t-sanjelal Dyos ta, chij te.
- ¹⁷Ikxi'xtzu'n kse'nxju' xitma'n Elisey te, kyej ch'onwi' ex itz'ji jun tal q'a.
- ¹⁸Ex ch'iyju' k'wal. Tojtzun jun q'ij tej txi' ka'yilteju' tman in jon triy kyuk'i'lju' majen,
- ¹⁹aq'wi xch'il te tman: —¡A'y, nwi'ye'! ¡In ch'yon b'a'nxi'x!, chij. Xi'tzun tma'nju' tman te jun tmajen: —Iq'inxa tk'etz ttxu, chij.
- ²⁰Xi'tzun tiq'i'n k'wal teju' ttxu, atzunju' ttxu kub' tchle'n twi'tqan tzmax te wanq'ij. O'kx tkyimju' k'wal.
- ²¹Atzunju' ttxu jaxtiq'i'n toju' tja t-sanjelal Dyos, kub' tkuǎb'a'n tib'aju' watb'il, etztzuntz ex kyej tpu'nju' ja.
- ²²Tzaj ttxko'ntzun tchmiltz, ex xitma'n te: —Smantza jun majen tuk'i'l jun b'ur, tu'n nxi'ye' tk'etzju' t-sanjelal Qman Dyos, ex ja'lo chin ule', chij.
- ²³Atzunju' tchmil xittzaq'we'n te: —¿Tiqu'ntzun kxe'la'ya tk'etz ja'lo? Myana' a'la'j xjawte' ja'lo ex mya q'ij te ojlab'l, chij. Lalun ximana tu'n, chiju' qya te.

- 24**Tchaq'tzun qyatz tu'n tjaw q'o'n t-xalmiju' tb'ur, ex xitma'n teju' tmajen: — Qo'ya, ex nejpuna, tzmaxi' kweb'ela ajxi' txi' nma'ne' teya, chij.
- 25**Xi'tzuntz ex pon twi' witz karmel, jatoq ta'ju' t-sanjelal Qman Dyos. Tetzunj txi' tka'yi'n Elisey xi'toq ttzaju' qya najchaq, xitma'n te Weasi, ju' tmajen: — Ka'yinxpe'ya lujju' qya aj Sunam tzul.
- 26**Kutxi'ya k'lulte ex qaninxá te se'nta', ex se'nta'ju' tchmil exju' tal, chij te. Ku, chiju' majen xi', ex xitma'n qya te qa b'a'n ta'.
- 27**Pontzuntz twi' witz jatoq ta' Elisey, ex xi' chlelte tqan Elisey. Atzunte Weasi xi' iq'imilte, xi'tzun tma'n Elisey te: —Xtenku'j, qu'n inxi'x b'isun, ex na'mx ttzaj tma'n Qman Dyos weye' titi' niq'in, chij te.
- 28**Xitzun tma'nju' qya te: —Taye, ¿Ma xitzun nqani'n junwe' wal teya? ¿Ma mixtzunti' xinma'ne' teya tu'n lalun chin kub' t-sb'u'na? chij te.
- 29**Xi'tzun tma'n Elisey te Weasi: —B'inchamtib'a, iq'ima ntzeze' ex kutxi'ya atzu'. Qama tz'el yal jun xjal twitza, lalun txi' tq'olb'e'na, exqa matzaj q'olb'e'na, lalun txi' ttaq'we'na. Ajtzun tpona, q'onku'ya ntzeze' toj twitzju' k'wal, chij te.
- 30**Atzu'n ttxuju' k'wal xitma'n te Elisey: —Lu Qman Dyos in ka'yin, ex twitzku'ya in xa' nma'ne', lay chinik'b'ete' tza'lu qa min xxi'ya quk'i'le', chij. Xi'tzun Eliseytx tuk'i'l.
- 31**Matxitoqtzun txi'nej Kyeasi kywitz ex matxi'toq kub' tq'o'nju' tze toj twitzju' k'wal, ex mixti'xte b'aj; anjtzun ti'j Kyeasi k'lulte Elisey ex xitma'n te: —Mixti'x in nanjtzte' k'wal ti'j, chij.
- 32**Tetzunj tokpun Elisey tuja, kyimnitl toqte' k'wal tib'aj kuǎb'il.
- 33**Etz tjpu'n ja ex aq'wi kub'sal te Qman Dyos, tjunalx tuk'i'lju' k'wal.
- 34**Jaxtzuntz tib'aj kuǎb'il ex kub'kǎe tib'aju' k'wal, okmoje kytzi junx, e'kywitz exqe' kyq'ob', ex oktchle'n kuw. O'kx taq' ulel t-xewju' k'wal.
- 35**Jawtzun we' Eliseytx ex aq'wi b'etil tuja; yajxi'tzuntel jawx jumajtl tib'aj kuǎb'il ex kub' tchle'n jumajtl. O'kx tjaw kǎamin wuq majju' k'wal, jaw ka'yintzuntz.
- 36**Tzajtzun ttxko'n Elisey Weasi, ex xitma'n te: —Txkontza qya aj Sunam, chij. Ku, chi Weasi tzaj ttxko'n, atzunj tponju' qya jatoq ta' Elisey, xitma'n Elisey te: —Lu tala lu, chij
- 37**Xi'tzun lq'eju' qya tk'etz Elisey, ex majx kub'joqe t-xe tqan; jawtzun tchle'n taltz ex etz toju' ja.

Tb'anq'ob' Dyos ti'j wab'j

- 38**Tb'ajlenxi'tzun ja'lu, anjti'j Elisey Wilwal. Tzaj jun nin we'yaj toju' tx'otx' lu toju' tq'ijlalil lu, tetzunj q'uqliqe'toju' t-sanjelal Qman Dyos ti'jile Elisey, xitma'n

Elisey teju' tmajen: Tzoli'nkx jni' chib'ja toj jun k'wil nimin te kywaju' t-sanjelal Qman Dyos, chij te.

³⁹Xi'tzun jun t-sanjelal Qman Dyos b'uyil ch'i'n itzaj toj koj'b'il, o'kx tel yal jun tal wi' tze tu'n ex tzaj tt'uxi'n jte' twitz, naku'j k'um, ex majx tzaj tnojsa'n tpinpa't tu'n. Atzunj tul, e'kub' t-silu'n ex eku'x tq'o'n toju' chib'j, extzun mixtoqti' b'i'n tu'n titi'.

⁴⁰Xitq'o'ntzuntz te kywaju' t-sanjelal Qman Dyos, tetzunj ttzyet kywan, e'jaw äch'in: —¡T-sanjelal Dyos, tku'x b'i'yb'il toju' chib'j lu!, chechij. Mixtzunti' xikywantl.

⁴¹Atzunte Elisey xitma'n: Kyiq'intz ch'i'n ky'aje', chij. Tetzunj tpon iq'i'n te, ku'x tq'o'n toju' k'wil, tchaq'tzuntz: —¡Kyq'onxtzune' kywaju' xjal ja'lo!, chij. E'wantzun xjaltz, ex mixtoqti'tlte taq'wix toju' k'wil.

⁴²Yajxi'tzuntl tpon jun xjal aj B'aal-salisa q'ol winqi'n wab'j seb'ad te Elisey, akxi'xtoq tetz toj chuj, ex ch'i'n ak'a'j triy iqa'n toju' tq'ob'tpa. Xi'tzun tma'n Elisey teju' tmajen: —Q'onxa kyeju' xjal tu'n kywan, chij.

⁴³Atzunte' majen tzaj ttzaq'we'n: —¡Lay kanunte' lu kyeju' jo'naq (100) xjal!, chij. Xitma'ntl Elisey: Q'onxa kye tu'n kywan, qu'n matxi' tma Qman Dyos tu'n kywan, laypena' b'ajte', chij te.

⁴⁴Xi'tzun tq'o'n majen kywaju' xjal, eb'aj wan ex mixpeti' b'aj, kse'nxju' tma Qman Dyos.

2 R 5

B'anix t-xlemtx'ak Naaman

¹Atitoq jun ichan Naaman tb'i, nejenel kye t-xjalju' nimaqkawil toj Sirya, majxtoq b'a'n tilwi ex o'ni'n tu'nju' nimaqkawil, qu'n ojettoq kanb'an Sirya tu'n Qman Dyos tu'n nel Naaman. Naqtzunaju' ichan lu yab'toq tu'n xlemtx'a'k.

²Tojtzu'n q'oj kyu'n aj Sirya kyi'j aj Israel, xiq'i'n jun txin kyu'n aj Sirya, ex kyejten te tmajin t-xu'jil Naaman.

³Xitzun tma'n txin lu te t-xu'jilju' tajaw: —Naqwit txi' wajawe' tk'etzju' t-sanjelal Qman Dyos toj Samarya, jaku' b'anixte' teju' xlemtx'a'k, chij.

⁴Xi'tzu'n Naaman q'malte tyolu' txin teju' nimaqkawil.

⁵Atzunte' nimaqkawil toj Sirya xitzaq'we'n te: —B'a'nte', kutxi'ya, atzun nsmánxe' jun u'j teju' nimaqkawil toj Israel, chij te. Xi'tzun Naamantz. Xitiq'i'n oxemutx' o'lajk'al (30,000) saqpwaq, o'lajk'al (6,000) q'anpwaq ex lajoj ch'ix xb'alun,

- ⁶ex xitiq'i'n u'j teju' nimaqkawil toj Israel, intma'n kjalu: Ajtk'monteya u'j lu, k'elel tnik'a qa ayine' xinx chq'onte Naaman, nejenel kye nxjale' te q'oj, tu'n tq'ananteya teju' xlemtx'a'k, chij.
- ⁷Tetzunj tjaw t-xch'i'n nimaqkawil toj Israel u'j lu, kub' tlaqu'n t-xb'alun te yek'b'il b'is ex tma: —¿Ma Dyosqine', ma ayine' nchin q'onte chwinqlal ex ma ayine' nchin nel iq'inte, tu'nju' ntzaj chq'o'nju' xjal lu nk'etze' tu'n nq'ananteye' teju' xlemtx'a'k? Ape' kyile', naxqna' tak'a'nte' qu'n tajb'il tu'n tul q'ojil wi'je', chij.
- ⁸Tetzunj tb'inte Elisey qa kub' tlaqu'n nimaqkawil t-xb'alun tu'n tpaju' u'j lu, xit-sma'n tq'umli te: ¿Tiqu'n xkub'a' tlaqu'na' t-xb'aluna? Kuttzajte' ichan lu wuk'i'le', k'eleltzun tnik'tz qa ati jun t-sanjelal Qman Dyos toj Israel, chij.
- ⁹Xi'tzun Naamantz, tuk'i'lju' tkarwaj exqe' tchej, ex kub' we' ttzi tja Elisey.
- ¹⁰Atzunte Elisey xitchq'o'n jun sanjelal q'malte te: Kuxtxi'ya toj nin a' Jordan ex ichin wuq maja, kb'anixeltzuntza teju' xlemtx'a'k, chij
- ¹¹Tzaj ttx'u'jil Naaman b'a'nxi'x, xi'tzuntz ex intoq tma'n: —Nchiwe' qatoq k'eletz k'molweye', ex qa kb'el we' kub'sal wi'je' twitz Dyos Manb'aj jank'uluna', exqa kb'eltq'o'n tq'ob' tib'aju' tx'a'k wi'je' tu'n nb'anixe'.
- ¹²¿Ma myatzun tb'anilqe'xi'xju' nin a' Damask, Ab'ana ex Parpar, kyekywitz kykyaqilju' a' toj Israel? ¿Ma myatzun b'a'n machinx'e' txjol wib'e' kyoj tu'n nb'anixe'?, chij. Inxi'x tx'u'jin tej tik'b'et atzu'.
- ¹³Exi'tzun lq'eju' tmajen tk'etz ex xikyma'n te: —Taye, naqwittzun matzaj tma'n t-sanjelal Dyos tu'n tb'inchanteya jun ti'xti' ch'u'xxi'x, ¿Ma mixwittzunloti' xxitb'inha'na? A pena'te' lu naqx tu'n txi'ya txjol tib'a ex kb'anixela, chechij te.
- ¹⁴Xi'tzun Naaman ex ku'x wuq maj toju' nin a' Jordan, kse'nx xitma'n t-sanjelal Dyos te, o'kx tb'entju' tchib'jil kse'n te jun ku'xun, b'anixtzuntz.
- ¹⁵Xi'tzuntz kyuk'i'l kykyaqilju' k'le'nqe'toq tu'n tk'etz Elisey. Tetzunj kypon tk'etz, xitma'n Naaman te: —¿Matxi' tz'el nnik'e' ja'lo qa mixti' juntl Dyos toj tkyaqil twitz tx'otx' kse'n toj Israel! Qu'mtzun b'inchama xtalb'il, k'monxa jun oyaj tu'nju' ajb'el teya, chij te.
- ¹⁶Atzunte Elisey xittzaq'we'n te: —Lu Qman Dyos in ka'yin weye', Lay tzaj ntzyu'ne' oyaj lu, chij. Ok ilxi'x Naaman ti'j, ex mixti'x xittzyu'n Elisey.
- ¹⁷Tmatzun Naamantz: —Q'ontzna'ya anb'il tu'n t-xiwiq'i'ne' kab'e' chej tx'otx' toj Israel; qu'n tekuk' Qman Dyos che b'ela' nq'o'ntlwe' chojb'il, milo che b'ela' nq'o'ntlwe' kye junxi'tl dyos.
- ¹⁸Naq o'kx inchin kub'sane' te Qman Dyos tu'n tkub' tnajsa'n wile', kse'n aj t-xi'ju' nimaqkawil k'ulul toju' ja te k'u'lb'il te Rimon, aj tex tq'o'n tq'ob' toj nxuke', ex ajnkub' mejeje' toju' ja te k'u'lb'il lu, chij.

- 19**—Kutxi'ya toj b'anil, chi Elisey xittzaq'we'n te. Anjtzun Naamantz. Matxitoqtzun txi' lq'e,
- 20**kub' t-xima'n Weasi ju' ajb'el te Elisey t-sanjelal Dyos kjalu: Mixti' xkyaj tk'mo'n wajawe' jun oyaj saj tiq'i'n Naaman aj Sirya. Lu Qman Dyos in ka'yin, machinx'e' knolte ja'loxi'x tu'n tkyej tq'o'n jun ti'xti' weye', chij.
- 21**Xi'tzun Weasitz knolte Naaman; tetzunj tanjtz tka'yin Naaman qa lepchix ti'j, ku'tz toju' tkarwaj k'molte, ex xitqani'n te: —¿Titi'tzu'n inb'aj?, chij.
- 22**Xitzun ttzaq'we'n Weasi te: Mixti'te inb'aj, naq o'kx machin tzajchq'o'ne' tu'nju' wajawe' q'malte teya, tzmaxi'x xëpon kab'e' t-sanjelal Dyos ku'xunqe', tzajniqe' kywi' witz te Eprayin, qu'mtzun inkub'san teya tu'n txi' tq'o'na wuqk'al lajnaq (3,000) saqpwaq kye ex kab'e' ch'ix xb'alun, chij te.
- 23**Atzunte Naaman xittzaq'we'n: —B'inchama xtalb'il, tzyunxa o'lajk'al (6,000) saqpwaq lu, chij. Okxi'xtzun il Naaman tu'n txi' tk'mo'n, ku'x tq'o'n toj kab'e' tkb'el junx kyuk'i'lju' kab'e' ch'ix xb'alun, xitq'o'ntzuntz tkyaqil kye kab'e' tmajin tu'n txi' kyiqua'n ex tu'n kykub'nej twitz Weasi q'olte tja.
- 24**Tetzunj kykanun twi' ttxa'nwitz, xitk'u'nju' saqpwaq iq'i'ntoq kyu'n majin toj tja, e'anjtzunkye majentz.
- 25**Xi'tzuntz tk'etz Elisey, ex xiqani'n te: —¿Ja tu'me'l tx'anja'ya Weasi?, chij te. — Mixjalojax ntx'anja'we', chi weasi xittzaq'we'n.
- 26**Xi'tzun tma'ntl Elisey: —Tintoqna'we' tuk'i'la toj ttab'la tej xku'tzju' ichan toj tkarwaj k'molteya. Myate' kmoju' ja'lo tu'n qk'monte pwaq ex ch'ix xb'alun, mujqa tu'n qlq'on ttx'otx'al itzaj, qawal, alu'mj mujqa qmajen.
- 27**Tu'ntzun tpaju' lu, atla k'elel iqante xlemtx'a'k atitoq ti'j Naaman kyuk'i'lju' tyajajila tejumajx, chij te. Tetzunj tel b'et Weasi tk'etz Elisey, kub' b'ent toj xlemtx'a'k saq ka'yin kse'n saqche'w.

2 R 6

Jatz jun k'uxb'il toj a' tu'n b'a'nq'ob'j

- 1**Jun q'ij, xikyma'n t-sanjelal Dyos te Elisey: —B'o'sxi'xte' qnajb'ile' lu tk'etza.
- 2**Q'ontza anb'il qeye' tu'n qxi'ye' ttziju' nin a' Jordan ex tu'n tjaw qiq'i'ne' jun tze te junjun, tu'ntzun tjaw qb'inchane' jun qnajb'ile' atzu', chechij. —Kuxna' kyxi'ye', chi Elisey xittzaq'we'n kye.
- 3**Juntzun kyxol xitma'n te: —B'inchama xtalb'il, kuttzaja quk'i'le', chij. — B'a'na'tzun, chin xe'le' kyuk'i'le', chi Elisey xittzaq'we'n.
- 4**Xi'tzun Elisey kyuk'i'l' tzmax toj nin a' Jordan, e'oktentzuntz tx'emul tze atzu'.

⁵Tetzunj taq'wi jun tx'emul jun tze, noq myanim tku'x tz'ajju' tk'uxb'il toj a'. Jaw ðch'intzuntz: —¡Xnaq'tzal! ¡Naq saj majenetu' k'uxb'il lu, ex matxi' ku'x tz'aj toj a'!, chij.

⁶—¿Jatzun xku'xa' tz'aj? chiju' t-sanjelal Dyos xitqani'n te: Xi'tzun tyek'u'n juntl ja ku'xa' tz'aja'. Tzajtzun ttx'e'mu'n Elisey jun tze, ex ku'x t-xon atzu', o'kx tjazt tanananju' k'uxb'il tib'aj a'.

⁷—Q'injtzuna, chi Elisey xitma'n te. Jatztzun tiq'i'n juntlju' k'uxb'il.

Jun b'ajkye Elisey kyuk'i'l aj Sirya

⁸Intoqtzun q'ojinju' nimaqkawil toj Sirya kyi'j aj Israel, kyma toj jun chmob'l b'aj tu'n kyuk'i'lju' nejenel kye t-xjal, jatu'n kykub'a' ten.

⁹Xitzun tma'n tq'umli Elisey teju' nimaqkawil toj Israel tu'n lalun che ik' kyoju' najb'il lu, qu'n ljo'ntoq kyb'ajxju' aj Sirya atzu'.

¹⁰Qu'mtzun exi' t-sma'n nimaqkawil toj Israel t-xjal toju' najb'il jaxa' tma'na' Elisey te tu'n txi' tka'yi'ntib', iktzu'n kleta' b'a'npun maj.

¹¹Majxtzun kub' chukjiju' nimaqkawil toj Sirya tu'nju' lu, qu'mtzun exi' ttxko'nju' nejenel kye t-xjal ex xitma'n kye: —¡Kymantze' alkyeqe' qxjal q'o'nkyib' tuk'i'lju' nimaqkawil toj Israel!, chij.

¹²Xitzun ttzaq'we'n junkye: —Mix-a'lo', nimaqkawil. Ana'te Elisey, t-sanjelal Dyos ati toj Israel, nxiq'mante teju' nimaqkawil toj Israel tkyaqilju' ntma'na' nimaqkawil, expe'ju' t-xima inb'aj tnk'u'na toj tku'xb'ila, chij.

¹³Tchaq'tzun nimaqkawil toj Sirya: —Kyjyomna' tqanile' ja tu'me'l ta', tu'n kyxi' nchq'o'ne' xjal tzyulte, chij. Atzunj tb'inte qa atoqtzu' ta' Dotan,

¹⁴e'xit-sma'n jun tnej xjal ti'j chej, ex karwaj te q'oj, ex txqan xjal tu'n kyqan, eb'aj pon te qonik'an ex b'aj kytxoli'n kyib' ti'ju' nintnam Dotan.

¹⁵Tetzunj tjawe' tmajin Elisey te prim te juntl q'ij, o'kx tetz pe'n, xitka'yi'n txqan xjal te q'oj ti'j chej txoli'nkyib' ti'ju' nintnam, ex txqan karwaj te q'oj; okxtzuntz q'malte te Elisey: —¿Titi' qse' ja'lo, xnaq'tzal?, chij te.

¹⁶Atzunte Elisey xittzaq'we'n te: —Lalun xob'a, nimnate' kyb'aju' ate' quk'i'l kyekywitzju' ate' kyuk'i'l, chij.

¹⁷O'kx taq'wi Elisey kub'sal te Qman Dyos, ex tma: B'inchama xtalb'il Nman Dyos, jqomqe'ya twitz tu'n tka'yin, chij. Tjaqtzun Qman Dyos twitzju' majen, xi'tzun tka'yi'n majen nojni twi'ju' witz tu'n txqan xjal te q'oj ti'j chej ex karwaj iqal q'aj ti'jile Elisey.

¹⁸Tetzunj ttzyettoq kyq'ojin aj Sirya kyi'j, kub'san Elisey te Qman Dyos: inchin kub'sane' teya tu'n kykub' tmo'xa'na xjal lu, chij. Ekub'tzun tmo'xa'n Qman Dyos, kse'nxju' xitkub'sa'n Elisey.

¹⁹Xitma'ntzun Elisey kye: —Myate b'ēju' lu, ex myate nintnamju' nkyjyo'ne'. Che lpetze' wi'je', machinxe' yek'ulte tjaju' ichan nkyjyo'ne', chij. Exi'tzun tiq'i'ntz tzmax Samarya.

²⁰Atzunj kypon atzu', kub'ten Elisey na'l Dyos kjal: Nman Dyos, jqoma kywitz ja'lo tu'n kyka'yin, chij. Eltzun kynik'tz qa xi'toq ta'qe' Samarya.

²¹Tetzunj kyxi' tka'yi'nju' nimaqkawil toj Israel, xitqani'n te Elisey: —¿Ma che b'elnb'yo'ne', taw, che b'elnb'yone'?, chij.

²²Atzunte Elisey xittzaq'we'n: —Lay, lalun che kub' tb'yo'na. ¿Ma intzun che kub' tb'yo'na inche tzyet tu'na toj q'oj? Q'onxa kywa ex kyk'wa' ex chq'onqe'xtla teju' kyajaw, chij te.

²³Kub'tzun b'inha'n jun ninwan kye, e'wan ex e'k'wan. Exi' chq'o'ntzuntz tu'nju' nimaqkawil toj Israel, anjtzun kyi'jtz tk'etzju' kynimaqkawil. Atxi'xtzunj mixti' epontlju' aj Sirya q'ojil kyi'j aj Israel.

Kytxolikyib' ajq'oj ti'j Samarya

²⁴Yajxi'tzuntel, eb'aj tb'u'yi'n B'en-adad, nimaqkawil toj Sirya, kykyaqilju' t-xjal te q'oj, ex b'aj kytxoli'n kyib' ti'j Samarya tu'n kyq'ojin ti'j.

²⁵Tzajtzun txqan we'yajtz toj Samarya tu'n tpaju' jpet ti'ju' tnam kyu'n ajq'oj, naqpena' jun twi' b'ur japun toj kyajnaq (80) saqpwaq twi', atzun jwe' saqpwaq twi' jun laq ttxa xu'ch.

²⁶Atzun Jumaj, intoq b'etju' nimaqkawil aj Israel tib'aju' nintapi, o'kx t-xi'xch'in jun qya te: ¡Chin tonima, nimaqkawil!, chij.

²⁷Atzunte' nimaqkawil xittzaq'we'n te: Qana' min noninjta tu'n Qman Dyos, ¿se'n taq'witzun tu'n tb'ent wonine' ti'ja? Mixpeti'we' ntriy ex nk'wa' ta'l ub'a tu'n txi' nq'o'ne' teya.

²⁸¿Titi'tzu'n iniq'ina? chij te. Atzunte' qya tma: —Tzaj tma'nju' qya lu weye' tu'n txi' qch'yo'ne' wale' te jun q'ij, atzunte tal te jun q'ijtl.

²⁹Qu'mtzun b'aj qk'a'sa'ne' wale' ex xiqch'yo'ne'. Tojtzu'n juntl q'ij xinma'ne' te tu'n ttzaj tq'o'nju' tal tu'n txi' qch'yo'ne', atzunte makub' tewa'nju' tal, chij.

³⁰Tetzunj tb'aj tb'i'n nimaqkawilju' intoq tma'nju' qya, b'aj tlaqu'nju' ti'j tu'n ttx'u'jil. Tu'ntzunju' atitoq tib'aju' nintapi, kyilu' xjal jochin toqu' ti'j tok tojxi' t-xb'alun.

³¹Jaw tma'ntzun nimaqkawil kuw: ¡Kub'xwit tz'e'ysa'n nwitze' kuw tu'n Qman Dyos qa min selntx'e'mu'ne' twi' Elisey tk'wal Sapat ja'lo!, chij.

³²Tej tmante nimaqkawil ja'lu, q'uqlitoq Elisey tja kyuk'i'lu' tijwnaq. Matxi'toq txitchq'o'n nimaqkawil t-xjal tk'etz. Na'mxtoqtzun tponju' ichan chq'o'n tu'n nimaqkawil, xitma'n Elisey kye' tijwnaq: —Kyka'yinxpe'ye' tk'wal b'yolxjal lu,

matxi' tzaj tchq'o'n jun tu'n teltk'u'xpi'n nwi'ye'. B'a'nqe'xtzune' ajtulju' xjal lu, kyjpumixe' ja b'a'nxi'x twitz, qu'n q'ojq'oj tqanju' tajaw lepchitz ti'j, chij.

³³Inxtoqtzun yolin kyuk'i'l, tej tponju' xjal chq'o'n twitz Elisey, ex xitma'n te: —¿Ti'tzuntl kqeb'ela' nk'u'je' ti'j Qman Dyos, matxina' tzaj tq'o'nju' yajb'il lu qib'aj' chij.

2 R 7

¹Xitzun ttzaq'we'n Elisey: —B'intzchaqa ntma'n Qman Dyos kjalu: Kb'entel tlq'et wuq mlon triy mujqa o'lajoj mlon seb'ad naq tu'n jun medi saqpwaq najchi'j qloqx ja'lu ttziju' nintnam Samarya, chi Qman Dyos, chij te.

²Xitzun ttzaq'we'nju' ajb'el tekuxi'x nimaqkawil teju' t-sanjelal Dyos: —Maskyep'e' matjaq Qman Dyos ttzi kya'j, lay b'entte' kse'n ntma'na, chij. Atzunte Elisey xi'ttzaq'we'ntl: —K'okyel tka'yi'na tu'nku' twitza, ex laytzun wana ti'j, chij te.

³Ate'toqtzun kyaje' xjal yab'qe' tu'n xlemtx'a'k q'uqlqe' ttziju' nintnam, kyma kyxolilex: —¿Ma naqtzunlo kb'el qyo'n tu'n qkyim tza'lu?, chechij.

⁴Qama qo' okx toju' nintnam, qokyimel, qu'n mixti'te wab'j atzu'; exqa axtzu' xqokyeja'qe, ex qokyimel. Ate b'a'n qo'qe'ye' kyxolju' xjal aj Sirya te q'oj; qa min xqo kub' kyb'yo'n, qoanq'il; extzun qama qokub' kyb'yo'n, atixna' tu'n qkyim, chechij.

⁵Ejawe'tzuntz tej qok yupj ex exi' toju' kyxmuj aj Sirya; atzunj kypon lq'e, elkynik' qa mix-a'loqe'tl.

⁶Qu'n ojetoq tb'incha Qman Dyos tu'n t-xikyb'i'n aj Sirya kyq'ojq'ojel karwaj te q'oj, chej ex txqan xjal te q'oj; qu'mtzun kub' kyxima'n qa matxi'toq tchoj nimaqkawil aj Israel kye nimaqkawil itit ex kye nimaqkawil aj Ejipt, tu'n kyq'ojin ky'i'j.

⁷Qu'mtzun e'kub' oq tej qok yupj, b'aj kyej kyleb'a'nju' kypach, e' kychej ex kyb'ur, kyej kyleb'a'nju' kyxmuj kse'nxtoku' tten naqxwitlo tu'n kyklet.

⁸Tetzunj kyponju' yab' tu'n xlemtx'a'k tk'etzu' xmuj, eb'jo'kx toj jun pach ex e'kub'ten wal ex k'wal; ex b'je'tzkyiq'i'n saqpwaq, q'anpwaq ex xb'alun, exi'tzuntz ewalte. Yajxi'tzuntel e'okx toj juntl pach ex b'je'tzkyiq'i'n txqantl ti'xti' ex exi' ewalte.

⁹O'kx kymante kyxolilex: —Myab'a'nte' nqb'incha'n. Ma'wtnalo qo'xte' q'malte' b'a'n tqanil, ayo'tzuntlqe nkub' qewa'n. Qama kub' qyo'n tzmaxi'j ajqsqix, k'okyel q'o'n te qpaj. Masb'a'n qo'qeye' q'malte toju' ja te kawb'il, chechij.

¹⁰E'xi'tzuntz ex e'xikytoko'n xq'uqilte nintnam, ex xikyma'n kye: —O'tx'anje' ja xjaw kyb'incha'na' aj Sirya kyxmuj, ex mix-a'lo'xte ati, mix-a'lo'xte nyolin.

O'qe'kxtoqju' chej ex b'ur yob'a'nqe', exqe'ju' pach kse'nxju' kyten kyjaw b'inha'n, chechij.

¹¹E'xi'tzu'n xq'uqil ttzi nintnam txkolkyeju' ate' toju' tja ninkawb'il.

¹²Jawtzun we' nimaqkawil, maskyep'e' qonik'antl, xitma'n kyeju' nejenel kye t-xjal te q'oj: —Kxel nchik'b'a'ne' kyeye' titi' kyxim aj Sirya qi'j. Kanlina' kywitz qa nqo yajti tu'n we'yaj, matxi' kyej kyq'o'n kyxmuj ex matxi' che b'je'x ewil toj k'ul, ajtzun qex ti'jxi' nintnam, qotzyetel kyu'n, che okyeltzuntz toju' ninqtanam, chij.

¹³Tmatzun junju' nejenel kye t-xjal: —Che qchq'onx jte' xjal kyuk'i'l jwe' chej ky'ju' ate'x, atzun qiltz titi' mab'aj. Qama che kub' b'yo'n mujqa min, ikxte che okyela' kse'nxkye txqantl aj Israel ato'x tza'lu, chij.

¹⁴E'tzajtzun kyi'q'i'n kab'e' karwaj kyuk'i'l chej, e'xi'tzun tchq'o'n nimaqkawil ka'yilkye aj Sirya toju' kyxmuj.

¹⁵Eb'ajx lpetzuntz ti'j kyqanb'en aj Sirya tzmax ttzi nin a' Jordan, ex kyil b'ajkyajni chitj txqan xb'alun ex txqan ti'xti' b'aj kyej kyxon aj Sirya toj tkyaqilju' b'e naqxwitlo tu'n kyklet. Anjtzun ky'ju' eb'ajx tchq'o'n nimaqkawil ex b'ajx kyma'n te tkyaqilju' matxi'toq kyil.

¹⁶Eb'je'tztzun tilj xjaltz toju' nintnam ex b'aje'tz kyi'q'i'n tkyaqilju' atitoq toj kyxmuj aj Sirya. Kse'nxtzu'n q'ma'ntltoq tu'n Qman Dyos, wuq malb'il ky'aj k'ayinjtz tu'n jun saqpwaq; atzun o'lajoj malb'il seb'ad tu'n jun saqpwaq.

¹⁷Tchaq'tzu'n nimaqkawil teju' onilku'xi'xte tu'n tkyaj xq'uqil ttzi nintnam, atzun kyik'ju' xjal ttzi tnam, iky' kyb'lo'n ex majx kyim, kse'nxju' ojetoq tma t-sanjelal Qman Dyos tej tpon nimaqkawil tk'etz.

¹⁸Ikyxb'aju' kse'nx xitma'n t-sanjelal Dyos te nimaqkawil qatoq klq'etel wuq mlon ky'aj mo o'lajoj mlon seb'ad tu'n jun saqpwaq ttzi nintnam Samarya.

¹⁹Ojetoq txi ttzaq'we'n nejenel kye xjal te q'oj te t-sanjelal Dyos qa laytoq b'aj ikyju', maskye matjaq Dyos ttzi kya'j. Ex majx xitma'n Elisey te qa oktoq tla' kyu'nku' twitz, ex laytoq wan ti'j.

²⁰Ikxi'xtzun b'aj ju', qu'n iky' kyb'lo'n xjal ttzi nintnam ex majx kyim.

2 R 8

B'ajkolpet ti'xti' teju' qya aj Sunem

¹Yolin Elisey tuk'i'lu' qya, ju' ojetoq jaw anq'in jumajtlu' tal, xitma'n te tu'n txi' najal kyuk'i'lu' toj tja toj juntl najb'il, qu'n ojetoq tzaj tma'n Qman Dyos qa tzultoq wuq ab'q'i' nin we'yaj toju' tx'otx' lu.

²Ku, chiju' qya b'aj tb'inha'ntib', ex tb'inha kse'nxu' xitma'n t-sanjelal Dyos te: exi' kyuk'i'lu' toj tja najal toj kytx'otx' pilistey, ex kyejten wuq ab'q'i' najal atzu'.

³Tik'lenxi'tzu'n wuq ab'q'i, anjtzi'ti'ju' qya toj kytx'otx' pilistey, ex xi' q'malte teju' nimaqkawil tu'n ttzaj anjsa'nti'ju' tja exju' ttx'otx'.

⁴Intoqtzun yolinju' nimaqkawil tuk'i'l Weasi, ju' ajb'el te Elisey, qu'n xitkub'sa'n te tu'n tb'ajx tchik'b'a'n te tkyaqilju' b'a'nq'ob'aj matxi'toq tb'inja Elisey.

⁵Tojtzunju' kmuj toktoqu' Weasi chik'b'alte teju' nimaqkawil se'ntaq'wi jaw anq'in jumajtl talju' qya tu'n Elisey, ponju' qya qanilte teju' nimaqkawil tu'n txi' anjsa'n jumajtlju' tja exju' ttx'otx'. Xitma'ntzun Weasitz teju' nimaqkawil: — Nimaqkawil, ana'tzun qyaju' lu, ex a tal ja'lu jaw anq'in jumajtl tu'n Elisey, chij te.

⁶Oktentzun nimaqkawiltz xjelulte teju' qya, oktzun tenju' qya chik'b'alte tkyaqil te. Yajxi'tzuntel tchaq' nimaqkawil te jun nejenel kye t-xjal q'uqlixi'x tk'u'j ti'j, tu'n txi' anjset jumajlti'ju' ttx'otx'u' qya, ex tkyaqilju' ojettoq jaw toju' tx'otx' atxi'x texlen toju' tnam tzmax tul jumajtl.

Ok Asael te nimaqkawil toj Sirya

⁷Xi'tzun Eliseydz Damask. Yab'toq B'en-adad nimaqkawil toj Sirya toju' tq'ijlalil lu, ex xiq'ma'n te qa matxi'toq ponju' t-sanjelal Dyos.

⁸Xitzun tma'n nimaqkawiltz te Asael: —Kutxi'ya tk'etzju' t-sanjelal Qman Dyos ex q'inxa jun oyaj te. Kub'sanxa te tu'n t-xjelun te Qman Dyos qa chin b'anixele' toju' yab'il lu, chij.

⁹Xi'tzun Asaeltz tk'etz t-sanjelal Dyos, ex xitiq'i'n oyaj te ti'ju' tb'anilxi'x twitz awal toj Damask, iqa'n kyu'n kab'naq (40) kamey. Tetzunj tpon twitz Elisey, xitma'n te: —Machin tzajchq'o'ne' tu'n B'en-adad, nimaqkawil toj Sirya, qanilte teya qa kb'anixel toju' tyab'il, qu'n inela' te naku'j manb'aj, chij te.

¹⁰Xitzun ttzaq'we'n Elisey te: —Q'manxa te qa kb'anixel, naqtzun ajju' matxi' tzaj tma'n Dyos weye' qa ilti'j tu'n tkyim, chij te.

¹¹Majxtzun oktx'ikye Elisey toj twitz Asael, atzunte Asael majx junxi'ku' tna' tu'n. O'kx tkub'ten t-sanjelal Qman Dyos oq'el,

¹²xitzun tqani'n Asael te: —¿Tiqu'ntzun in oq'aya, taye? chij. Xitzun ttzaq'we'n Elisey te: —B'i'n wu'ne' qa che yajtel aj Israel tu'na, qu'n k'okyel tq'o'na kyq'aq'alu' kyja kuwsa'n, che b'elbt'yo'na ku'xun tu'n k'u'xtx'e'nb'il, che b'elbt'yo'na tal k'wal ex che b'elt-xyu'na kytzon qya ch'onwi'qe', chij.

¹³Xitzun ttzaq'we'n Asael te: —¿Se'n taq'wi knb'inja'ye' lu, extzun nakuj tal tx'yanqine' mixti' toklen?, chij te. Xitzun ttzaq'we'n Elisey te: —Matxi' tzaj tma'nte Qman Dyos weye' qa k'okyela te nimaqkawil toj Sirya, chij.

¹⁴Kyajtzun tq'olb'e'n Asael, Elisey, xi'tzuntz tk'etzju' tnimaqkawil, xitzun tqani'n nimaqkawil te: —¿Titi' xtma Elisey teya?, chij. Xitzun ttzaq'we'n Asael te: —Matzaj tma'n weye' qa kb'anixela toju' yab'il, chij te.

¹⁵Tetzun juntl q'ij, xi' Asael iq'il jun xb'alun slik', ex ku'x tak'sa'n toj a', jax tq'o'ntzuntz tib'aj twitzju' nimaqkawil, ex kyimju' nimaqkawil. Kawintzun Asaeltz te t-xel.

Tkawb'il Joram toj Juda

(2 Cr 21.1-20)

¹⁶Toj tjwe'yi'n ab'q'i ttzyetlen tkawin Joram, tk'wal Akab', toj Israel, tej ttzyet tkawin Joram, tk'wal Josapat toj Juda.

¹⁷Tetoq junaq kab'lajoj (32) ab'q'i tej ttzyet tkawin, ex kawin wajxaq ab'q'i toj Jerusalen.

¹⁸Ex ax tb'inchaju' kse'n kyb'inha nimaqkawil toj Israel, ex kse'n kyb'inha tyajajil Akab', qu'n kyxol tyajajil Akab' tzajna' t-xu'jil; qu'mtzun myab'a'n ela' tb'inchb'aj toj twitz Qman Dyos.

¹⁹Mixtzunti' kub' t-xitu'n Qman Dyos tnam Juda, naqx tu'n tk'u'jlalil ti'j Dab'i, ju' xittziya'n te qa ktenb'el jun tyajajil kukxju' toju' kawb'il.

²⁰Jawkyiq'i'nkyib' Edom ti'ju' tkawb'il Juda toju' tq'ijlalil nkawin Joram, ex okkyq'o'n jun kynimaqkawil kyex.

²¹Atzunte Joram xi' kyuk'i'l kykyaqilju' tkarwaj te q'oj toj Sayir, tetzun qonik'an jawe' kyuk'i'lju' nejenel kyeju' xjal kyoj karwaj te q'oj, e'oktzaqpajtzuntz q'ojil kyij' aj Edom ju' matxi'toq tz'ok kytxoli'n kyib' kyij', ex e'kub' oq kywitz.

²²Kykanb'axtzu'n aj Edom ex majx e'kyajten tzaqpi'n. Ex ax tq'ijlalilu' tkanb'aju' nintnam Lib'na tu'n tkyejten tzaqpi'n.

²³Xi' tz'ib'a'na' txqantl tqanil ti'j Joram ex tkyaqilju' tb'inha toju' tu'jil tqanil kyij'ju' nimaqkawil aj Juda.

²⁴Tej tkyim Joram, ku'x mqu'n kyk'etzju' qtzan tman toju' Ninttanam Dab'i. Yajxi'tzuntel atl Okosiy ju' tk'wal kawin te t-xel.

Tkawb'il Okosiy toj Juda

(2 Cr 22.2-6)

²⁵Toj tkab'lajoji'n (12) ab'q'i nkawin Joram, tk'wal Akab', toj Israel, tzyeta' tkawin Okosiy, tk'wal Joram, toj Juda.

²⁶Tetoq junaq kab'e' (32) ab'q'i tej ttzyet tkawin, ex jun ab'q'i kawin toj Jerusalen. Ataliy tb'iju' ttxu, tzajni tyajil ti'j Omri, nimaqkawil toj Israel.

²⁷Ax tb'inha Okosiyju' kse'n tb'inha Akab' kyuk'i'lju' tyajajil, myab'a'n b'je'la'ju' tb'inchb'aj twitz Qman Dyos tu'n tpaju' tmujb'atib' kyuk'i'lu' toj tja Akab'.

²⁸Oktmujb'a'ntib' Okosiy tuk'i'l Joram, tk'wal Akab', tu'n kyxi' q'ojil Ramot toj Kalaad, ti'j Asael, nimaqkawil toj Sirya. K'ixb'itzu'n Joram kyu'n aj Siryo,

²⁹anjtzun ti'jtz q'analtib' Jesreel teju' tk'ixb'len kyu'n aj Siryo toju' q'oj Ramot ti'j Asael, nimaqkawil toj Sirya. Xi'tzun Okosiy ka'yilte Joram toj Jesreel.

2 R 9

Xjansanjtz Jewu te nimaqkawil toj Israel

¹Tzaj ttxko'n Elisey jun kyxolju' jun k'loj t-sanjelal Qman Dyos, ex xitma'n te: — B'inchamtib'a ex kutxi'ya Ramot toj Kalaad. Iq'inxa jun mlon aseyt;

²ajtzun tpona atzu', jyoma Jewu, tk'wal Josapat ex tchman Nimsi. Kutokxa ja tu'me'l ta', txkomitza kyxolju' tuk'i'l ex iq'inxa toj juntl ja;

³qonkxtzuna aseyt toj twi', ex q'manxa: Lu xtma Qman Dyos: Knxjansa'ya tu'n toka nimaqkawil toj Israel, chi Dyos, chiku'ya. Lwixtzun tz'etza toju' ja ex kutoqa, lalun we'ya, chij te.

⁴Xi'tzu'n ku'xun t-sanjelal Qman Dyos Ramot toj Kalaad,

⁵atzunj tpon atzu', b'u'yi'ntoq kyib'u' nejenel kye xjal te q'oj, xitma'ntzuntz kye: —Ati jun nyole' teju' nejenel, chij. —¿Alkyetzun qxole'? chi Jewu xittzaq'we'n. — Aya, chiju' t-sanjelal Dyos.

⁶Jawtzun we' Jewu ex okx toju' ja. Jawxtzun tqo'n t-sanjelal Dyos aseyt toj twi', ex xitma'n te: —Chi Qman Dyos xtma: Knxjansa'ya tu'n toka nimaqkawil toj Israel, ju' ntaname'.

⁷Aya kb'el b'ajsankye tyajajil Akab', ju' tajawa, tu'ntzun tok tu'me'l t-xel kychk'elju' nsanjelale' ex kychk'el kykyaqilju' nmajine' kub' qojli tu'n Jesab'el.

⁸Che b'ajel kykyaqilju' tyajajil Akab'; che kb'el nb'yo'ne' ichan toj Israel, mix-a'lo'tl jun kjel anq'in.

⁹Ax knb'inha'ju'ye' kye tyajajil Akab' kse'n nb'inchaye' kye tyajajil Jerob'oam, tk'wal Nab'at, ex kyuk'i'l tyajajil B'aasa, tk'wal Ayiy.

¹⁰Atzunte Jesab'el, kb'ajel wan kyu'n tx'yan toju' kojb'il Jesreel, ex mix-a'lo'kye kb'elex mqunte, chi Qman Dyos, chij te. Naqtzun inb'aj tma'n t-sanjelal Dyos ja'lu, etz ex kub' oq.

¹¹Tetzunj tpon jumajtl Jewu kyk'etzju' nejenel kye t-xjal nimaqkawil, xikyqani'n te: —¿Ti'tzu'n nb'aj? ¿Tiqu'n sula' xjal nok toj twi' lu tk'etza?, chechij te. Atzunte Jewu xitma'n kye: —Kyojtzqi'na'kye', ex kyojtzqi'ne' kse'n yolín, chij.

¹²Aye'tzunkye xikyq'we'n: —Lalun qokub' t-sb'u'na, wix q'mantza qeye' tkyaqil, chechij. Xitzun ttzaq'we'n Jewu kye: —Ana'te saj tma'nju' weye' qa chin xjansanjtzele' tu'n Qman Dyos te nimaqkawil toj Israel, chij.

¹³Textzu'n kmoj tzaj kyiq'i'n kypinpa't teyile junjun ex kub'kylik'u'n twitz, kyib'aju' peta'n. Xikyq'ajtza'ntzun tuk'a rittz ex e'jaw xch'in: ¡Ate Jewu nimaqkawil!, chechij.

Kub' tb'yo'n Jewu Joram, nimaqkawil toj Israel

¹⁴Jawtiq'i'ntib' Jewu, tk'wal Josapat, tchman Nimsi, ti'j Joram. Ojetoq ten Joram kyuk'i'l kykyaqilu' aj Israel toj q'oj ti'j Asael nimaqkawil toj Sirya, tu'n tklet Ramot toj Kalaad,

¹⁵ex ojetoq tz'anjtzi'ti'j Jesreel q'analtib' tu'nju' b'aj k'ixb'i kyu'n aj Sirya toju' q'oj ti'j Asael. Xi'tzun tma'n Jewu kyeju' tuk'i'l, qa ax kyajb'iltoq tu'n tok te kynimaqkawil, tu'n lalun kyej tu'n tex jun xjal toju' nintnam q'malte tqanil Jesreel.

¹⁶Jaxtzuntz toju' tkarwaj te q'oj, ex xi' Jesreel, jatoq ku'la' Joram. Ex pon Okosiy, nimaqkawil aj Juda, ka'yilte Joram.

¹⁷Tetzunj txi' tka'yi'n xq'uqil atitoq twi' ja nimin twe' toj Jesreel, ljo'ntoq kypon lq'e jun tnej t-xjal Jewu, jawxch'in: —¡Luqe' xjal che ul!, chij. Tchaq'tzun Joram: —Kychq'onxe' jun ichan ti'j chej k'lulkye, qanilte kye qa mya q'ojil che ula', chij.

¹⁸Etztzunju' ichan ti'j chej k'lulte Jewu, ex xitma'n te: —Machin tzaj tchq'o'ne' nimaqkawil qanilte qa mya q'ojil tzula'ya, chij te. Atzunte Jewu xittzaq'we'n: —Mixti'ta toklen ti'j. ¡Lpetzta wi'je'!, chij te. Xi'tzun xq'uqiltz q'malte: —Matxi' ponte' sanjelal xxi' chq'et kyk'etz, extzun min q'o'n tu'n tanjtzi'ti'j, chij.

¹⁹Iwiyxi'xtzun tzaj tchq'o'n nimaqkawil juntl ichan ti'j chej, atzunj tpon kyk'etz, xitma'n: —Ma chintzaj tchq'o'ne' nimaqkawil qanilte qa mya q'ojil tzula'ya, chij te. Atzunte Jewu xittzaq'we'n: —Mixti'ta toklen ti'j. ¡Lpetzta wi'je'!, chij te.

²⁰Xi'jumajtlju' xq'uqil q'malte: —Matxi' ponte' juntl sanjelal kyk'etz, ex min q'o'n tu'n tanjtzi'ti'j. Ex naku'j a Jewu, tchman Nimsi iq'ilte karwaj, qu'n majx tx'u'j tk'i'jun b'et, kse'nx ntb'incha'n, chij.

²¹Tchaq'tzun Joramtz: ¡Kyxmonkju'ye' nkarwaje' te q'oj!, chij. Oktzun xmo'n tkarwaj, eb'je'tztzuntz tuk'i'l Okosiy, nimaqkawil aj Juda, teyile junjun tojx tkarwaj te q'oj, k'lulte Jewu. Xi'kneta' kyu'n toj ttx'otx' Nab'ot aj Jesreel.

²²Atzunj tpon Joram tk'etz Jewu, xitma'n te: —¿Ma mya q'ojil saja'ya, Jewu?, chij te. Atzunte Jewu xittzaq'we'n te: ¿Ma atitzun nak'b'il, extzun lujju' ttxuya Jesab'el ljo'nx ajpajin ex nim txqan tajk'ayi'n?, chij.

²³Anjtzun miltz'ujti'j Joram ex kub' oq, intoq xit-xch'in te Okosiy: ¡Matxi' jawkyi'nkyib' xjal qi'j, Okosiy!, chij.

²⁴Atzunte Jewu xismajin ex yalokxi'x pon t-xopq'i'n ttze'lti'j Joram tu'n talt-smaj ex majx ex jlajin toj tanmi, kub' tz'aqtzun Joramtz tib'aju' tkarwaj kyimnitl.

²⁵Tchaq'tzun Jewu te B'idkar, ju' onilte: —Iq'imitza ex xonkja toj ttx'otx' Nab'ot aj Jesreel, qu'n na'n wu'ne' tej iq'i'nqe'toqju' tkarwaj Akab' te q'oj qu'n, ju' tman Joram, tma Qman Dyos se'ntoq ktz'e'ysetela' twitz:

²⁶Ikx k'ik'ela'ju'ya wu'ne' tojxju' tx'otx' lu, kse'n b'aj kyij Nab'ot kyuk'i'lju' tk'wal tej tkub' qojl kych'k'el ewi. Ayine' Dyos Manb'aj nchin q'mante, chij. Qu'mtzun iq'i'nktza ex xonkja toj ttx'otx' Nab'ot, kse'nxu' oje tma Qman Dyos, chij.

Kub' tb'yo'n Jewu Okosiy

(2 Cr 22.7-9)

²⁷Tetzunj tka'yinte Okosiy, nimaqkawil aj Juda, nb'aji, xi' oq toj B'et-awan. Atzunte Jewu xilpe ti'j, ex tchaq': —¡Ex kyb'yonku'ye' Okosiy!, chij. Aq'pon kysmaji'n Okosiy ex tak'xi'x toju' tkarwaj, twitzju' witz Wur, tk'etz Ib'lean, tipaxtzun tu'n tpon tzmax Mewido. Atzuntzu' kyima'.

²⁸Xiq'i'ntzuntz toj jun karwaj kyu'n tmajen toj Jerusalem, ex ku'x kymqu'n toj kymuqb'ilju' toj tja toju' Ninttanam Dab'i.

²⁹Tzyet tkawin Okosiy toj Juda toj tjunlajoji'n (11) ab'q'i intoq kawin Joram, tk'wal Akab'.

Kyim Jesab'el

³⁰Xi'tzun Jewu Jesreel. Atzunj tb'inte Jesab'el, b'aj tuk'tza'n ti'jele twitz ex b'aj tb'incha'n twi'; etzka'yintzuntz toj jun tokexspik'un.

³¹Tetzunj tpon Jewu ttzi nintnam, etztma'n Jesab'el te: —¿Se'n ta'ya, Simb'ri, b'yoltajaw?, chij.

³²Xi'tzun ka'yn Jewu tu'me'lu' tokex spik'un, ex tma: —¿Alkye mujli tna'b'l wuk'i'le?', chij. Kab'e' mo oxe' kynejel xjal nche xq'uqin toju' kawb'il, eb'je'tz ka'yilte,

³³tchaq'tzun Jewu kye: ¡Kyxonku'tze' qya lu!, chij. Ku'tz kyxontzuntz, ex majx pon witzju' tchk'el twitz tapi ex kyij'ju' chej eb'aj wab'inte Jesab'el.

³⁴Xi'tzunte Jewu wal ex k'wal. Yajxi'tzuntel, tchaq' Jewu: —Kymqunku'xju'ye' tchi' k'utz qya lu; qu'n tmyalna' nimaqkawil, chij.

³⁵Tetzunj kyxi' mqulte, o'qe'kxtlju' tb'aqil twi', tqan exqe' tq'ob' e'knet kyu'n.

³⁶Anjtzun kyij'tz q'malte te Jewu, tmatzun Jewutz: —Ojena' tmate Qman Dyos toj ttziju' tmajen Eliy, aj Tisb'e, qa kxe'l ch'yo'n Jesab'el kyu'n tx'yan toju' tx'otx' Jesreel,

³⁷exqa kb'ajel slamju' t-xmilal, kse'n tz'is toju' kykojb'il aj Jesreel, tu'n mitz'ela' tnik'tzil kyu'n xjal, chij kye.

2 R 10

E'kub' tb'ajsa'n Jewu toj tja Akab'

- ¹Oxnaq lajoj (70) toq tk'wal Akab' ate'toq Samarya, qu'mtzun xittz'ib'a'n Jewu kyeju' tzyul kawb'il toju' nintnam, kye tijwnaq ex kye ka'yilkye tk'wal Akab', xittz'ib'a'n kjal:
- ²⁻³Ajtponju' u'j lu toj kyq'ob'e', kysk'o'nktze' jun tk'wal kyajkawile' atixi'x b'a'n tu'n, tu'n tkawin te t-xelju' tman ex che q'ojine' tu'n tkletju' tkawb'il, qu'n ate'qena' tk'wal kyuk'i'le', exqe' kychej, kykarwaj te q'oj, kyja kuwsa'nqe' ex kyq'obj'il, chij kye.
- ⁴Majxtzun e'jawxob' tej kyb'inte, ex kyma: Mixpena'ti' e'xkye kab'e' nimaqkawil ti'j, mitzunlo yaqo'qe, ti'tz'okxb'aj qi'j, chechij.
- ⁵Xitzun kysma'n tq'umli ka'yil nuk'b'il toj tja ninkawb'il, exu' kawil toj nintnam, e'tijwnaq, exqe' ka'yil tk'wal nimaqkawil, te Jewu kjal: Lay tz'okqq'o'n junqe' qnimaqkawil, qq'a'qe'qib' tuk'i'la, ex qb'incha'qe' tkyaqilju' ktma'ya. Qu'mtzun b'inchama tkyaqilju' b'a'n toj twitza, chechij.
- ⁶Xi'tzun ttz'ib'a'n jumajtl Jewu kye: Qana'tzun ate'qe'ye' wuk'i'le' ex kyajb'ile' tu'n t-xikyb'i'ne' nchaq'b'ile', kukytzaje' nk'etze' najchi'j qloqx ja'lu toj Jesreel kyuk'i'l kywi' tk'wal kynimaqkawile', chij kye. Xi'toq ta'qe' oxnaq lajoj (70) tk'wal nimaqkawil kyk'etzju' nimaqxjal toj nintnam e'ch'isankye,
- ⁷tetzunj kyk'monteju' u'j, e'kub' kytzyu'nju' oxnaq lajoj (70) q'a ex e'kub' kyb'yo'n; b'ajku'x kyq'o'nju' kywi' tojun chi'l ex exi'kysma'n Jesreel.
- ⁸Atzunj tponju' sanjelal, xitma'n te Jewu: —Matxi' che ulq'i'n kywi'ju' tk'wal nimaqkawil, chij. Tchaq'tzun Jewutz: —Kyq'onqe'ku'ye' kab'e' ch'uq ttzi nintnam, ex che kyq'onqe'kje' tzmax ajqsqix, chij.
- ⁹Ettz'u'n Jewu toj juntl q'ij, kub' we' ex xitma'n kye tkyaqilju' tnam: —Mixna'ti'kye' kyil. Ayina'we' xjaw wi'nwib' ti'ju' nimaqkawil ex makub' nb'yo'ne'; atzu'n ja'lo, kymantze', ¿alkye xkub' b'yonkye lu?
- ¹⁰Kaneku' toj kywitze' kjapumel tkyaqilu' tma Qman Dyos kyi'ju' toj tja Akab'. Aku'na'te Qman Dyos matxi' b'inchante ja'lu, kse'nx tma toj ttzi Eliy ju' tmajin, chij.
- ¹¹E'kub' tb'yo'n Jewu jte'tl toj tja Akab' ate'xtoq toj Jesreel, exqe'ju' nimaqxjal majx kyekyten kyuk'i'l, exqe' pale. Mix-alo'x jun kyej anq'in tu'n.
- ¹²⁻¹³Xi'tzuntz Samarya, o'kx kyel yalju' titz'in Okosiy, nimaqkawil aj Juda, toju' b'e inik' toj B'et-ekyed kye k'ik'lél. Xitzun tqani'n Jewu kye: —¿Alkyegetzune'?, chij. Xi'tzun kytzaq'we'n: —Qitz'in qib'e' tuk'i'l Okosiy, maqo' tzaje' q'olb'elkye tk'wal nimaqkawil exqe'ju' tal nimaqkawil, chechij.
- ¹⁴Xitzun tma'n Jewu kyeju' t-xjal: Che kytzyunku'ye', chij. Txab'tzun kytzyettz itz'qe'x kyu'n t-xjal Jewu, ex b'je'l kyk'uǰpi'n kywi' tk'etzju' xoch toj B'et-ekyed ja nche tena' k'ik'lél. Kab'naq kab'e' (42) kyb'aju' ichan, majx mankun kyu'n.

15Tej tik'b'et Jewu na'tz, kyk'ulkyib' tuk'i'l Jonadab' tk'wal Rekab', ju' xt'anj nelte. Xi'tq'olb'e'n Jewu, ex xitma'n te: —¿Ma b'a'nqe' t-xima wi'je', kse'nwe' ti'ja?, chij te. —B'a'na'tzun, chi Jonadab' xittzaq'we'n. —Q'ontzna'ya tq'ob'a, chi Jewu. Xi'tzun tq'o'n Jonadab' tq'ob' te, ex xitma'n Jewu te tu'n tjax toju' tkarwaj,

16xitma'ntzuntz te: —Qo'ya wuk'i'le', atzun tila nk'u'jlalile' ti'j Qman Dyos, chij te. Xitiq'i'ntzuntz toju' tkarwaj.

17Atzunj kyokx Samarya, eb'aj Kub' tb'yo'n Jewu tyajajil Akab' ate'xtoq atzu'. E'kub' tnajsa'n kykyaqil, kse'nxju' ojettoq tma Qman Dyos te Eliy.

Kutnajsan Jewu k'u'lb'il te B'aal

18Yajxi'tzuntel eb'aj tb'u'yi'n Jewu kykyaqilju' tnam, ex xitma'n kye: —Naqch'i'n xk'ulunte Akab' te B'aal, atzunwe' chin k'ululxixtle' te.

19Qu'mtzun kytxkonqe'tze' kykyaqilju' pale ex t-sanjelal B'aal, ex kykyaqilju' k'ulul te B'aal, mixti' jun laywit tzul, qu'n matxi' kub' nb'incha'ne' jun chojb'il tu'n tjaw nimet B'aal. Alkyetzunte min sul, kb'el b'yet, chij. Kub' t-xima'n Jewu ikyju', naqxwitlo tu'n kyb'ajkub' tb'ajsa'n kykyaqilju' nche niman te B'aal;

20qu'mtzun tchaq' tu'n tb'je'x tqanil jun ninq'ij ninb'ilte B'aal, ex b'inchet.

21Yajxi'tzuntl eb'ajx tchq'o'n q'ol tqanil toj tkyaqil Israel, kykyaqiltzu'n nche k'ulun te B'aal eb'aj pon toju' ja te k'u'lb'il. Noj toju' tja B'aal b'a'nxi'x, qu'n mixti' jun mixwitti' pon.

22Xi'tzun tma'n Jewutz teju' k'u'lkye xb'alun tu'n kyetz tiq'i'n xb'alun nche ajb'en toju' k'u'lb'il te B'aal, ex ku chij etztiq'i'n.

23Okxtzun Jewutz tuk'i'l Jonadab' toju' ja te k'u'lb'il te B'aal, ex xitma'n kyeju' k'ulul te B'aal: Kyka'yinx'e' b'a'nxi'x tu'n lalun ten jun k'ulul te Qman Dyos kyxole', o'qe'kxkye' nche k'ulun te B'aal tu'n kyten, chij.

24Kyokxlenxi'tzu'n k'ulul te B'aal toju' ja te k'u'lb'il q'olkub' chojb'il ex chojb'il tk'ok'jal, e'kub' tq'o'n Jewu kyajnaq (80) xjal te q'oj ti'jxi'ju' ja, ex xitma'n kye: —Alkyete matxi' ttzaqpi'n jun kyxolju' ichan matxi' che kub' nq'o'ne' toj kyq'ob'e', kb'el b'yet, chij.

25Tkub'lenxi'tzun tq'o'n Jewu chojb'il k'ok'sb'il, xitma'n kyeju' xq'uqil ex kyeju' nejenel: ¡Kukyokxe' ex che kb'yonqeku'ye'! ¡Mixti' tu'n ttzaqpaj jun!, chij. Ku, chechiju' t-xjal Jewu eb'aj kub' kyb'yo'n tu'n k'u'xtx'e'nb'il, ex eb'je'tz kyxon ti'jxi' ja. E'okxtzuntz toju' ja xjan te B'aal,

26ex eb'je'tz kyi'q'i'n kchen xjansa'nqe' kyu'n xjal, ex eb'ajkub' kytz'e'ysa'n.

27Ex b'jaw kyxitu'n q'olb'eb'l ex ja te k'u'lb'il te B'aal, ex majx kyej kyq'o'n te xob'l tz'is.

28Iktzu'n ela' B'aal tu'n Jewu toj Israel.

²⁹Expetzun, min eltpa'ntib' ti'ju' il kyb'inha Jerob'oam, tk'wal Nab'at, kyuk'i'l aj Israel, qu'n xitljo'n tk'ulun kywitzju' tman wakx q'anpwaqqe' ate'toq Dan ex B'etel.

³⁰Tzajtzun tma'n Qman Dyostz te Jewu: Che kawilju' tyajajila toju' kawb'il toj Israel, kpomelx kyuk'i'lju' kychman tchmana, qu'n b'a'nju' matxi' tb'inchaya nwitz'e', ex matxi' tb'inchaya kyij'ju' tyajajil Akab' kse'nx matxi' nmaye', chij te.

³¹Tu'npetzunj, min oktilil tu'n Jewu tu'n kyjapunju' tkawb'il Qman Dyos, qu'n ax tb'inchaju' kse'nju' il tb'inha Jerob'oam kyuk'i'l aj Israel.

³²Qu'n toju' tq'ijlalil lu aq'wi Qman Dyos taqk'ulte kytx'otx' aj Israel. Oktzaqpaj Asael q'ojil kyij' aj Israel toj tkyaqil plaj:

³³tzajx toj tjawetzq'ij te a' Jordan, toj tkyaqilju' tx'otx' Kalaad, Kad, Rub'en ex Manases, ex tzajx Aroer, ju' ati ttx'u'ku' a' Arnon, expe' q'ojin ti'j Kalaad ex B'asan.

³⁴Atzu' tz'ib'a'na' txqantl tqanil ti'j Jewu ex tkyaqilu' tb'inha kyoju' tu'jil tqanil kyeju' nimaqkawil toj Israel, ex jni'xju' ti'xti' eb'aj tnik'u'n tuk'i'l nab'l.

³⁵Tej tkyim, ku'x mqu'n toj Samarya, ex atl Joakas ju' tk'wal kawin te t-xel.

³⁶Junaqjo' ab'q'i kawin Jewu tib'aj Israel toju' nintnam Samarya.

2 R 11

Oktq'o'ntib' Ataliy te nimaqkawil

(2 Cr 22.10—23.21)

¹Tej tb'inte Ataliy, ttxu Okosiy, qa matxi'toq kyimju' tal, okten b'yolkye tk'wal qtzan nimaqkawil Okosiy.

²Atzunte Jseb'a, tmyalju' nimaqkawil Joram, ex tanab' Okosiy, eltpa'n Joas, tk'wal Okosiy kyij'ju' txqantl tk'wal nimaqkawil intoq che b'yonjtz, ex xi' ewalte tk'etzju' qya ka'yilte toj jun ja janche wtana' tu'n lay knet tu'n Ataliy. Qu'mtzun mixti' kub' b'yo'n,

³wuq ab'q'i xi'ewa'n Joas tk'etzju' qya ka'yilte toju' ja te k'u'lb'il te Qman Dyos. Atzunte Ataliy intoq kawin toju' tnam.

⁴Tojtzun twuqi'n ab'q'i, eb'aj tzaj ttxko'n Joyada nejenel kye xjal te q'oj, exqe' xq'uqil, e'okxtiq'i'ntzuntz tk'etz toju' tja Qman Dyos. Atzuntzu' tb'inchaya' tu'n kytziyante twitz Qman Dyos qa lay txikyyoli'nju' kxe'l tma'n ex kxeltyek'u'n kye, xi'tzun tyek'u'n Joastz kye, tk'wal qtzan nimaqkawil Okosiy.

⁵Tchaq'tzuntz kye: Kyaq'pum kyib'e' toj ox'e' k'loj, jun k'loj kxq'uqilteju' ja te kawb'il toju' q'ij te ojab'l;

⁶atzu'n tkab' k'loj xq'uqil ttzija xur tb'i; atzu'n toxi'n k'loj ttziju' tja xq'uqb'il ttze'lxi'ti'j. Ikytzu'n kb'entela' kych'exb'ente kyib'e' tu'n kyxq'uqinteye' ja te kawb'il.

- ⁷Aye'tzu'n kab'e' tnej xq'uqil che elil toju' q'ij te ojb'il, atzu' chexq'uqila' toj tja Qman Dyos tk'etzju' nimaqkawil.
- ⁸K'okel kytxoli'n kyib'e' ti'jileju' nimaqkawil, teyile junjun tzyu'nile tq'ojb'il, alkyetzunte tajb'il tu'n tokx kyxole', kkyimel. Che kxe'le' tuk'i'lu' nimaqkawil jaxjaku' matxa', chij kye.
- ⁹Ku, chechiju' nejenel kyb'inch'a tkyaqilju' xitma'n pale Joyada kye. Teyile junjun kub'nej kywitzju' t-xjal, kykyaqilju' nche ok xq'uqil toju' q'ij te ojb'il, exqe'ju' nche el, e'pon twitzju' pale Joyada.
- ¹⁰Eb'ajxtzun tq'o'n pale Joyada tch'ut ex tkolb'iltoq nimaqkawil Dab'i, ate'toq toj tja Qman Dyos, kyeju' nejenel.
- ¹¹Kub'tzun kytxoli'n kyib'ju' xq'uqil, tzajx toj tb'a'nq'ob' tja Qman Dyos ex ponx toj tnayaj, ex ti'jileju' q'olb'eb'l, teyile junjun iq'i'n tq'ojb'il klotteju' nimaqkawil.
- ¹²Etztzun tiq'i'n Joyada tk'walu' nimaqkawil, jaxtq'o'n koron toj twi' ex b'ajx tq'o'n techlal toklen nimaqkawil te, ex tjawxlen tqo'n aseyt toj twi', tma qa a nimaqkawilju'. B'ajtzun kypoq'cha'n xjal toj kyq'ob' kykyaqil ex intoq che xch'in kuw: ¡Nimanjtzxwita nimaqkawil!, chechij.
- ¹³Tetzunj t-xitb'i'n Ataliy nche xch'inju' xq'uqil exqe' xjal, xi' toj tja Qman Dyos, ja b'uyina'toq kyib' kykyaqil.
- ¹⁴Xitka'yi'n wa'lu' nimaqkawil tk'etzju' tqan ja, kse'nxju' nb'inchet. Wa'lqe'ju' nejenel exqe' nche chinb'an ttx'u'k, aye'tzu'n xjal nkyq'ajtz'a'n chun qu'n inxi'xtoq che tzalaj. Tzajtzun Ataliy kub' tlaqu'nju' t-xb'alun, ex jawxch'in: —¡Matxi' che jawmiltz'uj xjal wi'je'!, chij.
- ¹⁵Tchaq'tzu'n pale Joyada kyeju' kynejel xjal te q'oj: ¡Kyiq'inmitze' kyxole', ex alkyete matzik'lpe ti'j kyb'yonku'ye'!, chij Ojetoqna' txitma'nju' pale tu'n lalun kub' kyb'yo'n toju' tja Dyos,
- ¹⁶kub' kytzyu'n ex xikyiq'i'n janche okxa' chej ttzija te kawb'il, atzuntzu' kub'a' kyb'yo'n.
- ¹⁷Kyajtzun b'ent jun tyol Joyada twitz Qman Dyos tuk'i'lju' nimaqkawil exqe'ju' tnam, qa ttanam Qman Dyos qe'.
- ¹⁸Exi'tzuntz kykyaqil toju' tja tk'u'lb'il B'aal ex kub' kyxitu'n, b'ajkub' kyb'uchi'nju' q'olb'eb'l exqe' witzileb'. Ex el kyk'u'xpi'n tqul Matan tpale B'aal kywitzju' q'olb'eb'l. E'kub'tzun tq'o'n Joyada xq'uqil toju' tja Dyos;
- ¹⁹eb'aj tzajtzun tiq'i'nju' nejenel, kyeretey, e'xq'uqil ex kykyaqilju' xjal, kykyaqiltzuntz eb'ajx wab'alteju' nimaqkawil, tzajx toj tja Dyos tzmax tpon toju' tja kawb'il, xi' eb'jo'kxa' janche kub'a' tena'ju' xq'uqil. Kub'tzun qe Joas toju' tkawb'il.

²⁰Ex eb'aj tzalaj kykyaqilju' xjal ti'j. Kyejtentzunte nintnamtz toj nak'b'il qu'n matxi'toqna' kyim Ataliy tu'n k'uǎtx'e'nb'il toju' tja ninkawb'il.

Tkawb'il Joas toj Juda

(2 Cr 24.1-27)

²¹Tetoq wuq ab'q'i Joas tej ttzyet tkawin.

2 R 12

¹Matxitoqtzun b'aj wuq ab'q'i nkawin Jewu; ex kab'naq (40) ab'q'i kawin toj Jerusalen. Sib'ya tb'iju' ttxu, aj B'eerseb'a.

²B'a'n ela' tb'inchb'aj Joas toj twitz Qman Dyos, qu'n aku' pale Joyada xnaq'tzante.

³Tu'npetzunju', mixti' e'kub' xitu'n ja xjan kye txqantl dyos, ja inxtoq che b'ajxa'ju' tnam q'olkub' chojb'il ex xq'aq'il sturak.

⁴⁻⁵Jun q'ij xitma'n Joas kyeju' pale: —Kyiq'inktze' tkyaqilju' pwaq inul kyiq'i'n xjal te koyaj toj tja Qman Dyos, exju' o'nb'il inkub' tq'o'n junjun, ex tkyaqilju' oyaj inul tu'n junjun xjal, kse'nxju' matzaj anq'in toj tanmi. Kyqaninx'e' kyeju' ka'yil k'uwenj, tu'ntzun tb'aj b'inchetju' aq'untl in nojqelan toj tja Qman Dyos, chij.

⁶Ljo'ntoq junaq oxe' (23) ab'q'i nkawin Joas, na'mxtoq txi' kyb'inha'n paleju' tja Qman Dyos.

⁷Tzajtzun txko'n pale Joyada exqe' txqantl pale, tu'n nimaqkawil Joas ex xitma'n kye: —¿Ti'tzun nb'a'jkyeye na'mx tb'aj kyb'inchan ch'i'ntle' tja Qman Dyos? Ja'lotzun lay kyk'amtl pwaqe' kyeju' ka'yil k'uwenj; atipe' tu'n ttzaj kyanjsa'ne' oje txiq'o'n kyeye' b'inchb'ilte tja Dyos, chij.

⁸B'a'n ela' toj kywitzju' pale tu'n lalun kyk'amtl pwaq kyeju' xjal, ex tu'n lalun kyajtl toj kyq'ob' tu'n tb'inchet ch'i'ntlju' tja Dyos.

⁹Tzajtzun tiq'i'n pale Joyada jun kax, kub' tb'inha'n jun t-xopajilju' tjpel, kub' tq'o'ntzuntz toj tb'a'nq'ob'u' q'olb'eb'l ttzi tja Dyos; aye'tzu'n pale xq'uqil ttzi tja Qman Dyos, intoq ku'x kyq'o'n tkyaqilju' pwaq ntzaj kyiq'i'n xjal toju' kax toj tja Qman Dyos.

¹⁰Ajtzun kyka'yinte qa matxi'toq chmetu' pwaq, in ponju' tz'ib'al tqanil tb'inchb'aj nimaqkawil exju' kynejel pale ajlalte pwaq toj tja Qman Dyos, intoq ku'x kyq'o'n kyoj ch'u'ǎ,

¹¹ajtzun tb'aj ajlet, inxi' kyq'o'n kyeju' ka'yilte aq'untl, tu'ntzun tb'ajx kychjo'n inche aq'unan ti'j tze, ex kyeju' kynejel b'inchal ja aye'ju' nchi aq'unan ti'ju' tja Qman Dyos,

¹²ex kyeju' b'inchal ja, ex kyeju' pa'l ab'j, ex te loq'b'il tze ex ab'j tu'n tb'aj b'inchet ch'i'ntl tja Qman Dyos, ex junjuntl ti'xti'.

- ¹³Atzunju' pwaq intoq pon iq'i'n lu toj tja Dyos mixtoqti' najb'en tu'n kyb'inchet b'itidor saqpwaq, kymechil kantil, nimaqlaq, chun, mujqa junjuntl ti'xti' q'anpwaq ex saqpwaq,
- ¹⁴intoq xiq'o'n kyeju' ka'yil aq'untl tu'n tb'aj kyb'incha'nju' nnojqlan ti'ju' tja Qman Dyos.
- ¹⁵Mixtoqtzunti' nxi' qani'n tajlajju' pwaq janb'ajxa', kyeju' inche chjonkye aq'unal, qu'n tnik'altoq kyi'j.
- ¹⁶Atzunte' pwaq inkub' kyq'o'n xjal te kyoyaj tu'n tpaj kyil, mixti' npon iq'i'n toj tja Dyos, qu'n kye' pale nxaq'o'n.
- ¹⁷Tojtzu'n tq'ijlalil lu, xi' Asael, nimaqkawil toj Sirya, q'ojil ti'j Kat, ex kub'ti'j tu'n, yajxi'tzuntel xi' q'ojil ti'j Jerusalen.
- ¹⁸Atzunte Joas, nimaqkawil aj Juda, b'aj tzaj tb'u'yi'n tkyaqilju' ti'xti' ojetoq che kub' kyxjansa'n nimaqkawil Josapat, Joram ex Okosiy toju' ja te k'u'lb'il, aye' ojtxi' tyajilb'en e'kawin toj Juda; ex eb'aj tb'u'yi'n tkyaqilju' b'ajkub' t-xjansa'n, tuk'i'lx'i' tkyaqilju' q'anpwaq atitoq toju' ja te k'u'lb'il ex toju' ja te kawb'il, xit-sma'ntzuntz te Asael, mixtzunti' q'ojintl Asael ti'j Jerusalen.
- ¹⁹Xi' tz'ib'a'na' jni'tl tqanil ti'j Joas ex tkyaqilju' tb'incha, toju' tu'jil tqanil kyb'inchb'aju' nimaqkawil toj Juda.
- ²⁰Aye'xtzu'n nejenel kye t-xjal jawkyi'nkyib' ti'j, ex kub' kyb'yo'n toju' ja jawni b'incha'n toju' tkub'el toju' b'e nku'x Sila.
- ²¹Kub' b'yo'n kyu'nju' nejenel Josakar, tk'wal Simat, ex Josab'ad, tk'wal Somer, atzunj tkyim, ku'x kymqu'n toju' Ninttanam Dab'i. Atl Amasiyas ju' tk'wal kawin te t-xel.

2 R 13

Tkawb'il Joakas toj Israel

- ¹Toj junaq ox'e' (23) ab'q'i nkawin Joas, tk'wal Okosiy toj Juda, tzyet tkawin Joakas tk'wal Jewu toj Israel, ex wuqlajoj ab'q'i kawin toj Samarya.
- ²Taq'wix b'aj tb'incha'n twitz Qman Dyos, qu'n ax ilju' tb'incha kse'n tb'incha Jerob'oam, tk'wal Nab'at, ju' xiq'onkye aj Israel toj il, ex mixti'x kyej ttaqqi'n.
- ³Qu'mtzun tzaj ttx'u'jil Qman Dyos kyi'ju' aj Israel, ex nimtoj exi' tq'o'n toj tq'ob' Asael, nimaqkawil toj Sirya, ex toj tq'ob' B'en-adad ju' tk'wal.
- ⁴Na'ntzun Dyos Joakas, ex tzaj tb'i'n Qman Dyos tkub'sb'il, qu'n matxi'toq tilju' yajb'ilkye aj Israel tu'nju' nimaqkawil toj Sirya.
- ⁵Tzajtzun tchq'o'n Qman Dyos jun tzaqqilkye, e'tzaqpettzu'n aj Israel toj kyq'ob' aj Sirya, ex e'najan toj nak'b'il kyja, kse'nxju' tnejel.

⁶Tu'npetzunju', mixti' kyej kytzaqpi'nju' il kyb'incha tyajajil Jerob'oam kyuk'i'l aj Israel, xi'pe' kyljo'ntl kb'inchan il ex axtzu' tena' tilb'ilal Asera toj Samarya.

⁷Naqtzun kab'naq lajojt (50) t-xjal Joakas b'a'n che chejin kyejten, lajoj tkarwaj te q'oj, atzun lajoj junmutx' jo'k'al (10,000) t-xjal tu'n kyqan te q'oj, qu'n matxi'toq che b'aj tu'nju' nimaqkawil toj Sirya ex quqqe'tltoq.

⁸Xi' tz'ib'a'na' jni'tl tqanil ti'j Joakas ex ti'ju' tb'incha ex jni'ju' ti'xti' b'aj tnik'u'n tuk'i'l nab'l, kyoju' tu'jil tqanil kyi'ju' nimaqkawil toj Israel.

⁹Tej tkyim, ku'x mqu'n toj Samarya. Atl Joas ju' tk'wal kawin te t-xel.

Tkawb'il Joas toj Israel

¹⁰Toju' ab'q'i junaq wuqlajoj (37) nkawin nimaqkawil Joas toj Juda, tzyetl tkawin Joas tk'wal Joakas toj Israel, ex qaqlajoj ab'q'i kawin toj Samarya.

¹¹Myab'a'n tb'inchb'aj toj twitz Qman Dyos, qu'n mixti' el tpa'n tib' kyi'ju' til Jerob'oam tk'wal Nab'ot kub' tb'inchan kywitz aj Israel, axte xitljo'nju'.

¹²Xi' tz'ib'a'na' jni'tl tqanil ti'j Joas exu' tb'incha, ex tkyaqilju' ti'xti' b'aj ttab'li'n, tej tq'ojin tuk'i'l Amasiyas, nimaqkawil toj Juda, toju' kyu'jil tqanil kyb'inchb'aju' nimaqkawil toj Israel.

¹³Tej tkyim Joas, ku'x mqu'n toj Samarya, kyk'etzju' nimaqkawil aj Israel. Atl Jerob'oam kawin te t-xel.

B'ajsb'il tpakb'ab'l Elisey ex kyim

¹⁴Tej ichimnitoq Elisey, pon Joas, nimaqkawil aj Israel ka'yilte, jaw oq' ex xitma'n te: —¡Nman, nman, matz'okta kse'n jun nin tnej xjal te q'oj tkuwalu' tnam Israel!, chij te.

¹⁵Xitzun tma'n Elisey te: —Q'intza jun smaj kyuk'i'l tal, chij. Ku, chi nimaqkawil tzaj tiq'i'n jun smaj kyuk'i'l tal.

¹⁶Xi'tzun tma'n Elisey te: —B'incham tten jun tal smaja tu'n t-xit-xona, chij. Akxtoqtzun ntb'incha'n nimaqkawil ja'lu, e'kub' tq'o'n Elisey tq'ob' kyib'aj tq'ob'u' nimaqkawil

¹⁷xitma'ntzuntz te: —Jqo'nktza tokexpik'un tu'me'l Sirya, chij. Ku, chi nimaqkawil oktz tjqo'n, xitzun tma'n Elisey te: —¡Xonxa talsmaj!, chij. Xi'tzun t-xon nimaqkawilju' tal smaj. Jawtzun xch'in Elisey: —¡Talsmaj kolol tu'n Qman Dyos! ¡Talsmaj kolb'il tu'n tb'ujun ti'j Sirya! ¡Che b'elkye' aj Sirya tu'na toj Apek, majx che b'ajel!, chij.

¹⁸Xitma'ntzuntz te nimaqkawil: —Tzyunqe'mju'ya talsmaj, chij. Atzunj kyjaw ttzyu'nju' nimaqkawil, tchaq' Elisey te: —Ja'lo jumanku'ya twitz tx'otx', chij te. Ku, chiju' nimaqkawil, kub' tjuma'n oxmaj, qjenzuntz.

- ¹⁹Tzajtzun ttx'u'jilju' t-sanjelal Dyos ti'j, ex xitma'n te: —Noqwit jwe'maj mujqa qaqmaj xkub' tjuma'nju'ya tx'otx', okwitlo kb'elkyi'ju' aj Sirya tu'na tzmax ajkymankun; atzu'n ja'lo naq oxmaj kb'elkyi'j tu'na, chij te.
- ²⁰Kyimtzun Elisey, ex ku'x mqu'n. Intoq che pon b'a'npun tnej eleq' aj Moab' elq'al toju' tnam tkyaqil ab'q'i,
- ²¹tojtzun junmaj intoq ku'x kymuqu'n aj Israel jun ichan, o'kx txi' kyka'yi'n xi'toq kytzaju' jun tnej eleq' lu, naq ku'x kyxontlju' kyimni toj tmuqb'il Elisey, exi'tzuntz. Naqtzun tu'nju' tpon tiqli ti'j tb'aqil Elisey, jaw anq'in ex wakpun tjaw.
- ²²E'ok aj Israel toj yajb'il tu'n Asael, nimaqkawil toj Sirya, toju' tq'ijlalil anq'in Joakas.
- ²³Atzunte Qman Dyos tzaj laqj tk'u'j kyij, minti' e'kub' t-xitu'n ex min eb'je'x t-xla'ja'n, tu'nelju' tyol kyejb'ent tuk'i'l Ab'raam, Isaak ex Jakob'. Iktzun e'kyaja' tenju'.
- ²⁴Tej tkyim Asael, nimaqkawil toj Sirya, atl B'en-adad ju' tk'wal kawin te t-xel.
- ²⁵E'kolpettzun jumajtlju' nimaqtnam tu'n Joas, tk'wal Joakas, te B'en-adad, ju' ojettoq che eltiq'i'n toj q'oj te Joakas, ju' tman. Oxmaj kub'ti'j B'en-adad tu'n Joas, ex e'tkanb'a jumajtlju' nimaqkytanam aj Israel.

2 R 14

Tkawb'il Amasiy toj Juda

(2 Cr 25.1-28)

- ¹Tojtzun tkab' ab'q'i nkawin Joas, tk'wal Joakas, nimaqkawil toj Israel, tej ttzyet tkawin Amasiyas, tk'wal Joas toj Juda.
- ²Tetoq junaqjo' (25) ab'q'i Amasiyas tej ttzyet tkawin, ex junaq b'eljoj (29) ab'q'i kawin toj Jerusalem. Joadan tb'iju' ttxu ex aj Jerusalem toq.
- ³B'a'n tb'inchb'aj Amasiyas twitz Qman Dyos, naq a mikxa'xi'xju' kse'n tb'inchu Dab'i ojtxi' tyajilb'en. Qu'n ikx tb'inchaju' kse'nte Joas ju' tman,
- ⁴mixti' e'kub' t-xitu'n kyja witzileb', ja xikyljo'na' tnam tu'n tkub' kyq'o'n chojb'il ex tu'n tkub' kytz'e'ysa'n sturak toj.
- ⁵Tetzunj tkuwix Amasiyas toju' tkawb'il, e'kub' tb'yo'n kykyaqilju' nejenel ekub'yonte tman.
- ⁶Aye'tzu'n kyk'wal mixti' e'kub' tb'yo'n, kse'nxju' tz'ib'a'n toju' tu'jil tkawb'il Moyses tej tmante Qman Dyos: Lay che kub' b'yetju' manb'aj tu'n tpaj kyilju' kyk'wal, ex lay che kub' b'yetju' k'wal tu'n tpaj kyilju' kyman, qu'n teyilex junjun kkyimel tu'nxju' til, chij.
- ⁷A Amasiyas kub' b'yonkye junmutx' jo'k'al (10,000) aj Edom toju' B'ya' Atz'an ex kub'ti'j Sela tu'n, oktzun tq'o'n tb'i Jokteel, kyajtenxtzun tb'itz ikju'.

- ⁸Tb'ajlenxi'tzu'n ja'lu, xit-sma'n Amasiyas jun tqanil te Joas, tk'wal Joakas ex tchman Jewu, nimaqkawil toj Israel, kjalu: Kutzaja tu'n tmoje qwitz, chij.
- ⁹Atzunte Joas tzaj ttzaq'we'n: Xitma'n tq'umlju' ch'i'x teju' tze Lib'ano: Q'ontza tmyala te t-xu'jil nk'wale', chij. O'kx tik' jun txkup, majxkub' twab'e'nju' ch'i'x.
- ¹⁰Kanli nwitze', makub' kyi'ju' aj Edom tu'na, ex matxi' jaw tnima'n tib'a tu'nju' lu. B'a'nlote', nima'nktz tib'a; k'otzeku'tzuntza tjaya. ¿Tiqu'ntzun kb'ela' tb'o'lsa'n tib'a tuk'i'lx'i' tnam Juda?, chij.
- ¹¹Atzunte Amasiyas mixti'x xi' toj twinqil. Tzajtzun Joastz q'ojil ti'j Amasiyas B'et-semes, toju' tx'otx' Juda.
- ¹²Kub'tzun kyi'j aj Juda kyu'n aj Israel, ex teyile junjun anj oq tja.
- ¹³Tzyettzu'n Amasiyas, nimaqkawil aj Juda, tu'n Joas toj B'et-semes, xi'tzuntz Jerusalem, extb'inha'n jun tal b'e toj ttapiyilju' tnam, te b'eljnaq (180) metr tqan, tzajx tk'etzju' Tjpeletapi Eprayin ex tponx tk'etzju' Tjpeletapi Ttx'u'k.
- ¹⁴Expe' kub' ttzyu'n tkyaqilju' q'anpwaq ex saqpwaq, ex tkyaqilju' ti'xti' ati toj tja Qman Dyos ex kyoju' k'uwenj toju' ja te nimaqkawil. Kytzyetlenxi'tzun junjun xjal tu'n, anjti'j Samarya.
- ¹⁵Xi' tz'ib'a'na' jni'tl tqanil ti'j Joas exju' tb'inha, ex tkyaqilu' nab'lit tu'n ex tej tq'ojin tuk'i'l Amasiyas, nimaqkawil toj Juda, toju' kyu'jil tqanil kyb'inchb'aj nimaqkawil aj Israel.
- ¹⁶Tej tkyim, ku'x mqu'n toj Samarya kyk'etzju' nimaqkawil toj Israel. Atl Jerob'oam ju' tk'wal kawin te t-xel.
- ¹⁷Anq'in o'lajoj (15) ab'q'itl Amasiyas tk'wal Joas, nimaqkawil toj Juda, tkyimlenxi' Joas tk'wal Joakas, nimaqkawil toj Israel.
- ¹⁸Xi' tz'ib'a'na' jni'tl tqanil ti'j Amasiyas, toju' kyu'jil tqanil kyb'inchb'aj nimaqkawil aj Juda.
- ¹⁹Jawkyiq'i'nkyib' xjal ti'j Amasiy toj Jerusalem, xi' oq Lakyis, ex xi'knob'ajti'j toju' nintnam lu, ex kub' b'yo'n atzu'.
- ²⁰Xiq'i'ntzuntz tib'aj jun chej ex ku'x mqu'n toj Jerusalem kyk'etzju' tyajilb'en, toj Ninttanam Dab'i.
- ²¹Atltzu'n Asariy okq'o'n te nimaqkawil kyu'n tnam aj Juda te t-xel Amasiy ju' tman. Tetoq qaqlajoj ab'q'i Asariy tej tokq'o'n,
- ²²ex a kolpintetlju' nintnam Elat tu'n tok te Juda tkyimlenxi' tman ex jawtb'inha'n jumajtl.

Tkawb'il tkab' Jerob'oam toj Israel

²³Toj o'lajoj (15) ab'q'i nkawin Amasiy tk'wal Joas toj Juda, tzyet tkawin Jerob'oam tk'wal Joas, nimaqkawil toj Israel, ex kab'naq jun (41) ab'q'i kawin toj Samarya.

²⁴Myab'a'n tb'inchb'aj twitz Qman Dyos, qu'n min eltpa'ntib' kyi'ju' til Jerob'oam tk'wal Nab'at, ju' xiq'onkye aj Israel toj il.

²⁵Eb'ajkub' tq'o'n jumajtl Jerob'oam tnaqachil Israel, txi'x ttziju' tnam Amat ex ponx tk'etzju' ninnjab' Arab'a, kse'nxju' ojetoq tma Qman Dyos, toj ttziju' tmajin Jonas, tk'wal Amitay, sanjelal te Kat-eper.

²⁶Qu'n tzaj tka'yi'n Qman Dyos nimxi'xju' tx'i'wb'il ik'xkyu'n aj Israel, mix-alo' xi'toqjun tzaqpaj, ex mix-alo' jun onilkye.

²⁷E'tkoltzuntz tu'nel Jerob'oam, tk'wal Joas, qu'n na'mxtoq tkub' t-xima'n tu'n tkub' naju' tb'i Israel twitzju' tx'otx'.

²⁸Atzu'n jni'tl tqanil ti'j Jerob'oam ex tkyaqilju' tb'inha, jni'xju' b'aj ttab'li'n, ex jachaqa q'ojina', ex se'n kolpeta'tl Damask ex Amat tu'n, xi' tz'ib'a'na' toju' tu'jil tqanil kyb'inchb'aj nimaqkawil aj Israel.

²⁹Tetzunj tkyim Jerob'oam, ku'x mqu'n kyk'etzju' nimaqkawil aj Israel. Atl Sakariy ju' tk'wal kawin te t-xel.

2 R 15

Tkawb'il Asariy toj Juda

(2 Cr 26.3-5,16-23)

¹Toj junaq wuq (27) ab'q'i nkawin Jerob'oam toj Israel, tzyet tkawin Asariy, tk'wal Amasiy, nimaqkawil toj Juda.

²Tetoq qaqlajoj ab'q'i tej ttzyet tkawin, ex kab'naq kab'lajoj (52) ab'q'i kawin toj Jerusalem. Jekoliyas tb'iju' ttxu ex atoqtzu' najla' Jerusalem.

³B'a'n tb'inchb'aj Asariy toj twitz Qman Dyos, kse'n tb'inha Amasiy ju' tman.

⁴Tu'npetzu'n, mixti' eb'je'lju' kyja witzileb', ja inxtoq kub'a' kyq'o'n xjal chojb'il ex intoq kyxq'aq'i'n sturak.

⁵Kub' ttz'e'ysa'n Qman Dyos twitzju' nimaqkawil tu'n xlemtx'a'k tzmaxi'j tkyim, qu'mtzun mixti' najantl toju' tja te kawb'il, atl Jotam ju' tk'wal xika'yinpunteju' aq'untl, ex kawin tib'aju' tnam.

⁶Xi' tz'ib'a'na' jni'tl tqanil ti'j Asariy ex tkyaqilju' tb'inha, toju' tu'jil tqanil kyb'inchb'aju' nimaqkawil aj Juda.

⁷Atzunj tkyim Asariy, ku'x mqu'n kyk'etzu' ojtxi' tyajilb'en toj Ninttanam Dab'i. Atl Jotam ju' tk'wal kawin te t-xel.

Tkawb'il Sakariy toj Israel

⁸Toj junaq wajxaqlajoj (38) ab'q'i nkawin Asariy, nimaqkawil toj Juda, tzyet tkawin Sakariy, tk'wal Jerob'oam, toj Israel, ex waqaq xjaw kawin toj Samarya.

⁹Myab'a'n tb'inchb'aj twitz Qman Dyos, kse'nxju' kyb'incha ojtxi' tyajilb'en, qu'n mixti' eltpa'ntib' kyi'ju' tb'inchb'aj Jerob'oam tk'wal Nab'at, ju' xiq'onkye aj Israel toj il.

¹⁰O'kx tjaw tiq'i'ntib' Salum tk'wal Jab'es ti'j, oktzaqpaj q'ojil ti'j toj Ib'leam ex kub' tb'yo'n, kyajtzun tq'o'n tib'tz kawil te t-xel.

¹¹Xi' tz'ib'a'na' txqantl tqanil ti'j Sakariy toju' tu'jil tqanil kyi'ju' nimaqkawil te Israel.

¹²Iktzu'n japuna'ju' tma Qman Dyos te Jewu, tej ttzaj tma'n te qa oktoq che okyex qeju' tk'wal toju' kawb'il toj Israel, kpomelx kyuk'i'lju' kychman tchman.

Tkawb'il Salum toj Israel

¹³Toj junaq b'eljlajoj (39) ab'q'i nkawin Osiy, nimaqkawil toj Juda, tzyet tkawin Salun tk'wal Jab'es. Naqjun xjaw kawin toj Samarya,

¹⁴qu'n etz Manaem, tk'wal Kadi, Tirsa ex pon Samarya ex oktzaqpaj q'ojil ti'j Salum, tetzunj tkyim tu'n, kyej tq'o'ntib' kawil te t-xel.

¹⁵Xi' tz'ib'a'na' jni'tl tqanil ti'j Salum, ex tej tjaw tiq'i'ntib' ti'j Sakariy, toju' tu'jil tqanil kyb'inchb'aj nimaqkawil aj Israel.

¹⁶Kub'tzunti'ju' tnam Tipsa tu'n Manaem, ex eb'je'tz tiq'i'n tkyaqilju' atitoq toj ex toj tkyaqilju' tx'otx', tzyet-x Tirsa, ex b'aj tqesu'n kyk'u'ju' ch'onwi'. Tb'incha ja'lu tu'n tpaju' min jqonjtz ttzi nintnam te.

Tkawb'il Menaem toj Israel

¹⁷Toj junaq b'eljlajoj (39) ab'q'i nkawin Asariy toj Juda, tej ttzyet tkawin Manaem, tk'wal Kadi, toj Israel, ex lajoj ab'q'i kawin toj Samarya.

¹⁸Myab'a'n tb'inchb'aj twitz Qman Dyos, qu'n mixti' eltpa'ntib' kyi'ju' til Jerob'oam, tk'wal Nab'at, ju' xiq'onkye aj Israel toj il. Toju' tq'ijlalil lu,

¹⁹kub' ttzyu'nju' tx'otx' tu'n Pul, nimaqkawil toj Asirya, atzunte Manaem xitq'o'n junk'al qaqlajnaq qaq kyintal (726) saqpwaq te, tu'n tonin ti'j tu'n tten tipumal toju' tkawb'il.

²⁰Tchaq' Manaem kyeju' q'inun toj Israel tu'n kyq'onte jun chojb'il te ch'inxmi jun lib'r tk'i nik'jan saqpwaq, tu'ntzun tchjetju' pwaq lu teju' nimaqkawil aj Asirya. Iktzu'n anja'ti'ju' nimaqkawil aj Asirya toj ttanam, ex mixti' tentl toju' tx'otx'.

²¹Xi' tz'ib'a'na' jni'tl tqanil ti'j Manaem ex tkyaqilju' tb'incha, toju' tu'jil tqanil kyb'inchb'aju' nimaqkawil aj Israel.

²²Tkyimlenxi'tzun, atl Pekayiya ju' tk'wal kawin te t-xel.

Tkawb'il Pekayiy toj Israel

²³Toj kab'naqlajoj (50) ab'q'i nkawin Asariy toj Juda, tej ttzyet tkawin Pekayiya, tk'wal Manaem toj Israel, ex kab'e' ab'q'i kawin toj Samarya.

²⁴Myab'a'n tb'inchb'aj twitz Qman Dyos, qu'n min eltpa'ntib' kyi'ju' til Jerob'oam, tk'wal Nab'at, ju' xiq'onkye aj Israel toj il.

²⁵O'kx ttzaj jun nejenel kye t-xjal, Peka tb'i, tk'wal Remaliya, jawtiq'i'ntib' ti'j kyuk'i'l kab'naqlajoj (50) ichan aj Kalaad, oktzaqpaj q'ojil ti'j ex kub' tb'yo'n, kyajtzun tq'o'n tib'tz kawil te t-xel.

²⁶Xi' tz'ib'a'na' jni'tl tqanil ti'j Pekayiya ex tkyaqilju' tb'incha, toju' tu'jil tqanil kyb'inchb'aju' nimaqkawil aj Israel.

Tkawb'il Peka toj Israel

²⁷Toj kab'naq kab'lajoj (52) ab'q'i nkawin Asariy toj Juda, ttzyet tkawin Peka, tk'wal Remaliya, toj Israel, ex winqi'n ab'q'i kawin toj Samarya.

²⁸Myab'a'n tb'incha twitz Qman Dyos, qu'n min eltpa'ntib' kyi'ju' til Jerob'oam, tk'wal Nab'at, ju' xiq'onkye aj Israel toj il.

²⁹Tojtzun tq'ijlilil nkawin Peka, nimaqkawil toj Israel, pon Tiwlat-pileses, nimaqkawil toj Asirya, q'ojil ex kub'kyi'ju' tnam: Lyon, Ab'el-b'et-maaka, Janoa, Kyedes, Asor, Kalaad, Kaliley ex tkyaqilju' tx'otx' Neptali, tu'n, aye'tzu'n xjal najlqe'toq atzu' eb'ajx kytzyu'n ex exi' kyi'q'i'n toj Sirya.

³⁰Jawtzun tiq'i'ntib' Osey tk'wal Ela, ti'ju' Peka tk'wal Remaliy, oktzaqpaj q'ojil ti'j ex kub' tb'yo'n. Iktzu'n oka' kawil te t-xel, toj junaq (20) ab'q'i ntoq kawin Jotam, tk'wal Osiy.

³¹Xi' tz'ib'a'na' jni'tl tqanil ti'j Peka ex tkyaqilju' tb'incha, toju' tu'jil tqanil kyb'inchb'aju' nimaqkawil aj Israel.

Tkawb'il Jotam toj Juda

(2 Cr 27.1-9)

³²Toj tkab' ab'q'i nkawin Peka, tk'wal Remaliy, tzyet tkawin Jotam, tk'wal Osiy, toj Juda.

³³Tetoq junaqjo' (25) ab'q'i tej ttzyet tkawin, ex qaqlajoj (16) ab'q'i kawin toj Jerusalem. Jerusa tb'iju' ttxu, tmyal Sadok.

³⁴B'a'n tb'incha Jotam twitz Qman Dyos, kse'n tb'incha Osiy ju' tman,

³⁵qu'n oktb'incha'n tjelju' tja Qman Dyos tojawtl. Tu'npetzu'n mixti' b'je'l tiq'i'nju' kyja witzileb', ja inxtoq che b'ajxa'ju' tnam q'olku' chojb'il ex tz'e'ysal sturak.

³⁶Xi' tz'ib'a'na' jni'tl tqanil ti'j Jotam ex tkyaqilju' tb'incha, toju' kyu'jil tqanil kyb'inchb'aju' nimaqkawil aj Juda.

³⁷E'tzajtzun tchq'o'n Qman Dyos Resin, nimaqkawil toj Sirya, ex Peka tk'wal Remaliy, q'ojil ti'j Juda toju' tq'ijlalil lu.

³⁸Tej tkyim Jotam, ku'x mqu'n kyk'etzju' ojtxi' tchman toj Ninttanam Dab'i ojtxi' tyajilb'en. Atl Ajas ju' tk'wal kawin te t-xel.

2 R 16

Tkawb'il Ajas toj Juda

(2 Cr 28.1-27)

¹Toj wuqlajoj (17) ab'q'i nkawin Peka tk'wal Remaliy, ttzyet tkawin Ajas tk'wal Jotam nimaqkawil toj Juda.

²Tetoq junaq (20) ab'q'i tej ttzyet tkawin, ex qaqlajoj (16) ab'q'i kawin toj Jerusalen; myab'a'n tb'incha twitz Qman Dyos, mikxa' kse'n tb'incha Dab'i ojtxi' tyajilb'en,

³xi' xa'lpe kyi'j kyb'inchb'aju' nimaqkawil aj Israel, expe' xitq'o'nju' tk'wal tu'n ttz'e'yset te chojb'il, kse'nxu' il taq'wixi'x intoq kyb'incha'nju' tnam e' b'je'x t-xla'ja'n Qman Dyos kywitzku' aj Israel.

⁴Expe' ikx e'kub' tq'o'n chojb'il ex txq'aq'i sturak toj kyja witzileb', kywi' witz ex kyxe tze pujinqe'.

⁵Tojtzu'n tq'ijlalil lu, e'tzaju' Resin, nimaqkawil toj Sirya, ex Peka tk'wal Remaliy, nimaqkawil toj Israel, q'ojil ti'j Jerusalen. B'aj kytxoli'nti'j Ajas, ex mixti' b'ent ttzyetju' nintnam kyu'n.

⁶Kolpettzuntlju' nintnam Elat tu'n nimaqkawil aj Edom; e'pon aj Edom toj Elat kyb'je'tzlenxi' kyxla'ja'n aj Juda ex majx e'kyajten najal atzu'.

⁷Exi'tzun tchq'o'n Ajas jte' t-sanjelal q'malte te Tiwlat-pileses, nimaqkawil aj Asirya, ikjalu: Ikyqinju'ye' kse'n jun tk'wala, ayine' ajb'el teya. Qu'mtzun kuttzaja klol weye' toj kyq'ob'ju' nimaqkawil aj Sirya exju' nimaqkawil aj Israel, luqe' inche q'ojin wi'je', chij xitma'n tq'umli.

⁸Expe' b'je'tz tiq'i'n Ajas saqpwaq ex q'anpwaq ati toj tja Qman Dyos, ex kyoju' k'uwenj toju' ja te kawb'il, exi' t-sma'ntzuntz te jun oyaj teju' nimaqkawil toj Sirya,

⁹atzunte' nimaqkawil toj Asirya, ku chij, eb'aj tnk'u'nju' t-xjal tu'n txi' q'ojil ti'j Damask, tkub'lenxi'tzun ti'j tu'n, eb'ajx ttzyu'nju' xjal najlqe'toq atzu', eb'ajx tiq'i'n tzmax Kyir ex kub' tb'yo'nju' Resin.

¹⁰Tetzunj t-xi'ju' nimaqkawil Ajas toj Damask nelteju' Tiwlat-pileses nimaqkawil toj Asirya, tilju' q'olb'eb'l ati atzu'. Xi'tzun t-sma'n jun yek'b'iltz se'n b'inchb'enteju' q'olb'eb'l lu, teju' pale Uriy,

¹¹kub'tzun tb'inha'n Uriy jun q'olb'eb'l kse'nxju' chik'b'ab'l xit-sma'n nimaqkawil Ajas te toj Damask, ex b'aj tb'inha'n tu'ntzun atitl tu'n aj tanjtztij'u' nimaqkawil Ajas toj Damask.

¹²Tetzunjt tanjtztij'u' nimaqkawil Damask, oktka'yi'n q'olb'eb'l, xi' lq'e tk'etz ex kub' tq'o'n jun chojb'il k'ok'sb'il tib'aj;

¹³kub' ttz'e'ysa'n tuk'i'lxi' toyaj twitz awal k'ok'e'kywitz, ex kub' tq'o'n toyaj ta'l ub'a tib'aju' q'olb'eb'l, ex xitwitzk'a'n kychk'elju' chojb'il kub' tq'onte b'inchjtib'il tib'aj.

¹⁴Atzu'n q'olb'eb'l q'ank'uxb'il atitoq tpenju' tja Qman Dyos, eltiq'i'n Ajas jatoqu' ta' ex pon tq'o'n ttxlaju' juntl q'olb'eb'l toj tb'a'nq'ob', kyajtentzuntz kyxolu' ak'a'j q'olb'eb'l tuk'i'lu' tja Dyos.

¹⁵Tchaq'tzuntz teju' pale Uriy tu'n tkub' ttz'e'ysa'nju' chojb'il k'ok'sb'il te prim tib'aju' nin q'olb'eb'l, exju' oyaj twitz awal k'ok'e'kywitz te qale, exju' chojb'il k'ok'sb'il ex toyaj nimaqkawil twitz awal k'ok'e'kywitz, exju' chojb'il k'ok'sb'il ex kyoyaju' tnam twitz awal k'ok'e'kywitz ex tkyaqilju' kyb'in. Ex ikx xitma'n te tu'n txi' twitzk'a'n tkyaqil kychk'elu' chojb'il ex chojb'il k'ok'sb'il tib'aju' q'olb'eb'l lu, atzu'n q'olb'eb'l q'ank'uxb'il o'kxtzu' tu'n tajb'ena' tu'n t-xjelun te Qman Dyos.

¹⁶Tb'inchaju' pale Uriy tkyaqilju' xitma'n nimaqkawil Ajas te.

¹⁷Eb'je'ltzun tiq'i'n nimaqkawil Ajas maqb'il ate'toq kyxol tqanju' nin k'anb'il a', ex eltiq'i'nju' nin k'anb'il a' tokxtoq kyib'aju' tman wakx q'ank'uxb'ilqe', ex jax tq'o'n tib'aj jun tq'uqlil ab'j tuk'i'l sement.

¹⁸Ex eltiq'i'n xwe'lb'il ojetoq jaw kyb'inha'n tu'n tajb'en toj q'ij sab' toj tja Qman Dyos, ex kyej tjpu'n ttzi tja Dyos ti'jxi'ju' naqteku' nimaqkawil, naqxwitlo tu'n tkyaj b'a'n tuk'i'lju' nimaqkawil aj Asirya.

¹⁹Xi' tz'ib'a'na' jni'tl tqanil ti'j Ajas ex tkyaqilju' tb'inha toju' tu'jil tqanil kyij nimaqkawil aj Juda.

²⁰Tej tkyim, ku'x mqu'n kyk'etzju' ojtxi' tyajilb'en toj Ninttanam Dab'i. Atl Esekyiy ju' tk'wal kawin te t-xel

2 R 17

Kub'tij Samarya ex eb'je'xqi'n aj Israel

¹Toj kab'lajoj (12) ab'q'i nkawin Ajas, nimaqkawil toj Juda, tzyet tkawin Osey, tk'wal Ela, toj Israel, ex b'eljoj ab'q'i kawin toj Samarya.

²Taq'wix b'aj tb'inha'n twitz Qman Dyos, mikxa'xi'xpe' kse'n kyb'inchaju' nimaqkawil e'ten nejtl toj Israel.

³Q'ojin Salmanasar, nimaqkawil toj Asirya, ti'j Osey ex ok te tmajin ex tchoju' unb'ab'l.

- ⁴Eltzun tnik' Salmanasar qa intoq ximan Osey tu'n tjaw tiq'i'ntib' ti'j, ex ojetog che'x tchq'o'n junjun t-sanjelal q'malte te So, nimaqkawil toj Ejipt, expe' mixtoqti' nxi' tchjo'ntlju' unb'ab'l tu'n tq'onte atl junjun ab'q'i. Tchaq'tzu'n Salmanasar tu'n tzyet Osey ex tu'n tokx jpu'n;
- ⁵Pontzuntz kyuk'i'lju' t-xjal toj tkyaqilju' tx'otx', ex oxe' ab'q'i q'ojin ti'j Samarya.
- ⁶Tojtzun tb'eljoji'n ab'q'i nkawin Osey, kub'ti'j Samarya tu'n nimaqkawil aj Asirya, ex exi' tiq'i'n aj Israel pres toj Asirya ex e'pon tq'o'n toj Ala, toju' tx'otx' Ab'or, ttziju' nin a' Wosan, ex kyoj nimaqkytanam aj Medo.
- ⁷B'aj kyi'j aj Israel ikju' qu'n matxitoq che b'inchan il twitz Qman Dyos etzq'inkye toj Ejipt ex e'tkolpi tjaq' tkawb'il paraon, nimaqkawil toj Ejipt, extzun e' k'uluntl kye txqantl dyos.
- ⁸Axe kyb'inchaju' kse'n intoq kyb'incha'n nimaqtnam eb'je'x t-xla'ja'n Qman Dyos kywitz, ex kse'nxju' kyajni kynk'u'n nimaqkawil toj Israel kye.
- ⁹Expe' e'aq'wi aj Israel yolil taq'wix ti'j Qman Dyos, ex jaw kyb'incha'n q'olb'eb'l kye witzileb' kyoj kykyaqilju' nimaqkytanam, ex kyoju' ja nimaq kywe' te xq'uqb'il ex kyoju' nimaqtnam kuwsa'nqe'.
- ¹⁰Ex ikx e'jaw kyb'incha'n ab'j xjan, ex tilb'ilal Asera kywi'yile witz ex kyxeyile tze pujin,
- ¹¹e'kub' kytz'e'ysa'n sturak ex b'aj kyb'incha'n ti'xti' taq'wix kse'nx intoq kyb'incha'n nimaqtnam eb'je'x tiq'i'n Qman Dyos kywitz, tu'ntzu'n tzaja' ttx'u'jil Qman Dyos kyi'j.
- ¹²Ek'ulun kye witzileb', extzun ojetog tchaq' Qman Dyos kye tu'n lalun kyb'incha.
- ¹³Ex ojetog tzaj tab'tzi'n Qman Dyos kye aj Israel toj kytzi kykyaqilju' t-sanjelal exqe' nyolin Dyos toj kynab'l, tu'n tkyaj kytzaqpi'n kyb'e ex tu'n kyjapunju' tchaq'b'il ex tkawb'il kyu'n, tkyaqilju' xnaq'tzb'il ojetog taq' kyeju' ojtxi' kyyajilb'en kyu'nelju' t-sanjelal.
- ¹⁴Aye'tzunkye mixti'x xikyb'i'n, kub' kypi'sa'n kyib' kse'nxju' kyb'incha ojtxi' yajilb'en, mixti'x okqe kyk'u'j ti'j Qman Dyos;
- ¹⁵b'je'l kyik'o'nju' tkawb'il Qman Dyos exju' yol kyej b'entti'j tu'n kyuk'i'lju' ojtxi' kyyajilb'e, exqe'ju' ojetog tchaq' kye. Expe' ek'ulun kywitz dyos mixti'x kyajb'en, qu'mtzun ikxkye e'ok mixti'x kyajb'en, xikykno'n kse'nx intoq kyb'incha'nju' tnam ate'tog kyi'jile, extzun ojetog txitma'n Qman Dyos kye qa mixti' tu'n kyb'inchante.
- ¹⁶Kyej kytzaqpi'n tkyaqilju' tchaq'b'il Qman Dyos, ex kub' kyb'incha'n kab'e' tilb'ilal tman wakx q'ank'uxb'ilqe' ex jun tilb'il Asera, expe' ek'ulun kye kykyaqilju' che'w twitz kya'j ex te B'aal.

¹⁷Ex b'ajkub' kytz'e'ysa'n kyk'wal ex kymyal, e'ok ajnab'lil tu'n kymante titi' tzul yajxi'tel, ex majx xi' kyxonkyib' b'inchal myab'a'n, tu'ntzunju' lu tzaj ttx'u'jil Qman Dyos kyi'j.

¹⁸Tzajtzun tq'oj Qman Dyos b'a'nxi'x kyi'j aj Israel ex eb'je'x tiq'i'n twitz, o'qe'kxju' tyajajil Juda e'kyaj tklo'n.

¹⁹Ex ikyqe'xu' aj Juda mixti'x japunju' tchaq'b'il Qman Dyos kyu'n, qu'n ax kyb'inha'ju' kse'nx intoq kyb'inha'n aj Israel.

²⁰Eb'je'ltzun tik'u'n Qman Dyos Kykyaqilju' aj Israel ex el kych'ixaw tu'n, eb'ajx tq'o'n toj kyq'ob' eleq' ex majx eb'je'x tiq'i'n twitz.

²¹Eb'je'l tpa'n aj Israel kyi'ju' tyajajil Dab'i, aye'tzunkye' aj Israel okkyq'o'n Jerob'oam tk'wal Nab'at te kynimaqkawil, atzun el txalpunkyeju' ti'j Qman Dyos ex e'xitq'o'n toj il.

²²Aye'xtzun ilju' kyb'inha aj Israel kse'nx tb'inha Jerob'oam ex mixti'x elkypa'n kyib' ti'j.

²³Eb'je'ltzun tiq'i'n Qman Dyos aj Israel twitz, kse'nxju' ojetoq tman toj kytzi kykyaqilju' t-sanjelal ajb'elqe' te, iktzu'n eb'ajxq'i'n aj Israel toj jitz'jtib'il Asirya, ex majx e'kyajten atzu'.

E'kub' najantl xjal toj Samarya

²⁴Eb'ajtzaj tiq'i'n nimaqkawil aj Asirya xjal aj B'ab'ilon, aj Kuta, aj Ab'a, aj Amat ex aj Separb'aym, ex eb'aj kub' tq'o'n tu'n kynajan kyoju' nimaqtnam toj Samarya, te kyxelju' aj Israel. Ikytzu'n kub'a' kytzyu'n tx'otx' Samarya ex e'kub' najan kyoju' nimaqtnam.

²⁵Mixtzunti'x nche k'ulun xjal lu te Qman Dyos, e'tzajtzun tchq'o'n Qman Dyos b'alun kyi'j tej kykub' najan, ex eb'aj junjun kyu'n b'alun.

²⁶Exi'tzuntz q'malte teju' nimaqkawil toj Asirya kjal: Aye'kye' xjal xëpon tiq'i'na najal kyoju' nimaqtnam toj Samarya, min kyojtzqi'n Dyos nk'lunjtz toju' tx'otx' lu, tu'ntzun tpaju' mache tzaj tchq'o'n Dyos b'alun kyi'j, ex ljo'n kyb'aj ch'yo'n, chechij.

²⁷Tchaq'tzun nimaqkawiltz aj Asirya kjal: Kychq'onqe'xe junjun pale kyxolju' e'tzaj tzyet, tu'n kyxi' najal atzu', tu'n txi' kyxnaq'tza'n okslab'l ti'ju' Dyos nk'lunjtz toju' tx'otx' lu, chij.

²⁸Juntzun kyxolju' pale ojetoq che ex kyi'q'in toj Samarya, ul ex kub' najan B'etel, exi' t-xnaq'tza'ntzuntz tu'n kyk'ulun te Qman Dyos.

²⁹Teyilextzun junjun nimaqtnam b'ajkub' kyb'inha'n kydyos toju' nintnam jachaq najla'qe', ex kub' kyq'o'n kyoju' xjanb'il kywi'witz b'inha'n kyu'n aj Samarya.

- ³⁰Kub' kyb'incha'n aj B'ab'ilon jun tilb'ilal Sukot-b'enot; aye'tzu'n aj Kuta, jun tilb'ilal Nerkal, aye'tzu'n aj Amat, jun tilb'ilal Asima.
- ³¹Ex kub' kyb'incha'n aj Ab'a jun Nib'as ex jun tartak, aye'tzu'n aj Separb'aym intoq che kub'kytz'e'ysa'n kyk'wal te chojb'il kywitz Adramelek ex Anamelek, ju' kydyos.
- ³²Expe' intoq che k'ulun te Qman Dyos, ex e'jaw kysk'o'n pale kyxolx tu'n kyajb'en toj k'u'lb'il kye witzileb'.
- ³³Qu'mtzun, maskye ntoq che k'ulun te Qman Dyos, ilxtoqti'j nche k'ulun kyeju' kydyos, kse'nx nkyb'incha'ntoq toj kytanam jaeb'ajtzaja'.
- ³⁴Majx xikyljo'n kse'nx ntoq kyb'incha'n nejtl, qu'n min nche k'ulun te Qman Dyos ex min nche kyanq'i'n tkawb'il ex tnuk'b'il, ex min nkyb'incha'n kse'nxju' t-xnaq'tza ex tchaq' Qman Dyos tu'n tjapun kyu'n tyajajil Jakob', ju' oktq'o'n tb'i Israel.
- ³⁵Tej tkyajb'ent jun yol tu'n Qman Dyos kyuk'i'l, tchaq' kye: Lalun che k'ulune' kye txqantl dyos, lalun che jaw kynima'ne' ex lalun che ajb'ene' kye tu'nwt txikyq'o'n chojb'ile' kye.
- ³⁶Che k'ulun qe'ye' weye', ayine' Dyos Manb'aj, inetz q'inkyeye' toj Ejipt tuk'i'l nim wipumale'. O'kxtzu' tu'n kyk'uluna'ye' weye', tu'n njaw kynima'ne' ex tu'n tkub' kyq'o'ne' chojb'il nwitz'e'.
- ³⁷Ex che japunxju' nkawb'ile' kyu'ne' b'a'nxi'x, e'nuk'b'il exqe' xnaq'tzb'il ex chaq'b'il oje che'x ntz'ib'a'ne' kyeye', ex lalun che k'ulune' kye txqantl dyos.
- ³⁸Lalun tzik'tna'lju' yol oje kyej b'entti'j wu'ne' kyuk'i'le' ex lalun che k'ulune' kye txqantl dyos,
- ³⁹naq o'kxtzu' weye' ayine' Dyos Manb'aj, che nkla'tzuntze' tjaq' kykawb'il kyajq'oje', chi Dyos.
- ⁴⁰⁻⁴¹Aye'tzunkye' nimaqtnam lu mixti'x xikyb'i'n, xipe' kyljo'ntlju' intoq kyb'incha'n tnejel, nche k'ulunxi' twitz Qman Dyos ex xikyljo'n tu'n kyk'ulun kye witzileb'. Ax kyb'incha kyk'walju' kse'nx kyb'incha ojtxi' kyyajilb'en, ex ax xikyljo'nju'.

2 R 18

Tkawb'il Esekiy toj Juda

(2 Cr 29.1-2)

- ¹Toj toxi'n ab'q'i ntoq kawin Osey tk'wal Ela, nimaqkawil toj Israel, tzyet tkawin Esekiy tk'wal Ajas, nimaqkawil toj Juda.
- ²Tetoq junaqjo' (25) ab'q'i tej ttzyet tkawin, ex kawin junaq b'eljoj ab'q'i toj Jerusalem. Ab'i tb'iju' ttxu, tmyaltoq Sakariy.

³B'a'n tb'incha Esekyiy twitz Qman Dyos, kse'n tkyaqil tb'incha Dab'i ojtxi' tyajilb'en.

⁴A b'je'l q'inkyaju' txqan witzileb'i'n, eb'ajkub' tb'uchi'nju' xjan ab'j, e' tilb'ilal Asera, ex b'ajkub' tb'uchi'nju' tilb'ilal kan q'ank'uxb'il kub'ni tb'incha'n Moyses, qu'n intoq kub' kytz'e'ysa'n aj Israel sturak twitz ex okkyq'o'n tb'i Newstan.

⁵Okqe tk'u'j Esekyiy ti'j Qman Dyos. Mix-a'lo' juntl b'inchante kse'nte kyxol kykyaqilju' nimaqkawil toj Juda nejtl twitz mujqa yajxi'tl.

⁶Niman kukxju' te Qman Dyos ex mixti' eltpa'ntib' ti'j, eb'japun tchaq'b'il Qman Dyos tu'n, ju' tchaq' tu'nel Moyses.

⁷Qu'mtzun tb'incha Qman Dyos tu'n telb'a'n tkyaqilju' nxi' tb'incha'n. Jawtiq'i'ntib' Esekyiy ti'ju' nimaqkawil aj Asirya ex minti' taj tu'n tkyaj tjaq' tkawb'il.

⁸Expe' kub'kyi'ju' pilistey tu'n tzmax toj Kasa kyuk'i'lxi' toj kynaqach, tzajx kyij'ju' ja nimaq kywe' te xq'uqb'il ex ponx tzmax kyij'ju' nimaqtnam kuwsanqe'.

Kub'ti'j Samarya

⁹Toj tkyaji'n ab'q'i nkawin Esekyiy, ex twuqi'ntoq ab'q'i nkawin Osey, tk'wal Ela, nimaqkawil toj Israel, b'aj ttxoli'n Salmanasar, nimaqkawil aj Asirya, t-xjal ti'ju' nintnam Samarya ex oktzaqpaj q'ojil ti'j,

¹⁰toj toxi'n ab'q'i kub'a'ti'j tu'n. Toj tqaqi'n tab'q'iyil intoq kawin Esekyiy ex tb'eljoji'n ab'q'i ntoq kawin Osey toj Israel, tej tkub'ti'j Samarya.

¹¹Eb'je'x ti'n nimaqkawil aj Asirya aj Israel toju' kytx'otx', e'kub' tq'o'n toj tnam Ala, ex toj tx'otx' Jab'or, ttzi nin a' Kosan, ex kyoj nimaqkytanam aj Medo.

¹²B'aj ja'lu kyij' qu'n mixti'x xikyb'i'n tyol Qman Dyos, kub' kyyaju'n tyol kyejni b'antti'j, mixti'x xikyb'i'n ex minti' xikyb'incha'n tkyaqilju' tma Moyses kye, ju' tmajin Qman Dyos.

Kub' ttzyu'n Senakyerib' Juda

¹³Tojtzu'n tkyajlajoji'n ab'q'i nkawin Esekyiy, q'ojin Senakyerib', nimaqkawil aj Asirya, kyij' kykyaqilju' nimaqtnam kuwsa'nqe' toj Juda ex eb'aj kub' ttzyu'n.

¹⁴Xi'tzun t-sma'n Esekyiy, nimaqkawil toj Juda, jun tqanil teju' nimaqkawil aj Asirya, atitoq Lakyis, kjal: Myab'a'n x'inelaye' twitza. Kutexa toju' ntx'otx'e', atzun nq'onxwe' chojb'il ktqani'ya, chij. Xi'tzun tqani'n nimaqkawil aj Asirya tu'n tchjonte Esekyiy, nimaqkawil toj Juda, lajnaq wuqlajoj kyintal tk'i' kyajnaq lib'r (217.80) saqpwaq ex junaq jun kyintal tk'i oxnaq wajxaqlajoj lib'r (21.78) q'anpwaq.

¹⁵Xi'tzun tq'o'n Esekyiy tkyaqilju' saqpwaq knet tu'n toju' tja Qman Dyos ex kyoju' k'uwenj toj tja nimaqkawb'il.

- 16Tojxju' tq'ijlalil lu b'je'l tiq'i'n Esekyiy tjpel tja Qman Dyos exqe' k'anb'ilkye, ju' b'jo'kni tq'o'n q'anpwaq kyi'j, xitq'o'ntzuntz teju' nimaqkawil aj Asirya.
- 17Yajxi'tzuntel tzaj tchq'o'n nimaqkawil aj Asirya jun nejenel nim toklen, jun ajb'el nimxi'x toklen ex q'uq'lok tk'u'j ti'j, ex juntl nejenel nim toklen kye jun tnej xjal kuw q'ojilqe' ti'j Esekyiy, e'etztzuntz toj tnam Lakyis ex e'pon q'ojil ti'j Jerusalen, e'kub'ten tk'etzju' tb'e a' npon toju' k'anb'ilte jawl, ttziju' tb'eyil najb'il txjol xb'alun.
- 18Exi' kytoko'nju' nimaqkawil, ex Elyakyim tk'wal Jilkyiy, ka'yil aq'untl toj tja kawb'il, ex Seb'na, tz'ib'al tqanil, ex Joa tk'wal Asap, t-ajttz'ib'al nimaqkawil, eb'je'tz k'lulkye.
- 19Atzuntzu' tmaya' nejenel aj Asirya kye: —Kymanxe' tqanil tu'n nimaqkawil nim toklen toj Asirya te Esekyiy ikjalu: ¿Titiqu'n q'uqla'xi'xa' tk'uja'?
- 20¿Chiloya qa ikxqe'x tb'anil yolju' kse'n tipumal ex nuk'b'ente q'oj? ¿alqi'j q'uqloka' tk'u'ja tu'nju' njaw tiq'i'ntib'a wi'je'?
- 21In nka'yi'ne' qa atzu' q'uqloka' tk'u'ja ti'ju' t-o'nb'il Ejipt. Naku'jna jun ajlaj te' Ejipt b'ajni potz'j, qama kub' qtzyu'n kuw, kxel xuyli ex majx nex jlajin toj qq'ob'. Iktzunte paraonju', nimaqkawil toj Ejipt, kye kykyaqilju' nokqe kyk'u'j ti'j.
- 22Qatzun matzaj kyma'ne': ti'j Qman Dyos q'uqla'qe' qk'u'j, qa chechiye', ¿ma mixtzunti' xe b'je'l tiq'in Esekyiy janche b'jo'ka' k'u'lb'il exqe' q'olb'eb'l teju' Dyos lu, ex tchaq' qa okxtzu' tu'n kyk'uluna' xjal aj Juda ex aj Jerusalen twi'ju' q'olb'eb'l toj Jerusalen?
- 23Kyb'inchankj jun kyole' tuk'i'lju' Wajawe' nimaqkawil toj Asirya: kxe'l nq'o'nwe' jo'k'al (2,000) chej teya qama che knet chejil tu'na kye.
- 24Laypena' b'ent toqta kywitzju' nejenel kye xjal aj Asirya mixti'x che oka', ¿Ma oktzun che knetel chej ex chejil tu'na toj Ejipt?
- 25¿Ma ikxpe' nt-xima'na qa mixti' tqanil te Qman Dyos tej xin tzaje' q'ojil ex xi'tulteju' tnam lu? ¿A pena' saj chq'onweye' tu'n nq'ojine' ex tu'n tkub' nxitu'ne'! chiju' nimaqkawil aj Asirya, chij.
- 26Xi'tzun kytzaq'we'n Elyakyim, Seb'na ex Joa teju' kynejel xjal aj Asirya: —B'inchama xtalb'il, yolintza qeye' toj aramey, ina' qb'i'nqe' toj aramey. Lalun tzaj yolina qeye' toj eb'rey, qu'n kykyaqilu' xjal ate' twi' nintapi nche b'in, chechij.
- 27Atzunte' nejenel kye xjal aj Asirya tma: —Myana' tete' tajawa ex mya kyeye' xin tzaja' smane' tu'n nimaqkawil aj Asirya q'malte; kyekye xjal ate'qe' twi' tapi, qu'n kna' kxe'l kywankye kytza ex kxe'l kyk'wa'n kytz'a'l junx kyuk'i'le', chij.
- 28Kub'tzun we' nejenel kye q'ojil ex jawxch'in kuw toj eb'rey: —Kyb'inxe' ntma'n nimaqkawil nim toklen aj Asirya:

- ²⁹Lalun kyaq' sb'u'kyib'e te Esekiy; layna' che kletkye' tu'n toj nq'ob'e'.
- ³⁰Qa nxitma'nte Esekiy kyeye' tu'n tqe kyk'u'je' ti'j Dyos Qman, exqa intma'n: Axxi'x qotkla'te Qman Dyos; lay tajte' tu'n tkub' tz'aqu' ninqtanam lu toj tq'ob' nimaqkawil aj Asirya, qa chi,
- ³¹lalun txikyb'i'ne'. Machin tzaj tchq'o'ne' nimaqkawil aj Asirya q'malte kyeye' tu'n kyb'inchante kyib'e' tuk'i'l, tu'ntzun teyile junjun knik'b'el ti'ju' twitz tawal iw ex tu'n tk'wan tiju' a' tojxu' t-xoch.
- ³²Yajxi'tzuntel che kxelq'i'ne' tu'n toj jun tx'otx' ikxu' kse'n kytx'otx'e', ntzaj triy toj ex ub'a, tu'n kyb'inchet wab'j triy ex b'in, ttx'otx'il aseyt olib'o ex ta'lkab'. B'a'ntzun che anq'ila'tze' ex lay che kyime'. Naq a lalun txikyb'i'ne' Esekiy, qu'n naq nsb'unte' kyi'je' tu'nju' ntma'n qa a Dyos Manb'aj kklolkyeye'.
- ³³¿Ma'tzun che klet junjuntl tnam tu'nju' kydyos toj tq'ob'u' nimaqkawil aj Asirya?
- ³⁴¿Jatzun ta'qe' kydyos aj Amat ex aj Arpad? ¿Jatzun ta'qe' kydyos aj Separb'aym, aj Ena ex aj Ib'a? ¿Ma e'klettzu'n aj Samarya kyu'n toj kyq'ob'u' aj Asirya?
- ³⁵¿Alkyetzun jun kyxol kykyaqil kydyosu' tnam lu maklet ttanam tu'n toj tq'ob'u' nimaqkawil aj Asirya? ¿Tiqu'n tokxa' toj kywi'ye' qa kkletil Jerusalem tu'n Qman Dyos? chij.
- ³⁶E'kyaj numeju' xjal ex majx jpet kytzi, qu'n ojetoq tchaq' nimaqkawil kye tu'n lalun txikytzaq'we'n.
- ³⁷E'jawtzun b'isun Elyakyim, nuk'ul toju' ja te kawb'il, ex seb'na, tz'ib'al tqanil, ex Joa, ttz'ib'al nimaqkawil, kub' kylaqu'n kyxb'alun, exi'tzuntz q'malteju' b'aj tma'n kynejel xjal aj Asirya nim toklen te Esekiy.

2 R 19

Klet Juda toj tq'ob' Senakerib'

(2 Cr 32.20-23; Is 37.1-38)

- ¹Tetzunj tb'inte nimaqkawil Esekiy, b'ajx tlaqu'n ti'j, oktq'o'n ti'j jochin techlal b'is, xi'tzuntz toj tja Dyos.
- ²E'xi'tzun tchq'o'n Elyakyim, ju' nuk'ul toju' tja kawb'il, ex Seb'na tz'ib'al tqanil, exqe' pale ti'jwnaqqe', tuk'i'l kyi'j jochin techlal b'is, tk'etz Isayiy t-sanjelal Dyos, tk'wal Amos,
- ³q'malteju' tma nimaqkawil: Ato'qo' toj jun tq'ijlalil b'isb'ajilx, tu'n tkub' tz'e'ysa'n qwitz ex tu'n qkub' me'ssa'n, kse'n jun qya ch'inxtl tb'anix, majx kjel numj.
- ⁴Naqwit matb'i Qman Dyos tyolu' kynejel q'ojil tzaj chq'o'n tu'n tajaw, nimaqkawil aj Asirya, tu'nju' matzul yasil ti'jku' Dyos itz', kub'xwit tz'e'ysa'n

twitz tu'n tpaju' tyol taq'wix xtb'i Qman Dyos. Kub'santzuna twitz Qman Dyos kyij'u' ate'x, chiju' nimaqkawil.

⁵Exi'ju' tajb'el nimaqkawil Esekyiy tk'etzu' Isaiy,

⁶xi'tzun tab'tzi'n Isaiy kye tu'n t-xikyma'n ikjalu: Chitzun Qman Dyos: Lalun xob'a teju' yasb'il wi'je' kymaju' tmajin nimaqkawil aj Asirya.

⁷Ape' tila, knb'inha'ye' tu'n tpon jun tqanil te xla'jb'ilte tu'n tanjti'j toj ttx'otx', atzuntzu' knb'inha'ye' tu'n tkub' b'yo'n, chechiku'ye' te, chij.

⁸Tb'itzunju' kynejel q'ojil aj Asirya qa ojetoq tzik'ju' nimaqkawil aj Asirya toju' nintnam Lakyis. Ik'b'ettzuntz toj Jerusalen, ex knetju' tnimaqkawil tu'n nq'ojin Lib'na.

⁹Atzuntzu' tb'iya' nimaqkawil aj Asirya tpakb'al qa ojetoq tz'etzju' nimaqkawil Tiraka aj Etiopiy tu'n tq'ojin ti'j. E'tzaj tchq'o'n jumajtlu' t-sanjelal tk'etzu' nimaqkawil Esekyiy toj Juda,

¹⁰q'malte: Intma'n Tdyosa teya, ju' q'uqlok tk'uja' ti'j, qa lay kub' tz'aqu' Jerusalen toj nq'ob'e', naq taq' sb'u'tib'a te.

¹¹Ojena' tb'iya titi' kyb'inchaju' nimaqkawil aj Asirya kye kykyaqilju' tnam matxi' jawxi' kyiq'i'n kyib' ti'j. ¿Yajtzunta jatzun kyxe'la'ta?

¹²¿Ma e'klonjtztu'n txqantl tnam tu'n kydyos toj kyq'ob'ju' ojtxi' nyajilb'ene', aye' tnam: Wosan, Aran, Resep, exqe'tzu'n xjal aj B'et-eden najlqe'toq Telasar?

¹³¿Jatzun ta'qe' nimaqkawil aj Amat, aj Arpad, aj Separb'aym, aj Ena, ex aj Ib'a? chij.

¹⁴Xittzyu'n Esekyiy u'j tzaj kyiq'i'n sanjelal, ex jaw t-äch'i'n. Xi'tzuntz toj tja Dyos, xitlik'u'ntzuntz twitz Qman Dyos,

¹⁵na'n dyos ikjalu: Nman Dyos, Kydyos aj Israel, tkub'ju' tq'uqb'ila kyib'ajxi' kyerb'in: O'kxta Dyos kyib'aju' kawb'il te tkyaqil twitz tx'otx'; aya b'inchante kya'j ex tx'otx'.

¹⁶B'intza Nman Dyos. Ka'yintza Taye. B'inqe'tzju'ya tyol Senakyerib' saj t-sma'n weye', tkyaqilx yasb'ilqe' ti'ja, aya Dyos i'tz'.

¹⁷Axte' taye, matxi' kub'kyi'ju' nimaqtnam ex kytx'otx' kyu'nju' nimaqkawil aj Asirya,

¹⁸ex matxi' che b'aj kytz'e'ysa'n kydyos tu'n q'aq', qu'n myana' Dyos qe', tzeqe' ex ab'j b'inha'n kyu'n xjal. Qu'mtzun mab'aj toj kywi'.

¹⁹Ja'lotzun Nman Dyos, qo' tkloma toj kyq'ob', tu'ntzun telkynik' kykyaqilju' nimaqtnam twitz tx'otx' qa o'kxta Dyos Manb'aj, chij.

- 20**Xi'tzun tchq'o'n Isaiyiq tq'umli te Esekyiy ikjal: Matzaj tma'n Qman Dyos qa matxi' tb'iju' tna'j Dyosa ti'ju' xtma Senakyerib', nimaqkawil aj Asirya, chij.
- 21**A xtma Qman Dyos ja'lu ti'ju' nimaqkawil aj Asirya: Ikyte nintnam Syon kse'n jun txin, naq ntze'n ti'ja Senakyerib'. Kxel tyukcha'n Jerusalen twi' xmayb'il teya ajtik'b'eta.
- 22**¿Alqi'j xxmayina'ya ex xyasina'ya? ¿Alqi'j xjawa' wulina'ya ex majaw nima'ntib'a? ¿Wi'jku'ye' ayine' Dyos Manb'aj xjan toj Israel!
- 23**Maxmayina wi'je' ayine' Dyos Manb'aj kyu'nelju' t-sanjelala. A xtmaju'ya: Matxi chin japune' kywi'ju' witz Kyuky'i'l txqan nkarwaje' q'obj'il, kyoju' k'ul jupinxi'x tib'aj Lib'ano. Nchaq'e' tu'n kytx'e'metju' kyk'ute nimaq kywe', e'tz'lentzaj tb'anilqexi'x. Matxi chin japune' kywi'ju' nimaq witz, kyoj k'ul naku'j awal.
- 24**Nchaq'e' tu'n kyku'x lketju' xoch ex o'k'wane' ti'ju' a', kyoj tx'otx' min ojtzqi'nqe', ex e'tzqij tkyaqilju' nimaq a' toj Ejipt kyu'n tlaqil nqane', chija.
- 25**¿Ma mixtoqtzunti' b'i'n tu'na qa ayine', Dyos Manb'aj, nkub' ximante tkyaqilju' ti'xti' lu? b'inha'ntl kyten wu'ne' atxi'x ojtxi', ex mache japun ja'lo; qu'mtzun nche kub' t-xitu'na nimaqtnam kuwsa'nqe' ex majx nche kyajttx'u'yi'na.
- 26**Mixti'x kyipumalju' najlqe' kyoj, Inxi'x che xob' ex nche ch'ixwi, naku'j itzaj toj koj'b'il, kse'n kywa alu'mj cha'x k'ul, kse'n k'ul nche tzaj ch'iy kyib'aj ja ex inche kub' tzqij tu'n kyq'iq' intzaj tjawetzq'ij.
- 27**Wojtzqi'ne' jachaq nxa'ya ex tkyaqilju' ntb'inha'na; kanli nwitzze' matzajxi'x ttx'ujila wi'je'.
- 28**Wojtzqi'ne' ttx'u'jila exju' ninb'iltib'a k'elex nq'o'ne' jun arwoy twi' ttxa'na, ex jun k'uxb'il juk'b'il tziya, ex k'anjel wajsa'n ti'ja tojxju' tqanb'ena, chi Qman Dyos ti'ju' nimaqkawil aj Asirya.
- 29**Xi'tzun tma'n Isaiyiq te Esekyiy: Ajun techlal ja'lu ti'ju' kb'ajel: Che wale' ti'ju' triy ntzaj ch'iy tu'nxtib' toju' ab'q'i lu ex jnab', tojtzun toxi'n ab'q'i b'a'n kyawane' ex tu'n tjaw twitz kyawale', kxel kyawa'ne' ub'a ex che wale' ti'ju' twitz.
- 30**Ikyche okyela' xjalju' che kjel anq'in toj Juda kse'n awal: kche lok'al ex che witzal.
- 31**Qu'n che kjelten jte'tl toj Jerusalen; ate'x che kjel anq'in twi' witz Syon. Ktb'inha' Qman Dyos nimpumal ja'lu tu'nju' nimxi'x tk'u'jlalil.
- 32**Matma Qman Dyos ti'ju' nimaqkawil aj Asirya: Lay tz'okx toj Jerusalen, lay tzaj t-smaji'n, lay tz'ok tzaqpaj q'ojil ti'j tuk'i'l tkolb'il ex lay jawtb'inha'n tkolb'iltib' ti'jile.
- 33**Tojxju' tqanb'en k'anjela'tlti'j; lay tz'okx toju' nintnam lu. Ayine' Dyos Manb'aj nchin q'mante.

³⁴Knxq'uqi'we' nintnam lu ex knkla'ye', noqx tu'nelju' nmajine' Dab'i ex tu'n nnimanjtze', chi Qman Dyos, chi Isaiy.

³⁵Texju' qonik'an lu ponju' tanjl Qman Dyos ex e'kub' tb'yo'n junaq oxemutx' kab'k'al lajnaq (185,000) ichan toju' kyxmuj aj Asirya, tetzunj qsqix te juntl q'ij kykyaqil matxi'toq che b'ajkyim.

³⁶Jawtzun tiq'i'n Senakyerib' nimaqkawil aj Asirya, t-xmuj ex anjti'j Ninib'e.

³⁷Jun q'ij, intoq k'ulun toj tja Nisrok ju' tdyos, e'pon Adramelek ex Sareser, ju' tk'wal, ex kub' kyb'yo'n, exi' oqtzuntz toju' tx'otx' Ararat. Yajxi'tzuntl atl Esaradon ju' tk'wal kawin te t-xel.

2 R 20

Q'anet Esekyiy toj yab'il

(2 Cr 32.24-26; Is 38.1-8)

¹Tojtzunju' tq'ijlalil lu, tzaj jun yab'il kuwxix ti'j Esekyiy, ex xi'ju' Isaiy t-sanjelal Dyos tk'wal Amos ka'yilte, tmatzuntz te: —A xtma Qman Dyos ja'lu: Q'manqe'kja mankb'il tyola kyeju' toj tjaya, qu'n kkyimela; layx q'anita, chi Dyos, chij.

²Xitzun tmiltz'u'n tib' Esekyiy twitzja ex na'n Dyos ikjalu:

³Chin kub'sale' teya Taya, tu'n ttzaj q'aq'an tk'uja wi'je' qu'n matxi' chin ajb'ene' b'a'n teya, ex tojxi'x tu'me'l in nb'inha'nju'ye' b'a'n toj twitzja, chij. Ex kub' o'q' b'a'nxi'x.

⁴Na'mxtoqtzun tetz Isaiy nky'ajchaq twipe'n teju' tja kawb'il, tzaj tma'n Qman Dyos te ikjalu:

⁵Kutanjtl ti'ja ex q'manxa te Esekyiy, nejenel te ntaname', kjalu: Chi Qman Dyos ja xk'uluna' ojtxi' tchmana Dab'i, qa matxi' tb'iju' tna'j Dyosa ex matxi' tilju' ta'l twitzja. Kq'ananjtzela tu'n, ex b'a'n tu'n txi'ya toj oxe' q'ijtl toju' ja te k'u'lb'il.

⁶Ktzajel tq'o'n o'lajoj ab'q'itl tchwinqlala. Kklonjtzela tuk'i'lxi' Jerusalen toj tq'ob'u' nimaqkawil aj Asirya. Oktkla' nintnam lu, tu'n tlaqb'il tk'u'j ti'j Dab'i ju' tmajin ex tu'n tmanjtz'u' tb'i, chiku'ya te, chi Dyos te Isaiy.

⁷Xitzun tma'n Isaiy kyeju' ncheka'yinte tu'n kyb'inchante jun q'anb'il iw, tu'n tok kyq'o'n ti'ju' ttx'a'k nimaqkawil tu'n tb'anix.

⁸Xitzun tqani'n Esekyiy te Isaiy: —¿Ti'tzu'n jun techlal k'elela' nnik'e' ti'j qa chin b'anixele' tu'n Qman Dyos, exqa toj toxi'n q'ijtl chinxe' toj tja Qman Dyos? chij.

⁹Xitzun ttzaq'we'n Isaiy: —A techlal ja'lu kxe'l tq'o'n Qman Dyos teya te jun yek'b'il qa kjapumelju' tyol tu'n: ¿Ma tajb'ila tu'n t-xilq'e ch'i'ntlju' leku'n twitz, mujqa tu'n tanjtzi'j? chij.

¹⁰Xitzun ttzaq'we'n Esekyiy te: —Mya ch'u'xte' tu'n t-xilq'eju' leku'n twitz. Ate ch'u'xu' tu'n tanjtzi'j, chij.

¹¹Kub'santzun t-sanjelal Dyos Isayiy twitz Qman Dyos, ex tb'inchá Qman Dyos tu'n tanjtzti'ju' leku' toju' lajoj sqit matxi'toq tzik' toju' ttechb'ilq'ij Ajas.

E'tk'am Esekyiy xjal E'tzajchq'o'n B'ab'ilon

(2 Cr 32.27-31; Is 39.1-8)

¹²Tojtzunju' tq'ijlalil lu, tb'i tpakb'alilju' nimaqkawil Merodak-B'aladan, tk'wal B'aladan, nimaqkawil toj B'ab'ilon, qa yab'ti Esekyiy, e'tzaj t-sma'n junjun t-sanjelal q'ol u'j ex jun oyaj te.

¹³E'tk'am Esekyiy ex b'ajx tyek'u'n tk'uwen kye, e'saqpwaq ex q'anpwaq, exqe' k'ok'sb'il, tb'anil aseyt ex k'ub'lkyeju' q'obj'il, ex tkyaqilju' atitoq kyoju' tk'ub'l. Mixti' jun ti'xti' toju' tja te kawb'il ex toj tkyaqilju' tkawb'il mixwitti' xityek'u'n.

¹⁴Pontzu'n Isayiy t-sanjelal Dyos nelteju' nimaqkawil Esekyiy ex xit-xjelu'n te: — ¿Ja xetzaja'ju' ichan xe'ul tuk'i'la, ex titi' xkyma teya? chij. Xitzun ttzaq'we'n Esekyiy: —Toj jun tnam najchaq xetzaja'; toj B'ab'ilon xetzaja', chij.

¹⁵¿Titi'tzu'n xb'aj kyka'yi'n toju' tjaya te kawb'il? chi Isayiy xitqani'n te: Xittzaq'we'n Esekyiy: —Mab'ajkyka'yi'n tkyaqilju' ati toj. Mixti' jun ti'xti' kyoju' nk'ub'le' mixwitti' xxinyek'u'ne' kye, chij.

¹⁶Xitzun tma'n Isayiy te Esekyiy: B'imju'ya yol lu tu'n Qman Dyos:

¹⁷Tzul tq'ijlalil, tkyaqilju' ati toju' tjaya te kawb'il ex tkyaqilju' oje b'aj kyb'uyi'n ojtxi' tyajilb'ena tzmax ja'lo, che b'ajxe'l q'i'n toj B'ab'ilon. Mixti'tlte kjel q'o'n tzalu.

¹⁸Expe' ikx junjun tyajajila che kxe'l q'i'n toj B'ab'ilon, ex che okyel q'o'n te ajb'el toj tja nimaqkawil, chi Dyos, chij.

¹⁹Atzunte Esekyiy, kub't-xima'n qa ktenb'el nak'b'il ex q'uqli tk'u'jllalil toju' tq'ijlalil tchwinqlal, xittzaq'we'n te Isayiy: —B'a'nte' tqanil saj tiq'i'na weye' tu'n Qman Dyos, chij.

Kyim Esekyiy

(2 Cr 32.32-33)

²⁰Atzu'n jni'tl tqanil ti'j Esekyiy exu' tb'inchá nim toklen ex kse'n jawa' tb'inchá'n k'anb'il a' exju' tb'e a' tu'n tpon toju' nintnam, tz'ib'a'nqe' toju' tu'jil tqanil kyi'ju' nimaqkawil aj Juda.

²¹Tej tkyim Esekyiy, atl Manases ju' tk'wal kawin te t-xel.

2 R 21

Tkawb'il Manases toj Juda

(2 Cr 33.1-20)

¹Tetoq kab'lajoj (12) ab'q'i Manases tej ttzyet tkawin, ex kawin kab'naq o'lajoj (55) ab'q'i toj Jerusalen. Epsib'a tb'iju' ttxu.

- ²Aye'tzu'n tb'inchb'aj taq'wix twitz Qman Dyos, qu'n ax tb'inchaju' kse'nqe' tnam taq'wixi'x kyb'inchb'aj eb'je'x t-xla'ja'n Qman Dyos kywitzu' aj Israel:
- ³E'b'jaw tb'incha'ntlu' ja kye witzleb', ju' b'ajkub'nitoq t-xitu'n Esekyiy ju' tman; b'jaw tb'incha'n q'olb'eb'l te B'aal ex kub' tb'incha'n jun tilb'ilal Asera, kse'nx tb'incha Akab', nimaqkawil aj Israel; expe' k'ulun kye kykyaqilju' che'w twitz kya'j,
- ⁴ex e'jaw tb'incha'n q'olb'eb'l toj tja Qman Dyos, ja ojetoq tmaya' Qman Dyos tu'n tna'njatza' tb'i toj Jerusalen.
- ⁵B'jaw tb'incha'n txqantl q'olb'eb'l kyoju' kab'e' tpen tja Dyos, e'oktq'o'ntzuntz kye kykyaqilju' che'w twitz kya'j.
- ⁶Expe' eb'ajkub' ttz'e'ysa'n tk'wal te chojb'il, k'ulun kye xewb'aj ex toj ajpkab'in, ex kub' tq'o'nju' txkoj xewb'aj ex ajk'ayi'n. Taq'wixqe'xi'xju' tb'inchb'aj twitz Qman Dyos, naq ttx'u'jil Dyos oktq'o'n.
- ⁷Ex kub' tq'o'n jun tilb'ilal Asera toju' tja Qman Dyos, ju' ojetoq tma Qman Dyos te Dab'i ex te Salomon ikjalu: Kjeltenju' njaye' lu Jerusalen tu'n tna'njtz'u' nb'iye' toj, qu'n oje jawnsk'o'ne' kyxol kykyaqilju' tnej kyyajajil aj Israel.
- ⁸Lay che ex nxla'ja'ntle' aj Israel toju' tx'otx' xinq'o'ne' kyeju' ojtxi' kyyajilb'en, tu'n tjapun kyu'n ex tu'n kyb'inchante tkyaqilju' oje nchaq'e' kye, ex tkyaqilju' xnaq'tzb'il xitq'o'nju' nmajine' Moyses kye, chi Dyos.
- ⁹Aye'tzunkye mixti' xikyb'i'n. Xi'pe' exa' tiq'i'ntl Manases b'inchal txqan taq'wixi'xtl kyekywitzju' tnam ojetoq che mankun tu'n Qman Dyos kwitzku' aj Israel.
- ¹⁰Qu'mtzun, yolinte' Qman Dyos toj kytzi tmajenju' t-sanjelal, ex tma:
- ¹¹Tu'ntzunte' txqan il taq'wixi'x matxi' tb'incha Manases, expe' nimxi'x til xtb'incha kyetwitz kyil amorey e'ten nejtl twitz, mache'x tq'o'n aj Juda toj il tu'n tpaju' kywitzileb',
- ¹²ayine' Dyos Manb'aj tib'aj Israel nchin q'mante: kxe'l nq'o'ne' taq'wix lu tib'aj Jerusalen ex Juda, expe' kch'ol kb'ilkye.
- ¹³Ikx knse'ye' ti'j Jerusalen kse'nxju' nb'ichaye' ti'j Samarya ex kyi'ju' toj tja Akab'; kjel nxitlsa'ne', kse'n ajtb'aj txjet jun laq nkyaj mutzb'et.
- ¹⁴Aye'tzu'n jni'l ntaname', che kjel nleb'a'ne', ex che kxe'lnq'o'ne' toj kyq'ob'u' kyajq'oj, tu'ntzun tb'je'l elq'anju' ti'xti' kye.
- ¹⁵Qu'n taq'wixqe'xi'xju' kyb'inchb'aj nwitze', ex naq ntx'u'jile' nokkyq'on ttzajlenx tej kyetzju' ojtxi' kyyajilb'en toj Ejipt ex ikx ja'lo, chi Dyos.

¹⁶Kyib'ajxi'pe'tlju' il tb'incha Manases tu'nju' eb'inchan ilu' aj Juda exqe' tb'inchb'aj taq'wix twitz Qman Dyos, nim txqan xjal mixti' kyil eb'aj Kub' tb'yo'n toj Jerusalen, b'je'lpunb'ajx tu'n.

¹⁷Xi' tz'ib'a'na' jni'tl tqanil ti'j Manases ex tkyaqilju' tb'incha, exqe' il b'aj tb'incha'n, toju' tu'jil tqanil kyij'u' nimaqkawil aj Juda.

¹⁸Tej tkyim, ku'x mqu'n toju' tnej awal teju' tja kawb'il, toju' awal te Usa. Atl Amon ju' tk'wal kawin te t-xel.

Tkawb'il Amon toj Juda (2 Cr 33.21-25)

¹⁹Tetoq junaq kab'e' (22) ab'q'i Amon tej ttzyet tkawin, naq kab'e' ab'q'i kawin toj Jerusalen. Mesulemet tb'iju' ttxu, ex tmyal Jarus, aj Jotb'a.

²⁰Aye'tzu'n tb'inchb'aj taq'wixqe'xi'x twitz Qman Dyos, ikxu' kse'nte tman Manases,

²¹qu'n aye'x tb'inchaju' taq'wixqe'xi'x kse'nx tb'inchb'aju' tman, k'ulun kyexju' witzileb' ja k'uluna' tman.

²²Iktzu'n kyaja' ttzaqpi'n Qman Dyos, Kydyos ojtxi' tyajilb'en, ex mixti' tb'inchaju' tajb'il Dyos.

²³Aye'xju' nejenel kye t-xjal Amon jawkyiq'i'nkyib' ti'j, ex kub' kyb'yo'n toju' tja te kawb'il.

²⁴Aye'tzu'n xjal te toj tnam e'kub' kyb'yo'nju' jawkyiq'i'kyib' ti'ju' nimaqkawil Amon, ex okkyq'o'n Josiy ju' tk'wal te nimaqkawil.

²⁵Xi' tz'ib'a'na' jni'tl tqanil ti'j Amon exju' tb'incha, toju' tu'jil tqanil kyb'inchb'aju' nimaqkawil toj Juda.

²⁶Ku'x kymqu'n toju' tnej tawal Usa. Atl Josiy ju' tk'wal kawin te t-xel.

2 R 22

Tkawb'il Josiy toj Juda (2 Cr 34.1-2)

¹Tetoq wajxaq ab'q'i Josiy tej ttzyet tkawin, ex junaq junlajoj (31) ab'q'i kawin toj Jerusalen. Jedida tb'iju' ttxu, tmyal Adayiy, ex aj B'oskat.

²B'a'n tb'inchb'aj Josiy twitz Qman Dyos, qu'n ax tb'inchaju' kse'n tb'incha Dab'i ojtxi' tyajilb'en, mixti'x eltpa'n tib' ti'j.

Elyalju' tu'jil kawb'il (2 Cr 34.8-33)

³Tojtzun wajxaqlajoj (18) ab'q'i nkawin Josiy, xitchq'o'n nimaqkawilu' Sapan ttz'ib'al tqanil, tk'wal Asaliy ex tchman Mesulam, toju' tja Dyos. Xitma'n te:

- ⁴—Kutxi'ya tk'etz Ilkyiy, kynejel pale, ex q'manxa te tu'n tb'aj tb'uyi'n pwaq matxi' b'aj pon q'in toj tja Dyos exju' matxi' b'aj kyb'u'yi'n xq'uqil ttzija kyxol xjal,
- ⁵ex tu'n txi' tq'o'n kyeju' ate'k twitzu' aq'untl ti'j tja Qman Dyos, tu'ntzun kyxi' kychjo'nju' nche aq'unan tu'n tb'inchet ch'i'ntlju' tja Dyos,
- ⁶aye' nche aq'unan ti'j tze e'nejenel ti'ju' aq'untl exqe' b'inchal ja, ex tu'n kylq'onteju' tze ex ab'j tz'lan kywitz tu'n tb'aj b'inchet ch'i'ntlju' tja Dyos.
- ⁷Ex q'manxa qa min nojqelan tu'n txi' tqani'n tajlalu' pwaq nxiq'et kye, qu'n tnik'alkye' kyij, chiju' nimaqkawil.
- ⁸Xitzun tma'n Ilkyiy kynejel pale te Sapan, tz'ib'al tqanil, qa matxitoq tz'okyalju' tu'jil Kawb'il toju' tja Dyos, ex xitq'o'nju' u'j te, jawtzun t-äch'i'n Sapan.
- ⁹Xi'tzu'n Sapan q'malte teju' nimaqkawil, ikjalu: —Matxi' kub' kyb'incha'n kye tmajina saqpwaq nimaqkawil, ju' atitoq toj tja Dyos, ex matxi' txikyq'o'n kyeju' ate'k twitzu' aq'untl tu'n tb'inchet ch'i'ntlju' tja Qman Dyos, chij.
- ¹⁰Ex ikx xitma'n Sapan te nimaqkawil qa matxitoq txi' tq'o'n pale Ilkyiy jun u'j te, ex jawt-äch'i'n Sapan teju' nimaqkawil.
- ¹¹Atzu'n tb'inte nimaqkawilju' ntma'n tu'jil Kawb'il, b'ajtlaqu'n t-xb'alun,
- ¹²tchaq'tzu'n nimaqkawil te Ilkyiy, te Aykam tk'wal Sapan, te Akb'or tk'wal Mikayiy, te Sapan tz'ib'al tqanil, ex te Asayiy kynejel t-xjal nimaqkawil:
- ¹³—Kukyxi'ye' qanilte te Qman Dyos wi'je' ex ti'ju' tnam ex ti'j tkyaqilu' Juda, ti'ju' ntma'n u'j matxi' tz'el yal lu; qu'n matxilo tzaj ttx'u'jil Qman Dyos qi'j, qu'n mixti'x xikyb'i'n ojtxi' qchmanju' ntma'n u'j lu ex mixti' xikyb'incha'n tkyaqilju' tz'ib'a'n toj, chij.
- ¹⁴Exi'tzu'n Ilkyiy, Aykam, Akb'or, Sapan ex Asayiy, tk'etz Ulda, ju' qya t-sanjelal Dyos, t-xu'jil Salum tk'wal Tikb'a ex tchman Aras, ju' ka'yilte k'ub'l xb'alun toj tja Dyos. Najlitoq Ulda toju' tkab' najb'il toj Jerusalem, tetzunj kyxi' yolin te,
- ¹⁵xittzaq'we'n Ulda kye: —Ate tzaq'web'lu' tu'n Qman Dyos, ju' nkyk'u'n aj Israel ikjalu: Kymanxe' teju' saj chq'onkyeye' xjelul weye',
- ¹⁶qa ayine' Dyos Manb'aj nchin q'mante: ktzajel wiq'i'ne' jun yajb'il tib'aju' najb'il lu ex kyib'aju' najliqe' toj, kse'nxu' q'ma'n toju' u'j matxi' jawt-äch'i'n nimaqkawil toj Juda.
- ¹⁷Qu'n matxi' chin kyej kyq'o'ne' ex matxi' kub' kytz'e'ysa'n k'ok'sb'il kywitz junxi'tl dyos, matxi' tzaj kyq'o'n ntx'u'jile' tu'n tkyaqilju' kyb'inchb'aj; qu'mtzun matxi' tzaj ntx'u'jile' ti'ju' najb'il lu ex lay tzik'tna'l wu'ne', chi Dyos.
- ¹⁸Kymanxtzune' te nimaqkawil toj Juda, saj chq'onkyeye' xjelul te Qman Dyos, qa ikx intma'n Qman Dyos nkyk'lu'n aj Israel, ikjalu: tu'nju' sok tq'o'n twi'ya ti'ju' xtb'iya,

¹⁹ex tu'nju' saj tb'isa ex ma chinx tb'i'na tej xtb'inteju'ya in nma'ne' ti'ju' najb'il lu ex kyi'ju' najliqe' toj, qa ati tu'n kyb'aj ex ati qanb'en kyib'aj, ex tu'nju' matxi' tlaqu'na t-xb'aluna ex matz'oq'a nwitz'e', ex ikxwe' matxi nb'i'na. Ayine' Dyos Manb'aj inchin q'mante teya.

²⁰Qu'mtzun, kxe'l nq'o'ne' anb'il teya tu'n tkyima toj nak'b'il ex tu'n ttena kyuk'i'lju' ojtxi' tchmana, ex lay tila taq'wixil tzul wu'ne' tib'aju' najb'il lu, chi Dyos, chij. Anjkyi'ju' t-sanjelal nimaqkawil q'olteju' tzaq'web'l te.

2 R 23

¹Tchaq'tzu'n nimaqkawil kytxokli kykyaqilju' tijwnaq toj Juda ex toj Jerusalen, tu'n kyb'uyinte kyib' tuk'i'l.

²Exi'tzu'n nimaqkawil kyuk'i'l kykyaqilju' ichan aj Juda, exqe' najlqe' toj Jerusalen, e'pale, e't-sanjelal Dyos ex kykyaqilju' nintnam, aye' ch'i'n kyoklen ex nimaq kyoklen, toj tja Qman Dyos. Atzuntzu' jawa' t-äch'i'n nimaqkawil tuk'i'l tq'o'jq'o'jel twi' kuw tkyaqilu' ntma'n tu'jilu' yol kyejni b'entti', aju' elyal toju' tja Qman Dyos.

³Kub'tzun we' nimaqkawil tk'etzju' tqan ja, ex tma twitz Qman Dyos tu'n tq'ontetib' tu'n t-xitb'i'n, tu'n tb'inchante ex tu'n kyjapunju' tchaq'b'il ex tkawb'il tu'n tu'n tkyaqil tk'u'j, ex tu'n kyjapunju' oqxenb'il ti'ju' yol kyejni b'entti'j tz'ib'a'nqe' toju' u'j. Ex ikx kytzaq'we kykyaqilju' tnam tu'n tjapun kyu'n.

Ch'ixpub'l tu'n nimaqkawil Josiy

(2 Cr 34.3-7)

⁴Tchaq'tzu'n nimaqkawil te Ilkyiy kynejel pale, ex teju' tkab' pale ex kye'ju' xq'uqil ttzija, tu'n kyb'je'tz kyi'q'i'n tkyaqilju' ti'xti' nche ajb'en te k'u'lb'il te B'aal ex te Asera ex kye kykyaqilju' che'w twitz kya'j toj tja Qman Dyos, ex eb'ajkub' ttz'e'ysa'n ti'jxi' Jerusalen, kyoju' kojb'il toj Sedron, exi'tzun tiq'i'n kytza'jil B'etel.

⁵Eb'je'ltzun tiq'i'n pale toj kyoklen, ju' eb'jo'k kyq'o'n nimaqkawil aj Juda tu'n kytz'e'ysante sturak kyoju' najb'il te witzleb'i'n kywi'witz kyojile nimaqtnam toj Juda ex ti'jile Jerusalen, exqe'ju' pale intoq che tz'e'ysan sturak twitz B'aal, twitzu' q'ij, twitz xjaw, ex kywitz kykyaqil che'w twitz kya'j.

⁶Etztiq'i'nju' tilb'ilal Asera atitoq toju' tja Qman Dyos ti'jxi' Jerusalen, kub' ttz'e'ysa'n tk'etzu' a' Sedron ex majxkub' tza'jix, b'ajx tchto'ntzuntz tib'aju' muqb'il kye tnam.

⁷Ex ikx eb'ajkub' t-xitu'n kyjaju' ichan nche kub'kxe kyuk'i'lx ichan, ju' intoq kyb'inha'n te jun k'u'lb'il toju' tja Qman Dyos, janche chmona' qya t-xb'alunju' kydyos Asera.

⁸Yajxi'tzuntl tchaq' tu'n kytzaj kykyaqilju' pale kyoju' nimaqtnam toj Juda, ex b'ajkub' t-xitu'n tkyaqilju' najb'il te witzleb'i'n kywi'witz jamatxi'toq b'ajkub' kytz'e'ysa'n pale sturak, tzajx Web'a tu'n tpon B'eerseb'a, ex e'kub' t-xitu'n

q'olb'eb'l kye tajaw il atitoq ttzi tja Joswe, ju' kawil te nintnam, ate'toq ttzi nintnam toj tnayajkya'j.

⁹Aye'tzu'n pale kyeju' najb'il kywi'witez te witzileb'i'n mixtoqti' nche'x twitz q'olb'eb'l te Qman Dyos toj Jerusalen, intoq che wan wab'j mixti' ttx'amal kyuk'i'lxju' pale.

¹⁰Ex e'kub' t-xitu'n Josiy ju' tz'e'ysb'il chojb'il ati toju' b'ya' B'en-inom, tu'ntzun mix-a'lo' tu'n tkub' ttz'e'ysa'n tk'wal mujqa tmyal te chojb'il twitz Molok.

¹¹Eb'je'l tiq'i'n chej ojetoq che kub' kyq'o'n nimaqkawil aj Juda tu'n kyajb'en te k'u'lb'il q'ij, ju' ate'toq ttzi tja Qman Dyos tk'etz tja Natan-melek, ka'yilkye ja ti'jile tja Dyos, ex kub' ttz'e'ysa'n tkarwaj q'ij.

¹²Ex e'kub' t-xitu'n q'olb'eb'l b'ajkub' kyb'inha'n nimaqkawil aj Juda tib'aju' tja Ajas te tojlab'l, exqe' q'olb'eb'l e'jaw tb'inha'n Manases kywi' tpenju' tja Qman Dyos, b'ajkub' t-xitu'n ex eb'ajx t-xonju' kyb'uchub' toju' a' Sedron.

¹³Ex ikx b'ajkub' t-xitu'n nimaqkawil txqan ja te witzileb'i'n ate'toq toj tjawetzq'ij te Jerusalen, toj tnayajkya'j teju' witz Olib'oyile, aye' ojetoq che jawtb'inha'n Salomon, nimaqkawil toj Israel, te Astarte, kydyos aj Sidon; te Kyemos, kywitzileb' aj Moab', ex te Milkom, kywitzileb' aj Amon, ik'b'ajilqe'x.

¹⁴Ex ikx eb'ajkub' tb'uchi'n ab'j exqe' xwank xjanqe'toq, ex b'ajkub' t-sputi'n kyb'aqil kyimni jata'qe'toqu'.

¹⁵Atzu'n q'olb'eb'l exju' ja te witzileb'i'n toj B'etel, b'jawnitoq tb'inha'n Jerob'oam tk'wal Nab'at, ju' xiq'onkye aj Israel toj il, eb'ajkub' ttxiju'n Josiy ex majx e'kub' quqix tu'n, ex e'kub' ttz'e'ysa'n; ex kub' ttz'e'ysa'n tilb'ilal Asera.

¹⁶Tej tanjtzi'ti'j Josiy ex e'tilu' muqb'il ate'toq twi'xju' ttxa'nwitz, tchaq' tu'n kyb'jatz iq'inju' kyb'aqil kyimni kyoj, ex e'kub' ttz'e'ysa'n tib'aju' q'olb'eb'l, tu'n kyb'aj tz'ilix. Iktzu'n japuna' tyol Qman Dyos q'ma'ntltoq tu'nju' t-sanjelal.

¹⁷Xitqani'ntzuntz: —¿Al qpantyonju' inxi' nka'yi'ne' chixi'? chij. Xi'tzun kytzaq'we'n xjal aj nintnam te: —Ate muqb'ilju' teju' t-sanjelal Dyos aj Juda ex tma tqanilju' matxi' b'aj tb'inha'na nimaqkawil ti'ju' q'olb'eb'l toj B'etel, chechij.

¹⁸Tchaq'tzun Josiy: —Kyq'onkje' kukxte'n, lalun che'x kyeku'ne' tb'aqil, chij. Iktzu'n mix-a'lo' xiyekunkye tb'aqil, ex tb'aqilu' t-sanjelal Dyos tzaj toj Samarya.

¹⁹Aye'tzu'n ja xjansa'nqe' te witzileb'i'n ate'toq toj Samarya, b'jawniqe'toq kyb'inha'n nimaqkawil toj Israel, tej tok kyq'o'n ttx'u'jil Qman Dyos, eb'ajkub' t-xitu'n Josiy kykyaqil, kse'nxju' tb'inha toj B'etel.

²⁰Yajxitzuntl eb'aj Kub' tb'yo'n kykyaqilju' pale kye witzileb'i'n ate'toq atzu' kyib'aju' q'olb'eb'l, ex e'kub' ttz'e'ysa'n kyb'aqil kyimni kyib'aj. Anjtzun ti'jtz Jerusalen.

Kub' tik'sa'n Josiy Tq'ij Tzaqpib'l

(2 Cr 35.1-19)

²¹Tchaq'ju' nimaqkawil kye tkyaqilju' tnam tu'n tkub' kyik'sa'n Tq'ij Tzaqpib'l ninb'ilte Qman Dyos, kse'nxju' tz'ib'a'n toju' tu'jilu' tyol kyejni b'entti'j.

²²B'ajxtoq kub'a' ik'set jun Tq'ij Tzaqpib'l kse'n ja'lu, ttzajlenx toj kyq'ijlililju' ajkawil e'kawin toj Israel, expe' ikx toj kq'ijlililju' nimaqkawil toj Israel ex toj Juda.

²³Toj wajxaqlajoj (18) ab'q'i nkawin Josiy tej tkub' ik'setju' Tq'ij Tzaqpib'l lu toj Jerusalen ninb'ilte Qman Dyos.

Niman Josiy te Dyos

²⁴Ex eb'je'l tiq'i'n Josiy ju' ajpkab' ex ajna, exqe' witzileb' ate' toj kyja xjal ex txqantl witzileb', ex tkyaqilju' ti'xti' ik'b'ajilxi'x te kyk'u'lb'il xjal ate'toq toj Juda ex Jerusalen. Tb'inchaj ja'lu tu'n kyjapunju' yol toju' kawb'il ntma'n toju' u'j elyal tu'n pale Ilkyiy toju' tja Qman Dyos.

²⁵Mixti' juntl nimaqkawil ten nejtl ex yajxi'tl twitz, ikwitu' kse'nte Josiy, niman te Qman Dyos tu'n tkyaqil tanmi ex tu'n tkyaqil tk'u'j ex tuk'i'l ipumalj tu'n tb'inchante tajb'il Dyos, kse'nxju' tkawb'il Moyses.

²⁶Tu'npetzunjal, kukxtoq tten ttx'u'jil Qman Dyosu', qu'n intoq q'ojin ti'j Juda tu'n tpaj tkyaqilju' il b'aj tb'inchaj'n Manases.

²⁷Qu'mtzun tma Qman Dyos qatoq k'elel tiq'i'n Juda twitz, kse'n kyej tq'o'n Israel, exqa k'eleltoq tik'o'n nintnam Jerusalen ojetoq jaw t-sk'o'n, exju' ja te k'u'lb'il ojetoq tma qa atzu' tu'n tna'njtza' tb'i.

Kyim Josiy

(2 Cr 35.20-27)

²⁸Xi' tz'ib'a'na' jni'tl tqanil ti'j Josiy ex tkyaqilju' tb'inchaj, toju' tu'jil tqanil kyb'inchaj'aju' nimaqkawil toj Juda.

²⁹Tojtzu'n tq'ijlilil tkawb'il, xi' paraon Nekao, nimaqkawil toj Ejipt, ttziju' nin a' Ewprates onilteju' nimaqkawil aj Asirya. Exju' nimaqkawil Josiy mqolte; tetzunil tilwi toj Mewido tu'n Nekao, kub' tb'yo'n.

³⁰Jawx q'o'ntzuntz toj jun karwaj kyu'n nejenel kye t-xjal te q'oj ex tzaj kyiq'i'n Mewido tu'n tpon tmax Jerusalen, ku'x kymqu'ntzuntz toju' muqb'il. Aye'tzu'n xjal toju' tnam tzaj kyiq'i'n Joakas, tk'wal Josiy, ex okkyq'o'n te nimaqkawil te t-xelju' tman.

Tkawb'il Joakas toj Juda

(2 Cr 36.1-4)

³¹Tetoq junaq oxex' (23) ab'q'i Joakas tej ttzyet tkawin, ex oxex' xjaw kawin toj Jerusalen. Amutal tb'iju' ttxu, tmyal Jeremiy ex aj Lib'na.

³²Aye'tzu'n tb'inchb'aj taq'wixqexi'x twitz Qman Dyos, ikxu' kse'nkye ojtxi' tyajilb'en.

³³Okx jpu'n toj Rib'la tu'n Nekao, toju' tx'otx' Amat, tu'ntoq lalun kawin toj Jerusalen, ex kub' tq'o'n chaq'b'il tib'aju' tnam tu'n kyq'onte jun chojb'il te oxnaq kab'lajoj kyintal tk'i' oxnaq lib'r (72.60) saqpwaq ex masch'i'n oxnaq kab'lajoj lib'r tk'linik'jan (72.6) lib'r q'anpwaq.

³⁴Expe' oktq'o'n paraon Nekao, ju' Elyakyim tk'wal Josiy te t-xelju' tman, ex tch'exb'aju' tb'i, Joakyim tb'i oktq'o'n, atzu'n Joakas ttzuy ex xitiq'i'n toj Ejipt, jakyima'.

³⁵Xitq'o'n Joakyim saqpwaq ex q'anpwaq te Nekao qu'n intoq tqani'n, tu'ntzun ja'lu tchaq' tu'n tjaw jun chojb'il kyib'aju' tnam. Ex teyile junjun xjal tchoju' saqpwaq ex q'anpwaq kub' q'o'n tu'n tchjonte, tu'ntzun txiq'et te Paraon Nekao.

Tkawb'il Joakyim toj Juda

(2 Cr 36.5-8)

³⁶Tetoq junaqjo' (25) ab'q'i Joakyim tej ttzyet tkawin, ex junlajoj (11) ab'q'i kawin toj Jerusalen. Seb'uda tb'iju' ttxu, tmyal pedaiiy, ex aj Ruma.

³⁷Taq'wixju' tb'inchb'aj twitz Qman Dyos, kse'nx kyeju' ojtxi' tyajilb'en.

2 R 24

¹Okxu' Nab'ukodonosor nimaqkawil aj B'ab'ilon toju' tx'otx' toj tq'ijlalil tkawb'il Joakyim, ex kyej oxe' ab'q'i Joakyim tjaq tkawb'il. Ch'ixpujtzun ttab'l ex jawtiq'i'ntib' ti'j.

²E'tzajtzun t-sma'n Qman Dyos b'a'npun tnej eleq' kaldey, aj Sirya, aj Moab' ex aj Amon, ti'j Joakyim. E'tzaj t-sma'n ti'j Juda tu'n tkub' kyxitu'n, kse'nxju' tqanil ojetoq taq' Qman Dyos kyu'nelju' t-sanjelal.

³B'aj ja'lu ti'j Juda qu'n ikju' t-xima Qman Dyos, tu'n kyel tiq'i'n twitz tu'n kpaju' txqan il ojetoq b'aj tb'incha'n Manases,

⁴ex ikx tu'n tpaj kychk'elu' xjal mixti' kyil e'kub' tb'yo'n, ex kub' noj toju' Jerusalen tu'n chik'. Qu'mtzun mixti' kub' tnajsa'ntl Qman Dyos.

⁵Xi' tz'ib'a'na' jni'tl tqanil ti'j Joakyim ex tkyaqilju' b'aj tb'incha'n toju' tu'jil tqanil kyb'inchb'aju' nimaqkawil aj Juda.

⁶Tej tkyim, atl Joakyin ju' tk'wal kawin te t-xel.

⁷Atxi'xtzun, mix etza'tlju' nimaqkawil aj Ejipt toju' ttx'otx', qu'n tkyaqilju' tzyu'ntoq tu'n ojetoq b'je'l t-xk'a'yi'n nimaqkawil aj B'ab'ilon, tzajx toju' a' Ejipt ex ponx toju' nin a' Ewprates.

E'b'je'xq'i'n Joakyin exqe' tuk'i'l toj jitz'jtib'il B'ab'ilon

(2 Cr 36.9-10)

- ⁸Tetoq wajxaqlajoj ab'q'i Joakyin tej ttzyet tkawin, ex kawin oxe' xjaw toj Jerusalen, Neusta tb'iju' ttxu, tmyal Elnatan, ex aj Jerusalen.
- ⁹Aye'tzu'n tb'inchb'aj myab'a'n qe' twitz Qman Dyos, ikxu' kse'nte tman.
- ¹⁰Tojtzu'n tq'ijlail lu, e' ulu' t-xjal Nab'ukodonosor, nimaqkawil aj B'ab'ilon, ti'j Jerusalen ex b'ajx kytxoli'n kyib' ti'jele tu'n kyq'ojin ti'j.
- ¹¹Tetzunj ttzyet kyq'ojin ti'ju' nintnam, ulu' Nab'ukodonosor.
- ¹²Kyaq'tzunkiyib'u' Joakyin, nimaqkawil toj Juda, tuk'i'lju' ttxu, exqe' nejenel kye t-xjal, e'nejenel exqe' ichan q'uqli tk'u'j nimaqkawil aj B'ab'ilon kyi'j, e'kub' tju'ntzuntz. B'aj ja'lu toj twajxaqi'n ab'q'i nkawin Nab'ukodonosor.
- ¹³Yajxi'tzuntl, b'je'tztiq'i'n Nab'ukodonosor tkyaqilju' k'uwenj toju' tja Dyos ex toju' nin ja te kawb'il, kse'nxju' ojettoq tma Qman Dyos, b'je'l tiq'i'n tkyaqilju' ti'xti' q'anpwaqqe' eb'jo'ktq'o'n Salomon, nimaqkawil toj Israel, toju' tja Qman Dyos.
- ¹⁴Eb'ajx tiq'i'ntzuntz kykyaqilju' xjal najliqe' toj Jerusalen, ex kykyaqilju' nejenel exqe' xjal kuwqe' te q'oj, ex kykyaqilju' kno'n jun kyaq'un ex tx'nol k'uxb'il, japun kyajlajju' eb'ajxq'i'n toj jitz'jtib'il toj junmutx' jo'k'al (10,000). Naq o'qe'kxtlkye' tal xjal prowqe'xi'x e'kyajten toju' tx'otx'.
- ¹⁵Ex eb'je'xtzun tiq'i'n Nab'ukodonosor ju' Joakyin exu' ttxu toj Jerusalen, kyuk'i'lxi' t-xu'jil, exqe' nejenel kye t-xjal, exqe' xjal nimaqxi'x kyoklen toju' tx'otx'. Eb'ajx tiq'i'n toj jitz'jtib'il B'ab'ilon.
- ¹⁶Japun kyajlajju' nimaq kyoklen eb'ajx tiq'i'n nimaqkawil aj B'ab'ilon toj jitz'jtib'il, toj wuqlajk'al lajnaq (7,000); ex kab'k'al lajnaqu' (1,000) kno'n jun kyaq'un ex tx'nol k'uxb'il, kyi'jxi'tl kykyaqilju' ichan kuwqe' ex b'a'nqe' te q'oj.
- ¹⁷Oktzun q'o'n Mataniy te nimaqkawil t-xel Joakyin tk'wal ttzik tu'n nimaqkawil aj B'ab'ilon, ex tch'exb'aju' tb'i, Sedekiyiy tb'i oktq'o'n.

Tkawb'il Sedekiyiy

(2 Cr 36.11-16; Jer 52.1-3)

- ¹⁸Tetoq junaq jun ab'q'i Sedekiyiy tej ttzyet tkawin, ex junlajoj ab'q'i kawin toj Jerusalen. Amutal tb'iju' ttxu, tmyal Jeremiy ex aj Lib'na.
- ¹⁹Aye'tzu'n tb'inchb'aj taq'wix twitz Qman Dyos, ikxu' kse'n tb'inchb'aj Joakyim.
- ²⁰Qu'mtzun tzaj ttx'u'jil Qman Dyos ti'j Jerusalen ex ti'j Juda, ex majx eb'je'x tiq'i'n twitz. Yajxi'tzuntl jawtiq'i'ntib' Sedekiyiy ti'ju' nimaqkawil aj B'ab'ilon.

2 R 25

Kub'ti'j Jerusalen

(Jer 39.1-7; 52.3-11)

- ¹Tojtzun lajoj tajlalju' tlajoji'n xjaw te tb'eljoji'n ab'q'i nkawin Sedekiy, ulu' nimaqkawil Nab'ukodonosor kyuk'i'l kykyaqilju' t-xjal q'ojil ti'j Jerusalen, ex b'aj kytxoli'n kyib' ti'j. E'kub'ten twitz Jerusalen, ex b'jaw kyb'inch'a'n kyxwe'lil ti'jile, nimaqxi'x kywe' kyekywitzju' nimaqtapi tu'n tb'ant-xi'x kyq'ojin ti'j.
- ²Txoli'nkyib'u' xjal te q'oj ti'ju' nintnam, tzmax tpon toj tjunlajoji'n ab'q'i nkawin Sedekiy.
- ³Tzajxi'xtl we'yaj toju' nintnam toj b'eljoj tajlal tkyaji'n xjaw te ab'q'i lu, ex mixtoqti'tl kye xjal kywa.
- ⁴Extzun kyxopq'i'n jun kyb'e tojile' nintapi ti'ju' nintnam, maskye txoli'nkyib'u' aj B'ab'ilon ti'ju' nintnam, eb'je'tz oqu' nimaqkawil kyuk'i'l kykyaqilju' t-xjal te q'oj te qonik'an. Xi'eb'je'tza' ttzi nintnam kyxolu' kab'e' nimaqtapi, toju' tb'eyil tawal nimaqkawil, ex'tzuntz toj tb'eyil b'ya' ttzi nin a' Jordan.
- ⁵Aye'tzu'n xjal aj B'ab'ilon e'xilpe knolte nimaqkawil Sedekiy, ex kub'ti'j kyu'n toju' plan tx'otx' te Jeriko. Kyej tzaqpi'n kyu'n kykyaqilju' t-xjal te q'oj ex b'ajx kypa'n kyib'.
- ⁶Tzyetju' nimaqkawil kyu'n aj B'ab'ilon ex xikiyiq'i'n twitzju' nimaqkawil aj B'ab'ilon atitoq Rib'la, toju' tx'otx' Amat. Atzuntzu' tmaya' Nab'ukodonosor tu'n tz'e'yset twitz Sedekiy,
- ⁷ex twitzku' tchaq'a' Nab'ukodonosor tu'n kykub' b'yo'nju' tk'wal. Ex tchaq' tu'n kyb'je'tzq'i'n twitz Sedekiy, ex tu'n tkub' k'lo'n toj xpatx'k'uxb'il tu'n txi' iq'i'n B'ab'ilon.

Kub' xitu'n tja Dyos

(2 Cr 36.17-21; Jer 39.8-10; 52.12-30)

- ⁸Toj wuq tajlal tjwe'yi'n xjaw teju' tb'eljlajoji'n (19) ab'q'i nkawin Nab'ukodonosor, nimaqkawil toj B'ab'ilon, pon Neb'usaradan toj Jerusalen, ajb'el te nimaqkawil ex chaq'ul kye xjal xq'uqilte nimaqkawil
- ⁹ex oktq'o'n kyq'aq'alju' tja Dyos, exu' ja te nimaqkawb'il, ex kykyaqilju' ja toju' nintnam, aye'xi'xpe' kyjaju' nimaqxjalqe',
- ¹⁰exqe' xjal aj B'ab'ilon lepchqe'toq ti'ju' chaq'ul b'ajkub' kyxitu'n nintapi ti'jile Jerusalen.
- ¹¹Kykyaqilxtzu'n ate'xtoq toju' nintnam exqe' ojetoq kyaq'kyib' tuk'i'lju' nimaqkawil aj B'ab'ilon, exqe' jni'tl kno'n jun kyaq'un, eb'ajx tiq'i'n Neb'usaradan tzmax B'ab'ilon.
- ¹²O'qe'kx junjun e'kyaj tq'o'n kyxolju' xjal majx prowqexi'x, tu'n kyaq'unan kyi'ju' awal ex kojil.

¹³Majx b'ajjub' kypuxi'n aj B'ab'ilon ti'xti' q'ank'uxb'il ate'toq toju' tja Dyos: e'tqanja, exqe' tq'uqlil tuk'i'lxi' nin k'anb'il a', ex tkyaqilju' q'ank'uxb'il b'ajx kyi'q'i'n B'ab'ilon.

¹⁴Ikx eb'ajxkyiq'i'n tkb'el tza'j, e'jotb'il, e'iq'b'il ttxa'n kantil, e'nimaqpak' ex tkyaqilju' q'ank'uxb'il nche ajb'en toj k'u'lb'il.

¹⁵Ex ikx b'ajx tiq'i'n chaq'ul kye xq'uqil, tkyaqilju' ti'xti' q'anpwaqqe' ex saqpwaqqe': e'tkb'el ttxalq'aq' ex nimaqlaq.

¹⁶Exqe'tzu'n kab'e' tqan ja, exju' nin tkb'el a' exqe' tq'uqlil eb'ajx tq'o'n b'incha' nimaqkawil Salomon teju' tja Dyos, ju' mixti'x b'ent tiq'et kyajlal.

¹⁷Masch'i'n wajxaq metr twe' junjunju' kab'e' tqan, ex tkub' jun tilb'ilal q'ank'uxb'il toj twi' junjun, te masch'i'n kab'e' metr twe', ex tok jun kutxb'ilte q'ank'uxb'il xk'a'wi'n twitz ti'jele, te masch'i'n kab'e' metr twe', txoli'nk kyilb'ilal lob'j ti'j. Junelniqe'ju' kab'e' tqan.

E'b'je'xq'i'n aj Juda toj kytanam

¹⁸Ex e'tzyet Serayiy kynejel pale, ex Soponiy tkab' pale, exqe' ox'e' xq'uqil ttzi tja Dyos, tu'n Neb'usaradan chaq'ul kye xq'uqil.

¹⁹Ex e'ttzuyu' nejenel nchaq'un kyib'aju' xjal te q'oj, ex jwe' xjal ajb'el qe'toq te nimaqkawil ate'toq toju' nintnam, exu' xjal nim toklen in nxnaq'tzankye xjal te q'oj, ex oxnaq (60) nimaqxjal aj Israel kyxolu' najlqe' toju' nintnam.

²⁰⁻²¹Kykyaqilx eb'ajx tiq'i'n Neb'usaradan twitzju' nimaqkawil aj B'ab'ilon atitoq Rib'la, toju' tx'otx' Amat. Atzuntzu' tchaq'a' nimaqkawil aj B'ab'ilon tu'n kykub' kyb'yo'n. Ikytzu'n eb'je'xa' q'i'nju' tnam aj Juda toju' kyt'otx'.

Eb'ajx oqu' jni'tl tzmax Ejipt

(Jer 40.7-10; 41.1-3,16-18)

²²A Wedaliy tk'wal Aykam ex tchman Sapan, oktq'o'n Nab'ukodonosor, nimaqkawil aj B'ab'ilon, te kawil tu'n tkyaj ka'yilkyeju' xjal e'kyaj tq'o'n toj Juda.

²³Tetzunj kyb'inteju' kynejel xjal te q'oj toj Juda kyuk'i'lju' kyxjal, eb'ajx Mispa yolil tuk'i'l Wedaliy. Aye' Ismael tk'wal Netaniy; ex Joanan tk'wal Karey; ex Serayiy tk'wal Tanumet aj Netopa; ex Jaasaniy tk'wal jun ichan aj Maaka. Eb'ajxu' kyxjal kyuk'i'l.

²⁴Xittziya'n Wedaliy jun tyol kye ex kyeju' kyxjal, tu'n lalun che xob' kyeju' kynejel xjal aj B'ab'ilon, tu'n kykyajten najal toju' tx'otx' ex tu'n kyajb'en teju' nimaqkawil aj B'ab'ilon, chetenb'eltzuntz b'a'n.

²⁵Tojtzun twuqi'n xjaw, pon Ismael tk'wal Netaniy ex tchman Elisama, tyajajil nimaqkawil toj Juda, k'le'nqe' lajoj ichan tu'n, kykyaqilxtzun kub' kyb'yo'n Wedaliy kyuk'i'lxi' aj Juda ex aj B'ab'ilon ate'toq tuk'i'l toj Mispa.

²⁶Kykyaqiltzu'n xjal eb'ajx Ejipt tu'n kyxob'el kye aj B'ab'ilon, e'nimaq kyoklen ex ch'i'n kyoklen kywitzju' nejenel kye xjal te q'oj.

Tzaqpinjtz Joakyin ex jaw nima'n toj B'ab'ilon

(Jer 52.31-34)

²⁷Toj junaq wuq (27) tajlalu' tkab'lajoji'n (12) xjaw teju' junaq wuqlajoj (37) ab'q'i texlen q'i'n nimaqkawil Joakyin toj Juda, tzyet tkawin nimaqkawil Eb'il-merodak toj B'ab'ilon, majx b'a'nju' nimaqkawil lu te Joakyin ex etztiq'i'n toj kars,

²⁸b'a'n tilwi tu'n ex oktq'o'n ch'i'ntl toklen kyib'aju' txqantl nimaqkawil ate'toq tuk'i'l toj B'ab'ilon.

²⁹Iktzu'n b'ent tel tiq'i'n Joakyin t-xb'alun toktoq toj kars ex wan tuk'i'lu' nimaqkawil toj tkyaqilu' jni'tl tchwinqlal.

³⁰Expe' tk'am Joakyin jun k'a'chb'ilte tkyaqil q'ij toj tkyaqilju' tchwinqlal teju' nimaqkawil toj B'ab'ilon.

1 Cr

1 Cr 1

Tyajajil Adan

(Gn 5.1-32)

¹Aju' Adan tman Set, ex aye' tyajajilju': Enos,

²Kaynan, Maalalel, Jered,

³Enok, Matusalen, Lamek,

⁴Noe.

Tyajajil Noe

(Gn 10.1-32)

Aye' tk'wal Noe ja'lu: Sem, Kam Ex Japet.

⁵Aye' tk'wal Japet ja'lu: Komer, Mawow, Maday, Ja b'a'n, Tub'al, Mesek ex Tiras.

⁶Aye' tk'wal Komer ja'lu: Askyenias, Ripat ex Towarma.

⁷Aye' tk'wal Ja b'a'n ja'lu: Elisa, Tarsis, Kytim, ex Rodanim.

⁸Aye' tk'wal Kam ja'lu: Kus, Misraym, Put ex Kanaan.

⁹Aye' tk'wal Kus ja'lu: Seb'a, Ab'ila, Sab'ta, Raama ex Sab'teka. Aye'tzu'n tk'wal Raama aye': Seb'a, ex Dedan.

¹⁰Ate Kus tman Nimrod, ju' tnejel xjal nintipumal ten twitz tx'otx'.

¹¹Ti'j Misraym tzajna'qe'ju' ludey, anamey, leab'ita, naptwita,

¹²patrusey, kasluyita, exqe'tzu'n kaptorita, ja tzajna' kyyajil pilistey.

¹³Ate Kanaan tman Sidon, ju' tnejel tk'wal ex tman Et.

¹⁴Ti'j Kanaan tzajna' kyyajil jeb'usey, amorey, kyerkysesey,

¹⁵eb'ey, arasey, siney,

¹⁶arb'adey, semarey ex amatey.

¹⁷Aye' tk'wal Sem ja'lu: Elam, Asur, Arpaksad, Lud ex Aram. Aye' tk'wal Aram ja'lu: Us, Ul, Keter, ex Mas.

¹⁸Ate Arpaksad tman Sela, atzunte Sela tman Eb'er.

¹⁹Kab'e' tk'wal Eb'er ten: Pelej tb'iju' tnejel oktq'o'n, qu'n kub' kypa'n kyib'u' xjal toju' tq'ijlalil tej tten, atzunju' titz'in, Joktan tb'i.

²⁰Ate Joktan kyman Almodad, Selep, Asar-mab'et, Jera,

²¹Adoram, Usal, Dikla,

²²Ob'al, Ab'imaël, Seb'a,

²³Opir, Ab'ila ex Job'ab'. Kykyaqil ja'lu tk'wal Joktan qe'.

Tyyajajil Sem

(Gn 11.10-26)

²⁴Sem, Arpaksad, Sela,

²⁵Eb'er, Pelew, Rewu,

²⁶Seruw Naor, Tera

²⁷ex Ab'ram, aju' Ab'raam.

Tyajajil Ismael Ex Kyetura

(Gn 25.1-6,12-18)

²⁸Aye' tk'wal Ab'raam ja'lu: Isaak ex Ismael.

²⁹Aye' kyyajajil ja'lu: Neb'ayot ju' tnejel tk'wal Ismael, exqe' Kedar, Adb'eel, Mib'sam,

³⁰Misma, Duma, Masa, Adad, Tema,

³¹Jetur, Napis ex Kedma. Aye'tzun tk'wal Ismaelju'.

³²Aye'tzu'n tal Kyetura tqya Ab'raam, aye': Simran, Joksan, Medan, Madyan, Isb'ak ex Suwa. Aye'tzu'n tk'wal Joksan aye': Seb'a ex Dedan.

³³Aye'tzu'n tk'wal Madyan aye': Epa, Eper, Anok, Ab'ida ex Eldaa. Kykyaqil ja'lu tyajajil Kyeturaqe'.

Tyajajil Esawu

(Gn 36.1-43)

³⁴Ate Ab'raam tman Isaak. Aye'tzu'n tk'wal Isaak aye': Esawu ex Israel.

³⁵Aye' tk'wal Esawu ja'lu: Elipas, Rewel, Jewus, Jaalam ex Kore.

³⁶Aye' tk'wal Elipas ja'lu: Teman, Omar, Sepo, Katam ex Kyenas; atzu'n tuk'i'l Timna a Amalek.

³⁷Aye' tk'wal Rewel ja'lu: Naat, Sera, Sama ex Misa.

³⁸Aye' tk'wal Seyir ja'lu: Lotan, Sob'al, Sib'on, Ana, Dison, Eser ex Disan.

³⁹Aye' tk'wal Lotan ja'lu: Ori ex Emam. Tanab'toq Lotanju' Timna.

⁴⁰Aye' tk'wal Sob'al ja'lu: Alb'an, Manaat, Eb'al, Sepo, ex Onam. Aye'tzu'n tk'wal Sib'on aye': Aya ex Ana.

⁴¹A Ana tman Dison. Aye' tk'wal Dison ja'lu: Emdan, Esb'an, Itran ex Kyeran.

⁴²Aye' tk'wal Eser ja'lu: B'ilan, Saab'an ex Jaakan. Aye' tk'wal Disan ja'lu: Us ex Aran.

- ⁴³Aye'tzun nimaqkawil ja'lu e'kawin toj Edom tej na'mxtoq tten kynimaqkawil aj Israel: aju' B'ela tk'wal B'eor; Dinab'a tb'iju' ninttanam.
- ⁴⁴Tetzunj tkyim B'ela, atl Job'ab' tk'wal Sera kawin te t-xel, ju' aj B'osra toq.
- ⁴⁵Tetzunj tkyim Job'ab', atl Usam, ju' atitoq toju' tx'otx' Teman, kawin te t-xel.
- ⁴⁶Tetzunj tkyim Usam, atl Adad tk'wal B'edad, ju' kanb'an kyi'j Madyan toj q'oj toju' tx'otx' Moab', kawin te t-xel; Ab'it tb'iju' ninttanam.
- ⁴⁷Tetzunj tkyim Adad, atl Samla, ju' aj Masreka, kawin te t-xel.
- ⁴⁸Tetzunj tkyim Samla, atl Sawul, aj Reob'ot atitoq ttzi a', kawin te t-xel.
- ⁴⁹Tetzunj tkyim Sawul, atl B'aal-anan tk'wal Akb'or, kawin te t-xel.
- ⁵⁰Ex tej tkyim B'aal-anan, atl Adad kawin te t-xel; Paw tb'iju' ninttanam. Meetab'el tb'iju' t-xu'jil, tmyal Matred ex tchman Mesaab'.
- ⁵¹Tkyimlenxi'tzu'n Adad, aye' nejenelju' e'ten toj Edom, aye': Timna, Alb'a, Jetet,
- ⁵²Oolib'ama, Ela, Pinon,
- ⁵³Kyenas, Teman, Mib'sar,
- ⁵⁴Mawdyel ex Iram. Aye'tzun nejenelju' e'ten toj Edom.

1 Cr 2

Aye' tk'wal Israel

(Gn 35.22-26)

- ¹Aye' tk'wal Israel ja'lu: Rub'en, Simeon, Leb'i, Juda, Isakar, Sab'ulon,
- ²Dan, Jse, B'enjamin, Neptali, Kad ex Aser.

Tyajajil Juda

- ³Aye' tk'wal Juda ja'lu: Er, Onan, ex Sela. A tmyal Suwa kytaju' oxe' lu, aj Kanaantok. Atzunte Er, tnejel tk'wal Juda, majxtoq taq'wixju' tb'inchb'aj ex eltiq'i'n Qman Dyos tchwinqlal.
- ⁴Ul kab'e' tal Tamar, tlib'x Juda, tuk'i'l, ex aye': Pares ex Sera. Jwe' tk'wal Juda ten tu'n kykyaqil.
- ⁵Aye' tk'wal Pares ja'lu: Esron ex Amul.
- ⁶Aye'tzu'n tk'wal Sera, aye': Simri, Etan, Eman, Kalkol ex Darda, jwe' kyb'aj tu'n kykyaqil.
- ⁷Tk'wal Karmi Akar, tu'n tpaj Akar tzaja' taq'wixil tib'aj Israel tej tkub' ttzyu'n ti'xti' tchaq' Dyos tu'ntok majx tu'n tkub' xitet.
- ⁸Atzu'n Asariy tk'wal Etan.

- ⁹Aye'tzun tk'wal Ebron aye': Jerameel, Ram ex Kyelub'ay.
- ¹⁰A Ram tman Aminadab', atzunte Aminadab' tman Naason, nejenel kye tyajajil Juda.
- ¹¹A Naason tman Salma, atzun Salma tman B'oos,
- ¹²atzun B'oos tman Ob'ed, atzun Ob'ed tman Jese,
- ¹³atzun Jese tman Elyab', ju' tnejel tk'wal; tkab' Ab'inadab'; toxi'n Sima;
- ¹⁴tkyaji'n Natanael; tjwe'yi'n Raday;
- ¹⁵twagaqi'n Osem; ex twuqi'n Dab'i.
- ¹⁶Aye'tzu'n kyanab' aye': Seruya ex Ab'ikayl. Oxe' tal Seruya ten, aye': Ab'isay, Joab' ex Asael.
- ¹⁷Ten jun tal Ab'ikayl, Amasa tb'i, a tmanju' Jeter, aj Ismael.
- ¹⁸Atzunte Kaleb', tk'wal Ebron, ten jun tk'wal tuk'i'l Asub'a ju' t-xu'jil; Jeryot tb'i. Aye' txqantl tk'walju': Jeser, Sob'ab' ex Ardon.
- ¹⁹Tetzunj tkyim Asub'a, mje Kaleb' tuk'i'l Eprata, ex ten jun tk'wal tuk'i'l, Ur tb'i.
- ²⁰A Ur tman Uri, atzunte Uri tman B'esalel.
- ²¹Tetzunj tetoq oxnaq ab'q'i Ebron, mje tuk'i'l tmyal Makyir, tman Kalaad, ex ten jun tk'wal tuk'i'l: Sewub' tb'i.
- ²²A Sewub' tman Jayir, aju' ten junaq oxe' (23) nimaqttanam toju' tx'otx' Kalaad.
- ²³Aye'tzu'n Kyesur ex Aram kub' kytzyu'n najb'il Jayir, ex Kyenot kyuk'i'lxi' kykojnajb'il; oxnaq nimaqtnam tu'n kykyaqil. Kykyaqilx ja'lu tyajajil Makyir, kyman aj Kalaad.
- ²⁴Tkyimlenxi'tzu'n Ebron, mje Kaleb' tuk'i'l Eprata t-xu'jil Ebron ju' tman, ex ten jun kyk'wal, Asur tb'i, aju' tman Tekoa.
- ²⁵Aye' tk'wal Jerameel ja'lu, ju' tnejel tk'wal Ebron: Ram, ju' tnejel tk'wal, exqe' B'una, Oren, Osem ex Ayiy.
- ²⁶Ten juntl t-xu'jil Jerameel, Atara tb'i, aju' ttxu Onam.
- ²⁷Aye' tk'wal Ram ja'lu, ju' tnejel tk'wal Jerameel: Maas, Jamin ex Ekyer.
- ²⁸Aye' tk'wal Onam ja'lu: Samay ex Jada. Aye' tk'wal Samay ja'lu: Nadab' ex Ab'isur.
- ²⁹Aju' t-xu'jil Ab'isur ataq tb'iju' Ab'yayil, kytxu Ab'an ex Molid.
- ³⁰Aye' tk'wal Nadab' ja'lu: Seled ex Apaym. Kyim Seled ex mixti'x ten tk'wal.
- ³¹A Apaym tman Isi. Atzunte Isi tman Sesan. Atzunte Sesan tman Alay.

- ³²Aye' tk'wal Jada ja'lu, ju' kyitz'inkyib' tuk'i'l Samay, aye': Jeter ex Jonatan. Kyim Jeter ex mixti'x tk'wal ten.
- ³³Aye' tk'wal Jonatan ja'lu: Pelet ex Sasa. Kykyaqil ja'lu tyajajil Jerameel qe'.
- ³⁴Mixti' tente Sesan tk'wal: o'qe'kx tmyal e'ten. Atitoqtzun jun tmajin lq'o'n tu'n, aj Ejipt, Jara tb'i,
- ³⁵xitq'o'n junju' tmyal te t-xu'jil, ex ten jun kyk'wal, Atay tb'i.
- ³⁶Ate Atay tman Natan, atzu'n Natan tman Sab'ad,
- ³⁷atzu'n Sab'ad tman Eplal, atzu'n Eplal tman Ob'ed,
- ³⁸atzu'n Ob'ed tman Jewu, atzu'n Jewu tman Asariy,
- ³⁹atzu'n Asariy, tman Eles, atzu'n Eles tman Elasa,
- ⁴⁰atzu'n Elasa tman Sismay, atzu'n Sismay tman Salum,
- ⁴¹atzu'n Salum tman Jekamiy, atzu'n Jekamiy, tman Elisama.
- ⁴²Aye'tzu'n tk'wal Kaleb', ju' kyitz'inkyib' tuk'i'l Jerameel, aye': Mesa, tnejel k'wal, ju' tman Sip, atzu'n tkab' a Maresa, ju' tman Eb'ron.
- ⁴³Aye' tk'wal Eb'ron ja'lu: Kore, Tapuwa, Rekyem ex Sema.
- ⁴⁴A Sema tman Raam, ju' tman Jorkoam; atzu'n Rekyen tman Samay.
- ⁴⁵Ate Samay tman Maon, ju' tman B'et-sur.
- ⁴⁶A Epa, ju' juntl t-xu'jil Kaleb', kytxu Aran, Mosa ex Kases. A Aran tman Kases.
- ⁴⁷Aye' tk'wal Jaday ja'lu: Rewem, Jotam, Kyesan, Pelet, Epa ex Saap.
- ⁴⁸Tqya Kaleb'ju' Maaka, kytxu Seb'er ex Tirana.
- ⁴⁹Ex kytxu Saap, tman Madmana, ex Seb'a, kyman Makb'ena ex Wib'ea. Ex ten jun tmyal Kaleb', Aksa tb'i.
- ⁵⁰Aye' tyajajil Kaleb' ja'lu. Aye' tk'wal Ur, ju' tnejel tk'wal Eprata, aye': Sob'al, tman Kyiryat-jearim;
- ⁵¹ex Salma, tman B'elen; ex Arep, tman B'et-kader.
- ⁵²Aye' tk'wal Sob'al, tman Kyiryat-jearim, aye': Reayiy, kyyajilb'en nik'janju' aj manaetit
- ⁵³aye'tzu'n k'loj kyyajajil Kyiryat-jearim kywitze'lilex kyib' aye': Itrit, Putit, Sumatit ex Misrayit, jatzajna'qe' Soratit ex Estaolit.
- ⁵⁴Aye' tk'wal Salma ja'lu: aj B'elen, e'aj Netopatit, aj Atrot-b'et-joab', e' nik'jantl kyyajajil aj Manaetit, e'aj soreyit

⁵⁵exqe' k'loj aj Soperit najlqe'toq Jab'es, aye' aj Tiratey, aj Simatey ex aj Sukatey. Aye'tzun aj Kyenit ja'lu, tzajniqe' ti'j Amat, ju' tman B'et-rekab'.

1 Cr 3

Aye' tk'wal Dab'i

(2 S 3.2-5; 5.13-16; 1 Cr 14.3-7)

- ¹Aye' tk'wal Dab'i ja'lu e'itz'ji toj Eb'ron: a Amnon tnejel k'wal, tal Aynoam, ju' aj Jesreel; tkab', a Danyel, tal Ab'ikayl, aj Karmel;
- ²toxi'n Ab'salon, tal Maaka, ju' tmyal Talmay, nimaqkawil toj Kyesur; tkyaji'n Adoniy, tal Awit;
- ³tjwe'yi'n, Sepatij, tal Ab'ital; twaqaqi'n Itream, tal Ewla, ju' juntl t-xu'jil Dab'i.
- ⁴Aye'tzun waqaq tk'wal Dab'iju' e'itz'ji toj Eb'ron, ja kawina' wuq ab'q'i tk'i' qa qxjaw. Atzun junaq oxlajoj (33) ab'q'i kawin toj Jerusalen,
- ⁵jae'itz'ja' kyaje'tl tk'wal, aye': Sima, Sob'ab', Natan ex Salomon, tal B'et-sab'e, ju' tmyal Amyel.
- ⁶Ex e'ten b'eljojt' tk'wal, aye': Ib'ar, Elisama. Elipelet,
- ⁷Nowa, Nepej, Japiya,
- ⁸Elisama, Elyada ex Elipelet.
- ⁹Kykyaqil ja'lu tk'wal Dab'i qe', ex kyanab'ju' Tamar. Mya qe'tl kyeju' tk'wal kyuky'i'l txqantl tqya.

Tyajajil Salomon

- ¹⁰⁻¹⁴Aye' tyajajil Salomon ja'lu: Rob'oam. Ab'iy, Asa, Josapat, Joram, Okosiy, Joas, Amasiy, Asariy, Jotam, Ajas, Esekyiy, Manases, Amon ex Josiy.
- ¹⁵Aye' tk'wal Josiy ja'lu: tnejel, Joanan; tkab', Joakyim; toxi'n, Sedekyiy; tkyaji'n, Salum.
- ¹⁶Aye' tk'wal Joakyim ju' Jekoniy ex Sedekyiy.
- ¹⁷Aye' tyajajil Jekoniy ja'lu, ju' ex iq'i'n toju' tx'otx', aye': Salatyel, ju' tnejel tk'wal,
- ¹⁸exqe' Malkyiram, Pedayiy, Senasar, Jekamiy, Osama ex Nedab'iy.
- ¹⁹Aye' tk'wal Pedayiyju' Sorob'ab'el ex Simi. Aye'tzu'n tk'wal Sorob'ab'el aye': Mesulam ex Ananiy, ex Selomit ju' kyanab',
- ²⁰ex ten jwe'tl tk'wal, aye': Asub'a, Oel, B'erekyiy, Asadiy ex Jusab'-esed.
- ²¹Aye' tk'wal Ananiyju' Pelatij ex Isayiy. Aye' tyajajil Isayiy ja'lu: Repayiy, Arnan, Ab'diy ex Sekaniy.

²²Aye' tk'wal Sekaniyju' Semayiy, Atus, Iwal, B'ariy, Neariy ex Sapat: Waqaq kyb'aj tu'n kykyaqil.

²³Oxe' tk'wal Neariy ten, aye': Elyoenay, Esekyiy ex Asrikam.

²⁴Wuq tk'wal Elyoenay e'ten, aye': Odab'iy, Elyasib', Pelayiy, Akub', Joanan, Delayiy ex Anani.

1 Cr 4

Tyajajil Juda

¹Aye' tk'wal Juda ja'lu: Pares, Esron, Karmi, Ur ex Sob'al.

²Ate Sob'al tman Reayiy, atzu'n Reayiy tman Jaat, atzu'n Jaat kyman Awmay ex Laad. Aye'tzun k'loj soratit ja'lu kywitz'e'lilex kyib'.

³⁻⁴Aye' tk'wal Ur ja'lu: Etam, Jesreel, Isma, Idb'as, Penwel, ju' tman Wedor, ex Eser, ju' tman Usa. Atitoq jun kyanab' Aslelponi tb'i. Aye'tzun tk'wal Ur ja'lu, ju' tnejel tk'wal Eprata, ojtxi' kyyajilb'en aj B'elen.

⁵Kab'e' t-xu'jil Asur ten, ju' tman Tekoa, aye': Ela ex Naara.

⁶A Naara kytXu Awusam, Eper, Temeni ex Aastari. Aye'tzun tal Naaraju'.

⁷Aye'tzu'n tal Ela: Seret, Jesoar ex Etnan.

⁸A Kos kyman Anub' ex Sob'eb'a, ex ojtxi' kyyajilb'enju' k'loj kyyajajil Aarel, tk'wal Arum.

⁹Nimxi'x toklen Jab'es ten kyekywitzju' titz'in ex ttzik, Jab'es tb'i oktq'o'n ttxu qu'n tma: Axxi'x, toj k'ixk'oj sitz'ja', chij.

¹⁰Kub'san Jab'es twitz Qman Dyos Kydyos aj Israel, ex tma: Inchin kub'sane' teya tu'n ntzaj tk'i'wla'na ex q'ontza jun nin tx'otx' weye', chin tonima ex chin tkloma kyeju' myab'a'n, tu'ntzun lalun chin yajtiye', chij. Ex tzaj tq'o'n Dyos te kse'nxju' xitqani'n.

¹¹A Kyelub' kyitz'inkyib' tuk'i'l Suwa, tman Meyir; atzunte Meyir tman Eston;

¹²atzunte Eston kyman B'et-rapa, Pasea ex Teyna, ju' b'inchante nintnam Naas. Aye'tzu'n e'najanju' Reka.

¹³Aye' tk'wal Kyenas: Otonyel ex Serayiy. Aye' tk'wal Otonyel: aye' Atat

¹⁴ex Meonotay, aju' tman Opra. A Serayiy tman Joab', ju' ojtxi' kyyajilb'enju' xjal najlqe' toju' b'ya' Arasim, ex atoq kyaq'unju' b'inchal chukchaq ti'xti'.

¹⁵Aye' tk'wal Kaleb', ju' tk'wal Jepune, aye': Ir, Ela ex Naam. Ate Ela tman Kyenas.

¹⁶Aye' tk'wal Jaaleel ja'lu: Sip, Sipa, Tiriyy ex Asarel.

17-18 Aye' tk'wal Esdras: jeter, Mered, Eper ex Jalon. Mje Mered tuk'i'l B'itij, tmyal paraon ex aye' kyk'wal ja'lu: Mariy, Samay ex Isb'a, tman Estemoa. Ex ten jun t-xu'jil Mered kyxolju' tnej tyajajil Juda, aju' ttxu Jered, kyman Wedor ex Eb'er, kyman soko ex Jekutyel, tman Sanoa.

19 Aye' tal t-xu'jil Odiy ja'lu, tanab' Naam, tman Kyeyla, aye': Dalya aj Karmit ex Estemoa aj Maakatey.

20 Aye' tk'wal Simon ja'lu: Amnon, Rina, B'en-anan ex Tilon. Aye' tk'wal Isi: Soet ex B'en-soet.

21 Aye' tyajajil Sela, ju' tk'wal Juda, aye': Er, tman Leka, ex Lada, tman Maresa, exqe' k'loj xjal kywitze'lilex kyib' nche aq'unan ti'j q'in chub'i'ntwitz toj B'et-asb'ea,

22 ex Joakyim, exqe' xjal najlqe' Koseb'a, ex Joas ex Sarap, aye' e'xt'anj mjeb'el kyuky'i'lju' qya aj Moab', ex anjtzkyi'j toj B'elen, kse'nx ntma'n kyoju' ojtxi' tu'jil tqanil kyb'inchb'aju' nimaqkawil.

23 B'inchal tx'otx' xar ex k'wil qe'toq; najlqe'toq toj Netaym ex Wedera, ex intoq che ajb'en te nimaqkawil.

Tyajajil Simeon

24 Aye' tk'wal Simeon ja'lu: Nemwel, Jamin, Jarib', Sera ex Sawul.

25 A Sawul tman Salum; atzu'n Salum tman Mib'sam, atzu'n Mib'sam tman Misma.

26 A Misma tman Amwel; atzu'n Amwel tman Sakur, atzu'n Sakur tman Simi.

27 Qaqlajoj tk'wal Simi ten, atzun waqaq tmyal; aye'tzu'n titz'in ex ttzik mya nim kyk'wal ten, qu'mtzun minti' ech'iyju' k'loj kyyajajil, kse'nqe'ju' tyajajil Juda.

28 Najlqe'toq kyoj B'eerseb'a, Molada, Asar-swal,

29 B'ila, Esem, Tolad,

30 B'etwel, Orma, Siklaw,

31 B'et-markab'ot, Asar-susim, B'et-b'iray ex Saaraym. Aye'tzun nimaqkytanam ja'lu tzmax tpon toj tq'ijlalil tkawin Dab'i.

32 Ex ate'toq jwe'tl kytanam, aye': Etam, Ayn, Rimon, Tokyen ex Asan,

33 kyuk'i'lxi' kykyaqilju' kojb'il ate'toq kyi'jile nimaqtnam lu pomnix jata' B'aalat. Aye'tzun najb'ilju' jae'najana' ex ja tz'ib'a'na' kyb'iju' kyyajajil.

34 Aye' junjun nejenel ja'lu: Mesob'ab', Jamlek, Josiy tk'wal Amasiy,

35 Joel, Jewu tk'wal Josib'iy, ate Josib'iy tk'wal Serayiy, atzu'n Serayiy tk'wal Asyel;

36 Exqe' Elyoenay, Jaakob'a, Jesoayiy, Asayiy, Adyel, Jesimyel, B'enayiy,

³⁷Sisa, tk'wal Sipi, ate Sipi tk'wal Alon, atzu'n Alon tk'wal Jedayiy, atzu'n Jedayiy tk'wal Simri, atzu'n Simri tk'wal Semayiy.

³⁸Aye'tzun nejenel ja'lu, kye junjun k'loj kywitze'l kyib'. E'chmet-xi'xju' kyyajajil ex nim txqan kyajlal b'ent,

³⁹e'pon jyol kywa kyrit tzmax ttziju' tnam Werar toj tjawetzq'ij teju' b'ya',

⁴⁰nim txqan tb'anil k'ul ex xq'ayun knet kyu'n atzu', ex nim twitzu' tx'otx' atzu', mixti'te nb'aj toj ex q'uqlixi'x tk'u'jlalil. Atzuntzu' najlqe'toqju' tyajajil Kam toju' tx'otx' lu,

⁴¹atzu'n toj tq'ijlalilju' nimaqkawil Esekyiy toj Juda, eb'ju'l kykyaqilju' q'ma'ntl kyb'i jawtl ex majx eb'ajkub' kyb'ajsa'n, kyuk'i'lxi' kyxmuj ex kynajb'il b'je'l yal atzu', e'kyajtentzuntz najal atzu' te kysel, qu'n atitoq k'ul te kywa kyalu'n.

⁴²Expe' e'xi' junk'al jo'naq (500) xjal twi' witz Seyir, tyajajil Simeonqe', chq'o'nqe' kyu'n Pelatij, Neariy, Repayiy ex Uysel,

⁴³ex eb'aj kub' kyb'yo'n jte'tl aj Amalek. Atxi'xtzunj majx e'kyaj najan atzu'.

1 Cr 5

Tyajajil Rub'en

¹⁻³Aye' tk'wal Rub'en, ju' tnejel tk'wal Israel, aye': Anok, Palu, Erson ex Karmi. Atoqte Rub'en tnejel k'wa'lb'aj, tu'ntzunju' kub'kxe tuk'i'lu' t-xu'jil tman, qu'mtzun elju' toklen te tnejel k'wa'lb'aj, xi' kyaja'tlju' oklenj lu kyeju' tk'wal Jse, juntl tk'wal Israel. A pena'te Juda nimxi'x tipumal ten kywitzju' titz'in ex ttzik, ex ti'j ela' jun nejenel; atzunju' oklenj te tnejel k'wa'lb'aj tetoq Jse.

⁴⁻⁶Aye' tyajajil Joel ja'lu: a Semayiy tman Wow, atzu'n Wow tman Simi, atzu'n Simi tman Mikayiy, atzu'n Mikayiy tman Reayiy, atzu'n Reayiy tman B'aal, atzu'n B'aal tman B'eera, ju' nejenel kye tyajajil Rub'en, okx jpu'n tu'n Tiklat-pileseser, nimaqkawil toj Asirya.

⁷Aye' titz'in B'eera ja'lu, kse'nxju' ttxolil tz'ib'a'na' kyb'iju' k'loj kyyajil, aye': Jeyel, ju' nim toklen, ex Sakariy

⁸ex B'ela tk'wal Asas, tchman Sema ju' tk'wal Joel. Kub' najan B'ela toj tnam Aroer ex tzmax pona' b'aju' ttx'otx' jata' Neb'o ex B'aal-meon.

⁹Ex najan tu'me'l tjawetzq'ij tzmax ja ulna' b'aju' chq'ajlaj pomnix ttziju' nin a' Ewprates, ojexi'x e'chmetju' talu'n toj tx'otx' Kalaad.

¹⁰Tej tkawin Sawul, e'q'ojinju' tyajajil Rub'en kyuky'i'lju' tyajajil awar, kub'kyi'j kyu'n ex e'kub'ten najal toj tjawetzq'ij teju' tnej tx'otx' Kalaad.

Tyajajil Kad

- 11**Aye' tyajajil Kad, ju' e'najan tk'etz kytx'otx' tyajajil Rub'en, toju' tnej tx'otx' B'asan, pomnix toju' nintnam Salka.
- 12**Aye': Joel, ju' tnejel, tkab' Sapan, toxi'n Jaanay, atzu'n tkyaji'n Sopat.
- 13**Aye' kywitze'l ja'lu, kse'nxju' kyyajajil kyman: Mikael, Mesulam, Seb'a, Joray, Jakan, Siya ex Eb'er, wuq kyb'aj tu'n kykyaqil.
- 14**Aye' ja'lu tk'wal Ab'yayil qe', ju' tk'wal Uri, atzunte Uri tk'wal Jaroa, atzunte Jaroa tk'wal Kalaad, atzunte Kalaad tk'wal Mikael, atzunte Mikael tk'wal Jesisay, atzunte Jesisay tk'wal Jado, atzunte Jado tk'wal B'us.
- 15**A Ayi tk'wal Ab'dyel ex tchman Wuni, nejenel kye kykyaqilju' kyyajajil.
- 16**Kykyaqil ja'lu e'najan kyoju' tx'otx' Kalaad, B'asan ex kyoju' kykojb'il, ex kyoju' tx'otx' te k'ik'leb'l toj Saron, pomnix ttziyile kynaqach.
- 17**Kykyaqil ja'lu tz'ib'a'nqe' toju' tu'jil ja tz'ib'a'na'qe' k'loj kyyajajil toju' tq'ijlalil tej kyten Jotam, nimaqkawil toj Juda, ex Jerob'oam, nimaqkawil toj Israel.

Tqanil kyi'ju' kab'e' tnej kyyajajil tk'i' nik'jan

- 18**Aye'ju' tyajajil Rub'en ex Kad, kyuk'i'l niky'janju' tyajajil Manases, kuw xjal qe'toq te q'oj, iq'i'mile kykolb'il, kyk'u'xtx'e'nb'il ex kysmaj, xnaq'tza'nqe' b'a'nxi'x tu'n kyq'ojin. Jo'mutx' junlajk'al wajxaqlajnaq (44,760) ichan b'a'nqe' te q'oj.
- 19**E' q'ojin kyi'ju' tyajajil Awar, kyi'ju' tyajajil Jetur, tyajajil Napis ex tyajajil Nodad;
- 20**atzunte Dyos onin kyi'j, aye'tzu'n tyajajil Awar kyuky'i'lju' kymujb'a'nkyib' kyuk'i'l kub'kyi'j kyu'n, qu'n xikyqani'n te Dyos toju' q'oj lu tu'n tonin kyi'j. Onin Qman Dyos kyi'j qu'n okqe kyk'u'j ti'j.
- 21**Ex b'ajx kyi'q'i'n kyalu'nju' kyajq'oj, qaqmutx' jok'al (50,000) kamey, junaq junlajoj mutx' jok'al (250,000) rit, ex atzun jok'al (2,000) b'ur. Expe' exi'kyjtz'o'n kab'lajmutx' lajk'al (100,000) xjal tu'n kyokx kyjpu'n.
- 22**Nim ajq'oj e'kyim kyu'n, qu'n atoq Dyos nq'ojin. E'kyajtzun tenju' tyajajil Rub'en najal atzu', tzmaxi'j tej kyex iq'i'n toju' kytx'otx'.
- 23**E'kub' najanju' nik'jan tyajajil Manases toju' jun tnej tx'otx' xi'nix toj B'asan ex pomnix toj B'aal-emon, Senir ex twi' witz Ermon, qu'n nimtoq kyb'aj.
- 24**Aye' nejenel ja'lu teyile kyyajajil kyman: Eper, Isi, Elyel, Asryel, Jeremiy, Odab'iy ex Jadyel, kykyaqil ja'lu xjalqe' te q'oj min nche xob', nim kyoklen ex nejenelqe' kyeju' kyyajajil kyman.
- 25**Jawtzun kyi'nkyib' ti'ju' Kydyos kyyajilb'en ex min e'nimantl te, e'aq'wi k'ulul kywitz kydyosu' tnam, ju' ojetoq che kub' t-xitu'n Dyos ex eb'je'l tiq'i'n kywitz.

²⁶Tu'ntzun tpaju', tzaj tchq'o'n Qman Dyosju' Pul, nimaqkawil toj Asirya, axju' Tiklat-pileseser, ju' exq'inkyaju' tnej tyajajil Rub'en ex Kad, exqe' nik'jan tnej tyajajil Manases toju' kyt'x'otx'; e'xitiq'i'n kyoj Ala, Ab'or, Ara ex ttziju' nin a' Wosan, jaekyaja' ten.

1 Cr 6

Kyb'iju' pale tk'wal Leb'i

- ¹Aye' tk'wal Leb'i ja'lu: Werson, Kyeat ex Merari.
- ²Aye' tk'wal Kyeat ja'lu: Amram, Isar, Eb'ron ex Uysel.
- ³Aye' tk'wal Amram ja'lu: Aaron, Moyses ex Mariy. Aye' tk'wal Aaron ja'lu: Nadab', Ab'yu, Eleasar ex Itamar.
- ⁴A Eleasar tman Pinees, atzu'n Pinees tman Ab'isuwa,
- ⁵atzu'n Ab'isuwa tman B'ukyi, atzu'n B'ukyi tman Usi,
- ⁶atzu'n Usi tman Serayiy, atzu'n Serayiy, tman Merayot,
- ⁷atzu'n Merayot tman Amariy, atzu'n Amariy, tman Aytub',
- ⁸atzu'n Aytub' tman Sadok, atzu'n Sadok tman Aymaas,
- ⁹atzu'n Aymaas tman Asariy, atzu'n Asariy tman Joanan,
- ¹⁰atzu'n Joanan tman Asariy, ju' pale ten toju' tja Dyos tchaq' Salomon tu'n tb'inchet toj Jerusalen.
- ¹¹Atzu'n Asariy tman Amariy, atzu'n Amariy tman Aytub',
- ¹²atzu'n Aytub' tman Sadok, atzu'n Sadok tman Salum,
- ¹³atzu'n Salum tman Ilkyiy, atzu'n Ilkyiy tman Asariy,
- ¹⁴atzu'n Asariy tman Serayiy, atzu'n Serayiy tman Josadak.
- ¹⁵Xiq'i'n Josadak tej tex tq'o'n Qman Dyos Juda ex Jerusalen ti'jxi' kyt'x'otx' toj tq'ob' Nab'ukodonosor.

Tyajajil Leb'i

- ¹⁶Aye' tk'wal Leb'iju' Werson, Kyeat ex Merari.
- ¹⁷Aye'tzu'n tk'wal Werson aye' Lib'ni ex Simi.
- ¹⁸Aye'tzu'n tk'wal Kyeat aye' Amram, Isar, Eb'ron ex Uysel.
- ¹⁹Aye'tzu'n tk'wal Merari aye' Mali ex Musi. Aye'tzun tk'wal Leb'iju'.
- ²⁰⁻²¹Aye' tyajajil Werson ja'lu: A Werson tman Lib'ni, atzu'n Lib'ni tman Jaat, atzu'n Jaat tman Sima, atzu'n Sima tman Joa, atzu'n Joa tman Ido, atzu'n Ido tman Sera, atzu'n Sera tman Jeatray.

22-24 Aye' tyajajil Kyeat ja'lu: A Kyeat tman Aminadab', atzu'n Aminadab' tman Kore, atzu'n Kore tman Asir, atzu'n Asir tman Elkana, atzu'n Elkana tman Eb'yasap, atzu'n Eb'yasap tman Asir, atzu'n Asir tman Taat, atzu'n Taat tman Uryel, atzu'n Uryel tman Osiy, atzu'n Osiy tman Sawul.

25-27 Aye' tk'wal Elkana aye' Amasay ex Aymot, aye'tzu'n tyajajil Aymot ja'lu: A Aymot tman Elkana, atzu'n Elkana tman Sopay, atzu'n Sopay tman Naat, atzu' Naat tman Elyab', atzu'n Elyab' tman Jeroam, atzu'n Jeroam tman Elkana.

28 Aye' tk'wal Samwel ja'lu: B'asni, tnejel tk'wal, ex Ab'iy.

29-30 Aye' tyajajil Merari ja'lu: A Merari tman Mali, atzu'n Mali tman Lib'ni, atzu'n Lib'ni tman Simi, atzu'n Simi tman Usa, atzu'n Usa tman Sima, atzu'n Sima tman Akyiyas, atzu'n Akyiyas tman Asayiy.

E'b'jo'ktq'o'n Dab'i ajb'itzal toj tja Qman Dyos

31 Aye' b'itzal ja'lu e'oktq'o'n Dab'i tu'n kyok ti'ju' b'itz toj tja Qman Dyos atxi'x tej tkub' q'o'n tkaxilju' yol kyejni b'entti'j tu'n Qman Dyos atzu'.

32 E'b'itzan twitzju' ja te mujb'ab'ltib'il tuk'i'l Dyos tzmax tej tchaq'un Salomon tu'n tjaw b'inja'n tja Qman Dyos toj Jerusalen, ex xi'kyljo'n kyaq'un atzu' kse'nxju' ntoq kyb'inja'n.

33 Aye' xjal ja'lu e'ten atzu' kyuk'i'lju' kyk'wal: aye' tyajajil Kyeat, aj b'itzal Eman, tk'wal Joel tk'wal Samwel,

34 atzunte Samwel tk'wal Elkana, atzu'n Elkana tk'wal Jeroam, atzu'n Jeroam tk'wal Elyel, atzu'n Elyel tk'wal Toa,

35 Atzunte Toa tk'wal Sup, atzu'n Sup tk'wal Elkana, atzu'n Elkana tk'wal Maat, atzu'n Maat tk'wal Amasay,

36 atzu'n Amasay tk'wal Elkana, atzu'n Elkana tk'wal Joel, atzu'n Joel tk'wal Asariy, atzu'n Asariy, tk'wal Sponiy,

37 atzu'n Sponiy tk'wal Taat, atzu'n Taat tk'wal Asir, atzu'n Asir tk'wal Eb'yasap, atzu'n Eb'yasap tk'wal Kore,

38 atzu'n Kore tk'wal Isar, atzu'n Isar tk'wal kyeat, atzu'n Kyeat tk'wal Leb'iju' tk'wal Israel.

39 Atzu'n toj tb'a'nq'ob' Eman intoq kub' tenju' twitze'l Asap tb'i, tk'wal B'erekyiy, atzu'n B'erekyiy tk'wal Sima,

40 atzu'n Sima tk'wal Mikael, atzu'n Mikael tk'wal B'aaseyiy, atzu'n B'aaseyiy tk'wal Malkyiy,

41 atzu'n Malkyiy tk'wal Etni, atzu'n Etni tk'wal Sera, atzu'n Sera tk'wal Adayiy,

42 atzu'n Adayiy tk'wal Etan, atzu'n Etan tk'wal Sima, atzu'n Sima tk'wal Simi,

- ⁴³atzu'n Simi tk'wal Jaat, atzu'n Jaat tk'wal Werson, atzu'n Werson tk'wal Leb'i.
- ⁴⁴Atzu'n toj tnayaj Eman intoq kub' tenju' twitze'l tyajajil Merari: aju' Etan tk'wal Kyisi, atzu'n Kyisi tk'wal Ab'di, atzu'n Ab'di tk'wal Maluk,
- ⁴⁵atzu'n Maluk tk'wal Asab'iy, atzu'n Asab'iy tk'wal Amasiy, atzunte Amasiy tk'wal Ilkyiy,
- ⁴⁶atzu'n Ilkyiy tk'wal Amsi, atzu'n Amsi tk'wal B'ani, atzu'n Amsi tk'wal Semer,
- ⁴⁷atzu'n Semer tk'wal Mali, atzu'n Mali tk'wal Musi, atzu'n Musi tk'wal Merari, atzu'n Merari tk'wal Leb'i.
- ⁴⁸Aye'tzun junjuntl twitze'l, tyajajil Leb'iqe', e'kyaj q'o'n ka'yilte tkyaqilju' ajb'eb'l toj tja Dyos.
- ⁴⁹A Aaron kyuk'i'lju' tyajajil ntoq che kub' tz'e'ysante oyaj tib'aju' q'olb'eb'l tz'e'ysb'il chojb'il k'ok'sb'il ex tib'aju' q'olb'eb'l tz'e'ysb'il sturak. Ex aye' nche ajb'en toju' najb'il xjanxi'x ex tu'n kyk'monte najsb'il kyil aj Israel, kse'nx tkyaqilju' tchaq' Moyses, tmajin Dyos.

Tyajajil Aaron

⁵⁰⁻⁵³Aye' tyajajil Aaron ja'lu: A Aaron tman Eleasar, atzu'n Eleasar tman Pinees, atzu'n Pinees tman Ab'isuwa, atzu'n Ab'isuwa tman B'ukyi, atzu'n B'ukyi tman Usi, atzu'n Usi tman Serayiy, atzu'n Serayiy tman Merayot, Merayot tman Amariy, atzu'n Amariy tman Aytub', atzu'n Aytub' tman Sadok, atzu'n Sadok tman Aymaas.

Nimaqkytanam aj Leb'i

(Jos 21.1-42)

- ⁵⁴⁻⁵⁵Aye' najb'il ja'lu, jae'najana' tyajajil Aaron ex tnaqachilu' kytx'otx'. A Eb'ron toju' tx'otx' Juda kyuk'i'lxi' kojib'il te k'ik'leb'l kub' tz'aq kyeju' tyajajil Kyeat.
- ⁵⁶Atzu'n ttx'otx'ju' nintnam kyuk'i'lxi' tkojb'il, xiq'o'n te Kaleb' tk'wal Jepune.
- ⁵⁷Kye tyajajil Aaron xa'q'o'n Eb'ron, nintnam te kolb'il, kyuk'i'lxi' kojib'il Lib'na, Jatir, Estemoa,
- ⁵⁸⁻⁵⁹Iyen, Deb'ir, Asan ex B'et-semes, kyuk'i'lxi' kykojb'il te k'ik'leb'l.
- ⁶⁰Ex e'xiq'o'n nimaqkytanam tnej tyajajil B'enjamin kye, aye' Keb'a, Alemet ex Anatot, kykyaqil ja'lu kyuk'i'lxi' kykojb'il te k'ik'leb'l. Ikytzu'n, oxlajoj nimaqtnam xiq'o'n kye tyajajil Aaron.
- ⁶¹Aye'tzu'n jun k'lojtl tyajajil Kyeat xiq'o'n lajoj nimaqtnam kye, aye' ate' toj kytx'otx' nik'jan tyajajil Manases, kse'nxu' kub' tz'aq kye,
- ⁶²atzu'n kyeju' tyajajil Werson se'nxju' kyajlaj k'loj kyyajajil, xiq'o'n oxlajoj (13) nimaqtnam kye kyyajajil Isakar, Aser ex Neptali, exju' tyajajil Manases, ju' ojetoj che kub'ten B'asan.

⁶³Atzu'n kye tyajajil Merari, kse'nxju' kyajlal k'loj kyyajajil, xiq'o'n kab'lajoj (12) nimaqtnam kye tnej kyyajajil Rub'en, Kad ex Sab'ulon, kse'nxju' kub' tz'aq kye.

⁶⁴Aye'tzun nimaqtnamju' exi'kyq'o'n aj Israel kye tyajajil Leb'i kyuk'i'lxi' kykojb'il te k'ik'leb'l.

⁶⁵Exi'kyq'o'n nimaqtnam lu kye, ju' ate' toj kyt'otx' kyyajajil Juda, Simeon ex B'enjamin, kse'nxu' kub' tz'aq kye.

⁶⁶Kye junjun k'loj tyajajil Kyeat ekub'a' tz'aqu' nimaqtnam toj kyt'otx' tnej tyajajil Prayin.

⁶⁷Ex xiq'o'n Sikyem kye, ju' nintnam te kolb'il ati kywi' witz Prayin, kyuk'i'lxi' kykojb'il te k'ik'leb'l, ex Kyeser,

⁶⁸⁻⁶⁹Jokmeam, B'et-oron, Ayalon ex Kat-rimon, kykyaqil kyuk'i'lxi' kykojb'il te k'ik'leb'l.

⁷⁰Atzu'n kye jte'tl k'loj tyajajil Kyeat, exi' q'o'n nimaqtnam Aner ex B'ileam, ju' kyetoq nik'jan tyajajil Manases, kyuk'i'l kykojb'il te k'ik'leb'l.

⁷¹Atzu'n kye tyajajil Werson, kse'nxju' tajlal k'loj kyyajajil, exi' q'o'n nintnam Wolan, ati toj B'asan, exu' Astarot, kyuk'i'lxi' kykojb'il te k'ik'leb'l, ju' kyetoq nik'jan tyajajil Manases.

⁷²⁻⁷³Ex ikx exi' q'o'n tnam Kyedes, Dab'erat, Ramot ex Anem kyuk'i'lilex kykojb'il te k'ik'leb'l kye, toju' kyt'otx' tnej tyajajil Isakar.

⁷⁴⁻⁷⁵Ex exi' q'o'n tnam Masal, Ab'don, Ukok, ex Reob' kyuk'i'lilexju' kykojb'il te k'ik'leb'l, kye, toj kyt'otx'ju' tnej tyajajil Aser.

⁷⁶Ex exi' q'o'n tnam Kyedes, te Kaliley, ex Amon ex Kyiryataym kyuk'i'lilexju' kykojb'il te k'ik'leb'l, kye, toju' kyt'otx' tnej tyajajil Neptali.

⁷⁷Atzu'n kyeju' jte'tl tyajajil Merari exi' q'o'n tnam kye: toj kyt'otx' kyyajajil Sab'ulon, Rimon ex Tab'or, teyile junjun kyuk'i'lju' kykojb'il te k'ik'leb'l;

⁷⁸⁻⁷⁹exi' q'o'n tnam B'eser toju' chq'ajlaj, ex Jaas, Kademot ex Mepaat kyuk'i'lilexju' kykojb'il te k'ik'leb'l, kye, toj kyt'otx'ju' tnej tyajajil Rub'en, toj tjawetzq'ij te Jordan, jlaj Jeriko;

⁸⁰⁻⁸¹exi' q'o'n tnam Ramot te Kalaad, ex Maanaym, Esb'on ex Jaser kyuk'i'lilexju' kykojb'il te k'ik'leb'l, kye, toj kyt'otx'ju' tnej tyajajil Kad.

1 Cr 7

Tyajajil Isakar

¹Kyaje' tk'wal Isakar ten, aye': Tola, Pub'a, Jasub' ex Simron.

²Aye' tk'wal Tolaju' Usi, Repayiy, Jeryel, Jamay, Ib'sam ex Samwel, nejenelqe' kyeju' toj tja Tola ex nimaq q'ojil qe'x min nche xob' kytzajlenx kse'nxju' kyyajajil. Japun kyajlal toj kab'mutx' qaqlajk'al lajnaq (22,600) toj tq'ijlalil Dab'i.

³A Israyiy tk'wal Usi. Aye'tzu'n Mikael, Ab'diy, Joel ex Isiy, tk'wal Isarayiy qe'. Jwe' nejenel tu'n kykyaqil.

⁴Tu'ntzu'n b'a'npuntoq kyxu'jil ex kyk'wal, nimqe' kyyajajil e'chmet ex eb'ent jte' tnej xjal te q'oj kyu'n, japun kyb'aj toj kyaje'mutx' lajk'al (36,000) ichan b'a'nqe' q'oj.

⁵Kykyaqilju' tnej tyajajil Isakar, japun kyajlal toj lajmutx' wuqlajk'al lajnaq (87,000) ichan, kykyaqil q'ojilqe' min nche xob', aju' kyajlal lu, kse'nxju' tz'ib'a'n toj ju' u'j jatz'ib'ana' kyb'iju' xjal.

Tyajajil B'enjamin

⁶Aye' ox'e' tk'wal B'enjamin ja'lu: B'ela, B'ekyer ex Jedyael.

⁷Jwe' tk'wal B'ela ten, aye': Esb'on, Usi, Usyel, Jerimot ex Iri, kykyaqil ja'lu nejenelqe' kyeju' kyyajajil kyman ex q'ojilqe' min nche xob'. Japun kyb'aju' kyyajajil toj kab'mutx' o'lajk'al junaq kyajlajoj (22, 034) xjal, kse'nxju' ntma'n toju' u'j ja tz'ib'a'na' kyb'iju' kyyajajil.

⁸Aye' tk'wal B'ekyer: Semira, Joas, Elyeser, Elyoenay, Omri, Jerimot, Ab'iy, Anatot ex Alamet. Kykyaqil tk'wal B'ekyer qe',

⁹ex kse'nxju' tz'ib'a'n toju' u'j jatz'ib'ana' kyb'i kyyajajil, exqe'ju' nejenel kyeju' kyyajajil kyman, japun kyajlal toj kab'mutx' lajk'al lajnaq (20,200) ichan min nche xob'.

¹⁰Ate B'ilan tk'wal Jedyael. Aye' tk'wal B'ilan ja'lu: Jewus, B'enjamin, Eud, Kyenaana, Setan, Tarsis ex Aysaar.

¹¹Kykyaqil ja'lu tyajajil Jedyael qe', ex nejenelqe' kyeju' kyyajajil kyman ex q'ojilqe' min nche xob', b'a'n che q'ojin. Kab'mutx' oxk'al (17,200) ichan.

¹²Aye' tk'wal Ir ju' Supam ex Upam. Atzu'n Usim tk'wal Aer.

Tyajajil Neptali

¹³Aye' tk'wal Neptali: Jaseel, Wuni, Jeser ex Salum. Aye'tzun tyajajil B'ilaju'.

Tyajajil Manases

¹⁴Aye' tk'wal Manases e'ten tuk'i'l aj Siryo ju' tqya, aye' Asryel ex Makyir, kyman aj Kalaad.

¹⁵Mje Makyir tuk'i'l jun qya kyxol kyyajajil Upam ex Supam, Maaka tb'i. Aju' tkab' tk'wal Makyir Selopad tb'i, naq tmyal qe' e'ten.

16Itz'ji jun tal Maaka ju' t-xu'jil Makyir, Peres tb'i oktq'o'n. Seres tb'iju' titz'in Peres, aye'tzu'n tk'wal: Ulam ex Rekyem.

17A Ulam tman B'edan. Aye'tzun tk'wal Kalaadju', tk'wal Makyir, atzu'n Makyir tk'wal Manases.

18A Amolekyet, tanab' Makyir, kytxu Is-od, Ab'yeser ex Maala.

19Aye'tzu'n Ayan, Sikyem, Likyey ex Ayam, tk'wal Semida qe'.

Tyajajil Eprayin

20-21 Aye' tyajajil Prayin ja'lu: A Prayin tman Sutela, atzu'n Sutela tman B'ered, atzu'n B'ered tman Taat, atzu'n Taat tman Elada, atzu'n Elada tman Taat, atzu'n Taat tman Sab'ad, atzu'n Sab'ad tman Sutela. E'kub' b'yo'n Eser ex Elad, junjuntl tk'wal Prayin, kyu'n xjal najlqe'toq toju' jun tnej tx'otx' Kat, qu'n e'pon elq'al kyeju' kyalu'n.

22Atzunte Prayin, ju' kyman, oktq'o'n ti'j te b'is b'a'npun q'ij, ex e'ponju' twitze'l q'uib'alte tk'u'j.

23Yajxi'tzuntel kub' kxe tuk'i'lju' t-xu'jil ex kyeju' t-xu'jil ch'onwi', itz'jitzun jun tal ex oktq'o'n tb'i B'erya, qu'n matxi'toq tzaj txqan b'is toj tja.

24Atzunte Seera, tmyal B'erya, e'jaw tb'incha'n B'et-oron ati kub'l ex B'et-oron ati jawl, ex ikxu' Usen-seera.

25-27 Aye' tyajajil B'erya ja'lu: A B'erya tman Repa, atzu'n Repa tman Resep, atzu'n Resep tman Tela, atzu'n Tela tman Taan, atzu'n Taan tman Ladan, atzu'n Ladan tman Amyud, atzu'n Amyud tman Elisama, atzu'n Elisama tman Nun ex a Nun tman Joswe.

28A kytx'otx' ja'lu ex kynajb'il: B'etel; Naaran, toj tjawetzq'ij; Kyeser, toj tkub'exq'ij; ex Sikyem, tzmax jata' Aya; kykyaqilju' nimaqtnam lu kyuk'i'lxi' kykojb'il.

29Ate'toqju' Taanak, Mewido ex Dor kyuk'i'lxi' kykojb'il toj kyq'ob'ju' tyajajil Manases. Kyojtzu'n najb'il lu e'najana' tyajajil Jse, tk'wal Israel.

Tyajajil Aser

30Aye' tk'wal Aser ja'lu: Imna, Isb'a, Isb'i, B'erya ex Sera, ju' kyanab'.

31Aye' tk'wal B'erya ju' Eb'er ex Makyeyl, ju' tman B'irsab'it.

32A Eb'er kyman Japlet, Semer Otam ex Swa, ju' kyanab'.

33Aye' tk'wal Japlet ju' Pasak, B'imal ex Asb'at.

34Aye'tzu'n tk'wal Semer, ju' titz'in, aye' Rowa, Jewb'a ex Aram.

35Aye'tzu'n tk'wal Otam, ju' titz'in, aye' Sopa, Imna, Seles ex Amal.

- ³⁶Aye'tzu'n tk'wal Sopa aye' Swa, Arneper, Swal, B'eri, Imra,
³⁷B'eser, Od, Sama, Silsa, Itran ex B'eera.
³⁸Aye' tk'wal Jeter ju' Jepune, Pispá ex Ara.
³⁹Aye'tzu'n tk'wal Ula aye' Ara, Anyel ex Risya.
⁴⁰Kykyaqil ja'lu tyajajil Aserqe'. Nejenelqe' toj kyja, kyeju' xjal te q'oj kuwqe' ex min nche xob', ex kyeju' xjal nimaq kyoklen. Oxmutx' jo'k'al (26,000) ichan kse'nxu' kyajlal kyyajajil tz'ib'a'n, b'a'nqe' te q'oj.

1 Cr 8

Tyajajil B'enjamin

- ¹A B'enjamin tman B'ela, ju' tnejel tk'wal; tkab', Asb'el; toxi'n Ara;
²tkyaji'n Noa, ex tjwe'yi'n Rapa.
³Aye' tk'wal B'ela aye' Adar, Wera, Ab'yud,
⁴Ab'iswa, Naaman, Aoa,
⁵Wra, Sepupan ex Iram.
⁶Aye' tk'wal Eud ja'lu, nejenelqe' kyeju' toj kyja, najlqe'toq toj Web'a ex exi' iq'i'n te majin toj Manaat, a kyb'iju'
⁷Naaman, Ayiy ex Wera, kyman Usa ex Ayud, ju' xiq'inkye.
⁸E'ten jte'tl tk'wal Saaraym toju' tx'otx' Moab', tkub'lenxi' tpa'ntib' kyuky'i'lu' kab'e' t-xu'jil: Usim ex B'aara.
⁹Aye' tk'walju' e'ten tuk'i'lju' juntl t-xu'jil, Odes tb'i, aye' Job'ab', Sib'ya, Mesa, Malkam,
¹⁰Jewus, Sakyiy ex Mirma. Aye'tzun tk'walju', nejenelqe' kyxolju' kyyajajil kyman.
¹¹Ojetoq che itz'j tk'wal tuk'i'l Usim ju' t-xu'jil, aye' Ab'itub' ex Elpaal.
¹²Aye' tk'wal Elpaal ju' Eb'er, Misam ex Semed, ju' jaw b'inchankye nimaqtnam Ono ex Lod, kyuk'i'lju' kykojb'il;
¹³exqe' B'erya ex Sema, tk'wal Elpaalqe', nejenelqe' kyeju' kyyajajil najlqe'toq toj Ayalon, ex eb'je'x kyxla'ja'nju' xjal najlqe'toq ojtxi' toj Kat;
¹⁴exqe' Sasak ex Jeroam, ju' kytziky ex kyitz'in.
¹⁵Exqe' Seb'adiy, Arad, Ader,
¹⁶Mikael, Ispa ex Joa, tk'wal B'eryaqe'.

17-18 Aye'tzu'n tk'wal Elpaal aye': Seb'adiy, Mesulam, Iskyi, Eb'er, Ismeray, Jesliy ex Job'ab'.

19 Aye'tzu'n Jakyim, Sikri, Sab'di,

20 Elyenay, Siletay, Elyel,

21 Adayiy, B'erayiy ex Simrat, tk'wal Simiqe'.

22 Aye'tzu'n Ispan, Eb'er, Elyel,

23 Ab'don, Sikri, Anan,

24 Ananiy, Elam, Anatotiy,

25 Ipdaiy ex Penyel, tk'wal Sasakqe'.

26 Aye'tzu'n Samseray, Seariy, Ataliy,

27 Jaresiy, Eliy ex Sikri, tk'wal Jeroamqe'.

28 Aye'tzun nejenelju' nim kyoklen kye junjun ja kyeylex junjun wiq kyyajajil, e'najan toj Jerusalen.

Toj tja Sawul

(1 Cr 9.35-44)

29 Najlitoq Jeyel tman Kab'aon toju' nintnam Kab'aon. Maakatoq tb'iju' t-xu'jil.

30 Aye' tk'wal ja'lu: Ab'don, ju' tnejel tk'wal, exqe' Sur, Kyis, B'aal, Ner, Nadab',

31 Wedor, Ayo, Sekyer

32 ex Miklot, ju' tman Simi. Ikx kyeju' kse'nx kyeju' kyitz'in ex kytzik, najlqe'toq kyk'etz toj Jerusalen.

33 A Ner tman Kyis, atzu'n Kyis tman Sawul, atzu'n Sawul kyman Jonatan, Malkyiswa, Ab'inadab' ex Es-b'aal.

34 A Jonatan tman Merib'-b'aal, ju' tman Mikaiy.

35 Aye' tk'wal Mikaiy ja'lu: Piton, Melek, Tarea ex Ajas.

36 A Ajas tman Joadá, atzu'n Joadá kyman Alemet, Asmab'et ex Simri; ate Simri tman Mosa,

37 atzu'n Mosa tman B'ina, ju' tman Rapa, atzu'n Rapa tman Elasa, atzu'n Elasa tman Asel.

38 Qaq tk'wal Asel e'ten, aye': Asrikam, B'okru, Ismael, Seariy, Ab'diy ex Anan. Aye'tzun tk'wal Asel ju'.

39 Aye'tzu'n tk'wal Esek ju' titz'in, aye': Ulam, ju' tnejel; tkab' Jewus, toxi'n Elipelet.

⁴⁰Aye' tk'wal Ulam xjal qe'toq te q'oj min nche xob', b'a'n che xon tuk'i'l smaj. Nim kyk'wal ex kychman ten, wuqnaq lajoj (150) kyb'aj tu'n kykyaqil, tyajajil B'enjaminqe'.

1 Cr 9

¹Ikytzu'n, kykyaqilu' aj Israel e'kyaj tz'ib'a'n toju' kyuju' nimaqkawil toj Israel.

Aye' anjtzkyi'j B'ab'ilon

(Neh 11.1-24)

Aye'tzu'n aj Juda exi' iq'i'n te majin toj B'ab'ilon tu'n tpaju' kyb'inchb'en myab'a'n.

²Aye' nejtl anjtzkyi'j najal toju' kytx'otx' ex toj ninkytanam aye' aj Israel, pale, aj Leb'i exqe' ajb'el toj tja Dyos.

³E'kub' najanju' kyyajajil Juda, B'enjamin, Eprayin ex Manases, toj Jerusalen.

⁴Kyxolju' tyajajil Juda, e'ul: Utay, tk'wal Amyud, atzu'n Amyud tk'wal Omri, atzu'n Omri tk'wal Imri, atzu'n Imri tk'wal B'ani, tyajajil Paresqe', ju' tk'wal Juda.

⁵Atzu'n kyxol tyajajil Silon: ul Asayiy, ju' tnejil tk'wal.

⁶Atzu'n kyxol tyajajil Sera: e'ul Jewel exqe' twitze'l, junk'al kyajlajnaq lajoj (690) xjal.

⁷Atzu'n kyxolu' tyajajil B'enjamin: e'ul Salu, tk'wal Mesulam, atzu'n Mesulam tk'wal Odab'iy, atzu'n Odab'iy tk'wal Senwa;

⁸ex Ib'neyiy, tk'wal Jeroam; ex Ela, tk'wal Usi, atzu'n Usi tk'wal Mikri; ex Mesulam, tk'wal Sepatyy, atzu'n Sepatyy tk'wal Rewel, atzu'n Rewel tk'wal Ib'niyy.

⁹Kab'k'al wuqnaq qaqlajoj (956) kyb'aju' twitze'l, kse'nxju' junjun wiq kyyajajil, kykyaqil nejenelqe' kyeju' kyyajajil.

¹⁰Atzu'n kyxolju' pale: aye' Jedaiy, Joyarib', Jakyin,

¹¹Asariy, tk'wal Ilkyiy, atzu'n Ilkyiy tk'wal Mesulam, atzu'n Mesulam tk'wal Sadok, atzu'n Sadok tk'wal Merayot, atzu'n Merayot tk'wal Aytub', nejenel nim toklen toju' tja Dyos;

¹²ex Adayiy, tk'wal Jeroam, atzu'n Jeroam tk'wal Pasur, atzu'n Pasur tk'wal Malkyyiy; ex Masay, tk'wal Adyel, atzu'n Adyel tk'wal Jasera, atzu'n Jasera tk'wal Mesulam, atzu'n Mesulam tk'wal Mesilemit, atzu'n Mesilemit tk'wal Imer;

¹³exqe'tzu'n kywitze'l, kyajk'al wajxaqnaq (1,760) nejenel kyeju' kyyajajil, ichan b'a'nxi'x che aq'unan tu'n kyajb'en toj tja Dyos.

¹⁴Atzu'n tyajajil Leb'i: e'ul Semayiy, tk'wal Asub', atzu'n Asub' tk'wal Asrikam, atzu'n Asrikam tk'wal Asab'iy, kyxolju' tk'wal Merari;

- 15exqe' B'akb'akar, Eres, Kalal ex Mataniy, tk'wal Mikaiy, atzu'n Mikaiy tk'wal Sikri, atzu'n Sikri tk'wal Asap;
- 16ex Ab'diy, tk'wal Semaïy, atzu'n Semaïy tk'wal Kalal, atzu'n Kalal tk'wal Jedutun; ex B'erekyiy, tk'wal Asa, atzu'n Asa tk'wal Elkana, ju' najan kyoju' koj'b'il kye netopatita.
- 17Aye'tzu'n xq'uqil ttzi tja Dyos: aye' Salum, Akub', Talmon, Ayman exqe' kywitize'l. A Salum nejenel kyeju' k'loj xjal kywitize'l kyib',
- 18ex majx e'ten jun tq'ijlalil nimtoj xq'uqil ttzi tja nimaqkawil ati tjawetzq'ij. Kse'nxkye ojtxi' kyajilb'en e'xq'uqinteju' kyxmuaj aj Leb'i.
- 19A Salum tk'wal Kore ex tchman Eb'yasap, exqe'tzu'n twitze'l tyajajil Koreqe', e'ok xq'uqil ttziju' ja xjan, kse'nxkye ojtxi' kyyajilb'en xq'uqilqe'toq ttziju' kyxmuaj ttanam Qman Dyos.
- 20Tnejelxi'x a Pinees, tk'wal Eleasar, ten te nejenel kye. ¡Awt Qman Dyos ten tuk'i'l!
- 21Atoq Sakariy, tk'wal Meselemiy, xq'uqil ttziju' Ja te Mujb'ab'ltib'il tuk'i'l Dyos.
- 22Lajnaq kab'lajoj (212) japuna' kyajlalju' xjal sk'o'nqe' tu'n kyxq'uqin ttzija, kse'nxju' kyb'i tz'ib'a'n kyoju' tnam janajlqe'toq. Aye' Dab'i tuk'i'l Samwel ju' npon ttab'l tu'n Dyos e'ok q'onkye toju' aq'untl lu, qu'n q'uqli kyk'u'j'jalil.
- 23Intoq kych'exb'e'n kyib' kyuk'i'lju' kyk'wal tu'n kyxq'uqinteju' ttzi tja Qman Dyos, ju' ja xjan.
- 24Ate'toq xq'uqil ttzija kyoju' kyaje' plaj: toj tjawetzq'ij, toj tkub'exq'ij, toj tb'a'nq'ob'kya'j ex toj tnayajkya'j.
- 25Aye'tzu'n kytzik ex kyitz'in ju' najlqe'toq toju' kytanam, intoq che pon onilkye, tojchaq wuq q'ij in kych'exb'e'na' kyib'.
- 26Aye'tzu'n kyaje' xq'uqil nim kyoklen, aj Leb'iqe', majxtoq ate'qe' xq'uqilkyeju' ja exqe' k'uwenj toju' tja Dyos.
- 27Intoq ex qonik'an kyu'n inche xq'uqi'n ti'jileju' tja Dyos, qu'n a kyoklenju' tu'n kyxq'uqinte ex tu'n kyjqonte tkyaqil prim.
- 28Ate' junjun kyxol, atoq kyoklenju' ka'yilkye aq'unb'il intoq che ajb'en toj k'u'lb'il, atitoq tu'n kyetz kyiq'i'n ex tu'n tokx kyk'u'ntl, in jawxi' kyiq'i'n kyajlal.
- 29Aye'tzun junjuntl atoq kyoklenju' ka'yilkyeju' txqantl aq'unb'il exqe'ju' ti'xti' xjan, kyib'ajxi'tlju' chen triy, b'in, aseyt, sturak exqe'ju' k'ok'sb'il.
- 30Alchaqxkyeku' kyxolju' pale intoq che b'inchankyeju' k'ok'sb'il;
- 31ex jun aj Leb'i Matatiy tb'i, tnejel tk'wal Salum ju' tyajajil Kore, majxtoq a nb'inchankyeju' wab'j muqin te oyaj.

³²Ex junjun kywitze'l kyeatitqe'x atoq kyoklenju' b'inchalteju' wab'j xjansa'n intoq che kub'txolb'a'n tkyaqil q'ij te ojlab'l.

³³Ex ate'toq aj b'itzal, nejenelqe' kyxol aj Leb'i, najlqe'toq kyoju' ja ti'jile tja Dyos, o'kxtoq kyaq'unju', qu'n majxtoq ate'qe' toju' kyajb'eb'l q'ijtl ex qonik'an.

³⁴Aye'tzun nejenelju' kye aj Leb'i, teyile junjun wiq kyyajajil, ju' najlqe'toq toj Jerusalen.

Toj tja Sawul

(1 Cr 8.29-40)

³⁵Najlitoq Jeyel tman Kab'aon toju' nintnam Kab'aon. Maakatoq tb'iju' t-xu'jil.

³⁶Aye' tk'wal ja'lu: A tnejelu' Ab'don; exqe' Sur, Kyis B'aal, Ner, Nadab',

³⁷Wedor, Ayo, Sakariy, ex Miklot,

³⁸ju' tman Simam. Ex ikx atzu' e'najana' kyk'etzju' kytzik ex kyitz'in toj Jerusalen.

³⁹Ate Ner tman Kyis, atzu'n Kyis tman Sawul, atzu'n Sawul kyman Jonatan, Malkyiswa, Ab'inadab' ex Es-b'aal.

⁴⁰A Merib'-b'aal Tk'wal Jonatan, atzu'n Merib'-b'aal tman Mikaiy.

⁴¹Aye' tk'wal Mikaiy ja'lu: Piton, Melek, Tarea ex Ajas.

⁴²A Ajas tman Jara, atzu'n Jara kyman Alemet, Asmab'et ex Simri; atzu'n Simri tman Mosa,

⁴³atzu'n Mosa tman B'ina, atzu'n B'ina tman Repaiy, atzu'n Repaiy tman Elasa, atzu'n Elasa tman Asel.

⁴⁴Waqaq tk'wal Asel ten, aye': Asrikam, B'okru, Ismael, Seariy, Ab'diy ex Anan. Aye'tzun tk'wal Asel ju'.

1 Cr 10

E'kyim Sawul kyuk'i'l tk'wal toj q'o'j

(1 S 31.1-13)

¹E'ok tzaqpaju' pilistey q'ojil kyij aj Israel, ex e'kub' oqju' aj Israel kywitz, qu'n nim e'kyim twi' witz Kyilb'oa.

²Aye'tzu'n pilistey e'iky' lpe xla'jalkye Sawul kyuky'i'lju' tk'wal, e'kub' kyb'yo'n Jonatan, Ab'inadab' ex Malkyiswa.

³E'oktzun tiljtz q'ojil ti'j Sawul, ex tak' kyu'nju' smajil, k'ixb'i tu'n kych'ut.

⁴Xi'tzun tma'n Sawul teju' onilte: Iq'i'nktzju'ya tk'u'xtx'e'nb'ila ex chin tb'yonku'ya, tu'ntzun lalun chin okye' te kytzeb'lju' xjal lu, nche k'ulun kye txqantl dyos, chij. Atzunju' onilte minti' taj tu'n tkub' tb'yo'n, qu'n tzaj xob'il ti'j. Atzunte Sawul jawtiq'i'n tk'u'xtx'e'nb'il ex kub' t-xontib' tib'aj.

⁵Tetzunj tka'yinteju' onilte, matxi'toq kyim Sawul, ex ikxte kub' t-xontib'i tib'ajxju' tk'uütx'e'nb'il, kyimtzuntz.

⁶Iktzu'n ekyima' Sawul kyuk'i'lju' tk'wal ex kykyaqilju' toj tja, toju' q'ij lu.

⁷Tetzunj kyka'yinte aj Israel, najlqe'toq toju' b'ya', matxi'toq che kyim Sawul kyuky'i'lu' tk'wal, ex matxitoq che kub' oqu' aj Israel, e'kyaj kyq'o'n nimaqkytanam ex e'kub' oq. Epontzun aj Pilistyatx ex e'kyajten najal kyoju' tnam lu.

⁸Tojtzun juntl q'ij, tej kyxi' pilistey iq'imilte tkyaqilju' ti'xti' kyij'ju' matxi'toq che b'ajkyim, okyalu' Sawul kyu'n kyuk'i'lju' tk'wal, woqa'jqe' twi'ju' witz Kyilb'oa.

⁹Eb'je'ltzun kyyiq'i'n ti'j ex xikyiq'i'nju' twi' exqe' tq'obj'il, ex exi' kychq'o'n xjal q'mal tqanil toj tkyaqilju' kytx'otx' pilistey kyeju' tnam ex kyeju' kydyos.

¹⁰Ex okx kyq'o'nju' tq'obj'il Sawul toj kyja kydyos ex jaw kyyob'a'n twi' toj tja Wawon ju' kydyos.

¹¹Tetzunj kyb'inte kykyaqilju' aj Jab'es toju' tx'otx' Kalaad,aju' kyb'incha pilistey ti'j Sawul,

¹²b'entti'j kyu'n kykyaqilju' ichan minti' nche' xob', ex jawkyiq'i'n t-xmilal Sawul ex kyxmilalju' tk'wal ex xikyiq'i'n toju' tnam Jab'es. Atzuntzu' ku'xa' kymqu'n t-xe jun b'ansi. E'mewayintzun wuq q'ijtz.

¹³Ikytzun kyima' Sawulju', tu'n tpaju' tb'inchb'en myab'a'n, qu'n b'inchan il tej minti' xitnima'nju' tchaq'b'il Qman Dyos ex tej txi' xjelul te jun qya inpon ttab'l

¹⁴mya tewt Qman Dyos xjeluna'. Qu'mtzun eltiq'i'n Qman Dyos tchwinqlal, atzu'n kawb'il xitq'o'n te Dab'i, tk'wal Jese.

1 Cr 11

A Dab'i nimaqkawil toj Israel ex Juda

(2 S 5.1-5)

¹B'aj kyb'u'yi'n kyib' kykyaqilju' aj Israel ex exi' yolil tuk'i'l Dab'i toju' tnam Eb'ron. Atzuntzu' xa' kyma'n te ikjalul: qitz'inqib' tuk'i'la,

²axxi'x, maskye atoq Sawul nimaqkawil, a na'ta iq'ilkye aj Israel toj q'oj. Expena' oje tziya Qman Dyos teya qa aya kxel ka'yinkyaju' tnam aj Israel ex aya kkawil tib'aj, chechij te.

³Ikytzu'n, kykyaqilju' tijwnaq aj Israel e'yolin tuk'i'lu' nimaqkawil Dab'i toj Eb'ron, atzunte Dab'i b'antti'j jun tyol kyuky'i'l twitzku' Qman Dyos. Oktzun kyq'o'n Dab'i toj toklen te nimaqkawil toj Israel, kse'nx ojetoq tma Dyos toj tzi Samwel.

Tzyetju' ipumalj toj Syon tu'n Dab'i

(2 S 5.6-10)

⁴Exi' Dab'i kyuky'i'l kykyaqilju' aj Israel toj Jerusalen ju' ax tb'iju' Jeb'us. Atzu' najlqe'toq jeb'usey toju' tx'otx' lu,

⁵ex xikyma'n te Dab'i: Lay tz'oktzta tzalu, chechij. Atzunte Dab'i kub'ti'ju' ipumalj toj Syon tu'n, ju' okq'o'n tb'i Ninttanam Dab'i.

⁶Ojetoqtzun tma Dab'i: Alkye matz'ok tzaqpaj nejtl q'ojil kyi'ju' jeb'usey k'okyel nq'o'ne' te nejenel nim toklen, chij. A Joab' tk'wal Seruya, nejtl oktzaqpaj q'ojil kyi'j, okq'o'ntzuntz te nejenel.

⁷Okq'o'ntzun Dab'itz toj toklen toju' ja te ipumalj; qu'mtzun okq'o'n tb'i Ninttanam Dab'i.

⁸Tchaq'tzun Dab'i tu'n tjaw b'inha'n nintnam ti'jile, tzajx toju' kub'ni plansa'n ex ti'jile. Atzunte Joab' tchaq' tu'n tjaw b'inha'n jni'tl nintnam.

⁹Xi'toqtzu'n ttenxi'x tipumal Dab'i, ex atitoq Qman Dyos nimtipumal tuk'i'l.

E'nimaq q'ojil kyxol t-xjal Dab'i

(2 S 23.8-39)

¹⁰Aye' t-xjal Dab'i ja'lu kuwqe'xi'x toj q'oj, ju' eonin ti'j toju' tkawb'il ex okkyq'o'n te nimaqkawil junx kyuky'i'l kykyaqilu' aj Israel, kse'nxju' ojetoq tma Qman dyos kye aj Israel.

¹¹Aye' kyb'i tb'anil t-xjal Dab'i ja'lu te q'oj: A Jasob'eam, tk'wal Akmoni, nejenel kyeju' ox'e' kuwqe' ex min nche xob', ju' e'kub'tb'yo'n o'lajnaq (300) ichan tu'n tch'ut tej tq'ojin jumaj.

¹²Lepchixju' Eleasar ti'j, tk'wal Dodo ju' aj Aoit, a junju' kyxolju' ox'e' kuwqe' ex min nche xob'.

¹³Ten Eleasar tuk'i'l Dab'i toj Tas-damim, tej tkub' kyb'u'yi'n kyib'u' pilistey tu'n kyq'ojin atzu'. Atitoq jun koj'b'il toju' tx'otx' lu awa'n seb'ad toj, ex tej kykub' oqu' aj Israel te q'oj kywitzu' pilistey,

¹⁴axtzu' kyaja' we' Eleasar kywitzu' pilistey toju' koj'b'il lu ex klet tu'n, kub'kyi'ju' pilistey tu'n. Ikytzu'n e'kanb'ana' tu'n Qman Dyos.

¹⁵Junmaj, e'xt'anj ox'e' kyxolju' junaq lajoj (30) kuw qe'xix ex min nchi xob', tk'etz Dab'i toju' jul toj pik, Adulam tbi'. Tkub' toqu' kyxmuj pilistey te q'oj toju' b'ya' Repaym.

¹⁶Atoqtzu' ta' Dab'i toju' ja te ipumalj, tej ate'toqju' xjal pilistey te q'oj toj B'elen.

¹⁷Pon tk'u'j Dab'i ex tma: ¡Naqwit alkye jun tzaj q'onte nk'wa'ye' ti'ju' a' toju' xoch ttziju' tnam B'elen!, chij.

¹⁸Aye'tzu'n ox'e'ju' kuwqe' ex min nche xob', e'okx toju' kykojb'il pilistey ex jatzkyiq'i'n a' toju' xoch ati ttziju' tnam B'elen, tzaj kyi'q'i'ntzuntz te tk'wa' Dab'i. Atzunte Dab'i min taj tu'n txi' tk'wa'n, naqkub' tqo'n te jun oyaj te Qman Dyos,

- ¹⁹ex tma: ¡Mixwit taja' Dyos tu'n txi' nk'wa'ne'! ¡Ku'xwitloj chin okyeltene' k'walte kychk'elju' ichan lu, qu'n makub' kyq'o'n kychwinqlal ex mache tx'anj q'elte!, chij. Ex mixti'x xitk'wa'n. Atzun kyb'inha ox'e'ju', kuwqe' ex min nche xob' toj q'oj.
- ²⁰Atoq Ab'isay, titz'in mujqa ttzik Joab', nejenel kyeju' junaq lajoj (30) xjal min nche xob', Junmaj oktzaqpaj q'ojil kyij' o'lajnaq (300) ichan ex e'kub' tb'yo'n tu'n tch'ut. Ikytzu'n tkanb'a toklen kyxolju' junaq lajoj (30),
- ²¹tk'amxi'xtzun ninb'iltetz kyekywitz, qu'n ok te kynejel. Naq o'kx minti' pon kse'nqe'ju' ox'e' nejtl.
- ²²Atzu'n B'enayiy, tk'wal Joyada, najli toj tnam Kab'seel, jun ichan min nxob' nimu' b'aj tb'inha'n. E'kub' tb'yo'n kab'e' tk'wal Aryel aj Moab'. Jun q'ij tej intoq kub' txun che'w, ku'x toj jun xoch, tojtzunju' xoch kub'a' tb'yo'n jun b'alun.
- ²³Ex Kub' tb'yo'n jun aj Ejipt nimin twe', kab'e'lo metr tk'i' nik'jan twe' ex iq'i'ntoq jun tch'ut nimin twe' ex lan. Oktzaqpaj B'enayiy tij tuk'i'l jun tze, eltiq'i'n tch'ut ex tu'nxtzu'n kub'a' tb'yo'n.
- ²⁴Kyu'ntzu'n tb'inchb'aj B'enayiy lu, tk'wal Joyada, tkanb'a toklen kyxolju' junaq lajoj (30) ichan min nche xob',
- ²⁵ex tk'amxi'xtl ninb'ilte kyekywitz, naq o'kx min pon kse'nqe' ox'e' tnejel. Ex oktq'o'n Dab'i toklen te nejenel kyeju' xq'uqilte.
- ²⁶Aye' xjalju' min nche xob' toj q'oj ja'lu: Asael, ju' kyitz'inkyib' tuk'i'l Joab'; Elanan, tk'wal Dodo, aj B'elen;
- ²⁷Samot, aj Arod; Eles, aj Paltit;
- ²⁸Ira, tk'wal Ikyes, aj Tekoa; Ab'yeser, aj Anatot;
- ²⁹Sib'ekay, aj Usa; Yay, aj Aoit;
- ³⁰Maaray, aj Netopa; Eled, tk'wal B'aana ex aj Netopa;
- ³¹Itay, tk'wal Rib'ay, aj Wib'ea, ju' ati toj kytx'otx' B'enjamin; B'enayiy, aj Piraton;
- ³²Iday, ju' najli ttzi a' Kaas; Ab'yel, ju' aj Arb'a;
- ³³Asmab'et, aj B'awrim; Elyab'a, aj Saalb'on;
- ³⁴exqe' tk'wal Jasen, aj Wison; Jonatan, tk'wal Sawe aj Arar;
- ³⁵Ayam, tk'wal Sakar, ararit-x; Elipal, tk'wal Ur;
- ³⁶Eper, aj Mekyera; Ayiy, aj Pelon;
- ³⁷Esray, aj Larmel; Naaray, tk'wal Esb'ay;
- ³⁸Joel, kyitz'inkyib' tuk'i'l Natan; Mib'ar, tk'wal Awray;

- ³⁹Selek, aj Amon; Naaray, aj B'erot, ju' onil ti'j Joab' tk'wal Seruya;
- ⁴⁰Ira, aj Jatir; Wareb', aj Jatirx;
- ⁴¹Uriy, ju' itit; Sab'a, tk'wal Alay;
- ⁴²Adina, tk'wal Sisa, tyajajil Rub'en, nejenel kyeju' tyajajil, extzun junaq lajoj (30) ichan tuk'i'l;
- ⁴³Anan, tk'wal Maaka; Josapat, aj Mitni;
- ⁴⁴Osiy, aj Astarot; Sama ex Jeyel, tk'wal Otamqe', aj Aroer;
- ⁴⁵Jedyael, tk'wal Simri, ex Joa ju' kyitz'inkyib' tuk'i'l, aj Tisi;
- ⁴⁶Elyel, aj Maanaym; Jereb'ay ex Josab'iy, tk'wal Elnaamqe'; Itma, aj Moab';
- ⁴⁷Elyel, Ob'ed ex Jaasyel, aj Sob'aqe'.

1 Cr 12

Aye' xjal kymujb'a kyib' tuk'i'l Dab'i

- ¹Tej exnitoq oq Dab'i twitz Sawul, ju' tk'wal Kyis, e'pon jun k'loj xjal te q'oj min nche xob' tk'etz Dab'i toj tnam Siklaj, tu'n kymojob'ante kyib' tuk'i'l, ju' oktoq che onil ti'j toj q'oj.
- ²Iq'i'miletoq kysmaju' xjal te q'oj, ex b'a'ntoq che xon ab'j tuk'i'l chik'tze ex tu'n kyxon tuk'i'l smaj, tu'n kyb'a'nq'ob' mujqa tu'n kynayaj. Aye' ja'lu: Twitze'l Sawul, kyxol tyajajil B'enjamin:
- ³Ayaser, ju' nejenel, ex Joas, tk'wal Semaage', najlqe' toju' tnam Wib'ea; Jesyel ex Pelet, tk'wal Asmab'etqe'; B'eraka ex Jewu, najlitoq toj tnam Anatot;
- ⁴Ismayiy, aj Kab'aon, jun kyxolju' junaq lajoj min nche' xob' ex nejenel kye; Jeremiy, Jaasyel, Joanan, Josab'ad aj Wedera,
- ⁵Elusay, Jerimot, B'ealiy, Semariy; Sepatiy, ju' aj Arup;
- ⁶Elkana, Isiy, Asarel, Joeser ex Jasob'eam, tyajajil Koreqe';
- ⁷ex Joela tuk'i'l Seb'adiy, tk'wal Jeroamqe', ju' aj Wedor.
- ⁸Ex kymujb'a kyib' junjun tyajajil Kad tuk'i'l Dab'i tej atitoq toju' ja te ipumalj toj chq'ajlaj. B'a'nqe' te q'oj ex min nche xob', xnaq'tza'nqe' te q'oj ex iq'imiletoq kykolb'il ex kych'ut. Naku'j b'alunqe' ex kuwtoq che ojqlan toj k'ul kse'nte msat.
- ⁹Aye' ja'lu: tnejel, Eser; tkab', Ab'diy; toxi'n, Elyab';
- ¹⁰tkyaji'n, Mismana; tjwe'yi'n, Jeremiy;
- ¹¹tqaqi'n, Atay; twuqi'n, Elyel;
- ¹²twajxaqi'n, Joanan; tb'eljoji'n, Elsab'ad;

- 13**tlajoji'n, Jeremiy; ex tjunlajoji'n, Makb'anay.
- 14**Nejenel qe'toqju' tyajajil Kad lu kye xjal te q'oj. Aju' naqch'i'n toklen kyxol, tok toklen kyib'aj jo'naq (100) xjal, atzu'n nim toklen, kyib'aj kab'k'al lajnaq (1,000) xjal.
- 15**Aye'tzun e'jlajinju' toju' nin a' Jordan ttzyetlen jb'alil, tej intoq ch'iyju' nin a' ex b'je'x qojl ti'jile, ex eb'aj oq kykyaqilju' ate'toq kyoju' b'ya' toj tjawetzq'ij ex toj tkub'exq'ij kyu'n.
- 16**Expe' e'pon junjun ichan kyyajajil B'enjamin ex Juda toju' ja te ipumalj ex kymujb'a kyib' tuk'i'l Dab'i.
- 17**Etztzun Dab'i k'lulkye ex xitma'n kye: Qa toj nak'b'il xe tzaja'ye' ex tu'n kyonine' wuk'i'le', kche nk'ma'ye' tuk'i'l tkyaqil nk'u'je' tu'n kymujb'ante kyib'e' wuk'i'le'; qatzun mache ule' tu'n kyjaw miltz'uje' wi'je' ex tu'n nxi' kyq'o'ne' toj kyq'ob' wajq'oje', extzun mixti' wile', jawt Qman Dyos tzaj ka'yinte ex tu'n tkub'ttz'e'ysa'n kwitze'! chij.
- 18**Atzunte Amasay, nejenel kyeju' junaq lajoj (30) xjal, noj tu'n T-xew Dyos ex tma: ¡B'a'nwt tena'ya Dab'i, tk'wal Jese! ¡Tenxwita toj nak'b'il! ¡Che tenxwite' toj nak'b'il kyuk'i'lju' inche onin ti'ja, qu'n matxi' tz'oninjta tu'n Qman Dyos! chij. Etk'amtzun Dab'i ex xitq'o'n kyoklen kyxolju' nejenel kyeju' t-xjal te q'oj.
- 19**Ex kymujb'a'nkyib' junjun tyajajil Manases tuk'i'l Dab'i, tej txi' najal kyxol pilistey tu'n tq'ojin ti'j Sawul. Expe' mixti' b'ent tonin Dab'i kyi'ju' pilistey tej kyq'ojin ti'j Sawul, qu'n e'yolinju' kawil pilistey ti'j ex kyej b'entti'j kyu'n tu'n tel kypa'n Dab'i kyi'j, qu'n kyma: ¡Jaku' tz'ok miltz'uj Dab'i qi'j ex jaku' tz'anjtlti'j tk'etz Sawul ju' tajaw! chechij.
- 20**Aye' ichan ja'lu, tyajajil Manasesqe', kymujb'a kyib' tuk'i'l Dab'i tej txi' toj Siklaj, aye': Adna, Josab'ad, Jedyael, Mikael, Josab'ad, Elyu ex Siletay, nejenelqe' kye nimaqk'loj xjal te q'oj tyajajil Manases.
- 21**Aye'tzun e'oninju' ti'j Dab'i, kyuk'i'lu' xjal te q'oj, qu'n kykyaqil nimaq q'ojilqe' min nche xob' ex e'ok te nejenel kyeju' xjal te q'oj.
- 22**Atl junjun q'ij ljo'nxi'xtoq kypon txqantl xjal onilte Dab'i, tzmaxi'j tchmet-xi'x kyb'aju' t-xjal te q'oj.

T-xjal Dab'i te q'oj

- 23**A kyajlal xjal ja'lu b'incha'n kyten te q'oj kymujb'a kyib' tuk'i'l Dab'i toj Eb'ron, tu'n txi' kyq'o'n tkawb'il Sawul te, kse'nxju' tchaq' Qman Dyos:
- 24**Wuqlajk'al (6,800) ichan tyajajil Juda, iq'i'mile kykolb'il ex kych'ut, b'entni kyten tu'n kyq'ojin.
- 25**Wuqlajk'al o'lajnaq (7,100) xjal te q'oj tyajajil Simeon, min nche xob', b'entni kyten tu'n kyq'ojin.

- ²⁶Atzun junlajk'al lajnaq (4,600) Kyxolju' aj Leb'i,
- ²⁷tuk'i'ltzun b'eljojk'al jo'naq (3,700) kyxolju' toj tja Aaron, tuk'i'l Joyada, nejenel kye,
- ²⁸ex Sadok, jun ku'xun te q'oj min xob', kyuky'i'l junaq kab'e' (22) nejenel kyxolju' toj tja.
- ²⁹Wuqk'al lajnaq (3,000) ichan tyajajil B'enjamin, aye'xu' tyajajil Sawul, qu'n aye' kynimal minti' e'jaw miltz'uj ti'j Sawul toju' tq'ijlalil tkawb'il.
- ³⁰Kab'mutx' kab'lajk'al (20,800) xjal te q'oj kyxol tyajajil Eprayin, min nche xob', nimxi'x kyoklen kyxolu' k'loj kywitze'l.
- ³¹Kab'mutx' jo'k'al (18,000) kyxolju' nik'jan tyajajil Manases, q'ma'ntl ti'j tu'n kyb'ajx q'olokte Dab'i te nimaqkawil.
- ³²Lajnaq (200) nejenel kyxolju' tyajajil Isakar, aye' npon kynab'l kyi'ju' tq'ijlalil tu'n kyojtzqinte titi' tu'n kyb'inchante aj Israel, kyuky'i'lxi' kykyaqilju' xjal ate' toj kyq'ob' kyxolju' tnej kyyajajil.
- ³³Qaqmutx' jo'k'al (50,000) ichan kyxolu' tyajajil Sab'ulon, b'entni kyten tu'n kyq'ojin tuk'i'l tkyaqil kyq'ojb'il, majxkub' kyxima'n tu'n kyonin tuk'i'l Dab'i.
- ³⁴Kab'k'al lajnaq (1,000) nejenel kyxolju' tyajajil Neptali, kyuk'i'l kyajmutx' kab'lajk'al lajnaq (37,000) ichan iq'i'mile kych'ut ex kykolb'il.
- ³⁵Oxmutx' junlajk'al lajnaq (28,600) xjal te q'oj kyxolju' tyajajil Dan.
- ³⁶Jo'mutx' (40,000) xjal te q'oj kyxolju' tyajajil Aser, b'entni kyten tu'n kyq'ojin.
- ³⁷Expe' o'lajmutx' (120,000) ichan jlajxi' nin a' Jordan, kyxolju' kyyajajil Rub'en ex Kad exju' nik'jan tyajajil Manases, iq'i'mile' tkyaqilu' kyq'ojb'il.
- ³⁸Kykyaqilju' ichan te q'oj lu, b'incha'mile kyten tu'n kyq'ojin, majxkub' kyxima'n ex tu'n tkyaqil kyk'u'j exi' toj tnam Eb'ron q'olokte toklen Dab'i te nimaqkawil tib'aj tkyaqilu' tnam Israel; exqe'ju' txqantl aj Israel axtoq kyximju'.
- ³⁹Oxe' q'ij e'ten atzu' tuk'i'l Dab'i, intoq che wan ex intoq che k'wan, qu'n b'ajkub' b'incha'n kywa kyu'n kywnaqil.
- ⁴⁰Exqepe'ju' kyb'sin exqe'ju' kyyajajil Isakar, Sab'ulon ex Neptali, pon kyiq'i'n wab'j kye, kyi'j b'ur, kamey, mul ex kyi'j wakx. B'aj pon kyiq'i'n: chen triy, muqin iw, twitz ub'a tzqijsa'n, b'in, aseyt, tman wakx ex rit; nim xikyiq'i'n, qu'n nimxi'xtoq tzalajb'il kyxol aj Israel.

1 Cr 13

T-xima Dab'i tu'n tpon tiq'i'n tkaxil chaq'b'il Jerusalen

¹Xjelun Dab'i kye kykyaqilju' nejenel kye xjal te q'oj, aye' chaq'ul kye kab'k'al lajnaq (1,000) exqe' nejenel kye jo'naq (100),

²xitma'ntzuntz kye tkyaqilju' tnam Israel: Qa b'a'n toj kywitze' exqa mataq' Qman Dyos anb'il qe, qmanx tqanil kyeju' qwnaqil ate'qe' toj chukchaq najb'il toj tkyaqilu' tx'otx' Israel, ex kye kykyaqilju' pale ex aj Leb'i ate'qe' kyoju' nimaqkytanam ex kyoju' kyt'otx' te k'ik'leb'l, tu'n kytzaj mujb'alkyib' quk'i'l,

³tu'ntzun ttzaj qiq'i'nju' kax k'ub'lteju' tchaq'b'il Qman Dyos, qu'n min na'ntl qu'n atxi'xj toj tq'ijlalil tkawb'il Sawul, chij.

⁴B'a'n ela' toj kywitz kykyaqilju' tnam tu'n tb'inchet ikyju', qu'n tu'me'l toj kywitz.

Iky'toqtiq'i'n Dab'i tkaxil tchaq'b'il Dyos

(2 S 6.1-11)

⁵E'tzaj tb'u'yi'n Dab'i kykyaqilu' aj Israel, tzajx Syor ttzi nqach tuk'i'l Ejipt pomnix ttzi Amat, tu'n tetz kyi'q'i'n kax k'ub'l tchaq'b'il Qman Dyos toj Kyiryat-jearim.

⁶Jaxtzuntz kyuky'i'l kykyaqil aj Israel toj Kyiryat-jearim ju' ax tb'iju' B'aala ati toj Juda, tu'n tetz kyi'q'i'nju' kax k'ub'l tchaq'b'il Qman Dyos atzu', ju' tib'aj ntzaja' na'n tb'i Qman Dyos tkub' tq'uqb'il kyib'aju' kyerb'in.

⁷Kub' kyq'o'nju' kax tib'aj jun karet ak'a'j, iky' kyi'q'i'ntzuntz toj tja Ab'inadab'. Aye'toq Usa ex Ayo nejlqe' twitz karet.

⁸Aye'tzunkye Dab'i kyuk'i'l kykyaqilju' aj Israel nejlqe'toq twitz Qman Dyos intoq che b'itzan ex intoq che b'ixin tu'n tkyaqil kyipumal, kyoju' kyq'ojq'ojel chnab' arpa, tzintzin, chilchil, txijtxij ex chun.

⁹Tetzunj kypon toju' najb'il Era toj Kyidon, xitnuqpi'n Usa tq'ob' tzyulteju' kax, qu'n oktokpaj kyqanju' tman wakx.

¹⁰Atzunte Qman Dyos tzaj ttx'u'jil ti'j Usa tu'n tpaj xitnuqpi'n tq'ob' ti'ju' kax, ex eltiq'i'n tchwinqlal twitzku'.

¹¹Tzaj ttx'u'jil Dab'i, qu'n eltiq'i'n Qman Dyos tchwinqlal Usa, qu'mtzun oktq'o'n tb'iju' najb'il lu Peres-usa, ex majx kyej tenju' tb'i ik'ju'.

¹²Textzunju' q'ij okxi'x tchiylal Dyos te Dab'i ex tma: ¡Mipe' ya b'a'n tu'n tkub' nximane' tu'n txi' wiq'i'nju'ye' kax k'ub'lte tchaq'b'il Dyos!, chij.

¹³Ex min xi'q'i'nju' kax toju' Ninttanam Dab'i, atzu' tchaq'a' tu'n txi' iq'i'n tja Ob'ed-edom, jun ichan aj Kat.

¹⁴Oxe' xjaw tenju' kax k'ub'lteju' tchaq'b'il Dyos tja Ob'ed-edom, ex e'kub' tky'i'wla'n Qman Dyos toj tja Ob'ed-edom, ex kykyaqilju' ti'xti' te.

1 Cr 14

E'tzaj tchq'o'n Iram t-sanjelal tk'etz Dab'i

(2 S 5.11-12)

¹E'tzaj tchq'o'n Iram, nimaqkawil toj Tiro, t-sanjelal tk'etz Dab'i, exqepe' b'inchal ja ex aq'unal ti'j tze, tzaj kyi'q'i'n tze k'ute tu'n tjaw b'inchetju' tja te kawb'il.

²Kanetzuntz toj twitz Dab'i qa axxi'x matxi'toq tma Qman Dyos qa ate nimaqkawil tib'aj Israel, qu'n matxi'toq ch'iyxi'xju' tkawb'il tib'aju' ttanam Israel.

Txqantl tk'wal Dab'i

(2 S 5.13-16; 1 Cr 3.5-9)

³E'knet txqantl t-xu'jil Dab'i toj Jerusalem, ex e'ten txqantl tk'wal ex tmyal.

⁴Aye' tk'wal ja'lu, e'itz'ji toj Jerusalem: Samuwa, Sob'ab', Natan, Salomon,

⁵Ib'ar, Elisuwa, Elpelet,

⁶Nowa, Nepej, Japiya,

⁷Elisama, Elyada ex Elipelet.

Kub'kyi'j pilistey tu'n Dab'i

(2 S 5.17-25)

⁸Tej kyb'inte pilistey qa matxitoq tz'ok q'o'n Dab'i te nimaqkawil tib'aj tkyaqilu' Israel, kykyaqil e'tzaj jyolte; tb'itzu'n Dab'i ex etz k'lulkye.

⁹Epontzu'n pilistey ex b'aj kytxoli'n kyib' tu'n kyq'o'jin toju' b'ya' Repaym.

¹⁰Qu'mtzun xjelun Dab'i te Qman Dyos ikjalu: —¿Ma b'a'n tu'n nq'ojine' kyi'ju' pilistey? ¿Ma chin kanb'ale' kyib'aj tu'na? chij. Tzajtzun ttzaq'we'n Qman Dyos te: —Q'ojina kyi'j, qu'n kkanb'ala wu'ne', chij.

¹¹Jaxtzun Dab'itz toj B'aal-perasim, atzuntzu' kub'a'kyi'j tu'n. Qu'mtzun tma: Majqet nb'eye' tu'n Qman Dyos kyxol wajq'oje', kse'n jun tñimal a', chij. Ex okkyq'o'n tb'ijju' najb'il lu, B'aal-perasim.

¹²Expe' b'ajkyej kyq'o'n pilistey kydyos, ex tchaq' Dab'i tu'n kykub' tz'e'ysa'n.

¹³E'pontzun jumajtl pilistey q'ojil toju' b'ya' Repaym,

¹⁴xjeluntzun jumajtl Dab'i te Dyos, atzunte Qman Dyos tzaj ttzaq'we'n te: —Lalun tz'ok tzaqpaja kyi'j kywitzxi', a b'inchamju'ya, txolima kyi'j, k'okyel tzaqpajtzuntza kyi'jxi' ajtpona kyk'etzu' tze b'alsamo.

¹⁵Ajtzun txi' tb'i'na tq'ojq'ojel toj kyununju' tze, kutok tzaqpajtzuntza q'ojil, qu'n atzun techlalju' qa nejlqine' twitza, tu'n kykub' nb'yo'ne' pilistey te q'oj.

¹⁶Tb'inha Dab'i kse'nxju' tchaq' Qman Dyos te, ex kub'kyi'ju' pilistey kyu'n, tzajx Kab'aon pomnix Kyeser,

¹⁷tu'ntzu'nju' lu, ximlen tyolinjtz kyoj kykyaqilu' txqantl tx'otx' ex tb'inha Qman Dyos tu'n toktchi kyi'j kykyaqilu' nimaqtnam.

1 Cr 15

Pon tiq'i'n Dab'i tkaxil tchaq'b'il Dyos toj Jerusalen

(2 S 6.12-23)

- ¹Tchaq' Dab'i tu'n kyjaw b'inja'n tja toju' Ninttanam Dab'i, ex tu'n tb'inchet jun tkub'elju' kax k'ub'lte tchaq'b'il Qman Dyos toj jun ja xb'alun jawtb'inja'n.
- ²Tchaq'tzuntz: Mix-a'lo' juntl, myawt aj Leb'i, tu'n txi' iq'inteju' kax k'ub'lte tchaq'b'il Dyos, qu'n oje che jaw t-sk'o'n Qman Dyos aj Leb'i tu'n kyxi' iq'i'nte, ex tu'n kyajb'en kukxju' te, chij.
- ³E'b'ajtzun tb'u'yi'n kykyaqilju' aj Israel toj Jerusalen tu'n txi' iq'etju' tkax Qman Dyos toju' tkb'el ojetoq jawtb'inja'n.
- ⁴Ex e'tzaj tb'u'yi'n tyajajil Aaron exqe' aj Leb'i.
- ⁵Qaqnaq (120) e' b'uyet kyxolju' tyajajil Kyeat: a Uryel nejenel, exqe'tzu'n twitze'l.
- ⁶Junlajnaq (220) kyxolju' tyajajil Merari: a Asayiy nejenel, exqe'tzu'n twitze'l.
- ⁷Qaqnaq lajoj (130) kyxolju' tyajajil Werson: a Joel nejenel, exqe'tzu'n twitze'l.
- ⁸Lajnaq (200) kyxolju' tyajajil Elisapan: a Semayiy nejenel, exqe'tzu'n twitze'l.
- ⁹Kyajnaq (80) kyxolju' tyajajil Eb'ron: a Elyel nejenel, exqe'tzu'n twitze'l.
- ¹⁰Jo'naq kab'lajoj (112) kyxolju' tyajajil Usyel: a Aminadab' nejenel, exqe'tzu'n twitze'l.
- ¹¹E' tzajtzun ttxko'n Dab'i ju' pale Sadok ex Ab'yatar, exqe' Uryel, Asayiy, Joel, Elyel, ex Aminadab', aj Leb'iqe',
- ¹²ex xitma'n kye: Kyxjansam kyib'e' twitz Dyos, e'nejenel kyeju' k'loj aj Leb'i, kyuk'i'lxi' kywitze'le', tu'ntzun tb'ent txi' kyiq'i'ne' tkax Qman Dyos ja matxi' kub'a' nb'inja'ne' tkub'el;
- ¹³mixnati' kyb'inchaye' ikyju' toju' tnejel maj, qu'mtzun eltiq'i'n Qman Dyos kychwinqlal junjun qxol, qu'n minti' o'xjelun te kse'nxju' tu'me'l, chi Dab'i.
- ¹⁴Kyxjansatzun kyib'ju' pale exqe' aj Leb'i, tu'n txi' kyiq'i'nju' kax te Qman Dyos.
- ¹⁵Xikyiq'i'ntzuntz kyuk'i'lju' tqul twi' kysemu'l kse'nxju' tchaq' Moyses tej ttzaj q'ma'n te tu'n Qman Dyos.
- ¹⁶Ex tchaq' Dab'i kyeju' nejenel kye aj Leb'i, tu'n txi' kyma'n kyeju' aj b'itzal kyxolju' kyyajajil tu'n kychinb'an tu'n tkyaqil kyk'u'j kyij' tzintzin, arpa ex txijtxij te tzalajb'il.
- ¹⁷Xi'tzun kyma'n aj Leb'i te Eman tk'wal Joel, ex te Asap tk'wal B'erekyiy, twitze'l Eman; ex te Etan tk'wal Kusayiy, kyxolju' tyajajil Merari ex kywitze'lxju' tnejel;

- ¹⁸expe' xikyma'n kye jte'tl kywitze'lx, ju' tok kyoklen te tkab' ajb'el, aye': Sakariy, Jaasyel, Semiramot, Jeyel, Uni, Elyab', B'enayiy, Maaseyiy, Matatij, Elipelew, Mekneyiy, exqe' xq'uqil ttziju' tja Dyos, aye' Ob'ed-edom ex Jeyel.
- ¹⁹Aye'toqu' aj b'itzal Eman, Asap ex Etan nche q'ajtzankye' txijtxij q'ank'uxb'il.
- ²⁰Aye'tzu'n Sakariy, Asyel, Semiramot, Jeyel, Uni, Elyab', Maaseyiy ex B'enayiy, atiyiletoq kytzintzin tu'n kychinb'an tuk'i'l tq'ojq'ojil wich',
- ²¹aye'tzu'n Matatij, Elipelew, Mekneyiy, Ob'ed-edom, Jeyel ex Asasiy, atiyiletoq ky-arpa tu'n kychinb'an tzinun toj twi', tu'n kytzyunteju' b'itz.
- ²²Atzu'n Kyenaniy, nejenel kye aj Leb'i tu'n kyxi' iq'inteju' kax, intoq kub'nej ti'ju' b'itz, qu'n atitoq tojtzqib'l ti'j.
- ²³Aye'toq B'erekyiy ex Elkana, xq'uqil ttzija teju' kax.
- ²⁴Aye'tzu'n pale Seb'aniy Josapat, Natanael, Amasay, Sakariy, B'enayiy ex Elyeser, intoq che chinb'an kyij'ju' chun twitzju' kax te Dyos. Ex ikx xq'uqilqe'toq Ob'ed-edom ex Jeyiy ttzija teju' kax.
- ²⁵E'xi'tzun Dab'itz kyuk'i'lju' tijwnaq kyxol aj Israel exqe'ju' nejenel kye junjun tnej xjal te q'oj tuk'i'l tzalajb'il tja Ob'ed-edom, iq'ilteju' kax k'ub'lteju' yol kyejni b'entti'j tu'n Qman Dyos.
- ²⁶Tu'ntzu'n intoq onin Qman Dyos kyij' aj Leb'i iq'iltetoqju' kax, e'kub' tz'e'ysa'n wuq tal wakx ex wuq rit te chojb'il.
- ²⁷Oksa'ntoq jun t-xb'alun Dab'i tz'umin sed, exqe'ju' aj Leb'i iq'ilteju' kax kyuk'i'lju' aj b'itzal ex Kyenaniy, ju' nejenel tej txi' iq'i'nju' kax; expe' oksa'ntoq jun t-ša'y Dab'i sed.
- ²⁸Kykyaqil aj Israel xikyiq'i'n kax k'ub'lteju' yol kyejni b'entti'j tu'n Qman Dyos, tuk'i'l sich' te tzalajb'il ex tuk'i'l kyq'ojq'ojel tuk'a rit, chun, txijtxij, ex kyuky'i'l chnab' tzintzin ex arpa.
- ²⁹Tetzunj tponju' kax k'ub'lteju' yol kyej b'entti'j tu'n Qman Dyos toju' Ninttanam Dab'i, etz ka'yin Mikal tmyal Sawul toj jun tokexspik'un, tetzunj tka'yinte intoq b'ixin Dab'i tu'n ttzalajb'il, majx eltik'o'n.

1 Cr 16

- ¹Pon iq'i'nju' kax te Dyos ex kub' q'o'n toj xmuj ojettoq jawtb'inha'n Dab'i. Eb'aj kub'tzun tz'e'ysa'n chojb'il k'ok'sb'il ex chojb'il te mujb'ab'ltib'il twitz Qman Dyos,
- ²Kykub'lenxi'tzunju' chojb'il tu'n Dab'i, tqani b'a'n kyib'aju' tnam toj tb'i Qman Dyos,

³ex xitq'o'n kywa kykyaqilju' aj Israel ichan ex qya, junjun wab'j triy, junjun muqin b'incha'n ti'j lob'j ex junjun b'incha'n ti'j ub'a tzqijisa'n.

⁴Eb'jo'k tq'o'n Dab'i jte' kyxolu' aj Leb'i tu'n kyajb'en tiju' kax te Dyos, tu'n kyik'sante, tu'n txi' kyq'o'n chjonte ex tu'n tjaw kyajwali'n Qman Dyos.

⁵Atoq Asap nejenel, atzu'n Sakariy tkab' nejenel; lepchqe'xju' Jeyel, Semiramot, Jeyel, Matatij, Elyab', B'enaiy, Ob'ed-edom ex Jeyel, atitoq kychinab' tzintzin ex arpa. Atoq Asap q'ajtzalkyeju' txijtxij,

⁶aye'tzu'n pale B'enaiy ex Jaasyel intoq che chinb'an kukxju' kyi'ju' chun twitzju' kax k'ub'lteju' tyol Qman Dyos kyejni b'entti'j.

Tb'itz Dab'i te aq'b'il chjonte

(Sal 105.1-15; 96.1-13; 106.47-48)

⁷Tojxtzu'n q'ij lu tchaq' Dab'i tnejel maj kye Asap exqe'ju' tuk'i'l tu'n tjaw kyajwali'n Qman Dyos kyu'nju' b'itz te aq'b'il chjonte lu:

⁸¡Qq'onx chjonte te Qman Dyos! ¡Qpakb'anxju' tb'i! Qtx'olb'anxju' tb'inchb'en kyeju' tnam.

⁹Qoqe' b'itzan te ninb'ilte. ¡Qyolinqe'xju' tb'inchb'en nimaq kyoklen!

¹⁰Qoqe' tzalajx ti'ju' tb'i xjan. ¡Tzalajx qk'u'j ayo' nqo jyon ti'j Qman Dyos!

¹¹Qjyom Qman Dyos exju' tipumal; qqaninx te Qman Dyos tkyaqil q'ij.

¹²Qna'ntzju' nimaq tb'inchb'en te lab'te'nqe'xi'x, exqe'ju' tchaq'b'il kyejni tma'n:

¹³ayo'qo', tyajajil Israel tmajin, ayo'qo', tk'wal Jakob' sk'o'nqo'tl.

¹⁴Ate Qman Dyosju', Dyos; ¡Ate nkawin tib'aj tkyaqil twitz tx'otx'!

¹⁵Maskye mache' ik' kab'k'al lajnaq (1,000) wiq kyyajajil xjal, lay tzik'tna'lju' tyol kyejni b'entti'j tu'n,

¹⁶aju' tyol kyej b'entti'j tuk'i'l Ab'raam, exju' tzajttziya'n te Isaak,

¹⁷ex tzaj tq'o'n kawb'il te Jakob', jun tyol kyejni b'entti'j tejumajx qe aj Israelqo',

¹⁸tej tmante: Kxe'l nq'o'ne' tx'otx' Kanaan teya tu'n tok te tetz'ila, chij.

¹⁹Maskye naq jte'xtoq qb'aj, jte' najchaq xjalqo'toq toju' tx'otx'

²⁰intoq qo iky' kyojile junjun tnam ex intoq qo iky' kyojile junjun kawb'il,

²¹min taj Dyos tu'n qyajt; expe' xitab'tzi'n kyeju' nimaqkawil:

²²Lalun tzaq'pon kyq'ob'e' kyi'ju' xjal sk'o'nqe' wu'ne', ex lalun che oktene' yajulkye nsanjelale', chij.

²³Qoqe' b'itzan te Qman Dyos, qkyaqil najlqo' twitz tx'otx'; qpakb'anxju' tkolb'il atl junjun q'ij.

- 24Qyolinxju' tajwalil exqe' tb'inchb'en te lab'te'nqe' kye kykyaqilu' tnam ex nimaqtnam,
- 25qu'n nimte Qman Dyos toklen ex o'kxte tu'n tjaw ajwalit, ati tu'n qxob'xi'x twitz kyekywitz kykyaqil kydyos xjal.
- 26Mixti'kye' kydyos txqantl tnam kyajb'en, atzunte Qman Dyos e'kub' tb'inha'n kya'j.
- 27;Inxi'x qoptz'aju' t-spik'umal! ;Ati ipumalj ex tzalajb'il toju' tja xjan!
- 28Kynimsanktze' Qman Dyos najlqe'ye' kyoju' tnam kynimanktze' Qman Dyos tu'nju' tipumal ex tajwalil;
- 29che nimane' te Qman Dyos tu'nju' toklen; kukytzaje' tuk'i'l kyoyaje' twitz; che k'ulun qe'ye' te Qman Dyos toju' tja xjan tb'anilxi'x.
- 30;Che xob'xwit kykyaqilu' xjal twitz! Kyej tkuwsa'nju' tx'otx' tu'n lalun yukchi.
- 31;Che' tzalajxju' kya'j exju' tx'otx'! q'manjtzxwit kyoju' nimaqtnam: ;Ate Qman Dyos nimaqkawil!
- 32;Tinunxju' ninnjab' kyuk'i'lxi' kykyaqilju' ate' toj! ;Tzalajxju' kojib'il tuk'i'lxi' tkyaqilju' ati twitz!
- 33;Che' xch'inxju' tze toj k'ul tu'n kytzalajb'il twitz Qman Dyos, ju' tzul kawil twitz tx'otx'!
- 34Qq'onx chjonte te Qman Dyos, qu'n majx b'a'nte, qu'n tejumajxju' tk'u'jlalil.
- 35Qmanx te: ;Qo' tkloma Nman Dyos, ju' klolqe'ye'! ;Qo' tiq'iktza tu'n qklete' kyxolju' nimaqtnam tu'ntzun Qajwalinteju'ye' tb'iya xjan, tu'ntzun qb'itzane' toj tzalajb'il teya!
- 36;Nimanjtzxwitju' Qman Dyos tejumajx, ju' Qdyos! chij. Kykyaqiltzunju' tnam xikytzaq'we'n: ;lkxwitju'!, chechij, jawkynima'n Qman Dyos.
- 37Ikytzu'n, e'kyaj tq'o'n Dab'i Asap kyuk'i'lju' tuk'i'l, twitzju' kax k'ub'lteju' yol kyajb'anti'j tu'n kyajb'en kukxju' kse'nxju' nojqelan atl junjun q'ij.
- 38Ex kyej tq'o'n Ob'ed-edom xq'uqil ttzija, kyuk'i'l oxnaq wajxaq tuk'i'l ax kyaq'unju', tuk'i'l Ob'ed-edom, tk'wal Jedutun, ex Osa.
- 39Atzu'n Sadok kyuk'i'lju' tuk'i'l paleqe'x e'kyaj tq'o'n twitzju' pach te Qman Dyos toju' ja xjan ati toj Kab'aon,
- 40tu'n tkub' kyq'o'n chojb'il k'ok'sb'il kukxju' twitz Qman Dyos tib'aju' q'olb'eb'l te chojb'il, prim ex qale, ikxi'x kse'n tz'ib'a'n toju' tkawb'il Qman Dyos kyej tq'o'n kye aj Israel.

⁴¹Ex ikx e'kyaj tq'o'n Eman, Jedutun kyk'etz kyuky'i'lu' jte'tl sk'o'nqe' ex q'ma'n kye tu'n txi' kyb'itza'n: Kyq'onx chjonteye' te Qman Dyos, qu'n tejumajxju' tk'u'jlalil.

⁴²Intoq che chinb'an kyi'j chun, txijtxij ex junjuntl chnab', kyuky'i'lju' intoq che b'itzan te Dyos. Aye'tzu'n tk'wal Jedutun intoq che xq'uqin ttzija.

⁴³Tb'ajlenxi'tzun ja'lu, kykyaqil b'aj anjkyi'j kyja, ikxte Dab'i anj q'olb'el kyeju' toj tja.

1 Cr 17

Kyej b'entti'j tyol Dyos tuk'i'l Dab'i

(2 S 7.1-29)

¹Tetzunj atitltoq Dab'i toju' ja te kawb'il, xitma'n te Natan ju' t-sanjelal Dyos: — Ka'yintzpe'ya, najlqine' toj jun ja te kawb'il k'ute, atzu'n kax k'ub'lteju' tyol Qman Dyos kyejni b'entti'j, naq kyjaq' jte' tal plaj xb'alun tkub'a', chij.

²Xitzun ttzaq'we'n Natan te: —B'inchamna'ya tkyaqilju' tb'is tk'u'ja, qu'n atite' Qman Dyos tuk'i'la, chij.

³Textzunju' qonik'an lu, tzaj yolin Dyos te Natan ex tma:

⁴Kutxi'ya yolil tuk'i'lju' nmajine' Dab'i, ex q'manxa te, qa ayine' Dyos Manb'aj x'in q'mante ikjalu: Myata kjawil b'inchante jun jatu'n nnajane' toj.

⁵Atxi'xj tej kyetzwiq'i'ne' aj Israel, tzmax ja'lo, b'ajxa' chin najana'ye' kyoj ja te k'u'lb'il, naq toj jun ja xb'alun matxi' chin tenaye' kyoj b'a'npun najb'il.

⁶B'ajx txa' nma'ne' te junju' nejenel kye, ju' e'kub' nq'o'ne' tu'n kykawin kyib'aju' ntaname', ttzalenxi'ju' tq'ijlalil matxi' chin tene' kyuk'i'l, tu'nwt tjaw tb'incha'n jun njaye' k'ute'yile.

⁷Qu'mtzun q'manxa teju' nmajine' Dab'i qa ayine' Dyos Manb'aj nimwipumale', nchin q'mante: Matz'el wiq'i'na ti'j k'ik'lej rit tu'n toka te nejenel teju' ntaname' Israel;

⁸matxi' chin tene' tuk'i'la jaxjaku', oje che b'aj kykyaqilju' tajq'oja wu'ne', aye' e'oktzaqpaj ti'ja, ex matxinq'o'ne' toklena, kse'n kyoklen nimaqxjal twitz tx'otx'.

⁹Expe' oje kub' nb'incha'ne' jun kynajb'ilu' ntaname' aj Israel, atzuntzu' xe kub'a' nq'o'ne' tu'n kynajan toj kyt'otx' kyeku', ja mix alo'kye k'okyel ik'lenkye ex lay che yajuntl b'inchal il kyi'j, kse'n tnejel,

¹⁰tej kyoknq'o'ne' nejenel tu'n kykawin tib'aju' ntaname' Israel. Che b'el nme'ssa'ne' kykyaqilju' tajq'oja. Kxe'l nma'ne' teya qa che tenb'il tyajajila wu'ne',

¹¹ajtzun tjapunju' tchwinqlala ajtkyima, k'okyel nq'o'ne' jun kyxolju' tyajajila ex knkuwsa'ye' toju' kawb'il.

- 12**Ate kjawil b'inchanteju' njaye', ex knkuwsaju'ye' tkawb'il tejumajx.
- 13**Ayine' chin okyel te Manb'aj te, atzunte k'okyel te nk'wale'. Lay tz'el wiq'i'ne' nxtalb'ile' tib'aj kse'n nb'inchaye' teju' ok nejtl twitza,
- 14**okpe' ktenb'il wu'ne' toju' njaye' ex toju' nkawb'ile' tejumajx. Ex kjeltenju' tq'uqb'il tejumajx, chiku'ya te Dab'i, chi Dyos.
- 15**Tkyaqil ja'lu xitma'n Natan te Dab'i, ikxi'xu' kse'n matxi'toq til ex tb'i.
- 16**Okxtzu'n nimaqkawil Dab'i yolil twitz Qman Dyos, ex tma: Nman Dyos, ¿alkye qintzune' ex titi' kyoklenju' toj njaye' tu'nju' matxi' chin ule' tza'lu tu'na?
- 17**¿Ex naqch'i'n ja'lu teya Nman Dyos, expe' matxi' tzaj tma'na titi' kt-se'ya kyuk'i'l tyajajilju' tmajina lu toju' tq'ijlalil tzul ex machin tzaj tka'yi'na naku'j nimaqxjal qine' nimaq toklen!
- 18**¿Mixti'tl nyole' tu'n txi' nma'ne' teya, tu'nju' oklenj saj tq'o'na teju' tmajena, tojtzqi'na'teju'ya tmajina lu?
- 19**Taye, mache tb'inchaya tkyaqilju' ti'xti' lu tb'anilqexi'x weye' ayine' tmajina, kse'nxju' tb'is tk'u'ja ex tu'n tyek'u'nteya.
- 20**Nman Dyos, mixti' juntl kse'n aya, ex mixti' juntl dyos ti'jxi'ya, kse'nxju' oje qb'ie'.
- 21**Expe' Israel, ju' ttanama, ¿mix-a'lo' juntl kse'nte, qu'n o'kxte jun tnam toj tkyaqilu' tx'otx'! E' tzaqpet tu'na Nman Dyos tu'n kyok te ttanama, ojexi'x yolinjtza b'a'n tej tb'inchanteqe'ya ti'xti' te lab'te'n ex nimaq kyoklen. E' b'je'l t-xla'ja'na txqantl tnam twitzju' ttanama, tzaqpet tu'na toj Ejipt,
- 22**qu'n oktq'o'na Israel te ttanama tejumajx, ex teya Nman Dyos che k'ulula'.
- 23**Ikytzu'n Taye, tziyankjxi'xju'ya tyola tejumajxju' matxi' tmaya teju' tmajina ex kyeju' tyajajil, japunxju' xkyaj ttziya'na.
- 24**¿Japunxwitju' tyola b'a'nxi'x xttziyaya ex jawxwit nima'n tb'iya kukxju', ex q'manjtzwit qa aya Dyos Manb'aj niptipumal Kydyos aj Israel! ¿Che tenxwit tyajajil Dab'i ju' tmajina kukxju' twitza!
- 25**Nman Dyos, matxi' tzaj tma'na weye' qa che tenb'elju' nyajajile' twitza; qu'mtzun maskye tmajinqina, chin kub'sale' twitza.
- 26**Taye, aya Dyos, nim xtalb'il matxi' tzaj ttziya'na weye' ayine' tmajina;
- 27**atzu'n ja'lo matxi' che tzaj tky'i'wla'na nyajajile' tu'n kyten kukxju' te nimaqkawil toj tq'ob'a. Nman Dyos, matxi' che tk'iwlaya, k'i'wla'nqe'tzun ja'lo tejumajx, chi Dab'i te Dyos.

1 Cr 18

Aye' q'oj b'jo'k tu'n Dab'i

(2 S 8.1-14)

- ¹Tb'ajlenxi'tzun ja'lu, kub'kyi'j pilistey tu'n Dab'i, e'kub'tq'o'n tjaq' tkawb'il ex eltiq'i'n nintnam Kat kyuk'i'lu' tkojb'il toj kyq'ob'.
- ²Ex kub'kyi'ju' aj Moab' tu'n, e'kyajten tjaq' tkawb'il Dab'i ex eq'on chojb'il te.
- ³Ex kub'ti'j Adad-eser nimaqkawil te Sob'a ju' ati tu'me'l Amat tu'n Dab'i, tej xi'toq txi' q'olku' tkawb'il tib'aju' jun tnej tx'otx' tk'etzju' nin a' Ewprates.
- ⁴E' tzyet kab'k'al lajnaq (1,000) kykarwaj te q'oj tu'n Dab'i, ex okx tju'u'n wuqlajk'al lajnaq (7,000) xjal te q'oj ti'j chej ex kab'mutx' lajk'al (20,000) tu'n kyqan; expe' b'aj kub' ttoqi'n kyqan kykyaqilju' chej jk'ul karwaj te q'oj, o'qe'kxju' chej jk'ulkye jo'naq (100) karwaj min b'aj ttoqi'n kyqan.
- ⁵Epontzu'n aj Sirya te Damask onilte Adad-eser, nimaqkawil toj Sob'a, atzunte Dab'i kub'kyi'ju' aj Sirya tu'n, e'kub' tb'yo'n kab'mutx' o'lajk'al (22,000).
- ⁶Ex e'kub' tq'o'n Dab'i xq'uqil toj Sirya te Damask, aye'tzu'n aj Sirya e'kyajten tjaq' tkawb'il ex e'chjon chojb'il te. Iktzu'n, intoq kanb'an Dab'i tu'n Qman Dyos jaxjaku' matxa'.
- ⁷Ex e'kub' tetza'n Dab'i kykolb'ilu' nejenel kye t-xjal Adad-eser, q'ank'uxb'ilqe', ex exitiq'i'n toj Jerusalem.
- ⁸Ex b'aj tzaj tiq'i'n txqan q'ank'uxb'il kyoju' nimaqtnam Tib'at ex Kun, ju' ate'toq Adad-eser. Tuk'i'ltzu'n q'ank'uxb'il lu kub'a' tb'incha'n Salomon nin pil te tkb'el a', e'tqan exqetzu'n aq'unb'il q'ank'uxb'ilqe' tu'n kyajb'en toju' tja Dyos.
- ⁹Tetzunj tb'inte Toy, nimaqkawil toj Amat, qa matxi'toq kub'kyi'j kykyaqilju' t-xjal Adad-eser te q'oj, nimaqkawil toj Sob'a, tu'n Dab'i,
- ¹⁰xitchq'o'n Adoram tk'wal kyuk'i'l chukchaq ti'xti' q'anpwaq, saqpwaq ex qa'nk'uxb'il, tu'n tq'olb'enteju' nimaqkawil Dab'i ex tu'n txi' ttzalajsa'n tu'nju' q'ojin tuk'i'l Adad-eser ex kub'ti'j tu'n, qu'n ikxte Toy ojettoq q'ojin tuk'i'l.
- ¹¹Kykyaqilju' ti'xti' lu e'kub' tq'o'n Dab'i twitz Qman Dyos, junx kyuk'i'lju' q'anpwaq ex saqpwaq b'je'l tiq'i'n kye kykyaqilju' nimaqtnam, Edom, Moab' ex kye aj Amon, pilistey ex aj Amalek.
- ¹²Expe' ikxte Ab'isay, tal Seruya, kub'kyi'j kab'mutx' jok'al (18,000) aj Edom tu'n toju' b'ya' Atz'an.
- ¹³E'kub'tzun tq'o'n Dab'i xq'uqil toj Edom, ex kykyaqilju' aj Edom e'kyajten tjaq' tkawb'il; jaxjaku' matxa'toq Dab'i nkanb'an toj q'oj tu'n Qman Dyos.

Nimaq ajb'el kyxol t-xjal Dab'i

(2 S 8.15-18; 20.23-26)

¹⁴Kawin Dab'i tib'aj tkyaqilu' tnam Israel tuk'i'l tnik'alilti'j ex tz'aqlixi'x kyuk'i'l kykyaqilju' ttanam.

¹⁵Atoq Joab', tal Seruya, nejenel kyeju' t-xjal te q'oj; atoqtzu'n Josapat, tk'wal Aylud, ttz'ib'alju' nimaqkawil.

¹⁶Aye'tzu'n pale aye'toq Sadok, tk'wal Aytub', ex Aymelek, tk'wal Ab'yatar; atzu'n Sab'sa tz'ib'alte tkyaqil tqanilju' nb'aj,

¹⁷atzunte B'enayiy, tk'wal Joyada atoktoq te nejenel kyxol Kyeretey ex peletey, xq'uqil te nimaqkawil. Aye'toqtzu'n tk'wal Dab'i tnejel onilkye.

1 Cr 19

Kub'kyi'j aj Sirya ex aj Amon tu'n Dab'i

(2 S 10.1-19)

¹Yajxi'tzuntel kyim Naas, kynimaqkawil aj Amon, ex atlju' tk'wal kawin te t-xel.

²Kub'tzun t-xima'n Dab'i qa oktoq k'okyel majx b'a'n tuk'i'l Anun, tk'wal Naas, qu'n majx b'a'n oka'ju' tman tuk'i'l, e'xitchq'o'n junjun sanjelal tu'n kyxi' q'olb'elte Anun tu'n tkyimlenju' tman. Tetzunj kyponju' ajb'el te Dab'i toju' kyt'otx' aj Amon,

³xikyma'n kynejel aj Amon te Anun kjalu: ¿Ma nxitoksla'na nimaqkawil qama che tzaj tchq'o'n Dab'i ichan lu q'olb'el, qa naq tu'n kyniman te tkyimlenju' tmana aya nimaqkawil? ¿Nenul ex ka'yilteju' qtx'otx' xe u'la' kye'lu! chechij te.

⁴Tchaq'tzun Anuntz tu'n kyokx jpu'nju' ajb'el te Dab'i, ex tu'n tb'je'l jonju' kyxmatzi exju' t-xya'mal kywi', ex tu'n tkub' laqu'nju' kyij' ku'punx twi' kyxo'p. E'etz tchq'o'ntzuntz.

⁵Tetzunj txi' q'unb'aj te Dab'i aju' b'inchanjtz kyij'ju' ichan lu, tchaq' tu'n kyxi' k'ulb'aj, qu'n matxi'toq tz'el kych'ixaw, ex tu'n txi' q'ma'n kye tu'n kykaj tenpun toj Jeriko tzmaji'j aj tch'iy jumajtlju' kyxmatzi, b'a'n kyanjtzuntz.

⁶Kane toj kywitztzu' aj Amon qa matxi'toq che ok ajq'oj ti'j Dab'i, qu'mtzun xikysma'n Anun kyuky'ilu' aj Amon junk'al oxlajnaq (660) kyintal saqpwaq kyoj Mesopotamya, Sirya, Maaka ex Sob'a, tu'n kytzaj majena' karwaj te q'oj, ex tnej xjal te q'oj kyij' chej,

⁷kyajmutx' (32,000) karwaj te q'oj tzaj kymajena'n, tuk'i'lxi' nimaqkawil toj Maaka kyuk'i'lju' t-xjal te q'oj. E'b'aj pon ex b'ajkub' kychmo'nkyib' tk'etz Medeb'a. Expe' eb'je'tzju' aj Amon kyoju' nimaqkytanam ex b'aj kyb'u'yi'n kyib' tu'n kyq'o'jin.

⁸Tb'itzun Dab'i ja'lu, ex xitchq'o'n Joab' kyuky'i'l kykyaqilju' xjal te q'oj.

⁹E'tzaj lq'e aj Amon ex b'aj kyb'incha'n kyten tu'n kyq'o'jin ttzi nintnam. Aye'tzu'n nimaqkawil e'tzaj kyuk'i'l e'kyajten toj kojbil.

- 10**Tetzunj tka'yinte Joab' xi'toq kytzaj q'ojil twitzxi' ex ti'jxi', e'jaw t-sk'o'n t-xjal b'a'nxi'x che q'ojin kyxol aj Israel ex tb'inchatib' tu'n tq'ojin kyi'ju' aj Sirya.
- 11**Ex e'kub' tq'o'n jni'tl xjal te q'oj tjaq' tkawb'il Ab'isay kyitz'inkyib' tuk'i'l, tu'n kyq'ojin kyuk'i'l aj Amon,
- 12**ex xitma'n te: Qa kuwxi'x che q'ojin aj Sirya kye nwitze', ktzajela onilweye', qatzun kuwxi'x che q'ojin aj Amon kyetwitzza, chin onile' ti'ja.
- 13**Kuwsam tib'a, ex kuwqo'x tu'n qq'ojin tu'nelju' ninqtanam ex kyu'nel nimaqttanam Qman Dyos. ;Tb'inchaxwittzun Qman Dyos aju' b'a'n toj twitz! chij te.
- 14**Xi'tzu'n Joab' kyuk'i'lju' t-xjal q'ojil kyi'ju' aj Sirya, aye'tzunkye e'kub' oq twitz.
- 15**Tetzunj kyka'yinte aj Amon e'kub' oqu' aj Sirya, ex ikxkye e'kub' oq twitz Ab'isay kyitz'inkyib' tuk'i'l Joab', ex eb'jo'kx toju' nintnam. Anjtzun ti'j Joab'tz toj Jerusalem.
- 16**Tetzunj kylonte aj Sirya matxi'toq kub'kyi'j kyu'n aj Israel, exi' kychq'o'n jte' xjal q'malte tu'n kytzaju' aj Sirya ate'toq jlajxi' nin a' Ewprates. Atoq Sopak nejenel kye, ju' nejenel kye t-xjal Adad-eser te q'oj.
- 17**Xi'tzun q'ma'n ja'lu te Dab'i, eb'ajxtzun tb'u'yi'n kykyaqil aj Israel, e'ik'x jlajin toju' nin a' Jordan, exi'lq'e ex e'kub'ten tu'n kyq'ojin. E'kub' tnk'u'n Dab'i t-xjal te q'oj tu'n kyq'ojin kyi'ju' aj Sirya, ex e'q'ojin aj Sirya kyi'j,
- 18**o'kx kykub' oq kywitzu' aj Israel, qu'n jo'mutx' (40,000) kyxjal tu'n kyqan e'kub' tb'yo'n Dab'i, atzun wuqlajk'al lajnaq (7,000) kyoju' kykarwaj te q'oj; expe' kub' tb'yo'n Dab'i Sopak, nejenel kye aj Sirya te q'oj.
- 19**Tetzunj kyka'yinteju' mojb'a'ntoq kyib' tuk'i'l Adad-eser matxi'toq kub'kyi'j kyu'n aj Israel, kyma tu'n tten nak'b'il kyxol tuk'i'l Dab'i, e'kyajtentzuntz tjaq' tkawb'il. Atxi'xtzun, min kyajtlju' aj Sirya tu'n kyonin kyi'ju' aj Amon.

1 Cr 20

Kub'ti'j Rab'a tu'n Dab'i

(2 S 12.26-31)

- 1**Jumaj, tej tb'aju' q'ijal ex ttzyet jb'alil, atoq tq'ijlajilju' nche b'je'x nimaqkawil q'ojil, b'aj tnk'u'n Joab' tu'n tex kyuk'i'lju' t-xjal te q'oj ex kub' t-xitu'n kytanam aj Amon. Xi'tzuntz, okkytxoli'n ti'j Rab'a ex e'oktzaqpaj ti'j, ex majx kyej kyxitu'n. Atzunte Dab'i kyejten toj Jerusalem.
- 2**Yajxi'tzuntl eltiq'i'n Dab'i q'anpwaq koron toj twi' nimaqkawil aj Rab'a, ate'toq tb'anil ab'j ti'j ex masch'i'n oxnaq kab'lajoj (72.6) lib'r tk'i' nik'jan talal; jax q'o'ntzuntz toj twi' Dab'i. Ex nim ti'xti' twi' wi'yal etztiq'in Dab'i toju' nintnam,

³ex eb'je'tz tiq'i'n xjal ate'xtoq toju' nintnam ex eb'jo'ktq'o'n aq'unal ti'j Syer, ti'j cheb'l triy ex ti'j k'uxb'il pab'l toj si. Ax tb'inchá Dab'iju' kyi'j kykyaqil nimaqkytanam aj Amon, anjtzuntz kyuk'i'l kykyaqilju' t-xjal te q'oj toj Jerusalen.

Q'oj kyi'ju' xjal nimaqkwe'

(2 S 21.18-20)

⁴Yajxi'tzuntel ok jun q'oj kyuk'i'lju' pilistey toj Kyeser. Kub' tb'yo'n Sib'ekay aj Usa ju' Sipay kyyajajilu' xjal nimaq kywe' toju' q'oj lu, ex kub' tme'ssa'n.

⁵Tojtzun juntl q'oj ok kyi'ju' pilistey, a Elanan, tk'wal Jayir, kub' b'yonte Lami, ju' kyitz'inkyib' tuk'i'l Kolyat aj Kat, nimxi'xtoq twe'ju' tch'ut kse'n jun tqul telar.

⁶Ok juntl q'oj toj Kat. Atitoq jun ichan niminxi'x twe' atzu', waqaqchaq kywi'tq'ob' ex kywi'tqan, junaq kyaje' (24) tu'n kykyaqil. Kyyajajilx toqju' xjal nimaq kywe',

⁷e'oktik'le'n aj Israel, kub' b'yo'ntzuntz tu'n Jonatan, tk'wal Sima, ju' kyitz'inkyib' tuk'i'l Dab'i.

⁸Tyajajiltoq Repa qe'ju' xjal nimaqxi'x kywe', ju' aj Kat, kub'kyi'j tu'n Dab'i ex kyu'n ajb'el te.

1 Cr 21

Jaw kyajlaju' tnam tu'n Dab'i

(2 S 24.1-17)

¹Jaw tiq'i'ntib'u' tajaw il kyi'ju' aj Israel, okxtq'o'n toj twi' Dab'i tu'n tjawtiq'i'n kyajlalu' aj Israel.

²Tchaq'tzun Dab'i te Joab' ex kyeju' nejenel kye tnam: —Kukyxi'ye' ex kyiq'i'nktze' kyajlaju' aj Israel, tzajx B'eerseb'a tu'n tpon Dan, Kyiq'intztzuntze' tajlal weye' tu'n nb'inteye' jte' kyb'aj, chij.

³Atzunte Joab' xittzaq'we'n te: —Awt Qman Dyos chmet-sankye jo'naq majtlju' ttanam kyib'ajxi'ju' ate' ja'lo; ¿Ajb'el qe'na' kykyaqil ja'lu teya nimaqkawil? ¿Tiqu'ntzun tajb'ila'ya tu'n tb'inchet ja'lu nimaqkawil? ¿Tiqu'n kxe'la' tq'o'na tnam Israel toj il? chi Joab'.

⁴Ilxi'xtzunti'j kub' tq'o'n nimaqkawil tchaq'b'il, etztzun Joab'tz, xi' toj tkyaqilu' tx'otx' te Israel ex anjtz jumajlti'j Jerusalen.

⁵Xitq'o'n Joab' kyajlaju' tnam te Dab'i, atitoq qaqaq wuqlajmutx' lajk'al (1,100,000) ichan b'a'nqe' te q'oj toj tkyaqil Israel, kab'naq wajxaqlajmutx' o'la'la' (470,000) toj Juda.

⁶Min e'okju' kyyajajil Leb'i ex B'enjamin toju' tajlal lu, qu'n min kub'u' tchaq'b'il nimaqkawil toj twitz Joab'.

⁷Myab'a'n ela' tkyaqil ja'lu toj twitz Dyos, ex tzaj tq'o'n jun tz'e'ysb'il kywitz aj Israel.

⁸Jatztzun tpa'n Dab'i til twitz Dyos: —Matxi' nb'inha jun nin ile' tu'n xnb'inchaye' lu. Chin kub'sale' ja'lo tu'n tkub' tnajsa'na wile' ayine' tmajina, qu'n machinokye' xnak twitza, chij.

⁹Tzajtzun tma'n Qman Dyostz te Kad, ju' janxjeluna' Dab'i:

¹⁰Kutxi'ya tk'etz Dab'i ex q'manxa te qa inche kub' nq'o'ne' oxe' ti'xti', tu'n tjaw t-sk'o'n kyxol alkye tajb'il tu'n nb'inchanteye', chi Dyos.

¹¹Xi' Kad tk'etz Dab'i, ex xitma'n te: —Chi Qman Dyos ikjalu: sk'onktza alkye tajb'ila

¹²ma aju' oxe' ab'q'i we'yaj, mujqa oxe' xjaw tu'n tkub'kyi'je' tu'n k'uǎtx'e'nb'il kyu'n kyajq'oje', mujqa oxe' q'ij yab'il toju' kytx'otx'e' tu'n tk'uǎtx'e'nb'il Qman Dyos, ajtulju' tanjl Qman Dyos xitul toj tkyaqilu' kytx'otx' aj Israel. Ximanku'ya alkye b'a'n toj twitza tu'ntzun txinma'ne' teju' saj chq'o'nweye', chij.

¹³Xi'tzun ttaq'we'n Dab'i te Kad: —Matxi' chin b'o'lje'. Alote b'a'n tu'n nkub' tz'aqe' toj tq'ob' Qman Dyos, mya toj kyq'ob' ichan, qu'n nimxi'xju' t-xtalb'il, chij.

¹⁴Tzajtzun tq'o'n Dyos jun tx'u'j yab'il kyib'aju' aj Israel, ex e'kyim wajxaq mutx' o'lajoj kal xjal (70,000).

¹⁵Tzajtzun tchq'o'n Dyos jun anjl xitulte Jerusalen. Tetzunj toktoq xitulte, tzaj tka'yi'n Qman Dyos, exch'yonju' xitb'il lu toj tk'u'j, ex tchaq' teju' anjl ntoq xitunte: ¡Tky'ixtzu'n, lalun txitljo'ntla! chij. Atitoqu' tanjl Qman Dyos toju' kmuj lu ja ntriyina'toq Ornan jeb'usey.

¹⁶Tetzunj t-xitka'yi'n Dab'i, tilju' tanjl Qman Dyos atitoq kyxolu' kya'j tuk'i'lju' tx'otx', iq'i'ntoq jun tk'uǎtx'e'nb'il jawtznitl toj tja, nik'u'ntz ti'j Jerusalen. Ekub'tzun meje Dab'i kyuk'i'lju' tijwnaq, majx ku'punju' kyplaj twitz tx'otx', toktoq kyi'j jochin te b'is,

¹⁷xi'tzun tma'n Dab'i te Dyos: —¡Ayinwe' ãin q'mante tu'n tjaw kyajlalju' tnam! ¡Ayinweju'ye' ãin b'inchán il ex ãin b'inchanteju' myab'a'n! ¿Titi'tzunkye' xjal xkyb'inha lu mixti' kyil? Nman Dyos, chin kub'sale' teya, wib'ajwe' tu'n tkub' tz'aaqa' tz'e'ysb'il witzb'aj ex kyib'aju' toj njaye', lalun che tky'ixb'saju'ya ttanama, chij.

Jawtb'inha'n Dab'i jun q'olb'eb'l

(2 S 24.18-25)

¹⁸Tchaq'tzun tanjl Qman Dyostz tu'n txi' tma'n Kad te Dab'i tu'n tjaw tb'inha'n jun q'olb'eb'l te Qman Dyos ja intoq triyina' Ornan jeb'usey.

¹⁹Xi'tzun Dab'i b'inchalteju' xitma'n Kad te toj tb'i Qman Dyos.

²⁰Atzu'n Ornan ju' intoq triyin, tej tanjtz ka'yinti'j, tilju' anjl, aye'tzu'n kyaje' tk'wal ate'toq tuk'i'l matxitoq che kub' ewan.

²¹Tetzunj tpon lq'e Dab'i ja ta'toq Ornan, xitka'yi'n Ornan ju' Dab'i ex etz jatoq in triyina' ex kub'joqe twitz Dab'i.

²²Xi'tzun tma'n Dab'i te Ornan: —Q'ontza najb'il jaintriyina'ya weye', tu'n tjaw b'inchet jun q'olb'eb'l te Qman Dyos toj. K'ayintza weye' kse'nxju' twi', tu'ntzun telju' tx'u'j yab'il toju' tnam, chij.

²³Atzunte Ornan xittzaq'we'n te: —Tzyuma nimaqkawil, ex b'inchama aju' b'a'n toj twitz. Che kxe'l nq'o'nwe' tman wakx te chojb'il k'ok'sb'il, exqe' aq'unb'il tu'n tel triy te si, atzu'n triy te oyaj. ¡Tkyaqil ja'lu kxe'l nq'o'ne' teya nimaqkawil! chij.

²⁴Atzunte' nimaqkawil Dab'i xittzaq'we'n te: —Chjonte teya, naq o'kx ati tu'n nlq'onteye' tkyaqil kse'nxju' twi', qu'n lay tz'el wiq'i'nju'ye' ati teya tu'n txi' nq'o'ne' te Qman Dyos ex tu'n txi' nq'o'ne' jun chojb'il k'ok'sb'il qa min xnloq'e', chij.

²⁵Iktzu'n, xitchjo'n Dab'i junk'al lajnaq (600) piñ q'anpwaq te Ornan twi'ju' najb'il,

²⁶atzuntzu' tchaq'a' Dab'i tu'n tjaw b'inchet jun q'olb'eb'l te Qman Dyos ex e'kub' tq'o'n chojb'il k'ok'sb'il ex chojb'il te mujb'ab'ltib'il. Kub'santzuntz twitz Qman Dyos, ex tzaj ttzaq'we'n Dyos tuk'i'l q'aq' tzaj t-xon tzmax toj kya'j tib'aju' q'olb'eb'l te chojb'il k'osb'il.

²⁷Tchaq'tzun Qman Dyostz teju' anjl tu'n tku'x tk'u'n jumajtlu' tk'uñtx'e'nb'il.

Tkub'el tja Dyos

²⁸Tetzunj tlonte Dab'i matxitoq tzaj tb'i'n Qman Dyos toju' kmoj lu ja intoq triyina' Ornan jeb'usey, kub' tq'o'n chojb'il atzu'.

²⁹Maskye toju' ja xjan toj Kab'aon ta'toqju' ja xb'alun, jawtb'inha'n Moyses te Qman Dyos toj chq'ajlaj exju' q'olb'eb'l teju' chojb'il k'ok'sb'il,

³⁰min b'ent txi' Dab'i xjelul te Dyos atzu', qu'n oktchi ti'j tej t-xitka'yi'n tk'uñtx'e'nb'il tanjl Qman Dyos.

1 Cr 22

¹Qu'mtzun tma Dab'i: Atzu' ktenb'ela'te' tja Qman Dyos tzalu, exju' kyq'olb'eb'l aj Israel te chojb'il k'ok'sb'il, chij.

B'aj b'u'yi'n ti'xti' tu'n tajb'en te tja Dyos

²Yajxi'tzuntel tchaq' Dab'i tu'n kyb'aj b'u'yi'n te najchaq xjal najlqe'toq toj Israel, ex xitma'n kyeju' pa'l ab'j, tu'n kyb'aj kyb'inha'n ab'j tu'n tjaw b'inchetju' tja Dyos.

³Expe' b'ajtb'u'yi'npun txqan k'uxb'il tu'n kyklawñetju' tjpel ja exqe' tzuyb'ilkye; ex txqan q'ank'uxb'il,

- ⁴ex txqan tze k'ute, qu'n ojetoq tzaj kyiq'i'n xjal aj Sidon ex aj Tiro txqan tze k'ute.
- ⁵Kub' t-xima'n Dab'i: Tzma jun tal ku'xunju' nky'ajule' Salomon, atzunju' tja Dyos kjawil b'inchet nim, tb'anilxi'x ex ati tu'n tyolinjtz toj tkyaqil twitz tx'otx'; qu'mtzun kb'ajel nb'u'yinpunju'ye' k'ajb'el te, chij. Qu'mtzun nim b'ajpun tb'u'yi'n Dab'i na'mxtoq tkyim.
- ⁶Tzajtzun ttxko'n Salomon, ju' tk'wal, ex xitoqxena'n te tu'n tjaw tb'incha'n tja Qman Dyos janche k'uluna' aj Israel,
- ⁷xitma'n te: Nky'ajol, b'isu'ntoq wu'ne' tu'n tjaw nb'incha'ne' jun ja te Qman Dyos.
- ⁸Atzunte Qman Dyos tzaj tma'n weye' kjalu: Matxi' wile' nim chik' matxi' qojli tu'na ex nim q'oj matxi' tb'inchaya; qu'mtzun myaya kjawil b'inchanteju' njaye'.
- ⁹K'itz'jel jun tk'wala ex kb'eltq'o'n nak'b'il; expe' knb'incha'ye' tu'n tkyajq'o'n toj nak'b'il kyu'n tajq'oj toj tkyaqil plaj. Qu'mtzun Salomon tb'i k'okyel. Ktenb'elju' tnam Israel wu'ne' toj nak'b'il toju' tq'ijlalil tkawb'il.
- ¹⁰Ate kjawil b'inchante jun njaye'. K'okyel te nk'wale', ayintzunwe' Manb'aj te, ex knkuwsa'ye' tkawb'il tejumajx toj Israel, chi Dyos.
- ¹¹Awt Qman Dyos ten tuk'i'la nky'ajul, tu'n tjaw tb'incha'na ja te Qman Dyos, kse'nxju' oje ttziya tu'n tb'inchanteya.
- ¹²Awt Qman Dyos tzaj q'onte ttab'la ex tojtzqib'la, tu'ntzun tjapunju' tkawb'il tu'na ajtok q'o'na tu'n toju' kawb'il toj Israel.
- ¹³Tkyaqilu' ktb'incha'ya k'elelb'a'n qama tz'ok tilil tu'na tu'n kyjapunju' kawb'il ex nuk'b'il tchaq' Qman Dyos te Moyses kye aj Israel. ¡Kuwsam tib'a; lalun kub' numja ex lalun xob'a!.
- ¹⁴Ka'yintzpe'ya, matz'oktilil wu'ne' tu'n tb'uyetpun wajxaqmutx' jok'al (66,000) kyintal q'anpwaq, kyajnaq kab'mutx' lajk'al (660,000) kyintal saqpwaq, ex txqan q'ank'uxb'il ex txqan k'uxb'il layx b'ent kyajlet teju' tja Qman Dyos. Ex matxi' b'aj nb'u'yi'npune' tze ex ab'j, ex b'uyim txqantla.
- ¹⁵⁻¹⁶Expe' nim taq'unala ate'qe' tu'n kyajb'en teya, e' pa'l ab'j, b'inchal ja ex aq'unal tze, ex txqan ichan b'a'n che aq'unan ti'j chukchaq aq'untl, ti'j q'anpwaq, saqpwaq, q'ank'uxb'il ex k'uxb'il. Qu'mtzun ¡Tz'aq'unana, ex awt Qman Dyos tz'oninteya! chi Dab'i te tk'wal.
- ¹⁷Tchaq'tzun Dab'itz kye kykyaqil nejenel kye aj Israel tu'n kyonin ti'j Salomon ju' tk'wal, xitma'n kye:
- ¹⁸Ati te Qman Dyos kyuky'i'le' ex matxi' taq' nak'b'il kyeye' toj tkyaqil plaj, qu'n mache kub' tq'o'n kykyaqilju' najlqe' toju' tx'otx' tjaq' nkawb'ile', atzunju' tx'otx' matxi' kyejten tjaq' tkawb'il Qman Dyos exju' ttanam.

¹⁹Qu'mtzun, kyjyome' Qman Dyos tu'n tkyaqil kyk'u'je'. Kyq'onku'ye' toj kyanmiye' tu'n tjaw kyb'inja'ne' ja xjan te Qman Dyos, tu'ntzun txi' iq'etju' kax k'ub'lteju' tyol Qman Dyos kyejni b'entti'j exqe'ju' aq'unb'il xjanqe' twitz Dyos, toju' ja kjawil b'inchet te Qman Dyos, chij kye.

1 Cr 23

Aye' aj Leb'i ex kyaq'un

¹Tetzunj matxi'toq tijinxi'x Dab'i, oktq'o'n toklen Salomon ju' tk'wal te nimaqkawil toj Israel,

²ex eb'aj tb'u'yi'n kykyaqilju' nejenel kyxol aj Israel, exqe' pale ex aj Leb'i.

³Jawtzun kyajlalu' aj Leb'i, tzajx kyuk'i'lju' te junaq lajoj (30) kyab'q'i, ex japun kyajlal toj kyajmutx' o'lajojk'al (38,000).

⁴Kyxoltzu'n ja'lu, e'okq'o'n oxemutx' (24,000) q'elte ttxa'nju' aq'untl toju' tja Dyos, o'lajk'al (6,000) tu'n kyok te ajb'el toj kawb'il ex te ajkawil,

⁵lajk'al (4,000) tu'n kyok xq'uqil ttzija, ex lajk'al (4,000) tu'n kyb'itzan te Qman Dyos kyuk'i'lju' chnab' xitq'o'n b'inja' Dab'i.

⁶Eb'ajkub' taq'pu'n Dab'i toj tneji'n kse'nxju' kyajlal tk'wal Leb'i: aye' Werson, Kyeat ex Merari.

⁷Aye' tk'wal Werson ja'lu: Ladan ex Simi.

⁸Oxe' tk'wal Ladan ten: tnejil Jeyel, ex Setam ex Joel.

⁹Ex ox'e' tk'wal Simi ten, aye': Selomit, Asyel ex Aran. Aye'tzun nejenelju' kyxolu' tyajajil Ladan.

¹⁰Kyaje' tk'wal Simi ten, aye': Jaat, Sisa, Jewus ex B'erya.

¹¹Atoq tnejelu' Jaat, atzun tkab'u' Sisa; aye'tzunkye' Jewus ex B'erya mya nim kyk'wal ten, qu'mtzun naq te jun ja xjal e'oka' q'o'n toju' ajb'eb'l.

¹²Kyaje' tk'wal Kyeat ten, aye': Amram, Isar, Eb'ron ex Usyel.

¹³Aye'tzu'n tk'wal Amram aye' Aaron ex Moyses. Ate Aaron jaw t-sk'o'n Dyos tu'n kykub' tq'o'n oyaj xjanqe'xi'x, tu'n tkub' ttz'e'ysa'n sturak twitz Qman Dyos, tu'n tajb'en te ex tu'n txi' kyqani'n ky'i'wb'il kukxju', aju' aq'untl lu tu'n kyb'inchante Aaron kyuk'i'lju' tk'wal kukxju'.

¹⁴Ex ikx eku'x q'o'n Moyses kyuky'i'lju' tyajajil toj kyajlalju' tnej aj Leb'i.

¹⁵Aye' tk'wal Moyses ja'lu: Werson ex Elyeser.

¹⁶A Seb'wel tnejel tk'wal Werson.

- ¹⁷Atzu'n Reab'iy tnejel tk'wal Elyeser, ex mixti' e'tentl tk'wal; atzunte Reab'iy nim tk'wal ten.
- ¹⁸A Selomit tnejil tk'wal Isar.
- ¹⁹Aye' tk'wal Eb'ron ja'lu: tnejil Jeraiy, tkab' Amariy, toxi'n Jaasyel, tkyaji'n Jekaman.
- ²⁰Aye'tzu'n tk'wal Usyel ja'lu: tnejel Mikaiy, tkab' Isiy.
- ²¹Aye' tk'wal Merari aye' Mali ex Musi. Aye'tzu'n tk'wal Mali aye': Eleasar ex Kyis.
- ²²Kyim Eleasar ex mixti'x ten jun tk'wal q'a: naq tmyal e'ten, ju' e'mje kyuk'i'lu' tk'wal Kyis ju' kytij.
- ²³Ex oxo' tk'wal Musi ten, aye': Mali, Eder ex Jeremot.
- ²⁴Aye'tzun tyajajil Leb'iju', kse'nxju' kyb'aj toj junjun ja, tz'ib'a'n kyb'i tej tjawju' kyajlal, nejenelqe', tzajx kyuk'i'lju' te winqi'n kyab'q'i, ju' intoq che ajb'en toju' aq'untl toj tja Dyos.
- ²⁵Ojetoq tma Dab'i: Matxi' tzaj tq'o'n Qman Dyos nak'b'il teju' ttanam ex atzu' ktenb'ela' tejumajx toj Jerusalen.
- ²⁶Qu'mtzun lay tzik' kyi'q'i'n jumajtl aj Leb'iju' ja xb'alun te Dyos exqe' ti'xti' nche ajb'en toj k'u'lb'il, chij.
- ²⁷Iktzu'n, kse'nxju' b'ajsb'il tyol Dab'i, jaw kyajlalju' aj Leb'i tzajx kyuk'i'lju' matxi'toq che el winqi'n ab'q'i,
- ²⁸e'kyajtentzuntz tu'n kyajb'en kyeju' pale tyajajil Aaron, tu'n kyb'inchanteju' aq'untl toju' tja Dyos, twi' pe'n ex kyoju' ja, ex tu'n kyjsaq'inteqe' ti'xti' xjanqe' ex tu'n kyb'inchante txqantl aq'untl toju' tja Dyos.
- ²⁹Toj kyq'ob' ta'qe'toqu' wab'j xjansa'n intoq kub' txoli'n, e' arin te oyaj ti'j twitz awal k'ok'e'kywitz, e'wab'j muqin mixti' ttx'amal, e'oyaj tzq'ajsa'n toj k'wil k'ok'e' kyxe, e'tq'otjil wab'j, ex tkyaqilju' malb'il ex echb'il.
- ³⁰Expe' ati tu'n kyten tkyaqil q'ij toju' tja Dyos, prim ex qale, tu'n kyq'on chjonte ex tu'n kyajwalinte Qman Dyos,
- ³¹ex tu'n tkub' kyq'o'n tkyaqilju' chojb'il k'ok'sb'il twitz Qman Dyos kyoju' q'ij te ojb'il, kyoju' ninq'ij te ak'a'j xjaw ex kyoju' ninq'ij nimaq kyoklen, tu'n kyajb'en kukxju' te Qman Dyos kse'nxju' kyajlal nnojqlan.
- ³²Ex toj kyq'ob'toq ta' tu'n tka'yitju' ja xb'alun te mujb'ab'ltib'il tuk'i'l Dyos exju' ja xjan, intoq che ajb'en toju' tja Dyos kyuk'i'lju' kyitz'in ex kytzik, tyajajil Aaron.

1 Cr 24

- ¹Ex e'kub' aq'pu'nju' tyajajil Aaron toj tneji'n. Aye' tk'wal Aaron ju' Nadab', Ab'yu, Eleasar ex Itamar.
- ²Aye'tzunkye Nadab' ex Ab'yu nejtl kykyim twitzju' kyman ex mixti'x ten kyk'wal, qu'mtzun aye' Eleasar ex Itamar e aq'unan te pale.
- ³Onin Sadok tyajajil Eleasar, ex Aymelek tyajajil Itamar, tuk'i'l Dab'i, tej kykub' taq'pu'n toj b'yoji'n tu'n kych'exb'entechaq kyib' ajkyb'inchante aq'untl.
- ⁴Eltzun kynik' qa nimxi'xtoq kyb'aju' ichan tyajajil Eleasar kyekywitzu' tyajajil Itamar, e'kub' aq'pu'n ikjalu: qaqlajoj (16) nejenel kyxolju' tyajajil Eleasar, atzun wajxaq kyxolju' tyajajil Itamar.
- ⁵Eb'ajx nk'u'n tu'n kych'exb'ente kyib' toju' aq'untl kse'nxju' elyal tej kyb'aj aq'pu'n, qu'n ate'toq aq'unal xjansa'nqe', aq'unalqe' te Dyos, kyxolju' tyajajil Eleasar ex kyxolju' tyajajil Itamar, aq'unalqe' te Dyos.
- ⁶A Semaïy, tz'ib'al, tk'wal Natanael ex jun aj Leb'i, kub' tz'ib'a'nteju' kyb'i twitzju' nimaqkawil, kywitzju' nejenel, ex pale Sadok, ex Aymelek tk'wal Ab'yatar, ex kywitzju' nejenel kye toj kyja pale ex kywitzju' aj Leb'i. Intoq che ok b'inchalte aq'untl kse'nxju' nkub' tz'aq kye junjun b'yoj, kab'e' b'yoj kyxolju' tyajajil Eleasar, atzun jun kyxolju' tyajajil Itamar.
- ⁷⁻¹⁸Iky nuk'b'enkyeju' tu'n kych'exb'ente kyib' toj b'yoji'n kse'nxju' el yala', tzyet-x tuk'i'lju' tnejil tu'n tpon b'aj tuk'i'lju' tjunaq kyaji'n (24) b'yoj: Joyarib' Jedayiy Arim Seorim Malkyiy Mijamin Kos Ab'iy Jesus Sekaniy Elyasib' Jakyim Upa Jeseb'ab' B'ilwa Imer Esir Pises Petayiy Eseyel Jakyin Kamul Delayiy Maasiy
- ¹⁹Iktzu'n eb'aja' aq'pu'n tu'n kych'exb'ente kyib' toj b'yoji'n tu'n kyajb'en toju' tja Dyos, kse'nxju' tnuk'b'il Qman Dyos tchaq' te Aaron, ju' ojtxi' kyyajilb'en.
- ²⁰Aye' junjuntl tyajajil Leb'i ja'lu: Sub'ael, kyxolu' tyajajil Amram; Jeedy, kyxolu' tyajajil Sub'ael;
- ²¹Isiy, ju' tnejel kyxolju' tyajajil Reab'iy;
- ²²Selomot, kyxolju' tyajajil Isar; Jaat, kyxolju' tyajajil Selomot;
- ²³Atzu'n kyxolju' tyajajil Eb'ron, aye': tnejel, Jeriy; tkab' Amariy; toxi'n Jaasyel; ex tkyaji'n Jekaman.
- ²⁴Exqe': Mikaiy, tk'wal Usyel; Samir, tk'wal Mikayiy;
- ²⁵Isiy, kyitz'inkyib' tuk'i'l Mikayiy; Sakariy, tk'wal Isyiy;
- ²⁶Mali ex Musi, tk'wal Merari qe'; exqe' tk'wal Jaasiy, tk'walx Merari.
- ²⁷Kyxoltzu'n tyajajil Jaasiy, tk'wal Merari, ate' Soam, Sakur ex Ib'ri;
- ²⁸atzu'n kyxol tyajajil Mali: a Eleasar, ju' mixti' ten tk'wal,

²⁹ex Kyis; Jerameel, tk'wal Kyis;

³⁰exqe' tk'wal Musi, aye': Mali, Eder ex Jerimot. Aye'tzun aj Leb'iju' teyle junjun ja.

³¹Ex ikxkye e'kub' aq'pu'n, kse'nxju' b'je'l yal tej kykub' nk'u'n, ax b'inchanjtzu' kye toj kyja tnejel k'wa'lb'aj ex toj kyja ch'i'p, ex kyeju' kywitze'l, ju' tyajajil Aaron, twitzju' nimaqkawil Dab'i ex kywitzju' pale Sadok, Aymelek ex kywitzju' nejenel kye toj kyja pale ex toj kyja aj Leb'i.

1 Cr 25

Aye' aj chnab' ex aj b'itzal

¹Aye'tzu'n Dab'i kyuk'i'lju' nejenel kyi'ju' ajb'eb'l toj k'u'lb'il, e'kub' kyq'o'n kyk'wal Asap, Eman ex Jedutun, kyoju' aq'untl nim kyoklen, intoq xikyma'nju' intoq tma'n Qman Dyos tu'n kyb'inchante, kyuk'i'l chnab' arpa, tzintzin ex txijtxij. Aye'tzu'n ate'toq kyoju' ajb'eb'l lu, a kyb'iju' tz'ib'a'n lu.

²Kyxolju' tk'wal Asap, aye': Jakur, Jse, Netaniy ex Asarela. Atoq Asap ju' kyman nejenel kye, intoq q'mante yol intzajtma'n Dyos te tjaq' tkawb'il nimaqkawil.

³Aye' waqaq tk'wal Jedutun ja'lu: Wedaliy, Seri, Isaiy, Simi, Asab'iy ex Matatiy. Atoq Jedutun ju' kyman nejenel kye, ju' intoq xitma'n yol intoq tzaj tma'n Dyos te, tuk'i'l chnab' arpa te aq'b'il chjonte ex tu'n tajwalit Qman Dyos.

⁴Aye'tzu'n tk'wal Eman aye': B'ukyiy, Mataniy, Usyel, Seb'wel, Jeremot, Ananiy, Anani, Elyata, Widalti, Romamti-eser, Josb'ekasa, Maloti, Otir ex Maasyot.

⁵Kykyaqil ja'lu tk'wal Eman, t-aj ttab'lil nimaqkawil, kse'nxju' yol tzaj tziya'n Dyos te, qa ktzajel tq'o'n nimtipumal; ex tzaj tq'o'n Dyos kyajlajoj tk'wal Eman ex oxe' tmyal.

⁶Atoqu' kyman nejenel kye ajkyb'itzan kyuk'i'l txijtxij, tzintzin ex arpa toj k'u'lb'il toj tja Dyos. Ate'toq Asap, Jedutun ex Eman tjaq' tkawb'il nimaqkawil.

⁷Kyajlajnaq wajxaq (288) kyb'aju' aj chnab' b'a'n che chinb'an kyuk'i'lx'i' txqantl kyuk'i'l xnaq'tza'nqe' tu'n kyb'itzan te Qman Dyos.

⁸E'kub' aq'pu'n tu'n kych'exb'ente kyib' toju' ajb'eb'l, kse'nxju' elyal tej kyaq'pet, qa nimaq kyoklen mujqa ch'i'n, xnaq'tzalqe' mujqa in kyxnaq'tza'n kyib'.

⁹⁻³¹Ikyb'je'la' yal nuk'b'enkye ja'lu tu'n kych'exb'ente kyib', tzajx tuk'i'lju' tnejel tu'n tpon tuk'i'lju' tjunaq kyaji'n (24): Jse Wedaliy Sakur Isri Netaniy B'ukyiy Jesarela Isaiy Mataniy Simi Asarel Asab'iy Sub'ael Matatiy Jeremot Ananiy Josb'ekasa Anani Maloti Elyata Otir Widalti Maasyot Romamti-eser Kab'lajoj (12) chaq kyb'aj teyle junjun kyuk'i'lx'i' kyitz'in ex kyk'wal.

1 Cr 26

Xq'uqil ttzija ex txqantl nejenel toj kawb'il

- ¹Tej kyb'aj aq'pu'n xq'uqil ttzija tu'n kych'exb'ente kyib', e'kyaj kjalu: Kyxolju' tyajajil Kore, aye' Meselemiy tk'wal Kore, tk'wal Eb'yasap.
- ²Aye' tk'wal Meselemiy ja'lu: tnejel, Sakariy; tkab', Jedyael; toxi'n, Seb'adiy; tkyaji'n, Jatnyel;
- ³tjwe'yi'n, Elam; twaqaqi'n, Joanan; atzu'n twuqi'n Elyeoenay.
- ⁴Aye' tk'wal Ob'ed-edom ja'lu: tnejel, Semaiy; tkab', Josab'ad; toxi'n, Joa; tkyaji'n, Sakar; tjwe'yi'n, Natanael;
- ⁵twaqaqi'n, Amyel; twuqi'n, Isakar; twajxaqi'n, Pewltay. Qu'n matxi'toq ky'iwlanjtz Ob'ed-edom tu'n Dyos, tu'nju' txqan tk'wal.
- ⁶Kab'e' tk'wal Semaiy ten, ju' tk'wal Ob'ed-edom, intoq che kawin kyib'aju' toj kyja kyman, qu'n atitoq kyipumal ex kynab'l.
- ⁷Aye' tk'wal Semaiy ja'lu: Otni, Rapael, Ob'ed, Elsab'ad, Elyu ex Samakyyi, kuw qe'ju' ichan lu.
- ⁸Kykyaqil ja'lu, tyajajil Ob'ed-edom qe', kuw qe'ju' kyk'wal exqe' kyitz'in ex kytzik tu'nju' kyipumal intoq kyyek'u'n toju' kyajb'eb'l. Oxnaq kab'e' (62) kyb'aju' tyajajil Ob'ed-edom tu'n kykyaqil.
- ⁹Wajxaqlajoj kyb'aju' (18) tk'wal Meselemiy, e' ttziky ex titz'in, kykyaqil kuw xjal ex ati kynab'l.
- ¹⁰Aye' tk'wal Osa, tyajajil Merari: Somri, ju' nejeneltoq, maskye myatoq tnejel k'wa'lb'aj, okq'o'n te nejenel tu'n tman;
- ¹¹tkab', Ilkyiy; toxi'n, Teb'aliy; tkyaji'n, Sakariy. Oxlajoj (13) kyb'aju' tk'wal Osa ex titz'in tu'n kykyaqil.
- ¹²Aye'tzun b'yoju' in kych'exb'e'n kyib' xq'uqil ttzija. Atoq kyaq'un nejenelju' exqe' kyuky'i'l tu'n kyajb'en toju' tja Dyos.
- ¹³Teyile junjun ja, e'nimaq ex k'ok'e', e'kyaj xq'uqil junjun ttzija kse'nxju' elyal tej t-sipanjtz kyxol.
- ¹⁴Ate Selemiy elyal tu'n t-xq'uqinteju' ttzija toj tjawetzq'ij, atzu'n Sakariy ju' tk'wal, q'ol nab'l atixi'x t'nab'l, tu'n t-xq'uqin teju' toj tb'a'nq'ob'kya'j.
- ¹⁵Atzu'n Ob'ed-edom tu'n t-xq'uqinteju' toj tnayajkya'j, aye'tzu'n tk'wal tu'n kyxq'uqinteju' k'ub'l ti'xti' te tja Dyos.
- ¹⁶Atzu'n Osa tu'n t-xq'uqin toj tkub'exq'ij, jata' ttzija Salekyet tb'i, toju' b'e tk'u'j witz. Eb'aj nk'u'nju' kyajb'eb'l junjun b'yoj ikjalu:
- ¹⁷atl junjun q'ij, ate'toq waqaq xq'uqil toju' plaj tjawetzq'ij, kyaje' toj tb'a'nq'ob'kya'j ex kyaje' toj tnayajkya'j, atzun kakab' ti'j junjunju' k'ub'l ti'xti'.

- 18**Ate'toq kyaje' xq'uqilteju' b'e nim twitz twipe'n tkub'exq'ij, atzun kab'e' teku' pe'n.
- 19**Iktzu'n sipana' kyaq'unju' xq'uqil ttzija kyyajajil Kore Ex Merari.
- 20**Junjuntl tyajajil Leb'i intoq che kyxq'uqi'n k'uwenj toju' tja Dyos exqe' k'ub'l oyaj xjansa'nqe'.
- 21**Atzu'n kyxolju' tk'wal Ladan, ju' tzajni kyyajil kyi'j Werson ex Jeyel,
- 22**exqe' tk'wal Jeyel ex kyk'wal Setam ex Joel ju' kyitz'inkyib' kyuky'i'l, toj kyq'ob'toq ta'qe' k'uwenj toj tja Dyos.
- 23**Atzu'n kyxolju' kyyajajil Amram, Isar, Eb'ron ex Usyl,
- 24**atoq Seb'wel, kyyajajil Werson ex Moyses, nejenel kyib'aju' k'uwenj.
- 25**Aye'tzu'n kywitze'l, tyajajil Elyeser aye' Reab'iy, tk'wal Elyeser; Isaiy, tk'wal Reab'iy; Joram, tk'wal Isaiy; Sikri, tk'wal Joram; ex Selomit, tk'wal Sikri.
- 26**Atzu'n Selomit kyuk'i'lju' ttzik mo titz'in, toj kyq'ob'toq ta' kykyaqilu' k'ub'l ti'xti' xjanqe', ju' ojettoq che eltpa'n Dab'i te Qman Dyos kyuky'i'lju' nejenel kye junjun ja, nejenel kye nimaq tnej xjal te q'oj, nejenel kye lajnaq (200) xjal te q'oj, ex nejenel nimaq kyoklen kyeju' xjal te q'oj.
- 27**Aye' ti'xti' ekanb'et kyu'n toj q'oj ex ojettoq kub' kyq'o'n tu'n kyajb'en toju' tja Dyos.
- 28**Ex atitoqju' kub'ni kyxjansa'n Samwel, ju' inel tnik', ex Sawul tk'wal Kyis, ex Ab'ner tk'wal Ner, ex Joab' tk'wal Seruya, atzu'. Toj kyq'ob'toq Selomit kyuky'i'lu' ttzik mo titz'in ta' tkyaqilju' ti'xti' xjansa'n.
- 29**Aye'toq Kyenaniy kyuky'i'lju' tk'wal kyxolju' tyajajil Isar, onil kawil ex ajkawil kyi'ju' k'aäjel kyuk'i'l txqantl tnam.
- 30**Atzu'n kyxolju' tyajajil Eb'ron, aye' Asab'iy kyuky'i'lju' twitze'l, kyajk'al jo'naq (1,700) ichan min nche xob' ex ati kynab'l, intoq che ka'yin kye aj Israel toj tkub'exq'ij te a' Jordan, toj tkyaqilju' taq'un Qman Dyos ex ajb'eb'l te nimaqkawil.
- 31**B'aj jyo'n kyojile junjun ja xjal kyxolu' tyajajil Eb'ron toj tkab'naqi'n (40) ab'q'i nkawin Dab'i, ex elyal ate'toq ichan min nche xob' ex ati kynab'l kyxol, toj Jaser te Kalaad. Atoq Jeriy nejenel kyxolju' tyajajil Eb'ron;
- 32**qaqk'al o'lajnaq (2,700) nejenel kye junjun jatu'n kykyaqil, ichan min nche xob' ex ati kynab'l, junx kyuk'i'lju' kywitze'l. E'oktq'o'n nimaqkawil Dab'i kyib'aju' kyyajajil Rub'en ex Kad ex nik'jan tyajajil Manases, tu'n kyka'yinte tkyaqilju' nb'inchet te Dyos ex teju' nimaqkawil.

1 Cr 27

Nuk'b'il kye tnam ex kye xjal te q'oj toj tkawb'il Dab'i

- ¹Atl junjun xjaw tojile junjun ab'q'i, ntoq che ajb'en junjun aq'pun aj Israel te xjal te q'oj, te oxmutx' (24,000) chaq kyb'aj. Ate'toq nejenel kye k'loj xjal kywitze'l kyib' kyxol, e'nejenel kye xjal te q'oj, exqe' aq'unal nim kyoklen nche ajb'en te nimaqkawil. Intoq che ajb'en tjaq' kychaq'b'ilju' xjal lu:
- ²Atoq Jasob'eam tk'wal Sab'dyel nejenel kyeju' tnejel aq'pun, xq'uqil toju' tnejel xjaw,
- ³tyajajil Pares ex chaq'ul kye kykyaqilju' nejenel kyeju' tnej xjal te q'oj intoq che ajb'en toju' tnejel xjaw.
- ⁴Atzu'n Doday, aj Aoyit, nejenel kyeju' juntl aq'pun xq'uqil toj tkab' xjaw.
- ⁵Atzu'n B'enayiy tk'wal Joyada kynejel pale, nejenel kye juntl aq'pun xq'uqil toj toxi'n xjaw,
- ⁶ajuntoq kyxolju' junaq lajoj min nche xob' exu' nejenel kye. Atzu'n Amisab'ad ju' tk'wal intoq chaq'un kyeju' aq'pun lu.
- ⁷Juntl aq'pun xq'uqil toj tkyaji'n xjaw: a Asael titz'in Joab', nejenel kye. Yajxi'tzuntl atl Seb'adiy ju' tk'wal kyej te t-xel.
- ⁸Juntl aq'pun xq'uqil toj tjwe'yi'n xjaw: atoq Samut, aj Isray, nejenel kye.
- ⁹Juntl aq'pun xq'uqil toj tqaqi'n xjaw: atoq Ira, tk'wal Ikyes, aj Tekoa, nejenel kye.
- ¹⁰Juntl aq'pun xq'uqil toj twuqi'n xjaw: atoq Eles, aj Paltita, tyajajil Eprayin, nejenel kye.
- ¹¹Juntl aq'pun xq'uqil toj twajxaqi'n xjaw: atoq Sib'ekay, aj Usa, tyajajil Sera, nejenel kye.
- ¹²Juntl aq'pun xq'uqil toj tb'eljuji'n xjaw: atoq Eb'yeser, aj Anatot, tyajajil B'enjamin, nejenel kye.
- ¹³Juntl aq'pun xq'uqil toj tlajoji'n xjaw: atoq Maaray, aj Netopa, tyajajil Sera, nejenel kye.
- ¹⁴Juntl aq'pun xq'uqil toj tjunlajoji'n xjaw: atoq B'enayiy, aj Piraton, tyajajil Eprayin, nejenel kye.
- ¹⁵Juntl aq'pun xq'uqil toj tkab'lajoji'n (12) xjaw: atoq Elday, aj Netopa, tyajajil Otonyel, nejenel kye.
- ¹⁶Aye' nejenel ja'lu kye junjun tnej tyajajil Israel: a Elyeser, tk'wal Sikri, nejenel kye tyajajil Rub'en; atzu'n Sepatiy, tk'wal Maaka, nejenel kye tyajajil Simeon;
- ¹⁷atzu'n Asab'iy, tk'wal Kyemwel, nejenel kye tyajajil Leb'i; atzu'n Sadok nejenel kye tyajajil Aaron;

- 18** atzu'n kye tyajajil Juda, a Elyu, jun titz'in Dab'i; atzu'n Omri tk'wal Mikael, nejenel kye tyajajil Isakar;
- 19** atzu'n Ismayiy, tk'wal Ab'diy, nejenel kye tyajajil Sab'ulon; atzu'n Jerimot, tk'wal Asryel, nejenel kye tyajajil Neptali;
- 20** atzu'n Osey, tk'wal Asariy, nejenel kye tyajajil Eprayin; atzu'n Joel, tk'wal Pedayiy, nejenel kye nik'jan tyajajil Manases;
- 21** atzu'n Ido, tk'wal Sakariy, nejenel kyeju' nik'jantl tyajajilju' ate'toq toj Kalaad; atzu'n Jaasyel, tk'wal Ab'ner, nejenel kye tyajajil B'enjamin;
- 22** atzu'n Asarel, tk'wal Jeroam, nejenel kye tyajajil Dan. Aye'tzun nejenelju' kyeju' junjun tnej tyajajil Israel.
- 23** Min jawtiq'i'n Dab'i kyajlalju' na'mxtoq kyjapun toj winqi'n kyab'q'i, qu'n ojetoq tzaj ttziya'n Qman Dyos qatoq che chmetilxi'xju' aj Israel tu'n kse'n kyajlal che'w twitz kya'j.
- 24** Aq'wi Joab' iq'iloktzte kyajlal, ex mixti' ponb'aj tu'n, qu'n tu'n tpaj ja'lu tzaj jun xitb'il kyib'aj aj Israel. Qu'mtzun min tz'ib'a'n toju' tu'jil tqanil ti'ju' nimaqkawil Dab'i.
- 25** Atoq Asmab'et, tk'wal Adyel, k'u'l pwaq toj tja nimaqkawil, aye'tzu'n k'ub'l ate'toq toj koj'b'il, kyoj nimaqtnam ex kyoj tnam, ex kyoju' nqach, toj tq'ob'toq Jonatan, tk'wal Osiy ta'qe'.
- 26** Atzu'n Esri, tk'wal Kyelub', nejenel kyeju' aq'unal ti'j awal.
- 27** Atzu'n Simi, aj Ramat, nejenel kyeju' awal ub'a, atzu'n Sab'di, aj Sepam, b'uyilte b'in kyoju' k'ub'lkye.
- 28** Atzu'n B'aal-anan, aj Weder, nejenel kyi'ju' tqan olib'o ex tqan iw nche tzaj ch'iy, ju' atitoq toju' plan tx'otx'.
- 29** Atzu'n Sitray, aj Saron, nejenel kyi'ju' alu'mj intoq che k'ik'lenjtz toj Saron, atzu'n Sapat, tk'wal Adlay, nejenel kyi'ju' alu'mj intoq che k'ik'lenjtz kyoju' b'ya'.
- 30** Atzu'n Ob'il, tyajajil Ismael, nejeneltoq kyi'ju' kamey; atzu'n Jeediy, aj Meronot, nejenel kyi'j ttxu b'ur;
- 31** atzu'n kyeju' rit, atoq Jasis, tyajajil Awar. Kykyaqil ja'lu nejenelqe' ex nuk'ul kyi'ju' ati te nimaqkawil Dab'i.
- 32** A Jonatan, ttiy Dab'i, q'ol nab'l, atixi'x ttab'l ex xnaq'tza'n, atzu'n Jeyel, tk'wal Akmoni, majxtoq ati kyuk'i'lju' tk'wa' nimaqkawil.
- 33** Ex ikx Aytapel, q'ol nab'ltoq te nimaqkawil, atzu'n Usay, aj Arkyit, majxtoq q'uqli tk'u'ju' nimaqkawil ti'j.

³⁴Aye' Joyada, tk'wal B'enaiyy, ex Ab'yatar, e'kyaj te t-xel Aytobel. Atzu'n Joab' nejenel kye t-xjal nimaqkawil te q'oj.

1 Cr 28

Ok Salomon te t-xel Dab'i

¹E'tzaj tb'u'yi'n Dab'i toj Jerusalem kykyaqilju' ati kyoklen toj kawb'il toj Israel: e'nejenel kye junjun tnej kyyajajil, kye junjun aq'pun xjal te q'oj nche ajb'en te nimaqkawil, kye chaq'ul kye b'a'npun k'loj xjal te q'oj ex kye nimaq tnej, exqe' nejenel nk'ul aq'untl toj tkyaqilju' ttx'otx' nimaqkawil ex talu'n, ex kyeju' tk'wal, e'xjal nimaqxi'x kyoklen ex kykyaqilju' b'a'nxi'x kyu'n kyxolu' xjal te q'oj.

²Jawtzun we' Dab'i ex tma: Chin kyb'intze' witz'in ex ntnam: Xima'ntoq wu'ne' tu'n tjaw nb'incha'ne' jun najb'il tu'n ttenju' kax k'ub'lteju' yol kyejni b'entti'j tu'n Qman Dyos ex awtloju' ja matzaja' tka'yi'n Qman Dyos, ex matxi'toq b'aj nb'u'yine' aju' nojqelan tu'n tb'inchet.

³Atzunte Dyos tzaj tma'n weye': Myata kjawil b'inchante jun ja weye', qu'n jun xjal q'ojil ta ex matxi' qojli chik' tu'na, chij.

⁴Tu'npetzunju', machin jaw t-sk'o'ne' Qman Dyos, nkyk'u'n aj Israel, kyxol kykyaqilju' toj njaye', tu'n wokye' te kynimaqkawil aj Israel tejumajx. Jaw t-sk'o'nju' tnej tyajajil Juda tu'n tkawin; kyxoltzu'n tyajajil Juda jaw t-sk'o'nju' njaye'; ayintzune' xin jaw t-sk'o'n kyxolju' ntzike' tu'n wokye' te nimaqkawil tib'aj tkyaqil Israel.

⁵Atzu'n ja'lo, kyxol kykyaqilju' nk'wale', nim kyb'aj saj tq'o'n Dyos weye', matxi' jaw t-sk'o'n Qman Dyos nk'wale' Salomon tu'n tokx qe toju' q'uqb'il te tkawb'il Qman Dyos tib'aj Israel.

⁶Ex tzaj tma'n Qman Dyos we'ye': A Salomon ju' tk'wala kjawil b'inchante ja weye' exqe' tpen, qu'n matxi' jawnsk'o'ne' te nk'wale', ayintzunwe' Manb'aj te,

⁷ex knkuwsa'ye' tkawb'il tejumajx, qa matz'oktilil tu'n, tu'n kyjapunju' nchaq'b'ile' ex nyole' tu'n kse'n ntb'incha'n ja'lo, chi Dyos.

⁸Atzu'n ja'lo, twitz Qman Dyos in b'in qe ex kywitze' kykyaqile' aj Israel toju' b'uyjtib'il te Dyos, tz'oktililx kyu'ne' tu'n kyjapun tkyaqilju' tchaq'b'il Qman Dyos, tu'ntzun ttenju' tx'otx' lu tb'anilxi'x toj kyq'ob'e' kukxju' ex tu'n tkyej kyq'o'ne' te kyetzil kyk'wale'.

⁹Atzunta nky'ajul, Salomon, tz'elx tnik'a ti'ju' Dyos janchin k'uluna'ye' ayine' tmana, tz'ajb'ena te tu'n tkyaqil tk'u'ja ex tu'n tk'u'ja, qu'n inb'aj tka'yi'n te Qman Dyos tkyaqilju' ati qoj ex inel tniky' ti'j alkyexku' qxim. Ikytzu'n, qama jyona ti'j, kknetel tu'na; qatzun matz'el tpa'ntib'a ti'j, k'elel ik'o'na tu'n tejumajx.

¹⁰Na'nku'tzun tu'na qa matxi' jaw sk'o'na tu'n Qman Dyos tu'n tjaw tb'incha'na jun ja te tja xjan. Qu'mtzun, ¡Kuwsam tib'a ex b'incha'nktza! chi Dab'i.

11Xi'tzun tq'o'n Dab'i ju' tilb'ilalu' ja te Salomon ju' tk'wal, kse'n ktenb'ela' tja Dyos, exqe'ju' txqantl ja, e' k'ub'l ti'xti', e'mqo'n ate'qe'ktz jawl, e'mqo'n tojxi' exu' najb'il xjanxi'x.

12Ex xitq'o'n Dab'i jun yek'b'il ti'j tkyaqilju' xima'ntoq tu'n, tu'n kyb'inchetju' tpen tja Dyos exqe' mqo'n tu'n kyten ti'jile, e'k'uwenj ex e'k'ub'lkye oyaj xjansa'nqe',

13exqe'ju' mqo'n jatu'n kych'exb'ente kyib'u' pale ex tyajajil Leb'i ex te tkyaqilju' ajb'eb'l teju' tja Dyos, ex kykyaqilju' ti'xti' tu'n kyajb'en toju' k'u'lb'il toj tja Dyos.

14Ex xitq'o'n txqan q'anpwaq ex saqpwaq te, tu'n kyb'inchetju' ti'xti' q'anpwaq ex saqpwaqqe' tu'n kyajb'en toju' k'u'lb'il;

15tu'n kyb'inchetju' kykb'el kandil, q'anpwaq ex saqpwaqqe', kse'nxju' talal teyile junjun;

16ex ikx tu'n kyb'inchetju' mes, q'anpwaq ex saqpwaqqe', jatu'n kykub' txoleta' wab'j xjansa'n.

17Ex xitq'o'n q'anpwaq te, tu'n kyb'inchetju' xokb'il, nimaqlaq, xar, ex xitq'o'n txqan q'anpwaq ex saqpwaq te tu'n kyb'inchetju' k'wab'l, kse'nxju' talal junjun.

18Ex xitq'o'n txqan q'anpwaq tb'anilxi'x tu'n tb'inchetju' q'olb'eb'l tz'e'ysb'il sturak, ex xitq'o'n q'anpwaq tu'n tb'inchetju' kykarwaj kyerb'in lik'u'n kyxik' te kutxb'ilte' kax k'ub'lteju' yol kyejni b'entti'j tu'n Qman Dyos.

19Tkyaqil ja'lu tz'ib'a'ntoq tu'n Dab'i kse'nxju' tzaj tyek'u'n Qman Dyos te, ja chik'b'a'na' tkyaqilu' aq'untl tu'n tb'inchet kse'nxju' yek'u'n toj tilb'ilal.

20Xi'tzun tma'n Dab'itz te Salomon: ¡Kuwsam tib'a ex we'ku'ya, tz'aq'unantzuna! ¡Lalun tz'anjtzi'j tk'u'ja ex lalun xob'a, qu'n ktenb'il te Qman Dyos tuk'i'la! Lay kyej q'o'na ex lay kyej kolb'e'na tu'n tzmaxi'j ajtjapun b'aj tkyaqilju' aq'untl tu'n kyajb'en toju' tja Dyos.

21Luqe' pale ex tyajajil Leb'i, nk'u'n kyten tu'n kych'exb'ente kyib', naq ate'qe'tl tu'n kyajb'en toju' tja Dyos; ex ate'qe' chukchaq xjal nkyq'o'n kyib' tu'n kyonin tuk'ila, tu'n kyb'inchetju' chukchaq aq'untl, atixi'x b'a'n kyu'n ti'j chukchaq ajb'eb'l; ex luqe' nejenel ex tkyaqilju' tnam ate' tu'n kyajb'en teya, chi Dab'i.

1 Cr 29

1Yajxi'tzuntl xitma'n Dab'i kye kykyaqilju' tnam: Naq o'kxku' nk'wale' Salomon xjaw t-sk'o'n Dyos, tzma ku'xun, namx tok ttab'l, atzu'n aq'untl nim, qu'n tu'n tb'inchetju' ja te Qman Dyos, mya jun ja te tkawb'il jun ichan.

2Matz'oktilil wu'ne' tu'n tb'u'yetju' nojqelan ti'ju' ja te Qman Dyos: e'q'anpwaq, saqpwaq, q'ank'uxb'il, k'uxb'il ex tze tu'n kyb'inchet junjun ti'xti'. Ex tb'anil ab'j kornalina tb'i, ab'j tu'n kymojob'et toj kykb'el, tlo', ab'j nche qoptz'aj ex chukchaq che ka'yin, chukchaq ab'j tb'anilqexi'x ex txqan poqlaj.

- ³Tib'ajxi'tzu'n tkyaqilju' matxi' b'aj nb'u'yine' teju' tja Dyos, kxe'l nq'o'ne' q'anpwaq ex saqpwaqju' we'ku'ye', tu'nju' nk'u'jlalile' ti'ju' tja Qman Dyos:
- ⁴jo'k'al lajnaq (2,200) kyintal q'anpwaq tb'anilxi'x, kab'lajk'al oxlajnaq (5,060) kyintal saqpwaq tb'anilxi'x tu'n kyb'aj ktxetu' kytapiyilju' ja.
- ⁵Tkyaqilju' q'anpwaq ex saqpwaq tu'n kyb'inchet tkyaqilju' ti'xti' chukchaq k'uxb'il kytx'otx'al in ojqlan, ex te tkyaqilju' aq'untl tu'n kyb'inchante aq'unal. Atzu'n ja'lo, ¿alkye jun tajb'il tu'n tq'onte jun toyaj tu'n tk'u'j te Qman Dyos? chi nimaqkawil Dab'i.
- ⁶Aye'tzu'n nejenel kye junjun ja xjal, nejenel kye junjun tnej kyyajajil aj Israel, nejenel kye b'a'npun tnej xjal te q'oj, ex kye nimaq tnej, exqe' nejenel kyi'ju' aq'untl te nimaqkawil, kub' kyq'o'n kyoyaj tu'n kyk'u'j,
- ⁷b'eljojk'al junaq lajoj (3,630) kyintal q'anpwaq ex junmutx' jok'al (10,000) medi q'anpwaq xikyq'o'n tu'n tb'inchetju' aq'untl ti'j tja Dyos, wajxaqlajk'al oxnaq (7,260) kyintal saqpwaq, ex ch'inxmi junmutx' oxlajk'al (13,200) kyintal q'ank'uxb'il ex b'eljoymutx' junk'al lajnaq (72,600) kyintal k'uxb'il.
- ⁸Exqe' atitoq tb'anil kyab'aj xikyq'o'n toju' k'ub'l pwaq toj tja Dyos, ju' atitoq toj tq'ob' Jeyel, tyajajil Werson.
- ⁹E' tzalaju' xjal tu'n kyoyaj, qu'n b'ajkub' kyq'o'n ti'xti' lu tu'n tkyaqil kyk'u'j te Qman Dyos. Ex ojexi'x tzalaju' nimaqkawil Dab'i.
- ¹⁰Jawtzun tnima'n Dab'i Qman Dyos kywitz kykyaqilju' tnam, tma: ¡Nimanjtzxwita Nman Dyos tejumajx, ju' xk'lunjtza tu'n ojtxi' qyajilb'ene' Israel!
- ¹¹¡Taye, te teju'ya ninb'il, ipumalj, ajwalil, kawb'il ex aya kawil! Qu'n teya tkyaqilju' ati twitz kya'j ex twitz tx'otx'. Ex teju'ya kawb'il, qu'n aya Nman Dyos, nimxi'x toklena kywitz kykyaqil.
- ¹²Aya ntzaj q'onte q'inumal ex oklenj. Aya nkawina tib'aj tkyaqil. Toj tq'ob'a ta' ipumalj ex oklenj, ex aya ntzaj q'onte kyipumal ex kyoklen kykyaqil xjal.
- ¹³Qu'mtzun in qq'o'ne' chjonte teya ja'lo Nman Dyos ex in qajwali'ne' tb'iya nim token;
- ¹⁴qu'n, ¿titi' woklene' ex titi' tik'lenju' ntaname' tu'n tb'ent txi' qq'o'ne' txqan ti'xti' teya? Axxi'x, tkyaqil aya intzaj q'onte ex o'kx inxi' qq'o'nju'ye' teya aju' intzaj tq'o'na qeye'.
- ¹⁵Ik qo'ju'ye' kse'nqe' ajb'etun twitz, naq inche ik' anj, kse'n xe' b'jik'a' ojtxi' qyajilb'ene', ex iky qchwinqlale' twitz tx'otx' kse'n leku'n, mixti'x q'uqli tk'u'jlalil.
- ¹⁶¡Nman Dyos, te teya tkyaqil ex aya saj q'onte tkyaqilju' q'inumal matxi' b'aj qb'u'yi'ne' tu'n tjaw b'inchet jun ja te tb'iya xjan!

¹⁷B'i'n wu'ne' Taya, inb'aj tka'yi'na ati toj qanmiye' ex intzalaja kyij'u' toj tu'me'l nche b'eta'. Qu'mtzun, tu'n tkyaqil nk'u'je' xxi' nq'o'ne' tkyaqil ja'lu teya. Ex inchin tzalaje' kyij'u' ttanama b'uyi'nkyib' tzalu, in nka'yine' matxi' kub' kyq'o'n kyoyaj tu'n tkyaqil kyk'u'j.

¹⁸Nman Dyos, teya xe k'uluna' Ab'raam, Isaak ex Israel, ju' ojtxi' qyajilb'ene', q'onkju'ya b'a'n xim lu kukxu' toj kyanmiju' ttanama ex xaq'luma kynab'l tu'n kyoklpe ti'ja.

¹⁹Ex q'onku'ya jun b'a'n xim toj tanmiju' nk'wale' Salomon, tu'ntzun kyjapunju' tchaq'b'ila, tnuk'b'ila ex tkawb'ila tu'n, tu'n tanq'inte ex tu'n tjaw tb'incha'n ja teya xb'aj nb'uyi'ne' nnojqlan te, chi Dab'i toj tna'j Dyos.

²⁰Ex xitma'ntl Dab'i kye kykyaqilju' tnam b'u'yi'nkyib': Kyajwali'nktze' Qman Dyos ja'lo, chij. Kykyaqiltzunju' tnam jawkyajwali'n Qman Dyos jaxe k'uluna' ojtxi' kyyajilb'en, ex mejlqe' majx ku'punju' kyplaj twitz tx'otx' twitz Qman Dyos ex twitzju' nimaqkawil.

²¹Tojtzu'n jun q'ijtel, b'ajkub' kyq'o'n chojb'il ex chojb'il k'ok'sb'il twitz Qman Dyos: kab'k'al lajnaq (1,000) qpoj tman wakx, kab'k'al lajnaq (1,000) rit ex kab'k'al lajnaq (1,000) qpoj tal rit, kyuk'i'lju' oyaj b'in ex txqan chojb'il kyu'n kykyaqil aj Israel.

²²E'wan toju' q'ij lu ex e'k'wan tu'n kytzalajb'il twitz Qman Dyos. Yajxi'tzuntl, okkyq'o'n jumajtl toklen Salomon, tk'wal Dab'i, te nimaqkawil, ex kub' kyxjansa'n twitz Qman Dyos tu'n tok nimaq toklen, ex ikx Sadok te pale.

²³Ikytzu'n, okx qe Salomon te nimaqkawil toju' q'uqb'il toj tkawb'il Qman Dyos te t-xel Dab'i, ju' tman, ex b'a'n xa'ya' toj tkyaqil. Kykyaqil aj Israel eb'in te.

²⁴Kykyaqiltzu'n nejenel ex nimaq q'ojil, ex kykyaqilju' tk'wal nimaqkawil Dab'i xi'ktziya'n qa nche tzalaj ti'ju' nimaqkawil Salomon.

²⁵Tb'incha Qman Dyos tu'n tjaw nima'nxi'x Salomon kywitz kykyaqil aj Israel, ex mixti'xi'toj jun nimaqkawil toj Israel tenwit tkawb'il ikyju'.

Kyim Dab'i

(1 R 2.10-12)

²⁶Kawin Dab'i, tk'wal Jese, tib'aj tkyaqil Israel.

²⁷Kab'naq (40) ab'q'i ten te nimaqkawil tib'aj Israel, wuq ab'q'i kawin toj Eb'ron atzun junaq oxlajoj (33) ab'q'i toj Jerusalem.

²⁸B'a'n kyima' tu'n tijil, nim tab'q'iyil tchwinqlal, txqan tq'inumal ex toklen. Atl Salomon ju' tk'wal kawin te t-xel.

²⁹Tz'ib'a'n tqanil ti'ju' nimaqkawil Dab'i, tej ttzaj qe ex tpon b'aj, kyoju' tu'jil tqanil ti'j Samwel ju' t-sanjelal Dyos, kyoju' tu'jil tqanil ti'j Natan t-sanjelal Dyos, ex kyoju' te Kad ju' sanjelal,

³⁰tuk'i'lx'i' tqanil ti'j tkyaqilju' tkawb'il ex tipumal, exqe'ju' b'aji ti'j, kyi'j aj Israel
ex kyi'j txqantl tnam.

2 Cr

2 Cr 1

Xitqani'n Salomon ttab'l te Dyos

(1 R 3.3-15)

- ¹Kuwixju' tkawb'il Salomon, tk'wal Dab'i, qu'n atitoq Qman Dyos tuk'i'l, tzaj tq'o'n nimxi'x tipumal.
- ²E'ttxoktzun Salomon kykyaqil aj Israel: e'nejenel kye xjal te q'oj, nejenel nche kawin tuk'i'l ex kykyaqilju' nejenel kye junjun ja atitoq kyoklen toj Israel.
- ³Xi'tzuntz kyuky'i'l kykyaqilju' xjal b'u'yi'ntoq kyib', toju' ja xjan atitoq toj Kab'aon, qu'n atoqtzu' ta'ju' ja te mujb'ab'ltib'il tuk'i'l Dyos, ju' kub' tb'incha'n Moyses, tmajin Dyos, toj chq'ajlaj.
- ⁴Ojetoqtzun tz'etz tiq'i'n Dab'i kax te Dyos toj Kyiryat-jearim ex pon tiq'i'n toju' tkub'el ojetoq kub' tb'incha'n, qu'n ojetoq jawtb'incha'n jun tpach xb'alun toj Jerusalen.
- ⁵Ex atoqtzu' ta' q'olb'eb'l q'ank'uxb'il, ju' kub' tb'incha'n B'esalel, tk'wal Uri ex tchman Ur, toj Kab'aon twitzju' ja xb'alun te Qman Dyos. Xi' Salomon kyuk'i'l kykyaqilju' tnam xjelul atzu'.
- ⁶Jax Salomon tk'etzju' q'olb'eb'l q'ank'uxb'il atitoq twitz Qman Dyos, twitzju' ja te mujb'ab'ltib'il tuk'i'l Dyos ex tchaq' tu'n kytz'e'yset kab'k'al lajnaq (1,000) chojb'il k'ok'sb'il tib'aj.
- ⁷Textzu'n qonik'an lu, kub' tyek'u'ntib' Dyos twitz Salomon ex tzaj tma'n te: Qanintza weye' aju' tajb'ila, kxe'l nq'o'nwe' teya, chij.
- ⁸Xittzaq'we'n Salomon te Dyos: Matzaj tka'yina nmane' Dab'i tuk'i'l t-xtalb'ila, ex machin ok tq'o'na kawil te t-xel.
- ⁹Atzu'n ja'lo, Nman Dyos, japunx tu'na aju' tzaj tma'na te nmane' Dab'i, mana' chin oktq'o'na te kynimaqkawil jun tnam nimxi'x tajlal kse'n quq twitz tx'otx'.
- ¹⁰Qu'mtzun q'ontza nnab'le' ex wojtzqib'le' tu'n tb'ent tkawitju' tnam lu wu'ne'; qu'n ¿alkye kb'entel tkawinte ttanama lu nimirxi'x? chi Salomon.
- ¹¹Tzajtzun ttzaq'we'n Qman Dyos te Salomon: Tu'ntzu'n a tb'is tk'u'ju'ya lu, ex mya q'inumal ex ti'xti' teya ex oklenj xtqaniya, ex mya kykamikju' tajq'oja, ex mya tchwinqlala nimtoj, ape' xtqaniya nab'l ex ojtqzib'l tu'n tb'ent tkawinteya ntaname', ja soka' q'o'na te nimaqkawil,
- ¹²kxe'l nq'o'ne' ttab'la ex tojtzqib'la, expe' kxe'l nq'o'ntle' tq'inumala, ti'xti' teya ex toklena; ju' minti' ten kyeju' nimaqkawil e'ten nejtl twitza, ex lay ten kyeju' che okyel yajxi'tl, chi Dyos.

¹³Ettzun Salomon toju' ja xjan atitoq toj Kab'aon, ex anjti'j toj Jerusalem, ex tb'ajlenxi' tka'yi'nju' ja te mujb'ab'ltib'il tuk'i'l Dyos, kawin toj Israel.

Tq'inumal Salomon

(1 R 10.26-29; 2 Cr 9.25-28)

¹⁴Eb'aj tb'u'yi'n Salomon karwaj ex xjal aj chejil. Atitoq oxk'al lajnaq (1,400) tkarwaj, atzun junmutx' lajk'al (12,000) t-xjal q'ojil aj chejil, eb'ajx t-sipa'n kyoju' ja kye karwaj te q'oj ex kyeju' xq'uqilte nimaqkawil toj Jerusalem.

¹⁵Nim saqpwaq ex q'anpwaq ten toj Jerusalem kse'n txqan ab'j tej tkawin Salomon; ex ten txqan k'ute kse'n tqan iw naq nche tzaj ch'iy toju' plan tx'otx'.

¹⁶Xi' nche tzaja' kylq'o'na' t-xk'a'xlel nimaqkawil Salomon tchej toj Musri ex Silisya.

¹⁷Junk'al lajnaq (600) saqpwaq twi' jun karwaj tzajni toj Ejipt, atzun wuqnaq lajoj (150) twi' jun chej. Intoq che k'ayin t-xk'a'xlel Salomon karwaj ex chej kyeju' nimaqkawil itit ex aj Sirya.

2 Cr 2

Kyej b'entti'j kyyol Salomon tuk'i'l Iram, nimaqkawil toj Tiro

(1 R 5.1-18; 7.13-14)

¹Kub' t-xima'n Salomon tu'n ttzyet tb'inchet jun ja te Qman Dyos exju' tja te kawb'il.

²Wajxaqmutx' o'lajk'al (70,000) iqal e'oktq'o'n, atzun lajmutx' (80,000) jsol twitz ab'j twi' witz, atzun b'elajk'al (3,600) nejenel ka'yil aq'untl.

³Yajxi'tzuntl xit-sma'n Salomon tq'umli te Iram, nimaqkawil toj Tiro: B'inchama weye' kse'nxju' tb'inchaya tuk'i'l nmane' Dab'i, tzaj tq'o'na tze k'ute te tu'n tjaw b'inchet jun tja te kawb'il jatu'n ttena'.

⁴Ayintzunwe' kjawil nb'inha'ne' jun tja Qdyose', tu'n ttz'e'yset k'ok'sb'il te ninb'ilte, tu'n kykub' txolb'etju' wab'j kukxju' twitz ex tu'n tkub' q'et chojb'il k'oksb'il twitz te prim ex qale, ex kyoju' q'ij te ojlab'l, ex ninq'ij te ak'a'j xjaw, ex kyoju' txqantl ninq'ij nche ik'set kukxju' toj Israel te ninb'ilte Qdyose'.

⁵Niminju' tja Dyos kjawil nb'inha'ne', qu'n nimxi'x toklenju' Dyos inqo k'ulune' te kyekywitz kykyaqil dyos.

⁶Naqtzun aju', ¿alkye jaku' jaw b'inchante jun tja Dyos, nimxi'xpena'ju' kya'j extzun lay b'ent tten toj? ¿Ti'xi'xtzunwe' woklen tu'n tjaw nb'inha'ne' jun tja, maskyep' naq tu'n tz'e'yset sturak te ninb'ilte?

⁷Qu'mtzun smantza jun xjal b'a'n tz'aq'unan kyi'j q'anpwaq, saqpwaq, q'anku'xb'il ex k'uxb'il, ex kyi'j xb'alun chukchaq che ka'yin. Ex b'a'n b'inchantilb'ilal tu'n tzqub' tu'ntzun toni'n kyuky'i'lju' xnaq'tzal nche ajb'en weye' toj Juda ex Jerusalem, aye' eb'jo'ktq'o'n nmane' Dab'i.

⁸Ex smantza tze weye': k'ute, tzis ex sandalo toj Lib'ano, qu'n b'i'n wu'ne' b'a'n che jon tzeju' xjal ate' tjaq' tkawb'ila toj Lib'ano. Che onilkye' nmajine' kyi'ju' tmajina

⁹tu'n kyb'inchante txqan tze, qu'n niminju' ja kjawil nb'inha'ne' ex tb'anilxi'x.

¹⁰Na'nku'ya, kxe'l nq'o'ne' junk'al wuqnaq lajmutx' (4,400,000) litr triy, ex kyinx seb'adju', kab'naq o'lajmutx' (440,000) litr b'in ex txqantl litr aseyt, kyeju' taq'unala ex kyeju' che jolteju' tze.

¹¹Tzajtzun t-sma'n Iram, nimaqkawil toj Tiro, jun u'j te Salomon, intoq tma'n ikjalu: Matz'okq'o'na nimaqkawil kye aj Israel tu'n Qman Dyos, qu'n intk'u'jla'nju' ttanam, chij.

¹²Ex intoq tma'ntl: ¡Nimanjtzxwitju' Qman Dyos inche k'ulun aj Israel te, ju' b'inchante kya'j ex tx'otx', qu'n matzaj tq'o'n jun tk'walu' nimaqkawil Dab'i atixi'x ttab'l, xnaq'tza'n ex inximan, kjawil tb'inha'n jun ja te Qman Dyos ex jun tja te kawb'il!

¹³Qu'mtzun kxe'l nsma'ne' xnaq'tzal Iram teya, jun ichan japumnixi'x tij ex ati ttab'l.

¹⁴Tal jun qya kyxolju' tyajajil Dan ex tk'wal jun xjal aj Tiro. B'a'n tz'aq'unan ti'j q'anpwaq, saqpwaq, q'ank'uxb'il, k'uxb'il, ab'j, tze, ti'j xb'alun kyeq smo'n tk'i' cha'x ex morad, sed ex xb'alun kyeq, ex tu'n tb'inet tkyaqil tilb'ilal tu'n tz'qub', ex inb'ent tb'inchante tkyaqil tilb'ilal qa matxi' qanet te, tu'n tb'inchante kyuky'i'lju' t-xjala ati b'a'n kyu'n ex kyuk'i'lju' intoq che ajb'en te taye Dab'i ju' tmana.

¹⁵Qu'mtzun, nimaqkawil, smantzju'ya triy, seb'ad, aseyt exju' b'in xtmaya tu'n ttzaj tq'o'na.

¹⁶Akxtzun in qjonju'ye' tze toj Lib'ano tkyaqilju' k'ajb'el teya, kb'ajel qk'lo'ne' ex kxel qi'ne' tib'aj ninnjab' tu'n tpon tzmax ttzi ninnjab' toj tnam Jope. Atzuntlta kxe'l q'inte tu'n tpon Jerusalem, chi Iram toj u'j.

¹⁷Tchaq'tzun Salomon tu'n tjaw kyajlal kykyaqilju' najchaq xjal najlqe'toq kyxol aj Israel, ti'jxi'xtlju' jawni tu'n Dab'i ju' tman, ate'toq b'eljlajmutx' kab'k'al lajnaq (153,000) kyb'aj elyal.

¹⁸Kxoltzun ja'lu, e'oktq'o'n wajxaqmutx' o'lajk'al (70,000) iqal, lajmutx' (80,000) pa'l ab'j twi' witz, atzun b'eljojk'al (3,600) ka'yil aq'untl, tu'n kyokten chq'olkyeju' xjal tu'n kyaq'unan.

2 Cr 3

Tchaq' Salomon tu'n tjaw b'inet tja Dyos

(1 R 6.1-38)

- ¹Tchaq' Salomon tu'n ttzyet tb'inchetju' tja Dyos toj Jerusalen twi' witz Morya, jakub' tyek'u'na'tib' Qman Dyos twitz Dab'i ju' tman, toju' najb'il jyo'ntltoq tu'n Dab'i, ja intoq triyina' Ornan, ju' aj Jeb'u.
- ²Tzyet tb'inchetju' tja Dyos toj tkab' q'ij teju' tkab' xjaw te tkyaji'n ab'q'i nkawin.
- ³Aye' echb'ente tq'uqlil tja Dyos ja'lu kub' tq'o'n Salomon: junaq wuq (27) metr tnuqub', atzun b'eljoj metr twitz.
- ⁴Atzu'n koredor twitzju' tja Dyos, b'eljoj metr tnuqub', kse'nx twitzju' tja Dyos, ex b'eljoj metr twe'. Tchaq' Salomon tu'n tb'ajktzet tojile tu'n qa'npwaqxi'x,
- ⁵ex tchaq' tu'n tb'aj kyktxu'n tojileju' ja nim toklen tu'n tz'lantzaj, tib'ajxi'tzuntl okktxu'n tu'n tb'anil q'anpwaq, ex b'ajkub' kyb'inha'n tilb'ilal tut ex xpatx'k'uxb'il etzniqe'ten,
- ⁶ex tchaq' tu'n tb'aj wiqo'n kyuk'i'l tb'anil ab'j. Tb'anilxi'xju' q'anpwaq ajb'en kyu'n.
- ⁷Tchaq' tu'n tb'aj kyktxu'n toj tkyaqilju' jatu'n q'anpwaq: e'ptzo'n, exqe' nunb'ral, e'tapi exqe' tjpel, ex e'ok kyb'inha'n kyilb'ilal kyerb'in kywitzju' tapi.
- ⁸Expe' tchaq' tu'n tjaw b'inha'nju' mqo'n xjanxi'x tojxi'. B'eljoj metr tnuqub', kse'nx twitz tja Dyos, ex b'eljoj metr ttx'u'k. Ex tchaq' tu'n tb'aj ktxu'n tu'n q'anpwaq tb'anilxi'x, ch'inxmi junk'al kab'naq (440) kyintal q'anpwaq b'aj ti'j.
- ⁹Masch'i'n jun lib'r kyalal junjun klawx̃. Ex eb'aj kyktxu'nju' mqo'n te tkab' kol tu'n q'anpwaq.
- ¹⁰Tchaq' tu'n kykub' b'inha'n kab'e' tilb'ilal kyerb'in toju' mqo'n xjanxi'x, ex eb'aj ktxu'n tu'n q'anpwaq.
- ¹¹Te b'eljoj metr kynuqub' kyxik'ju' kyerb'in lik'u'nqe'toq tkyaqil; kab'e' metr tk'i' ch'intl tliky'e jun t-xik'u' jun, intoq pon kanun twitzju' ttapiyilu' mqo'n, ex kyinxtoq juntl t-xik'ju', intoq pon kanun ti'j ttxa'n t-xik'ju' juntl kyerb'in.
- ¹²Ikxtzu'n, kyinx tliky'e jun t-xik' juntl kyerb'inju', kse'nqe' t-xik'u' jun, intoq pon kanun jun twitzju' ttapiyilju' mqo'n, exju' juntl t-xik', kyinx tnuqub'ju', ntoq pon kanun ttxa'n t-xik'ju' tnejel kyerb'in.
- ¹³B'eljoj metr tnuqub' kyxik'ju' kyerb'in lu tu'n tkyaqil, wa'lqe'toq intoq che ka'yinx tu'me'lju' mqo'n toj nky'ajchaq.
- ¹⁴Ex tchaq' tu'n kyb'inchetju' xb'alun chukchaq che ka'yin, ex tu'n kyb'inchet kyilb'ilal kyerb'in toj.

Aye' kab'e' tqan tilb'ilal

(1 R 7.15-22)

- ¹⁵Tchaq' Salomon tu'n kyb'inchet kab'e' tqan tilb'ilal twitzju' tja Dyos, ch'inxmi qaqlajoj metr kywe'. Aye'tzu'n kyilb'ilal kywi', kab'e' metr tk'i' ch'intl.

¹⁶Ex tchaq' tu'n kyb'inchet xpatx'k'uxb'il kse'n u'wj, ex tu'n kyb'jo'k q'o'n tzma toj kywi'ju' tqan; ex b'inchet jo'naq (100) tilb'ilal maʒlob'j ex eb'jo'k q'o'n kyij' xpatx'k'uxb'il.

¹⁷Tchaq' tu'n kykub' q'o'nju' tqan lu twitzju' tja Dyos, jun toj tb'a'nq'ob' atzun juntl toj tnayaj. Aju' tqan toj tb'a'nq'ob' oktq'o'n tb'i Jakyin, atzu'n toj tnayaj oktq'o'n tb'i B'oas.

2 Cr 4

Ti'xti' e'ajb'en toj tja Dyos

(1 R 7.23-51)

¹Ex tchaq' Salomon tu'n tkub' b'inchet jun q'olb'eb'l q'ank'uxb'il, b'eljoj metr tnuqub' ex b'eljoj metr twitz, atzun kyaje' metr tk'i' niky'jan twe'.

²Ex tchaq' tu'n tkub' b'incha'n jun nin pil q'ank'uxb'il tkb'elju' a'. Tolintoq, kyaje' metr tk'i' nik'jan (4.5m) twitz txi'x jun plaj ex ponx jun plajtl. Kab'e' metr tk'i' ch'i'ntl (2.25m) twe', atzun oxlajoj metr tk'i' nik'jan (13.5m) ttole ttziyile.

³Ate'toq kab'e' txol tilb'ilal naku'j tman wakxqe' tjaq'ile ttziju' pil ti'jile, lajoj toj kakab'naqjo' (45cm.) chaq sentimetro, jun tnejx elna'qe' tuk'i'lju' pil.

⁴Tkub' toqju' pil kyib'aj kab'lajoj (12) tman wakx q'ank'uxb'ilqe', ox'e' tman wakx nche ka'yinx toj tb'a'nq'ob'kya'j, ox'e' toj tnayajkya'j, ox'e' toj tjawetzq'ij ex ox'e' toj tkub'exq'ij. E'kyajtenju' kyqan kytze'lkyi'j tojxi' ex atkub'toqju' pil kyib'aj.

⁵Wajxaq sentimetro tpimal ttapiyilju' pil; ikytoq ttziyileju' kse'n tb'echil jun b'ech liryo, wajxaqmutx' jok'al (66,000) litr a' intoq b'ajx toj.

⁶Ex tu'n kyb'inchet lajoj pil q'ank'uxb'il te tx'ajb'il, jwe' e'kub' q'o'n toj tb'a'nq'ob' ex jwe' toj tnayaj. Tkyaqiltzu'n intoq che ajb'en teju' chojb'il k'ok'sb'il nche txjet toj; atzu'n nin pil tu'ntoq kytx'ajunju' pale toj.

⁷Ex tchaq' tu'n kyb'inchet lajoj kykb'el kanti q'anpwaqqe', kse'nxju' tz'ib'a'ntoq, e'kub' kyq'o'ntzuntz toju' tja Dyos, jwe' toj tb'a'nq'ob' ex jwe' toj tnayaj.

⁸Expe' tchaq' tu'n kykub' b'incha'n lajoj mes, ex e'kub' kyq'o'n toju' tja Dyos, jwe' toj tb'a'nq'ob' ex jwe' toj tnayaj. Ex e'kub' kyb'incha'n jonaq (100) nimaqlaq q'ank'uxb'ilqe'.

⁹Ex tchaq' tu'n tkub' b'incha'nju' pe'n kye pale exju' pe'n nim toklen, kyuk'i'l kyjpel, eb'aj kyktxu'n tu'n q'ank'uxb'il.

¹⁰Tchaq'tzuntzu' tu'n tkub' q'o'nju' nin pil toj tb'a'nq'ob' tja Dyos, kyxol tnayajkya'j ex tkub'exq'ij.

¹¹Ex tchaq' Iram tu'n kyb'inchet k'wil, jotb'il ex nimaqlaq, ikytzu'n b'aja' b'enta' aq'untl tu'n te Salomon toju' tja Dyos.

- ¹²Aye' aq'untl ja'lu: kab'e' kyqan tilb'ilal, exqe' kyilb'ilal toli'n kyi'j, ju' ate'toq kywi', kab'e' sarant tu'n kyktxetju' kyilb'il lu,
- ¹³junk'al (400) kyilb'ilal maḁlob'j kyeju' kab'e' sarant, kab'e' txol maḁlob'j kye junjun sarant, ju' inche ajb'en kutxb'ilkye kyilb'ilal toli'n kyi'j toj kywi'ju' kyqan;
- ¹⁴lajoj tq'uqb'il, lajoj pil atokxtoq kyib'aj,
- ¹⁵nin pil tk'b'elju' a', kyuk'i'lju' kab'lajoj (12) tman wakx ate'kxtoq tjaq',
- ¹⁶exqe'ju' k'wil, jotb'il ex xokb'il. Kykyaqilju' aq'unb'il teju' tja Qman Dyos e'kub' tb'incha'n xnaq'tzal Iram teju' nimaqkawil Salomon, q'ank'uxb'ilileqe' ex sq'ib'un.
- ¹⁷E'b'ajku'x tb'incha'n kyoj molt te tz'awun, toju' tnej tx'otx' ttzi nin a' Jordan, kyxol Sukot tuk'i'l Saretan.
- ¹⁸Tchaq' Salomon tu'n kyb'ajjub' b'inchet txqan aq'unb'il q'ank'uxb'ilileqe', ex min b'ajx tk'u'j tu'n kykub' mlo'n.
- ¹⁹Ex tchaq' Salomon tu'n kyb'inchet tkyaqilju' txqantl aq'unb'il ate'toq toju' tja Dyos: ju' q'olb'eb'l q'anpwaq, e'mes jatu'n kykub'q'eta wab'j tu'n kyxjanset twitz Qman Dyos,
- ²⁰e'kyb'el kantil q'anpwaqxi'x kyuk'i'lju' kykantilil ate'toq twitzju' najb'il xjanxi'x, tu'n kyk'ent kse'nxju' q'ma'ntl;
- ²¹ekyilb'ilal b'ech, e'kantil ex pitxb'il, ex q'anpwaqqe';
- ²²e'pitxb'il, nimaqlaq, pak' exqe' kykb'el sturak, kykyaqil q'anpwaqileqe'xi'x. Ex q'anpwaqileqe', ttziju' tja Dyos, kyxaqu' jqob'l tojxi', ttziju' najb'il xjanxi'x exqe'ju' jqob'lte tja Dyos.

2 Cr 5

¹Tetzunj kyb'aj b'ent tkyaqil aq'untl tchaq' Salomon tu'n kyb'inchet toju' tja Dyos, tchaq' Salomon tu'n kyb'ajx q'i'n aq'unb'il q'anpwaq ex saqpwaq ojettoq che'x tq'o'n Dab'i, ju' tman, te Qman Dyos, e'okx k'u'ntzuntz kyoju' k'uwenj toj tja Dyos.

Pon q'i'n tkaxil tyol Dyos kyejni b'entti'j toju' ja te k'u'lb'il

(1 R 8.1-11)

- ²Eb'ajtzun tb'u'yi'n Salomon tijwnaq kyxol aj Israel, kykyaqilju' nejenel kye junjun tnej kyyajajil exqe' xjal nimaq kyoklen toj kyja aj Israel, toj Jerusalen, tu'n tetz kyi'q'i'nju' kax k'ub'lteju' tyol Dyos kyejni b'entti'j, toj Syon, Nimttanam Dab'i.
- ³Kykyaqiltzunju' aj Israel b'aj kyb'u'yi'n kyib' tuk'i'lju' nimaqkawil Salomon toju' ninq'ij nim toklen toj twuqi'n xjaw teju' ab'q'i.
- ⁴Kykyaqilju' tijwnaq kyxol aj Israel eb'aj pon, jawtzun kyi'q'i'n tyajajil Leb'iju' kax,

⁵xikyiq'i'ntzuntz toju' tja Dyos, junx tuk'i'lju' ja te mujb'ab'ltib'il tuk'i'l Dyos exqe'ju' aq'unb'il xjansa'nqe' ate'toq toj, iq'i'nqe'toq kyu'n pale ex aj Leb'i.

⁶Ate'toqju' nimaqkawil Salomon kyuk'i'l kykyaqilju' tnam aj Israel matxi'toq b'aj kyb'u'yi'n kyib' tuk'i'l, twitzju' kax, intoq kub' kyq'o'n txqan rit ex tman wakx te chojb'il, mixtoqti'tl nb'ent kyajlet.

⁷Yajxi'tzuntl xikyiq'i'n pale tkaxilju' tyol Dyos kyajni b'antti'j, toju' ja te k'u'lb'il, tzmax toju' najb'il xjanxi'x, kyjaq' kyxik'ju' kyerb'in,

⁸lik'u'nqe'toqu' kyxik' tib'aju' jata'toqju' kax, ktxu'ntoq tib'aju' kax kyuk'i'lxi' tqul kyu'n.

⁹Nimaqxi'toqtzun kywe'ju' tqul, q'ancha'ltoqu' kytxa'n tzmax toju' mqo'n Xjan, twitzju' Najb'il Xjanxi'x, atzu'n ti'jxi' minti' q'ancha'lqe'toq; majxtzun e'kyajten ikyju'.

¹⁰O'xtoqju' kab'e' tz'len ab'j atku'x toju' kax ju' ku'x tq'o'n Moyses toj, tzmax Oreb', aye' tz'len ab'j ja tz'ib'a'na'qe' tyol Qman Dyos kyejni b'entti'j kyuk'i'l aj Israel tej kyetz Ejipt.

¹¹E' b'je'tzju' pale toju' Najb'il Xjan. Matxitoq kyxtilsa kyib' kykyaqilju' pale ate'toq ex minti' e'oklpe kse'nxju' nuk'b'enkye aj kych'exb'ente kyib'.

¹²Kykyaqilju' aj Leb'i ajb'itzalqe', aye' Asap, Eman ex Jedutun, junx kyuk'i'lju' kyk'wal ex txqantl kywitze'l, wa'lqe'toq toj tjawetzq'ij teju' q'olb'eb'l, oksa'ntoq kyi'j sed. Iq'imiletoq kychinab' txijtxij, tzintzin ex arpa. Ate'toq qaqaq (120) pale kyuk'i'l intoq che q'ajtzan chun.

¹³E'oktzun tentz kykyaqil junx q'ajtzalkyeju' chun ex b'itzal junx tq'ojq'ojel kywi' te ajwalb'ilte Qman Dyos ex q'ob'l chjonte te, intoq che kyq'ajtza'nju' chun, txijtxij ex junjuntl chnab', intoq kyb'itza'nxi': Kyajwali'nktze' Qman Dyos, qu'n majx b'a'nte, qu'n tejumajxju' tk'u'jlalil, chechij. Tojtzu'n kmoj lu kub' noju' tja Qman Dyos tu'n muj,

¹⁴ex mixti' b'entl kykyajtenju' pale b'inchalteju' k'u'lb'il tu'nju' muj, qu'n matxi'toq kub' noju' ja te k'u'lb'il tu'n tajwalil Qman Dyos.

2 Cr 6

Kub' tq'o'n Salomon ja te k'u'lb'il toj tq'ob' Dyos

(1 R 8.12-66)

¹Tmatzun Salomon: Oje tmaya Taye qa najliya toj qxopin.

²Ayintzunwe' matxi' jaw nb'incha'ne' jun tjaya tu'n tnajana toj, jun najb'il tu'n tnajana tejumajx, chij.

³Anjtzun ka'yi'n ti'ju' nimaqkawil kywitz kykyaqil aj Israel, wa'lqe'toq ex e'kub' tky'i'wla'n

- ⁴chij kjalu: Ajwalinjtzxwitju' Qman Dyos inqo k'ulun te, qu'n ma japunju' tyol tzaj ttziya'n te nmane' Dab'i tej ttzaj tma'n te:
- ⁵B'ajxtoq jawa' nsk'o'ne' jun nintnam kyxol kykyaqilju' tnej tyajajil Israel, atxi'x kyetzlen wiq'ine' ntaname' toj Ejipt, tu'n tjaw b'inchet jun ja te k'u'lb'il toj, jatu'n ttzaja' na'n nb'iye', ex b'ajxtoq jawa' nsk'o'ne' jun ichan te nejenel teju' ntaname' Israel,
- ⁶matxitzun jawnsk'o'ne' Jerusalen tu'n ttzaj na'nju' nb'iye' atzu', ex majawnsk'o'ne' Dab'i tu'n tkawinteju' ntaname' Israel, chij.
- ⁷Kub'tzun t-xima'n nmane' Dab'i tu'n tjaw tb'incha'n jun ja te ninb'ilte Qman Dyos janche k'uluna' aj Israel.
- ⁸Atzunte Qman Dyos tzaj tma'n te: B'a'nte' tu'n xkub't-xima'na tu'n tjaw tb'incha'na njaye';
- ⁹naqaju' myaya kb'inchalte, jun tk'wal teju'ya kjawil b'inchanteju' njaye', chi Dyos.
- ¹⁰Matxi'tzun japunte Qman Dyos tyol kyajni ttziya'n. Ikxi'xju' kse'n tma, matxi' chin kub' qeye' toju' q'uqb'il te kawb'il toj Israel te t-xel nmane' Dab'i ex matxi' jaw nb'incha'ne' jun tja Qman Dyos janche k'lu'na' aj Israel.
- ¹¹Expe' matxi' tz'okx nq'o'ne' kax toj, ju' k'ub'lte tyol Qman Dyos kyejni b'entti'j kyuk'i'l aj Israel, chi Salomon.
- ¹²Kub'tzun ten Salomontz twitzju' q'olb'eb'l te Qman Dyos, kywitz kykyaqilju' tnam aj Israel ex exi' tnuqpi'n tq'ob'.
- ¹³Atokxtoq tib'aj jun tkub'el q'ank'uxb'il, te kab'e' metr tk'i' ch'i'ntl (2.25m.) tnuqub' ex kyinx twitzju', atzun jun metr tk'i' ch'i'ntl (1.35) twe', ju' ojetoq tchaq' tu'n tjaw b'incha'n ex tu'n tkub' q'o'n toj nky'ajchaqju' pe'n. Kub' mejetzuntz kywitz kykyaqilju' tnam aj Israel, ex eb'jaw tq'o'n tq'ob' twitz kya'j.
- ¹⁴Tmatzuntz: Nman Dyos: mixti' juntl Dyos twitz kya'j ex twitz tx'otx' kse'n aya, in japunju' tyola nkyaj b'entti'j tu'na ex intzaj tyek'u'na t-xtalb'ila kyeju' nche ajb'en tu'n tkyaqil kyk'u'j teya;
- ¹⁵matxi' japunju' tyola tzaj ttziya'na te nma'ne' Dab'i, tzaj tma'na ex ma japun tu'na toju' q'ij ja'lo.
- ¹⁶Qu'mtzun, Taye, ex japunxju' tzaj ttziya'na te tmajina Dab'i, ju' nmane', tu'na: qa k'okyixqe jun tyajajil kukxju' toju' q'uqb'il te kawb'il toj Israel tu'nelju' t-xtalb'ila, qama che anq'inju' tk'wal b'a'n exqa ma japunju' tkawb'ila kyu'n, kse'nxte japun tu'n.
- ¹⁷Ixkwittzu'n Nman Dyos, b'inchama tu'n tapunju' yol tzaj ttziya'na teju' tmajina Dab'i, ju' nmane'.

- 18**Naqtzun ajü' ¿ma axtzunlo taye qa kb'entel tnajana kyuk'i'lju' xjal twitz tx'otx'? Naqpena'ju' kya'j nimirix, lay b'ent ttena toj, ¿mitzunloyate' tal ja lu xjaw nb'inha'ne' teya!
- 19**Qu'mtzun Nman Dyos, tzaq'wentza nkub'sb'ile' ex nqanb'e'tze'; b'intza tq'ojq'ojel nwi'ye' ex nna'j Dyose' teya, ayine' tmajina.
- 20**Ka'yintzu'ya ja lu, q'ijtl ex qonik'an, jatmaya'ya tu'n ttena. B'intza nna'j Dyose' teya tzalu, ayine' tmajina.
- 21**B'inqe'tzju'ya nqanb'e'tze' ex kyqanb'e'tzju' ttanama aj Israel, aj txi' qna'na toju' najb'il lu. B'inqe'tza toj kya'j ja najla'ya, ex qo' tnajsama.
- 22**Qatzun ati jun mab'inchan myab'a'n ti'j twnaqil, exqa matxi q'ma'n te tu'n ttziyanteju' ax twitzju' q'olb'eb'l toju' ja te k'u'lb'il lu,
- 23**b'intza tzmax toj kya'j ex tzaq'wentza; b'inchama tnik'alilti'j kyeju' tmajina. Tz'e'ysanku'ya twitzju' ati til, tu'n tchjonteju' tb'inchb'aj myab'a'n, atzu'n mixti' til b'inchama tnik'alilti'jte, kse'nxju' nojqelan te.
- 24**Qatzun makub'ti'ju' ttanama kyu'n tajq'oj tu'n tpaju' kyil twitza, extzunqa majaw kyajwali'ntlju' tb'iya ex mache kub'san teya toj kynaj Dyos toju' ja lu,
- 25**b'intza tzmax toj kya'j, najsanku'ya kyil, ex iq'inqe'tz jumajtla toju' tx'otx' xitq'o'na kye ex kyeju' kyyajilb'en.
- 26**Qa minti' xkub' jb'al tu'n tpaj mache b'inha'n ilju' ttanama twitza, extzun qama che k'ulun teya toju' najb'il lu, ex majawkyajwali'n tb'iya exqa matz'anjtzi'j kyanmi tu'n tpaju' kyil ajtkub' ttz'e'ysa'na kywitz,
- 27**b'inqe'tza tzmax toj kya'j ex najsanku'ya kyilju' tmajina ex kyilju' ttanama aj Israel, ex yek'unxa b'a'n b'e kye tu'n kyb'et toj. Q'ontz tzuna jb'al twitzju' tx'otx' lu, ju' tzaj tq'o'na te kyetz'b'ilju' ttanama.
- 28**Qatzun matzaj we'yaj toju' tx'otx', mo tx'u'j yab'il, mujqa mache kub' tzqiju' awal tu'n kyaq, mo matz'ok soj kyij, mo yajb'il kyu'n xt'ikt'u'l mujqa juntl ttxkuplal; qama tz'ok kytxoli'n kyib'u' ajq'oj kyij'ju' nimaq qtaname' exqa mache oktzaqpaj q'ojil kyij, mujqa matzaj alkyexku' yajb'il mo yab'il,
- 29-30**b'intzju'ya na'j Dyos mujqa kub'sb'il makyb'inha alkyexku' xjal mujqa tkyaqilju' ttanama aj Israel, ajkylonte xitb'il ex k'ixk'oj kyij, qama jawkyiq'i'n kyq'ob' toj kynaj Dyos toju' ja te k'u'lb'il lu. B'inqe'tza tzmax toj kya'j, ja najla'ya ex najsanku'ya kyil; q'ontza tu'me'l t-xel teyile junjun kse'nxju' kyb'inchb'aj, qu'n o'kxa ojtzqilte kyxim xjal ex kyanmi.
- 31**Che nimaltzuntz ex che b'il teya toju' kychwinqlal twitzju' tx'otx' tzaj tq'o'na kyeju' ojtxi' qyajilb'ene'.

³²Expe' jun najchaq xjal, jun mya ttanama, qama tzaj kyoj najchaq tx'otx' naqx tu'nelju' tb'iya nimxi'x toklen ex nimitipumala, exqa matzaj na'na tu'n toju' ja te k'u'lb'il lu,

³³b'intza tzmax toj kya'j ja najla'ya, ex q'ontza te tkyaqilju' kxe'l tqani'n teya, tu'ntzun tojtzqinjta ex tu'n tnimanjtza kyu'n kykyaqilju' nimaqtnam twitz tx'otx', kse'n ntb'incha'nju' ttanama Israel, ex tu'n telkynik' qa aju' tb'iya ntzaj na'n toju' ja lu, xjaw nb'incha'ne' teya.

³⁴Aj texju' ttanama q'ojil kyi'ju' tajq'oj, jaxjaku' matxa' tchq'o'na, qama tzaj na'na kyu'n tu'me'lju' nintnam xjaw t-sk'o'na lu ex tu'me'lu' ja xjaw nb'incha'ne' teya,

³⁵b'intza kynaj Dyos ex kykub'sb'il tzmax toj kya'j, che tkloma kye kyajq'oj.

³⁶Qatzun mache b'inchan il twitza, qu'n mixti' jun mixwitti' nb'inchan il, qama tzaj ttx'u'jila kyi'j exqa mache'x tq'o'na toj kyq'ob' kyajq'oj tu'n kyokq'o'n te majin lq'o'n ex tu'n kyxi'q'i'n toj juntl ttx'otx' nqaku' mujqa najchaq,

³⁷qatzun matz'anjtzi'j kyanmi toju' tx'otx' jaḡepona' iq'i'n, exqa mache kub'san teya exqa matz'el kynik' ti'ju' kyil ex myab'a'n xkyb'incha,

³⁸Qama tz'anjtzkyi'j tuk'i'la tu'n tkyaqil kyk'u'j toju' tx'otx' jamache'xa' iq'i'n toj jitz'jtib'il, exqa mache na'n Dyos tu'me'lju' tx'otx' saj tq'o'na lu kyeju' kyyajilb'en, ex tu'me'lju' nintnam jaw t-sk'o'na, ex tu'me'lju' tjaya xjaw nb'incha'ne',

³⁹b'intzju'ya kynaj Dyos ex kykub'sb'il tzmax toj kya'j ja najla'ya, najsanku'ya kyilju' ttanama twitza ex klonqe'ma kyeju' kyajq'oj.

⁴⁰Nman Dyos, b'inqe'tzju'ya na'j Dyos ajkyok toju' najb'il lu.

⁴¹Iq'i'nktz tib'a Nman Dyos, tuk'i'lju' tkaxa nimitipumal, ex kuttzaja jak'ojlala'ya. Nman Dyos, tz'okxwit kyoksa'n pale twitza kolb'il kyi'j, che tzalajxwitju' nche niman teya toju' q'inumal.

⁴²Taye, lalun chin eltik'o'na, ayine' nimaqkawil njaw t-sk'o'na. Na'ntza tk'u'jlalila ti'j Dab'i, ju' tmajina, chi nimaqkawil Salomon toj tna'j Dyos.

2 Cr 7

¹Tetzunj tb'aj na'n Dyos Salomon, ku'tz q'aaq' toj kya'j ex b'aj ttz'e'ysa'nju' chojb'il k'ok'sb'il exqe' chojb'il, ex kub' noju' ja te k'u'lb'il tu'n tajwalil Qman Dyos,

²qu'mtzun min b'ent kyokxju' pale toj.

³Tetzunj kyka'yinte kykyaqil aj Israel q'aaq' exju' tajwalil Qman Dyos nche kb'u'l tib'aju' ja, e'kub' meje majx ku'punju' kyplaj twitz tx'otx' ja txoli'na' ab'j twitz, ek'ulun ex e'q'on chjonte te Qman Dyos, kukxtoq kymanteju': Qu'n majx b'a'n te, qu'n tejumajxju' tk'u'jlalil, chechij.

- ⁴Tb'ajlenxi'tzun ja'lu, kub' kyq'o'n nimaqkawil ex kykyaqilju' tnam chojb'il twitz Qman Dyos.
- ⁵Kab'mutx' o'lajk'al (22,000) wakx ex o'lajmutx' (120,000) rit b'ajkub' tq'o'n Salomon te chojb'il. Iktzu'n xjanseta' tja Dyos tu'n nimaqkawil kyuk'i'l kykyaqilju' aj Israel.
- ⁶Ate'toqtzu'nkye' pale toju' kyaq'un exqe' tyajajil Leb'i kyuk'i'lju' kychinab' xjansa'nqe' matxi'toq che kub' tb'inha'n nimaqkawil tu'n kyq'ajztet toju' b'itz intma'n: Qu'n tejumajxju' tk'u'jlalil, tej intoq tb'itza'n Dab'i kyuk'i'l. Intoq kyq'ajtza'n paleju' chun kywitz, tej wa'lqe'toqju' aj Israel.
- ⁷Ex kub' t-xjansa'n Salomon toj nky'ajchaqju' pe'n twitzju' tja Qman Dyos, qu'n atzu' e'kub'tq'o'na'ju' chojb'il k'ok'sb'il ex ky-untilju' chojb'il te mujb'ab'ltib'il, qu'n mixtoqti' nche b'ajxju' chojb'il k'ok'sb'il e'oyaj twitz awal k'ok'e'kywitz ex ky-until, tib'aju' q'olb'eb'l q'ank'uxb'il ojettoq tchaq' tu'n tjaw b'inha'n.
- ⁸Kub' tik'sa'n Salomon kyq'iju' pach t-xaq tze toju' tq'ijlalil lu kyuk'i'l kykyaqil aj Israel, nimxi'xtoq txqan kyb'aj, e'tzajx ttzi Amat, ponx ttziju' a' toj Ejipt.
- ⁹Tetzun jun q'ijtel kub'kyik'sa'n jun ninq'ij nim toklen, qu'n wuq q'ij kub'kyik'sa'n tej t-xjansetu' q'olb'eb'l ex kub'kyik'sa'n wuq q'ijtlju' kyq'ij pach t-xaq tze.
- ¹⁰Tojtzun junaq oxe' (23) q'ij teju' twuqi'n xjaw, xitma'n nimaqkawil kyeju' tnam xjal tu'n kyb'aj anj kyja toj tzalajb'il tu'nju' b'a'n matxi'toq tb'inha Qman Dyos te Dab'i, te Salomon ex kyeju' ttanam aj Israel.

Kyej b'entti'j tyol Qman Dyos tuk'i'l Salomon

(1 R 9.1-9)

- ¹¹Tetzunj tb'aj b'entju' tja Qman Dyos tu'n Salomon, exju' tja nimaqkawb'il ex tkyaqilju' tma tu'n tb'inchante kyoj eb'aj b'entile b'a'n,
- ¹²kub' tyek'u'ntib' Qman Dyos twitz toj qonik'an ex tzaj tma'n te: Matxi' nb'iju'ye' tna'j Dyosa, ex matxi' jawnsk'o'ne' najb'il lu tu'n tok te ja te k'u'lb'il, jatu'n kykub'q'eta chojb'il.
- ¹³Ikytzu'n, qama kub' njpu'ne' kya'j tu'n lalun tzaj jb'al, mujqa mache tzaj nchq'o'ne' xt'ikt'u'l tu'n tb'aj kyyajla'nju' twitz tx'otx', mujqa matzaj nq'o'ne' jun tx'u'j yab'il tib'aju' ntaname',
- ¹⁴qatzun makub' kyme'ssa'n kyib'u' ntaname' inche tzaj na'nte nb'ieye', qama chin tzajkyna'ne', qama che jyon wi'je' ex min xeb'inchantl taq'wix, che tzajel nb'i'ne' tzmax toj kya'j, kb'el nnajsa'ne' kyil ex che jawil b'ent jumajtl toju' kytx'otx' wu'ne' kse'n tnejel.
- ¹⁵Kxe'l qex ja'lo, ktzajel nb'i'nju'ye' kyna'j Dyos k'okyel toju' najb'il lu,

¹⁶qu'n majawnsk'o'ne' ex makub' nxjansa'ne' ja te k'u'lb'il lu jatu'n ttzaja' na'nju' nb'ie' tejumajx. Knxq'ui'ye' ex kb'el nna'ne' kukxju'.

¹⁷Atzu'n ja'lo, qama tz'anq'ina nwitz'e' kse'n Dab'i ju' tmana, qa mache'x tb'i'ncha'na tkyaqilju' xinma'ne' teya, exqa mache'x tb'i'na nkawb'ile' ex nnuk'b'ile',

¹⁸knkuwsa'ye' tkawb'ila, kse'nxju' kyej b'entti'j wu'ne' tuk'i'l Dab'i ju' tmana, tej nmanteye' te qa che kawilju' tyajajil kukxju' tib'aj Israel.

¹⁹Qatzun matz'el kypa'n kyib'e' wi'je', exqa min xe'x kyb'inja'ne' nkawb'ile' ex nchaq'b'ile' xe'x nq'o'ne' kyeye', qa xi' xe' ajb'ena'tle' ex xi' xe' k'uluna'tle' kye junxi'tl dyos,

²⁰che elex nsla'ja'ne' twitzju' tx'otx' xinq'o'ne' kyeye', ex k'elel wik'o'nju'ye' ja matxi' kub' nxjansa'ne' lu, ex k'okyel te xmayb'il kyxol kykyaqilju' nimaqtnam.

²¹Atzunju' ja lu, ju' tb'anilxi'xtoq, naq tik'lenxtl kyjelten, kykyaqiltzunju' che ik'el tk'etz che jawil lab'ti ex che xjelul tiqu'n xtb'inchaya' Qman Dyos ja'lu ti'ju' tx'otx' lu ex ti'ju' ja te k'u'lb'il lu.

²²Kxe'l tzaq'we'ntzuntz kye, qa tu'n tpaj makej kykolb'e'n Qman Dyos Kydyos ojtxi' kyyajilb'en, ju' etz iq'inky'e' toj Ejipt, ex tu'n tpaj okten kywitz tu'n kyk'ulun ex tu'n kyajb'en kye txqantl dyos; qu'mtzun saja' tq'o'na' nin taq'wix lu kyib'aj, chi Qman Dyos.

2 Cr 8

Txqantl taq'un Salomon

(1 R 9.10-28)

¹Tb'ajlenxi' junaq (20) ab'q'i tjawlen tb'inja'n Salomon tja Dyos exju' tja nintkawb'il,

²tchaq'tzuntz tu'n kyb'jaw b'inja'n jumajtlju' nimaqtnam ojetoq che'x tq'o'n Iram te, ex e'kub' tq'o'n aj Israel kyoj.

³Yajxi'tzuntl xi' q'ojil ti'j Amat toj Sob'a, kub'ti'j tu'n ex kub' ttzyu'n.

⁴Ex tchaq' tu'n tjaw b'inja'ntlju' Tadmor, toj chq'ajlaj, ex kykyaqilju' nimaqtnam janche tk'u'na'toqju' wab'j, ojetoq tchaq' tu'n kyjaw b'inja'n toj Amat.

⁵Ex ikx tchaq' tu'n kyjaw b'inja'ntlju' nimaqtnam B'et-oron jawtl ex B'et-oron kub'l, kuwsa'nqe' tu'n nimaqtapi, tjpel ex k'uxb'il xtanb'ilkye,

⁶ex tchaq' tu'n kyjaw b'inja'ntlu' B'aalat exqe' txqantl nimaqtnam janche tk'u'na'toqju' wab'j, kykyaqilju' ja k'ub'lk'ye karwaj te q'oj, exqe' kyja chej te q'oj, ex tkyaqilju' kub' t-xima'n tu'n tb'inchante toj Jerusalen, toj Lib'ano ex toj tkyaqilju' tx'otx' jatoq nkawina'.

⁷Najliqe'xtoqtzun xjal mya aj Israelqe' toju' tx'otx', junjun itit, amorey, eb'ey, peresey ex jeb'usey.

⁸Aye' kyyajajilju' nimaqtnam min e'kub' kyb'ajsa'n aj Israel, e'okchq'o'ntzuntz tu'n Salomon aq'unal kuwxi'x te lq'o'n majin, ex axtoq nkyb'inha'nju' tej tkub' tz'ib'a'n u'j lu.

⁹Aye'tzu'n aj Israel min e'oktchq'o'n Salomon aq'unal kuw kse'nqe' lq'o'n majin, aye'kye eb'jo'k q'o'n te xjal te q'oj, ajb'el te nimaqkawil, nejenel ex chaq'ul, aj chejil ex q'il karwaj te q'oj.

¹⁰Kab'lajnaq lajoj (250) kyb'aju' ka'yil aq'untl e'oktq'o'n nimaqkawil Salomon.

¹¹Etztiq'i'n Salomonju' tmyal Paraon toj Ninttanam Dab'i ex pon tiq'i'n toju' ja te kawb'il matxi'toq jawtb'inha'n te, qu'n kub' t-xima'n qa laytoq b'ent tnajanju' t-xu'jil toju' tja Dab'i te kawb'il, kynimaqkawil aj Israel, qu'n xjansa'nqe'toqu' tenb'el ja okxa' q'o'na' tkax Qman Dyos.

¹²Intoq che kub' tq'o'n Salomon chojb'il k'ok'sb'il twitz Qman Dyos tib'aju' q'olb'eb'lte ojettoq tchaq' tu'n tjaw b'inha'n twitzju' tilb'ilal tpenju' ja te k'u'lb'il,

¹³kyoju' q'ij tu'n t-xa'q'eta', kse'nx tkawb'il Moyses, aye' q'ij te ojlab'l, tq'ij ak'a'j xjaw ex kyoju' oxe' ning'ij nche ik'set toj ab'q'i: kyeju' wab'j mixti' ttx'amal, kyeju' sman ex kyeju' pach t-xaq' tze.

¹⁴Ex e'kub' tnk'u'nju' pale tu'n kych'exb'ente kyib' toju' kyajb'eb'l, kse'nx tma Dab'i, ju' tma'n, tu'n kyb'inchante pale kyajb'eb'l, aye'tzu'n aj Leb'i, tu'n kyajwalinte Qman Dyos ex tu'n kyonin kyuk'i'lju' pale, kse'nxju' in ojqelan junjun q'ij. Ex e'kub' tnk'u'nju' xq'uqil ttzi junjun tjpel ja, tu'n kych'exb'ente kyib', qu'n iku' kyejtma'n Dab'i, tmajin Dyos.

¹⁵Ikytzu'n, minti' elkypa'n kyib' ti'ju' tchaq'b'il nimaqkawil Dab'i, ju' ntma'n kyi'ju' pale, aj Leb'i ex k'ub'l pwaq.

¹⁶B'ajb'ent tkyaqilju' atitoq tu'n tb'inchante Salomon, tzajx toju' q'ij tej kykub' tq'uqlilju' tja Dyos ex japunb'aj tkyaqil. Kyej b'entju' tja Dyos b'a'nxi'x.

¹⁷Xi'tzun Salomontz toj Esyon-keb'er ex toj Elat, ttzi ninnjab', toju' tx'otx' te Edom.

¹⁸Atzunte Iram e'tzaj t-sma'nju' tmajin tk'etz Salomon kyuk'i'l b'ark, e'xjal b'a'n che aq'unan toj ninnjab', aye'tzun exi'ju' kyuk'i'l tmajin Salomon toj Opir, jatzaja' kyi'q'i'na' qapelo qaqlajnaq lajoj (330) kyintal q'anpwaq teju' nimaqkawil Salomon.

2 Cr 9

Ulju' qya nimaqkawil toj Sab'a xb'etzalte Salomon

(1 R 10.1-13)

- ¹Tb'itzu'n qya nimaqkawil tok toj Sab'a, b'a'n tyolinjtz Salomon tu'nju' matxi'toq b'ajb'ent tu'n, pontzuntz toj Jerusalen tu'n tik'twitz ti'j kyu'n t-xjel ch'uǵqe'. Pon tuk'i'l nim toklen, kyuk'i'l kamey iqa'n k'ok'sb'il kyu'n tuk'i'l txqan q'anpwaq ex tb'anil ab'j. Tetzunj tpon twitz Salomon, b'ajx t-xjelu'n te tkyaqilju' xima'ntoq tu'n,
- ²atzunte Salomon b'ajx ttzaq'we'n tkyaqilju' t-xjel. Mixti' jun xjel mixti'wt b'ent ttzaq'wet tu'n.
- ³Tetzunj tka'yinte qya nimaqkawil aj Sab'a ju' ttab'l Salomon, exju' tja kawb'il matxi'toq jawtb'inch'a'n,
- ⁴e'wab'j tib'aju' tmes, e'mqo'n jata'qe'toqju' tmajin, ex kyka'yinkju' tmajin tuk'i'l kyi'j, exqe' b'inchal b'in tuk'i'l kyi'j, exju' aj tjawx toju' ja te k'u'lb'il, kyej lab'ti b'a'nxi'x
- ⁵ex tma teju' nimaqkawil: Axte' oje nb'ie' tzman toju' ntaname' kyi'ju' tb'inchb'aja exju' ttab'la;
- ⁶matxitzun wokslaye' ja'lo tej ãin nule' ex mawile' kyu'nku' nwitz'e'. Axxi'x, b'ajxtoqpe' tzaja' tx'olb'a'n nik'janju' txqan ttab'la weye', nimxi'xte' ttab'la kyetwitzju' ojetoq nb'ie'.
- ⁷¡Tzalajb'ilxlote' kyeju' t-xjala, exlo nxi'x che tzalaju' tmajina lu, ate'qe' kukxju' tk'etza b'ilkyeju' tyola tuk'i'l nab'!
- ⁸¡Nimanjtzxwitju' Qman Dyos ink'uluna te, matzaj ka'yi'na tuk'i'l tzalajb'il tu'n ex makub' q'o'na tu'n toju' tq'uqb'il tu'n toka te nimaqkawil! ¡Tu'nju' tk'u'jlalil kyi'j aj Israel, ex tu'n tkuwsante tejumajx soka' q'o'na te nimaqkawil kyib'aj, tu'n tkawina toj ttzinunal ex toj tnik'alti'j! chij te Salomon.
- ⁹Xi'tzun tq'o'n kyajnaq wuq kyintal tk'i' kab'lajoj lib'r (87.12) q'anpwaq teju' nimaqkawil, ex txqan k'ok'sb'il ex tb'anil ab'j. Mixti' pon txqan k'ok'sb'il toj Israel kyinju' tajlal xitoyi'n qya nimaqkawil aj Sab'a teju' nimaqkawil Salomon.
- ¹⁰Exqepe' ichan nche ajb'en te Iram ex te Salomon, ju' e'tzaj iq'inte q'anpwaq toj Opir, ex tzaj kyi'q'i'n tze Sandalo ex tb'anil ab'j te Salomon.
- ¹¹Tchaq'ju' nimaqkawil tu'n kykub' b'inch'a'n maqb'il ti'ju' tja Dyos ex ti'ju' tja nimaqkawb'il kyu'n tze sandalo, e' arpa ex tzintzin kyeju' aj chinb'al. B'ajxtoq ka'yinjta' ikju' toju' tx'otx' Juda.
- ¹²Atzunte' nimaqkawil Salomon, xitq'o'n tkyaqilju' tqani'nju' qya nimaqkawil aj Sab'a te, tib'ajxi'tlju' xitq'o'n te t-xelju' pon tiq'i'n te. Anjtzun ti'ju' qya nimaqkawil toju' ttx'otx' kyuk'i'lju' xjal nche ajb'en te.

B'a'n tyolinjtz ex tq'inumal Salomon

(1 R 10.14-29; 2 Cr 1.14-17)

- ¹³Junk'al kyajnaq kyaje' (484) kyintal njapuna'ju' q'anpwaq ntoq tk'mo'n Salomon junjun ab'q'i,
- ¹⁴myatlte' chojb'il intoq kychjo'nju' nche xk'aälen exqe'ju' inche b'et. Expe' kykyaqilju' nimaqkawil te Arab'ya exqe' kawil toju' tx'otx', intoq tzaj kyiq'i'n q'anpwaq ex saqpwaq te Salomon.
- ¹⁵Xitq'a' b'incha' nimaqkawil Salomon lajnaq (200) q'anpwaq kolb'il nimaqqe', masch'i'n oxlajoj lib'r q'anpwaq xi' ti'j junjun.
- ¹⁶Ex xitq'a' b'incha' o'lajnaq (300) kolb'il k'ok'e', masch'i'n qaq lib'r tk'i' nik'jan q'anpwaq xi' ti'j junjun b'incha'nqe', e'okx tq'o'ntzuntz toju' ja te kawb'il tok tb'i k'ul te Lib'ano.
- ¹⁷Ex xitq'a' b'incha' jun nin q'uqb'il b'aq te kawb'il, ex tchaq' tu'n tktxet tu'n q'anpwaqxi'x.
- ¹⁸B'incha'nktoq waqaq tpetanilju' q'uqb'il, ex q'anpwaqju' tkub'el qanb'aj, ex ate'toq kyojlab'l q'ob'aj toj junjun plaj teju' q'uqb'il, wa'lqe'toq kab'e' b'alun kytix'u'k.
- ¹⁹Ex ate'toq kab'lajoj (12) b'alun wa'lqe'toq, junjun toj junjun kytix'u'kju' waqaq tpetanil. ¡B'ajxtoq jawa' b'incha'n jun toj juntl kawb'il kse'n ja'lu!
- ²⁰Expe' kykyaqilu' tk'wab'l nimaqkawil q'anpwaq qe'toq ex kykyaqilju' aq'unb'il nche ajb'en toju' ja te kawb'il, ju' k'ul te Lib'ano tb'i. Mixti'xtoq jun b'incha'n ti'j saqpwaq, qu'n myatoq wi'yalu' saqpwaq toj tq'ijlalil Salomon,
- ²¹qu'n intoq che'xju' tb'ark nimaqkawil Tarsis kyuk'i'lju' ichan tmajin Iram, ex intoq che ul junmaj toj oxox ab'q'i, intoq ul kyiq'i'n q'anpwaq, saqpwaq, b'aq, maä ex chojpich'.
- ²²Matxixi'xtoq jawb'ent nimaqkawil Salomon toj q'inumal ex nab'l kyekywitz kykyaqilju' nimaqkawil twitz tx'otx'.
- ²³Kykyaqilju' nimaqkawil twitz tx'otx' kyajb'iltoq tu'n kyka'yinte ex tu'n kyb'inteju' ttab'l tzaj tq'o'n Dyos,
- ²⁴kykyaqiltzun intoq pon kyiq'i'n jun oyaj te atl junjun ab'q'i: e'ti'xti' saqpwaq ex q'anpwaq, e'xb'alun, e'ub'l, e'k'ok'sb'il, eb'a'nchej ex e'mul.

Xk'aälen Salomon karwaj ex chej

(1 R 10.26-29; 2 Cr 1.14-17)

- ²⁵Ate'toq lajk'al (4,000) ja, jatu'n kytena' tchej ex tkarwaj Salomon, atzun jumutx' lajk'al (12,000) xjal aj chejil te q'oj, e'kub' tq'o'n kyoju' ja kye karwaj te q'oj ex tu'n kyxq'uqin tk'etz toj Jerusalen.
- ²⁶Nimtoq toklen Salomon kye kykyaqilju' nimaqkawil, tzajx ttziju' nin a' Ewprates pomnix toj kytix'otx'ju' pilistey ex pomnix tnqachil Ejipt.

²⁷Nim txqan saqpwaq naku'j txqan ab'j ten tu'n nimaqkawil toj Jerusalen; ex txqan tze k'ute kse'nqe' tqan iw naq nche tzaj ch'iy toju' plan tx'otx'.

²⁸Xi'toq nche tzaja' tchej Salomon toj Musri ex kyoj kykyaqilju' txqantl tnam.

Kyim Salomon

(1 R 11.41-43)

²⁹Atzu'n jni'tl tqanil ti'j Salomon, tzajx tnejel ex tzmax te b'ajsb'il, tz'ib'a'n toju' kyu'jil tqanil tu'n Natan ju' t-sanjelal Dyos, ex kyoju' yol tz'ib'a'n tu'n sanjelal Ayiy ju' aj Silo ex kyoju' tz'ib'a'n tu'n Iddo ju' sanjelal, nyolin ti'j Jerob'oam, tk'wal Nab'at.

³⁰Kab'naq (40) ab'q'i kawin Salomon toj Jerusalen tib'aj tkyaqil Israel,

³¹tetzunj tkyim, ku'x mqu'n toju' Ninttanam Dab'i, ju' tman. Atl Rob'oam ju' tk'wal kawin te t-xel.

2 Cr 10

Kub' aq'puju' kawb'il

(1 R 12.1-24)

¹Xi' Rob'oam toj Sikyem, qu'n matxitoq che b'ajx kykyaqilju' aj Israel atzu' tu'n tok kyq'o'n te nimaqkawil.

²Tb'itzu'n Jerob'oam tk'wal Nab'at, ju' atitoq toj Ejipt, ja xana'toq oq twitzju' nimaqkawil Salomon, anjtztzun ti'jtz toj Ejipt.

³Tetzunj t-xitxkob'aj, e'pon Jerob'oam kyuk'i'l kykyaqil aj Israel yolil tuk'i'l Rob'oam, ex xikyma'n te:

⁴—Kuwxi'x soka'ju' tmana qeye'; atzu'n ja'lo tz'okxta b'a'n quk'i'le', iq'imil jni'ju'ya chaq'b'il kuw xkub' tq'o'n qib'aje', qo' ajb'eltzuntze' teya, chechij te.

⁵Atzunte Rob'oam, xittzaq'we'n kye: —Kukyul jumajtle' nk'etze' oxj, chij. E'b'aj anjtzun xjaltz,

⁶qanintzu'n ttab'lju' nimaqkawil Rob'oam kyeju' tijwnaq e'ajb'en te Salomon ju' tman, tej itz'xtoq. Xitqani'n kye: —¿Ti' ch'i'nkye' nnab'le' ktzajel kyq'o'n tu'n txi' ntzaq'we'ne' kyeju' xjal lu? chij.

⁷Aye'tzunkye xikyma'n te: —Qa b'a'n kyilwiju' xjal lu tu'na exqa matb'inchaju'ya inkyqani'n ex b'a'nju' tyola aj txi' ttzaq'we'na kye, che ajb'elkye' teya kukxju', chechij.

⁸Atzunte Rob'oam mixti' xitb'i'n kynab'lju' tijwnaq, xi'pe' xa'tqani'ntl ttab'l kyeju' ku'xun junx e'ch'iy kyuk'i'l ex intoq che ajb'en te,

⁹xitqani'n kye: —¿Ti' ch'i'nkye' nnab'l ktzajel kyma'ne' tu'n txi' ntzaq'we'ne' kyeju' xjal lu, inkyqani'n weye' tu'n tel wiq'i'n jni'ju'ye' chaq'b'il kub' tq'o'n nmane' kyib'aj? chij.

- 10**Aye'tzu'n ku'xun junx e'ch'iy tuk'i'l, xikytzaqwe'n te: —Ata' tzaq'wenx kyeju' xjal saj kyqani'n teya tu'n tel tiq'i'n jni'ju'ya chaq'b'il kub'ni tq'o'n tmana kyib'aj, ikjalu: Qa kuw oka' nmane' kyeye', kuw qinxixtlpe'we' kyetwitz;
- 11**qa kub' tq'o'n jun chaq'b'il kuw kyib'aje', kuwxixtlwe' kb'el nq'o'n; exqa intoq che tjiku'ne' kyu'n asyalxi', ayintzunwe' che njiku'ye' kyu'n tz'u'n asyal k'uxb'il kytxa'n, chiku'ya kye, chechij.
- 12**Tojtzu'n toxi'n q'ij, e'pon jumajtl Jerob'oam kyuk'i'l tkyaqilju' tnam twitz Rob'oam kse'nxju' tma nimaqkawil kye.
- 13**Atzunte' nimaqkawil Rob'oam, kuwju' tzaq'web'l xitq'o'n kye', mixti' xitb'i'nju' nab'l xikyq'o'n tijwnaq te,
- 14**ax xitma'nju' kyeaju' ttab'l xikyq'o'n ku'xun: qa kuwju' chaq'b'il kub' tq'o'n tman kyib'aj, kuwxixtltoqte kb'eltq'o'n, exqa e'jikunjtz kyu'n asyalxi' tu'n tman, atzunte kyuk'i'l tz'u'n asyal k'uxb'il kytxa'n.
- 15**Mixti' exi'tb'i'n nimaqkawilju' tnam, qu'n q'ma'ntltoq tu'n Qman Dyos tu'n tb'aj ikju', tu'n tjapunju' tzaj ttziya'n Qman Dyos te Jerob'oam, tk'wal Nab'at, toj ttzi Ayiy, aj Silo.
- 16**Tetzunj kyka'yinte' tnam Israel mixti' exhib'i'n tu'n nimaqkawil, xikytzaq'we'n te kjalu: ¡Mixti'qe' qoklen tuk'i'l Dab'i! ¡Min xqo' etzanqe' tuk'i'l tk'wal Jese! ¡Qoqe' anj qja aj Israel! ¡Kyka'yinxkye toj tja Dab'i kyib'! chechij. Textzunju' kmoj lu, kykyaqilxju' aj Israel eb'ajx kyja.
- 17**Aye'tzu'n aj Israel najli qe'toq kyoju' nimaqtnam toj Juda, ax Rob'oam kawin kyib'aj.
- 18**Tetzunj txi' tchq'o'n Rob'oam ju' Adoram, ju' intoq ka'yinte aq'until ilxi'xti'j tu'n tb'inchet, kub' kyb'yo'n aj Israel tu'n ab'j. Lwiyxi'xtzun jaxju' nimaqkawil Rob'oam toju' tkarwaj, xi' oqtzuntz Jerusalen.
- 19**Iktzu'n jawa' kyiq'inkyib'u' aj Israel kyij'ju' tyajajil Dab'i ex majxkub' kypa'n kyib'.

2 Cr 11

- 1**Tetzunj tpon Rob'oam Jerusalen, b'aj tb'u'yi'n junaq kab'mutx' lajk'al (180,000) xjal te q'oj sk'o'nqe' kyxolju' aj Juda ex aj B'enjamin, tu'n kyq'ojin kyij'ju' aj Israel tu'ntzun ttzyunte jumajtlju' tkawb'il.
- 2**Atzunte Qman Dyos yolin te Semayiy, tmajin Dyos, ex tzaj tma'n te:
- 3**Q'manxa te Rob'oam, tk'wal Salomon nimaqkawil toj Juda, ex kye kykyaqilju' aj Israel kyyajajil Juda ex B'enjamin,

⁴qa ayine' nchin q'mante kye tu'n lalun che q'ojin kyi'ju' kytzik ex kyitz'in. Tu'n tanjkyi'j kykyaqil kyja, qu'n ikymatxi' kub' nxima'nju'ye', chi Dyos. Tetzunj kyb'inteju' tma Qman Dyos kye, b'aj anjkyi'j, minti' eb'ajxtl q'ojil ti'j Jerob'oam.

Jawb'ent Rob'oam

⁵Kub'ten Rob'oam toj Jerusalen ex tchaq' tu'n kyjaw b'inha'n nimaqtnam kuwsa'nqe' toj Juda.

⁶Iktzu'n e'tkuwsaju' B'elen, Etam, Tekoa,

⁷B'et-sur, Soko, Adulam,

⁸Kat, Maresa, Sip,

⁹Adoraym, Lakysis, Aseka,

¹⁰Sora, Ayalon ex Eb'ron, nimaqkytanam kyyajajil Juda ex B'enjamin, nimaqtapi kyi'j.

¹¹Eb'aj tkuwsa'n nimaqtapi ex e'oktq'o'n chaq'ul kyi'j, e'wab'j, aseyt ex b'in.

¹²Expe' eb'ajx tq'o'n kolb'il ex ch'ut kyoj kykyaqilju' nimaqtnam, eb'aj tkuwsa'n b'a'nxi'x. Iktzu'n, kyejten Rob'oam kyib'aj kyyajajil Juda ex B'enjamin.

¹³Aye'tzu'n pale ex tyajajil Leb'i toj tkyaqil Israel, jaxjaku' najlqe'toq, pon kyb'u'yi'n kyib' tk'etz,

¹⁴kyej kykolb'e'n tyajajil Leb'iju' kyt'otx' te k'ik'leb'l ex txqantl kyetz'b'il, tu'n kyb'ajx toj Jerusalen ex kyoju' txqantl najb'il toj Juda, qu'n minti' tajtl Jerob'oam exqe' t-xel yajxi'tl, tu'n kyb'inchanteju' kyaq'un twitz Qman Dyos.

¹⁵Sk'o'nqe'tltoqte' Jerob'oam tpale tu'n kyajb'en kyoju' ja xjan kye txqantl dyos ex kyoju' k'u'lb'il kywitz tajaw il ex kwitzju' tman wakx matxi'toq che kub' tb'inha'n.

¹⁶Exqepe'ju' tzaj anq'in toj kyanmi tu'n kyjyon ti'j Qman Dyos janche k'uluna'toq aj Israel, ax kyb'inchaju' kse'nkye pale ex aj Leb'i, exi' toj Jerusalen q'ol chojb'il twitzu' Qman Dyos Kydyos ojtxi' kyyajilb'en.

¹⁷Iktzu'n kykuwsaju' kawb'il te Juda ex e'onin ox'e' ab'q'i ti'j Rob'oam tk'wal Salomon, qu'n ox'e' ab'q'i e'oklpe ti'ju' tb'inha Dab'i ex Salomon.

¹⁸Mje Rob'oam tuk'i'l Maalat, tmyal Jerimot, tk'wal Dab'i, ex Ab'yayil, tmyal Elyab' ex tchman Jese.

¹⁹E'ten ox'e' kyk'wal, aye' ja'lu: Jewus, Semariy ex Saam.

²⁰Yajxi'tel mje tuk'i'l Maaka, tmyal Ab'salon, aye'tzu'n tk'wal ja'lu: Ab'yam, Atay, Sisa ex Selomit.

²¹Wajxaqlajoj (18) t-xu'jil Rob'oam ten, atzun oxnaq (60) tqya, ex atoq Maaka intk'u'jla'nxi'x kyekywitzju' txqantl. Junaq wajxaq (28) tk'wal ten, atzun oxnaq (60) tmyal.

²²Oktq'o'n Rob'oamu' Ab'yam tal Maaka te nejenel kyeju' ttzik ex titz'in, qu'n tajb'iltoq tu'n toktq'o'n te nimaqkawil.

²³Ximan b'a'n qu'n eb'ajx tq'o'n txqantl tk'wal kyoj tkyaqilju' kytx'otx' kyajajil Juda ex B'enjamin ex kyoj kykyaqilju' nimaqtnam tok nimaqtapi kyi'j, nim kywa xitq'o'n ex tjoy txqan kyxu'jil.

2 Cr 12

Kub' ttzyu'n Sisak Juda

(1 R 14.21-31)

¹Tetzunj tkuwixju' tkawb'il Rob'oam ex tna'nte kuwltloq, kyej ttzaqpi'n tkawb'il Qman Dyos, ex ax kyb'inchaj Israel kykyaqil.

²Tu'ntzunju' min e'nima'ntl te Qman Dyos, pon Sisak nimaqkawil aj Ejipt toj tjwe'yi'n ab'q'i nkawin Rob'oam, ex oktzaqpaj q'ojil ti'j Jerusalen

³kyuk'i'l oxk'al (1,200) karwaj te q'oj, wuqmutx' lajk'al (60,000) xjal aj chejil te q'oj ex nim txqan xjal te q'oj e'tzaj tuk'i'l toj Ejipt: aj Lib', aj Sukyen ex aj Etyopiy.

⁴Kub'kyi'ju' nimaqtnam nimaqtapi kyi'j toj Juda tu'n, ex pon tzmax toj Jerusalen.

⁵Pontzu'n Semayiy t-sanjelal Dyos twitz Rob'oam ex kywitzju' nejenel toj Juda matxi'toq b'aj kyb'u'yi'n kyib' toj Jerusalen tu'nju' kxi'toq ttzaj Sisak, ex xitma'n kye: —Chi Qman Dyos qa matxi' kyej kytzaqpi'ne', qu'mtzun che kjel tq'o'ne' toj tq'ob' Sisak ja'lo, chij.

⁶Aye'tzu'n nejenel kye aj Israel exju' nimaqkawil elkynik' ti'j, kub' kyme'ssa'nkyib' ex kyma: —¡Ax tete' Qman Dyos! chechij.

⁷Tetzunj tka'yinte Qman Dyos matxitoq kub' kyme'ssa'nkyib', tzaj tma'n te Semayiy: Tu'nju' makub' kyme'ssa'n kyib'e' nwitz'e', lay che kub' nnajsa'ne', kche nkla'ye' ch'intl, ex lay tz'ajb'en Sisak wu'ne' tu'n telb'aju' ntx'u'jile' tib'aj Jerusalen;

⁸Naqaju' che kjele' tjaq' tkawb'il, k'eeltzun kynik'tze' alkye b'a'n, tu'n kyajb'ene' weye' mujqa tu'n kyajb'ene' kyeju' nimaqkawil kye txqantl nimaqtnam, chi Dyos.

⁹Oktzaqpaj Sisak, nimaqkawil toj Ejipt, q'ojil ti'j Jerusalen ex b'ajx tiq'i'n k'uwenj toju' tja Qman Dyos ex toju' nimaq tja kawb'il. Tkyaqil b'ajx tiq'i'n, exqe'ju' kolb'il q'anpwaq tchaq' Salomon tu'n kyb'inchet.

¹⁰Tchaq'tzun nimaqkawil Rob'oam tu'n kyb'inchet kxelju' kolb'il q'ank'uxb'il, ex exi' tq'o'n toj kyq'ob'ju' nejenel kyeju' xq'uqil ntoq che xq'uqin ttziju' tja te kawb'il.

- 11**Atltzun junjun maj ajt-xi' nimaqkawil toju' tja Dyos, intoq che'xju' xq'uqil ex intoq che'x kyi'q'i'n. Ex intoq pon kyi'q'i'n jumajtl toju' ja kye xq'uqil.
- 12**Tu'ntzunju' kub' tme'ssa'ntib' Rob'oam, chewexju' ttx'u'jil Qman Dyos ti'j ex min e'kub' t-xitu'n tejumajx. Qu'mtzun e'tena' ti'xti' tb'anilqe' toj Juda.
- 13**Ch'iy tipumalju' nimaqkawil Rob'oam toj Jerusalen, ex xitljo'n tu'n tkawin. Tetoq kab'naq jun (41) ab'q'i tej ttzyet tkawin, ex wuqlajoj (17) ab'q'i kawin toj Jerusalen, ju' nintnam jaw t-sk'o'n Qman Dyos kyxol kykyaqilu' junjun tnej tyajajil Israel tu'n tnajan toj. Naama tb'iju' ttxu Rob'oam ex aj Amon.
- 14**Myab'a'n b'aj tb'incha'n Rob'oam, qu'n min tjoy Qman Dyos tu'n tkyaqil tk'u'j.
- 15**Xi' tz'ib'a'na'qe' tqanil ti'j Rob'oam, tzajx tnejel ex tzmax b'ajsb'il, kyoju' tqanil tu'n Semayiy t-sanjelal Dyos, ex tu'n Iddo juntl sanjelal, toju' u'j ja tz'ib'ana'qe' tyajil.
- 16**Ten q'oj kukxju' kyxol Rob'oam tuk'i'l Jerob'oam. Tetzunj tkyim Rob'oam, ku'x mqu'n toju' Ninttanam Dab'i. Atl Ab'yam ju' tk'wal kawin te t-xel.

2 Cr 13

Tkawb'il Ab'yam toj Juda

(1 R 15.1-7)

- 1**Ma'toq b'aj wajxaqlajoj (18) ab'q'i nkawin Jerob'oam, tej ttzyet tkawin Ab'yam toj Juda.
- 2**Oxe' ab'q'i kawin toj Jerusalen. Mikayiy tb'iju' ttxu, tmyal Uryel aj Wib'ea. E'q'ojin Ab'yam tuk'i'l Jerob'oam.
- 3**Tzyet tq'ojin Ab'yam kyuk'i'l kab'naq lajmutx' (400,000) xjal te q'oj sk'o'nqe'. Atzunte Jerob'oam tb'inchatib' tu'n tq'ojin ti'j kyuk'i'l jo'naq mutx' (800,000) xjal te q'oj sk'o'nqe'.
- 4**Kub'tzun we' Ab'yam twi' witz Semaraym, ju' ati toju' k'ul te Eprayin, ex xit-äch'i'n: ¡Jerob'oam ex kykyaqile' aj Israel, chin kyb'itze'!
- 5**¿Ma mixtzunti' b'i'n kyu'ne', qa xi' xa' tq'o'na' Qman Dyos kawb'il te Dab'i ex kyeju' tyajajil tejumajx tej tkyaj b'entju' tyol mi xitjela'?
- 6**Atzuntlte Jerob'oam, tk'wal Nab'at, tmajin Salomon ju' tk'wal Dab'i, jawtiq'i'ntib' ti'ju' tajaw.
- 7**Ex okkymo'jb'a'nkyib' junjun ichan tuk'i'l, ky'ejqe' ex b'inchal taq'wixilqe', jawtzun kyi'q'inkyib'tz ti'j Rob'oam tk'wal Salomon, qu'n ku'xuntoq ex mya kuw xjal. Qu'mtzun mixti' ten tipumal tu'n twe' kywitz.
- 8**Atzu'n ja'lo kyajb'ile' tu'n kyq'ojine' ti'ju' tkawb'il Qman Dyos ati toj kyq'ob'u' tyajajil Dab'i, naqx tu'nju' nim txqan kyb'aje' ex ate' tman wakx q'anpwaq kyuk'i'le' ju' e'kub' tb'incha'n Jerob'oam tu'n kyokkyq'o'ne' te kydyose'.

- ⁹Mapena' che ex kyxla'ja'ne' pale te Qman Dyos, tyajajil Aaron, exqe' aj Leb'i, ex mache jawkysk'o'ne' kypaleye' kse'n nkyb'incha'n nimaqtnam nimalqe' kye txqantl dyos! ;Alkyexku'tzun matzul xjansaltib' tuk'i'l jun tman wakx ex wuq tman rit, inok te pale kywitzju' mya dyosqe'!
- ¹⁰Atzunqe', teku'xi'x Qman Dyos nqo nimana'ye', ex b'ajxa' kyaja' qtzaqpi'ne'. Tyajajil Aaron qe'kye' pale nche ajb'en te Qman Dyos, ex tyajajil Leb'iqe' ate'x toju' kyajb'eb'l.
- ¹¹Inkub' kyq'o'n chojb'il k'ok'sb'il ex sturak twitz Qman Dyos prim ex qale, ex inkub' kyq'o'n wab'j xjansa'n tib'aj jun mes xtilsa'n, ex nche okkytxqo'n kantil tkyaqil qale tu'n kyk'antl tib'aju' kykb'el kantil q'anpwaq. Nche japunqe' ntzaj tma'n Qman Dyos qu'n, aye'tzunkye' matxi' kyej kykolb'e'ne'.
- ¹²Qu'mtzun kyb'inku'ye', nejlite Dyos qwitze' kyuk'i'lju' tpale, ex naq tkub'qe'tlju' chun tu'n kyq'ajztet tu'n ttzyetju' q'oj kyi'je'. Qu'mtzun, aj Israel, lalun jaw kyi'q'i'n kyib'e' ti'j Qman Dyos kydyos ojtxi' qyajib'en, qu'n lay che kanb'ane', chi Ab'yan.
- ¹³Atzunte Jerob'oam matxi'toq tchaq' tu'n kyxi' jun tnej t-xjal te q'oj kyi'jxi'tl tu'ntzun kyok tzaqpaj q'ojil kytze'lkyi'jxi', e'kyajtzun ten kynimalju' t-xjal Jerob'oam te q'oj kywitzju' te Juda, aye'tzu'n exi' kyi'jxi' e'oktzaqpaj q'ojin kytze'lkyi'j.
- ¹⁴Tetzunj kyxi'ka'yin aj Juda kytze'lkyi'j, elkynik' qa che okyeltoq tzaqpaj q'ojil kyi'j kywitz ex kytze'lkyi'j. Ekub'santzuntz te Qman Dyos, aye'tzu'n pale exi' kyq'ajtza'n chun.
- ¹⁵Tetzunj kyjaw xch'inju' aj Juda tu'n kyxi' q'ojil, kub'ki'j Jerob'oam kyuk'i'l kykyaqil aj Israel tu'n Qman Dyos kywitz Ab'yam ex aj Juda.
- ¹⁶E'kub' oqu' aj Israel kywitzju' aj Juda qu'n exi' tq'o'n Dyos toj kyq'ob'.
- ¹⁷Nim txqan xjal e'kub' kyb'yo'n Ab'yam kyuk'i'lju' t-xjal, oxnaq kab'mutx' lajk'al (500,000) xjal te q'oj sk'o'nqe' kyxol aj Israel eb'aj kyu'n.
- ¹⁸Iktzu'n kub'a' kyi'ju' aj Israel toju' tq'ijlalil lu, aye'tzu'n aj Juda kyek'u qa kuwqe', qu'n okqe kyk'u'j ti'j Qman Dyos Kydyos ojtxi' kyyajib'en.
- ¹⁹Xilpe Ab'yam ti'j Jerob'oam ex b'je'l tiq'i'n nimaqtnam B'etel, Jesana ex Eprayin te kyuk'i'lxi' kykojb'il.
- ²⁰Mixti'x kanb'et jumajtlu' tipumal Jerob'oam toju' tq'ijlalil Ab'yam. Te b'ajsb'iltzun k'ixb'sanjtz tu'n Qman Dyos, kyimtzuntz.
- ²¹Atzunte Ab'yam kuwix toju' tkawb'il. Kyajlajoj (14) t-xu'jil ten, junaq kab'e' (22) tk'wal, atzun qaqlajoj (16) tmyal.

²²Xi' tz'ib'a'na' jni'tl tqanil ti'j Ab'yam ex tkyaqilju' tb'inha, toju' poq'b'ente yol tu'n Iddo t-sanjelal Dyos.

2 Cr 14

Tkawb'il Asa toj Juda

(1 R 15.8-12)

¹Tetzunj tkyim Ab'yam, ku'x mqu'n toju' Ninttanam Dab'i. Atl Asa ju' tk'wal kawin te t-xel. Ten lajoj ab'q'i nak'b'il toju' tx'otx' toj tq'ijlalilju' tkawb'il.

²B'a'nqe'ju' tb'inchb'aj Asa ex tz'aqli b'je'la' twitz Qman Dyos.

³B'je'l tiq'i'n q'olb'eb'l kye txqantl dyos tzajni q'i'nqe' najchaq, exqe'ju' najb'il xjan kywi'witez; ex eb'aj kub'tpa'nju' ab'j xjansa'nqe' exqe'ju' tilb'ilal Asera.

⁴Expe' tchaq' kyeju' aj Juda tu'n kyjyon ti'ju' Qman Dyos Kydyos ojtxi' kyyajilb'en, ex tu'n kyjapunju' tkawb'il ex tchaq'b'il kyu'n.

⁵E'b'je'l tiq'i'n ja xjan exqe' q'olb'eb'l kye txqantl dyos kywi'witez kyoj kykyaqilju' nimaqtnam toj Juda. Tentzun nak'b'iltz toju' tq'ijlalilu' tkawb'il.

⁶Tchaq' Asa tu'n kyb'jaw b'inha'n nimaqtnam tok nimaqtapi kyi'j toj Juda, kyoju' ab'q'i atitoqu' tnam toj nak'b'il ex mixtoqti' tu'n kyxi' q'ojil, qu'n tzaj tq'o'n Qman Dyos nak'b'il kye.

⁷Xitma'n kyeju' xjal aj Juda: Che' qkuwsamu' nimaqtnam lu ex qb'inchanktz nimaqtapi kyi'jile, exqe' ja nimaq kywe' kyeju' xq'uqil tnam, e'tjpej ja kyuk'i'l xtanb'ilkye, atixku'ju' tx'otx' toj qq'ob'. Qu'n mana' qo' jyon ti'ju' Qman Dyos, ex matzaj tq'o'n nak'b'il qe kyuk'i'lju' tnam qi'jile, chiju' nimaqkawil. Qu'mtzun japun b'aju' aq'untl kyu'n.

⁸Ate'toq junaq wuqlajmutx' lajk'al (300,000) t-xjal Asa te q'oj kyxol aj Juda, iq'i'mile kykolb'il ex kych'ut, atzun junaq o'lajmutx' (280,000) kyxol aj B'enjamin, iq'i'mile kykolb'il ex kysmaj. Kykyaqil ja'lu xjalqe' te q'oj min nche xob'.

⁹Ulju' Sera aj Etyopiy q'ojil kyi'j tuk'i'l qaqnaq jo'mutx' (1,000,000) ichan, atzun o'lajnaq (300) karwaj te q'oj, e'ponx tzmax Maresa.

¹⁰Etztzun Asa k'lulkye, b'aj kynk'u'n kyten tu'n kyq'ojin kyuk'i'lju' t-xjal toju' b'ya' Sepata, tk'etzu' tnam Maresa.

¹¹K'uluntzu'n Asa twitz Qman Dyos, ex tma: Taye, junxte' teya tu'n tonina ti'ju' kuw mujqa ti'ju' mixti' tipumal. Qu'mtzun, i'qo tonima, Qman Dyos, q'uqli na'qe' qk'u'j ti'ja, ex toj tb'iya xqo' ula'ye' q'ojil kyi'ju' xjal te q'oj lu! Taye, teya inqo nimana'ye'. ¡Yek'uma qa mixti' jun tu'n toktoq'o'ntib' q'ojil tuk'i'la! chij toj tna'j Dyos.

¹²Ekanb'antzu'n Asa kyuk'i'l aj Juda tu'n Qman Dyos kyib'aju' aj Etyopiy, qu'mtzun e'kub' oq kywitz.

¹³Aye'tzunkye Asa kyuk'i'lju' t-xjal exi' lpe kyij' tzman toj Werar, ex e'kub' kyb'yo'n kykyaqilxju' aj Etyopiy ex mixti' jun kyej anq'in, qu'n majx e'kub' mankun twitz Qman Dyos ex kywitzju' t-xjal te q'oj, ex nim txqan ti'xti' b'je'l kyiq'i'n kyeju' kyajq'oj.

¹⁴Yajxi'tzuntl eb'jo'k tzaqpaj q'ojil kyij' kykyaqilju' nimaqtnam ti'jile Werar, qu'n kykyaqilju' tnam lu ok xob'el kyij' twitz Qman Dyos. B'je'tzkyiq'i'n aj Juda txqan ti'xti' kyoj, qu'n nimtoq q'inumal ati kyoj.

¹⁵Ex eb'jo'k tzaqpaj kyij'ju' najb'il ja ate'toq alu'mj, ex b'aj tzaj kyiq'i'n txqan rit ex kamey. Anjtzun kyij'tz toj Jerusalem.

2 Cr 15

Ch'ixpub'l tu'n Asa toju' okslab'l

(1 R 15.13-15)

¹Atzu'n Asariy, tk'wal Ob'ed, noj tu'n t-xew Dyos,

²etzzun k'lulte Asa tu'n txi' tma'n te: ¡Chin kyb'itze', Asa, ex kykyaqile' aj Juda ex aj B'enjamin! Atite' Qman Dyos kyuk'i'le', qa ate'qe'ye' tuk'i'l. Qama che jyone' ti'j, kknetel kyu'ne'; qatzun makey kykolb'i'ne', ikxte che kjel tkolb'i'ne'.

³Matxi' tzaj nim tq'ijlalil min nche k'uluntl aj Israel tekun Dyos, ex mixti'qe' pale tu'n kyxnaq'tzan kyxol ex mixti' nuk'b'il kye toj kyokslab'l.

⁴Tetzunj ate'toq toj yajb'il, b'aj anjtz jumajtkyij' tuk'i'l Qman Dyos, mache jyon ti'j ex ma knet kyu'n.

⁵Mix-alo'xtoqte ati nak'b'il te kyoju' tq'ijlalil lu, ninpe' xob'el tzaj kyib'aju' xjal kyoju' chukchaq tx'otx'.

⁶Intoq b'aj kyxitu'n kyib'ju' nimaqtnam kyxolilex jun ti'j juntl, ex ikxqe' b'o's tnam jun tk'i' juntl, qu'n tzaj tq'o'n Qman Dyos chukchaq yajb'il kyib'aj.

⁷Laluntzun che xob'e' ex lalun che kub' numje', qu'n ati tu'me'l t-xelju' kyaq'une', chij.

⁸Tetzunj tb'inte Asa tyolju' t-sanjelal Dyos, ten tipumal ex eb'ajkub' t-xitu'n witzileb' ik'b'ilqe'xi'x toj tkyaqilju' kytx'otx' aj Juda ex aj B'enjamin ex kyoju' nimaqtnam matxi'toq che kanb'et tu'n kywi'witz te Eprayin, ex jaw tb'incha'nxi'xtlju' q'olb'eb'l te Qman Dyos atitoq twitzju' tilb'ilal twitz tja Qman Dyos.

⁹Yajxi'tzuntl eb'aj tb'u'yi'n kykyaqilju' aj Juda ex aj B'enjamin, kyuk'i'lxix' ajb'etun ate'toq kyuk'i'l tzajniqe' kyxol kyyajajil Eprayin, Manases ex Simeon, qu'n nimtoqu' aj Israel matxi'toq kymujb'a kyib' tuk'i'l Asa tej kyka'yinte atitoq Qman Dyos tuk'i'l.

- ¹⁰B'aj kyb'u'yi'n kyib' toj Jerusalen toj toxi'n xjaw teju' o'lajoj ab'q'i ntoq kawin Asa,
- ¹¹kub' kyq'o'n junk'al o'lajnaq (700) wakx ex wuqlajk'al lajnaq (7,000) rit te chojb'il te Qman Dyos toju' q'ij lu, kyi'ju' b'je'l kyiq'i'n kye ajq'oj.
- ¹²Kytziyatzuntz tu'n kyjyonte Qman Dyos tu'n tkyaqil kyk'u'j, Kydyos ojtxi' kyyajilb'en.
- ¹³Ex kytziya, qa kb'el b'yet alkyexku' xjal minti' xjyon ti'j Qman Dyos, maskye tij ichan mujqa k'wal, ichan mujqa qya.
- ¹⁴Xikytziya'n tu'n tq'ojq'ojel kywi' kuw twitz Qman Dyos, ex e'jaw xch'in tu'n kytzalajb'il toj tq'ojq'ojel chun ex kyuk'a alu'mj.
- ¹⁵Kykyaqiltzu'n aj Juda eb'aj tzalaj qu'n kytziya tu'n tkyaqil kyanmi ex kyjoyu' Qman Dyos tu'n tkyaqil kyk'u'j, tzajtzun tyek'u'ntib' Qman Dyos kye ex tzaj tq'o'n nak'b'il kyxol kyuk'i'l kykyaqilju' kyb'sin.
- ¹⁶Expe' eltiq'i'n nimaqkawil Asa toklen Maaka, ju' tya, toju' tkawb'il, qu'n ojetog t-xitq'a' b'incha' jun tilb'ilal Asera. Kub' t-xitu'n Asa ju' tilb'ilal lu; b'ajkub' tb'uchi'n ex oktq'o'n tq'aq'al ttzi a' Sedron.
- ¹⁷Maskyep'e' min eb'aj kub' xitu'nju' ja xjan kye txqantl dyos kywi'witzt toj Israel, kub' we'te Asa toj tokslab'l,
- ¹⁸b'jo'kx tq'o'n tkyaqilju' q'anpwaq ex saqpwaq toju' tja Dyos, ju' ojetog kub' kyq'o'n tuk'i'lju' tman twitz Qman Dyos.
- ¹⁹Ex mixti'te' q'oj b'aj tzmax tb'ent junaq o'lajoj (35) ab'q'i nkawin Asa.

2 Cr 16

Kyej b'entti'j kyyol Asa tuk'i'l B'en-adad

(1 R 15.16-22)

- ¹Tojtzun junaq qaqlajoj (36) ab'q'i ntoq kawin Asa, tzaju' B'aasa, nimaqkawil kye aj Israel, q'ojil ti'j Juda, ex jawtb'incha'n nintapi ti'ju' tnam Rama, tu'n tmqonte b'e tu'n mix-a'lo' pon q'inte tqanil teju' nimaqkawil toj Juda.
- ²B'je'tztzun tiq'i'n Asa ju' q'anpwaq ex saqpwaq toju' k'uwenj toj tja Qman Dyos ex toj tja kawb'il, xit-sma'ntzuntz te B'en-adad, nimaqkawil toj Sirya najlitoq Damask. Ex xit-sma'n tq'umli te ikjal:
- ³Qtziyankjti'j jun qyol tu'n tkyejb'ent ti'j, kse'n kyb'inchaju' qman. Matxinsma'ne' q'anpwaq ex saqpwaq lu teya. Xitunku'ya tyola kyejni b'entti'j tuk'i'lju' nimaqkawil B'aasa toj Israel, tu'ntzun nkyaj tq'o'ne' toj nak'b'il, chij.
- ⁴B'a'n ela' tyolju' nimaqkawil Asa toj twitz B'en-adad, exi' tchq'o'ntzu'n nejeneltz kyeju' t-xjal te q'oj tu'n kyok tzaqpaj kyi'ju' nimaqkytanam aj Israel. Ikytzu'n

kub'kyi'ju' nimaqtnam Iyon, Dan, Ab'el-maym kyu'n, ex kykyaqilju' nimaqkytanam aj Neptali intoq che ajb'en te k'ub'l twitz awal.

⁵Tetzunj tb'inte B'aasa, kyej ttenb'a'n taq'un tu'n tb'inchante nimaqtapi ti'ju' tnam Rama.

⁶Eb'ajxtzun tiq'i'n nimaqkawil Asa kykyaqilju' aj Juda tuk'i'l, b'aj tzaj kyiq'i'nju' ab'j ex tze toj Rama ju' ajb'en tu'n B'aasa te nintapi, ex jawtb'inha'n nintapi kyu'n, kyij'ju' tnam Web'a ex Mispa.

⁷Pontzu'n Anani t-sanjelal Dyos tk'etzu' nimaqkawil Asa toj Juda toju' tq'ijlalil lu, ex xitma'n te: Tu'nju' xi' soka' qe tk'u'ja ti'ju' nimaqkawil toj Sirya ex mya ti'j Qman Dyos, matxi' che tzaqpaj t-xjalu' nimaqkawil toj Sirya te q'oj toj tq'ob'a.

⁸¿Ma myatzun kuwqe'toqju' xjal te q'oj aj Etyope ex aj Lib'yo, nimtoq txqan kychej ex kykarwaj te q'oj? Extzun kub'kyi'j tu'na qu'n okqe tk'u'ja ti'j Qman Dyos.

⁹Ina' ka'yinte Qman Dyos ti'ju' inb'aj toj tkyaqil twitz tx'otx', ex intzaj tq'o'n kypumalju' q'uqli kyk'u'j axxi'x ti'j. ¡Atzunta naku'j mixti' ttab'la tu'nju' xtb'inchaya! Ma'tzun txi'tza ja'lo naqx toj q'oj, chi t-sanjelal Dyos te.

¹⁰Tzajtzun ttx'u'jilu' Asa b'a'nxi'x ti'ju' t-sanjelal Dyos, tchaq' tu'n tokxq'o'n toj jpub'l. Ex taq'wixi'xtoq kyilwi junjun xjal toju' tnam tu'n toju' tq'ijlalil lu.

Kyim Asa
(1 R 15.23-24)

¹¹Xi' tz'ib'a'na' tganil ti'j Asa, ttzajku' qe ex tej tpon b'aj toju' u'j kye nimaqkawil toj Juda ex toj Israel.

¹²Tojtzun junaq b'eljlajoj (39) ab'q'i ntoq kawin, kub' ichin Asa tu'n jun yab'il kuwxi'x kyij'ju' tgan; ex mixti' jyon ti'j Qman Dyos toju' tyab'il, aye'tlju' q'anal e' tjoy.

¹³Kyimtzuntz toju' ab'q'i kab'naq jun (41) teju' tkawb'il,

¹⁴ku'x mqu'ntzuntz toju' muqb'il ojetoq tchaq' tu'n tb'inchet toju' Ninttanam Dab'i. Kub' q'o'n tib'aj jun ku'xb'il nim k'ok'sb'il toj ex chukchaq k'ok'sb'il b'inha'n b'a'nxi'x. Oktzun txqo'n jun nin q'aq'tz te ninb'ilte.

2 Cr 17

Tkawb'il Josapat

¹Atl Josapat kawin te t-xel Asa ju' tman, nimitipumal ten tu'n tq'ojin ti'j Israel.

²E'kub' tq'o'n b'a'npun tnej xjal te q'oj kyoj kykyaqilju' nimaqtnam tokyile nimaqtapi kyij' toj Juda ex k'loj xq'uqil toj tkyaqilju' tx'otx' te Juda ex kyoju' nimaqtnam te Eprayin, ojetoq kub'kyi'j tu'n Asa ju' tman.

- ³Ten Qman Dyos tuk'i'l Josapat, qu'n anq'in kse'n Dab'i ojtxi' tyajilb'en. Min ajb'en kyeju' chukchaq tilb'ilal B'aal,
- ⁴xi' ajb'ena' te Qman Dyos ja ajb'ena' tman, ejapunju' tchaq'b'il tu'n, min oktq'o'n twitz ti'j kyb'incha'ju' xjal kyxol aj Israel.
- ⁵Qu'mtzun tkuwsa Qman Dyos kawb'il toj tq'ob'. Kykyaqilju' aj Juda intoq tzaj kyi'q'i'n kyoyaj te, tentzun txqan tq'inumaltz ex toklen.
- ⁶Xitljo'nju' b'e kyej tyek'u'n Qman Dyos kye toj tzalajb'il, ex eb'je'l tiq'i'nju' najb'il xjan kye txqantl dyos kywi'ju' witz exqe'ju' tilb'ilal Asera toj Juda.
- ⁷E'xitchq'o'n B'enayl, Ab'diy, Sakariy, Natanael ex Mikayiy ju' nche kawin tuk'i'l, toj toxi'n ab'q'i nkawin, tu'n kyxnaq'tzan kyoju' nimaqtnam toj Juda,
- ⁸ex e'xi' tyajajil Leb'i kyuky'i'l, aye' Semaiy, Netaniy, Seb'adiy, Asael, Semiramot, Jonatan, Adoniy, Tob'iy ex Tob'adoniy. Ex exi' pale Elisama ex Joram kyuky'i'l.
- ⁹E'xitchq'o'n tu'n t-xikyxnaq'tzan tuk'i'lu' tu'jil tkawb'il Qman Dyos kye aj Juda. Ex b'je'lpun b'aj kykyaqilju' nimaqtnam toj Juda kyu'n xnaq'tzalkye xjal.
- ¹⁰Kykyaqiltzu'n kawb'il kyoju' tx'otx' ate'toq ti'jile Juda mixti' jawkyiq'i'nkyib' q'o'jil ti'j Josapat qu'n tzaj tchi Qman Dyos kyi'j.
- ¹¹Ape' b'ajju', ate' junjun pilistey intoq tzaj kyi'q'i'n oyaj ex q'anpwaq te chojb'il te Josapat, aye'tzun aj Arab'e pon kyi'q'i'n b'eljlajk'al jo'naq (7,700) chib' ex kyinx tajlal ritju' te.
- ¹²Qu'mtzun xitoq ttenxi'x tipumal Josapat. Tchaq' tu'n kyb'jaw tb'incha'n ja nimaq kywe' te xq'uqb'il, e'nimaqtnam te k'ub'l twitz awal toj Juda,
- ¹³ex ten nim ti'xti' te kyoju' nimaqtnam toj Juda. Ex nimqe'toq t-xjal te q'o'j min nche xob' toj Jerusalem.
- ¹⁴A kyb'i ja'lu, kse'nxju' tz'ib'a'n toju' u'j kye kyyajajil kyman: Atoq Adna chaq'ul kye nejenel kye xjal te q'o'j kyxol aj Juda, ate'toq junaq wuqlajmutx' lajk'al (300,000) xjal te q'o'j tjaq' tkawb'il.
- ¹⁵Ex atitoq Joanan tuk'i'l, nejenel kye junaq o'lajmutx' (280,000) xjal te q'o'j,
- ¹⁶ex atitoq Amasiy, tk'wal Sikri, ju' taq'tib' tu'n tk'u'j tu'n tajb'en te Qman Dyos, kyuk'i'l junaqjo' mutx' (200,000) xjal te q'o'j min nche xob'.
- ¹⁷Atitoq Elyada kyxolju' tyajajil B'enjamin, jun xjal te q'o'j min xob', kyuk'i'l junaqjo' mutx' (200,000) ichan iq'i'mile kysmaj ex kykolb'il,
- ¹⁸ex atitoq Josab'ad kyuk'i'l junaq kab'mutx' lajk'al (180,000) ichan b'incha'ntl kyten tu'n kyxi' q'o'jil.
- ¹⁹Aye'tzun intoq che ajb'enju' te nimaqkawil, kyi'jxi'tlju' e'kub' tq'o'n nimaqkawil kyoju' nimaqtnam tok nimaqtapi kyi'j toj tkyaqil Juda.

2 Cr 18

Tqanil tu'n Mikayiy qa kb'elti'j Akab'

(1 R 22.1-40)

- ¹Tente Josapat txqan tq'inumal ex toklen, ex ok kykunpaleyi'nkyib' tuk'i'l Akab'.
- ²Tb'ajlenxi'tzun jte' ab'q'i, xi' Josapat q'olb'elte Akab' toj Samarya, atzunte Akab', e'kub' tb'yo'n txqan rit ex wakx tu'n tnimet tponlen Josapat kyuk'i'lju' lepchqe'k ti'j, ex okten so'jlalte tu'ntzun kyxi' tuk'i'l q'ojil ti'j Ramot toj Kalaad.
- ³Xit-xjelu'n Akab', nimaqkawil toj Israel, te Josapat, nimaqkawil toj Juda, ikyja'lu: —¿Ma jaku' txi'ya q'ojil wuk'i'le' ti'j Ramot toj Kalaad? chij. Xi'tzun ttzaq'we'n Josapat te: —Q'o'nqe' qib' kyuk'i'lju' nxjale' te q'oj tuk'i'la, tu'n qxi'ye' kyuk'i'lju' t-xjala q'ojil.
- ⁴Naqtzunaju' nejtl xjeluna alkye tb'is tk'u'j Qman Dyos, chij te.
- ⁵Eb'ajtzun tb'u'yi'n nimaqkawil toj Israel t-sanjelal Dyos, junk'al (400) kyb'aj, xi'tqani'ntzuntz kye: —¿Ma b'a'n tu'n qxi' q'ojil ti'j Ramot toj Kalaad mujqa mya? chij. Aye'tzunkye xikytzaq'we'n te: —Kutxi'ya q'ojil, qu'n che b'eltq'o'nte Qman Dyos toj tq'ob'a, chechij.
- ⁶Atzunte Josapat xitqani'n: —¿Ma mixtzunti' juntl t-sanjelal Qman Dyos jatu'n qxjeluna'tl? chij.
- ⁷Xi'tzun ttzaq'we'n nimaqkawil toj Israel te Josapat: —Atix juntlte' b'a'n tu'n qxjelun te Qman Dyos tuk'i'l. A Mikayiy, tk'wal Imla. Naqaju' majx nwik'o'nwe', qu'n mixti'x ntzaj tma'n tqanil b'a'n, naq taq'wix ntzaj tma'n weye', chij. Atzunte Josapat xitma'n te: —Lalun tmaya ikju', chij.
- ⁸Tzajtzun ttxko'n nimaqkawil aj Israel junju' onilte ex tchaq' te: —¡Ati tu'n ttzaj Mikayiy, tk'wal Imla, ja'loxi'x! chij.
- ⁹Q'uqlqe'toqtzu'n nimaqkawil aj Israel tuk'i'l Josapat nimaqkawil toj Juda toju' kyq'uqb'il te kawb'il twi' pe'n ttzi Samarya, oksa'nktoqju' kyi'j nim toklen, kykyaqiltzunju' t-sanjelal Dyos intoq xikyma'nju' tqanil ti'ju' kb'ajel kywitz.
- ¹⁰Atzunte Sedekiyiy, tk'wal Kyenaana, matxi'toq che kub' tb'inha'n junjun kyuk'a wakx k'uxb'ilqe' ex intoq tma'n tuk'i'l tq'ojq'ojel twi': ¡A ntma'n Qman Dyos ja'lu: Che kxe'le' q'ojil kyi'ju' aj Siryo kyuk'i'lju' kyuk'a alu'mj lu ex che mankul kyu'ne'! chij.
- ¹¹Axtoq tqanilju' kyu'n kykyaqilju' sanjelal. Intoq kyma'n teju' nimaqkawil: Kutxi'ya q'ojil ti'j Ramot toj Kalaad ex kkanb'ala ti'j, qu'n kb'eltq'o'nte Qman Dyosju' nintnam toj tq'ob'a, chechij te.
- ¹²Atzunju' xichq'o'n txkolte Mikayiy, xitma'n te: —Kykyaqilxju' sanjelal, mixti' jun myawit b'a'nju' ttzaq'web'l teju' nimaqkawil. Qu'mtzun wajb'ile' tu'n tyolina' kse'nkye, tu'n tmanteya jun tqanil b'a'n, chij te.

- 13**Atzunte Mikayiy xittzaq'we'n te: —¡Lu Qman Dyos, o'kxwe' kxe'l nma'n aju' matchaq' Dyos tu'n nmanteye'! chij.
- 14**Pontzuntz twitzju' nimaqkawil, xi'tzun tqani'n nimaqkawil te: —Mikayiy, ¿Ma b'a'n tu'n qxi'ye' q'ojil ti'j Ramot toj Kalaad mujqa mya? chij. Xi'tzun ttzaq'we'n Mikayiy te: —Kukyxi'kye' q'ojil, kna'lo che kanb'ale', kna' kb'eltq'o'n Qman Dyos toj kyq'ob'e', chij.
- 15**Atzunte' nimaqkawil xittzaq'we'n te: —¿Jte'xi'xtzun maj kxe'l nma'ne' teya, tu'n ttzaj tma'na ax weye' toj tb'i Qman Dyos? chij.
- 16**Tmatzun Mikayiytz: Mache wile' kykyaqilu' aj Israel matxi' che b'ajx slamj kyoj k'ul, kse'nqe' rit mix-a'lo' k'ik'lelkye. Ex matxi' tma Qman Dyos: Mixti' kye'lu kyajaw; kukyanj kyja teyile junjun toj nak'b'il, chi Dyos, chij.
- 17**Xi'tzun tma'n nimaqkawil toj Israel te Josapat: —Mana' txinma'ne' teya, mixti'x jun tqanil b'a'n tu'nte' ichan lu, naq o'kx myab'a'n ntzaj tma'n weye', chij.
- 18**Tmatltzun Mikayiy: —Kyb'intztzune' tyol Qman Dyos: Wile' Qman Dyos q'uqli toju' tq'uqb'il te kawb'il kyuk'i'l kykyaqilju' anjl wa'lqe'toq toj tb'a'ntq'ob' ex toj tnayaj.
- 19**Xi'tzun tqani'n Qman Dyos alkye jaku' b'inchante tu'n telb'a'n toj twitz Akab' nimaqkawil toj Israel tu'n txi' q'ojil ti'j Ramot toj Kalaad, tu'ntzun tb'aj atzu'. Chukchaqtoqtzu'n tzaq'web'l tu'n junjun.
- 20**O'kx ttzaj jun xewb'aj pon twitz Qman Dyos ex tma qa kb'entel tu'n. Xi'tzun tqani'n Qman Dyos te, kse'n tu'me'l tu'n tb'inchante,
- 21**xi'tzun tma'n xewb'aj qa kt-xewsa' chajyolil kye kykyaqilju' sanjelal teju' nimaqkawil. Xi'tzun tma'n Qman Dyos te, qa kb'entel t-sb'et tu'n, ex tu'n txi' b'inchalte.
- 22**Matxi'tzun tb'iya ja'lo, matxi' kub' tq'o'n Qman Dyos jun xewb'aj chalyol toj kytziju' sanjelal lu teya, ex matxi' tma tu'n tb'aja, chi Mikayiy.
- 23**Atzunte Sedekiyiy, tk'wal Kyenaana, pon lq'e tk'etz Mikayiy, oktq'o'n jun tjaq' ttzi ex xitma'n te: —¿Jatzun xxa'ju' t-xew Qman Dyos atitoq woje, tu'n tyolintzuntz teya? chij.
- 24**Xi'tzun ttzaq'we'n Mikayiy te: —K'elel tnik'a ti'j aj txi'ya ewal jayi'nchaq, chij te.
- 25**Tchaq'tzunju' nimaqkawil toj Israel: —¡Kytzyume' Mikayiy ex kyjpunkxe' kywitz Amon, kawil toju' nintnam, ex Joas nk'wale'!
- 26**Kymanxe' kye qa matxi' nchaq'e' tu'n tokx kyjpu'ne', ex naqch'i'n twa ex tk'wa' kyq'onxe', tzmax ajtanjtz wi'je' toj b'anil, chij.
- 27**Atzunte Mikayiy tmatl: Qa matz'anjtzti'ja toj b'anil, myatzun Qman Dyostz xyolin toj ntziye', chij.

²⁸Exi'tzun nimaqkawiltz aj Israel, tuk'i'l Josapat nimaqkawil aj Juda, q'ojil ti'j Ramot toj Kalaad.

²⁹Xi'tzun tma'n nimaqkawil aj Israel te Josapat: —Kxel nch'ixpu'nwe' wi'j toju' q'oj, atzunta oksanka wi'je', chij te. Ikytzu'n tch'ixpu nimaqkawil aj Israel ti'j, exi'tzuntz kykab'il q'ojil.

³⁰Ojetoqtzun tchaq'ju' nimaqkawil aj Sirya kyeju' nejenel kye tkarwaj te q'oj tu'n lalun che oktzaqpaj q'ojil kyi'ju' xjal qa myaku' nimaqkawil kye aj Israel.

³¹Tetzunj tknet Josapat kyu'n nejenel kye karwaj, kub' kyxima'n qa atoj nimaqkawilju' kye aj Israel, okkytxoli'nkyib' ti'j tu'n kyq'ojin. Jawtzun xch'in Josapat nqanin o'nb'il, ex tzaj oni'n tu'n Qman Dyos. Eb'je'l tlaq'b'a'n Qman Dyos ti'j,

³²qu'n tej kyka'yinte myate' nimaqkawilju' kye aj Israel, kyej kytzaqpi'n.

³³O'kx ttzaj jun xjal aj Siryo te q'oj, naq xit-smaji'nxi', aku'xi'xju' nimaqkawil kye aj Israel tak' b'a'nxi'x tu'n kyxolju' b'u'yi'nkyib' toj q'oj. Tchaq'tzuntz teju' iq'iltoqte karwaj: —Kutanj ti'ja ex chin tiq'imixa ti'jxi'ju' q'oj qu'n matxi' chin k'ixb'ie' b'a'nxi'x, chij.

³⁴Kuwu' q'oj ok toju' q'ij lu, qu'mtzun wa'ltoqju' nimaqkawil kye aj Israel toju' tkarwaj, q'ojil kyi'ju' aj Siryo tzmaxi'j tok qale, kyimtzuntz tej tex q'ij.

2 Cr 19

Xitzak'u'n Josapat tu'n Jewu t-sanjelal Dyos

¹Anjtzti'j Josapat nimaqkawil aj Juda, b'a'n, toju' tja te kawb'il toj Jerusalen.

²Atzu'n t-sanjelal Dyos Jewu, tk'wal Anani, ex k'lulte ex xitqani'n te: ¿Tiqu'n nonina ti'ju' myab'a'n xjal ex kyexi'x ttena kyuk'i'lu' ajq'oj ti'j Qman Dyos? Tu'ntzun ja'lu, matxi' tzaj ttxu'jil Qman Dyos ti'ja.

³Naqpe' ate' ate'x junjuntl ti'xti' b'a'n xtb'inchaya, mache kub't-xitu'nju'ya tilb'ilal Asera ate'toq toju' tx'otx', ex makub' t-xima'na tu'n tjyona ti'j Dyos, chij te.

Eb'jo'ktq'o'n Josapat ajkawil

⁴Najlitoq Josapat toj Jerusalen, ex naq'litoq inex xb'etzalkyeju' ttanam, ntzajx B'eerseb'a ex nponx kywi' witz te Eprayin, tu'n tanjtz jumajtlkyi'j tuk'i'l Qman Dyos Kydyos ojtxi' kyyajilb'en.

⁵Expe' eb'jo'ktq'o'n ajkawil kyoj kykyaqilju' nimaqtnam tok nimaqtapi kyi'j toj Juda.

⁶Ex xitma'n kyeju' ajkawil: Kyka'yinx' b'a'nxi'x ti'ju' nkyb'inha'ne', qu'n toj tb'i Qman Dyos che kawila'ye' ex mya toj kyb'i xjal, ktenb'il kyuk'i'le' ajkymanteye' qa kb'el sentens.

⁷Qu'mtzun kyb'inxju'ye' Qman Dyos ex kyka'yinx'e' b'a'nxi'x ti'ju' nkyb'inha'ne', qu'n myanaq nka'yinte Qman Dyos ti'ju' mya tnik'alti'j, ti'ju' myab'a'n b'inchb'ente ex tu'nwt tk'met oyaj ti'j myab'a'n, chij.

⁸Ex eb'jo'ktq'o'n Josapat junjun aj Leb'i, e'pale ex e'nejenel kye junjun ja aj Israel te ajkawil toj Jerusalen, kyib'aj ti'xti' toj okslab'l ex kyib'aju' q'oj nb'aj kyxolu' xjal toj Jerusalen.

⁹Ex xitma'n kye: Ati tu'n kynimane' te Qman Dyos toju' kyaq'une', japunxju' tchaq'b'il kyu'ne' ex che okxe' tnik'alkyi'je'.

¹⁰Alkyexku'chaq kyq'oju' kywnaqile' mapon kyiq'i'n kywitize', ju' najlqe' kyoju' chukchaq nimaqtnam, tu'n kymanteye' qa b'yo'n xkyima' jun xjal mujqa mya, mujqa tu'n tajb'en chukchaq kawb'il kyu'ne', chaq'b'il ex nuk'b'il, kyab'tzinxe' kye tu'n lalun che b'inchan il twitz Qman Dyos, tu'ntzun lalun tzaj ttx'u'jil kyi'je' ex kyi'j. Kyb'inchame' ikju', myaye'tzuntze' ati kypaje'.

¹¹A Amariy, ju' knejel pale, nim toklen kyeye' kyoju' ti'xti' te okslab'l, atzu'n kyoju' ti'xti' kyxol tnam a Seb'adiy tk'wal Ismael ex nejenel kyeju' tyajajil Juda; aye'tzu'n aj Leb'i che onil kyuk'i'le'. ¡Kykuwsam kyib'e' ex che aq'unane'! ¡Awttzun Qman Dyos ten tuk'i'lju' matb'inha taq'un b'a'n! chi nimaqkawil.

2 Cr 20

Kanb'an Josapat kyi'j Moab' ex Amon

¹Tb'ajlenxi'tzun jte' q'ij, e'tzaju' aj Moab' ex aj Amon, q'o'ntoq kyib' kyuk'i'lu' aj Meunit, eb'jo'k tzaqpaj q'ojil ti'j Josapat;

²e'tzajtzun jte' xjaltz q'malte te: ¡Lu jun nin k'loj xjal te q'oj aj Edom jlajxi'ju' Kyimni Ninnjab', xi'kytzaj q'ojil ti'ja! ¡Lu Ate'qe'tl toj Aseson-tamar! chechij. (Aju' Aseson-tamar axju' En-kadi.)

³Jawxob' Josapat, ex kub' t-xima'n tu'n tjon ti'j Qman Dyos. Extma'ntzun jun tqaniltz toj tkyaqil Juda tu'n kymewayin,

⁴b'ajtzun kyb'u'yi'n kyib'ju' xjal aj Juda qanil o'nb'il te Qman Dyos. E'pon xjal te kykyaqilju' nimaqtnam toj Juda.

⁵Kub'tzun we' Josapat kxolju' tnam xjal te Juda matxi'toq b'aj kyb'u'yi'n kyib' toj Jerusalen, twitzju' ak'a'j pe'n teju' tja Qman Dyos,

⁶tmatzuntz: Nman Dyos, ju' mache k'ulun ojtxi' qyajib'ene' teya', ¡ateju'ya Dyos te toj kya'j, kykyaqil nimaqtnam ate' tjaq' tkawb'ila! ¡Toj tq'ob'a ta'ju' ipumalj ex oklenj: mix-a'lo' jun kb'entel tq'ojin tuk'i'la!

⁷Qman Dyos, eb'je'l tiq'i'nju'ya najlqe'toq toju' tx'otx' lu twitzju' ttanama Israel, ex matzaj tq'o'na tx'otx' tejumajx kyeju' tyajajil Ab'raam, ju' kye ttena tuk'i'l.

⁸Tetzunj ate'tltoq tza'lu, jaw kyb'inha'n jun ja te k'u'lb'il teya, ex kyma:

- ⁹Qama tzaj jun taq'wixil qib'aje' te tz'e'ysb'il qwitze', q'oj, yab'il mujqa we'yaj, qo' ule' twitzju' ja lu, qu'n atiya toj, ex qo qanil o'nb'ile' teya toj k'ixk'oj, qo tzajel tb'i'na ex qo tkla'ya, chechij.
- ¹⁰Lu qe'tzunju' aj Amon, aj Moab' exqe' najlqe' twi' witz Seyir, jamin taja'ya tu'n kyb'jo'kxju' aj Israel toju' kyt'x'otx' tej tzajniqe'toq toj Ejipt, elpe' kypa'n kyib' kyi'j ex min e'kub' kyxitu'n.
- ¹¹Lutzunju' tu'me'l t-xel kyu'n ja'lo, xi'kytzaj q'ojil tu'n qex kyxla'ja'ne' toju' ttx'otx'a, tzajni tq'o'na te qetz'ile'.
- ¹²Qman Dyos, ¿laytzun kub' ttz'e'ysa'na kywitz? Lay qoxkyeqe' tu'n qq'ojine' kyi'ju' jun nin tnej xjal te q'oj lu nche oktzaqpaj q'ojil qi'je'. ¡Min nkane' toj qwitze' titi' kqb'incha'ye': Qu'mtzun q'uqli qk'u'je' ti'ja!, chij toj tna'j Dyos.
- ¹³Kykyaqilju' aj Juda wa'lqe'toq twitz Qman Dyos kyuk'i'l kyxu'jil ex kyk'wal, exqepe' k'wal b'o'sqe'.
- ¹⁴Tetzunj b'u'yi'ntoq kyib' kykyaqilju' xjal, ulju' t-xew Qman Dyos tib'aj Jaasyel, tk'wal Sakariy ex tchman B'enayiy, tk'wal Jeyel ex tchman Mataniy, jun aj Leb'i, tyajajil Asap,
- ¹⁵tmatzuntz: Kyb'intzpe'ye' najlqe'ye' toj Juda ex toj Jerusalem, ex aya nimaqkawil Josapat. Chi Qman Dyos kyeye': Lalun che xob'e' ex lalun tzaj kychiju' nin tnej xjal te q'oj kyi'je', qu'n ayinwe' chin q'ojil ex myaye'kye'.
- ¹⁶Kukyku'xe' q'ojil kyi'j najchi'j. Luqe' che b'jawu'l tk'u'ju' witz Sis, che okyel yal kyu'ne' ttziju' a' jata' chq'ajlaj te Jerwel.
- ¹⁷Mya'ye'na'kye' che q'ojil toju' q'oj lu. Kynk'um kyib'e', ex che nak'eku'ye', kyla'tzuntze' se'n che kletela'ye' wu'ne' ayine' Dyos Manb'aj. ¡Lalun che xob'e' ex lalun tzaj kychi kyi'je', aye'ye' najlqe'ye' toj Jerusalem ex toj Juda; kukxi'ye' q'ojil kyi'j najchi'j, qu'n atinqinwe' kyuk'i'le'! chi Dyos, chi Jaasyel.
- ¹⁸Kub'tzun meje Josapat ex majx kub'joqe twitz tx'otx', exqe' xjal aj Juda ex te Jerusalem e'kub' meje k'ulul twitz Qman Dyos.
- ¹⁹Aye'tzu'n aj Leb'i kyyajajil Kyeat ex Kore, e'aq'wi ajwalilte Qman Dyos, kydyos aj Israel, tuk'i'l tq'ojq'ojel kywi' kuw.
- ²⁰Eb'jawe'tzuntz b'a'n prim te juntl q'ij tu'n kyxi' toju' chq'ajlaj Tekoa. Tojtzu'n kmuj tej kyb'je'x, kub' we' Josapat ex xitma'n kye: Kyb'intzpe'ye' najlqe'ye' toj Jerusalem ex toj Juda: qek kyk'u'je' ti'j Qman Dyos, tu'ntzun kyxi'ye' toj b'anil, qek kyk'u'je' kyi'ju' t-sanjelal, tu'ntzun telb'a'n tkyaqil, chij kye.
- ²¹Tetzunj tb'aj yolin kyuk'i'lju' xjal, xitma'n kye jte' aj b'itzal, tu'n tokkyoksa'n kyxb'alun xjansa'n tu'n kykub'nej kywitzju' xjal te q'oj, tu'n kyajwalinte Qman Dyos tuk'i'l b'itz: Kyq'onx chjonteye' te Qman Dyos, qu'n tejumajxju' tk'u'jlalil, chechij.

²²Tetzunj kyaq'wi b'itzal te ajwalb'il tuk'i'l tzalajb'il, e'kub' tchuksa'n Qman Dyos aj Amon, aj Moab' exqe' najlqe' twi' witz Seyir, ju' xi'toq kytzaj q'ojil ti'j Juda, ex kub'kyi'j.

²³Qu'n eb'jo'k tzaqpaju' aj Amon ex aj Moab' q'ojil kyi'ju' najlqe' twi' witz Seyir ex majx e'kub' kynajsa'n, tetzunj kyb'aj mankun kyu'n, b'ajkub' kyb'yo'n kyib' kyxolilex.

²⁴Tetzunj kyponju' ichan aj Juda jaq'ancha'la' chq'ajlaj, xikyka'yi'n woqa'jqe'tlju' kyajq'oj. ¡Mix-a'lo'x jun tzaqpaj!

²⁵Xi'tzun Josapattzu' kyuk'i'lju' t-xjal iq'iloktzte b'aj kyej kyq'o'nju' ajq'oj, nim alu'mj, ub'l, xb'alun ex ti'xti' wi'yalqe' knet kyu'n, b'aj tzaj kyiq'i'n tkyaqil. Nimxi'xtoqu' ti'xti' ati, mixtoqti' ntzajb'aj kyu'n. Oxe' q'ij b'jawa' kyu'n, qu'n nimxi'xtoq.

²⁶Tojtzun tkyaji'n q'ij b'aj kyb'u'yi'n kyib' toju' b'ya' B'eraka, ex jawkynima'n Qman Dyos atzu'. Qu'mtzun B'ya' te B'eraka tb'iju' najb'il lu okkyq'o'n, ex majx kyej tb'i ikju'.

²⁷Yajxi'tzuntl kykyaqilju' ichan aj Juda ex te Jerusalem, nejlí Josapat kywitz, anjtzkyi'j toj Jerusalem, inxi'x che tzalaj, qu'n ojexi'x che tzalaj tu'n Qman Dyos kyib'aju' kyajq'oj.

²⁸Tetzunj kypon toj Jerusalem, exi' toju' tja Qman Dyos tuk'i'l chnab' tzintzin, Arpa ex chun.

²⁹Kykyaqiltzunju' nimaqtnam oktchi Dyos kyi'j tej kyb'inte qa a Qman Dyos q'ojin kyi'ju' kyajq'oj aj Israel.

³⁰Ikytzu'n tenju' tkawb'il Josapat toj nak'b'il, qu'n tzaj tq'o'n Dyos nak'b'il te kyuk'i'lju' txqantl tnam ti'jile.

Tqanil jte'x yol ti'ju' tkawb'il Josapat

(1 R 22.41-50)

³¹Ikytzu'n, kawin Josapat toj Juda. Tetoq Junaq o'lajoj (35) ab'q'i tej ttzyet tkawin, ex kawin junaqjo' (25) ab'q'i toj Jerusalem. Asub'a tb'iju' ttxu, tmyaltoq Sili.

³²Toj ttxolilti'j anq'ina' Josapat, kse'n anq'ina' Asa ju' tman. B'a'nile b'je'la'ju' tb'inchb'aj twitz Qman Dyos.

³³Tu'npetzunju', min eb'je'l tiq'i'n najb'il xjan kye txqantl dyos kywi'witz, qu'n na'mxi'xtoq tokkyxon kyk'u'ju' tnam tu'n kxi'lpe ti'ju' Kydyos ojtxi' kyyajilb'en.

³⁴Xi' tz'ib'a'na' jni'tl tqanil ti'j Josapat, tzajx tej ttzyet ex japona' b'aj, toju' tu'jil tqanil tu'n Jewu, tk'wal Anani, ex tku'x toju' u'j kye nimaqkawil toj Israel.

³⁵Yajxi'tzuntel, tmujb'atib' Josapat, nimaqkawil toj Juda, tuk'i'l Okosiy, nimaqkawil toj Israel, ju' majxtoq taq'wixju' tb'inchb'aj.

³⁶Oktq'o'ntib' tuk'i'l tu'n tkub' kyb'inha'n b'ark tu'n kyxi' Tarsis, atzu' ekub'a' kyb'inha'n toj Esyon-keb'er.

³⁷Tzajtzun Elyeser aj Maresa, tk'wal Dodab'aw, tmaju' yol tzaj tma'n Dyos ti'j Josapat: Kb'el tq'uchi'n Qman Dyos taq'unb'ena, tu'n tpaju' soktmujb'a'ntib'a tuk'i'l Okosiy, chij. Ekub'tzun b'uchj b'arktzu', ex mixti' b'ent kyxi'tl toj Tarsis.

2 Cr 21

Tkawb'il Joram

(2 R 8.16-24)

¹Kyim Josapat ex ku'x mqu'n toju' Ninttanam Dab'i, ojtxi' tyajilb'en. Atl Joram ju' tk'wal kawin te t-xel.

²Aye' titz'in Joram, tk'wal Josapat ja'lu: Asariy, Jeyel, Sakariy, Mikael ex Sepatij. Kykyaqil tk'wal Josapatqe', nimaqkawil toj Juda.

³Ojetoq b'ajx toyi'n kyman txqan ti'xti' q'anpwaq ex saqpwaq kye, ex txqantl ti'xti' wi'yalqe'. Ex e'xitq'o'n nimaqtnam tok nimaqtapi kyij kye, atzu'n kawb'il xitq'o'n toj tq'ob' Joram, qu'n a tnejel tk'walju'.

⁴Tetzunj tkuwix Joram toj tkawb'ilju' tman, e'kub' tb'yo'n kykyaqilju' titz'in tu'n qesb'il ex junjun nejenel kye aj Israel.

⁵Tetoq junaq kab'lajoj (32) ab'q'i tej ttzyet tkawin, wajxaq ab'q'i kawin toj Jerusalen.

⁶Ax tb'inchaju' kse'n kyb'inchaju' nimaqkawil toj Israel ex kse'n kyb'inha tyajajil Akab', qu'n tyajajiltoq Akab' ju' t-xu'jil; qu'mtzun taq'wix b'je'la'ju' tb'inchb'aj twitz Qman Dyos.

⁷Atzunte Qman Dyos mixti' taj tu'n tkub' t-xitu'n tyajajil Dab'i tu'nju' ojetoq kyej b'entti'j jun tyol tuk'i'l Dab'i, ju' tzaj tziya'n te, ex kyeju' tk'wal, qa kukxju' kk'antel jun kytzaj.

⁸Tojtzun tq'ijlalil tkawb'il Joram, jawtiq'i'ntib' Edom ti'ju' tkawb'il Juda ex jaw t-sk'o'n tnimaqkawil.

⁹Xi'tzun Joramtz kyuk'i'lju' nejenel ex kykyaqilju' tkarwaj te q'oj, tetzun qonik'an jawe' kyuk'i'lju' nejenel kyij karwaj te q'oj, eb'jo'k tzaqpajtzuntz kyij'ju' aj Edom matxi'toq tz'ok kytxoli'n kyib' kyij.

¹⁰Kykanb'atzun aj Edom tu'n tel kypa'n kyib' ti'j Juda ex majx etzaqpaj. Ex tzaqpetju' nintnam Lib'na toju' tq'ijlalil lu, qu'n ojetoq tz'el tpa'ntib' Joram ti'j Qman Dyos Kydyos ojtxi' kyyajilb'en.

¹¹Expe' tchaq' tu'n kyb'jaw b'inha'n ja xjan kye txqantl dyos kywi'witez toj Juda, tu'ntzun tpaju' min e'nimantlu' xjal toj Jerusalen te Qman Dyos, ex e'kub' ttzpet-sa'n aj Juda.

- ¹²Atzu'n Eliy t-sanjelal Dyos xittz'ib'a'n jun u'j te Joram, intoq tma'n: Lu intma'n Qman Dyos ja k'uluna' Dab'i, ojtxi' tyajilb'ena: Minti' xtb'inchaya kse'n xtb'inha Josapat ju' tmana, ex kse'n tb'inha Asa nimaqkawil toj Juda,
- ¹³axxi'tkno'nju'ya kse'n nkyb'inha'n nimaqkawil toj Israel, tu'n tpaja min nche nimantlju' aj Juda exqe' najlqe' Jerusalem weye' ayine' Dyos Manb'aj kse'n kyb'inha toj tja Akab'. Expe' matxi' che kub' tb'yo'na titz'ina, ju' b'a'nqexi'xtoq kyetwitza.
- ¹⁴Qu'mtzun ktzajel nq'o'ne' jun yajb'il, ayine' Dyos Manb'aj, kyib'aju' ttanama, etk'wala, et-xu'jila ex kyib'aj kykyaqilju' ati teya.
- ¹⁵Ex ktzajel nq'o'ne' txqan yab'il tib'aja. Kb'el yab'tiya tu'n tk'u'ja, okxi'x kb'el b'o'lja tu'n, expe' kq'ayjelju' t-xqintxaya, chi Dyos, chi Eliy te.
- ¹⁶Tb'inchatzun Qman Dyostz tu'n ttzaj kyq'oju' pilistey exqe' aj Arab'e najlqe' kyk'etzju' aj Kus ti'j Joram;
- ¹⁷eb'ajtzajtzuntz toj Juda, eb'jo'kx toju' tx'otx', b'ajx kyiq'i'n tkyaqilju' q'inumal knet kyu'n toj tja nimaqkawil, e'tk'wal exqe'tzu'n t-xu'jil. Naq o'kx Joakas kyejten,aju' ch'i'p.
- ¹⁸Tib'ajxi'tzun ja'lu, kub' ttz'e'ysa'n Qman Dyos twitz tu'n xka'tx'un mixti' q'a'nb'il te.
- ¹⁹Tetzunj tb'et q'ij, tb'aj kab'e' ab'q'i, eb'je'tzju' t-xqintxa tu'nju' yab'il, kyimtzun tu'n k'ixk'oj kuwxi'x. Mixpeti'x kub' kytxqo'n ttanam q'aq' te ninb'ilte, kse'n kyb'inha kyeju' ojtxi' tyajilb'en.
- ²⁰Tetoq junaq kab'lajoj (32) ab'q'i tej ttzyet tkawin, wajxaq ab'q'i kawin toj Jerusalem, ex mix-a'lo'te oq' ti'j tej tkyim. Ku'x mqu'n toju' Ninttanam Dab'i, ex myatzu' kyoju' muqb'il kye nimaqkawil.

2 Cr 22

Tkawb'il Okosiy

(2 R 8.25-29)

- ¹Atl Okosiy tch'i'p Joram okkyq'o'n xjal najlqe' toj Jerusalem te nimaqkawil te t-xelu' tman, qu'n kykyaqilju' tk'wal Joram, nimaqkawil toj Juda, tzikb'ajqe', e'kub' b'yo'n kyu'nju' jun tnej eleq' eb'jo'k kyuk'i'l aj Arab'ya toj kynajb'ilju' xjal te q'oj. Ikytzu'n tzyet tkawin Okosiy, tk'wal Joram, nimaqkawil toj Juda.
- ²Tetoq junaq kab'e' (22) ab'q'i tej ttzyet tkawin, jun ab'q'i kawin toj Jerusalem. Ataliy tb'iju' ttxu, tyajajil Omri.
- ³⁻⁴Ikxte Okosiy xitkno'n se'nx tb'inha Akab' kyuk'i'lju' tyajajil, qu'n toktoqu' ttxu q'ol taq'wix nab'l te, ex tu'nju' kyetoq tten kyuk'i'lju' toj tja Akab', taq'wix b'aj tb'inha'n twitz Qman Dyos. Ex aye'toq q'olte ttab'l tkyimlenxi'ju' tman, qu'mtzun kub' b'o'lj.

⁵Tu'ntzu'n xitb'i'nju' kynab'l, tmujb'atib' Okosiy tuk'i'l Joram, tk'wal Akab', nimaqkawil toj Israel, tu'n kyq'ojin ti'j Asael, nimaqkawil kye aj Sirya, toj Ramot te Kalaad. K'ixb'itzu'n Joram kyu'n aj Sirya,

⁶anjtztzun ti'j Joram toj Jesreel q'analteju' tk'ixb'len, qu'n tak' toj Ramot tej intoq che q'ojin ti'j Asael, nimaqkawil kye aj Sirya. Tu'ntzu'n yab'toq Joram, xi' Okosiy ka'yilte toj Jesreel.

Kub' tb'yo'n Jewu Okosiy

(2 R 9.27-29)

⁷Xima'ntltoq tu'n Dyos tu'n tkyim Okosiy tej txi' ka'yilte Joram. Naqtzun npon, eb'je'tz tuk'i'l Joram ti'j Jewu tk'wal Nimsi. Matxi'toqtzun jaw t-sk'o'n Qman Dyos Jewu tu'n kykub' tb'ajsa'n toj tja Akab'.

⁸Tej ljo'ntoq kykub' tb'yo'n Jewu toj tja Akab', eb'je'l yalju' nejenel toj Juda tu'n kyuk'i'lju' twitze'l Okosiy, intoq che ajb'en te, e'kub' tb'yo'ntzuntz.

⁹Ex tchaq' tu'n tjetet Okosiy, ju' matxi'toq kub' ewan toj Samarya, tzyettzuntz, xiq'i'n twitz Jewu, ex kub' b'yo'n. Tu'ntzu'n tk'wal Josapat ju' jyon ti'j Qman Dyos tu'n tkyaqil tk'u'j, kux mqu'n. Qu'mtzun mix-a'lo' juntl tyajajil Okosiy kyej tu'n tb'ent tzyuntetlju' kawb'il.

Oktq'o'ntib' Ataliy te nimaqkawil

(2 R 11.1-21)

¹⁰Tej tb'inte Ataliy, ttxu Okosiy, qa matxi'toq kyimju' tal, xi' b'ajsalkye tk'walju' nimaqkawil toj Juda.

¹¹Atzunte Jseb'a, tmyalu' nimaqkawil Joram, etztiq'i'n Joas, tk'wal Okosiy, kyxolju' txqantl tk'walu' nimaqkawil intoq che kub' b'yo'n, ex kub' tewa'n twitz Ataliy, tk'etzju' qya ch'isalte toj jun ja te wtab'l. Qu'mtzun min kub' b'yo'n. A Josab'a tmyalu' nimaqkawil Joram, tanab' Okosiy ex t-xu'jilju' pale Joyada, b'inchante ja'lu.

¹²E'wa'ntoq Joas kyuk'i'l, toju' tja Qman Dyos. Atzunte Ataliy intoq kawin toju' tx'otx'.

2 Cr 23

¹Tojtzun twuqi'n ab'q'i, xitma'n Joyada tu'n kyxi' txokb'aju' nejenel kye xjal te q'oj, aye': Asariy tk'wal Jeroam, Ismael tk'wal Joanan, Asariy tk'wal Ob'ed, Maaseyiy tk'wal Adayiy, ex Elisapat tk'wal Sikri, ex b'antti'j kyu'n tu'n kymujb'ante kyib' tuk'i'l Joyada.

²Eb'ajxtzuntz toj tkyaqil Juda, e'tzaj kyb'u'yi'n aj Leb'i kyoj kykyaqil nimaqtnam Juda, exqe' nejenel kye junjun ja xjal aj Israel, exi'tzuntz kykyaqil toj Jerusalem.

³Kykyaqiltzunju' b'aj kyb'u'yi'n kyib' atzu', kyej b'entti'j jun kyol tuk'i'lu' nimaqkawil toju' tja Dyos. Xitma'n Joyada kye: ¡Lu tk'wa' nimaqkawil ati

kyuk'i'le! Ate ati tu'n tokju' te nimaqkawil, kse'nx ttziya Qman Dyos kyib'aju' tyajajil Dab'i.

⁴A kyb'inchamju'ye' lu: jun toxi'n tnejkye', aye' pale ex aj Leb'i nche ajb'en toju' q'ij te ojlab'l, che xq'uqilteju' ttzi tja Dyos;

⁵atzun jun toxi'n tnejtel che tenb'il toju' nin tja kawb'il; atzu'n juntl toxi'n tnej ttzi jata'qe'ju' tq'uqlil. Kykyaqiltzunju' tnam xjal che tenb'il tpenju' tja Dyos.

⁶Mixtzun a'lo'te tu'n tokx toju' tja Dyos, naq oqe'kxju' pale ex aj Leb'i ate' toj kyajb'eb'l. O'qe'kxkye che okyix, qu'n xjansa'nqe'; aye'tzu'n txqantl xjal te tnam che xq'uqil te ninb'ilte Qman Dyos.

⁷K'okyel kytxoli'n kyib'ju' aj Leb'i ti'ju' nimaqkawil, teyile junjun tzyu'n tq'obj'il, alkyete matz'okx toju' tja Dyos qa mya q'ma'n, kb'el b'yet. Che kxe'l tuk'i'lju' nimaqkawil jaxjaku' matxa', chi Joyada kye.

⁸Xikyb'inha'n aj Leb'i kyuk'i'lju' xjal aj Juda tkyaqilju' tchaq' pale Joyada kye. Teyiletzun junjun nejenel kyuk'i'lju' t-xjal, jni'xqe'ju' nche xq'uqin toju' q'ij te obj'il, kyuk'i'lju' intoq che ajb'en, qu'n min taju' pale Joyada tu'n kyanju' intoq che pon ch'exb'aj.

⁹B'ajxtzun tq'o'n Joyada txqan ch'ut ex chukchaq kolb'il kyeju' nejenel, aye' tetoq nimaqkawil Dab'i, ate'toq toju' tja Dyos.

¹⁰Ekub'tzun tnk'u'n kykyaqilju' xjal kytziju' tja Dyos, tzajx ttx'u'k toj tb'a'nq'ob' ex pomnix toju' juntl ttx'u'k toj tnayaj, ex ti'jileju' q'olb'eb'l, tzyu'nmile kych'ut tu'n kyxq'uqinteju' nimaqkawil.

¹¹Tzajtzun Joyada kyuk'i'l tk'wal, etzkyiq'i'n tk'wal nimaqkawil, jaxkyq'o'n koron toj twi', ex b'ajx kyq'o'n techel toklen nimaqkawil te, tjawlenxtzun tqo'n aseyt toj twi' okkyq'o'n toklen te nimaqkawil. Eb'jaw xch'intzuntz kykyaqil: ¡B'a'nwt tena' nimaqkawil! chechij.

¹²Tetzunj tb'inte Ataliy inxi'xtoq che xch'inju' xjal ex intoq jawkynima'n nimaqkawil, xi' toju' tja Qman Dyos ja b'u'yi'na'toq kyib'u' tnam.

¹³Xitka'yi'nju' nimaqkawil, wa'ltoq tk'etzju' tqan tilb'ilal ttziju' tja Dyos. Ate'toqu' nejenel kyuk'i'lju' aj chinb'al ttx'u'k, kykyaqiltzu'n xjal inxi'xtoq che tzalaj, intoq che kyq'ajtza'n chun; intoq xikyb'itza'n ajb'itzalju' b'itz te ninb'il tuk'i'l chnab'. Kub'tzun tlaqu'n Ataliy ti'j ex jawxch'in: —¡Matxi' che b'jaw miltz'uje'! ¡Matxi' che b'jaw miltz'uje' wi'je'! chij.

¹⁴Atzunte pale Joyada tb'inha tu'n kyetzju' nejenel chaq'ul kyib'aj junjun tnej xjal te q'oj, xitma'n kye: —Kyiq'imixe' kyxolu' xjal, alkyetzunte makolon ti'j, kyb'yonku'ye' tu'n qesb'il, chij. Matxi'toqna' tchaq' pale, tu'n lalun kub' kyb'yo'n toju' tja Qman Dyos,

- ¹⁵kub' kytzyu'n ex etzkyiq'i'n ttzi kyja chej ttx'u'k nin ja te kawb'il, atzuntzu' kub' kyb'yo'na'.
- ¹⁶Tb'ajlenxi'tzun ja'lu, kyej b'entti'j jun tyol Joyada tuk'i'l tkyaqilju' tnam ex tuk'i'lju' nimaqkawil, qa ttanam Qman Dyos qe'.
- ¹⁷Exi'tzuntz kykyaqil xitulteju' ja te k'u'lb'il te B'aal, eb'ajkub' kytixiju'nju' q'olb'eb'l exqe' witzileb'. Atzu'n Matan ju' pale te B'aal el kyk'u'xpi'n twi' kywitzju' q'olb'eb'l.
- ¹⁸Tb'ajlentzun ja'lu, e'kub' tq'o'n Joyada xq'uqil toju' tja Dyos, tjaq' kykawb'ilu' pale ex aj Leb'i, ju' e'kub' taq'pu'n Dab'i tej kykub' tnk'u'n tu'n kych'exb'ente kyib', tu'n kyajb'en toju' ja te k'u'lb'il tu'n tkub' kyq'o'n chojb'il k'ok'sb'il twitz Qman Dyos, kse'nx tku'x toju' tkawb'il Moyses, ex tu'n kyb'itzan tuk'i'l tzalajb'il, kse'nx kyejtma'n Dab'i.
- ¹⁹Ex e'kub' tq'o'n xq'uqil kytziju' tja Qman Dyos, tu'ntzun lalun tz'okx jun xjal toj qa mya xtilsa'ntib'.
- ²⁰Eb'ajtzun tnk'u'nju' nejenel kye xjal te q'oj, e'xjal nim kyoklen, e'kawil kye tnam kyuk'i'l kykyaqilju' xjal, exi'tzuntz wab'alteju' nimaqkawil, e'tzajx toju' tja Dyos ex e'pon toju' nin tja kawb'il, ttziju' ja jawl eb'jo'kxa'. Kub'tzun kyq'uqb'a'n nimaqkawil toju' tq'uqb'il,
- ²¹kykyaqiltzun tnam xjal eb'aj tzalaj. Toj nak'b'il tena' nintnam, qu'n matxi'toqna' kub' b'yo'n Ataliy tu'n k'u'xtx'e'nb'il.

2 Cr 24

Tkawb'il Joas

(2 R 12.1-21)

- ¹Tetoq wuq ab'q'i Joas tej ttzyet tkawin, kab'naq (40) ab'q'i kawin toj Jerusalen. Sib'ya tb'iju' ttxu, aj B'eerseb'a.
- ²B'a'n b'je'la' tb'inchb'aj Joas twitz Qman Dyos, tej itz'toqu' pale Joyada.
- ³Kub' mojb'a'n tu'n Joyada kyuk'i'l kab'e' t-xu'jil, e'ten tk'wal ex tmyal kyuk'i'l.
- ⁴Tb'ajlenxi'tzun jte' q'ij, kub' t-xima'n Joas tu'n tb'aj tb'inchb'aj ntlju' tja Dyos,
- ⁵tu'ntzu'n e'tzaja' tb'u'yi'nju' pale ex aj Leb'i, xitma'ntzuntz kye: Kukyxi'ye' kyoju' nimaqtnam toj Juda, kyb'uyime' pwaq kyxol kykyaqilju' aj Israel tu'n tajb'en b'inchb'ilte tja Dyos atl junjun ab'q'i. Kytxoktxonx kyib'e' b'inchalte ja'lu, chij. Aye'tzu'n aj Leb'i min oktilil kyu'n tu'n kyxi'.
- ⁶Tzajtzun ttxko'n nimaqkawilju' Joyada kynejel pale ex xitma'n te: —¿Tiqu'n min nb'ajx tk'u'ja tu'n kyb'ajxu' aj Leb'i q'ilte oyaj toj Juda ex Jerusalen, kyejtma'n Moyses, tmajin Qman Dyos tuk'i'lju' tnam Israel tu'n tajb'en te tjaju' yol kyejni b'entti'j? chij te.

- ⁷Qu'n ojetoqna' che okxju' Ataliy, majx myab'a'n qe' kyuk'i'lju' lepchqe'k ti'j, toju' tja Dyos, ex b'ajx kyiq'i'n tkyaqilju' ti'xti' ate'toq toju' tja Dyos tu'n kyajb'en kyu'n toju' kyk'u'lb'il kye witzileb'.
- ⁸Xi'tzun tq'a' b'inha' nimaqkawil jun kax, kub' kyq'o'ntzuntz ttziju' tja Dyos, ti'jxi'.
- ⁹Xi'tzun kyq'o'n tqanil toj tkyaqil Juda ex Jerusalen tu'n ttzaj kyiq'i'n xjalju' kyoyaj te Qman Dyos, tchaq' Moyses tmajin Dyos, kye aj Israel toj chq'ajlaj.
- ¹⁰Kykyaqiltzu'n nejenel ex kykyaqilju' xjal te tnam eb'aj pon q'ol kyoyaj tu'n tkyaqil kyk'u'j toju' kax, tzmajx tnoj kyu'n.
- ¹¹Qatzun matxi'toq chmetju' pwaq toju' kax, intoq xikyiq'i'n aj Leb'i twitzju' nimaqkawil tu'n tajlante, ajtzun tkub' kyka'yi'n nimtoqju' pwaq, intoq ponju' ttz'ib'al nimaqkawil ti'j tqanil ex jun ka'yil chq'o'n tu'nju' kynejel pale ex intoq jatz kyiq'i'nju' pwaq toj, ex intoq pon kyq'o'n jumajtlju' kax jatoq ta'. Tkyaqil q'ij intoq kyb'inha'n ikyju', ex nimtoq pwaq nchmet kyu'n.
- ¹²Intoq xikyq'o'n nimaqkawil tuk'i'l Joyada ju' pwaq lu kyeju' nejenel ti'ju' aq'untl ti'ju' tja Dyos, tu'n kyjyonte aq'unal ti'j ab'j ex ti'j tze, tu'n tb'aj kyb'inha'nju' tja Qman Dyos. Ex titoq tu'n kyjyonteju' b'a'n che aq'unan ti'j k'uxb'il ex q'anku'xb'il, tu'n tb'aj b'inchetju' ja te k'u'lb'il.
- ¹³E' aq'witzun nejeneltz aq'unal, ojexi'x lq'eju' aq'untl tu'n tb'aj b'inchetju' ja toj kyq'ob', pon jumajtlju' tja Dyos kyu'n kse'nqe'xju' tilb'ilal tnejel ex kyej kyb'inha'n b'a'nxi'x.
- ¹⁴Tetzunj tb'aj b'ent kyu'n, xikyiq'i'nju' pwaq minti' b'aj kyeju' nimaqkawil ex Joyada, xi'tzun kyq'a' b'inha' nimaqkawil aq'unb'il tu'n kyajb'en toju' k'u'lb'il ex kyeju' chojb'il k'ok'sb'il toj tja Dyos, e'nimaqpak' ex junjuntl aq'unb'il q'anpwaq ex saqpwaqqe'. Tej itz'xtoq Joyada e'kub' q'o'n chojb'il k'ok'sb'il kukxju' toju' tja Qman Dyos.
- ¹⁵Kub'tzun tijin Joyada, matxi'toq tzaj lq'eju' tab'q'i, kyimtzuntz. Tetoq qaqaq lajoj (130) ab'q'i tej tkyim;
- ¹⁶ku'x mqu'ntzuntz toju' Ninttanam Dab'i, kyk'etzju' nimaqkawil, qu'n b'a'n tb'inha teju' tnam Israel, te Dyos ex teju' ja te k'u'lb'il.
- ¹⁷Tkyimlenxi'tzun Joyada, eponju' nejenel te Juda ex jawkynima'n nimaqkawil. Xitb'i'n nimaqkawilju' kynab'l,
- ¹⁸kyajtzun kykolb'e'nju' tja Qman Dyos, ju' ek'ulun ojtxi' kyyajilb'en te, ek'uluntzuntz kyeju' tilb'ilal Asera ex kye txqantl witzileb'. Tzaj ttx'u'jil Qman Dyos ti'j Juda ex ti'j Jerusalen tu'n tpaju' il lu.
- ¹⁹E'tzajtzun tchq'o'n Qman Dyos t-sanjelal tu'n tanj jumajtlkyi'j tuk'i'l. Aye'tzu'n xjal mixti'x xikyb'i'nju' tzak'b'il kyu'n t-sanjelal Dyos.

²⁰Nojtzu'n Sakariy tk'walju' pale Joyada tu'n t-xew Qman Dyos, kub' we' Sakariy tib'aj jun b'us jawl toktza' kywitzju' tnam, xitma'ntzuntz kye: Luju' ntma'n Dyos: ¿Tiqu'n min nche'x kynima'ne' nchaq'b'ile'? Aye'xe' nche tzaj q'inte taq'wix kyib'aje'. ¡Matxi'na' chin kyej kykolb'e'ne', ikxwe' che kjel nkolb'e'ne'! chi Dyos, chij.

²¹Aye'tzunkye moje kytzi ex jawkyiq'i'nkyib' ti'j, ex toj tchaq'b'ilju' nimaqkawil, b'aj kyxon toj ab'j tpen tja Qman Dyos.

²²Aju' xtalb'il tb'inha Joyada tman Sakariy teju' nimaqkawil Joas, ik'tna'l tu'n, ex Kub' tb'yo'n Sakariy, ju' tk'wal Joyada, tetzunj ch'inxtltoq tkyim tma: ¡Tzajxwit tka'yi'n Qman Dyos ja'lu ex che okxwite' toj xjel tu'n ti'ju' xkyb'inchaye'! chij.

²³Tetzunj ttzyet juntl ab'q'i, e'tzaju' xjal te q'oj aj Sirya q'ojil ti'j Joas, tetzunj kyul toj Juda ex Jerusalem, e'kub' kyb'ajsa'n kykyaqilju' nejenel toj tnam, b'ajx kysma'n tkyaqilju' elyal kyu'n teju' nimaqkawil toj Damask.

²⁴Naq jni'xte' kyb'aju' xjal aj Sirya te q'oj e'pon, atzunte Qman Dyos e'xitq'o'n txqan xjal te q'oj nimxi'xtoq kyb'aj toj kyq'ob', tu'n tpaju' kyej kytzaqpi'n Qman Dyos, Kydyos ojtxi' kyyajilb'en. Iktzu'n kub'a' tz'e'ysa'n twitz Joas

²⁵Tetzunj kyanju' aj Sirya, kyej kyk'ixb'sa'n Joas b'a'nxi'x, aye'tzuntlju' nche kawin tuk'i'l jawkyiq'i'nkyib' ti'j q'olte tu'me'l t-xelu' tkamik tk'wal pale Joyada, kub' kyb'yo'ntzuntz tojku' tku'xb'il. Ku'x kymqu'ntzuntz toju' Ninttanam Dab'i, ex mya toju' muqb'il kye nimaqkawil.

²⁶Aye' jaw kyi'nq'i'nkyib'ju' ti'j, aye' Sab'ad tk'wal Simat, jun aj Amon, ex Josab'ad tk'wal Simrit, jun aj Moab'.

²⁷Aye'tzu'n tqanil kyi'ju' tk'wal Joas, e' yol q'manjtz ti'j, ex tej tb'aj tb'inha'nju' tja Qman Dyos, tkyaqil tz'ib'a'n toju' tu'jil chik'b'ab'l kyi'ju' u'j kye nimaqkawil. Atl Amasiyas ju' tk'wal kawin te t-xel.

2 Cr 25

Tkawb'il Amasiy

(2 R 14.1-22)

¹Tetoq Junaqjo' (25) ab'q'i Amasiy tej ttzyet tkawin, junaq b'eljoj (29) ab'q'i kawin toj Jerusalem. Joadan tb'iju' ttxu, aj Jerusalem toq.

²B'a'nqe' tb'inchb'aj Amasiy twitz Qman Dyos, naqtzunaju' myaxi'x tu'n tkyaqil tk'u'j.

³Tej tkuwix Amasiy toju' kawb'il, e'kub'tb'yo'n kykyaqilju' nejenel e'kub' b'yonteju' tman.

⁴Aye'tzu'n kyk'wal min e'kub'tb'yo'n, qu'n a tz'ib'a'nju' toju' tu'jil tkawb'il Moyses,aju' tchaq' Qman Dyos: Lay che kub' b'yetju' manb'aj tu'n tpaj

kyb'inchb'aju' kyk'wal, ex lay che kub' b'yetju' k'wa'lb'aj tu'n tpaj tb'inchb'aju' kyman, teyilex junjunte' kkyimel tu'nxju' til, chi Dyos.

⁵E' b'aj tb'u'yi'n Amasiy kykyaqilju' ichan kyyajajil Juda ex B'enjamin, ex eb'aj tnk'u'n kse'nxju' tojile kyjakyib' tjaq' kychaq'b'il nejenel kye xjal te q'oj. Tchaq'tzuntz tu'n tjaw kyajlal, kykyaqilju' txiqex kyab'q'i te winqi'n (20), junaq wuqlajmutx' lajk'al (300,000) ichan sk'o'nqe' te q'oj eb'je'l yal, b'entnikyten tu'n kyxi' q'ojil ex b'a'n che q'ojin tuk'i'l ch'ut ex kolb'il.

⁶Expe' e'tchoj kab'lajmutx' lajk'al (100,000) xjal aj Israel te q'oj, tu'n oxnaq kab'lajoj kyintal tk'i' oxnaq lib'r (72.60) saqpwaq.

⁷Pontzun jun tmajin Dyos twitz, ex xitma'n te: —Nimaqkawil, lalun tz'ok kychmo'n kyib'ju' xjal aj Israel te q'oj tuk'i'la, qu'n mix-a'lo' te Qman Dyos kyuk'i'lu' aj Israel, ex kyuk'i'l kykyaqilju' tyajajil Eprayin lu.

⁸Qatzun tajb'ila tu'n kykuwix t-xjala kyu'n aj Israel tu'n kyxi'ye' q'ojil, ktb'incha' Dyos tu'n tkub' ti'ja kyu'n tajq'oja, qu'n atite Dyos tipumal tu'n tonin ex tu'n t-xitun, chij te.

⁹Xi'tzun tqani'n Amasiy teju' tmajin Dyos: —Naqtzunaju', ¿Ti'tzu'n kb'ajel ti'ju' oxnaq kab'lajoj kyintal tk'i' oxnaq lib'r (72.60) saqpwaq xxinq'o'ne' kyeju' aj Israel te q'oj? chij. Xittzaq'we'nju' tmajin Dyos te: —Atina' te Qman Dyos tuk'i'l tu'n ttzaj tq'o'n txqantl nim teya kyetwitzju' lu, chij te.

¹⁰Xi'tzun tma'n Amasiy tu'n tel kypa'n kyib'u' tyajajil Eprayin te q'oj eb'ju'l tu'n kyonin ti'j, ex tu'n tanjkyi'j kyja. Aye'tzunkye tzaj kytx'u'jil ti'j Juda, inxi'xtoq che tx'u'jin tej kyanj kyja.

¹¹Tb'inchatzun tib' Amasiy ex exitiq'i'nju' t-xjal te q'oj toju' B'ya' Atz'an tb'i, ex e'kub'tb'yo'n junmutx' jok'al (10,000) ichan aj Seyir.

¹²Expe' e'kub'kytzyu'n aj Juda junmutx' jok'al (10,000) ichan itz'qe', exikyiq'i'ntzuntz twi' jun witz pikyile; tzmextzuntzu' e'tzaj kyxona', kykyaqilx eb'aj q'uchj.

¹³Aye'tzuntlju' xjal te q'oj mixti'x taj Amasiy tu'n kyonin ti'j, ex e'xitchq'o'n tu'n kyanj kyja, b'ajkub' kyq'o'n kyib' kyoju' nimaqtnam toj Juda, tzajx Samarya ex ponx B'et-oron, e'kub' kyb'yo'n wuqk'al lajnaq (3,000) xjal ex nim txqan ti'xti' b'ajx kyelq'a'n.

¹⁴Tetzun tanjtzi'j Amasiy, tkub'le kyij'ju' aj Edon tu'n, e'tzaj tiq'i'n kydyosu' aj Seyir, ex eb'jo'ktq'o'n te tdyos, k'ulun kye ex kub' ttz'e'ysa'n sturak kywitz.

¹⁵Tzaj ttxu'jil Qman Dyos ti'j Amasiy, tzajtzun tchq'o'n jun t-sanjelaltz q'malte te: —¿Tiqu'n atzu' nnyona'ya kyij'ju' tdyos jun tnam min xb'ent tklet toj tq'ob'a kyu'n?

- 16**Tetzunj intoq tma'n t-sanjelal Dyos ja'lu, xittzaq'we'n nimaqkawil te: — ¿Maxi'nitzun nq'o'ne' toklena te q'ol nab'l toju' kawb'il? ¿K'oltziya! ¿Mujqa tajb'ila tu'n tkyima? chij. Min ok iltlju' t-sanjelal Dyos, atlte tmaju': —B'i'n wu'ne' qa matxi' kub' t-xima'n Dyos tu'n tkub' najsa'na tu'n, tu'nju' xtb'inchaya lu ex min xxi' tb'i'na nyole', chij.
- 17**Atzunte Amasiy, nimaqkawil toj Juda, xitb'i'n kynab'l txqantl, xit-sma'n tq'umli te Joas, nimaqkawil toj Israel, tk'wal Joakas ex tchman Jewu: Kutzaja tu'n tokmoje qwitz, chij.
- 18**Atzunte Joas tzaj ttzaq'we'n tuk'i'lju' techlal lu: xit-sma'n tq'umliju' ch'i'x teju' k'ute toj Lib'ano: Q'ontzju'ya tmyala te t-xu'jilu' nk'wale', chij. O'kx tik' jun tojk'ul txkup atzu', majxkub' twab'e'nju' ch'i'x.
- 19**Tu'nloju' matxi' kub'kyi'j aj Edom tu'na, in tnima'n tib'a ex tajb'ila tu'n tjaw nima'nxi'xtla. Ate b'a'nju' tenkja tjaya. ¿Tiqu'n axa njyonte taq'wix tib'aja ex tib'aj Juda? chij te.
- 20**Atzunte Amasiy mixti'x xitb'i'n, qu'n xima'ntltoq tu'n Dyos ikju', tu'n kyxitq'o'n toj tq'ob' Joas, tu'n tpaju' atzu' e'jyona' kyiju' kydyos aj Edom.
- 21**Tzajtzun Joas q'ojil ti'j Amasiy toj B'et-semes, toju' tx'otx' Juda.
- 22**Kub'tzun ti'j Juda kyu'n aj Israel, ex teyile jun xi' oq tja.
- 23**Okx jpu'n Amasiy nimaqkawil toj Juda tu'n Joas nimaqkawil toj Israel, toj B'et-semes, xitiq'i'ntzuntz Jerusalem, extb'inha'n jun b'e te b'eljojnaq (180) metr tqan toju' nintapi ti'j Jerusalem, tzajx ttzi tjpel tnam Eprayin tb'i, ponx ttziju' tjpel toj ttx'u'k.
- 24**Expe' b'ajxtiq'i'n tkyaqilju' q'anpwaq ex saqpwaq, ex kykyaqilju' ti'xti' ate'toq toj tja Dyos toj tq'ob' Ob'ed-edom exqe' ti'xti' kyoju' k'uwenj ate'toq toj tja nimaqkawb'il. Ex eb'jax tiq'i'n jte' xjal ati kyoklen, anjtzun ti'jtz Samarya.
- 25**Anq'inx o'lajoj (15) ab'q'itl Amasiy, tk'wal Joas, nimaqkawil toj Juda, tkyimlenxi' Joas, tk'wal Joakas, nimaqkawil toj Israel.
- 26**Xi' tz'ib'a'na' txqantl tqanil ti'j Amasiy, tzajx tnejel ex ponx te b'ajsb'il, toju' u'j kye nimaqkawil toj Juda ex Israel.
- 27**Atxi'x tej tel tpa'ntib' Amasiy ti'j Qman Dyos, jawkyiq'i'nkyib'u' xjal toj Jerusalem ti'j, xi' oqtzuntz toj nintnam Lakysis; aye'tzu'n xjal exi' lpe ti'j tzmax toju' nintnam lu, atzuntzu' kub'a' kyb'yo'n.
- 28**Xikyiq'i'ntzuntz tib'aj jun chej ex ku'x kymqu'n kyk'etzju' ojtxi' kyyajilb'en, toju' Ninttanam Dab'i.

2 Cr 26

Tkawb'il Osiy

(2 R 14.21-22; 15.1-7)

- ¹Kykyaqiltzu'n xjal aj Juda, okkyq'o'n Osiy te nimaqkawil te t-xel Amasiy ju' tman, tetoq qaqlajoj (16) ab'q'i,
- ²atzun chaq'unte tu'n tjaw b'inchet jumajtlju' nintnam Elat, tkyimlenxi'ju' tman, ex kanb'et jumajtl tu'n.
- ³Tetoq qaqlajoj (16) ab'q'i Osiy tej ttzyet tkawin, kab'naq kab'ljoj (52) ab'q'i kawin toj Jerusalem. Jekoliy tb'iju' ttxu, aj Jerusalem toq.
- ⁴B'a'n tb'inchb'aj Osiy twitz Qman Dyos, kse'nx tb'incha Amasiy ju' tman.
- ⁵Oktq'o'n tilil tu'n tjyon ti'j Dyos tej itz'xtoq Sakariy, ju' xnaq'tzante tu'n tniman te Dyos. Ex tej intoq jyon ti'j Qman Dyos, tkyaqilju' ntb'incha'n b'a'ntoq nnela'.
- ⁶Xi' Osiy q'ojil kyi'ju' pilistey, ex eb'ajkub' t-xitu'n nimaqtapi ti'j Kat, ti'j Jab'nya ex ti'j Asdod, ex tchaq' tu'n kyb'jaw b'incha'n nimaqtnam toju' tx'otx' Asdod, kyxol pilistey.
- ⁷Oninjtz tu'n Dyos tu'n tkub'kyi'ju' pilistey, aj Arab'ya ju' najlqe'toq Wur-b'aal, ex aj Mewnit.
- ⁸Intoq che chojon aj Amon te Osiy, xi'tzun mlen tyolinjtz Osiy tzmax ja ta'qe' tnaqachil Ejipt, qu'n matxi'xi'xtoq ch'iyu' tipumal.
- ⁹Ex tchaq' tu'n kyb'jaw b'incha'n ja nimaq kywe' toj Jerusalem, kyib'aju' ttzi tnam ttx'u'k, te b'ya' ex tib'aju' ttx'u'k, ex eb'aj tkuwsa'n.
- ¹⁰Expe' tchaq' tu'n kyjaw b'incha'n ja nimaq kywe' toj chq'ajlaj, ex tchaq' tu'n kyku'x b'incha'n txqan xoch, qu'n nimtoq talu'n ati, toju' plan tx'otx' ex kywi'witez. Ex ate'toq tmajin nche' aq'unan kyoju' ttx'otx' ex toj tqan ub'a tzyu'ntoq tu'n kywi'witez ex kyoju' tx'otx' te awb'il, qu'n atitoq tk'u'j tu'n taq'unan ti'j awal.
- ¹¹Ex atitoq jun tnej t-xjal Osiy b'incha'ntl kyten tu'n kyq'ojin, intoq cheb'je'x toj q'oj nk'u'n kyten toj k'loji'n, kse'nxju' tajlal jaw tu'n Jeyel, tz'ib'al tqanil kye nimaqkawil, ex tu'n Maaseyiy, nejenel tjaq tkawb'il Ananiy, jun kyxolju' tchaq'ul nimaqkawil.
- ¹²Qaqq'al lajnaq (2,600) kyb'aju' nejenel kyeju' toj kyjakyib', nimaq q'ojilqe' min nche xob'.
- ¹³Jun tnej xjal te q'oj, junaq wajxaqlajmutx' wajxaqq'al o'lajnaq (307,500) kyb'aj tjaq' tkawb'il, b'antnitltoq kyten tu'n kyq'ojin, atixi'xtoq kyipumal tu'n kyonin ti'ju' nimaqkawil toj q'oj.
- ¹⁴Eb'aj b'incha'n Osiy kolb'il, ch'ut, kolb'il wi'yb'aj, kolb'il ttzik'u'jb'aj, smaj ex ka'yb'il kye kykyaqilju' xjal te q'oj.
- ¹⁵Expe' tchaq' tu'n kykub' b'incha'n aq'unb'il te q'oj toj Jerusalem, tu'n kykub' q'o'n kyoju' ja nimaq kywe' ex kyib'aju' nimaqtapi kyoju' plaj nimaqxi'x kywe',

tu'ntzun kyxi' xon talsmaj ex nimaq ab'j tzmax ja ate'qe'. Ximlenju' tyolinjtz najchaq, qu'n onin Dyos nimxi'x ti'j, qu'mtzun nimxi'x tipumal ten.

¹⁶Tetzunjt tkuwix toju' kawb'il, jawtnima'n tib', atzun kub' xitunteju'. Min nimantl te Qman Dyos, qu'n okx toju' tja Qman Dyos tz'e'ysal sturak tib'aju' q'olb'eb'l.

¹⁷Atzu'n pale Asariy okxlpe ti'j kyuk'i'l kyajnaq (80) pale te Qman Dyos min nche xob',

¹⁸ok kywab'a'nkyib' twitzju' nimaqkawil ex xikyma'n te: Nimaqkawil Osiy, myata q'ma'n tu'n tkub' q'onte sturak twitz Qman Dyos, aye'kye' paleju' tyajajil Aaron tu'n kykub' q'onte, xjansa'nqe' tu'n kyb'inchante. Kutexa nimaqkawil toju' ja xjan, qu'n minti' xxi' tnima'na tchaq'b'il Qman Dyos, ex lay jaw nima'na tu'n Dyos tu'nju' xtb'inchaya lu, chechij te.

¹⁹Tzaj ttx'u'jil Osiy kyij'ju' pale, tzyu'ntoq jun tkb'el sturak tu'n. Tojtzu'n kmoj lu, etz b'ent xlemtx'a'k ti'ju' twitz tojku' tja Dyos, tk'etzju' q'olb'eb'l ex kywitzku' pale.

²⁰Tetzunjt txi' ka'yi'n tu'n Asariy kynejel pale kyuk'i'lju' txqantl pale, matxi'toq b'je'tz b'ent xlemtx'a'k twitz, lwiyxix etzkyiq'i'n atzu'; ex aku' tajb'iltoq tu'n tetz lwiyxix, qu'n matxi'toq kub' tz'e'ysa'n twitz tu'n Qman Dyos.

²¹Anq'inju' nimaqkawil Osiy toj xlemtx'a'k tzmax tej tkyim, qu'mtzun najan toj jun ja najchaq, min ajonjtztl tu'n tokx toju' tja Dyos, toj tq'ob'tl Jotam ju' tk'wal tena'ju' kawb'il, atlte kawinteju' tnam.

²²A Isariy t-sanjelal Dyos, tk'wal Amos, kub' tz'ib'ante jni'tl tqanil ti'j Osiy, tzajx tnejel tzmajx te b'ajsb'il.

²³Tetzunjt tkyim Osiy, ku'x mqu'n kyk'etzju' ojtxi' tyajilb'en toj jun tx'otx' kye nimaqkawil, qu'n xlemtx'a'k toqti'j. Atl Jotam ju' tk'wal kawin te t-xel.

2 Cr 27

Tkawb'il Jotam

(2 R 15.32-38)

¹Tetoq junaqjo' ab'q'i (25) Jotam tej ttzyet tkawin, qaqlajoj (16) ab'q'i kawin toj Jerusalen. Jerusa tb'iju' ttxu, tmyal Sadok.

²B'a'n tb'inchb'aj Jotam twitz Qman Dyos, kse'n tb'incha Osiy ju' tman. Naqaju' min okx toju' tja Qman Dyos. Aye'tzu'n tnam xjal xikyljo'n kyb'inchanteju' myab'a'n.

³Ate Jotam chaq'unte tu'n tjaw b'inchet tjpel tja Qman Dyos toju' plaj jawl, exqe' txqantl b'jaw tb'incha'n ti'ju' nintapi ti'j Opel.

⁴Ex tchaq' tu'n kyjaw b'inchet nimaqtnam twi' witz toj Juda, exqe' ja kuwsa'nqe', e' ja nimaq kywe' kyoju' k'ul.

⁵Q'ojin tuk'i'l nimaqkawil kye aj Amon ex kub'kyi'j tu'n. Toju' ab'q'i lu, tzaj kychjon aj Amon oxnaq kab'lajoj kyintal tk'i' oxnaq lib'r (72.60) saqpwaq, oxlajnaq o'lajoj mutx' (2,200,000) litr triy ex txqantl seb'ad te chojb'il te. Ex kyinxchaq kychoju' te toju' tkab' ex toj toxi'n ab'q'i.

⁶Nimtipumal Jotam ten, qu'n b'a'n tena' tchwinqlal twitz Qman Dyos.

⁷Xi' tz'ib'a'na' txqantl tqanil ti'j Jotam, tkyaqilju' nyolin ti'ju' tej tq'ojin ex kyij'ju' tb'inha, toju' tu'jil tqanil kyij' nimaqkawil toj Israel ex toj Juda.

⁸Tetoq junaqjo' (25) ab'q'i Jotam tej ttzyet tkawin, ex qaqlajoj (16) ab'q'i kawin toj Jerusalen.

⁹Tetzunj tkyim, ku'x mqu'n kyk'etzju' ojtxi' tyajilb'en toju' Ninttanam Dab'i. Atl Ajas ju' tk'wal kawin te t-xel.

2 Cr 28

Tkawb'il Ajas Toj Juda

(2 R 16.1-20)

¹Tetoq winqi'n ab'q'i Ajas tej ttzyet tkawin, qaqlqjoj ab'q'i kawin toj Jerusalen; myab'a'n tb'inchb'aj twitz Qman Dyos, mikxa' kse'n tb'inha Dab'i ojtxi' tyajilb'en,

²xitkno'n kse'n nkyb'inha'n nimaqkawil toj Israel, ex tchaq' tu'n kykub' b'inha'n tilb'ilal B'aal k'uxb'ilqe',

³kub' ttz'e'ysa'n sturak toju' b'ya' B'en-inom ex tb'inha tu'n kykub' tz'e'ysa'n tk'wal te chojb'il kse'n kyb'inchb'aju' tnam taq'wixi'xju' eb'je'x tiq'i'n Qman Dyos kywitzu' aj Israel.

⁴Expe' e'kub'tq'o'n chojb'il ex kub' ttz'e'ysa'n sturak kyoju' ja xjan kye txqantl dyos, kywi'witez ex kyxe kykyaqilju' tze pujin kyxaq.

⁵Tu'ntpajtz'u'n lu, xitq'o'n Qman Dyos toj tq'ob'ju' nimaqkawil aj Sirya, kub'ti'j kyu'n aj Sirya, ex nim t-xjal tzyet kyu'n ex exi' kyiq'i'n toj Damask. Ex ikx xitq'o'n Qman Dyos toj tq'ob'u' nimaqkawil aj Israel, ex ojexi'x kub'kyi'j tu'n.

⁶A Peka, tk'wal Remaliy, kub' b'yonkye o'lajmutx' (120,000) ichan toj Juda naq toj jun q'ijx, kykyaqil ichanqe' min nche xob', tu'n tpaj kyej kykolb'e'n Qman Dyos Kydyos ojtxi' kyyajilb'en.

⁷Atzu'n Sikri, jun nimaq q'ojil kyxol tyajajil Eprayin, kub'yonkye Maaseyiy tk'walu' nimaqkawil, ex Asrikam nejenel toju' ja te kawb'il, ex Elkana tnejil onil ti'ju' nimaqkawil.

⁸Exqepe' xjal te q'oj te Israel, e'okx kyjpu'n junaqjo' mutx' (200,000) xjal aj Juda, e'qya, e'qa' ex e'txin, ex nim txqan ti'xti' xikyiq'i'n Samarya.

- ⁹Atitoqtzun jun t-sanjelal Dyos atzu', Ob'ed tb'i, etz k'lulkyeju' xjal te q'oj tej ljontox kyokx toj Samarya, ex xitma'n kye: —Tzaj ttx'u'jil Qman Dyos, Kydyos ojtxi' qyajilb'en, kyi'ju' aj Juda, qu'mtzun mache kub' tq'o'n toj kyq'ob'e'. Aye'tzunkye' mache kub' kyb'yo'ne' tu'n kytx'u'jile', ex matxi' japun ja'lu toj kya'j.
- ¹⁰Expe' matxi' kub' kyxima'ne' tu'n kyoku' xjal aj Juda ex aj Jerusalen te kymajine' lq'o'n. ¿Ma mixtzunti' kye' kyil twitz Qman Dyos?
- ¹¹Qu'mtzun, chin kyb'ime' ex che kytzaqqinqe'xu'ye' xjal presi'nqe' kyu'ne' extzun kyitz'in kyib'e' kyuk'i'l, qu'n matxi' tzaj ttx'u'jil Qman Dyos kyi'je', chi t-sanjelal Dyos.
- ¹²E' tzajtzun Asariy tk'wal Joanan, B'erekyiy tk'wal Mesilemot, Esekyiy tk'wal Salum, ex Amasa tk'wal Adlay, ju' nejenelqe'tox nimaq kyoklen kyxol tyajajil Eprayin, e'kub'we' kywitzju' anjniqe'tox toj q'oj,
- ¹³xikyma'ntzuntz kye: —Lalun che tzaj kyiq'i'nju'ye' pres tza'lu, qu'n tu'nju' lu ati qil twitz Qman Dyos. Tu'nju' kkyb'inha'ye', kchmetilxi'xtl qil ex qpaj, extzun nimxi'pena', ktzajeltzun ttx'u'jil Qman Dyostz nimxi'x qi'j ayo' aj Israel, chechij kye.
- ¹⁴Aye'tzu'n xjal te q'oj e'xi' kytzaqpi'nju' pres exqe'tzu'n ti'xti' b'je'l kyiq'i'n kyej kyq'o'n kywitzju' nejenel ex kywitzju' tnam.
- ¹⁵Aye'tzu'n q'ma'ntlu' kyb'i jawl, exi' ka'yinkyie pres, ex b'jatz kyiq'i'n xb'alun kyojxju' ti'xti' b'je'l kyiq'i'n kye, tu'n kyktxetju' x'b'iq'lqe'tox, ex b'jo'k kyq'o'n kyxajab', b'ajx kyq'o'n kywa ex kyk'wa', ex b'aj kyq'a'na'nju' kyk'ixb'len, kykyaqiltzu'n mixti'tl kyipumal tu'n kyb'et exi' iq'i'n kyib'aj b'ur tzmax Jeriko, ju' nintnam nim tut toj, e'kyaj kyq'o'ntzuntz kyk'etz kywitze'l. Anjtzun kye kyi'jtz toj Samarya.
- ¹⁶Toju' tq'ijlalil lu, xitchq'o'n nimaqkawil Ajas t-sanjelal qanil o'nb'il te nimaqkawil aj Asirya,
- ¹⁷qu'n matxitoq che b'jo'ktlju' aj Edom ex matxi'tox kub'ti'ju' Juda kyu'n, ex b'ajx kyiq'i'n junjun xjal pres.
- ¹⁸Exqe'tlu' pilistey, matxitoq kub'kyi'ju' nimaqtnam toj plan tx'otx' ex toj Nekeb' te Juda kyu'n; e'kub'kyetza' B'et-semes, Ayalon ex Wederot, ex ikxqe' Soko, Timna ex Wimso kyuk'i'lx'i' kykojb'il, ex matxi'tox che kub'ten kyoy.
- ¹⁹Ojetoq kub't-xima'n Qman Dyos tu'n kykub' tme'ssa'n aj Juda tu'n tpaj Ajas, nimaqkawil toj Juda, qu'n a kub'nej b'inchal myab'a'n twitzu' tnam ex matxi'tox tz'el tpa'ntib' ti'j Qman Dyos.
- ²⁰Atzunte Tijlat-pileses, nimaqkawil aj Asirya, mixti'x onin ti'j Ajas, xi'pe' tzaja' q'ojil ti'j ex okten yajlalte.

- ²¹Maskyep'e' eb'je'tz tiq'i'n Ajas ti'xti' twi' wi'yal toju' tja Dyos, ex toju' tja nimaqkawb'il ex kyoj kyja nejenel tu'n t-xitchjo'n teju' nimaqkawil aj Asirya, mixti'x oninjtz.
- ²²Maskyep'e' matxitoq tzaju' yajb'il lu ti'j, kukxtoq tb'inchan ilju' twitz Qman Dyos. ¡lktzun anq'ina' nimaqkawil Ajas ju'!
- ²³E'kub'tq'o'n chojb'il kywitzju' kydyos aj Damask, tu'ntzunju' kub'a' ti'j. Chilo qa matxitoq che onin kydyos aj Sirya kyi'ju' nimaqkawil teju' tx'otx' lu, exqa ikxte k'oninjtsel kyu'n qama kub' tq'o'n chojb'il kywitz. Kyu'npe'kye tzaja' xitb'il tib'aj ex kyib'aj kykyaqil aj Israel.
- ²⁴Eb'aj tb'u'yi'n Ajas ju' aq'unb'il toj tja Dyos ex eb'ajkub' tb'uchi'n, eb'aj kub'tjpu'n ttziju' tja Dyos ex tchaq' tu'n kykub' b'incha'n q'olb'eb'l kye txqantl dyos kyoj kykyaqilju' ttx'u'k Jerusalem.
- ²⁵Tchaq' tu'n kyb'jaw b'incha'n ja xjan kyoj kykyaqilju' nimaqtnam toj Juda tu'n ttz'e'yset sturak kye txqantl dyos, ikytzu'n oktq'o'n ttx'u'jil Qman Dyos Kydyos ojtxi' kyyajilb'en.
- ²⁶Xi' tz'ib'a'na' txqantl tqanil ti'j Ajas ex tkyaqilju' tb'incha, ttzajku' qe ex tej tpon b'aj, toju' u'j kye nimaqkawil toj Juda ex te Israel.
- ²⁷Tej tkyim, ku'x mqu'n kyk'etzju' ojtxi' tyajilb'en toju' nintnam Jerusalem, myatzu' toj muqb'il kye nimaqkawil toj Israel. Atl Esekyiy ju' tk'wal kawin te t-xel.

2 Cr 29

Tkawb'il Esekyiy

(2 R 18.1-3)

- ¹Tetoq junaqjo' (25) ab'q'i Esekyiy tej ttzyet tkawin, ex junaq b'eljoj (29) ab'q'i kawin toj Jerusalem. Ab'i tb'iju' ttxu, ex tmyal Sakariy.
- ²B'a'n tb'incha Esekyiy twitz Qman Dyos, kse'n tkyaqilju' tb'incha Dab'i ojtxi' tyajilb'en.
- ³A jqonkyeju' tjpel tja Qman Dyos toj tnejel xjaw teju' tnejel ab'q'i nkawin, ex eb'aj tb'incha'n.
- ⁴E' tzaj ttxko'ntzun paletz exqe' tyajajil Leb'i, eb'aj tb'u'yi'n ttxa'n tpen tja Dyos toj tjawetzq'ij
- ⁵ex xitma'n kye: Chin kyb'itze' tyajajil Leb'i: kyxtilsam kyib'e' ja'lo, ex kyxtilsame' tja Qman Dyos Kydyos ojtxi' kyyajilb'ene'. Kyiq'imitze' tkyaqilju' myab'a'n toju' ja xjan.

- ⁶Qu'n eb'inchán ilu' ojtxi' qyajib'en, taq'wixu' kyb'inchb'aj twitz Qman Dyos, ex kyej kykolb'e'n. Elkypa'n kyib' ti'j ex el kyik'o'nju' najb'il ja ntzaja' na'n Qman Dyos.
- ⁷Kub' kyjpu'n kyjpelju' ja ate' twitz tja Dyos, b'aj kyej kyupi'nju' kandil, mixti' kub' kytz'e'ysa'ntl sturak ex mixti' kub' kytz'e'ysa'ntl chojb'il k'ok'sb'il te Qman Dyos toju' ja xjan.
- ⁸Tu'n tpajtzun tzaj ttx'u'jil Qman Dyos kyij' aj Juda ex aj Jerusalen, ex mache kyej tq'o'n xob'ajilx ex tzajx kychi, ex makyile' tu'nku' kywitze'.
- ⁹Qu'mtzun e'kyimu' qman toj q'oj, aye'tzu'n qk'wal e' qmyal exqe'ju' qxu'jil exi' iq'i'n pres.
- ¹⁰Qu'mtzun, matxi' kub' nximane' tu'n tkyejb'ent ti'j jun nyole' tuk'i'lu' Qman Dyos ati kyib'aj aj Israel, tu'n telu' ttx'u'jil qi'j.
- ¹¹Qu'mtzun e'nk'wal, lay naq che ka'yine', ojena' che b'jaw sk'o'ne' tu'n Qman Dyos tu'n kytene' twitz ex tu'n kyab'ene' te, ex tu'n tkub' kyq'o'ne' sturak twitz, chi Esekyiy.
- ¹²Aye'tzu'n tyajajil Leb'iju' lwiyxix e'aq'wi aq'unal: kyxolju' tyajajil Kyeat, aye': Maat tk'wal Amasay ex Joel tk'wal Asariy; kyxol tyajajil Merari, aye' Kyis tk'wal Ab'di ex Asariy tk'wal Jealeel; kyxol tyajajil Werson, aye' Joa tk'wal Sima ex Eden tk'wal Joa;
- ¹³kyxol tyajajil Elisapan, aye' Simri ex Jeyel; kyxol tyajajil Asap, aye' Sakariy ex Mataniy;
- ¹⁴kyxol tyajajil Eman, aye' Jeyel ex Simi, atzu'n kyxol tyajajil Jedutun, aye' Semayiy ex Usyel.
- ¹⁵Tnejel eb'aj kyb'u'yi'n kywitze'l ex b'aj kyxtilsa'nkyib' kykyaqil; e'okxtzuntz xtilsalte toju' tja Dyos, kse'nx tchaq' nimaqkawil kye kse'nxju' tchaq'b'il Qman.
- ¹⁶Yajxi'tzuntel e'okxju' pale xjansalte toju' tja Dyos. Etkyiq'i'n tkyaqilju' ti'xti' tz'iltoq toju' tja Dyos ex b'ajkub' kyq'o'n tpen, b'ajxtzun kyiq'i'n tyajajil Leb'itz toju' nin a' Sedron.
- ¹⁷Tzyet kxtilsante toju' tnejel q'ij teju' tnejel xjaw, tojtzun twajxaqi'n q'ij teju' xjaw, matxi'toq che pon jata'ju' ja ati twitzju' tja Dyos. B'aj kyxtilsa'n jni'tl tja Dyos toj wajxaq q'ijtel ex matxitoq b'ajb'ent kyu'n toju' twaqlajoji'n q'ij.
- ¹⁸Yajxi'tzuntel e'okx twitzju' nimaqkawil Esekyiy toju' ja te kawb'il, ex xikyma'n te: Matxi' b'aj qxtilsa'ne' tkyaqilju' tja Dyos: ju' q'olb'eb'l te chojb'il k'ok'sb'il kyuk'i'lxi' aq'unb'il inche ajb'en te, exju' mes kykb'elju' wab'j xjansa'nqe' kyuk'i'lxi' aq'unb'il inche ajb'en tib'aj.

- 19**Ex matxi' b'ajqnk'u'ne' ex matxi' che b'aj qxtilsa'ne' kykyaqilju' aq'unb'il b'je'xnitoq t-xon nimaqkawil Ajas tej tel tpa'ntib' ti'j Dyos toju' tq'ijlalil tkawb'il, atzu'n ja'lo ate'qe'tl twitzju' q'olb'eb'l te Qman Dyos, chechij te nimaqkawil.
- 20**Primxi'xtzun jawe' nimaqkawil Esekyiy, eb'aj tb'u'yi'nju' ati kyoklen toju' nintnam, xi'tzuntz toju' tja Dyos.
- 21**Iq'i'ntoq wuq qpoj tman wakx kyu'n, wuq tman rit, wuq qpoj tman rit ex wuq qpoj tman chib', te chojb'il tu'n tpaj kyilju' toj tja nimaqkawil, exu' ja te k'u'lb'il ex kyil aj Juda. Tchaq'u' nimaqkawil kyeju' pale, tyajajil Aaron, tu'n tkub' kyq'o'n te chojb'il k'ok'sb'il tib'aju' q'olb'eb'l te Qman Dyos.
- 22**Ekub'tzun kyb'yo'n pale qpoj tman wakx, jaw kyiq'i'nju' kychk'el ex kub' kywitxk'a'n tib'aju' q'olb'eb'l. Axtzun kyb'inchaju' kyi'ju' tman rit ex kyi'ju' qpoj tman rit.
- 23**Yajxi'tzuntl exi' kyiq'i'n tal chib' te chojb'il tu'n tpaj il twitzju' nimaqkawil ex kywitzju' tnam xjal, aye'tzunkye kub' kyq'o'n kyq'ob' kyib'aju' alu'mj.
- 24**E'tzajtzu'n pale e'kub' kyb'yo'n, ex kub'kyqo'n kychk'el tib'aju' q'olb'eb'l te jun chojb'il tu'n tpaj il, tu'n tkub'najsa'n kyil kykyaqil aj Israel, qu'n tchaq' nimaqkawil tu'n tkub' q'etju' chojb'il k'ok'sb'il tu'n kpaj kykyaqil aj Israel.
- 25**Ex e'kub'tq'o'n Esekyiy tyajajil Leb'i toj tja Dyos kyuk'i'l chnab' k'uxb'il sewun, tzintzin ex kyitar, kse'nxju' nuk'b'il kyu'n Dab'i ex Kad, ju' npon ttab'l toj kawb'il, ex Natan ju' sanjelal. Qu'n a Qman Dyos tzaj q'onteju' nuk'b'il lu kyeju' t-sanjelal.
- 26**Wa'lqetoqu' tyajajil Leb'i iq'i'mile tchinab' Dab'i kyu'n, aye'tzu'n pale kyuk'i'lu' chun.
- 27**Tmatzun Esekyiy tu'n kykub' q'o'n chojb'il k'ok'sb'il tib'aju' q'olb'eb'l. Tetzunjtzyet ttz'e'ysetu' chojb'il k'ok'sb'il, ex tzyet kyb'itzanjtzu' b'itz te ninb'ilte Qman Dyos ex exi'q'ajtza'n chun kyuk'i'lu' tchinab' nimaqkawil Dab'i.
- 28**Kykyaqilu' xjal mejliqe' intoq che k'ulun, aye'tzu'n aj b'itzal intoq che b'itzan, exqe'tzu'n pale intoq che kyq'ajtza'n chun. Tkyaqil ja'lu intoq b'inchet tzmax tb'aju' chojb'il k'ok'sb'il.
- 29**Tetzunjtzb'aj ja'lu, kub' mejeju' nimaqkawil k'ulul kyuk'i'l kykyaqilju' ate'toq tuk'i'l.
- 30**Tb'ajlentzu'n ja'lu, tchaq' nimaqkawil Esekyiy kyuk'i'lju' ati kyoklen kyeju' tyajajil Leb'i tu'n kyajwalinte Qman Dyos kyuk'i'lju' tb'itz Dab'i ex tb'itz Asap ju' t-sanjelal Dyos. E' b'itzantzuntz tu'n kytzalajb'il, ex e'kub' meje k'ulul.
- 31**Xitma'ntzun Esekyiyt kye xjal: Matxina' kyxjansa kyib'e' ja'lo te Qman Dyos, che lq'eqe'tze' ex kyiq'intze' chojb'il ex kyoyaje' te aq'b'il chjonte toju' tja Qman Dyos, chij kye. Tzajtzun kyiq'i'n xjal chojb'il ex kyoyaj te aq'b'il chjonte, aye'tzu'n tzaj anq'in toj kyanmi, kub' kyq'o'n chojb'il k'ok'sb'il.

³²A kyajlal alu'mju' tzaj kyiq'i'n xjal te chojb'il k'ok'sb'il: oxnaq lajoj (70) tman wakx, jo'naq (100) rit ex lajnaq (200) qpoj tman rit. Kykyaqil tu'ntoq kykub' q'et te chojb'il k'ok'sb'il twitz Qman Dyos.

³³Junk'al lajnaq (600) wakx, atzun wuqk'al lajnaq (3,000) rit kub' kyq'o'n tu'n kykyaqil.

³⁴Naqtoqtzun jte'x kyb'aju' pale ex min nche' xkyetoq tu'n tel iq'et kytz'umal kykyaqilju' alu'mj te chojb'il k'ok'sb'il, e'oninju' kyitz'in mo kytzik kyij, aye' tyajajil Leb'i, tu'n tb'aj b'entju' aq'untl, tzmaxi'j kyxtilsante kyib'ju' txqantl pale; qu'n kyaq'xi'x kyib'ju' tyajajil Leb'i tu'n kyxtilsante kyib' kyekywitzju' pale.

³⁵Expe' nimtoq txqan chojb'il k'ok'sb'il tu'n tkub' q'et, ex ky-until chojb'il te b'inchjtib'il, exqe' oyaj b'in nche kub' q'et junx kyuk'i'lju' chojb'il k'ok'sb'il. Iktzu'n b'inchet jumajtlju' k'u'lb'il toju' tja Qman Dyos.

³⁶E' b'aj tzalaj Esekyiy kyuk'i'l kykyaqilju' xjal tu'nju' matxi'toq tb'incha Dyos teju' ttanam, qu'n lwyixi'x tb'aj b'enti tkyaqil.

2 Cr 30

Kub' Tik'sa'n Esekyiy Tq'ij Tzaqpib'l

¹Xitchq'o'n Esekyiy tq'umli toj tkyaqil Israel ex Juda, ex xit-sma'n u'j kye tyajajil Eprayin ex Manases, tu'n kyb'ajtzaj toju' tja Dyos toj Jerusalem, ik'salteju' Tq'ij Tzaqpib'l te Qman Dyos.

²B'antti'j tu'n nimaqkawil kyuk'i'lju' nche kawin tuk'i'l ex kykyaqilju' xjal aj Jerusalem, tu'n tik'setju' Tq'ij Tzaqpib'l toju' tkab' xjaw,

³mixnati' b'ent kyik'sante tojku'xi'xju' tq'ijlalil qu'n naqtoq jte'xju' pale matxi'toq kyxtilsa kyib', expe' na'mxtoq kyb'u'yinte kyib'ju' xjal toj Jerusalem.

⁴B'a'na' ela' toj twitzju' nimaqkawil ex toj kywitz xjal,

⁵extzun txokb'iltz kyu'n toj tkyaqil Israel, tzajx B'eerseb'a ex ponx Dan, tu'n kyb'ajtzaj ik'salte Tq'ij Tzaqpib'l tu'n Qman Dyos toj Jerusalem. Qu'n b'ajxtoq che tena'xi' txqan xjal ik'salte, kse'nju' tz'ib'a'ntoq.

⁶Eb'je'xtzun sanjelaltz toj tkyaqil Israel ex Juda, tuk'i'l kyuj nimaqkawil exqe' nche kawin tuk'i'l, q'malte tchaq'b'il nimaqkawil ik'jalu: Ku'tanjtz kyij'e' aj Israel tk'etzu' Qman Dyos ek'ulun Ab'raam, Isaak ex Israel te, k'anjetztzun ti'jtk'u'jtz qi'j ju' o'tzaqpet toj kyq'ob' nimaqkawil te Asirya.

⁷Lan che okye' kse'nqe' ojtxi' qyajib'en ex kse'nqe' qitz'in ex qtzik, tu'n tpaj elkypa'n kyib' ti'j Qman Dyos Kydyos ojtxi' qyajib'en, e'kyaj q'o'n toju' xitb'il nqka'yi'n lu.

⁸Qu'mtzun lalun che okye' jip, kse'nqe' ojtxi' qyajib'en; kyq'o'nktz kyq'ob'e' te Qman Dyos tu'n tb'inchet jumajtlju' yol kyejni b'entti'j ex kukytzaje' toju' tja xjan,

ju' oje t-xjansa tejumajx. Che ajb'enqe'ye' te Qman Dyos, laytzun tzajtl ttx'u'jiltz qi'j.

⁹Qama tz'anjtz kyi'je' tk'etz Qman Dyos, ktzajel q'aq'an kyk'u'ju' qajq'oj kyi'ju' qtzik, qitz'in ex qk'wal jpu'nqe' kyu'n ex che tzajel kytzaqpi'n tu'n tanjtzkyi'j toju' tx'otx' lu, qu'n in q'aq'ante Qman Dyos tk'u'j ex nlaqj tk'u'j, lay che el ik'o'ne' tu'n, qama tz'anjtz kyi'je' tuk'i'l, chiju' nimaqkawil.

¹⁰B'aj kyb'eti'n q'ol tqanil toj kytx'otx' tyajajil Eprayin ex Manases, eb'jik' tojile' junjun nimaqtnam, tzmax kyponkanun Sab'ulon. Aye'tzu'n xjal naq eb'jaw tze'n ex intoq che xmayin kyi'j.

¹¹Ate'toqtzun junjun ichan kyxolju' kyyajajil Aser, Manases ex Sab'ulon kub' kyme'ssa'nkyib' twitz Dyos ex e'pon toj Jerusalem.

¹²Ex yolin Dyos toj kyanmiju' xjal aj Juda tu'n tjapun tchaq'b'il nimaqkawil kyu'n ex kychaq'b'ilju' ati kyoklen, kse'nxju' ojetoq tchaq' Qman Dyos.

¹³Ikytzu'n, nim txqan xjal b'aj kyb'u'yi'n kyib' toj Jerusalem toju' tkab' xjaw tu'n kyik'santeju' ninq'ij tu'n kywayet wab'j mixti' kytx'amal.

¹⁴E'aq'witztuntz iq'imilkyeju' q'olb'eb'l exqe' jatoq ntz'e'ysanjtza' sturak toj Jerusalem, b'ajku'x kyxontzuntz toju' nin a' Sedron.

¹⁵Kub' kyb'yo'n qpoj tman rit te Tq'ij Tzaqpib'l toj kyajlajoj q'ij te tkab' xjaw. Kub'tzu'n kych'ixwle'n pale ex tyajajil Leb'i, b'aj kyxtilsa'nkyib' ex exi' kyi'q'i'n alu'mj te chojb'il k'ok'sb'il toju' tja Qman Dyos.

¹⁶E'oktzuntz toju' kyaq'un, kse'nxju' q'ma'n toj tkawb'il Moyses, tmajin Dyos. Intoq kub' kywitxk'a'n pale chik' ntoq xikyq'o'n tyajajil Leb'i kye.

¹⁷Ate'toqtzun txqan na'mxtoq kyxtilsante kyib' kyxolju' tnam xjal, e'kub' kyb'yo'n tyajajil Leb'i alu'mj te Tq'ij Tzaqpib'l kye kykyaqilju' na'mxtoq kyxtilsante kyib', tu'n kyxjanset te Qman Dyos.

¹⁸Nimtzu'n txqan xjal kyyajajil Eprayin, Manases, Isakar ex Sab'ulon e'wan ti'ju' wab'j te Tq'ij Tzaqpib'l, extzun myatoq xtilsa'nkyib', kse'n tz'ib'a'n. Atzunte Esekyiy na'n Dyos kyi'j, tma: Nman Dyos aya nim t-xtalb'ila, najsama kyil kykyaqilju' nche jyon ti'ja tu'n tkyaqil kyk'u'j,

¹⁹Taye, ju' ek'ulun ojtxi' qyajilb'ene' teya, maskye na'mx kyxtilsante kyib', kse'nxju' xjansb'il nojqelan toju' tjaya, chij te Dyos.

²⁰Tzajtzun tb'i'n Qman Dyos tkub'sb'il Esekyiy ex kub' tnajsa'n kyilju' tnam.

²¹Kub'tzun kyik'sa'n aj Israel ate'toq toj Jerusalem, tq'ij wab'j mixti' ttx'amal tuk'i'l nim tzalajb'il toju' wuq q'ij. Aye'tzu'n pale ex tyajajil Leb'i intoq jawkyajwali'n Qman Dyos tkyaqil q'ij kyuk'i'lju' tb'anil chnab' xjansa'nqe'.

²²Xi'tzun tq'o'n Esekiy yol te tzalajb'il kye kykyaqilju' tyajajil Leb'i tu'nju' kyaq'kyib' tu'n tkyaqil kyk'u'j tu'n kyajb'en te Qman Dyos. Kyb'ajlenxi'tzun wan ti'ju' wab'j te ninq'ij toju' wuq q'ij, tkub'lenxi' kyq'o'n chojb'il te b'inchjtib'il ex tb'jawlenxi' kyajwali'n Qman Dyos, Kydyos ojtxi' kyyajilb'en,

²³b'entti'j kyu'n kykyaqilju' xjal tu'n txi' wuq q'ijtlju' ninq'ij, ojexi'xtzun che tzalaj;

²⁴qu'n exitoyi'n Esekiy, nimaqkawil toj Juda, kab'k'al lajnaq (1,000) qpoj tman wakx ex wuqlajk'al lajnaq (7,000) rit kyeju' tnam xjal, ikyqe'xtlju' ati kyoklen toj kawb'il xikyoyi'n kab'k'al lajnaq (1,000) qpoj tman wakx ex junmjutx' jo'k'al (10,000) rit kyeju' tnam xjal. Nim txqan pale b'aj kxtilsa'nkyib'.

²⁵Kykyaqilju' xjal aj Juda eb'aj tzalaj, exqe' pale, e'aj Leb'i ex kykyaqilju' xjal e'tzaj toj Israel, exqe' najchaq xjal e'tzaj toj Israel mujqa najlqe'toq toj Juda.

²⁶Iktzu'n, nin tzalajb'il b'aj toj Jerusalem, qu'n b'ajxtoq b'aja' ikyju' toj Jerusalem atxi'x toj tq'ijlalil tkawb'il Salomon, tk'wal Dab'i ex nimaqkawil toj Israel.

²⁷Yajxi'tzuntl e'kub' we'ju' pale ex aj Leb'i, xikyqani'n b'a'n kyib'aju' tnam xjal; e'tzajtzun tb'i'n Qman Dyos, ex ponju' kyna'j Dyos tzmax toj kya'j, ja ta'ya' Qman Dyos xjan.

2 Cr 31

¹Tb'ajlenxi'tzu'n tkyaqil ja'lu, kykyaqilu' aj Israel e'ten atzu' e'xi' kyoju' nimaqtnam toj Juda ex b'aj kyb'uchi'nju' ab'j xjansa'nqe', eb'aj kypa'nju' tilb'ilal Asera ex eb'ajkub' kyxitu'n ja xjan kywi' witz kye txqantla dyos, b'aje'lpunx kyu'n b'ajsalkyeju' lu kyxol kykyaqil kyyajajil Juda ex B'enjamin, ex kyxol kyyajajil Eprayin ex Manases. E'anjtzun aj Israeltz kyoj nimaqkytanam, tojilex tetz'b'il junjun.

²Yajxi'tzuntl eb'aj tnk'u'n Esekiy pale ex aj Leb'i tu'n kychexb'entekyib', tu'ntzun tkub' kyq'o'n chojb'il k'ok'sb'il ex chojb'il te b'inchjtib'il teyile junjun tojxju' taq'un, tu'n kyq'o'n chjonte te Qman Dyos ex tu'n tjaw kyajwali'n, ex tu'n kyajb'en ttziju' tja Dyos.

³Expe' onin nimaqkawil tu'nku' ti'xti' te, tu'n tkub'ju' chojb'il k'ok'sb'il te prim ex te qale, ex tu'n kykub' chojb'il k'ok'sb'il toju' q'ij te ojlab'l, toju' tq'ij ak'a'j xjaw ex kyoju' ninq'ij nim kyoklen, kse'nx tz'ib'a'n toj tkawb'il Qman Dyos.

⁴Ex tchaq' kyeju' xjal najlqe'toq toj Jerusalem tu'n txikyq'o'n kyoyaj teyile junjun kyeju' pale ex aj Leb'i, tu'ntzun toktilil kyu'n tu'n tchapun tkawb'il Qman Dyos.

⁵Tetzunj tex tqanilju' chaq'b'il lu, nim kyoyaj aj Israel xikyq'o'n ti'ju' tb'anilxi'x twitz kyawal triy, b'in, aseyt, ta'llkab' ex tkyaqil chukchaq twitz kyawal njaw toj kojib'il tu'n tkyaqil kyk'u'j. Ex nim tlajoji'n tnej xikyiq'i'n kyi'j tkyaqilju' twitz kyawal.

- ⁶Exqe' xjal najlqe'toq toj Israel exqe' najlqe'toq kyoj txqantl nimaqtnam toj Juda, tzaj kyi'q'i'n jun tlajoji'n tnej kyi'j kywakyix ex kyi'j kyrit ex jun tlajoji'n tnej kyi'ju' ti'xti' xjansa'nqe' twitz Qman Dyos. Tkyaqil b'ajkub' kyq'o'n toj ch'uqi'n.
- ⁷Tzyet kyb'uyinteju' chaqi'n ti'xti' lu toj toxi'n xjaw, ex b'ajb'ent kyu'n toj twuqi'n xjaw.
- ⁸Tetzunj kyxi' Esekyiy kyuk'i'lju' ati kyoklen ka'yilteju' matxi'toq b'uyet, xikyq'o'n chjonte te Qman Dyos ex teju' ttanam Israel.
- ⁹Xi'tzun tqani'n Esekyiy jun chik'b'ab'l kyeju' pale ex aj Leb'i kyi'ju' matxitoq chmet lu,
- ¹⁰xi'tzun ttzaq'we'n Asariy, kynejel pale, tyajajil Sadok, te: Atxi'x ttzyet ttzaj kyi'q'i'n kyoyaj toj tja Qman Dyos, ati qwaye' expe' min nb'aj; tkyaqilju' txqan lu min nb'aj, qu'n matxi' tzaj tky'i'wla'n Qman Dyos ttanam, chij.
- ¹¹Qu'mtzun tchaq' Esekyiy tu'n kyb'inchanjtz k'uja toju' tja Dyos. Tetzunj kyb'aj b'ent,
- ¹²b'ajku'x kyq'o'n kyoj kse'nx chaqu' o'nb'il, e' tlajoji'n tnej kub' q'o'n exqe' oyaj xjansa'nqe' twitz Qman Dyos. Tkyaqil ja'lu xiq'o'n toj tq'ob' Kananiy aj Leb'i, atzu'n Simi ju' titz'in ok te tkab' nejenel.
- ¹³Aye'tzu'n Jeyel, Asasiy, Naat, Asael, Jerimot, Josab'ad, Elyel, Ismakyiy, Maat ex B'enayiy, e'okq'o'n tu'n nimaqkawil Esekyiy ex tu'n Asariy, ju' nejenel nim toklen toj tja Dyos, te xq'uqil tjaq' kykawb'il Konaniy ex Simi ju' titz'in.
- ¹⁴Toj tq'ob' Kore tk'wal Imna, tyajajil Leb'i, xq'uqil ttziju' ja toj tjawetzq'ij, ta'qe' toqju' oyaj ntzaj kyi'q'i'n xjal tu'n kyk'u'j te Dyos, ex tu'n t-xit-sipa'nju' o'nb'il nkub' q'o'n twitz Qman Dyos exqe'ju' oyaj nche elpa'n te Qman Dyos.
- ¹⁵Aye'tzu'n Eden, Minjamin, Jesus, Semayiy, Amariy ex Sekaniy intoq che onin ti'j Kore, kyoju' nimaqkytanam pale, tu'n kyb'ajx sipetju' oyaj kyxolju' kyuk'i'l tojxi'x tu'me'l. Intoq xikysipa'n kse'nx kyten junjun tnej ajkych'exb'ente kyib' toju' kyaq'un, junelni kyu'n kye nimaq ex kye b'o's,
- ¹⁶kye kykyaqilju' ntoq che pon b'inchalteju' kyaq'un tkyaqil q'ij toju' tja Dyos, kse'nx kyten ajkych'exb'ente kyib' ex kyaq'un teyile junjun, qa tz'ib'a'nqe' kyoju' u'j, tzajx kyuk'i'lju' matxi'toq che el ox'e' ab'q'i.
- ¹⁷Tz'ib'a'n kyb'iju' pale kse'nx kyb'aj toj kyja, exqe' aj Leb'i, tzajx kyuk'i'lju' te winqi'n ab'q'i, kse'nxju' kyaq'un ex kyten aj kych'exb'ente kyib'.
- ¹⁸Tz'ib'a'ntoq kyb'i kykyaqilju' k'wal b'o'sqe', e' kyxu'jil, kyk'wal ex kymyal, kykyaqilju' kyb'aj, qu'n tu'nju' kyaq'un xi'ni q'o'n xjansa'nqe' te Dyos.

¹⁹Ate'toq ichan kyoj kykyaqilju' nimaqtnam q'ma'n kye tu'n t-xikysipa'n oyaj kye kykyaqilju' pale tyajajil Aaron, ex kye kykyaqil aj Leb'i tz'ib'a'nqe' ex najlqe'toq kyoju' tx'otx' te k'ik'leb'l kyoj nimaqkytanam pale.

²⁰Toj tkyaqil Juda tb'inchaya' Esekyiy ja'lu. B'a'n b'aj tb'inha'n, tz'inun ex tu'n tkyaqil tk'u'j twitz Qman Dyos.

²¹Tkyaqilju' aq'untl tb'inha toju' ajb'eb'l toj tja Dyos kse'nxju' ntma'n kawb'il ex chaq'b'il, tb'inha ex jyon ti'j Qman Dyos tu'n tkyaqil tk'u'j, qu'mtzun b'a'n ela' tkyaqilju' tb'inha.

2 Cr 32

Kub' kytzyu'n Senakyerib' kytx'otx' aj Juda

(2 R 18.13—19.37; Is 36—37)

¹Kyb'antlenxi'tzun ja'lu, matxi'toq tyek'u Esekyiy b'a'n tb'inchb'en, ulju' nimaqkawil Senakyerib' aj Asirya kyuk'i'l t-xjal te q'oj, kub' kytzyu'n Juda ex b'aj kytxoli'n kyi'ju' nimaqtnam kuwsa'nqe', tu'ntoq tkub'kyi'j kyu'n.

²Tetzunj tlonte Esekyiy matxi'toq pon Senakyerib' kyuk'i'l t-xjal te q'oj tu'n kyok tzaqpaj q'ojil ti'j Jerusalen,

³xjelun kyeju' nejenel toju' nintnam ex nejenel kye t-xjal te q'oj, xitma'n kye tu'n kykub' jpetju' t-xiklil a' ate'toq ti'jxi' nintnam, ex b'a'n ela' toj kywitz.

⁴B'ajtzun kyb'u'yi'n kyib' txqan xjal ex eb'ajkub' kyjpu'n tkyaqilu' a' exju' a' xi'ni toj tx'otx', tu'ntzun lalun knet nim a' kyu'n nimaqkawil aj Asirya ajkyul kanun.

⁵Kub' tkuwsa'ntib' Esekyiy ex tchaq' tu'n tjaw tb'inha'ntlju' nintapi, ex tu'n kyb'jaw b'inchet ja nimaq kywe' tib'aj, ex tchaq' tu'n tjaw b'inchet juntl nintapi ti'jile. Ex tchaq' tu'n tjaw b'inchet tapi ti'ju' Ninttanam Dab'i, ex nim txqan ch'ut ex kolb'il e'kub' kyb'inha'n.

⁶Ex e'oktq'o'n nejenel chaq'ul kyib'aju' xjal te q'oj, e'kub' tb'u'yi'n toju' plan ttzi nintnam ex exitkuwsa'n kyu'nju' yol lu:

⁷¡Kuwqe'xe' ex lalun che xob'e'! Lalun che xob'e' ex lalun b'aj kyk'u'je' twitzju' nimaqkawil aj Asirya ex kywitzju' tnam xjal te q'oj ate' tuk'i'l, qu'n nimxi'xtl qe ati quk'i'l.

⁸Ate' tkuwalaju' kyipumalu' xjal, atzunqe aku' Qman Dyos ati quk'i'l tu'n tonin qi'j toju' q'oj, chij kye. Tetzunj kyb'inte tnam xjal tyolju' nimaqkawil Esekyiy, ten kyipumal.

⁹Yajxi'tzuntl, tej intoq q'ojin nimaqkawil Senakyerib' aj Asirya kyuk'i'l kykyaqilju' t-xjal te q'oj ti'ju' tnam Lakyis, e'tzaj tchq'o'n jte' t-sanjelal toj Jerusalen q'malte te Esekyiy, nimaqkawil toj Juda, ex kye kykyaqilju' najlqe' ex ate'toq toj Jerusalen, ikjalu:

- 10** Lu saj tma'n tq'umli nimaqkawil Senakyerib' aj Asirya kyeye': ¿Tiqu'n q'uqlixi'x kyk'u'je' toj Jerusalem extzun txoli'ntl kyi'je'?
- 11** Qa tok Esekyiy q'malte kyeye' qa che kletele' toj nq'ob'e' tu'n Dyos Manb'aj nche k'ulune' te, naq tokte' sb'ulkyeye' ex nche kub' tq'o'ne' tu'n kykyime' tu'n we'yaj ex k'waj.
- 12** Mana' che kub' tnajsa'n Esekyiy janoka'toq k'u'lb'il exqe' q'olb'eb'l teju' Dyos lu, tchaq'tzuntz kye xjal aj Juda ex aj Jerusalem tu'n kyk'ulun ex tu'n tkub' kyq'o'n sturak naq tib'aj jun q'olb'eb'l.
- 13** ¿Ma mixtzunti' b'i'n kyu'ne' tiju' matxi' qb'inchaye' kyuk'i'lju' ojtxi' nyajilb'ene' kyi'j kykyaqilju' tnam kyoju' txqantl tx'otx'? ¿Ma eklettzu'n tnam lu kyu'n kydyos teju' wipumale'?
- 14** ¿Ma atitzun jun dyos kyxol kykyaqil kydyosju' tnam lu, ju' e'kub' xitu'n kyu'n ojtxi' nyajilb'ene', kletju' ttanam tu'n teju' wipumale'? ¿Tiqu'ntzun nkyxima'ne' qa che kletele' tu'n Kydyose'?
- 15** Qu'mtzun lan kyaq' sb'u'kyib'e' ex lalun txikyliq'b'a'n kyxkyine' te Esekyiy; lalun txi' kyoksla'ne', qu'n mixna'ti'x jun kydyosju' tnam lu, ma'wt kletju' ttanam tu'n teju' wipumale' ex te kyipumalju' ojtxi' nyajilb'ene', ¡mitzunloyate' Kydyose' layx che klete' tu'n teju' wipumale'!, chi nimaqkawil aj Asirya, chechij.
- 16** Expe' atix txqantl yol kymaju' tmajin nimaqkawil aj Asirya ti'j Qman Dyos ex ti'j Esekyiy ju' tmajin.
- 17** Ex e'kub' ttz'ib'a'n Senakyerib' txqantl u'j te i'lb'ilte Qman Dyos, ex a tmaju' ti'j kjalu: Kse'nqe' kydyosu' tnam kyoj txqantl tx'otx' min b'ent kykletju' kytanam kyu'n te wipumale', ikxtzunte tdyos Esekyiyju' lay b'ent tkletju' ttanam tu'n te wipumale', chij.
- 18** E'tzaj xch'i'n tmajin Senakyerib' kuw toj eb'rey kyeju' xjal aj Jerusalem ate'toq tib'aju' nintapi, tu'n toktchi kyi'j ex tu'n kyxob', tu'ntzun tkub'ti'ju' nintnam kyu'n.
- 19** E'yolin ti'ju' Qman Dyos janche k'uluna' aj Jerusalem, kse'n kyi'ju' kydyos txqantl tnam b'inha'n kyu'n xjal.
- 20** Tojtzunju' lu, e'na'n Dyos nimaqkawil Esekyiy exju' Isayiy t-sanjelal Dyos, tk'wal Amos, ex e'qanin o'nb'il te toj kya'j.
- 21** Tzajtzun tchq'o'n Qman Dyos jun anjl najsalkye kykyaqilju' xjal te q'oj exqe' nejenel ex chaq'ul toju' t-xmuj nimaqkawil aj Asirya, anjtzun ti'jtz toju' ttx'otx' matxi'toq tz'el tch'ixaw. Tetzunj tokx toj tja tdyos, axtzu' kub'a' b'yo'n kyu'nku' tk'wal.

²²Ikytzu'n etkola' Qman Dyos Esekyiy exqe' xjal toj Jerusalen te tipumalu' Senakyerib', nimaqkawil toj Asirya, ex te kyipumal kykyaqilju' txqantl, ex e'kub' tq'o'n toj nak'b'il kyuk'i'l kykyaqilju' tnam kyi'jile.

²³Nimtzun xjaltz tzaj kyi'q'i'n kyoyaj te Qman Dyos toj Jerusalen, ex tzaj kyi'q'i'n oyaj twi' wi'yalqe' te Esekyiy, nimaqkawil te Juda. Atxi'xtzunj, okq'o'n Esekyiy nim toklen kyu'n txqantl nimaqtnam.

Yab'ti Esekyiy ex b'anix

(2 R 20.1-11; Is 38.1-22)

²⁴Tojtzu'n tq'ijlalil lu, kub' ichin Esekyiy tu'n yab'il, oktzun ten na'l Dyos, ex tzaj tzaq'we'n tu'n Qman Dyos tuk'i'l jun b'a'nq'ob'aj.

²⁵Tu'npe'tzunju' matxi'toq b'inchanjtzu' b'a'n lu te, mya xtalb'ilte' oka' te Esekyiy, qu'n jaw tnima'ntib', qu'mtzun tzaj ttx'u'jil Qman Dyos ti'j ex ti'j Juda ex Jerusalen.

²⁶Tu'npetzu'n jawtnima'n tib', kub' tme'ssa'ntib' Esekyiy twitz Dyos, ex ikx kyb'incha xjalju' najlqe' toj Jerusalen, ex min tzaj tq'o'ntl Qman Dyos ttx'u'jil kyib'aj tej itz'xtoq Esekyiy.

Jaw q'inumax Esekyiy

²⁷Ojexi'x tachu Esekyiy nimaq q'inumal ex oklenj, ex b'aj tb'u'yi'n nim txqan saqpwaq, q'anpwaq, tb'anil ab'j, k'ok'sb'il, e'kolb'il ex chukchaq ti'xti' twi' wi'yal.

²⁸Ex tchaq' tu'n kyjaw b'inchet k'uja tu'n tk'u'yit twitz awal, b'in ex aseyt, ex kyja chukchaq alu'mj ex kych'laj rit.

²⁹Expe' tchaq' tu'n kyb'jaw b'incha'n nimaqtnam, ex nim txqan twakyix ex trit ten, qu'n nim txqan tq'inumal tzaj tq'o'n Qman Dyos.

³⁰A Esekyiy q'mante tu'n kyjpetju' a' intoq che jatz tib'aju' t-xiklil a' Wiyon, xitq'o'ntzuntz tjaq' tx'otx', toju' plaj tkub'exq'ij teju' Ninttanam Dab'i. Qu'mtzun b'a'n b'jela' tkyaqilju' aq'untl tb'incha Esekyiy.

E'tk'am Esekyiy sanjelal e'tzaj B'ab'ilon

(2 R 20.12-19; Is 39.1-8)

³¹Ikxtzun b'ajiju' tej kytzaj kychq'o'n kawil te B'ab'ilon jte' sanjelal xb'etzalte Esekyiy ex tu'n kyb'inte ti'ju' b'a'nq'ob'aj matxi'toq b'ant toju' tx'otx' lu. Kyej tq'o'n Dyos Esekyiy tjunal, tu'n tka'yinte ex tu'n teltnik' b'a'nxi'x ti'ju' t-xim.

Kyim Esekyiy

(2 R 20.20-21)

³²Xitz'ib'a'na' jni'tl tqanil ti'j Esekyiy exju' b'a'n tb'inchb'aj, toju' tuj Isayiy t-sanjelal Dyos, tk'wal Amos, ex toju' tu'jil tqanil kyi'j nimaqkawil te Juda ex Israel.

³³Tetzunj tkyim Esekyiy, okxmqu'n tib'aju' muqb'il kye toj tja Dab'i. Kykyaqil aj Juda exqe' xjal najlqe' toj Jerusalem kynimaju' tkyimlen; ex atl Manases ju' tk'wal kawin te t-xel.

2 Cr 33

Tkawb'il Manases

(2 R 21.1-18)

¹Tetoq kab'lajoj (12) ab'q'i Manases tej ttzyet tkawin, kab'naq o'lajoj (55) ab'q'i kawin toj Jerusalem.

²Myab'a'n b'ajtb'inja'n twitz Qman Dyos, qu'n aye'x tb'inchaju' taq'wixi'x kse'nx kyb'inchaju' nimaqtnam eb'je'l tiq'i'n Qman Dyos kywitzju' aj Israel:

³tchaq' tu'n kyb'jaw b'inja'n jumajtlu' ja kye witzleb' kywi'wiz e'kub't-xitu'n Esekyiy ju' tman; tchaq' tu'n kyb'jaw b'inja'n q'olb'eb'l kye tilb'ilal B'aal, ex tu'n kykub' b'inja'n tilb'ilal Asera; expe' e'oktk'lu'n ex e'jaw tnima'n tkyaqilju' che'w twitz kya'j,

⁴ex tchaq' tu'n kyjaw b'inja'n q'olb'eb'l toju' tja Qman Dyos, ja ojetog tma Qman Dyos tu'n ttenju' tb'i tejumajx toj Jerusalem.

⁵Tchaq' tu'n kyjaw b'inja'n txqantl q'olb'eb'l kyoju' kab'e' tpen tja Qman Dyos, ex e'oktq'o'n kye kykyaqilju' che'w twitz kya'j.

⁶Expe' e'kub' ttz'e'ysa'n tk'wal te chojb'il toju' b'ya' B'en-inom, txokon ti'j kyanmi kyimni, ok te ajnab'lil, ex b'ant mayn tu'n, ex taq' anb'il tu'n kytenju' nche jyonkyi'j xjal kyuk'i'l xewb'aj exqe' ajk'a. Taq'wixqe'xi'xju' tb'inchb'aj twitz Qman Dyos, qu'mtzun tzaj ttx'u'jil Dyos nimxi'x.

⁷Ex tchaq' tu'n tkub' q'o'n witzileb' matxi'toq kub' kyb'inja'n toju' tja Dyos, ju' ojetog tma Dyos te Dab'i ex te Salomon ti'j ikjalu: Jawnsk'o'ne' ja te k'u'lb'il lu toj Jerusalem, kyxol kykyaqilu' junjun tnej tyajajil Israel, jaktenb'ela' nb'iye' tejumajx.

⁸Lay che ex nxla'ja'ntle' aj Israel toju' tx'otx' ja e'kub'a' nq'o'ne' ojtxi' kyyajilb'en, qama japun kyu'n exqa makyb'inja tkyaqilju' oje nchaq'e' kye, ex kykyaqilju' xnaq'tzb'il, kawb'il ex chaq'b'il oje che'x nq'o'ne' kyeye' toj tzi Moyses, chi Dyos.

⁹Atzunte Manases eb'ajx tiq'i'n aj Juda exqe' najlqe' toj Jerusalem tu'n kyxi' toj taq'wix b'e, tu'n kyanq'in taq'wixi'x kyekywitzpe' nimaqtnam e'kub' tnajsa'n Qman Dyos kywitzu' aj Israel.

¹⁰Tzaj yolin Qman Dyos te Manases ex teju' ttanam, ex mixti'x xikyb'i'n.

¹¹Qu'mtzun e'tzaj tiq'i'n Qman Dyos nejenel kye t-xjalu' nimaqkawil aj Asirya te q'oj kyij, ex tzyet Manases kyu'n, exkyq'o'n k'uxb'il toj ttxa'n, kub' kyxmo'n kyu'n xpatx'q'ank'uxb'il ex xikyiq'i'n B'ab'ilon.

- 12**Tetzunj inxi'xtoq b'isun, kub'san twitz Qman Dyos ex kub' tme'ssa'ntb'i b'a'nxi'x twitzu' Dyos Kydyos ojtxi' kyyajilb'en.
- 13**Tetzunj tna'n Dyos, tzajb'i'n tu'n Dyos, tzaj tzaq'we'nju' tkub'sb'il ex tzaj tiq'i'n jumajtl toj Jerusalem tu'n tkawin jumajtl toju' tkawb'il. Kanetzuntz toj twitz Manases qa ate Qman Dyosju' Dyos.
- 14**Tb'ajlenxi'tzun ja'lu, tchaq' Manases tu'n tjaw b'inha'n jun nintapi nimin twe' ti'jileju' Ninttanam Dab'i, toj tkub'exq'ij te Kiyon, ttziyileju' a' ex pomnix ttzi jqob'lkye kyix, ti'jile Opel. Ex e'oktq'o'n chaq'ul kye xjal te q'oj kyoj kykyaqilju' nimaqtnam tok nimaqtapi kyi'j toj Juda.
- 15**Expe' tchaq' tu'n kyb'je'lq'i'n kydyos txqantl tnam exju' witzleb' toju' tja Qman Dyos, ex kykyaqilju' q'olb'eb'l kye txqantl dyos eb'jaw kyb'inha'n twi' witz teju' tja Dyos ex toj Jerusalem, tchaq' tu'n kyb'je'x xon ti'jxi' nintnam.
- 16**Tchaq'tzuntz tu'n tb'aj b'inha'n q'olb'eb'l te Qman Dyos, ex tu'n tkub' q'o'n chojb'il te mujb'ab'ltib'il tib'aj ex te aq'b'il chjonte, ex tchaq' kye aj Juda tu'n kyk'ulun te Qman Dyos janche ajb'ena' aj Israel.
- 17**Tu'npe'tzunju', inxtoq kub' kyq'o'n tnam chojb'il kyib'aju' q'olb'eb'l kye witzleb', naq aju' te Qman Dyos nkub'a'toq kyq'o'n.
- 18**Xi' tz'ib'a'na' jni'tl tqanil ti'j Manases, tna'j Dyos, exqe' chik'b'ab'l xikyq'o'n t-sanjelal Dyos toj tb'i Qman Dyos te, kyoju' tu'jil tqanil kyi'j nimaqkawil toj Israel.
- 19**Atzu'n tna'j Dyos ex tej ttzaj tzaq'we'n, ex tkyaqilju' tqanil ti'ju' til tej tel txalpuj ex jatchaq'a' tu'n kyjaw b'inha'n ja xjan kye witzleb' twi' witz, ja e'kub' tq'o'na' tilb'ilal Asera exqe' witzileb' tej na'mxtoq tkub' tme'ssa'ntib' twitz Dyos, tz'ib'a'nqe' toju' tu'jil tqanil kyu'n t-sanjelal.
- 20**Tetzunj tkyim, ku'x mqu'n toju' tx'otx' twitzu' tja te kawb'il. Atl Amon ju' tk'wal kawin te t-xel.

Tkawb'il Amon

(2 R 21.19-26)

- 21**Tetox junaq kab'e' (22) ab'q'i Amon tej ttzyet tkawin, kab'e' ab'q'i kawin toj Jerusalem.
- 22**Mya b'a'nqe' tb'inchb'aj twitz Qman Dyos, kse'nx tb'inha Manases ju' tman. E'kub' tq'o'n chojb'il ex k'ulun kye kykyaqilju' witzileb' e'kub' tb'inha'n Manases ju' tman.
- 23**Mixti'x kub' tme'ssa'ntib' twitz Qman Dyos, kse'n tb'inha Manases ju' tman, b'inchanxi'xtlpe' txqantl il.
- 24**Jaw kyi'q'i'n kyib'ju' nejenel ti'j, ex kub' kyb'yo'n toju' tja te kawb'il.

²⁵Aye'tzu'n xjal toju' tnam eb'aj kub' kyb'yo'nju' jaw kyi'q'i'nkyib' ti'ju' nimaqkawil Amon, ex okkyq'o'n Josiy ju' tk'wal tu'n tkawin te t-xel.

2 Cr 34

Tkawb'il Josiy

(2 R 22.1-2)

¹Tetoq wajxaq ab'q'i Josiy tej ttzyet tkawin, junaq junlajoj (31) ab'q'i kawin toj Jerusalen.

²B'a'n b'aj tb'incha'n Josiy twitz Qman Dyos, qu'n tb'incha kse'nte Dab'i, ojtxi' tyajilb'en, min eltxalpuj ti'j.

Ch'exb'eb'l tu'n Josiy

³Tojtzu'n twajxaqi'n ab'q'i nkawin Josiy ku'xunxtoq, tzyet tjyonte Dyos ja k'uluna' Dab'i ojtxi' tyajilb'en. Tojtzun tkab'lajoji'n (12) ab'q'i nkawin, aq'wi xtilsalte toj Juda ex Jerusalen, eb'je'l tiq'i'n ja xjan te witzleb'i'n, e'tilb'ilal Asera, e'witzileb' exqe' tilb'ilal tzq'ajsa'n k'uxb'il.

⁴Ex twitzku' ekub'xitu'na' q'olb'eb'l kye chukchaq tilb'ilal B'aal. Expe' tchaq' Josiy tu'n kykub'xitu'n q'olb'eb'l tz'e'ysb'il sturak ate'toq kyib'aj. Ex tchaq' tu'n kykub' b'uchi'n tilb'ilal Asera, e'witzileb' exqe' tilb'ilal tzq'ajsa'n k'uxb'ilqe'; majx e'kub' quqix tu'n, b'ajx t-sputi'ntzuntz kyib'aj kymuqb'ilju' e'kub' q'onte chojb'il kywitz.

⁵Expe' tchaq' tu'n kykub' ttz'e'ysa'n kyb'aqilju' pale kyib'ajxu' kyq'olb'eb'l, ikytzu'n t-xtilsaya' Juda ex Jerusalen.

⁶Ikx tb'inchaju' kyoj nimaqkytanam kyyajajil Manases, Eprayin ex Simeon, ex ponb'aj kyoj kykyaqil nimaqkytanam tyajajil Neptali, b'aj t-xtilsa'n kyoj, jachaq nkyb'u'yi'na' kyib' xjal.

⁷Tchaq' tu'n kyb'ajkub' xitu'n q'olb'eb'l, e'tilb'ilal Asera ex witzleb', majx e'kub' quqix kyu'n, e'kub' kyxitu'n kykyaqilju' q'olb'eb'l tz'e'ysb'il sturak toj tkyaqilju' tx'otx' Israel. Anjtzun ti'jtz toj Jerusalen.

Okyalju' tu'jil kawb'il

(2 R 22.3—23.3)

⁸Tb'ajlenxi'tzun t-xtilsa'n tkyaqilju' tx'otx' exju' tja Dyos, toj twajxaqlajoji'n (18) ab'q'i nkawin, exi' tchq'o'n Sapan, tk'wal Asaliy, ex Amasiy, kawil nintnam, ex Joa ttz'ib'al, tk'wal Joakas, tu'n tb'aj kyb'incha'n tja Qman Dyos.

⁹Exi'tzuntz tk'etz Ilkyiy kynejel pale ex xikyq'o'n pwaq te, ju' b'aj pon iq'i'n toju' tja Dyos, jaw kyb'u'yi'n aj Leb'i nche xq'uqin ttzija, kyeju' kyyajajil Manases ex Eprayin, kyeju' xjal e'kyaj toj Israel, kye kykyaqil kyyajajil Juda ex B'enjamin ex kyeju' najlqe' toj Jerusalen.

¹⁰Xikyq'o'ntzuntz kyeju' ka'yilte aq'until ti'j tja Qman Dyos, tu'ntzun txi' kychjo'n twikyk'u'ju' nche aq'unan tu'n tb'aj b'inchetju' tja Dyos.

- 11**B'ajx kyq'o'n pwaq kye' aq'unal ti'j tze ex kye nejenel ti'ju' aq'untl tu'n kylq'onte jso'n ab'j, tze te tzuyb'ilkye ex kyptzo'nijlu' ja eb'ajkub' kyxitu'n nimaqkawil toj Juda.
- 12-13**Intoq che aq'unanju' ichan lu toj tnik'alti'j, ex aye'toq aj Leb'i Jaat ex Ab'diy, kyyajajil Merari, Sakariy ex Mesulam, tyajajil Kyeatqe', ka'yilkye ex nejenel kye. Aye'xtoq ka'yilkye iqal ex nuk'ul kyij kykyaqilju' ntoq che aq'unan ti'ju' aq'untl ljo'n. Kykyaqilju' aj Leb'i chinb'al qe'toq, ex junjun b'inchal tqanil, junjuntl xq'uqil mo xq'uqil ttzija.
- 14**Tetzunj intoq jatz kyiq'i'nju' pwaq pon iq'i'n toju' tja Dyos, elyalju' tu'jil tkawb'il Qman Dyos tu'n pale Ilkyiy, ju' tzaj q'o'n te Moyses.
- 15**Xitma'ntzuntz te Sapan, ju' tz'ib'al tqanil, qa elyalju' tu'jil kawb'il toju' tja Qman Dyos tu'n; ex xitq'o'n te,
- 16**xi'tzu'n Span q'olte teju' nimaqkawil ex xitma'n te ikjalu: —Inkyb'incha'n ajb'el teya tkyaqilju' xiq'met kye.
- 17**Matxi' b'aj kyb'u'yi'n saqpwaq atitoq toj tja Dyos, ex matxi' txikyq'o'n kyeju' nk'ul aq'untl ex kyeju' ka'yilte aq'untl, chij.
- 18**Ex xitma'n Sapan te nimaqkawil qa xitq'o'n pale Ilkyiy jun u'j te; ex jawt-äch'i'n Sapan twitzju' nimaqkawil.
- 19**Tetzunj tb'aj tb'i'n nimaqkawilu' ntma'n toju' tu'jil kawb'il, xitlaqu'n t-xb'alun,
- 20**tchaq'tzuntz te Ilkyiy, te Aykam tk'wal Sapan, te Ab'don tk'wal Mikayiy, te Sapan tz'ib'al tqanil, ex te Asayiy, tmajin nimaqkawil, ikjalu:
- 21**—Kukyxi'ye xjelul te Qman Dyos wi'je' ex kyij'ju' xjal ate'x toj Israel ex toj Juda; inxi'xlo tx'u'jil te Qman Dyos qi'j, mixna'ti'x xikyb'i'n ojtxi' qyajib'enju' tma Qman Dyos, ex min xikyb'incha'nju' intma'n toju' u'j sel yal lu, chij.
- 22**Xi'tzun Ilkyiy kyuk'i'lju' eb'ajx tchq'o'n nimaqkawil tk'etz Ulda ju' t-sanjel Dyos, t-xu'jil Salum, tk'wal Tikb'a ex tchman Aras, ju' k'u'lkyeju' xb'alun nche ajb'en toj tja Dyos. Najlitoq Ulda toju' tkab' tnej te Jerusalem, tetzunj kyxi' yolin te,
- 23**tzaj ttzaq'we'n kye: —Chi Qman Dyos kjalu: Kymanxe' teju' xjal saj chq'onkyeye' xjelul weye',
- 24**qa ayine' Dyos Manb'aj nchin q'mante: Ktzajel nq'o'ne' jun yajb'il tib'aju' najb'il lu ex kyib'aju' xjal najlqe' toj, kse'nxu' qanb'en tz'ib'a'n toju' u'j xjaw äch'i'n twitzju' nimaqkawil toj Juda.
- 25**Qu'n matz'el kypa'n kyib' wi'je' ex makub' kytz'e'ysa'n sturak kywitz txqantl dyos, matz'okkyq'o'n ntx'u'jile' tu'n tkyaqilju' kyb'inchb'aj; qu'mtzun matzaj ntx'u'jile' ti'ju' najb'il lu, ex lay tz'el.

²⁶Kymanxe' teju' nimaqkawil toj Juda, saj chq'o'nkyeye' xjelul weye', qa ikx kxe'l nma'ne' ayine' Dyos Manb'aj, naq tu'nju' matz'ok tq'o'n twi' ti'ju' nyole',

²⁷ex tu'nju' sanjtz ti'j tanmi ex matz'oktq'o'ntib' tjaq' nkawb'ile' tej xtb'inteju' nyole' ti'ju' najb'il lu ex kyi'ju' xjal najlqe' toj, makub' tme'ssa'ntib' ex matxitlaqu'n t-xb'alun ex matz'oq' nwitz'e', ex manb'iwe' tkub'sb'il. Ayine' Dyos Manb'aj nchin q'mante.

²⁸Toj nak'b'il ky'ik'ela' twitzju' tx'otx' ex kpomela' kyk'etzju' ojtxi' tyajilb'en, lay tilju' yajb'il ktzajel nq'o'ne' tib'aju' najb'il lu ex kyib'aju' xjal najlqe' toj, chi Dyos, chij kye. Anjtzun kyi'ju' t-sanjelal nimaqkawil q'malteju' tzaq'web'l te.

²⁹Tchaq'tzun nimaqkawil tu'n kyttxket kykyaqilju' tijwnaq kyxol aj Juda ex aj Jerusalem tu'n kyb'uyinte kyib'.

³⁰Tzajtzun nimaqkawiltz, kyuk'i'l kykyaqilju' xjal aj Juda exqe' najlqe' toj Jerusalem, e'pale, e'aj Leb'i ex tkyaqilju' tnam, ch'i'n kyoklen ex nimaq kyoklen, exi' toju' tja Qman Dyos. Atzuntzu' jawa' t-äch'i'n nimaqkawil tkyaqilju' ntma'n toj tu'jilu' yol kyajni b'entti'j tu'n Dyos, ju' etzyal toj tja Dyos.

³¹Kub'tzun we' nimaqkawil jaxu' ntoq che kub'a' we' nimaqkawil, ex xittziya'n te Qman Dyos tu'n tkub' tb'i'n, tu'n tb'inchanteqe' tchaq'b'il q'ma'n tu'n ex tkawb'il tojxi'x tu'me'l ex axxi'x, ex tu'n kyjapunju' yol kyejni b'entti'j tz'ib'anqe' toju' u'j.

³²Yajxi'tzuntl tb'incha tu'n kytziyante kykyaqil xjal to Jerusalem ex tyajajil B'enjamin ate'toq atzu', tu'n tjapun kyu'n. Ex japunju' yol kyejni b'entti'j tu'n Dyos, Kydyos ojtxi' kyyajilb'en, kyu'n xjal najlqe' toj Jerusalem.

³³B'je'l tiq'i'n Josiy b'inchaj taq'wix toj tkyaqilju' tnam Israel, ex tb'incha tu'n kyk'ulun kykyaqilju' ate'qe' toj Israel teku' Qman Dyos. Min elkypa'n kyib' ti'ju' Qman Dyos Kydyos ojtxi' kyyajilb'en tej itz'toq Josiy.

2 Cr 35

Kub' tik'sa'n Josiy Tq'ij Tzaqpib'l

(2 R 23.21-33)

¹Kub' tik'sa'n Josiy Tq'ij Tzaqpib'l toj Jerusalem te ninb'ilte Qman Dyos: kub' q'o'n qpoj tman rit te chojb'il toju' ninq'ij toj tkyajlajoji'n tajlal tnejel xjaw te ab'q'i.

²Eb'jo'k tq'o'n pale toj kyoklen toju' kyajb'eb'l, ex xitma'n kye tu'n t-xikyka'yi'n aq'untl toj tja Dyos.

³Ex b'ajx tx'olb'a'n kye aj Leb'iju' xnaq'tzal qe'toq kye kykyaqil aj Israel, xjansa'nqe'toq te Qman Dyos, ikjalu: Kyq'onku'ye' kax xjan toju' tja Dyos jawtb'incha'n Salomon, tk'wal Dab'i ex nimaqkawil toj Israel. Mixti' tu'n t-xikyiq'i'ntle' ti'j kyqule'. Kyq'onk tilile' tu'n kyajb'ene' ja'lo te Qman Dyos ex kye aj Israel kytaname'.

- ⁴Kynk'unx kyib'e' kse'nx kyyajajile' ex tu'n kych'exb'ente kyib'e', kse'nxju' kyej ttz'ib'a'n Dab'i, nimaqkawil toj Israel, ex Salomon ju' tk'wal.
- ⁵Che tenkj jun tzb'oj aj Leb'i toju' ja xjan kyxol junjun tzb'oj kyyajajil Israel, te kyxelju' tzb'oj kyyajajil txqantl aj Israel, kytzik mujqa kyitz'inkyib'.
- ⁶Kyq'onku'ye' qpoj tman rit teju' Tq'ij Tzaqpib'l, kyxtilsam kyib'e' ex kynab'enku'ye' nojqelan tu'n tjapunju' tchaq' Qman Dyos tu'nel Moyses, kyu'nju' kyitz'ine' ex kytzike', chi Josiy kye.
- ⁷Ex xitq'o'n Josiy alu'mj, kyi'jxu' talu'n, kye kykyaqilju' xjal toju' tnam ate'toq atzu' tu'n kyik'santeju' Tq'ij Tzaqpib'l: oxmutx' o'lajk'al (30,000) qpoj tman rit kyuk'i'lxi' qpoj tman chib', expe' wuqk'al lajnaq (3,000) tman wakx kyib'ajxi'tl.
- ⁸Expe' kyaq'ju' nche kawin tuk'i'lu' nimaqkawil kyoyaj tu'n kyk'u'j kye tnam, kyeju' pale, ex kye aj Leb'i. Aye'tzu'n Ilkyiy, Sakariy ex Jeyel, ka'yil tja Dyos qe', xikyq'o'n qaqq'al lajnaq (2,600) alu'mj, ex o'lajnaq (300) tman wakx, kyeju' pale tu'n tik'setju' Tq'ij Tzaqpib'l;
- ⁹ex ikxte Konaniy, kyuk'i'lu' tuk'i'l Semayiy ex Natanael, ikxqe' Asab'iy, Jeyel ex Josab'ad, kynejel aj Leb'i, xikyq'o'n kab'lajk'al lajnaq (5,000) alu'mj, ex junk'al jo'naq (500) tman wakx tu'n tkub' ik'setju' Tq'ij Tzaqpib'l.
- ¹⁰Tetzunj matxi'toq b'ent tten tu'n ttzyetju' ninq'ij, eb'jo'kju' pale toj kyaq'un ex b'aj kynk'u'n kyib'ju' aj Leb'i tu'n kych'exb'ente kyib', kse'nx tchaq' nimaqkawil.
- ¹¹Iktzu'n e'kub' b'yo'nju' alu'mj te Tq'ij Tzaqpib'l, nelxi' kyjon aj Leb'i kyqulu' alu'mj, ex nkub' kyq'o'nxi' pale chik' tib'aju' q'olb'eb'l.
- ¹²Ex elkypa'n seb' ju' ati tu'n tkub' tz'e'yset, kse'nxju' tnej kyyajajil toj tnam, tu'n kyq'onte te Qman Dyos, kse'nxju' tz'ib'a'n tu'n Moyses kyoju' tchaq'b'il; ex ikx kyb'inchaj'ju' tman wakx.
- ¹³Ekub'tzun kyk'asa'n alu'mj tu'n tik'setju' Tq'ij Tzaqpib'l, kse'nx tz'ib'a'ntoq; aye'tzu'n txqantl oyaj xjansa'nqe' jawx kytzq'ajsa'n kyoj k'wil, nimaqlaq ex tx'i'lb'il, ex ch'intqan b'aj kysipa'n kyxol kykyaqilju' xjal toj tnam.
- ¹⁴E'oktzun ten aj Leb'itz b'inchalteju' kychi' ex kychi' pale, qu'n nim kyaq'unju' pale, tyajajil Aaron, inxtoq che aq'unan qonik'an q'olk'ye chojb'il k'ok'sb'il ex ky- until. Qu'mtzun e'okten aj Leb'i b'inchalte kychi' ex kychi' pale, tyajajil Aaron.
- ¹⁵Ex ate'toq aj b'itzal, tyajajil Asap, toju' kyaq'un, kse'nxju' q'ma'ntl kyu'n Dab'i, Asap, Eman ex Jedutun, ajna toj tja nimaqkawb'il. Exqe' xq'uqil ttzija ate'toq jaxchaq tu'n kytena'; mix-a'lo'xte jun kyej ttzaqpi'n toklen, qu'n aye' kyuk'i'l, aj Leb'i qe'x, e'kub' b'inchanteju' kychi' kyi'ju' chojb'il.
- ¹⁶Ikytzu'n b'ajnk'eta' tkyaqil ajb'eb'l te Qman Dyos toju' q'ij lu, tu'n tik'setju' Tq'ij Tzaqpib'l ex tu'n kykub' ttz'e'ysetju' chojb'il k'ok'sb'il tib'aj q'olb'eb'l te Qman Dyos, kse'nx ojetoq tchaq' nimaqkawil Josiy.

¹⁷Kub'kyik'sa'n aj Israel Tq'ij Tzaqpib'l, ju' ate'toq toju' tq'ijlalil lu, exju' wuq q'ij te wab'j mixti' ttx'amal.

¹⁸B'ajxtoq kub'a' ik'sa'n jumaju' Tq'ij Tzaqpib'l toj Israel kse'n ja'lu ttzajlenx toj tq'ijlalil Samwel t-sanjelal Dyos; mix-a'lo'x jun nimaqkawil toj Israel kub' ik'sa'nte Tq'ij Tzaqpib'l kse'n kub' tik'sa'n Josiy kyuk'i'l pale, e' aj Leb'i, exqe' xjal aj Juda ex aj Israel, ate'toq toju' kmuj lu, kyuk'i'lxi' najlqe' toj Jerusalem.

¹⁹Toj twajxaqlajoji'n (18) ab'q'i ntoq kawin Josiy tej tkub' ik'sa'n Tq'ij Tzaqpib'l lu.

Kyim Josiy

(2 R 23.28-30)

²⁰Yajxi'tzuntel, tb'antlenxi'tlju' tja Dyos tu'n Josiy, xi' Nekao, nimaqkawil toj Ejipt, ttzi nin a' Ewprates tu'n tq'o'jin toj Karkyemis. Ex Josiy k'lulte;

²¹atzunte Nekao e'tzaj tchq'o'n t-sanjel q'malte te kjalu: Chin tq'onkja toj nak'b'il, nimaqkawil aj Juda. Mya ti'jta xin tzaja'we' ja'lo, qu'n ti'j juntl nintnam nchin q'o'jina'we'. Matma Dyos weye' tu'n nxi'ye' ojql; tu'ntzun mixti'ku' b'ajteya, q'oma anb'il tu'n wik'xe' qu'n aku'te Qman Dyos ati wuk'i'le', laytzun b'ajtza tu'n, chi Nekao te.

²²Atzunte Josiy mixti'x xitb'i'n, xi'pe' xa'xi'xtl q'o'jil ti'j, mixti'x kub' tb'i'nju' toqxenb'il Nekao, ju' tzaj tq'o'n Dyos te. Q'o'jintzuntz toju' b'ya' Mewido tb'i,

²³aye'tzu'n q'o'jil tu'n smaj tzaj kyxonju' nimaqkawil Josiy. Xitma'ntzun nimaqkawiltz kyeju' nejenel kye t-xjal te q'o'j; ;Matxi' chin k'ixb'iye' b'a'nxi'x, chin kyi'q'i'mixe' tzalu! chij.

²⁴Ku'tz iq'i'ntzuntz kyu'n kynejel t-xjal te q'o'j toju' karwaj te q'o'j, okxkyq'o'n toj juntl tkarwaj, xikiyiq'i'ntzuntz toj Jerusalem, atzuntzu' kyima'. Okxkyq'o'n toju' muqb'il kyeju' tyajilb'en. Kykyaqil aj Juda ex aj Jerusalem eb'aj oq' ti'j Josiy.

²⁵Kub' tb'inch'a'n Jeremiy jun b'itz te tkyimlen Josiy. Majxpe' ekyajtenju' b'itz lu kyu'n aj b'itzal kyi'j kyimni kyxol aj Israel, ex tz'ib'a'nqe' kyxolju' b'itz kye kyimni.

²⁶⁻²⁷Xi' tz'ib'a'na' jni'l tqanil ti'j Josiy kyuk'i'lju' taq'unb'en tb'anilqe' kse'nx tz'ib'a'n toju' tu'jil tkawb'il Qman Dyos, exqe' tb'inchb'aj, ttzaj qe ex tpon b'aj, toju' kyu'jil nimaqkawil toj Israel ex Juda.

2 Cr 36

Tkawb'il Joakas

(2 R 23.31-35)

¹Tzajtzun kyi'q'i'n xjal toj tnam Joakas, tk'wal Josiy, ex okkyq'o'n te nimaqkawil toj Jerusalem te t-xelju' tman.

²Tetoq junaq oxe' (23) ab'q'i Joakas tej ttzyet tkawin, ex oxe' xjaw kawin toj Jerusalem.

³El iq'i'n tu'n nimaqkawil aj Ejipt toju' kawb'il toj Jerusalen ex tchaq' tu'n tq'o'nte tnam jun chojb'il te oxnaq kab'lajoj kyintal tk'i' oxnaq lib'r (72.60) saqpwaq ex masch'i'n oxnaq kab'lajoj lib'r tk'i' nik'jan (72) q'anpwaq.

⁴Expe' atl Elyakyim, ttzik mo titz'in Joakas, oktq'o'n nimaqkawil aj Ejipt te nimaqkawil toj Juda ex Jerusalen, ex tch'exb'e'nju' tb'i, Joakyim tb'i oktq'o'n, atzu'n Joakas xitiq'i'n Ejipt.

Tkawb'il Joakyim

(2 R 23.36—24.7)

⁵Tetoq junaqjo' (25) ab'q'i Joakyim, ex junlajoj (11) ab'q'i kawin toj Jerusalen. Taq'wix qe'ju' tb'incha twitz Qman Dyos.

⁶Tzaju' Nab'ukodonosor, nimaqkawil aj B'ab'ilon, q'ojil ti'j, ex b'ajtk'lo'n tu'n xpatx'q'ank'uxb'il, xitiq'i'ntzuntz B'ab'ilon.

⁷Xitiq'i'n Nab'ukodonosor nik'janju' aq'unb'il ate'toq toj tja Qman Dyos, ex eb'jo'kx tq'o'n toju' tja te tk'ulb'il toj B'ab'ilon.

⁸Xi' tz'ib'a'na' jni'tl tqanil ti'j Joakyim, kyuk'i'lju' tb'inchb'en myab'a'n exju' b'aji ti'j, toju' kyu'jil nimaqkawil toj Israel ex Juda. Atl Joakyin ju' tk'wal kawin te t-xel.

Xiq'i'n Joakyin B'ab'ilon

(2 R 24.8-17)

⁹Tetoq wajxaqlajoj ab'q'i Joakyin tej ttzyet tkawin, ex ox'e' xjaw tk'i' lajoj q'ij kawin. Taq'wixqe'xi'xju' tb'incha twitz Qman Dyos.

¹⁰Tetzu'n ttzyet q'ijal te ab'q'i lu, tchaq' nimaqkawil Nab'ukodonosor tu'n txiq'i'n toj B'ab'ilon kyuk'i'lju' aq'unb'il twi' wi'yalqe'xi'x toju' tja Qman Dyos, ex atl Sedekyiy, twitze'l Joakyin, oktq'o'n te nimaqkawil toj Juda ex Jerusalen.

Tkawb'il Sedekyiy

¹¹Tetoq junaq jun (21) ab'q'i Sedekyiy tej ttzyet tkawin, ex kawin junlajoj (11) ab'q'i toj Jerusalen.

¹²Taq'wixqe' tb'inchb'en twitz Qman Dyos. Min kub' tme'ssa'ntib' twitz Jeremiy t-sanjelal Dyos, ju' ntoq yolin Dyos toj ttzi.

¹³Expe' jawmiltz'uj ti'ju' nimaqkawil Nab'ukodonosor, ja ojettoq ttziya toj tb'i Dyos tu'n tmujb'antetib' tuk'i'l, ex kub' tpi'sa'ntib', mixti'x anjtzt'i'j tanmi te Qman Dyos.

¹⁴Ex kykyaqilju' nejenel toj Juda, e'pale exqe' xjal, mixti'x eb'et toj tnik'alti'j, exi' lpe kyi'ju' nimaqtnam taq'wixi'x kyb'inchb'aj witzleb'ilqe' ex mixiti'x e'niman teju' tja Qman Dyos xjan jaw t-sk'o'n toj Jerusalen.

¹⁵Inttoq che tzaj tchq'o'n Qman Dyos t-sanjel kukxju' q'malkyeju' toqxenb'il, qu'n intoq laqj tk'u'j ti'ju' ttanam ex ti'ju' ja nna'njtza' tb'i.

¹⁶Aye'tzunkye naq e'jawtze'n kyi'ju' t-sanjelal Dyos, el kyik'o'nju' tqanil tu'n Dyos ex e'xmayin kyi'ju' t-sanjelal, tzmax ttzaj ttx'u'jil Qman Dyos ti'ju' ttanam, mixtzunti'tlte q'anb'iltz te.

Kub' xitu'n tja Dyos ex eb'je'xq'i'n aj Juda

(2 R 25.8-21; Jer 39.8-10; 52.12-30)

¹⁷Tzajtzun tiq'i'n Qman Dyos kynimaqkawil aj Kaldey q'ojil kyi'j, e'kub'tb'yo'n ku'xun tu'n kchil tojku' tja Dyos ex mixti'x tzaj laqj tk'u'j kyi'ju' ku'xun ex txin, kyi'j tijwnaq ex kyi'ju' mixti'x tu'me'l tu'n kyaq'unan. Kykyaqil exi' tq'o'n Qman Dyos toj kyq'ob'.

¹⁸Kykyaqilju' aq'unb'il toj tja Dyos, nimaq ex b'o'sqe', exqe' k'uwenj toj tja Dyos, tk'uwen nimaqkawil ex kyeju' nche kawin tuk'i'l, tkyaqil b'ajx tiq'i'n kynimaqkawil aj Kaldey toj B'ab'ilon.

¹⁹Expe' okkyq'o'n tq'aq'alu' tja Dyos, kub' kytilu'n nintapi ti'j Jerusalen, okkyq'o'n kyq'aq'alu' ja te kawb'il ex b'ajkub' kyxitu'n tkyaqilju' ti'xti' twi' wi'yal ate'toq.

²⁰Tb'ajlenxi'tzun ja'lu eb'je'xtiq'i'nju' min e'kub'tb'yo'n ex eb'ajx tiq'i'n B'ab'ilon, jae'oka' tq'o'n te tmajen lq'o'n ex kyeju' tk'wal, tzmax tkub'ti'j B'ab'ilon tu'n kynimaqkawil aj Persya,

²¹tu'n tjapunju' tyol Qman Dyos tma toj tzi Jeremiy t-sanjelal. Iktzu'n ojlana' tx'otx'; qu'n atzu' ojlana' ch'i'n, tzajx tej tkub' xitu'nju' tnam, tzmax tb'aj oxnaq lajoj (70) ab'q'i.

Tchaq'b'il Siro

(Esd 1.1-4)

²²Tu'ntzun tjapunju' tyol Qman Dyos q'ma'ntltoq tu'n Jeremiy, xitq'o'n Qman Dyos tipumal Siro, nimaqkawil te Persya, toju' tnejel ab'q'i ntoq kawin, tu'n tex tq'o'n tqanil jun chaq'b'il tu'n yol mujqa tz'ib'a'n, toj tkyaqilju' tx'otx' tjaq' tkawb'il, ikjalu:

²³Intma'n Siro, nimaqkawil te Persya, ikjalu: Matxi' che kub' tq'o'n Qman Dyos te toj kya'j kykyaqilju' kawb'il twitz tx'otx' toj nq'ob'e', ex tzaj toqxena'n weye' tu'n tjaw nb'incha'ne' jun tja Dyos toj Jerusalen, toju' tx'otx' Juda. Qu'mtzun alkyexku'kye' tzajni toju' ttanam Qman Dyos, awtju' Qman Dyos ntnima'n tz'oninte, ex kutanjlti'j atzu', chiju' tchaq'b'il Siro.

Esd

Esd 1

Taq' Siro anb'il tu'n tnajkyi'j aj Juda toj kytx'otx'

(2 Cr 36.22-23)

¹Tu'n tjapunju' tyol Qman Dyos q'ma'ntltoq tu'n Jeremiy, tzaj tq'o'n Qman Dyos tipumal Siro, nimaqkawil aj Persya, toju' tnejel ab'q'i nkawin, tu'n tex tq'o'n tqanil jun chaq'b'il toj tkyaqilju' tx'otx' tjaq' tkawb'il, ikjal.

²Intma'n Siro, nimaqkawil toj Persya, kjal: Matxi' che kub' tq'o'n Qman Dyos te toj kya'j kykyaqilju' kawb'il twitz tx'otx' toj nq'ob'e', ex tzaj toqxena'n weye' tu'n tjaw nb'inchane' jun tja Dyos toj Jerusalen, toju' tx'otx' Juda.

³Qu'mtzun, alkyexku' tzajni toju' ttanam Qman Dyos, awt Dyos tz'oninte, ex kutantli'j toj Jerusalen, toj Juda, b'inchalteju' tja Qman Dyos ati toj Jerusalen.

⁴Ex kykyaqilju' xjal najlqe' jachaq ta'qe'ju' etznique' ti'jxi' ttanam Dyos, tu'n kyonin ti'ju' kyb'isin k'anjetli'j Jerusalen tuk'i'l saqpwaq, q'anpwaq, alu'mj ex ti'xti', ex oyaj tu'n kyk'u'j tiju' tja Qman Dyos toj Jerusalen, chi nimaqkawil Siro.

E'ul junmajtl aj Israel Jerusalen

⁵Aye'tzu'n nejenel kye kyyajajil Juda ex B'enjamin, e'pale exqe' aj Leb'i, mujqa kykyaqilju' atitltoq kyipumal tu'n Qman Dyos, kyb'inchakyib' tu'n kyantz toj Jerusalen b'inchalte jumajtl tja Qman Dyos.

⁶Kykyaqilju' kyb'sin eb'aj onin kyij tuk'i'n saqpwaq, q'anpwaq, alu'mj ex e'ti'xti' twi' wi'yalqe', ex chukchaq oyaj tu'n kyk'u'j.

⁷Atzunte nimaqkawil Siro, tzaj tanjsa'ntl kyijju' aq'unb'il toj tja Qman Dyos, ojetoq che b'je'tz tiq'in Nab'ukodonosor toj Jerusalen, ex eb'ajx tiq'i'n toju' tja kydyos.

⁸Xitma'n nimaqkawil Siro te Mitridates k'u'l pwaq tu'n ttzaj tanjsa'ntlkyij, eb'aj tajla'n ex b'ajx tq'o'n te Sesb'asar, kawil toj Juda.

⁹A kyajlal aq'unb'il ja'lu: junaq lajoj (30) nimaqlaq q'anpwaqqe', kab'k'al lajnaq (1,000) nimaqlaq saqpwaqqe', junaqb'eljoj (29) kuchil,

¹⁰junaq lajoj (30) laq q'anpwaqqe', junk'al lajoj (410) laq saqpwaqqe' myaxi'x twi' wi'yal, ex txqantl ti'xti'.

¹¹Oxlajk'al lajnaq (5,400) kyajlalju' aq'unb'il q'anpwaq ex saqpwaq. Tkyaqil ja'lu b'aj tzaj tiq'i'n jumajtl Sesb'asar toj Jerusalen, tej kyb'je'tz jumajtl toj B'ab'ilon kyuk'i'lju' b'ajxnique' iq'i'n.

Esd 2

Aye' anjtzkyij B'ab'ilon

(Neh 7.5-73)

- ¹⁻²A kyajlal aj Israel ja'lu e'i'tz'ji toj Juda, ju' eb'ajx iq'i'n toj B'ab'ilon tu'n nimaqkawil Nab'ukodonosor, ex yajxi'tl anjtztlkyi'j toj Jerusalem ex toj junjuntl najb'il toj Juda, teyile junjun toj tnajb'il, aye' nejliqe'ju' kywitz: Sorob'ab'el, Joswe, Neemiy, Serayiy, Reelayiy, Mardokyey, B'ilsan, Mispar, B'iwb'ay, Rewum ex B'aana:
- ³jok'al wajxaqnaq kab'lajoj (2,172) tyajajil Paros,
- ⁴atzun wajxaqlajnaq kab'lajoj (372) tyajajil Sepatij;
- ⁵atzun junk'al wajxaqlajnaq o'lajoj (775) tyajajil Ara;
- ⁶atzun wuqk'al kab'lajoj (2,812) tyajajil Paat-moab', mujqa kyyajajil Joswe ex Joab';
- ⁷atzun oxk'al kab'naq kyajlajoj (1,254) ttyajajil Elam;
- ⁸atzun kab'k'al wuqnaq jwe' (945) tyajajil Satu;
- ⁹atzun junk'al wajxaqlajnaq (760) tyajajil Sakay;
- ¹⁰atzun junk'al kab'lajnaq kab'e' (642) tyajajil B'inuy;
- ¹¹atzun junk'al junlajnaq oxe' (623) tyajajil B'eb'ay;
- ¹²atzun oxk'al junaq kab'e' (1,222) ttyajajil Askad;
- ¹³atzun junk'al oxlajnaq qaq (666) tyajajil Adonikam;
- ¹⁴atzun jok'al kab'naq qaqlajoj (2,056) tyajajil B'ikb'ay;
- ¹⁵atzun junk'al kab'naq kyajlajoj (454) tyajajil Adin;
- ¹⁶atzun kyajnaq wajxaqlajoj (98) tyajajil Ater;
- ¹⁷atzun qaqlajnaq oxe' (323) tyajajil B'esay;
- ¹⁸atzun jo'naq kab'lajoj (112) tyajajil Jora;
- ¹⁹atzun junlajnaq oxe' (223) tyajajil Asum;
- ²⁰atzun kyajnaq o'lajoj (95) tyajajil Kib'ar;
- ²¹atzun qaqnaq (123) aj B'elen.
- ²²Atzun kab'naq qaqlajoj (56) aj Netopa;
- ²³atzun qaqnaq wajxaq (128) aj Anatot.
- ²⁴Atzun kab'naq kab'e' (42) tyajajil B'et-asmab'et;
- ²⁵atzun junk'al wuqlajnaq oxe' (743) aj Kyiryat-jearim, aj Kyepira ex aj B'eerot;
- ²⁶atzun junk'al junlajnaq jun (621) aj Rama ex aj Kyeb'a.

- 27 Atzun qaqnaq kab'e' (122) xjal aj Mikmas;
- 28 atzun junlajnaq oxe' (223) aj B'etel ex aj Ay.
- 29 Kab'naq kab'lajoj (52) tyajajil Neb'o;
- 30 atzun wuqnaq qaqlajoj (156) tyajajil Makb'is;
- 31 atzun oxk'al kab'naq kyajlajoj (1,254) tyajajil juntl Elam;
- 32 atzun qaqlajnaq (320) tyajajil Arim.
- 33 Junk'al qaqlajnaq jwe' (725) aj Load, aj Adid ex aj Ono;
- 34 atzun wuqlajnaq jwe' (345) aj Jeriko;
- 35 atzun b'eljojk'al junaq lajoj (3,630) aj Senaa.
- 36 Kab'k'al wajxaqnaq oxlajoj (973) pale tyajajil Jedayiy, kyxol toj tja Joswe.
- 37 Atzun kab'k'al kab'lajnaq kab'lajoj (1,052) tyajajil Imer;
- 38 atzun oxk'al kab'naq wuq (1,247) tyajajil Pasur;
- 39 atzun kab'k'al lajnaq wuqlajoj (1,017) tyajajil Arim.
- 40 Oxnaq kyajlajoj (74) tyajajil Leb'i, tyajajil Joswe ex Kadmyel, ex tyajajil Odab'iy.
- 41 Atzun qaqnaq wajxaq (128) aj b'itzal, tyajajil Asap.
- 42 Aye'tzu'n xq'uqil ttzija, aye' tyajajil Salum, tyajajil Ater, tyajajil Talmon, tyajajil Akub', tyajajil Atita exqe' tyajajil Sob'ay. Qaqnaq b'eljlajoj (139) tu'n kykyaqil.
- 43 Aye'tzu'n ajb'el toj tja Dyos aye' kyyajajil Siya, Asupa, Tab'aot,
- 44 Kyeros, Syaa, Padon,
- 45 Leb'ana, Akab'a, Akub',
- 46 Akab', Salmay, Anan,
- 47 Kyidel, Kaar, Reayiy,
- 48 Resin, Nekoda, Kasam,
- 49 Usa, Pasea, B'esay,
- 50 Asna, Newunim, Nepusim,
- 51 B'akb'uk, Akupa, Arur,
- 52 B'aslut, Meyda, Arsa,
- 53 B'arkos, Sisara, Tema,
- 54 Nesiy ex Atipa.

- ⁵⁵Aye'tzu'n kyyajajilju' tmajen Salomon aye' kyyajajil Sotay, Soperet, Peruda,
- ⁵⁶Jaala, Darkon, Kyidel,
- ⁵⁷Sepatiy, Atil, Pokyeret-aseb'ayim ex Amon.
- ⁵⁸Japun kyajlajlu' ajb'el toj tja Dyos kyuk'i'lxi' tmajin Salomon toj b'eljlajnaq kab'lajoj (392).
- ⁵⁹Aye'tzu'n e'tzaj kyoju' tnam Tel-mela, Tel-arsa, Kyerub', Adon ex Imer, ex min elkynik'tzil qa aj Israel qe'xi'x mujqa kywitze'l kyib', aye':
- ⁶⁰kyyajajil Delayiy, Tob'iy ex Nekoda, junk'al kab'lajnaq kab'lajoj (652) kyb'aj.
- ⁶¹Aye'tzu'n kywitze'l kyyajajilu' pale: Aye' kyyajajil Ob'ayiy, Kos ex B'arsilay, ju' mje tuk'i'l jun tmyal B'arsilay, aj Kalaad, ex ax tb'iju' oktq'o'n.
- ⁶²Kyjoy ju'lu kyb'i toju' u'j jatz'ib'ana'qe' ojtxi' kyyajilb'en, tu'ntzu'n min knet kyu'n, eb'je'ltzuntz ti'ju' kyoklen te pale.
- ⁶³Expe' tchaq'ju' kawil tu'n miche wana' ti'ju' wab'j xjan qa min xtma jun pale kyu'nel Urim ex Tumim.
- ⁶⁴Japun tajlajlu' tnam toj jo'mutx' jok'al wajxaqlajnaq (42,360) kyb'aj,
- ⁶⁵extzun wajxaqlajk'al qaqnaq wuqlajoj (7,337) kymajin lq'o'n, ichan ex qya. Ex ate'toq lajnaq (200) ky-ajb'itzal ichan ex qya.
- ⁶⁶Ex ate'toq junk'al qaqlajnaq qaqlajoj (736) kyb'a'nchej, kab'lajnaq jwe' (245) kymul,
- ⁶⁷junk'al junaq o'lajoj (435) kamey ex qaqlajk'al qaqlajnaq (6,720) b'ur.
- ⁶⁸Ate' junjun nejenel kye junjun ja xjal, xikyq'o'n oyaj b'inchb'il teju' tja Dyos tej kypon toju' tja Qman Dyos toj Jerusalen.
- ⁶⁹Kub' kyq'o'n lajoj kyintal tk'i' ch'inxmi oxe' rob' (10.73.6) q'anpwaq, oxnaq kyintal tk'i' nik'jan (60.5) saqpwaq, ex jo'naq (100) kyxb'alu pale ku'j, kse'nxju' tu'me'l kyu'n tu'n tjaw b'inchet jumajtlju' tja Dyos.
- ⁷⁰E'kyaj tenju' pale aj Leb'i ex junjun xjal aj tnam najal toj Jerusalen, exqe' aj b'itzal, xq'uqil ttzija exqe' ajb'el toj tja Dyos, aye'tzu'n txqantl aj Israel, e'kyajte kyojilex nimaqkytanam.

Esd 3

B'ajnk'et jumajtlju' k'u'lb'il

- ¹Tej tjapunju' twuqi'n xjaw, ex matxitoq b'entkyten aj Israel tojilex kynajb'il, b'aj kyb'u'yi'n kyib' tkyaqilju' tnam toj Jerusalen.

²Aye'tzu'n Joswe, tk'wal Josadak, kyuk'i'lu' paleju' tuk'i'l, ex Sorob'ab'el, tk'wal Salatyel, exqe' twitze'l, e'okten b'inchalte q'olb'eb'l te Qman Dyos, tu'n kykub' q'etju' chojb'il k'ok'sb'il tib'aj, ju' ntma'n toj tkawb'il Moyses tmajin Dyos.

³Jaw kyb'inha'n q'olb'eb'l axtzu' jatoq ta' nejtl, maskyep'e' intoq che xob' kyeju' xjal najlqe' nqayin kyk'etz, ex intoq kub' kyq'o'n chojb'il k'ok'sb'il tib'aj atl prim ex atl qale te ninb'ilte Qman Dyos.

⁴Expe' kub'kyik'sa'n tq'ij pach xb'alun, kse'nx tz'ib'a'n toj kawb'il, ex kub' kyq'o'n chojb'il k'ok'sb'il tkyaqil q'ij kse'nxju' nb'inchet, kse'nxju' nkub' q'o'n atl junjun q'ij,

⁵kse'nqe' chojb'il k'ok'sb'il junjun q'ij ex te ak'a'j xjaw, kyexju' ninq'ij xjan te Qman Dyos, exju' nkub' tq'o'n junjun xjal tu'n tk'u'j te Qman Dyos.

⁶Tzyet tkub' kyq'o'n chojb'il k'ok'sb'il te Qman Dyos toj tnejel q'ij teju' twuqi'n xjaw, na'mxtoqpe' ttzyet tjaw b'inha'n jumajtlu' tja Qman Dyos.

⁷Xikyq'o'ntzun pwaqtz kye b'inchal ja ex aq'unal kyij tze, ex xikyq'o'n wab'j, k'wab'j ex aseyt kye xjal aj Tiro ex aj Sidon, tu'ntzun ttzaj kyiq'i'n tze k'ute tib'aj ninnjab', tzmax Lib'ano, tu'n tul Jope, kse'nxju' anb'il ojetoq taq' Siro, nimaqkawil aj Persya kye.

Tzyet tjaw b'inchetl tja Dyos

⁸Toj tkab' xjaw te tkab' ab'q'i kyulen toj Jerusalem, tzyet tjaw b'inha'n jumajtlu' tja Dyos kyu'n Sorob'ab'el tk'wal Salatyel, ex Joswe tk'wal Josadak, junx kyuk'i'lu' kyuk'i'l pale ex tyajajil Leb'i, kyuk'i'l kykyaqilju' b'je'xni qe'toq' iq'i'n ex e'ul jumajtl toj Jerusalem, kyej kyq'o'n tiq'ijju' aq'untl toj kyq'ob'u' aj Leb'i ik'ni kyab'q'i tib'aj winqi'n.

⁹Okkyb'u'yi'nkyib' Joswe kyuk'i'lju' tk'wal, e' ttzik ex titz'in junx k'loj kyuk'i'l Kadmyel kyuk'i'l tk'wal, tyajajil Judaqe', ex kyuk'i'lju' tyajajil Enadad, e'tk'wal, e'titz'in ex ttzik, aj Leb'iqe', tu'n tiq'et twitzju' aq'unal ti'j tja Dyos.

¹⁰Tetzunj tkuxkyq'o'n b'inchal ja tq'uqlil tja Dyos, e'kub' we' pale, toktoq kyij ex iq'i'n kychun teju' ninq'ij lu. Iq'i'ntoq txijtxij ajwalb'ilte Qman Dyos kyu'n aj Leb'i tyajajil Asap, kse'nx tchaq' Dab'i, nimaqkawil toj Israel.

¹¹Intoq che b'itzan junjun, aye'tzu'n junjuntl intoq xikytzaq'we'n: Kyq'onx chjonteye' te Qman Dyos, qu'n majx b'a'n te, qu'n tejumajxju' tk'u'jlalil ti'j Israel, chechij. Tkyaqiltzu'n tnam intoq jaw toj kywi' tu'n kytzalajb'il ex inche b'itzan te Qman Dyos, tu'nju' matxi'toq tzyet tb'inchanjtz jumajtlu' tja Dyos.

¹²Nimtzu'n pale, aj Leb'i ex nejenel kye k'loj kyyajajil, ti'jwnaqqe'tel, kyilju' tnejel tja Dyos, inxi'xtoq che oq' b'a'nxi'x tej tokkyk'a'yi'n intoq b'inchanjtz jumajtlu' tja Dyos. Ex ax kmoju', nim qe'toqtlu' nche xch'in tu'n tzalajb'il.

¹³Mixtoqti'x inel kynik'tzilju' tq'ojq'ojel wi'y injaw, alkyeqe'toq inche oq' ex alkyeqe'toq inche xch'in tu'n kytzalajb'il, qu'n inxi'xtoq jaw toj kywi' b'a'nxi'x, ex q'ojq'oj qe'toq najchaq.

Esd 4

Kub'toq kyxitu'n ajq'oj toju' aq'untl

¹Tetzun j kyb'inte' ajq'oj kyi'j aj Juda qa aye' b'je'xniqe' iq'i'n mache ul jumajtl, ntoq jaw kyb'inha'n jumajtlu' tja Dyos,

²eb'aj pon kyk'etz Sorob'ab'el ex Joswe ex kyk'etzju' nejenel kye junjun ja: — Kyq'ome' anb'il tu'n qonine' kyuk'i'le' tu'n tjaw b'inchetlu' tja Dyos, qu'n ikxqe' nqo k'ulune' te Qman Dyos kse'nkye', ex nqo q'on chojb'ile' te atxi'x atitoq Esaradon, nimaqkawil aj Asirya, ju' tzaj q'inqeye' tzmax tzalu, chechij.

³Atzunte Sorob'ab'el ex Joswe exqe' txqantl nejenel kye junjun ja Israel xikytzaq'we'n kye: —Lay b'ent tjaw qb'inha'ntle' junx kyuk'i'le'. O'qo'kxqe' qo jawil b'inchante jumajtlu' tja Qman Dyos, qu'n iku' saj tma'n Siro, nimaqkawil toj Persya, qeye', chechij kye.

⁴E'oktzun ten xjaltz najlqe' kyi'jile xob'tzalkyeju' xjal aj Juda tu'n mitxa' kyljo'n aq'untl.

⁵Expe' kub'kyi'j junjunju' nimaq kyoklen toju' kawb'il tu'n pwaq kyu'n, e'okmiltz'ujtzuntz ti'ju' tb'is kyk'u'j toj tkyaqilju' tq'ijlalil ten Siro nimaqkawil toj Persya, txmax toju' tq'ijlalil tkawin Dariy, nimaqkawil toj Persya.

Tzaj wuljtib'il yajxi'tl tu'n tpaju' ntoq jaw b'inchetl nintapi

⁶Tojtzun jun tq'ijlalil yajxi'tl tzmatoq ntzyet tkawin Aswer, xikytz'ib'a'n ajq'oj jun poqb'ilkye aj Juda ex aj Jerusalem twitz.

⁷Ikk toju' tq'ijlalil tten Artajerjes, nimaqkawil toj Persya, xikytz'ib'a'n B'islam, Mitridates, Tab'eel exqe'tzu'n txqantl kyuk'i'l, jun u'j te Artajerjes. Tz'ib'a'ntoq toj aramey, ex poq'i'n toj yol persa.

⁸Atzu'n Rewum, chaq'ultoq, ex Simsay, ju' tz'ib'al, xikytz'ib'a'n jun u'j taq'wix te nimaqkawil Artajerjes kyi'ju' xjal aj Jerusalem.

⁹⁻¹¹A u'j ja'lu xikytz'ib'a'n Rewum, chaq'ul, ex Simsay, tz'ib'al, exqe' kyuk'i'l ajkawilqe', e'nejenel kye xjal te q'oj exqe' nimaq kyoklen toj kykawb'il aj Persya, Erek, B'ab'ilon ex Susa, mujqa Elam, exqe' txqantl nimaqtnamju' eb'je'x tiq'i'n nimaqxjal Asnapar ex eb'aj kub' tq'o'n kyoju' nimaqtnam toj Samarya ex toju' txqantl tx'otx' toj tkub'exq'ij te nin a' Ewprates, intma'n kjal: Qman nimaqkawil Artajerjes, ayo'ye' ajb'el teya toju' tx'otx' toj tkub'exq'ij te nin a' Ewprates:

¹²Nxiqq'o'ne' tqanil teya nimaqkawil qa aye'ju' aj Juda oje che anjtz toj nintnam jata'ya, oje che pon toj Jerusalem ex ate'k b'inchalte jumajtl ma' nintnam pi's ex tx'yan tuk'i'l. Matxi' tzyet tjaw kyb'inha'n nintapi ti'j ex ate'k xk'ojilteju' tq'uqlil.

¹³Ex kxe'l qma'ne' teya nimaqkawil qama jaw b'inha'ntlju' nintnam lu exqa majawju' nintapi ti'j, lay kyaq'ju' xjal lu o'nb'il ex chojb'il ju' ilti'j tu'n kyq'onte, kb'eltzun tk'uwen kawb'iltz toj kub'l.

¹⁴Ajb'elqo' na'qe' teya nimaqkawil, min qajb'ile' tu'n mitxa' nima'na'ya. Qu'mtzun xxa' qsma'ne' tqanil lu teya nimaqkawil,

¹⁵tu'n t-xijyet tqanil kyoju' k'ub'l kyu'ju' ojtxi' tyajilb'ena nimaqkawil. Tu'ntzun tq'met qa matxi' tz'el tnik'a nimaqkawil qa njaw miltzaju' nintnam lu ex xob'ajilqe'x kyeju' nimaqkawil ex kyeju' najlqe' kyoju' txqantl tnej tx'otx', ex matxi' jawxi' kyi'q'i'n kyib' kyoju' tq'ijlalil ojtxi', qu'mtzun kub'a' xitu'n.

¹⁶Qu'mtzun nxiqma'ne' teya nimaqkawil, qama jaw b'inha'n jumajtlju' nintnam lu, exqa mab'aj b'inha'ntlu' nintapi ti'j, lay b'entl tkawina nimaqkawil tib'aju' tx'otx' toj tkub'exq'ij teju' nin a' Ewprates, chiju' xikytz'ib'a'n.

¹⁷Tzajtzun t-sma'n nimaqkawil Artajerjes tzaq'web'l te u'j lu kye: Inche'x nq'olb'e'ne' Rewum, ju' chaq'ul, ex Simsay, tz'ib'al, exqe' kyuk'i'le' najlqe' toj Samarya ex toju' txqantl tx'otx' toj tkub'exq'ij teju' nin a' Ewprates: ti'jtzunju' u'j

¹⁸tzaj kysma'ne' weye', oje jaw xch'i'n poq'b'ente nwitz'e',

¹⁹nchaq'e' tu'n tjiyet tqanil. Matz'elyal qa intoq okmeltz'uju' nintnam lu kyi'ju' nimaqkawil ojtxi', ex matxi' che jawxi' miltz'uj nk'u'n kyten tuk'i'l kyxim taq'wix,

²⁰ex e'ten nimaqkawil nim kyipumal toj Jerusalem, e'kawin kyib'aju' tx'otx' toj tkub'exq'ij te nin a' Ewprates, ex intoq q'onjtz chojb'il tuk'i'l oklenj kye.

²¹Qu'mtzun, kymanxe' kye' xjal lu tu'n lalun txikyljo'n aq'untl, ex tu'n lalun jaw b'inetlu' nintnam lu tzmaxi'j ajtex nq'o'n juntl chaq'b'ile'.

²²Kyka'yinxju'ye' lu, tu'n lalun chmetju' taq'wixil ti'ju' nkawb'ile', chi nimaqkawil.

²³Tetzunj tjaw xch'in tuj nimaqkawil Artajerjes, kywitz Rewum, Simsay ju' tz'ib'al, ex kywitzju' tuk'i'l, lwiyxi'x eb'ajx kykyaqilx toj Jerusalem, ilxi'xti'j kub'kymqo'n kywitzu' aj Juda tu'n twe' kyaq'unan.

Xi'ljet tjaw b'inetlu' tja Dyos

²⁴Iktzu'n, kyeja tene tjaw b'inetlu' tja Dyos toj Jerusalem tzmaxi'j tchapun toj tkab' ab'q'i nkawin Dariy nimaqkawil toj Persya.

Esd 5

¹Xikyma'n t-sanjelal Dyos Akey ex Sakariy tk'wal Ido, kye aj Juda ex aj Jerusalem, ju' matxi'toq tzaj tma'n Qman Dyos kye.

²Aye'tzunkye Sorob'ab'el, tk'wal Salatyel, ex Joswe, tk'wal Josadak, eb'jo'kten jumajtl aq'unal tu'n tjaw b'inetlu' tja Dyos toj Jerusalem, ex ate'toqu' t-sanjelal Dyos onilkye.

- 3-4** Atzunte Tatenay, kawil toju' tx'otx' tkub'exq'ij te nin a' Ewprates, ex Setar-b'osnay exqe' kyuk'i'l, e'pon q'malte kye toj Jerusalen: ¿Alkyetzu'n xq'mante kyeye' tu'n tjaw b'inchetlu' ja te k'u'lb'il lu, ex tu'n tjawx kyq'o'ne' tz'len tib'aj? ¿Titi' kyb'iju' xjal nche jaw b'inchante jumajtju' tja Dyos lu? chechij.
- 5** Atzunte Dyos kolon kyi'ju' nejenel kye aj Juda, qu'mtzun mixti'x e'myet ti'ju' aq'untl, tzmaxi'j txi' tqanil te Dariy ex tu'n tulju' tzaq'web'l tu'n.
- 6** Ajun tilb'ilal u'j ja'lu xikyztz'ib'a'n Tatenay, kawil toju' tx'otx' tkub'exq'ij te nin a' Ewprates, ex Setar-b'osnay exqe' kyuk'i'l, nim kyoklen toju' kawb'il tkub'exq'ij te nin a' Ewprates, ju' xikysma'n te nimaqkawil Dariy,
- 7-8** intma'n ikjalu: Nxi qq'olb'e'nq nimaqkawil, b'a'nwt ta'ya toj tchwinqlala, nxiqq'o'ne' tqanil teya, oxt'anje' toju' tx'otx' Juda, ljo'n tb'inchanjtz jumajtl taju' Dyos nimxi'x toklen kyu'n txqan ab'j jso'n kywitz. Atzuntl ja'lo ljo'n tktxunjtzu' tapi tu'n tz'lan, inxi'x oktilil kyu'n ex lwiyxix nxilq'eju' aq'untl ti'j.
- 9** Xiqqani'ne' kyeju' kynejel aj Juda alkye xq'mante kye tu'n tjaw kyb'inha'n jumajtlju' tja Dyos, ex tu'n tb'aj kyktxu'n tu'n tz'lan,
- 10** ex ti'ti' kyb'iju' xjal q'ilte twitzju' aq'untl lu, tu'n tku'x tz'ib'itju' kyb'i ex tu'n t-xiq'met teya nimaqkawil.
- 11** Aye'tzunkye tzaj kytzaq'we'n qa nche niman te Dyos te toj kya'j ex twitz tx'otx', qu'mtzun ljo'n tjaw kyb'inha'n jumajtlju' tja Dyos matxi' b'et b'a'npun ab'q'i tjawlen tb'inha'n jun nin kynimaqkawil aj Israel.
- 12** Ex kyma qa okkyq'o'n ojtxi' kyyajilb'en ttx'u'jil Dyos te toj kya'j, ex a Dyos kub'q'o'nkye toj tq'ob'u' nimaqkawil Nab'ukodonosor toj B'ab'ilon, aj kaldeytoq, ju' kub' xitunteju' ja te k'u'lb'il lu, ex eb'ax tiq'i'n tzmax B'ab'ilon.
- 13** Yajxi'tzuntel, tchaq' Siro, toju' tnejel ab'q'i nkawin toj B'ab'ilon, tu'n tjaw b'inchet jumajtlju' tja Dyos.
- 14** Ex kymatl qeye' qa eb'je'tz tiq'i'n nimaqkawil Siro aq'unb'il q'anpwaq ex saqpwaqqe' toju' ja te k'u'lb'il toj B'ab'ilon, ju' eb'je'tz tiq'i'n Nab'ukodonosor toju' tja Dyos toj Jerusalen ex b'aj pon tiq'i'n toju' ja te k'u'lb'il B'ab'ilon, exqa e'xitq'o'n te Sesb'asar, ju' ojettoq tz'oktq'o'n te kawil.
- 15** Tchaq' Siro te Sesb'asar tu'n kytzaj tiq'i'nju' aq'unb'il lu ex tu'n kyul tq'o'n jumajtl toju' tja Dyos toj Jerusalen, ex tu'n tjaw tb'inha'n jumajtlju' tja Dyos.
- 16** Tetzunj tul Sesb'asar ex eku'x tq'o'n tq'uqlilju' tja Dyos toj Jerusalen; atxi'xtzu'n tzyet tjaw b'inchet jumajtlju' tja Dyos, ex na'mx tb'ent ja'lo, chechij qeye'.
- 17** Atzu'n ja'lo, qama kub' toj twitza nimaqkawil, inxiqqani'ne' tu'n tjyontz kyoju' k'ub'l tu'j nimaqkawil toj B'ab'ilon, ex tu'n tka'yit qa ax qa tchaq' nimaqkawil Siro tu'n tjaw b'inchet jumajtlju' tja Dyos toj Jerusalen, ex tu'n ttzaj tma'na t-xima nimaqkawil tib'aj ja'lu, chiju' xikyztz'ib'a'n.

Esd 6

- ¹Tchaq'tzu'n nimaqkawil Dariy tu'n tjonjtz kyoju' k'ub'l u'j janche k'u'njtza'ju' u'j nim kyoklen toj B'ab'ilon,
- ²eltzun yal jun u'j toju' ja te kawb'il toj Ekb'atana, toju' tx'otx' Medya, ja tz'ib'a'na' kjalu:
- ³Etztq'o'n nimaqkawil Siro chaq'b'il lu, toju' tnejel ab'q'i nkawin, chij kjalu: Ti'ju' tja Dyos toj Jerusalen: ati tu'n kyku'x q'etju' tq'uqlil ex tu'n tjaw b'inet jumajtlju' ja, tu'n kykub' kyq'o'n xjal chojb'il atzu'. Ati tu'n tkub' junaq wuq (27) metr twe' ex junaq wuq (27) twitz;
- ⁴tuk'i'l oxe' txol ab'j nimaq kypimal ex jun txol ak'a'j tze. Aju' tk'uwen nimaqkawil kchjolteju' kb'ajel ti'j.
- ⁵Aye'tzu'n aq'unb'il q'anpwaqqe' ex saqpwaqqe' toju' tja Dyos, ju' b'je'tztiq'i'n Nab'ukodonosor toju' tja Dyos toj Jerusalen, ex eb'ju'l tiq'in B'ab'ilon, tu'ntanj anjsetlkyi'j ex tu'n kyxi' iq'et toj Jerusalen, ex tu'n kyokxq'et to'ju' tja Dyos, jaxu' te'qe'toq, chiju' chaq'b'il tz'ib'a'n.
- ⁶Etztzun tq'o'n nimaqkawil Dariy chaq'b'il lu te Tatenay, kawil toju' tx'otx' toj tkub'exq'ij te nin a' Ewprates, ex te Setar-b'osnay ex kyeju' kyuk'i'l, nim kyoklen toju' kawb'il tojxju' t'xotx' lu: Kukyetze' toj Jerusalen
- ⁷ex kq'onxe' anb'il teju' kawil kye aj Juda ex kyeju' nejenel kyxol tu'n tjaw kyb'inch'a'n jumajtlju' tja Dyos toju' tkub'el.
- ⁸Aye' nchaq'b'il ju'ye' lu tu'n kyonetju' nejenel kye aj Juda tu'n tjaw b'inet jumajtlju' tja Dyos: Tu'n kychjetju' nb'aj ti'ju' aq'untl lu tojxi'x tq'ijl'alil kyu'nju' chojb'il njaw b'uyet teju' kawb'il toju' tx'otx' toj tkub'exq'ij te nin a' Ewprates, tu'n mi kyeja' teneju' aq'untl.
- ⁹Ex tu'n kyxi' q'et ilxi'xti'j tkyaqil q'ij titi' makyqaniju' pale toj Jerusalen, tkyaqilju' nojqelan, qa e'qpoj tma'n wakx, e'tman rit mo qpoj tman rit te chojb'il k'ok'sb'il teju' Qman Dyos te toj kya'j; mujqa triy, atz'an, b'in mo aseyt,
- ¹⁰tu'n kyq'onte chojb'il k'ok'j te Dyos te toj kya'j ex tu'n kykub'san twitz Dyos tib'aju' nchwinqlale' ayine' nimaqkawil ex tib'aj kychwinqlalju' nk'wale'.
- ¹¹Ex majx kxe'l nma'ne' qa ati jun min xtb'inchaju' nchaq'b'ile' lu, k'eletz qitpet jun tptz'o'milu' tja ex kb'ajel jumet toj; ex majx kjel xitetju' tja.
- ¹²Ex awtju' Dyos jaw sk'onte Jerusalen jatu'n ttzaja' na'n tb'i, kub' xitunte alkyexku' nimaqkawil mujqa nimaqtnam, qama tz'oktq'o'ntib' maqul mujqa xitul ti'ju' tja Qman Dyos ati toj Jerusalen! Ayine', Dariy, xin q'onteju' chaq'b'il lu. Japunx kyu'ne' kse'nxju' xb'ajx ntz'ib'a'ne', chiju' tchaq'b'il nimaqkawil.

Xiljo'n aq'untl ex japunb'aj

- ¹³Kyb'inchatzu'n Tatenay, kawil toju' tx'otx' toj tkub'exq'ij te nin a' Ewprates, ex Setar-b'osnay exqe' kyuk'i'l, kse'nxju' tchaq' nimaqkawil Dariy.
- ¹⁴Iktzu'n b'enta' txi' kyljo'n nejenel kye aj Juda aq'untl tu'n tjaw b'inchet jumajtlju' tja Dyos, kse'nx kymaju' t-sanjelal Dyos Akey ex Sakariy, tk'wal Ido. Ex japunb'aj tb'inchet jumajtlju' tja Dyos kse'nxju' tchaq' Qman Dyos ex kse'n kychaq' Siro, Dariy ex Artajerjes, nimaqkawil aj Persya.
- ¹⁵Japunb'aj tb'inchetju' tja Dyos toj ox'e' tajlal xjaw Adar, toj twaqaqi'n ab'q'i nkawin Dariy, nimaqkawil aj Persya.
- ¹⁶Kub' kytzalajsa'n aj Israel, e'pale, tyajajil Leb'i exqe' txqantl b'je'xni qe'toq iq'i'n, tej tkub' xjansetju' tja Dyos.
- ¹⁷Kub' kyq'o'n jo'naq (100) qpoj tman wakx te chojb'il toju' q'ij lu, ex lajnaq (200) tman rit ex junk'al (400) qpoj tman rit, extzun kab'lajoj (12) chib', jun tu'n junjun tnej tyajajil Israel, te oyaj tu'n tpaj kyil kykyaqil aj Israel.
- ¹⁸Ekub'tzun kyq'o'n pale toj k'loji'n tu'n kych'exb'ente kyib', exqe' aj leb'i tojilex kyaq'un, tu'n kyajb'en toju' k'u'lb'il te Dyos toj Jerusalen, kse'nxju' tz'ib'a'n toju' tuj Moyses.
- ¹⁹Expe' kub'kyik'sa'n b'je'xniqe'toq iq'i'n Tq'ij Tzaqpib'l toj kyajlajoj (14) tajlal tnejel xjaw.
- ²⁰Matxitoq b'aj kyxtilsa'n kyib'ju' pale ex aj Leb'i, qu'mtzun xtilsa'ntltoq kyib' twitz Dyos. Kub'tzun kyq'o'n chojb'il te Tq'ij Tzaqpib'l kye kykyaqilju' b'je'xniqe'toq iq'i'n, kyex ex kyeju' pale kyuk'i'l.
- ²¹Kykyaqilu' aj Israel exniqe'toq iq'i'n ex eb'ju'l jumajtl, e'wan ti'ju' wab'j te Tzaqpib'l, junx kyuk'i'lju' ojetoq tz'el kypa'n kyib' ti'ju' taq'wix kyb'inchb'aju' nimaqtnam min nche niman te Dyos, ex kymujb'a kyib' kyuk'i'l toju' k'u'lb'il te Qman Dyos.
- ²²Wuq q'ij kub'kyik'sa'n tq'ij wab'j mixti' ttx'amal tuk'i'l tzalajb'il, qu'n ojexi'x che tzalaj tu'n Qman Dyos tu'nju' tb'incha tq'onte tib'ju' nimaqkawil aj Persya kyuk'i'l ex matz'onin kyi'j tu'n tjw b'inchet jumajtlju' tja Qman Dyos.

Esd 7

Eb'ju'l Esdras kyuk'i'lju' tuk'i'l toj Jerusalen

- ¹Yajxi'tzuntel, toju' tq'ijlajil nkawin Artajerjes, nimaqkawil aj Persya, ten jun xjal Esdras tb'i, tk'wal Serayiy, tk'wal Asariy, tk'wal Ilkyiy,
- ²tk'wal Salum, tk'wal Sadok, tk'wal Aytub',
- ³tk'wal Amariy, tk'wal Asariy, tk'wal Merayot,
- ⁴tk'wal Serayiy, tk'wal Usi, tk'wal B'ukyi,

- ⁵tk'wal Ab'isuwa, tk'wal Pinees, tk'wal Eleasar tk'wal Aaron, ju' tnejel pale.
- ⁶Aju' Esdras jun xnaq'tzaltoq, xnaq'tza'nxi'x ti'ju' tkawb'il Qman Dyos tzaj tq'o'n te Moyses, ex q'o'ntoq tipumal tu'n Qman Dyos, qu'mtzun tzaj tq'o'n nimaqkawil Artajerjes te tkyaqilju' xitqani'n. Iktzu'n anjtza'kyi'j Esdras B'ab'ilon
- ⁷ex e'pon toj Jerusalem toju' twuqi'n ab'q'i nkawin Artajerjes, kyuk'i'l jun b'yuj aj Israel, ate' pale kyxol, e'aj leb'i, e'aj b'itzal, e'xq'uqil ttzija ex e'ajb'el toj tja Dyos.
- ⁸⁻⁹Tu'nju' to'nb'il Dyos ti'j Esdras, tzyet b'e tu'n kyetz toj B'ab'ilon toj tnejel q'ij teju' tnejel xjaw te twuqi'n ab'q'i nkawin Artajerjes, ex e'pon toj Jerusalem toju' tnejel q'ij te tjwe'yi'n xjaw texju' ab'q'i lu.
- ¹⁰Atitoq tb'is tk'u'j Esdras tu'n t-xnaqtzante tkawb'il Qman Dyos ex tu'n tb'inchante, ex tu'n tb'ajx t-xnaq'tza'n tkawb'il Dyos ex tnuk'b'il kye aj Israel.
- ¹¹A tilb'ilal u'j ja'lu tzaj tq'o'n nimaqkawil Artajerjes te Esdras, ju' pale ex xnaq'tzal, xnaq'tza'n b'a'nxi'x ti'j tkyaqilju' tchaq'b'il ex tkawb'il Qman Dyos:
- ¹²Ayine' ninimaqkawil Artajerjes, nxinq'olb'e'na' Esdras, pale ex xnaq'tzal, xnaq'tza'na b'a'nxi'x ti'ju' tkawb'il Dyos toj kya'j.
- ¹³Matxi' nchaq'e qa ate' aj Israel toju' nkawb'ile' kyajb'il tu'n kyxi' Jerusalem tuk'i'la, b'a'n tu'n kyxi', exqa aj Leb'i mujqa pale.
- ¹⁴Qu'n ayine' nimaqkawil kyuk'i'lju' wuq q'ol nab'l nqo'x chq'onteya ka'yilte qa nkyb'inha'n xjal toj Juda ex toj Jerusalem, kse'nx tkawb'il Dyos ojtzqi'n b'a'nxi'x tu'na.
- ¹⁵Q'inx saqpwaq ex q'anpwaq nxiqq'o'ne' tu'n qk'u'je', ayine' nimaqkawil exqe' q'ol nab'l, teju' Kydyos aj Israel, ju' ati toj Jerusalem.
- ¹⁶Tkyaqiltzu'n saqpwaq ex q'anpwaq qama knet tu'na toj tkyaqilju' tx'otx' B'ab'ilon, tuk'i'lju' oyaj qa makyaj'ju' tnam kyuk'i'lju' pale tu'n kyk'u'j teju' tja Dyos toj Jerusalem.
- ¹⁷K'ajb'el tu'na tu'n kylq'et qpoj tman wakx, tman rit, ex qpoj tman rit, junx kyuk'i'lju' kyoyaj twitz awal k'ok'e'kywitz ex b'in, tu'n kykub' q'et tib'aju' q'olb'eb'l toju' ja te k'u'lb'il teju' Dyos nche k'ulune' te toj Jerusalem.
- ¹⁸Atzu'n q'anpwaq ex saqpwaq qa min xb'aj, axi'x titi' k'okyila' kyu'ne' kyuk'i'lju' tuk'i'la, kse'nxju' tajb'il Dyos.
- ¹⁹Aye'tzu'n aq'unb'il xe'x q'o'n teya tu'n kyajb'en te k'u'lb'il toj tja Tdyosa, q'onxa te Dyos toj Jerusalem.
- ²⁰Alkyexku' juntl ti'xti' tu'n tq'o'n teya toju' tja Tdyosa nk'uluna te, b'a'n tu'n tjyonteya kyoju' k'ub'l toj kawb'il.

²¹Ayine', nimaqkawil Artajerjes, manchaq'e' kye kykyaqilju' k'u'l pwaq toj tkub'exq'ij te nin a' Ewprates, tu'n txikyq'o'n ilxi'xti'j teya tkyaqilju' matqaniya, aya Esdras, pale ex xnaq'tzal, xnaq'tzanxi'xa toju' tkawb'il Dyos te toj kya'j,

²²tzmax toj oxnaq kab'lajoj kyintal tk'i' oxnaq lib'r (72.60) saqpwaq, kab'mutx' o'lajk'al (22,000) litr triy, jok'al lajnaq (2,200) litr b'in, jok'al lajnaq (2,200) aseyt ex tkyaqil jni'xku' atz'an matqaniya.

²³Lwiyxi'x tu'n txiq'o'n tkyaqilju' ktqani' Dyos toj kya'j ti'ju' tja te k'u'lb'il, tu'ntzun mitzaja' jun yajb'il kyib'aju' nk'wale' ex kyib'aju' tnam ate'qe' tjaq' nkawb'ile'.

²⁴Expe' b'a'n tu'n kyb'inteye' qa q'ma'n toj kawb'il tu'n lalun qanet o'nb'il chojb'il mo oklenj kye alkyexku' pale, aj Leb'i, aj b'itzal, xq'uqil ttzija, ajb'el toju' ja te k'u'lb'il mujqa alkyexku' junxi'tl xjal najb'en toj tja Dyos.

²⁵Atzunta Esdras, q'onqe'ka ajkawil ex kawil, kse'nxju' ojtzqib'l tzajni tq'o'n Dyos teya, tu'n kyb'inchante tnik'alilti'j kye kykyaqilu' xjal toju' tx'otx' toj tkub'exq'ij te nin a' Ewprates, aye' kykyaqilju' kyojtzqi'n tkawb'ilu' Dyos ntnima'na; aye'tzu'n min kyojtzqi'n xnaq'tzanxa kye.

²⁶Kykyaqiltzu'n qa min xjapun tkawb'il Tdyosa kyu'n, exqe' nkawb'ile' ayine' nimaqkawil, lwiyxi'x ktchja' tu'n tkub' b'yet, mo k'elex xla'jet, mo ktchja' tu'n pwaq mo k'okyex jpet, chiju' xittz'ib'a'n Artajerjes te Esdras.

Tna'j Dyos Esdras

²⁷Atzunte Esdras na'n Dyos ikjalu: Nimanjtzxwitju' Qman Dyos Kydyos ojtxi' qyajilb'ene', qu'n mataq' tipumalu' nimaqkawil tu'n tjaw tnima'n tja te k'u'lb'il toj Jerusalen,

²⁸ex matye'k'uju' t-xtalb'il weye' twitzku' nimaqkawil kyuk'i'lju' q'ol nab'l te, exqe' xjal nimxi'x kyoklen toju' kawb'il, ex matzaj tq'o'n wipumale', qu'n machin toniye' tu'n tb'ent kyb'u'yetju' nimaqxi'x kyoklen kyxol aj Israel tu'n kyanj wuk'i'le', chij.

Esd 8

Kyajlalju' Anjtzkyi'j B'ab'ilon

¹A kyb'i nejenel ja'lu, kse'nxju' tku'x toju' u'j ja tz'ib'a'na' kyb'i tojile tja junjun, ju' anjtzkyi'j B'ab'ilon tuk'i'l Esdras tej intoq kawin Artajerjes:

²⁻³Werson, kyxol tyajajil Pinees; Danyel, kyxol tyajajil Itamar; Atus, tk'wal Sekaniy, kyxol tyajajil Dab'i; Sakariy, kyxol tyajajil Paros, kyuk'i'l wuqnaq lajoj (150) xjal tz'ib'a'nqe' toju' kyajlal;

⁴Elyeoenay, tk'wal Seraiy, kyxol tyajajil Paat-moab', kyuk'i'l lajnaq (200) xjal;

⁵Sekaniy, tk'wal Jaasyel, kyxol tyajajil Satu, kyuk'i'l o'lajnaq (300) xjal;

- ⁶Eb'ed, tk'wal Jonatan, kyxol tyajajil Adin, kyuk'i'l kab'naqlajoj (50) xjal;
- ⁷Isaiyy, tk'wal Ataliy, kyxol tyajajil Elam, kyuk'i'l oxnaq lajoj (70) xjal;
- ⁸Seb'adiy, tk'wal Mikael, kyxol tyajajil Sepatyy, kyuk'i'l kyajnaq (80) xjal;
- ⁹Ab'diy, tk'wal Jeyel, kyxol tyajajil Joab', kyuk'i'l lajnaq wajxaqlaj (218) xjal;
- ¹⁰Selomit, tk'wal Josipyy, kyxol tyajajil B'ani, kyuk'i'l wajxaqnaq (160) xjal;
- ¹¹Sakariy, tk'wal B'eb'ay, kyxol tyajajil B'eb'ay, kyuk'i'l junaq wajxaq (28) xjaq;
- ¹²Joanan, tk'wal Akatan, kyxol tyajajil Askad, kyuk'i'l, jo'naq lajoj (110) xjal;
- ¹³Elipelet, Jeyel ex Semaiyy, mank'b'il tyajajil Adonikam qe', kyuk'i'l oxnaq (60) xjal, e'anjtz yajxi'tl.
- ¹⁴Utay ex Sab'ud, kyxol tyajajil B'iwb'ay, kyuk'i'l oxnaq lajoj (70) xjal.

Ajb'el toju' Ja te k'u'lb'il

- ¹⁵Ayine', Esdras, inb'uyinky kykyaqilju' xjal lu ttziju' tb'e a' inpon toju' nin a' Aab'a, ex o'kub'ten ox'e q'ije' atzu'. Tetzunj kyb'aj nka'yi'ne' xjal ex pale, mixti' elyal jun aj Leb'i kyxol wu'ne'.
- ¹⁶Qu'mtzun exi' nchq'one' Elyeser, Aryel, Semaiyy, Elnatan, Jarib', Elnata, Natan, Sakariy ex Mesulam, ju' nimaq kyoklen, exqe' xnaq'tzal Joyarib' ex Elnatan,
- ¹⁷tu'n kyxi' nenulte Ido, nejenel toju' najb'il Kasipya, ex b'ajx nma'ne' kye titi'toq tu'n txikyma'n te Ido ex kyeju' kyuk'i'l, aye' ajb'el toj tja Dyos ate'toq toj Kasipya, tu'n kytzaj kyiq'in xjal onilqeye' toju' tja Qman Dyos.
- ¹⁸Ex chjonte te Dyos, ul kyiq'in jun ichan atixi'x b'a'n tu'n, Sereb'iy tb'i, tyajajil jun aj leb'i Mali tb'i, wajxaqlajoj (18) kyb'aj kyuk'i'lxi' tk'wal e' ttzik ex titz'in.
- ¹⁹Expe' eb'ju'l kyiq'i'ntlju' Asab'iy ex Isaiyy, tyajajil Merari qe', junaq (20) kyb'aj kyuk'i'lxi' kyk'wal e'kyitz'in ex kytzik.
- ²⁰Aye'tzu'n ajb'el toj tja Dyos okniqe' tq'o'n Dab'i exqe' nejenel onilkye aj Leb'i, junlajnaq (220) kyb'aj.
- ²¹Yajxi'tzuntel nmaye' tu'n tok jun mewayi'n ttziju' nin a' Aab'a, tu'ntzun tok qq'o'ne' qile qi'je' twitz Qman Dyos, ex tu'n txi' qqani'ne' te tu'n qtzajtiq'i'ne' toj tzalajb'il toju' qb'eye' kyuk'i'lju' toj qjaye' exqe' ti'xti' qeye'.
- ²²Qu'n inch'ixwiye' tu'n kyxinqani'ne' xjal te q'oj kyuk'i'lxi' kychej teju' nimaqkawil tu'n kytzaj tq'o'n xq'uqil qe'ye' kye ajq'oj toj b'e, qu'n ojetoqna' txiqma'ne' teju' nimaqkawil qa ate Dyos xq'uqilkyeju' nche niman te, aye'tzu'n mache kyej kolb'ente intzaj tq'o'n tipumal ex ttx'u'jil kyib'aj.
- ²³Ikytzu'n omewayine' ex o'kub'sane' te Dyos tib'aj tkyaqil ja'lu, ex otzaj tb'i'ne'.

- 24**E' jawtzun nsk'o'ne' kab'lajoj (12) nuk'ul kyeju' pale: aye' Sereb'iy, Asab'iy ex lajojtl kyuk'i'l,
- 25**b'ajtzun nmlo'ne' saqpwaq, q'anpwaq exqe' aq'unb'il e'tzaj tq'o'n nimaqkawil kyuk'i'lju' q'ol ttab'l exqe' ajb'el te, ex tkyaqilju' tzaj kyq'o'n aj Israel ate'toq atzu' te oyaj ti'ju' tja Dyos, ex b'ajx nq'o'ne' kyeju' eb'jaw nsk'o'ne'.
- 26**B'aj nmlo'ne' ex xinq'o'ne' junk'al oxnaq junlajoj kyintal tk'i' kyajnaq lajoj lib'r (471.90) saqpwaq, jo'naq (100) aq'unb'il saqpwaqqe', ex oxnaq kab'lajoj kyintal tk'i' oxnaq lib'r (72.60) q'anpwaq;
- 27**expe' junaq (20) laq q'anpwaqqe', masch'i'n wuqlajoj lib'r tk'i' nik'jan kyalal, ex kab'e' aq'unb'il q'ank'uxb'il b'incha'nqe' tb'anilxi'x, twi' wi'yal naku'j q'anpwaq.
- 28**Xi'tzun nma'ntle' kye: Xjansa'n qe'kye' twitz Qman Dyos, kse'nxqe' aq'unb'il. Te Qman Dyos qekye' saqpwaq ex q'anpwaq, aju' Dyos eniman ojtxi' qchman te.
- 29**Ape' kyka'yi'xe' b'a'nxi'x ex kyk'u'nxe' tzmaxi'j ajkykub' kymlo'ne' kywitzju' kynejel pale, ex kywitz aj Leb'i ex nejenel kye toj kyja aj Israel, kyoju' ja ti'j tja Qman Dyos toj Jerusalem, nchije'.
- 30**Xi'tzun kyk'mo'n pale ex aj Leb'i saqpwaq, q'anpwaq exqe' aq'unb'il ju' matxi'toq b'aj mlo'n, xikiyiq'i'ntzuntz Jerusalem, toju' tja Qman Dyos.
- 31**O ik'tzun b'ettze' ttziju' nin a' Aab'a, toj tkab'lajoji'n (12) tajlajju' tnejel xjaw, tu'n qule' Jerusalem. Ate Qman Dyos oninqeye', o'tkole' kye ajq'oj ex kye eleq' toj b'e.
- 32**Tetzunj qule' toj Jerusalem o'ojlan ox'e' q'ije'.
- 33**Tojtzu'n tkyaji'n q'ij b'ajkub' mlrtju' saqpwaq, q'anpwaq exqe' aq'unb'il toju' tja Qman Dyos, b'ajx q'ettzuntz tkyaqil teju' pale Meremot, tk'wal Uriy. Atitoq Eleasar tk'wal Pinees tk'etz, exqe' aj Leb'i Josab'ad tk'wal Joswe, ex Noadiy tk'wal B'inuy.
- 34**B'aj mlet ex b'aj ajlet tkyaqilju' iqtz texju' q'ij lu, ku'x tz'ib'ettzuntz toj jun u'j.
- 35**Yajxi'tzuntl, b'ajx kyq'o'n xjal, ju' anjtzkyi'j B'ab'ilon, chojb'il k'ok'sb'il te Qman Dyos, ex xikyq'o'n kab'lajoj (12) qpoj tman wakx, kyajnaq qaqlajoj (96) tman rit, oxnaq wuqlajoj (77) qpoj tman rit ex kab'lajoj (12) tman chib' toj kyb'i kykyaqil aj Israel, te oyaj tu'n tpaju' kyil. Kykyaqil e'kub' tz'e'ysa'n ninb'ilte Qman Dyos.
- 36**Xi'tzun kyq'o'n tchaq'b'il nimaqkawb'il kyeju' ati kyoklen toju' kawb'ij ex kyeju' kawil toju' tx'otx' tkub'exq'ij te nin a' Ewprates, ex e'onin ti'ju' tnam ex ti'ju' tja Dyos.

Esd 9

Kyilju' tnam ex tna'j Dyos Esdras

- ¹Tb'ajlenxi'tzun ja'lu, e'ul lq'eju' kynejel pale q'malte weye' ikjalu: Mya pa'nkyib'ju' aj Israel, exqe' pale kyuk'i'l aj Leb'i, kyi'ju' xjal najlqe' toju' tx'otx' lu, aye' aj Kanaan, itit, peresey, jeb'usey, amonit, aj Moab', aj Ejipt ex amorey, tu'npetzu'n taq'wixi'x kyb'inchb'aju' xjal na'j.
- ²Matxi' che b'ajmje exqe' kyk'wal kyuk'i'l kymyalju' xjal lu; qu'mtzun, matxi' b'aj kysmo'n kyib'ju' ttanam Dyos kyuk'i'lju' xjal te junxi'tl tnam. Aye'ku'pe' nejenel exqe' kawil xekub'nej b'inchalteju' il lu, chechij.
- ³Tetzunj nb'intēju'ye' yol lu, kub'nlaqu'ne' wi'je', kub' ntzuqi'ne' nwi'ye' ex nxmatziye' te yek'b'il k'ixk'oj, ex nkub' qeye' numjniqinxixe'.
- ⁴Kykyaqilju' intoq che xob' teju' tz'e'ysb'il witzb'aj tu'n Qman Dyos, tu'n tpaj kyilju' ojetog che ul jumajtl, b'aj kyb'u'yi'n kyib' nk'etze'; ayintzunwe' q'uqlqinxtoqe' numjni qine' tzmax tponju' kmuj tu'n kykub'q'et chojb'il te qale.
- ⁵Atzun kmoju' okjumajtl wipumale', noktene' k'ulul te Qman Dyos tuk'i'lxi' wi'je' xla'q,
- ⁶xinma'ne' te Dyos: Nman Dyos, nchin ch'ixwi'ye' ex min nkane toj nwitz'e' tu'n nyoline' tuk'i'la. Matxi' chmet txqan qile' nimxi'x, exu' qpaje' njapun toj kya'j.
- ⁷Matxi' b'et-xi' ab'q'i ex ljo'nx qanq'ine' ja'lo toju' il. Oje qo'x q'o'ne' tjaq' kykawb'il nimaqkawil kye txqantl tx'otx', tu'n tpaju' qb'inchb'ene' myab'a'n, e'qile' ex kyilu' qnimaqkawile' exqe' pale qxole'. Matxi' qo' b'aj k'ixb'iye', maqo' ex iq'i'ne' toj qtx'otx'e', matz'el iq'i'n tkyaqil qe'ye' ex maqo'el ik'u'ne', ex ato'xe' ja'lo toju' yajb'il qe'ye' lu.
- ⁸Atzu'n ja'lo, Nman Dyos, tu'nju t-xtalb'ila maq'onjtz tzaqpib'l kye jun k'loj quk'i'le' ex matzaj q'o'n anb'il qe'ye' tu'ntkun qb'inha'ne' qjaye' toju' tx'otx' xjan; matzaj tq'o'na ak'a'j spik'un kye, matzaj tq'o'na ch'i'n ojlab'l toju' yajb'il qe'ye'.
- ⁹B'a'ntzunqa maqo oke' k'a'yi'nmajin, min sik qna'le' tu'na tjaq'ju' yajb'il qe'ye'; matyek'u'ya t-xtalb'ila qeye' kywitzju' nimaqkawil aj Persya, matzaj tq'o'na qchwinqlale' tu'n tjaw qb'inha'n jumajtle' tjaya te k'u'lb'il kyoju' tik'len, jmaqo tkola toj Juda ex toj Jerusalen!
- ¹⁰Atzu'n ja'lo, Taye, ztiti' kxel qma'ne' tib'ajxi' tkyaqilju' matxi' b'aj qb'inha'ne'? Na'mx kyjapunju' chaq'b'il qu'ne'
- ¹¹e'tchaq'a toj kytziju' t-sanjelala, ajb'elqe' teya. Tzajpena' toqxena'na qe'ye' qa aju' tx'otx' ja qo'pomila'toqe' ex ja qtzyu'ya'toq qtx'otx'e', nojnitoq tu'n kyb'inchb'aju' xjal taq'wixi'x, ju' najlqe'toq atzu', tu'nju' kyb'inchb'en myab'a'n matxi'toq noj twitzju' tx'otx' lu tu'n kytz'ilil.
- ¹²Ex tmaya qe'ye' tu'n miche kub'a' qmujb'a'ne' qmyale' kyuk'i'lju' kyk'wal ex kymyal kyuk'i'lju' qk'wale', ex tu'n lalun qo onine' kyi'j tu'nwt kyten toj nak'b'il

ex toj b'anil, tu'ntzun tten qipumale kukxju', tu'n qanq'ine' kyi'ju' ntq'o'nju' tx'otx' ex tu'n tkyaj qq'one' te kyetz'b'ilju' qyajajile' che ul yajxi'tl tejumajx.

¹³Tib'ajxi'pe' tkyaqilju' yajb'il matxi' tzik'x qu'ne' tu'n tpaju' qb'inchb'aje' myab'a'n ex txqan qpaje', mixpenati' xkub' ttz'e'ysa'na qwitze' kse'nxtoqju' qile', mape' qokub' tq'o'na toj tzaqpib'l,

¹⁴¿ma ktzunlo k'eel qik'o'n jumajtle' tchaq'b'ila ex tu'n tokqq'o'n jumajtl qib'e' kse'nqe' xjal mixyab'a'n nkyb'inha'n? ¿Ma laytzun tzaj ttx'u'jila qi'je' ex tu'n qkub' tb'ajsa'na qkyaqile'?

¹⁵Nman Dyos, majx tnik'altati'j qeye'; matb'inchaya tu'n qanq'ine' jun k'loj qb'aje', lu nqka'yi'ne' ja'lo. Axxi'x ayo'qe' ati qpaje' twitza; qu'mtzun lay b'ent qtene' twitza.

Esd 10

Okkyq'o'n tnam kyil kyij

¹Tetzunj intoq na'n Dyos Esdras ex ntoq jatz tpa'n il lu, in oq'xi' ex mejli twitzu' tja Dyos, ex ate'toq jun k'loj aj Israel, ichan, qya ex k'wal, inxi'xtoq che oq' b'a'nxi'x, eb'jo'kten ttx'ukyile.

²Atzunte Sekaniy, tk'wal Jeyel ex tyajajil Elam, yolin ex xitma'n te Esdras: Matxi' qo b'inchán ile' twitz Qman Dyos, qu'n maqo mjeye' kyuk'i'l qya najchaq xjal, te nimaqtnam nimalqe' kye txqantl dyos; maskyetzun ikju', atixnate' q'uqb'ab'l kyk'u'j aj Israel ja'lo.

³Qtziyanxe' twitz Qman Dyos tu'n kyex qxla'ja'ne' qxu'jile' najchaq xjalqe' kyuk'i'lxi' kyal, ex tu'n tjapunju' kawb'il, kse'nxju' ntzajkyma'ne' kyuk'i'lju' nkub' kyb'i'n tchaq'b'il Qman Dyos qeye'.

⁴Iq'i'nktz tib'a, qu'n taq'unteju'ya lu tu'n tb'inchanteya, qo onilqe' tuk'i'la. Kuwsam tib'a ex tzyunkju'ya aq'untl, chij te.

⁵Kub'tzun we' Esdras, ex tb'inha tu'n kymanteju' kynejel pale ex kynejel aj Leb'i, ex kykyaqil aj Israel, jun kyol ax tu'n tjapun kyu'n; xikyztziyatzuntz.

⁶Etztzun Esdras toj tja Dyos ex xi' tja Joanan, tk'wal Elyasib', ja exa' qonik'an tu'n, mixti'x wan ex mixti'x k'wan, qu'n intoq b'isun tu'n tpaj kypi'silju' eb'ju'l jumajtl Jerusalen.

⁷Yajxi'tzuntl ex tqanil toj Juda ex Jerusalen, tu'n kyb'u'yinte kyib'ju' eb'ju'l jumajtl.

⁸Alkyetzunte min xpon toj toxi'n q'ij, kse'nxju' kyej b'entti'j kyu'n nejenel ex q'ol nab'l, k'elil iq'i'nju' ti'xti' te ex k'elex xlajet kyxolju' eb'ju'l jumajtl.

⁹Qu'mtzun kykyaqilju' xjal kyyajajil Juda ex B'enjamin b'aj kyb'u'yi'n kyib' toj Jerusalen toj winqi'n tajlalju' tb'lejoji'n xjaw, mujqa, tej tb'aju' oxe' q'ij.

Kykyaqilju' xjal lu eb'ajkub' qe twitzju' tja Dyos, intoq che lu'lun tu'n tpaju' atitoq tu'n tb'inchet ex tu'nju' jb'al intoq kub':

¹⁰Kub'tzun we' Esdras, ju' pale, ex tma: —Mache b'inchán ile' tu'nju' xe mjeye' kyuk'i'lju' qya najchaq xjal, iktzu'n xchmeta' kyil aj Israel kyu'ne'.

¹¹Qu'mtzun ja'lo, twitzku' Qman Dyos, kyq'onke' kyije' qa aye'ye' ati kypaje' ex kyb'inchame' tajb'il Qman Dyos. Kypamilkyib'e' kyiju' xjal b'inchal taq'wix ex kyiju' kyxu'jile' najchaq xjal, chi Esdras.

¹²Kykyaqiltzu'n xjal jawkyma'n kuw: —Okyi, kqb'inchá'qeye' saj tma'na qeye'.

¹³Naq o'kx nim qb'aje', ex lay we'ju' jb'al lwi; expe' lay qokyaj we'ye' toj b'e, qu'n mya naq te jun q'iju' lu mujqa kab'e' q'ij, qu'n nim qb'aje' xb'inchanteju' il lu.

¹⁴Ate b'a'nju' tu'n kykyajtenju' qnejele' tza'lu yolil qi'je', kykyaqiltzu'n najlqe' kyoju' nimaqqtaname' e'mje kyuk'i'lu' qya najchaq xjal b'a'n kyul toj jun q'ij aj kytikonjtz, k'le'nqe' kyu'n ajb'el toj kawb'il ex ajkawil te ninkytanam, tzmax ajtik' ttx'u'jil Qman Dyos qi'je' tu'n tpaju' lu, chechij.

¹⁵⁻¹⁶B'a'n ela' toj kywitz kykyaqilju' eb'ju'l jumajtl tu'n kyb'inchante ikju', naq o'kx Jonatan, tk'wal Asael, ex Jaasiy, tk'wal Tikb'a, min kub' toj kywitz, o'ni'nqe' kyu'n Mesulam ex Sab'tay aj Leb'i. Ejawtzun t-sk'o'n Esdras, ju' pale, jte xjal, nejenelqe'toq kyxolu' toj kyja ex aku' okq'onkye, tojtzun tnejel q'ij teju' tlajoji'n xjaw, b'ent jun k'loj kawil kyu'n kykyaqilju' eb'jaw sk'on tu'n tb'aj kyka'yi'n atl junjun b'inchb'en.

¹⁷Tojtzun tnejel q'ij teju' tnejel xjaw b'je'lpun b'aj tnuk'li kyb'inchb'aju' ichan e'mje kyuk'i'lju' qya najchaq xjal.

¹⁸Aye' pale ja'lu e'elyal mjeb'niqe'toq kyuk'i'l qya najchaq xjal: Kyxol tyajajil Joswe, a tk'wal Josadak, ex kyxolu' kywitze'l: aye' Maasiy, Elyeser, Jarib' ex Wedaliy,

¹⁹kytziya axxi'x tu'n tkub' kypa'n kyib' kyuk'i'lju' kyxu'jil ex tzaj kyiq'i'n jun rit te chojb'il tu'n tpaju' kyil.

²⁰Kyxol tyajajil Imer: aye' Anani ex Seb'adiy.

²¹Kyxol tyajajil Arim: aye' Maaseyiy, Eliy, Semayiy, Jeyel ex Osiy.

²²Kyxol tyajajil Pasur: aye' Elyoenay, Maaseyiy, Ismael, Natanael, Josab'ad ex Elasa.

²³Kyxol kyyajajil aj Leb'i: aye' Josab'ad, Simi, Kyelayiy (mujqa kyelita), Petayiy, Juda ex Elyeser.

²⁴Kyxol aj b'itzal: a Elyasib'. Kyxol xq'uqil ttzija: aye' Salum, Telem ex Uri.

- ²⁵Aye'tzu'n txqantl aj Israel ikxtoq te'qe'ju', aye' ja'lu: Kyxol tyajajil Paros: Ramiy, Jesiy, Malkyiy, Mijamin, Eleasar, Malkyiy ex B'enayiy.
- ²⁶Kyxol tyajajil Elam: aye' Mataniy, Sakariy, Jeyel, Ab'di, Jeremot ex Eliy.
- ²⁷Kyxol tyajajil Satu: aye' Elyoenay, Elyasib', Mataniy, Jeremot, Sab'ad ex Asisa.
- ²⁸Kyxol tyajajil B'eb'ay: aye' Joanan, Ananiy, Sab'ay ex Atlay.
- ²⁹Kyxol tyajajil B'ani: aye' Mesulam, Maluk, Adayiy, Jasub', Seal ex Ramot.
- ³⁰Kyxol tyajajil Paat-moab': aye' Adna, Kyelal, B'enayiy, Maaseyiy, Mataniy, B'esalel, B'inuy ex Manases.
- ³¹Kyxol tyajajil Arim: aye' Elyeser, Isyiy, Malkyiy, Semayiy, Simeon,
- ³²B'enjamin, Maluk ex Semariy.
- ³³Kyxol tyajajil Asum: aye' matenay, Matata, Sab'ad, Elipelet, Jeremay, Manases ex Simi.
- ³⁴Kyxol tyajajil B'ani: aye' Maday, Amram, Wel,
- ³⁵B'enayiy, B'ediy, Kyeluu,
- ³⁶B'aniy, Meremot, Elyasib',
- ³⁷Mataniy, Matenay, Jaasay.
- ³⁸Kyxol tyajajil B'inuy: aye' Simi,
- ³⁹Selemiy, Natan Adayiy,
- ⁴⁰Maknadb'ay, Sasay, Saray,
- ⁴¹Asarel, Selemiy, Semariy,
- ⁴²Salum, Amariy ex Jse.
- ⁴³Kyxol tyajajil Neb'o: aye' Jeyel, Matatiy, Sab'ad, Seb'ina, Jadaw, Joel ex B'enayiy.
- ⁴⁴Kykyaqil ja'lu ojetoq che mje kyuk'i'l qya najchaq xjal, ex b'ajkub' kypa'n kyib' kyuk'i'l ex eb'ajx kylipb'a'nju' kyal kyij'.

Neh

Neh 1

Na'n Dyos Neemiy ti'ju' ttanam

- ¹Toju' xjaw kyislew toj tjunaqi'n (20) ab'q'i nkawin Artajerjes, ayine' Neemiy tk'wal Akaliy, atinqintoqe' toju' nintnam Susa
- ²tej tponju' ntzike' Anani kyuk'i'l jte' ichan tzajniqe' toj Juda. Xinqani'ntzuntze' kye ti'j Jerusalen ex kyij kykyaqilju' aj Juda e'kyaj anq'in toj qtanam teju' jitz'jtib'il.
- ³Ex tzaj kytzaq'we'n weye': Nche yajtikye' e'kyaj anq'in toj tx'otx' Juda teju' jitz'b'il ex ch'ixb'ilx te'qe'. Atzunte Jerusalen, majx oje kub' xitju' nintapi ti'jile ex majx eb'aju' tjpel tu'n q'aq', chechij.
- ⁴Tej nb'intēju'ye' tqanil lu, inkub' qeye' oq'el, ex nkyaj b'isun jte' q'ije', nchin mewayine' ex nchin na'n Dyose' twitz Qman Dyos te toj kya'j.
- ⁵Xinma'ne' te: Nman Dyos atiya toj kya'j, aya Dyos nim toklena ex xob'ajilxa, min ntch'exb'e'nju'ya tyola ntzaj ttziya'na kyeju' nche k'u'jlanteya ex njapun tchaq'b'ila kyu'n;
- ⁶chin kub'sale' teya ja'lo tu'n ttzaj tb'i'nju'ya nna'j Dyose' twitza q'ijtl ex qonik'an kyij'ju' aj Israel tmajina. Inel nnik'e' qa ayo'ye' aj Israel matxi' qo b'inchan ile' twitza; ;Ayo'xpe' junqe' kyuk'i'lju' nwitz'e'le' matxi' qo b'inchan ile'!
- ⁷Mixyab'a'n matxi' qb'inchaye' twitza; na'mx kyjapunju' tchaq'b'ila ex tkawb'ila qu'ne', tzaj tq'o'na qeye' tu'ne'lju' tmajina Moyses.
- ⁸Na'ntzju'ya tzajni tma'na te Moyses, qama qo b'inchan ile', atitoq tu'n qxi' t-sputi'na toj tkyaqil twitz tx'otx';
- ⁹qatzun matz'anjtzi'j qanmiye' tuk'i'la exqa mache japunju' tchaq'b'ila qu'ne' tu'n qb'inchanteye', maskyep'e' matxitoq qopone' tzmax b'ajsb'il twitz tx'otx', qo jawil tiq'i'na ja to'qo'ye' ex qopomel tiq'i'n jumajtla toju' najb'il xjan jaw t-sk'o'na jatu'n tna'njtza'ju' tb'iya.
- ¹⁰Ayo'ye' tmajina ex ttanama, ju' tkola tuk'i'l nimpumala.
- ¹¹Nchinkub'sa'ne' teya, Nman Dyos, tu'n ttzaj tb'i'nju'ya nna'j Dyose' ex kykub'sb'ilju' tmajina, ju' o'kx kyajb'ilju' tu'n tjaw nima'na kyu'n. Ex kxe'l nkub'sa'ne' teya tu'n wel b'a'ne' tuk'i'lju' nimaqkawb'il, nchije' toj nna'j Dyose'. Qu'n ayintoqe' q'olte tk'wa' nimaqkawil Artajerjes.

Neh 2

Taq' nimaqkawil Artajerjes anb'il tu'n txi' Neemiy Jerusalen

- ¹Jun q'ij toju' xjaw Nisan, toj tjunaqi'n (20) ab'q'i nkawin nimaqkawil Artajerjes, tej intoq xinq'o'ne' tk'wa' b'in, oktka'yi'n nimaqkawil inxi'x chin b'isune'
- ²ex tzaj tqani'n weye': —In nka'yine' twitza inxi'x b'isun. ¿Titi' niq'ina? mujqa yab'a, atilo jun ti'xti' myab'a'n, chij. Tojtzu'n kmoj lu nna'ye' jun ninxob'el,
- ³ex xinma'ne' te nimaqkawil: —Tz'anq'inxwita kukxju' nimaqkawil! ¿Se'ntaq'wi lay chin b'isune', extzun xitjniju' nintnam ja ta'qe' muqb'il kye qtzan nmane' ex b'ajniqe'ju' tjpel tu'n q'aq'? nchije' te.
- ⁴—¿Titi' b'a'n tu'n nb'inchante'ye' teya? chiju' nimaqkawil tzaj tqani'n. Kub'tzun nq'o'n wib'tze' toj tq'ob' Qman Dyos toj kya'j,
- ⁵xi'tzun ntzaq'we'ntze' te nimaqkawil ikjalu: —Qa b'a'n toj twitza nimaqkawil, exqa matzaj q'aq'an tk'u'ja wi'je', a kxel nqani'nju'ye' teya tu'n nxitchq'o'na toj Juda toju' nintnam ja mqu'na'qe' qtzan nmane', tu'ntzun tjaw nb'inha'n jumajtle', nchije' te.
- ⁶Tzajtzun ttzaq'we'n nimaqkawil weye' tuk'i'lu' t-xu'jil q'uqloktoq tk'etz: —¿Jte'tzunlo q'iju' tb'eya? ¿Jtojtzunlo tz'anjtzi'ja? chij. Xinma'ne' tajlal xjaw te, ex kub' toj twitz tu'n nxi'ye'.
- ⁷Expe' xinma'ne' te, qa b'a'ntoq toj twitz, tu'n ttzaj ttz'ib'a'n jun u'j kyeju' kawil toj tkub'exq'ij te nin a' Ewprates, tu'n wik'x kytzaqpi'ne' tzmax ajnpone' toj Juda;
- ⁸ex tu'n ttzaj ttz'ib'a'n juntl u'j te Asap, ju' xq'uqil tk'ul nimaqkawil, tu'n ttzaj tq'o'n tze weye' tu'n kyb'inchetl tjpelju' nintnam jata' tja Dyos, ex tjpelu' nintapi ti'ju' nintnam ex tjpelju' ja jatu'n nnajana'ye'. Ex tzaj tq'o'n nimaqkawil tkyaqil weye' qu'n o'ni'nqintoqe' tu'n Qman Dyos nchin k'ulune' te.
- ⁹Tetzunj npone' kywitzju' kawil toj tkub'exq'ij teju' a' Ewprates, b'ajx nq'o'nju'ye' u'j e'tzaj tq'o'n nimaqkawil kye, expe' e'tzaj tchq'o'n nimaqkawil jun tnej xjal te q'oj ti'j chej wuk'i'le' toj kychaq'b'il nejenel kye xjal te q'oj.
- ¹⁰Ate'toqtzun kab'e' ichan, aju' jun Sanb'alat tb'i aj Oron, atzu'n juntl Tob'iy tb'i, aj Amon nim toklen toju' kawb'il, tzaj kytx'u'jil b'a'nxi'x tej kyb'inte qa matxi'toq pon jun ati tb'is tk'u'j onilkye aj Israel.

Aq'untl tu'n tjaw b'inchet Jumajtlu' nintapi

- ¹¹In pontzune' toj Jerusalem. Tojtzun toxi'n q'ij npomlene',
- ¹²injawe'ye' te qonik'an, k'le'nqe' junjun xjal wu'ne', ex mixti'xte xinma'ne' kye titi' matxi'toq tzaj t-xewsa'n Dyos weye' tu'n nb'inchante'ye' ti'j Jerusalem. Mixti' juntl chej xi'wiq'i'ne', o'kxju' iqalweye'.
- ¹³Tojxu' qonik'an lu netze' ttziju' tjpel tnam te b'ya', tu'me'lju' t-xiklil a' wakxkan tb'i ex toju' tjpel te xob'l tz'is, b'aj nka'yi'ne' nintapi ti'j Jerusalem, kub'ni xitj ex b'ajni tz'e'yju' tjpel.

- 14**Xi'tzun nljo'n nb'etze' tu'me'lju' tjpel te t-xiklil a' exju' tpil nimaqkawil; naqtzun a mixti' b'ent tik'xju' ncheje' atzu'.
- 15**Qonik'anxtoq, njaxe' ttziyileju' a', tb'ajlenxi'tzun nka'yi'ne' nintapi, anjtz wi'je', noktze' toju' tjpel tu'me'l b'ya'.
- 16**Mixtoqti' b'i'n kyu'nju' kawil jamatxi'toq chin tx'anja'ye', ex titi' matxitoq chin tx'anje' b'inchalte. Ex na'mxtoq t-xinma'n tpakb'ale' kye aj Juda, aye' pale, e'nimaq kyoklen, e'kawil ex txqantl xjal atitoq tu'n kyten toju' aq'untl.
- 17**Xinma'ntzuntze' kye: —B'i'n kye'kyu'n qa ch'u'xi'x to'qo', qu'n kub'ni xitju' Jerusalem ex b'ajniqe' tz'e'yju' tjpel. Kymujb'am kyib'e' wuk'i'le' ex qb'incha'nktz jumajtlju' nintapi ti'j Jerusalem, tu'ntzun lan qo oktl te xmayb'il, nchije' kye.
- 18**Tetzunj txi' nchik'b'a'ne' tu'me'l tb'anilxi'x matxitoq tz'onina' Dyos wi'je' kye, exqe' tyolu' nimaqkawil ojettoq tzaj tma'n weye', tzaj kytzaq'we'n: —¡Qtzyu'kna' tu'n tjaw qb'incha'n jumajtl! chechij. Ex inxi'xtoq che tzalaj, b'aj kyq'uqb'a'n kyk'u'j kyxolilex.
- 19**Tetzunj kyb'inte Sanb'alat, Tob'iy ex Kyesem aj Arab'ya, e'xmayin qi'je' ex tzaj kyma'n qeye' tuk'i'l ik'jtib'il: —¿Titi' nkyb'icha'ne'? ¿Ma kyajb'ile' tu'n tjaw kyiq'inkyib'e' ti'ju' nimaqkawil? chechij.
- 20**Xi'tzun ntzaq'we'ne' kye: —Ate Qman Dyos toj kya'j k'onilqeye'. Tmajin qo'ye', k'okyel qtzyu'ne' tu'n tjaw qb'incha'n jumajtle', aye'tzunkye' myana' aj Israel qe'kye', mixti'kye' kyoklen tu'n kykawine' toju' nintnam lu ex myaye' junkye' ate'qe' toju' tqanil qtaname', nchije' kye.

Neh 3

Kub' kyaq'pu'n aq'untl kyxol

- 1**A Elyasib' kynejel pale kyuk'i'lju' pale, eb'inchanteju' tjpel tnam, rit tb'i. Okkyq'o'n ptzo'n tzuyb'ilte ex okkyq'o'n tjpel, ex jaw kyb'incha'ntlu' nintapi tzajx tk'etzju' ja nimin twe' Syen tb'i ex ponx tk'etzju' ja nimin twe' Ananel tb'i.
- 2**Atzu'n jun tnejtl nintapi jaw kyb'incha'ntlu' xjal aj Jeriko, ex jun tnejtl jaw tb'incha'ntl Sakur, tk'wal Inb'ri.
- 3**Aye'tzu'n tyajajil Senaa jaw kyb'incha'ntlu' tjpel, kyix tb'i, okkyq'o'n ptzo'n tzuyb'ilte ex eb'jo'k kyq'o'nju' tjpel kyuk'i'lxi' jpub'lte ex t-xq'e'l.
- 4**Atzu'n jun tnejtl nintapi oktkuwsa'n Meremot, tk'wal Uriy ex tchman Kos; atzun jun tnejtl nintapi a Mesulam, tk'wal B'erekyiy ex tchman Mesesab'el jaw b'inchante; atzun jun tnejtl nintapi jaw tb'incha'ntl Sadok, tk'wal B'aana.
- 5**Atzu'n jun tnejtl aye' eb'aj b'inchanteju' aye' aj Tekoa, maskye min kyaju' kyxjal nimaq kyoklen tu'n kyonin kyi'ju' nejenel ti'ju' aq'untl.

- ⁶Aye' Joyada, tk'wal Pasea, ex mesulam, tk'wal B'esodiy, eb'inchanteju' tjpel Jesana tb'i. Okkyq'o'n ptzo'n tzuyb'ilte ex b'jo'k kyq'o'n tjpel kyuk'i'lxi' jupb'ilkye ex t-xq'e'l.
- ⁷Atzu'n jun tnejtl nintapi b'aj kyb'inha'n Melatiyas aj Kab'aon ex Jadon aj Meronot, exqe' xjal aj Kab'aon ex aj Mispa, ju' najb'il ate'qe' tjaq' tkawb'ilju' kawil toj tkub'exq'ij te nin a' Ewprates.
- ⁸Atzu'n jun tnejtl nintapi b'aj tb'inha'n Usyel, tk'wal Arayiy, aq'unal ti'j saqpwaq; atzun jun tnejtl b'aj tb'inha'n Ananiy, aq'unal ti'j k'ok'sb'il; kykab'il eb'aj b'inchanteju' nintapi ti'j Jerusalem tzmax tk'etzu' tapi nim twitz.
- ⁹Atzu'n jun tnejtl b'aj tb'inha'n Repayiy, tk'wal Ur, alkalt te nik'jan ttx'otx' Jerusalem.
- ¹⁰Atzu'n jun tnejtl tapi b'aj tb'inha'n Jedaiy, tk'wal Arumap, qu'n tpentoqu' tja ta'ya', atzun jun tnejtl b'aj tb'inha'n Atus, tk'wal Asab'niy.
- ¹¹Aye'tzu'n Malkiy, tk'wal Arim, ex Asub', tk'wal Paat-moab', b'aj kyb'inha'n jun tnejtl tapi exju' ja nimin twe' Orni tb'i.
- ¹²Atzu'n jun tnejtl b'aj kyb'inha'n Salum, tk'wal Aloes, ju' alkalt te nik'jantl ttx'otx' te Jerusalem, kyuk'i'lju' tmyal.
- ¹³Atzu'n Anun kyuk'i'lju' xjal najlqe' toj Sanoa b'aj kyb'inha'n tjpel b'ya' tb'i; b'aj kyb'inha'ntl ex b'jo'k kyq'o'n tjpel kyuk'i'lxi' jupb'ilte ex t-xq'e'l, ex jawkyb'inha'ntl junaq jun ky'jaj tk'i' nik'jan (21.53) tqanu' nintapi, tzmax tk'etzu' tjpel xob'l tz'is tb'i.
- ¹⁴Atzu'n Malkiy, tk'wal Rekab', kawil toju' tx'otx' B'et-akyerem, b'inchantelju' tjpel xob'l tz'is tb'i, b'jo'k tq'o'n tjpel kyuk'i'lxi' jupb'ilte ex t-xq'e'l.
- ¹⁵Atzu'n Salum, tk'wal Kolose, kawil toju' tx'otx' Mispa, b'inchantelju' tjpel, t-xiklil a' tb'i: b'aj tb'inha'ntl ex jawx tq'o'n twi', ex b'jo'k tq'o'n tjpel kyuk'i'lxi' jupb'ilte ex t-xq'e'l, ex b'aj tb'inha'ntlju' nintapi tzajx jata' k'ub'l a', Siloe tb'i, tk'etzu' tawal nimaqkawil, pon tzmax ja ta'qe' peta'n nche ku'tz toju' Ninttanam Dab'i.
- ¹⁶Atzu'n Neemiy, tk'wal Asb'uk, kawil toj nik'janju' ttx'otx' B'et-sur, jaw b'inchante jun tnejtl nintapi tu'n tpon tzmax kywitzju' muqb'il te Dab'i, tu'n tpon tzmax tk'etzu' tkb'el a' ex tzmax tk'etz kyja xjal te q'oj.
- ¹⁷Atzu'n jun tnejtl tapi b'aj kyb'inha'n aj Leb'i: a Reum, tk'wal B'ani; atzu'n jun tnejtl b'aj tb'inha'n Asab'iy, kawil toj nik'janju' ttx'otx' Kyeyla, tb'inha toj tb'iju' jankawina'.
- ¹⁸Atzun jun tnejtl tapi jaw kyb'inha'n tuk'i'l: aye' B'ab'ay, tk'wal Enadad, ju' kawil toju' nik'jantl ttx'otx' Kyeyla;

- ¹⁹atzu'n Eser, tk'wal Joswe, kawil toj Mispa, b'aj b'inchante jun tnejtl tu'me'lju' ja k'ub'lkye aq'unb'il te q'oj, ttx'u'k tb'i.
- ²⁰Atzu'n B'aruk tk'wal Sab'ay, b'aj b'inchante jun tnejtl, txi'x toj ttx'u'k ponx ttziju' tja Elyasib', kynejel pale;
- ²¹atzu'n Meremot tk'wal Uriy ex tchman Kos, jaw b'inchante jun tnejtl, tzajx ttzi tja Elyasib' ex ponx japomna' b'aju' ja.
- ²²Atzun jun tnejtl tapi b'aj kyb'inha'n pale najlqe' toju' b'ya' Jordan.
- ²³Aye'tzu'n B'enjamin ex Asub' eb'aj b'inchante jun tnejtl tapi tpenju' kyja. Atzu'n Asariy, tk'wal Maaseyiy ex tchman Ananiy, jaw b'inchante tk'etzju' tja.
- ²⁴Atzun jun tnejtl b'aj tb'inha'n B'inuy, tk'wal Enadad, tzajx tk'etz tja Asariy, ponx ttx'u'k.
- ²⁵Atzu'n Palal, tk'wal Usay, b'aj b'inchante jun tnejtl tapi tk'etzju' ttx'u'k ex tpenju' ja nimin twe', nimxi'xtl twe' kyetwitzju' tja nimaqkawil, ju' ati tpen tja xq'uqil. Atzun jun tnejtl b'aj tb'inha'n Pedayiy, tk'wal Paros,
- ²⁶pon tzmax twitzju' tjpel, a' tb'i, tu'me'l tjawetzq'ij, ex tk'etzu' ja nimxi'x twe'. (Aye'toqu' nche ajb'en toj tja Dyos najliqe' toj Opel).
- ²⁷Aye'tzu'n aj Tekoa eb'aj b'inchante jun tnejtl tapi, tzajx twitzju' ja nimxi'x twe' kyetwitzju' tapi ex ponx tk'etzju' nintapi Opel tb'i.
- ²⁸Aye'tzu'n pale eb'aj b'inchante jun tnejtl nintapi, teyile junjun b'aj tb'inha'n tpenju' tja, tzajx twitzju' tjpel chej tb'i.
- ²⁹Atzu'n Sadok tk'wal Imer, jawb'inchanteju' nintapi tpenju' tja; atzun jun tnejtl jawtb'inha'n Semayiy, tk'wal Sekaniy, ju' toktoq xq'uqil ttziju' tjpel te tjawetzq'ij.
- ³⁰Atzun jun tnejtl b'aj kyb'inha'n Ananiy, tk'wal Selemiy, ex Anun, twaqaqi'n tk'wal Salap; atzun jun tnejtl b'aj tb'inha'n Mesulam, tk'wal B'erekyiy, tpenxju' tja.
- ³¹Atzun jun tnejtl nintapi b'aj tb'inha'n Malkyiy, aq'unal ti'j saqpwaq, pon tzmax tk'etz kyja nche ajb'en toj tja Dyos, ex tk'etz kyja xk'a'xlel, twitzju' tjpel xq'uqb'il tb'i, ponx tk'etzju' ja te xq'uqb'il ttx'u'k.
- ³²Aye'tzu'n aq'unal ti'j saqpwaq kyuk'i'lju' xk'a'xlel eb'aj b'inchante jun tnejtl tapi tzajx tk'etzju' ja te xq'uqb'il toj ttx'u'k ex pon kanun tk'etzju' tjpel, rit tb'i.

Neh 4

Kyxmayb'il ajq'oj

- ¹Tej tb'inte Sanb'alat qa intoq jaw qb'inha'ntlju'ye' nintapi ti'jileju' nintnam, tzaj tq'oj, aq'witztuntz tuk'i'l ttx'u'jil xmayil kyi'ju' aj Juda

²xitma'n kyeju' tuk'i'l ex kyeju' xjal te q'oj toj Samarya: ¿Titi' kyximu' ajwe'yaj aj Juda? ¿Ma ktzunlo kxe'lq'o'ntl anb'il kye tu'n kyq'ontl chojb'il toj kywitz? ¿Mujqa kjapumel b'aju' kyaq'un toj jun q'ijx toj kywitz? ¿Mujqa nkyxima'n qa che b'entelju' ab'j b'ajniqe' tz'e'y toju' txqan twab'e'n q'aq' ch'uqu'j te tb'anil ab'j kyu'n? chij.

³Atitoqtzun Tob'iy aj Amon tk'etz, ex axjunte q'mante: Naqpena' jun saqb'in jaku' tzaj tx'uyinte nintapi njaw kyb'incha'n qama jax tib'aj, chij.

Tna'j Dyos Neemiy

⁴In na'ntzun Dyose' ikjalu: Nman Dyos: b'intza nxi'x che xmayin xjal qi'je'. B'inchama tu'n tokmiltz'uju' taq'wix nkyma'n qi'je' kyib'ajx, ex tu'n tkub'kyij kyu'n kyajq'oj ex tu'n kyxi' iq'i'n toj yajb'il toju' jni'tl tx'otx'.

⁵Lalun kub' tnajsa'na kyil, ex lalun tzik'tna'lju kyil tu'na, qu'n matxi' che yolin myab'a'n kyij'ju' nche jaw b'inchantetl'ju' nintapi, nchije' toj nna'j Dyose'.

Xob'tzb'il kyu'n ajq'oj

⁶Xi'tzun qljo'ne' tu'n tjaw b'inetju' nintapi, matxi'toq jawlq'e toj nik'jan. Intoq che aq'unankye' xjal tuk'i'l tzalajb'il.

⁷Atzu'n tej kyb'inte Sanb'alat, Tob'iy, aj Arab'ya, aj Amon exqe' aj Asdod, qa ljo'ntoq t-xi'lq'e tu'n tb'aj b'inetlu' nintapi ti'jile Jerusalem, exqa matxi'toq tzyet kyjpetu' b'o's b'e, tzaj kyt'x'u'jil b'a'nxi'x.

⁸Kykyaqiltzun junx b'aj kyb'incha'n jun nuk'jtib'il tu'n kyok tzaqpaj q'ojil ti'j Jerusalem tu'n tb'aj kyxitu'n.

⁹Ona'ntzun Dyostze', ex e'kub' qq'o'ne' xq'uqil te q'ijtl ex qonik'an te klol qeye'.

¹⁰Kymatzunju' xjal aj Juda: Mache kub' siktiju' iqal tu'n tpaj nimxi'x txqan ttx'anqa'n ab'j, ex lay b'ent tu'n tb'aj qb'incha'ntle' nintapi lu, chechij.

¹¹Chechiloju' qajq'oje qa laytoq qb'iye' tpakb'alil exqa laytoq che qile' ajkyoktz b'yolqeye' ex tu'n tkyaj tzaqpaju' aq'untl.

¹²Tetzunj ljo'ntoq kyulu' aj Juda najliqe' nqayin kyk'etz q'malte qeye' qatoq che okyel tzaqpaju' xjal lu q'ojil qi'je' toj tkyaqil plaj,

¹³nchaq'e' tu'n kykub' tenju' xjal teyile junjun jatu'n kyxq'uqin ti'jxi'ju' nintapi ex toju' jachaq kub'ni lq'e ex ja ta'chaq b'o's b'e, tuk'i'l kyk'u'xtx'e'nb'il, e' kych'ut ex kysmaj.

¹⁴Tetzunj wlonteye' qa intoq che xob', nkub' weye' ex xinma'ne' kyeju' nimaqxjal, kyeju' kawil ex kye txqantl xjal teju' tnam: Lalun che xob'e' kye, kyna'ntze' qa nim te Qman Dyos tipumal ex xob'ajilx, ex che kuwan qeye' tu'n kykletju' txqantl kywnaqile', e'kyk'wale' ex kmyale', e' kxu'jile' ex kyjaye', nchije' kye.

- 15**Tetzunj kyb'inteju' qajq'oje qa nk'u'ntltoq qib'e' ex matxitoq kub' t-xitu'n Qman Dyosju' nk'u'ntl ti'j kyu'n, qkyaqilxe' anjq'i'je' tk'etzju' nintapi, teyile junjun xi' toju' taq'un.
- 16**Tzajxtzuntz teju' kmoj lu, nik'janju' nxjale' nche aq'unan toju' aq'untl, atzu'n nik'jantl b'incha'n kyib' iq'i'n kyq'obj'il, kych'ut, kykolb'il, kysmaj ex kolb'ilkyi'j. Kyaq'kyib'ju' nejenel tu'n kyonin kyi'ju' xjal aj Juda
- 17**ju' intoq jaw kyb'incha'ntlju' nintapi. Xikylo'nju' iqal tu'n kyiqaqan iqtz, nche aq'unan tuk'i'l jun kyq'ob' ex tzyu'n kyq'obj'il tu'n juntl kyq'ob'.
- 18**Kykyaqilju' inche aq'unan tu'n tjaw b'inchetlu' tapi majx k'lo'mile kyk'u'xt'e'nb'il kyk'u'j, ex atiju' q'ajtzalte chun ntx'u'ke',
- 19**qu'n ojetoq txinma'ne' kyeju' nimaqxjal ex kyeju' kawil ex, kyeju' txqantl xjal teju' tnam: nimaqxi'xju' aq'untl ex nimaqkyqan, ex aq'pu'mile qib' ti'ju' nintapi, najchaqchaq kyxol junjun.
- 20**Qu'mtzun, kyb'u'yim kyib'e' qk'etze' ja matxa' kyb'ine' chun, k'onilte Qman Dyos quk'i'l toju' q'oj, nchije' kye.
- 21**Ikytzu'n, nqo aq'unanxi'ye', njawu'l q'ij ex nex q'ij qu'ne' toju' aq'untl. Nik'janju' xjal majx tzyu'nile kych'ut.
- 22**Expe' xinma'ntle' kyeju' xjal, toju' tq'ijlalil lu qa kykyaqilx kyuk'i'lxi'ju' onil, ati tu'n kykyajten qonik'an tojxi' Jerusalem, tu'ntzun kyxq'uqin qi'je' te qonik'an ex tu'n kyaq'unan te q'ijtl.
- 23**Expe' mixti'x inel qiq'i'ne' qi'je', ayine', exqe' nwitze'le' exqe' onil, exqe' xq'uqil nche b'et wuk'i'le', teyile junjun tzyu'nile tch'ut.

Neh 5

Q'oj kyxolx aj Juda

- 1**Tzaj jun yol kyu'nju' tnam ex kyu'n kyxu'jil toju' tq'ijlalil lu kyi'jxju' kywnaqil aj Juda,
- 2**junjun kyma qa b'a'npun kyk'wal ex kymyal ex intoq ojqlan tu'n kyxi' jyol triy tu'n lalun che kyim tu'n we'yaj;
- 3**junjuntl kyma qa tu'n tpaju' mixti' kywa ojetoq kyej kyq'o'n tu'jil kytx'otx', e' kyawb'il ex kyja tu'n tpaj kych'ex,
- 4**junjuntl kyma qa matxi'toq kyej kyq'o'n kytx'otx' ex kyawb'il ti'j pwaq ch'ex tu'n tchjetju' chojb'il te nimaqkawil. Expe' intoq kyma'ntl:
- 5**Ikxse'nqe' qwnaqile' ikyqo'xtzun qe'ye', junx qyajile' kyuk'i'l; junqe'xju' qk'wale' kyuk'i'l kyk'wal. Tu'npetzunju', ati tu'n kyxi' qk'a'yi'ne' qk'wale' ex qmyale' te lq'o'n majin. Expe' matxi' che'x junjun qmyale' te lq'o'n majin, ex mixti'x juntl

tu'me'l tu'n qb'inchanteye' tu'n tmyet, qu'n junxi'tl tajawju' qtx'otx'e' ex qawb'ile', chechij.

⁶Tetzunjb nb'inteye' kyol te yajte'n, tzaj ntx'u'jile' tu'n tpaj.

⁷Tb'ajlenxi'tzun nxima'ne' b'a'nxi'x, eb'aj ntzak'u'ne' nimaqxjal exqe' nche kawin tu'n tpaju' nkub' kyq'o'n jun iqtz lu kyib'aju' kywnaqil. Ex ok jun b'uyjtib'il kye kykyaqil xjal wu'ne' tu'n tnk'etti'j ja'lu,

⁸xi'tzun nma'ntze' kye: Matxi' tz'okqe' tilil qu'n ex matxi' che kolpetu' qxjalil aj Juda qu'ne' kyeju' nimaqtnam min nche niman te Dyos ja xa'na' k'a'yi'nqe'; ztzun ja'lu ma matxi' che'x kyk'ayi'n jumajtle' tu'n qxi'tle' kolpilkye?, nchije' kye. Mixti'xte tzaj kyma'n, qu'n mixti'x b'ent ttzaq'wet kyu'n.

⁹Xi'tzun nma'ntle' kye: Myab'a'nte' nkyb'inha'ne'. Ma'wtlo txikyob'le'n ch'i'ne' twitz Qman Dyos, tu'n miche xmayina'ju' qajq'oj qi'j, ju' min nche niman te Dyos.

¹⁰Ex ikxqe' kyuk'i'lu' nwitzle' exqe' onilweye', matxi' txi'xi' qq'o'nqe' pwaq ex triy ch'ex kye; qu'mtzun jKb'el qnajsante' kyk'as lu!

¹¹Ex kxe'l nkub'sa'ne' kyeye' tu'n t-xikyanjsa'n ti'ju'ye' kyt'otx', e' kyawb'il, e'tqan ky-olib'o ex kyja ja'loxi'x, ex tu'n kychjonteju' kyk'a's ati kyeye', qa pwaq, twitz awal k'ok'e'kywitz, b'in mujqa aseyt, nchije' kye.

¹²Tzajtzun kytzaq'we'n: K'anjel qanjsa'nqe' ti'j tkyaqil ja'lu, ex lay txi' qqani'ntle' kye. Qb'inha'qe' tkyaqil kse'nxju' matxi' tmaya, chechij. E'tzajtzun ntxko'ne' pale, ex kywitzku' xinma'ne' kye tu'n kytziyante twitz Dyos tu'n tjapun kyu'naju' matxi'toq kyma.

¹³Expe' elnchto'ne' ti'j nxb'alune' ex nmaye': Ikywittzun b'je'la' tchto'n Dyos ti'jxi'ju' kyja ex ti'ju' ati kye, kykyaqilju' min xjapunju' yol lu kyu'n, tu'n tb'je'l iq'i'nju' ati kye ja'lo, nchije'. Ikxwitju', chechi kykyaqilju' txqan tnam xjal tzaj kytzaq'we'n, ex jawkyajwali'n Qman Dyos.

Xtalb'il tb'inha Neemiy

Japunju' yol kyu'n xjal kse'nxju' kyma,

¹⁴ex toju' kab'lajoj (12) ab'q'i, tzajx toju' q'ij te tjunaqi'n (20) ab'q'i tej woktq'o'ne' nimaqkawil Artajerjes te kawil toju' tnej tx'otx' Juda tzmax tpon toju' tjunaq kab'lajoji'n (32) ab'q'i toklen te nimaqkawil, mixti' ajb'en twi' wab' weye' ex kyeju' onilweye', kse'nxju' ati woklene' ti'j te jun kawil.

¹⁵Aye'tzunkye' kawil eb'aj ten nejtl nwitzle', ma'xi'x che b'jo'kten yajulteju' tnam, qu'n atl junjun q'ij intoq kyqani'n kab'naq (40) saqpwaq te twi' kywa ex kyk'wa' b'in. Expe' intoq che yajunju' kymajin kyi'ju' tnam. Ayintzunwe' min xnb'inchaye' ikju', te jun ninb'il twitz Qman Dyos.

¹⁶Ex juntl, japunwe' waq'un tu'n tjaw tb'inchetlju' nintapi ti'ju' nintnam, ex min xnloq'we' ntx'otx'. Exqe'tzu'n nmajine', kykyaqilx e'aq'unan ti'ju' aq'untl.

¹⁷Intoque' che kub' qe wuqnaq lajoj (150) xjal wal ti'ju' nmese', e'aj Juda toju' tnam, exqe' nimaq kyoklen toju' kawb'il, kyuk'i'lxi' nche tzaj kyoju' nimaqtnam nqaku' xb'etzalqeye'.

¹⁸Atzunju' ntoq kub' b'inchet te wab'j wu'nxe' atl junjun q'ij: jun wakx, waqaq tb'anil rit, ex txqan ek'; ex atitoq txqan b'in atl lajojchaq' q'ij. Tu'npetzu'n ayintoqe' kawil, min xinqani'nwe' twi' nwaye', qu'n nimxi'xtoqu' iqtz tib'aju' tnam lu.

¹⁹¡Ka'yintza tkyaqilju' matxi' nb'inchaye' teju' tnam lu Nman Dyos!

Neh 6

Jawkyiq'i'nkyib' xjal ti'j Neemiy

¹Tetzunj kyb'inte Sanb'alat, Tob'iy, Kyesem aj Arab'ya exqe' txqantl qajq'oje qamatxi'toq jaw nb'inha'n jumajtle' nintapi ex mixti'tl jun xopa'j kyejten (Maskyep'e' na'mxtoq kyokq'etju' tjpel jatu'n kyoka'),

²tzaj kysma'n Sanb'alat ex Kyesem jun tqanil weye' tu'n qb'uyinte qib'e' kyuk'i'l toj junju' najb'il toju' b'ya' Ono. Atoqtzun kyajb'ilju' tu'n nb'o'lje' kyu'n.

³Exi'tzun nchq'o'ne' nsanjelale' q'malte kye qa nchin aq'unane' ti'j jun aq'untl nim toklen, ex lay b'ent tu'n nxiye', qu'n kjel tenpuju' aq'untl qama kyej nq'o'ne' tu'n qxi'ye' b'ilkye.

⁴Kyajmaj tzaj kysma'n axtqanilju', ayintzunwe' axtzaq'web'lju' xinq'o'ne' kye.

⁵Tzajtzun tchq'o'n Sanb'alat jun tmajin, q'olte axtqanilju' weye' toj tjwe'yi'n maj, toj jun u'j jqo'n,

⁶intoq tma'n: inkyyoli'n xjal kyxol, ikyx intma'n Kyesem, qa nkynk'u'ne' ti'j kyuk'i'lju' aj Juda tu'n tjaw kyi'q'inkyib'e' ti'ju' nimaqkawil, qu'mtzun njaw kyb'inha'n jumajtle' nintapi. A nq'manjtzu' toju' yol nb'et qa aya k'okyel te kynimaqkawil,

⁷ex matxi' che oktq'o'na t-sanjelal Dyos tu'n tokq'o'na kyu'n te nimaqkawil toj Jerusalem ex tu'n kymante qa atitl nimaqkawil toj Juda. Jaku' ponju' yol lu toj twi' nimaqkawil Artajerjes, qu'mtzun kuttzaja ex qo yolilku' tib'aj, chiju' tzaj kytz'ib'a'n.

⁸Xi'tzun nsma'ne' tzaq'web'lte, xinma'ne' te qa mya axju' nq'umli lu, qu'n axte njaw ximante.

⁹Qu'n ate'ktoq xob'tzalqeye', kyajb'iltoq tu'n qkub'numje' ex tu'n laluntoq japun b'aju' aq'untl qu'ne'; ayintzunwe' oktililxi'xtl wu'ne'.

¹⁰Yajxitzuntl nxi'ye' tja Semayiy, tk'wal Delayiy ex tchman Meetab'el, ju' matxi'toq tz'okx tjpu'ntib' toju' tja, ex tzaj tma'n weye': Qb'u'yimqib' toju' tja

Dyos, toju' ja xjan, ex che qjpumitzju' tjpel, qu'n inkyxima'n tu'n kyul b'yolteya toju' qonik'an ja'lo, chij.

¹¹Ayintzunwe' xintzaq'we'ne' te: Minti' nche oqkye' ichan kse'n ayine' ex minti' nche okx toju' tja Dyos tu'n tkletju' kychib'jil. Ayinwe', lay chin okxe', nchije' te.

¹²Expe' elnnik'e' ti'j qa myaju' Dyos yolin toj ttzi, intoq tma'n tkyaqil ja'lu wi'je' qu'n ojettoq tk'am pwaq kye Sanb'alat ex Tob'iy.

¹³Chjonjtz te tu'n tokten xob'tzal weye', tu'ntzun nb'inchan ile' twitz Dyos. Iktzu'n tu'n kyolintzuntz taq'wix wi'je' ex tu'n tel nch'ixawe' kyu'n.

¹⁴¡Nman Dyos: na'nku'ya matxi' kyb'inha Sanb'alat ex Tob'iy! ¡Ex lalun tzik' kyna'lu' Noadiy, ju' sanjelal, tu'na, exqe' txqantl sanjelal eb'jo'kten xob'tzal weye'!

¹⁵Japun b'aju' nintapi toju' q'ij junaqjo' (25) tajlalju' xjaw Elul, b'aj kab'naq kab'lajoj (52) q'ij ti'ju' aq'untl.

¹⁶Tetzunj kyb'i'nteju' qajq'oje, tzajtzun nim xob'eltz kyi'j kykyaqilju' xjal ate' kyoju' nimaqtnam ate' qi'jileye' ex majxkub' naju' kyninb'ilkyib', qu'n kane toj kywitz qa tu'n tonb'il Qman Dyos b'enta'ju' aq'untl lu.

¹⁷Nim u'j b'et kyxol Tob'iy kyuk'i'lju' xjal nimaq kyoklen toj Juda toju' tq'ijlalil lu.

¹⁸Qu'n nim xjal mujlitoq kytzi tuk'i'l Tob'iy, tu'n tpaju' jiyb'aj te Sekaniy, tk'wal Ara, ex tu'nju' ojettoq mje Joanan, ju' tk'wal, tuk'i'lu' tmyal Mesulam, tk'wal B'erekyiy.

¹⁹Inxi'xtoq kyma'n xjal nwitze' qa majx b'a'nju' Tob'iy, exju' in nma'ne' intoq b'ajx kyma'n te. Atzunte Tob'iy, intoq che tzaj t-sma'n u'j weye' tu'n nxob'e'.

Neh 7

Eb'jo'k tq'o'n Neemiy q'elwitz aq'untl

¹Tej tb'aj b'inchet jumajtlu' nintapi ex eb'aj b'inchetju' tjpel, eb'jo'k q'et xq'uqil ttzi tjpel, e'aj b'itzal ex aj Leb'i.

²Aye' e'oknq'o'nju'ye' nuk'ul kyib'aju' xjal toj Jerusalem, a Anani, witz'ine', ex Ananiy, ju' chaq'ul kye xjal q'ojil kyoj nimaqtnam, jun ichan q'uqli tk'ujlalil ex nxob'xi'x te Dyos kwitz txqan xjal.

³Xinma'ne' kye qa mixti' tu'n kyjget tjpelju' nintnam Jerusalem, ajxi' tjaw q'ij, ex ati tu'n kyjpet ex tu'n kyxtanet b'a'nxi'x ate'ku'ju' xq'uqil jachaq tu'n kyxq'uqina'. Ex eb'jo'k nq'o'ne' xq'uqil kyxolxu' xjal najliqe' toj Jerusalem, tu'n kyxq'uqin junjun jachaq tu'n kyxq'uqina', ex junjuntl tu'n kyxq'uqin twitzilexu' kyja.

⁴Nimtoqu' nintnam ex najchaq pomna' ttxa'n, aye'tzu'n xjal naq jte'xtoq najliqe' toj qu'n na'mxtoq kyjaw b'inchetlu' ja toj.

Aye' anjtzkyi'j kyxolju' exniqe'toq iq'i'n

(Esd 2.1-70)

⁵Kub'tzun tq'o'n Dyos toj nnab'le' tu'n kyb'aj b'u'yitju' xjal nimaq kyoklen, exqe' ati kyoklen toj kawb'il exqe' tnam, tu'n tku'x tz'ib'etju' kyib' te jayi'nchaq, ex knetju' u'j wu'ne' ja tz'ib'a'na'qe' eb'ju'l nejt, teyile junjun k'loj toj kyjakyib'. A tz'ib'a'nju' toj ikjalu:

⁶⁻⁷Aye' aj Israel ja'lu itz'jniqe' toj Juda eb'ajx tiq'i'n nimaqkawil Nab'ukodonosor toj B'ab'ilon, ex anjtzkyi'j yajxi'tl toj Jerusalem ex toj junjuntl najb'il toj Juda, teyile junjun tojilex ttanam, aye' nejenelju' kye aye' Sorob'ab'el, Joswe, Neemiy, Asariy, Raamiy, Naamani, Mardokyey, B'ilsan, Misperet, B'iwb'ay, Newum ex B'aana:

⁸Jo'k'al wajxaqnaq kab'lajoj (2,172) tyajajil Paros;

⁹atzun wajxalajnaq kab'lajoj (372) tyajajil Sepatij;

¹⁰atzun junk'al kab'lajnaq kab'lajoj (652) tyajajil Ara;

¹¹atzun wuqk'al wajxaqlajoj (2,818) tyajajil Paat-moab', tzajni kyyajil kyi'j Joswe ex Joab';

¹²atzun oxk'al kab'naq kyajlajoj (1,254) tyajajil Elam;

¹³atzun kab'k'al kab'naqjo' (845) tyajajil Satu;

¹⁴atzun junk'al wajxaqlajnaq (760) tyajajil Sakay;

¹⁵atzun junk'al kab'lajnaq wajxaq (648) tyajajil B'inuy;

¹⁶atzun junk'al junlajnaq wajxaq (628) tyajajil B'eb'ay;

¹⁷atzun jo'k'al qaqlajnaq kab'e' (2,322) tyajajil Askad;

¹⁸atzun junk'al oxlajnaq qaq (666) tyajajil Adonikam;

¹⁹atzun jo'k'al oxnaq wuq (2,067) tyajajil B'ikb'ay;

²⁰atzun junk'al kab'lajnaq o'lajoj (655) tyajajil Adin;

²¹atzun kyajnaq wajxaqlajoj (98) tyajajil Ater, tzajni kyyajil ti'j Esekyiy;

²²atzun qaqlajnaq wajxaq (328) tyajajil Asum;

²³atzun qaqlajnaq kyaje' (324) tyajajil B'esay;

²⁴atzun jo'naq kab'lajoj (112) tyajajil Arip;

²⁵atzun kyajnaq o'lajoj (95) tyajajil Kab'aon;

²⁶atzun b'eljojnaq wajxaq (188) ichan aj B'elen ex aj Netopa;

²⁷atzun qaqnaq wajxaq (128) aj Anatot;

²⁸atzun kab'naq kab'e' (42) aj B'et-asmab'et;

- 29atzun junk'al wuqlajnaq oxe' (743) aj Kyiryat-jearim, aj Kyepira ex aj B'eerot;
- 30atzun junk'al junlajnaq jun (621) aj Rama ex aj Keb'a;
- 31atzun qaqnaq kab'e' (122) aj Mikmas;
- 32atzun qaqnaq oxe' (123) aj B'etel ex aj Ay;
- 33atzun kab'naq kab'lajoj (52) aj Neb'o.
- 34Oxk'al kab'naq kyajlajoj (1,254) tyajajilu' juntl Elam;
- 35atzun qaqlajnaq (320) tyajajil Arim;
- 36atzun wuqlajnaq jwe' (345) aj Jeriko;
- 37atzun junk'al qaqlajnaq jun (721) aj Lod, aj Adid ex aj Ono;
- 38atzun b'eljojk'al qaqlajnaq lajoj (3,930) aj Senaa.
- 39Kab'k'al wajxaqnaq oxlajoj (973) pale tyajajil Jedayiy, kyxol tyajajil Joswe;
- 40atzun kab'k'al kab'lajnaq kab'lajoj (1,052) tyajajil Imer;
- 41atzun oxk'al kab'naq wuq (1,247) tyajajil Pasur;
- 42atzun kab'k'al lajnaq wuqlajoj (1,017) tyajajil Arim.
- 43Oxnaq kyajlajoj (74) aj Leb'i kyyajajil Joswe ex Kadmyel, ex tyajajil Odab'iy.
- 44Wuqnaq wajxaq (148) aj b'itzal tyajajil Asap.
- 45Atzun qaqnaq wajxaqlajoj (138) xq'uqil ttzija, kyyajajil Salum, Ater, Talmon, Akub', Atita ex Sob'ay.
- 46Aye' ajb'elju' toj tja Dyos kyyajajil Siya, Asupa, Tab'aot,
- 47Kyerros, Syaa, Padon,
- 48Leb'ana, Akab'a, Salmay,
- 49Anan, Kidel, Kaar,
- 50Reayiy, Resin, Nekoda,
- 51Kasam, Usa, Pasea,
- 52B'esay, Meunim, Nepusim,
- 53B'akb'uk, Akupa, Arur,
- 54B'aslut, Meyda, Arsa,
- 55B'arkos, Sisara, Tema,
- 56Nesiya ex Atipa.

- ⁵⁷Aye'tzu'n kyyajajil ajb'el te Salomon aye' kyyajajil Sotay, Soperet, Peruda,
- ⁵⁸Jaala, Darkon, Kidel,
- ⁵⁹Sepatiy, Atil, Pokyeret-aseb'ayim ex Amon.
- ⁶⁰B'elajnaq kab'lajoj (392) kyb'aju' ajb'el toj tja Dyos kyuk'i'lxi' ajb'el te Salomon tu'n kykyaqil.
- ⁶¹Aye'tzu'n e'tzaj kyoju' tnam Tel-mela, Tel-arsa, Kyerub', Adon ex Imer, ju' min b'ent kyek'unte qa aj Israel kyyajil mujqa naq witze'ljxi'qe', aye' ja'lu:
- ⁶²kyyajajilu' Delayiy, Tob'iy, Nekoda, junk'al kab'lajnaq kab'e' (642) kyb'aj.
- ⁶³Aye'tzu'n kywitize'lju' pale: kyyajajil Ob'ayiy, Kos ex B'arsilay, mje tuk'i'l jun tmyal B'arsilay aj Kalaad, ex axu' tb'i oktq'o'n te tb'i.
- ⁶⁴E'jyon kyb'iju' xjal lu toju' u'j jatz'ib'ana' qe'ju' toj kyjakyib' kyuk'i'l, mixnati' knet kyu'n atzu', eb'je'l iq'i'n kyxolu' pale.
- ⁶⁵Expe' tchaq'ju' kawil tu'n lalun txi kywanju' wab'j xjansa'n, tzmaxi'j ajtmante jun pale telenxi' tnik' tu'nel Urim ex Tumin.
- ⁶⁶Jo'mutx' jo'k'al wajxaqlajnaq (42,360) kyb'aju' tnam tu'n kykyaqil,
- ⁶⁷expe' min eb'jo'kju' ichan ex qya lq'o'n kymajin toj tajlal, wajxaqlajk'al qaanaq wuqlajoj (7,337) kyb'aj. Ex atitoq kab'lajnaq jwe' (245) aj b'itzal ichan ex qya kyxol.
- ⁶⁸Expe' ate'toq junk'al qaqlajnaq qaqlajoj (736) kyb'a'nchej, kab'lajnaq jwe' (245) mul,
- ⁶⁹junk'al junaq o'lajoj (435) kamey ex qaqlajk'al qaqlajnaq (6,720) b'ur.
- ⁷⁰Ate' junjun nejenel kye junjun ja xjal kyaq' oyaj te o'nb'il teju' aq'until; xitq'o'n kawil masch'i'n wuqlajoj lib'r tk'i' nik'jan q'anpwaq toju' k'ub'l pwaq, atzun kab'naqlajoj (50) nimaqlaq ex junk'al qaanaq lajoj (530) kyxb'alun pale ku'j.
- ⁷¹Aye'tzu'n nejenel kye junjun ja xjal xikyq'o'n ox'e' kyintal tk'i' kab'naq kab'lajoj lib'r (3.52) q'anpwaq ex junaq qaq kyintal tk'i' oxnaq kab'e' lib'r (26.62) saqpwaq toju' k'ub'l pwaq teju' aq'until;
- ⁷²Aye'tzu'n jte'tl xjal toju' tnam xikyq'o'n ox'e' kyintal tk'i' kab'naq kab'lajoj lib'r (3.52) q'anpwaq, junaq kyaje' kyintal tk'i' junaq lib'r (24.20) saqpwaq, ex oxnaq wuq (67) kyxb'alun pale ku'j.
- ⁷³Eb'ajkub' najanju' pale, aj Leb'i, xq'uqil ttzija, aj b'itzal, e'xjal toju' tnam, ajb'el toj tja Dyos ex kykyaqil aj Israel, tojilex kynajb'il.

Jaw xch'i'n tkawb'il Dyos kywitz xjal

Tojtzu'n twuqi'n xjaw, matxitoq che kub'najan aj Israel tojile kynajb'il.

Neh 8

¹B'ajtzun kyb'u'yi'n kyib' kykyaqilju' tnam ja nkychmo'na' kyib' xjal twitzju' tjpel a' tb'i, ex xikyma'n te Esdras xnaq'tzal tu'n ttzaj tiq'i'n tu'jil tkawb'il Moyses, ojetog tzaj tq'o'n Qman Dyos kye aj Israel.

²Toj tnejel q'ij te twuqi'n xjaw, tzaj tiq'i'n pale Esdras tu'jil kawb'il kywitzju' b'u'yi'ntoqkyib', e'ichan ex qya ex kykyaqilju' intoq che ximantl;

³ex jawt-xch'i'n kywitz kykyaqil jamajx ate' xjal tpenju' tjpel a' tb'i, tzyet-x te prim ex tzmax te wanq'ij. Tkyaqilju' tnam intoq kub' kyb'in tej tjaw xch'i'n tu'jil tkawb'il Dyos.

⁴Wa'ltoqju' xnaq'tzal Esdras tib'aj jun t-xwe'lb'il tze b'inha'n tu'n tajb'en te. Ex wa'lqe'toqju' Matatij, Sema, Anyiy, Uriy, Ilkyiy ex Maaseyiy, toj tb'a'nq'ob'. Ex wa'lqe'toq Pedayiy, Misael, Malkyiy, Asum, Asb'adana, Sakariy ex Mesulam, toj tnayaj.

⁵Jawtzun tjqo'n Esdras u'j kywitz kykyaqilju' tnam, qu'n q'ancha'lxixtoq jawl kye kykyaqil; tetzunij tjaw tjqo'nju' u'j, kykyaqilu' xjal eb'ajkub' we'.

⁶Jawtzun tajwali'n Esdras Qman Dyos niptipumal, ex tkyaqilju' tnam jaw kyq'o'n kyq'ob' jawtl ex xikytzaq'we'n: Ikxwitju', Ikxwitju', chechij. E'kub' joqetzuntz majx ku'pun kyplaj twitz tx'otx', ex ek'ulun te Qman Dyos.

⁷Aye' aj Leb'i Joswe, B'ani, Sereb'iy, Jamin, Akub', Sab'tay, Odiy, Maaseyiy, Kyelit, Asariy, Josab'ad, Anan ex Pelayiy inche'x chik'b'a'nteju' tkawb'il Dyos kye tnam. Tej wa'lqe'toqju' xjal ja ta'qe',

⁸kuwtoq njaw kyxch'i'n tu'jil kawb'il, ex ntoq jaw kypju'n tu'n tkyaj chik'exi'xu' ntma'n.

⁹Ex tkyaqilju' tnam intoq che o'q' tej kyb'inteju' ntma'n tkawb'il Dyos, ikxju' kawil Neemiy ex xnaq'tzal ju' pale Esdras, exqe' aj Leb'i nche'x chik'b'ante tkawb'il Dyos kye tnam, xikyma'n kye kykyaqil tu'n lalun che b'isun ex tu'n lalun che oq', qu'naju' q'ij lu tu'n tajb'en te Qman Dyos.

¹⁰Xipetma'ntl Esdras kye: kukyxi'ye' ex che wanqe'ye' ti'ju' tb'anilxi'x, che k'wanqe' b'ine' chi' ex che kytxkonqe'xju'ye' mixti' kywa b'inha'n, qu'n xjansa'nte' q'ij lu te Qman Dyos. Lalun che b'isune', qu'n a qkuwalju' tzalajb'il te Qman Dyos.

¹¹Ikyqe'xju' aj Leb'i intoq che'x kymyo'n xjal, xikyma'n tu'n kyqjen ex tu'n lalun che oq'tl, qu'n te Qman Dyosju' q'ij lu.

¹²Kykyaqiltzunju' xjal eb'ajx wal ex k'wal, ex tu'n txikyq'o'n kywaju' mixti' kywa ex tu'n tkub' kyik'sa'nju' ninq'ij, qu'n matxi'toq tz'el kynik' ti'ju' xixnaq'tza'n kye.

Ik'saj Kyq'ij pach tq'ob' tze

- ¹³Te juntl q'ij, b'aj kyb'u'yi'n kyib' kykyaqilju' nejenel kye junjun ja xjal, exqe' pale exqe' aj Leb'i, tuk'i'l Esdras xnaq'tzal tu'n kyxnaq'tzantekyib' ti'ju' tkawb'il Dyos,
- ¹⁴ex b'je'l kyu'n tz'ib'a'n qa ojetog tchaq' Qman Dyos toj ttzi Moyses, qa atitog tu'n kynajan aj Israel kyoj pach tq'ob' tze toju' tq'ijlalilu' ninq'ij toju' twuqi'n xjaw.
- ¹⁵Extzun tqaniltz kyoj kykyaqilju' nimaqtnam ex toj Jerusalem, tu'n kyexju' xjal jyolte tq'ob' tze olib'o tuk'i'lxi' t-xaq kyoj k'ul, ex tq'ob' ktxab', tut ex alkyexku' juntl tze pujin tu'n kyb'inchetju' pach, kse'nxju' tz'ib'a'n toju' tkawb'il Dyos.
- ¹⁶Eb'je'xtzu'n xjal jyolte ex anjtzkyi'j iq'i'n tq'ob' tze kyu'n tuk'i'lxi' t-xaq tu'n tjaw kyb'incha'n kypach tq'ob' tzeyile, kyib'aj ja ex kywi' pe'n, ex tpenju' tja Dyos, ex ja nchi tena' nim xjal ttziju' nintjpel a' tb'i ex ttziju' nintjpel Eprayin tb'i.
- ¹⁷Kykyaqilu' tnam xjal b'je'xnique'tog q'i'n ex eb'ju'l jumajtl, kyb'incha kypach tq'ob' tze ex eb'jo'kxten toj, qu'n b'ajxtoq b'inchet ja'lu ttzajlenx toj tq'ijlalil Joswe, tk'wal Num, tzmax toju' tq'ijlalil lu. Ex ojexi'x che tzalaj.
- ¹⁸Kub'kyik'sa'n wuq q'iju' ninq'ij; tzyet-x tnejel q'ij tzmax te b'ajsb'il, intoq jawt-äch'i'n Esdras tu'jil tkawb'il Dyos tkyaqil q'ij; tojtzun twajxaqi'n q'ij ok jun b'uyjtib'il nim toklen, kse'nxju' nb'inchet tnejel.

Neh 9

B'jatztpa'n Esdras kyil aj Israel

- ¹B'aj kyb'u'yi'n kyib'u' aj Israel toj junaq kyaje' (24) tajlalxju' xjaw tu'n kymewayin; b'jo'k kyq'o'n kyxb'alun te b'is ex jax kyq'o'n tx'otx' toj kywi',
- ²eltzun kypa'n kyib' kyij'ju' najchaq xjal, e'kub' we' ex okkyq'o'n kyil kyij' ex kyilju' ojtxi' kychman.
- ³Tetzunj wa'lqe'tog jaxu' te'qe', oxe' or jaw äch'i'nju' tkawb'il Qman Dyos kywitz kykyaqil, ex oxe' ortl b'jawtz kypa'n kyil ex ek'ulun te Qman Dyos.
- ⁴Yajxi'tzuntl eb'jaxu' aj Leb'i Joswe, B'inuy, Kadmyel, Seb'aniy, B'inuy, Sereb'iy, B'ani ex Kyenani, twi' xwe'l ex ena'n Dyos tuk'i'l tq'ojq'ojel kywi' kuw;
- ⁵kymatzun aj Leb'i Joswe, Kadmyel, B'inuy, Asab'niy, Sereb'iy, Odiy, Seb'aniy ex Petaiy, kjalu: Che we'ktze', kyajwalinktze' Qman Dyos tejumajx ex kukxju'. ;Ajwalinjtzxwitju' tb'i nim toklen ex tb'anilxi'x tuk'i'l ky'i'wb'il ex b'itz! chechij.
- ⁶E'na'ntzun Dyosu' tnam kjalu: Ateju'ya Dyos Manb'aj ex mix-a'lo' juntl. Aya b'inchante kya'j ex tzmax tib'ajxi' kya'j, ex kykyaqilju' che'w; aya b'inchante tx'otx' ex tkyaqilju' ati twitz, exqe' ninnjab' ex kykyaqilju' ati kyoj. Aya nq'onte kychwinläl kykyaqilju' ti'xti'. Qu'mtzun nche k'ulunju' che'w twitz kya'j teya.
- ⁷Taye, aya Dyos jaw sk'onte Ab'ram; etztiq'i'na toj Ur, ninkytanam aj Kaldey, ex oktq'o'na tb'i Ab'raam.

- ⁸Tka'yiya qa jun ichan q'uqlitoq tk'u'j ti'ja, tb'inchaya jun nak'b'il tuk'i'l, ex kyej b'entti'j jun tyola tuk'i'l qatoq ktzajel tq'o'na kyt'x'otx' aj Kanaan, itit, amorey, aj Perisya, jeb'usey ex aj Jerjesej, kyeju' tyajajil; jex matxi' japun tyola, qu'n kukxu' njapunta tyol!
- ⁹Tka'yiya qa intoq che yajtiju' ojtixi' qchmane' toj Ejipt, ex tb'iju'ya kyoq'el tk'etzju' ninnjab' tok tb'i kyaq.
- ¹⁰Tb'inchaya nimaq b'a'nq'ob'aj te lab'te'nqe' ti'j paraon, kyi'j kykyaqilju' tmajin ex kyi'j kykyaqilju' xjal toju' ttx'otx', qu'n tilju'ya myab'a'n intoq kyb'inha' kyi'ju' aj Israel. Ex tkanb'aya jun tyolinjtza b'a'n tzmax ja'lo.
- ¹¹Kub' taq'pu'nju'ya ninnjab' toj kab'e' kywitz, ex eb'jik'x toj nky'ajchaqju' ninnjab' tib'aj tx'otx' tzqij; aye'tzu'n kyajq'oj eku'x tmulq'i'na tzmax t-xexi', kse'n jun ab'j toj a' nim t-xe.
- ¹²Ex eb'ajx t-äaqlu'na te q'ijtl tjaq' jun tnej muj, atzu'n te qonik'an tjaq' jun tnej q'aq', tu'n tk'ant toju' kyb'e ljo'ntoq kyu'n.
- ¹³Yajxi'tzuntl kb'u'la twi' witz Sinayi, ex tzaj yolina kyuk'i'l tzmax toj kya'j; e'tzaj tq'o'na chaq'b'il tnik'alkyi'j kye, xnaq'tzb'il axqe'xi'x, e'kawb'il ex chaq'b'il tb'anilqe'.
- ¹⁴Ex xit-xnaq'tza'na kye tu'n kyxjansanteju' q'ij te ojlab'l, ex e'tzaj tq'o'na chaq'b'il, e'axxi'x xnaq'tzb'il kye toj ttzi tmajina Moyses.
- ¹⁵Expe' tzaj tq'o'na wab'j te toj kya'j kye tu'n tq'jen we'yaj kyi'j ex a' toj pik tu'n tq'jen k'waj kyi'j. Xitma'ntzuntza kye tu'n kyokx toju' tx'otx' tziya'ntltoq tu'n ttzaj tq'o'na kye.
- ¹⁶Aye'tzunkye exqe' ojtixi' qyajilb'ene' jaw kynima'n kyib' ex kub' kypi'sa'n kyib', ex mixti'x exi kyb'i'n tchaq'b'ila.
- ¹⁷Mixti'x xikyb'i'n ex min e'tzaj kynan'aju' b'a'nq'ob'aj te lab'te'n tb'inchaya te kolb'ilkye. Kub' kych'u'xsa'nkyib' ex okkyq'o'n jun nejenel kye tu'n tanj jumajtlkyi'j toju' yajb'ilkye toj Ejipt. Atzunta Dyos inkub' tnajsa'na il, che'w tk'u'ja ex ntzaj laqj tk'u'ja, min ntzajnaj ttx'u'jila ex nim tk'u'jlalila, mixti' e'kyaj tq'o'na.
- ¹⁸Expe' tej tkub' kyb'inha'n jun qpoj tman wakx k'uxb'il, ex kyma qa a dyosu' etzq'inkye toj Ejipt, ex kyb'inha txqan il nimxi'x,
- ¹⁹atzunta, tu'nju' nim tq'aq'b'il tk'u'ja, min e'kyajtq'o'na toj chq'ajlaj. Mixti' eltpa'n tib'ju' tnej muj kyi'j, äaqlulkye toju' kyb'e te q'ijtl, exju' tnej q'aq' te qonik'an q'olte spik'un toj kyb'e tu'n t-xiky'ljo'n.
- ²⁰Expe' tzaj tq'o'na t-xewa b'a'n xnaq'tzalkye; tz'aqli kywa mana ntoq tzaj t-sma'na kye, ex tzaj tq'o'na a' kye tu'n tq'jenju' k'waj kyi'j.

- 21**Kab'naq (40) ab'q'i tzaj tq'o'na kywa toj chq'ajlaj, ex mixti' jun ti'xti' mixwitti' kye: ex min ekub'aju' kyxb'alun ex min ximal kyqan tu'n kyb'etb'en.
- 22**E'kub' tq'o'na kawb'il ex nimaqtnam toj kyq'ob', ex b'ajx tpa'na tx'otx' toj tneji'n kye, kub'tzun kytzyu'n Esb'on, ttanamju' nimaqkawil Seon ex B'asan, ttanam nimaqkawil Ok.
- 23**Tb'inchaya tu'n kychmet txqan kyk'wal kse'n kyajlajju' che'w twitz kya'j, ex eb'ajxtiq'i'na tu'n kytzyunte kyt'otx' toju' tx'otx' ojetotq ttziyaya tu'n ttzaj tq'o'na kye ojtxi' qyajilb'ene'.
- 24**Eb'jo'kxtzuntz toj ex kub'ti'ju' kyt'otx' aj Kanaan kyu'n; eb'aj kub' tme'ssa'na najli qe'toq toju' tx'otx' lu kywitz, eb'aj kub' tq'o'na kynimaqkawil exqe' xjal toju' tnej tx'otx' lu toj kyq'ob' tu'n kyb'inchante kye aju' kyajb'il.
- 25**Eb'jo'k te kyajawju' nintnam tok nimaqtapi kyi'j ex txqan tb'anil tx'otx', ex txqan ja nojniqe' kyu'n ti'xti' tb'anilqe', e'xoch ex tqan awal ub'a, e'tqan olib'o, ex nim txqantl tqan lob'j; inxi'xtoq che wan b'a'nxi'x ex b'je'tz kywitz, b'aj kynik'b'e'n txqan t-xtalb'ila.
- 26**Aye'tzunkye min eb'in teya, jawkyiq'i'nkyib' ti'ja ex el kyik'o'n tkawb'ila. Expe' eb'aj kub' kyb'yo'nju' t-sanjelala, eb'ajx q'mante kyekywitz tnam qa ati kyil ex tu'ntoq tanjtzkyi'j tuk'i'la, ex nim ttx'u'jila okkyq'o'n.
- 27**Qu'mtzun exa' tq'o'na toj kyq'ob'ju' kyajq'oj, eb'ajkub' yajunkye. Yajxi'tzuntl, tej intoq che oq', e'qanin o'nb'il teya, atzunta, tu'nju' inxi'x q'aq'an tk'u'ja, e'tzaj tb'i'na tzmax toj kya'j, e'tzaj tq'o'na xjal klol kye toj kyq'ob'ju' nche yajunkye.
- 28**Aye'tzuntlkye, naqa xten ch'i'n nak'b'il kye, nche aq'witl b'inchal il twitza; qu'mtzun e'kyajtq'o'na tu'n kykub'tz'aq toj kyq'ob' kyajq'oj, ju' eb'jo'kten yajlalkye. Intoqtzun che qanintl o'nb'iltz teya, atzunta, inxi'x q'aq'an tk'u'ja, nche tzaj tb'i'na tzmax toj kya'j, b'a'npun maj e'ttzaqpiya.
- 29**Intoq tzaj tq'o'na kynab'l tu'n kyjapuntlju' tkawb'ila kyu'n; aye'tzunkye atixi'x kynab'l toj kywitz ex min e'xikyb'i'n tchaq'b'ila; intoq che ik' kyib'aju' tchaq'b'ila, ju' ntq'o'n kychwinqalalju' nche'x b'inchante; jawkyiq'i'nkyib' ti'ja, min xikyb'i'n ex min xikynima'n.
- 30**B'a'npun ab'q'i min ntzajnaj ttx'u'jila kyi'j ex b'ajx toqxena'na kye tu'nelju' t-xewa ex toj kytziju' t-sanjelala; extzun mixti'x xikyb'i'n, qu'mtzun exitq'o'na tjaq' kykawb'ilju' nimaqtnam twitz tx'otx'.
- 31**Tu'ntzu'n nim tlaqb'il tk'u'ja, min e'kub' tb'ajsa'na ex minti' e'kyaj tq'o'na; qu'n aya Dyos che'w tk'u'j ex nq'aq'an tk'u'ja nimxi'x.
- 32**Qu'mtzun, aya Dyos Manb'aj qib'aje', nimxi'x toklena, nimitipumala ex xob'ajilxa, kukx tjapun tyolju'ya kyejni b'entti'j ex nim tk'ujlalila, myanaqwit ch'i'nte' txqan yajb'il matxi' tzajxi' kyi'ju' qnimaqkawile', e'qnejele', e'pale ex t-

sanjelala, ex kyi'ju' ojtxi' qyajilb'ene', ex tkyaqilju' tnam, ttzajlenx toj kyq'ijlalilju' nimaqkawil aj Asirya tzmax ja'lo.

³³Ex myata ati tpaj tu'n tkyaqilju' matxi' tzik' qi'je'; qu'n matxi' japunta tu'n, ayo' qeju'ye' matxi' qo b'inchán ile' twitza.

³⁴Exqepe' qnimaqkawile', e'qnejenele', e'pale, exqe'ju' ojtxi' qyajilb'ene', mixti'x japunju' tkawb'ila kyu'n ex mixti'x exi kyb'i'n tchaq'b'ila exqe' eb'ajx toqxena'na kye.

³⁵Ape' kyb'inchaju', maskyepé' nim txqan q'inumal ex jun nim tb'anil tx'otx' tzaj tq'o'na kye, mixti'x ek'ulun teya ex mixti'x kyej kytzaqpi'nju' kyb'inchb'aj myab'a'n toju' kykawb'il.

³⁶Qo tka'yintztzuna ja'lo, lq'o'n majinqo'ye tojxju' tx'otx' tzaj tq'o'na kyeju' ojtxi' qyajilb'ene' tu'nwtlo kywan ti'ju' tb'anil ex tawalju' tx'otx' njaw.

³⁷Kyekye' nimaqkawil nxa' txqan tawalju' tx'otx' njaw, e'kub' tq'o'na qib'aje' tu'n tpaj qile'. Tjaq'ju' kyajb'il ta'qo'ye' kyuk'i'lxi' qalu'ne'. Qu'mtzun inxi'x qob'isune', chechij te Dyos.

Kyej b'entti'j tyolu' tnam tu'n tjapun kawb'il tu'n

³⁸Tu'n tkyaqil ja'lu, qq'a'qib'e' ti'ju' qyole' kjel tz'ib'et, atzunju' u'j k'okyel seyaret kb'el kysqitu'n qnejenele' ti'j, e'aj Leb'i ex e'pale.

Neh 10

¹Ayo'qo'ju'ye' lu makub' qq'o'n qb'iye' ti'ju' u'j: Ayine' Neemiy tk'wal Akaliy, kawil qintoqe'. Exqe' Sedekiy,

²Serayiy, Asariy, Jeremiy,

³Pasur, Amariy, Malkiy,

⁴Atus, Seb'aniy, Maluk,

⁵Arim, Meremot, Ab'diy,

⁶Danyel, Wineton, B'aruk,

⁷Mesulam, Ab'iy, Mijamin,

⁸Maasiy, B'ilkay ex Semayiy. Paleqe' ja'lu.

⁹Aye'tzu'n aj Leb'i: aye' Joswe tk'wal Asaniy, B'inuy, tyajajil Enadad, ex Kadmyel;

¹⁰exqe' titz'in mo ttzik, aye' Seb'aniy, Odiy, Kyelit, Pelayiy, Anan,

¹¹Mikayiy, Reob', Asab'iy,

¹²Sakur, Sereb'iy, Seb'aniy,

- 13 Odiy, B'ani ex B'eninu.
 14 Aye'tzu'n nejenel te tnam: Aye' Paros, Paat-moab', Elam, Satu, B'ani,
 15 B'inuy, Askad, B'eb'ay,
 16 Adoniy, B'ikb'ay, Adin,
 17 Ater, Esekyiy, Asur,
 18 Odiy, Asum, B'esay,
 19 Arip, Anatot, Neb'ay,
 20 Makpiy, Mesulam, Esir,
 21 Mesesab'el, Sadok, Jaduwa,
 22 Pelatij, Anan, Anayiy,
 23 Osey, Ananiy, Asub',
 24 Aloes, Pila, Sob'ek,
 25 Reum, Asab'na, Maaseyiy,
 26 Ayiy, Anan, Anan,
 27 Maluk, Arim ex B'aana.

Txqantl ti'xti' tu'n tb'inchanteju' tnam twitz Dyos

- 28 Aye'tzu'n txqantl xjal, aye' pale, e'aj Leb'i, e'xquqil ttzija, eb'itzal, e'ajb'el toj tja Dyos, ex kykyaqilju' matxi'toq tz'el kypa'n kyib' kyi'ju' xjal toju' tnej tx'otx' tu'n kyb'inchante tkawb'il Dyos, junx kyuk'i'l kyxu'jil ex kykyaqilu' kyk'wal ex kymyal intoq che ximantl,
 29 kymujb'a kyib' kyuk'i'lju' kywitize'l ex kyuk'i'lju' nejenel kye, ex kyma twitz Dyos tu'n kyxi'lpe ti'ju' tkawb'il Dyos ojetoq tma toj ttzi Moyses tmajin, ex tu'n kyjapun b'a'nxi'x kyu'n tkyaqilju' tchaq'b'il, tnu'k'b'il ex e'tkawb'il Qman Dyos.
 30 Qu'mtzun kyma: lay che'x qq'o'nqe' qmyal tu'n kymje kyuk'i'lju' xjal toju' tx'otx' lu, ex lay qaje' tu'n kymjeju' kymyal kyuk'i'lju' qk'wale'.
 31 Ex ajkyulu' xjal najlqe' toju' tx'otx' k'ayilteju' kyk'a'x ex tkyaqilju' twitz kyawal toju' q'ij te ojlab'l, lay qo loq'one' kye, b'a'ntzun toju' q'ij te ojlab'l mujqa alkyexku' juntl ninq'ij; ex ikx lay qo awane' toj twuqi'n ab'q'i ex che b'elqnajsa'ne' k'as.
 32 Ex ikx mab'entti'j qu'ne' tu'n qq'onteye' jun tal saqpwaq tkyaqil ab'q'i tu'n kychjetu' ajb'eb'l toju' tja Qman Dyos:
 33 Tu'n tkub'ju' wab'j twitz Dyos, e'oyaj twitz awal k'ok'e'kywitez inche kub' tkyaqil q'ij, e'oyaj te k'ok'sb'il tkyaqil q'ij, e'chojb'il te q'ij te ojlab'l ex te ak'a'j

xjaw, ex kyeju' junjuntl ninq'ij; ex tkyaqilju' oyaj, e'chojb'il tu'n tk'met najsb'il kyil aj Israel, ex tkyaqilju' k'u'lb'il toj tja Qman Dyos.

³⁴Exqepe' pale, e'aj Leb'i ex kykyaqilju' tnam, kse'nx kyajlalju' junjun ja, xiqse'ne' tu'n tel yal alkye tu'n txi' iq'inteju' si k'ajb'el atl junjun ab'q'i toju' tja Qman Dyos toju' tq'ijlalil q'ma'ntl, tu'n ttz'e'yset tib'aju' q'olb'eb'l te Qman Dyos, kse'nxju' tz'ib'a'n toju' kawb'il.

³⁵Ex makyej qna'ne' tu'n t-xiqiq'i'ne' tnejel twitz qawale' ex tnejel kywitz lob'j toj tja Qman Dyos atl junjun ab'q'i,

³⁶ex ikx tu'n kyxi' qi'q'i'ne' tnejel qk'wale' e'tnejel tal qwakyixe' ex tnejel tal qrite' toju' tja Qman Dyos, kywitzju' pale nche ajb'en toju' tja Dyos, kse'nxju' tz'ib'a'n toju' kawb'il.

³⁷Ex makyej qna'ne' tu'n kyxi' qiq'i'ne' tnejel arin, tnejel kywitz tkyaqilu' qtzeje', tnejel qb'ine' ex tnejel qaseyte', kyoju' k'ub'l toj tja Qman Dyos, tu'n tajb'en te o'nb'il kyeju' pale, ex tu'n kyxiqiq'i'ne' tlajoji'n tnej ti'ju' twitz qawale' kye aj Leb'i, qu'n aye' nche k'monte tlajoji'n teju' njaw toju' qkojb'ile'.

³⁸Ajtzun kyxi' aj Leb'i iq'ilteju' tlajoji'n, kxe'l jun pale tyajajil Aaron kyuk'i'l. Aye'tzu'n aj Leb'i kxe'l kyiq'i'n jun tlajoji'n toju' k'ub'l toj tja Dyos ti'ju' tlajoji'n nxikyiq'i'n,

³⁹Qu'n aye' aj Israel exqe' aj Leb'i nche'x iq'inteju' o'nb'il triy, b'in ex asejt kyoju' k'ub'l jata'qe'ju' ajb'eb'l xjanqe', ex ja ta'qe' pale ate' toj ajb'eb'l, e'xq'uqil ttzija exqe' aj b'itzal. Ex maqtziyaye' tu'n mikyaja' qtzaqpi'ne' tja Qman Dyos.

Neh 11

Aye' che najal toj Jerusalen

¹E'kub' najanju' ati kyoklen toju' kawb'il toj Jerusalen, aye'tzu'n txqantl xjal te nintnam xikyse'n tu'n tel yal jun kyxol lajoj jatu'n txi' najal toj Jerusalen, ju' xjan nintnam, aye'tzu'n b'eljoj chaqtl tu'n kykyajten kyoju' txqantl tnam.

²Aye'tzu'n tnam xjal xikyqani'n b'a'n kyib'aju' kyaq'kyib' tu'nkyk'u'j tu'n kynajan toj Jerusalen.

³E'kub' najanju' aj Israel, e'pale, e'aj Leb'i, e'ajb'el toj tja Dyos, exqe' kyyajajilju' e'ajb'en te Salomon, kyoju' nimaqtnam toj Juda, teyile junjun tojilex ttanam ex ttx'otx'. Aye'tzu'n nejenel nimaq kyoklen eb'ju'l jumajtl, e'kub' najan toj Jerusalen, atiju' kyb'i tz'ib'a'n.

⁴Junjun kyyajajil Juda ex B'enjamin e'kub' najan toj Jerusalen, kyxolu' tyajajil Juda, aye': Ataiy, tk'wal Osiy, ju' tk'wal Sakariy, ju' tk'wal Amariy, ju' tk'wal Sepatyy, ju' tk'wal Maalalel, tyajajil Pares;

- ⁵ex Maaseyiy, tk'wal B'aruk, ju' tk'wal Kolose, ju' tk'wal Asayiy, ju' tk'wal Adiy, ju' tk'wal Joyarib', ju' tk'wal Sakariy, ju' tk'wal Siloni.
- ⁶Junk'al oxnaq wajxaq (468) kyb'aju' tyajajil Pares te kykyaqilju' e'kyajten najal toj Jerusalen, kykyaqilxu' ichan lu b'a'nqe' te q'ojil.
- ⁷Atzu'n kyxolju' tyajajil B'enjamin, aye': Salu, tk'wal Mesulam, tk'wal Joed, tk'wal Pedayiy, tk'wal Kola'yiy, tk'wal Maaseyiy, tk'wal Ityel, tk'wal Isayiy;
- ⁸Exqe' Kab'ay ex Salay ju' titz'in mo ttzik. Kab'k'al qaanaq wajxaq (928) kyb'aj te kykyaqil.
- ⁹Atoq Joel, tk'wal Sikri, nejenel kye; atzun Juda, tk'wal Senuwa, tkab' nejenel teju' nintnam.
- ¹⁰Atzu'n kyxolju' pale aye': Jedayiy tk'wal Joyarib', Jakyin,
- ¹¹ex Serayiy, tk'wal Ilkyiy, ju' tk'wal Mesulam, ju' tk'wal Sadok, ju' tk'wal Merayot, ju' tk'wal Aytub', nejenel nim toklen toj tja Dyos.
- ¹²Exqe' tuk'i'l, ju' ntoq che aq'unan toju' ajb'eb'l toj tja Dyos, kab'k'al junaq kab'e' (822) kyb'aj; ex Adayiy tk'wal Jeroam, ju' tk'wal Pelaliy, ju' tk'wal Amasi, ju' tk'wal Sakariy, ju' tk'wal Pasur, ju' tk'wal Malkyiy.
- ¹³Kab'lajnaq kab'e' (242) kyb'aju' kywitze'l, nejenelqe' te junjun ja xjal; ex Amasay, tk'wal Asarel, ju' tk'wal Asay, ju' tk'wal Mesilemot, ju' tk'wal Imer.
- ¹⁴Qaanaq wajxaq (128) kyb'aju' kywitze'l, ichan b'a'nqe' te q'oj, ex a Sab'dyel, tk'wal Kyedolim, nejenel kye.
- ¹⁵Atzu'n kyxol aj Leb'i: aye' Semayiy tk'wal Asub', ju' tk'wal Asrikam, ju' tk'wal Asab'iy, ju' tk'wal B'inuy;
- ¹⁶exqe' Sab'tay ex Josab'ad, kyxolju' nejenel kye aj Leb'i, toj kyq'ob'toq ta'ju' aq'untl ti'jxi' tja Dyos;
- ¹⁷ex Mataniy tk'wal Mikayiy, ju' tk'wal Sab'di, ju' tk'wal Asap, nejeneltoq kyeju' k'loj b'itzal intoq che b'itzanteju' b'itz te aq'b'il chjonte ajtpon kmoj te na'j Dyos; ex B'akb'ukyiy, ju' tkab' toju' kyja, ex Ab'da, tk'wal Samuwa, ju' tk'wal Kalal, ju' tk'wal Jedutun.
- ¹⁸Kyajlajnaq kyaje' (284) kyajlalu' aj Leb'i e'kyajten toju' nintnam xjan.
- ¹⁹Aye'tzu'n xq'uqil ttzija: aye' Akub', Talmon exqe' kywitze'l, wajxaqnaq kab'lajoj (172) kyb'aj intoq che xq'uqin kytzi tja Dyos.
- ²⁰Aye'tzu'n txqantl aj Israel kykyaqil, ex txqantl pale ex aj Leb'i, eb'ajkub' najan kyoju' txqantl tnam te Juda, teyile junjun tojx tx'otx';
- ²¹maskyep'e' e'kub' najanju' ajb'el toj tja Dyos toj Opel, aye' kynejenelu' Sya ex Kyispa.

²²Atoq Usi nejenel kye aj Leb'i toj Jerusalen, ju' tk'wal B'ani, ju' tk'wal Asab'iy, ju' tk'wal Mataniy, ju' tk'wal Mikayiy, tyajajil Asap, aye'ju' intoq che kub'nej b'itzalkyeju' b'itz toju' ajb'eb'l toj tja Dyos,

²³qu'n ojetog tchaq' nimaqkawil ti'ju' tu'n kyb'inchante b'itzal atl junjun q'ij.

²⁴Atoq nokxju' twitz nimaqkawil tu'n tnk'et alkyexku' ti'xti' nb'aj kyxol xjal, a Petayiy, tk'wal Mesesab'el, ju' tyajajil Sera, tk'wal Juda.

Txqantl jae'najana' aj Israel ti'jxi' Jerusalen

²⁵Junjun kyxolju' tnej tyajajil Juda e'kub' najan kyoju' tnam Kyiryat-arb'a, Dib'on, Jakob'seel,

²⁶Joswe, Molada, B'et-pelet,

²⁷Asar-swal, B'eerseb'a,

²⁸Siklaj, Mekona,

²⁹En-rimon, Sora, Jarmut,

³⁰Sanoa, Adulam, Lakyis ex Aseka, kyuk'i'lxi' kykojb'il ex kynajb'il. Eb'ajkub' najan tzajx B'eerseb'a ponx tzmax toju' b'ya' Inom.

³¹Aye'tzu'n kyxolu' tnej tyajajil B'enjamin eb'ajkub' najan kyoju' tnam Kyeb'a, Mikmas, Ayiy, B'etel, kyuk'i'lxi' kykojb'il;

³²ex kyoj Anatot, Nob', Ananiy,

³³Asor, Rama, Witaym,

³⁴Adid, Seb'oyim, Neb'alat,

³⁵Lod, Ono, ex toju' b'ya' kyeju' kno'n tb'inchanjtz junjun ti'xti' kyu'n.

³⁶Expe' xiq'o'n kytx'otx' junjun aj Leb'i toj kytx'otx' tyajajil Juda ex toj kytx'otx' tyajajil B'enjamin.

Neh 12

Aye' pale exqe' aj Leb'i

¹Aye'tzun pale ja'lu exqe' aj Leb'i anjtzkyi'j tuk'i'l Sorob'ab'el, tk'wal Salatyel, ex tuk'i'l Joswe: Aye' pale: Serayiy, Jeremiy, Esdras,

²Amariy, Maluk, Atus,

³Sekaniy, Rewum, Meremot,

⁴Ido, Wineton, Ab'iy,

⁵Mijamin, Maadiy, B'ilka,

⁶Semayiy, Joyarib', Jedayiy,

⁷Salu, Amok, Ilkiyiy ex Jedayiy. Aye'toqtzun kynejel paleju' kyuk'i'lju' kywitze'l toj tq'ijlalil Joswe.

<i>Nejenel</i>	<i>Toj tja pale</i>
a Merayiy	kye toj tja Serayiy
atzun Ananiy	kye toj tja Jeremiy
atzun Mesulam	kye toj tja Esdras
atzun Joanan	kye toj tja Amariy
atzun Jonatan	kye toj tja Meliku
atzun Jse	kye toj tja Sebaniy
atzun Adna	kye toj tja Arim
atzun Elkay	kye toj tja Merayot
atzun Sakariy	kye toj tja Ido
atzun Mesulam	kye toj tja Kineton
atzun Sikri	kye toj tja Ab'iy
atzun Piltay	kye toj tja Moadiy
atzun Samuwa	kye toj tja B'ilka
atzun Jonatan	kye toj tja Semayiy
atzun Matenay	kye toj tja Joyarib'
atzun Usi	kye toj tja Jedayiy
atzun Kalay	kye toj tja Salay
atzun Eb'er	kye toj tja Amok
atzun Asab'iy	kye toj tja Ilkiyiy
atzun Natanael	kye toj tja Jedayiy

⁸Aye'tzu'n aj Leb'i: aye' Joswe, B'inuy, Kadmyel, Sereb'iy, Juda ex Mataniy, ju' tojtoq tq'ob' kyuk'i'lju' tuk'i'l ta'qe' b'itz te ajwalb'il;

⁹ex B'akb'ukiyiy, ex Uni, kyuk'i'l qe'x, ate'toq kywitz tu'n kyb'inchanteju' kyaq'un.

¹⁰Ate Joswe tman Joakyim, atzun Joakyim tman Elyasib', atzun Elyasib' tman Joyada,

¹¹atzun Joyada tman Joanan, atzun Joanan tman Jaduwa.

¹²⁻²¹Aye'toq paleju' nejenel kye junjun ja toju' tq'ijlalil Joakyim:

²²Atzu'n toj kyq'ijlalil Elyasib', Joyada, Joanan ex Jaduwa, ex tzmax tej tkawin Dariy aj Persya, aye' aj Leb'i exqe' pale b'aj ku'x tz'ib'a'n kyb'i te nejenel kye junjun ja xjal.

²³Aye'tzu'n aj Leb'i, nejenel kye junjun ja xjal eku'x tz'ib'a'n toju' tu'jil tqanil tzmax toj tq'ijlalil Joanan, tchman Elyasib'.

²⁴Aye' nejenel kye aj Leb'i ja'lu: Asab'iy, Sereb'iy, Joswe, B'inuy ex Kadmyel, exqe' kyuk'i'l ate'toq kywitz tu'n kyajwalin ex tu'n kyq'on chjonte te Qman Dyos toju' kmoj te tajb'eb'l, kse'nxju' ojettoq tchaq' Dab'i ajb'el te Dyos.

²⁵Aye'tzu'n xq'uqil intoq che xq'uqin ttzija aye': Mataniy, B'akb'ukyiy, Ab'diy, Mesulam, Talmon Ex Akub'.

²⁶Aye' ja'lu eb'aj anq'in toj tq'ijlalil Joakyim, tk'wal Joswe ex tchman Josadak; ex toj tq'ijlalil Neemiy ju' kawil ex toj tq'ijlalil Esdras ju' pale ex xnaq'tzal.

Xjansetju' nintapi

²⁷Tej tpon tq'ijlalil tu'n t-xjansetju' nintapi ti'jile Jerusalem, eb'ajx joyb'aju' aj Leb'i kyoj kykyaqilju' najb'il janajla'qe'toq, ex eb'aj tzaj iq'i'n toj Jerusalem tu'n tkub' kyik'sa'nju' xjansb'ilte nintapi tuk'i'l tzalajb'il, tu'n kyajwalinte Qman Dyos kyu'n b'itz kyuk'i'l chnab' txijtxij, tzintzin ex arpa.

²⁸Aye'tzu'n aj Leb'iju' b'itzal, eb'aj tzaj kyoju' najb'il ti'jile Jerusalem, kyoju' najb'il toj Netopa,

²⁹toju' tzb'oj ja te Kyilkal ex kyoju' kojb'il Kyeb'a ex Asmab'et; qu'n matxitoq che b'jaw kyb'inch'a'n b'itzal kojb'il ti'jile Jerusalem.

³⁰B'ajtzun kyxtilsa'n kyib'ju' pale exqe' aj Leb'i; ex eb'aj kyxtilsa'n nintnam exqe' tjpel, exju' nintapi kse'nx tchaq'b'il Dyos.

³¹Yajxi'tzuntl nb'inchaye' tu'n kyjaxju' tzyul kawb'il toj Juda tib'aju' nintapi, ex kub' nnuk'u'ne' kab'e' tnej b'itzal b'a'punchaq kyb'aj. Intoq che b'etju' tnejel tnej tib'aju' nintapi toj tb'a'nq'ob'kya'j, tu'me'lju' ttzi tnam xob'l tz'is tb'i.

³²Lepchixtoqtzu'n Osayiy kyi'jxi'ju' tnej b'itzal kyuk'i'l nik'janju' tzyul kawb'il te Juda,

³³kyuk'i'l Asariy, Esdras, Mesulam,

³⁴Juda, B'enjamin, Semayiy ex Jeremiy.

³⁵Aye'tzu'n pale nche q'ajtzan chun: aye' Sakariy tk'wal Jonatan, aye' ojtxi' tchmanju' Semayiy, Mataniy, Mikayiy, Sakur ex Asap;

³⁶kyi'jxi'pe'tlju' kywitzel Semayiy, Asarel, Milalay, Kyilalay, Maay, Natanael, Juda ex Anani, aye' intoq che q'ajtzankyeju' tchinab' Dab'i, ju' ajb'el te Dyos. Nejlitoq Esdras ju' xnaq'tzal kywitz.

³⁷Ex tej kypon tib'aju' ttzi tnam t-xiklil a' tb'i, xikyljo'n kyb'e tib'aju' tapi nimin twe', eb'jax toju' peta'n njapun toju' Ninttanam Dab'i, tib'aju' tja Dab'i te kawb'il ex tzmax tib'aju' ttzi tnam tjpel A tb'i, ati toj tjawetzq'ij.

³⁸Aye'tzu'n tkab' tnej b'itzal xi' e'xa' toj tnayaj. Lepchqinx'e' kyi'ju' tnej b'itzal tib'aju' nintapi kyuk'i'lju' nik'jantl xjal, tzajx tk'etzu' ja nimin twe' chuj tb'i, tzmax tk'etzju' tapi nim twitz,

³⁹o'ik'e' ja ta'qe' ttzi tnam Eprayin tb'i, ttzi tnam Jesana tb'i, ttzi tnam kyi'x tb'i, ex jata' ja Ananel nimin twe' exju' ja Syen nimin twe', tzmax ttzi tnam rit tb'i; ex o'we'ye' ttzi tnam te xq'uqb'il.

⁴⁰E'kub' tentzu'n kab'e' tnej b'itzaltz toju' kykub'el toj tja Dyos; ex ikxwe', kyuk'i'l nik'janju' kawil lepchqe'toq wi'je'.

⁴¹Aye' paleju' ja'lu nche q'ajtzan chun: Elyakyim, Maaseyiy, Minyamin, Mikayiy, Elyoenay, Sakariy, Ananiy,

⁴²Maaseyiy, Semayiy, Eleasar, Usi, Joanan, Malkyiy, Elam ex Eser. Aye'tzu'n b'itzal, nk'u'nqe' tu'n Israyiy, eb'itzan junx toj tnej'i'n.

⁴³E'kub' q'o'n nim chojb'il toju' q'ij lu, ex eb'aj tzalaju' xjal nim qu'n e'tzalajsanjtz b'a'nxi'x tu'n Dyos. E'qya exqe' k'wal eb'aj tzalaj, ex q'o'jq'o'j toqju' tzalajb'il najchaq b'aj toj Jerusalen.

Kywa pale ex aj Leb'i

⁴⁴Eb'jo'k q'et junjun xjal toju' tq'ijlalil lu tu'n txi' kyka'yi'nju' k'uwenj, oyaj, tnejel kywitz awal exqe' tlajoji'n tnej nche elkypa'n xjal, jatu'n tk'u'yeta'ju' nb'ajtzaj kyoj koj'b'il kye junjun nimaqtnam tu'n tajb'en kye pale ex kye aj Leb'i kse'nxu' ntma'n kawb'il; qu'n intoq che tzalaju' aj Juda kyuk'i'lju' pale ex aj Leb'i ate'toq toj ajb'eb'l.

⁴⁵Aye' kyuk'i'lju' b'itzal e'xq'uqil ttzija, intoq che b'inchanteju' k'u'lb'il te Dyos exju' xtilsab'l twitz Dyos, kse'nxju' ojetoq b'aj tnk'u'n Dab'i ex Salomon ju' tk'wal.

⁴⁶Qu'n ate'toq nejenel kye aj b'itzal, b'itz te ajwalb'il ex aq'b'il chjonte te Dyos ojtxi' toj kyq'ijlalil Dab'i ex Asap.

⁴⁷Qu'mtzun kykyaqil aj Israel ex tkyaqil q'ij intoq xikyq'o'nju' ati tajb'en kye aj b'itzal ex kye xq'uqil ttzija, toj kyq'ijlalil Sorob'ab'el ex Neemiy; ex intoq xikyq'o'nju' kye aj Leb'i aju' ati kyoklen ti'j, ex ikxkye aj Leb'i elkypa'n ch'i'n ti'ju' kyk'am ex xikyq'o'n kye tyajajil Aaron.

Neh 13

Ch'xeb'eb'l tu'n Neemiy

¹Jaw xch'etju' tuj Moyses kywitz kykyaqil xjal toju' tq'ijlalil lu, ex knet toju' u'j lu qa mixti'xtoq tu'n kyten aj Amon ex aj Moab' kyxolju' ttanam Dyos.

²Qu'n min eb'je'tz k'molkye aj Israel tuk'i'l wab'j ex k'wab'j, xi'pe' kychjo'n B'alaam tu'n ttxkonte taq'wix kyib'aj, Atzunte Qman Dyos tmiltz'uju' qanb'en lu te jun ky'i'wb'il.

- ³Tetzunj kyb'inteju' ntma'n kawb'il, eb'je'l kypa'n kykyaqilju' matxitoq b'ajx kysmo'nkyib' kyuk'i'lju' najchaq xjal kyi'ju' aj Israel.
- ⁴Ma'toqtzun tzik'xi' b'a'npun ab'q'i, atoqu' pale Elyasib' tok ka'yilkyeju' k'ub'l toj tja Qman Dyos. Kyetoqna' kyten Elyasib' tuk'i'l Tob'iy,
- ⁵ojetoq txitq'o'n jun ja nimin te Tob'iy tu'n tnajan toj, jatoq nche k'uyeta' oyaj tnejel, ex sturak, e'aq'unb'il exju' tlajoji'n tnej ti'ju' triy, ti'ju' b'in ex aseyt ju' chq'o'n tu'n txiq'et kye aj Leb'i, eb'itzal ex kye xq'uqil ttzija, tib'ajxi'tlju' o'nb'il kye pale.
- ⁶Mix-a'lo'qin toqwe' toj Jerusalem tej tb'aj tkyaqil ja'lu, qu'n anjwi'je' tk'etzju' nimaqkawil Artajerjes toj B'ab'ilon toj tjunaq kab'lajoji'n (32) ab'q'i nkawin; expe' xinqani'ne' anb'il teju' nimaqkawil tb'ajlenxi' jte' q'ij,
- ⁷anjtztzun wi'jtze' toj Jerusalem. Atzuntzu' ela' nnik'e' ti'ju' taq'wix tb'incha Elyasib' naq tu'n tb'inchante b'a'n te Tob'iy, xitq'o'n jun tja tpen tja Dyos.
- ⁸Majx tzaj ntx'u'jile' tu'n tpaj ja'lu, eb'je'xtzun nq'o'ne' tkyaqilju' tiq'in Tob'iy ti'jxi' ja.
- ⁹Nchaq'tzuntze' tu'n tb'aj xtilset kse'nx tchaq'b'il Dyos, ex tu'n kyb'jo'kx q'o'n jumajtlu' ajb'eb'l toj tja Dyos jaxju' ta'qe'toq tnejel, e'oyaj ex sturak.
- ¹⁰Ex nb'iy'e' qa na'mxtoq txiq'o'n kywa aj Leb'i, ex ojetoq che b'ajx oqu' aj Leb'i ex eb'itzal b'inchal k'u'lb'il, teyile junjun toj kyt'otx'.
- ¹¹Eb'ajtzun ntzak'u'ne' kawil tu'n tpaju' min nxi'kyka'yi'n tja Dyos. Yajxi'tzuntl eb'aj nb'u'yi'ne' aj Leb'i exqe' b'itzal, ex eb'ajkub' nq'o'ne' toju' kyaq'un,
- ¹²kykyaqiltzu'n aj Juda b'aj tzaj kyi'q'i'n tlajoji'n tnej ti'ju' kytriy, eb'in ex aseyt, kyoju' k'ub'l.
- ¹³Eb'jo'ktzun nq'o'ne' pale Selemiy, ex Sadok ju' tz'ib'al, ex Pedayiy jun aj Leb'i, ka'yilkyeju' k'ub'l; ex oknq'o'ne' Anan tk'wal Sakur ex tchman Mataniy onilte, qu'n b'a'nqe' q'uqli kyk'u'jlalil. Aye'tzun sipalte oyaju' kyxolju' kyuk'i'l.
- ¹⁴Taye: ka'yintzju'ya matxi' nb'inchaye' lu; ex na'nku'ju'ya b'a'n xnb'inchaye' ti'ju' tjaya ex ti'ju' k'u'lb'il teya Nman Dyos!
- ¹⁵Wile' toj Juda kyoju' q'ij lu, ate' junjun intoq che pch'un ta'l ub'a te b'in toju' q'ij te ojlab'l, intoq che iqan triy, intoq che iqan b'in, ktxij twitz ub'a, iw ex tkyaqil iqtz kyi'j chej b'ur, ex intoq pon kyi'q'i'n toj Jerusalem toj q'ij te ojlab'l. Eb'aj ntzak'u'ntzuntze' tu'n tpaju' inche k'ayin toju' q'ij lu.
- ¹⁶Expe' ate' junjun aj Tiro najlqe'toq atzu', intoq pon kyi'q'i'n kyi'x ex tkyaqil chukchaq k'a'xjel, ex intoq che kyk'a'yi'n kye aj Juda toju' q'ij te ojlab'l toj Jerusalem.

- 17** Eb'ajtzun ntzak'u'ne' nejenel te Juda, xinma'ne' kye: —¿Ti'tzu'n nkyb'inha'ne' tu'nju' nkub' kytxa'ju'ne' q'ij te ojlab'l?
- 18** Ana' kyb'inha ojtxi' qchmanju', qu'mtzun tzaj tq'o'n Qman Dyos txqan yajb'il qib'aj ex tib'aju' nintnam lu. ¿Ma kyajb'iltzune' tu'n tokkyq'o'nxi'xtle' ttx'u'jil Dyos ti'ju' tnam Israel tu'n tpaju' nkub' kytxa'ju'nju'ye' q'ij te ojlab'l? nchije' kye.
- 19** Nchaq'tzuntze' tu'n kyjpetju' ttzi nintnam Jerusalem aj ch'inxtoq toku' q'ij te ojlab'l, ex mixti' tu'n kyjget tzmaji' ajtik'ju' q'ij. Expe' e'oknq'o'ne' junjun ajb'el weye' xq'uqil tu'ntzun lalun tz'okx iq'i'n jun iqtz toju' q'ij te ojlab'l.
- 20** B'a'npun maj e'kyajtenju' xk'axlel exqe' k'ayil chukchaq k'axjel nb'aj qonik'an kyu'n ti'jxi' Jerusalem,
- 21** njawtzun wulje' kyuk'i'l ex eb'aj ntzak'u'ne' tu'n tpaju' nb'aj qonik'an kyu'n nche kyejten twitzu' nintapi, ex xinma'ne' kye qatoq makyb'inha junmajtl oktoq che kyex nq'o'ne'. Atxi'xtzunj mixti'tl eb'ju'l toju' q'ij te ojlab'l.
- 22** Yajxi'tzuntl nchaq'e' kye aj Leb'i tu'n kyxtilsante kyib' ex tu'n kyxi' xq'uqilkyeju' ttzi tnam tu'ntzun lalun che txa'junjtz toju' q'ij te ojlab'l. ¡Nman Dyos: ex chin tna'ku'ya tu'n ja'lu, ex q'aq'antz tk'u'ja wi'je' kse'nxju' t-xtalb'ila!
- 23** Ex wile' toju' tq'ijlalil lu qa ate' junjun aj Juda matxi'toq che b'ajmje kyuk'i'lju' qya aj Asdod, aj Amon ex aj Moab';
- 24** ex nik'janqe' kyk'wal intoq che yolin toj kyol aj Asdod ex toj kyol junjuntl nimaqtnam, mixtzunti' nb'ent kyolin toj kyol aj Juda.
- 25** Njaw wulje' kyuk'i'l ex tzaj ntxko'ne' taq'wix kyib'aj. Eb'jo'k nb'yo'ne' junjunkye ex jaw ntzuqi'ne' tzmaj kywi', ex e'oknchq'o'ne' tu'n kymante jun kyol twitz Dyos tu'n lalun kyajtl tu'n kymjeju' kymyal ex kyk'wal kyuk'i'lu' te junxi'tl tnam, ex tu'n lalun che kyk'amju' qya te junxi'tl tnam te kyxu'jil kyk'wal mujqa te kyxu'jilku'. Ex xinma'ntle' kye:
- 26** ¡Ana' ilju' tb'inha Salomon, nimaqkawil toj Israel! Mixpetzunti' juntl nimaqkawil ten kyoju' txqantl nimaqtnam kse'nte, extzun k'u'jlanjtz tu'n Dyos ex oktq'o'n te nimaqkawil tib'aj tkyaqilu' Israel, aye'tlju' qya te junxi'tl tx'otx' e'xiq'inte toj il.
- 27** Qu'mtzun, lay tzik'x tna'l qama che b'inchan ile' nimxi'x twitz Qman Dyos, qama che mjeye' kyuk'i'lu' qya te junxi'tl tnamqe'.
- 28** Ati junju' tk'wal Joyada, ju' tk'wal kynejel pale Elyasib', tjitl Sanb'alat toqpe', ju' aj Oron, ex nxla'ja'ne' tu'n lalun tentl nk'itze'.
- 29** ¡Taye: na'nqe'tzju'ya matxi' b'aj kytz'ilsa'nju' kyoklen te pale exju' yol kyajni b'entti'ju' kyoklen pale ex aj Leb'i!

³⁰Ikytzu'n eb'aj n̄xtilsa'ne' te tkyaqilju' te junxi'tl tnam ex eb'aj nnk'u'nju'ye' kyajb'eb'l pale ex aj Leb'i toj k'loji'n, teyile junjun toju' taq'un;

³¹tu'n tulu' si toju' tq'ijlalil q'ma'ntl, ex tu'n kyul kyiq'i'nju' tnejel kywitz awal. ¡Taye, chin tna'tza tu'n t-xtalb'ila!

Est

Est 1

Mixti' niman B'asti te nimaqkawil Aswer

- ¹Aju' nimaqkawil Aswer toj Persya intoq kawin kyib'aj qaqnaq wuq (127) tnej tx'otx', tzajx jata' tx'otx' Indya, ponx jat'a Etyopiy,
- ²ex atoqtzu' ta' tq'uqb'il tkawb'il toju' ttxuylaltnam Susa.
- ³Tojtzu'n toxi'n ab'q'i nkawin, kub' tq'o'n nimaqkawil Aswer jun ninq'ij te jun ninb'il kye kykyaqilju' nche kawin tuk'i'l ex onil ti'ju' kawb'il, kye kynejel t-xjal aj Persya ex aj Medo te q'oj, kye kawil ex kye nejenel kyib'aju' tnej tx'otx',
- ⁴tu'n tyek'u'nte kye qa nim tq'inumal ex toklenju' tkawb'il ex tu'n txi' tyek'u'n tipumal nimxi'x toklen. Qaq xjaw tenju' ninq'ij lu,
- ⁵tetzunj tb'aju' ninq'ij lu, kub' tq'o'n nimaqkawil juntl ninq'ij te wuq q'ij, twi' pe'n ja ta'qe' b'ech twitzu' tja kawb'il. Kykyaqilju' najlqe'toq toju' nintnam Susa, e'nimaq kyoklen ex mixti' kyoklen, eb'aj txko'n.
- ⁶Wiq'o'ntl toqju' twipe'n tu'n tb'nail xb'alun saq ex xkul, tzyu'nqe' kyu'n taq'e'l q'in kyaq teqe'mix kyoj kxkyin saqpwaqqe' k'lo'nqe'k kyi'j tqan ja saq ab'jqe'. Ex matxi'toq che kub' q'o'n nimaq q'uqb'il q'anpwaq ex saqpwaq, ex b'incha'ntoq twitz tx'otx' kyu'n tb'anil ab'j, tb'anil xlik ex saq ab'j.
- ⁷Intoq sipanjtzju' k'wab'j kyoj kykb'el q'anpwaq, teyile junjun chukchaqqe', ex nimtoq b'in ati, kse'nxju' nkub' tq'o'n jun nimaqkawil.
- ⁸Atzunte nimaqkawil ojetoq tchaq' kyeju' kynejelu' nche ajb'en toju' tja te kawb'il, tu'n mix-a'lo' jun tu'n tokchq'et tu'n tk'wan, qu'n teyile junjunju' txko'nqe' b'a'n tu'n tk'wante jni'ju' tajb'il.
- ⁹Ex ikxte B'asti t-xu'jilu' nimaqkawil Aswer, kub' tq'o'n jun ninwan kye kyxu'jilju' txko'nqe' toj tja nimaqkawil Aswer.
- ¹⁰Tojtzu'n twuqi'n q'ij ninq'ij, inxi'xtoq tzalaju' nimaqkawil tu'n b'in, e'xi'tzun tchq'o'n Mewman, B'ista, Arb'on, B'ijta, Ab'akta, Setar ex Karkas, wuq ichan q'uqlixi'x tk'u'j kyi'j,
- ¹¹tu'n tpon kyi'q'i'n B'asti t-xu'jil nimaqkawil twitz, b'incha'ntib' tuk'i'lju' tkoron toj twi', tu'n kyjaw lab'tiju' tnam xjal exqe' nimaqxjal ajtokkyka'yi'n tb'anilxi'xju' t-xu'jil, qu'n tb'anilxi'xtoq.
- ¹²Atzunte' t-xu'jil min taj tu'n tb'inchante tchaq'b'il nimaqkawil xitma'n kyeju' ichan q'uqlixi'x tk'u'j kyi'j tu'n txikyma'n te. Tzajtzun tq'ojju' nimaqkawil b'a'nxi'x. Tuk'i'l ttx'u'jil,

¹³xit-xjelu'n kyeju' kanlixix kawb'il kywitz, qu'n axtoq nb'inchetju' qa ati jun ti'xti' nb'aj ti'ju' nimaqkawil, nxitqani'n kyeju' ojtzqi'lxi'x kawb'il ex oklenj.

¹⁴Kyxoltzun ja'lu, aye' nche ponxi'xju' tk'etz nimaqkawil aye' Karsena, Setar, Admata, Tarsis, Meres, Marsena ex Memukan, wuq xjal nimaq kyoklen toj Persya ex Medya, aye'toq jun kxolju' xjal ate'kx toju' nimaq oklenj toju' tja nimaqkawil toju' kawb'il te nintnam.

¹⁵Xi't-xjelu'n nimaqkawil kye: —Kse'nxu' ntma'n toj kawb'il, ¿titi' knb'incha'ye' ti'ju' nxu'jile' B'asti tu'nju' min xitb'i'nju' xnchaq'e' te, ju' xinma'ne' kye nsanjele'? chij.

¹⁶Kywitzku'tzu'n junjunju' q'elwitz kawb'il, xittzaq'we'n Memukan te nimaqkawil: —Nimaqkawil, myana' naqxteku'ya soka' tb'incha'nte B'asti, ju' t-xu'jila, ikxkye kykyaqilju' ati kyoklen toju' kawb'il ex kye kykyaqilju' ichan kyoju' tnej tx'otx' ttzyunqe' tu'na.

¹⁷Kna' kb'ajel kyb'i'n kykyaqil qyaju' xtb'incha t-xu'jila, axtzun kxe'l kykno'nju', lay che b'intl kye kychmil, qu'n alo kkyma'ju': Tchaq' nimaqkawil Aswer ttxokli B'asti ju' t-xu'jil, ex min taj tu'n txi', chechilo.

¹⁸Ajtzulo kyb'inte kyxu'jilju' nche kawin tuk'i'la nimaqkawil toj Persya ex Medya,aju' xtb'incha t-xu'jila, oklo b'ajel kywulje'n kyuk'i'lju' kychmil tojxju' kmoj ja'lo, ktzajeltzun ik'b'iltz ex q'oj kyxol.

¹⁹Qu'mtzun, qa b'a'n toj twitza nimaqkawil, tu'n texq'met jun tchaq'b'il nimaqkawil, ex tu'n tkyaj tz'ib'et kyxolju' kykawb'il aj Persya ex aj Medya, tu'n mikub'a naj, ikjalu: Mixti'tl tu'n tokx B'asti t-xu'jil nimaqkawil twitzju' nimaqkawil. Atzu'n toklen te t-xu'jil nimaqkawil tu'n txiq'et te juntl qya b'a'n xjalxi'x kyetwitz.

²⁰Ati tu'n tex chik'b'etju' tchaq'b'il nimaqkawil lu toj tkyaqilju' tx'otx' ja nkawina'ya, che nimaltzun qyatz kykyaqil kye kychmil, alkyexku' kyoklen toj tnam, chi Memukan.

²¹B'a'n ela' t-xim Memukan toj twitzju' nimaqkawil ex toj kywitzju' q'elwitz kawb'il, ex xitb'incha'n nimaqkawil ikju'.

²²Xittz'ib'a'n u'j kyoj kykyaqilju' tx'otx' ja nkawina', tz'ib'a'n toj kyol ex tz'ib'b'entexi'x chaq kyol junjun tnej xjal kyoj junjun tnej tx'otx' tjaq' tipumal tkawb'il, xitq'o'n chaq'b'il kyoj tu'n tten kykawb'ilju' chmilb'aj toj kyja, ex tu'n kyyolin ti'ju' b'a'n toj kywitz.

Est 2

Sk'o'njtzu' Ster te t-xu'jil nimaqkawil

¹Yajxi'tzuntel, tkub'lenxi' tk'u'ju' nimaqkawil Aswer, ulu' B'asti toj tk'u'j, jni'xu' tb'incha, exu' chaq'b'il matxi'toq b'je'x q'met ti'j.

- ²Xi'tzun kyma'nju' nche kawin tuk'i'l toju' tkawb'il te: —In nojqelan tu'n kyjyet txin na'mx txi' tzyu'nkyi'j kyu'n ichan ex tb'anilqe' teya nimaqkawil.
- ³Nimaqkawil, q'onqe'ka xjal kyojile kykyaqilju' tnej tx'otx' ja nkawina'ya, ex oqxenixxa kye tu'n kytzaj kyiq'i'n toju' tja kawb'il kye qya ati toj nintnam Susa, ex tu'n kyxi' tka'yi'n Ekay, ju' ichan q'uqlixi'x tk'u'ja nimaqkawil ti'j ex xq'uqil kyijju' qya. Ex tu'n kyb'jo'k tq'o'n Ekay toj jun b'inchab'l tu'n kyjb'e'l tb'anil txinqe',
- ⁴atzunju' txin ma'xi'x kub' toj twitza nimaqkawil, atzun tu'n tokq'etju' toj toklen te t-xu'jila te t-xel B'asti, chechij te nimaqkawil. B'a'n ela'ju' nab'l lu toj twitzju' nimaqkawil, ex b'inchet iku'.
- ⁵Najlitoq jun aj Juda toju' nintnam Susa, Mardokyey tb'i, tk'wal Jayir, kyyajajil Simi ex Kyis, kyxolju' tnej tyajajil B'enjamin.
- ⁶Atoq jun Kyis kyxolju' txqan eb'je'x tiq'i'n nimaqkawil Nab'ukodonor aj B'ab'ilon toj Jerusalem junx tuk'i'l Jekoniy, nimaqkawil toj Juda.
- ⁷Atitoq jun tmyal ttzik mo titz'in tman Mardokyey, kyej meb'a kyu'n tma'n ex ttxu, oktq'o'n naku'j tmyal tej kykyimju' tman. Adasa tb'i mujqa Ster, majxtoq tb'nailxi'xju' txin lu.
- ⁸Tetzunj tb'je'x tqanilju' chaq'b'il tu'n nimaqkawil ex nim txqan txin eb'aj b'u'yi'n toju' tja nimaqkawb'il toju' nintnam Susa ex e'kyaj q'o'n te Ekay xq'uqilkye qya tu'n kyxitka'yi'n, atitoqu' Ster kyxol.
- ⁹B'a'nxi'x e'la'ju' txin lu tojtwiz Ekay ex kyexi'x tilwi tu'n, qu'mtzun okq'o'n tu'n Ekay toj b'inchb'il tu'n tel tb'anilxi'x ka'yi'n ex tb'anil wab'ju' twa xitq'o'n; eb'jo'ktq'o'n wuq txin tb'anil ajb'elqe' toju' tja nimaqkawb'il te ajb'el te, xitq'o'ntzuntz kyuk'i'lxix' wuq txin lu kyoju' tb'anil ja toj tja nimaqkawb'il kye qya.
- ¹⁰Mixti'xte Ster xitma'n alkyeqe' toj kyja ex tyajil, qu'n ojettoq txitma'n Mardokyey te tu'n lalun txitma'n.
- ¹¹Inttoqtzun b'et Mardokyey atl junjun q'ij tpenju' tja kawb'il kye qya, tu'ntoq tb'inte qa b'a'n ta' Ster, ex se'ntoq tilwi.
- ¹²Kykyaqilxju' txin eb'aj b'u'yi'n, eb'jo'k jun ab'q'i toj b'inchb'il tu'n kyel tb'anilqe'. Inttoq b'aj sunju' kyxmilal toj taseytil mir toju' tnejel qaq xjaw, atzu'n toju' qaq xjawtl tu'n k'ok'sb'il ex krema najb'en kyu'n qya. Tetzunj tb'aju' b'inchb'il kye, teyile junjunju' txin lu intoq che okx toj junjunali'n yek'ulkyib' te nimaqkawil Aswer,
- ¹³intoq xiq'o'n anb'il teyile junjun tu'n t-xitiq'i'n alkyexku' tajb'il toju' ja kye qya tu'n tpon tiq'i'n ajtokx toju' tja nimaqkawb'il.
- ¹⁴Inttoq xi' toju' tja nimaqkawb'il te qoniky'an, ajtzun qsqix te juntl q'ij intoq xi' toj juntl ja kye qya, ju' ati toj tq'ob' Saaskas, ichan q'uqlixi'x tk'u'ju' nimaqkawil ti'j ex xq'uqilkye tqya nimaqkawil; tb'ajlenxi'tzun ja'lu mixti'tl npontl twitzju'

nimaqkawil, naq o'kx qama kub' toj twitzu' nimaqkawil exqa matma tu'n ttzaj txko'n jumajtl.

¹⁵Tetzu'n tponju' q'ij tu'n txi' Ster, tmyal Ab'yayil ttzik mo titz'in tman Mardokyey, yek'ultib' teju' nimaqkawil, naq o'kxte xitiq'i'nju' b'ajx tma'n Ekay te, ju' ichan q'uqlixi'x tk'u'ju' nimaqkawil ti'j ex xq'uqilkye qya. Tu'ntzun ja'lu b'a'n ela' Ster toj kywitz kykyaqilju' eka'yinte.

¹⁶Pon iq'i'n Ster twitzju' nimaqkawil Aswer toju' tja te kawb'il, toju' tlajonji'n xjaw, axju' Teb'et, toj twuqi'n ab'q'i nkawin.

¹⁷Tetzujn tok tka'yi'n nimaqkawil Aswer, Oklaqj ti'ju' Ster, kub'xi'x toj twitz kyekyitzu' txqantl txin eb'jik' twitz, iktzu'n tkanb'aju' tk'u'jlalil nimaqkawil Aswer, xtalinjtzxi'xju' Ster tu'n kyekywitzu' txqantl txin e'ten tuk'i'l, jaxtq'o'n tkoron t-xu'jil nimaqkawil toj twi' ex oktq'o'n toklen te t-xu'jil nimaqkawil te t-xel B'asti.

¹⁸Kub'tzun tq'o'n jun ninwantz te ninb'ilte Ster, eb'aj tzaj ttxko'n kykyaqilju' nche kawin tuk'i'l exqe' nche onin toju' tkawb'i'l, kub' tq'o'n jun q'ij ojb'il kyoju' tnej tx'otx' tjaq' tkawb'il ex b'aj t-sipa'n txqan oyaj, kse'nxu' nkub' tq'o'n jun nimaqkawil.

Elnik' Mardokyey ti'j kyxim jun k'loj xjal tu'n tkub' kyb'yo'n nimaqkawil

¹⁹Kyojtzu'n q'ij intoq che pon q'i'nju' txin toju' junjtl kyja qya, q'uqlitoq Mardokyey ttziju' tja nimaqkawb'il.

²⁰B'ajxtoq txa'tma'n Ster alkyetoq tnamil ex alkyeqe'toq twitze'l, kse'nxu' ojetoq txitma'n Mardokyey te, intoq tb'incha'nju' b'ajxni tma'n Mardokyey te, kse'nx atitoq tk'etz.

²¹Tej q'uqlitoq Mardokyey ttziju' tja nimaqkawb'il, xitb'i'n intoq che yolin B'iwatan tuk'i'l Teres, kab'e' tmajin kawb'il kyxolju' xq'uqil ttziju' tja nimaqkawb'il. Inxi'xtoq che tx'u'jin, intoq kyxima'n tu'n tkub' kyb'yo'n nimaqkawil Aswer.

²²Tetzunj tb'inte Mardokyey kyximju' xjal lu, xitma'n te Ster t-xu'jil nimaqkawil, ex xitma'n Ster te nimaqkawil aju' xitma'n Mardokyey te.

²³Jyonjtzun tqaniltz, tetzunj tel yal qa ax, jawjtz'o'n kyqulju' kab'e' tmajin kawb'il lu. Tchaq'tzun nimakawil tu'n tkub' tz'ib'a'nju' b'aj lu twitzku' toju' tu'jil tqanil nkyaj tz'ib'a'n ti'ju' tnam.

Est 3

Jun b'ajkye Mardokyey tuk'i'l Aman

¹Yajxi'tzuntel, oktq'o'n nimaqkawil Aswer toklen Aman, tk'wal Amedata, tyajajil Akak, te kynejel kawil toju' nintnam.

²Kykyaqilju' intoq che ajb'en toju' tja nimaqkawb'il, intoq che kub' meje ex tziplqe' ajtik'u' Aman mujqa kse'n ate'qe' twitz, qu'n iky ojetoq tchaq' nimaqkawilju'; atzunte Mardokyey min xitb'i'nju' chaq'b'il lu.

³Xi'tzun kyxjelu'nju' nche kawin tuk'i'lu' nimaqkawil te Mardokyey titiqu'n min ntb'inha'nju' tchaq'b'il nimaqkawil.

⁴Ex tkyaqil q'ij ax nxi' kyxjelu'nju' te, atzunte minti' nche'x tb'i'n. Exi'tzuntz q'malte te Aman, tu'n kyka'yinte qa axtoq tyol Mardokyeyju' kxe'l tma'n, qu'n ojetoq txitma'n kye qa layxtoq t-xitb'i'n chaq'b'il lu qu'n aj Juda toq.

⁵Tetzunj tka'yinte Aman mixtoqti' nkub' meje Mardokyey ex mixtoqti' nkub' tzipe ajtik'u' Aman, tzajtzun ttx'ujiltz;

⁶ojetoqna' txiq'ma'n te alkye tyajajil Mardokyey, kub' t-xima'n qa mya o'kxte kb'el tz'e'yset twitz, oktentzuntz ximalte jun tu'me'l se'n tu'n kykub' tb'ajsa'n kykyaqilju' aj Juda najlqe'toq toj tkyaqilu' ja nkawina' nimaqkawil Aswer.

Chaq'b'il tu'n kykub'yet aj Juda

⁷Toj tnejel xjaw te ab'q'i, aju' xjaw Nisan, toj tkab'lajoji'n (12) ab'q'i nkawin nimaqkawil Aswer, xise'n tu'me'l twitzku' Aman tu'n tel yal ex tu'n tkyejb'ent ti'j alkye q'ij ex alkye xjaw tu'n tb'inchetju' t-xim, eltzuntz qa toj oxlajoj (13) tajlal tkab'lajoji'n (12) xjaw, toju' xjaw Adar.

⁸Xi'tzun tma'n Aman te nimaqkawil Aswer: —Ati jun tnam kyxol kykyaqilju' tnam ate' kyoj kykyaqilju' tx'ot'x tzyunqe' tu'na nimaqkawil, inanq'in pa'ntib' kyi'ju' txqantl; ate' tkawb'il junxi'l kyekywitzu' txqantl tnam, ex min nche tb'i'ncha'ju' tchaq'b'ila. Myab'a'nte' teya nimaqkawil qa kukx kyanq'in tnamju' lu toju' tkawb'ila.

⁹Qu'mtzun, qa b'a'n toj twitza nimaqkawil, q'omixa tqanil jun chaq'b'il ja ntma'na' tu'n kykub' b'yet kykyaqil, kxe'l nq'o'nwe' wajxaqlajk'al oxnaq kyintal (7,260) saqpwaq kyeju' nche kawin tuk'i'la tu'n tokx toju' tk'uwem nimaqkawb'il, chi Aman.

¹⁰Eltzun tiq'i'n nimaqkawil t-xmilq'ob' ex xitq'o'n te Aman, kyajq'oj aj Juda,

¹¹xitma'n te: —B'a'n tu'n tkyaju' saqpwaq teya. Ex b'inchamju'ya b'a'n toj twitza ti'ju' tnam lu, chi nimaqkawil te.

¹²E'txokliju' ttz'ib'al nimaqkawil toj oxlajoj (13) tajlal tnejel xjaw te ab'q'i, xikytz'ib'a'n tchaq'b'il Aman kyeju' kawil kyoj tnej tx'otx' ex kyeju' tzyul kawb'il toj junjun nimaqtnam. B'ajkub' tz'ib'a'n chaq'b'il lu toj kyyol tnam ex toju' tz'ib'b'ente junjun yol toj junjun tnej tx'otx', sqitu'n kyi'j tu'n nimaqkawil Aswer ex tok t-sey nimaqkawil kyi'j;

¹³b'ajx sma'ntzuntz kyoj smab'l u'j kye kykyaqil tnej tx'otx' toju' tkawb'il. Intoq tma'n kyoj tu'n kykub' b'yetju' aj Juda toj jun q'ijx, ku'xun mo tijwnaq, k'wal mo

qya, ex tu'n tkub' kytzyu'nju' ati kye. A q'iju' q'ma'naju' oxlajoj (13) tajlal tkab'lajoji'n (12) xjaw, mujqa xjaw Adar.

¹⁴B'je'x txoli'n tilb'ilalju' chaq'b'il lu te jun kawb'il ex b'ajx q'o'n tu'n kyb'inte xjal kyoju' tnej tx'otx' ex tnam, tu'ntzun b'incha'ntl kyten ajtponju' q'ij lu.

¹⁵Lwiyxi'x b'je'x sipa'nju' u'j kse'nxu' tchaq' nimaqkawil, ex b'je'x q'o'n tqanilju' kawb'il lu toju' nintnam Susa. Akxtoqtzun nche kub' qe nimaqkawil tuk'i'l Aman tx'ojetel, nimtoq txqan lab'te'n ex xob'el nb'aj toju' tnam Susa.

Est 4

Tzaj kyb'is aj Juda tu'nju' chaq'b'il

¹Tetzunj tb'inte Mardokyey tkyaqilu' matxi'toq b'aj, kub' tlaqu'n ti'j te yek'b'il k'ixk'oj, eb'jo'ktq'o'n ti'j te b'is, jaxtq'o'n tza'j toj twi' ex oktentzuntz ojqlal toju' nintnam, intoq xch'in njaw toj twi' b'isb'ajilx.

²Iktzun pona'ju' tzmax ttziju' tja nimaqkawb'il, mixtoqti' tu'n tokx jun xjal tok ti'j ikyju'.

³Ex ikx b'ajiju' kyojile junjun tnej tx'otx' jatoq npona' sma'nju' chaq'b'il exu' tkawb'il nimaqkawil, nim oq'el b'aj kyxolju' aj Juda, ex kyek'uju' b'is tu'n mewayi'n ex oq'e'n qu'n majx exch'yon toj kyk'u'j, ex b'a'npun eb'aj kub'kxe tib'aj tza'j ex b'jo'k kyq'o'n kyi'j te b'is.

Yolin Ster.

⁴Aye'tzu'n txin ntoq che ajb'en te Ster t-xu'jil nimaqkawil exqe' xq'uqil teku', xikyma'nju' intoq b'aji te. Tzajtzun tb'isju' t-xu'jil nimaqkawil tu'n tpaj ex xit-sma'n ti'j Mardokyey tu'n tel tiq'i'nju' ti'j te b'is, atzunte Mardokyey mixti'x tk'am.

⁵Tzajtzun Ster ttxoku' Atak, ju' kynejel xq'uqil ti'j tja nimaqkawil, ex xitchq'o'n ka'yilte Mardokyey tu'n txi' tqani'n te titi'toqu' nb'aj ex tiqu'n ntb'incha'n tkyaqil ja'lu.

⁶Xi'tzu'n Atak yolil tuk'i'l Mardokyey, ju' atitoq janche tena' nim xjal toju' nintnam, ttzi tja nimaqkawb'il,

⁷oktzun ten Mardokyey tx'olb'alteju' intoq b'aji, ex jni'ju' saqpwaq matxi'toq txi ttziya'n Aman tu'n tkub' tq'o'n toju' tk'uwen nimaqkawb'il naqx tu'n kykub' b'yo'n aj Juda.

⁸Ex xitq'o'n jun u'j tilb'ilalju' chaq'b'il etz toju' nintnam Susa tu'n kyb'ajkub' b'yo'n aj Juda najlqe' kyoj kykyaqilju' tnej tx'otx', tu'n txitq'o'n Atak te Ster tu'n tb'inte tkyaqilju' nb'aji. Ex xitoqxena'n te Ster tu'n tyolinku' tuk'i'l nimaqkawil ex tu'n t-xitkub'sa'n te tu'n tkolon ti'ju' ttanam.

⁹Tej tanjtzi'j Atak, b'ajx tma'nju' b'aj tzaj tma'n Mardokyey te, te Ster.

- ¹⁰Etztzun tchq'o'n Ster jumajtlju' Atak q'malteju' tzaq'web'l te Mardokyey ikjalu:
- ¹¹Kykyaqilju' ajb'el te nimaqkawil, exqe' xjal najlqe' kyoju' tnej tx'ot'x tjaq'u' tkawb'il, b'i'n kyu'n qa ati jun kawb'il ja ntma'na' tu'n kykub' b'yet kykyaqilju' ichan mujqa qya qama che okx tojxi' tpe'nju' ja te kawb'il ka'yilteju' nimaqkawil exqa mya txko'n tu'n, naq o'kx qamatjaz tnuqpi'n nimaqkawil tb'ar q'anpwaq ti'ju' xjal lu te techlal qa maq'aq'an tk'u'jlalil, laytzun kub' b'yo'ntz. Tu'ntzun tpaju' ayin june' toju' lu ja'lo, matxi' b'aj junaq lajoj q'ij min nchin txknojtze' tu'n nimaqkawil, chi Ster.
- ¹²Tetzunj tk'monte Mardokyey ttzaq'web'lu' Ster te Atak,
- ¹³xit-sma'ntlju' yol lu te: Lalun tz'okqe tk'u'ja, qa o'kxa aj Juda kyjel anq'ina tu'nju' tokxa toj tja nimaqkawb'il.
- ¹⁴Qa min sel ttziya ja'lo, tzulte' kolb'ilkye aj Juda toj jun plajtel, atzunta kkyimela kyuk'i'lxi' toj tja tmana. ¡Yajtzunqa a xpona'ju'ya te t-xu'jilu' nimaqkawil tu'n tonina qi'j toju' myab'a'n xi' ttzaj lu!, chi Mardokyey.
- ¹⁵Tzajtzun t-sma'n Ster tzaq'web'l lu te Mardokyey:
- ¹⁶Kutxi'ya ex b'uyinqe'ju'ya aj Juda najlqe' Susa, tu'n kymewayin ex tu'n kynan Dyos wi'je'. Lalun che wan ex che k'wan oxo' q'ij ex oxo' qonik'an. Ex ikx qb'inch'a'qe' tzalu kyuk'i'lju' txin nche ajb'en weye', tb'ajlenxi'tzun ja'lu, chin xe'le' tk'etzu' nimaqkawil, b'a'ntzun qa mya' toj tu'me'l twitz kawb'il. Qatzun machin kub'b'yo'ne', chin kub'xtzun b'yo'ntze', chi Ster.
- ¹⁷Xi'tzun Mardokyey ex tb'inch'a tkyaqilju' b'ajx tma'n Ster te.

Est 5

Okxu' Ster twitz nimaqkawil

- ¹Tb'ajlenxi'tzun oxo' q'ij, oktq'o'n Ster t-xb'alun tex nimaqkawb'il, okxtzuntz tojxi' tpe'nju' nin ja te kawb'il, kub' we' twitzju' ja jatoq q'uqlokxa' nimaqkawil toj tkawb'il, ju' tkub' twitzu' tjpel ja.
- ²Tetzunj tetz ka'yi'n nimaqkawil ti'j Ster ju' t-xu'jil twi' pe'n, jaw tzalaj ti'j ex etztnuqpi'n tb'ar q'anpwaq tzyu'ntoq tu'n te. Okxtzun lq'e Ster ex okttzyu'n twi'ju' tb'ar nimaqkawil,
- ³xi'tzun tqani'n nimaqkawil te: —¿Titi' tajb'ila Ster, nxu'jil? Kxe'l nq'o'nwe' teya titi' matqaniya, ¡Kpena' kxe'l nq'o'we' teya qa matqaniya nik'janju' tx'otx' nkawi'ne'! chij. Xi'tzun ttzaq'we'n Ster te:
- ⁴—Qa b'a'n toj twitza nimaqkawil, nchin kub'sane' teya tu'n txi'ya toj jun ninwan matxi' kub' nb'inch'a'ne' te ninb'ilteya, ex tu'n tpon tiq'ina Aman, chij. Tchaq'tzun nimaqkawil:

⁵—Kyjyome' Aman, tu'n qxi'ye' toju' txokb'il tu'n nxu'jile' Ster, chij. Xi'tzun nimaqkawil tuk'i'l Aman toju' ninwan matxi'toq kub' tb'inha'n t-xu'jil.

⁶Tojtzun ninwan lu, xitma'n nimaqkawil te Ster. —¿Qanintza aju' tajb'ila, kxe'l nq'o'nwe', maskye matzaj tqani'na nik'janju' tx'otx' ati tjaq' nkawb'ile'! chij

⁷Xi'tzun ttzaq'we'n Ster te: —Naq okx tb'is nk'u'ju'ye' ex a nqani'ne' teya:

⁸Qa nchin tk'u'jla'na exqa matzaj tq'o'nju'ya tb'is nk'u'je' exu' kxe'l nqani'ne', kuttzaja najchij, tuk'i'l Aman, toj juntl ninwan kub'ni nb'inha'ne' te ninb'ilteya. Atzuntzu' kxe'la' nmanju'ye' tajb'ila tu'n txi' nqani'ne' teya, chij.

B'aj tb'inha'n Aman jun tze tu'n tjaw jtz'et tqul Mardokyey

⁹Oje tzalaj Aman tej tetz toju' ninwan; atzu'n tej t-xitka'yi'n Mardokyey atitoq ttziju' nin tja kawb'il, miḡtoqti'x njawe' ex mixti' niman te tej txi' tka'yi'n tik', tzajwal ti'tk'u'j ti'j.

¹⁰Mixtzunti' tyek'u toju' kmoj lu qa intoq tx'a'lti'j tk'u'j; atzu'n tej tpon tja eb'aj tzaj ttxko'n tamiw ex Seres, ju' t-xu'jil,

¹¹Jawtzun tnima'tib'tz ti'ju' txqan tq'inumal, kyi'jqe' txqan tk'wal ate'toq, ex se'n tu'me'l jawa' nima'n tu'n nimaqkawil kyxolju' nche kawin tuk'i'l exqe' ajb'el te, tej tokq'o'n toj jun oklenj nimxi'x kyekywitz.

¹²Ex xitma'ntl: —Expe', oqinkxe' ḡinx txko'ne' tu'n Ster t-xu'jil nimaqkawil toju' ninwan xkub' tb'inha'n teju' nimaqkawil ja'lo; ex machin ttxok jumajtle' toju' ninwan kb'eltq'o'n najchi'j teju' nimaqkawil.

¹³Naqtzun aju' mixti'x tab'en tkyaqil ja'lu weye' tu'n tpaju' kukx txi' nka'yi'ne' ma' aj Juda Mardokyey q'uqli ttziju' tja nimaqkawb'il, chi Aman.

¹⁴Xi'tzun kyma'n t-xu'jil ex kykyaqilju' tamiw te: —Q'onx b'inha'ya jun jitz'b'il te junaq kab'e' (22) metr twe', ex qaninx najchi'j prim teju' nimaqkawil tu'n tjaw jtz'o'n Mardokyey ti'j. Kxe'l tzuntza toj tzalajb'il tuk'i'lu' nimaqkawil toju' ninwan, chechij te. Kub'ju' nab'l lu toj twitz Aman, ex xitq'a' b'inha'ju' jitzb'il te b'iyb'il.

Est 6

Kanb'an Mardokyey

¹Ax qoniky'an ja'lu, mixtoqti'x noktwatlju' nimaqkawil, qu'mtzun tchaq' tu'n tpon qi'nju' u'j jatz'ib'anaqe' tqanil nim kyoklen toju' nintnam, tu'n tjaw ḡch'i'n twitz.

²Tojtzun u'j lu elyal kyu'n kse'n tu'me'l kleta' nimaqkawil Aswer tu'n Mardokyey kyeju' B'iwtan ex Teres, kynejel xq'uqil ttzij tja nimaqkawb'il, ju' xima'ntltoq kyu'n tu'n tkub' kyb'yo'n.

³Xjeluntzun nimaqkawil: —¿Titi'tzun jun aq'b'il chjonte ex ninb'ilte Mardokyey oje tk'am tu'nju' tb'inha lu? chij. —Mixti'x —chechiju' nche kawin tuk'i'l.

⁴Tojtzu'n kmoj lu okx Aman twi' tpen tja nimaqkawil, qanilte te tu'n tjawjtz'et tqul Mardokyey ti'ju' b'iyb'il matxi'toq t-xitq'a' b'inja'. —¿Alkye ati twipe'n? — Chiju' nimaqkawil xitqani'n.

⁵—A Aman —chechiju' nche kawin tuk'i'l. —¿Kyi'q'inktze! —chiju' nimaqkawil tchaq'.

⁶Okxtzun Aman, ex xitqani'n nimaqkawil te: —¿Titi' kb'inchetel teju' ichan wajb'ile' tu'n tjaw nimet ayine' nimaqkawil? chij. Kub' t-xima'n Aman: ¿Alkyetzu'n kjawil tnima'n nimaqkawil qa myayine'? chij tib'xtib'.

⁷⁻⁸Xittzaq'we'ntzuntz: —Ati tu'n ttzaj iq'ette' ichan lu t-xb'alun ku'j axju' najb'en teya nimaqkawil, ex jun tchejaju' njawa ti'j, ex tu'n tjax jun tkoron nimaqkawil toj twi'.

⁹Che kxe'lq'etju' xb'alun ku'j exu' chej te junju' nimxi'x toklen toju' kawb'il, tu'n toktq'o'n t-xb'alunju' ichan tajb'ila nimaqkawil tu'n tjaw tnima'na, ex tu'n t-xitiq'i'n b'etel ti'j chej toju' jate'qe' nim xjal toju' nintnam, nejli twitz njawxi' t-äch'i'n: ¡lky nb'incheta' kjal teju' ichan tajb'ilu' nimaqkawil tu'n tjaw tnima'n! chiku', chi Aman te nimaqkawil.

¹⁰Xi'tzun tma'n nimaqkawil te Aman: —Lwiyx natzuna, q'intza xb'alun ku'j exu' chej, kse'nxju' xtmaya, axtzun b'inchamju'ya tuk'i'l Mardokyey aj Juda, ju' q'uqlok ttziju' nin ja te kawb'il. Mixti' jun ti'xti' laywit tb'inchaya kse'nxju' xtmaya, chi nimaqkawil te.

¹¹Tzajtzun tiq'i'n Aman ju' xb'alun ku'j exju' chej, ex oktq'o'n ti'j Mardokyey, xitiq'i'ntzuntz ti'j chej ja ta'qe' nim xjal toju' nintnam, nejli twitz ex intoq t-äch'i'n: ¡lkytzn nb'inchetju' teju' ichan tajb'ilu' nimaqkawil tu'n tjaw tnima'n! chij.

¹²Tetzunj tb'aju' b'ete'n lu, anjlti'j Mardokyey ttziju' tja nimaqkawb'il, atzunte Aman ojql txi' tja, intoq b'isun ex mqo'n twitz.

¹³Xitma'ntzuntz te t-xu'jil ex kye tamiw tkyaqilju' matxitoq b'aj, xikyma'ntzuntz te: —Qa aj Juda Mardokyey, ju' xi'teltiq'i'n toklena, layx kub'ti'j tu'na, ape'ta kb'el tejumajx tu'n, chechij te.

¹⁴Na'mxtoqpe' kyb'aj yolin, tej kyponju' nche ajb'en te nimaqkawil q'elte Aman tu'n txi' lwiixi'x toju' ninwan matxi'toq b'ent tu'n Ster.

Est 7

B'antti'j tu'n tkub'yo'n Aman

¹Exi' nimaqkawil tuk'i'l Aman toju' ninwan,

²ikx toju' tkab' q'ij lu xitma'n nimaqkawil te Ster tej ntoq che wan toju' ninwan: —¡Qanitza ajú' tajb'ila, kpena' xe'l nq'o'nwe' nik'janju' nkawi'ne' teya qama tzaj tqani'na! chij.

³Xittzaq'we'n Ster: —Qa nchin tk'u'jla'na nimaqkawil, exqa makub' toj twitza, naq o'kxwe' tb'is nk'u'j ex a nqani'ne' teya tu'n tklonteju'ya nchwinqlale' ex kychwinqlalju' ntaname';

⁴qu'n oje qo'xk'ayi'ne' kyuk'i'lju' ntaname' tu'n qkub' b'yo'ne' jumajx. Naqwit naqxqo k'ayinjze' te majen, mixti'wtlo nchin yajunwe' teya, qu'n laywitlo tb'inchaxi'xu' ajq'oj nim xitb'il teya nimaqkawil, chi Ster.

⁵Xi'tzun tqani'n Aswer te: —¿Alkyetzun ex jata'ju' ximalte lu? chij.

⁶—¡Ate qajq'uju'ye' Aman lu b'inchal myab'a'n!— chi Ster xittzaq'we'n. Tetzunj t-xitb'i'n Aman ja'lu, majx b'ajub'chaj tu'n xob'il kywitzu' nimaqkawil exu' t-xu'jil.

⁷Jawe' Aswer tu'n tq'oj ex etz toju' ja jate'ya'toq toju' ninwan, extzuntz toju' b'ech twitz tja nimaqkawil. Tetzunj teltnik' Aman qa matxi'toq kub't-xima'n nimaqkawil tu'n tkub' tb'yo'n, kyejten tuja kub'sal twitzu' Ster t-xu'jil nimaqkawil tu'n tklonteju' tchwinqlal.

⁸⁻⁹Tetzunj tanjtzti'ju' nimaqkawil toju' b'ech ex okx tuja jata' ninwan, xitka'yi'n matxitoq txit-xontib' Aman tib'aju' b'unin ninq'a'jtz jatxalcha'toq Ster, jaw tzaqpajtzuntz: —¿Ma ex tajb'ila tu'n tkub'tyaju'na nxu'jile' nwitzku'ye' ex tojku' njaye'? chij. Naqtzun nb'aj tma'n nimaqkawil ja'lu, ch'intqan okjpu'n twitz Aman kyu'n jte' xq'uqil teku' nimaqkawil. Atzun jun kyxol, Arb'on tb'i, tma: —Atitlna'te' jun jitz'b'il te b'iyb'il tja Aman, te junaq kab'e' (22) metrlo twe', xitq'a' b'inch'a' te b'iyb'ilte Mardokyey, aj ichan tzaj q'mante jun tb'anil tqanil teya nimaqkawil, chij. —¡Kyjtz'onjx natzune' ti'jx! —chi nimaqkawil tchaq'.

¹⁰Ikytzu'n jawxjtz'o'n Aman ti'xju' b'iyb'il jawtb'inch'a'n te Mardokyey. Tu'ntzu'n ja'lu e'la' ttx'u'jilu' nimaqkawil.

Est 8

Chaq'b'il tu'n kyxtalinjtz aj Juda

¹Axtzun q'iju' lu, xitoyi'n nimaqkawil Aswer tja Aman, kyajq'oj aj Juda, te Ster ju' t-xu'jil, ex pon Mardokyey tk'etzju' nimaqkawil, qu'n matxi'toq txitma'n Ster te qa kyitz'inkyib'u' tman tuk'i'lju' tman Mardokyey.

²Atzunte nimaqkawil eltiq'i'n t-xmilq'ob' ju' matxi'toq tz'el tiq'i'ntl te Aman, ex xitq'o'n te Mardokyey. Ex oktq'o'n Ster Mardokyey ka'yil ex nk'ulkye kykyaqailju' ti'xti' tetoq Aman.

³Ex yolin jumajtlu' Ster tuk'i'lu' nimaqkawil, majxkub' meje t-xe tqan intoq oq', xitkub'sa'n tu'n tkub' tnajsa'nju' chaq'b'il myab'a'n tu'n Aman ex tu'n mijapuna' tb'is tk'u'j kyijju' aj Juda.

⁴Tzaj tnuqpi'n nimaqkawil tb'ar q'anpwaq ti'ju' Ster. Jawtzun we' Ster, ex kub' we' twitzju' nimaqkawil

⁵xitma'n te: —Qa b'a'n toj twitza nimaqkawil exqa tu'me'lju' nkub'sb'ile', qa nchin tk'u'jla'na nimaqkawil exqa nlaqja wi'je', tz'ib'a'nku'ya jun chaq'b'il ja ntma'na' tu'n kykub'najsetju' u'j eb'ax ttz'ib'a'n Aman tu'ky'lju' chaq'b'il tu'n kykub'yetju' aj Juda toj kykyaqilju' tnej tx'otx' nche tkawi'na.

⁶Qu'n ¿se'n taq'wi tu'n tik'xju' yajb'il wu'ne' tzul ti'j ntaname', ex ajkykub'yo'n toj njaye'? chi Ster.

⁷Tzajtzun ttzaq'we'n nimaqkawil Aswer te Ster ex te Mardokyey, aj Juda: —Matxi' txinq'o'ne' tja Aman te Ster, atzunte Aman matxi' jaw jtz'et ti'ju' b'iyb'il tu'n tpaju' okmiltz'uj b'yolkye aj Juda.

⁸Ja'lo kxe'l nq'o'ne' anb'il kyeye' tu'n tkub' kytz'ib'a'ne' juntl u'j, tojx nb'iye', aju' b'a'n toj kywitze' tu'n kyxtalet aj Juda. ¡Ex kyq'onke' nseye' kyi'ju' u'j lu! chi nimaqkawil.

(Qu'n lay b'ent tkub' naj jun u'j toj tb'i nimaqkawil ex tok t-sey ti'j.)

⁹Ch'i'ntqan e'tzaj txko'n ttz'ib'al nimaqkawil. Tojtoq junaq oxo' (23) tajlal toxi'n xjaw, aju' xjaw Sib'an, ex tkyaqilju' tchaq' Mardokyey b'ajx tz'ib'a'n kye aj Juda, kye kawil kyojile junjun tnej tx'otx' ex kyeju' txqantl tzyul kawb'il kyoju' qaqaq wuq (127) tnej tx'otx' tzajx jat'a Indya pomnix jata' Etyopiy, tojilex kyol ex kyojxu' tu'me'l nche tz'ib'eta'chaq kyol xjal teyile junjun tnej tx'otx'. Ex ikx xitz'ib'a'n kye aj Juda tojx kyyol ex tojxu' tu'me'l tz'ib'b'ente kyyol.

¹⁰B'ajkub' sqitu'n kyi'ju' u'j toj tb'i nimaqkawil Aswer, kykub'lenxi'tzun q'o'n t-sey nimaqkawil kyi'j, eb'ajx sma'n kyi'ju' sipal u'j, aye' nche chejin kyi'j chej ojql che b'et kyxolju' tchej nimaqkawil.

¹¹Tchaq'u' nimaqkawil kyoju' u'j lu kye aj Juda, kyoj alkyexku' nimaqtnam janajla'qe', tu'n kyb'uyinte kyib' tu'n kyklonte kyib', ex tu'n kykub' kyb'yo'n ex majx tu'n kykub' kyb'ajsa'nju' xjal kyuk'i'lxi' kyxu'jil ex kyk'wal, qa iq'i'n kyb'iyb'il te alkyexku' tnomil ma alkyexku' tnej tx'otx' tu'n kyok tzaqpaj kyi'j, ex tu'n kykub' kytzyu'nju' ati kye kyajq'oj.

¹²Tkyaqil ja'lu tu'ntoq tb'inchet naq toj jun q'ijx kyoj kykyaqilju' tnej tx'otx' nche tkawi'n nimaqkawil Aswer; a q'iju' q'ma'ntl ti'j aju' toj oxlajoj (13) tajlal tkab'lajoji'n (12) xjaw, mujqa aju' xjaw Adar.

¹³Atitoq tu'n tex tqanil jun tilb'ilalju' chaq'b'il lu te jun kawb'il, ex tu'n tex yek'et kyojile tnam ex kyojile tnej tx'otx', tu'ntzun tb'aj kyb'inha'n kyib'ju' aj Juda toju' q'ij lu tu'n tokt-xel kyu'n kye kyajq'oj.

¹⁴Ojql kyb'ajxju' sipal u'j toj tchaq'b'ilu' nimaqkawil, kyi'j chej kyxolju' tchej, ex b'je'x q'o'n tqanilju' chaq'b'il lu toju' nintnam Susa.

¹⁵Etz mardokyey toju' tja kawb'il, toktoq jun t-xb'alun nimaqkawil ku'j ti'j, xkul ex saq ka'yin, tokxtoq jun tb'anil q'anpwaq koron toj twi' ex tok jun t-xb'alun sed ex kyaq smo'n tk'i' cha'x. Ojexi'x che xch'in kykyaqil aj Susa tu'n kytzalajb'il,

¹⁶ex tkyaqil ok te spik'un, tzalajb'il ex jun ninb'il kye aj Juda.

¹⁷Ojexi'x eb'aj tzalaju' aj Juda kyoj kykyaqilju' tnej tx'otx', e'nimaqtnam ex najb'il jachaq npona' toqu' tchab'il nimaqkawil, ex kub' kytzalajsa'n kyu'n nimaqwan ex ninq'ij. Expe' nim xjal toju' tx'otx' okkyq'o'n kyib' te aj Juda, qu'n matxi'toq tz'ok txqan kyxob'elu' aj Juda kye.

Est 9

E'kanb'an aj Juda

¹Tojtoq oxlajoj (13) tajlal tkab'lajoji'n (12) xjaw, ju' xjaw Adar, tu'n tjapunju' tchab'il nimaqkwil, ex a q'iju' ntoq che ayonju' kyajq'oj tu'n kykub' kyb'yo'n aj Juda; wichiqa aye'tlkye kub'kyi'j kyu'n aj Juda.

²B'aj kyb'u'yi'n kyib' aj Juda kyoju' nimaqtnam jachaq najla'qe' kyoj kykyaqilju' tnej tx'ot'x in tkawi'n nimaqkawil Aswer, tu'n kyok tzaqpaj kyi'ju' kyajb'ilotq tu'n kykub' b'yonkye. Mix-a'lo'xte jun we' kywitz, qu'n nimtoq xob'il matxi'toq tz'ok kyoju' tnam kyu'n.

³Kykyaqilju' tzyul kawb'il kyoju' tnej tx'otx', e'kawil kyoju' tnej tx'otx', exqe' nimaq kyoklen toju' kawb'il, intoq che onin kyuk'i'lju' aj Juda tu'n kyxob'e'l te Mardokyey,

⁴qu'n jun nimaqxjal toq toju' tja nimaqkawb'il ex matxi'toq b'injtz tqanil ti'j kyoj kykyaqilju' tnej tx'otx', ex atl junjun q'ij xi'toq ttenxi'xtl tipumal.

⁵Tu'n k'u'xtx'e'nb'il eb'aja' kyb'yo'n aj Juda kyajq'oj; majx e'kub' kyb'ajsa'n kykyaqil ex kyb'incha kyi'j aju' kyajb'il.

⁶Junk'al jo'naq (500) ichan e'kub' kyb'yo'n o'kx toju' nintnam Susa;

⁷ex e'kub' kyb'yo'n Parsandata, Dalpon, Aspata,

⁸Porata, Adaliy, Aridat,

⁹Parmasta, Arisay, Ariday ex Vaysata,

¹⁰aye' lajoj tk'wal Aman, ju' ajq'oj kyi'ju' aj Juda; ex min b'ajx kyeku'n ti'xti' kye.

¹¹Textzu'n q'ij lu, tej tb'inte nimaqkawil jte'ju' matxitoq che kyim toju' nintnam Susa,

¹²xitma'n te Ster ju' t-xu'jil; —Matxi' che b'aj junk'al jo'naq (500) ichan exqe' lajoj tk'wal Aman kyu'n aj Juda toju' nintnam Susa. ¿Mitzunlo yatlte' kyoju' txqantl tnej tx'otx' nche nkawi'ne'? ¡Q'mantza weye' titi'tl tajb'ila, kxe'l nq'o'nwe'! chi nimaqkawil.

¹³Xi'tzun ttzaq'we'n Ster: —Qa b'a'n toj twitza nimaqkawil, tu'n txiq'et anb'il kye aj Juda toj Susa tu'n kyb'inchante jumajtl najchi'j axju' matxi' kyb'inha kse'nxju' chaq'b'il, ex tu'n kyjaw yob'et kyxmilaju' lajoj tk'wal Aman, chij.

¹⁴Tchaq'u' nimaqkawil tu'n tb'inchet ikju'. B'je'x q'o'n tqanilju' chaq'b'il lu toj Susa, ex eb'jaw yob'a'n kyxmilalu' lajoj tk'wal Aman.

¹⁵B'aj kyb'uyi'n jumajtl kyib'ju' aj Juda najlqe' toj Susa toj kyajlajoj tajlal xjaw Adar, ex e'kub' kyb'yo'n o'lajnaqtl (300) ichan na'tz; ex min xikyeku'nju' ati kye.

¹⁶⁻¹⁷Ex b'aj kyb'u'yi'n kyib'ju' aj Juda najlqe'toq kyoju' txqantl tnej tx'otx', toj oxlajoj (13) tajlaxju' xjaw, tu'n kyklonte kyib' ex tu'n kyb'aju' kyajq'oj kyu'n; eb'aj b'eljoymutx' wuqk'al lajnaq (75,000) xjal kyu'n, ex min xikyeku'n ati kye. Tojtzun q'ij kyajlajoj tajlaju' xjaw e'ojlan ex kub'kyik'sa'n tuk'i'l tzalajb'il ex ninwan.

¹⁸Aye'tzu'n aj Juda toj Susa, b'ajna' kyb'u'yi'n kyib' toj oxlajoj (13) ex kyajlajoj (14) tajlalu' xjaw, e'ojlan toj o'lajoj tajlal xjaw, ex kub'kyik'sa'n kyuk'i'l nimaqwan ex tzalajb'il.

¹⁹Aye'tzu'n aj Juda najlqe' kyoju' tnam ex kojib'il mixti' tapi kyi'j, kub'kyik'sa'n q'ij kyajlajoj tajlaju' xjaw Adar tuk'i'l tzalajb'il ex ninq'ij, ex eb'aj oyin kxolilex.

Ninq'ij Purim tb'i

²⁰B'ajkub' ttz'ib'a'n Mardokyey tkyaqilju' b'aj lu, ex b'ajx t-sma'n u'j kye aj Juda najlqe' kyoju' tnej tx'otx' nche tkawi'n nimaqkawil Aswer, e'nqaku' ta'qe' ex najchaq ta'qe',

²¹tuk'i'lju' chaq'b'il tu'n tkub' kyik'sa'n q'ij kyajlajoj ex o'lajoj tajlaju' xjaw Adar atl junjun ab'q'i,

²²tu'nju' aye' q'iju' tej kyb'aju' ajq'oj kyu'n, ex ax jawju' kych'exb'etju' b'is ex oq'el toj k'ixk'oj te tzalajb'il ex ninq'ij kye. Ati tu'n kykub' ik'setju' q'ij lu kyuk'i'l nimaqwan ex tzalajb'il, ex tu'n kyq'on oyaj jun te juntl ex tu'n txikyq'o'n kykotzju' prow.

²³Majx kyej tenju' lu kyu'n aj Juda tu'n kyb'inchante ex tu'nju' b'ajx ttz'ib'a'n Mardokyey kye.

²⁴Qu'n ojettoq kub' t-xima'n Aman, ju' kyajq'oj, tu'n kymankun kykyaqil aj Juda tu'n, ok toj sqach tu'n tkyaj jun q'ij tu'n kykub' tb'yo'n kykyaqilx,

²⁵tetzun' tpon Ster twitzu' nimaqkawil, tchaq' nimaqkawil toj u'j qa tkyaqilju' myab'a'n matxi'toq kub' t-xima'n Aman tu'n tb'inchante kyi'ju' aj Juda tu'n tkub' tz'aq tib'ajx. Ikytzu'n e'jaw Jtz'o'n Aman kyuk'i'lu' tk'wal ti'ju' jitz'b'i'l te b'iyb'il jawtb'inha'n.

²⁶Qu'mtzun ok kyb'iju' q'ij lu te Purim, qu'n a t'nab'lju' b'a'npun pur. Qu'mtzun, kse'nxju' tuj Mardokyey kye exu' matxi'toq kyil ex e'ik'a',

²⁷kyej kyq'o'n aj Juda ja'lu tu'n kyb'inchante kukxju' ex kye kyyajajil, ex kye kykyaqilju' makyaq'kyib' toju' kyokslab'l aj Juda: ilti'j tu'n tkub' kyik'sa'n kab'e' q'ij lu atl junjun ab'q'i toju' tajlal xjaw q'ma'ntl, kse'nju' chik'b'ab'l matxi'toq b'ajx q'ma'n kye;

²⁸ex tu'n kytzaj na'nju' q'ij lu ex tu'n kykub' ik'sa'n kyu'nile junjun wiq kyyajajil, kyu'n junjun k'loj kywitze'l kyib', tojile junjun tnej tx'otx' ex junjun nimaqtnam, tu'n lalun kub' naju' nab'ab'lte kyxol aj Juda ex kyxolju' kyyajajil.

²⁹Kub' kytz'ib'a'n Ster tmyal Ab'yayil ex Mardokyey aj Juda, juntl u'j tuk'i'l oklenj ti'ju' tq'ij purim, tu'n tkuwsetxi'xju' tnejel,

³⁰ex b'ajx kysma'n kye kykyaqilju' aj Juda kyoju' qaqnaq wuq (127) tnej tx'otx' nche tkawi'n nimaqkawil Aswer, kyuk'i'l yol te b'a'nwnaqil ex ax,

³¹tuk'i'lju' chaq'b'il tu'n tik'setju' tq'ij purim toju' tajlal xjaw q'ma'ntl, kse'nxju' ojetoq kychaq' Mardokyey exu' Ster t-xu'jil nimaqkawil kye ex kyeju' kyyajajil. Ex ok kytz'aqta'n junjuntlju' nuk'b'il kyi'ju' mewayi'n ex oq'el.

³²Ex aju' tchaq'b'il Ster kuwsan kyeju' nuk'b'il tu'n kyoklpe ti'j ajtkub' ik'setju' tq'ij Purim. Tkyaqil ja'lu ku'x tz'ib'a'n toj jun u'j.

Est 10

B'a'n tqanil ti'j Mardokyey Ex b'ajsb'il

¹Kub' tq'o'n nimaqkawil Aswer tu'n kyq'onte xjal jun chojb'il, kyoju' tx'otx' ex kyoju' swejtx'otx' toj a'.

²Tkyaqilju' tb'inha tuk'i'l toklen ex tipumal, exju' tqanil chik'lixix ti'ju' jun nim toklen Mardokyey oktq'o'n, tz'ib'anqe' toju' u'j janche ku'xa' tz'ib'a'na' tkyaqilju' nb'aj toju' kykawb'il Medya ex Persya

³Ate Mardokyey aj Juda toktoq toju' tnejel oklenj ti'jxi' nimaqkawil; ok te jun nimaqxjal kyxolu' aj Juda, b'a'ntoq tilwi' kyu'nju' twnaqil, qu'n tjoyju' b'a'n teju' ttanam ex oktq'on tilil tu'n kytenju' tyajajil b'a'n.

Job

Job 1

Taj Dyos tu'n tkub'yajti Job'

- ¹Atitoq jun ichan Job' tb'i toju' tx'otx' Us, intoq anq'in toj ttxolilti'j ex mixti' jun taq'wix ntb'inch'a'n, ex b'a'n ajb'eltoq te Dyos, intoq oktq'o'n tilil tu'n lalun tb'inch'a taq'wix te juntl xjal.
- ²Ate'toq wuq tk'walu' Job' ex ox'e' tmyal,
- ³ex ate'toq wuqlajk'al lajnaq (7,000) trit, wuqk'al lajnaq (3,000) tchej kamey, junk'al jo'naq (500) muj twakyix ex junk'al jo'naq (500) tb'ur. Ex ikx nim txqan tmajin lq'o'n. Atoq nimaq q'inunju' toj tkyaqilju' tx'otx' tjawetzq'ij.
- ⁴Naq'lqe'toqju' tk'wal Job' tu'n kyok nimaqwan kyu'n tjayile junjunkye, txoli'n nche'xa' ex intoq che kytxko'nju' ox'e' kyanab'.
- ⁵Tb'ajlenxi'tzu'n nimaqwan kyu'n, intoq che txko'njtz tu'n Job', prim njawe', q'ol chojb'il k'ok'sb'il tu'n junjunju' tk'wal. Intoq tb'inch'a'n Job' ja'lu kukxju', qu'n nkub' t-xima'n qaj ma che b'inch'an ilju' tk'wal ex qaj mache' ilin ti'j Dyos toj kyanmi.
- ⁶Jun q'ij eponju' ajb'el toj kya'j twitz Qman Dyos, ex ikx ponju' anjl poqol kxol.
- ⁷Xitqani'n Qman Dyos te: —¿Jasaja'ya? chij. Atzun anjl poqol xittzaq'we'n: —Ntx'anje' b'etel toj tkyaqil twitz tx'otx' ex mab'aj nxb'etzane' ti'jile', chij.
- ⁸Xi'tzun tma'n Qman Dyos te: —¿Ma matz'ok tka'yi'na nmajine' Job'? Mix-a'lo' juntl xjal twitz tx'otx' kse'nte, inwt ajb'en weye' b'a'nxi'x ex inwt nanq'in toj tu'me'l ex inwt oktq'o'n tilil tu'n lalun tb'inch'a jun taq'wix ti'j juntel, chi Dyos.
- ⁹Atzunte' anjl poqol xittzaq'we'n: —Myana' naqkukx najb'ente' b'a'nxi'x teya.
- ¹⁰Mixnati' ntjo'na tu'n t-xiyeku'n, e'tojtja exju' ati te; inkub' tky'i'wla'na tkyaqilju' ntb'inch'a'n, extzun ate nimaq q'inun, nim txqan twaqix toj tkyaqilju' tx'otx'.
- ¹¹Q'imilchaqa tkyaqil te, atzun q'iju' kjawil miltz'uj ti'ja, chij.
- ¹²Xi'tzun ttzaq'we'n Qman Dyos teju' anjl poqol: —B'a'natzun, B'inchama tajb'ila ti'j tkyaqilju' ati te Job', atzunte lalun tb'inchaya jun taq'wix ti'j, chi Dyos te. Ik'b'ettzuntz twitz Qman Dyos.
- ¹³Jun q'ij, intoq kyb'inch'a'n tk'wal Job' exqe' tmyal jun ninwan tja tzikb'aj,
- ¹⁴pon jun ichan tja Job' q'malte jun tqanil: —Intoq qokjone' toj koj'b'il kyuk'i'l wakx; exqe' ttxu b'ur intoq che wan nqaku';
- ¹⁵naq minab'enx e'pon aj Sab'a, ex mache'x kyelq'an wakx ex mache kub' kyb'yo'n ichan tu'n kchil. Noq o'qinkxe' xin tzaqpaj tu'n wule' q'malte teya, chij.

¹⁶Na'mxtoqpe' tb'aj yolinju' ichan lu, tej tpon juntl q'malte: —Makub' jun q'anqyaq ex mache kyimju' k'ik'lel tu'n exqe' rit. Noq oqinkxwe' x'in klet tu'n ntzaje' q'malte teya, chij.

¹⁷Na'mxtoq tb'aj yolinju' ichan lu, tej tponju' toxi'n: —Mache pon ox'e' tnej kaldey q'ojil qi'je' ex mache b'ajx kyelq'an kamey, ex mache kub' kyb'yo'n ichan tu'n k'u'xtx'e'nb'il. Noq o'qinkxwe' x'in klet tu'n wule' q'malte teya, chij.

¹⁸Ex na'mxtoq tb'aj yolinju' ichan lu, tej tpon juntl ex tma: —Ate'toqu' tk'wala ex tmyala toj jun ninwan tjaju' tzikb'aj,

¹⁹noqminab'en saj jun kyq'iq' toj chq'ajlaj ex matz'ok tjuma'ntib' kyi'ju' tkyajil ttx'u'k ja, ex makub' tz'aq kyib'aju' tk'wala. Kykyaqilx x'ekyim. Noq o'qinkxwe' x'in klet tu'n wule' q'malte teya.

²⁰Jawtzun we' Job', tzaj txqan tb'is ex kub' tlaqu'n t-xb'alun, el t-sk'o'ji'n twi' ex kub' tzipe k'ulul.

²¹Tmatzuntz: —X'b'iqlqine' tej wule' twitz tx'otx', ex x'b'iqlqine' ajwik'e'. Ate Qman Dyos saj q'onte tkyaqil weye', ex axte sel q'inte weye'; ;Ky'i'wla'nxwit tb'i Qman Dyos! chij.

²²Tu'ntzun tkyaqil ja'lu, mixti' b'inchan il Job' ex mixti' jun taq'wixil tma ti'j Qman Dyos.

Job 2

¹Tetzunj tpon q'ij tu'n kyponju' ajb'el toj kya'j twitz Qman Dyos, ex ikx pon anjl poqol kyxol.

²Xitqani'n Qman Dyos te: —¿Jasaja'ya? Xi'tzun ttzaq'we'n poqol te: —Matxi' b'aj n'xchu'ne' tkyaqil twitz tx'otx'.

³Atzunte Qman Dyos xitma'n te: —¿Ma matxi' tz'ok tka'yi'na nmajine' Job'? Mixti' juntl xjal twitz tx'otx' kse'nte, o'kxtzu' najb'ena' weye' ex nanq'in toj tnik'alti'j, mixti' ttzakajil, ex nxitka'yi'n, tu'n lalun tb'incha jun taq'wix te juntl. Maskye matxi' tz'oktb'incha'na taq'wix ti'j ex mixti' tpaj, wa'lxixte toju' tchwinqlal mixti' ttzakajil, chi Dyos.

⁴Atzunte' poqol xittzaq'we'n te Qman Dyos: —Qa min sokyeku'n aku', tkyaqil b'a'nile. Jaku' tzik'x tu'nte' ichan naq tu'n tkletju' tchwinqlal.

⁵K'ixb'sankchaqa, atzun tila qa min xyasun ti'ja twitzku'ya, chij te Dyos.

⁶Atzunte Qman Dyos xittzaq'we'n teju' poqol: —B'a'natzun, b'inchama te aju' tajb'ila, naq o'kx lalun kub' tb'yo'na, chi Dyos.

⁷Ik'b'ettzuntz twitz Qman Dyos, ex tzaj t-sma'n jun yab'il taq'wixi'x ti'j tchib'jil Job' tzajx t-xe tqan japumnix toj twi'.

⁸Atzunte Job' xi' qeb'il tk'etz jun ch'uq tz'is, ex tzaj tiq'i'n jun piḥ ttx'anqa'n k'wil jotz'b'il ti'j.

⁹Atzu'n t-xu'jil xitma'n te: ¿Ma ljo'ntzun tanq'ina b'a'n? ¡Yasunxa Dyos, kyimkutzunja! chij.

¹⁰Atzunte Job' xittzaq'we'n: —¡Qya, lalun tz'ok toj twi'ya! Ina' qk'mo'nju' ti'xti' b'a'n ntzaj tq'o'n Dyos qe, ¿tiq'u'ntzun lay qk'amu' myab'a'n? chij. Iktzu'n, toj tkyaqil ja'lu min b'inchan il Job', tk'i'xpe'wt tu'n tyol.

E'ponju' tamiw Job' ka'yilte

¹¹Ate'toq oxe' tamiw Job': a junju' Elipas, najli toju' tx'otx' Teman, ex B'iltad, najli toju' tx'otx' Swa, ex Sopar, najli toju' tx'otx' Naamat. Tej kyb'inte tkyaqilju' taq'wix tzaj ti'j Job', kub' kyxima'n tu'n kxi' q'uqb'alte tk'u'j ex tu'n kyten tuk'i'l toju' k'ixk'oj.

¹²Atixtoq tu'n kypon tk'etz, kyilu' Job', ex peni ela' kynik' te, e'aq'witzuntz xch'il ex oq'el, tu'nju' exch'yon toj kyk'u'j, xikyxilun' kxb'alun ex jaw kychto'n quq toj kyq'iq' ex tzaj chitj toj kwi'.

¹³E'kub' qetzuntz twitz tx'otx' tuk'i'l, e'kub'ten wuq q'ij ex wuq qonik'an tk'etz, mixti'xte jun kyol kyma, qu'n okkyka'yi'n kuwtoqju' k'ixk'oj ti'j Job'.

Job 3

Tna' Job' k'ixk'oj

¹⁻²Chab'ax tjaw yolin Job', ex yasun ti'ju' q'ij titz'jlen.

Job'

³¡Mixyab'a'nju' qonik'an tej tok iqan nwiye' tu'n ntxuye'! ¡Mixwit nitz'ja'ye' tej tpon nq'ijlalile'!

⁴¡Naqwit kub' qloljix toju' q'ij lu, exwit ik'tna'l tu'n Dyos ex mixwit sqixa'ju' q'ij lu!

⁵¡Junwt leku'n qxopinxi'x tzaj qloljsalte, mujqa jun q'eqmuj kub' juptz'ante, mujqa jun klis tzaj xob'tzalte!

⁶Kub'wit naju' qonik'an lu toj qlolj exju' q'ij miwtlo junti' okq'o'n toj tajlal xjaw!

⁷¡Mixwitloti'xte jun itz'ji toju' qonik'an lu, mixwitloti'xte sich' te tzalajb'il lu!

⁸¡Noqwit ikj kyqani ajk'a taq'wix ti'j, ju' ati kyipumal tib'aj Leb'yatan!

⁹¡Noqwit min e'qoptz'aj che'w toju' prim lu, exwitlo min ulju' spik'un nayonjtz, exwitlo min ilwi tej ttzaj t-xe kya'j!

¹⁰¡Tzajwit txko'n toj twi' qonik'an tej witz'jiye' miwtlo jun xwilju'ye' txqan yajb'il!

¹¹¿Tiqu'n min nkyime' ti'j ntxuye', mujqa nkyimwite' tej witz'jiye'?

- 12¿Tiqu'n nkub'a' chle'ne' tib'aj tqan ntxuye' ex nch'une' ti'j?
- 13Naqwit ikj nkyime' atxi'xju', inwtlo chin wtane' ja'lo inwtlo chin ojlane' toj nak'b'il,
- 14kyuk'i'l nimaqkawil exqe' nuk'ul toj kawb'il b'inha'n kyja nimaq kywe' toj muqb'il,
- 15mujqa kyuk'i'lju' nche' kawin nkynojsa'n tja nimaqkawb'il tu'n q'anpwaq ex saqpwaq.
- 16¿Tiqu'n min nku'x mqu'ne' kse'nkye e'li'n, kse'nkye' k'wal nche kyim na'mxtoq kyitz'ji?
- 17Toju' muqb'il nb'aja' yajte'n kye' b'inchal myab'a'n, ex nche ojlanju' siktniqe';
- 18atzu' nkmeta' nak'b'il kyu'nju' jpu'nqe', ex lay kyb'itlju' kyxalb'e'n chq'ol aq'unal;
- 19Junelnitzunte' kyilwi nimaq ex k'oke' atzu', exqe' lq'o'n majen nche tzaqpaj toj kyq'ob'ju' kyajaw.
- 20¿Tiqu'ntzunlo ntjo'na' Dyos tu'n tlonteju' nyajt spik'un? ¿Tiqu'n ati tchwinqlalju' noqnk'ayix toj ttzi,
- 21aju' ntqani'n tkamik mixjun kyim, maskye nik'xi'x tjoyli tu'n kyetwitz jun k'uwenj e'wa'n?
- 22ktzalajelte' ichan lu tzmaxi'j ajtpon toj muqb'il.
- 23Naq ntakanjete xjal tu'n Dyos, jaxja matxa' mqonilete' tb'e.
- 24A nwaju'ye' jiq'cha'n; ex a nk'wa'ju'ye' t'i'nje'n toj k'ixk'oj.
- 25Tkyaqilju' ntzaj tchi wi'je' exju' nxob'le'ne', matxi' tz'oktz'aq wi'je'.
- 26Mixti'x ojb'il weye'; naqx yajb'il atinqina'ye', mixti'xte nak'b'il, chi Job'.

Job 4

Tnejel tnej yol kyxol

(Caps. 4—14)

Elipas

- 1-2Axxi'x, Job', miloyab'a'n toj twitza tu'n tokten jun xjal yolil tuk'i'la, naqtzunaju' ilti'j tu'n tb'ajx q'met teya.
- 3A pena'ya xnaq'tzalkye txqan xjal ex nche'x tkuwsa'na mixti' kyipumal;
- 4ana'ya, njaw wab'anteju' nkub' tz'aq tu'n tjawe' ex ntoni'nju'ya xi' tkub' tz'aq,
- 5Atzu'n ja'lo tu'nju' makub' tz'aaq toj, nkub'numja ex matzaj tchewal ti'ja.
- 6Aya jun b'a'n ajb'el te Dyos, jun ichan tnik'alti'j, ¿Tiqu'ntzun min nqe tk'u'ja?

- ⁷Ximanku'ya, na'ntza ¿jtoje tila jun xjal kub'ajsa'n qa mixti' til?.
- ⁸A twitzlililju' oje wile', aye'ju' nkuxkawa'n b'yojwnaqi'n ex myab'a'n ax nkykotzi'nju' kuxni kyawa'n.
- ⁹Ajttzaj ttx'u'jil Qman Dyos, jun jub'change'x tu'n t-xew ex majx nche kub' tnajsa'n.
- ¹⁰Maskye nche tzanin ex nche xo'jin kse'n b'alun, che qenb'il tzmaxi'j ajtetz q'uchi'n kywitzte tu'n Dyos.
- ¹¹Che kyimel kse'nqe' b'alun min nknetl kychi', aye'tzu'n kyal che b'ajex slamj.
- ¹²Matzaj jask'u'n jun tqanil weye', chab'a ex penixi'x xnb'iy'e'.
- ¹³Matz'ok txqan toj nwitz'e' qonik'an tej xeb'jik'wtan xjal, majx xinkub' tyoq'o'ne'.
- ¹⁴Majx sok jun tchiylal wi'je'; ex majx xin jaw lu'lune'
- ¹⁵Matzaj xupi'n toj nwitz'e' ex majx saj salan wi'je'.
- ¹⁶Wa'ltoq jun atzu', xinka'yine' tewin atzu'n ka'yin min wile' mix-a'loxe' nyukchi... Xitzun nb'i'ne' jun tq'ojq'ojel wi'yj, tma:
- ¹⁷¿Ma jaku'tzun tz'okju' ichan tz'aqli twitz Dyos? ¿Ma xnu'lxixtzunlo twitzju' ch'isalte?
- ¹⁸Mipena' jun nqexi'x tk'u'j kyi'ju' ajb'el te toj kya'j. In pena' elyal kytzakajilju' anjl tu'n,
- ¹⁹¿mitzunloyate' ichan majx numjni iku' se'n jun ja xoq'l t-xe jawni b'incha'n toj tz'awun, naq tu'n ch'i'n kb'el quqix kse'n pok' ajtkub' wab'e'n!
- ²⁰Ajtex q'ij matxitoq kub' xitj; kb'ajel tejumajx ex mix-a'lo' ati toklen ti'j.
- ²¹Intaqk'uj tchwinqlal kse'n jun q'in; layx japun kanun ti'ju' nab'l ajtkyim.

Job 5

- ¹¿Ch'ina, Job', alkyetzun matzaj tzaq'wenteya. ¿Alkye jun anjl kxela' tma'na?
- ²Nche kyimju' xnak tu'n kypi'sal ex kytx'u'jil.
- ³Oje wile' xnak xi'toq tjaw b'ent, ex lwiw kutxa'jtl.
- ⁴Mix-a'lo' onilkyeju' tk'wal; min nb'inchanjtz tnik'alilti'j kye toju' kawb'il ex mix-a'lo' jun klol kye.
- ⁵Nxiwanju' twitz kyawal kyu'n nche we'yajti inb'aj kyjyo'n kyxol ch'i'x, aye'tzu'n nxi'x che k'wajti majx nwalti'j kyk'u'j tu'nju kyq'inumal.
- ⁶Myatzu' ntzaja' poq'lite' il twitz tx'otx'; ex myatzu' ntzaja' anq'inju' yajb'il toj tx'otx':

- ⁷axte xjal ntzaj q'inte tq'ob' tze toj twi', kse'n txqan q'aq' axtzu' netza' tx'itj tqan taq' ti'jx.
- ⁸Noqwit ayinwe' aya, jaku' txinqani'nwe' o'nb'il te Dyos atzunju' wile' jaku' kub' nq'o'ne' toj tq'ob';
- ⁹Intb'inha'nte txqan ti'xti' nim toklen te lab'te'n, e'ti'xti' mix-a'lo'x jun nkane' toj twitz!
- ¹⁰Ate ntzaj q'onte jb'al twitz tx'otx', tu'ntzunju' ntak'sana' twitz tx'otx';
- ¹¹a njaw nimsankye me'sqe' ex ntq'uqb'a'n kyk'u'ju' teqe' toj b'is;
- ¹²ate nkub' xitu'nte t-ximju' xjal tx'yan tuk'i'l, ex a nb'inchante tu'n mijapuna'.
- ¹³A nxpatxab'inte xjal tx'yan tuk'i'l tojxju' ttx'yamal, ex a nb'inchante tu'n mijapuna' t-xim taq'wix:
- ¹⁴inaq nche takajla tojku' tqan q'ij, juplikiyij tu'n qlolj, naku'xwitloj te qonik'an!
- ¹⁵Ate Dyos klotte prow exju' yajla'n toj kyq'ob'ju' b'inchal taq'wixil;
- ¹⁶ate Dyos q'uqb'al kyk'u'ju' nche numj, jate njpunte kytziju' b'inchal taq'wixil!
- ¹⁷B'a'nte' teju' xjal ntzak'unjtz tu'n Dyos; lalun tz'el tik'u'na ttzak'b'il Dyos nimitipumal.
- ¹⁸Qama k'ixb'san, ex in tq'a'na'; qama b'ujun tu'n tq'ob' ex tzul chewsalte.
- ¹⁹Kklonjtzela tu'n kukxju' teju' xob'ajil, ex lay taj tu'n toktz'aq taq'wixil ti'ja.
- ²⁰Toj tq'ijlalil we'yaj kyklonjtzela tu'n twitz kamik, ex toj tq'ijlalil q'oj kyklonjtzela tu'n teju' k'uätx'e'nb'il.
- ²¹Kklonjtzela tu'n kyeju' mya'l kyaq', ex lay xob'ta aj tk'ulb'ana.
- ²²Kjawil tze'na ti'ju' we'yaj ex yajb'il ajttzaj ti'ja, ex lay xob'a kyeju' tojk'ul txkup.
- ²³Lay tokpaja kyi'j ab'j toj tkojb'ila, ex che okyelju' tojk'ul txkup te tamiwa.
- ²⁴Kjawil b'enta toj tjaya, ex tz'aqliqe' twakyixa ajkyxi tka'yi'na.
- ²⁵Ktenb'el txqan tk'wala kse'n itzaj nb'ajtzaj ch'iy toj kojb'il.
- ²⁶Kuwxta ajttijina, kse'n jun pchoj triy tijtl b'a'nxi'x.
- ²⁷Tu'nju' twitzlalil nela' qnik' ti'j; b'inxpe'ya, ex b'inchaxa aku'ya, chi Elipas.

Job 6

Job'

- ¹⁻²Noqwit b'a'nt tmlet tkyaqilju' nb'ise' toj jun tqan peë exju' matxi' chin nik'a'ye',
- ³jaku'lo alxi'x kyetwitz tz'awun ttzi ninnjab'. Qu'mtzun ma'x tzaj yol toj ntziye'.

- ⁴Machin tzajt-smaji'ne' Dyos nimtipumal, ex matxi' tz'ex meq'eq'enju' tb'iyb'il toj nwinqile'. Matxi' tzaj tchewal wi'je' tu'n nchin tzajt-xone' Dyos.
- ⁵¿Ma ntzun noq'ju' chej qa ati twa? ¿Ma noq'ju' tman wakx qa ati twa?
- ⁶¿Alkye jun nwan qa mixti' tatz'mil t-xilel twa? ¿Ma b'a'ntzun jun ti'xti' mixti' tk'ok'jal?
- ⁷Aju' min wajb'ile' tu'n nwanteye' atzun nwaju'ye' ja'lo.
- ⁸¿Noqwit tzaj ttzaq'we'n Dyos weye'aju' nxi' nqanine' te; noqwit japunju' wajb'ile' tu'n!
- ⁹Noqwit ikj kub' t-xima'n Dyos tu'n nkub' tb'ajsa'ne', ex tu'n nmankune' tejumajx!
- ¹⁰Jakuxi'xlo qewe' nk'u'j ikju', qu'n kuwte' tchib'l k'ixk'oj, ina' nnima'nwe' xjan tkawb'il Qman Dyos kukxju'.
- ¹¹Matxi' b'aj wipumale' tu'n tik'x wu'ne', ex mixti'tl tu'me'l tu'n wanq'ine'.
- ¹²Myana' ab'jqine' kse'n pik, ex mya kuwqine' kse'n q'ank'uxb'il.
- ¹³Mixti'tl wajb'ene' njunalxe', ex mix-a'lo' onilweye'.
- ¹⁴Ink'u'jlanjtzu' amiw qa nyajti, maskye mya' wa'lxix twitz Dyos nimtipumal.
- ¹⁵Aye'tzunkye' wamiwqeye', taq'wix xkyb'inchaye' weye', naku'j a' nche kub' tzqij.
- ¹⁶Kse'n a' nku'tz tziltwitz, smo'n twitz tk'i' txun che'w ex saqche'w;
- ¹⁷ajtzun tkub' naju' che'w, che tzqijelju' ttxiklil a', ajtjaw q'ij nkunaju' a'.
- ¹⁸Tu'ntzunju' nela' kypa'n kyib'ju' ajb'etil ti'j kyb'e, xi'n che'xa'tl toj chq'ajlaj ex majx nche kyim.
- ¹⁹Aye' ajb'etil nche tzaj Tema ex Sab'a q'uqlok kyk'u'j nik'tjoyli a' kyu'n,
- ²⁰Ajtzun kypon naq nelyal kyka'yin ex nche jaw k'olin.
- ²¹Ikyqetzunju'ye' weye': nok kyka'yine' se'n ta'qine' ex nche b'ajxob'e'.
- ²²Mixti'we' nxi'nqani'n kyeye', tu'n ttzaj kyq'o'n pwaqe' kolb'ilweye',
- ²³mo tu'nwt nklete' kye waq'oje, mo tu'n welkyklo'ne' toj kyq'ob' eleq'.
- ²⁴Kyxnaqtzantz chaqe' weye', atzun chin kub'numeye': kyek'untze' jata' myab'a'n xnb'inchaye'.
- ²⁵Mix-a'lo'te k'eel ik'unte jun yol ttxolilti'j; aye'tzunkye' nchin kyb'ajsane' mya' toj tu'me'l.
- ²⁶Nche yoline' wi'je' tu'nju' nyole', yol mixti'x ttab'l noq tiqitz kyq'iq'.

- 27 Jaku' kub' kyb'ajsankye' jun meb'a ex jaku' txikyk'a'yi'ne' jun kamiwxixe'!
- 28 Kyka'yintzpe'ye' toj nwitzé'; kmantze' qa naq wak'a'ne'.
- 29 Kyka'yinxé' kyole' wi'je', che okxe' tnik'alti'j; kanex toj kywitzé' qa tu'me'lwe' nyol.
- 30 ¿Maqa chalyolqine' kyeye' qa min na'n wu'ne' titi' in nma'ne'?

Job 7

- 1 Ikyte tchwinqlal xjal tzalu twitz tx'otx' kse'n jun xjal q'ojil naq njapun tajb'eb'l,
- 2 Kse'n jun lq'o'nmajin nxi'x ka'ylaj ti'jun txleku'n, ex kse'n jun majin nxi'x ayon ti'j twitk'u'j.
- 3 Matxi chin yajti b'a'npun xjawe' ex mixti'xte', tkyaqil qonik'an nchin yajtiye' toj k'ixk'oj.
- 4 Aj nku kxeye' mixjun nxi'te qonik'an; siktb'ilxte' kukx ntolojlaju'ye' ajttzaj t-xe kya'j, ¿jtojtzulo chin jawe'ye'? nchije' nkub' nxima'ne'.
- 5 Matxi' che kub' b'ent xchuq' wi'je' ex naq nqowjtl, ex nxi'x pojín nk'ixb'lene'.
- 6 Xi'tjapun b'ajwe' toj nq'ij, mixti'x q'uqb'ab'l nk'u'je', ojql tel kse'n jun twa chemuj.
- 7 Na'ntza Qman Dyos, naku'j jun jiq'chanju' nchwinqlale', ex layx chin tzalajtle'.
- 8 Mix-a'lo'xtl k'okyel ka'yinweye'; naq ajntzaj tka'yi'na chin b'ajeltzuntze'.
- 9-10 Kse'nte muj nik' ex nkub'naj, iktzun xjalju' ajt-xi' toj muqb'il, layx tz'anjtztlti'j, lay tz'okka'yi'ntl kyu'n toj tja.
- 11 Qu'mtzun lay b'ent nkyaj numeye'. Kxel nlanu'n nyole' toj tchib'lju' k'ixk'oj ex tk'ayil.
- 12 ¿Ma nintxkupqine' xob'ajilx toj ninnjab', tu'nju' nxi'x xq'uqina wi'je'?
- 13 Ajtkub' nxima'ne' qa toj kuxb'il chin ojlala'ye' exqa tu'n watl kqeb'ela' nk'u'je',
- 14 Intzaj tq'o'na xob'ajil toj nwatile'; ¡kyexi'x toktojnwitzé' tu'na!
- 15 B'a'nwtlo naqwit kub'tjtz'o'na nqule'; wajb'ile' tu'n wele' twitz tejumajx.
- 16 Layx wipatile'. Min wajb'ile' tu'n wanq'intle'. Chin tq'onkja, qu'n mixti'x tajb'enju' nchwinqlale'.
- 17 ¿Titi'xixtzu'n toklenju' xjal, tu'nju' nxi'x b'ajx tk'u'ja ti'j? ¿Tiqu'n nxi'x lab'tiya ti'j?
- 18 ¿Titi'qu'n majx toktwitzá ti'j tkyaqil q'ij, ex jachq'al nok tq'o'na toj joyb'ilti'j?
- 19 ¿Ma laytzun chin kyej tq'o'n jun kmuja naq tu'n tb'ilq'etku' ntzub'e'?

²⁰Qatzun ati wile', ¿ti'tzu'n matxi' nb'inchaye', xq'uqil xjal? ¿Tiqu'n ayinxixe' nchin tzaj tnik'u'na kyu'n tal t-smaja? ¿Mujqa iqa'nqine' tu'na?

²¹¿Ma laytzun kub' tnajsa'na wile'? ¿Laytzun kub' tnajsa'na taq'wix xnb'inchaye'? Naqch'intl nxi'we' toj tx'otx': kchin tjya'ya, ex mixti' qintlwe', chi Job'.

Job 8

B'ildad

¹⁻²¿Toj qjen tyolina ikju'na'j, naku'j jun kyq'iq' jb'al?

³Min nxmletz'jete Dyos nimtipumal, ti'ju' tnik'alilti'j exju' oklenj.

⁴Malo che b'inchán ilju' tk'wala twitz Dyos, qu'mtzun xkub' tz'e'ysa'na' kywitz.

⁵Jyoma Dyos nimtipumal, ex qaninxá tu'n ttzaj laqj tk'u'j ti'ja.

⁶Qa b'a'nta tel ex ttxolil tb'eya, axte kxq'uqilteya, ex ktzajel tq'o'n tjaya tojxi'x tu'me'l.

⁷Mixti' tz'oka'te' tq'inumala atitoq nej kyetwitzju' ktenb'el yajxi'tl.

⁸Qaninxá kyeju' tijwnaq, ex knoma ti'ju' twitzlalil kyu'n ojtxi' xjal.

⁹Tzmana' k'walqoqe', ex mixti'xqe b'a'n qu'n; naku'j xlekumal qekeye' qq'ijlalil nche ik' twitz tx'otx',

¹⁰Aye'tzunkye' ojtxi' xjal jaku' tzaj kytx'olb'a'n teya tkyaqil, jaku' b'aj kyckik'b'a'n nim ti'xti'.

¹¹O'kxtzu' nche ch'iyá'kye' ajlaj ex tqan u'j ja atiyá' a';

¹²Nejtlpe' nche kub' tzqij kywitz txqantl k'ul maskye min nche jaw tx'emet.

¹³Ikxtzun nb'aju' kyi'ju' b'inchal taq'wixil ex kyi'ju' nik'tna'l Dyos kyu'n: mixti'x njapunju' tb'is kyk'u'j.

¹⁴Aju' ja q'uqloka' kyk'u'j ex kykuwal iku' se'n tchemoj xin.

¹⁵Kyajb'iltzun tu'n kytzyuntekyib' ti'ju' tq'imá, lay che ky'isj tu'n; mujqa tu'n kyoklak'e ti'ju' tchemoj xin ex lay tipa.

¹⁶Ikyqe' b'inchal taq'wixju' kse'n itzaj k'a tu'n q'ij, nb'ajx mlen toj tkyaqil awal;

¹⁷nb'ajx kyawa'nkyib'ju' kylok' toj pik ex majx nb'ajx kyaq'in kyib' kyib'aj ab'j,

¹⁸qatzun mache jaw xb'oqi'n mix-a'lo'te kb'ilte qa eb'aj ten atzu'.

¹⁹Iktzun che b'ajela'ju', ex che tzajel ch'iy txqantl te kyxel.

²⁰Min nche kyej ttzaqpi'nte Dyos xjal mixti' kyil, ex min nonin kyi'ju' b'inchal taq'wixil.

²¹Ate kb'inchalte tu'n ttze'n jumajtla ex ktzalajela b'a'nxi'x;

²²aye'tzunkye' tajq'oja k'elel kych'ixaw ex kb'ajel xitj kyja b'inchal myab'a'n, chi B'ildad.

Job 9

Job'

¹⁻²B'inawe' wu'n qa ikyttenju', lay b'ent tik'nejte' ichan tyolin twitz Dyos.

³Qa tajb'il jun tu'n twulj tuk'i'l, layx b'ent tmojtzet jun tyol kyu'n kab'k'al lajnaq (1,000) tu'me'l.

⁴Nimte' Dyos tipumal ex tojtzqib'l, ¿alxi'xkye jun k'okyelwe' twitz ex mixti' k'ik'ela'?

⁵Nche yukchi witz tu'n ttx'u'jil Dyos; nche b'ajt-xitu'n ex mix-a'lo' nlonte.

⁶Ate nyukchante tx'otx' kyuk'i'lx'i' tq'uqlil.

⁷A inq'mante tu'n mijawula' q'ij, ex tu'n lalun che qoptz'aju' che'w.

⁸Mix-a'lo' onilte tej txit-slik'u'n kya'j ex kub' we' tib'aju' ttolob' ninnjab'.

⁹E'kub' tb'inha'n che'w: exju' wotz, q'inb'il, exju' ninche'w kyuk'i'lju' tzb'oj che'w toj tnayajkya'j.

¹⁰¡A nb'inchante txqan b'a'nq'ob'aj te lab'te'nxi'x, mix-a'lo'xte nkane ti'j!

¹¹Qama tzik' Dyos ntx'u'kye', layx wile'; k'ik'el ex layx txinka'yi'ne'.

¹²Qama kub' ttzyu'n jun ti'xti', ¿alkye kxel q'mante qa myate? ¿Alkye b'a'n t-xiqaninte ti'ju' ntb'inha'n?

¹³Qama tzaj ttx'u'jil Dyos, ch'uǎ tu'n tkub' tk'u'j; k'elel kych'ixawju' mujlikytzi tuk'i'l Raab' t-xe tqan.

¹⁴¿Jatzun ktzajela'tlwe' nyol tu'n ntzaq'wene' te Dyos?

¹⁵Maskye mixti' wile', lay b'ant t-xintzaq'we'ne'; ate ajkawil weye', naq o'kx b'a'n txinqani'ne' tu'n ttzaj laqj tk'u'j wi'je'.

¹⁶Qama ntVOKE' Dyos twitz jun ajkawil, extzun qama pon, laylo che'x tb'i'nju' nyole'.

¹⁷Jaku'lo tzaj tq'o'n jun qa'nkyaq wib'aje', exlo naqxtak'i'n chin tk'ixb'sa'xi'xtle';

¹⁸naqlo toj tk'ayil chintenb'ela'ye' tu'n, ex layx taj tu'n nxewtiye'.

¹⁹¿Qa ilxi'xti'j wu'ne'? Ate Dyos nimxi'x tipumal. ¿Qatzun mantxoke' twitz jun ajkawil? ¿Alxixkye kweb'el twitz?

- ²⁰B'a'ntzunqa tnik'alwi'je' ex mixti' wile', ate kq'malte q'a ati wile' ex taq'wix nb'inchb'aje'.
- ²¹Mixti'we' wil, extzun ikxtz'ela'ju'; min wajb'iltle' tu'n wanq'ine'.
- ²²Junxte' tkyaqil. Atzunwe' nkub' nxima'n: nche kub'tb'ajsa'n ati kyil junx tuk'i'l mixti' til.
- ²³Qama che k'ulb'an xjal mixti' kyil ex mache kyim, naq njawtze'n Dyos ajttzaju' yajb'il kyij'.
- ²⁴Nkyajtq'o'n twitz tx'otx' toj kyq'ob'ju' b'inchal myab'a'n ex noktjpu'n kywitzju' ajkawil. ¿Alkyetzun nb'inchante qa mya Dyos?
- ²⁵Ojqel telju' wab'q'iy'e', ex mixti'x nchin tzalaje' toj.
- ²⁶Sululun tel kse'n b'ark toj a', kse'n q'anjel lepchix ti'j tchi'.
- ²⁷Wajb'ilxwite' tu'n tik'tna'lju' nb'ise' naku'xwitloj nchin tzalaje'.
- ²⁸Tkyaqil nk'ixk'oje nul jumajtl xob'tzal weye', b'i'n we'wu'n min nchinx toksla'ne' Dyos qa mixti' wile'.
- ²⁹Qana' ti wile' twitz, noqrgan noktilil wu'ne'.
- ³⁰B'a'ntzunqa machin tx'ajune' tuk'i'l q'eq, exqa mab'je'l nqcho'n nq'ob'e' tu'n ta'l tza'j,
- ³¹chin b'elex tlmo'ne' Qman Dyos toj xoq'l, tzulpe' molmon kyk'u'ju' nxb'alune' weye'.
- ³²Lay b'ant tmoje nwitz'e' tuk'i'l Dyos kse'n tuk'i'l jun ichan, ex lay b'ent txinma'ne' tu'n qxi'ye' tuk'i'l twitz kawil.
- ³³¡Noqwit ati jun ajkawil qxole' atiwt toklen qib'aje' tuk'i'l Dyos,
- ³⁴tu'nwtlo lanlun taj tu'n tkub' ttz'e'ysa'ntl Dyos nwitz'e' ex tu'n lalun chin okt-xob'santle'!
- ³⁵Laytzun chin xob'tze' tu'n nyoline', qu'n na'nwe' wu'n mixti' wile' twitz.

Job 10

- ¹¡Wixwit chin kyimwe'! Kqeb'el nk'u'je' ajtjatz nma'ne' tkyaqil, chexe'l nlanu'n nyole' tu'n tchib'l nik'x wu'ne'.
- ²¡Nman Dyos, lalun tz'oktq'o'na te wile'! ¡Q'mantza weye' titi'ju' npaje'!
- ³Ana'ya tzaj q'onweye', ¿ma b'a'ntzun tu'nju' nchin tyajla'na, ex nchin eltik'u'na, ex ntzalaja ti'j kyximju' b'inchal myab'a'n?
- ⁴¿Ma ikxtzun nche tka'yina' ti'xti'ju'ya kse'n nkyka'yi'na' xjal?

- ⁵¿Ma ikytzun tchwinqlalju'ya, kse'n toj tchwinqlal jun wnaq nkyim?
- ⁶¿Tiqu'ntzun nt-xpich'u'na nchu'ksb'ene' ex wile',
- ⁷b'i'na' tu'na mixti'we' npaj, extzun mix-a'lo' klol weye' toj tq'ob'a?
- ⁸Aya b'inchanweye' kyu'nku' tq'ob'a, jatzu'n ja'lo tajb'ila tu'n nkub' t-xitu'na!
- ⁹Na'ntza qa kuw tx'otx'ju' ntx'otx'ale': ¿Oktzun chin b'el tquqi'n jumajtla ja'lo?
- ¹⁰Tb'inchaya nxmilale' kse'n nb'enta' kyes ajtkub' qtz'aku'nix lech;
- ¹¹Tb'inchaju'ya chib'jile', b'aj tmujb'a'na nb'aqile' kyuk'i'l twonsil;
- ¹²tzaj tq'o'na nchwinqlale' ex intk'u'jlaya ex aya xaqunweye' tu'n wanq'ine',
- ¹³Atzu'n ja'lo nel nnik'e' teya atitoq jun tb'is tk'u'ja toj ewaj:
- ¹⁴naqtoq nka'yina wi'je' qama chin b'inchan ile', tu'n tb'ant tkub' ttz'e'ysa'na nwitz'e' tu'n tpaj wile'.
- ¹⁵Qatzun tinpaje', matxitzun chinb'o'ljtze'; qatzun mixti' npaje', jaku'x chin tzalajch'ine', qu'n nchin k'oline' tu'n x'in kutme'ssa'na.
- ¹⁶Qatzun majaw wi'nwib'e', k'okyel lpeya wi'je' kse'n jun b'alun, expe' ktb'incha'ya b'a'nq'ob'aj tu'n nkub' t-xitu'na.
- ¹⁷Nche tch'exb'enta tztiyal wi'je'; xi'ttzajixi'xtl ttx'ujila wi'je'; ¡kukxtq'ojinju'ya wi'je' kse'n jun k'loj q'ojil!
- ¹⁸¿Tiqu'n taja'ya tu'n witz'jiye'? Nkyimwitloye' na'mxku'toq nlonjtze'.
- ¹⁹Nkyimwitloye' tej wel itz'je' ti'j ntxuye'; nakuxwitloj mixti'x nitz'jiye'.
- ²⁰Naqpena' ch'i'n toju' nchwinqlale', ¡chin ttzaqpikja! Chin tq'onkch'i'na toj tzalajb'il.
- ²¹Na'mxku' nxi'ye' toju' nb'eye' ja lay tz'anjtza' wi'je', toju' tx'otx' qxopin ex qlolj,
- ²²toju' tx'otx' sjumj ex tzpeti'n, ja tu'me'l ikx spik'unju' kse'n qlolj, chi Job'.

Job 11

Sopar

- ¹⁻²Tkyaqilu' txqan yol lu nojqelan tzaq'web'lte, myana' tu'nwt txqan qyol qoxe'l oksla'n.
- ³¿Yajtzu'n chita qa tu'nju' txqan tyola kjpetala' qtziye', exqa mix-a'lo' jun kb'entel ttzaq'wenteju' t-xmayb'ila?
- ⁴Intma'na qa ttxolilti'ju' t-xnaq'tzb'ila, ex axa nokq'ontetib'a xtilun.
- ⁵¡Noqwit yolin Dyos tu'n ttzaj tma'n teya!

- ⁶Jaku' tzaj t-xnaq'tza'n nab'l e'wa'n teya, ch'uḁ tu'n telkynik'tzil. Jakutzun tz'eltnik'tza qa min xtz'e'ysanjtz twitza kse'nxju' nojqelan, tu'n Qman Dyos.
- ⁷¿Ma jakutzun tz'el tnik'a ti'j tkyaqilju' e'wa'n tu'n Dyos ex tkyaqilju' tku'x toj tanmi?
- ⁸¿Ti'xi'xti' kb'antel tu'na, nimxi'xna' tokxa'te' twitz kya'j? ¿Titi'ta b'a'n tu'n, jana'lo ta'te' t-xelo?
- ⁹nimaqxi'x kyetwitz tx'otx' ex nimxi'x twitz kyetwitz ninnjab'.
- ¹⁰Tzulwittzun Dyos, che okxwit tju'n xjal ex che ttxokwit tu'n kyok toj xjel, ¿alxi'xkye kmyolte?
- ¹¹Tojtzqi'nte alkye chalyol; ex tojtzqi'n myab'a'n, ¿Yajtzu'n tojtwitzta, ma min b'i'n tu'n?
- ¹²Ajtkub'naju' toj k'ul b'ur, atzun q'iju' kkaneb'il toj twitzju' mixti' ttab'l.
- ¹³B'isunku'ya tu'n tanq'ina toj ttxolil, ex kub'sana twitz Dyos.
- ¹⁴Qa nim txqan tila, tzaqqinqe'kja; lan taq' anb'ila teju' taq'wixil toj tjaya.
- ¹⁵Ktzalajeltzuntza ex lay xob'a, ex ktenb'ela toj nak'b'il;
- ¹⁶K'ik'eltzun tna'l yajb'iltz tu'na; k'ik'eltna'l tu'na kse'n ajtik' jb'al.
- ¹⁷Kqoptz'ajelxi'x tchwinqlala kyetwitzju' q'ij te wanq'ij; ikyk'okyela' kmoju' qxopin teya kse'n spik'un.
- ¹⁸Kqeb'el tk'u'ja ex mixti'ku' tzik'a' tk'u'ja; toj tq'ob' Dyos kwtalaya toj nak'b'il.
- ¹⁹Ajtkub'txaleya mix-a'lo' ksak'pulteya. Nim che ul qanil xtab'il teya.
- ²⁰Aye'tzunkye' b'inchal myab'a'n, noqrgan che jyol o'nb'il; layx knet jatu'n kyklonteya' kyib', naqx kamik nayon kye, chi Sopar.

Job 12

Job'

- ¹⁻²¿Mixti' tu'n ttzaj qxim kyi'je' qu'n aye'kye' yolil ti'ju' tnam, ajtzun kykyime' mixti'tlte nab'ltzu'!
- ³Iknna' atiwe' nnab'l, ex junxwe' woklen kse'nkye'. ¿Alxixkye min b'i'n tkyaqil ja'lu tu'n?
- ⁴B'a'ntzun qa mixti' wile' ex npaje', ex intoq tzaj tb'i'n Qman Dyos nkub'sb'ile' tnejel, nche b'ajtze'n wamiwe' wi'je'.
- ⁵Aju' b'a'n ta' inel tik'u'nju' nyajti; mixti'x toklenju' xi'tex tz'aq te, nxitk'o'pi'n.
- ⁶Ati nak'b'il toj kyja eleq'; ex mixti' tzik'a'kyk'u'ju' nokky'ik'le'n Dyos, toj kywitz qa toj kyq'ob' ta'.

- ⁷Qaninxá kye txkup mujqa kye pich': jaku' xnaq'tzanjtza kyu'n.
- ⁸Ex b'a'n tu'n txitqani'na te tx'otx' ex kye kyix' toj ninnjab' tu'n ttzaj xnaq'tza'na kyu'n.
- ⁹¿Ma ati junkye' na'mx tkane' toj twitz qa aku' Dyos b'inchante tkyaqil'?
- ¹⁰Toj tq'ob' ta' kychwinqlal kykyaqilju' itz'qe'.
- ¹¹Ntb'i'n xkyinb'aj tu'me'lju' yol, ikxju' kse'n qaq' ntna'n tk'ok'jal.
- ¹²Ati kynab'lju' tijwnaq; tu'nju' kyab'q'i matxi' tz'ok kynab'l.
- ¹³Atzunte Dyos ati ttab'l ex nimpumal; nche kub'tnk'u'n t-xim ex nche japun tu'n.
- ¹⁴Aju' makub' t-xitu'n Dyos, mix-a'lo kb'antel tjaw b'inchantlte; aju' kjetel tu'n Dyos mix-a'lo' kb'antel ttzaqunte.
- ¹⁵Qa min ntzaj tq'o'n jb'al, tkyaqil kb'el tzqij; qama tzaj tq'o'n kb'ajel pune twitz tx'otx'.
- ¹⁶Ati kanb'ab'l kukxju' tu'n tipumal. Toj tq'ob' ta'ju' inkub' sb'u'n exju' insb'un.
- ¹⁷Tu'nte min nb'enta'tl kyximanju' ati kynab'l ex tu'n tok toj kywi'ju' ajkawil.
- ¹⁸Nelti'n kyoklenju' nimaqkawil ex nchexti'n toj jitz'jtib'il x'b'iq'lqe'.
- ¹⁹Nche eltiq'i'n pale toju' kyajb'eb'l ex nche eltiq'i'nju' ate'k toj kyoklen.
- ²⁰Ntjpu'n kytziju' q'ol nab'l q'uqli kyk'u'jlalil ex neltiq'i'n kynab'lju' tijwnaq.
- ²¹Ntb'inha'n tu'n tel kych'ixawju' nimaq kyoklen ex tu'n tb'aj kyipumalju' kuwqe'.
- ²²Nche tyek'u'nju' ti'xti' e'wa'nqexi'x ex nche elt-spik'cha'nju' ti'xti' min q'ancha'lqe'.
- ²³Nche jaw tch'isa'n nimaqtnam ex nche kub't-xitu'n, nche b'ajx t-sputi'n ex nche ok tb'u'yi'n.
- ²⁴Neltiq'i'n kynab'lju' nejenel tejun nintnam ex nche'x ttzpet-san toj jun chq'ajlaj mixti'x tb'eyil,
- ²⁵janche takanjeya' toj qxopin, nche xutujla kse'nqe' tx'oitenel.

Job 13

- ¹Tkyaqil ja'lu matxi' wile' kyu'nku' nwitzé',
matxi' nb'iye' kyu'nku' nxkyine'.
- ²Wojtzqi'nwe'ju' kyojtzqi'ne', myana' nimaqxi'xkye' kyoklen kye nwitzé'.

- ³Awajb'ilju'ye' tu'n nyoline' tuk'i'lku' Dyos, awajb'ilju'ye' tu'n nwulje' tuk'i'lju' Nimtipumal.
- ⁴Nkub' kyewa'ne' ax tu'n kychajyolile'; q'anal qeye' extzun mix-a'lo'x jun yab' nkyq'a'na'ne'.
- ⁵¿Tuk'ilxpe'wt nche kub'numeye', jaku'wtlo q'manjtz qa ati kynab'le'!
- ⁶Kyb'incham xtalb'ile', kyb'intze' chik'b'ab'l wu'ne'.
- ⁷¿Yajtzun chechikye' qa nkyklo'ne' Dyos tu'n kychajyolile', exqa nche ajb'ene' tu'nju' ksb'ub'le'?
- ⁸Matz'ok kyq'o'n kyib'e' tuk'i'l, ex tu'n kykolone' ti'j,
- ⁹¿Titi' kb'ajel qama che okye' toj xjel tu'n Dyos? ¿Majaku'lo sb'et kyu'ne' kse'n jun xjal?
- ¹⁰Qa naqkyak'a'ne' nok kyq'o'n kyib'e' tuk'i'l, che tzak'unjtzal b'a'nxi'x tu'n.
- ¹¹Ktzajel tchi kyi'je' ex che xob'ele' teju' toklen Dyos nim.
- ¹²Naq quqte' tu'me'l kynab'le'; ikyte' kse'n kyajb'ile' tu'n kyklete' toj nintapi xoq'lile.
- ¹³Atzu'n ja'lo, ¡k'ulkytziye', qu'n chin yolile', tixku' mab'aj weye'!
- ¹⁴Knq'a' wib'e', kxel woyi'n nchwinqlale'.
- ¹⁵B'a'ntzun qama chin kub' tb'yo'ne', kb'el nwab'a'n wib'e', tu'n txinma'ne' kolb'il wib'e' twitzku'.
- ¹⁶Qape'tzunlo atzu' chin kletela'ye', qu'n lay b'ent tokx jun b'inchal taq'wix twitz Dyos.
- ¹⁷Kyb'inkutzune' chik'b'ab'l b'a'nxi'x kxe'l nq'o'ne' kyeye'.
- ¹⁸Kxe'l nma'ne' kolb'il wib'e', kanli nwitze' ttxolilti'jwe' nyol.
- ¹⁹Qa alo' jun machik'b'ante wile', chin b'el numeye' ex chin kyimele'.
- ²⁰Q'ontz kab'e' tixti'ya weye' Dyos, ex lay kub' wewa'n wib'e' twitz.
- ²¹Lalun kub' ttz'e'ysa'ntla nwitze' ex lalun taja tu'n nxob'e'.
- ²²Chin ttxkoma, ex kxe'l ntzaq'we'ne'; mujqa nejtl chin yolile', atzun tzaj ttzaq'we'na.
- ²³Q'mantza weye', ¿alkyeqe' wile' ex npaje'? ¿Alkyeqe' wile' nimaq ilxi'x?
- ²⁴¿Tiqu'n nxa'tewa'n tib'a nwitze'? ¿Tiqu'n nchin noka' tq'o'na naku'j jun ajq'oj?
- ²⁵Naku'j t-xaq tzeqine' toj kyq'iq', ¿Tiqu'n tajb'ila'ya tu'n nkub' t-xitu'na? Ikyqinju'ye' kse'n ttxa triy tzqij, ¿tiqu'n ljo'n toj nq'ije' tu'na?

- ²⁶Nchin tpoqi'na tu'n tkyaq tk'u'ja; ntxjelu'na nchuksb'ene' atxi'x toj nku'xumale'.
- ²⁷Noktk'lo'na nqane' toj xpatx'k'uxb'il, majx toktwitza wi'je' janchin b'eta'ye' ex majx ntka'yi'na ja nkub'a' nqane'.
- ²⁸Xi'nkub'aje' kse'n jun ti'xti' npsuq'in, kse'n xb'alun nkub' t'uqj.

Job 14

- ¹Naq tchwinqlalju' ichan tal jun qya, ex nim yajb'il ntzaj ti'j.
- ²Kse'n jun b'ech npoq'chaj ex lwiyy nkub' tzqij; nik' kse'n jun leku'n ex nkub'naj.
- ³¿Ma ti'jtzu'n ichan lu soka'ten twitza, ex tajb'ila tu'n toktq'o'na toj xjel?
- ⁴Mix-a'lo'te jun jaku' b'ant tetz xtilun tu'n toju' tz'il.
- ⁵A na'ta q'malte jni'toj tchwinqlalju' ichan, ex lay tzi'k' tib'aju' tzajni tq'o'na,
- ⁶q'imil twitza ti'j ex tzaqpinkja; ;q'onkja tu'n tnk'b'ente taq'unb'en itz'xku'!
- ⁷Inxulin jumajltle' tze ajtkub' tx'emet, ex kukx che tzajetl t-xul ak'a'j.
- ⁸B'a'ntzun qa matxi'toq tijin tlok' ex nq'ayjtlu' t-xwankyil twitz tx'otx',
- ⁹Ajtna'nte t-xb'ajunil jb'al, kcha'xixel jumajtl; che tzajel tq'ob' kse'n jun awal.
- ¹⁰Atzunte' ichan ajtkyim mixti'tl tu'me'l tu'n tklet; ex ajtkyim, ¿jakpomela'?
- ¹¹Kjawil b'akaxinju' a' toj ninnjab', exqetzu'n tñimal a' che tzqijel;
- ¹²atzunte' ichan, lay jawe' toj muqb'il ex lay tzaj tna'ntib' toj twatl, atixku'ju' kya'j.
- ¹³¿Naqwit chinx tewi'na toj tkawb'il kamik akx nik' ttx'ujila', exwit kub' tq'o'na jun tq'ijlalil tu'n ntzaj tna'na'!
- ¹⁴¿Ma ktzulo k'anq'itl jun xjal qama kyim? Jaku' nyowe' tq'ijlalil wajb'eb'le' nojqelan tzmax aj ntzaqpaje'.
- ¹⁵Atzulotza ktzajel txkon weye', extzulo kxel ntzaqwe'ne'; ktzunlo chin tzajel tk'ujla'ntza, ana'ya ch'isalweye'.
- ¹⁶Qa toktwitza kyi'j nqane' nchin b'ete' ja'lo, laytzun tiltza wile';
- ¹⁷ktzunlo k'ik'el tna'l npajtze' tu'na extzulo chin t-xtilsa'tza toju' wile'.
- ¹⁸Expena' che tzajel niq'ju' witz, ex che ik'elju' pik ja ta'qe'.
- ¹⁹Kse'n a' nche b'aj tjqu'n ab'j exju' jb'al nxitiq'i'n tquqil tx'otx', ikyztunta' nkub' t-xitu'na ja q'uqla' tk'u'j xjal.
- ²⁰Nkub' tb'ajsa'na tejumajx, nex t-xla'ja'na ti'jxi' ttx'otx', ex majx nchukji tilb'ilal.
- ²¹Qa nkanb'et ninb'ilkyeju' tk'wal, min npon tqanil te; qama che kub' yajt, min ntlo'n;

²²o'kxte ntna'nju' k'ixk'oj toj t-xmilal, aju' yajb'il toj twinqil, chi Job'.

Job 15

Tkab' tnej yol

(Caps. 15—21)

Elipas

¹⁻²Ate' xjal ati ttab'l minxittzaq'we'n kyuk'i'l yol mixti' kyoklen ex min jaw tnima'ntib' kyu'n tyol naq tiqatz kyq'iq';

³Minti' naqxwit nyolinxi' ex min najb'en tyol mixwitti' toklen.

⁴Atzunta min nimantla te Dyos: ¡nkub' t-xitu'nju'ya k'u'lb'il axi'x!

⁵Myab'a'n tokx toj twi'ya qu'mtzun nyolina ikju' ex nyolina tuk'i'l sb'ub'l.

⁶Min nojqelan tu'n t-xinpoqo'na, tojxpena' ttziya netza'.

⁷¿Mamixtzunti' jun xjal toj twitza tej titz'jiya, ex mamixti'qe'toju' witz?

⁸¿Ma atzuna q'ol ttab'l Dyos, mujqa o'kxa ajnab'lil twitz tx'otx'?

⁹¿Titzu'n b'a'n tu'nju' min nb'et qu'ne'? ¿Titi' tojtzqi'na ju' min qojtzqi'ne'?

¹⁰¡Matxina' tzajqe' qwinqil, nimxi'xpena'qe' twitzlalil qu'n kyetwitz tmana!

¹¹¿Maminqe tk'u'ja tu'nju' ntq'uqb'a'n Dyos tk'u'ja ex chab'a nqo' yoline' teya?

¹²¿Tiqu'n nxa'tq'o'na toj twinqila ex noq nsq'iluna tu'n tpaj?

¹³¿Tiqu'n ntx'u'jina'ya ti'j Dyos ex nim txqan tyola ti'j?

¹⁴Mixti'te jun xjal japumniti'j ex mixti'wt tpaj.

¹⁵Mipena' jun q'uqlixi'x tk'u'j kyi'ju' anjl, myape'na' xtilunju' kya'j twitz.

¹⁶¡Mitzunloyate' xjal, ntzu'wix ex ik'b'ajilx, naqx il nb'inch'a'n kse'n nk'wan a'!

¹⁷B'inkupe'ya, kxel nma'nch'ine' teya aju' matxi' tzik' nwitze' ti'j,

¹⁸aju' nkyxnaq'tza'n ajnab'lil qe'. Makykan kyi'ju' ijtxi' kychman,

¹⁹Aye'j xiq'o'n tx'otx' kye ex min xi'kysmo'nkyib' kyuk'i'l najchaq xjal.

²⁰Naq ch'i'ntoj tchwinqlalju' xjal b'inchal myab'a'n, exju' mya'l yajb'ilxi'x nanq'ina'.

²¹Nxob' kye tq'ojq'ojel nche'x tb'i'n; kse'n q'uqlixi'x tk'u'j, nkub' alq'a'n.

²²Layx b'ent toq toj qxopin: ¡nayon jun xuyb'il b'iyb'ilte!

²³k'okyel te kychi' k'utz; b'i'n tu'n qa kb'ajel.

²⁴Tzul xob'el ti'j tu'n qlolj, tzul b'is ti'j ex kk'ulb'al, kse'n jun nimaqkawil ajt-xi' q'ojil.

- ²⁵Ikytzun nb'aju' ti'ju' njaw ti'ntib' ti'j Dyos ti'ju' nok pi's teju' nimpumal,
- ²⁶aju' klo'n tu'n kolb'il, mixti'x ttab'l noktzaqpaj ti'j Dyos.
- ²⁷T-xuq'exi'x twitz ex tq'eb'exi'x.
- ²⁸Che b'elxitju' nimaqtnam janajla'; che b'ajkjel kolb'e'n ja junch'yuq ttx'anqa'n jatl che kjela'.
- ²⁹Mya nimtoj kq'inumaxel, ex lay txi' tlok' toj tx'otx'.
- ³⁰Lay tzoqpaj toj qxopin. K'okyel kse'n jun awal nb'aj tz'e'y t-xul tu'n q'aq' mujqa nche eljub'cha'n tub'chil tu'n kyq'iq'.
- ³¹Lalun tz'okqe tk'u'ja ti'ju' sb'ub'l toj xnakyil, qu'n o'kx ktkanb'a'ju'ya kb'el t-sb'u'n tib'a.
- ³²Kb'el tzqijte' sb'ub'l na'mxtoq tpon tq'ijlalil ex lay t-xulin jumajtl.
- ³³Ikyk'okiyela' kse'n junwi' ub'a na'mxtoq tq'nax twitz ajtb'ajku'tz t'uxj, kse'n junwi' olib' naq nku'tz tz'aq tub'chil.
- ³⁴Lay kyej kyyajajilju min nche okslan te Dyos, kb'ajel pati'n kyja tb'anilqexi'x naq tu'n kyeleq'.
- ³⁵Ch'onwi'qe' tu'n taq'wixil ex nche alan k'ulb'a'n; naq sb'ub'l kywitz nkyq'o'n, chi Elipas.

Job 16

Job'

- ¹⁻²B'a'npun majxi' nb'iy'e' ti'xti' kse'n ja'lu. Naq ate'kkye' yajul weye' mya inwt kyq'uqb'a'ne' nk'u'je'.
- ³¿Ma b'ajxtzun b'aja' ttxa'nju' yol mixti'x kyoklen? ¿Tiqu'ntzun nela' kyik'o'ne' nyole'?
- ⁴Aye'wttzunju'ye' kse'n ntina'ye', ikxwitlo jaku' chin yolinwe' kse'nkye'; inwtlo xinyukcha'n nwi'ye' te xmayb'il jaku' txinlanu'n txqan nyole' kyeye',
- ⁵mujqa jaku' b'a'nqe' nyole' ex q'uqb'ab'l k'u'jb'aj tu'n tqe kyk'u'je' ex tu'n tok kypumale'.
- ⁶B'a'ntzun qa atite yol layx tz'elte' k'ixk'oj, exqa mixti'te yol ikxte'.
- ⁷Matxi' tz'elti'n Dyos wipumale'; mache elti'n kykyaqil wamiwe'.
- ⁸Machin okxtjpu'ne'. Majawtiq'i'n yol wi'je'; machin tpoqiye' tuk'i'l chajyolil.
- ⁹Ljo'n toj nq'ije' tu'n Qman Dyos ex nchin b'ajttzaqu'ne', naku'j jun txkup nchin t-xob'sa'ne'.

- ¹⁰Nche jawtilju' xjal wi'je', nche xk'ob'in weye' ex nchin okkyt'ob'ine' te me'sb'il weye'.
- ¹¹Ma chinx tq'o'ne' Qman Dyos toj kyq'ob' b'inchal myab'a'n ex b'yolxjal.
- ¹²B'a'ntoqwe' nten, atzunte kub' ttzyu'n nqule'; machin b'ajtpch'u'ne', majx x̄inb'aj tpūxi'ne'. Majx ayine' nchin tzaj t-smaji'n.
- ¹³Nchintza t-smaji'ne' tkyaqil plaj; mixti'x tlaqb'il tk'u'j majx nb'je'x jlajin talt-smaj toj nxmilale', matxi' b'je'tz chij toj nk'u'je'.
- ¹⁴Matxixi'x chin b'ajk'ixb'iye' tu'n, noktzapaj wi'je' naku'j jun q'ojil.
- ¹⁵Matzaj nb'ise', matz'ok nq'o'ne' nxb'alune' te b'is, ex kuxnxuqu'n nwiye' toj quq.
- ¹⁶Matxi' b'aj mal nwitzte' tu'n oq'e'n; makub' sjumjix kyi'j nwitzte',
- ¹⁷B'ajxpena' chin b'ujuna'we' te jun xjal ex b'a'nju' nna'j Dyose'.
- ¹⁸Lalun kub' tewa'na nkub'sb'ile' tx'otx'!, qu'n ntqani'n b'yojwnaqi'n lu tu'n tok tu'me'l t-xel weye'.
- ¹⁹Atilo junte' toj kya'j kchik'b'alte qa mixti'we' wil,
- ²⁰Tu'n tpjunte nxime' twitz Qman Dyos, ex tu'n tka'yinte ta'l nwitzte';
- ²¹Tu'n tyolin wi'je' twitz Dyos, kse'n nyolin jun xjal ti'j juntl.
- ²²Xi'na' tb'ajte' jte' ab'q'itlwe' nchwinqlal, chin ik'elwe' ex lay chin ul jumajtle'.

Job 17

- ¹xi' nkub' b'aje'; ch'inxtl tb'ajwe' nchwinqlal; naq tu'n nxi'tlwe' toj jul.
- ²Naq nche xmayinkye' xjal nk'etze'; q'ijtl ex qonik'an nche pa'nyol nwitzte'.
- ³Atzuntz Nman Dyos, nyolin wi'je'; ¿alkyexixtzuntl, aya k'onil weye'?
- ⁴Aya nchuksante kynab'l, lalun taja tu'n nkub'e' kyu'n.
- ⁵Che we'yajtelkye' kyk'walju', naq tu'n pwaq nche kypoqona' kamiw.
- ⁶Oje tb'inchaya tu'n kyolin taq'wix kykyaqilx wi'je' ex tu'n tokxkytsub'a'n toj nwitzte'.
- ⁷Matz'ok muj kyi'j nwitzte' tu'n k'ixk'oj; ex naku'j leku'n qine'.
- ⁸Nche jaw lab'ti b'a'n xjal ajkyka'yinte; ntzaj kytx'u'jil ex nchin nokkyq'o'ne' te aj il.
- ⁹Ilxi'xti'j kyu'n qa aye'kye' tnik'alkyi'j, exqa x̄tilun kyq'ob'.
- ¹⁰Kytzajchaqe' kykyaqilxe', ex layxlo knet jun ati tñab'l kyxole'.
- ¹¹Xi' tb'aj tq'ijlallil nchwinqlale' ex min nche japunju' tb'is nk'u'je' e' nxime'.

¹²Aye'tzunkye' nok kyq'o'ne' qonik'an te q'ijtl; ¡Lu soyk'un tzun, chechije' extzun qxopin!

¹³Naq kamiktlwe' nwayo'n, tu'n nkub' k'ëeye' ktal toj qlolj.

¹⁴¡Aye'we' nman, ntxu, ex witz'in, aye' x'chuq' ex muqb'il!

¹⁵¿Jatzun xkyaja' q'uqb'ab'l nk'u'je'? ¿Jatzunta' b'a'n ja'lo?

¹⁶¿Ma junxtzun kxela' wuk'i'le' toj tkawb'il kamik, tu'n qojlane' junx toj tx'otx'? chi Job'.

Job 18

B'ildad

¹⁻²¿Jtojlo qjen tyolinju' xjal lu? noqwit b'a'n t-ximante, mawitlo qo yoline'.

³¿Tiqu'n nqo' t-se'na' naku'j txkup ex matxi' qo okq'o'n te xnak?

⁴¿Yajtzu'n chita qa tu'nju' kb'ajel tb'yo'n tib'a tu'n ttx'u'jila kb'el chq'ajlajixju' tx'otx' mujqa che ik'elju' pik ja ta'qe'?

⁵Kb'el yupj ttxa'n ttzaju' b'inchal myab'a'n, ex layx k'antju' tq'aq'.

⁶Kb'el yupju' tkantil; lay k'antju' ttzaj.

⁷Kb'el b'aj tipumal ajtb'et kuw, ex kb'eltz'aq tojxju' t-xpatxab'.

⁸Kb'eltq'o'n jun xyub'pa tojx tb'e, tojxtzunju' xyub'pa kb'ela' tz'aq.

⁹Kb'eltq'o'n taqwil t-xe tqan, ex k'okyel t-xmo'ntib' tqul tqan.

¹⁰Min q'ancha'lju' xpatxab' toj b'e tu'n tjaw tz'aq toj ajtik'.

¹¹Jaxjaku' ta' nxob'je; ntna'n qa nnyontz atl junjun kmuj.

¹²Nkub'aj tipumal tu'n we'yaj; matxitoq tz'ok tz'ajju' taq'wixil ti'j;

¹³Tk'wal kamikte' yab'il kye tilwi tu'n, chab'a nb'aju' chib'j tu'n.

¹⁴Neltiq'i'n nak'b'il te xjal toj tja ex inxitjwo'n twitz tajawil kamik.

¹⁵In oktq'o'n tq'aq'ilu' tja; nxitqo'n q'ol kyib'aju' ti'xti' te.

¹⁶Kse'n jun tze tzqij tlok' ex tzqijqe'tl tq'ob'.

¹⁷Majx k'ik'eltna'l twitz tx'otx' ex lay tzaj na'tlju' tb'i.

¹⁸K'eletz q'i'n toj spik'un ex kxel xon toj qlolj; k'elex xla'ja'n twitzju' tx'otx' lu.

¹⁹Lay kyej tyajil toju' ttanam; mix-a'lote jun kjel anq'in toj tja.

²⁰Ajtzun tb'injtz tjawetzq'ij ex tkub'exq'ij kse'n xb'aja' che b'ajel sak'puj tu'n kyxob'il.

²¹Ikytzu'n nb'aja' tchwinqlalju' b'inchal il, aju' xjal nel tik'u'n Dyos, chi B'ildad.

Job 19

Job'

¹⁻²¿Jtoj qen ttzaj kylanu'n kyole' weye' ex tu'n lan chin yajtitle'?

³Kukx kywulinjuye' weye'; ¿ma min nkub' kych'ixwle'ju'ye' nkyb'inha'ne' weye'?

⁴Maskyetzunlo npaje', ayinawe' chin chjolte.

⁵Nkynima'nkye'kyib' nwitzze', ntzaj kychitpu'ne' nplaje' se'n nchin nik'a'ye'.

⁶Kaneku' toj kywitzze' qa a Dyos xkub'o'ljsanweye', ex tu'nte xinkub' tz'aaq'ye' toj xpatxab'.

⁷Njaw xch'i'ne' kjalu: ¿chin b'elb'yo'ne'! ex mix-a'lo'te ntzaq'wi; nchin qanin onb'ile' ex mix-a'lo' ntzaj b'inweye'.

⁸Matxi' kub' tjpu'n Dyos nb'eye' tu'n lan chinik'e'; matxi' kub' tq'o'n qlolj toj nb'eye'.

⁹Mab'je'l ti'q'i'n nq'inumale' matz'el tiq'in woklene'.

¹⁰Matxi' chin kyej xji'lixé' tu'n; ¿majx makub' tyupi'n q'uqb'ab'l nk'u'je'!

¹¹Majx sajtb'ajsa'n ttx'u'jil wi'je' ex machin oktq'o'ne' kse'n jun tajq'oj.

¹²Kykyaqilju' t-xjal te q'oj xé oktilj wi'je'; kub' kyq'o'n kyxmuj ti'jele njaye' tu'n kyok tzaqpaj wi'je'.

¹³Matb'inha Dyos tu'n nkyaj kyleb'a'ne' witz'ine' ex wamiwe' naku'j min ojtzqi'n qintle' kyu'n.

¹⁴⁻¹⁵Machin kyajkyleb'a'ne' nwitzze'le' exqe' wamiwe'; matxi' tzik'nna'le' kyu'n najlqe'toq toj njaye'. Naku'j min ojtzqi'n qintle' kyu'nju' nmajine'; min netlkynik' weye'.

¹⁶Qama tzaj ntxko'n jun nmajine', min ntzaq'wi, maskye machin kub'sa'ne' te.

¹⁷Qama chinx lq'eye' tk'etzu' nxu'jile', nchin eltik'u'ne'; ntzaj molmon kyk'u'ju' nk'wale' weye'.

¹⁸In pena' chin el kyik'o'ne' k'wal; naqpe' ajnjawe'ye', nche aq'wi yolil wi'je'.

¹⁹Nchinel kyik'u'ne' wamiwe' kyexi'x qtene' kyuk'i'l; exqepe' kye kyilwi wu'ne' mache okmiltz'uj wi'je'.

²⁰Matxi' tz'ok b'aju' ntz'umale' ti'j nb'aqile', naqna' tuk'ilxi'tl we'wu'n.

²¹Q'aaq'antz kyk'u'je' wi'je', wamiw, qu'n matxi' chin kub' tz'aaq' toj tq'ob' Dyos.

- ²²¿Tiqu'n ljo'n toj nq'ije' kyu'ne', ma Dyos qeye'? ¡Matxina' chin b'aj kyǰjak'unxiye'!
- ²³¡Atiwt jun tz'ib'alkyeju' nyole' ex tu'nwt tkyaj twitz jun k'uxb'il!
- ²⁴¡Atiwt jun kyej q'onte twitz ab'j tejumajx tu'n plom mujqa tu'n tzqub' k'uxb'il!
- ²⁵B'i'n wu'ne' qa itz'we' klolwe, ex ate kyolil wi'je' tzalu twitz tx'otx'.
- ²⁶B'a'ntzun qa mab'je'l qowju' nchib'jile' toj pixi'n, knla'we' Qman Dyos.
- ²⁷Knla'ku'we' kyu'nku' nwitz'e', ayinku'we' ex mya' juntlwit. Noqtzun a nkub'aju' wipumale'
- ²⁸ajnb'inteye' kyole': ¿Se'ntzunlo kb'ela'ti'j qu'n? Tu'nxnate' saja' taq'wix ti'j, chechije'
- ²⁹Che xob'tzune' te tk'uǰtx'e'nb'il Dyos, ju' najb'en tu'n Dyos ttz'e'yb'il twitzju' b'inchal taq'wix. Kaneku' toj kywitz'e' qa ati jun ajkawil, chi Job'.

Job 20

Sopar

- ¹⁻²Matxi' b'aj npasense' ti'ja; qu'mtzun kxe'l nma'ne' teya.
- ³Ink'ixb'sanju' tyola weye', ayintzunwe' kanli nwitz'e' se'n kxela' nmojtza'ne' teya.
- ⁴B'i'na' tu'na ikxte ttenju' atxi'x tkub'len q'o'n xjal twitz tx'otx':
- ⁵Lwiy nkub'ajte' ttzalajb'ilju' b'inchal myab'a'n; noq jun kmuj ntzalaj.
- ⁶B'a'ntzun qa nimin twe' kse'n kya'j ex njapunkanun twi' tzmax toj muj,
- ⁷kb'elnaj kse'n tz'a'lj ex layx kyiltlju' tamiw jakpomela'.
- ⁸K'ik'eltna'l kse'n jun witzik' te qonik'an, ex mix-a'lo'x k'okyel yalsante.
- ⁹Lay tz'ilwitl kyu'nju' najliqetoq tuk'i'l ex makyil twitz.
- ¹⁰K'anjel kyanjsa'ntl tk'wal ju' ojetoq b'je'l talq'a'n kyeju' prow.
- ¹¹Tojkuxi'x tku'xumal kkyimela'.
- ¹²Majx k'ok'j k'elila' taq'wixil te, okxi'x kb'el tnik'b'e'n;
- ¹³kb'el tnik'b'e'n b'a'nxi'x ex chab'a kjulil ti'j.
- ¹⁴Atzu'n aj tku'pun toj tk'u'j, kjawil b'ent te b'iyb'il kan.
- ¹⁵Kjawitz t-xa'n jumajtlju' q'inumal b'aj tu'n; aku'te Dyos k'elil q'inte ti'j.
- ¹⁶Intoq ttz'ub'a'n tb'iyb'il kan, atzunte kb' Yolteju'.
- ¹⁷Lay tnik'b'e txqan lech ex ta'lkab', nche' tolaq'in kse'n nin a'.

- 18Ati tu'n tanj tanjsa'nju' ojetop b'ajkub' tetza'n; lay tnik'b'e ex lay tzalaj ti'ju' tq'inumal.
- 19Matz'ok wan kyi'ju' prow ex mache kyej tleb'a'n; mache kub'tzyu'n ja mya tb'inchb'ajqe'.
- 20Mixtoqti'x nqe tk'u'j ex inxi'xtoq jamjonk kyi'j kykyaqil;
- 21inb'aj tkyaqil tu'n. Qu'mtzun lay tzalaj nimtoj.
- 22Tu'npe' nim txqan ati te, ninxi'x yajb'il tzul ti'j; kb'eltz'aq toj kyq'ob' b'inchal myab'a'n.
- 23Ajtaq'wi wal tu'n tnoj b'a'nxi'x, tzultzun ttx'u'jil Dyostz ti'j; naku'j txqan jb'al ajttzaj chitj.
- 24Qama tzaqpaj te jun q'obj'il k'uxb'il, kb'elti'j tu'n jun smaj q'ank'uxb'il.
- 25Majx k'elex jlajinju' talsmaj toj t-xmilal, majx k'elex xopq'iju' tk'a. Majx k'okye'tchi ti'j;
- 26kjel take toj qlolj. Kb'ajel tuk'i'lx'i' tkyaqilju' tja tu'n jun q'aq' kjawil k'ant tjunalx.
- 27Kb'el yek'u'n til tu'n kya'j, ex kjawil we'ju' tx'otx' poqilte.
- 28Aj ttzaj tilj tx'u'jil Dyos tib'aj, che b'elb'aju' tq'inumal.
- 29Atzun oje kub' tq'o'n Dyos teju' b'inchal il; axtzun teju' kyajni q'o'n, chi Sopar, chi Sopar.

Job 21

Job'

- 1-2Ate q'uq'b'ab'l nk'u'ju'ye' tu'n ttzaj kyq'o'ne'aju' tu'n tkub'kyb'inju'ye' nyole'.
- 3Tenku' kypasensiye' akx nchin yoline', qatzun kyajb'ile' yajxi'tl a che tze'ne'.
- 4Mya tuk'i'l jun xjal ta'we' nq'oj; qu'mtzun matxb'aj npasense'.
- 5Qama kub'kyb'i'ne', che kjel meyixe' tu'n xob'il.
- 6Ayinxpenawe' ajtkub' nximane', majx nchin sak'puje'; Majx nchin jaw lu'lune'.
- 7¿Titiqu'n itz'qexu' b'inchal myab'a'n, ex nche kub' tijin, ati kyipumal?
- 8Inkylo'n ajkyb'aj ch'iyu' kyk'wal exqe' kychman, nche b'aj anq'in tk'etz mixti'te kyb'is.
- 9Mixti'te xob'el toj kyja; min nkub' ttz'e'ysa'n Dyos kywitz.
- 10Nche puqinju' kywakyix; min nche ik'san.
- 11Nche b'aj ch'akakanje kyk'wal kse'nqe' tal qpoj tman rit,

- 12 tzalajb'ilx nche' b'ixin ex nche' xlik'pun toju' chnab' arpa, e'tunk'al ex e'chun.
- 13 Toj b'anil nche anq'ina'; ex chab'aku' nche'x toj muqb'il.
- 14 Inxikyma'n te Dyos: ¡Qo' tq'okja toj nak'b'il min qajb'ile' tu'n qb'inteye' tkawb'ila!
- 15 ¿Alkyetzu'n Nimtipumal, tu'n qajb'en te? ¿Titi' qkanb'a' tu'n qk'ulun twitz? chechij.
- 16 (Myaye'nakye' b'inchal myab'a'n tajaw kychwinqlal. ¡Miwjtjun kub' nximane' kse'nkye!)
- 17 ¿Jtojewtlo yupj kytzaju' b'inchal myab'a'n? ¿Jtoje e'kub'o'lj? ¿Jtoje tzaj ttx'u'jil Dyos kyi'j ex mawt che yajti?
- 18 ¿Jtoje che'x sputj se'n ttxa triy ajt-xilik'ik'in toj jun saqchanpach?
- 19 Aju' nq'umli qa a Dyos ntb'inchante tu'n kychjonte k'walb'aju' kyil kyman. Aku'na'te b'inchal myab'a'n kchjolge ex kyajtel tu'nju' til.
- 20 Ate kb'el tz'e'ysa'n twitz tu'n ttx'ujilju' nimtipumal.
- 21 ¿Titi'tzuntl toklen kyi'ju' toj tja matxitoqna' kyim?
- 22 (¿Alkyetzun kb'antel t-xnaq'tzante Dyos, ju' nche okju' te toj kya'j toj xjel tu'n?)
- 23 Ate'kye' nche kyim, ati kyipumal, tzalajb'il ex nak'b'il,
- 24 B'a'nqe' ex b'a'n te'qe'ya'.
- 25 Aye'tzun junjuntl, nche anq'in toj tka'yil ex mixti'x nkylo'n tzalajb'il ajkykyim.
- 26 Atzu'nte' toj muqb'il junelnite'; kykyaqilx nche b'ajwan kyu'n xchuq'.
- 27 B'i'nwe' wu'n titi' kyxime' wi'je' jni'xju' kynab'le' taq'wix.
- 28 Inkyxjelu'ne': ¿Jata' tja b'inchal myab'a'n ju' kuw tchaq'b'il? chechije'.
- 29 ¿Na'mxtzun kyoline' kyuk'i'lju' xjal nche b'et najchaq? ¿Ma na'mx kyb'inteju'ye' nkyma'n:
- 30 qa ajttzaj ttx'u'jil Dyos, ntzaj tq'o'n yajb'il atzunte' b'inchal myab'a'n mixti' nnik'a'?
- 31 Mixalote' nxipajunte tplaj aju' ntb'inha'n, ex mix-a'lo' nokq'onte tu'me'l t-xel te.
- 32-33 Ajtzun tmankun nxi' muqb'aj, kykyaqilxtzun txoli'nkyib' ajkyxi' wab'alte, junjun nejlqe' twitz ex junjuntl lepchqe'x ti'j, ex nche' xq'uqin ti'ju' muqb'il, expe' b'uninju' tx'otx' te.

³⁴¡Mixti'xte' tajb'enju' q'uw'b'ab'l nk'u'je' kyu'ne'! ¡Qu'n tkyaqilju' nkyma'ne' weye' chajyolil! chi Job'.

Job 22

Toxi'n tnej yol kyxol

(Caps. 22—27)

Elipas

- ¹⁻²¿Yajtzun chita qa aju' xjal atixi'x tñab'l, qa jaku' tz'ajb'en te Dyos?
- ³¿Titi' tajb'ena' ex titi' ntkanb'a'n Nimtipumal tu'nju' tnik'alti'ja ex mixti' tila?
- ⁴Qa ntzak'unjtza ex nq'ontz tñab'la tu'n, mya tu'nwtju' nxi'x ajb'ena te,
- ⁵Anate' tu'n nim tila matxi'xi'x chmet txqan tila.
- ⁶Nneltiq'i'na tprentil ch'ex kye titz'ina, maskye minojqelan; nneltiq'i'na kyxb'alun ex nche kyej t-ëb'iqb'a'na.
- ⁷Qa ati jun nk'wajti min nxitq'o'na tk'wa'; ex ati jun nq'aq'an min nxitq'o'na twa.
- ⁸¡Qu'n kuwtoqa ex nima'na kyu'n xjal, toj twitza qa aya tajaw tx'otx'!
- ⁹Kukx nanjkyi'ju' qya kyimni kychmil mixti'te nxi' tq'o'na kye, ex myab'a'n kyilwiju' meb'a tu'na.
- ¹⁰Qu'mtzun tok xob'el ti'ja ja'lo, majx matz'oktchi ti'ja.
- ¹¹Qlolj tkyaqil, mixti'xte' q'ancha'l; txqan tñimal a' matxi' tz'ex yotz'b'iya tu'n.
- ¹²Atzu' ta'te Dyos jawnixi' toj kya'j; tjaq' tqan te'qe'ju' che'w ate' jawnixi'x.
- ¹³⁻¹⁴¿Tiqu'n ntma'na qa min ntka'yi'n Dyos, qa tu'nju' jupli muj min nb'ent tka'yinte? ¿Se'ntaq'wi ntma'na qa min nka'yin Dyos qu'n nb'etinje toj tkyaqil twitz kya'j?
- ¹⁵¿Atzun tajb'iljuya tu'n t-xitljo'na b'e toj qlolj aju' ljo'n kyu'n b'inchal myab'a'n?
- ¹⁶Lwiytzun ëeb'aj kyim naku'j naqë'x b'lo'n tu'n tñimal a'.
- ¹⁷Inxikyma'n te Dyos: ¡Qo ttzaqpinkja! ¿Titi' kb'incha' Nimtipumal qeye'? chechij.
- ¹⁸(Extzun a Dyos tzaj q'onteju' ati toj kyja. ¡Mixwit tzaja' nna'ne' kyxim b'inchal myab'a'n!)
- ¹⁹Ajkylonte tnik'alkyi'j nche tzalaj; aye'tzu'n mixti' kyil nche' tze'n
- ²⁰ajkyka'yite ljo'n tb'aj kyq'inumal b'inchal myab'a'n tu'n q'aq'.
- ²¹B'incham jumajltib'a tuk'i'l Dyos, oktzun q'inumaxel jumajltza.
- ²²K'momju'ya t-xnaq'tzb'il; majx q'onkja tyol toj twi'ya.

²³Qama kub' tme'ssa'n tib'a, exqa matz'anjti'ja tuk'i'l Nimtipumal, exqa matz'el ti'njuya taq'wixil toj tjaya.

²⁴Expe' qama tz'okju' q'anpwaq tb'anilxi'x, naku'j quq teya, ex naku'j txqan ab'j toj a',

²⁵atzun Dyos nimtipumaltz k'okyel te q'anpwaq ex saqpwaq teya.

²⁶A k'okyelju' te ttzalajb'ila, ex k'okyel qe tk'u'ja ti'j.

²⁷Qama txitqani'na jun ti'xti' te, ktzajel b'i'na tu'n, ex kjapumel tyola tu'na xi'ni ttziyana' te.

²⁸K'elelb'a'n tkyaqilju' ktb'inha'ya; kqoptz'ajel spik'un toj tb'eya.

²⁹Qu'n inkub' tme'ssa'n Dyos njaw tnima'ntib' ex nkletju' me's tu'n.

³⁰Ate kloteya, qa mixti' tpaja, qa mixti' tila, chi Elipas.

Job 23

Job'

¹⁻²Chin yolil jumajtle' toj tk'ayil qu'n matxi' tz'oktq'ob' Dyos wi'je'.

³Noqwit b'i'n wu'ne' jakknetela', ex tu'n npone' janajla'!

⁴Jaku'wtlo txinma'nju'ye' nchin nik'a'ye' te, qu'n nimwe' nyol kolb'ilweye'.

⁵Kanliwtlo nwitze' titi' kxel ntzaq'we'ne' te titi' matzaj tma'n weye'!

⁶Lay tz'okten yolil kuw wuk'i'le', xi'pe' jaku' chin kub'a' tb'i'ne'.

⁷Jaku'wtlo tz'el tnik' qa tu'me'l wu'ne' jaku'wtlo tma qa mixti' wile', jaku' chin kyej ttzaqpi'ne' tejumajx!

⁸Qama chinxe' jyolte Dyos toj tjawetzq'ij, myatzu' ta'; qama chinxtle' jyolte toj tkub'exq'ij, layx knet wu'ne'.

⁹Qama chinxe' toj tb'a'nq'ob'kya'j, lay wile'; qama chinxtle' toj tnayajkya'j, lay tz'el yal wu'ne'.

¹⁰Tojtzqi'n se'n nchin b'eta'ye'; ajtik'twitz wi'je', xnu'l qine' kse'n q'anpwaq.

¹¹Lepchqi'nxwe' kukxu' ti'ju' b'e tzajni tyek'u'n weye' ex min nchin nel txalpuje' ti'j.

¹²Nche japun tkawb'il ex tchaq'b'il wu'ne' kukxju', ex myaju'we' wajb'il nb'inha'n.

¹³Ajtkub' t-xima'n tu'n tb'inchante jun ti'xti', ktb'inha'; mix-a'lo' nch'exb'ente t-xim.

¹⁴Aju' oje t-xima Dyos tu'n tb'inchante wi'je', atzun ktb'inha'ju', kyuk'i'l txqantl ti'xti'.

¹⁵Qu'mtzun nchin xob'e' te; noqpe' qama kub' nxima'ne' majx ntzaj tchi wi'je'.

¹⁶Matxi' chin xob'e', tu'n Qman Dyos Nimtipumal.

¹⁷¡Noqwit chin kub'tnajsane' qonik'an, ex chin kub'wit tb'altz'i'ne' qxopin!

Job 24

¹¿Tiqu'ntzun min ntma'n Nimtipumal jun tajlal xjaw jtoj tu'n tb'inchante jun ti'xti', tu'nwtzunlo kyk'ayinte tamiw?

²Inche laq'b'an nqachju' b'inchal myab'a'n, ex nche elq'an rit tu'n kychmet kyrit,

³nb'jel kyxk'a'yu'n kyalu'n meb'a ex kyalu'n qya kyimni kychmil.

⁴Inche b'je'lkyapa'n prow ti'ju' b'e, aye'tzu'n me's xjal noq nche' ewan.

⁵Aye'tzunkye' prow, naku'j tojk'ul chejqe' toj chq'ajlaj, ncheb'jex jyol kywa ex penexi'x nknetá', tojtz'u'n chq'ajlaj ntzaja' kywaju' kyk'wal.

⁶Inche'x jyol spiy toj kykojb'il xjal, mujqa nche'x sakwil toj kyawb'iju' b'inchal il,

⁷Nexju' qonik'an kyu'n mixti'te' kytxo'w, mixti'xte' ch'i'n kutxb'ilkye teju' che'w.

⁸Inche exyotz'b'i tu'n jb'al kywi'witez, xi'nkyklo'na'kyib' nche oklak'e kyxe pik.

⁹In elkyiq'in kyneñu' qya kyimni kychmil, ex nb'je'l kyiq'i'n prent kyeju' prow.

¹⁰Ñla'q kyi'ju' prow, nche' iqan triy extzun nchenaj tu'n we'yaj.

¹¹Inkyukcha'n ab'j cheb'l aseyt; nkub' kywab'e'n ub'a tu'n telset b'in ch'inxtzun kyelkyim tu'n k'waj.

¹²Nxi'x che oq' ex nche t'i'njneju' naqx tu'n kykyimtl toju' nintnam, atzunte Dyos min ntzaj tb'i'n kyna'j Dyos.

¹³Ate' junjun nelkyik'u'nju' spik'un, ex nche eltxalpuj ti'j toj tkyaqilju' kyb'e.

¹⁴Prim njawe'ju' b'yolxjal b'yolte' prow, ajtzu'n qok yupj naq'witezuntz elq'al.

¹⁵Intayo'n ajpajil ajqok yupj, ex nkub' tktxu'n twitz b'a'nxi'x, nkub' t-xima'n: Mix-a'lo' kka'yil weye', chij.

¹⁶Qonik'an nokxte' leq' kyojile ja. Atzun q'ijtl nokx kyjpu'nkyib' kykyaqilx; kyajq'uju' spik'un.

¹⁷Qxopin nela' t-spik'umal q'ij kye; axi'x kyajb'ilu' xob'ajil te qonik'an, chi Job'.

Sopar

¹⁸Nxi' iqa'nte' b'inchal myab'a'n tu'n a'. Qani'n tib'aju' kytx'otx' mix-a'lotlte naq'unan twitz.

- ¹⁹Inkub' niwju' txun che'w tu'n q'ijal; ikxtzu'n nkub'aju' aj il toj muqb'il.
- ²⁰Kpena' k'ik'eltna'l tu'nku' ttxu; kb'ajel wan kyu'n xchuq', ex mix-a'lo' ktzajel na'ntetl. Kb'el tz'ajju' b'inchal myab'a'n se'n jun tze okni tx'emu'n.
- ²¹Matz'ok mya'l kyeju' qya mixti' kyal ex kyeju' kyimni kychmil, mixti'x sonin kyi'j.
- ²²Tuk'iltzunte Dyos tipumal, nche' jaw tjub'cha'n kuwqe'; ajtjawti'ntib', mixalotlte' kjelten.
- ²³Inche kyej tq'o'n Dyos tu'n kyanq'in q'uqli kyk'u'j, extzun nt-xq'uqi'n se'n nche b'eta'.
- ²⁴Inche jawb'entju' b'inchal il, ex ch'intqan nche kub'ajtl. Nche kub' tzqij kse'n k'ul ajtjaw xb'oqit, kse'n spiy ajttzaj majtz'uj.
- ²⁵Qatzun mikxa'ju' ¿alkyetzun' kq'malte qa nchin chanyole' ex kyek'ulte qa naq wak'a'ne'? chi Sopar.

Job 25

B'ildad

- ¹⁻²Kuwte' Dyos ex xob'ajilx; ate nq'onte nak'b'il toj kya'j.
- ³Layx b'ent kyajletju' t-xjal te q'oj, in qoptz'aju' t-spik'umal kyib'aj tkyaqil.
- ⁴¿Oktzunlo kb'antel tok jun xjal, xtilun ex mixti' til twitz Dyos?.
- ⁵Mixpenati' ntilky'aju' xjaw ex mya xtilunqe' che'w twitz Qman Dyos,
- ⁶Mitzunloyate' xjal; naku'j xchuq', chi B'ildad.

Job 26

Job'

- ¹⁻²Atzunlo tu'me'lju' tu'n tonit jun numjni, tu'n tkletju' mixti'tl tipumal!
- ³B'a'nte' tu'me'l tu'n tq'on nab'la ex tu'n t-xnaq'tzana teju' mixti' b'a'n tu'n!
- ⁴¿Alkyetzun onilteya tu'n tyola kju'na'j? ¿alkye saj q'mante tu'n tyolina ikju'? chij.

B'ildad

- ⁵Inche lu'lunju' kyimni, ate'qe' toj ninnjab' nim t-xe, tu'n xob'ajil tzmax t-xexi' ninnjab'.
- ⁶Nya miwtjun b'i'nju' muqb'il tkawb'il kamik tu'n Dyos.
- ⁷Kit-slik'u'n Dyos kya'j tib'aju' mixti' ttx'o'lajil ex kub' tq'o'n tx'otx' jamixti'x ati.
- ⁸Ntchmo'nju' a' toju' muj ex min ntzaj tz'ajju' muj tjaq' talal;
- ⁹Inkub' tpu'n twitz xjaw tu'n txqan muj;

- ¹⁰kub' tq'o'n ninnjab' te nqach jakpomela' b'aju' spik'un exju' qxopin.
- ¹¹Ajtyolin Dyos kuw, majx nche lu'lun nimaq witz tu'n kyxob'il.
- ¹²Tu'nju' tipumal kub'a' ti'ju' ninnjab'; ex tu'n ttab'l kub'a' ti'ju' nin txkup Raab'.
- ¹³Tu'n jun xupinx kyeja' t-xtilsa'n kya'j; kub' tb'yo'n xjutz kan tu'n tq'ob'.
- ¹⁴Naqpe' ch'i'nte' lu ti'ju' taq'unb'en; naq jun tq'ojq'ojelte' matxi' qb'i. ¿Alkye k'elil tnik' ti'ju' tq'ojq'ojel nimtipumal? chi Job'.

Job 27

Job'

- ¹⁻²Yajxitzuntl tma Job': Majx lu Qman Dyos Nimtipumal, aju' min ntb'i'ncha'n tnik'alilti'j weye' ex machin nokye' toj tk'ayil tu'n,
- ³atixku' wipumale' tu'n nxewtiye' tu'n,
- ⁴layx chin chanyole' ex layx txinma'n chajyolile'!
- ⁵Akxku' itz'qine', axwe' nyol, qu'n mixti'we' wil; jlay waje' aye'xi'xwitkye' ati tu'me'l kyol ajnxi' kypoqo'ne'!
- ⁶Kukxwe' nmante qa b'a'n xjal qine', qu'n mixti'we' wil.
- ⁷¡Kykyaqilju' makyek'ukyib' qa wajq'oj qe'ye', ikx che ik'ela' kse'n b'inchal myab'a'n ex kse'n mya tnik'alti'j!
- ⁸¿Titi' q'uqb'ab'l tk'u'ju' min nokslan te Dyos ajtel tiq'i'n Dyos tchwinqlal?
- ⁹Ajtok takpuj twitz jun ti'xti', lay t-xitb'i'n Dyos tkub'sb'il.
- ¹⁰Layx knet ttzalajb'il tuk'i'l Dyos Nimtipumal, mixna'jun nna'n Dyos.
- ¹¹Kxe'l nyek'u'ne' tipumal Dyos nimxi'x kye, ex t-ximju' Nimtipumal.
- ¹²Qatzun oje kyile' kykyaqile', ¿tiqu'ntzun mixya b'a'n nkyma'ne'? chi Job'.

Sopar

- ¹³Atzun tz'e'ysb'il kywitz xjalju' mya'lqe' ex b'inchal myab'a'n tzultq'o'n Dyos Nimtipumal:
- ¹⁴b'a'ntzun qa nim txqan kyk'wal, che kyimel toj q'oj mujqa tu'n we'yaj.
- ¹⁵Aye'tzu'n che kjel anq'in, che kyimel tu'n tx'u'j yab'il, ex lay che oq'ju' kyxu'jil kyij.
- ¹⁶B'a'ntzun qa mab'aj tb'u'yi'n b'inchal myab'a'n txqan t-saqpwaq naku'j ch'uq tx'otx', ex nim txqan t-xb'alun b'u'yi'n,
- ¹⁷junlo ichan b'a'n xjal k'oksalkye xb'alun lu ex jun b'a'n xjal kwal ti'ju' saqpwaq lu.

¹⁸Naqtokxju' tja b'inchal myab'a'n kse'n tja pich', kse'n pach xq'uqb'il koj'b'il.

¹⁹Q'inun ajtkub' kxe mankb'il maj, ajtzun ttzaj tna'ntib', ma'toq kuprowix.

²⁰K'okyel xob'el kyi'j te q'ijtl, che b'ajeltzuntz tu'n q'anqyaq te qonik'an.

²¹K'eletz jub'cha'n toju' tja tu'n kyq'iq' jb'al tzul tjawetzq'ij;

²²kjub'il b'a'nxi'x ti'j ex layx k'achji ch'i'n, maskye tajb'il tu'n tklontetib'.

²³Majx nok lpe kyq'iq' ti'j, njub'in ex nxuk'in ti'j.

Job 28

¹Ati ttx'otx'al saqpwaq janetza' ex ati janb'incheta' q'anpwaq tu'n tb'ent tz'umin.

²Toj tx'otx' njetza' ttx'otx'al k'uxb'il, aye'tzu'n ab'j ajkytzq'ajset, nel q'ank'uxb'il kyi'j.

³Ma knet tb'eyil tu'n xjal toj qxopin: nku'x lq'e tzmax kub'l, atzuntzu' nela' yal tb'anil ab'j tu'n.

⁴In ik'tjoyli kyu'n nche xtunin ti'j aqwil twitz pik, nche lukjne najchaq kyi'jxi' nimaqtnam, ja mixti' nik'a' jun xjal.

⁵Intzaj triy toju' tx'otx' tib'ajxi', atzu'n tjaq'xi' naku'j q'aq' nk'ant.

⁶Atzuntzu' ta'te' ab'j sapiro, ex nknet q'anpwaq toj tx'otx'.

⁷B'ajxpena' kyila' t'iw exqe' k'utz qa ate' jutz'b'e tjaq' tx'otx'.

⁸B'ajx che ik'a' tojk'ul txkup atzu', ex min nche b'etju' b'alun toj.

⁹Nche jatztlku'n xjal ab'j toj pik ex majx nche kyej sjile kylok' tze tu'n.

¹⁰In okx tlku'n tb'eyil kyoj pik ex nyjet tkyaqil tlok'al k'uwenj tu'n.

¹¹Nb'aj tka'yi'n tkyaqil t-xiklil nin a' ex nche elyal tu'n tkyaqil ti'xti' e'wa'n.

¹²¿Jatzunja ntzaja' nab'l? ¿Ja tu'me'l ta'ju' k'atzil?

¹³Min b'i'n tu'n xjal jte' twi' nab'l lu, ex min nknet tu'n twitz tx'otx'.

¹⁴Mixti'te' tzalu, chiju' ttxuylal a', ex Mixti'we' woj, chiju' ninnjab'.

¹⁵Layx jyet tu'n q'anpwaq, ex lay b'ent tlq'et tu'n saqpwaq.

¹⁶Layx b'ent tchjet tu'n tb'anil q'anpwaq, mo tu'n tb'anil ab'j kornalina mo sapir.

¹⁷Wi'yilxi'xte' kyetwitz q'anpwaq ex xtil-ab'j; lay b'ent tch'exb'et tuk'i'l juntl ti'xti' q'anpwaqxi'x.

¹⁸Majx tb'anilxi'xte' nab'l kyetwitz koral, ex kyetwitz xtil-ab'j ntzaj ti'j pik ex cha'x ab'j.

- ¹⁹Layx pon twi' ab'j krisolit ntzaj Etyopiy kse'n nab'l, ex lay b'ent tchjet tu'n q'anpwaq tz'uminxi'x.
- ²⁰¿Jatzunja ntzaja' nab'l? ¿Jatzun ta'ya' k'atzil?
- ²¹E'wa'n kywitzju' tojk'ul txkup, ex e'wa'n kywitzju' pich' twitz kya'j.
- ²²Inpe' kyma'n xitul ex kamik kjalu: Naqx nxiqb'i'nqe', chechij.
- ²³Atzunte Dyos tojtzqi'n tb'eyil nab'l; o'kxte b'ilte jakknetela',
- ²⁴qu'n in tka'yi'n tkyaqil twitz tx'otx' ex tkyaqilju' ati tjaq' kya'j.
- ²⁵Tej ttzaj tq'o'n Dyos tipumalju' kyq'iq' ex kajtq'o'n tmaq'b'ilju' a',
- ²⁶tej tmante tu'n ttzaj jb'al ex tkyej tq'o'n tb'eyil q'anqyaq,
- ²⁷Ex til Dyosju' nab'l, tilju' tajb'eb'l b'aj tka'yi'n ex tma qa b'a'n.
- ²⁸Ex tma Qman Dyos kyeju' xjal kjalu: Ate nab'lju', nche ajb'ene' weye' ayine' Dyos Manb'aj, ex a k'atzilju' qama tz'el kypa'n kyib'e' ti'ju' taq'wix, chi Dyos, chi Sopar.

Job 29

Job'

- ¹⁻²¡Noqwit ikyj tz'anj wi'je' kyoju' tq'ijlalil tej ntoq chin tklo'ne' Dyos!
- ³Tej ntoq tzaj ttxqo'n t-spik'u'mal wib'aje', ex ntoq b'ant nb'ete' toj qxopin,
- ⁴tej k'walqinxtoqe' ex intoq t-xq'uqi'n Dyos njaye',
- ⁵tej atitoqju' Nimtipumal wuk'i'le' ex ate'toqju' nk'wale' nk'etze';
- ⁶tej ntoq qojli lech twitz tx'otx' ex intoq netz qojli aseyt toj pik;
- ⁷tej ntoq chin kub' qeye' toju' b'uyjtib'il toj nintnam.
- ⁸Nche elju' ku'xun toj nb'eye' ajwik'e' kyk'etz aye'tzu'n tijwnaq ntoq che kub' we'.
- ⁹Exqepe' xjal nimaq kyoklen nqjen kyolin ex nxikyse'n kyq'ob' tu'n kykub' nume.
- ¹⁰Chab'atoq nche yolinju' kawil; intoq kyej lak'e kyaq' toj kyk'o'n.
- ¹¹Ajwlonjtze' kyu'n xjal ex ajkyb'inte toj nwi'ye', intoq chin tzajkykuwsa'ne' ex b'a'n kyol wi'je',
- ¹²Intoq chin oninwe' kyi'j meb'a ex prow, aye' xjal mix-a'lo'x onilkye.
- ¹³Intoq q'o'n chjonteju' kub'ni b'o'lj weye'; inxi'xtoq che tzalaju' qya kyimni kychmil tu'nju' wonb'ile'.
- ¹⁴Tnik'alixi'xtoq ti'ju' nchwinqlale': oksa'nktoqju' tnik'alilti'j wu'ne' tkyaqil q'ij.
- ¹⁵¡Witzb'aj qintoqe' kye mox ex qanb'aj qintoqe' kye kox,

- 16manb'aj qintoqe' kye prow ex kolol kyeju' najchaq xjal!
- 17intoq b'ajnpa'ne' tjaq'kytziju' b'inchal myab'a'n ex nel winq'i'ne' kychi' toj kytzi.
- 18Intoq kub' nxima'ne': lkylo tq'ijlalil nchwinqlalju'ye' kse'n tz'awun; tijwnaq qintle' ajnkyime' axtzu' toj njaye'.
- 19Ikyqinju'ye' kse'n jun tze awa'n ttzi a', nche ak' tq'ob' tu'n ta'l che'w te qonik'an.
- 20Nch'ixpuju' nspik'umale', ex lay b'aj wipumale', nchije'.
- 21Kykyaqilxtoq nche kub' b'inweye' ex intoq kub'kyb'i'n kynab'l nxinq'o'ne'.
- 22Ajnb'aj yoline', mix-a'lo'te ntzaj mojtzante. B'a'nile nche b'je'la' nyole' kye,
- 23inxi'x che tzalaj ti', kse'n ajttzaj jb'al toj q'ijal.
- 24Min nkyoksla'nxi'x qa nchin tze'ne' kye, ex majx nche ka'yintz weye' ntze'n nwitze'.
- 25Intoq kub' nq'o'ne' nkawb'ile' kyib'aj ex nkub' nximane' titi' tu'n kyb'inchante, kse'n jun nimaqkawil kywitz t-xjal te q'oj. Intoq nq'uqb'a'ne' kyk'u'j qa nche b'isun.

Job 30

- 1Atzu'n ja'lo nxi'x chin kub'tze'ne' kyu'n q'a ku'xunqe'x nwitze', mixpeti'x kyajb'enju' kyman kyuk'i'l ntx'yane' xq'uqil rit.
- 2¿Tixi'xti' kyajb'enju' kyq'ob' weye'? naqna' nche numjkye' xjal lu.
- 3Tu'n nin we'yaj ex nche yajti. Naq tlok' tze tzqij te'qe'k walte te qonik'an toj chq'ajlaj.
- 4Intoq che xb'oqin k'ak'ul, intoq xikywan, naku'j t-xe xmasin.
- 5Ik'o'n qekye' lu kyu'n xjal, xla'ja'nqe' kyu'n xjal kse'nqe' eleq';
- 6expe' e'najan kyoj jyom, kyoj pik ex kyoj xaq;
- 7intoq che xch'in toj q'u'sin, b'u'yi'nkyib' kyxol ch'i'x.
- 8Xjal mixti'x kyajb'en, tojb'e k'walb'ajqe', exni xla'ja'nqe' toj tnam.
- 9Atzu'n ja'lo nche' xmayin matxi' chin okye' te kytzeb'l.
- 10Nche molmon ex nche el lq'e wi'je', expe' nokx kytzub'a'n toj nwitze'.
- 11Tu'ntzu'n mixti' wipumale' ex me'ssa'nqine', mixti'x nche niman weye'.
- 12Inxi'x tzajkyb'uyi'nkyib' wi'je', nche q'ojin wi'je', nchin kub' tz'aqe' kyu'n, ex kyajb'il tu'n nkub' kyb'yo'ne'.
- 13Nkub' kymqo'n nb'eye', tu'n nkyime' kyu'n, ex mix-a'lo' nxi' myonkye.

- ¹⁴Naku'j jutzliqe' toj jun t-xopajil nintapi nche etz tzaqpaj wi'je'.
- ¹⁵Matzaj tilj xob'ajilx wib'aje'; matxi lik'puju' woklene' nakuj kyq'iq'; ex makub'naju' nq'inumale' kse'n muj.
- ¹⁶Min wajb'iltle' tu'n wanq'ine'; matxi' tz'ok b'is wi'je'.
- ¹⁷Matxi' tz'ok k'ixk'oj toj nb'aqile'; kukx nyajtiju'ye' junjun qonik'an.
- ¹⁸Matxi' tzyet ti'j nqule' tu'n Dyos, ex nchin t-xtuni'ne' kuw.
- ¹⁹Ma chinx t-xone' toj xoq'l, naku'j quq ex tza'j qine'.
- ²⁰Nchin qanin o'nb'ile' teya, Nman Dyos, ex min ntzaj tzaq'we'na, nchin kub'san teya ex min nchin tzaj tb'i'na.
- ²¹Matz'oka kuw weye', majx ljo'n toj nq'ije' tu'na.
- ²²Inchin njaw tjub'cha'na tu'n kyq'iq', ex nchin jaw t-xt'iju'na tu'n q'anqyaq.
- ²³B'i'n wu'ne' a tajb'ilju'ya tu'n nkyime', ja che pomela' b'aj kykyaqilju' itz'qe'.
- ²⁴¿Ma b'ajxtzun txa' woni'na'ye' prow? ina' nklo'nwe' toju' t-ǰji'lil.
- ²⁵¿Ma b'ajxtzun chin noq'aye' ti'ju' nyajti? ¿Ma b'ajxtzun tzaja' laqj nk'u'je' ti'ju' ati nojqelan te?
- ²⁶Wajb'il toqju'ye' tzalajb'il, yajb'iltle' saj; wajb'iltoqe' spik'un, qxopintlte' sul.
- ²⁷Nxi'x punjne wanmiye', mixti'x obj'il te; naqx yajb'ilte' ntzaj wi'je'.
- ²⁸B'isb'ajilxte' nchwinqlale', qu'n min nlo'ne' q'ij; nchin qanin o'nb'ile' kywitz kykyaqil xjal.
- ²⁹Naku'j qitz'in qib'e' kyuk'i'l ǰal, ex qamiw qib'e' kyuk'i'l ab'estrus.
- ³⁰Matxi' b'aj q'eqax nchib'jile', nq'aq'b'ix toj nwinqile' tu'n kyaq.
- ³¹Te oq'e'n tu'n k'ixk'oj ǰe oka' chnab' arpa ex xux weye'.

Job 31

- ¹Makub' njk'u'n wib'e' expe' tu'n lalun pon nk'u'je' kyi'j txin.
- ²¿Alkyetzu'n tu'me'l t-xel ntzaj tq'o'n Nimitipumal tzmax toj kya'j te junjun xjal?
- ³¿Ma myatzu'n ati tu'n tkub' b'o'lju' b'inchal myab'a'n ex aj il?
- ⁴¿Ma mitzun jun ntka'yi'n Dyos nb'incha'ne' ex ma min ntka'yi'n se'n chin b'ete'?
- ⁵Majx lu Dyos b'ajx nb'inchaye' taq'wixil ex b'ajx kub'a' nxima'na'ye' tu'n t-sb'et jun xjal.
- ⁶¿Chin kub'xwit tmlo'ne' Dyos toj tqan peǰ tz'aqli, k'eleltzun tnik'tz qa mixti' wile'!

- ⁷Qa matxi' chin eltxalpuje' ti'ju' tzinun b'e, qa matxi' pon nk'u'je' ti'j jun ti'xti', exqa matz'elyal jun ti'xti' wi'je',
- ⁸Junxi'tlwit wanteju' wawale' ex jatzwit xb'oqi'n wawale'.
- ⁹Qama chin sb'ete' tu'n jun qya mujqa mapon nk'u'je' ti'j t-xu'jil nb'sine'.
- ¹⁰Tz'aq'unanxwitju' nxu'jile' te juntl ex junxi'chaqwit ichan kub'kxe tuk'i'l
- ¹¹Qawt mixyab'a'n nb'inchane'; iltzunti'jtz tu'n ttz'e'yset nwitz'e'.
- ¹²Naku'xwitloj q'aq' nb'aj txqan ti'xti' tu'n jaku' b'aj tkyaqilju' ati weye' tu'n.
- ¹³Qa intoq kyqani'n nmajine' jun ti'xti' weye', nxinq'o'ne' kyqanb'etz kukxju'.
- ¹⁴¿Se'nxixtzulo juntl tu'me'l chin pomilaye' twitz Dyos? ¿ti'tzunlo kxel ntzaq'we'ne' ajwoke' toj xjel tu'n?
- ¹⁵Junxte Dyos b'inchanqe ti'j qtxu, tzaj tq'o'n nchwinqlale' ex ikxkye.
- ¹⁶Mixti' junmaj miwitjun xi'woninju'ye' prow, ex min waje' tu'n tik' we'yaj kyi'ju' qya kyimni kychmil.
- ¹⁷Mixti' njunalwite' nchin wan, nxinq'o'nwe' twa meb'a kukxju'.
- ¹⁸Kye tilwi meb'a wu'ne' kukxju', naku'j nk'wale'; mache nkolwe' qya kyimni kychmil kukxju'.
- ¹⁹Ajt-xinka'yinwe' qati jun xjal nyajti mixti' t-xb'alun, mujqa jun prow mixti' ttxo'w,
- ²⁰noknq'o'ne' kysmal nrite' ti'j tu'n tmoq'ti, ex nq'o'n chjonte weye'.
- ²¹Mixjun xjaw wiq'i'n wib'e' kyi'j meb'a tu'nwtu' ati woklene' kyuk'i'l ajkawil.
- ²²Qatzun mya ax weye', che toqjxwitju' nq'ob'e'; che elxwit q'ulpaj ti'j nsemu'le'.
- ²³Intoq chin xob'e' teju' tz'e'ysb'il witzb'aj tu'n Dyos; ¡mixti' tu'me'l tu'n nwe'ye' twitz!
- ²⁴B'ajx tz'oka'xi'we' q'anpwaq wu'n axi'xwit q'uqb'ab'l nk'u'ju'ye'.
- ²⁵Myaxi'xtzu' ta'we' ntzalajb'il ti'ju' q'inumal mujqa tu'n tkanb'et txqan npwaqe'.
- ²⁶Oje wile' q'ij nk'ant exju' xjaw nqoptz'aj b'a'nxi'x.
- ²⁷Ex b'ajx chin k'ulunaye' toj ewaj kye ex b'ajx che'x nk'lu'ne' tu'n nq'ob'e'.
- ²⁸B'a'nwttzulo ttz'e'yset nwitztze' ¡naqwit makub' wewa'ne' Dyos toj kya'j!
- ²⁹Mixjun xin tzalaje' ti'ju' taq'wix ntzaj ti'j wajq'oje, b'a'npe'tzulo qama tzaj jun k'ulb'a'n ti'j.
- ³⁰B'ajx chin qaninaye' tib'aj ex min ntxokwe' tkamik.

- ³¹Qajtzun kyajb'il junjunju' najlqe' nk'etze' tu'n kyb'inchante myab'a'n kyi'ju' najchaq xjal,
- ³²Min waje' tu'n kywtan jun qonik'an najchaq xjal toj b'e. Nxinq'o'nwe' anb'il kye kukxju' toj njaye'.
- ³³B'ajx kub'a' wewa'nwe' wil kse'n nkyb'inha'n junjuntl, ex mya' toj ewaj ta'we' wil.
- ³⁴B'ajx tz'okxa' njpu'n wib'e' tu'n nxob'ele' kye xjal noqwit tu'n tpaju' ik'o'n qine' kyu'n toj njaye'.
- ³⁵¡Atiwt jun b'il weye'! tu'nku' nb'ie' nkuwseta'ju' nyole'; awtju' Nimtipumal tzaj tzaq'wente ja'lo. Qanatzun ati wile', kytz'ib'anku'ye' poqb'il weye',
- ³⁶che jawil wiqa'ne' te ninb'ilweye'; che jawix nq'o'ne' te koron toj nwi'ye'.
- ³⁷Kxe'l nq'o'nwe' tajlal tkyaqilju' nb'inchb'ene' te Dyos, lay chin xob'e' ajnpon lq'eye' twitz.
- ³⁸Min nxikyqani'n ntx'otx'e' taq'wix wi'je' toj kya'j, ex min nche oq'u' kytzolil awal.
- ³⁹Qatzun matz'el welq'a'ne' tawal jun xjal, mujqa matxi' che kub'nsb'u'ne' aq'unal toj koj'b'il,
- ⁴⁰¡Ch'i'xwit che tzaj ch'iy toju' ntx'otx'e' t-xel triy, ex taq'wix k'ulwit te t-xel seb'ad! chi Job'. B'ajtzun yolin Job' te kolb'iltib'.

Job 32

- ¹Tej kyka'yinte oxe' ichan kukxtoq tmante Job' qa mixti' til, mixti'tlte xikyma'n te.
- ²Atzun jun ichan Elyu tb'i, tk'wal B'arakyel aj B'us, tyajajil Ram, tzaj ttx'u'jil ti'j Job' tej tka'yinte kukxtoq tmanteju' qa mixti' tpaj twitz Dyos, ex tkyaqil nok tq'o'n te tpaj Dyos.
- ³Ex tzaj ttx'u'jil kyi'ju' oxe' tamiw Job', tu'nju' min b'ent ttzaq'wetl kyu'n, ela'tzuntz naku'j ate Dyos ati tpaj ex mya Job'.
- ⁴Kub' tyo'n Elyu ex min yolinaj tu'nju' k'walxtoq kyekywitzju' txqantl tamiw Job';
- ⁵Atzunj tka'yinte mixti'tl b'ent ttzaq'wetl kyu'n, min ik'xtl tu'n
- ⁶aq'wizuntz yolil.

Tnejel ttx'olb'ab'l Elyu

Elyu

K'walqinxnawe', aye'tzu'nkye' tijwnaq qe'tle', mixtoqti' xxinma'n junwe' nyol.

⁷Ex kub' nxima'ne': Yolinku'ju' twitzlalil; tu'ntzun kyyek'unteju' kynab'l tu'n txqan kyab'q'i.

- ⁸Kykyaqilpenakye xjal ati kynab'l, qu'n tzaj tq'o'n Nimtipumal t-xew kye.
- ⁹Mya tu'nte' nim tab'q'i jun xjal ati ttab'l, ex mya tu'n tijwnaqil nche kaneya'xi'xtl ti'j.
- ¹⁰Qu'mtzun nxinma'ne': Chin kyb'intztzune' ja'lo, ikxwe' ati jte'we' nyol.
- ¹¹Makub' nb'i'ne' ex matxi' nb'ie' tu'me'l kyole'. Mawile' tej xkjoye' tu'me'l yol tb'anilxi'x,
- ¹²ex mawile' mixti'x junkye' xb'entl ttzaq'wente b'a'nxi'x te Job'.
- ¹³Tu'ntzun lalun kymaye' qa atixi'x kynab'le', aku'te Dyos kq'olte tzaq'web'lte.
- ¹⁴B'ajxpena' tzaj yolina' Job' weye', ex lay txi' ntzaq'we'ne' te kse'nkye'.
- ¹⁵Job', tzpeniqekye' oxo' xjal lu ti'j ex mixti'tl kyol tu'n kytzaq'wente;
- ¹⁶ex naqtmaya qa mixti'we' nyol kse'nkye mache kub'nume, qu'n majpet kytzi.
- ¹⁷Ikxwe' chin yolile' ti'ju' lu, ati junwe' nyol tu'n t-xinma'n teya.
- ¹⁸Nim txqanwe' nyol, lay b'ent tkub' nyo'ntle',
- ¹⁹majx nk'atjne weye' tu'n kyxinma'ne', kse'n ak'a'j tz'u'n nel laqj tu'n b'in qama kyejten toj.
- ²⁰Chin yolile' tu'ntzun tb'ajx nma'ne' tkyaqil, kxe'l nq'o'n jun tzaq'web'le' teya.
- ²¹Lay naqwit jun kjawil nnima'ne'; chin yolile' junelni kye kykyaqil.
- ²²Axxi'x min naq'liqinwe' tu'n tjaw nnima'n jun xjal; j'jaku' kub' tz'e'ysa'n nwitz'e' tu'n B'inchalte tkyaqil qama nb'inchaye'!

Job 33

- ¹Qu'mtzun, b'inqeku'ya nyole' Job'; b'intzju'ya kxe'l nma'ne' teya.
- ²Atitlwe' ntzaq'web'l twi' waq':
- ³chin yolile' axxi'x majx kxel nchik'b'a'ne' nxime'.
- ⁴A Dyos Nimtipumal b'inchanweye', ex q'onte nxewe'.
- ⁵Tzaq'wentz chaqa, qama b'ant tu'na, b'inchamtib'a tu'n tyolina wuk'i'le'.
- ⁶Junqo'xte' tuk'i'la twitz Dyos; ex tx'otx' qinwe' kse'nta.
- ⁷Qu'mtzun lalun xob'a weye', lay kub' nkawi'na
- ⁸Naku'j tmaya xinb'i'ne'
(aye' yolju' nb'ie' lu):
- ⁹B'a'nqinwe' ex mixti'we' npaj, mixti'we' npaj ex mixti' wile'.

- 10Atzunte' Dyos ntjyo'n tu'me'l tu'n npoqete', ex nchin noktq'o'ne' nakuj tajq'ojqine';
- 11Matz'ok tq'o'n xpatx'k'uxb'il kyij nqane' ex toktwitz wi'je' se'n nchin b'ete', chija.
- 12Myatzun ttxolilte' ti'ju' ntma'na lu, nimna'te Dyos toklen kyekywitz xjal.
- 13¿Titiqu'n nxi' tchitpu'na te tu'nju' min ntzaj tzaq'we'n tu'me'l tyola?
- 14Nyolinte Dyos toj chukchaq tu'me'l, extzun min nelqnik' ti'j.
- 15Ati maj nyolin qonik'an, toj jun watl mujqa toj jun witzik', ajkyb'ajik' wtan xjal, ajkytzyet tu'n watl.
- 16Nyolinte Dyos kye xjal; nche ttzak'u'n ex nche tzaj t-xob'sa'n,
- 17Tu'n kyeltpa'n kyij'ju' kyb'inchb'en myab'a'n ex tu'n lalun jaw kynima'n kyib'.
- 18Iktzu'n nche tklo'na' te muqb'il, nche tklo'n te kamik.
- 19Atzun junjun majtl toj yab'il ntzak'unjtza' xjal tu'n Dyos, majx nch'yon toj tkyaqil twinqil.
- 20Mixpeti' nel b'a'n tkyaqilju' tb'anil wab'j te, maskye aju' ntwan kukxju'.
- 21Xi'tkub'aju' tchib'jil, q'ancha'l qe'tl tb'aqil.
- 22Xi'tpon b'aju' tchwinqlal ttzi muqb'il, naq atitl twitz kamik.
- 23Qatzun nqaku' ta' jun anjl tk'etz, tu'npe jun kyxol kab'k'al lajnaq (1,000) tu'n tyolin ti'j, ex tu'n tmante qa nanq'in toj ttzinunal,
- 24tu'n tlaqjtk'u'j ti'j ex tu'nt-xitma'n te Dyos: Kloma te kamik, matxi' knet kolpib'lte wu'ne', chiku'.
- 25Kb'anixeltzun jumajtl kpomil jumajtl kse'n toj tku'xumal.
- 26Kkub'sal twitz Dyos, ex ktzajel b'i'n; k'okyelku' tka'yi'n twitz Dyos tuk'i'l tzalajb'il, ex kb'itzal ti'ju' t-xtalb'il Dyos kywitz xjal.
- 27Oktma': Machin b'inchan ile', mixya tnik'alti'ju' xnb'inchaye', atzunte Dyos min xkub' ttz'e'ysa'n nwitze';
- 28mape' chin tkole' te kamik ex inx chin ka'yi'n spik'une', chiku'.
- 29Ikytzu'n ntb'incha'n Dyos b'a'npun maj kye xjal;
- 30intklo'n te kamik ntq'o'n anb'il te tu'n tlonte spik'un.
- 31Chin tb'iku'ya b'a'nxi'x Job', numekuya akx nchin yoline'.
- 32Qa ati jun tyola, tzaq'wentza; qatzun tu'me'l, kb'el nb'i'ne' b'a'nxi'x;

³³qatzun min, k'uttziya atzun txinxnaq'tza'na tu'n tten ttab'la, chi Elyu.

Job 34

Tkab' ttx'olb'ab'l Elyu

¹⁻²Kyb'inku'ye' nyole', aye'ye' ati kynab'le' ex xnaq'tza'nqeye'.

³Nel tnik'ju' äkyinb'aj teju' yol, kse'n qqul ntna'n tk'ok'jal.

⁴Ikyxtzu'n, qka'yinku' lu b'a'nxi'x, qximanku'tzuntz alkye b'a'n toj qwitz.

⁵Ntma'nte Job': Mixti'we' wil, atzunte Dyos min ntb'incha'n tnik'alilti'j weye'.

⁶Jun chajyolilte' qama nmaye' ati wile'; mixti'x nq'anette' nk'ixb'lene', maskye mixti' wile', chij.

⁷¡Mix-a'lo' juntl kse'n Job'! Nxi'x xmayin ti'j Dyos.

⁸Mujli tten kyuk'i'lju' b'inchal myab'a'n, nb'et kyuk'i'lju' xjal taq'wix kynab'l.

⁹Ntma'n qa mixti'x ntkanb'a'nju' xjal b'a'n ntb'incha'n twitz Dyos.

¹⁰Aye'tzunkye', xjal ati kynab'le', kyb'intzpeye'. ¡Lalun kyximaye' qa ate Qman Dyos Nimitipumal, nb'inchante taq'wix mujqa mya tnik'alilti'j!

¹¹Ntq'o'n tu'me'l t-xel teyile junjun kse'nxju' tb'inchb'aj; ntq'o'n tz'e'ysb'il twitz junjun kse'nxu' til.

¹²Axxi'x, min ntb'incha'nte Dyos Nimitipumal, taq'wixil ex mya tnik'alilti'j;

¹³Mix-aloqe tk'ama' toklen tu'n tkawin tib'aj tkyaqil twitz tx'otx'.

¹⁴⁻¹⁵Qama tz'el tiq'in kyxewju' xjal, kykyaqilx che kyimel ex che b'elquqix.

¹⁶Qa ati ttab'la, chin tb'inku'ya; b'inqeku'ya nyole'.

¹⁷Noqwit nel tik'un Dyos tnik'alilti'j, laywitlo b'ant tkawin. ¿Se'n taq'wi nelnej tyolina ti'ju' tnik'alxi'xti'j?

¹⁸Qa b'inchal taq'wixqe' nimaqkawil exqe' nimaq kyoklen Min nxob' te Dyos tu'n txi' tma'n kyil kyplajku'.

¹⁹Myatzu' ntq'o'na'tib' kyuk'i'lju' nche kawin, ex mya o'kxntb'incha'na' xtalb'il kye q'inun, kyekywitz prow; qu'n anate b'inchalkye kykyaqil.

²⁰Jun kmujx nche kyima' xjal tk'u'j aq'b'il; nche jaw tilj xjal ex nche kub'naj; mya kyu'n xjal nche b'aja'ju' nim kyipumal.

²¹Nxb'etzante Dyos tiju' xjal ex tojtzqi'n jachaq nb'eta'.

²²Mixti' jun qlolj qtakunxi'x tu'nwt tewit jun b'inchal myab'a'n.

²³Mixti' jun tq'ijlalil tu'n Dyos teju' xjal tu'n tpon twitz tu'n tok toj xjel.

- ²⁴Min nojqelan tu'n tjet ojtzqib'l tu'n kyxitetju' nimaq kyoklen ex tu'n txiq'o'n kyoklen te juntl.
- ²⁵Tojtzqi'n Dyos kyb'inchb'en nche kub' t-xitu'n te qonik'an.
- ²⁶Nche b'aj tjikyu'n kse'nqe' nimaq kyil, kywitz kykyaqil xjal,
- ²⁷qu'n min kyaj tu'n kyb'i'n ex min nkyk'mo'nju' nuk'b'il tu'n kyanq'in b'a'n.
- ²⁸Tu'nkypaj pona' kykub'sb'ilju' prow exqe' jtz'o'nqe', tk'etz Dyos, ex e'tzaj b'i'n.
- ²⁹Qatzun mixti'te Dyos xtma, ¿alkyetzun kq'malte til?, Qama txitewa'n twitz ¿alkyetzun kyka'yilte? Ina' xq'uqinte Dyos kyi'j tnam ex kyi'j xjal
- ³⁰tu'ntzun lalun kawin jun b'inchal myab'a'n ex sb'ul tib'aju' tnam.
- ³¹¿Ma ojetzun txi'tma'na' te Dyos: Matxi' chin sb'ete', lay chin b'inchantl ile'.
- ³²Yek'untza alkyeqe' npaltile' min nel nik'e' ti'j. Qa taq'wix xnb'inchaye', lay nb'inchantle', ma chija?
- ³³¿Ma tajb'iltzuna tu'me'l t-xel tu'n Dyos kse'nxju' b'a'n toj twitza, b'a'ntzun qa matxi' tz'el tik'u'na? A na'ta q'malte, myayinwe', q'mantza aju' kanli twitza.
- ³⁴Aye' xjal ati kynab'l nche b'in, exqe' xjal nkane' toj kywitz, oklo kyma' weye':
- ³⁵Naq nyolinte Job' extzun min kanli twitz; mixti'x kytx'o'lajilju' tyol.
- ³⁶Ati tu'n txi' xjelit te Job' b'a'nxi'x, ikx ttzaq'web'lju' kse'n ttzaq'web'l jun b'inchal myab'a'n!
- ³⁷Mya o'kx aj il te' Job', ex pi's; qwitzku' nxmayina' ti'j Dyos ex nche jaw wulj tuk'i'l, chechilo, chi Elyu.

Job 35

Toxi'n ttx'olb'ab'l Elyu

- ¹⁻²¿Ma tu'me'ltzulo toj twitza Job', tu'nju' ntma'na qa aya tu'n t-xib'i'n tu'n Dyos?
- ³Oje txi' tma'na te Dyos: ¿Titi' toklena ti'j qama chin b'inchan ile'? ¿Titi'tzun knkanb'a'ye' qa min ñin b'inchan ile'? chija.
- ⁴Kxe'l ntzaq'we'n teya ex kye tamiwa.
- ⁵Ka'yinxpe'ya twitz kya'j, ex ka'yinxaj najchaq ta'te' muj tib'aja.
- ⁶Qama b'inchan ila, mixti'te' ntb'incha'n te Dyos; b'a'ntzun qa nim txqan tila, mixti'te' ntb'incha'na te.
- ⁷Qatzun matb'inchaya b'a'n, mixti'xte nxitq'o'na te; ex mixti'te' ntb'incha'n te.
- ⁸Kyekye xjalju' kse'n aya nk'ixb'sana' il mujqa najb'ena'ju' b'a'n ntb'incha'na.

- ⁹Tjaq'ju' jitz'b'il, nche' xch'ina' xjal nkyklo'ntzun kyib'tz kyeju' ati kyipumal;
¹⁰ex min nkyjyo'n Dyos ch'isankye, aju' nq'onte ipumalj kyoju' kmuj kuw,
¹¹aju' xnaq'tzanqe ex ntzajtq'o'n qnab'l kyu'nelju' txkup exqe' pich'.
¹²Nche' xch'in, ex min nche tzaj ttzaq'we'n Dyos, qu'n taq'wix xjalqe' ex nkynima'n kyib'.
¹³Ate' Dyos, Nimtipumal, min nche'x tb'i'nju' chalyol
¹⁴Expe' ajtmanteya qa b'ajx tila'ya Dyos, ayonku'ya, qu'n toj tq'ob' ta' ja'lo.
¹⁵Intma'na qa min ntzaj ttx'u'jil ex min nttz'e'ysa'n qwitz, qa min ntzaj tka'yi'n txqan il, chija.
¹⁶Naq nel tlani'nta tyol Job', nim tyola mixti' ttab'l qu'n min nximana ti'j! chi Elyu.

Job 36

Tkyaji'n ttx'olb'ab'l Elyu

- ¹⁻²Tenku' ch'i'n tpasensiya, atzun nchik'b'anx teya, qu'n atixwe' nyol b'a'n tu'n nmante ti'j Dyos.
³K'ajb'el txqan wojtzqib'le' wu'ne' tu'n tyek'et qa tu'me'l tu'n ch'isalweye'.
⁴Axxi'x kxe'l nma'ne' teya, mya chajyolil; aju' wa'l twitza jun xjal tz'aqli ttab'l.
⁵Ate Dyos nimtipumal ex nimxi'x ttab'l, ex min neltik'u'nju' mixti' til.
⁶Min nkub' tnajsa'n kyilju' b'inchal il, aye'tzu'n prow kye kyilwiju' tu'n;
⁷Kukxtkolinju' kyi'ju' xjal wa'lqe'xi'x; nche tkuwsa'n nimaqkawil toj kyq'uqlil, ex nche ten tu'n toj nimaq kyoklen.
⁸Qatzun k'lo'nqe' toj xpatx'k'uxb'il ex nche' yajlanjtz tu'n k'ixk'oj,
⁹nxityek'u'nte Dyos kyil kye b'aj kyb'inha'n ex se'n xa'kyq'o'nkyib' toju' nimjtib'il.
¹⁰Nyolin kye tu'n kytzak'et ex tu'n tkyaj kytzaqpi'n myab'a'n.
¹¹Qama txi'kyb'i'n ex nche ajb'en te, nche ten toj tzalajb'il toj tkyaqilju' jni'tl kychwinqlal.
¹²Qatzun min nkub' kyb'i'n, nche kyim ex nche'x toj muqb'il na'mxtoqpe' telkynik' ti'j.
¹³Ntzaj kytx'u'jilju' min nche okslan te Dyos, maskyep'e' jpu'nqe'kx min nkyqani'n o'nb'il.
¹⁴Nche kyim toj kyku'xumal, ex ch'ixb'ajilx npona' b'aju' kychwinqlal.

- ¹⁵Intklo'nte Dyos nyajti, toju' yajb'il; ex tu'nelju' k'ixk'oj noka' ttab'l.
- ¹⁶Ex ikxta makleta tu'n toju' xob'ajil, ex nimxi'x tzaqpib'l txitq'o'n teya; matnojsa twi' tmesa tu'n wab'j tk'ok'jalxi'x.
- ¹⁷Ti'ja njapuna' b'aj til b'inchal myab'a'n, ex lay b'ent tmyet tu'n toka toj jitz'b'il.
- ¹⁸Ka'yinxax tu'n lalun b'lona tu'n lalun kub'twitzax tu'n txqan pwaq.
- ¹⁹Lay tz'ajb'en toklena exqa n̄ch'ina toju' t-uxi'na ex toq'ela.
- ²⁰Lalun pon tk'u'ja ti'ju' qonik'an, ajkykub'naju' tnam.
- ²¹Ka'yinxax tu'n lalun tz'anjtl ti'ja toj il, aya matxi' tzik'twitzax toj yajb'il.
- ²²Tz'elku' tnik'a ti'ju' tipumal Dyos. Mixti' jun xnaq'tzal ikyju' kse'nte
- ²³Mix-a'lo' tu'n txiq'mante te ti'ti' ktb'inha', ex mix-a'lo' tu'n txi' q'mante qa taq'wixju' xtb'inha.
- ²⁴Kykyaqil xjal twitz tx'otx' nche' tzalaj kyi'ju' taq'unb'en, ex ikxta tzalajxa kyi'j.
- ²⁵Kykyaqil xjal b'a'n kyka'yinte b'a'ntzun qa najchaq ta'.
- ²⁶Nimxi'xte' Dyos, layx b'ent telqnik' te; ex lay b'ent qojlante tab'q'i.
- ²⁷Njaw tiq'in a' toj jun tk'b'el toj txati'n, ex njaw tmeltz'u'n te jb'al.
- ²⁸Toj muj netza' chitju' jb'al ex nkub' ten txqan a' twitz tx'otx'.
- ²⁹¿Alkye neltnik' ti'j, titiqu'n nb'eta' muj, ex titiqu'n nche q'ajta' q'a'nkyaq twitz kya'j?
- ³⁰Nxi' t-slik'u'nte Dyos xloq'lokya'j tib'aj ninnjab', ex nkyej tewa'n t-xeju' ttxuylal a'.
- ³¹Ikytzu'n nche tk'a'chana' tnam ex ntzaj tq'o'n kywa nimxi'x.
- ³²Nkub' ttzyu'n q'ankyaq kyoj tq'ob', ex majx npon, janxa' tma'na'.
- ³³Intma'n tpakb'alil Dyos ajtjulin jb'al, atzu'n q'ankyaq ntma'nju' ttx'u'jil.

Job 37

- ¹Aj wlonteye' q'ankyaq, majx nlu'lun wanmiye' naku'j kjawitz oq.
- ²Kyb'inxju'ye' tq'ojq'ojel twi' Dyos, aju' q'ankyaq netz toj ttzi.
- ³Ntzaj t-xon xloq'lokya'j twitz kya'j ex toj jun ttxa'n tx'otx' tu'n tpon toj jun plajtl.
- ⁴Ex nb'injtz jun tq'ojq'ojel, ajtq'ajti toj twi' nimxi'x toklen; akx nb'iyitju' tq'ojq'ojel min nche qjenju' xloq'lokya'j.
- ⁵Ajtyolinte Dyos, nb'ant txqan ti'xti' te lab'te'n tu'n; nb'ant txqan ti'xti' tu'n, mix-a'lo'x jun nkane toj twitz.

- ⁶Nxitma'n te txun che'w tu'n tkub' tib'aj tx'otx' ex nkub' jb'al kuw tu'n.
- ⁷Tu'n nche kyeja' ten xjal toj kyja, tu'n telkynik' kykyaqil qa a te nb'inchante.
- ⁸Nche okxju' txkup toj kyjul, ex axtzu' nche kyaja' ewin.
- ⁹Toj tnayajkya'j ntzaja'te' kyq'iq' jb'al, ex toj tb'a'nq'ob'kya'j ntzaja' che'w.
- ¹⁰Nkub' tx'e'jixu' che'w tu'n t-xew Dyos ex inxi' tx'e'jixju' t'nimal a' tu'n.
- ¹¹Tu'nte nxb'ub'jixa' muj, ex toj muj ntzaja' xloq'lokya'j tu'n;
- ¹²nt-xkuyi'n tib'u' xloq'lokya'j twitz kya'j, ikytzu'n ntb'inha'na' tchaq'b'il Dyos toj tkyaqil twitz tx'otx'.
- ¹³Tkyaqiltzun ja'lu najb'en tu'n Dyos tu'n ttz'e'yset twitzju' tx'otx' mujqa tu'n tye'k'unte tk'u'jlalil.
- ¹⁴Tenku' tpasensiya Job' ex b'inku'ya, ximana kyi'ju' ti'xti' tb'anilqe' nche tb'inha'n Dyos.
- ¹⁵¿Ma b'i'n tu'na se'n ntb'inha'n Dyos tkyaqil ja'lu, ex se'n taq'wi njaw qoptz'aju' xloq'lokya'j toj muj tu'n?
- ¹⁶¿B'i'ntzun tu'na se'n nb'eta' muj toj kyq'iq', qa atzu' nela' tnik'tzilju' t'nab'l Dyos tz'aqlixi'x?
- ¹⁷In na'n kyeqa toju' ti'ja ajtnak'eju' kyq'iq' ntzaj toj tnayajkya'j twitz tx'otx'.
- ¹⁸¿Makb'entil tonina ti'j Dyos tu'n t-slik'etju' kya'j ex tu'n tkyaj kuw kse'n jun plaj k'uxb'il?
- ¹⁹Ye'k'untza qeye' titi' b'a'n tu'n txi' qma'ne' te Dyos, qu'n sjumj ta'qo' ex mixti' tu'me'lju' qyol.
- ²⁰Laype' txi' nma'nwe' qa wajb'ile' tu'n nyoline', qu'n nakuloj wajb'ile' tu'n nkyime'.
- ²¹Lay b'ent qka'yinte t-spik'umal q'ij kse'n qa jupli muj; qatzun matzaj kyq'iq', kspik'eb'il twitz kya'j.
- ²²Ntzaj qoptz'aj jun tb'anil spik'un toj tb'a'nq'ob'kya'j, ajtnoj ti'jile Dyos tu'n tajwalil xjan.
- ²³Lay kaneju' nimpipumal toj qwitz, qu'n kuwxi'xte' ex tnik'alxi'xti'j; tzinunxi'x ti'j ex min nkub' tjtz'o'n jun xjal.
- ²⁴Qu'mtzun nche' xob'ju' xjal te; mixti' nche oka' nimaq kynab'l te, chi Elyu.

Job 38

Ok Job' toj xjel tu'n Dyos

¹Tzajtzun yolin Qman Dyos te Job' tojxi'xtej q'ankeyaq.

Qman Dyos

²¿Alkyetzuna tu'nju' min nxitoksla'na nxime', extzun ntyek'u'na tu'n tyola qa min tojtzqi'na?

³Yek'untztzuna tkuwala ja'lo, ex tzaq'we'nqe'tza nxjele' lu:

⁴¿Jatzun toqta tej tkub' nq'o'ne' tq'uqb'il tx'otx'? ¿Q'mantza weye', qa ax atixi'x txqan tojtzqib'la!

⁵¿B'i'ntzun tu'na alkye q'mante jni' echb'ente, ex alkyeju' b'inchante?

⁶¿Ti'ti' tku'x tjaq'ju' tq'uqlil? ¿Alkye ku'x q'ontejju' nin ab'j te tkuwal,

⁷akxtoq nkymujtza'n che'wju' b'itz ajttzaj t-xe kya'j toj kytzalajb'ilju' ajb'el weye' toj kya'j?

⁸Tej tetz'entju' ninnjab' toj tk'u'j tx'otx', ¿alkye kub' q'onte tjpel tu'n tq'e'tj?

⁹Xinq'o'ne' muj te t-xb'alun ex kub' nb'altz'i'ne' toj jupli muj.

¹⁰Kub' nq'o'ne' tnaqachil ninnjab' ex kyej wik'sa'ne' talju' tjpel.

¹¹Xinma'ne' te: Axtzuntzu' kpomela'ya tzalu, ex axtzuntzu' kjela'tena; atzu' che b'ajela' poq'ju' ttolob'a nim kyipumal tzalu.

¹²¿Ma oje tchaq'xi' jumaja toj tchwinqlala tu'n ttzaj t-xe kya'j ex tu'n qsqix,

¹³tu'n tpon b'aj spik'un toj tkyaqil twitz tx'otx' ex tu'n kyxi' b'inchal myab'a'n ewil?

¹⁴Kq'anacha'lixeltzun twitz tx'otx'tz majx nxtile' naku'j jun xb'alun;

¹⁵nkub' t-xk'ayu'n Dyos spik'un kye b'inchal myab'a'n ex kb'ajel ttxa'n tu'n kyxob'san.

¹⁶¿Ma oje pona tzmax t-xexi' ninnjab' jata' t-xiklil ttxuylal a'?

¹⁷¿Ma oje tila jata' kyokex xjal toju' tkawb'il kamik xob'ajilx?

¹⁸¿Ma nel tnik'a ti'j jni'ju' twitz tx'otx'? ¿Q'mantza weye' qa ax b'i'n tu'na tkyaqil!

¹⁹¿Jatzun tu'me'l k'u'nqe'ya' spik'un exju' qxopin?

²⁰¿Manb'ent tu'na tu'n kypon tzmax mankb'il twitz tx'otx', ex tu'n tanjtzkyi'j tojxu' kynajb'il?

²¹¿B'i'nlo tu'na, qu'n matxina tzaj twinqila qu'n ojetoqnalo tz'itz'ji'ya!

²²¿Ma oje pona ka'yilte jak'u'maqe' txun che'w ex saqb'aqun

²³tu'n kyxiq'et toj tq'ijlalil k'ulb'a'n, ex toj tq'ijlalil q'oj?

- 24 ¿Alkye b'e nxa' spik'un ajt-ximlen? ¿Se'n nxa' mlenju' kyq'iq' ntzaj tjawetzq'ij toj tkyaqil twitz tx'otx'?
- 25 ¿Alkye njqonte tb'eyilju' jb'al ex alkye yek'ulte tb'e q'ankeyaq ex kyq'iq' jb'al,
- 26 tu'ntzun tkub' jb'al toj chq'ajlaj jamix-a'lo' xjal najli,
- 27 Tu'ntzu'n ta'k'ju' tzqij tx'otx' ex tu'n ttzaj puqli k'ul toj?
- 28 ¿Alkyetzu'n kymanju' jb'al ex ta'l che'w?
- 29 ¿Ex alkye kytju' tx'e'jche'w exju' txu'nche'w?
- 30 ¿Alkye ntx'e'jsante a' kse'n ab'j ex nkub' ch'uxixju' ttziyile ttxuylal a' tu'n?
- 31 ¿Ma aya nok mujb'ankye che'w wotz ex nel pa'nkye txqantl che'w q'inb'il kyb'i?
- 32 ¿Ma tu'na njawula' ninche'w te prim? ¿Ma aya nk'ulkye ninche'w ex b'o's che'w nakuj txkup oso?
- 33 ¿Ma tojtzqi'nqe'ya kawb'il nche kawinte kya'j? ¿Ma aya nkub' q'onkye kawb'il lu tu'n kyb'inchet twitz tx'otx'?
- 34 ¿Ma jaku' b'ant tchq'ontejuya muj tu'n tq'o'n txqan jb'al tib'aja?
- 35 Qama tchaq'a te xloq'lokya'j tu'n txi' toj jun plaj, ¿Ma jaku'tzun tzaj tma'n teya. Luqine', chin tchq'onxa, machi?
- 36 ¿Alkye kyej q'onte tu'n kyel k'atzu' pich' ex tmanek'?
- 37 ¿Alkye jun atixi'x ttab'l b'in tu'n jni' muj ati? ¿Alkye b'a'n ttzaj qonte jb'al,
- 38 Tu'ntzun tjaw b'entju' quq te q'antx'otx' ex tu'n kytzyunte kyib'ju' waka'j tx'otx'?
- 39 ¿Ma aya ntzaj jyonte kychi' ttxu b'alun, tu'ntzun kywanju' kyal tzmaxi' ajkyno,
- 40 Aj kyokx ewal toj kyjul mujqa ajkyxi' jutzeb'il ti'j kychi' toj k'ul?
- 41 ¿Alkye nxi' q'onte kywa joj, ajkyxi'ju' kyal jyol kywa ex noq nche ch'iwj aj ttzaj kyqani'n kywa?

Job 39

- 1 ¿Ma b'i'n tu'na jtoj tu'n kyalan tojk'ul chib'? ¿Ma oje tila ajtalanju' ttxu msat?
- 2 ¿Ma b'i'n tu'na toj jte' xjaw nche' alina'?
- 3 Ajkyalan nkub' kyk'oyi'n kyib', nnitz'jtzun kyaltz.
- 4 Nche kuwixtzuntz, ex ch'iy toj kojil, ex nche'xtzuntz ex mixjun nanjtztl kyij.
- 5 ¿Alkye xi'tzaqpinte tojk'ul b'ur? ¿Alkye xi'tzaqpinte tu'n tb'et?

- 6Ayine' nxi' yek'unte, jatu'n tanq'ina, toj chq'ajlaj kyoj plan tx'otx' min ntzaj kyawal.
- 7Min nkub'u' q'ajte'n toj nintnam toj twitz, ex min ntb'i'n ajt-äch'inju' ajchejil.
- 8Nb'et ttxa'nile witz jyol twa, njon ti'j cha'x k'ul te twa.
- 9¿Ma oktzun k'ajb'elu' tojk'ul tman wakx teya toj twitza exqa kyejten jun qonik'an toj tja twakyixa?
- 10¿Ma kb'entel tk'let tu'na ti'j yuw tu'n tkjon, mujqa kxe'l lpe ti'ja txijil tx'otx' toj kojb'il?
- 11¿Ma kqeb'il tk'u'ja ti'j, tu'nju' kuwxix, exqa kb'entel taq'una tu'n?
- 12¿Ma oktzun k'ajb'el tu'n tb'uyetju' twitz tawala toj twitza ex tu'n tb'uyitu' twitz ttriya toj er?
- 13Matilju'ya pich' ab'estrus tb'i: ntzalaj nlipan tk'i' t-xik', naku'j kse'n t-xik' pich' siwenya,
- 14nche kyej tq'o'n tjos toj tz'awun tu'n kymoq'ti tu'n ttantonil q'ij.
- 15Min nximan ti'j qaj xkub' txeq'j toj tqan, ex qaj xkub' twab'e'n jun txkup.
- 16Txkup kyeju' tal, nakuj mya talqe', min nximan qa naq nkub'naju' taq'un.
- 17Min xi'nq'o'nwe' ttab'l; ex min xinq'o'ne' te tu'n telk'atz.
- 18Ajtzun tjawe' nxi' ojql, naq ntze'n kyi'j chej ex kyi'j aj chejil.
- 19¿Ma atzuna xiq'onte tipumal chej, ma aya xiq'o'n-teju' twi' txayli ti'j tqul?
- 20¿Ma tu'na nlipana' kse'n jun ät'ikt'u'l, xob'ajilx ajtaq'wi xopil?
- 21Nlukun toju' plan tx'otx', ex min nxob' ajt-xi' toj q'oj.
- 22Ntze'n ti'ju' xob'ajil min njaw sak'puj, ex min njawxob' teju' k'uätx'e'nb'il,
- 23Maskye nq'ajtiju' tkb'el talsmaj tu'n aj chejil maskye nel spoqj q'aq' ti'j ch'ut ex ti'j k'ok'e' ch'ut.
- 24Tuk'i'l ttx'u'jil nkub'a'ti'ju' b'e tu'n; layx myet ajtq'ajti chun.
- 25Tu'n tjiq'cha'n nttzaq'we'na' tq'ojq'ojel chun; najchaq nt-sqo'na' q'oj ex ntb'i'n tq'ojq'ojel wi'yj te chaq'b'il exqe' xjal nche äch'in.
- 26¿Ma nimitzun ttab'la tu'n t-xnaq'tzanteya q'anjel tu'n tlipan, ex tu'nt-xi' nlipan toj tnayajkya'j?
- 27¿Ma aya chaq'un teju' t'iw tu'n tkub' tq'o'n tpaqb'il jawlxi'x?
- 28Najlite' t'iw toj pik q'ijtl ex qonik'an, nkub' tb'incha'n tja twi'xi' pik.

²⁹Tzmaxtzuntz nka'yintza' ex nk'utzin ti'j tchi'.

³⁰Chik' kywaju' tal, axtzuntzu' ta'qe' ja ta'qe' kyimni txkup.

Job 40

¹⁻²Aya, tajb'iltoqa tu'n wok tq'o'na toj xjel ayine' Dyos, Nimwipumale', ¿ma ilxi'xti'j tu'na tu'n ttzaq'wena? chi Dyos.

Job'

³⁻⁴¿Titi'we' kxe'l ntzaq'we'n, extzun naqch'i'n woklene'? Alote b'a'n tu'n nkub' numeye'.

⁵Matxi' chin yolin b'a'npun maje', ex mixti'tlwe' nyol, chi Job'.

Okjumajtl Job' toj xjel tu'n Dyos

⁶Yolin jumajtl Dyos tuk'i'l Job' tojxi'x txqan q'ankeyaq.

Qman Dyos

⁷Ye'k'untza tipumala ja'lo, ex tzaq'we'nqe'tza xjel lu:

⁸¿Tajb'ila tu'n tmanteya qa mya tnik'alwi'je' exqa ati wile', tu'nwtzunlo toka mixti' tila?

⁹¿Ma kuwxi'xtzuna kse'nwe'? ¿Ma aju' tq'ojq'ojel toj twi'ya kuw kse'nwe'?

¹⁰Qonknatzun ti'ja tb'anilxi'x toj tajwalila, ktxunk ti'ja te ajwalb'il nqoptz'aj.

¹¹Ka'yinqe'xa kkyaqilju' njaw kynima'n kyib': tzaqpintzju'ya ttx'ujila ex me'ssa'nqe'ku'ya.

¹²Iku', xitunqe'ku'ya tu'n twitza, b'ajsanqeku'ya b'inchal myab'a'n ja ta'qe'.

¹³Mqunqe'ku'xa kykyaqil toj tx'otx', jpunqe'kxa kyxol kyimni.

¹⁴K'elel nnik'tze', qa tu'nju' tkuwala kub'a' ti'j tu'na.

¹⁵Luju' nin txkup B'eemot, nch'isaje' kse'nx aya; nwan k'ul kse'nkye wakx;

¹⁶Ka'yinxpe'ya ti'j tqul kuwxi'x, exju' tchib'jil majx kuwqe'.

¹⁷Exju' tje kuwxi'x kse'n k'ute, exqe' tb'o'tx'il tqan naku'j xmonqe'.

¹⁸Aye'ju' tb'aqil naku'j tub'qe' q'ank'uxb'il, naku'j tqan k'uxb'il.

¹⁹Aju' waq'unb'ene' tb'anil b'inchb'ente; naq o'kx ayine' b'inchalte b'a'n tkub' nxitine'.

²⁰Kwi' witz janche b'aja' xchan txkup, intzaj iq'ina' k'ul tu'n twan.

²¹Inkub' paqe tjaq'ju' k'ul loto, inxi' ewil kxol ptz'an toj sob'on.

²²Aju' k'ul loto najb'en te t-xleku'n, aye'tzunju' chjaj ate' ttzi a' ti'jele.

²³Qama ch'iyju' nin a' minti' nxob'; maskye ma japun a' tjaq' ttzi, minxi' toj twinqil.

²⁴¿Alkyetzu'n ktq'a'tib' tu'n ttzyunte ex tu'n kyetz tiq'i'n twitz, mujqa tu'n tex tq'o'n jun aqwil toj ttxa'n?

Job 41

¹Tzun Leb'yatan, ¿ma ktzyetil tu'na tu'n jun tzuyb'il kyix? ¿Oktzun kb'entel t-äpetu' taq' tu'na tu'n jun ky'jaj?

²¿Ma kk'elix jun ky'jaj tu'na toj ttxa'n mujqa tu'n tokx jun ch'ok k'uxb'il toj ttxa'n?

³¿Ma oktzun kub'sal teya tu'n ttzaj laqj tk'u'ja ti'j, ex tu'n tkub'san teya tuk'i'l che'w yol?

⁴¿Ma jaku' b'ent tu'na tu'n tmante tu'n tok te loq'aj tmajina toj tkyaqilju' tchiwnqlal?

⁵¿Ma jaku' xchana tuk'i'l kse'n tuk'i'l jun pich'? ¿Ma kb'el tk'lona kse'n jun t-saqchb'il tk'wala?

⁶¿Ma ktzunlo che xjelib'tele' toj k'wik? ¿Ma oklo kb'ajel kypuxi'ne' tu'n txi' k'ayit?

⁷¿Ma oklo k'elixju' tal t-smaja toju' ttz'umil, mo aju' twi' tu'n tch'uta?

⁸Qama tzaq'pon tq'ob'a ti'j kq'ojil ti'ja aj layx tzik'tna'l tu'na, ex lay tb'incha jun majtla.

⁹Naqpena' qama kyilju' Leb'yatan, alchaqxkyeku' kb'el tz'aq tu'n t-xob'il.

¹⁰Qa a'lo' jun sok yekunte, intzaj ttx'u'jil; mix-a'lo' nkub'sante ti'j.

¹¹¿Alkye matz'okx yekunte, ma oklo k'eletz toj b'anil? ¿Mixti'x jun toj tkyaqil twitz tx'otx'!

¹²Layx qjen tu'n nyoline' tqan exju' tipumal nimxi'x.

¹³¿Alkye k'elil q'inteju' ttz'umal ktxub'lte, mujqa tu'n tjlajinte ttxk'owil pin?

¹⁴¿Alkye kb'entel tqonte toj ttzi, tuk'i'lju' txqan twitzte txoli'n kyten xob'ajilqe'x?

¹⁵Txoli'n tten ti'j tqul jpu'nile te kolb'il ex majx kuwqe' kse'n ab'j.

¹⁶Mujb'a'nkyib' b'a'nxi'x jun tuk'i'l juntl, laype' b'ant tokx kyq'iq' kxol.

¹⁷Mujb'a'nk kyib' b'a'nxi'x ex tzyu'mile kyib', mix-a'lo' b'a'ntel pa'nkye.

¹⁸Aju' t-kxam naku'j xloq'lokya'j; inche qoptz'aju' twitz kse'n q'ij ajqsqix.

¹⁹Inetz tqan q'aq' toj ttzi ex netz tx'itj q'aq' toj.

²⁰Inetz txqan sib' toj ttxa'n, kse'n jun k'wil nloqlon toj q'aq'.

- 21Aju' t-xew njaw k'antju' ttxalq'aq' tu'n, ex netz tqan taq' q'aq' toj ttzi.
- 22Aju' tqul kuwxi'x kykyaqilx nche' xob' te.
- 23Ikxpenate' txqan tchib'jil, kuwxi'x naku'j tzqa'jsa'n k'uxb'il.
- 24Ch'uǎju' tanmi kse'n pik, ch'uǎ kse'n ka cheb'l wab'j.
- 25Ajtjawe'; aye'ju' nimaq kyoklen inche jawsak'puj ex inche'x oq.
- 26Aye'ju' k'uǎtx'e'nb'il, ch'ut, smaj ex b'o'sch'ut layx b'ent tb'yet kyu'n.
- 27Iky k'uxb'ilju' te kse'n ttxa triy atzunju' q'ank'uxb'il kse'n q'u'chun tze.
- 28Lay xob' kye smaj; qama txi'xon ab'j ti'j nakuj ttxa triy nela' te.
- 29Qama tz'okb'yet tu'n mans ikytz'ela' naku'j jun tqan ptz'an; naq ntze'n ti'ju' tq'ojq'ojel tkb'el smaj.
- 30Aj txi' qititin twitz tx'otx', majx nkyaj qotx' tu'n, naku'j ati twitzteju' txk'owil.
- 31Injaw loqlonju' t-xe ninnjab' tu'n naku'j jun k'wil; kse'n jun k'wil nimin najb'en tu'n tb'aj smetju' k'ok'sb'il.
- 32Majx nkyaj lememen a' tu'n saq ex ntiltz'aj kse'n txqan twi' b'alun t-txaye slub'in.
- 33Mixti'x jun ikwitju' twitz tx'otx'; tkub'lenx b'incha'n mixti'x tu'n t-xob'.
- 34In twab'i'n tib' kwitzju' kuwqe'xi'x, a te nimaqkawil kyxolju' txqantl txkup, chi Dyos te Job'.

Job 42

Elnik' Job' ti'ju' t'nab'l Dyos *Job'*

- 1-2Matxi' wile' qa tkyaqil kb'entel tu'na, ex mixti' jun ti'xti' laywit b'ent.
- 3¿Alokyeqine' tu'n njawjeye' ti'ju' t-xima, tu'ntzun nela tnik'tzil qa mixti' b'a'n wu'ne'? Intoq chin yoline' kyi'ju' tixti' min kane toj nwitz'e', tb'anilqexi'x ex minti' npon nab'le' ti'j.
- 4Matzaj tma'na weye': B'intza, qu'n wajb'ile' tu'n nyoline' tuk'ila; tzaq'wenqe'tza nxjele' lu, chija.
- 5Tzmaxte' ja'lo, naqtoq b'i'na wu'ne', atzu'n ja'lo mawilku'ye' kyu'nku' nwitz'e'.
- 6Qu'mtzun k'anjetzti'j wanmiye', q'uqliqine' toj quq ex toj tza'j, chi Job' te Dyos.

Tzaj tq'o'ntl Dyos tq'inumal Job'

⁷Tb'ajlenxi' tma'n Qman Dyos ti'xti' lu te Job', ex ikx xitma'n te Elipas: Nchin tx'u'jine' ti'ja ex kyi'ju' kab'e'tl tamiwa, qu'n min e'yoline' ax wi'je', kse'n tb'inchaju' nmajine' Job'.

⁸Ja'lo kyi'q'intztzune' wuq tman wakx ex wuq tman rit ex kukxi'ye' ka'yilte nmajine' Job', kyq'onqeku'ye' te chojb'il k'ok'sb'il tu'n tpaj kyile'. Kkub'salju' nmajine' Job' kyi'je', knk'ma'ye' tna'j Dyos ex lay nb'inha jun taq'wixe' kyi'je', tu'npe'tzun atixi'x kyile' qu'n min e'yoline' ax wi'je', kse'n tb'inchaju' nmajine' Job', chi Dyos te.

⁹Exi'tzun Elipas, B'ildad, ex Sopar xi'kb'inchanju' tma Qman Dyos kye, atzunte Qman Dyos tk'amju' tna'j Dyos Job'.

¹⁰Tb'ajlenxi' tnaj Dyos Job' kyi'ju' tamiw, tzaj tq'o'n Dyos jumajtlu' tq'inumal, kab'e'pe' kyintlu' tzaj tq'o'n Dyos te.

¹¹Eb'ajpontzun xb'et-salte tkyaqilju' ttzik ex titz'in kyuk'ilju' tamiw ikqexju' ojtzqi'n kywitz tu'n ojtxi', kyuk'i'ltzun kyb'inha jun nimaqwan tja, xikyq'uq'b'a'n tk'u'j ex b'aj kso'jla'n tu'n tkyaqil yajb'il tzaj tq'o'n Qman Dyos ti'j, teyile junjunkye xitq'o'n jun tajlal pwaq ex jun xmilq'ob'aj q'anpwaq.

¹²Tky'i'wla Qman Dyos Job' nimxi'x kyoju' mankb'il tab'q'iyil kyetwitzju' tnejel. Ten junmutx' o'lajk'al trit (14,000), ex o'lajk'al (6,000) tkamey, ex kab'k'al lajnaq (1,000) muj twakyix, ex kab'k'al lajnaq (1,000) tb'ur.

¹³Ex tentl kyajlajoj tk'wal ex oxe' tmyal.

¹⁴Oktq'o'n tb'iju' tzikb'aj, Jemima, atzu'n tkab', kesya, atzu'n toxi'n, qeren-apuk.

¹⁵Mixti'tlte' qya toj tkyaqil twitz tx'otx' tb'anilqexi'x kse'nqe' tmyal Job'. Xitq'o'n kyman kyetz'bil ti'ju' tq'inumal junx kyuk'ilju' kyxib'en.

¹⁶⁻¹⁷Tik'lenxi'tzun tkyaqil ja'lu, anq'in wuqnaq (140) ab'q'itl Job' twitz tx'otx', ex ti'jwnaqxi'xtl tej tkyim, e'tilju' tk'wal, e'tchman, e'kyk'wal tchman ex kychman ttchman.

Sal

Sal 1

Tnejel U'j
(E' b'itz 1-41)
Jun tzalajb'il axxi'x

- ¹Tzalajb'il teju' xjal min nxitb'i'n kynab'lju' b'inchal myab'a'n, ex min nb'et toj kyb'e aj il, ex min nkub' qe la'jil kyxolju' xjal nche xmayin ti'j Dyos,
- ²o'kxtzu' ntzalaja' ti'j tkawb'il Qman Dyos nximan ti'j q'ijtl ex qonik'an.
- ³Ikyte xjal ja'lu kse'n junwi' tze awa'n ttzi jun nin a', intq'o'n twitz tojxi'x tq'ijlalil ex min nkub' tzqiju' t-xaq. ¡Tkyaqilju' ntb'inha'n, b'a'n nnela'!
- ⁴Aye'tzu'n b'inchal myab'a'n mikxa' nb'ajkyeju', qu'n ikyqe'ju' kse'n mu'p, nxi' iqa'n tu'n kyq'iq'.
- ⁵Layx che kletju' b'inchal myab'a'n ajkyok toj xjel tu'n Dyos; ex lay che ten aj il kyxolju' tnik'alkyi'j.
- ⁶Ate Qman Dyos xq'uqilkyeju' tnik'alkyi'j toj kyb'e, aye'tzu'n b'inchal myab'a'n tojxju' kyb'e che b'ajela', chiju' b'itzal.

Sal 2

Nk'wal ta

- ¹¿Titiqu'n njawa' kyiq'i'n kyib'ju' tnam min ojtzqi'n Dyos kyu'n? ¿Titiqu'n nkub' kynk'u'na' jun kyxim myab'a'n?
- ²Min kyajb'ilju' nimaqkawil exqe' nche kawin twitz tx'otx' tu'n kyniman te Qman Dyos, ex nkyb'u'yi'nkyib' tu'n kyq'ojin ti'j Dyos ex ti'ju' nimaqkawil sk'o'ntl tu'n.
- ³Ex inkyma'n: ¡Qiq'imilju' kyxpatx'k'uxb'il qi'j! ¡Ex qpjumilju' k'alb'ilqe kyu'n!, chechij.
- ⁴Naq nxmayinte Qman Dyos kyi'j, naq nche jawttze'nju' nkawin toj kya'j;
- ⁵tuk'i'ltzun ttx'u'jil nche'x t-xob'tza'n; ex tuk'i'l tq'oj nxitma'n kye:
- ⁶Matxi' tz'ok nq'o'ne' nimaqkawil tib'aj Syon, aju' witz xjan, chij.
- ⁷Kxe'l nma'ne' tma Qman Dyos tu'n tb'inet, tzaj tma'n weye': aya nk'wale'; mank'waliya ja'lo.
- ⁸Qanineq'tzju'ya tnam weye' tu'n kyxi' nq'o'ne' te tetz'ila, ex tkyaqilju' twitz tx'otx', che kxe'l nq'o'nwe' teya.
- ⁹Che b'elt-xitu'na kawil twitz tx'otx' tu'n jun b'ar k'uxb'il; ¡Majx che b'eltxiju'na kse'n jun tx'otx' k'wil!

¹⁰Kaneku' toj kywitze' nimaqkawil kyib'aj xjal ;kyknome' xnaq'tzb'il lu e'kawil twitz tx'otx'!

¹¹Che ajb'enqe'ye' te Qman Dyos tuk'i'l tchiylal; che k'ulun qe'ye' te tuk'i'l ninb'il.

¹²Che tzipeku'ye' twitz tuk'i'l xob'ajil, qu'n jaku' tzaj ttx'u'jil jaku'tzun che b'ajtzu'ye' toj b'e, qu'n lwiyy ntzajte Qman Dyos tq'oj. ;Tzalajb'ilte' kyeju' q'uqlok kyk'u'j ti'j! chiju' b'itzal

Sal 3

Na'j Dyos qanb'il o'nb'il te Qman Dyos

¹Nimu' wajq'oje, Nman Dyos, nimqe' matxi' che b'jo'k miltz'uj wi'je',

²;nim xjal inq'mante wi'je': Mixti'tlte' kolb'ilte tu'n Dyos! chechij.

³Atzunta Taye, aya klol weye' b'a'nxi'x, nim woklene' tu'na, aya in kuwsante wanmiye'.

⁴Njaw tq'ojq'ojel nwi'ye' tu'n nqanin o'nb'ile' te Qman Dyos ex nchin tzaj ttzaq'we'ne' tzmajx twi' witz xjan.

⁵Ajnkub' kxeye' ex ajwik'wtane', ex ajttzaj nna'n wib'e', ate Qman Dyos xq'uqilweye'.

⁶Min nchin xob'e' kyeju' tnam xjal txoli'nkyib' wi'je' tu'n kyok tzaqpaj wi'je'.

⁷;Iq'i'nktz tib'a Taye! ;Chin tkloma, Nman Dyos! Poq'ima kywitzju' wajq'oje; ;q'uchimitza kywitzte b'inchal myab'a'n!

⁸Aya Nman Dyos inkolon; ;ky'iwlanku'ya ttanama! chiju' b'itzal.

Sal 4

Tu'n tqe qk'u'j ti'j Qman Dyos

¹Nman Dyos klol weye', ;chin ttzaq'wetza ajntxokone' teya! Aya klonweye', tej intoq chin yajtiye', ;q'aq'antz tk'u'ja wi'je' ex b'intzju'ya nna'j Dyose'!

²Aye'ye', nkynima'n kyib'e', ;ma kukx wel kyik'o'nju'ye'?, ;makukxju' kyu'ne' kyajb'ile' tu'n kyjyonteye' mixti' tajb'en?

³Tz'elku' kynik'e' qa nche tk'u'jla'n Qman Dyosju' xjal nche niman te; tz'elx kynik'e' inchin tzaj ttzaq'we'nwe' Qman Dyos ajnkub'sane' te.

⁴;Che xob'xe' ex lalun che b'inchantl ile'! Ajkykub' kxeye', tkyaqil nak'litl, kyximanku'xi'xe' titi' nkyb'inha'ne';

⁵Kyq'onxe' chojb'il axxi'x te Qman Dyos ex qek kyk'u'je' ti'j.

⁶Nim xjal inkyma'n: ;Alkye ktzajel yek'unte tzalajb'il qeye'? chechij ;Nman Dyos, qo tka'yitza tuk'i'l tk'u'jlalila!

⁷Nimxi'x tzalajb'il saj tq'o'na toj wanmiye' kyekwitzju' ati txqan kytriy ex lob'j ub'a.

⁸Inchin kub' kxeye' ex nchin wtane' toj nak'b'il, qu'n o'kxta xq'uqilweye' Nman Dyos, chiju' b'itzal.

Sal 5

Na'j Dyos ajqsqix

¹⁻²Nman Dyos, b'intzju'ya nyole', chin tb'intza ajtjaw tq'ojq'ojel nwi'ye', Nimaqkawil weye' b'intzju'ya nkub'sb'ile', qu'n teya nchin k'ulna'ye'.

³Intzaj tb'i'nju'ya tq'ojq'ojel nwi'ye' te prim; qlax inxi' nchik'b'a'n wib'e' teya, ex nchin ayone' te ttzaq'web'la.

⁴Qu'n aya Dyos minti' ntzalaj ti'ju' il; lay b'ent kyanq'inju' b'inchal myab'a'n tuk'i'la,

⁵exqe'ju' njaw kynima'n kyib' lay che ten twitza. Inche el tik'o'nteju'ya b'inchal taq'wix,

⁶inche kub' t-xitu'nju'ya chalyol ex nche el tik'o'nju'ya xmletz' exqe' b'yol wnaq.

⁷Ayintzunwe', kb'antel wokxe' toju' tjaya, tu'nju' tk'u'jlalila wi'je'; jkb'entel nk'ulune' teya tuk'i'l tkyaqil ninb'il tu'n nxi' ka'yine' tu'me'lju' tjaya xjan!

⁸Nman Dyos, chin tiq'ima toju' tnik'alilti'j, tu'n lalun chin b'o'lje' kyu'n wajq'oje. Chin tiq'inxa toju' b'e b'a'n.

⁹Min nche yolinkye' xjal lu ax; jnojniqe' tu'n taq'wixil! Ikykyqulju' kse'n tjulil kyimni k'ab'li; jtwi' chalyolju' kyaq'!

¹⁰Tz'e'ysanku'ya kywitz, Nman Dyos! jXitunku'ya kyxim myab'a'n! ik'unqe'mila tu'n tpaju' kyil nim, qu'n matxi' jawkyi'nkyib' ti'ja.

¹¹Che tzalajju' q'uqlok kyk'u'j ti'ja; che b'itzanx tu'n kytzalajb'il kukxju' qu'n aya klol kye. Inche tzalaju' inche k'u'jlan teya,

¹²Nman Dyos, nche tky'i'wla'n teju'ya tnik'alkyi'j; ex ktxu'milekyi'j tu'na, naku'j tu'n jun kolb'il tu'nju' t-xtalb'ila, chiju' b'itzal.

Sal 6

Na'j Dyos toj k'ixk'oj

¹Nman Dyos, lalun chin ttzak'uya tuk'i'l ttx'u'jila, lalun kub' ttz'e'ysa'na nwitz'e' toj tq'oja.

²Nman Dyos, q'aaq'antz tk'u'ja wi'je', qu'n mixti'tl wipumale'. Chin tq'anama Nman Dyos, qu'n inxi'x ch'yon tkyaqil toj nwinqile'.

- ³¡Nchin lu'lune' tu'n xob'el! Nman Dyos, ¿jtojtzun tzula?
- ⁴Kutzaja Nman Dyos, ¡chin tkloma!, ¡chin tkloma tu'n tk'u'jlalila kukxju'!
- ⁵Mixti' jun xjal kyimnitl tzulwit na'ntla tu'n; ¿alxi'xwitlokya knimalteya toj muqb'il?
- ⁶Matxi' chin siktiye' tu'n woq'e'. Inxi'x exta'l nkuǎb'ile' tu'n woq'ele' atl junjun qonik'an ex nxi'x ex ak' nq'axweye' tu'n ta'l nwitz'e'.
- ⁷Matxi' che kub'sjumjixju' nwitz'e' tu'n k'ixk'oj; ¡matxi' che kub' b'o'lj naq tu'n kpaju' wajq'oje!
- ⁸¡Kypa'mil kyib'e' wi'je', b'inchal taq'wix, qu'n matxi' tb'ite Qman Dyos woq'ele'!
- ⁹Matxi' tb'i te Qman Dyos nkub'sb'ile, ¡matxi' tk'amju' nna'j Dyose'!
- ¹⁰Che b'elb'aju' wajq'oje tu'n kyxob'el, majx che kb'el ch'ixwi; ¡naq toj jun kmujx che oqel tu'n kych'ixaw! chiju' b'itzal.

Sal 7

Ate Qman Dyos ajkawil tnik'alti'j

- ¹⁻²Nman Dyos, o'kxtzu' in njyo'na'ye' kolb'il tuk'i'la; ¡chin tkloma kye kykyaqilju' inche jyon wi'je'! ¡Chin tkloma, qu'n naku'j b'alunqe'; jaku' chin b'ajkytzaqu'ne' ex mix-a'lo' jun klol weye'!
- ³Nman Dyos, ¿ti'tzu'n matxi' nb'inchaye'? ¿Mujqa matxi' nb'icha jun nin ile'?
- ⁴¿Mujqa matxi'q'o'ne' jun tu'me'l t-xel taq'wix te jun wuk'i'le' tu'nju' b'a'n xtb'inchay weye'? ¿Mujqa matxi' b'aj nyajla'ne' wajq'oje mya toj tu'me'l?
- ⁵Qa matxi' nb'inchaye' ikju', b'a'ntzun njyonjtztze' tu'nju' wajq'oje; tu'n tkub' wi'je' ex tu'n njowajlaye' tu'n twitz tx'otx', ex tu'n tkub' t-xonju' woklene' twitz tx'otx'.
- ⁶¡Iq'i'nktz tib'a Nman Dyos tuk'i'l ttx'u'jila! ¡We'ka twitz kyt'x'u'jilju' wajq'oje! qu'n ojena' tchaq'ta tu'n tb'inchetju' tnik'alilti'j, ¡q'onk tib'a te nxele'!
- ⁷B'uyinqe'tzju'ya tnam twitza ex q'onku'ju'ya tkawb'ila kyib'aj.
- ⁸Nman Dyos, aya nokq'onkye tnam toj xjel: b'inchama tkawb'ila weye' kse'nxju' nb'inchb'aje' b'a'n; kanli twitza mixti'we' wil.
- ⁹Aya Dyos tz'aqli, qu'n inxi'x el tnik'a teju' qxime' exju' b'is toj qanmiye', ¡xitunku'ya kyb'inchb'aju' b'inchal myab'a'n, atzunju' tnik'alti'j tzyuma tu'n lalun kub' tz'aq'!
- ¹⁰Awe' kolb'il we'aju' Dyos ati jawnixi',aju' in klonte xjal mixti' sb'ub'l toj tanmi.
- ¹¹Jun ajkawilte' Dyos tz'aqlixi'x inel tik'o'nju' taq'wixil toj tkyaqil tab'q'iyil.

¹²Qa min sanjtz ti'j tk'u'ju' xjal, kb'ajel tjqu'n te Dyos tk'u'xtx'e'nb'il; naq tu'n txi' ttzaqpi'ntlju' t-smaj,

¹³naq tu'n kyxi' t-xontlju' tch'ut nche jayjon, ;matxi' b'ent kytenju' tq'aaq' tu'n tb'iyun!

¹⁴Kyka'yinxpe'ye' b'inchal myab'a'n: ati tk'ixk'ojal yab'wnaq ti'j, ch'onwi' tu'n taq'wixil ex ktala' chajyolil

¹⁵Matxi' kub' tb'inha'n jun tjul nim t-xe, tojxtzunju' tjul kb'elixa' tz'aaq.

¹⁶;Tib'ajx kb'ela' tz'aaqu' tb'inchb'en taq'wix ex ttx'u'jil!

¹⁷Kwajwali'ye' Qman Dyos qu'n tnik'alti'j; knb'itza'ye' tb'i Qman Dyos aju' ati toj kya'j, chiju' b'itzal.

Sal 8

Tajwalil Dyos exu' toklen xjal

¹Nman Dyos, nimaqkawil qib'aje' ;tb'anilxi'xju' tb'iya tib'aj tkyaqil twitz tx'otx'!, ;nimxi'x tajwalila tib'ajxi' kya'j!

²Inpe' xikyb'itza'n tal k'wal exqe' tal ne'x̄. Jawtb'inha'na jun ja kuwsa'n tu'n tkleta kyeju' tajq'oja, tu'n tjetpet kytziju' nche jawmiltz'uj ti'ja exqe' ajq'oj.

³Ajt-xi nka'yi'ne' kya'j kub' tb'inha'na, exju' xjaw exqe' che'w e'kub' tq'o'na twitz,

⁴inkub' nxima'ne': ;Titi' toklenju' xjal? ;Titi'xi'xtzu'n toklenju' wnaq, tu'nju' ntzaj tna'na ex nb'ajx tk'u'ja ti'j?

⁵Kub' tb'inha'na naq ch'intlmi kse'n jun anjl, okttxoli'na ti'j tu'n oklenj,

⁶kub' tq'o'na tu'n tkawin tib'aju' tb'inchb'ena, xitq'o'na toklen tib'aj tkyaqil:

⁷kyib'aj rit ex wakx, kyib'aj tojk'ul txkup,

⁸kyib'aj pich' nche' lipan twitz kya'j, kyib'aj kyix̄ toj ninnjab', ;ex kyib'aj tkyaqilju' ati toj ninnjab'!

⁹Nman Dyos, aya nkawin qib'aje', ;tb'anilxi'xju' tb'iya tib'aj tkyaqil twitz tx'otx'! chiju' b'itzal.

Sal 9

Ninb'ilte Dyos tu'nju' taq'unb'en

¹Nman Dyos, wajb'ile' tu'n nb'itzane' teya tu'n tkyaqil nk'u'je' ex tu'nt-xi nchik'b'a'ne' nim tb'inchb'ena tb'anilxi'x.

²Aya atiya toj kya'j, naq tu'nela wajb'ile' tu'n n̄xch'ine' tu'n tzalajb'il; ;wajb'ile' tu'n nb'itzane' b'itz toj tb'iya!

- ³In cheb'aj oqu' wajq'oje twitza; inche kub' tz'aq ex nche kyim.
- ⁴Machin tkola toj tnik'alilti'j: nche oktq'o'na xjal toj xjel tojxi'x tu'me'l kukxju' toj tq'uqb'ila.
- ⁵Matxi' che'x ttzak'u'na nche niman kye txqantl dyos, matxi' che kub't-xitu'na b'inchal taq'wix, ;matxi' kub' tnajsa'nju'ya kyb'i tejumajx!
- ⁶Matxi' kyimju' ajq'oj, ex matxi' che b'aju' nimaqtanam tuk'i'l; aya xkub' xitunkye, ex mixti' jun nab'ab'lkye xkyaj.
- ⁷Atzunte Qman Dyos nimaqkawil tejumajx; makub' tq'o'n tkawb'il tu'n kyok xjal toj xjel tu'n:
- ⁸kykyaqilu' xjal twitz tx'otx' che okyel tq'o'n toj xjel tojxi'x tu'me'l, kb'el ttz'e'ysa'n kywitzju' tnam kse'nxju' kyb'inchb'en.
- ⁹A Qman Dyos nklonkyeju' nche yajlanjtz; inche tklo'n toj tq'ijlalil yajb'il
- ¹⁰Nman Dyos, aye'ju' ojtzqilteya q'uqli kyk'u'ju' ti'ja, mixti' nche kyej ttzaqpi'nju'ya nche jyon ti'ja.
- ¹¹Che b'itzanqe' b'itze' te Qman Dyos, ju' nkawin toj Syon; kymanxe' kye tnamaju' matxi' tb'inha.
- ¹²Inche tzaj tna'n Dyosju' xjal nche yajti ex min in ik'tna'lju' kyb'is tu'n; inkub' ttz'e'ysa'n kywitzju' nche b'iyun kye
- ¹³Nman Dyos, q'aq'antz tk'u'ja wi'je', ka'yintzpe'ya nchin yajtiye' kyu'n ik'ul weye', ;chin tiq'imitza ttziju' kamik!
- ¹⁴Kxel nma'ntzuntze' kye xjal ttziju' tnam Jerusalen, qa o'kxa b'a'n tu'n tjaw nimeta, exqa nchin tzalaje' tu'nju' xin tkola.
- ¹⁵Tojx kyjulju' min nche okslan teya nche ku'xtz'aaq'; inche kyej q'e'tju' kyqan tojxju' kyxpatxab' e'wa'n kyu'n.
- ¹⁶Matxi' tyek'utib' Qman Dyos: ;tu'nju' tnik'alilti'j xtb'inha! Nkyaj jupliju' b'inchal myab'a'n tojxju' t-xpatxab' kub'ni tq'o'n.
- ¹⁷Che b'ajelkye' b'inchal myab'a'n exqe' nche niman kye txqantl dyos, toj tkawb'il kamik; aye' in ik'tna'l Dyos kyu'n;
- ¹⁸lay tzik'kyna'lju' prow tu'n, ex lay b'aju' q'uqb'ab'l kyk'u'j.
- ¹⁹Iq'i'nktz tib'a Nman Dyos; lalun taja tu'n tjaw ti'ntib'ju' xjal; ;Q'onqe'ka nche niman kye txqantl dyos toj xjel!
- ²⁰Nman Dyos, q'onk tchiylala kye; ;q'manxa kye qa naq xjalqe'xi'! chiju' b'itzal.

Sal 10

Na'j Dyos qanb'il o'nb'il te Dyos

- ¹Nman Dyos, ¿tiqu'n nkyaja' tena najchaq?, ¿tiqu'n nkub' tewa'ntib'a tojxi'x tq'ijlalil k'ixk'oj?
- ²Aye' xjal b'inchal taq'wix, tuk'i'l nimjtib'il nche okten ljoltojkyq'iju' xjal me's; ¡che kub'xwit tz'aq tu'na Dyos tojx kyxpatxab' kub'ni kyq'o'n!.
- ³Nkynima'n kyib'ju' b'inchal myab'a'n ti'jxju' kyajb'il; nche txkon taq'wixu' jamjol, ex nel kyik'o'n Qman Dyos.
- ⁴Nkynima'n kyib'ju' b'inchal taq'wix, ex min nche jyon ti'ja Dyos. Mixti'x nkyq'o'n anb'il tu'n kyximan ti'ja Dyos.
- ⁵Kukx kych'iyju' toju' nkyb'inha'n. Najchaq ta' tkawb'ila kye, min nnel kynik' ti'j. Nche xmayin kyij'ju' kyajq'oj,
- ⁶toj kynab'l qa mix-a'lo' kb'elsantekyi'j, exqa mixti' che ik'ela'.
- ⁷Naqx txkoj il e'chaj yolil ex wuli'n tokx toj kytzi; ajkyyolin nkub' kyewa'n yajb'il ex taq'wix nkyb'inha'n.
- ⁸Nche kub'ten xq'uqil kyoju' kojib'il, ex nche kub' kyb'yo'n xjal mixti' kyil toj ewaj. Majx tokkywitz kyij'ju' tal xjal mixti' kolb'ilkye:
- ⁹naku'jxi'xtej jun b'alun toj tjul, nnxq'uqin tzmax toj tewb'il, nnayon tu'n txi' t-xontib' kyib'aju' prow, ajtzun kytzyet tu'n, nchex tjwo'ntzuntz toj t-xpatxab'.
- ¹⁰Nche kub' tz'aqu' mixti' kolb'ilkye toj tq'ob', majx nche kub'b'aj tjaq' tipumal.
- ¹¹Chiloju' b'inchal myab'a'n qa matxi' tzik'tna'lju' til, exqa ntjpu'nte Dyos twitz ex mintlo'n titi' nb'aj.
- ¹²¡Iq'i'nktz tib'a Nman Dyos, q'oma te! ¡Lalun tzik' kyna'lu' nt'uñjne kyk'u'j tu'na!
- ¹³¿Nman Dyos, tiqu'n nche xmayina' b'inchal myab'a'n ti'ja, tu'nju' nkub' kyxima'n qa lay kub' ttz'e'ysa'na kywitz tu'n tpaju' kyil?
- ¹⁴Aku'ya matxi' ka'yinteju' kyil taq'wixi'x; ¡matxi' tka'yita ex kb'el ttz'e'ysa'na kywitz! In kyoqxena'n kyib'ju' mixti' kolb'ilkye tuk'i'la; aya nnoninkyeju' meb'a.
- ¹⁵¡Xitunku'ya kyipumalju' b'inchal myab'a'n! ¡Tz'e'ysama kywitz tu'n tpaj tkyaqilju' kyb'inchb'en taq'wix!
- ¹⁶Ate Qman Dyos nimaqkawil tejumajx; ¡che elex t-xla'ja'nju' nche niman kye txqantl dyos ti'jxi' ttanam!
- ¹⁷Nman Dyos, intzaj tb'i'nta kyna'j Dyosu' me's, intq'uqb'a'na kyk'u'j ex nche tzaj ttzaq'we'na.
- ¹⁸B'inchama tnik'alilti'j teju' meb'a ex teju' nyajlanjtz: ¡tu'ntzun lalun yajuntlu' xjal, tzajni ti'j tx'otx'!, chiju' b'itzal.

Sal 11

Tu'n tqexi'x qk'u'j ti'j Qman Dyos

- ¹Tuk'i'l Qman Dyos nklo'na' we'wib' Maskye matzaj q'ma'n weye': Kutoqa toj k'ul kse'nkye pich'.
- ²Ka'yinqe'xpe'ju'ya b'inchal myab'a'n: inok kyq'o'n tal kysmaj, nxikyqinu'n kysmaj ex toj ewaj nche tzaja' kysmaji'nju' tnik'alkyi'j.
- ³Qatzun makub' xitj tkyaqilju' tu'me'l chwinqlal, ¿ti'xi'xti' kb'antel tu'nju' b'a'n xjal?
- ⁴Atite Qman Dyos toju' tja xjan, ex atzu' ta' tkawb'il toj kya'j, in ka'yin b'a'nxi'x, titi' nkyb'inha'n xjal.
- ⁵Nka'yinte Qman Dyos kyi'ju' japumniqe' ex kyi'ju' b'inchal myab'a'n, ex majx nche el tik'u'nju' kuw kyt'x'u'jil.
- ⁶Ktzajel tq'o'n Qman Dyos q'aq' naku'j jb'al tuk'i'l txtaji'n q'ol, kyib'aju' b'inchal myab'a'n, ex ktzajel tq'o'n jun kyq'iq' tkyaqil kb'ajel ttz'e'ysa'n. ¡A Qman Dyos kb'el tz'e'ysante kywitz!
- ⁷Tz'aqlite Qman Dyos ex intk'u'jla'nju' japumniti'j; ¡qu'mtzun aye' mya xmletz'qe' k'okyel kyka'yi'nku' Qman Dyos!, chiju' b'itzal.

Sal 12

Na'j Dyos qanb'il o'nb'il te Dyos

- ¹Qo tkloma Nman Dyos, qu'n mixti'qe'tl okslal wa'lqe'xi'x; mixti'qe'tlkye xjal ax che yolin.
- ²Nche b'ajchanyol kyxolilex; kyexi'x che yolin tuk'i'l xmletz'il.
- ³Nman Dyos, xb'oqinqe'ktza xmletz' exqe' nimal kyib',
- ⁴aye'ju' nkyma'n: Yaqi'n petzunte' ati qtziye'; tu'nqe' qyol nqo' kleta'ye'. ¿Alxi'xkye kb'el kawinqeye'? chechij.
- ⁵A ntma'n Qman Dyos kjalu: Ina' che kub' yaju'n prow exqe' mixti' kyipumal ex majx jtz'o'nqe'. Qu'mtzun kjawil wiq'i'n wib'e' onilkye, kse'nxju' kyajb'il, chij.
- ⁶Slub'in qe'xi'xju' yol kyejni ttziya'n Qman Dyos; ¡ikyqe'ju' kse'n saqpwaq ãk'atu'n, tzq'ajsa'n wuq maj toj q'aq'!
- ⁷Aya Nman Dyos kxq'uqil qeye'; ¡kqo tkla'ya kukxju' kyeju' xjal lu!
- ⁸Jaxjaku' ta'qe'ju' b'inchal myab'a'n ex kkyaqilxju' xjal twitz tx'otx' nche niman te taq'wixil, chiju' b'itzal.

Sal 13

Na'j Dyos qanb'il o'nb'il

- ¹Nman Dyos, ¿Jtojtzun chin tzaj tna'na? ¿Ma oktzun k'ik'el nna'le' tu'na tejumajx? ¿Ma kuxtzun kb'el tewa'n tib'ju'ya nwitzze'?
- ²¿Jtojtzun tz'elju' yajb'il toj wanmiye' exju' b'is wi'je' tkyaqil q'ij? ¿Jtoj chin tzaqpete' toj tq'ob'ju' wajq'oje?
- ³Nman Dyos, ¡chin tka'yitza, chin ttzaq'wentza, spik'b'ama toj nwitzze'! ¡Tu'n lalun chinx tz'aque' toj watl te kamik!
- ⁴¡Tu'n lalun tma wajq'oje: Matxi' kub'ti'j wu'ne'! chiwt. ¡Tu'n lalun tzalaj qama chin kub' tz'aque'!
- ⁵Q'uqliwe' nk'u'j ti'ju' tk'u'jlalila; inxi'x chin tzalaje' qu'n aya klol weye'.
- ⁶¡Kchin b'itzale' teya Nman Dyos tu'nju' b'a'n xtb'incha weye'!, chiju' b'itzal.

Sal 14

Kyb'inchb'aj xjal myab'a'n

(Sal 53)

- ¹Inkyxima'n mixti' kynab'l qa mixti'te Dyos: kykyaqil matxi' che b'aj kub' tzpet; taq'wixi'xju' nkyb'incha'n; ¡mix-a'lo' jun nb'inchan b'a'n!
- ²Inka'yintz Qman Dyos tzmax toj kya'j kyib'aju' xjal qa ate' junjun ati kynab'l, exqa nche jyon ti'j Dyos.
- ³Aye'tzunkye xjal matxi' che b'ajx toju' b'e taq'wix; kykyaqilx matxi' che b'aj kub'tzpet. ¡Mix-a'lo'tl jun nb'inchan b'a'n! ¡K'i'xpe'wt jun!
- ⁴Mixti'x kynab'lju' b'inchal il, aye' ate'qe'k kutz'ilkyeju' ntaname' naku'j wab'j kye, aye' mixti'x ntzaj kyna'n Qman Dyos.
- ⁵Kche lu'lulkye' tu'n kyxob'il, qu'n atite Dyos kyuk'i'lju' nche okslan te.
- ⁶Nche xmayin ti'j tb'is tk'u'ju' me's, atzunte Qman Dyos nklonte.
- ⁷¡Naqwit tzaju' kolb'ilte Israel ti'ju' witz Syon! Aj tch'exb'ente Qman Dyos tchwinqlalju' ttanam, Che tzalajelju' tyajajil Jakob', tkyaqilju' tnam Israel, chiju' b'itzal.

Sal 15

Aju' tajb'il Dyos tu'n kyb'inchante xjal

- ¹Nman Dyos, ¿Alkye kb'entel tnajan toju' tjaya xjan?, ¿alkye knajal twi' witz xjan?
- ²O'kxju' xjal b'a'n tb'inchb'aj ex mixti' ttzakaj; ax yolin tu'n tkyaqil tk'u'j;
- ³aju' min nyolin taq'wix ti'j juntl; mixti' taq'wixil ntb'incha'n ti'j twnaqil ex b'a'n tten tuk'i'l tb'esin;

⁴aju' nnel ik'u'nteju' inel tik'u'n Dyos ex nniman kyeju' nche niman te Qman Dyos; aju' in japun tyol tu'n, maskye nyajti tu'n tpaj;

⁵aju' inq'on pwaq ch'ex ex min ntqani'n tub'chil; aju' min nk'mon medi naqx tu'n tb'o'lju' xjal mixti' til. Milo kb'ela' tz'aqu' in nanq'in ikju', chiju' b'itzal.

Sal 16

Mixti' juntl etzb'il tb'anilxi'x

¹¡Chin t-xq'uoqima Nman Dyos, qu'n tuk'i'la njyo'na'ye' kolb'ilweye'!

²Oje txi' nma'ne' teya: Aya Nman Dyos, aya ntzaj q'onte b'a'n weye'; mixti' juntl kse'n aya.

³Nxi'x chin tzalaje' kyu'nju' xjal toju' ntaname' o'kxtzu' nche k'uluna' teya,

⁴aye'ju' nche kub' kychmo'n kywitzileb' ex nche k'ulun kye tuk'i'l ninb'il. ¡Milo najchi'j tu'n telwe' chik' wu'n te chojb'il kywitzu' kydyos! ¡Milo najchi'j tu'n tjaw nma'nwe' kyb'i!

⁵Nman Dyos, aya wetzb'ile'; aya nky'i'wlana weye'; toj tq'ob'a ta'ju' nchwinqlale'.

⁶Achb'ajilxi'xju' nnajb'ile' yab'o'k; ¡tb'anilxi'xju' etzb'il nk'ame' teya!

⁷Kjawil nnima'nwe' Qman Dyos, qu'n ate xaq'lul weye', ex nyolin toj wanmiye' kyoj qonik'an tu'n nb'inchanteye' b'a'n.

⁸Majx na'n Qman Dyos wu'ne'; qa ati Dyos wuk'i'le', lay chin kub' tz'aque'.

⁹Qu'mtzun nojni wanmiye' tu'n tzalajb'il. Kchin anq'ile' q'uqlixi'x nk'u'je',

¹⁰layna' chin kyej tq'o'na toju' muqb'il, ¡lay kyej tq'o'na nniman teya toj jul!

¹¹Ktzajel tyek'u'na tb'eyil chwinqlal weye'. Nim tzalajb'il ati twitza; ati tzalajb'il tejumajx tuk'i'la, chiju' b'itzal.

Sal 17

Na'j Dyos qanb'il tnik'alilti'j

¹Nman Dyos, b'intzju'ya nqanb'e'tze' toj tu'me'l, b'intzju'ya nkub'sb'ile', chin tb'itza, qu'n min nchin chanyole'.

²¡Aya q'malte qa ktz'e'ysetel nwitz'e', qu'n tojtzqi'nju'ya japumni twitza!

³Chik'li twitza aju' xim toj wanmiye'; in ka'yina wi'je' te qonik'an; matzik' twitza wi'je' kse'n tu'n q'aq', ex min xknet taq'wixil woje' tu'na. B'ajx txa' nma'n jun ti'xti'ye' myab'a'n,

⁴kse'n nkyb'incha'n txqantl; matxi' tz'el npa'nwib'e' kyi'ju' jyol q'oj, kse'nxju' tchaq'b'ila.

- ⁵B'ajx tz'ela' npa'nwib'e' ti'j tb'eyila; qu'n wa'lqine' toj wokslab'le'.
- ⁶Nman Dyos, twitza in jawa' tq'o'jq'o'jel nwi'ye', qu'n inchin tzaj ttzaq'we'na; chin tb'itza, ex b'intzju'ya nyole'.
- ⁷Q'ontza jun yek'b'il chik'li ti'ju' tk'u'jlalila, qu'n inche tklo'na q'uqlok kyk'u'j ti'ja, kyeju' kyajq'oj.
- ⁸Chin t-xq'uqima kse'n tyuxil twitza; chin tkloma tjaq'ju' t-xlekumal t-xik'a.
- ⁹Kyeju' b'inchal myab'a'n nche oktzaqpaj wi'je', ;kyeju' wajq'oje txoli'nkyib' wi'je' tu'n nkub' kyb'yo'ne'!
- ¹⁰Mixti' xtalb'il kyuk'i'l, ajkyolin inkynima'n kyib';
- ¹¹nqaku' lepchqe'ka' wi'je' nche ayon alkye kmuj tu'n nkub' tz'aqe' kyu'n.
- ¹²Naku'j b'alunqe', inxi'x che elje ti'j kychi' nche okxjutze toj kyewb'il tu'ntzun nb'aje' kyu'n.
- ¹³Taye, iq'i'nktz tib'a, ;ex we'ka kywitz! ;B'inchama tu'n kykub' meje twitza! Chin tkloma twitzju' b'inchal myab'a'n tu'n tk'u'xtx'e'nb'ila;
- ¹⁴Nman Dyos, chin tkloma tuk'i'l tipumala toj kyq'ob'; ;najsanqeku'ya twitz tx'otx', ana' kyetz'bilju' toju' chwinqlal ja'lo! Q'oma anb'il kye tu'n kyjaw q'inumax, che wanku' kyk'walj tzmaxi'j ajkyel link'aj, expe' tu'n tkyajtentl kyeju' kychman.
- ¹⁵Ayintzunwe', okxi'x qeb'ilwe' nk'u'j ajtok nka'yi'nku'ye' twitza, ;ajttzaj nna'n wib'e' twitza!, chiju' b'itzal.

Sal 18

Jun b'itz te kanb'ab'l

(2 S 22.1-51)

- ¹Nman Dyos, aya wipumale'; ;inchin laqje' ti'ja!
- ²Aya klol weye', wewb'ile', tzaqpil weye', Nmane' Dyos, aya pik te kolb'il wib'e', aya kolb'ilweye', aya ipumalj nklonweye', jun wewb'ile' tb'anilxi'x.
- ³Nman Dyos, o'kxa b'a'n tu'n tjaw nimeta: ajttzaj ntxko'na inchin tklo'na kye wajq'oje.
- ⁴Machin b'ajt-xwaku'ne' kamik kyoju' taqwil; nna'ye' xob'ajilxju' tipumal.
- ⁵Machin b'ajtb'alq'i'ne' kamik kyoju' taqwil; ;kxi'toq nxiqititine' tu'n toju' t-xpatxab'!
- ⁶Ntxoke' Qman Dyos toju' yajb'il, xinqani'ne' o'nb'il te, ex intzaj tb'i'ne'; ;ponju' tq'o'jq'o'jel nwi'ye' tzmax toj tja Dyos!

- ⁷Tzajtzun jun nin kyejnajnab'tz twitz tx'otx': majxpe' eb'aj yukchi kyq'uqlilju' witz; eb'aj yukchi b'a'nxi'x tu'n ttx'u'jil Qman Dyos.
- ⁸Inteq etz sib' toj ttxa'n, atzu'n toj ttzi q'aq' te xitb'il; ;b'je'tz t-xon ttxalq'aq' toj ttzi inxi'x ja'yon!
- ⁹El tjqo'n xb'alun twitz kya'j ex ku'tztzuntz. ;Atitoq nimaq tnej muj tjaq' tqan!
- ¹⁰Jaxqe tib'aj jun kyerb'in, xi' lik'ik'intzuntz tzaj lipantzuntz toj kyq'iq'.
- ¹¹Ajb'enju' qlolj te tewb'il exju' q'eqmuj tuk'i'l jb'al, naku'j t-xmuj.
- ¹²Tzaj qoptz'aj jun q'ankeyaq tzmax tk'etz; ex tzaj saqb'aqun toju' muj ex ttxalq'aq' in ja'yon.
- ¹³Tb'inchá Qman Dyos te jawnixi', tu'n tb'injtzu' tq'ojq'ojel twi' ntinun tzmax toj kya'j; tzaj tq'o'n saqb'aqun ex ttxalq'aq' njayun.
- ¹⁴E'tzaj t-xonju' tq'ankeyaq naku'j talsmaj, aye'tzu'n wajq'oje eb'aj oq ex eb'ajx slamj.
- ¹⁵Kyej q'ancha'lix t-xeju' ninnjab'; b'aj kyej q'ancha'lixju' tq'uqlil tx'otx' tu'nju' tq'ojq'ojel twi' Qman Dyos xob'ajilx, tu'nju' tzaj t-xupi'n kuw.
- ¹⁶Tzaj tnuqpi'n Qman Dyos tq'ob' weye' tzmax toj kya'j, ex in jatz tiq'i'ne' toju' tñimal ninnjab'.
- ¹⁷Machin tkole' kyeju' wajq'oje kuwqe' aye' ntx'a'lti'j kyk'u'j wi'je' ex nimxi'x kyipumal kye nwitze'.
- ¹⁸E' b'jo'k tzaqpaj wi'je' tej nkub' yajtiye', atzunte Qman Dyos oninweye':
- ¹⁹in jatz tiq'i'ne' tu'n ntzaqpete'; ;intkole' qu'n intoq chin tk'u'jla'ne'!
- ²⁰Matzaj tq'o'n Qman Dyos tu'me'l t-xel weye' tu'nju' b'a'n nchin anq'ina'ye' twitz,
- ²¹kukxwe' nb'et toj tb'e Qman Dyos; ;b'ajx kub'a' nxk'a'yi'nwe' wib' te Nmane' Dyos!
- ²²Majx na'nqe' kykyaqilju' tchaq'b'il wu'ne'; ;mixti' jumaj matxi'wt che elwik'o'ne' tkawb'il!
- ²³Nchin b'etwe' mixti' wile' twitz; matxi' tz'el npa'nwib'e' ti'ju' taq'wixil.
- ²⁴Matzaj tq'o'n Qman Dyos tu'me'l t-xel weye' tu'nju' b'a'n nchwinqlale' twitz.
- ²⁵Nman Dyos, majx atita tuk'i'lju' majx ati tuk'i'la, ex b'a'nta tuk'i'lju' xjal b'a'n,
- ²⁶ax tyola tuk'i'lju' xjal ax yolin, atzu'n teju' tx'yan tuk'i'l kuwa.
- ²⁷Aya nklonkyeju' me's, aye'tzu'n nkynima'n kyib' nche kub' tme'ssa'na.

- 28 Nman Dyos, intzaj tq'o'na spik'un weye'; Nman Dyos, intzaj ttxqo'na spik'un weye' toju' qxopin.
- 29 Tu'nju' t-o'nb'ila chin okyel tzaqpaje' q'ojil ti'ju' wajq'oje, ex chin okyixe' tib'aju' nintapi kyi'jile nimaqkytanam.
- 30 Ttzinunte' tb'eyil Qman Dyos; ex b'a'n tu'n tqe qk'u'j ti'ju' yol ntzaj ttziya'n; ¡Inche tklo'nte Qman Dyos ju' inqe kyk'u'j ti'j!
- 31 ¿Alkye juntl dyos ti'jxi' Qman Dyos? ¿Alkye juntl dyos jaku' qoklet tu'n?
- 32 Ate Dyos nq'onte wipumale', tu'n b'a'n wela'ye' twitz,
- 33 intzaj tq'o'n kyipumalu' nqane' tu'n wojqelane' kse'n msat, ex tojawl ta'qine', qu'n tzyu'nqine' tu'n,
- 34 nchin t-xnaq'tza'ne' te q'oj, intq'o'n wipumale' tu'n tj'etju' smaj q'ank'uxb'il wu'ne'.
- 35 Aya nxq'uqin weye' ex nklonweye', tzyu'nqine' tu'n tb'a'nq'ob'a; ex tu'n t-xtalb'ila xin jawa' b'enta'ye'.
- 36 Nqaku' sela' nb'eye' tu'na, ex min xin jawtz'aqe'.
- 37 Mankan toj kyq'iju' wajq'oje ex makub'kyi'j wu'ne', ex tzmaxi' sanjtzwi'ju'ye' tej xeb'aj wu'ne'.
- 38 Mache b'ajnpxu'ne' ex min xeb'jawe'tl. ¡Mache kub' tz'aq tjaq' nqane'!
- 39 Matzaj tq'o'na wipumale' toj q'oj; mache kub'tzipeju' mib'a'n che b'in nwitze' tu'na,
- 40 ex e'kub' oqju' wajq'oje nwitze'. Iktzu'n ekub'a' nb'ajsa'ne' ntx'a'lti'j kyk'u'j wi'je'.
- 41 Eqanin o'nb'il, ex mix-a'lo' oninky; ekub'san twitza Nman Dyos, ex minti' e'tzaj tb'i'na.
- 42 ¡E'kub'naj wu'ne' kse'n quq nxi' tiqa'n kyq'iq'! ¡Eb'aj nwab'e'ne' kse'n tz'is toj b'e!
- 43 Machin tkola te jun tnam pi's, machin nok tq'o'na te nejenel kyib'aj tnam nche ajb'en xjal weye', ju' min ojtzqi'nqe' wu'ne'.
- 44 Naqa xinma'ne', nche b'in weye'; e'najchaq xjal nche okslan weye',
- 45 e'xjal te juntl tnam nche xob' weye' ex nche lu'lun aj kyb'je'tz toju' kyewb'il.
- 46 ¡Nimanjtzxwit Qman Dyos! ¡Nimanjtzxwitju' klol weye'! ¡Jawxwit nima'n Dyos klol weye'!

⁴⁷Ate Dyos xq'onte tu'me'l t-xel kyeju' wajq'oje ex mache kyej tq'o'n tnam tjaq' nkawb'ile'.

⁴⁸Ate nklonweye' te kyt'x'u'jilju' wajq'oje, kyeju' nkych'u'xsa'n kyib' xjaw kyi'nykib' wi'je'. ;Aya Nman Dyos nklonweye' kyeju' xjal tx'u'jqe'!

⁴⁹Qu'mtzun njaw wajwali'na kyxolju' tnam ex nchin b'itzane' toj tb'ia.

⁵⁰Intq'o'na tipumalju' nimaqkawil jawni t-sk'o'na tu'n tkanb'an; In tk'u'jla'nju'ya Dab'i kukxju' kyuk'i'lju' tyajajil, chiju' b'itzal.

Sal 19

Tajwalil Qman Dyos toju' tb'inchb'en

¹Intma'n kya'j ninb'ilte Dyos;aju' twitz kya'j nyek'unteju' taq'unb'en tq'ob'.

²Atl junjun q'ij nkyma'nju' tb'inchb'en Dyos; exju' qonik'an nxitma'n tqanil te juntl qonik'an.

³Maskyep'e' mixti' jun tqanil tu'n tyol ex mixti' jun tq'ojq'ojel yol nb'injtz,

⁴atiju' tqanil toj tkyaqil twitz tx'otx', tzmax toj mankb'il t-xe kya'j, atzuntzu' kub'a' tq'o'n Dyos tkub'elu' q'ij.

⁵Ntzyet tb'ettzuntz kse'n jun ku'xun ajtmje, kse'n jun xjal aj txi' ojqlanjab'il,

⁶In jawu'lu' q'ij toj jun plaj kya'j ex innex toj jun plajtl, ex mix-a'lo' jun nb'ent tewan teju' ttantonil.

⁷Tzinunalxi'xte' t-xnaq'tzb'il Qman Dyos, qu'n intq'o'n ak'a'j chwinqlal. Tnik'alti'jte' tchaq'b'il Qman Dyos, qu'n intq'o'n t'nab'lju' xjal mixti' xnaq'tzb'il te.

⁸Tz'aqliqe'ju' tkawb'il Qman Dyos, qu'n intzalaj qanmi kyu'n. Tb'anilxi'xte' tchaq'b'il Qman Dyos, in t-spik'b'a'n toj qwitz.

⁹Majx Xtilunte' nqo niman te Qman Dyos, ex ati tejumajx. Ax qe'kye' tchaq'b'il Qman Dyos, kykyaqil tz'aqliqe',

¹⁰;nimxi'x kyoklen kyetwitz tb'anil q'anpwaq!, ;maj chi'xi'x kyetwitzju' ta'lkab' nb'ent kyu'n onon!

¹¹Ex k'asb'ilqe' weye' ayine' tmajena, ex b'a'nxi'x tu'n kyxi' nnb'i'ne'.

¹²;Alxi'xkye jun inel tnik' ti'jxu' tchuksb'en? ;Nman Dyos, najsanku'ya jni'xu' nb'inchb'ene' min inel nnik'e' kyij'!

¹³Iq'imilju'ya nimjtib'il woje'; lalun taja tu'n tkub' wi'je' tu'nju' nimjtib'il. Tu'ntzun wokye' mixti' ntz'ilile' twitza; ex tu'n ntzaqpete' te nimaq il.

¹⁴Che elxwit b'a'nju' nyole' exju' nxime' toj twitza, Nman Dyos, wewb'ile' ex tzaqpil weye', chiju' b'itzal.

Sal 20

Na'j Dyos ti'j kanb'ab'l

- ¹Tzajxwit b'i'na tu'n Qman Dyos aj ttena toj yajb'il; awt Qman Dyos ja k'uluna' Jakob' klonteya.
- ²Tzajxwit t-sma'n jun onilteya ex kololteya tzmax toju' ja xjan twi' Syon.
- ³Tzajxwit tna'n tkyaqilju' toyaja ex tk'amxwit toj tzalajb'il tkyaqilu' nkub' tq'o'na te chojb'il k'ok'sb'il.
- ⁴Tzajxwit ttzaq'we'n tkyaqilju' tb'is tk'u'ja ex che japunxwit tkyaqilju' t-xima.
- ⁵Kb'eltzun qik'sa'nju' q'ij ajtkanb'ana, che jawil qyob'a'nju' t-sut tnam twitz kya'j toj tb'i Qman Dyos. ¡Che tzajxwit tq'o'n Qman Dyos tkyaqilju' tqanb'etza!
- ⁶Matxi' tz'el nnik'e' b'a'nxi'x qa ktzajel tq'o'nte Qman Dyos tu'n tkanb'anju' nimaqkawil jaw t-sk'o'n; qa ktzajel ttzaq'we'n tzmax toju' kya'j xjan, ktzajel tq'o'n nimaq kanb'ab'l te tu'nju' tipumal.
- ⁷Ate' junjun q'uqlok kyk'u'j kyi'j kykarwaj te q'oj, ex junjuntl kyi'j kychej; atzunqe atzu' q'uqloka' qk'u'j ti'j Qman Dyos.
- ⁸Inche kub' tz'umj kye kych'eky ex nche kub' tz'aq, ayo'tzunqe wa'lqo'xi'x ex minti' nqo'kub' tz'aq.
- ⁹Nman Dyos, ¡q'ontzju'ya kanb'ab'l teju' nimaqkawil! ¡Qo' ttzaq'wetza ajqtxokone' teya!, chiju' b'itzal.

Sal 21

B'itz te kanb'ab'l

- ¹Nman Dyos, intzalaju' nimaqkawil tu'nju' matxi' tq'o'na tipumal; ¡inxi'x tzalaj tu'nju' ma kanb'an tu'na!
- ²Mache tzaj tq'o'na tb'is tk'u'j; minti' xkub' t-xk'a'yi'nju'ya tqanb'etz.
- ³Matk'ama tuk'i'l nim ky'i'wb'il ex majaxtq'o'na jun q'anpwaq koron toj twi'.
- ⁴Xitqani'n tchwinqlal teya, ex matzaj tq'o'na: nimtoj ex tejumajx.
- ⁵Chjonte tu'nju' t-o'nb'ila, nimte' tipumal tu'na; matxi' tq'o'na oklenj ex ninb'ilte.
- ⁶Matxi' kub' tky'i'wla'na tejumajx; intzalaj nimxi'x qu'n atiya tuk'i'l.
- ⁷Layxna' kub'tz'aqta, nimaqkawil, q'uqlina' tk'u'ja ti'j Qman Dyos; ¡q'uqli tk'u'ja ti'ju' tk'u'jlalil Manb'aj te toj kya'j!
- ⁸Kpomelju' tipumala kyib'aju' tajq'oja; kpomel kanunju' tb'a'nq'ob'a kyib'aju' nche i'k'un teya;

⁹che okyex tq'o'na toj tq'aq'al jun chuj ajtula malul kyib'aj. Atzunte Qman Dyos tu'n ttx'u'jil, che kb'el tnajsa'n tu'n q'aq'.

¹⁰Che b'el tnajsa'nju'ya kyk'wal ex kyyajajil Kyxolju' xjal twitzju' tx'otx' che kb'el tnajsa'nju'ya kyk'wal exqe' kyyajajil.

¹¹B'a'ntzun qa kyajb'il tu'n kyb'inchante jun taq'wix ti'ja exqa makub' kyxima'n jun ti'xti' myab'a'n, lay b'ent kyu'n,

¹²che kb'el oqkye' teya; kxe'l tnik'u'na t-smaja kyi'j.

¹³Iq'i'nktz tib'a Nman Dyos tuk'i'l tipumala,! ¡Che kb'el qtzalajsa'ne' tkanb'ab'la kyu'n b'itz!, chiju' b'itzal.

Sal 22

Sich' toj yajb'il ex b'itz te ajwalb'il

¹Nman Dyos, Nman Dyos, ¿tiqu'n xin kyeja' ttzaqpi'na? ¿titiq'u'n minti' ntzaja' klol weye'? ¿titiq'u'n minti' ntzaj tb'i'nju'ya nkub'sb'ile'?

²Taye, intzaj ntxko'na q'ijtl ex qonik'an, ex min nchin tzaj ttzaq'we'na; ¡mixti'x nchin ojlane'!

³Xjan na'ta Nman Dyos; aya nkawin ex nima'na kyu'n aj Israel.

⁴Okqe kyk'u'ju' qmane' ti'ja; qe kyk'u'j ti'ja ex e'tzaqpet tu'na;

⁵e'qanin o'nb'il teya, ex aya tzaqpinkyé; okqe kyk'u'j ti'ja ex min e'kyaj tkolb'e'na.

⁶Naqna' jun xton qinwe', mya jun ichan; ¡matxi' chin okye' te kytzeb'l xjal!

⁷Nchin xmayinjtzé' kyu'nju' nche okka'yin weye'; nxi' kyokcha'n kytzi ex kywi'

⁸ex inkyma'n: Q'uqlitoq te'lu tk'u'j ti'j Qman Dyos; tzajku'na'tzuntz klolte. Ina' laqj ti'j, klonjtz ku'natzuntz tu'n, chechij.

⁹Ikytzu'n Nman Dyos: tb'inchaya tu'n witz'je' ti'j ntxuye'; tu'na nnojlanaye' ttzitk'u'j.

¹⁰Atxi'x na'mxtoq witz'jiye', inkub' q'o'ne' toj tq'ob'a; tej atinqintoqe' toj t-xmilal ntxuye', ti'ja q'uqla' nk'u'je'.

¹¹Lalun tz'el tpa'ntib'a wi'je', qu'n xi' woke' toju' yajb'il ex mix-a'lo' jun klol weye'.

¹²Txoli'ntl kyib'ju' wajq'oje wi'je' naku'j tman wakxqe', ikyqe' kse'n tman wakx toj B'asan tx'u'jqe';

¹³nche tzanun naku'j b'alun, inxi' kyk'ab'a'n toj kytzi ex ntzaj kyxonkyib' wib'aje'.

¹⁴Ikyqinju'ye' kse'n a' kub' x'a'lj; qutz'jni qe'ju' nb'aqile'. Inkub' yulju' wanmiye' woje' kse'n ser.

- 15**Matxi tzqiju' ntziye' naku'j jun xk'o'n; matxi' tz'oklak'e waq'e' toj nk'o'ne'.
;Matxi' chin kyej tq'o'na ex machin ponxe' twitz kamik!
- 16**Naku'j tx'yan qe'ju' b'inchal taq'wix matxi' tz'ok kytxoli'n kyib' wi'je'; matxi'
b'aj kyk'ixb'sa'n nq'ob'e' ex nqane'.
- 17**;Jaku' b'ent kyajletu' nb'aqile' wu'ne'! Majx tokkywitzju' wajq'oje wi'je';
- 18**matxi' b'ajx kysipa'n nxb'alune' kyxol, ex nche' xchan alkye kkanb'al ti'j.
- 19**Atzunta Nman Dyos, aya wipumale', ;lalun txi' lq'eya!, ;lwix kuttzaja onilweye'!
- 20**Chin tkloma tu'n lan chin b'aje' tu'n k'uätx'e'nb'il, lalun taja tu'n nkub'
kyb'yo'ne' twak'utz lu,
- 21**chin tkloma toj kytziju' b'alun lu, ;chin tkloma te kyuk'aju' tman wakx lu!
- 22**Kxe'l nyoli'na kyeju' witz'ine' ex ntzike', kjawil nnima'na toju' b'u'yb'ilkyib'.
- 23**;Che b'itzan qe'ye' te Qman Dyos!, aye'ye' nche nimane' te. ;Che nimanqe'ye' te,
kykyaqile' tyajajil Jakob'! ;Che k'ulun qe'ye' te, kykyaqile' tyajajil Israel!
- 24**Qu'n minti' nche eltik'o'n ex min nnik'tna'lu' yajb'ilkye prow tu'n, ex minti'
nkub' ewan kywitz. ;Inche tzaj tb'i'n aj txi' kyqani'n o'nb'il te!
- 25**Kjawil nb'itza'ne' tyola njapun; kywitzju' ttanama nim kyajlal, kywitzju' nche
niman teya kjapumelju' nyole' xintziya'ne' teya.
- 26**Che wanqe'kye', ju' nche yajlanjtze', che nojxe' b'a'nxi'x; che b'itzan qe'ye' ju'
nche jyone' ti'j Dyos, ex che anq'inxwite' b'a'npun ab'q'i.
- 27**Kykyaqil kyyajajil xjal ex kykyaqil nimaqtnam, e'xjal toj tkyaqil twitz tx'otx':
kyna'ntze' Qman Dyos, ex kukytzaje' tk'etz; ;che mejeku'ye' twitz!
- 28**Qu'n ate Qman Dyos nimaqkawil, ex ate nkawin kyib'aj kykyaqil nimaqtnam.
- 29**Che tzipeku'ye' ex che k'ulun qe'ye' o'kxte kykyaqile' b'a'n te'qe'ye', kykyaqile'
ju' k'anjetl kyi'je' toj tx'otx', qu'n mixti' kychwinqlale' kyu'nx kyib'e'.
- 30**Kche k'ululkye' nyajajile' te Qman Dyos ex kche yolil ti'j toj tkyaqilju'
kychwinqlal;
- 31**kxe'l kyoli'nju' tkawb'il ex taq'unb'en kyeju' che itz'jel yajxi'tel, chiju' b'itzal.

Sal 23

A Qman Dyos k'ik'lel weye'

- 1**Ate Qman Dyos k'ik'lel weye'; ntzaj tq'o'n tkyaqilju' nnojqlan weye'.
- 2**Nchin ojlane' tu'n kyoj cha'x k'ul, ex nchinx tiq'i'ne' kytzi a' chab'a kyel,
- 3**ntzaj tq'o'ntl wipumale' ex nchinx tiq'ine' kyoj b'a'n b'e, te ninb'ilte tb'i.

⁴Maskye machin nik'e' toj jun b'e xob'ajilx, lay chin xob'e', qu'n atiya wuk'i'le', Nman Dyos; q'uqli nk'u'je' kyi'ju' ttzeyya.

⁵Matxi' kub' tb'inha'na jun ninwan weye' kywitzku' wajq'oje; majaxtqo'na aseyt toj nwi'ye' naku'j nimaqxjal qine', ex matzaj tnojsa'na nb'ase' b'a'nxi'x.

⁶Atiju' t-xtalb'ila ex tk'u'jlalila wuk'i'le', ex chin najale' toju' tjaya Nman Dyos toj tkyaqilju' nchwinqlale', chiju' b'itzal.

Sal 24

Nimaqkawil nim tajwalil

¹Tete' Qman Dyos tkyaqilju' tx'otx', kyuk'i'l tkyaqilju' ati twitz, kyuk'i'l kykyaqilju' itz'qe' twitz.

²Qu'n ana'te Qman Dyos kub' q'ontaju' tq'uqlil tx'otx' ex kub' tq'o'n tib'aj njab' ex kyib'aj a'.

³¿Alkye kjapumel twi'ju' witz te Qman Dyos? ¿Alkye ktenb'il toj tja Dyos xjan?

⁴Aju' xtilun tq'ob' ex ttab'l te tkyaqil il;aju' min nk'ulun kywitz witzleb' ex min ntzaj tna'n tb'i Dyos ti'j chajyolil.

⁵A Qman Dyos kolol kb'el k'i'wlanteju' ichan lu, ex ktb'inha' b'a'n te.

⁶Ikyqe'tzun xjalju' nche k'ulun te Dyos, aye' nche jyon ti'ju' Dyos ja k'uluna' Jakob'.

⁷¡E' tjpel tnam tejumajx,¡ ¡Kukykyaje' jjo'n qe'ye', tu'n tokxju' nimaqkawil nim tajwalil!

⁸¿Alkyetzu'n nimaqkawil nim tajwalil? ¡Ate Qman Dyos nimtipumal ex kuw! ¡Kuwte' Qman Dyos toj q'oj!

⁹¡Kyjqom kyib'e' tjpel tnam tejumajx! ¡Kukykyaje' jjo'n qe'ye', tu'n tokxju' nimaqkawil nim tajwalil!

¹⁰¿Alkyetzu'n nimaqkawil nim tajwalil lu? ¡A Qman Dyos nimtipumal tib'aj tkyaqil! ¡Ate nimaqkawilju' nim tajwalil! chiju' b'itzal

Sal 25

Qanb'il o'nb'il te Dyos toj na'j Dyos

¹Nman Dyos, teya nchin kub'sana'ye';

²Taye, ti'ja q'uqla' nk'u'je': lalun taja tu'n tel nch'ixawe'. ¡Tu'n lalun chin kub'kytze'ne' wajq'oje!

³¡Miwt tz'ela' kych'ixawju' q'uqlok kyk'u'j ti'ja! ¡Aye'wt tz'el kych'ixawju' naqx kyak'a'n njaw kyi'q'i'n kyib' ti'ja!

- ⁴Nman Dyos, yek'unqe'tzju'ya tb'eya weye'; chin t-xb'etzama kyoj;
- ⁵chin t-äaqluma, chin t-xb'etzama toju' ax, qu'n a na'ta Dyos ja q'uqla' nk'u'je' ex klol weye'. ;Tkyaqil kmuj q'uqlok nk'u'je' ti'ja!
- ⁶Nman Dyos, na'ntza ttzalajb'ila tuk'i'l tk'u'jlalila ju' ntzaj tyek'u'na qeye' kukxju',
- ⁷lantzun tzaj tna'n-teju'ya wile' exju' taq'wix xnb'inchaye' toj nku'xumale'. Nman Dyos, chin tna'tza, tuk'i'l tk'u'jlalila ex t-xtalb'ila.
- ⁸Majx b'a'nte' Qman Dyos ex tnik'alti'; intzak'un ti'j kyb'inchb'enju' aj il
- ⁹aye'tzu'n min nkynima'n kyib' inche t-äaqlu'n toju' tb'eyil; ;nche t-xnaq'tza'n tu'n kyb'et toj tnik'alti'j!
- ¹⁰Tkyaqilju' tb'e Qman Dyos tk'u'jlalil ex ax qe', kyeju' xjal njapunju' tyol ex tchaq'b'il kyu'n.
- ¹¹Nman Dyos, nimwe' wil twitza; najsama, nimanjtzwitu' tb'iya.
- ¹²In xityek'u'n Qman Dyos b'e, teju' xjal nniman te;
- ¹³intb'inha'n tu'n tanq'in b'a'n ex kxe'l tq'o'n kytx'otx'ju' tyajajil toju' tx'otx'.
- ¹⁴In nokte Qman Dyos te kamiwju' nche niman te, ex nxityek'u'nju' tyol kyejni b'entti'j kye.
- ¹⁵Majx tokwe' nwitz ti'j Qman Dyos, qu'n inchin tklo'ne' toj tkyaqil xob'ajil.
- ¹⁶Chin tka'yintza, Nman Dyos, ex q'aq'antz tk'u'ja wi'je', qu'n njunale' intinqine' ex nchin b'isune'.
- ¹⁷Inxi'x chin b'isune' atl junjun q'ij; chin tkloma toju' yajb'ilweye'.
- ¹⁸Ka'yintzju'ya nchin nik'a'ye' toju' aq'untl ex toju' b'is, ex najsama wile'.
- ¹⁹Ka'yintza, nim wajq'oje inxi'x walti'j kyk'u'j wi'je'.
- ²⁰;Chin t-xq'uqima, klomju'ya nchwinqlale'! ;Lalun taja tu'n tel nch'ixawe', qu'n tuk'i'la njyona'ye' kolb'il!
- ²¹Chin kletxwite' tu'nju' b'a'n wele' mixti' wile' twitza, qu'n matxi' tz'okqe nk'u'je' ti'ja.
- ²²;Nman Dyos, klomqe'ju'ya aj Israel toj tkyaqilju' yajb'ilkye!, chiju' b'itzal.

Sal 26

Jun chwinqlal ätilun q'uqli tk'u'jlalil

- ¹Nman Dyos, b'inchama tnik'alilti'j weye', qu'n mixti' taq'wix toju' nchwinqlale'. Q'uqlokxi'xwe' nk'u'j ti'ja Nman Dyos;

²chin t-xpich'uma, ¡kutik' twitza wi'je'!, ¡kutik' twitza kyi'ju' nxime' ex kyi'ju' nna'ne' toj wanmiye'!

³Minti' in ik'tna'lju' tk'u'jlalila wu'ne' ex in nb'inchajnu'ye' tajb'ila;

⁴b'ajx chin tena'we' kyuk'i'lju' chalyol ex b'ajx chin uk'ilana'ye' kyuk'i'lju' xmletz'.

⁵Inel wik'u'ne' b'u'yb'il kyib'ju' b'inchal il; ¡b'ajx chin tena'we' kyuk'i'lju' b'inchal myab'a'n!

⁶Nman Dyos, wajb'ile' tu'n woklq'eye' ti'ju' q'olb'eb'l teya, txjo'nqe'tlwe' nq'ob' ex xnu'lqe'tl te il,

⁷tu'ntzun nb'itzane' te ajwalb'il tb'iya, ex tu'n t-xi'npakb'a'ne' taq'unb'ena tb'anilxi'x.

⁸Nman Dyos, ink'u'jla'nwe' ja, janajla'ya, ja tkub'a' tajwalila.

⁹Lalun tz'el tiq'i'na nchwinqlale' junx kyuk'i'lju' aj il; ex lalun tb'inchaya weye' kse'n nche t-se'na'ju'ya b'yolxjal,

¹⁰kse'nqe' naq'li kyq'ob' tu'n kyb'inchal il ex tu'n kyk'mon medi ti'j jun taq'wixil.

¹¹Atzunwe' mixti'we' ttz'ilil nchwinqlal; ¡chin tkloma, q'aq'antz tk'u'ja wi'je'!

¹²Wa'lqe' nqane' b'a'nxi'x twitz tx'otx'; ¡kjawil nnima'na Wajaw, kywitzju' ttanama!, chiju' b'itzal.

Sal 27

A Qman Dyos spik'un es kolb'il weye'

¹Ate Qman Dyos spik'un ex klol weye', ¿altzun qe chin xob'ila'ye'? Ate Qman Dyos nklonte nchwinqlale', ¿altzun qe chin xob'ila'ye'?

²Aye' aj il exqe' ju' wajq'oje, ajtb'aj kb'u'yi'n kyib' tu'n kq'ojin wi'je' ex tu'n nkub' kb'yo'ne'; aye'pekye inche jaw trakpuj ex inche kub' tz'aq.

³Maskye matz'ok kytxoli'n kyib'ju' xjal q'ojil wi'je', lay chin xob'we'; b'a'ntzun qa makyb'inchakyib' tu'n kyul q'ojil wi'je' q'uqliwe' nk'u'j.

⁴Noq jun ti'xti' matxi' txi' nqanine' te Dyos, noq jun ti'xti' wajb'ile': tu'n ntene' toj tja Dyos toj tkyaqilju' nchwinqlale', tu'ntzun nk'ulune' te, toj tja ex tu'n toknka'yi'nju'ye' tajwalil.

⁵Ajtzun tulju' tq'ijlalil myab'a'n, kchin kletile' tja; ex tjaq'ju' t-xlekumal kchin tenb'ila'ye'. ¡Ex tib'aj ju' pik chin kletela'ye' tu'n!

⁶Oktzun kjawil wi'n nwi'tzu'ye' kyib'aj wajq'oje; kchin xe'ltzuntze' q'ol chojb'il toj tja Dyos, ex kchin xch'ile' tu'n tzalajb'il, ex chin b'itzale' te Qman Dyos.

⁷inchin kub'sane' twitza Wajaw: chin tb'itza. Q'aq'antz tk'u'ja wi'je', ¡chin ttzaq'wetza!

⁸Intma'n wanmiye' weye' kjalu: Jyoma Qman Dyos. Qu'mtzun Wajaw, inchin jyone' ti'ja.

⁹¡Lalun txi' tewa'ntib'a nwitze'! ¡Lalun chin nel tik'u'na tuk'i'l ttx'u'jila! ¡Qu'n o'kxta onilweye'! Lalun chin kyej tq'o'na njunale' mixti' kolb'ilweye', qu'n a na'ta Ndyose' ex klol weye'.

¹⁰Maskye machin kyej kykolb'e'ne' nmane' ex ntxuye', aya Nman Dyos, kxe'l ka'ynweye'.

¹¹Nman Dyos, yek'untza tb'eya weye'; chin t-äaqluma toju' tb'eya b'a'n noqx tu'n kpaju' wajq'oje;

¹²lulun taja tu'n nkub' tz'aqe' toj kyq'ob', qu'n matxi' jawkyi'nkyib' tziyal chalyolqe' ex mya'lqe' wi'je'.

¹³Ayintzunwe' q'uqlixi'xwe' nk'u'j qa k'okyel nka'yine' t-xtalb'il Dyos toju' nchwinqlale'.

¹⁴¡Qek tk'u'ja ti'j Qman Dyos! ¡Tenx tipumala, lulun kub' numja! ¡Axxi'x, qek tk'u'ja ti'j Qman Dyos!, chiju' b'itzal.

Sal 28

Ntzaj tb'i'n Qman Dyos qkub'sb'il

¹inchin kub'sane' teya Nman Dyos, aya klol weye'. ¡Chin ttzaq'wetza, lulun kub' t-xk'a'yi'n tib'a! Qu'n qama kub' tewa'ntib'a nwitze', matxi'tzun chin noktzu'ye' kyajlal kyimni.

²B'intzju'ya tq'ojq'ojel nwi'ye' ajt-xi' nqani'ne' o'nb'il teya, aj txi' nmujb'a'n nq'ob'e' tu'me'lju' tjaya xjan.

³Lulun kub' ttz'e'ysa'na nwitze' junx kyuk'i'lju' b'inchal myab'a'n, lulun tb'inchaya weye' kse'n kb'ajel kyi'ju' b'inchal il, qu'n naq kywitz xjal ati kyk'u'jlalil atzu'n toj kyanmi nojni tu'n taq'wixil.

⁴Q'onxju'ya tu'me'l t-xel kye, kse'nxju' kyaq'unb'en; tz'e'ysanku'ya kywitz, kse'nxju' kyb'inchb'en taq'wix.

⁵Qu'n min ntzaj kyna'n jni'ju' taq'unb'en Qman Dyos, ¡awt kub' xitunkye ex mixwit che jawa' we'tl!

⁶¡Nimanjtzwitju' Qman Dyos, matxi' tzaj tb'i'nju' nkub'sb'ile'!

⁷Ate Dyos klol weye' nimpumal; ti'j sokqeya' nk'u'je', ex matz'onin wi'je'. inchin tzalaje'; kchin b'itzale' ex chin q'ol chjonteye' te Qman Dyos.

⁸Ate Qman Dyos kyipumalju' ttanam; ate onil ex klojb'ilteju' nimaqkawil jawni t-sk'o'n.

⁹Nman Dyos, klomju'ya ttanama; ky'iwlangeku'ya tk'wala. Xq'uqimqe'ya kse'n jun k'ik'lel; ijq'imqe'ya toj tq'ob'a tejumajx!, chiju' b'itzal.

Sal 29

Tq'ojq'ojel twi' Qman Dyos nimpumal

¹Kyajwalinktze' Qman Dyos aye'ye' anjl te toj kya'j: kyajwalinktze' tipumal ex tajwalil,

²kyajwanlinkju'ye' tb'i Qman Dyos, che k'ulun qe'ye' twitz toju' tja xjan tb'anilxi'x.

³In q'ajti tq'ojq'ojel twi' Qman Dyos tib'aj ninnjab'; tu'n Dyos nim tajwalil nq'ajta': jatite Qman Dyos tib'ajile tñimal ninnjab'!

⁴Inxi'x q'ajtiju' tq'ojq'ojel twi' Qman Dyos kuw; inxi'x tinun tq'ojq'ojel twi' b'a'nxi'x;

⁵inche kub' jachju' tq'ob' tze k'ute tu'nju' tq'ojq'ojel twi' Qman Dyos. ¡Inche kub'tjachu'n Qman Dyos tze toj Lib'ano!

⁶Nche lu'lunju' witz Lib'ano ex Siriyon tu'n; ¡nche t'ikpuj tu'n, kse'nqe' tman wakx ex qpoj tman wakx!

⁷Intzaj t-xon tq'ojq'ojel twi' Qman Dyos tqan taq' q'aq';

⁸inche lu'lun chq'ajlaj tu'n tq'ojq'ojel twi' Qman Dyos; ¡tu'n inlu'luna' chq'ajlaj Kades!

⁹Majx nche b'ajtchto'n tq'ojq'ojel twi' Qman Dyos b'ansi ex mixti' jun wi'tl tze in kyej tq'o'n toj k'ul. Kykyaqil nche nimam te toju' tja.

¹⁰Ate Qman Dyos in nk'unteju' jb'al; ¡a Qman Dyos nimaqkawil nkawin tejumajx!

¹¹Intq'o'n Qman Dyos tipumalju' ttanam; ex inkub' tky'i'wla'n tuk'i'l nak'b'il, chiju' b'itzal.

Sal 30

B'itz aq'b'il chjonte te Qman Dyos

¹Kjawil nnima'na, Nman Dyos qu'n machin klete' tu'na, ex min xtaja tu'n nb'aj xmayine' kyu'n wajq'oje.

²Nman Dyos, xinqanine' o'nb'il teya, ex machin tq'anaya;

³Nman Dyos, machin tkola teju' kamik; matzaj tq'o'na nchwinqlale', ex min ñin kyime'.

- ⁴Aye'ye' tnik'alkyi'je' twitz Qman Dyos, ¡che b'itzan b'itze' te!, ¡kyb'itzanxju'ye' tb'i xjan!
- ⁵Qu'n naq jun kmuj ntenju' ttx'u'jil, atzu'n t-xtalb'il kukx ttenju' toj tkyaqil qchwinqlal. Qama qo oq' te qonik'an, qo tzalajel te prim.
- ⁶Okqexi'xwe' nk'u'j, ex kub' nxima'ne': Milo najchi'j tu'nkub' tz'aqwe'.
- ⁷Atzunta Nman Dyos, matxitoq chin kub'twab'a'na b'a'nxi'x tu'n t-xtalb'ila. Tetzunj min sonintla wi'je' machin kub'chukjiye' tu'nju' xob'il.
- ⁸Nman Dyos, teya njawa' tq'ojq'ojel nwi'ye'; twitza nchin kub'sana'ye', Nman Dyos:
- ⁹¿titi' tajb'en qama chin kyime', ex tu'n nxi'q'i'ne' toj muqb'il? ¡lay b'entl tnimanju' quq teya ex lay yolintl ti'ju' tyola ax!
- ¹⁰Nman Dyos, chin tb'itza ex q'aq'antz tk'u'ja wi'je'; Nman Dyos, ¡chin toniya!
- ¹¹Matz'okju' njiq'cha'ne' tu'na te tzalajb'il; matz'el tiq'i'nju'ya b'is wi'je', ex machin oktktxu'na tu'n tzalajb'il.
- ¹²Qu'mtzun, Nman Dyos, lay chin kyejtene' kukxju': ¡kjawil wajwali'ne' tb'iya kyuk'i'l b'itz ex kxe'l nq'o'n chjonteye' teya kukxju'!, chiju' b'itzal.

Sal 31

Tu'n tqexi'x qk'u'j ti'j Qman Dyos

- ¹Nman Dyos, tuk'i'la in njyo'na'ye' kolb'il; ¡lalun taja tu'n tel nch'ixawe'! ¡Chin tkloma, qu'n tz'aqli ta!
- ²Chin tb'intza; ¡chin tkloma ja'loxi'x! Tz'okxwita kse'n jun nin ab'j te kolb'ilweye', ¡tz'okxwita te wewb'ile' tu'n nklete'!
- ³¡Aya nin ab'j ex ja te kolb'ilweye'! ¡Chin t-äaqluma ex chin t-xq'uqima; tu'n tb'ent nnimanteye' tb'iya!
- ⁴¡Chin tiq'imitza toju' xpatxab' kub'ni q'o'n nwitzze', qu'n a na'ta klol weye'!
- ⁵Kxe'l woqxena'ne' wanmiye' toj tq'ob'a; ¡chin tkloma, Wajaw, aya Dyos axxi'x!
- ⁶Inche elwik'o'ne' k'lul witzileb' mixti' kyajb'en. Matxi' tz'okqewe' nk'u'j ti'j Qman Dyos.
- ⁷Intzaj tq'o'n tk'u'jlalila tzalajb'il ex nak'b'il weye'. Matila machin b'isune', tojtzqi'na k'ixk'oj ntzaj wi'je';
- ⁸min xinx tq'o'na toj kyq'ob'ju' wajq'oje; ¡Machin kub'we'ye' toj nkub'ele' b'a'n tu'na!

- ⁹Nman Dyos, q'aq'antz tk'u'ja wi'je', qu'n xob'ajilx atinqina'ye'. Matxi' tz'el kyipumalju' nwitz'e', ;tkyaqil toj nwinqile' in ch'yon!
- ¹⁰;Matxi' chin kub'e' tu'n k'ixk'oj ex oq'el ex noq ch'inx nkyime'! Matxi' chin kub' numje' tu'n b'is, ;Mixti'tl wipumale'!
- ¹¹Matxi' chin nokye' te kytzeb'e'tz wajq'oje, ex te kyxmayb'il najlqe' wi'jileye', xob'ajilqinx'e' kyeju' ojtzqi'nqine' kyu'n. ;Kykyaqilju' nche okyal nwitz'e' nche el oq!
- ¹²Majx matxi' tzik'nna'le' kyu'n, naku'j oje chin kyime' kye. Ikqinju'ye' kse'n jun xar kub'ni b'uchj.
- ¹³In nb'i'ne' nche jasje xjal wi'je': Jaxjaku' atinqina'ye' nchin xob'e'. Inkb'u'yi'nkyib' tu'n kyyolin wi'je'; ;inche ximan tu'n nkub' kyb'yo'ne'!
- ¹⁴Ayintzunwe', q'uqlok nk'u'je' ti'ja, Nman Dyos; oje nmaye': ;Ateju'ya Nman Dyos!
- ¹⁵Toj tq'ob'a ta'ju' nchwinqlale'; ;chin tkloma kyeju' wajq'oje, inche jyon wi'je'!
- ¹⁶Chin tka'yintza tu'n t-xtalb'ila ayine' tmajena, chin tkloma, tu'n tk'u'jlalila.
- ¹⁷inchin kub'sane' teya Nman Dyos; ;lalun taja tu'n tel nch'ixawe'! ;Aye'wtu' aj il tz'el kych'ixaw; che ku'xwit qoptz'aj tzmax t-xexi' muqb'il!
- ¹⁸Jpet-xwit kytziju' chalyol, aye' nche yolin tuk'i'l xmayb'il ex i'k'jtib'ill, ex nche yolin ti'ju' xjal tnik'alti'j.
- ¹⁹;Nimta t-xtalb'il kyeju' nche niman teya! Intk'u'na kse'n jun k'uwenj ex kywitzku' xjal, nxa' t-sipa'na kyeju' q'uqlok kyk'u'j ti'ja.
- ²⁰Tu'nju' atiya kyuk'i'l, inche tklo'na te tkyaqilju' kyxim xjal myab'a'n; inche tklo'na toj tjaya kyeju' kyajq'oj nche ok ik'lenkye.
- ²¹Nimanxwit tb'i Qman Dyos tu'nju' tk'u'jlalil nim t-xtalb'il xtb'incha weye', tej antintoqe' toj k'ixk'oj.
- ²²Tej njaw ximane' nmaye' qa matxi' tzik'nna'le' tu'na; atzunj txi' nqani'ne' o'nb'il teya, tzaj tb'i'na tq'ojq'ojel nwi'ye'.
- ²³Kyk'u'jlame' Qman Dyos, kykyaqile' okslalqe'xi'xe' te. Inche t-xq'uqi'nte Qman Dyos ax che yolin, aye'tzu'n nkynima'n kyib' inkub' ttz'e'ysa'n kywitz b'a'nxi'x.
- ²⁴Kykuwsam kyk'u'je' kykyaqile' q'uqlok kyk'u'je' ti'j Qman Dyos, chiju' b'itzal.

Sal 32

Q'mab'l il ex najsb'il il

- ¹Tzalajb'ilte' teju' xjal matxi' kub' najsa'n til ex tb'inchb'aj myab'a'n.

- ²Tzalajb'ilte' teju' xjal mixti' t-xim taq'wix ex mixti' jun til nnelyal tu'n Qman Dyos.
- ³Tej na'mxtoq tjatz nma'ne' wile', kxi'toq nkub'numje' tu'n oq'e'n atl junjun q'ij,
- ⁴qu'n q'ijtl ex qonik'an nchin k'ixb'iy'e' tu'n tq'ob'a, naku'j jun b'ech nkub' tzqij toj q'ijal, iktoqtzun nna'ju'ye' xi'toq nkub'numje'.
- ⁵B'jatztzun npa'n wiltze' ex nb'inchb'aje' myab'a'n teya mixti' kub' wewa'n juntle', b'jaw nma'ne' wile' teya, atzunta Nman Dyos, b'ajkub' tnajsa'na.
- ⁶Qu'mtzun che kub'salju' okslalqe'xi'x teya toju' kmuj te k'ixk'oj, b'a'ntzun qa ati tñimal a' in toloq'in, lay pon kanun kyi'j.
- ⁷Aya kolb'ilweye': nchin tklo'na teju' xob'ajil, nttxoli'na wi'je' kyu'n sich' te tzaqpib'l.
- ⁸Intma'n Qman Dyos kjalu: Majx toknwitz'e' ti'ja. Ayine' chin xnaq'tzalteya, kxe'l nq'o'n tñab'la, kxe'l nyek'u'ne' b'e teya ju' ati tu'n txi' tiq'i'na.
- ⁹Lalun tz'oka naku'j chej, minti' nb'in ex mixti' tñab'l ati tu'n tokx k'uxb'il toj ttzi tu'n ttzaj jk'et, qatzun min lay tzaj lq'e tk'etza.
- ¹⁰Aju' tk'u'jlalil Qman Dyos, nktxunkyeju' q'uqlok kyk'u'j ti'j, aye'tzu'n b'inchal il kche yajtel b'a'nxi'x.
- ¹¹Che tzalajxe' ti'j Qman Dyos, aye'ye' b'a'n xjal qe'ye' ex tnik'alkyi'je' twitz Dyos; ;che tzalajxe' ex che xch'inqe'ye' tu'n kytzalajb'ile'!, chiju' b'itzal.

Sal 33

B'itz aq'b'il chjonte te Qman Dyos

- ¹Che kub'sanqe'ye' twitz Qman Dyos b'a'n xjal; tb'anilxi'xte' b'itz inetz toj kytziju' b'a'n xjal.
- ²Kyq'onx chjonteye' te Qman Dyos tuk'i'l chnab' arpa, kyb'itzanxe' b'itz tuk'i'l tq'ojq'ojel chnab' tzintzin,
- ³kyb'itzanxe' jun ak'a'j b'itz, ;kyq'ajtzanx kychnab'e' nk'u'n tb'anilxi'x aj kyb'itzane'!
- ⁴Axxi'xte' tyol Qman Dyos; kyu'nju' tb'inchb'en nq'anacha'lixa'.
- ⁵Intk'u'jla'nte Qman Dyos tnik'alilti'j exju' tzinun; ;ati tk'u'jlalil toj tkyaqil twitz tx'otx'!
- ⁶B'aj b'entju' kya'j ex kykyaqilju' che'w tu'n tyol Qman Dyos tu'nju' t-xew xit-xupi'n.
- ⁷Ate Dyos k'u'lteju' a' toju' ninnjab' nim t-xe.

⁸Kynimanktze' Qman Dyos kykyaqile' ate'ye' twitz tx'otx'; ¡che nimane' te, kykyaqile' najlqe'ye' toj tkyaqil twitz tx'otx'!

⁹Qu'n yolin, ex b'enti tkyaqil; a q'mante, ex tkyaqil kyej b'enti.

¹⁰Ate Qman Dyos inkub' xitunte tkyaqil kyximju' tnam nche niman kye txqantl dyos,

¹¹aye'tzunkye tb'is tk'u'j Qman Dyos kukx kytenju' tejumajx.

¹²Tzalajb'il ta'te' tnam nk'ulun teku' Qman Dyos, aju' jawni t-sk'o'n te ttanam.

¹³In ka'yin te Qman Dyos kyib'aj kykyaqil xjal tzmax toj kya'j;

¹⁴tzmax janajla' nka'yin kyeju' najlqe' twitz tx'otx';

¹⁵Ate kub' b'inchanteju' kyanmi ex in tka'yi'n tkyaqilju' nkyb'inha'n.

¹⁶Mixti'te nimaqkawil nklet kyu'n txqan t-xjal te q'oj, ex lay kletju' xjal te q'oj tu'nx tipumal;

¹⁷mixti'x kyajb'entu' chej tu'n tklet jun xjal; b'a'ntzun qa nim kypumal, lay b'ent kykolon.

¹⁸Atzunte Qman Dyos kukx t-xq'uqinju' kyi'ju' nche niman te ex q'uqlok kyk'u'j ti'ju' tk'u'jlalil,

¹⁹tu'n kyklet te kamik ex tu'n tq'o'nte kychwinqlal toj tq'ijlalil we'yaj.

²⁰Q'uqliqe qk'u'j ti'j Qman Dyos; ¡Ate onilqe ex xq'uqilqe!

²¹Intzalaj qanmi ti'j Qman Dyos; q'uqli qk'u'j b'a'nxi'x ti'ju' tb'i xjan.

²²¡Tenwtju' tk'u'jlalila quk'i'le', Nman Dyos qu'n atzu' q'uqla' qk'u'je' ti'ja!, chiju' b'itzal.

Sal 34

B'itz te Qman Dyos tu'nju' t-xtalb'il

¹Kjawil nnima'ne' Qman Dyos tkyaqil kmuj; kchin b'itzale' kukxju' te.

²Inxi'x chin tzalajwe' ti'j Qman Dyos; ¡Kyb'ime' ex che tzalajxe', me's qe'ye'!

³Qo'qe' b'itzan junx, ti'ju' nim toklen tb'i Qman Dyos.

⁴Inkub'sane' te Qman Dyos, ex intzaj ttzaq'we'ne', ex machin tkole' te tkyaqil xob'ajil

⁵Okxi'x che tzalajelju' tokkywitz ti'j Qman Dyos ex layx tz'el kych'ixaw.

⁶Jaw xch'inju' prow lu, ex tzaj tb'i'n Qman Dyos ex tkol toj tkyaqilju' yajb'ilte.

⁷In xq'uqinju' tanjl Qman Dyos ex inkolon kyi'ju' nche niman te.

- ⁸Tz'elx kynik'e', qa b'a'n te Qman Dyos. ;Tzalajb'il ta'te' xjal q'uqlok tk'u'j ti'j!
- ⁹Kynimanktze' Qman Dyos, xjansa'n kyib'e', qu'n ntzaj tq'o'n tkyaqilju' ati tajb'en kyeju' nche niman te.
- ¹⁰Inche kub'prowixju' q'inun, ex nche ok toj we'yaj, aye'tzu'n nche jyon ti'j Dyos, ktenb'il tkyaqilju' b'a'n kye.
- ¹¹Che lq'etze' nk'wal, ex chin kyb'inku'ye': che kxe'l nxnaq'tza'ne' tu'n kynimane' te Qman Dyos.
- ¹²¿Ma tajb'ila tu'n tanq'ina nimtoj? ¿Ma tajb'ila tu'n ttzalaja toju' chwinqlal?
- ¹³Jk'um taq'a kyi'j xlab'yol, ex lalun chanyola.
- ¹⁴Pa'mil tib'a ti'ju' myab'a'n, ex b'inchamju'ya b'a'n; jyomju'ya nak'b'il ex ljonxa.
- ¹⁵Ate Qman Dyos xq'uqilkyeju' tnik'alkyi'j ex ntzaj tb'i'nju' kykub'sb'il.
- ¹⁶Inq'ojin Qman Dyos kyi'ju' b'inchal myab'a'n, tu'n kynaj twitz tx'otx' ex tu'n miche tzaja' na'ntl.
- ¹⁷Intzaj tb'i'n te Qman Dyos tkub'sb'ilju' xjal tnik'alti'j, ex intklo'n toj tkyaqilju' yajb'ilte.
- ¹⁸Nqaku' ta'te Qman Dyos klokyeju' nche' b'isun ex mixjaloja tu'n toka'qe kyk'u'j.
- ¹⁹Inik'ju' xjal tnik'alti'j toj chukchaq joyb'ilti'j, atzunte Qman Dyos nklonte toj tkyaqil ja'lu.
- ²⁰Tkyaqilju' tb'aqil xq'uqi'n tu'n Dyos; ex mix-a'lo' jun kb'el toqinte.
- ²¹Aye'tzu'n aj il tu'nxju' kyil nche kyima'; kb'el tz'e'ysa'n kywitzju' ntx'a'lti'j kyk'u'j kyi'ju' tnik'alkyi'j.
- ²²Atzunte Qman Dyos inklonkyeju' tmajen; ;lay kub' ttz'e'ysa'n kywitzju' q'uqlok kyk'u'j ti'j!, chiju' b'itzal.

Sal 35

Na'j Dyos qanb'il o'nb'il te Qman Dyos

- ¹Nman Dyos, mqom kywitzju'ya wajq'oje; q'ojina kyuk'i'lju' kyajb'il tu'n kyq'ojin wi'je'.
- ²Q'intzju'ya tkolb'ila ex kuttzaja onilweye';
- ³q'intza tch'uta ex we'ku'ya kywitzju' ljol weye'; ;q'mantza qa aya klol weye'!
- ⁴Che kub'xwit oq tu'n kych'ixaw ju' kyajb'il tu'n nkub' kyb'yo'ne'; che kub'xwit oq tu'n kych'ixaw ju' kyajb'il tu'n kyb'inchante jun taq'wixil wi'je';

- ⁵¡che okxwit kse'n ttxa triy nche'x iqi'n tu'n kyq'iq', ajkyex xla'ja'n tu'n tanjl Qman Dyos!
- ⁶¡Tz'okxwitju' kyb'e qxopin ex ãb'ilun ajkyb'jik' xla'ja'n tu'n tanjl Qman Dyos!
- ⁷Mixti' wile' kye, ex makub' kyq'o'n jun xpatxab' weye'; mixti' xnb'inchaye' kye, ex ma ku'x kyb'inha'n jun jul tu'n nku'x tz'aqe' toj.
- ⁸¡Tzajxwit jun taq'wixil kyxol! ¡Che kub'xwit tz'aq tojxju' kyxpatxab'! ¡Kub'xwit kyk'ulb'a'n jun ti'xti' myab'a'n!
- ⁹Chin tzalajeltzuntze' ti'j Qman Dyos, qu'n matxi'toq chin klete' tu'n.
- ¹⁰Knma'ye' tu'n tkyaqil nk'u'je': ¿Alxi'xkye jun kse'n aya Nman Dyos? Inche tklo'nju'ya prow exqe' ati nojqelan kye toj kyq'ob'ju' kuwqe' kyekywitz, ex kyeju' nche elq'an kyi'j, nchiky'ye'.
- ¹¹Inkyma'n b'inchal myab'a'n chajyolil wi'je' ex nchin kypoqo'ne' kyi'j ti'xti' min kanli nwitze'.
- ¹²Taq'wix xkyb'inha weye' tu'nju' b'a'n xnb'inchaye' kye, intzaj txqan nb'ise' tu'n tpaj ja'lu;
- ¹³qu'n tej ntoq che kub' yab'ti tzaj nb'ise' kyi'j, intoq oknq'o'n wi'je' te b'is ex intoq chin mewayine', ex mixtoqti' nchin q'jene' tu'n nna'n Dyose' toj wanmiye'.
- ¹⁴Intoq chin numje' nchin b'ete' tu'n b'is, naku'j makyim ntxuye', jun wuk'i'le' mujqa jun ntzikku'ye'.
- ¹⁵Tetzu'n ãinkub' tz'aqe', kykyaqil ãeb'jaw tze'n wi'je'; naku'j najchaq xjal qine' ex min ojtzqi'nqine' kye, ex min nche qen tu'n kywulin wi'je'.
- ¹⁶Machin b'ajkyajla'ne' ex machin b'ajkxmayine', inxi'x tx'u'jin kywitz ajkytzaj ka'yin weye'.
- ¹⁷Nman Dyos, ¿jte'lo q'ijtl naq kka'yila ti'j ja'lu? ¡Klom ch'iwe' nchwinqlale', kyeju' b'alun nche' tzanunk wi'je' lu!
- ¹⁸Chin q'olwe' chjonte teya kywitzju' ttanama nim kyajlal; ¡kjawil wajwali'na kywitzju' tnam xjal!
- ¹⁹Lalun che b'jaw tzalaju' wajq'oje wi'je'; lalun taq'a anb'il tu'n kyxmayin wi'je', mixti'we' wil kye.
- ²⁰Qu'n min nkyjyo'n kye'lu nak'b'il, xi'pe' nkyximana' tu'n kyb'inchan jun ti'xti' taq'wix kyi'ju' xjal me'sqe' toju' tnam;
- ²¹inxi' kyk'ab'u'n toj kytzi wi'je', ex inkyma'n ¡ja ja'! ¡Ka'yinxtzuna la, matxi' qila tu'n qwitze'! chechij.
- ²²¡Matilta Taye! ¡Lalun noqxwit tzaj b'ina! ¡Lalun tz'el tpa'ntib'a wi'je'!

- ²³Iq'i'nktz tib'a, Nman Dyos, b'inchama tu'me'l b'a'n weye', yolina wi'je'.
- ²⁴Chin tq'onka toj xjel, Nman Dyos, qu'n tz'aqli ta. ¡Tu'n lalun che b'jaw tze'n wi'je'!
- ²⁵Tu'n lalun kyma ex tu'n lan kub' kyxima'n: ¡Atzun qajb'ilju'ye' lu! ¡Majx matxi' kub'o'lj qu'ne'! chechiwt.
- ²⁶Tz'elxwit kych'ixaw ju' nche tzalaj tu'n nkub' b'o'lje'; tz'elxwit kych'ixaw b'a'nxi'x ju' nkyxima'n qa nimxi'x kynab'l nwitze'.
- ²⁷Aye'tzu'n kyajb'il tu'n nkanb'ane' che tzalajxwit ex che xch'inxwit tu'n kytzalajb'il; ex tu'n kmante kukxju': ¡Nim te Qman Dyos toklen, ex a ttzalajb'ilju' tu'n tten tmajen b'a'n! chechiku'.
- ²⁸Kchin yolile' ti'ju' tz'aqli ntb'inha'na; ¡kb'ajel q'ij wu'ne' tu'n nb'itzane' teya!, chiju' b'itzal.

Sal 36

Til xjal ex t-xtalb'il Dyos

- ¹Tokju' il jask'ulte toj tanmiju' b'inchal myab'a'n. Mixti'xtzun nximan qa ati tu'n qxob' te Dyos.
- ²Toj twitz qa b'a'n tu'n tjaw nima'n, exqa lay tz'el ik'o'nju' til.
- ³Taq'wix yolin ex chalyol, matz'el tzpet ttab'l, ex mixti'tl ntb'inha'n.
- ⁴Kse'n kuñli toj tkuñb'il, innaq'wi ximal tu'nt-xi' b'inchalte myab'a'n; matxi' nq'et toju' tb'e myab'a'n ex min tajb'il tu'n tkyej ttzaqpi'nju' il.
- ⁵Atzunta tk'u'jlalil, Nman Dyos, nimxi'x, npon tzmax twitz xkul kya'j; in nik'ju' tyola tzmax tib'ajxi' muj.
- ⁶Ikyqe' tkawb'ilju'ya kse'nqe' nimaq witz; ikyqe' tchaq'b'ilju'ya kse'n ninnjab' nim t-xe. Nman Dyos, nche t-xq'uqi'n teju'ya xjal ex alu'mj.
- ⁷¡Tb'anilxi'xju' tk'u'jlalila Nman Dyos! ¡Nkyjyo'n xjal kolb'ilkye tjaq' t-xik'a!
- ⁸Ex majx nqe kyk'u'j tu'nju' nim wab'j ati toj tjaya; nxitq'o'na kyk'wa' ti'ju' nin a' tchi'yaxi'x,
- ⁹qu'n ti'jta ta'ya'ju' a' te chwinqlal ex in qka'yi'nju'ye' spik'un toju' t-spik'umala.
- ¹⁰K'u'jlana kukxju' ex b'inchama tnik'alilti'j kyeju' ojtzqi'na kyu'n, kyeju' tnik'alkyi'j twitza.
- ¹¹Lalun taja tu'n nkub' wab'e'ne' kyu'nju' nimal kyib' ex tu'n lalun chin b'aj kyxt'u'yla'ne' b'inchal myab'a'n.

¹²¡Kyka'yinx'e' se'ntaq'wi nche kub' tz'ajju' b'inchal il! ¡Majx nche kub' tz'aj tu'n lalun che jawe'tl!, chiju' b'itzal.

Sal 37

Qek tk'u'ja ti'j Qman Dyos

¹Lalun tzaj ttx'u'jila tu'n kypaju' b'inchal myab'a'n, ex lalun tzaj tx'a'lti'j tk'u'ja kyi'ju' b'inchal il,

²qu'n ikyqe'ju' kse'n k'ul lwiw nche kub' tzqij; ¡ex nche kub'ch'u'xix kse'n itzaj!

³Qek tk'u'ja ti'j Qman Dyos ex b'inchamju'ya b'a'n, tz'anq'ina twitz tx'otx' ex we'ku'ya toj tokslab'la.

⁴K'u'jlama Dyos tu'n tkyaqil tanmiya, ktzajel q'onte' tkyaqilju' tajb'ila.

⁵Q'onkja tchwinqlala toj tq'ob' Qman Dyos; qek tk'u'ja ti'j, tzulte' onilteya.

⁶Tu'nte kqoptz'ajelju' ttxolilti'j ex tnik'alilti'j ntb'incha'na kse'n nqoptz'aj q'ij te wanq'ij.

⁷Numeku'ya twitz Qman Dyos; naq tz'ayona te ajtul onilteya. Lalun tzaj ttx'u'jila ti'ju' xjal xi'tjaw b'ent, ti'ju' nximan tu'n tb'inchante myab'a'n.

⁸Tzaqpinkju'ya q'oj, ex lalun tx'u'jintla; qu'n tu'nju' q'oj nche kub'a' ichinxi'xju' ti'xti'.

⁹Kna' che elix xla'ja'nkye' b'inchal myab'a'n toju' tnam, aye'tzu'n q'uqlok kyk'u'j ti'j Qman Dyos kche etzal ti'ju' tx'otx'.

¹⁰Naqch'inxtl kyb'aju' b'inchal myab'a'n; b'a'n qama jyona kyi'j, lay che okyaltl tu'na.

¹¹Aye'tzu'n me'sqe' kkyetza'ju' tx'otx' ex kche anq'il tojxi'x nak'b'il.

¹²Intjyo'n b'inchal myab'a'n tu'me'l tu'n tb'inchan taq'wixil ti'ju' xjal tnik'alti'j, ex aj t-xika'yin te ntx'a'lti'j tk'u'j.

¹³Atzunte Qman Dyos naq ntze'n, qu'n kanli twitz qa tzma nq'naxju' b'inchal myab'a'n.

¹⁴In jatz kyiq'i'n aj il kyk'u'xtx'e'nb'il toj tja ex inel kyqinu'n kysmaj tu'n kykub'ju' prow exqe'ju' me's kyu'n, ¡tu'n kyb'yetju' b'a'n kychwinqlal!

¹⁵Axtzu'n kyk'u'xtx'e'nb'il k'okyix xuyli toj kyanmi, exqe'tzu'n kysmaj che b'ajel toqj.

¹⁶Aju' ch'i'n ati teju' xjal b'a'n tb'anilxi'x kyetwitz txqan kyq'inumalu' b'inchal myab'a'n.

- 17 Qu'n che kb'el tnajsa'n Qman Dyosju' xjal aj il, aye'tzu'n b'a'n xjal lalun che kub' tnajsa'n.
- 18 Nxq'uwqinte Qman Dyos kyi'ju' xjal mixti' kytz'ilil, ex ktenb'elju' kyetz'b'il tejumajx.
- 19 Lay tz'el kych'ixaw toju' tq'ijlalil yajb'il, ajttzaj we'yaj, qu'n ktenb'il kywa nim.
- 20 Kche k'antelju' b'inchal myab'a'n, naku'j tzqij k'ul; Exqe'ju' ajq'oj ti'j Qman Dyos che kb'el naj kse'n sib'.
- 21 In qanin tch'exju' b'inchal myab'a'n ex min ntchjo'ntl, atzu'n xjal tnik'alti'j nchjon tk'as ex inq'on chjonte.
- 22 Aye' nche tky'iwla'n Qman Dyos, kkyetza'ju' tx'otx', aye'tzu'n txko'n taq'wix kyb'aj, che b'elt-xitu'n.
- 23 Ate Qman Dyos xaq'lulkye xjal ex nche kub' tq'o'n toju' b'e b'a'n toj twitz;
- 24 exqa mache jaw tz'aq, lay che kyejten axtzu', qu'n tzyu'nqe' tu'n Qman Dyos.
- 25 Machin nokye' ku'xun, ja'lo matxi' chin tijine', ex min xewil jumaju'ye' ichan tnik'alkyi'j, ma'wt che kyej ttzaqpi'n Dyos ex mixjaloja xe oka' nka'yi'n jumajuye' kyk'wal inwt che mon.
- 26 Tkyaqil maj nq'aq'an tk'u'j, ex inq'on ch'ex; ky'i'wla'nqe'ju' tk'wal.
- 27 Pa'mil tib'a ti'ju' taq'wix, ex b'inchamju'ya b'a'n, ktenb'iltzun jun najb'iltzu' teya ja knajala'ya.
- 28 Qu'n intk'u'jla'nte Qman Dyos tnik'alilti'j ex min nche kyajttzaqpi'nju' wa'lqe' toj kyokslab'l; aye'tzu'n b'inchal myab'a'n nche kub't-xitu'n ex mixti' nkyajtq'o'n kyyajil.
- 29 Kche etzalju' xjal tnik'alkyi'j ti'ju' tx'otx' ex kche anq'il twitz tejumajx.
- 30 Nyolinju' xjal tnik'alti'j tuk'i'l nab'l; ex ax yolin.
- 31 Atiju' t-xnaq'tzb'il Qman Dyos toj tanmi; jlayx che jaw jiktz'aju' tqan!
- 32 Inche ka'ylaju' b'inchal myab'a'n kyi'ju' xjal tnik'alti'j, tu'n kykub' tb'yo'n;
- 33 atzunte Dyos lay taj tu'n kykub'tz'aq toj kyq'ob', expe' lay taj tu'n tjaw chan il kyi'j.
- 34 Qek tk'u'ja ti'j Qman Dyos, ex okslanku'ya, kjawil nima'nta tu'n, ex ktzajel tq'o'nju' tnam te tetz'b'ila. jKtka'yi'ya ajtkub' tz'e'ysa'n kywitzu' b'inchal myab'a'n!
- 35 Matxi' wile' b'inchal myab'a'n, nojni tu'n nimjtib'il, kse'n jun tze pujin toj t-xaq;
- 36 makub'naj; machin jyone' ti'j, ex mixti' sokyal.

- ³⁷Ka'yinxpe'ju'ya xjal tnik'alti'j ex mixti' til: ktenb'el nak'b'il te toju' tq'ijlalil tzul.
- ³⁸Aye'tzu'n b'inchal myab'a'n che kb'el xitu'n; lay che anq'intl toju' tq'ijlalil tzul.
- ³⁹Atzu' ntzaja' o'nb'il kyeju' xjal tnik'alkyi'j tk'etz Dyos, qu'n a kolb'ilju' kye kyoju' tq'ijlalil ch'uḁ.
- ⁴⁰A Qman Dyos noninkye tu'n kytzaqpaj. Inche ttzaqpi'n toj kyq'ob'ju' b'inchal myab'a'n, ex nche tklo'n, qu'n ti'j te nkyjyo'na'ju' kolb'ilkye, chiju' b'itzal.

Sal 38

Na'j Dyos qanb'il o'nb'il te Qman Dyos

- ¹Nman Dyos, lalun chin ttzak'uya tuk'i'l ttx'u'jila expe' lalun kub' ttz'e'ysa'na nwitz'e' toj tq'oja.
- ²Qu'n matxi' chin k'ixb'ieye' kyu'n tal t-smaja; ;makub' talal tq'ob'a wib'aje'!
- ³Tu'n ttx'u'jila wi'je' tu'n tpaju' wile', yab' tkyaqil toj nwinqile'. ;mixti' jun nb'aqile' b'a'nwt ta'!
- ⁴Inchin yajtiye' kyu'nju' wile'; jun iqtz tokx wib'aje' ex lay k'is wu'ne'.
- ⁵Tu'n tpaj nxnakyile', nche q'ayju' nk'ixb'lene' ex nche tzu'wix.
- ⁶Tkyaqil q'ij nchin b'isune', tzipin wele' ex inchin numje'.
- ⁷Inxi'x q'aq'lixju' tze'lwi'je' tu'n kyeq; ;tkyaqil nxmilale' yab'!
- ⁸Matxi' chin b'ajtx'uyje' ex mixti'tl wipumale'; ;inchin uxine' tu'n k'ixk'oj toj wanmiye'!
- ⁹Nman Dyos, tojtzqi'n teju'ya tb'is nk'u'je', ;mya ewaj nchin jiq'chana'ye' twitza!
- ¹⁰Inxi'x lipan wanmiye', ex mixti'tl wipumale', ;exqe' nche kub' sjumjixju' nwitz'e'!
- ¹¹Min nche oklq'eju' wamiwe' kyetoq qtene' kyuk'i'l exqe' nwitz'e'le' nk'etze', tu'n tpaju' tx'a'k wi'je'.
- ¹²Aye' kyajb'il tu'n nkub' kyb'yo'ne', inkub' kyq'o'n xpatxab' toj nb'eye'; exqe' kyajb'il tu'n kyxitun wi'je', nche yolin tu'n nb'o'lje' kyu'n tkyaqil kmuj nkyxima'n myab'a'n wi'je'.
- ¹³Atzunwe' nkub' nḁkyinsa'n wib'e', naku'j min nchin b'ine'; ex min njqo'n ntziye', naku'j me qine'.
- ¹⁴Ikqinju'ye' kse'n jun xjal chkyin ex min jqet ttzi tu'n tklontetib'.
- ¹⁵inchin ayone' ti'ja Nman Dyos, awta txi' tzaq'wente kye.
- ¹⁶Naq o'kx in nqani'nju'ye' tu'n lalun che tze'n wi'je', tu'n lalun che b'itzan b'itz te kanb'ab'l aj nkub' tz'aqe'.

- ¹⁷Axxi'x, naqch'inxtl nkub' tz'aqe'; mixjun nq'jen junkmuju' k'ixk'oj wi'je'.
- ¹⁸¡Kjawitz npa'nju'ye' wile', qu'n matxi' tzaj nb'ise' tu'n tpaj!
- ¹⁹Matxi' che chmetju' wajq'oje; nimqe'ju' ntx'a'lti'j kyk'u'j wi'je' ex mixti' wile' kye.
- ²⁰Myab'a'nju' tu'me'l t-xel nkyq'o'n weye' tu'nju' b'a'n nb'incha'ne' kye; qu'n nche okmiltz'uj wi'je' tu'nju' lepchqinkye' ti'ju' b'a'n.
- ²¹Nman Dyos, ¡lulun chin kyej tq'o'na njunale'! Taye, ¡lulun tz'el tpa'ntib'a wi'je'!
- ²²Nman Dyos ex klol weye', ¡lwix ku'tzaja onilweye'!, chiju' b'itzal.

Sal 39

Naqch'i'n toju' qchwinqlal

- ¹Ojetoq ntziyaye' tu'n wanq'ine' b'a'n, tu'n lulun chin b'inchan ile' tu'n waq'e', ex tu'n njk'unte ntziye' kwitzju' b'inchal myab'a'n.
- ²Ex oknq'o'n wib'e' me: mixtoqti' nchin yoline'. ¡Mixtoqpe'ti'x nchin yoline' ti'ju' b'a'n! Atzu'n nk'ixk'oje' xitoq tichin;
- ³¡Inxi'xtoq q'aq'lixju' wanmiye' ttzi nk'u'je'! ex kub' nximane' qa q'aq' ati woje', nmatzuntze' tuk'i'l tq'o'q'ojel nwi'ye' kuw:
- ⁴Taye, yek'untza weye' ja chin pomela' b'aje' ex jte' ab'q'i chin anq'ile'; tu'n tkane toj nwitz'e' qa naqch'i'n toju' nchwinqlale'
- ⁵Noq ch'i'n toju' nchwinqlale' saj tq'o'na; mixti'x tz'oka' twitza. ¡Kykyaqil xjal noq jun kmuj nche ten, kse'n jun jiq'cha'n!
- ⁶¡Kykyaqil xjal nche ik' twitz tx'otx' kse'n jun leku'n! Mixti'x tajb'en qama kub' tchmo'n txqan tq'inumal, qu'n min b'i'n tu'n alkye kjelten tajaw.
- ⁷Qu'mtzun Nman Dyos, ¿Titi'tzun kb'el nyo'ne'? ¡Anatzu' q'uqla'we' nk'u'j ti'ja!
- ⁸Chin tkлома te tkyaqilju' wile'; lulun taja tu'n kyxmayinju' xnak wi'je'.
- ⁹Matz'oknq'o'n wib'e' me ex min xin yoline', qu'n aya b'inchalte tten.
- ¹⁰Iq'imila yajb'il wib'aje'; matxi' chin kub'aje' tjaq'ju' yajb'il tu'n tq'ob'a.
- ¹¹Intzak'u'n teju'ya xjal ajtkub' ttz'e'ysa'na twitz tu'n tpaju' til, tkyaqilju' nlaq ti'j, inok kse'n quq ajtkub' t-xitu'na. ¡Kykyaqilju' xjal naq jun jiq'cha'nqe'!
- ¹²Nman Dyos, b'intzju'ya nna'j Dyose', ¡b'intzju'ya nkub'sb'ile'!, ¡lulun naq chin tzaj tka'yi'na ajtel ta'l nwitz'e'! Jun najchaq xjal qinwe' teya, naq ajb'etun, kse'nqe' ojtxi' nyajilb'ene'.
- ¹³Iq'imil jun kmuj twitza wi'je', q'ontza anb'il tu'n ntzalaj jun kmuje', na'mxku' nkyime', chiju' b'itzal.

Sal 40

Nchin tzalaje' tu'n nb'inchanteye' tajb'ila, Nman Dyos

(Sal 70)

- ¹Matz'ok qe nk'u'je' ti'j Qman Dyos, ex tzaj tb'i'nju' tq'ojq'ojel nwi'ye' tej nkub'sane' te;
- ²machinjatz tiq'i'ne' toju' jul te kamik, machin tkole' tu'n lalun chinx mulq'aje' toj sob'on. Machin kub'twab'a'ne' tib'aj pik; machin tkuwsa'ye' toj nb'eye'.
- ³Makub' tq'o'n ak'a'j b'itz toj ntziye', jun b'itz te ajwalb'ilte Qman Dyos. Nim xjal eb'jaw lab'ti tej kyka'yinte ja'lu ex okqe kyk'u'j ti'j Qman Dyos.
- ⁴¡Tzalajb'ilte' teju' xjal q'uqlok tk'u'j ti'j Qman Dyos ex min ntmujb'a'ntib' kyuk'i'lju' pi'sqe' twitz Qman Dyos ex kyuk'i'lju' nche k'ulun kywitz txqantl dyos!
- ⁵Taye, Nman Dyos, nimte' ti'xti' tb'anilqexi'x matxi' che tb'inchaya nimju' t-xtalb'ila qib'aje'. ¡Mixti' juntl kse'n aya! Naqwit b'ajx npakb'a'ne' ex tu'n nyoline' kyi'j, layxlo b'aj nchik'b'anteye' tkyaqil.
- ⁶Min ntzalajta kyi'ju' chojb'il ex kyi'ju' oyaj twitz awal k'ok'e'kywitz; ex b'ajx tzaja' tqani'na jun chojb'il k'ok'sb'il e'oyaj tu'n tnajset il. Mape' che tjaqju'ya nãkyine' tu'n nb'inteye' tyola.
- ⁷Qu'mtzun oje nmaye': Luqine' lu, kse'nx tz'ib'a'n toju' tu'jil nyolin wi'je'. Nchije'.
- ⁸Inchin tzalajwe' tu'n nb'inchanteye' tajb'ila Nman Dyos; ¡majx na'nqe'ju' t-xnaq'tzb'ila wu'ne'!
- ⁹Oje txinma'ne' kywitzku' ttanama nim kyajlal qa aya tz'aqlixi'x. ¡Nman Dyos, ojtzqi'n tu'na minti' x̄in kyej numeye'!
- ¹⁰Min xkub' njpu'ne' kolb'il tz'aqlixi'x tu'na; matxi' txinma'ne' qa in japun tyola ex ati kolb'il tu'na. B'ajx kub'a' wewana'ye' tk'u'jlalila exju' tyola ax, kywitzju' ttanama nim kyajlal.
- ¹¹Atzunta Nman Dyos, ¡lalun txi' tewa'n twitza weye'! ¡Chin tkloma tu'nju' tk'u'jlalila ex tu'nju' tyola ax!
- ¹²Matxi'na' chin ik'xi'ye' kyoj txqan yajb'il layxpena' b'ent kyajlet wu'ne'. Matxi' chin kub'jitz'liye' tu'nxju' wile'; ¡expe' matxi' che naju' nwitzze'! Nimxi'x kyajlalju' wile' kywitzju' t-xya'mal nwi'ye', expe' matxi' chin kub' numje'.
- ¹³Najsama Nman Dyos, ¡kuttzaja kolpilweye'! Taye, ¡Lwix kuttzaja onilweye'!
- ¹⁴¡Che kub'xwit ch'ixwi ex che kub'xwit oq ju' kyajb'il tu'n nb'o'lje' kyu'n! ¡Che kub'xwit oq toj kych'ixaw ju' kyajb'il tu'n nb'o'lje' kyu'n!
- ¹⁵¡Che kub'xwit oqju' nche xmayin wi'je' toj kych'ixaw!

¹⁶Aye'tzu'n nche jyon ti'ja che tzalajxwit; exqe'ju' nche tzalaj ti'ju' kolb'il tu'na kymaxwit kukxju': ;Nim toklen Qman Dyos! Chechiwt.

¹⁷Lalun tzik'nna'le' tu'na, Nman Dyos qu'n prowqine' ex nchin b'isune'. A na'ta onilweye' ex klol weye'; ;Lwix kuttzaja, Nman Dyos!, Chiju' b'itzal.

Sal 41

Tna'j Dyos jun yab'

¹Tzalajb'ilte' teju' nximan kyi'ju' prow ex mixti' kyipumal, qu'n kkletel tu'n Qman Dyos toju' tq'ijlalil ch'uǎ.

²Kxq'uqinjtzal tu'n Qman Dyos, kxe'l tq'o'n tchwinqlala ex ktzalajel twitz tx'otx' tu'n, ex lay kyej ttzaqpi'n toj kyq'ob'ju' tajq'oj.

³Ktzajel tq'o'n Qman Dyos tipumal toj k'ixk'oj twitz kuǎb'il; ;kb'anixel tu'n toju' yab'il!

⁴Oje nmaye' ikjalu: Nman Dyos, q'aq'antz tk'u'ja wi'je'; chin tq'anama, b'a'nqa matxi' chin b'inchan ile' twitza. Nchije'

⁵In txkonjtz toj nwi'ye' kyu'n wajq'oje, inkyma'n: ;Jtojlo kyim ex tu'n tik' tna'l tejumajx? Chechij.

⁶Mya tu'n tkyaqil kyk'u'j nche ula' nelweye'; ex noq k'u'jla'nju' kq'oj kyu'n, ajtzun kyex toj b'e nche yolintzuntz wi'je'.

⁷Nb'aj kyb'u'yi'n kyib'ju' ntx'a'lti'j kyk'u'j wi'je' tu'n kyolin; inkyma'n qa tu'n tpaj wile' nchin yajta'ye',

⁸ex inkyma'n: Tu'nte tajaw ilju' tyab'il; matxi' kub' twitz kuǎb'il ex lay jawe'tl. Chechij.

⁹Naqpena' wamiwe' q'uqlitoq nk'u'je' ti'j, aju' ntoq wan wuk'i'le', matxi' tz'ok miltz'uj wi'je'.

¹⁰Atzunta Nman Dyos, q'aq'antz tk'u'ja wi'je'; chin tiq'i'nktza twitz kuǎb'il, tu'n nq'onte tu'me'l t-xele' kye.

¹¹Kkaneb'eltzuntz toj nwitze' qa ntzalaja wi'je': qa min xtaja tu'n tkub' wi'je' kyu'n wajq'oje.

¹²Tu'nju' nchin anq'ine' b'a'n twitza, chin ttzyuma tu'n tq'ob'a, chin tq'o'nku'ya twitza tejumajx

¹³;Nimanjtzxwitju' Qman Dyos janche k'uluna' Israel, ja'lo ex tejumajx! ;lkxwitju'!, Chiju' b'itzal.

Sal 42

Tkab' u'j

(E' b'itz 42-72)
Ti'j Dyos q'uaqla'we' nk'u'j

- ¹Nman Dyos, in njoyona, ikyqinju'ye' kse'n jun msat nk'o'k'on ex njon tk'wa' a'.
- ²Nchin nelb'aje' ti'ja Dyos, tajaw chwinqlal. ¿Jtojtzunlo chinx junmajtle' twitza Nman Dyos?
- ³Min nchin wane' tu'n tpaj nchin oq'e' q'ijtl ex qonik'an, aye'tzunkye' xjal jachq'al ntzaj kyqani'n weye': ¿Jatzunta' Tdyosa? Chechij.
- ⁴Ajtkub' nximane' tkyaqilju' ti'xti' lu, majx noktchib'l ti'nk'u'je'. Ajttzaj nna'ne' tej ntoq chinxe' kyuk'i'l xjal, intoq che'x wiq'i'ne' toj tja Qman Dyos tuk'i'l sich' te tzalajb'il ex aq'b'il chjonte. ¡Juntoq tzalajb'il tb'anilxi'x!
- ⁵¿Tiqu'ntzun chin b'ela' numje'? ¿Tiqu'ntzun kb'ajxe'la' nk'u'je'? Matxi'na' tz'okqewe' nk'u'j ti'ja Nman Dyos, chin b'itzale' teya kukxju'. ¡Tena'ta nchin k'uluna'ye' ex aya klol weye'!
- ⁶Inxi'x ch'yon wanmiye'. Qu'mtzun nxi'x chin ximane' ti'ja, tzmax toj tx'otx' jata' nin a' Jordan, ex tzmax ja ta'qe' witz Ermon ex Misar.
- ⁷Nxi'x jukyín a' ntzaj twi' xaq ajtkb'u'l tzmax t-xexi'; aye' tñimal t-spinpujal a' ntzaj tq'o'na matxi' che ik' wib'aje'.
- ⁸Inchin tzajtk'u'jla'ne' Qman Dyos te q'ijtl, tetzun qonik'an min nchin q'jene' tu'n nb'itzane' ex tu'n nk'ulune' twitzju' Dyos tajaw nchwinqlale'.
- ⁹Inxi' nma'ne' te Dyos, ju' klol weye': ¿Titiqu'n ñin kyeja' ttzaqpi'na? ¿Titiqu'n ati tu'n nb'ete' toj b'is ex toj yajb'il kyu'n wajq'oje? Nchije' te.
- ¹⁰Majx inexch'yon toj nwinqile' tu'nju' nchinok ik'le'ne' kyu'n wajq'oje qu'n tkyaqil q'ij ntzaj kyma'n weye': ¿Jatzunta'ju' Tdyosa? Chechij.
- ¹¹¿Titiqu'n chin kb'ela' numje'? ¿Titiqu'n kb'ajxe'la' nk'u'je'? Matxi'na' tz'okqewe' nk'u'j ti'j Qman Dyos, kchin b'itzale' te kukxju' ¡Tena'te nchin k'uluna'ye' ex a klol weye'! Chiju' b'itzal.

Sal 43

- ¹Nman Dyos, b'inchama tnik'alilti'j weye'; ¡Chin tkloma kyeju' nche niman kye txqantl dyos! ¡Chin tkloma toj ttziju' chalyol ex teju' b'inchal myab'a'n,
- ²qu'n teya nchin k'uluna'ye' ex aya klol weye'! ¿Titiqu'n ñin ela' tik'u'na? ¿Titiqu'n ati tu'n ntene' toj b'is ex toj yajb'il kyu'n wajq'oje?
- ³Q'ontzju'ya t-spik'umala exju' tyola ax, tu'ntzun woklpeye' kyij tu'n npone' twi' witz xjan, ja najla'ya.

⁴Kchin pomiltzuntze' twitzju' q'olb'eb'l teya Nman Dyos, atzuntzu' chin b'itzala'ye' teya tuk'i'l tq'ojq'ojel chnab' arpa, a na'ta Nman Dyos, intzalajsanweye'

⁵¿Titiqu'n kchin b'ela' numje'? ¿Titiqu'n kb'ajxe'la' nk'u'je'? Matxi'na' tz'okqewe' nk'u'j ti'ja Nman Dyos, chin b'itzale' teya kukxju' ;Tena'ta nchin k'uluna'ye' ex aya klol weye'! Chiju' b'itzal.

Sal 44

Na'j Dyos qanb'il o'nb'il te Dyos

¹Nman Dyos, oje qb'iye' tu'nku' qǎkyine', kyej q'ma'n qeye' kyu'n qmane' aju' tb'inchaya kye, kyoju' tq'ijlalil ojtxi':

²aku'ya ex xla'jankyeju' xjal nche niman kye txqantl dyos, kub' ttz'e'ysa'na kwitzju' nimaqtnam ex e'kub' tq'o'nju'ya qmane' toju' kyt'otx'.

³Qu'n mya tu'n kyq'ob' ex mya tu'n kyk'uǎtx'e'nb'il; ǎe kanb'ana' myana' kyu'nkye xkanb'eta'ju' tx'otx'. ;Tu'nate tq'ob'ju'ya, tu'n tipumala! ;Ulku'ya tuk'i'l tajwalila, qu'n intoq che tk'u'jla'na!

⁴;Nman Dyos! ;Nnimaqkawil! Tu'na e'kanb'ana'ju' ttanama;

⁵tu'na nkub'a' kyi'ju' qajq'oje' qu'ne'; ;toj tb'iya nche b'aju' nche oktzaqpaj qi'je' qu'ne'!

⁶Qu'n layna' tz'okqewe' nk'u'j ti'ju' nsmaje', ex lay chin kanb'ane' tu'n nk'uǎtx'e'nb'ile';

⁷tu'nateju'ya xkub'a' kyi'ju' qajq'oje' qu'ne', tu'na sela' kych'ixawju' nche el ik'onqe'ye'

⁸;Qo tzalajele' kukxju' ti'ja Nman Dyos, kjawil qajwali'na tkyaqil q'ij!

⁹Naqtzun aju' matxi' qo' eltik'o'na; matxi' tz'el qch'ixawe' tu'na. Minti' nxi'tla kyuk'i'lju' qxjale' te q'oj.

¹⁰Maqo kub' oqe' tu'na kywitzju' qajq'oje'; In qo alq'anjtze' kyu'nju' nche el ik'unqeye', inxikyiq'i'n tkyaqilju' kyajb'il.

¹¹Maqo'x tq'o'na naku'jxi'xtej rit aj txi' toj b'i'yb'il; maqo'x t-sputi'na kyxolju' xjal nche niman kye txqantl dyos;

¹²naqxi'x xxi' t-suqu'na ttanama, mixti'te qoklene' toj twitza.

¹³Mataja tu'n qb'aj yasune'; nqo' el ik'u'ne' kyu'nju' najlqe' nqayin qk'etze' ex inel qch'ixawe' kyu'n.

¹⁴Mataja tu'n qb'aj xmayine' kyu'n nche niman kye txqantl dyos; ajkytzaj ka'yin qeye', nxi' kyukcha'n kywi' te xmayb'ilqeye'.

- 15Tzipin wele' tu'n nch'ixawe'; tkyaqil q'ij inel nch'ixawe'
- 16tu'n i'lb'ilweye' tu'n wajq'oje nchin noktik'le'ne' ex nchin tyasu'ne'.
- 17Tkyaqilju' saj qi'je' lu, mya tu'nwtju' matzik'tna'la qu'ne'. ¡B'ajx qoela' txalpujqe' ti'ju' tyola kyejni b'entti'j!
- 18B'ajx kub'a' qxima'ne' tu'n tkyej qtzaqpi'na ex b'ajx kyeja' qtzaqpi'nju'ye' tb'eyila.
- 19Extzun nqo yajtijtle' tu'na kyoj kyjul xo'j. ¡Matzaj tq'o'na t-xlekumil kamik qib'aje'!
- 20Nman Dyos, naqwit matzik'tna'la qu'ne' ex ma'wt qo k'ulune' twitz juntl dyos min ojtzqi'n,
- 21ma'wtlo tila, qu'n tojtzqi'na'ta tkyaqilju' toj tanmi xjal.
- 22Naqpena' tu'nela inelje qi'je' tu'n qkub' b'yo'ne'; nqo senjtze' kse'nqe' rit nche'x iq'i'n toj b'i'yb'il.
- 23¿Nman Dyos, titiqu'n nnik'a' wtana? ¡Na'ntztib'a, ex we'ktza! ¡Lalun qo' eltik'o'na tejumajx!
- 24¿Titiqu'ntzun in xa' tewa'n twitza qeye'? ¿Titiqu'ntzun nnik'a' qna'le' tu'na, extzun luqo'ye' inxi'x qoyajtiye'?
- 25Matxi' kub'qi'je' ex matxi' tz'el qch'ixawe', inqo' jwonjtze' twitz tx'otx'.
- 26¡Iq'i'nktz tib'a kuttzaja onilqeye' qo' tkloma, qu'n nimta tk'u'jlalil!, Chiju' b'itzal.

Sal 45

Tnej yol te tmjeb'le'n nimaqkawil

- 1Nim yol tb'anilqexi'x nche b'ju'l toj nwi'ye'; ik waq'ju'ye' kse'n ttz'ib'il jun b'a'n ajtz'ib'al. ¡Kxe'l nma'ne' nyole' tb'anilqexi'x teju' nimaqkawil!
- 2¡O'kxta tb'anilxi'x kyxol kykyaqil ichan! ¡O'kx yol tb'anilqexi'x nche etz toj ttziya tma'na! Qu'mtzun xky'i'wlanjtza'ya tu'n Dyos tejumajx.
- 3¡K'lonka tk'u'xtx'e'nb'ila tk'u'ja, aya min nxob'a! ¡Qu'n a tachb'ilju'ya inxi'x qoptz'aj!
- 4Iq'i'nktz tib'a, kawina, tu'n tb'inchetju' ax exju' tnik'alilti'j kyeju' min nkynima'n kyib'. ¡B'inchamqe'ya nimaq ti'xti' tb'anilqexi'x tu'n tb'a'nq'ob'a!
- 5Kche kb'el tz'ajju' tnam t-xe tqana, nimaqkawil; ch'ut qe'xi'xju' tal t-smaja kche pomel xuyli toj kyk'u'ju' tajq'oja.
- 6Te junmajxte' tkawb'ila, Nman Dyos, jun kawb'il tnik'alti'j.

- ⁷In tk'u'jla'nju'ya b'a'n ex inel tik'u'na myab'a'n. Qu'mtzun jaw sk'o'na tu'n Qman Dyos, nimxi'x tzalajb'il tzaj tq'o'n teya kyekywitzju' tuk'i'la.
- ⁸Inche k'ok'b'ixu' t-xb'aluna tu'n mir, alowe ex kanel; injaw tzalajsa'na tu'n kyq'ojq'ojel chnab' tzintzin kyoju' tja nimaqkawb'il uk'sa'n kyu'n tb'aq elefant.
- ⁹Ate' kymyal nimaqkawil kyxolju' qya ate' toj tjaya te kawb'il; atzu'n t-xu'jila toj tb'a'nq'ob'ju' tq'uqb'ila ta', txoli'n ti'ju' t-xb'alun tu'n q'anpwaq tb'anilxi'x.
- ¹⁰B'intza tal nmyal; q'onk twi'ya ti'ju' kxe'l nma'ne' teya: Tzik'x kynal'ju' kyb'aje' toj kyjaye' tu'na exqe' twnaqila,
- ¹¹qu'n intzalaju' nimaqkawil ti'ju' tilb'ilala tb'anilxi'x; nimana te qu'n ate tajawju'ya.
- ¹²Tzulu' tmyal nimaqkawil te Tiro twitza, aye'ju' nimaq q'inun toju' tnam kyuk'i'l oyaj te ninb'ilteya.
- ¹³¡Luju' tmyal nimaqkawil tz'okpun tb'anilxi'x! ¡Chmo'n t-xb'alun smo'n tk'i' q'anpwaq!
- ¹⁴Tz'okpun iq'i'n twitz nimaqkawil tuk'i'l t-xb'alun nqoptz'aj, lepchqe'xju' txin ti'j, aye'ju' tuk'i'l q'poj qe'.
- ¹⁵Inche b'et tuk'i'l nim tzalajb'il; nche tzalaj ljo'n kyb'jo'kx toju' tja nimaqkawil.
- ¹⁶Aye'tzu'n tk'wala, nimaqkawil kche okyex qe toj kyq'uqb'ilju' tyajilb'ena, che okyel kawil toj tkyaqilju' tnam.
- ¹⁷Knb'inha'ye' tu'n ttzaj na'nju' tb'iya toj junjun ak'a'j tyajajil, ex tu'n tjaw nima'na kukxju' kyu'n tnam, chiju' b'itzal.

Sal 46

Ati Qman Dyos quk'i'l

- ¹Ate Qman Dyos qipumal ex kolb'ilqe; lwiy nqo tklo'n toj b'is.
- ²Qu'mtzun mixti' tu'n qxob', maskye makub' xitju' tx'otx', b'a'n qama che'x mulq'aju' witz t-xe ninnjab',
- ³b'a'nqa ntx'u'jinju' ninnjab', ex nche tinunju' ttolob', maskye mache yukchiju' witz tu'n ttx'u'jil.
- ⁴Tzalajb'ilxi'x teju' ninttanam Qman Dyos tu'n jun nin a' kyuk'i'l tq'ob', ju' xjanxi'x kyxolju' nimaqttanam Qman Dyos nim toklen tib'aj tkyaqil.
- ⁵Atite Qman Dyos toj, ex lay kub' xitj; k'onil ti'j ajttzaj t-xe kya'j.
- ⁶Inche xch'inju' nimaqtnam tu'n kyxob'el, nche lu'lunju' kawb'il, inkub' xitju' tx'otx' aj txi' kyb'i'n tq'ojq'ojel twi' Dyos.

- ⁷¡Atite Qman Dyos nimtipumal quk'i'l! ¡Ate kolb'ilqeju' Dyos ja k'uluna' Jakob'!
- ⁸kukytzaje' ka'yilteju' ti'xti' te lab'te'nxi'x xtb'inchá Qman Dyos twitz tx'otx':
- ⁹matxi' b'aj ttxa'nju' q'oj tu'n, toj tkyaqil twitz tx'otx'; matxi' che b'aj kub'ttoqi'nju' smaj, matxi' che b'aj kub'ttoqi'nju' ch'ut, ¡Matxi' tz'oktq'o'n kyq'aq'alju' karwaj te q'oj!
- ¹⁰Chi Qman Dyos kye nimaqtnam: ¡Kytzaqpinkju'ye' q'oj! ¡Tz'elx kynik'e' weye' qa ayine' Dyos! ¡Qu'n ayine' atinqin kyib'aj nimaqtnam! ¡Ayine' atinqin tib'aj tkyaqil twitz tx'otx'! Chi Dyos.
- ¹¹¡Atite Qman Dyos nimtipumal quk'i'l! ¡Ate kolb'ilqeju' Dyos ja k'uluna' Jakob'!, Chiju' b'itzal.

Sal 47

A Qman Dyos nimaqkawil tib'aj tkyaqil twitz tx'otx'

- ¹¡Kypoq'cham toj kyq'ob'e' tnam kykyaqile'! ¡Kynimanktze' Qman Dyos tuk'i'l tq'ojq'ojel kywi'ye' te tzalajb'il!
- ²Qu'n xob'le'nte' Qman Dyos ati toj kya'j; ate nimaqkawil nim toklen tib'aj tkyaqil twitz tx'otx'.
- ³Mache kub't-xitu'n b'o's tnam ex nimaqtnam ex mache kub' tq'o'n tjaq' qkawb'il.
- ⁴Majaw t-sk'o'nju' tx'otx' te qetzb'il, ex nqo tzalaj ayo' tyajajil Jakob' tu'nju' k'u'jla'nqo' tu'n Qman Dyos.
- ⁵¡Matxi' japunte Qman Dyos toj tq'uqb'il tuk'i'l sich' te tzalajb'il ex tq'ojq'ojel chun!
- ⁶¡Che b'itzan qe'ye', che b'itzanqe' b'itze' te Qman Dyos! ¡Che b'itzan qe'ye' teju' nimaqkawil!
- ⁷¡Kyb'itzanx jun kyb'itze' te Qman Dyos, qu'n ate nimaqkawil tib'aj tkyaqil twitz tx'otx'!
- ⁸¡Ate Qman Dyos nimaqkawil kyib'aju' nimaqtnam! ¡Q'uqlite' Qman Dyos toj tkawb'il xjan!
- ⁹In kymujb'a'nkyib'ju' ichan nimaq kyoklen kyoj nimaqtnam kyuk'i'lju' ttanam Tdyos Abraam,
- ¹⁰qu'n te Qman Dyos qekye' nimaq kyoklen twitz tx'otx'. ¡Ate nkawin tib'aj tkyaqil! Chiju' b'itzal.

Sal 48

Nim toklen Syon ttanam Qman Dyos

- ¹¡Nimte Qman Dyos toklen! ¡O'kxte' Qman Dyos b'a'n tu'n tjaw qnima'n toju' ninttanam ex twi' witz xjan!
- ²¡Tb'anilxi'xju' witz Syon, tu'nju' nimin twe', ati toj tnayajkya'j! ¡A kytzalajb'il xjalju' toj tkyaqil twitz tx'otx'! ¡A ninttanam nimaqkawilju' nim toklen!
- ³Atite Qman Dyos kyoju' ja te kawb'il toj Jerusalen; matxi' tyek'utib' Qman Dyos kse'n jun kolb'il kuwsa'n.
- ⁴Qu'n b'aj kyb'u'yi'n kyib'u' nimaqkawil ex junx kyb'ajtzaj tilj ti'j;
- ⁵tetzunj kyka'yinteju' nintnam eb'jaw lab'ti, tzaj xob'il kyi'j ex e'kub' oq.
- ⁶Majx oktchi kyi'j: intoq kxq'ipla'n kyib' tu'n k'ixk'oj, kse'n jun qya yo'lok tch'yon wnaq ti'j;
- ⁷kse'n kyq'iq' ntzaj tjawetzq'ij, nche b'aj kub't-xitu'n b'ark te Tarsis.
- ⁸Matxi' qil kyu'nku' qwitz toj ninttanam Qman Dyos, ju' Dyos Manb'aj nimitipumal, kse'nxu' oje b'aj tzaj q'ma'n qe: ¡Kjel tkuwsa'nte Qman Dyos Jerusalen tejumajx!
- ⁹Nman Dyos, nqo' ximane' toju' tjaya ti'ju' tk'u'jlalila nimxi'x.
- ¹⁰Nman Dyos, injaw nima'na toj tkyaqil twitz tx'otx' kse'nxu' toklen tb'iya. In kawina tojxi'x tu'me'l tuk'i'l tipumala.
- ¹¹¡Tzalajxwitu' witz Syon! ¡Che xlik'punxwitu' nimaqtnam toj Juda tu'n kytzalajb'il tu'nju' tkawb'ila tz'aqlixi'x!
- ¹²Che b'ete' ti'jile tnam Syon ex kyajlanxe' jte' kyb'aju' ja nimaq kywe' te ka'yb'il;
- ¹³kyka'yinxi'xpe'ju'ye' ninttapiyil exqe' tja ninkawb'il, tu'ntzun txi' kyoli'ne' kyeju' che b'ju'l itz'j yajxi'tl
- ¹⁴qa ikyte Qman Dyosju' tejumajx. ¡Ate xaq'lulqe tejumajx! Chiju' b'itzal.

Sal 49

Mya q'uqb'ank'u'jalte' pwaq

- ¹Kyb'intzpe'ju'ye' lu ex kyq'onk kywi'ye' ti'j, e'tnam ex kykyaqile' najlqe'ye' toj tkyaqil twitz tx'otx',
- ²nimaqxjal exqe' xjal mixti' b'a'n kyu'n, e' q'inun ex e'prow.
- ³Kchin yolile' tuk'i'l nab'l che kxe'l'nchik'b'a'ne' nimaq nab'l;
- ⁴k'okyel nq'o'n nwi'ye' kyi'ju' q'unb'en tuk'i'l nab'l, ex kxe'l'nchik'b'a'ne' tkub' toj nnab'le' tuk'i'l chnab' arpa.
- ⁵¿Titi' chin xob'ila'ye' ajkyul kanunju' tq'ijlalil ch'už, ajtok txoli'n wi'je' tu'nju' taq'wix nkyb'incha'n wajq'oje?

- ⁶Q'uqlokkye kyk'u'j ti'ju' kyq'inumal in kla'ji'n kyib' ti'j tkyaqilu' ati kye,
- ⁷mixna' a'lo'te' jun okwit kletil tu'nxtib' exwit tu'n txi' tchjo'n te Qman Dyos tu'n tkletu' tchwinqlal.
- ⁸Mixti'te jun xjal okwit kb'entel tlq'et tchwinqlal tu'n tpwaq,
- ⁹tu'nwt tanq'in tejumajx ex tu'nwt tklet teju' kamik!
- ¹⁰B'i'na' qu'n qa qkyaqil qokyimel, b'a'ntzun ati ttab'l mujqa xnak, atzu'n kyq'inumal kjelten te juntl.
- ¹¹B'a'n qama kyej kyq'o'n kyb'i ti'ju' kyt'otx'; toj muqb'il che tenb'ela'kye' ;Atzuntzu' che tenb'ela' tejumajx!.
- ¹²Lay tz'anq'inte' xjal tejumajx, b'a'nqa nimaq q'inun; ikyx nkyima' kse'nqe' txkup.
- ¹³Ikytzun nche b'aja' xjalju' inok qe kyk'u'j kyijx; exqe' njaw kynima'n kyib' kyib'xkyib'.
- ¹⁴Naku'j ritqe', a kamik k'iklel kyij ex xi'kyxitiq'i'n toj muqb'il. Ajtzun ttzaj t-xe kya'j, Che kanb'alju' b'a'n xjal kyib'aj; chab'a' kb'ajel kypumal exaju' muqb'il k'okyel te kyja.
- ¹⁵Atzunte Qman Dyos kklol weye' te tipumal kamik, qu'n chin xe'l tiq'i'ne' tuk'i'l.
- ¹⁶Lalun tzaj tb'isa qa a'lo jun majaw q'inumax exqa matxi' jawtb'incha'n tja achb'ajilxi'x,
- ¹⁷qu'n mixti'te kxe'l tiq'i'n ajtkyim, ex lay che'x tiq'i'n achb'il ati te toj muqb'il.
- ¹⁸Maskye ma'xi'x tz'achin twitz tx'otx', exqa nima'nxi'x kyu'n xjal tu'nju' tq'inumal,
- ¹⁹kpomilte' tq'ijlilalil tu'n tkyim, ex lay til jumajtlu' spik'un.
- ²⁰Lay tz'anq'inte' xjal tejumajx, b'a'nqa nimaq q'inun; ikx nkyima' kse'nqe' txkup. Chiju' b'itzal.

Sal 50

Ate Qman Dyos jun ajkawil tz'aqli

- ¹Oje yolinte Qman Dyos nim toklen kyib'aj txqantl dyos; oje txokon kyeju' xjal najlqe' twitz tx'otx' toj tjawetzq'ij ex tkub'exq'ij.
- ²In qoptz'ajte' Qman Dyos tzmax Syon, ju' nintnam tb'anilxi'x ka'yin.
- ³Tzulte' Qman Dyos, mya toj ewaj; nejli jun q'aq' xitul twitz; atzu'n ti'jile jun nin kyq'iq' tk'i' q'anqyaq.

- ⁴Ntxokon Qman Dyos tzmax jawl teju' kya'j ex te tx'otx' tu'n kyka'yinteju' xitb'il tib'aju' ttanam:
- ⁵Kyb'uyinqe'tze' kykyaqilju' njapun nyole' kyu'n, aye' oje kyej b'entti'j kyyol wuk'i'le' tej tkub' kyq'o'n chojb'il nwitz'e'. Chij
- ⁶Atzu'n kya'j nyek'u'nte qa a Qman Dyos ajkawil tz'aqli.
- ⁷B'intza Israel, ntanam; tkyaqilju' ti'xti' kb'ajxel nma'ne' tplaja. ¡Ayinwe' Dyos Manb'aj!
- ⁸Min ntzak'u'na tu'n kpaju' chojb'il ex chojb'il k'ok'sb'il nche kub' tq'o'na weye' kukxju'.
- ⁹Min nche'x nqanine' tal tman twakyixa ex tman tchib'a ate' toj tch'laja,
- ¹⁰qu'n weqewe' tkyaqilju' tojk'ul txkup, exqe' ate'qe' kywi'witz;
- ¹¹Weqe'weye' pich' ate' toj nimaq k'ul ex kykyaqilju' txkup ate' toj kojib'il.
- ¹²Naqwit nchin q'aq'ane', lay txi' nma'nwe' teya, qu'n wewe' tx'otx' ex tkyaqilju' ati twitz.
- ¹³¿Ma ntzun nk'a'cha'nwe' wib' ti'j tchib'jil tman wakx, mujqa in nk'wa'ne' tchk'el tman chib'?
- ¹⁴¡Aye'wt toyaju'ya aye' tb'itza te aq'b'il chjonte weye', ayine' Dyos Manb'aj; japunxju' tyola tzaj ttziya'na weye'!
- ¹⁵Chin ttxkoma kse'n atiya toj b'is ex yajb'il; knkla'ya, kchin jawil tnima'ntzuntza. Chi Qman Dyos.
- ¹⁶Atzu'n teju' xjal b'inchal myab'a'n, chi Qman Dyos: ¿Titi' toklena tu'n tyolina kyi'ju' nkawb'ile' ex tu'n tyolina ti'ju' yol kyejni b'entti'j wu'ne',
- ¹⁷qu'n mina'jon ntq'a' kawi tib'a weye' ex naq inik' tolju' nyole' ti'twi'ya?
- ¹⁸Majx kye tilwiju' eleq' tu'na; ¡kyexi'x kytene' kyuk'i'lju' ajpajil!
- ¹⁹Minti' ntjk'u'n taq'a, kyi'ju' xlab'yol ex chajyolil.
- ²⁰Injaw ti'n yola ti'j ttzika mujqa titz'ina; ¡ti'jku' ttzika mujqa titz'ina nxa' tlanu'n tyola!
- ²¹Matxi' tb'inchaya tkyaqil ja'lu, ex mixti'xi' txi' nma'ne' teya; toj tnab'la qa junqinxe' tuk'i'la. Kxel nchik'b'a'nwe' tilas tplajku'ya ¡kb'el ntz'e'ysa'n twitza ja'lo!
- ²²Kyb'intzju'ye' lu, aye'ye' in ik'tna'l Dyos kyu'ne', qu'n jaku' o'kx aj woktene' p̄xulkyeye' ex mix-a'lo' jun tzul klolkyeye':

²³alkyete nq'on chjonte weye', inchin tnima'ne'. ¡In nklo'nweju'ye' ati toj nb'eye'!
Chi Qman Dyos, chiju' b'itzal.

Sal 51

Q'aq'antz tk'u'ja wi'je' Nman Dyos

- ¹Nman Dyos, q'aq'antz tk'u'ja wi'je'; najsanku'ya wile', qu'n nimta tk'u'jlalil.
- ²¡Chin ttxjoma te tkyaqilju' nb'inchb'aje' myab'a'n! ¡Chin t-tilsama te tkyaqilju' wile'!
- ³In kane toj nwitz'e' qa myab'a'nju' nb'inchb'aje' twitza; minti' in ik'tna'lju' wile' wu'ne'.
- ⁴Matxi'xi'x chin b'inchan ile' twitza, extzun twitzku'ya, myab'a'n xnb'inchaye', aku'xi'xju' nel tik'u'na. Qu'mtzun tu'me'lte' tz'e'ysb'il nwitz'e' tu'na; lay tz'el wik'u'ne' se'n xinoka'tq'ona toj xjel.
- ⁵Axxi'x, aj ilqinwe' atxi'x witz'jlene'; aj ilqine' atxi'xj tej toklen iqa'n nwi'ye' tu'n ntxuye'.
- ⁶Axxi'x, intk'u'jla'nta' xjal ax yolin, ex makub' tq'o'na nab'l toj wanmiye'.
- ⁷Chin t-tilsama tu'n k'ul isopo, tu'n nkyeje' nu'l; chin ttxjoma, tu'n nkyeje' saqxi'x kyetwitz txun che'w.
- ⁸Chin ttzajalsama b'a'nxi'x; q'ontz jumajtlju'ya tzalajb'il weye', maskye matxi' kub' ttz'e'ysa'na nwitz'e'.
- ⁹Laq'b'amilju'ya wile' twitza ex najsanku'ya nb'inchb'aje' taq'wix.
- ¹⁰Nman Dyos, ¡tilsama wanmiye'!, ¡chin tch'exb'ema tu'n wokye' tnik'alti'j!
- ¹¹Lalun chin nel tlaq'b'a'na twitza ex lalun tz'el tiq'i'nju'ya T-xewa woje'.
- ¹²Chin ttzajalsamtla tu'n tzalajb'il ti'ju' kolb'il tu'na; q'onku'ya toj wanmiye' tu'n wokslane' b'a'n teya,
- ¹³tu'ntzun txi' nyek'u'ne' tb'eyila kyeju' min nche okslan teya tu'n tanjtzkyi'ju' aj il tk'etza.
- ¹⁴Nman Dyos klol weye', chin tkloma tu'n lan chin b'yon xjale', kxe'l npakb'a'ntzuntze' tuk'i'l b'itz qa tz'aqliya.
- ¹⁵Nman Dyos, jqomju'ya ntziye', tu'ntzun tjaw nnima'na kyu'n b'itz.
- ¹⁶Myana'teju'ya tajb'il chojb'il ex oyaj tz'e'ysa'n; ma'wtlo txi' nq'o'nwe' teya, naqwit intzalaja ti'j.
- ¹⁷Aye'kye chojb'ilju' b'a'n toj twitza, Nman Dyos, aju' tu'n ttzaj tb'is xjal tu'n tpaj til; ¡Nman Dyos, nin nnel tik'u'n-teju'ya xjal matz'anjtzti'j tanmi!

¹⁸B'inchama b'a'n teju' tnam Syon, tu'nju' t-xtalb'ila; wab'a'nktz jumajtlju'ya nintapi ti'jele Jerusalen.

¹⁹Ktzalajeltzuntza kyi'ju' chojb'il q'ma'n toj chaq'b'il, kyi'ju' oyaj ex kyi'ju' chojb'il k'ok'sb'il, che b'eltzun q'o'n qpoj tman wakxtz tchojb'il tib'aj q'olb'eb'l teya, chiju' b'itzal.

Sal 52

Mixti'x tajb'en nkynima'n kyib'ju' b'inchal myab'a'n

¹¡Nimaq b'inchal myab'a'n! ¿titiqu'n ntlaj'i'na' tib'a tu'nju' taq'wixil xntb'inchaya teju' b'a'n ajb'el te Dyos?

²O'kxtzu' nximana'ta tu'n tb'inchanteya myab'a'n; iky taq'ju'ya kse'n jun kuchil ati twitzte nmiltz'je.

³Xi' nlaqja'ya ti'ju' taq'wixil, mya ti'jwitu' b'a'n, axi'x tajb'ilju'ya chajyolil twitzu' ax.

⁴Twil' chalyol, majx tjonku'ya tu'n t-xituna tu'n tyola;

⁵Atzunte Dyos kb'el xitunteya tejumajx: k'elitz xla'ja'na tu'n toj tjaya; k'elil tiq'i'n tchwinqlala.

⁶Aye'tzu'n nche okslan te Dyos, kkyla' ja'lu ex ktzajel tchiylal kyi'j; che xmayiltzuntz ti'ju' xjal lu ex kkyma':

⁷Kyka'yinxpe'ye' xjal min nnyon kolb'il tuk'i'l Dyos; aju' q'uqlok tk'u'j kyi'j txqan tq'inumal ex matxi' nq'et ti'ju' myab'a'n. Chechilo

⁸Ayintzunwe' ikqine' kse'n jun tze olib'o xq'ayun toj tja Qman Dyos; ¡k'okyel qewe' nk'u'j ti'ju' tk'u'jlalil kukxju'!

⁹Nman Dyos, chin q'ol chjonteye' teya kukxju', tu'nju' xtb'inchaya; chin ayole' ti'ja, kywitzku' tnik'alkyi'j. qu'n majx b'a'nta, chiju' b'itzal.

Sal 53

Kypi'sil xjal

(Sal 14)

¹Nkyma'nju' xnak toj kynab'l qa mixti'te Dyos, matxi' che kub' tzpet kykyaqilx, taq'wixi'xju' kyb'inchb'aj ¡mixti'xte jun inwt b'inchan b'a'n!

²Inka'yintz te Qman Dyos tzmajxtzu' toj kya'j kyib'aju' xjal; qa ati jun ati tnab'l, exqa ati jun nnyon ti'j Qman Dyos.

³Aye'tzunkye' xjal kykyaqilx matxi' che b'je'l txalpuj, kykyaqilx xekub' tzpet. ¡Mix-a'lo'x jun inwt b'inchan b'a'n! ¡Tk'i'xpe'wt jun!

⁴Mixti'x kynab'lju' b'inchal myab'a'n, ate'k walkyeju' ntaname', naku'j kywa mixpeti'x ntzaj kynan Qman Dyos

⁵Kche lu'lulkye' tu'n xob'il, maskye mix-a'lo' nxixob'sankye, qu'n kb'ajel t-sputi'n Qman Dyos kyb'aqilju' ajq'oj. K'elel kych'ixaw, qu'n che elel ik'u'n tu'n Qman Dyos.

⁶Naqwit tzaju' kolb'ilte Israel twi'ju' witz Syon! Ajttzaqpinte Dyos ttanam, kche tzalajelju' tyajajil Jakob', tkyaqilju' tnam Israel, chiju' b'itzal

Sal 54

Qanb'il o'nb'il te Qman Dyos

¹¡Nman Dyos, chin tkloma tu'n tb'iya! ¡Chin tkloma tuk'i'l tipumala!

²Nman Dyos b'intza nna'j Dyose', chin ttzaq'wetza,

³qu'n matxi' jawkyi'nkyib' xjal nkynima'n kyib' wi'je', Kyajb'ilju' ajq'oj tx'u'j kywi' tu'n nkub' kyb'yo'ne'. ¡Min nche ximan ti'ja Dyos!

⁴Tu'npetzunju', oni'n qinwe' tu'n Dyos; ate Qman Dyos q'ol nchwinqlale'.

⁵⁻⁶Ate Qman Dyos kb'inchalte tu'n tkub' tz'ajju' kyb'inchb'en wajq'oje kyib'ajx. ¡Xitunqeku'ya Nman Dyos, qu'n njapunta tyol! Che kxe'lnq'o'nwe' chojb'il teya tu'n tkyaqil nk'u'je', ex kjawil nnima'nju'ye' tb'iya, qu'n b'a'nxi'xta,

⁷qu'n matxi' chin tkola toj tkyaqilju' yajb'ilweye' ex mawile' xkub' kyi'ju' wajq'oje.

Sal 55

Tna'j Dyos jun xjal ljo'n toj tq'ij

¹Nman Dyos, b'intzju'ya nna'j Dyose', lalun txi'tewa'n twitza ajnkub'sane' teya.

²⁻³Chin tb'intza ex chin ttzaq'wetza; nchin kub'sane' teya toju' yajb'ilweye' Nchin lu'lune' noqx tu'n tq'ojq'ojel twi'ju' wajq'oje ex tu'n nche xch'inju' b'inchal myab'a'n. Matxi' tz'ok nb'ise' kyu'n; nche oktzaqpaj wi'je' tuk'i'l kytx'u'jil.

⁴Int'uǎjne wanmiye', ex matxi' tz'oktenju' tchiylal kamik wi'je'.

⁵Matxi' tz'ok jun tchiylal wi'je' xob'ajilxi'x; ¡nchin lu'lune' tu'n xob'il!

⁶Ex a inma'ne': Noqwit ikj ate' nxik'e' kse'nte paloms; jaku'wtlo chinx lipane' tu'n wojlane'.

⁷Jaku' chinx lipane' najchaq, jaku' chin kyej tentzuntze' najal toj chq'ajlaj.

⁸Jaku' ja'lo chinxe' ewal teju' tipumal kyq'iq' ex q'anqyaq. Nchije'.

⁹Xitunqe'ku'ya Nman Dyos, chuksanku'ya kyyol; qu'n o'kx q'oj ex ik'b'il nnok nka'yine',

- ¹⁰inkytxoli'nkyib' ti'ju' nintnam q'ijtl ex qonik'an Ati il ex ik'b'il toju' tnam; ati sb'ub'l ex taq'wixil toj;
- ¹¹nojniqe' t-xk'ichb'e tu'n taq'wixil ex sb'ub'l.
- ¹²Mya jun wajq'oje sok ik'len weye', qu'n ma'wtlo tzik'x wu'ne'; ex myaju' ntx'a'lti'j tk'u'j xjaw ti'ntib' wi'je', qu'n ma'wtlo chin kub' ewane' twitz.
- ¹³¡Kuchaqa a pe'lota nwnaqila, kyexi'x ntene' tuk'i'la,
- ¹⁴intoq qb'u'yi'n qib' tuk'i'la toj tja Dyos q'uqlixi'xtoq qk'u'j te qib' kyi'ju' qyol tej intoq qob'et kyxol xjal!
- ¹⁵¡Mixwitti' kynab'enju' wajq'oje ajtul kamik kyi'j! ¡Itz'qe'xwit ajkyb'ajx qoptz'aj toj jul! qu'n majx atiju' taq'wixil toj kyanmi.
- ¹⁶Ayintzunwe' kchin kub'sale' te Dyos; ate Qman Dyos kklol weye'.
- ¹⁷Chin kub'sale' tuk'i'l oq'el prim, qale ex qonik'an ktzajel tb'i'ntzun tq'ojq'ojel nwi'tze'.
- ¹⁸Kchin tkla'ye' kyoj q'oj; kkletel nchwinqlale' tu'n, b'a'nqa txqan kyb'etju' wajq'oje.
- ¹⁹Aku' Dyos nkawin tejumajx, ktzajel b'inweye' ex che kb'el tme'ssa'n, qu'n mixti'x nkych'exb'e'n kye'lu kychwinqlal ex mixti' tchi Dyos kye.
- ²⁰In aq'pon kyq'ob' kyi'j kamiw; min njapun kyol tziya'n kyu'n.
- ²¹Majxpetzun me's che yolin, atzu'n kynab'l o'kxtzu' toka' ti'j q'oj. Majx b'uninxi'xju' kyoj nnajb'en kyetwitz aseyt, extzun ikyqe'ju' kse'n k'u'xtx'e'nb'il jqu'n kywitzte.
- ²²Q'onkja tkyaqilju' nnik'xtu'na toj tq'ob' Qman Dyos, qu'n ate kwab'alteya b'a'nxi'x; lay taj tu'n tkub' tz'aqu' xjal b'a'n b'in te.
- ²³Nman Dyos, lay che kub' anq'in kyeju' b'yolxjal exqe' chalyol, laype' japun nik'janju' kychwinqlal; che kb'elex tz'aq tu'na toj muqb'il, ayintzunwe' q'uqlokwe' nk'u'j ti'ja. Chiju' b'itzal.

Sal 56

Q'uqli nk'u'je' ti'j Dyos ex in nima'ne' tyol

- ¹Nman Dyos, q'aq'antz tk'u'ja wi'je', ate'kye xjal ljo'n toj nq'ije' kyu'n; q'achq'alx nche q'ojin wi'je' ex nche okten yajul weye'.
- ²Tkyaqil kmuj nchin jyonjtze' kyu'n wajq'oje nim kyb'aju' nche oktzaqpaj wi'je' tuk'i'l nimjtib'il.
- ³Qa nchin xob'e' inok qe nk'u'je' ti'ja.

- ⁴Q'uqli nk'u'je' ti'j Dyos ex in nnima'nju'ye' tyol; q'uqli nk'u'je' ti'j Dyos ex min chin xob'e'. ¿Titi' k'okyel tb'incha'n xjal wi'je'?
- ⁵Tkyaqil kmuj nchin kyk'ixb'sa'ne' tu'n kyyol; o'kx nkyxima'ju' tu'n kyb'inchante taq'wixil wi'je'.
- ⁶Inxi'x che jutzajla xq'uqilweye', tokkywitz wi'je'. ja chin okyela' yale' kyu'n tu'n nkub' kyb'yo'ne'.
- ⁷¿Ma oktzun che tzaqpajel toju' kyil? Nman Dyos, xitunqe'ku'ya tnam tu'n ttx'u'jila.
- ⁸Q'i'na'ta tajlal tu'n jte'xi' maj chin kub' oqe'; ex aya inel sunte ta'l nwitze'. ¿Ma mixtzunti' tz'ib'a'n tu'na toju' tuja?
- ⁹Che xe'l oqu' wajq'oje naqa xxi'nqanine' o'nb'il teya. B'i'nxi'xwe' wu'n qa ati Dyos wuk'i'le'.
- ¹⁰Q'uqliwe' nk'u'j ti'j Dyos ex njaw nnima'ne' tyol, q'uqli nk'u'je' ti'j Qman Dyos ex njaw nnima'ne' tyol.
- ¹¹Q'uqliwe' nk'u'j ti'j Dyos ex min nchin xob'e'. ¿Titi' k'okyel tb'incha'n xjal weye'?
- ¹²Nman Dyos, che japumelwe' nyol wu'n xintziya'ne' teya kyuk'i'l nb'itze' teya,
- ¹³Qu'n machin tkola teju' kamik, mana' chin tkola tu'n lalun chin kub' tz'aqe', tu'ntzun nb'ete' toju' t-spik'umal chwinqlal twitz Qman Dyos, chiju' b'itzal.

Sal 57

Na'j Dyos qanb'il o'nb'il te Qman Dyos

(Sal 108.1-5)

- ¹Q'aq'antz tk'u'ja wi'je' Nman Dyos, q'aq'antz tk'u'ja wi'je', qu'n tuk'i'la njyo'na'ye' kolb'il, wajb'ile' tu'n nklete' tjaq' t-xik'a tzmax ajtik'ju' yajb'il.
- ²Kjawil tq'ojq'ojel nwi'ye' te Dyos jawnixi', Aju' Qman Dyos ntzaj oninweye' toj tkyaqil.
- ³Ktzajel tq'o'n tk'u'jlalil exju' ax tzmax toj kya'j, ex chin tkla'ye' te kytx'u'jilju' ljo'n toj nq'ije' kyu'n.
- ⁴Matxi' chin kub' tz'aqe', kyxolju' b'alun inche ch'yon xjal; iky kywitzteju' kse'n ch'ut ex talsmaj, iky kyaq'ju' kse'n k'uǔtx'e'nb'il jqu'n twitzte.
- ⁵Nman Dyos, atiya tib'aju' kya'j. ¡Nojni tkyaqil twitz tx'otx' tu'n tajwalila!
- ⁶Makub' kyq'o'n wajq'oje jun xpatxab' toj nb'eye' naq tu'n ttzaj xob'il wi'je' ma ku'x kyb'incha'n jun jul toj nb'eye', ex aye'x xeku'x tz'aq toj.
- ⁷Nman Dyos, matxi' qexi'x nk'u'je' ti'ja inchin tzalaje' tu'n nb'itzane' teya.

⁸Nna'ntztzun wib'e' kynan'tzkyib'e' chnab' arpa ex tzintzin; ¡kchin jawil weye' q'ol chjonte te Dyos ajttzaj t-xe kya'j!

⁹Kchin b'itzale' teya, Nman Dyos kyxolju' k'ok'e' tnam ex nimaqtnam.

¹⁰Tb'anilxi'xte' tk'u'jlalila toj kya'j nojni twitz xkul kya'j tu'nju' toklena.

¹¹Nman Dyos, atiya tib'aj kya'j. ¡Nojni tkyaqil twitz tx'otx' tu'n tajwalila! Chiju' b'itzal.

Sal 58

Qanb'ilte tu'n tokju' kawb'il b'a'n

¹Aye'ye' nimaq kyoklene', ¿ma ax, ma nkyb'incha'ne' tz'e'ysb'il witzb'aj tojxi'x tu'me'l ex manche kawine' tojxi'x ttxolilti'j?

²Minti', inpena' che kawine' tuk'i'l kyxime' myab'a'n; nb'aj qojli chik' kyu'ne' toj tkyaqilju' tx'otx'.

³Majx nche tzajb'entju' b'inchal taq'wix exqe' chalyol toj t-xmilalju' kytxu.

⁴Ikyqe' kse'n kan wotz, ati kyb'i'yb'il ikyqe' kse'n jun kan ati tb'iyb'il naq nkub' t-xkyinsa'n tib'.

⁵Min tajb'il tu'n t-xitb'i'n tchinab'ju' mansil kan ju' nxitq'ajza'n tu'n tmanset.

⁶Taye, ¡q'uchimitzju'ya kywitzte! Nman Dyos, ¡q'uchimitza kykaju' b'alun na'j!

⁷Che kub'xwit naj kse'n a' ajtik' qojli, che kub'xwit tzqij kse'n k'ul toj b'e.

⁸Che kub'xwit yulj kse'n xqortxa'n tu'n atz'an, ¡kse'n jun k'wal min tkno'n tq'ij!,

⁹mixwitti' kynab'en ti'j ajkytzyet tu'n q'aq' kse'n ch'i'x ajkytz'e'y; che jawxwit xb'oqi'n tuk'i'l tx'u'jilj, kse'n cha'x k'ul.

¹⁰Ktzalajelju' xjal tnik'alti'j ajtok tu'me'l t-xel tu'n; ¡ajtb'aj twab'e'n tchk'elju' b'inchal myab'a'n!

¹¹Kq'manjtzeltzuntz. ¡Tb'anilxi'xte' qa tnik'alqi'j! ¡Qu'n ati jun Dyos nkawin tib'aj tkyaqil twitz tx'otx'! Chiku' kq'umjeb'el. Chiju' b'itzal.

Sal 59

A Qman Dyos klolqe

¹Nman Dyos, chin tkloma kyeju' wajq'oje, chin ttzaqpima toj kyq'ob'ju' njaw kyin'kyib' wi'je'.

²Chin tkloma kyeju' b'inchal il, chin tkloma kyeju' nche b'yon xjal,

³qu'n ate' xjal nim kyipumal naq nche ayon tu'n nkub' kyb'yo'ne'. Nman Dyos, b'ajx chin jawa' miltz'uja'we' ti'ja ex b'ajx nb'inchaya'we' il

⁴b'ajxa' nb'inchawe' jun ti'xti'ye' myab'a'n, extzun noktilil kyu'n tu'n kytzaj q'ojil wi'je' ¡Iq'i'nktz tib'a! ¡Kutzaja ex chin tka'yintza!

⁵Nman Dyos, aya te tkyaqil ipumalj, janche k'uluna' aj Israel, na'ntztib'a ex tz'e'ysanku'ya kywitzju' nimal kye txqantl dyos; lalun tzaj q'aq'an tk'u'ja kyi'ju' njaw kyi'nkyib' b'inchal myab'a'n.

⁶In anjtzkyi'j qonik'an ex nche chiyon naku'j tx'yan, ex inche b'ajb'et ti'jile nintnam.

⁷Inel kylanu'n kyol, inkyma'n tu'n kytx'u'jil: ¡Mix-a'lo'te kb'il qe! Chechij.

⁸Atzunta Nman Dyos, naq njaw tze'nta kyi'j; inxmayinta kyi'ju' nimal lu kye txqantl dyos.

⁹Ti'ja nklo'na' wib'e', Nman Dyos, qu'n aya wipumale' ex klol weye'.

¹⁰Aju' Dyos ink'u'jlan weye' tzul k'ulul weye'; tu'nte knla'ju'ye' kanb'ab'l kyib'aju' wajq'oje.

¹¹Lalun tzaj laqj tk'u'ja kyi'j, tu'ntzun lalun tzik'tna'l tu'nju' ntaname'; spuntinqe'xa tu'n tipumala, ex me'ssanqe'ku'ya. ¡Ate Qman Dyos, kolol qi'j!

¹²Inche b'inchal il tu'n tkyaqilju' inkyma'n; ¡che kyajxwit muqli tjaq'ju' nimjtib'il ati kyoj ex tjaq'ju' chajyolil nkyma'n!

¹³¡Najsanqeku'ya, najsanqe'ku'ya tuk'i'l ttx'u'jila! ¡Tu'n lalun che anq'intl! ¡Tu'ntzun tel tnik'tzil qa a Dyos nimaqkawil kyib'aj tyajajil Jakob' ex tib'aj tkyaqil twitz tx'otx'!

¹⁴⁻¹⁵Ajtanjtzkyi'j qonik'an nche chiyon naku'j tx'yan, ajkyb'aj b'et ti'jile nintnam jyol kywa, kche jawil xo'jin qu'n lay tz'okyal kywa nim.

¹⁶Ayintzunwe', kchin b'itzale' teya te prim; kxe'l nma'ne' tk'u'jlalila ex tipumala tuk'i'l tq'o'jq'ojel nwi'ye'. Qu'n aya matxi' tz'ok te kolb'ilweye', e'wb'il weye' kyoju' kmuj te k'ixk'oj.

¹⁷O'kx teya kchin b'itzala'ye' Nman Dyos, qu'n aya ipumalj weye' ex kolb'ilweye'; ¡a na'ta Dyos ink'u'jlan weye'! Chiju' b'itzal.

Sal 60

Na'j Dyos qanb'il o'nb'il te toj kya'j

(Sal 108.6-13)

¹Nman Dyos, maqokyej tkolb'e'na toju' ttx'u'jila, matxi' qokub' t-xitu'na; ¡ja'lo q'ontz jumajtla qipumale'!

²Tb'inchaya tu'n tyukchiju' tx'otx' ex tu'n txi' jaqli; ¡ja'lo jpunku' jumajtla xb'aj jaqj, qu'n in qotx'j!

- ³Matb'inchaya tu'n tik'ju' ttanama toj yajb'il kuw, matzaj tq'o'na jun q'e'n qeye' nnok toj kywitz xjal tu'n;
- ⁴Tzaj tq'o'na jun techlal kyeju' inche niman teya, tu'ntoq kyklet kyeju' smaj nche tzaj xon!
- ⁵Qo ttzaq'wetza, qo tkloma tu'n tipumala! ;Klomqe'ju'ya nche tk'u'jla'na!
- ⁶Oje tma Qman Dyos toju' tja xjan; ;Kb'el waq'pu'nju'ye' tx'otx' Sikyem tuk'i'l tzalajb'il ex kb'ajel nsipa'ne' b'ya' Sukot!
- ⁷Weqe'weye' Kalaad ex Manases; ate Eprayin kolb'il tokx toj nwi'ye'; atzu'n Juda ntzeze' te aq'b'il chaq'b'il.
- ⁸A nk'o'xju'ye' Moab' te ntx'ajb'ile'; kb'el nxone' nxajab'e' tib'aj Edom; ;kchin jawil xch'ine' ajnkanb'ane' kyib'aj pilistey! Chi Dyos.
- ⁹¿Alxi'xkye k'onil weye' tu'n tkub'ti'ju' nintnam jpu'mile ti'j tu'n nintapi? ¿Alkye kpomel q'inweye' toju' tnam Edom?
- ¹⁰Aya Nman Dyos, ju' o eltik'o'na, ;minti' nnextla kyuk'i'lju' qxjale' te q'oj!
- ¹¹Qo tonima tu'n tkub'ti'ju' qajq'oje', qu'naju' qe' qipumal mixti'x tz'oka'.
- ¹²Tu'nju' t-o'nb'il Dyos kb'entel nimaq ti'xti' qu'n; ;ate kb'el najsankyeju' qajq'oj! Chiju' b'itzal.

Sal 61

Tu'n tqe qk'u'j ti'ju' kolb'il tu'n Dyos

- ¹Nman Dyos, b'intza tq'ojq'ojel nwi'ye' toj k'ixk'oj; ;b'intza nna'j Dyose'!
- ²Inchin kub'sane' twitza tzmxtzu' toj mankb'il ttxa'n tx'otx', qu'n kxi' nkub'aje'. Chin tkloma tib'aj jun pik nimin twe',
- ³ana'ya kolb'ilweye'. ;lkju'ya kse'n jun ja nimin twe' ex kuw inchin tklo'na kyeju' wajq'oje!
- ⁴Wajb'ile' tu'n ntene' toju' tjaya tejumajx, tu'n nklete' tjaq' t-xik'a.
- ⁵Matxi' che tzaj tb'i'nta nyole' xintziya'ne' teya, Nman Dyos, ex matxi' tzaj tq'o'nju'ya wetzb'ile' ti'j kyetz'bilju' nche niman te tb'ia.
- ⁶Q'ontza tchwinqlalju' nimaqkawil nimtoj; tz'anq'inxwit b'a'npun ab'q'i,
- ⁷ex kawinxwit kukxju' tuk'i'l tky'i'wb'ila. Xq'uqima tuk'i'l tk'ujlalila ex tyola ax;
- ⁸tu'ntzun nb'itzane' ti'ju' tb'ia kukxju' ex kche japumelwe' nyol tziya'ntl wu'ne' twitza atl junjun q'ij, chiju' b'itzal.

Sal 62

O'kx Qman Dyos kolb'ilqe

- ¹Naq o'kx tuk'i'l Dyos nknet'a' nak'b'il wu'ne', tk'etzte ntzaja' kolb'ilweye'.
- ²Naq o'kxte klol weye' ex xq'uqilweye'. Lay chin kub' tz'aqe', qu'n ate e'wb'il weye'.
- ³Ma kukx che okyil tzaqpaju'ye' wi'je' tu'n nkub' kyxone' twitz tx'otx', kse'n jun tapi ajttzaj tz'aq mujqa kse'n ch'laj noqx tu'n ttzajtz'aqtel twitz tx'otx'?
- ⁴O'kxtzu' nche ximana'ye' tu'n nkub' kyxitune'; axi'x kytzalajb'ilju'ye' chajyolil. Naq tu'n kytziye' nchin jawa' kynimane', atzu'n kynab'le' nche yasune' wi'je'.
- ⁵O'kx tuk'i'l Dyos nknet'a' nak'b'il wu'ne'; qu'n tuk'i'l ntzaja' q'uqb'ab'l nk'u'je'.
- ⁶O'kxte nklonweye' ex inxq'uqinweye'. Lay chin kub' tz'aqe', qu'n ate e'wb'il weye'.
- ⁷Tuk'i'l Dyos ntzaja' kolb'ilweye' exju' ninb'ilweye'; ate inklonweye' ex e'wb'il weye'.
- ⁸¡Nwnaqil, qek kyk'u'je' ti'j Qman Dyos kukxju'! ¡Che yolinqe'ye' tuk'i'l toj na'j Dyos q'uqlixi'x kyk'u'je'! ¡Ate Dyos e'wb'il qe!
- ⁹Naqngxante' xjal, b'a'nqa q'inun mujqa prow; naqwit che kub' mlo'n junx toj jun malb'il, mixpeloti'xte kyalal kyetwitz kyq'iq'.
- ¹⁰Lalun qe kyk'u'je' ti'ju' q'oj kyib'aj xjal; ¡lalun jawkynima'n kyib'e' ti'j kyeleq'e'! qama che jaw q'inumaxe', lalun tz'okqe kyk'u'je' ti'j pwaq.
- ¹¹⁻¹²B'a'npunxi' maj nb'iye' te Dyos qa te qe'ju' ipumalj exju' tk'u'jlalil ex intq'o'n tu'me'l t-xel teyile junjun kse'nxju' tb'inchb'en, chiju' b'itzal.

Sal 63

In qe tk'u'ju' xjal tu'n Dyos

- ¹¡Nman Dyos, teya nchin nimana'ye'! Inxi'x chin jyone' ti'ja, qu'n inchin k'wajtiye' ti'j; inxi'x chin elb'aje' ti'ja, kse'n tx'otx' tzqij, in ojqlan a' te.
- ²¡Wajb'ile' tu'n nka'yinteya toju' tjaya xjan, ex tu'n nka'yinteju'ye' tipumala ex tajwalila.
- ³nimxi'xte' toklenju' tk'u'jlalila kyetwitzju' chwinqlal! Kchin b'itzale' teya tu'n ntziye';
- ⁴tkyaqil tq'ijlalil nchwinqlale' kjawil nnima'na, ex kjawil nmujb'a'n nq'ob'e' teya toj na'j Dyos.
- ⁵Kqeb'iltzun nk'u'jtze', kse'n xjal nxi' toj jun ninwan, ex kchin b'itzale' teya tuk'i'l tzalajb'il,
- ⁶Nkub'lenxi' kxeye' toj qonik'an, intzaj nna'na ex inchin ximane' ti'ja,

- ⁷qu'n a na'ta nnonin weye'. ¡Inchin tzalaje' kyjaq'ju' t-xik'a!
⁸Tkyaqilju' nchwinqlale' ati tuk'i'la; min nchin kyej ttzaqpi'ne' tb'anq'ob'a.
⁹Aye'kye' kyajb'il tu'n nkub' kyb'yo'ne' che b'elix tz'aq tzmajx t-xe muqb'il;
¹⁰tu'n k'uxtx'e'nb'il kb'ajela' tokywi' ex che b'ajel ch'yo'n kyu'n xo'j!
¹¹Atzunte' nimaqkawil ktzalajel ti'j Dyos; kche b'itzalju' inkyma'n kyol ax twitz Dyos, aye'tzu'n nche chanyol lay jqet kytzi. Chiju' b'itzal.

Sal 64

Na'j Dyos qanb'il kolb'il te Dyos

- ¹Nman Dyos, b'intzju'ya tq'ojq'ojel nwi'ye', klomju'ya nchwinqlale' kyeju' wajq'oje xob'ajilqe'xi'x.
²Chin tewanku'ya kywitzju' b'inchal myab'a'n ex teju' kyxim nk'u'n toj ewaj; chin tkloma kye b'inchal myab'a'n xjaw kyb'u'yi'n kyib' wi'je',
³Naku'j k'uxtx'e'nb'ilju' kyaq' jqu'n twitzte inkylanu'n kyyol te k'ixb'sab'l kse'n smaj.
⁴Inche tzaj xon tzmajx toj kyewb'il ti'ju' xjal mixti' til; naq myanim ajkytzaj xon ex min nche xob'.
⁵Inkyoni'nkyib' kyxolilex tu'n kyb'inchante myab'a'n; inkub' kyxima'n tu'n tkub' kyq'o'n kyxpatxab' toj ewaj ex toj kynab'l qa mix-a'lo' kka'yilkye,
⁶qa mix-a'lo' kxpich'ulteju' kyb'inchb'en myab'a'n. Ate kxpich'ulkyeju'aju' inel tnik' ti'j tkyaqilju' t-xim xjal toj tanmi.
⁷Ate Dyos kk'ixb'salkye kyu'n t-smaj, naq minab'en ajkyok tk'ixb'sa'n.
⁸Che kb'eltz'aq tu'nxju' kyol, aye'tzu'n che okyel ka'yinky kche xmayil kyi'j.
⁹Kykyaqiltzuntz kche nimal te Dyos ex kche yolil ti'ju' tb'inchb'en; k'elelkynik' ti'ju' matxi' b'aj tb'inha'n.
¹⁰Ktzalajelju' b'a'n xjal ti'j Qman Dyos ex ktjya' kolb'il tuk'i'l, ex kykyaqilju' xjal tnik'alkyi'j kqeb'el kyk'u'j tu'n, chiju' b'itzal.

Sal 65

A Qman Dyos b'a'n tu'n tajwalet

- ¹Nman Dyos atiya toj Syon, ¡aya ati tu'n tjaw ajwaleta!, ¡aya ati toklena tu'n tjapun qyole' twitza,
²qu'n intzaj tb'i'nju'ya na'j Dyos! Kykyaqilju' xjal toj tkyaqil twitz tx'otx' inche ul tk'etza.

- ³Inkub'qi'je' tu'nju' qb'inchb'ene' taq'wix, atzunta inkub' tnajsa'na qile'.
- ⁴Tzalajb'ilte' teju' xjal injaw t-sk'o'na ex inxitiq'i'na najal tk'etza, kyoju' najb'il toju' tjaya. ¡Qo' tnajsama tu'nju' tb'anil ati toj tjaya, tu'nju' xjanb'il ati toj tjaya!
- ⁵Nman Dyos ex klol qeye', inqotzaj ttzaq'we'nta kyu'n tb'inchb'ena tb'anilqexi'x ex tnik'alkyi'j; kykyaqilju' xjal twitz tx'otx' q'uqlok kyk'u'j ti'ja, exqe'ju' xjal najlqe' najchaq toj ninnjab';
- ⁶tu'nju' tipumala ex toklena wa'lqe'ju' witz.
- ⁷Inkub' nak'eju' ttolob' ninnjab' tu'na exju' xitb'il kyxol tnam;
- ⁸exqepe'ju' xjal te najchaq tx'otx' inche lu'lun kywitzju' tb'inchb'ena tb'anilqexi'x; naq tu'nela ati sich' te tzalajb'il toj tjawetzq'ij ex tkub'exq'ij.
- ⁹B'a'n tilwiju' tx'otx' tu'na; intzaj tq'o'nju'ya jb'al tib'aj tu'n tjaw awal twitz ex kyuk'i'l nin a', inche ch'iyju' triy tu'na. ¡lktzu'n intaq'una'n tx'otx'ju'ya toj kojb'il!
- ¹⁰Nb'aj tak'sa'nju'ya tx'otx' aj tb'ajket tkyaqil inb'aj ak'; ajttzaj tq'o'na jb'al nim tib'aj ex intzaj tky'i'wla'nju'ya awal twitz.
- ¹¹Intnojsa'nju'ya ab'q'i kyu'n ky'i'wb'il nim intzaj tq'o'na kyu'nju' muj;
- ¹²cha'x qe'ju' k'ul toj kojb'il te kywa alu'mj exqe'ju' tze toj k'ul inche tzalaj qu'n cha'xqe';
- ¹³inche b'ajnoju' chq'ajlaj kyu'n rit, exqe' b'ya' nojniqe' kyu'n triy; ¡Kykyaqil nche b'itzan ex nche xch'in tu'n kytzalajb'il! chiju' b'itzal.

Sal 66

Te lab'te'n qe'xi'xju' taq'unb'ena

- ¹Che' b'itzan qe'ye' te Dyos tuk'i'l tzalajb'il, ju' najlqe'ye' toj tkyaqil twitz tx'otx';
- ²kyb'itzanqe'xe' b'itz toju' tb'anilxi'x tb'i Qman Dyos; che kyb'itzanqe'xe' tb'anil b'itz te.
- ³Kymanxe' te Qman Dyos: Tb'anilqe'xi'xju' tb'inchb'ena. Inche kub' tz'ajju' tajq'oja twitza; tu'nju' nimpumala;
- ⁴kykyaqilju' xjal nche k'ulun twitza ex inche b'itzan b'itz toj tb'iya. Chechiku'ye' te.
- ⁵Kukytzaje' ka'yilteju' taq'unb'en Dyos, e' tb'inchb'en tb'anilxi'x matxi' b'aj tb'incha'n kye xjal:
- ⁶Xitaq'pu'nju' ninnjab' toj kab'e' plaj ex kyej tenju' tx'otx' tzqij, ex e'ik'x b'etju' ojtxi' qchman tu'n kyjlajinte nin a' Jordan; ¡qo'qe' tzalaj ti'j Dyos!

⁷Tu'nju' tipumal, in kawin tejumajx. inxq'uqin kyi'ju' nimaqtnam, tu'ntzun lalun jawkyi'n kyib'ju' xjal mib'a'n che b'in te Dyos.

⁸¡Kyajwalinktze' Qman Dyos e'nimaqtnam! ¡che b'itzane' tu'n tajwalitju' tb'i!

⁹Qu'n ati qchwinqlal tu'n; ex min ntjo'n tu'n qkub' tz'aq.

¹⁰Nman Dyos, matxi' qo ik'e' toj joyb'il qi'je' tu'na, ¡matxi' qob'aj t-xtilsa'na kse'n saqpwaq!

¹¹Maqo jawtz'aqe' tu'na toj pa; majawx tq'o'na jun qiqatze' alxi'x.

¹²Mataja tu'n qkub' yaju'ne' tu'n jun alkyexku' xjal; matxi' qoyajtiye' toj a' ex toj q'aq', te b'ajsb'iltzun matzaj q'aq'an tk'u'ja qi'je'.

¹³Chin okyixe' toju' tjaya ex che kb'el nq'o'ne' chojb'il k'ok'sb'il twitza; kjapumeltzun nyoltze' twitza,

¹⁴aye'ju' nyole' e'nmaye' teya tu'n nb'inchanteye' tej xob'ajilxtoq ta'qine'.

¹⁵Che kb'el nq'o'ne' alu'mj q'u'sqe' te chojb'il k'ok'sb'il twitza; che kxe'l nq'o'ne' tman wakx ex tman chib', ex rit te chojb'il teya.

¹⁶¡Kukytzaje' kykyaqile', aye'ye' inche xob'e' te Dyos! ¡Kyb'intzpe'ye', kxe'l nma'ne' kyeye' tkyaqilju' t-xtalb'il Dyos matxi' tb'inha weye'!

¹⁷Machin kub'sane' te ex majaw wajwali'ne' tu'n ntziye'.

¹⁸Noqwit ati nxime' myab'a'n, mixti'wtlo xin tzaj tb'i'ne' Qman Dyos;

¹⁹¡atzunte' ma chintzaj tb'i'ne' toj nna'j Dyose'!

²⁰¡Nimanxwitju' tb'i Dyos, min sel tik'u'nju' nna'j Dyose' ex min xkub' tewa'nju' tk'u'jlalil weye'! chiju' b'itzal.

Sal 67

¡Jawxwit ajwali'na kyu'n kykyaqilju' tnam!

¹Nman Dyos, Q'aq'antz tk'u'ja qi'je', ex qo' tky'iwlaku'ya; qo' tka'yitza tuk'i'l tzalajb'il,

²tu'ntzun telkynik' kykyaqilju' tnam teju' t-xtalb'ila exju' kolb'il tu'na.

³Nman Dyos, tz'ajwalinjtzxwita kyu'nju' tnam; ¡kykyaqilxwitju' tnam che jaw ajwalinteya!

⁴Che xch'inxwitju' nimaqtnam tu'n kytzalajb'il, ina' kawinta kyib'aju' tnam toj tnik'alti'; ¡aya xaqulkye nimaqtnam toj tkyaqil twitz tx'otx'!

⁵Nman Dyos, tz'ajwanlinjtzxwita kyu'nju' tnam; ¡kykyaqilxwitju' tnam che ajwalin teya!

⁶Matxi' taq'te tx'otx' tawal; ¡matxi' qotzaj tky'i'wla'n Qman Dyos!

⁷¡Awt Qman Dyos ky'iwlanqe! ¡Kykyaqilxwitju' xjal twitz tx'otx' che q'on ninb'ilte! chiju' b'itzal.

Sal 68

Nnche kanb'an aj Israel

¹Ajtaq'wi Dyos q'ojil, inche'x slamju' tajq'oj; aye'ju' ntx'a'lti'j kyk'u'j ti'j inche kub' oq twitz;

²inche kub'naj kse'n sib' toj kyq'iq', inche kub' niwj kse'n ser toj q'aq'; ¡tzpetni qe'kye' xjal b'inchal myab'a'n twitz Dyos!

³Aye'tzu'n b'a'n xjal nche tzalaj; ati nak'b'il kyetwitz Dyos, ¡inche xlik'pun tu'n kytzalajb'il!

⁴Che b'itzan qe'kye' te Dyos, kyb'itzanxe' b'itz toj tb'i; kyajwalinktzju'ye' ati tib'aj muj. ¡Che tzalajxe' ti'j Qman Dyos! ¡Che tzalajxe' twitz!

⁵Ate Dyos najli toju' tja xjan, Manb'aj kye meb'a ex kolol kyi'ju' qya kyimni kychmil;

⁶Intq'o'nte Dyos najb'il teju' xjal mixti' najb'il te, inche ttzaqpi'nju' jpu'nqe' ex intq'o'n kytzalajb'il; aye'tzu'n nche jaw meltz'uj kche najal toj tx'otx' min tq'o'n tawal.

⁷Nman Dyos, tej nejlitoqa kywitzju' ttanama intoq b'eta kyuk'i'l toj chq'ajlaj,

⁸jaw lu'lunju' tx'otx', tzaj chitj jb'al twitz kya'j, exju' witz Sinayi jawlu'lun twitzju' Qman Dyos, janche k'uluna' aj Israel.

⁹Nman Dyos, nim jb'al tzaj tq'o'na matxitoq kub' b'aju' ttanama, ex tzaj tq'o'na tipumal.

¹⁰Atzu' ekyeja' najana' ttanama na'tz atzunta Nman Dyos, noqx tu'n tk'u'jlalila, xitq'o'na aju' nnojqelan kyeju' prow.

¹¹Tzaj tq'o'n Qman Dyos jun tqanil; nim qya intoq che pakb'ante:

¹²¡Ljo'n kyb'ajx oqju' nimaqkawil kyuk'i'lju' kyxjal te q'oj! Chechij. Aye'tzu'n qya eb'jo'kx toj kyja b'aj kysipa'n ti'xti' b'je'l kyiq'i'n kyi'ju' ajq'oj kyxolilex,

¹³aye'tzunkye' e'kyajtene' kyxol ch'laj, ¡kse'n kyxik' paloms ktxu'n kyi'j tu'n saqpwaq! ¡Exju' kytzmal ktxu'n kyi'j tu'n q'anpwaq tb'anil!

¹⁴Tetzu'n kyb'aj oqju' nimaqkawil tu'n Dyos nimpumal, kub' saqche'w tib'aju' witz Salmon.

¹⁵¡Nim kyoklenju' witz B'asan ex nimaq kywe'!

- 16Aye'ye' txqantl tnam, ¿titiq'u'n ntx'a'lti'j kyk'u'je' ajt-xikyka'yinju'ye' witz ja oje tmaya' Dyos tu'n tnajan? ¡Ate Qman Dyos, knajal atzu' tejumajx!
- 17Ku'tz Qman Dyos twi' witz Sinayi ex ul toju' tja xjan; kyoju' tkarwaj nimxi'xtoq txqan kyb'aj.
- 18Nman Dyos, jawxa tzmax twi' witz ex eb'ajx tiq'i'nju'ya pres; etk'ama chojb'il te tnam kyu'n xjal expe' makyaq'kyib'ju' njaw kyi'q'i'n kyib' ti'ja tuk'i'la, Nman Dyos.
- 19¡Nimanjtzxwit tb'i Qman Dyos ex klolqe, ju' nqo toni'n atl junjun q'ij toj tkyaqilju' ti'xti'!
- 20Ate Qman Dyos nkolon ex inqo klet tu'n teju' kamik.
- 21Ate Dyos kb'el pa'nte kywi' tajq'oj, kywi'ju' mixti'x nkyaj kytzaqpi'nju' b'inchaj il.
- 22Oje tma Qman Dyos: K'eletz wiq'i'ntla toju' tx'otx' B'asan; ex toju' ninnjab' nim t-xe,
- 23tu'n tb'aj twab'ena kychk'elju' tajq'oja ex tu'n txi' kyk'wa'nju' ttx'yana. Chi Dyos.
- 24Nman Dyos, nnimaqkawile', q'ancha'lqe' xjal txoli'n kyel toju' tjaya xjan inche ik'san ninb'il teya.
- 25Nejliqe'ju' aj b'itzal lepchqe'xtlju' aj chinb'al, kyxoltzun ta'qe'ju' qpoj inche q'ajtzan tanb'orin.
- 26¡Kynimanktze' Qman Dyos kykyaqile'! ¡Kyb'uyim kyib'e' aj Israel ex kyajwali'nktze'!
- 27Nejli B'enjamin itz'inb'aj kywitz, kyuk'i'l b'a'npun nejenel kye aj Juda, aj Sab'ulon ex aj Neptali.
- 28Nman Dyos, yek'untza tipumala; ¡b'incham jumajtla t-xtalb'ila tb'inchaya qeye'!
- 29Tzmax toju' tjaya xjan, toj Jerusalem, janpona' kyi'q'i'n nimaqkawil oyaj teya,
- 30tzak'unqe'xju'ya aj Ejipt, naku'j txkupqe' toj ajlaj q'ajun, aye' jun k'loj tman wakx tx'u'jqe' exqe' qpoj tman wakx nkynima'kyib' tu'n kyq'inumal ex nche kub'kyme'sa'n tnam; ¡sputinqe'xju'ya xjal kyajb'il tu'n kyq'ojin!
- 31Toj Ejipt kche tzajela' sanjelj; kjawil kymujb'a'n aj Etyopiy kyq'ob' twitz Dyos.
- 32¡Che b'itzan qe'ye' te Dyos kykyaqile' nche kawine' twitz tx'otx', kyb'itzanxe' b'itz te Qman Dyos,
- 33teju' nb'et toj kya'j, toju' kya'j tejumajx! Kyb'intze' se'ntaq'wi nq'ajtiju' tq'ojq'ojel twi', aju' tq'ojq'ojel twi' nimtipumal.

³⁴Tz'elx kynik'e' ti'ju' tipumal Dyos: aju' ati toklen tib'aj Israel, npon kanun tipumal tzmax toj xkul kya'j.

³⁵Tb'anilxi'xte Dyos toju' tja xjan; intzaj tq'o'n Qman Dyos toklen ex tipumalju' ttanam. ¡Nimanjtzxwitju' Dyos! chiju' b'itzal.

Sal 69

Sich' toj k'ixk'oj

¹Chin tkloma, Nman Dyos, qu'n naqxi'x ch'inxtl njaq'wiye' toj a';

²kxi' nxi' mulq'aje' toj sob'on nim t-xe ex mixjaloxax tu'n nkub'a' we'ye'. Matxi' chin ku'pune' t-xexi' a' ex xi' nxi' iqane' tu'n tñimal a'.

³Matxi' ku'x tzqij toj nqule' tu'n tpaj nchin xch'ine' nim; in ch'yon toj nqule'; ¡matxi' che siktiju' nwitz'e' ayob'ente Qman Dyos!

⁴Nimxi'x kyb'aju' nche el ik'unweye' kyetwitzju' t-xya'mal nwi'ye', extzun mixti' wile'; matxi' che chmetju' wajq'oje, aye'ju' naqx kyak'a'n nche okten yajlal weye' ex inxi'x kyqani'n tu'n txi' wanjsa'n ti'ju'ye' mixti' sajwelq'a'ne'.

⁵Nman Dyos, b'i'nxi'x tu'na, xnakqine' twitza; lay b'ent wewanteju'ye' wile' twitza.

⁶Taye, aya Dyos nimpumal, ¡lalun tz'el kych'ixawju' q'uqlok kyk'u'j ti'ja noqx tu'n npaje'! aya Dyos nkyk'lu'n aj Israel, ¡lalun che kub'numju' nche jyon ti'ja noqx tu'n npaje'!

⁷Noqx tu'n nk'u'jlalile' ti'ja inchin yajtiye'; matxi' tz'elxi' nch'ixawe';

⁸¡ikqinju'ye' kse'n jun xjal min ojtzqi'n twitz kyeju' witz'ine' ex ntzike'!

⁹Xi' nkub' b'aje' tu'n xky'aqli'n ti'ju' tjaya; machin ok ik'le'ne' kyu'n nche ok ik'lenteya.

¹⁰Ajnkub' oq'e' ex aj nmewayine', inche xmayin weye';

¹¹qa nnoknq'o'n wi'je' te b'is, tzeb'ajilqine' kye.

¹²Noq oqinkxe' nchin kub' kyyoli'n xjal, exqe' tx'ujtenil in b'je'l kyb'itz xmayb'il weye'.

¹³Ayintzunwe', Taye, inchin kub'sane' teya. Nman Dyos, ¡chin toniya ja'lo! Naq tu'n tk'u'jlalila nimxi'x, ¡chin tzaq'wentza! Noq tu'nju' t-o'nb'ila kukxju', ¡chin tkloma!

¹⁴¡Lalun taja tu'n nxi' mulq'aje' toju' xoq'l! ¡Chin tkloma kyeju' nche el ik'unweye' ex tu'n michinxa' mulq'aje' toju' a' nim t-xe!

¹⁵¡Lalun taja tu'n nxi' iqane' tu'n tñimal a'! ¡Lalun taja tu'n nxitjk'u'ne' ttolob' a' nim t-xe!

- 16Nman Dyos, chin ttzaq'wetza; ;b'a'nata ex nim tk'u'jlalila! Chin tka'yitza, qu'n nimta tlaqb'il tk'u'j;
- 17;Lalun tz'el tik'u'nju'ya tmajena lu! ;Chin ttzaq'wetza lwiyl, qu'n xob'ajilx atinqina'ye'!
- 18Lq'etza nk'etze' ex chin tkloma; ;chin tkloma kyeju' wajq'oje!
- 19Ojtzqi'n tu'na jni'xju' matxi' chin ok ik'le'ne', matxi'xi'x b'je'l nch'ixawe'; tojtzqi'nxi'xa alkyeqe' wajq'oje.
- 20Matxi' k'ixb'i wanmiye' tu'nju' nchinok ik'le'ne'; ;mixti'tl wipumale'! Manjoye' jun q'uqb'al nk'u'je', ex jun tu'n ttzaj q'aq'an tk'u'j wi'je', ex mixti' sokyal.
- 21Ku'x q'o'n b'i'yb'il toju' nwaye', ex tej ttzaj k'waj wi'je' tzaj q'o'n b'inayr te nk'wa'ye'.
- 22;Axwitju' kymes ex kywa nkukyq'o'n tu'n kytzalaj jawb'ent te jun xpatxab' kye!
- 23;B'inchama tu'n kykyaj moxix ex tu'n kylu'lunju' kyqan kukxju'!
- 24Tzaqpintzju'ya ttx'u'jila kyib'aj; ;che b'ajxwit tu'n tq'oja ajtkb'u'l kanun!
- 25Kyajxwitju' kynajb'il te chq'ajlaj, ex mix-a'lo'xwit najan toju' kyja;
- 26qu'n inkub' kyljo'n toj tq'iju' matxi' tzaj tb'is tu'na ex inche xmayink ti'ju' b'ajni tk'ixb'sa'na.
- 27Anjsanxju'ya taq'wix kye, tu'nju' taq'wix nkyb'inha'n; ;ex tu'n lalun kyk'amju' najsb'il kyil!
- 28;Najsanku'xju'ya kyb'i toju' u'j te chwinqlal! ;Lalun ku'x tq'o'na kyb'i jatku'xa' kyb'iju' tnik'alkyi'j!
- 29Ayintzunwe', yab'qine' ex nchin b'isune', chin twab'aktza, Nman Dyos ex chin tkloma.
- 30Kjawil wajwali'ne' tb'i Dyos kyu'n b'itz kwajwali'ye' tuk'i'l aq'b'il chjonte,
- 31Ex kjel tzalajxi'x Qman Dyos ti'j kyetwitzju' chojb'il tman wakx mujqa jun qpoj wakx kyuk'i'l tuk'a ex t-xky'eq
- 32Kche tzalajelju' nche b'isun aj txi' ka'yi'n ja'lu ex kkuwixel kyanmiju' nche jyon ti'j Dyos;
- 33ina' che tzaj tb'i'nte Dyos prow ex min nche eltik'o'n jpu'nqe' ju' teqe'.
- 34;Kyajwalinktze' Qman Dyos kya'j, tx'otx' ex ninnjab', ex kykyaqile' nche anq'ine' kyoj!

35-36 Ate Qman Dyos kklolte Syon ex che jawil tb'incha'n jumajtlu' nimaqtnam toj Juda. Kkyetza' kyk'wal kymajinju' nintnam; atzu' che najala' ex kytzyu' kytx'otx'; jaye' nkyk'u'jla'n tb'i Dyos che najal toj! Chiju' b'itzal.

Sal 70

Lwix kuttzaja onilweye'

(Sal 40.13-17)

- 1 Nman Dyos, jkuttzaja klol weye'! Taye, jlwix kuttzaja onilweye'!
- 2 jTz'elxwit kych'ixawju' xjal kyajb'il tu'n nkub' kyb'yo'ne'! jChe kub'xwit oqju' kyajb'il tu'n nb'o'lje' kyu'n tu'n kych'ixaw!
- 3 jChe kub'xwit oqju' nche xmayin wi'je' tu'n kych'ixaw!
- 4 Kykyaqilxwitju' nche jyon ti'ja tenxwit ktzalajb'il; kymaxwitju' kyajb'ilju' tkolb'ila ikjalu: jAte Dyos nim token!
- 5 Atzunwe', prowqine' ex nchin b'isune', Nman Dyos, jlwix kuttzaja onilweye'! Ateju'ya nnonin weye' ex nklonweye'; jlwix kuttzaja, Nman Dyos! chiju' b'itzal.

Sal 71

Tna'j Dyos jun tijwnaq

- 1 Nman Dyos, tuk'i'la njyo'na'ye' kolb'ilweye'; jlalun chin kyej tkolb'e'na!
- 2 jChin tkloma ex chin ttzaqpima, tnik'alna'tati'j! B'incham xtalb'ila chin tb'itza, ex chin tkloma.
- 3 Tz'okxwita jun pik kolb'ilweye', jtz'okxwita te jun nin ja te kolb'ilweye'! jAteju'ya wipumale' ex pik e'wb'il wib'e'!
- 4 Nman Dyos, chin tkloma toj tq'ob'ju' b'inchal myab'a'n, toj tq'ob'ju' b'yol wnaq ex teju' tx'u'j twi',
- 5 Taye, ateju'ya q'uqb'ab'l nk'u'je' atxi'x kuxunqintoqe' q'uqlok nk'u'je' ti'ja.
- 6 Iqa'nxtoq nwi'ye' tu'n ntxuye' intoq okqe nk'u'je' ti'ja. jInitz'je' tu'na! jKchin b'itzale' kukxju' teya!
- 7 Majx nchin jaw lab'ti xjal weye', atzunta kolb'ilweye'.
- 8 Nim txqan nyole' te ajwalb'ilteya inb'aj q'ij tu'n nyoline' kyi'j
- 9 lalun chin nel tik'u'na aj ntijine'; lalun chin kyej ttzaqpi'na ajtb'aj wipumale'.
- 10 Kyajb'ilju' wajq'oje tu'n nkub' kyb'yo'ne', inkyb'u'yi'n kyib' ex in b'ajb'ent ti'j kxim wi'je'.
- 11 Ex inkyma'n: jChe lpexe' ti'j ex kytzyunku'ye', qu'n matxi' kyej kolb'e'n tu'n Dyos ex mix-a'lo' kklolte! Chechij.

- ¹²Lalun tz'el tpa'ntib'a wi'je', Nman Dyos; ¡Lwix kuttzaja klol weye'!
- ¹³¡Tz'elxwit kych'ixawju' wi'je' ex che kub'xwit naj! ¡Tz'elxwit kych'ixaw ju' kyajb'il tu'n nkub' yajtiye'!
- ¹⁴Ayintzuwe' chin ayole' ti'ja kukxju', ex kjawil nnima'nxi'xtla;
- ¹⁵kb'ajel q'ij wu'ne' kxe'l nchik'b'a'ne' kye xjal qama qo' tkola ex matb'inchaya tnik'alilti'j qeye'. ¡Layx kane te'lu toj nwitz'e'!
- ¹⁶Nman Dyos, kxe'l ntx'olb'a'nju'ye' tb'inchb'ena tb'anilxi'x; ¡kxe'l npakb'a'ne' qa o'kxta tz'aqli!
- ¹⁷Nman Dyos, aya tzaj xnaq'tzan weye' atxi'x toj ju' nku'xumale', ex inx che'x npakb'a'ne' tb'inchb'ena tb'anilqexi'x.
- ¹⁸Nman Dyos lalun chin kyej tkolb'i'na maskye matxi' chin tijine' ex saqtl nwi'ye', na'mxna' nb'aj yolinwe' ti'ju' tipumala kyeju' xjal ate' ja'lo ex kyeju' che ul yajxi'tel.
- ¹⁹Nimxi'x toklenju' tkawb'ila tnik'alti'j Nman Dyos; nim ti'xti' matxi' che tb'inchaya; ¡mix-a'lo' juntl kse'n aya!
- ²⁰Maskyep'e' matxi' tb'inchaya tu'n nlonteye' txqan yajb'il ex b'is, ktzajel tq'o'n jumajtlju'ya nchwinqlale'; kchin jawitz tiq'i'na tzmax t-xexi' tx'otx',
- ²¹ktzajel tq'o'na woklene' nimxi'x ex ktzajel tq'uqb'a'n jumajtla nk'u'je'.
- ²²Ayintzunwe', tu'nju' toklena nim, kchin b'itzale' teya ex kjawil nnimsa'na tuk'i'l chnab' arpa ex tzintzin, Nman Dyos, aya Xjan Kydyos aj Israel.
- ²³Okxi'x chin tzalaje'le' ajnb'itzane' teya, ex tu'n tkyaqil nk'u'je', tu'n oje chin tkola.
- ²⁴Ex tkyaqil kmuj kxe'l ntx'olb'a'ne' qa tnik'alti'ja, matxi' tz'el kych'ixawju' kyajb'iltoq tu'n nkub' yajtiye', chiju' b'itzal.

Sal 72

Na'j Dyos ti'ju' nimaqkawil

- ¹Nman Dyos, onintzju'ya nimaqkawil, tu'n tb'ent tkawin kse'nta, ex tojxi'x tnik'alti'j,
- ²tu'ntzun tkawin toj tu'me'l ex toj tnik'alilti'j tib'aju' ttanama ex kyib'aju' prow.
- ³Tzajxwit kyi'q'i'n nimaq k'ul exqe' witz nak'b'il ex tnik'alilti'j teju' tnam.
- ⁴¡Kawinxwitju' nimaqkawil toj tnik'alilti'j kyib'aj prow! ¡Che tkolxwit kyk'walju' ati nnojqlan kye ex che kub'xwit tnajsa'nju' ate'k yajulkye xjal!
- ⁵¡Tenxwit tchiylala teju' nimaqkawil kukxju'; atixku'ju' q'ij ex xjaw!

- 6;Tz'okxwit kse'n jb'al ex xmu's intak'sa'nju' tx'otx' ex k'ul!
- 7;Tenxixtlwit nak'b'il ex tnk'alilti'j toju' tq'ijlail tkawb'il, atixku'ju' xjaw!
- 8;Kawinxwit tib'aj tkyaqil twitz tx'otx', tzyet-x ttzi nin a' Ewprates tu'n tpon tzmax mankb'il ttxa'n tx'otx'!
- 9;Kyaq'xwit kyib'ju' tajq'oj najlqe' toj chq'ajlaj tuk'i'l, ex tu'n tkub' kyme'ssa'nkyib' twitz!
- 10;Tzajxwit iq'i'n oyaj ex chojb'il kawb'il te kyu'n nimaqkawil toj Tarsis ex kyoju' tnej tx'otx' toj ninnjab'. ex kyu'n nimaqkawil toj Sab'a ex toj Seb'a!
- 11;Che kub'xwit meje kykyaqilju' nimaqkawil twitz! ;Che ajb'enxwit kykyaqilju' nimaqtnam te!
- 12;Qu'n ate kklolteju' prow inkub'san exju' ati nnojqlan te ex mix-a'lo' onilte.
- 13;Ktzajel q'aq'an tk'u'j kyi'ju' me'sqe' ex che tkla'ju' prow.
- 14;Kche tkla' toju' jitz'jtib'il ex toj b'yojxjali'n, qu'n nim toklenju' kychwinqlal te.
- 15;Tz'anq'inxwitju' nimaqkawil! ;Txi'wt q'o'nju' q'anpwaq toj Sab'a te! ;Kukxwit tok kub'sb'ilju' ti'j twitz Dyos! ;Tzajxwit ky'i'wla'n kukxju'!
- 16;Tenxwit nim triy toju' tx'otx' ex chmet-xwit kywi'wiz! ;Witzanxwit kse'n tze Lib'ano ex tenxwit txqan kyspiyil kse'n k'ul toj kojb'il!
- 17;Tenxwit tb'iju' nimaqkawil tejumajx; tenxwitju' ninb'ilte kse'n q'ij! ;Kykyaqilxwitju' nimaqtnam twitz tx'otx' che k'monte ky'i'wb'il noqx tu'nel! ;Kykyaqilxwitju' nimaqtnam che q'mante, tzalajb'ilxta!
- 18;Nimanjtzxwitju' Qman Dyos, kydyos aj Israel, o'kxte nb'inchankye ti'xti' tb'anilqexi'x;
- 19;Nimanjtzxwitju' tb'i tb'anilxi'x tejumajx. ;Tkyaqilxwit twitz tx'otx' kub' noj tu'n tajwalil! ;Ikxwitju'! Chiju' b'itzal.
- 20;Atzu' nb'aja' tna'j Dyos Dab'i, tk'wal Jese, tzalu.

Sal 73

Toxi'n U'j (E' B'itz 73-89) T-xtalb'il Dyos

- 1;Majx b'a'nte' Dyos tuk'i'l Israel, kyuk'i'lju' xtilun kyanmi!
- 2;Noq ch'intlmi xin kub'a' tz'aqe'; qu'n e'jawtoq jilpuju' nqane'.
- 3;Qu'n matzaj tx'a'lti'j nk'u'je' tej xxinka'yine' nche b'jawb'ent ju' b'inchal myab'a'n ex inkynima'n kyib'.

- ⁴Minti' nche ximankye' lu qa kche kyimel, qu'n b'a'nqe' toj kyxmilal;
- ⁵na'mx tik' twitzlalil kyu'n, ti'ju' yajb'il ati twitz tx'otx' ex na'mx kyajti kse'nqe' txqantl xjal.
- ⁶Qu'mtzun a kyachb'ilju' nimjtib'il ex majx ati kytx'u'jil naku'j kyxb'alun;
- ⁷matxi' b'je'tz kywitz, nimxi'xju' myab'a'n nkub' kyxima'n.
- ⁸Tuk'i'l xmayb'il, nimjtib'il ex taq'wix yol, nche xob'tzana' tu'n kyb'inchan myab'a'n ex b'yojxjali'n,
- ⁹inche xon kyol ti'j Dyos te toj kya'j in elpunxju' kyol toj tkyaqil twitz tx'otx'.
- ¹⁰Qu'mtzun nche jaw nima'n kyu'n xjal ex min nnel kynik' ti'ju' taq'wixil nkyb'incha'n.
- ¹¹Inkyma'n: ¿Ma oktzun ktb'i' Dyos? ¿Ma ktzunlo tzajel tka'yi'n Dyos tzmax toj kya'j? Chechij.
- ¹²¡Kyka'yinqe'xpe'ye' b'inchal myab'a'n! Min nche yajti ex in chmet kyq'inumal.
- ¹³¡Naqx wak'a'we' nb'aj nxitlsa'n wanmiye' ex nche b'aj ntxjo'ne' nq'ob'e' te tkyaqil il!
- ¹⁴Naqx k'ixk'oj ink'mo'ne' tkyaqil kmuj, intz'e'ysanjtz nwitz'e' atl junjun prim.
- ¹⁵Naqwit machin ximane' kse'nkye, matxi'wtlo che kub'nsb'u'ne' tk'wala.
- ¹⁶Matz'oktilil wu'ne' tu'n tel nnik'e' ti'j ja'lu, ex ch'u'xxi'x sela' weye'.
- ¹⁷Tzmaxi'j xin nokxe' toj tja Dyos xjan xkanetzuntz toj nwitz'e' ja che web'ela'kye' lu:
- ¹⁸Matxi' che kub' tq'o'na toju' b'e' x'b'ilun ex inche'x tlmo'na toj yajb'il.
- ¹⁹¡Toj jun kmujx che kjel xitu'n! ¡Kche b'ajel tu'n kxob'el!
- ²⁰Ajtzun tjaw tiq'i'ntib'a Nman Dyos, kse'n ajttzaj tna'tib' jun xjal toj watl, k'elil tik'u'nju'ya che ka'jin.
- ²¹Machin tenwe' toj nim yajb'il ex atitoq k'ixk'oj toj wanmiye',
- ²²qu'n xnak qintoqe' mixtoqti'x noktojnwi'ye'; ¡ikqintoqju'ye' kse'n jun chej twitza!
- ²³Tu'npetzunju', antine' tuk'i'la kukxju'. Machin jawtiq'i'na tuk'i'l nb'a'nq'ob'e',
- ²⁴matxi' chin tzajt-äaqlu'na kyu'nju' t'nab'la te b'ajsb'iltzun kchin tk'ma'ya kyuk'i'l oklenj.
- ²⁵¿Alkyetzun juntl ati toj kya'j? ¡O'kx aya! Ajntene' tuk'i'la mixti'tl wajb'ile' te twitz tx'otx'.

²⁶Xi' nkub' b'ajwe', atzunte Dyos wetzb'ile' tejumajx ex a tzyulte wanmiye'.

²⁷Che kyimelju' inel kypa'n kyib' ti'ja; kb'el t-xitu'na xjal minti' nnokslan teya.

²⁸Ayintzunwe' chin kxe'l lq'eye' tk'etz Dyos, qu'n a b'a'nju' weye'. Aya, Nman Dyos, kolb'ilweye', ex kxe'l npakb'a'ne' tkyaqilju' tb'inchb'ena. Chiju' b'itzal.

Sal 74

Na'j Dyos qanb'il tzaqib'lteju' tnam

¹Nman Dyos, ¿Titiq'u'n xqokyey tkolb'e'na tejumajx? ¿Titiq'u'n saja' ttx'u'jila kyij'u' rit toj tch'laja?

²Na'ntzju'ya ttanama, ju' jawni t-sk'o'na ojtxi', ex klet tu'na tu'n tok te ttanama; na'ntzju'ya witz Syon, ja matxi' najana'ya.

³Kutzaja ka'yilteju' tnam majx kub'ni xitu'n; ¡oktenju' ajq'oj xitulte tkyaqilju' tjaya xjan!

⁴Inche b'itzanju' tajq'oja tu'n xëkanb'an ti'ju' tjaya xjan; ¡matxi' kub' kyq'o'n kyb'ander te juntl tnam

⁵tib'aju' ttzija, janche okxa' xjal! Naku'j si'wilqe' kyxol tze toj k'ul q'ajin,

⁶eb'jo'kten pa'lkye tilb'ilal toj tjaya tu'n k'uxb'il te si'wb'il ex tu'n poj'b'il

⁷Okkyq'o'n tq'aq'alju' tjaya xjan; ¡naku'j mixti'x toklen, kub' kytx'u'yi'n twitz tx'otx'!

⁸Kyma tu'n qkub' kyxitu'ne' qkyaqile'; ¡eb'jo'kten xitulkyeju' ja te k'u'lb'il toj tnam ja nqb'u'yi'natoq qib'e' tu'n qk'ulune' teya!

⁹Mixti' nche qka'yintlju'ye' techlal xjan; mixti' juntl t-sanjela xkyej, expe' min b'i'n qu'ne' jtoj we' ttxa'njal.

¹⁰Nman Dyos, ¿ma kukxtzun kyajun ajq'oju' qi'je'? ¿Ma kukxtzun tu'n kyolil taq'wixju' ti'ja?

¹¹¿Tiqu'n nxa' tewa'nju'ya tipumal tq'ob'a? ¿Tiqu'n nkyeja' tchle'n tq'ob'a ttzitik'u'ja?

¹²Atxi'x ojtxi' aya nninaqkawile'. Nimxi' kanb'ab'l matxi' kub'ti'n tu'na, Nman Dyos tza'lu twitz tx'otx':

¹³kub' taq'pu'nju'ya ninnjab' tu'n tipumala, kub' tpa'na kywi'ju' nimaqtxkup toj ninnjab',

¹⁴b'ajkub' tpch'u'na twi'ju' nin txkup Leb'yatan ex xitq'o'na te kychi' txkup toj chq'ajlaj.

15Eb'jatz poq'chaj a' ex eb'et nin a' tu'na, ex e'kub' ttzqijsa'nju'ya nin a' min nche kub' tzqij.

16Te teya q'ij exju' qonik'an; aya b'inchante xjaw exju' q'ij;

17aya kyej q'onte techelju' b'ajsb'il ttxa'n tx'otx'; kyej tnk'u'na q'ijal tuk'i'lju' jb'alil.

18Na'nku'ya Nman Dyos, nnok ik'le'na tu'n ajq'oj, exqe' xjal mixti' kynab'l nche yolin taq'wix ti'ja.

19¡Lalun tzik'xi'x qna'le' tu'na! Mixti'x qipumale' kse'nqe' paloms b'o's kyyajil; ¡lalun qo'x tq'o'na kyeju' tojk'ul txkup!

20¡Na'ntzju'ya tyola kyej b'entti'j tu'na, qu'n nojniju' tnam tu'n taq'wixil expe' toj tkyaqil twitz tx'otx'!

21Lalun taja tu'n tkub' me'sa'nju' xjal nyajunjtz; ¡b'inchama tu'n tjaw nima'na tu'n prow ex tu'n me's!

22¡Iq'i'nktz tib'a Nman Dyos! ¡B'inchama tkawb'ila! ¡Na'ntza nche oktenju' xnak q'ol ttx'u'jila kukxju'!

23Lalun tzik'tna'l tq'ojq'ojel kywi' tajq'oja tu'na, ex inxi'x che xch'inju' min nche okslan teya. Chiju' b'itzal.

Sal 75

A Dyos ajkawil

1Nxiqq'o'ne' chjonte teya Nman Dyos, nxiqq'o'n chjonteye' teya; ntzaj qna'ne' tb'iyá ex nxiqb'itza'ne' tb'inchb'ena tb'anilqexi'x.

2A ntma'n Qman Dyos ja'lu: Ajtpon tq'ijlalil tu'n kyb'jaw nsk'o'ne', che okyil toj xjel wu'ne' tojxi'x tu'me'l.

3Aj tlu'lunju' tx'otx' kyuk'i'lxi' najlqe' twitz, ayinweju'ye' tzyulte tq'uqlil b'a'nxi'x. Chi Dyos.

4Inxi'nma'ne' kyeju' nimalkyib' ex b'inchal myab'a'n: Lalun jaw kynima'n kyib'e';

5lalun kyla'jikyib'e' qa ati kyipumale' ex lalun noq tz'el kylanu'n kyole'. Nchije' kye.

6Qu'n myatzu' ntzaja'te' xjel qe toj tjawetzq'ij mo toj tkub'exq'ij, ex mya toj chq'ajlaj mo kywi'witz,

7ana'te Dyos Ajkawil: junjun nche kub'tme'ssa'n atzun junjuntl nche b'jaw tlaq'b'a'n.

⁸Tzyu'n tk'wab'l Qman Dyos, smo'n twitz ex tx'amjsa'n, aju' tk'ayil ttx'u'jil. Ajtzun ttzaj tq'o'nju' b'in lu, kykyaqilju' b'inchal myab'a'n twitz tx'otx' tik'x kb'ajel kyk'wa'n.

⁹Kxe'l npakb'a'ne' Qman Dyos ja k'uluna' Jakob' kukxju' ex chin b'itzale' ajwalb'ilte;

¹⁰qu'n kb'el t-xitu'n kyninb'ilkyib'ju' b'inchal myab'a'n, atzu'n xjal tnik'alti'j kxe'l tq'o'nxi'xtl tipumal, chiju' b'itzal.

Sal 76

Tkyaqil nkub'ti'j tu'n Dyos

¹Ojtzqi'nte Dyos kyu'n aj Juda; b'i'nxi'xte' tb'i kyu'n kykyaqil aj Israel.

²Tkub'ju' tja twi' witz Syon, toj Jerusalen;

³Atzuntzu' ekub'a' ttoqi'na' q'obj'il: e'kolb'il, e'k'uätx'e'nb'il, e' smaj kyuk'i'l tal.

⁴¡Nman Dyos, tb'anilxi'xta! ¡Nimxi'xta toklen kyekywitzju' witz te kanb'ab'li!

⁵Aye'ju' min nche xob' b'je'l iq'i'n ti'xti' kye; mixti'xte b'ent kyu'nju' kuwqe'; ¡noq eb'jik'ktan!

⁶Mixpe'ti'x b'ent kyyukchanteju' karwaj ex b'a'nchej tej kyxi' t-xob'sa'na Dyos, ju' k'lunjtza tu'n Jakob'.

⁷¡Xob'le'nxi'xta twitz, Dyos! ¿Alxi'xkye kb'entel twe' twitza ajttzaj ttx'u'jila?

⁸Ntzaj tq'o'na xjel tzmax toj kya'j; nxob'ju' tx'otx' ex nkub' nak'e twitza,

⁹Nman Dyos, aj tb'inchanteju'ya tnik'alti'j tu'n kykletju' nche yajti twitz tx'otx'.

¹⁰Kmiltz'ujel kytx'u'jilju' xjal te ajwalb'ilteya; ¡naqpena' ch'i'n kytx'u'jil k'okyil te tkorona toj twi'ya!

¹¹Che kytziyanx kyole' te Qman Dyos, ex che japunx kyu'ne'. Aye'ye' txolchique'ye' ti'ju' ati t-xob'il kyij'e', ¡Kyiq'intz oyaje' te!

¹²Ana'te in elq'inte kychwinqlalju' nche kawin ex ati tchi kyij'ju' nimaqkawil twitz tx'otx'. Chiju' b'itzal.

Sal 77

Xinb'e'tz kyib'aju' tb'inchb'aj Qman Dyos

¹Injaw tq'ojq'ojel nwi'ye' te Dyos tu'n ntzaj tb'i'ne'.

²In njyo'ne' Qman Dyos toju' q'ij qa nchin b'isune', ex min nchin q'jene' tu'n tjaw nmujb'a'n nq'ob'e' toj na'j Dyos te qonik'an. Min nknet jatu'n toka'qe nk'u'je'.

³Ajttzaj nna'ne' Dyos, inchin noq'e'; inchin kub' tene' ximal ex nchin kub' numje'.

- ⁴Layx chin wtane' Nman Dyos qa min xintzaj ttzaq'we'na; ¡mixti'x nb'entl nyoline' tu'n txqan b'is wi'je'!
- ⁵Inchin ximane' kyi'ju' q'ij exqe' ab'q'i ojtxi';
- ⁶na'n wu'ne' intoq chin b'itzane' te qonik'an. Inchin xjelune' ex nchin ximane' toj wanmiye' tib'aj:
- ⁷¿Ma kukxtzunlo ttx'u'jin Qman Dyosju'? ¿Ma laytzunlo qotk'u'jla jumajtl?
- ⁸¿Mamatxi'tzunlo b'aju' tk'u'jlalil? ¿Ma majxtzunlo oje kyajb'aju' tyol tziya'n tu'n?
- ⁹¿Ma matxi' tzik'tna'lju' t-xtalb'il Dyos tu'n? ¿Mamajxtzun matzaj ttx'u'jil, tu'n min nlaqltk'u'j qi'j?
- ¹⁰Axi'xwe' nch'yon we ajtkub' nxima'ne' ¿min nqo toni'ntl Qman Dyos kse'n tnejel?
- ¹¹Che tzajel nna'nju'ye' tb'inchb'en Dyos tb'anilqexi'x xeb'aj tb'incha'n ojtxi';
- ¹²kchin ximale' ti'j tkyaqilju' taq'un oje tb'incha.
- ¹³Nman Dyos, xjanta toj tkyaqilju' tb'inchb'ena; ¿alxi'xkye juntl dyos nim toklen kse'n aya?
- ¹⁴¡Ateju'ya Dyos nb'inchankye tb'anil b'a'nq'ob'aj! ¡xityek'u'na tipumala kyeju' nimaqtnam!
- ¹⁵E' tkolju'ya ttanama tu'n tipumala, aye' tk'wal Jakob' ex tk'wal Jse.
- ¹⁶Nman Dyos, tzaj xob'il ti'ju' ninnjab' tej txi' ka'yi'na tu'n, ex ku'pun tyukchi tzmactzu' t-xexi';
- ¹⁷tzaj nim jb'al kyu'nju' muj, ojexi'x tinun twitz kya'j tu'n q'anqyaq toj tkyaqil twitz tx'otx'.
- ¹⁸B'injtzu' tq'ojq'ojela ntinun toj saqchanpach; tkyaqil twitz tx'otx' kub' spik'e' tu'n xloq'lokya'j ex b'aj yukchiju' tx'otx' tu'n kyejnajnab'.
- ¹⁹Jqet b'e tu'na toj ninnjab'; ik'xa kyoj txqan a', ex mix-a'lo'xte ka'yinteju' tqanb'ena.
- ²⁰Eb'ajx t-äaqlu'nju'ya ttanama kse'n txqan rit, kyu'nel Moyses ex Aaron. Chiju' b'itzal.

Sal 78

Tb'inchb'aj Dyos b'a'n kyeju' ttanam

- ¹Ntanam, b'intzju'ya nxnaq'tzb'ile'; ¡b'inku'ya kxe'l nma'ne' teya!
- ²Chin yolile' toj techlal; kyi'ju' ti'xti' e'wa'nqe' ttzajlenx ojtxi'.

- ³Aju' oje qb'i ex ojtzqi'n qu'n aju' kyej q'ma'n qe kyu'n qman,
- ⁴lalun che kub'qewa'n kywitz qk'wal. Qajwali'nktz Qman Dyos kyuk'i'lju' che itz'jel yajxi'tl ex qajwali'nktz tu'nju' tipumal ex tb'inchb'en te lab'te'nqe'.
- ⁵kub' tq'o'n Qman Dyos jun kawb'il te Jakob'; kub' tq'o'n jun nuk'b'il tu'n kyoklpe aj Israel ti'j, ex tchaq' kyeju' ojtxi' qyajilb'en tu'n t-xikyek'u'n kye kyyajajil che ul yajxi'tel,
- ⁶tu'ntzun kyojtzqinteju' kyyajajil che b'ju'l yajxi'tel, e'kyk'wal che ul itz'ji, tu'n txi' kyxnaq'tza'ntl kye kyk'wal;
- ⁷tu'ntzun tokqe kyk'u'j ti'j Dyos ex tu'n lalun tzik'tna'lju' b'aj tb'inha'n kyu'n; tu'n kyxi'kynima'n tchaq'b'il
- ⁸ex tu'n lalun che ok kse'nqe' ojtxi' kychman, eb'jaw miltz'uj ex xnakqe', min qe kyk'u'j toj kyanmi; ;min xjapun kyol twitz Dyos!
- ⁹Aye' tyajajil Eprayin, b'entnitoq kyten tu'n kyq'o'jin tu'n smaj, eb'ajkub' oq toju' q'ij tej tokju' q'o'j;
- ¹⁰Min xikynima'n kyol b'entniti'j tuk'i'l Dyos ex min kyaj tu'n txi' kyb'i'n t-xnaq'tzb'il.
- ¹¹Ik'tna'lju' tb'inha Dyos kyu'n, aye' b'a'nq'ob'aj tb'inha Dyos kywitz.
- ¹²E'tb'inha Dyos b'a'nq'ob'aj kywitzju' kyman toju' tx'otx' Soan, toj Ejipt:
- ¹³kub' taq'pu'n ninnjab' toj kab'e', ex eb'jik'x tiq'i'n toj, kyej tenju' a' naku'j tapi tu'n.
- ¹⁴Nejlitoq kywitz toj jun tnej muj te q'ijtl, atzu'n qonik'an tu'n t-spik'umal jun tnej q'aq'.
- ¹⁵E'tjaqju' pik toj chq'ajlaj, ex nim a' etz kyoj te kyk'wa' tu'n.
- ¹⁶;Tb'inha Dyos tu'n tetz chitj nim a' toj pik exb'et kse'n jun nin a'!
- ¹⁷Aye'tzunkye kukxtoq kyb'inchan ilju'; jawkyiq'i'nkyib' ti'j Dyos te jawnixi' toj chq'ajlaj.
- ¹⁸Oktoq kyq'o'n Dyos toj joyb'ilti'j xikyqani'n kywa kse'nxtoqu' kyajb'il.
- ¹⁹Eb'aj yolin ti'j ex kyma: ¿Ma oktzun kb'entel tkub' tq'o'n Dyos qwa toj chq'ajlaj?
- ²⁰Axte' tjaqte Dyos pik; ex nim a' etzchitj toj kub' qojli twitz tx'otx', kse'n jun nin a'; atzu'n ja'lu, ¿ma jaku'tzun b'ent ttzaj tq'o'n Dyos wab'j? ¿ma jaku' b'ent ttzaj tq'o'n kychi'ju' ttanam? Chechij.
- ²¹Tetzunj tb'inte Dyos ja'lu, tzaj ttx'u'jil; ;ojexi'x jaw ja'yon ti'j Jakob', kse'n jun q'aq'!

- 22 Qu'n min okqe kyk'u'j ti'j Dyos ex min kyokslaju' kolb'ilkye.
- 23 Tu'npetzunju', tzaj tchq'o'n Dyos muj ex tjaqju' kya'j;
- 24 ;tzaj tchitu'n mana tib'aju' ttanam,aju' triy te toj kya'j, tu'n kywan ti'j!
- 25 ;E'wanju' xjal ti'j kywa anjl! ;Nim kywa tzaj tq'o'n Dyos!
- 26 Tzaj jub'inju' kyq'iq' twitz kya'j toj tjawetzq'ij ex toj tnayajkya'j; ;tu'n tipumal Dyos!
- 27 Tzaj tchitu'n kychi'ju' ttanam; ;e'tzaj chitj pich' twitz kya'j kse'n tz'awun ttzi ninnjab'!
- 28 E'kub' tchitu'n Dyos toju' xmuj ex kyi'jileju' kypach xb'alun.
- 29 Eb'aj wantzuntz tzmax kyb'ajnoj b'a'nxi'x, iktzun tb'inchu Dyosju' kye kse'nxtoku' kyajb'il.
- 30 Na'mxtoqpe' tqe kyk'u'j tu'n kywan, atixtoqju' kywa toj kytzi,
- 31 tej tzaj ttx'u'jil Dyos kyib'aj Eb'ajkub' tb'yo'nju' ichan nim kyipumal. ;E'kub'tb'yo'nju' ichan atixi'x kynab'l tij Israel!
- 32 Tu'npetzu'n tkyaqil ja'lu, eb'inchantl il twitz Dyos; mixti'x kyokslaju' tb'inchb'en Dyos te lab'te'n.
- 33 Qu'mtzun eltiq'i'n Dyos kychwinqlal naku'j jun jiq'cha'nqe' ex e'kub' tq'o'n toj yajb'il xob'ajilx.
- 34 Qa nche b'yonjtz tu'n Dyos, nche jyontzuntz ti'j; inok qe kyk'u'j ti'j, ex inxi'x che jyon ti'j;
- 35 inultzuntz toj kyk'u'j qa a Dyos te toj kya'j intoq xq'uqinkye ex in klonkye.
- 36 Tb'anilxi'xpetzun che yolin extzun naq chajyolil nb'je'tz toj ktzi,
- 37 najchaqtoq ta' kyanmi ti'j Dyos ex min nkb'inchu'n kse'nxju' yol kyejni b'entti'j.
- 38 Atzunte Dyos nimxi'x tk'u'jlalil, kub' tnajsa'n kyil myab'a'n ex min e'kub' t-xitu'n; b'a'npumaj tjuk' ttx'u'jil ex min xitq'o'n anb'il teju' tq'oj.
- 39 Tzaj tna'n Dyos qa naq xjalqe'; qa ikyqe' kse'n kyq'iq' inik' jumj ex min in anjtzlti'j.
- 40 ;Jte' majlo min nche b'in te Dyos ex okkyq'o'n ttx'u'jil toj chq'ajlaj!
- 41 Ex intoq okkyq'o'ntl toj joyb'ilti'j; ;intoq okkyq'o'n tb'is Dyos xjan tib'aj Israel!
- 42 Min tzaj kynu'nju' q'ij tej kyklet tu'n Dyos tu'n tkyaqil ipumalj, kyeju' kyajq'oj;
- 43 tej tb'inchante nimaq ti'xti' te lab'te'n kyoj kojb'il Soan, toj Ejipt;
- 44 tej kyjaw b'entju' nin a' tu'n te chik', ex min b'ent txi' kyk'wa'n aj Ejipt.

- 45E'tzaj tq'o'n xtx'o ex ta'jinchej kyib'aj, b'aj kyaju'n tkyaqil ex kub' kyxitu'n;
- 46xitq'o'n twitz kyawal matxi'toq b'aj kyaq'una'n kye x't'ikt'u'l tu'n tb'aj kywan.
- 47B'ajkub' t-xitu'n tqan kylob'aj iw ex kyawal tu'n saqb'aqun ex txun che'w.
- 48Eb'aj kyimju' kywakyix ex kyrit tu'n saqb'aqun tuk'i'l q'ankeyaq.
- 49Tzaj tq'o'n Qman Dyos ttx'u'jil kyib'aj: tx'u'jilj, k'ixk'oj ex yajb'il, sanjelalqe' te kamik.
- 50;Tzaj ttx'u'jil b'a'nxi'x! Mix kub'a' tnajsa'n kyil, tzajpe' tq'o'n kamik kyib'aj;
- 51;tb'inha tu'n kyb'ajkyimju' tnejel k'wa'lb'aj kye kykyaqil aj Ejipt tojx kytanam!
- 52Eb'je'tz tiq'i'n aj Israel kse'n jun k'loj rit; xitiq'i'nju' ttanam toj chq'ajlaj.
- 53Xq'uqi'nqe' b'a'nxi'x tu'n tej kyb'je'tz tiq'i'n tu'n lalun tzaj xob'il kyi'j, aye'tzu'n kyajq'oj eb'ajkyaj muqli tjaq' ninnjab'.
- 54Tzaj tiq'i'n Dyos ttanam toju' tx'otx' xjan, ;kywi'witz eb'aj kanb'et tu'nku'!
- 55Eb'je'l tiq'i'n xjal witzleb'ilqe' kywitzju' aj Israel; ex b'ajx t-sipa'n tx'otx' kyxolju' kyyajajil, ex e'kub' najan tu'n kyoju' kypach xb'alun.
- 56Aye'tzunkye okkyq'o'n Dyos te toj kya'j toj joyb'ilti'j jawkyi'nkyib' ti'j ex min exi' kynima'nju' tchaq'b'il;
- 57qu'n ikqe'xju' kse'nqe' kyman, kyej kykolb'e'n Dyos ex min e'okslan te; ;eb'ajkub' ch'okyix toj kyb'e naku'j jun tze ch'okti'j!
- 58Okkyq'o'n ttx'u'jil Dyos tu'n kyq'olb'eb'l te witzileb'; eb'aj k'ulun kywitz ex jaw xky'aqlin kyi'j.
- 59Tzaj ttx'u'jil Dyos tej tka'yinte ja'lu, ex majx eb'je'l t-suchu'n aj Israel,
- 60ex kyej tkolb'i'n ja xjan toj Silo, ju' tjatoq kyxolju' xjal.
- 61Taq' anb'il kyeju' tajq'oj tu'n t-xikyiq'i'n techlal tajwalil ex toklen.
- 62Ojexi'x tx'u'jin kyi'ju' ttanam, eb'ajx tq'o'n te twa kyk'uxtx'e'nb'ilju' kyajq'oj.
- 63Eb'ajkyimju' ku'xun toj q'aq'; ;mixti'x ok tzalajb'il te mjeb'le'n kyi'ju' qpoj!
- 64Ex eb'aj kyimju' pale tu'n k'uxtx'e'nb'il, ex min e'oq'ju' kyxu'jil kyi'j.
- 65O'kx ttzaj tna'nttib' Qman Dyos naku'j intoq wtan, naku'j jun xjal te q'oj inel q'e'n toj twi',
- 66ex kub'kyi'ju' tajq'oj, ex eb'ajkub' oq tu'n; ;jel kych'ixaw tejumajx!
- 67Expe' eb'je'l tik'u'n toj tja Jse, ex min e'jaw t-sk'o'n tyajajil Eprayin;
- 68eye'kye' tyajajil Juda eb'jaw t-sk'o'n extzu'n witz Syon k'u'jla'n tu'n.

⁶⁹Jawtb'inja'n jun ja xjan, niman twe' kse'n kya'j, ex tkuwsa tu'n tten tejumajx kse'n tx'otx'.

⁷⁰Jaw t-sk'o'n Dab'i ju' tmajen aju' k'ik'leltoq rit;

⁷¹eltiq'i'n ti'ju' k'ik'lej rit, tu'n t-xq'uqinteju' ttanam, tu'n tok k'ik'lel kyij'ju' aj Israel.

⁷²Ex e't-xq'uqi Dab'i ttanam Dyos; e't-xq'uqi ex eb'ajx t-äaqlu'n tuk'i'l nab'l ex tuk'i'l tkyaqil tk'u'j. Chiju' b'itzal.

Sal 79

K'ixk'oj tej tkub' xitu'n Jerusalem

¹¡Nman Dyos, matxi' b'aj kyetzan xjal ttx'otx'a, ju' nche niman kye txqantl dyos!
¡Matxi' b'aj kyxmayi'n tjaya xjan ex matxi' b'aj kyxitu'n tnam Jerusalem!

²¡Matxi' che b'aj kub' kyb'yo'n tmajina tnik'alkyi'j, ex matxi' che b'ajkyej kyq'o'n te kychi' k'utz ex kychi' tojk'ul txkup!

³Makub' qojli kychk'el naku'j a' toj tkyaqil Jerusalem, ex mix-a'lo' te' tu'n tku'x muqunkye.

⁴Matxi' qo okye' te kyxmayb'il qb'esine'; ex te kytzeb'lju' xjal ate' qi'jileye'.

⁵Nman Dyos, ¿ma tejumajxtzun ju' ttx'u'jila? ¿Ma oktzun k'entil kukxju' qi'je' kse'n q'aq'?

⁶¡Tzaqqinxatx'u'jila kyib'aj kykawb'ilju' nimal kye txqantl dyos ju' min ojtzqi'na kyu'n ex min nche kub'san twitza!

⁷Qu'n eb'jo'kten walkye tk'wal Jakob' ex naq tik'lentl kyejten kyu'n.

⁸Lalun tb'inchaya tu'n qchjonteju'ye' il kyb'inchaju' ojtxi' qchmane'; ¡tzajxwitju' tk'u'jlalila lwiylulqeye', qu'n matxi' qokub'aje'!

⁹Nman Dyos, aya klol qeye', ¡qotoniya, qo tkloma ex najsanku'ya qile', tu'n tnimetju' tb'ia!

¹⁰Mixti' tu'n kymantekye' nche niman kye txqantl dyos: ¿Jatzunta' Kydyos? Chechiwt. ¡Q'ontza anb'il tu'n qlonteye' tu'me'l t-xel kyeju' xekub' b'yonkye tmajena! ¡Ex tu'n kyb'inteju' xjal nche niman kye txqantl dyos!

¹¹B'intza tq'ojq'ojel kywi'ju' jpu'nqe', ex klonqe'mju'ya b'entni ti'j tu'n kykyim tu'n tipumala.

¹²Nman Dyos, q'onka wuq maj tu'me'l t-xel kyeju' qb'esine' tu'nju' myab'a'n matxi' kyb'inja teya;

¹³ayo'tzunqe' ottanamqo'ya, ex t-ritqo'ya toj tch'laja, qo q'ol chjonteye' teya kukxju', ¡qo b'itzale' te ninb'ilteya toj tkyaqil tab'q'iyil! Chiju' b'itzal.

Sal 80

Q'aq'antz tk'u'ja qi'je'

- ¹Aya k'ik'lel kye aj Israel, in t-äaqlu'na tyajajil Jse kse'n jun k'loj rit, ati tq'uqb'ila kyib'aju' kyerb'in, ¡qo' tb'itza! ¡Q'aq'antz tk'u'ja kyi'ju' kyyajajil Eprayin,
- ²B'enjamin ex Manases! ¡Na'ntztib'a ex kuttzaja klol qeye' tuk'i'l tipumala!
- ³Nman Dyos, ¡Anjsama qi'je' tu'n qokye' kse'n tnejel! ¡Qo' tka'yitza tuk'i'l tk'u'jlalila tu'ntzun qklete'!
- ⁴Nman Dyos, nimitipumala, ¿jtoj q'jenju' ttx'u'jila tu'n ttzaj tb'i'na tna'j Dyos ttanama?
- ⁵Matxi' tzaj tq'o'na b'is te t-xel qwaye'; ex ta'l qwitze' te t-xel qk'wa'ye'.
- ⁶Matxi' qo oktq'o'na te kyxmayb'ilju' qb'esine', ex inche tze'nju' qajq'oje' qi'je'.
- ⁷Nman Dyos nimitipumala, ¡Anjsama qi'je' tu'n qokye' kse'n tnejel! ¡Qo' tka'yitza tuk'i'l tk'u'jlalila tu'ntzun qklete'!
- ⁸Etz ti'na junwi' lob'j ub'a toj Ejipt; eb'je'x t-xla'ja'na xjal nche niman kye txqantl dyos toj kyt'otx', tu'n kypon tq'o'na toj.
- ⁹B'aj t-ätilsa'nju'ya tx'otx' te, atzu'n junwi' lob'j lok'an ex noj twitz tx'otx' tu'n.
- ¹⁰B'aj tktxu'n k'ul tu'n tewun, exqe' nimaq tze eb'aj ktxet kyu'n tq'ob'.
- ¹¹Eb'ajx lik'j tzmax tib'aj ninnjab', exqe' t-xul e'pon kanun tzmax toju' nin a' Ewprates.
- ¹²¿Titiqu'n xkub'a' t-xitu'nju'ya tapi ti'jile, naq tu'n kyel t'uxi'n twitz ub'a kyu'n xjal nche b'et toj b'e?
- ¹³Tokju' tb'och k'ul yajulte; ¡nche oktenju' tojk'ul txkup walte!
- ¹⁴B'inchama xtalb'il, Dyos nimitipumala, kutanjtz ti'ja; ka'yintza b'a'nxi'x tzmax toj kya'j ex q'aq'antz tk'u'ja ti'ju' wi' lob'j lu,
- ¹⁵ti'ju' tqan lob'j aku'ya ku'x awante, ti'ju' t-xul aku'ya kyej q'onte.
- ¹⁶Tu'n ttx'u'jila xitu'nqe'ku'ya ate'k tx'emulte ex tz'e'ysalte;
- ¹⁷atzu'n ichan xjaw t-sk'o'na onima, ju' t-xul ichan aku'ya kyej q'onte,
- ¹⁸ex lay tz'el qpa'ntl qib'e' ti'ja. ¡Q'ontza qchwinqlale', ex o'kxtzu' qo kub'sala'qe' twitza!
- ¹⁹Nman Dyos nimitipumala, ¡Anjsama qi'je' tu'n qokjumajltle' kse'n tnejel! ¡Q'aq'antz tk'u'ja qi'je' tu'ntzun qklete'! Chiju' b'itzal.

Sal 81

T-xtalb'il Dyos ex kyb'inchb'aj aj Israel myab'a'n

- ¹¡Che b'itzan qe'ye' te Dyos tuk'i'l tzalajb'il, qu'n ate qipumal! ¡Kyajwalinktze' Dyos ja ajb'ena' Jakob' tuk'i'l sich' te tzalajb'il!
- ²Che b'itzan qe'ye' tuk'i'l tq'ojq'ojil tanb'orin, tuk'i'l chnab' arpa ex tzintzin.
- ³Che chinb'anqe'ye' ti'j chun aj tka'yin xjaw, ex aj t-xk'o'mix xjaw, qu'n a ninq'iju' qe.
- ⁴Qu'n a chaq'b'ilju' tzaj tq'o'n Dyos kye aj Israel ja k'uluna' Jakob';
- ⁵a chaq'b'ilju' tzaj q'o'n te Jse tej tetz Dyos ti'j Ejipt. Xinb'i'ne' jun tq'ojq'ojel wi'yj min ojtzqi'n wu'ne':
- ⁶Matxi' tz'el wiq'i'ne' iqtz ti'j tqula, matxi' nkolpiya toju' aq'untl kuw.
- ⁷Inttxoka toju' yajb'il ex makleta wu'ne'; tzaj ntzaq'we'na tzmactzu' toj muj in julin; kub' nq'o'na toj joyb'ilti'ja ttzi a' Merib'a.
- ⁸B'intzju'ya kxel woqxena'ne' teya ntanam; ¡noqwit ikj chinx tb'i'na, aya Israel!
- ⁹Lalun che kub' tq'o'n tdyosa te junxi'tl tnamqe'; ex lalun k'uluna kye junxi'tl dyos.
- ¹⁰Ayinwe' Dyos Manb'aj, inetz q'inteya toj Ejipt; qanintza twaya ex knnojsa'ya, nchije'.
- ¹¹Atzunte' ntaname' mixti' xinx tb'i'ne'; ¡Mixti'x xinx toksla'ne' Israel!
- ¹²Qu'mtzun xe kyeja' ntzaqpi'ne' toju' tch'u'xal kyanmi. ex mache anq'in kse'nxju' kyajb'il.
- ¹³¡Noqwit ma chinx tb'i'nju'ye' ntaname'! ¡Noqwit mab'et Israel kyoju' nb'eye'
- ¹⁴tojwitlo jun kmujx xekub'a' nme'ssa'nju'ye' tajq'oj ex mawtlo kub' ntz'e'ysa'n kywitzju'ye' xekmiltz'uj ti'j! Chi Dyos.
- ¹⁵Ma'wtlo che kub'mejeju' nche el ik'unte Qman Dyos, ex ma'wtlo kyej tenju' tz'e'ysb'il kywitz tejumajx.
- ¹⁶Ma'wtlo tzaj tq'o'n Dyos tb'anil triy te kywaju' ttanam, ex ta'lkab' witlo toj aq saj tq'o'n tu'n tel k'waj kyij. Chiju' b'itzal.

Sal 82

Ate Dyos ajkawil tib'aj tkyaqil

- ¹Q'uqlite Dyos toj tkawb'il toj kya'j ex nchaq'un kyib'aju' ajkawil kjalu:
- ²¿Ma kukx nxi' kypoqo'nju'ye' tuk'i'l chajyolil ex q'o'n kyib'e' kukxju' kyuk'i'l b'inchal myab'a'n?

³¡Kyb'inchame' tnik'alilti'j teju' numjni ex teju' meb'a! ¡Kyb'inchame' tnik'alilti'j teju' prow ex teju' ati nojqelan te!

⁴¡Che kyklomju'ye' mixti' kyipumal ex prow, che kyklome' toj kyq'ob'ju' b'inchal taq'wix!

⁵Aye'tzunkye' min nb'ant kyu'ne', min nok toj kywi'ye'; toj qxopin nche b'eta'ye'. Inxi'x yukchi tx'otx' kyu'ne' ex mixti'x nkych'exb'e'n kynab'le'.

⁶Nmaye' qa dyos qe'ye'; ex kykyaqilxe' nk'walqe'ye' ayine' Dyos te toj kya'j.

⁷Tu'npetzunju', che kyimele' kse'nqce' kykyaqil xjal, ¡che b'eltz'aqe' kse'n jun nimaqkawil min xkawin b'a'n! Chi Dyos.

⁸¡Atzun Nman Dyos, tzajku'ya kawil twitz tx'otx', a na'ta kyajaw kykyaqilju' nimaqtnam! Chiju' b'itzal.

Sal 83

Na'j Dyos tu'n tkolon Dyos

¹Nman Dyos, ¡lalun kyej numeya!, ¡lalun noqx qotzaj tb'i'na, qo' ttzaq'wetza!

²Ka'yinqe'tzju'ya tajq'oja, aye' intx'a'lti'j kyk'u'j ti'ja: matxi' che b'jaw tilj ex matxi' che b'jo'k miltz'uj ti'ja.

³Matxi' b'ajkub' kyxima'n ti'xti' taq'wix ti'ju' ttanama, ¡kyi'ju' xq'uqi'nqce' tu'na!

⁴Matxi' kub' kyxima'n tu'n kyul xitulqeye' tu'n tkub' naju' qtaname', tu'ntzun lalun tzaj na'ntl tb'i Israel.

⁵Kykyaqil matxi' kyej b'entti'j kyu'n, matxi' kymujb'a kyib' tu'n kyb'jo'k miltz'uj ti'ja:

⁶aye' kyxmuj aj Edom ex aj Ismael, exqe' kyyajajil Awar ex Moab',

⁷Web'al, Amon ex Amalek, exqe' pilistey najlqe' toj Tiro,

⁸exqepe' aj Asirya matxi' kymujb'a kyib' kyuk'i'l, ex aye' kyipumalju' tyajajil Lot.

⁹B'inchama kyi'j kse'n tb'inchaya ti'j Madyan, kse'n tb'inchaya ti'j Sisara, ex ti'j Jab'in toju' tñimal a' Kyison,

¹⁰aye' majx eb'aj toj Endor, ¡ex eb'jo'k te ttz'isil tx'otx'!

¹¹B'inchama kyi'ju' kyxjal nimaq kyoklen kse'n tb'inchaya ti'j Oreb' ex ti'j Seeb'; b'inchama kyi'j kykyaqilju' kynejel kse'n tb'inchaya ti'j Seb'a ex ti'j Salmuna,

¹²matoq kub'kyetza'n tk'ik'leb'l Dyos.

¹³Nman Dyos, b'inchama tu'n kysirun kse'n saqch'i'x, kse'n t-xaq tze nche'x tiqa'n kyq'iq';

- 14 ex kse'n k'ul nb'aj tu'n q'aq' ex nche b'aj tkyaqilju' tze tu'n,
 15 ¡iktzu'n ljoma toj kyq'ij kyu'n yajb'il ex xob'sanqe'xa kyu'n tq'ankeyaqa!
 16 ¡Tz'elx kych'ixaw tu'na Nman Dyos, tu'ntzun kykub'san teya!
 17 Tz'elxwit kych'ixaw tejumajx; ¡che kub'xwit ch'ixwi ex che kyimxwit!
 18 ¡Tu'n telkynik' qa o'kxta Dyos Manb'aj, qa o'kxta Dyos te toj kya'j tib'aj tkyaqil
 twitz tx'otx'! Chiju' b'itzal.

Sal 84

Wajb'ile' tu'n ntene' toj tja Dyos

- 1 ¡Nman Dyos nimpumala, tb'anilxi'xte' tjaya xjan!
 2 ¡Inxi'x pon nk'u'je' ex nchin elb'aje' tu'n ntene' tpenju' tjaya xjan! ¡Chin b'itzale'
 teya Dyos tajaw chwinqlal tuk'i'l tkyaqil wanmiye'!
 3 Exqepe' tz'unin ex kolondrina inokyal jatu'n kyb'inchante kypaqb'il kyal ti'ju'
 tq'olb'eb'la, Nman Dyos nimpumala, aya Ndyose' ex nnimaqkawile'.
 4 ¡Tzalajb'ilte' kyeju' nche najan toju' tjaya ex min nche qen tu'n kyb'itzan teya!
 5 ¡Tzalajb'il kyeju' nknet o'nb'il kyu'n tuk'i'la, aye' kyajb'il tu'n kyb'et toju' tb'eya
 xjan!
 6 Aj kyb'ji'k' toju' b'ya' b'isb'ajilxi'x che jawil b'ent t-xiklil a' toj, expe' ajttzaj jb'al
 nche jawb'ent a' tu'n tky'iwil Dyos;
 7 kljetel tch'iy kyipumal, ex k'okyel kyka'yi'n Dyos nim toklen toj Syon.
 8 Nman Dyos, te tkyaqil ipumal, ja k'uluna' Jakob' ¡b'intzju'ya nna'j Dyose'!
 9 Nman Dyos, ka'yintzju'ya klol qeye', tuk'i'l tk'u'jlalila aju' jawni t-sk'o'na te
 nimaqkawil.
 10 ¡Nimxi'xte' toklen tu'n qten jun q'ije' tpenju' tjaya, kyetwitz junmutx' q'ij ti'jxi'!
 Ate b'a'n tu'n ntene' xq'uqil ttzi tja Dyos, kyetwitz tu'n ntene' janche b'inchanjtza'
 taq'wix.
 11 Qu'n intq'o'nte Qman Dyos spik'un qe ex nqo t-xq'uqi'n; inche tk'u'jla'nte Qman
 Dyos nche anq'in toj ttxolilti'j ex inche jawtnima'n, ex mixti'x nkub' t-xk'ayu'n jun
 b'a'n kye.
 12 Nman Dyos nimpumala, ¡tzalajb'ilte' kyeju' q'uqlok kyk'u'j ti'ja! Chiju' b'itzal.

Sal 85

¡Qo tklom jumajtla!

- ¹Nman Dyos, matxi' tz'okta majx b'a'n tuk'i'lju' ttanama lu. matxi' tzaj tanjsa'n jumajtlju'ya ttzalajb'il Jakob';
- ²matxi' kub' tnajsa'na tilju' ttanama ex tkyaqilju' kyb'inchb'en myab'a'n;
- ³majx matxi' kub' nak'e tq'oja ex ttx'u'jila.
- ⁴Nman Dyos ex Klol qeye', ;qo' tkloma ja'lo ex lalun tx'u'jintla qi'je'!
- ⁵¿Ma kukxtzun tq'ojinju'ya qi'je'?
- ⁶¿Ma laytzun tzaj tq'o'n jumajtlju'ya qchwinqlale', tu'ntzun ttzalaju' ttanama ti'ja?
- ⁷Nman Dyos, ;yek'untza tk'u'jlalila qeye', ex qo' tkloma!
- ⁸Kxe'l nb'i'nwe' ktma' Qman Dyos; qu'n kyolil ti'ju' nak'b'il te ttanam, kyeju' b'a'n okslalqe' te, tu'ntzun lalun kyb'inja jumajtlju' myab'a'n.
- ⁹Axxi'x nqaku' ta'te Dyos, kolol kyi'ju' nche niman te; ktenb'elju' tajwalil twitzju' qtx'otx'.
- ¹⁰Kkymujb'a'kyib'ju' tk'u'jlalil exju' ax, kkytz'u'li' kyib'ju' nak'b'il tuk'i'lju' tnik'alilti'j,
- ¹¹kpuqilju' ax twitz tx'otx' atzu'n tnik'alilti'j ktzalajel twitz kya'j.
- ¹²Aku'te Qman Dyos ktzajel q'onteju' jb'al, ex ktq'a' tawalju' qtx'otx'.
- ¹³Kb'el neju' tnik'alilti'j twitz, ex kb'el tb'inja'nju' tb'e. Chiju' b'itzal.

Sal 86

O'kxta Dyos

- ¹Q'aq'antz tk'u'ja Nman Dyos, chin tb'itza, qu'n nchin b'isune' ex prowqine';
- ²Chin t-xq'uqima, okslan wnaq qina'we' teya. Ateju'ya Dyos ink'lu'na; ;chin tkloma ayine' tmajena q'uqli nk'u'je' ti'ja!
- ³Nman Dyos, q'aq'antz tk'u'ja wi'je', atl kmuj nchin kub'sane' teya.
- ⁴Nman Dyos, q'uqb'antz ch'i'nwe' nk'u'j ayine' tmajena, qu'n teya nchin kub'sanaye'.
- ⁵Qu'n majx b'a'nta Nman Dyos, ex nkub' tnajsa'na il; nim tk'u'jlalila kyi'ju' nche kub'san teya.
- ⁶Taye, b'intzju'ya nna'j Dyose', ;b'intzju'ya nkub'sb'ile'!
- ⁷Inchin kub'sane' teya toju' yajb'ilweye', qu'n inchin tzajttzaq'we'na.
- ⁸¡Mixti' juntl dyos kse'n aya, Nman Dyos! ;Mix-a'lo' juntl ikx tb'inchb'enju' kse'nta!

⁹Nman Dyos, aya kub' b'inchankyeju' nimaqtnam, ex che b'ju'l tk'etza tu'n kyk'ulun teya ex tu'n tjaw kynima'n tb'iya.

¹⁰Qu'n o'kxta Dyos; ¡nim toklena ex nche tb'inha'na ti'xti' te lab'te'n!

¹¹Nman Dyos, yek'untza tb'eyila weye', tu'ntzun nxilpeye' ti'ja toj ttxolilti'j. Chin toniya tu'n nnimanteju'ye' tb'iya

¹²Taye ex Ndyos, kjawil wajwali'na tu'n tkyaqil wanmiye' ex kjawil nnima'ne' tb'iya kukxju'.

¹³¡Nimxi'xju' tk'u'jlalila wi'je'! ¡Machin tkola tu'n lalun chinxe' toj muqb'il!

¹⁴Nman Dyos, jun k'loj xjal mixti' kynab'l ex tx'u'jqe', ex mixti' tchiylala kye, matxi' che okmiltz'uj wi'je' ex kyajb'il tu'n nkub' kyb'yo'ne'.

¹⁵Atzunta Taye, jun Dyosa tb'anilxi'x ex inlaq tk'u'ja. ati tpasensi, nim tk'u'jlalila exju' tyola ax.

¹⁶Chin tka'yitza, ¡q'aq'antz tk'u'ja wi'je'! ¡Chin tkloma ayine' tmajena! ¡q'ontza tipumala weye'!

¹⁷Q'ontz jun yek'b'il chik'lixix weye' ti'ju' t-xtalb'ila, ex che kub'xwit ch'ixwiju' ntx'a'lti'j kyk'u'j wi'je' ajtokkyka'yi'n. ¡Nman Dyos, inchin tzaj toni'na ex ntq'uqb'a'na nk'u'je'! Chiju' b'itzal.

Sal 87

Ajwalb'ilteju' ninttanam Dyos

¹Tkub'qe' tq'uqlil ninttanam Dyos kyib'aju' witz xjan.

²Inxi'x che tk'u'jla'n Qman Dyos tjpelju' tnam Syon kyekwitzju' tja Jakob'.

³Aya ttanam Dyos, nim ti'xti' tb'anilqexi'x nche q'manjtz ti'ja:

⁴Kxe'l nma'ne' kyb'i junjunju' tnam ojtzqi'nqine' kyu'n: a junju' Ejipt ex B'ab'ilon, Pilstey, Tiro ex Etiopiy; kykyaqil ja'lu ti'ja xe tzaja' anq'in. Chiju' nq'omli.

⁵Kkyma' ti'ju' nintnam Syon: Ti'j xe itz'ja' ja'lu exju' chix. Chechiku'. Aku'te Dyos Manb'aj te toj kya'j q'mante.

⁶Inkub' ttz'ib'a'n Qman Dyos toju' u'j ja tku'xa' kyb'iju' tnam: Ti'j saja' anq'inju' lu. Chij.

⁷Aye'tzu'n nche b'itzan exqe' nche chinb'an inkyma'n: Aju' nnajb'ile' atzu' ta' ti'ja. Chechij. Chiju' b'itzal.

Sal 88

Nman Dyos, ¿tiqu'n nchin ela' tik'u'na?

¹Nman Dyos ex klol weye', inchin qanin o'nb'ile' teya q'ijtl ex qonik'an,

- ²¡k'momju'ya nna'j Dyose'!, ¡ex b'intzju'ya nkub'sb'ile'!
- ³Nim txqan taq'wix matxi' kub' tz'aq wib'aje', ttzi jul te kamik ta'qine';
- ⁴¡nchin okq'o'ntle' toj kyajlal kyimni, qu'n matxi' chin kyaje' mixti'tl wipumale'!
- ⁵Matxi' chin kyej kolb'ine' kyxol kyimni; ikqinju'ye' kse'nqe' matxi' che b'ajkyim toj q'oj ex matxi' che b'ajku'x mqu'n; kse'nqe'ju' oje che kyej ttzaqpi'na ex matxi' tzik' kynal tu'na.
- ⁶Matxi' chin ku'x tq'o'na tzmax t-xexi' jul, kyoj qxopin ex nin kyxe.
- ⁷Matxi' tzaj tb'ajsa'nju'ya ttx'u'jila wib'aje', ¡matxi' chin ku'x tmulq'i'na tjaq' ttolob' a'!
- ⁸Matb'inchaya tu'n nkyaj kykolb'e'ne' wamiwe'; machin nok tq'o'na taq'wixi'x kye. ¡lkyqinju'ye' kse'n jun pres layx tzaqpaj!
- ⁹Tu'nju' nxi'x chin oq'e' xi'nkyeje' mox. ¡Tkyaqil q'ij nchin kub'sane' teya Nman Dyos, ex inche jaw wiq'i'nju'ye' nq'ob'e' twitza!
- ¹⁰¿Ma oktzun b'entel tb'inchanteya b'a'nq'ob'aj kyi'ju' kyimqe'tl? ¿Ma oktzun b'entel kyq'on chjontaju' kyimni teya?
- ¹¹¿Ma oktzun b'entel tpakb'etju' tyola ax ex tk'u'jlalila toj muqb'il ex toj tkawb'il kamik?
- ¹²¿Ma ktzunlo k'elel tnik' jun ti'ju' t-xtalb'ila ex tb'inchb'ena tb'anilxi'x toju' txxopinil kamik, jannik'a' kynal tkyaqil?
- ¹³Ayintzunwe' Nman Dyos, teya nchin kub'sana'ye'; inchin kub'sane' teya toj nna'j Dyose' te prim.
- ¹⁴¿Titiqu'n nchin ela' tik'una, Nman Dyos? ¿Titiqu'n nkub'a' tewantib'a nwitz'e'?
- ¹⁵Ttzajlenx toj nku'xumale' matxi' chin b'isunxi'ye' ex ch'inaqx min chin kyimaye'; matxi' tzik'x wu'ne' toju' yajb'il saj tq'o'na wib'aje'. ex layx wipatle'.
- ¹⁶Matxi' tzik'ju' ttx'u'jila xob'ajilx wib'aje'; ex matxi' kub'wi'je' tu'n;
- ¹⁷tkyaqil kmuj txoli'n wi'je' tu'n, kse'n tnimal a'.
- ¹⁸Mache b'je'l tpa'nju'ya wamiwe' ex wuk'i'le' wi'je', noqx qlolj ati wuk'i'le' ja'lo, chiju' b'itzal.

Sal 89

Yol kyej b'entti'j tu'n Dyos tuk'i'l Dab'i

- ¹Nman Dyos, kxel nb'itza'ne' kukxju' qa b'inchal xtalb'ila; kxe'l nma'ne' kukxju' qa in japunxi'x tyola.

- ²Kxe'l npakb'a'ne' qa tejumajxju' tk'u'jlalila; ex minti' nch'exb'et tyola, kse'n kya'j majx ati.
- ³Kyej b'entti'j jun yol tu'na tuk'i'l Dab'i; kyej ttziya'na teju' tmajena sk'o'ntl tu'na:
- ⁴Knb'inha'ye' tu'n kykawinju' tyajajila kukxju' te t-xela. Chija te.
- ⁵Nman Dyos, Kykyaqilxju' najlqe' toj kya'j inche niman teya tu'nju' tyola njapun ex tkyaqilju' tb'inchb'ena tb'anilxi'x.
- ⁶¡Mixti' jun dyos, mixti' jun toj kya'j ikywitju' kse'n aya, Nman Dyos!
- ⁷Aya Dyos nim tchiylala ex nim toklena, txoli'nk ti'ja kyu'n anjl te toj kya'j.
- ⁸Nman Dyos, te tkyaqil ipumalj, teya tkyaqilju' ipumalj ex txoli'n ti'ja tu'nju' ax; ¡mixti' juntel kse'n aya!
- ⁹Aya ntzak'unteju' ninnjab' intx'u'jin tu'na nkub'a' nak'eju' ttolob';
- ¹⁰kub' tpech'u'na Raab' naku'xwitloj jun kyimni; mache'x t-slama'nju'ya tajq'oja tu'n tipumal tq'ob'a.
- ¹¹Te teju'ya kya'j ex tx'otx'; aya kub' b'inchante tx'otx' ex tkyaqilju' ate' twitz.
- ¹²Aya b'inchanteju' ati, tzajx tnayajkya'j pomnix tb'a'nq'ob'kya'j; nche b'itzanju' witz Tab'or ex Ermon tu'n kytzalajb'il toj tb'iya.
- ¹³Nimtipumalju' tq'ob'a; kuwju' tb'a'nq'ob'a ex inkub'ti'j tkyaqil tu'n.
- ¹⁴A tq'uqlil tkawb'ilju'ya ttxolilti'j ex tnik'alilti'j; nejlqe' tk'u'jlalil tuk'i'lju' ax twitza.
- ¹⁵Nman Dyos, ky'i'wla'nte' tnam in niman teya tuk'i'l tzalajb'il ex in b'et toju' t-spik'umala,
- ¹⁶intzalaj tkyaqil kmuj toj tb'iya ex intzalaj tu'nju' tz'aqlixi'xa.
- ¹⁷Axxi'x aya tipumal ex tb'anil; naq tu'n t-xtalb'ila nim qipumale' inten.
- ¹⁸¡A Qman Dyos kolol qi'je'! ¡Ate Xjan tib'aj Israel nimaqkawil qe!
- ¹⁹Jun q'ij yolina toj witzik', kyeju' tmajena tnik'alkyi'j ex tzaj tma'na kye: Matxi' jawnsk'o'ne' jun ichan min nxob' toju' ntaname', matxi' txi' nq'o'ne' toklen ex matxi' woniye'.
- ²⁰¡Matxi' knetju' nmajine' Dab'i wu'ne'! Matz'oknq'o'ne' te nimaqkawil tu'n waseyte' xjan
- ²¹ex tkyaqil kmuj kwoni'ye'. ¡Knkuwsa'ye' tu'n wipumale'!,
- ²²lay che q'ojinju' tajq'oj ti'j ex lay kub'ti'j kyu'n b'inchal myab'a'n.

- 23Che kb'el nb'yo'nju'ye' tajq'oj; ¡che elil wiq'i'ne' twitz! ¡Che kb'el ntoqi'nju'ye' ntx'a'lti'j kyk'u'j ti'j!
- 24Ktenb'el nk'u'jlalile' ti'j ex kjapumel nyole' te, ex nim tipumal ktenb'el wu'ne'.
- 25Knkuwsa'ye' toklen tu'n tkawin tzajx ttzi ninnjab' Mediteraney, tponx ttzi nin a' Ewprates.
- 26Ktma' weye': Aya Nmane'; aya Ndyose', klol weye' ex xq'uqilweye'. Chiku'.
- 27Kxe'l nq'o'ne' toklen te tnejil k'wa'lb'aj, kyib'aj kykyaqilju' nimaqkawil twitz tx'otx'.
- 28Ktenb'el nk'u'jlalile' ti'j kukxju', ex majx kjeltenju' nyole' kyejni b'entti'j tuk'i'l.
- 29Kche kawilju' tyajajil kukxju' te t-xel akx atiju' kya'j.
- 30Qatzun makyej kykolb'i'nju' nxnaq'tzb'ile' qa min nche anq'in kse'nqex nchaq'b'ile',
- 31qa min xejapun nkawb'ile' kyu'n exqa min nche'x kyb'i'n nchaq'b'ile',
- 32kb'el ntz'e'ysa'ne' kywitz tu'n tpaj kypi'sal ex kyb'inchb'en myab'a'n che b'ajel njumane' toj tze;
- 33atzu'n Dab'i lay b'aj nk'u'jlanteye', ex ilti'j kjapumel nyole' b'entniti'j tuk'i'l.
- 34Lay kub' nxitu'nju'ye' nyole' kyej b'enti ti'j tuk'i'l ex lay nch'exb'eju'ye' nyole' xintziya'ne' te.
- 35Jumajx oje txi' ntziya'ne' te, toj nxjanile', ex lay chin chanyole' te:
- 36kche kawilju' tyajajil te t-xel kukxju', akx atiju' q'ij.
- 37¡Ktenb'el kukxju', kse'n xjaw! ¡Ktenb'el kukxju', akx atiju' kya'j! Chija Dyos.
- 38Tu'npetzunju', matxi' tz'el tik'u'nju'ya nimaqkawil jawni t-sk'o'na; ¡matxi' jaw tx'u'jina te!
- 39Matxi' kub' t-xitu'na tyola kyejni b'entti'j tuk'i'lju' tmajena; matxi' kub't-xonju'ya toklen twitz tx'otx'.
- 40Macheb'aj t-xopq'i'nju'ya ttapi: ¡ex mache b'ajt-xitu'na nimaqttanam!
- 41Kykyaqilju' xjal nche b'jik' inb'ajx kyelq'a'n titi'xku' kyajb'il; inche xmayinkju' tb'esin ti'j.
- 42Matxitq'o'na kyipumalu' tajq'oj ex mataja tu'n kyb'aj tzalaj tu'nju' xe kanb'an.
- 43Matz'elti'na twitzteju' tk'u'xtx'e'nb'il ex min xtkuwsaya toju' q'oj.
- 44Matz'el ti'na tajwalil; matxi' kub't-xonju'ya tq'uqb'il twitz tx'otx';
- 45mattaqk'uya tab'q'iyil tchwinqlal ex nim tch'ixaw sel tu'na.

⁴⁶Nman Dyos, ¿ma kukxtzun tkub' tewa'n tib'ju'ya? ¿Ma kukxtzun ktenb'il ttx'u'jilju'ya kse'n q'aq' nk'ant?

⁴⁷Taye, na'ntza naqch'i'n toju' nchwinqlale'; naq jte' q'ij in anq'inju' ichan kub' tb'incha'na.

⁴⁸¡Mix-a'lo'te jun xjal in anq'in ex lay kyim! ¡Mix-a'lo' jun kkletil te tipumal kamik!

⁴⁹Nman Dyos, ¿jatzunta' tk'u'jlalila atitoq tnejel, ju' kyej ttziya'na te Dab'i tu'n tjapun tu'na?

⁵⁰Nman Dyos, na'nqe'tzju'ya tmajena nche ok ik'le'n kyu'n txqan xjal; ex inche exch'yonju' ik'b'il lu toj nk'u'je'.

⁵¹Nman Dyos, ¡iktzun nqo oka' ik'le'naju'ye' kyu'n tajq'oja! ¡iktzu'n noka' ik'le'n tmajenju'ya jawni t-sk'o'na!

⁵²Nimanjtzxwitju' Qman Dyos tejumajx. ¡Ikxwitju'! Chiju' b'itzal.

Sal 90

Tkyaji'n U'j

(E' B'itz 90-106)

Tejumajxte' Dyos, atzu'n xjal naq te jte' q'ij

¹Nman Dyos, matxi' tz'oka te kolb'ilqeye' toj tkyaqil tab'q'iyil.

²Atxi'x na'mxtoq kyb'aj b'entju' witz ex na'mxtoq tb'entju' tx'otx' ex tkyaqilju' ati twitz, atxi'x toju' tq'ijlalil ojtxi'xi'x ex toju' tq'ijlalil tzul, axteju'ya Dyos.

³In nanjkyi'ju' xjal toj quq tu'na ajtmanteya kjalu: Kutanj kyij'e' toj quq aye'ye' xjal. Chija.

⁴Axxi'x, iky kab'k'al lajnaq (1,000) ab'q'iju' teya, kse'n q'ij ewi. ¡Ikyqe'ju' kse'n jte' kmoj xq'uqb'il toj qonik'an!

⁵Inche'x b'alalan tu'na naku'j tu'n tñimal a', ex inik' kyna'l naku'j jun witzik';

⁶ikyqe'ju' kse'n k'ul inche b'echin te prim, ajtzun tok qale nche kub' tzqij ex nche kyim.

⁷Axxi'x, inqo b'aje' tu'nju' ttx'u'jila, ¡inqo' kyej chukjiye' tu'n!

⁸Q'ancha'l qexi'xju' qile' ex qb'inchb'ene' myab'a'n twitza.

⁹Axxi'x, tkyaqilju' qchwinqlale' kb'ajel tu'n ttx'u'jila; naq jun jiq'chanx nche ik'a'ju' qab'q'iyie'.

¹⁰Oxnaq lajoj (70) ab'q'iju' qchwinqlale' njapun; qatzun majx kuwqo'ye' njapun toj kyajnaq; atzu'n qama qo tene' nimtoj naqx yajb'il ex aq'untl ntzaj tq'o'n qeye'. ¡Lwiyxi'x nche b'jik'ju' ab'q'i, ikxu' kse'n ayo'ye'!

- 11 ¿Alxi'xkye ojtzqilte tipumal ttx'u'jila? ¿Alkye ojtzqilteju' tq'oja?
- 12 Qo' t-xnaq'tzama tu'n qximane' ti'ju' qchwinqlale' ch'i'ntoj, tu'ntzun qanq'ine' tuk'i'l nab'l.
- 13 ¡Nman Dyos, kutanjtz ti'ja quk'i'le! ¿Jtojtzun tzula? ¡q'aq'antz tk'u'ja qi'je' ayo'ye' tmajena!
- 14 Qo' tnajsama tu'n tk'u'jlalila ajtjawu'l q'ij, tu'ntzun qb'itzane' toj tzalajb'il toj tkyaqilju' qchwinqlale'.
- 15 Q'ontz b'a'npun ab'q'iyá te tzalajb'il qeye' kse'nqe' ab'q'i te yajb'il matxi' tzik'x qu'ne'.
- 16 ¡B'inchama tu'n kyka'yinteju' tmajena kyuk'i'lju' kyyajajil ju' tb'inchb'ena ex tajwalila!
- 17 Awtju' t-xtalb'ila Nman Dyos, kub'ten qib'aj. ¡B'a'nwt tz'ela' qaq'une' twitza! ¡Iku', b'inchama tu'n telb'a'nju' qaq'une'! Chiju' b'itzal.

Sal 91

Ate Qman Dyos kolb'ilqe

- 1 Aju' nnajan tjaq' t-xlekumalju' Qman Dyos ati toj kya'j te tkyaqil ipumalj,
- 2 kxe'l tma'n te Qman Dyos: Aya jun kolb'ilweye', jun ja te kolb'il wib'e', ¡Ndyose', ja q'uqloka' nk'u'je'! Chij.
- 3 O'kxte ktzaqpilteya kye xpatxab' ate' toj ewaj ex kyeju' yab'il b'iyul,
- 4 kb'ajel tktxu'n ti'ja kyu'n t-xik', ex kkletila kyjaq' b'a'nxi'x. ¡Kkletela tu'nju' tyol njapun, kse'n tu'n jun kolb'il!
- 5 Lalun xob'a teju' xob'ajil toj qonik'an, ex kyeju' talsmaj nche tzaj xon te q'ijtl,
- 6 ex kyeju' yab'il nche b'et toj qxopin, ex kyeju' kamik nche b'iyun te q'ijtl;
- 7 qu'n che kb'eltz'aq kab'k'al lajnaq (1,000) tu'n kamik toj tnayaja ex junmutx' jok'al (10,000) toj tb'a'nq'ob'a atzunta mixti' k'ik'ela'ya.
- 8 Kche tka'yi'ya tu'n twitza: aj tq'onjtz ju' tu'me'l t-xel kyeju' b'inchal taq'wix.
- 9 Qu'n matxi'na tz'ok tq'o'na Qman Dyos te tewb'ila, aju' Dyos te toj kya'j te klolteya,
- 10 lay tzaj jun ti'xti' taq'wix ti'ja ex lay ponju' yab'il toj tjaya;
- 11 qu'n che tzajel tchq'o'n tanjl xq'uqilteya jaxjaku' matxa'ya.
- 12 Kxe'l q'i'na kyu'n toj kq'ob' tu'ntzun lalun che pon takpuju' tqana ti'j ab'j.
- 13 Kb'entel tb'eta kyxol b'alun, kyxol kan ex kyxol nimaqtxkup.

¹⁴Knkla'ye', kb'el nq'o'ne' ja lay che pon kanun txqantl ti'j, qu'n ojtzqi'nqine' tu'n, ex nchin tk'u'jla'ne'.

¹⁵Ajttxokon weye', kxe'l ntzaq'we'ne'; ;ayinku'we' chin tenb'il tuk'i'l! Knkla'ye' toj b'is ex kjawil nwab'a'ne' tuk'i'l oklenj;

¹⁶ktzalajel wu'ne' toj jun tchwinqlal nimtoj: ;kntzalajsa'ye' toju' kolb'il wu'ne'! Chi Dyos. Chiju' b'itzal.

Sal 92

Jun b'itz te ajwalb'il

¹Nimxi'x toklena Nman Dyos, ;tb'anilxi'x tu'n qq'on chjonteye' teya ex tu'n tjaw qnimane' tb'iya kyu'n b'itz!

²Tu'n tpakb'etju' tk'u'j'jalila nimxi'x ex tyola ax atl junjun prim ex qonik'an,

³toj kyq'ojq'ojel chnab' tzintzb'il, tuk'i'l b'unin kyq'ojq'ojel arpa ex tzintzin.

⁴Nman Dyos, ;machin ttzalajsaya kyu'n tb'inchb'ena! ;Inxi'x chin tzalaje' kyu'nju' taq'unb'ena!

⁵Nman Dyos, ;majx tb'anilqe'xi'xkye' taq'unb'ena! ;Exqe' ju' t'nab'la nimxi'x!

⁶;O'qe'kxju' mixti' kynab'l min nkane toj kywitz!

⁷Qa nche ch'iyju' b'inchal myab'a'n ex b'inchal il kse'n k'ul, ex nche q'inumax, naqx tu'n kykub' xitu'nkye' tejumajx.

⁸Atzunta Nman Dyos, kukx ttenju'ya toj kya'j.

⁹Axxi'xte', Nman Dyos: kche b'ajel xitu'nju' tajq'oja; che b'ajel sputi'n kykyaqilju' b'inchal taq'wix.

¹⁰Intzaj tch'isa'na wipumale' kse'n tipumal jun tman wakx, ex njax tq'o'na k'ok'sb'il toj nwi'ye'.

¹¹Knka'yiye' se'n ajkykub'a' tz'ajju' wajq'oje; ;knb'i'ye' ajkyxch'inju' b'inchal myab'a'n lu toj k'ixk'oj!

¹²Inche b'echanju' b'a'n xjal kse'n tut ex nche ch'iy kse'nqe' k'ute toj Lib'ano.

¹³Awa'nqe' toj tja Qman Dyos; inche b'inchan twi' tpen tja Dyos.

¹⁴Expe' kche witzal aj kytijin; ktenb'el kyipumalju' kukxju' ex kyxaq x'lajun,

¹⁵ex kxe'l kypakb'a'ntzuntz qa tzinunte' Qman Dyos klol weye', ex mixti' jun myab'a'n toj. Chiju' b'itzal.

Sal 93

A Qman Dyos nimaqkawil

¹¡Ate Qman Dyos nimaqkawil! ¡Oksa'nte Qman Dyos ti'j te oklenj txoli'n ti'j tu'n ipumalj! Ate kyej kuwsante tx'otx' tu'n lay yukchi.

²Atxi'xtzunj kyej qeju' tkawb'ila Nman Dyos. ¡Atiya tejumajx!

³Nman Dyos, inche tinunju' nin a' ex njaw kytolob' nimaq;

⁴Atzunta Nman Dyos, te toj kya'j, nimxi'x tipumala kyekywitzju' kytolob' ex kyetwitezju' ttx'u'jil ninnjab'.

⁵Nman Dyos, majx ateqe' tchaq'b'ila. ¡Wiqo'n ti'ju' tjaya tejumajx tu'n xjanb'il! Chiju' b'itzal.

Sal 94

A Qman Dyos Ajkawil tib'aj tkyaqil twitz tx'otx'

¹¡Yek'um tib'a Nman Dyos, aya ju' Dyos q'ol tu'me'l t-xel!

²Aya Ajkawil tib'aj tkyaqil twitz tx'otx'; ¡q'i'nktz tib'a kyi'ju' njaw kynima'nkyib' tz'e'ysanku'ya kywitz!

³Nman Dyos, ¿jtoj b'aj kytzalajb'ilju' b'inchal myab'a'n?

⁴Kykyaqilju' b'inchal il lu mixti'x kynab'l ex naq nkynima'n kyib'; ¡ex la'j qe'!

⁵Nman Dyos, ate'qe'k xitulteju' ttanama; ¡ate'k yajlalkyeju' xjal etza'nqe' tu'na!

⁶Nche kub' kyb'yo'n qya kyimni kychmil ex najchaq xjal; nche kub' kyb'yo'n meb'a.

⁷Nkyma'n qa min nka'yin Dyos, exqa min b'i'n tu'n Tdyos Jakob'.

⁸¡Kanex toj kywitize', mib'a'n che b'ine' ex mixti'x kynab'le'! ¿Jtoj kane toj kywitize'?

⁹¿Ma laytzun txiqb'i'nju' kub' b'inchante qäkyin? ¿Ma laytzun txiqka'yi'nju' kub' b'inchante qwitz?

¹⁰¿Ma laytzun kub' tz'e'ysa'n twitz tu'nju' nkawin kyib'aju' nimaqtnam? ¿Ex ma laytzun tb'iju' ntzaj q'onte kynab'l xjal?

¹¹Kanlite' twitz Qman Dyos qa o'kxtzu' nximana' xjal ti'ju' mixti' tajb'en.

¹²Nman Dyos, tzalajb'ilte' teju' xjal nxi' ttzak'u'na ex nxitq'o'na t-xnaq'tzb'ila te

¹³tu'ntzun tten tzalajb'il te aj tulju' tq'ijlalil myab'a'n, akxku' nb'inchet kyjulju' b'inchal myab'a'n.

¹⁴Lay che kyej kolb'e'nte Qman Dyos ttanam, ex lay che kyajttzaqpi'nju' etza'nqe' tu'n.

- ¹⁵Tzul jumajtlju' tnik'alilti'j kyoju' kawb'il, ex kykyaqilju' xjal tnik'alkyi'j che kxe'l lpe ti'j.
- ¹⁶¿Alkye kjawil tiq'i'ntib' klol weye' toj kyq'ob'ju' b'inchal myab'a'n ex b'inchal il?
- ¹⁷Naqwit mya Qman Dyos xklonweye', ojewtlo tzik'x nna'le' tu'n kamik.
- ¹⁸Tej txi' nma'n jumaje': Inche el jililin nqane', nchije' ula onilweye', Nman Dyos, tuk'i'l tk'u'jlalila.
- ¹⁹Kyoju' xim nb'ajx nk'u'je' ti'j ajkyb'ju'l toj nwi'ye', intq'uqb'a'na nk'u'je' ex nchin ttzalajsa'na.
- ²⁰Lay tmujb'atatib' kyuk'i'lju' ajkawil mya tnik'alkyi'j, myab'a'n che kawin ex min nche oklpe ti'ju' kawb'il;
- ²¹inb'aj kychmo'nkyib' ti'ju' mixti' til exju' tnik'alti'j, ex inkyaj b'entti'j kyu'n tu'n tkub' kyb'yo'n.
- ²²Atzunte Qman Dyos kolb'ilweye'; ikyte Qman Dyos kse'n jun pik nklo'nwib'e' ti'j.
- ²³Ktb'incha'te Qman Dyos tu'n kynaju' b'inchal myab'a'n tojxju' kyil.
iA Qman Dyos kb'el najsankye! chiju' b'itzal.

Sal 95

Qoqe' b'itzan te Qman Dyos tuk'i'l tzalajb'il

- ¹Kukytzaje', qoqe' b'itzan tuk'i'l tzalajb'il te Qman Dyos; qoqe' b'itzan teju' xq'uqilqe ex klolqe.
- ²Qo okx twitz tuk'i'l aq'b'il chjonte, ex qo b'itzan b'itz te ninb'ilte.
- ³Qu'n nimte Qman Dyos toklen, aju' nimaqkawil nim toklen kyib'aj kykyaqilju' dyos.
- ⁴Qu'n toj tq'ob' ta'ju' t-xe tx'otx'; ex te qe'ju' nimaq witz.
- ⁵Tete' Dyos ninnjab', qu'n a kub' b'inchante; ¡kub' tb'incha'nju' tx'otx' tzqij kyu'nku' tq'ob'!
- ⁶Kukytzaje', qoqe' k'ulun mejliqo'; qoqe' mejeku' twitz Qman Dyos, qu'n ate kub'inchange.
- ⁷Ate Qman Dyos, ayo'tzunqe ttanamqo'; tritqo' toj tch'laj. Kyb'intzju'ye' ktma' ja'lo:
- ⁸Lan kub' kych'uḁsa'n kyanmiye', kse'n toj Merib'a; kse'nj toj Masa, toj chq'ajlaj,
- ⁹tej nkub' kyq'o'ne' ojtxi' kyyajilb'ene' toj joyb'ilwi'je', maskyep'e' ojetoq che kyilju' waq'unb'ene'.

¹⁰Kab'naq (40) ab'q'i ntx'u'jine' kyij'u' xjal lu, ex nmaye': Matxi' che b'aj kub'tzpetkye' xjal lu; ;min nche'x kyb'i'n nchaq'b'ile'! nchije'.

¹¹Qu'mtzun nmaye' toj ntx'u'jile' qa lay che okx toju' najb'il te wojlab'le'. Chij. Chiju' b'itzal.

Sal 96

Jun ak'a'j b'itz te Qman Dyos

(1 Cr 16.23-33)

¹Kyb'itzanxe' jun ak'a'j b'itz te Qman Dyos; che b'itzan qe'ye' te Qman Dyos, ju' najlqe'ye' toj tkyaqil twitz tx'otx';

²che b'itzan qe'ye' te Qman Dyos, kyajwali'nktze' tb'i; kypakb'anxe' tkolb'il atl junjun q'ij.

³Kyolinxju'ye' tajwalil exqe' tb'inchb'en tb'anilqexi'x kye kykyaqil b'o's tnam ex nimaqtnam,

⁴qu'n nimte' Qman Dyos toklen ex o'kxte ati tu'n tjaw ajwalit: jatzu' tu'n qxob'a' te ex mya kyeju' kydyos xjal!

⁵Mixti'x che oka' kydyos txqantl xjal, atzunte Qman Dyos kub' tb'incha'n kya'j.

⁶;In qoptz'aj ti'jile tu'n nim tajwalil! ;Tb'anilxi'xju' tja xjan tu'n tipumal!

⁷Kynimame' Qman Dyos kykyaqile' tnam te twitz tx'otx', tz'elx kynik'e' ti'ju' tipumal ex tajwalil;

⁸kynimanktze' Qman Dyos kse'nxju' toklen; kukyokxe' toju' tja tuk'i'l kyoyaje',

⁹che k'ulun qe'ye' te Qman Dyos toju' tja xjan tb'anilxi'x.

¹⁰Kymanxe' kye nimaqtnam: ;Ate Qman Dyos nimaqkawil! chechiku'ye' Ate kuwsanteju' tx'otx' tu'n lay yukchi; ex junelniju' tkawb'il kyib'aj kykyaqil tnam.

¹¹;Che tzalajxju' kya'j ex tx'otx'! ;Tinunxju' ninnjab' kyuk'i'lx'i' ate' toj!

¹²;Tzalajxju' kojil kyuk'i'lx'i' ate' twitz! ;Che xch'inxju' tze toj k'ul tu'n kytzalajb'il,

¹³twitzju' Qman Dyos, tzul! ;lku', tzul kawil twitz tx'otx', kkawil tuk'i'l ax ex tnik'alilti'j ex kkawil kyib'aj kykyaqilju' tnam twitz tx'otx' tuk'i'l tnik'alilti'j ex ax! Chiju' b'itzal.

Sal 97

A Qman Dyos nimaqkawil

¹;Ate Qman Dyos nimaqkawil! ;Qu'mtzun tzalajx tkyaqilju' tx'otx'! ;Che tzalajxju' swejtx'otx' toj ninnjab'!

- ²Txoli'n ti'j tu'n muj jupin; tzyu'n tq'uqb'il kyu'n tnik'alilti'j ex tz'aqli;
- ³nejliju' q'aq' twitz ex nche ttz'e'ysa'n tajq'oj txoli'nkyib' ti'j.
- ⁴In qoptz'aj twitz tx'otx' kyu'n txloq'lojkya'j; jinlu'lunju' tx'otx' aj kyxitka'yi'n!
- ⁵Inche kub'niwju' witz kse'n ser twitz Qman Dyos, ju' tajaw tkyaqil tx'otx'.
- ⁶Nyolinju' kya'j ti'ju' tkawb'il; kykyaqilju' tnam nnok kyka'yi'n tajwalil.
- ⁷Inkub'kyi'ju' nche k'ulun kywitz witzileb', aye' nkynima'n kyib' kyij. ¡Kykyaqilju' dyos che kb'el tzipe twitz!
- ⁸Nman Dyos, inxi'x che tzalaju' Syon exqe' nimaqtnam toj Juda kyij'ju' tchaq'b'ila;
- ⁹qu'n atiya Nman Dyos te toj kya'j, tib'aj tkyaqil twitz tx'otx' ex nim toklena kywitz kykyaqilju' dyos.
- ¹⁰Inche tk'u'jla'nte Qman Dyos xjal in elkyik'u'n myab'a'n; intklo'n kychwinqlalju' wa'lqe' toj kyokslab'l; inche tklo'n tu'n lalun che kub' tz'aq toj kyq'ob'ju' b'inchal myab'a'n.
- ¹¹In qoptz'aj spik'un teju' b'a'n xjal; kyekye tnik'alkyi'ju' tzalajb'il.
- ¹²¡Che tzalajxe' ti'j Qman Dyos, aye'ye' b'a'n xjal qe'ye', ex kynimanktzju'ye' tb'i xjan! Chiju' b'itzal.

Sal 98

Matxi' kanb'ante Qman Dyos

- ¹¡Kyb'itzanxe' jun ak'a'j b'itz te Qman Dyos, qu'n matxi' che tb'incha ti'xti' te lab'te'n! ¡Matxi' kanb'an tuk'i'l nim tipumal, tu'n tq'ob' xjan!
- ²Matma Qman Dyos tpakb'alilju' kanb'ab'l, matxi' kub' tyek'u'n tnik'alilti'j kywitzju' nimaqtnam;
- ³matzajtna'n tk'u'jla'nte ti'ju' tnam Israel ex njapunju' tyol ttziya kye. ¡Matxi' pon kanunju' kanb'ab'l tu'n Qman Dyos tzmax toj mankb'il twitz tx'otx'!
- ⁴Che b'itzan qe'ye' te Dyos tuk'i'l tzalajb'il, aye'ye' najlqe'ye' toj tkyaqil twitz tx'otx'; che b'itzanqe' b'itze' te tuk'i'l tkyaqil kytzalajb'ile'.
- ⁵Kyb'itzanqe'xe' b'itz te Qman Dyos tuk'i'l arpa, kyuk'i'l chnab' tzintzin.
- ⁶Che b'itzan qe'ye' tuk'i'l tzalajb'il twitzju' Qman Dyos, nimaqkawil, kyuk'i'l chnab' nche xupit.
- ⁷Q'ajtixju' ninnjab' kyuk'i'lxi' ate' toj, tkyaqilju' tx'otx' kyuk'i'lxi' najlqe' twitz;
- ⁸kypoq'cham toj kyq'ob'ju' nin a, kyb'uyim kyib'ju' witz tu'n kxch'in tu'n kytzalajb'il

⁹twitzju' Qman Dyos, tzul kawilteju' twitz tx'otx'. Ate kkawil kyib'aju' tnam toj tkyaqil twitz tx'otx' toj ttzinunal ex junelni. Chiju' b'itzal.

Sal 99

A Qman Dyos nimaqkawil nimxi'x toklen

¹¡Ate Qman Dyos nimaqkawil! ¡Atiju' tq'uqb'il kyib'aju' kyerb'in! Che lu'lunwtju' nimaqtnam, ex tkyaqilju' tx'otx'.

²Nimte Qman Dyos toklen twi' witz Syon; ati toklen Qman Dyos kyib'aj kykyaqil tnam.

³Ajwalinjtzxwitju' tb'i nim toklen ex xob'ajilx; ¡Xjante' Dyos!

⁴Jun Nimaqkawilta nimtipumala ntk'u'jla'na tnik'alti'j; aku'ya kyej q'onte junelni kyoklen xjal. Matxi' tb'inchaya tnik'alti'j ex ttxolilti'j kyeju' tk'wal Jakob'

⁵¡Kyajwalinktze' Qman Dyos, ex che mejeku'ye' t-xe tqan! ¡Xjan te Dyos!

⁶Ate' Moyses tuk'i'l Aaron kyxolju' tpale; atzunte Samwel kyxolju' e'jaw ajwalinte tb'i. Intoq tzaj ttzaq'we'n Qman Dyos kye aj txi' kyqani'n o'nb'il.

⁷Yolin Dyos kyuk'i'l tzmax toju' jun tnej muj, ex e'japunju' tchaq'b'il kyu'n exju' kawb'il tzaj q'o'n kye.

⁸Taye, Nman Dyos, ¡intoq che tzajttzaq'we'na! Kub' tnajsa'nju'ya kyil, ex kub'ttz'e'ysa'na kywitz tu'n tpaj kyil.

⁹Kynimanktze' Qman Dyos, ¡che mejeku'ye' twi'ju' witz xjan te Dyos! ¡Xjante' Qman Dyos, ju' Dyos Manb'aj! Chiju' b'itzal.

Sal 100

Okub' tb'incha'n Qman Dyos ex teqo'

¹¡Che b'itzan qe'ye' te Qman Dyos tuk'i'l tzalajb'il, aye'ye' najliqe'ye' toj tkyaqil twitz tx'otx'!

²Che k'ulun qe'ye' te Qman Dyos tuk'i'l tzalajb'il; ¡che lq'egetze' twitz, tuk'i'l sich' te tzalajb'il!

³Tz'elx kynik'e' qa ate Dyos; okub' tb'incha'n ex teqo'. O'ttanamqo' ¡ex tritqo' toj tch'laj!

⁴Che lq'etze' ttzija ex kyoj tpenju' tja kyuk'i'l b'itz te ajwalb'ilte ex te aq'b'il chjonte. ¡Kyq'onx chjonteye' te, ex kynimanktze' tb'i!

⁵Qu'n majx b'a'nte' Qman Dyos; tejumajxju' tk'u'jlalil ex njapunju' tyol ax kukxju'. Chiju' b'itzal.

Sal 101

Ttziya nimaqqawil tyol te Dyos

- ¹Wajb'ile' tu'n wajwalinteye' tk'u'jlalil ex tnik'alilti'; Nman Dyos, chin b'itzal b'itze' teya;
- ²wajb'ile' tu'n wanq'ine' toj tnik'alilti'. ¿Toj tzula nk'etze'? Kchin anq'ile' b'a'n twitza expe' ikx toju' njaye' te kawb'il;
- ³lay tz'ok nq'o'nwe' nwitz kyi'ju' xim myab'a'n. Inche wik'u'nwe'ju' min njapun kyol twitza Dyos; ¡layx waje' tu'n kytzaj lq'e nk'etze'!
- ⁴Lay tz'ok nq'o'nwe' nwi' kyi'ju' myab'a'n nab'l: ¡min wajb'ile' tu'n nb'inchante jun taq'wixile'!
- ⁵Kntenb'a'ye' kyolinju' inche jk'un yol toj ewaj ti'j kyb'sin; ¡lay tzik'xju' ntnima'ntib' wu'ne'!
- ⁶Atzu' k'okyila' tenwe' nwitz kyi'ju' xjal njapun kyol, tu'n qnajane' junx kyuk'i'l; o'kxte xjalju' k'ajb'el weye' aju' nnanq'in toj ttxolilti'j.
- ⁷Lay tenju' xjal sb'ul toju' njaye' te kawb'il; ¡mixti' jun chalyol ktenb'il nk'etze'!
- ⁸Atl junjun q'ij che b'el nnajsa'ne' b'inchal myab'a'n toj tkyaqilju' tnam; ¡che b'je'lex nxla'ja'ne' kykyaqilju' b'inchal taq'wix toju' ninttanam Qman Dyos! Chiju' b'itzal.

Sal 102

Tna'j Dyos jun xjal nb'isun

- ¹Nman Dyos, b'intzju'ya nna'j Dyose', ¡ponxwitju' nkub'sb'ile' twitza!
- ²Lalun txitewa'n twitza weye' qa nchin b'isune'; ¡b'inchama xtalb'il chin tb'itza!, ¡lwiyx chin ttzaq'wetza ajntxokone' teya!
- ³Qu'n xitkub' b'aju' nchwinqlale' kse'n sib', inche k'antju' nb'aqile' naku'j ttxalq'aq',
- ⁴matxi' kub'numj wanmiye' kse'n k'ul nkub' tzqij; ¡expe' mixti'x q'aq'a'n wi'je'!
- ⁵Matxi' tz'ok b'aju' ntz'umale' ti'j nb'aqile' tu'nju' nchin oq'e'.
- ⁶Ikyqinju'ye' kse'n jun tukru toj chq'ajlaj, kse'n jun tukru kyxol ttx'anqa'n ja.
- ⁷Min nchin wtane'. Ikyqinju'ye' kse'n jun pich' tjunal twi' jun ja.
- ⁸Kukx wok ik'le'nju'ye' kyu'n wajq'oje ex nnajb'enju' nb'ieye' kyu'n te qanb'il myab'a'n.
- ⁹Tza'j nxinwane' te t-xel nwaye'; ex nxi' simli ta'l nwitz' toju' nk'wa'ye',
- ¹⁰tej saj ttx'u'jila ex tq'oja, injaw tiq'i'na tu'n nkub' t-xontla.
- ¹¹Kxi' tkub' naju' nchwinqlale' kse'n leku'n; xi' wok tzqije' kse'n itzaj.

- ¹²Atzunta Nman Dyos, in kawina tejumajx; jktzajel na'n tb'iyá kukxju'!
- ¹³Q'i'nktztib'a, q'aq'antz tk'u'ja ti'j Syon, qu'n matxi' japun tq'ijlalil; jmatxi' ponju' kmuj tu'n tnajsanteju'ya kyil!
- ¹⁴Kye kyilwiju' tab'jil ttapi kyu'nju' tmajena; jinxix' exch'yonju' xitb'il toj kyk'u'j!
- ¹⁵Kykyaqilju' nimaqtnam ex nimaqkawil twitz tx'otx' kkynima' tb'i Qman Dyos tb'anilxi'x
- ¹⁶ajtjaw tb'incha'n jumajtlju' tnam Syon ex ajtyek'u'ntetib' toj tajwalil,
- ¹⁷ajttzajtb'i'n tna'j Dyosju' xjal mixti'x te ktzajel tb'i'nju' tkub'sb'il.
- ¹⁸B'a'n tu'n tkyej tz'ib'et ja'lu kyeju' che ul itz'ji yajxi'tl, tu'n tjaw kynima'n Qman Dyos.
- ¹⁹Tzaj tka'yi'n Qman Dyos tx'otx' tzmax toj kya'j, toju' tnajb'il xjan,
- ²⁰tu'n ttzaj tb'i'n tq'ojq'ojel kywi'ju' presi'nqe' ex tu'n kykletju' b'entnitlti'j tu'n kykyim;
- ²¹tu'ntzun tjaw nima'n tb'i Qman Dyos, ex tu'n tpakb'anjtz toj tnam Syon ex toj Jerusalem
- ²²ajtb'aj kyb'u'yi'n kyib'ju' xjal te kykyaqil nimaqtnam tu'n kyk'ulun te.
- ²³Matz'el tiq'i'n wipumale' toj nik'jan b'e; mattaqk'u' tq'ijlalil nchwinqlale'.
- ²⁴Inxi' nkub'sa'ne' te: Nman Dyos, lalun taja tu'n nkyimnaje' toj nik'janju' tq'ijlalil nchwinqlale' Nchije'. jMixti'ta b'ajsb'il te!
- ²⁵Tkuwsaju'ya tx'otx' atxi'x t-xe tnejel; aku'ya kub' b'inchante kya'j.
- ²⁶Kykyaqil ja'lu kche b'ajel, atzunta majx atiya. Kb'ajel tkyaqil ja'lu, kse'n xb'alun; jktch'ixpu'ya, kjeltzuntz ch'exb'e'ntl, kse'n jun xjal ajtel tch'ixpu'n ti'j!
- ²⁷Atzunta axteju'ya; mixti'x b'ajsb'il kyeju' tab'q'iyila.
- ²⁸B'a'n che anq'ila' kyk'walju' tmajena tu'na; kche tenb'il twitza. Chiju' b'itzal.

Sal 103

Kjawil nnima'ne' Qman Dyos

- ¹Kjawil nnima'ne' Qman Dyos tu'n tkyaqil nk'u'je'; kjawil nnima'ne' tb'i xjan tu'n tkyaqil nk'u'je'.
- ²Kjawil nnima'ne' Qman Dyos tu'n tkyaqil wanmiye'; lay tzik'tna'l junju' t-xtalb'il wu'ne'.
- ³A nkub'najsante tkyaqilju' wile', ex nchin tq'a'na'ne' te tkyaqil yab'il,
- ⁴intklo'n nchwinqlale' te kamik, nim xtalb'il nk'mo'ne' te tu'n tlaqb'il tk'u'j,

- ⁵intq'uqb'a'n nk'u'je' tu'n tkyaqil tb'anil ex nchin ku'xumix jumajtle' tu'n kse'n t'iw.
- ⁶Intb'inha'nte Qman Dyos tnik'alilti'j axxi'x kyeju' nche yajti.
- ⁷Tzaj tyek'u'n tb'eyil ex tb'inchb'en te Moyses ex teju' tnam Israel.
- ⁸Majx b'a'nte Qman Dyos ex nq'aq'an tk'u'j; ati tpasens ex nim tk'u'jlalil.
- ⁹Mya q'achq'alxwit tok tzak'ulqe ex min nkuxtk'u'n titk'u'j;
- ¹⁰min nttz'e'ysa'n qwitz kse'nxju' qb'inchb'en myab'a'n;
- ¹¹nimxi'x tk'u'jlalil kyi'ju' nche niman te kse'n kya'j nim toktza' tib'aju' tx'otx'.
- ¹²Matxi' tz'el tlaq'b'a'n qil qk'etz, kse'n kyxolju' tjawetzq'ij tuk'i'lju' tkub'exq'ij.
- ¹³In laqj tk'u'j Qman Dyos kyi'ju' nche niman te, kse'n jun manb'aj nlaqj kyi'j tk'wal;
- ¹⁴qu'n tojtzqi'n titi' qtx'otx'al: b'i'nxi'x tu'n qa quqqo'.
- ¹⁵Ik tchwinqlal xjalju' kse'n k'ul; intzaj ch'iy kse'n jun b'ech toj kojib'il:
- ¹⁶ajtzun ttzaj jumj kyq'iq' tib'aj, nkyim, ex mix-a'lo' b'ilte ja xxa'.
- ¹⁷Atzunte Qman Dyos tk'u'jlalil ati tejumajx kyeju' nche niman te; mixti' b'ajsb'il teju' t-xtalb'il kye kykyaqilju' che ul itz'ji yajxi'tl,
- ¹⁸kyeju' njapun tyol kyu'n,aju' kyejni b'entti'j ex min in ik'tna'l kyu'n tu'n kyb'inchante e'tchaq'b'il.
- ¹⁹Kub' tq'o'n Qman Dyos tq'uqb'il te kawb'il toj kya'j, ex in kawin tib'aj tkyaqil.
- ²⁰¡Kyajwali'nktze' Qman Dyos, anjl nim kyipumale'! Aye'ye' nche japun tchaq'b'il kyu'ne', majx tokkywi'ye' ti'j tu'n kyb'inchanteye'.
- ²¹¡Kynimanktze' Qman Dyos kykyaqile' ttanam, ju' nche ajb'ene' te ex nkyb'inha'ne' tajb'il!
- ²²¡Kyajwali'nktze' Qman Dyos kykyaqile' e'tch'isb'en qe'ye', kyoj kykyaqil najb'il ja nkawina'! ¡Kchin nimale' te Qman Dyos tu'n tkyaqil nk'u'je'! Chiju' b'itzal.

Sal 104

B'itz teju' B'inchalte tkyaqil

- ¹¡Kjawil nnima'na Nman Dyos tu'n tkyaqil nk'u'je'! ¡Nimxi'x toklena Taye, Nman Dyos! Matxi' tz'ok toksa'na tajwalila tb'anilxi'x;
- ²Matz'ok tktxu'na spik'un ti'ja naku'j jun xb'alun. ¡Xit-slik'u'na kya'j naku'j jun xb'alun!

- ³¡E'kub' twab'a'nju'ya tqan tjaya tib'aju' a' tzmextzu' jawnixi'! In ajb'enju' muj tu'na te tkarwaja; jin b'eta tib'aj t-xik'ju' kyq'iq'!
- ⁴Aye' t-sanjelalju'ya kyq'iq', aye'tzu'n tqan taq' q'aq' nche ajb'en teya.
- ⁵Kub' tq'o'na tx'otx' kyib'aju' tq'uqlil tu'n lalun yukchi.
- ⁶Ktxu'n toqju' tx'otx' tu'n ninnjab' nim t-xe naku'xwitloj t-xb'alun. Ktxu'nqe'toqju' witz tu'n a'.
- ⁷Tetzunj txi' ttzak'una, ik' oq; lwiy ik' oq tej txi' tb'i'nju' toj twi'ya nxi'x tinun.
- ⁸Jax kywi' witz ex ku'tz kyoju' b'ya', xi'tzuntz toju' najb'il b'inchantl tu'na te,
- ⁹kyej tq'o'nju'ya tnaqach tu'n lalun tzik'tz jlajintl, tu'ntzun lalun tzulkanun jumajtl ktxulteju' tx'otx'.
- ¹⁰Inche jawb'entju' kyxiklil a' tu'na exqe' a' nche b'et kyxol witz.
- ¹¹Ti'jtzu'n a' lu nche k'wana' tojk'ul txkup; inel k'waj kyij'ju' toj k'ul chej tu'n.
- ¹²Inkyb'inha'n pich' kyja kytziju' nin a' jatzuntzu' nche oq'a' kyxolju' tq'ob' tze!
- ¹³Aya ntzaj chitunte jb'al kyib'aju' k'ul tzmextzu' toj kya'j jata' tjaya; inb'aj tak'sa'nju'ya twitz tx'otx' tu'n nin jb'al intzaj twitz kya'j.
- ¹⁴In tch'isa'nju'ya k'ul te kywa alu'mj, ex tawal xjal tu'n tjawju' twa twitz tx'otx',
- ¹⁵aju' twa nq'onte tipumal, exju' tk'wa' ta'l ub'a ntzalajsante ex nqoptz'ajxi'xju' twitz tu'n kyetwitz tu'n aseyt.
- ¹⁶Inel k'waj kyij'ju' tze, e' k'ute awa'nqe' tu'n Qman Dyos toj Lib'ano.
- ¹⁷Kywi' tze lu nkyb'inha'na' kyja tal pich' b'o'sqe', ex kywi' tzaj najlqe' nimaqpich' naku'j garsqe'.
- ¹⁸Kywi' nimaq witz ta'qe' tojk'ul chib', aye'tzu'n tojk'ul xiky najlqe' kyxol pik.
- ¹⁹Kub' tb'inha'na xjaw tu'n techitju' tq'ijlalil; b'i'n tu'nju' q'ij alkye kmoj tu'n tex.
- ²⁰Ajttzaj tq'o'na qlolj te qonik'an, inche b'je'tztzun talu'n k'ultz.
- ²¹Inche tzanunju' b'alun tu'n tpaj kychi'; inxikyqani'n te Dyos tu'n txiq'o'n kywa.
- ²²Ajtzun tjawu'l q'ij, in nanjkyi'j ex nche b'ajx paqeb'il toj kyjul.
- ²³Inextzun xjaltz aq'unal ex nnaq'unan tzmax ajqok yupj.
- ²⁴¡Taye, nim ti'xti' matxi' che tb'inchaya! Tkyaqil kub' tb'inha'na tuk'i'l nab'l; jnojni twitz tx'otx' kyu'n kykyaqilju' kub' tb'inha'na!
- ²⁵Luju' ninnjab' nim twitz min nb'aj qka'yinte, ja najlqe' txqan txkup layx b'ent kyajlet, e'nimaq ex k'ok'e';

- ²⁶atzu' nche b'eta' b'ark, ex atzu' ta' nin txkup Leb'yatan, ju' nin txkup kub'ni tb'incha'na tu'n t-ächan toj.
- ²⁷Kykyaqilju' txkup lu nche ayon ti'ja inxitiq'o'na kywa aj kyq'aq'an.
- ²⁸Inche tk'a'cha'na, ex nche wan; intzaj tjqo'na kye ex nche noj b'a'nxi'x
- ²⁹qatzun matxitewa'n twitza kye, inche jaw b'isun; qama tz'el tiq'i'nju'ya kyxew inche kyim ex nche kub' quqix.
- ³⁰Qatzun ntzaj tq'o'na t-xewa te chwinqlal, inche poq'on, ikytzun ntch'exb'e'n twitz tx'otx'ju'ya.
- ³¹¡Tejumajxju' tajwalil Qman Dyos! ¡Intzalajte Qman Dyos ti'ju' tb'inchb'en!
- ³²Injaw lu'lunju' tx'otx' ajttzaj ka'yin Dyos te; ¡inche jaw qusinju' witz ajkyok ttzyu'n!
- ³³Kchin b'itzalwe' te Qman Dyos, toj tkyaqil nchwinqlale'.
- ³⁴Tzalajxwit Qman Dyos kyi'ju' nxime', qu'n o'kxtzu' nkmeta' ntzalajb'ile' tuk'i'l.
- ³⁵¡Che kub'xwit naju' aj il twitz tx'otx'! ¡Mixwit che anq'ina'tlju' b'inchal myab'a'n! ¡Kjawil nnima'ne' Qman Dyos tu'n tkyaqil nk'u'je'! ¡Ajwalinjtzxwit! Chiju' b'itzal

Sal 105

Tb'anil b'a'nq'ob'aj tb'incha Dyos kye aj Israel

- ¹¡Kyq'onx chjonteye' te Qman Dyos! ¡Kypakb'anxju'ye' tb'i! Kymanqe'xju'ye' tb'inchb'aj kye tnam.
- ²Che b'itzanqe' b'itze' te ninb'ilte. ¡Kyolinxju'ye' nimaq tb'inchb'en!
- ³Che tzalajxe' tu'nju' tb'i xjan. ¡Che tzalajxe' aye'ye' nche jyone' ti'j Qman Dyos!
- ⁴Kyjjome' Qman Dyos, exju' tipumal; kyjjome' toj tkyaqil kmuj.
- ⁵Kyna'nqe'tzju'ye' nimaq tb'inchb'en tb'anilqexi'x, exqe'ju' tchaq'b'il kyajni tma'n;
- ⁶aye'ye' tyajajil Ab'raam ju' tmajin Dyos; aye'ye' tk'wal Jakob', ju' sk'o'nqe'ye' tu'n.
- ⁷Ate Dyosju' Qman Dyos; ¡ate nkawin tib'aj tkyaqil twitz tx'otx'!
- ⁸Lay tzik'tna'lju' tyol kyejni b'entti'j tu'n b'a'nqa jte'xku' wiq kyyajajil xjal mache ik' twitz tx'otx'
- ⁹aju' tyol kyej b'entti'j tuk'i'l Ab'raam, ju' kyej ttziya'n te Isaak

- 10ex kyej tq'o'n te jun kawb'il te Jakob', ex jun yol kyejni b'entti'j tejumajx kye aj Israel,
- 11tej tmante: Kxe'l nq'o'ne' tx'otx' Kanaan teya tu'n tok te tetz'ila. Chij.
- 12B'a'nqa naq ch'i'ntoq kyb'aj, jte' ajb'etun toju' tx'otx' Kanaan,
- 13intoq che ik' toj jun nintnam ex nche pon toj juntl ex intoq che pon toj jun kawb'il ex inche'x toj juntl,
- 14min taj Qman Dyos tu'n kyb'aj yajla'n, expe' xitab'tzi'n kyeju' nimaqkawil:
- 15Lalun tzaq'pon kyq'ob'e' kyi'ju' sk'o'nqe' wu'ne' ex lalun che oktene' yajulkye nsanjelale'. Chij kye
- 16Tzaj tq'o'n we'yaj toju' tx'otx' Kanaan, tkyaqilju' kywa eltiq'i'n.
- 17Matxi'toqtzun txitnejb'a'npun Jse kywitz, xikyk'a'yi'n te majen.
- 18Eb'aj k'ixb'sa'n tqan kyu'n xpatx'k'uxb'il; jokk'lo'n tqul tu'n k'uxb'il!
- 19Ok Jse toj joyb'ilti'j tu'n tyol Dyos, tzmaxi'j tjapunju' yol ojetoq tma Jse.
- 20Tchaq'ju' nimaqkawil intoq kawin kyib'aj txqan xjal, tu'n ttzaqpet Jse;
- 21oktq'o'n te nejenel toj tja ex tib'aj tkyaqilju' atitoq te,
- 22tu'n t-xnaq'tzan kyeju' nejenel ex tijwnaq tu'n kyok ati kynab'l.
- 23Yajxi'tzuntel ul Israel, aju' Jakob', ex najan kse'n jun ajb'etun toj Ejipt, toju' tx'otx' Kam.
- 24Tb'inch'a Qman Dyos tu'n tchmet-xi'x kyajlalju' ttanam, ex tu'n kyok kuwqe'xi'x kyekwitzju' aj Ejipt.
- 25Tb'inchatzun tu'n kyok miltz'uju' aj Ejipt ti'ju' ttanam ex tu'n kykub' kysb'u'nju' tmajen Dyos.
- 26Exi'tzun tchq'o'n Dyos Moyses'tz ju' tmajen, tuk'i'l Aaron ju' ojetoq che jaw t-sk'o'n,
- 27eb'enttzun techlaltz kyu'n toj chq'ajlaj: jnimaq ti'xti' te lab'te'n kyb'inch'a toju' tx'otx' Kam!
- 28Tzaj tq'o'n Dyos qxopin ex majx kyej qtakye', mixtzunti'x xi'ju' tyol toj kywinqilu' aj Ejipt.
- 29Eb'jaw b'entju' nin a' te chik' tu'n, ex e'kub'tb'yo'nju' kyix toj;
- 30kub' tnojsa'n toju' tnam kyu'n tz'u'nxtx'o, expe' ikx ja nwtana' nimaqkawil.
- 31Yolin Qman Dyos, tzajtzun b'ent txqan ta'jin chejtz ex us naku'j muj majxkub' noju' tx'otx' Ejipt kyu'n.

- 32Tzaj tq'o'n saqb'aqun te t-xel jb'al, tuk'i'l tqan taq' q'aq' tib'aju' tx'otx' Ejipt.
- 33B'aj tyaju'n kyawal ex tqan kylob'aj iw; jeb'aj ttoqi'n tze toj Ejipt!
- 34Yolin Dyos, ex eb'ju'l xt'ikt'u'l; jtxqanxi'xtoq kyb'aj, layxtoq b'ent kyajlet!
- 35jEb'jo'kten walteju' k'ul toj kojib'il ex tkyaqilju' awal atitoq twitzu' tx'otx'!
- 36jE'kub'tb'yo'n tnejel k'wa'lb'aj tojile junjun ja, toju' tx'otx' Ejipt!
- 37Yajxi'tzuntel etzti'n Qman Dyos ttanam tuk'i'l nim q'anpwaq ex saqpwaq, ex mixti'te jun yab'wit kyxolju' tnej kyyajajil tej kyetz.
- 38Ojexi'x che tzalaju' aj Ejipt tej kyka'yinte kyb'je'tz, qu'n matxi'toq che yajti tu'n kpaj.
- 39Tzaj tq'o'n Qman Dyos jun tnej muj e'wb'ilkye ex jun tnej q'aq' spik'b'alteju' kyb'e te qonik'an.
- 40Xikyqani'n kychi', ex tzaj tq'o'n kychi' tz'chin, eb'aj wan tu'n b'a'nxi'x ti'ju' kywa tzaj tq'o'n toj kya'j.
- 41Tjaqju' pik, ex etzchitj a' toj b'et kse'n jun nin a' toj chq'ajlaj.
- 42Qu'n tzaj tna'nju' tyol xjan tzaj tziya'n te Ab'raam ju' tmajin.
- 43Ikytzun eb'je'tza' tiq'i'n Dyos ttanam sk'o'nqe' tu'n, tuk'i'l sich' te tzalajb'il,
- 44ex tzaj tq'o'n kytx'otx' txqantl tnam kye tuk'i'lxi' twitz kyaq'unb'en,
- 45tu'ntoq kyjapunju' tkawb'il Qman Dyos kyu'n ex tu'n txi' kyb'i'n t-xnaq'tzb'il. jAjwalinjtzxwit Qman Dyos! Chiju' b'itzal

Sal 106

Kukx tjaw kyi'q'i'n kyib' aj Israel

- 1jAjwalinjtzxwitju' Qman Dyos! Kyq'onx chjonteye' te Dyos, qu'n majx b'a'nte, qu'n tejumajxju' tk'u'jlalil.
- 2¿Alxi'xkye kb'entel tchik'b'ankeyeju' tkanb'ab'l Qman Dyos? ¿Alxi'xkye k'ajwalilte kse'nxju' toklen?
- 3Tzalajb'ilte' kyeju' nkyb'inch'a'n tnik'alilti'j ex kukx kyb'inchanteju'.
- 4Taye, chin tna'ntza aj tb'inchanteju'ya b'a'n teju' ttanama; a chin tna'ku'ya ajtula kolol,
- 5tu'ntzun nka'yinteye' kytzalajb'ilju' tmajena sk'o'nqe' tu'na, ex tu'n ntzalaje' tuk'i'lju' ttanama.
- 6Matxi' qo b'inch'an ile' kse'nkye qmane'; matxi' qokub' chukjiye'; matxi' qb'inchaju'ye' myab'a'n.

- ⁷Tej kyten qmane' toj Ejipt, min okkyq'o'n kyoklenju' tb'inchb'ena tb'anilqexi'x; ik'tna'lju' tk'u'jlalila kyu'n, ex jawkyi'nkyib' ti'ja ttziju' Kyeq Ninnjab'.
- ⁸Atzunte Qman Dyos e'tkol, xityek'u'n tipumal te ninb'ilteju' tb'i.
- ⁹Xittzak'u'nju' Kyeq Ninnjab' ex kyejten b'e tzqij toj. Eb'jik'x tiq'i'n, t-xexi' ninnjab' kse'n toj chq'ajlaj.
- ¹⁰Ikytzu'n e'tkola' kyeju' kyajq'oj, te kyipumalju' ntoq walti'j kyk'u'j kyi'j.
- ¹¹Eb'ajkyaj mulq'aju' kyajq'oj tjaq' ninnjab' ex mixti'xte jun kyej anq'in.
- ¹²Atzuntzu' xa'kyoksla'na' tyol Qman Dyos ojetoq kyej ttziya'n kye ex jawkyajwali'n tu'n b'itz.
- ¹³Lwiyxi'xtzun ik'kyna'lju' tb'inchb'en Dyos kyu'n, ex min kyxima tu'n telkynik' ti'ju' tb'is tk'u'j Dyos.
- ¹⁴Kub' kyq'o'n Qman Dyos toj joyb'ilti'j toj chq'ajlaj, e'ok-il ti'j tu'n tb'inchanteju' kyajb'il.
- ¹⁵Atzunte Qman Dyos tzaj tq'o'nju' ntoq kyqani'n, ex tzaj tq'o'n jun yab'il te b'iyol kyi'j.
- ¹⁶Tzaj tx'a'lti'j kyk'u'j ti'j Moyses toju' kyxmuj, ex ikx ti'j Aaron, ju' xjansa'n tu'n Qman Dyos.
- ¹⁷Xi'tzun k'ab'chaj tx'otx'tz ex xiqoptz'aj Datan toj, kyuk'i'lx'i' jun k'loj xjal mujlikytzi tuk'i'l Ab'iram.
- ¹⁸¡Ojexi'x k'antju' q'aq' kyi'j kykyaqil! ¡Majx eb'aj tz'e'yju' b'inchal myab'a'n!
- ¹⁹Kub' kyb'inha'n jun tilb'ilal tman wakx t-xeju' witz Oreb', jun witzileb' q'anpwaq b'inha'n toj q'aq', e' k'uluntzuntz twitz:
- ²⁰¡kych'exb'eju' Dyos nim tajwalil tuk'i'l tilb'ilal jun wakx nwan k'ul!
- ²¹Ik'tna'l Qman Dyos kyu'n, ju' klol kye, extzun ojetoq che tb'inha nimaq techlal toj Ejipt,
- ²²Ojetoq che tb'inha nim ti'xti' tb'anilqexi'x toj tx'otx' Kam ex e'ti'xti' te lab'te'n toju' Kyeq Ninnjab'.
- ²³Tma Qman Dyos tu'n kykub' t-xitu'n; atzunte Moyses ju' sk'o'n tu'n, kub'san kyi'j we'tzun ttx'u'jil Dyos tu'n, ex min e'kub' t-xitu'n.
- ²⁴Yajxi'tzuntel el kyik'o'n jun tx'otx' tb'anilxi'x, ex min xikyoksla'nju' ojetoq tma Qman Dyos kye;
- ²⁵e'yolin taq'wix ti'j Qman Dyos kyoj kypach ex min xikyb'i'nju' tchaq'b'il.

- 26Jawtzun tiq'i'n Qman Dyos tq'ob' ex majx tma'n kye qa oktoq che kb'el tb'yo'n toj chq'ajlaj,
- 27qa oktoq che b'el'tb'yo'nju' kyyajajil ex oktoq che kxe'l t-slamu'n kyxolju' tnam nche niman kye txqantl dyos.
- 28Eb'jo'k te tmajen k'a'yi'n B'aal-peor, ex eb'aj wan ti'ju' chojb'il kub' kyq'o'n kywitzju' dyos mixti' kyimniqe'.
- 29Okkyq'o'n ttx'u'jil Qman Dyos tu'n kyb'inchb'en taq'wix, tzajtzun jun tx'u'j yajb'iltzu' kyij.
- 30Jawtzun tiq'i'ntib' Pinees ex kub' tb'yo'nju' xjal intoq b'inchan il, we'tzun tx'u'j yajb'iltz.
- 31B'a'n ela'ju' tb'incha toj twitz Dyos, intzaj tna'n kukxju' atl junjun tnej kyyajajil nche b'jik'.
- 32Ex okkyq'o'n ttx'u'jil Qman Dyos ttziju' a' Merib'a, tu'ntzun kypaj toq'wix kyaja' Moyses,
- 33qu'n tzaj ttx'u'jil Moyses tu'n kpaj ex min ximan kyij'ju' tyol e'tma.
- 34Min e'kub' kyxitu'nju' tnam ju' tchaq' Qman Dyos kye tu'n kyxitet.
- 35B'ajxpe' kysmo'nkyib', kyuk'i'lju' nche niman kye txqantl dyos ex b'je'l kykno'nju' intoq kyb'incha'n:
- 36ek'ulun kywitzju' kywitzileb' txqantl tnam Qu'mtzun ekub'a' xitu'n,
- 37e'xikyq'o'n kyk'wal ex kymyal te chojb'il kyeju' tajaw il lu.
- 38Kub' kyqo'n kychk'elju' mixti' kyil, kychk'elju' kyk'wal ex kymyal, ex kub' kyq'o'n te chojb'il kywitz witzileb' toj Kanaan. B'aj txa'jju' tx'otx' lu toj chik',
- 39eb'aj tz'ilix ex e'ok ajpajil twitz Dyos tu'n kpaju' kyb'inchb'en myab'a'n.
- 40Tzaj ttx'u'jil Qman Dyos kyij'ju' ttanam, ex eb'je'l t-suchu'nju' teqe';
- 41E'kyaj tkolb'e'n toj kyq'ob'ju' nche niman kye txqantl dyos, ex kub'kyij' kyu'n kyajq'oj;
- 42e'kub'jtz'o'n, e'kub' yaju'n b'a'nxi'x tjaq' kykawb'ilju' kyajq'oj.
- 43B'a'npun maj e' klonjtz tu'n Qman Dyos, aye'tzunkye min xikynima'nju' t-xim tu'nxtzunju' kyb'inchb'en myab'a'n ekub'a' yajta'.
- 44Tu'npe'tzunju', tej kytzaj tka'yi'n nche yajti ex tej tb'inte nche oq',
- 45tzaj tna'nju' tyol kyej b'entti'j kyuk'i'l ex tch'exb'ejju' t-xim, qu'n nimxi'x tk'u'jlalil kyij:
- 46;tb'incha tu'n ttzaj q'aq'an kyk'u'ju' kyajq'oj kyij' tu'ntzun b'a'nku' kyilwi tu'n!

⁴⁷¡Qo' tkloma Nman Dyos! ¡Qo' tb'uyitza kyxolu' nimaqtnam tu'ntzun qajwalinteju'ye' tb'iya xjan, tu'ntzun qajwalinteya toj tzalajb'il!

⁴⁸¡Nimanjtzxwit Qman Dyos, nkyk'lu'n aj Israel, toj tkyaqil tab'q'iyil! ¡Kykyaqilxwit che q'mante: Ikxwitju'!. ¡Ajwalinjtzxwit Qman Dyos! Chiju' b'itzal.

Sal 107

Tjwe'yi'n U'j (E' B'itz 107-150) Tk'u'jlalil Qman Dyos kukxju'

- ¹Kyq'onx chjonteye' te Qman Dyos, qu'n majx b'a'nte, qu'n tejumajxju' tk'u'jlalil.
- ²Kymanxe' aye'ye' matxi' che klete' tu'n Qman Dyos, ex matxi' che klonjtze' tjaq' kykawb'il ajq'oj,
- ³aye'ye' xetzaj tb'u'yi'n kyoj nimaqtnam toj tnayajkya'j ex tb'a'nq'ob'kya'j, toj tjawetzq'ij ex tkub'exq'ij.
- ⁴Tzpetniqe'toqe' nche b'ete' toj tz'awun toj chq'ajlaj, mixtoqti' nknet tb'eyil jun nintnam kyu'ne', jatu'n kyxa'ye' najal;
- ⁵intoq che q'aq'ane' ex intoq che k'wajtiye', ¡ch'inxtoq kykyime' tu'n we'yaj!
- ⁶Ekub'santzuntze' toj k'ixk'oj te Qman Dyos, e'klettzuntze' tu'n toju' yajb'il.
- ⁷E'kub' q'o'ntzuntze' tu'n toj b'a'n b'e tu'n kypone' toj jun nintnam, jatu'n kynajana'ye'.
- ⁸Kyq'onx chjonteye' te Qman Dyos tu'nju' tk'u'jlalil, ¡tu'nju' xtalb'il intb'incha'n kye xjal!
- ⁹Qu'n inqe tk'u'ju' nk'wajti tu'n ex nim twaju' nwe'yajti nxitq'o'n.
- ¹⁰Najlqe'toqe' toj qlolj, intoq che b'isune' ex jtz'o'nqe'toqe' tu'n xpatx'k'uxb'il,
- ¹¹tu'n tpaju' min xikyb'i'ne' tchaq'b'il Qman Dyos, tu'nju' b'je'l kysuchu'ne' t-xim Qman Dyos nim toklen.
- ¹²E'kub' q'o'ne' toj kuw aq'untl tu'n Dyos; e'kub' tz'aqe' ex mix-a'lo' oninkyeye' tu'n kyjawe'ye'.
- ¹³Tojtzun k'ixk'oj ekub'sana'ye' te Qman Dyos, e'klettzuntze' tu'n toju' yajb'il;
- ¹⁴E'b'je'tz iq'i'ne' tu'n toj qxopin, ex e'tzaqpete' tu'n kyeju' xpatx'k'uxb'il.
- ¹⁵Kyq'onx chjonteye' te Qman Dyos tu'nju' tk'u'jlalil, ¡tu'nju' xtalb'il ntb'incha'n kye xjal!
- ¹⁶¡E'kub' tpa'nju' tjpel ja q'ank'uxb'ilqe'! ¡E'kub' ttoqi'nju' k'uxb'il xtanb'ilkye!
- ¹⁷Yab' qe'toqe' tu'n b'is tu'nxju' kyb'inchb'ene' myab'a'n ex kyile',

- 18mixtoqti'tl nche wane'; ;ch'inxtltoq kypone' twitz kamik!
- 19Tojtzunju' k'ixk'oj ekub'sane' te Qman Dyos, e'klettzuntze' tu'n toju' yajb'il;
- 20tzaj t-sma'n tyol kyeye' ex eb'anixe' tu'n; ;eklete' tu'n teju' kamik!
- 21Kyq'onx chjonteye' te Qman Dyos tu'nju' tk'u'jlalil, ;tu'nju' xtalb'il ntb'incha'n kye xjal!
- 22Kyajwali'nktze' te jun chojb'il twitz ex kyolinqe'xju'ye' tb'inchb'en tuk'i'l tzalajb'il.
- 23Aye'ye' xk'aälel nche b'ete' tib'aj ninnjab', txoli'n kytenju' kyb'arke' toj a'
- 24kyka'yiju'ye' taq'unb'en Qman Dyos tb'anilxi'x tib'aj ninnjab'.
- 25Jawb'ent jun nin kyq'iq' tu'n tq'ojq'ojel twi' Qman Dyos intoq jaw t-xon nimaq ttolob' ninnjab';
- 26Intoq che jaw xone' twitz kya'j ex intoq che ku'x mulq'i'ne' t-xe ninnjab'; ;majx e'kub'numje' tu'n kyxob'ele'!
- 27Naqxtoq nche woqajlatle' naku'j tx'ujtenil; ;mixti'x ajb'ena' kyojtzqib'le'!
- 28Ekub'santzuntze' twitz Qman Dyos toju' kyk'ixk'oje, e'klettzuntze' tu'n toju' yajb'il;
- 29naq el lementlju' q'ankeyaq tib'aj a' tu'n, ex e'kyaj nak'eju' ttolob' ninnjab'.
- 30Tetzunj kyka'yinteye' tkub' nak'eju' ttolob' ninnjab', eb'aj tzalaje', exi' iq'i'ntzuntze' tu'n Dyos ttziju' ninnjab' jatu'n kypona'toqe'.
- 31Kyq'onx chjonteye' te Qman Dyos tu'nju' tk'u'jlalil, ;tu'nju' xtalb'il ntb'incha'n kye xjal!
- 32;Kynimanktze' toju' b'uyjtib'il te tnam! ;Kyajwali'nktze' toju' b'uyjtib'il kye tijwnaq!
- 33Inche b'jawb'ent nin a' ex t-xiklil a' tu'n Qman Dyos te chq'ajlaj ex tzqij tx'otx';
- 34intb'incha'n tb'anil tx'otx' te min ntq'o'ntl tawal, tu'n tpaj kyilju' xjal najlqe' twitz;
- 35Inche jawb'ent chq'ajlaj tu'n te njab' ex t-xiklil a' toj tzqij tx'otx';
- 36atzuntzu' nche kub'tq'o'na' nche we'yajti, intzun kub' kyb'incha'n ninkytanamtz toj.
- 37Nb'aj kyaq'una'nju' tx'otx' ex nb'ajx kyawa'n kyawal toj ex nim twitz kyawal njaw.
- 38Inche tzaj tky'i'wla'n Qman Dyos ex nchmet kyb'aj ex nche chmet kywakyix.

- ³⁹Qatzun mache kyim exqa mako'pju' kyajlal tu'n tpaju' b'is, k'ixk'oj ex yajb'ilkye,
⁴⁰inche el tik'u'n Qman Dyosu' nchi yajlankye nche kub'ttzpet-sa'n toj chq'ajlaj ex
 min nknetl kyb'e.
⁴¹Inche etztiq'i'n prow toj b'is; ¡inche tchmet-sa'n kyk'wal, kse'n jun ch'laj rit!
⁴²Inche tzalaju' xjal tnik'alkyi'j ajkyka'yinte ja'lu, aye'tzu'n b'inchal myab'a'n in
 jpet kytzi.
⁴³Ati tu'n t-ximanju' xjal ati ttab'l, ti'j ja'lu ex tu'n tkaneju' tk'u'jlalil Qman Dyos
 toj twitz. Chiju' b'itzal.

Sal 108

Knq'a' wib'e'

(Sal 57.7-11; 60.5-12)

- ¹Nman Dyos, luqine' nchin ayone' teya, ¡naqnchin ayontle' tu'n kyxi' nb'itza'ne'
 b'itz! qu'n a ntzalajb'ilju'ye';
²Kyna'ntzkyib'e' chnab' arpa ex tzintzin; ¡Kchin jawil we'ye' ajttzaj t-xe kya'j!
³Kjawil wajwali'na Nman Dyos kyuk'i'l b'itz, kyxol k'ok'e' ex nimaqtnam.
⁴Qu'n nimxi'xju' tk'u'jlalila kyekywitzju' kya'j. ¡Inpon kanunju' tyola ax, tzmax
 twitz xkul kya'j!
⁵¡Nman Dyos, aya atiya tib'ajxi' kya'j; nojni tkyaqil twitz tx'otx' tu'n tajwalila!
⁶Qo' tkloma tu'n tipumala, tu'ntzun kykletju' nche tk'u'jla'na. ¡Qo ttzaq'wetza!
⁷Tzaj tma'n Dyos tzmaxtzu' toju' tja xjan: ¡Kb'el waq'pu'ne' Sikyem tuk'i'l
 tzalajb'il ex kxe'l nsipa'nju'ye' b'ya' Sukot!
⁸Weqe'we' Kalaad ex Manases; ate Eprayin jun kolb'il tokx toj nwi'ye'; atzu'n
 Juda ntzeze' q'ol nchaq'b'ile';
⁹Atzu'n Moab' nk'o'xe' te ntx'ajb'ile'; atzun Edom naqtkb'el nxajab'e'; ¡kchin
 b'itzale' te kanb'ab'l kyib'aju' pilistey! Chij.
¹⁰¿Alxi'xkye k'onil weye' tu'n tkub'ti'ju' nintnam jpu'mile ti'j tu'n nimaqtapi?
 ¿Alkye kpomil iq'inweye' tzmax toj Edom?
¹¹Matxi'na' qo eltik'o'na Nman Dyos; ¡min nnultla onilkye qxjale' toj q'oj!
¹²Qo tonima toj kyq'ob'ju' qajq'oje', qu'n mixti'x tz'oka'te' o'nb'il kyu'n xjal.
¹³Kb'entel nimaq ti'xti' qu'n tu'n tonb'il Qman Dyos; ¡ate kb'el najsankye' qajq'oj!
 Chiju' b'itzal.

Sal 109

Kub'sb'il twitzju' ajkawil nim toklen

- ¹Nman Dyos, tzaq'wentzju'ya nna'j Dyose',
- ²qu'n aye' chalyol ex b'inchal myab'a'n inche yolin taq'wix wi'je' tuk'i'l chajyolil
- ³Nim txqan kyjk'ujyolil tuk'i'l tx'a'lti'jk'u'jb'aj wi'je'; inche q'ojink wi'je' extzun mixti' wile' kye!
- ⁴Inche okmiltz'uj wi'je' te t-xelju' nk'u'jlalile' kyi'j; ayintzunwe' nchin na'n Dyose'.
- ⁵Taq'wix xkyb'inja weye', tu'nju' b'a'n xnb'inchaye' kye, nchinel kyik'o'ne' te t-xelju' nk'u'jlalile' kyi'j.
- ⁶Q'onk jun xjala aj ilxi'x te ajkawil kyib'aj, ex axwitju' yolil kyi'j poqonkye;
- ⁷che elxwit yal toj kyil ajkyok toj xjel; tu'nxwitju' kyyol te kolb'ilkye che'xa' toj q'aq'.
- ⁸¡Noqwit jte' q'ijxju' kychwinqlal junxi'tlwit kyejten tib'aju' kyq'inumal!
- ⁹¡Che kyajxwitju' kyk'wal meb'a ex che kyajxwitju' kyxu'jil mixti' kychmil!
- ¹⁰¡Naqxwit che b'etenje kyk'wal mol najchaq! ¡Kyajxwitju' kyja naq tik'lentl!
- ¹¹Awtju' q'ol ch'ex medi txi'q'inte tkyaqilju' ati kye. Junxi'tlwit xjal txi' elq'anteju' twitz kyaq'unb'en.
- ¹²Mixwit alo'x tzaj q'aq'an tk'u'j kyi'j ex kyi'ju' kyk'wal meb'aqe'.
- ¹³Kyejxwitju' kyja mutztelaq, kub'xwit naju' kyb'i tejumajx.
- ¹⁴Tzajxwit tna'n Qman Dyos myab'a'n xkyb'inchaju' kyman mixwit tzik'a' tna'l kyilju' kytxu tu'n;
- ¹⁵kukxwit ttzaj na'n kyilju' tu'n Qman Dyos mixwit che tzaj na'ntl twitz tx'otx'.
- ¹⁶Qu'n mixti'x saj q'aq'an kyk'u'j kyi'ju' prow ex kyi'ju' me's ex nche b'isun matz'ok kyljo'n toj kyq'ij ex mache kub' kyb'yo'n.
- ¹⁷Anatzu' soka' kyxon kyk'u'j ti'ju' taq'wixil, ¡tzajxwittzun q'o'n taq'wixil kyib'aj! Matz'el kyik'o'nju' ky'i'wb'il, ¡mixwittzun che tzaja' ky'i'wla'n!
- ¹⁸Che ktxet-xwit tu'n myab'a'n kse'n jun xb'alun; tz'exwit meq'eq'en toj kywinqil; naku'j tu'n aseyt mujqa a'.
- ¹⁹¡tz'okxwit te kutxb'ilkye ex k'alb'il kyk'u'j!
- ²⁰¡Awttzun tz'e'ysb'il kywitz wajq'uju'ye' tzaj tq'o'n Qman Dyos ex kyeju' nche jk'un yol wi'je'!
- ²¹Atzunta Nman Dyos, b'a'nxwit wilwiye' tu'na tu'n tnymanjtzu' tb'iya. ¡Chin tkloma, noqx tu'nju' tk'u'jlalila!
- ²²Prowqine' ex nchin yajtiye', matxb'aj k'ixb'i wanmiye',

- ²³xi' nkub'aje' kse'n leku'n, jinchinx iqane' tu'n kyq'iq' kse'n jun x̄t'ikt'u'!
- ²⁴Inche lu'lun nch'ekye' tu'n min nchin wane'; matxi' tz'okwi'je' tu'nju' min nchin wane'.
- ²⁵¡Matxi' chin okye' te kytzeb'e'tz xjal! ¡Inche jaw xpak'lin ajntzaj kyka'yi'ne'!
- ²⁶Chin tonima Nman Dyos; ¡chin tkloma tu'nju' tk'u'jlalila!
- ²⁷Nman Dyos, tz'elxwit kynik', qa tu'n tq'ob'a xb'incheta' ja'lu.
- ²⁸B'a'n qama chin b'aj kyyasu'ne', naqqa nchin tky'i'wla'nta. Che kub'xwit ch'ixwi ayintzunwe' chin tzalajele'.
- ²⁹¡Tz'elxwit kych'ixawju' wajq'oje! ¡Che kub'xwit x̄kyaqax tu'n kych'ixaw!
- ³⁰Kchin q'ol chjonteye' kukxju' te Qman Dyos; ¡kjawil wajwali'ne' kyxol tnam xjal!
- ³¹Qu'n inok yolil kyi'ju' prow ex nche tklo'n kyeju' poqolkye. Chiju' b'itzal.

Sal 110

Intzaj tq'o'n Qman Dyos tipumalju' nimaqkawil

- ¹Xitma'n Qman Dyos te Wajawe' kjalu: Qeku'ya toj nb'a'nq'ob'e', tzmax ajkykub' nq'o'ne' tajq'oja tjaq' tqana. Chij.
- ²Ktzajel tq'o'n Qman Dyos ttzeya te kawb'il tzmax twi' Syon. ¡Kawintzuna kyib'aju' tajq'oja!
- ³Kkyq'a'kyib'ju' ttanama tuk'i'la toju' tq'ijlalil ajtkanb'ana. kywi' witz xjan inkuwixa toj tku'xumala atl junjun q'ij, kse'n ta'l che'w nkub' ajttzaj t-xe kya'j.
- ⁴Oje tma Qman Dyos jun tyol tu'n tb'inchante, ex lay tz'anjtzi'tk'u'j, chij kjalu: Aya pale tejumajx, axtoklenju'ya kse'nte Melkisedek. Chij.
- ⁵Atite Qman Dyos toj tb'anq'ob'a; che b'elt-xitu'n nimaqkawil toju' q'ij ajttzaj ttx'u'jil;
- ⁶kb'el ttz'e'ysa'n kywitzju' nimaqtnam; nim txqan xjal che kb'el tb'yo'n; ¡kb'el tpa'n kywi'ju' xjal toj tkyaqil twitz tx'otx'!
- ⁷Kk'wal ti'j jun a' toj b'e, tu'ntzu'n a' k'okyelxi'x tipumal. Chiju' b'itzal.

Sal 111

1 Ajwalb'ilkye tb'inchb'en Dyos

- ¹¡Ajwalinjtzxwit Qman Dyos! Kwajwali'ye' Qman Dyos tu'n tkyaqil nk'u'je' toju' b'uyjtib'il kyeju' xjal tnik'alkyi'j, toj tkyaqilju' tnam.
- ²Nimaq kyoklenju' tb'inchb'en Qman Dyos, aye'tzu'n nche k'u'jlante inche ximan ti'j.

- ³Tb'anilxi'xju' tb'inchb'en ex nim toklen, ex majx atiju' tnik'alti'j ntb'inha'n.
- ⁴Che tzajel na'nju' tb'inchb'en tb'anilxi'x kukxju'. Inlaqjte Qman Dyos tk'u'j ex che'w tk'u'j;
- ⁵intzaj tq'o'n kywaju' nche niman te; ;min in ik'tna'lju' tyol kyejni b'entti'j!
- ⁶Tzaj tyek'u'n tipumal teju' ttanam, tej tel ti'n kytx'otx'ju' witzleb'il ex tzaj tq'o'n kye.
- ⁷Tu'me'lte' ntb'inha'n ex ax; b'a'n tu'n tokqe qk'u'j kyi'ju' tchaq'b'il,
- ⁸qu'n majx ate'qe' toj tkyaqil tab'q'iyil b'inha'nqe' txoli'nxi'xkyi'j ex ax qe'.
- ⁹E'ttzaqpiju' ttanam kyej tq'o'nxi'xju' tyol kyejni b'entti'j tejumajx. Xjante' Qman Dyos ex xob'ajilx.
- ¹⁰Ate nimaq nab'lju' qama qnima Qman Dyos; aye'ju' nche niman te, ati kynab'l. ;K'ajwali'njtzal te Qman Dyos kukxju'! Chiju' b'itzal.

Sal 112

Ttzalajb'ilju' xjal tnik'alti'j

- ¹;Ajwalinjtzxwit Qman Dyos! Tzalajb'ilte' teju' xjal nniman te Qman Dyos ex ntzalaj tu'n kyjapu'nju' tchaq'b'il tu'n.
- ²Che k'i'wlanjtzal tyajajil ex ktenb'el kyipumal twitzju' tx'otx'.
- ³Nim q'inumal ati toju' tja, ex kukx tb'inchan xtalb'ilju'.
- ⁴Ink'ant jun spik'un toj qlolj kyeju' xjal tnik'alkyi'j, kyeju' nlaqj kyk'u'j, che'w kyk'u'j ex tnik'alkyi'j.
- ⁵Aju' b'a'n xjal inq'on ch'ex tu'n tkyaqil tk'u'j ex toj tu'me'l nche tb'inha'na' taq'un;
- ⁶qu'mtzun milo kb'ela' tz'aq. ;Ktzajel na'nju' xjal tnik'alti'j kukxju'!
- ⁷Min nxob' ajtb'inte jun tpakb'alil toq'wix, q'uqlixi'x tk'u'j ti'j Qman Dyos.
- ⁸Q'uqlixi'x tk'u'j; min nxob', expe' naq ntze'n kyi'ju' tajq'oj ajkyxi' tka'yi'n.
- ⁹In oyin kye prow, kukx tb'inchan xtalb'ilju', majx oksla'n ex njaw nima'n.
- ¹⁰Inxi'x ku'xtwantib'ju' b'inchal myab'a'n aj txi' tka'yi'n; naqxi'x nkutt'x'a'n t-xe twitzte ajtkub'aj toj ttx'u'jil. Lay japunte' npon kyk'u'ju' b'inchal myab'a'n ti'j. Chiju' b'itzal. Ajwalb'ilte t-xtalb'il Qman Dyos

Sal 113

- ¹;Ajwalinjtzxwit Qman Dyos! ;Knima'nktze' tb'i! aye'ye' nche ajb'ene' te
- ²;Ajwalinjtzxwit tb'i Qman Dyos ja'lo ex tejumajx!

- ³¡Ajwalinjtzxwit tb'i Qman Dyos tzajx tjawetzq'ij ponx tkub'exq'ij!
⁴Atite Qman Dyos kyib'aj kykyaqil nimaqtnam; ¡tib'ajxi' kya'j ta'ju' tajwalil!
⁵Alxi'xkye jun ikwitju' kse'n Dyos Manb'aj, ju' nkawin tzmax toj kya'j;
⁶exwittzun nkub' tzipe tu'n tka'yinteju' kya'j ex tx'otx'.
⁷Inetz tiq'i'n Qman Dyos prow toj yajb'il, ex njaw tiq'i'n tal xjal mixti' ati te
⁸Nnokxtq'o'ntzuntz kyxolju' xjal nimaq kyoklen, kyxolju' nimaq kyoklen toju' ktanam.
⁹Exju' qya min nalan inxítq'o'n ttzalajb'il te tu'n tok te txub'aj tu'n ttzalaj kyuk'i'lku' toj tja. ¡Ajwalinjtzxwit Qman Dyos! Chiju' b'itzal.

Sal 114

Nab'ab'lteju' kyetzlen aj Israel toj Ejipt

- ¹Tej kyetz aj Israel, ju' tk'wal Jakob', toj Ejipt, junxi'tl tnam,
²Ok Juda te ja xjan te Dyos; atzu'n Israel ok tjaq' tkawb'il.
³El oqju' ninnjab' tej tka'yinte kxi'toq kypon aj Israel, exju' nin a' Jordan anjti'j ti'jxi'.
⁴¡Eb'aj xlik'punju' witz exqe' nimaq k'ul naku'j ritqe' ex nakuqe'j qpoj tman rit!
⁵¿Titi' b'ajteya ninnjab' tu'nju' el oqa? ¿titi' iq'ina Jordan tu'nju' anj ti'ja ti'jxi'ya?
⁶¿Titi' b'ajkyeye' witz ex nimaq k'ul, tu'n e'jaw xlik'pune' kse'nqe' rit ex qpoj tman rit?
⁷¡Kux tjaw lu'luna tx'otx', twitz Qman Dyos, ja k'uluna' Jakob'!
⁸¡Etz tñimal a' tu'n toj pik! ¡E'okju' pik tu'n te kyxiklil a'! Chiju' b'itzal

Sal 116

Na'j Dyos aq'b'il chjonte

- ¹In nk'u'jla'ne' Qman Dyos, qu'n matxi' che tzaj tb'i'nju' nkub'sb'ile',
²qu'n machin tzajtb'i'ne'. ¡Kchin kub'sale' te toj tkyaqil nchwinqlale'!
³Tej nna'nteye' tipumal kamik, tzaj k'ixk'oj wi'je' ex nb'isune' ex njaw xob'e' teju' muqb'il.
⁴Tzajtzun nna'ne' tb'i Qman Dyos xinkub'sa'ne' te tu'n tklonte nchwinqlale'.
⁵Tnik'alte Qman Dyos ti'j ex in q'aq'an tk'u'j; che'wte Qman Dyos tk'u'j.
⁶Xq'uqi'n qekeye' mixti' kyoklen tu'n Qman Dyos. Intkole' tej mixtoqti' wipumale'.

- ⁷oktzun qeb'el nk'u'je' ja'lo qu'n majx b'a'nte Qman Dyos weye',
⁸qu'n machin tkole' te kamik, min xtaj tu'n woq'e' ex tu'n nkub' tz'aqe'.
⁹Chin nimale' te Qman Dyos kyxolju' xjal twitz tx'otx'.
¹⁰Ati toqwe' wokslab'l tu'npetzu'n intoq nma'ne' qa nimtoq yajb'il wi'je'.
¹¹Intoq chin b'isune' nmaye' qa kykyaqil xjal chalyolqe'.
¹²¿Ti'xi'xti' kxe'l nq'o'ne' te Qman Dyos te tu'me'l t-xel tkyaqilju' b'a'n matxi' tb'incha weye'?'
¹³¡Kjawil nnima'ne' Qman Dyos qu'n machin tkole' ex chin kub'sale' toj tb'i!
¹⁴Che nb'incha'ye' nyole' xi'ni ntziya'ne' te Qman Dyos kwitz kykyaqilju' ttanam.
¹⁵Nimte' toklen toj twitz Qman Dyos ajkykimju' nche niman te.
¹⁶¡Nman Dyos, tmajen qina! ¡Ayine' talju' tmajena qya! B'je'l tlaqu'na aqwil k'lo'nqintoqe' toj.
¹⁷Kxe'l nq'o'ne' chojb'il te aq'b'il chjonte teya, ex chin kub'sale' toj tb'ia Nman Dyos.
¹⁸Che japumelju' nyole' xi'ni ntziya'ne' te Qman Dyos kywitz tkyaqilju' ttanam,
¹⁹twi' tpenju' tja Qman Dyos ¡tnk'ejchaqila Jerusalem! ¡Ajwalinjtzxwit Qman Dyos! Chiju' b'itzal.

Sal 117

B'itz te Qman Dyos

- ¹Che b'itzan qe'ye' te Qman Dyos, kykyaqile' nimaqtnam ex k'ok'e'tnam,
²qu'n nimxi'xju' tk'u'jlalil qi'j; ¡exju' tyol ax njapun tejumajx! ¡Ajwalinjtzxwit Qman Dyos! Chiju' b'itzal.

Sal 118

Nimxi'x tipumal Qman Dyos

- ¹Kyq'onx chjonteye' te Qman Dyos, qu'n majx b'a'n te, qu'n tejumajxju' tk'u'jlalil.
²Kymame' aj Israel: Tejumajxte' tk'u'jlalil Qman Dyos. Chechiku'ye'.
³Kymame' pale: Tejumajxte' tk'u'jlalil Qman Dyos. Chechiku'ye'.
⁴Kymame' aye'ye' nkynima'ne' Qman Dyos: Tejumajxte' tk'u'jlalil Qman Dyos. Chechiku'ye'.
⁵Inkub'sane' te Qman Dyos tej nchin b'isune'; intzaj tb'i'ne' ex inttzaqpiye'.
⁶Ati te Qman Dyos wuk'i'le'; min nchin xob'e'. ¿Titi' ktb'incha'ju' xjal wi'je'?

- ⁷Ati te Qman Dyos wuk'i'le'; inchin toni'ne'. ¡Knka'yiye' ajtkub'kyi'ju' ntx'a'lti' kyk'u'j wi'je'!
- ⁸Ate b'a'nju' tu'n tokqe qk'u'j ti'j Qman Dyos kyetwitz tu'n tokqe qk'u'j ti'j jun xjal.
- ⁹Ate b'a'nju' tu'n tokqe qk'u'j ti'j Qman Dyos kyetwitz tu'n tokqe qk'u'j kyij' nimaqxjal.
- ¹⁰Kkytxoli'kyib' kykyaqilju' nimaqtnam wi'je', ma'tzun kub'kyi'j wu'ne' toj tb'i Qman Dyos.
- ¹¹Okkytxoli'nkyib' wi'je' toj tkyaqil plaj, extzun makub'kyi'j wu'ne' toj tb'i Qman Dyos.
- ¹²Okkytxoli'nkyib' wi'je' naku'j secha'lqe', ex lwiyy kub' maytz'aju' kytx'u'jil kse'n tq'aq'al tzqij ch'i'x; ¡kub'kyi'j wu'ne' toj tb'i Qman Dyos!
- ¹³Inxi' kylmo'ne' tu'n kytx'u'jil tu'n nkub' tz'aqe', atzunte Qman Dyos ul onilweye'.
- ¹⁴Inchin b'itzane' te Qman Dyos, intzaj q'onte wipumale'. ¡Ate klol weye'!
- ¹⁵Inche b'itzanju' xjal tnik'alkyi'j tu'n kytzalajb'il tojile kyja, qu'n mache kanb'an: ¡Makub'kyi'j ajq'oj tu'n tipumal Qman Dyos!
- ¹⁶¡Nimxi'x toklenju' tipumal Qman Dyos! ¡Kub'kyi'ju' ajq'oj tu'n tipumal Qman Dyos! Chechij.
- ¹⁷¡Lay chin kyimnaje', chin anq'ilwe' tu'n txi' nchik'b'a'nju'ye' xtb'incha Qman Dyos!
- ¹⁸Makub' ttz'e'ysa'n Qman Dyos nwitze' kuw, mixtzunti' xtaj tu'n nkyimnaje'.
- ¹⁹¡Kyjqome' tja Qman Dyos, wajb'ile' tu'n wokxe' q'ol chjonte te!
- ²⁰A ttzi tja Qman Dyos ja'lu, ja che okyixa' tnik'alkyi'j.
- ²¹Chjonte teya Taye, qu'n machin tzaj ttzaq'we'na ex machin tkola.
- ²²Matxi' jawb'entju' ab'j kyej kysuchu'n b'inchal ja te ab'j nim toklen.
- ²³Matb'incha Qman Dyos ja'lu, ex lab'te'nxi'xte' ja'lu.
- ²⁴A q'ij ju'lu tb'inchante Qman Dyos: ¡qo'qe'tzun tzalaj toj ja'lo!
- ²⁵Nman Dyos, b'inchama xtalb'il, ¡qo' tkloma! Taye, b'inchama xtalb'il, ¡tu'n qtene' b'a'n!
- ²⁶¡K'i'wla'nte' tzul toj tb'i Qman Dyos! Inxi' qqani'ne' b'a'n kyib'aje' tzmxtzu' toj tja Qman Dyos.

²⁷Ate Dyosju' Dyos Manb'aj jintzaj tq'o'n spik'un qe! kynk'um kyib'e' tuk'i'l tq'ob' tze toj kyq'ob'e' tzmajx ajkypone' tk'etz q'olb'eb'l.

²⁸Chjonte teya Nman Dyos, kjawil nnima'nju'ye' toklena, qu'n aya Dyos.

²⁹Kyq'onx chjonteye' te Qman Dyos, qu'n majx b'a'n te, qu'n tejumajxju' tk'u'jlalil. Chiju' b'itzal.

Sal 119

B'itz ti'ju' tkawb'il Dyos

Tnejel

¹Tzalajb'ilte' kyeju' xjal min nche b'inchan il ex nkyb'incha'n kse'nx t-xnaq'tzb'il Qman Dyos.

²Tzalajb'ilte' kyeju' nche japun tchaq'b'il Qman Dyos kyu'n ex nche jyon ti'j tu'n tkyaqil kyk'u'j,

³aye' min nche b'inchan myab'a'n, aye' nche b'et toju' tb'eyil Dyos.

⁴Tzaj tab'tzi'nxi'xa tu'n tjapunju' tchaq'b'ila ilxi'xti'j.

⁵Chin b'et-xwite' b'a'n! tu'n kyxinnima'ne' tkawb'ila.

⁶Lay chin ch'ixwiye' ajkyxi nnima'ne' tkyaqilju' tchaq'b'ila.

⁷Chin b'itzale' teya tu'n tkyaqil nk'u'je' ajkykaneju' tchaq'b'ila tz'aqliqe'xi'x toj nwitzel'.

⁸Wajb'ile' tu'n kyjapun tkawb'ila wu'ne'! ;Lalun chin kyej tkolb'e'nch'i'na!

Tkab'

⁹Titi' ktb'incha'ju' ku'xun tu'n lalun b'inchan il? ;Tu'n tanq'in kse'nxju' ntma'n tyola!

¹⁰In njo'na tu'n tkyaqil wanmiye'; lalun taja tu'n tel npa'nwib'e' kyi'ju' tchaq'b'ila.

¹¹Matxi' che kyej tenju' tyola toj wanmiye' tu'ntzun lalun chin b'inchan ile' twitza.

¹²;Nimanjtzxwita, Nman Dyos! ;Xnaq'tzanqe'tza tkawb'ila weye'!

¹³Kxe'l npakb'a'ne' tkyaqilju' tchaq'b'ila intma'na.

¹⁴Inxi'x chin tzalaje' ajnxilpeye' kyi'ju' tchaq'b'ila, kyetwitz kyi'j q'inumal.

¹⁵Chin ximale' kyi'ju' tnuk'b'ila ex k'okyil nxon nk'u'je' ti'ju' tb'eya.

¹⁶Chin tzalajele' kyi'ju' tkawb'ila ex lay tzik'tna'lju' tyola wu'ne'.

Toxi'n

¹⁷;Q'ontza nchwinqlale' ayine' tmajena! ;Kxe'l nnima'nwe' tyola!

- 18Jqomqe'ju'ya nwitz'e' tu'n nka'yinteye' kywitzlalilju' tchaq'b'ila tb'anilqexi'x.
- 19Naq ajb'etunqine' twitzu' tx'otx' lu; lalun che kub'tewa'na tchaq'b'ila nwitz'e'.
- 20Xi' nkub'aje' atl junjun kmuj, tu'n nchin elb'aje' tu'n wojtzqinteye' tchaq'b'ila.
- 21Inche ttzak'u'nju'ya txko'n toj kywi' nkynima'n kyib', inel kypa'n kyib' kyi'ju' tchaq'b'ila.
- 22Chin tkloma teju' kyq'oj ex kyasb'il, qu'n matxi' che'x nb'i'nju'ye' tchaq'b'ila.
- 23Maskye nkyxima'n xjal nimaq kyoklen tu'n kyb'inchan taq'wix wi'je', chin ximalwe' kyi'ju' tkawb'ila ayine' tmajena.
- 24Inchin tzalaje' kyu'nju' tchaq'b'ila; qu'n nkyq'o'n nnab'le'.

Tkyaji'n

- 25Naqch'inxtl nkyime'; ;Chin twab'a'nktza kse'nxju' yol tzaj ttziya'na!
- 26Matxi' txinma'ne' teya se'n nchin b'eta'ye', ex matxi' chin tzaj ttzaq'we'na. ;Xnaq'tzanqe'tzju'ya tkawb'ila weye'!
- 27Q'ontza nnab'le' tu'n nxilpeye' kyi'ju' tchaq'b'ila, wajb'ile' tu'n nximane' kyi'ju' tb'inchb'ena tb'anilqexi'x.
- 28Matxi'xi'x ku'xch'yon ti'jnk'u'je' tu'n k'ixk'oj; ;q'uqb'ama nk'u'je', kse'nxju' tzaj ttziya'na!
- 29Chin tpa'mila ti'ju' b'e te chajyolil ex yek'u'nqe'tza tchaq'b'ila weye' tu'n tk'u'jlalila.
- 30Matxi' kub' nxima'ne' tu'n nb'i'ne' teya inchin laqje' kyi'ju' tchaq'b'ila.
- 31Nman Dyos, matxi' tz'ok nxon nk'u'je' kyi'ju' tchaq'b'ila; ;lalun taja tu'n tel nch'ixawe'!
- 32Nnoktilil wu'ne' tu'n kyjapunju' tchaq'b'ila qu'n inxi'x chin tzalaje' tu'na.

Tjwe'yi'n

- 33Nman Dyos, xnaq'tzanqe'tzju'ya tkawb'ila weye', wajb'ile' tu'n woklpeye' kyi'j toj tkyaqilju' nchwinqalale'.
- 34Q'ontza nnab'le' tu'n kyjapun tchaq'b'ila wu'ne'; ;wajb'ile' tu'n kyxinb'incha'ne' tu'n tkyaqil nk'u'je'!
- 35Yek'unqe'tza tchaq'b'ila weye', qu'n atzu' nchin tzalaja'ye' kyi'j.
- 36Chin toniya tu'n tokten nwitz'e' kyi'ju' tchaq'b'ila mya ti'j jamjoni'n.
- 37Lalun taja tu'n tokten nwitz'e' kyi'ju' noqxgan; ;chin tonima tu'n nb'ete' toju' tb'eya!

³⁸Japunxtzunju' tyola weye' e'ttziyaya kyeju' nche niman teya.

³⁹Chin tkloma teju' ik'b'il nchin xob'e' te, qu'n tz'aqli qekye' tchaq'b'ila.

⁴⁰Ina' chin laqjwe' kyi'ju' tchaq'b'ila; ;q'ontza nchwinqlale', qu'n tnik'altati'j!

Tqaqi'n

⁴¹Nman Dyos, yek'untza tk'u'jlalila ex chin tloma, kse'nxju' kyajni ttziya'na.

⁴²Tu'n ttzaq'wet wu'ne' kyeju' nche ok ik'lenweye', q'uqlina'we' nk'u'j ti'ju' tyola.

⁴³Lalun taja tu'n tb'aj nyolinteye' tyola ax, matxina' tz'okqe nk'u'je' kyi'ju' tchaq'b'ila.

⁴⁴;Wajb'ile' tu'n wanq'inteye' t-xnaq'tzb'ila, kukxju', toj tkyaqil tq'ijlalil!

⁴⁵Chin anq'iltzuntze' toj tzaqpib'l, matxina' chinx lpewe' kyi'ju' tchaq'b'ila.

⁴⁶Chin yolile' kyi'ju' tchaq'b'ila kywitzu' nimaqkawil ex lay chin ch'ixwiye'.

⁴⁷Ina' che nk'u'jla'nwe' tchaq'b'ila ex nchin tzalaje' kyi'j.

⁴⁸K'u'jla'nqe' tchaq'b'ila wu'ne' ex chi' nk'u'je' kyi'j, ex nxi'x chin ximane' kyi'ju' tkawb'ila.

Twuqi'n

⁴⁹Na'ntza tyola tzaj tma'na weye' ayine' tmajina: qu'n ti'j soka'qe nk'u'je' tu'na.

⁵⁰Ate q'uqb'ab'l nk'u'jju'ye' toj b'is: qu'n intq'o'na nchwinqlale' tu'nju' tyola tziya'n.

⁵¹Kukx wok ik'le'nju'ye' kyu'nju' nknima'n kyib', ayintzunwe' min nkyaj ntzaqpi'ne' t-xnaq'tzb'ila.

⁵²Inche tzaj nna'nju'ye' tchaq'b'ila te ojtxi', ex inqe nk'u'je' kyi'j.

⁵³Inchin tx'u'jine' kyi'ju' b'inchal myab'a'n ju' nkyej kykoli'nju' t-xnaq'tzb'ila.

⁵⁴Matxi' che okju' tkawb'ila te nb'itze' twitzju' tx'otx' lu, ajb'etun xjal qine' toj.

⁵⁵Nman Dyos, intzaj nna'na toj qonik'an; ;wajb'ile' tu'n wanq'intēju'ye' t-xnaq'tzb'ila!

⁵⁶Awe' waq'un: tu'n kyxi' nb'inha'nju'ye' tchaq'b'ila.

Twajxaqi'n

⁵⁷Nman Dyos, o'kxa nim toklena weye'; oje ntziyaye' tu'n wanq'intēju'ye' tyola.

⁵⁸Nnoktilil wu'ne' tu'n tkyaqil nk'u'je' tu'n ttzalaja wi'je'; q'aq'antz tk'u'ja wi'je' kse'nxju' kyej ttziya'na.

⁵⁹Inximane' ti'ju' tu'me'l nchin anq'ina'ye', ex mache'x nb'inha'ntle' tchaq'b'ila.

⁶⁰Matz'oktilil wu'ne' ex lwiw xe'x nb'inchanju'ye' tchaq'b'ila.

⁶¹Mache oktxoli'n xpatxab' wi'je' kyu'n b'inchal myab'a'n, ex min sik'tna'lju' t-xnaq'tzb'ila wu'ne'.

⁶²Inchin jawe'ye' tk'u'j aq'b'il q'ol chjonte teya tu'nju' tz'aqlqe'xi'xju' tchaq'b'ila.

⁶³Wamiw qe'we' nche niman teya exqe'ju' nche japun tchaq'b'ila kyu'n.

⁶⁴Nman Dyos, nojni twitz tx'otx' tu'n tk'u'jlalila; ;xnaq'tzanqe'tzju'ya tkawb'ila weye'!

Tb'eljoji'n

⁶⁵Nman Dyos, majx b'a'n wilwiye' tu'na ayine' tmajina, kse'nxju' tyola ttziyaya.

⁶⁶Chin t-xnaq'tzantza tu'n tten nnab'le' ex wojtzqib'le', q'uqliwe' nk'u'j kyi'ju' tchaq'b'ila.

⁶⁷Nim chuksb'il xnb'inchaye' na'mxtoq nkub' tme'ssa'na, atzu'n ja'lo nxinb'i'ne' tyola.

⁶⁸Majx b'a'nta, ex nb'inchan xtalb'ila; ;xnaq'tzanqe'tza tkawb'ila weye'!

⁶⁹Naqx kyak'a'nju' nkynima'n kyib' ate'qe'k poqol weye', ayintzunwe' nwanq'i'ne' tchaq'b'ila tu'n tkyaqil nk'u'je'.

⁷⁰Tzpetni kye' xjal lu kynab'l, ayintzunwe' nchin tzalaje' tu'nju' t-xnaq'tzb'ila.

⁷¹B'a'nte' xin kub'messa'ne', qu'n mache kaneju' tkawb'ila toj nwitz'e'.

⁷²Nimxi'x toklenju' t-xnaq'tzb'ila ntma'na weye', kyetwitz txqan medi q'anpwaq ex saqpwaq.

Tlajoji'n

⁷³Aku'ya kub' b'inchanweye' ;q'oma tu'n nximane' tu'n tel nnik'e' kyi'ju' tchaq'b'ila!

⁷⁴Inche tzalaju' nche niman teya ajntzaj kyka'yine', qu'n matxi' tz'okqewe' nk'u'j ti'ju' tyola.

⁷⁵Nman Dyos, b'i'n we'wu'n tz'aqliqe'xi'xju' tchaq'b'ila ex toj tu'me'l nchin kub'ttzak'una'ya.

⁷⁶;Tz'okxwitju' tk'u'jlalila te q'uqb'ab'l nk'u'je', kse'nxju' tyola tzaj ttziya'na weye'!

⁷⁷Yek'untza tk'i'wlalila ex q'ontza nchwinqlale', qu'n nchin tzalaje' kyi'ju' tchaq'b'ila.

⁷⁸Tz'elxwit kych'ixawju' nkynima'n kyib' aye' noqxkyak'a'n nchin kywuli'ne'; chin ximalwe' kyi'ju' tchaq'b'ila.

⁷⁹Kymujb'axwit kyib'ju' nche niman teya wuk'i'le', aye' ojtzqi'n tchaq'b'ila kyu'n.

⁸⁰Chin okxwite' tz'aqli kyoju' tkawb'ila, tu'ntzun mitz'ela' nch'ixawe'.

Tjunlajoji'n

⁸¹Inxi'x chin elb'aje' tu'n tula klol weye'; ;qu'n o'kxtzu' q'uqla' nk'u'je' ti'ju' tyola!

⁸²Naq tuk'ilxltl kyu'n nwitzze' oyb'enteju' ttziyaya, ¿Jtojtzun tzula q'uqb'alte nk'u'je'? nchije'.

⁸³Maskye matxi' chin tijine', mixti'tl wajb'ene' ex kyejni kolb'e'n qine', min nnik'kyna'lju' tkawb'ila wu'ne'.

⁸⁴¿Jte'lo q'ijtl tu'n tkub' wayo'ne'? ¿Jtojtzun kub' ttz'e'ysa'n kywitzju'ya nche yajun weye'?

⁸⁵Matxi' che ku'xlku'n xpatxab' toj nb'eye', kyu'nju' nkynima'n kyib' ex min lepchqe'k ti'ju' t-xnaq'tzb'ila,

⁸⁶¿Chin tonima, qu'n ljo'n toj nq'ije' extzun mixti' wile'! ;Kykyaqilju' tchaq'b'ila ax qe'!

⁸⁷Ma'toq chin kub'a' najsane' twitz tx'otx', ex min sik' tna'lju' tchaq'b'ila wu'ne'.

⁸⁸Q'ontza nchwinqlale' tu'nju' tk'u'jlalila, ex che japumel tchaq'b'ila e'tmaya wu'ne'.

Tkab'lajoji'n (12)

⁸⁹Nman Dyos, tejumajxte' tyola; ;majx ati toj kya'j!

⁹⁰In japunju' tyola tu'na tejumajx; kub'tb'inchajnu'ya tx'otx' ex majx kyejten.

⁹¹Kukxkyten ti'xti'ju', kse'nxju' tchaq'a, qu'n kykyaqil nche ajb'en teya.

⁹²Noqwit myaju' t-xnaq'tzb'ila ntzajalsan weye', matxi'wtlo chin b'aje' tu'n b'is.

⁹³Milo najchi'j tu'n tik'kyna'lju' tchaq'b'ila wu'ne', mana' tzaj tq'o'na nchwinqlale' kyu'n.

⁹⁴¿Chin tkloma, qu'n teqina ex inche wanq'i'nju'ye' tchaq'b'ila!

⁹⁵Inche xq'uqinju' b'inchal myab'a'n wi'je' tu'n nkub' kyb'yo'ne', ayintzunwe' toknwi'ye' kyi'ju' tchaq'b'ila.

⁹⁶Matxi' wile' qa kykyaqilju' ti'xti' nche b'aj, aye'tzu'nta tchaq'b'il milo che b'ajela'.

Toxlajoji'n

⁹⁷¿Inxi'x che nk'u'jla'ne' tchaq'b'ila! ;Nb'aj q'ij tu'n nximane' kyi'j!

⁹⁸Weqe'we' tchaq'b'ila tejumajx; atixi'x nnab'le' kyu'n kyekywitzju' wajq'oje.

99In kanexi'x toj nwitze' kyekywitzju' xnaq'tzalweye' qu'n nxi'x chin ximane' kyi'ju' tchaq'b'ila.

100Inxi'x kane toj nwitze' kyekywitzju' tijwnaq qu'n nche'x nnima'nju'ye' tchaq'b'ila.

101Matxi' tz'el npa'nwib'e' ti'ju' b'e myab'a'n tu'n tjapunju' tyola wu'ne'.

102B'ajx tz'ela' npa'nwe'wib' kyi'ju' tchaq'b'ila qu'n aya xnaq'tzalweye'.

103Chi'xi'xte' tyola ttziyaya kyetwitz ta'lkab' toj ntziye'.

104Tu'nju' tchaq'b'ila xtena' nnab'le'; qu'mtzun nche el wik'u'nju'ye' chajyoli'n.

Tkyajlajoji'n

105Jun spik'unte' tyola weye' ex jun txaqb'ilte toj nb'eye'.

106ntziyaye' jun yol, ex kjapumel wu'ne': ¡che b'el wanq'i'nju'ye' tchaq'b'ila tnik'alkyi'j!

107Nman Dyos, inxi'x chin b'isune'; ¡q'ontza nchwinqlale', kse'nxju' oje tmaya!

108Nman Dyos, k'monxju'ya aq'b'il chjonte nxinma'ne' teya, xnaq'tzanqe'tzju'ya tchaq'b'ila weye'.

109Naq nneljeti'ju' nchwinqlale' tkyaqil q'ij, ex min in ik'tna'lju' tchaq'b'ila wu'ne'.

110Inche kub' kyq'o'n b'inchal myab'a'n xpatxab' toj nb'eye', ex min nnel npa'nwe' wib' kyi'ju' tchaq'b'ila.

111Aye' wetz'bilju'ye' tchaq'b'ila tejumajx, qu'n inxi'x chin tzalaje' kyu'n.

112Oje kub' nxima'ne' tu'n kyxinb'incha'ne' tkawb'ila, kukxju' ex tejumajx.

T-o'lajoji'n

113Inche el wik'u'nju'ye' xjal xmletz'qe', aye'tzu'n t-xnaq'tzb'ila k'u'jla'nqe' wu'ne'.

114Aya e'wb'il weye' ex klol weye'; atzu' matxi' tz'oka' qe nk'u'je' ti'j ju' tyola.

115¡Kypa'mil kyib'e' wi'je' b'inchal myab'a'n, qu'n wajb'ile' tu'n kyjapun tchaq'b'il Dyos wu'ne'!

116Q'ontza wipumale' kse'nxju' ttziyaya, chin anq'iltzuntze'; ¡lalun tz'el nch'ixawe' tu'nju' q'uqlok nk'u'je' ti'ja!

117Chin tonima, tu'ntzun nplete'; che japumeltzun tkawb'iltzu'ya wu'ne' kukxju'.

118Nche eltik'u'nju'ya min nche oklpe kyi'ju' tkawb'ila, qu'n mixti'x nche ximan b'a'n.

119 Naku'j tz'is qe'ju' b'inchal myab'a'n twitz tx'otx' teya; qu'mtzun nche nk'u'jla'nwe' tchaq'b'ila.

120 Inchin lu'lune' tu'n xob'il twitza; jince nnima'nwe' tchaq'b'ila!

Tqaqlajoji'n

121 Kukxwe' nb'inchante tnik'alilti'j; lan chin kyej tq'o'na toj kyq'ob'ju' nche yajun weye'.

122 Chin tka'yima tu'n ntene' b'a'n; tu'n lalun chin b'ajkyajla'ne' nkynima'n kyib'.

123 Matxi' che sikti nwitz'e' ayob'enteya tu'n tula klol weye', inchin ayone' tu'n ntzaqpete' tu'na kse'nxju' ttziyaya.

124 Chin tka'yika ayine' tmajena kse'nxju' tk'u'jlalila; jyek'unqe'tzju'ya tkawb'ila weye'!

125 Ayinweju'ye' tmajena. Q'ontza nnab'le', wajb'ilwe' tu'n tel nnik'e' kyi'ju' tchaq'b'ila.

126 Nman Dyos, matxi' pon tq'ijlalil tu'n tjaw tiq'i'ntib'a, kyib'aju' min nxikyima'n t-xnaq'tzb'ila.

127 Qu'mtzun nche nk'u'jla'nwe' tchaq'b'ila nimxi'x kyekywitzju' q'anpwaq tb'anil.

128 Qu'mtzun lepchqinx'e' kyi'ju' tchaq'b'ila atzu'n myab'a'n nkyb'inha'n xjal ik'o'n wu'ne'.

Twuqlajoji'n

129 Majx tb'anilqe'kye' tchaq'b'ila; qu'mtzun nche'x nnima'ne'.

130 Jun spik'unte' chik'b'ab'l tib'aju' tyola, inten kynab'lju' xjal noq ch'i'n kyojtzqilb' tu'n.

131 Inxi'x che k'atjnenju' tchaq'b'ila weye', qu'n nchin laqje' kyi'j.

132 Chin tka'yintza, ex q'aq'antz tk'u'ja wi'je', kse'n ntb'inha'na kyeju' nche k'u'jlanteya.

133 B'inchama tu'n nb'ete' kse'nxju' ntma'n tyola; lalun taja tu'n tkub' wi'je' tu'nju' myab'a'n.

134 Chin tkloma teju' yajb'il kyu'n xjal, wajb'ile' tu'n kyjapunju' tchaq'b'ila wu'ne'.

135 Chin tka'yintza tuk'i'l tk'u'jlalila, ex xnaq'tzanqe'tza tkawb'ila weye'.

136 Inxi'x el ta'l nwitz'e' qu'n min nche'x nima'nju' t-xnaq'tzb'ila.

Twajxaqlajoji'n

137 Nman Dyos, tz'aqlixi'xta; ex tu'me'l qe'xi'xju' tchaq'b'ila.

138 Tkyaqilju' tchaq'b'ila tz'aqliqe'xi'x ex ax qe'.

139 Xi' nkub'aje' tu'n xky'aqli'n ti'j ju' tyola, qu'n matxi' tzik' kyna'l kyu'nju' wajq'oje.

140 Toj tkuwal oje tzik' twitzlalilju' tyola ttziyaya; qu'mtzun k'u'jla'n wu'ne' ayine' tmajena.

141 B'a'ntzun qa mixti'we' woklen ex ik'u'nqine', min nik' kyna'lju' tchaq'b'ila wu'ne'.

142 Te jumajxte' tnik'alilti'j tu'na, ex ax qe' t-xnaq'tzb'ila.

143 Matxi' chin tene' toj b'is ex toj yajb'il, aye'tzu'n tchaq'b'ila machin kytzalajsaye'.

144 Tz'aqliqe'kye' tchaq'b'ila kukxju'; ;iq'ontza nnab'le' tu'ntzun tb'ent wanq'ine'!
Tb'eljlajoji'n

145 Nman Dyos, in ntxko'na tu'n tkyaqil nk'u'je'; ;chin ttzaq'wentza, wajb'ilwe' tu'n kyjapun tkawb'ila wu'ne'!

146 Twitza nchin kub'sana'ye', chin tonima tu'n kyjapunju' tchaq'b'ila wu'ne'.

147 Na'mxtoq qsqix nchin jawe'ye' qanil o'nb'il teya; matxi' tz'okqe nk'u'je' ti'ju' tyola tzaj ttziya'na.

148 Ajqok yupj, min ntzajnaj nwatile' tu'n nkub' tene' ximal ti'ju' tyola tzaj ttziya'na.

149 Nman Dyos, chin tb'intza tu'n tk'u'jlalila; q'ontza nchwinqlale' kse'nxju' b'a'n toj twitza.

150 Okniqe' lq'eju' ljolte toj nq'ije' ti'ju' myab'a'n, atzu'n ti'ju' t-xnaq'tzb'ila najchaq ta'qe'.

151 Nman Dyos, nqaku' ta'ta, ex tkyaqilju' tchaq'b'ila ax qe'.

152 Wojtzqi'nqe'we' tchaq'b'ila atxi'x ojtxi', e'kyajtq'o'na tejumajx.

Tjunaqi'n

153 Ka'yintza nchin yajtiye' ex chin tkloma, b'ajxna tzik'a' kyna'lju' t-xnaq'tzb'ila wu'ne'.

154 Chin tkloma toju' yajb'il lu; ;iq'ontza nchwinqlale' kse'nxju' tziya'n tu'na!

155 Min nnonina kyi'ju' b'inchal myab'a'n, qu'n min nche anq'in kse'nxju' tkawb'ila.

156 Nimxi'xju' tk'u'jlalila Nman Dyos; q'ontza nchwinqlale' kse'nxju' b'a'n toj twitza.

157 Nim kyb'aju' wajq'oje exqe' nche yajun wi'je', atzunwe' min nelnpa'n wib'e' kyij'u' tchaq'b'ila.

158 Lay che ik'xju' nche okmiltz'uj ti'ja wu'ne', aye' min nche'x kynima'n tchaq'b'ila.

159 Ka'yintzpe'ya Nman Dyos, inche nk'u'jla'nwe' tchaq'b'ila; ;q'ontza nchwinqlale' kse'nxju' tk'u'jlalila!

160 Atiju' ax toj tkyaqilju' tyola; tkyaqilju' tchaq'b'ila tz'aqliqe' ex tejumajxqe'.

Tjunaqi'n jun

161 Ljo'n toj nq'ije' kyu'n xjal nimaq kyoklen, extzun mixti' wile' kye, ayintzunwe' inche'x nnima'nju'ye' tyola.

162 Inchin tzalajwe' kyij'u' tyola tzajni ttziya'na, kse'n nknet jun k'uwenj tb'anilxi'x tu'n jun xjal.

163 Inel wik'u'nwe' chajyolil, min nkub' toj nwitze' atzu'n t-xnaq'tzb'ila in nk'u'jla'ne'.

164 Tkyaqil kmuj nchin b'itzane' teya tu'nju' tz'aqliqe'xi'xju' tchaq'b'ila.

165 B'a'n ta'qe'kye' nche k'u'jlante t-xnaq'tzb'ila, ex lay che kub' tz'aq.

166 Nman Dyos, awta klonweye', qu'n matxi' che wanq'inju'ye' tchaq'b'ila.

167 Nche'x nb'i'nwe' tchaq'b'ila ex nche nk'u'jla'ne' tu'n tkyaqil nk'u'je'.

168 Nche'x nb'i'nwe' tchaq'b'ila ex tyola; ;ojtzqi'nta tu'n se'n tu'me'l nchin anq'ina'ye'!

Tjunaqi'n kab'e' (22)

169 Nman Dyos, b'intzju'ya nkub'sb'ile'; ;q'ontza nnab'le' kse'nxju' ntma'n tyola!

170 Japunxwitju' nna'j Dyose' twitza; ;chin tkloima, kse'nxju' tyola tzajni ttziya'na!

171 Chin b'itzanxwite' te ajwalilteya, mache tzajtyek'u'na tkawb'ila weye'.

172 Kchin b'itzale' tu'nju' yol tzaj ttziya'na, qu'n tkyaqilju' tchaq'b'ila tz'aqliqe'xi'x

173 Nman Dyos, lwiyxwit tzaja klol weye', qu'n matxi' kub' nxima'ne' tu'n kyxi'nb'i'ne' tchaq'b'ila.

174 Nman Dyos, ;wajb'ile' tu'n nklete' tu'na! ;Nchin tzalaje' ti'ju' t-xnaq'tzb'ila!

175 Wajb'ile' tu'n wanq'ine' ajwalilteya; awtju' tchaq'b'ila tz'oninweye'.

176 Matxi' chin tzpete' kse'n jun rit; ;kuttzaja jyolweye', min nik'tna'lwe' tchaq'b'ila wu'n! chiju' b'itzal.

Sal 120

Na'j Dyos toj jun xob'ajil

- ¹Inxinna'ne' Qman Dyos kse'n antine' toj k'ixk'oj, ex nchin tzajttzaq'we'ne'.
- ²Nman Dyos, chin tkloma toj kytziju' chalyol ex toj kytziju' xmletz'.
- ³¿Ti'xi'xwitzuloti' ktkanb'a'ya chalyol?
- ⁴¡Talsmaj ch'utkywi' te q'ojil! ¡Tuk'i'l ttxaltq'aq'al tze retama!
- ⁵¡Qab'anx nwitze', nchin najane' naku'j ajb'etun toj Meseq, najlqine' kyxolju' pach xb'alun toj Kedar!
- ⁶Matxi' chin najane' nimtoj kyxolju' xjal min kyajb'ilju' nak'b'il;
- ⁷¡ajnyoline' ti'j nak'b'il; inche yolin ti'j q'oj! Chiju' b'itzal.

Sal 121

A Qman Dyos klolteya

- ¹Ajkyxi nka'yi'nju'ye' witz, inxjelu'n wib'e': ¿Jaloja ktzajela' o'nb'il weye'? nchije'.
- ²Tk'etz Qman Dyos tzula'te' o'nb'il weye', ju' b'inchante kya'j ex tx'otx'.
- ³¡Layx taj tu'n tjaw jilpuja! ¡Layx tzik'wtante' xq'uqilteya!
- ⁴Min nwtan te'; mixti' nwtanju' xq'uqil kyi'j aj Israel.
- ⁵Ate Qman Dyos xq'uqilteya; ate nklonteya, majx ati tk'etza onilteya.
- ⁶Lay kub' numja tu'n q'ij te q'ijtl, ex mixti' k'ik'el ti'ja tu'n xjaw te qonik'an.
- ⁷Xq'uqi'nta tu'n Qman Dyos te tkyaqil myab'a'n; xq'uqi'n tchwinqlala tu'n.
- ⁸Xq'uqi'na tu'n Qman Dyos toj tkyaqilju' tb'eya, te ja'lo ex tejumajx. Chiju' b'itzal.

Sal 122

B'itz ti'j Jerusalen

- ¹¡inchin tzalaje' qama ttzaj q'ma'n weye': Qo'qe'ye' toj tja Qman Dyos! Qa chi.
- ²Jerusalen, ¡matxi' qo'okxe' kyoju' tjpela!
- ³Jun nintnamte' Jerusalen, b'inha'n tu'n kyb'u'yintekyib'ju' xjal toj.
- ⁴Tojte nche ula' tnej kyyajajil ttanam Dyos ajwalilteju' tb'i, kse'nxju' tchaq' kye.
- ⁵Toj ta'qe'ju' kawb'il te tnik'alilti'j, aye' kawb'il toj tja Dab'i.
- ⁶Kyqaninxé' te Dyos tu'n tkyaqil kyk'u'je': Tenxwit nak'b'il toj Jerusalen; che najanxwitju' nche k'u'jlanteya toj nak'b'il.
- ⁷Tenxwit nak'b'il toju' nimaqtapi; tenxwit q'uqb'ab'l tk'u'jlalil kyoju' ja te nimaqkawb'il. Chechiku'ye'.

⁸Atzu'n ja'lo, naq kyu'nelju' wamiwe', ntzike' ex witz'ine', knma'ye': Tenxwit nak'b'il toja.

⁹Tu'nelju' tja Qman Dyos, k'okyeltilil wu'ne' tu'n tten nak'b'il toja, chiju' b'itzal.

Sal 123

Kub'sb'il tu'n tqe qk'u'j ti'j Dyos

¹Twitza Nman Dyos nchin kub'sana'ye'; twitza aya nkawina toj kya'j.

²In qokub'san te Qman Dyos, ja q'uqla' qk'u'j. inqo' ayon tu'n ttzaj q'aq'an tk'u'j qi'j, kse'n jun majin ichan mujqa qya inok qe tk'u'j ti'ju' tajaw.

³Q'aq'antz tk'u'ja qi'je' Nman Dyos; q'aq'antz tk'u'ja qi'je', qu'n lay tzik'xtlju' ik'b'ilqeye' qu'ne'.

⁴Matxi'xi'x qoyajtiye' tu'n xmayb'ilqeye' kyu'n q'inun ex tu'n ik'o'n qo'ye' kyu'nju' nkynima'n kyib'! Chiju' b'itzal.

Sal 124

A Qman Dyos klol kye aj Israel

¹Naqwit min xten Qman Dyos onil quk'i'l kyximankupe'ye' aj Israel,

²naqwit min xten Qman Dyos onil quk'i'l tej xjaw kyi'nkyib'ju' xjal q'ojil qi'j,

³itz'qo'xwitlo xqoku'x toj kylaq tej saj kytx'u'jil qi'j.

⁴Ma'wtlo qo'x tiqa'n a'; jjunwtlo tnimal a' sex qib'aj!

⁵Ma'txi'wtlo qokyaj jaq'wi tjaq'ju' tipumal a'!

⁶Nimanjtzxwit Qman Dyos, min xtaj tu'n qb'aj tzaqun tu'n kywitzte!

⁷Maqo tzaqpaj teju' xpatxab' kse'n jun pich' xtzaqpaj tu'n aj ub'al; laqu' xpatxab', qu'mtzun o' tzaqpaj.

⁸Xi' saja'ju' o'nb'il qe tuk'i'l Qman Dyos, b'inchalte kya'j ex tx'otx'. Chiju' b'itzal.

Sal 125

Nche tklo'n Qman Dyos e'te

¹Min nche yukchikye' q'uqlok kyk'u'j ti'j Qman Dyos; ikyqe' kse'n witz Syon, ati tejumajx.

²Ikyqe' kse'n Jerusalen txoli'nmile ti'j kyu'n witz, klo'mile kyi'ju' ttanam Qman Dyos tu'n, te ja'lo ex tejumajx.

³Lay tenju' kawb'il myab'a'n kukxju' toju' tx'otx' xitq'o'n Qman Dyos kyeju' ttanam, qu'n jaku' o'kx ajtaq'wiju' ttanam b'inchal myab'a'n.

⁴Nman Dyos, b'inchama b'a'n kyeju' b'a'n xjal, kyeju' ax che yolin;

⁵aye'tzu'n nche b'je'l txalpuj tz'e'ysa'nku'ya kywitz junx kyuky'i'lju' b'inchal myab'a'n ;Tenxwit nak'b'il toj Israel! chiju' b'itzal.

Sal 126

B'itz tu'n tanjtkyi'ju' aj Israel toj Jerusalen

¹Tej tanjtzti'n Qman Dyos ttanam toj Jerusalen, naku'j naq jun witzik' toj qwitze'.

²Ojexi'x qo tzalaje' ex ob'itzane' tu'n qtzalajb'ile'; aye'tzu'n nche niman kye txqantl dyos, kyma: ;Matxi' tb'inha Dyos nimaq ti'xti' kyeju' ttanam! Chechij.

³Iku', tb'inchate Qman Dyos nimaq ti'xti' qeye', qu'mtzun inxi'xtoq qo tzalaje'.

⁴;Nman Dyos, qo tq'ok jumajtla kse'n tnejel, kse'n chq'ajlaj nch'ixpuj tu'n jb'al!

⁵Aye'kye' nche oq' aj kyawan, kjawil twitz kyawal toj tzalajb'il.

⁶B'a'nqa nche oq' ajkyxi' awalteju' ij, che tzalajel ajtanjtzkyi'j iq'i'mile junjun pk'oj kytriy. Chiju' b'itzal.

Sal 127

A Qman Dyos ntzaj q'onte tkyaqil

¹Qa mya Qman Dyos njaw b'inchanteju' ja, mixti'x nche oka'ju' nche aq'unan ti'j; qa mya Qman Dyos nklonteju' nintnam, mixti'x nche oka'kye' xq'uqil.

²Mixti'x nnoka'te' b'a'n prim nqo' aq'unan ex yaj nqo qen inxi'x qb'yo'nqib' tu'n tpaj qwa, aye'tzu'n k'u'jla'nqe' tu'n Qman Dyos inche ojlan ex ky'i'wla'nqe'.

³Tb'anilxi'x qekye' qk'wal nche itz'ji qu'n toyaj Dyos qe'.

⁴Ikyqe'kye qk'walju' nche itz'ji toj qku'xumal kse'n smaj toj tq'ob' jun q'ojil.

⁵;Tzalajb'ilte' teju' xjal ate' txqan tk'wal kse'nqe' talsmaj! qu'n lay kub'ti'j kyu'n tajq'oj, aj tklontetib' kyekywitz ajkawil. Chiju' b'itzal

Sal 128

Tky'i'wb'il Qman Dyos

¹Tzalajb'ilte' teya, innimana te Qman Dyos ex b'a'n b'ina te.

²Kwala ti'ju' twitz taq'unb'ena, ktzalajela ex b'a'n kxe'la'ya.

³K'okyelju' t-xu'jila toj tjaya, kse'n jun tqan ub'a txijli toj twitz; q'uqliqe'kju' tk'wala ti'j tmesa, ikqe' kse'n t-xul olib'o.

⁴Iktzu'n kb'el tky'i'wla'n Qman Dyos xjal nniman te.

⁵¡Awt Qman Dyos ky'iwlanteya tzmax twi' witz Syon! ¡Tka'yixwita b'a'n ta' Jerusalem toj tkyaqilju' tchwinqlala!

⁶¡Che' tilxwitju'ya tal tchmana! ¡Tenxwit nak'b'il toj Israel! Chiju' b'itzal.

Sal 129

In qo ttzaqpi'n Qman Dyos

¹Nim yajb'il matxi' chin nik'a'ye' atxi'x toj nku'xumale' —ma ax Israel mujqa mya—,

²Nim yajb'il matxi' chin nik'a'ye' atxi'x toj nku'xumale', ex min nkub'wi'je' kyu'n.

³Matxi' b'aj kyk'ixb'sa'n tze'lwi'je' tu'n sjikyb'enweye', ex majx machin b'aj lanq'uje' kyu'n,

⁴atzunte Qman Dyos tnik'alti'j, machin tkole' toj kyq'ob'ju' b'inchal myab'a'n.

⁵¡Tz'elxwit kych'ixawju' ajq'oj ti'j Syon ex che kub'xwit oq!

⁶¡Che okxwit kse'n k'ul intzaj ch'iy twi' ja, na'mxtoqpe' kyjaw xb'oqi'n ajkytzqij!

⁷Mixti'x tajb'enju' k'ul na'j teju' ch'umal triy;

⁸exqepe' nche b'jik' kyk'etz lay kma: ¡Ky'iwla'nxi'x tu'n Qman Dyos! chechiwt. In qqani'nqe' b'a'n kyib'aje' toj tb'i Qman Dyos, chiju' b'itzal.

Sal 130

Ti'j Qman Dyos q'uqla' qk'u'j

¹Inchin kub'sane' teya Nman Dyos kse'n inxi'x chin yajtiye':

²¡chin tb'intza, Nman Dyos! ¡tzaq'wentzju'ya nkub'sb'ile'!

³Taye, Nman Dyos, noqwit min nik'tna'lju' qile' tu'na, ¿alxi'xwitlokye kb'entel tkyajwe' twitza?

⁴A na'ta nkub'najsante qile', tu'ntzun qnimane' teya.

⁵Inchin ayone' te Qman Dyos tuk'i'l tkyaqil nk'u'je', q'uqliwe' nk'u'j ti'ju' tyol.

⁶Inxi'x chin ayonwe' ti'j Qman Dyos kyekywitzju' xq'uqil tnam. Kse'nqe' xq'uqil nche ayon tu'n qsqix,

⁷ikxtzunkyeju'ye' aj Israel, che ayone' te Qman Dyos, tuk'i'l na'te ta'ju' tk'u'jlalil ex tzaqpib'l axxi'x.

⁸¡Ate tzaqpilkye aj Israel te tkyaqilju' kyb'inchb'en myab'a'n! Chiju' b'itzal.

Sal 131

Na'j Dyos q'uqlixi'x tk'u'jlalil

¹Nman Dyos, mixti' njaw nnima'nwe' wib', ex mya mixwitti' tz'oka' juntl weye', ex min nb'ajx nk'u'je' kyi'j txqan ti'xti' te lab'te'n qa mixti' tu'me'l tu'n tten weye'.

²Naqpena' k'otzlqiwe', kse'n jun ne'x akxtoq tb'aj ch'u'n chle'n tu'n ttxu. ;lkyqinju'ye' kse'n jun ne'x akxtoq tb'aj ch'u'n!

³Aj Israel, che ayonqe'ye' ti'j Qman Dyos ja'lo ex tejumajx. Chiju' b'itzal.

Sal 132

Aye' yol ttziya Qman Dyos te Dab'i

¹⁻²Nman Dyos nimitipumal, ja k'uluna' Jakob', na'ntza Dab'i toj tkyaqilju' yajb'ilte; na'ntzju'ya tyol xi'ni ttziya'n teya:

³Lay chin okxe' toj njaye' expe' lay chin kub' kxeye' ojla,

⁴lay che kub' nmtz'u'n nwitz'e' ex lay chinwtan jun kmuje',

⁵qa na'mxtoq tknet jun najb'il wu'ne' te Qman Dyos nimitipumal ja ajb'ena' Jakob', chij.

⁶Qb'iy'e' Eprata ntoq yolinjtz tkaxilju' tyol Dyos kyejni b'entti'j, ex knet qu'ne' toj kojil'ij Jaar.

⁷Qo'qe'ye' toj tja Qman Dyos xjan! ;Qoqe' mejeku' t-xe tqan!

⁸Iq'i'nktz tib'a, Nman Dyos, tuk'i'lju' kax te ipumalj, ex kuttzaja twi' witz ja knajala'ya.

⁹Che ktxet-xwitju' pale twitza tu'n tnik'alilti'j; qo xch'inxwite' tuk'i'l tzalajb'il ayo'ye' nqo nimane' teya.

¹⁰Lalun tz'el tik'o'na nimaqkawil jawni t-sk'o'na, noqx tu'n tk'u'jlalila ti'ju' tmajena Dab'i.

¹¹Tzaj ttziya'n Qman Dyos tyol te Dab'i, ex lay tz'anjtzi'j tk'u'j:

¹²K'okyex nq'o'n junju'ye' tk'wala toju' tkawb'ila qama japun nyole' kyejni b'entti'j exqe' nchaq'b'ile' che kxe'l nxnaq'tza'ne' kye, ex che kb'elqej'u' kyk'wal kukxju' toju' tq'uqb'ila. Chij.

¹³Matxi' jaw t-sk'o'n Qman Dyos witz Syon! ;Matxi' jaw t-sk'o'n tu'n tnajan atzu'!

¹⁴A witz ja'lu ja wajb'ila'ye' tu'n ntene' kukxju'; chin najale' tib'aj qu'n a kub'ju' toj nwitz'e'.

¹⁵Okxi'xb'el nky'i'wla'nju'ye' kywa nim kywaju' prow kxe'l nq'o'ne'.

¹⁶Che okyel nktxu'ne' pale kyxol tu'nju' kolb'il ex che xch'ilju' nche niman kye tu'n kytzalajb'il.

¹⁷Atzuntzu' k'itz'jela'tlju' kykawb'il tyajajil Dab'i wu'ne'. Matxi' kub' nb'inha'ne' jun spik'un teju' nimaqkawil oje jawnsk'o'ne'.

¹⁸K'elel kych'ixawju' tajq'oj wu'ne', atzunte kqoptz'ajel tajwalil wu'ne'. Chi Dyos, chiju' b'itzal.

Sal 133

B'itz ti'ju' mujb'ab'l toj tk'u'jlalil

¹¡Kyka'yinxpe'ye', tb'anilxi'x ex tzalajb'ilju' nche anq'inju' kyitz'inkyib' toj mujb'ab'ltib'il!

²Tb'anilxi'x kse'n tk'ok'jal tb'anil k'ok'sb'il njawx toj kywi' pale inkb'u'l tib'aj kyxmatzi ex nkb'u'l tib'aj tqulju' kyxb'alun.

³Tb'anilxi'x kse'n ta'l muj nkub' twi' witz Ermon toj tb'a'nq'ob'kya'j ex nkb'u'l tenenen tib'aju' witz Syon toj tnayajkya'j. Aye'ju' nche anq'in ikyju', nche tzaj tky'i'wla'n Qman Dyos tu'n jun chwinqlal nimtoj, chiju' b'itzal.

Sal 134

Awt Qman Dyos ky'i'wlantheya

¹¡Qo'qe'ye' e'tmajen Qman Dyos! ¡Kyajwali'nktze' Qman Dyos kykyaqile', inche tene' toju' tja te qonik'an!

²¡Kyi'q'i'nktze' kyq'ob'e' tu'me'lju' ja xjan ex kyajwali'nktze' Qman Dyos!

³¡Awtju' Qman Dyos b'inchante kya'j ex tx'otx', tzaj ky'i'wlantheya tzmactzu' twi' witz Syon! Chiju' b'itzal.

Sal 135

Tb'inchb'aj Qman Dyos nimaq kyoklen

¹¡Ajwalinjtzxwit Qman Dyos! Kyajwali'nktze' tb'i Qman Dyos; kyajwali'nktze' aye'ye' ajb'el te,

²ate'qe'ye' toj tja Qman Dyos, exqe'ye' ate'ye' tpen tja Qman Dyos.

³Kyajwali'nktze' Qman Dyos, qu'n tb'anilte; che b'itzan qe'ye' toj tb'i, qu'n in q'aq'an tk'u'j qi'j.

⁴Qu'n jaw t-sk'o'n Jakob',aju' Israel, tu'n tok naku'j tkuwenku'xi'x.

⁵Kanlixix nwtze' nimxi'xte Qman Dyos toklen kyekywitz kykyaqilju' kydyos xjal.

⁶Intb'inha'nte Qman Dyos tkyaqilju' b'a'n toj twitz, toj kya'j ex twitz tx'otx', toj ninnjab' ex t-xexi' ninnjab'.

⁷Injaw muj tu'n tib'aj tkyaqil twitz tx'otx', intzaj tq'o'n xloq'lokya'j tu'n ttzaj jb'al, ex nche etztiq'i'n kyq'iq' ja b'uyina'kyib'.

- ⁸A kub' b'yonkye kykyaqil tnejel kyk'wal aj Ejipt ex tnejel kyalju' kyalu'n.
- ⁹E'tzaj tq'o'n techlal nimaq kyoklen tojku'xi'xju' tnam Ejipt tib'aj paraon ex kyib'aju' nche kawin tuk'i'l.
- ¹⁰Eb'ajkub' tb'yo'n nimaqtnam, eltiq'i'n kychwinqlalju' nimaqkawil nim kyipumal;
- ¹¹kub' tb'yo'n Siyon, nimaqkawil kye amorey, ex Ow, nimaqkawil te B'asan, ex kykyaqil nimaqkawil tij Kanaan e'kub'tb'yo'n;
- ¹²atzu'n kyt'otx'ju' nimaqkawil lu tzaj tq'o'n te kyetz'bilju' ttanam aj Israel.
- ¹³Tejumajxte' tb'iya, Nman Dyos; ktzajel na'na kukxju'.
- ¹⁴Intb'incha'nte Qman Dyos tnik'alilti'j teju' ttanam; in q'aq'an tk'u'j kyi'ju' tmajin.
- ¹⁵Q'anpwaq ex saqpwaqqe' kywitzleb' txqantl tnam, b'incha'nqe' tu'n q'ob'aj.
- ¹⁶Ati kytzi, extzun min nb'ent kyolin; ate' kywitz, extzun min nb'ent kyka'yin;
- ¹⁷ate' kyxkyin, extzun min nb'ent kyb'in; ;mixpeti'x kychwinqlal!
- ¹⁸Ikyqe'xtzun xjalju' nche kub' b'inchankye exqe'ju' nche okslan kye.
- ¹⁹Kynimanktze' Qman Dyos aj Israel; exqe'ye' pale, kynimanktze' Qman Dyos;
- ²⁰Kynimaktze' Qman Dyos aj Leb'i; kyajwali'nktze' Qman Dyos, aye'ye' nche nimane' te.
- ²¹;Nimanjtzxwitju' Qman Dyos toj Syon aju' najli toj Jerusalem! ;Ajwalinjtzxwit Qman Dyos! Chiju' b'itzal.

Sal 136

Tk'u'jlalil Qman Dyos tejumajx kyi'j aj Israel

- ¹Kyq'onx chjonteye' te Qman Dyos, qu'n majx b'a'n te, qu'n tejumajxju' tk'u'jlalil.
- ²Kyq'onx chjonteye' te Dyos, aju' nimxi'x toklen kyib'aj txqantl dyos, qu'n tejumajxju' tk'u'jlalil.
- ³Kyq'onx chjonteye' teju' Qman Dyos in kawin kyib'aj xjal ati kyoklen, qu'n tejumajxju' tk'u'jlalil.
- ⁴Qu'n o'kxte nb'inchankye nimaq ti'xti' te lab'te'n, qu'n tejumajxju' tk'u'jlalil.
- ⁵Teju' b'inchante kya'j tuk'i'l nab'l, qu'n tejumajxju' tk'u'jlalil.
- ⁶Teju' kub' q'onte tx'otx' tib'aj a', qu'n tejumajxju' tk'u'jlalil.
- ⁷Teju' kub' b'inchante q'ij ex xjaw, qu'n tejumajxju' tk'u'jlalil:

- ⁸kub' tb'inja'n q'ij tu'n tk'ent te q'ijtl, qu'n tejumajxju' tk'u'jlalil;
- ⁹exju' xjaw kyuk'i'lju' che'w tu'n kyk'ent te qonik'an, qu'n tejumajxju' tk'u'jlalil.
- ¹⁰Kyq'onx chjonteye' teju' kub' b'yonkye tnejel kyk'wal kykyaqilju' aj Ejipt, qu'n tejumajxju' tk'u'jlalil.
- ¹¹Teju' etz iq'inkye aj Israel toj Ejipt, qu'n tejumajxju' tk'u'jlalil;
- ¹²tej txi' tnuqpi'n tq'ob' tuk'i'l nim tipumal, qu'n tejumajxju' tk'u'jlalil.
- ¹³Teju' aq'punte Kyeq Ninnjab', qu'n tejumajxju' tk'u'jlalil.
- ¹⁴Teju' ik'xq'inkye aj Israel toj ninnjab', qu'n tejumajxju' tk'u'jlalil.
- ¹⁵Teju' kyej mulq'inte Paraon kyuk'i'l t-xjal te q'oj toju' Kyeq Ninnjab', qu'n tejumajxju' tk'u'jlalil.
- ¹⁶Teju' xiq'inte ttanam toj chq'ajaj, qu'n tejumajxju' tk'u'jlalil.
- ¹⁷Teju' kub' b'yonkye nimaqkawil, qu'n tejumajxju' tk'u'jlalil.
- ¹⁸Teju' elq'inte kychwinqlalju' nimaqkawil nim kyipumal, qu'n tejumajxju' tk'u'jlalil:
- ¹⁹Teju' kub' b'yonte Siyon, nimaqkawil kye amorey, qu'n tejumajxju' tk'u'jlalil;
- ²⁰Teju' kub' b'yonte Ow, nimaqkawil te B'asan, qu'n tejumajxju' tk'u'jlalil.
- ²¹Teju' kub'sipante kyt'otx'ju' nimaqkawil lu, qu'n tejumajxju' tk'u'jlalil,
- ²²tzaj tq'o'ntzuntz te kyetz'bil aj Israel tmajen, qu'n tejumajxju' tk'u'jlalil.
- ²³Teju' ntzaj na'nqe kse'n ato'qo' toj yajb'il, qu'n tejumajxju' tk'u'jlalil.
- ²⁴Teju' nklonqe kyeju' qajq'oj, qu'n tejumajxju' tk'u'jlalil.
- ²⁵Teju' intzaj q'onte kwa xjal ex kwa alu'mj, qu'n tejumajxju' tk'u'jlalil.
- ²⁶¿Kyq'onx chjonteye' teju' Qman Dyos te toj kya'j, qu'n tejumajxju' tk'u'jlalil! Chiju' b'itzal.

Sal 137

Kytzi nin a' toj B'ab'ilon

- ¹Q'uqliqo'toqe' kytziju' nin a' B'ab'ilon, nqo oq'e' ajttzaj qna'nju'ye' tnam Syon.
- ²Intoq che jaw qyob'a'ne' qchinab'e' arpa kyi'ju' tze chjaj ate' toju' nintnam.
- ³Aye'tzu'n e'xiq'inqeye' tu'n qjpuntze' atzu', aye' eb'je'l q'inkye tkyaqilju' ti'xti' qeye', intoq kyma'n tu'n qb'itzane' tuk'i'l tzalajb'il; ¿tu'n kyxi' qb'itza'nju'ye' b'itz ti'j Syon!
- ⁴¿Se'n taq'wi qo b'itzal b'itze' te Qman Dyos toj junxi'tl tx'otx'?

⁵¡Kyajxwit tzqiju' nb'anq'ob'e', qama tzik'tna'la Jerusalen wu'ne'!

⁶¡Tz'okxwit lak'e waq'e' toj nk'o'ne' qa min saj nna'na Jerusalen, qa min xjaw nnima'na nejtl twitz tkyaqil ntzalajb'ile'!

⁷Nman Dyos, na'ntza titi' kyma aj Edom, tej tkub' tz'aq Jerusalen: ¡Kyxitunku'ye', kyxitunku'ye' kyuk'i'lx'i' tq'uqlil! chechij.

⁸¡Atzunta B'ab'ilon, kb'el xitu'na! ¡Tzalajb'ilte' teju' k'okyel q'onte tu'me'l t-xel teya tu'nju' xtb'inchaya qeye'!

⁹¡Tzalajb'ilte' teju' kb'eltzyunkyeju' tk'wala tu'n kyok tb'uchi'n kyi'j pik! Chiju' b'itzal.

Sal 138

Na'j Dyos aq'b'il chjonte te Qman Dyos

¹Knq'a' chjonteye' teya Nman Dyos, tu'n tkyaqil nk'u'je'; kywitzku'pe' txqantl dyos chin b'itzale' teya.

²Chin b'el mejeje' tu'me'lju' tjaya xjan q'ol chjonte teya tu'nju' tk'u'jlalila ex tyola njapun, qu'n majaw tq'o'nju'ya tb'iya ex tyola tib'aj tkyaqil ti'xti'.

³Tej nkub'sane' teya, intzaj ttzaq'we'na, ex nim wipumale' tzaj tq'o'na.

⁴Che b'itzal kykyaqil nimaqkawil te twitz tx'otx' teya aj t-xikyb'i'nju' yol kyejni ttziya'na.

⁵Kjawil ajwali'na Nman Dyos tu'n tkyaqilju' matxi' kub' t-xima'na, qu'n nim toklenju' tajwalila.

⁶B'a'nqa tzmxtzu' toj kya'j ta'ya Nman Dyos, majx ka'yi'nju' xjal me's tu'na, atzunju' ntnima'ntib' najchaq ta' ti'ja.

⁷Aya nxq'uqinte nchwinqlale', tu'n tipumala kse'n atinqine' toj xob'ajil, inchin tklo'na te kytx'u'jilju' wajq'oje.

⁸¡Ktb'incha'ta tb'is tk'u'j weye' Nman Dyos! Nman Dyos, tejumajxte' tk'u'jlalila; ¡Lalun kyejteneju' taq'una oje tzyet tu'na! Chiju' b'itzal.

Sal 139

Tkyaqil chik'li twitz Qman Dyos

¹Nman Dyos, matxi' tzik'twitz wi'je' ex tojtzqi'n qina;

²Tojtzqi'na tkyaqil nb'incha'ne'; b'a'nqa najchaq ta'ya, inel tnik'a ti'ju' nxima'ne'.

³Tojtzqi'na tkyaqilju' nb'eye', ¡kanli twitza tkyaqilju' in nb'incha'ne'!

⁴Na'mxtoqpe' tel nma'n jun nyole', kanlinajtl twitza, Nman Dyos.

- ⁵Atiya wi'jileye'; tkub'ju' tq'ob'a wib'aje' kolb'ilweye'.
- ⁶Lab'te'nxi'xte' ojtzqib'l lu, min nchin kanune' ti'j; ;nimxi'xte', layx kane toj nwitzze'!
- ⁷¿Jaloja tu'n nxa'ye' najchaq, ewal twitzju' t-xewa? ¿Jaloja tu'n nxa' oqe' twitza?
- ⁸Qama chin jawxe' twitz kya'j, atiya atzu'; qama chin ku'xe' tjaq' tx'otx', ex atiya atzu';
- ⁹qama chinx lipane' toj tjawetzq'ij, mujqa chinxwite' najal jlajxi' Ninnjab' tkub'exq'ij,
- ¹⁰ex atinqine' toj tq'ob'a atzu'; ;lay chin kyej ttzaqpi'ne' tb'a'nq'ob'a!
- ¹¹Qama kub' nxima'ne' tu'n wewane' toj qxopin, mujqa jawwit b'entju' spik'un wi'jileye' te qonik'an,
- ¹²laype' b'ent nkub' tewa'ne' qxopin twitza, ex spik'unte' qonik'an teya, kse'nxju' q'ijtl. ;Junqe'xkye' qxopin tuk'i'lju' spik'un teya!
- ¹³Aya kub' b'inchante tkyaqil nxmilale'; inkub' tb'inha'na toj t-xmilal ntxuye'.
- ¹⁴Njaw wajwali'na qu'n nchin lab'tiye' tu'nju' ntene' xinkub' tb'inha'na, qu'n lab'te'nxi'xte' tb'inchb'aja. ;Matxi' tz'el nnik'e' ti'j b'a'nxi'x!
- ¹⁵Mya ewaj nch'ia'ye' twitza tej xinaq' kuwixe' toj t-xmilal ntxuye', tej nchin ch'ie' toj ewaj.
- ¹⁶Tilya tej intoq tb'inha'ntib'ju' nxmilale' tu'n tch'iy; tkyaqil ja'lu tz'ib'a'nqe'tltoq toju' tuja. Na'mxtoqpe' witz'jiye' matxi'toq kyej techi'nju'ya tab'q'iyil nchwinqlale'.
- ¹⁷Nman Dyos, nimxi'x kyxilenju' t-xima weye'; ;ex layx b'ent kyajlet!
- ¹⁸Chin okwit tene' ajlalkye, nimxi'xlo kyajlal kyetwitz twitz tz'awun; qatzun mab'je'lpun kyajlet wu'ne', layxpe' cheb'aj kane toj nwitzze'.
- ¹⁹Nman Dyos, q'imila kychwinqlalju' b'inchal myab'a'n ex laq'b'anqe'milju'ya b'yolxjal wi'je',
- ²⁰aye' nche yolin taq'wix ti'ja ex naq kyak'a'n njaw kyi'nkyib' ti'ja.
- ²¹Nman Dyos, Ina' che elwik'o'nwe' nche el ik'unteya ex nche elnsuchu'nju'ye' nche q'ojink ti'ja.
- ²²;Majx nche elwik'o'ne'! ;Qu'n ex ajq'ojqe' wi'je'!
- ²³Nman Dyos, tzik'x twitza wi'je', tz'elx tnik'a ti'ju' wanmiye'; chin tq'oka toj joyb'ilwi'je', tz'elx tnik'a ti'ju' nnab'le';

²⁴ka'yintza qa nchin b'ete' toj tb'eyil taq'wixil, chin t-äaqluxa toju' b'e tejumajx, chiju' b'itzal.

Sal 140

Na'j Dyos qanb'il kolb'il te Dyos

¹Nman Dyos, chin tkloma kyeju' b'inchal myab'a'n; chin tkloma kyeju' nche q'ojin,

²kyeju' o'kxtzu' toka' kywi' ti'ju' myab'a'n ex q'achq'alx nche jyon q'oj.

³Majx mya'l kyaq' kse'n ttz'u'lub' kan; ikyqe' kyolju' kse'n tb'i'yb'il kan wotz.

⁴Nman Dyos, chin tkloma toj kyq'ob'ju' b'inchal myab'a'n, chin tkloma kyeju' nche q'ojin, kyeju' nche ximan tu'n nkub' tz'aque' kyu'n.

⁵Matxi' kub' kyq'o'n ma' nkynima'n kyib' xpatxab' weye'; matxi' kub' kyq'o'n pa ex aqwil toj nb'eye'.

⁶Oje txinma'ne' te Qman Dyos: Teya nchin ajb'ena'ye'; ;b'intzju'ya tq'ojq'ojel nwi'ye' te kub'sb'il!

⁷Taye, Nman Dyos, aya klol weye' nimitipumala, intklo'na nchwinqlale' toj q'oj. Nchije'.

⁸⁻⁹Nman Dyos, lalun taja tu'n tjapu'n kyajb'ilju' b'inchal myab'a'n, lalun taja tu'n tjapunju' kyxim. Inkynima'nkyib'ju' txoli'nmile wi'je' kyu'n; ;kyib'ajxwit kub'a' tz'ajju' taq'wixil nkytxko'n!

¹⁰Kub'xwit tz'aq' ttxalq'aq' nk'ant kyib'aj; che ku'xxwit q'o'n toj jul, ja layx b'enta' kyjatz.

¹¹Mixwit tz'anq'ina'ju' nyolin xlab'yol twitz tx'otx'; kub'xwit xitu'nju' nq'ojin tu'n myab'a'n.

¹²B'i'n wu'ne' ntb'inha'nte Qman Dyos tnik'alilti'j teju' prow ex nkolon ti'j toklenju' xjal prow.

¹³Kjawil nima'n tb'iya kyu'n xjal tnik'alkyi'j; ;che najalkye' xjal b'a'n kychwinqlal twitza! Chiju' b'itzal.

Sal 141

O'kxtzu' toka' nwitze' ti'ja

¹Nman Dyos, inchin kub'sane' teya: ;lwix kuttzaja!, ;b'intzju'ya tq'ojq'ojel nwi'ye' ajntxokone' teya!

²Tz'okxwitju' nna'j Dyose' twitza kse'n sturak, exqe' nq'ob'e' ate'ktz jawl che okxwit kse'n oyaj te qale.

- ³Nman Dyos, q'onka jun xq'uqilteju' ntziye' lay taja naqx tu'n tel nma'n nyole'.
- ⁴Lalun taja tu'n toknq'o'n nwi'ye' ti'ju' myab'a'n; lalun taja tu'n nb'ete' toju' taq'wixil ex tu'n lalun chin tene' kyoj ninwan kyuk'i'l b'inchal il.
- ⁵Jun xtalb'ilte' ktb'incha' xjal tnik'alti'j weye' qama chin ttzak'uye', k'elil weye' kse'n k'ok'sb'il qama chin ttzak'uye'. Lay tz'el wik'o'ne'; ex nchin na'we' Dyos kukxju' tu'n tkub'aju' kyb'inchb'aj b'inchal il.
- ⁶Che elix xonju' kynejel b'inchal myab'a'n twi' xaq, kkaneb'iltzuntz toj kynab'l qa tb'anilxi'xju' nyole'.
- ⁷Noqx che pomel xob'aj kyb'aqil toj jul, kse'n nxichitu'n tx'otx' ajtjaw kjo'n.
- ⁸Nman Dyos, majx tokwe' nnab'l ti'ja. Ti'ja nklo'na' wib'e': lalun chin kyej tkolb'e'na.
- ⁹Chin tkloma teju' xpatxab' xkub' qo'n weye' te xpatxab' xkub' kyq'o'n b'inchal myab'a'n toj nb'eye'.
- ¹⁰Che kub'xwit tz'aqu' b'inchal myab'a'n tojx kyxpatxab', ayintzunwe' ljo'nwe' nb'e. Chiju' b'itzal.

Sal 142

Aya kolb'ilweye'

- ¹Inchin kub'sane' te Qman Dyos tuk'i'l tq'ojq'ojel nwi'ye' kuw, inxinqani'ne' kuw tu'n ttzaj q'aq'an tk'u'j wi'je'.
- ²Inxinchik'b'a'nju'ye yajb'ilweye' twitz Qman Dyos, twitz nxa' nma'nju'ye' nb'ise'
- ³Kse'n qa nchin b'isune' b'a'nxi'x. Nman Dyos, tojtzqi'n teju'ya nb'eye': matxi' kub' q'o'n jun xpatxab' toj ju' nb'eye'.
- ⁴Inchinx ka'yine' toj nb'a'nq'ob'e' mix-a'lo'x jun ntzaj klol weye'. ¡Mix-a'lo'x jun tu'n tkolon wi'je'! ¡Mix-a'lo'x jun nb'ajx tk'u'j wi'je'!
- ⁵Nman Dyos, twitza nchin kub'sana'ye', ex nxinma'ne' teya: Ateju'ya kolb'ilweye'; o'kxa q'uqb'al nk'u'je' toj nchwinqlale'. Nchiye'.
- ⁶B'intzju'ya nkub'sb'ile', qu'n mixti'tl wipumale'. Chin tkloma kyeju' ljo'n toj nq'ije' kyu'n, qu'n nimxi'x kyipumal nwitz'e'.
- ⁷Chin tiq'imitza toju' jitz'b'il weye' tu'ntzun tjaw nnimsa'na. Tzul kychmo'n kyib'ju' tnik'alkyi'j nk'etze' aj tb'inchanteya b'a'n weye'. Chiju' b'itzal.

Sal 143

Matxi' tz'okqe nk'u'je' ti'ja

- ¹Nman Dyos, b'intzju'ya nna'j Dyose'; b'intzju'ya nkub'sb'ile' teya. ¡Chin ttzaq'wetza, tnik'altati'j ex njapun tyola!
- ²Lalun ttxokju'ya tmajena tu'n tok toj xjel, qu'n mix-a'lo'te jun mixwitti' til twitza.
- ³Inxi'x chin joyliye' kyu'n wajq'oje matxi' chin kub'kyxone' twitz tx'otx'; nchin nexkyq'o'ne' tu'n nnajane' toj qlolj, kse'nqe' ojtxi' kykyimlen.
- ⁴Kxi' nkub'aje' tu'n b'is inxi'x tzaj tchi wi'je'
- ⁵Inche tzaj nna'nju'ye' tq'ijlalil ojtxi', ex nchin ximane' kyij kykyaqilju' tb'inchb'ena.
- ⁶Injaw wi'ne' nq'ob'e' twitza, nchin k'wajtiye' ti'ja, kse'n tx'otx' tzqij.
- ⁷Nman Dyos, ¡lwiyx chin tzaj ttzaq'we'na, qu'n xi'tkub'aju' nxewe'! Chin tonima, lalun kub' t-xk'ayi'ntib'a, qu'n qatzun min, chin okyeltzuntze' kse'nqe' kyimni.
- ⁸Yek'untza tk'u'jlalila weye' te prim, qu'n ti'ja soka' qe nk'u'je'. Q'mantza weye' kse'n tu'me'l tu'n wanq'ina'ye' twitza, qu'n teya nxa' nkub'sa'na'ju'ye' wajb'ile'.
- ⁹Nman Dyos, chin tkloma kyeju' wajq'oje, qu'n tk'etza nnjyo'na'ye' kolb'il.
- ¹⁰Chin t-xnaq'tzama tu'n nb'inchanteju'ye' tajb'ila, qu'n teya nchin k'uluna'ye'. ¡Awtju' t-xewa txi' iq'inweye' toju' b'e tzinun ti'j!
- ¹¹¡Nman Dyos, q'ontza nchwinqlale' tu'nelju' tb'iya! ¡chin tiq'imitza toju' yajb'il! qu'n tz'aqlixi'xta,
- ¹²¡Xitunqe'ku'ya wajq'oje! qu'n in japun ta tyol, ¡b'yonqe'ku'ya kykyaqil, qu'n ayine' tmajena! Chiju' b'itzal.

Sal 144

Aq'b'il chjonte te Dyos tu'n jun nimaqkawil

- ¹¡Nimanjtzxwit Qman Dyos, klol weye'! Inchin t-xnaq'tza'ne' ex ntzaj tyek'u'n weye' tu'ntzun tb'ent wu'ne' toj q'oj;
- ²ate tb'anil wamiwe', jun kolb'il wib'e', nin e'wb'il wib'e' ex tzaqpib'l weye'; ate kolb'ilweye', atzu' nnoka' nklo'nwib'e' ti'j; ate inche kub' q'onkyeju' tnam tjaq' nkawb'ile'.
- ³Nman Dyos, ¿titi' toklenju' xjal, tu'nju' nximana ti'j? ¿Ti'xi'xtzu'n toklenju' wnaq, tu'nju' kye tilwi tu'na?
- ⁴Ikyte xjalju' kse'n jun jiq'chan; inik'ju' tchwinqlal kse'n jun leku'n.
- ⁵Nman Dyos, jqomju'ya twitz kya'j ex kutku'tza; yekunqe'xju'ya witz tu'ntzun kysb'en;
- ⁶xonqe'xju'ya t-smaja, aye' q'ankeyaq, ex b'inchama tu'n kyb'aj oqju' tajq'oja.

⁷Q'ontz tq'ob'a tzmactzu' jawnixi', ex chin tkloma teju' ninnjab' nimxi'x; chin tkloma te kyipumalju' xjal te junxi'tl tnam,

⁸kyeju' xjal nche chanyol ex njaw kyiq'i'n kyb'a'nq'ob' te tziyb'il kychajyolil.

⁹Nman Dyos, kxe'l nb'itzane' jun ak'a'j b'itz teya; che kxe'l nb'itzane' b'itz teya tuk'i'l chnab' tzintzin.

¹⁰⁻¹¹Tu'na nche kanb'ana'ju' nimaqkawil; aya klonte Dab'i ju' tmajena, chin tkloma teju' k'uǎtx'e'nb'il te b'iyb'il; chin tkloma toj kyq'ob'ju' xjal te junxi'tl tnam, kyeju' chalyol ex njaw kyiq'i'n kyb'a'nq'ob' te tziyb'il kychajyolil.

¹²Che ch'iyxwitju' qk'wal kse'n awal toj awb'il; ikyqe'wt qmyale' kse'nqe' tqan ja tb'anil b'inchb'enkye nche ajb'en te tkuwal tja Dyos.

¹³Che nojxwitju' qk'ujaye', tu'n tkyaqil twitz awal te wab'j. Che poq'onxwitju' qrite' che chmet-xwit txqan kyajlal toju' qkojb'ile'.

¹⁴Kyiqaxwit kyalju' qwakyixe', ex japunxwit kyq'iju' kyal. Mixwitti' sich' te xob'ajil kyoju' qxk'ichb'eye'.

¹⁵¡Tzalajb'ilte' teju' tnam ati tkyaqil ja'lu te! ¡Tzalajb'ilte' teju' tnam in ajb'en teku' Qman Dyos! chiju' b'itzal.

Sal 145

Kykyaqil xjal tu'n kyajwalinte Qman Dyos

¹Kwajwali'ye' toklena Nman Dyos nnimaqkawil; kjawil nnimsa'ne' tb'iya kukxju'.

²Kjawil nnima'na atl junjun q'ij; kjawil wajwali'ne' tb'iya kukxju' ex tejumajx.

³Nimta toklen Nman Dyos ex o'kxta tu'n tajwalit; layx qopon kanune' ti'ju' toklena.

⁴Kjawil kyajwali'n manb'aj ex k'wa'lb'aj tb'inchb'ena, che kxe'l pakb'a'nju' taq'unb'ena nimaq kyoklen.

⁵Kxe'l kyoli'n toklena tb'anilxi'x, ex che kxe'l nma'ne' tb'inchb'ena te lab'te'n.

⁶Che kxe'l kyoli'nju' tb'inchb'ena nimaq kyoklen ex xob'ajilqe'x, ayintzunwe' chin yolile' ti'ju' toklena.

⁷kxe'l kyoli'nju' tk'u'jlalila nimxi'x, ex kxe'l kyb'itza'n tnik'alilti'j ntb'inha'na

⁸Che'wte Qman Dyos tk'u'j ex nq'aq'an tk'u'j, ati tpasens ex nim tk'u'jlalil.

⁹B'a'nxi'x te Qman Dyos kye kykyaqil, ex kye tilwi taq'unb'en tu'n.

¹⁰¡Jawxwit ajwali'na Nman Dyos, kyu'n kykyaqilju' tb'inchb'aja! ¡Jawxwit nima'na kyu'nju' njapun tyola kyu'n!

- 11;Txi'wt kyoli'n t-spik'umalju' tkawb'ila! ;Che'xwit kyoli'n tb'inchb'ena nimaq kyoklen!
- 12;Che'xwit kyma'nju' tipumala kye xjal exju' t-spik'umal tkawb'ila!
- 13Tejumajxte' tkawb'ila, in kawina toj tkyaqil tab'q'iyil.
- 14Tzyu'n qekye' nche kub' tz'aq tu'na Nman Dyos ex nche jaw twab'a'na numjniqe'.
- 15Kykyaqil nche ayon ti'ja tu'n txi' tq'o'na kywa tojxi'x tq'ijlalil.
- 16Intzaj tq'o'na kywa tu'n tq'ob'a inche noj kykyaqilju' tch'isb'ena tu'na.
- 17Tz'aqlixi'xta Nman Dyos toj tkyaqilju' ntb'inha'na, nim t-xtalb'ila kyib'aju' taq'unb'ena.
- 18Nqaku' ta'ya Nman Dyos kyk'etzju' nche k'ulun teya, inche kub'san tu'n tkyaqil kyk'u'j.
- 19Intzaj ttzaq'we'na nkyqani'nju' nche niman te; aj t-xikyqani'n o'nb'il teya, nche tzaj tb'i'na ex nche tklo'na.
- 20Inche t-xq'uqi'na nche k'u'jlan teya Nman Dyos, aye'tzu'n b'inchal myab'a'n nche kub' t-xitu'na.
- 21;Kjawil wajwali'na Nman Dyos! ;Kykyaqilxwit che niman teju' tb'iya xjan, te ja'lo ex tejumajx! Chiju' b'itzal.

Sal 146

Ajwalb'ilte Dyos kyi'ju' tb'inchb'en

- 1;Ajwalinjtzxwit Qman Dyos! Chin b'itzale' te Qman Dyos tu'n tkyaqil nk'u'je'.
- 2Kwajwali'ye' Qman Dyos toju' nchwinqlale' che kxe'l nb'itzane' b'itz te Qman Dyos itz'qinku'ye' twitz tx'otx'.
- 3Lalun tz'okqe kyk'u'je' kyi'ju' xjal nimaq kyoklen, naq xjal qe'kye', lay b'ent kykolon,
- 4qu'n ajkykyim in anjkyi'j toj tx'otx', axtzun q'iju' nb'aj tkyaqilju' kyxim.
- 5Tzalajb'ilte' teju' xjal oni'n tu'n Qman Dyos ja ajb'ena' Jakob', aye' q'uqlok tk'u'j ti'j Qman Dyos.
- 6A kub' b'inchante kya'j, tx'otx' ex ninnjab', ex tkyaqilju' ti'xti' ati kywitz. In japunte tyol kukxju'.
- 7Intb'inha'n tnik'alilti'j kyeju' nche yajlanjtz ex nxitq'o'n kywaju' nche we'yajti. Inche ttzaqpi'n Qman Dyosu' jpu'nqe';

⁸Intjqo'n Qman Dyos kywitzju' mox; inche jaw twab'a'n Qman Dyosu' kub'niqe' tz'aq; inche tk'u'jla'n Qman Dyos xjal tnik'alkyi'j;

⁹Inche t-xq'uqi'n Qman Dyos najchaq xjal inche toni'nju' meb'a ex kyimni kychmil, ex nche kub' ttzpet-sa'nju' b'inchal myab'a'n tojxju' kyb'e.

¹⁰Syon, kkawilte Qman Dyos tejumajx; kkawilte Qman Dyos toj tkyaqil tab'q'iyil. ;Ajwalinjtzxwit Qman Dyos! Chiju' b'itzal.

Sal 147

B'itz te Dyos tu'n t-xtalb'il te Jerusalem

¹;Ajwalinjtzxwit Qman Dyos! ;Tb'anilxi'x tu'n qb'itzan te Qman Dyos! ;O'kxte b'a'n tu'n qajwalinte!

²Injaw tb'inchantl Qman Dyos Jerusalem ex nche tzaj tb'u'yi'n aj Israel b'je'xniqe' slamj.

³Intq'uqb'a'n kyk'u'ju' aj b'is, ex nb'aj tq'a'na'nju' kyk'ixb'len.

⁴A kyej q'onte kyajlanju' che'w, ex oktq'o'n kyb'i teyle junjun.

⁵Nimte' Qman Dyos toklen ex nimpumal; ex mixti' b'ajsb'il teju' ttab'l.

⁶Inche jawtlaq'b'a'n Qman Dyos me's, aye'tzu'n b'inchal myab'a'n nnel kych'ixaw tu'n.

⁷Che b'itzan qe'ye' te Qman Dyos te aq'b'il chjonte; kyb'itzanxe' b'itz te Qman Dyos, tuk'i'l chnab' arpa.

⁸Intktxu'n twitz kya'j tu'n muj, ntzaj tq'o'n jb'al tib'aj tx'otx', in tch'isa'n k'ul kywi' witz,

⁹intzaj tq'o'n kywaju' txkup ex kywaju' kyal joj aj kyaq' oq'il.

¹⁰Myatzu' ntzalaja' te Qman Dyos ti'j tipumal chej ex tipumal ichan;

¹¹atzu' ntzalaja' te Qman Dyos kyi'ju' nche niman te, aye' q'uqli kyk'u'j ti'ju' tk'u'jlalil.

¹²Kyajwali'nktze' Qman Dyos, aj Jerusalem; ju' najlqe'ye' Syon, kyajwali'nktze'.

¹³Qu'n e'kyaj t-xtanu'n tjpel kytaname' ex e'kub' tky'i'wla'n kyk'wale' toju' nintnam.

¹⁴Intzaj tq'o'n nak'b'il toju' kytx'otx'e' ex ntq'uqb'a'n kyk'u'je' tu'n tb'anil triy.

¹⁵Intzaj t-sma'n tyol twitz tx'otx', ex lwiysi'x nxipuqliju' tyol.

¹⁶Intzaj tq'o'n che'w naku'j lan, ex ntzaj t-sputi'n kse'n quq.

¹⁷Intzaj tq'o'n txun che'w naku'j saqb'aqun; nkub' qtx'e'jixju' a' tu'n che'w ntzaj tq'o'n.

¹⁸Ajtzun ttzaj t-sma'nju' tyol, inkub' niwj tu'n; intzaj t-xupi'n kyq'iq', ex nb'etju' a'.

¹⁹Tzaj tyek'u'n tyol, e'tkawb'il ex tnuk'b'il te Jakob', te Israel.

²⁰Minkxa' tb'inchaju' kye txqantl nimaqtnam, ju' mixti'x kyojtzqiju' tchaq'b'il. ¡Ajwalinjtzxwit Qman Dyos! Chiju' b'itzal.

Sal 148

In najwalinjtz Qman Dyos kyu'n tb'inchb'en

¹¡Ajwalinjtzxwit Qman Dyos! ¡Kyajwali'nktze' Qman Dyos jata'qe'ye' toj kya'j! ¡Kyajwali'nktze' Qman Dyos jata'qe'ye' jawnixi'!

²¡Kyajwali'nktze', kykyaqile' tanjl! ¡Kyajwali'nktze' aye'ye' nim txqan kyb'aje' toj kya'j!

³¡Kyajwali'nktze' Qman Dyos, q'ij ex xjaw! ¡Kyajwali'nktze' Qman Dyos, che'w nche qoptz'aje'!

⁴¡Ajwali'nktza, aya kya'j atiya jawnixi', ex aya a' atiya toj muj twitz kya'j!

⁵Kyajwali'nktze' tb'i Qman Dyos, qu'n tchaq' ex tkyaqil b'ajb'ent tu'n tyol;

⁶tkyaqil e'kyaj tq'o'n tejumajx, ex tzaj tq'o'n jun kawb'il lay kub' txa'ju'n.

⁷¡Kyajwali'nktze' Qman Dyos jata'qe'ye' twitz tx'otx', e'nimaqtxkup toj ninnjab', ex ninnjab' nimtse!

⁸¡Q'ankeyaq ex saqb'aqun, txun che'w ex q'eqmuj! ¡kyq'iq' nim tipumal njapun tchaq'b'il Dyos tu'na!

⁹¡Nimaq witz ex k'ok'e' witz! ¡Kykyaqile' k'ute exqe' tze tqan lob'j!

¹⁰¡E' alu'mj exqe' tojk'ul txkup! ¡Pich' ex e'txkup nche qititinjeje' twitz tx'otx'!

¹¹¡Kykyaqilju' nimaqkawil twitz tx'otx' kyuk'i'lju' tnam! ¡Exqe'ju' nejenel ex kawil toj tkyaqil twitz tx'otx'!

¹²¡E' ichan ex qya, e'ku'xun ex tijwnaq!

¹³¡Kyajwali'nktze' tb'i Qman Dyos kykyaqile'. o'kxnate nim toklenju' tb'i! ¡Nim toklen tib'aj kya'j ex tx'otx'!

¹⁴¡Matxi' tzaj tq'o'n tipumalju' ttanam! ¡Kyb'itze' kykyaqile' nche nimane' te, kyb'itze' aj Israel, ju' ttanam nqaku' ta'qe'ye' tk'etz! ¡Ajwalinjtzxwit Qman Dyos! chiju' b'itzal.

Sal 149

A Qman Dyos B'inchalte tkyaqil ex a Nimaqkawil

- ¹¡Ajwalinjtzxwit Qman Dyos! Kyb'itzanxe' jun ak'a'j b'itz te Qman Dyos; kyajwali'nktze' kyxolju' tnik'alkyi'j.
- ²Che tzalajxe' aj Israel, toju' tnam Syon, qu'n a Dyos ch'isalkyeye' ex kynimaqkawile'.
- ³Che b'ixinqe'ye' te ajwalb'ilte tb'i, che b'itzan qe'ye' te tuk'i'l chnab' arpa ex txijtxij.
- ⁴Qu'n intzalajte Qman Dyos kyi'ju' ttanam; inxitz'o'n kyoklenju' me's tu'n kykanb'a'n.
- ⁵Che tzalajxe' aye'ye' njapun tyol kyu'ne' tu'nju' kanb'ab'l, b'a'nqa kuǎliqe'tle', che b'itzan qe'ye' tuk'i'l tzalajb'il.
- ⁶Che b'itzan qe'ye' te Qman Dyos, ex ktzyume' jun k'uǎtx'e'nb'il te kab'e' plaj twitzte
- ⁷tu'ntzun toktq'o'n tu'me'l t-xel kye ma' witzleb'il, tu'n tkub' ttz'e'ysa'n kywitzju' nimaqtnam,
- ⁸tu'n kyb'ajkub' k'letju' nimaqkawil ex xjal nim kyoklen kyu'n xpatx'k'uxb'il alqe'xi'x,
- ⁹tu'ntzun tjapunju' tz'e'ysb'il witzb'aj tz'ib'a'ntl. ¡Jun ninb'ilte' kye kykyaqilju' tnik'alkyi'j! ¡Ajwalinjtzxwit Qman Dyos! Chiju' b'itzal.

Sal 150

Qkyaqil tu'n qb'itzan te Qman Dyos

- ¹¡Ajwalinjtzxwit Qman Dyos! ¡Kyajwali'nktze' Qman Dyos toju' tja xjan! ¡Kyajwali'nktze' aye'ye' ate'ye' twitzju' kya'j tb'anilxi'x!
- ²¡Kyajwali'nktze' kyu'nju' tb'inchb'en nimaq kyoklen! ¡Kyajwali'nktze' tu'nju' nimxi'x toklen mixti' b'ajsb'il te!
- ³¡Kyajwali'nktze' kyuk'i'l chun! ¡Kyajwali'nktze' tuk'i'l chnab' arpa ex tzintzin!
- ⁴Che b'ixinqe'ye' ajwalb'ilte tuk'i'l chilchil! ¡Kyajwali'nktze' kyuk'i'l xux ex kyuk'i'l chnab' tzintzin!
- ⁵¡Kyajwali'nktze' kyuk'i'l txijtxij k'ok'e' nche txijun! ¡Kyajwali'nktze' kyuk'i'l txijtxij nimaq nche k'onin!
- ⁶¡Kykyaqile' ati kychwinqlale', kyajwali'nktze' Qman Dyos! ¡Ajwalinjtzxwit Qman Dyos! chiju' b'itzal.

Pr

Pr 1

Kyoklen q'unb'en

- ¹Aye' q'unb'en ja'lu tma Salomon nimaqkawil aj Israel, tk'wal Dab'i.
- ²A kyajb'enju': tu'n kyq'on nab'l, tu'n qelb'an, ex tu'n tel kynik'tzilju' b'a'n nab'l.
- ³Tu'n qanq'i'n tuk'i'l nab'l, ex tu'n qok tnik'alqi'j, tz'aqli ex tu'n lalun qo eltxalpuj.
- ⁴Tu'n tten kynab'lju' ku'xun na'mx ttenxi'x kynab'l, tu'n kyel k'atz ex tu'n tb'ent kyximan b'a'nxi'x
- ⁵Alkyete ati ttab'l ex b'a'n t-ximante, che kxeltb'i'n, ktenb'elxi'xtzun ttab'ltz ex k'elet tnik'.
- ⁶tu'n kykaneju' q'unb'en kyu'n ati kynab'l, exju' kyyol, techlal, ex tu'n tpon toj kynab'l.
- ⁷Inten qnab'l qama qnima Qman Dyos, inel kyik'o'nkye xnakju' nab'l ex xnaq'tzb'il.

Nab'l kye ku'xun

- ⁸Nky'ajul, b'inxa nab'l nxi'q'o'ne' teya ex lalun tzik'tna'lju' t-xnaq'tzb'il ttxuya tu'na,
- ⁹qu'n che okyelkye' te jun tuya tb'anilqexi'x te achb'il tqula.
- ¹⁰Qa kyajb'ilju' b'inchal il tu'n tkub' sb'u'na kyu'n, jalun taja nky'ajul!
- ¹¹Qaj nkyma'nku' teya: Kuttzaja quk'i'le'; noqx qak'an qq'oku' xpatxab' toj b'e tu'n tkyim jun b'a'nqa mixti' til.
- ¹²Che b'elexkye' xjal tnik'alkyi'j toj qlaq kse'nqe' kyimni nche'x tb'elq'u'n kamik toj muqb'il.
- ¹³Ktenb'el txqan qq'inumal, jknojel tkyaqil toj qja tu'n qeleq'!
- ¹⁴Qlana, toka quk'i'le', ex tkyaqilju' ti'xti' kb'ajel qsipa'n qxolilex, qa chechi.
- ¹⁵jLaluntzun txi'ya kyuk'i'l nky'ajul! Pa'mil tib'a ti'ju' kyb'e taq'wix,
- ¹⁶qu'n nnoktilil kyu'n tu'n kyb'inchan il; jnnoktilil kyu'n tu'n tkub' qojl chik'!
- ¹⁷Mixti'x tajb'en jun xpatxab' qa q'ancha'l kye pich',
- ¹⁸aye'xkye' xjal lu nche kub' q'onte xpatxab' toj kyb'e xob'ajilx ta'ju' kychwinqlal kyu'nx.
- ¹⁹Ikytzun nche b'aja' jamjolju': axju' kyjamjoni'n nkub'yonkye.

Txokb'il tu'n nab'l

- ²⁰Inkub'sanju' nab'l tk'i' tq'ojq'ojel twi' kyoj ninb'e ex kyoj xky'ichb'e;
- ²¹npakb'an kytziju' tnam jachaqa nkychmo'na' kyib' xjal toj nintnam,
- ²²E' ku'xun mixti' b'a'n kyu'ne', twi'xmayil ex xnakqe'ye', ¿ma kukxtzun mache'xa'ju'ye' mixti' kynab'le', ma kukxtzun kytzalaju'ye' toju' xmayb'il, jtojtzun tz'ok kynab'le'?
- ²³Kyb'intzpe'ju'ye' ntzak'b'ile' atzun nq'onxwe' nxew kyeye'; ex kxe'l nyek'u'nju'ye' nxime' kyeye'.
- ²⁴Oje che ntxokxi'ye', ex oje che nk'elxi'ye' tu'n kytzaje', aye'tzunkye' min nkyb'i'ne'.
- ²⁵Inpe' el kyik'o'ne' nab'l xinq'o'ne'; min nkyq'a' tzak'u' kyib'e' weye'.
- ²⁶¡Kpomil tq'ijlalil chin tzele' kyi'je' ajkykub' b'o'lje'! ¡Chin jawiltzun xmayintze' kyi'je' ajkyb'aj'xb'aje'ye' tu'n xob'il,
- ²⁷ajttzaju' xob'el ex yajb'il, b'isb'ajil ex k'ixk'oj, kse'n jun saqchanpach, nb'aj t-xitu'n tkyaqil!
- ²⁸Atzun q'iju' chin kytka'ye', laytzun chin tzaq'wiwe'; chin kyjyo'tzuntze', layx chin knete' kyu'ne';
- ²⁹qu'n nelkyik'u'nju'ye' nab'l ex min kyajb'ile' tu'n kynimane' te Qman Dyos.
- ³⁰Min kyajb'ile' tu'n kyk'monteju'ye' nab'l; ex nel kyik'o'nju'ye' tzak'b'il.
- ³¹¡Aye'xe' cheb'o'ljel tu'n kyb'inchb'ene'! ¡ex aye'xe' che nik'b'elte kyxime' myab'a'n!
- ³²Tu'nx kynab'lju' mixti' b'a'n kyu'n che kyimela', exqe' xnak che kb'el b'o'lj tu'nju' min nok toj kywi';
- ³³Atzunju' machin kub' tb'i'ne', k'anq'il toj nak'b'il ex lay tzaj tchi jun xob'ajil ti'j. Chiju' nab'l.

Pr 2

B'a'n ntq'o'nju' nab'l

- ¹Nky'ajul, b'inxju'ya nyole'; che kyajxju' nchaq'b'ile' toj twi'ya.
- ²B'inxju'ya ntma'nju' nab'l ex xonk tk'u'ja tu'n tel k'atza.
- ³Qaninx tu'n tkyaqil tk'u'ja tu'n tel k'atza ex tu'n t-ximana tojxi'x tu'me'l;
- ⁴Q'onk tilila tu'n tjyonteya, naku'xwitloj nnyona ti'j saqpwaq mujqa ti'j jun k'uwenj e'wa'n.
- ⁵Kkaneb'iltzuntz toj twitza tu'n tnimana te Qman Dyos; ¡K'eleltzun tnik'tza ti'j Qman Dyos!

- ⁶Qu'n ate Qman Dyos ntzaj q'onte' nab'l; toj ttzi netza' nab'l ex ojtzqib'l.
- ⁷In oninte Qman Dyos ex nkolon kyi'ju' nche anq'in toj tnik'alti'j ex mixti' kytzakajil;
- ⁸Nche'x tka'yinju' nche b'et toj tnik'alti'j, ex nkolon kyi'ju' njapun tyol kyu'n.
- ⁹Ex k'elel tnik'a ti'ju' ttzinunal ex tnik'alilti'j ex a ktb'incha'ju'ya b'a'n kukxju',
- ¹⁰ktenb'il nim ttab'la ex ktnik'b'e'ya tchi'yal ojtzqib'l.
- ¹¹Qa ati ttab'la ex b'a'n t-ximanteya xq'uqi'n ttena kukxju';
- ¹²Aye'tzun che klotteju'ya teju' tb'eyil myab'a'n ex kyeju' xjal nche xitun tu'n kyol,
- ¹³kyeju' nelkypa'n kyib' ti'ju' tb'eyil b'a'n ex nche'x toju' tb'eyil qxopin,
- ¹⁴nche tzalaj toju' myab'a'n nkyb'incha'n ex nkub' kytzalajsa'n kyb'inchb'en taq'wix,
- ¹⁵nche b'et kyoju' taq'wix b'e ex matxi' che eltxalpuj ti'ju' b'a'n b'e.
- ¹⁶Ex kkletela tu'n nab'l teju' qya ati tchmil, chab'axi'x nxmoxon ex tb'anil tyol te juntl ichan,
- ¹⁷nkyaj tkolb'e'n tchmil mje tuk'i'l txinxtoq ex nik'tna'lju' tyol ttziya twitz Qman Dyos.
- ¹⁸Alkyete matxi' tjaju' qya lu toj tb'eyil kamik nb'eta';
- ¹⁹aye'ju' nche'x tja layx tz'anjztlkyi'j, layx che pon jumajtl toju' tb'eyil chwinqlal.
- ²⁰Qu'mtzun b'eta toju' b'a'n b'e, ex tz'anq'ina kse'nqe' tnik'alkyi'j.
- ²¹Qu'n b'a'n che anq'ila'kye' tnik'alkyi'j ex b'a'n kychwinqlal kukxju' twitz tx'otx';
- ²²aye'tzu'n b'inchal myab'a'n ex nche jawmiltz'uj che jawil xb'oqi'n ex che b'je'lex xon.

Pr 3

Ab'tzib'l tu'n qpon kanun ti'ju' nab'l

- ¹Nky'ajul, lalun tzik'kyna'lju' nxnaq'tzb'ile' tu'na; che kyajxju' nchaq'b'ile' toj twi'ya,
- ²ktenb'iltzun tchwinqlaltza nimtoj ex toj tzalajb'il.
- ³Lalun naju' tk'ujlalila exju' ax yolina; uwanqe'ka tqula nakuj tuya, Majx na'nqeku'ya,
- ⁴Laytzun b'ajta tk'monte tu'n Qman Dyos ex kyu'n xjal

- ⁵qek tk'uja ti'j Qman Dyos tuk'i'l tkyaqil tk'u'ja ex lalun tz'okqe tk'u'ja ti'jxu' ttab'la.
- ⁶Na'ntza Qman Dyos toj tkyaqilju' ntb'inchana, ate kxel q'inteya toju' tb'eyil b'a'n.
- ⁷Lalun t-ximaya qa atixi'x ttab'la; nimana te Qman Dyos ex tzaqpinkja myab'a'n:
- ⁸Atzunte tb'anil q'a'nb'ilju' tu'n tkuwix t-xmilala!
- ⁹Nimana te Qman Dyos tu'nju' ati teya ex tuk'i'lju' tnejel twitz tawala,
- ¹⁰ikytzu'n che nojel tk'ujatzu'ya laype' b'ajxtl ex lay che kanun kykb'el ub'a.
- ¹¹Nky'ajul, lalun tik'u'ya juk'b'il tu'n Qman Dyos, ex lalun tzaj ttx'ujila tiju' ttzak'b'il;
- ¹²qu'n in ttzak'u'nte Qman Dyosju' ntk'u'jla'nxi'x, kse'n jun manb'aj nttzak'u'n tk'wal kye tilwi tu'n.
- ¹³Tzalajb'ilte' teju' xjal nknon nab'l, ex nknon k'atzil;
- ¹⁴qu'n nimxi'x tajb'en kyetwitz saqpwaq ex wi'yalxi'x kyetwitz q'anpwaq.
- ¹⁵Nim toklenju' nab'l kyekywitz tb'anil ab'j; jexpena' min nche ponju' ti'xti' achb'ajil qe'xi'x ikyju'!
- ¹⁶Ntq'o'n chwinqlal nimtoj tu'n tb'anq'ob', atzu'n tu'n tnayaj, ntq'o'n q'inumal ex oklenj.
- ¹⁷Tb'anilxi'xte' tu'n qlpe ti'j; qo anq'il toj nak'b'il qama qob'et kyoju' tb'eyil.
- ¹⁸Anq'ib'lte' nab'l teju' nk'monte, jtzalajb'ilte' kyeju' tokkywitz ti'j!
- ¹⁹Kub' tb'inchana Dyos tx'otx' tuk'i'l nab'l, ex ximan b'a'nxi'x tej tkub' tb'inchana kya'j;
- ²⁰tu'n nab'l kub'a' taq'pu'nju' ninnjab' ex tu'n ntzaja' xmu's toj muj.
- ²¹Nky'ajul, tz'okxa ati ttab'la kukxju', ex lalun tz'el txalpuja ti'j,
- ²²qu'n chwinqlalte' teya ex naku'j u'wj te achb'il ti'ja.
- ²³Q'uqlixi'x tk'u'ja ajt-xiya toj b'e ex layx jaw tz'aqiya.
- ²⁴Ajtzun txi'ya kxeb'il, lay xob'a; ajtzun txi'ya wtal, watlxte' teya.
- ²⁵Qa nab'en saj jun ti'xti' lay xob'ta ex lay xob'a teju' tzul kyib'aju' b'inchal myab'a'n,
- ²⁶qu'n atite' Qman Dyos tuk'i'la lay taj tu'n tkub' tz'aqa.
- ²⁷Qama qaninjtz xtalb'il teya, lalun kub' t-xk'a'yi'n tib'a qa ati tu'me'l tu'n tb'inchanteya.

- ²⁸Lalun kyej tq'o'na xtalb'il te najchi'jxi' aju' kb'antel tb'inchanteya ja'lo.
- ²⁹Lalun kub't-xima'n jun ti'xti'ya myab'a'n ti'ju' xjal q'uqlok tk'u'j ti'ja.
- ³⁰Lalun jyon q'oja tuk'i'l jun xjal, qa mixti'te soktb'incha'n teya.
- ³¹Lalun tx'a'lti'j tk'u'ja ti'ju' b'inchal taq'wix ex lalun tz'el tkno'nju'ya ntb'incha'n;
- ³²qu'n ik'u'nqekye' b'inchal myab'a'n tu'n Qman Dyos, aye'tzu'n b'a'n xjal ntzalaj kyij.
- ³³Nkub'ju' qanb'en tu'n Qman Dyos kyib'aj kyja b'inchal myab'a'n, atzu'n toj kyja tnik'alkyi'j nche tzaj tk'iwla'n.
- ³⁴Nxmayinte Qman Dyos kyij'ju' twi' xmayilqe', aye'tzu'n me'sqe' kye kyilwi tu'n.
- ³⁵Kyekye ati kynab'lju' ninb'il, aye'tzu'n xnakqe', kych'ixaw nel.

Pr 4

Oqxenb'il tu'n qxi' toj b'a'n b'e

- ¹Nky'ajul, kyb'inxe' nab'l tu'n kymane'; kyq'onk kywi'ye' ti'j, tu'n tok kynab'le'.
- ²Matxi' che'x nxnaq'tza'ne', qu'mtzun lalun kub' kytxa'ju'ne'.
- ³Ikkwe' machinokye' te k'wa'lb'aj: kyexi'xtoq wilwiye' tu'n ntxuye'
- ⁴Atoqwe' nq'umli we tu'n nman kjalu: Kyejxju' nyole' toj twi'ya; b'inchanxya nchaq'b'ile', k'anq'iltzuntza.
- ⁵Knom ttab'la ex tz'okxa ati ttab'la; lalun tzik'kyna'lju' nyole' tu'na.
- ⁶Xonk tk'u'ja ti'ju' nab'l, lalun kyej ttzoqpi'na qu'n kkletela tu'n.
- ⁷Ate nojqelanju' tnejelxi'x kywitz txqantl ti'xti' aju' tu'n tten ttab'la ex tu'n toka k'atz.
- ⁸Xonk tk'u'ja ti'j, ex kjawil laq'b'a'na tu'n; chlema, ex kjawil nima'na tu'n;
- ⁹kjawix tq'o'n jun koron b'echile toj twi'ya te jun oklenj tb'anilxi'x! chij.
- ¹⁰Nky'ajul, b'intzju'ya nyole', k'monqe'ma, k'anq'iltzuntza nimtoj.
- ¹¹Kxel wiq'i'na toju' tb'eyil nab'l: kxel nxb'etza'na toju' b'a'n b'e.
- ¹²Ja lay tz'ok tokpaja'ya, expe' lay jaw tokpaja aj tojqelana.
- ¹³Tuneka ti'ju' xnaq'tzb'il, lan kub' ttxa'ju'na; chwinqlanku'ya qu'n ate chwinqlalju'.
- ¹⁴Lalun txilpeya kyij'ju' b'inchal myab'a'n, lalun txitkno'nju'ya kyb'inchb'en taq'wix.
- ¹⁵Lalun txi'ya toju' kyb'e; pa'mil tib'a kyij' ex ljomta tb'e,

¹⁶myab'a'n nkyna'n qa min nche b'inchán taq'wix; nel kywatl, qa min nkyim jun xjal kyu'n.

¹⁷¡Majx kywaju' taq'wixil ex kyk'wa'ju' q'oj nkyb'íncha'n!

¹⁸Iky kyb'e tnik'alkyi'ju' kse'n spik'un ajqsqix: ch'i'naq t-spik'e', o'kx aj tjawul qoptz'aj b'a'nxi'x.

¹⁹Atzu'nte' kyb'uju' b'ínchal myab'a'n qlolj b'a'nxi'x; ¡mixpeti'x nelkynik' alqi'j nche jaw tokpaja'!

²⁰B'intzju'ya nyole', nky'ajul; b'ínqeku'ya.

²¹Lalun tz'el tpa'ntib'a kyi'j, ¡che kyajx toj twi'ya!

²²Chwinqlalte' ex q'a'nb'il kyeju' nokyal kyu'n.

²³Ka'yinxá tñab'la tib'aj tkyaqil, qu'n a tlok' chwinqlalju'.

²⁴Lalun txitma'n jun ti'xti'ya mya ax; pa'mil tib'a ti'ju' chajyolil.

²⁵O'kxtzu' ka'yinxá'ya twitza, o'kxtzu' ka'yinxá'ya tzinun twitza.

²⁶Ka'yinxá b'a'nxi'x ja nb'eta'ya, tu'ntzun tb'eta kukxu' toj b'a'n b'e.

²⁷Lalun txalpuja ti'ju' tb'eya; lalun txi'ya toj tb'eyil taq'wixil.

Pr 5

Nkub'o'lju' ichan tu'n qya ajpajil

¹Nky'ajul, b'ínku'ya nnab'le'; q'onk twi'ya ti'ju' xinb'ente wu'ne'.

²Kximaltzuntza ti'j tyola kyoliltzuntza tuk'i'l ojtzqib'l.

³Qu'n majx tb'anilxi'x yolinju' qya ajpajil Nxi'x so'jlan tuk'i'l tyol;

⁴majxtzun k'axi'x npona' b'aj kse'n xmasin majx tzayunxi'x kyetwitz k'u'xtx'e'nb'il kab'e' plaj twitzte.

⁵Toj tb'eyil kamik ika' qxa' qama tz'okx qq'o'nqib' tuk'i'l; toj muqb'il in pona' yalju' tb'e.

⁶Min nximante' qya lu ti'ju' tb'eyil chwinqlal ex min neltnik' qa myab'a'nju' tb'e ljo'n.

⁷Qu'mtzun chin tb'iku'ya nky'ajul, lan tz'el tpa'ntib'a kyi'ju' nxnaq'tzb'ile'.

⁸Pa'mil tib'a ti'ju' qya ajpajil; lalunpe' txi' lq'eya ttzi tja.

⁹Tu'ntzun lalun b'ajx tq'o'na ati teya ex tchwinqlala toj kyq'ob' junxi'tl xjal ex mya'lqe';

¹⁰tu'ntzun mya junxi'tl jawb'ent tu'nju' taq'unb'ena nnoktilil.

- 11Tzul toj tk'u'ja qa min xtb'iya ajtna'nteya xi'tkub'aja.
- 12Ktma'tzuntza: ¡Se'n taq'wi min xnb'iju'ye' nab'li! ¡Se'n taq'wi min xwaq' tzak'u' wib'e'!
- 13¡Mixti'x xe'x nb'i'ne' xnaq'tzalweye', ex min xe'x nb'i'nju'ye q'ol nnab'le'.
- 14Naqxi'x ch'intl miñin k'ulb'ana'ye' kywitz kykyaqil xjal! Chiloya.
- 15Qa nk'wajtiya k'wana ti'jxju' t-xocha.
- 16Lalun naq tz'oktena qolteju' taya; lalun tz'oktena xa'lulte toj b'e.
- 17Tenata' a' ex xoch, ex mya te juntl; ¡lalun kub' tmoji'na kyuk'i'l txqantl!
- 18¡K'i'wla'nxwitju' t-xocha! ¡Tzalajxa tuk'i'l t-xu'jila tzajx toj tku'xumala,
- 19tb'anil kse'n jun tal msat! ¡Kukxwit ttz'u'linjtzu'ya tu'n! ¡Kukxwit ttzalaja tu'n tk'ujlalil!
- 20¿Nky'ajul, sentaq'wi k'okyil ye'ya ti'j jun qya ajpajil? ¿se'n taq'wi kxe'l tq'a' tz'u'li' tib'a te?
- 21Tokte Qman Dyos twitz ti'ju' tb'inchb'en xjal; ex kanli twitz janb'eta'.
- 22Nkub' tz'ajju' b'inchal myab'a'n tojxju' tb'inchb'en; ax nb'aj t-xwaku'n tib' toju' tb'inchb'en naku'j toj aqwil.
- 23Kkyimel tu'nx ttab'l; knajel tu'nxju' t-xnakyil.

Pr 6

Oqxenb'il kyeju' nkyq'o'n kyyol ti'j tk'as juntl

- 1Nky'ajul, qama taq'tib'a yolil ti'j tk'as tamiwa mujqa ti'j tk'as juntl xjal,
- 2Xpatxab' nkub' tq'o'na toj tb'eya: Axju' tyola nkub' jtz'onteya.
- 3Tu'ntzun ttzaqpeta nky'ajul, atina'ya toj tq'ob' juntl, a b'inchamju'ya: me'ssankutib'a ex kutxi'ya yolil tuk'i'lju' jata' k'as tu'n ttzaqpintza tu'n.
- 4Lalun wtana, lalun txitq'o'n che'wa toj;
- 5kutoqa kse'n jun msat ajtkub' oq twitz jun ub'al; kse'n jun pich' ajtoq te xpatxab'.

Tzak'b'ilkye ky'aj

- 6Nimaqky'e'ej, ka'yi'k qepe'ju'ya snik; ka'yinx titi' nb'ajkye, ex knomil jun ttab'la kyi'j:
- 7maskyep'e' mixti' jun kynejel ex mix-a'lo' chq'olkye ti'j kyaq'un,
- 8nb'aj kyk'u'n kywa toj q'ijal, nb'aj kychmo'n ajtb'uyet twitz awal.
- 9¡Wix we'ktza ky'aj! ¡Wix jawe'ya!

¹⁰Qu'n qa nxnakwiya ex nwitzk'ana, inxi'x kub' tchle'n tq'ob'a tu'n twtana b'a'nxi'x,

¹¹tzul prowil ex k'okyel tzaqpaj ti'ja naku'j jun eleq' iq'i'n tq'aq'.

Se'n ka'yinju' b'inchal myab'a'n

¹²Aju' b'inchal myab'a'n ex elsal ch'xaw naq nchan yol kukxju';

¹³nxmutz'mun twitz, nkub' tjuma'n tqan nyek'laj kyu'n twi'tq'ob';

¹⁴naq taq'wix tokx toj twi', o'kxtzu' nximana' tu'n tb'inchan myab'a'n ex naq nnyon q'oj.

¹⁵Qu'mtzun, noqx minab'en ajtk'ulb'an; naq jun mutz'inx kb'o'ljela' ex layx b'entl.

Ti'xti' nche eltik'o'n Qman Dyos

¹⁶Ate' qaq ti'xti', wuq penate' majx ik'o'nqe' tu'n Qman Dyos,

¹⁷aye'ju' nimjtib'il, chajyolil, b'yojxjal mixti' kyil.

¹⁸Aju' xjal majx nximan tu'n tb'inchan il, exju' noktilil tu'n, tu'n tb'inchan myab'a'n,

¹⁹aju' nok tq'o'ntib' tziyal chajyolil, exju' nnyon q'oj kyxol xjal kyitz'in kyib'.

Aju' il ntzaj tu'n tpaj ajpaji'n

²⁰Nky'ajul, majx na'nqe'ku'ju'ya tchaq'b'il tmana ex t-xnaq'tzb'il ttxuya.

²¹Majx na'qeku'ya, uwanqe'ka tqula,

²²kxaqlunjtzela kyu'n aj txi'ya toj tb'eya, kxq'uqinjtzela kyu'n aj twtana, che yolil teya aj ttzaj tna'ntib'a.

²³Axxi'x, spik'un qe'kye' chaq'b'il ex xnaq'tzb'il; tb'eyil chwinqlalte' tzak'b'il ex nab'l.

²⁴Kklonjtzela kyu'n teju' qya b'inchal myab'a'n, ex kye' tyolju' qya ajpajil kyexi'x tb'inx.

²⁵lalun tz'oklaqja ti'ju' ka'yin; jlalun txab'tzeta tu'n twitz ajttzaj ka'yin teya!

²⁶Aju' qya eqch ntq'o'ntib' naq tu'n twa, atzunte' qya ajpajil axi'x ntjyo'nju' ichan b'a'n ta'.

²⁷Alkyete makub' tq'o'n q'aq' ttzitik'u'j, kb'ajel tz'e'yju' t-xb'alun.

²⁸Alkyete' mab'et tib'aj ttxalq'aq', kb'ajel tz'e'y tqan.

²⁹Ikxtzun matz'okx tq'o'n tib'ju' tuk'i'l t-xu'jil juntl, ilti'j kyb'el tz'e'ysa'n twitz.

³⁰Lay tz'el ik'u'n jun eleq' qama tz'elq'an tu'n tpaj twa,

³¹qatzun matz'elyal, ati tu'n tchjonte wuq maju' teleq', expe' kxel tb'ajsa'n tkyaqilju' ati te.

³²¡Mixti'x tñab'lju' ichan nokx tq'o'ntib' tuk'i'lju' qya ati tchmil Qu'n ax nkub' b'o'ljsantetib'!

³³Kb'ajel b'yo'n ex kb'ajel yasu'n, ex layx tzik'tna'lju' tch'ixaw.

³⁴Qu'n ikyte ichan kuw xk'yaqlin kse'n q'aq', layx kub' tñajsa'n til qama tzyet tu'n;

³⁵lay tk'am qama txiq'o'n jun oyaj te, b'a'n qama txiq'o'n txqan oyaj te layx kub' tk'u'j.

Pr 7

Tsb'ub'lju' qya ajpajil

¹Nky'ajul, nimanqe'xju'ya nyole'; che kyajxju' nchaq'b'ile' toj twi'ya.

²Che japunxju' nchaq'b'ile' tu'na exqe' nxnaq'tzb'ile'; k'u'jlamqe'ya kse'nqe' tyuñil twitza, atitzunte anq'ib'ltz.

³Q'onqe'ka te txmilq'ob'a, majx na'nqeku'ya.

⁴Q'onka nab'l naku'j tanab'a, ex tu'nju' k'atz twi'ya q'onka naku'j tamiwa.

⁵Aye'kye che klotteju'ya teju' qya ajpajil, teju' qya eqch kyexi'x tb'inxju' tyol.

⁶Jun q'ij intoq chin ka'yimixe' kyxolju' kutxb'il ti'ju' tokexspik'un

⁷tej kyxi' nka'yi'ne' jte' ku'xun na'mxi'x tok kynab'l, ex elnnik'e' ti'ju' jun mixti'x tñab'l kyxol.

⁸tej tpon toj xky'ichb'e tu'me'l tjaju' qya na'j.

⁹Xi'toq tok qale, ex xi'toq qok yupj.

¹⁰Minab'en etzju' qya k'lulte, b'inchla'n tib' ex inxi'x tze'je kse'n jun qya ajpajil,

¹¹Jun qya elsal ch'xaw ex min nxob' naqx toj b'e ta'

¹²nb'etinje kyojile b'e, jachaq ta'qe' xjal ex toj xky'ichb'e nnayon tiju' tnejel matzik' tu'n tkub' tu'n.

¹³Xi' chlelte ku'xun ex oktma'tzi'n, ex mixti'x nch'ixwi xitma'n te:

¹⁴Oje kub' nximane' tu'n txi' nq'o'ne' chojb'il te xk'obj'il laq, matxitzun che japun wu'ne' ja'lo.

¹⁵Qu'mtzun machin tzaje' k'lulteya; ¡wajb'ilxi'xtoqe' tu'n toknka'yina, b'a'n xpetzulo selyala wu'ne'!

¹⁶Matxi' kub' nsku'ne' jun tb'anil xb'alun sed tib'aj nkuñb'ile' tzajni Ejipt,

- 17matxi' kub' nq'o'ne' k'ok'sb'il npuk'chaj tk'ok'jal mir, alowe ex kanel.
- 18Qo'ya, qo tz'ulin ex qo achin; qo tzalajx, qo sqixel tu'n qtz'ulin,
- 19qu'n mix-a'lo'we' nchmil ja: matxi' toj jun tb'e najchaq;
- 20majx matxi' b'ent txqan tpwaq ex tzulxi' ajt-xk'o'mix xjaw. Chiju' qya te.
- 21Ok il b'a'nxi'x ti'ju' ku'xun ex kub'ti'j tu'n tyolju' qya majx kyexi'x tb'inx,
- 22o'kx tik'lpe ti'ju' qya: kse'n wakx nik' xikyikyin ajt-xi' toj b'i'yb'ilte, naku'j jun msat ajtkub' tz'aq toj jun xpatxab',
- 23naqx tu'n taq'pon xontl tu'n talsmaj kse'n jun pich' nokx jumtz'aj toj xpatxab' ex min b'i'n tu'n qa atzu' kb'ajela'
- 24Qu'mtzun nky'ajul, chin tb'iku'ya; b'inqe'ku'ju'ya nyole'.
- 25Lalun tz'okxten qya lu toj twi'ya; naq txalpuja, lalun txilpeya ti'j,
- 26qu'n b'a'npunxi' che'x tiq'i'n toj kamik; ;expe' txqanxi' xjal che Kub' tb'yo'n!
- 27aju' tb'eyil tja a tb'eyil kamikju'.

Pr 8

Ntxokonju' nab'l

- 1Intxokon nab'l; ex njaw tq'ojq'ojel twi' k'atzil.
- 2Inkub'we' twi' b'us, nkub' we' toj kyajb'e,
- 3nkub'ten janqo okxa' toj nintnam, njaw tma'n kuw ttzi nintnam kjalul:
- 4Inchin yoline' kyeye' xjal.
- 5Ku'xun mixti' kyojtzqib'le' ex xnakqe'ye', ;che okxe' ati kynab'le' ex che ximane' b'a'n!
- 6Kyb'intzpeye', che kxe'l nma'ne' yol nim kyoklen che kxe'l nma'ne' tu'me'lqexi'x kyeye'.
- 7Axte' kxe'l nma'n kyeye'; inel wik'o'nwe' chajyolil.
- 8tkyaqilju' nyole' japumnixi'x; mixti' chajyolil toj.
- 9Chik'li qe'we' nyol teju' xjal k'atz, ttxolilti'j teju' nkane toj twitz.
- 10Kyknome' xnaq'tzb'il ex ojtzqib'l wu'ne', te t-xel q'anpwaq ex saqpwaq. Chij.
- 11Nimxi'x toklenju' nab'l kyekywitzju' tb'anil ab'j; ;jni'xpe' achb'ajil toj kywitz xjal layx pon ikyju'!
- 12Ayine' nab'l, junx qele' tuk'i'lju' k'atzil, ayine' q'ol tb'anil nab'l.

- 13Qama jaw qnima'n Qman Dyos, k'elel qik'o'n taq'wixil. nnel wik'o'ne' nimjtib'il ex jamjoni'n, e'tb'eyil taq'wix ex chajyolil.
- 14Weye' xim ex wu'ne' njapuna', ayinwe' k'atzil exju' ipumalj.
- 15Wu'ne' nb'enta' kykawin nimaqkawil ex wu'ne' nkyq'o'n oklenju' ajkawil.
- 16Wu'ne' nche' kawinju' nejenel kye nimaqtnam exqe' ati kyoklen nkub' kyq'o'n kykaws xjal.
- 17Atiwe' nk'u'j kyi'ju' nche k'u'jlanweye', ex nchin knete' kyu'nju' nche' jyon wi'ye'.
- 18Wuk'i'le' ta' q'inumal ex oklenj, nimaq oklenj ex tkyaqilju' nche jawb'ent.
- 19Tb'anilxi'x ju'we' inq'o'n kyetwitz q'anpwaq; tb'anilxi'x ju'we' inq'o'n kyetwitz saqpwaq.
- 20Tzinun ti'ju' nb'eye', toj tb'eyil tnik'alilti'j.
- 21Inxi' nq'o'ne' kyetz'bilju' nche' k'u'jlanweye': noju' toj kyja tu'n k'uwenj wu'ne'.
- 22Ayinwe' nb'ent tnejelxi'x tu'n Qman Dyos, na'mxtoq ttzyet tb'inchet tkyaqil.
- 23Nkub' tb'incha'ne' atxi'x t-xe tnejel, nej nkub' tb'incha'ne' twitzju' tx'otx'.
- 24nitz'je' na'mxtoq tb'inchanjtzju' ninnjab', na'mxtoq tpoq'chaju' nin a' exju' t-xiklil a'.
- 25Na'mxpetoq kywe'xi'xu' witz exqe' k'ul, ojetoq chin b'entwe' tu'n Qman Dyos;
- 26na'mxtoq tkub' tb'inchanju' tx'otx' exqe' koj'bil, jni'ju' quq kyt'otx'al tkyaqil.
- 27Atinqintoqwe' twitz Qman Dyos tej tkub' tb'incha'nju' kya'j tib'aj ninnjab'.
- 28Tej tb'antju' muj twitz kya'j ex kub' tb'incha'xixu' t-xiklil a' toj ninnjab',
- 29tej txi' tma'n teju' ninnjab' tu'n lalun tz'ex ttziyile, tej tkub' tq'o'nju' tq'uqlil tx'otx',
- 30majxtoq atinqine' tuk'i'l. Ayinqintoqe' ttzalajb'il kukxju', atl junjun kmuj nchin xchane' twitz;
- 31nxchane' tej tb'antu' twitz tx'otx', jintoq chin tzalaje' kyi'ju' wnaq!
- 32Atzu'n ja'lo, nk'yajul chin kyb'itze'; tzalajb'ilte' kyeye' qama che lpeye' wi'je'.
- 33Kyb'inxju'ye' xnaq'tzb'il; lalun kyik'u'ye' nab'l.
- 34B'a'nta'te' xjal nchinx tb'i'ne', ex nchin tjyo'ne' toju' njaye' atl junjun q'ij.
- 35Qu'n alkyete' machin knete' tu'n, inknet tchwinqlal tuk'ilju' t-xtalb'il Qman Dyos;

³⁶alkyetzunte' matz'el tpa'ntib' wi'je', qab'anx twitz; jalkyete machin neltik'u'ne', nlaqj ti'j tkamik! Chiju' nab'l.

Pr 9

Min muje nab'l tuk'i'lju' xnakyil

¹Jawtb'inha'n nab'l tja, tb'anil b'inchb'enkye wuq tqan;

²E'tzaj tb'yo'n talu'n teju' ninwan, kub' tb'inha'n jun k'wab'j tb'anilxi'x, ex b'aj tb'inha'n mes

³eb'jax tchq'o'n tmajen xch'ilte kywi' ja nimaq kywe' toj nintnam kjalu:

⁴¡Qlanqe'ye' tza'lu ku'xun na'mx tok kynab'le'! Chechij B'ajx q'o'n tpakb'al kyeju' mixb'a'n che ximan kjalu:

⁵Qlanqe'ye' qoqe' wan wuk'i'le' che k'wanqeye', makux nb'inha'nwe' jun qk'wa'.

⁶Lalun che oktle' mixti' kynab'le', atitzunte anq'b'iltz; che b'et-xe' ati kynab'le'. Chij.

⁷Qama ttzak'uju'ya mixti' ttab'l ex b'inchal myab'a'n, atlpe'ta kb'ajel wuli'na tu'n ex k'okyil tlab'a'n twitz.

⁸Qama txi' ttzak'u'nju'ya mixti' ttab'l, k'eel i'ku'na tu'n; qatzun matxi' ttzak'unju'ya ati ttab'l, kk'u'jlanjtzela tu'n.

⁹Q'onxa xnaq'tzb'il teju' ati ttab'l, ktenb'elxi'xtl ttab'l; q'onxa xnaq'tzb'il teju' b'a'n xjal, ktenb'elxi'xtl tojtzqib'l.

¹⁰Qa nqo niman te Qman Dyos atzuntzu' ntzyeta' tten qnab'l; atite' qnab'l qa ojtzqi'n Dyos Xjan qu'n.

¹¹Tu'nju' nab'l k'anq'ila'ya nim, ex knajal txqan ab'q'iya.

¹²Qa ati ttab'la, texa k'ajb'ela'; qatzun matz'el tik'u'na, axa kb'el chjonte.

¹³Ikyte xnakyilju' kse'n jun qya jk'ulyol, mixti'x b'a'n tu'n majx xtrak.

¹⁴Nkub' qe tib'aj jun q'a'jtz ttzi tja, twi' jun nin ja toj nintnam,

¹⁵Ntxokon kyeju' nche b'et b'a'n kyel toj kyb'e,

¹⁶intma'n: ¡Qlanqe'ye' tzalu ku'xun na'm tok kynab'le'! Chij Nxitma'n tq'umli kye mib'a'n che ximan:

¹⁷Majx k'ok'jte' a' naq qelaq'; exju' wab'j toj ewaj majx ati tchi'yal. Chij.

¹⁸Wichaqa min b'i'n kyu'n qa toj tkawb'il kamik ta'qe' nxi' kyq'o'n kywi' ti'ju' ttxokb'il lu.

Pr 10

Tnejel q'unb'en tma Salomon

- ¹Aye' yol ja'lu q'umli tu'n Salomon: Tzalajb'ilte' kyeju' manb'aj ati kynab'lju' kyk'wal ex kymyal; aye'tzu'n k'walb'aj xnakqe' nche yajti kyu'n.
- ²Myab'a'nte' q'inumal myab'a'n kanb'ab'ente, atzu'n tnik'alilti'j nqo tklo'n te kamik.
- ³Lay taj Qman Dyos tu'n tnaju' b'a'n xjal tu'n we'yaj, atzu'n b'inchal myab'a'n min ntjo'n Dyos tu'n tqetk'u'j.
- ⁴In qoprowix tu'n ky'e'jil; atzu'n sak'il nten qq'inumal tu'n.
- ⁵Ati kynab'lju' nkyb'u'yi'n twitz kyawal toj q'ijal; aye'tzu'n naq nex kyq'ij inel kych'ixaw.
- ⁶Nim ky'i'wb'il tib'aju' b'a'n xjal, atzu'n b'inchal taq'wix nkub' tewa'n q'oj kyu'nju' tyol.
- ⁷Ati jun nab'ab'lteju' b'a'n xjal; atzu'n b'inchal myab'a'n majx nik'tna'l.
- ⁸Aju' ati ttab'l b'a'n b'in kye chaq'b'il; atzu'n xnak kb'el b'o'lj tu'nx ttab'l.
- ⁹Aju' b'a'n nanq'ina', min nxob'; atzunju' myab'a'n tel, myab'a'n kpomila' b'aj.
- ¹⁰Alkyete nxmutz'mun twitz, til ntchmo'n, atzu'n npa'nyol jun q'ij kb'ajel.
- ¹¹Te chwinqlal qekye' tyolju' xjal tnik'alti'j, atzu'n b'inchal taq'wix nkub' tewa'n q'oj kyu'nju' tyol.
- ¹²Tu'nju' tx'a'lti'j k'u'jb'aj ntzaja' q'oj, atzunju' tk'u'jlalil nkub' tnajsa'n tkyaqilju' chuksb'en.
- ¹³Nyolinju' ati ttab'l tuk'i'l nab'l; atzu'n mixti' ttab'l, tzete' ntqani'n.
- ¹⁴Aye'kye' ati kynab'l min nkla'ji'n kyib', aye'tzu'n mixti' kynab'l ntzaj ky'i'n xitb'il.
- ¹⁵Kuwte' q'inun tu'nju' tq'inumal; atzunju' prow nyajti tu'nxju' tprowil.
- ¹⁶A tkanb'ab'lju' b'a'n xjalaju' tchwinqlal; atzu'n il tkanb'ab'lju' myab'a'n xjal.
- ¹⁷Alkyete' b'a'n b'in, ljo'nju' tb'eyil chwinqlal tu'n; atzunju' min nokslan, kb'el b'o'lj.
- ¹⁸Aju' xjal naq k'u'jla'n tq'oj, chalyol, atzunju' jk'ulyol, mixti'x ttab'l.
- ¹⁹Alkyete' nim nyolin, nky'ixb'sanju' tyol; atzunju' nkub' nume' ja nojqelana' ati ttab'l.
- ²⁰A tyolju' b'a'n xjal naku'j saqpwaq tb'anilxi'x; atzu'n b'inchal myab'a'n mixti'xte' ttab'l.
- ²¹Inxi'x xnaq'tzanju' tnik'alti'j, atzunju' xnak tu'nx ttab'l nkyima'.

- ²²Tu'nju' tk'iwb'il Qman Dyos nqo' q'inumaxa' minojqelan tu'n kub'yo'n qib' tu'n tkanb'et.
- ²³Majx ntzalaju' xnak tu'n tb'inchan taq'wixil; atzu'n ati ttab'l ntzalaj ti'ju' nab'l.
- ²⁴Aju' nt-xob'le'n b'inchal myab'a'n axtzun nb'aju' ti'j, atzunju' xjal tnik'alti'j nche japunju' tb'is tk'u'j.
- ²⁵Kb'el naju' b'inchal myab'a'n ajttzaj kyq'iq' jb'al, atzunju' xjal tnik'alti'j kyjelten wa'lx.
- ²⁶Iky noka' ky'aj teju' chq'olte, kse'n sib' ajtokx toj qwitz, mo kse'n b'inayr tx'am t-xe qwitzte.
- ²⁷Qa nqo nima'n Qman Dyos ati qchwinqlal nim, aye'tzunju' b'inchal myab'a'n ntaqk'uju' kychwinqlal.
- ²⁸Tzalajb'ilte' nkyayo'nju' tnik'alkyi'j; aye'tzunju' b'inchal myab'a'n mixti'xte' kyoyb'il.
- ²⁹Xq'uqi'n qekye' b'a'n xjal tu'n Qman Dyos, aye'tzunju' b'inchal myab'a'n nche kub' tb'ajsa'n.
- ³⁰Jaloja kub'ku' tnik'alti'j, atzunju' b'inchan myab'a'n lay ten twitz tx'otx'.
- ³¹Nab'lte' netz toj ttziju' xjal tnik'alti'j, atzunju' b'inchal myab'a'n lay txi' b'i'n tyol.
- ³²Tb'anil tyolju' xjal tnik'alti'j; Atzu'nju' b'inchal myab'a'n naqx xlab'yol netz toj ttzi.

Pr 11

- ¹Inel tik'u'n Qman Dyos malb'il min tz'aqli atzunju' malb'il tz'aqli b'a'n nela' toj twitz.
- ²Inel qch'ixaw tu'nju' nimjtib'il; aye'tzu'n min nkynima'n kyib' ati kynab'l.
- ³Āaqlu'nqekye' xjal tz'aqliqe' tu'n kytzinunal; aye'tzunkye' chalyol che b'o'ljel tu'nxju' kysb'ub'l.
- ⁴Mixti'xte' q'inumal tajb'en ajtoka toj xjel, atzu'n tnik'alilti'j kkletela tu'n te kamik.
- ⁵Tzinjsa'nti'j tchwinlal b'a'n xjal tu'n tnik'alilti'j, atzu'n b'inchal myab'a'n kb'eltz'aq tojxju' tb'inchb'en.
- ⁶Inche tzaqpetju' b'a'n xjal tu'n tnik'alilti'j, atzunju' jamjoni'n kb'el jtz'o'nkye nche' jawmiltz'uj.
- ⁷Ajtkyimju' b'inchal myab'a'n, majx nkunaju' q'ub'ab'l tk'u'j ex jatoka' twitz.

- ⁸Intklo'n Qman Dyos tnik'alti'j toju' yajb'il, ex nkyej tq'o'nju' b'inchal myab'a'n te t-xel.
- ⁹Inche b'o'lj wnaq tu'n tyolju' b'inchal myab'a'n, tu'ntzu'n tk'atzilju' tnik'alti'j nche' kleta'.
- ¹⁰Tzalajb'ilte' toju' nintnam ajkyjaw b'entju' xjal tnik'alkyi'j; ex nxi'x che tzalaj ajkykyimu' b'inchal myab'a'n.
- ¹¹Tu'nju' ate' xjal tnik'alkyi'j nch'iya' jun nintnam; atzu'n kyu'n b'inchal myab'a'n noq nche xitun.
- ¹²Aju' min nximan nyolin ti'j tamiw; atzunte' ati ttab'l nkub' tju'n ttzi.
- ¹³Aju' jk'ulyol tkyaqil nxi' t-x'taq'i'n; atzu'nte' xjal ati ttab'l minti' nb'aj tyoli'n.
- ¹⁴In b'o'ljte' tnam qa myab'a'nju' kawil; qatzun b'a'npun q'ol nab'l, tkyaqil nel b'a'n.
- ¹⁵Alkyete mataq'tib' yolil tu'n tetz tk'as jun najchaq xjal, kb'o'ljel; altzunkyete min ntq'o'ntib' yolil ti'j juntl, mixti'te' tb'is.
- ¹⁶Majx nima'nte' qya ati ttab'l, atzunju' ichan sak' nten tq'inumal.
- ¹⁷Alkyete' ntzaj laqj tk'u'j ti'j juntl tex najb'ena'; alkyetzunte txkup xjal ax nchjonte.
- ¹⁸Mixti'x noka'te' twi' tk'u'ju' b'inchal myab'a'n; atzu'n ttab'ab'lju' b'a'n xjal npax twitz.
- ¹⁹B'a'n qoxe'la' qama txi' qb'inha'n tnik'alilti'j, qatzun maqo'x lpe ti'ju' myab'a'n, xi' qxi' tb'eyil kamik.
- ²⁰Inche el ik'u'nkye' taq'wix kynab'l tu'n Qman Dyos, aye'tzunju' b'a'n kychwinlal ntzalaj kyij.
- ²¹Ilti'j kb'el kychjo'nkye' b'inchal myab'a'n, aye'tzunju' tnik'alkyi'j che kletel.
- ²²Aju' qya xa'wanku'xi'x ka'yin ex mixti' ttab'l, ikxi'xu' kse'n jun xmilq'ob'j q'anpwaq ti'j ttxa'n b'och.
- ²³Tkyaqil tb'iskyk'u'ju' tnik'alkyi'j b'a'n nela'; Atzu'n tb'iskyk'u'ju' b'inchal myab'a'n noq tokel tx'ujilj.
- ²⁴Aju' xjal noyin nim tu'me'l t-xel intk'mo'n; aye'tzun xk'u'xqe' nche kub' b'ajxi'tl.
- ²⁵Alkyete b'a'n tz'oyin, njaw b'ent; alkyete' noyin, ikxte ntk'mo'n.
- ²⁶Alkyete nkub' t-xk'a'yi'n twitz awal naqx aj tjawx ti'j, intzaj txko'n toj twi'; atzunju' minti' nkub' t-xk'a'yi'n ntzaj qani'n b'a'n tib'aj.

²⁷Alkyete' nb'et b'a'n, ex nb'inchanjtz xtalb'il te; alkyetzunte' myab'a'n tel, myab'a'n kxe'la'.

²⁸Ate' q'uqli tk'u'j ti'j tq'inumal kb'el pulj kse'n tzqij t-xaq tze, aye'tzu'n tnik'alkyi'j che tzajel puqli kse'n cha'x t-xaq tze.

²⁹Alkyete' min nchex tka'yi'n toj tja, kb'el b'aj; alkyete naq takli k'okyil tmajen teju' ati ttab'l.

³⁰A tkanb'ab'lju' tnik'alti'j aju' tchwinqlal, atzunju' kykanb'ab'lju' ti ttab'l aju' nk'u'jlanjtz kyu'n xjal.

³¹Qa ntk'mo'nju' tnik'alti'j chojb'il tzalu twitz tx'otx', ;mitzunloyate' b'inchal myab'a'n exju' aj il!

Pr 12

¹Alkyete' nb'in tzak'b'il nok ttab'l; alkyetzunte' mixb'a'nb'in, mixti'x b'a'n tu'n.

²Aju' b'a'n xjal ntk'mo'n t-xtalb'il Qman Dyos, atzunju' pi's nkub' tz'e'ysa'n twitz.

³Lay b'ent tokqe qk'u'j ti'ju' taq'wixil Aye'tzunkye' tnik'alkyi'j majx xini kylok'.

⁴Aju' qya qa ti ttab'l tzajlajb'il teju' tchmil, atzunju' myab'a'n xu'jilb'aj majx nkub' yajt tchmil.

⁵Okxtzu' nche ximana'kye' xjal tnik'alkyi'j ti'ju' tnik'alilti'j; aye'tzu'n b'inchal myab'a'n o'kxte' sb'ub'll.

⁶T-xpatxab' kamikte' kyyolju' b'inchal myab'a'n; atzu'n kyyolju' xjal tnik'alkyi'j, kolb'il.

⁷Nche kub' tz'ajju' b'inchal myab'a'n nche kub' tz'aq atzun kyajb'ilju', Aye'tzu'n toj kyja tnik'alkyi'j che tenb'il kukxju'.

⁸Injaw nima'n xjal tu'nju' ttab'l, atzunju' xnak nel ik'o'n.

⁹B'a'nte' ik'u'nqo' naqa te' qmajen, kyetwitz nima'nqo' extzun mixti' qwa.

¹⁰Aju' b'a'n xjal kye kyilwiju' talu'n, atzunju' b'inchal myab'a'n minti' nximan kyij.

¹¹Alkyete nkub' taq'una'n ttx'otx' nimte' twa njaw; atzunju' min ximan mixti'x nb'ajx tk'u'j.

¹²Axju' kyjamjoni'n b'inchal myab'a'n nok te jun xpatxab'; aye'tzu'n tnik'alkyi'j majx xini kylok'.

¹³Aju' b'inchal myab'a'n ax nb'aj tb'alq'i'n tib' toju' tchajyolil, atzunju' xjal tnik'alti'j nklet toj ju' yajb'ilte.

¹⁴Teyile junjun ntk'mo'n twitzlallilju' tyol ex ntk'mo'n chojb'ilte taq'unb'en.

- ¹⁵Toj tñab'lju' xnak qa tkyaqil ntb'inja'n b'a'nile, atzunju' xjal ati tñab'l b'a'n b'in nab'l.
- ¹⁶Lwiyxi'x ntyek'u'n xnak ttx'u'jil; atzunju' ati tñab'l minti' nxi' toj twinqil qama tz'ok ik'le'n.
- ¹⁷Aju' ax yolin, nttziya'n ax; atzunju' chalyol noq njk'unyol.
- ¹⁸Ate' xjal nky'ixb'san kyol, atzun kyolju' ati kynab'l tzalajb'ilx.
- ¹⁹Aju' ax yolin k'anq'il nimtoj, atzu'nju' chalyol naq nul anj.
- ²⁰Ati chajyolil toj kyximju' b'inchal myab'a'n; atzu'n knab'lju' xjal nche' ximan nak'b'il ex tzalajb'il.
- ²¹Lay k'ulb'ante' xjal tnik'alti'j atzunju' b'inchal myab'a'n tzul tilj taq'wixil ti'j.
- ²²Ik'u'nqe'kye' chalyol tu'n Qman Dyos; aye'tzunju' ax nche' yolin ntzalaj kyij.
- ²³Aju' xjal b'a'n ximan mintla'ji'n tojtzqib'l; atzu'n mixti' tñab'l ntnima'ntib' ti'ju' t-xnakyl.
- ²⁴Alkyete twi' aq'unal kykawil atzunju' ky'aj naq te majen ktenb'ila'.
- ²⁵Nkub' yajti xjal tu'nju' b'is; ajtzun so'j yol ntq'uqb'a'n tk'u'j.
- ²⁶Ate' xjal tnik'alti'j nche'x t-ñaqlu'n twnaqil; aye'tzunkye' b'inchal myab'a'n nche' tzpet.
- ²⁷Aju' ub'al ky'aj minti' nokyal tchi'; atzunju' noktilil tu'n kjawil q'inumax.
- ²⁸Chwinqlalte' tb'eyil tnik'alilti'j; atzu'n tb'eyil myab'a'n toj kamik npona'.

Pr 13

- ¹Aju' k'wal ati tñab'l inxi' tb'i'nju' tzak'b'il tu'n manb'aj; atzunju' mixti' tñab'l naqnik' tb'i'nju' tzak'b'il.
- ²Teyile junjun ntk'mo'nju' twitzlalil tyol, aye'tzunju' nche' jawmiltz'uj ati tu'n kychjonte kyil.
- ³Alkyete' nkub' tjk'u'n taq', b'a'n kyxe'la'; atzunju' mya'l yolin nb'o'lj tu'nx tñab'l.
- ⁴In ka'ylaju' ky'ej ex mixti'te nokyal tu'n; atzunju' naq'unan, nchmet ti'xti' te.
- ⁵Myab'a'nte' chajyolil tojtwitzju' xjal tnik'alti'j; atzunju' b'inchal myab'a'n ch'ixb'ilxte'.
- ⁶Aju' tzinun xq'uqilte' xjal tnik'alti'j; atzunju' aj il nkub'o'lj toju' il.
- ⁷Ate' xjal kuxi'xtej q'inunqe' extzun mixti'x ati kye; ate'tzuntl nakutej mixti'xte' tixti'kye, wichaqa q'inunqe'.

- ⁸Aju' q'inun tu'nju' tq'inumal nelje ti'j; atzunte' prow mixti'xte nelje ti'j.
- ⁹Nche qoptz'aju' tnik'alkyi'j kse'n spik'un ntilky'aj; Aye'tzu'n b'inchal myab'a'n ikyqe' kse'n kantil yupjni.
- ¹⁰Noqx q'ojte' ntzaj tu'nju' nimjtib'il; atzunju' nab'l atzu' ta' kyuk'i'lju' me's.
- ¹¹Aju' pwaq nkanb'et tuk'i'l sb'ub'l lwiw nkub'naj; atzunju' chab'a nkanb'et ika' tchmet.
- ¹²B'isb'ajilxte' q'uqb'ab'l k'u'j minti' njapun, qatzun njapunju' qajb'il, ikyxixte' kse'n jun wi' tze txijli.
- ¹³Alkyete' minti' ntb'i'n tzak'b'il tzul toj tk'u'j; alkyetzunte matxi tb'i'n ktk'ma' tu'me'l t-xel.
- ¹⁴Nim tajb'en tyoju' ati ttab'l toj chwinqlal tu'n qklet toj tq'ob' kamik.
- ¹⁵Aju' b'a'n ttab'l b'a'n tilwi, aye'tzu'n xmletz' nche kub'o'lj.
- ¹⁶Alkyete ati ttab'l nximan b'a'nxi'x, atzunju' xjal mixti' ttab'l, ntzalaj toju' t-xnakyl.
- ¹⁷Aju' myab'a'n sanjelal nqo' b'o'lj tu'n, atzunju' b'a'n sanjelal nqo klet tu'n.
- ¹⁸Alkyete minti' xtb'i nab'l kb'el prowix ex k'elel tch'ixaw; atzunju' ntq'a' tzak'u'tib' nim oklenj ktk'ma'.
- ¹⁹Tzalajb'ilte' ajtjapunju' tb'isqk'u'j. aye'tzu'n xnak layx kyej kytzaqpi'n myab'a'n.
- ²⁰B'eta kyuk'i'lju' ati kynab'l, k'okyeltzun ttab'ltza; qatzun matmujb'a tib'a kyuk'i'lju' xnak kb'el yajtiya.
- ²¹Aye'ju' aj il majx nche' joyli tu'nju' myab'a'n; aye'tzu'n tnik'alkyi'j che tzajel k'i'wlana toju' b'a'n.
- ²²A tq'inumalju' b'a'n xjal npon kanun kye tchman; atzunte' aj il aju' tq'inumal nkyej toj kyq'ob'ju' tnik'alkyi'j.
- ²³Nim twaju' prow nchmet toju' ttx'otx', atzu'n ja mixti' tnik'alilti'j nim nkub' yajti.
- ²⁴Qa nlaqja tiju' tk'wala, tzak'unxa; alkyete' naq nka'yin ti'j, min ntk'u'jlan.
- ²⁵Aju' xjal tnik'alti'j nwan b'a'nxi'x, atzunju' b'inchal myab'a'n mixti'x nnoj.

Pr 14

- ¹Aju' qya ati ttab'l nonin tuja; atzunju' qya mixti' ttab'l noq nxitun.
- ²Alkyete' nb'et toj tnik'alti'j nniman Dyos; atzunju' myab'a'n nb'eta' nel tik'u'n Dyos.

- ³Xnakte' xjal nyolin tuk'i'l nimjtib'il; atzunju' xjal ati ttab'l nyolin yol te kolb'il.
- ⁴Qa mixti'qe' alu'mj onilte xjal, mixti'xte' wab'j nb'uyit; kyu'nju' kyonb'il alu'mj nchmet awal.
- ⁵Aju' b'a'n tziyal minti' nchan yol; atzunju' jk'ulyol noqx chajyolil ntma'n.
- ⁶Njyon pi's ti'ju' nab'l ex min nkanb'et tu'n; Atzu'n xjal k'atz lwiw nkanb'et tu'n.
- ⁷Pa'mil tib'a ti'ju' xtrak, qu'n mixti'te' ojtzqib'l tuk'i'l.
- ⁸Tu'n nab'l nkaneya' toj twitzju' ati ttab'l se'n tz'anq'in, atzu'n xtrak nkub' sb'u'n tu'nxju' t-xnakyil.
- ⁹Naq nche tze'n xnak ti'ju' kyil, aye'tzu'n xjal tnik'alkyi'j b'a'n che b'in.
- ¹⁰teyele junjun k'u'nju' tb'is exju' ttzalajb'il, ex tkyaqilxju' nik'a'.
- ¹¹Kb'el xitu'n kyja b'inchal myab'a'n; atzu'n kyja tnik'alkyi'j kchmetel.
- ¹²Ate' b'e nakuj tzinun kyij, atzun b'ajsb'il, tb'eyil kamik
- ¹³Noqpena' qa nqotze'n nch'yon qanmi, tb'ajlenxitzun tzalajb'il oq'e'ntlte' nb'aj.
- ¹⁴Taq'wixju' ktkotzi' b'inchal myab'a'n; atzu'n b'a'nxjal ktk'ma' jun tu'me'l t-xel b'a'n.
- ¹⁵Nxitoksla'n xjal mixti' ttab'l tkyaqilju' nxiq'ma'n te; atzu'n xjal ati ttab'l ntka'yi'n b'a'nxi'x ja tu'me'l nb'eta'.
- ¹⁶Aju' ati ttab'l nxob' teju' myab'a'n ex nel tpa'ntib' ti'j, atzunju' mixti' ttab'l mixti'x toklen teju' ati twitz.
- ¹⁷aju' xjal mixti' ttab'l minti' inximan ajt-xi' b'inchal jun ti'xti'; atzunju' ati ttab'l nb'aj t-xima'n tnejelxi'x.
- ¹⁸A kyetzil mixti' kynab'lju' kyxnakyil; aye'tzu'n k'atzkywi' nten kyajtzqib'l.
- ¹⁹Che kb'el tzipeju' b'inchal myab'a'n kytwitzju' b'a'n xjal; aye'tzu'n txkupqe' kche kub'sal ttzi kyja tnik'alkyi'j.
- ²⁰Jun prow, aye'ku' amiw nche el ik'unte; atzunte q'inun nimte' tuk'i'l.
- ²¹Alkyete' nel ik'unte tuk'i'l nb'inchan il, tzalajb'il teju' xjal ntzaj q'aaq'an tk'u'j ti'j prow.
- ²²Aye'ju' jyol il nche' tzpet ti'ju' kb'e; aye'tzun b'inchal b'a'n kyk'ma' tk'u'jlalil ex nak'b'il.
- ²³Tkyaqilju' noktilil tu'n ati tkanb'ab'l; atzunju' la'j noqx nkub' prowix.
- ²⁴Kq'inumaxela tu'n nab'l; atzu'n xnakyil nqo'x tiq'i'n toj xnakyil.

- ²⁵Aju' b'a'n tziyal che kletil kychwinqlal xjal tu'n; atzun chalyol tziyal in tjyo'n kamik.
- ²⁶Aye' nche niman te Qman Dyos nqexi'x kyk'u'j ti'j ex a Qman Dyos klol kye ex q'olte kyipumalju' kyk'wal.
- ²⁷Chwinqlalte' ninb'ilte Qman Dyos a' in qo tzoqpaj tu'n kyoj t-sb'ub'l kamik.
- ²⁸Aju' kawb'il kyib'aj txqan xjal ninb'ilte' te nimaqkawil; atzunju' kawb'il kyib'aj jte' xjal xitb'il te' te.
- ²⁹Aju' ati ttab'l ati tpasens; atzunju' mixti' ttab'l lwiysi'x injaw tx'u'jin.
- ³⁰Qa che'w qwi' jun chwinqlal te qxmilal, atzunju' tx'a'lti'j k'ub'aj majx nb'ajtwan qb'aqil.
- ³¹Alkyete' inkub' tyaju'n prow in nok tq'o'n t-tx'u'jil Dyos, alkyetzunte' ink'u'jlante, in niman te Dyos.
- ³²Axju' tb'inchb'enju' b'inchal myab'a'n nkub' xitunte; atzunju' tnik'alti'j inklet tu'nxju' tnik'alilti'j.
- ³³Atzu' ta' nab'l toj kynab'lju' nche ximan, atzu'n kyxolju' mixti' kynab'l, mixti'x ojtzi'n.
- ³⁴Aju' tnik'alilti'j a ninb'ilju' te nintnam; atzunju' il a tch'ixawju'.
- ³⁵Aju' majen ati ttab'l in tkanb'a'n t-xtalb'il nimaqkawil, atzunju' mixti' ttab'l intzaj ttx'u'jil nimaqkawil tu'n.

Pr 15

- ¹Aju' tzaq'web'l tuk'i'l me'sb'il ntchewsa'n ttx'u'jil xjal; atzun tzaq'web'l mya' ttxolilti'j majx ntzaj q'oj tu'n.
- ²Inche q'on nab'lju' xjal ati kynab'l; aye'tzu'n xnak noqx xlab'yol netz toj kytzi.
- ³Atite Qman Dyos jaxjaku' in ka'yin kyij'ju' tnik'alkyi'j ex kyij'ju' aj il.
- ⁴Aju' yol tk'i' tk'u'jlalil nakuj jun tze te chwinqlal; aye'tzun xlab'yol nk'ixb'san qanmi tu'n.
- ⁵Aju' xnak min kub' tb'i'n ttzak'b'il tman; atzunte' b'a'n b'i'n, ntyek'u'n qa ati ttab'l.
- ⁶Ati q'inumal toj tjaju' xjal tnik'alti'j, atzu'n b'inchal myab'a'n min nku'x tnik'b'e'n tkanb'ab'l.
- ⁷Aye'ju' ati kynab'l nche q'on nab'l; aye'tzunju' xnak mikxa'qejju'.
- ⁸Min ntk'mo'nte Qman Dyos kyoyaju' b'inchal myab'a'n, atzun kynaj Dyos tnik'alkyi'j intzalaj ti'j.

- ⁹Inel tik'u'n Qman Dyos kychwinqlalju' b'inchal myab'a'n, aye'tzu'n tnik'alkyi'j nche tk'u'jla'n.
- ¹⁰Alkyete makyej ttzaqpi'n tb'eyil b'a'n, kytzak'unjtzal kuw; alkyetzunte' nel ik'unte tzak'b'il, kkyimel.
- ¹¹Twitz Qman Dyos ta' kamik exju' muqb'il, jyajwittzunlo ju' t-xim xjal!
- ¹²Aju' mixti' ttab'l mya' b'a'n toj twitz qama txi' tzak'u'n, ex minti' ntuk'i'la'n tib' kyuk'i'lu ati kynab'l.
- ¹³aju' xjal qa ntzalaj ntzalaju' twitz; exqa ati tb'is ex in b'isun twitz.
- ¹⁴Njyon tojtzqib'lju' xjal k'atztwi'. aye'tzu'n mixti' kynab'l nqe kyk'u'j toju' xnakyil.
- ¹⁵Aju' myab'a'n tten kukx nb'isun; atzunte' xjal ntzalaj tkyaqil q'ij tzalajb'ilte'.
- ¹⁶B'a'nte' prowqo' qa nqnima'n Dyos, kyetwitz q'inun ex nqo' anq'in toj q'oj.
- ¹⁷B'a'nxe' nqo' wan itzaj tk'i' tk'u'jlalil, kyetwitz noq chib'j qchi' toj ik'jtib'il.
- ¹⁸Aju' txinwi' noqx njyon q'oj; atzunju' me's ntq'o'n nak'b'il.
- ¹⁹Nojni toju' b'e tu'n ch'i'x teju' ky'aj; atzu'n teju' tnik'alti'j ninb'e ex tb'anil.
- ²⁰Nche tzalaju' manb'aj tu'n kyk'wal ati ttab'l; atzu'n k'walb'aj xnak nche eltik'o'n.
- ²¹Ntzalaju' xnak toju' t-xnakyil; atzunte' ati ttab'l ax nxika'yinte tib'.
- ²²Qa min xqo xjelin aju' xim minti' nel b'a'n; atzun b'a'npun q'ol nab'l b'a'n nela xim.
- ²³¡Majx tzalajb'il aj tknet aku' tzaq'web'l, ex majx tb'anil qa toj kuxi'xju' kmuj nojqelan!
- ²⁴Wa'lxix twitzju' tb'eyil chwinqlal, ex intklo'nju' ati ttab'l tu'n lay txi' toj tz'e'ysb'il witzb'aj.
- ²⁵Nche kub't-xitu'n Qman Dyosju' nkynima'n kyib', aye'tzu'n kyimni kychmil xq'uqi'nqe' tu'n Dyos.
- ²⁶Min kub'ju' taq'wix xim toj twitz Qman Dyos, atzun yol te tk'u'jlalil ntzalaj ti'j.
- ²⁷Aju' pwaq myab'a'n kanb'ab'ente ntzaj tiq'i'n yajb'il tuja, atzun nel tik'un pwaq tk'i' sb'ub'l, ktenb'il nim tchwinqlal.
- ²⁸aju' xjal tnik'alti'j nximan nejtl ti'ju' ttzaq'web'l, atzunju' b'inchal myab'a'n noqx nel tlanu'n tyol.
- ²⁹Nel tpa'ntib' Qman Dyos kyi'ju' b'inchal myab'a'n, aye'tzu'n tnik'alkyi'j intzaj tb'i'n kyina'j Dyos.

³⁰Aju' witzb'aj ntzalaj ntq'o'n tzalajb'il toj qanmi; exju' b'a'n tqanil ntq'o'n ak'a'j ipumalj.

³¹Alkyete' nb'in tzak'b'il ati tchwinqlal, ex ktenb'il kxolju' ati kynab'l.

³²Alkyete' nel tik'u'n tzak'b'il min tk'u'jlantib'; alkyetzunte nk'mon tzak'b'il nb'enxi'x t-ximan.

³³Aju' ninb'ilte Qman Dyos ntq'o'n nab'l; tnejelxi'x ati tu'n qok me's tu'n qk'monte oklenj.

Pr 16

¹Ate' xjal nkub' ximante'; tojtzun tq'ob'te' Dyos ta' qa kchapumel.

²Tkyaqilju' ntb'inja'n xjal b'a'nile toj twitz, atzunte Dyos inq'mante qa b'a'n mujqa mya.

³Q'onku'ya taq'una toj tq'ob' Dyos ex tkyaqilju' t-xima che japumel.

⁴Kub' tch'isa'n Dyos tkyaqil tuk'i'l jun tb'is tk'u'j; ikxpena'ju' b'inchal myab'a'n toj mankb'il tq'ijlalil.

⁵Myab'a'n qe' nkynima'n kyib' toj twitz Qman Dyos; qu'n ilti'j kb'el tz'e'ysa'n kywitz.

⁶Nkub'najsetju' il tuk'i'l ax ex tk'u'jlalil; qa nqnima'n Qman Dyos, nel qpa'nqib' ti'ju' myab'a'n.

⁷Qa ntzalaj Dyos ti'ju' tu'me'l tz'anq'in jun xjal, b'a'npe' nche tena' tajq'oj tuk'i'l tu'n Dyos.

⁸Ate b'a'nju' ch'i'n kanb'ab'l toj tnik'alti'j, Kyetwitz txqan myab'a'n kanb'ab'ente.

⁹Ate' xjal nk'ulte t-xim, atzunte Dyos kxäaqlulte tu'n tb'inet.

¹⁰A Qman Dyos noninte' nimaqkawil tu'n tyolin toj tnik'alti'j tu'n min tmaya' tz'e'ysb'il witzb'aj mya tojtu'me'l.

¹¹Kanliyile qekye' malb'il twitz Qman Dyos; qu'n ate b'inchalkye kykyaqil.

¹²Myab'a'n nela' nimaqkawb'il qama tb'inja jun taq'wixil, qu'n nojqelan tu'n tkawin toj tnik'alilti'j.

¹³Nche tzalaju' nimaqkawil kyi'ju' xjal qa nche yolin toj tnik'alilti'j ex njapun kyol.

¹⁴Aju' ttx'u'jil nimaqkawil jun techlal kamik, atzunju' xjal ati ttab'l kymyetil tu'n.

¹⁵A b'a'nju' qa ntzalaju' nimaqkawil, iky t-xtalb'ilju' kse'n ajtetz tqan jb'al.

¹⁶Ate b'a'nju' nab'l kyetwitz q'anpwaq; ex ikx qa k'atzqwi' kyetwitz saqpwaq.

- 17A kynuk'b'il tnik'alkyi'ju' tu'n tel kypa'n kyib' ti'ju' myab'a'n; nkyxq'uqi'n kychwinqlal qa nxikyka'yi'nkyib'.
- 18Tu'nju' nimjtib'il ntzaja' xitb'il; ex tu'nju' la'jtib'il kb'el tz'aqi.
- 19Ate b'a'n tu'n qok prow kyuk'i'lju' me's kyetwitz tu'n qok q'inun kyuk'i'lju' nkynima'kyib'
- 20Aju' b'a'n nuk'ul b'a'n nela taq'un; jk'i'wla'nte' xjal q'uqlok tk'u'j ti'j Dyos!.
- 21Alkyete nkub' t-xima'n b'a'nxi'x, ati ttab'l; alkyete' b'a'nyolin lwiyy nkub' qi'j tu'n.
- 22T-xiklil a' te' te chwinqlal qa ati qnab'l; xnakyilxte' tu'n kyxnaq'tzetju' xnakqe'.
- 23Alkyete' nkub' t-xima'n tyol, majx kyexi'x tb'inxju' tyol.
- 24Ikyqe' tb'anil yolju' kse'n ta'lkab' kyu'n onon: najb'en te kyq'a'nb'il xjal.
- 25Ati b'e naku'j tzinun kyi'j toj twitz xjal, ajtzun tpon b'aj tb'eyil kamikte'.
- 26B'a'nte' qa nqo' we'yajti qu'n noktilil aq'untl; tu'n tqe tk'u'j.
- 27Iky b'inchal myab'a'n kse'n jun chuj njayun; jnaqpena' tyol naku'j tqan taq' q'aq'!
- 28Aju' b'inchal myab'a'n noq njyon q'oj; exju' njk'unyol noqx nik'u'n kyxol tuk'i'l.
- 29Aju' kuw ttx'u'jil inche kub' t-sb'u'n tuk'i'l ex nche' txalpuj tu'n.
- 30In txmutz'b'e'n twitzju' xjal nximan tu'n tb'inchal il; atzunju' matxi' b'inchal il, naq nkub' ttx'a'n t-xe twitzte.
- 31Jun ninb'ilte' t-xya'mal twi' xjal saqtl, kanb'ab'l tu'nju' tb'anil tchwinqlal.
- 32B'a'nxte' ati qpasens kyetwitz kuw xjalqo'; b'a'nte' tu'n qjk'unteqib' kyetwitz tu'n tkub'kyi'j nimaqtnam qu'n.
- 33Aye' xjal nkyqani'n kychwinqlal b'a'n, atzunte' Qman Dyos q'malte qa b'a'n mujqa mya.

Pr 17

- 1Ate b'a'n tu'n qwan tmoj itzaj toj nak'b'il kyetwitz tu'n qwan tmoj chib'j toj q'oj.
- 2Aju' b'a'n majen nkawin tib'aju' k'walb'aj mixti' ttab'l, ex ati toklen ti'ju' etzb'il kysenxju' txqantl k'wa'lb'aj.
- 3aye' q'anpwaq ex saqpwaq, q'aq'te' b'inchalkye; atzun kyanmi xjal ate' Dyos ka'yilte.
- 4Ayeju' xjal b'inchal il ex chalyol inxi' kyb'i'nju' chajyolil.

- ⁵Qama qo' xmayin ti'j jun prow, nakuj nqo' xmayin ti'j Dyos ch'isal; exju' ntze'n ti'ju' nk'ulb'an, mixwittzun ti'te' chojb'il te.
- ⁶A kyninb'ilju' manb'aj aye' kyk'wal; atzu'n kytzalajb'ilju' tijwnaq aye' kychman.
- ⁷Myab'a'n nela' teju' xnak tu'n tyolin ttxolilti'j, ex lay tz'elb'a'n tu'n tchan yol jun tnik'alti'j.
- ⁸Aju' nchojon tu'n tb'inchanjtz xtalb'il te, toj twitz qa tkyaqil kb'entil tu'n jaxjaku' matxa'.
- ⁹Alkyete nkub' tnajsa'n til juntl ate'qe' tamiw; atzunju' nxi' tchitpu'n til juntl nel ik'u'n.
- ¹⁰B'a'nxi'x nela' tzak'b'il te jun xjal ati ttab'l kyetwitz qama b'aj syalit jun xjal xnak.
- ¹¹Aju' pi's noq njon q'oj, ilti'jtzun k'okyel yal juntl kuwxix kyetwitz.
- ¹²B'a'npete' qama tz'okyal jun tx'u'j ttxu oso qwitz kyetwitz tu'n tb'in jun xjal jip.
- ¹³Aju' min tq'o'n b'a'n tu'me'l t-xel kse'n nb'inchanjtz te kukx atiju' taq'wixil toj tja.
- ¹⁴Ikyte q'uju' ajttzaj kse'n timal a' ajtex piq'j; ate b'a'n tu'n qik'b'et kyetwitz tu'n txi' toj nim.
- ¹⁵Kab'e' ti'xti' taq'wix twitz Dyos qama txi' tzaqpetu' ati til ex tu'n tjtz'etu' mixti' til.
- ¹⁶¿Titi' k'ajb'ela' teju' xnak tu'n tlq'onte nab'l extzun mixti'x nximan?
- ¹⁷Jun qamiw kyeqten tuk'i'l, nakuj jun qtzik ajqoktz'aq twitz b'is.
- ¹⁸O'kxte' mixti' ttab'l nkyej tziya'n tk'asju' tuk'i'l ex nkyej tq'o'ntib' ka'yilte tu'n tchjetu' k'as.
- ¹⁹Alkyete noktik'le'n juntl, tajb'il tu'n tb'ujun; alkyete' ntnima'ntib', axte'ntzaj q'inte tq'ob' tze toj twi'.
- ²⁰Aju' xjal txlaj ttab'l layx ten toj b'a'nil; exju' xjal mya'l taq' kb'eltz'aq toj.
- ²¹B'isb'ajilx tu'n qok manb'aj te jun xnak k'wal; mixya tzalajb'ilte' tu'n qok tman jun xnak k'wal.
- ²²Aju' wnaq ntzalaj majx nok te q'anb'il, atzunju' nb'isin max ntzaj qb'is tu'n.
- ²³Aju' b'inchal myab'a'n ntk'mo'n pwaq toj ewaj, ntxalpuj ttxolil kawb'il tu'n.
- ²⁴Aju' xjal b'a'n ximan, njon nab'l, atzu'n xnak noqx njawje ti'ju' t-xim.
- ²⁵Naqx yajb'il ex q'ol tx'u'jilj noka' k'walb'aj xnak kye' tman.

²⁶Myab'a'n tu'n tz'e'yset twitzju' xjal mixti' til ex mya tu'me'l tu'n tb'aj pejitju' xjal tnik'alti'j.

²⁷Ati ttab'lju' xjal ntjk'u'n taq', b'a'n t-ximanteju' min jaw tx'u'jin lwiw.

²⁸Expena' nok q'o'n xnak te ati ttab'l qama kub' tq'o'n nak'li.

Pr 18

¹Aju' xjal o'kx ntjyo'n tajb'il, äk'u'ä, ex tkyaqil b'a'n nab'l nel tik'u'n.

²Min tajb'il jun xnak tu'n tknonte xnaq'tzb'il; noq njaw tnima'ntib' tu'nju' ch'i'n nb'ent tu'n.

³Ch'xawilte' nnel tu'n b'inchaj il; exju' nimjtib'il nel qch'ixaw tu'n.

⁴Iky tyol ati ttab'lju' kse'n a' nimt-xe, nin a' nb'et, t-xochil nab'l.

⁵Myab'a'n tu'n txi' tzaqpi'nju' aj il tu'n ajkawil ex tu'n tkub' ktz'e'ysa'n twitzju' mixti' til.

⁶Aju' mixti' ttab'l tu'nx ttzi njon q'oj; ex asyal ntjyo'n tu'nju' tyol.

⁷Tu'nx tyolju' xnak nkub'o'lja'; ex tu'nx ttzi noka' tq'o'n aqwil tqul.

⁸Naku'xixtej kab'ju' jk'ujyoli'n, ajtzun tjapun b'aj, majx tk'ayil npon ti'j qanmi.

⁹Kyitz'in kyib'ju' ky'aj kyuk'i'lju' txa'ju'n tkub' kyu'n!

¹⁰Iky tb'i Qman Dyos kse'n jun ja nimin twe' ex kuw janche pona' tnik'alkyi'j klolkyib'.

¹¹Toj ttab'lu' q'inun qa iky tq'inumalu' kse'n jun nintnam tok nintapi nimin twe' ti'jile.

¹²Tu'ju' nimjtib'il nqo b'o'lja'; ex tu'nelju' me'sb'il nqo k'i'wlanjtza'.

¹³Ch'ixb'ajilxte' tu'n txi' qma'n qyol na'mxtoq qb'inte se'n tu'me'lxi'x.

¹⁴Ate' yab' ax nq'uqb'ante tk'u'j, ¿alkyexi'x kq'uqb'alte kyk'u'ju' nche' b'isun?

¹⁵Inknet ojtzqib'l kyu'n ati kynab'l ex kyu'n nkane toj kywitz aju' nche jyon ti'j;

¹⁶Tu'n jun oyaj nb'ent qpon yolil kyuk'i'l xjal nimaq kyoklen.

¹⁷Aju' tnejel xjal npon twitz kawil naku'j mixti' tpaj, ajtzun tpon tajq'oj atzuntzu' nela' yala' til.

¹⁸Tkyaqilju' q'oj kyq'onkyje' toj tq'ob' Dyos ate nq'onte nak'b'il kyxolju' nche q'ojin.

¹⁹Jun tzikb'aj mo itz'imb'aj qama tz'ok ttx'u'jil ikte' kse'n jun nintnam kuw. Ikyte q'ojju' kse'n k'uxb'il te maqb'il ttzi nin tja kawb'il lay b'ent qokx toj.

²⁰Qo walte' b'a'n mujqa myab'a'n kse'nxju' qo yolin

²¹Tu'n qaq' atite' chwinqlal mo kamik; aye'ju' mya'l che yolin aye'x che yajtel tu'nju' kyol.

²²Alkyete' nokyal b'a'n t-xu'jil, nakuj jun q'inumal: qu'n ntk'mo'n t-xtalb'il Dyos.

²³Aju' prow nkub'san; atzunte q'inun nxon tyol.

²⁴Ate' amiw naq ate'qexi' quk'i'l, atitzuntlte qamiw b'a'nxi'x tten quk'i'l kyetwitz qitz'inqib' tuk'i'l.

Pr 19

¹Ate b'a'nju' prowqo' qa nqoksla'n Dyos,
kyetwitzju' xnak jk'ulyol.

²Myab'a'nte' nb'ajx qk'u'j ti'jun ti'xti'; ati tu'n qximan nej ex min nel b'a'n naq wa'lq'e'l nb'incheta'.

³Tu'n t-xnakyil xjal, nela' txalpuj ti'ju' tb'e, yajxi'tzuntel nnoktq'o'n te tpaj Dyos.

⁴Qa ati qpwaq nim txqan qamiw, Atzunte prow xipe' nel ik'u'na' kyu'n.

⁵Ilti'j ktz'e'ysetel twitzju' mya ax tziyal; exju' chalyol mixti'x kolb'ilte.

⁶Nimte' jyolte xjal b'a'n oyin, ex kykyaqil tamiwileqe'.

⁷In pena' nel ik'u'n prow kyu'n ttzik mo titz'in, mitzunlo yakye' tamiw, majx nelkyik'u'n.

⁸Aju' xjal ntb'incha'n xnaq'tzb'il kse'nxju' ntkno'n, intk'u'jla'n tib' ex nch'iy toj tkyaqil.

⁹Aju' mya ax tziyal, ilti'j kb'el tz'e'ysa'n twitz; exju' chalyol ati tu'n tb'aj.

¹⁰Myab'a'n tka'yinx ntzalaju' xnak kyoj achb'il, mitzunloya jun lq'o'n majen tu'n tkawin kyib'aj nimaqkawil.

¹¹Inten tpasensju' xjal ati ttab'l, extzun a tb'anilxi'xju' tu'n tkub'najsetju' il.

¹²A ttu'u'jilju' nimaqkawil kse'n tq'ojq'ojel twi' b'alun aj tzanun, atzunju' t-xtalb'il kse'n xmu's tib'aj awal.

¹³Jun k'walb'aj xnak nche yajti tman tu'n. ex ikyte qyaju' noqx n'xalb'i kse'n jun ja ntx'atjne kukxju'.

¹⁴Ntzaj kyq'o'n qman qtx'otx' ex qja te qetzb'il; atzu'n xu'jilb'aj ati ttab'l a Qman Dyos ntzaj q'onte.

¹⁵Tu'nju' ky'e'jil ntzaj txqan qwatl, exju' ky'e'j kyajtel tu'n we'yaj.

- ¹⁶Alkyete ntb'incha'n chaq'b'il ati tchwinqlal; alkyetzunte nel ik'unte t-xnaq'tzb'il Qman Dyos, kb'ajel.
- ¹⁷Naku'j te Dyos nxa' tmajina'n xjal nonin tiju' prow, ex aku'te Dyos ktzajel q'onte tu'me'l t-xel.
- ¹⁸Tzak'umju'ya tk'wala inxku' tq'a' tzak'u'tib', laytzun majxkub' tb'yo'na toju' tzak'b'il.
- ¹⁹Alkyete' kuw ttx'u'jil ktk'ma' tu'me'l t-xel myab'a'n tu'n txi' myet qu'n kytzajelxi'x ttx'u'jil.
- ²⁰B'inkuya nab'l ex k'momju'ya tzak'b'il; ktenb'eltzun ttab'ltzuya ajttijina.
- ²¹Aju' xjal nim txqan t-xim tu'n tb'inchante, atzunte' Dyos kq'malte qa kjapumel.
- ²²B'a'nte' qa tnik'alti'ju' xjal; ate b'a'nju' prowqo' kyetwitz tu'n qok chalyol.
- ²³Atite chwinqlal qanb'ina te Qman Dyos; nqo' tzalaj ex mixti'te' nqo ik'a'.
- ²⁴Aye'kye' ky'aj kyky'ajpe' tu'n kywan, noqpe' tu'n txi' kyi'q'i'n toj ktzi.
- ²⁵Ate' xnak ilxi'xti'j kytz'e'ysetil twitz tu'ntzun teltnik'; atzunte' ati ttab'l tu'n jumajxte' q'unb'ente te.
- ²⁶Alkye matz'ok miltz'ujti'j tman, ex matz'ex t-xla'ja'n ttxu' tja jun nimaq leq' mixti' tch'ixaw.
- ²⁷Aya nk'yajul lalun tz'el tik'unjuya tzak'b'il qatzun minti', k'elil txalpuja tiju' tb'eyil nab'l.
- ²⁸Aju' mya ax tziyal nxmayin ti'ju' kawb'il; exju' myab'a'n ntb'incha'n noq xlab'yol ntyoli'n.
- ²⁹Noq tkub'ku'tlte' tz'e'ysb'il kwitzju' b'inchal myab'a'n; exte' syal ktze'lti'ju' xnak.

Pr 20

- ¹Aju' q'e'n in naj ttab'l xjal tu'n; exqa matxi' kyk'wa'n nim nche elxja'ja' tu'n; qa ntx'ujti minti' nximan ti'ju' ntb'incha'n.
- ²Iky ttx'u'jil nimaqkawil kse'n b'alun ntzanun; alkyete' matxi' yekunte nelje tchwinqlal.
- ³Ninb'iltete xjalju' qama tnajsa'nju' wulji'n, atzunte' xnak xipe' jyona' q'oj.
- ⁴Ate' ky'ej minti' nkjon; ajtzun tpon tq'ijlalil njon twa, ex mixti'x nknet tu'n.
- ⁵Ikyte ximju' e'wa'n kse'n jun nin a' nimin t-xe, atzunju' xjal ati ttab'l neltnik' ti'j.
- ⁶Nimte' nkyma'n qa tnik'alkyi'j, layxtzun knet jun qu'n jatu'n tok qeqk'u'j.

- 7;K'iwla'n qe'kye' k'wa'lb'aj qama che lpe ti'j kyman tnik'alkyi'j!
- 8Aju' nimaqkawil ajtkub' qe tu'n tkawin, noq ajt-xi' tka'yi'n toj kywitzju' b'ajsal majx npon ttab'l alkye ti tpaj.
- 9Mix-a'lokye kq'malte: xtilunwe' wanmi, ex mixti'we' wil, chiwt.
- 10Kab'e' ti'xti' nel tik'u'n Qman Dyos aju' tqan peḡ min tz'aqli, exju' malb'il tuk'i'l sb'ub'l.
- 11Tu'nju' tu'me'l se'n nanq'ina' ku'xun nq'ancha'lixa' qa tnik'alti'j.
- 12Aju' xkyinb'aj tu'n tb'in atzu'n witzb'aj tu'n tka'yin kykab'ilx tb'inchb'aj Dyos qe'.
- 13Lalun wtanxi'xa tu'n lalun kub'aja; iq'imila twatla, we'ktza prim ktenb'iltzun twatziya.
- 14;Mya'x b'a'nte' tk'a'xa!, ntma'nju' loq'ol, tb'ajlenxi'tzun loq'o'n inxpetzun ntzalaj ti'j.
- 15Nimxi'x toklen tyolju' ati ttab'l, kyetwitz q'anpwaq ex txqan ab'j tb'anilqexi'x.
- 16Jun xjal makyej tziyal ch'ex te jun xjal minti' tojtzqi'n, Q'imil jun tixtiya te, tu'n tkyejten anjtz'b'il k'as.
- 17B'a'nlate' toj twitza tu'n taq'unana tk'i' sb'ub'l yajxi'tel kb'el tchjo'na.
- 18Qa ati jun t-xima, tnejel b'inx ttab'la qama txi'ya q'ojil jyonx tu'me'la b'a'nxi'x
- 19Min newit jun ti'xti' tu'n jk'ulyol, qu'mtzun lalun qe tk'u'ja ti'j jun jk'ulyol.
- 20Aju' k'wa'lb'aj taq'wix tyol kyi'j tman kb'el yupj ttxa'n ttzaj tojxixtej qlolj.
- 21Aju' ti'xti' lwiw nkub'ti'j, ajxi'x tjapun kanun mixya tzalajb'ilte'.
- 22Lalun tmaya qa k'okyel tq'o'na tu'me'l t-xel; qek tk'u'ja ti'j Qman Dyos, qu'n ate kb'inchalte tu'n tkanb'ana.
- 23Inche tik'o'nte Qman Dyos tqan peḡ min tz'aqli; exju' malb'il myab'a'n.
- 24Ate Qman Dyos nxb'etzanqe; ¿se'n taq'wi tu'n qb'inte jaqopomela'?
- 25myab'a'n txiqtziya'n jun ti'xti' te Qman Dyos qa na'mxtoq qximan qa kb'entel mujqa lay.
- 26Aju' nimaqkawil ati ttab'l majx nche kub' tb'yo'n b'inchal myab'a'n tu'n kb'aj jumajx.
- 27Aju' Xewb'aj tzaj tq'o'n Dyos teju' xjal a spik'unju' nk'anti tojxi'x tanmi.
- 28Aju' nimaqkawil ati ttab'l ntk'u'jla'n ex nyolin ax atzunte' tzuyb'il tkawb'ilju' b'a'nxix'.

²⁹A kykuwalju' ku'xun atzu' ta' toju' kyipumal; atzunkye' tijwnaq ninb'ilkye qama saqax kywi'.

³⁰Aju' aj il tzmaxi' nok ttab'lju' ex b'anixa' toj tchib'l asyal ex k'ixb'len.

Pr 21

¹Aju' ttab'l nimaqkawil naku'j tñimal a' toj tq'ob' Dyos, ex inxitiq'i'n jaxja tajb'ila'.

²Tkyaqilju' te xjal intb'inha'n majx b'a'nile toj twitz, o'kxte Dyos neltnik' ti'ju' t-xim xjal.

³B'inchamju'ya tnik'alilti'j, qu'n tb'anilxi'x nela' toj twitz Dyos kyetwitz chojb'il.

⁴Aju' xjal in tñima'ntib' tk'i' ttab'l in q'ancha'lix tu'nju' twitz; ex tkyaqilju' te intb'inha'n ilqe'kye'.

⁵Aye'ju' xim b'a'n xinb'enkye inche elb'a'n; atzunju' inche kub' nk'et toj ojqlb'il minti' in che elb'a'n.

⁶Tkyaqil q'inumal nk'met tu'n chajyolil noq jun kmuj te' tzalajb'il tu'n kyeju' inche jyonte tb'eyil kamik.

⁷Axju' kyb'inchb'en xjal b'inchal myab'a'n kb'el xitunkye, tu'n tpaj min xkyaj tu'n kyb'inchante tnik'alilti'j.

⁸Tz'ilju' tu'me'l tk'i' tz'anq'inju' xjal b'inchal myab'a'n ex mya q'uqli tk'u'jlalil; atzu'n xjal nanq'in toj tnik'alti'j xnu'l tchwinqlal.

⁹tb'anilxi'xte' tu'n qnajan toj jun ja xoq'l t-xe; kyetwitz tu'n qnajan toj jun nin ja tb'anilxi'x tuk'i'l jun qya mixti'x ttab'l.

¹⁰Aju' in b'inchal myab'a'n o'kxtzu' in ximana' tu'n tb'inchal il; ex min inche tk'u'jla'n twnaqil.

¹¹Tu'n tz'e'ysb'il twitzju' pi's, nkaneya' toj twitzju' min nximan; atzu'n xjal ati ttab'l nkane toj twitz noqx tu'n ajt-xi' chik'b'a'n te.

¹²Nximanju' tnik'alxi'xti'j ti'ju' taq'wixil ntzaj ti'ju' xjal aj il; ajttzaj q'o'nju' yajb'il tib'aj.

¹³Alkyete min nxitb'i'n tkub'sb'ilju' prow ex ikxte lay tzajb'i'n ajtqanin o'nb'il.

¹⁴Aju' xjal kuw ttx'u'jil inkub' tk'u'j tu'n jun oyaj nxiq'o'n te toj ewaj.

¹⁵Intzalaju' xjal tnik'alti'j aj tb'inchetju' tnik'alilti'j, atzu'n kyeju' b'inchal myab'a'n jun xitb'il nnul.

¹⁶Alkyete matz'el tpa'ntib' ti'j ju' tb'eyil nab'l, atzu' kweb'ila' kxol kyimni.

¹⁷Alkyete' ntk'u'jla'n achb'il kb'el prowix, exqe' nkyk'u'jla'n b'in e'k'ok'sb'il lay che jaw q'inumax.

- ¹⁸Kyajtelju' xjal b'inchal myab'a'n ex xmletz' te t-xelju' xjal tnik'alti'j.
- ¹⁹Tb'anilxi'x tu'n qnajan toj chq'ajlaj kyetwitz tu'n qnajan tuk'i'l jun qya mixti' ttab'l ex kuw t-tx'u'jil.
- ²⁰Toj tjaju' xjal ati ttab'l ati nim q'inumal ex k'ok'sb'il, atzunju' mixti' ttab'l mixti'xte ati te qu'n tkyaqil in kub' tnajsa'n.
- ²¹Alkyete noktilil tu'n, tu'n tok tnik'alti'j ex b'a'n xjal in okyal chwinqlal tu'n ex oklenj.
- ²²Nok tzaqpaju' xjal ati ttab'l ti'j jun nintnam jpu'nti'j, majx nkub' tb'ajsa'n tkyaqilju' tipumal jaq'uqla'toq tk'u'j
- ²³Aju' xjal nximan tib'aju' tyol kxe'l tma'n, lay txi'jk'u'n toj jun ti'xti' myab'a'n.
- ²⁴Aju' xjal nimaltib', la'j ex xmayil a tb'iju' xjal mixti' ttab'l.
- ²⁵Aju' ky'ej nim ti'xti' tajb'il tu'n tten te, aye'tzu'n tq'ob' mixjun nche aq'unan;
- ²⁶tkyaqil q'ij npon tk'u'j ex nlab'ti. Aye'tzunkye' tnik'alkyi'j nche tzalaj tu'n kyoyin.
- ²⁷Nche tik'o'nte Dyos chojb'il kyu'n xjal b'inchal taq'wix, qu'n inxi' kq'o'n tuk'i'l taq'wix nab'l.
- ²⁸Aju' myab'a'n tziyal ati tu'n tkyim, Atzunju' b'a'n tziyal ati tyol te kolb'il.
- ²⁹Noktq'o'ntib'ju' b'inchal myab'a'n kuxi'xtej majx tnik'alti'j; atzunte' tnik'alti'j q'uqlixi'x tk'u'j qa nanq'in b'a'n.
- ³⁰Mixti'te nab'l, k'atztwi' ex b'a'n yol majxwit nim toklen twitz Dyos.
- ³¹Aye'kye xjal inb'aj knk'u'n ju' kychej tu'n kb'jex toj q'oj, atzunte Qajaw inq'onte kyipumal tu'n kykanb'an.

Pr 22

- ¹Ate' tb'anilxi'xju'aju' b'a'n qb'injtz kyetwitz ati txqan qq'inumal, exju' qyolinjtz kyetwitz txqan q'anpwaq ex saqpwaq.
- ²Junx kyoklenju' q'inun exju' prow qu'n a Qman Dyos b'inchankye kykab'il.
- ³Aju' ati ttab'l ajtkub' tq'o'ntib' jun ti'xti' toj tb'e te joyb'ilti'j inximan nejtl ex inel tpa'ntib' ti'j; atzunte' mixti' ttab'l mixti'x inximan ex ajtna'nte atitl toj yajb'il.
- ⁴Aju' me'sb'il exju' ninb'ilte Dyos inche tzaj tq'o'n oyaj, q'inumal, chwinqlal ex oklenj.
- ⁵Aju' xjal b'inchal myab'a'n nim ti'xti' taq'wix tkub' toj tb'e; atzunju' intk'u'jla'n tchwinqlal in kumin te tkyaqil lu.

⁶Xnaq'tzamju'ya k'wal tu'n b'a'n nab'l kyoju' tq'ijlalil ja'lo, kse'nku'tzun aj ttijin lay tz'el tpa'ntib' ti'j.

⁷Kxolju' prowqe', ate' q'inun in kawin; exju' ajk'as nnok te tmajenju' q'ol majen.

⁸Alkyete nb'inchan taq'wix ex taq'wixil ktk'ma' te tu'me'l t-xel; jate Dyos kb'el xitunte tu'n ttze te oklenj tk'i' ttx'u'jil!

⁹K'i'wla'nte' xjal inlaqjtk'u'j ti'j juntl ex tu'nju' inkub' taq'pun twa kxolju' prow.

¹⁰Xla'jamixju'ya xjal kuw xmayin, kse'nku'tzun mixti'tl xitb'il kxole' ex tu'n tb'aj ju' ik'jtib'il ex q'oj.

¹¹Nche tk'u'jla'n nimaqkawilju' xjal xtilun kyanmi, ex nokju' xjal nyolin tuk'i'l aq'b'il chjonte te tuk'i'l.

¹²Ate Dyos nxq'uqin ti'ju' xjal ati ttab'l ex inb'aj tchuksa'n kximju' b'inchal myab'a'n, ju' in kyej b'entti'j kyu'n.

¹³aju' ky'aj noqx tu'n lalun tz'aq'unan inkub' t-xima'n txqan ti'xti' lay chinxwe' aq'unal qu'n qaj sokyal jun b'alun nwitzze' ex jaku' chinxtch'yo'ne'.

¹⁴Iky ttzi qya ajpajil kse'n jun xoch nimin t-xe janche b'ajku'x tz'aaq' xjal intx'u'jin Dyos kyi'j.

¹⁵Xnakil ati toj tanmiju' ku'xun, oktzun k'elil tu'n jun tzak'b'il tk'i' asyal.

¹⁶Alkyete' inkub' tyaju'n prow noqx tu'n tjaw q'inumax mujqa matz'onin tuk'i'lju' q'inun kb'el prowix.

Aye' junaq lajoj q'unb'en kyu'n ati kynab'l

¹⁷Q'ontza anb'il ex b'inku'ya q'unb'en kyu'n ati kynab'l; ximana ti'ju' kxe'l nxnaq'tza'ne' teya.

¹⁸Ktzalajela ti'j qama tk'u'ya toj ttab'la ex tu'n tb'ent tjaw tma'na kse'n nojqelan.

¹⁹Che kxe'l nchik'b'a'ne' teya ja'lo tu'n tokqe tk'u'ja ti'j Qman Dyos.

²⁰E'kub' ntz'ib'a'ne' junaqlajoj q'unb'en teya ati nab'l ex ojtzqib'l kyoj,

²¹Tu'n t-xnaq'tzeta tu'n teltnik'a ti'ju' ax, tu'ntzun tq'onteya jun b'a'n tqanil te jun xjal qama tqani teya.

- 1 -

²²Lalun kub' t-sb'u'na prow naq tu'n toj tq'ob'a ta', ex lalun kub' tyaju'na xjal mixti' klotte kywitz ajkawil.

²³qu'n aku' Qman Dyos kklolte ex che b'eltyaju'nju' xjal ate'k yajulte.

- 2 -

²⁴Lalun tz'uk'ilana kyuk'ilju' kuw kytx'u'jil ex lalun b'eta junx kyuk'i'lju' mya'lqe'.

²⁵qu'n jaku' tz'el tkno'na tu'me'l kse'n che anq'in myab'a'n ex jaku' axa kub'jtz'onte tqula.

- 3 -

²⁶Lalun kyej tq'o'ntib'a tjaq' tk'as juntl xjal,

²⁷qana' mixti'tl tu'me'l tu'n tchjet tu'na, expe' jaku' tz'el iq'i'n tkuǎb'ila te chojb'ilte.

- 4 -

²⁸Lalun tch'exb'eju'ya nqach ju' kyejni q'o'n kyu'n ojtxi' tchmana.

- 5 -

²⁹Alkyete ntb'incha'n taq'un b'a'n, ktenb'el ajb'el kye nimaqkawil mya ajb'el te jun xjalxi'.

Pr 23

- 6 -

¹Qama txkonjtza wal tja jun xjal ati toklen, ximana b'a'nxi'x alqk'etz q'uqla'ya.

²B'a'nqa nq'aq'ana, jk'um tib'a ti'j twaya;

³Lalun jaw tzalaja ti'ju' t-xilel wab'j tb'anil tka'yinx lu, qu'n naq tka'yinkyte'.

- 7 -

⁴Lalun majx tz'ok ye'ya ti'ju' q'inumal; tenx ttab'la, lalun b'ajx tk'u'ja ti'j.

⁵Qama tz'el tnik'a b'a'nxi'x, naqch'i'n toka'te' q'inumal; qu'n naqx minab'en ajt-xi lik'ik'in kse'n q'anjel.

- 8 -

⁶Lalun tz'okqeya ti'j tmes jun xjal ǎk'u'ǎ, lalun jaw tzalaja ti'ju' t-xilil twa,

⁷Qu'n mya tu'n tkyaqil tk'u'j ntxokona', qu'n majx nka'yin se'n kwaliya;

⁸atzu'n twaya xb'aj kb'jawil t-xa'ntla mixti'x soka'te' ttzajb'ila tuk'i'l.

- 9 -

⁹Lalun txitq'o'na kynab'lju' xnak, qu'n naq kjawil xmayin ti'ju' ttab'l kxe'ltq'o'na.

- 10 -

¹⁰Lalun tch'exb'eju'ya ojtxi' nqach, ex lalun kub' ttzyu'na kyt'otx' meb'a,

¹¹Qu'n aye'kye' lu ati jun onilkye nimtipumal ex ate kyklolkye twitza.

- 11 -

¹²Xonk tk'u'ja ex q'onk ttab'la ti'ju' xnaq'tzb'il ex kyi'ju' ojtqib'l.

- 12 -

13Tzak'umju'ya ku'xun, lay kyimte' tu'n jun k'i'xlob';

14Ape'na' qama ttzak'uya, kkletel tu'na te kamik.

- 13 -

15Nk'yajul ajtok ttab'la, ayinwe' chin tzalajel b'a'nxi'x;

16Ok nna' junwe' tzalajb'il nimxi'x toj wanmiye' ajt-xi' nb'i'ne' nyolina tojxi'x tu'me'l.

- 14 -

17Lalun tx'a'lti'jtk'u'ja kyi'ju' b'inchal il; nima'nkpete'ya Qman Dyos kukxju';

18Oktzun ktenb'il tchwinqlaltzu'ya ex ttzalajb'ila kukxju'.

- 15 -

19B'inkuya b'a'nxi'x nk'yajul ex knoma; q'onk tilila tu'n txi' lpeya ti'ju' b'a'n b'e.

20Lalun tz'uk'ilana kyuk'i'l twi' tx'ojetel, expe' ikx kyuk'i'lju' tzeq,

21Qu'n aye'kye' tx'ujtenil exqe' tzeq-qe' kche b'el yajti, ikxqe' ky'ejqe' kb'el xla'qix kyi'j.

- 16 -

22Ka'yinx tmana ex ttxuya; lalun che eltik'u'na aj kytijin, qu'n aye' ch'isalteju'ya.

23Q'onktililju'ya ax ex nab'l, xnaq'tzb'il ex tz'okxa k'atz, jalun tz'el tpa'ntib'a kyi'j!

24Jun b'a'n k'walb'aj ex ati ttab'l tu'me'l x tu'n kytzalaju' tman ti'j;

25;Atzun b'inchamju'ya, tu'ntzun ttzalaj tmana ex ttxuya ti'ja!

- 17 -

26Chin tb'inku'ya nk'yajul, ex ka'yinka b'a'nxi'x aju' in nb'incha'ne';

27Qu'n ikyte qya eqch exju' ajpajil kse'n jun xoch nim t-xe;

28Ikyqe' kse'nqe' eleq' jutziqe' ka'yilkye xjal, ex nim ichan nche' tzpet kyu'n.

- 18 -

29¿Alkyetzu'n kyajtel? ¿Alkye kyt'i'njne? ¿Alkyetzu'n nq'ojin ex alkye noq'?
¿Alkyetzun nb'iyli extzun mixti' til? ¿Alkye nkub' yupj tuk'i'l?

30Aye'ju' xjal min kyej kyk'wan q'e'n ex nb'aj ksmo'n chukchaq q'e'n.

31Aya q'a, lalun pon tk'u'ja ti'ju' k'waj q'e'n. ;Nakuj xq'an twitz aj kux qo'n toj tkb'el! ;majx tb'anil tka'yinx!

32Tetzun b'ajsb'il kuw tchib'l kse'n naqa xqo' oktx'a'n tu'n jun kan.

³³Milchaqx toj twitza k'okyel, kb'el yupj tuk'ila, ti'xlo tyol loya;

³⁴Chiloya qa atiya nky'ajchaq ninnjab' ex naku'j tokxa twi' jun nin tze,

³⁵Ktma'ya: Machin b'ajb'yone', ex minti' xna'ye'; machin b'aj jikune', ex minti' xwile'; ajtzun ttzaj nna'n wib'e' kchin xe'le' jyol txqantl q'e'n.

Pr 24

- 19 -

¹Lalun pon tk'u'ja kyi'ju' b'inchal myab'a'n ex lalun tmujb'a tib'a kyuk'i'l.

²Qu'n o'kxtzu' nche' ximana' tu'n kyb'ujun ex o'kx nkyoli'n, tu'n b'inchal myab'a'n.

- 20 -

³Tuk'i'l nab'l njaw b'incheta' jun ja, ex tuk'i'l xim nku'x b'incheta' tq'uqlil;

⁴Ex tu'n ojtzqib'l nb'aj noja' kyoju' ja. kyu'n txqan ti'xti' nimaq kyoklen ex tb'anilqe'.

- 21 -

⁵Ate b'a'n jun ichan ati ttab'l kyetwitz jun ichan kuw; ate b'a'n ojtzqib'l kyetwitz ipumalj,

⁶Qu'n qama txi'ya q'ojil ati tu'n t-ximana nojqelan tu'n txi' tjanya tu'me'l tu'n tkanb'ana.

- 22 -

⁷Majx njpet ttziju' xnak ajtpon twitz kawil, qu'n najchaq ta' ti'ju' ojtzqib'l.

- 23 -

⁸Alkyete noq nximan taq'uxil, a tb'iju' nok q'o'n (taq'wix ttab'l).

⁹A ttab'l xnakju' tu'n txi' b'inchal il; mix-alo'xte' in ik'xtu'n tu'n tten tk'etzju' xjal twi'xmayil.

- 24 -

¹⁰Alkyete' nkub'numj ajttzaju' yajb'il, na'ntzun ch'i'n tokslab'l tzu'.

- 25 -

¹¹Klomqeya xjal xi' kxi' toj kamik; tzaqpimqeya xjal ate'k twitz kamik.

¹²B'a'n qama tmaya qa mixti' tila; mana' tz'ilwiya tu'nju' ojtzqil qanmi; ex xq'uqilteya aju' tzul chjonte teyele kse'nxju' taq'unb'en.

- 26 -

¹³Wana, q'a, ti'ju' ta'lkab' chi'; Nik'b'ensexpe'ya tk'ok'jalxi'x.

¹⁴Ikytzu'n tchi'yal nab'lju' exju' ojtzqib'l; qama knet tu'na, b'a'ntzun kxela'tza jumajxtzun kqeb'il tk'u'jtza.

- 27 -

¹⁵Lalun kub' t-xima'na jun ti'xti' myab'a'n ti'ju' tnik'alti'j, ex lalun che b'je'x telq'ana toj tja,

¹⁶Qu'n maskye wuq maj xkub' tz'aq, wuq maj kjawil we'; aye'tzunkye' b'inchal myab'a'n majx nche'x toj il.

- 28 -

¹⁷Lalun tzalaja ajtkub' tz'aqu' tajq'oja ex lay tzalaj tanmiya aj txi' toj il,

¹⁸Qu'n lay tzalaj Dyos ajtkayinte ja'lu, jaku' tib'aja kub'a tz'axju' ttx'u'jil.

- 29 -

¹⁹Lalun tx'u'jina kyeju' b'inchal myab'a'n expe' lalun tx'a'lti'j tk'u'ja kyi'j,

²⁰Qu'n myab'a'n kjapumela' b'ajte' tchwinqlal: jkyupjelte' b'inchal myab'a'n ttxa'n kytzaj!

- 30 -

²¹Nk'yajul nimana te Dyos ex kye nimaqkawil, lalun tmujb'a tib'a kyuk'i'l ajq'oj,

²²qu'n minab'inx ajttzaj xitb'il kyib'aj, mix-a'loxe b'ilte se'n kb'ajila'.

Jte'tl yol b'aj q'ma'n kyu'nju' ajnab'lil

²³Ikx aye'ju' yol lu q'ma'nqe' kyu'n ajna: Myab'a'n qa naq te jun nb'incheta' kawb'il.

²⁴Aju' kawil qama tz'oktq'o'n mixti' tilju' nimaq til, k'elil ik'u'n kyu'n tnam ex kb'ajel yasu'n;

²⁵Qatzun nche kawin tojxi'x tnik'alti'j nxi' qani'n ky'i'wb'il kyib'aj kyu'n xjal.

²⁶Aju' b'a'n tzaq'web'l iky nela' kse'n qma'tz.

²⁷Nk'uma kkyaqilju' k'ajb'el teya ex b'inchaxa taq'una toj kojil b'inchanktzun tjazuya.

²⁸Lalun jawtiq'i'n jun yola ti'j twanaqila ex lalun chanyola ti'j.

²⁹Lalun taq' tu'me'l t-xela te juntl, tu'nwt tb'inchanteya kse'n xb'inchanjtz teya.

³⁰Mawile' ttx'otx'ju' ky'aj ex tawalju' xnak xjal:

³¹Noqx txqan ch'i'x matx tzaj b'ent toj, ex matzaj juptz'aj txqan itzaj toj jni'ju' ttapi ti'jile matx tzaj tilj.

³²Tej nka'yinteye', majx kyej toj nwi'ye' wile' ex el jun nnab'le' ti'j;

- ³³naq tu'n ch'i'n qama tzajtwatla exqa makub' tchle'n tq'ob'a,
³⁴Tzul prowil ex k'okyel tzaqpaj ti'ja kse'n jun eleq' iq'i'n tq'aq'.

Pr 25

Tkab' tnej yol q'ma'n tu'n Salomon

- ¹Ati jte'tl q'unb'en tu'nx Salomon, tz'ib'a'nqe' kyu'n ajb'el te Esekyiy, nimaqkawil aj Juda:
- ²Injaw nimet Qman Dyos tu'nju' e'wa'n tu'n, aye'tzu'n nimaqkawil tu'nju' noktilil kyu'n tu'n tchik'e jun ti'xti'.
- ³Ale'xju' twitz kya'j, ex toj tk'u'j tx'otx', ex ikxju' kyxim nimaqkawil. layx che kane toj qwitz.
- ⁴Qama b'je'l ttz'ililju' saqpwaq, kb'antel jun tb'anil ti'xti' tu'n aq'unal ti'j saqpwaq;
- ⁵Qama tz'el iq'etju' b'inchal myab'a'n toju' ajb'eb'l te nimaqkawil, kb'antel jun kawb'il tnik'alti'j.
- ⁶Lalun tnima tib'a twitzju' nimaqkawil, ex lalun kub' qeya toj kyq'a'jtzu' xjal nim kyoklen;
- ⁷Ate' b'a'nju' qama jawx txko'na tu'n, kyetwitz tu'n txiq'ma'n teya tu'n txitq'o'na tq'uqb'ila te juntl nimaqxi'x toklen. Qama tila jun ti'xti' kyu'nku' twitza.
- ⁸lalun txi'naja q'malte lwiyxi'x twitz kawb'il, qu'n jaku' pon juntl tziyal chik'b'alte se'nxi'x tu'me'l jaku'tzun naq jawka'ylajtla.
- ⁹Yolina tuk'ilju' xjal ati jun myab'a'n kyxole' tuk'i'l, tu'n lalun txi' toj nim, ex lalun txi' tyoli'na nxitjask'u'n juntl teya;
- ¹⁰qu'n kb'injtzela kyu'n kykyaqil xjal, qa layx b'ent tewanteya jun ti'xti' ex k'elel ik'o'na tejumajx.
- ¹¹Jun yol tojxi'x tu'me'l toju' kmuj ja nojqelana', nok kse'n mansan q'anpwaq, saqpwaq ka'yin.
- ¹²Ikyte tzak'b'ilju' kse'n u'wj q'anpwaqxi'x, teju' xjal b'a'n tk'monte.
- ¹³Aju' b'a'n sanjelal nok kse'n jun chews'b'il ti'j qanmi toj q'ijal, majx ntzajaju' tajaw ti'j.
- ¹⁴Aju' xjal in tla'ji'n tib' qa noyin extzun naqxtak'u'n, ikxi'xu' kse'n txqan muj ajttzaj tenenen mixti'xte' jb'al.
- ¹⁵Qati qpasensi nkub'ti'j jun kawb'il qu'n; exju' yol toj ttxolilti'j, chab'ax nkub' qk'u'j tu'n.

- ¹⁶Qama tz'okyal ta'lkab' tu'na, lalun tz'ok k'e'ya ti'j, qu'n jaku' xab'tla tu'n.
- ¹⁷lalun txi'ya q'achq'al tja tamiwa, jaku' sikti ex k'elel ik'una tu'n.
- ¹⁸Aju' nchan yol ti'ju' tamiw, ¡majx nk'ixb'san kse'n jun mans, qesb'il ex kse'n jun smaj ch'ut twi'!
- ¹⁹Tu'n tqe qk'u'j ti'j jun xjal xmu toj tq'ijlalil yajb'il, ikju' kse'n nqo' b'et toqjni qqan mujqa kse'n nch'yon jun qwitzte.
- ²⁰Myab'a'n tu'n tkub' tal chnab' te jun xjal nb'isun ikju' kse'n ta'l atz'an nok twitz k'ixb'ni mujqa kse'n qama qokub' x'b'iqe toj tq'ijlalil txun che'w.
- ²¹Qa nq'aq'an tajq'oja, q'onxa twa; exqa nk'wajti, q'onxa tk'wa';
- ²²qu'n qama tb'inchaya ikju', kb'el kyeqax tu'n tch'ixaw twitza, atzunte' Dyos kq'olte tu'me'l t-xel teya.
- ²³Qa ntzaj kyq'iq' toj qnayaj ntzaj jb'al, ex tu'nju' jk'ujyolil ntzaj qtx'u'jil.
- ²⁴B'a'npete' tu'n qnajan toj jun ja xoq'l t-xe, kyetwitz tu'n qnajan toj jun nin ja tb'anilxi'x tuk'i'l jun qya txinwi'.
- ²⁵Iky nela' jun b'a'n tqanilju' kyij najchaq tx'otx' kse'n tb'anil che'wa' qa nqo k'wajti.
- ²⁶Qa njawje jun tnik'alti'j twitz jun xjal b'inchal myab'a'n iky noka' kse'n t-xiklil a' xoq'l twitz ex tz'il.
- ²⁷Myab'a'n qa nb'aj txqan ta'lkab' qu'n, ate tu'me'lju' qa ch'uŕ nkub'a' ti'j jun ti'xti' qu'n.
- ²⁸Ikyte xjalju' min nb'ent tjk'unte tib', kse'n jun nintnam mixti' nintapi ti'jile.

Pr 26

- ¹Myab'a'n qa nkub' che'w toj jb'alil ex myab'a'n qama kub' jb'al toj q'ijal ikyxtzun xnakju' myab'a'n tu'n tjaw nimet.
- ²kse'n jun tz'unin tzpetni mujqa mixti' tpaqb'il, iktzu'n qanb'ilju' lay pon kanun ti'ju' xjal mixti' til.
- ³Jun chej nsla'jit tu'n k'ixlob', atzunju' kuwchej njk'et tu'n k'uxb'il toj ttzi ikxtzun xnakju' nkawit tu'n asyal.
- ⁴Lalun txitmujtza'na xnak, qu'n qama txittzaq'we'na jaku' tz'ela junx tuk'i'l.
- ⁵Chik'b'anxa tb'inchb'enju' xnak, tu'ntzun lalun tnatimatib'.
- ⁶Qama txi' qq'o'n jun qsanjel te jun xtrak layx pon tuk'i'l naqpe' nok te joyb'il q'oj naku'j matz'el jun twi' qqan.
- ⁷Jun xjal kox nqaku' nb'eta' iktzun q'unb'enju' kyu'n xjal xnak.

- ⁸Mixti'x qnab'l qama tz'ok qk'lo'n ab'j ti'ju' chik'tze ikxtzun tz'ela' qama txiqq'o'n ninb'ilte jun xnak.
- ⁹Jun tx'ujtenil mixti' ntna'nju' ch'i'x, ikxtzun xnakju' mixti'x noku' q'unb'en toj twi'.
- ¹⁰Nxonju' ajmajil kyi'j alkyechaqx xjal nche ik' iky nela' kse'n jun xjal nxitk'le'n xnak tja.
- ¹¹Aju' tx'yan nanjtl ti'j leq'ulte t-xab' iktzun xnakju' ilti'j nxi' b'inchal il.
- ¹²Layx qe qk'u'j ti'j jun xjal xnak mitzunyate' jun xjal nxi'x tnima'ntib' qa ati ttab'l.
- ¹³Aju' ky'ej noqx tu'n lalun tz'aq'unan ntma'n: ati jun b'alun toj b'e inxq'uqin tu'n nxi' tch'yone'.
- ¹⁴Insutyanju' tjpel ja kyu'nju' tzuyb'ilte ikxtzun ky'eju' nt-xtola'n tib' toj tkuxb'il.
- ¹⁵Aju' ky'ej inpe' ttky'aji'n naqpe' tu'n twan,
- ¹⁶Aju' ky'aj a tyolju' qa nimxi'x ttab'l kyekwitz wuq xjal.
- ¹⁷Qa nokx qq'o'nqib' toj kyq'oj txqantl ikju' kse'n qama jaw qtzyu'n t-äkyin jun tx'yan.
- ¹⁸Ikyju' kse'n okni toj twi' tok smajil ex xol ch'ut tu'n tb'iyun tuk'i'l q'aq'.
- ¹⁹Iktzun xjalju' nkub' t-sb'u'n tamiw in tma'ntzuntz: noqtaq nchin yaqinwe'.
- ²⁰Nkub' yupju' q'aq' qa min nokx pichk'et si, ex in b'aj ttxa'nju' q'oj qa mixti' jk'ujyoli'n.
- ²¹In ajb'en sb'aq tu'n tkub' ttxalq'aq'; ex tu'n tkub' q'aq', najb'en si; atzu'n tu'n qq'ojin, axixte' twi' q'ojil.
- ²²Ikyte jk'ujyolil kse'n tzequl, majxtzun nqo' b'o'lj tu'n.
- ²³A tyolju' xmletz' majx tb'anilxi'x tb'inx ikyju' kse'n tx'otx' xar uk'tza'nk tu'n saqpwaq.
- ²⁴Aju' ntx'a'lti'j tk'u'j min tma'n ajtyolin, atzun toj tanmi ati t-xim taq'wix.
- ²⁵Laluntzun txi' toksla'na qama tzaj yolin teya tk'i' tk'u'jlalil, qu'n ajju' ttab'l nojni tu'n txqan taq'wixil.
- ²⁶Maskyep'e' min ntyek'u'n qa ntx'u'jin, k'elil tnik'tzil kyu'n xjal.
- ²⁷Alkyete' ntlku'n jul te kamik axte kb'elix tz'aq toj; ex alkyete' ntolin ab'j twitz jawl tib'ajx ktzajela' tz'aq.
- ²⁸Aju' chalyol nel tik'u'n ax, exju' naq yoljne ntzaj ti'n xitb'il.

Pr 27

- ¹Lalun b'ajx tk'u'ja ti'j ju' q'ij te najchi'j,
qu'n minti' b'i'n tu'na titi' tzultiq'i'n.
- ²Q'onxa anb'il kye txqantl tu'n tjaw nima'na kyu'n; qu'n myab'a'n tu'n tjaw
tnima'n tib'a.
- ³Al qekeye' ab'j ex tz'awun, mastzun alxi'xte' ttx'u'jilju' xnak.
- ⁴Kuwxi'xte' tx'u'jilj exju' ik'jtib'il yajb'il, atzunte' tx'a'lti'j k'u'jb'aj majx
xob'ajilxi'x.
- ⁵Nimxi'x toklenju' tzak'b'il axxi'x kyetwitzju' tk'ujlali toj ewaj.
- ⁶B'a'nxi'x qama qo' tzak'unjtz tu'n qamiw kyetwitz tu'n qoktz'u'li'n tu'n jun
ajq'oj.
- ⁷ate' min q'aq'in, mipe'jun nxi'tlte' ta'l tab' tu'n; atzunte' xjal inxi'x q'aq'an
tkyaqilu' ti'xti' b'lo'n tu'n.
- ⁸Aju' xjal nxi' najchaq ikyju' kse'n pich' nlipan najchaq ti'jxi' tpaqb'il.
- ⁹Ikyte nela' jun nab'lju' ntzalaj qanmi ti'j; kse'n k'ok'sb'il npuk'chaj b'a'n nela'.
- ¹⁰Lalun naqka'yina kyi'ju' tamiwa mo kyi'ju' tamiw tmana. ex lalun txi'ya kyja
ttzika qama tzaj yajb'il ti'ja. ape'te b'a'nju' xjalxi' nqaku' tk'etza kyetwitz jun
twitz'ela najchaq.
- ¹¹Tenx ttab'la nk'yajul, tzalajb'ilte'; b'a'n nyoljintze' kyu'n xjal.
- ¹²Ate' ati ttab'l ajtkub' tq'o'ntib' jun ti'xti' toj tb'e, nel tpa'ntib' ti'j; atzunte' xjal
min ximan ljo'nte' tb'e; ajtna'nte matxitoq kub' yajti.
- ¹³Q'inkj jun ti'xti'ya ti'j jun xjal qama tz'ok tziyal ch'ex, qa min tojtzqi'na.
- ¹⁴Myab'a'nte' naq nxit-äch'i'na tamiwa na'mxtoq tjawe', xi' ktzajela' tx'u'jil ti'ja.
- ¹⁵Ikyte jun qya qa noq nçalb'i kse'n jun ja kukxju' ntxatjne toj jb'alil.
- ¹⁶Qama txiqmyo'n, naku'j qajb'il tu'n qwab'ante kyq'iq' mujqa qajb'il tu'n tten
aseyt toj tq'ob'.
- ¹⁷K'uxb'ilte' njqunte twitzte juntl k'uxb'il, atzun jun xjal nok ttab'l tu'n t-
xnaq'tzb'il juntl xjal.
- ¹⁸Alkyete' b'a'n ka'yin lob'j iw, klo'l ti'ju' twitz; ikxtzun xjalju' qama txi' tka'yi'n
taq'un tnejel, ktk'ma' oklenj.
- ¹⁹Toj a' q'anča'l tilb'ilalju' xjal, ikxqe'tzun xjalju' atzu' nela' knik'tzil tu'nju'
kynab'l.
- ²⁰Mixti'x nqe kyk'u'ju' kamik exju' muqb'il ikxtzun xjalju' mixjun qen tu'n tjon.

- ²¹Aju' q'anpwaq exju' saqpwaq atzu' nela' tnik'tzil toj q'aq'; atzunte' xjal atzu' nela' tnik'tzil qa b'a'n tyolinjtz.
- ²²Layx kyej t-xonte' xnak t-xnakyil b'a'nqa makub' tz'e'yset twitz kuw.
- ²³Ka'yinqexju'ya trita, ex xq'uqimqe'ya qa b'a'nile,
- ²⁴Qu'n aju' q'inumal exju' oklenj min nten tejumajx.
- ²⁵Aj ttzajb'entju' chuǰq'e'n, ex ajtb'aj ǰlajunix, ex ajkyb'uyitju' k'ul ex itzaj,
- ²⁶Kyi'ju' trita k'elil tlana tu'n tlq'et t-xb'aluna, aye'tzunju' chib' tu'n tlq'et ttx'otx'a
- ²⁷Ex k'elil nim lech kyi'ju' tchib'a teya ex kye tkyaqilju' toj tjaya ex ajb'el teya.

Pr 28

- ¹Nkub' oqju' b'inchal myab'a'n maskye mix-a'lo' njoynte, aye'tzunkye' tnik'alkyi'j nche anq'in q'uqli kyk'u'j kse'n jun b'alun.
- ²Qa myab'a'n ttenju' kawb'il toj tnam, mintzunte' tajb'il tu'n tkawin, Atzunte' nejenel ati ttab'l tkyaqilju' ti'xti' inb'aj tnik'u'n.
- ³Ikyte prowju' nalq'an tijuntl prow kse'n ajttzaj jun kyq'iq' jb'al ex majx nkub' yajti awal.
- ⁴Nmuje kytzi nelkypa'n kyib' ti'ju' kawb'il kyuk'i'lju' b'inchal myab'a'n; Aye'tzun njapun kyu'n min muje kytzi kyuk'i'l.
- ⁵Min nkanete' tnik'alilti'j toj twitzju' b'inchal myab'a'n, aye'tzunkye' nche jyon ti'j Dyos in kane tkyaqil toj kywitz.
- ⁶Ate b'a'nju' nqnima'n Dyos maskye toj prowil kyetwitzu' q'inun min na'n Dyos tu'n.
- ⁷Alkyete njapun tkawb'il Dyos tu'n, jun k'wa'lb'aj b'a'n ximan, atzunte' naq wantkub' tu'n, tch'ixaw tman nel tu'n.
- ⁸Aju' xjal nq'on pwaq ch'ex tuk'i'l tub'chil, nchmet tq'inumal, atzunte' q'inumal lu kxe'l q'o'n te juntl xjal nq'aq'an tk'u'j kyi'j prow.
- ⁹qa ati jun min tajb'il tu'n t-xitb'i'n tkawb'il Dyos, ikxte Dyos min ntzaj tb'i'n tkub'sb'il.
- ¹⁰Alkyete matxi' q'intēju' tnik'alti'j toj myab'a'n b'e, kb'el tz'aq tojxu' t-xpatxab'; aye'tzunkye' tnik'alkyi'j kyk'ma' t-xtalb'il Dyos.
- ¹¹Ate' q'inun toj twitz qa o'kxte atixi'x ttab'l, atzunte' prow qa ati ttab'l neltnik' qa mixti'te' b'a'n tu'n.
- ¹²Aj kykanb'anju' tnik'alkyi'j, tzalajb'il kye xjal; qatzun aye' b'inchal myab'a'n, b'isb'ajilte' toj kanmi xjal.

- ¹³Alkyete inkub' tewa'n til, lay tz'anq'in toj b'a'nil; atzunte' njawtz tpa'n til ex nkyej ttzaqpi'n, kb'el najsa'n.
- ¹⁴K'iwla'nte' xjal nxob' te Dyos kukxju'; atzunte' ch'uḁ tanmi kb'el yajti.
- ¹⁵Kse'n jun b'alun ntzanun mujqa jun oso nq'aq'an, iktzun xjalju' b'inchal myab'a'n nkawin tib'aj jun tnam prow.
- ¹⁶Jun nimaqkawil min ximan, nimju' yajb'il tu'n; atzunte' nimaqkawil mixti' jamjon ktenb'el nim tchwinqlal.
- ¹⁷Alkyete' matxi' b'yonxjal tjunilxte' kxe'l toj muqb'il: ;mix-a'lo'xte' kmayil ti'j!.
- ¹⁸Kkletelte' xjal tnik'alti'j, atzunte' pi's kb'eltz'aq toj taq'wixil.
- ¹⁹Alkyete nkub' taq'una'n ttx'otx', nim twa ati; atzunte' naq njaninje, k'anq'ila toj prowil.
- ²⁰K'i'wla'nte' xjal tnik'alti'j; atzunte' tajb'il tu'n q'inumax tu'n sb'ub'l, ati tz'e'ysb'il twitz.
- ²¹Myab'a'nte' qa mya' junelni kyilwi xjal qu'n; qu'n jaku' noqx tu'nelju' qo' b'inchana' il.
- ²²Aju' xjal noktilil tu'n tjaw q'inumax, noq njamjon, minti' b'i'n tu'n titi' tzul ti'j.
- ²³Qama kane toj qwitz b'a'nxpete' xjal ntzak'un kye witzu' naq nka'yin qi'j.
- ²⁴Aju' inelq'an kyi'j tman ex intma'n: mya il te', chij, junx kynab'l kyuk'i'lju' b'yolwnaq.
- ²⁵Alkyete' npon tk'u'j ti'j txqan ti'xti', noqx in jyon q'o'j; alkyetzunte q'uqlok tk'u'j ti'j Dyos kch'iyel toj tkyaqil.
- ²⁶Aju' xjal q'uqlok tk'u'j ti'j Dyos; nchmet ti'xti' te atzunte' inxi'x njamjon, noq nq'o'jin.
- ²⁷Aju' nonin ti'j prow, lay kub' prowix; atzunte' min na'nqe' tu'n, ktzajil txko'n toj twi'.
- ²⁸Ajkykanb'an b'inchal myab'a'n inche b'aj ewan xjal; ajtzun kykyim nimju' tnik'a kyi'j nchmet.

Pr 29

- ¹Minab'enx kb'ajelte' mib'a'n b'in kawb'il ex layx b'ant tklet.
- ²Qa tnik'alkyi'ju' nche' kawin, tzalajb'ilte' kye tman qatzun aye' b'inchal myab'a'n, inche yajti tman
- ³Ate' k'walb'aj ati tnab'l, tzalajb'il teju' tman; qatzun naq kuky'i'l qya eqch nb'eta', kyb'ajil tyaji'nju' tpwaaq.

- ⁴Aju' nimaqkawil tnik'alti'j, b'a'n telu' ttanam tu'n atzunte naq chojb'il ntqani'n, kyb'oljil tu'n.
- ⁵Ate' xjal kukx tjaw tnima'n tamiw, napelo' jun xpatxab' tu'n tjaw tz'aq
- ⁶Ate' b'inchal myab'a'n tojxu' t-xpatxab' kb'el tz'aca atzunte' tnik'alti'j b'a'n nanq'ina' ex ntzalaj.
- ⁷Max tok toklenju' prow tu'n tnik'alti'j atzunte' b'inchal myab'a'n mixti'xte' nxi' tk'u'j ky'i'j.
- ⁸Majx nche jawtilju' nimaqtnam kyu'n qil twitz jun q'o; aye'tzu'n ati kynab'l nb'ent txi' che'w toj kyu'n.
- ⁹Qama wuli'n jun xjal ati ttab'l tuk'i'l jun xnak ktzajel ttx'u'jil, naq kxmayinjtel, mixti'xte' kb'entil tu'n, qu'n layx tz'ok toj twi'.
- ¹⁰Aye'ju' b'yolwnaq ntx'a'lti'j kyk'u'j b'a'nxi'x ky'i'ju' b'a'n xjal
- ¹¹Min nik'xte' xnak ttx'u'jil tu'n atzunte' ati ttab'l chab'a nxi' tka'yi'n se'n tu'me'l.
- ¹²Qa jun nimaqkawil nxi' tb'i'nju' chajyolil tkyaqilju' tkawb'il che b'aje'l chalyol.
- ¹³Ate' prow tuk'ilju' nyajlante axte' Dyos q'olte kychwinqlal
- ¹⁴Kqrineb'el tkawb'ilju' nimaqkawil qa nkawin toj tnik'alti'j
- ¹⁵Tu'n tzak'b'il ex asyal noka' qnab'l atzunte' k'walb'aj naq chu'chi'n twitz, nel tch'ixaw ttxu tu'n.
- ¹⁶Nim il nchmet ajkykub' puqli b'inchal myab'a'n; aye'tzu'n b'a'nxjal k'okyel kyka'yi'n ajkykub' b'o'lj.
- ¹⁷Tzak'unxa tk'wala, b'a'ntzun k'anq'ilatziya, ktzalajila ex k'ojlala.
- ¹⁸Jamixti'x jun b'a'n kawil, min nkane toj kywitzju' tman ti'ti' kyb'incha'; ¡Tzalajb'il teju' tnam njapun tkawb'il Dyos tu'n!
- ¹⁹Layx tb'ite' loq'aj majen qa naq tu'n yol qu'n nkane toj twitz ex minti' nxi' tb'incha'n.
- ²⁰B'a'nxpelo ch'i'ntlju' xnak tka'yink kyetwitzju' naq nel tlanu'n kyol.
- ²¹Qa naq nka'yina te jun lq'o'n majen toj tch'inil yajxitzuntl tzul toj tk'u'ja.
- ²²Ate' xjal kuw ttx'u'jil naqxi'x ntx'u'jin ex ati kmuj noq nel tlani'n tyol.
- ²³Ate' noq tnima'ntib' nel tch'ixaw, atzunte' me's njaw nima'n.
- ²⁴Aju' noktuk'ila'ntib' kyuk'i'l eleq', min ntk'u'jla'n tib'; qu'n qama che tzyet ax juntlte kytxkonjtel.
- ²⁵Aju' xob'le'n nakuj jun xpatxab', atzunte' xjal q'uqlok tk'u'j ti'j Dyos b'a'ntel

²⁶Nimte' nkjyo'nju' xtalb'il kyeju' ajkawil, noqtzun o'kxte' Qman Dyos q'olte xtalb'il.

²⁷Aye'kye' tnik'alkyi'j nche el kyik'o'n b'inchal myab'a'n, exqe' b'inchal myab'a'n kylab'qejju' tnik'alkyi'j.

Pr 30

Tyol Awur

¹Yol tu'n Awur, tk'wal Jakye aj Masa. Yolin Awur te Ityel ex tuk'i'l Ukalex tma kjalu:

²Oqinkxwe' mixti' ch'i'n xnaq'tzb'il we, mixti'x nchin ximan ch'iwe' kse'nkye q'a.

³Mixti' xinx'e' toj xnaq'tzb'il, ex mixti'x xnaq'tzb'ile' ti'j Dyos.

⁴¿alkye oje japun toj kya'j ex kb'u'ltl? ¿Alkye nb'ent ttzyunte kyq'iq' toj tq'ob'? ¿alkye nb'ajxju' ninnjab' toj tpinpa't? ¿Ex alkye kyej b'inchante tnaqachil tx'otx'? ¿Titi' tb'i, ex titi' tb'iju' tk'wal, qa b'i'n tu'na?

⁵Xq'uqi'n qekye' q'uqli kyk'u'j ti'j Qman Dyos tu'n; qu'n ate' tyol ax b'a'n tu'n tqe qk'u'j ti'j.

⁶Lalun tz'ok t-tz'aqtza'na tyol tu'ntzun lalun tz'ok q'o'na chalyol.

⁷Oje txi' nqanine' kab'e' ti'xti' teya nman Dyos; b'inchama xtalb'il q'ontza weye' na'mxku' nkyime':

⁸Pa'mila chajyolil wi'je', ex lay chin q'inumaxe' ex mya' yajxi'x; chin tpa'mila ti'ju' noq nkub'naj, noq o'kx q'ontzju'ya nwaye' atl junjun q'ij.

⁹Qu'n qa ninxi'x ati weye', jaku' tzik'tna'la wu'ne' ex jaku' nmaye' qa min ojtzqi'na wu'ne'; exqa yajqinxix'e' jaku' chinxe' elq'al ex jaku' tz'el tch'ixawa wu'ne'.

¹⁰Lalun yolina myab'a'n ti'j jun lq'o'n majin teju' tajaw, qu'n jaku' tzajttxko'n toj twi'ya ex kyajtela.

¹¹Ati wiq xjal nche yolin taq'wix ti'j kma'n ex minti' nkynima'n ktxu.

¹²Ate'qe' xjal nkma'n qa mixti' kyil, extzun min nanjtztij' kyanmi.

¹³nimte' nok tq'o'ntib' nim toklen, ex ntnima'ntib' twitzju' prow.

¹⁴Ate'qe' xjal naku'j k'u'xtx'e'nb'ilqe' kywitzte aye'tzu'n kyka naku'j kuchilqe', nche ajb'en kyu'n tu'n kyb'aj kkyaqilju' xjal prowqe' twitz tx'otx'.

¹⁵Kab'e' talju' xton toj ttxa'n txkup, o'kx nb'enti kyu'n, tu'n kyqanin ti'xti'. Ati kab'e' ox'e' ti'xti' te, ex mixti' nqe tk'u'j.

¹⁶Aju' muqb'il, kux ntqani'n kyimni, aju' ttxu k'u'jb'aj min nalan, tajb'il tal, exju' tzqij tx'otx', mixti' nak' exju' Q'aq', kukx tokx siju' toj.

- ¹⁷Aju' xjal nxmayin ti'j tman ex minti' nokslan te ttxu matxi' tijin, b'a'ntzunte' tu'n tetz q'i'n twitz kyu'n joj ex tu'n tb'aj ch'yo'n kyu'n t'iw.
- ¹⁸Ati oxe' ti'xti', mujqa kyaje', inchin lab'tiye' kyi'j ex min kane toj nwitzze':
- ¹⁹Se'n taq'wi nlipanju' pich' twitz kya'j, ex se'ntaq'wi nb'etju' kan twi' pik, Se'ntaq'wi nb'etju' b'ark tib'aj ninnjab' ex se'ntaq'wiju' meheb'le'n exju' itz'je'n.
- ²⁰Aju' qya ajpajil nanq'in kjalu: in wan, ex nb'aj ttxjo'n ttzi extzun a tyolju' mixti' wil.
- ²¹Oxe' tu'me'lju' xjal, kyaje' pena'te', layx tzik'x qu'n ex majx nb'aj chukji twitz tx'otx' kyu'n:
- ²²Aju' lq'o'n majin nok te nimaqkawil, exju' xjal mixti' ttab'l nim ti'xti' te,
- ²³Aju' qya etzni xla'ja'n tja tchmil, in mje jumajtl exju' lq'o'n qya te majin nel tiq'i'n toklenju' tajaw qya.
- ²⁴Ati kyaje' txkup twitz tx'otx' tal k'ok'e'qe' inxi'xpe' nche ximan kyekywitzju' xjal ati knob'l:
- ²⁵aye'kye' snik, jun chquj txkup mixti' kyipumal inpe' kb'uyi'nkye' kwa toj q'ijal;
- ²⁶Aye'ju' saqb'in, mya'xix nim kyb'aj ex mixti' kyipumal in b'entju' kyja toj pik;
- ²⁷aye'ju' txil, mixti' knejel, ex inche b'et tojxi'x tu'me'l ex nk'u'mile kten.
- ²⁸Aye' xmatx nb'ent kytzyet toj qq'ob' najliqe' toj kyja nimaqkawil.
- ²⁹Ati oxe' ti'xti' mujqa kyaje' min nche' xob', exju' che b'et majx kb'anilqe':
- ³⁰Aju' b'alun, a txkupju' nimxi'x tipumal ex xob'ajilx, min nkub' oq, ex minti' nxob' kye xjal;
- ³¹aju' tmanek' achb'ajil ka'yin, exju' tman chib' ikxju' nimaqkawil nejli kywitzju' t-xjal te q'oj.
- ³²Qa tu'n t-xnakyila njaw tnima'n tib'a. ex makub' tena ximilte myab'a'n, ximanku'ya b'a'nxi'x
- ³³qama jaw ttz'amina lech, kb'entel mantekyiy, qama xkyipun ttxa'na kuw ktzajel chik' toj, ex ikxtzun qama tz'oktena ik'lelte juntl njon q'oja.

Pr 31

Tyol Lemwel

- ¹Aye'ju' yol q'umli tu'n nimaqkawil Lemwel aj Masa, aye'j yol ajb'en tu'n ttxu xnaq'tzalte:
- ²Aya wal, jun oyaja weye', ex jun tzaq'web'l kye nkub'sb'ile' tu'n Dyos, ¿titi'tzuntl tu'n txi' nma'n teya?

- ³Lalun kub' tena yajulte tipumala kyuk'i'l qya, qu'n kyu'nkye qya, inche tzpetju' nimaqkawil.
- ⁴Lemwel, myab'a'nte' kyeju' nejenel ex kyeju' nimaqkawil tu'n kyk'wan q'e'n ex tu'n kyt'x'ujti,
- ⁵Qu'n jaku' tzik'tna'lu' kawb'il kyu'n ex jaku' mixti'tl kyilwiju' me's kyu'n.
- ⁶Q'onxta' q'e'n kyeju' nche janinje ex kyeju' nche' yajti;
- ⁷iche tx'ujtiku'j tu'ntzun tik'tna'l kyu'n qa inche yajti ex xji'lqe'!
- ⁸Ati tu'n tyolina kyi'ju' min nb'ent kyolin; jex ati tu'n tkolona kyi'j mixti' klol kye!
- ⁹Yolina kyi'j, ex b'inchama tnik'alilti'j; jklomqe'juya prowqe' exqe' me'sqe'!

Ninb'ilte qya b'a'n xjal

- ¹⁰Jun qya b'a'n xjal ch'u'x tu'n tjet; jqama tze'lyal, tb'anilxi'xte' kyekywitz txqan tb'anil ab'j!
- ¹¹Majx q'uqlok tk'u'ju' tchmil ti'j, ex ate nb'inchante tkyaqilju' nojqelan te tchmil.
- ¹²B'a'nile ntb'inha'n te tchmil tkyaqil q'ij.
- ¹³Nxi' jjol noq' ex xb'alín sed tb'i, ex tuk'i'l tzalajb'il nxa' tchmo'na' xb'alun.
- ¹⁴Najchaq nxa' jjolte nojqelan, kse'nqe' xk'u'xta'l najchaq ntzaja' kyk'a'x toj b'ark.
- ¹⁵Primxtoq ajtjawe' b'inchal kywa tal ex q'ol kyyaq'u'n tmajen qya.
- ¹⁶Ajtka'yinte jun ky'jaj tx'otx' intlq'o'n, tu'ntzun tkanb'ab'l noka' tawal toj.
- ¹⁷Primtzun njawe' ex tuk'i'l tzalajb'il naq'unana'.
- ¹⁸In xitka'yi'n qa b'a'n telu' tk'a'x, inx aq'unan qonik'an.
- ¹⁹in chqon noq', ex ax b'inchalkye t-xb'alun.
- ²⁰kukx nb'inchán xtalb'il kye prow ex kyeju' meb'a.
- ²¹Minti' nxi' b'ajte' tk'u'j toj tq'ijlálil che'w, kykyaqilju' toj tja atiyile kyxb'alun kutxb'ilkye.
- ²²Axte b'inchalkye ttxo'w, exju' ti'j nche b'jo'k tq'o'n tb'anil ex tz'uminqexi'x.
- ²³Ojtzqi'nxi'xu' tchmil toj tnam, qu'n junte kyxolju' ati kyoklen toju' nintnam.
- ²⁴Inche'x tb'inha'n xb'alun kyeju' xk'u'xta'l tu'n txi' kyk'a'yi'n najchaq.
- ²⁵jun qya kuw ex sak', mixti' nb'ajx tk'u'j ti'ju' te najchi'j, te kab'j.
- ²⁶Nyolin tuk'i'l nab'l, ex nten tk'u'jlalil
- ²⁷Inxi' tka'yi'nju' nojqelan toj tja, ex mlayx wan qa na'mx tkanb'ante.

²⁸In nimanjtz tu'n tchmil ex kyu'nju' tal. ex a kyyolju':

²⁹B'a'npunte' qya b'a'n xjal ex twi' aq'unal, atzunta majx tb'anilxi'xu' taq'unb'ena kyekywitz.

³⁰Noqpelo qak'a'nte nok toj qwitz ti'ju' qya tb'anil ka'yin, ate' qya nxob' twitz Qman Dyos, atzunte' b'a'nju'

³¹¡Knimanktze' kwitz kykyaqil tnam! ¡ex kymanxe' tkyaqilju' tb'inchb'en!.

Ec

Ec 1

Tkyaqil Naqx toqwitz nok

- ¹Tej tten jun tk'wal Dab'i te nimaqkawil toj Jerusalen, ojtzqi'nxi'xtoq tu'nju' nim ttab'l, aye' junjun yol ja'lu e'tma.
- ²¡Tkyaqil naqgan! ¡Naqxgan, mixti'x tajb'en!
- ³¿Titi' ntkanb'a'nju' xjal tu'n tkyaqilju' ntaq'una'n twitz tx'otx'?
- ⁴Nche itz'ji junjun, nche kyim junjuntl, atzunte tx'otx' kukx ttenju'.
- ⁵In jawu'lu' q'ij, ex innex, innanj junmajlti'j tojxju' tb'e tu'n tjawu'l junmajtl.
- ⁶Njub'in kyq'iq' toj tnayajkya'j inanjtz jumajlti'j toj tb'a'nq'ob'kya'j. ¡Insutyanju' kyq'iq', insutyan! ¡Insutyan ex nnanj jumajlti'j!
- ⁷Kykyaqilju' nin a' nche pon toj ninnjab', atzunte' ninnjab' mixti'x innoj; axtzuntzu' nnanja' kyi'ju' nin a' janche jatza' anq'in tu'n kyb'et jumajtl tojxju' kyb'e.
- ⁸Mixti'x jun tu'me'l tu'n tq'met b'ajx qgan tu'n tkyaqilju' ti'xti' lu; mixti'x nqe tk'u'ju' qwitz tu'nju' ntka'yi'n exju' qǎkyin tu'nju' ntb'i'n.
- ⁹Mixti'te jun ti'xti' ktenb'el qa min ten ojtxi' mixti'te jun ti'xti' kb'inchetil qa min b'ent ojtxi'. ¡Mixti'te jun ti'xti' ak'a'jwit twitzju' tx'otx'!
- ¹⁰Kukx kymantekye xjalju': ¡Ak'a'jtzunte' lu!, chechij. Extzun oje tente' ojtxi' kyeqwitz.
- ¹¹Oje b'jik'kyna'lju' ti'xti' ojtxi', ikyqe'xtzun ti'xti'ju' che ul k'ik'el kynal kyu'nju' che itz'jel yajxi'tel.

Twitzlalil tu'n Pakb'al

- ¹²Ayine' pakb'al, inten te nimaqkawil kye aj Isarael toj Jerusalen,
- ¹³oknxon nk'u'je' tu'n kyb'aj nka'yi'ne' tkyaqilju' nb'aj twitz tx'otx' tu'n kykane tuk'i'l nab'l. ¡Jun nin iqtzte' oje tzaj tq'o'n Qman Dyos kyib'aju' xjal tu'n lalun jaw kynima'n kyib'!
- ¹⁴Eltzun nnik'tze' qa naqx toqwitzte' nnok tu'n tkyaqilju' nb'inchet twitz tx'otx', ikte' kse'n qajb'il tu'n qxi' knolte kyq'iq'.
- ¹⁵¡Layx b'ent ttzinsetju' ch'okti'j, ex lay b'ent tokju' mixti'x toj tajlal!
- ¹⁶⁻¹⁷Nmatzuntze' wib'xwib'e': Inchin okq'o'ne' te jun nimaqxjal, atixi'x ttab'l kyekywitz kykyaqilju' txqantl nimaqkawil e'kawin nejtl nwitzte' toj Jerusalen; majx q'o'n wib'e' tu'n tel nnik'e' b'a'nxi'x ti'ju' nab'l ex ti'j ojtzqib'l, ex ti'ju' ti'xti'

myab'a'n ex xnakyil, naqx tu'n tel nnik'e' qa ikxju' kse'n qajb'il tu'n qxi' knolte kyq'iq', nchije'.

¹⁸Axxi'x, qa nim qnab'l, ex nim yajb'il qe; qa nimxi'xju' b'i'n qu'n, inqo yajtixi'xtl.

Ec 2

¹Ex nmaye' wib'xwib'e': Ja'lo k'ik'elnwitze' toju' tzalajb'il; chin anq'ile' b'a'n, nchije'. ¡Ex ikxte' lu naqx toqwitz nnok!

²Eltzun nnik'tze' qa naq nnok toj qwi' kse'n aj qtze'n exqa mixti'x tajb'enju' achb'il.

³Waq'wib'e' tu'n tik' nwitze' ti'ju' tzalajb'il tu'n b'in, äaqlu'n qine' tu'n nab'l, naqx tu'n tel nnik'e' qa a b'a'nju' teju' xjal toju' jte' q'ij tchwinqlal twitz tx'otx'o.

⁴Eb'aj nb'incha'ne' nimaq aq'untl; eb'jaw nb'incha'n njaye' te kawb'il; ex ten wawale' ub'a.

⁵Ok wawale' toju' wawb'ile' ex toju' ntx'otx'e', e'okwawa'ne' chukchaq tqan lob'j.

⁶Eb'ajkub' nb'incha'ne' nimaq tkb'el a' tu'n kya'litju' tze b'jo'k wawa'ne';

⁷e'nloq' nmajine' ichan ex qya, ex e'ten nmajine' itz'jniqe' tojx njaye'; ex nimxi'x txqan nwakyixe' ex nrite' ten kyekwitzju' e'ten nejtl nwitze' toj Jerusalem.

⁸B'aj nchmo'n txqan nq'anpwaqe' ex nsaqpwaqe', nk'uvene' kyetoq txqantl nimaqkawil ex kye junxi'tl tx'otx'. E'tzun ichan ex qya ajb'itzalqe' eb'aj ten, in achune' kyuk'i'l xjal ex txqan nqyaye' ten.

⁹In okye' te jun nimaqxjal, nimxi'x txqan ti'xti' ten weye' kyekwitzju' e'ten nejtl nwitze' toj Jerusalem. Expe' kukxtoq tten nnab'lju'ye'.

¹⁰Mixti' jumaj kub'wit nãk'u'xi'n wib'e'; mixti' jumaj njuk'witwib'e' ti'j juntl tzalajb'il. Ojexi'x intzalaje' tu'n tkyaqil nk'u'je' toju' waq'une', ex o'kxte nkanb'aju'ye' tzalajb'il lu.

¹¹Nkub'tentzuntze' ximalte tkyaqilju' waq'unb'ene' nim tq'ijlalil xi' kyi'j tu'n kyb'aj b'ent, ex kane toj nwitze' qa tkyaqil ja'lu mixti'x ttx'o'lajil, ikxju' kse'n qajb'il tu'n qxi' tzyulte kyq'iq', mixti'x tajb'en twitzju' tx'otx' lu.

¹²Nkub'tentzuntze' ximal tib'aju' nab'l ex tib'aju' xnakyil: ¿Ti'xi'xtzunlo ktb'inch'a'tlju' nimaqkqwil tzul wi'jxi'ye', qa mya axju' matxi' b'inchet nejtl?

¹³Ex el nniky'e' ti'j qa atixi'x tajb'enju' nab'l kyetwitz xnakyil, kse'n spik'un atixi'x tajb'en kyetwitz qxopin.

¹⁴Inxitka'yi'n te' xjal ati ttab'l b'a'nxi'x, atzu'n xnak nttakla'ntib' toj qxopin. Matxitzun tz'el nnik'e' ti'j qa qkyaqil junx qopomela' b'aj,

¹⁵kunxima'ntzuntze': Ax kb'ajelju' wi'je', kse'nx kb'ajel ti'ju' xnak, mixti'xte' tajb'en txqan nnab'le'. ¡Ex mixti'xte' lu ttx'o'lajil!

¹⁶Qu'n mixi'xlo ktzajela' na'nju' ati ttab'l exju' mixti'x ttab'l; qu'n tkyaqil inik'tna'l aj tb'etq'ij, kkyimelju' ati ttab'l exju' mixti' ttab'l.

¹⁷Elpe' wik'o'ne' chwinqlal, qu'n tkyaqilju' nb'inchet twitzju' tx'otx' ok te jun myab'a'n weye'. Axxi'x, tkyaqil ja'lu mixti'x ttx'o'lajil, ¡ikxi'xte' kse'n qajb'il tu'n qxi' knolte kyq'iq'!

¹⁸Ex elwik'o'ne' tkyaqil aq'untl ojetoc che nb'inchaye' twitzju' tx'otx', qu'n tkyaqil ati tu'n tkyejten teju' nxele' k'okyel.

¹⁹Ex b'i'nxi'xtoq wu'ne' qa aju' xjal kjelten te nxele', b'a'ntzun ati ttab'l mujqa mixti', ilti'j kjelten tib'aj tkyaqilju' waq'unb'ene' maxi'x nb'inchaye' tuk'i'l nab'l twitz tx'otx'. ¡Expe' mixti'x ttx'o'lajil ja'lu!

²⁰Tetzunj nka'yinteju'ye' waq'unb'ene' matxi'toq che nb'inchaye' twitzju' tx'otx', ul toj nk'u'je' tu'nju' nim x'in aq'unane',

²¹qu'n atite xjal nnaq'unan tuk'i'l nab'l, ojtqib'l ex twitzlalil, naqx tu'n tkyaj tq'o'nju' taq'unb'en te juntl min xsikti tu'n tten te. ¡Mixti'x ttx'o'lajil ja'lu ex mixya tnik'alilti'j!

²²Ikytzu'n, ¿titi' tajb'en teju' xjal tu'nju' inxi'x elb'aj tu'n taq'unan ex inxi'x b'ajx tk'u'j twitzju' tx'otx'?

²³Tkyaqilju' tq'ijlalil tchwinqlal yajte'n, jun nin iqtzxi'x; mixpeti'x nnojlanju' ttab'l te qonik'an. ¡Ex mixti'x ttx'o'lajil ja'lu!

²⁴Ate b'a'nju' tu'n tb'inchante xjal tu'n twan ex tu'n tk'wan, ex tu'n ttzalaj tu'nju' twitz taq'unb'en, qu'n matxi' tz'el nnik'e' ti'j qa axte Qman Dyos kyej q'onte ja'lu.

²⁵Qu'n, ¿alxi'xkye jaku' wan, mujqa tu'n ttzalaj qa mya tu'nx?

²⁶Qu'n intzaj tq'o'nte Qman Dyos nab'l, ojtqib'l ex tzalajb'il teju' xjal b'a'ntel twitz; atzu'n teju' b'inchal il ntq'o'n anb'il tu'n tjaw b'ent ex tu'n tchmet tk'uwen, tu'n txi' tq'o'ntl teju' b'a'ntel twitz. ¡Mixti'x ttx'o'lajil ja'lu ex ikx nnela'ju' kse'n qajb'il tu'n qxi' knolte kyq'iq'!

Ec 3

Tkyaqil ati kmuj te

¹Tkyaqil ati tq'ijlalil twitzju' tx'otx'; ati jun kmuj te tkyaqilju' nb'aji:

²Maqo itz'ji ja'lo, najchi'j qokyim. nqo awan ja'lo, najchi'j jaw qb'uyi'n twitz qawal.

³Nche kub' b'yo'n xjal ja'lo, najchi'j che q'ananjtz. Nkub' qxitu'n ja'lo, najchi'j jaw qb'inha'n.

- ⁴Nqo oq' ja'lo, najchi'j qo tze'n. Nqo b'isun ja'lo najchi'j qo b'ixin.
- ⁵Nche'x qchitu'n ab'j ja'lo, najchi'j che jaw qb'uyi'n. Nqo chlenqib' ja'lo, najchi'j kub' qpa'nqib'.
- ⁶Nqo jyon ja'lo, najchi'j txi' qtzaqpi'n, Nb'ajx qk'u'n ja'lo, najchi'j b'ajx qxon.
- ⁷Nkub' qlaqu'n ja'lo, najchi'j kub' qtzo'n. Numliqo' ja'lo, najchi'j qo yolin.
- ⁸Nqk'u'jla'nqib' ja'lo, najchi'j tz'el qik'o'n qib'. Nqo q'ojin ja'lo, najchi'j toj nak'b'il ta'qo'.
- ⁹¿Titi' tajb'en teju' xjal tu'nju' nxi'x elb'aj tu'n taq'unan?
- ¹⁰Inel nnik'e' ti'ju' aq'untl kyej tq'o'n Qman Dyos kyeju' xjal tu'n kyyajti tu'n.
- ¹¹Tkyaqil kub' tb'inha'n Qman Dyos tb'anilxi'x, ex tojku'xi'x tq'ijlalil; kub' tq'o'n toj tnab'lu' xjal tu'n teltnik' ti'ju' tq'ijlalil tejumajx, extzun min npon kanunju' xjal tu'n teltnik' ti'j tkyaqilju' matxi' tb'inha Dyos exju' ktb'inha'.
- ¹²Awe' b'i'n wu'n qa a b'a'n tu'n tb'inchanteju' xjal, tu'n ttzalaj ex tu'n tachunteju' tchwinqlal,
- ¹³qu'n qa nqo wan ex nqo k'wan, exqa nqnik'b'e'n twitzlalilju' qaq'unb'en, ate Qman Dyos saj q'onte qe.
- ¹⁴Ex b'i'n wu'ne' qa tkyaqilju' matxi' tb'inha Qman Dyos ktenb'el tejumajx. Mixti'te tu'n toktz'aqtzet ex tu'n tel iq'et; aku' Qman Dyos kub' b'inchante, tu'ntzun kynimanju' xjal twitz.
- ¹⁵Mixti' jun ti'xti' ati ja'lo miwtjunti' ojtxi', ex mixti' jun ti'xti' kb'entel na'mxwit tten. Ate Qman Dyos nb'inchante tu'n tb'aji ja'lo kse'n b'aj ojtxi'.

Mya tnik'alilti'j nb'aj toju' chwinqlal

- ¹⁶Matxi' wile' twitzju' tx'otx', nim sb'ujtib'il ex nim il ati, awtlote atiju' tnik'alilti'j ex ttxolilti'j.
- ¹⁷Qu'mtzun kub' nxima'ne' qa che okyelju' tnik'alkyi'j exqe' b'inchal myab'a'n toj xjel tu'n Qman Dyos, qu'n atiyile junjun kmuj te tkyaqilju' nb'aji ex te tkyaqilju' nb'inchet.
- ¹⁸Ex kub' nxima'ne' ti'ju' tu'me'l nb'eta' xjal, qa nche kub' tq'o'n Qman Dyos toj joyb'ilkyi'j tu'n telkynik' qa ikqe'xju' kse'nqe' txkup.
- ¹⁹Axxi'x, axche ik'ela' xjalju' kse'nkye txkup: nche kyimju' xjal ex nche kyimu' txkup, ex axte kyxewju' tu'n kyanq'in kykyaqil. Mixti'te juntl ti'xti' atiwit teju' xjal kyekywitzju' txkup: tkyaqil ja'lu mixti'x ttx'o'lajil,
- ²⁰ex junx che pomela' b'aj kykyaqil; kykyaqil e'kub' b'inha'n ti'j tx'otx' ex kykyaqil k'anjetlkyi'j toj tx'otx'.

²¹¿Alxi'xkye kq'malte qa axxi'x njapunju' kyxew xjal toj kya'j, atzu'n kyxew txkup xi' nxa' t-xexi' tx'otx'?

²²Matxi' wile' qa mixti' juntl ti'xti' b'a'nxi'x teju' xjal kyetwitz tu'n tnik'b'enteju' twitz taq'unb'en, qu'n a saja' q'o'na'ju', mixna' a'lo'xte ktzajel iq'inte junmajtl ka'yilteju' kb'ajel tkyimlenxi'.

Ec 4

¹Inximatzuntze' ti'ju' yajb'il nb'inchanjtz twitz tx'otx'. E'wilju'ye' xjal nche yajlanjtz intoq che oq' ex mix-a'lo' nq'uqb'ante kyk'u'j; inxi'xtoq che yajlanjtz kyu'nju' yajlalkye ex mix-a'lo' nklonkye.

²Qu'mtzun elnnik'e' ti'j qa tzalajb'ilxi'x kyeju' oje che kyim kyekywitzju' itz'qe'x;

³b'a'nxi'xpena' ta'qe'ju' namx kyitz'ji kyekywitzju' kab'e' tnej lu, qu'n na'mx tik' kywitz ti'ju' il nb'inchanjtz twitzju' tx'otx'.

⁴Ex matz'el nnik'e' ti'j, qa nnoktilil tu'n qaq'unan exqa b'a'n inela'ju' qaq'un, njaw tx'a'lti'j tk'u'j jun xjal ti'j juntl tu'n tpaj, ex ikxjalu mixti'x ttx'o'lajil, ikxu' kse'n qajb'il tu'n qxi' knolte kyq'iq'.

⁵Inkyma'n xjal kjalu: Naq chle'n tq'ob'ju' xjal mixti' ttab'l ex ax nkub' tb'o'ljsa'n tib', chechij.

⁶Atzu'n nchiwe': Ate b'a'n naq jun jtoj tuk'i'l ojab'l kyetwitz kab'e' jtoj nim sikte'n ti'j, naqx tu'n qxi' knolte kyq'iq'.

⁷Tej txi' nmiltz'u'n nwitze' toj jun plajtl, wile' juntl ti'xti' mixti'x ttx'o'lajil twitzju' tx'otx':

⁸jun xjal naq tjunal, mixti'qe' tamiw, mixti' tk'wal, mixti'qe' titz'in, ex mixti'x nnojlan ch'i'n ex mixti'x nqjen tu'n tchmon tq'inumal, ex mixti' nkub'ten ximalte alqe nnaq'unana' ex tiqu'n nkub'a' t-xk'a'yina'tib' ti'ju' ati te. Ex mixti'x ttx'o'lajil ja'lu ex jun iqtz alxi'x.

Nten qipumal qa mujli qten

⁹Ate b'a'nju' kab'e' qb'aj kyetwitz qjunal, qu'n inka'yin ch'i'ntl twitzju' qaq'unb'en.

¹⁰Qatzun makub' tz'aq junkye, aju' juntl kjawil wab'ante. ¡Atzu'n xjal tjunal, qab'anx twitz qu'n qama kub' tz'aq, mix-a'lo' kajwil wab'ante!

¹¹Expe' qama che ktan kab'e' junx, che maq'tel kykab'ilx; qatzun naq jun, ¡lay maq'ti!

¹²Qa naq tjunal jun ati lwiw kb'elti'j, qatzun kab'e' kyb'aj lay kub'kyi'j. Expe' ky'jaj te oxe' twitz lay laqnaj.

Mya o'kxtzu' ta'te' nab'l tuk'i'lju' matxi' tzaj tab'q'i

¹³Toj juntl tu'me'l, ate nim toklenju' ku'xun prow ati ttab'l kyetwitzju' nimaqkawil matxi' tijin ex mixti' ttab'l, qu'n min ntk'mo'ntl nab'l.

¹⁴⁻¹⁵Maskyep'e akxtoq tetzju' ku'xun toj kars ajtok te t-xelju' nimaqkawil matxi' tzaj twinqil, mujqa toj prowil setza' xpon toj kawb'il, matxi' tz'el nniqy'e' kyi'ju' xjal nche onin tuk'i'l.

¹⁶Ex b'a'nqa tnamju' xjal jakkawila', lay che tzalaj ti'j, exqe' kyyajajil che ul yajxi'tel. Ex mixti'x ttx'o'lajil ja'lu, ikxi'xte' kse'n qajb'il tu'n qxi' knolte kyq'iq'.

Ec 5

Ati tu'n tjapun qyol nxiqtziya'n twitz Dyos

¹Aj txi'ya toj tja Dyos, ka'yinxu tu'me'l: lq'eka ex b'ina tu'n tkyaqil tk'u'ja te Dyos, kyetwitz tu'n tkub' tq'o'n chojb'ila kse'n nkyb'inchu'n xjal mixti' kynab'lju' min nnel kynik' qa ilu' nkyb'inchu'n.

²Lalun txi'naj ttziya'n jun tyola tu'n ttziya mujqa tu'n ttab'la te Qman Dyos, qu'n toj kya'j ta'te Qman Dyos, atzunta twitz tx'otx'. Qu'mtzun o'kxte q'manxju'ya aju' kb'entel tu'na,

³qu'n qa nqo ximan nim inokok toj qwitz, exqa nim nqo yolin ati maj myab'a'ntlju' qyol nxiqma'n.

⁴Ajttziyante jun tyola twitz Qman Dyos, lwiysi'x japun tu'na, qu'n min ntzalaj kyi'ju' mixti' kynab'l. Japunx tu'na aju' oje tmaya,

⁵qu'n ate b'a'nju' min nxiqtziya'n kyetwitz nqtziya'n extzu'n lay japun qu'n.

⁶Lalun taja tu'n tb'inchu' ila tu'n ttziya, qu'n jaku' tmatla twitzju' t-sanjelal Qman Dyos qa naq xtzpeta ti'j tyola. ¿Tiqu'n k'okyela' tq'o'na ttx'u'jil Qman Dyos tu'nju' kxel ttziya'na naq tu'n tkub' t-xitu'nju' matxi' b'ent tu'na?

⁷Qu'mtzun, tu'nju' nim txqan ti'xti' inokok toj twitza ex nim txqan tyola ex milchaqx ti'xti' mixti' kynab'l, ati tu'n tnimana twitz Qman Dyos.

Mixti'xte b'a'n toju' Chwinqlal

⁸Lalun jaw lab'tiya qama tila nche yajlanjtzu' prow toj jun tnam exqa min nb'inchanjtz tnik'alilti'j ex min nnimajtzu' kyoklen, qu'n jun xjal nim toklen toj kawb'il inkub' jpu'n til tu'n juntl nimxi'x toklen, e'tzun txqantl nimxi'xtl kyoklen nche kub'jpu'nte kyilju' kab'e' lu.

⁹Inq'manjtztzuntz ti'j ja'lu qa xi'tch'iyju' tnam exqa nnajb'enju' nimaqkawil toj koj'b'il!

¹⁰Aju' xjal majx tok tk'u'j ti'j pwaq, mixti'x nqe tk'u'j; aju' majx tok tk'u'j ti'j q'inumal, naq ch'i'nte' ati te toj twitz. Ex ikx mixti'x ttx'o'lajil ja'lu,

- 11**qu'n qa nimxi'x ati, ex nimxi'xtl nnajset. ¿Ti'tzu'n k'ajb'ela' tu'n tten txqan q'inumal, ti'jxi'tlju' ati qe?
- 12**Aju' nnaq'unan, b'a'ntzun qa nwan b'a'nxi'x mujqa min, inwtan b'a'nxi'x, atzu'n q'inun min nnok twatl tu'n tpaju' tq'inumal.
- 13**Matxi' wile' jun ti'xti' majx b'isb'ajilxi'x twitzju' tx'otx' lu: qa nimxi'xju' q'inumal, myab'a'n nnela' teju' tajaw,
- 14**qama tzaj jun k'aäjel twitz kub'l, kb'elb'aju' q'inumal, extzunqa ati jun tk'wal, mixti'tlte kjel tq'o'n te.
- 15**Ikxtzu'n kse'n tej tul twitzju' tx'otx', ikxtzu'n k'anjela' ti'j: naq chle'n tq'ob' kse'nx itz'ja', ex mixti'xte' kxe'l tiq'i'n ti'ju' taq'unb'en.
- 16**Axxi'x b'isb'ajilx te'lu: ikxju' kse'n ula' twitz tx'otx', ikxtzun k'anjela'ju'. ¿Ti'tzun xtkanb'a tu'n txqan taq'un xtb'inha mixti'tl tz'oka'?.
- 17**Noqwittzun o'kxju', toj qlolj xtena' toj tkyaqil tchwinqlal, toj yajb'il, k'ixk'oj ex ma ku'x tq'o'n q'oj toj tk'u'j.
- 18**Matxi' tz'el nnik'e' ti'j ate b'a'nju' ex tzalajb'ilxi'x tu'n qwan ex tu'n qk'wan, tu'n qnik'b'ente twitzlalilju' qaq'un inxi'x qo'elb'aj tu'n tb'inchet toju' jte' q'ij qchwinqlal ntzaj tq'o'n Qman Dyos, qu'n ana' xqo tzaja' q'o'na'ju'.
- 19**Toj juntl tu'me'l, kykyaqilju' xjal ntzaj tq'o'n Qman Dyos txqan kyq'inumal, ex ntzaj tq'o'n anb'il kye tu'n kynik'b'ente, qu'n ana' tzaj tq'o'n Qman Dyos kye tu'n kynik'b'ente txqan kyaq'unb'en.
- 20**Ina' tzaj tq'o'n Qman Dyos tzalajb'il toj kyanmi, min nb'ajxtl kyk'u'j ti'ju' tq'ijlalil kychwinqlal.

Ec 6

- 1**Atix juntl ti'xti' matxi' tz'el nnik'e' ti'j nb'aj kyxol xjal twitzju' tx'otx' lu:
- 2**intzaj tq'o'n Qman Dyos txqan kyq'inumal ex ninb'ilkye junjun xjal, ex majx atiyileju' ti'xti' kye aju' npon kyk'u'j ti'j; extzun min q'o'n kye tu'n kynik'b'ente tkyaqil, junxi'qe'tlkye' nche nik'b'elte. ¡Ex mixti'x ttx'o'lajil ja'lu ex b'isb'ajilx!
- 3**Jaku' ten jo'naq tk'wal jun xjal ex jaku' tz'anq'in b'a'npun ab'q'i; naqtzun aju' maskye maten nimtoj, qa min xtzalaj toju' b'a'n, expe' qa min xku'x mqu'n; ape'te b'a'n jun k'wal noq e'la'n kyetwitzju' xjal lu.
- 4**Maskye naq xkub'naju' k'wal lu toj qxopin ja kjela' naja' tb'i,
- 5**b'a'ntzun qa min xtilju' q'ij ex mixti'xte sok tb'i'n, maspe' matz'o'jlan twitzju' xjal lu,
- 6**b'a'npe'wtlo qa matz'anq'in jo'k'al (2,000) ab'q'i, qa min xtnik'b'eju' ati te. ¡Junxna' qo pomela'te' qkyaqil!

- ⁷Inxi'x oktilil tu'n taq'unanju' xjal tu'n twan, extzun mixti'x nqe tk'u'j.
- ⁸¿Ti'xi'xtzu'n ati teju' xjal ati ttab'lju' mixti' teju' mixti' ttab'l, qa myaju' tojtzqib'l tu'n tb'ent tanq'in?
- ⁹Ate b'a'nju' nnok qka'yi'n kyetwitzju' naq nkub' qxima'n. Expe' ikx mixti'x ttx'o'lajil ja'lu, ikxju' kse'n qajb'il tu'n qxi' knolte kyq'iq'.
- ¹⁰Aju' ati ja'lo, ojtxi'ku' toklen q'o'n tb'i, ex b'i'n alkye. Mix-a'lo' jun kb'entel tq'ojin tuk'i'lju' nimxi'x tipumal.
- ¹¹Qa jun xjal nim nyolin, nim txqan tyol mixti'x tajb'en; ex mixti'xte nkanb'et tu'n ja'lu.
- ¹²Qu'mtzun mix-a'lo'xte b'ilte alkyexi'xju' b'a'n teju' xjal toju' jte' q'ij tchwinqlal naqx tal witzik' twitzju' tx'otx'. K'ik'elju' jte' q'ij tchwinqlal naku'j leku'n, ¿alxi'xkye kpomel q'malte te titi' kb'ajel twitzju' tx'otx' tkyimlenxi'?

Ec 7

Aju' nimxi'x toklen tu'n t-xib'inchet

- ¹Ate b'a'nju' b'a'n qyolinjtz kyetwitz tb'anil k'ok'sb'il. Ate q'iju' b'a'n aj qkyim kyetwitzju' q'ij aj qitz'ji.
- ²Ate b'a'nju' tu'n qxi' muqul kyetwitz tu'n qxi' tzalajeb'el; kykyaqil nakye' xjal nche kyim, na'nwtlote' tu'n kyk'u'ju' itz'qe'.
- ³A b'a'nju' tu'n qoq' kyetwitz tu'n qtze'n, b'a'ntzun myab'a'n tka'yinku' qwitz atzu'n te qanmi b'a'n nnela'.
- ⁴Inximante' xjal ati ttab'l ti'ju' kamik, atzu'n xjal mixti' ttab'l o'kxtzu' nximana' tu'n txi' tzalajeb'el.
- ⁵Ate b'a'nju' tu'n txiqb'i'n tzak'b'il kyu'n ati kynab'l kyetwitz tu'n qjaw nima'n kyu'n xjal mixti' kynab'l.
- ⁶Ikytq'ojq'ojel kytze' xjalju' mixti' kynab'l kse'n ch'i'x nspog'ob'ti toj q'aaq', ex ikx mixti'x ttx'o'lajil ja'lu.
- ⁷In okju' q'oj te takpuje'n teju' xjal ati ttab'l, ex tu'nju' pwaq nk'met ti'j myab'a'n nkub'a' b'o'lju' tchwinqlal.
- ⁸Ate b'a'nju' tu'n tpon b'aj ttxa'n jun qaq'un kyetwitz tu'n ttzyet. Ate b'a'nju' ati qpasens kyetwitz nqnima'n qib'.
- ⁹Lalun naq tx'u'jina, qu'n ate xjalju' mixti' ttab'l naq ntx'u'jin.
- ¹⁰Lalun t-xjelu'ya tiqu'n majx b'a'nju' tq'ijlalil ojtxi' kyetwitz ja'lo, mya tuk'i'l nab'lte' xjel lu.

- 11 Tb'anilxi'xte' ojtzqib'l ex nim tajb'en kyeju' nche anq'in twitz tx'otx', qa mujli tuk'i'l jun etzb'il.
- 12 Qu'n inqotklo'n nab'l kse'n pwaq, naqtzun ate' nab'l atixi'x tajb'en qu'n ntq'o'n tchwinqlalju' xjal ati ttab'l.
- 13 Ximanxpe'ju'ya taq'un Qman Dyos matxi' tb'incha: ¿alxi'xkye jun kb'antel tz'anjtz tz'umante ti'ju' kyejni tch'okyi'n?
- 14 Qa b'a'n tela, tzalajxa toju' b'a'n lu; qatzun myab'a'n tela, ximanku'ya qa tu'nile Dyos tkyaqilju' tu'me'l lu, ex min b'i'n tu'nte' xjal titi' tzul ti'j yajxi'tel.
- 15 Tkyaqil ja'lu matxi' wile' toju' tq'ijlalil nchwinqlale', naqxtojquwitz nnok: inche kyimju' b'a'n xjal extzun b'a'n wnaqqe', ate'tzuntl xjal myab'a'n kyb'inchb'aj nche anq'in nimtoj.
- 16 Lalun tz'oka b'a'nxjalile, ex lalun tyek'uxi'x ttab'la. ¡Titi' ktyaju'ya'xi'x tib'a!
- 17 Lalun tz'oka txkupxi'x, ex lalun naq tyo'ka. ¡Qu'n jaku' tz'el tchwinqlala lwiyl!
- 18 Ate b'a'n tu'n qtzyunte ja'lu b'a'nxi'x ex mixti' tu'n txi' qtzapqi'nju' juntl. Alkyete nniman te Qman Dyos k'elel b'a'n toj tkyaqil ja'lu.
- 19 Nimxi'x tipumalju' ati ttab'l tu'n nab'l, kyekywitz lajoj kawil toju' nintnam.
- 20 Mixna' a'lo'te jun xjal twitz tx'otx' majxwit tz'aqli, o'kxwitju' b'a'n ntb'incha'n exwit min nb'inchan il.
- 21 Lalun txitoksla'na tkyaqilju' nq'umli, laytzun tb'i'tza aj tyolinju' tmajina taq'wix ti'ja.
- 22 Expena' ikxta, kanlixix twitza, b'a'npun majxi' yolina kyij txqantl.

Tjyonjtzu' nab'l

- 23 Ik'nwitzte' ti'j tkyaqil ja'lu tuk'i'l nab'l, qu'n kub' nq'o'ne' toj wanmiye' tu'n woke' atixi'x nnab'le'; mixtzunti'x npon kanune' ti'j.
- 24 ¡Mixti'x nchinpon kanune' kyij tkyaqilju' ati! Nimxi'xte' t-xilen. ¿Alxi'xkye kpomel kanun ti'j?
- 25 Oktililtzuntz wu'ne' tu'n tten wojtzqib'le', ex nxnaq'tza wib'e' tu'n tel yalju' nab'l wu'ne'. Eltzun nnik'tze' ti'j qa myab'a'nte' xnakyil, ex tontilte' xtrakyil.
- 26 Matxi' tz'el yal jun ti'xti' wu'ne' kuwxix tk'ayil kyetwitz kamik: aju' qya chab'axi'x nkub' twitz ichan tu'n ex nkuttz'u'li'n kyu'n tq'ob'. Alkye nniman te Qman Dyos ktzopajel toj tq'ob', atzu'n aj il kb'eltz'aq toju' t-xpatxab'.
- 27 Tej soktilil wu'ne' tu'n tjyet chik'b'ab'l titiqu'n nb'aja' junjun ti'xti', ayine' pakb'al, el nniky'e' ti'j ikjalu:

²⁸na'mx tknetju' injyo'ne'! naq junku' ichan matxi' tz'el yal wu'ne' kyxol kab'k'al lajnaq (1,000), atzun mixti'x jun qya kyxol kykyaqil.

²⁹O'kxte matxi' tz'el yalju' wu'ne': tz'aqlite' ichan kub' tb'incha'n Qman Dyos, axtzunte nkub' b'o'ljsantetib'.

Ec 8

¹¿Alxi'xkye jun kpomel kse'n ati ttab'l? ¿Alkye ojtzqilte ttab'l junjun ti'xti'? Inspik'e' twitzju' xjal tu'n nab'l; ex ntch'exb'e'n twitzju' xjal tx'u'j.

Ninb'ilteju' nimaqkawil

²Japunx tchaq'b'il nimaqkawil tu'na, qu'n ikyxittziya'nju' twitz Qman Dyos.

³Lalun tz'etza ojquel twitz. Lalun tz'okx tq'o'ntib'a kyoju' myab'a'n, qu'n jaku' tb'incha ti'xku' tajb'il ti'ja.

⁴Ate nimaqkawilju' nchaq'un, ex mixti'x tu'n tchik'b'ante te juntl ti'ju' ntb'incha'n.

⁵Alkyete njapun chaq'b'il tu'n, lay tzaj taq'wix ti'j, alkyetzunte ati ttab'l nkane toj twitz jtoj ex se'ntaq'wi tu'n tjapunju' chaq'b'il tu'n.

⁶Axxi'x, ati jun kmuj ex jun tu'me'l tu'n kyb'inchet tkyaqilju' ati tu'n kyb'inchet, naqtzun a ch'u'xju' te xjal

⁷mixti'x b'i'n tu'n titi' kb'ajel, ex mix-a'lo' jun tu'n tb'ant tmantepun te.

Mix-a'lo'te ati toklen tib'aju' chwinqlal ex tib'aju' kamik

⁸Mix-a'lo'kye jun ati toklen tib'aju' chwinqlal, tu'nwt tten tu'n, ex mix-a'lo'kye ati toklen tib'aju' kamik. Mix-a'lo'te kb'entel toq teju' q'oj lu. Lay kletju' b'inchal myab'a'n tu'nju' til.

⁹El nniky'e' ti'j tkyaqil ja'lu tej toknxon nk'u'je' tu'n wojtzqinteju'ye' nb'inchet twitz tx'otx', exju' ntb'incha'n xjal myab'a'n ti'j twnaqil.

Ate' ti'xti' mixti'x kytx'o'lajil

¹⁰Ex matxi' wile' inxi'x jaw nima'nju' xjal b'inchal myab'a'n ajt-xi muqb'aj; atzunju' xjal b'a'n tb'inchb'aj, mi'xpeti'x ntzaj toju' ttnam. Mixti'xte' lu ttx'o'lajil,

¹¹qu'n qa mixti'x xkub' tz'e'yset twitz lwiyy tu'nju' il xtb'incha, atzuntzu' nnokxa' ten toj twi' tu'n tb'inchante naqx taq'wix.

¹²Ikytzu'n nimtoj nnanq'inju' xjal nb'inchan il ex ljo'n tb'inchan il! (Atoqwe' b'i'n wu'n qa b'a'n nche'xa'ju' nche niman te Qman Dyos ex nche k'ulun te;

¹³aye'tzu'n b'inchal myab'a'n toj myab'a'n nche'xa' ex nche ik' kse'n leku'n qu'n min nche niman te Qman Dyos.)

¹⁴Iktzun nb'ajiju' twitzu' tx'otx', mya tu'me'l nche yajtiju' b'a'n xjal naku'j b'inchal taq'wixqe', aye'tzu'n b'inchal myab'a'n inxi'x che achun ku'xi'xtej b'a'n xjalqe'. ;Mixya tu'me'lte' ja'lu toj nwitzze'!

¹⁵Qu'mtzun a b'a'nju' tzalajb'il toj nwitzze'. Ex ate b'a'nju' tu'n tb'inchante xjal twitz tx'otx', aju' tu'n twan, tu'n tk'wan ex tu'n ttzalaj, qu'n o'kxte tu'n tnik'b'enteju' tu'n taq'un ntb'incha'n toju' tchwinqlal ntzaj tq'o'n Qman Dyos twitzju' tx'otx' lu.

¹⁶Tetzunj intoq oktililxi'x wu'ne' tu'n tkane ex tu'n tel nnik'e', ex tu'n nka'yinteye' tkyaqilju' nb'inchet twitzju' tx'otx'. In pon jun kmuj mixti'x nnok qwatl tu'n tpaj,

¹⁷apete' el nnik'ju'ye' ti'j qa min nkaneju' ntb'incha'n Qman Dyos toj twitzju' xjal exju' nb'aj twitz tx'otx'. B'a'nqa matz'oktilil tu'n, tu'n tknetu' tzaq'web'l, layx knet tu'n; maskypepe' matmaju' ati ttab'l qa ojtzqi'n tu'n, axxi'x na'mx teltnik' ti'j.

Ec 9

Se'nju' Chwinqlal ex se'nju' kamik

¹Matz'oktilil wu'ne' naqx tu'n tel nnik'e' ti'j qa toj tq'ob' Qman Dyos ta' kyaq'un b'a'n xjal ex kyaq'un ati kynab'l. Min b'i'n tu'n te xjal ti'ju' tk'u'jlalil ex ti'ju' ik'jtib'il, b'a'ntzun qa twitzx ta'qe'.

²T-ximanjtz b'a'nxi'x, ax che ik'ela' kykyaqil: kyi'j tnik'alkyi'j ex kyi'ju' mya tnik'alkyi'j, kyi'j b'a'n xjal ex kyi'ju' txkup xjal, kyi'j b'a'n kychwinqlal ex kyi'ju' myab'a'n kychwinqlal, kyi'j nkub' kyq'o'n chojb'il ex kyi'j min nche q'on chojb'il; ikx kb'ajelju' kyi'ju' min nche b'inchal il kse'nx kyi'ju' b'inchal il, kyi'ju' nkytziya'n jun kyol ex kyi'ju' min kytziya'n kyol.

³Atzun myab'a'nju' tu'n tkyaqilju' nb'aj twitz tx'otx': tu'n ax che ik'ela'ju' kykyaqil. Expena' nojni ttab'lu' xjal tu'n myab'a'n; inkub'ti'j ttab'l tu'n xnakyil toj tkyaqilju' tchwinqlal; inpon b'ajtzuntz toj muqb'il.

⁴Q'uqlixi'x tk'u'jlalilju' xjal atix tchwinwqlal, qu'n ate b'a'n jun tx'yan itz' kyetwitz jun b'alun kyimni.

⁵Exqepe' itz'qe' b'i'n kyu'n qa che kyimel, aye'tzu'n kyimniqe'tl mixti' b'i'n kyu'n ex mixti'xte nkykanb'a'n, qu'n majx nnik' kyna'l.

⁶Atzuntzu' nb'aja' kyk'u'jlalil, kyq'oj ex kyxim, ex milo tu'n kyula'tl b'inchal jun ti'xti' twitz tx'otx'.

⁷Qu'mtzun, kuwxa! Q'onku'x twaya titk'u'ja; q'onku'x tk'wa'ya b'in titk'u'ja, qu'n b'a'n xe' ela' taq'una twitz Qman Dyos.

⁸Q'onk ti'ja saq kukxju'; ex sunkxa k'ok'sb'il toj twi'ya kukxju'.

⁹Tzalajxa atl junjun kmuj tuk'i'lju' t-xu'jila toju' tchwinqlala mixti'x ttx'o'lajil saj tq'o'n Qman Dyos twitz tx'otx'; qu'n o'kxte ktkanb'a'ju'ya tu'n txqan taq'una ntb'inha'na twitz tx'otx'.

¹⁰Ex B'inchama tu'n tkyaqil tk'u'ja tkyaqilju' kb'antel tb'inchanteya; qu'n mixti'tlte tu'n tb'inet toju' muqb'il jakpomela'ya ex mixti'te tu'n t-ximet, mixti'te ojtqib'l ex nab'l.

Mya tnik'alti'ju' nb'aj toju' chwinqlal

¹¹Matxi' wile' junjuntl ti'xti' twitz tx'otx', myaye' kuw che ojqlan nche kanb'an toj jun sqach, ex myaye' kuw che q'ojin nche kanb'ante q'oj; mya o'qe'kxju' ati kynab'l ati kywa, ex mya o'qe'kxju' k'atzkywi' q'inunqe', ex mya o'qe'kxju' xnaq'tza'nqe' b'a'n kyilwi; tkyaqil ja'lu teylex junjun.

¹²Toj juntl tu'me'l, mix-a'lo' jun b'ilte jtoj pon q'ij te: kse'nqe' kyix ajkytzyet tu'n tzuyb'ilkye exqe' pich' toj xpatxab', ikxtzunte xjalju', mixti' ttab'en ti'j ajtok takpuj twitz jun ti'xti' myab'a'n.

¹³Ex matxi' wil juntl ti'xti'ye' twitz tx'otx', inok te jun nimaq xnaq'tzb'il weye':

¹⁴jun b'o's nintnam, naqjite'x xjal toj, oktzaqpaj jun nimaqkawil kuw q'ojil ti'j, b'aj tmqo'n ti'jile tu'n tkub'ti'j tu'n.

¹⁵Ex najli jun xjal prow, extzun ati ttab'l, toju' nintnam, ex b'ent tklonteju' nintnam tu'n ttab'l, jex mix-a'lo'te ntzaj na'nte!

A nab'l ati tib'aj tkyaqil ti'xti'

¹⁶Atzu'n nchiwe', ana'te b'a'nju' ati qnab'l kyetwitz kuwqo', maskyep'e min nxib'i'n ttab'lju' xjal prow, ex min nkub'i'nju' tyol.

¹⁷Ate b'a'n tyol jun xjal ati tojtqib'l chab'a' nb'aj tma'n, kyetwitz tyol jun kynimaqkawil xnak nxi'x xalb'i kuw.

¹⁸Ate ojtqib'lju' nim toklen kyekywitz aq'unb'il te q'obj'il. Naq tu'n jun ti'xti' myab'a'n sela' intzaja' nim xitb'il.

Ec 10

¹Tu'n jun a'jin kyimni nkub' tzu'wixa' tb'anil k'ok'sb'il. Ikytzu'n, anajte nnokq'o'n toklenju' naq toj twitz xjal nok kyetwitzju' ojtqib'l nimxi'x toklen.

²Atzu' nximana'te' xjal ati ttab'l ti'ju' b'a'n, atzunte' xnak ti'ju' myab'a'n.

³Toj tkyaqilju' ntb'inha'n xjal xnak, intyek'u'n qa mixti'x ttab'l, maskyep'e intma'n qa mixti'x nche ximanju' txqantl.

⁴Qama tzaj ttx'u'jilju' nkawin ti'ja; lalun tzaj pa'l toj twi'ya, ate q'a'nb'ilju' qa myab'a'n sela' jun ti'xti', tu'n tnk'et chab'a' mya tuk'i'l qtx'u'jil.

- ⁵Oje wile' jun taq'wix nb'inchanjtz twitzju' tx'otx' lu, ex aye'ku' kawil inche b'inchante:
- ⁶aju' xjal min nximan nxiq'o'n jun toklen nimxi'x, aye'tzu'n xjal ati ttab'l naqch'i'n toklen nxiq'o'n.
- ⁷Oje che wile' lq'o'n majin iqa'nqe' tu'n chej, aye'tzu'n kyk'wal nimaqkawil nche b'et tu'n kyqan naku'j tq'o'n majinqe'.
- ⁸Alkyete ma ku'x tb'incha'n jun jul, axte nku'x tz'aq toj. Alkyete nlaqun nimaqtapi nnok tx'a'n tu'n kan.
- ⁹Aju' jsol ab'j, nk'ixb'i tu'n tjosli ab'j. aju' npa'n toj si, jaku' tz'ok ttx'e'mu'ntib'.
- ¹⁰Qama b'aj twitzteju' k'uxb'il pab'l toj si exqa min xjgetl twitzte, ati tu'n tokxi'xtl qipumal ti'j. Ate b'a'nju' tu'n qaq'unan b'a'n tuk'i'l nab'l.
- ¹¹¿Titi' k'ajb'ela' jun xjal nkub' mansix kan tu'n, extzunqa matxi'toq tx'a'nju' kan?
- ¹²Inche tzalaj xjal ti'j tyolju' xjal ati ttab'l, atzu'n xnak nkub' b'o'lj tu'nxju' tyol:
- ¹³Ajtaq'wi yolil mixti'x ttx'o'lajil tyol, ex nb'aj tyolin kyi'j xlab'yol.
- ¹⁴¡Majx ati txqan tyolju' xjal xnak! ¿Alxi'xkye jaku' q'mante titi' tzul, mixna' a'lo'kyete b'ilte ti' tzul yajxi'tl?
- ¹⁵Inxi'x tb'yo'ntib'ju' xjal xnak tu'n taq'unan, ex min tojtzqi'n tb'eyilu' nintnam.
- ¹⁶¡Qab'anx twitzju' tx'otx', k'walju' tnimaqkawil, qa nche sqixinju' tk'wal nimaqkawil tu'n kyten kyoj nimaqwan!
- ¹⁷¡B'a'nxi'x teju' tnam tok jun tnimaqkawil nimaqxjal, ex nche wanju' kawil toj tojxi'xju' kmuj tu'n kywan, tu'n toktl kyipumal, mya tu'nwt kyaq'wi tx'ojetel!
- ¹⁸Naq ntyo'nkju' xjal ky'aj ajtku'tz tz'aq twi' tja; naq chle'n tq'ob', naq nka'yin ajtkub' xitju' tja.
- ¹⁹Kyejni q'o'n qwa tu'n qtzalaj, exju' ta'l ub'a tu'n tku'x qnik'b'e'n toj qchwinqlal; naq a mixti' pwaq te.
- ²⁰Lalun yolina ti'ju' nimaqkawil naqpe' toj ttab'la. Lalun yolina taq'wix ti'ju' q'inun, b'a'nqa tjunala toj twitza, qu'n nche lipanju' pich', jaku' che b'ajx q'malte te.

Ec 11

- ¹Chtonxa twaya toj a'; kna' tk'ma'ta tu'me'l t-xel yajxi'tel.
- ²Aq'punku'ya ati teya kse'nxju' mab'ent tu'na, qu'n min b'i'n tu'na titi' jaku' tzaj tib'aju' tnam.

³Qa jupli muj twitz kya'j, tzul jb'aj twitz tx'otx'. Qama kub'tz'aq jun tze toj tnayaj q'ij, mujqa toj tb'a'nq'ob'kya'j, axtzuntzu' kjela'ten jama kub'a' tz'aq.

⁴Alkyete matz'okten twitz ti'ju' kyq'iq', lay tz'awan, ex alkyete matz'okten twitz ti'ju' muj, lay jaw tawal.

⁵Ikxtzu'n kse'n min b'i'n tu'na janxa' kyq'iq', ex kse'n nch'iya'ju' ne'x toj t-xmilal ttxu, ex min b'i'n tu'na titi' ntb'inha'n Qman Dyos, ju' b'inchante tkyaqil ti'xti'.

⁶Awanxa tijaja prim ex awanxa te qale', qu'n minti' b'i'n tu'na alkye k'elelb'a'n, qa aju' tnejel awal mujqa aju' tkab', mujqa kykab'il.

⁷Majx tb'anilxi'xju' spik'un, ex b'a'n tu'n qka'yinteju' q'ij tu'n qwitz;

⁸naqtzun aju' maskye maqo' anq'in b'a'npun ab'q'i twitz tx'otx' ex maqo' tzalaj toj, na'nku'ya qa nimxi'x tq'ijlajil qxopin tzul ex mixti'x ttx'o'lajil tkyaqilju' tzul.

Nab'l kye ku'xun

⁹Tzalajxa ja'lo ku'xun, tzma ku'xunku'ya, tzalajxa toju' b'a'n ja'lo qu'n kb'entel tu'na. B'inchama tkyaqilju' makub' t-xima'na exju' matz'ok tka'yi'na, majxtzun na'nku'ya, jun q'ij k'okyela toj xjel tu'n Qman Dyos ti'j tkyaqil ja'lu.

¹⁰Lalun txib'ajtl tk'u'ja ti'ju' ati toj ttab'la ex pa'mil tib'a ti'ju' yajb'il, qu'n ikxpete' tq'ijlajil ku'xumal mixti'x ttx'o'lajil.

Ec 12

¹Na'ntzju'ya ch'isalteya, ku'xunku'ya ja'lo ex na'mxku' toka toju' tq'ijlajil ch'uñ; tzul tq'ijlajil ja ktma'ya'ya: Mixti'x inchin tzalajwe' toju' nchwinqlale', chiloya.

²B'inchama ja'lo, na'mxku' kyupj q'ij, xjaw ex che'w, ex namxku' tanjtzlti'j muj tik'lenxi' jb'al.

³Kpomel tq'ijlajil che lu'lulju' xq'uqil ja, ex che b'eltz'umju' ichan kuwqe'xi'x; kche b'aje'lju' cheb'l, ex lay b'ent kychentl; che najel kywitzju' nche ka'yimitz kyoj tokexspik'un,

⁴ajtul kanunju' tq'ijlajil lu, che jpetelju' ttzija toj b'e, lay che q'o'jq'o'jixtlju' cheb'l wab'j; Kukx kyoq'kye pich'ju', atzunta lay che tb'itla;

⁵kxob'ela aj tjax b'eta twitz jawl ex xob'ajilx tu'n tb'eta toj b'e. Kb'el saqax twi'ya, lay tipatla tu'n tb'eta lay tna'tla tk'ok'jal jun ti'xti' ajt-xi' twana. Xi'na' t-xi'te xjal toju' t'najb'il tejumajx, kb'injtzeltju' oq'e'n toj b'e ajtkyima.

⁶Na'ntzju'ya b'inchanteya, na'mxku' tlaqju' ky'jaj saqpwaq ex na'mxku' tpaxju' k'wil q'anpwaq; ex na'mxku' tpaxju' xar ttziju' t-xiklil a' ex na'mxku' tkupilju' tul tu'nb'il a' tib'aj xoch.

⁷Qu'n ajtzun kyik' ja'lu, k'anjelti'ju' quq toj tx'otx', kse'nxtoc tten nejtl, atzunju' xewb'aj k'anjel jumajlti'j tk'etz Dyos, qu'n a tzaj q'onte.

⁸Inxinma'n jumajtel, ayine' pakb'al: ¡Mixti'x ttx'o'lajil, mixti'x ttx'o'lajil! ¡Tkyaqil mixti'x tajb'en!

Mankb'il yol

⁹Tu'ntzu'n nim ttab'lju' pakb'al ten, nim ojtzqib'l b'axtma'n kyeju' xjal. Ex oktq'o'n tilil tu'n teltnik' kyi'j txqan yol tuk'i'l nab'l ex eb'aj tnk'u'n kse'nxju' kynab'l.

¹⁰Oktq'o'n tilil tu'n kyel yal yol atixi'x kyajb'en, ex tu'n kytz'ib'etu' yol ax ttxolilxi'xkyi'j.

¹¹Ikyqe' yolju' kyu'n xjal ati kynab'l kse'n ch'ut, ajtzun kyb'aj b'u'yi'n nk'u'nile kyten ikyqe' kse'nqe' stak awa'nqe' b'a'nxi'x naq tu'n jun k'ik'lel.

¹²Nimaq oqxenb'il inetz qu'n kyoj. Layx b'ajte' ttxa'n tu'n kyb'aj tz'ib'et u'j, exqa nim nqxnaq'tza'nqib' inqo' sikti.

¹³Matxi' pon b'aju' pakb'ab'l. Matxi' b'aj chik'b'et tkyaqil. Nimana te Qman Dyos ex che japunxju' tchaq'b'il tu'na, qu'n atzunte xjalju' ati tu'n tb'inchante.

¹⁴Qo okyel toj xjel tu'n Qman Dyos ti'j tkyaqilju' qb'inchb'en, qa b'a'n mujqa taq'wix, b'a'ntzun qa toj ewaj xqb'inchaya'.

Cnt

Cnt 1

¹E'tb'itz Salomon tb'anilxi'x kyxol txqantl.

Tnejel b'itz
Tyol xu'jilb'aj

²¡Chin tma'tzima b'a'nxi'x! majx b'a'n nela' ajttz'ulina kyetwitz b'in chi',

³inxi'x che puk'chaju' tk'ok'sb'ila, lky tb'iju'ya kse'n k'ok'sb'il in ok qi'j. ¡Qu'mtzun nxi'x che laqj qya ti'ja!

⁴¡Lwix chin tiq'inxa tk'etza! ¡Chin tiq'inxa toju' tjaya, nimaqkawil! chij.

Kyyol mojtzal

Tzalajb'ilxi'x qotenb'ela'ye' tuk'i'la; kjawil qnima'xi'xe' ttz'uli'na kyetwitzju' b'in. ¡Qu'npe'natzunlo nxi'x che laqj qya ti'ja! chechij.

Tyol xu'jilb'aj

⁵Aye'ye' qya aj Jerusalen, q'eqinin qinwe', ex tb'anil chin ka'yine'; q'eqinin qine' kse'n che ka'yin xmu'j toj kyedar, Tb'anilqine' kse'nqe' xb'alun ttzi tokext-spik'un Salomon.

⁶Myate tu'n tok kyka'yi'ne' qa q'eqinin qine', ex myate' qa matxi' chin kub'q'eqaxe' tu'n q'ij. Tzaj toj kywitzju' nxib'ene' wi'je' in okkyq'o'ne' ka'yilte kyawal ub'a ¡Atzu'nwe' wawal kub' yajti!

⁷Q'mantza weye' aya nxi'x chin laqje' ti'ja, ¿janche tk'ik'le'na'ju'ya trita?, ¿ja nche'xa' tiq'i'na tu'n kyojlan te wanq'ij? ¿Tiqu'n naqnchin takanje' jyolteya, kyxol kyritju' txqantl tuk'i'la k'ik'lelqe'? chij.

Kyyol mojtzal

⁸Qa min b'i'n tu'na, aya tb'anilxi'x ka'yina kyxolju' qya tb'anilqe', lpe'xa ti'j kyqanb'enju' rit ex k'ik'lemqe'ju'ya tal tchib'a tk'etz kyja k'ik'lel, chechij.

Tyol chmilb'aj

⁹Ikta' weye' qya, aya nxi'x chin laqje' ti'ja, kse'n tb'anil ttxu b'anchej jk'ul tkarwaj Paraon.

¹⁰¡Majx tb'anilju' twitza kyoju' xpatx'b'ente twi'ya! ¡Tb'anilxi'x tka'yinxju' tqula kyu'nju' tuya!

¹¹¡Che b'elqb'inha'n toj t-ǰkyina q'anpwaqqe' b'inha'nqe'k saqpwaq kyi'j! chij.

Tyol xu'jilb'aj

¹²Ajtkub' qe nimaqkawil ti'j mes, nkub' puk'chaju' nk'ok'sb'ile'

¹³Iky nela' nchin laqju'ye' ti'j kse'n tk'ok'jil mir tku'x ttzi nk'u'je'.

¹⁴Iky nela' nchin laqju'ye' ti'j kse'n jun pchoj b'ech toj tqan ub'a toj En-kadi, chij.

Tyol chmilb'aj

¹⁵¡Majx tb'anilxi'xa, aya nchin laqje' ti'ja, majx xa'wanku'xi'xa! ¡Naku'j kab'e' palomsqe' tb'aq' twitza! chij.

Tyol xu'jilb'aj

¹⁶¡Majx tb'anilxi'xa, aya nxi'x chin laqje' ti'ja, majx xa'wanku'xi'xa! chij.

Tyol chmilb'aj

¡Majx cha'x k'ulju' qku'xb'il!

¹⁷K'ute tptzo'nilju' qja, atzun tzis te twi' qja.

Cnt 2***Tyol xu'jilb'aj***

¹Ayine' b'ech toju' plan tx'otx' te Saron, ayine' rojs kyoju' b'ya', chij.

Tyol chmilb'aj

²Iky nchin laqju'ye' ti'j kyxol txqantl qya, kse'n jun rojs kyxol ch'i'x, chij.

Tyol xu'jilb'aj

³Iky nchin laqju'ye' ti'j kyxol txqantl ichan, kse'n junwi' mansan toj k'ul. ¡Majx tzalajb'il ajnkub' qeye' tjaq'ju' tewan! ¡Majx chi' nnela' tlob'jil weye'!

⁴Inxi'tiq'i'ne' toju' tja kye nimaqwan intoq tzaj ka'yin weye' tuk'i'l tk'u'jlalil.

⁵¡Chin tkuwsama tu'n wab'j b'inha'n ti'j ub'a, chin tk'a'chama tu'n lob'j mansan, qu'n naqx tu'n nkyimtle' tu'nju' nxi'x chin laqje' ti'ja!

⁶¡Q'onku'ya tnayaj tq'ob'a tjaq' nwi'ye', ex chin tchleka tu'n tb'a'nq'ob'a! chij.

Tyol chmilb'aj

⁷Kytziyantze' weye', qya aj Jerusalem, tu'n t-xikyka'yi'ne' tal tojk'ul msat, tu'n lan tz'el twatlju' qya nchin laqje' ti'j. ¡Wtanku'j tzmaxi'j ajtel twatl! chij.

Tkab' b'itz***Tyol xu'jilb'aj***

⁸¡Luju' ichan nchin laqje' ti'j tzul! ¡Inxinb'i'ne' tq'ojq'ojel toj twi'! Lu tzul nxlik'pun kyib'aju' k'ul, lu tzul nxlik'pun kyib'aj witz.

⁹Iky ichanju' nchin laqje' ti'j kse'n jun msat: kse'n jun tal msat. ¡Lu pena' atitl twitz tjpel ja, in ka'yinktz ttzi tokex spik'un, in ka'yinktz toj xopa'j!

¹⁰Tzaj tma'n ichan nchin laqje' ti'j kjalú: We'ktza tal nmsat; lwixa, qo'ya, inxi'x chin laqje' ti'ja.

¹¹¡Ka'yinxpe'ya! Matxi' tzik'te' jb'alil majx matxitiq'i'n jb'al.

¹²Matxi' che poq'chaju' b'ech toj koj'b'il, matxi' pon tq'ijlalil tu'n qb'itzan, matxi' che aq' oq'ilju' tal paloms tzalu toju' qnajb'il.

¹³Atitl twitzju' lob'j iw, ex nche puk'chajtlju' tqan ub'a. We'ktza, tal nmsat; lwixa, qo'ya, inxi'x chin laqje' ti'ja.

¹⁴Aya tal npalomse', nokx tewa'ntib'a toj kyk'atxub' piky, newanjxa kywitz nimaq pik, yek'untz twitza weye', wajb'ile' tu'n nb'inteye' toj twi'ya. ¡Majx tzalajb'ilte' ajtok nka'yi'na! ¡Majx tzalajb'il ajtyolina! chij.

Kyyol kykab'il

¹⁵Che kytzyume' chuḡ, aye' chuḡ b'o'sqe', qu'n ate'qe'k yajulkye qawale', aju' qawale' tzmaxi'x nub'chin, chechij.

Tyol xu'jilb'aj

¹⁶Wewe' ichan nchin laqje' ti'j, ex teqine'. Nk'ik'len kyi'j trit kyxol b'ech rojs.

¹⁷Kutanjtz ti'ja, aya nchin laqje' ti'ja, akx njawu'l q'ij ex nkub'naj qxopin; kutetz oqa naku'j msat, naku'j jun tal b'o's msat kywitz nimaq k'ul

Cnt 3

¹Njoye' ichan nchin laqje' ti'j toj nkuḡb'ile' te qonik'an. Njoye' ex min knet wu'ne'.

²Njawe'tzuntze' b'je'lpunx wu'ne' toj nintnam, tu'n tjoyliju' nchin laqje' ti'j kyoj b'e ex jachaq ta'qe' xjal. Njoye' ex min knet wu'ne'.

³Xinqani'ne' kyeju' xq'uqil nche xq'uqin te qonik'a'n ti'jile nintnam: ¿Ma min xkyilkye' ichan nchin laqje' ti'j? nchije'.

⁴Naqtzun ch'i'n wik'len b'ete' kyk'etz, tej tel yalju' nchin laqje' ti'j. Tzaj ntzyu'ne' tq'ob', ex min xintzaqpi'ne', xiwiq'i'ntzuntze' kyoju' tja ntxuye', chij.

Tyol chmilb'aj

⁵Kytziyantze' weye', qya aj Jerusalen, tu'n txi' kyka'yi'ne' tal toj k'ul msat, tu'n lalun tz'el twatlju' qya nchin laqje' ti'j. ¡Wtanku'j tzmax ajttzaj tna'ntib'! chij.

Toxi'n b'itz

Kyyol mojtzal

⁶¿Ti'tzu'n xi' ttzaj toj chq'ajlaj xi' ttzaj toj jun tnej sib', toj jun tnej t-sb'el mir ex sturak, ex toj t-sb'el chukchaq k'ok'sb'il?

⁷¡Ate iqalte Salomonju'! txoli'n ti'j kyu'n oxnaq (60) xjal te q'oj, aye' kuwqe'xi'x kyxol aj Israel;

⁸kykyaqilx b'a'n che q'ojin tuk'i'l k'uḡtx'e'nb'il nimaq q'ojilqe'; K'lo'mile kyk'uḡtx'e'nb'il kyk'u'j, te kolb'ilkye toj qonik'an.

⁹Matxi' kub' tb'incha'nte nimaqkawil Salomon jun iqb'ilte kyuk'i'l tz'umin tze toj Lib'ano.

¹⁰Saqpwaqqe' tqan; q'anpwaq tqejb'il ttze'lti'j; ktxu'n jankub' qeya' tu'n xb'alun kyeq sq'ib'un; atzu'n tojxi' wiqo'n tb'anilxi'x kyu'n qya aj Jerusalen.

¹¹Aye'ye' qya aj Syon, ¡kukyetze' ka'yilte nimaqkawil Salomon! Tokx tkoron te oklenj ju' kub' tb'inha'n ttxu te, tej tmje, toju' q'ij majx tzalajb'ilxi'x toju' tchwinqlal, chechij.

Cnt 4

Tyol chmilb'aj

¹¡Majx tb'anilxi'xa qya, nchin laqje' ti'ja! ¡Majx tb'anilxi'xa! Tal palomsqe' tb'aq' twitza e'wa'n tu'n ttxo'wa toj twi'ya; ikytka'yinx t-smal twi'ya kse'nqe' tal chib' nche xchan twi' witz Kalaad.

²B'a'nileqe' twitzteya kykyaqil, ikqe' kse'n jun tnej rit akxtoq kyb'aj ichet tu'n tel joyet ky'i'j.

³Xkyeqqe' ttziya kse'n q'in kyeqka'yin, majx tzalajb'ilqe' tyola. xkyaqqe' junjun plaj ttziya e'wa'n toju' kutxb'il twitza naku'j kranad ajtkub' aq'pet.

⁴Tb'anilxi'xju' tqula kse'n tja Dab'i nimin twe'. b'inha'n kyuk'i'l ab'j jso'n kywitz Yob'a'nqe'k kab'k'al lajnaq (1,000) kolb'il ti'j, kykolb'ilju' xjal min nche xob'.

⁵Ikyqe' timi'xju'ya kse'n kab'e' tal msat kab'e' tal msat yuxqe' nche wan kyxol b'ech rojs.

⁶Akx njawu'l q'ij ex nkub'naj qxopin, chin xe'le' twi' witz jata' mir, twi' witz jata' sturak.

⁷¡Majx tb'anilxi'xa, aya nchin laqje' ti'ja; tb'anilxi'xa tzajx t-xe tqana japumnix toj twi'ya! ¡Mixti' junta ttzakajil!

⁸Qoku'tz wuk'i'le' twi' witz Lib'ano, tal nxu'jil; qoku'tz wuk'i'le' twi' witz Lib'ano. Ka'yinxpe'ya b'ya' tzmax twi' witz Amana, tzmax twi' witz Senir ex Ermon; tzmax kyoj kyjul b'alun, tzmax twi' witz ja ta'qe' txkup leopa'rt kyb'i.

⁹Inxi'x xilj wanmiye' ti'ja, tal wanab', tal nxu'jil; nxi'x xilj wanmiye' ti'ja naqx tu'n saj ka'yina wi'je' naqx tu'n jun taq'e'l tuya.

¹⁰¡Tzalajb'ilxi'xte' ajttz'ulina tal wanab', tal nxu'jil! ¡Tzalajb'ilxi'xte' ajttz'ulina kyetwitz tchi'yal b'in, ex majx tk'ok'jalxi'xju' tk'ok'sb'ila kyetwitz tkyaqil k'ok'sb'il!

¹¹Tal nxu'jil, majx chi' ta'lkab' toj ttziya. ¡Ta'lkab' ex lech ati tjaq' taq'a! ¡Iky tk'ok'jal ti'ju'ya kse'n kyk'ok'jal tze toj Lib'ano!

¹²Tal wanab', tal nxu'jil jun awalta ch'laji'n ti'j, t-xiklil a' jpu'n b'a'nxi'x; xoch tok techel,

¹³jun awal toj tqan lob'j kranad toj kyqan tb'anil lob'j; jun awb'il ja ta'qe' b'ech alenya tb'i

¹⁴b'ech nardo ex asapran kyb'i, ptz'an k'ok'j ex kanel, ex chukchaq tze tqan sturak, mir ex alowe; ;kykyaqilxju' tb'anilxi'x k'ok'sb'il!

¹⁵Ikyju'ya kse'n jun t-xiklil a' toj awb'il kse'n jun xoch janjatza' piq'chaj a' aju' a' nku'tz twi' witz Lib'ano.

¹⁶Jub'ina kyq'iq'!, toj tb'a'nq'ob'kya'j. ;Kutzaja!, kyq'iq' toj tnayajkya'j. ;Kyxupinx'e' toju' wawale' tu'nt-xi' puk'chaju' tk'ok'jal! chiju' chmilb'aj.

Tyol xu'jilb'aj

Kutzaja toju' tawala, aya nchin laqje' ti'ja, ex lo'na kyi'ju' twitz tb'anilqexi'x, chij.

Cnt 5

Tyol chmilb'aj

¹Atinqintlina'we' toju' wawale', tal wanab', tal nxu'jil. matxi' b'je'l wiq'i'ne' mir ex nk'ok'sb'ile', matxi' txinnik'b'e'ne' ta'l'kab' toj aq, ex matxi' txi nk'wa'ne' b'in ex lech, chij.

Kyyol mojtzal

Che wanqe'tzune' ex che k'wanqe'ye', wamiw kyeqten kyuk'i'le', ;kyk'wanxe' tkyaqilju' mab'aj kyu'ne'! chechij.

Tkyaji'n b'itz

Tyol xu'jilb'aj

²Intoq chin wtane', atzu'n wanmiye' itz'. Ex nb'iy'e' intoq txokonju' nchin laqje' ti'j ttzija: ;jqo'nkxa ja, aya nchin laqje' ti'ja; wanab', q'poja, kse'n jun tal paloms! ;Matxi' b'aj ak' nwi'ye' tu'n ta'l che'w! ;Ntx'ab'u'n nwi'ye' tu'n ta'l che'w nkub' qonik'an! Chij.

³Matxi' tz'el wiq'i'ne' wi'je'; ;Oklo k'okyel nq'o'n jumajtle'! Matxi' tz'el ntx'jo'ne' nqane'; ;oklo k'okyel jumajtl quq kyi'j! nchije'.

⁴Atzunju' ichan nchin laqje' ti'j okxtq'o'n tq'ob' toj t-xopajil tjpel ja. ;Majx njaw tzalaje' b'a'nxi'x tu'n!

⁵⁻⁶Njawe'tzuntze' jqolte ja teju' nchin laqje' ti'j. El txatj ta'l mir kyi'ju' nq'ob'e' ex kyi'j twinq'ob'e' tib'aju' jupb'ilte ja. ;Tej t-xinb'i'ne' tjaw yolin, majx nkub' b'aje'! Okx njqo'ne' ja teju' nchin laqje' ti'j, atzunte mix-a'lo'tltoq. Njoye' ex min knet wu'ne', tzaj ntxko'ne' ex mix-a'lo'te tzaj tzaq'wi.

⁷Nnelyale' kwitzju' xq'uqil nche xq'uqin qonik'a'n ti'jileju' nintnam; nb'aj kyjuma'ne', nk'ixb'iy'e' kyu'n; jaye'tzu'n nche xq'uqin ttzi nintnam elkyjk'u'n ntxo'we' tuk'i'l kytx'u'jil!

⁸E'qya aj Jerusalen, qama tz'el yalju' nchin laqje' ti'j kywitze', kytziyantze' qa kxe'l kyma'n ch'i'ne' te qa ch'intl nkukyime' ti'j, chij.

Kyyol mojtzal

⁹¿Ti'xi'xtzu'n majx b'a'n ati teju' nlaqja ti'j, qya tb'anilxi'xa kyekywitzju' txqantl qya tb'anilqe'? ¿Ti'xi'xtzu'n majx b'a'n ati teju' nlaqja ti'j tu'nju' ntma'na tu'nqtziyanteye' yol lu teya? chechij.

Tyol xu'jilb'aj

- ¹⁰Qchulinwe' nchin laqj ti'j, q'anacha'lxix kyxol junmutx' jo'k'al (10,000) ichan.
- ¹¹Iky twi' kse'n q'anpwaq; xwilo'kyile t-xya'mal twi' ex q'eq kse'n ti'j jun joj;
- ¹²Ikyqe' twitzju' kse'n kab'e' paloms ichi'nqe' toj lech, inche ojlan ttzi a';
- ¹³naku'j awa'n b'echqe' junjun plaj ttzi ati b'ech tb'anil tk'ok'jal toj. Naku'j ros b'echu' ttzi k'ok'ju' ta'l ajtel tx'atj nakuj mir;
- ¹⁴ikyqe' tq'ob'ju' kse'nqe' tqul q'ob'aj q'anpwaq ate'k ab'j topasyo ti'j; atzu'n t-xmilal naku'j tb'anil saqb'aq b'incha'nqe'k tal ab'j sapiro kyoj kykb'el ti'j;
- ¹⁵ikyqe' tkuxju' kse'nqe' tqan ja saq ab'j awa'nqe' b'a'nxi'x kyib'aj kyq'uqlil q'anpwaqxi'x; q'anacha'lxixju' ka'yin kse'nqe' k'ute toj Lib'ano;
- ¹⁶majx tchi'yalxi'x toj tk'o'n. ¡Tzalajb'ilxi'xju' ichan lu toj tkyaqil! Ikytzunte ichanju' nchin laqje' ti'j, ikytzunte nxi'x chin laqju'ye' ti'j, qya aj Jerusalen, chi xu'jilb'aj.

Cnt 6**Kyyol mojtzal**

¹¿Ja xxa'ju' k'u'jlateya, qya majx xa'wanku'xi'xa kyekywitz txqantl qya xa'wanqeku'? ¿Jatzunlo jaxxa'? ¡Qo xe'le' tuk'i'la jolyte! chechij.

Tyol xu'jilb'aj

- ²Xi' xxa'te' nchin laqje' ti'j toju' tawal, toju' tawb'il npuk'chaj k'ok'sb'il toj, matxi' k'ik'lel kye trit ex k'usilkyeju' rojs b'ech.
- ³Te qinweju'ye' nchin laqje' ti'j, ex ikxte weye'. Inche tk'ik'le'n trit kyxolju' rojs b'ech, chij.

**Tjwe'yi'n b'itz
Tyol chmilb'aj**

- ⁴Qya, nchin laqje' ti'ja, xa'wanku'xi'xa ex inxi'x chin tzalaje' ajt-xinka'yina ikyju'ya kse'nqe' nimaqtnam Tirsa ex Jerusalen; lay mqet twitza kse'n jun tnej xjal nk'u'n kyten ljo'nkyxi' toj q'oj.
- ⁵¡Lan tzaj ka'yina wi'je', qu'n matxi' kub'wi'je' kyu'n twitza! Iky t-xya'mal twi'ju'ya kse'nqe' tal chib' nche saqchan kywi' witz toj Kalaad.
- ⁶B'a'nileqe' twitzteya kykyaqil, ikyqe' kse'n jun tnej rit tzma xe b'aj ichi'n tu'n tel jon kyi'j.

⁷Ikyqe' junjun plaj ttziju'ya kse'n nik'janhaq lob'j kranad e'wa'n toju' kutxb'il twitza.

⁸Oxnaq (60) kyb'aj t-xu'jil nimaqkawil, kyajnaq (80) tqya, atzun txqan kyb'aju' tqpoj

⁹atzunwe' naqjun tal nqpoj npalomse', naq o'kx kuxi'xte kye tilwi tu'n ttxu. Ky'i'wla'nxi'xta chechiju' txin te, ajt-xi' kyka'yi'n; njaw nima'n kyu'n kyxu'jil ex kyqya nimaqkawil, chij.

Kyyol mojtzal

¹⁰¿Alkyetzunte' xi' ttzaj kse'n ajttzaj t-xe kya'j? Xa'wanku'xi'x kse'n xjaw, nqoptz'aj kse'n q'ij, ¡layx mqettwiz kse'n jun tnej xjal nk'u'n kyten ljo'nkyxi' toj q'oj! chechij.

Tyol xu'jilb'aj

¹¹Nxi'ye' toju' k'ul ja ta'qe' tze nokal kyb'i nlab'tiye' ti'ju' tcha'xil ttzi a'; wajb'iltoqe' tu'n nlonteye' se'n njawula' twi' ub'a, ex kyb'echil lob'j kranad.

¹²Yajxi'tzuntl titi'lo b'ajweloje' o'kx nna'nteye' tinqinkxe' toj karwaj tk'etzju' tk'wal nnimaqkawil nchin laqje' ti'j, chij.

Kyyol mojtzal

¹³¡Kutanjtz ti'ja, txin aj Sulam, kutanjtz ti'ja! ¡Kutanjtzti'ja, qajb'ile' tu'n tokqka'yina! chechij.

Tyol xu'jilb'aj

¿Titi'tzu'n kyajb'ile' tu'n kyka'yinteye' ti'j aj Sulam? chij.

Kyyol mojtzal

¡Tu'n tb'ixana, kse'n nb'inchet kyoj xmuj! chechij.

Cnt 7

Tyol chmilb'aj

¹¡Xa'wanqeku'xi'xu' tqana kyoju' t-xajab'a, tmyal nimaqkawil! Majx tulin ti'ju' tal t-xo'pa, kse'nqe' tilb'ilal b'incha'n q'anpwaqqe', b'incha'n kyu'n xjal b'a'n kyb'inchante.

²Iky tmuxju'ya kse'n jun tkb'el k'wab'j tulinti'j kukx tk'wet b'inju' toj; iky tk'u'ju'ya kse'n jun b'yoj triy txoli'n ti'j tu'n b'ech rojs.

³Ikqe' timi'xju'ya kse'n kab'e' ttxu msat, kab'e' tal msat yuxqe'.

⁴Iky tqulju'ya kse'n jun ja nimin twe' xnu'lb'aqile ti'j; ikyqe' twitzju'ya kse'n kab'e' xoch xtilunqe' toju' nintnam Esb'on, tu'me'l ttzi nintnam B'at-rab'im; iky ttxa'na kse'n ja nimin twe' twi' Lib'ano, t'ikylo'ktz tu'me'l nintnam Damask.

⁵Ikytkayinx twi'ju'ya kse'n toktza' witz Karmelo; ikyqe' t-xya'mal twi'ya kse'n q'in kyeq smo'n tk'i' cha'x: ¡kyajni ye' jun nimaqkawil toju' xpatx'b'ente twi'ya!

⁶Aya qya nchin laqje' ti'ja, qtze'tz kyoj twitza, ¡achb'ajila ex xa'wankuxi'xa!

⁷iky tka'yinxju'ya kse'n tka'yinx jun tut; ikyqe' timi'xju'ya kse'n jun tq'ob' lob'j txijli twitz.

⁸Wajb'ile' tu'n njaxpwe'tzane' ti'ju' tut tu'ntku'tz wiq'i'ne' tq'ob' txijli. Che okyeltzun timi'xtza kse'n tq'ob' ub'a txijli; iky t-xewju'ya kse'n mansan npuk'chaj;

⁹iky toj tk'o'nju'ya kse'n tb'anil ta'l ub'a, chab'a nku'x b'ililin toj ttziya ex kyxe twitzteya, chij.

Tyol xu'jilb'aj

¹⁰Te qinwe' ichan nchin laqje' ti'j: tu'nju' nxi'x laqj wi'je' nula' nk'etze'.

¹¹¡Kuwxa, aya nchin laqje' ti'ja, qo'ya toj kojil'! K'elix qonik'an qu'n kyxol b'ech alenya.

¹²Qo xe'l toj tqan ub'a te prim, ka'yilte qa matxi' che b'echin, ka'yilte qa nche poq'chaj, qa matxi' che b'echinju' kranad. ¡Atzuntzu' kxe'la' nq'o'n nyole' teya!

¹³Inxi'x che puk'chaju' lob'j mandrakora. Chukchaq lob'j ati ttzi qja: twitz lob'j tzqijsa'n ex tzmaxi'x xetzaj t'uxit, mache elnpa'ne' teya, aya nchin laqje' ti'ja.

Cnt 8

¹¡Naqwit ikyj nxib'ena, awttzu' xch'u'na'ya kyi'j timi'x ntxuye'! Ajwittzunlo tokyala wu'ne' toj b'e, jaku' tz'ok nma'tzina ex mix-a'lo' tu'n t-xmayin wi'je';

²jaku'wtlo txiwiq'i'na tja ntxuye', jaku'wtlo tz'okx wiq'i'na tuja, tu'n toka xnaq'tzalweye'. Jaku'wtlo txinq'o'n tk'wa'ya tb'anil b'in ex ta'l lob'j kranad.

³¡Q'onku' tnayaj tq'ob'a tjaq' nwi'ye', chin tchleku'tzunta tu'n tb'a'nq'ob'a! chi xu'jilb'aj.

Tyol chmilb'aj

⁴Kytziyantze', qya aj Jerusalen, tu'n lan txiky'asu'ne' qya nchin laqje' ti'j. ¡Wtanku'j tzmax ajttzaj tna'ntib'! chij.

**Tqaqi'n b'itz
Kyyol mojtzal**

⁵¿Alkyetzu'n tzul toj chq'ajlaj, ku'xlok ti'j t-semu'lju' nlaqj ti'j? chechij.

Tyol chmilb'aj

Tjaq' junwi' mansan xxa' nk'asu'na: ja oka' ttxuya toj k'ixk'oj; ja itz'ja'ya tu'n ttxuya, chij.

Tyol xu'jilb'aj

⁶Lalun chin ele' ti'j tanmiya, ¡chin tiq'ixa kse'n jun techil ti'j tq'ob'a! Lay b'entte' tk'u'jlalil tmyet kse'n kamik; ikyte tb'isju' kse'n muqb'il min yukchi. ¡lky tk'u'jlalilju' kse'n q'aq' inxi'x ja'yun, kse'n jun taq' q'aq' te Dyos!

⁷Lay b'ent tyupetju' tk'u'jlalil tu'n a' kyoj kykyaqilju' ninnjab'; ex lay b'ent tyupit kyu'n t'nimal a'. Naqwit alkye jun txiq'onte tkyaqilju' tq'inumal te t-xelju' tk'u'jlalil, jaku'lo b'aj xmayi'n, chij.

Kyyol mojtzal

⁸Mixti'te' tal qanab' timi'x̃. ¿Ti'tzu'n qse' ti'j ajtul qanb'aj?

⁹Naqwit jun nintapi, jaku'wtlo jaw qb'inja'n jun b'o's ja saqpwaq tib'aj; naqwit tjpel ja, jaku'wtlo tz'ok qktxu'n tu'n tz'len k'ute, chechij.

Tyol xu'jilb'aj

¹⁰Ikqinwe' kse'n jun nintapi, aye'tzu'n wimi'x̃e' ikqe' kse'n ja nimaq kywe' te ka'yb'il. qu'mtzun toj twitz, qa matxi' tz'el yalju' tzalajb'il wu'ne'.

¹¹Atitoq jun tawal Salomon ub'a toj B'aal-amon. kyej tq'o'n toj kyq'ob' junjun xjal tu'n t-xikyka'yi'n, teyiletzun junjun tu'ntoq txi' tq'o'n kab'k'al lajnaq (1,000) saqpwaq te aj tjawju' twitz tawal.

¹²Te teju'ya kab'k'al lajnaq (1,000) medi, Salomon, atzun lajnaq (100) kyeju' xq'uqil; jatzun nxq'uqinxwe' wawal! chij.

Tyol chmilb'aj

¹³Q'oma anb'il tu'n t-xinb'i'ne' toj twi'ya, t-xu'jil nimaqkawila toj awal! jKyajb'ilju' qamiw tu'n t-xib'i'na kyu'n! chij.

Tyol xu'jilb'aj

¹⁴Ojqelxa nk'u'jlb'e'tz, tz'ojqelana kse'n jun msat, kse'n jun tal msat kywi' witz inxi'x che puk'chaj! chij.

Is

Is 1

Aye' aj Juda jun nintnam aj il

¹Tpakb'ab'l Isaiy, tk'wal Amos, Tzaj tyek'u'n Qman Dyos te ti'j Juda ex ti'j Jerusalen, toju' tq'ijlalil ntoq che kawin nimaqkawil Usiy, Jotam, Akas ex Esekiy.

²Tma: Tx'otx' ex kya'j, kyb'intzju'ye' ntma'n Qman Dyos kjalu: Macheb'aj nch'isa'ne' nk'wale' ex mache b'ajch'iy wu'ne', aye'tzunkye mab'jaw kyi'nkyib' wi'je'.

³Tojtzqi'nte wakx tajaw ex tojtzqi'nte b'ur twab'l tu'n tajaw; atzunte Israel, ntanamku'xi'xe' min neltnik' ex mixti' t'nab'l.

⁴E' b'inchal il, jun tnamqe'ye' nojni tu'n il, kyyajajil b'inchal myab'a'n qe'ye', e' pi's k'wal qe'ye'! matz'el kypa'n kyib'e' ti'j Qman Dyos ti'ju' Xjan Kydyos aj Isarael. matxi' kyej kykolb'e'ne'.

⁵Matxi' che b'je'l pi'se', mixjalojatl tu'n kyoka' jumete'. Tkyaqilju' kywi'ye' ex kyanmiye' b'ajni k'ixb'i.

⁶Tzajnix t-xe kyqane' japumnix toj kywi'ye'. mixti'tl tb'anil; tkyaqil k'ixb'ni, b'ajni tx'inj ex tx'a'k, mix-a'lo' matxi' tz'ok x'ponte mo q'anante, matxiwit t'ole' tu'n aseyt.

⁷Matxi' kyej chq'ajlajixju' kytx'otx'e', ex nche jamun nimaqtnam toj q'aq'. Kywitzku'xi'xe' nche wan kyajq'oje' ti'ju' kyawale'. Tkyaqil matxi' kyej chq'ajlajix, kse'n tnam Sodom tej tkub' xitj.

⁸Noq o'kxte tnam Syon xkyej we', tjunal naku'j jun pach toj awb'il, tjunalx xkyej ten naku'j jun pach txol txqan lob'j melon, naku'j nintnam txoli'nkyib' tajq'oj ti'j.

⁹Noqwit min xkyaj tq'o'n Qman Dyos nimtipumal jte'tl qb'aj, ikywitlo xqo oka' kse'n Sodom ex Komor.

K'u'lb'il axxi'x twitz Dyos

¹⁰E'nejenel aj Sodom, kyb'intze' tyol Qman Dyos, tnam aj Komor, kyb'inku'ye' t-xnaq'tzb'il Qman Dyos kyeye'.

¹¹Lu ntma'n Qman Dyos: ¿Titi' k'ajb'ela' txqan kychojb'ile' weye? Matxi' chin siktiye' tu'n txqan chojb'il k'ok'sb'il patu'n rit, exju' ky-until qpoj wakx; min nchekub' kychk'el tman wakx, kychk'el tman rit ex kychk'el tman chib', toj nwitz'e'.

¹²¿Alkye xq'mante kyeye' tu'n tb'aj kytxa'ju'ne' q'olb'eb'l weye' ajkyule' nwitz'e'?

¹³Lalun tzaj ky'i'ntle' oyaj mixti' tajb'en weye'; lay tzik'xju' kysb'el wu'ne'. Nche tzajkytxko'nju'ye' tnam, tu'n tkub' kyik'sa'n ak'a'j xjaw ex q'ij te ojlab'l, lay nk'amtlwe' kyning'ije', b'inchal myab'a'n.

¹⁴Nche el wik'u'nwe' kyning'ije' toj ak'a'j xjaw ex kyb'uyjtib'ile'; ;mixyab'a'nqe' kyb'inchb'aje' toj nwitz'e' layx che ik'xtl wu'ne'!

¹⁵Kse'n njaw ky'i'n kyq'ob'e' tu'n kyk'ulune', nxiwewa'nwe' nwitz kyeye'; b'a'nqa nim txqan kynaj Dyose', lay che'x nb'i'ne'. qu'n b'ajni txa'j kyq'ob'e' toj chik'.

¹⁶;Kytx'jom kyib'e', kyxtilsam kyib'e'! ;Min wajb'ile' tu'n nka'yintetle' myab'a'n nkyb'inchane'! ;Kytzaqpinkju'ye il!

¹⁷;Kyknome' tu'n kb'inchanteye' b'a'n, kyq'onk tilile' tu'n kyb'inchanteye' tnik'alilti'j, kyonimju'ye' tokx tjaq' jitz'b'il, kyb'inchame' tnik'alilti'j teju' meb'a, kyklome' toklenju' kyimni tchmil! chij.

¹⁸Intma'n Qman Dyos kjalu: Kukyztaje', qo'qe' yolin. b'a'nqa kyaqxi'xju' kyile', knxtilsa'we' kse'n txun che'w; b'a'nqa ikse'n jun xb'alun xwoqi'n toj txqan tz'il, kxnu'lixel kse'n saq noq'.

¹⁹Qama chin kyb'i'ye' kynik'b'e'ye' tb'anil awal ntzaj toju' tx'otx';

²⁰qatzun mache kyajtene' tojxju' kypi'sile', ilti'j che kyimele' toj q'oj. Chi Qman Dyos tzaj tma'n.

Kt-xtilsa' Qman Dyos Jerusalem

²¹;Se'n taq'wi soka', b'a'n nintnam, junx tuk'i'l jun qya ajpajil! Kykyaqiltoq kye' xjal najlqe' toja tnik'alkyi'j nejtl ex b'a'ntoq kychwinqlal, atzu'n ja'lo b'yolxjal q'e'tl.

²²Saqpwaq toqa tnejel, ja'lo matxi' tz'oka te tz'is, ikytoqju'ya kse'n tb'anil b'in, atzu'n ja'lo matz'oka naq a'tl.

²³Majx pi'sqe' kawil toja kamiw kyib' kyuk'i'l eleq'. Kykyaqilx nkytzyu'n pwaq ti'j chajyolil ex axi'x kyajb'ilju' oyaj. Min nkyb'inchane' tnik'alilti'j teju' meb'a ex min nxikyka'yi'n toklen qya kyimni tchmil.

²⁴Qu'mtzun, ntma'n Qman Dyos nimpitumal, nimpitumal toj Israel: ;O'kxtzu'n! kychja'kye' wajq'oje. Knq'a' tu'me'l t-xele' kye.

²⁵K'aq'pomel jumajtl nq'ob'e' ti'ja, ex majx kb'ajel npati'ne' ttz'isa; knxtilsa'ya te tkyaqilju' ttz'ilila.

²⁶Knb'inchaye' tu'n kyok tajkawila kse'nx tnejel, exqe' q'ol nab'l kse'nxju' tnejel. K'okyel q'ontzun tb'itza Nintnam tnik'alti'j, Nintnam tz'aqlixi'x.

²⁷Che ntzaqpi'ye' najlqe' toj Syon tuk'i'l tnik'alilti'j ex kolb'il, tu'n tanjtzkyi'j wuk'i'le'.

²⁸Aye'tzu'n pi'sqe' ex aj il kche b'ajel npxu'ne', ex che kyimelju' nchin nelkyik'u'ne'.

²⁹K'elel kych'ixawe' tu'n b'ansi ex tu'n txqan awal ju' achb'ajilxi'x kyeye', janche k'uluna'ye' kye witzleb'.

³⁰Che okyile' kse'n t-xaq b'ansi tzqij, ex kse'n awal mixti' a' toj.

³¹K'okyelju' kuw xjal kse'n ttxa triy, ex k'okyelju' taq'unb'en kse'n q'aq' nel tx'itj: kykab'il che jamul junx ex mix-a'lo' kyupilte, chi Dyos.

Is 2

Ktenb'el nak'b'il tu'n Qman Dyos kyxol tnam

¹Aye' yol ja'lu tma Isaiy tk'wal Amos, ti'ju' tzaj tkyek'u'n Dyos te ti'j Juda ex Jerusalen:

²Toju' mankb'il tq'ijlalil kjel we'ju' witz jata' tja Qman Dyos. A witzju' nimxi'x twe' ktenb'el, nimxi'x twe' kyekywitz tkyaqil txqantl witz. Kykyaqil nimaqtnam che ul twitz,

³che b'ju'l txqantl tnam, ex kyma': Kukytzaje', qo'qe' jax twi' witz jata' Qman Dyos, toj tja Qman Dyos, Tdyos Jakob', tu'ntzun ttzaj tye'k'un tb'eyil. tu'ntzun tb'ent qb'et toju' tb'e, chechi. Qu'n toj Syon ktzajela' xnaq'tzb'il, toj Jerusalen ktzajela' tyol.

⁴Kxjelul Qman Dyos kyoj nimaqtnam ex kb'el tnk'u'n q'oj kyxol txqan tnam. Che b'ajel kyb'inha'n kyk'u'xtx'e'nb'il te toch'b'il tx'otx' exqe' kych'ut te semu'l. Mix-a'lo' jun tnam kjawil tiq'i'n tq'obj'il ti'j juntl ex lay che xnaq'tzanjtl ti'j q'oj.

⁵Qo'qe'ye' tyajajil Jakob', qob'et toj t-spik'umal Qman Dyos!.

Tz'e'ysb'il kywitzju' pi'sqe'

⁶Nman Dyos, matxi' kyej tzaqpi'nju'ya ttanama, ju' tyajajil Jakob'; nojni kyu'n jyolkyi'j xjal, tzajniqe' tjawetzq'ij, e'ajpkab' kse'nqe' kyxol pilistey, nb'ent tten kyol kyuk'i'l najchaq xjal.

⁷Nojniju' tx'otx' tu'n q'anpwaq ex saqpwaq, ex txqan k'uwenj; nim txqan chej ex txqan karwaj toju' tx'otx'.

⁸Ex ikxnojni kyu'n witzleb'! Nche k'ulunju' xjal kyeju' dyos b'inha'nqe' tu'n kyq'ob', ex tu'n twi'kyq'ob'.

⁹Makub' kyme'ssa'nkyib', ex matxi' che nu'tx'j. ¡Lalun kub' tnajsa'na kyil!

¹⁰Che okyexju' xjal kyoj pik, ex tjaq'xi' tx'otx'; che ewal twitz Qman Dyos xob'ajilx, teju' t-spik'umal tajwalil.

¹¹Ati tu'n tel kych'ixawju' nkynima'n kyib'; ex tu'n kykub' me'sset. O'kxte Qman Dyos tkyek'u' tajwalil toju' tq'ijlalil lu,

- ¹²toju' q'ij ajtjawti'ntib' Qman Dyos nimtipumal kyi'j kykyaqilju' xjal nkynima'n kyib' ex pi'sqe', ex kyi'j kykyaqilju' xjal nkyla'ji'nkyib' tu'n kykub' me'ssa'n;
- ¹³kyi'j kykyaqilju' nok kyq'o'n kyib' kse'nqe' k'ute toj Lib'ano, nimaq kywe' ex ate'kx jawl, mujqa k'ol toj B'asan;
- ¹⁴kyi'j kykyaqilju' nok kyq'o'n kyib' te nimaq witz mo k'ok'e' witz,
- ¹⁵Kyi'j kykyaqilju' nok kyq'o'n kyib' te ja nimaq kywe' mo nimaqtapi,
- ¹⁶kyi'j kykyaqil kyb'ark aj Tarsis mo tb'anil b'ark.
- ¹⁷Majx k'elel kych'ixawju' nkynima'n kyib' ex nkyla'ji'nkyib'. O'kxte Qman Dyos ktye'k'u tajwalil toju' tq'ijlail lu.
- ¹⁸che b'ajel t-xitu'n tkyaqilju' witzleb'.
- ¹⁹Ajtjawti'ntib' Qman Dyos, majx kytzajel tchiylal kyi'j xjal twitz tx'otx', k'okyex kylmo'nkyib' kyojile jyom toj pik, kyoj jul twitz tx'otx'; che ewal twitz Qman Dyos tu'nju' t-spik'umal tajwalil.
- ²⁰Tojtzu'n tq'ijlail lu che elex kyxon xjal kywitzleb' kye ich' ex kye soztz', aye' witzleb' q'anpwaq ex saqpwaq kub'ni kyb'inha'n tu'n kyk'ulun kye,
- ²¹k'okyixtzun kyq'o'nkyib'tz kyoj jyom t-xe pik, kyoj jul twitz pik, tu'n ewan twitz Qman Dyos xob'ajilx, ajtul qoptz'aju' tajwalil, ajtjawe' ex ajtkub' noj twitz tx'otx' tu'n xob'il.
- ²²Lalun qetl kyk'u'je' kyi'j xjal, ¿qu'n titi' tajb'en?. naqna' jun jiq'chanxte' tchwinqlal.

Is 3

Tz'e'ysb'il kywitz aj Juda ex aj Jerusalen

- ¹Kyb'intz pekye'! Che eleltiq'i'n Qman Dyos nimtipumal kykyaqilju' nche q'onte tkyaqil kye aj Jerusalen ex aj Juda ex tkyaqilju' kywa ex kychewa.
- ²Kb'el naju' kuw xjal exju' q'ojil tu'n, e'ajkawil ex sanjelal, e'ajna ex tijwnaq,
- ³e'nejenel ex nimaqxjal, e'q'olnab'l, e'ajpkab' ex ajk'a,
- ⁴ex k'walqe' che okyel tq'o'n te kynejel; tal q'aqe' che kawil kyib'aj.
- ⁵Iktzun kb'ajelju' toju' tnam, che q'ojil jun ti'j juntl, expe' kyxol kamiw kyib'. Che q'ojilju' ku'xun kyi'j tijwnaq, ex che q'ojil prow kyi'ju' q'inun.
- ⁶Okpe' kxe'l tma'n jun k'walb'aj te ttzik mo titz'in toj tja tman kjalul: Atipenata ti'j tu'n toktq'o'na; toka te qnejile'; kawina kyib'aju' txqan ttx'aq'a'n ja lu, chiku'.

⁷Atzu'n juntl kxel ttzaq'we'n: Lay b'ent kyxi' woni'ne' ti'ju' taq'wix saj lu, mixpeti'we' nwa nja ex wi'je' tu'n tokset. Lalun chin okkyq'o'ne' te nejenel toju' tnam, chiku'.

⁸Axxi'x matxi' kub'te' Jerusalen, makyej xitju' Juda, qu'n nche q'manjtz ex nche b'inchanjtz taq'wix twitz Qman Dyos atzu', tu'ntzu'n noka' kyq'o'n ttx'u'jil Qman Dyos.

⁹Axpe'na' kyb'inchb'en poqilkye; layx b'ent tewitju' kyil; junqe'x kse'n tnam Sodom, majx nxikypakb'ankyib' kye xjal. ¡Layqe'xwit, aye'x nche tzaj q'inte tq'ob' tze toj kywi'!

¹⁰K'i'wla'nte' tnik'alti'j, qu'n b'a'n kxe'la ex ktnik'b'e' taq'unb'en.

¹¹¡Malayxwitju' b'inchal myab'a'n, mixyab'a'n kxe'la'! Kb'el ttz'e'ysa'n Qman Dyos twitz tu'n tpaju' tb'inchb'en.

¹²K'walte' nimaqkawil nyajun tib'aj ntaname' ja'lo; toj kyq'ob' qya ta'ju' kawb'il ja'lo. Inkub' sb'u'na' kyu'n tnejenela ntanam, toj junxi'tl b'e nxa' q'i'na kyu'n.

¹³B'incha'ntlib' Qman Dyos tu'n t-xjelun, ex tu'n t-xitljo'n ttxolil kawb'il ti'ju' ttanam.

¹⁴Che ttxka' Qman Dyos tijwnaq exqe' nejenel toju' tnam, tu'n kyok toj xjel kjalu: Mab'aj kyaju'ne' tqan wawale'; mab'je'l kyalq'a'ne' ati kye prow, ex mab'ajx kyk'u'ne' kyeleq'e' kyjaye'.

¹⁵¿Ti'tzu'n kyoklene' tu'nju' nche oktene' yajulkye ntaname' ex nche kub' kywab'e'ne' prowqe'? Chi Qman Dyos nimpupal.

Tz'e'ysb'il kywitzju' qya aj Jerusalen

¹⁶Ikx tma Qman Dyos: Aye' qya aj Jerusalen, inxi'x kynima'n kyib', nkyb'aq'la'n ti'jkywi' ajkyb'et, elsal ch'xawqe' b'o'schaq txol kyqan nche b'et naku'j nche b'ixin, inxi'x che chilub'ti u'wj ti'j kyqan,

¹⁷kb'eletz nq'uli'ne' kywi' te tz'e'ysb'il kywitz ex majx k'elil kych'ixaw, chi Dyos.

¹⁸Toju' Q'ij lu, kb'je'lel tiq'i'n Qman Dyos tkyaqill u'wj, nb'jo'k ti'j qanb'aj ex tzuyb'il wi'yj,

¹⁹e'tojxkyinb'aj, tqulq'ob'aj, su'tj txayl towi'yb'aj.

²⁰k'alb'il wib'aj, tal xpatx'k'uxb'il ti'j qanb'aj, pasj, k'ok'sb'il, kolb'il qanb'aj,

²¹e'xmilq'ob'aj, ex u'wj nche ok ti'j txa'nb'aj,

²²e'tb'anil xb'alun, xb'alun te xmuj, xa'y exqe' tq'ob'pa,

²³e'ka'yb'il witzb'aj, tb'anil xb'alun, si'pj.

²⁴Tzu'wil ktenb'el t-xel k'ok'sb'il, aqwil te t-xel pasj, sk'o'j wi'yj te t-xel xyeb'i'n wi'yj, tx'a'y xb'alun te t-xel tz'umin xb'alun, jun sleq'ub' te t-xel tb'anil ka'yin.

²⁵Aye' t-xjala che kb'el b'yo'n, che kyimelju' t-xjala te q'o'j toj q'o'j.

²⁶Kjawil oq'e'n toju' nintnam ex che b'jo'kyel xb'alun jochin, ex majx kjel kolb'i'n.

Is 4

¹Naq jte'xtl ichan che kjel toju' tq'ijlalil lu wuq qya che q'o'jil ti'j jun ichan ex kxe'l kyma'n te: Ayo'xqe' qok'a'cha'lteqib'e' ex ayo'xqe' qoktxulqib'e', naq o'kx tu'n toka te qchmile' tu'n lalun qokyaje' toj ch'ixb'ajil, chechi.

Tzul q'uqub'ab'l k'u'jb'aj te tzalajb'il

²Tzul tq'ijlalil, che poq'chajelju' kyxul tu'n Dyos, wiqb'il ex ajwalb'il kyeju' che kjel anq'in toj Israel; k'okyelu' twitz awal kjawil twitzju' tx'otx' te ajwalb'il ex te ninb'ilkye.

³Aye' che kjel anq'in toj Syon, exqe' che kjel anq'in toj Jerusalem k'okyel q'o'n kb'i q'o'nkyib' toj tq'ob' Qman Dyos.

⁴Ajtmante Qman Dyos tu'n ttz'e'yset kywitz ex ajtkub' ttz'e'ysa'n kywitz, kt-xtiljsa'ju' tnam Jerusalem teju' kychk'lel q'a xb'je'l, ex kttx'ja' kytz'ililju' najlqe' Syon.

⁵Ktzajel tq'o'n Qman Dyos jun qxopin muj te q'ijl atzun jun te qonik'an ntilky'aj tqan q'aq' tib'aj tkyaqilju' witz Syon ex tib'aju' tnam b'u'yi'ntib' atzu'. Tib'ajtzun tkyaqil ja'lu, ktenb'elju' tajwalil Qman Dyos,

⁶Te xq'uqilkye ex klol kye; k'ajb'el te kyxlekun te ttantonil q'ij ex kolb'ilkye jb'al ex te q'anqyaq.

Is 5

Techlal ti'ju' awal tqan ub'a

¹Kxel nb'itza'ne' b'itz toj tb'iju' tb'anil wamiwe' nyolin ti'ju' tawal. Atitoq jun tnej tawal wamiwe' toj jun tb'anil tx'otx'.

²Jaw tq'u'n tokel, ex b'jaw t-sk'o'n ab'j toj. tb'anil ij xitawa'n. Jawtb'incha'n jun tal pach nimin twe' toj nky'ajchaq awal ex jawtb'incha'n jun tkub'ilu' lob'j jatu'n tb'incheta' b'in. Atoq tajb'ilju' tu'n tel chi' tawal, atzunte' twitz lob'j el k'a.

³Kymantz tzune' ja'lo alkye ati tpaj, aye'ye' najlqe' Jerusalem, ex aj Juda, qa aju' awal mujqa ayine'

⁴¿Ti'toqtzunlo juntl ti'xti' tu'n tb'inchet ti'ju' wawale'? ¿Mujqa ati jun ti'xti' min xinb'incha'ne' ti'j? Wajb'iltoqe' tu'n tel chi'ju' twitz, ¿Tiquntzunlo sela' k'a?

⁵Kxe'l nma'ne' kyeye' titi' knb'inchay'e' ti'ju' wawale': k'elel nxitu'ne' ch'laj tu'n tb'aj yajti; k'elel ntx'u'yi'ne' tapi tu'n tb'aj wab'e'n;

⁶kjel ntzaqpi'ne'. Lay b'je'l tq'ob' ex lay jaw xb'oqet k'ul toj, kb'el k'ulixtzuntz ex lay tz'aq'unettel. Kxel nma'ne te muj tu'n lalun tzaj tq'o'n jb'al tib'aj, chi Dyos.

⁷Ate' tawal Qman Dyos nimpumal ju' nlaqj ti'j, aju' tnam aj Israel, aju' tnam aj Juda. Atoq tajb'il Qman Dyos tu'n kynimanteju' tkawb'il, extzun naq b'yojwnaqi'n nb'aj toj; tajb'iltoq tu'n tb'inchanjtz tnik'alilti'j, ex naq sich' te k'ixk'oj ntzaj tb'i'n.

Xob'tzb'il kyeju' b'inchal myab'a'n

⁸Qab'anx kywitze', naq nche b'aj lq'on kyjaye', naq nche' lq'on txqan kyt'otx'e', mixpeti' tkub'el juntl kyu'ne', nche najane' nakuj oqe'kxe' ate' toju' tnam!

⁹Matzajttziya'nte Qman Dyos nimpumal weye': Che b'elxitit nim ti'xti'; b'a'nqa nimaq ex tb'anilqe', mix-a'lo'xte knajal kyoj.

¹⁰Ch'inxmi jun kyjaj ub'a naq jun b'aril ta'l k'elil. Lajoj kostal ij triy, noq jun kostatl ktq'a'

¹¹Qab'anx kywitze', b'a'n prim nche tx'ujtiye', tu'n q'e'n nche kyaja'tene' nb'aj qonik'an!

¹²Ati chnab' arpa kukxju', e'tzintzin, e'tunk'al ex e'xux, nim q'e'n atl junjun nimaqwan kyu'ne'; mixtzunti' nxikyka'yi'ne' tb'inchb'aj Qman Dyos, ex min nche' ti'ju' taq'un.

¹³Qu'mtzun k'elex q'i'n ntaname' ti'jxi'ju' tx'otx', tu'n tpaj min kyajb'il tu'n telkynik'. Tkyaqilju' tnam kyuk'i'lxi' nejenel, che kyimel tu'n we'yaj ex k'waj.

¹⁴Inxi'x xitk'ab'a'n muqb'il toj ttzi, naku'j jun txkup, tu'n t-xitb'ilq'u'n tnam kyuk'ilxi' nejenel, aye' ate' toj achb'il ex toj kytzalajb'il.

¹⁵Majx che kjel me'sa'nju' xjal; che kb'el tzipeju' nkynima'n kyib'.

¹⁶Ktyek'u' Qman Dyos nimpumal tajwalil ajkyok xjal tu'n toj xjel; ktyek'u' Qman Dyos t-xjanb'il ajtb'inchante tnik'alilti'j.

¹⁷Che b'ajel xitju' nimaqtnam rit qekye' che wal kyoju' ttx'anqa'n ja.

¹⁸Qab'anx kywitze' tu'nju' q'i'n taq'wixil kyu'ne' tuk'i'l chajyolil, k'lo'nqe'ye' tu'n il, kse'n taq'e'l jun karet jwob'lte.

¹⁹Aye'ye' nkyma'ne': tb'inchaxwit Dyos tkyaqilju' ti'xti', tu'ntzun qka'yinte; tb'inchaxwit Dyos Xjan toj Israel ojquel, tu'ntzun qlonte, chechije'.

²⁰Qab'anx kywitze', aye'ye' inokkyq'o'ne' myab'a'n te b'a'n, atzunju' b'a'n te myab'a'n, nokkyq'o'nju'ye' spik'un te qxopin, atzu'n qxopin te spik'un; nokkyq'o'ne' k'a te chi', atzu'n chi' te k'a!

- ²¹Qab'anx kywitze', aye'ye' ati kynab'le' toj kywitze' ex b'a'n kyximanteye' toj kywitze'!
- ²²Qab'anx kywitze', aye'ye' kuw che k'wan q'e'ne', ex mix-alo' nb'ent q'e'n tu'n kse'n nkyb'inchane'!
- ²³Aye'ye', naq tu'n pwaq nok kyq'o'ne' xjal mixti' til ex mixti' nok kyq'o'ne' toklenju' mixti' til.
- ²⁴Qu'mtzun, kse'n q'aq' nb'aj ttz'e'ysa'n ttxa triy atzu'n taq' q'aq' nb'aj tjamu'n maj, ikxtzun che b'ajelaju'ye', kse'n awal inb'aj q'ayj tlok' exqe' tb'echil nche kub' q'ulj nakuj quq. qu'n nelkyik'une' t-xnaq'tzb'il ex tchaq'b'il Qman Dyos nimitipumal, ju' xjan Dyos toj Israel.
- ²⁵Tu'ntzun tpaju' lu matzaj ttx'u'jil Qman Dyos ti'ju' ttanam, ex matzaq'pon tq'ob' tu'n ttz'e'yset kywitz. Eb'jaw lu'lunju' witz, eb'ajkyaj xonju' kyimni toj b'e naku'j tz'is. Na'mxpetzun tqjenju' ttx'u'jil Qman Dyos; kukx tjawtiq'i'n tq'ob'ju' tu'n tq'ojin.
- ²⁶Majaw tq'o'n Qman Dyos jun t-sut tnam ex matxi' t-äut'in juntl tnam najchaq ta'; nche tzaj tiq'i'nju' najchaqxi'x ta'qe'. Nche tzajtzuntz ojqelxi'x;
- ²⁷mix-a'lo'x jun numjni ex siktnei kyxol, mix-alo' jun mya'wit itz' b'a'nxi'x, mix-a'lo' jun mya'wit jtz'o'n tk'u'j b'a'nxi'x, ex mix-a'lo' jun äla'qwit taq'i'l t-xajab'.
- ²⁸Ch'ut-xi'x kywi' tal kysmaj ex jtz'o'n kysmaj b'a'nxi'x. Tx'e'ju' k'uxb'il toj kyqan kychej naku'j ab'j, exju' tul tqan kykarwaj naku'j xkyeqchanpach;
- ²⁹Iky tq'ojq'ojelju' kse'n ntzanun jun b'alun, ntzanun ajttzyet tchi', mix-a'lo'x kb'antel tel q'inte te.
- ³⁰Ajtponju' q'ij q'ma'ntl, ktinulju' nintnam lu kse'n ninnjab' ti'j Israel; qatzun a'lo' nka'yinte tx'otx', ktla' kyajni toj qlolj kb'el jupe'qwitz tu'n txqan muj.

Is 6

Txokli Isayiy

- ¹Wile' Qman Dyos toju' ab'q'i tkyim nimaqkawil Osiy, q'uqlokx tib'aj jun tq'uqb'il nimin twe'; noj toju' ja te k'u'lb'il tu'n ttxa'n ttxo'w.
- ²Tokx jte' anjl tib'aj naku'j q'aq'. Qaqchaq kyxik' teyile junjun. Kab'e' kyxik' jpulte kywitz, ex kab'e'tl jpulte jni'tl kyxmilal, kyu'ntzu'n kab'e'tl kyxik' nche lipana'.
- ³Ex ntoq kyma'n kyxolx: Xjan, Xjan, Xjante' Qman Dyos nimitipumal; nojni tkyaqil twitz tx'otx' tu'n tajwalila, chechij.
- ⁴Tej tjaw tq'ojq'ojel kywi', majx b'aj lu'lun tjpel tja Qman Dyos ex kub' noj tu'n txqan sib'.

⁵Ex kub' nxima'ne' ;Qab'anx nwitzé', chin kyimilwe'!, mana' wile' Nimaqkawil, aju' Qman Dyos nimitipumal, tu'nku' nwitzé'; xjal qina'we' mixyab'a'n nb'je'tz toj ntziye' twitz Dyos ex ikyqe'x tnam xjalju' janajlqine', nchije'.

⁶Tojtzun kmuj lu tzaj lipan junju' anjl naku'j q'aq' nk'etze'. Q'i'n jun ttxalq'aq' tu'n tzyu'n kyu'n txqan tx'ab'l, jawtiq'i'n tib'aju' q'olb'eb'l,

⁷oktq'o'n ttxalq'aq' ti'j ntziye', tmatzuntz: Ka'yintza, matz'okju' ttxalq'aq' lu ti'j ttziya. matxi' tz'elju' tila, matxi' b'ajkub'najset tila, chij.

⁸Xi'tzun nb'i'ne' toj twi' Qman Dyos, intoqtma'n: ¿Alkye kxe'l nchq'o'ne'? ¿Altzunkye qsanjelal?, chij. Ayintzunwe' xintzaq'we'ne': Luqine' lu, chin tchq'onxa, nchije'.

⁹Tzajtzun tma'n weye': Kutxi'ya ex q'manxa teju' tnam kjalú: maskye makyb'iyé', layx kane toj kywitzé'; maskye makyile', layx tz'el kynik'e' ti'j, chiku'ya.

¹⁰Q'imila kynab'lju' tnam lu; jpuma kyxkyin ex jpunka kywitz tu'ntzun lalun kyka'yi ex tu'n lalun kyb'i, ex tu'n lalun kane toj kywitz, tu'ntzun lalun che b'ju'ltl nk'etze' ex lay che nq'anaye', chi Dyos.

¹¹Xitzun nqani'ne' te: ¿Jtojxixtzun, taye? nchije'. Atzunte tzaj tma'n weye: tzmaxi'j ajkyb'aj xitju' nimaqtnam ex mix-a'lo' juntl najli kyoj; tzmaxi' mixti'tl xjal najli kyoju' ja. ex matxitoq kub' chq'ajlajixju' kyt'otx',

¹²matxitoq che b'je'x q'i'n xjal ti'jxi' tx'otx' tu'n Qman Dyos, ex matxitoq kyaju' tx'otx' mixti'tl najalte.

¹³Qatzun makyajten tlajoji'n tnejtlju' tnam, ikx che b'ajel xitet, kse'n ajtkub' tx'emit jun k'ol mujqa b'ansi o'kxtl tkuchmal kjelten.

(ti'jtzu'n tkuchmal lu k'eletza jun t-xul xjan), chi Dyos.

Is 7

Tnejel tpakb'ab'l Isayiy te Akas

¹E'tzaju' nimaqkawil Resin, aj Sirya, exju' nimaqkawil Peka, aj Israel, tk'wal Remaliy, q'ojil ti'j Jerusalem, kyajb'iltoq tu'n tkub'ti'j kyu'n ex min b'ent. B'aj ja'lu tej toktoq Akas, tk'wal Jotam ex tchman Osiy, te nimaqkawil toj Juda.

²Pontzun tqanil teju' nimaqkawil Akas ex kye toj tja, ikjalu: Matxi' tz'ok kymujb'a'nkyib'u' aj Sirya kyuk'i'l aj Eprayin. E'aq'witzun nimaqkawil lu'lul tuk'ilju' tnam kse'n tze nche yukchi toj k'ul qa njub'in kyq'iq'.

³Tzajtzun tma'n Qman Dyos te Isayiy kjalu: Q'inxa Sear-yasub' ju' tk'wala ex kutxi'ya nelte nimaqkawil Akas ttxa'n tb'e a' jata' nin tk'b'el a', toju' tb'eyil tx'ajb'il,

⁴q'manxa te kjalu: Ka'yinxtib'a ex lalun jaw sak'puja; lalun xob'a ex lalun tz'oka xuj kywitzju' kab'e' ttxa'n si nche qusin, a Resin kyuk'i'l aj Sirya, exju' tk'wal Remaliy, nche k'ant tu'n kyt'x'u'jil.

⁵Matxi' kyej b'entti'j jun kyxim aj Sirya kyuk'i'l tyajajil Eprayin ex tk'wal Remaliy, taq'wix ti'ja. Inkyma'n:

⁶Qtzyuku' kyt'x'otx' aj Juda ex che qxob'sanx; qetzaku' ex qq'oku' tk'wal Tab'el te nimaqkawil kyxol, chechi.

⁷Atzunte Qman Dyos ntma'n: ¡Lay japunte' lu!

⁸⁻⁹Ate Damask ttxuylaltnam toj Sirya, atzun Resin nimaqkawil toj Damask; ex a Samarya ttxuylaltnam kye tyajajil Eprayin, atzunju' tk'wal Remaliy nimaqkawil Samarya; tojtzun oxnaq jwe' (65) ab'q'itl kb'el naj Eprayin te nintnam; ikxtzunkye' qa min xten kyokslab'le' axxi'x, lay che kyajtene' wa'lqe'ye', chi Dyos.

Tkab' pakb'ab'l: ti'tz'jlen Manwel

¹⁰Ex tma Qman Dyos te Akas:

¹¹Qaninxchaqa te Tdyosa tu'n tb'inchante jun b'a'nq'ob'aj teya tu'n tajb'en tejun techlal, b'a'ntzun tzmax kub'l t-xexi' mujqa tzmax toj ninkya'j, chij.

¹²Xi'tzun ttzaq'we'n Akas: Lay, lay njoywe' ti'j Qman Dyos tu'nwt txinqani'ne' jun techlal te, chij.

¹³Xi'tzun tma'n Isaiy te: Kyb'intze', aye'ye' toj tja Dab'i, nimaqkawil. ¿Ma min nqe kyk'u'je' nche yajune' kyiju' xjal, ex ikx nche yajune' ti'ju' Nmane' Dyos?

¹⁴Ja'lo axte Qman Dyos kq'olte jun techlal: Ch'onwi'ju' txin k'itz'jel jun tal, Manwel tb'i k'okyel tq'o'n.

¹⁵Kyes ktwa tuk'i'l ta'lkab' toj tne'xal.

¹⁶Na'mxtoqtzun t-spik'e' tuk'ilju' k'wal, kjel kolb'e'n kyt'x'otx'ju' kab'e' nimaqkawil nxob'a kye.

¹⁷Ktzajeltzun tq'o'n Qman Dyostz jun tq'ijlalil b'ajx tzaja' tq'o'naxi' tib'aja, tib'aju' ttanama ex tja tkawb'ila, atxi'x telen tpa'ntib' Eprayin ti'j Juda.

(Xi' nyolina lu ti'j nimaqkawil aj Asirya).

¹⁸Tojtzu'n tq'ijlalil lu che tzajel tiq'i'n Qman Dyos ju' xjal najlqe' ttziyile a' Ejipt kse'n txqan a'jin, ex che tzajel tiq'i'nju' najlqe' Asirya kse'nqe' onon nche jamun.

¹⁹Kykyaqil che ul ex che b'elten toj nin chq'ajlaj ex kyoj jjom toj pik, kyxol txqan ch'i'x ex janche k'wana' wakx.

²⁰Tojtzu'n q'ij lu k'ajb'elu' nimaqkawil aj Asirya tu'n Qman Dyos naku'j k'upb'il ntzaj majinet jlajxi' nin a' Ewprates, kb'je'lel tjon t-xya'mal kywi' aj Israel e'kyxmatzi e'txya'mal kyxmilal.

- ²¹Tojtzu'n tq'ijlalil lu, alqe makub' jun tal twakyix ex kab'e' tal trit
- ²²nim tlech ktenb'el, kwal kyes. Ex kykyaqilju' mache klet toju' xitb'ilte tnam che wal kyes ex ta'lkab'.
- ²³Tojtzu'n tq'ijlalil lu, aju' jun tnej awaltoq te kab'k'al lajnaq (1,000) wi' ub'a ex te kab'k'al lajnaq (1,000) saqpwaq twi', kb'el k'ulix ex ktzajel ch'iy txqan nimaq ch'i'x toj.
- ²⁴Naq yol txkup kb'antela' kyokx xjal smajil atzu', qu'n tkyaqilju' tx'otx' kb'el k'ulix kb'el noj tu'n ch'i'x.
- ²⁵Mix-a'lotlte kxe'l kywi'yile witz jannoka'toq awal nej, qu'n ch'i'xilette' ex txqan k'ul nimaq. Naq k'ik'leb'l wakx ex rit k'okyela'tl.

Is 8

Okto'o'n Isaiy tb'i jun tk'wal te techlal

- ¹Tzaj tma'n Qman Dyos weye': Q'intz jun nin tz'lana ex tz'ib'anku'ya twitz, tuk'i'l techtz'ib' q'anacha'l ex ojtzqi'n kjalul: Maer-salal-asb'as.
- ²Q'inqe'tz tzuna pale Uriy ex Sakariy tk'wal Jeb'erekyiy te tziyal q'uuqli kyk'u'jlalil, chij
- ³Yajxi'tzuntl nkub' kxeye tuk'i'l sanjelal qya, ju' nxu'jile', ex oktiqa'n twi' jun tal ex itz'jiju' tal. Tzajtzun tma'n Qman Dyos weye': q'onka tb'i Maer-salal-asb'as.
- ⁴Qu'n na'mxtoqpe' tmante k'wal tat ex nan, che okyel leq' toj Damask ex Samarya, kb'ajxel q'i'n kyq'inumalju' tnam te nimaqkawil aj Asirya, chi Dyos.
- ⁵Ex tzaj tma'ntl Qman Dyos weye':
- ⁶Naq tu'n kyxob'el te Resin ex te tk'wal Remaliy nela' kyik'u'n a' toj Siloe, ju' chab'axi'x nb'et,
- ⁷ktzajel tiq'i'n Qman Dyos timal a' Ewprates kyib'aj
(aju' nimaqkawil aj Asirya tuk'i'lxi' tkyaqil tipumal) Kb'ajel tyaju'n tkyaqilju' tb'eyil, ex kpiq'chajel ttziyile,
- ⁸k'i'k'el tzmax Juda ex knojel tu'n, kjapumelte' tzmax tjaq' tqul. Ikyk'okyela' kse'n jun pich' lik'u'n toj t-xik', Emanwel, knojel toj tkyaqilju' ttx'otxa tu'n.
- ⁹Kyb'uyintz kyib'e', nimaqtnam, ex tzajx tchi kyij'e'; kyb'intz jaye'lu kykyaqile' najchaq tnam: b'a'nqa matz'ajb'en kyq'obj'ile', ktzajel ttchi kyij'e' axxi'x, maskye matz'ajb'en kyq'obj'ile', kb'elkyij'e'.
- ¹⁰Mixti'x k'okyela'te' kyxime', qu'n kb'el xitjte'; maskye ma kyb'inchaye' ti'xku' kyajb'ile', layx japun, qu'n atite Dyos quk'i'le'.

Te Qman Dyos tu'n kyxob'a'kye'

¹¹Inkub' ttzyu'ne' Qman Dyos kuw ex tzaj tab'tzi'n tu'n lalun txi' nljo'ne' kyb'e xjal lu. Chij kjalu:

¹²Lalun kymaye' qa chin jawil miltz'uje' kyi'je', kse'n nkyma'n tnam. Lan che jaw sak'puje' ex lalun che xob'e' te tkyaqilju' nq'manjtz kyeye'.

¹³Weye' tu'n kyxob'a'kye' ayine' Dyos Manb'aj nimwipumale', qu'n xjan qinwe'; tenx nchiylale' kyeye' ex che xob'e' nwitz'e'.

¹⁴Chin okyele' kse'n jun xpatxab' kyeye'; jun ab'j ja che jawila' trakpuje', ja che jawila' tz'aju' kab'e' kykawb'il aj Israel; naku'j xpatxab' ja che jawila' tz'aju' aj Jerusalen.

¹⁵Nim che jawil trakpuj, che jawil tz'aj ex che kyimel; nim che tzyetil toj xpatxab', chi Dyos.

Toqxenb'il Isaiy kye t-xnaq'tzb'en

¹⁶Kyiq'ime' tqanil lu b'a'nxi'x; kyewanxe' chik'b'ab'l lu exqe' nxnaq'tzb'ile'.

¹⁷Maskye matxitewa'ntib' Qman Dyos kye tyajajil Jakob', q'uqliwe' nk'u'j ti'j. Matx tz'okqewe' nk'u'j ti'j.

¹⁸B'a'nq'ob'aj qo'qe' kyxol aj Israel kyuk'i'lju' nk'wale' e'tzaj tq'o'n Qman Dyos, okub' tq'o'ne' Qman Dyos nimpumal najli twi' witz Syon.

¹⁹Qama kyma xjal kyeye': Kyjya'kkyi'je' kyuk'i'l txkol anmi ex kyuk'i'l ajpkab' nkych'ixpu'n toj kywi' ex nche jasjne. kytzaq'wenxe' kye ¿Ma laytzun b'ent t-xjelun jun tnam te Dyos, ma kyetzun kyimni qo xjelula' kyi'ju' itz',

²⁰tu'n ttzaj kyq'o'n qnab'l mujqa jun tpakb'al? chechiku'ye'. Qa min nche yolin kse'n tchaq'b'il Dyos, naqx toj kywitz nok.

²¹Naq kche b'etjel kye' xjal, jtz'o'nqe' ex nche we'yajti, tu'ntzu'n we'yaj tzul kytx'u'jil. Ktzajel kytxko'n toj twi'ju' kynimaqkawil exqe' kydyos. Nche jaxxi' ka'yin twitz kya'j

²²yajxi'tzuntl che b'elka'yin twitz tx'otx', naq prowil ex qxopin k'okyl kyka'yi'n, oq'el ex qlolj. tkyaqil majx kb'el yupj.

Is 9

Titz'jlen ex tkawb'il nejenel te nak'b'il

¹Tnejelxi'x kub' tme'ssa'n Qman Dyos Kaliley, kytx'otx' Sab'ulon ex Neptali, nqayin tk'etz kytanam witzleb'il, ntzajx jlajxi' Jordan ex nponx tzmax ttzi ninnjab'; yajxi'tzuntl jaw nima'n.

²Aju' tnam atitoq toj qxopin til jun nin spik'un; maqoptz'aj jun spik'un, kyeju' najlqe'toq toj qlolj.

³Nman Dyos, jun nin tzalajb'il saj tq'o'na; nimxi'xju' tzalajb'il. Kykyaqilx nche tzalaj twitza kse'n ajtb'uyet twitz awal, kse'n kytzalajb'il xjal ajtb'ajx sipa'n txqan ti'xti' kye.

⁴Qu'n makub' t-xitu'na yajb'il tib'aju' tnam, ju' jitz'b'il nche uxin toj, jni'xju jitz'b'il saj kyi'j. Kse'n b'aja' t-xitu'na tnam Madyan.

⁵Che b'eltz'e'ysa'n kyxajab' xjal te q'oj nxi'xtoq che q'ajti e'xb'alun b'ajni txa'j toj chik' tu'n kyb'aj toj q'aq'.

⁶Qu'n matz'itz'ji jun k'wal qxol matzaj tq'o'n Dyos jun k'wa'lb'aj qe ex matz'okq'o'n toklen tu'n tkawin. Che okyel q'o'n tb'i kjal: Q'ol nab'l te lab'te'nxi'x, Dyos nimtipumal, Manb'aj tejumajx, Nimaqkawil te nak'b'il.

⁷Kb'el qe toj tq'uqb'il Dab'i; kch'iyelju' tkawb'il toj tkyaqil plaj; ex lay b'aj ttxa'n nak'b'il ktenb'elju' tkawb'il wa'lxix. a tq'uqlilju' tnik'alilti'j ex toj tu'me'l. te ja'lo ex tejumajx Tu'nju' nimxi'x tk'ujlilil Qman Dyos nimtipumal kb'antela'.

Ttx'u'jil Qman Dyos ti'j kykawb'il aj Israel

⁸Tzaj tq'o'n Qman Dyos jun tpakb'alil kye aj Israel tyajajil Jakob';

⁹kykyaqilju' tyajajil Eprayin, najlqe' Samarya, matxi' kane toj kwitz. Inkyma'n tuk'i'l nimjtib'il:

¹⁰Matxi' che kub' tz'ajju' ladris, ab'jtzunte' t-xel kjawil qb'incha'ntl. Matxi' che b'ajkye' tze sikomoro, k'uteyilette' k'ajb'el te ttzeyil, chechij.

¹¹Matxi' tb'inchate Qman Dyos tu'n kyul ajq'oj xob'ajilx; aku' saj chq'onkye tu'n kyul q'ojil.

¹²Aye' aj Siryo xetzaj toj tjawetzq'ij, aye'tzu'n pilistey toj tkub'exq'ij. Jun b'ilq'unx che elila' aj Israel kyu'n. Na'mxtzun tgenju' ttx'u'jil Qman Dyos, kukx t-xob'san ja'lo.

¹³Atzunte' tnam min nanjtzi'j tuk'i'l Qman Dyos, ntz'e'ysante twitz; mixti'x nkyjyo'n Dyos nimtipumal.

¹⁴Qu'mtzun k'elel tjon Qman Dyos twi' ex tje nimaqkykawb'il aj Israel, kse'n ajkyjaw tx'emit tut ex ajlaj. jjun q'ijx kb'ajila' tkyaqil ja'lu!

¹⁵(Atzu' nyolina' twi' kyi'ju' tijwnaq ex nejenel, atzu'n tje kyi'ju' sanjelal chalyolqe').

¹⁶Matxi' che'x kytzpet-sa'n nejenel tnam, exqe' lepchqe'x mache'x tzpet.

¹⁷qu'mtzun min sajlaq tk'u'j Qman Dyos kyi'ju' ku'xun, ex min sajq'aq'antk'u'j kyi'ju' meb'a ex kyimni kychmil. Qu'n tyaqilju' tnam min nche niman te Dyos ex pi'sqe' ex kykyaqil nel kylanu'n kyol. Na'mx pena' tgen ttx'u'jil Qman Dyos; kukx t-xob'sanju'.

¹⁸Nim taq'unb'en il kse'n q'aq' nb'aj twan ch'i'x ex k'ul ex nche b'aj ttz'e'ysa'n tze toj k'ul, ex sib'tl nche jawt-xon twitz kya'j.

¹⁹⁻²⁰Njayinju' tnam toj q'aq' tu'n ttx'u'jil Qman Dyos nimpumal, kb'el b'aj tu'n q'aq'; kyi'xju' kyk'wal nche ch'yona' ex min ntzalaqkyk'u'j kyi'j kyitz'in. Junte' nwan jun plaj ex min nqe tk'u'j. juntl nwan jun plajtl ex min nnoj.

²¹Nche q'ojin tyajajil Manases kyi'j tyajajil Eprayin, exqe' tyajajil Eprayin kyi'j tyajajil Manases, kykab'ilxtzun xemoje ti'j Juda. Na'mxpetzun tqen ttx'u'jil Qman Dyos, kukx t-xob'sanju'.

Is 10

¹Qab'anx kywitze', nkub' kyq'o'ne kawb'il mya tnik'alti'j ex nb'aje'x kyq'o'ne' tpakb'al chaq'b'il kuw.

²Min nkyb'inha'ne' tnik'alilti'j kye prow ex min nxikyka'yi'ne' kyoklen prow toj ntaname', nb'je'l kyiq'i'ne' ti'xti' kye qya kyimni kychmil ex nche elq'ane' kyi'ju' meb'a!.

³¿Ti'tzu'n kyb'inha'ye' ajkyoke' toj xjel ajkyka'yinteye' xi' ttzaju' tz'e'ysb'il witzb'aj najchaq? ¿Alqe kxela' kyqani'n o'nb'ile'? ¿Ja kjela' kyq'o'ne' kyq'inumale'?

⁴Qa min xekub' me'ssa'ne' ex min xe'x q'i'ne' toj kars, che kyimele' kyuk'i'lju' nche kub' b'yo'n. Na'mxtzun tqjen ttx'u'jil Qman Dyos kukx t-xob'sanju'.

Che ajb'el aj Asirya tz'e'ysal witzb'aj tu'n Dyos,

⁵K'ajb'elju' nimaqkawil aj Asirya te ntzeye' tu'n ntx'u'jile', a njunb'ilju'ye' k'ajb'el ajttzaj nq'oje.

⁶nxinchq'o'ne q'ojil ti'j jun tnam min nokslan weye', ti'j jun nimaqtnam nok tq'o'n ntx'u'jile', tu'n tb'je'l telq'a'n tq'inumal, tu'n kyb'aj twab'e'n kse'n xoq'l tojile b'e.

⁷Atzunte' nimaqkawil aj Asirya mya t-ximju', ex mya tajb'ilju' tu'n tb'inchante. O'kxte t-ximju' tu'n t-xitun ex tu'n kyb'aj txqan nimaqtnam tu'n.

⁸A ntma'n ja'lu: kykyaqilju' nimaqkawil nejenelqe' tjaq' nkawb'ile'.

⁹Junileqekye' nimaqtnam Kalno ex Karkyemis wewe', junqe'x Amat tuk'i'l Arpad, ex Samarya tuk'i'l Damask.

¹⁰Matxi' chin q'ojine' kyuk'i'l nimaqtnam nim txqan kydyos, nimxi'x txqan kywitzleb' kyekywitz aj Jerusalen ex aj Samarya.

¹¹¿Ma laytzun b'ent nb'inchanteye' kyi'j aj Jerusalen ex kyi'ju' kywitzleb', kse'n xnb'inchaye' kyi'j aj Samarya kyuk'i'lju' kydyos?, chij, chi Dyos.

- 12Ajtzun tb'ant tu'n Dyos tkyaqilju' tu'n tb'inchante twi' Syon ex toj Jerusalen, kb'el ttz'e'ysa'n twitzju' nimaqkawil aj Asirya tu'nju' nxi'x tnima'ntib', ex tu'n jamjoni'n tok ti'j.
- 13Intma'n nimaqkawil aj Asirya kjalu: Tu'n wipumale' xb'enta' lu; ati nnab'le', ex mab'aj nxima'ne'. Mab'aj nch'exb'e'ne' kynaqachil nimaqtnam, mab'je'l wiq'i'ne' kyq'inumal, makub' kyi'ju' nimaqkawil wu'ne', tu'nju' kuwqine'.
- 14Matz'el wiq'i'ne' kyq'inumal tnam; b'ajkub' ntzyu'ne' tkyaqilju' kytx'otx' kse'n ajkyjatzq'i'n jos kyajni kolb'e'n toj jun tja pich', mix-alo'xte' klipal, mix-a'lo'xte' klab'tel mo tu'n tjaw ch'eqj, chij.
- 15¿Ma nimxi'x toklen k'uxb'il kyetwitzju' si'wil?, ¿ma nimxi'x toklenju' job'l tze kyetwitzju' jol tze? ¿kuxi'xtej aju' xtok xaq'lulteju' xjal, extzun naq jun tzexi'!
- 16Qu'mtzun, k'elel tiq'i'n Qman Dyos nimpumal kyipumalju' xjal kuwqe'xi'x, ex ktb'inha' tu'n kyjaw q'aq'lix kyxmilal tu'n ttantonil kyeq.
- 17Aju' Qman Dyos xjan, spik'un toj Israel, kjawil b'ent te tqan taq' q'aq', jun q'ijx kb'ajela' ttz'e'ysa'n tkyaqil ch'i'x ex k'ul toj tkyaqilju' tx'otx'.
- 18Majx che b'ajel t-xitu'n tb'anil k'ul ex tb'anil awal. Che kjel tq'o'n kse'n jun yab' mixti'tl tipumal.
- 19Naqjte'xtl tze che kjelten toj k'ul, naqpe' jun k'wal kb'antel tajlante.
- 20Tojtzu'n tq'ijlalil lu lay tz'okqetl kyk'u'ju' jte'tl che kjelten toj Israel, exqe' mache klet kyxol tyajajil Jakob' kyi'ju' xeb'yonkye qu'n xi'kqeb'ela'tl kyk'u'j axxi'x ti'ju' Qman Dyos Xjan toj Israel.
- 21Che b'ju'l lq'eju' jte'tl tyajajil Jakob' tke'tzju' Dyos min q'ancha'l.
- 22B'a'nqa nim tajlalju' tnam Israel kse'n tz'awun ttzi ninnjab', naq jte'xtlte' k'anjetz kyi'j. Matxi' b'entten tu'n tkub' xitet ktz'e'ysetel kywitz tu'nx tpaj kyil.
- 23Qu'n oje kub' t-xima'n Qman Dyos nimpumal tu'n tb'aj xitet ex ktb'inha' toj tkyaqilju' tx'otx'.
- 24Intma'n Qman Dyos nimpumal kjalu: Ntanam, najlqe'ye' Syon, lalun che xob'e' kye aj Asirya, b'a'nqa mache yajtiye' toj kykawb'il ex majawkyi'n kytze kyi'je' kse'n kyb'inha' aj Ejipt.
- 25Qu'n naq jte'xq'ijtl tzulju' tz'e'ysb'il kywitize', ex che b'ajel nxitu'ne' tu'n ntx'u'jile'.
- 26Ayine' Dyos Manb'aj nimwipumale' chin tz'e'ysalte kywitize' kse'n tej tkub'kyi'j aj Madyan twi' pik Oreb', oktzunkyla' aj Asirya wipumale'. kse'n nb'inchaye' kyi'j aj Ejipt.

²⁷Atzun q'iju' lu k'elel wiq'i'ne' iqatz b'jawni kyq'o'n ttze'lkyi'je', ex k'eltoqitju' iqb'il kub'ni kyq'o'n tikyqule', chi Dyos.

Ljo'nkypon aj Asirya

Luqe' ajq'oj che ul Rimon,

²⁸che ul toju' tnam Ayat, che ik'el Mikron, kjel kyq'o'n kyiqatz Mikmas,

²⁹Che ik'etz toju' a' b'o's t-xe, ex che b'elten Keb'a; majx che b'ajelxob' aj Rama, ex che oqel aj Kib'ea ttanam Sawul.

³⁰¡Che xch'ine', aj B'at-kalim! ¡Kyb'intze', aj Laysa! ¡Kytzaq'wentze', aj Anatot!

³¹che elex oq aj Madmena, exqe' najlqe' Keb'im che ewal.

³²Che b'elwe' ajq'oj ja'lo toj Nob'; kxelkyse'n kyq'ob' tu'n kyq'ojin ti'j Syon, ttxa'nwitz jata' Jerusalem.

³³Kyka'yinx'e', che b'jawil tb'ultx'i'n Qman Dyos nimpumal nimaq tze tuk'i'l tipumal xob'ajilx; che b'jawil toqju' nimaq kywe'. che kb'el tz'aku' te'qe'kx tzmax jawl twitz tx'otx'.

³⁴Majx che b'eltjuma'n nimaq k'ul tu'n jun k'uxb'il, ex che kb'elb'aju' tb'anil tze toj Lib'ano.

Is 11

Tzultiq'i'n tyajajil Jese jun kawb'il te nak'b'il ex tnik'alilti'j

¹Kch'iyel jun t-xul tkuchmal Jese; ktzajel ch'iy jun t-xul ti'ju' tlok'.

²Majx ktenb'el t-xew Qman Dyos tib'aj, ex kxe'l tq'o'n ttab'l, tu'n telk'atz, tipumal, tu'n t-ximan b'a'n, tojtzqib'l ex tu'n tten tchi Dyos te.

³Lay tma se'nkyten xjal naq tu'n kyka'yink, ex lay kub'ttz'e'ysa'n kywitz naq tu'n nxitb'i'n.

⁴Kxjelul tojxi'x tnik'alilti'j kye prow ex ktkla' kyoklen prow toju' tx'otx'. Ikytyolju' kse'n b'ar tu'n ttz'e'yset kywitzju' txkupxjal, ex kb'el tb'yo'n b'inchal myab'a'n ajt-xi t-xupi'n.

⁵K'okyel toksa'n ax ex tnik'alilti'j kukxju'.

⁶Knajaltzun xo'jtz tuk'i'l rit toj tzalajb'il, ex kb'el paqe b'alan tuk'i'l chib' junx, junx kch'iyelju' qpoj tman wakx tuk'i'l b'alun, jun b'o's k'wal kxel ka'yinky.

⁷Ktuk'ila'tib' ttxu wakx tuk'i'l ttxu oso, ex che b'elpaqe kyal junx. kwalte' b'alun k'ul, kse'n tman wakx.

⁸Kb'entel t-xchanju' k'wal toj tjul kan, kb'entel tokxtq'o'n tq'ob' toj tpaqb'il q'antin.

⁹Mix-a'lo' kb'inchal taq'wix te juntl twi'yileju' witz xjan weye', qu'n kb'el noju' tx'otx' tu'n ojtzqib'l ti'j Qman Dyos, kse'n a' ntnojsa'n ninnjab'.

¹⁰Tojtzu'n tq'ijlalil lu kjawilju t-xul tlok' Jese te jun techlal kye tnam; k'ik'el tjoyli kyu'n nimaqtnam, ex nimxi'x toklenju' najb'il ja ktenb'ila'.

Kanb'ab'l ajtanjtzkyi'ju' b'ajxni q'i'nqe' toj juntl tnam

¹¹Ktyek'u' jumajtl Qman Dyos tipumal toju' tq'ijlalil lu che kanb'etetlju' jni'tl ttanam tu'n, che anjetz tiq'i'ntl kyoj Asirya, Ejipt, Patros, Etyopiy, Elam, Sinar, Amat ex kyoju' tx'otx' ttzi ninnjab'.

¹²Kjawil jun techlal tu'n kye nimaqtnam che b'ajel tb'u'yi'n aj Israel b'je'xniqe' ti'jxi' kytx'otx'; che tzajel tb'u'yi'n aj Juda b'ajxniqe' sputj toj kykyajel ttx'u'k kya'j.

¹³Kb'ajel ttxa'n tkyaqkyk'u'j tyajajil Eprayin, ex kqenb'el kytx'u'jil aj Jada; Lay tx'a'tlti'jkyk'u'j tyajajil Eprayin kyi'j aj Juda, ex lay tzajtl kytx'u'jil aj Juda kyi'j tyajajil Eprayin.

¹⁴Kykab'ilx che kxe'l q'o'jil kyi'j pilistey tkub'exq'ij kb'je'lel kyi'q'i'n kyq'inumalju' ate' tjawetzq'ij. Kpomil kyipumal tzmax Edom ex Moab', ex che kawil kyib'aju' aj Amon.

¹⁵Kjqetel jun kyb'e tu'n Qman Dyos toju' ninnjab' kyeq tb'i, ktzajel tq'o'n tq'ob' kye tu'n kyjlajin toju' a' Ewprates, ktzajel t-xupi'n jun kyq'iq' xob'ajilx wuq tq'ob' kb'je'lila' tu'n, che ik'etz jlajintzuntz toj, tok kyxajab'.

¹⁶Ajtzun kyanjtzju' jte'tl ttanam Qman Dyos toj Asirya, k'okyel yal jun kyb'e nimtoj, kse'n tej kyetz aj Israel toj Ejipt.

Is 12

B'itz aq'b'il chjonte

¹Oktma'ya toju' tq'ijlalil tzul kjalu: Taye, chjonte teya, qu'n maskye tzaj ttx'u'jila wi'je', matxi' tzik'tna'l tu'na ex matz'anjtzwi'je' toj b'anil tu'na.

²Aya Nman Dyos klol weye'; q'uqliwe' nk'u'j ti'ja, min nchin xob'e'. Aya Nman Dyos wewb'ile' ex wipumale', aya klol weye', chiku'ya.

³Ex kb'entel kyxi'ye' k'wal tuk'i'l tzalajb'il toju' a' te kolb'il lu,

⁴kkyma'tzuntze': Kyq'onx chjonteye' ex kynantze' Qman Dyos, kymanxe' ti'xti' matxi' tb'inha, kye nimaqtnam, kynanxe' kye qa a Dyos ati tib'aj tkyaqil.

⁵Che b'itzan qe'ye' te Qman Dyos, qu'n nimxi'x toklenju' matxi' tb'inha ati tu'n tojtzqinjtz toj tkyaqil twitz tx'otx'.

⁶che xch'inqe'ye' tu'n kytzalajb'ile', najlqe'ye' Syon, qu'n atite Qman Dyos kyxole' ju' nim toklen ex xjan kye aj Israel.

Is 13

Tpakb'alilju' tzul ti'j B'ab'ilon

- ¹Tpakb'alil ti'j B'ab'ilon, tzaj tq'o'n Qman Dyos te Isaiy tk'wal Amos kjalu:
- ²¡Kyq'onktze' jun t-sut tnam techlal q'oj twi' witz chik'li! ¡Kyq'onxe' chaq'b'il kye xjal te q'oj! ¡Kyeq'unx kyq'ob'e' kye tu'n kyul lq'e ttzi kyja nimaq kyoklen!
- ³Matxi' che tzaj ntxko'ne' kuwqe', manchaq'e' kyeju' q'o'nkyib' q'ojil, aye' nche tzalaj ajnkanb'ane', tu'n kyb'inchanteju' tz'e'ysb'il witzb'aj wu'ne', chij.
- ⁴Njaw sich' kywi' witz, naku'j nim xjal nche xch'in. Q'ojq'oj toj kywi' nimaqtnam, e'tnam matxi' b'aj kyb'u'yi'n kyib'. Nche tnk'u'n Qman Dyos nimitipumal ju' xjal b'antnitlkyten tu'n kyq'ojin.
- ⁵Che b'ju'l xjal te jun najchaq tnam tzmax ti'jmix kya'j. A Qman Dyos tzul kyuk'i'l taq'unb'il tu'n ttx'u'jil. tzul xitulte tkyaqilju' tx'otx'.
- ⁶Che uxinqe'ye', qu'n ch'inxtl tul tq'ijlalil tu'n tul Qman Dyos, tzul nxi'x tinun tuk'i'l nimitipumal.
- ⁷Majxtzun kb'el nuqtz'aj kyq'ob'ju' xjal kykyaqil kykyaqilx kb'ajel kyipumal
- ⁸ktzajel tchi kyi'j. k'okyel b'is ex jun nin k'ixk'oj kyi'j kyxq'ipla'kyib' kse'n qya toj tk'ixk'ojal wnaq. Che b'ajel sak'puj naqkyka'yla' toj kywitz ex majx che b'elkyeqax tu'n kych'ixaw.
- ⁹Tzulte Qman Dyos, tq'ijlalil ttx'u'jil, xob'ajilx inxi'x jayun, majx kb'el chq'ajlajixu' tx'otx' tu'n ex che b'ajel kykyaqil aj il ate' toj.
- ¹⁰Lay che k'antlju' che'w ex wotzche'w twitz kya'j; kb'el yupju' q'ij akxtoq tjawu'l, ex lay qoptz'aju' xjaw.
- ¹¹Intma'n Qman Dyos kjalu: Kb'el ntz'e'ysa'n kywitzju'ye' xjal tu'n tpaj kyil, exqe' b'inchal myab'a'n tu'n tpaj kyil. Kteneb'el ttxa'n nimjtib'il wu'ne' kyeju' nimal kyib', che b'el nme'ssa'ne' pi'sqe' ex q'o'nkyib' toj il.
- ¹²Naqjte'xtl ichan che kjel anq'in wu'ne' naqch'i'nxi'xtl kyetwitz q'anpwaq tz'umin toj tx'otx' Opir.
- ¹³Kyukcheltzun kya'jtz ex k'elel lq'eju' tx'otx' toju' jata' tu'n ntx'u'jile' ktzajel toju' tq'ijlalil lu, tu'n ntx'u'jile' b'a'nxi'x.
- ¹⁴Ikyche okyela' xjal kse'n msat xla'ja'n kyu'n xjal, mujqa kse'n txqan rit nche'x sputj, ex mix-a'lo' kb'uyilkye. Teyile junjun k'anjelti'j tojku' ttx'otx', k'anjel oq toj ttanam.
- ¹⁵Kykyaqilju' mache elyal che b'elxyu'n tu'n kchil, kykyaqilju' mache tzyet che kb'el b'yo'n.

¹⁶Kywitzku' che b'ela' pch'u'n tal kyk'wal twitz tx'otx'; kb'je'lex elq'a'n kyoj kyja ex che b'ajel yaju'n kyxu'jil.

¹⁷Che okyel nchq'o'ne' tnam aj Medo kyi'j, aye' xjal min nb'ajxkyk'u'j ti'j saqpwaq ex min nche ximan ti'j q'anpwaq.

¹⁸Che kb'el kyb'yo'n ku'xun tu'n kysmaj. lay tzaj q'aq'anky'k'u'j kyi'ju' akxtoq kyitz'ji ex lay tzajlaqkyk'u'j kyi'ju' k'wal.

¹⁹Atzu'n B'ab'ilon, tb'anil xliky kye nimaqtnam, u'wj ex kyninb'il kaldey, kjelten kse'n Sodom ex Komor, tej kykub' nxitu'ne'.

²⁰Layx kub'naja'n jumajtl, mix-a'lo'tl kb'el najan toj. Lay che kub'tentlju' aj Arab'ya atzu', ex lay che ponkyiq'i'ntl k'ik'lel kyrit toj.

²¹Twix' k'ul qe'tl che najal toj, knojel kyoju' ja kyu'n xitx', che najal toj k'ul chmek' toj, ex che xchal chib' toj.

²²Che xch'il xo'j kyoju' ja te kolb'il, ex che tenb'el xo'j kyoju' tb'anil tja nimaqkawb'il. Xi' tul q'ij te B'ab'ilon; naq jte' q'ijtl tu'n tten.

Is 14

Tu'n tanjtzkyi'ju' b'je'xniqe'

¹Ktzajel q'aq'an tk'u'j Qman Dyos ti'j Jakob'. Ktenb'el jumajtl Israel sk'o'n tu'n, ex ktb'inha' tu'n kyul jumajtl aj Israel toju' kytx'otx'. Che ulel lq'e te najchaq xjal kyk'etz, kymujb'a'kyib' kyuk'i'l tyajajil Jakob'.

²B'a'npun xjal kyoj nimaqtnam che eletz k'molkye aj Israel ex che ul wab'alkye tzmax toj kytanam, oktzun che k'mojtzeltz kyu'n aj Israel te kymajin lq'o'n toju' ttx'otx' Qman Dyos. Che okyex kyq'o'n aj Israel toj kars aye' e'jpunkye tnejel, ex che b'elkyaju'nju' ojettoq che okq'onkye toj yajb'il nejtl.

Xmayb'ilte nimaqkawil aj B'ab'ilon

³Tnam aj Israel, aj tojlana tu'n Qman Dyos te tkyaqilju' yajb'il teya, te tkyaqilju' tb'isa exju' ja yajta'ya,

⁴kxe'l tma'na tb'anilxim lu te xmayb'ilte nimaqkawil aj B'ab'ilon: ¡Kyka'yinx'e' jaxpona' b'aju' nim toklen toj twitz Kyka'yinx'e' jaxpona' b'aju' tpi'sil!

⁵Mattaqk'u Qman Dyos tipumalju' b'inchal myab'a'n, makub' ttoqi'n tb'arju' nim toklen toj twitz.

⁶aju' intoq ttz'e'ysa'n kywitzju' nimaqtnam tuk'i'l tx'u'jil mixtoqti'x nqjen tu'n kyb'iyli, inxi'xtoq che kub'tjtz'o'n tnam tuk'i'l ttx'u'jil mixtoqti'x nlaqtk'u'j kyi'j nokten xla'jalkye.

⁷Toj nak'b'il ta tkyaqilju' tx'otx', ex nxch'in tu'n ttzalajb'il.

- ⁸Expe' nche tzalaju' tzaj ex k'ute toju' k'ul Lib'ano tu'nju' matxi' kub'ti'ja inkyma'n: Mix-a'lo'tlte matxi' kub' tx'emunqeye' tkub'len tz'aqa, chechij.
- ⁹Majx xejawtilju' kyimni kub'l toju' kynajb'il ex nche etz k'molteya. nche jaw sak'puju' kyxlekumal kyimni, kykyaqilxju' nejenel twitz tx'otx' nche etz k'lulteya; kykyaqilju' nimaqkawil kye tnam nche jawe' tib'aj kyq'uqb'il.
- ¹⁰Kykyaqilx nche yolin inkyma'n teya: ex ikxta matxi' b'aj tipumala, matxi' pona kse'nqe'.
- ¹¹Axtzuntzu' sula' b'aju' ninb'iltib'a ex kyq'ojq'ojel tchinab'a arpa. Q'anaq tku'xb'ila ex xchoq'qe' che ktxulteya, chechi.
- ¹²Se'ntaq'wi saj tz'aqa twitz kya'j, aya nqoptz'aja te b'a'n prim! matzaj xona twitz tx'otx', aya intoq kub'kyi'j nimaqtnam tu'na.
- ¹³Intoq kub't-ximana toj tanmiya: Chin jawixe' tzmax toj kya'j; kb'el nq'o'ne' nq'uqb'ile' kyib'aju' tche'w Dyos; chin b'elqeye' tzmajx toj tb'a'nq'ob'kya'j, twi' witz jankyb'u'yi'na' kyib'ju' dyos.
- ¹⁴Chin jawixe' tzmajx tib'ajxi' muj jawtl; chin okyele' kse'nte Dyos nim toklen, chija.
- ¹⁵Atzun ja'lu matxi' ku'x xona kyxol kyimni, tzmajx t-xexi' jul najchaq t-xe!
- ¹⁶Aye'tzu'n nche lonteya majx nche kyej ka'yin ti'ja, nche kyajximan ti'ja ex inkyma'n: ¿Ma Atzun ichan ja'lu ntoq lu'lun tx'otx' tu'n, intoq che kub't-xitu'n nimaqtnam,
- ¹⁷kyej chq'ajlajixju' twitz tx'otx' tu'n, e'kub' tb'ajsa'n nimaqtnam ex min e'ttzaqpiju' japu'nqe'?, chechi.
- ¹⁸Kykyaqil nimaqkawil kye nimaqtnam nche ojlan tuk'i'l ninb'il, teyile junjun toj muqb'il;
- ¹⁹atzunta matxixona najchaq ti'j muqb'il kse'n tz'is tzu'wxi'x, kse'n kyimni b'ajni wab'e'n, kyxol xjal kub'ni b'yo'nqe' okxni xyu'n kyqul, ku'xni xon toj xaq nim t-xe kymo ab'j.
- ²⁰Lay kuxmqu'na kse'nkye txqantl nimaqkawil, qu'n kub' tyaju'na ttx'otx'a ex ekub'tb'yo'na xjal toj ttanama. Lay che tenkye' kyyajajil b'inchal myab'a'n tejumajx.
- ²¹Kyb'incham kyib'e' tu'n kykub'yetju' kyk'wal tu'n tpaj xeb'aj b'iyonju' kyman, tu'n lalun kyximatl tu'n kykawin twitz tx'otx' mo tu'n kynojante twitz tx'otx' kyu'n nimaqtnam, chiku'ya ntnam.
- ²²Intma'n Qman Dyos nimtipumal kjalu: Machinx'e' aq'unal kyij, kb'el nnajsa'ne' tb'i B'ab'ilon kyuk'i'lx'i' che kjelten, e'kyk'wal exqe' kychman.

²³K'okyel wu'ne' te jun njab' mo sob'on te kynajb'il tukru kb'ajel nmso'ne' tu'n tz'isb'il te xitb'il, chij. A Qman Dyos nimitipumal inq'mante.

Kb'el xitju' Asirya

²⁴Oje ttziya Qman Dyos nimitipumal kjalu: Axxi'x, kjapumelte' oje nximanye' tu'n tb'inchet; ajju' oje nmaye' tu'n tb'inchet kjapumel.

²⁵Che kb'el nxitu'ne' aj Asirya toju' ntx'otx'e', che b'ajel nwab'e'ne' kywi' witz weye'. Kb'ajel tyaju'n kyiqb'il ti'jkywi' ntaname', lay kub' kyq'o'ntl iqtz tib'aju' ntaname'.

²⁶A matxi' kub' nxima'ne' ti'j tkyaqil twitz tx'otx'. Naq tu'n toktl nq'ob'e' kyi'j kykyaqil nimaqtnam, chi Dyos.

²⁷Matxi' kub' t-xima'n Qman Dyos nimitipumal, ex mix-a'lo' kb'a'ntel tmaqun ti'j. Matxi' jawtiq'i'n tq'ob', ex mix-a'lo' kb'a'ntel tch'exb'ente.

Tpakb'ab'lju' tzul kyi'j pilistey

²⁸Tma Isayiy pakb'ab'l toju' ab'q'i tkyim nimaqkawil Ajas, ikjalu:

²⁹Lalun tzalaja, nintnam pilistey, tu'nju' matxi' toqju' b'ar tz'e'ysb'ilte kwitze', qu'n k'eletz jun wotz jasetza' jun kan, expe k'eletz jun wakxkan nliapan twitz kya'j.

³⁰Ktenb'el kywa kyritju' prow kyoju' nkojb'ile'. exqe' xjal mixti' ati kye che ojlal toj nak'b'il. Aye'tzu'n t-xjala knb'incha'ye' tu'n kykyim tu'n we'yaj, ex che kb'el nb'yo'ne' jte'tl qama che kyejten.

³¹¿Che oq'e' nimaqtnam pilistey, che xch'ine' tu'n b'is, che lu'lune' tu'n xob'ajil! Qu'n tzul jun tnej xjal te q'oj toj tb'a'nq'ob'kya'j naku'j sib' nb'uqin; mix-a'lo'x jun ichan nkyajtiq'i'ntib' kyxol.

³²¿Titi' kb'a'ntel t-xitzaq'wet kyeju' xetzaj chq'o'n toju' tx'otx' lu? Oje kyej tkuwsa'nte Qman Dyos Syon, ex che kletelju' ttanam nche b'isun atzu'.

Is 15

Tpakb'ab'lju' tzul kyi'j aj Moab'

¹Tpakb'ab'lju' tzul ti'j tnam Moab': Kub' xitu'n tnam Moab', toju' qonik'an tkub' xitu'n Ar; kub' xitu'n Moab', toju' qonik'an tkub'xitu'n Kyir.

²Nche jawxju' xjal aj Dib'on oq'el toju' ja te k'u'lb'il ati twi' witz. Nche b'isun aj Moab' tu'nju' xitb'il e' aj Neb'o ex aj Medeb'a. Kykyaqilx sk'o'ji'n kywi', ex jonile kyxmatzi.

³Nche b'etju' xjal kyoju' b'e tuk'i'l kyi'j te b'is; nche xch'in kywi' ja tu'n tpaj b'is. Kykyaqil nche oq' jachaq ta'qe' nim xjal ex nche kub'aj tu'n kyoq'el.

⁴Nche qanin o'nb'il aj Esb'on ex aj Elale; q'ojq'ojqe' tzmax toj Jaas ajkyxch'in. Qu'mtzun nche xob'ju' q'ojil aj Moab' ex majx k'okyel xob'e' kyi'j.

⁵Nchin qanin o'nb'ile' ti'j Moab'; nche etz oqju' xjal ate' toj nche'x tzmax Soar ex tzmax Eklat-selisiy. Nche jawx tk'u'j witz Luyit nche oq'; toj tb'eyil Oronaym nche xch'in tu'n k'ixk'oj tu'nju' xitb'il.

⁶Matxi' che kyej tzqiju' xoch toj Nimrim, tzqij qe'tlju' itzaj, kyimniqe'tlkye' k'ul, mixti'tl jun t-xaq cha'x.

⁷Qu'mtzun nche b'uyin xjal kyq'inumal ex nb'ajx kyiq'i'n tzmax ti'jxi' a' chjaj.

⁸Nxchunju' sich' qanil o'nb'il ti'jile tnaqachil Moab'; nche ponju' oq'e'n tzmajxtzu' toj Eklaym ex tzmajxtzu' B'eer-elim.

⁹B'a'nqa nojniqe' xoch toj Dimon tu'n chik', kxe'l nq'o'ne' txqantl kuw taq'wix tib'aj; jun b'alun kxel ch'onkyeju' mache klet toj Moab', exqe' mache kyej anq'in toj tx'otx' Moab'.

Is 16

Nche klon kyib'ju' xjal aj Moab' toj Juda

¹Nche tzaj kysma'n qpoj tman rit tzmax toj tnam Sela toj chq'ajlaj, tu'n kyul tzmax toju' k'ul Syon.

²Ikyqe' aj Moab'ju' ajkyik' toj nin a' Arnon kse'nqe' pich' sak'pu'jniqe' nche etz oq toj kyja.

³Inkyma'n kye aj Syon: Kynk'unqeku' kyxime' tu'n qklete', kyq'onk kyib'e' klol qeye'. kynuqpinxe' kyxlekune' toj wanq'ij q'ij, naku'xwitloj te qonik'an; kyq'ome' anb'il kyeju' mache b'je'tz xla'ja'n toj kytanam, lalun che kytzuyju'ye' nche ewan.

⁴Kyq'ome' anb'il kye nche etz oq toj Moab' tu'n kyklonte kyib' kyxole'. kukyoke' te klol kye kywitzju' b'iyul, chechi. ajtzun tyank'uju' yalb'il exqa matxi'toq tzik'ju' xitb'il, ajkyik'b'etju' q'ojil,

⁵Jun tyajajil Dab'i kkanb'alteju' kawb'il, ktkuwsa' tkawb'il tzajni qe toju' tk'u'jlalil. k'okyel te jun ajkawil tnik'alti'j, k'okyel tq'o'n kyoklen xjal ex ktb'incha' tu'n tulju' tnik'alilti'j lwiyy.

⁶Qojtzqi'n nxi'x kynima'n kyib' aj Moab', Inxi'x jaw kynima'nkyib', tx'yanqe' ex naqx kyak'a'n nkyla'ji'nkyib'.

⁷Qu'mtzun kykyaqilju' aj Moab' che oq'el ti'ju' kytanam; okxi'x che b'isul, che okyil toj k'ixk'oj kyu'n ichan aj Kyir-ereset.

⁸Mache kyej tzqiju' tqan ub'a kyoju' tnam Esb'on ex Sib'ma, macheb'aj kyu'n nejenel kye nimaqtnam. Pomniqe'toq kyq'ob' tzmax Jaser, matxitoq txi mlen toj chq'ajlaj ex pomniqe'toq ti'jxi'tl ninnjab'.

⁹Qu'mtzun nchin oq'e' kyi'ju' tqan ub'a toj Sib'ma, kse'nkye aj Jaser, nkub' ta'l nwitz'e' kyi'je' aj Esb'on ex aj Eleale, qu'n majaw sich' te q'oj ti'ju' twitz kylob'aje' ex kyawale'.

¹⁰Kb'ajelju' kytzalajb'il kyoj koj'b'il; lay che xch'intl xjal tu'n kytzalajb'il lay che b'itzantl toj tqan ub'a, ex lay che ytz'ontl ta'l ub'a te b'in. Layx che xch'intl.

¹¹Nxi'x lipan wanmiye' kse'n chnab' arpa kyi'j aj Moab' ex ti'j Kyir-ereset.

¹²B'a'nqa mache jax aj Moab' kywi' witz ex mache kub'san atzu' tzmax ajkysikti, b'a'nqa mache'x k'ulul toju' tja kydyos, mixti'xte kknetel tu'n.

¹³Aye' yol ja'lu tma Qman Dyos kyi'j aj Moab' mab'et-xi' q'ij.

¹⁴Lutzun ntma'n Qman Dyos ja'lo: Toj ox'e' ab'q'itl, kse'n ntajla'n jun aq'unal nanq'in ti'j twi'tk'u'j, k'elel iq'etju' kyninb'ilkyib' aj Moab', tu'npetzunju' nim txqan kyb'aj; naqjte'xtl che kjelten ex mixti' kyipumal.

Is 17

Tpakb'alju' tzul ti'j Damask

¹Tpakb'alju' tzul ti'j Damask: Lay tentl Damask te nintnam; Naq jun ch'uqtl ti'xti' xitjni kjel.

²Kjel kolb'e'n tejumajx naq k'ul ktzajel ch'iy toj; che k'ik'lenjtzal alu'mj toj nak'b'il toj.

³Lay tentl nimaqtnam tok nintapi ti'j kyxol tyajajil Eprayin, ju' kyninb'ilkyib' aj Israel; ex kb'el naj tkawb'il Damask, exqe' che kjelten kyxol aj Sirya, Chi Qman Dyos nimpumal.

Tz'e'ysb'il kywitz aj Israel

⁴Kb'ajel tipumal Samarya toju' q'ij lu ju' t'ninb'il Jakob', ex kb'el naju' atitoq nimxi'x te.

⁵K'okyel kse'n ajtb'uyet twitz awal njaw sk'o'n t-spiyil triy tu'n q'ob'aj, mujqa kse'n ajtb'jaw sk'o'n spiy toju' b'ya' Repayim.

⁶Janaq txkyajleb'entl kyajnitén; mujqa kse'n nxyijet jun olib'o ex naq kab'e' mo ox'e'tl twitz nkyajten tunun jun tq'ob', qa majxtzun kyaje' mo jwe' ti'j tkyaqilju' tze. Chi Qman Dyos janche ajb'ena' aj Israel.

⁷Tojtzun q'ij lu kxel tq'o'ntl xjal twitz ti'ju' ch'iyjsalte, ti'ju' Dyos xjan kye aj Israel.

⁸Lay txi'tl ka'yilkye q'olb'eb'l e' txqantl ti'xti' b'incha'n kyu'n xjal. Lay txi'tltwitz kyi'ju' xwank xjansa'qe' lu ex kyi'ju' q'olb'eb'l ja nche'xa' tz'e'ysal sturak kye witzleb'.

⁹Tojtzu'n q'ij lu che kjeltzaqpaju' nimaqtanama kuwsa'nqe', kse'n kyb'ajkyaj tzaqpaj nimaqkytanam eb'ey ex amorey tu'n kyxob'el kye aj Israel. Che kjelten chq'ajlajtl,

¹⁰qu'n matzik' tna'l Dyos tu'na ju' xklonteya, min na'n tu'na qa a klolxi'xteju'ya. Nche taq'una'na awal lu tb'anilqe', nkuxtawa'n tawala te ninb'il jun junxi'tl dyos.

¹¹Nche'x tka'yi'na toju' q'ij nche ku'xtawa'na, ex njawu'l twi' tijajil toj juntl q'ij tu'na. Ajtzun ttzaju' tyab' mixti'x q'a'nb'ilte knajelju' awal.

¹²kyb'inxe' kyq'ojq'ojelju' tnam txqan kyb'aj, ikyju' kse'n tq'ojq'ojel ninnjab'! Ex kyq'ojq'ojelju' nimaqtnam, kse'n tq'ojq'ojel timal a'.

¹³Ajtzun kyxitzak'u'n Qman Dyos, nche b'je'l oq najchaq kse'n ttxa triy nxitiqua'n kyq'iq' twi' witz mujqa kse'n quq inxitiqa'n kyq'iq' jb'al.

¹⁴Naku'j xob'ajilx te qale, na'mxtoqtzun qsqix ajkyb'aj. Atzun nb'aju' kyi'ju' nche elq'an qi'j, ikytzu'n che b'ajela' nche xitunqe.

Is 18

Tpakb'alilju' tzul kyi'j aj Etyopiy

¹kykyaqile' najlqe' toju' tx'otx' janjumina' kyq'ojq'ojel naku'j secha'l, aju' tx'otx' kyi'jxi'ju' nin a' toj Etyopiy,

²nchex tchq'o'n t-xel ttzi nin a' Nilo, nche b'et kyoj b'ark ajlajqe' tib'aj a'! Kukyxi'ye', sanjelal ojql che b'ete', ka'yilte jun tnam nimin twe' ex nqoptz'aj ttz'umal, jun nintnam xob'le'n toj tkyaqil plaj, jun tnam kuw ex nimaltib' najli toj jun tx'otx' a'li'n kyu'n nimaq a'.

³Kykyaqile' najlqe'ye' tkyaqil twitz tx'otx', kkyla'ye' ajtjaw techlal twi' witz, kkyb'i'ye' ajtq'ajti chun.

⁴Tzaj tma'n Qman Dyos weye': Ktzajel nka'yi'ne' tzmax jata'qine' kse'n spik'un toj jun q'ij q'ijal, kse'n muj toj ta'l che'w ajtjaw awal.

⁵Ajtb'aj tb'echanju' tqan ub'a, ex ajtokju' tb'echil te lob'j ub'a, na'mtoqtzun tpon tq'ijlalil tu'n tb'uyet, kb'je'lel xtilsa'n tq'ob' tu'n kchil, kb'je'lel tx'e'mu'n ex che elex xon.

⁶Tkyaqil che kjel xon kywi' witz kye pich' ch'yol txkup ex kye tojk'ul txkup. K'elexju' q'ijal na'tz kyu'n pich', ex kykyaqilju' tojk'ul txkup che kjelten atzu' toju' jb'alil.

⁷Tojtzu'n tq'ijlalil lu kb'ajtzajel q'in toyaju' tnam te Qman Dyos nimtipumal aj nimin twe' ex nqoptz'aj ttz'umal, jun nintnam xob'le'n toj tkyaqil plaj, jun tnam kuw ex nimaltib', najli toj jun tx'otx' a'li'n kyu'n nimaq a'. Che ulel q'i'n twi' witz Syon, ja nna'njtza' Qman Dyos nimtipumal.

Is 19

Tpakb'alilju' tzul ti'j Ejipt

- ¹A tpakb'alju' tzul ti'ju' tnam Ejipt: Kyka'yinx'e' Qman Dyos: Tzul Ejipt tib'aj jun tnej muj ojquel tel. Nche lu'lun kywitzleb' aj Ejipt twitz, ex nche xob'ju' aj Ejipt te.
- ²Intma'n kjalu: Knb'inch'a'ye' tu'n tkub' kypa'n kyib' aj Ejipt ex tu'n kyq'ojin kyxolx: che q'ojil amiw ti'j kamiwx, e'nimaqtnam kyi'j nimaqtnam, kawb'il ti'j kawb'il.
- ³Kb'el nchuku'ne' kynab'l, kb'el nxitu'ne' kyxim. Che xjelultzuntz kye witzleb' ex kye ajpkab', kye anmi ex kye jyolkyi'j xjal.
- ⁴Kb'el nq'o'ne' Ejipt toj tq'ob' jun tajaw kuw; jun nimaqkawil kuw kkawilte. Chi Qman Dyos nimpumal.
- ⁵Kb'ajelju' nin a' Nilo, majx kb'el tzqiju' nin a',
- ⁶che tzu'wixtlju' tb'e a'. Che b'el b'o'sixju' nin a' toj Ejipt tzmax ajkykub' tzqij, che kb'el tzqiju' ajlaj ex k'ul;
- ⁷che kb'el tzqiju' ajlaj ttziyile nin a' Nilo, ex tkyaqil awal ttziyile a', ex lay che tentl.
- ⁸Kykyaqilju' nche tzyun kyix' ttzi' a' Nilo che jiq'tchal ex che oq'el che b'isulju' nku'x kyq'o'n kypa kyix'b'il toj a'.
- ⁹Che b'isulju' nche aq'unan ti'j sed xb'alun chub'i'ntwitz; ex che b'el sb'une'ju' chqol ex chmol;
- ¹⁰che b'elyajtiju' b'inchal xb'alun, ex kykyaqilju' b'inchal chukchaq ti'xti' kb'el chukj kynab'l.
- ¹¹¡Xnakqe'ye', nejenel toj Soan, e'q'olnab'l nim kyojtzqib'le' toj Ejipt, axxi'x q'ol nab'l qe'ye' mixti' kynab'le'! ¿Tiqu'n nxikyma'ne' te paraon kjalu: Kyyajajil nim kynab'l qo'ye', ex kyyajajil ojtxi' nimaqkawil, chechije'?
- ¹²¿Jatzun ta'qe' tajnab'lila paraon, tu'n kyxnaq'tzante ex tu'n kymante titi' t-xim Qman Dyos nimpumal nab'e'ntl ti'j Ejipt?
- ¹³Xnakqekye' nejenel te Soan, makyaq' sb'u'kyib'u' nejenel te Menpis matxiq'i'n Ejipt toj b'e mya ax kyu'n nejenel tneji'n tx'otx'.
- ¹⁴Makub' tq'o'n Qman Dyos jun xewb'aj chuksal kynab'l; matxi kyiq'i'n Ejipt toj jun b'e txalchi toj tkyaqilju' nkyb'inch'a'n, kse'n jun tx'ujtenil nxab' ex nñutu'jla.
- ¹⁵Mix-a'loxe kb'antel tonin ti'j Ejipt, b'a'nqa nim toklen mujqa ch'i'n toklen, tqan tut mujqa ajlaj.
- ¹⁶Naku'j qya che okyela' aj Ejipt toju' q'ij lu; che b'ajel xob' ajkyka'yinte ajtjaw tiq'i'n Qman Dyos nimpumal tq'ob' kyi'j.

- ¹⁷K'okyeltchi kyi'j aj Ejipt kye aj Juda, naq ajttzajkyna'n tb'i che xob'el teju' t-xim Qman Dyos nimpupal ti'j Ejipt.
- ¹⁸Tojtzu'n q'ij lu che tenb'el jwe' nimaqtnam toj Ejipt che yolil toj eb'rey ex kytziya' kyol ax te Qman Dyos nimpupal. Nintnam te Q'ij tb'iju' jun k'okyel.
- ¹⁹Ktenb'el jun q'olb'eb'l te Qman Dyos tojku' tnam Ejipt toju' q'ij lu, ex kjawil b'inch'a'n jun ab'j ninb'ilte Qman Dyos nqayin tk'etz tnaqachal.
- ²⁰K'ajb'el te techlal tu'n ttzaj na'yit Qman Dyos nimpupal toju' tnam Ejipt. Ajkyxch'in te Qman Dyos tu'n kyqanin onb'il kyi'ju' nche yajlankye, ktzajel tchq'o'n Qman Dyos jun tzaqpilkye, tu'n kyklet tu'n.
- ²¹Ktyek'u'tib' Qman Dyos kye aj Ejipt, ex k'elelkynik' te, che k'ulul te, kxel kyq'o'n chojb'il ex kyoyaj te. Kytziya' kyyol ex kjapumel kyu'n te Qman Dyos.
- ²²Ktk'ixb'sa' Qman Dyos Ejipt, yajxi'tzuntl ktq'a'na'. K'anjetz kyi'j tuk'i'l Qman Dyos, ex kq'aq'altk'uj kyi'j ex che tq'a'na'.
- ²³Ktenb'el jun ninb'e toju' q'ij lu, tzajx Ejipt kpomel tzmax Asirya. Kb'antel kypon aj Asirya tzmax Ejipt exqe' aj Ejipt kb'a'ntel kypon tzmax Asirya, ex che k'ulul aj Ejipt ex aj Asirya junx te Qman Dyos.
- ²⁴Tojtzu'n q'ij lu che okyelten aj Israel junx kyk'etz aj Ejipt ex aj Asirya, ex che okyel te jun k'iwb'il kyoju' tx'otx'.
- ²⁵Che tzajel tky'i'wla'n Qman Dyos nimpupal, oktma: Knk'i'wla'ye' ntaname' Ejipt, ex Asirya nb'inchb'aje' kyu'n nq'ob'e', exju' Israel we'kuxi'xe', chij.

Is 20

Kb'elkyi'j aj Ejipt ex aj Etyopya tu'n Asirya

- ¹Jun q'ij xitchq'o'n nimaqkawil Sarjon aj Asirya jun tmajin kawb'il nim toklen toju' nintnam Asdod, q'ojintzu'n tmajin kawb'il ti'ju' nintnam ex kub'ti'j tu'n.
- ²Tojtzu'n tq'ijlalil lu tzaj yolil Qman Dyos te Isaiy, tk'wal Amos, ex tma: Iq'imila ti'ja taq'wixi'x oksa'n tu'na exju' t-xajab'a tok ti'j tqana, chij. Tb'inch'a Isaiy ikju' ex kyejten mixti' t-xajab' ex x'b'iqliyinin.
- ³Tmatzun Qman Dyos: Matxi' ten oxe' ab'q'i nmajine' Isaiy mixti' t-xajab' ex x'b'iqliyinin, te jun techlal ex tpakb'alil kye Ejipt ex Etyopya.
- ⁴Ikxtzu'n che elextiq'i'n nimaqkawil aj Asirya aj Ejipt ex aj Etyopiy toju' kytx'otx', b'a'ntzun xjo'q mo ku'xun, mixti' kyxajab' ex x'b'iqlqe', q'anča'l kyxo'p tu'n tel kych'ixaw.
- ⁵Che b'ajelxob'ju' xjal ex che kb'el ch'ixwi ti'j Etyopiy jaq'uqla'toq kyk'u'j, ex ti'j Ejipt nimtoq toklen toj kywitz.

⁶Kkyma' kykyaqilju' najlqe' toju' mlaj toju' tq'ijlalil lu, kjalu: kyka'yinx'e' ja matxi' pona' b'aju' ja q'uqloka' qk'u'j, janqo qanina'toq o'nb'il, tu'n tkolon qi'j teju' nimaqkawil aj Asirya. ¿Se'ntzun taq'wi tu'n klonteqib' ja'lo? chechi.

Is 21

Tpakb'alil tu'n tkub'ti'j B'ab'ilon

¹tpakb'ab'l ti'ju' chq'ajlaj: Che tzajel toj chq'ajlaj, jun najb'il xob'ajilx, kse'n kyq'iq'jb'al ntzaj toj tnayajkya'j.

²Xob'ajilxte' saj tyek'u'n Dyos weye': nqo'x tpoqo'nju' poqol, nxitunju' xitul. ¡Kyiq'i'nktz kyib'e' aj Elam! ¡Kukyok tzaqpaje' q'ojil aj Medo! ¡Min wajb'ile' tu'n kyajtitlju' xjal!

³In ch'yon toj nwinqile', inxquyla'n wib'e' tu'n k'ixk'oj kse'n qya ajtitz'ji tal, min nb'ent nb'i'ne' tu'n k'ixk'oj, ex min nb'ent nka'yine' tu'n xob'el.

⁴Chukjni nnab'le', nch'on wanmiye' tu'n xob'el. Aj ntzalajb'ile' tu'n wojlane' ajtqo'qax, matxi' tz'ok te xob'ajil weye',

⁵Matxi' kub' q'o'n mes ex matxi' b'ajkub' lik'u'n kyq'uqb'il xjal, matxi' tzyetju' ninwan. ¡Che we'ku'ye' nejenel te q'oj: kyq'onkye' aseyt ti'j kysmaje'!

⁶Qu'n matzaj tma'n Qman Dyos weye': Kutxi'ya ex q'onku'ya jun xq'uqil tu'n tq'o'nte tpakb'ab'l tkyaqilju' matil.

⁷Qama til karwaj jwo'n kyu'n kab'e' b'anchej mo xjal nchejin ti'j b'ur mo ti'j kamey, tu'n tka'yinte b'a'nxi'x, chij.

⁸Jawtzun xch'inju' ntoq xq'uqin: tojxu' nkb'ele' ta'qine' tkyaqil q'ij, Taye, ex tkyaqil qonik'an nchin xq'uqine'.

⁹Lu jun karwaj tzul jwo'n kyu'n kab'e' b'anchej, chij. Tmatzun jun: ¡Matxi' kub'ti'j, matxi' kub'ti'ju' B'ab'ilon! Kykyaqilju' kyilb'ilal kydyos xekub' b'uchj twitz tx'otx', chij.

¹⁰Ntanam, matxi' cheb'aj wab'e'ne' kse'n triy, nxinma'ne' kyeye' aju' xnb'iye' te Qman Dyos nimpumal janche k'uluna' aj Israel.

Tpakb'ab'lilju' tzul ti'j Edom

¹¹Tpakb'ab'lju' tzul ti'j Edom: Ntzaj xch'in jun weye' tzmax Seyir: Xq'uqil, ¿jni' or ja'lo toju' qonik'an lu? Xq'uqil, ¿jni' or ja'lo toju' qonik'an lu? chij.

¹²Atzunte xq'uqil xittzaq'we'n: Xi'qsqix, extzun xi' qokyupj. Qa kyajb'ile' tu'n kxjelune' che xjelunqeye', atzun tz'anjtz jumajtlkyi'je', chij.

Tpakb'alil toj chq'ajlaj

¹³Tpakb'al toju' chq'ajlaj: Aj Dedan, nb'aj qonik'an kyu'ne' kyoju' k'ul toj chq'ajlaj,

¹⁴kukyetze' k'lulteju' ati k'waj ti'j kq'onxe' tk'wa' a'. Aye'ye' najlqe'ye' toj ttx'otx' Tema. kukyetze' k'lulteju' in oq, kyq'onxe' twa.

¹⁵Qu'n in oq te k'uǎtx'e'nb'il, te k'uǎtx'e'nb'il jqu'n twitzte, teju' smaj naq tu'n txi' xontl ex teju' q'oj kuwxi'x.

¹⁶Tzaj tma'n Qman Dyos we'ye': Toj jun ab'q'itl ja'lo, kse'n ntajla'n jun aq'unal ti'j twitk'u'j nanq'ina', matxitoq b'aj tkyaqilju' toklen Kyedar nimxi'x

¹⁷Ex naqjte'xtl kysmaju' q'ojil aj Kyedar kjelten, chij. Aku' Qman Dyos janche ajb'ena' aj Israel xq'mante.

Is 22

Tpakb'alil ti'j Jerusalem

¹Tpakb'al ti'ju' b'ya' naku'j witzik': ¿Titzu'n nb'aj, kykyaqil nche jax kyib'aju' ja?

²Nche b'ajtilj xjal ex nim tq'ojq'ojel toju' nintnam, nintnam majx ntzalaja, min xëkyimju' t-xjala tu'n k'uǎtx'e'nb'il, min xëkyim toj q'oj;

³ojqel xëb'je'tz kykyaqilju' tnejenela, ex tej xëoq kye' smaj mache okx jpu'n. Mache b'ajx oqu' t-xjala kuwqe'xi'x najchaq, tetzunj xëtzyet mache b'jo'kx jpu'n.

⁴Qu'mtzun nmane': che lq'eqemile' wi'je', wajb'ile' tu'n woq'e' tuk'i'l tk'ayil; lan che oktene' q'uq'b'alte nk'u'je' tu'nju' xtk'ulb'a ntaname'.

⁵Qu'n oje tchaq' Qman Dyos nimpumal tu'n tpon jun q'ij b'isb'ajilx, te xitb'il ex chuksb'il toju' b'ya' te yek'b'il. Nche b'jawxitu'n nimaqtapi; npon kyq'ojq'ojelju' sich' tzmax kywi' witz

⁶Matxi' b'entkyten tal kysmaj aj Elam, ex luqe' teqe'kx toj kykarwaj ex kyij kychej; matx b'je'tzkyiq'i'n aj Kyir kykolb'il.

⁷Matx che kub'chmet karwaj kyoju' tb'anilxi'x tb'ya'ya, ex nche ponju' chejil q'ojil ttziju' nintnam.

⁸Matxi' kyej kolb'e'n kolb'ilte Juda. Kkyka'yine' k'ub'l aq'unb'il te q'oj toju' Ja toj K'ul toju' q'ij lu.

⁹Kyile' nim k'atxa'j ti'ju' Ninttanam Dab'i ex nnoju' tkb'el a' ati kub'l;

¹⁰Eb'aj kyka'yi'ne' ja toj Jerusalem ex b'ajkyxitu'ne' junjun tu'n tkuwsetju' nintapi.

¹¹Jaw kyb'inha'ne' jul kyxolju' kab'e' nimaqtapi te tkb'elju' a' netz toju' ojtxi' tkb'el a'. Extzun min okkyq'o'n kywitze' ti'ju' b'inchante tkyaqil, aj kub'ni ximante ojtxi'.

¹²Mache txokliye' tu'n Qman Dyos nimpumal toju' q'ij lu tu'n kyoq'e' ex tu'n kyb'isune', tu'n tel kyjon kywi'ye' ex tu'n tok kyq'o'n kyxb'alune' te b'is techel k'ixk'oj.

¹³Aye'tzunkye' nche b'aj saqchane' ex nche b'ajtzalaje', nche b'yo'n wakxe' ex rit, nche ch'yon chib'je' ex nche k'wan b'ine'. Qoqe' wan ex qoqe' k'wan, qu'n najchi'j qoqekyim, chechije'.

¹⁴Atzunte Qman Dyos nimitipumal makub' tyek'u'ntib' nwitzte' ex matzaj tma'n toj n̄kyine': lay kub' nnajsa'ne' il lu; kche kyimelkye', chij. Tyolku' Qman Dyos nimitipumal.

Ti'jku' nim toklen nka'yinte tja nimaqkawb'il

¹⁵Tzaj tma'n Qman Dyos nimitipumal weye': Kutxi'ya tk'etz Seb'na, nuk'ul toj tja nimaqkawb'il, ex q'manxa te:

¹⁶¿Titi' ntb'inha'na tzalu, mujqa alkye xiq'onte toklena tu'n jawtb'inha'na jun muqb'il tzalu, tu'n tb'inchante jun muqb'ilteya tzmax jawtl ex tu'n tokx tlku'na jun tojb'ila toj pik?

¹⁷Kxelxona najchaq tu'n Qman Dyos, kse'n ntb'inha'n jun ichan kuw, Ktzyetela tu'n tuk'i'l tipumal,

¹⁸kxel tololona tu'n kse'n jun xpo'tz kxelxona tu'n toj jun tx'otx' nim twitz. Atzuntzu' kkyimela'ya, atzuntzu' che kjela' karwaj nim kyoklen teya ex ch'ixb'ilx k'elela'ya te tja nimaqtkawb'ilu' tajawa.

¹⁹K'elel wiq'i'na toju' toklena, k'elel wiq'i'na ti'ju' taq'una.

²⁰Atzu'n q'iju' ktzajel ntxko'ne' nmajine', aju' Elyakyim tk'wal Ilkyiy;

²¹K'okyel nq'o'ne' t-xb'aluna ku'j ti'j: k'okyel nq'o'ne' jtz'ob'l tk'u'ja nim toklen tk'u'j ex kxe'l nq'o'ne' toklena te. K'okyel naku'j manb'aj kye' aj Jerusalem ex teju' tnam aj Juda.

²²Ti'j tqul kb'ela' nq'o'ne' tal tja Dab'i; mix-a'lo' kb'entel tjpunteju' oktjqa' ex mix-a'lo' tu'n tjqontaju' matjup.

²³K'okyel te tq'uqb'il te ninb'il kyeju' toj tja tma'n. Knb'inha'ye' tu'n tkyaj kuw toj toklen, naku'xwitloj jun klawx̄.

²⁴Ti'j te kb'antela' kyok ye' tkyaqilju' nim toklen toj tja tman ex kyxol tkyaqilju' tyajajil, tkyaqilju' tkb'el k'wab'j k'ok'e'qe', e'k'wab'l ex k'ok'e' xar.

²⁵Tojtzu'n q'ij lu, k'eletz tz'aqu' klawx̄ jaokxna' poji'n k'eletz xb'oqj ex k'elel tz'aq, ex tkyaqil tixti' yo'ltoq ti'j che b'el laqj, chiku'ya te, chi Dyos. Aku' Qman Dyos nimitipumal q'mante.

Is 23

Tpakb'alilju' tzul kyij Tiro ex Sidon

¹Tpakb'alilju' tzul ti'j Tiro: Nche t'i'njneju' kyb'ark aj Tarsis, qu'n matxi' b'ajxitju' ttzitnam. Aju' janche ula'toq tzajniqe' Chipre matxi' kyej naj.

- ²Numliqe' xjal aj Tiro exqe' xk'aǎlel aj Sidon. Intoq cheb'ji'k'xju' kyxq'uqil toj ninnjab'.
- ³Ex kyoju' a' nimaq a'. Inxi'xtoq che kanb'an ti'ju' twitz kyawal njaw toj tnam Syor, ex kyawal njaw ttzi nin a' Nilo, ex intoq che xk'aǎlen kyuky'i'l nimaqtnam.
- ⁴Ch'ixwenku'ya, Sidon, tkuwil ninnjab', qu'n ati tu'n txitma'na: Mixti'tl k'ixk'oj wi'je' tu'n wnaq, min nchin alantle'. Mixti'tl wale' q'a tu'n kych'iset mixti'tl wale' txin tu'n kyxnaq'tzet, chiku'ya.
- ⁵Ajtpon tqanil kyej aj Ejipt, che oq'el tu'nju' xb'aj kyi'j aj Tiro.
- ⁶Kkyma': Kukyxi'ye' Tarsis, che oq'e' aye' najlqe'ye' mlaj.
- ⁷¿Ma atzun nintnam ja'lu ojtxi'xi'x amiw kyoju' tzalajb'il ex tzeb'l? ¿Ma atzun ntoq b'etju' tu'n txi' najal toj najchaq tx'otx'?
- ⁸¿Alkye xchaq'unte ja'lu tib'aj Tiro, ninttanam nimaqkawil, Tk'wal nimaqkawilqe' xk'aǎlel toj, ex nimaq q'inunqe' nche xk'aǎlen kye?
- ⁹A Qman Dyos nimtipumal xq'mante tu'n tkume'sset tkyaqilju' nimjtib'il ex tu'n kykub'xoyet twitz tx'otx' kykyaqilju' yajul.
- ¹⁰Kyaq'unanku'ye' tx'otx' aj Tarsis, qu'n mixti'tlte q'ojb'il.
- ¹¹Matxit-se'n Qman Dyos tq'ob' tib'aj ninnjab', mache b'ajlu'lun nimaqtnam tu'n ex matchaq' tu'n kyb'ajxitu'n tkuwal Kanaan.
- ¹²Ex tzaj tma'n kye aj Sidon: Kyq'onqe'kje' kytzalajb'ile' txin kub'niqe' jwo'ne'. maskye mab'entkyxi'ye' tzmax Chipre, layx b'ent kyojlane' atzu', chij.
- ¹³Kyka'yinxju'ye' tx'otx' lu,aju' janche b'incheta' b'ark. B'jaw kyb'incha'n kaldey ja nimaq kywe' ex b'aj kyxitu'n tja nimaqkawb'il toj Sidon, naqtx'anqa'n jatl xekyaj kyq'o'n. Aye'kye ati kypaj, myaqekye' aj Asirya.
- ¹⁴Che oq'e', kyb'ark aj Tarsis, qu'n matxi' kyajxitju' kyjaye' kuwsa'n.
- ¹⁵Tojtzu'n tq'ijlalil lu k'ik'eltna'l oxnaq lajoj (70) ab'q'i Tiro, toju' tq'ijlalil nanq'in jun nimaqkawil. Ajtzun tb'aju' oxnaq lajoj (70) ab'q'i, kb'inchetelju' ntma'n tb'itz qya ajpajil ti'j Tiro kjalu:
- ¹⁶Qya ajpajil ik'ni tna'la, q'ima tchinab'a arpa, ex b'eta tojele nintnam, q'ajtzama tb'anil chnab', ex b'itzana b'a'npun b'itz, atzun qil qa matzajna'na, chij.
- ¹⁷Ajtzun tjapunju' oxnaq lajoj (70) ab'q'i, tzul jumajtl Qman Dyos tib'aj Tiro. Ktq'a' jumajltib' ajpajil kyuky'i'l kykyaqil nimaqtnam twitz tx'otx'.
- ¹⁸Aye'tzu'n tkanb'ab'tl ti'ju' t-xk'aǎle'n che kxe'l tq'o'n te Qman Dyos; lay che'x k'uyet ex lay che kub'u'yi'n toj k'ub'lkye, che kxe'lq'et kyeju' nche ajb'en te Qman Dyos tu'n kylq'onte kywa nim ex kyxb'alun tz'uminqe'.

Is 24

Tz'e'ysb'il kywitz kykyaqil xjal twitz tx'otx'

- ¹Kyka'yinx'e', kb'el t-xitu'n Qman Dyos twitz tx'otx', kjel prowix ex kjel xitj tu'n, ex che kxe'l t-sputi'n xjal najliqe' twitz.
- ²Junx k'elela' kye pale ex kye tnam, kye ate' kymajin lq'o'n ex kye lq'o'n majin, kye qya ate' kymajin lq'o'n ex kye qya lq'o'n majin, teju' nloq'on ex teju' nk'ayin, teju' nq'on che'x ex teju' nch'xon, teju' ati tk'as ex teju' tajaw k'as.
- ³Kjel ãb'ilete' tx'otx'. mixti'tlte kjelten toj. Qu'n a oje tma Qman Dyosju'.
- ⁴Mab'ajtzqij twitz tx'otx' ex mab'a ch'uãj, tkyaqil twitz tx'otx' xb'ajtzqij ex mab'aj kub'tilj, makyaju' kya'j ex tx'otx' b'isb'ajilxi'x.
- ⁵Makub' yajtiju' tx'otx' kyu'n najalte, qu'n min nche japunju' kawb'il kyu'n, min nche'x kyb'i'nju' chaq'b'il, matxi' kub' kytoqi'n yol kyejni b'entti'j.
- ⁶Qu'mtzun matxi' kub'aju' tx'otx' tu'n jun qanb'en, ex makub'tz'e'ysa'n kywitzju' najalte. Qu'mtzun mache kub'aju' najliqe' toj, naq jte'xtlju' xjal najlqe' twitz.
- ⁷Kb'elb'aju' b'in, k'okyel kyab'ju' tqan ub'a, che kjelju' nxi'xtoq che tzalaj toj b'is.
- ⁸Mab'aju' tzalajb'il kyu'n tanb'or ex arpa, matxi' b'aj kyãch'in amiw toj tzalajb'il.
- ⁹Lay che k'wantl b'in kyoj b'itz; k'a qe'tlkye' k'wab'j kyeju' nche k'wante.
- ¹⁰Xitjnitlju' nintnam mixti'x ttx'o'lajil, mix-a'lo'tl kb'antel tokx toj jun ja.
- ¹¹Nche oq'ju' xjal kyoj b'e tu'n tpaj mixti' b'in; tkyaqilju' tzalajb'il matxi' kub'naj, matxi' b'je'l q'i'n toju' tx'otx'.
- ¹²matxi' b'ajxitju' nintnam, tb'uchub'tlte' tjpel.
- ¹³Ikytzu'n kb'ajela' kyoj kykyaqil nimaqtnam twitz tx'otx': kse'n naqnb'aj xyiju'n tqan aseyt, mujqa kse'n nb'aj sik'u'n twitz ub'a kse'n matxitoq b'aj b'uyit twitz awal.
- ¹⁴Che ãch'ilju' che kjel anq'in tu'n tzalajb'il, kjawil tq'ojq'ojel kywi' tzmax tkub'exq'ij, ajkyka'yinte toklen Qman Dyos.
- ¹⁵Ikx toj tjawetzq'ij ex kyoju' tx'otx' toj ninnjab' kjawil kynima'n Qman Kydyos aj Israel.
- ¹⁶Nche qb'i'n tzmax japomna' b'aju' tx'otx' nche b'itzan kjalu: ¡Ninb'ilteju' tnik'alti'j! chechij. Ayintzunwe' nmaye': ¡Layqinxwite', malayqinxwite'! ¡Naqx sb'ub'l ati toj kyanmiju nche jawmiltz'uj!.
- ¹⁷Che okyelkye' najliqe' toju' tx'otx' kse'nqe' txkup ljo'n kyanli kyu'n ub'al mujqa xi'kykub'tz'aq toj jun jul mo toj jun xpatxab'.

¹⁸Alkye matzaqpaj toj kyq'ob' ub'al kb'elex tz'aq toj jul, ex alkye matzaqpaj toj jul kb'eltz'aq toj xpatxab'. Ktzajel jun q'eqjab' toj kya'j ex che lu'lulju' tq'uqlil tx'otx' te.

¹⁹Okxi'x lu'lulju' tx'otx', kb'ajel txij ajtb'aj xyiju'n.

²⁰Kxu'tajlab'el kse'n jun tx'ujtenil, okxi'x lu'lul kse'n jun tal pach. Matxi' kub'talalju' kyil xjal tib'aj kb'eltz'aq ex lay b'ent tjawe'tl.

²¹Tojtzu'n q'ij lu kb'el ttz'e'ysa'n Qman Dyos kywitzju' ipumalj te toj kya'j, exqe' nimaqkawil twitz tx'otx';

²²che b'ajel tb'u'yi'n, che okyextjpu'n toj kars, che kjel tjpu'n, tik'lenxi'tzun nim tq'ijlalil kb'el ttz'e'ysa'n kywitz.

²³Ajtb'inchante Qman Dyos nimtipumal tnimaqkawb'il twi' witz Syon toj Jerusalem, che b'elqlojixju' q'ij exju' xjaw ex kkyla' nejenel toj kytanam tajwalil Qman Dyos.

Is 25

B'itz ajwalb'ilte Qman Dyos

¹Taye, aya nchin nimane' teya; njaw wajwali'na ex nnimsa'ne' tb'iya, qu'n mache japunju' t-xima tb'anilxi'x, axxi'x ex tz'aqliqe'xi'x atxi'x ojtxi'.

²Matxi' che kyej tq'o'na nimaqtnam naqx txqan ch'uq ab'jtl, naq kyik'lenxtlju' nimaqtnam kuwsa'nqe'; b'ajkub' t-xitu'na kyja nimaqkawb'il kye ajq'oj, ex layx che jaw b'inha'n jumajtl.

³Qu'mtzun nnimanjtza tu'n jun tnam tx'u'j, nche xob' nimaqkytanam mya'l xjal teya.

⁴Qu'n matxi' tz'oka kolb'ilkye prow, jun klotteju' prow toju' yajb'ilte, kolb'il te q'anqyaq, xmuj te tq'ob' q'ij. Iky kyxew xjalju' txkupqe' kse'n q'anqyaq toj jb'alil,

⁵mujqa kse'n kyaq toj tzqij tx'otx'. Inkub'ti'ju' kymaqb'il ajq'oj tu'na kse'n ntchewsa'na tq'ob' q'ij tu'n tewun muj. Ilti'j nche kub'nume xjal txkupqe' tu'na.

⁶Kb'el tb'inha'n Qman Dyos nimtipumal jun ninwan kyu'n tb'anil wab'j ex tb'anil k'wab'j twi' witz Syon, kye kykyaqil nimaqtnam jun tb'anilxi'x wab'j ex tb'anil k'wab'j.

⁷Twi' witz lu kb'ela' t-xitu'n Qman Dyos kutxb'ilkyetoq kykyaqil tnam, aju' xb'alun kutxb'ilkye nimaqtnama.

⁸Majx kb'el t-xitu'n Qman Dyos kamik, k'elil t-sun ta'l kywitz kykyaqil xjal ex lay tajtl tu'n tel tch'ixawju' ttanam toj tkyaqil twitz tx'otx'. Aku' Qman Dyos q'mante.

⁹Kq'manjtzal toju' q'ij lu: Ate Qman Dyos ja'lu, q'uqli qk'u'je' ti'j ex maqo tkole'. Qoqe' tzalaj, qik'sanku' qu'n maqo tkol, chechij.

¹⁰A Qman Dyos kklolte witz Syon, atzu'n Moab' kb'ajel twab'e'n kse'n nb'aja' wab'et ttxa triy toj xob'l tz'is.

¹¹Che kxe'ltnuqpi'n Moab' tq'ob' kse'n nxitnuqpi'n jun xjal tq'ob' ajt-xnu'xin toj a', atltzun junjun maj ajt-xityukcha'n tq'ob' kxel mulq'ajxi'xju' nimjtib'il toj.

¹²Kb'el t-xitu'n Qman Dyos nimaqttapiyil ex nimin twe' ex kuw, che b'eltniq'u'n che kb'elt-xon twitz tx'otx'.

Is 26

B'itz te kanb'ab'l

¹Tojtzu'n q'ij lu kxel b'itzetju' b'itz lu toju' tx'otx' Juda: Ati junqe ninqtanam kuw; tu'n qklet, b'jaw tb'incha'n Qman Dyos nimaqtapi kuwsa'nqe'.

²Che kyjqomju'ye' ttzi tnam tu'n tokxu' jun nintnam tz'aqli ntanq'i'n tyol Dyos.

³Nman Dyos, nche tk'u'na xjal b'a'n kychwinqlal toj nak'b'il, qu'n q'uqlok kyk'u'j ti'ja.

⁴Majx q'uqlok kyk'u'j ti'j Qman Dyos, qu'n a kolb'il tejumajx.

⁵Nche kub't-xonju' nkynima'n kyib', ex nkutme'ssa'n nintnam ntnima'ntib' majx nkub't-xon twitz tx'otx',

⁶tu'n tb'ajwab'e'n kyu'nju' prow ex kyu'n minkynima'nkyib'.

⁷Tzinunte' kyb'uju' xjal tnik'alkyi'j; nb'aj tplansa'na kyb'e, Taye.

⁸Ikkxe' q'uqli qk'u'je' toju' b'e yek'u'n kyu'n tkawb'ila, Taye. O'kkxe' qajb'il tu'n qximane' ti'ja.

⁹Nchin jiq'chane' tu'n tkyaqil nk'u'je' ti'ja te qonik'an; nxi'x njyo'na tu'n tkyaqil nk'u'je'. Ajkyok xjal twitz tx'otx' toj xjel tu'na, k'elelkynik' ti'ju' tnik'alilti'j.

¹⁰Maskye matzajlaqj tk'u'ja kyi'ju' b'inchal myab'a'n, layx che okkye' tnik'alkyi'j; taq'wixi'x kyb'inchb'aj toj kytx'otx'ju' b'a'nxjalqe' ex min nche ximan ti'j toklen Qman Dyos nimxi'x.

¹¹Taye, b'incha'ntlte' tz'e'ysb'il kywitz tu'na, aye'tzunkye min kyajb'il tu'n telkynik' ti'j; oktzun k'elel kych'ixaw ajkyka'yinte tk'u'jlalil nimxi'x ti'j ttanama. ¡Che b'ajxwit tu'n tq'aq'ju' ttx'u'jila!

¹²B'a'n ta'qo'ye' tu'na Nman Dyos; a na'ta nb'inchankye kykyaqilju' qaq'unb'ene'.

¹³Taye, aya nqnima'ne', junxi'qe'tlju' matxi' che ok te qajawe', extzun o'kxna'ta Dyos Manb'aj qib'aje'.

¹⁴Kyimniqe'nakye', lay che jaw anq'in; naqna' xlekunqe'kye' ex lay che jawe'tl; makub' ttz'e'ysa'na kywitz, mache kub't-xitu'na, makub' tnajsa'na tkyaqilju' nab'ab'lkye.

- 15**Tch'isaju'ya nintnam, Nman Dyos; tch'isaya tu'n tni manjtzu' tb'iya, b'ajx tlaq'b'a'na tkyaqil tnaqachilju' tx'otx'.
- 16**In qjyo'na Nman Dyos toju' qb'ise', ajqtzaj ttzak'u'na toj chab'a yol.
- 17**Ikyqo'ju'ye' twitza, Nman Dyos, kse'n jun qya ch'onwi' xi'tpon kmuj te tu'n titz'ji tal, nxi'x tk'o'li'ntib' tu'n k'ixk'oj ex n'xch'in.
- 18**Itz'ji qale', qna'ye' k'ixk'oj tej titz'ji ob'anixe', naqtzun kyq'iq'te'. Min sul kolb'il qu'ne' teju' tnam, ex lay che itz'ji xjal tu'n kynajan twitz tx'otx'.
- 19**Aye'tzunta tkyimni che anq'iltl, che jawil anq'in jumajtl. Ktzajel kynan'kyib'ju' nche wtan toju' tx'otx', ex che xch'il tu'n kytzalajb'il. Qu'n ntzaj tq'o'na spik'un naku'j ta'l che'w ex che jawitz anq'intlju' kyimni toj tx'otx'.
- 20**Kutxi'ya ntnam, kutokxa toj tjaya, ex jpumitza tjaya. Ewan jun kmuja, tzmax ajtik' ttx'u'jil Qman Dyos.
- 21**Qu'n k'eletz Qman Dyos toju' tja nimaqtkawb'il tz'e'ysalte kywitz xjal twitz tx'otx' tu'n tpaj kyil, ex lay che kub'tewa'ntl tx'otx'ju' ati kyil kche tyek'u'ju' b'yojxjali'n xe b'inchanjtz twitz.

Is 27

Tzaqpi'b'ikye aj Israel

- 1**Tojtzun q'ij lu kb'el ttz'e'ysa'n Qman Dyos twitz Leb'yatan, ju' kan kuyi'ntib', aju' Leb'yatan, kan b'iyol, kb'el tb'yo'n tu'n tk'u'xt'e'nb'il xob'ajilx, yaqinxi'x ex kuw.
- 2**Ktma' Qman Dyos toju' q'ij lu: Che b'itzan qe'ye' teju' tqan ub'a tb'anilxi'x.
- 3**Ayinwe' Dyos Manb'aj nchinx ka'yinte ex q'achq'al nkub' nq'o'ne' a' tib'aj. Nxinka'yine' q'ijtl ex qonik'an, tu'n mlalun kub' yaju'n.
- 4**Min nchin q'ojinwe' ti'j. Naqwit ati ch'i'x ex taq'wix k'ul toj, mawtlo tz'ok q'oj wu'ne' kyij tek'witlo xeb'aj ntz'e'ysa'ne'.
- 5**Qa tajb'il tu'n nkolone' ti'j, lalun q'ojintl wi'je', iku', lalun q'ojintl wi'je', chi Qman Dyos.
- 6**Klok'alte' ttnam Jakob' toju' tq'ijlalil tzul, kxulil Israel ex kb'echal, ex knojel twitz tx'otx' tu'n twitz.
- 7**B'ajx kub'a' ttz'e'ysana'te Qman Dyos kywitz aj Israel kse'n t-se kyij'ju' e'yajunkye, ex b'ajx che kub'a' tb'yo'n aj Israel kse'n e'kub' tb'yo'na' xjal ekub'yonkye.
- 8**Makub' ttz'e'ysa'n Dyos kywitz ttnam mache'x t-xla'ja'n toj chq'ajlaj, jun xupinx xe exa' t-xla'ja'n, kse'n ntzajumin kyq'iq' toj tjawetzq'ij.

⁹Oktzun b'eltnajsa'n kyil tyajajil Jakob' majx kb'el naju' kyil: qama che kub'kytxiju'n tkyaqilju' q'olb'eb'l kye witzleb', kse'n nche kub'quqixa' tab'jil txun, tu'n lankyajkyq'o'ntl xmil xjansa'n ex q'olb'eb'l tz'e'ysb'il sturak nimkye junxi'tl dyos.

¹⁰Xitjnitlju' nintnam kuwsa'n, kse'n ja mix-alo'tl najalte, kse'n chq'ajlaj mixti' xjal najli toj. Naq te k'ik'leb'l wakxtel, nche b'ajtwan tq'ob' tze ex nkupaqe.

¹¹Nche kub' toqju' tq'ob' tze ajkytzqij; intzun che'xju' qya sk'olte ex nok te kysi. Jun tnamte' mixti'x ttab'l. Qu'mtzun layx tzaj lajtk'u'j ju' ch'isante, aju' kub'inchante.

¹²Ktb'inha' Qman Dyos toju' q'ij lu, tzajx Ewprates ponx ttzi nin a' toj Ejipt, kse'n ntriyit triy; aye'tzunkye' aj Israel che jawil q'i'ne' toj junjunali'n.

¹³Kxel q'ajtza'n ninchun toju' q'ij lu, aye'tzu'n tzpetniqe' toj Asirya, exqe' b'ajxnique' toj Ejipt, che tzajel k'ulul te Qman Dyos toj Jerusalem, twi' witz xjan.

Is 28

Ab'tzib'l kye aj Samarya

¹Qab'anx twitzju' tnam Samarya, tning'il ex tkoron Eprayin, ju' tnam twi' tx'ujtenil; ikyju' se'n tb'anil b'ech lwiyy nkub' ch'u'xj, njawlq'e tib'aju' tb'anil tx'otx' toj b'ya', ninkytanam xjal naq nche tx'ujti!

²Atitlte' jun ichan kuw tu'n Qman Dyos, kuwxi'x kse'n saqb'aqun tk'i'kyq'iq', kse'n q'anqyaq nxitun, kse'n txqan jb'al, kse'n txqan timal a' xob'ajilx. Kb'el t-xonju' tnam Samarya twitz tx'otx',

³ex kb'el twab'e'n tning'il ex tkoron ttanam Eprayin twi' tx'ujtenil. kyu'n tqan

⁴Extzu'n tzqij b'ech tb'anil wiqb'il lu njaw jawlq'e tib'aju' tb'anil tx'otx' toj b'ya', ikyk'okyela' kse'n tnejel twitz iw toj q'ijal; qa a'lo' jun sokka'yinte exqa matz'okttzyu'n, kxel tlo'n.

⁵Tojtzu'n q'ij lu k'okyel Qman Dyos nintipumal te jun koron, jun achb'il tb'anilxi'x kyeju' che kjelten toju' ttanam,

⁶kt-xewsa' tnik'alilti'j kye ajkawil toj kawb'il ex che tkuxa' xjal te q'oj nche kolon ti'ju' nintnam.

Oqxenb'il ex yol tziya'n te Jerusalem

⁷Ate'x txqantl nche lu'lun tu'n b'in, nche xutujla tu'n q'e'n kuw tq'ob', e'pale ex sanjelal nche xutujla; tu'n q'e'n kuw tq'ob', nche sutj tu'n b'in nche xutujla tu'n q'e'n kuw tq'ob', nche lu'lun ajtb'jo'k toj kywitz tx'ujtenilqe' ajtkub' kyq'o'n tz'e'ysb'il kywitz xjal.

⁸B'ajni txa'j kykyaqilju' mes tu'n xab'en mijsoq'x, mixti'xte jun pi'x xtilunwt.

- ⁹Nche yolin wi'je' ex nkyma'n: ¡Qa matzajta xnaq'tzalqeye', qama tzaj t-xnaq'tza'na matxi' tzaj tyek'u'n Dyos teya! ¡Naku'wtloj b'o's k'walqo'ye'
- ¹⁰tzma nb'ent u'j qu'ne' kjalu: b'a, b'e, b'i, b'o, b'u! chechij.
- ¹¹Qanatzun min xikyb'i'n, kxe'l q'met toj yol mixti' ttx'o'lajil, toj jun yol min ojtzqi'n, kse'nx kyolila' Dyos teju' tnam lu.
- ¹²Ojetoq tmate Dyos kye ikjalu: Luju' nak'b'il lu, luju' ojb'il lu; tz'ojlanju' matxi' sikti, chij. mixtzunti'x kyej tu'n t-xikyb'i'n.
- ¹³Qu'mtzun kyolil Qman Dyos kye' naku'xwitloj b'o's k'walqe' tzma nb'ent u'j kyu'n. Ajtzun kyxi' b'et che xe'l pak'chaj, che k'ixb'el, che kb'eltz'aq toj xpatxab', che tzyeteltzuntz.
- ¹⁴Kyb'inku'tzune' tyol Qman Dyos, xjal min nche ximane' nche kawine' tib'aju' tnam Jerusalen.
- ¹⁵Inkyma'ne': Matxi' kyejb'ent jun qyole' tuk'i'lju' kamik, jun yol tuk'i'lju' kawb'il kye kyimni, tu'ntzun lalun kub'qi'je' tu'n yajb'il kuw ajtul kanun; matxi' qjoye' qewb'ile' toj chajyolil, kolb'il toj sb'ub'l, chechije'.
- ¹⁶Qu'mtzun ntma'n Qman Dyos: Kb'el nq'o'ne' jun ab'j toj Syon, jun ab'j sk'o'n ex twi' wi'yal, a ab'ju' k'okyel nim toklen ex k'okyel te tq'uqlil ja. Alkyetzun maqetk'u'j ti'j, k'anq'il toj nak'b'il.
- ¹⁷K'ajb'elju' tnik'alilti'j plonb'ilte ja wu'ne' ajtjaw b'inchet, atzu'n ttzinunal k'ajb'el nib'elb'il, chij. Atzu'n kolb'il matxitoq kyjoye' toj chajyolil kb'el xitj tu'n saqb'aqun, ex kxeltiqa'n a' jankyklo'na' kyib'e'.
- ¹⁸Kb'el naju' kyyol b'entti'j tuk'i'lju' kamik, exju' kyol b'entti'j tuk'i'l kykawb'il kyimni kjel mixti' toklen. Tzulju' yajb'il xob'ajilx ex che b'elwab'e'ne' tu'n.
- ¹⁹Che yajtele' tu'n alchaq ajtul. Tzul tkyaqil q'ij, q'ijtl ex qonik'an. Naqpe' ajt-xikyb'i'ne' tqanil che lu'lule'.
- ²⁰Kse'n ajkykub' kxe tib'aj jun ku'xb'il b'o'stwitz ex se'n tu'n kyktxunte kyib'e' tu'n jun b'o's xb'alun.
- ²¹Ktb'incha' Qman Dyos kse'n tb'incha twi' witz Perasim, ktb'incha' kse'n tb'incha toju' b'ya' Kab'aon, tu'n tb'inchanteju' taq'un, maskye junxi'ku' tka'yinx, tu'n tjapunju' taq'un, ju' ati toj ewaj.
- ²²¡Lantzun che oktle' mixti' kynab'le'!, qu'n naqtz'ok jitz'lixixtlju' xpatx'k'uxb'il kyije'; qu'n matxi' nb'ie' qa matxi' tchaq' Qman Dyos nimtipumal xitb'il teju' tnam lu.
- ²³Kyb'inkupe'ye', kyb'intze' kxe'l nma'ne' kyeye', kyb'intzju'ye' nyole' b'a'nxi'x:

²⁴Kse'n ajt-xi' jun xjal awal, myanaqwit nq'u'n tkyaqil tq'ijlalil mujqa naqwit nkjon twitz tx'otx'.

²⁵¿Ma myatzun naqa xb'aj tkjo'n tx'otx', nxitchto'n tijajil eneld mujqa komin, ex nxitawa'n triy toj txoli'n, ex nxitawa'n seb'ad ex ab'en ti'jile?

²⁶A Dyos nxnaq'tzante se'n ktb'incha'ya'.

²⁷Qu'n min ntriyitte' eneldo, ex min nik'x tolit jun karet tib'aju' komin; naqna' nkub'jette' eneldo tu'n jun tze ex ikxju' komin.

²⁸In triyitte' triy, mitzunya o'kxwit ntb'inchetju' ti'j; inex tolit karet tib'aj ex nel pa'yitju' twitz triy, extzun lay kupch'ettju'.

²⁹Ikxtzu'n ntnk'u'na' Qman Dyos nimitipumal t-xim. Te lab'te'n qexi'xju' t-xim ate', ex nche tb'incha'n tuk'i'l nab'l.

Is 29

¹¡Qab'anx twitz Aryel, aju' nintnam jatena' jte' q'ij Dab'i! Tzik'ku' jte' ab'q'i tu'n kyik'sante txqan kyninq'ij,

²chin okyeltentzuntze' yajulte Aryel, nim oq'el kb'ajel. Ikyk'okyela' nintnamju' weye' kse'n Aryel.

³Che tzajel nchq'o'ne' nxjale' te q'oj tu'n tb'aj kytxoli'n kyi'je', k'okyel njpu'ne' kyi'jileye' kyu'n kuwsb'il ex che b'el nk'u'ne' xjal tu'n kyq'ojin kyi'je'.

⁴Majx kb'el me'seta, woqliya twitz tx'otx'; ajtjaw yolina naku'j jun xob'tzal; naku'j naq njiq'chantla ajtyolina.

⁵⁻⁶Naqtzun myanim, toj jun kmujx, kb'el ttz'e'ysa'n Qman Dyos nimitipumal kywitzju' tajq'oja, tuk'i'l q'ankeyaq, kyajnajab', tuk'i'l nim tq'ojq'ojel, tuk'i'l kyq'iq' jb'al, q'ankeyaq ex q'aq' xitul. Majx che kjelquqixkye' txqan tajq'oja, che b'ajelkye' txqan yajulteya kse'n nxi' iqa'n ttxa triy tu'n kyq'iq'.

⁷Kykyaqilju' tnam min nb'ent kyajlet lu nche q'ojin ti'j Aryel, kykyaqilju' nche q'ojin ti'j ex nche oktzaqpaj xitulkye ja kuwsa'n, aye'ju' nche yajlante, naku'j jun witzik' te qonik'an che elela'.

⁸Ikyk'okyela' kse'n nwitzk'an jun xjal nwe'yajti ex toj twitz qa nwan, ajtzun ttzaj tna'ntib' nxi'xwe'yajti; mujqa kse'n nwitzk'an jun xjal nk'wajti ex toj twitz qa nk'wan ajtzun ttzaj tna'ntib' nxi'xk'wajti nxi'x tzqije' toj tqul. Ikytzun kb'ajelju' kyi'ju' txqan tnam min nb'ent kyajlet lu nche q'ojin ti'ju' witz Syon.

⁹¡Kyljonxtzune' mixti' kynab'le'! ¡Kymoõsankukyib'e' kukxju', tu'n lan che ka'yine'! ¡Che xutujlaku'ye' kukxju' kse'n tx'ujtenil, maskye mya tu'n q'e'n!

¹⁰Matxi' tzaj tq'o'n Qman Dyos jun watl b'a'nxi'x kyib'aje'. Aye' t-sanjelal Dyos witzb'aj toju' tnam, matxitzun tz'ok tju'p'u'n Qman Dyos kywitz tu'n jun su't.

- 11**Tkyaqil witzik' matxi' tz'ok kyeye' kse'n tz'ib'a'n twitz u'j b'altz'i'n ex jpu'n b'a'nxi'x. Qama txi' tq'o'n jun te jun b'a'n t-äch'i'n u'j ex matxi tma'n te: Xch'i'nktza lu, qa chi, ktzajel ttzaq'we'n: Lay b'ent, qu'n jpu'n b'a'nxi'x, chilo.
- 12**Qatzun matxi tq'o'n te jun xjal min b'ent t-äch'i'n u'j ex matxi tma'n te: Xch'inktza lu, qa chi, kxe'l ttzaq'we'n te: Min nb'ent näch'in u'je', chilo.
- 13**Tzaj tma'n Qman Dyos weye': Najb'en tnam lu weye' naq tu'n tyol ex tu'n ttzi nnimana' weye', atzu'n tanmi najchaq ta' wi'je', extzu'n k'u'lb'il ntb'inha'n weye' xjalte' xjaw nab'linte ex naq xb'jaw b'ent toj kywi'.
- 14**Qu'mtzun kjel k'ab'chaj jumajtlju' tnam lu wu'ne' kyu'n b'a'nq'ob'aj ex ti'xti' te lab'te'n. Kb'el naj kynab'lju' ati kynab'l ex lay b'entl kyximanju' k'atzqe' kyxol.
- 15**Qab'anx kywitzju' nche ewan twitz Qman Dyos tu'n lalun tz'el yalju' kyxim, nkyb'inha'n myab'a'n toj qxopin ex nkyma'n: Mix-a'lo'te nka'yin qi'j. Mix-a'lo'te nlonte!, chechij.
- 16**Inxi'x jyonjtz tu'me'l tu'n kychuksanjtz ti'xti'! Naku'j jun toklenju' xoq'l tuk'i'lju' naq'unan ti'j. Lay txitma'n jun ti'xti' teju' b'inchante: Myata b'inchanweye', chiwt, lay txitma'n jun piä b'a'n tx'otx' teju' b'inchante: Min kanli twitza ti'ju' ntb'inha'na, chiwt.

Yol Tziya'n tu'n kyklet aj Israel

- 17**Toj jte' q'ijtl k'okyelju' nimaq k'ul te awb'il, aye'tzu'n awb'il che okyel te nimaq k'ul.
- 18**Tojtzu'n q'ij lu che b'ilju' xjal chkyinqe' aj tjawäch'i'n u'j kye, exqe' mox kb'antel kyka'yin, lay che takanjetl toj qxopin ex qlolj.
- 19**Che tzalajel jumajtlju' min nkynima'n kyib' twitz Qman Dyos, che tzalajelju' xjal prowqe'xi'x ti'j Qman Dyos Xjan kye aj Israel.
- 20**Che mankulju' xjal mixti' kynab'l, lay che tentlju' nkynima'n kyib', ex che b'ajelju' o'kxtzu' toka' kywi' ti'ju' myab'a'n,
- 21**aye'ma' nche poqonkye txqantl te b'yolxjal, ex nkub' kyq'o'n xpatxab' kye ajkawil, ex tu'n sb'ub'l min nkyjo'n tu'n tb'inchet tnik'alilti'j teju' mixti' til.
- 22**Qu'mtzun ntma'n Qman Dyos nkyk'lu'n aj Israel ju' klonte Ab'raam, ikjalu: Kxe'l qex ja'lo lay tz'el tl tch'ixaw Jakob', ex lay kub' äkyeqax,
- 23**qu'n ajtel kynik'ju' tyajajil ti'ju' matxi' nb'inchaye' toj ttanam, k'elelkynik' ti'ju' woklene' xjan ex ktenb'el nchiylale' kye, ayine' Dyos Xjan kye aj Israel.
- 24**K'okyel kynab'lju' xjal chukjni kynab'l, exqe' nche xmayin kyk'ma'ju' xnaq'tzb'il, chi Dyos.

Is 30

Kyi'ju' nkyjyo'n tonb'il Ejipt

- ¹Intma'n Qman Dyos kjalu: ¡Qab'anx kywitzju' nk'wale' pi'sqe', nkub'kynk'u'n kyxim ex min ntzaj kyma'n weye', nb'aj kynk'u'n kyaq'un ex mixti'we' nxinma'n kye, inxi'xtzun b'aj kychmo'nxi'x kyiltz!
- ²Ojqelxi'x kyel ajkyb'ajx toj Ejipt, atzu'n weye' min nchi xjelun; nche b'ajx klolkyib' tuk'i'l paraon, nkyklo'nkyib' tjaq' t-xlekumal Ejipt.
- ³Oktzun k'elel kych'ixaw toju' kolb'il kyib' tuk'i'l paraon, xi' che b'elxkyeqaxa' tu'n o'nb'il nkyjyo'n toj Ejipt.
- ⁴B'a'nqa maxi'toq che b'ajx kychq'o'ne' t-xel kawil tzmax kyoj nimaqtnam Soan ex Anes,
- ⁵kykyaqilx k'elel kych'ixaw tu'n nintnam mixti' b'a'n tu'n lu, layx che toni ex mixti' tajb'en kye, naq b'is ex xitb'il ntq'o'n, chi Dyos.
- ⁶Tpakb'alil kyi'ju' alu'mj toj Nekeb': Nche b'et xjal toju' tx'otx' xob'ajilx, janajlaqe' b'alun nche tzanun, e'kan wotz ex nimaq kan nche lipan, nb'ajx kyiq'i'n kyk'uwen ex kq'inumal kyi'j b'ur ex kyi'j kamey tzmax Ejipt, toju' tnam mixti'x tajb'en,
- ⁷mixti' tipumal ex lay b'ent tonin. Qu'mtzun a tb'iju' wu'ne': Nin txkup ntzanun ex mixti'xte ntb'incha'n.
- ⁸Kutzaja ja'lo ex tz'ib'anku'ya twitz jun tz'lan, tz'ib'anku'ya toj jun u'j tu'n tkyejten toju' tq'ijlilalil tzul, te jun tziyb'il tejumajx.
- ⁹Majx pi'sqe'kye' xjal lu, min njapun kyol kyu'n, min kyajb'il tu'n kyb'i'nte t-xnaq'tzb'il Qman Dyos.
- ¹⁰A nxikyma'n kyeju' xjal npon kynab'l: Lalun che witzk'antle', chechi, ex nxikyma'n kye sanjelal: Lalun che tzakyma'ne' yek'u'n ax qeye'; aye' yol mya kuwqe' kymanqe'tze' qeye'; lalun tz'el kyiq'i'ne' qtzalajb'ile'.
- ¹¹Kypa'mil kyib'e' ti'ju' b'e, lalun che'xe' toju' b'e tzinun, lalun kub' kyq'o'ne' Dyos Xjan kye aj Israel qwitze', chechij.
- ¹²Qu'mtzun ntma'n Dyos Xjan kye aj Israel ikjalu: Inel kyik'o'nkyeye' oqxenb'il lu, nokqekyk'u'je' ti'ju' q'oj ex ti'ju' myab'a'n, ex a oksla'nju' kyu'ne';
- ¹³qu'mtzun, ati kypaje'. Ikyqe'ye' kse'n nintapi nimin twe' b'ajni lo'n t-xe naq myanim ajttzaj niq'j;
- ¹⁴che b'elxitu'ne' kse'n jun nin tx'otx' xar, majx nkub' b'uchj mixti'xte jun piix nkyaj tu'nwt tajb'en jotb'il ttxalq'aq' mujqa te pulb'il a' toj xoch, chij.
- ¹⁵Ntma'n Qman Dyos Xjan kye aj Israel ikjalu: Kutanjtz kyi'je', qex kyk'u'je' ex che kletele'. Ktenb'el kyipumale' qa min nche b'isune' ex q'uqli kyk'u'je', chij. Aye'tzunkye' min kyaje',

¹⁶ape' kymaju'ye': Lay, ate b'a'n qo oqele' ti'j chej, chechije'. B'a'natzun, ikykb'ajelju' ajkyxi oqe'. Ex kymaye': Qo jawixe' kyoj karwaj kuw che ojqlan, chechij. B'a'natzun, kuw che ojqlanju' che kxe'l lpe kyi'je'.

¹⁷Kab'k'al lajnaq (1,000) xjal che b'el oq twitz jun xjal, kykyaqile' che b'el oqe' kywitz jwe' xjal, tzmaxi'j aj kyko'pje' kse'n jun tze nkyej tx'ikye twi' jun witz mujqa kse'n jun techlal jawniq'o'n twi' jun ttxa'nwitz.

Yol tziya'ntl tu'n tlaqb'il tk'u'jlalilju' tnam

¹⁸Atzunte Qman Dyos nayon kyeye', tu'n ttzaj q'aq'an tk'u'j kyi'je'; tajb'ilxi'x tu'n tyek'u'nte tk'u'jlalil kyi'je', qu'n tnik'alti'jte Qman Dyos. ¡B'a'nqe'xkye kykyaqil xjal q'uqli kyk'u'j ti'j!

¹⁹Tnam Syon, najliya Jerusalem: lay tz'o'q'tlta. Ktzajel q'aq'an tk'u'j Qman Dyos ti'ja ajtb'inte n'xch'ina nqanin o'nb'ila, naqntzajb'i'na tu'n, ktzajel ttzaq'we'n.

²⁰Ex maskye matzaj tq'o'n Qman Dyos yajb'ilte twaya ex b'is te tk'wa'ya, ate xnaq'tzalteya, lay kub' ewantl; tu'nku' twitza ktka'ya'ya.

²¹Qatzun matxitxalpuja toj tb'a'nq'ob'a mujqa toj tnayaja, ktb'i'ya jun nyolin ti'jxi'ya ex ktma' teya: Lute b'e tzalu, kukxi'ye' tzalu, ch.

²²Oktzun che eleltik'u'na twitzleb'a saqpwaq exqe' ktxu'n kyi'j tu'n q'anpwaq, mixyab'a'nqe'tl teya. Che eleltik'u'na kse'n tz'is mixyab'a'n.

²³Ktzajel tq'o'n Qman Dyos jb'al tib'aju' ij kxel tawa'na, ex ktzajel nim ttriya lantwitz toju' tx'otx'. Nim kywa twakyixa ktenb'el toju' q'ij lu.

²⁴Exqepena' tman twakyixa exqe' tb'ura nche aq'unan toj kojb'il ktenb'el kywa tb'anilxi'x.

²⁵Ajtpon tq'ijlalil tu'n kyb'yet nim xjal ex ajkykub' xitu'n ja kuwsa'nqe', kche b'etel nin a' ex tñimal a' kywi' witz ex kywi' b'us.

²⁶Ktq'a'na' Qman Dyos ex k'okyel tptzo'n tk'ixb'len ttanam. Kk'anteltzun xjawtz kse'n q'ij, atzu'n q'ij kk'antel wuq majtl kuw, kse'n ajkyk'ant wuq q'ij junx.

Tz'e'ysb'il twitz tnam Asirya

²⁷Kyka'yinx'e', aku' Qman Dyos tzul najchaq; nxi'x tx'u'jin kse'n txqan sib' nb'uqchaj, nxi'x yolin tuk'i'l ttx'u'jil, ikytyolju' kse'n q'aq' majx nttz'e'ysa'n,

²⁸ikyt-xewju' kse'n jun nin a' nexlaqj njapunx tjaq' tqul jun xjal; tzul q'ol jun iqtz kyib'aju' nimaqtnam, tu'n kykub' t-xitu'n, k'okyx tq'o'n k'uxb'il toj kytzi tnam juk'b'ilkye, tu'n kykub' tzpet.

²⁹Atzunkye' k'okyel b'itz, kse'n jun tzalajb'il xjan te qonik'an; ktzalajel kyanmiye', kse'n xjal nb'et toj tq'ojq'ojel chun tu'n txi' twi' witz te Qman Dyos,aju' kolb'ilkye aj Israel.

³⁰Kb'injtzet tq'ojq'ojel twi' Qman Dyos kuwxi'x, ex ktyek'u' tipumal, kq'ojil tuk'i'l ttx'u'jil xob'ajilx, tuk'i'l jun q'aq' tkyaqil inb'aj tu'n, tuk'i'l q'anqyaq, txqan jb'al ex saqb'aqun.

³¹Ajkyb'inte tq'ojq'ojel twi' Qman Dyos ex ajtkub' tz'e'ysa'n kywitz. Okxi'x k'okyel'tchi kyij' aj Asirya,

³²ex atl junjun maj kykub' tjuma'n Qman Dyos, che q'ajtel tanb'or ex arpa Kq'ojilte Qman Dyos xob'ajilx kyij'.

³³Atxi'x ojtxi' b'inha'ntlte' kyij' aj Asirya ex ti'j kynimaqkawil nim twitzju' najb'il te yajb'il ex nim t-xe, jun ninq'aq' nk'ant tu'n txqan si. Kjawil tk'ansa'n Qman Dyos tu'n t-xew, naku'j txqan q'ol.

Is 31

Kyij'ju' nche jyon o'nb'il toj Ejipt

¹Qab'anx kywitzju' nche'x jyel o'nb'il Ejipt, exqe' nokqe kyk'u'j kyij' chej, exqe' nokqe kyk'u'j qa nim txqan kykarwaj exqa nim txqan kyxjal kyij' kychej, ex min nokqetlkyk'u'j ti'ju' Dyos Xjan kye aj Israel, min kyjyo'n Qman Dyos!

²Ex ikxte Qman Dyos majxnb'ent tu'n, tu'n ttzaj tq'o'n jun xitb'il, ex ajtmante jun tyol, min nanjtzti'j tk'u'j. Kjawil tiq'i'ntib' kyij'ju' xjal b'inchal myab'a'n, kyij'ju' nche onin kyij'ju' b'inchal taq'wix.

³Xjal qenakye' aj Ejipt, mya dyosqe'; mya xewb'ajqe' kychej, chib'jqe'. Kb'el ttz'e'ysa'n Qman Dyos kywitz, kb'elkyij'ju' nche kolon exqe' nche klonjtz; kykyaqilx che najel.

⁴Tzaj tma'n Qman Dyos weye' kjalu: Kse'n jun b'alun makub' tb'yo'n jun rit min nxob' kyeju' k'ik'lel, b'a'nqa mab'aj kyb'u'yi'n kyib' kykyaqil b'a'nqa mache okten xch'il xob'salte, ikytzu'n tzula' Qman Dyos nimtipumal. klotte ttanam twi' witz Syon.

⁵Kse'n pich' nt-xq'uqi'n tpaqb'il nliapan tib'ajile, ikytzu'n ktkla'ya' Qman Dyos Jerusalen; kt-xq'uqi', oktkla', kkolol ti'j, ex ktzaqpetel tu'n, chij.

⁶Aj Israel, kutanjtz kyij'je' tk'etzju' matxi' che b'inchana' ile' twitz.

⁷⁻⁸Qu'n ajkyel kyik'o'ne' kykyaqil kywitzleb'e' q'anpwaq ex saqpwaq eb'ajkub' kyb'inha'ne' tu'n q'el il kyq'ob'e', atzun q'iju' kb'elti'j Asirya tu'n k'u'xtx'e'nb'il, ex mya tu'n tipumal xjal. Tu'nju' q'oj che b'ela' oqju' kyxjal, aye'tzu'n ku'xun q'ojilqe' che okyel te lq'o'n majin;

⁹kb'el oqju' kynimaqkawil tu'n xob'il, aye'tzu'n kynejel kjel kytzaqpi'n kb'ander. Aku' Qman Dyos inq'mante ja'lu, ati jun ninq'aq' b'inha'n tu'n toj Jerusalen tu'n ttz'e'yset kywitzju' tajq'oj.

Is 32

Kawb'il te tnik'alilti'j

- ¹K'okyel jun nimaqkawil toj ttzinunal kkawila' e'kawil tu'n kykawin toj tnik'alilti'j.
- ²Teyile junjunkte k'okyel naku'j kolb'il te kyq'iq' ex kolb'il te q'anqyaq, naku'j tb'e a' toj tx'otx' tzqij, naku'j tewan jun nin pik toj chq'ajlaj.
- ³Che ka'yil b'a'nxi'x ex kkyq'a'kyib' tu'n kyb'inte b'a'nxi'x;
- ⁴kb'el kyxima'n b'a'nxi'x ajkyb'inchante jun ti'xti', ex chexe'l kychik'b'a'n ti'xti' axxi'x.
- ⁵Lay tz'okq'o'nju' xnak te nim toklen ex lay tz'ok q'o'n tx'yan xjal te nimaqxjal.
- ⁶Qu'n ajju' xnak nyolin tuk'i'l t-xnakyil ex nkub' t-xima'n taq'un myab'a'n; noktilil tu'n, tu'n tb'iyun ex nq'man chajyolil ti'j Qman Dyos; min nxitq'o'n twaju' nwe'yajti ex min nxitq'o'n tk'wa'ju' nk'wajti.
- ⁷Atzu'n tx'yan xjal nsb'un ex nximan tu'n tb'inchante myab'a'n; nche tb'o'lsa'n prow tu'n chajyolil ex nkutb'lo'nju' prow ntqani'n tu'n tb'inchanjtz tnik'alilti'jte.
- ⁸Atzunte' b'a'n xjal nximan tu'n tb'inchante b'a'n, ex ntwab'a'ntib' tojxju' t-xim lu.

Yol kyeju' qya min nche ximan ti'ju' tzul

- ⁹Aye'tzunkye' qya min nb'ajx kyk'u'je', kyb'intzju'ye' kxe'l nma'ne' kyeye'. Kyb'intze' nyole', qya naqx q'uqli kyk'u'je'.
- ¹⁰Q'uqli kyk'u'je' ja'lo, oktzun che yajtele' naqch'i'n tik'len jun ab'q'itl, qu'n kb'ajelte' twitz awal ex lay kyb'uyitle' twitz ub'a.
- ¹¹Che lu'lune' aye'ye' min b'ajx kyk'u'je'; che xob'e' aye'ye' naq q'uqli kyk'u'je', kyi'q'imilju'ye' kyi'je' lu ex kyq'onk kyi'je' te b'is.
- ¹²Kyek'ume' b'is ti'ju' kytx'otx'e' tb'aniltoq ex tb'anil kyawale' ub'a.
- ¹³Nimaq k'ul ex ch'i'x kb'ajel ch'iy toju' ntx'otx'e', kyoj kykyaqil ja te tzalajb'il ex sqach toju' nintnam.
- ¹⁴Kjel tzaqpi'n tja nimaqkawb'il; kjeltenju' nintnam najli txqan xjal toj naq chq'ajlajtl; ex che kjeltzaqpi'n ja kuwsa'nqe' tejumajx; kyjonku' tojk'ul b'ur che najal toj, ex che walju' wakx toj.
- ¹⁵Tzultzun jumajtlju' tipumal Qman Dyos ch'isal qib'aj, ex ktzajel jumajtl tawalju' chq'ajlaj, atzu'n tx'otx' te awb'il k'okyel tb'anilxi'xtl.
- ¹⁶Ktenb'el tnik'alilti'j ex ttxolilti'j toj tkyaqilju' tx'otx'.
- ¹⁷Tzul nak'b'il tu'n tnik'alilti'j, tzalajb'il ex q'uqb'ank'u'jal tejumajx.

¹⁸K'anq'ilte' ntaname' toj jun najb'il nak'li, kyoj ja b'a'n b'inchb'enkye, kyoj ja mixti'te nb'aj toj,

¹⁹b'a'nqa mache kub'tx'e'mu'n tze toj k'ul ex matz'el tch'ixawju' nintnam.

²⁰Che anq'ilkye' toj tzalajb'il, nim jb'al kb'el tib'aju' kyawale' ex tb'anil kywa kyb'ure' ex kywakyixe'.

Is 33

Tq'uqlil tk'u'jlalil ti'j Qman Dyos

¹Qab'anx twitza xitul, b'ajx kub'a' xitu'nxi'ya; nnoktzaqpaja q'ojil kyi'ju' b'a'n kytén tuk'i'la, atzunta mix-a'lo' nokmiltz'uj ti'ja! Ajtb'aj xituna, kb'el najsa'na, ajtb'aj q'ojina, k'okyel q'oj ti'ja.

²Taye, q'aq'antz tk'u'ja qi'je', nqo ayone' teya. Awta o'nb'ilqeye' tkyaqil prim, kolb'ilqeye' toj tq'ijlalil ch'uä.

³Nche kub' oqju' tnam ajt-xikyb'i'n tq'ojq'ojel twi'ya, ajtyolina nche b'ajxspjutju' nimaqtnam;

⁴naku'j ät'ikt'u'l kyajq'oj juqliqe' kyib'aj, che b'el lik'puj kyib'aj ex k'elelkyiq'i'n kyq'inumal.

⁵Ate Qman Dyos tib'aj tkyaqil, najli toj kya'j; matxi' tzaj tq'o'n ttzinunal ex tnik'alilti'j toj Syon,

⁶xq'uqi'n tu'n kukxju'. K'uwenjte' nab'l ex ojtzqib'l te kolb'il; q'inumalte' ati tchi Qman Dyos qe.

⁷B'inxpe'ya nche oq'ju' kuw che q'ojin toj b'e ex nche oq'ju' chq'o'nqe' yolil tu'n tten nak'b'il!

⁸Tz'inun kyoju' b'e mix-a'lo'te nb'et kyoj. Mache kub' xitju' yol kyejni b'entti'j exqe' nk'u'ntlkyi'j; mixti'xte xob'il ti'j jun ti'xti'.

⁹Toj b'is ta'ju' tx'otx', xi' tkub' tzqiju' Lib'ano toj tch'ixaw, matxi' kyej chq'ajlajixju' b'ya' Saron, matxi' kub'sji'lixju' B'asan exju' witz Karmelo.

¹⁰Ntma'n Qman Dyos kjalú: Kjawil wiq'i'n wib'e' ja'lo; kxel nyek'u'ne' tkyaqil wipumale' ex woklene' ja'lo.

¹¹Ttxa triy ex tz'is qekye' kxime' ex kyaq'une'; che b'ajele' tu'n nxewe' naku'j tu'n q'aq'.

¹²Che b'eltza'jixkye' tnam; che b'ajel kse'n ch'i'x toj q'aq'.

¹³Kyb'intzju'ye' matxi' nb'inchaye' aye'ye' najchaq ta'qe'ye', aye'tzune' nqaku' ta'qe'ye' tz'elx kynik'e' ti'ju' wipumale', chi Dyos.

¹⁴Nche lu'lunkye' xjal aj il toj Syon, ex majx ntzaj tchi kyi'ju' b'inchal myab'a'n ex nkyma'n: ¿Alxi'xkye junqe jaku' b'ent tanq'in toj jun q'aq' nxitun, toj jun q'aq' nk'ant tejumajx?, chechij.

¹⁵Alkyete nnanq'in toj tu'me'lxix ex nyolin ax, alkyete min jaw q'inumax tu'n sb'ub'l ex min ntq'o'ntib' naq tu'n jun oyaj, alkyete min nxitb'i'n yol ti'j b'yojxjali'n, ex min nok tq'o'n twitz ti'j myab'a'n,

¹⁶atzunte k'anq'ilju' b'a'n, kkletel toj jun ja kuwsa'n kyu'n pik, ktenb'el twa kukxju' ex lay b'aju' ta.

¹⁷K'okyel tka'yi'n jumajtlju'ya nimaqkawil toj tajwalil; che kxe'l lq'uju' nqach teju' tnam najchaq.

¹⁸Ajttzajtna'na xob'il kse'n sanq'ina'ya nejtl, ktma'ya: ¿Jatzunta'ju' intoq ajlan chojb'il te tnam? ¿Jatzunta' ntoq ik'twitz ti'ju' malb'il? ¿Jatzunta' nik'ultekyten ja nimaq kywe'?, chiloya.

¹⁹Lay tz'anq'intla toj jun tnam mixti' ttab'l, ch'uǎ tu'n tkane tyol, chukjni tyol, mix-a'lo'x neltnik' ti'j.

²⁰Ka'yinxpe'ya Syon, aju' nintnam janik'seta' qtzalajb'il; ka'yinx Jerusalem, aju' nintnam q'uqlixix tk'u'jlalil; k'okyel kse'n kyxmuj xjal majx ati, lay che jawxb'oqli t-stakyil ex lay che laju' taqwilil.

²¹Atzu' nkub'tyek'u'na' Qman Dyos tajwalil. Jun najb'ilte' ja ta'qe' nin a', ex tñimal a' nim kywitz, extzun lay tz'elkyiq'i'n ajq'oj kyuk'i'l kyb'ark naqlmo'nqe' ex kyb'ark nim kyipumal.

²²⁻²³Lay kyipa kyaqwililju' b'ark lu tu'n kytzyetju' tze wa'lqe' kyoj lay b'ent kyk'letju' xb'alun lmolkye b'ark tu'n kyb'et. Nim q'inumal k'elel qiq'i'n kyej ajq'oj, naqpena' kox che elel q'inte tuk'i'l kye ex siktenilqe' che okyex elq'alkye. Qu'n a Qman Dyos ajkawil qe, ate b'inchal kawb'il qib'aj ex qnimaqkawil, ex a kklolqe.

²⁴Mix-a'lo'te najli tojku' tnam tu'n tmante: Yab'qine', chiwt. Kb'el tñajsa'nte Qman Dyos kyilju' xjal toj tnam Syon.

Is 34

Tz'e'ysb'il kywitz aj Edom tu'n Dyos

¹Che lq'eqe'tze' b'ilte, tnam; kyb'inku'ye' nimaqtnam. Tu'n tb'intēju' tx'otx' exqe' ate' twitz, tu'n kyb'inte twitz tx'otx' exqe' nche tzaj ch'iy twitz.

²Qu'n nq'ojin Qman Dyos kyi'ju' nimaqtnam ex kyi'j kykyaqil kyxjal te q'oj, matxi' kub'tb'inha'n tten tu'n kykub'najset ex tu'n kykim.

³Che kjel tzaqpi'n kyimni, okxi'x che b'eltzu'wixju' kyimni ex kqojlel chik' kse'n a' kywi'witz.

⁴Che kb'el yulj kykyaqilju' che'w twitz kya'j, kjawil tb'altz'i'ntib'ju' kya'j ex kykyaqilju' che'w che b'elyupj, kse'n nkub' tzqij ex nkub' tz'aaq jun t-xaq ub'a mujqa t-xaq iw.

⁵Qama jawb'ent tk'uḁtx'e'nb'il Qman Dyos twitz kya'j ex kb'eltz'aaq tib'aj Edom, matxi' kyimju' tnam q'ma'ntl tu'n tb'aj.

⁶Kb'ajel txa'j tk'uḁtx'e'nb'il Qman Dyos toj chik' ex unt, kse'n ajkykub' b'yet qpoj tman rit ex ttxu chib' te chojb'il. Ktb'incha' Qman Dyos jun chojb'il toj B'osra, nim b'yojxjali'n kb'ajel toj Edom.

⁷Che kb'el b'yo'n kse'nqe' tojk'ul wakx, qpoj tman wakx ex tman wakx; Kb'ajel txa'ju' kytx'otx' tu'n chik', ex kb'ajel naju' quq tu'n unt.

⁸A q'iju' lu tu'n tok tu'me'l t-xel tu'n Qman Dyos, a ab'q'iju' tu'n tel k'as tu'n tpaj Syon.

⁹Che jawil b'entju' a' toj Edom te q'ol, atzu'n quq te atz'an; kk'antelju' tx'otx' kse'n q'ol.

¹⁰Lay yupj q'ijtl ex qonik'an; kb'uqchajel t-sb'el kukxju'. Nimtoj tq'ijlalil kjel tzaqpi'n; milo k'ik'ela'tl jun xjal atzu'.

¹¹Atzu' che najala' tukru ex xitx', ex kkyb'incha' joj ex ḁchin kyja. Kjel tq'o'n Qman Dyos tx'otx' lu chq'ajlajtl ex tz'inun toj.

¹²Lay tentl jun nimaqkawil tu'n tkawin toj; che kb'el naj kykyaqilju' nejenel toj.

¹³Che ch'iyel ch'i'x kyoju' tja nimaqkawb'il, ex la kyoju' ja kuwsa'nqe'. K'okyel te kynajb'il xo'j ex kykolb'ilkyib' pich' naku'j t'iw.

¹⁴Che tenb'elju' twiḁ k'ul junx kyuk'i'l xo'j, kb'ajel kytxko'nkyib'ju' chib'. Atzu' knajala' xob'tzal nxob'san te qonik'an, ex k'elelyal tnajb'il jatu'n tojlana'.

¹⁵Ktb'incha' tukru tpaqb'il atzu'. kjoyol ex che itz'jel tal, ex che b'ajel tb'u'yi'n tu'n kyklet tu'n. Ex atzu' kyb'u'yi'ya'kyib' q'anjel, junjun ma' tuk'i'l junjun ttxu.

¹⁶Kyka'yinku'xe' tuj Qman Dyos ex kyḁch'inku'xe': Kykyaqilju' txkup lu che tenb'el, kykyaqilju' ma' ktenb'el jun xuj kye, qu'n aku' Qman Dyos xkub' ximante ex che b'ajel tb'u'yi'n tu'n jun xupin.

¹⁷Matxi' tzaj tyek'u'n kynajb'il teyile junjun, matxi' tzaj tyek'u'n kytx'otx', ex che b'elten twitz tejumajx; che najal toj tkyaqil tab'q'iyil atzu'.

Is 35

K'anjetz ti'ju' tnam Syon

¹Tzalajxju' chq'ajlaj, ju' tzqij tx'otx'; tzalajxwit b'a'nxi'x, tz'ub'chinxwit,

²tzajxwit b'ech twitz kse'n liryo, tzalajxwit b'a'nxi'x. Ktb'inha' Qman Dyos xa'wankuxi'x kse'n Lib'ano, tb'anil tx'otx' kse'n Karmelo ex kse'n b'ya' Saron. Kykyaqil che ka'yilte tajwalil Dyos, ex toklen Qman Dyos.

³Che kykuwsame' mixti' kypumal, kyoninge'xe' siktniqe',

⁴kymanxe' kyeju' nche xob': ¡Kuwqe'xe', lalun che xob'e'! ¡Luna'te' Qman Dyos ati klolkyeye', ex kb'el ttz'e'ysa'n kywitzju' kyajq'oje' kse'nxju' kyil!, chechiku'ye' kye.

⁵Che ka'yiltzun moxtz ex che b'ilju' min nche b'in;

⁶che xlik'pulju' tzkaj kse'nqe' msat, exqe' me che xch'il. Kpoq'chajel a' tuk'i'l tipumal toju' chq'ajlaj, tzqij tx'otx'.

⁷K'okyelju' chq'ajlaj te njab', knojel toju' tzqij tx'otx' kyu'n kyxiklil a'. Kb'ajel ch'iy ptz'an ex ajlaj ja najlqe' xo'j ja'lo.

⁸Ex ktenb'el jun ninb'e atzu' a tb'iju' k'okyel: xjan b'e. Lay che'xju' mya xtilsa'nkyib' toj, lay che b'etkye' xnakqe' toj.

⁹Lay che ten b'alun atzu' ex lay che pon lq'eju' tojk'ul txkup. Toju' b'e lu k'anjetza'kyi'ju' tzaqpi'nqe'tl,

¹⁰aye' matxi' che tkol Qman Dyos; che okyex toj Syon nche b'itzan tuk'i'l tzalajb'il, ex che anq'in toj tzalajb'il kukxju'. Knetel tzalajb'il ex nak'b'il kyu'n, mixti'tlte oq'e'n ex k'ixk'oj kb'ajel.

Is 36

Tkub'ti'j Juda tu'n Senakyerib'

(2 R 18.13-37; 2 Cr 32.1-19)

¹Toj kyajlajoj ab'q'i ntoq kawin Esekyiy, q'ojin nimaqkawil Senakyerib' aj Asirya kyi'j kykyaqilju' nimaqtnam kuwsa'nqe' toj Juda ex e'kub' ttzyu'n.

²Tzaj tchq'o'n jun nejenel kye t-xjal te q'oj tuk'i'l jun tnej xjal te q'oj kuwqe' tzmax Lakyis, ti'j Esekyiy nimaqkawil toj Jerusalen, ex kub' kynk'u'nkyib' tk'etzju' tb'e a' npon toju' tk'b'el nimin, toju' b'e nxi' toju' kojb'il tx'ajb'il su't.

³Atzuntzu' e'etza' Elyakyim kyi'j, tk'wal Ilkyiy ju' ntoq ka'yinte tkyaqil toj tja nimaqkawb'il, ex Seb'a tz'ib'al tqanil; ex Joa, tk'wal Asap, ttz'ib'al nimaqkawil.

⁴Tmaju' nejenel kye xjal te q'oj aj Asirya kye: —Kymanxe' tqanil lu te Esekyiy tu'n nimaqkawil nim toklen aj Asirya, ikjalu: ¿Tiqu'ntzun q'uqlixi'x tk'u'ja?

⁵¿Ma a nkaneju' toj twitza qa ikyqe'x tb'anil yolju' kse'n tu'me'l njet ex kse'n ipumalj tu'n tokju' q'oj? ¿Alqi'j q'uqla' tk'u'ja tu'n tjaw tiq'i'ntib'a wi'je'?

⁶Inel nnik'e' qa atzu' q'uqla' tk'u'ja ti'j tipumal Ejipt. Anate' Ejipt naku'j tze matxi' kub'toqj, qama txiqtzyu'n nxitx'ikli toj qq'ob' ex nk'ixb'i tu'n. Iktyzun Paraonju', nimaqkawil aj Ejipt kye kykyaqilju' nokqe kyk'u'j ti'j.

⁷Qatzun matmaya weye': Xi'q'uqla'qe' qk'u'j ti'j Qman Dyos janqo ajb'ena'ye', qa chechiye', ¿ma mitzun jun e'eltiq'i'n Esekiyiy najb'il te k'u'lb'il exqe' q'olb'eb'l' teju' Dyos lu, ex tchaq' kye xjal aj Juda ex aj Jerusalem tu'n kyk'ulun naq tib'aj jun q'olb'eb'l'?

⁸Tziyamti'j jun tyola tuk'i'l wajawe', ju' nimaqkawil aj Asirya: kxe'l nq'o'ne' jo'k'al (2,000) chej teya, qama che elyal xjal chejilqe' tu'na.

⁹Laypena' xkyeta tu'n toq junju' nejenel mixti'x tipumal kyxol t-xjal aj Asirya, ¿ma otkzun che kyknetel chejil tu'na ex chej toj Ejipt?

¹⁰Jakupe' kub't-xima'na qa mya tuk'i'l tonb'il Qman Dyos xintzaja'ye' q'ojil ex xitulteju' tnam lu. ¡A pena'te saj chq'onweye' q'ojil ti'j ex xitulte! chij.

¹¹Xitzun kytzaq'we'n Elyakyim, Seb'na ex Joa teju' nejenel kye xjal te q'oj aj Asirya, kjalu: —B'inchama xtalb'il, yolina qeye' toj aramey, ina' kaneqe' toj qwitz. Lan tzaj yolina qeye' toj eb'rey, qu'n kykyaqilju' xjal ate'qe' toju' nimaqtapi nche b'in, chechij.

¹²Atzunte' nejenel kye xjal te q'oj aj Asirya tma: —Mya tete' kynimaqkawile' ex mya kyeye' xqo tzaja' tchq'o'ne' qnimaqkawile' aj Asirya q'malte' lu. Kyena'kye' xjal ate'qe' tib'aju' nintapi, qu'n kykyaqilxe' kyuk'i'lju' xjal lu, kxel kywane' kytxaye' ex kxel kyk'wa'ne' kytz'a'le', chij.

¹³Kub'tzun we' nejenel kye xjal te q'oj lu ex jaw t-xch'i'n kuw toj eb'rey: —Kyb'intzpe'ye' ntma'n nimaqkawil nim toklen te Asirya kyeye' kjalu:

¹⁴Lalun kyq'a' sb'u'kyib'e' te Esekiyiy; lay b'entkye kyklet tu'n.

¹⁵Qa tok Esekiyiy oksalte kyk'u'je' tu'n tqe kyk'u'je' ti'j Qman Dyos, exqa matxi tma'n kyeye': Kna' qokletelte' tu'n Qman Dyos; lay taj tu'n tkub'ti'ju' nintnam lu toj tq'ob'ju' nimaqkawil aj Asirya, qachi,

¹⁶lalun txikyb'i'ne'. Machin tzaj tchq'o'ne' nimaqkawil toj Asirya q'malte kyeye' tu'n kyb'inchanteye' nak'b'il tuk'i'l, ex tu'n kyq'onte kyib'e' toj tq'ob', teyiletzun junjuntz ktnik'b'e' twitz tawal ub'a ex iw, ex kk'wal ti'jxju' t-xoch.

¹⁷Yajxi'tzuntl che kxe'lq'i'ne' tu'n toj jun tx'otx' ikyininxju' kse'n kytx'otx'e', ja ntzaja' triy ex ub'a, tu'n tb'inchet wab'j ex b'in.

¹⁸Qa nxitma'n Esekiyiy kyeye' qa che kletele' tu'n Qman Dyos, lalun kyaq' sb'u'kyib'e' te. ¿Ma ma'tzun che kletju' txqantl tnam tu'n kydyos toj tq'ob'ju' nimaqkawil te Asirya?

¹⁹¿Jatzun ta'qe' dyos te Amat ex te Arpad? ¿Jatzun ta'qe' kydyos aj Separb'aym? ¿Ma ma'tzun tb'ent tklet Samarya kyu'n toj kyq'ob' aj Asirya?

²⁰¿Alkyetzun jun kyxol kykyaqilju' dyos lu xklet jun tnam tu'n toj tq'ob' nimaqkawil te Asirya? ¿Tiqu'ntzun nkub' kyximana'ye' qa kkletelju' Jerusalen tu'n Dyos Manb'aj? chij kye.

²¹Aye'tzunkye eb'ajkyaj nume ex mixti'xte xikytzaq'we'n, qu'n matxi'toq tchaq' nimaqkawil tu'n lalun txikytzaq'we'n.

²²Aye'tzunkye Elyakyim, ka'yilte toj tja nimaqkawb'il; ex Seb'na, tz'ib'al tqanil; ex Joa ttz'ib'al nimaqkawil, kub' kylaqu'n kyij, exi'tzuntz tk'etz Esekyiy q'malte tyolju' chaq'ul kye xjal te q'oj aj Asirya.

Is 37

Klet Juda tu'n Qman Dyos te Ajq'oj

(2 R 19.1-37; 2 Cr 32.20-23)

¹Tetzunjb'inte nimaqkawil Esekyiy ja'lu, kub' tlaqu'n t-xb'alun ex oktq'o'n ti'j te b'is te techlal k'ixk'oj, ex xi' toju' tja Qman Dyos.

²Ex exi' tchq'o'n Elyakyim, ju' ka'yilte toj tja nimaqkawb'il; ex Seb'na tz'ib'al tqanil, exqe' pale tijwnaqqexi'x, tok kyij te techlal k'ixk'oj, tk'etz Isayiy tk'wal Amos,

³ex tu'n t-xikyma'n te toj tb'i nimaqkawil kjalu: Ato'qo'ye' toj jun tch'u'xal, tz'e'ysb'il witzb'aj ex ch'ixaw; kse'n jun qya ch'inxtl tb'anix, mixti'tl tipumal.

⁴Noqwit matxi' tb'i Dyos Manb'aj janajb'ena'ya tyolju' nejenel kye t-xjal nimaqkawil aj Asirya, te i'lb'ilte Qman Dyos itz', ex naqwitj kub' tz'e'ysa'n twitz tu'nju' tyol aku' Qman Dyos xb'inte. Qu'mtzun b'inchama xtalb'il, na'n Dyosa kyijju' ate'qe'x, chi nimaqkawil xitma'n tq'umli.

⁵Exi'tzunju' nche kawin tuk'i'l nimaqkawil Esekyiy q'malte te Isayiy,

⁶atzunte Isayiy xitab'tzi'n kye tu'n t-xikyma'n te Esekyiy kjalu: Chi Qman Dyos kjalu: Lan xob'a te kyolju' tmajin nimaqkawil aj Asirya xkyma wi'je'.

⁷Knb'inha'ye' tu'n tul q'mab'aj jun tqanil te tu'ntzun tanjlti'j toju' ttanam, atzuntzu' knb'inha'ye' tu'n tkub' b'yo'n, chi Qman Dyos chechiku'ye' te, chi Isayiy.

⁸Tb'itzu'n nejenel kye xjal te q'oj aj Asirya matxi'toq tzik'b'et nimaqkawil aj Asirya toju' nintnam Lakyis. Eiky'b'ettzuntz Jerusalen, ex knet nimaqkawil aj Asirya tu'n ntoq q'ojin ti'ju' tnam Lib'na.

⁹Tb'itzu'n nimaqkawil aj Asirya atzu' qa matxi'toq ljet jun q'oj ti'j tu'n nimaqkawil Tiraka aj Etyopya. E'tzaj tchq'o'n jumajtlju' nimaqkawil aj Asirya t-xel q'malte te nimaqkawil Esekyiy te Juda kjalu:

10Matxi' tzaj tma'n Tdyosa ja q'uqloka' tk'u'ja teya qa lay kub'tz'aaq toj nq'ob'e'; lantzun tq'a' sb'u'tib'a te.

11Matxi' tb'iteya nb'ajkye nimaqkawil aj Asirya kyi'j kykyaqilju' tnam kyajb'il tu'n kyxitun. ¿Ma oktzun kletelta?

12¿Ma eklettzu'n txqantl tnam kyu'n kydyos, ju' eb'ajkub' xitu'n kyu'n ojtxi' qchmane': aye' Kosan, Aran, Resep, exqe' xjal aj B'et-eden najlqe'toq Telasar?

13¿Jatzun ta'qe' nimaqkawil aj Amat, aj Arpad, aj Separb'aym, aj Ena ex aj Ib'a?, chij xitma'n tq'umli.

14Xittzyu'n Esekyiyju' u'j xiq'o'n te kyu'n sanjelal, ex jawt-äch'i'n. Xi'tzuntz toj tja Dyos, ex jawtjqo'n u'j twitz Qman Dyos,

15na'n Dyos ikjalu:

16Nman Dyos, nimtipumala, nche ajb'en aj Israel teya, tkub' tq'uqb'ila te kawb'il kyib'aj kyerb'in, o'kxta Dyos kye kykyaqilju' kawb'il twitz tx'otx', aya b'inchante kya'j ex tx'otx'.

17Taye, b'inchama xtalb'il, b'intzpe'ya. Nman Dyos, ka'yintzpe'ya, b'intzpe'ju'ya tyol Senakyerib' saj tma'n weye', taq'wix tyol ti'ja, aya Dyos itz'.

18Axte' Nman Dyos qa matxi' che kub' kyxitu'n nimaqkawil aj Asirya kykyaqil nimaqtnam ex kyt'otx',

19ex matxi' che b'jo'kx kyq'o'n kydyos toj q'aq', qu'n myana' dyosqe', naq tzeqe' ex ab'j b'incha'n tu'n xjal. Qu'mtzun ekub'a' kyxitu'n.

20Atzu'n ja'lo Nman Dyos, qo' tkloma toj tq'ob', tu'ntzun kyb'inte kykyaqil tnam twitz tx'otx' qa o'kxta Dyos, Taye, chij

21Xi'tzun tma'n Isaiy tq'umli te Esekyiy kjalu: Lu xtma Qman Dyos janche ajb'ena' aj Israel: Matxi' nb'iju'ye' tna'j Dyosa saj tma'na ti'j Senakyerib', nimaqkawil aj Asirya, chij.

22A tma Qman Dyos ja'lu ti'ju' nimaqkawil aj Asirya: Intze'n nintnam Syon ti'ja Senakyerib', kse'n jun txin. Inxi'x xmayin tnam Jerusalem ti'ja ajtanj ti'ja.

23¿Alkyetzu'n soktik'le'na ex mayolina taq'wix ti'j? ¿Alqi'j xjawa' tzaqpaja'ya ex majaw nima'ntib'a twitz? ¡Ti'jku' Dyos xjan te Israel!

24Majaw ilina te Qman Dyos kyu'nelju' nche kawin tuk'i'la. Matmaya: Machin jaxe' kywi' witz kyuk'i'l txqan nkarwaje' te q'oj, tojxi'xju' k'ul jupli kyu'n tze Lib'ano. E'kub' wik'sa'ne' k'ute nimaqxi'x kywe', exqe' tzaj tb'anilqexi'x. Njapune' kywi' witz nimaqxi'x kywe', ex kyoju' k'ul naku'j awal.

25Ku'x nlku'ne' xoch toj junxi'tl tx'otx' ex nk'wane' ti'ju' a' lu, ex e'kub' tzqiju' a' toj Ejipt wu'ne' tu'n nqane', chija.

- 26** ¿Mixtzunti' b'i'n tu'na qa ayine' Dyos Manb'aj, inkub' nk'unkeyeju' ti'xti' lu? Nk'u'niletl wu'ne' atxi'x ojtxi', ex matxi' japun wu'ne' ja'lo; qu'mtzun nche t-xitu'na nimaqtnam kuwsa'n ex naq kyik'lenxtl nche kyej tu'na.
- 27** Mixti' kyipumalju' xjal najlqe' toj, inxi'x che xob' ex nche ch'ixwi, ikyqe' kse'n cha'x k'ul toj kojil, naku'j k'ul ntzaj ch'iy twi' ja ex nb'ajtzqij tu'n kyq'iq' ntzaj tjawetzq'ij.
- 28** Kanliwe' nwitz tkyaqilju' ntb'incha'na ex tkyaqilju' taq'una; b'i'n wu'ne' matxi' tzaj ttx'u'jila wi'je'.
- 29** Wojtzqi'ne' ttx'u'jila ex ntnima'n tib'a, k'okyex nq'o'ne' jun arwoy toj ttxa'na, atzun jun k'uxb'il toj ttziya tu'n tjke'ta, ex k'anjel jumajlti'ja wu'ne' toju' b'e jasaja'ya, chi Qman Dyos.
- 30** Xi'tzun tma'n Isaiy te Eseyiy: Lu jun techlal tiju' kb'ajel: kche wale' ti'ju' triy ntzaj ch'iy tu'nxtib' toju' ab'q'i ja'lo ex toju' juntl, tojtzun toxi'n ab'q'i che awale' ex kajwil twitz kyawale', tu'n tok kyawale' ub'a ex tu'n kywane' ti'ju' twitz.
- 31** Che okyelju' che kjel anq'in toj Juda kse'n awal: che lok'al ex che witzal,
- 32** qu'n kjelten jni'toj Jerusalem; ate'qe' xjal che kjel anq'in twi' witz Syon. Kb'ajel ikju' tu'nju' nim tk'u'jlalil Qman Dyos nimpumal.
- 33** Intma'n Qman Dyos ti'ju' nimaqkawil aj Asirya: Lay tz'okx toj Jerusalem, laype' b'ent txi' t-xon jun talsmaj ti'j, lay q'ojin ti'j tuk'i'l kolb'il ex lay jawkych'uqi'n tx'otx' ti'jile.
- 34** K'anjelti'j tojxju' b'e jasaja'; lay b'ent tokx toju' nintnam lu. Ayinku'ye' Dyos Manb'aj nchin q'mante.
- 35** Oknkla'we' nintnam lu, naq tu'n nk'u'jlalile' ti'ju' nmajine' Dab'i ex tu'nju' woklene', chi Qman Dyos, chi Isaiy.
- 36** Xi'tzu'n tanjl Qman Dyostz ex e'kub'tb'yo'n junaq oxmutx' kab'k'al lajnaq (185,000) xjal te q'oj aj Asirya; tojtzun jun q'ijtl kykyaqil matxi'toq che kyim.
- 37** Eb'jawtzun tiq'i'n Senakyerib', nimaqkawil aj Asirya, t-xjal te q'oj ex anjlti'j Ninib'e.
- 38** Tetzun jun q'ij intoq k'ulun toju' ja te k'u'lb'il te Nisrok, ju' tdyos, kub' b'yo'n kyu'n tk'wal, aye' Adramelek ex Sareser, exi' oqtzuntz toju' tx'otx' Ararat. Atl Esaradon ju' tk'wal kawin te t-xel.

Is 38

Yab'ti Eseyiy Ex b'anix

(2 R 20.1-11; 2 Cr 32.24-26)

- ¹Toju' tq'ijlalil lu yab'ti Esekyiy b'a'nxi'x, ex xi' Isayiy t-sanjelal Dyos, tk'wal Amos, ka'yilte ex xitma'n te: —Chi Qman Dyos xtma: Q'mankja mankb'il tyola kyeju' toj tjaya, qu'n kkyimela. Lay b'enta, chij te.
- ²Atzunte Esekyiy okxtmiltz'u'n twitz twitz tapi, ex kub'san te Qman Dyos kjalu:
- ³Nman Dyos nchin kub'sane' teya, na'ntzju'ya wajb'eb'le' ma japun ex ttxolilti'ju' xnb'inchaye' twitza, ma nb'inchaju'ye' ntzalaja ti'j, chij. Kub' oq'tzuntz b'a'nxi'x.
- ⁴Tchaq'tzun Qman Dyos te Isayiy
- ⁵tu'n t-xi'tl q'malte te Esekyiy kjalu: Matzaj tma'n Qman Dyos ja k'uluna' Dab'i ojtxi' tyajilb'ena kjalu: Matxi' nb'iju'ye' tna'j Dyosa ex matxi' wile' ta'l twitza sel. K'anq'il o'lajoj ab'q'itla wu'ne'.
- ⁶Knkla'ya tuk'i'l tnam Jerusalen toj tq'ob'ju' nimaqkawil aj Asirya. Ayinwe' chin klolteju' nintnam lu, chiku'ya te, chi Qman Dyos.
- ⁷Xittzaq'we'n Isayiy te: —A techlal ja'lu ktzajel tq'o'n Qman Dyos teya qa kjapumelju' tyol teya:
- ⁸Knb'inha'ye' tu'n tanjtzi'ju' tewan q'ij toju' lajoj sqit matxi' ku'tza' toj ttechb'ilq'ij Ajas, chij. Anjtzun lajoj sqitun ti'ju' tewan q'ij matxi'toq ku'tz.
- ⁹Tej tb'anix Esekyiy teju' tyab'il, kub' ttz'ib'a'n b'itz lu:
- ¹⁰Matxi'toq kub' nximane' kjalu: Chin xe'le' tojku' tb'anil nchwinqlale'; nchinx chq'o'ne' toj tkawb'il kamik tzmax ajtpon b'aju' nchwinqlale'.
- ¹¹Kub' nximane': Lay wittle' Qman Dyos twitzju' tx'otx' lu, mix-alo'tl junju' nanq'in twitz tx'otx' okwit k'okyel nka'yi'ntle'.
- ¹²Nkub'xitu'n njaye', nelq'i'n weye', naku'j kypach k'ik'lel. Naku'j tchemoj jun chmolju' nchwinlale'. nel jon ti'ju' chinb'ilte. Nchin yajtiye' tu'na q'ijtl ex qonik'an.
- ¹³Nb'aj qonik'an wu'ne' nchin xch'ine' tu'n k'ixk'oj, naku'j tok jun b'alun toqilkye nb'aqile'. Nchin yajtiye' tu'na q'ijl ex q'onik'an.
- ¹⁴Chab'a nchin t'i'njneye' kse'nqe' pich' kolondrin, nchin t'i'njneye' kse'nqe' paloms. Nche sikti nwitze' ka'yb'ente twitz kya'j. ¡Nman Dyos, nchin yajtiye', chin ttzaq'wentza!
- ¹⁵¿Tixi'xti' tu'n txi' nma'ne' te, ana'te xb'inchante? Mixti'x noktl nwatle' tu'n tpaju' k'ixk'oj wi'je'.
- ¹⁶Che anq'ilkye' klo'nqe' tu'n Qman Dyos, ex chin anq'ilwe' kyuk'i'l kykyaqil ja'lu. Matxi' tzaj tq'o'n jumajtla nchwinqlale', b'a'nqine' tu'na.
- ¹⁷Ka'nxlu nchin tzalajtle' tu'na te t-xel k'ixk'oj. Matxi' chin tkola teju' tjul kamik, qu'n makub' tnajsa'na tkyaqilju' wile'.

¹⁸Lay b'entjaw nima'nta kyu'n ate' toj muqb'il, lay b'entjaw ajwali'na kyu'nju' kyimni, lay b'ent kyayonju' nche'x toj jul ti'ju' tyola njapun.

¹⁹O'qe'kxkye' itz'qe' che ajwalilteya, kse'n nb'incha'ne' ja'lo. Nche yolinju' manb'aj kye kyk'wal ti'ju' tyola njapun tu'na.

²⁰Atite Qman Dyos tzalu klol weye'. Che qq'ajtzanxju' qchinab' arpa ex qoqe' b'itzan toj tja Qman Dyos toj tkyaqilju' nqanq'i'n, chiju' b'itz.

²¹Ojetoq txitma'n Isayiy tu'n tkub'incha'n jun q'a'nb'il ti'j iw tu'n tokq'o'n ti'ju' yab'il ti'j nimaqkawil, ex q'anet nimaqkawil tu'n.

²²Ex ojetoq txitqani'n Eseyiy te Isayiy: —¿Ti'tzun techlal k'elela' nnik'e' qa b'a'n tu'n nxi'ye' toj tja Qman Dyos? chij.

Is 39

E'tk'am Eseyiy xjal e'tzaj chq'o'n tzmax B'ab'ilon

(2 R 20.12-19; 2 Cr 32.27-31)

¹Toju' tq'ijlalil lu tb'i nimaqkawil Merodak-b'aladan, tk'wal B'aladan, nimaqkawil aj B'ab'ilonya, qa yab'toq Eseyiy ex matxi'toq b'anix, tzaj t-sma'n jte' u'j ex oyaj kyu'nel junjun t-sanjelal.

²Tzalaj Eseyiy tej kyul ex b'ajx tyek'u'n tk'uwen kye, e'saqpwaq ex q'anpwaq, e'k'ok'sb'il, ex tb'anil aseyt exqe' k'ub'l taq'unb'il te q'oj, ex tkyaqilju' k'u'nile tu'n toj kykb'el. Mixti' jun ti'xti' toju' tja te kawb'il ex toj tkyaqilju' tkawb'il mixwitti' xityek'u'n kye.

³Xi'tzu'n Isayiy t-sanjelal Dyos tk'etzju' nimaqkawil Eseyiy, ex xitqani'n te: —¿Ja xetzaja'ju' xjal lu, ex titi' xkyma teya? chij. Atzunte Eseyiy xittzaq'we'n: —Toj jun tx'otx' najchaq xetzaja', toj B'ab'ilon, chij.

⁴Xitqani'ntl Isayiy: —¿Ti'tzu'n xkyil toju' tja tkawb'ila? chij te. Atzunte Eseyiy xittzaq'we'n: —Makyil tkyaqilju' ati toj. Mixti' jun ti'xti' kyoju' nk'ub'le' mixwitti' xinyek'u'ne' kye, chij.

⁵Xi'tzun tma'n Isayiy te Eseyiy: —B'intzpe'ya saj tma'n Qman Dyos nimtipumal kjalu:

⁶Tzul q'ij, kb'ajxe'lq'i'n toj B'ab'ilon tkyaqilju' ati toj tja tkawb'ila ex tkyaqilju' b'aj kyb'u'yi'n tyajilb'ena. Mixti'xte jun kjelten.

⁷Expe' che kxe'l q'i'n junjunju' tyajajila toj B'ab'ilon, che b'el kapari'n ex che okyel q'o'n ajb'el toj tja nimaqkawb'il, chij te.

⁸Atzunte Eseyiy kub't-xima'n qa naqpetzunqa maten nak'b'il ex q'uqli tk'u'jlalil toju' tchwinqlal, xittzaq'we'n te Isayiy: —B'a'nte' tqanil saj tma'na lu weye' toj tb'i Qman Dyos, chij.

Is 40

Tq'uqb'a Qman Dyos tk'u'j Jerusalen

- ¹Lu xtma Qman Dyos kjalu: Kyq'uqb'anxe' tk'u'ju' ntaname':
- ²che yolinqeye' tuk'i'l tk'u'jlalil kye aj Jerusalen ex kymanxe' kye qa matxi' b'aj ttxa'nju' yajb'ilkye' qa matxi' kychoju' kyil, qa kamaj matxi' tz'e'yset kytwitz tu'n tpaj tkyaqilju' kyil, chi Dyos.
- ³Nxch'in jun tq'ojq'ojel wi'yj kjalu: Kyb'inchame' jun tb'e Qman Dyos toj chq'ajlaj, kyb'inchame' jun ninb'e tzinun te Qman Dyos toju' tx'otx' min tq'o'n tawal.
- ⁴Che kynojksanku'ye' kykyaqilju' qob'li, che kyniq'inku'ye' witz exqe' b'us, kjel kyq'o'ne' xaqchaq tx'otx' ex witzile te plan tx'otx' yiletl.
- ⁵Ktzajeltzun tyek'u'n Qman Dyos tajwalil, ex kykyaqilju' xjal che ka'yilte junx. Aku' Qman Dyos xq'mante, chij.
- ⁶Ntma'n jun tq'ojq'ojel wi'yj kjalu: Xch'ina, chij, ¿Ti'tzun kxe'l nxch'ine'?, nchije' xinxjelu'ne'. Q'manxa qa ikyqe' xjalju' kykyaqil kse'n itzaj, ¡lkxi'xju' kse'n jun b'ech toj kojil!
- ⁷Nkub' tzqiju' itzaj, atzu'n b'ech nkub' ch'u'xix ajttzaj t-xupi'n Qman Dyos kyib'aj. Axxi'x ikyqe'kye xjalju' kse'n itzaj.
- ⁸Inkub'tzqiju' itzaj, atzu'n b'ech nkub' ch'u'xix, atzunte Qman Dyos tyol majx ati tejumajx, chiju' tq'ojq'ojel wi'yj.
- ⁹Kutjaxa, Syon, twi' jun witz, xch'ina kuwxi'x tu'n txitma'na jun b'a'n tqanil. Xch'ina kuwxi'x Jerusalen, lalun xob'a, ex q'manxa kyeju' tnam toj Juda: ¡Lute Qman Dyos ati kyib'aje'! chiku'ya.
- ¹⁰Tzulte Qman Dyos tuk'i'l tipumal, kawil tuk'i'l tkyaqil tipumal. Tzultiq'i'n ttanam tkolpintexi'.
- ¹¹Tzul kse'n jun k'ik'lel nxq'uqin kyi'j trit; nche jaw tchle'n qpoj tman rit, chle'nqe' ttzitk'u'j ajkyxi tiq'i'n ex chab'a nche'x tka'yi'n tzma xe alan.

Tajwalil Qman Dyos janche ajb'ena' aj Israel

- ¹²¿Alkye matxi' kub' echante ninnjab' tu'n tq'ob', mujqa matxi' txitecha'n twitz kya'j kyu'n twitq'ob'? ¿Alkye oje kub' mlonte tkyaqilju' quq twitz tx'otx', mujqa matxi' che kub'tmlo'n ttxa'nwitz ex nimaq k'ul toj tqan pex?
- ¹³¿Alkye oje tzak'unxi'te Qman Dyos mujqa alkye oje txixnaq'tzante?
- ¹⁴¿Alkye xiq'onte ttab'l ex tu'n tkane ti'j? ¿Alkye xiyek'untete tu'n tkawin toj ttxolilti'j? ¿Alkye xixnaq'tzante toju' ojtzqib'l? ¿Alkye xiyek'unteju' nab'l te?
- ¹⁵Naku'j jun txat a' qekye' nimaqtnam te, naku'j jun twitz tz'awunqe' toj malb'il; iky kyoklen tnamju' toj ninnjab' kse'n jun twitz tz'awun.

- ¹⁶Lay che kanunju' txkup toj tkyaqil Lib'ano tu'n tkub' q'et jun chojb'il k'ok'sb'il te Dyos, ex lay kanun si teju' q'aq'.
- ¹⁷Mixti'x che oka' kykyaqilju' nimaqtnam twitz; mixti'x ch'i'n kyoklen twitz.
- ¹⁸¿Alkye junx tuk'i'l Qman Dyos kyeye'? ¿Se'ntzu'n tilb'ilal kb'el kyb'incha'ne'?
- ¹⁹Jun b'inchal tilb'ilal nb'inchante tilb'ilal, ex jun uk'tzal k'okyel q'onte q'anpwaq ti'j ex nok tb'incha'n xpatx'saqpwaq ti'j.
- ²⁰Aju' nb'inchante jun tilb'ilal ntjyo'n tze min q'ayj, ex ntjyo'n jun xjal b'a'n tz'aq'unan ti'j tze tu'n tb'aj tb'incha'n tu'n mitzik'a' tz'aq.
- ²¹¿Ma min b'i'ntoq kyu'ne'? ¿Ma b'ajx tz'oka' kyb'i'ne' nyolinjtz? ¿Ma min xiq'ma'n kyeye' ojtxi'? ¿Ma b'ajx kaneya' toj kywitze' atxi'x tb'ent twitz tx'otx'?
- ²²Xi'ta'te Qman Dyos tkawb'il twitz kya'j tib'aju' tx'otx', nka'yin kyi'ju' xjal naku'j ät'ikt'u'l qe'. Nxit-slik'u'n kya'j kse'n jun saqxb'alun, nxitlik'u'n kse'n nxislik'et twi' jun ja xb'alun.
- ²³Mixti'x nche oka' nimaqxjal tu'n ex nche kub' tnajsa'n nejenel twitz tx'otx'.
- ²⁴Ikyqe' kse'n awal akxtoq kyku'x awa'n, tzmaxi'x nche lok'an toj tx'otx'. Qama tzaj t-xupi'n Dyos kyib'aj nche'x tzqij, ex nchex tiqa'n kyq'iq'jb'aj kse'n ttxa triy.
- ²⁵Nxjelun Dyos Xjan kjal: ¿Alkye k'okyel kyq'o'ne' qa ikyju' se'n ayine'? ¿Alkye jun junx wuk'i'le'?, chij.
- ²⁶Kyka'yinxpe'ye' twitz kya'j: ¿Alkye b'inchante tkyaqilju' ja'lu? Junjunchaq kyten tu'n ex kykyaqil oktq'o'n kyb'i. Nimxi'x toklen ex tipumal kykyaqil tz'aqliqe'.
- ²⁷Israel, tyajajil Jakob', ¿tiqu'n nlab'ta'ya? ¿Tiqu'n ntma'na'ya: Min ntlo'nte Qman Dyos nb'aj wi'je'; min nximante Dyos wi'je', chija?
- ²⁸¿Ma mixtzunti' b'i'n tu'na? ¿B'ajtzun tb'iya'ya? Min nsiktite Qman Dyos, ju' Dyos tejumajx, ex min nnumj aju' b'inchante tkyaqil twitz tx'otx'; mixti' b'ajsb'il teju' ttab'l.
- ²⁹Ntzaj tq'o'n tipumalju' siktne, ex nkuwixju' xjal in numj tu'n.
- ³⁰In pena' che sikti ku'xun ex nche kub'numj, exqe'pena' kuwqe'xi'x nche kub',
- ³¹aye'tzunkye' q'uqli kyk'u'j ti'j Qman Dyos ktenb'el kyipumal kukxju' ex kb'entel kylypan kse'nqe' q'anjel; kb'entel kyojqelan ex lay che sikti ex lay che kub'numj tu'n b'etb'en.

Is 41

Tziya Qman Dyos tu'n kytzaqpet aj Israel

- ¹Che numeku'ye' nwitz'e', tnam toj ninnjab'. kyi'q'i'nktz kyib'e' nimaqtnam, tu'n tkyaqil kyipumale'. Kukytzaje', qoqe' yolin tib'aju' lu; kqb'u'yi'qib' tu'n qyolin ti'j.

- ²¿Alkye kub' q'onte nimaqkawil lu toj tjawetzq'ij ju' nkanb'an kukxju'? ¿Alkye nkub' q'onkye nimaqtnam toj tq'ob' ex nb'inchante tu'n kyniman nimaqkawil te, tu'n kykub'tchen ex tu'n kyxit-sputi'n kse'n ttxa triy tu'n tk'uǎtx'e'nb'il ex tu'n t-smaj?
- ³¿Alkye nb'inchante tu'n tljonte toj kyq'ij ex chab'a' nkub'kyi'j tu'n naku'j min nche kub'tqan twitz tx'otx'?
- ⁴¿Alkye matxi' b'inchante aq'untl lu? ¿Alkye oje kyej tz'ib'ante tqanil ttzajlenx ojtxi'? Ayine' Dyos Manb'aj, oqinkxe' Dyos, ayine' tnejel ex mankb'il.
- ⁵Kyilju' tnam toj ninnjab' ex tzaj tchi kyij; majx lu'lunju' tx'otx' tkyaqil. Xi'kytzaj, luqe' che ul.
- ⁶Teyile junjunju' nb'ant chukchaq aq'untl tu'n ntkuwsa'ntib' ex ntoni'n juntel.
- ⁷Aju' b'inchal tilb'ilal nxi' oni'nte tx'nol q'anpwaq; atzu'n npojin tk'i tx'imb'il nxi' oninte jumal pojil, ex intma'n qa b'a'nju' tzuyb'ente, ex nkyajtb'incha'n tilb'ilal b'a'nxi'x tu'n klawx tu'n lalun ch'uyujla.
- ⁸Kyb'intzpe'ye' aj Israel, tyajajil Jakob', nmajine', oje jawnsk'o'ne', tnam tyajajil wamiwe' Ab'raam:
- ⁹Ayine' netzq'inteya tzmax ttxa'n tx'otx', tzaj ntxko'na tzmax toju' tx'otx' najchaq ex xinma'ne': Aya nmajine', nchije' teya. Jaw nsk'o'na ex b'ajx tz'ela' wik'u'na'ya.
- ¹⁰Lalun xob'a', qu'n atinqinwe' tuk'i'la; lan xob'a', ayinwe' Dyos jank'uluna'ya. Nxinq'o'nwe' tipumala, inwoni'na, tzyu'na wu'ne' toju' nq'ob'e' nkanb'an.
- ¹¹Kykyaqilkye' nche ik'onteya k'elel kych'ixaw ex che b'el me'ssa'n; majx che b'el najsa'nkye' nche q'ojin ti'ja.
- ¹²Kche tjya'ya tajq'oja ex lay che elyal tu'na; che okyelkye' nche q'ojin ti'ja naku'j mixti'qe' teya.
- ¹³Qu'n xqno'na wu'ne' ayine' Dyos Manb'aj janajb'ena'ya; matxi' txinma'ne' teya: Lalun xob'a', chin onilwe' ti'ja, nchije' teya, chi Dyos.
- ¹⁴Intma'n Qman Dyos kjalu: Aj Israel, tyajajil Jakob', maskye b'o'sa ex mixti' tipumala, lalun xob'a; chin onilwe' tuk'i'la. Ayinwe' kloteya, ayine' Dyos Xjan te Israel.
- ¹⁵K'okyela wu'ne' te jun triyb'il, ak'a'j ex kuw twitzte; che b'eltchena witz, che b'el tquqsa'na, che b'entelju' witz tu'na kse'nte ttxa triy.
- ¹⁶Che b'ajel t-xq'iq'i'na ex che kxeltiq'a'n kyq'iq'; che b'ajex sputi'n tu'n kyq'iq' jbal. Che tzalajeltzuntze' wuk'i'le', che tzalajele' wi'je' ayine' Dyos Xjal.

¹⁷Nche jyon a' xjal prowqe' ex mixti' ati kye ex lay knet kyu'n. Matxi' kuxtqij toj kyqul tu'n k'waj; ayintzunwe' chin xelka'yinkyé, ayine' Dyos Manb'aj janche ajb'ena' aj Israel, lay che kyajnkolb'e'ne'.

¹⁸Che jawitz poq'chaj a' wu'ne' kywi' sle'j witz e' t-xiklil a' kyoj b'ya'; kjawil b'entju' chq'ajlaj wu'ne' te sob'on, che jawitz poq'chaj a' wu'ne' toju' tzqij tx'otx'.

¹⁹Che kxe'lwawa'ne' k'ute toj chq'ajlaj, e'tze akasya, ktxab' ex tqan olib'o; che nch'isa'ye' tzaj toju' tzqij tx'otx' kyuk'i'l tze ab'eto ex tzis,

²⁰tu'n kylonte ex tu'n kyb'inte kykyaqil xjal, tu'n t-xikyb'i'n ex tu'n tkane toj kywitz qa tu'n wipumale' xnb'inchaju'ye' lu, ayine' Dyos Manb'aj, Xjan kye aj Israel, chi Dyos.

Nxjelun Dyos kye witzleb'

²¹Intma'n Qman Dyos, nimaqkawil kye tyajajil Jakob' kjalu: Kukytzaje' witzleb' klotte kyib'e', kukytzaje' klotte kyoklene'.

²²Kukytzaje' q'malte qeye' titi' tzul yajxi'tl ex chik'b'alte ti'ju' matxi' b'aj, kb'el qb'i'nqe'; kymanqe'tzju'ye' ti'xti' che ul yajxi'tl tu'n kykane ja che pomela' b'aj;

²³kyma'ntze' titi' kb'ajel yajxi'tl, kyek'untze' qa axxi'x dyosqe'ye'. kyb'inchame' titi' kb'antel kyu'ne', b'a'n mujqa taq'wix, jun ti'xti' tu'n qxob'e' ex tu'n toktchi qi'je'.

²⁴¡Mixna'ti'xkye' kyoklen ex mixti'xte nb'ent kyu'ne'! Mijsoq'xte' xjal nk'ulun kyeye'.

²⁵Kub' nq'o'ne' jun xjal toj tjawetzq'ij; mantxoke' tb'i, ex makanun toj tnayajkya'j. Nche kub' twab'i'n kawil naku'j xoq'lqe'; kse'n b'inchal k'wil, nt-xyuq'i'n xoq'l tu'n tqan.

²⁶¿Alkye q'manteju' lu atxi'x t-xe tnejel, tu'nwtlo qb'inte? ¿alkye q'mante atxi'x ojtxi', tu'nwtlo qka'yinte qa ax te? Mix-a'lo' junkye' q'mante tpakb'al, mix-a'lo' jun tb'i'wt jun kyole'.

²⁷Ayine' inq'mante te Syon atxi'x t-xetnejel, ex ayine' inxichq'onte jun sanjelal Jerusalem q'malte te qa lwiw che ul jumajtlju' t-xjal.

²⁸Nxinka'yine' ex mix-a'lo' juntl dyos nul; mix-a'lo' jun tu'nwt tq'on nab'l, mix-a'lo' jun ntzaj tzaq'wenkye' nxjele'.

²⁹¡Mixti'x junkye' atiwt toklen! mixti'xte nb'ent kyu'n; naq witzleb'qekye' xopa'j kyoj, chi Dyos.

Is 42

Tmajin Qman Dyos

- ¹Lu nmajine' lu, tzyu'n wu'ne', sk'o'n wu'ne', nchin tzalaje' ti'j. makub' nq'o'ne' nxewe' tib'aj tu'n tultiq'i'n tnik'alilti'j kye kykyaqil nimaqtnam.
- ²Lay xch'in, lay jaw toj twi', lay b'injtz tq'ojq'ojel twi' toj b'e,
- ³lay kub' ttoqi'nxi'xtlju' ajlaj toqnitl ex lay kub'tyupi'n ttxa'n tzaj ch'inxtl tkub'yupj. Axxi'x tzulte' tnik'alilti'j tu'n.
- ⁴Lay tz'ojlan ex lay kub'aj tipumal, tzmax ajtkyajb'entju' tnik'alilti'j twitz tx'otx' tu'n. Che kb'el tenju' tnam ttzi ninnjab' b'ilteju' t-xnaq'tzb'il, chi Dyos.
- ⁵Aju' Qman Dyos, b'inchante kya'j ex xit-slik'u'n, b'inchante tx'otx' exqe' nche tzaj ch'iy twitz, ju' nq'onte kychwinqlal ex kyxewju' xjal najlqe' twitz, intma'n teju' tmajen kjalu:
- ⁶Tzaj ntxko'na, ayine' Dyos Manb'aj, ex tzaj nxqno'ne' tq'ob'a, tu'n toka te kolb'ilkye xjal; ayine' nkub'inchanteya, wajb'ile' tu'n toka te techelju' nyole' kyejni b'entti'j tuk'i'lju' tnam, ex te spik'un kyeju' nimaqtnam.
- ⁷Wajb'ile' tu'n tjqonteya kywitzju' mox ex tu'n kyetz tiq'i'na ate'kx toj kars, toju' jul ja najlqe' toj qxopin.
- ⁸Ayinwe' Dyos Manb'aj, a nb'iju'ye' lu, ex lay waje' tu'n txiq'o'n wajwalile' te juntl ex lalun che jaw nima'n witzleb' te nxele'.
- ⁹Mache japun kykyaqilju' nmaye' ojtxi', atzu'n ja'lo che kxe'l nma'n txqantle' ti'xti' ak'a'j; che xelnma'ne' kyeye' na'mxku' kyq'ancha'lix, chi Dyos.

B'itz ajwalb'ilte Dyos tu'nju' kolb'il tu'n

- ¹⁰kyb'itzanxe' jun b'itz ak'a'j te Qman Dyos; kyajwalinktze' aye'ye' najlqe'ye' najchaq aye'ye' nche b'ete' toj ninnjab' exqe' txkup najlqe' toj, e'tnam ate' ttzi ninnjab' exqe' najlqe' kyoj.
- ¹¹Che tzalajxju' chq'ajlaj ex nimaqtnam kyoj exqe' kyxmuj tyajajil Kyedar. Che b'itzanxju' najlqe' Sela tu'n kytzalajb'il; jawxwit tq'ojq'ojel kywi' tzmax kywi' witz.
- ¹²Che nimanxwit te Qman Dyos txi'wt kypakb'a'n ajwalb'ilte kyoju' tnam ttzi ninnjab'.
- ¹³Kxe'l Qman Dyos q'ojil kse'n jun xjal kuw okxi'x q'ojil kse'n jun q'ojilxi'x; kjawil toj twi', kjawil t-xch'i'n q'oj ex kb'elkyi'ju' tajq'oj tu'n.
- ¹⁴Chi Qman Dyos kjalu: Min xin yoline' toj nim tq'ijlilil, naq xinkyejnumeye', mixti'te xnmaye'; atzu'n ja'lo chin xch'ile' kse'n jun qya ajtitz'ji tal, in oq' ex nxi'x xepjne.
- ¹⁵Che b'elnxitune' nimaq k'ul ex witz, ex kjel tzqij tkyaqilju' k'ul wu'ne'; che kjel chq'ajlajixju' nimaq a' wu'ne' ex che kb'el tzqiju' njab' wu'ne'.

¹⁶Che kxe'l wiq'i'ne' mox̄ kyoj b'e ex kyoj jutz'b'e min ojtzqi'n kyu'n. K'okyelju' qxopin wu'ne' te spik'un kywitz, ex che b'el nplansa'ne' witz. Ilti'j che nb'inchaj'u'ye' lu.

¹⁷Aye'kye' q'uqli kyk'u'j ti'j jun witzleb', ex nxikyma'n kye tilb'ilal kjalu: dyosqe'kye' qeye', qa chechi, che kxe'l oqkye' tu'n kych'ixaw, chi Dyos.

E'kub' mox̄ix aj Israel

¹⁸Kyb'intzpe'ye', chkyin; tz'elx kynik'e' ex kyka'yinx'e', mox̄.

¹⁹Mix-a'lo'te' jun mox̄xi'x ex chkyin kse'n nmajine', ju' chq'o'n wu'ne', mix-a'lo'te' mox̄xi'x ex chkyinx'i'x kse'n nsanjelale', ju' nmajine'.

²⁰Nim ti'xti' matxi' til ex min neltnik' kyi'j; in b'in, extzun mixti'xte ntb'i'n.

²¹Tajb'ilte Qman Dyos, tu'nju' nkolon, tu'n tokju' t-xnaq'tzb'il nim toklen;

²²intzun elq'anjtzju' tnam lu, nb'je'tz iq'i'n ti'xti' toj, matxi' che b'jo'kx jpu'n kykyaqil, matxi' che b'jo'kx jpu'n kyoj jul qxopin; nche'x iq'i'n ex mix-a'lo'te' jun tzaqpilkye; nche'x iq'i'n, ex mix-a'lo' kolpilkye.

²³¿Alkyetzun junkye' nxib'i'nte ja'lu? ¿Alkye ktq'a'tib' tu'n tb'intēju' kb'ajel yajxi'tl?

²⁴¿Altzunkye sajonte tu'n tkub'ti'j ex tu'n txi' iq'i'n tnam tyajajil Jakob'? ¿Ma myatzun Qman Dyos? E'b'inchán il twitz Qman Dyos, min kyaj tu'n kyxi' toju' b'e kyej tyek'u'n kye, ex min xikynima'n t-xnaq'tzb'il.

²⁵Qu'mtzun tzaj ttx'u'jil kyi'j ex kub' ttz'e'ysa'n kywitz tu'n jun q'oj kuwxix ojexi'x e'tak' naku'j tu'n q'aq'; tu'npetzunju' mixti'x ok toj kywi'.

Is 43

O'kxte' Qman Dyos kolol

¹Atzu'n ja'lo Israel, tyajajil Jakob' Chi Qman Dyos b'inchanteya kjalu: Lalun xob'a, qu'n matxi' kletta wu'ne'; tzaj ntxko'ne' tb'iya, wena'ta.

²Qama tzik'a' toj a', chin tenb'ilwe' tuk'i'la, qama tzik'a' toj tñimal a', lay jaq'wiya; qama tzik'a' toj q'aq', lay tz'e'ya, lay jaw k'enta.

³Ayinwe' tajawa, kloteya, ayine' Dyos xjan te Israel. Malq'etta wu'ne'; matxi' che'x nq'o'ne' Ejipt, Etyopiy ex Seb'a te chojb'il te kolpib'lteya,

⁴qu'n in nk'u'jla'na, nim toklena ex kye tilwiya wu'ne'. Nche'x nq'o'ne' xjal ex nimaqtnam tu'n ttena weye' ex tu'n tkleta.

⁵Lalun xob'a, atinqina'we' tuk'i'la. Che tzajel nb'u'ne' t-xjala toj tjawetzq'ij ex toj tkub'exq'ij.

- ⁶Kxe'l nma'ne' toj tb'a'nq'ob'kya'j: Anjsanqe'tza, atzu'n toj tnayajkya'j: Lan che kyajtiq'i'na. Iq'inqe'tza nk'wale' ex nmyale' tzmax najchaq, tzmax mankb'il ttxa'n tx'otx',
- ⁷kykyaqilju' iq'i'n nb'iye' kyu'n, aye' e'kub' nb'incha'ne' ex eb'enti wu'ne', aye' e'kub' nb'incha'ne' tu'n njaw nima'ne', nchije'.
- ⁸Kyiq'intze' ntaname', ati twitz naq a min ka'yin, ati t-äkyin naq a min b'in.
- ⁹Kyb'uyimkyib'e' kykyaqile' tnam, kyb'uyim kyib'e' nimaqtnam. ¿Alkye junkye ojettoq tmaju' lu, mujqa matxi'toq tmaju' matxi' tzik' ojtxi'? Che kyq'onk tziyal ti'j tu'n kymante qa ax, tu'ntzun tb'injtz ex tu'n tq'manjtz qa ax, chij.
- ¹⁰Chi Qman Dyos ntma'n: Aye'kye' tziyal wu'ne', aye'ye' nmajine', esk'ete' wu'ne' tu'n telkynik'e' weye' ex tu'n tqe kyk'u'je' wi'je' ex tu'n tkane toj kywitze' alkyeqine'. Mixti'xi' juntl dyos oje ten nejtl nwitze', ex lay ten juntl yajxi'tel.
- ¹¹O'qinkxwe' Dyos Manb'aj; mix-a'lo' juntl kkolol qa myayine', chij.
- ¹²Intma'n Qman Dyos kjalu: Xinma'ne' ex xinpakb'a'ne': e'nkole'; mya junxi'tl dyos xb'inchante, ex kanli kywitze'.
- ¹³Ayinweju'ye' Dyos kukxju'. Mix-a'lo'te ktzaqpilkyeye' toj nq'ob'e'. Mix-a'lo'te kxitulte nnb'incha'ne', chij.
- ¹⁴Chi Qman Dyos Xjan kye aj Israel kjalu: Che kxe'lnchq'o'n xjale' B'ab'ilon naqx tu'n kyklete' ex che njqa'ye' kykyaqilju' ttzija, atzu'n kytzalajb'il kaldey k'okyel te k'ixk'oj.
- ¹⁵Ayinweju'ye' Dyos Manb'aj, ch'isante Israel, ayine' Dyos Xjan ex kynimaqkawile', chij.
- ¹⁶Tjaq Qman Dyos jun tal b'e toj ninnjab', jun tal b'e toj tñimal a';
- ¹⁷E'etz jun k'loj xjal te q'oj nim kyipumal tu'n, tuk'i'l kykarwaj ex kychej, te xitulkye. Ekub'xon ex min b'ent kyjawe'tl; e'kub' b'aj kse'n tmechil kantil nkub' yupj.
- ¹⁸Chi Qman Dyos ja'lo teju' ttanam: Lalun tzajtña'ntlju'ya ewi, lalun ximantla ti'ju' ojtxi'.
- ¹⁹Knb'incha' jun ti'xti'ye' junxi'tl, ex ktk'a'yi'ya kb'antel ja'loxi'x. Knjq'a'ye' jun b'e toj chq'ajlaj ex che jawil b'ent a' toju' tx'otx' min ntzaj tawal
- ²⁰Kche nimalju' tojk'ul txkup weye', exqe' äal ex ab'estrus, qu'n kjawil poq'chaj a' wu'ne' toj chq'ajlaj, che b'etel a' toju' tx'otx' min tq'o'n tawal, tu'n tk'wanju' ntaname' sk'o'n wu'ne',
- ²¹aju' tnam kub' nb'incha'ne' tu'n njaw nimane' kyu'n.
- ²²Aye'tzunkye' aj Israel, tyajajil Jakob', min ekub'sane' nwitze', e'el siktiye' wi'je'.

²³Min kub' kyq'o'ne' rit te chojb'il k'ok'j nwitz'e' ex mixti' njaw kynima'ne' kyu'n chojb'il. mixna'ti' noktenwe' qanil oyaj teya, tu'nwt t-siktiya, ex mixti' nyajuya, xi'wt nqani'ne' sturak teya.

²⁴B'ajx tloq'a'xi'ta ptz'an tb'anil tk'ok'jal tu'nwt ttzaj tiq'i'na te oyaj weye', ex b'ajx chin jaw tnima'na tu'n t-until alu'mj te chojb'il. Mapena' chin siktiye' tu'na kyu'nju' tila; matz'ok ntx'u'jile' tu'na kyu'n tb'inchb'aja myab'a'n.

²⁵Naqtzun tu'n ayine' Dyos janajb'ena'ya, kb'el nnajsa'ne' tb'inchb'aja ex lay che tzajnna'ntlju'ye' tila.

²⁶Qa ati wile' toj twitza, qq'ok qib' toj xjel. Q'mantza tyola, atzun qil qa mixti' tila.

²⁷B'inchan ilju' tnejel tyajilb'ena, jawkyi'nkyib'ju' xnaq'tzalteya wi'je',

²⁸kub' kysaqchb'e'n tkawilju'ya njaye'; qu'mtzun waje' tu'n tkub' xitu'n tnam Israel, ju' tyajajil Jakob', ex tu'n tb'aj yasu'n.

Is 44

In japunte Qman Dyos Tyol, O'kxte Dyos

¹Chin tb'itza ja'lo, Israel, tyajajil Jakob', nmajine' sk'o'n wu'ne'.

²Ayinweju'ye' Dyos Manb'aj, ch'isalteya, b'inchanteya na'mxtoq titz'jiya ex onilteya. Lalun xob'a, Jesurun, tyajajil Jakob', nmajine' sk'o'n wu'ne',

³qu'n kb'etel timal a' wu'ne' toj chq'ajlaj, e'tal a' toju' ttx'otx' tzqij. Kxe'l nq'o'ne' ak'a'j kychwiqlalju' tyajila, che b'elnk'i'wla'ne'.

⁴Ex che ch'iyil kse'n itzaj chab'a a'li'n tib'aj, kse'nqe' chjaj ate' ttzi a'.

⁵Chilo jun: Te Qman Dyos qinwe', juntl k'okyel tq'o'ntib' te tyajajil Jakob', juntl k'okyel tq'o'n ti'j tq'ob': Te Qman Dyos, ex k'okyel tq'o'n tb'i Israel tmoju' tb'i.

⁶Chi Qman Dyos, nimaqkawil ex tzaqpilte Israel, Dyos nimtipumal, kjalu: Ayine' tnejel ex b'ajsb'il; mixti' juntl dyos wi'jxi'ye'.

⁷¿Alkye juntl ikxju' kse'n ayine'? Tu'n tyolin ex tu'n ttzaj tchik'b'a'n weye'. ¿Alkye oje q'mante atxi'x t-xetnejel ti'ju' tzul, ex ntma'n ti'ju' kb'ajel?

⁸Qu'mtzun, ¡kuwqe'xe', lalun che xob'e'! Ikynmaju'ye' ex xinma'ne' matxi' b'et q'ij, ex kanli kywitz'e'. ¿Ma atitzun juntl dyos wi'jxi'ye'? Mixti'te' juntl kolb'il; mixti'te' juntl wojtzi'ne'.

Yol Ti'ju' witzleb'i'n

⁹Mixti'xte jun b'inchal witzleb' ati toklen, ex mixti'x kyoklenju' witzleb' nxi'x che laqj ti'j. Moxqe'kye' nche niman kye ex xnakqe', qu'mtzun k'elel kych'ixaw.

¹⁰Alkyete nkub' tb'incha'n jun tilb'ilal toj q'aq' tu'n tniman te naku'j dyos, naq nex tq'ij.

¹¹Kykyaqilkye' nche niman te k'elel kych'ixaw. Naq xjal qekeye' nche b'inchan witzleb'. Naqwit che ok kykyaqil toj xjel, k'elel kych'ixaw ex k'okyeltchi kyi'j.

¹²Qka'yikpe' titi' nb'ajte jun tx'nol k'uxb'il: ntzaj tiq'i'n ttx'inb'il, ajtzun ttz'e'yju' k'uxb'il tu'n toj q'aq', nokten tx'nolte tu'n poj'b'il tu'n tb'enti tu'n. In aq'unan tuk'i'l tipumal. Qatzun min xwanju' tx'nol k'uxb'il, nkub'aj tipumal, exqa min xk'wan, nkub'sikti.

¹³Mujqa qka'yinx titi' ntb'incha'n b'inchal tilb'ilal: nkub' techa'n tu'n trekl, nkub' t-sqitu'n tilb'ilal tu'n tztz'ib'b'il ex o'nb'il te sqitb'il, in aq'witzuntz b'inchalte tu'n josb'il; ikytzu'n nkub'a' tb'incha'na' jun tilb'ilal xjal, in okxtq'o'ntzuntz toj jun ja te k'u'lb'il.

¹⁴Mujqa, ati jun matxitawa'n tze k'ute, nch'iytzuntz tu'n jb'al, yajxi'tzuntel ati tze k'ute tu'n tkub' tik'sa'n. Qatzun tajb'il tzis mujqa k'ol, nche t-xq'uqi'n toj k'ul tzmax ajkylamix.

¹⁵Ex najb'en kyu'n xjal te si; nxikyiq'i'n jni' te kyq'eë; nxikyiq'i'n jni'tl te t-siyil kywa; atzun jni'tl najb'en kyu'n tu'n tkub' kyb'incha'n jun tilb'ilal te kydyos, ex nche kub' meje k'ulul kywitz.

¹⁶Mujqa nik'janju' tze nokxtq'o'n jun xjal toj q'aq', nokxtk'a'sa'n tchi' tib'aj, ajtzun tb'ent nxitwan ex nqe tk'u'j. Ex nq'eënen ti'j, intma'n: ¡Tb'anilxi'x ato'qo' ti'j q'aq', xi'nmoq'tiwe'! chij.

¹⁷Intzun kub' tb'incha'n jun tilb'ilal tdyos ti'ju' jni'tl tze, nkub' meje k'ulul twitz, ex nkub'san te k'jalu: ¡Chin tk'loma, qu'n aya ndyose'! chij.

¹⁸Mixti' b'a'n kyu'nkye' xjal lu, ex min nkane toj kywitz; moë kywitz min nb'ent kyka'yin, xk'ub' kywi', min nkane toj kywitz.

¹⁹Min nche kub'ten ximal, mixti'x kynab'l tu'n tkane toj kywitz ex tu'nwt kymante: Nik'janju' tze sokx nq'o'ne' te si, mantzq'ajsaye' wab'j tib'aju' ttxalq'aq'il ex mank'a'saye' chib'j ex matxi' nwane'; ti'jtzunju' jni'tl makub' nb'incha'ne' jun ti'xti' taq'wixi'x lu, ¡naq jun pië tzete' nchin k'ulune' twitz!, chechiwt.

²⁰Axxi'x ikte' kse'n qama txiqwan tza'j. Q'ol sb'u'qib' te chajyolilte'. Lay b'ent kyklonte kyib'ju' xjal lu. Layx kane toj kywitz qa naqx chajyolilju' tzyu'n kyu'n.

Kub' tnajsa'n Qman Dyos kyil aj Israel ex e'tkol

²¹Kyna'ntze' aj Israel, tyajajil Jakob'; qa aye'ye' nmajine'; nmajin qe'ye', ayine' nkub'inchankyeye'. Lalun tzik'nna'le' kyu'ne' aj Israel.

²²Matxi' b'ajkub' nnajsa'nwe' kyile', kse'n nkub'naju' muj. Kutanjtztlkyi'je' nk'etze', ojena' che ntzaqpiye', chi Dyos.

²³¡Xch'ina Kya'j tu'n tzalajb'il tu'nju' matxi' tb'incha Qman Dyos! ¡Che xch'ine' tu'n tzalajb'il, t-xe tx'otx'! ¡Che xch'ine' tu'n kytzalajb'ile', e'witz ex nimaq k'ul

kyuk'i'lju' nimaq tze, qu'n matxi' tzaj tyek'u'n Qman Dyos tajwalil matzaqpet Israel tu'n, aju' tnam tyajajil Jakob'!

²⁴A ntma'n Qman Dyos tzaqpilteya, ju' b'inchanteya na'mxtoq titz'jiya, kjalu: Ayinweju'ye' Dyos Manb'aj, b'inchante tkyaqilju' ti'xti', ayine' nxislik'unte kya'j ex keye nkuwsa'ne' tx'otx' ex mix-a'lo' jun onin wi'je'.

²⁵Min nq'o'ne' anb'il tu'n kyjapun kyolju' sanjelal chalyolqe'; inkub' ntzaksa'ne' kynab'lju' ajnab'lil. Inb'incha'ne' tu'n lan che kane ajnab'lil tekyib' ex tu'n tokju' kyojtzqib'l mixti'x tajb'en.

²⁶Atzu'n kyyolju' nmajine' in nb'incha'ne' tu'n kyjapun ex tu'n telb'a'n kyximju' chq'o'nqe' wu'ne'. Che najal jumajtlkye' xjal toju' nintnam Jerusalem ex che jawil b'incha'n jumajtlju' nimaqtnam toj Juda. Knb'incha'ye' tu'n kyjawe' jumajtl toju' xitb'il.

²⁷Jaku' txinma'ne' tu'n tkub' tzqiju' ninnjab' ex tu'n kykub'tzqiju' nin a'.

²⁸Inxi' nma'ne' te Siro: Aya nk'ik'lele', kxe'l tb'incha'nta tkyaqilju' matxi' nma'ne' teya, nchije'; ex nxinma'ne' te Jerusalem: Kjawil b'inchet jumajtlta, nchije'; atzu'n teju' ja te k'u'lb'il: Che b'elix q'et tq'uqb'ila, nchije'.

Is 45

Kyej tq'o'n Qman Dyos tu'n tb'inchante Siro jun aq'untl

¹T-xjansa Qman Dyos Siro te nimaqkawil, tzaj t-xqno'n tu'n tkawin kyib'aj nimaqtnam ex tu'n tb'je'ltiq'i'n kyq'obj'il nimaqkawil. Nche tjqo'n Qman Dyos kyjpel nimaqtnam te Siro mix-a'lo' kb'entel tjpunte twitz. Ex intma'n ja'lo te kjalu:

²Chin b'el nejwe' twitza, che b'elntilu'ne' nimaqtapi che okyex npa'ne' kyjpel nimaqtnam q'ank'uxb'ilqe' ex che b'ajel ntoqi'ne' k'uxb'il kytzi tnam.

³Che kxe'lnq'o'ne' k'uwenj e'wa'nqe' teya, q'inumal k'u'nqe' toj ewaj, tu'n teltnik'a qa ayine' Dyos Manb'aj, janche ajb'ena' aj Israel, intzaj ntxko'ne' tb'iya.

⁴Naqx tu'nelju' nmajine' Jakob', ti'ju' ntaname' Israel jawni nsk'o'ne', matzaj ntxko'na ex matxinq'o'ne' toklena ati teya ja'lo, extzun min ojtzqi'nqine' tu'na.

⁵Ayinweju'ye' Dyos Manb'aj, mixti' juntl; mix-a'lo'te juntl Dyos wi'jxi'ye'. Mab'ajnxnaq'tza'na teju' q'oj extzun min ojtzqi'nqine' tu'na,

⁶tu'n kyb'inte kykyaqil xjal te tjawetzq'ij ex te tkub'exq'ij, qa mixti' juntl wi'jxi'ye'. Ayinwe' Dyos Manb'aj, mixti'te juntl.

⁷Inul spik'un ex nok qxopin wu'ne', intzaj nq'o'ne' b'a'n ex ntzaj nq'o'ne' xitb'il. Wu'ne' tkyaqil ja'lu, ayine' Dyos Manb'aj.

Toklen Qman Dyos tib'aj tkyaqil

⁸Ktzajel nq'o'ne' kanb'ab'l tzmax toj kya'j, naku'j xmu's twitz kya'j ex jb'al toj muj, kb'el twitz tx'otx'; ktwitza' kolb'il ex kb'eltq'o'n tnik'alilti'j.

⁹Jun tx'otx' k'wil, mujqa juntl junxi'tl, min nkub'ten tx'utjel tuk'i'lju' b'inchalte. Min nxitma'n b'a'n tx'otx' teju' nnaq'unante: ¿Titi' nb'ajteya? chiwt, ex min nxitma'n jun ti'xti' te b'inchalte: Min nb'entta taq'unan, chiwt.

¹⁰Expe' mixti' tu'n tel tik'u'n jun k'wal tman tu'nju' xk'walanjtz twitzju' tx'otx' tu'n.

¹¹Intma'n Qman Dyos xjan kye aj Israel ju' b'inchankye ikjalu: ¿Oktzun che xjelulkye' weye' kyi'ju' nk'wale', mujqa tu'n ttzajkyma'ne' weye' se'n tu'me'l tu'n kyxi' nb'inchane' waq'une'?

¹²Ayine' nb'inchante tx'otx' exqe' najlaqe' twitz, xinslik'u'ne' kya'j kyu'n nq'ob'e' ex nchaq'e' tu'n kyb'jawb'ent kykyaqilu' che'w.

¹³Ayine' ntzaj chq'onte Siro tu'n tkanb'an, ex knb'inchaye' tu'n telb'a'n tkyaqilju' tb'e; ate kjawil b'inchantetl nintaname' ex che ttzaqpi'ju' b'ajxni q'i'nqe' toj juntl tnam, lay tqani chojb'ilte ex mixti'te tu'me'l t-xel, chi Dyos. Aku' Qman Dyos nimpumal xyolin.

¹⁴Intma'n Qman Dyos kye aj Israel kjalu: Kkyq'a'kyib'ju' aq'unal toj kojb'il aj Ejipt, e' xk'a'xlel aj Etyopiy, exqe' xjal aj Sab'a nimaq kywe', toj tq'ob'a ex che okyel te tmajena lq'o'n; k'lo'nqe' toj xpatx'k'uxb'il lepchqe'k ti'ja, che b'elmeje twitza ex che kub'sal twitza: Axxi'x atite Dyos kyxole', ex mixti' juntl, mixti' juntl dyos, chechiku', chi Dyos.

¹⁵Atzunta jun Dyos min q'ancha'l, jun Dyos kolol kyi'j aj Israel.

¹⁶Kykyaqilju' nche b'inchan witzleb' k'elel kych'ixaw, ex che b'elxkyeqax.

¹⁷Aye'tzunkye' aj Israel e'tkol Qman Dyos, eklet tu'n tejumajx, ex milo tu'ntela' tch'ixaw ex tu'n tkub' xkyeqax.

¹⁸Intma'nju' b'inchante kya'j, aku' Dyos ex tajaw tkyaqil, aju' kub'inchante kya'j, aju' kyej kuwsante, aju' kub' b'inchante, tu'n kynajan xjal twitz mya tu'nwt tten mixti' ati twitz, kjalu: Ayinwe' Dyos Manb'aj ex mixti' juntl.

¹⁹Mya toj ewaj nchin yolina'we' ex mya toj qxopin twitzju' tx'otx'. Mixti'we' nxima'n kyeju' tyajajil Jakob': Chin kyjyome' ja mixti' jun ti'xti', nchiwte'. Axwe' chin yolin, ayine' Dyos Manb'aj, o'kxwe' tnik'alilti'j in nma'n, chi Dyos.

Toklen Qman Dyos Kywitzju' Witzleb'

²⁰Kukyztaje' ex kyb'uyim kyib'e', kykyaqile' xe'kyaj anq'ine' kyeju' tnam. Xnakqe'kye' xjal njaw kyiq'a'n kywitzleb' tze toj prosesyon ex nche kub'ten k'ulil twitz jun dyos layx che klet tu'n.

²¹Che yolinqe'ye' ex kymantze' yek'b'il, qa kyajb'ile' che xjelune' kyxolilexe': ¿Alkye q'mante ja'lu ttzajlenx t-xe tnejel? ¿Alkye q'mante atxi'x ojtxi'? ¿Mya myayintzunqine', ayine' Dyos Manb'aj? Mixti' juntl Dyos wi'jxi'ye'. Mixti'te juntl Dyos nkanb'an ex nkolon kse'n ayine'.

²²Kukytzaje' wuk'i'le' tnam ate'qe'ye' ttxa'n tx'otx', kche nkla'ye', ayinwe' Dyos, ex mixti' juntl.

²³Oje nma jun nyole' tu'n tb'inchet, jun yol te kanb'ab'l tu'n tjapun, ex kchapumelju' yol lu: kykyaqil che b'elmeje nwitz'e', ex kykyaqil kkyma' jun kyol toj nb'ie' tu'n tjapun kyu'n

²⁴ex kkyma': O'kx tuk'i'l Qman Dyos ta'te kanb'ab'l ex ipumalj, chechiku'. Kykyaqilju' nche el ik'un weye' k'elel kych'ixaw.

²⁵Tkyaqilju' tnam Israel kkanb'al wu'ne' ex ktzalajel wi'je', chi Qman Dyos.

Is 46

¹Inkub' majtz'uju' dyos B'el, atzu'n dyos Neb'o nkub' tz'aq twitz tx'otx'. Ti'j chej nche'xa' iqa'na' witzleb', ex majx alqe' kyeju' alu'mj siktenilqe'.

²Inche kub'majtz'uju' dyos ex nche kub' tz'aq twitz tx'otx' mixti' nb'ent kyklontekyib', aye'xjuntlkye nche'xq'i'n toj juntl tnam.

³Chin kyb'intzpe'ye', tyajajil Jakob', kykyaqile' ate'xe' kyxol aj Israel: Iqa'qe'kye' wu'ne' na'mxtoq kyitz'jiye'; chle'nqe'ye' wu'ne' toj nq'ob'e',

⁴ex ayinxweju'ye' ajkytijine'; kukx kyxi' nka'yi'nju'ye' ajt-saqax kywi'ye'. Ayine' nb'inchankyeye', ex che jawil wiqa'ne' kukxju'; che kxelnka'yi'ne' ex che nkla'ye'.

⁵¿Alkye juntl kse'n ayine' toj kywitz'e'? ¿alkyetzun juntl qa ikychin ka'yinju'ye' kyeye'?

⁶Ate' xjal nim q'anpwaq njatzkyiq'i'n toj kyb'ols, ex nche mlon saqpwaq toj tqan peḥ; nxi'kyab'tzi'ntzuntz te jun b'inchal tilb'ilal tu'n tkub' tb'inha'n jun kydyos tu'n kykub' meje twitz ex tu'n kyk'ulun te.

⁷Nxikiyiq'a'n ti'j kyqul, nche'xtzuntz tuk'i'l; nkub' kyq'o'n tib'aj jun tq'uqlil axtzuntzu' nkyeja' ten, mixti'te ntyukcha'ntib' toj junplajtl. B'a'nqa nche xch'in nche qani'n o'nb'il te, mixjun nche tzaj ttzaq'we'n ex min nche tklo'n toju' yajb'ilkye.

⁸Kyna'nku'ye' lu, aj il, lalun b'jo'ktojkywitz'e', kyximanku'xi'xe';

⁹kyna'ntzju'ye' oje b'aj atxi'x ojtxi'. Ayinwe' Dyos ex mixti' juntl; Dyos qinwe', ex mixti' juntl kse'n ayine'.

¹⁰Q'ma'n tqanilju' b'ajsb'il wu'ne' atxi'x nejtl; q'ma'n tqanilju' tzul wu'ne' atxi'x ojtxi'. Ajnmantewe': Inche japunju' nxime'; knb'incha'we' tkyaqilju' makub' nxima'ne'.

¹¹Matxi' tzaj ntxko'ne' jun xjal toj tjawetzq'ij, ktzajel najchaq kse'n jun t'iw ex che tb'incha'ju' nxime'. Oje nmaye' ex knb'incha'ye', matxi' b'ajkub'nxima'ne' ex kjapumel wu'ne'.

¹²Chin kyb'intze', xjal ch'uǎ kyanmiye', ju' nkyxima'ne' qa layx che klete':

¹³Naqaku' ta'te' kolb'il wu'ne'; lwiw tzulte' kolb'il, mya najchaq ta'te'. Ktzajel nq'o'nwe' kolb'il tib'aj Syon, tzul nq'o'ne' wajwalile' toj Israel.

Is 47

Kb'elti'j B'ab'ilon

¹Kutku'tza tnam B'ab'ilon, ikju'ya kse'n jun txin na'm tmje, ex qeku'ya toj quq; kutku'tza toju' tkawb'ila, tnam Kalda, qpoj txin, ex qeku'ya twitz tx'otx', qu'n lay txitxko'ntla qpoj txin ex tb'anilxi'xa.

²Luju' ka tu'n tchena ex chenku'ya triy, iq'imila ttxo'wa toj twitza, laq'b'a'ntza tana, tu'n kykyaj q'ancha'lixju' tqana, kutik'x jlajina toj nin a' tu'n tqana;

³ǎb'iqb'anku'tib'a tu'n tkyaj q'ancha'lixju' ttz'a'lb'ila. K'okyel tu'me'l t-xel wu'ne', ex mix-a'lo'te' kmyolte tu'n tkub'sb'il, chi Dyos.

⁴Intma'n klolqe, ju' Dyos Xjan kye aj Israel, a tb'iju' Dyos Manb'aj nimpumal, kjalu:

⁵Qeku'ya tnam Kalda lalun ǎch'ina qpoj txin, kutokxa toj qxopin, qu'n lay txitxko'ntla nimaqkawil kyib'aj nimaqtnam.

⁶Tej ttzaj ntx'u'jile' kyi'ju' ntaname', xinq'o'ne' ntaname' tu'n tkub' tz'aq toj tq'ob'a ex el kych'ixaw tu'na. Min tzaj laqj tk'u'ja kyi'j, kub' tq'o'na tkawb'ila kuwxi'x kyib'aju' tijwnaq.

⁷Tmatzuntza: chin kawile' tejumajx, chija; mixti'te ximana kyi'ju' ti'xti' lu ex min ximana kyi'j ja che pomela' b'aj.

⁸Qu'mtzun, b'intzju'ya lu, qya nanq'ina toj achb'il, min nb'ajx tk'u'ja toju' tkawb'ila, ex nkub' t-xima'na: O'qinkxe', mixti'te juntl; lay chin kyej we' kyimni nchmil ex lay chin kyaje' mixti' wale', chija.

⁹Naq minab'en, toj jun q'ijx, che ulju' xitb'il lu tib'aja: kjela kyimni tchmila ex mixti' tala, b'a'nqa nxi'x ajpkab'ina ex nim t-sb'ub'la.

¹⁰Q'uqlixi'xtoq tk'u'ja toju' tb'inchb'aja myab'a'n, ex kub't-xima'na: Mix-a'lo'te nka'yin wi'je', chija. Makub' t-sb'u'ntib'a kyu'n ttab'la ex tojtzqib'la. Makub' t-xima'na: Ayine' ex oqinkxe', chija.

¹¹Tzultzunte' xitb'il tib'aja, ex lay b'ent tmqet twitz tu'n t-sb'ub'la; tzul jun xitb'il tib'aja lay b'ent tmyet tu'na; mixti' xima'n tu'na tzul jun taq'wix tib'aja mixti' t'nab'ena ajtul tib'aja.

¹²Ljonxa tajpkab'i'na exju' txqan tajk'ayi'na ntb'incha'na ntb'incha'na atxi'x ku'xuntoqa, atzun qil qa k'ajb'el teya, achaq qil qama che xob' xjal teya.

¹³Nimqe' q'ol t'nab'la matxi' che ten, matxipe' siktiya kyxol. ¡Kuna' kytzaju' t-xjala nelkynik' kye che'w, aye' npon kynab'l aj t-xikyka'yi'n che'w, aye' nche q'mante titi' tzul, xjawi'nchaq, ex noktilil kyu'n tu'n tkleta!

¹⁴Ka'yintzpetzuna, ikqekye' kse'n ttxa triy: nche b'aj tu'n q'aq', min nb'ent kyklontekyib' teju' q'aq'. Qu'n mya jun q'aq' tuk'i'l ttxalq'aq', tu'nwt kykub' qe q'eñnel ti'j.

¹⁵Iktzu'n eb'aja'ju' tajpkab'a, ma'xi'x che yoline' kyuk'i'l toj tkyaqilju' tchwinqlala. Teyilex junjun toju' tb'e tzpetni ex mix-a'lo'te xklonteya.

Is 48

Tqanil ak'a'j tu'n Qman Dyos

¹Kyb'intzpe'ju'ye' lu, tyajajil Jakob', tok tb'iya te Israel ex tyajajil Jadaia; intma'n jun tyola toj tb'i Qman Dyos; qa nkub'sana te Qman Dyos ja k'uluna' Israel, extzun mya ax ex mya toj tzinun tu'na;

²intma'na qa najliya toju' xjan nintnam ex ntklo'ntib'a ti'ju' Dyos ja k'uluna' Israel, A tb'iju' Qman Dyos nimpumal:

³Atxi'x tnejelku' xinma'ne' ti'xti' te ojtxi' teya; ayinku'ye' nxiyek'unte. Tej waq'unane', eb'aj b'entju' ti'xti'.

⁴B'i'ntoqna' wu'ne' qa pi'stoqa, qa ikju'ya kse'n k'uxb'il majx kuw ex min nkub'majtz'uja kse'n q'ank'uxb'il layx tz'umj,

⁵xinma'ne' teya atxi'x ojtxi', xinma'ne' teya na'mtoqpe' kyjapun. Tu'ntzun lalun tmaya: A nwitzleb'e' xb'inchante, Aju' tilb'ilal xkub' nb'incha'ne' xq'mante, chiwta.

⁶Matxi' tb'iya tkyaqil ja'lu; ximanpe'ya ti'j, kkaneb'iltzuntz toj twitza qa ax. Che xelnma'ne' txqantl ti'xti' teya ja'lo min tojtzqi'na qu'n toj ewaj ta'qe',

⁷tzma xeb'ent ja'lo, mya ojtxi', tzma nche tb'i'na ja'lo. Tu'ntzun lalun tmaya: B'i'ntltoqwe' wu'n, chiwta.

⁸B'ajx tb'iya'ya qa nche yolinjtz, ex min ojtzqi'nqe'toq tu'na, qu'n chkyinna'ta kukxju'. Kanlilttoqna'we' nwitz mib'a'n b'ina, ex pi's tb'iya atxi'x titz'jlenxa.

⁹Ik'xtzun wu'ne' naq tu'n woklene', njuk'wib'e' naq tu'n woklene' ex min kub' nxitu'na.

10Nxtilsaya, mikxa' kse'n nxtilseta' saqpwaq, ik'nwitze' ti'ja toju' yajb'il naku'j chuj,

11Ma nb'inchaye' naqx tu'n woklene', qu'n mixti' tu'n tkub' saqchb'etju' nb'ie'. Lay waje' tu'n t-xiq'etju' ninb'ilweye' te juntl.

Tkla'te Qman Dyos ttanam

12Chin kyb'itze' aj Israel, tyajajil Jakob', ju' matxi' che ntxoke': O'qinkxwe' Dyos, ayine' tnejel ex b'ajsb'il.

13Kyej nkuwsa'ne' tx'otx' tu'n nq'ob'e', xinslik'u'ne' kya'j tu'n nq'ob'e'; naq njaw nma'ne' kyb'i, tzyettzun kyanq'intz.

14Kyb'uyim kyib'e' kykyaqile' ex kyb'intze': ¿Alkye junkye' q'mante ja'lu qa ikykb'ajelju': qa aju' ichan matxi' jawnsk'o'ne' ktb'inha' matxi' kub' nximane' tu'n tb'inchet ti'j B'ab'ilon ex kyij'ju' xjal kaldey?

15Ayinawe' inq'mante, ayine' ntzaj txkonte, wu'ne' tzaja', ex kkanb'al jaxjaku' matxa'.

16Che lq'egetze' nk'etze' ex kyb'intzju'ye' lu: B'ajx chin yolina'we' toj ewaj ttzajlenx t-xetnejel; atinqintoqwe' tej tb'aj tkyaqil ja'lu. Atzu'n ja'lo matxi' txinq'o'n wipumale' te, ayine' Dyos Manb'aj ex matxi' tzaj nchq'o'ne', chi Qman Dyos.

17Intma'n Qman Dyos klokyeye', aju' Dyos xjal kye aj Israel, ikjalu: Ayinwe' Dyos Manb'aj kyib'aje'; a nxinyek'u'ne' ti'xti' k'elelb'a'n kyeye', nche'x nxaqlu'ne' toju' b'e tu'n tb'eta'ye'.

18¡Naqwit nchex kyb'i'ne' nchaq'b'ile'! Xi'wtlo' telb'a'n tkyaqil kyeye' kse'n nch'iy jun tñimal a', ikywitlo kyq'inumalju'ye' kse'n ttolob' ninnjab',

19matxi'wtlo che chmet-xi'x kyyajajile', miwtlo jun b'ent kyajlet kse'n tz'awun tzi ninnjab'; miwtlo jun xekub' nxitu'ne', exwitlo min xe elwiq'i'ne' nwitze', chi Qman Dyos.

20Kukyetze' toj B'ab'ilon, kukyoqe' kywitz kaldey. Kymanxe' tqanil lu tuk'i'l sich' te tzalajb'il, ex ponxju' tqanil kyu'ne' tzmax janpon b'aja' ttxa'n tx'otx'. Kymanxe' kjalu: ¡Matxi' ttzaqpi Qman Dyos Jakob' ju' tmajen!, chechiku'ye'.

21Maskye e'ik' toj chq'ajlaj tu'n, min e' k'wajti; kub' tkab'sa'n piky ex etzchitj tñimal a' toj tu'n.

22Aye'tzu'n b'inchal myab'a'n, lay che'x toj b'a'n. Aku' Qman Dyos matxi' q'mante.

Is 49

Spik'unte' tmajin Qman Dyos kye nimaqtnam

¹Chin kyb'intze' tnam ate'qe'ye' ttzi ninnjab', kq'ontzpe'ye' anb'il, nimaqtnam najchaq ta'qe'ye': Ntxkete' tu'n Qman Dyos na'mxtoqpe' witz'jiye'; tzaj ttxko'nju' nb'iy'e' tej antinxtoqe' toj t-xmilal ntxuye'.

²Okju' waq'e' tu'n te jun k'u'xtx'e'nb'il jqu'n twitzte, nkub' tewa'ne' tjaq'ju' tq'ob', nokye' tu'n te jun talsmaj ch'ut b'a'nxi'x ex nxitk'u'ne' toju' tkb'el talsmaj.

³Tzaj tma'n weye': Israel, nmajina, knyek'u'ye' wajwalile' nim toklen ti'ja, chij.

⁴Atzunwe' ojetoc kub' nximane' kjalu: mixti'x tajb'enju' waq'une' matxi' b'ent, matxi' b'aj wipumale' ex mixti'xte xb'ent, nchije'. Axxi'x toj tq'ob' te Qman Dyos ta' twitzlalil waq'unb'ene', toj tq'ob' Qman Dyos ta'ju' tu'me'l t-xel.

⁵⁻⁶Matxi' nk'ame' woklene' twitz Qman Dyos, ana'te wipumale'. Ate Qman Dyos b'inchanweye' toj talb'il ntxuye' tu'n wokye' te tmajen, tu'n tanjtzkyi'j aj Israel tyajajil Jakob' tuk'i'l, chij ikjalu: Mya o'kxte' tu'n toka te nmajine' tu'n kyjaw jumajtlju' tyajajil Jakob' ex tu'ntanjtzjumajtl ky'ju' xe' kyej anq'in kyxol aj Israel; k'okyelta te spik'un wu'ne' kye kykyaqil nimaqtnam, tu'n tpon tiq'i'na kolb'il wu'ne' tzmax mankb'il ttxa'n tx'otx', chij.

⁷Intma'n Qman Dyos kolol,aju' Dyos xjan kye aj Israel, teju' tnam matxi'xi'x tz'el ik'u'n,aju' nnel ik'u'n kyu'n txqantl tnam, matxi' tz'ok te majin k'a'yi'n kyeju' yajul, kjalu: Ajtka'yinjtz kyu'n nimaqkawil ex kyu'n kyk'wal, che jawil we' ex che b'elmeje twitzta qu'n ayine' Dyos Manb'aj xjan kye aj Israel, njaw sk'onteya ex nche japun nyole', chij.

Tqanil tu'n tjaw B'inchet jumajtlju' tnam Jerusalem

⁸Chi Qman Dyos ntma'n: Ulju' kmuj tu'n t-xinyek'u'ne' nxtalb'ile' teya, ex xintzaq'we'na; ponju' q'ij te kolb'il, ex nkola. Nkola tu'ntzun naq tu'nela tu'n tkyaj b'entti'ju' nyole' tuk'i'lju' tnam, tu'n tjaw b'inchet jumajtlju' tnam, tu'n kyok te tajawju' tx'otx' kub'ni xitj,

⁹tu'n txitma'na kyeju' jpu'nqe': Kykyaje' tzaqpi'nqe'ye'. atzu'n kyeju' ate' toj qxopin: Kyek'untz kyib'e'. Kknetel kywa kyalu'ne' kytziyile kykyaqil b'e, ex alkyeku' witz sji'l ktenb'ela' kwa kywakyixe'.

¹⁰Lay che naj tu'n we'yaj ex tu'n k'waj, ex lay che b'aj tu'n q'ij ex tu'n kyaq, qu'n k'u'jla'nqe' ex xaq'lu'nqe' wu'ne', ex che kxe'l wiq'i'ne' ja ta'qe' t-xiklil a'.

¹¹Kn'b'incha'ye' jun b'e kywi' witz ex che plansetelju' b'e wu'ne'.

¹²¡Kka'yinxpe'ye'! Najchaq xetzaja': junjun toj tnayajkya'j, junjuntl tkub'exq'ij, junjuntl toju' tnej tx'otx' Asuwan.

¹³¡Xch'ina tu'n tzalajb'il kya'j! ¡Tzalajxi'xa tx'otx'! ¡Che xch'ine' tu'n tzalajb'il, witz! Qu'n matxi' tq'uqb'a Qman Dyos tk'u'ju' ttanam, matxi' tzaj laqjtk'u'j ti'j toju' yajb'ilte.

- 14**Intoq tma'n Syon: Machin kyej tkolb'i'ne' Qman Dyos, matzik' nna'le' tu'n Dyos nchin ajb'ene' te, chij.
- 15**¿Ma ntzun ik'tna'l tal jun txub'aj tu'n mujqa min tk'u'jla'ntl jun txub'aj tal? Maskyepena' matzik' tna'l tu'nte jun txub'aj, awe' lay tzik'kyna'le' wu'ne'.
- 16**Majx tz'ib'a'n qe'kye' toj nq'ob'e', majx na'nqe' nimaqttapiya wu'ne'.
- 17**Ojqelxi'x kyelju' che jawil b'inchantetl kytaname' kyekywitzju' e'kub' xitunkyeye'; matxi' che b'ajxkye' xexitunkyeye'.
- 18**Ka'yinxpe'ya ti'jileya, ka'yinx se'n nkyb'u'yi'na' kyib' kykyaqil ex xitanjtzkyi'j tk'etza. Axx'ix, ayine' Dyos Manb'aj ikyqe' kykyaqil kse'n u'wj k'okyel tq'o'na, kse'n achb'il nok tq'o'n jun txin ajtmje.
- 19**Kub'ni xitju' ttanama, xitjni ex kub'ni naj; laytzun kanunte' ttx'otx'a kyeju' che najal toj. Najchaq ta'qekye' e'kub' xitunteya.
- 20**Kxe'l kyma'n tk'wala t-xe t-xkyina ju' tzpetniqe'toq toj twitza: Naqch'i'nxi'xte' tx'otx' lu qe; q'ontz txqantla tu'n qnajane' twitz, chechilo.
- 21**Ktma'ntzuntza toj tk'u'ja: ¿Alkye saj q'onkye k'wal lu weye'? Mixtoqna'ti'we' wal ex layxtoq chin nalane'; ojettoq chinx iq'i'ne' toj juntl tx'otx' ex najchaq, ¿alkye xch'isankye? Ojettoq chin kyajq'o'ne' njunale', ¿jatzun xetzaja'? chilo.
- 22**Chi Qman Dyos ntma'n: Kche nq'a'ye' chaq'b'il kye nimaqtnam; kxe'l nq'o'ne' jun yek'b'il kyeju' tnam tu'n kytzaj kyiq'i'n tala chle'nqe' kyu'n, ex tu'n ttzaj kyiq'i'n tala txin ti'j kyqul.
- 23**Che okyelju' nimaqkawil te kymamb'il, aye'tzu'n kymyal che xelka'yinky. Che b'elmeje twitza majx kb'el kyplaj twitz tx'otx', ex k'elil kyleq'u'n quq ti'j tqana. K'eleltzun tnik'tza qa ayine' Dyos Manb'aj, ex min nel kych'ixawju' q'uqlok kyk'u'j wi'je', chi Dyos.
- 24**¿Ma jaku'tzun b'ent tel iq'etju' xkanb'et tu'n jun xjal kuw toj q'oj? ¿Mujqa jaku' b'ent ttzaqpaj jun xjal jpu'n toj tq'ob' jun kawil kuwxi'x?
- 25**Atzunte Qman Dyos ntma'n qa okyi: K'elil iq'etju' xkub'ti'j te jun xjal kuw, ex k'elil iq'etju' xkub'ti'j tu'n kawil kuw. Ayinwe' chin q'ojil kyij'ju' nche q'ojin ti'ja; ayinku'we' chin klol kye tk'wala.
- 26**Che okyel nchq'o'ne' nche yajun ti'ja tu'n t-xikych'yo'n kychib'jil ex tu'n kykub' tx'o'jti tu'n kychk'el, naku'xwitloj tu'n b'in. Tu'ntzun telkynik' kykyaqilju' xjal qa ayine' Dyos Manb'aj klolteya; qa ayine' Nim wipumale' jak'uluna' Jakob', kolpilteya, chij.

Is 50

- 1**Intma'n Qman Dyos kjalu: ¡Lan kymaye' qa nnel wik'u'ne' Israel kytxuye', kse'n jun xjal inel tik'u'n t-xu'jil, mujqa exink'a'yi'ne' te majen kse'n jun xjal ati tk'as te

juntl! Exi' k'a'yi'nkye' qu'n eb'inchan ile'; el ik'u'nte' kytxuye' Israel qu'n e'okye' pi's.

²¿Tiqu'n mix-a'lo' knet wu'ne' tej wule'? ¿Tiqu'n mix-a'lo'te tzaj tzaq'wi tej ntxokone'? ¿Ma laytzun che klete' wu'ne' toj kywitze'? tu'npena' jun nyole' ajnmanteye', tu'n tkub' tzqiju' ninnjab' ex tu'n kykub'tzqiju' nin a'; tu'n kyb'ajkyimju' kyix tu'n k'waj ex tu'n kykub'q'ayj tu'n tpaj mixti' a'.

³In nktxu'ne' kya'j toj qxopin ex in nktxu'ne' naku'j toj xb'alun te b'is, chij.

Q'uqb'ab'l tk'u'j tmajin Dyos toj yajb'il

⁴Matxi' chin tzajt-xnaq'tza'ne' Qman Dyos tu'n nq'uqb'ante kyk'u'jju'ye' siktenilqe' tuk'i'l yol te tzalajb'il. Tkyaqil prim nchin jaw tk'asune' tu'ntzun txi' nb'i'nju'ye' tyol.

⁵Matxi' tzaj tq'o'n Qman Dyos nnab'le', ex min xkub' npi'si'n wib'e' te ex min xxi' nmiltz'u'n nwitze' te.

⁶Xinq'o'ne' tze'lwi'je' tu'n nb'aj asyali'ne' ex ku nchije', b'je'tz xb'oqi'n nxmatziye'. Min kub' wewa'n nwitze' kyeju' nche ilink ex nkytzub'i'n toj nwitze'.

⁷Ate Qman Dyos nnonin weye': qu'mtzun min nche'xju' yajb'ilweye' toj nwinqile'; qu'mtzun wa'lqine' b'a'nxi'x kse'n jun pik, b'i'nxi'xna' wu'ne' lay tz'el nch'ixawe'.

⁸Axtzu' ta'ju' kolol wi'je' nk'itze': ¿Ma ati jun ati tq'oj wi'je'? ¿Qo'qe'na' junx twitz ajkawil! ¿Ma ati jun ati toklen toj twitz tu'n tpoqonte? ¿Kuna'tzaj ex q'mantz weye'!

⁹Ana'te' Qman Dyos nnonin weye'; ¿alkye kb'ajsalweye'? Che b'elnajkye' kykyaqilju' wajq'oje kse'n xb'alun nb'aj tu'n pok'.

¹⁰Aye'tzunkye' nche nimane' te Qman Dyos ex nxikyb'i'ne' tyolju' tmajen: qama che b'ete' toj qxopin, ex mixti'x ch'i'n spik'un toj kyb'eye', qek kyk'u'je' ti'j Qman Dyos; kyq'onxkyib'e' toj tq'ob' Qman Dyos.

¹¹Kykyaqiltzunkye' nche txqon q'aq' ex nche b'inchan tal kysmaj tuk'i'l tqan taq' q'aq', aye'x che b'ajel tojxju' kyq'aq', tu'n'xju' talsmaj nk'ant xkub' kyb'incha'n. Atzun tz'e'ysb'il kywitzju'ye' ktzajel tq'o'n Qman Dyos ex che kjel lantz'aj toju' k'ixk'oj.

Is 51

Yol q'uqb'ab'l tk'u'j Jerusalem

¹Intma'n Qman Dyos kjalu: Kyb'intzpe'ye' kykyaqile' kyajb'ile' tu'n kyanq'ine' toj ttxolilti'j ex nche jyone' wi'je'. Kyka'yinxpe'ye' pik jaže' ela' iq'i'ne', exju' lukb'en ja e'etza' q'i'ne';

²kyka'yinxpe'ye' Ab'raam, ju' kymane', ex Sara, ju' ja e'ela' itz'ja'ye'. Tjunaltoq tej ntxkonteye', kub'tzun nky'i'wla'ne' ex nim tyajajil e'tzaj nq'o'ne'.

- ³Chin okyele' majx b'a'n tuk'i'l Syon, aju' nintnam majxtoq kub'ni xitj. K'okyelju' tzqij tx'otx' toj chq'ajlaj wu'ne' kse'n jun awal, kse'n awal kub' nq'o'ne' toj Eden. nim tzalajb'il ktenb'el atzu', k'okyel b'itz ex chnab' te ninb'il.
- ⁴Chin kyb'intzpe'ye', tnam, chin kyb'intze' nimaqtnam: kxel nchik'b'a'ne' nxnaq'tzb'ile' ex kkyq'a' nchaq'b'ile' spik'un kyoju' tnam.
- ⁵Naqch'inxtl nkanb'ane', ch'inxtl tul kanunju' kolb'il wu'ne', che nkawi'ju'ye' tnam tuk'i'l wipumale'. Che ayolju' tnam ttzi ninnjab' wi'je' ex kqeb'il kyk'u'j ti'ju' wipumale'.
- ⁶Che ka'yinx'e' twitz kya'j, ex che ka'yinku'ye' twitz tx'otx': kb'el najte' kya'j kse'n sib', kb'elb'aju' tx'otx' kse'n jun xb'alun ex che kyimelju' xjal najlqe' twitz kse'nqe' us. Atzunwe' kolb'il wu'n tejumajx, ex mixti' b'ajsb'il teju' kanb'ab'l wu'ne'.
- ⁷Chin kyb'intzpe'ye', aye'ye' b'i'n tnik'alilti'j kyu'ne', tnam ntnima'nju'ya nxnaq'tzb'ile'. Lalun che xob'e' teju' i'lb'il kyu'n xjal, lalun che jaw b'isune' tu'nju' kyol kuw,
- ⁸qu'n che b'ajelkye' kse'n nb'aj jun xb'alun tu'n pok', kse'n lan b'ajni wan tu'n xchuq'. Atzunwe' nkanb'ab'l tejumajxte', majx ktenb'elwe' kolb'il wu'n, chi Dyos.
- ⁹Iq'i'nktz jumajtlju' tq'ob'a Nman Dyos, tenx tipumala; iq'i'nktz tib'a kse'n tb'inchaya ojtxi' toju' tq'ijlalil ojtxi'xi'x. B'aj tpxu'na Raab', nin txkup toj ninnjab';
- ¹⁰kub' tzqiju' ninnjab' tu'na, aju' a' jaloja t-xelo, ex tb'inchaya b'e t-xe ninnjab' tu'n kyik'tzju' e'tzaqpet tu'na.
- ¹¹Ikytzu'n k'anjetza'kyi'ju' kolpi'n tu'n Qman Dyos, nche xch'in tu'n tzalajb'il aj kyokx toj Syon; ktzalajel kywitz kukxiju', okxi'x che tzalajel ex b'a'n che tenb'ela', mixti'tlte k'ixk'oj ex oq'e'n kye.
- ¹²Ayinku'we' chin q'olte tipumala. ¿Alqetzun kxob'ela'ya? ¿Ma kye xjal? ¿Ma kyeju' xjal nche kyim, ikyqe' kse'n k'ul?
- ¹³¿Ma oktzun k'ik'el tna'l Qman Dyos tu'na, ju' ch'isanteya, ju' xislik'unte kya'j ex kyej tkuwsa'n tx'otx'? ¿Ma oktzun klu'lula tkyaqil kmuj, te kyt'x'u'jilju' nche yajun, naq nche ayon tu'n tk'ulb'ana kyu'n? ¿jatzunta'ju' kytx'u'jil lu?
- ¹⁴Alkyete nyajti toju' yajtib'il, lwiyxi'x ktzaqpetel; lay kyimte' toju' jul qxopin ex ktenb'el twa kukxju'.
- ¹⁵Ayinwe' Dyos Manb'aj kyib'aje', a nb'iju'ye' Dyos Manb'aj nimtipumal; ayine' nxiyukchante ninnjab' ex e'jaw tinunju' ttolob',
- ¹⁶xinslik'u'ne' kya'j ex kyej nkuwsa'ne' tx'otx'. Kub' nq'o'ne' nyole' toj ttziya ex nkola toj nq'ob'e'. Aya ntaname', nchije' te Syon.

- 17**Na'ntztib'a Jerusalen, lwix we'ktza. Matzixju' ttx'u'jil Qman Dyos tu'na kse'n jun xjal nxitk'wa'n q'e'n, nxitk'wa'n tzmax ajtb'aj tu'n, tzmax ajttzyet twi' b'a'nxi'x.
- 18**Mix-a'lo' jun kb'entel t-xi'xaqlunteya, kyxol kykyaqilju' tk'wala; mix-a'lo' jun kxel xqnonteya kyxol kykyaqilju' tk'wala xe'ch'iy tu'na.
- 19**Mache tzaju' kab'e' xitb'il lu tib'aja: makub' xitu'n ttanama ex mab'je'x iq'i'n tkyaqil ti'xti' toj, ex mache b'ajkyimju' twnaqila tu'n we'yaj ex toju' q'oj. ¿Alkye ktzajel laqj tk'u'j ti'ja? ¿Alkye kq'uqb'alte tk'u'ja?
- 20**Mixti'x kypumalju' tk'wala kse'nqe' pich' matxi' che kyej toj xpatxab', woqo'jqe' jaxjaku' kyoj xky'ichb'e, k'ixb'iniqe' tu'n ttx'u'jil Qman Dyos, tu'nju' tzak'b'il tu'n Dyos.
- 21**Qu'mtzun, b'intzju'ya lu, nintnam kub'ni b'o'lja, aya ntx'ujtiya, mya tu'n b'in;
- 22**Lu ntma'n Qman Dyos, aju' nkolon kyi'ju' ttanam, ikjalu: K'elel wiq'i'ne' k'wab'j lu toj tq'ob'a matxi' tx'ujtiya tu'n; lay k'wantla ti'ju' ntx'u'jile'.
- 23**Kxe'l nq'o'ne' kyeju' xe yajun teya, kyeju' ntoq kyma'n teya: Xonku'tib'a twitz tx'otx', qo ik'ele' tib'aja, chechij; atzunta ku chija, kub' t-xon tib'a twitz tx'otx' tu'n tkub' wab'e'na kse'n quq.

Is 52

Tqanil tzaqpi'b'lte Jerusalen

- 1**Iq'i'nktz tib'a Syon, kuwsam tib'a; Jerusalen, xjan nintnam, q'onka ti'ja tb'anilxi'x, qu'n lay che okxtlkye' ma' witzleb'il toja, aye' mya xtilun kychwinqlal.
- 2**Iq'i'nktz tib'a Jerusalen, chtomila quq ti'j tqana, qekxa toju' tkawb'ila. Iq'imila tze ti'j tqula tnam Syon, ju' xiq'i'na toj kars.
- 3**Chi Qman Dyos kjalu: Mixti' junwe' pwaq nk'am tej kyxi' q'i'ne' te lq'o'n majin; ex mixti' jun pwaq kxe'l nq'o'ne' tu'n kykolpete' ja'lo.
- 4**Xi'ju' ntaname' toj Ejipt ojtxi' ex najan te najchaq xjal atzu'; yajxi'tzuntl kub' yaju'n tu'n Asirya extzun mixti' til.
- 5**Atzu'n ja'lo nxinka'yine', matxi' txiq'i'n ntaname' toj B'ab'ilon extzun mixti' til. Inxi'x che xch'inju' nche kawin kyib'aj tu'n kytzalajb'il ate'qe'k q'ol ntx'u'jile' kukxju'.
- 6**Tzultzunte' q'ij k'elel tnik'ju' ntaname' ex kkaneb'il toj kywitz qa ayine' Dyos Manb'aj matxi' chin yoline', chi Dyos.
- 7**Tb'anilxi'xte' tka'yinx twi' witz ajttzaju' q'ilte b'a'n tqanil, aju' tzul q'inte tqanil nak'b'il, aju' npakb'ante kolb'il ex ntma'n te Syon: Nimaqkawilte' Dyos janajb'ena'ya, chij.

⁸¡B'inxpe'ya! Injaw toj kywi' t-xq'uqila junx nche xch'in tu'nju' kanb'ab'l, qu'n inkyka'yi'n tu'nku' kywitz tzul jumajtl Qman Dyos toj Syon.

⁹¡Che xch'inqe'ye' tu'nju' kanb'ab'l, aj Jerusalen kub'ni xitj, qu'n matxi' tzaj laqj tk'u'j Qman Dyos ti'ju' ttanam, matxi' kolpet Jerusalen tu'n!

¹⁰Matxi' tyek'u Qman Dyos tipumal kywitz kykyaqil nimaqtnam. Kb'injtzet toj tkyaqil twitz tx'otx' qa matxi' qoklet tu'n Qman Dyos.

¹¹¡Kukyetze' ja'loxi'x toj B'ab'ilon, lalun txikytyzu'n jun ti'xti'ye' tz'il, lwix kukyetze' toj B'ab'ilon! ¡Che okxe' xtilun kukxju' aye'ye' nche iqankye aq'unb'il twitz Qman Dyos!

¹²Lantzun che etze' ojquel, lalun che etz oqe', qu'n che nenunjtzele' toj tkyaqil plaj tu'n Qman Dyos janche ajb'ena' aj Israel.

Yajb'ilte tmajin Qman Dyos ex tkanb'ab'l

¹³Kkanb'alte' nmajine', kajwil nima'n b'a'nxi'x.

¹⁴Ikxju' kse'n e'jaw lab'ti txqan xjal ti'j, tej t-xikyka'yi'n matxitoq chukjiju' twitz matxitoq naju' tilb'il kse'n tilb'ilal jun xjal,

¹⁵ex che kjel lab'ti txqan nimaqtnam; lay tz'elkytzi nimaqkawil ajt-xikyka'yi'n, qu'n okkyla' ex k'elelkynik' ti'j aju' b'ajx kyila'xi'.

Is 53

¹¿Alkye kxe'l okslanteju' matxi' qb'ie'ye'? ¿Alqe matxi' txityek'u'na Qman Dyos tipumal?

²Tajb'iltoq Qman Dyos tu'n tch'iyju' tmajen kse'n jun tal awal tzmaxi'x nch'iy nxitawa'n tlok' toj tzqij tx'otx'. Myatoq tb'anil ex myab'a'n tka'yink, mixyab'a'n tka'yink;

³ik'o'n kyu'n xjal ex suchu'n. Jun ichan atixi'xtoq toj k'ixk'oj, naq'litltoq toju' yajb'il. Kse'n jun xjal mya qajb'il tu'n tok qka'yi'n, el qik'u'n ex mixti' xiqq'o'n toklen.

⁴Extzun atoq iqalte tkyaqilju' yajb'ilqe, intoq ik'xju' qk'ixk'oj tu'n. Toj qnab'l qa a Qman Dyos k'ixb'sante, qa kub' ttz'e'ysa'n twitz ex eltch'ixaw tu'n.

⁵K'ixb'sanjtz tu'n tpaj qil, b'aj yajla'n tu'n tpaju' qb'inchb'aj myab'a'n; tu'nju' tz'e'ysb'il twitz ula' nak'b'il qe, ob'anix naq tu'nju' b'aj k'ixb'sa'n.

⁶Ob'ajx tzpet qkyaqil, kse'n che'x tzpet rit, teyile junjun b'ajx kyljo'n kyb'e, atzunte Qman Dyos jaw tq'o'n tkyaqilju' qil te tiqatzju' tmajen.

⁷B'aj yajla'n, ex min jawtiq'i'ntib', mixpeti' xitma'n jun tyol; xiq'i'n toj b'i'yb'il naku'j qpoy tman rit, ex naqkub' nume, mixti'te tma, kse'n jun rit naqntyo'nk ajtel jon ti'j.

⁸Xiq'i'n mixti' til, ex mix-a'lo'kye klonte; mix-a'lo' jun b'ajx tk'u'j ti'j. Kub' najsa'n twitzju' tx'otx' lu, kub' b'yo'n tu'n tpaj kyilju' ntaname'.

⁹Ku'x mqu'n kyk'etz xjal b'inchal myab'a'n, ku'x mqu'n kyuk'i'l xjal mixmyab'a'nqe', extzun min tb'inchal jun il. ex min etz jun yol te sb'ub'l toj ttzi.

¹⁰Taj Qman Dyos tu'n tk'ixb'sanjtz toju' yajb'il. Tu'nju' taq'tib' te chojb'il tu'n tpaj il, nimtoj tchwinqlal ktenb'el kche tla'ju' tyajajil; che japumelju' t-xim Qman Dyos naq tu'nel.

¹¹Ktka'yi' spik'un tik'lenxi' txqan yajb'ilte, ex kqeb'iltk'u'j ajtb'inte; nim che kletil tu'n tmajin Qman Dyos tnik'alti'j, qu'n ate kxe'l iqanteju' kyil.

¹²Qu'mtzun kxe'l tq'o'n Qman Dyos jun toklen kyxolju' nimaq kyoklen, ex k'okyel ttxa'n kanb'ab'l kyuk'i'lju' kuwqe', qu'n mataq'tib' tu'n tkyim ex matz'ok kyajjal b'inchal myab'a'n, extzun naqx jawtiqa'n kyil txqan xjal ex yolin kyi'ju' aj il.

Is 54

TK'u'jlalil Qman Dyos tejumajx

¹Xch'ina tu'n tzalajb'il, qya min nalana ex mixti'qe' tala; b'itzana b'a'nxi'x tu'n tzalajb'il, aya b'ajx tz'itz'ja' jun tala, qu'n intma'n Qman Dyos kjalu: Nimxi'x talju' qya ik'u'n ktenb'il kyetwitzju' qya ati tchmil, chij.

²Nimsanxju'ya tpach xb'aluna, slik'unxa xb'alun ja najla'ya ex lalun xob'a; jk'unqe'xa taq'e'l ex awanqeku'xa stak b'a'nxi'x,

³qu'n kb'el puqlita toj tnayaja ex toj tb'a'nq'ob'a; kb'elkyi'j txqan nimaqtnam kyu'n tyajajila che kb'el najan kyoju' nimaqtnam chq'ajlajqe' ja'lo.

⁴Lalun xob'a, lay tz'elita tch'ixaw; lay tz'ok i'li'na ex mixti' tu'n tch'ixwa'ya. K'ik'el tna'lte' tch'ixawa el ku'xuntoqa ex lay tzajtna'ntla tch'ixawa el tej tkyim tchmila,

⁵qu'n kxelq'i'nta tu'n ch'isanteya te t-xu'jil. A tb'iju' Dyos Manb'aj nimtipumal; ate Dyos Manb'aj Xjan kye aj Israel klolteya, aju' Dyos tib'aj tkyaqil twitz tx'otx'.

⁶Ikytoqju'ya kse'n jun xu'jilb'aj txinx kyejni q'o'n ex inxi'x b'isun, atzu'n ja'lo matxi' txkonjztla tu'n Dyos janajb'ena'ya ex intma'n teya:

⁷Naq jun kmuj xkyej nq'o'na, tu'ntzu'n nk'u'jlalile' nimxi'x qob'entel junmajtl.

⁸Naq jun kmuj ntx'u'jile' tzaj, kub' wewa'n jun kmuj wib'e' twitza, ex tzaj laqj nk'u'je' ti'ja tu'n nk'u'jlalile' tejumajx. Chi Qman Dyos klolteya.

⁹Kse'n xintziya'ne' te Noe, qa lay tzajtl q'eqjab' tu'n tjawtl a' tib'aj tx'otx'. ikytzu'n kxe'l nma'n jun nyole' ja'lo tu'n tjapun lay tzajtl ntx'u'jile' tuk'i'la ex lay chin q'ojintle' tuk'i'la.

10B'a'nqa matzik' kych'exb'e'nkyib'ju' witz toj jun plajtl exqa mache tzaj niq'ju' ttxa'nwitz, lay b'aj nk'u'jlanteya ex lay kub' xitju' nyole' te nak'b'il kyejni b'entti'j tuk'i'la. Chiju' Qman Dyos nq'aq'an tk'u'j ti'ja.

Aju' ak'a'j Jerusalen

11Qab'anx twitza nintnam, b'ajni yajtiya tu'n q'anqyaq, mix-a'lo' q'uqb'al tk'u'ja! Che kb'el nq'o'ne' ab'j tq'uqb'ila kyib'aj tb'anil ab'j aye'tzu'n ab'j sapiro che ajb'el te tq'uqb'ila;

12che jawil nb'incha'ne' tjaya nimaq kywe' ab'j rub'i aye'tzu'n ab'j rub'ilo che okyel te tjpel, aye'tzu'n nimaqtapi ti'jile tb'anil ab'jile.

13Ayinwe' chin xnaq'tzalkye tk'wala; kykyaqilxkye che anq'il b'a'n.

14Kkuwixela tu'n tnk'alilti'j, lay kub'yaju'n tla ex lay xob'a, ex lay jaw ximantla tu'nju' xob'ajil.

15Qa alkye sul q'o'jil ti'ja, mya tu'n npaje', ex kb'elti'ju' matz'ok tzaqpaj q'o'jil ti'ja tu'na.

16Ayinna'we' xin ch'isanteju' xjal nnaq'unan ti'j k'uxb'il aju' nnokx t-xupi'n q'aq' tu'n tk'ent ex nche kub' tb'incha'n chukchaq aq'unb'il te q'o'j; ex ayine' xin ch'isanteju' xjal nxitun tu'n kyb'aj t-xitu'n ti'xti';

17mixtzun a'lo'xi'te kub' b'inchante jun aq'unb'il tu'n tkub' najsana tu'n. Kjpetel kytzi kykyaqilju' poqol teya tu'na. Awe' nxiq'o'n kyeju' nche ajb'en weye': aju' kanb'ab'l. Ayine' Dyos Manb'aj nchin q'mante, chi Dyos.

Is 55

Intzajtoyi'n Qman Dyos tk'u'jlalil kye kykyaqil

1Kukyztaje' k'wal a' kykyaqile' nche k'wajtiye'; kukyztaje' aye'ye' mixti' kypwage', kknetel wab'j naqkukx kyu'ne', che wanqe'ye'; kknetel ta'l ub'a ex lech kyu'ne' naqkukx.

2¿Tiqu'n nkub'a' kynajsa'n kymediye' ti'ju' mya wab'j? ¿Tiqu'n nb'aj kynajsa'ne' twiky'u'je' ti'ju' min nche noje' tu'n? Chin kyb'itze' b'a'nxi'x ex che wale' ti'ju' tb'anil wab'j, kche wale' ti'ju' tk'ok'jalxi'x.

3Kukyztaje' nk'etze' ex chin kyb'inku'ye', chin kyb'itze' ex che anq'ile'. Kjel b'entti'j jun nyole' tejumajx kyuk'i'le', che japumeltzun nyoltze' kyej b'entti'j toj tk'u'jlalil tuk'i'l Dab'i.

4Oknq'o'ne' Dab'i te tziyal kye kykyaqilju' nimaqtnam, te nejenel ex xnaq'tzal kyeju' tnam.

5Che tzajel ttxko'na tnam min tojtzqi'na kywitz; ojql che pomel tnam tk'etza min ojtzqi'na kyu'n, qu'n matxi' jaw nnima'na, ayine' Dyos Manb'aj, Xjan kye aj Israel.

⁶Kyjjyome' Qman Dyos atixku' tu'me'l tu'n tknet kyu'ne', kytxkonxe' atixku' nqaku'.

⁷Tzaqpinkj tb'uju' b'inchal myab'a'n, exju' pi's xjal tu'n tkyajttzaqpi'nju' t-xim; kutanjtz kyi'je' tk'etz Qman Dyos, ktzajel q'aq'ante' tk'u'j kyi'je'; kutanjtz kyi'je' tk'etz Qman Dyos, nimte tk'u'jlalil tu'n tkub' tnajsa'n qil.

⁸⁻⁹Qu'n mikxa'we' nxim kse'nkye', ex mikxa'we' nb'inha'n kse'n nkyb'inha'ne'. Kse'n ta'ya' kya'j tib'aju' tx'otx', iktzu'n ta'we' nxim ex nb'inchb'aj tib'ajxi'tlu' kye'. Chi Qman Dyos ntma'n.

¹⁰Kse'n jb'al ex txun che'w nche tzaj twitz kya'j, min nanjtlkyi'j qa na'mxtoq tb'aj kyak'sa'n twitz tx'otx', inkyb'inha'n tu'n ttzaj tawal ex tu'n ttzaj poq'li, injaw ij twitz tu'n txi' awet ex wab'j te k'a'chb'il,

¹¹ikyztun nyolju'ye' in nma'ne' lay tz'anjtzti'j wuk'i'le' qa min saq'unan nejtl, inpe' tb'inha'nju' wajb'ile' intb'inha'nju' chaq'b'il nxinq'o'ne' te.

¹²Che eletzkye' na'tz tuk'i'l tzalajb'il, che ul jumajtle' toj nak'b'il toju' kytx'otx'e'. Okxi'xpetzun che b'itzalju' witz ex k'ul tu'n tzalajb'il ajkyka'yinte ex kykyaqilju' tze toj k'ul che poq'chal toj kyq'ob'.

¹³Che tzajel ch'iy tzaj te kyxel ch'i'x, ex che tzajel ch'iy ktxab' te kyxel la; kjawil nima'n tb'i Qman Dyos tu'nju' lu; k'okyel ju'lu te techlal tejumajx, ex milo kb'ela' xitu'n.

Is 56

Tu'me'l t-xel kyeju' njapun tyol Dyos kyu'n

¹Intma'n Qman Dyos kjalu: Kyanq'imju'ye' tnik'alilti'j, kyb'inchamju'ye' ttxolilti'j, qu'n naqch'inxtl kytzaqpete' wu'ne'; kxe'l nyek'u'ne' wipumale' tu'n nkolone'.

²Tzalajb'il teju' xjal nche tb'inha'n chaq'b'il lu ex nche japun b'a'nxi'x tu'n, ntnima'nju' q'ij te ojlab'l ex min nkub' t-saqchb'e'n, ex chab'a' nxitka'yi'n tu'n lalun b'incham myab'a'n, chij.

³Qa ati jun najchaq xjal matxi tq'o'ntib' toj tq'ob' Qman Dyos, mixti' tu'n tmante: Oklo chin elel tpa'ne' Qman Dyos ti'ju' ttanam, chiwt. Exju' xjal mixti' tu'me'l tu'n tten t-xu'jil, mixti' tu'n tmante: Ikqinwe' kse'n jun tze tzqij, chiwt.

⁴Qu'n chi Qman Dyos ntma'n: Qama kub' kynima'n ichan, mixti' tu'me'l tu'n tten kyxu'jil, q'ij te ojlab'l, exqa ma japunju' wajb'ile' kyu'n exqa makyb'inchaju' nyole' kyejni b'entti'j,

⁵kxe'l nq'o'n junwe' ti'xti' kye b'a'nxi'x kyekywitz kyk'wal ex kymyal; awe' kxe'l nq'o'n kye tu'n tkyej tz'ib'etju' kyb'i tejumajx toju' njaye' kyojxi' nimaqtapi; k'okyel nq'o'ne' jun kyb'i tejumajx, layx kub'najset.

⁶Exqe'ju' najchaq xjal makyaq'kyib' weye', tu'n kyajb'en ex tu'n kyk'u'jlan weye', tu'n kyok te nmajine', qama kynimaju' q'ij te ojlab'l ex min xkub' kysaqchb'e'n exqa makyb'inchaju' nyole' kyejni b'entti',

⁷che tzajel wi'ne' twi' witz xjan weye' ex che tzalajel wu'ne' toju' ja te nab'l nb'ie'. Kche nk'ma'we' chojb'il k'ok'sb'il ex chojb'il makub' kyq'o'n tib'aju' q'olb'eb'l weye', qu'n k'okyel we' nja te nab'l nb'ie' kye kykyaqilju' tnam.

⁸K'anjetz kyi'ju' ate'x toj chq'ajlaj, ex kkyb'uyi'tlkyib' wu'ne', chij. Aku' Qman Dyos inq'mante ja'lu,aju' nb'inchante tu'n kyb'uyinte jumajtlkyib' aj Israel b'je'xniqe' sputj.

Tzak'b'ilkye myab'a'n nejenel

⁹Kukytzaje', tojk'ul txkup; kukytzaje', txkup te toj k'ul, che kych'yonqe'xju'ye' rit;

¹⁰qu'n moxqe'kye' xq'uqilte ntaname', mixti'xte nxikyka'yi'n. Kykyaqil ikyqe' kse'nqe' tx'yan min nche chiyon; naq nche wtan ex nche witzk'an; o'kx kyajb'ilju' tu'n kywtan.

¹¹Ikyqe'ju' kse'n tx'yan inxi'x che we'yajti ex mixjun nche noj, k'ik'lelqe' mixti'x nkane toj kywitz; teyilex junjun tojx tb'e, naq o'kx nkyjyo'nju'aju' ati tajb'en kye, chij.

¹²Inkyma'n: Qo'qe' jjol b'in ex k'wab'j tx'omsa'n tu'n qtx'o'jti. Ex ikx qb'incha'ju' najchi'j, mujqa nimxi'xtl qb'incha'

Is 57

¹Inche kyimju' xjal tnik'alkyi'j ex mix-a'lo'te nb'ajxtk'uj kyi'j; inche kub' naju' b'a'n xjal, ex mix-a'lo'te nkane toj twitz qa ajkykim mixti'tle yajb'ilkye

²ex nche pon toju' nak'b'il. Mana' che b'et toj b'a'n b'e atzu'n ja'lo nche ojlan toj kymuqb'il.

Yol kyi'ju' k'u'lb'il te witzleb'i'n

³Che lq'etze', e'tk'wal ajk'ayi'n, aye'ye' e'itz'jiye' toj ajpaji'n:

⁴¿Alqi'j nche xmayina'ye'? ¿Alqi'j nche sq'iluna'ye'? ¿Alqi'j netza' kyi'q'ina' kyaq'e'? Tk'wal ilqe'kye', twi' chalyolqe'ye';

⁵Inche aq'wiye' b'inchal ti'xti' mijsoq'x kyxe k'ol ex kyxe kykyaqil tze pujinqe', ex nche kub' kyq'o'ne' k'wal te chojb'il kytzi a' nche etz kyxol ab'j.

⁶Majx akyajb'ilju'ye' aj Israel, tu'n kyk'ulune' kywitzju' ab'j sq'ib'un ttzi a', majxna' ati jatu'n kyk'uluna'ye' atzu', Matxi' kub' kyq'o'ne' chojb'il b'in kywitz, matxi' kub' kyq'o'ne' twitz awal k'ok'e'kywitz kye. ¿Ma oktzun chin tzalajele' tu'n tkyaqil ja'lu?

⁷Kub' kyq'o'ne' kykuǎb'ile' twi' jun witz nimin twe' jupin kyu'n tzaj, ex atzu' ejaxa'ye' q'olku' chojb'il.

⁸E'kub' kyq'o'ne' kywitzleb'e' taq'wiqe'xi'x ttze'lti'ju' tjpel tjaya. Ik'nna'le' kyu'ne', ex kub' kyǎb'iqb'a'n kyib'e' ex ekub'kǎeye' tib'aj kykuǎb'ile' nim twitz; kyejb'ent kyole' kyuk'i'lju' ichan e'kub' toj kywitz'e' tu'n kykub'kǎeye' kyuk'i'l, ex majx tokkywitz'e' ti'ju' witzleb'.

⁹Matz'oktilil kyu'ne' q'ol aseyt twitz dyos Melek ex txqan k'ok'sb'il; exikyq'o'ne' sanjelal najchaq, mache b'ajx kylmu'ne' tzmax toj tkawb'il kamik.

¹⁰E'kub' siktiye' tu'n kyb'ete' nim, ex min elkynik'e' qa mixti' tajb'en. Q'i'ntoq kywaye', qu'mtzun mixtoqti' nche siktiye'.

¹¹¿Alkyeqe'tzu'n dyos lu jatoq nche xob'a'ye' ex jatoq nche nimana'ye', tu'nju' min xjapun kyyole' wuk'i'le' ex majx matzik' nna'le' kyu'ne' tejumajx? Tej mixtoqti' nche nimane' weye', mixti'we' nyol ex naku'j min nxi' toj nwinqile'.

¹²Oktzun kxe'l nchik'b'a'nwe' kychwinqlale', toj kynab'le' qa majx tzinun ta'qe'ye'.

¹³Ajkyǎch'ine' qanil o'nb'il, lay che oninjtz'e' ex lay che klete' kyu'n kywitzleb'e'. Naq che kxe'lqi'n kykyaqil tu'n kyq'iq'; naq tu'n jun xupin che b'ela' naj. Aye'tzunkye' q'uqlok kyk'u'j wi'je' che najal toju' tnam ex che najal twi'ju' witz xjan weye', chi Dyos.

Tz'e'ysb'ilkywitz aj Israel ex q'a'nb'ilte

¹⁴Kb'injtzeltzuntz aj tq'manjtz kjalu: Kyb'inchame' jun b'e plan, che kyi'q'imilju'ye' maqb'il tu'n tik'xju' ntaname'.

¹⁵Qu'naju' Dyos te jawnixi',aju' ati tejumajx ex xjan tb'i, intma'n kjalu: Najliqinwe' toj jun najb'il toj kya'j ex xjansa'n, ex atinqine' tuk'i'lju' me's ex nb'isun, inxiwoni'ne' ex inkuwsa'ne'.

¹⁶Lay chin oktene' poqilte ntaname' kukxju', ex lay chin q'ojine' kukxju' ti'j; qu'n jaku' lay qetl kyk'u'ju' xjal ju' oje che nch'isaye' wi'je'.

¹⁷Majx ten jun tq'ijlalil ntx'u'jile' tu'n tpaju' kyil aj Israel, kub' ntz'e'ysa'ne' kywitz ex elnpa'n wib'e' kyi'j; aye'tzunkye' jawkyiq'i'nkyib' ex kub' kypi'sa'nxi'xtlkyib'.

¹⁸Matxi' wilju'ye' kyb'inchb'aj, kche nq'a'na'we' ex che ojlal wu'ne' ex che tenb'el toj nak'b'il b'a'nxi'x. Knq'uqb'a'ye' kyk'u'ju' nche b'isun,

¹⁹kxel nma'ntzuntze' kye kykyaqil: ;Tenx nak'b'il kyeju' ate'qe' najchaq, ex tenx nak'b'il kyeju' ate'qe' naqaku'! ;Knq'ana'we' ntanam! nchiku'ye'.

²⁰Aye'tzunkye' b'inchal myab'a'n ikyqe' kse'n ninnjab' ntinun, mixjun nb'ent tkub' nak'e' ex nche etz t-xonju' xoq'l ex tz'il tu'n ttolob'.

²¹Mixti'xte b'a'n kyeju' b'inchal myab'a'n, chij. Aku' Qman Dyos q'mante.

Is 58

Mewayi'n axxi'x

- ¹Tzaj tma'n Qman Dyos weye' kjalu: Xch'ina kuwxi'x, lalun xob'a, jawx toj twi'ya kuw kse'n jun chun; tzak'unxju'ya ntaname' tu'n kypaju' til, tzak'unxa tyajajil Jakob' kyi'ju' kyil.
- ²Inche jyon wi'je' tkyaqil q'ij inxi'x che tzalaj tu'n nelkynik' ti'ju' nb'eye', ku'xi'xtej jun tnam ntb'inch'a'n b'a'n ex min nche kub' kytxa'ju'n nkawb'ile'; nche qanin kawb'il tnik'alkyi'j weye' kuxi'xtej nche tzalaj nche tzaj lq'e nk'etze',
- ³extzun a nkyma'nju': ¿Titi' qomewayila', mina'jon ntka'yi'nte Dyos? ¿Tiqu'n kqyaju'ya'qib', mina'jon ntzaj tka'yi'nte'? chechij. Inkub' kyq'o'n kyk'a'xe' toj tq'ij mewayi'n ex nche oktene' yajulkye kyaq'unale';
- ⁴Inche iline' ex nche q'ojine' kyxolxe' toju' q'ij te mewayi'n inxi'x che b'ujune' tu'n kyq'ob'e'. Mixti'x tajb'en nche mewayine' ikju', layx tzaj nb'i'ne' kyna'j Dyose'.
- ⁵¿Ma atzu' nchin tzalaja'ye' ti'ju' kymewayi'ne' tu'nju' nxi'x che b'isune' nxi'x che kub' tzipeye' nwitz'e' naku'j ajlaj exqa tu'nju' nche kub' kxeye' tuk'i'l kyxb'alune' te b'is toj tza'j? ¿Ma atzun mewayi'nju' toj kywitz'e', toju' q'ij nchin tzalaje' ti'j?
- ⁶Myanate'. Anate' mewayi'n nchin tzalaje' ti'j:aju' tu'n kyelkyiq'i'ne' yajb'il mya tnik'alilkyi'j ex tu'n kyel kypju'ne' iqb'il ti'j kyqul xjal; tu'n kytzaqpi'nte qe'ju'ye' yaju'nqe' kyu'ne' ex tu'n lan che oktle' mya'l kyib'aj xjal;
- ⁷tu'n t-xikyq'o'ne' kywaju' nche we'yajti ti'ju' kywaye' tu'n t-xikyq'o'ne' kyposad prow mixti' kyja; tu'n t-xikyq'o'ne' kyxb'alunju' mixti' kyi'j ex tu'n kyonine' kyi'j kyxjalile'.
- ⁸Kspik'eb'eltzun toj kywitztze' kse'n ajqsqix ex lwi'y che q'anetelju' kyk'ixb'lene'. Kb'el neju' tojxi'x tu'me'l kywitz'e' ex kxel lpeju' wajwalile' kyi'je'.
- ⁹Che tzajel ntzaq'we'ntzuntze' qama chin kytVOKE'; qama che xch'ine' nche qanin o'nb'ile', kxe'l nma'ne' kyeye': Luqine' lu Qama kub' kynajsa'ne' tkyaqil yajb'il, qa min xe ok kyili'n junjuntle' exqa min xjaw kyiq'i'n yole' kyi'j,
- ¹⁰Qama kyaq'kyib'e' ajb'el teju' nwe'yajti, qama che onine' ti'ju' nojqelan kye nche b'isun, kqoptz'ajeltzun spik'untz kyeye' toj qlolj, k'okyelju' qlolj kyeye' te spik'un kse'n wanq'ij.
- ¹¹Che kxelnxaqlu'ne' kukxju', nim kywaye' kxe'l nq'o'ne' toj chq'ajlaj, k'okyel kypumale' wu'ne' ex che okyele' kse'n jun tnej awal chab'a a'li'n, kse'n jun t-xiklil a' majx ati a' toj.
- ¹²Kjawil kyb'inch'a'ntlju' kytaname' xitjni ex kjawil kyb'inch'a'ntl tib'aju' tq'uqlil ojtxi' tkub'len. K'okyel q'o'n kyb'iju' ttanama B'inchaltl nimaqtapi kub'ni xitj, B'inchal jumajtl ja xitjni.

Yol ti'ju' q'ij te ojlab'l

¹³Kynimanku'ye' q'ij te ojlab'l; lan kyb'inchaye' ti'chaq kyajb'ile' toju' q'ij xjan weye'. Tz'okxju' q'ij lu kyu'ne' te tzalajb'il, te jun q'ij xjan tu'n tnimet weye' ayine' Dyos Manb'aj; nimanku'ya, lan kub' tb'inha'n tu'n ti'xti'ya toj.

¹⁴Qama kyb'inchaye' lu, knetel kytzalajb'ile' wuk'i'le', che kxe'lwiq'i'n tzuntze' tu'n kuykanb'ane' kywi' witz toju' tx'otx' che okyel jumajtle' tajawju' tetz'b'il ojtxi' kyyajilb'ene' Jakob', chij. Aku' Qman Dyos inq'mante ja'lu.

Is 59

Kyil aj Israel ex tz'e'ysb'il tywitz

¹Na'mx tkub'ajte Qman Dyos tipumal tu'nwt lay b'ent tkolon, ex min xkub' chkyinixte' tu'nwt lay che tzajb'i'ne' tu'n.

²Naqaju' ati jun maqb'il kyxole' tuk'i'l Dyos tu'nju' il xeb'aj kyb'inha'ne' tu'nju' kyile' nxa'tjpu'n twitz tu'n lalun che tzajb'i'ne' tu'n.

³B'ajni txa'j kyq'ob'e' tu'n kychk'el xjal b'ajniqe' txa'j twikyq'ob'e' kyu'n taq'wix, chajyolil inkyma'ne', myab'a'n yol nb'je'tz toj kytziye'.

⁴Mix-a'lo' inq'mante til juntl toj tnik'alti'j, ex mya toj tnik'alti'j noka' toj xjel. Atzu' nqeya'xi'x kyk'u'je' ti'ju' chajyolil ex kyi'ju' yol mya ax, nojniqe'ye' tu'n taq'wixil ex axju' taq'wixil nkyb'inha'ne'.

⁵Iky kyximju'ye' kse'n tjos q'antin ex nkyb'inha'ne' se'n tchemoj xin; qa ati jun xxich'yonteju' jos lu, kkyimel, qatzun makub' qwab'e'n, che eletz kan tuk'i'l kyb'iyb'il toj.

⁶Lay che okju' kychemuj xin lu te xb'alun; layx tz'ajb'enju' nkychmo'n tu'n jun xjal. Mixyab'an tkyaqilju' nkyb'inha'n naq'liqe' kyq'ob' tu'n kyb'yon xjal,

⁷nche ajb'en kyqan b'inchalte myab'a'n, ojql kyel tu'n kykub' kyb'yo'n xjal mixti' til. Majxtokx b'yojxjali'n toj kywi', naqx xitul ta'qe' jachaq nche b'eta'.

⁸Mixti'x nak'b'il kyxole' kyuk'i'l xjal, mixya toj tu'me'lju' nkyb'inha'ne'. Mixya tzinunju' kyb'eye' ljo'n, mixti'x nak'b'il kyeju' nche b'et toj.

⁹Qu'mtzun matz'el lq'eju' kolb'il qi'j ex min nulkanunju' tzaqpib'l qk'etz; intoq qo ayon ti'ju' spik'un, ex naqx qlolj ati; qajb'iltoq spik'un, ex toj qlolj nqo b'eta'.

¹⁰In qxmaka'n qb'e kse'n mox twitz jun tapi, kuxi'xtej mixti' qwitz; tojxi'x wanq'ij q'ij nqo jawa' tz'aq naku'j qonik'an; b'a'nqo' extzun naku'j kyimniqo'.

¹¹Qkyaqil nqo xch'in kse'n txkup oso, nqo oq' naku'j paloms; nqo ayon ti'ju' kolb'il ex min nul kanun; nqo ayon ti'ju' tzaqpib'l, ex najchaq ta'.

¹²Matxi' qb'inchaye' myab'a'n twitza Dyos, axju' qile' inq'mante; nche tzaj qna'ne' qb'inchb'aje' twitza ex qojtzqi'ne' qile' myab'a'n.

- ¹³Matxi' qo oke' pi's ex min nqo b'ine' teya Nman Dyos, min xqaje' tu'n qoklpeye' ti'ja matxi' qmaye' tu'n qb'yon xjale' ex matz'el qpa'nqib'e' ti'ja, makub' qxima'ne' tu'n qsb'u'ne' kyi'j txqantl.
- ¹⁴Min nb'inchanjtztlte' tnik'alilti'j najchaq ta'tlte' tojxi'x tu'me'l, naq njatokpajte' axxi'x kyxol xjal ex mixti'tlte tnik'alilti'j.
- ¹⁵Matxi' kub'najte' ax, ex alkye neltpa'ntib' ti'j taq'wix inkub' alq'a'n. Myab'a'n sela' toj twitz Qman Dyos tej xtka'yinte min nb'inchanjtz tnik'alilti'j.
- ¹⁶Jaw lab'ti Qman Dyos tej tka'yinte mix-a'lo'te nonin toju' lu; jawtzun tiq'i'ntib' tu'nx tipumal ex axte kanb'an
- ¹⁷Mab'aj tktxu'ntib' naku'j tu'n kton k'uxb'il, matz'ok toksa'n kolb'il naku'j kutxb'il toj twi' mab'jo'k tu'me'l t-xel tu'n naku'j nok tq'o'n t-xb'alun xjo'w ex tzaj tq'oj b'a'nxi'x.
- ¹⁸Ktq'a' Qman Dyos tu'me'l t-xel teyile junjun kse'nxchaq til; kb'el ttz'e'ysa'n kywitzju' tajq'oj. Ktq'a' tu'me'l t-xel kyeju' nche el ik'onte; exqepe' najlqe' kyoj tnam toj ninnjab'.
- ¹⁹Kykyaqil xjal tzajx tjawetzq'ij ponx tkub'exq'ij, che nimal te Qman Dyos ajkyka'yinte toklen, qu'n tzul kse'n jun tñimal a' lmo'n tu'n jun kyq'iq' nimitipumal.
- ²⁰Tzul tzaqpilte tnam Syon kyuk'ilxi' kykyaqil tyajajil Jakob' aye' qama tz'anjtzi'j kyanmi tu'nju' kyil. Aku' Qman Dyos inq'mante ja'lu.
- ²¹A ntma'n Qman Dyos ja'lu: Kjel b'entti'j jun nyole' kyuk'i'le' ex kntziya'ye' lay che elwiq'i'ne' wipumale' ex nxnaq'tzb'ile' xinq'o'ne' kyeye' ex kye kyyajajile' tejumajx, chi Dyos.

Is 60

Tajwalil ak'a'j Jerusalen

- ¹We'ktza Jerusalen, qoptz'ajxa, qu'n matxi' tzul spik'un teya ex nqoptz'aju' tajwalil Qman Dyos tib'aja.
- ²Majx jupli qlolj twitz tx'otx', toj qonik'an ta'qe' nimaqtnam, atzu'n tib'aja kqoptz'ajel t-spik'umal Dyos ex ktenb'elju' tajwalil tib'aja.
- ³Che ulju' nimaqtnam toju' t-spik'umala, ex che ul nimaqkawil toj t-spik'umala ntzaj t-xe kya'j.
- ⁴Ka'yinxpe'ya ti'jileya: inkyb'u'yi'n kyib' kykyaqil ex che ul tk'etza. Tzmax najchaq che b'ajtzajela' tk'wala; chle'nqe' tmyala ajkyb'ajtzaj.

- ⁵Okxi'x tzalajela ajkyxi tka'yi'na, okxi'x nojel tanmiya tu'n tzalajb'il; che tzajel q'i'n k'uwenj kyoju' tnam toj ninnjab' teya, che kxe'l q'o'n kyq'inumal nimaqtnam teya.
- ⁶Nim txqan chej kamey che ul tk'etza tzajniqe' toj Madyan ex Epa; che b'ju'l kykyaqil aj Sab'a, iqa'n q'anpwaq ex sturak kyu'n, ex kkyq'a' tqanil tb'inchb'aj Qman Dyos tb'anilqexi'x.
- ⁷Che okyel kykyaqilju' rit toj Kyedar teya; che ajb'elju' rit toj Neb'ayot teya, tu'n kykub' tq'o'na te oyaj tb'anilxi'x tib'aju' q'olb'eb'l twitz Qman Dyos, majx tb'anilxi'x k'elela'ju' tja te k'u'lb'il tu'n.
- ⁸¿Alkyequetzu'n nche lipan naku'x muj, naku'j kse'nqe' paloms nchex lik'ik'in toj kyja?
- ⁹B'ark qekye' che ul junx, kyuk'i'l b'ark te Tarsis nejliqe' kywitz txqantl q'i'nqe' tk'wala xetzaj najchaq tu'n, tuk'i'l kyq'anpwaq ex kysaqpwaq te ninb'ilte Qman Dyos Xjan janche ajb'ena' aj Israel, ju' okq'onte toklena nimxi'x.
- ¹⁰Najchaq xjalqe' che jawil b'inchantetl nimaqtapi ti'ja, ex che ajb'el kynimaqkawil teya; b'a'nqa kub' tz'e'ysa'n twitza tu'n Dyos tej ttzaj ttx'u'jil ti'ja, atzu'n ja'lo matzajlaqjtk'u'j ti'ja tu'n tk'ujlail.
- ¹¹Che jqetelju' tjpele kukxju'; lay che jpet q'ijtl ex qonik'an, tu'n kytzaj q'i'n kyq'inumal nimaqtnam teya ex tu'n kyokxju' nimaqkawil kyuk'i'l txqantl tuk'i'la.
- ¹²Qa ati jun tnam min sajb'en teya, kb'el xitj; b'a'ntzun nimaqtnam, majx che b'ajel xitj.
- ¹³Lu ntma'n Qman Dyos te Jerusalem: Tzulju' q'inumal twi' witz Lib'ano tuk'i'la: e'tze tzaj, tzis ex tu'n tb'entju' njaye' xa'wanku'xi'x, tu'n tajwaletju' jakb'ela' nq'o'n nqane'.
- ¹⁴Che b'ju'l kyk'walju' eb'aj yajlanteya kb'el kyme'ssa'nkyib' twitza, ex kykyaqilju' ntoq che el ik'onteya che b'elmeje twitza ex kkyma' teya: Ninttanam Qman Dyos, Aya Syon te Dyos Xjan kye aj Israel, chechiku' teya.
- ¹⁵Lay kyej kolb'e'ntla, lay kyej ik'o'na ex lay kyeja tjunala, k'okyela tb'anilxi'x tejumajx wu'ne', ktenb'el tzalajb'il toja tejumajx.
- ¹⁶Kxel kyq'o'n nimaqtnam tb'anil wab'j teya ex ktzajel kyiq'i'n nimaqkawil kyq'inumal teya; k'eleltzun tnik'tza qa ayine' Dyos Manb'aj klolteya, qa ayine' Nim Wipumale' ja ajb'ena' Jakob', tzaqpilteya.
- ¹⁷Q'anpwaq kxe'l nq'o'ne' teya te t-xel q'ank'uxb'il, ex saqpwaq te t-xel k'uxb'il, ex q'ank'uxb'il te t-xel tze, ex k'uxb'il te t-xel ab'j. Kb'incha'ye' tu'n tkawin nak'b'il teya ex tu'n txi' iq'i'na tu'n ttzinunal.

¹⁸Lay b'injtz jumajtl q'oj kyxol xjal toju' ttx'otx'a ex lay tzajtl xitb'il toju' tx'otx' tzyu'n tu'na, okpe' k'okyel tq'o'na tb'i nimaqtapi ti'ja Kolb'il exqe' tjpele k'okyel tq'o'na kyb'i ajwalb'il.

¹⁹Min nojqelantl tu'n ttzaj k'ant q'ij ti'ja te q'ijtl, ex tu'nwt ttzaj k'ant xjaw ti'ja te q'onik'an, qu'n ayine' Dyos Manb'aj chin okyel te t-spik'umala tejumajx; ayine' Dyos Manb'aj, chin qoptz'ajele' ti'ja.

²⁰Lay kub' yupju' q'ij exju' xjaw teya, qu'n ayine' Dyos Manb'aj, chin okyel te t-spik'umala tejumajx; kb'ajel kytaxa'nju' tq'ijlalil tb'isa.

²¹Che okyel kykyaqilju' xjal toja te b'a'nxjal, che okyel tajawju' tx'otx' tejumajx, ikyqe' kse'n t-xul junwi' awal ku'x wawa'ne', taq'unb'en nq'ob' qe'ye' tu'n nyek'unteye' wajwalile'.

²²Che chmetelkye' jun tzb'ojtl xjal lu toj mutx'chaq; che chmetelkye' tal naqjte'x kyb'aj lu te jun nintnam. Knb'incha'ye' ayine' Dyos Manb'aj tu'n tb'ant lwiyl, tojxi'x tq'ijlalil, chi Dyos.

Is 61

Tqanil kolb'ilkye aj Israel

¹Ati T-xew Qman Dyos wuk'i'le', machin eltpa'ne' Dyos tu'n wajb'ene' te; machin tzaj tchq'o'ne' q'olte b'a'n tpakb'al kye prow, q'uqb'alte kyk'u'ju' nche oq', q'olte tqanil tzaqpib'l kyeju' jpu'nqe', tzaqpib'l kyeju' ate'kx toj kars.

²q'malte tqanilju' tq'ijlalil b'a'n tb'is tk'u'j Dyos aju' tq'ijlalil ajtok t-xel kye qajq'oj tu'n Qman Dyos Machin tzaj tchq'o'ne' q'uqb'alte kyk'u'ju' nche b'isun,

³q'olte kyoklenju' najlqe' toj Syon te t-xel b'is tu'n tok kyk'ok'sb'il te kytzalajb'il te t-xel oq'e'n, tu'n kyb'itzan b'itz te t-xel b'is. K'okyel tq'o'n kyb'i K'ol nche kanb'an, awa'nqe' tu'n Qman Dyos tu'n tyek'u'nte tajwalil.

⁴Che jawil b'inchetlu' ojtxi' xitjniqe', che jawil b'inchetju' ja ojtxi'tl xitjniqe', ex che b'incheteltju' nimaqtnam xitjniqe'.

⁵Che okyel kyq'o'ne' najchaq xjal xq'uqilkyeju' kyalu'ne', kytx'otx'e' ex kyawale'.

⁶Ex k'okyel q'o'n kyb'iye' te tpale Dyos te tmajin Qman Dyos. Kkynik'b'eye' kyq'inumal txqantl nimaqtnam ex che okyelju' kyajwalil wiqb'ilkyeye'

⁷Matxina' che yajtiye' ntanam ma'xi'x b'je'l kych'ixawe' ex mache ok i'li'ne', qu'mtzun kyk'ma'ye' txqan q'inumal toju' kytx'otx'e' ex che tzalajele' tejumajx.

⁸Qu'n nxi'x tzalaj Qman Dyos ti'ju' tnik'alilti'j, ex ineltik'u'n elq'a'n ex b'yojxjali'n. Ktzajel tq'o'n b'a'n tu'me'l t-xel kyeye' ex kjel b'entti'j jun tyol tejumajx kyeye'.

⁹Che okyelju' kyyajajile' nim kyoklen kyxol nimaqtnam. k'elelkynik' kykyaqilju' mache okka'yinky qe' jun tnamqe' ky'i'wla'ntl tu'n Qman Dyos.

¹⁰¡Inxi'x chin tzalaje' ti'j Qman Dyos! Majx machin tzalaje' ti'j Qman Dyos, qu'n machin tkole', ¡machin kanb'ane' tu'n! ikyqinju'ye' kse'n jun q'a xi' tmje tokx koron toj twi' ikyqine' kse'n jun txin xi' tmje mab'aj tb'incha'ntib' ex ate'k tu.

¹¹Qu'n kse'n nche tzaj ch'iy awal toj tx'otx' ex kse'n nche tzaj kyxul toj awal, ikytzu'n ktb'incha' Qman Dyos kanb'ab'l ex tu'n kyb'itzan kykyaqil nimaqtnam b'itz te tzalajb'il.

Is 62

¹Lay chin kyej numeye', tu'n nk'u'jlalile' ti'ja Syon, lay chin kub' qeye', tu'n nk'u'jlalile' ti'ja Jerusalen tzmax ajtul kykanb'ab'le' kse'n ajqsqix ex ajtul kolb'ilkyeye' kse'n jun ttxa'n tzaj nk'ant.

²Kyka'yi' nimaqtnam ajkyklete', kyka'yi' kykyaqil nimaqkawil kyajwalile'. K'okyeltzun q'o'n jun kyb'iy'e' ak'a'j aku' Qman Dyos k'okyel q'onte.

³Che okyele' te tb'anil tkoron nimaqkawil toj tq'ob' Qman Dyos.

⁴Lay q'manjtztl ti'ja: Kyejni leb'a'n chiwt, ex lay q'manjtztl ti'ju' ttx'otx'a: xitjni, atl kq'manjtzjelju' ti'ja: Tnam majx nkub' toj nwitz'e', ex kq'manjtzjel ti'ju' ttx'otx'a, Nxu'jile'. Qu'n aju'ya inxi'x kub' toj twitz Qman Dyos. atzunte k'okyel kse'n chmilb'aj teju' ttx'otx'a.

⁵Qu'n kse'n ajtmje jun q'a tuk'i'lju' txin nt-xmoxo'n, ikytzu'n kk'monjtzela tu'n Dyos te t-xu'jil, kjawil b'incha'ntla tu'n ex ktzalajel tuk'i'la, kse'n ttzalajb'il chmilb'aj ti'j t-xu'jil.

⁶Jerusalen, mache kub' nq'o'ne' xq'uqil kyib'aju' nimaqtapi ti'ja kkyma'n kukxju' q'ijtl ex qonik'an: Lan che kub'numeye' aye'ye' nche k'ulune' te Qman Dyos,

⁷lalun kyaje' tu'n tkub' qe tzmax ajtjaw tb'incha'ntlju' Jerusalen ex ajtb'inchante tu'n tajwalinjtz kyu'n kykyaqil xjal, chechi.

⁸Oje tma Qman Dyos tu'n ttzaj tq'o'n tb'anq'ob' nimtipumal kjalu: Lay wajtle' tu'n kywante tajq'oja ttriya ex tu'n lan txiky'k'wa'n najchaq xjal b'in taq'unb'en tq'ob'a;

⁹aye'xkye' che jawil b'uyinte kyawale', che wale' ti'j ex chin jawil kyajwali'ne'; kjawil kyb'u'yi'ne' ub'a ex che k'wal b'ine' kyoj tpen njaye' xjan, chi Dyos.

¹⁰kukyetze', kukyetze' kyoj ttzija, kyb'inchame' tb'e ntaname'. Chab'a kyb'inchame' nim b'e kyxtilsame'n kyi'q'imile' ab'j toj; kyq'onktze' techal txokb'ilkye nimaqtnam.

¹¹Intma'n Qman Dyos tpakb'alil tzmax japomna' b'aj twitz tx'otx' kjalu: Kymanxe' te nintnam Syon qa matxi' tzulju' klolte. Che tzajel tiq'i'n Qman Dyos ttanam matxitoq che tzaqpet tu'n chij.

¹²Kq'manjtz'el kyi'j aj Israel kjalu: Aju' xjan tnam, Aye' tzaqpi'nqe'tl tu'n Qman Dyos, ex kq'manjtz'el ti'j Jerusalen kjalu: A achb'ajilxi'xju' nintnam, aju' nintnam mya kyejni leb'a'n.

Is 63

Intz'e'ysa'n Qman Dyos kywitz tajq'oj

¹—¿Alkyetzu'n na'j saj B'osra, tanmi tnam Edom, tok t-xb'alun chmo'n tk'ikyaq, tzul nxi'x qoptz'aj t-xb'alun ojzeltel b'a'nxi'x? —Ayinweju'ye', in nma'ne' tpakb'alil kanb'ab'l ex nim wipumale' tu'n nkolone'.

²—¿Tiqu'ntzun kyaq ka'yin t-xb'aluna, kuxi'xtej matxi' b'ajb'eta tib'aj ub'a?

³—Ikju', machin b'ete' njunale' tib'aj ub'a, mix-a'lo'te sonin weye'; macheb'aj nwab'e'ne' wajq'oje toj ntx'u'jile' macheb'aj nwab'e'ne' tuk'i'l nq'oje, mab'jo'k txatju' kych'k'el tiju' nxb'alune' ex mab'ajtxa'j tkyaqilju' wi'je' toj.

⁴Makub' nxima'ne' qa jun q'ij knb'incha'ye' tnik'alilti'j matxitoq pon q'ij tu'n kytzaqpetju' ntaname'.

⁵Tzaj nka'yi'ne' ex mix-a'lo'toq onilweye'; majx njaw lab'tiye' tu'n mix-a'lo' onilweye'. Machin kanb'ane' tu'n nq'ob'e' maten wipumale' tu'n ntx'u'jile'.

⁶tuk'i'l ntx'u'jile' eb'ajkub' nb'lo'ne' nimaqtnam, eb'ajkub' nxitu'ne' tu'n nq'oje mab'aj qojli kych'k'el wu'ne' twitz tx'otx'.

T-xtalb'il Dyos kye aj Israel

⁷Wajb'ile' tu'n nyoline' ti'j tk'ujlalil Qman Dyos, tu'n kyxi' nb'itza'ne' ajwalb'ilte tu'n tkyaqilju' matxi' tb'incha qe, tu'nju' t-xtalb'il nimxi'x kye aj Israel, ti'nju' matxi' tb'incha tu'n t-xtalb'il ex tu'n nimxi'x tk'ujlalil.

⁸Tmate Dyos kjalu: Ntanam qe'weju'ye', e' nk'wale' lay che jawmiltz'uj wi'je', chij. Ex mache tkol,

⁹toj tkyaqilju' kyb'is. mya juntl saj tchq'o'n xklonkye; aku'te Qman Dyos saj. Mache ttzaqpi tu'n tk'ujlalil ex tu'n tlaqb'il tk'uj. mache jawtiq'i'n, mache jaw tchle'n. Ikytzun matxi' tb'inchaju' kukxu'.

¹⁰Aye'tzunkye mache ok pi's te Qman Dyos ex matz'ok kyq'o'n ttx'u'jilju'; qu'mtzun sok te kyajq'oj ex matzaj tq'o'n q'oj kyi'j.

¹¹Tzaj kynaju' tq'ijlalil ojtxi', tej tten Moyses tzaqpinkye ttanam, ex nche xjelun kjalu: ¿Jatzunta' Dyos klonte Moyses toj nin a' Nilo ju' k'ik'lel kyi'ju' ttanam? ¿Jata'ju' tzaj q'onte t-xew xjan te Moyses?,

¹²aju' b'inchante tu'n ttenju' tipumal tb'anilxi'x tuk'i'l Moyses, aju' xi' aq'punte ninnjab' kyeju' ttanam tu'n tten jun tpakb'alil ti'j tejumajx,

¹³aju' ik'xq'inkye t-xe ninnjab' ex min e'jaw xjilj, kse'nqe' chej nche b'et toj chq'ajlaj,

¹⁴ex kse'nqe' wakx ajkyku'tz toj plan tx'otx', ¿chechij. Aku'te t-xew Qman Dyos xaq'lulkye. Ikytzu'n xa't-xaqlu'n ttanam ex mab'injtz tpakb'alil ex tajwalil.

Na'j Dyos qanb'il tonb'il Dyos

¹⁵Nman Dyos, ka'yintza tzmax toj kya'j, tzmax toju' najb'il xjan ex tb'anil ja najla'ya. ¿Jatzunta' tk'u'jlalila nimxi'x ex tipumala? ¿Tzunju' ntna'ntoqa qi'je'? ¿Mamixtunti'tl tlaq'b'il tk'u'ja qi'je'?

¹⁶¡Ateju'ya qmane'! B'a'nqa minqo oktq'o'ne' Ab'raam te tk'wal, ex b'a'nqa minqotzaj tna'ne' Israel, ateju'ya qmane', Nman Dyos; ateju'ya tzaqpilqeye' kukxju'.

¹⁷¿Tiqu'ntzun ntjo'na'ya, Nman Dyos, tu'n qel txalpuje' ti'ju' tb'eya? ex tch'u'xsa'na qanmiye' tu'n lanlun qonimane' teya? Miltz'untztl twitza qeye' tu'n tk'u'jlalila qi'je' ajb'el qo'ye' teya ex kyi'ju' tnej qyajajile' etza'n tu'na.

¹⁸¡Naq ch'i'ntoj o'okye' tajawju' tx'otx'! Makub' kyaju'n qajq'oje' tjaya te k'u'lb'il.

¹⁹Maqokyaje' naku'j b'ajx kawina' qib'aje', kuxi'xtej b'ajx qiqaya'ju'ye' tb'ia.

Is 64

¹Naqwit txitlaqu'na kya'j ex tu'n tku'tza tu'n kyulu'lunju' witz teya ajtula,

²kse'n ajkyb'aj tz'e'yju' ch'i'x tu'n q'aq' mujqa kse'n ajtloqlon a' tu'n. K'eleltzun kynik'ju' tajq'oja ti'ju' tb'ia ex che lu'lulju' nimaqtnam twitza.

³Tej tb'inchanteya ti'xti' xob'ajilqe'x naqmix qnab'ene', tej tku'tza, eb'aj lu'lunju' witz teya.

⁴B'ajx b'injtza' ex b'ajx tz'ilwa'xi'tl qa atiwat juntl dyos ti'jxi'ya inwt che tb'incha'n ti'xti' lu o'nb'il kyeju' q'uqlok kyk'u'j ti'j.

⁵Intk'mo'n teju'ya nb'inchante b'a'n tuk'i'l tzalajb'il ex ntzajtna'n tu'n tb'inchanteju' tajb'ila. Matzaj ttx'u'jila qu'n mana' qo b'inchan ile'; matxi b'et q'ij nokqq'o'ne' ttx'u'jila.

⁶Qkyaqile' ikyqo'ye' kse'n xjal tz'il; tkyaqilju' qaq'unb'ene' b'a'n ikyqe' kse'n x'b'u'y tz'il; qkyaqile' xqo okye' kse'n t-xaq tze nb'je'l tz'aq, ex nqo'x kyiqane' b'yojxjali'n eqb'inchaye' naku'j tu'n kyq'iq'.

⁷Mix-a'lo'tlte nxina'nteya ex mix-a'lo'tl noktq'o'ntilil tu'n tqe tk'u'j ti'ja; qu'mtzun makub' tewa'ntib'a qeye' ex maqo kyej tq'o'na tu'n kypaju' qb'inchb'aje' myab'a'n.

⁸Tu'npetzunju' aya qmane', Nman Dyos; tx'otx' qo'qe', ateju'ya b'inchal k'wil; jaya kub'inchanqeye' qkyaqile'!

⁹Nman Dyos, lalun q'ojinxi'xa qi'je' ex lalun tzaj tna'ntla qb'yoj xjali'ne'. ;O'ttanam qo'na'ya!

¹⁰matxi' che kyej chq'ajlajixu' xjan nimaqttanama naq tik'lentlju' Jerusalen kub'ni xitj.

¹¹Kub' xitju' najb'il xjan tb'anilxi'xtoq tu'n q'aq' janajwalinjtzat'oqa kyu'n ojtxi' qchmane'. ;Tkyaqilju' nxi'xtoq qo tzalaje' ti'j, xitjniqe'tl!

¹²¿Mixtzunti'x ktb'incha'ya tu'n tkyaqil ja'lu, Nman Dyos? ¿Mamixti'xte ktma'ya tu'n ex maqob'el tme'ssa'n xi'xtla tejumajx?

Is 65

B'ajsab'l Kyeju' B'inchal Myab'a'n

¹Intma'n Qman Dyos kjalul: Aye'ju' mixti'xi'te tzajkyqani'n weye' xe kub'san nwitzel; machin jyete' kyu'nju' b'ajx chin kyjoya'xi'ye' nejtl. Te jun tnam b'ajx kub'sana' nwitzel' xnanma'ne' kjalul: Luqine' lu nchije'.

²B'aj q'ij wu'ne' xinq'o'n nq'ob'e' tu'n ttzaj wiq'i'ne' jun tnam pi's ljo'ntoq tb'e, myab'a'n axnxitiq'i'nju' ttab'l myab'a'n;

³jun tnam nwitzku'xi'xe' in oka'toq tq'o'n ntx'u'jile' kukxju'; intoq kub' tq'o'n chojb'il kye witzleb' kyoj awal ex intoq kub' ttz'e'ysa'n sturak kyib'aj q'olb'eb'l tzq'ajsa'n loq';

⁴intoq kub' qe kyxol muqb'il ex nb'aj qonik'an tu'n kyoj e'wb'il intoq ch'yon tchib'jil b'och nojni tk'wil tu'n ta'l chib'j tzu'wtl.

⁵Intma'n kjalul: Axtzun tenkja'ya na'tz, lalun chin tzaj tyeku'na; qu'n xjanqinxi'xwe', chij. Ikyqe'kye xjalju' lu kse'n q'aq' nk'ant nb'aj q'ij; in okkyq'o'n ntx'u'jile' naku'j sib' toj qwitz.

⁶Tkyaqiltzunte' lu tz'ib'a'ntl nwitzel', ex lay naqwit kb'el nchle'n nq'ob'e'; k'okyel nq'o'ne' tu'mel' t-xel kye,

⁷tu'n tpaju' b'yojxjali'n xkyb'incha ex xb'aj kyb'incha'n kyman. E'b'aj tz'e'ysan sturak kywi' witz ex b'jo'k kyq'o'n ntx'u'jile' kywi'witz. Nejtl che okyel toj xjel wu'ne' kkychja'tzuntz toj kyil, chij. Aku' Qman Dyos q'mante.

Ttziya Qman Dyos tu'n ttzaj tq'o'n k'i'wb'il

⁸Intma'n Qman Dyos kjalul: Qa nim ta'l ub'a ati min nkub' kytaxa'ju'nkye xjal, qu'n nim b'in inel toj. Ikyytzunwe' knb'incha' tu'n nk'u'jlalile' kyij'ju' nmajine'; lay kub' nxitu'ne' tkyaqilju' nintnam.

⁹Knb'incha'ye' tu'n kychmet tyajajil Jakob' ex tu'n kyten xjal aj Juda najal kywi'witz weye'. Aye' sk'o'nqe' wu'ne' che tzyulteju' tx'otx', che najalju' ajb'el weye' twitz.

- 10**Nim txqan tritju' njon wi'je' che tenb'el toju' b'ya' Saron ex che wal kywakyix toju' b'ya' Akor.
- 11**Aye'tzunkye' nelkypa'n kyib'e' wi'je' ex nik'tna'lju' witz xjan weye' kyu'ne', nkub' kyq'o'ne' wab'j ex b'in kywitz Kad ex Meri, aye' witzleb' janche qanina' xjal kyswert,
- 12**myab'a'n tzul kyeye': che kb'el b'yo'ne' tu'n k'u'xt'e'nb'il. Qu'n e'ntxokye' ex min ntzaj kytzaq'we'ne'; nyoline' kyeye' ex min nkub' kyb'i'ne'; xikyb'incha'ne' min nkub' toj nwitz'e', a jawkysk'o'nju'ye' nel wik'u'ne'.
- 13**Tu'ntzunju' nxinma'ne' kyeye': Ktenb'el kywaju' nche ajb'en weye', aye'tzunkye' che okyele' twitz we'yaj; ktenb'el kyk'wa'ju' ajb'el weye', aye'tzunkye' che najele' tu'n k'waj; che tzalajelju' ajb'el weye', aye'tzunkye' k'el el kych'ixawe';
- 14**che b'itzalju' ajb'el weye' tu'nju' tzalajb'il ati toj kyanmi, aye'tzunkye' che xch'ile' ex che oq'ele' tu'n b'is ex yajb'il nik'xkyu'ne'.
- 15**K'ajb'elju' kyb'ie' kyu'n sk'o'nqe' wu'ne' tu'n ttzajkytxko'n taq'wix ex kamik kyij txqantl xjal, aye'tzunwe' nmajin knch'exb'eye' kyb'i.
- 16**Alkyexku' xjal toju' tnam lu matqani jun k'i'wb'il, ktzajel tqani'n weye' ayine' Dyos njapun nyole'; ex alkyexku' xjal toju' tnam lu matma jun tyol tu'n tjapun tu'n, ktma' toj nb'ie' ayine' Dyos njapun nyole'. Mab'jik'tna'lju' yajb'il e'tena' ojtxi', lay tz'ok nka'yi'n jumajtle' yajb'ilkye.
- 17**Kyka'yintzpe'ye', kb'el nb'incha'ne' jun ak'a'j kya'j ex jun ak'a'j tx'otx'. K'ik'el tna'lte' matxi' b'ajik', mix-a'lo'tlte ktzajel na'nte.
- 18**Che tzalajxe' tejumajx tu'nju' kb'el nb'incha'ne', qu'n knb'incha'ye' jun Jerusalem tzalajb'il ktenb'ela' ex knajal jun tnam tuk'i'l tzalajb'il toj.
- 19**Kchin tzalajelku'we' ti'j Jerusalem ex knna'we' tzalajb'il ti'ju' ntaname'. Lay b'injtz jumajtl oq'e'n toj ex lay b'injtztl sich' tu'n b'is.
- 20**Mixti'tlte k'wal okwit kyimel b'o'sx, ex mixti'tlte tijwnaq laywit japun tchwinqlal. Ku'xunte' qama kyim ajtel jo'naq ab'q'i, qatzun min xjapun toj jo'naq ab'q'i, qani'n myab'a'n tib'aj.
- 21**Kjawil kyb'incha'n xjal kyja ex che najal kyoj, k'okyel kyawa'n tqan ky-ub'a ex che wal ti'j.
- 22**Mya junwt kjawil b'inchante ja ex junxi'tlwit knajal toj, mujqa junwt k'awal ex junxi'tlwit kwal ti'j. Ktenb'el tchwinqlalju' ntaname' nimtoj kse'n junwi' tze, kche walju' ntaname' ti'ju' kyaq'unb'en

²³Lay kub'najte' kyaqunb'en ex lay che kyim kyk'wal qa na'mxtoq tb'aj kychwinqlal, qu'n aye' kyyajajilju' oje che tk'i'wla Qman Dyos, ex ikyche tenb'ela'ju' kyyajajil che ul yajxi'tl.

²⁴Na'mtoqpe' kytzaj yolin weye', chin xe'l tzaq'wiye' kye che b'elnb'i'ne', na'mxtoq kyb'aj yolin.

²⁵Che walju' xo'j junx kyuk'i'l qpoj tman rit, kwal k'ulju' b'alun kse'n wakx, atzu'n kan kwal tx'otx'. Mix-a'lo'te jun kb'inha; taq'wix te juntl twi' witz xjan weye', chi Dyos.

Is 66

Ik'b'ilte k'u'lb'il mya Ax

¹Intma'n Qman Dyos: A nq'uqb'ilju'ye' kya'j atzu'n tx'otx' kykub'el nqane'. ¿Jatzun kb'entela' tjaw kyb'inha'ne' jun njaye'? ¿Jatzun kb'entela' tkub' kyb'inha'n jun najb'ile' jatu'n wojlana'ye'?

²¿Ayinku'ye' nb'inchante tkyaqilju' ti'xti' lu, ikytzu'n tzyeta' kyten! Ayine' Dyos Manb'aj nchin q'mante. Aweju'ye' xjal noknka'yi'naju' prow nnanjtzi'tj tanmi intnima'n nyole'.

³Ate'tzunkye xjal nkub' kyq'o'n jun tman wakx te chojb'il, ex nkub' kyb'yo'n jun xjal; nokx kyxyu'n tqul jun rit ex nel kytoqi'n twi' jun tx'yan; nkub' kyq'o'n kyoyaj twitz awal k'ok'e'kywitz ex nkub' kyqo'n tchk'el b'och; nkub' kytz'e'ysa'n sturak, ex nche k'ulun te jun witzleb'. Aye' e'sk'onte kyb'e lu inxi'x kub' toj kywitz, tu'n kyb'inchante tkyaqil ja'lu.

⁴Ikxwe' knsk'a'ye' yajb'ilkye, ktzajel nq'o'ne' nxi'x che xob' te kyib'aj. Qu'n e'tzaj ntxko'ne' ex mix-a'lo' tzaj tzaq'wi, nyoline' kye ex mix-a'lo' kub'inte; xikyb'inha'nju' min nkub' toj nwitz'e', a jawkysk'o'nju' nnel wik'o'ne', chi Dyos.

Tz'e'ysb'il witzb'aj ex tzaqpib'l

⁵Kyb'inku'ye' tyol Qman Dyos, aye'ye' nkynima'ne' tyol, kjalu: Ate' junjun kywnaqile', aye' nche ik'onkyeye', ljo'n toj kyq'ije' kyu'n tu'nju' nche k'ulune' weye', inkyma'n kjalu: Yek'umtzun Qman Dyos tajwalil; qajb'ile' tu'n qka'yinteye' nche tzalaje', chechij. Naqtzun che b'el ch'ixwitl.

⁶Ate' inxi'x jukin ntzaj toju' nintnam,aju' tq'ojq'ojil ntzaj toju' ja te k'u'lb'il, tq'ojq'ojil twi' Qman Dyos te' ajttz'e'ysante kywitzju' tajq'oj toj kyil.

⁷Itz'ji tal Syon toj junkmuj na'mxtoq ttzyet tch'yon taq'lenal.

⁸¿Alkye oje b'inte kse'n lu? ¿Alkye oje lonte kse'n ja'lu? ¿Ma jawb'ent jun nintnam toj jun q'ijx? ¿Ma naq toj jun kmujx jawa' b'ent jun tnam? Atzunte Syon tej ttzyet tna'nte k'ixk'oj lwiyxix e'itz'ji tal.

- ⁹¿Se'n taq'witzun ajnmaqonte toqwe' tu'n lalun che itz'ji, extzun wu'ne' nche itz'ja?', chij. Aku' Qman Dyos inq'mante.
- ¹⁰Che tzalajxe' tuk'i'l Jerusalen, che tzalajxe' tuk'i'l, kykyaqile' nkyk'u'jla'ne', kymujb'am kyib'e' toju' ttz'alajb'il kykyaqile' matxi' che oq'e' ti'j.
- ¹¹Ex ktq'uqb'a' kyk'u'je' kse'n jun txub'aj tzmax ajkykyaj tzalaje' tu'n
- ¹²Qu'n ayine' Dyos Manb'aj nchin yolin. Knb'inha'ye' tu'n tul nak'b'il te kse'n jun nin a', ex kyq'inumal nimaqtnam kse'n jun t'nimal a' nxi'x piq'chaj. Che k'a'chanjtzele' tu'n, che kxel tchle'ne' toj tq'ob' ex che b'ajel tz'u'li'ne' tu'n kyib'aj tqan.
- ¹³Oknq'uqb'a'ye' kyk'u'je' kse'n ntq'uqb'a'n jun txub'aj kyk'u'ju' tal, ex kqeb'el kyk'u'je' toj Jerusalen,
- ¹⁴Che tzalajele' ajkyka'yinteju'ye' lu, che tzalajel junmajtl kyxmilale' kse'n itzaj Ktyek'u'te Qman Dyos tipumal kyxolu' tmajin Exju' tq'oj kyi'ju' tajq'oj.
- ¹⁵Qu'n toj q'aq' tzula' Qman Dyos, naku'j xkyeqchanpach kykarwaj, majx ktzajel tb'ajsa'n tk'ayil ttx'u'jil ex naku'j q'aq' tz'e'ysb'il witzb'aj tzultq'o'n.
- ¹⁶Che okyel tq'o'n Qman Dyos kykyaqil xjal toj xjel tuk'i'l q'aq', kb'el ttz'e'ysa'n kywitz kykyaqil xjal tu'n tk'u'xtx'e'nb'il ex nim che kb'el tb'yo'n.
- ¹⁷⁻¹⁸Intma'n Qman Dyos kjal: Aye'kye' nkyxjansa'nkyib' ex nkyxtilsa'nkyib' tu'n kyok toj k'u'lb'il kye witzleb' kyoj awal lepchqe'x ti'ju' jun nb'et kyxol, aye' nche ch'yon kychib'jil b'och ex ich' mujqa kychib'jil txqantl txkup majx che b'elnajset tejumajx, qu'n wojtzqi'ne' kyb'inchb'aj ex kyxinb'e'tz. Chin ultzuntze' ayinku'ye' b'uyilkye kykyaqilju' tnam ex nimaqtnam, che ultzuntz ex kyka'yi' wajwalile'.
- ¹⁹Kxe'l nq'o'n jun techlale' knq'a'ye' anb'il tu'n kytzaqpaj junjun ex che kxe'l'nchq'o'ne' kyoju' nimaqtnam: toj Tarsis, toj Lib'ya, toj Lidya, aju' tx'otx' ja b'a'n che smajin xjal, toj Tub'al, toj Kresya ex kyoju' tx'otx' najchaq toj ninnjab', aye' b'ajx kyb'ia' jun pakb'ab'l wi'je' ex b'ajx kyila' wajwalile'; aye'tzun che kxelq'mante wajwalilju'ye' kyxol nimaqtnam.
- ²⁰Che ul kykyaqilju' kywnaqile' kyu'n che b'ajtzajel kyoj kykyaqil nimaqtnam, kyi'j b'anchej, kyoj karwaj, kyi'j literas, kyi'j chej mul, ex kyi'j kamey. Che ul te jun oyaj weye' toj Jerusalen, ju' witz xjan weye', kse'nqe' oyaj nche tzaj kyi'q'i'n aj Israel kyoj b'itidor xnu'l toju' njaye' te k'u'lb'il. Ayine' Dyos Manb'aj matxi' chin q'mante.
- ²¹Che jawil nsk'o'ne' junjun kyxol tu'n kyok te pale ex onilkye pale. Ayine' Dyos Manb'aj matxi' chin q'mante.
- ²²Ex intma'n Qman Dyos kjal: Kse'n ak'a'j kya'j ex ak'a'j tx'otx' kb'el nb'inha'ne' che tenb'el tejumajx, ex ikx che tenb'elju' tyajajila exju' tb'ia' tejumajx.

²³ex atl junjun xjaw toju' q'ij ak'a'j xjaw, ex atl junjun sman toju' q'ij te ojlab'l, kykyaqil ichan che ul kub'sal tziplqe' nwitz'e'. Ayine' Dyos Manb'aj matxi' chin q'mante.

²⁴Che b'ju'l ex che kyla' woqo'j qe'tlju' kyimni tu'n tpaj b'ajkub' kypi'sa'n kyib' nwitz'e'. Lay che kyimju' xchuq' che ch'yolkye, ex lay yupju' q'aq' ntz'e'ysankye. ¡lky'b'ilxi'x che elela' kye kykyaqil xjal!, chi Dyos.

Jer

Jer 1

Ch'i'n chik'b'ab'l

¹Aye' tyol ex tb'inchb'en Jeremiy ja'lu, tk'wal Ilkyiy. Tzajni Jeremiy kyxol kyyajajil pale najlqe'toq toju' tnam Anatot, toju' tnej kytx'otx' tyajajil B'enjamin.

²Tzaj yolin Qman Dyos te Jeremiy tej ljo'ntoq oxlajoj (13) ab'q'i nkawin Josiy, tk'wal Amon, toj Juda.

³Ex tzaj yolin Qman Dyos te, toju' tq'ijlalil ntoq kawin Joakyim, tk'wal Josiy toj Juda, tzmax tjapun junlajoj (11) ab'q'i nkawin Sedekyiy nimaqkawil toj Juda, toj tjwe'yi'n xjaw teju' ab'q'i lu, tej kyxiq'i'n xjal aj Jerusalen toj juntl tnam.

Txokli Jeremiy tu'n Qman Dyos

⁴Tzaj yolin Qman Dyos weye' ex tma:

⁵Sk'o'ntla wu'ne' na'mxtoq tok iqa'n twi'ya tu'n ttxuya; na'mxtoq titz'jiya, matxi'toq tz'el npa'na; xima'ntltoq wu'ne' tu'n toka te nsanjelale' kyxol nimaqtnam. Chij.

⁶Ayintzunwe' xintzaq'we'ne': ¡Nman Dyos! ¡Tzmana' ku'xunqinwe' ex min nb'ent nyoline'! Nchije' te.

⁷Atzunte Qman Dyos tzaj tma'n: Lalun tmaya qa tzma ku'xuna. Kxe'lta ja matxa' nchq'o'na, ex kxe'l tma'na knchaq'e' teya.

⁸Mix-a'loqe tu'n t-xob'a'ya, kna' chin tenb'ilwe' tuk'i'la klolteya. Ayine' Dyos Manb'aj nchin q'mante. Chij.

⁹Tzajtzun tnuqpi'n Qman Dyos tq'ob', okttzyu'n ntziye' ex tma weye':

¹⁰Che kb'el nq'o'ne' nyole' toj ttziya. Kxe'l nq'o'ne' toklena ja'loxi'x kyib'aj kawb'il ex nimaqtnam, tu'n t-xb'oqinteya ex tu'n tik' t-xona, tu'n tkub' ttx'u'yi'na ex tu'n tb'aj t-xitu'na, ex ikx tu'n tjaw tb'inha'na ex tu'n tkux tawa'na. Chij.

¹¹Tzaj yolin Qman Dyos weye' ex tma: Jeremiy, ¿Titi' nxitka'yina? Chij. Jun tq'ob' tze almendro nchije' te.

¹²Iku', ax tyola. Qu'n chin xq'uqile' tib'aju' nyole' tu'n tjapun. Chi Qman Dyos.

¹³Tzaj tma'ntl Qman Dyos weye' tkamaji'n: ¿Titi' inxi' tka'yi'na? Chij Jun k'wil nxi'x loqlon, xi' ttzaj qomtz'aj tzmax toj tb'a'nq'ob'kya'j. Nchije' te.

¹⁴Tzajtzun tma'n Qman Dyos weye': Tzmax ktzajela'ju' taq'wixil toj tb'a'nq'ob'kya'j kyib'aj kykyaqilju' najlqe' toju' tx'otx' lu.

¹⁵Axxi'x, ayine' Dyos Mab'aj che tzajel ntxko'ne' kykyaqilju' kawb'il te toj tb'a'nq'ob'kya'j. Che ulju' kynimaqkawil che b'elkyq'o'n kyq'uqb'il te kawb'il

ttziku' Jerusalen, twitz tkyaqilju' nintapi ti'jile ex kywitz tkyaqil nimaqtnam toj Juda.

¹⁶A tz'e'ysb'il witzb'aju' knchaq'e' kyi'ju' aj il lu machin kyej kykolb'ine', makub' kytz'e'ysa'n sturak ex mache k'ulun kye junxi'tl dyos aye'x e'kub' b'inchankye.

¹⁷Atzunta kuwsam tib'a; kutxi'ya q'malte kye tkyaqilju' knchaq'e' teya. Lalun xob'a kye, qu'n qatzun min klu'lula wu'ne' kywitz.

¹⁸Texju' q'ij ja'lo kb'el nq'o'na naku'j nintnam kuwsa'n, naku'j tqan ja k'uxb'il, naku'j nintapi q'anku'xb'il, tu'ntzun tokwe'ya kywitz kykyaqil xjal toju' tx'otx' Juda: kwitzju' kynimaqkawil, e'nejenel, e'pale ex kywitz kykyaqilju' xjal.

¹⁹Kjawil kyi'nkyib' ti'ja ex lay kub'ti'ja kyu'n qu'n chin tenb'ilwe' tuk'i'la klolteya. Ayine' Dyos Manb'aj nchin q'mante. Chi Qman Dyos.

Jer 2

Min njapunju' tyol Dyos kyu'n aj Israel

¹Tzaj yolin Qman Dyos weye' ex tma':

²Kutxi'ya ex q'manxa toju' nintnam Jerusalen; xch'inxa kye tu'n kyb'inte b'a'nxi'x kjalu: ¡Lu ntma'n Qman Dyos! Na'n wu'ne' tej intoq nxmoxo'na, intoq nimana weye', tej tok nq'o'na te nxu'jile', intoq chin tk'u'jla'na tzaj lpeya wi'je' toj chq'ajlaj, toju' tx'otx' min njaw tawal.

³Xjansa'nqe'toq aj Israel nwitz'e', atoqte tb'anilxi'x twitz wawalju'ye'. Qa atitoq jun naq'pon tq'ob' ti'j, intoq kub' ntz'e'ysa'ne' twitz intoq tzaj nq'o'ne' yajb'il tib'aj. Ayine' Dyos Manb'aj nchin q'mante, chiku'ya kye, chi Dyos.

⁴Kyb'intze' tyol Qman Dyos, tyajajil Jakob', kykyaqile' toj tja Israel.

⁵Lu ntma'n Qman Dyos kyeye': ¿Titi' myab'a'n elyal wi'je' kyu'n ojtxi' kyyajilb'ene', tu'n elkypa'n kyib' wi'je'? Eb'ajx lpe kyi'j dyos mixti'x kyajb'en, ex aye'ku' e'ok mixti'x kyajb'en.

⁶Min b'ajx kyk'u'j tu'n kjyon wi'je', extzun e'etzwiq'i'ne' toj Ejipt, exi' wiq'i'ne' toj chq'ajlaj toj tzqij tx'otx', nim xaq toj, mixti' a' toj, xob'ajilx mix-a'lo' najli ex mix-a'lo' nb'et toj.

⁷E'tzaj wiq'i'ne' toju' tb'anil tx'otx' lu, tu'n kywan ti'ju' tawal njaw ti'ju' tb'anil twitz awal njaw twitz. Aye'tzunkye naqxe ul tz'ilsalte ntx'otx'e', matz'el wik'u'ne' ntx'otx'e' lu tu'n kypa.

⁸Min ejyonju' pale wi'je', mixti' elkynik'ju' xnaq'tzal toj ntaname' weye', jawkyi'nkyib'ju' nejenel wi'je', toj tb'i B'aal e'yolina' nsanjelale' ex ek'ulun kywitz witzileb' mixti' kyajb'en.

Tzyet q'oj tu'n Qman Dyos ti'j Israel

⁹Qu'mtzun, ayine' Dyos Manb'aj: Ktzyetel jun q'oj wu'ne' kyi'je' ex kyi'j kychmane'.

¹⁰Kupekyxi'ye' kyoju' swejtx'otx' toj ninnjab' tkub'exq'ij, kychq'onx junkye' tu'n tkyaj ka'yilte b'a'nxi'x, qa nb'inchet ikjalu:

¹¹Qa ati jun nintnam nimal kye junxi'tl dyos matxi' tch'exb'e tdyos. ¡Extzun mya dyosqe'! Atzu'n ntaname' matxi' chin kyej tq'o'ne', ayine' kyajwalil, naqx tu'n kypaj witzileb' mixti' kyajb'en.

¹²¡Xob'xa kya'j te ja'lu! ¡Tzajx tchi ti'ja! Ayine' Dyos Manb'aj nchin q'mante.

¹³Kab'e' il matxi' tb'inchaju' ntaname': machin kyej kykolb'i'ne', ayine' t-xiklil a' itz', aye'x eku'x b'inchankye kyxoch min b'ent tk'u'yit a' kyoj qu'n inex a' kyxe, chi Qman Dyos.

Tililju' kypi'sal aj Israel

¹⁴Myana' lq'o'n majinte' Israel; myana' tk'wal lq'on majinte' ¿Tiqu'ntzun xa'q'i'n tkyaqilju' ati te?

¹⁵¿Titi'qu'n nche oka' tzaqpaju' ajq'oj kyi'j, naku'j b'alunqe' nxi'x che tzanun? B'ajjub' kyxitu'n ttx'otx' b'jo'k q'o'n kyq'aq'alju' nimaqtnam ex mix-a'lo'te kyejten kyoj.

¹⁶Kub' pa'n twi'ya, kyu'n xjal aj Menpis ex aj Tapnes.

¹⁷Matzaju'lu ti'ja, tu'n tpaj ãin kyej tkolb'e'na ayine' Dyos Manb'aj, tib'aja intoq nãaqlu'na toj b'e.

¹⁸Tzun ja'lu, ¿ti'tzu'n tkanb'a'ya tu'nju' kxe'la Ejipt k'wal ti'ju' nin a' Nilo? ¿Titi' ktkanb'a'ya tu'n kxe'la Asirya k'wal ti'ju' nin a' Ewprates?

¹⁹Kb'el tz'e'ysa'n twitza tu'nx tb'inchb'ena myab'a'n axju' tpi'sila kxe'l q'onteya toj q'aq'. Ximanku'pe'ya, k'elil tnik'a ti'ju' myab'a'n ex yajb'il, saj tu'nju' ãinkyej tkolb'i'na ex tu'n min xnimana weye', ayine' Dyos Manb'aj tib'aja. Ayine' Dyos Manb'aj te tkyaqil ipumalj nchin q'mante, chi Qman Dyos.

Kypi'sal aj Israel

²⁰Matxi' b'et q'ij jaw ti'ntib'a wi'je', min taja tu'n nxitb'i'na. Tmaya: Lay chin ajb'enwe', chija. Matz'ajpajina nwitz'e' Kywi' nimaq witz ex kyjaq' tze pujin kyxaq.

²¹Ku'x wawa'na kse'n junwi' tb'anil lob'j ub'a, kse'n tijajil lob'j ub'a tb'anilxi'x. ¡Atzunta matxi'xi'x kub' ãk'ostiya, min inetl nnik'e' teya!

²²B'a'npetzunqa mattx'ajtib'a toj ta'l tza'j exqa mache ajb'en chukchaq q'eq tu'na; kukx ttente ttz'ilil tilju'ya nwitz'e'. Ayine' Dyos Manb'aj nchin q'mante.

23 ¿Se'n taq'wi tu'n tmanteya: Mya tz'ilqinwe' b'ajx chin k'uluna'we' kywitz mya dyos qe', chiwta? Na'ntzpe'ju'ya tu'me'l se'n anq'ina'ya toj b'ya', ximankupe'ya tkyaqilju' matxi' tb'inchaya aya kamey ojgel b'eta inel tpa'ntib'a ti'ju' tb'eya;

24 toj k'ul ttxu b'ur naq'li toj chq'ajlaj inxi'x xepjne naqwit ti' tu'n txitwan. Kse'n qa nxky'aqlin, mix-a'lo' kb'entel tjk'u'jte. Qama jyon jun b'ur ti'j, mixti' tu'n tel b'aj ti'j: qu'n toju' tq'ijlalil t-xky'aqli'n k'okyil yala' tu'n.

25 ¡Israel, lalun tk'ixb'sa' tqana tu'n tojqelan mixti' t-xajab'a, lalun ku'x tzqij toj tqula! Atzunta tmaya: Lay, lay kyajte' wu'ne'; inchin laqjwe' kyiju' min ojtzqi'n kwitz ex chin xe'le' kyuk'i'l, chija.

B'a'n tu'n ttz'e'yset kywitz aj Israel

26 Ikse'n eleq' inel tch'ixaw ajtelyal, iktzu'n k'elila' tch'ixaw Israel, tkyaqilju' tnam, e'nimaqkawil, e'nejenel, e'pale exqe' sanjelal;

27 qu'n nxikyma'n te jun tze: Aya nmane', chechij, atzu'n te jun ab'j: Aya ntxuye', chechij. Atzu'n weye' nin nche tzaj ka'yin, naq kytze'lkyi'j ntzaj kyq'o'n. Qatzun xi' ttzaj xob'ajil kyij, ntzaj kyma'n weye': ¡Kuttzaja klol weye'! chechij.

28 Aj Juda, ¿jatzun ta'qe' kydyose' e'kub' kyb'inha'ne'? ¡Txqana' kydyose' kse'nx kyajlalju' nimaqtnam toj Juda! ¡Kuna'tzun kytzaj qa che kletile' kyu'n aj tulju' taq'wixil kyije'!

29 ¿Ti'tzu'n nkyq'ojine' wi'je', kykyaqilna'kye' majaw kyin'kyib'e' wi'je'? Ayine' Dyos Manb'aj nchin q'mante.

30 Mixti'x oka' tz'e'ysb'il kwitz kyk'wale' kub' nq'o'ne', qu'n min sok kynab'le'. E'kub' kyb'yo'ne' sanjelal naku'j tx'u'j b'alunqe'ye'.

31 (Ex ikxqe'ye' najlqe'ye' toju' tq'ijlalil ja'lo, kyb'intze' tyol Qman Dyos.) Israel, ¿Ma ojetzun chin okxi'ye naku'j chq'ajlaj teya?, ¿mujqa te jun tx'otx' qxopin? Ntanam ¿tiqu'n inkyma'ne': Tzaqpi'nqo'qe'; milo najchi'j tu'n tanjqije' tk'etz' chechije'.

32 ¿Ma jakutzun tzik' kynal tachb'il jun qpoj qya tu'n? Atzunte' ntaname' matxi' b'et q'ij tik'len nna'le' tu'n.

33 ¡Majxpe'tzun tojtzqi'na b'e ajt-xi'ya jyolkye ichan! ¡Xnaq'tzala toju' xnaq'tzb'il taq'wix!

34 B'ajni txa'ju' ti'ja toj kyck'elju' prow ex mixti' kyil, toj kyck'elju' min xe' elyal toj kyil tu'na.

35 In petzun tma'ntla: Mixti'we' wil. Min nq'ojintl te Dyos wi'je', chija. Tu'ntzu'n ntma'na qa mixti' tila, k'okyel toj xjel wu'ne'.

36 ¿Tiqu'n nxi'x oktilil tu'na tu'n tch'exb'enteya tuk'i'la? Ikx k'elel tch'ixawa tu'n Ejipt kse'n el tch'ixawa tu'n Asirya.

³⁷K'anjetz ti'ja Ejipt toj tch'ixawa b'a'nxi'x, qu'n matxi' che el wik'u'nwe' ja matxi' tz'oka' qe' tk'u'ja, ex mixti'te' ktkanb'a'ya kyuk'i'l, chi Dyos.

Jer 3

Matz'el kypa'n kyib' aj Israel ti'j Qman Dyos

¹Chi Qman Dyos: Qama kub' tpa'ntib' jun ichan tuk'i'l t-xu'jil ex mamjeju' qya tuk'i'l juntl ichan, lay kub' tmujb'a'ntl tib'ju' tnejel ichan tuk'i'l. ¡Mixyab'a'n tu'n tb'inchet ja'lu toju' tx'otx'! Atzunta Israel, matxi' tz'ajpajina kyuk'i'l txqan ichan, ¡tajb'iltzuntla tu'n tanjtzt'i'ja ja'lo nk'etze'! Ayine' Dyos Manb'aj nchin q'mante.

²Ka'yinqe'xpe'ya witz spajlqe', ka'yinx a b'a'nxi'x: ¿jatzunja min sajpajina'ya? Kub' qeya naku'j aj Arab'ya toj chq'ajlaj, intoq che tayo'na ichan k'u'jla'nqe' tu'na ttzi b'e. Makub' ttz'ilsa'na tx'otx' kyu'n ajpaji'n taq'wix nche tb'inchana.

³Qu'mtzun min ntzajtl jb'al toj jb'alil. Majx nkub' tleb'a'n tib'a kse'n jun qya ajpajil; jinwtlo kub' tch'ixwe'n ch'i'na!

⁴Tzqeku' intoq tma'na weye': Nman, wamiw toj nku'xumale',

⁵¿ma kukxtzun ktx'u'jilju'ya? ¿ma majxtzun kxe'l tq'o'na tq'oja toj tk'u'ja? Chija. Intoqtzun tma'nju'ya lu, ex intoq che tb'incha'na tkyaqil myab'a'n. Chi Qman Dyos.

Txokon Qman Dyos tu'n tanjtzt'i'j kyanmi aj Israel ex aj Juda

⁶Tzaj tma'n Qman Dyos weye' toj tq'ijlalil tkawin Josiy: ¿Matxi' tilju'ya xtb'incha pi's Israel? Xi' kywi' nimaq witz ex kyjaq' tze pujin, ex aq'wi ajpajil.

⁷Nchiwe' qatoq k'anjetzt'i'j nk'etze' tb'ajlenxi' tb'incha'n tkyaqilju' il lu; ex mixti' sanjtz ti'j. Oktka'yi'n pi's Juda ja'lu, ju' ttzik;

⁸ex til tej tel nsuchu'ne' pi's Israel ex kub' npa'nwib'e' tuk'i'l tu'n tpaju' ajpaji'n tb'incha. Atzu'n pi's Juda, ttzik Israel, mixti' xob' weye', xi'tlpe'te ex aq'wi ajpajil.

⁹Lwiyxi'x xitb'incha'nte, makub' ttz'ilsa'nju' tx'otx'. Mixti'x xitnima'n nyole', k'ulun kye ab'j ex kye tze.

¹⁰Tb'ajlenxipe' ja'lu, min anjtzt'i'ju' pi's Juda nk'etze' tu'n tkyaqil tk'u'j, inkub'pe' t-sb'u'ne'. Ayine' Dyos Manb'aj nchin q'mante. Chi Dyos weye'.

¹¹Tzaj tma'n Qman Dyos weye': Nimxi'x tilju' pi's Juda kyetwitzju' pi's Israel.

¹²Kutxi'ya ex pakb'anxa toj tjawetzq'ij: Lu xtma Qman Dyos: ¡Kutanjtz ti'ja nk'etze', pi's Israel! Knk'ma'ya tuk'i'l tzalajb'il lay ku'x ten ntx'u'jile' tink'u'je' qu'n inlaqwe' nk'u'j. Ayine' Dyos Manb'aj nchin q'mante.

¹³O'kx q'onk tila ti'ja. mana' matz'oka pi's weye' ayine' Dyos tib'aja; matz'ojqelana jyol junxi'tl tichana kyjaq tze pujin kyxaq, ex min exitb'i'na nchaq'b'ile'. Ayine' Dyos Manb'aj nchin q'mante, chi Qman Dyos, chiku'ya.

¹⁴Ayinku'ye' Dyos Manb'aj nchin q'mante: Kutanjtz kyi'je' pi's nky'wa'l, qu'n ayine' kyajawe'. Kjawil nsk'o'ne' junjun xjal toj junjun tnam, atzun kakab' toj junjun k'loj kywitze'l kyib', che kxe'l wiq'i'ntzuntze' Syon.

¹⁵Che okyel nq'o'ne' kawil aye' nchin tzalaje' kyi'j, che kawil kyib'aje' tuk'i'l nab'l ex che ximal b'a'n.

¹⁶Ajtzun kychmete' toju' tx'otx', ex nim txqan kyk'wale', mix-a'lo'tlte kyolil ti'j tkaxilju' nyole' kyejni b'entti'j; mix-a'lo'te' ktzajel na'nte'; expe' lay tz'ajb'entl ex lay b'inchet juntel. Ayine' Dyos Manb'aj nchin q'mante.

¹⁷K'okyeltzun tb'i Jerusalen, te nkawb'ile' ayine' Dyos Manb'aj; kykyaqil nimaqtnam kyb'u'yi'kyib' atzu' tu'n kyniman weye', lay kub' kypi'sa'n jumajtlkyib' toju' taq'wix ati toj kyanmi.

¹⁸Ajtzun tponju' q'ij lu, ktmujb'a'tib' Juda tuk'i'l Israel, che anjettzuntz junx toju' tx'otx' tjawetzq'ij tu'n kyul toju' tx'otx' xinq'o'ne' te kyetz'bilju' ojtxi' kyyajilb'ene', chi Dyos.

Xi' Israel toj witzleb'i'n

¹⁹Israel, kub' nximane' tu'n tok nq'o'na te nk'wale' ex tu'n txinq'o'ne' tx'otx'a npon kyk'u'j xjal ti'j,aju' tx'otx' tb'anilxi'x toj tkyaqil twitz tx'otx'. Nchinawe' qa chi okyel tq'o'na te tmana exqa laytoq tz'el tpa'ntib'a, wi'je'.

²⁰Atzunta ikyju'ya kse'n jun qya min njapun tyol te tchmil, ikqe'tzunju'ye' min xjapun kyole' nwitze'. Ayine' Dyos Manb'aj nchin q'mante, chi Dyos.

²¹Q'ojq'oj toj wi'yj kywi' witz: jaye' aj Israel nche oq' ex nche kub'san! Mache eltxalpuj ti'ju' b'a'n b'e matzik' nna'le' kyu'n, ayine' Dyos Manb'aj kyib'aj.

²²Kutanjtz kyi'je' nk'etze', epi's k'wa'lb'aj, kche nq'a'na'ye' teju' kypi'sile', chi Dyos.

Kytzaq'web'l aj Israel te Qman Dyos

Luqo'ye' maqo' ule' tk'etza, qu'n aya Dyos Manb'aj Qdyose'.

²³Mixti'te' tajb'en tu'n qxi' kywi' witz mujqa tu'n qxch'in; o'kxtzu' nkleta'te tnam Israel tk'etz Qman Dyos.

²⁴Matxi' qo k'ulb'an tu'n elsal ch'xawil k'luj witzleb'i'n atzun xkykanb'a ojtxi' qchmanju' atxi'x k'wal qo'toq: e'naj grit, e'qwakyix, e'qk'wal ex qmyal.

²⁵Qme'ssankutzun qib' tu'n qch'ixaw, qoqe' pitzeku' tu'n qch'ixaw, qu'n atxi'x k'wal qo'toq ex ja'lo, matxi' qo b'inchan il twitz Qman Dyos, ayo' exqe' ojtxi' qchman min nqo b'in te, Chi Jeremiy.

Jer 4

Txokb'il tu'n tanjtzi'j kyanmi

¹Intma'n Qman Dyos: Israel, qama tanjsa tib'a, nk'etze' tu'n tanjtza' ti'ja. qama che kyej tq'o'na twitzleb'a ex min sel tpa'ntlib'a wi'je',

²b'a'ntzun ttzaj tna'ntza nb'ie' ajtmante jun tyola tib'aj ax, tnik'alilti'j ex ttxolilti'j. Te ky'i'wb'il ex ninb'il, k'okyela'we' nb'i kye nimaqtnam, chi Qman Dyos.

³Intma'n Qman Dyos kye xjal aj Juda ex aj Jerusalen: Che awanqe'ye' toju' tx'otx' mixti' tawal; lalun che awantle' kyxol ch'i'x.

⁴E'aj Juda ex aj Jerusalen, kyq'onk kyechele' ex tz'elx kynik'e' qa ayine' Dyos Manb'aj, kyq'onku'ye' techal nyole' kyejni b'entti'j toj kyanmiye'; qatzun min ktzajel ntx'u'jile' kse'n q'aq' tu'n tpaju' kyb'inchb'aje' myab'a'n, ex mix-a'lo'xte' kb'antel tyupinte, chi Dyos.

Xob'sanjtz Juda tu'n kypon txqantl tnam toj

⁵Kymanxju'ye' lu toj Jerusalen ex Juda, kyxch'inxe' tuk'i'l tq'ojq'ojel chun toj tkyaqilju' tx'otx', kyxch'inxe' kuw: ¡Qo'qe'ye'! ¡Qb'uyim qib'! ¡Kyoju' nimaqtnam kuwsa'nqe'! chechiku'ye'.

⁶Kyiq'i'nktze' t-sut tnam tu'me'l Syon; ¡kyjyom kyewb'ile', ojqlqe'xe'! qu'n ktzajel wiq'i'ne' jun ninyajb'il ex xitb'il tu'me'l tb'a'nq'ob'kya'j.

⁷Matxi' tz'etzju' b'alun toj tjul, lu ljo'n ttzaju' xitulkye nimaqtnam; matxi' tz'etz toju' tx'otx' xitulteju' ttx'otx'a, tu'n kykyaj t-xitu'n ninttanama ex tu'n kykub'naj xjal toj.

⁸Qu'mtzun kyq'onk kyi'je' te b'is, che oq'e' ex che jiq'chane' tu'n k'ixk'oj, qu'n atix nim ttx'u'jil Qman Dyos qi'j, chiku'ya kye. Chij.

⁹Ayine' Dyos Manb'aj nchin qmante: Ajtponju' q'ij lu, che lu'lulju' nimaqkawil e'nejenel tu'n kyxob'il, ktzajel tchi kyi'ju' pale majx che kjel sak'puju' sanjelal, chi Qman Dyos.

¹⁰Nmatzuntze': ¡Nman Dyos, ma'xi'x chanyola kyeju' xjal aj Jerusalen! Tzaj ttziya'na nak'b'il kye, atzu'n ja'lo tok kchil kyqul, nchije' te.

¹¹Ajtponju' kmuj lu, kxel q'met teju' tnam Jerusalen: Inul jumin jun kyq'iq' ntanton ti'ju' ntaname' intzaj toj chq'ajlaj. Mya kyq'iq' tu'n t-xq'iq'it triy;

¹²kuwte' kyq'iq' ktzajel nq'o'ne' qu'n ktzajel nq'o'ne' tz'e'ysb'il kywitz ja'lo, chi Dyos.

Txolinjtzyi'j aj Israel kyu'n ajq'oj Kytzolikyib' ajq'oj kyi'ju' aj Israel

¹³Kyk'ayinxe', xi'kytzaj tenenen ajq'oj naku'j muj, naku'j kyq'iq' jb'alqe' kykarwaj te q'oj, ojqlxi'x kyelju' kychej kyekywitz q'anjel. ¡Qab'anx qwitz, matxi' qob'o'lj!

¹⁴Jerusalen, xtilsama tanmiya teju' taq'wixil tu'ntzun tkleta. ¿Ma kukxtzun kximalju'ya ti'ju' taq'wix?

15Tzmajx Dan ex kywi'witz te Eprayin nche tzaja' taq'wix tqanil;

16Kymanxe' kyeju' nimaqtnam ex te Jerusalen ljo'n kytzaj ajq'oj, tzajniqe'x toj jun tx'otx' najchaq inxi'x che xch'in tu'n kyq'ojin kyi'ju' nimaqtnam toj Juda,

17k'okyil kytxoli'n kyib' ti'j Juda, naku'j xq'uqil kojb'ilqe', qu'n jaw ti'ntb'i Juda wi'je'. Ayine' Dyos Manb'aj nchin q'mante.

18Tu'n tpaju' tb'inchb'aja myab'a'n saja' lu tib'aja; atzun xtkanb'aya tu'n tila majx nku'x xb'o'nti'j tk'u'ja tu'n, Chi Dyos.

Exch'yon ttanam Jeremiy ti'jtk'u'j

19¡Inxi'x ku'x xb'o'n ti'nk'u'je! ¡Inxi'x tuk'jne wanmiye' tu'n k'ixk'oj! ¡Inxi'x t'u'xjne wanmiye', lay njup ntziye'! Matxi' txinb'i'ne' tq'ojq'ojel chun, inxi'x che xch'in xjal tu'n kyq'ojin.

20Ljo'nxi'x tul tqanil te xitb'il; tkyaqilju' tx'otx' naq tik'lenxtl. Naqx myanim xitu'nqe'tlju' nxmuje' ikxqe' npache' xb'alunqe'.

21¿Ma kukx k'okyel nka'yi'n kb'ander ajq'oju'ye' yob'a'nktz jawl ex ma kukx kxe'l nb'i'ne' tq'ojq'ojel chun?

22Xnakte' ntaname', min neltnik' weye' K'walqe' mixti'x kynab'l, min nche ximan. Majxpetzun b'a'nqe' tu'n kyb'inchan taq'wix, atzu'n tu'n kyb'inchante b'a'n mixti' b'a'n kyu'n. Chi Qman Dyos.

Xitka'yi'n Jeremiy xitb'il tzul

23Wile' tx'otx', chq'ajlajtloq ex mixti' ttx'o'lajil: xinka'yine' kya'j ex mixtoqti'te spik'un twitz.

24Exi' nka'yi'ne' witz intoq che lu'lun; tkyaqilju' kywi'witz tzaj tchewal kyi'j.

25Xinka'yine' mixti'tltoq jun xjal, ex matxitoq che'x oq kykyaqilju' pich'.

26Eb'ajx nka'yi'ne' awal naq chq'ajlajtl, kykyaqilju' nimaqtnam naqtoq kyik'lentl. Tu'n ttx'u'jil Qman Dyos kuwxi'x xb'aja' tkyaqil ja'lu.

27Tzaj tma'n Qman Dyos: Tkyaqilju' tx'otx' kb'ajel yajti, ex lay kub' nnajsa'ne' tejumajx.

28Kb'el noju' tx'otx' tu'n b'is ex kb'el qloljixju' kya'j tu'n b'is. Matxi' chin yoline' ex lay tz'anjtz ti'jnk'u'je'; matxi' kub' nxima'ne', ilti'j kjapumel wu'ne'.

29Kykyaqil xjal ljo'n kyex oq; nche ewan kyxol nimaq k'ul ex xi' kyjax kywi' nimaq pik, tu'n tq'ojq'ojel kywi' xjal te q'oj ti'j chej exqe' smajil. Kykyaqilju' nimaqtnam matxi' che kyej kolb'i'n mix-a'lo' juntl xjal najli kyoj.

30Atzunta nintnam, xitjnitla, ¿titiq'u'n noka' tq'o'n t-xb'aluna tb'anil? ¿titiq'u'n nche oka' tq'o'na q'anpwaq te tachb'ila? ¿titiq'u'n nche oka' tuk't-sa'na q'eq kyi'j

twitza? Mixti'x tajb'en nb'aj tb'inchla'n tib'a tb'anilxi'x, matxina' tz'el ik'u'na kyu'n ichan nche laqj ti'ja ex kyajb'il tu'n tkub'yo'na kyu'n.

³¹Inxinb'i'ne' tq'ojq'ojel wi'j toj k'ixk'oj, kse'n jun qya toktwitz k'ixk'oj tu'n tnejel tal; tq'ojq'ojel twi' Syon, in oq', nche'x tnuqpi'n tq'ob' ex intma'n: ¡Layqinxwite'! ¡Chin b'el kyb'yo'ne' b'yolxjal!, chij.

Jer 5

Kyil aj Jerusalen

¹Intma'n Qman Dyos: Kupe'kyxi'ye' kyoj tkyaqil b'e toju' tnam Jerusalen, kyka'yinx'e' b'a'nxi'x, kyjyome' jamajx ate' xjal qa ati jun in anq'in toj tnik'alti'j, qa tajb'il tu'n tyolin ax. Qama tz'el yal kyu'ne', kb'el nnajsa'ne' til Jerusalen.

²Ate' junjun najb'en nb'iye' ayine' Dyos Manb'aj kyu'n, extzun mya axju' kyol, chij.

³Nman Dyos, aye'ta' nche tjyo'n, aye' xjal ax che yolin. Kub' ttz'e'ysa'na kywitz, ex min kyn'a'. Ekub'o'lj tu'na, ex min okkynab'l. Tx'yanqe', we'jqexi'x kyetwitz ab'j, min kyajb'il tu'n tanjtzkyi'j toju' b'a'n b'e.

⁴Kub'tzun nxima'ne': O'qe'kx prowju' min nche ximan, qu'n min b'i'n tajb'ila kyu'n, aju' tchaq'b'ila Nman Dyos.

⁵Kxe'l nma'ne' kyeju' xjal ati kyoklen. B'i'nte' tajb'ila kyu'n Nman Dyos, aju' ntchaq'u'na. Aye'tzunkye kykyaqil jawkyi'nkyib' ti'ja, kub' kypi'si'nkyib' twitza.

⁶Qu'mtzun che kb'el b'yo'n kyu'n toj k'ul b'alun, che b'ajel xilu'n kyu'n toj chq'ajlaj xo'j; che okyel tzaqpaj twix' k'ul kyij kyk'etz nimaqkytanam, che b'ajel kytzaqu'n ajkyetz; qu'n nim il matxi' b'aj kyb'inha'n, nim txqan kysb'ub'l.

⁷Chi Qman Dyos: ¿Se'n taq'wi kb'el nnajsa'ne' tkyaqil ja'lu? Matxi' chin kyej kykolb'e'ne' tk'wala, ex nkytziya'n kyol kywitz witzleb' mya dyosqe'. Nim txqan kywa xinq'o'ne', aye'tzunkye min xe niman weye' kykyaqil xikyq'o'nkyib' toj ajpaji'n.

⁸Ikyqe'ju' kse'nqe' tmanchej kyajb'il tu'n kyxchan nche ok il kyij kyxu'jil kywnaqil.

⁹¿Ma laytzun kub' ntz'e'ysa'ne' kywitz tu'n ja'lu? ¿Ma laytzun tz'oknq'o'ne' tleq' jun tnam ikju'?

¹⁰¡Kub'xwit b'o'lju' kyawal ub'a kyu'n kyajq'oj, maskye min xkub' kyxitu'n tkyaqil! ¡B'ajxwit kyjachu'n kyq'ob' qu'n mya wawaltlwe' lu!

¹¹¡Mache jaw miltz'uju' aj Israel ex aj Juda wi'je'! Ayine' Dyos Manb'aj nchin q'mante. Chi Qman Dyos.

Tqanilju' tz'e'ysb'il witzb'aj

12Makub' kyewa'n aj Israel ex aj Juda Qman Dyos; kyma: Mixalo'te Dyos. Mixti'te qo ik'ela', lay tzaj q'oj ex we'yaj qi', Chechij.

13-14 Ikyqe' sanjelalju' kse'n kyq'iq', mixnati' tyol Qman Dyos kyuk'i'l. Qu'n lu saj tma'n Qman Dyos nimtipumal weye': A tzulju' kyib'aj tu'nju' xkyma lu: Kb'el nq'o'ne' nyole' naku'j q'aq' toj ttziya, atzu'n tnam lu k'okyel naku'j si, tu'ntzun tb'aj tu'n q'aq' lu. Chij.

15Chi Qman Dyos: Israel, ktzajel wiq'i'ne' jun tnam najchaq q'ojil ti'ja, jun ojtxi' tnam ex kuw. Min tojtzqi'na kyol ex min nkaneju' nkyma'n toj twitza.

16Kykyaqil q'ojilqe' min nche xob', kamik qexi'xju' kyq'ojb'il.

17Kxe'l kywanju' twitz tawala ex twaya, expe' che kb'el kyb'yo'n tk'wala ex tmyala. Che b'ajel kych'yo'n trita ex twakyixa, che b'ajel kylo'n tawala ub'a ex iw. Che kb'el kyxitu'n nimaqtnam kuwsa'nqe' q'uqlok tk'u'ja kyij kyu'n kyq'ojb'il. Chi Qman Dyos.

18Chi Qman Dyos: Laytzun majx che kub' nnajsa'ne' toju' tq'ijlalil lu.

19Ajttzaj qani'n teya ¿Titiqu'n xtb'inha Qman Dyos tkyaqil ja'lu qe? Qa chechi, tzaq'wenxa kye: Ixna' kse'n kyej kykolb'i'ne' Qman Dyos ex e'aq'wiye' ajb'el kye junxi'tl dyos tojku' ttx'otx', ikxtzunkyeju'ye' che ajb'ele' kye junxi'tl xjal toj juntl tnam. Chi Qman Dyos.

Ab'tzib'l kye aj Israel

20Kymanxe' toju' tkawb'il Israel, ex te Juda:

21B'intzju'ya lu, xnak tnam ex mixti' ttab'la, ate' twitza extzun min nka'yina ate' t-äkyina ex min nb'ina.

22Ayine' Dyos Manb'aj nchin yoline': ¿Ma min nche xob'e' weye? ¿Ma min nche lu'lune' nwitzte'? Kub' nq'o'ne' tz'awun ttzi ninnjab' te nqach, jun nqach lay tz'exju' ninnjab' tib'aj. Mixti' kyipumalju' ttolob' aj kyukchi inche q'ajti ex lay b'ent kyex tib'aj.

23Ch'uä kyanmiye' ex pi's; ma chin kyej kykolb'e'ne', exi'tzuntze'.

24Mixti'x kub' kyxima'n ch'i'ne': qo'qe' niman te Qman Dyos, qu'n intzaj tq'o'n jb'al tojxi'x tq'ijlalil aj kyxulin tze ex ajkyb'aj ch'iy awal, ex majx ati tq'ijlalil tu'n, tu'n tjaw b'uyit twitz awal. Chechiwte'.

25Atzu'n ja'lo mikxa'tlju' tu'n tpaju' kyile', ex lay kynik'b'e'tlju'ye' xtalb'il lu.

26Qu'n ate' b'inchal myab'a'n toju' ntaname' inche xqu'uin kse'nqe' yol pich', inkub' kyq'o'n xpatxab' tu'n kytzyet xjal.

27Inche b'ajnoj kyja tu'n kyelaq', kse'nqe' kyja pich' b'inha'nqe' nche noj kyu'n pich'. Ikytzu'n e'jawa' q'inumax ex ten nim kyipumal,

²⁸etzni kywitz ex k'a'cha'nkyib' b'a'nxi'x. Nim txqan kyil: min nkyb'incha'n tnik'alilti'j teju' meb'a ex min nxikynima'n toklenju' prow.

²⁹¿Ma laytzun kub' ntz'e'ysa'ne' kywitz tu'n tpaj ja'lu? ¿Ma laytzun txinq'o'n kyileq'ju'ye' xjal ikju'? Ayine' Dyos Manb'aj nchin yolin.

³⁰Taq'wixi'xte' nb'aj toju' tx'otx' lu.

³¹chajyolilte' nkyapakb'a'n sanjelal; inche kawinju' pale kse'nx kyajb'il, ¿Atzun b'a'n toj twitzju' ntaname'! ¿Ti'tzu'n kb'ajel kyeye' ajtponju' mankb'il q'ij? chi Dyos.

Jer 6

Ttxoli'nkyib' ajq'oj ti'j Jerusalen

¹¡Kukyoqe' tyajajil B'enjamin, ¡che ewanqe'ye' ti'jxi' Jerusalen! Kyq'ajtzame' chun toj Tekoa, kywab'a'nktz jun techlale' toj B'et-akyerem, qu'n xi' ttzaj jun yajb'il, jun taq'wixil toj tb'a'nq'ob'kya'j.

²Iky Syonju' kse'n jun tnej tx'otx' tb'anilxi'xte k'ik'leb'l kb'el xitu'n,

³ja nche'xa' k'ik'lel kyuk'i'lju' kyrit; inkub' kyq'o'n kypach kyi'jile teyiletzun junjun tnej rit nche wan tojxju' plaj ja ta'qe'.

⁴A nkyma'n kyajq'oju': ¡Kyb'incham kyib'e' tu'n qq'ojin ti'j! ¡Kuwqe'xe', qo'qe' oktzaqpaj q'ojil ti'j te wanq'ij!, Layqo'xwit, matxi' qo'qex, xi' qokyupj.

⁵¡Qoqe' oktzaqpaj q'ojil kyi'j te qonik'an che qxitu'nku' kyja nimaq kywe'! Chechij.

⁶Matxi' tchaq'te Qman Dyos nimpipumal kjalu: ¡Kyik'sam tzeye' ex kyb'incha'nktze' jun kyxwe'lile' tu'n kyok tzaqpaje' q'ojil ti'j Jerusalen! B'entnitlti'j tu'n tkub' tz'e'ysette' nintnam twitz, qu'n nim taq'wixil toj.

⁷Iky taq'wixilju' npoq'chaj toj Jerusalen kse'n a' njatz poq'chaj toj xoch. Naqx taq'wixil ex xitb'il ati toj; naqx k'ixb'len ex k'ixk'oj in nka'yine' toj.

⁸Tz'e'yx twitza, Jerusalen, qatzun min, kjel nleb'a'na tu'n ntx'u'jile', kyjel nq'o'ntzuntza naku'j chq'ajlaj, mix-a'lo'tl xjal knajal toja. Chi Qman Dyos.

Tqanilju' tz'e'ysb'il witzb'aj

⁹Intma'n Qman Dyos nimpipumal kjalu: Che jyonjtzelu' aj Israel che kjelten b'a'nxi'x, kse'n ub'a'nb'aj jyetl tkamaji'n kyxol tq'ob' tu'n min kyeja' jun. Chij.

¹⁰Xi'tzun ntzaq'we'ne' te: ¿Alkye ktzajel b'inweye', qa matxinyoli'ne' exqa matxinma'ne' lu kye? Nman Dyos, jpu'n toj kyxkyin, min nb'ent kyb'i'n; inche xmayin ti'ju' tyola, min nkub' toj kywitz.

¹¹Ayin junwe' nchin ttx'u'jin Nman Dyos; lay tzik'xtl wu'ne', nchije'. Tzaj tma'n Qman Dyos weye': Tx'u'jina kyi'ju' ku'xun toj b'e, kyi'ju' ku'xun k'loji'nchaq

kyb'aj. Che xe'lq'i'nkye' ichan kyuk'i'lxi' kyxu'jil toj kars exqe' tijwnaq matxi' tzaj kyab'q'i.

¹²Che kjelju' kyja, kyt'otx' ex kyxu'jil kye txqantl. Qu'n k'okyel nq'ob'e' kyij' tu'n ttz'e'yset kywitzju' najlqe' toju' tx'otx' lu. Ayine' Dyos Manb'aj nchin yolin.

¹³Kykyaqilx, nimaq ex k'ok'e', o'kxtzu' toka' kyxim tu'n kykanb'ante txqan ti'xti' mya toj tu'me'l. Kykyaqilju' sanjelal ex pale inche sb'un.

¹⁴Inkub' kyq'a'na'n ch'i'n tk'ixb'len ntaname'; inkyma'n qa b'a'nile extzun mixti'xte b'a'n.

¹⁵Inwtlo kub' kych'ixwe'n ti'xti' nkyb'inha'n lu, ju' inel wik'u'ne'! Mixpeti'x nkukych'ixwe'n jun ti'xti'! Qu'mtzun che k'ulb'al ex che kb'eltz'aq kse'nqe' txqantl, ajtkub' ntz'e'ysa'ne' kywitz. Ayine' Dyos Manb'aj nchin q'mante, chi Qman Dyos.

Tpi'sal Israel

¹⁶Intma'n Qman Dyos te ttanam: Che we'kupe'ye' kyoju' b'e ex kyka'yinx'e' che xjelune' kyij'ju' b'e ojtxi', jata'ju' b'e tb'anil; che b'ete' toj, che ojlaltzuntze'. Chij. Aye'tzunkye kyma: Lay, min qajb'ile' tu'n qb'ete' toj. Chechij.

¹⁷E'kub' tq'o'n Qman Dyos xq'uqil, ex tma kyeju' tnam: Kyb'inxe' tq'ojq'ojel chun, chij. Atzunju' tnam tma: Lay txiqb'i'nqe'. Chechij.

¹⁸Qu'mtzun chi Qman Dyos: Kyb'intze', nimaqtnam, kyb'imju'ye' k'ik'el ti'ju' ntaname'.

¹⁹B'intza, tx'otx': Ktzajel nq'o'ne' jun taq'wixil tib'aju' tnam lu twitzlalilju' kyxim myab'a'n; qu'n min xikyb'i'n nyole', elpe' kysuchu'n nkawb'ile'.

²⁰¿Titi' k'ajb'ela' nkub' kyq'o'ne' sturak te Sab'a nwitz'e' exqe' awal nche puk'chaj te najchaq tx'otx'? Min nche kub' we' chojb'il k'ok'sb'il toj nwitz nche kub' kyq'o'ne' exqe' txqantl chojb'il nche kub' kyq'o'ne', chi Qman Dyos.

²¹Qu'mtzun ntma'n Qman Dyos: Che k'ulb'alkye' tnam lu wu'ne' ex che kb'eltz'aq. manb'aj ex k'wa'lb'aj, b'sin kamiw, che kyimel junx, chij.

Tzul jun nintnam toj tb'a'nq'ob'kya'j ti'j Jerusalen

²²Chi Qman Dyos: Intb'inha'ntib' jun nintnam kuw tu'n ttzaj q'ojil tzmax toj najchaq tx'otx' toj tb'a'nq'ob'kya'j.

²³Iq'i'mile kysmaj ex kyk'u'xt'e'nb'il; mya'lqe', mixti'x nlaqj kyk'u'j; ajkyjaw xch'in naku'j ninnjab' ntinun, ate'qe'kx ti'j chej. Naqx tu'n kyq'ojintl ti'j Syon, chij.

²⁴Chiqe'ju' xjal toj Jerusalen: Matxi' qb'iju'ye' tqanil, matxi' qokub'numje' tu'n xob'il; in qo b'isune' ex ati tk'ixk'ojil qi'je' kse'n jun qya ajtitz'ji tal.

²⁵¡Lalun che exe' toj koj'b'il, lalun che'x b'ete' toj b'e! ¡Luju' ajq'oj q'i'nqe' tq'ojb'il; xob'ajilx toj tkyaqil plaj! chechij.

²⁶¡Ntanam kyq'onk kyi'je' te b'is yek'b'ilte k'ixk'oj; xtolinku' tib'a toj tza'j, b'isuna ex tz'oq'a tu'n k'ixk'oj, kse'n makyim o'kxku' jun twitz k'wa'lb'aj; qu'n ntxoktxon tu'n tulju' xitulqe!

²⁷Chi Qman Dyos weye': Q'onku' ch'i'na ntaname' toj joyb'ilti'j. Ka'yima se'n tu'me'l nche anq'ina'. Chij.

²⁸Nman Dyos, kykyaqilkye' pi'sqe'; chalyolqe' ex mixti'x kynab'l; ikyqe' kse'n q'ank'uxb'il ex k'uxb'il.

²⁹Aj t-xupinju' xupb'il kyq'iq', inkub' b'u'nb'ixju' plom tu'n q'aq'. ¿Titi' tajb'en tu'n kyxtilset? Lay che najkye' b'inchal myab'a'n.

³⁰K'okyel q'et kyb'i toj tz'is saqpwaq, qu'n e'eltik'u'na Nman Dyos

Jer 7

Pakb'an Jeremiy toj tja Dyos

¹Tzaj yolin Qman Dyos te Jeremiy, ex tman:

²Tenku'ya ttzija te k'u'lb'il weye' ayine' Dyos Manb'aj, pakb'anxtzuna tqanil lu kye kykyaqilju' najlqe' toj Juda, nche okx k'ulul weye' toju' ja lu, tu'n ttzaj kyb'i'nju' nyole'

³ayine' Dyos Manb'aj Dyos nimwipumale', janche k'uluna' aj Israel: Kyq'onk tilile' tu'n kyanq'ine' b'a'n ex tu'n kyb'inchante'ye' b'a'n, che kjel najantzuntze' wu'ne' toju' tx'otx' lu.

⁴Lalun tz'okqe kyk'u'je' kyi'ju' sb'ul, inkyma'n: ¡Lu tja Qman Dyos lu, lu tja Qman Dyos! Chechij.

⁵Qama che anq'ine' b'a'n, qama kyb'inchaye' b'a'n ex makyb'inchaye' tnik'alilti'j kyxolilexe';

⁶qa min xekub' kyaju'nju'ye' te najchaq xjal, e'meb'a exqe' qya kyimni kychmil, qa min xekub' kyb'yo'ne' mixti' kyil toju' najb'il lu, qa min xek'ulune' kye junxi'tl dyos nche yajtiye' tu'n kypaj,

⁷che kjel najane' wu'ne' tzalu toju' tx'otx' xinq'o'ne' tejumajx kye ojtxi' kyyajilb'ene'.

⁸Xi'nqeya'kye' kyk'u'j kyi'ju' yol mya ax mixti'x tajb'en kyeye'.

⁹Inche elq'ane', nche b'iyune'; nche ajpajine', nche chanyole', inkub' kyq'o'ne' sturak twitz B'aal, nche k'ulune' kye dyos mixti' kyoklene' kyi'j,

¹⁰inche ultzuntze' nwitz'e' toju' ja lu janjaw nimeta' nb'ie'. Chechiloye' qa matxi' che klete' tzalu, ex toj kynab'le' qa b'a'n tu'n kyb'inchanteye' ti'xti' nche elwik'o'ne'.

¹¹¿Ma kyja leq'u' ja lu kyeye', janjaw nimeta' nb'ie'? Tkyaqil ja'lu matxi wile'. Ayine' Dyos Manb'aj nchin yolin.

¹²Kupekyxi'ye' toju' njaye' xjan toj Silo, ju' tnejel najb'il jawnsk'o'ne' jatu'n ntena'ye', kyka'yinxtzune' xnb'inchaye' ti'j tu'n tpaj tilju' ntaname' Israel.

¹³B'a'npuxi' pena'maj txinma'ne' kyeye' tu'n kyanq'ine' b'a'n, mixti'x nchinx kyb'i'ne', expe' mixti'x xi' toj kywinqile' tej kytzaj ntxko'ne'. Ayine' Dyos Manb'aj nchin yolin.

¹⁴Qu'mtzun kse'n nb'inchaye' ti'ju' ja xjan toj Silo, ikytzun knb'incha'ye' ti'ju' ja te k'u'lb'il lu, ja nnimeta' nb'ie', ju' xinq'o'ne' kyeye' ex kye ojtxi' kyyajilb'ene', ex ja q'uqla' kyk'u'je'.

¹⁵Che elix nxla'ja'ne' nwitz'e', kse'n kyex nxla'ja'ne' tyajajil Eprayin ju' kyitz'in kyib'e' kyuk'i'l.

Min japun kyu'n aj Israel

¹⁶Jeremiy, lalun k'uluna weye' ti'ju' tnam lu, lalun kub'sana kyij. Lalun tz'ok ila, qu'n lay txinb'i'na.

¹⁷¿Ma min ntka'yi'nju'ya nkyb'incha'n kyoju' nimaqtnam toj Juda ex kyoju' b'e toj Jerusalen?

¹⁸Intzaj kyin kyk'wal si, aye'tzu'n manb'aj nche oktxqonte q'aq', aye'tzu'n qya nche b'inchán muqin tu'n tkub' kyq'o'n twitzju' kydyos tilb'ilal qya tok tb'i kyu'n: qya nimaqkawil toj kya'j. Ex in okkyq'o'n ntx'u'jile' tu'n tpaj nkub' kyq'o'n ta'l ub'a kywitz junxi'tl dyos.

¹⁹Myayinwe' nchin b'o'lj, aye'xkye nkyb'o'ljsa'nkyib' tu'n tel kych'ixaw. Ayine' Dyos Manb'aj nchin yolin.

²⁰Qu'mtzun axxi'x ktzajel nq'o'ne' ntx'u'jile' tib'aju' najb'il lu ex kyib'aju' xjal, expe' kyib'aj alu'mj, e'tze toj kojb'il ex awal. Ikte' kse'n ajt-xi' q'aq' toj k'ul, lay yupj, Chi Dyos chiku'ya.

²¹Q'manxa qa ayine' Dyos Manb'aj te tkyaqil ipumalj antine' kyib'aj aj Israel, in nma'ne' teju' ntaname': Kyq'onku'ye' tkyaqilju' chojb'il b'a'n toj kywitz'e', ex kywanxju'ye' chib'j lu.

²²Qu'n tej kyetzwiq'i'ne' kyyajilb'ene' toj Ejipt, mixti'we' xinma'n kye ex min nchaq'e' tu'n tkub' kyq'o'n alu'mj te chojb'il k'ok'sb'il ex chojb'il.

²³Awe' nchaq' kye tu'n kniman weye', wetzuntze' nche k'uluna' ayine' Dyos Manb'aj, aye'tzunkye' ntaname'. Ex xinma'ne' kye tu'n kyanq'i'n kse'nxju' nchaq'e' kye, tu'ntzun kyxi' toj b'a'n.

²⁴Aye'tzunkye min nxikyb'i'ne' ex mixjun ok toj kywi', kub' kypi'sa'n kyib', e'anq'in kse'nxju' kynab'l taq'wix. Xi'pe' tzaja' kymiltz'u'n kytze'lkyi'j weye', mya tu'nwt kytzaj lq'e nk'etze'.

²⁵Atxi'x kyetzlen kyyajajilb'ene' toj Ejipt tzmax toju' tq'ijlalil ja'lo, eb'aj tzaj nchq'o'ne' nsanjelale' kyxole' aye' ajb'el weye', kukxju' lepchitz juntl ti'j juntl.

²⁶Aye'tzunkye' min nxikyb'i'ne', mixjun ok toj kywi'ye', kub'pe' kypi'sa'n xi'xtlkyib'e' kywitzju' kyyajilb'ene'.

²⁷Jeremiy, q'manxa tkyaqilju' lu kye, b'a'nqa min sok toj kywi'; xch'inxa kye maskye min xkyaj.

²⁸Q'manxa kye: A nintnam ja'lu min nniman weye' ayine' Dyos Manb'aj, ex min tajb'il tu'n ttzak'it. Majx matxi' kub' naju' ax toj ttzi, chiku'ya, chi Dyos.

K'u'lb'il kywitz witzleb' toj Jerusalen

²⁹¡Aj Jerusalen, kyjomil kywi'ye' ex kyxonxe! ¡Kyb'itzanx jun b'itze' b'isb'ajilx kyib'aju' b'us toj chq'ajlaj! Qu'n matxi' tzaj ttx'u'jil Qman Dyos kyi'ju' xjal toj Jerusalen, matxi' che kyajtkolb'i'n ex matxi' che eltik'o'n.

³⁰Chi Qman Dyos: Makyb'inha xjal aj Juda min nkub' toj nwitzte': mache kub' kyq'o'n kywitzleb' ik'o'nqe' wu'ne' toju' ja te k'u'lb'il weye', mixti' xxikynima'n.

³¹Jaw kyb'inha'n q'olb'eb'l te Topet toju' b'ya' B'en-inom, tu'n kykub' kytz'e'ysa'n kyk'wal ex kymyal, mya nchaq'ene' kye, expe' myawe' xima'n wu'n.

³²Qu'mtzun ayine' Dyos Manb'aj nchin yolin, tzul q'ij lay txiq'ma'ntl tb'iju' najb'il lu Topet ex B'ya' B'en-inom, atl tb'iju' k'okyel: B'ya' B'iyb'il xjal. Tojtzun Topet che b'elexa' mqu'n kyimni qu'n mixjalojatl tu'n kyku'x mqu'na'.

³³Che b'ajel kych'yo'n k'utz ex toj k'u'l txkupju' xjal lu kyimniqe'tl, ex mix-a'lo'te kxel xla'jankye.

³⁴Che b'el nnajsa'ne' b'itz te ninq'ij ex te tzalajb'il, ex b'itz te mjeb'le'n kyoju' nimaqtnam toj Juda ex kyoju' b'e toj Jerusalen, tkyaqilju' tx'otx' kjel chq'ajlajix. Chi Qman Dyos.

Jer 8

¹Chi Qman Dyos: Tojtzu'n tq'ijlalil lu che b'je'letz q'i'n kyb'aqilju' nimaqkawil ex nejenel toj Juda, toj kymuqb'il, ex kyb'aqil pale, sanjelal exqe' xe najan toj Jerusalen,

²che kjel woqb'a'ntzuntz toj q'ij, toj tqan xjaw ex che'w, kywitzu' ekyk'u'jla, e'ajb'en kye, exilpe kyi'j, exjelun ex ek'ulun kye. Mix-a'lo' kjawil iq'inkye tu'n kyku'x mqu'n. Che kjelten twitz, naku'j tz'is.

³Aye'tzu'n che kjel anq'in kyxolju' xjal myab'a'n qe' lu, jaxjaku'tzun mache'xa' nsputi'ne', a kkyachu' tu'n kykyim, mya tu'n kyanq'in. Ayine' Dyos Manb'aj te tkyaqil ipumalj nchin q'mante.

Tz'e'ysb'il kywitz aj Israel tu'nju' e'jaw miltz'uj ti'j Qman Dyos

⁴Jeremiy, q'manxju'ya tqanil lu wu'ne' teju' tnam: Qa ati jun nkub' tz'aq, in jawe'tl; qama tz'el txalalan ti'ju' b'e, in pon jumajtl toj.

⁵Atzunta, Israel, ¿tiqu'n xjawa' miltz'uja wi'je'? ¿Tiqu'n majx machin kyej tkolb'i'na? ¿Titiqun inxi'x kub' tpi'sa'ntib'a ex min tabj'ila tu'n tanjtzt'i'ja?

⁶Matxi' chin kub' tene' b'ilkyeye' ex mix-a'loxi'te nb'ie' inwt anjtzt'i'j tanmi tu'nwt tmante axxi'x: ¿ti'tzu'n matxi' nb'inchaye'? chiwt. Kykyaqile' qo'ya kyele' toju' kyb'eye' kse'nqe' chej mixti' juk'b'ilkye ojql kyel xi'kyxi' toj q'oj.

⁷Naqpena'te' pich' siwenya nlik'ik'inje twitz kya'j b'i'n tu'n jtoj tz'anjtzt'i'j. Exqe' jun ch'ix paloms, kolondrin ex kruiy b'i'n kyu'n jtoj che'x toj juntl tenb'il. Aye'tzunkye', ntaname', min kyojtzqi'n qe'ye' nkawb'ile'.

⁸¿Se'n taq'wi tu'n kymanteye' qa ati kynab'le' exqa ati nkawb'ile' kuky'i'le' ayine' Dyos Manb'aj? ¿Matxina' ku'x kychuku'n ajtz'ib'al, tu'n tz'ib'b'il chajyolil!

⁹K'elil kych'ixawju' xjal ati knab'l lu, kb'elkyi'j, kse'n txkup ajkykub' toj xpatxab'. ¿Jatzunta' kynab'l, matxina' tz'elkyik'o'nju' nyole'?

¹⁰Qu'mtzun che kxe'l nq'o'ne' kyxu'jil kye txqantl ichan, ex kxe'lu' kytx'otx' kye txqantl xjal. Qu'n kykyaqilx, e'nimaq ex k'ok'e', o'kxtzu' nche ximana' ti'j q'inumal myab'a'n kanb'ab'ente; kykyaqilju' sanjelal ex pale nche sb'un.

¹¹Naq nkyq'a'na'n tk'ixb'len ntaname' ti'jxi'; inkyma'n qa tkyaqil b'a'nile, extzun mixyab'a'n

¹²¿Inwtlo kub' kych'ixwe'n ti'xti' nkyb'inha'n lu inel wik'u'ne'! Aye'tzunkye, ¿mixpeti'x nkyna'n tu'n kych'ixwi! Mitzunloyate' tu'n tkub' kych'ixwe'n. Qu'mtzun ajtkub' ntz'e'ysa'ne' kywitz, che takpujel ex che kb'eltz'aq kse'nqe' txqantl. Ayine' Dyos Manb'aj nchin yolin, Chiku'ya, chi Dyos.

¹³Chi Qman Dyos: Kjawil ntx'e'mu'ne' ntaname', naku'xwitloj njoyet triy. Lay kyejten jun twitz ub'a ti'j tqan, ex lay kyejten jun iw ti'j tqan. Naq kyxaq tzqij che kjelten. Chij.

¹⁴Ktma'tzun tnamtz: ¿Ti'tzu'n nb'ajqe tzalu? ¿Qo'qe' qkyaqil kyoju' nimaqtnam kuwsa'nqe', tu'ntzun majx tu'n qkub' b'yo'n! Qokyimel tu'n Qman Dyos; ntzaj tq'o'n b'i'yb'il toj qk'wa' a' qu'n ob'inchan il twitz.

¹⁵Intoq qo ayon ti'ju' b'a'n ex mixti'xi'te b'a'n qk'am, Intoq qo ayon tu'n qq'anit ex naq xob'ajil ati.

¹⁶¡Luju' ajq'oj tzul! ¡Q'ojq'ojqe' tchej nche q'ajti tzmax Dan! Max nlu'lun tkyaqilju' tx'otx' kyu'n ajkyjaw xch'in. Luqe' che ul xitulteju' tx'otx' ex tkyaqilju' tq'inumal e'nimaqtnam kyuk'i'lxi' najlqe' kyoj, chiku' tnam.

¹⁷Chi Qman Dyos: Che tzajel nq'o'ne' kan b'iyol kyi'je', che okyel tx'a'ne' kyu'n; mixti'te' mayn kmqolkye. Chij.

Exch'yon ttanam Jeremiy toj tk'u'j

¹⁸Mixti'tl q'a'nb'il teju' nk'ixk'oje', xi' nkub'aje'.

¹⁹Q'ojq'oj toj kywi' ntaname' tu'n k'ixk'oj toj tkyaqilju' tx'otx': ¿Mixtzun a'lo'tl Qman Dyos toj Syon? ¿Ma mixa'lo'tlju' nimaqkawil atzu'? chechij. Atzunte Qman Dyos tzaj ttzaq'we'n: ¿Tiqu'n soka' kyq'o'ne' ntx'u'jile' tu'nju' nche k'ulune' kye witzileb', kyeju' junxi'tl dyos mixti'x kyajb'en? chi Dyos.

²⁰Matzik'u' q'ijal, mab'jawu' twitz awal extzun mixti'xqe kolb'ilqe.

²¹Inchin yajtiye' tu'nju' yajb'ilte ntaname'; matxi' kub'wi'je' tu'n b'is ex xob'il.

²²¿Ma mixtzunloti' jun q'a'nb'il toj Kalaad? ¿Ma mixtzunloti' jun atzu' tu'n tq'anante? ¿Tiqu'ntzun mixti' nb'entju' ntaname'?

Jer 9

¹¡Noqwit t-xiklil a' qe' nwitzé', ikywit ta'l nwitzé' kse'n tñimal a', tu'ntzun woq'e' q'ijtl ex qonik'an kyi'ju' kyimni toj ntaname'!

²¡Noqwit ati jatu'n nnajana'ye' toj chq'ajlaj, tu'n nxi' oqe' najchaq ti'jxi' ntaname'! Qu'n kykyaqilx min xjapun tyol Qman Dyos kyu'n jun k'loj xjalqe' ma jawkyi'nkyib'.

³Majx naq'li kytzi tu'n kychan yol naku'j nche smajin. Mixti'x nche yolin ax toju' tx'otx'; xi'kykub' ichinxi'xtl atl junjun q'ij toju' myab'a'n: Intma'n Qman Dyos ikjalu: Min kyajb'il tu'n telkynik' weye', chij.

⁴Lay qetl tk'u'j jun xjal ti'j juntl naqpe' ti'j titz'in mo ti'j ttzik naqna' nkysb'u'n kyib'ju' kyitz'inkyib' ex njawkyi'n amiw yol ti'j jun ex ti'j juntl.

⁵Teyile junjun nxmayin ti'j juntl, mix-a'lo' jun ax yolin. Matxi' che nq'et tu'n kychan yol taq'wixqe'xi'x, layx

⁶kyej kyu'n. Chi Qman Dyos: ¡Naqx sb'ub'l, naqx chajyolil! Min tajb'ilju' ntaname' tu'n teltnik' weye'.

⁷Qu'mtzun ayine' Dyos Manb'aj te tkyaqil ipumalj nchin q'mante: ¿Ti'tzuntl knb'incha'ye' ti'ju' ntaname', qa mya tu'n t-xtilset toj q'aq'?

⁸Iky kyaq'ju' kse'n talsmaj nb'iyun; naqx nche chanyol. Inche'x kyq'olb'e'n kamiw tuk'i'l tzalajb'il extzun nkub' kyq'o'n xpatxab' kwitz.

⁹¿Ma laytzun kub' ntz'e'ysa'ne' kywitz tu'n kypaju' ti'xti' lu? ¿Ma laytzun txinq'o'ne' tleq' jun tnam ikju'? Ayine' Dyos Manb'aj nchin yolin.

¹⁰Che oq'e' ex che jiq'chanqe'ye' kyi'ju' witz, che uxine' kyi'ju' koj'b'il te k'ik'leb'l, qu'n matxi' che b'aj tz'e'y ex mix-a'lo'tl inik' kyoj; mixti'tl tq'ojq'ojel toj kywi' alu'mj kyoj, eb'ajxpena' oqju' pich' exqe' tojk'ul txkup.

¹¹Kyjel nq'o'ne' Jerusalem naq tik'lenxtl, kjelten te kyja xo'j; che kjel chq'ajlajixju' nimaqtnam toj Juda wu'ne', che kjelten mixti' xjal kyoj. Chi Qman Dyos.

¹²¿Alkye jun atixi'x ttab'l tu'n tkane' ja'lu toj twitz? ¿Alqe matxi' txityek'u'na' Qman Dyos ti'xti' lu tu'n t-xitchik'b'a'n kye txqantl? ¿Tiqu'n b'ajni xitu'nju' tx'otx', tzqij naku'j chq'ajlaj mix-a'lo' nik' toj?

¹³Tzaq'web'l tu'n Qman Dyos: Matzaj tkyaqil ja'lu, qu'n kyej kykolb'e'n aj Israel xnaq'tzb'il b'ajx nq'o'ne' kye; min nxikyb'i'ne' ex mixjun kub'kyanq'i'n.

¹⁴E'anq'in toju' tch'uʒal kyanmi, ek'ulun kwitzju' mya dyosqe', kse'nxju' xiyek'u'n kye kyu'n kyman.

¹⁵Qu'mtzun ayine' Dyos Manb'aj te tkyaqil ipumalj, nchin q'mante: kxe'l nq'o'ne' kywa k'axi'x, kxe'l nq'o'ne' kyk'wa' a' tku'x b'i'yb'il toj.

¹⁶Che kxe'l nslamu'ne' kyoj nimaqtnam min kyojtzqi'n ex min kyojtzqi'n kyman; knb'incha'ye' tu'n tljonjtz toj kyq'ij tu'n kykub' b'yo'n tu'n k'uʒtx'e'nb'il, tzmax ajkymankun kykyaqil, chi Dyos.

Oq'el toj Jerusalem

¹⁷Chi Qman Dyos nimtipumal kjalu: ¡Kyb'intzpe'ye'! che kytxkontzju'ye' qya ax kyaq'unju' tu'n kyoq'.

¹⁸¡lwix kukytzaj tu'n kyoq' tu'n b'is qi'j; nimxwit ta'l qwitz tz'el che exwit ta'l ttxowqwitz tu'n qoq'el!

¹⁹Tzmaxtzu' Syon npona' tq'ojq'ojel wi'yj tu'n k'i'xk'oj: ¡Matxi' qokub' xitu'ne'!, ¡matxi' tz'el qch'ixawe'! Kjel qtzaqpi'nju'ye' qtx'otx'e', matxi' che kub' xitu'nju' qjaye'.

²⁰Qya, kyb'intze' tyol Qman Dyos, kyb'intzju'ye' tqanil tu'n. Che kyxnaq'tzanxe' kyale' tu'n kyoq' exqe' qya kamiwe' tu'n kymante toj kyoq'el:

²¹Matz'okxju' kamik toj qjaye', mapon toju' qjaye' te kawb'il; inche tb'yo'n k'wal kyoj b'e exqe' ku'xun jachaq ta'qe' xjal.

²²E'kyaj woqonje ichan kyimniqe'tl kse'n tz'is toj koj'b'il kse'n spiy nkyej tz'aq tu'n ch'umal ex mix-a'lo' njaw sk'onte, chi Qman Dyos.

²³Lu ntma'n Qman Dyos: Lalun jaw tnima'ntib'ju' ati ttab'l tu'nju' atixi'x ttab'l, exju' kuw tu'nju' ati tipumal expe' q'inun tu'nju' tq'inumal.

²⁴Qa ati jun tajb'il tu'n tjaw tnima'ntib' nima'nktztib' tu'nju' ojtzqi'nqine' tu'n, tu'nju' b'i'n tu'n ayine' Dyos Manb'aj nimxi'x nk'u'jlalile' twitz tx'otx', in nb'inha'ne' tnika'alti'j ex ttxolilti'j, atzunwe' nchin tzalaj ti'j. Ayine' Dyos Manb'aj nchin yolin, chi Dyos.

²⁵Lu ntma'n Qman Dyos: Tzul q'ij kb'el ntz'e'ysa'ne' kywitz kykyaqilju' tnam o'kx nb'jo'ka' kyq'o'n kyechel ti'j kyichib'jil:

²⁶Aye' Ejipt, Juda, Edom, Amon, ex Moab', ex kykyaqilju' najlqe' toj chq'ajlaj tek' nb'aj kyjon kywi'. Qu'n kykyaqilju' tnam lu ex tkyaqilju' tnam Israel, mixya okslalqe' weye' toj kyanmi.

Jer 10

Witzleb'i'n ex axxi'x k'u'lb'il twitz Dyos

¹Tnam Israel, b'intzju'ya ntzaj tma'n Qman Dyos teya lu.

²Chi Qman Dyos: Lalun tz'el kykno'nju'ye' nkyb'inha'n txqantl nimaqtnam ex lalun che xob'e' kyeju' techlal twitz kya'j kse'n nkyb'inha'n nimaqtnam lu.

³Mixti'te' tajb'en kyokslab'lju' tnam lu. Injaw kytx'emu'n jun xmil toj ku'j, juntzun b'inchal tilb'ilal nkub' b'inchante tu'n taq'unb'il,

⁴nb'jo'k twiqo'ntzuntz tu'n saqpwaq ex q'anpwaq, inb'aj kyklawxi'ntzu'ntz tu'n pojib'il tu'n lalun tzik' tz'aq.

⁵Naku'j xob'tzb'il pich' qekye' witzleb' toj jun tnej awal melon; min nb'ent kyolin, inche'x iqa'n, qu'n min nche b'et. Lalun che xob'e' kye, mixna' a'loqi'j nkyb'inha'na' taq'wix mo b'a'n. Chi Qman Dyos.

⁶Nman Dyos, mix-alo' jun kse'n aya: nimta toklen, nim toklen tb'ia ex nimtipumal.

⁷¿Alxi'xwitlokye min xob' teya, nimaqkawil kyeju' nimaqtnam? Atita toklen tu'n kyxob' xjal teya. Kyxol kykyaqilju' ati kynab'l ex nimaqkawil twitz tx'otx', mix-a'lo' jun kse'n aya.

⁸Kykyaqilx xnakqe', Mixti' kynab'l. ¡Mixti'xte kynab'l k'elel ti'j jun piñ tze!

⁹Naq saqpwaqqe' kywitzleb' tzajni q'i'nqe' Tarsis, ex q'anpwaqqe' tzajni q'i'n Upas; naq b'inha'nqe' kyu'n b'inchal tilb'ilal ex aq'unal ti'j tb'anil k'uxb'il oksa'nk kyxb'alun morad ex kyeq, kykyaqilx b'inha'nqe' kyu'n xjal b'a'n kyxtokyinte.

¹⁰Ate Qman Dyos axxi'x Dyos, aju' Dyos itz', nimaqkawil tejumajx. Majx nlu'lunju' tx'otx' ajttzaj ttx'u'jil; lay tzik'xju' ttx'u'jil kyu'n nimaqtnam.

¹¹(Kymanxe' aj Israel kyeju' nche niman kye txqantl dyos: Che najelkye' dyos twitz tx'otx'ju' myaye' eb'inchante kya'j ex tx'otx'; mixti'tl jun kjelten tjaq' kya'j, chechiku'ye').

B'itz Ajwalb'ilte Dyos

(Jer 51.15-19)

¹²Kub' tb'inha'n Qman Dyos tx'otx' tu'n tipumal; tuk'i'l ttab'l kyaja' tkuwsa'n twitz tx'otx', ex ximan tej tkub' tb'inha'n kya'j.

¹³Intinun twitz kya'j tu'n ajttzaj julin jb'al, inche jawtiq'i'n muj tzmax mankb'il ttxa'n tx'otx', inche ttilky'a'n q'anqyaq toj jb'al ex netztiq'i'n kyq'iq' jak'u'na' tu'n.

¹⁴Kykyaqil xjal mixti'x b'a'n kyu'n ex mixti' kynab'l Kyu'nx witzleb' nela' kych'ixawju' eb'inchankye: naq tilb'ilalqe', sb'ub'lqe' ex mixti' kychwinqlal;

¹⁵mixti'x kyajb'en, ch'ixb'ajilqe'x, che b'elt-xitu'n Qman Dyos ajkyok toj xjel.

¹⁶¡Atzunte' Dyos ajb'en Jakob' te, ate b'inchante tkyaqilju' ati! Jaw t-sk'o'n tnam Israel te tetz'bil. A tb'iju': Dyos Manb'aj te tkyaqil ipumalj.

Yol kyxol nintnam tuk'i'lju' Sanjelal

¹⁷Nintnam, txoli'ntl ti'ja, b'uyimqe'ya tti'xti'ya.

¹⁸Qu'n lu ntma'n Qman Dyos: Ja'lotzun che pomel nq'o'nju'ye' xjal najlqe' toju' tx'otx' lu najchaq. che kb'el nq'o'ne' toj yajb'il qla'tzuntz qama chin kyjoye'. Chij.

¹⁹¡Qab'anx nwitz'e' toju' xitb'il weye'! ¡Mixti' q'a'nb'ilkyeju' nk'ixb'lene'! ¡Kub'tzun nximane' qa k'ik'exju' k'ixk'oj lu wu'ne'!

²⁰Matxi' kub' xitu'nju' nxmuje', matxi' che b'aj laqj kykyaqilju' aqwil. Matxi' chin kyej kykolb'ine' nk'wale'; ¡oje che b'aj! Mix-a'lo'tlte jun tu'n kyjaw tb'inha'n npache' tu'nwt kyxi' t-slik'u'n xb'alun kyib'aj.

²¹Tx'yan qekye' nejenel teju' tnam lu: min nche jyon ti'j Qman Dyos. Qu'mtzun matxi' che k'ulb'an matxi' che b'ajx slamj kykyaqilju' kyrít.

²²¡Kyb'intzpe'ye'! ¡Lu jun tqanil! Ktzajel jun tq'o'jq'ojel xitb'il toj jun tx'otx' toj tb'a'nq'ob'kya'j che kjel tq'o'n nimaqtnam toj Juda naq chq'ajlajtl, naq xo'j che najal kyoj.

²³Nman Dyos, b'i'n wu'ne' qa mya toj tq'ob'ju' xjal ta' tchwinqlal, qa mya toj tq'ob' ta' jatu'n tpon b'aja'.

²⁴Qo ttzaku'ma tojxi'x tnik'alilti'j, mya tuk'i'l ttx'u'jila, qu'n jaku' qokub' tnajsa'na.

²⁵B'ajsantzju'ya ttx'u'jila kyib'aju' nimaqtnam ju' min nelkynik' teya, kyib'aju' tnam min nxi' na'na kyu'n, qu'n matxi' b'ajx kyb'elq'un ttanam Jakob', majx makub' kyxitu'n naq tik'lenxtl toju' tx'otx' kyu'n.

Jer 11

Min xinima'n yol kyejni b'entti'j

- ¹Tzaj yolin Qman Dyos weye', ayine' Jeremiy ex tma:
- ²Tu'n tkub' kyb'i'n aj Israel yol teju' yol kyejni b'entti'j. Yolina kyuk'i'lju' xjal aj Juda exqe' aj Jerusalem,
- ³q'manxa kye, qa ayine' Dyos Manb'aj, nchin q'mante qa majx k'elel wik'u'ne' xjal min x'e'xtnima'nju' yol teju' nyole' kyejni b'entti'j.
- ⁴Aju' yol kyej b'entti'j wu'ne' kyuk'i'lju' kyyajilb'ene' tej kyetz wi'ne' toj Ejipt, ikytoq tnamju' lu kye kse'n jun chuj janokx q'eta' k'uxb'il tu'n ttzaj b'unb'ix. Xinma'ne' kye: Chin kyb'ime', kyb'incha'nxe' tkyaqilju' manchaq'e' kyeye', che okyeltzuntze' te ntaname' ex ayine' Dyos kyib'aje'.
- ⁵Qama chinx kyb'i'ne', kjapumelwe' nyol xintziya'ne' kye ojtxi' kyyajilb'ene', qa kxe'ltoq nq'o'ne' jun tx'otx' kye,aju' kyt'otx'e' ati ja'lo, janqojla' lech ex ta'lkab' naku'j a'. Nchije' kye. Chi Qman Dyos. Ayintzunwe' xintzaq'we'ne' te: Ikxwitju' Nman Dyos, nchije'.
- ⁶Tzajtzun tma'n Qman Dyos: Pakb'anxju'ya yol lu kyoj nimaqtnam toj Juda ex kyoju' b'e toj Jerusalem. Q'manxa kye xjal tu'n ttzaj kyb'i'nju' yol teju' yol kyejni b'entti'j, che japunxtzun kyu'n.
- ⁷Tej kyetzwiq'i'ne' kyyajilb'ene' toj Ejipt, o'kx xiwab'tzi'nju'ye' kye tu'n kyb'in weye', atxi'xtzunj ex toju' tq'ijlalil ja'lo inx xiwab'tzi'ne' kye.
- ⁸Aye'tzunkye mixti'x nokye' toj kywi', min nxikyb'i'ne', e'anq'in toju' myab'a'n tokx toj kyanmi. Min kyaj tu'n kyjapunju' nyole' kyu'nju' nchaq'e' kye, tzajtzun nq'o'ne' tz'e'ysb'il kywitz q'ma'nqe' toju' yol kyejni b'entti'j wu'ne'. Chi Dyos.
- ⁹Tzaj tma'ntl Qman Dyos weye': Injaw kyb'u'yi'n kyib'ju' xjal aj Juda exqe' aj Jerusalem wi'je'.
- ¹⁰Ax ilju' nkyb'incha'n axju' kyb'incha ojtxi' kyyajilb'en, kub' kypi'sa'n kyib' nwitz'e', exilpetzuntz k'ulul kywitz txqantl dyos. Junx e'ela' aj Israel kyuk'i'l aj Juda, min xikynima'n nyole' kyej b'entti'j kyuk'ilju' ojtxi' kyyajilb'en.
- ¹¹Qu'mtzun ktzajel nq'o'ne' jun taq'wixil kyib'aj, lay che tzaqpaj toj. B'a'ntzunqa mache xch'in qanil o'nb'il weye', lay che'x nb'i'ne'. Ayine' Dyos Manb'aj nchin yolin.
- ¹²Che kxe'ltzun xjaltz aj Juda ex aj Jerusalem qanil o'nb'il kyeju' dyos jankub' kyq'o'na' sturak, ex layx che klet kyu'n ajttzaju' taq'wixil kyib'aj.
- ¹³Txqan kydyos aj Juda kse'nx kyajlal nimaqkytanam, ex matxi' jaw kyb'incha'n aj Jerusalem txqan q'olb'eb'l tu'n tkub' kyq'o'n sturak twitz B'aal, kse'nx kyajlal b'e kyoj nimaqtnam.

14Qu'mtzun, lalun k'uluna nwitz'e' Jeremiy kyi'ju' tnam lu, lan chin tzajt'na'na ex lalun kub'sana kyi'j, qu'n lay che'x nb'i'ne' ajkyqanin o'nb'il toju' yajb'il.

15¿Titi' nkyjyo'n aj Israel k'u'jla'nqe' wu'ne' toju' njaye' te k'u'lb'il, extzun matxi' kyb'inch'a txqan ti'xti' taq'wix? ¿Ma oktzun che kletel toju' yajb'il tu'n seb' ex chib'j ajtkub' kyq'o'n te chojb'il nwitz'e'?

16Atoq tb'iju' Tqan olib'o pujin txijli toj twitz tb'anil wu'ne', ayine' Dyos Manb'aj, atzu'n ja'lo kb'el ntz'e'ysa'ne' t-xaqa ex che b'el njachu'nju'ye' tq'ob'a tu'n q'anqyaq ntinun.

17Ayine' Dyos Manb'aj te tkyaqil ipumalj, inku'x awante, matxi' nchaq'ju'ye' taq'wixil tib'aj tu'n tpaj kyil aj Israel ex aj Juda, qu'n matxi' tz'ok kyq'o'n ntx'u'jile' tu'n kub' kyq'o'n sturak twitz B'aal, chi Dyos.

Kyajb'ilju' tajq'oj Jeremiy tu'n tkub' Kyb'yo'n

18Tzaj tma'n Qman Dyos weye' qa intoq che ximan wajq'oje taq'wix wi'je'. E'tjaqju' nwitz'e' tu'n tel nnik'e' ti'j.

19Kyepenitoq weye', xi'toq nxi'q'i'ne' toj b'i'yb'il naku'j qpoj tman rit, mixtoqti' b'i'n wu'ne' qa intoq che ximan taq'wix wi'je'. Intoq kyma'n: Qtx'e'munktzju' tze xa'wanku' ja'lo, qxb'oqi'nktz twitzju' tx'otx' kyxolju' itz'qe', tu'ntzun mitzaja' na'tl. Chechij.

20Atzunta Nman Dyos nimpumala, jun ajkawilta tz'aqlixi'x. kanlixix'ju' t-xim xjal toj twitz'a. Q'oma anb'il tu'n nka'yinteye' ajtkub' ttz'e'ysa'na kywitzju' xjal lu, qu'n toj tq'ob'a ta'.

21Atzu'n kyeju' ichan aj Anatot, aye' kyajb'iltoq tu'n nkub' kyb'yo'ne' ex intoq kyma'n tu'n lalun chin yoline' toj tb'i Qman Dyos, qu'n kyajb'ilatoq tu'n nkub' kyb'yo'ne',

22chi Qman Dyos nimpumal kye: Kb'el ntz'e'ysa'n kywitz'e': che kyimelju' ku'xun toj q'oj, aye'tzu'n kyk'wale' ex kymyale' che kyimel tu'n we'yaj.

23Mixti'te' jun kjelten qu'n tzul q'ij kb'el ntz'e'ysa'n kywitz'e' ichan aj Anatot, ex ktzajel nq'o'ne' taq'wixil kyib'aje'. Chi Qman Dyos.

Jer 12

Xitma'n sanjelal te Qman Dyos

1Nman Dyos, qama chin kutene' yolil tuk'i'la tu'n tpaj jun ti'xti'; naq o'kxta ax tyola; wajb'iltzunwe' tu'n txinqani'ne' lu teya: ¿Tiqu'ntzun b'a'n nnela' tkyaqilju' ntb'inch'a'n b'inch'al myab'a'n? ¿Titi'qu'n toj nak'b'il ta'qe' njaw kyi'jkyib'?

2Inche ku'x tawa'na, ex nche lok'an, nche ch'iy ex inche witzan. ajkyyolin naku'j nqaku' ta'qe' tk'etza, atzu'n toj kyanmi najchaq ta'qe'.

³Atzunta Nman Dyos, tojtzqi'nqina; toktwitza wi'je' ex kanli twitza tkyaqilju' nxime' ti'ja. ¡Iq'inqe'xju'ya xjal lu toj b'i'yb'il naku'j ritqe'; q'onka kyechel tu'n kykub' b'yet ajtpon q'ij kye!

⁴¿Ma kukxtzun ktenb'il tx'otx'ju' tzqij ex ch'u'xqe' itzaj toj kojil? Ljo'n kyb'aj kyimu' txkup ex pich' tu'n tpaj kyilju' xjal twitzju' tx'otx' toj kynab'l qa min ntka'yi'na nkyb'inha'n.

Tzaq'web'l tu'n Qman Dyos

⁵Qa ma'xi'x kub' siktiya tu'n tojqelb'ena kyuk'i'l xjal nche ojqlan tu'n kyqan, ¿se'ntaq'wi tu'n tok tq'o'ntib'a ojqlal kyuk'i'l xjal nche ojqlan ti'j chej? Min nb'ajx tk'u'ja toj jun tx'otx' ati nak'b'ila toj, ¿ti'tzu'n ktb'inha'ya toju' nin xaq ttzi Jordan?

⁶Ma'pena' che jaw miltz'uju' titz'inku'xi'xa mo ttzika ti'ja, ex njaw toj kywi' nche ilin teya ttz'elti'jxi'ya. Lalun tz'okqe tk'u'j kyij, b'a'ntzun qa majx b'a'n che yolin tuk'i'la.

Nb'isun Qman Dyos ti'ju' ttanam

⁷Matxi' kyej nkolb'i'ne' ntaname', matxi' tz'el wik'u'nju'ye' wetoqe', matxi' kub' nq'o'nju'ye' tnam inxi'xtoq nk'u'jla'ne', toj kyq'ob' tajq'oj.

⁸Aju' tnam lu, etza'ntoq wu'ne', ja'lo naku'j b'alun toj k'ul weye'; intzanunk wi'je', qu'mtzun nel wik'u'ne'.

⁹Iky ntanamju'ye' kse'n jun pich' tb'anilxi'x t-xik', inche q'o'jin txqantla pich' ti'j. ¡Kukyztaje' kykyaqile' tojk'ul txkup; kyb'uyintz kyib'e' tu'n kyule' toju' ninwan!

¹⁰Nim txqan nejenel ajq'ojqe' matxi' kub' kyxitu'n wawale' ub'a, matxi'xi'x b'aj kywab'e'n nkojb'ile', matxi' kub' kyxitu'nju' tx'otx' nchin laqe' ti'j matxi' kyej chq'ajlajix kyu'n.

¹¹Matxi' kub' kyxitu'n, matxi' kyej chq'ajlajtl kyu'n ja'lo nnul toj nk'u'je'. Tkyaqilju' tx'otx' chq'ajlajtl, ex mix-a'lo'xte nb'ajx tk'u'j ti'j.

¹²Eb'ajtazaj xjal xitul kyib'aj kykyaqil b'us toj chq'ajlaj, qu'n ati jun nk'u'xtx'e'nb'ile', ayine' Dyos Manb'aj tkyaqilju' tx'otx' kb'el nxitune' tzajx toj jun ttxa'n ex kpomelx toj juntl, ex mix-a'lo'qex ktenb'ila' nak'b'il.

¹³Triy xikyawa'n, atzun ch'i'x jaw kyb'u'yi'n; kub'o'lj tkyaqilju' kyaq'unb'en. Mixti'xte twitz kyawal jaw qu'n matzaj ntx'u'jile' kyij. Chi Qman Dyos.

Tzaj ttziya'n Qman Dyos tyol kyeju' tnam Nqaku' ta'qe' tk'etz Israel

¹⁴Intma'n Qman Dyos kyij'ju' tnam b'inchal myab'a'n, nqaku' ta'qe' tk'etz Israel, aye' e'kub' xitunteju' tx'otx' xitq'o'n te tetzil Israel ttanam: Che jawil nxb'oqi'ne' toju' kytx'otx', ex k'elitz wiq'i'ne' Juda kyxol.

¹⁵Kyb'jawlenxi'tzun nxb'oqi'ne', ktzajel q'aq'an nk'u'je' kyi'j, che anjetz wiq'i'n jumajtle' tojx kyt'otx' toj kytanam.

¹⁶Axxi'x aye'nakye exi' yek'unte kye ntaname' tu'n kytziyante kyol toj tb'i B'aal, atzu'n ja'lo b'a'n kykub'ten kyxolju' ntaname', qama kyoksla kyokslab'lju' ntaname' exqa makytziya kyol toj nb'iye': Toj tb'i Qman Dyos, qa chechi.

¹⁷Aye'tzu'n nimaqtnam min nchin tb'i'ne', kjawil nxb'oqi'ne' tuk'i'lxi' tlok', ex kb'el nxitu'ne'. Ayine' Dyos Manb'aj nchin yolin, Chij.

Jer 13

Jun techlal tu'nju' Min njapun tyol Qman Dyos kyu'n aj Israel

¹Chi Qman Dyos weye: Kutxi'ya lq'ol jun k'alb'il sed ex k'lonka tk'u'ja, ex lalun ku'x tak'sa'na toj a', chij.

²Tzajtzun nlq'o'ne' k'alb'il, kse'nx tchaq' Qman Dyos weye' ex oknk'lo'ne' nk'u'je'.

³Tzajtzun yolintl Qman Dyos weye' ex tma:

⁴Q'intzju'ya k'alb'il tok tu'na, ju' tloq'a, kutxi'tzuntza ttziju' nin a' Ewprates, ewankjtzuna atzu' toj tk'atxab' jun pik. Chij.

⁵Nxi'tzuntze' ttziju' nin a' Ewprates, xiwewa'ntzuntze', kse'nxju' tchaq' Qman Dyos weye'.

⁶Tb'ajlenxi'tzun b'a'npun q'ij, tzaj tma'n Qman Dyos weye': Kutxi'ya ttziju' nin a' Ewprates, ex q'intzju'ya k'alb'il xinma'ne' teya tu'n txi' tewa'na atzu', Chij.

⁷Nxi'tzuntze' ttziju' nin a' Ewprates, xinjyo'ne' toju' tx'otx' ex jatzwiq'i'ne' k'alb'il jaxa' wewana'ye', matxi'toq b'aj q'ayj ex mixtoqti'tl tajb'en.

⁸Tzajtzun yolintl Qman Dyos weye',

⁹ex tma: Ikytzu'n kb'ela' nxitu'ne' kyninb'ilkyib' aj Juda ex aj Jerusalem.

¹⁰Min kyajb'ilju' ntaname' b'inchal myab'a'n lu tu'n t-xikynima'n nchaq'b'ile', xi'lepchqe'ka' ti'ju' tku'x toj kyanmi. Xi' nche ajb'ena'tl ex nche k'ulun kye txqantl dyos. Ikyqe' kse'n k'alb'il lu, mixti'tl tajb'en.

¹¹Kse'n nokjtz'et tk'u'j jun xjal tu'n k'alb'il, ikytoqtzun mujb'ab'lju' wuk'i'le' kyuk'i'lu' tnam Israel ex Juda, tu'n kyok te ntaname' ex tu'n t-xikyoli'nju' nb'iye', tu'ntzun kyok ninb'ilweye' ex ajwalilweye'. Aye'tzunkye min eb'in weye'. Ayine' Dyos Manb'aj nchin yolin, chi Dyos.

Juntl techlalju' tz'e'ysb'il Witzb'aj Tzul

¹²Ex q'manxa kye: Chi Dyos Manb'aj kyib'aj aj Israel: Alkyexku' xar knojel tu'n b'in, chiku'ya kye. ¿Ma miñtzunti' b'i'n qe'qu'n qa tkyaqil xar in noj tu'n b'in? chechilo aj Israel teya.

¹³Atzunta tzaq'we'nxa kye: Chi Qman Dyos qa che b'el ttx'ujt-sa'n kykyaqilju' najlqe' toju' tx'otx' lu; e'nimaqkawil nche kub' qe toj tq'uqb'il Dab'i, e'pale, e'sanjelal ex kykyaqilju' najlqe' toj Jerusalen.

¹⁴Che b'ajel tpa'ntzuntz kse'n xar, jun ti'j juntl, e'manb'aj ex k'walb'aj. Lay tzaj q'aq'an tk'u'j kyi'j, layx tzaj laqj tk'u'j kyi'j. Aku' Dyos Manb'aj inq'mante, chiku'ya kye. Chij.

Q'ma'ntl te Israel

¹⁵¡Israel, matxi' yolinte Qman Dyos! Lalun jawkynima'n kyib'e', kyb'inku'ye'.

¹⁶Kynimanktze' Qman Dyos na'mxku' ttzaj tq'o'n qlolj tu'n kyjawtz'aque' toj k'ul qxopin; na'mxku' tjaw b'entju' spik'un nche ayone' te te qlolj t-xlekumil kamik tu'n.

¹⁷Qa min xxikyb'i'ne', chin oq'ile' toj ewaj tu'n tpaju' nimjtib'il ati kyoje; nim ta'l nwitz'e' k'elil, qu'n jtz'o'nqe'ju' trit Qman Dyos kyu'ne'.

Tyol Qman Dyos teju' nimaqkawil

¹⁸Q'manxa te nimaqkawil ex teju' t-xu'jil: Kukyku'tze' tib'aj q'uqb'il te kawb'il, che qeku'ye' twitz tx'otx', matxina' ku'tz tz'ajju' kykorone' toj kywi'ye', chiku'ya kye, chi Dyos.

¹⁹Txoli'n kyi'ju' nimaqtnam toj Nekeb' mix-a'lo' kb'entel tik'x. Kykyaqilju' aj Juda exni q'i'nqe' majx eb'je'xq'i'n toju' tx'otx'.

²⁰Kyka'yinxi'xpe'ye' luqe' ajq'oj che ul toj tb'a'nq'ob'kya'j ¿Jata' jun ch'laj rit xinq'o'ne' tu'n txi' tka'yina, aju' jun ch'laj rit ntnima'n tib'a ti'j?

Tqanil qa k'elex q'i'n Israel toj juntl tnam

²¹¿Ti'tzu'n ktma'ya Jerusalen aj tkawinjta kyu'n xjal eb'aj t-xnaq'tza'na? Tzul k'ixk'oj ti'ja kse'n k'ixk'oj ti'j jun qya ajtitz'ji tal.

²²Tiqu'ntzun saja' lu wi'je' qa chija, ati tu'n tkane' toj twitza qa tu'nju' nim tila; ¡Qu'mtzun makub' x'b'iqb'a'na ex makub'yaju'na!

²³¿Ma jakutzun ch'exb'en ka'yin jun xjal q'eq twinqil? ¿Ma jakutzun b'ent tel tiq'i'n jun leopa'rt tchinaq'il ti'j? Ikxtzunkyeju'ye' naq'liqe'tle' ti'ju' myab'a'n lay b'ent kyb'inchanteju'ye' b'a'n.

²⁴Qu'mtzun che elix nslamu'ne' kse'n tz'is njaw tiqa'n kyq'iq' toj chq'ajlaj.

²⁵Ax teju'ya lu Israel, atzun tajb'ilju'ya tu'n nb'inchanteye' teya Ayine' Dyos Manb'aj nchin yolin. Mana' tzik'nna'le' tu'na xi' soka' qetl tk'u'ja kyi'j witzileb' mixti' kyajb'en.

²⁶Ikxwe' majx kb'el nxb'iqb'a'na tu'ntzun tel tch'ixawa.

²⁷Matxi' wile' inxi'x el b'aja ti'j, e' tajpaji'na, exju' tchwinqlala mijsoq'x toj ajpaji'n, exqe' tb'inchb'ena taq'wixqe'xi'x kywi' b'us ex kyoj kojil. ¡Qab'anx twitza Jerusalen! ¿Ma kukx kb'el tenju'ya toju' taq'wixil? Chi Qman Dyos.

Jer 14

Nin q'ijal

¹Tzaj yolin Qman Dyos te Jeremiy tu'n tpaju' k'waj, ex tma:

²In oq' Juda tu'n b'is, Inche b'isunju' nimaqtnam toj, woqo'j qe'ju' xjal twitz tx'otx'. Inxi'x xch'in Jerusalen tu'n k'ixk'oj.

³Inche'x kychq'o'n q'inun kymajin iq'il a'; inche'xju' majin kyoj xoch, ex mixti'te a', in anjtzkyi'j kyuk'i'l kxöq' mixti' kyoj inel kych'ixaw ex nche kub' kyeqax, in jax kyktxu'n kywi'.

⁴Naq nche kyej ka'yinju' aq'unal toj kojil njax kyktxu'n kywi' tu'n kych'ixaw, qu'n mixti'te' jb'al tzqijte tx'otx' b'a'nxi'x.

⁵exqepena' kytXu msat toj kojil nche kyej kykolb'i'n kyal akxtoq kyitz'ji, qu'n mixti'te' k'ul tu'n kywante.

⁶Inche kub' we' tojk'ul b'ur kywi' b'us toj chq'ajlaj, nche jk'un kyq'iq' kse'nkye xo'j; inkub' sjumjix kywitz qu'n mixti'te' k'ul tu'n t-xikywan, chij Dyos.

Kub'san Jeremiy twitz Qman Dyos ti'ju' tnam.

⁷¡Nman Dyos, maskye nqo poqonjtze' tu'nju' qile' qo tonima naqx tu'n tyolinjtzu' tb'iya b'a'n! B'a'npun maj min xjapunju' tyola qu'ne', matxi' qo b'inchan ile' twitza.

⁸Aya q'uqb'ab'l tk'u'j Israel, klol qeye' toju' tq'ijlalil ch'uü, ¿tiqu'ntzun naku'j najchaq xjala toju' tx'otx' naku'j jun ajb'etu'n xjal naq o'kx inkyejtenju' tu'n tex qonik'an tu'n?

⁹¿Tiqu'ntzun ikju'ya kse'n jun xjal naq nka'yin, kse'n jun xjal te q'oj min nb'ent tonin? Nman Dyos, atina'ta qxole', kykyaqil b'ilte qa o'ttanamqo'ya ¡Lalun qokyej tkolb'i'na!

¹⁰Lu ntma'n Qman Dyos ti'ju' tnam Israel: Majx tjonku' tnam lu tu'n tb'et jaxjaku'. Qu'mtzun min nchin tzalaje' ti'j. Ktzajel nna'nju'ye' kyil ja'lo ex che okyel toj xjel wu'ne'. Chij.

¹¹Chi Qman Dyos weye': Lalun kub'sana nwitzte' te jun b'a'n teju' tnam lu.

¹²B'a'nqa mache mewayin b'a'npun maj, lay che'x nb'i'ne' kykub'sb'il; b'a'nqa matzaj kyiq'i'n txqan chojb'il k'ok'sb'il ex oyaj twitz awal weye', lay chin tzalaje' ti'j. Kb'el nxitu'ne' tu'n q'oj, we'yaj ex tx'u'j yab'il, chi Dyos.

13Xi'tzun ntzaq'we'ne' te: Nman Dyos; ate'kna' t-sanjelal kub'salte kyk'u'ju' xjal qa lay tzaj q'oj ex we'yaj, exqa ktq'a'ya nak'b'il lay b'aj toju' najb'il lu, nchije'.

14Tzajtzun ttzaq'we'n Qman Dyos weye': Chalyol qekye' sanjelal tu'n ikynkyma'nju' toj nb'ieye'. Mixti'we' xe'x nchq'o'n, ex mixti'xi'we' chaq'b'il txinq'o'n kye, b'ajxpena' chin yolina'we' kyuk'i'l. Naq nokkyye' lu toj kywitz, naq njaw kyxima'n, naq sb'ub'l ate'kju' sanjelal q'malte kyeye'.

15Ayine', Dyos Manb'aj, nchin yoline' kyi'ju' sanjelal nche yolin toj nb'ieye' ex mya nchaq'ajqe'ye', inkyma'n qa lay tzaj q'oj ex we'yaj toju' tx'otx' lu: che kyimelkye' sanjel lu toj q'oj ex tu'n we'yaj.

16Exqe'tzu'n xjalxi' ja nche b'ina' kye, che kyimel toj q'oj ex tu'n we'yaj, kyuk'i'lxi' kyxu'jil, kyk'wal ex kymyal. Che b'elsnuk'eju' kyxmilal kyoju' b'e toju' tnam Jerusalen, ex mix-a'lo'x jun kb'elix mqunkye. Iktyzun kychja'ya' kyilju'.

17Q'manxju'ya lu kyeju' ntaname'. Chin oq'tzuntze' q'ijtl ex qonik'an, tu'n tpaj kb'el b'o'lju' ntaname', tu'n tk'ixk'ojelju' tk'ixb'len

18Aj wexe' toj koj'b'il, che kxe'l nka'yine' woqo'j qe'tlju' e'kyim toj q'oj; ajtzun wultle' toju' nintnam inche kyim xjal tu'n we'yaj, Exqepena' sanjelal ex pale che kxe'l toj juntl tx'otx' min kyojtzqi'n, chiku'ya, chi Dyos.

Yolin Sanjelal tuk'i'l Dyos

19Nman Dyos, ¿mamajx matxi' tz'el tik'u'na Juda? ¿Ma matxi' siktiya ti'ju' nintnam Syon? ¿Tiqu'n xqo' tk'ixb'saya tejumajx? Intoq qo' ayone' tu'n qtene' b'a'n, ex mixti'x xqk'ame'. Intoq qo' ayone' tu'n qq'ananjtze', ex naq xob'ajil ati qi'je'.

20Nman Dyos, matxi' tz'el qnik'e' ti'ju' qile' ex kypaju' ojtxi' qyajib'ene'; matxi' qo b'inchan ile' twitza.

21¡Lalun qo eltik'o'na, naq tu'n tnimanjtzu' tb'iya, lalun tz'el tik'u'na nintnam. jata' tq'uqb'ila te oklenj! ¡Na'ntzju'ya tyola kyej b'entti'j quk'i'le', japunxwit tu'na!

22¿Ma atitzun jun witzleb' jaku' tzaj jb'al tu'n? ¿Ma tu'nxtib'ju' kya'j ntzaj tq'o'n jb'al? ¡Minti' Taye, Nman Dyos! A na'ta ntzaj q'onte, a na'ta nb'inchankye tkyaqil ti'xti'; ¡Qu'mtzun q'uqli qk'u'je' ti'ja!

Jer 15

Tqanilju' tz'e'ysb'il witzb'aj

1Chi Qman Dyos weye': B'a'nqa e'ten Moyses ex Samwel nwitzte' tzalu, layx tzaj laqjwe' nk'u'j ti'ju' tnam lu. Q'manxa tu'n kyex nwitzte' ex tu'n kyxi'.

2Qatzun matzaj kyqani'n teya ja che kxe'la', q'manxa kye toj nb'ieye': Aye' axkyeju' tu'n kykyim tu'n tx'u'j yab'il, tu'n tx'u'j yab'il che kyimela'; aye'tzu'n axkyeju' tu'n kykyim toj q'oj, tojx q'oj che kyimela'; aye'tzu'n axkyeju' tu'n kykyim tu'n we'yaj,

tu'n we'yaj che kyimela'; aye'tzu'n axkyeju' tu'n kyexq'i'n toj juntl tnam, che elexq'i'n.

³Ayine' Dyos Manb'aj nchin yolin: Kyaje' chukchaq tz'e'ysb'il kywitz ktzajel nq'o'ne': Che ul b'iyb'aj toj q'oj, che b'ajel tzaqu'n kyu'n tx'yan, che ul k'utz ch'yolkye, che b'ajel ch'yo'n kyu'n tojk'ul txkup.

⁴Knb'incha'ye' tu'n ttzaj xob'el kyi'j kykyaqil nimaqtnam twitz tx'otx' tu'nju' knb'incha'ye' kyi'j, tu'n tpaju' matxi' tb'incha Manases, tk'wal Esekiy, toj Jerusalen, nimaqkawil toj Juda.

⁵¿Alxi'xkye ktzajel q'aq'an tk'u'j ti'ja Jerusalen? ¿alkye ktzajel laqj tk'u'j ti'ja? ¿alkye kb'ajextk'u'j tu'n tq'aneta?

⁶Machin kyej tkolb'e'na, matzaj tmiltz'u'n ttze'lti'ja weye' ayine' Dyos Manb'aj nchin yolin. Qu'mtzun matxi' b'aj npasense', matzaq'pon nq'ob'e' tu'n tz'e'yset twitza ex makub' nxitu'na.

⁷Mache'x nsputi'ne' t-xjala kse'n tqan triy, mache b'je'tz wiq'i'ne' kyoju' nimaqtnam toju' tx'otx'; makub' nxitu'ne' ntaname', mixti'qe'tl tk'wal xekyaj qu'n min xkyaj ttzaqpi'n tchwinqlal myab'a'n.

⁸Nimxi'x qya kyimni kychmil xekyaj nq'o'ne' kyxol kyetwitz txqan tz'awan ttzi ninnjab'. Wanq'ijxi'x saj nq'o'ne' kamik kyi'ju' txub'aj kyuk'i'l kyal ku'xunqe'; naqx myanim saj nq'o'ne' b'is ex xob'ajil kyi'j.

⁹Inche kub'aju' txub'aj b'a'npun kyal nche kyejten mixti'tl kyxew; nche ch'ixwi ex mixti'tl kyb'anil, matz'okju' q'ij te qxopin kye. Qa ate'x xekyaj anq'in, knb'incha'ye' tu'n kykub'yo'n kyu'n kyajq'oj. Ayine' Dyos Manb'aj nchin q'mante, chi Dyos.

Jaw xch'inju' t-sajelal Dyos

¹⁰¿Layqinxwite' na, machin tzajtiq'i'na naqx tu'n nwuline' ex tu'n nq'ojine' kyuk'i'lju' xjal twitz tx'otx'! Mix-a'lo'qexi' txa'nq'o'n pwaqe' ch'ex, ex mixa'lo'xi' tzaj q'onte nch'ex'e', kykyaqilxtzun xjal nche txkon il wib'aje'.

¹¹Japunxwitju' qanb'en kyu'n, Nman Dyos, qa na'mx wajb'ene' b'a'n teya, qa b'ajx chinkub'sanaye' teya kyi'ju' wajq'oje toju' tq'ijlilal xitb'il ex b'is.

Tma Dyos tqanil tz'e'ysb'il kywitz aj Israel

¹²¿Alxi'xkye ktoqilte k'uxb'il te tb'a'nq'ob'kya'j ex q'ank'uxb'il?

¹³Tu'ntzunte' tkyaqilju' kyile' aj Israel, che kxe'lnq'o'ne' kyq'inumale' ex kyk'uwene' kyeju' kyajq'oje' tkyaqilju' ati toj kytx'otx'e' tu'n tb'ajx kyjto'n.

¹⁴Che kxe'l nq'o'ne' te k'a'yi'nmajin kye kyajq'oje' toj jun tx'otx' min kyojtzqi'ne', qu'n matzaj ntx'u'jile' kse'n jun q'aq' tu'n kyb'aje' tu'n, chi Dyos.

Kub'san sanjelal te Qman Dyos

¹⁵Nman Dyos, tkyaqil kanli twitza, jchin tna'ntza ex chin tonima! jQ'oma tu'me'l t-xel kyeju' ljol toj nq'ije'! Lalun naqwit ka'yina kye ajnkub' kyb'yo'ne' naqna' tu'nela nnik'xa' wu'ne' nchin wulinjtze'.

¹⁶Enk'ame' tyola tej ttzaj yolina weye', ojexi'x intzalaje' kyu'n, qu'n teqina Nman Dyos nimtipumala.

¹⁷Min xnmujb'awe' wib' kyuk'i'lju' o'kx nche ximana' tu'n kytzalaj; atxi'x tkb'u'lana wib'aje' njunalxwe' nchin anq'in matz'oku' ttx'u'jila te ntx'u'jile'.

¹⁸¿Tiqu'ntzun majx ati k'i'xk'oj wi'je'? ¿Tiqu'n mixti'x nq'anetju' nk'ixb'lene'? Matz'oka weye' kse'n xoch mixti' a' toj, chi Jeremiy.

Tzaq'web'l tu'n Qman Dyos

¹⁹Tzajtzun ttzaq'we'n Qman Dyos weye': Qa matanjsa' tib'a nk'etze', knk'ma'tla ex k'ajb'ela weye'. Qa mya noqsoktena yolil mixti' tajb'en exqa o'kx ati tajb'en xxitma'na, atzuntza kyolil toj nb'iye'. Aye'kye' xjal lu tu'n tanjtzkyi'j tuk'i'la, ex myata tu'n txi' kyuk'i'l.

²⁰Kb'el nq'o'na kse'n jun tapi q'ank'uxb'il layx yukchi teju' tnam lu. Che q'ojil ti'ja, layxtzun kub'ti'ja kyu'n, intina'we' tuk'i'la klolteya ex tzaqpilteya. Ayine' Dyos Manb'aj nchin q'mante.

²¹Knkla'ya te kypumalju' b'inchal myab'a'n, knkla'ya toj kyq'ob'ju' b'iyol, chi Dyos.

Jer 16

Tk'am Jeremiy chaq'b'il te Qman Dyos

¹Tzaj tma'n Qman Dyos weye':

²Lalun mjeya ex lalun che ten tk'wala toju' tx'otx' lu.

³Qu'n kxe'l nma'ne' teya, ayine' Dyos Manb'aj, titi' kb'ajel kyeju' k'wal che itz'jel toju' tx'otx' lu exqe' manb'aj ate' kyk'wal.

⁴Che kyimel tu'n kuw yab'il ex mix-alo' k'oq'el kyij, ex mix-alo' kb'elex mqunkye: che kjel pak'anje twitz tx'otx' kse'n txa. Kb'ajel toj kywi' tu'n q'oj ex we'yaj, ex che b'ajel ch'yo'n kyu'n k'utz ex kyu'n tojk'ul txkup.

⁵Ex tzaj tma'n Qman Dyos weye': Lalun tz'okxa toj jun ja janche b'isuna' xjal tij jun anmi, lalun tz'oq'a ex lalun tyek'uya k'ixk'oj toj tanmiya ti'j, qu'n mixti'tlwe' nnak'b'il, nk'u'jlalil ex tlaqb'il nk'u'j ti'ju' tnam lu. Ayine' Dyos Manb'aj nchin yolin.

⁶E'nimaq kyoklen ex ch'i'n kyoklen che b'ajelkyim toju' tnam lu, mix-a'lo' kmqulkye ex mix-a'lo' k'oq'el kyij, mix-a'lo'te tu'n tok tjuma'n ttzitk'u'j mujqa tu'n tel tjon twi' tu'n b'is kyij.

⁷Mix-a'lo'te kb'el q'onkye nimaqwan te q'uqb'ab'l kyk'u'ju' kywitze'l, expe' ti'j tkamik manb'aj mujqa txub'aj.

⁸Ex lalun tz'okxa toj jun ja jata' jun ninwan, tu'nwt tkub' qeya wal ex k'wal kyuk'i'l.

⁹Qu'n che b'el nnajsa'nwe' b'itz te ninq'ij ex tzalajb'il exqe' b'itz te mjeb'le'n toju' tnam lu, ayine' Dyos Manb'aj kyib'aj aj Israel. Kb'ajel ja'lu tojx kyq'ijlalile' ex k'okyel kyka'yi'ne'.

¹⁰Aj txitma'na nyole' lu teju' tnam, ktzajel kyxjelu'n teya: ¿tiqu'ntzun xtchaq'a' Qman Dyos taq'wix nimxi'x lu? ¿Titi'tzu'n taq'wix xqb'inchaye'? ¿Titi'tzu'n il xqb'inchaye' twitz Qman Dyos? qa chechi.

¹¹A q'manxju'ya kye: Chi Qman Dyos kjalu: Tu'ntpajte' inkyaj kykolb'e'ne' ojtxi' kychmane' ex exi' k'ulul ex nimal kye txqantl dyos, ayintzune' inkyaj kykolb'e'ne' ex min ekyb'inchatlju' xnaq'tzb'il b'ajx nq'o'ne' kye.

¹²Exqetzunkye' tx'yan qexi'xtle kyekywitzju' ojtxi' kychmane', qu'n teyle junjun xkub' tpi'sa'ntib' tojxu' t-xim myab'a'n ex min nchinx kyb'i'ne'.

¹³Qu'mtzun che elex nljo'ne' toju' tx'otx' lu tu'n kyxi'ye' toj jun tnam min kyojtzqi'ne' ex min xkyojtzqi ojtxi' kychmane', che ajb'eltzuntze' na'tz kye txqantl dyos q'ijtl ex qonik'an, layx tzaj laqjwe' nk'u'j kyij'e'.

¹⁴Ayine' Dyos Manb'aj nchin yolin, tzultzun q'ij lay kymatle': Itz'te' Qman Dyos etzq'inkye aj Israel toj Ejipt, chechiwte',

¹⁵ate kxel kyma'ju'ye': Itz'te' Qman Dyos etzq'inkye aj Israel toju' nintnam toj tb'a'nq'ob'kya'j ex kyoj kykyaqilju' nimaqtnam jachaq b'ajxna'toq t-sputi'n, chechiku'ye'. Knb'incha'ye' tu'n tanjtzkyi'je' toju' kytx'otx'e' xinq'o'ne' kye ojtxi' kychmane'.

¹⁶Ayine' Dyos Manb'aj nchin yolin, che tzajel wiq'i'ne' txqan tzyul kyix tzyulkye aj Israel, che tzajeltzun wiq'i'ne' txqan ub'al ub'alkye aj Israel ex tu'n kyb'je'x iq'i'n kyoj kykyaqilju' nimaq k'ul ex kywi'witz ex kyoj jul kywitz pik.

¹⁷Qu'n inka'yi'ne' tkyaqilju' kyb'inchb'aj, ale'x tkyaqilju' kyil layx tz'ewit nwitze'.

¹⁸Tnejelxi'x knb'incha'ye' tu'n kychjonte kamaju' kyil ex kyb'inchb'aj myab'a'n, qu'n makub' kytz'ilsa'n ntx'otx'e' kyu'n kywitzleb' taq'wixqexi'x ex kyimniqe', ex makyb'inchaju' ik'o'n wu'ne' toj tkyaqilju' tx'otx', chi Dyos.

Kub'san Jeremiy twitz Dyos

¹⁹Nman Dyos, wipumale' ex klol weye', aya kolb'ilweye' toju' kmoj xob'ajilx; che ul nimaqtnam twitza che tzajelx ttxa'n tx'otx' ex kkyma' teya: Naqx txqan dyos mya ax, mixti' kyajb'en ex mixti' kyipumal b'aj kyej q'o'n kyeju' qmane'.

²⁰¿Ma oktzunlo kb'antel axju' xjal b'inchalkye tdyos? ¡Mixya dyos qekye' lu!, chechiku'.

Tzaq'web'l tu'n Qman Dyos

²¹Qu'npena'tzun, majx kxel nyek'u'ne' wipumale' te tkyaqil kye, k'eleltzun kynik'tz qa a nb'iju'ye' Dyos Manb'aj, chi Dyos.

Jer 17

Kyil ex tz'e'ysb'il kywitz aj Juda

¹Aj Juda, tz'ib'a'nte' kyile' tu'n k'uxb'il tz'ib'b'il, majx kyajni tz'ib'a'n nqoptz'aj twitzju' tab'jil kyanmiye', kyi'j tuk'a kyq'olb'eb'le'.

²Inche tzaj kyn'a' kyk'walju'ye' q'olb'eb'l exqe' xmil xjansa'nqe' ja ta'qe' nimaq tze pujin kyxaq ex kywi'witz nimaq kywe'

³ex kywi' b'us toj koj'b'il. Knb'inha'ye' tu'n kyb'ajx alq'a'n tq'inumala ex tk'uwena tu'n kypaj txqan tila ex tu'n kyb'je'l xitu'n kyxjane' kywi' b'us toj tkyaqilju' kyt'otx'e'

⁴kjel tq'o'na tx'otx' xinq'o'ne' te tetzb'ila, ex knb'inha'ye' tu'n toka te k'a'yi'nmajin kye tajq'oja toj jun tnam mi tojtzqi'na, qu'n matxi' tzaj ntx'u'jile' naku'j q'aq' tu'n tb'aja tu'n, chi Dyos.

B'a'npun pakb'ab'l

⁵Chi Qman Dyos: Txko'ntl tib'aju' xjal nnel tpa'ntib' wi'je', ju' xi'noka' qe tk'u'j kyi'j xjal ex kye xjal nnyona' o'nb'il.

⁶Ikyk'okyela' se'n ch'i'x toj chq'ajlaj, mixti'x nka'yinjtz nch'iy kyxol ab'j toj chq'ajlaj, ja mix-alo'x najli toj.

⁷Atzunte' xjal q'uqlok tk'u'j wi'je' k'i'wla'n, xi' nnyona' wi'je'.

⁸k'okyel kse'n jun tze awa'n ttzi a', toj ak'tx'otx' ta'ya' tlok' ttziyele a' ex mixti' b'is te ajtul q'ij, qu'n majx pujin t-xaq kukxju'. Min nkub' jilj t-xaq toj q'ijal ex majx ljo'n twitzan.

⁹Mixti' juntl twi' sb'ul ex pi's kse'n toj tanmi xjal. ¿Alkye k'elel tnik' ti'j?

¹⁰In b'ajnka'yi'ne' toj kyanmi xjal, Ayine' Dyos Manb'aj ex wojtzqi'ne' na'n tu'n kyk'u'j, nxinq'o'ne' kyleq' teyile junjun kse'nxchaqju' kyb'inchb'aj.

¹¹Ikyte njaw q'inumajxju' tuk'i'l sb'ub'l kse'n jun tz'chin naq nche kub'tpaqb'e'n kyjos txqantl pich'. Tojxi'x tkuwal kjela' tleb'a'n tq'inumal, naqjuntl okni toj twitz k'okyela'tl.

¹²Jun q'uqb'il tb'anilxi'xte' ja te k'u'lb'il, nim toklen atxi'x t-xetnejel.

¹³Nman Dyos, ti'ja tu'n toka'qe kyk'u'j aj Israel. Kykyaqilkye' nche kyej kolb'enteya k'elel kych'ixaw. Che b'elnaj kykyaqilju' nche el lq'e ti'ja kse'n jun b'iyj tz'ib'a'n toj quq, tu'n tpaj nkyaj kolb'e'na kyu'n, aya t-xiklil a' nchulq'ij.

Nkub'san Jeremiy te Dyos

¹⁴Chin tq'anama Nman Dyos, chin q'aneteltzuntze'. chin tkloma, tu'n nklete', o'kxna'ta njaw wajwali'ne'.

¹⁵Intzaj kyma'n xjal weye': ¿Ti'tzu'n nb'aj ti'ju' tyol Dyos? ¡Tu'n kyjapun ja'luxi'x!

¹⁶Extzun b'ajx chin oka'tene' qanilte tu'n ttzaj tq'o'na jun xitb'il kyib'aj, ex mya wajb'ilju'ye' tu'n ttzaj jun xitb'il kyi'j. B'i'nxi'x tu'na titi' xinma'ne', twitzna'ya xxa'nma'ne'.

¹⁷Lalun tz'oka xob'ajilx weye', ana'ya kolb'ilweye' kse'n intine' toj b'is.

¹⁸Chuksanqeku'ya ljolte toj nq'ije' ex myayine', aye'wt che kyajxob' ex myayine'. B'inchama tu'n ttzaj b'is kyi'j, majx toqinqeku'ya b'a'npun maj.

Ik'sb'enteju' q'ij te ojlab'l

¹⁹Tzaj tma'n Qman Dyos weye': Kutxi'ya ex we'ku'ya ttziju' tnam, janche okxa' ex nche etza' nimaqkawil te Juda, ex ikx kytziju' txqantl tjpel Jerusalen.

²⁰Q'manxa kye xjal: E' nimaqkawil ex aj Juda, kykyaqile' najlqe'ye' toj Jerusalen nche okxe' ex nche etze' kyoju' tjpel tnam lu, kyb'intze' tyol Qman Dyos.

²¹A ntma'n Qman Dyos ja'lu: Tu'nelju' kychwinqlale', lalun jawkyiqa'n kyiqatze' toju' q'ij te ojlab'l ex lalun tz'okx kyiq'i'ne' toj Jerusalen.

²²Ex lalun tz'etz kyiq'i'n kyiqatze' ex lalun kyb'inchaj jun kyaq'une' toju' q'ij te ojlab'l. Kyxjansanku'ye' q'ij te ojlab'l weye', kse'nxju' nchaq'e' kyeju' ojtxi' kychmane'.

²³Aye'tzunkye min nxikyb'i'ne' ex min nkub' kyoksla'ne', kub' kypi'sa'n kyib' ex min xikyb'i'n ex min kyaq' tzak'u' kyib'.

²⁴Ayine' Dyos Manb'aj nchin yolin. Chin kyb'inku'ye' axxi'x, lan tz'okx kyiq'i'n jun iqtze' kyoju' tjpel nintnam toju' q'ij te ojlab'l, kyxjansanku'ye' q'ij lu weye' ex lalun kyb'inchaj jun kyaq'une' toj.

²⁵Qama kyb'inchaye' ikju', che tenb'el nimaqkawil kukxju' toju' tq'uqb'il Dab'i ex kukx kyokxju' kyi'j txqan chej ex kyoj txqan karwaj ttzi nintnam, lepchqe'k nejenel exqe' xjal aj Juda ex aj Jerusalen ti'j. Ex che najal xjal kukxju' toj Jerusalen.

²⁶Ex che tzajel xjal kyoju' nimaqtnam toj Juda ti'jile Jerusalen, ex toj kytx'otx' tyajajil B'enjamin, kyoj plan tx'otx', toju' tnej tx'otx' ja ta'qe' witz ex toj Nekeb'. Kb'ajtzajelkyiq'i'n alu'mj te chojb'il k'ok'sb'il ex te txqantl chojb'il toju' ja te k'u'lb'il, e'oyaj twitz awal k'ok'e'kywitz ex sturak, ex oyaj te aq'b'il chjonte.

²⁷Qatzun min xkynimaye' nchaq'b'ile' tu'n kyxjansanteye' q'ij te ojlab'l weye' ex tu'n lan tz'okx kyi'q'i'n kyi'qatze' toj Jerusalen toju' q'ij lu, kb'eltzun nq'o'n q'aq'tze' kytzi tjpel nintnam, jun q'aq' majx che b'ajelju' ja te kawb'il tu'n ex mix-a'lo' kb'antel tipinte, chi Dyos.

Jer 18

Ntechla'n tb'incha jun b'inchal xar

¹Tzaj yolin Qman Dyos weye' ex tman:

²Kutku'xa tja b'inchal k'wil, atzuntzu' kxela' nma'ne' jun tqanil teya, chij.

³Inku'xtzuntze' ayine' Jeremiy, ex okyalju' b'inchal k'wil wu'ne' intoq b'inchan xoq'l.

⁴Qatzun min nelb'a'nju' k'wil ntb'incha'n, intoq kub' t-xitu'n ex nkub' tb'incha'n juntel tu'nxju' xoq'l, tzmaxi'j ajtkyaj b'a'n kse'nxju' tajb'il.

⁵Tzajtzun tma'n Qman Dyos weye':

⁶¿Ma laytzun b'ant nb'inchanteye' kyi'je' aj Israel, kse'nx ntb'incha'n b'inchal k'wil lu ti'ju' xoq'l? Ikyqe'kyeju'ye' toj nq'ob'e' kse'n xoq'l toj tq'ob'ju' b'inchal k'wil. Ayine' Dyos Manb'aj nchin yolin.

⁷Naq jun kmujx ajtkub' nxima'ne' tu'n tjaw nxb'oqi'ne', tu'n tkub' nxitu'ne', tumtkub' ntx'u'yi'ne' jun nintnam mo jun kawb'il.

⁸Qatzun makyej ttzaqpi'n nintnamju' taq'wixil, laytzun tzaj nq'o'ne' tz'e'ysb'il witzb'aj xi'toq ttzaj nq'o'ne' tib'aj.

⁹Kb'el nxima'ne' tu'n tjaw b'inchetl ex tu'n tb'ant jun nintnam mo jun kawb'il.

¹⁰Qatzun matb'inchate' nintnam taq'wix exqa min xxitb'i'n ab'tzib'l wu'ne' te, lay che tzajnq'o'ntle' nxtalb'ile' ktzajeltoq nq'o'ne' te.

¹¹Q'manxa kyeju' xjal aj Juda ex kyeju' najlqe' toj Jerusalen qa a in nma'nju'ye' ayine' Dyos Manb'aj: Ati jun nxime' kyi'je', inxima'ne' tu'n tkub' ntz'e'ysa'n kywitze'. Kytzaqpinkje' kyb'eye' myab'a'n; kyka'yinx'e' kychwinqlale' ex kyb'inchamju'ye' b'a'n.

¹²Ate kkyma'ju' teya: ¡lanx tz'ex tq'ija! B'a'nxqe' qten tu'n qanq'ine' kse'nx qajb'ile' ex tu'n qtene' toj qpi'sale' toju' myab'a'n tkub' toj qanmiye', chechi.

¹³Qu'mtzun in nma'ne' ayine' Dyos Manb'aj: Kyxjelunxe' kyxolju' nimaqtnam, qa ati jun b'ilte kse'n ja'lu. ¡Mixyab'a'nte' xtb'inchaju' tnam Israel!

¹⁴¿Mankub'naj jumaju' che'w kyib'aju' pik twi' Lib'ano? ¿Ma ntzun che'x tzqiju' qtx'ilun a' nche ku'tz kyk'u'ju' witz?

¹⁵Atzunte' ntaname' matzik' nna'le' tu'n, Ex nkub' tq'o'n sturak kywitz dyos mya ax. Makub' tzpet toju' tb'e, aju' ojtxi' b'e, ex ljo'nqe' tb'e min ojtzqi'nqe'.

¹⁶Iktzu'n xkyaja' ttanam tu'n te jun chq'ajlaj, te xob'ajilx kukxju'. Kykyaqilju' che b'jik'el toj majx che b'ajelxob'.

¹⁷Ikyqine' kse'n kyq'iq' ntzaj tjawetzq'ij; che b'el oq wu'ne' kywitz kyajq'oj. lay che'x nka'yi'ne', ntze'lwi'jwe' kxel nmiltz'u'n kye, ajtul q'ij tu'n tz'e'yset kywitz, chi Dyos.

Myab'a'n xim ti'ju' t-sanjelal Dyos

¹⁸Kymaju' xjal: Qnk'uku' jun qxim ti'j Jeremiy. Ate'nakye pale xnaq'tzalqe, exqe' ati kynab'l q'ol qnab'l, ex sanjelal tu'n ttzaj kyma'n tyol Dyos qe. Qpoqonx tu'n tkub'yo'n. Lalunx txiqb'i'nju' ntma'n, chechi.

Tna'j Dyos Jeremiy

¹⁹¡Nman Dyos, chin tb'intza! ¡B'intza titi' nkyma'n wajq'oje!

²⁰¿Matu'ntzun taq'wix kchjete'alju' b'a'n? ¡Matxi' ku'x kyb'incha'n njulile! Na'ntzpe'ya matxi' kub' nq'o'n wib'e' yolil kyi'j twitza, qanilte' tu'n lalun tzaj ttzaqpi'na ttx'u'jila kyib'aj.

²¹¡Atzu'n ja'lu b'inchama tu'n kykimju' kyk'wal tu'n we'yaj mujqa tu'n k'uǎtx'e'nb'il; che kyajxwitju' kyxu'jil kyimni kychmil ex mixti' kyal! ¡Che kyimxwitju' ichan tu'n tx'u'j yab'il, ex che kyimxwitju' kyku'xun toj q'oj!

²²Naqx mikynab'en chq'onqe'tza jun k'loj eleq' kyi'j, ¡che jawxwit xch'in toj xob'ajil! Qu'n ma ku'x kyb'incha'n jun jul te xpatxab' weye', mab'ajkub' kyq'o'n xpatxab' toj nb'eye'.

²³Atzunta Nman Dyos, tojtzq'ina tkyaqilju' kyxim matxi' b'aj kyb'incha'n tu'n nkub' kyb'yo'ne'. ¡Lan kub' tnajsa'na kyb'inchb'aj myab'a'n ex lalun tzik'tna'lju' kyil tu'na! ¡B'inchama tu'n kykub'tz'aq twitza, tz'e'ysanku'ya kywitz tuk'i'l ttx'u'jila!

Jer 19

Jun techlal tiju' pa'x xar

¹Tzaj tma'n Qman Dyos weye': Lq'a'ka jun tx'otx' xar, ex txkonqe'tza junjun tijwnaq teju' tnam ex junjun pale tijwnaqqe'tl.

²Kutextzuntza toju' b'ya' B'en-inom, tu'me'lju' tyestos ttzi tnam, atzuntzu' tx'olb'anxa'ya nyole' kxe'l nma'ne' teya.

³Q'manxa kjalú: E'nimaqkawil toj Juda ex aye'ye' najlqe'ye' toj Jerusalen, kyb'ime' saj tma'n Qman Dyos nimtipumal, janche k'uluna' aj Israel, ikjalú: Ktzajel nq'o'ne' jun xitb'il k'ixk'ojaxi'x tib'aju' najb'il lu, majx che b'elchukji kykyaqilju' che b'ilte tqanil lu.

⁴Qu'n machin kyaj kykolb'e'ne' aj Israel ex matz'okju' najb'il lu kyu'n te jun tx'otx' min ojtzqi'n, makub' kyq'o'n sturak kywitz txqantl dyos toj, ju' min ojtzqi'n kyu'n, kyu'n ojtxi' kyyajilb'en ex kyu'n nimaqkawil toj Juda, ex macheb'aj kub' kyb'yo'n xjal mixti' kyil.

⁵Expe' mache b'jaw kyb'inha'n q'olb'eb'l tz'e'ysb'il kyeju' kyk'wal te chojb'il k'ok'sb'il twitz B'aal, mya nchaq'ene' kye ex min xinma'ne' kye, mixpeti'xwe' nxim ti'j.

⁶Qu'mtzun tzul q'ij lay tz'ok q'o'ntlju' najb'il lu: Topet, ex lay tz'oktl te B'ya' B'en-inon, atl tb'iju' k'okyel: B'ya' B'iyb'en. Ayine' Dyos Manb'aj nchin yolin.

⁷Che b'ajel nq'uchi'ne' kyximju' aj Juda ex aj Jerusalen toju' najb'il lu. Knb'inha'ye' tu'n tkub'kyi'j ex tu'n kykub'yo'n kyu'n kyajq'oj b'iyolqexi'x, ex tu'n kyb'aj ch'yo'n kyu'n k'utz ex kyu'n tojk'ul txkup.

⁸Naq chq'ajlajtl kjela' nintnam lu wu'ne', te jun najb'il xob'ajilx. Majx che b'ajel xob' kykyaqilju' che ik'el toj ajkyka'yinte majx b'ajni xitj.

⁹Knb'inha'ye' tu'n tb'ajx kych'yo'n xjal kyk'wal ex kymyal, ex tu'n tb'aj kych'yo'nkyib' junjun te junjuntl tu'n tpaju' mixti'tlte b'a'n kye ajtb'aj txoli'n ti'ju' nintnam kyu'n kyajq'oj b'iyolqexi'x, chi Dyos, chiku'ya kye.

¹⁰Tb'ajlentzun tma'na lu kye, kb'el tb'uchi'na xar kywitzku' ichan ate'qe' tuk'i'la,

¹¹ex q'manxa kye: Chi Qman Dyos nimpumal, qa che b'ajel tb'uchi'n nimaqtnam lu exju' nintnam kse'n ajtkub' txiju'n jun tx'otx' xar, layx b'entl t-xk'ojet. Che okyex kymqu'n xjal kyimni toj tenb'il Topet, tu'n tpaj mixti'tl jatu'n kyokxa' kymqu'n.

¹²Ikytzun ktb'inha'ju' ti'ju' nintnam kyuk'i'lju' najlqe' toj. Ikx che kjela' nq'o'ne' kse'n Topet. Ayine' Dyos Manb'aj nchin yolin.

¹³Jni'qe'xju' ja toj Jerusalen, e'tja nimaqkawil toj Juda ex kywi'ju' ja xekub'a' q'o'n sturak kywitz kykyaqil che'w ex mache kub' qo'n oyaj b'in kye txqantl dyos, che kjelten tz'il kse'nx Topet, chi Dyos chiku'ya kye, chi Qman Dyos.

¹⁴Anjtzun ti'j Jeremiy Topet, xi' jaxa'chq'o'n tu'n Qman Dyos yolil toj tb'i, kub' we'tzuntz tpenju' ja te k'u'lb'il, xitma'n kye kykyaqilju' xjal toju' tnam:

¹⁵Lu xtma Qman Dyos nimpumal janche k'uluna' aj Israel: ktzajel nq'o'ne' tkyaqil tz'e'ysb'il witzb'aj matxi' nmaye' tib'aju' nintnam lu ex kyib'aj kykyaqilju' najlqe' toj, qu'n makub' kypi'sa'nkyib' tu'n mitxa' kyb'i'nju' nyole', chi Dyos, chi Jeremiy.

Jer 20

Tqanil tib'aj Pasur, ajq'oj ti'j Jerusalen

- ¹Tej tb'inte Pasur, tk'wal Imer, pale ex ka'yil nim toklen toj tja Dyos, tb'aj tma'n Jeremiyju' tqanil lu,
- ²tchaq' tu'n tokb'yo'n Jeremiy ex tu'n tok xmo'n toju' tze atitoq ttzi tjpel ja te B'enjamin ati jawl tk'etz tja Dyos.
- ³Tojxi'tzun jun q'ijtl tchaq' tu'n tel tzaqpi'n Jeremiy toju' tze, tmatzun Jeremiy te: Matxi' tch'exb'e Qman Dyos tb'iya, Makor-misab'ib' tb'iya ja'lo, myatl Pasur.
- ⁴Qu'n lu xtma Qman Dyos: K'okya wu'ne' te xob'ajil texa ex kye kykyaqilju' tamiwa, twitzku'ya che b'ajelju' tamiwa tu'n kyk'u'xt'e'nb'ilu' kyajq'oj. Che kb'el nq'o'ne' kykyaqilju' najlqe' toj Juda toj tq'ob' nimaqkawil aj B'ab'ilon, che b'ajxe'l q'i'ntzuntz B'ab'ilon mujqa che b'elb'y'o'n tu'n xuyb'il.
- ⁵Ex ikx kxe'l nq'o'ne' tkyaqil tq'inumalju' nintnam lu toj kyq'ob'ju' tajq'oj, tkyaqilju' ati te ex e'ti'xti' twi' wi'yal ex tkyaqilju' kyk'uwen nimaqkawil toj Juda, tu'n kyb'ajx q'i'n tzmax B'ab'ilon.
- ⁶Extzunta Pasur, kxel q'i'na tzmax B'ab'ilon kyuk'i'lx'i' toj tjaya. Atzu' kkyimela'ya chix ex atzu' kb'elexa' mqu'na exqe' tamiwa intoq b'ajx tma'na tpakb'ab'la mya ax kye, Chi Dyos, chi Jeremiy te.

Tkub'sb'il Jeremiy te Qman Dyos

- ⁷Nman Dyos, machin kub' t-sb'u'na, Ex mawaq' sb'u'wib'e', kuwxi'xa ex makub'wi'je' tu'na, jachq'alx nchin okye' te kytzeb'l xjal, kykyaqilx nchin kyxmayi'ne'.
- ⁸Majx o'kx tqanil xitb'il in nma'ne' ajnyoline', kukx wok i'li'ne' ex nchin xmayinjtz'e' qu'n nxintx'olb'a'ne' tyola.
- ⁹Qama kub' nxima'ne': Lay chin ximantle' ti'j Dyos, lay chin yolintle' toj tb'i, qa nchije', injaw q'aq'b'ixju' tyola toj wanmiye' naku'j q'aq' ntz'e'ysan, majx nex meq'eq'en kyoj nb'aqile'. Inkub' ntzyu'n wib'e', mixti'xtzun nb'ent.
- ¹⁰In nb'i'ne' nche b'ajwulub'ti xjal: ¡Ati xob'ajil tkyaqil plaj! ¡Wiqe'xe', qpoqonx!, chechij. Exqepe' wamiwe' kyajb'il tu'n nchan yole'. Qape ksb'etel qu'n, kb'eltzunti'jtz ex ktchja' qu'n, chechij.
- ¹¹Atzuntz Nman Dyos, atiya wuk'i'le' kse'n jun q'ojil layx kub'ti'j, kb'elte' kyi'ju' ljolte toj nq'ije', ex layx kub'wi'je' kyu'n, che takpujel ex che kb'el ch'ixwi, che kb'el b'o'lj tejumajx toj kych'ixaw.
- ¹²Nman Dyos nimpumala, in b'ajtk'a'yi'nta toj tnika'alti'j, intka'yi'nta tojku' tanmi xjal, q'oma tu'n nlonteye' se'n kttz'e'ysaya'ya kywitzju' xjal lu, matxina' kub' nq'o'n wib'e' toj tq'ob'a.
- ¹³¡Che b'itzan qe'ye' te Qman Dyos, kyajwali'nktze', intklo'nju' nb'isun toj kyq'ob' b'inchal myab'a'n.

14;Mixyab'ante' q'ij in itz'ja'ye'! ;Mixwitlo tzaja' k'iwla'nte' q'ij tej witz'jiye' ti'j ntxuye'!

15Mixyab'a'nte' okq'onte ttzalajb'il nmane' tej txiq'ma'n te qa q'aju' tk'wal itz'ji!

16;Tz'okxwitu' ichan lu kse'nqe' nimaqtnam kub'xwit t-xitu'n Dyos tejumajx! ;Tb'ixwit jun n'xch'in toj k'ixk'oj te prim, ex q'oj ntenun te wanq'ij,

17mixnati'x nkyime' tu'n Dyos toj tk'u'j ntxuye'! Axwittzulotzu' nkyaja' muqliwe' toj t-xmilal ntxuye', exwitlo mixti'x nnitz'jiye'.

18¿Tiqu'ntzun nnitz'ja'ye' naqx tu'n woke' toj k'ixk'oj ex toj yajb'il, ex tu'n nkyime' toj ch'ixb'ajil?

Jer 21

Tqanil tz'e'ysb'il kywitz aj Jerusalem

1-2Exi' tchq'o'n nimaqkawil Sedekiy Pasur, tk'wal Malkiy, exju' pale Sponiy, tk'wal Maaseyiy, q'malte te Jeremiy kjalu: B'inchama xtalb'il, xjeluna te Qman Dyos qi'je', qu'n lujju' Nab'ukodonosor nimaqkawil aj B'ab'ilon nq'ojin qi'je'. Qape' ktb'inha' Qman Dyos jun b'a'nq'ob'aj ex tu'n tex tlaq'b'a'n Nab'ukodonosor, chechij. Yolintzun Qman Dyos te Jeremiy,

3ex xittzaq'we'n Jeremiy kyeju' e'pon tchq'o'n Sedekiy: Kymanxe' te Sedekiy

4qa a ntma'n Qman Dyos ja'lu: Che anjetz miltz'uju' nche onin kyuk'i'le' ti'jxi' tapi ti'ju' nimaqkawil aj B'ab'ilon ex kyi'ju' aj Kaldey, ex che tzajel nb'u'yi'ne' toju' nintnam lu.

5Ayinku'we' chin q'ojil kyi'je', tu'n tkyaqil wipumale' ex tuk'i'l ntx'u'jile'.

6Che kb'el nb'yo'ne' kykyaqilju' najlqe' toju' nintnam lu; ichan ex alu'mj che b'ajel kyim tu'n jun tx'u'j yab'il.

7Yajxi'tzuntl kxe'l nq'o'ne' Sedekiy, nimaqkawil toj Juda, toj tq'ob' Nab'ukodonosor ex toj kyq'ob' tajq'oj ch'i'ntoj kyq'ij, kyuk'i'lxi' tmajin e' t-xjal te q'oj, exqe' xjal itz'qe'x toju' nintnam tik'lenxi' tx'u'j yab'il, q'oj ex we'yaj. Knb'inha'ye' tu'n kykub'yo'n tu'n k'u'xtx'e'nb'il, layx laqkyk'u'jlalil. Ayine' Dyos Manb'aj nchin yolin.

8Ex ikx q'manxa kye xjal qa kxe'l nq'o'ne' anb'il kye, ayine' Dyos Manb'aj: qa a kjawil kysk'o'nju' tb'eyil chwinqlal mujqaaju' tb'eyil kamik.

9Alkyete makyajten toju' nintnam lu, kkyimel toj q'oj, mo tu'n we'yaj, mo tu'n tx'u'j yab'il. Alkyetzunte matz'ex toju' tnam ex mataq'tib' kye aj Kaldey nchi q'ojink ti'ju' nintnam, lay kyim, tu'npetzunte' lay kyim.

¹⁰Qu'n matxi' kub' nxima'ne' tu'n ttzaj taq'wix te t-xelju' b'a'n tib'aju' nintnam lu. Kxe'l nq'o'ne' toj tq'ob'ju' ninaqkawil aj B'ab'ilon, ex kb'el ttz'e'ysa'n tu'n q'aq'. Ayine' Dyos Manb'aj nchin yolin.

Tqanil myab'a'n tiju' nimaqkawil aj Juda

¹¹⁻¹²Atzu'n ti'ju' tja nimaqkawil toj Juda, tja nimaqkawil Dab'i, q'manxa toj nb'iye' ikjal: B'intza ntma'n Qman Dyos: B'inchama tnik'alilti'j tkyaqil q'ij; tzaqpinqe'ma yaju'nqe' kyeju' yajulkye naqtzaj ntx'u'jile' ti'ja kse'n q'aq' mix-a'lo'x kb'entel tyupinte tu'n kypaju' tb'inchb'aja myab'a'n.

Tqanil tz'e'ysb'il kywitz aj Jerusalen

¹³Aya nintnam, nche kawine' tib'aju' b'ya', ikyqe'ye' kse'n pik tib'aju' plan tx'otx' ayine' Dyos Manb'aj chin q'ojil kyi'je'. Intzun kyma'ne': ¿Alxi'xkye kq'ojil qi'j? ¿alkye tzulkanun toju' qewb'il? chechije'.

¹⁴Ikxtzu'n kse'n kyb'inchb'aje', kb'el ntz'e'ysa'n kywitize', kxe'l nq'o'n q'aq' toju' kynimaq k'ule', ex majx che b'aje'ju' k'ul ti'jile tu'n q'aq' lu. Ayine' Dyos Manb'aj nchin yolin, chi Dyos, chiku'ya, chi Dyos.

Jer 22

Tqanil kye toj tja nimaqkawil aj Juda

¹Tzaj tma'n Qman Dyos weye': Kutku'xa toju' tja nimaqkawil ex pakb'anxa nyole' lu

²twitzju' nimaqkawil aj Juda, q'uqli toju' tq'uqb'il Dab'i, kyuk'i'lju' nche kawin tuk'i'l exqe' xjal te toju' nintnam, ikjal: Kyb'intze' tyol Qman Dyos.

³Kyb'inchame' tnik'alilti'j ex toj tu'me'l toju' najb'il lu, kytzaqpime' yaju'n toj tq'ob'ju' yajulte, lalun kub'kyme'ssa'ne' najchaq xjal ex lalun kub' kyaju'ne', e'meb'a ex qya kyimni kychmil. Lan che kub' kyb'yo'ne' najchaq xjal toju' najb'il lu.

⁴Qama kyb'inchaye' nxinma'ne' lu kyeye', che tenb'el kawil kukxju' toju' tq'uqb'il Dab'i, che okex kyoj txqan karwaj ex kyi'j chej ttziju' tja nimaqkawil, lepchqe'kju' nche kawin tuk'i'l exqe' tnam xjal.

⁵Qatzun min xikyb'i'ne' oqxenb'il lu, xitjnitlte' tja nimaqkawil lu kjel. Ayine' Dyos Manb'aj nchin yolin, chiku'ya kye, chi Dyos.

⁶Qu'n lu ntma'n Qman Dyos ti'ju' tja nimaqkawil toj Juda ikjal: Ikju'ya weye' kse'n witz Kalaad, kse'n ttxa'nwitz Lib'ano, majxtzun kxe'l nma'ne' axxi'x kjel nq'o'na chq'ajlajtl, mix-a'lo'tl knajal toja.

⁷Che tzajel nchq'o'ne' xjal iq'i'n kyb'iyb'il ti'ja, xitulxteya. Che b'ajel kytx'e'mu'n tb'anil tqankchana k'ute che okyex kyq'o'ntzuntz toj q'aq'.

⁸Yajxi'tzuntl che b'jik'el xjal te chukchaq nimaqtnam tk'etzju' nintnam lu, ex che xjelul kyxolilex: ¿Tiqu'n xtb'inchá Qman Dyos ja'lu teju' nintnam lu? chechiku'.

⁹Kxel tzaq'we'ntzuntz kye: Ma'na' kyej kykolb'e'n yol kyej b'entti'j tu'n Qman Dyos kyuk'i'l janche k'uluna', macheb'aj k'ulun kye txqantl dyos ex mache jawkynima'n, chi Dyos.

Tqanil tu'n Jeremiy ti'j Salum (Joakas)

¹⁰⁻¹¹Lalun che oq'e' ti'ju' nimaqkawil Josiy, Lalun che oq'e' tu'nju' tkamik; xi' che oq'aye' ti'j Salum ju' tk'wal, layx tz'anjtzlti'j, layx til jumajtlju' jasitz'ja'. Qu'n lu xtma Qman Dyos ti'j Salum, tk'wal Josiy, nimaqkawil toj Juda, ok toju' kawb'il tkyimlenxi' tman ex matz'ex toju' najb'il lu: lay tz'anjtzti'j,

¹²axtzu' kkyimela'te' toju' tnam jaxxa' q'i'na', ex lay tz'ok tka'yi'ntlju' tx'otx' lu.

Tqanil ti'j Joakyim

¹³¡Malayxwita, tuk'i'l taq'wixil ex mixya toj tnik'alilti'j xjawa' tb'inchá'na tjaya te kawb'il exqe' nimaq ja, nche oktq'o'na xjal aq'unal ex min ntchjo'na tekyq'ij!

¹⁴Intma'na: Kjawil nb'inchá'n jun nin tja nkawb'ile', kuky'i'l nimaq mqo'n toju' kol jawl, chija. Ex e'kyajtq'o'na tokexspik'un, b'jo'ktq'o'na k'ute kyi'ju' ttapiyil ex kyeq tk'wa' oktq'o'na.

¹⁵¿Ma a nimaqkawilju' toj twitza k'uteyile ti'ju' tja? B'a'n sanq'ina'te tmana tnik'alti'j toqna'te nb'inchá'n ex tzinun, qu'mtzun b'a'n tena'.

¹⁶Intoq tklo'n kyoklenju' prow ex jtz'o'nqe', qu'mtzun b'a'n tena'. Ikytzunte ojtzqi'n qi'nju'ye'. Ayine' Dyos Manb'aj nchin yolin.

¹⁷Atzunta o'kx nb'ajxa' tk'u'ja ti'j kanb'ab'l myab'a'n kanb'ab'ente, inkub' tb'yo'na mixti' til, ex nkub' tjtz'o'na ttanama ex toka yajulte, chi Dyos.

¹⁸Intma'n Qman Dyos ti'j Joakyin, tk'wal Josiy, nimaqkawil toj Juda, ikjalu: Mix-a'lo'te k'oq'el ti'ja ajtkyima. Mix-a'lo'te k'oq'el ex chiwt: ¡Malaywita witz'in mo ntzik! ¡Qab'a'nx twitza! ¡Taye! ¡Malayxwita nimaqkawil!, chiwt.

¹⁹Kb'elex mqu'na kse'n jun chej: naq k'elex jwo'na ti'jxi' Jerusalen

Tqanil ti'j Jerusalen

²⁰¡Aj Juda, kukyjaxe' twi' witz Lib'ano ex che xch'ine'! ¡Jawx toj kywi'ye' kywi' witz toj B'asan! ¡Che xch'inqe'ye' tzmajx ttxa'nwitz Ab'arim, matxina' kub'kyi'j kykyaqilju' kyk'u'jlb'e'tza!

²¹Nyoline' kyeye' tej kyxi'ye' twitz jawl, aye'tzunkye' min kyaje' tu'n kyb'inteye'. Iktzun matxi' kyb'inchaju'ye' tzajx toj kyku'xumale': ¡Minkyjo'ne' tu'n ntzaj kyb'i'ne'!

²²Che b'ajxe'l jub'cha'n kykyaqilju' kynejele' tu'n kyq'iq', aye'tzu'n kyk'u'jlb'e'tza che elexq'i'n toj juntl tx'otx'. Che b'elch'ixwiye' ex che b'el me'sa'ne' tu'n tpaj tkyaqilju' kyb'inchb'aje' myab'a'n.

²³Intzalaja ja'lo toju' tjaya, kyoj k'ute tzajniq'i'n toj Lib'ano, jajtzun ttzaj k'ixk'oj ti'ja kyajtela, kse'n ajtitz'ji tal jun qya!, chi Dyos.

Tqanil tu'n Dyos te nimaqkawil Jekoniy

²⁴Lu tyol Qman Dyos te Jekoniy, tk'wal Joakyin, nimaqkawil toj Juda, ikjalu: Kxe'l nma'ne' axxi'x wu'nxe': B'a'nqa jun xmilq'ob'ja ti'j nb'anq'ob'e' tu'n tok techel oklenj, jaku' tz'el nt'uxi'na,

²⁵tu'n txinq'o'na toj kyq'ob' tajq'oja kyajb'il tu'n tkub' b'yo'na kyu'n, ju' inxi'x xob'a kye. Kxel nq'o'na te Nab'ukodonosor, nimaqkawil aj B'ab'ilon, ex kye aj Kaldey.

²⁶Che kxelnq'o'ntzuntze' tuk'ilu' ttxuya toj jun tx'otx' jamyatzu' e'itz'ja'ye', axtzuntzu' che kyimela'ye' kykab'ile', chi Dyos.

²⁷Layxna' tz'anjtzkye'kyi'j toju' tx'otx' jakyajb'ila'xi'x tu'n kyanjtz.

Nlab'ti t-sanjelal Dyos

²⁸¿Ma iktzun Jekoniyju' kse'n pa'x xar mixti'x tajb'en, kse'n jun toj tuja mix-a'lo'x nnajonte? ¿Tiqu'ntzun che elex xon kyuk'i'l tk'wal toj jun tx'otx' min ojtzqi'n?

²⁹¡Aya tx'otx', aya tx'otx', aya tx'otx', b'intzju'ya tyol Qman Dyos!

³⁰Lu ntma'n Qman Dyos: Kytz'ib'anku'xe' ichan lu toju' kyu'jil tnam naku'xwitloj jun ichan mixti' tk'wal, jun ichan mak'ulb'an toju' tchwinqlal. Qu'n mixti'x jun tk'wal kpomel toju' tq'uqb'il Dab'i tu'n tkawin jumajtl toj Juda, chi Dyos.

Jer 23

Q'uqb'ab'l kyk'u'j aj Israel yajxi'tl

¹A ntma'n Qman Dyos ja'lu: ¡Layqe'xwitju' k'ik'lel nchex kytzpet-sa'n nrite' ex nche'x slamj kyu'n!, chij.

²Lu ntma'n Qman Dyos kyeju' nche kawinteju' ttanam ikjalu: Matxi' che b'ajx kyslamu'ne' nrite', mache'x oq kyu'ne' ex min nche'x kyka'yi'ne'. Tik'x kb'el ntz'e'ysa'nkye' kywitz tu'n tpaju' kyb'inchb'ene' myab'a'n. Ayine' Dyos Manb'aj nchin yolin.

³Ex ayinku'ye' chin tzajel b'uyinkyte jte'tl nrite' kyoju' nimaqtnam ja'xe'xa' oq wu'ne', che b'ajel nb'u'yi'ne' ex che tzajel wanjsa'ntle' tojkyqanb'en, tu'n kypoq'on.

⁴Che kb'el nq'o'ne' k'ik'lel ka'yilkye tu'ntzun mixalkye tu'n kyxob'a' ex tu'n lalun tz'aqi jun kyxol. Ayine' Dyos Manb'aj nchin yolin, chi Qman Dyos.

⁵Lu ntma'n Qman Dyos: Tzul jun q'ij knb'incha'ye' tu'n tten jun tyajajilkuxi'x Dab'i, jun nimaqkawil kkawil tuk'i'l nab'l ex k'aq'unal tuk'i'l tnik'alilti'j ex toj tzinun toju' tx'otx'.

⁶Che kletel aj Juda toju' tq'ijlalil kkawil, ex q'uqli tk'u'jlalil che anq'ila' aj Israel. A tb'iju': A Qman Dyos q'ol qkanb'ab'l, k'okyel q'o'n, chi Dyos.

⁷Chi Qman Dyos kjalu: Tzul tq'ijlalil lay kymatl xjal: Tu'nel Qman Dyos etzq'inkye aj Israel toj Ejipt, chechiwt ajkymante jun yol ax,

⁸atlte kkyma'ju': Tu'nel Qman Dyos, anjtzq'inkye tyajajil Israel toju' nintnam te tb'a'nq'ob'kya'j ex kyoju' txqantl nimaqtnam jab'ajxna'qe'toq t-sputi'n, chechiku'tl ajkymante jun yol ax, chi Dyos.

Tqanil kyi'ju' sanjelal

⁹A tqanil ja'lu kyi'ju' sanjelal: Inxi'x chin b'isune', Inxi'x lu'lun tkyaqil toj nwinqile', naku'j tx'ojtenil qine', kse'n jun xjal matxi' kub' tzyet tu'n q'e'n, naq tu'nel Qman Dyos exju' tyol xjan.

¹⁰Matxi' che kub'puqli ajpajil toju' tnam, e'xjal nxi'x che ojqlan tu'n kyb'inchante myab'a'n, nok kyq'o'n kyipumal b'inchalte mya tnik'alti'j. Qu'mtzun tma Qman Dyos tu'n ttzaj taq'wix toju' tx'otx', ex makub' tzqiju' tx'otx', ex mache kub'tz'e'yju' kywa alu'mj toj chq'ajlaj.

¹¹Intma'n Qman Dyos ikjalu: Ikxpe' mixya nimalqe' Sanjelal ex pale weye'; matxi' che b'je'l yal wu'ne' nche b'inchan il tojku' njaye' te k'u'lb'il.

¹²Qu'mtzun kb'el qloljixju' kyb'e ex kb'el xb'ilunix: knb'incha'ye' tu'n kyxilmu'n ex tu'n kyjaw tz'aaq. Ktzajel nq'o'ne' xitb'il kyib'aj ajkyok toj xjel wu'ne'. Ayine' Dyos Manb'aj nchin yolin.

¹³Matxi' che wile' sanjelal aj Samarya nkyb'incha'n ti'xti' taq'wix nwitzte': Matxi' kya tpakb'alil toj tb'i B'aal ex mache'x kytzpet-sa'n ntaname' Israel.

¹⁴Matxi' che wile' sanjelal aj Jerusalem nche kyb'incha'n ti'xti' taq'wixi'x: Nche ajpajil ex nche sb'un, nche kyipumali'n b'inchal myab'a'n tu'n lalun kyej kytzaqpi'n myab'a'n. Ikyqe'ju' weye' kyuk'i'l najlqe' toju' nintnam kse'nqe' Sodom ex Komor.

¹⁵Qu'mtzun ayine' Dyos Manb'aj nimwipumale', in nma'n jaye'lu kyi'ju' sanjelal: Kxe'l nq'o'n jun kywaye' k'axi'x, kxe'l nq'o'ne' kyk'wa' ati b'iyb'il toj, qu'n kyu'n sanjelal aj Jerusalem xkub'a' chmet il toj tkyaqilju' tnam, chi Dyos.

¹⁶Intma'n Qman Dyos nimtipumal ikjalu: Aj Israel, lalun txikyb'i'ne' nkyma'n sanjelal. Chajyolil nate' inkyma'n, aye'x nche kub'ximankye ti'xti', b'ajx che'xa' nma'ne' kye.

17Tkyaqilte' b'a'n k'elela' chechi kyeju' nche el ik'onte nyole'. Atzu'n kyeju' ate'qe' tuk'i'l kypi'sal tokxju' kyxim toj kyanmi, lay tzajte jun taq'wix kyib'aje', chechij kye, chi Dyos.

Tlab'te'n Jeremiy

18Qaja' ¿alkyetzun ten toju' tb'uyjtib'il Qman Dyos toj ewaj?, ¿alkye lonte mujqa b'inteju' tyol? ¿alkye b'ajb'inteju' tyol?

19Ikyte ttx'u'jil Qman Dyos kse'n q'ankeyaq, kse'n jb'al tuk'i'l kyq'iq' inxi'x juman kyib'aju' b'inchal myab'a'n.

20K'elel ttx'u'jil Qman Dyos ajxi' tb'inchanteju' tb'is tk'u'j. Tzul q'ij kb'el kyxima'ne' ex che kaneb'el ja'lu toj kywitz'e'.

Tpakb'al tu'n Qman Dyos kyiju' sanjelal chalyol

21Min enchaq'we' sanjelal lu, expe' mixti'xwe' xinma'n kye, aye'tzunkye inxi'x cheb'aj ojqlan yolil toj nb'iye'.

22Naqwit matz'elkynik' teju' e'wa'n wu'ne', ma'wtlo txikyma'n nyole' teju' ntaname', ma'wtlo che kytok tu'n tkyaj kytzaqpi'n kyb'e myab'a'n ex tu'n tkyaj kyq'o'n kyb'inchb'aj myab'a'n, chi Dyos.

23Lu ntma'n Qman Dyos kjalu: Qa najchaq mujqa nqaku', ayinweju'ye' Dyos.

24¿Alxi'xkye kb'antel tewan nwitze'? Intinwe' toj tkyaqilju' kya'j ex tx'otx'. Ayine' Dyos Manb'aj nchin yolin.

25Matxi' nb'iye' kychajyolilju' sanjelal lu in okkyq'o'n kyib' yolil toj nb'iye' ex qanche yolin wuk'i'le' toj witzik'.

26¿Jtojtzun kyej kytzaqpi'n sanjelal lu tu'n kymante ti'xti' mya ax, naq njaw kyxima'n ex nok toj kywitz'?

27Tu'ntzu'n kywitzik' ate'qe'k q'malte kyxolilex, nkyb'inha'n tu'n tik'nna'le' kyu'n ntaname', kse'nqe' ojtxi' kychman ik'nna'le' kyu'n ex exi' kywitz B'aal.

28-29¿Qa ati twitzik' jun sanjelal, q'manx qa jun witzik', qatzun matk'amu' nyole', q'manx aku'xi'xju' nyole'! Mya junxte triy tuk'i'lju' tz'is. Ikywe' nyol kse'n q'aq', kse'n jun pojil npa'yet pik tu'n. Ayine' Dyos Manb'aj nchin yolin.

30Qu'mtzun nchin q'ojine' kyiju' sanjelal lu nb'aj kyalq'a'nkyib' ti'ju' nyole'. Ayine' Dyos Manb'aj nchin yolin.

31Nchin q'ojine' kyiju' sanjelal lu nche okten q'malkye ti'xti' nb'jaw kyma'n naku'xwitloj nyole'.

32nchin q'ojine' kyiju' sanjelal lu ate'qe'k q'mal kywitzik' te chajyolil, tu'ntzu'n txqan kyol e'kychaj yoli'n nche kytzpet-sa'n ntaname'. Min xe'x nchq'o'nwe' ex

mixti' juwe' ti'xti' xxinma'n kye, mixti'xte tu'me'l tu'n kyonin ti'ju' tnam. Ayine' Dyos Manb'aj nchin yolin.

Tu'me'l tu'n tq'meta' tyol Dyos

³³Jeremiy, qa matxi' qani'n teya tu'n jun xjal te toj tnam, mo tu'n jun sanjelal mo tu'n jun pale ikjalu: ¿titi'tzu'n toqxenb'il Qman Dyos? qa chi, a q'manxju'ya te: Intma'n Qman Dyos qa iqtz qe'ye' te, ex che kjel xone' tu'n, chiku'ya.

³⁴Qatzun ati jun sanjelal mo pale mujqa jun xjal te toj tnam, intma'n: toqxenb'il Qman Dyos, qa chi, kb'el ntz'e'ysa'ne' twitz kyuk'ilxi' toj tja.

³⁵Qa alkye jun matxitqani'n te tamiw mujqa te jun tojx kyjakyib', b'a'n tu'n txitma'n: ¿titi' sajttzaq'we'n Qman Dyos? ¿titi' xtma'?

³⁶Mixti' tu'n tmantetl: toqxenb'il Qman Dyos, chiw't, qu'n alkye matmatl ikju', knb'inchay'e' tu'n kyokju' tyol te tiqatz. Mab'aj kych'ixpu'ne' t'nab'lju' nyole' ayine' Dyos Manb'aj itz'qine' nimwipumale'.

³⁷Jeremiy, xjelunxtzuna kye sanjelal: ¿Titi' sajttzaq'we'n Qman Dyos? ¿Titi' saj tma'n? chiku'ya.

³⁸Qatzun toqxenb'il Qman Dyos, qa chechi, tzaq'wenxa kye: Lu ntma'n Qman Dyos: Tu'nju' inx kyma'ne' yol xinma'ne' tu'n lalun kymaye',

³⁹che jawil wiq'i'ne' naku'j jun iqtz, tuk'i'lxi' nintnam xinq'o'ne' kyeye' ex kye ojtxi' kychmane', che b'el nxontzuntze' najchaq wi'je'.

⁴⁰Ex cheb'el nme'ssa'ne' ex k'elel kych'ixawe' tejumajx, layxpe' tzik'tna'l kyu'ne', chiku'ya kye, chi Dyos.

Jer 24

E'yek'unjtz jte' chi'l lw te techlal

¹Kyb'ajxlenxi'tzun q'i'n Jekoniy tk'wal Joakyin, nimaqkawil toj Juda, kyuk'i'lxi' nejenel toj Juda, eb'inchal chukchaq aq'un'tl ex b'inchal jupb'il ja, tu'n Nab'ukodonosor tzmajx B'ab'ilon, tzaj tyek'u'n Qman Dyos kab'e' chi'l iw weye' tkub'qe' tpen tja Dyos.

²Tb'anilxi'x iw tku'xtoq toju' nejl nq'nax, atzu'n juntl taq'wix iw tku'x toj, layx b'ent tlo'yet.

³Tzajtzun tqani'n Qman Dyos weye' kjalu: ¿Titi' ntka'yi'na Jeremiy? chij. Xi'tzun ntzaq'we'ne': Iw, majx tb'anil qe'ju' b'a'n iw; aye'tzun taq'wix mixyab'a'nqe' layx b'ent kylo'yet, nchije'.

⁴Tzajtzun tma'n Qman Dyos weye' ikjalu:

⁵Ayine' Dyos Manb'aj nchin q'mante: Kse'n tb'anil iw kxe'la' nka'yi'ne' tnam Juda xnchaq'e' tu'n tex toju' tnam lu tu'n tpon q'i'n toj kytanam aj kaldey. Che nxtalu'ye',

⁶Che nxq'uqi'ye' ex che anjetz wanjsa'ntle' toju' tx'otx' lu. Xi' che jawila' b'ent wu'ne' tzalu ex lay che kub' nxitu'ntle', che b'elex wawa'ne' ex lay che jaw nxb'oqi'ntle'.

⁷Kxe'l nq'o'ne' kynab'l tu'n tel kynik' qa ayine' Dyos Manb'aj, che okyel te ntaname' ex weye' che k'ulula', qu'n k'anjetzkyi'j wuk'i'le' tu'n tkyaqil kyk'u'j.

⁸Atzunte Sedekiy, nimaqkawil toj Juda, kyuk'i'lju' nejenel exqe' najlqe' toj Jerusalem, ju' mache kyejten toju' tnam mujqa mache kub'ten toj Ejipt, ikyche elela' weye' kse'n taq'wix iw, ju' layx b'ent kylo'yet.

⁹Knb'inja' jun ti'xti'ye' kyij mixyab'a'n k'elela' toj kywitz kykyaqil nimaqtnam twitz tx'otx', ex k'okyel te jun yek'b'il ti'ju' me'sb'il, ik'jtib'il ex qanb'en myab'a'n kyoj kykyaqil tnam jamache'xa' nslamu'ne'.

¹⁰Ktzajel nq'o'ne' q'oj, we'yaj ex tx'u'j yab'il kyij, mix-a'lo'xte jun kjolpajel toju' tx'otx' xinq'o'ne' kye ex kye ojtxi' kychman, chi Dyos.

Jer 25

Tzulju' ajq'oj toj tb'a'nq'ob'kya'j

¹Tzaj tma'n Qman Dyos tyol te Jeremiy ti'j tkyaqilju' tnam Juda toj tkyaji'n ab'q'i nkawin Joakyin tk'wal Josiy toj Juda. Atoq tnejel ab'q'iju' nkawin Nab'ukodonosor toj B'ab'ilon

²Xitma'n Jeremiy, ju' t-sanjelal Dyos, tyol Dyos te tkyaqilju' tnam Juda ex kyeju' najlqe' toj Jerusalem. Tma:

³Mab'ent junaq oxe' (23) ab'q'i ntzaj tma'n Qman Dyos tyol weye', tzajx toj oxlajoj (13) ab'q'i nkawin Josiy tk'wal Amon toj Juda ex tzmax ja'lo, ex matxi' txi' nyoli'ne' kyeye' kukxju', aye'tzunkye' min nchinx kyb'i'ne'.

⁴Expe' b'a'npunxi' maj matxi' che tzaj tchq'o'n Qman Dyos tmajenju' sanjelal, mixti'x nche'x kyb'i'ne', expe' mixti'x kyajb'ile' tu'n tkub' kyb'i'ne' ex tu'n t-xikynima'ne'.

⁵Matxi' b'ajx kyma'n kyeye' ikjalu: Kyq'onkje' kychwinqlale' myab'a'n ex kyb'inchb'aje' taq'wix, che anq'iltzuntze' kukxju' toju' tx'otx' tzaj tq'o'n Qman Dyos kyeye' ex kye ojtxi' kychmane'.

⁶Lalun che'xe' kywitz txqantl Dyos, lalun che k'ulune' kye ex lan che jaw kynima'ne'. Lalun tz'ok kyq'o'ne' ttx'u'jil Qman Dyos tu'n witzleb'i'n b'inja'nqe' kyu'nxe', laytzun tzaj tq'o'n jun taq'wixtz kyib'aje', chechij.

⁷Atzu'n ja'lo chi Qman Dyos kjalu: Mixti'x nchin tzajkyb'i'nkye', in okkyq'o'ne' ntx'u'jile' tu'n kyk'ulu'ne' kye kywitzleb'e' b'inha'n kyu'nxe', axtzunte ktzajel tz'ajju' kyib'aje', chij.

⁸Qu'mtzun ntma'n Qman Dyos nimpumal ikjalu: Mixnati'x ntzaj kyb'i'ne' woqxenb'ile',

⁹Che tzajel ntxko'ne' kykyaqilju' tnam toj tb'a'nq'ob'kya'j exju' nmajine' Nab'ukodonor, nimaqkawil aj B'ab'ilon, tu'n kytzaj ex tu'n kyq'ojin ti'ju' tnam lu, kyi'j kykyaqilju' najlqe' toj ex kyi'j kykyaqilju' nimaqtnam ti'jile. Majx che b'ajel nxitu'ne'. Majx che kjel naq kyik'lentl ex xob'ajilx.

¹⁰Knb'inha'ye' tu'n lalun b'itzanjtztl b'itz te ninq'ij ex tzalajb'il, ex b'itz te mjeb'le'n, ex lay b'injtztl kyq'ojq'ojel ab'j cheb'l, ex lay che k'antl kantil.

¹¹Kjel xitj tkyaqilju' tnam lu ex naq tik'lentl kjel. Che tenb'el oxnaq lajoj (70) ab'q'iju' nimaqtnam lu tjaq' tkawb'il nimaqkawil aj B'ab'ilon.

¹²Ajtzun tjapu'n oxnaq lajoj (70) ab'q'i, kb'el ntz'e'ysa'ne' twitzju' nimaqkawil aj B'ab'ilon tuk'i'lxi' ttanam tu'n tpaju' kyil, ex majx kjel nxitu'ne' tejumajx. Ayine' Dyos Manb'aj nchin yolin.

¹³Tkyaqilju' oje nmaye' ex tku'x toju' u'j lu, ktzajel nq'o'ne' tib'aju' tnam lu, tkyaqilju' matxi' tnam Jeremiy kyi'j kykyaqilju' nimaqtnam.

¹⁴Ex ikxkye, nimaqtnam ex nimaqkawil nim kyipumal che kawilkye. Iktzu'n k'okyla' t-xel kye tu'n tpaju' kyb'inchb'aj, chi Dyos.

Tz'e'ysb'il kywitz nimaqtnam

¹⁵A saj tma'n Qman Dyos weye': Ka'yintza k'wab'l lu nojni tu'n ta'lju' nq'oje. Q'inxax ex q'onxa te kyk'wa' kykyaqil nimaqtnam jaxa' nchq'o'na.

¹⁶Ajt-xiky'wa'n che okelten xab'el ex k'okyel toj kywi' tu'n tpaju' q'oj ktzajel nchq'o'ne' kyi'j.

¹⁷Elntzyu'ne' k'wab'l te Qman Dyos ex xinq'o'ne' te kyk'wa' kykyaqil nimaqtnam janxa' tchq'o'ne' Qman Dyos.

¹⁸Xinq'o'ne' te kyk'wa' aj Jerusalen ex kye nimaqtnam toj Juda, ex kye nimaqkawil ex nejenel, tu'n tkub'kyi'j ex tu'n kykyaqil xitjniq'etl, xob'ajil qe'xtl te yek'b'ilteju' qanb'en myab'a'n kse'n ta'qe' ja'lo.

¹⁹Ikx xinq'o'ne' te tk'wa' paraon, nimaqkawil toj Ejipt, ex kyeju' nche kawin tuk'i'l ex te tkyaqilju' ttanam,

²⁰ex kye chukchaq xjal ate' atzu', kye kykyaqil nimaqkawil toj tx'otx' Us ex toj kytx'otx' pilistey: aye' Askalon, Kasa, Ekron exju' kyajni te Asdod,

²¹kye Edom, Moab' ex Amon,

- 22**kye kykyaqil nimaqkawil kyoju' tx'otx' toj ninnjab' Mediteraney,
- 23**kyeju' tnej tyajajil Dedan, Tema ex B'us, ex kyeju' tnam nche json kywi' ttx'u'k kyplaj,
- 24**kye kykyaqil nimaqkawil aj Arab'ya, kye kykyaqil kynimaqkawil chukchaq xjal najlqe' toj chq'ajlaj,
- 25**kye kkyaqil nimaqkawil kye Simri, Elam ex Medya:
- 26**kye kykyaqil nimaqkawil toj tb'a'nq'ob'kya'j, nqaku' mujqa najchaq kyxol. Aye' kykyaqil kawb'il twitz tx'otx'. Yajxi'tzuntl tu'n txitk'wa'n nimaqkawil aj B'ab'ilon.
- 27**Tzajtzun tma'n Qman Dyos weye': Q'manxa kye qa ayine' Dyos Manb'aj nimwipumale', inchaq'u'ne' kye tu'n txi' kyk'wa'n tzmax ajxi'x kyt'x'ujti tu'n, ajkyxab' ex ajkykub' tz'aq tu'n lalun che jawe'tl tu'nju' q'oj ktzajel nq'o'ne' kyi'j.
- 28**Qatzun min kyajb'il tu'n txi' kytzyu'n ex tu'n kyk'wante, q'manxa kye: A xtma Qman Dyos nimpumal kyjalu: Tililxti'j tu'n txi' kyk'wa'ne'.
- 29**Ktzyetelwe' ntz'e'ysante twitzju' nintnam xjansa'n weye'. ¿Ma laytzun tz'e'yset kywitz? Ilti'j ktz'e'ysetelkye' kywitz, qu'n ktzajel nchq'one' q'oj kyi'j kykyaqilju' najlqe' twitzu' tx'otx'. Ayine' Dyos Manb'aj nimwipumale' nchin yolin.
- 30**Jeremiy, q'manxa tqanil tkyaqilju' ti'xti' lu. Q'manxa kjalu: Nxi'x tinun toj twi' Qman Dyos nyolintz tzmax jawl, toju' najb'il xjan janajla'. Inxch'intz kyi'ju' trit kse'n nwulin kyi'ju' pch'ul ub'a, kyi'j kykyaqilju' najlqe' twitzu' tx'otx'.
- 31**In pon tq'ojq'ojel tzmax janpona' b'aju' tx'otx', qu'n ktzyetel ttxolil kawb'il tu'n Dyos kyi'ju' nimaqtnam, che ttxka' kykyaqilju' ch'i'ntoj kyq'ij tu'n kyok toj xjel, tu'n kyxitq'o'n b'inchal myab'a'n toj kamik. Aku' Qman Dyos nyolin, chiku'ya, chi Dyos.
- 32**Intma'n Qman Dyos nimpumal kjalu: Tzulte' taq'wixil ti'j jun nintnam ex k'ik'el ti'j juntl nintnam, ktzajel jun q'anqyaq kuwxix' tzmax ttxa'n tx'otx', chij.
- 33**Aye' che kyimel tu'n Qman Dyos toju' q'ij lu, che kjel woqonje tzajx jun ttxa'n tx'otx' ex ponx jun plajtl. Mix-a'lo'te k'oq'el kyi'j mix-a'lo'x kawil q'inkye tu'n kyku'x mqu'n, che kjel tolonje naku'j tz'is.
- 34**¡Che xch'inqe'ye' k'ik'lal, che xch'inqe'ye' tu'n k'ixk'oj! ¡E'xaqlul rit, kyxtolim kyib'e' twitz tx'otx'! Matxi' tzulkanun tu'n kyb'yet xjal che kb'el b'yo'ne' kse'nqe' rit q'u'sqe'.
- 35**Lay b'ent kyoqu' k'ik'lel lay b'ent kyjolphaju' xaqlulkye rit.
- 36**Nche xch'inju' k'ik'lel, nche xch'inju' xaqlulkye rit, qu'n matxi' kub' t-xitu'n Qman Dyos kywab'lu' rit.
- 37**Tzaj ttx'u'jil Qman Dyos ex kub't-xitu'n tb'anil kykojb'il.

³⁸Etz kse'n jun b'alun toj tja ex kyej xitju' kytanam, tzaj ttx'u'jil Qman Dyos ex tzaj tq'o'n jun q'oj kuwxix

Jer 26

Xob'sanjtz Jeremiy tu'n tkub' b'yo'n

- ¹Tzaj yolin Qman Dyos te Jeremiy, tej ttzyet tkawin Joakyim tk'wal Josiy toj Juda,
- ²tma ikjalu: We'ku'ya tpenju' ja te k'u'lb'il, ex q'manxa tkyaqilju' xinma'ne' teya tu'n txitma'na kye xjal nche tzaj kyoju' nimaqtnam toj Juda tu'n kyul k'ulul toju' njaye'. Q'manxa tkyaqil kye.
- ³Qaj kxel b'i'na kyu'n ex tu'n tkyaj kyq'o'nju' taq'wix, tu'ntzun lalun kub' ntz'e'ysa'ntle' kywitz tu'n tpaju' kyb'inchb'aj myab'a'n, kse'n xima'n wu'ne'.
- ⁴Q'manxa kye ikjalu: Qa min xinkukyb'i'ne' ex min xkyb'inchaye' xnaq'tzb'il b'ajx nq'o'ne' kyeye',
- ⁵exqa min xxikyb'i'ne' oqxenb'il kyu'n nmajine' sanjelal matxi' che'x nchq'o'nxi'ye' kyxole' ex min nche'x kyb'i'ne',
- ⁶kb'inha'tzuntze' tiju' ja te k'u'lb'il lu kse'n nb'inchaye' ti'j Silo. K'okyel nq'o'ne' nintnam lu te yek'b'il qani'n taq'wixil kye kykyaqil nimaqtnam twitz tx'otx', chiku'ya kye, chi Dyos.
- ⁷Kyb'i pale, e'sanjelal ex tkyaqilju' tnam tej tb'ajx tma'n Jeremiy yol lu toj tja Dyos.
- ⁸Tetzunj tb'aj tma'nju' tchaq' Qman Dyos te, tzyet kyu'n pale e'sanjelal exqe' xjal, ex xikyma'n te: Kkyimela.
- ⁹Tiqu'n ntma'na'ya toj tb'i Qman Dyos qa kjelju' tja Dyos lu kse'n Silo, qa kb'el xitu'n nintnam lu exqa mix-a'lo'tl kjel najal toj?, chechij te. Ex tkyaqilju' tnam eb'jo'k tilj ti'j Jeremiy toj tja Dyos.
- ¹⁰Tetzunj kyb'inte nejenel toj Juda ti'toqju' nb'aj, eb'je'tz toju' tja nimaqkawb'il, eb'ajx toj tja Dyos, e'kub' qe twitz Ak'a'j Tjpel.
- ¹¹Xi'tzun kyma'n pale ex sanjelal kye nejenel ex kye tnam xjal ikjalu: Ati tu'n tkub' b'yetju' xjal lu, qu'n makyb'ie' tu'nku' kyxkyine' mayolin myab'a'n ti'ju' nintnam lu, chechij.
- ¹²Xi'tzun tma'n Jeremiy kyeju' nejenel ex kye tnam xjal ikjalu: Ate Qman Dyos saj chq'onweye' tu'n nyoline' toj tb'i, tu'n txinma'ne' tkyaqilju' xkyb'ie' ti'ju' tja Dyos lu ex ti'ju' nintnam lu.
- ¹³Kyka'yinx'e' kychwinqlale' ex kyb'inchame' b'a'n, che b'ine' te Qman Dyos, laytzun tzaj tq'o'n taq'wixil xb'aj q'met kyeye'.
- ¹⁴Luqinwe' ntin toj kyq'ob'e', kyb'inchame' titi' kyajb'ile' wi'je'.

¹⁵Naq o'kx kyb'inku'ye' b'a'nxi'x: qama chin kub' kyb'yo'ne', atitzun kyiltze' kyuk'ilxi' najlqe' toju' nintnam lu tib'aj jun xjal mixti' til; qu'n axxi'x ate Qman Dyos saj chq'onweye' q'malte chik'lixix tkyaqilju' ti'xti' lu, chi Jeremiy.

¹⁶Xi'tzun kyma'n nejenel ex tnam xjal kyeju' pale ex sanjelal ikjalu: Mixti' tilju' xjal lu tu'n tkub' b'yet; mana' yolin qe toj tb'i Qman Dyos, chechij.

¹⁷E'okten jte' tijwnaq q'malte kye tnam xjal ate'toq atzu' ikjalu:

¹⁸Tej ntoq kawin Esekyiy, nimaqkawil toj Juda, yolin Mikyey aj Moreset toj tb'i Qman Dyos kye tkyaqilju' tnam Juda, ma ikjalu: Chi Qman Dyos nimtipumal ikjalu: Kjelte' Syon naku'j kojb'entl, naq tik'lentlte' Jerusalen kjel ch'uqe ex knojel toj twi' tja Dyos tu'n tz'is, chij.

¹⁹¿Ma kub'tzun b'yo'n Mikyey tu'n nimaqkawil Esekyiy ex kyu'n tkyaqilju' tnam aj Juda? Tzajpena' t-xob'il ti'ju' nimaqkawil ex xitqani'n te tu'n ttzaj q'aq'an tk'u'j kyij. Mixtzunti'tl tzaj tq'o'n Qman Dyos toq'wix kyib'aj ju' matxitoq tzaj tma'n kye. ¿Ma oktzun k'okyex qq'o'nqeqib' tjaq' jun b'yojxjali'n kuwxix?, chechij

²⁰Ex ikxju' Uriy t-sanjelal Dyos, tk'wal Semayiy ajkyiryat-jearim, yolin toj tb'i Qman Dyos ti'ju' nintnam lu ex ti'ju' tx'otx', kse'nxte Jeremiy.

²¹Kyb'i nimaqkawil Joakyim exqe' nche kawin tuk'i'l ex tnejenel aju' tma Uriy, tajb'iltoqtzu'n nimaqkawil tu'n tkub' b'yo'n. Tetzunj tb'inte Uriy, xob' ex xi' oq Ejipt.

²²Xitchq'o'n nimaqkawil Joakyim Elnatan tk'wal Akb'or kyuk'i'l jte'tl xjal toj Ejipt,

²³tzaj kyiq'i'n Uriy tzmax Ejipt ex xikyq'o'n toj tq'ob' nimaqkawil Joakyim, tchaq'tzuntz tu'n tkub' b'yo'n ex tu'n tku'x xon toj jun jul.

²⁴Yolin Aykam tk'wal Sapan b'a'n ti'j Jeremiy, tu'ntzunju' min xiq'o'ntl Jeremiy toj kyq'ob' xjal tu'n tkub' kyb'yo'n.

Jer 27

Kyiqb'il wakx te jun techlal

¹Tzaj yolin Qman Dyos te Jeremiy toj tkyaji'n ab'q'i nkawin Sedekyiy, tk'wal Josiy, toj Juda,

²tma ikjalu: B'inchama jte' ky'jaj ex jun kyiqb'il wakx, q'onku'tzuntz ti'j tqula.

³Q'onxtzun jun tqaniltza kye nimaqkawil aj Edom, aj Moab', aj Amon, aj Tiro ex aj Sidon, kyij'ju' ajsanjelal nche ul xb'etzalte nimaqkawil Sedekyiy toj Jerusalen.

⁴Chaq'unxa tu'n t-xikyma'n kye kynimaqkawil qa ayine' Dyos Manb'aj nimwipumale' nchin q'mante kjalu:

⁵Kub' nb'inha'ne' tx'otx', exqe' xjal ex txkup ate' twitz, tuk'i'l nim wipumale', ex jaku' txinq'o'ne' ja wajb'ila'ye' tu'n txi' nq'o'ne'.

- ⁶Matxitzun kub' nq'o'ne' tkyaqilju' tx'otx' lu toj tq'ob' nmajine' Nab'ukodonosor, nimaqkawil toj B'ab'ilon, exqepe' tojk'ul txkup matxi' che kub' nq'o'ne' tjaq' tkawb'il.
- ⁷Kykyaqil nimaqtnam che kjel tjaq' tkawb'il, tjaq' kyawb'il tk'wal ex tchman, tzmax ajtpon kmoj tu'n tkyajtlu' ttanam tjaq' kykawb'il nimaqtnam ex nimaqkawil nim kyipumal.
- ⁸Qatzun ate' junjun nimaqtnam mo nimaqkawil min xkyaq' kawi'kyib' te Nab'ukodonosor, kb'el ntze'ysa'ne' kywitz tu'n q'oj, we'yaj ex tx'u'j yab'il, tzmax ajkykyaj kykyaqil tjaq' tkawb'il. Ayine' Dyos Manb'aj nchin yolin.
- ⁹Tu'ntzunju', lan che'x kyb'i'ne' sanjelal lu, ajnab'lil mo pjul witzik', exqe' ajk'a kyajb'il tu'n kymante titi' tzul ex ate'k q'malte kyeye' tu'n lalun kyaq'kyib'e' tjaq' tkawb'il nimaqkawil aj B'ab'ilon.
- ¹⁰Chajyolilte' nxikyma'n kyeye', ex o'kx kykanb'aye' che elel iq'i'ne' toju' tnam ex tu'n kyb'ajx nsputi'ne' ex tu'n kyb'aj kyime'.
- ¹¹Atzunte' nintnam mataq'tib' tjaq' tkawb'il nimaqkawil aj B'ab'ilon, kxe'l nq'o'ne' anb'il te tu'n tkyejten tojxju' ttx'otx' tu'n tanq'in toj ex tu'n tawan toj. Ayine' Dyos Manb'aj nchin yolin, Chi Qman Dyos.
- ¹²Xinma'n weye' lu, ayine' Jeremiy, te Sedekiy nimaqkawil toj Juda, expe' xinma'ne' te: Kyq'onkxkyib'e' tjaq' tkawb'ilu' nimaqkawil aj B'ab'ilon ex ttanam, che anq'iltzuntze'.
- ¹³¿Ma oktzun che kyimelkye' tuk'i'lju' ttanama toju' q'oj, tu'n we'yaj ex tx'u'j yab'il? Qu'n matxina' tmate Qman Dyos qa a kb'ajelju' kyi'j kykyaqil nimaqtnam qa min xkyaq'kyib' tjaq' tkawb'il nimaqkawil aj B'ab'ilon.
- ¹⁴Lan che'x kyb'i'nkye'ye' sanjelal na'j ate'k q'ol kynab'le' tu'n lalun kyaq'kyib'e' te nimaqkawil aj B'ab'ilon, qu'n chajyolilte' inkyma'n kyeye'.
- ¹⁵Intma'nte Qman Dyos qa mya chq'o'nqe' tu'n, naq kyak'a'n nche yolin toj tb'i Qman Dyos. Tu'ntzu'n che kxe'la' sputi'na'ye' tu'n Qman Dyos, ex che kyimele' kyuk'i'lxi' sanjelal nche q'mante lu kyeye'.
- ¹⁶Ex xinma'ne' kyeju' pale ex kye tkyaqilju' tnam ikjalu: A xtma Qman Dyos ja'lu: Lan che'x kyb'i'ne' sanjelal inkyma'n kyeye' qa lwiysi'x che tzajel anjsa'ntlju' aq'unb'il toj tja Dyos eb'ajxq'i'n B'ab'ilon. Chajyolilte' lu inkyma'n kyeye'.
- ¹⁷¿Lan che'x kyb'i'ne'! Kyq'om kyib'e' tjaq' tkawb'il nimaqkawil aj B'ab'ilon, che anq'iltzuntze'. ¿Titz'okxb'ajti'j qa makyaju' nintnam lu naq txqan ttx'aq'a'n jatl?
- ¹⁸Qatzun t-sanjelal Dyos qexi'x, qa ayinxwe' nchin yolin, kyqaninx' te Qman Dyos nimpumal, tu'n lalun taj tu'n kyb'je'tzq'i'n aq'unb'il ate'x toj tja Dyos, toju' tja nimaqkawil toj Juda ex toj Jerusalem, tu'n lalun che b'ajxq'i'n B'ab'ilon, chi Dyos.

19-21 Tej texq'i'n Jekoniyy tk'wal Joakyin, nimaqkawil toj Juda, tu'n Nab'ukodonosor toj Jerusalen, ex xitiq'i'n B'ab'ilon kyuk'i'lxi' kykyaqilju' nimaq kyoklen toj Juda ex Jerusalen, min exitiq'i'n tqan tilb'ilal, exu' nin pil q'ank'uxb'il tkb'el a', exqe' tq'uqlil, exju' jni'tl aq'unb'il toj tja Dyos. Ape' ntma'n Qman Dyos nimtipumal kyij'ju' ti'xti' lu e'kyajten toj tja Dyos ex toj tja nimaqkawil toj Juda ex Jerusalen:

22 Che kxelq'i'n B'ab'ilon, axtzuntzu' che kjela'ten, tzmaxi'j ajnmanteye' tu'n kytzaj wiq'i'n jumajtle' tzalu. Ayine' Dyos Manb'aj nchin yolin, chi Dyos, nchije' kye.

Jer 28

Mya ax tmaju' sanjelal Ananiy

1 Tojtzun tjwe'yi'n xjaw texju' tkyaji'n ab'q'i nkawin Sedekyiy toj Juda, xitma'n sanjelal Ananiy tk'wal Asur, aj Kab'aon, te Jeremiy toj tja Dyos kywitzku' pale ex kywitz tkyaqilju' tnam, ikjalu:

2—Matma Qman Dyos nimtipumal ikjalu: k'el nlaqu'n weye' iqtz tu'n nimaqkawil aj B'ab'ilon,

3 ex knb'inchay'e' toj kab'e' ab'q'itl tu'n kyanjtza q'i'ntlju' ti'xti' toju' ja te k'u'lb'il eb'ajx tiq'i'n Nab'ukodonosor toj B'ab'ilon.

4 Ex knb'inchay'e' tu'n kyanjtz q'i'ntl Jekoniyy tk'wal Joakyin, nimaqkawil toj Juda, kyuk'i'l kykyaqilju' txqantl xjal eb'je'xq'i'n toj Juda ex eb'ajxq'i'n B'ab'ilon. K'el nxitu'nwe' iqtz nkub' tq'o'n nimaqkawil aj B'ab'ilon. Ayine' Dyos Manb'aj nchin yolin, chi Dyos, chij.

5 Xitzun ttzaq'we'n Jeremiy, t-sanjelal Dyos, te sanjelal Ananiy, kywitzju' pale ex kywitz tkyaqilju' tnam ate'toq toj tja Dyos, ikjalu:

6—¡B'a'n, qama tb'inchay'e' Qman Dyos ikju'! ¡Naqwit tb'inchay'e' Qman Dyos tu'n kyjapunju' yol xtmaya, tu'n tanjtzkyi'ju' ajb'eb'l toj tja Dyos ex tu'n tanjtzkyi'j kykyaqilju' b'ajxni q'i'nqe'!

7 Qaja' b'inkutzuna kxel nma'ne' teya ex kye kykyaqil ja'lo:

8 Kymanakye' t-sanjelal Dyos eb'aj ten ojtxi' na'mxtoq witz'jiye' tuk'i'la, tqanil q'o'j, b'is ex tx'u'j yab'il kyij' nimaqtnam ex nimaqkawb'il nim kyipumal.

9 Qatzun matma jun Sanjelal qa b'a'n ktenb'ela'ju' tnam, o'kx qama japunju' ntma'n k'elela' tnik'tzil qa chq'o'nxi'x tu'n Qman Dyos, chi Jeremiy.

10 Eltzun tiq'i'n Ananiy kyiqb'il wakx ti'j tqul Jeremiy ex b'aj ttoqi'n toj pixi'n,

11 axtzun kmoju' xitma'n kye kykyaqilju' ate'toq ikjalu: —A xtma Qman Dyos kjalu: Ikytzu'n k'elela' wiq'i'ne' iqtz, nkub' tq'o'n nimaqkawil Nab'ukodonosor aj B'ab'ilon, toj kab'e' ab'q'itl ti'j kyqul kykyaqil nimaqtnam, ex k'elel nxitu'ne', chi Dyos, chij. Ajntzun Jeremiy.

¹²Tb'ajlenxi'tzun jte' q'ij telen tiq'i'n Ananiy iqb'il ti'j tqul Jeremiy ex kub' ttoqi'n, tzaj yolín Qman Dyos te Jeremiy ex tma:

¹³Q'ma'ka te Ananiy qa ayine' nchin q'mante ijalu: B'aj ttoqi'na jun kyiqb'il wakx tze toj piñi'n, atzunwe' matxi' kub' nnab'e'ne' jun tiqb'ila k'uxb'il.

¹⁴Qu'n ayine' Dyos Manb'aj nchin q'mante: Matxi' kub' nq'o'ne' jun kyiqb'il wakx k'uxb'il ti'j kyqul kykyaqilju' nimaqtnam lu, tu'n kyajb'en te k'a'yi'nmajin te nimaqkawil Nab'ukodonosor aj B'ab'ilon. Exqepe' tojk'ul txkup matxi' che kub' nq'o'ne' tjaq' tkawb'il, chi Qman Dyos.

¹⁵Xitzun tma'n Jeremiy te Ananiy kjalú: ¡B'intzpe'ya Ananiy! Myana' chq'o'nta tu'n Qman Dyos, ex naq toka q'uqb'alte kyk'u'ju' xjal tu'n chajyolil.

¹⁶Qu'mtzun ntma'n Qman Dyos kjalú: Kxel nchq'o'nta, qaja' tu'n tkub' naja twitzu' tx'otx'. Kkyimela toju' ab'q'i lu, qu'n mache okmiltz'uju' xjal wi'je' tu'na kyu'n tyola, chi Dyos.

¹⁷Kyimtzu'n sanjelal Ananiy toj twuqi'n xjaw texju' ab'q'i lu.

Jer 29

Tuj Jeremiy kyeju' eb'je'xq'i'n

¹⁻²Kyb'ajlenxi'tzun q'i'n nimaqkawil Jekoniý tuk'i'lju' ttxu, exqe' majin toj tja nimaqkawil, e'nejenel toj Juda ex Jerusalen, exqe' b'a'n che b'inchan chukchaq ti'xti' e' tx'nol k'uxb'il, xit-sma'n Jeremiy t-sanjelal Dyos jun tuj, tu'n tpon tzmax B'ab'ilon, kyeju' tijwnaq itz'qe'xtoq kyxolju' eb'ajxq'i'n, ex kyeju' pale, sanjelal exqe' xjal eb'ajx tiq'i'n Nab'ukodonosor tzmajx B'ab'ilon.

³Xisma'n u'j lu kyi'j Elasa tk'wal Sapan, tuk'i'l Kemariy tk'wal Ilkyiy, eb'ajx tchq'o'n Sedekiy nimaqkawil toj Juda, yek'ulkyib' B'ab'ilon twitz nimaqkawil Nab'ukodonosor. Intma'n u'j kjalú:

⁴Lu ntma'n Qman Dyos nimpumal kye kykyaqilju' eb'je'tz tiq'i'n toj Jerusalen tu'n kypon B'ab'ilon, ikjalú:

⁵Kyb'incha'nktz kyjaye' ex che tenku'ye'; kyawank tqan kylob'eje' ex che wanqe'ye' ti'j.

⁶Che mjeye', che tenx kyk'wale' e' kymyale', ikyqe'xju kyk'wale' che mje ex che tenx kyk'wal. Che chmet-xe' chixi' ex lalun kub'aj kyajlale'.

⁷Che aq'unanqe'ye' tuk'i'lju' nintnam jañe'xa' nq'o'na'ye', ex che kub'sanqe'ye' nwitzé' ti'j, qu'n b'a'n che tenb'ela'ye' qa b'a'n ta'ju' nintnam lu.

⁸Inxi' woqxena'ne' kyeye', ayine' Dyos Manb'aj nim wipumale', ikjalú: lan kyaq' sb'u'kyib'e' kyeju' sanjelal exqe' npon kynab'l najlqe' kyxole', lalun che'x kyb'i'ne' kywitzik'.

- ⁹Axxi'x, chajyolilte' tqanil nb'ajx kyq'o'n toj nb'iy'e' kyeye', chi Dyos.
- ¹⁰Intma'n Qman Dyos kjalul: Ajtzun tchapun oxnaq lajoj (70) ab'q'i kyu'ne' toj B'ab'ilon, che tzajel nka'yi'ntle' ex kjapumelu' nyole' b'a'n kyeye' tu'n tanjtzkyi'je' toju' najb'il lu.
- ¹¹Kanliwe' nwitz se'nju' nxime' kyeye', jun xim tu'n kytene' b'a'n ex mya toq'wix, tu'ntzun kyxi'ye' yajxi'tl toj q'uqb'an k'u'jal. Ayine' Dyos Manb'aj nchin yolin.
- ¹²Chin tzajel kynan'tzuntze', che ultzuntze' k'ulul weye' ex che xelnb'i'ne'.
- ¹³Kchin kyjya'ye' ex chin knetele' kyu'ne', qu'n chin kyjya'ye' tu'n tkyaqil kyk'u'je'.
- ¹⁴Kxe'l nq'o'ne' anb'il tu'n ngyete' kyu'ne', ex knb'incha'ye' tu'n kyetze' tjaq' yajb'il. Che eletz wiq'i'ne' kyoj kykyaqil najb'il jamache'xa' nsputi'ne', che nb'uyiye' ex che anjetz wiq'i'ntle' toju' najb'il lu ja'xe' exa' wiq'i'ne'. Ayine' Dyos Manb'aj nchin yolin.
- ¹⁵Intzun kyma'ne': Mache tzaj tchq'o'n Qman Dyos t-sanjelal qxole' toj B'ab'ilon, chechije'.
- ¹⁶(Ntma'nte Qman Dyos ti'ju' nimaqkawil tokx toj tq'uqlil Dab'i ex kyi'ju' xjal najlqe' toju' nintnam lu, aye' kywitz'le' min eb'je'xq'i'n kyuk'i'le', kjalul:
- ¹⁷A nyol ju'ye' lu, ayine' Dyos Manb'aj nimwipumale': Che tzajel nq'o'ne' q'o'j, we'yaj ex tx'u'j yab'il kyi'je'. Knb'incha'ye' tu'n kykyajtene' kse'nqe' lob'j iw q'anaqtl lu, taq'wixqexi'x layx b'ent kyxilo'yet.
- ¹⁸Kb'el nljo'n toj kyq'ije' tu'n q'o'j, wepyaj ex tx'u'j yab'il. Knb'incha'ye' tu'ntzun majx taq'wix che elela'ye' toj kywitz kkyaqil xjal kyoj kykyaqil nimaqtnam ajkyok ka'yi'ne' kyu'n, ex che okyel nq'o'ne' te yek'b'il qanb'en myab'a'n ex ch'xawil, taq'wixi'x che elela'ye' kye ex che b'ajel xob' kyeye' kyoj kykyaqil nimaqtnam ja mache b'ajx nsputi'ne'.
- ¹⁹Qu'n min xxikyb'i'ne' b'ajx woqxena'ne' kyeye' kyu'nelju' nmajine', aye' nsanjelale', kukxtoq kytzaj nchq'o'nju'ye' ti'j juntl ex ti'j juntl ex ti'j juntl, mixti'xtoq nche kub'kyb'i'ne'. Ayine' Dyos Manb'aj nchin yolin.
- ²⁰Kyb'inxtzunju'ye' nyole' ja'lo, kykyaqile' eb'je'x wiq'i'ne' toj Jerusalen ex eb'ajx wiq'i'ne' B'ab'ilon, Chi Dyos.)
- ²¹Lu ntma'n Qman Dyos nimpumal, ti'j Akab' tk'wal Kolayiy, ex ti'j Sedekiyiy tk'wal Maaseyiy, ju' ate'qe'k q'mal chajyolil kyeye' toj tb'i Qman Dyos: Knb'incha'ye' tu'n kykub'tz'aq toj tq'ob' nimaqkawil Nab'ukodonosor aj B'ab'ilon, ex tu'n kykub' tb'yo'n kywitzku'ye'.

²²Qatzun matzaj kytxko'n aj Juda b'ajxniqe q'i'n B'ab'ilon taq'wix tib'aj jun, kkyma': Tzajxwit tq'o'n Qman Dyos tib'aja kse'n tb'inha kyi'j Sedekiyiy ex Akab', aye' eb'aj tk'a'sa'n nimaqkawil aj B'ab'ilon toj q'aq', chechiku'.

²³A kb'ajelju' kyi'j tu'n tpaju' myab'a'n b'aj kyb'inha'n toj Israel: e'ajpajin kyuk'i'l kyxu'jil kywnaqil ex b'ajx kyma'n chajyolil toj nb'ieye' mya chq'o'nqe' wu'ne' tu'n kymante. Kanliwe' nwitz. Ayine' Dyos Manb'aj nchin yolin, chi Qman Dyos, chiju' u'j.

Tpakb'al te Semayiy

²⁴Tchaq' Qman Dyos te Jeremiy tu'n txitma'n te Semayiy aj Neelam:

²⁵Matma Qman Dyos nimpumal ikjalu: Xit-sma'na jun u'j tojx tb'ia kye kykyaqil xjal najlqe' Jerusalen, ex te pale Sponiy tk'wal Maaseiyiy, ex kye kykyaqil txqantl pale. Xittz'ib'a'na te Sponiy ikjalu:

²⁶Matxi' tz'ok q'o'na te pale t-xel Joyada tu'n Qman Dyos, tu'n toka nim toklena ka'yilte tja Dyos. Qama tzul jun okni toj twi' ex matz'okten yolil naku'j t-sanjelal Dyos, k'okyex t-xmo'na toju' tze ex kjelt-xmo'na kyu'n xpatx'k'uxb'il.

²⁷¿Tiqu'ntzun b'ajx txa' ttzak'u'na Jeremiy aj Anatot, ju' matxi' tz'okten yolil kywitze' naku'j t-sanjelal Dyos?

²⁸Ulpna' t-sma'na jun u'j qeye' toj B'ab'ilon, intma'n kjalu: Che tenb'elkye' nimtoj ti'jxi' qtanam, kyb'inha'nktz kyjaye' ex che najanqe'ye' na'tz, kyawank kylob'aje' ex che nik'b'enqe'ye' ti'j, chij.

²⁹Xit-xch'i'n pale Sponiy u'j te Jeremiy.

³⁰Tzajtzun yolin Qman Dyos te t-sanjelal kjalu:

³¹Chq'onx tq'omliya kye kykyaqilju' b'je'xniqe' qa ayine' Dyos Manb'aj in nma'ne' kjalu: Matxina' yolin Semayiy aj Neelam toj nb'ieye' kyeye' extzun mya chq'o'n wu'ne', ex matz'okten q'ol jun q'uqb'ab'l kyk'u'je' mya ax,

³²kb'el ntz'e'ysa'ne' twitz Semayiy kyuk'i'lju' tyajajil, ayine' Dyos Manb'aj. Lay che ten tk'wal toju' ntaname', ex lay ten toju' tzalajb'il kxe'l nq'o'ne' teju' ntaname', qu'n matz'ok ajq'oj wi'je' kyu'nju' tyol. Ayine' Dyos Manb'aj nchin yolin, Chi Dyos.

Jer 30

Tyol Qman Dyos ttziya ti'ju' tzul

¹A yolu' tzaj tma'n Qman Dyos te Jeremiy ikjalu:

²A nyolju'ye' ayine' Dyos Manb'aj kjalu: Tz'ib'anku'xa toj jun u'j tkyaqilju' xb'ajx q'met teya,

³qu'n tzul q'ij knch'exb'eye' kychwinqlalju' ntaname' aj Israel ex aj Juda. Ayine' Dyos Manb'aj nchin yolin, chi Dyos.

⁴A tyol Qman Dyos ja'lu kyi'j aj Israel ex aj Juda.

⁵Chi Dyos kjalu: ;Q'ojq'ojqe' xjal nche xch'in tu'n xob'el ex min nche nak'e!

⁶Kyximankupe'ye' qa jaku' tzul tal jun ichan. ¿Tiqu'ntzun nxi'x kyxqutz'la'n kyib'ju' ichan naku'j tk'ixk'ojal ch'on wi'j kyi'j? ¿Tiqu'ntzun xekub' sb'une' kykyaqil?

⁷Xi' tulkanun jun tq'ijlalil ch'uxxi'x, b'ajx tzik'a' jumaj kse'n ja'lu! Jun tq'ijlalil kuw k'okyela' kyeju' tyajajil Jakob', oktzun che nkla'we'.

⁸Ayine' Dyos Manb'aj nimwipumale' nchin yolin: Knkla'ye' ntaname' toju' yajb'ilte tojitz'jtib'il. ex lay tz'ok jumajtl te k'a'yi'nmajin kye najchaq xjal.

⁹Ex k'ajb'el weye' ayine' Dyos Manb'aj, ex te Dab'i ju' k'okyel nq'o'ne' te tnimaqkawil.

Ktkla' Qman Dyos ttanam

(Jer 46.27-28)

¹⁰Ayine' Dyos Manb'aj nchin yolin: Lan che xob'e' tyajajil Jakob', nmajin, lan che xob'e' aj Israel, Kna' che nkla'kye' kyuk'i'lju' tk'wala toju' najchaq tnam ja xanaqe' q'i'ne'. Che anjetzkye' najal toj tzalajb'il, toj nak'b'il, mix-alo' kxob'tzalkyeye'.

¹¹Ayine' Dyos Manb'aj nchin yolin antinwe' kyuk'i'le' klolkyeye'. Che kb'el nxitu'ne' kykyaqil nimaqtnam, tuk'i'lxi' ja xe'xa' nsputi'ne'. Aye'tzunkye' lay che kub' nxitu'ne' naq kb'el ntz'e'ysa'n kywitze' toj kyila: ilti'j kb'el ntz'e'ysa'ne' kywitze', chi Dyos.

¹²A xtma Qman Dyos ja'lu: Layx q'anetju' kyk'ixb'lene', mixti'te q'a'nb'ilte kyb'inchb'aje' myab'a'n.

¹³Mixalo'te k'okyel ka'yinkyeye', mixalo'te kq'analte kyk'ixb'lene', ex layx che q'anete'.

¹⁴Kykyaqilju' tajpaja sik' tna'la kyu'n, min nche ximantl kyi'je'. Mapena' che oknb'yo'ne' naku'j kyajq'ojqine', makub' ntz'e'ysa'n kywitze' kuw, tu'n tpaj txqan kyb'inchb'aje' myab'a'n, tu'n tpaj kyile' nim.

¹⁵¿Tiqu'ntzun nche t'i'njeye' tu'n kyk'ixb'lene'? Layx q'anette' kyk'ixk'oje. Mache oke' wu'ne' toju' k'ixk'oj lu, tu'nju' nim txqan kyile' ex nim kyb'inchb'aje' myab'a'n.

¹⁶Ex che b'ajel b'yo'nkye' kykyaqilju' che b'ajel b'yonkyeye', ex kykyaqilju' kyajq'oje' che b'ajxe'l q'i'n toj juntl tx'otx'. knb'inha'ye' tu'n kyajunjtzu' che yajulkyeye', ex tu'n kykub' alq'a'nju' che elq'al kyi'je'.

¹⁷Oktzun che nq'a'na' jumajtle', knq'ana'ye' kyk'ixb'lene', b'a'n qama kymaju' kyajq'oje': Matxi' kyej kolb'e'nte Syon, mix-a'lo'tlte nb'ajx tk'u'j ti'j, qa chechi. Ayine' Dyos Manb'aj nchin yolin, chi Qman Dyos.

¹⁸Intma'n Qman Dyos kjalu: K'eletz wiq'i'ne' ttanam Jakob' toj yajb'il, ktzajel q'aq'anqk'u'je' ti'ju' ttx'o'tx', che jawil b'inchetlu' nimaqtnam toju' kyik'len exqe' tja nimaqkawb'il tojilex kykub'el.

¹⁹Che b'itzanjtzal b'itz aq'b'il chjonte kyoj ex ktenb'el tzalajb'il kyoj. Lay che kub'aj, knb'inha'we' tu'n kychmet. Lay che el ik'o'n, qu'n che jawil nnima'ne'.

²⁰Ikx che tenb'ela' aj Israel kse'n tnejel, kuw che tenb'ela' kytanam nwitzel', ex kb'el ntz'e'ysa'ne' kywitzju' ate'k jtz'olkye.

²¹⁻²²Kyxoltzun k'eletza' jun kynejel: k'eletz jun kawil kyxolx. Knb'inha'ye' tu'n ttzaj lq'e nk'etze', ¿Altzulokye jaku' tkuwsatib' tu'n ttzaj lq'e nk'etze'? Che okyel te ntaname', ex chin okyele' te Kydyos. Ayine' Dyos Manb'aj nchin yolin, chi Qman Dyos.

²³Ikyte Dyos ttx'u'jil kse'n jun q'anqyaq, se'n jun kyq'iq' jb'al inxi'x ttoli'ntib' kyib'aju' b'inchal myab'a'n.

²⁴K'elelxi'te Qman Dyos ttx'u'jil ajtjapunju' tb'is tk'u'j. Kpomel jun q'ij che kaneb'el ja'lu toj kywitzel'.

Jer 31

Ajtanjtzkyi'j aj Israel toju' kytanam

¹A ntma'n Qman Dyos ja'lu: Tojtzu'n tq'ijlalil lu, xi' che ajb'ela' kykyaqil tnej tyajajil Israel weye', ex che okyel te ntaname', chij.

²Chi Qman Dyos kjalu: Machinokye' b'a'nwnaq toj chq'ajlaj teju' tnam xkyaj kolchi te kamik. Tej intoq kyjyo'n aj Israel jatu'n kyojlana',

³Xinyek'u'n wib'e' najchaq kye. Matxi' che nk'u'jlaye' tejumajx, qu'mtzun kukx tlaq nk'u'ju'ye' kyij'.

⁴Kjawil nb'inha'n jumajtla Israel. Tzul jumajtla kyuk'i'l chilchil b'ixil tuk'i'l nim tzalajb'il.

⁵Tzul jumajtla awal ub'a kywi' witz toj Samarya, exqe' mache awan ub'a che nik'b'el ti'ju' twitz kyawal.

⁶Qu'n tzul jun q'ij kjawil kyxch'i'n xq'uqil kywi' witz te Eprayin ikjalu: Kukyztzaje', qo'qe' toj Syon, twitz Qman Dyos, chechiku', chi Dyos.

⁷Intma'n Qman Dyos kjalu: Che b'itzan qe'ye' tuk'i'l tzalajb'il ti'ju' ttanam Jakob', ju' nim toklen kyxol kykyaqil nimaqtnam. Tu'n tb'injtzju' kyb'itze' ex kymanche': Matkol Qman Dyos ttanam, aye' jte'tl min e'kyim kyxol aj Israel, chechiku'ye'.

⁸Che eletz wiq'i'ntle' toju' tx'otx' te tb'a'nq'ob'kya'j ex che tzajel nb'u'yi'ne' tzmajx jachaq ta'qe'ye' toj tkyaqil twitz tx'otx'. Che tzajelju' mox̄ ex kox, exqe' qya ch'onwi'qe' exqe' matx che itz'ji kyne'x̄, ¡Nim txqan kyb'aj k'anjetz kyij'!

⁹Inche k'ulun nwitze' ex nche oq' ajtanjtzkyi'j. Che tzajel wiq'i'ne' janche b'eta' a', toj jun b'e tzinun ja lay che jawa' tz'aq. Ayina'we' kyman aj Israel, ex a Eprayin nk'wale' tzikb'aj, chi Dyos.

¹⁰E'nimaqtnam, kyb'intze' tyol Qman Dyos ex kymanx tqanile' kyoju' mlaj najchaq ikjalu: Mache b'ajx t-sputi'n Qman Dyos aj Israel, oktzun che tb'u'yi' ex che kxeltka'yi'n kse'n nchex tka'yi'n k'ik'lel trit, chechiku'ye'.

¹¹qu'n tkolpite Qman Dyos ttanam Jakob', tkol te jun nintnam nimpumal.

¹²Che ul ex che b'itzal tuk'i'l tzalajb'il twi' Syon, che tzalajel ti'ju' t-xtalb'il Qman Dyos: ti'j triy, ti'j b'in ex ti'j aseyt, kyij' rit ex wakx. Che okyel se'n jun awal chab'a a'li'n, ex lay che kub'numjtl.

¹³Che b'ixilju' txin toj tzalajb'il, ikyqe'xju' ku'xun exqe' tijwnaq. Kxel nq'uqb'a'ne' kyk'u'j: knch'exb'eye' kyoq'e'n tu'n tzalajb'il, nimxi'xtl kytzalajb'il kxe'l nq'o'ne' kyetwitzju' kyk'ixk'oj.

¹⁴Knb'incha'ye' tu'n kywan pale tb'anil wab'j ex tu'n kywan ntaname' b'a'nxi'x ti'ju' nq'inumale'. Ayine' Dyos Manb'aj nchin yolin, chi Dyos.

¹⁵Intma'n Qman Dyos kjalu: In b'injtz toj twi' jun toj Rama, toj twi' jun xjal inxi'x oq'. A Rakyel, in oq' kyij'ju' tal. ex min ntjo'n tu'n tq'uqb'anjtz tk'u'j qu'n kyimniqe'tl, chij.

¹⁶Atzunte Qman Dyos ntzaj tma'n te: Lalun tz'oq'tla Rakyel; lan tz'el'el ta'l twitza, kna'tenb'elte' tu'me'l t-xelju' tb'isa: Che eletztlkye' tala toju' kytx'otx' ajq'oj. Ayine' Dyos Manb'aj nchin yolin.

¹⁷B'a'nte' kxe'la'ya k'anjetz kyij'ju' tk'wala toj kytanam. Ayine' Dyos Manb'aj nchin yolin.

¹⁸In nb'i'ne' nxi'x kub'kyoq'je'n tyajajil Eprayin, ex nkyma'n kjalu: Ikyqo'toju'ye' se'n jun qpoj tman wakx smaron, ex matxi' qokub' tmansi'na'; qotiq'inx jumajtla tuk'i'la, ana'teju'ya Dyos Manb'aj qib'aje'.

¹⁹El qpa'nqib'e' ti'ja, ex matxi' tz'anjtzti'j qanmiye'; matz'el qnik'e' ti'ju' qile' ex nqjuma'nqib'e' nqo ch'ixwiye' ex nqme'ssa'nqib'e' tu'n tpaju' qile' toj qku'xumale', chechij.

²⁰Nk'walqe'we' tyajajil Eprayin k'u'jla'nqe' wu'ne'; ate nk'walju'ye' nchin laqxi'xe' ti'j. expe' ajtkub' ntzak'u'ne', min nik'tna'l wu'ne'; matz'exch'yon toj nk'u'je' ex ma'xi'x tzaj q'aq'an nk'u'je' ti'j. ayine' Dyos Manb'aj nchin yolin.

²¹Aj Israel, kyq'onku'ye' techelju' b'e, Tu'ntzun tokyal kyu'ne' lwi'y, kyka'yinkxi'xe' b'e jaeb'eta'ye'. ;Kutanjtz kyi'je' aj Israel, kutanjtz kyi'je' kyoju' nimaqkytaname'!

²²¿Ma kukxtzun ttakanjeju'ya, kse'n jun myalb'aj makub' tzpet? Ayine' Dyos Manb'aj, oje kub' nb'incha'ne' jun ak'a'j twitzju' tx'otx': jun qya te t-xq'lab'ju' ichan, chi Dyos.

B'a'n che tenb'ela'tl aj Israel yajxi'tl

²³Intma'n Qman Dyos nimitipumal ikjalu: Aj nch'exb'enteye' tu'me'l kychwinqlalju' aj Juda, ajkyten jumajtl toju' kyt'otx' ex kyoju' nimaqkytanam, kkyma' jumajtl: Awt Qman Dyos k'i'wlanteju' witz xjan lu jata' tnik'alilti'j, chechiku'.

²⁴Che najalju' aj Juda exqe' najlqe' kyoj nimaqtnam na'tz, e'aq'unal ti'j awal ex k'ik'lel.

²⁵Kxe'l nq'o'n txqanwe' kywa ex kyk'wa' siktniqe' ex mixti'tl kyipumal, Chi Qman Dyos.

²⁶Tzajtzun nna'nwib'tze' ex njaw ka'yine'. Majx b'a'n ela' nwitzik'e' weye'.

²⁷Tma Qman Dyos kjalu: Tzul jun q'ij knb'incha'ye' tu'n kychmet xjal ex txkup kyoju' tx'otx' Israel ex Juda.

²⁸Kse'nx tej woktene' xb'oqil, ch'uyil, yuch'il, xitul ex yajul, ikxtzu'n chin okyeltene' ka'yilte tu'n tjaw b'inchet ex tu'n tawet. Ayine' Dyos Manb'aj nchin yolin.

²⁹Lay q'manjtztlju' yol toju' tq'ijlalil lu ikjalu: Xikylo'n manb'aj tx'am ub'a, jawtzun b'ent pok'tz t-xe kywitzte kyk'wal.

³⁰Qu'n alkyete malo'n tx'am ub'a, axtzunte che b'je'letz q'uchj twitzteju'. Teyilex junjun kkyimel tu'npajx til, chi Dyos.

³¹Matma Qman Dyos kjalu: Tzul jun tq'ijlalil kjel b'ent jun nyole' ak'a'j kyuk'i'l aj Israel ex aj Juda.

³²Mikxa'tlju' kse'n yol kyej b'entti'j wu'ne' kyuk'i'lju' ojtxi' kyyajilb'ene', tej kyetzwiq'i'ne' toj Ejipt, qu'n min japunju' nyole' kyu'n, extzun ayine' kyajaw. Ayine' Dyos Manb'aj nchin yolin.

³³Ate yolju' kjel b'entti'j wu'ne' toju' tq'ijlalil lu kyuk'i'l aj Israel ikjalu: Kb'el nq'o'ne' nkawb'ile' toj kyanmi ex kjel ntz'ib'a'ne' toj kywi'. Che ajb'el weye' ex che okyel te ntanam kuxi'xe'. Ayine' Dyos Manb'aj nchin yolin.

³⁴Min nojqelantl tu'n kyokten xnaq'tzalkyib' kyxolilex, mujqa xnaq'tzalte kytzik mo kyitz'in tu'n telkynik' weye', qu'n kykyaqil k'elel kynik' weye', tzajx kyuk'i'lju' nimaq kyoklen ponx kyuk'i'lju' ch'i'n kyoklen. Kb'el nnajsa'nwe' kyb'inchb'aj

myab'a'n ex lay tzaj nna'ntle' kyil. Ayine' Dyos Manb'aj nchin yolin, Chi Qman Dyos.

³⁵Ate Qman Dyos kyej q'onte tu'n tk'antju' q'ij te q'ijtl aye'tzu'n xjaw ex che'w tu'n kyk'ant te qonik'an, ntb'incha'n tu'n tyukchiju' ninnjab' ex tu'n kyq'ajtiju' ttolob', a tb'iju' Qman Dyos nimpumal, intma'n kjalu:

³⁶Qama pon jun q'ij min xe japunju' nkawb'ile' lu kyu'n, atzun q'iju' mya ntnamqe'tle' aj Israel. Ayine' Dyos Manb'aj nchin yolin.

³⁷Qama pon jun q'ij mab'ent kyechanteju' kya'j ex mab'je'l yal tzajx t-xe'xi' tx'otx' kyu'n, atzun q'iju' che elel wik'o'ne' aj Israel tu'n tpaj tkyaqilju' matxi' kyb'incha, chi Dyos.

³⁸Chi Qman Dyos ntma'n: kpomel jun q'ij kjawil b'inchet jumajtlju' nintaname', ktzajelx jata' ja Ananel nimin twe' kpomelx ttzi tnam toj ttx'u'k.

³⁹Kxe'ltzun nqachtz na'tz tzinun tu'n tpon tzmajx twi' Kareb', kxel txalpujtzuntz tu'n tpon tk'etz Koa.

⁴⁰Tkyaqilju' b'ya' janche ku'xa' mqu'n kyimni ex janku'xa' xon tza'j, ex tkyaqilju' tx'otx' tib'aju' a' twitz xaq Sedron ex kpomelx jata' ttx'u'k jata' ttzi tnam kye chej tb'i toj tjawetzq'ij, che xjansanjtzal weye', ex tkyaqil ja'lu layx kub' tx'u'yetl ex lay kub' xitelt, chi Qman Dyos.

Jer 32

Tloq' Jeremiy jun tx'otx'

¹Tzaj yolin Qman Dyos te Jeremiy toj tlajoji'n ab'q'i nkawin Sedekiy toj Juda, twajxaqlajoji'ntoq ab'q'i nkawin Nab'ukodonosor.

²Intoq che q'ojin t-xjal nimaqkawil aj B'ab'ilon ti'j Jerusalen toju' tq'ijlalil lu, atzu'n Jeremiy t-sanjelal Dyos jpu'ntoq tpen xq'uqb'il ti'ju' ja te nimaqkawb'il.

³Ojetoq tchaq' nimaqkawil Sedekiy tu'n tjet, qu'n ojetoq tma Jeremiy kjalu: Matma Qman Dyos kjalu: Knb'incha'ye' tu'n tkub' tz'ajju' nintnam lu toj tq'ob' nimaqkawil aj B'ab'ilon,

⁴ex lay jolpaju' nimaqkawil Sedekiy toj kyq'ob' aj Kaldey, kb'eltz'aq toj tq'ob'ju' nimaqkawil aj B'ab'ilon ex ati tu'n tpon yek'ultib' twitz.

⁵Kxe'l tiq'i'n Nab'ukodonosor Sedekiy tzmax B'ab'ilon, kjel tentzuntz nimtoj tzmax ajnmantheye'. B'a'nqa mache q'ojine' kyi'j aj Kaldey, layx che kanb'ane'. Ayine' Dyos Manb'aj nchin yolin, chi Qman Dyos, chi Jeremiy.

⁶Ex tma Jeremiy ikjalu: Tzaj yolin Qman Dyos weye', tman ikjalu:

⁷Ape' tila, tzul Anamel twitze'la tk'etza, ju' tk'wal Salum kyitz'inkyib' tuk'i'l tmana, q'malte teya ktlq'a'ya ch'i'n ttx'otx' toj Anatot, atita toklen tu'n tlq'onteya qu'n aya twitze'l nqaku'xi'x ti'j, chi Dyos.

⁸Ikxi'xju' tma Qman Dyos, ulju' nwtize'le' Anamel nk'itze' tpenju' xq'uqb'il ex tzaj tma'n weye' tu'n nlq'onteye' ttx'otx' ati Anatot, toj kyt'otx' tnej tyajajil B'enjamin, qu'n ayine' ati woklene' ti'j tu'n ntzyunteye', tu'nju' ayine' atixi'x woklene' tuk'i'l kyxol qwitze'le'. Tej tel nnik'e' ti'j qa jun chaq'b'il ja'lu tu'n Qman Dyos,

⁹⁻¹⁰nlq'e' tx'otx' te nwtize'le' Anamel. Xinq'o'ne' wuqlajoj saqpwaq te qu'n ikytzaja' tq'o'nju', ex kub' tu'jilju' loq'enj lu, ok sey ti'j ex sqitetti'j kyu'n tziyal.

¹¹Etzwiq'i'ne' kab'e' tilb'ilalju' tu'jil, jpu'n ttziju' jun kse'nxju' nb'inchet ti'j jun tx'otx' malq'et, atzu'n juntl jqo'n,

¹²xinq'o'ntzuntze' te B'aruk, tk'wal Neriy ex tchman Maaseyiy, kywitzku' nwtize'le' Anamel, e'tziyal e'kub' sqitunteti'j ex kywitz kykyaqilju' aj Juda q'uqlqe'toq tpenju' xq'uqb'il.

¹³Kywitztun xa' nma'ne' te B'aruk kjalu:

¹⁴Matma Qman Dyos nimitipumal nkyk'lu'n aj Israel ikjalu: Q'inxa kab'e' tilb'ilalju' tu'jil tx'otx' xlq'et lu, ju' jpu'nxi'x exju' jqo'n, k'u'nqe'xa toj jun tx'otx' k'wil, tu'ntzun tk'u'yet nim tab'q'iyil.

¹⁵Qu'n chi Qman Dyos nimitipumal nkyk'lu'n aj Israel ikjalu: Che lq'onjtzal jumajtl ja, awb'il e'tqan ub'a toju' tx'otx' lu, chij.

Tna'j Dyos Jeremiy

¹⁶T-xilenxi'tzun tq'o'n Jeremiy tu'jil tx'otx' te B'aruk tk'wal Neriy, xitma'n te Qman Dyos toj tna'j Dyos kjalu:

¹⁷Nman Dyos, tb'inchaju'ya kya'j ex tx'otx' tu'n nimitipumala. Mixti' jun ti'xti' laywit b'ent tu'na.

¹⁸Intyek'u'nta tk'ujlalil kye mutx' tnej xjal, ex nttz'e'ysa'na kywitz xjal tu'n tpaj kyil kyman. ¡Nman Dyos nimitipumala, a tb'iju'ya nimitipumal!

¹⁹Majx tb'anilxi'xta t-xim ex nimitipumala toju' taq'una. Intka'yi'na tkyaqilju' nkyb'inha'n xjal ex ntq'o'na tu'me'l t-xel teyle junjun kse'nxju' kyb'inchb'aj.

²⁰E'tb'inchaya b'a'nq'ob'aj ex techlal toj Ejipt, expe' ljo'nx tb'inchanteya ja'lo toj Israel ex kyxol kykyaqil xjal, ikytzu'n matxi' b'ajb'injtzu' tb'iyia.

²¹Etztiq'i'na ttanama Israel tu'n tipumala toj Ejipt, e'tb'inchaya b'a'nq'ob'aj ex techlal ex kykyaqil eb'aj t-xob'tza'na.

²²Tzaj tq'o'nju'ya tb'anil tx'otx' lu kye aj Israel, kse'nx ojetoq ttziyaya kyeju' ojtxi' kyyajilb'en.

- ²³Tetzunj kyoktz toju' tx'otx' ex tb'ajtzyet kytx'otx', min e'nimantl teya ex min e'oklpe tiju' xnaq'tzb'il b'ajx tq'o'na kye, ex mixti'x xikyb'incha'n tchaq'a kye. Qu'mtzun tzaja' tqo'na k'ixk'oj lu kyib'aj.
- ²⁴Atzu'n ja'lo matxi' b'aj kyb'incha'n kaldey kyxwe'lil tu'n kyq'ojin ti'ju' nintnam, ex kb'elti'j kyu'n tu'nju' q'oj, we'yaj ex tx'u'j yab'il. Ka'nxtzun lon, Nman Dyos, njapunju' tyola.
- ²⁵Atzuntlta Nman Dyos, tchaq'a tu'n nlq'onteye' tx'otx' ex tu'n nchjonteye' twi' kywitzku' tziyal, b'a'nqa makub' tz'aqu' nintnam toj kyq'ob' kaldey, chi Jeremiy toj tna'j Dyos.
- ²⁶Tzajtzun ttzaq'we'n Qman Dyos te Jeremiy kjalul:
- ²⁷Ayinweju'ye' Dyos Manb'aj kyib'aj kykyaqilju' itz'qe'. Mixti'x jun ti'xti' laywit b'ent wu'ne'.
- ²⁸Qu'mtzun nxinma'ne' teya: Knb'incha'ye' tu'n tkub' tz'ajju' nintnam lu toj tq'ob' Nab'ukodonosor, nimaqkawil aj B'ab'ilon, ex toj kyq'ob' kaldey.
- ²⁹Che okyexju' kaldey nchi q'ojin toju' nintnam ex k'okyel kyq'o'n tq'aq'al, kb'ajel kytz'e'ysa'n kyuk'i'lxi' ja, ja noka' q'o'n ntx'u'jile', nche kub' tz'e'ysa'n sturak twitz B'aal ex nche kub' q'o'n oyaj b'in kywitz txqantl dyos kyib'aj.
- ³⁰Tzajlenx ojtxi', kukx kyb'inchante aj Israel ex aj Juda myab'a'n nwitz'e', kukx tok kyq'o'n ntx'u'jilju'ye' kyu'n kywitzleb' ju' aye'x nche kub' b'inchankye. Ayine' Dyos Manb'aj nchin yolin.
- ³¹Exte' nintnam lu, ttzajlenx tej ttzyet tjaw b'inchet tzmax ja'lo, naqx q'ol ntx'u'jile' ta'ya'. Qu'mtzun knb'incha'ye' tu'n tkub'najsa'n,
- ³²tu'ntzunte' xb'jo'k kyq'o'n aj Israel ex aj Juda ntx'u'jile' tu'nju' kyb'inchb'aj myab'a'n, ikyqe'xju' kynimaqkawil ex kynejel, e'pale ex sanjelal kyxol ex kykyaqilju' najlqe' toj Juda ex toj Jerusalem.
- ³³Min nche tzaj ka'yin weye', naq kytze'lkyi'j ntzaj kymiltz'u'n weye', maskyetzun min nkyaj ntzaqpi'ne' tu'n kyxnaq'tzet, min nchin kyb'i'ne' ex min nkyq'a' tzak'u' kyib'.
- ³⁴Mape' kub' kytz'ilsa'n ja te k'u'lb'il xjansa'n weye', mache kub' kyq'o'n kywitzleb' mixyab'a'nqe' toj.
- ³⁵Ex eb'jaw kyb'incha'n q'olb'eb'l te B'aal toju' b'ya' B'en-inom, tz'e'ysb'ilkye kyk'wal ex kymyal te chojb'il twitz Molok, ikytzu'n xeb'inchana' il aj Juda, mab'aj kyb'incha'n ti'xti' mya ch'q'o'n wu'ne' expe' min xima'n wu'ne'.

Yol tziya'n ti'ju' tzul

³⁶Ayine' Dyos Manb'aj, nche k'ulun aj Israel weye', nchin yoline' ti'ju' nintnam lu, ju' intma'na qa kb'eltz'aq toj tq'ob' nimaqkawil aj B'ab'ilon tu'nju' q'oj, we'yaj ex tu'n tx'u'j yab'il.

³⁷Che b'ajel nb'u'yi'ne' kywnaqile' kyoj kykyaqilju' tx'otx' jamache'xa' nsputi'ne' tu'n ntx'u'jile' ex txqan nq'oje, ex che tzajel wiq'i'n jumajtle' toju' najb'il lu tu'n kyanq'in b'a'n.

³⁸Che okyel te ntaname' ex che ajb'el weye'.

³⁹Knb'incha'ye' tu'ntzun o'kxtzu' k'okyela'ten kyk'u'j ex kkyma' tu'n kyajwalinte nb'ie' toj tkyaqilju' kychwinqlal, tu'n kyten b'a'n exqe' kyyajajil.

⁴⁰Kjel b'entti'j jun nyole' tejumajx kyuk'i'l: kntziya'ye' tu'n nb'inchanteye' b'a'n kye kukxju', ex kb'el nq'o'ne' toj kyanmi tu'n kyniman weye' tu'n tkyaqil kyk'u'j ex tu'n lan tz'el kypa'n kyib' wi'je'.

⁴¹Chin tzalajele' ajnb'inchanteye' b'a'n kye, ex axxi'x che najal wu'ne' toju' tx'otx' lu tu'n tkyaqil nk'u'je', chi Qman Dyos.

⁴²Ex tmatl Qman Dyos ikjalu: Kse'nx tej saj nq'o'ne' jun xitb'il nimxi'x ti'ju' tnam lu, ex ktzajel nq'o'ne' tkyaqilju' b'a'n matxi' ntziyaye'.

⁴³Extzu'n nintnam lu xtmaya qa kjel chq'ajlajtl, mix-a'lo'tl xjal ex txkup knajal toj, ex kb'eltz'aq toj kyq'ob' kaldey, che lq'ol jumajtl kytx'otx'.

⁴⁴Che lq'etel jumajtl ex kb'el kyu'jil, k'okyel sey kyi'j ex ksqitetel kyi'j kyu'n tziyal. Kb'inchetel ja'lu toj kytx'otx' tyajajil B'enjamin, ti'jile Jerusalen ex kyoju' nimaqtnam toj Juda, jni'x kyoju' tx'otx' kywi' witz ex toj plan, ex kyoju' nimaqtnam toj Nekeb', qu'n knb'incha'ye' tu'n lalun che yajtitl. Ayine' Dyos Manb'aj nchin yolin.

Jer 33

Tqanil tu'n kyanq'in jumajtl b'a'n

¹Tej jpu'nxtoc Jeremiy tpenju' xq'uqb'il, tzaj yolin jumajtl Qman Dyos te, tma ikjalu:

²Ayine' Dyos Manb'aj, nkub' b'inchante tx'otx', b'aj nb'incha'ne' ex kub' nkuwsa'ne' toju' tkb'el, kxe'l nma'ne' teya:

³Chin ttxkoma ex kxel ntzaq'we'na, ex kxe'l nma'ne' kyqanil nimaq ti'xti' te lab'te'n teya, ju' min kanli twitza.

⁴⁻⁵Ayine' Dyos Manb'aj nche ajb'en aj Israel weye', ati jun tqanil wu'ne' kyi'ju' ja toj Jerusalen ex kyi'ju' kyja nimaqkawil toj Juda che b'ajel xitj. Qama che exe' q'ojil kyi'ju' kaldey b'incha'ntl kyxwe'lil te kyq'objil ti'ju' nintnam lu, naq tu'n kykyaj txqan kyimni. Knb'incha'ye' tu'n kyb'aje' tu'nju' nin nq'oje kyi'je', qu'n

matxi' txinmiltz'u'n tze'lwi'je' teju' nintnam lu tu'n tpaju' txqan kyb'inchb'aje' myab'a'n.

⁶Oktzun che nq'ana'tle', che q'anetele' ex knb'incha'ye' tu'n kytzalaje' toj jun kychwinqlale' b'a'n ex nak'b'il.

⁷Knch'exb'etle' kyanq'ib'l aj Juda ex aj Israel, ex che jawil nb'incha'n jumajtle' tu'n kyten kse'n tnejel.

⁸Che nxitlsa'ye' te tkyaqilju' kyil b'aj kyb'incha'n nwitzze', kb'el nnajsa'ne' tkyaqilju' kyb'inchb'aj myab'a'n ex tu'n xe okmiltz'uj wi'je'.

⁹Tzalajb'il k'okyela' Jerusalem weye', ktenb'el toklen ex ninb'ilte kywitz kykyaqil nimaqtnam twitz tx'otx'. Ajkyb'inte tqanil tkyaqilju' b'a'n ktzajel nq'o'ne' kyeju' najlqe' toj Jerusalem, ex ajkyxi' twitz jawl wu'ne', che xob'el, chi Qman Dyos.

¹⁰Ex tma Qman Dyos kjalu: Inkyma'ne' qa chq'ajlaju' tx'otx' lu ex mixti'qe' xjal ex txkup najlqe' toj, ex mixti'xte ati kyoju' b'e toj Jerusalem ex kyoju' nimaqtnam toj Juda; ex mixti'xte xjal ex txkup kyoj. Oktzun che b'injtzel jumajtlkye'

¹¹b'itz te ninq'ij ex tzalajb'il, ex kyb'itzju' ch'inxtl kymje, ex kb'injtzel ajkyb'itzante kjalu: Kyq'onx chjonteye' te Qman Dyos nimpipumal, qu'n b'a'n te Qman Dyos, tejumajxju' tk'u'jlalil. Ex kb'ajtzajel q'i'n oyaj te aq'b'il chjonte toju' ja te k'u'lb'il. Iku', knch'exb'eye' tanq'ib'lju' tnam lu, tu'n kyoktl kse'n tnejel. Ayine' Dyos Manb'aj nchin yolin, chi Dyos.

¹²Intma'n Qman Dyos nimpipumal ikjalu: Ktenb'el jumajtl kywa alu'mj toju' tx'otx' lu, ju' chq'ajlaj ja'lo, mixti'qe' xjal ex txkup toj, ex kyoj kykyaqil nimaqtnam toj, jaxjaku' mache'xa' kyyiq'i'n k'ik'lel kyalu'n ktenb'el kywa.

¹³Che tenb'el jumajtl k'ik'lel ajlal kyrit Kyoju' nimaqtnam kywi' witz ex kyoj plan tx'otx', kyoj nimaqtnam toj Nekeb', toj kytx'otx' tyajajil B'enjamin, ti'jile Jerusalem ex kyoju' txqantl nimaqtnam toj Juda. Ayine' Dyos Manb'aj nchin yolin, chi Dyos.

¹⁴Intma'n Qman Dyos kjalu: Kpomel jun q'ij che japumelju' nyole' ntziyaye' tu'n kyky'i'wlet aj Israel ex aj Juda.

¹⁵Ajtjapunju' tq'ijlalil lu, knb'incha'ye' tu'n tten jun tyajajilxi'x Dab'i, kb'eltq'o'n tnik'alilti'j ex ttxolilxi'xti'j toju' nintnam.

¹⁶Che kletel aj Juda toju' tq'ijlalil lu ex che tenb'el aj Jerusalem toj q'uq'li tku'jlalil. A tb'iju' k'okyel kyq'o'n kjalu: Tu'nte Qman Dyos nqo kanb'ana'.

¹⁷Ayine' Dyos Manb'aj, a in nma'nju'ye': Ktenb'el jun tyajajil Dab'i kukxju' toju' kawb'il toj Israel,

¹⁸ex che tenb'el pale kukxju' kyxol tyajajil Leb'i tu'n kyq'onte chojb'il k'ok'sb'il nwitzze' tkyaqil q'ij, tu'n kytz'e'ysante oyaj kywitz awal k'ok'e'kywitz te ninb'ilweye' ex tu'n tkub' kyq'o'n txqantl chojb'il nwitzze', chi Dyos.

¹⁹Tzaj yolin Qman Dyos te Jeremiy ex tma:

²⁰Kxe'l nma'ne' ayine' Dyos Manb'aj: Min nkub' xitjwe' nyol kyejni b'entti'j ti'ju' q'ij ex qonik'an, inul kanunte' q'ijtl ex qonik'an tojxju' kmoj te.

²¹Ikxtzun nyolju'ye' kyejni b'entti'j tuk'i'l nmajine' Dab'i, ex ilti'j ktenb'el jun tyajajil toju' oklenj te tkawil, mujqa tu'n tjapunju' nyole' kyej b'entti'j kyuk'i'l pale aj Leb'i ajb'elqe' weye'.

²²Ex che chmetelju' tyajajil Dab'i nmajine', exqe' ajb'el weye', e'aj Leb'i, kse'n kyajlal che'w twitz kya'j ex se'n tz'awun ttzi ninnjab', layx b'ent kyajlet, chi Dyos.

²³Tzaj yolin Dyos te Jeremiy ex tma:

²⁴¿Ma matxi' tila qa inkyma'n xjal qa matxi' che elkyik'o'n kab'e' ja xjal, ju' ayinku'ye' xin jaw sk'onkye, aye' aj Israel ex aj Juda? ¿Qu'mtzun nche elkyik'o'n ntaname', ex min nokkyq'o'ntl te nintnam!

²⁵Ayine' Dyos Manb'aj, kxe'l nma'ne' kjal: Ayine', kyejb'ent jun nyole' ti'ju' q'ijtl ex q'onik'a, ex oje che kub' nq'o'ne' kawb'il kawilteju' kya'j ex tx'otx',

²⁶layx che elwik'o'nwe' kyyajajil Jakob' ex nmajine' Dab'i, ex che eletz kawil wu'ne' kyxolju' kyyajajil Ab'raam, Isaak ex Jakob'. Qu'n ktzajel q'aq'an nk'u'je' kyij ex knch'exb'eye' kyanq'ib'l, chi Dyos.

Jer 34

Tqanil te nimaqkawil Sedekiy

¹Tetzunj intoq q'ojin nimaqkawil aj B'ab'ilon, kyuk'i'l txqan t-xjal te q'oj te kykyaqil nimaqtnam ate'toq tjaq' tkawb'il, ti'j Jerusalen ex kyij'ju' nimaqtnam nqaku' tk'etz, tzaj yolin Qman Dyos te Jeremiy ex tma ikjalu:

²Inxinchq'o'na, ayine' Dyos Manb'aj nche ajb'en aj Israel weye', tu'n txi'ya q'malte te Sedekiy, nimaqkawil toj Juda, ikjalu: Matzaj tma'n Qman Dyos kjal: Knb'incha'ye' tu'n ttzyetju' nintnam lu tu'n nimaqkawil aj B'ab'ilon ex tu'n toktq'o'n tq'aq'al.

³Lay jolpajta toj tq'ob', ktzyunjtzela ex kxel q'o'na te, tpomlenxi'tzun q'i'na twitz, kxel q'i'na B'ab'ilon.

⁴Tojpetzu'n tkyaqilju' lu, chin b'inku'ya Sedekiy, nimaqkawil toj Juda: Lay kyimta tu'n k'u'xtx'e'nb'il.

⁵Toj nak'b'il kkyimela'ta, ex kb'el tz'e'ysa'n k'ok'sb'il ti'ja ajtkyima, kse'n b'aj tz'e'ysa'n tej kyb'ajkyimju' ojtxi' tyajilb'ena e'kawin nejtl twitzta, ex kq'manjtzetl ti'ja: ¡Ay, taye!, che oq'el ti'ja. Ayine' Dyos Manb'aj nchin yolin ex kma' ja'ye' lu, chiku'ya, chi Dyos te Jeremiy.

⁶B'ajx tma'ntl Jeremiy tkyaqil ja'lu te nimaqkawil Sedekiy toj Jerusalen.

⁷Intoqtzun che q'ojinkju' xjal te q'oj aj B'ab'ilon ti'j Jerusalen. O'qe'kx toqtlju' nimaqtnam Lakyis ex Aseka kuwsa'nqe' ate'x toj Juda.

Min japunju' yol b'entniti'j tu'n kytzaqpetu' lq'o'n majin aj Eb'reyqe'

⁸Tzaj yolin Qman Dyos te Jeremiy tkyajlenxi' b'entti'j jun yol tu'n nimaqkawil Sedekyiy kyuk'i'l kykyaqilju' najlqe' Jerusalen tu'n kyxi' kytzaqpi'nju' majin lq'o'n.

⁹A yolju' kyej b'entti'j, aye' ati kymajin lq'o'n aj Eb'rey, ichan mo qya, tu'n kyxi' kytzaqpi'n, tu'ntzun lan ten kymajin lq'o'n kywnaqilx.

¹⁰Kykyaqilju' nejenel ex tkyaqilju' tnam ek'monte tkyaqilju' q'ma'n toju' yol kyej b'entti'j, ex eb'ajx kytzaqpi'n kymajin lq'o'n ex min e'ok kychq'o'ntl tu'n kyajb'en kye.

¹¹Yajxi'tzuntel b'ju'l toj kyk'u'j tu'n tpaj eb'ajx kytzaqpi'n, ex eb'jo'k kychq'o'n jumajtl tu'n kyajb'entl kye te kymajin kq'o'n.

¹²Tzajtzun yolin Qman Dyos te Jeremiy, tma ikjalu:

¹³Ayine' Dyos Manb'aj nche ajb'en aj Israel weye', kyej b'entti'j jun nyole' kyuk'i'lju' ojtxi' kyyajilb'ene' tej kyetzwiq'i'ne' toj Ejipt, janche ajb'ena'toq te majin lq'o'n. Nchaq'e' kye

¹⁴tu'n txi' kyq'o'n tzaqpib'l kye alkyexku aj Eb'rey atl junjun twuqi'n ab'q'i qa k'ayi'ntib' te majin kye ex matz'ajb'en qaq ab'q'i. Aye'tzu'n ojtxi' kyyajilb'ene' min nxikyb'i'ne' ex min xikyb'incha'n.

¹⁵Aye'tzunkye' matxitoq kych'exb'eye' kynab'le', ex kyb'inchaye' b'a'n toj nwitz'e', tej xxikyq'o'ne' tzaqpib'l kyeju' kywnaqile' ate'k te kymajine' tlq'o'n. Ex kyej kyziya'ne' nwitz'e' toju' ja te k'u'lb'il xjansa'n weye'.

¹⁶Yajxi'tzuntel xkych'exb'etl kyb'e, makub' kytxa'ju'ne' nb'iy'e', tej xe okkychq'o'n jumajtle' ojettoq che'x kytzaqpi'ne' tu'n kyajb'en jumajtl kyeye' te majin lq'o'n.

¹⁷Ja'lo ayine' Dyos Manb'aj kxe'l nma'ne' kyeye': Mixti'x xinx kyb'i'nkye', mixnati'x xe'x kytzaqpi'ne' kymajine' lq'o'n kywnaqilqe'xe', qu'mtzun, kxe'l nq'o'ne' anb'il ja'jo tu'n ttzaj q'oj, tx'u'j yab'il ex we'yaj, tu'ntzun tb'inchanjtz jun taq'wix kyeye' kyxol kykyaqilju' kawb'il twitz tx'otx'. Ayine' Dyos Manb'aj nchin yolin.

¹⁸⁻¹⁹Kyej b'entti'j jun yol nwitz'e' kyu'n nejenel toj Juda ex toj Jerusalen, junx kyuk'i'lju' ajb'el toju' tja nimaqkawb'il, e'pale ex kykyaqilju' kyxjalil: kub' kyaq'pu'n jun qpoj tman wakx toj kab'e' ex eb'jik'x kyxolju' kab'e' nik'janhaq. Lwiyxi'xtzun kub' kyxitu'ntlju' yol kyej b'entti'j ex min japuntl kyu'n.

²⁰Tu'ntpajtzu'n knb'incha'ye' tu'n tkub'kyi'j kyu'n kyajq'oj ex tu'n kykub' b'yo'n, ex tu'n kyok te kychi' k'utz ex kychi' tojk'ul txkup.

²¹Ex knb'inchay'e' tu'n tkub'kyi'j Sedekiyiy nimaqkawil toj Juda kyuk'i'lxi' ajb'el te kyu'n kyajq'oj ex tu'n kykub' b'yo'n, toj kyq'ob' t-xjal nimaqkawil aj B'ab'ilon xekyaj tzaqpinkye ja'lo.

²²Che tzajel nchq'o'n jumajtle' q'ojil ti'ju' nintnam lu, tu'n ttzyet kyu'n ex tu'n tok kytz'e'ysa'n. Ex knb'inchay'e' tu'n kykyaju' txqantl nimaqtnam toj Juda chq'ajlajtl ex mix-a'lo'tl najal kyoj. Ayine' Dyos Manb'aj nchin yolin, chi Qman Dyos.

Jer 35

E'b'inju' tyajajil Rekab'

¹Tzaj yolin Qman Dyos weye' toj tq'ijlalil tkawb'il Joakyim tk'wal Josiy, nimaqkawil toj Juda, tma ikjalu:

²Kutxi'ya kyxol tyajajil Rekab' ex yolina kyuk'i'l. Q'inqe'xtzuna toj junju' ja toju' ja te k'u'lb'il, ex q'onxa kyk'wa' b'in, chij.

³Ayine' Jeremiy, inxi'ye' jyolte Jaasaniy (tk'walu' juntl Jeremiy ex tchman Ab'asiniy), ex jyolkye ttzik mo titz'in ex tk'wal, ex kykyaqilju' tyajajil Rekab',

⁴exi' wiq'i'ntzuntze' toj tja Dyos, toju' kyja tk'wal Anan, tk'wal Ikdalyas, jun ajb'el te Dyos. Xi' ta'ju' ja lu tk'etz kyja nejenel toj tja Dyos ex tib'aju' tja Maaseyiy, tk'wal Salum, ju' xq'uqil ttzi tja Dyos.

⁵Eb'ajx nq'o'ne' xar ex k'wab'l kye tyajajil Rekab' nojniqe' tu'n B'in, ex xinma'ne' kye: Kyk'wanx ch'i'n kyb'ine', nchije' kye.

⁶Ex tzaj kytzaq'we'n kjalu: Min nqo k'wanqe' b'in, qu'n majx oje kyej q'ma'n qeye' ex kye qyajajile' tu'n Jonadab', tk'wal ojtxi' qyajib'ene' Rekab', tu'n lalunx txiqk'wa'ne' b'in.

⁷Ex kyejtma'n qeye' tu'n lalun jaw qb'inchay'n qjaye', ex tu'n lan tz'ok qawale' mo tu'n lan ten tqan qlob'aje'. Tchaq' weye' tu'n qanq'ine' kukxju' kyoj pach xb'alun, tu'n qanq'ine' nimtoj twitzju' tx'otx' lu jatoq'o'ye' naku'j najchaq xjal.

⁸In qb'i'nqe' tkyaqilju' tchaq' ojtxi' qyajib'ene' Jonadab' qeye', ex mixti'x nqo k'wanqe' b'in, ayo'ye' e'qxu'jile' exqe' qk'wale',

⁹ex min njaw qb'inchay'nqe' qja ex mixti'qe' qawal ex mixti' qtx'otx'e' tok tawal.

¹⁰Kyoj pach xb'alun najla'qo'ye' ex nche japun qu'ne' tkyaqilju' tchaq' Jonadab' ojtxi' qyajib'ene' qeye'.

¹¹Naqtzun ate' tej toktz tq'o'ntib' Nab'ukodonosor nimaqkawil aj B'ab'ilon toju' tx'otx' lu, o'tzaj oqe' toj Jerusalem kyeju' xjal te q'oj kaldey ex aj Sirya, qu'mtzun najlqo'ye' toj Jerusalem, chechij.

¹²Tzajtzun yolin Qman Dyos te Jeremiy ex tma:

¹³Ayine' Dyos Manb'aj nimwipumale' ex nche ajb'en aj Israel weye', inchaq'u'ne' teya tu'n txi'ya q'malte kye xjal aj Juda ex aj Jerusalen ikjalu: Kyknomile' xnaq'tzb'il ex kyb'inqe'xe' nchaq'b'ile'. Ayine' Dyos Manb'aj nchin q'mante.

¹⁴Ka'nqe'xkye' tyajajil Jonadab', tk'wal Rekab', matxi' kyb'inchaju' chaq'b'il taq' kye tu'n lalun che k'wan b'in, ex tzmax ja'lo min nkyk'wa'n qu'n inkynima'n tchaq'b'il ojtxi' kyyajilb'en. Ikxwe' matxi' b'ajx nq'o'nxi'we' chaq'b'il kyeye', aye'tzunkye' min nchinx kyb'i'ne'.

¹⁵Matxi' che b'ajx nchq'o'ne' kykyaqilju' nmajine', jun ti'jxi' juntl, q'malte kyeye' ikjalu: Kytzaqpinkje' kyb'inchb'aje' myab'a'n. Lalun che'x lpeye' kyi'j txqantl dyos ex lalun che k'ulune' kye, che tenb'eltzuntze' kukxju' twitzju' tx'otx' xinq'o'ne' kyeye' ex kye ojtxi' kyyajilb'ene'. Aye'tzunkye' min nok toj kywi'ye' ex min nchinx kyb'i'ne'

¹⁶Ka'nxkye' tyajajil Jonadab' tk'wal Rekab', in japun tchaq'b'il ojtxi' kyyajilb'en kyu'n, aye'tzu'nkye' aj Israel min nchinx kyb'i'ne'.

¹⁷Qu'mtzun in nma'ne' ayine' Dyos Manb'aj nimwipumale' ex nche ajb'en aj Israel weye', ikjalu: Kb'ajtzajel wiq'i'ne' tkyaqilju' k'ixk'oj matxi' nmaye' kyib'aj aj Juda ex kyib'aju' najlqe' toj Jerusalen. Qu'n matxi' chin yolinwe' kyeye', aye'tzunkye' min nchinx kyb'i'ne', matxi' che ntVOKE', aye'tzunkye' mixti'x ntzaj kytzaq'we'ne', chiku'ya kye, chi Dyos.

¹⁸Expe' xitma'n Jeremiy kye tyajajil Rekab' ikjalu: Chi Qman Dyos nimtipumal Kydyos aj Israel, kjalu: Tu'nju' matxi' kyb'i'ne' tchaq'b'il ojtxi' kyyajilb'ene' Jonadab', ex matxi' kyb'inchaye' t-xnaq'tzb'il ex njapun kyu'ne' tkyaqilju' tchaq' kyeye'.

¹⁹Ayine' Dyos Manb'aj nimwipumale' nche ajb'en aj Israel weye', axxi'x ktenb'el jun tyajajil Jonadab' ajb'el weye' kukxju', chi Dyos, chi Jeremiy.

Jer 36

Jawt-xch'i'n B'aruk u'j toj tja Dyos

¹Tzaj yolin Qman Dyos te Jeremiy toj tkyaji'n ab'q'i nkawin Joakyim, tk'wal Josiy, nimaqkawil toj Juda, tma ikjalu:

²Q'intza jun u'j, ex tz'ib'anku'ya toj tkyaqilju' matxi' b'ajx nma'ne' teya kyi'j aj Israel ex aj Juda, ex kyi'ju' txqantl nimaqtnam, tzajx tej ttzyet nyoline' teya toj tq'ijlalil Josiy tzmax ja'lo.

³Qaj nab'en ajkyb'inte aj Juda tkyaqilju' k'ixk'oj nxima'ne' tu'n ttzaj nq'o'ne' kyib'aj, qaj kjel kytzaqpi'nju' kyb'inchb'aj myab'a'n ex kb'el nnajsa'nwe' kyil ex kyb'inchb'aj myab'a'n, chi Dyos.

⁴Tzaj ttxko'n Jeremiy B'aruk tk'wal Neri, xitma'ntzuntz te tkyaqilju' ojetoq tma Qman Dyos te, b'ajku'xtzun ttz'ib'a'n B'aruk toj jun tolin u'j.

⁵B'ajxtzun tma'ntl Jeremiy te B'aruk ikjalu: Ka'ntzpe'ya, tu'nju' jpu'nqine' lay b'ent nxi'ye' toj tja Qman Dyos.

⁶Qu'mtzun kutxi'ya toju' q'ij te mewayi'n ex xch'inktza u'j xinma'ne' teya xkub' ttz'ib'a'na, tu'ntzun tkyaqilju' tnam ex kykyaqilju' najlqe' kyoju' nimaqtnam toj Juda mache ul tzalu, tu'n kyb'inteju' tyol Qman Dyos.

⁷Qaj xekub'san twitz Qman Dyos ex qaj xkyaj kytzaqpi'n kyb'inchb'aj myab'a'n, qu'n kuwju' ttx'u'jil Qman Dyos ex tq'oj matxi' tzaj ti'ju' tnam lu, chi Jeremiy.

⁸Xitb'inha'n B'aruk tkyaqilju' tchaq' Jeremiy t-sanjelal Dyos te. Xi' toju' tja Dyos ex jaw t-xch'i'nju' tyo Qman Dyos.

⁹Toj tjwe'yi'n ab'q'i nkawin Joakyin tk'wal Josiy, nimaqkawil toj Juda, b'entti'j tu'n kymewayinju' najlqe' toj Jerusalem exqe' tzajniqe' kyoj txqantl nimaqtnam toj Juda, twitz Qman Dyos.

¹⁰Xi' B'aruk toju' tpen tja Dyos jawl, toju' ak'a'j ttzija, tzajxtzun tk'etz tja Kemariy tk'wal Sapan ju' tz'ib'al tqanil, xit-xch'i'nju' tolin u'j jatku'xa' tyol Jeremiy te tkyaqilju' tnam xjal.

Xit-xch'i'n B'aruk u'j kywitzju' nimaq kyoklen toj kawb'il

¹¹Tb'itzun Mikayiy, tk'wal Kemariy ex tchman Sapan, tkyaqilju' tyol Qman Dyos jawt-xch'i'n B'aruk toju' tolin u'j,

¹²xi'tzuntz toju' tja nimaqkawil, toj tja tz'ib'al tqanil, ja b'u'yi'na'toq kyib'ju' nimaq kyoklen toj kawb'il, aye': Elisama, tz'ib'al tqanil; Delayas, tk'wal Semayas; Elnata, tk'wal Akb'or; Kemariy, tk'wal Sapan; Sedekiy, tk'wal Ananiy, ex txqantl nimaq kyoklen.

¹³Xitma'n Mikayiy kye tkyaqilju' tb'i tej tjaw t-xch'i'n B'aruk toju' tolin u'j twitzju' tnam.

¹⁴Xi'tzun kychq'o'n nimaq kyoklen Jewdi, tk'wal Netaniy ex tchman Selemiy ex tk'wal tchman Kusi, q'malte te B'aruk tu'n t-xitiq'i'n tolin u'j jawt-xch'i'n twitz tnam kye. Xi'tzun tiq'i'n B'aruk tolin u'j ex pon yek'ultib' kywitz,

¹⁵xitzun kyma'n te: —Qeku'ya ex xch'inktza tolin u'j qeye', chechij. Jawtzun t-xch'i'n B'aruk kye,

¹⁶naqxi'xtzun nb'aj kyb'i'n, eb'ajxob' ex b'aj kyka'yi'n toj kywitz ex kyma: —Kxel qma'nte' tkyaqil ja'lu te nimaqkawil, chechij.

¹⁷Xikyma'ntzuntz te B'aruk: —Q'mantza qeye' se'n xb'ajkub'a' ttz'ib'a'na'ya lu, chechij.

¹⁸Xitzun ttzaq'we'n B'aruk kye: —Matz'oktenku' Jeremiy q'malte weye' tkyaqil, ayintzunwe' xin okten tz'ib'alte toju' tolin u'j, chij.

¹⁹Xikyma'ntzuntz te B'aruk ikjalu: —¡Kukyxi'ye' ewal, aya ex Jeremiy, ex mix-a'lo'x tu'n tb'inte jata'qe'ye'! chechij.

Kub' ttz'e'ysa'n nimaqkawil Joakyim tolin u'j

²⁰Kyej kyq'o'n nimaq kyoklenju' tolin u'j toj tja Elisama, tz'ib'al tqanil, exi'tzuntz toj tja nimaqkawil q'malte tkyaqil ja'lu te nimaqkawil.

²¹Tchaq'tzun nimaqkawil te Jewdi tu'n ttzaj tiq'i'n tolin u'j toj tja Elisama, tz'ib'al tqanil, ex tej tpon tiq'i'n Jewdi, jawt-äch'i'n twitzju' nimaqkawil ex kywitz kykyaqilju' nimaqxi'x kyoklen ate'toq tk'etz.

²²Tojku'na' tb'eljoji'n xjaw, atoqtzu' ta' nimaqkawil toju' tja toj tq'ijlalil che'w, tkub'toq jun q'aq' nk'ant toj tkb'el twitz.

²³Intzun b'aj t-äch'i'n nchaq Jewdi ox'e' mo kyaje' txol wa'l, intoq eltjon nimaqkawil tu'n jun kchil ex ntoq okxtq'o'n toju' q'aq'. Iktzu'n b'aj ttz'e'ysa'n tkyaqilju' tolin u'j.

²⁴Mixti'x exob'ju' nimaqkawil exqe' nimaqxi'x kyoklen tej kyb'inteju' jaw äch'i'n, ex mixti'x kyek'u jun k'ixk'oj toj kyanmi.

²⁵Xikkub'sa'n Elnatan, Delayiy ex Kemariy te nimaqkawil tu'n lalun kub' ttz'e'ysa'n tolin u'j, atzunte nimaqkawil mixti'x exitb'i'n,

²⁶tchaq'pe' kye Jerameel, nejenel toj kawb'il kye b'iyol, te Serayiy tk'wal Asnel, ex te Selemiy tk'wal Ab'deel, tu'n kytzyunte Jeremiy t-sanjelal Dyos ex B'aruk ttz'ib'al. Atzunte Qman Dyos exitewa'n.

Okten Jeremiy q'malte juntl tolin u'j

²⁷Tkub'lenxi'tzun ttz'e'ysa'n nimaqkawil tolin u'j jatz'ib'a'nqetoq tyol Jeremiy b'ajx tma'n te B'aruk, tzaj yolin Qman Dyos te Jeremiy, tma kjalu:

²⁸Q'intz juntl tolin u'j ex tz'ib'anku' jumajtla tkyaqilju' tz'ib'a'ntoq toju' tnejel kub' ttz'e'ysa'n Joakyim, nimaqkawil toj Juda.

²⁹Ex q'manxa kjalu: Lu xtma Qman Dyos: Kub' ttz'e'ysa'na tolin u'j, ex kub' tili'na Jeremiy tu'n tpaj kub' ttz'ib'a'n toj qa ilti'j tzulju' nimaqkawil aj B'ab'ilon xitulteju' nintnam ex tu'n tkyaj mixti'tl xjal ex txkup najalte.

³⁰Ja'lotzun, ayine' Dyos Manb'aj, kxe'l nma'ne' teya Joakyim, nimaqkawil toj Juda, lay che tentlta tyajajil toju' tq'uqb'il Dab'i. Kjeltenta toj ttantonil q'ij ex toj txqan tchewal qonik'an,

³¹ex kb'el ntz'e'ysa'n twitza, exqe' nimaq kyoklen tuk'i'la, tu'n tpaju' kyile'. Knb'incha'ye' tu'n tkub' kyib'aje' ex kyib'aju' najlqe' toj Jerusalem ex toj Juda, tkyaqilju' k'ixk'oj nmaye' kyeye', jni'xju' min b'ajx tojkywinqile', chiku'ya kye, chi Dyos.

³²Tzajtzun tiq'i'n Jeremiy juntl tolin u'j, xitq'o'n te B'aruk ttz'ib'al, kub' ttz'ib'a'ntzuntz tkyaqilju' b'ajx tma'n Jeremiy te, tkyaqilju' tz'ib'a'ntoq toju' tolin u'j ojetoq kub' ttz'e'ysa'n nimaqkawil Joakyim. Okttz'aqtza'n Jeremiy txqantl yol ikyininx ttab'lju'.

Jer 37

Tkub'sb'il Sedekiy te Jeremiy

¹Atl Sedekiy tk'wal Josiy oktq'o'n Nab'ukodonosor, nimaqkawil aj B'ab'ilon, te nimaqkawil toj Juda ex mya Jokoniy tk'wal Joakyim

²Atzunte Sedekiy kyuk'i'lju' nimaq kyoklen tuk'i'l exju' tnam, mixti'x xikyb'i'n tyol Qman Dyos tzaj tma'n kye tu'nel Jeremiy.

³Exi' tchq'o'n nimaqkawil Sedekiy, Jukal tk'wal Selemiy, exju' pale Soponiy tk'wal Maaseyiy, ka'yilte Jeremiy t-sanjelal Dyos ex q'malte te kjalu: Na'n Dyosa qi'je' te Qman Dyos.

⁴Na'mtoq tokx kyjpu'n Jeremiy, qu'mtzun inxtoq b'et toju' tnam.

⁵Ojetoqtzun cheb'je'tzju' t-xjal paraon te q'oj toj Ejipt. Ex tej kyb'inte kaldey ju' ntoq che q'ojin ti'j Jerusalen, eb'jik' b'et atzu'.

⁶Tzajtzun yolin Qman Dyos te Jeremiy, ex tchaq' tu'n txitma'n

⁷toj tb'i kyeju' e'pon chq'o'n tk'etz ikjalu: Kymanxe' te nimaqkawil toj Juda saj chq'onkyeye' xjelul weye', matxi' che anjkye' t-xjal paraon te q'oj, ju' eb'aj tzaj onilkyeye', matxi' tz'anjtl kyi'j Ejipt.

⁸Che ul jumajtlju' kaldey q'ojil ti'ju' nintnam Jerusalen, kb'el kytzyu'n ex k'okyel kyq'o'n tq'aq'al.

⁹Ayine' Dyos Manb'aj, kxel wab'tzi'ne' kyeye': Lan tz'okxten toj kywi'ye' ex lalun kymaye' qa k'anjelkyi'ju' kaldey, qu'n lay che ik'b'ilkye'.

¹⁰Maskyepé' qama kub' kyi'ju' kaldey te q'oj kyu'ne', ju' nche q'ojin kyi'je', exqa naq tal jte'xtl k'ixb'niqe'tl xe kyej kyu'ne' toju' kyxmuj, che jawil we'tlkye' xjal lu ex k'okyel kyq'o'n tq'aq'alju' nintnam, chi Dyos, chechiku'ye' te, chij.

Okx jpu'n Jeremiy

¹¹Tej ljo'ntoq tkyaj kytzaqpi'n kaldey te q'oju' Jerusalen, qu'n kyb'i qa xi'toq kytzaju' t-xjal paraon te q'oj,

¹²etz Jeremiy toju' nintnam tu'n txi' toj kyt'otx' tyajajil B'enjamin tu'n ttzyunte tetz'bil kyxolju' twnaqil.

¹³Tetzunj tpon Jeremiy ttzi tnam B'enjamin tb'i, kub' mgo'n tu'n jun ichan Iriy tb'i, tk'wal Selamiy ex tchman Ananiy, nejeneltoq kye xq'uqil, ex xitma'n te: — ¡Ma kxe'la kyuk'i'l kaldey! chij.

- ¹⁴Xitzun ttzaq'we'n Jeremiy ikjalu: —¡Chajyolil te'lu, layna' chinxwe' kyuk'i'l kaldey! chij. Atzunte Iriy mixti'x kub' tb'i'n, tzyet tu'n ex xitiq'i'n kywitzju' nimaq kyoklen toj kawb'il.
- ¹⁵Tzaj kytx'u'jilju' nimaq kyoklen ti'j Jeremiy ex kychaq' tb'ajuma'n ex tu'n tokx jpu'n toj tja Jonatan tz'ib'al tqanil, ju' ojetoq tz'ok te kars.
- ¹⁶Tzajx pona' Jeremiy toj jun kars toj tx'otx', axtzuntzu' tena' nimtoj.
- ¹⁷Tchaq' nimaqkawil Sedekiy tu'n tpon q'i'n Jeremiy toju' tja nimaqkawb'il, tetzunj tpon q'i'n Jeremiy twitz, xitqani'n nimaqkawil te toj ewaj ikjalu: —¿Ma ati jun tqanil tu'n Qman Dyos? chij. Xitzun ttzaq'we'n Jeremiy te: —Ati, ex aja'lu: kb'el tz'aqiya nimaqkawil toj tq'ob' nimaqkawil aj B'ab'ilon, chij.
- ¹⁸Ex xitqani'n Jeremiy te nimaqkawil Sedekiy ikjalu: —¿Ti'tzu'n wile' xnb'inchaye' twitza nimaqkawil, mo kywitzju' nimaq kyoklen toj tkawb'ila, mujqa twitz tnam, tu'nju' ñin okx kyjpu'ne'?
- ¹⁹¿Jatzun ta'qe' sanjelal nche q'mante qa lay q'ojinju' nimaqkawil aj B'ab'ilon kyi'je' ex tiju' nintnam?
- ²⁰B'intzpe'ya ja'lo nimaqkawil, ex q'aq'antl tk'u'ja wi'je' tu'nju' kxe'l nkub'sa'ne' teya: Lan tajtla tu'n nxiq'i'ntle' toj tja Jonatan tz'ib'al tqanil, naq chin kyime' atzu', chij.
- ²¹Tchaq'tzun nimaqkawil Sedekiy tu'n tkyaj jpet Jeremiy tpenju' xq'uqb'il tja nimaqkawb'il ex tu'n tpon q'o'n jun twa junjun q'ij ti'ju' nkyk'a'yi'n b'inchal wab'j. Ex a b'inchanjtzu' tej atitoq wab'j toju' nintnam. Ikytzu'n kyeja' ten Jeremiy tpenju' kyja xq'uqil ti'j tja nimaqkawil.

Jer 38

Ku'x q'o'n Jeremiy toj jun jul

- ¹Kyb'itzu'n Sepatij tk'wal Matan, Kyedaliy tk'wal Pasur, Jukal tk'wal Selemiy ex Pasur tk'wal Malkiy, tej tmante Jeremiy qe' yol twitz tnam ikjalu:
- ²Lu xtma Qman Dyos kjalu: Alqe makyajten toju' nintnam kkyimel toju' q'oj mo tu'n we'yaj mo tu'n tx'u'j yab'il. Atzunte' qa matz'ex ex mataq'tib' kye kaldey, tu'npete' oktkla' tchwinqlal.
- ³Kb'el tz'aqte' nintnam lu toj kyq'ob' t-xjal nimaqkawil aj B'ab'ilon. Ktzyetel tu'n ex mix-a'lo' kb'entel tmqonte, chi Qman Dyos, chi Jeremiy.
- ⁴Xi'tzun kyma'n nimaq kyoklen te nimaqkawil ikjalu: —B'a'ntkub' b'yette' xjal lu, qu'n naq tok xob'tzalkye xjal te q'oj ate'x toju' nintnam, ex kykyaqilju' xjal. Xitulte' tnam toka'te' xjal lu mya b'a'nwt, chechij.
- ⁵Xittzaq'we'n nimaqkawil Sedekiy kye ikjalu: —B'a'n, kyb'inchame' titi' kyajb'ile' ti'j. Mixti'xwe' kb'antel wu'n kyi'je', chij.

⁶Tzyettzun Jeremiy kyu'n ex ku'x kyq'o'n toju' t-xoch nejenel Malkyiy, atitoq tpen kyja xq'uqil ti'j aqwil, mixtoqti' a' toj, naq xoq'l ati toj, xisob'j Jeremiy toj.

⁷Juntzun aj Etyope Eb'ed-melek tb'i, q'uqlixi'xtoq tk'u'jlalil toju' tja nimaqkawb'il, tb'i intoq q'manjtz qa matxitoq ku'x q'o'n Jeremiy toju' jul. Atitoqju' nimaqkawil toj jun b'uyjtib'il ttzi tnam B'enjamin tb'i toju' tq'ijlalil lu.

⁸Ettztzun Eb'ed-melek toju' tja nimaqkawb'il ex xi' q'malte te nimaqkawil kjalu:

⁹Nimaqkawil, il te' xkyb'inha xjal lu ti'j Jeremiy. Matxi' ku'x kyq'o'n toj jun xoch, ex xi' tkyim toju' xoch lu, qu'n mixti'tlte wab'j toju' nintnam, chij.

¹⁰Tchaq'tzun nimaqkawil te Eb'ed-melek tu'n t-xitiq'i'n junaq lajoj (30) xjal tuk'i'l tu'n tjatz kyi'q'i'n Jeremiy toju' jul na'mxku' tkyim.

¹¹Exi'tzun tiq'i'n Eb'admelek ju' xjal, xi' toju' k'ub'l xb'alun toj tja nimaqkawb'il ex eb'je'tz tiq'i'n jte' ttx'anqa'n xb'alun, ku'x tq'o'nkyi'j aqwil te Jeremiy toju' jul,

¹²ex xitma'n te ikjalu: —Q'onqe'ka xb'u'y lu tjaq' t-xuka tu'n lalun k'ixb'iya tu'n aqwil, chij. Tb'inha Jeremiy kse'n xiq'ma'n te.

¹³Jatztzun kyjk'u'n ichantz aqwil ex jatz Jeremiy kyu'n toju' jul. Tb'ajlenxi'tzun ja'lu, axtzu' kyeja' ten Jeremiy tpen kyja xq'uqil ti'j tja nimaqkawil.

Tchaq' Sedekiy tu'n ttxket Jeremiy

¹⁴Tchaq'ju' nimaqkawil Sedekiy tu'n tpon q'i'n Jeremiy t-sanjelal Dyos twitz, ttzi tja Dyos. Atzuntzu' xa' tma'n nimaqkawil te kjalu: —Kxe'l nqani'n jun nxjele' teya, lalun kub' tewa'n jun ti'xti'ya nwitze', chij te.

¹⁵Xittzaq'we'n Jeremiy te: —Qama txinq'o'ne' tzaq'web'l teju' t-xjela, kxe'l tma'na tu'n nkub' b'yo'ne' nimaqkawil, qatzun matxinq'o'n jun ttab'la, lay chinx tb'i'na, chij.

¹⁶Tojtzun ewaj xa'ttziya'n nimaqkawil te Jeremiy ikjalu: —Majx lu Qman Dyos ntzaj q'onte qchwinqlal, lay nchaq'we' tu'n tkub' b'yo'na ex lay txinq'o'na toj kyq'ob'ju' kyajb'il tu'n tkub' b'yo'na kyu'n, chij.

¹⁷Xitzun tma'n Jeremiy te Sedekiy ikjalu: —A ntma'n Qman Dyos nimpumal nche ajb'en aj Israel, ikjalu: Qama taq'tib'a jumajx kyeju' nejenel kye kynejel t-xjal nimaqkawil aj B'ab'ilon, ktkla' tchwinqlala kyuk'i'lju' toj tjaya, ex lay kub' tz'e'ysa'n nintnam lu.

¹⁸Qatzun min xtaq'tib'a kye, che okyel tzaqpaju' kaldey ti'ju' nintnam ex k'okyel kyq'o'n tq'aq'al, ex lay tzaqpaja toj kyq'ob', chi Jeremiy.

¹⁹Xittzaq'we'n Sedekiy te kjalu: —Nchin xob'e' kye aj Juda matxi' che b'jik' kyuk'i'l kaldey; qama chin kub' tz'aqe' toj kyq'ob', chin b'ajel kytx'e'mu'ne', chij.

²⁰Xittzaq'we'n Jeremiy te: —Layna' kub'tzaqta nimaqkawil toj kyq'ob'. B'inchama xtalb'il nimaqkawil, b'inxa tyol Qman Dyos matxi' b'ajx nma'ne' teya, b'a'n kxe'la'tzuntza ex kkletela.

²¹Matxi' tzaj tyek'u'nte Qman Dyos weye' titi' kb'ajel, qama kub'tkuwsantib'a nimaqkawil tu'n lalun taq'tib'a:

²²Che b'je'letz q'i'n kykyaqilju' qya qama che kyejten toju' tja nimaqkawil toj Juda ex che kxe'l q'o'n kyeju' nejenel kye t-xjal nimaqkawil aj B'ab'ilon, ex kkyma'ju' qya lu ikjalu: Makub' sb'u'n nimaqkawil ex makub'ti'j kyu'n tb'anil tamiw, naqxe ka'yin tej xe'x sob'ju' tqan toj xoq'l xkyaj kyleb'a'ntzuntz, chij.

²³Ex xitljo'n Jeremiy tq'omji te nimaqkawil kjalu: —Che kxe'l q'o'n kykyaqilju' t-xu'jila ex tk'wala nimaqkawil kye kaldey, ex lay tzaqpaja nimaqkawil toj kyq'ob', kxel q'o'na te nimaqkawil aj B'ab'ilon, ex k'okyel q'o'n tq'aq'alju' nintnam, chij.

²⁴Xitzun ttzaq'we'n Sedekiy te Jeremiy ikjalu: —Qa inlaqja ti'ju' tchwinqlala, mix-a'lo'kyex tu'n tyolina'ya ti'j ja'lu.

²⁵Qama kyb'iju' nimaqxi'x kyoklen qama chin yoline' tuk'i'la, che ul qanilte teya titi' saj tma'na weye' ex titi' xinma'ne' teya, ex kxel kytziya'n teya qa lay kub' b'yo'na kyu'n, che okyeltentzuntz qanilte tu'n toktena q'malte tkyaqil kye.

²⁶Ateya tzaq'wenx kye qa naq ntzajtkub'sa'na weye' tu'n lalun nchaq'tle' tu'n txi'ya toj tja Jonatan, tu'n lalun kyima atzu', chij te Jeremiy.

²⁷Kykyaqilxtzu'n nimaqxi'x kyoklen eb'aj pon tk'etz Jeremiy ex eb'jo'kten xjelul te, atzunte xittzaq'we'n kye kse'nxju' tchaq' nimaqkawil te. Kyej kyq'o'ntzuntz toj nak'b'il, qu'n mix-a'lo'te b'inte titi' kyoli.

²⁸Kyejtzun ten Jeremiy tpenju' kyja xq'uqil tzmax tej ttzyet Jerusalen.

Jer 39

Tkub'ti'j Jerusalen

¹Toj tlajoji'n xjaw te tb'eljoji'n ab'q'i nkawin Sedekiy toj Juda, ul Nab'ukodonosor, nimaqkawil aj B'ab'ilon, kyuk'i'l kykyaqilju' t-xjal te q'oj ti'j Jerusalen, ex b'akytxoli'n ti'j.

²Toj b'eljoj tajlaj tkyaji'n xjaw te tjunlajoji'n (11) ab'q'i nkawin Sedekiy, eb'jo'kxju' xjal ajq'oj toju' nintnam,

³ex eb'jo'kx kykyaqilju' nejenel kye t-xjal nimaqkawil aj B'ab'ilon ex e'kub'ten ttzixi'xju' tnam. Aye' Nerkal-sareser, Samkar-neb'o, Sarsekim, nimaqxi'x kyoklen toju' kawb'il, ex juntl Nerkal-sareser, nimxi'x toklen.

⁴Tetzunj kyka'yinte Sedekiy nimaqkawil kyuk'i'lju' t-xjal te q'oj, eb'je'tz oq toju' nintnam. Qonik'an kyb'je'x toju' b'e kyk'etz tawal nimaqkawil, toj ttzi tnam kyxolju' kab'e' nimaqtapi, exi'tzuntz toju' b'e toju' b'ya' ttzi nin a' Jordan.

5-6 Aye'tzu'n kaldey te q'oj eb'ajxlpe kyi'j, ex kub'ti'j Sedekiy kyu'n toj plan tx'otx' te Jeriko. Tzyet kyu'n ex xikyiqi'n twitz nimaqkawil Nab'ukodonosor, atitoq Rib'la, toju' tx'otx' Amat. Atzuntzu' tmaya' Nab'ukodonosor tu'n ttz'e'yset twitz: tma tu'n kyb'je'l toqi'n kywi' tk'wal Sedekiy twitzku', ex kykyaqilju' nimaqxjal toj Juda.

7 Atzu'n ti'j Sedekiy, tchaq' tu'n kyb'je'tzq'i'n twitz ex tu'n tb'aj xwaku'n toj xpatx'k'uxb'il ex tu'n txiq'i'n B'ab'ilon.

8 Okkyq'o'n kaldey tq'aq'alju' tja nimaqkawb'il ex kyq'aq'alju' ja toju' nintnam, ex kub' kyniq'u'n nintapi ti'j Jerusalen.

9 Yajxi'tzuntl, tzaju' Neb'usaradan, chaq'ul kye xq'uqil nimaqkawil, eb'je'xtiq'i'nju' xjal najlqe' toju' nintnam ate'xtoq, exqe' ojettoq kyaq'kyib' kyuk'i'l kaldey, ikytzu'n tkyaqilju' tnam eb'ajx tiq'i'n B'ab'ilon,

10 O'qe'kx junjun prowqe'xi'x mixti' ati kye e'kyaj tq'o'n toju' tx'otx' Juda, ex b'ajx tq'o'n kyawal ex kytx'otx' te kyawb'il toju' q'ij lu.

Xitzaqpi'n Jeremiy

11 Taq' Nab'ukodonosor nimaqkawil aj B'ab'ilon, chaq'b'il te Neb'usaradan, chaq'ul kye xq'uqil nimaqkawil, ti'j Jeremiy kjalu:

12 Kjel nq'o'ne' tu'n t-xitka'yi'na ex lalun tz'oktena yajulte, q'onxa te tkyaqilju' matqani teya, chij.

13-14 Kychaq'tzun Neb'usaradan kyuk'i'l Neb'usab'an ex Nenkalsarieser, kab'e' nimaqxi'x kyoklen toju' kawb'il, ex kkyaqilju' ajb'el te nimaqkawil aj B'ab'ilon, tu'n tetz q'i'n Jeremiy toju' tpen kyja xq'uqil ex kyej kyq'o'n te Kedaliy tk'wal Aykam ex tchman Sapan, tu'n t-xitqi'i'n tja. Ikytzu'n kyejten Jeremiy najal kyxolju' twnaqil.

Yol tziyanjtz te Eb'ed-melek

15 Tzaj yolin Qman Dyos te Jeremiy tej jpu'nxttoq tpen kyja xq'uqil, ex tma te:

16 Kutxi'ya q'malte te Eb'ed-melek aj Etyopiy kjalu: Lu xtma Qman Dyos nimpumal nche ajb'en aj Israel te kjalu: Knb'inha'we' oje nmaye' tu'n ttzaj taq'wix ti'ju' nintnam lu. Oktla'ya ajtb'aju' lu.

17 Atzunta knkla'ya, tu'n lan kub' tz'aaq toj kyq'ob'ju' xjal na'j nxob'a kye. Ayine' Dyos Manb'aj nchin yolin.

18 Knkla'ya tu'n lalun kub' b'yo'na. Kb'entelta toq b'a'na, qu'n matz'ok qe tk'u'ja wi'je'. Ayine' Dyos Manb'aj nchin yolin, chiku'ya, chi Dyos.

Jer 40

Kyejten Jeremiy tk'etz Kyedaliy

¹Tzaj yolin Qman Dyos te Jeremiy, tetzlenxi' tzaqpi'n toj Rama tu'n Neb'usaradan, chaq'ul kye xq'uqil. Knet Jeremiy tu'n Neb'usaradan xmo'ntoq toj xpatx'k'uxb'il kyxolju' xjal aj Jerusalem ex aj Juda eb'ajxq'i'n B'ab'ilon.

²Xiq'i'n Jeremiy tjunajlx tu'n chaq'ul, ex xitma'n te: Tzaj tma'n Qman Dyos tu'n ttzaj tq'o'n xitb'il tib'aju' tnam lu,

³ex matb'inchaju' tzaj tma'n ja'lo. Kuwxix soka' lu kyeye' qu'n mache b'inchan ile' twitz Dyos ex min xe b'ine' te.

⁴Ka'yintzpe'ya, k'el npoq'i'ne' xpatx'k'uxb'il ja xmo'na'ya ja'lo. Qa tajb'ila tu'n txi'ya wuk'i'le' B'ab'ilon, kuttzaja, kxel nka'yi'na. Qatzun min tajb'ila tu'n txi'ya wuk'i'le', kutkyaja. Ati toklena ti'j tkyaqilju' tx'otx', ka'yinx ja b'a'n tu'n tkub' tena'ya.

⁵Qa a tajb'ilju'ya tu'n tanjti'ja, kutanj ti'ja tk'etz Kyedaliy tk'wal Aykam ex tchman Sapan, ju' matxi' tz'ok q'o'n te kawil kyib'aju' nimaqtnam aj Juda tu'n nimaqkawil aj B'ab'ilon, ex tz'anq'ina tk'etz kyuk'i'lju' twnaqila. Kutxi'ya ja b'a'na' toj twitza, chi Neb'usaradan ju' chaq'ul, te Jeremiy. Ex xitq'o'n jun oyaj te Jeremiy ex twa, kyej tq'olb'e'ntzuntz.

⁶Xi' Jeremiy tk'etz Kyedaliy toj Mispa, ex najan tuk'i'l ex kyuk'i'lju' xjal e'kyajten toju' tx'otx'.

Jawkyi'nkyib' xjal ti'j Kyedaliy

(2 R 25.23-24)

⁷Tetzunj kyb'inteju' chaq'ul ex xjal te q'oj aj Juda ate'xtoq kyoj kojil qa matxitoq tz'ok q'o'n Kyedaliy tk'wal Aykam te kawil toju' tnam tu'n nimaqkawil aj B'ab'ilon, ex matxitoq che kyej tq'o'n ichan e'qya ex k'wal prowqexi'x toju' tnam toj tq'ob', ju' min eb'ajxq'i'n B'ab'ilon,

⁸Exi' kyuk'i'lju' kyxjal tk'etz Kyedaliy toj Mispa. Aye'jun toqju' Ismael tk'wal Netaniy, Joanan ex Jonatan tk'wal Karea, Serayiy tk'wal Tanumet, e'tk'wal Epay aj Netopa, ex Jesaniy tk'wal jun ichan aj Maakat kyuk'i'l t-xjal.

⁹Xi'xi'x ttziya'n Kyedaliy kye ikjal: Lan che xob'e' tu'n kyq'onte kyib'e' tjaq' kykawb'il kaldey. Che tenkje' toju' tx'otx', kyq'om kyib'e' tjaq' tkawb'il nimaqkawil aj B'ab'ilon, b'a'n che kxe'la'tzuntze'.

¹⁰Chin kjel tenwe' Mispa, te kyxele' kywitz kaldey ajkyul tzala. Kyb'uyimkye' B'in, lob'j ex aseyt, che kjelten tzuntze' kyoju' nimaqtnam jata'qe'ye', chij kye.

¹¹Ex kyb'i aj Juda ate'toq kyoj Moab', Amon, Edom ex kyoj txqantl tnam, qa taq'ju' nimaqkawil aj B'ab'ilon anb'il tu'n kykyajten junjun aj Juda toju' kyt'otx' ex ojetoq tz'oktq'o'n Kyedaliy te kykawil.

¹²B'aj anjtzun kyi'jtz toj Juda, eb'aj tzaj kyojileju' tx'otx' jachaq eb'ajxa' slamj, e'pontzuntz yek'ulkyib' te Kyedaliy toj Mispa. Ex ikxkye eb'jo'kten k'u'l txqan b'in ex lob'j nimaq kyajlal.

Jawtiq'i'ntib' Ismael ti'j Kyedaliy

¹³Exi' Joanan tk'wal Karea kyuk'i'lju' txqantl chaq'ul kye xjal te q'oj eb'aj kyejten kyoj koj'b'il, tk'etz Kyedaliy toj Mispa,

¹⁴ex xikyma'n te ikjal: —¿Ma min b'i'n tu'na qa matxi' tzaj chq'o'n Ismael tk'wal Netaniy tu'n B'aalis nimaqkawil aj Amon? chechij. Atzunte Kyedaliy min exitoksla'n.

¹⁵Ewajtzun xa'tjask'u'n Joanan te Kyedaliy kjal: —Q'ontza anb'il tu'n nxi'ye' b'yolte Ismael. Mix-a'lo' kb'ilte alkye xb'yonte. ¿Se'n taq'wi naq kb'el qyo'n qama kub' b'yo'na tu'n? Oklo che b'ajex slamj tzunkye xjaltz kykyaqilju' matx che b'ju'l tk'etza, exlo che b'elb'ajkye' kykyaqilju' xekyajten toj Juda, chij

¹⁶Atzunte Kyedaliy xittzaq'we'n te ikjal: —¿Lan tb'inchaju'ya lu! Myana' axte' ntma'na ti'j Ismael, chij.

Jer 41

Kub' b'yo'n Kyedaliy

(2 R 25.25-26)

¹Tojtzun twuqi'n xjaw, xi' Ismael, tk'wal Netaniy ex tchman Elisama, toj tja nimaqkawil, toj Mispa chik'b'altib' te Kyedaliy. K'le'nqe'toq lajoj ichan tu'n. Atzuntzu' Mispa, tzmatoq nche wan,

²naqx myanim tjaw kyi'q'i'n kyib' Ismael kyuk'i'lju' lajoj ichan lepchqe'toq ti'j ex kub' kyb'yo'n Kyedaliy tu'n k'u'xtx'e'nb'il, ju' ojetoq tz'oktq'o'n nimaqkawil aj B'ab'ilon te kawil toj Juda.

³Ex e'kub'tb'yo'n Ismael kykyaqilju' aj Juda ex kaldey te q'oj ate'toq tuk'i'l Kyedaliy toj Mispa.

⁴Tetzun juntl q'ij, ewitoq tkub'len b'yo'n Kyedaliy, mix-a'lo'xi'toq b'inteju' b'aj lu,

⁵eb'aj pon kyajnaq ichan tzajniqe'toq Sikyem, Silo ex Samarya, jso'nile kyxmatzi, xilu'n kyxb'alun ex b'ajniqe' k'ixb'i kyu'nx. Ex q'i'ntoq twitz awal k'ok'e'kywitz kyu'n tu'n tkub' kyq'o'n te Qman Dyos toju' ja te k'u'lb'il.

⁶Etztzun Ismael toj Mispa k'lulkye, intoq oq' toj b'e. Naqtzun nche kub'tk'lu'n, xitma'n kye: —Kukytzaje' ka'yilte Kyedaliy tk'wal Aykam, chij.

⁷Naqtzun nche pon toj nky'ajchaqu' nintnam, ekub'yo'n kyu'n Ismael kyuk'i'lju' t-xjal ex eku'x kyq'o'n toj jun tjulil xoch.

⁸Atzun lajoj kyeju' ichan lu xikyma'n te Ismael: —Lan qokub' tb'yo'na, atiqe' qtriy, seb'ad ex ta'lkab' e'wa'n toj kojil, chechij. Mixtzunti' e'kub'tb'yo'n Ismael kse'nqe' kyuk'i'l.

⁹Axju' jul tchaq' nimaqkawil Asa tu'n tb'inchet tej intoq tklo'ntib' te nimaqkawil B'aasa aj Israel, axtzun julju' jae'ku'xa' tq'o'n Ismael kykyaqilju' ichan eb'aj Kub' tb'yo'n. Nimju' tjulil xoch lu, nojtzun kyu'n xjal eb'aj Kub' tb'yo'n Ismael.

¹⁰Expe' e'ttzuy Ismael tmyal nimaqkawil exqe' xjal ate'xtoq Mispa, ju' ojetog che kyej tq'o'n Neb'usaradan chaq'ul kye xq'uqil, tjaq' tkawb'il Kyedaliy. E'tzyet tu'n Ismael ex kub' b'e tu'n tu'ntog tik'x toj tx'otx' Amon.

¹¹Tetzunj kyb'inte Joanan tk'wal Karea kyuk'i'lju' kynejel xjal te q'oj ate'tog tuk'i'l, ju' il matxitoq tb'incha Ismael,

¹²eb'ajtzun tb'u'yi'n kykyaqilju' t-xjal ex exi' q'ojil ti'j Ismael. Okyal kyu'n tk'etzju' nin pil ati Kab'aon.

¹³Tetzunj txi' ka'yi'n Joanan ex kykyaqilju' kynejel xjal te q'oj kyu'n q'i'nqe'tog tzyu'nqe'tl tu'n Ismael, ojexi'x che tzalaj,

¹⁴b'aj anjtzkyi'j ex eb'jo'k lpe ti'j Joanan.

¹⁵Atzunte Ismael e'tzaqpaj kyuk'i'l wajxaq t-xjal toj tq'ob' Joanan ex exi' toju' tx'otx' Amon.

¹⁶Atzunte Joanan kyuk'i'lju' kynejel xjal te q'oj, e'ok ka'yilkyeju' xjal te q'oj, e'qya, e'k'wal exqe' nimaq kyoklen toj kawb'il eb'ajx ttzyu'n Ismael tkub'lenxi' tb'yo'n Kyedaliy, aye' eb'aj anjtztiq'i'n Joanan tzmajx Kab'aon.

¹⁷Kub'tzun b'etz kyu'n tzmax kypon Kyerup-kyimam, tk'etz B'elen, e'we' atzu'. Atoq kyximju' tu'n t-xikyljo'n kyb'e tzmajx Ejipt

¹⁸tu'ntog kyoq kye kaldey, qu'n intoq che xob' kye tu'n tpaj kub' tb'yo'n Ismael Kyedaliy, ju' ojetog tz'ok q'o'n te kawil toju' nintnam tu'n nimaqkawil aj B'ab'ilon.

Jer 42

Xikyma'n xjal te Jeremiy tu'n tna'n Dyos kyij'

¹Eb'jo'k lq'e kykyaqilju' kynejel xjal te q'oj tk'i'xi' Joanan tk'wal Karea, ex Asariy tk'wal Osariy, ex kykyaqilju' xjal, ch'i'n kyoklen ex nimaq kyoklen,

²tk'etz Jeremiy t-sanjelal Dyos, xikyma'n te: —Kxel qqani'n jun xtalb'ile' teya, lan kub' t-xk'a'yu'na: Kub'sana twitz Qman Dyos, ju' nnajb'ena te, qi'je'. Nimtoqqe' qb'aj nejtl, atzu'n ja'lo naqtal jte'xtl qb'aje' kse'n ntka'yi'na lu.

³Kub'sana te Qman Dyos ja nnajb'ena'ya tu'n ttzaj tyek'u'n alkye b'e kxel qiq'i'ne', ex titi' kqb'incha'ye', chechij.

⁴Xitzun ttzaq'we'n Jeremiy kye: —B'a'n. Chin kub'sale' twitzju' Qman Dyos ati qib'aj, kse'nx saj kyqani'ne' weye', ex kxel nma'nwe' kyeye' tkyaqilju' matzaj ttzaq'we'n weye', mixti'te kb'el wewa'ne', chij.

⁵Xikyma'ntzuntz te Jeremiy: —Awtju' Qman Dyos nnajb'ena te tz'ok te jun tziyal axxi'x tu'n tok miltz'uj qi'je' qa min xxiqb'inha'ne' ktzajel toqxena'n qeye'.

⁶Qama kub'ju' ttzaq'web'l toj qwitze' mujqa min, kxel qb'i'n qeye' Qman Dyos jaxxa' qma'ne' teya tu'n tkub'sana twitz, tu'n qxi'tzuntze' toj b'a'n, chechij.

Ttzaq'web'l Qman Dyos te tna'j Dyos Jeremiy.

⁷Yajxi'tzuntl toj lajoj q'ij, tzaj yolin Qman Dyos te Jeremiy,

⁸e'tzajtzun ttxko'n Joanan tk'wal Karea, exqe' kynejel xjal te q'oj ate'toq tuk'i'l, ex kykyaqilju' xjal ch'i'n kyoklen ex nimaq kyoklen,

⁹ex xitma'n kye: Lu xtma Qman Dyos, ju' kyqaniye' tu'n txinma'ne' kykub'sb'ile' twitz, ikjalu:

¹⁰Qama che kyajtene' toju' tx'otx' lu, knb'inha'ye' tu'n kytene' b'a'n, lay che kub' nxitu'ne', che b'el wawa'ne' ex lay che jaw nxb'oq'i'ne', qu'n ktzajel nb'ise' tu'n tpaj matxitoq tzaj nq'o'ne' xitb'il lu ky'i'je'.

¹¹Lan che xob'e' teju' nimaqkawil aj B'ab'ilon, ju' inxi'x che xob'e' te. Lan che xob'e' te, qu'n intinwe' kyuk'i'le' klokyeye' ex kotpil kyeye' toj tq'ob'. Ayine' Dyos Manb'aj nchin yolin.

¹²Ktzajel q'aq'an nk'u'je', ex knb'inha'ye' tu'n ttzaj q'aq'an tk'u'j ky'i'je' ex tu'n kykyaj q'o'ne' tu'n toj kytx'otx'e', chi Dyos.

¹³Qatzun min kyajb'ile' tu'n kykyaje' toju' tx'otx' lu, qa min xxikyb'i'ne' Qman Dyos,

¹⁴exqa makub' kyxima'ne': Ate b'a'n qo xe'lqe' najal Ejipt, ja lay qila'tle' q'oj, ex lay qb'iy'e' chun, ex lay qokyime' tu'n we'yaj, qa chechije',

¹⁵kyb'intz petzune' ju' ate'xe' toj Juda, a ntma'n Qman Dyos kyeye' ikjalu: Qa axi'x tok kyximju'ye' tu'n kyxi'ye' najal Ejipt,

¹⁶kpomelte' q'oj ex we'yaj ju' nche xob'e' te na'tz, ex axtzu' che kyimela'ye' na'tz.

¹⁷Kykyaqilju' nche ximan tu'n kyxi' najal toj Ejipt, che kyimel na'tz tu'n q'oj, we'yaj mo tu'n tx'u'j yab'il. Mix-a'lo'te kjel anq'in, mix-a'lo'te ktzaqpajel toju' xitb'il tzul nq'o'ne' ky'i'je', chi Dyos.

¹⁸A ntma'n Qman Dyos nimpumal, ikjalu: Se'nxtzu'n saj txqan ntx'u'jile' kyiju' najlqe' toj Jerusalem, ikxtzu'n ktzajel ntx'u'jile' ky'i'je' qama che'xe' Ejipt. Che okyele' te jun yek'b'il toj qanb'en taq'wix, ex lay kyiltlju'ye' najb'il lu, chi Dyos.

¹⁹A tchaq'b'il Qman Dyos kyeye' ate'xe' toj Juda tu'n lalun che'xe' Ejipt. Kyb'inku'ye' b'a'nxi'x ja'lo.

²⁰Mixyab'a'n nkyb'inja'ne', aye'xna'ye' xetzaj q'mante tu'n nkub'sane' te Qman Dyos, kymaye' ikjalu: Kub'sana qi'je' te Qman Dyos, ex q'mantza tkyaqilju' matchaq', tu'n qb'inchanteye', chechije'.

²¹Matzun b'ajx nma'ne' ja'lo titi' saj tma'n Qman Dyos tu'n txinma'ne' kyeye', aye'tzunkye' min kyajb'ile' tu'n t-xikynima'ne'.

²²Tu'ntzun tpaju', kyb'inku'ye' b'a'nxi'x, che kyimele' toju' tnam jakyajb'ila'ye' tu'n kyxi'ye' najal, tu'n q'oj, we'yaj ex tx'u'j yab'il, chi Jeremiy.

Jer 43

Xiq'i'n Jeremiy Ejipt

¹Tetzunj tb'aj tma'n Jeremiy tkyaqilju' toqxena Qman Dyos tu'n txitma'n kye,

²xikyma'n Asariy tk'wal Osariy ex Joanan tk'wal Karea, kyuk'i'l txqantl ichan, te Jeremiy ikjalu: ¡Naqtak'a'nta'! Min saj toqxena'n te Qman Dyos teya tu'n ttzaj tma'na qeye' tu'n lanqo'xe' najal Ejipt.

³Ate B'aruk tk'wal Neriya xq'mante qi'je', tu'n qtzyete' kyu'n kaldey ex tu'n qkub' kyb'yo'ne' mujqa tu'n qb'ajx kyiq'i'ne' tzmajx B'ab'ilon, chechij.

⁴Iktzu'n, mixti'x e'kyajten Joanan, e'nejenel kye xjal te q'oj exqe' xjal, toju' tx'otx' Juda, mixti'x xikyb'i'n tchaq'b'il Qman Dyos.

⁵E'okpe'ten Joanan ex kykyaqilju' nejenel kye xjal te q'oj b'uyilkye jte'tl xjal ate'xtoq toj Juda ex anjtzniyki'j kyoj chukchaq tnam jab'ajxna'qe'toq slamj, ex e'kub' najan toj Juda.

⁶E' ichan, qya, k'wal, e'tmyal nimaqkawil ex kykyaqilju' xjal e'kyaj tq'o'n Neb'usaradan chaq'ul kye xq'uqil, tu'n kyxitka'yi'n Kyedaliy, kyuk'i'lx'i' Jeremiy ex B'aruk.

⁷Mixti'x xikyb'i'n tchaq'b'il Qman Dyos, kykyaqil eb'ajx Ejipt ex e'pon tzmax toju' nintnam Tapnes.

⁸Tzaj yolin Qman Dyos te Jeremiy toj Tapnes ex tma:

⁹Q'inqe'ktza jte' ab'j nimaq, mqunqeku'xa kywitzku' aj Juda, toju' kuw tx'otx' plansa'n twipe'n janche okxa' xjal toj tja nimaqkawb'il toju' nintnam.

¹⁰Ex q'manxa kye: Lu xtma Qman Dyos nimpumal: Knb'inja'ye' tu'n tulju' nmajine' Nab'ukodonosor, nimaqkawil aj B'ab'ilon, kb'el nq'o'ne' tq'uqb'il ex tja te kawb'il kyib'aju' ab'j xeku'x nmqu'ne' tzalu.

¹¹Tzul ex kb'el t-xitu'n nintnam Ejipt. Che kyimelju' ati tu'n kykyim, aye'ju' ati tu'n kyex toj juntl tnam, che kxelq'i'n toj juntl tnam, aye'tzu'n ati tu'n kykyim toju' q'oj, che kyimel toju' q'oj.

¹²K'okyel tq'o'n kyq'aq'alju' kyja kydyos aj Ejipt ex che b'eltz'e'ysa'n kydyos, mujqa che kxe'lتيق'i'n naku'j jpu'nqe'. Kb'ajel t-xtilisa'n nintnam Ejipt, kse'n jun k'ik'lel ajtokten b'yolkye ky'aq kyij'u' t-xb'alun, kxe'ltzuntz mix-a'lo'xte kmqolte.

¹³Che b'ajel t-xitu'n tqan tilb'ilal ate' toj Elyopolis, tojx Ejipt, ex k'okyel tq'o'n kyq'aq'al kyja kydyos aj Ejipt, chiku'ya kye, chi Dyos te Jeremiy.

Jer 44

Tyol Qman Dyos kye aj Juda eb'ajx Ejipt.

¹Tk'am Jeremiy tyol Qman Dyos tu'n txitma'n kye kykyaqil aj Juda najlqe'toq Ejipt, kyoju' nimaqtnam Mikdol, Tapnes, Menpis ex toju' tx'otx' toj tb'a'nq'ob' kya'j.

²A ntma'n Qman Dyos nimitipumal ikjalu: Oje kyile' tkyaqilju' xitb'il tzaj nq'o'ne' tib'aj Jerusalen ex kyib'aj txqantl nimaqtnam toj Juda. Xitjniqe'tl ex mix-a'lo'tl najli kyoj,

³tu'n kypaj myab'a'n kyb'inchaye', okna' kyq'o'ne' ntx'u'jile' tej kyok k'ulune' kye witzleb' ex kub' kyq'o'ne' sturak kywitz, aye' dyos mixti'x kyoklene' exqe' ojtxi' kyyajilb'ene' kyij'.

⁴B'a'npun maj e'tzaj nchq'o'ne' nmajine' sanjelal q'malte kyeye' tu'n lan che kyb'inchaye' taq'wix ik'o'nqe' wu'ne'.

⁵Aye'tzunkye' mixti'x nxikyb'i'ne'. Mya tu'npe'wt tkyaj kyq'o'e' kyb'inchb'aje' myab'a'n, xipe' kyljo'ne' tu'n tkub' kyq'o'ne' sturak kywitz witzleb'.

⁶Tzajtzun txqan ntx'u'jiltze', ojexi'x jamun naku'j q'aq' kyoj nimaqtnam toj Juda ex kyoj xky'ichb'e toj Jerusalen. B'aj kyej xitj ex chq'ajlajtl ja'lo.

⁷Qu'mtzun, in nma'ne' ayine' Dyos Manb'aj nimwipumale': ¿Tiqu'n aye'xe' nche tzaj q'inte jun nin taq'wix kyb'aje'? ¿Titiqu'n nkyb'inchane' taq'wix tu'n kykyim kykyaqilju' xjal aj Juda, e'ichan, qya ex k'wal, exqepe' tzma nche itz'j, tu'n mix-a'lo'tl tu'n tkyejten?

⁸¿Tiqu'n noka' kyq'o'ne' ntx'u'jile' tu'n kyb'inchb'aje' ex nkub' kyq'o'ne' sturak kywitz junxi'tl dyos tzalu toj Ejipt, ja'xe ula'ye' najal? Tu'ntzun ja'lu tzul kyi'q'i'ne' xitb'il kyij'e', ex che okyele' te jun yek'b'il tu'n qanb'en myab'a'n ex che b'el me'sa'ne' kyxol kykyaqilju' nimaqtnam twitz tx'otx'.

⁹¿Ma matxi' tzik'tna'l kyu'ne' tkyaqilju' myab'a'n kyb'inchane' ojtxi' kyyajilb'ene', ex kyb'inchane' nimaqkawil toj Juda ex kyb'inchane' kyxu'jil, exju' kyb'inchaye' aye'ku'ye' ex kyb'inchane' kyxu'jile' toju' tx'otx' Juda ex kyoj xky'ichb'e toj Jerusalen?

10Na'mxpe' kych'exb'entekye' che anq'in, ex min nche xob'e', ex na'mx kyb'inchanteye' e'xnaq'tzb'il ex e'kawb'il e'xinq'o'ne' kyeye' ex kye ojtxi' kyyajilb'ene'.

11Qu'mtzun nxinma'ne' kyeye', ayine' Dyos Manb'aj nimwipumale': Matxi' kub' nxima'ne' tu'n ttzaj nq'o'ne' taq'wix kyib'aje' ex tu'n tkub' nxitu'ne' Juda.

12Knb'inha'ye' kyi'ju' xekyaj toj Juda ex matz'okxten toj kywi' tu'n kyxi' najal toj Ejipt, tu'n kyb'aj na'tz tejumajx. Kykyaqil che kyimel toju' q'oj mo tu'n we'yaj e'nimaq kyoklen ex ch'i'n kyoklen, ex che okyel te yek'b'il te qanb'en myab'a'n ex me'sb'il, te jun xob'el.

13Kb'el ntz'e'ysa'ne' kywitzju' che anq'il toj Ejipt kse'n tkub' ntz'e'ysa'ne' kywitzju' aj Jerusalem tu'n q'oj, we'yaj ex tx'u'j yab'il.

14Mix-a'lo'te ktzaqpajel mujqa kjel anq'in kyxolju' jte'tl aj Juda xeb'ajx najal toj Ejipt. Maskyep'e' matz'anjkyi'j tu'n kykub' najan toj Juda, lay tz'anjtz kyi'j, o'kxtzu'n qa matz'ex oq, chiku'ya, chi Dyos.

15Aye'tzunkye' ojtzi'n kyu'n qa nkub' kyq'o'n kyxu'jil sturak kywitz txqantl dyos, exqe' qya ate'toq atzu', kykyaqil nimtoq tzqan kyb'aj, exqe'tzuntlju' aj Juda najlqe'toq toj tnayajkya'j toj Ejipt, xikytzaq'we'n te Jeremiy:

16—Lay txiqb'i'nqe' tpakb'al tu'n Dyos saj tiq'i'na qeye'.

17Okpe' xelqljo'nqe' qb'inchanteju' matxi' kub' qxima'ne'. Kxel qljo'nqe' tu'n tkub' qq'o'ne' sturak ex oyaj b'in twitz qtxu nimaqkawil toj kya'j, kse'nx nqb'inha'ne' matxi' tzajxi' ex kse'nx kyb'inchaju' ojtxi' qyajib'en, ex qnimaqkawil ex qnejenel kyoju' nimaqtnam toj Juda ex kyoj xky'ichb'e toj Jerusalem. Atitoqna'qe' qwa tnejel, b'a'n toqqe' qel ex mixti'te xitb'il tzaj qi'j;

18ttzajlenxtzuntz tej min kub' qq'o'ntle' sturak ex oyaj b'in twitzju' qtxu nimaqkawil toj kya'j, tkyaqilxte' min nkanuntl, ex inche b'ajkyimju' qxjale' tu'n we'yaj mo toj q'oj, chechij.

19Ex kymaju' qya kjalu: —Intoq che kub'qb'inha'nqe' muqin tilb'ilalju' qtxu nimaqkawil toj kya'j, ex intoq kub' qq'o'ne' sturak ex oyaj b'in twitz, tkyaqil ja'lu ntoq qb'inha'ne' qa b'a'n toj kywitz qchmile'. Ex kxel qljo'ne' tu'n tb'inchet, chechij.

20Xi'tzun ttzaq'we'n Jeremiy kye kykyaqilju' ichan ex qya eb'ajx tzaq'wente te, ikjalu:

21—¿Ma mixtzunti' ntka'yi'n Qman Dyos toj kywitz'e', mujqa min na'ntl tu'n qa intoq kub' kyq'o'ne' exqe' ojtxi' kyyajilb'ene', kynimaqkawile', kynejele' ex tkyaqilju' tnam, sturak kywitz txqantl dyos kyoju' nimaqtnam toj Juda ex kyoj xky'ichb'e toj Jerusalem?

²²Atzunte Qman Dyos min tajb'iltlju' myab'a'n xb'aj kyb'incha'ne' ex ik'o'nqe' tu'n. Qu'mtzun xitjnitlju' kytaname' ja'lo ex mix-a'lo'tl najli toj, matz'ok te jun yek'b'il qanb'en myab'a'n, xob'ajilxi'x.

²³Matzaju' jun taq'wixil lu kyi'je' qu'n tu'na'ju' xb'ajkub' kyq'o'ne' sturak kywitz junxi'tl dyos, iktzu'n xeb'inchana' ile' twitz Qman Dyos, ex mixnati'x xe'x kyb'i'ne' t-xnaq'tzb'il ex tkawb'il, ex min xe'x kyb'incha'ne' tchaq' kyeye', chij.

²⁴Ex xitma'ntl Jeremiy kye tkyaqilju' tnam, ex kyeku'ju' qya: —Kyb'intze' tyol Qman Dyos lu kykyaqile', aj Juda nalqe'ye' toj Ejipt.

²⁵Intma'n Qman Dyos nimpumal janche ajb'ena' aj Israel, kjalu: Aye'ye' qya, nkyma'nku'ye' tu'n kytziye' ex inkyb'incha'nku'ye', inkyma'ne' qa matxi' kytziyaye' tu'n tkub' kyq'o'ne' sturak ex oyaj b'in twitz kytxuye' Nimaqkawil toj Kya'j, ex ilti'j kkyb'incha'ju'ye' xkytziyaye'. ¡B'a'natzun, japunx kyu'ne' ex kyb'inchame' xkytziyaye'!

²⁶Kyb'inkutzune' aj Juda nalqe'ye' toj Ejipt, aju' kxe'l nma'ne' kyeye', ayine' Dyos Manb'aj: Axxi'x, ayine' nim woklene', mix-a'lo' jun aj Juda kq'malte jumajtlju' nb'ie' toj Ejipt: Majx lu Qman Dyos, chiwt.

²⁷Qu'n okxi'x k'okyel nka'yi'ne' ajttzaj nq'o'ne' xitb'il kyi'je', myaju' b'a'n. Majx che b'el nnajsa'ne' aj Juda najlqe' toj Ejipt tu'n q'oj mo tu'n we'yaj.

²⁸Naqlo jte'tlte' qa min xekyim toju' q'oj exqa matz'anjkyi'j toj Juda. Oktzun kyla' kykyaqilju' e'kyajten toj Juda ex mache ul najal toj Ejipt, alqe' kjapumel, qa aju' nyole' mujqa aju' kyol.

²⁹Kxe'l nq'o'ne' techlal lu kyeye', ayine' Dyos Manb'aj, yek'b'ilte qa che japumelju' xnmaye' kyeye', qa kb'el ntz'e'ysa'ne' kywitz'e' toju' nintnam lu:

³⁰Kxe'l nq'o'ne' paraon Opra, nimaqkawil toj Ejipt, toj kyq'ob'ju' tajq'oj b'iyolqe', kse'nx tej txinq'o'ne' Sedekyiy, nimaqkawil toj Juda, toj tq'ob' Nab'ukodonosor, nimaqkawil aj B'ab'ilon, ju' tajq'oj B'iyolxi'x, chi Dyos.

Jer 45

Yol ttziya Qman Dyos te B'aruk

¹Toj tkyaji'n ab'q'i nkawin Joakyin tk'wal Josiy, nimaqkawil toj Juda, intoq kub' ttz'ib'a'n B'aruk, tk'wal Neriy, aju' ntoq xitma'n Jeremiy te, xitma'n Jeremiy te B'aruk:

²⁻³B'aruk, intma'na: ¡Malay qinxwite'! ¡Naqx b'is ex k'ixk'oj ntzaj tq'o'n Dyos weye'! Matxi' chin siktiye' tu'n woq'e' ex mixti'xte ojb'il weye', chija. A ntma'n Qman Dyos ja'lu ti'ja,

⁴ex matzaj tma'n weye' tu'n txinma'ne' teya: Kb'el nxitu'nwe' jaw nb'incha'ne', ex kjawil nxb'oqi'ne' ku'x wawa'ne'. Ikxtzun knb'incha'ye' toj tkyaqilju' tx'otx'.

⁵¿Ma tajb'ila tu'n tqaninteya jun te lab'te'n? Lantzaj tqani'na, qu'n ktzajel nq'o'ne' xitb'il kyib'aj kykyaqilju' xjal. Tu'npete' knkla'ye' tchwinqlala jaxjaku' matxa'ya. Ayine' Dyos Manb'aj nchin yolin, chi Dyos, chi Jeremiy te B'aruk.

Jer 46

Kub'kyi'j aj Ejipt toj Karkyemis

¹Tzaj yolin Qman Dyos te Jeremiy kyi'ju' nimaqtnam.

²A tzaj tma'nju' ti'j Ejipt ex kyi'jku' t-xjal paraon Nekao te q'oj, nimaqkawil toj Ejipt, ju' atitoq Karkyemis, jata' nin a' Ewprates, ex kub' b'yo'n tu'n nimaqkawil Nab'ukodonosor aj B'ab'ilon, toj tkyaji'n ab'q'i ntoq kawin Joakyin, tk'wal Josiy, nimaqkawil aj Juda, ikjalu:

³¡Kynk'unku'ye' kykolb'ile'! ¡Kukyxi'ye' q'ojil!

⁴¡Kyq'onkxe' kyiqb'il b'a'nchej! ¡Kukyjawe' b'a'n che chejine' kyi'j! ¡Kq'onkxe' kolb'il kywi'ye' ex kytzolinx kyib'e'! ¡Kyjqume' kych'ute'! ¡Kyq'onke' kyktone' k'uxb'il!

⁵¿Titi'tzu'n nka'yi'ne'? In anjtzkyi'j tu'n kyxob'el. Makub' kyi'ju' kyxjal te q'oj ex mache'x slamj, nche b'je'l oq, min nche'x ka'yin kytze'lkyi'j. ¡Ati xob'el toj tkyaqil plaj! Ayine' Dyos Manb'aj nchin yolin.

⁶¡Layx b'ent kyoqu' kuw che b'et, ex lay che tzaqpaju' kuw che q'ojin! Inche jaw xliktz'aj ex nche kub' tz'aq ttzi nin a' Ewprates toj tb'a'nq'ob'kya'j.

⁷¿Alkyetzu'n in ch'iy kse'n nin a' Nilo, kse'n jun tñimal a' nxi'x toloq'in?

⁸A Ejipt nch'iy kse'n Nilo, kse'n jun tñimal a' nxi'x toloq'in. Nkyma'n aj Ejipt kjalu: Qo ch'iyel ex knojel twitz tx'otx' qu'n, che b'elqxitu'n nimaqtnam kyuk'i'lx'i' najlqe' kyoj, chechij.

⁹¡Kutzun kyxi' txqan ti'j chej! ¡Kukyxi' txqan toj karwaj! ¡Tu'n kyb'ajxju' q'ojil: e' aj Etyopiy ex aj Lib'ya te q'oj, iq'i'mile kykolb'il; ju' xjal aj Lidya te q'oj, b'a'nxi'x che smajin!

¹⁰A nq'iju'ye' lu, ayine' Dyos Manb'aj nimwipumale', a q'iju' knq'a'ye' tu'me'l t-xel kye wajq'oje. Che b'ajel tu'n K'u'xtx'e'nb'il tzmax ajtkanb'an, tzmax aj tk'wan chik'. Kna' nb'incha'we' jun b'yojxjali'n ayine' Dyos Manb'aj toju' nintnam toj tb'a'nq'ob'kya'j, tk'etz nin a' Ewprates.

¹¹¡Aj Ejipt, kukyxi'ye' Kalaad jyol q'a'nb'il! ¡B'a'nqa matz'ajb'en txqan q'a'nb'il kyu'ne', mixti'xte' tajb'en kyeye', mixnati'tlkye' q'a'nb'il kye!

¹²B'i'ntlte' kyu'n nimaqtnam qa matxi' che kub'me'sa'ne', ex in b'injtza toj tkyaqilju' tx'otx' n'xch'ina; nche b'jo'k takpuju' q'ojil kyi'jilex, ex junx nche kub' kyxq'ipla'nkyib' twitz tx'otx', chi Dyos.

Toktzaqaj Nab'ukodonosor q'ojil ti'j Ejipt

- 13**Tej xi'toq tpon Nab'ukodonosor, nimaqkawil aj B'ab'ilon, q'ojil ti'j Ejipt, tzaj yolín Qman Dyos te Jeremiy, tma:
- 14**Kymanxe' tqanil toj Ejipt, toj Mikdol, toj Menpis ex Tapnes: ¡B'a'nqe'xe', kyb'incham kytene'! ¡Lu k'uǎtx'e'nb'il ljo'n twan kyi'jileye'!
- 15**¿Tiqu'n soqa' Apis, tman kwakyixe' xjan? ¿Tiqu'ntzun min xkub'we'? Mana' kub' nxitu'ne', ayine' Dyos Manb'aj.
- 16**Nche b'jaw trakpuju' kyxjale' te q'oj ex nche kub' tz'aq, nkyma'ntzuntz kyxolilex: ¡Qoqe' ex tzalu, qo'qe'ye' toj qtaqnam, toju' tx'otx' ja o'itz'ja'! ¡Qoqe' oq teju' q'oj!, chechij.
- 17**Kymanxe' ti'j paraon, nimaqkawil toj Ejipt: Inxi'x tyoli'ntib', ajtzun tpon tq'ijlalil, mixti'tl nnel ttzi, chechiku'ye'.
- 18**Ayine', nimaqkawil qine', a nb'iye' Dyos Manb'aj nimitipumal, kxe'l nma'ne' axxi'x: Iky ajq'uju' tzul, kse'n witz Tab'or, nimir twe', ex kse'n witz Karmelo, nim jawna' lq'e tib'aj ninnjab'.
- 19**Kyb'incham kyib'e' tu'n kyexe' ti'jxi' tnam, ju' najlqe'ye' toj Ejipt, kna' k'okyelte' Menpis te chq'ajlaj, kjel xitj, mixti'tl knajal toj.
- 20**Ikyte Ejipt kse'n jun tal wakx tb'anil ka'yin, extzun mache tzaj txqan ta'jinchej toj tb'a'nq'ob'kya'j ch'olte.
- 21**Ikyqe' t-xjalju' te q'oj chjo'nqe' kse'nqe' qpoj tman wakx q'u'sqe', ex ikxkye che elex oq ex layx che kuwan, qu'n kpomel q'ij tu'n kykub'o'lj, ajtpon kmoj tu'n ttz'e'yset kywitz.
- 22**Inxi'x che xub'an aj Ejipt kse'n kan ajkykub' oq ajkyul lq'e xjal ajq'oj q'ojil kyi'j tuk'i'l k'uxb'il, naku'j nche tx'emun nimaq tze.
- 23**¡Che b'ajel kytx'emu'n kynimaqk'ul jupin! Ayine' Dyos Manb'aj nchin yolín. Nimxi'x kyb'aj kyekywitz xt'ikt'u'l, mix-a'lo'x kb'antel tajlankye.
- 24**Che b'el me'sa'n aj Ejipt, ex che kb'el tjaq' tkawb'ilju' tnam te tb'a'nq'ob'kya'j, chi Qman Dyos.
- 25**Lu xtma Qman Dyos nimitipumal nche ajb'en aj Israel te, ikjalu: Kb'el ntz'e'ysa'ne' twitz Amon, kydyos aj Teb'as, ex kb'el ntz'e'ysa'ne' kywitz aj Ejipt kyuk'i'lxi' kydyos exqe' kynimaqkawil, ex paraon kyuk'i'lxi' q'uqlok kyk'u'j ti'j.
- 26**Kn'b'inchay'e' tu'n kykub'tz'aq toj kyq'ob' kyajq'oj b'iyulqe', toj tq'ob' Nab'ukodonosor, nimaqkawil aj B'ab'ilon, ex toj kyq'ob' t-xjal. Ajtzun tik' jun tq'ijlalil, kb'el naja'n jumajtl Ejipt kse'n tnejel. Ayine' Dyos Manb'aj nchin yolín, chi Qman Dyos.

Okkla' Qman Dyos ttanam

(Jer 30.10-11)

²⁷Lan che xob'e' tyajajil Jakob', ju' nmajine', lalun che xob'e' aj Israel. Kna' che nkla'kye' kyuk'i'l kyk'wale' teju' najchaq tnam jaḗe'xa' q'i'ne'. K'anjetzkyi'je' najal toj nak'b'il, mixti'te q'oj ex mix-a'lo' kxob'tzalkyeye'.

²⁸Ayine' Dyos Manb'aj nchin yolin: Lan che xob'e' tyajajil Jakob', ju' nmajine', intina'we' kyuk'i'le'. Che kb'el nxitu'ne' kykyaqil nimaqtnam jachaq ḗeb'ajxa' nsputi'ne'. Aye'tzunkye' lay che kub' nxitu'ne', o'kx che kxelntzak'u'ne' toj kyile', ilti'j kb'el ntz'e'ysa'ne' kywitze', chi Dyos.

Jer 47

Tqanil kyi'j pilistey

¹A tyol Qman Dyos ja'lu tzaj tma'n te Jeremiy t-sanjelal kyi'j pilistey, na'mtoq tq'ojin paraon ti'j Kasa:

²Inxi' nma'ne' lu, ayine' Dyos Manb'aj: Che ulju' ajq'oj toj tb'a'nq'ob'kya'j naku'j nin a' nxi'x qomtz'aj; inkyaj tmqu'n tx'otx' ex tkyaqilju' ati twitz, e'nimaqtnam exqe' najlqe' kyoj. Nche ḗch'in kykyaqilju' najlqe' toju' tx'otx', inxi'x che oq' xjal tu'n k'ixk'oj.

³Aj t-xikyb'i'n nxi'x q'ajti kyqan chej ojquel kytzaj, e' kyq'ojq'ojel karwaj tululun kyb'ajtzaj, che b'elnumju' manb'aj ex che kjel kykolb'e'n kyk'wal.

⁴Qu'n mapon q'ij tu'n kykub'najset pilistey, tu'n kyel iq'etju' tnam Tiro ex Sidon kye ju' ate'x onilkye, chi Dyos. Che b'elt-xitu'n te Qman Dyos pilistey, ju' tzajniqe' toju' swejtx'otx' Kreta toj ninnjab'.

⁵Kb'je'lel kyjon aj Kasa kywi', che kjel aj Askalon me. Aye'ye' jte'tl mankb'il ojtxi' xjal nimaq kywe', ḗtojxi'xwitlo tu'n tajb'en ch'inkye' job'l kyu'n ti'j kyxmilale' te yek'b'il k'ixk'oj?

⁶¡Tk'uḗtx'e'nb'il Qman Dyos! ḗtojtzun qjena? ¡Kutanj ti'ja toju' tjaya, qeku'ya, numeku'ya!

⁷ḗSe'n taq'wi ajtkub' nume extzun matchaq' Qman Dyos te, matoqxena Qman Dyos te tu'n tq'ojin ti'j Askalon ex kyi'j kykyaqilju' toj mlaj?

Jer 48

Tpakb'al kyi'j aj Moab'

¹A tpakb'al ja'lu tu'n Qman Dyos nimpumal, kyi'j aj Moab': ¡Qab'anxju' nimaqtnam Neb'o, xitjnitl! ¡Ttzyet Kyiryataym ex kub' me'sa'n! ¡Majxkub' xon tipumal twitz tx'otx'!

²Matxi' b'aju' t-spik'umal Moab'. Nkynk'u'n kyximju' ajq'oj toj Esb'on tu'n tkub' naju' nintnam Moab'. Ikxta Madmen, kb'el xitu'na, ex lay qjen tipanju' q'oj ti'ja.

³Njaw kyḗch'i'n xjal toj Oronaym: ¡Jun xitb'il ex maqokub'o'lj!

- ⁴Makub' xitj Moab'; npon tq'ojq'ojel kyoq'el xjal tu'n b'is tzmajx Soar.
- ⁵Inxi'x el ta'lkywitzju' ljo'n kyjax tk'u'j Luwit; inxi'x che xch'inju' ljo'n kyku'x Oranaym toj kyoq'el tu'n b'is tu'n tpaju' xitb'il.
- ⁶¡Kukyoqe'! ¡Lwiyx, alkye kb'antel tklontetib'! ¡Che okxe' kse'n ch'i'x k'ul toj chq'ajlaj!
- ⁷Q'uqlitoq tk'u'ja Moab' ti'ju' tipumala ex kyi'j tq'inumala, extzun ikxta ktzyetela. K'elex q'i'n kyemos ju' tdyosa ti'jxi' ttx'otx'a, kyuk'i'lxi' pale exqe' nimaq kyoklen nche ajb'en twitz.
- ⁸Tzulte xitb'il kyoj kykyaqilju' nimaqtnam, ex mix-a'lo'te kkletel, che kjel xitu'n b'ya' ex witz. Ayine' Dyos Manb'aj nchin yolin.
- ⁹Kyq'onke' jun t-xik' Moab', qu'n kb'el xitu'n, majx che kjel xitju' nimaqtnam toj ex mix-a'lo'tl kjelten najal toj.
- ¹⁰(¡Tzajxwit taq'wix tib'aju' mintb'inha'n aq'untl tu'n tkyaqil tk'u'j, ju' oqxena'n tu'n Qman Dyos! ¡Tzajxwit taq'wix tib'aju' min xb'yon xjal!)
- ¹¹Matxi' che anq'in aj Moab' kukxju' toj nak'b'il, b'ajx che exa'xi' q'i'n ti'jxi' kyt'otx'. Ikse'n b'in naq nkyajten, min nelb'et toj jun lmet tu'nwt tik'x toj juntl lmet, qu'mtzun min nkub'naju' tk'ok'jal ex tk'ayil.
- ¹²Atzunte Qman Dyos intma'n: Kpomel q'ij che tzajel nchq'o'ne' xjal tu'n tku'x kyqo'n b'in kyoj txqantl lmet, ex tu'n kykub' kypa'n lmet mixti' kyoj.
- ¹³Che b'eltzun ch'ixwi aj Moab' ti'j Kyemos ju' kydyos, kse'nqe' aj Israel e'kub'ch'ixwi tu'n tpaj B'etel, jaq'uqla'toq kyk'u'j.
- ¹⁴Lalun kyma aj Moab': Kuw qo'qe', q'ojil qo'ye' nim qipumale', chechiwt.
- ¹⁵Xi'tulju' xitulte Moab' kyuk'i'lxi' nimaqtnam toj; che kyimelkye' tb'anil ku'xun toj. Ikyju' ntma'n Nimaqkawil, a tb'iju' Qman Dyos nimtipumal.
- ¹⁶Xi' tul lq'e xitb'ilte Moab', naqxi'x tu'n tkub'o'ljtel.
- ¹⁷Kykyoq'e' ti'j Moab', aye'ye' nqaku' ta'qe'ye' tk'etz, ex kymame' kjalu: ¡Kyka'yinxpe'ye' majx makub' xitju' tkawb'il majx kuw ex tb'anilxi'xtoq'!
- ¹⁸Tku'tza toju' oklenj jata'ya, nintnam Dib'on, ex qeku'ya twitz tx'otx' tzqij, qu'n xi'tulkanunju' xitul ti'ja ex matxi' che kub't-xitu'n tkuwala.
- ¹⁹We'ku'ya nintnam Aroer ttx'u'kju' b'e ex ka'yinx, xjeluna kyeju' itz'qe'x titi' xb'aj.
- ²⁰Matxi' kub' me'sa'n Moab' inxi'x xob'. ¡Che oq'e' tu'n b'is ti'j! ¡Kymanxe' tqanil toju' nin a' Amon qa matxi' kub' xitu'n Moab'!, chi Qman Dyos.

- 21Ulkanunju' tz'e'ysb'il witzb'aj b'antnitlti'j kyi'ju' nimaqtnam kywi' b'us Olon, Jaas, Mepaat,
- 22Dib'on, Neb'o, B'et-dib'laym,
- 23Kyiryataym, B'et-kamul, B'et-meon,
- 24Kyeryot, B'osra ex kykyaqilju' nimaqtnam toj Moab', nqaku' ex najchaq ta'qe'.
- 25Intma'n Qman Dyos kjalu: Matxi' taqk'uju' tipumal Moab', ex xitjnitlju' toklen.
- 26Che kyt'x'ojsanku'ye aj Moab', qu'n ma jawkyi'nkyib' ti'j Qman Dyos. Oktzun t-xq'ipu'tib' Moab' tiju' t-xab' ex kykyaqil che xmayil ti'j.
- 27Aj Moab', intoqna' che xmayine' kyi'j aj Israel ntoq che kub'kyoli'ne' tuk'i'l ik'b'il, kuxi'xtej jun eleq'.
- 28Che kyq'onqe'kje' nimaqtnam, ju' najlqe'ye' toj Moab', kukyxi'ye' najal kyoju' piky kse'nqe' xlak'uk' nb'aj kyb'incha'n kyja kywitz xaq.
- 29Ojtzqi'nxi'x nxi'x tnima'ntib' Moab': inxi'x jawtlaq'b'a'ntib' ex ntpi'ssa'ntib'.
- 30Ex tojtzqi'n Qman Dyos tx'u'j kywi', naq nkyla'ji'nkyib' ex nche xob'tzan.
- 31Qu'mtzun chi oq'ele' ex chin b'isule' ti'j tkyaqilju' tnam Moab' ex kyi'ju' ichan aj Kyir-eres.
- 32Chin oq'ele' nimxi'x ti'ju' tqan ub'a toj Sib'ma, kyewitzju' woq'e' ti'j Jaser. B'je'xniqe'toqu' tq'ob' ti'j ninnjab' pomniqe'toq tzmajx Jaser. Atzu'n ja'lu matxi' kub'o'lju' twitz tu'ntoq tjaw.
- 33Mixti'tlte sich' te tzalajb'il kyoju' awal toj Moab'. Matxi' b'aju' b'in kyoju' k'ub'lte. Miaxa'lo'tlte tu'n pch'unte ub'a, mixti'tlte b'itz te tzalajb'il.
- 34Nche xch'in aj Esb'on tu'n b'is, q'ojq'ojqe' tzmajx Elale ex Jaas, ex tzajx Soar ponx Oronaym ex Eklat-selisiy, qu'n expe' tzqij qe'tlju' t-xiklil a' toj Nimrim.
- 35Intma'n Qman Dyos: Che b'el nyupi'nwe' aj Moab' ju' nche jawx kywi'witz kyoj q'olb'eb'l kye witzleb', q'ol chojb'il ex sturak kywitz kydyos.
- 36Qu'mtzun nxi'x chin b'isune' ti'ju' tnam Moab' ex kyi'ju' ichan aj Kyir-eres kyuk'i'l xux te kyimni, qu'n naqxe kub' naju' tq'inumal b'aj tchmo'n.
- 37Kykyaqil xjal elkyjon kywi' ex kyxmatzi, mab'aj kyk'ixb'sa'n kyq'ob' kykyaqil ex mab'jo'k kyq'o'n kyi'j te b'is.
- 38Naq oq'e'n nnok kyoj kykyaqil tx'otx' plansa'n ex xky'ichb'e toj Moab', qu'n makub' npxu'ne' Moab' kse'n jun k'wil mixti'tl tajb'en. Ayine' Dyos Manb'aj nchin yolin, chi Qman Dyos.
- 39;Che oq'e' ti'j Moab'! ;Inxi'x xob' b'a'nxi'x! ;Nxitewa'n twitz toj tch'ixaw! Matz'ok taq'wixi'x ex ik'b'iltwitz kye kykyaqilju' nqaku' ta'qe' tk'etz.

- ⁴⁰Intma'n Qman Dyos: Tzul tzaqpaju' ajq'oj ti'j Moab' kse'n jun q'anjel lik'u'nqe' t-xik'.
- ⁴¹Che kb'el tz'aqu' nimaqtnam e' tkuwal toj tq'ob'ju' ajq'oj.
- ⁴²Lay tentlju' nintnam Moab', qu'n majaw tiq'i'ntib' wi'je'.
- ⁴³Qu'mtzun nchin yoline' ayine' Dyos Manb'aj: Ikyche okyela' xjalju' najlqe' Moab' kse'n txkup xla'ja'nqe' kyu'n ub'al naq tu'n kyxitz'aqtl toj jul mujqa toj xpatxab'.
- ⁴⁴Aju' matzaqpaj kye ub'al kxel tz'aq toj jul. ex aju' majatz toj jul kb'eltz'aq toj xpatxab', qu'n tzul nq'o'ne' tq'ijlalil tz'e'ysb'il twitz Moab'. Ayine' Dyos Manb'aj nchin yolin.
- ⁴⁵Junjun mixti'tl kyipumal nche kub' oq jyol kolb'ilkye toj t-xlekumal Esb'on; atzunte Esb'on, ninttanam nimaqkawil Siyon, inb'aj tu'n q'aq', ex nximlenju' q'aq' nche b'ajtwanju' k'ul toj Moab', aju' tnam nxi'x tnima'ntib'.
- ⁴⁶¡Malayxwita Moab'! ¡Ttanam Kyemos, matxi' b'o'lja! ¡Che kxelq'i'n tk'wala ex tmyala toj juntl tnam!
- ⁴⁷Yajxi'tzuntel knch'exb'eye' tanq'ib'l Moab'; ayine' Dyos Manb'aj nchin yolin, chi Qman Dyos.

Jer 49

Tpakb'al kyij'aj Amon

- ¹A tqanil ja'lu tu'n Qman Dyos ti'j Amon: ¿Ja ta'qe' kyk'wal aj Israel? ¿Ja ta'qe' etzalkye ti'xti' kye? ¿Tiqu'ntzun atlju' dyos Milkom tajaw Kad? ¿Tiqu'ntzun najliqe' aj Amon kyoju' nimaqkytnam?
- ²Ja'lotzun, ayine' Dyos Manb'aj nchin yolin: Kpomel q'ij, knb'incha'ye' tu'n t-xikyb'i'n aj Amon najlqe' toj nintnam Rab'a nche xch'in ajq'oj ajkyul q'ojil kyij'; majx kjel xitju' nintnam, che b'ajelju' tnam ti'jile tu'n q'aq'. Che kanb'eteltzun jumajtl nimaqkytanam aj Israel. Ayine' Dyos Manb'aj nchin yolin.
- ³¡Che oq'e' aj Esb'on, matxi kub' xitu'n tnam Ay! ¡Che oq'e' qya aj Rab'a! ¡Kyq'onk kyij'je' te b'is, kyjumam ttzykyk'u'je'! ¡Che ojqlanqe'ye' naku'j okni toj kywi'ye', kyk'ixb'sam kyib'e'! qu'n kxel q'i'n dyos Milkom toj juntl tnam, kyuk'i'lxi' pale nche ajb'en te exqe' xjal nimaq kyoklen.
- ⁴¿Tiqu'ntzun nkynima'n kyib'e' ti'ju' kyipumale'? Xi'na' tb'aj kyipumale', pi's tnam, ju' q'uqlok kyk'u'je' ti'ju' txqan q'inumal b'aj kychmo'ne' ex nkytma'ne': ¿Alxi'xkye tzul q'ojil wi'je'? chechije'.
- ⁵Ja'lotzun ktzajel nq'o'n xob'ajil kyij'je' toj tkyaqil plaj. Ayine' Dyos Manb'aj nimwipumale' nchin yolin. Teyle junjunkye' k'elex oq tjunal, ex mix-a'lo'tl kb'uyilkye.

⁶Yajxi'tzuntl knch'exb'eye' kyanq'ib'l aj Amon. Ayine' Dyos Manb'aj nchin yolin, chi Dyos.

Tpakb'al kyij' aj Edom

⁷A tqanil ja'lu tu'n Qman Dyos ti'ju' tnam Edom kjalul: ¿Ma mixti'tl nab'l toju' tnam Teman? ¿Ma mixti'tl tu'me'l kyu'n k'atzkywi'? ¿Ma naq xkub'naju' kynab'l?

⁸¡Kukyetze' ojquel nalqe'ye' Dedan, kukyxi'ye' ewal! Qu'n kb'el nxitu'ne' tnam Esawu, matxi' pon q'ij te tu'n tkub' ntz'e'ysa'ne' twitz.

⁹Ajtjaw b'uyit twitz awal nkyajq'et junjun txkyij, ajtzun kypon eleq' qonik'an, o'kx nxikyiq'i'nju' nojqelan kye.

¹⁰Ayintzunwe' majx mache kub' nnajsa'ne' najlqe' Esawu, mab'jo'kya' wu'ne' ja e'wa'na'kyib' ex lay b'ent kyewantl. Kykyaqil xeb'ajkub'xitj, e'kyk'wal, kywitzel' exqe' ate' nqayin kyk'etz, mix-a'lo'tlte xkyaj tu'n tmante:

¹¹Q'onqe'kja tk'wala xekyaj meb'a, che kxelnka'yi'we'. B'a'n kytenju' qya kyimni kychmil nk'etze', chij.

¹²Intma'n Qman Dyos kjalul: Mana' tz'e'yset kywitzju' mixtoqti' tu'n ttz'e'yset kywitz, ex ikkxke' ati tu'n ttz'e'yset kywitzel'.

¹³Axxi'x kxe'l nma'ne' ayine' Dyos Manb'aj: kyjel chq'ajlajixte' nintnam B'osra, kjel xitj te yek'b'il qanb'en taq'wix ex me'sa'n, ex che kjel xitju' txqantl nimaqtnam tejumajx, chi Dyos.

¹⁴Ultq'on Qman Dyos jun tqanil weye', ul jun t-sanjel Dyos q'malte kye nimaqtnam kjalul: ¡Kyb'uyim kyib'e' ex kukyxi'ye' q'ojil ti'j Edom! ¡Kyb'incham kyib'e' tu'n kyxi'ye' q'ojil!

¹⁵Che okyel nq'o'ne' aj Edom b'o'sxi'x kyolju' tnam, che elel ik'o'nxi'xe' kyxol xjal.

¹⁶Mache sb'ete' tu'nju' nkynima'n kyib'e', qu'n inxi'x che xob'tzane' kye txqantl tnam. Najlqe'ye' toj tpa'xil pik, tzmajx te'qe'kxa'ye' kywi'witz. B'a'nqa tzmajx tokxa' kyjaye' jawl kse'n t'iw, tzmajxtzuntzu' che tzajela' tz'aque' wu'ne'. Ayine' Dyos Manb'aj nchin yolin.

¹⁷Nimxi'xju' xitb'il tzul ti'ju' tnam Edom ex xob'ajilx, kykyaqilju' che ik'el tk'etz che jawil sak'puj ajtok kykya'yi'n tz'e'ysb'il twitz,

¹⁸ikyk'okyela' kse'n tej kykub' xitju' tnam Sodom ex Komor exqe' nimaqtnam ate'toq nqayin kyk'etz. Mix-a'lo'tlte knajal toj, tk'i'xpe'wt jun xjal tu'n tten jte' q'ij. Ayine' Dyos Manb'aj nchin q'mante.

¹⁹Naqx myanim ajwule', kse'n jun b'alun ajtetz toju' k'ul ttzi a' Jordan, ntzaj ojquelantzuntz jata' cha'x k'ul k'ik'leb'l, knb'incha'tzuntze' tu'n kyb'aj oq aj Edom, ex tu'n tkawinju' xjal kjawil nsk'o'ne'. ¿Alxi'xkye jun kse'n ayine'? ¿Alxi'xkye kq'ojil wuk'i'le'? ¿Alkye jun k'ik'lel kmqol weye'?

²⁰Kyb'intze' nxime' matxi' b'entten ti'j Edom, ayine' Dyos Manb'aj, aju' aq'untl matxi' b'aj nnk'u'ne' kyi'ju' najlqe' Teman, expe' che kxelq'i'n qpoj tman rit, ex tb'anil k'ul che b'ajel qutxet.

²¹Okxi'x q'ajtel ajtkub'kyi'j aj Edom, kyokchelju' tx'otx', kche xch'il kuw nche qanin o'nb'il, ex kpomel tq'ojq'ojel kywi' tzmajx ttzi ninnjab' kyeq tb'i.

²²Kpomel tzaqpaju' ajq'oj ti'j B'osra kse'n jun t'iw lik'u'nqe' t-xik', ex che lu'lulju' aj Edom te q'oj naku'j qya ajtitz'ji tal toju' q'ij lu.

Tpakb'alil ti'j Damask

²³A tqanil ja'lu tu'n Qman Dyos ti'j Damask: Mache kub'ch'ixwi xjal najlqe' kyoju' nimaqtnam Amat ex Arpad, qu'n mache pon tqanil myab'a'n kye. Inxi'x che xob', layx b'entkyten toj nak'b'il.

²⁴Mixti'tl kyipumal aj Damask, nkub' kyma'n tu'n kyik' oq. Mache kub'numj tu'n xob'el, b'is ex k'ixk'oj, naku'j jun qya ajtitz'ji tal.

²⁵Matxi' kyej kolb'e'n nintnam tb'anilxi'xtoq ex tzalajb'iltoq ta'.

²⁶Che kjel woqonje kyku'xun toj b'e toju' q'ij lu, ex che kyimel kykyaqil kyxjal te q'oj. Ayine' Dyos Manb'aj nim wipumal nchin yolin.

²⁷K'okyel nq'o'ne' kyq'aq'al nimaqtapi ti'j Damask, ex che b'ajel tja nimaqkawil B'en-adad tu'n q'aq' lu.

Tpakb'al kyi'j Kyedar ex Asor

²⁸A tqanil ja'lu tu'n Qman Dyos kyi'j tyajajil Kyedar ex kyi'ju' nejenel toj Asor, ju' kub'kyi'j tu'n Nab'ukodonor, nimaqkawil aj B'ab'ilon: ¡Lwiqe'xe', che q'ojinqe'ye' kyi'j tyajajil Kyedar! ¡Kyxitunqeku'ye' tyajajil lu ate' toj tjawetzq'ij!

²⁹Kyetzanqeku'ye' kyja ex kyalu'n, e' kyxb'alun ex tkyaqilju' nche ajb'en kye. Kyiq'inqemile' kykamey ex kyxch'inxe' kye: ¡Ati xob'el toj tkyaqil plaj! chechiku'ye'.

³⁰¡Kukyex oqe' najlqe'ye' toj Asor! ¡Kukyxi'ye' ewal! Ayine' Dyos Manb'aj nchin q'mante. Ati t-xim Nab'ukodonor kyi'je', ju' nimaqkawil aj B'ab'ilon.

³¹Nxinma'ne' kyeye', ayine' Dyos Manb'aj. ¡Wiqe'xe', che q'ojinqe'ye' ti'ju' tnam lu q'uqlixi'x tk'u'j ex min nb'ajx tk'u'j, mixti' tjpel ex mixti' jupb'ilte ex tjunalxi'x ati!

³²¡Kyalq'anqemile' kykamey ex kykyaqilju' kyalu'n! Che b'ajxe'l nsputi'ne' xjal lu toj tkyaqil plaj inxi'x b'aj kyjso'n kywi' ttx'u'k kyplaj, ktzajel wiq'i'ne' xitb'il kyi'j toj tkyaqil plaj. Ayine' Dyos Manb'aj nchin yolin.

³³Kjelte' Asor tejumajx te kynajb'il xo'j. mix-a'lo'tlte knajal toj ex mix-a'lo'tl ktenb'el jte' q'ij toj, chi Dyos.

Tpakb'alil ti'j Elam

³⁴Tej ttzyet tkawin Sedekiyi toj Juda, tzaj tma'n Qman Dyos tqanil te Jeremiy ti'ju' nintnam Elam ikjalu:

³⁵Ayine' Dyos Manb'aj nimwipumale' nchin yolin: Che b'ajel ntoqi'ne' kysmaj aj Elam, aye' kyq'obj'il nche ajb'enxi'x.

³⁶Ktzajel nq'o'ne' kyq'iq' ti'ju' tnam lu toj kykyajel plaj te kya'j, tu'n kyb'ajx t-slamu'n toj tkyaqil plaj, tu'ntzun mixti'tl tnam che kjel jatu'n kypona'tl kyxjal klolkyib'.

³⁷Knb'inha'ye' tu'n kylu'lun aj Elam kye kyajq'oj che ul b'yolkye, ktzajel nq'o'ne' jun xitb'ilkye, ktzajel nb'ajsa'ne' nq'oje kyi'j, tzajel nchq'o'ne' q'oj kyi'j majx tu'n kykub' xitj. Ayine' Dyos Manb'aj nchin yolin.

³⁸Kb'el nq'o'ne' nq'uqb'ile' te toju' tnam Elam, ex che kb'el nb'yo'ne' kynimaqkawil ex kynejel. Ayine' Dyos Manb'aj nchin yolin.

³⁹Yajxi'tzuntl knch'exb'eye' kyanq'ib'l aj Elam. Ayine' Dyos Manb'aj nchin yolin, chi Dyos.

Jer 50

Kb'elti'j nintnam B'ab'ilon

¹A tqanil ja'lu tma Qman Dyos te Jeremiy ti'j B'ab'ilon kytanam kaldey:

²Kymanx tqanil jaye'lu, kymane' kye nimaqtnam. Kyq'onktze' techlalju' tqanil, lan kub' kyewa'ne'. Kymanxe': ¡Matzyetju' tnam B'ab'ilon! ¡Mixti'tlte xb'ent tu'n dyos B'el, mab'aj xob'ju' dyos Marduk! ¡Mixti'tlte xb'ent kyu'n kywitzleb' ex ma'xi'x b'je'l kych'ixaw!

³Qu'n matxi' tzaj lq'e jun nintnam ti'j toj tb'anq'ob'kya'j kjel tq'o'n tnam lu chq'ajlajtl. Mixti'tlte xjal ex alu'mj knajal toj, kykyaqil che kxel oq, chi Dyos.

K'anjetztl kyi'j aj Israel

⁴A ntma'n Qman Dyos ja'lu: Tojtzu'n tq'ijlalil lu, che ulju' aj Israel ex aj Juda nche oq' jyolweye' ayine' Dyos Manb'aj, nche ajb'en weye'.

⁵Che xjelul ti'ju' tb'eyil Syon, ex che kxe'ltzuntz, kkyma'n: Qo'qe' tk'etz Qman Dyos, ex qolpex ti'j tuk'i'l jun qyol kjel b'entti'j tejumajx, mixti' tu'n tik' tna'l, chechiku'.

⁶Ikytoq ntnamju'ye' kse'nqe' rit tzpetniqe', myab'a'n iq'b'enkye kyu'n k'ik'lel kye, eb'ajkyaj kytzpet-sa'n toj k'ul. Inche'x twi' jun witz ex nche'xtl twi' juntl witz, ex majx ik'tna'ju' kych'lajil kyu'n.

⁷Inche'x ch'yo'n kyu'n kyajq'oj ajkyelyal kywitz ex nkyma'ntzuntz: Mya qpajqe', qu'n eb'inchan kye'lu il twitz Qman Dyos, ju' k'a'chalkye, ja oka' qe kyk'u'ju' ojtxi' kyyajilb'en, chechij.

⁸¡Kukyoqe' te B'ab'ilon, kytanam kaldey! ¡Kukyetze' nejlqe'ye' kywitzju' rit!

⁹Knb'inha'we' tu'n kyok tzaqpaj jun b'yoj tnam nim kyipumal te tb'a'nq'ob'kya'j junx kmoj q'ojil ti'j B'ab'ilon. Kxel kytxoli'n kyib' ex kb'elti'j kyu'n. Nimaq q'ojil qexi'x, b'a'nxi'x che nik'un ajt-xi kyxon tal kysmaj.

¹⁰Kb'ajxelkyiq'i'nju' ati kye kaldey, kxe'l kyiq'i'n tkyaqilju' maponkyk'u'j ti'j. Ayine' Dyos Manb'aj nchin yolin.

Tej tkub'ti'ju' tnam B'ab'ilon.

¹¹E'kaldey, b'je'l kyiq'i'ne' ati kye ntaname', ¡Che tzalajxe', che xlik'punqe'ye' kse'n jun qpoj ttxu wakx toj cha'x k'ul! ¡Che t'iqchaje' kse'nqe' b'anchej!

¹²Atzunte' kynajb'ile' ex ninkytaname' ja itz'jna'qe'ye' majx k'elel tch'ixaw. Kjel te mankb'il kyxol nimaqtnam, kjel kolb'e'n chq'ajlajtl ex tzqij.

¹³Qu'n ktzajel ntx'u'jile' ti'j ex kjel nq'o'ne' mixti'tl najalte, Majx kjel chq'ajlaltl. Kykyaqilju' che ik'el atzu' che jawil sak'puj ajkyka'yinte tz'e'ysb'il twitz matxitoq tzaj.

¹⁴¡Kynk'unx kyib'e' smajil, kyi'jile aj B'ab'ilon! ¡Kyxonxe' tkyaqilju' tal kysmaje' kyi'j, qu'n mache b'inchan il nwitz'e', ayine' Dyos Manb'aj!

¹⁵¡Kyxch'inktze' q'oj kuw toj tkyaqil plaj! ¡Matxi' taq'tib' B'ab'ilon! ¡Mache kub' tz'au' ja nimaq kywe', mache kub'tilju' nimaqtapi! ¡A tu'me'l t-xelju' wu'ne': kyq'ome' tu'me'l t-xel kye! ¡Kyb'inchame' kye kse'nxju' kyb'inha!

¹⁶Mix-a'lo'tlte kjel kyq'o'ne' toj B'ab'ilon tu'nwt tawan mo tu'nwt tjaw tb'u'yi'n twitz awal. K'anjelkyi'ju' najchaq xjal toj kytanam aj kylonte q'oj kuw nxi'x xitun, teyle junjun kxel oq toj ttanam.

K'anjetz kyi'j aj Israel

¹⁷Ikyqe' aj Israel kse'n rit tzpetni, xla'ja'n kyu'n b'alun. Tnejel xxiwan tu'n nimaqkawil aj Asirya; yajxi'tl tu'n Nab'ukodonor nimaqkawil aj B'ab'ilon, majx b'aj ttoqi'n tb'aqil.

¹⁸Qu'mtzun in nma'ne', ayine' Dyos Manb'aj nimwipumale'. Kb'el ntz'e'ysa'ne' twitzju' nimaqkawil aj B'ab'ilon tuk'i'lju' ttanam, kse'n nb'inchaye' ti'ju' nimaqkawil aj Asirya.

¹⁹Knb'inha'ye' tu'n tanjtzkyi'j aj Israel toju' kyt'otx', ex tu'n tten kywa kse'nqe' rit nim kywa toj Karmelo, B'asan, kywi' witz te Eprayin ex Kalaad.

²⁰Ayine' Dyos Manb'aj nchin yolin. Tojtzun tq'ijlalil lu che tenb'el aj Israel tzaqpi'n te il, qu'n kb'el nnajsa'ne' kyilju' che kjel anq'in wu'ne'.

Kb'elti'ju' tnam B'ab'ilon

- 21;Che q'ojinqe'ye' ti'ju' tx'otx' Merataym ex kyi'ju' najlqe' Pekod! ;Kykna'qe'ke' ex che kyb'yonqeku'ye' jumajx! ;Kyb'inchanqe'xe' nchaq'b'ile' tkyaqil! Ayine' Dyos Manb'aj nchin q'mante.
- 22Inxi'x q'ajti q'oj toj tkyaqilju' tx'otx', tuk'i'l jun nin xitb'il.
- 23;Matxi' kub' yuchju' B'ab'ilon tx'nolkye kykyaqil tnam, naq tb'uchub'tl xkyajten! ;Taq'wixi'x k'elela' kye nimaqtnam ajkyka'yinteju' mab'aj ti'j B'ab'ilon!
- 24Axta tnam B'ab'ilon xkub' q'onte jun xpatxab' teya, ex min xitka'yi'na xkub' tz'aqa toj. Makyey jupliya, makyey jitz'liya, qu'n maq'ojina wi'je' ayine' Dyos Manb'aj.
- 25Majaw njqo'ne' k'ub'l nq'ojb'ile', ayine' Dyos Manb'aj, ex mache b'jatz wiq'i'ne' q'ojb'il tu'n nq'oje, qu'n ayine' nimwipumale', ati tu'n nb'inchanteye' jun waq'une' toju' kytanam kaldey.
- 26;Che q'ojinqe'ye' ti'j toj tkyaqil plaj! ;Kyjqomqe'ye' kyk'uja! ;Kyb'uyinqeme' xjal ex che kyb'yonqeku'ye'! ;Lalun kyej anq'in juntl kyu'ne'!
- 27;Kyb'yonqeku'ye' kykyaqilju' kyxjal te q'oj, che kyq'onqe'xe' toj b'iyb'il! ;Malayqe'xwit! ;Matxi' pon q'ij kye, matxi' che q'nax tu'n ttz'e'yset kywitz!
- 28(Mache ponju' xetzaqpaj B'ab'ilon toj Syon, nkyma'n se'n tu'me'l xtaq'a' Qman Dyos tz'e'ysb'il kywitz aj B'ab'ilon tu'n tpaju' kyb'incha ti'ju' tja Dyos).
- 29;Che kytikonqe'tze' kykyaqil smajil, tu'n kyq'ojin kyi'ju' aj B'ab'ilon! ;Che tenku'ye' ti'jileju' nintnam tu'ntzun mix-a'lo' jun ktzaqpajel! ;Che kyb'yonqeku'ye' toj kyil! ;Kyb'inchanke' kyi'j kse'nxju' kyb'incha! Qu'n pi'sqe' weye', ayine' Dyos Manb'aj xjan, nche ajb'en aj Israel weye'.
- 30Qu'mtzun che kyimelju' kyku'xun kyoj b'e ex che kyimel kykyaqilju' kyq'ojil toju' q'ij lu. Ayine' Dyos Manb'aj nchin yolin, chi Dyos.
- 31Intma'n Qman Dyos kjalu: Pi's nintnam, nchin q'ojine' ti'ja, matxi' pon q'ij teya, matxi' q'naxa tu'n ttz'e'yset twitza.
- 32Ktokpajel tqana pi's nintnam ex kjawil tz'aqa, ex mix-a'lo' kjawil wab'anteya. K'okyel nq'o'ne' kyq'aq'al kykyaqil nimaqtanama, ex kb'ajel tkyaqilju' ti'jileya tu'n q'aq' lu, chij.
- 33Intma'n Qman Dyos kjalu: Inche yajti tnam aj Israel ex aj Juda toju' jitz'b'il. Jpu'nqe' ex min nche tzaqpinjtz kyu'n kyajq'oj.
- 34Atzunte' tzaqpilkye kuw ex a tb'iju' Qman Dyos nimpumal. A kb'inchalte tnik'alilti'j, tzultq'o'n nak'b'il toju' tx'otx' ex xob'ajil kye aj B'ab'ilon, chij.
- 35Chi Qman Dyos kjalu: ;Tzul q'oj ti'ju' tnam B'ab'ilon ex kyi'ju' najlqe' toj! ;Kyi'ju' nejanel ex kyi'ju' ati kynab'l toj!

- 36** ;Tzul q'oj kyi'ju' ajnab'lil toj: ju' nok toj kywitz!
- 37** ;Tzul q'oj kyi'ju' kyxjal te q'oj: che lu'lul tu'n xob'el! ;Tzul q'oj kyi'ju' kychej ex kykarwaj! ;Tzul q'oj kyi'ju' xjal te q'oj chjo'nqe' tu'n: che okyel naku'j qya! ;Tzul q'oj kyi'ju' kyk'uwen: che b'ajxku' alq'a'nj!
- 38** ;Tzul q'oj kyi'ju' nin a' toj: che'xku' tzqij! Qu'n twi' witzleb'il taq'wixi'xte' nintnam B'ab'ilon, tu'ntzu'n xkub'a' xitj ttab'l.
- 39** Qu'mtzun kb'ajel kyb'inha'n twix' k'ul ex xo'j kyja toj B'ab'ilon, ex che najal toj k'ul pich' toj. Layx che najan jumajtl xjal yajxi'tl toj.
- 40** Kjel kse'nqe' tnam Sodom ex Komor, exqe' nimaqtnam nqaku' kyk'etz, tej kykub' xitj. Mix-a'lo'tl knajal toj, tk'i'xpe'wt naq jte' q'ij. Ayine' Dyos Manb'aj nchin yolin.
- 41** Ntb'inha'ntib' jun nintnam nimpumal tzmajx toju' tx'otx' te tb'a'nq'ob'kya'j kyuk'i'l txqan nimaqkawil, tu'n kytzaj q'ojil
- 42** Q'i'nile kysmaj ex kych'ut; mya'lqe', mixti'x nlaq kyk'u'j, iky toj kywi'ju' ajkyxch'in kse'n tq'ojq'ojil ninnjab', ex kyi'j chej nche b'eta'. B'inha'ntl kyten tu'n kyq'ojin ti'j B'ab'ilon.
- 43** Atzu'n nimaqkawil aj B'ab'ilon, majx kub' sq'anax tej tb'inteju' tqanil lu, inxi'x b'aj tu'n b'is ex k'ixk'oj kse'n qya ajtitz'ji tal.
- 44** Naq myanim ajntzaje' kse'n b'alun netz kyoj k'ul ttzi nin a' Jordan, nxi'tzuntz jata' k'ik'leb' cha'x, ex knb'inha'ye' tu'n kyb'aj oqju' aj B'ab'ilon, ex knb'inha'ye' tu'n tkawinju' kjawil nsk'o'ne'. ¿Alkye kpomel kse'nwe'? ¿Alkye jun k'ik'lel kb'antel tq'ojin wuk'i'le'?
- 45** Kyb'intze' nxime' matxi' b'ajnk'et kyi'j aj B'ab'ilon, ayine' Dyos Manb'aj,aju' aq'untl matxi' b'antten wu'ne' ti'j kytnanam kaldey: Okpe' che b'ajex q'i'n qpoj tman rit b'o'sqe', ex che b'ajel xitu'n b'us.
- 46** Okxi'x q'ajtel B'ab'ilon ajtkub'ti'j, majx kyokchel tx'otx', ex kb'injtzel tq'ojq'ojel kywi' xjal kyoju' txqantl nimaqtnam ajkyxch'in, chi Dyos.

Jer 51

Tkub'lenxitj nintnam B'ab'ilon

- 1** Intma'n Qman Dyos kjalul: Ktzajel nq'o'ne' jun kyq'iq' xitul ti'j B'ab'ilon ex kyi'j kaldey.
- 2** Knb'inha'ye' tu'n kysenjtz aj B'ab'ilon kyu'n kyajq'oj kse'n nxq'iq'et triy toj kyq'iq', knb'inha'ye' tu'n tkyaju' kytx'otx' mixti'tl najalte. Ajtpon q'ij tu'n t-xitunjtz, k'okyel q'oj ti'j te tkyaqil plaj.

³¡Kyb'inchanx kyten kysmaje' smajil! ¡kyq'onke' kyktone' k'uxb'il! ¡Lalun laqkyk'u'je' kyi'j ku'xun aj B'ab'ilon; majx che kyb'yonqeku'ye' kyxjal te q'oj tejumajx!

⁴Che kjel woqonje xjal kyoju' b'e toj tkyaqil kytx'otx' kaldey,

⁵b'a'nqa mache b'inchan il aj Israel ex aj Juda nwitz'e' ex machmet kyil toju' tx'otx', min xekyaj nkolb'e'nwe', ayine' Dyos Manb'aj xjan nimwipumale', nche ajb'en aj Israel weye' nim.

⁶¡Kukyoqe' ti'jxi' B'ab'ilon! ¡Che kyklom kyib'ju' kb'antel kyoq!. ¡Lalun che kyimkye' tu'n tpaj tilju' tnam! Matxi' pon kmuj tu'n tok tu'me'l t-xel wu'ne', ex oknq'a'ye' te tojx til.

⁷Juntoq k'wab'l q'anpwaq te' B'ab'ilon toj nq'ob'e' intoq che tx'ojti kykyaqil xjal tu'n. Intoq che k'wan nimaqtnam ti'ju' b'in lu ex intoq naj kynab'l.

⁸Naqtzun myanim xkutz'aq B'ab'ilon majx makub'uchj. ¡Che oq'e' ti'j! Kyiq'intze' q'a'nb'ilte tk'ixb'len qama q'anet.

⁹Matz'ok qq'ana'ne' B'ab'ilon, extzun mixti'x xq'anet. ¡Le'ku'j! Qo'qe' anj tojilex ttanam junjun, mana' kub'tz'e'ysa'nte' twitz kuwxix', majx majaw sutq'i'n toj kyq'iq'.

¹⁰Makanb'etju' qoklen tu'n Qman Dyos. Wiqe'xe', qo'qe'ye' q'malteju' xtb'incha Qman Dyos kyeju' te'qe' Syon.

¹¹Tajb'il Qman Dyos tu'n tkub' t-xitu'n B'ab'ilon, ex matxi' kub' tq'o'n xim lu toj kyanmi nimaqkawil aj Medya. A tu'me'l t-xel ja'lu tu'n Dyos tu'n tpaju' b'inchanjtz ti'ju' tja te k'u'lb'il. ¡Kyb'inchanx kytene' talsmaj! ¡Kytzyunqeme' kolb'il!

¹²¡Kyq'onxe' techlal tu'n tok q'oj kyi'ju' nimaqtapi ti'j B'ab'ilon! ¡Kyq'onke' onilkyeju' xq'uqil! ¡Kyq'onqe'ke' ka'yil! ¡Kychq'onqe'xe' nenul ti'j! Qu'n tb'incha Qman Dyos ttenju' t-xim ex matb'incha kyi'ju' najlqe' B'ab'ilon.

¹³Aya B'ab'ilon, atiya kyxol nimaq a' ex nim tq'inumala ati, ¡Matxi' q'naxa tu'n tb'aja, mixti'tl tu'n ttena ja'lo!

¹⁴Matxi' tziya Qman Dyos nimtipumal tchwinqlala: ¡Kche nchma'ye' txqan tajq'oja, kse'n txqan xt'ikt'u'l, ex che tzalajel ajtkub'ti'ja kyu'n!.

B'itz ajwalb'ilte Qman Dyos

(Jer 10.12-16)

¹⁵Tb'incha Qman Dyos tx'otx' tu'n tipumal, kub' tkuwsa'n tx'otx' tu'n tnab'l, ximan tej t-xitlik'u'n kya'j.

¹⁶Inxi'x tinun a' twitz kya'j tu'n, njawtz muj tu'n tzmax ttxa'nxi' tx'otx', nche qoptz'aj q'anqyaq tu'n toj jb'al ex netztiq'i'n kyq'iq' jak'u'na' tu'n.

¹⁷Mixti'xkye xjal kynab'l kykyaqil ex xnakqe'. Nnel kych'ixawju' b'inchal witzleb': qu'n naq tilb'ilalqe' kyb'inchb'aj ex kyimniqe',

¹⁸naq ti'xti'qe' mixti'x kyajb'en, ch'ixb'ilx, che b'elt-xitu'n Qman Dyos ajkyok toj xjel.

¹⁹¡Kxa' kse'nte Qman Dyos ja ajb'ena' Jakob', b'inchalte tkyaqilju' ati! Ejaw t-sk'o'n aj Israel te teku'. A tb'iju' Qman Dyos nimitipumal.

Ajb'en B'ab'ilon te tz'e'ysb'il witzb'aj tu'n Dyos

²⁰¡B'ab'ilon, ikju'ya toj nq'ob'e' kse'n pojil, aya nq'obj'ile'! Tu'nela nche b'aja' nb'uchi'ne' nimaqtnam ex nche b'ajnxitu'ne' kawb'il.

²¹tu'nela nche b'aja' ntoqi'ne' chej ex chejil, e'karwaj exqe' q'elkye.

²²tu'nela nche b'aj ntoqi'ne' ichan ex qya, e'tijwnaq ex ku'xun, q'a ex txin

²³tu'nela nche b'aj ntoqi'ne' k'ik'lel ex rit, aq'unal ex wakx, kawil ex onil nim kyoklen.

Tz'e'ysb'il twitz B'ab'ilon

²⁴Kywitzku'tzune' ja'lo knq'a'ye' tu'me'l t-xel te B'ab'ilon ex kye kaldey tojx kyil, tu'nju' myab'a'n kyb'inha ti'j Syon. Ayine' Dyos Manb'aj nchin yolin.

²⁵Nchin q'ojine' ti'ja, witz xitul, nt-xitu'na tkyaqilju' tx'otx'. Ayine' Dyos Manb'aj nchin yolin. K'aq'pomel nq'ob'e' tz'e'ysalte twitza, ktzajel ntoli'na kywitz pik ex k'okyela kse'n jun witz tz'e'ynitl.

²⁶Mixti'xtl jun ab'j kjel ajtkyaj xitja tu'nwt tajb'en tu'n kyjaw b'inchet ja. kjela jun chq'ajlaj tejumajx. Ayine' Dyos Manb'aj nchin yolin.

²⁷¡Kyq'onxe' techlal tu'n tok q'oj toju' tnam! ¡Kyq'ajtzanxe' chun ex kyb'incham kytenju' nimaqtnam tu'n kyq'ojin ti'j B'ab'ilon! ¡Kyiq'inqe'tze' nimaqtnam toj Ararat kyi'j, toj Mini ex toj Askyenas! ¡Kyq'onke' jun nejenel tu'n kytzaj tiq'i'n xjal q'ojil! ¡Kukytzaj lq'e txqan xjal te q'oj kyi'j kyu'ne' naku'j xt'ikt'u'l nche tx'u'jin!

²⁸Kyb'inchame' kyten nimaqtnam tu'n kyok tzaqpaj ti'j; kyb'inchame' kyten nimaqkawil aj Medya, exqe' kykawil ex nimaq kyoklen toj kawb'il ex toj tkyaqilju' tx'otx' tjaq' kykawb'il.

²⁹Majaw lu'lunju' tx'otx' ex nyokchi, qu'n ma japun t-xim Qman Dyos tu'n tkyaju' B'ab'ilon te jun chq'ajlaj xob'ajilx.

³⁰Min xe q'ojintlju' xjal aj B'ab'ilon te q'oj, mache kyejten kyoju' kyja kuwsa'n, mab'aj kyipumal, expe' mache ok naku'j qya. Macheb'aj kub'tzyu'n nimaqtnam ex macheb'aj tz'e'ysa'n kyja.

³¹Inxi'x che ojqlan sanjelal q'malte tqanil te nimaqkawil aj B'ab'ilon qama kub'ti'ju' ttanam tejumajx.

32Mache kub'ten ajq'oj kyoju' b'e nche ik'x toj nin a', macheb'aj kytz'e'ysa'n ja ta'qe' kolol ex matxi' tz'ok xob'el kyij'ju' xjal te q'oj.

33Qu'n intma'n Qman Dyos nimpumal, janche ajb'ena' aj Israel, ikjalu: ¡Ikyte B'ab'ilonju' kse'n toj er nb'aj wab'e'n toj tq'ij triyi'n, ex lwiyxix' kpomel q'ij tu'n tb'uyet twitz awal!, chi Dyos.

34-35 Intma'n Jerusalem, nintnam toj Syon, kjalu: Nnb'aj tq'uchi'ne' Nab'ukodonosor, nimaqkawil aj B'ab'ilon, ex nxitwane', inkyajtq'o'ne' kse'n pik'laq mixti'tl toj. Kse'n jun nin txkup toj ninnjab' nxitb'ilq'u'ne', noj tu'nju' kub' toj twitz wi'je', atzu'n kyejten ex t-xon. ¡Tz'ok tu'me'lt-xeltz te B'ab'ilon tu'n q'oj tb'incha wi'je'! ¡Tz'ok tu'me'l t-xeltz kye kaldey kyu'n xjal ekub' b'yon weye'!, chij.

Yol tziyanjtz kye aj Israel

36Intma'n Qman Dyos kjalu: Knb'incha'ye' tnik'alilti'j teya, k'okyel nq'o'ne' tu'me'l t-xel kyeju' tajq'oja. Majx che kxel ntzqijsa'ne' nin a' ex t-xiklil a' toj B'ab'ilon,

37naq jun ch'uq ttx'anqa'ntl ja kjel, naq kyja xo'j k'okyela'tl, lay b'entl kynajan xjal toj kykyaqilx che xob'el toj ex taq'wixix'.

38Kykyaqil che xch'il kse'nqe' b'alun ex che tzanul kse'nqe' tal b'alun.

39Ajkytz'e'y tu'n kyaq, kxe'l nq'o'ne' kyk'wa' tu'n kytx'o'jti ex tu'n tnaj kynab'l. Che b'eltzuntz tu'n watl tejumajx layx tzaj kynan'kyib' toj. Ayine' Dyos Manb'aj nchin yolin.

40Che kxelwix'i'ntzuntze' toj b'iyb'il, kse'n ajkyxiq'i'n qpoy tman rit, chib' ex rit, chi Dyos.

Tkub'el tz'aq B'ab'ilon

41¡Matxi' kub'ti'ju' nintnam B'ab'ilon, ju' nim tyolinjtz toj tkyaqil twitz tx'otx'! ¡Majx nche b'ajxob'ju' nimaqtnam ajkyka'yinte!

42Matz'okxju' ninnjab' toj B'ab'ilon, makej mulq'aj tjaq' a'.

43Majx xekyaj chq'ajlajixju' nimaqtnam toj, tzqij tx'otx'tl kyejni leb'a'n, mix-a'lo'tl najli toj, mix-a'lo'tl nnik' toj.

44Kb'el ntz'e'ysa'ne' twitzju' dyos B'el toj B'ab'ilon, knb'incha'ye' tu'n tjazt t-xa'nju' xini tb'elq'u'n, ex lay che kub'santl nimaqtnam te. ¡Matx che kub' tz'ajju' nimaqtapi ti'j B'ab'ilon!

45¡Kukyetze' na'tz, ntanam, ex teyile junjun kyklom kyib'e', teju' ntx'u'jile' kuw'!

46Lan che xob'e', lan che b'isune' kyeju' tqanil nq'manjtz toju' tnam. Chukchaqte tqanil kq'manjtzat atl junjun ab'q'i, e'tqanil q'oj toju' tnam ex q'oj kyxol kawil.

47Tzul tq'ijlalil kb'el ntz'e'ysa'ne' kywitz witzleb' toj B'ab'ilon. Tkyaqilju' tnam kb'el me'sset kb'el noj kyu'n kyimni.

48Che tzalajelju' kya'j, tx'otx' ex tkyaqilju' ati aj tkub'ti'ju' B'ab'ilon, ajkyulju' xitulte te tb'a'nq'ob'kya'j. Ayine' Dyos Manb'aj nchin yolin.

49Kb'el tz'aqte' B'ab'ilon kyu'n txqan aj Israel eb'aj kub' kyb'yo'n kyu'n txqan xjal b'ajkub' kyb'yo'n toj tkyaqil tnam, chi Dyos.

Tyol Dyos kye aj Juda ate' B'ab'ilon

50Aye'ye' xeklete' teju' b'yojxjal, kukyoqe' lan che kyajwe'ye', expe' qa te'qe'ye' najchaq, che ximanqe'ye' ti'j Qman Dyos ex kynan'tze' Jerusalen.

51Inkyma'ne': nqo ch'ixwiye' ajqb'inteye' nqo wulinjtze'. Nktxunjtz qwitz'e' tu'n ch'ixb'ajil, qu'n matxi' che b'jo'kxju' najchaq xjal tzmajx toju' najb'il xjan.

52Atzunte Qman Dyos ntma'n: Tzul q'ij kb'el ntz'e'ysa'ne' kywitzju' witzleb' toj B'ab'ilon, ex che oq'elju' k'ixb'nique' toj tkyaqil ttx'otx' B'ab'ilon.

53B'a'nqa majaw kylaq'b'a'n kyib' aj B'ab'ilon twitz kya'j tu'n tkub' kyq'o'n kyja kuwsa'n tzmajx jawl, ex che kxel nchq'o'ne' kyajq'oj xitulkye tzmajx na'tz. Ayine' Dyos Manb'aj nchin yolin, chi Dyos.

Tkub' xitj B'ab'ilon

54Q'ojq'ojqe' xjal nche xch'in tu'n k'ixk'oj tzmajx B'ab'ilon, nul jun tq'ojq'ojil tzmajx toj kyt'otx' kaldey.

55Ate Qman Dyos nxitunte B'ab'ilon ex ma npon b'aj kyxch'in. Ikyqe' ajq'ojju' kse'n ttolob' ninnjab' njumin, che ul ti'j kse'n jun q'anqyaq.

56Mache ul xitulte B'ab'ilon; matxi' che tzyetju' kyxjal q'ojil kyu'n ex mache b'ajkytoqi'n kysmaj. Qu'n intq'o'nte Qman Dyos tz'e'ysb'il kywitz xjal kse'nxu' kyil.

57Intma'n Nimaqkawil, ju' Qman Dyos nimitipumal, kjalu: Che b'elntx'ujsa'ne' kynejel aj B'ab'ilon, e' kyajab'lil ex kykawil, exqe' nim kyoklen toj kykawb'il ex e'kyxjal te q'oj, che b'eltzuntz tu'n wal tejumajx layx tzaj kynan'kyib'.

58Nxinma'ne' ayine' Dyos Manb'aj: Majx che b'elxitu'n nimaqtapi ti'j B'ab'ilon tejumajx, ex che b'eltz'e'ysa'n tjpel nimaqqe', naq te twa q'aq' soka' eb'aj sikti nimaqtnam ti'j, chi Dyos.

Xiq'i'n tpakb'ab'l Jeremiy tzmajx B'ab'ilon

59Xitq'o'n Jeremiy t-sanjelal Dyos jun oqxenj ti'j Serayiy tk'wal Neriy ex tchman Maaseyiy, toj tkyaji'n ab'q'i nkawin Sedekyiy, nimaqkawil toj Juda. Xi' Serayiy tuk'il nimaqkawil Sedekyiy tej txi' B'ab'ilon, atoj b'inchalte tten tkuxb'il nimaqkawil.

⁶⁰Tz'ib'a'ntltoq tqanil tu'n Jeremiy toj jun u'j ti'j tkyaqilju' xitb'il atitoq tu'n tul ti'j B'ab'ilon, tkyaqil ja'lu tz'ib'a'n toju' u'j,

⁶¹ex xitma'n te Serayiy kjalu: Ajtpona B'ab'ilon, lan tzik'tna'l tu'na tu'n tjaw t-
xch'i'na tkyaqilju' tqanil lu.

⁶²Kxel tma'ntzuntza: Nman Dyos, oje tmaya qa kb'el t-xitu'na najb'il lu, ex mix-
a'lo'tl knajal tzalu, lay che najantl xjal ex alu'mj toj, qu'n kjel tq'o'na te jun
chq'ajlaj tejumajx, chiku'ya.

⁶³Ex ajtb'aj t-xch'i'na u'j lu, xmonka ti'j jun ab'j ex xonxa toju' nin a' Ewprate,

⁶⁴ex q'manxa: Iktzu'n kxela' mulq'aju' B'ab'ilon, ex lay jawe'tl toju' xitb'il ktzajel
tchq'o'n Qman Dyos tib'aj, chiku'ya, chi Jeremiy xitma'n. Atzu' nche pon b'aja'
tyol Jeremiy tzalu.

Jer 52

Tkawin Sedekiyiy

(2 R 24.18-20; 2 Cr 36.11-16)

¹Tetoq junaq jun (21) ab'q'i Sedekiyiy ttzyet tkawin, ex junlajoj (11) ab'q'i kawin
Jerusalen. Amutal tb'iju' ttxu, tmyal Jeremiy ex aj Lib'na.

²Myab'a'n tb'inchb'aj twitz Qman Dyos, kse'nx tb'inchb'aj Joakyim.

³Qu'mtzun tzaj tq'oj Qman Dyos ti'j Jerusalen ex ti'j Juda, ex eb'je'x t-xla'ja'n
twitz.

Kub'ti'j Jerusalen

(2 R 24.20—25.7; Jer 39.1-7)

Yajxi'tzuntl jawtiq'i'ntib' Sedekiyiy ti'ju' nimaqkawil aj B'ab'ilon.

⁴Toj lajoj tajlal tlajoji'n xjaw te tb'eljoji'n ab'q'i nkawin Sedekiyiy, ulju'
nimaqkawil Nab'ukodonosor kyuk'i'l t-xjal te q'oj ti'j Jerusalen, ex b'aj
kytxoli'nti'j. E'kub'ten tu'me'l ttziju' tnam, ex b'jaw kyb'inha'n kyxwe'lil tu'n
kyq'ojin ti'jile.

⁵Kub' mgo'n ti'ju' nintnam tzmax toj junlajoj (11) ab'q'i nkawin Sedekiyiy.

⁶Tzajxi'x we'yaj toju' nintnam toj b'eljoj tajlal tkyaji'n xjaw teju' ab'q'i lu, ex
mixti'tltoq titi' tu'n t-xikywan xjal.

⁷Kyb'inchatzun jun kyb'e kyoju' nimaqtapi ti'ju' nintnam, b'a'nqa txoli'ntoqti'j
kyu'n kaldey, ex oq nimaqkawil kyuk'i'l t-xjal te q'oj toj qonik'an. Xi' e'exa' ttziju'
nintnam kyxol kab'e' nimaqtapi, toj kyb'eyil tawal nimaqkawb'il, exi'tzuntz toju'
tb'eyil b'ya' ttzi nin a' Jordan.

⁸Aye'tzu'n xjal te q'oj kaldey exi' knolteti'j nimaqkawil Sedekiyiy, ex kub'ti'j kyu'n
kyoj plan tx'otx' te Jeriko. Kyej kolb'e'n kyu'n kykyaqilju' t-xjal te q'oj ex b'ajx
kypa'n kyib'.

⁹Tzyetju' nimaqkawil kyu'n kaldey ex xikyiq'i'n twitz nimaqkawil aj B'ab'ilon atitoq Rib'la, toj kytx'otx' aj Amat. Atzuntzu' tmaya' Nab'ukodonosor tz'e'ysb'il twitz Sedekiy, y,

¹⁰ex twitzku' tchaq'a' tu'n kyel tx'e'mu' kywi' tk'wal ex kywi' kykyaqil nimaqxjal aj Juda.

¹¹Tchaq'tzuntz tu'n kyb'je'tzq'i'n twitz Sedekiy, ex tu'n tokq'o'n taq'e'l xpatx'k'uxb'il tu'n txiq'i'n B'ab'ilon, atzuntzu' okxa' jpu'n tzmax tkyim.

Tkub' xitu'n ja te k'u'lb'il

(2 R 25.8-21; 2 Cr 36.17-21; Jer 39.8-10)

¹²Toj lajoj tajlaj tjwe'yi'n xjaw te b'eljlajoj ab'q'i nkawin Nab'ukodonosor, nimaqkawil aj B'ab'ilon, ul Neb'usaradan toj Jerusalem, nim toklen ex chaq'ul kye xq'uqil ti'n nimaqkawil,

¹³ex oktq'o'n kyq'aq'al tja Dyos, tja nimaqkawb'il ex kykyaqilju' ja toju' nintnam, aye'xi'xpe' kyja kykyaqil nimaqxjal toj kawb'il toju',

¹⁴aye'tzu'n xjal te q'oj kaldey lepchqe'ktoq ti'j b'ajkub' kyxitu'n nimaqtapi ti'jile Jerusalem.

¹⁵Eb'je'xtzun tiq'i'n Neb'usaradan ju' xjal ate'xtoq toju' nintnam exqe' ojetog kyaq'kyib' tuk'i'l nimaqkawil aj B'ab'ilon, exu' jte'tl b'inchal chukchaq aq'untl, eb'ajx tiq'i'n B'ab'ilon.

¹⁶Naq jte'tl kyxolju' prowqe'xi'x e'kyaj tq'o'n tu'n kyaq'unanteju' tx'otx' ex tqan ub'a.

¹⁷B'aj kytxiju' kaldey txqan ti'xti' q'ank'uxb'ilqe' ate'toq toju' tja Dyos: e'tqan, nin tkb'el a' exqe' tq'uqlil, ex b'ajx kyi'q'i'n tkyaqil q'ank'uxb'il B'ab'ilon.

¹⁸Ex b'ajx kyi'q'i'n jotb'il tza'j, e'jotb'il, eb'inchb'il kytxa'n kantil, e'nimaqlaq, e'pak' ex tkyaqil nche ajb'en toj k'u'lb'il q'ank'uxb'ilqe'.

¹⁹Ex eb'ajx tiq'i'n chaq'ul kye xq'uqil tkyaqil ti'xti' q'anpwaq ex saqpuaq: e'tkb'el a', e'ti'j q'ob'aj, e'nimaqlaq, e'jotb'il tza'j, e'kyb'el kantil, e'pak' ex b'as tkb'el oyaj b'in.

²⁰Aye'tzu'n kab'e' tqan, aju' nin tkb'el a' kyuk'i'lju' kab'lajoj (12) tman wakx q'ank'uxb'ilqe' qonte exqe' tq'uqlil tchaq' nimaqkawil Salomon tu'n kyb'inchet teju' tja Dyos, mixb'enta' t-ximet talal.

²¹Te wajxaq metr tk'ich'intl twe' junjun tqan, atzun jwe' metr tk'i' nik'jan ttole; jultoq kyoj, ex wuq sentimetro tpimalju' q'ank'uxb'il ti'j.

²²Teyile junjun tqan atitoq jun tilb'ilal q'ank'uxb'il tojx twi'xi', te kab'e' metr tk'ich'i'ntl twe', atitoq jun kutxb'il ti'jile q'ank'uxb'ilile, wiqo'n kranadiy ti'j. Junileqe'toqju' kab'e' tqan.

²³Jo'naq kranadiy toktoq ti'jile junjun tilb'ila, kyajnaq qaqlajojtzu'n q'ancharltoq.

Aye' aj Juda eb'je'xq'i'n

²⁴Ex e'ttzuy chaq'ul kye xq'uqil, Serayiy kynejel pale, ex Sponiy lepchix toklen ti'j kyxol pale, exqe' oxe' xq'uqil ttzi tja Dyos.

²⁵E'ttzuyju' nejenel ntoq chaq'un kye xjal te q'oj, e'wuq ichan ajb'el teku' nimaqkawil ate'toq toju' nintnam, exju' nim toklen ntoq xnaq'tzankye xjal te q'ojil, ex oxnaq (60) xjal ate'toq toju' nintnam.

²⁶⁻²⁷Eb'ajx tiq'i'n Neb'usaradan kykyaqil twitz nimaqkawil aj B'ab'ilon, atitoq Rib'la, toj kyt'otx' aj Amat. Ex ttchaq' nimaqkawil aj B'ab'ilon atzu' tu'n kykub'yet. Ikytzu'n eb'je'xq'i'n aj Juda toju' kyt'otx'.

²⁸A kyajlal xjal ja'lu eb'je'x tiq'i'n Nab'ukodonosor toju' kyt'otx': eb'je'x tiq'i'n wuq'al junlajnaq oxe' (3,023) xjal aj Juda toj twuqi'n ab'q'i ntoq kawin;

²⁹atzun kab'k'al junaq kab'lajoj (832) aj Jerusalen b'je'x tiq'i'n toj twajxaqi'n ab'q'i nkawin;

³⁰atzun junk'al wuqlajnaq jwe' (745) aj Juda extiq'i'n Neb'usaradan toj junaq oxe' (23) ab'q'i nkawin, japuntzun kyajlaltz toj junlajk'al lajnaq (4,600) xjal eb'je'xq'i'n.

Tzaqpet Joakyin ex tk'am toklen toj B'ab'ilon

(2 R 25.27-30)

³¹Tojtzun junaq jwe' (25) tajlal tkab'lajoji'n xjaw te junaq wuqlajoj (37) ab'q'i texlen q'i'n nimaqkawil Joakyin toj Juda, tzyet tkawin nimaqkawil Eb'il-merodak toj B'ab'ilon, majx b'a'n xjal oka' te Joakyin ex etztiq'i'n toj kars,

³²b'a'n tb'inchate ex xitq'o'n toklen kyb'aju' txqantl nimaqkawil ate'toq tuk'i'l B'ab'ilon.

³³Ikytzu'n b'enta' tel tiq'i'n Joakyin t-xb'alun ntoq ajb'en tu'n toj kars, ex wan tk'etzju' nimaqkawil toju' jni'tl tchwinqlal.

³⁴Expe' tk'am Joakyin jun pwaq toj tkyaqilju' jni'tl tchwinqlal, tzmax tkyim, teju' nimaqkawil toj B'ab'ilon.

Lm

Lm 1

TNEJEL OQ'E'N (1.1-22)

- ¹¡Tjunalju' nintnam xkyajten, aj nimtoq xjal toj!
 ¡Matz'okju' tnejel nintnam kyxol tnam naku'j qya kyimni tchmil!
 ¡Jtz'o'nkju' t-xu'jil nimaqkawil kyoj kawb'il ti'j kuw aq'untl!
- ²Inxi'x kub' oq' toj qonik'an; inxi'x b'ilj ta'l twitz kykab'il plaj. Mix-a'lo'x jun nq'uqb'ante tk'u'j kyxol kykyaqilju' tajpaj. Kykyaqilju' tamiw xekub' sb'unte; ex mache ok te tajq'oj.
- ³Ti'jxi'tlju' k'ixk'oj ex kuw aq'untl, nyajti Juda ja'lo toju' txi'wb'il. Aju' ntoq kawin kyxol tnam ojtxi', atzu'n ja'lo mixti' ojab'l te. Makub'ti'j kyu'nju' ljoltoq toj tq'ij ex b'aj kytxoli'nti'j tu'n mitzaqpaja'.
- ⁴¡B'isb'ajilx kyoju' tb'eyil Syon! ¡Mix-a'lo'x jun tu'n tul toju' ninq'ij! Kyajni leb'anju' tjpel nintnam, nche oq'ju' pale, Inche b'isunju' txin atzu'n Jerusalem toj k'ixk'oj nnik'a'.
- ⁵Aye' tajq'oj nche kawin tib'aj ex xi'kyjaw q'inumax. Matzaj tq'o'n Dyos tz'e'ysb'il kywitz tu'n tpaju' nim txqan kyil. Mache b'ajxq'i'n kyk'wal toj juntl tx'otx' mache'x q'i'n kyu'n kyajq'oj.
- ⁶Mab'ajkub'naj tkyaqil ju' tilb'ilal Syon tb'anil; naku'j msatqe' kynejel, inik'tjoyli kywa kyu'n; jk'u'n kyqan ljo'n kyb'e nejlqe' kywitzju' ub'alkye.
- ⁷Intzaj tna'n Jerusalem tq'ijl'alil ojtxi', tej tkyejten tjunal ex toj b'is; ntzaj tna'n tkyaqilju' tq'inumal atitoq kyoju' tq'ijl'alil ojtxi'; ntzaj tna'n tej tkub'ti'j tu'n tajq'oj ex mix-a'lo'x ul onilte, e'xmaysin tajq'oj ti'j tej tkub'ti'j kyu'n.
- ⁸Nimxi'x til Jerusalem xkub' tb'incha'n majx matz'el ik'o'n tu'n tpaj. Matxi' tz'elkyik'o'nju' ntoq che niman te, qu'n matz'ok kyka'yi'n sel tch'ixaw. Tu'ntzun tpaju' nnoq'a', ex matxi tmiltz'u'n twitz tu'n tch'ixaw.
- ⁹Tz'ilju' t-xb'alun tu'n taq'wixil; min ximan ti'ju' tzul tz'aq tib'aj. Mixti' t'nab'en tej tkub' tz'aq; mix-a'lo'x jun q'uq'b'alte tk'u'j. ¡Nman Dyos, ka'yintza nk'ixk'oje exju' tninb'iltib' wajq'oje!
- ¹⁰Matxi' che kub'tetza'n ajq'oj q'inumal toj Jerusalem. E'til nintnamju' k'lul witzleb' tej kyokx tzaqpaj toju' ja xjan, ¡aye' xjal tmaya, Nman Dyos, tu'n miche okxa' toju' ja te b'uyjtib'il!
- ¹¹Kykyaqilju' najlqe' toj nche oq', nche elb'aj ti'j kywa; xikyq'o'n kyq'inumal tetxel kywa tu'n txkye kyanmi. ¡Ka'yintza, Nman Dyos, matx chin b'o'lje'!
 ¡Ka'yintzpe'ya matxi'xi'x chin kub'me'ssa'ne'! chij.

¹²¡Aye'tzunkye' nche b'ete' toju' b'e, che tenku' jun kmuje' ximalte qa ati juntl nik' ti'j kse'nwe', nxi'x chin kub' yajtiye' tu'n! ¡Matzaj tq'o'n Qman Dyos k'ixk'oj lu wi'je' tej saj ttx'u'jil!

¹³Matzajtq'on Qman Dyos jun q'aq' tzmajx toj kya'j majx xe tz'e'y nb'aqile' tu'n; makub' tq'o'n jun xpatxab' toj nb'eye majx sanjtlwi'je' tu'n wi'jxi'ye'; majx xin kyej tleb'a'ne', toju' yajb'il atl junjun kmuj.

¹⁴Matxi' che til Qam Dyos wile', machin kub' t-xwaku'ne' toj, alqe' wib'aje' kse'n iqb'il ti'j tqul wakx ¡majx nchin kub' numje' kyjaq'! Ma chinx tq'one' Qman Dyos toj kyq'ob' xjal layx tzik'xtl wu'ne' ja'lo.

¹⁵Najchaq xe'xa' tlaq'b'a'n Qman Dyos xjal kuw che q'ojin intoq chin kyklo'ne'. Mache tzaj tchq'o'n xjal te q'oj wi'je, tu'n kykub' kyb'yo'n nxjale' kuwxix che q'ojin. ¡Matxi' kub' tpch'u'n Qman Dyos Juda ju' tmyal kse'n nkub' pch'u'n ub'a tu'n tel b'in ti'j!

¹⁶Inxi'x chin oq'e' tu'n tpaj ja'lu. Inxi'x el qojl ta'l nwitze', mix-a'lo'x jun q'uqb'alte nk'u'je', mix-a'lo'x jun tu'n tul kuwsalte nk'u'je'. Mache kyejten nk'wale' toj xitb'il, tu'n tpaj kuwqe'xi'xju' qajq'oje ex maqo kub'e' kyu'n.

¹⁷Nxitjqo'n Syon tq'ob' nxi'x kub'san kse'n jun qya kyimni tchmil, ex mix-a'lo'x nq'uqb'ante tk'u'j. Matxi' tchaq' Qman Dyos tu'n toktxoli'n ti'j Jakob' kyu'n tajq'oj; matxi' tz'ok Jerusalem kye naku'j tz'is ex tz'il.

¹⁸B'a'nte' xtb'inchá Qman Dyos, qu'n machin okmiltz'uje' kyi'ju' tchaq'b'il. ¡Chin kyb'intze', kykyaqile' tnam; kyka'yinkyé' nk'ixk'oje! ¡K'lo'nqe' nkuxune' ex nqpoje xeb'ajxq'i'n toj juntl tnam!

¹⁹Matxi' nqani'ne' o'nb'il kyeju' wajpaje', aye'tzunkye xi' xe okmiltz'uja' wi'je. Mache kyimu' npaleye' exqe' ntijwnaqe' toju' nintnam: ¡intoq che joylaj ti'j kywa tu'n t-xkye ch'i'n kyanmi!

²⁰¡Nman Dyos, ka'yintzju'ya nb'ise'! ¡Inxi'x julky'aj toj nk'u'je'! Qtanun wanmiye' tu'n k'ixk'oj ajtkub' nxima'ne' nb'inchb'ene' toj pi'sal. Toj b'e nche b'yonjtza' nk'wale', ex ati kamik tzalu toju' tnam.

²¹Inkyb'i'nkye xjal nchin oq'e', ex mix-a'lo'x jun nq'uqb'qnte nk'u'je'. kykyaqil wajq'oje ojtzqilte titi' xb'ajweye', ex nche tzalaj tu'n xtb'inchaya weye' iku'. ¡B'inchama tu'n tjapunju' tq'ijlalil q'mantl tu'na, ex tu'n tik' kyi'j kse'nwe' nchinik'a'!

²²Japunxwitju' kyil twitza tkyaqilju' xkyb'inchá; b'inchama kye tu'n tpaj kyil kse'nxju' xtb'inchaya weye', qu'n inxi'x chin oq'e' nim; ¡Matx kub'aj wanmiye'!

Lm 2

TKAB' OQ'E'N (2.1-22)

- ¹¡Nimxi'xte' ttx'u'jil Qman Dyos, majx xkub' qyupe' tb'anil Syon tu'n! Matz'el t-xitu'n tilb'il Israel tb'anilxi'x, saj t-xon twitz kya'j tzman twitz tx'otx'; miḡpeti' sajtna'ntlju' tkub'el tqan tej saj ttx'u'jil.
- ²Kykyaqilxju' tja Jakob' ḡeb'ajkub' t-xitu'n Qman Dyos; toj jun kmujx saj ttx'u'jil xkub' t-xitu'n tipumal Juda tb'anilxi'x tmyal; Mache kutmessa'n ninkawb'il exqe' nimaq kyoklen kawil majx ḡekub' ch'ixwi tu'n.
- ³Tej ttzaj tx'u'jil, kub' tnajsa'n tkyaqil kyipumal aj Israel. Min taq'tl tq'ob' te ipumalj qeye' tej qokwe'ye' kywitz qajq'oje; ḡtzaj tq'o'n jun q'aq' tib'aj Jakob' nkub' ttz'e'ysa'n tkyaqil matzel yal twitz!
- ⁴Naku'j jun ajq'oju' Qman Dyos, xitqinu'n t-smaj, xitb'inha'n tten tq'ob'; ikxi'x kse'n jun ajq'oj, b'ajkub' t-xitu'nju' tb'anilxi'xtoq; tzaj ttzaqpi'n ttx'u'jil, naku'j q'aq', tib'aju' t-xmuj Syonju' tmyal.
- ⁵Tb'inha Qman Dyos kse'n jun ajq'oj; majx ekub't-xitu'n aj Israel; e'kub' t-xitu'n kykyaqilju' tja nimaqkawb'il, e'kub' t-xitu'n kyja xq'uqil nimaq kywe', makeyē tq'o'n Juda tb'anil tmyal toj b'is ex oq'el.
- ⁶B'iyon toju' tja xjan kse'n jun eleq'; kub' t-xitu'n ja noka' b'uyjtib'il. Tb'inha Qman Dyos tu'n tik'kyna'l ninq'ij exqe' q'ij te ojlab'l toj Syon. E'elt-suchu'n nimaqkawil ex pale tu'n tkyaqil ttx'u'jil.
- ⁷Matz'el tik'o'n Qman Dyos qolb'eb'l te, matz'el tik'o'nju' tja xjan; matxi tq'o'n nimaqtapi kolb'ilte ti'ju' nintnam toj kyq'ob'ju' ajq'oj. ¡Inxi'x jaw tq'ojq'ojel wi'yj toj tja Dyos, kuxi'xtej jun ninq'ij!
- ⁸Kub't-xitu'n Qman Dyos nintapi ti'jile Syon tb'anilxi'x tmyal. B'ajkub' t-xima'n tu'n tkub' t-xitu'n ex min sojlan ti'j, ma japun tu'n. B'is ḡekyaja' tapi ex nimaqtapi tu'n, matxi' che b'aj kub'niq'j.
- ⁹Mixti'tl tjpel nintnam ex mixti'tl jupb'ilte: ḡtoqnique'tl ex pak'a'jqe' twitz tx'otx'! Ati tnimaqkawil exqe' tkawil kyxol witzleb'il; mixti'tlte tkawb'il Dyos kye; ḡmixpeti'tlte yek'b'il mo witzik' tu'n Dyos kyeju' kysanjelal!
- ¹⁰Nche kub' qe tijwnaq twitz tx'otx' mixti'x nche yukchi toju' Syon tb'anil txin, njax kyq'o'n quq toj kywi' ex nok kyq'o'n kyi'j jochon. Tzipli qe'ju' q'poj aj Jerusalen tzmxtzu' twitz tx'otx'.
- ¹¹Mache kub'aj nwitze' tu'n oq'el naku'xi'xtej k'elitz laqj wanmiye'; matxi' chin kub' numje' tu'n tpaj xitjnitl ninkytanam nxjalile', tej ḡe'xnka'yi'ne' neḡ inx che ch'u'n expe' nche kyim tu'n we'yaj kyoj b'e.
- ¹²Intoq xikyma'n k'wal te kytxu kjalu: ḡMixti'tl qwaye' ex qk'wa'ye'! chechij, Nche kub' tz'aqtzuntz naku'j nche kub' b'yo'n kyoj b'e toju' nintnam, toj kyq'ob'u kytxu ne'la' kyxew.

13 ¿Alxwit quk'i'l jaku' tz'oka' nq'o'ne' qa ikyju'ya Jerusalen tb'anilxi'xa? ¿Titi' jun techlal jaku' kub' nq'o'ne' q'uqb'ab'l tk'u'ja, aku'xi'xa tb'anil nintnam Syon? Nimxi'xte' xitb'il ti'ja naku'j ninnjab'; ¿Alxi'xkye kq'analteya?

14 Naqx sb'ub'lqekye' yek'b'il mo witzik' matxi' b'aj kyma'n t-sanjelala teya. Min xkub' kychik'b'a'n tila tu'n tch'exb'etju' tchwinqlala; kyma witzik' mo yek'b'il te sb'ub'l teya, ex mab'ajx toksla'na.

15 Ajt-xika'yi'na kyu'n nche b'et toj b'e nkypoq'cha'n toj kyq'ob' xmayb'il teya; nche xut'in ex nkyukcha'n kywi', inkyma'n ti'ju' tb'anil txin Jerusalen: ¿Ma atzun nintnam ja'lu intoq q'manjtz qa tb'anilxi'x toj tkyaqil twitz tx'otx'? chechij.

16 Kykyaqilju' tajq'oja nche b'ajk'ab'j ti'ja. Nche xut'inxi' ex nkyokcha'n kywitz, nkyma'n kjalu: Majx matxi' kub'olj qu'ne'. Matxi'pe'tzun japun toj tq'ij ja'lo; ima'x qka'yi kse'ntoq kpomela' b'aj! chechij.

17 Majapunte Qman Dyos t-xim, ex ma japunju' tyol. Mixti'x tzajlaq'jtk'u'j tej tkub' t-xitu'nju ojettoq kub' t-xima'n tu'n t-xitet, taq' anb'il tu'n kytze'n ajq'oj ti'ja mache jawtlaq'b'a'n ajq'oj tu'n xekanb'an.

18 ¿Qaninx o'nb'ila te Qman Dyos, aya tb'anil nintnam Syon! ¿Qojexwit ta'l twitza q'ijtl ex qonik'an! ¿Lalunx qjena tu'n toq'a, lalun che ojlanju' twitza!

19 We'ktza qonik'an, xch'ina tkyaqil kmoj; qonku'ya tanmiya twitz Qman Dyos, qojlku'j naku'j a' nb'et; q'onqe'ktz tq'ob'a ex kub'sana te, ex na'n Dyosa kyi'ju' tala, nche kyim kyoj xky'ichb'e toju' tnam tu'n we'yaj.

20 Ximankupe'ya Nman Dyos mix-a'lo'xte jun oje tb'inchaya ikju'. ¿Ma oktzun xe'l kych'yo'n txub'aj kyne'x inx che ch'u'n? ¿Ma atitzun tu'n kykub' b'yo'n pale exqe' sanjelal toju' tjaya xjan?

21 Woqliqe' ku'xun ex tijwnaq kyoju' b'e toj tnam; eb'ajkub' b'yo'n nku'xune ex nqpoje tu'n k'u'xtx'e'nb'il. E'tk'ixb'saya b'a'nxi'x tej ttzaj ttx'u'jila, ¿Mixti'x tzajlaqtk'u'ja tej kykub'tb'iyo'na!

22 Mache tzaj tb'u'yi'na xob'el toj tkyaqil plaj, naku'xi'xtej toj jun ninq'ij xeb'ju'la; mix-a'lo'x jun tzaqpaj toj tq'ob'a tej ttzaj ttx'u'jila, Nman Dyos. E'b'aj kub' kyb'yo'n ajq'oju' e'nch'isa'ye' ex e'nxnaq'tza'ye'.

Lm 3

TOXI'N OQ'E'N (3.1-66)

1 Ayinweju'ye' matxi' tzik'nwitz toju' yajb'il tjaq' tkyaqilju' ttx'u'jil Qman Dyos.

2 Machin iq'injeye' tu'n toj qlolj, machin b'ete' tu'n kyoj b'e qlolj kyoj;

3 atl junjun kmuj ex junjun q'ij, nokmeltz'ujxi'xju' tq'ob' wi'je'.

4 Makub' tijin nchib'jile' ex ntz'umile' tu'n, mache kub' ttoqi'n nb'aqile';

- 5mab'aj kyjpu'n wijileye' tu'n k'ixk'oj ex yajb'il;
- 6machin kub'tq'one' tu'n wanq'ine', toj qlolj kse'nqe' ojtxi' kykyimlen.
- 7Mab'aj tjpu'n wi'jileye', mixti'l welixe'; machin kub'tjtz'one' kyu'n txqan xpatx'k'uxb'il;
- 8maskyep'e n̄ch'ine' tu'n tonin wi'je', kub' tchkyinsa'ntib' weye';
- 9kub'tmq'o'n nb'eye' kyu'n ab'j b'jaw tnk'u'n, jtch'exb'e tu'me'l nb'eye'!
- 10Ikymatxi' tz'oka' weye' kse'n jun b'alun jutzlokx toj k'ul, kse'n jun oso naqx tu'n ttzajlipan wi'je'.
- 11Machian nel ttxalpu'ne' toj nb'eye', machin b'ajtk'ixb'sa'ne', jmatz'ok tq'o'n nim xob'il wi'je'!
- 12jMatxitqinu'n t-smaj ex machin tzajtnik'u'ne'!
- 13Majx ex xopq'iju' wanmiye' tu'n talt-smaj Qman Dyos.
- 14Kykyaqil nxjalile' nche xmayin wi'je'; majx atinqine' twi' kyaq' tkyaqil kmoj.
- 15Nim k'ixk'oj saj tq'o'n Dyos weye'; k'aju' k'wab'j saj tq'o'n weye'.
- 16Mache b'je'tz nq'uchi'ne' nwisteye ti'j ab'j; mab'aj nxtoli'n wib'e' toj quq.
- 17Mixti'tl nak'b'il weye' ja'lo ex matzik'tna'lju' tzalajb'il wu'ne'.
- 18Expe' kub' nxima'ne' qa ojetog tzpetju' q'uq'b'ab'l nk'u'je' ti'j Qman Dyos.
- 19Ntzaj nna'ne' b'is nik'a'ye' tej njunale', toju' k'ixk'oj ex yajb'il nnik'a'ye';
- 20nchin kub' tene' ximal ti'j tkyaqil ja'lu ex majx nkub'aj wipumale'.
- 21Atitzun jun ti'xti' majx ntzaj nna'ne' ex tu'n tokqe nk'u'je' ti'j:
- 22Mixti'te b'ajsb'il teju' tk'u'jlalil Dyos, ex kukx tten t-xtalb'ilju'.
- 23Ak'a'jchaq atl junjun prim; jinxix che japunju' tyol!
- 24Ex inma'ne' toj wanmiye': jAte Qman Dyos tkyaqil weye'; qu'mtzun q'uliwe' nk'u'j ti'j!
- 25B'a'nte Qman Dyos kyeju' q'uqlok kyk'u'j ti'j, kyeju' nche jyon ti'j.
- 26Ate b'a'nju' tu'n qayon ti'ju' to'nb'il Qman Dyos.
- 27A b'a'nju' qama t-xitb'i'n xjal tzak'b'il tzajx toj tku'xumal.
- 28Ati tu'n tkyajtenju' xjal tjunal ex k'otzli ajttzak'unjtz tu'n Qman Dyos;
- 29ati tu'n tkub'tma'tzi'n twitz tx'otx', qu'n jaku' atix q'uq'b'ab'l k'u'jb'aj te;
- 30kxe'l tq'o'n poq'cha' ttx'u'k twitz qa ati xb'ujun te, ex tu'n tb'aj yasu'n b'a'nxi'x.

- 31 Lay qokyaj tleb'a'nte Qman Dyos tejumajx.
- 32 B'a'nqa maqo kub' tyaju'n, inx tzaj q'aq'an tk'u'j, qu'n nimxi'xte tk'u'jlalil.
- 33 Axxi'x min nkub' toj twitz tu'n ttzaj tq'o'n b'is mujqa tu'n toktq'o'n k'ixk'oj kyi'j xjal.
- 34 Qama che kub' wab'e'n jpu'nqe' toj tnam ex mixti'x tlaqb'il kyk'u'jlalil,
- 35 qa min xnimanjtzu' toklen jun xjal twitzku' Qman Dyos,
- 36 qa min xb'inchanjtz tnik'alilti'j toj jun ttxolil kawb'ill, tkyaqil ja'lu ik'o'nqe' tu'n Qman Dyos.
- 37 Qa ati nyolinjtz, mujqa ati xb'aji, aku'te Qman Dyos xq'mante.
- 38 Qama tzaju' b'a'n mujqa taq'wix ate Qman Dyos inq'mante tu'n tzaj.
- 39 Aj il na'te' xjal twitzju' tx'otx' lu ¿Tiqu'ntzun ntx'eqneya'tz tu'n tzak'b'il?
- 40 Qo ximan b'a'nxi'x ti'ju' qkchwinqlal; ex kutanjtz ti'j qanmi te Qman Dyos.
- 41 Qq'onx qanmi ex qo na'n Dyos te Qman Dyos te toj kya'j.
- 42 Maqo' b'inchan ile' ex maqo elpi'se'; ex min xkub' tnajsa'na qile'.
- 43 Mab'aj ttxoli'na qi'je' tu'n ttx'u'jila, ex makub'tljo'na toj qq'ije', ¡mixti'x q'aq'an tk'u'ja tej qkub' tb'iyo'na!
- 44 Okx tewa'ntib'a toj jun muj tu'n mitzaja' tb'i'na qkub'sb'ile'.
- 45 Ikymatxi' qo oka'ju'ye teya kse'n tz'is kywitz kykyaqil xjal.
- 46 Matxi'xi'x qo okye' te kyxmayb'ilju' qajq'oje;
- 47 ¡maqo okye' toj ex nqo ik'e' ja'lo toj xob'il, xpatxab' ex xitb'il!
- 48 Inxi'x che qojli ta'l nwitze' tu'nju' xitb'il saj ti'ju' ntaname'.
- 49 Min nche ojlan nwitze' tu'n woq'b'ene', ex layx qe nk'u'je'
- 50 tzmaji'j ajqtzaj b'i'n tu'n Qman Dyos toj kya'j.
- 51 Nche ch'yon nwitze' ex majx npon ti'j wanmiye', tu'nju' xe ik'a' tmyal ntaname'.
- 52 Ma chintzaj kyub'a'ne' wajq'oje naku'j pich' extzun mixti' wile' kye;
- 53 Inku'x kyq'o'ne' itz'qinx' toj jun xoch ex kub' kyjpu'n ttzi tu'n jun ab'j.
- 54 Majx nxi'mulq'ije' tjaq' a', ex kub' nxima'ne': Matxi'tzun chin b'aje', nchije'.
- 55 Intzaj nna'ne' tb'iya, Nman Dyos tzmajxtzu' t-xe a':
- 56 ina' tzajtb'i'nte'ya tq'ojq'ojel nwi'ye'; lalun tz'elt-suchu'na nkub'sb'ile'.
- 57 Ina' ul lq'eya nk'etze' ajttzaj ntxko'na ex ntzaj tma'na weye': Lalun xob'a.

- ⁵⁸Nman Dyos, inchin tklo'nta toju' yajb'ilweye' ex intklo'na nchwinqlale'.
- ⁵⁹Nman Dyos, intka'yi'na jitz'b'il weye', ;b'inchama tnik'alilti'j weye'!
- ⁶⁰Tojtzqi'nta kyajb'il tu'n nb'o'lje' kyu'n ex tkyaqilju' kyxim b'inha'n wi'je'
- ⁶¹Nman Dyos, b'intzju'ya ajkyok tzaqpaj ex tkyaqilju' kyxim wi'je';
- ⁶²e'txqan kyolju' wajq'oje, tkyaqil kmuj nche yolin myab'a'n wi'je';
- ⁶³;Ka'yintza tkyaqilju' nkyb'inha'n majx intinkye' te kyxmayb'il!
- ⁶⁴Nman Dyos, tz'e'ysanku'ya kywitz, kse'nxju' kyb'inchb'aj,
- ⁶⁵Ch'uxsanku'ya kynab'l, ex q'ontzju'ya taq'wix txko'ntl kyb'aj.
- ⁶⁶Nman Dyos, xla'janqe'ma toj ttx'u'jila, ;najsanqeku'ya twitzu' tx'otx' lu!

Lm 4

TKYAJI'N OQ'E'N (4.1-22)

- ¹;Matxi' kub'sju'kixju' q'anpwaq! ;Min nqoptz'atlju' tb'anil q'anpwaq! ;Jaxja pak'a'jqe'tl tab'jilju' ja xjan kyojile xky'ichb'e!
- ²Aye'kyej aj Syon, kye kyilwi', ikytoq kyoklenju' kse'n q'anpwaq, atzu'n ja'lo nche senjtz kse'n tx'otx' k'wil jun xjalxi' b'inchalkye.
- ³In pena' xikyq'o'n ttxu' xal kyimi'x tu'n kych'u'n kyal, atzunte' ntaname' matxi' tz'ok tx'u'j naku'j pich' ab'estrus tb'i toj chq'ajlaj.
- ⁴Inche k'wajti tal ne'x nok lak'e kyaq' toj kyk'o'n. Nkyqani'n tal k'wal kywa, ex mix-a'lo'x jun nxiq'onte kywa.
- ⁵Aye'kyej inxi'xtoq che wan b'a'nxi'x nej nche woqojla tu'n we'yaj kyoj b'e ja'lo. Aye'kyej xeb'ajch'iy toj q'inumal, inche anq'in toj tkb'el tz'is ja'lo.
- ⁶Nimxi'xte' tilju' ntaname' kyetwitzju' til Sodom, aj mix-a'lo'te q'ojin ti'j tej tkub' xitu'n toj jun kmujx.
- ⁷Saq qexi'xju' t-xjal sk'o'nqe' twitz txun che'w saq qexi'x twitz ta'l mi'xj; kyaqxi'x ka'yin kyxmilal kyetwitz tal ab'j koral; tb'anil ka'yin naku'j ab'j sapiro.
- ⁸Atzu'n ja'lo qxopinxi'x che ka'yin twitz qlolj; mix-a'lo'x jun jaku' tz'el tnik' kye toj b'e. Nnoktzqij kytz'umal ti'j kyb'aqil, ;Matxi' tz'oktzqij naku'j si!
- ⁹Axe b'a'n kse'nqe' xe kyim toj q'oj kyekywitz xe b'aj kyim tu'n we'yaj, qu'n ch'i'naq kykyim tu'n tpaj min xknetl kywa.
- ¹⁰Tu'nku' kyq'ob'ju' txub'aj b'a'nxjalqe' eb'ajku'x kytzq'ajsa'n kyal; ayexju' kyej eb'ajx kychy'o'n tej tkub' xitu'n tanmi ntaname'.

- 11**Elb'aj tq'oj Qman Dyos, ojexi'x q'ojin tu'n ttx'u'jil; oktq'o'n tq'aq'al Syon expe' majx kub't-xitu'n tq'uqlil.
- 12**Mixti'x xikyoksla'n nimaqkawil, intoq che kawin toj tkyaqil twitz tx'otx', qa jaku'toq tz'okxju' ajq'oj, kyoju' ttzi Jerusalen.
- 13**¡Tkyaqil ja'lu tu'n tpaj kyilju' kysanjelal, ex tu'n tpaj kyilju' kypale, tojxpe'ju' nintnam b'aj qojli kychk'elju' mixti' kyil kyu'n!
- 14**Inche takajla ajkyb'et toju' nintnam naku'j mo'xqe'. b'ajniqe' tx'a'j toj chik' mix-a'lo'x jun noktzyunte kyxb'alun.
- 15**Nxi'x jawkyxch'i'n witzleb'il kjalul: ¡che lq'emile', che lq'emile', tz'il qekye' xjal lu, lan che okkytzyu'ne'! Naq nche b'etenje kye'lu b'je'xniqe' oq, lay b'ent kyanq'in tzalu, chechij.
- 16**Twitzku' Qman Dyos xe'xa' slamja', ex min xetzaj tka'yi'ntl. Min exi' oksla'n pale ex min tzaj q'aq'an kyk'u'jlalilju' tijwnaq.
- 17**Intoq che ch'yon qwitze', ex inxtoq qo ka'ylaje', tu'n qtzaj onine', mixti'xte'. Intoq qo ayone' tu'n tul jun tnam ju' layxtoq b'ent tkolon qi'je'.
- 18**Xq'uqi'n qo'ye' kyu'n jamaqo'xa'ye'; layx b'ent qexe' toj b'e. Naq ch'i'ntl to'ka'ye', matxi' qoq'naxe'; ¡matxi' japun toj qq'ije'!
- 19**Ojqelxi'x kyelju' ljolte toj qa'ije' kyekywitz q'anjel twitz kya'j; xla'ja'nqo'ye' kyu'n kyoj k'ul, ¡nkub' kyq'o'n xpatxab' qeye' toj chq'ajlaj!
- 20**Matxiq'i'n sk'o'n tu'n Dyos tojapub'l, jaq'uqla'toq qk'u'j, aj nimaqkawil intoq qma'n ti'j: Tjaq' t-xlekumal qo anq'ila' kyxol tnam, qochij.
- 21**¡Tze'na ex tzalajxa, nintnam Edom; aya nkawina toj tx'otx' Us! ¡Ex kpomelju' k'wab'j k'a teya, ktx'u'jtela b'a'nxi'x tu'n ex ksanajlab'ila!
- 22**Matxi' pon b'aju' tz'e'ysb'il twitza nintnam Syon; lay tz'exq'i'ntla toj juntl tx'otx' tu'n Dyos. Atzunta Edom, kb'el ttz'e'ysa'n twitza, ex che b'eltyek'u'nju' tila.

Lm 5

TJWE'YI'N OQ'E'N (5.1-22)

- 1**Na'ntzju'ya xqo ik'a'ye', Nman Dyos; Qotka'yintza, se'n nqo oka' ik'le'na'ye'.
- 2**Tkyaqilju' qetoqe' matxi' kub'kyetza'n najchaq xjal, kyetl junxi'tl xjalqe' qjaye' ja'lo.
- 3**Mixti'tl qmane', meb'aqo'ye'; matxi' che kyaju' qtxuye' kyimni kychmil.
- 4**¡Axju' qaye' ati tu'n qlq'onteye'; ex axju' qsiye' ati tu'n qchjonteye'!
- 5**Matxi' kub' qo'n jun iqtz ti'j qqule'; inxi'x qo siktiye' ex minqo ojlane' kyu'n.

- ⁶Naqx tu'n tpaj qwaye', nxi'x qo ajb'ene' kye aj Ejipt ex aj Asirya.
- ⁷E'b'inchan ilju' ojtxi' qchmane', ex oje che b'jik', ayo'ltzunqe' nqo chjonte kyb'inchb'aj.
- ⁸Aye'tlju' lq'o'n majin nche kawin qib'aje' ja'lo, ex mix-a'lo'x jun tzaqpilqeye' toj kyq'ob'.
- ⁹Majx oyi'n qchwinqlale' naqx tu'n tjet qwaye'. extzun ate'qe' q'ojil toj chq'ajlaj.
- ¹⁰In q'aq'lix qchib'jile' kse'n chuj te wab'j; tu'n tkyqalju' we'yaj qi'je'.
- ¹¹Eb'ajkub' yaju'n qya exqe' tal txin, toj Syon ex kyoju' nintnam toj Juda.
- ¹²Eb'jaw tunb'a'n kyq'ob'ju' qnejenele', min e'nimanjtzu' tijwnaq.
- ¹³E'okq'o'n ichan atixi'x kyipumal chel; aye'tzu'n ku'xun e'kub' yajti tjaq' si.
- ¹⁴Mixti'qe'tl tijwnaq ttzi nintnam; min nche b'itzantl ku'xun.
- ¹⁵Mixti'tl tzalajb'il toj qanmiye'; toj b'is xpon b'aja' qb'ixa'ne' te tzalajb'il.
- ¹⁶Eltz'aqju' qkorone' toj qwi'ye' ;xpelo ta'qo'ye', ob'inchan ile'!
- ¹⁷T'untpajtzu'n lu soka' tyab' qanmiye'; ex nok muj kyi'j qwitze'.
- ¹⁸Naq tik'lentlte' twitz Syon xkyej; inxi'x che xchun chuꝥ toj.
- ¹⁹Atzunta, Nman Dyos, inkawina kukxju'; ;kukx ttenju'ya toj tq'uq'b'ila!
- ²⁰¿Tiqu'ntzun k'ik'ela' qna'le' tu'na tejumajx? ¿Titiqu'n qokjel tkolb'i'na nimtoj?
- ²¹¡Anjsanma qi'je', Nman Dyos, ex k'anjelqe' qi'j tuk'i'la! ¡B'inchama tu'n qanq'intle' kse'nx nejtl!
- ²²Nimxi'x ttx'u'jila saj qi'je'; majx xqo' eltik'o'na.

Ez

Ez 1

Yek'unjtz tq'uqb'il Dyos

1-3 Ayine' pale Esekyel, tk'wal B'usi, jun q'ij atintoqe' ttziju' nin a' Kyeb'ar, toj B'ab'ilon kyxolju' eb'ajxq'i'n. Minab'ensex jqetu' kya'j, ex wile' Dyos toj jun naku'j witzik'. Toj tjwe'yi'n q'ij tajlal tkyaji'n xjaw teju' junaq lajoj ab'q'i (30), jwe' ab'q'i t-xilen iq'i'n nimaqkawil Joakyin toj juntl tnam. Kub' tq'o'n Qman Dyos tq'ob' toj nwi'ye'.

4 Ex wile' xi'toq ttzaj jun kyq'iq' jb'al toj tb'a'nq'ob'kya'j; inetz q'aq' toj jun nin muj, kse'n xloq'lokya'j, ex ati jun spik'un nxi'x txaqun ti'jile. Ex ntz'iljne jun toj tnky'ajchaqil q'aq' kse'n k'uxb'il nqoptz'aj,

5 ex ate' kyaje' naku'j wnaqqe' toj tnky'ajchaq'il.

6 Teyile junjun ati kyaje' che ka'yin ex kyaje' kyxik';

7 tzinun kyi'ju' kyqan, iky kyxky'equ' kse'n kyxky'eq wakx, ex nche qoptz'aj kse'n q'ank'uxb'il tz'umin.

8-9 Expe' ti'jxi'tlu' kyaje' che ka'yin ex kyajkyaj kyxik', aye' kyaje' naku'j wnaq lu ate' kyq'ob' naku'j kyq'ob' xjal kyoj kyaje' kyplajil kyjaq'ju' kyxik'. Intoq che moje kytxa'nju' kyxik'. Ajkyxib'et min nanjtzkyi'j, nche'x b'et kywitzxi'.

10 A che ka'yin kyaje' ja'lu: aju' kywitzxi' kse'n ka'yin jun ichan; atzu'n toj kyb'anq'ob' kse'n ka'yin jun b'alun; atzu'n toj kynayaj kse'n ka'yin jun tman wakx; atzunju' kytze'lkyi'j kse'n ka'yin jun t'iw.

11 Jawni kyq'o'n kyxik' jawtl. Kab'e' kyxik' nkymujb'ankyib', aye'tzu'n kab'e'tl najb'en te kutxb'ilte kyxmilal.

12 Kykyaqilx intoq che b'et kywitzxi' ex min nanjtzkyi'j. Intoq che'x toju' tu'me'l ja nche'xa' iq'i'n tu'n tipumal Dyos.

13 Ikytoq kyka'yinkju' kse'n ttxalq'aq' nche k'ant, mujqa kse'n tzaj ntilky'aj, nche'x ex nche tzaj kyxol; inxi'xtoq qoptz'aju' q'aq' ex intoq che el xloq'lokya'j ti'j.

14 Intoq che'xju' naku'j wnaqqe' ex ntoq che ultel ojql, naku'j xloq'lokya'jqe'.

15 E'xinka'yi'ne' naku'j xjalqe' lu ex wile' ati jun tul twitz tx'otx' ttxlaj junjun.

16 Junelniqe'ju' kyaje' tul ex tu'nju' b'inchb'enkye, intoq che qoptz'aj kse'n tb'anil ab'j. Naku'j ati juntl tul toj junjun tul.

17 Intoq b'ent kyxi' b'et toj alkyexku' kykyajel plaj, ex min nxikytz'u'n kywitz tojun plajtl.

18 Wile' ate'toq tzuyb'ilkyeju' tul kykyajel ex ate'toq witzb'aj kyi'jile.

- ¹⁹Ajkyxib'etju' naku'j wnaq, ex nche'xb'etju' tul kyuk'i'l, ex ajkyjawju' naku'j wnaq twitz tx'otx', ex nche jawju' tul.
- ²⁰Intoq che'x b'etju' naku'j wnaq janche'x lmu'na' tu'n tipumal Dyos, ex intoq che jawju' tul junx kyuk'i'l, qu'n majxtoq iqi'n kyib'ju' naku'j wnaqqe' kyuk'i'lju' tul.
- ²¹Ajkyjaw yukchiju' naku'j wnaqqe', ex nche jaw yukchiju' tul, ajtzun kywe', ex nche we'ju' tul; ex ajkyjawju' naku'j wnaq twitz tx'otx', ex ntoq che jawju' tul kyuk'i'l, qu'n majxtoq iqi'n kyib'ju' naku'j wnaq kyuk'i'lju' tul.
- ²²Tib'ajtzunju' kywi' atitoq naku'j kya'j, nqoptz'aj naku'j kristal.
- ²³Tjaq'tzunju' naku'j kya'j nxikyslik'u'n kyxik'ju' naku'j wnaq lu tzinun, nkymujb'a'n kyib'. Ktxu'n kyxmilal kyu'n kab'e' kyxik'.
- ²⁴Ex nb'iyee' tq'ojq'ojel kyxik' kse'n nche b'et: kse'n tq'ojq'ojel jun nin a' matxitoq ch'iy, kse'n tq'ojq'ojel twi'ju' Nimpumal, kse'n tq'ojq'ojel jun tnej xjal te q'oj. Ajkywe', nche kub' kyq'o'n kyxik'.
- ²⁵Ex tzaj jun tq'ojq'ojel tib'ajxi' naku'j kyej tib'aj kywi'.
- ²⁶Nka'yiye' jun q'uqb'il kse'n tb'anil ab'j sapiro tb'i tib'ajxi' naku'j kya'j, ex atitoq jun naku'j ichan tib'aju' naku'j q'uq'b'il.
- ²⁷Atzunju' toj tk'alb'il jawtl, wile' nqoptz'aj naku'j k'uxb'il txoli'nkti'j tu'n q'aq', atzu'n k'ub'l wile' jun naku'j q'aq'. Intoq tilky'aj ti'jile
- ²⁸naku'j kse'n qe'nkan ajtyek'u'ntetib' toj muj kse'n ati jb'al. Iktzu'n tyek'u'ya'tib' tajwalil Qman Dyos weye'. Atzunj nka'yinteye', nkub' mejeje' majx nkub' joqeye', nb'itzuntze' jun tq'ojq'ojel wi'yj.

Ez 2

Ttxkonjtz Eseyel tu'n Qman Dyos

Nb'iyee' jun tzaj yolín:

- ¹intoq tma'n: Eseyel, we'ku'ya, chin yolile' teya, chij.
- ²Tetzunj ttzaj yolín weye' toju' tq'ojq'ojel wi'yj, ulju' tipumal Dyos wuk'i'le' ex nkub' we'ye' b'a'nxi'x. Nb'itzuntze' tq'ojq'ojel wi'yj nyolintz weye'
- ³intoq tzaj tma'n weye': aya, ichan, kxe'l nchq'o'ne' kyuk'i'l aj Israel, jun tnam pi's matxi' jaw tiq'intib' wi'je'. Matxi' jawkyiq'i'nkyib' wi'je' kyuk'i'lju' ojtxi' kychman tzmax toju' q'ij ja'lo.
- ⁴Ikyqe'x kyk'walju' pi'sqe' mixjun nok toj kywi'. Kxel nchq'o'na kyxol tu'n txitma'na kye kjalú: Lu ntma'n Qman Dyos, chiku'ya.
- ⁵B'a'ntzun qama txib'i'na kyu'n mujqa min, qu'n pi'sqe' xjal lu, loq'tzun k'elelkynik' qa ati jun nsanjele' kyxol.

⁶Lalun xob'a kye, ichan, ex tu'nju' ktzajel kyma'n teya, b'a'nqa matna'ya qa atiya kyxol txqan ch'ix mujqa najliya kyxol txqan lakran. Lan xob'a teju' kyol ktzajel kyma'n teya ex lalun xob'a' teju' kywitz ktzajel kyek'u'n teya, maskye majx pi'sqe'.

⁷Q'manxteju'ya nyole' kye, qama txi' kyb'i'n mujqa min, qu'n majx pi'sqe'.

⁸B'inku'ya nxinma'ne' teya b'a'nxi'x, ex lalun tz'oka pi's kse'nkye. Jqonx ttziya ex wanxju'ya kxe'l nq'o'ne' teya, chij.

⁹Wiltzune' jun q'ob'aj tzajni wu'mele', tzyu'ntoq jun u'j tu'n tz'ib'a'n twitz tolq'i'n.

¹⁰Atzu'n q'ob'aj xipoqinte nwitze'. Tz'ib'a'n kykab'il plaj: oq'e'n, ex jiq'cha'n te k'ixk'oj tku'x toj.

Ez 3

¹Ex tzaj tma'n weye': Ichán, wanxju'ya u'j tz'ib'a'n lu, ex kuxtxi'ya yolil tuk'i'lju' nintnam aj Israel, chij.

²Xink'ab'u'ne' ntziye' ex tb'inchá tu'n t-xinwanju'ye' u'j tz'ib'a'n twitz.

³Tzaj tma'ntzuntz weye': B'ilq'unxju'ya u'j tz'ib'a'n twitz lu kxe'l nq'o'ne' teya ex nojx tk'u'ja tu'n, chij. Xi'nwane' ex b'ajchi'yix toj ntziye' tu'n naku'j ta'lkab'.

⁴Tzaj tma'ntzuntz weye': Kuxtxi'ya ex q'manxa kye ntaname' aj Israel aju' kxe'l nma'ne'.

⁵Min nxinchq'o'na toj jun tnam inwt yolin toj jun yol junxi'tl mujqa min tojtzqi'na, inxinchq'o'na kyxolju' aj Israel.

⁶Min nxinchq'o'na kyoj nimaqtnam nim txqan kyajlal ex nche yolin yol ch'uǎ, aju' lay tz'el tnik'a ti'j. Expena' qama txi' nchq'o'na kyoju' tnam lu, jaku' txib'i'na kyu'n.

⁷Atzunte' tnam Israel lay taj tu'n txib'i'na tu'n, qu'n minxjun tajb'il tu'n nxitb'i'ne'. Kykyaqil aj Israel pi'sqe'xi'x ex xk'ub' kywi'.

⁸Ex k'okyela kuw ex pi's wu'ne' kse'nkye.

⁹K'okyela kuw wu'ne' kse'n ab'j dyamant, kuwxi'x kywitz txqantl ab'j. Lalun xob'a kye ex lalun sak'puja teju' kywitz kkyek'u', maskye pi'sqe'xi'x, chi Dyos weye'.

¹⁰Ex tzaj tma'n weye': B'inku'ya b'a'nxi'x tkyaqilju' kxe'l nma'ne' teya, ex q'onkja toj twi'ya.

¹¹Kutxi'ya ka'yilkyeju' twnaqila ate'qe' toj juntl tnam, b'a'nqa matxib'i'na kyu'n mujqa min, q'manxa kye: A xtma Qman Dyos ja'lu, chiku'ya, chij.

¹²Njaw q'i'ntzuntze' tu'n tipumal Qman Dyos, ex xinb'i'ne' jun tq'ojq'ojel kuw wi'jxi'ye', kse'n jun kyajnajnab', tej tik'ju' tajwalil Qman Dyos ja ta'toq.

¹³Aju' tq'ojq'ojel tzaj tu'n kyxik'ju' naku'j wnaqqe' ajtik' tiqli t-xik' jun ti'j juntl, exqe' tul ate'k kyij; ikytq'ojq'ojel kse'n jun nin kyajnajab'.

¹⁴Injaw tiq'i'ne' tipumal Dyos atzu', intoq chin b'isune' toj jun tk'ayil tej nxi'ye', tzyu'nqintoq' kuw tu'n tq'ob' Qman Dyos.

¹⁵Npontzuntze' Tel-Ab'ib', ttzi nin a' Kyeb'ar, janajla'qe'toq aj Israel b'ajxni q'i'nqe' toj juntl tnam, ex wuq q'ij nkyajtene' kyuk'i'l, mixti'xtoq nkane toj nwitz'e' titi' kxel nb'incha'ne' ex titi' kxe'l nma'ne'.

Oktq'o'n Dyos Eseyel kse'n jun xq'uqil

(Ez 33.1-9)

¹⁶Tetzunj tb'aju' wuq q'ij, tzaj yolin Qman Dyos weye', ex tma:

¹⁷Aya, ichan, xkub' nq'o'na te xq'uqilteju' tnam Israel. Aj txinma'ne' jun tqanil teya, ati tu'n txitma'na qa ayine' nchin q'mante, tu'ntzun kyb'inte.

¹⁸Qama txinma'ne' jun tqanil tu'n ttz'e'yset twitz jun b'inchal myab'a'n tu'n kamik; qa min xxityolb'e'na b'inchal myab'a'n exqa min xxitma'na te tu'n tkyaj tq'o'nju' tchwinqlal myab'a'n tu'ntzun tanq'intl, kkyimel tu'n tpaju' til, ayintzunwe' kxe'l nqanine' teya tu'nju' tkamik.

¹⁹Qatzun matxitma'na teju' b'inchal myab'a'n, ex min nkyaj tq'o'nju' tchwinqlal myab'a'n, kkyimel tu'n tpajju' til, atzunta kkletela.

²⁰Ex qati jun xjal b'a'n tchwinqlal extzunqa makyej ttzaqpi'nju' tchwinqlal ttxolilti'j ex matxi' b'inchalte myab'a'n, ex makub' nq'o'ne' toj xob'ajil; qatzun min xxitma'na te, kkyimel. Lay tz'okju' b'a'n matxi' tb'incha toj tajlal wu'ne', kkyimel toj til, tib'ajtzunta kjela' nq'o'ne' tkamik.

²¹Qatzun matxitma'na teju' xjal lu tu'n lalun b'inchan il, ex min xxi' b'inchal il, kb'el anq'in, qu'n mana' txitb'i'nju' xxitma'na te, ex ktkla' tib'a, chij.

Kyej menix Eseyel

²²Axtzuntzu' kub'a' tq'o'n Qman Dyos tq'ob' toj nwi'ye', ex tzaj tma'n weye': We'ktza, kutexa toj plan tx'otx', atzuntzu' chin yolila'ye' tuk'i'la, chij.

²³Njawe'ye' ex netze' toj plan tx'otx', atzuntzu' wila'ye' tajwalil Qman Dyos, kse'nxju' ojetoq wile' ttzi nin a' kyeb'er. Inkub' mejeye' kupon nplaje' twitz tx'otx',

²⁴nk'amtzune' tipumal Qman Dyos ex nkub' twab'a'ne' b'a'nxi'x. Tzajtzun yolin Qman Dyos weye' kjalu: kuxtxi'ya ex jpunkxtib'a toj tjaya.

²⁵Ka'ntzpe'ya, kb'el k'lo'na toj aqwil, lay b'ent tetza tu'n ttena tuk'i'lju' tnam.

²⁶Expe' knb'incha'ye' tu'n tokx lak'eju' taq'a tojxi' ttziya ex kjeltena me. Lay b'ent kytzak'et tu'na, maskye jun tnam pi's.

²⁷Qatzun ati nyole' tu'n txinma'ne' teya, kyolil jumajtla wu'ne', kxel tma'ntzuntza kye: Lu ntma'n Qman Dyos, chiku'ya. Aju' tajb'il tu'n tb'inte, kb'el'itb'i, atzu'n min tajb'il, lay kub' tb'i'n. Qu'n jun tnam pi's.

Ez 4

Tma Eseyel tqanil q'oj ti'j Jerusalen

¹Atzunta, ichan, q'intza jun loq', q'onku'ya twitza ex b'inchanku'ya tilb'ilal nintnam Jerusalen twitz.

²Ex txolinqe'ka xjal te q'oj ex aq'unb'il tu'n kyxlik'pun ti'jile, b'incha'nktza jun nintapi ti'jile, ex tx'otx' te xwe'lb'il, tu'ntzun tka'yin kse'n jun nintnam txoli'n ti'j kyu'n ajq'oj.

³Q'intztzuna jun plaj k'uxb'il ex q'onku'ya kyxole' tuk'i'lju' nintnam, nakuxwitloj jun nintapi, ex tenku'ya twitzu' nintnam, naku'xwitloj nq'ojinka ti'j. K'ajb'el ja'lu te jun techlal kye aj Israel.

⁴Atzunta kb'el kxeya toju' plaj te nayaj, ex kjawil tiqa'na tilju' tnam Israel. Ati tu'n tkub' kxeya tib'aju' plaj lu, kxel tiq'i'na til tib'aja

⁵b'eljlajojnaq lajoj (390) q'ij, mujqa jun q'ij tu'n jun ab'q'i til Israel.

⁶Ajtzun tjapun tq'ijlalil lu tu'na, kb'el kxeya tib'aju' plaj te tb'anq'ob' ex kjawix tq'o'na tilju' tkawb'il Juda tib'aja, toj kab'naq (40) q'ij. Jun q'ij tu'n jun ab'q'i il.

⁷K'anjeltzun ti'jtza Jerusalen, txoli'n ti'j kyu'n ajq'oj; kb'el t-xb'iqb'a'na tq'ob'a ex kyolila toj nb'iye' ti'j.

⁸Ka'ntzpe'ya, kb'el nk'lo'na tu'n aqwil, tu'ntzun lalun tximeltz'uja toj jun plaj ex toj jun plajtl tzmax ajtjapunju' tq'ijlalil tu'n tyajtiya.

⁹Q'intza ch'i'n triy, seb'ad, mijo naku'j kalb'ans, mox, chinaq' ex naku'j xma'k; smo'n twitz toj jun k'wil ex b'inchama twaya tu'n. Atzun twaju'ya toju' b'eljlajnaq lajoj (390) q'ij kuçliya toju' plaj te tnayaj.

¹⁰Kwala ti'ju' twaya axchaq kmoju', masch'i'n nik'jan lib'r chaq junjun q'ij,

¹¹ex kxel tk'wa'na a' axchaq kmoju', nik'jan chaq litr junjun q'ij.

¹²Jun muqinju' twaya seb'ad, tzq'ajsa'n tu'n tq'aq'al ttxa xjal, ex kywitz xjal kb'ela' tb'incha'na, chij.

¹³Ex tmatl Qman Dyos: Ikytzu'n tz'il wab'j lu kkywaju' aj Israel kyoju' tnam ja che pomela' nq'o'ne', chij.

¹⁴Xintzaq'we'ne' te: Taya, b'ajxna' txa'ntzyu'nwe' jun ti'xti' tz'il toju' nchwinqlale'; b'ajx txa' nch'yo'nwe' tchib'jil jun txkup njawkyim tu'nxtib', mujqa b'ajni tzaqu'n kyu'n txkup, ex b'ajx txa' nch'o'nwe' chib'j tz'il, nchiye'

¹⁵Tzajtzun tma'n weye': B'a'natzun, ana' tz'ajb'enju' ttxa wakx tu'na tet-xel ttxa xjal, tzq'ajsb'ilte twaya, chij.

¹⁶Yajxi'tzuntl tzaj tma'n weye': Knb'incha'ye' tu'n tkub' naju' wab'j toj Jerusalen. Kmletelju' wab'j, ex toj b'is kxela' kywanju' xjal; kmletelju' a' ex nche xob'je ajt-xiky'wa'n.

¹⁷Lay kanun a' kye ex kywa, naq che ka'yil toj kywitz tekyib' xob'jniqe'. Ex che b'ajel q'ayj itz'qe'x tu'n kyil, chij.

Ez 5

¹Tzaj tma'n Qman Dyos weye': Ja'lo, ichan, q'intza jun kuchil jqu'n b'a'nxi'x kse'n job'l wi'yj, jomila twi'ya ex t-xmatziya. Q'intza jun tqan peḡ, ex aq'punku'ya t-xya'mal twi'ya toj oxe' pa'n.

²Ajtzun tq'jenju' q'oj ti'ju' nintnam, tz'e'ysa'nku'ya jun pa'n t-xya'mal twi'ya toj nky'ajchaq nintnam; ex q'intza jun kuchil, jontza jun pa'n t-xya'mal wi'yj ti'jileju' nintnam, atzu'n jun pa'nl b'ajsb'il chtonxa toj kyq'iq'. Chin xe'l lpeye' kyi'ju' xjal najlqe' toj nintnam tuk'i'l jun k'uḡtx'e'nb'il toj nq'ob'e'.

³Q'intza jni'ju' t-xya'mal wi'yj lu, ex xmonqe'ka ttxa'n t-xb'aluna.

⁴Q'intza jni'tl t-xya'mal wi'yj, ex q'onqe'kxa toj q'aq' tu'n ktz'e'y. Atzuntzu' k'eletza' q'aq' ti'j tkyaqilju' tnam Israel.

⁵Ayine' Dyos Manb'aj nchin q'mante: Lu Jerusalen ati. Ayine' inkub' q'onte kyxol tnam ex nimaqtnam.

⁶Atzunte matz'el tpa'ntib' kyi'ju' nkawb'ile' ex nchaq'b'ile', taq'wixi'xtl soka' kyekywitzju' txqantl tnam ex nimaqtnam ti'jile, qu'n min nche'x tb'i'n nkawb'ile' ex min lepchi kyi'ju' nchaq'b'ile'.

⁷Qu'mtzun ayine', Dyos Manb'aj, nchin q'mante: Pi's qexi'xe' kyekywitzju' tnam ate' kyi'jileye', ex min nche'x lpeye' kyi'ju' nchaq'b'ile'; tk'i'xpe'wt nche japun kykawb'ilju' tnam kyi'jileye' kyu'ne'.

⁸Qu'mtzun, ayine' Dyos Manb'aj, nchin q'mante: Ikxwe' chin jawil miltz'uje' ti'ja, Jerusalen; knb'incha'we' tz'e'ysb'il twitza kywitzju' txqantl nimaqtnam,

⁹b'ajxa' nb'inchaye' ikju' ex lay nb'incha junmajtle'. Taq'wix qexi'xju' kyb'inchb'aje'.

¹⁰Ate' manb'aj kyxole' che xe'lkych'yo'n kyk'wal, ex ate' k'walb'aj che xe'lkych'yo'n kyman. Knb'incha'ye' tz'e'ysb'il kywitze', exqetzu'n che kjel anq'in che xe'lnsputi'ne' toj kyq'iq'.

¹¹Ayine' Dyos Manb'aj, kntziya'ye' axxi'x: mana' kub' kytxa'ju'ne' njaye' xjan tu'n kyb'inchb'ene' myab'a'n ex taq'wiqe'xi'x, ex ikxwe' che kb'el nb'yo'ne', mixti' xkyilwi'ye' wu'ne' aj ktzyete'; ex lay tzaj laqj nk'u'je' kyi'je'.

¹²Toj oxe' tnej che elela' xjal najliqe' toja: jun tnej che kyimel tu'n yab'il ex we'yaj toja, atzu'n jun tnejtl che kb'el b'yo'n kyu'n ajq'oj kyi'jile, atzu'n b'ajsb'il tnej che b'ajex nsputi'ne' toj tkyaqil twitz tx'otx'. Chin xe'l lpeye' kyi'j tuk'i'l jun k'u'xtx'e'nb'il toj nq'ob'e'.

¹³Kjawiltzun nb'ajsa'ne' ntx'u'jile' kyi'j; tzmax ajtqe nk'u'je', ex chin qjenb'ile'. Ajtzun telb'aju' ntx'u'jile' kyi'j, k'elelkynik' qa ayine' Dyos Manb'aj, inq'mante tu'n nxky'aqli'ne'.

¹⁴Kjeltena wu'ne' naq jun ch'uuq ttx'anqa'n ja, Jerusalen; kb'el nme'ssa'na kyxolju' tnam najliqe' ti'jileya, tu'ntzun kyka'yinteju' che b'ji'k'el.

¹⁵Ajttzaj ntx'u'jile' ti'ja aj ntz'e'ysante twitza, ex kuwxi'x tz'e'ysb'il kb'el nq'o'ne', kykyaqil k'okyel kyma'n kyol taq'wix teya ex k'okyel q'o'n ttx'u'jila kyu'n, ex k'okyela te kytzeb'l kuwxi'x kywitzju' tnam najliqe' ti'jileya. Ayine' Dyos Manb'aj matxi' chin q'mante.

¹⁶Kn'b'inha'ye' tu'n ttzaj we'yaj kyib'aje', kse'nqe' talsmaj te b'iyb'il. Kn'b'inha'ye' tu'n ttzaj xitb'il ex we'yaj kyib'aje', ex kb'elb'aju' wab'j.

¹⁷Ikju', tzul we'yaj, yab'il ex kamik wu'ne' kyib'aje', e'txkup mya'lqe' che b'ajel kyk'wale' kyu'n; ex nimkye' che kyimel toj q'oj. Ayine' Dyos Manb'aj matxi' chin q'mante, chij Dyos.

Ez 6

Xitma'n Eseyel qa myab'a'n qe' witzleb'

¹Tzaj yolin Qman Dyos weye' ex tma:

²Ka'yinxax kywi' witz toj Israel, ex q'manxax kye toj nb'ie'

³kjalu: Kyb'inku'ye', witz toj Israel, ajju' ntma'n Qman Dyos kyeju' witz, e'ttxa'nwitz, exqe' nin a' ex b'ya': ktzajel q'oj wu'ne' kyib'aje', ex che b'ajel xitju' janche k'uluna'ye' kye witzleb'.

⁴Che b'ajel nb'uchi'ne' q'olb'eb'l janche kub'a' kyq'o'ne' chojb'il ex jankub'a' kytz'e'ysa'ne' sturak, ex knb'inha'ye' tu'n kykub' tz'ajju' ichan kyimniqe'tl kywitzju' witzleb'.

⁵Che b'jo'kyex nxone' aj Israel kyimniqe'tl kywitzju' kywitzleb', ex kb'ajxel nsputi'ne' kyb'aqil ti'jile q'olb'eb'l kye.

⁶Che b'ajel xitetju' nimaqtnam kyoj kykyaqilju' najb'il ja najla'qe'ye', exqe' q'olb'eb'l te witzleb'i'n che kjel xitet. Majx che kjel xitetju' kyq'olb'eb'l exqe' kywitzleb' che b'ajel txijet; exqe' kyq'olb'eb'l tz'e'ysb'il sturak che b'jawil ch'oipet; tkyaqilju' oje b'jaw kyb'inha'ne' che b'elnajset.

⁷Ajtzun kyka'yinteye' ajkyb'aj kyim txqan xjal kyxole', k'eleltzun kynik'tze' qa ayine' Dyos Manb'aj.

⁸Oktzun che nkla'we' junjunkye' te kamik ex che kjel anq'in, che b'ajex sputet kyxol nimaqtnam.

⁹Chin tzajel kynan'nu'ye' che kjel anq'in kyoju' nimaqtnam; ktzajel kynan se'n xeyajtiya' wu'ne' tu'n tpaj min xejb'en b'a'n we'ye' ex matz'elkypa'n kyib' wi'je' tu'n kyk'ulun kye witzleb'. Che tzajel molmon kyex tu'n tpaj tkyaqilju' il xb'aj kyb'inch'a'n, ex tu'n tpaju' kb'inchb'aj taq'wixqe'xi'x.

¹⁰K'eeltzun kynik'tz qa ayine' Dyos Manb'aj, ex tej txinma'ne' kye qa tzultoqu' taq'wixil lu kyij, mya naqxwit wak'a'ne' exi' nxob'sa'ne', chiku'ya, chij.

¹¹Tzaj tma'n Qman Dyos weye': Xch'ina, jumanqeku'ya tq'ob'a ex tqana; xch'ina tu'n k'ixk'oj tu'n kypaj kyil tnam Israel taq'wiqe'xi'x, kkyimel toj q'oj, tu'n we'yaj ex tu'n yab'il.

¹²Che kyimelju' ate'qe' najchaq tu'n yab'il, aye'tzu'n ate' nqaku' che kyimel toju' q'oj, aye'tzu'n che kjel kolchi che kyimel tu'n we'yaj. Ikytzu'n ktzajel nb'ajsa'ne' ntx'u'jile' kyij.

¹³Ajtzun kyka'yinte woqo'jqe' kywitzel' kyimniqe'tl kyxolju' kywitzleb' ex kyijile q'olb'eb'l kye, kywi' kykyaqil ttxa'nwitz nimaq kywe', kywi'witz, kyxe tze cha'xqe', kyxe kykyaqil b'ansi pujin, ex jachaq xa'kyq'o'n tb'anil k'ok'sb'il kyeju' kywitzleb', k'eeltzun kynik'tz qa ayine' Dyos Manb'aj.

¹⁴K'okyel nq'ob'e' kyij tu'n ttz'e'yset kywitz, jata' chq'ajlaj toj tnayajkya'j ponx Rib'la toj tb'a'nq'ob'kya'j, kjawil b'entju' kytanam ex tkyaqilu' jachaq najla'qe' wu'ne' te chq'ajlaj xob'ajilx. K'eeltzun kynik'tz qa ayine' Dyos Manb'aj, chi Dyos.

Ez 7

Matxi' tzaj lq'eju' b'ajsb'il

¹Tzaj yolin Qman Dyos weye' ex tma:

²Ayine' Dyos Manb'aj, nxinma'ne' teju' tnam Israel kjalu: Matxi' tzulju' b'ajsb'il q'ij, matxi' tzulju' b'ajsb'il te tkyaqilju' tx'otx'.

³Matxi' q'naxa Israel. Ktzajel ntzaqpi'ne' ntx'u'jile' ti'ja; chin xjelule' teya ti'ju' tchwinqlala ex kb'el ntz'e'ysa'n twitza tu'n kypaj tkyaqilju' tb'inchb'aja mixyab'a'n.

⁴Lay tzaj laqj nk'u'je' ti'ja; kb'el ntz'e'ysa'n twitza tu'n tpaju' tchwinqlal myab'a'n ex kb'ajel tchjo'na tu'n kypaju' tb'inchb'aja taq'wixqe'xi'x. K'eeltzun kynik'tze' qa ayine' Dyos Manb'aj.

⁵⁻⁶Ayine' Dyos Manb'aj nchin q'mante: Ka'yinxax matxi' tzul lq'e b'ajsb'il q'ij, lepchitzx yajte'n ti'j juntl yajte'n; matxi' pon b'ajsb'il q'ij teya.

⁷Tzulju' xitb'il kyeye' aye' najliqe' toju' tx'otx'. Matxi' che q'anaxe'; matxi' tzul q'ij naq che b'elchukjiye'. Kb'ajelju' tzalajb'il kywi' witz.

⁸Ktzajel ntzaqpi'ne' ntx'u'jile' kyi'je' ja'loxi'x tzmax ajtqe nk'u'je', chin xjelule' kyeye' ti'ju' kychwinqlale' ex kb'el ntz'e'ysa'n kywitze' tu'n tpaju' kyb'inchb'aje' taq'wixi'x.

⁹Lay tzaj laqjtl nk'u'je' kyi'je'; kb'el ntz'e'ysa'n kywitze' tu'n tpaj kychwinqlale' myab'a'n ex kb'el kychjo'ne' kyb'inchb'aje' taq'wixi'x. K'eleltzun kynik'tze' qa ayine' Dyos Manb'aj nchin tz'e'ysante kywitze'.

¹⁰¡Luju' q'ij! ¡matxi' tzulkanun! ¡Matzulju' xitb'il! In kanb'anju' il toj tkyaqil plaj ex matxi' kub'chmet-xi'xtl pi'sil.

¹¹Njaw q'oj ex naqx b'inchaj il nb'aj. Aye'tzunkye' xjal mixti'xte kykanb'a' tu'n kyq'inumal ex tu'n nche xch'in. Mixti'x che oka'.

¹²Matxi' q'nax, matxi' pon q'ij te, mixti' jatu'n ttzalaja' ka'yil ex mixti' jatu'n tb'isuna' loq'ol. Kb'el ntz'e'ysa'ne' twitzju' nimaltib' toj Israel tuk'i'l ntx'u'jile'.

¹³Alkye matk'ayi jun ti'xti' lay kotpetl tu'n toj tkyaqilu' tchwinqlal, ex lay b'ent tkub't-xitu'n matxi'toq t-xitk'a'yi'n. Lay b'ent kyk'u'nte' b'inchal myab'a'n kychwinqlal.

¹⁴In q'ajti chun te txokb'il toj q'oj; kykyaqil nkyb'incha'nkyib', extzun mix-a'lo' netz q'ojil. Kntz'e'ysa'ye' twitzju' t'ninb'iltib' Israel tuk'i'l ntx'u'jile'.

¹⁵Ati q'oj ti'jxi', atzu'n tojxi' ati yab'il ex we'yaj. Aye' ate'qe' toj kojib'il che b'ajelkyim toj q'oj, aye'tzu'n ate'qe' toju' nintnam che b'ajelkyim tu'n we'yaj ex yab'il.

¹⁶Maskye mache oq junjun kywi' witz, che b'ajelxob' kse'n paloms ex kykyaqil che kyimel tu'n tpaju' kyil.

¹⁷Kykyaqil che b'elnuqtz'aj kyq'ob', ex che lu'lul kych'ek tu'n xob'el.

¹⁸K'okyel kyq'o'n kyxb'alun te b'is te techlal k'ixk'oj; tkyaqil kyxmilal che jawil lu'lun, ex che b'elkyeqax kywitz tu'n kych'ixaw ex sk'o'ji'n kywi'.

¹⁹Kb'je'lex kychto'n kysaqpwaq toj b'e; kb'je'lex kychto'n kyq'anpwaq naku'j tz'is. Lay b'ent kyklet tu'n kyq'anpwaq ex kysaqpwaq toju' q'ij ajttzaj ntx'u'jile' ayine' Dyos Manb'aj. Lay b'ent tqjen we'yaj kyi'j ex lay che noj kyu'n, qu'n tu'n tpaju' q'anpwaq xekub'a' tz'aq toj il.

²⁰Tu'ntpaju' tb'anil che ka'yin kyu'n u'wj majaw kynima'n kyib', ex b'ajkub' kyb'incha'n kyilb'ilal kywitzleb' taq'wixqexi'x. Qu'mtzun che okyelju' u'wj lu wu'ne' te tz'is.

²¹Knb'incha'ye' tu'n kyul najchaq xjal ex tu'n kyb'ajx kyelq'a'n, tu'n kyulju' xjal majx ik'u'nqe' twitz tx'otx' ex tu'n kyb'je'l kyi'q'i'n kye, ex tu'n tkub'kyaju'n naku'j ti'xti' tz'il.

²²K'elel npa'nwib'e' ti'ju' nintnam lu ex kjel ntzaqpi'ne' tu'n tb'aj txa'ju'n njaye' te k'u'lb'il, nk'uwen toqe'. Che b'ju'l taq'wix xjal ex kb'ajel kytz'ilsa'n.

²³B'inchanku'ya jun xpatx'i'n k'uxb'il, qu'n nim ktz'e'ysetel kywitz toju' tx'otx' tu'n tpaj b'yojwnaqi'n, ex nim xjal nche b'iyon toju' nintnam.

²⁴Kn'b'inchay'e' tu'n kyul xjal b'inchal ilqe' ex che b'elkytzyu'n ja toju' nintnam. Kb'el nnajsa'ne' ninb'ilkyib'ju' nimaq kyoklen toj kywitz; knb'inchay'e' tu'n kyb'aj tz'ilixju' kynajb'il xjanqe'.

²⁵Tzulxi'xju' xob'ajil kyi'j; kkyjya' nak'b'il, ex lay knet kyu'n.

²⁶Lepchitzx yajb'il ti'j juntl yajb'il; e'tqanil taq'wix ti'j juntl. Layx knet jun t-sanjelal Dyos kyu'n tu'n tq'onte jun yek'b'il kye; mixti'x qekye' pale xnaq'tzalkye ex mixti'qe' tijwnaq q'olte jun kynab'l.

²⁷Ktenb'elju' nimaqkawil toj b'is, kb'el tz'ajju' kawil toj b'is ex kjawil lu'lunju' tnam. Kche nse'ye' kse'nxju' kyb'inchb'aj ex che okyel toj xjel wu'ne' kse'nxju' e'oka' kyq'o'n txqantl. K'eleltzun kynik'tz qa ayine' Dyos Manb'aj.

Ez 8

Yek'b'ilkye ti'xti' taq'wixi'x ntoq che b'inchanjtz toj Jerusalen

¹Toj tjwe'yi'n q'ij te tqaqi'n xjaw teju' tqaqi'n ab'q'i, q'uqli qintoqe' toj njaye' kyuk'i'lju' tijwnaq aj Juda. Naq minab'enx kub' tq'o'n Qman Dyos tq'ob' toj nwi'ye',

²ex wile' jun naku'j jun ichan. Wile' naku'j q'aq'ju' tzajx jata' tk'elb'il ku'ponx kub'l, ex atlju' tzajx tk'etz tk'alb'il tojawl nqoptz'aj naku'j k'uxb'il.

³Tzaj tnuqpi'n ichanju' naku'j jun q'ob'aj ex kuttzyu'n t-xya'mal nwi'ye'. Njawtzun q'i'ntze' tu'n tipumal Qman Dyos toj kyq'iq', nxi'tzun tiq'i'ntze' Jerusalen naku'j toj witzik' b'incha'n tu'n Dyos ex nkub' tq'o'ne' toju' qokyex tojxi' nintnam, tu'me'l tb'a'nq'ob'kya'j, jata' witzleb' nokq'onte ttx'u'jil Qman Dyos.

⁴Atzuntzu' ta' tajwalil Qman Dyos janche ajb'ena' aj Israel, kse'nxu' ojetoq wile' toj witzik' toj plan tx'otx'.

⁵Ex tzaj tma'n weye': ka'yinxax toj tb'a'nq'ob'kya'j, chij. Nxi'tzun ka'yine' toj tb'a'nq'ob'kya'j ex wile' witzleb' nq'onte ttx'u'jil Qman Dyos atitoq toju' qokyex janqo okxa' tk'etz q'olb'eb'l.

⁶Tzaj tma'ntzuntz weye': ¿Matila taq'wixqe'xi'x nche kyb'incha'n aj Israel, tu'ntzun tpaj ja'lu nchin ex kyxla'ja'ne' toju' njaye' xjan? kpena' ktka'yi'ya txqantl ti'xti' taq'wixqe'xi'x, chij.

⁷Inxi'tzun tiq'i'ntze' toju' qokyex twi' pe'n. Q'ancharl jun xopa'j toju' nintapi.

⁸Tzaj tma'ntzuntz weye': Nimsanxa xopa'j toju' tapi, chij. Xi'nnimsa'ne' xopa'j ex knet jun qokyex wu'ne'.

⁹Tzaj tma'ntzuntz weye'. Kutokxa ex che ktka'yi'ya ti'xti' taq'wixi'x nche kyb'inha'n atzu', chij.

¹⁰In okxe' ex wile' toj tkyaqilju' tnuqub' nintapi, b'inha'nk chukchaq kyilb'ilal txkup nche qitinje' ex txqantl txkup tz'ilqe' ti'j, ex tkyaqil chukchaq kywitzleb' aj Israel.

¹¹Oxnaq lajoj (70) tijwnaq aj Israel, atitoq Jaasaniy tk'wal Sapan kyxol, intoq che k'ulun kye witzleb' lu. Teyile junjun q'i'n jun txq'aq'b'il, intoq jawtz b'uqchaj t-sb'el sturak naku'j muj toj.

¹²Tzajtzun tma'n weye': ¿Ma ntka'yi'na nkyb'inha'n tijwnaq aj Israel toj ewaj, teyile junjun ate'kx toju' tja twitzileb'? Toj kynab'l qa min nchin ka'yine' kye, exqa matxi' kyajntzaqpi'ne' kytanam, chij.

¹³Ex tzaj tma'ntl: Kpena' che tka'yi'ya nkyb'inha'n txqantl ti'xti' taq'wixi'xtl, chij.

¹⁴Inxitiq'intzuntze' ttzi tja Qman Dyos, ju' ati toj tb'a'nq'ob'kya'j. Ate'toq junjun qya q'uqliqe', nche oq' twitzju' dyos Tamus.

¹⁵Tzaj tma'ntzuntz weye': ¿Ma tilju'ya lu? Kpena' tka'ya txqantl ti'xti' taq'wixxi'x, chij.

¹⁶Inxitiq'i'ntzuntze' toj tpen tja Dyos ex wile' toju' qokyex toju' ja xjan, t-xolju' ttzija tuk'u'lju' q'olb'eb'l, ate'toqlo junaqjo' (25) ichan xinikyq'o'n kytze'lkyi'j tu'me'l ja xjan mejliqe'x tu'me'l tjawetzq'ij kupomni kyplaj twitz tx'otx', nche k'ulun te q'ij.

¹⁷Tzajtzun tma'n Qman Dyos weye': ¿Ka'nxtzuna la? ¿Ma min nqe tk'u'ju' tnam Juda tu'nju' ntb'inha'n ti'xti' lu taq'wixqexi'x tzalu, expe' matxi' chmet b'yojxjali'n kyu'n toju' tx'otx' lu! Kukx tok kyq'o'n ntx'u'jilju'ye', ex matxi' japun kyab'il toj ntxa'ne' kyu'n.

¹⁸Chin ultzunwe' tuk'i'l ntx'u'jile' kyi'j. Layx tzaj laqj nk'u'je' kyi'j. B'a'nqa mache xch'in tu'n kytxokon wi'je', layx che tzaj nb'i'ne', chi Dyos.

Ez 9

Witzik' ti'ju' tz'e'ysb'il twitz Jerusalem

¹Yajxi'tzuntl nb'iye' jun tq'ojq'ojel wi'yj kuwxix, okx xch'in toj nxkyine' kjalu: ¡Luqe' tz'e'ysalte twitz nintnam che ul, q'i'nile kyq'obj'il te xitb'il! chij.

²Wiltzuntze' qaq ichan ntoq che okx toju' qokyex jawl toj qb'anq'ob' kya'j, teyile junjun q'i'n jun tb'ujb'il toj tq'ob'. Atitoq jun ichan kyxol tok t-xb'alun sed, q'i'nqe' ttz'ib'b'il ti'j tk'alb'il tk'u'j. Eb'jo'kx ex eb'ajkub' we' tk'etzu' q'olb'eb'l q'ank'uxb'il.

³Jawtzu'n tajwalil Qman Dyos jawtl kyib'aju' naku'j xjalqe' ati kyxik', ja ojetog tena', xi'tzuntz tu'me'l qokyex toj tja Dyos. Tzaj ttxko'n Qman Dyosju' ichan tok t-xb'alun sed, q'i'nqe' taq'unb'il te tz'ib'b'il ti'j tk'alb'il,

⁴ex xitma'n te: Kuxtxi'ya tojile nintnam Jerusalen, ex q'onka jun kyechlal kplaju' nche b'isun ex nul toj kyk'u'j tu'n kypaj tkyaqilju' ti'xti' myab'a'n nche b'inchet toju' tnam, chij.

⁵⁻⁶Ex nb'ie' nxitma'n kyeju' txqantl ichan kjalu: Che lpexe' ti'j tojileju' nintnam, ex ktzyetelx kyu'ne' toju' njaye' te k'u'lb'il, che kyb'yonku'ye' tijwnaq, e'ku'xun, e'txin, e'k'wal ex e'qya, lalun tzaj laqj kyk'u'je' kyij. Aye'tzu'n ati kyechel lalun che kub' kyb'yo'ne', chij kye. Tzyettzuntz kyu'n tu'n kyb'yetju' tijwnaq ate'toq twitz tja Dyos.

⁷Ex xitma'ntl kye: Kukyxi'ye' toju' njaye' ex kytz'ilsame'; ex che kyb'yonqeku'ye' kywi'pe'n, chij kye. Eb'je'tztzuntz ex tzyet kyb'yet xjal kyu'n toju' nintnam.

⁸Akxtoqtzun nche kyb'yo'n, inkyajtene' njunale'. Inkub' mejetzuntze' majx ku'pun nplaje' twitz tx'otx', ex njaw xch'ine' tu'n k'ixk'oj: Nman Dyos, ¿maktzajel tb'ajsa'na ttx'u'jila tib'aj Jerusalen tzmax ajkykub'aju' jte'tl itz'qe'x toj Israel?, nchije'

⁹Tzajtzun ttzaq'we'n Qman Dyos weye: Nimxi'xte' kyilju' tnam Israel ex Juda. Nim txqan b'yoj wnaq'i'n toju' tx'otx'; ex mixya tnik'alilti'ju' nb'inchanjtz toju' nintnam. Chechilo qa matxi' kyej ntzaqpi'ne' tx'otx' exqa min nka'yi'ne' titi' nkyb'incha'n.

¹⁰Layx tzaj laqjwe' nk'u'j kyij, che okyel toj xjel wu'ne' ti'ju' kyb'inchb'aj, chij.

¹¹Anjtzun ti'ju' ichan tok t-xb'alun sed iq'i'n taq'unb'il te tz'ib'b'il tk'etz tk'alb'il tk'u'j, ex tma: Matxi' nb'inchaju'ye' tchaq'a weye', chij.

Ez 10

Min tentl tajwalil Dyos toju' ja te k'u'lb'il

¹Ex wile', q'anacha'lix jun naku'j q'uqb'il ex naku'j sapiro tib'ajxi' kya'j, tib'aj kywi' kyerb'in,

²ex xitma'n Qman Dyos teju' ichan tok t-xb'alun Sed kjalu: Kutokxa kyxolju' ttulil karwaj, kyjaq'ju' kyerb'in, ex q'intza jun txab' ttxalq'aq' nk'ant ti'ju' ati kyxolju' kyerb'in, ex chtonxa tib'aju' nintnam, chij. Ex wile' tej tokxju' ichan.

³Atoqtzu' ta'qe' kyerb'in toj tnayajkya'j teju' tja Dyos toju' kmuj lu, ex noj toju' pe'n tu'n jun muj.

⁴Jawxtzu'n tajwalil Qman Dyos kyib'aju' kyerb'in, xi'tzuntz tu'me'lju' qokyex toj tja Dyos; ex noju' tja Dyos tu'n muj, atzu'n twi' tpen kub' spik'e' tu'n t-spik'umal tajwalil Qman Dyos.

- ⁵Q'ojq'oj kyxik'ju' kyerb'in tzmextzu' twi' pe'n ti'jxi'. Naku'j a Dyos nimtipumal nyolin.
- ⁶Tchaq'tzun Qman Dyos teju' ichan tok t-xb'alun Sed tu'n tetztiq'i'n q'aq' kyxolju' ttulil karwaj, kyxolju' kyerb'in. Xi'ju' ichan ex okten tk'etz junju' tul.
- ⁷⁻⁸Q'anacha'lix jun naku'j tq'ob' jun xjal kyjaq' kyxik'ju' kyerb'in. Xitnuqpi'n jun kyerb'in tq'ob' ti'ju' q'aq' atitoq kyxol, jawtiq'in ch'i'n ex kub' tq'o'n toj tq'ob'ju' ichan tok t-xb'alun sed, tzajtzun ttzyu'n ex xi'tzuntz.
- ⁹Wile' kyaje' tul kyk'etzju' kyerb'in, junjun tk'etz junjunkye. Inche qoptz'aju' tul kse'nqe' ab'j topasyo.
- ¹⁰Junelniqe' kyaje' tul ex naku'j tokxu' jun tojxi' juntl.
- ¹¹Ajkyxib'etju' kyerb'in toj junju' kyaje' tu'me'l, mixti' tu'n tanjtzkyi'j, ljo'nx kyb'e jaxu' ljona' tb'eju' nejli.
- ¹²In qoptz'ajile kyij' toj tkyaqil plaj, e'kyxmilal, kytze'lkyi'j, e'kyq'ob' exqe' kyxik', ex ikxqe' kyaje' kytulil.
- ¹³Ex nb'iyee' axtoq kyb'i tulju' nok q'o'n karwaj.
- ¹⁴Teyile junjun kyerb'in ati kyaje' kyilb'ilal:aju' tnejel kyilb'il kse'n ka'yin jun tman wakx; atzu'n tkab' kse'n ka'yin jun ichan; atzu'n toxi'n kse'n ka'yin jun b'alun; atzu'n tkyaji'n kse'n ka'yin jun t'iw.
- ¹⁵Aye'xkye kyerb'in ju'lu ojetoq che nka'yiye' ttzi nin a' Kyeb'ar. Ejaw lq'eju' kyerb'in lu,
- ¹⁶ex tej kxi'lq'e, ikyqe'xju' kytulil e'xi' kyuk'i'l; ex tej njaw kyi'q'in kyxik' tu'n kyjaw lipan twitz tx'otx', ikyqe'xju' kytulil min kyaj kypa'n kyib' kyij';
- ¹⁷Ajkywe', ex ikx nche we'ju' tul; ex ajkyjaw lipan ex ikx nche jawju' tul, qu'n majxtoq iqa'mile kyib'ju' tul kyij'.
- ¹⁸Jawtzun' tajwalil Qman Dyos tib'aju' tja Dyos ex xi'kub'aten kyib'aju' kyerb'in.
- ¹⁹Jawkyiq'i'n kyxik' ex eb'jaw lipan tib'aju' tx'otx'. E'wile' se'ntaq'wi kyjaw, kyuk'i'lxi' tul ktxlaj, ex se'ntaq'wi kywe' tib'aju' ttzi tja Dyos toj tjawetzq'ij. Atitoqju' tajwalilju' Qman Dyos kyib'aj.
- ²⁰Aye'xju'lu ojetoq che wile' naku'j xjalqe' ati kyxik' ate'qe'kx tjaq'ju' Qman Dyos, ttzi nin a' Kyeb'ar. E'wiltzuntze' se'n kyten.
- ²¹Teyile junjun ati kyaje' che ka'yin ex ati kyaje' kyxik', ex nche q'anacha'lin naku'j tq'ob' xjal kyjaq'ju' kyxik'.
- ²²Ikx che ka'yinju' se'nqe' naku'j xjalqe' ati kyxik' ojetoq che wile' ttzi nin a' Kyeb'ar. Teyile junjun xinb'eta' twitzxi'.

Ez 11**Tz'e'ysb'il twitz Jerusalem**

¹Injaw tiq'i'ne' tipumal Dyos ex nxitiq'i'ne' toju' plaj tjawetzq'ij te tja Qman Dyos. Ate'toq junaqjo' (25) ichan ttzija. Elnnik'e' te Jaasaniy tk'wal Asur, ex Pelatij tk'wal B'enaiyiy, nejenelqe' te tnam, ate'toq kyxol.

²Ex tzaj tma'n Qman Dyos weye': Aye'tzun b'inchaltten b'yojxjali'n ja'lu ex nkynk'u'nti'j tu'n kyb'inchante myab'a'n toju' nintnam lu.

³Inkyma'n: Tzqeku' kyb'jaw qb'inha'ntle' ja. Qokletelqe' tzalu, kse'n chib'j toj k'wil, chechij.

⁴Qu'mtzun q'manxa kye toj nb'ie', chi Dyos.

⁵Ulju' t-xew Qman Dyos wib'aje', ex tchaq' tu'n txinma'ne' kjalu: A ntma'n Qman Dyos ja'lu: ma atzun nkyxima'nju'ye' lu, aj Israel. Wojtzqi'nweye' kyxime'.

⁶Nimxi'x b'yoj wnaqil matxi' b'aj kyb'inha'ne' toju' nintnam lu, matxi'xi'x b'aj noj kyoju' xky'ichb'e' kyu'n kyimni kyu'ne'.

⁷Qu'mtzun kxe'l nma'ne' kyeye' axxi'x, ayine' Dyos Manb'aj: ikyk'okyela' Jerusalem kse'n jun k'wil, mitzun yaq'e'kye' chib'j toj, aye'kye' kyimni oje che b'aj kub' kyb'yo'ne', che jawetz wiq'i'nkye' toju' k'wil.

⁸¿Ma nche xob'e' te q'oj? Tzulwiq'i'n q'oje' kyib'aje', ayine' Dyos Manb'aj nchin yolin.

⁹Ktzajel nq'o'ne' tz'e'ysb'il kywitze': che elexwiq'ine' tzalu ex che kxe'lnq'o'ne' toj kyq'ob' xjal min ojtzqi'nqe' kyu'ne'.

¹⁰Che b'ajkyimele' tu'n k'u'xtx'e'nb'il. Che okyele' toj xjel wu'ne' kyoj tnqachil Israel, k'eeltzun kynik'tze' qa ayine' Dyos Manb'aj.

¹¹Lay tz'ajb'enju' nintnam te k'wil kyeye', ex myaye'kye' che okyel te chib'j. Che okyelkye' toj xjel wu'ne' kyoj tnaqachal Israel,

¹²k'eeltzun kynik'tze' qa ayine' Dyos Manb'aj. Na'mx kyanq'inkye' kse'nxju' nmaye' kyeye' ex na'mx kyanq'ine' kyoju' nkawb'ile', xi'matxi' che'xa' lpeye' ti'ju' nkyb'inha'n nimaqtnam kyi'jileye', chiku'ya, chi Dyos.

¹³Akxtoqtzun nchin yoline' kye toj tb'i Qman Dyos, kub' tz'aq Pelatij, tk'wal B'enaiyiy, majx kyim. Inkub' mejeye' majx ku'pun nplaje' twitz tx'otx', injaw xch'ine' kuw ex nmaye': ¡Taye! ¿Makb'el tb'ajsa'na jte'tl aj Israel itz'qe'x? nchije'.

Tzaj tma'n Qman Dyos tqanil jun ak'a'j yol

¹⁴Tzaj yolin Qman Dyos weye', ex tma:

15Inche yolinju' xjal najlqe' toj Jerusalen kyi'ju' aj Israel, ju' twnaqila, inkyma'n: ¡Najchaq ta'qe'kye'lu ti'j Qman Dyos! Ayo'tzunqe', matzaj tq'o'n tx'otx' qe tu'n qok te tajaw, chechij.

16Qu'mtzun q'manxa kye: Lu ntma'n Dyos kjalu: Ayine' xinetz q'inkye toj kyt'otx', ex mache'x nsputi'ne' kyxol nimaqtnam, kyoj tx'otx' min ojtzqi'n kyu'n, ex naq te jte'x tq'ijl'alil. Ayinxe' chin okyel te jun ja xjan kye kyoju' tnam jachaq xe'xa'.

17Q'manxa kye: A ntma'n Dyos ja'lu: K'anjetz kyi'j wu'ne' kyoju' tx'otx' ex nimaqtnam lu ja matxi' che'xa' nsputi'ne', che tzajel nb'u'yi'ntle' ex kxe'l nq'o'ntle' tx'otx' Israel kye.

18Che pomil junmajtl toju' kytanam ex kb'el kynajsa'n tkyaqilju' ntoq kyb'inha'n ik'b'ajilx ex taq'wixqe'xi'x.

19K'e'lel wiq'i'ne' kyanmi kuwxi'x kse'n ab'j, kxe'l nq'o'ne' jun kyanmi ak'a'j ex jun kyxew ak'a'j.

20Che anq'iltzuntz kse'nqe'x nkawb'ile' ex nnuk'b'ile', ex che kxe'l kyb'inha'n. Che okyel te ntaname' ex che ajb'el weye'.

21Aye'tzunkye' nche anq'in toju' myab'a'n ex ik'b'ajil taq'wixi'x lu, che okyel toj xjel wu'ne' ti'ju' kyb'inchb'aj. Ayine' Dyos Manb'aj nchin yolin, chi Dyos.

El lq'e tajwalil Qman Dyos ti'j Jerusalen

22-23E'jaw lipanju' kyerb'in, kyuk'i'lxi' kytulil. Jawtzu'n tajwalil Dyos janche ajb'ena' aj Israel, ju' atitoq kyib'aj ex el lq'e ti'ju' nintnam, xi'pona'ten tib'aju' witz ati toj tjawetzq'ij te nintnam.

24Njawtzun tiq'i'ne' tipumal Dyos ex anjtlwi'je' tu'n toj B'ab'ilon, ja ta'qe' txqantl b'je'xniq'i'nqe' toju' tx'otx'. B'aj ju'lu toj jun naku'j witzik' tzaj tyek'u'n t-xew Dyos weye'. Tb'ajlenxi'tzun ja'lu kub' naju' naku'j witzik',

25Ex xinma'ne' kyeju' b'je'xniqe' toj kyt'otx', tkyaqilju' matxitoq tzaj tyek'u'n Qman Dyos weye'.

Ez 12

Tma Eseykel tqanil kyelex iq'i'n toj kyt'otx'

1Tzaj yolin Qman Dyos weye' ex tma:

2Ichan, najliya kyxol jun tnam xjal pi'sqe'. Ate' kywitz tu'nkyka'yi'n, ex min nche ka'yin; ate' kyxkyin tu'n kyb'in, ex min nche b'i'n, qu'n jun tnamqe' ma jawkyi'nkyib' wi'je'.

3Qu'mtzun b'uyima nojqelan teya tu'n texa toju' ttx'otx'a, ex kutexa toju' tjaya te q'ijtl kywitzku' kykyaqil, ex kutxi'ya toj juntl najb'il; qaj k'elelkynik' qa jun tnam pi'sqe'.

⁴Iq'inqe'mitza ti'xti' teya te q'ijtl kywitzku' kykyaqil, naku'xwitloj matxi'ya toj juntl tx'otx'; ex kutetza te qale kywitz kykyaqil, naku'xwitloj matxi'ya toj juntl tx'otx'.

⁵Yajxi'tzuntl b'inchamixa jun xopa'j toju' nintapi kywitz kykyaqil, kutextzuntza toj kyuk'i'lju' ti'xti' teya.

⁶Ex ajqok yupj, q'onqe'kxa ti'xti' teya ti'j tqula ex kutexa kyuk'i'l kywitz kykyaqil. Jpunku' twitza, tu'n lalun tilju'ya tx'otx'. Wajb'ile' tu'n toka te jun techlal te lab'te'n teju' tnam Israel, chi Dyos weye'.

⁷B'ajkub' nk'u'ne' ti'xti' weye' kse'nx tchaq' Qman Dyos weye', ex q'ijtl inetze' kyuk'i'l, naku'xwitloj machin exe' toj juntl tnam. Tetzun qale okxnllku'ne' jun xopa'j kyu'n nq'ob'e' toj tapi, ex tej qok yupj kywitzku' kykyaqil jaxnq'o'ne' ti'xti' ti'j nqule' ex inetze' kyuk'i'l.

⁸Tzaj yolin Qman Dyos weye' te juntl prim, ex tzaj tma'n:

⁹Axxi'x matxilo tzaj kyxjelu'n aj Israel pi's tnam teya titi' ntb'inha'na'.

¹⁰Q'manxa kye qa jun tqanil ju'lu wu'ne' teju' nimaqkawil toj Jerusalen ex kye aj Israel najliqe' atzu'.

¹¹Q'manxa kye qa aya jun techlal te lab'te'n kye, exqa ikxkyb'inha'ju' se'n yek'b'il xtb'inchaya, qu'n che kxe'lq'i'n toj junxi'tl tx'otx'.

¹²Che jawixtq'o'n kynejel ti'xti' te ti'j tqul, ajtzun qok yupj k'elex kyuk'i'lju' tiq'in toj jun xopoj k'elex b'inha'n toju' nintapi. Jpu'n twitz ajtex tu'ntzun mix-a'lo' k'okyel ka'yinte ex tu'n lalun txitka'yi'n tnam.

¹³Kxe'l nxone' pa tzuyb'il kyix tib'aj ex ktzyetel wu'ne'. Kxe'l wiq'i'ne' B'ab'ilon, toj kyt'otx' kaldey, layxtzu til, ex atzu' kkyimela'.

¹⁴Che b'ajxe'l nsputi'ne' xq'uqilkye kyi'jile toj kyq'iq' toju' kyaje' plaj, exqe' txqantl kyxjal te q'oj, chin xel lpeye' kyi'j tuk'i'l nk'u'xtx'e'nb'ile'.

¹⁵Ajtzun kyb'ajx nsputi'ne' kyoj txqantl tx'otx' ex nimaqtnam, k'eleltzun kynik'tz qa ayine' Dyos Manb'aj.

¹⁶Oktzun nb'inha'ye' tu'n kyklet junjun teju' q'oj, te we'yaj ex te yab'il, tu'ntzun txi' kyoli'n tkyaqilju' ti'xti' taq'wixi'x b'aj kyb'inha'n ajkypon kyoj nimaqtnam jamache pona' ex tu'n telkynik' weye' ayine' Dyos Manb'aj, chi Dyos.

Juntl tqanil tz'e'ysb'il witzb'aj

¹⁷Tzaj yolin jumajtl Qman Dyos weye', ex tma:

¹⁸Ichan, lu'luna tu'n xob'el ajtwana ex toj k'ixk'oj aj tk'wante tk'wa'ya.

¹⁹Ex q'manxa kyeju' najliqe' toju' tx'otx' ex toj Jerusalen, ex kye kykyaqil aj Israel: Intma'n Qman Dyos kjal: Toj b'is che wala' kywa, ex toj xob'el kxe'la' kyk'wa'n

kyk'wa'; kjel xitu'n kytx'otx' ex mixti'tl kjel najal toj tu'n tpajju' xjal najliqe' toj naqx nche q'ojin.

²⁰Tkyaqil nimaqtnam naja'n kyu'n xjal kjel xitj; naq chq'ajlajtl kjeltena'ju' tx'otx'. K'eleltzun kynik'tze' qa ayine' Dyos Manb'aj, chi Dyos.

²¹Tzaj yolin Qman Dyos weye', ex tma:

²²¿Titi' tz'elpuna' nkyma'n aj Israel qa nche b'jik'ju' q'ij, extzun min njapunju' ntma'n t-sanjelal Dyos?.

²³Ja'lo q'manxa kye: a ntma'n Dyos ja'lu: knb'incha'ye' tu'n lalun q'manjtztlju' yol lu toj Israel. Ex q'manxa kye qa nqaku' ta'tlju' tq'ijlallil tu'n kyjapunju' q'ma'ntl tu'n nsanjelale'.

²⁴Lay che ultl tpak'b'al mya ax kyxol aj Israel ex tpakb'al chajyolilqe',

²⁵Qu'n ayine', Dyos Manb'aj, chin yolile', ex aju' knma'ye' kjapumel lwiw. Kyka'yi'kuye', aye'ye' pi's tnam; chin yolile' ex knb'incha'ye' tu'n tjapunju' knma'ye'. Ayine' Dyos Manb'aj, nchin yolin, chi Dyos.

²⁶Tzaj yolin Qman Dyos weye' ex tma:

²⁷Inkyma'n aj Israel qa yaj che japumelju' tqanil nche tpakb'a'na.

²⁸Qu'mtzun q'manxa kye: Intma'n Dyos kjalu: Naqch'inxtl kyjapunwe' nyol, che japumelwe' nyol oje nma. Ayine' Dyos Manb'aj nchin q'mante, chi Dyos, chiku'ya kye.

Ez 13

Kb'el ttz'e'ysa'n Qman Dyos kywitzju' sanjelal chalyolqe'

¹Tzaj yolin Qman Dyos weye', ex tma:

²Yolin toj nb'iy'e' kyi'ju' sanjelal kyxol aj Israel, aye' sanjelal lu kyolxkye nkyma'n, q'manxa kye: Kyb'ime' tyol Qman Dyos:

³¡Layqe'xwitju' sanjelal mixti' kynab'l, lepchique'x ti'jxju' kynab'l ex mixti'xi' matxi' tzaj yek'u'n kye axwit!

⁴Ikyqe' t-sanjela, Israel, kse'nqe' chuñ najliqe' toj ttx'anqa'n ja.

⁵Mixti'xi'te kyb'incha tu'n kyktelju' aj Israel, tu'nwtlo miche yajta' toj q'oj ajtulju' tq'ijlallil tu'n Qman Dyos.

⁶Mya ax qe' nche tzaj yek'u'n kye exu' tqanil nkyma'n noq chajyolilqe'. Inkyma'n qa ayine' chq'olkye, extzun b'ajx che'xa' ncheq'o'nawe', jintzun che ayon tu'n tjapunju' kyol!

⁷¡Chajyolil qekye' naku'j kywitzik'! ¡mya ax qe'ju' tqanil nkyma'n! Inkyma'n qa ayine' xintzaj chq'onkye, mixtzunti'we' nxinma'n kye.

⁸Qu'mtzun nxinma'ne' kyeye', ayine' Dyos. Ina' kyma'ne' ti'xti' mya ax ex chajyolil qe' kywitzik'e', ajq'oj qine' kyi'je'. Ayine' Dyos Manb'aj nchin q'mante.

⁹K'aq'pomel nq'ob'e' tu'n ttz'e'yset kywitzju' sanjelal ati kywitzik' mya ax qe' ex chajyolilju' tpakb'alil kyu'n. Lay che ten toju' b'uyjtib'il teju' ntaname' Israel; lay ku'x kyb'i toju' tu'jil kyb'i aj Israel, ex lay che okx toju' kytx'otx' aj Israel. K'eletzun kynik'tze' qa ayine' Dyos Manb'aj.

¹⁰Iku', mache kub' kysb'u'n ntaname', inkyma'n qa tkyaqil b'a'nile tel, extzun axxi'x mikxa'ju'. Ikyqe'ju' kse'n jun xjal njaw tb'inha'n jun tapi myab'a'n b'inchb'ente ex nok txuma'n ti'j.

¹¹Q'manxa kyeju' nche txuman ti'j tapi, qa tzul tz'ajju' tapi. Tzul nin jb'al, ex tzul saqb'aqun naku'j ab'j, ex tzul kyq'iq'jb'al njub'in,

¹²ex kb'el tz'ajju' tapi. Kxel qani'ntzuntz kye: ¿Ti'tzu'n xb'aj ti'ju' txun sok kyq'o'ne' ti'ju' tapi? chiku'

¹³Qu'mtzun nxinma'ne', ayine', Dyos Manb'aj: Tzul nq'o'ne' jun kyq'iq' jb'al toj ntx'u'jile', tzul nq'o'ne' txqan jb'al tuk'i'l saqb'aqun naku'j ab'jqe', tu'n tb'aj xitj tkyaqil tu'n nq'oje.

¹⁴Ex kb'el nxi'tu'ne' tapi sok kytxuma'ne' ti'j; kb'el nxone' twitz tx'otx', ex kjel q'ancha'lixju' tq'uqb'il. Iku', kb'el tz'ajju' tapi twitz tx'otx', ex che kyimele' kyu'n ttx'anqa'n loq' ajtkub' tilj. K'eletzun kynik'tze' qa ayine' Dyos Manb'aj.

¹⁵Tzulnb'ajsa'ne' ntx'u'jile' ti'ju' tapi lu, ex kyi'ju' xe oktxumanteti'j, aye'tzu'n xjal kkyma': Majx xkub'ajte' tapi ex majx xeb'aju' e'oktxumanteti'j,

¹⁶mya axte' kywitzik'ju' kysanjel aj Israel, ax qe' tqanil kyu'n te Jerusalem qa b'a'nile tel tkyaqil, extzun axxi'x mikxa'ju', chechiku'. Ayine' Dyos Manb'aj nchin q'mante.

Kttz'e'ysa' Qman Dyos kywitzju' qya sanjelalqe'

¹⁷Ichan, q'manxa ja'lo kyeju' qya toj ttanama nche yolin toj nb'iyee' tu'nx kynab'l,

¹⁸q'manxa kye kjalu: A ntma'n Dyos ja'lu: ¡Layqe'xwite' nche b'ete' tzyulkye xjal; ex nkub' kytz'so'ne patzb'il naku'j ati toklen tu'ntzun kykyaqil xjal che okq'onte ti'j kyq'ob' kse'n echb'il q'ij, ex nche kyb'inha'ne' xb'alun toj wi'yj tu'ntzun kykyaqil xjal che jax q'onte toj kywi'! ¿Ma toj kyq'ob'e' ta' kychwinqlal ntaname' ex kamik kyi'j, kse'nx kyajb'ile'?

¹⁹Inel kyiq'i'ne' nch'ixawe' kywitzju' ntaname' naq tu'n junjun txab' Seb'ad ex tu'n junjun piñ wab'j; nche kub' kyb'yo'ne' xjal mixti' tu'n kykim; ex min nche kub' kyb'yo'ne' xjal ati tu'n tkyim, ikytzu'n nche kub'kysb'u'ne' ntaname', inxikyb'i'nju' chajyolil.

²⁰Qu'mtzun inma'ne', ayine' Dyos Manb'aj, kjalu: Machin oke' ajq'oj kyi'ju' patzb'il naku'j ati kyoklen nkyb'inha'ne', nche ajb'en kyu'ne' tzuyb'il xjal kse'n

pich' toj xpatxab'. Kche ntzaqpi'weye' xjal lu toj kyq'ob'e', ex che kjel nq'o'ne' tu'n kylipan tzaqpi'nqe';

²¹kntzaqpi'ye' ntaname' toj kyq'ob'e' ex teju' xb'alun njax kyq'o'ne' toj kywi', ex lay che tzyetl kyu'ne'. K'eleltzun kynik'tze' qa ayine' Dyos Manb'aj.

²²Mache jaw b'isunju' b'a'n kyel tu'n kychajyolile', aju' myatoq wajb'ile' tu'n tb'inchet, xi'pe' xe'xa kyoni'ntle' b'inchal myab'a'n tu'n txi' kyljo'n kychwinqlal myab'a'n, tu'n lalun txinq'o'ntl anb'ile' tu'n kyanq'in.

²³Qu'mtzun lay che witzk'antle' te sb'ub'l ex lay che pakb'antle' ti'ju' tqanil naq chajyolil. Knkla'we' ntanam toj kyq'ob'e', k'eleltzun kynik'tze' qa ayine' Dyos Manb'aj, chiku'ya, chi Dyos.

Ez 14

El ik'o'n k'u'lb'il kye witzleb'

¹B'a'npun tijwnaq aj Israel eb'ju'l wuk'i'le' tu'n kyxjelun te Qman Dyos.

²Tzajtzun yolin Qman Dyos weye', ex tma:

³Majx q'o'nkyib'ju' ichan lu tu'n kyk'ulun kye witzleb' ex majx tokkywitz tu'n kyb'inchal il. ¿Ma oktzun kxe'l nq'o'ne' anb'il kye tu'n kyxjelun weye'?

⁴Q'manxa kye: A ntma'n Dyos ja'lu: tkyaqilu' aj Israel majx q'o'ntib' k'ulul kye witzleb' ex majx toktwitz ti'ju' b'inchal il, extzun tzultl xjelul teju' nsanjelale', kxe'l nq'o'ne' tzaq'web'l axju' nojqelan kye tu'n tpaj nim kywitzileb', chiku'ya.

⁵K'okyel ntzyu'ne' kyanmi kykyaqil aj Israel elkypa'n kyib' wi'je' tu'n tpaj kywitzleb'.

⁶Qu'mtzun q'manxa kye aj Israel: A ntma'n Qman Dyos ja'lu: kutanjtz kyi'je' wuk'i'le', kypa'mil kyib'e' kyi'j kywitzleb'e' ex kyxonkje' tkyaqilju' ti'xti' taq'wiqe'xi'x.

⁷Qa jun aj Israel mujqa jun najchaq xjal najli toj Israel matz'el tpa'ntib' wi'je' ex mataq'tib' k'ulul kye witzleb', ex matz'ok tq'o'n twitz b'inchal il ex mapon tuk'i'l jun nsanjelale' tu'n tyolin wuk'i'le', ayinku'ye' chin xel q'onte tzaq'web'l te:

⁸Chin okyel tzaqpaje' ti'ju' ichan lu ex kb'el ntz'e'ysa'ne' twitz te jun yek'b'il, tu'n tkub' kyoli'n kykyaqil, ex kb'el nnajsa'ne' toju' ntaname'. K'eleltzun kynik'tze' qa ayine' Dyos Manb'aj.

⁹Qatzun mataq' jun sanjelal jun tpakb'al mya ax, ayintzuntze', ayine' Dyos Manb'aj, xin kub' sb'unte sanjelal lu; kjawil wiq'i'n nq'ob'e' tu'n ttz'e'yset twitz ex kb'el nnajsa'ne' toju' ntaname' Israel.

¹⁰Kb'el tz'e'yset twitzju' ichan nxjelun tuk'i'lx'i' sanjelal tu'n tpaju' kyil,

11tu'n lalun tz'el tpa'n jumajlttib'ju' tnam Israel wi'je' ex tu'n lalun ttz'ilsatltib' tu'nju' il lu. Che okyel te ntaname' ex che ajb'el weye', ayine' Dyos Manb'aj nchin q'mante, chi Dyos.

Ilti'j tu'n ttz'e'yset twitz Jerusalen

12Tzaj yolin Qman Dyos weye', tma:

13Qama b'inchan il jun tnam wi'je' ex min ntb'incha'n wajb'ile', kjawil wiq'i'n nq'ob'e' tu'n ttz'e'yset twitz ex k'elet wiq'i'ne' twa; tzul nq'o'ne' we'yaj ti'j ex che kyimel xjal exqe' alu'mj.

14Naqwit ate' Noe, Danyel ex Job' toju' tnam lu, oqe'kxwitlo kyoxil tu'n kyklet tu'nju' tnik'alkyi'j. Ayine' Dyos Manb'aj nchin q'mante.

15Ex naqwit che tzaj nsma'ne' tojk'ul txkup xob'ajilqe'x ti'j jun tnam, tu'n kykub' tb'yo'n xjal najliqe' toj ex tu'n tkyaj chq'ajlajtl jamix-a'lo'tl ktja' tu'n tik' tu'n xob'el kye tojk'ul txkup mya'lqe',

16noqwit che najanju' oxo' ichan toj, laywitlo che kletju' kyk'wal ex kymyal; o'qe'kxwitlo kyoxil tu'n kyklet, exwitlo kjelju' tx'otx' naq jun chq'ajlajtl. Ayine' Dyos Manb'aj inchin qmante.

17Mujqa ma'wt tzul nq'o'ne' q'oj ti'ju' tnam lu exwit nchaq'e' tu'n kykyim xjal ex alu'mj,

18ex najliqe'wtju' oxo' ichan lu atzu', laype'wtlo b'ant kykletju' kyk'wal ex kymyal; oqe'kxwitlokye tu'n kyklet. Axxi'x ayine' Dyos Manb'aj nchin q'mante.

19Mujqa tzajwit nq'o'ne' yab'il ti'ju' tnam lu, ex toj ntx'u'jile' kb'el wawa'ne' kamik exwit che kub' nb'yo'ne' xjal ex alu'mj,

20najliqe'wt Noe, Danyel ex Job' atzu', laype' che kletju' kyk'wal ex kymyal; oqe'kxwitlokye che klet tu'nju' tnik'alkyi'j. Axxi'x ayine' Dyos Manb'aj nchin q'mante.

21Ayine' Dyos Manb'aj nchin q'mante: Masxi'xpete' ajttzalaj nq'o'ne' kyaje' tz'e'ysb'il witzb'aj kuwqe'xi'x ti'j Jerusalen: aju' q'oj, ex we'yaj, e'tojk'ul txkup mya'lqe' exju' yab'il, tu'n kykub' kyb'yo'n xjal ex alu'mj.

22Naqjte'x che kjel anq'in ex kb'antel kyetz kyuk'i'l kyk'wal ex kymyal. Ajtzun kypon kyuk'i'le', kkyala'ye' se'n xe anq'ina' exqe' ti'xti' eb'aj kyb'incha'n, ex kqeb'el kyk'u'j tu'n tz'e'ysb'il witzb'aj a tzaj nq'o'ne' tib'aj Jerusalen.

23Kqeb'iltzun kyk'u'jtz ajkyka'yinte se'n matxi' che anq'ina' exqe' ti'xti' matxi' che kyb'incha. K'eletzun kynik'tze' qa ati saja' nq'o'ne' tkyaqilju' xnb'inchaye' ti'j Jerusalen. Ayine' Dyos Manb'aj nchin q'mante, chi Dyos.

Ez 15

Ikyqe' aj Israel kse'n junwi' ub'a mixti'x tajb'en

- ¹Tzaj yolin Qman Dyos weye' ex tma:
- ²¿Ti'tzu'n tb'anilju' tqan lob'j ub'a kyetwitzju' tze nb'je'l kyi'j nimaq tze?
- ³Mixti'xte' tajb'enju' tqan, ¡tk'ixpe'wt te jun tqan sab'l tx'ajinj!
- ⁴Naqxte si tu'n tajb'ena'. Ex ajtb'aj tz'e'yju' tq'ob' tu'n q'aq' ex ajttxalq'aq'ixju' toj nky'ajchaq, mixti'tl k'ajb'ela'.
- ⁵Mixtoqpena' tiḡ tajb'en kse'nxtoqu' tten nejtl, ¡mixyate' ja'lo tz'e'ynaqtl mixti'x tajb'en!
- ⁶Qu'mtzun inma'ne', ayine' Dyos Manb'aj: Ikytzu'n kse'n tqan lob'j ub'a nnokxq'et toj q'aq' tu'n tk'ant, ikyxtzu'n che okyex nq'o'ne' xjal najlqe' toj Jerusalem toj q'aq'.
- ⁷Chin okyele' ajq'oj kyi'j. Kb'entel kyklonte kyib' te jun q'aq', tu'ntzun juntl q'aq' che b'ajela'. Ajtzun wokye' te kyajq'oj, k'eleltzun kynik'tze' qa ayine' Dyos Manb'aj.
- ⁸Kjeltenju' kytx'otx' naq jun chq'ajlajtl wu'ne', tu'n tpaju' min xkyb'inchaju' wajb'ile'. Ayine' Dyos Manb'aj nchin q'mante, chi Dyos.

Ez 16

Elkypa'n kyib' aj Jerusalem ti'j Dyos

- ¹Tzaj yolin Qman Dyos weye', ex tma:
- ²ichan, chik'b'anxa kye aj Jerusalem taq'wixqe'xi'xju' ti'xti' matxi' kyb'incha.
- ³Q'manxa kye: a ntma'n Dyos ja'lu: Aj Kanaanta ttzajlena, Jerusalem, titz'jlenxa; amorey tmana atzu'n ttxuya itit.
- ⁴Min elk'pu'n taq'e'l tmuxa tej titz'jiya, ex min ku'x ichi'na, ex min okqcho'n atz'an ti'ja, ex min pasinjta.
- ⁵Mix-a'lo' tzaj laqj tk'u'j ti'ja ex mix-a'lo' b'inchankye ti'xti' lu teya. Kyej xona toj kojb'il toju' q'ij tej ti'tz'jiya, qu'n intoq tzaj molmon kyk'u'j teya.
- ⁶Inik'e' tk'etza, ex tej nka'yinteye' ntxakajlaya toj chik', kub' nximane' tu'n tanq'ina.
- ⁷Nch'iysaya naku'j jun awal toj kojb'il. Ch'iytzuntza, matxitoq qyayixa. Eb'aj ch'iyju' timiḡa, ex b'aj ch'iy t-xya'mal. Extzun ḡb'iqlitoqa b'a'nxi'x.
- ⁸Inik' jumajtle' tk'etza, ex wila matxi'toq ch'iyxi'xa; matxi'toq pon tab'q'iyia tu'n tok xmoxita. Xinlik'u'ne' ntxo'we' tib'aja, ex b'aj nktxu'na ḡb'iqliya, ex b'ant nyole' tuk'i'la; kyej b'antti'j qyol tuk'i'la, ex oka te weye'. Ayine' Dyos Manb'aj nchin q'mante.
- ⁹Ex b'aj wichi'na, b'aje'l nḡtilsa'ne' tik'len chik' ti'ja ex oknq'o'ne' k'ok'sb'il ti'ja;

- 10**oknq'o'ne' t-xb'aluna tb'anil tilb'ilal ex oknq'o'ne' t-xajab'a tb'aniltz'u'n; xinq'o'ne' jun tpsasa sed ex t-xb'aluna tz'umin chmob'ente;
- 11**b'aj nb'inha'na kyoj tachb'ila, oknq'o'ne' xb'alun tqul tq'ob'a ex jun tuya tqula;
- 12**oknq'o'ne' jun xmilq'ob'aj ttzi ttxa'na, e'toj t-äkyina ex jaxnq'o'ne' jun tb'anil koron toj twi'ya.
- 13**B'aj ktzet ti'ja tu'n q'anpwaq ex saqpwaq; Sedqe' t-xb'aluna, tz'umin chmob'enkye ex xb'alun tb'anil tilb'ilal. Tb'anil wab'j toq twaya, tuk'i'l myel ex aseyt ti'j Olib'o. Tb'anilxi'x ka'yina tb'enta: oka te jun t-xu'jil nimaqkawil.
- 14**B'injtz tpakb'alila kyoj nimaqtnam tu'nju' tb'anilxi'xa, tz'aqlixi'xa tu'nju' b'inchb'enkye tachb'ila. Ayine' Dyos Manb'aj nchin q'mante.
- 15**Oktzun qe tk'u'ja ti'ju' tka'yinka tb'anilxi'x ex tu'nju' mab'injtz tpakb'alila, matz'oka te jun qya ajpajil, nxitq'o'n tib'a kye tkyaqil ichan nche ik' tk'etza.
- 16**Jawtb'inha'na ja te k'u'lb'il kye witzleb' kywi'witz kyu'n t-xb'aluna ex tb'inchaya ajpajil kyoj.
- 17**E'kub' tb'inha'na kyilb'ilal ichan kyu'n tachb'ila q'anpwaq ex saqpwaq xiwoyi'ne' teya, tu'n tb'inchanteya ajpajil kyuk'i'l;
- 18**e'oktq'o'na t-xb'aluna tb'anil che ka'yin kyi'j ex b'ajkub' tq'o'na waseyte' ex nk'ok'sb'ile' kywitz.
- 19**Aju' wab'j xinq'o'ne' te twaya, ti'j tb'anil arin nb'anta', exu' aseyt ex ta'lkab' xinq'o'ne' teya, kub'tq'o'na kywitz te oyaj tb'anil tk'ok'jal. Ayine' Dyos Manb'aj nchin q'mante.
- 20**Exqetzu'n tala q'a ex txin e'nk'walaye' tuk'i'la, e'xitq'o'na te chojb'il kye witzleb' naku'j kywa. ¿Manaq ch'i'nju' xb'inchaya soka te jun qya ajpajil,
- 21**expe' mache'x tq'o'na nk'wale' tu'n kykyim tz'e'ysa'nqe' te ninb'ilkye witzleb'?
- 22**Tu'nju' tchwinqlala taq'wixi'x toj ajpaji'n min na'ntl tu'na tej ne'xtoqa x'b'iqliya, akxtoq in patajlaya toju' tchk'ela.
- 23**A nma'nju'ye' lu, ayine' Dyos Manb'aj: ¡Layxwita! tib'ajxi'tlju' taq'wix matxi' b'ajtb'inha'n,
- 24**mab'jaw tb'inha'na jatu'n tq'onteya k'u'lb'il kye witzleb' toj tkyaqil najb'il tb'anilqe ex tu'n txitq'o'n tib'a toj ajpajil.
- 25**E'b'aj tb'inha'na najb'il lu toj tkyaqil kyajb'e, matz'okju' tilb'ilala tb'anilxi'xte taq'wixil, nxitq'o'n tib'a kye kykyaqilju' nche b'jik' tk'etza toj tajpaji'na kukxu'.
- 26**Matb'inchaya ajpaji'n kyuk'i'l tb'esina, aye' aj Ejipt nim kyipumal toj ajpaji'n, matz'ok tq'o'na ntx'u'jile' tu'nju' ljo'n tb'inchanteya tajpaji'na.

- ²⁷Jawtzun wiq'i'n nq'ob'e' tu'n ttz'e'yset twitza: Matz'el wiq'i'ne' twaya, matxi nq'o'na toj kyq'ob' nimaqtnam pilistey, nche ik'onteya tu'n tpaju' tchwinqlal ch'ixb'ilx.
- ²⁸Extzun min xqe tk'u'ja ti'ju' lu, mataq'tib'a tu'n tb'inchanteya ajpaji'n kyuk'i'l aj Sirya; ex mixjun xqe tk'u'ja.
- ²⁹Ex matxi tljo'ntla ajpaji'n toj B'ab'ilon, kyt'otx' xk'a'älel; ex mixjun kyej qe tk'u'ja tu'nju' lu.
- ³⁰Ayine' Dyos Manb'aj, nchin q'mante: ¡Yo'loktoqxi'xju' yab'il toj tanmiya tu'n tb'inchanteya tkyaqilju' ajpajil lu ex mixti'x nch'ixwiya toj!
- ³¹Jawtb'inha'na jun q'olb'eb'l tojile janche pona' b'aju' b'e ja ta'qe' najb'il q'ancha'lx'i'x, jatu'n tk'uluna'ya kye witzleb' ex tu'n tq'ontetib'a toj ajpaji'n. Mitzun juntb'inha'na kse'nkye ajpajil: ¡Min ntqani'na chojb'ilte!
- ³²Aju' qya nin niman te tchmil, nche tk'mo'n txqantl ichan.
- ³³Inxiq'o'n jun medi kye kykyaqil qya ajpajilqe'; atzunta inpe' xitq'o'na oyaj kye kykyaqilju' tajpaja ex nxitchjo'na kye tu'n kyb'ajtzej toj tkyaqil plaj b'inchal il tuk'ila.
- ³⁴Junxi'tl ntb'inha'na toju' tajpaji'na kyetwitzju' nkyb'inha'n txqantl qya: mix-a'lo' nnyonteya tu'n tb'inchal il tuk'i'la ex min ntzej kychjo'n ichan teya, ape'ta nxichjonkye. ¡O'kxtzunte' tu'n lu junxi'tla!
- ³⁵Qu'mtzun, qya ajpajil, b'intza nyole':
- ³⁶Ayine' Dyos Manb'aj nchin q'mante: Matxi' tz'el tilsa'n tch'ixawa b'a'nxi'x, matxi' kub'tyek'u'ntib'a toju' ajpaji'n kyuk'i'lju' tajpaja ex kyuk'i'l kykyaqil twitzleb'i'n taq'wixqe'xi'x ex matxi' tz'el qojli kychk'elju' tala tu'na xekub' tq'o'na te chojb'il.
- ³⁷Qu'mtzun che b'ajel nb'u'yi'ne' kykyaqilju' ichan matxi' che b'aj tzalaj tu'na, kykyaqilju' xe tk'ujlaya ex kykyaqilju' xe el tik'una; che b'ajel nb'uyi'ne' ti'jileya, ex kywitzku' kb'el nxb'iqb'a'na tu'ntzun tka'yinjta kyu'n xb'iqliya b'a'nxi'x.
- ³⁸K'okkyela toj xjel wu'ne' tu'n tpaj pa'jmjeb'le'n ex b'yojwnaqi'n, ex kb'el nb'yo'na tuk'i'l tx'u'jilj ex xk'yaqli'n.
- ³⁹Kjel nq'o'na toj kyq'ob', tu'n tb'aj kyxitu'n janajpajina'ya ex ja noka' tk'u'lb'ila kye witzleb'. Che b'je'lel kyiq'i'n t-xb'aluna exqe' tachb'ila tb'anilqe', ex majx kjel xb'iqb'a'na kyu'n.
- ⁴⁰Che jawil ti'ju' tnam ti'ja kyu'n, kb'ajel xona toj ab'j, ex kb'el b'yo'na tu'n k'u'xtx'e'nb'il.
- ⁴¹K'okkyel kyq'o'n kyq'aq'alju' tjaya ex kb'el tz'e'ysa'n twitza kywitz txqan qya. Kmankulju' tajpaji'na wu'ne', ex lay txitq'ontl mediya kye tichana.

⁴²K'elel b'ajtzun ntx'u'jiltze' ti'ja ex lay chin xky'aqlintle', kqeb'el nk'u'je' ex lay chin tx'u'jintle'.

⁴³Matzik' tna'l tu'na tej q'poj toqa, ex machin tk'ixb'saya kyu'nju' tb'inchb'aja mixyab'a'n ex taq'wixqe'xi'x; qu'mtzun, kb'el ntz'e'ysa'n twitza tu'n tpaju' tchwinqlala lu. Ayine' Dyos Manb'aj nchin q'mante.

Ikyqe'x talju' kse'n txub'aj

⁴⁴Kykyaqilju' amiw tu'n kymanteju' nq'umli, kkyma' ti'ja: Ikyx txub'aju' kse'n tal.

⁴⁵Alb'aja te jun txub'aj neltik'u'n tchmil exqe' tal, ikyqe'xju' titz'ina mo ttzika nelkyik'u'n kychmil exqe' kyal. Itit te' kytxuye' kykyaqilxe', atzu'n kymane' amorey.

⁴⁶Toj tb'a'nq'ob'kya'j ta'ju' ttzika ju' nintnam Samarya, kyuk'i'lu' tkojb'il; atzun toj tnayajkya'j ta' titz'ina ju' nintnam Sodom, kyuk'i'lju' tkojb'il.

⁴⁷Ex ikx xitb'incha'nju'ya kse'nkye, ax xitb'incha'nju'ya kse'n nkyb'incha'n taq'wixi'x. Ex min xqe tk'u'j tu'nju' lu, taq'wixi'xtl pe'ta tb'inchb'aj kyetwitzju' kyb'inchb'aj.

⁴⁸Axxi'x kxe'l nma'ne' wu'nxe', ayine' Dyos Manb'aj: min xkyb'inchakye' titz'ina Sodom kyuk'i'l tkojb'il kse'n xtb'inchaya kyuk'i'l tkojb'ila.

⁴⁹A ilju' tb'incha titz'ina Sodom kyuk'i'lju' tkojb'il, jaw kynima'n kyib' tu'nju' nim kywa ati ex tkyaqil atiyile kye, ex mixti'x e'onin ti'ju' prow ex ti'ju' ati nojqelan te.

⁵⁰E'b'jo'k txkupqe' ex kyb'incha ti'xti' ik'o'nqe' wu'ne'; qu'mtzun e'kub' nxitu'ne', kse'n matxi' tila.

⁵¹Atzunte Samarya, mixpeti' xtb'incha nik'jan kse'n tila xtb'inchaya. Matxi' che tb'inchaya ti'xti' taq'wixi'x kyekywitz; qama che oknmujb'ane' kyuk'i'l, naku'j mixti'kye kyil.

⁵²Ati tu'n tkub' me'seta tu'n tpaj taq'wixqe'xtlju' il xe tb'inchaya twitzju' kye titz'ina ex ttzika, naku'j mixti'kye kyil. Ati tu'n tel tch'ixawa ex tu'n tkub' me'seta, mana' tz'el naku'j mixti' kyilju' titz'ina ex ttzika kyekywitzju' tila.

⁵³K'anjel wanjsa'n ti'ju'ye' b'a'n te Sodom ex Samarya, ex kyeju' kykojb'il; ex ikxta k'anjel wanjsa'n ti'ju'ye' b'a'n teya,

⁵⁴naq'aju' ati tu'n tkub' me'seta ex tu'n ch'ixwiya teju' xb'aj tb'incha'na, tu'ntzun toka te q'uqb'al k'u'jb'aj kye.

⁵⁵Ajtzun tanjtz junmajtl ti'ju' b'a'n kye Sodom ex Samarya ex kyeju' kykojb'il kse'nxju' tnejel, ex ikxta kyuk'i'lju' tkojb'ila tzul jumajtlju' ati teya.

⁵⁶Intoq xmayina ti'ju' tz'e'ysb'il twitzju' titz'ina Sodom, tej tjaw tnima'n tib'a,

⁵⁷na'mxtoqtzun kyelpun chik'puju' tila; atzu'n ja'lo niljiya kyu'n nimaqtnam Edom ex Pilistya, ex kykyaqilx tb'esina, ¡Kykyaqilju' xjal twitz tx'otx' nche el ik'unteya!

⁵⁸Ja'lo ati tu'n tik'xju' tz'e'ysb'il twitza tu'na tu'n kypaju' tb'inchb'aja taq'wixqe'xi'x. Ayine' Dyos Manb'aj nchin q'mante.

⁵⁹Nxinma'ne' ayine' Dyos Manb'aj: kb'el ntz'e'ysa'n twitza, min xjapunju' tyola tmaya nwitz'e' tu'na, min xjapunju' tyola kyajni b'antti'j wuk'i'le.

⁶⁰Ayintzunwe' ktzajel nna'ne' nyole' kyejni b'entti'j tuk'i'la tej txintoqa, ex kjel b'ent jun nyole' tuk'i'la tejumajx.

⁶¹Ajkyxi nq'o'ne' ttzika ex titz'ina te tala, maskye mya nyolju'ye' kyajni b'ent tuk'i'la, ktzajel tna'na tb'inchb'aja nejtl ex kb'el ch'ixwiya tu'n tpaj.

⁶²Ktzajex jumajtlu' nyole' tuk'i'la, k'eleltzun tnik'tza qa ayine' Dyos Manb'aj.

⁶³Ktzajel tna'na, kb'el ch'ixwiya b'a'nxi'x ex kb'el tme'ssa'ntib'a, laype' yolintla ajtkub' nnajsa'ne' tkyaqilju' matxi' tb'inchaya. Ayine' Dyos Manb'aj nchin q'mante, chi Dyos.

Ez 17

Techlal ti'j tqan ub'a ex t'iw

¹Tzaj yolin Qman Dyos weye', tma:

²Ichan, q'manxa jun techlal teju' tnam Israel.

³Q'maxa kye: A ntma'n Dyos ja'lu: Ponju' t'iw nintzku' twi' witz Lib'ano nimaqqe' t-xik' ex nim nktxet kyu'n, chukchaq che ka'yinju' t-smal. Tzyetju' tunin jun k'ute tu'n,

⁴tzaj ttoqi'n tq'ob' nimxi'x twe' xi'tzuntz awalte toj jun kytx'otx' xk'a'xlel, toj jun nintnam nim k'a'xjel ati toj.

⁵Jatztzun tiq'in jun ij toj tx'otx' ex ku'x tawa'n toj jun tx'otx' tex awb'il, ttzi jun a', nim a' ati toj.

⁶Jawu'l twi'ju' ij ex ok te jun tqan ub'a pujin; maskyep'e' min ch'iyxi'x twe', b'jaw ch'iy tq'ob' tu'me'lju' t'iw, ex nche'xxi' lq'e' tlok' toj tx'otx'. Ex ok te jun tqan ub'a; eb'aj tzaj tch'xu'l ex eb'je'l tq'ob'.

⁷Atitoqtzun juntl t'iw niminxi'x, nimaqqe'xi'x t-xik' ex nim txqan t-smal ati. Atzu'n tqan ub'a eb'ajx lq'exi'xtl tlok' ex eb'ajx ch'iyu' tq'ob' tu'me'lju' t'iw, tu'n txitq'o'n txqantl a' te, najchaq tk'etzu' ja awa'na'.

⁸Expe' awa'ntoq toj tb'anil tx'otx', jata' txqan a', jatu'n tb'aj ch'iy tq'ob' ex tu'n twitzan ex tu'n tok te jun tqan ub'a tb'anilxi'x.

- ⁹Q'manxtzuna kye: Chi Dyos kjal: Lay tz'anq'inte' tqan ub'a lu. Kjawitz xb'oqi'n tlok' tu'n tnejel t'iw, ex che b'je'lel tz'ajju' twitz tu'n; naq tu'n ch'i'n ipumalj ex mya nim xjal kjawitz xb'oqliya' tuk'i'l tlok', ex che tzqijel tkyaqilu' t-xul xe'tzaj.
- ¹⁰Maskye ma ku'x awa'ntl, lay tzaj t-xul; ktzqijel ajttzaj kyq'iq' toj tjawetzq'ij tib'aj; ktzqijel jatu'n ttzaja' t-xu, chiku'ya, chi Dyos.
- ¹¹Tzaj yolin Qman Dyos weye', tman:
- ¹²Qaninxá teju' pi's tnam lu qa b'i'n kyu'n titi' tz'elpuna' techlal lu. Q'manxa kye: Ulju' nimaqkawil aj B'ab'ilon toj Jerusalen ex eb'jo'kx tjpu'n nimaqkawil aj Juda kyuk'i'lju' nche kawin tuk'i'l, ex eb'ajx tiq'i'n tuk'i'l B'ab'ilon.
- ¹³Jawtzun t-sk'o'n jun tk'wal nimaqkawil ex kyej b'antti'j jun tyol tuk'i'l, oktchq'o'n tu'n tmante qa ilti'j kjapumelju' tu'n, ex eb'ajx tiq'i'n xjal nimaq kyoklen toju' tx'otx'.
- ¹⁴Tu'ntzun tkyaju' tkawb'il Juda numjni, lay b'ent tjaw tiq'i'ntib', maskyepé' mataq'tib' tu'n tjapunju' yol kyej b'entti'j tu'n ex tu'n tten kukxju'.
- ¹⁵Atzu'n tk'wal nimaqkawil lu jawtiq'i'ntib' ti'ju' nimaqkawil aj B'ab'ilon ex eb'ajx t-sma'n t-sanjelal toj Ejipt qanil txqan chej ex txqan ichan nim kyajlal. ¿Ma b'a'ntzun kxe'la' yajxi'tl exqa kketel te kamik toj kywitzé'? ¿Ma ktzulo tzaqpajel jun xjal qa min xjapun tyol tu'n?
- ¹⁶Axxi'x, ayine' Dyos Manb'aj nchin q'mante, kkyimelte' xjal toj B'ab'ilon, ju' naqxjaw tze'n ti'ju' tyol ttziya ex min xtb'inchaju' yol kyej b'entti'j kyu'n tuk'i'l nimaqkawil okq'onte toju' q'uqb'il.
- ¹⁷Ajtzun ttzaju' nimaqkawil aj B'ab'ilon q'ojil ti'j, kjawil tch'uqi'n tx'otx' ex nintapi ti'jile nintnam, ajkykub' tb'yo'n txqan xjal, lay tzaj tchq'o'nte paraon jun tnej xjal te q'oj kuw onilte ex lay che tzaj tchq'o'n txqan xjal,
- ¹⁸naqna' xjaw tze'n ti'ju' yol ttziya ex min xjapunju' yol kyej b'entti'j tu'n; ojetog ttziya tu'n tjapun tu'n, extzun matb'inha tkyaqil ja'lu. Qu'mtzun layx klet.
- ¹⁹Axxi'x nxinma'ne', ayine' Dyos Manb'aj: naqxjaw ttze'nju' ttziya weye' tu'n tjapun tu'n, ex min xtb'inchaju' tyol kyejni b'entti'j tu'n wuk'i'le', qu'mtzun k'okyel toj xjel wu'ne' ti'ju' lu.
- ²⁰Kb'el nxone' pa tzuyb'il kyix tib'aj, kntzyu'tzuntze' toj, kxel wiq'i'ne' B'ab'ilon, atzuntzu' k'okyela' nq'o'ne' toj xjel tu'n tpaju' min xjapun tyol weye'.
- ²¹Che kyimelju' t-xjal kuw che q'ojin toj q'oj, aye'tzu'n che kjel anq'in che b'ajex sputj toj kyq'iq' twitz tx'otx'. K'eleltzun kynik'tze' qa ayine' Dyos Manb'aj matxi' chin yoline'.

²²Nxinma'ne' ayine' Dyos Manb'aj: Ex ikx ktzajel ntzyu'ne' tunun k'ute nimxi'x twe'; ktzajel ntoqi'ne' jun t-xul a'la'j ti'ju' tq'ob' nimxi'x twe', ex ayinku'ye' chin b'elix awante twi' jun witz nimxi'x twe',

²³twi'ju' witz nimxi'x twe' toj Israel. Che ch'iyel tq'ob', kwitzal ex k'okyel te jun k'ute tb'anilxi'x. Che najal tkyaqil ch'ix txkup tjaq', ex tkyaqil kyyajajil pich' ktenb'el kyja toj kyxlekumanju' tq'ob'.

²⁴K'eleltzun kynik' kykyaqilju' tze toj kojil qa ayine' Dyos Manb'aj. Kjawil ntx'e'mu'ne' tze njaw tnima'ntib' ex in nch'isa'ne' tze b'o's twe'. Wu'ne' nkub'a' tzqiju' tze cha'x ex wu'ne' ncha'xi'xa'jtlju' tze tzqij. Ayine' Dyos Manb'aj, nchin q'mante ex in japun wu'ne', chiku'ya, chi Dyos.

Ez 18

Til yilex junjun

¹Tzaj yolin Qman Dyos weye', ex tma:

²¿Tiqu'n kukx tq'manjtz yolju' nq'umli toj Israel kjalu: Aye' manb'aj nche'x lo'nteju' ub'a tx'am, aye'tzu'n kyk'wal nche tzaj ch'yon kywitzte tu'n?

³Axxi'x kxe'l nma'ne', ayine' Dyos Manb'aj, lay kyma junmajtle' yol nq'umli lu toj Israel.

⁴Weqe'we' tkyaqil xjal twitz tx'otx', e'manb'aj ex k'walb'aj. Kkyimelte' nb'inchan il.

⁵Ate b'a'n xjalju' ntb'incha'n tnik'alilti'j ex toj ttzinunal:

⁶min nxi' toju' nimaqwan kywi' witz ninb'ilkye witzleb', ex min nokqe tk'u'j kyi'ju' mya dyosqe' toj Israel; min neltiq'i'n t-xu'jil twnaqil, ex min nkub' kxe tuk'i'lku' t-xu'jil kse'n akxtoq nkb'u'l ttx'ajin;

⁷min nokten yajlalte juntl, inpe' anj tanjsa'n ti'ju' ntk'mo'n tprentil k'as teju' k'asb'enal te; min nalq'an ti'j juntl; inxitiq'o'n twaju' nb'aj tu'n we'yaj ti'ju' twa ex nxitq'o'n t-xb'alunju' mixti' ti'j;

⁸min nxitq'o'n medi ch'ex tk'i' tub'chil; min nb'inchan taq'wix ti'j juntl; toj tnik'alti'j nkub'a' tnk'u'n jun q'oj kyxol kab'e' xjal;

⁹ntb'incha'n kse'nx ntma'n nkawb'ile' ex nche japunile nchaq'b'ile' tu'n. Axxi'x toj tzinun ta'ju' xjal lu, qu'mtzun k'anq'il. Ayine' Dyos Manb'aj nchin q'mante.

¹⁰Qatzun ati jun tk'walju' ichan lu tx'u'j ex b'yolxjal, ntb'incha'n alkyexku' ti'xti' lu

¹¹ju' min nche tb'incha'ntoqju' tman, nxi' wal kyoju' nimaqwan kywi' witz ninb'ilkye witzleb', ex neltiq'i'n t-xu'jil juntl xjal,

¹²qa tok yajlalkye prow exqe' ati nojqelan kye, qa in alq'an kyij' txqantl, qa min nanjtanjsa'n ti'ju' ntk'mo'n tprentil k'as teju' k'asb'enal, qa q'uqlok tk'u'j kyij'u' mya dyosqe' ex nche tb'incha'n ti'xti' ik'o'nqe' wu'ne',

¹³qa nq'on medi ch'ex tk'i' tub'chil; lay tz'anq'inju' ichan lu. Kyb'ajlenxi' tb'incha'n tkyaqilju' ti'xti' lu myab'a'n toj nwitz'e', kkyimel ex mixti'tl q'a'nb'ilte, kkyimel tu'nx tpaj til.

¹⁴Qajpe' ati jun tk'walju' ichan lu, matz'ok tka'yi'n tkyaqilju' il xb'aj tb'incha'n tman, ex min xxilpe toju' tqanb'en tman;

¹⁵qa min xxi' toju' ninwan nok kywi' witz te ninb'il kye witzleb', ex min nokqe tk'u'j kyij'u' mya dyosqe' toj Israel; qa min neltiq'i'n t-xu'jil juntl xjal,

¹⁶qa min nokten yajulte juntl xjal; qa min neltiq'i'n prenil jun k'as maqaninjtz te; qa min nalq'an ti'j juntl, inpe' xitq'o'n twaju' naj tu'n we'yaj ti'ju' twa, ex nxitq'o'n t-xb'alunju' mixti' ti'j;

¹⁷qa min nb'inchan taq'wix ti'j juntl, qa min nq'on medi che'x tuk'i'l tub'chil; qa nche japun nkawb'ile' tu'n ex ntb'incha'n kse'nx nkyma'n chaq'b'ile': lay kyimte' ichan lu tu'n tpaj til tman. Axxi'x k'anq'il.

¹⁸Atzunte' tman qama yajun ex matz'elq'an, ex matb'incha taq'wix toju' ttanam, kkyimel te tz'e'ysb'il twitz tu'n tpaj til.

¹⁹Qajpe'lo kyxjelu'ye': ¿Tiqu'ntzun lay tchoj k'walb'aj til tman? Qu'n ttzinunal nate' k'walb'aj xtb'incha ex tnik'alilti'j, ex mache tb'incha tkyaqilju' nkawb'ile': qu'mtzun axxi'x k'anq'il.

²⁰O'kxte' xb'inchan il kkyimel. Lay tchojte' k'walb'aj til tman, ex lay tchojte manb'aj til tk'wal. Ktk'ma'te' tnik'alti'j chojb'ilteju' tnik'alilti'j xtb'incha; atzu'n b'inchal il ktz'e'ysetel twitz tu'n kypaju' til.

Tnik'alilti'jte Qman Dyos ntb'incha'n

(Ez 33.3-20)

²¹Qatzun makyej tq'o'n b'inchal myab'a'n tkyaqilju' il matxi' b'aj tb'incha'n, ex ma japun tkyaqilju' nkawb'ile' tu'n ex matb'inchaju' ttzinunal ex tnik'alilti'j, axxi'x k'anq'il ex lay kyim.

²²Lay tzaj nnantle' tkyaqilu' taq'wix xtb'incha, ex k'anq'il tu'nju' matb'incha ttzinunal.

²³Mya wajb'ile' tu'n tkyimju' b'inchal taq'wix, a wajb'ile' tu'n tanjtzti'j tanmi ex tu'n tanq'in. Ayine' Dyos Manb'aj nchin q'mante.

²⁴Qatzun makyej tq'o'n tnik'alti'ju' tchwinqlal b'a'n, ex matxi' tb'incha'ntlju' taq'wix ex ik'b'ilqe'xi'x kse'nx tbinch'aju' b'inchal il, ¿Ma oktzun k'anq'il toj kywitz'e'? Lay tzajinna'ntlwe' tkyaqilju' b'a'n tb'incha: kkyimel tu'n tpajju' min xjapun tu'n nwitz'e' ex tu'n kpaju' til.

²⁵Oklo kyma'ye' qa mya tnik'alilti'ju' nb'incha'ne'; b'inkupe'ya, tnam Israel, ¿ma myab'a'nju' nb'incha'ne' toj kywitze'? ¿Ma myatzunlo aye'ye' taq'wix nkyb'incha'ne'?

²⁶Qa min xitb'incha'ntl tnik'alti'ju' b'a'n ex matxi tb'incha'ntlju' taq'wix, kkyimel tu'n kypaju' tb'inchb'aj taq'wix.

²⁷Qatzunaju' b'inchal myab'a'n makyej tq'o'n b'inchaj taq'wix ex matb'inchaju' b'a'n ex tnik'alilti'j, kkletel.

²⁸Qama tz'el tnik' ex makyej tq'o'n tkyaqilju' il matxitoq b'aj tb'incha'n, axxi'x k'anq'il ex lay kyim.

²⁹Oktzun tma'te' tnam Israel qa mya tnik'alilti'ju' nb'incha'ne'. ¿Myatzun tnik'alti'ju' nb'incha'ne'? ¿Myatzunaju' tnam Israel min ntb'incha'n tnik'alilti'j?

³⁰Teyile junjunkye' che okyele' toj xjel wu'ne', aj Israel, kse'nxju' kyb'inchb'aje'. Ayine' Dyos Manb'aj nchin q'mante. Kytzaqpinkje' tkyaqilju' kyb'inchb'aje' myab'a'n tejumajx, tu'ntzun lan che kyime' tu'n kypaj kyb'inchb'aje' myab'a'n.

³¹Kypa'milkyib'e' ti'j tkyaqilju' myab'a'n matxi' kyb'inchaye' nwitz'e', ex kukyoke' junx kyanmiye' ex jun kyxewe' ak'a'j. ¿Tiqu'n kkyimela'ya, tnam Isarel,

³²myana' wajb'ilwe' tu'n tkyim junkye'? Kytzaqpinkje' myab'a'n, che anq'iltzuntze'. Ayine' Dyos Manb'aj nchin q'mante.

Ez 19

Oq'e'n kyij'ju' nimaqkawil aj Israel

¹Ichan, b'itzanxju'ya b'itz te kyimni lu kyeju' nimaqkawil toj Israel:

²Jun b'alun toqju' ttxuya najlitoq kyxol b'alun. Kub' tb'incha'n tpaqb'il kyxol, atzuntzu' xetch'isaya' tal.

³Juntzunju' kub' tch'isa'nxi'x mach'iy b'a'nxi'x. Mab'ent tu'n tkub' t-xilu'n tchi', ex nche'x tch'yo'n xjal.

⁴Kyb'iju' nimaqtnam nyolinjtz ti'j; tzyet kyu'n xjal toj jun xpatxab', ex xijowowon kyu'n tu'n jun ch'ok tzmxtzu' toju' tnam Ejipt.

⁵Atzunj tka'yinteju' ttxu b'alun mixti'tlju' jaq'uqla'toq tk'u'j tzaj tiq'inju' juntl tal ex onin ti'j tu'n tch'iy b'a'nxi'x.

⁶Tej ttch'iy b'a'nxi'x te jun nin b'alun, inxi' ex nanjtzi'ti'j kyxol b'alun. Ex b'ant tu'n tkub' t-xilu'n tchi', ex intoq che'x tch'yo'n xjal.

⁷Intoq che Kub' tb'yo'n xjal kyoj tja nimaqkawb'il ex ntoq che kub' t-xitu'n nimaqtnam; intoq che jawlu'lun kykyaqil xjal twitz tx'otx' te ajtjaw xch'in ex ntzanun.

⁸Jawtzun kyiq'i'n kyib'ju' tnam kyoju' tnej tx'otx' tb'esin ti'j; kub' kyq'o'n pa xpatxab' te kub' tz'aqtzuntz kyu'n toj.

⁹Okx kyjpu'n toj jun tja tu'n jun ch'ok ex xikyiq'i'n te nimaqkawil aj B'ab'ilon; atzuntzu' okxa' japu'n, tu'ntzun mix-a'lo'tl b'inteju' toj twi' ntzanun kyoj nimaq k'ul toj Israel.

¹⁰Naku'j junwi' ub'aju' ttxuya awa'nku'x ttzi a', Inel twitz ex pujin b'a'nxi'x ntzaj b'a'nxi'x tu'n txqan a'.

¹¹Eb'aj kuwixju' tq'ob' b'a'nxi'x ex eb'jo'k te kytze nimaqkawil, ch'iy b'a'nxi'x japun tzmax toj muj. Q'ancha'lix b'a'nxi'x tu'nju' twe' ex kyu'n tq'ob' eb'ajch'iy b'a'nxi'x.

¹²Jatztzun xb'oqi'n kyu'n xjal tuk'i'l kytx'u'jil ex kub' xon twitz tx'otx'. Kub' tzqij tu'n kyq'iq' ntzaj tjawetzq'ij ex eb'je'l tz'ajju' ub'a ti'j; eb'aj tzqiju' tq'ob' kuwqe'xi'x ex eb'jo'kx q'o'n toj q'aq'.

¹³Ja'lo xi' awa'na' toj tchq'ajlaj toj tzqij tx'otx' ex nk'wajti.

¹⁴Inetz jun q'aq' kyoju' tq'ob' nche b'aj twanju' t-xul ex twitz. Mixti'qe'tl tq'ob' kuwqe' tu'nwt kyok te kytze nimaqkawil, chiju' b'itz.

(Aju' lu jun b'itz te kyimni ex k'ajb'el te b'itz te kyimni.)

Ez 20

Njapunte Dyos tyol aye'tzu'n aj Israel pi'sqe'

¹E'pon junjun tijwnaq aj Israel xjelul te Qman Dyos toj lajoj tajlal tjweyi'n xjaw te twuqi'n ab'q'i, ex e'kub' qe nwitz'e'.

²Tzajtzun yolin Qman Dyos weye', ex tma:

³Ichan, yolina kyeju' tijwnaq aj Israel ex q'manxa kye: A ntma'n Dyos ja'lu: ¿Ma'tzun che ulkye' xjelul weye'? Ayinku'we' Dyos Manb'aj chin q'malte axxi'x, lay waje' tu'n kyxjelune' weye'.

⁴Q'onqe'kta toj xjel aya ichan; q'onqe'ka toj xjel, ex na'nxa kye jni'xju' ti'xti' taq'wiqe'x kyb'inchaju' kyman.

⁵Q'manxa kye: A ntma'n Dyos ja'lu: Tej tjaw nsk'o'ne' Israel, kyej ntziya'ne' jun kyelu' tyajajil ex kub' nyek'u'n wib'e' kye toj Ejipt. Xinma'ne' kye toj junkmuj nim toklen: Ayine' Dyos Manb'aj kyib'aj.

⁶Waq'wib'e' tu'n kyetzwiq'i'ne' toj Ejipt toju' q'ij lu, ex tu'n kyxi' wiq'i'ne' toju' tx'otx' ojetoq njoye' kye, jun tb'anil tx'otx', jaju' tx'otx' tb'anilxi'x kyxol kykyaqil!

⁷Ex nchaq'e' kye kykyaqilx tu'n tel kyik'o'n kywitzleb' taq'wixqexi'x ex tu'n lalun kytz'ilsa kyib' kyu'n kywitzleb' aj Ejipt, qu'n ayine' Dyos Manb'aj Kydyos.

- ⁸Aye'tzunkye jawkyiq'i'nkyib' wi'je', ex min kyaj tu'n nxikyb'i'ne'; min kyaj tu'n kykyaj kyxonju' kydyos taq'wixqe'xi'x ex min e'kyaj kyik'o'n kywitzleb' aj Ejipt. Kub' nxima'ne' toj ntx'u'jile' kyi'j tu'n ntz'e'ysanteye' kywitz toj Ejipt tzmaxi'j ajtelb'aj ntx'u'jile' kyi'j.
- ⁹Atzunju' nb'inchaye' tu'n tnimanjtz nb'iye', tu'ntzun lalun chin kyaje' taq'wix kywitzju' nimaqtnam janajla'qe', qu'n kywitzju' nimaqtnam lu nyek'uya' wib'e' kye ex ojetoq txinma'ne' kye tu'n kyetzwiq'i'ne' toj Ejipt.
- ¹⁰Eb'je'tz wiq'i'ne' toj Ejipt ex exi' wiq'i'ne' toj chq'ajlaj;
- ¹¹atzuntzu' e'xa' nyek'u'ne' nkawb'ile' ex nchaq'b'ile' kye, aju' nq'onte chwinqlal kyeju' nche b'inchante.
- ¹²Ex b'ajx nyek'u'ne' q'ij te ojlab'l kye, ju' atitoq tu'n tok te jun techlal qxole' kyuk'i'l, ex jun nab'ab'lte qa ayine' Dyos Manb'aj, ojetoq che nxjansa'ye' te weye'.
- ¹³Aye'tzunkye jawkyiq'i'kyib' wi'je' toj chq'ajlaj, ex min e'xikyb'i'n nkawb'ile'; b'je'l kyik'o'nju' chaq'b'il xinq'o'ne' kye, tu'ntoq kyb'inchante, ex tu'ntoq tten kychwinqlal, majxkub' kyyaju'n q'ij te ojlab'l. Kub' nxima'ntzuntze' tu'n ttzaj ntzaqpi'ne' ntx'u'jile' kyi'j ex tu'n kykub' nnajsa'ne' atzu', toj chq'ajlaj,
- ¹⁴naqtzun tu'nju' ninb'ilte nb'iye' min nb'inchaye', tu'n lalun chin kyaje' taq'wix kywitzju' txqantl nimaqtnam ojetoq kyil se'ntaq'wi kyetz wiq'ine' toj Ejipt.
- ¹⁵Ex xinma'ne' kye toj chq'ajlaj qa laytoq che okxwiq'i'ne' toju' tx'otx' ojetoq txinq'o'ne' kye, aju' tb'anilxi'x kyetwitz tkyaqil, tb'anilxi'x tawal ntzaj,
- ¹⁶qu'n eb'je'l kyik'o'n nchaq'b'ile', min exikyb'incha'n nkawb'ile' ex kub' kytxa'ju'n q'ij te ojlab'l, qu'n xi' oka'ten kyk'u'j kyi'ju' kywitzleb'.
- ¹⁷Tzajtzun laqj nk'u'je' kyi'j ex min e'kub' nnajsa'ne' toj chq'ajlaj.
- ¹⁸Xinma'ntzuntze' kyeju' kyk'wal tu'n lalun txikyb'incha'nju' ntoq xiq'ma'n kye kyu'n kyman, tu'n lalun txikyb'incha'n nchaq'unjtz kye, tu'n lalun kytz'ilsa kyib' kyu'n witzleb'.
- ¹⁹Xinma'ne' kye: Ayine' Dyos Manb'aj janche ajb'ena'ye'. Che japunxju' nkawb'ile' ex nchaq'b'ile' kyu'ne' kse'nxju' tz'ib'a'n,
- ²⁰ex kynimanku'ye' q'ij te ojlab'l, xjanx toklen kyu'ne', tu'n tok te jun techal qxol kyuk'i'le'; k'eleltzun kynik'tze' qa ayine' Dyos Manb'aj janche ajb'ena'ye', nchije'.
- ²¹Ex ikyqe'xju' kyk'wal jawkyiq'i'kyib' wi'je'. Mixti'x exikynima'n nkawb'ile', mixti'x ejapun kyu'n ex min exikyb'incha'n nchaq'b'ile', ju' intq'o'n chwinqlal kyeju' nche'x b'inchante, ex kub' kytxa'ju'n q'ij te ojlab'l. Kub' nxima'ne' tu'n ttzaj nq'o'ne' ntx'u'jile' kyib'aj ex tu'n kykub' nnajsa'ne' atzu', toj chq'ajlaj, tu'n tiky' ntx'u'jile' kyi'j,

- 22**nwe'tzune' naq tu'n ninb'ilte nb'iye', tu'n lalun chin kyaje' taq'wix kywitzju' nimaqtnam ojettoq kyil se'n e'etza' wiq'i'ne' toj Ejipt,
- 23**xinma'ne' kye toj chq'ajlaj qa oktoq che kxe'l nsputi'ne' kyxolju' nimaqtnam twitz tx'otx',
- 24**qu'n min ejapunju' nchaq'b'ile' kyu'n, eb'je'l kyik'o'n nkawb'ile', kub' kyyaju'n q'ij te ojlab'l ex o'kxtzu' oka' ten kywitz kyi'ju' kywitzleb' kyman.
- 25**Expe' e'kub' nq'o'ne' myab'a'n kawb'il kyib'aj ex e'chaq'b'il mixti' chwinqlal kyu'n.
- 26**E'kyaj ntzaqpi'ne' tu'n kytz'ilsante kyib' tu'n t-xikyiq'i'n oyaj kye witzleb', ex tu'n kyxi' kyq'o'n kyk'wal nimaqqe'tl te chojb'il. Nb'inchaye' lu tu'n ttzaj xob'el kyi'j ex tu'n telkynik' qa ayine' Dyos Manb'aj.
- 27**Extzunta ichan, q'manxa kye aj Israel: a ntma'n Dyos ja'lu: ikyqe'xju' kymane' okkyq'o'n ntx'u'jile'; mixti'x xikyb'inha'n wajb'ile'.
- 28**Tej kyokx wiq'i'ne' toju' tx'otx' ojettoq nmaye' tu'n txinq'o'ne' kye, naqnx kyka'yi'n jun b'us nimin twe' mujqa jun tze pujin, b'ajkub' kyq'o'n chojb'il ex kyoyaj atzu', tu'ntzu'n oka' kyq'o'n ntx'u'jile', intoq kub' kyq'o'n ti'xti' k'ok'jsa'n ex intoq kub'kyqo'n kyoyaj b'in.
- 29**Xinqani'ne' kye: ¿Ma atzun ja xjanju' kye witzleb' janche'xa'ye'? nchije'. Ex majx kyej tenju' tb'i te Ja Xjan kye Witzleb'.
- 30**Q'manxa teju' tnam Israel: A ntma'n Dyos ja'lu: ¿Tiqu'n kyajb'ila'ye' tu'n kyktz'ilsante kyib'e' kse'nxkye ojtxi' kychmane'? ¿Tiqu'ntzun min nche k'ulune' weye', xi' nche k'ulunaye' kye witzleb' taq'wixqe'xi'x?
- 31**Ajtkub' kyq'o'ne' kyoyaje' ex ajkykub' kytz'e'ysa'ne' kyk'wale' te chojb'il, ljo'nx kytz'ilsante kyib'e' tu'n kywitzleb'e'. ¿Extzun kyajb'iltle' tu'n kyule' xjelul weye' aj Israel? Axxi'x ayine' Dyos Manb'aj, lay waje' tu'n kyxjelune' weye'.
- 32**Matxi' tz'okxten toj kynab'le' tu'n kyoke' se'nqe' txqantl nimaqtnam twitz tx'otx', nche k'ulun te tze ex te ab'j, kxa'tzunte' ikyju'.
- 33**Axxi'x kxe'l nma'ne', ayine' Dyos Manb'aj, kb'el ntz'e'ysa'n kywitz'e' tu'n tipumal nq'ob'e' tu'n ntx'u'jile', ex chin kawile' kyib'aje'.
- 34**Che tzajel nb'uyi'ne' kyxolju' tnam ex nimaqtnam jaslamuna' kyib'e', kb'el ntz'e'ysa'n kywitz'e' tu'n wipumale' tuk'i'l ntx'u'jile'.
- 35-36**Che xe'l wiq'i'ne' toju' chq'ajlaj kye nimaqtnam ex k'okyel moje kywitz tu'n kyok toj xjel wu'ne', kse'n kyoknq'o'ne' ojtxi' kychmane' toj xjel toj chq'ajlaj te Ejipt. Ayine' Dyos Manb'aj nchin q'mante.
- 37**K'ik'elnwitze' kyi'je' kse'n jun k'ik'lel nche b'ajtajla'n trit, ex che okyele' wu'ne' toju' yol kyejni b'entti'j.

³⁸Che elel npa'ne' pi'sqe' kyxole' exqe' njaw kyi'q'i'nkyib' wi'je', che elex wiq'i'ne' toju' junxi'tl tx'otx' janajla'qe' ja'lo; ex lay che okx toj tx'otx' Israel. K'eleltzun kynik'tze' qa ayine' Dyos Manb'aj, chi Dyos.

³⁹Tnam aj Israel, a ntma'n Qman Dyos ja'lu: ;kukyxi'ye' k'ulul kye kywitzleb'e...! Oktzun che b'ilkye' yajxi'tl weye', ex lay kub' kytxa'ju'ntle' nb'iye' xjan, tu'nwt tkub' kyq'o'ntle' kyoyaje' lu ex tu'nwt kyk'uluntle' kye kywitzleb'e.

⁴⁰Kykyaqil aj Israel che k'ulul weye' twi' witz xjan, twi' witz nimxi'x twe' toj Israel, ju' ati toju' ntx'otx'e'. Ayine' Dyos Manb'aj, nchin q'mante. Atzuntzu' che nk'ma'ye' tu'n tkyaqil nk'u'je'; atzuntzu' kxela' nma'ne' kyeye' tu'n tul kyi'q'ine' kyoyaje' ex tu'n ttzaj kyi'q'i'ne' tnejel twitz kyawale' ex tkyaqilju' ati tu'n kyxjansanteye' weye'.

⁴¹Ajkyb'ajtzaj nb'uyi'ne' kyxolju' tx'otx' ex nimaqtnam jasputi'na' kyib'e' ja'lo, ex ajt-xinyek'u'ne' nxjanb'ile' kyxole' kywitz kykyaqilu' tnam, oktzun nk'ma'tze' kyoyaje' tk'ok'jalxi'x.

⁴²Ex aj kyokx nq'o'ne' toj Israel, toju' tx'otx' oje nmaye' tu'n txinq'o'ne' kye ojtxi' kychmane', k'eleltzun kynik'tze' qa ayine' Dyos Manb'aj.

⁴³Atzuntzu' ktzajela' kyna'ne' tkyaqilju' kyb'inchb'ene' myab'a'n matxi' b'aj kytz'ilsa'na' kyib'e', ktzajel molmon kyk'u'je' kyexe' ex tu'n txqan il xb'aj kyb'incha'ne'.

⁴⁴Tnam aj Israel, kxa' weye' nb'incha'n kyeye' kse'nkye' nkyb'incha'n, awe' nb'incha'n tu'n tnimanjtzju' nb'iye', k'eleltzun kynik'tze' qa ayine' Dyos Manb'aj. Ayine' nchin q'mante, chi Dyos.

Tz'e'ysb'il witzb'aj toju' tx'otx' te tnayajkya'j

⁴⁵Tzaj yolin Qman Dyos weye' ex tma:

⁴⁶Ichan, kutanj ti'ja toj tnayajkya'j, ex yolinxa na'tz; q'manxa toj nb'iye' ti'ju' nimaq k'ul toju' tnej tx'otx' toj tnayajkya'j,

⁴⁷ex q'manxa: intma'n Dyos kjal: k'okyel ntxqo'ne' jun q'aq' ti'ja, kb'ajel twan tkyaqilju' tze cha'x tze ex tzqij toja; kk'antel q'aq' na'tz ex lay yupj, kttz'e'ysa' kywitz kykyaqilju' xjal ate' toja, toj tb'a'nq'ob'kya'j ex toj tnayajkya'j.

⁴⁸Ex kykyaqil xjal che ka'yilte qa ayine' Dyos Manb'aj, x'in oktxqonte. Ex lay yupju' q'aq', chi Dyos.

⁴⁹Xi'tzun ntzaq'we'ne' te: ;Taye, a nkyoli'n xjalju' qa naq'nchin yoline' kyi'j ti'xti' mix-a'lo'x nkane' toj twitz! nchije'.

Ez 21

Tk'u'xtx'e'nb'il Qman Dyos

¹Tzajtzun tma'n Qman Dyos weye' kjal:

- ²Ichan, kutanj ti'ja toj Jerusalen ex q'manxa ti'ju' ja te k'u'lb'il. Yolina toj nb'iye' ti'ju' tx'otx' Israel,
- ³ex q'manxa: A ntma'n Dyos ja'lu: chin okyele' te tajq'oja. K'ajb'el nk'uǎtx'e'nb'ile', che kb'el nb'yo'ne' tnik'alkyi'j kse'nxqe' aj il.
- ⁴Iku', kjawil wiq'i'n nk'uǎtx'e'nb'ile' tu'n kykub' nb'yo'ne' kykyaqil junx, e'tnik'alkyi'j ex aj il, tzajx toj tb'a'nq'ob'kya'j ponx toj tnayajkya'j.
- ⁵Ex kkyb'i' kykyaqil xjal qa ayine' Dyos Manb'aj, matxi' jatzwiq'i'ne' nk'uǎtx'e'nb'ile' ex lay txink'u'ne'.
- ⁶Atzunta ichan, tz'oq'a b'a'nxi'x tuk'i'lju' tanmiya mixti'tl tb'anil; tz'oq'a kywitzju' tnam.
- ⁷Qatzun matxi' qani'n teya tiqu'n noq'a'ya, q'manxa qa tu'n tqanil jun ati tu'n tb'aji, exqa kykyaqil xjal twitz tx'otx' che b'elnumj ex che b'elwoqtz'aj kyq'ob'; mix-a'lo'tl ktenb'el tipumal, kykyaqil klu'lul kych'ek tu'n xob'ajil. Matxi' tzulkanun, noqx tu'n tb'ajtl. Ayine' Dyos Manb'aj nchin q'mante, chi Dyos.
- ⁸Tzaj yolin Qman Dyos weye', tzaj tma'n:
- ⁹Ichan, yolina toj nb'iye' ex q'manxa, qa ayine' Dyos Manb'aj, nchinx q'mante teya tu'n tmanteya: ¡Matxi' b'ajqet twitzju' k'uǎtx'e'nb'il! ex q'ib'untl.
- ¹⁰Jqu'ntl twitzte tu'n tajb'en te b'iyb'il, ex q'ib'untl tu'n tqoptz'aj;
- ¹¹Mab'aj b'incha'n q'ib'un tu'n tb'ant ttzyet, Jqu'ntl twitzju' k'uǎtx'e'nb'il ex q'ib'untl, tu'n tten toj tq'ob'ju' b'yolxjal.
- ¹²Ichan, ¡xch'ina, ex tz'oq'a, qu'n b'antnitl tten tu'n tkub' tb'yo'n ntaname', ex kykyaqilju' kawil toj Israel! B'antnitl tten tu'n kykyim kyuk'i'l ntaname', qu'mtzun juminktib'a tu'n k'ixk'oj.
- ¹³Ayine' Dyos Manb'aj nchin q'mante.
- ¹⁴Ichan, yolin toj nb'iye'; lab'tixa tu'n tk'ixb'sa'n k'uǎtx'e'nb'il tuk'i'l kamaj mo oxmaj ttx'u'jila. Jun k'uǎtx'e'nb'ilte' te b'iyb'il xjal, aju' k'uǎtx'e'nb'il te b'iyul nxob'san ti'ju' tnam toj tkyaqil plaj.
- ¹⁵Nim xob'ajil tzultiq'i'n k'uǎtx'e'nb'il kyi'j, nim che b'ajelkyim tu'n. Matxi' kub' nq'o'ne' k'uǎtx'e'nb'il b'yolxjal kyoj tkyaqilju' kyja. A k'uǎtx'e'nb'ilju' q'ib'un tu'n tqoptz'aj, jqu'n tu'n tb'iyun.
- ¹⁶¡Wajb'ile' jqu'na, toj tb'a'nq'ob', ex toj tnayaj, tu'n tkub' tpǎu'n toj kab'e' plaj!
- ¹⁷Ikwex' knchq'a'ye' tzmax ajtik'ju' ntx'u'jile', Ayine' Dyos Manb'aj x'in q'mante.
- ¹⁸Tzaj yolin Qman Dyos weye', tma:

¹⁹B'inchanku'ya tilb'ilal kab'e' b'e, tu'n tb'ent tik'ju' nimaqkawil aj B'ab'ilon tuk'i'l tk'uǎtx'e'nb'il. Axtzu' che eletza' kab'e' b'e tojxju' tx'otx', kb'el ttz'ib'a'na jun techel ja ktzajela' qe junjun b'e alkya nintnam kpomela.

²⁰Ati tu'n tkub' ttz'ib'a'na jun b'e jak'ik'ela' nimaqkawil tuk'i'l tk'uǎtx'e'nb'il. Aye' nimaqtnamju' Rab'a kytanam aj Amon ex Jerusalem, ju' nintnam kuwsa'n ti'jile toj Juda.

²¹Matxi' kub'ten nimaqkawil aj B'ab'ilon janche tzaja qe'ju' kab'e' b'e, nxtulinti'j ex nxjelun kye tdyos, nche t-txiju'n talsmaj ex nb'aj tka'yi'n kychinaq' txkup.

²²Matz'etzju' talsmaj toj tb'a'nq'ob' nxitye'ku'n Jerusalem, a ntma'nju' qa ati tu'n tq'ojin ti'j tuk'i'l q'obj'el te xlik'pu'n ex tu'n tq'o'n chaq'b'il tu'n kyb'yet xjal, tu'n kyǎch'in te q'oji'n, tu'n tok q'oj kyij'ju' tjpel nintnam, tu'n tjaw kyb'inha'n kyxwe'lil ex tu'n tb'aj txoli'n ti'jile.

²³Naqtzun jun tpakb'al te chajyolil k'elela' toj kywitzju' aj Jerusalem, mana' kyejb'ent jun kyol tu'n kyb'inchante. Poqb'iltzun kyil te'lu, ex jun tqanil qa che tzyetel.

²⁴Qu'mtzun inma'ne' ayine' Dyos Manb'aj: Q'ancha'l qe'ju' taq'wix ex b'yojxjali'n nche kyb'inha'ne'; mab'je'l q'ancha'lixju' il kyoju' kyb'inchb'aje'. Qu'mtzun che tzyetele'.

²⁵Ex aya, nimaqkawil toj Israel, b'yolxjal b'inchal taq'wix, xi' tul lq'eju' kmuj tu'n tk'monteya b'ajsb'il tz'e'ysb'il twitza.

²⁶Ayine' Dyos Manb'aj, kxe'l nma'ne': k'elel q'i'n jitz'b'il twi'ya ex tkorona, ex tkyaqil kch'exb'etel; aju' ati kub'l kjawix jawtl, atzu'n ati jawtl kb'el kub'l.

²⁷Tkyaqil kjel xitjniti' wu'ne', majx kjel xitj. Atzu'n lu kjapumel ajxi' tulju' q'o'n toklen wu'ne' tu'n tb'inchante tnik'aliliti'j.

Tz'e'ysb'il kywitz aj Amon

²⁸Yolina toj nb'iye' ichan, q'manxa kye aj Amon nche ilin kye aj Israel, qa matxi' jatzju' k'uǎtx'e'nb'il toj tja: Naq tkub'tl tu'n tb'iyun ex q'ib'untij' tu'n tqoptz'aj ex tu'n t-xitun.

²⁹Mya ax qe' kywitzik', ex chajyolilqe' kypakb'ab'l. Tzulju' k'uǎtx'e'nb'il ti'j kyqulju' b'inchal myab'a'n ex b'yolxjal lu. Matxi' tzul lq'eju' kmuj tu'n ttz'e'yset kywitz te b'ajsb'il.

³⁰K'uǎtx'e'nb'il, kutanjtl ti'ja toj tjaya! K'okyela toj xjel wu'ne' jata'ya tnejel, toju' tx'otx' jai'tzjaya,

³¹ex tzul nq'o'ne' ntx'u'jile' tib'aja kse'n jun q'aq' kuwxix; kxel nq'o'na toj kyq'ob' xjal kuwqe' ex xitulqe'.

³²Kb'el tz'e'ysa'na, kjel xitja; kb'el qojli tchk'ela toj tkyaqilju' tx'otx' ex mix-a'lo'tl ktzajel na'nteaya. Ayine' Dyos Manb'aj, äin q'mante.

Ez 22

B'yojxjali'n toj Jerusalen

¹Tzaj yolin Qman Dyos weye', tma:

²Ichan, aya kchik'b'alte tilju' nintnam b'yolxjal. Kxe'l tma'na tkyaqilju' ti'xti' taq'wixi'x oje tb'inha,

³ex kxe'l tma'na te: A ntma'n Dyos ja'lu: Aya nintnam, nche kub' tb'yo'na najliqe' toja ex nche kub' tb'inha'na witzleb' te tz'ilsab'l tib'a, jnoqx tu'n tpontl kmuj teya!

⁴Matxi' b'aj ttz'ilsa'n tib'a tu'nju' b'yojwnaqi'n xe b'aj tb'inha'na ex kyu'n witzleb' matxi' che kub' tb'inha'na; matb'inchaya tu'n tq'naxa ex matzul lq'eju' kmuj te b'ajsb'il q'ij teya. Ikytzu'n, knb'inha'ye' tu'n tok i'li'na kyu'n tnam, tu'n kyxmayin kykyaqil nimaqtnam ti'ja.

⁵Che xmayilju' ate' nqaku' exqe' ate' najchaq ti'ja, aya nintnam, nim tyolinjtza tu'nju' twitzleb'i'n ex ttx'uyb'ila.

⁶Atzu' ta'qe' kawil kye aj Israel, najliqe' toj toja ex nxi'x che b'yon xjal, tkyaqilju' kyajb'il.

⁷Min nche nimanju' xjal najliqe' toja te kyman ex te kytxu, nche okten yajlalkyeju' najchaq xjal, nb'je'l kyiq'i'n ti'xti' kye meb'a ex kye qya kyimni kychmil.

⁸Min nche kynima'n najb'il xjanqe' weye' exqe' q'ij te ojlab'l.

⁹Tu'n tpaju' kychajyolil, ati kypaj junjun xjal najliqe' toja tu'n kykyim junjuntl; nche ten kyoju' nimaqwan nche kub' q'o'n ninb'ilkye witzleb', ex nche kyb'inha'n ti'xti' taq'wixi'x.

¹⁰Ate' junjun nche kub'kxe tuk'i'l t-xu'jil kyman, mujqa tuk'i'lju' qya toju' tq'ijlalil akxtoq nkb'u'l ttx'ajin.

¹¹Ate' junjun nche kub'kxe tuk'i'l t-xu'jil kywnaqil, mujqa nche kub'kxe ch'ixb'ilxi'x tuk'i'l kylib', mujqa nche oktzaqpaj jwolte jun tmyal kyman.

¹²Ate' junjuntlju' najliqe' toja nkyq'o'n k'ayi'kyib' tu'n kykub' kyb'yo'n junjuntl. Nkyq'o'n medi ch'ex tuk'i'l tub'chil, nb'je'l kyiq'i'n ti'xti' te kywnaqil ex nche b'jo'k tzaqpaj kyij, ex nchin nik'tna'le' kyu'n. Ayine' Dyos Manb'aj, nchin q'mante.

¹³Nchin q'ojine' tu'n tpaju' nelq'ana ex nb'yon xjala.

¹⁴Lalun t-ximaya qa kb'antel nmqete' tu'na ajnb'inchante jun ti'xti'ye' ti'ja. Ayine' Dyos Manb'aj, matxi' nmaye', ex kjapumel wu'ne':

- 15**che kxe'l nsputi'ne' kyoj kykyaqil nimaqtnam, che xe'l nchto'ne' kyoj tkyaqil tx'otx', ex knxtilsa'ya te tkyaqil ttz'ilila,
- 16**taq'wix chin elela'ye' kywitzju' txqantl nimaqtnam tu'na, oktzun k'elel tnik'a qa ayine' Dyos Manb'aj, chi Dyos.
- 17**Tzaj yolin Qman Dyos weye', tma:
- 18**Iky nela' tnam Israel weye' kse'n txkyejleb'en mixti'tl tajb'en nkyaj ajtokx q'et q'ank'uxb'il, stayn, k'uxb'il, plom mujqa saqpwaq toj tq'aq'al chuj.
- 19**Qu'mtzun, ayine' Dyos Manb'aj, nchin q'mante: Kykyaqilnaye' matxi' che okye' se'n jun ti'xti' mixti'tl tajb'en, che b'ajel nb'uyi'ne' toj Jerusalem.
- 20**Kse'n saqpwaq, k'uxb'il q'anka'yin, k'uxb'il, plom ex stayn nche okxq'o'n junx toj chuj, ex nokx pichk'et q'aq' tjaq tu'n tkub' niwj, ikytzunwe', toj ntx'u'jile' kuw, che tzajel nb'u'yine' ex che tzajel niwje' wu'ne'.
- 21**K'okyex nb'ichk'ane' tq'aq'al ntx'u'jile', che nb'uyi'tzuntze' tu'n kykub' niwje' toj tnky'ajchaqilju' nintnam.
- 22**Ikytzu'n se'n nkub' niwju' saqpwaq toj chuj, ikxtzunkyeju'ye' toj nky'ajchaq nintnam. Ikytzu'n k'elela' kynik'e' weye', qa ayine' Dyos Manb'aj, matxi' nb'ajsa'ne' ntx'u'jile' kyi'je', chi Dyos.
- 23**Tzaj yolin Qman Dyos weye', tma:
- 24**Ichan, q'manxa kye aj Israel: Jun tnamqe'ye' tz'e'ysa'n kywitz'e' tu'n q'ijal ex mixti' a' toj,
- 25**ate'qe'ye' toj jun tx'otx' naku'j b'alunqe' kawil toj, nche tzanun ex nkub' kytzaqu'n kychi'; nche'x kych'yo'n xjal toju' kytx'otx', nb'je'l kyelq'a'n kyk'uwen ex kyq'inumal ex nim qya nche kyej kyimnitl kychemil kyu'n.
- 26**Nkytxalpu'n pale toju' tx'otx' lu ttab'lju' nxnaq'tzb'ile' ex nche kukytza'ju'n ti'xti' xjanqe' toj nwitz'e'; mixti' ch'exb'eb'l kyu'n kyxolju' xjan tuk'i'lu' txa'ju'n, ex min nxikyxnaq'tza'n kye junjuntl tu'n telkynik' teju' xtilun exju' tz'il. Min nche nkynima'n q'ij te ojlab'l wu'ne', ex min nchin kynima'ne'.
- 27**Ikyqe' nejenel teju' tnam lu kse'nqe' xo'j nkub' kytzaqu'n kychi', b'inchantl kyten tu'n tqojli chik' ex tu'n kyb'yon xjal naq tu'n kyjaw q'inumax.
- 28**Nkub' kyewa'n sanjelalju' ax, kse'n jun xjal nokttxuma'n ti'j jun tapi; inkyma'n qa nchin yoline' kye toj witzik', ex nche kyma'n ti'xti' mya ax. Inkyma'n qa nche yolin toj nb'iye' extzun b'ajxa' chin yolinna'we' kye.
- 29**Naq nche q'ojinju' xjal toj tnam ex nche b'aj elq'an; nche kub' kyyaju'n prow exqe' ati in ojqlan kye; nche oktzaqpaj ex mya tnik'alilti'j nkyb'inha'n kyeju' najchaq xjal.

³⁰Matxi' njoye' jun kyxolju' xjal lu, inwt tb'inha'n jun b'a'n teju' tnam ex inwt tkub'san nwitz'e' tu'n lalun kub' nxitu'ne', ex mixti'x nknet wu'ne'.

³¹Qu'mtzun makub' ntz'e'ysa'ne' kywitz b'a'nxi'x ex mache kub' nxitu'ne' tu'n tq'aq'il ntx'u'jile', tu'n kychjonteju' kyb'inchb'en. Ayine' Dyos Manb'aj nchin q'mante.

Ez 23

Kyitz'inkyib' Samarya ex Jerusalem aj ilqe'

¹Tzaj yolin Qman Dyos weye', tma:

²Jumaj ate'toq kab'e' qya junx kytxu.

³Xikyq'o'nkyib' toj ajpaji'n atxi'x tzmatoq txinqe'; xikyq'a' tzyu' kyimi'x toj Ejipt ex kub' naju' kyqpojil.

⁴Oola tb'iju' tzikb'aj (a ntyek'u'nju' Samarya), atzu'n titz'in Oolib'a tb'i (a ntyek'u'nju' Jerusalem). E'tzaj wiq'i'ne' te nxu'jile', e'ul nk'wale' ex nmyale' kyuk'i'l.

⁵Myab'a'n sela' Oola weye' ex matz'ok laqj kyi'ju' tichan, aye' q'ojil aj Sirya,

⁶tb'anil kyxb'alun morad ka'yin, kykyaqil nejenelqe' ex kawilqe', tb'anil ku'xunqe', chejilqe' ate'kx kyi'j chej,

⁷Sk'o'nqe'xi'x kyxol aj Sirya! xitq'o'ntib' Oola toj ajpaji'n kyuk'i'l, majxpe' oklaqj kyi'j kykyaqilju' kywitzleb' ex ku'tz toju' toklen tu'n tk'ulun kye.

⁸Ok te jun ajpajil atxi'x tej tten Ejipt, ex mixti'x kyej tu'n. Nim eb'ajkub' kxe tuk'i'l atxi'x txinxtoq ex elkyiq'i'n tqpojil, soktzuntz te qya ajpajil.

⁹Qu'mtzun xinq'o'ne' toj kyq'ob' aj Sirya ju' tyaä, jamatxi'toq tz'oklaqja',

¹⁰ex e'kub' kxe tuk'i'l; eb'je'ltzun xk'ayu'n tal, ichan ex qya, atzunte kub' kyb'yo'n tu'n k'uätx'e'nb'il, ikytzu'n tz'e'yseta' twitz. Ex mab'aj yoli'n ja'lu kyxol qya.

¹¹Tka'yi Oolib'a ju' titz'in ja'lu, extzun xi'pe' t-xonxi'xtlib' kyetwitzju' ttzik toju' ajpaji'n.

¹²Ex ikxte oklaqj kyi'ju' aj Sirya, kykyaqilx nejenelqe' ex kawilqe', aj q'ojilqe', tb'anilqe' toj kyxb'alun, chejilqe', iqa'nqe' kyu'n chej, tb'anilxi'x ku'xunqe'.

¹³Elnnik'e' qa ikxte matxi'toq ttz'ilsatib', ex matxitoq txitb'inha'n kse'nte' ttzik.

¹⁴⁻¹⁵Xipe' tq'o'nxi'xtltetib' toj tajpaji'n: e'tilju' kyilb'ilal aj B'ab'ilon b'inha'nqe'k twitz tapi ex u'ksa'nqe' tu'n kyeq; kykyaqil tajb'el tnam che ka'yin, tu'n kyok xjal toj xjel kyu'n tu'n jitz'b'il kyk'u'j ex tu'n jitz'b'il kywi'.

¹⁶Tej kyoktka'yi'n aj B'ab'ilon lu, oklaqj kyi'j ex exi' tchq'o'n t-sanjelal B'ab'ilon.

- 17Eb'ju'ltzu'n aj B'ab'ilon ex eb'ajkub' kxe tuk'i'l ex kub' kyyaju'n, kytz'ilsa toj ajpaji'n. B'aj kytz'ilsa'n b'a'nxi'x ex tzaj molmon tk'u'j kye.
- 18Xitq'o'ntzun tib'tz toj ajpaji'n tojxi'x q'ancha'l, xityek'u'ntib' xb'iqli, majx ntzaj molmone' te kse'n ntzaj molmone' te ttzik.
- 19Extzun txitq'o'nxi'xtltib' toj ajpaji'n, ntzaj tna'nju' tq'ijlail tej txintoq, tej tajpaji'n toj Ejipt
- 20ex okb'aj kyi'j aj Ejipt ju' tyax, ikyqe'toqju' kse'nqe' b'anchej ex b'ur toju' kyajpaji'n.
- 21Oolib'a, tzaj tna'nju'ya tej txintoqa, intoq che xb'iyunjtz timi'xa kyu'n aj Ejipt.
- 22Qu'mtzun inma'e' ayine' Dyos Manb'aj: Knb'incha'ye' tu'n kyok miltz'uju' tyaxa te tajq'oja, aye' ntzaj molmon tk'u'j kye ja'lo. Che tzajel nq'o'ne' toj tkyaqil plaj ti'ja,
- 23e'aj B'ab'ilon ex kaldey, e'aj Pekod, aj Soa ex aj Koa, ex kykyaqilju' aj Asirya; kykyaqil ja'lu ku'xunqe' ex tb'anilqe', nejenel ex kawilqe', ajb'el ex q'ojilqe', kykyaqil chejilqe'.
- 24Che b'ju'l ti'ja, kyuk'i'l txqan karwaj ex txqan xjal te q'oj; kb'ajex kytxoli'n kyib' ti'ja toj tkyaqil plaj iq'i'mile kyq'obj'il, tojx toj kywi' ex q'i'n kykolb'il, kxe'l nq'o'ne' anb'il kye tu'n toka toj xjel kyu'n kse'nxju' kykawb'il.
- 25Ktzajel nb'ajsa'ne' ntx'u'jile' tib'aja, ex che q'ojil ti'ja tuk'i'l kytx'u'jil; k'elel kyjonju' ttxa'na exqe' t-xkyina, aye'tzu'n che kjel anq'in che kb'el kyb'yo'n tu'n k'u'xtx'e'nb'il. Che b'ajex kyiq'i'n tala ichan ex qya, kb'ajel tz'e'ysa'na tu'n q'aq'.
- 26Che b'je'lel kyiq'i'n t-xb'aluna ex che b'ajex kyiq'i'n tachb'ila.
- 27Iktzu'n kb'ajela' ttxa'n tzaqpib'ltib'a exju' tajpaji'na jaxa' tq'o'na'tib'a toj Ejipt, lay che tiljumajtla aj Ejipt ex lay che tzaj tna'ntla.
- 28Atzunwe' nxinma'n, ayine' Dyos Manb'aj: Kxel nq'o'na toj kyq'ob'ju' nimaqtnam nche eltik'o'na, ex kyeju' ntzaj molmona kye.
- 29K'elel ik'o'na kyu'n, kb'elkyetza'nju' matxi' tkanb'aya tu'n taq'unb'ena ex majx kjel xb'iqb'a'na kyu'n; kjel q'ancha'lixju' t-xmilala xitq'o'na toj ajpaji'n. Tu'ntpaju' tzaqpi'n tib'a exju' tajpaji'na
- 30nnik'a'ya toj ja'lo, qu'n xitq'o'ntib'a toj ajpaji'n kyuk'i'l nimaqtnam lu ex ku'tza toju' toklena tu'n tpaj k'uluna kye kywitzleb'.
- 31Xi' xa' lpeya toj tqanb'en ttzika; qu'mtzun ax k'wab'ju' kxe'l nq'o'ne' teya axju' xinq'o'ne' te ttzika.
- 32Awe' inma'n, ayine' Dyos Manb'aj: Axtzu' kk'wala'ya tiju' tk'wab'l ttzika, jun k'wab'l nimin, nimtoj ex nim t-xe, nojni tu'n xmayi'n ex ik'b'il,

- 33 nojni tu'n tx'uyb'il ex xitb'il Ktx'ojtela ex kch'yol toj twinqila tu'n tk'wab'l Samarya ju' ttzika.
- 34 Kxel tk'wa'na tzmaxi'j ajtb'aj, kb'el tb'uchi'ntzuntza ex che b'ajel txluch'i'na timi'xa. Ayine' Dyos Manb'aj matxi' chin yolin; matxi' txinma'ne'.
- 35 Qu'mtzun inma'ne', ayine' Dyos Manb'aj; Matxina' tzik'nna'le' tu'na ex matzaj tmiltz'u'n ttze'lti'ja weye', ktz'e'ysetel twitza tu'n tpaj tzaqpi'ntib'a toj tajpaji'na, chi Dyos.
- 36 Tzaj tma'n Qman Dyos weye': Tzunta ichan, ¿Ma kxe'l tma'na tz'e'ysb'il kywitz Oola ex Oolib'a? Majxna' pejunxa kyb'inchb'aj taq'wixi'x kyplajku'.
- 37 Min xkub' kyk'u'nkyib' nwitz'e' ex b'ajni txa'j kyq'ob' toj chik'. Myab'a'n xkyb'inha weye', nche k'ulun kye kywitzleb' ex mache kub'kytz'eysa'n kyal te chojb'il kywitz, aye' nk'wale' e'itz'ji kyuk'i'l.
- 38 Ma'xi'xpe' kyb'inchatlju'lu weye': toj jun q'ijx kub' kytxa'ju'n njaye' xjan ex min xekynimaju' q'ij te ojlab'l weye'.
- 39 Ex ax q'iju' tej kykub' kyq'o'n kyal te chojb'il ninb'ilkye kywitzleb', e'ul toju' njaye' xjan ex kub' kytxa'ju'n ;Atzun matxi' kyb'inchaju' tojku' njaye'!
- 40 Exi' kychq'o'n kysanjel txkolkye ichan te najchaq, ex e'ul. Kykab'ilx eb'aj ichin, b'aj kyuk'tza'n kywitz ex eb'jo'k kyq'o'n kyachb'il tu'n kyex k'molkye;
- 41 E'kub' qe tib'aj jun tb'anil kuxb'il, ex jun mes tkub'iletl wab'j tib'aj, tib'ajtzu'n mes lu kub'a' kyq'o'n sturak exju' aseyt elni pa'n tu'n tajb'en weye'.
- 42 Intoq che b'injtz txqan xjal ntoq che xch'in intoq che ik'san q'ij; ichanqe' eb'ajtzaj toj chq'ajlaj, intoq che okkyq'o'n kyachb'ilju' qya, nche okkyq'o'n xb'alun kyij kyq'ob' ex e'tb'anil koron toj kywi'.
- 43 Intoqtzun kub' nxima'ne': oktzun che ajb'elkye' qya ajpajilqe' lu ja'lo kyu'n. ;Aye'na' ate'ju' kyuk'i'l!
- 44 Che ul kyk'etz Oola ex Oolib'a, aye' qya tzaqpi'nkyib', kse'n nxi' jun ichan kyxol qya ajpajilqe', nchije'.
- 45 Aye'tzu'n ichan tnik'alkyi'j che kb'el q'onte tz'e'ysb'il kywitzju' qya ajpajil ex b'yol xjalqe' lu. Qu'n ajpajilqe', ex b'ajni txa'j kyq'ob' toj chik', chi Dyos.
- 46 A ntma'n Qman Dyos ja'lu: Kyb'u'yiku'kyib' tnamj kyij, tu'n kyb'aj xob' ex tu'n kykub' elq'a'n;
- 47 tu'n kykub'yo'n tu'n tkyaqilju' tnam toj ab'j ex tu'n kyb'aj xyu'n tu'n k'u'xtx'e'nb'il; tu'n kykub' kyb'yo'n kyal ichan ex qya, ex tu'n kykub' tz'e'ysa'n kyja.

⁴⁸Kb'el nnajsa'ne' che anq'in xjal ch'ixb'ilx lu toju' tx'otx'. Kykyaqiltzu'n qya k'elel junkynab'l ti'ju' xnaq'tzb'il lu ex lay che'x lpe ti'ju' kyb'inchb'en myab'a'n.

⁴⁹Kb'el tz'e'ysa'n kywitzju' kab'e' qya lu tu'n tpaju' nkyb'incha'n myab'a'n exju' kyil tu'n witzleb'i'n. K'eleltzun kynik'tze' qa ayine' Dyos Manb'aj, chi Dyos.

Ez 24

Ntechla'n k'wil

¹Tzaj yolin Qman Dyos weye' toj lajoj tajlal tlajoji'n xjaw te tb'eljoji'n ab'q'i, tma:

²Tz'ib'anku'ya tajlal xjaw lu,aju' tajlal xjaw ja'lo, qu'n matxi' tzyet tq'ojin nimaqkawil aj B'ab'ilon ja'lo ti'j Jerusalen.

³Ex q'manxa jun b'itz teju' pi's tnam lu tu'n tok te jun yek'b'il te. Q'manxa qa ayine' nchin q'mante kjalu: Q'onkxa jun k'wil tib'aj q'aq' ex q'onku'xa a' toj,

⁴q'onqeku'xa tx'naj chib'j toj, nimaq tx'naj ti'j tkux ex ti'j tqul, ex tb'anil tb'aqil.

⁵Q'intztzun junju'ya tb'anil ttxu rit, q'onkx txqan si tjaq' tu'n tloqlon b'a'nxi'x, tzmax ajkytzq'aju' b'aq.

⁶Qu'n inma'ne' ayine' Dyos Manb'aj kjalu: ¡Qab'anx twitzju' nintnam b'yolxjal! Ikyju' kse'n jun k'wil b'ajni sib'ix, ex mixti'x inelju' sib' ti'j. Q'inqe'jtza tx'naj chib'j junjunali'n, tzmax ajtjatz b'aj toju' k'wil.

⁷Nim txqan chik' b'je'lni qojl toju' nintnam lu; ex mya twitz tx'otx' b'jelna' qojli, tu'nwtlo tb'aj muqli tu'n quq, tib'aj pik spajli kub'na' qojli.

⁸Axtzu' kjela nq'o'nwe' chik' na'tz, tib'aju' pik spajli, layx b'ent tkub' mqu'n tib'aj, tu'n ttzaj txqan ntx'u'jile' ex tu'n tb'inchet tnik'alilti'j.

⁹Qu'n intma'n Qman Dyos: ¡Layxwitju' nintnam b'yolxjal! Ayinku'we' chin b'inchalte jun q'aq' ti'j.

¹⁰Q'intz txqanta si, q'onka tq'aq'al ex tzq'ajsama chib'j b'a'nxi'x, tzmax ajtku'x b'aju' ta'l ex ajkytz'e'yju' b'aq;

¹¹Lwiyxtzun q'onkxa k'wil mixti' toj tib'aj q'aq', tzmax ajtb'antju' k'uxb'il kyeqka'yin nk'ant ex ajtkyaj xtilun ajtelb'aju' plut ti'j; ¡Tzmaxi'j ajtb'je'l b'aju' t-sb'akyil!

¹²Majxtzun sb'ak b'a'nxi'x mixjun nb'ent t-xtilset tu'n q'aq'.

¹³Jerusalen, matxi' tz'ok tilil wu'ne' tu'n t-xtilseta teju' ttz'ilila tu'n majx tzaqpi'ntib'a, extzun mixjun n-xtilseta. Tzmaxi' k-xtilsetelju'ya ajttzaju' ntx'u'jile' tib'aja.

¹⁴Ayine' Dyos Manb'aj matxi' chin q'mante, ex ikykb'ajelju'. Ayinku'ye' chin b'inchalte, ex kchapumel wu'ne'; lay tzaj laqj nk'u'je' ex lay tz'anjtzi'j wanmiye'.

Kntz'e'ysa' twitza tu'n kpaju' tb'inchb'aja myab'a'n. Ayine' Dyos Manb'aj inchin q'mante, chi Dyos.

Tkyim t-xu'jil Esekyel

¹⁵Tzaj yolin Qman Dyos weye', tma:

¹⁶Jun kmujx k'elela' wiq'i'ne' wnaq teya majx ntk'u'jla'nxi'xa. Lantzun lab'tiya ex lan tz'oq'a; lalun tz'el ta'l twitza.

¹⁷Lalun tyek'uya ajtkyaja toj b'is kse'n nb'inchanjtz kyi'j kyimni. Lalun tz'el tiq'i'na xïpb'il twi'ya ex lalun tz'el tiq'i'n t-xajab'a; lalun tz'ok tktxu'n twitza yek'b'il k'ixk'oj ex lalun txitwana wab'j nwanjtz toju' nb'aj kjalu, chi Dyos.

¹⁸Nyoline' kyuk'i'l xjal te prim, tetzun qale tkyimju' nxu'jile'; tetzun juntl q'ij te prim xinb'inha'ne' ojetoq tchaq' Qman Dyos weye'.

¹⁹Aye'tzu'n xjal toju' tnam tzaj kyma'n weye': Chik'b'antza qeye' titi' ntma'nju' ntb'inha'na lu, chechij

²⁰Xi'tzunma'ne' kye: Tzaj yolin Qman Dyos weye', ex tma:

²¹Q'manxa kye aj Israel: a ntma'n Dyos ja'lu: kb'el ntxa'ju'ne' njaye' te k'u'lb'il, ju' kyajb'ilxi'xe' tu'n tok kyka'yine' ex nche laqje' ti'j, ex tok te kyninb'ile' ex kyipumale'; che kb'el b'yo'n kyk'wale' ex kymyale' e'kyaj kyq'o'ne' toj Jerusalen.

²²Ex q'manxa kye: Ikykb'ajelju' kyi'je' kse'n matxi' nb'inchaye': lay b'ent kyjpunte kywitze' te techlal k'ixk'oj, ex lay b'ent kywanteye' wab'j nkywan xjal ajtkyim jun kyuk'i'l.

²³Lay b'ent telkyiq'i'ne' xïpb'il kywi'ye' ex lay b'ent kyb'ete' mixti' kyxajab'e'. Lay b'ent kyxch'ine' ex lay b'ent kyoq'e'. Che kjel numje' tu'n tpaj kyile', che xch'iltzuntze' jun te juntl toj kyoq'ele'.

²⁴A Esekyel k'okyel te jun yek'b'il kyeye', tkyaqilju' xtb'inha kxel kyb'inha'ye'. Ajtjapun ja'lu, k'elel kynik'e' qa ayine' Dyos Manb'aj.

²⁵K'elel wiq'i'ne' kyipumal aj Israel ja'lo,aju' ja te k'u'lb'il, nxi'x che tzalaj ti'j tu'nju' tb'anilxi'x b'inchb'ente, kyajb'ilxi'x tu'n kyka'yinte ex nche laq ti'j. Ex che elelwiq'i'ne' kyk'wal ex kymyal.

²⁶Exaju' mab'ent ttzaqpaj toju' q'ij lu, tzul q'ol tqanil teya.

²⁷Tojtzu'n q'ij lu kyolila ex kb'entel tyolina tuk'i'lju' matzaqpaj. K'ajb'eltzuntza te yek'b'ilteju' tnam, k'eleltzun kynik'tz qa ayine' Dyos Manb'aj, chi Dyos, chi Esekyel.

Ez 25

Aju' tu'n tul kyi'j aj Amon

¹Tzaj yolin Qman Dyos weye', ex tma:

²Kutxi'tla, ichan, kyuk'i'l aj Amon ex yolina kyi'j toj nb'iy'e' kye.

³Q'manxa kye tu'n tkub' kyb'i'n nyole' nxinma'ne' kye kjal: Ojexi'x che xch'inkye' tu'n kytzalajb'ile' tej kyka'yinteye' tkub'txa'ju' njaye', xitjnitlju' tx'otx' Israel ex eb'ajxq'i'nju' xjal najlqe' toj Juda toj juntl tx'otx'.

⁴Tu'ntzun tpaju' lu che kxe'lnq'o'ne' toj kyq'ob'ju' tnam te tjawetzq'ij, tu'n tkub' kytzyu'n kytx'otx'e', tu'n kyjaw kyb'incha'n kyxmuj ex tu'n kyjaw kyb'incha'n kyja atzu'. Aye' che walteju' kyawale' ex che k'walte kyleche'.

⁵K'okyel Rab'a wu'ne' te kywab'l kamey, exju' Amon te kywab'l rit. K'eleltzun kynik'tze' qa ayine' Dyos Manb'aj.

⁶Ayine' Dyos Manb'aj nchin q'mante: Oje che poq'chan toj kyq'ob'e' aj Amon ex exlik'pune' tu'n kytzalajb'ile', ex matxi' tz'el kyik'o'ne' Israel.

⁷Qu'mtzun kjawil wiq'i'n nq'ob'e' tu'n ttz'e'yset kywitz'e' ex tu'n kyxi' nq'o'ne' toj kyq'ob' nimaqtnam, tu'n tb'je'l kyiq'i'n tkyaqilju' ati kyeye'. Che jawitz nxb'onqi'ne' kyxol tnam, che b'elnnajsa'ne' kyxol nimaqtnam, majx che b'elnxitu'ne'. K'eleltzun kynik'tze' qa ayine' Dyos Manb'aj.

Tqanilju' tzul ti'j Moab'

⁸Kxe'l nma'ne' ayine' Dyos Manb'aj: Inkyma'n aj Moab' ex aj Seyir qa junx Juda kyuk'i'l kykyaqilju' nimaqtnam.

⁹Qu'mtzun knjq'a'ye' jun b'e ttx'u'k Moab', ex che b'elnnajsa'ne' nimaqtnam ttxa'npun toj jun plaj ex toj jun plajtl, aye' tb'anil nimaqtnam: B'et-jesimot, B'aal-meon ex Kyiryataym.

¹⁰Knb'incha'ye' tu'n tkub' kytzyu'n tnam te tjawetzq'ij kytx'otx' tib'ajxi'tlju' kye aj Amon, mix-a'lo'tlte ktzajel na'nkye aj Amon kyxolju' nimaqtnam.

¹¹Kb'el ntz'e'ysa'ne' kywitz aj Moab', k'eleltzun kynik'tz qa ayine' Dyos Manb'aj, chi Dyos.

Tqanil ti'j Edom

¹²In nma'ne' ayine' Dyos Manb'aj: Matxi' tz'ok t-xel te Juda tu'n Edom, tu'ntzun tpaju' ati til.

¹³Qu'mtzun inma'ne' ayine' Dyos Manb'aj: K'okyel nq'ob'e' ti'j Edom tu'n ttz'e'yset twitz ex tu'n kykub'yetju' xjal toj exqe' alu'mj. Kjel nxitu'ne' tzajx Teman ponx Dedan, che kyimelju' xjal tu'n k'uxtx'e'nb'il.

¹⁴Knq'a'ye' tu'me'l t-xel te Edom tu'nel ntaname' Isarel; ktb'incha' te Edom kse'nxju' ntx'u'jile' ex nq'oje. K'eleltzun kynik'tz se'nju' tu'me'l t-xel wu'ne'. Ayine' Dyos Manb'aj nchin q'mante, chi Dyos.

Tqanilju' tzul kyi'j pilistey

¹⁵Ayine' Dyos Manb'aj nchin q'mante: Matxi' kyaq'xi' pilistey tu'me'l t-xel, matxi' kyaq'xi' t-xel tuk'i'l ik'b'il toj kyanmi; matxi' che ok ajq'oj ti'j Israel ttzajlenx ojtxi', matxi' che xitunxi'.

¹⁶Qu'mtzun inma'ne', ayine' Dyos manb'aj: k'okyil nq'ob'e' kyij pilistey tu'n ttz'e'yset kywitz, che b'elnnajsa'ne' kyeretey ex che kb'el nb'yo'ne' ate'x mlaj.

¹⁷Knq'a'ye' tu'me'l t-xel kuwxi'x kye; kb'el ntz'e'ysa'ne' kywitz tuk'i'l ntx'u'jile'. Ajtzun nb'inchantey' lu, k'elelkynik' qa ayine' Dyos Manb'aj, chi Dyos.

Ez 26

Tpakb'alilju' tzul ti'j nintnam Tiro

¹Tzaj yolin Qman Dyos weye' toj jun tajlal xjaw toj junlajoj (11) ab'q'i, ex tma:

²Matxi' yolin Tiro ti'j Jerusalen kjalu: ¡Matxi' b'ajkub' piñju' tjpel k'añjel kyxol nimaqtnam! ¡Matxi' pon kmoj weye'! Chin q'inumaxelwe' Atzunte kjel xitj, chij.

³Qu'mtzun inma'ne', ayine' Dyos Manb'aj, kjalu: Tiro, chin okyele' te tajq'oja. Knb'inchay'e' tu'n kyq'ojin txqan nimaqtnam ti'ja, kse'n njaw ttolob' ninnjab',

⁴ex tu'n kyb'aj kyxitu'n nintapi ti'jileya tu'n kykub' kytx'u'yi'n ja nimaq kywe' toja. Okpe' kb'je'lel wiq'i'ne' quq jata', naq jun pik sqitli kjel nq'o'ne'.

⁵Kjelten kse'n jatu'n kytzqijseta' pa toj nky'ajchaq ninnjab'. Ayine' Dyos Manb'aj nchin q'mante. Kb'je'lex kyalq'a'n nimaqtnam toj Tiro,

⁶ex che b'ajelju' tnej ja toj kuw tx'otx' tu'n k'uñtx'e'nb'il. K'eleltzun kynik'tze' qa ayine' Dyos Manb'aj.

⁷Ayine' Dyos Manb'aj nchin yolin: Ktzajel wiq'i'ne' Nab'ukodonosor nimaqkawil aj B'ab'ilon toj tb'a'nq'ob'kya'j aj u' nimaqkawil nimxi'x tipumal, tu'n tq'ojin ti'j Tiro. Tzul kyuk'i'l chej ex karwaj, ex chejil, kyuk'i'l txqan xjal te q'oj b'u'yi'nkyib'.

⁸Che kb'el tb'yo'n najlqe' kyoj tzb'oj tjaya toj kuw tx'otx' tu'n k'uñtx'e'nb'il; kjawil tb'inchay'e' jun maqb'il ti'jileya, kjawil tch'uqi'n tx'otx' tu'n tq'ojin ti'ja ex che ultchq'o'n xjal te q'oj ti'ja q'i'nile kykolb'il.

⁹Kb'ajel t-xitu'n nintapi ti'ja tu'n pab'l ex che b'jawil tqotx'pi'n tjaya nimaq kywe' tu'n k'uxb'il.

¹⁰ajtokx nimaqkawil aj B'ab'ilon kyoju' tjpela kse'n aj kyokx lipan eleq' toj jun nintnam, nim txqan chej che okyex, kb'el jupliya tu'n quq kjawil kyu'n; che lu'lulju' ninttapiya tu'n kyq'ojq'ojel tkarwaj ex tchej;

¹¹Che b'etelju' kychej tuk'i'l kyxajab' kyoj kykyaqil t-xk'ichb'eya. Che kb'el tb'yo'n ttanama tu'n k'uñtx'e'nb'il, che b'elt-xonju' tqan tjaya kuwqe' twitz tx'otx'.

¹²Kxe'l kyiq'i'n tkyaqilju' tq'inumala, kb'ajxe'l kyelq'a'n tk'aäjela, che b'ajel kyxitu'n nintapi ti'jileya che kb'el kyxitu'n tja ninkawb'il toja; che b'ajex kyxonju' kab'jil toj ninnjab', e'tptzo'n'il ex tkyaqilu' ttx'anqa'ntl.

¹³Ikytzu'n kmankul kytxa'n tb'itza wu'ne', ex lay b'injtztl kyq'ojq'ojel tchinab'a arpa.

¹⁴Kjel sle'jixa wu'ne' kse'n jun sk'o'j pik, jatu'n kysa'yeta' pa. ex layx jaw b'incha'n jumajtla. Ayine' Dyos Manb'aj matxi' chin yolin; nchin q'mante.

¹⁵Ayine' Dyos Manb'aj, nxinma'ne' te Tiro: Che lu'lulju' tnam ttzi ninnjab' ajkyb'inte tq'ojq'ojel ajtkub'ti'ja, nxi'x t'i'njeya toj k'ixb'len ex nche b'yonjtzju' xjal najlqe' toja.

¹⁶Kykyaqilju' nimaqkawil ttzi ninnjab' che eletz toju' kyq'uqb'il, kb'je'lel kyiq'i'n kypinpa't ex kyxb'alun tz'so'n tilb'ilal toj; xob'jniqe'xi'x, che kb'el qe twitz tx'otx', nche ch'ikch'on tkyaqil kmuj ex k'okyil tchi kyi'j ajtkayinjtzta kyu'n.

¹⁷Oktzun xelkyb'itza'n b'itz te kyimni ti'ja kjalu: ;Se'n taq'wi xkub'xitja, se'ntaq'wi xkub'naja ttzi ninnjab', nintnam nxi'x jaw nima'na! ;Nimxi'xtoq tipumala kyuk'i'l xjal najlqe' toja, toj ninnjab' kub' tq'o'na xob'el toj tkyaqilju' tnej tx'otx'!

¹⁸Atzu'n ja'lo matxi' kub'ti'ja, nche ch'ikch'onju' nimaqtnam ttzi ninnjab' tu'n kyxob'el. Tu'ntzu'n matxi' kub'naja, matxi' tz'ok tchi kyi'ju' piä tx'otx' toj ninnjab', chechi.

¹⁹Qu'n a inma'nju'ye', ayine' Dyos Manb'aj: Xitjnitla kjel nq'o'ne', kse'nqe' nimaqtnam mix-a'lo' najli kyoj. Knb'incha'ye' tu'n tkyaj mulq'aja toj a' t-xe ninnjab',

²⁰ex tu'n t-ximulq'aja tzmax ja ta'qe' kyimni, aye' xjal e'najan ojtxi'. Kb'elex nx'ona tzmax t-xexi' tx'otx', toju' tx'otx' noq tik'lentl tejumajx, ex ktenb'ela kxolju' oje che kyim. Lay che najantl xjal toja, ex lay jaw b'incha'ntla twitzju' tx'otx' kxolu' nche anq'in.

²¹K'okyela wu'ne' te xob'sb'il, ex lay najantla. Kjyonjtzela, ex lay knetla. Ayine' Dyos Manb'aj nchin q'mante, chi Dyos.

Ez 27

B'itz te kyimni ti'j Tiro

¹Tzaj yolin Qman Dyos weye', ex tma:

²Ichan, b'itzanxa b'itz lu te kyimni

³ti'j Tiro, ju' nintnam ati ttzi ninnjab' nxk'aälen kyuk'i'lju' nimaqtnam, kyuk'i'l txqan tx'otx' ttzi ninnjab'. Q'manxa te qa a nma'nju'ye' ayine' Dyos Manb'aj: Tiro, nok tq'o'ntib'a kse'n jun b'ark xa'wanku'xi'x ex b'a'n ttzinunal;

- ⁴npon kanunju' tkawb'ila tzmax toj tk'u'j ninnjab', xa'wanku'xi'xa jawb'incha'na kyu'n b'inchalteya.
- ⁵B'ajb'incha'n tkyaqilju' ttz'lanila kyi'j tzaj e'tzaj q'i'n twi' witz Senir; xi'tzaja' ttzeyila ti'ju' k'ute twi' Lib'ano;
- ⁶ti'j k'ol toj B'asan eb'inchanjtza' linb'ilteya toj a'; aye'tzu'n jupb'ilteya b'incha'n ti'j tzis b'ajtzajq'i'n mlaj Chipre b'incha'n tilb'ilal marpil.
- ⁷Intoq ajb'en t-xb'aluna sed, tz'so'n tilb'ilal toj tzajni Ejipt, te lmulteya; xb'alun toqju' jupb'il ti'ja morad ka'yin ex kyeq tzajni q'i'nqe' mlaj Elisa.
- ⁸Aj Sidon ex aj Arb'ad qe'toqu' lmulteya, b'a'nxi'x kyu'n ichan xyotx'ilteya.
- ⁹Kyexi'xtoq kyximante ichan tijwnaq aj Kyeb'al tu'n kyb'inchetju' xitjni teya. Kykyaqilju' b'arkyil toj ninnjab' intoq che xk'a'xlen ti'ju' tk'a'xa.
- ¹⁰Intoq che ajb'en ichan aj Persya, aj Lidya ex aj Lib'ya te q'ojil kyxolju' t-xjala te q'oj; intoq wiqonjtza tu'n kykolb'il ex k'o'x toj kywi', inxi'xtoq qoptz'aja kyu'n.
- ¹¹Ate'toq xjal aj Arb'ad, junx kyuk'i'l t-xjala te q'oj, kyib'aju' nintapi ti'jileya, ex ate'toq ichan aj Kamad kyoju' tjaya nimaq kywe'. Intoq che jaw kyyob'a'nile kykolb'il ti'jele tnuqub' nintapiya, xa'wankuxi'x nela'ya kyu'n.
- ¹²Nimtoq txqan tq'inumala, intoq t-xk'a'xle'n Tarsis tuk'i'la, ex intoq tzajq'o'n saqpwaq, k'uxb'il stayn ex plom teya ti'ju' tk'a'xa.
- ¹³Ex intoq che xk'a'xlin Kresya, Tub'al ex Mesek tuk'i'la, nche tzaj tq'o'n xjal lq'o'n majin e'ti'xti' q'ank'uxb'il teya chojb'ilte twi' tk'a'xa.
- ¹⁴Aye'tzu'n aj B'et-tokarma ntoq kychjo'n teya kyu'n chej te aq'until ex iqal xjal, ex kyu'n chej mul.
- ¹⁵Intoq che xk'a'xlin xjal aj Rodas tuk'i'la. Intoq xk'a'xlina kyuk'i'l txqan tx'otx' toj ninnjab', ntoq kychjo'n twi' tk'a'xa kyu'n ab'j marpil ex eb'ano.
- ¹⁶Intoq xk'a'xlen Edom tuk'i'la, ex tu'nju' nim tk'a'xa: intoq tzaj kyi'q'i'n ab'j kranate, e'xb'alun uk'tza'n tu'n kyeq, tz'so'n tilb'ilal kyoj, sed xb'alun, ex ab'j koral ex rub'ye.
- ¹⁷Ex intoq che xk'a'xlin aj Juda ex aj Israel tuk'i'la, intoq kychjo'n teya tu'n triy njaw Minit, ex tu'n pastel, ta'lkab', aseyt ex k'ok'sb'il.
- ¹⁸Intoq kylq'o'n aj Damask nim ti'xti' ex q'inumal teya; intoq kychjo'n tu'n b'in njaw Elb'on ex lalun ntzaj Saar.
- ¹⁹Tzmax Usal ntzaj kyi'q'i'na' b'in teya, e'k'uxb'il tx'no'n, kanel ex ptz'an k'o'k'jxi'x, te t-xelju' tk'a'xa.
- ²⁰Intoq xk'a'xlen kyi'qb'il chej Dedan tuk'i'la.

- ²¹Intoq che loq'on aj Arab'ya ex kykyaqil nejenel toj tnam Kyedar teya; intoq kychjo'n kyu'n qpoj tman rit, rit ex chib'.
- ²²Intoq che loq'on äk'uäta'l aj Sab'a ex aj Raama teya, intoq kychjo'n kyu'n k'ok'sb'il tb'anilxi'x, e'tb'anil ab'j ex q'anpwaq.
- ²³Intoq che xk'aälen Aran, Kane, Eden tuk'i'la, exqe' äk'uäta'l aj Sab'a, aj Asirya ex kykyaqil aj Medya;
- ²⁴Intoq che kyk'ayi'n xb'alun tz'umin, e'xb'alun kyeq smo'n tk'i' cha'x, tz'so'n tilb'ilal kyoj, e'xb'alun toj plaji'n chukchaq che ka'yin e'kuw ky'jaj xpa'tx'i'n.
- ²⁵Intoq che ul b'ark tzajniqe' Tarsis lepchitz juntl ti'j juntl, nche tzaj kyi'q'i'n k'äxjel teya. Ikyju'ya kse'n jun b'ark ajtokx toj tk'u'j ninnjab', nim q'inumal iqa'n tu'n.
- ²⁶Xi'ya tib'aj a' nim t-xe kyu'n lmulteya kyajtzun toqi'na toj tk'u'j ninnjab' tu'n kyq'iq' ntzaj tjawetzq'ij.
- ²⁷Che b'elex tz'aqju' tq'inumala, tk'a'äa, e'lmulteya exqe' lmulpalet ti'ja, e'aq'unal ti'j ttzeyila, e't-xk'aälela, e'tq'ojila, ex kykyaqilju' taq'unala, tzmajx t-xe ninnjab', toju' q'ij ajt-ximulq'aja toj ninnjab'.
- ²⁸Che lu'lulju' ttolob' ninnjab' ajkyjaw äch'in nche b'et toja toj ninnjab'.
- ²⁹Che b'eletzju' lmul b'ark toj kyb'ark; kykyaqilju' xyotx'il b'ark exqe' nche b'et kyoj b'ark che eletz xlik'pun twitz tx'otx'.
- ³⁰Che jawil äch'in ex che oq'el b'a'nxi'x ti'ja. Kjawix kyq'o'n quq toj kywi' ex kb'el kyxtoli'nkyib' toj tza'j.
- ³¹K'elel kyjon kywi' naq tu'nela, k'okyel kyq'o'n kyxb'alun te b'is ex okxi'x che oq'el ti'ja.
- ³²kyb'itza' jun b'itz te kyimni ti'ja, nche b'isun ajkymante toju' kyb'itz: ¿Alkye b'a'n qmante qa ikju' kse'n Tiro, ju' nintnam atitoq ttzi ninnjab'?
- ³³Nimtoq nimaqtnam nqe kyk'u'j tu'na, aj kyb'ju'lju' tk'a'äa tib'aj ninnjab'. Intoq che q'inumax nimaqkawil twitz tx'otx' tu'na tu'nju' nim tq'inumala ex tk'a'äa.
- ³⁴Tb'uchub'tla ja'lo toj ninnjab', xini mulq'aja t-xe a'. Mache b'ajx mulq'aj tkyaqilju' tk'a'äa exqe' aq'unal teya tuk'i'la t-xe ninnjab'.
- ³⁵Mqu'nkyib' kykyaqilju' xjal najlqe' kyoj tnam ttzi ninnjab' tu'n tpaja; b'jo'knitl tchi ky'i'ju' kynimaqkawil, q'ancha'l kywitz xob'jni.
- ³⁶Nche kyej xob'ju' xk'aälel kye txqantl tx'otx' ajtkayinjtzta kyu'n. Matxi' tz'oka xob'ajilx; majx makyey najsa'na.

Ez 28

Tpakb'alju' tzul ti'j nimaqkawil aj Tiro

- 1**Tzaj yolin Qman Dyos weye', ex tma:
- 2**Ichan, q'manxa te nimaqkawil aj Tiro: Chi Qman Dyos kjalu: Majaw tnima'ntib'a toj tanmiya, ex makub' t-xima'na qa jun dyosa q'uqliya toj kyq'uqb'il dyos npiq'chaj ninnjab' ti'jileya. Myana' dyosta, ichan na'ta toj ttab'la qa nkane toj twitza se'n jun dyos.
- 3**¿Ma atixi'xtzunta ttab'l kyetwitz Danyel? ¿Matojtzqi'na tkyaqilju' ti'xti' e'wa'n?
- 4**Machmet txqan tq'inumala Tu'n ttab'la ex k'atza, macheb'aj noj tkajona tu'n q'anpwaq ex saqpwaq.
- 5**Matxi' chmet txqan tq'inumala tu'nju' b'a'n xk'a'xliina, ex majaw tnima'n tib'a tu'n q'inumal.
- 6**Qu'mtzun chi Qman Dyos kjalu: ina' kub't-xima'na qa nkaneya ti'j kse'n jun dyos,
- 7**che ulel wiq'i'ne' najchaq xjal ti'ja; aye' maj txkup xjalqe', che q'ojil ti'ja tuk'i'l kyk'u'xtx'e'nb'il, aya xa'wanku'xi'xa ex atixi'x ttab'la. ex kb'el xonju' toklena twitz tx'otx'.
- 8**Kxel mulq'i'na tzmax t-xexi' jul, b'yonkamik kkyimela'ya totk'u'j ninnjab'.
- 9**¿Ma kukx t-ximanteju'ya qa jun dyosa, ajtpon takpuja kywitzu' tajq'oja? ¿Naqna' jun tal xjalta toj kyq'ob'ju' che b'el b'yonteya!
- 10**Toj kyq'ob' najchaq xjal kkyimela'ya, kse'n nche kyima' k'lul junxi'tl dyos. Ayine' Dyos Manb'aj matxi' chin yolin; matxi' txinma'ne' nyole', chi Dyos.

B'itz te kyimni ti'ju' nimaqkawil aj Tiro

- 11**Tzaj yolin Qman Dyos weye', tma:
- 12**Ichan, b'itzanxa jun b'itz te kyimni ti'ju' nimaqkawil aj Tiro, kjalu: A ntma'n Qman Dyos ja'lu: Atoqa yek'b'ilteju' ttzinunal; nimtoq ttab'la ex xa'wanku'xi'xa.
- 13**tojqtoq Eden tawal Dyos ta'ya, ate'k tkyaqil ch'ix tb'anil ab'j ti'ja: aye' rub'i, krisolit, jade, topasyo, kornalina, jaspe, sapiro, kranate ex esmeralda; q'anpwaq qe'toq tachb'ila ex tot-xkyina, b'incha'nqe' atxi'x tb'inchanjtza.
- 14**Kyej nq'o'ne' jun kyerb'in ka'yilteya, atitoqa twi' witz xjan weye' ex intoq b'eta kyxolju' che'w.
- 15**ttzinunal toqju' tchwinqlala tzajx toju' q'ij tkub'incha'na tzmax tej tb'inchan ila.
- 16**q'ojina ex chmet tila tej xchmet t-xk'a'xle'na. Ex nq'o'ntzuntza nwitz'e'; el nxa'ja'na twi' witz weye', ex etzq'i'na kyxolju' che'w tu'n kyerb'in intoq klolteya.
- 17**Jaw tnima'n tib'a tu'n xa'wanku'xi'xa; kub'tzpet ttab'la tu'n t-xa'wanku'yila. Makub' nxona twitz tx'otx', matz'el tch'ixawa wu'ne' kywitzku' nimaqkawil.

¹⁸Nim txqan il xb'aj tb'inha'na, majxkub' tzu'wixa toju' txk'añle'na, majx soktena tz'ilsalkye tjaya te k'u'lb'il. Matzun jawb'ent jun q'aq' wu'ne' toja tu'n tb'aja tu'n. Kykyaqil che ka'yilteya ja'lo, naq tza'jtla twitz tx'otx'.

¹⁹Kykyaqilju' nimaqtnam ojtzqilteya nche jawsak'puj ajtk'a'yinjta kyu'n. Xob'ajilx soka'ya; ¡majx matxi' kub'najsa'na! chi Dyos.

Tpakb'alju' tzul ti'j Sidon

²⁰Tzaj yolín Qman Dyos weye', tma:

²¹Ichan, kutxi'tla Sidon ex q'manxa toj nb'iye' titi' tzul kyi'j.

²²Q'manxa kye: Intma'n Qman Dyos kjalú: Chin okyele' te kyajq'oje' aj Sidon, chin jawil nima'ne' kyxole'. Knyek'u'ye' qa xjan qine' ajtkub' ntz'e'ysa'ne' kywitzé', k'eleltzun tnik'tziltz qa ayine' Dyos Manb'aj.

²³Ktzajel nq'o'ne' yab'il kyi'je', ex kqojlel chik' kyoju' kyxk'ichb'eye'; che kyimele' najlqe'ye' toj kytaname', che b'yonjtzele' tu'n k'uñtx'e'nb'il toj tkyaqil plaj. K'eleltzun tnik'tziltz qa ayine' Dyos Manb'aj.

²⁴Lay che yajtitlkye' aj Israel kyu'n kych'i'xal ex kyk'ixk'ojal ik'b'ilkye kyu'n tnam ate' kyi'jile. K'eleltzun kynik'tz qa ayine' Dyos Manb'aj.

²⁵Nxinma'ne' ayine' Dyos Manb'aj: ktzajel nb'u'yine' tnam Israel kyxolju' nimaqtnam jasputi'na'kyib', ex kxel nyek'une' kywitzku' nimaqtnam qa xjan qine'. Che kb'el najan aj Israel tojku' kytx'otx', ju' xinq'o'ne' te nmajine' Jakob'.

²⁶Atzuntzu' che najala' b'a'n ex mix-a'lo' yekulkye, kb'jawil kyb'inha'n kyja ex k'okyel kyawal. Ayine' chin tz'e'ysalte kywitz kykyaqilju' najlqe' nqaku' kyk'etz, aye' nche el ik'onkye aj Israel. Oktzun k'el el tnik'tziltz qa ayine' Dyos Manb'aj, janche ajb'ena' aj Israel, chi Dyos.

Ez 29

Tqanilju' tzul ti'j Ejipt

¹Tzaj yolín Qman Dyos weye' toj kab'lajoj (12) tajlal tlajoji'n xjaw te tlajoji'n ab'q'i, ex tma'n:

²⁻³Ichan, kutxi' twitz Paraon, nimaqkawil toj Ejipt, q'manxa toj nb'iye' te kjalú: A ntma'n Qman Dyos ja'lu: Chin okyele' te tajq'oja, paraon, nimaqkawil toj Ejipt, jun nintxkupa paqliya toju' nin a' ex intma'na: weye' nin a' Nilo, ayine' nb'inchante.

⁴K'okyel nq'o'ne' xokb'il ti'j ttxa'na, knb'inha'ye' tu'n kyb'jo'k ye' kyix' ateqe' toju' nin a' ti'ju' txk'owila. ¡Kjawitz wiq'i'na toju' tñin a'ya kyuk'i'lx'i' kyix' yo'lqe'k ti'ju' txk'owila!

⁵K'elex nxona toj tchq'ajlaj, kyuk'i'lx'i' kyix' toju' tñin a'ya; kb'el tz'aqa twitz tx'otx' toj q'anchar'l, mix-a'lo'x kjawil q'inteya tu'n tkux mqu'na. Knb'inha'ye' tu'n tb'aj ch'yo'na kyu'n tojk'ul txkup ex kyu'n k'utz.

- ⁶Kykyaqilju' najlqe' Ejipt k'elelkynik' qa ayine' Dyos Manb'aj. Kyjoyju' aj Israel o'nb'il tuk'i'la, atzunta oka kse'n jun ajlaj kye:
- ⁷Tej kyok ye' ti'ja kub'toqja ex e'k'ixb'i tu'na; tej kyajb'iltoq tu'n kyok ye' ti'ja, kub'potz'ja ex e'kub' tz'aq tu'na.
- ⁸Qu'mtzun inma'ne', ayine' Dyos Manb'aj: Knb'incha'ye' tu'n kyul q'ojil ti'ja Ejipt, tuk'i'l k'uxtx'e'nb'il, tu'n kyb'aj kub' b'yo'n t-xjala ex talu'na.
- ⁹Kjela naq chq'ajlajtl, ex k'elk kynik'ju' xjal qa ayine' Dyos Manb'aj. Tmaya qa teya a' Nilo exqa aya b'inchante.
- ¹⁰Ja'lo chin okyele' ajq'oj ti'ja ex ti'ju' taya. Kjela wu'ne' se'n chq'ajlaj xob'ajilx ex b'ajni xitj, tzajx Mikdol ponx Asuwan, ponx toj nqach tuk'i'l Etyopiy.
- ¹¹Lay che ik'tl xjal ex txkup toja. Mix-a'lo'xte knajal toj kab'naq ab'q'i na'tz.
- ¹²K'okiyela wu'ne' Ejipt te jun tx'otx' xitjnixi'x; che kjelten kab'naq ab'q'i nimaqttanama xitjniqe', xitjniqe'xi'x kyekywitz txqantl nimaqtnam xitjniqe', che b'je'lex wiq'i'ne' najlqe' toja ex che kxe'l nsputi'ne' kyoj txqantl tx'otx' ex nimaqtnam.
- ¹³Nxinma'ne', ayine' Dyos Manb'aj: tb'ajlenxi'tzu'n kab'naq (40) ab'q'i, che tzajel nb'uyi'ne' aj Ejipt kyoju' tx'otx' jamatxitoq che'xa' nsputi'ne'.
- ¹⁴Knb'incha'ye' tu'n tanjtzkyi'ju' aj Ejipt xini q'i'nqe' toj jitz'jtib'il ex tu'nkykub'najan toj tnayajkya'j te Ejipt, tojxu' kynajb'il tnejel, atzuntzu' ktenb'ela' jun kykawb'il mixti'x toklen.
- ¹⁵K'okyel te jun kawb'il naqch'i'n toklen kyxol kykyaqil, ex lay tentl tipumal kyib'aju' txqantl nimaqtnam. K'okyel tal b'o'sxi'x wu'ne', lay kawintl kyib'aj txqantl tx'otx';
- ¹⁶ex lay tz'okqetl kyk'u'j aj Israel ti'j Ejipt, qu'n tu'nju' lu k'elelkynik' myab'a'nju' kyxim tej kyxi' jyol o'nb'il atzu'. K'eleltzun kynik'tz qa ayine' Dyos Manb'aj, chi Dyos.
- ¹⁷Tzaj yolin Qman Dyos weye' toj jun tajlal tnejel xjaw teju' ab'q'i junaq wuq (27), tma:
- ¹⁸Matxi' che tzaj t-sma'n Nab'ukodonosor, nimaqkawil aj B'ab'ilon, t-xjal te q'oj ti'j Tiro; matxi'pe' kyej xle'jix toj kywi' kykyaqil ex matxi' b'jaw tx'a'kyix ti'j kyqul; extzun mixti'xte matxi' b'ent kyu'n kyuk'i'lju' t-xjal ti'j Tiro.
- ¹⁹Qu'mtzun inma'ne', ayine' Dyos Manb'aj, knb'incha'ye' tu'n tkub'ti'j Ejipt tu'n Nab'ukodonosor, ex tu'n kyb'je'l tiq'i'n tq'inumal ex tkyaqilju' atite; tu'ntzun tajb'en kb'je'lel talq'a'n te chojb'ilkye t-xjal te q'oj.
- ²⁰Knb'incha'ye' tu'n tkub'ti'j Ejipt tu'n Nab'ukodonosor, chojb'ilteju' q'oj tb'incha ti'j Tiro, qu'n weye' saq'unana'. Ayine' Dyos Manb'aj nchin q'mante.

²¹Knb'incha'ye' tu'n tten tipumalju' tnam Israel toju' tq'ijlalil lu, ex tu'n tyolina Eseyel chik'lixi'x kye. K'eleltzun kynik'tz qa ayine' Dyos Manb'aj.

Ez 30

Tz'e'ysb'il twitz Ejipt

- ¹Tzaj yolin Qman Dyos weye' ex tma:
- ²Yolina ichan toj nb'iye' ex q'manxa: A ntma'n Dyos ja'lu: Che' xch'ine' tu'nju' tq'ijlalil
- ³matxi' tzulkanun; ;Xi' tul lq'e tq'ij Qman Dyos! ;jun tq'ijlalil b'isb'ajilx kyeju' nimaqtnam!
- ⁴Tzulju' q'oj ti'j Ejipt. Ajtzun kyb'ajkub' b'yo'n txqan xjal, ajkyb'ajx elq'a'n kyq'inumal, ex ajtkub' xitu'n Ejipt tuk'i'lx'i' tq'uqlil, kjawil lu'lun Etyopiya.
- ⁵Ex kb'elkyi'ju' aj Etyopiya te q'oj toju' q'oj exqe' aj Lib'ya, aj Lidya, ex kykyaqil aj Arab'ya, aj Kub' ex kye txqantl tnam, exqe' kye txqantl tnam mujb'a'nkyib' tuk'i'l.
- ⁶A ntma'n Qman Dyos ja'lu: Che kyimelkye' nche b'aj onin tuk'i'l Ejipt toj q'oj, tzajx Mikdol ponx Asuwan. Kjel me'setju' tnmjtib'il Ejipt tu'n toklen. Ayine' Dyos Manb'aj nchin q'mante.
- ⁷A Ejiptju' kjel b'o'ljxi'x kyxol kykyaqil nimaqtnam, ex che kjel xitjxi'xju' tnam toj.
- ⁸Ajtjaw nk'ant-sa'ne' tx'otx' lu tu'n q'aq' ex ajkykyaaj xitj kykyaqilju' nche' onin tuk'i'l, k'eleltzun kynik'tz qa ayine' Dyos Manb'aj.
- ⁹Ajtpon tq'ijlalil tz'e'ysb'il twitz Ejipt, che xe'lnchq'o'ne' sanjelal toj ninnjab' tu'n kyjaw lab'ti xjal aj Etyopiya tzalajb'il ta'qe', k'okyeltzun tchitz kyij. Naqx tu'n tulkanuntlju' tq'ijlalil lu.
- ¹⁰Nxinma'ne', ayine' Dyos manb'aj: K'ajb'el Nab'ukodonosor, nimaqkawil aj B'ab'ilon, wu'ne', tu'n t-xitet tq'inumal Ejipt.
- ¹¹Kxe'l kyuk'i'l t-xjal te q'oj, ju' txkup xjalqe'xi'x, xitulteju' tx'otx'. Che q'ojil ti'j Ejipt tuk'i'l k'uxtx'e'nb'il, ex kjel noj toju' tx'otx' kyu'n kyimni.
- ¹²Kb'el ntzqijsa'ne' nin a' Nilo, ex kxe'l nq'o'ne' tnam toj kyq'ob' xjal b'inchal taq'wix; kjel xitju' tnam lu ex tkyaqilju' ati toj wu'ne', toj kyq'ob' najchaq xjal. Ayine' Dyos Manb'aj matxi' chin yolin.
- ¹³Nxinma'ne', ayine' Dyos Manb'aj: che kb'el nxitu'ne' witzleb' ex che b'el nb'ajsa'ne' mya dyosqe' toj Menpis. Lay ten juntl kawil toj Ejipt, ktenb'il xob'ajil toju' ttx'otx' wu'ne'.
- ¹⁴Kjel nxitu'ne' toj tnayaj Ejipt, k'okyel nq'o'ne' tq'aq'al Soan ex kb'el ntz'e'ysa'ne' twitz Teb'as.

- ¹⁵Ktzajel b'aj ntx'u'jile' tib'aj Sin, tkuwal Ejipt, ex kb'el nxitu'ne' tq'inumal Teb'as.
- ¹⁶K'okyel nq'o'ne' tq'aq'al Ejipt ex kjawil t-xb'aq'u'ntib' Sin toj k'ixk'oj; che okyex lku'n xopa'j toj nintapi ti'j Teb'as, ex q'ijtl ku'xi'x che pomel q'ojil ti'j Menpis.
- ¹⁷Che kyimelju' ku'xun aj On ex aj B'ub'astis toj q'oj, aye'tzu'n txqantl xjal najlqe' atzu' che kxe'lq'i'n toj kars.
- ¹⁸Ajtkub' nxitu'ne' tipumal Ejipt ex ajkyb'aju' tkuwal majx ntnima'ntib' kyu'n, kyupjel q'ij toj Tapnes, kb'el jupli jun muj ti'j Ejipt, ex che b'ajxe'l q'i'n xjal najlqe' kyoju' nimaqtnam toj kars.
- ¹⁹Kb'el ntz'e'ysa'ne' twitz Ejipt, oktzun k'elel kynik'tz qa ayine' Dyos Manb'aj, chi Dyos.
- ²⁰Tzaj yolin Qman Dyos weye' toj wuq tajlal tnejel xjaw te tjunlajoji'n (11) ab'q'i, tma:
- ²¹Matxi' tz'el ntoqi'ne' tq'ob' Paraon, nimaqkawil aj Ejipt, ex mix-a'lo' matxi' tz'ok q'anante mo ptzonte tu'n, tu'n ttentl tipumal ex tu'nwt ttzyetlju' k'u'xtx'e'nb'il tu'n.
- ²²Qu'mtzun inma'ne', ayine' Dyos Manb'aj: chin okyele' ajq'oj ti'j Paron, nimaqkawil toj Ejipt. Che elel ntoqi'ne' kab'e' tq'ob',aju' b'a'n exju' toqnitl, knb'incha'ye' tu'n tel tz'ajju' k'u'xtx'e'nb'il toj tq'ob'.
- ²³Che b'ajex nsputi'ne' aj Ejipt kyoj txqantl nimaqtnam, ex che b'ajex nsputi'ne' kyoj chukchaq tx'otx'.
- ²⁴Ex kxe'l nq'o'ne' tipumal tq'ob'ju' nimaqkawil aj B'ab'ilon, ex kb'el nq'o'ne' nk'u'xtx'e'nb'ile' toj tq'ob'. Kche ntoqi'ye' tq'ob' paraon, kjel tentzuntz twitzju' tajq'oj ajtna'nte k'ixb'nitl.
- ²⁵Kxe'l nq'o'ne' kyipumal tq'ob'ju' nimaqkawil aj B'ab'ilon ex che elelwiq'i'ne' tq'ob' paraon. Ajt-xinq'o'ne' nk'u'xtx'e'nb'ile' toj tq'ob' nimaqkawil aj B'ab'ilon ex ajtjaw ti'n ti'j Ejipt, oktzun k'elel kynik'tz qa ayine' Dyos Manb'aj.
- ²⁶Che b'ajex nsputi'ne' aj Ejipt kyoju' txqantl tnam ex nimaqtnam, oktzun k'elel kynik'tz qa Dyos Manb'aj, chi Dyos.

Ez 31

Naku'j jun k'ute paraon

- ¹Tzaj yolin Qman Dyos weye' toj jun tajlal toxi'n xjaw te junlajoj (11) ab'q'i, ex tma:
- ²Q'manxa te Paraon nimaqkawil toj Ejipt, ex kye kykyaqilju' t-xjal: ¿Alquk'i'l b'a'n tmujb'eta' toklena nimxi'x?

- ³Ikju'ya kse'n jun tzis mujqa jun k'ute toj Lib'ano, ate' tq'ob' tb'anilqe' tuk'i'l kyxlekumal tib'aju' k'ul, nimxi'x twe' njapun tunun toj muj.
- ⁴Eb'aj ch'iy tu'n jb'al ex a' twitz tx'otx'; mache b'jawb'ent nin a' ti'jele ja awa'na'toq; e'ak'set kykyaqil tze toju' tx'otx' kyu'n a'.
- ⁵Ch'iyxi'x kyekywitz txqantl tze toju' k'ul qu'n nim a' ati te, mache chmetju' tq'ob' ex eb'ajch'iy.
- ⁶B'aj kyb'inha'n tkyaqil ch'ix pich' kypaqb'il kyxolju' tq'ob'; ex tkyaqil ch'ix tojk'ul txkup nche b'aj alan kyjaq'ju' tq'ob'. Kb'antel kyanq'in txqan nimaqtnam tjaq'ju' t-xlekumal.
- ⁷Juntoq nin tze tb'anilxi'x, e' tq'ob' nimaq kywe', ate'toq tlok' tk'etz nim a'.
- ⁸Mixti'x jun k'ute toju' tawal Dyos ikwitju' kse'nte; mixti' jun tzaj atitoqwit tq'ob' kse'nte, mixti' jun tze kastany atiwt txqan t-xaq, mixti' jun tze toju' tawal Dyos xa'wanku'xi'xwit kse'nte.
- ⁹Tb'anilxi'x kyuk'i'l txqan tq'ob' e'kub' nb'inha'ne'; nche tx'u'jin txqantl tze toj tawal Dyos ti'j.
- ¹⁰Chite Qman Dyos kjalu: Ch'iyxi'xte' tze nimir twe', japun tunun toj muj; ch'iyxi'x ex jaw tnima'ntib'.
- ¹¹Qu'mtzun matxi' tz'el wik'u'ne'; kjel nq'o'ne' tu'n tkub'ti'j tu'n jun nejenel najchaq xjal, kb'inchanjtzet te se'nxju' til xtb'inha.
- ¹²Kb'el tx'emu'n kyu'n najchaq xjal txkupqe'xi'x ex kjel koli'n; che kb'el tz'ajju' tq'ob' toqjniqe'tl kywi' kykyaqil witz, kyoj b'ya' ex kyoj a' toju' tx'otx', ex che xe'l oq kykyaqilju' tnam najlqe'toq tjaq' t-xlekumal ex kjel kykolb'e'n.
- ¹³Tkyaqil ch'ix pich' che b'ju'l najal kyxol tq'ob'ju' tze kub'ni tz'aq, ex tkyaqil ch'ix tojk'ul txkup te chukchaq kyyajajil che b'ju'l paqeb'il kyxolju' tq'ob'.
- ¹⁴Ex lay ch'iy juntl tze nimxi'x, b'a'nqa ati tk'etz a', ex maskyep'e' a'li'n, okwit japumetl tunun jata' muj ex lay ch'iy twe' nim. Kykyaqil che kxe'lq'o'n tu'n kykim, tu'n kyku'x toju' juntl anq'ib'l tjaq' tx'otx' tu'n kypon kyuk'i'lju' ate'tl toj muqb'il.
- ¹⁵Ayine' Dyos Manb'aj nchin yolin: ajtku'xju' tze toj tkawil kamik, knb'inha'ye' tu'n ttzqi'ju' ninnjab' nim t-xe tu'n b'is; che web'elju' nimaq a' exqe' a' nche b'et; tu'nte knb'inha'ye' tu'n tkyaju' witz Lib'ano toj b'is ex che b'eltzqij kykyaqilju' tze toj k'ul.
- ¹⁶Ajtku'x wu'ne' toj tkawb'il kamik tu'n tten kyuk'ilju' oje che kyim, che lu'lulju' nimaqtnam ajkyb'inte tq'o'jq'o'jel ajtkub' tz'aq. Ex atzu' kqeb'ela' kyk'u'ju' tze toj Eden toju' anq'ib'l tjaq' tx'otx', ju' xa'wanqeku'xi'x ex a'li'nxi'x kyxe twi' witz Lib'ano.

¹⁷Ex ikxkye che b'elix kse'nte, toj tkawb'il kamik, tu'n kypon kyk'etzju' eb'aj kyim toj q'oj. Aye'tzu'n ntoq che anq'in tjaq' t-xlekumal, che b'ajex sputj kyoju' nimaqtnam.

¹⁸Mixti' jun tze toj Eden ikywitju' kse'nte tu'nju' xa'wanku'xi'x ex nimin twe'; tu'npetzunju', kb'elex kyuk'ilju' txqantl tze toj Eden, toju' anq'ib'l tjaq' tx'otx', tu'n tnajan kyxol xjal min nche niman te Dyos, kyxolju' xjal e'kyim toj q'oj. Ate' tze a paraon kyuk'i'l kykyaqilju' t-xjal, ayine' Dyos Manb'aj, nchin yolin, chi Dyos.

Ez 32

Iky paraon kse'n jun nin txkup

¹Tzaj yolin Qman Dyos weye' toj jun tajlal tkab'lajoji'n (12) xjaw teju' kab'lajoj (12) ab'q'i, ex tma:

²Q'onkju'ya b'itz te kyimni lu ti'j paraon, nimaqkawil aj Ejipt: Naku'j jun b'aluna kye nimaqtnam; ikju'ya kse'n jun nin txkup toj ninnjab': n̄xpuq'ina toj taya nb'aj t-xoq'li'nju'ya a' kyu'n tqana ex nb'aj chukliju' a' tu'na.

³Chi Qman Dyos kjalu: b'a'nqa atiya kyxol txqan tnam, kxel nxone' pa tib'aja ex ktzyetela wu'ne' toj.

⁴Ktzajel jowowona wu'ne' ex kb'el nnuqb'a'na twitz tx'otx'. Knb'incha'ye' tu'n kykub' we' kykyaqilju' pich' twitz kya'j tib'aja, ex tu'n kyb'ajnoj kykyaqil tojk'ul txkup ti'ju' tchib'jila.

⁵Kb'ajel noj kywi'witz ex kyoj b'ya' tu'n tchib'jila q'anaqtl.

⁶Kb'ajel wak'sa'ne' twitz tx'otx' tu'n tchk'ela, kpomil tzmax kywi' witz, ex kb'ajel noj toj tb'e nimaq a' tu'n.

⁷Ajtkub' nxitu'na, knb'incha'ye' tu'n tkub' qloljix twitz kya'j ex tu'n kykub' yupju' che'w; kb'el njuptz'a'ne' muj twitzu' q'ij ex lay k'anttlju' xjaw.

⁸Che b'elnyupi'ne' spik'b'il nche k'ant twitz kya'j tu'n tpaja, ex kjel ntakb'a'ne' ttx'otx'a toj qxopin. Ayine' Dyos Manb'aj nchin q'mante.

⁹Ajtpon tqanil kyoj tx'otx' min tojtzqi'nqe'ya qa matxi'toq kub' xitja, knb'incha'ye' tu'n kyb'aj lab'ti nim tnam.

¹⁰Kb'elex nq'o'ne' xob'el kyoj b'a'npun tnam tu'n tpaja; majx k'okyeltchi kye kynimaqkawil ajtqoptz'aj nk'ūxtx'e'nb'ile' kywitz. Che lu'lul tu'n xob'el ti'ju' kychwinqlal ajtkub'ti'ja.

¹¹Ntma'n Qman Dyos kjalu: Kb'elti'ja tu'n tk'ūxtx'e'nb'il nimaqkawil aj B'ab'ilon.

¹²Knb'incha'ye' tu'n kyk'ixb'i ttanama nim kyb'aj tu'n kyk'ūxtx'e'nb'il nimaq q'ojil. Kb'ajel ttxa'n ttnib'iltib' Ejipt kyu'n ex che mankulju' txqan ttanam kyu'n.

13Che kb'el nb'yo'ne' kykyaqilju' alu'mj nche k'wan ti'ju' taya, ex lay ku'x xoq'le'ntl kyu'n xjal ex tu'n kyqan alu'mj.

14Kx̄tileb'eltzun a'tz wu'ne' ex tu'n kyb'etju' nimaq a' toj nak'b'il kse'n aseyt. Ayine' Dyos Manb'aj nchin q'mante.

15Ajtzun tkyaj chq'ajlajix Ejipt wu'ne', ex ajtkyaj spik'chaju' tnam, mixti'tl najalte, k'elelkynik' qa ayine' Dyos Manb'aj.

16Jun b'itzte' lu te muqb'il, ikytzu'n kxela' kyb'itza'n qya te chukchaq nimaqtnam ajkyoq' ti'j Ejipt ex kyi'ju' t-xjal nim kyb'aj. Ayine' Dyos Manb'aj nchin q'mante, chi Dyos.

Toj tkawb'il kamik ta' Ejipt

17Tzaj yolin Qman Dyos weye' toj o'lajoj (15) tajlal tkab'lajoji'n xjaw te tkab'lajoji'n (12) ab'q'i, chij kjalu:

18Ichan, b'itzanxa jun b'itz te kyimni kyuk'i'lu' txqan qya te chukchaq nimaqtnam kyi'ju' txqan tnam toj Ejipt ex kyi'ju' kynejel, kjalu: Nche'x tz'ajju' nim kypumal toj juntl anq'ib'l tjaq' tx'otx', kyxolju' oje che ku'x toj muqb'il.

19¿Ma majxtzun xa'wanku'xi'xta kyekywitzju' txqantel? Kutku'xa ex nuqeku'ya kyuk'i'lju' k'lul witzleb'.

20Knab'elte'kyi'j kyuk'i'lju' nche kyim toj q'oj. Naq atitlju' k'uǎtx'e'nb'il. Che kyimelju' txqan kyxjal kyuk'i'l.

21Aye' nejenel kuwqe'xi'x che k'molkye aj Ejipt kyuk'i'lxi' mujlikytzi tuk'i'l toju' tkawb'il kamik, okkyma': ¡Matxi' che kb'u'! ¡Mache kyej snuk'e mib'a'n che niman te Dyos lu toj q'oj!

22Lu Asirya ati, kyuk'i'lju' t-xjal te q'oj txoli'nkyib' ti'ju' muqb'il. Kykyaqilx eb'aj kyim toj q'oj.

23Mqu'nqe' toju' jul nimxi'x t-xe. Ku'x kyq'o'n t-xjal te q'oj xob'ajil kyxolju' i'tzqe'xtoq, ex mache b'ajkyim toj q'oj, ja'lo txoli'nkyib' ti'ju' muqb'il te Asirya.

24Lu Elam ati kyuk'i'l kykyaqilju' t-xjal te q'oj txoli'nkyib' ti'ju' muqb'il. Kykyaqilx eb'aj kyim toj q'oj, mache ku'x tz'ajju' mib'a'n che niman te Dyos toju' najb'il tjaq' tx'otx'. Kub' kyq'o'n xob'ajil kyxolju' i'tzqe', atzu'n ja'lo mixti'tl kyoklen kyxolju' eb'ajku'x toj muqb'il.

25Woqlitl Elam kyxolju' t-xjal te q'oj kyimniqe'tl, kykyaqil k'lul junxi'tl dyos eb'aj kyim toj q'oj, txoli'nkyib' ja'lo ti'ju' muqb'il. Kub' kyq'o'n xob'el kyxolju' i'tzqe', atzu'n ja'lo mixti'tl kyoklen kyxolju' eb'ajku'x toj muqb'il. Mache kyej kyxolju' xjal kub'ni b'yo'nqe'.

²⁶Lu Mesek ex Tub'al ate', kyuk'i'l kykyaqilju' kyxjal te q'oj txoli'n ti'ju' muqb'il kyu'n, kykyaqil k'lul junxi'tl dyos eb'aj kyim toj q'oj, kub' kyq'o'n xob'el kyxolju' itz'qe'.

²⁷Mya mqu'nqe' kyuk'i'lju' kuwqe' ojtxi', eb'ajku'x kyuk'i'l kq'obj'il toj tkawb'il kamik, tku'x kyk'uxtx'e'nb'il tjaq' kywi' ex tku'x kykolb'il kyib'aj, tkub'lenxi' kyq'o'n xob'el kyxolju' i'tz'qe'.

²⁸Atzuntzu' ktenb'ela'ya Ejipt, kyxolju' k'lul junxi'tl dyos, kub'ni xitja ex ku'xni mqu'na kyuk'i'lju' kyimniqe' toj q'oj.

²⁹Lu Edom ati, kyuk'i'l tnimaqkawil ex tkawil. Tu'npetzu'n kuwqe'xi'x, ate'qe' kyxolju' eb'aj kyim toj q'oj, mqu'nqe' kyxolu' k'lul junxi'tl dyos, kyxolju' ku'xniqe' toj muqb'il.

³⁰Luqe' nejenel te tnayajkya'j kykyaqilx ate', ikxse'nqe' kykyaqil aj Sidon. Nim kypumal ten ex kub' kyq'o'n xob'el, atzu'n ja'lo matxi' che ku'x kyuk'i'lju' eb'aj kyim toj q'oj, mab'je'l kych'ixaw. K'ululqe' kye junxi'tl dyos, ex mqu'nqe'tl mixti'tl kyoklen kyxolju' eb'aj kyim toj q'oj, kyxolju' eb'ajku'x toj muqb'il.

³¹Ajkyka'yijntz tu'n paraon, kqeb'el tk'u'j tu'n kykyimlen kykyaqilju' t-xjal, qu'n e'kyim kyuk'i'lxi' kykyaqilu' t-xjal te q'oj. Ayine' Dyos Manb'aj nchin q'mante.

³²Kub' tq'o'n paraon xob'el kyxolju' i'tz'qe'; qu'mtzun mqu'n kyxolju' k'lul witzleb', kyxolju' e'kyim toj q'oj, kse'nqe'xju' txqan t-xjal te q'oj. Ayine' Dyos Manb'aj nchin q'mante, chi Dyos.

Ez 33

Taq'unju' xq'uqil

(Ez 3.16-21)

¹Tzaj yolin Qman Dyos weye', ex tma:

²Ichan, yolina kyeju' twanaqila, q'manxa kye: Aj txinsma'ne' q'oj toj jun tx'otx', aye' xjal toju' tx'otx' lu njaw kysk'o'n jun kyxol tu'n tok te xq'uqil.

³Ajtzun tka'yinte xq'uqil qa xi'kytzaj lq'eju' ajq'oj tk'etzju' tnam, inxitz'ajtza'n chun ex ntma'n tpakb'al kye xjal tu'n t-xikyka'yi'n kyib'.

⁴Qatzun ati jun matb'iju' tq'ojq'ojel chun ex min nxi' toj twinqil, aye'tzu'n ajq'oj che pomil ex kb'el kyb'yo'n, axte ati tpaj tu'nju' tkamik,

⁵qu'n matb'iju' tq'ojq'ojel chun extzun min xxitb'i'n; axte ati tpaj ti'ju' tkamik, qu'n naqwit matxi tb'i'n ma'wtlo klet.

⁶Qatzunaju' xq'uqil matil xi'toq kyponju' xjal ajq'oj extzun min xxitz'ajtza'n chun tu'n kb'intēju' xjal, aye'tzu'n ajq'oj che pomel ex kb'el kyb'yo'n jun xjal, kkyimelte' xjal lu tu'n tpaj til, oktzun chin xjelulwe' teju' xq'uqil tu'n tpaj tkamikju' xjal lu.

⁷Matxi' kub' nq'o'na, ichan, kse'n jun xq'uqil ti'ju' tnam Israel. Aya kk'molteju' tqanil wu'ne' ex tu'n txitma'na wab'ib'le' kye tu'n kyb'inte.

⁸Qaj ntzajku' nma'ne' tqanil tz'e'ysb'il twitz jun b'inchal il tu'n tkyim; qatzun min xxitma'na te tu'n tch'exb'ente tchwinqlal, ex min xtb'incha, kkyimelju' aj il lu tu'n tpaju' til, oktzun chin xjelulwe' teya tib'aju' tkamik.

⁹Qatzun matxitma'nta teju' b'inchal il tu'n tanjtzi'j tanmi, ex min xtb'incha, kkyimel tu'n tpaj til, atzunta oktkla' tib'a.

Tb'inchb'ajilex junjun qa b'a'n mujqa mya

(Ez 18.21-32)

¹⁰Ichan, q'manxa kye aj Israel: Aye'kye' inkyma'ne': Nim txqan qpaj ex qil. Qu'mtzun nqo q'ayj b'a'nxi'x. ¿Se'n taq'witzun ajqanq'in? chechije'.

¹¹Ayintzunwe', Dyos Manb'aj, axxi'x ayinku'ye' chin xel q'mante, min wajb'ile' tu'n tkyimiju' b'inchal il, naq o'kx tu'n tanjtzi'j tanmi ex tu'n tanq'in. Israel, q'o'nkju'ya tchwinqlala taq'wix ljo'n tu'na. ¿Titiqu'n kkyimela'ya?

¹²Ichan, q'manxa kyeju' twnaqila: qama b'inchan il jun xjal b'a'n tchwinqlal, lay klet tu'nju' tchwinqlal b'a'n tnejel, qatzun makyej t-xon jun aj ilju' taq'wixil, lay kyim tu'nju' til xtb'incha nejl. Qatzun b'a'n xjal mab'inchan il, lay tz'ajb'enju' tchwinqlal b'a'n tnejel tu'n tanq'intl.

¹³Qama nmaye' tu'n tanq'in jun xjal b'a'n tchwinqlal, extzun matz'ok qe tk'u'j ti'ju' b'a'n matxi' tb'incha, ex matxi tb'incha'ntlju' taq'wix, lay tz'ok nq'o'ne' tb'inchb'aj b'a'n toj tajlal, kkyimel tu'nju' taq'wix xtb'incha.

¹⁴Qatzun manmaye' tu'n tkyim jun b'inchal il, qatzun makyej ttzaqpi'nju' il ex matb'inchaju' b'a'n ex tnik'alilti'j,

¹⁵ex matxi tanjsa'n ti'ju' ojetoq kyajttzyu'n te prent mujqa matxitoq tz'el telq'a'n, ex mache tb'inchaju' kawb'il ntq'o'n chwinqlal ex makyej ttzaqpi'n b'inchaj taq'wix, axxi'x lay kyim, k'anq'il.

¹⁶Ina' anq'in b'a'n ex toj tnik'alilti'j, k'anqil, ex lay tzaj nna'ntle' til ojetoq b'aj tb'incha'n.

¹⁷Chechiloju' twnaqila qa mya tnik'alilti'ju' nb'incha'ne'; axxi'x aye'na'kye min nkyb'incha'n tnik'alilti'j.

¹⁸Qama kyej tq'o'n b'a'nxjal tu'n tb'inchanteju' b'a'n ex matxi tb'incha'n taq'wix, kkyimel tu'nju' il xitb'incha'n.

¹⁹Qatzun atlju' b'inchal myab'a'n makyej t-xonju' b'inchaj myab'a'n ex matb'inchaju' b'a'n ex tnik'alilti'j, tu'nju' lu k'anq'ila'.

20Inxi'x kyma'nchaqtle': Mya tnik'alti'ju' ntb'incha'n Qman Dyos, chechije'. Oktzun che okelkye' toj xjel teyile junjun wu'ne' aj Israel, se'nxchaqju' kyb'inchb'aje'.

Tej tkub'ti'j Jerusalen

21Ul jun xjal toj jwe' tajlal tlajoji'n (10) xjaw te tkab'lajoji'n (12) ab'q'i qetzlen q'i'ne' toj qtanam, ojetoq tz'etz oq toj Jerusalen ex tzaj tma'n weye' qa ojetoq kub'ti'ju' nintnam kyu'n ajq'oj.

22Ojetoq kub' tq'o'n Qman Dyos tq'ob' wib'aje' toju' qonik'an na'mxtoq tulju' xjal tzaqpaj lu; tetzun prim, tej tulju' ichan, tzaj tq'o'ntl Qman Dyos tu'n nyolintle' ex elju' meyil wi'je'.

Aye' kyilju' tnam

23Tzaj yolin Qman Dyos weye', ex tma:

24Inkyma'n xjal najlqe' kyoju' nimaqtnam toj Israel xitjniqe'tl, kjalu: Tjunaltoq Ab'raam, extzun ok te tajawju' tx'otx'; yajwittzunloqe, b'a'npun txqan qb'aj, qo okyel te tajawju' tx'otx', chechi.

25Qu'mtzun, q'manxa kye: lu xtma Qman Dyos: Inche ch'yonkye' chib'j tuk'i'l tchk'el, nche k'ulune' kye witzleb', nche b'yo'n xjale', ¿ma oktzun che okyele' te tajawju' tx'otx' toj kywitze'?

26Majx kyajb'ile' q'oj tuk'i'l kyq'ojb'ile', nkyb'incha'ne' ti'xti' ik'o'nqe' wu'ne', kykyaqilxe' nche b'inchan ajpajil, ¿oktzun che okyele' te tajawju' tx'otx' toj kywitze'?

27Ex q'manxa kye: chi Qman Dyos kjalu: Axxi'x ayinku'ye' chin xel q'mante, ex ikx che b'elb'yo'nju' najliqe' kyoju' nimaqtnam xitjniqe', aye'tzu'n najlqe' toj kojil knb'incha'ye' tu'n kyxi' ch'yo'n kyu'n tojk'ul txkup, aye'tzu'n najlqe' kyoj pik ex kyoj jyom che kyimel tu'n yab'il.

28Kjel nq'o'ne' tx'otx' chq'ajlajtl ex xitjnitl, ex kb'el nxitu'ne' tipumal njaw tnima'ntib' tu'n. Che kjel chq'ajlajixju' witz toj Israel; mix-a'lo'tl k'iky'ex kyoj.

29Ajtzun tkyaj chq'ajlajixju' tx'otx' ex xitjnitl wu'ne' tu'n kpaju' il taq'wixqexi'x b'aj kyb'incha'n, k'eleltzun kynik'tz qa ayine' Dyos Manb'aj.

30Nche yolinju' twnaqila ti'ja kyk'etzju' nimaqtapi ex kytzi ja, ex nkyma'n kyxolx: kukytzaje', qo'qe' b'ilteju' tpakb'al saj tma'n Qman Dyos, chechij.

31Ikytzu'n che ulju' ntaname' ex che kb'el qe twitza, kse'nxu' nkyb'incha'n, tu'n kyb'intēju' tyola. Layxtzun txikyb'incha'n. Inxi' kyma'nchaqtl naku'j b'itz te xmoxb'il qya, atzu'n kyanmi yo'lok ti'j pwaq.

32Nokq'o'na kyu'n te jun xjal nb'itzan ti'j b'itz te xmoxb'il qya, tb'anil b'itzana ex b'a'n chinb'ana ti'j arpa. Nkub' kyb'i'n tyola, extzun min nxikyb'incha'n.

³³Tkyaqiltzunte' yol lu kchapumel; ex ajtjapun, k'elelkynik' qa ati jun t-sanjelal Dyos kyxol.

Ez 34

Tqanilju' tzul kyi'j k'ik'lel kyxol aj Israel

¹Tzaj yolin Qman Dyos weye', tma:

²Ichan, yolina toj nb'ieye' kyi'ju' k'ik'lel kye aj Israel, q'manxa kye: Lu ntma'n Qman Dyos: ¡Layqe'xwitju' k'ik'lel kye aj Israel, aye'x nkyxq'uqi'nkyib'! Aye'kye' rit tu'n kyxi' kyka'yi'n k'ik'lel.

³Inxi'x che k'wane' ti'ju' lech, nkyb'incha'n kyxb'alune' tu'n kysmal ex nche kub' kyb'yo'ne' rit q'u'sqe'xi'x, extzun min nche'x kyk'ayi'ne' rit.

⁴Min nche onine' kyi'ju' rit numjniqe', ex min nche kyq'ana'ne' yab'qe', ex min nok kyptzo'ne' toqjni tqan, ex min najtz kyanjsa'n ti'ju'ye' nche kyajtzpet, ex nche kyjyo'ne' nche'x tz'aq, kuwqepe'ye' kye.

⁵Matxi' che kyaju' nrite' mixti' k'ik'lel kyi'j ex matxi' che b'ajx sputj, ex matxi' che b'aj ch'yo'n kyu'n tojk'ul txkup.

⁶Mache b'ajx sputj kyojile k'ul ex kywi'yile nimaq witz, mache b'ajx tzpet toj tkyaqilju' tx'otx', ex mix-a'lo' nxitk'u'j kyi'j tu'n txi' jyolkye.

⁷Kyb'inkutzune' nyole' b'a'nxi'x, k'ik'lel.

⁸Axxi'x ayine' Dyos Manb'aj, ayinku'ye' chin q'malte: Kykyaqil chukchaq tojk'ul txkup xeb'ajx elq'ankye nrite' ex mache'x kych'yo'n, qu'n mixti' k'ik'lel kyi'j. Min nche'xju' nk'ik'lele' jyolkye rit. Inxi'x xikyka'yi'n kyib'ju' k'ik'lel, aye'tzu'n rit min nche'x kyka'yi'n.

⁹Qu'mtzun k'ik'lel, kyb'inku'ye' yol

¹⁰kxe'l nma'ne' kyeye', ayine' Dyos Manb'aj: Chin okyele' te kyajq'oje' k'ik'lel, ex chin xjelule' kyeye' kyi'ju' nrite'; k'elel wiq'i'ne' kyoklene' xq'uqilkye, tu'ntzun lalun tz'ok kyka'yi'ntl kyib'e' kyib'kyib'e'; che elel wiq'ine' nrite' kyeye', tu'ntzun lalun che b'aj kych'yo'ntle'.

Aju' b'a'n k'ik'lel

¹¹Nxinma'ne', ayine' Dyos Manb'aj: Ayinxwe' chin xe'l ka'yinkyaju' nrite'.

¹²Kse'n k'ik'lel nb'ajx tk'u'j kyi'ju' trit ajkyxi sputj, ikxtzun weju'ye' kyi'ju' nrite'; che tzajel wiq'i'ne' jachaq sputi'nakyib' toj jun q'ij qxopin ex q'eqjab'.

¹³Che eletz wiq'ine' kyoju' najchaq tx'otx', che tzajel nb'u'yi'ne' ex xe'l wiq'ine' tojxju' kytx'otx'. Che xe'l wiq'i'ne' tu'n kywan kywi' witz toj Israel, ex ja ta'qe' a', ex kyoj kykyaqil najb'il toju' tx'otx'.

- 14Che kxe'l wiq'i'ne' jata' kywa tb'anil, toju' kywab'l tb'anil kywi' nimaq witz toj Israel. Atzuntzu' b'a'n kyojlana' ex tu'n kywan ti'j kywa tb'anilxi'x.
- 15Ayinku'we' chin k'ik'lel kye nrite', ayinxé' chin xe'l q'inkye ojlal. Ayine' Dyos Manb'aj nchin q'mante.
- 16Chin xe'le' jyolkyeju' rit ttzpetniqe', che tzajel wiq'i'ne' kyajniqe' tz'aq, che okyel nq'ana'ne' toqjni kyqan, che xe'lwoni'ne' numjniqe', che xe'lnka'yi'ne' q'u'sqe' ex kuwqe', che okyel nka'yi'ne' se'nxju' nojqelan.
- 17Ayine', Dyos Manb'aj, nchin yolin: kyb'inku'ye' nrit: Knb'incha'we' tnik'alilti'j kyxol qpoj tman rit ex qpoj tman chib'.
- 18¿Myatzun o'kx tu'n kywan tb'anil kywaye', ex ikx tu'n tb'aj kywab'e'ne' xkyajten? Inche k'wane' ti'ju' a' xtilun, atzu'n txqantl nb'aj kyxoq'le'ne' tu'n kyqane'.
- 19Aye'tzu'n nrite' nxikywanju' kywa matxi'toq b'aj kywab'e'ne' ex nkyk'wa'nju' a' matxitoq b'aj kyxoq'le'ne'.
- 20Qu'mtzun, nxinma'ne' kyeye', ayine' Dyos Manb'aj: Knb'incha'ye' tnik'alilti'j kyxolju' rit q'u's kyuk'i'lju' oknikyi'j.
- 21Matxi' che b'je'x kylmu'ne' numjniqe', matxi' che oktene' tokolkye ex matxi' che b'ajx oq kyu'ne'.
- 22Ayintzunwe' chin klol kye nrite'. Lay wajtle' tu'n kyxi' elq'a'n. Knb'incha'ye' tnik'alilti'j kyxolju' rit.
- 23Tzul jumajtlju' nmajine' Dab'i wu'ne', ex k'okyel nq'o'ne' o'kxte jun k'ik'lel, ex ate kxel ka'yinkye. Ate kk'ik'lelkye.
- 24Ayine' Dyos Manb'aj, che ajb'el weye', atzu'n nmajine' Dab'i nejenel kye. Ayine' Dyos Manb'aj nchin yolin.
- 25Kjel b'entti'j jun nyole' kyuk'i'l, tu'n kyanq'in toj nak'b'il. Che b'elnnajsa'ne' tojk'ul txkup toju' tx'otx', tu'ntzun kyanq'inju' nrite' toj nak'b'il kyoj kojil ex tu'n kykyaj wtan toj k'ul.
- 26Che kb'el nq'o'ne' nrite' ti'jileju' witz xjan weye', ex che nk'i'wla'ye'; nim jb'al tzul nq'o'ne' tojx tq'ijlailil.
- 27Che witzalju' tze toj kojil, kjawil tawalju' tx'otx', ex che anq'il b'a'n tojku' kyt'otx'. Ajntzaqpindeye' ntaname' kyeju' matxi' che kub'yajunkye, k'eletzun kynik'tz qa ayine' Dyos Manb'aj.
- 28Lay che ultkye' najchaq tnam iq'ilkye, ex lay che oktentl tojk'ul txkup ch'yolkye. Che anq'il toj nak'b'il, mix-a'lo' sak'pulkye.

²⁹Kxe'l nq'o'ne' kyawb'il tb'anil tx'otx', ex lay che yajtitl tu'n we'yaj ex lay che xmayintl txqantl nimaqtnam kyi'j.

³⁰K'eleltzun kynik'tz qa ayine' Dyos Manb'aj, atinqine' kyuk'i'l, ex a Israel ntaname'. Ayine' Dyos Manb'aj, nchin q'mante.

³¹Aye'ye' nrite', ate'ye' toj nch'laje'. Ayine' Dyos Manb'aj nchin q'mante, chi Dyos.

Ez 35

Tpakb'alju' tzul ti'ju' witz Seyir

¹Tzaj yolín Qman Dyos weye', ex tma:

²Kutxi'tla tk'etzju' witz Seyir ex yolín ti'j toj nb'iye'.

³Q'manxa te: A ntma'n Qman Dyos ja'lu; chin okyele' te tajq'oja, witz Seyir, ex kb'el ntz'e'ysa'n twitza kjel nq'o'na ch'q'ajlaj ex xitjniti.

⁴Che kjel nxitu'ne' nimaqtnam toja, ex naq jun chq'ajlajtla kjel. K'eleltzun tnik'tza qa ayine' Dyos Manb'aj.

⁵Oje tz'oka ajq'oj tejumajx kyi'j aj Israel, q'ojina kyi'j tej ttz'e'yset kywitz b'a'nxi'x tu'n tpaj kyil.

⁶Oktzun xel nma'nwe' axxi'x, ayine' Dyos Manb'aj, kxel nq'o'na toj kamik, ex k'okyel lpeju' kamik ti'ja. Ati tila tu'n tkyima, ex kjonjtzela tu'n kamik.

⁷Naq chq'ajlajtla kjel nq'o'ne' ex xitjniti, witz Seyir, ex lay waje' tu'n tik' jun xjal tk'etza.

⁸Knb'inha'ye' tu'n kyb'aj noju' witz teya ex ttxa'n b'us, e' tb'ya'ya ex nimaq a', kyu'n kyimni che b'ajelkyim toj q'oj.

⁹Kjel nq'o'na chq'ajlajtl tejumajx, ex mix-a'lo' knajal kyoju' nimaqtnama. K'eleltzun kynik'tze' qa ayine' Dyos Manb'aj.

¹⁰Tmaya: K'okyelte' tnam Israel kyuk'i'lju' kab'e' tkawb'il weye'; chin okyele' te tajaw, b'a'nqa najli Dyos atzu', chija.

¹¹Ayintzunwe', Dyos Manb'aj, kxe'l nma'ne' ayinku'ye', knb'inha'ye' ti'ja kse'nxju' ttx'u'jila, ex tq'oja ex ik'b'ilkye aj Israel tu'na. Oktzun k'el el kynik'tz ajtkub' ntz'e'ysa'ne' twitza.

¹²Ktla'tzuntza qa b'i'nti wu'ne' ayine' Dyos Manb'aj, tkyaqilju' tyasb'ila tmaya kyi'ju' witz toj Israel. Tmaya: ¡Jun chq'ajlajqe', ja'lo che mankul qu'n! chija.

¹³Xitjqo'n tziya tyolina wi'je', ex el ttzaqpi'n taq'a wi'je'. Nb'iku'we'.

¹⁴A kxe'l nma'ne' lu, ayine' Dyos Manb'aj: Kykyaqil twitz tx'otx' che tzalajel ajtkub' nxitu'na.

¹⁵Ojexi'x tzalaja tej tkub' xitetju' tx'otx' tk'am Israel te tetz'bil, ikxtzun kb'ajelju' ti'ja: kjela te jun chq'ajlaj, witz Seyir, tx'otx' Edom. Oktzun k'elel kynik'tze' qa ayine' Dyos Manb'aj, chi Dyos.

Ez 36

B'a'n che kxe'la' aj Israel yajxi'tl

¹Ichan, yolina toj nb'ie' kye witz toj Israel, ex q'manxa kye tu'n kyb'inteju' nyole'.

²Nxinma'ne', ayine' Dyos Manb'aj: Nkxixima'n tajq'oj Isarel qa aye' kyajawju' witz tejumajx.

³Q'manxtzuna kye toj nb'ie' kjalu: Chi Dyos ntma'n: In okq'oj kyij'e' toj tkyaqil plaj ex nche xitunjtze'; matxi' kub' kyq'o'n kyib'ju' te najchaq tnam kyij'e', nche xmayinju' xjal kyij'e' ex nche el ik'une' kyu'n.

⁴Qu'mtzun, e'witz toj Israel, kyb'intze' tyol Qman Dyos kye nimaq k'ul, ttxa'nwitz, nimaq a' ex b'ya'; kyeju' xitjniti' mixti'tl najalte ex kye nimaqtnam chq'ajlajqe'tl toj Israel, matxi' cheb'aj elq'a'n kyu'n tnam nqaku' kyk'etz ex matxi' che b'aj xmayi'n kyu'n.

⁵A ntma'n Dyos ja'lu: Kuwqe' nyole' tu'n ntx'u'jile' kyij'u' txqantl tnam, axi'xpe' ti'j Edom, qu'n ojexi'x che tzalaj tej tkub' kytzyu'n ntx'otx'e' ex tuk'i'lxix ik'b'il eb'aj kyelq'anju' tawal tx'otx'.

⁶Yolina toj nb'ie' ti'ju' ttx'otx' Israel, ex q'manxa: A ntma'n Dyos ja'lu kyeju' witz, ttxa'nwitz, nimaq a' ex b'ya': Ati nyole' tuk'i'l ntx'u'jile', tu'n kypaju' yasb'il kyeye' kyu'n nimaqtnam te najchaq.

⁷Qu'mtzun kxe'l nma'ne', ayine' Dyos Manb'aj, che b'el ch'ixwikye' tnam ate' nqaku' kyk'etze'.

⁸Aye'tzunkye', witz toj Israel, che b'eljupe'kye' kyu'n nimaq tze ex kkyq'a' txqan kywitz teju' ntaname' Israel, naq ch'inxtl tanjtzi'j.

⁹Kche nkla'ye', ex knb'incha'ye' tu'n kyaq'unet ex tu'n kyok te awb'il.

¹⁰Knb'incha'ye' tu'n tchmetju' tnam Israel najli atzu'. Che chmetel xjal najal kyoju' nimaqtnam, aye'tzu'n kub'niqe' xitj che jawil b'inchetl.

¹¹Knb'incha'ye' tu'n kychmet xjal ex alu'mj nimxi'x kyxole'. Nim xjal che najal kyeye' kse'nx tnejel, b'a'nxi'xtl che tenb'ela'ye' kyetwitz tnejel. Oktzun k'elel kynik'tze' qa ayine' Dyos Manb'aj.

¹²Knb'incha'ye' tu'n kyb'etju' ntaname' kyib'aje', e'witz toj Israel, ex tu'n tkub' kytzyu'n kytx'otx' kyij'e' tu'n kyok te tajaw, ex lay che kyajkyq'o'ntle' mixti' kyk'wal.

- 13**In nma'ne', ayine' Dyos Manb'aj: nche okq'o'ne' witz te ch'yol xjal exqa nche kyej kyq'o'ne' kytaname' mixti'tl kyk'wal.
- 14**Ja'lo lay che ch'yontlke' xjal ex lay che kyej kyq'o'ntle' tnam mixti'tl kyk'wal. Ayine' Dyos Manb'aj nchin q'mante.
- 15**Lay waje' tu'n kyb'intetle' i'lb'il kyu'n najchaq nimaqtnam; lay che yasunjtztle' kyu'n tnam lu, qu'n lay che kyajtle' mixti' kyk'wale' toj tnam. Ayine' Dyos Manb'aj, nchin q'mante, chi Dyos.
- 16**Tzaj yolin Qman Dyos weye', ex tma:
- 17**Tej najlqe'toq aj Israel toj kytx'otx', kub' kytxa'ju'n tu'n kyb'inchb'aj myab'a'n. Tz'il toqju' nche anq'ina' toj nwitz'e' ex ntzaj molmone' kye.
- 18**Ktzajeltzun nb'ajsa'n ntx'u'jiltze' kyib'aj tu'n tpaju' b'yoj wnaqil kyb'incha toju' tx'otx' ex tu'nju' tu'me'l b'aja' kytz'ilsa'n, ek'ulun kye witzleb',
- 19**tu'ntzun ttz'e'yset kywitz tu'nju' kyb'inchb'en mache b'ajx nsputi'ne' kyoj txqantl tx'otx' ex nimaqtnam,
- 20**Intoqtzun kub' kyili'n xjal nb'ie' xjan tu'n kpaj kyoj kykyaqilju' tnam janche pona', qu'n intoq kyma'n: Aye'tzun ttanam Dyos ja'lu, mache etz toju' kytx'otx'.
- 21**Exch'yon weye', tej nka'yinteye' kub' txa'ju'n nb'ie' xjan tu'n kypaj aj Israel kyojile nimaqtnam jatoq nche pona.
- 22**Qu'mtzun, q'manxa kye aj Israel: A ntma'n Dyos ja'lu: Aju' knb'incha'ye' mya tu'n kypaje' aj Israel, tu'ntpajwe' nb'iy xjan, matxi' kub' ili'n tu'n kypaje' kyoju' nimaqtnam ja matxi' che pona'ye'.
- 23**Kxel nyek'u'ne' t-xjanilju' nb'ie' nim toklen kyxolju' nimaqtnam, ju' matxi' kub' i'li'n kyxol tu'n kypaje'; ajnb'inchanteye', k'elelkynik' qa ayine' Dyos Manb'aj. Ayine' nchin q'mante.
- 24**Che eletz wiq'i'ne' kyoj kykyaqilju' tx'otx' ex nimaqtnam lu; che tzaje' nb'uyi'ne' ex che anjetz wiq'i'ne' toj kytx'otx'.
- 25**Che b'ajel ntx'jo'ne' tu'n xtilun a', che b'ajel nxitlsa'ne' te tkyaqil tz'il, che nxitlsa'ye' tu'n xe ajb'ene' kye witzleb';
- 26**kb'el nq'o'ne' jun kyanmiye' ak'a'j ex kyxewe' ak'a'j. K'elel wiq'i'ne' kyanmiye' kuw naku'j ab'j ex k'okyel nq'o'ne' jun kyanmiye' b'unin.
- 27**Kb'el nq'o'ne' nxewe' kyoje', ex knb'incha'ye' tu'n kyjapun nkawb'ile' ex nchaq'b'ile' kyu'ne';
- 28**che najale' toju' tx'otx' xinq'o'ne' kye kymane', che okyele' te ntaname' ex che ajb'ele' weye'.

²⁹Che nkla'ye' te tkyaqilju' matz'ilsantlkyeye', kchmetel triy wu'ne', ex lay tzajtl we'yaj kyi'je' wu'ne'.

³⁰Ex che witzalxi'xtlju' tze toj kojil wu'ne', tu'ntzun lantz'etl kych'ixawe' kywitz txqantl nimaqtnam tu'n we'yaj.

³¹Ajtzun ttzaj kynane' kychwinqlale' taq'wix ex kyb'inchb'aje' myab'a'n, che b'elch'ixwiye' kyib'xkyib'e' tu'n tpaju' kyile' ex kyb'inchb'aje' myab'a'n.

³²Ayine' Dyos Manb'aj nchin q'mante: Kyb'inku'ye' aj Israel, lay nb'inchawe' lu tu'n b'a'nqe'wte'; kych'ixwlenku'ye' ex che chukjixe' tu'nju' kychwinqlale' myab'a'n.

³³Ayine' Dyos Manb'aj, nxinma'ne': Ajkxtilsete' wu'ne' te tkyaqilju' kyile', che najale' wu'ne' kyoj nimaqkytaname' ex tu'n kyjaw kyb'incha'ntle' kub'ni xitj.

³⁴Aju' tx'otx' ojetog kyej chq'ajlajix, mya chq'ajlajtl, k'okyel te awb'il tu'n kyka'yinte kykyaqilju' che b'jik'el atzu'.

³⁵Ex kq'manjtzetl ti'j: Luju' tx'otx' ojetog kyej chq'ajlajix, ja'lo naku'j awal toj Eden; luqe' nimaqtnam ojetog che kyajxitj, eb'aj kyajtilu'n ex ttx'anqa'nqe'tl, ja'lo ja qe'tl kuwsa'nqe' ex naja'nqe'tl.

³⁶K'eleltzun kynik' tnamtz ate' nqaku' kyk'etzju' itz'qe'x qa ayine' Dyos Manb'aj, nchin jawb'inchanteju' kub'ni xitj ex nchin awantetlju' ojetog kyej b'o'lj. Ayine' Dyos Manb'aj, matxi' chin q'mante, ex knb'incha'ye'.

³⁷In nma'ne', ayine' Dyos Manb'aj: Okpe' knb'incha'ye' juntl ti'xti'. Knb'incha'ye' kye aj Israel titi' makyqani tu'n nb'inchante'ye' kye; che chmetel kyb'aj wu'ne' kse'n jun ch'laj rit.

³⁸Knojel kyoju' nimaqtnam xitjniqe' kyu'n txqan xjal, naku'j kse'nqe' rit ajkyb'ajx q'i'n Jerusalem toj ninq'ij tu'n kyxi' q'et te chojb'il. K'eleltzun kynik'tz qa ayine' Dyos Manb'aj, chi Dyos.

Ez 37

Aye' b'aq tzqij

¹Kub' tq'o'n Qman Dyos tq'ob' wib'aje', ex inetze' nojniqine' tu'n tipumal, ex nkub' tq'o'ne' toj jun b'ya' jaslamuna' txqan b'aq,

²Tb'incha Qman Dyos tu'n tb'aj nb'ete'ne' tkyaqil plaj; nojni toju' b'ya' tu'n txqan b'aq, nim ex tzqijqe'tl b'a'nxi'x.

³Tzaj tma'ntzuntz weye': ¿Ma jaku' tz'anjtxkyi'ju' b'aq lu tu'n kyanq'intl toj twitza? Xi'tzun ntzaq'we'ne' te: O'kxta ojtzqilte taye, nchije'.

⁴Atzunte Qman Dyos tzaj tma'n weye': Yolina toj nb'iye' kyeju' b'aq lu. Q'manxa kye: Tzqij b'aq, kyb'inku'ye' tyol Dyos lu.

- ⁵Intma'n Dyos kyeye': kxe'l nq'o'ne' kyxewe' tu'n kyjaw anq'ine'.
- ⁶K'okyel nq'o'ne' kyb'atx'ile', k'okyel nnojsa'ne' kychib'jile', k'okyel nq'o'ne' kytz'umale' ex kxe'l nq'o'ne' kyxewe' tu'n kyjaw anq'intle'. K'eleltzun kynik'tze' qa ayine' Dyos Manb'aj.
- ⁷Xinma'ne' kye kse'nx ojetog tchaq' Qman Dyos weye'. Ex tej intoq chin yoline' kye, nb'ie' jun tq'ojq'ojel: jun kyajnajnab', aye'tzu'n b'aq e'aq'wi mujb'alkyib' jun tuk'i'l juntl.
- ⁸Ex wile' eb'aj tzajb'ent kyb'atx'il ex kychib'jil kyijile, ex b'aj ktxet kyij' tu'n kytz'umal. Mixtoqtzunti'x kyxew.
- ⁹Tzajtzun tma'n Qman Dyos weye: Yolina toj nb'ie' teju' xewb'aj te chwinqlal, q'manxa te: Axtma Dyos ja'lu: xewb'aj te chwinqlal, kuttzaj kyoju' kyaje' ttx'u'k kya'j ex q'onka kychwinqlalju' kyimniqe' lu, chiku'ya, chi Dyos.
- ¹⁰Nyoline' toj tb'i Qman Dyos, kse'nxju' tchaq' weye', ex ulju' xewb'aj te chwinqlal ex okx kyoj, e'jaw anq'intzuntz ex e'kub'we'. Nim txqan kyb'aj b'a'nxi'x.
- ¹¹Tzajtzun tma'n Qman Dyos weye': Ikyqe'tzun aj Israel kse'nqe' b'aq lu, inkyma'n: Mache oktzqiju' qb'aqile'; mixti'tl oyb'il qeye', matxi' qonaje', chechij.
- ¹²Q'manxtzuna kye toj nb'ie' kjalu: Axtma'n Dyos ja'lu: e' ntnam, kche njqa'we' muqb'il kyeye'; che eletz wiq'i'ne' kyoj ex k'anjelkyi'je' wu'ne' toj kytx'otx' aj Israel.
- ¹³Ajtzun kyjgetju' muqb'il kyeye' wu'ne' ex ajkyetz wiq'ine' kyoj, k'elel kynik'e' weye' ntnam qa ayine' Dyos Manb'aj.
- ¹⁴Kb'el nq'o'ne' nxewe' te chwinqlal kyoje', che anq'iltzuntze'. K'eleltzun kynik'tze' qa ayine' Dyos Manb'aj, inq'mante ex ma nb'inchaye'. Ayine' nchin qmante, chi Dyos.

Kymujb'atlk'yib' aj Juda kyuk'i'l aj Israel

- ¹⁵Tzaj yolin Qman Dyos weye' ex tma:
- ¹⁶Q'intz jun tzeya, ex tz'ib'anku'ya twitz: Aju' tnam Juda kyuk'i'l aj Israel mujlqe'k tuk'i'l. Ex q'intza juntl tze, ex tz'ib'anka twitz: Aju' tnam Eprayin tyajajil Jse, kyuk'i'l kykyaqil txqantl aj Israel mujlqe'k tuk'i'l.
- ¹⁷Mujb'anqe'ktzuntza toj tq'ob'a, tu'nwtzunlo noq junqe'.
- ¹⁸Ajtzun kymante twanaqila teya: chik'b'antza qeye' titi' ntma'n ja'lu, qa chechi,
- ¹⁹q'manxa kye: Axtma Dyos ja'lu: Ktzajel wiq'i'ne' ttze Jse tzyu'n tu'n Eprayin ex kyu'n txqantl tnej tyajajil mujlqe'k tuk'i'l Israel, ex knmujb'a'ye' tuk'i'lju' ttze Juda tu'n tok naqjunx tze toj nq'ob'e', chi Dyos, chiku'ya.
- ²⁰Tzyunqeku'ya kab'e' tze kywitz, ju' tz'ib'a'n kywitz tu'na.

- ²¹Q'manxtzuntza kye: chi Dyos kjalu: che anjetz wiq'ine' aj Israel kyoju' nimaqtnam ja matxi' che b'ajpona'; che tzajel nb'u'yi'ne' toj tkyaqil plaj ex che anjetz wiq'i'ntle' toju' kyt'otx'.
- ²²Naq junx nintnam che okyela' wu'ne' toju' tx'otx' lu, kywi' witz toj Israel, ex noq junx kynimaqkawil. Lay kub'kypa'ntlkyib' te kab'e' nimaqtnam, ex lay kypa'ntlkyib' toj kab'e' kawb'il.
- ²³Ex lay kytz'ilsatlkyib' tu'n kyk'ulun kye witzleb' ik'jb'ajilqe' ex lay kyb'inchatl chukchaq il. Che nkla'ye' te tkyaqil myab'a'n matxi' b'aj kyb'incha'n, ex che nxitlsa'ye' teju' kyil. Che okyel te ntaname' ex che ajb'el weye'.
- ²⁴K'okyel nmajine' Dab'i te nimaqkawil kye ex tjunal kk'ik'lel kyij kykyaqil, kche b'il weye' ex che japumel nkawb'ile' ex nnuk'b'ile' kyu'n.
- ²⁵Che najal toju' tx'otx' xinq'o'ne' te nmajine' Jakob', jae'najana' ojtxi' kychman. Atzu' che najala' exqe' kyk'wal ex kykyaqil kyyajajil tejumajx, exaju' nmajine' Dab'i k'okyel te kynejel kukxju'.
- ²⁶Kjel b'entti'j jun nyole' kyuk'i'l tu'n tten kyanq'in toj nak'b'il. Jun yol kjel b'ent tejumajx. Knb'incha'ye' tu'n tchmet kyb'aj, ex kb'el nq'o'ne' njaye' xjan kyxol tejumajx.
- ²⁷Chin najale' kyxol, che ajb'el weye' ex che okyel te ntaname'.
- ²⁸Ajttenu' njaye' xjan kukxju' kyxol, k'elel kynik'ju' txqantl nimaqtnam qa oje jawnsk'o'ne' tnam Israel te we'ku'xi'xe', chi Dyos.

Ez 38

Aju' Kok ajb'el te Dyos

- ¹Tzaj yolín Qman Dyos weye', tma:
- ²Ichan, ka'yinxá tu'me'l tx'otx' Makok, ex yolín toj nb'iye' ti'ju' Kok, nejenel nim toklen toj Mesek ex Tub'al.
- ³Q'manxa te: Axtma Dyos ja'lu: Kok, nejenel nim toklena toj Mesek ex Tub'al, chin okyele' ajq'oj ti'ja.
- ⁴K'anjelti'ja wu'ne', k'okyel nq'o'ne' xokb'il toj ttziya, k'eletza wu'ne' kyuk'i'l kykyaqilju' tcheja, exqe' tchejila tb'anil kyxb'alun,aju' nin tnej xjal te q'oj q'i'nile chukchaq kyk'u'xt'e'nb'il ex kykolb'il.
- ⁵Che k'le'nilekyib' kyuk'i'l xjal aj Persya, aj Etyopiya ex aj Lib'ya, kykyaqilx atiyile kykolb'il ex k'o'x' k'uxb'il toj kywi',
- ⁶ex kykyaqilju' xjal te q'oj aj Komer ex aj B'et-tokarma te najchaqxi'x toj tb'a'nq'ob'kya'j, aye' txqan tnam mujlikyten tuk'i'la.

- ⁷B'inchan tib'a ex q'inqe'tza tq'obj'ila, kyuk'i'l kykyaqil t-xjala te q'oj ate' tuk'i'la; q'inqe'xa tjaq' tchaq'b'ila.
- ⁸Tb'ajlenxi' b'a'npun ab'q'i ktk'ma'ya chaq'b'il tu'n tokxa toj jun tx'otx' ten toj q'oj, ex matxi' tzul dyos tuk'i'l; jun tnam b'ajx sputj kyoj txqan nimaqtnam ex ojetoaq kub'naj tejumajx, ex matxi'toaq tb'uyitltib' kywi' witz toj Israel. Matxitoq tz'anjtz kyi'j kyoj txqan tx'otx', ex nche najantl kykyaqil toj nak'b'il.
- ⁹Kpomela, naku'j muj jupli, tu'n tkub' noj toju' tx'otx' tu'na ex kb'el ttzyu'na naku'j kyq'iq' jb'ala kyuk'i'l kykyaqil t-xjala te q'oj exju' ttanama nim txqan kyb'aj.
- ¹⁰Kxe'l nma'ne', ayine' Dyos Manb'aj: Che b'eltnk'u'n t-xima myab'a'n toju' tq'ijlalil lu.
- ¹¹Oktma'ya: kb'el ntzyu'ne' jun tx'otx' mixti' klotte, janajla'qe' xjal toj nak'b'il ex min nxiky'k'u'j, kykyaqil kyoj nimaqtnam mixti' nintapi kyi'j, mixti' kyjpel ex mixti' xtanb'ilkye.
- ¹²Kb'je'letz welq'a'ne' toj; chin okyel tzaqpaje' kyi'j nimaqtnam jawniqe' b'incha'ntl kyu'n xjal kub'ni kyb'u'yi'ntlkyib' tzajniqe' kyoj chukchaq nimaqtnam, ate' kywakyix ex txqantl ti'xti' kye ex najliqe' toj nky'ajchaq twitz tx'otx'.
- ¹³Kxel qani'n teya kyu'n xjal aj Sab'a, aj Dedan, exqe' xk'a'xlil aj Tarsis ex kye txqantl nimaqtnam, kjalu: ¿Ma matzula elq'al? ¿Mache tzaj tb'u'yi'na t-xjala te q'oj tu'n taq'pon tq'ob'a ex tu'n kyb'je'tz telq'a'na saqpwaq ex q'anpwaq, e'wakx ex txqantl ti'xti' qeye', tu'ntzun t-xitiq'i'na txqan q'inumal nimxi'x? chechi.
- ¹⁴Yolintzuna toj nb'ie' te Kok, q'manxa te: Chi Dyos kjalu: Ajtanq'in ntaname' Israel toj nak'b'il, kxe'la ti'j
- ¹⁵Tzajx toj ttx'otx'a najchaqxi'x toj tb'a'nq'ob'kya'j, kyuk'i'l txqan t-xjala te q'oj kuwqe', kyuk'i'l txqan t-xjala kyi'j chej,
- ¹⁶kq'ojiltzuntza ti'ju' ntaname' Israel. Kb'el noj twitz tx'otx' tu'na Kok, naku'j q'eqmuj. Tojtzun mankb'il q'ij lu ktzajel wiq'i'na ti'ju' ntx'otx'e', tu'ntzun tel kynik' txqantl nimaqtnam weye' ajnyek'unteye' woklene' xjan ti'ja.
- ¹⁷Ayine' Dyos Manb'aj nchin q'mante: Ti'j toqa nchin yolina'ye' ojtxi', tej intoq chin yoline' kyu'nel nmajine', aye' nsanjelale' toj Israel; kyma tpakb'al ojtxi' qa oktoq nchq'a'ya tu'n tula q'ojil ti'j Israel.

Tz'e'ysb'il twitz Kok

- ¹⁸Ayine' Dyos Manb'aj nchin q'mante: Ajtok Kok toj Israel, tzul ntx'u'jile' b'a'nxi'x.
- ¹⁹Kxe'l nma'ne' toj ntx'u'jile', tzun jun kyajnajab' kuwxi'x toj Israel toju' tq'ijlalil lu.

²⁰Che lu'lulju' kyix toj ninnjab' nwitz', e'pich' twitz kya'j, e'tojk'ul txkup exqe' nche qititinje, ex kykyaqil xjal twitz tx'otx'. Che b'elniq'ju' witz, che b'eltz'aqu' pik ex kykyaqil nimaqtapi che kb'eltz'aq.

²¹⁻²²Tzul nq'o'ne' tkyaqil k'ixk'oj tib'aj Kok, kxob'elxi'x kyu'n. Kntz'e'ysa'ye' twitz tu'n yab'il ex b'yonkamik. Ktzajel nq'o'ne' kyq'iq' jb'al, saqb'aqun, q'aq' ex ttxtajil q'ol tib'aj, kyib'aj t-xjal te q'oj ex kyib'aj txqan xjal k'le'nqe' tu'n, ex che q'ojilju' t-xjal kyxolx tu'n k'uätx'e'nb'il. Ayine' Dyos Manb'aj nchin q'mante.

²³Ikytzu'n knyek'u'ye' wipumale' ex xjan qine', kye txqan tnam. Kxel nyek'u'n wib'e' kye, k'eleltzun kynik'tz qa ayine' Dyos Manb'aj, chi Dyos.

Ez 39

Kb'elti'j Kok

¹Ichan, q'manxa te Kok toj nb'iye' titi' tzul ti'j, kjalu: A ntma'n Qman Dyos ja'lu: Kok, nejenel nim toklena toj Mesek ex Tub'al, chin okyele' ajq'oj ti'ja.

²K'anjelti'ja wu'ne'; chab'a k'eletz wiq'i'na tzajx najchaq toj tb'a'nq'ob'kya'j ex tzul wiq'i'na kywi' witz toj Israel.

³Kb'el nxitu'ne' t-smaja tzyu'n tu'n tnayaja ex che elelnxone' talsmaj tzyu'nqe' tu'n tb'anq'ob'a.

⁴Atzunta, kkyimela kywi' witz toj Israel, kyuk'i'lxi' t-xjala te q'oj exqe' tnam k'le'nqe' tu'na. Atzuntzu' che kxe'la' nq'o'ne' te kychi' chukchaq k'utz ex tojk'ul txkup.

⁵Che b'ajkjel woqeye' toj kojb'il. Ayine' Dyos Manb'aj nchin q'mante. Matxi' chin yoline'.

⁶Kxel nsma'ne' q'aq' tib'aj Makok ex kyib'aju' nche najan nak'liqe' kyoju' tx'otx' ttzi ninnjab'. K'eleltzun kynik'tz qa ayine' Dyos Manb'aj.

⁷Knb'inha'ye' tu'n tojtzqinte ntaname' Israel nb'iye', ex lay wajtle' tu'n tkub' txa'ju'ntl. Ex k'elel kynik'ju' te najchaq nimaqtnam qa ayine' Dyos Manb'aj, inyek'u'ne' nxjanb'ile' toj Israel.

⁸Ilti'j kjapumelju' q'ij inma'ne'. Ayine' Dyos Manb'aj nchin q'mante.

⁹Che b'je'letzju' najliqe' kyoju' nimaqtnam toj Israel ex che b'ajel kytz'e'ysa'n kyq'ojb'ile', e' chukchaq kykolb'ile', kysmaje', tal kysmaje', e'tze xob'l ex kych'ute', ktenb'iltzun kysitz te wuq ab'q'i.

¹⁰Lay tz'ojqelan tu'n kyex jyol kysi toj kojb'il, mo tu'n kyex tx'emulte toj k'ul, qu'n tkyaqilju'q'ojb'il lu, k'ajb'el kyu'n te kysi. Ikytzu'n k'elelkyiq'in ti'xti' kyeju' eb'je'l q'inkye ti'xti' kye ojtxi', che kjel kywilb'a'nju' e'kyaj wilb'anky nejtl. Ayine' Dyos Manb'aj nchin q'mante.

Muqb'il te Kok

11Kxe'l nq'o'ne' jun tkb'el Kok toj Israel toju' tq'ijlalil lu, toju' b'ya' kye ajb'etu'n ttzi ninnjab', tu'n tku'x mqu'n. Kmaqulju' najb'il lu, atzu' kb'elexa' mqu'n Kok kyuk'i'l kykyaqilju' t-xjal te q'oj, ex k'okyel q'o'n tb'i Tb'ya' t-xjal Kok te q'oj.

12Toj wuq xjaw che b'aj b'elexa' mqet kyu'n aj Israel tu'n tkyaj xtile'ju' tx'otx'.

13Kykyaqil xjal che mqulkye toju' q'ij lu ex jun ninb'ilkye. Knyek'u'ye' woklene' toju' q'ij lu. Ayine' Dyos Manb'aj nchin q'mante.

14Expe' che elex jun tnej xjal b'etil tu'n tb'aj kyka'yi'n toj tkyaqilju' tx'otx' tb'ajlenxi' wuq xjaw, ex tu'n tku'x kymqu'n qa ate'x xeb'je'l yal lana'jqe' twitz tx'otx', tu'n tkyaj xtile'.

15Qatzun matil junju' xjal lu jun tb'aqil xjal, kb'eltq'o'n jun techlal tk'etz, tzmax ajtku'x mqu'n kyu'n muqul toju' tb'ya' t-xjal Kok te q'oj.

16(Ex ati jun nintnam tok tb'i Aye' Xjal te Q'oj.) Ikytzu'n kjel kyxtilsa'n tx'otx', chi Dyos.

17Tzaj tma'n Qman Dyos weye': Q'manxa kye kykyaqil pich' ex kye kykyaqil txkup tu'n kyb'uyinte kyib' kyij'ele ex tu'n kyul kywi' witz toj Israel, kyij'ju' chojb'il che kb'el nq'o'ne' kye. B'a'n tu'n kych'yon chib'j ex tu'n kyk'wan chik';

18kxel kych'yo'n kychib'jilju' xjal te q'oj ex kxel kyk'wa'n kychk'elju' kawil twitz tx'otx', naku'xwitloj kychk'el rit, qpoj tman rit e' chib' mo qpoj tman wakx q'u'sqe' toj B'asan.

19Che ch'yol seb' kyij'ju' chojb'il che kb'el nq'o'ne' kye, tzmax ajkyab'ti tu'n, che k'wal chik' tzmax ajkytx'ujti tu'n.

20Knb'inchay'e' jun ninwan kye tu'n kychib'jil chej ex kychib'jil chejil, kychib'jil xjal te q'oj ex chukchaq q'ojil, tu'ntzun kych'yon tzmax ajkynoj. Ayine' Dyos Manb'aj nchin q'mante.

Che ul jumajtl aj Israel toj kytanam

21Ikytzu'n knyek'u'ye' wajwalile' kye najchaq nimaqtnam. Ok kyka'yi' kykyaqil nimaqtnam se'n che okyela' toj xjel wu'ne' ex se'n kntz'e'ysa'ye' kywitze'.

22Txiqex toju' q'ij lu, k'elelkynik' aj Israel qa ayine' Dyos Manb'aj.

23Ex kkyb'i' te najchaq nimaqtnam qa exi'q'i'n aj Israel kyoj junxi'tl tnam tu'n tpaj kyil, qu'n min xikyb'i'n nyole'; ex e'kyaj nq'o'ne' tu'n tkub'kyi'j kyu'n kyajq'oj ex tu'n kykub'yo'n kykyaqilx toj q'oj.

24Nb'inchaye' kye tojx kyil tu'n tpaju' kytz'ilil ex kypi'sal, ex e'kyaj nleb'a'ne'.

25Qu'mtzun, ayine' Dyos Manb'aj, inma'ne': Kq'aq'alnk'u'je' ja'lo ti'j tkyaqilju' tnam Israel, kyij' tyajajil Jakob'. Knch'exb'eye' kyanq'ib'l, tu'n txinma'ne' tu'n kynimanteju' nb'iy'e' xjan.

26-27 Che tzajel nb'u'yi'ntle' kyoju' txqantl najchaq nimaqtnam ex kyoju' tnam ajq'oj; che najaltzuntz toj nak'b'il tojku' kytx'otx', mix-a'lo' kxob'salkye. Ikytzu'n knyek'u'ye' nxjanb'ile', txqan nimaqtnam che ka'yilte. K'ik'ex kyu'n aj Israel toju' kych'ixaw tu'n tpaj min xinx kyb'i'ne'.

28 Ayine' xinx q'onkye kyoj najchaq nimaqtnam, ex che tzajel nb'uyi'ntle' tu'n toju' kytx'otx'. Mix-a'lo'te kjel nq'o'ne' toj juntl tnam. K'eleltzun kynik'tz qa ayine' Dyos Manb'aj.

29 Lay che kyej nq'o'ntle', matxi' tzaj nq'o'ne' wipumale' tib'aju' tnam Israel. Ayine' Dyos Manb'aj nchin q'mante, chi Dyos.

Ez 40

Aju' ja te k'u'lb'il yajxi'tl

1-2 Kub' tq'o'n Qman Dyos tq'ob' wib'aje' toj lajoj tajlal xjaw, toj tq'ij ak'a'j ab'q'i, ex nxitiq'i'ne' toj jun witzik' toju' ttx'otx' Israel. Njapunku' junaqjo' (25) ab'q'i qxi'len q'i'ne' B'ab'ilon, ex kyajlajoj ab'q'i ttzyetlen Jerusalem. Inkub' tq'o'ne' Qman Dyos twi' jun witz nimin twe' toju' ttx'otx' Israel, tzmxtzuntzu' na'tz, e'xinka'yi'ne' jun tnej ja toj tnayajkya'j naku'j jun nintnam.

3 Inxitiq'i'ne' Qman Dyos na'tz, ex wile' jun ichan naku'j q'ank'uxb'il. Wa'ltoq ttzi tnam, tzyu'ntoq jun tznij Sed ex jun tze te echb'il tu'n.

4 Ex tzaj tma'n ichan lu weye': Ka'yintza b'a'nxi'x ex b'intza; q'onk twi'ya ti'j tkyaqilju' kxe'l nyek'une' teya, qu'n matzaj q'i'na tu'n Dyos tzalu tu'n txi' nyek'u'ne' teya. Q'manxtzuntza kye aj Israel tkyaqilju' ktka'yi'ya, chij.

Ju' tjpel tnam toj tjawetzq'ij

5 Atitoq jun nintapi ti'jile tja Dyos. Te ox'e' metr twe' tze te echb'il tzyu'ntoq tu'n ichan. Xi'tzun techa'n nintapi, tetoq ox'e' metr twitz ex ox'e' metr twe'.

6 Xi'tzuntz toju' qokyex toj tjawetzq'ij, jax kywi' peta'n ex kub' techa'n tqul tjpel tnam, tetoq ox'e' metr twitz.

7 Aye'tzu'n tal ja ate' junjun plaj te qokyex, te ox'e' metrchaq tnuqub' junjun ex ox'e' metrchaq kywitz, kab'e' metr tk'i nik'janhaq kyxol. Ex atitlju' tjpel tk'etzu' ja te o'yb'il nka'yintz tu'me'l tja Dyos. Te ox'e' metr twitz tqulju' tjpel lu.

8-9 Kub' techa'n ichan tal ja ttzi tja Dyos, te kyaje' metr toj. Ate'toq kab'e' tqan ja te jun metr kylamal.

10 (Ate'toq ox'e' tal ja toj junjun plaj teju' qokyex toj tjawetzq'ij, junelniqe', exqe' tqan ja ate' toj junjun plaj ex junelniqe'.)

11 Ex kub' techa'n ichan tjpel jatu'n qokxa': te jwe' metr twitz, atzu'n qokyex qaq metr tk'i' nik'jan toj.

¹²Atitoq jun b'o's tapi twitz junjunju' tal ja te nik'jan metr twitz toj junjun plaj. Te oxox metr kywitz ex oxox metr kynuqub' junjunju' tal ja.

¹³Ex kub' techa'n tkyaqil twitzju' qokex, tzajx t-xe jun tal ja ex ponx t-xexi' tal ja twitzxi', tu'n tokx toj jun tjpel ponx toju' tjpel twitzxi', kab'lajoj (12) metr tk'i' nik'jan.

¹⁴Ex kub' techa'n ja te o'yb'il: te lajoj metr. Tkub'ju' tal ja te qokex lu twi' pe'n.

¹⁵Junaqjo' (25) metr tnuqub' tkyaqil, tzajx ti'jxi' tjpel ex ponx tojxi' tjpelju' ja te o'yb'il.

¹⁶Ate' tokexpik'un kyoju' tal ja, ikyqe'xju' tqan ja, tuk'i'l k'uxb'il tojxi' ex ti'jileju' ja te qokyex. Ex ikxju' ja te oyb'il, ate'yile tokexpik'un ti'j tojxi'. Ate' kyilb'ilal tut kyi'ju' tqan ja.

Aju' twi' pe'n ti'jxi'

¹⁷Yajxi'tzuntl nxitiq'i'ne' ichan twi' pe'n ti'jxi'. B'inja'nile ab'j ti'jileju' pe'n, ex b'inja'n junaq lajoj (30) tal ja ti'jile.

¹⁸Xi'nixju' ab'j b'inja'n ti'jeleju' ja te qokyex, ikx twitzju' kse'n tnuqub'.

¹⁹Xitecha'n ichan, tzajx ttzi tjpel kub'l ponx twitzju' tjpel ti'jxi' tjpel tojxi', kab'naqlajoj (50) metr tqan.

Ju' tjpel toj tb'a'nq'ob'kya'j

²⁰Ex atitoq jun qokyex toj tb'anq'ob'ju' pe'n ti'jxi'. B'aj techa'n ichan twitz ex tnuqub'.

²¹Ex ate'toq oxe' tal ja junjun plaj, ex ate' tqan ja ex o'yb'il junile echb'enkye kyuk'i'l toj qokyex tjawetzq'ij, te junaqjo' (25) metr tnuqub' ex kab'lajoj (12) tk'i' nik'jan twitz.

²²Ayeleqe'xchaq tal ja te o'yb'il, ex tokexpik'un e' tut kse'nqe' toj qokyex toj tjawetzq'ij. Ex inqo' jax kyib'aj wuq peta'n, atzu'n ja te o'yb'il xi'kyajna' tojxi'.

²³Ati juntl qokyex toj tjawetzq'ij ex toj tb'a'nq'ob'kya'j, twitzju' qokex ti'jxi', inpon twi' tpen tojxi'. Xitecha'n ichan, te kab'naqlajoj (50) metr kyxol kab'e' qokyex lu.

Ju' tjpel toj tnayajkya'j

²⁴Nxi'tzun tiq'i'ne' ichan toj tnayajkya'j, jata' jun qokyex, eb'aj techa'n tqan ja exju' ja te o'yb'il, ikx echb'enkyeju' kse'nqe' txqantl.

²⁵Ate' tokexpik'un ti'jileju' ja te qokyex kyuk'i'lju' tal ja toj, kse'nqe'xju' txqantl. Te junaqjo' (25) metr tnuqub' ex kab'lajoj tk'i' nik'jan (12.50) metr twitz tu'n tkyaqil.

²⁶Ex atitoq jun qjawex te wuq tpetanil, atzu'n ja te o'yb'il kyajnitén tojxi'. Ex ate'toq tilb'ilal tut kyi'ju' tqan ja, jun toj junjun plaj.

²⁷Ex atitoq jun tjpelju' pe'n tojxi', toj tnayajkya'j. Xitecha'n ichan kyxolju' kab'e' tjpel toj tnayajkya'j, te kab'naqlajoj (12) metr.

Ju' pe'n tojxi': aju' tjpel toj tnayajkya'j

²⁸Nxi'tiq'i'ntzuntze' toju' qokyix toj tnayajkya'j tu'n tpon twi' tpen tojxi'. Kub' techa'n tjpel toj tnayajkya'j, ax echb'enteju' kse'nqe' tjpel tnejel.

²⁹⁻³⁰Ax echb'enkye tal ja, ja te o'yb'il exqe' tqan ja, kse'nqe' txqantl. Ex ate' tokexspik'un ti'jileju' ja te qokyex, tuk'i'lxi' ja te o'yb'il, ex te junaqjo' (25) metr tnuqub', atzun kab'lajoj tk'i' nik'jan (12.50) twitz te tkyaqil.

³¹Atzu' ta'ju' ja te o'yb'il tu'me'lju' pe'n ti'jxi'. B'incha'nqe' tilb'ilal tut kyi'ju' tqan ja. Ati jun tal b'e te wajxaq tpeta'nil tu'n qjapun twitzju' tjpel lu.

Aju' pe'n tojxi': aju' tjpel toj tjawetzq'ij

³²Inxitiq'i'ntle' twi' pe'n tojxi', toju' plaj toj tjawetzq'ij, ex kub' techa'n qokyex, kyinxju' kse'nqe' txqantl.

³³Ex ax echb'enkye tal ja, e'tqanja ex ja te o'yb'il, kse'nqe' txqantl. Ate' tokexspik'un ti'jileju' ja te qokyex, tuk'i'lxi' ja te o'yb'il, te junaqjo' (25) metr tnuqub' atzun kab'lajoj metr tk'i' nik'jan (12.50) twitz.

³⁴Xi' ta'ya' ja te o'yb'il tu'me'l twi' pe'n ti'jxi'. B'incha'nqe' tilb'ilal tut kyi'ju' tqanja junjun plaj. Ati tb'eyil te wajxaq tpeta'nil tu'n qjapun twitzju' tjpel.

Twipe'n tojxi': aju' tjpel toj tb'a'nq'ob'kya'j

³⁵Nxi'tzun tiq'i'ne' ichan toju' qokyex toj tb'a'nq'ob'kya'j, ex kub' techa'n qokyex, kyinxju' kse'nqe' txqantl

³⁶ex ate' tal ja toj, e'tqanja, ja te o'yb'il ex tokexspik'un ti'jile. Te junaqjo' (25) metr tnuqub'ju' ja te qokyex, atzun kab'lajoj tk'i' nik'jan (12.50) twitz.

³⁷Xi' ta'ju' ja te o'yb'il tu'me'l pe'n ti'jxi'. B'incha'nqe' tilb'ilal tut kyi'ju' tqan junjun plaj. Ati tb'eyil te wajxaq tpeta'nil tu'n qjapun twitzju' tjpel lu.

Aye' ja tk'etzju' tjpel toj tb'a'nq'ob'kya'j

³⁸Atitoq jun tal ja ntmujb'antib' tuk'i'lju' ja te o'yb'il toju' qokex. Atzuntzu' nche txjeta' alu'mj te chojb'il k'ok'sb'il.

³⁹Ate'toq kyaje' mes toju' ja te o'yb'il toju' qokex, kakab' junjun plaj, kyib'ajtzun nche kub'a' b'yo'n alu'mj te chojb'il k'ok'sb'il ex te chojb'il tu'n tpaj il.

⁴⁰Ex ate'toq kab'e' mes junjun plaj ti'jxi' ja te o'yb'il toju' qokex toj tb'a'nq'ob'kya'j,

⁴¹kyaje'tzun mestz ate' tk'u'ja ex kyaje' mes ti'jxi' ja te qokex: wajxaq mes tu'n tkyaqil. Kyib'ajtzun nche kub'a' b'yo'n alu'mj.

⁴²⁻⁴³Ab'jqe' kyaje' mes kye alu'mj nche tz'e'yset, b'inha'nqe' tu'n q'ob'aj; masch'i'n oxe' kwart kynuqub' ex masch'i'n oxe' kwart kywitz; te nik'jan metr kywe', kyib'ajtzun nche kub'a' q'o'n chib'j te oyaj. Ati jun pex twitzileju' ja tojxi' te oxe' twiq'ob'j twitz, tib'ajtzun nb'ajkub'a' q'etju' oyaj arin exqe' aq'unb'il nche ajb'en tu'n kyb'yetju' alu'mj te chojb'il k'ok'sb'il.

⁴⁴Ate'toq kab'e' tal ja twi' pe'n tojxi', kyijxi' tjpel tojxi', jun tk'etzju' tjpel tojxi' toj qb'anq'ob', nka'yinx toj qnayaj, atzu'n juntl tk'etzu' tjpel tojxi' toqnayaj, nka'yinx toj qb'a'nq'ob'.

⁴⁵Tzaj tma'n ichan weye': Aju' ja nka'yinx toj qnayaj, kyeju' pale nche ajb'en toj tja Dyos,

⁴⁶atzu'n ja nka'yinx toj qb'anq'ob', kye pale nche ajb'en ti'ju' q'olb'eb'l. Tyajajil Sadok qe', ex oqe'kx aj Leb'iqe' b'a'n tu'n kypon lq'e ajb'el te Qman Dyos, chij.

Aju' pe'n tojxi' exju' tja Dyos

⁴⁷Yajxi'tl kub' techa'n ichan twi' pe'n tojxi', te kab'naqlajoj (12) chaq twitz junjun plaj, junelni twitz toj kykyajel plaj. Atitoqju' q'olb'eb'l tpen tja Dyos.

⁴⁸Inxitiq'i'ne' ichan inxi' tiq'ine' toju' ja te o'yb'il ttzi tja Dyos ex e'kub' techa'n tqan ja te o'yb'il: Te kab'e' metr tk'i' nik'jan twitz junjun. Atzu'n tjpel te wuq metr twitz, aye'tzu'n tzuyb'ilte tjpelju' ja te o'yb'il, jun metr tk'i' nik'jan twitz junjun.

⁴⁹Te lajoj metr twitzju' ja te o'yb'il, atzun qaq metr tku'xa' toj, njax jun tb'eyil lajoj tpetanil tu'n qjapun ttzi. Atitoq jun tqan tk'etz junjun tqan ja.

Ez 41

¹Yajxi'tzuntl nxitiq'i'ne' ichan tojxi'ju' tja Dyos, ex e'kub' techa'n tqan ja: te oxe' metrchaq kylamal.

²Te jwe' metr twitzju' tjpel; aye'tzu'n tzuyb'ilte kab'e' metr tk'i' nik'jan twitz junjun. Ex kub' techa'n ninmqo'n toj tnk'yajchaqil, te winqi'n metr tnuqub' ex lajoj metr twitz.

³Yajxi'tzuntl xi' toju' mqo'n tojxi' ex eb'aj techa'n tqan ja te qokex, jun metr tlamal junjun. Oxe' metr twitzju' qokyex, aye'tzu'n tqan ja toj junjun plaj te oxe' metr tk'i' nik'jan chaq kylamal.

⁴Ex kub' techa'n mqo'n t-xexi', te lajoj metr junjun plaj. Tzaj tma'ntzuntz weye': Ate najb'il xjanju' lu.

Aye' tal ja b'inha'nqe' twitz nintapi

⁵Ex kub' techa'n ichan tapi ti'jxi' tja Dyos, aju' tipumal te oxe' metr. Ti'jileju' tja Dyos, ate'k twitz, e'tal mqo'n te kakab' metrchaq twe'.

⁶Aye' tal ja lu, tojx jun tib'aj juntl, te oxox kolchaq, ate' junaq lajoj (30) tal ja toj junjun kol. Noqxi'x ch'i'nchaq toju' nintapi ti'j tja Dyos atl junjun kol, tib'ajtz'u' ttxa'nja etzniten ntzaja'qe kyqul tal ja, tu'n lalun che okx tojxi' nintapi.

⁷Jawni b'inha'n jun tnej tx'otx' kyi'jile tal ja ti'jile tja Dyos, japumni tzmax jawtl, tu'ntzunju' kb'antel kyjax xjal, tzajx twitz tx'otx' tu'n kyjapun toju' kol toj nk'yajchaq ex tu'n kyjapun jawtl.

⁸Wile' toj tkyaqil plaj, tojxju' tja Dyos tib'a jun tq'uqb'il nim toktza', ex b'inha'nqe' tal ja tib'aj. Te oxe' metr twe'ju' tq'uqlil lu,

⁹⁻¹⁰Atzu'n tapi kyi'ju' tal ja te kab'e' metr tk'i' nik'jan tpimal, ex kyajniten lajoj metr kyxolju' tal ja ti'jile tja Dyos kyuk'i'lju' kyja pale.

¹¹Kab'e' tjpel kyajniten jun toj tb'a'nq'ob'kya'j ex juntl toj tnayajkya'j. Ati jun nintapi toj tnuqub'ju' kyajniten, te kab'e' metr tk'i' nik'jan tpimal.

Aju' ja toj tkub'exq'ij

¹²Atitoq jun ja toj tkub'exq'ij, tu'me'lju' pe'n jpu'nti'j, te junaq o'lajoj (35) metr twitz, atzun kab'naq jwe' (45) tnuqub', ati jun nintapi ti'j te kab'e' metr tk'i' nik'jan tpimal.

Echb'ente tkyaqilju' ja te k'u'lb'il

¹³B'aj techa'n ichan tja Dyos, kab'naqlajoj (50) metr tnuqub' tu'n tkyaqil. Ex kab'naqlajoj (50) metr twitzju' pe'n jpu'nti'j tk'i'xi' ja ex nintapi ti'j.

¹⁴Ex kab'naqlajoj (50) twitzju' twitz tja Dyos tuk'i'lxi' twitzju' pe'n jpu'nti'j toj tjawetzq'ij.

¹⁵Ex xitecha'n tnuqub'ju' ja ati ti'jxi' tja Dyos, twitzju' pe'n jpu'nti'j, kyuk'i'lxi' nimaqtapi toj junjun plaj, kab'naqlajoj (50) metr tkyaqil.

Nuk'b'ente tja Dyos

Aye' tal ja tojxi' tja Dyos exju' ja te o'yb'il,

¹⁶⁻¹⁷tok tz'lan kyi'jile. Tok k'uxb'il kutxb'ilkye tokexpik'un ex tok tz'lan kyi'ju' tqul ti'jile te kyoxil plaj. Ex tok tz'lan ti'ju' tapi tzajx twitz tx'otx' japumni ja ta'qe' tokexpik'un, ex tib'ajxi' tjpel. Exju' ttapiyil tja Dyos, tojxi' ex ti'jxi',

¹⁸b'inha'nqe'k kyilb'ilal kyerb'in ex tut twitz, xolpi'nchaq kyten. Teyile junjun tilb'ilal kyerb'in kab'e' plaj twitz;

¹⁹⁻²⁰twitz ichan toj jun plaj, nka'yin ti'j jun tut, atzu'n jun plajtl, twitz b'alun nka'yin ti'j juntl tut. Ikytzu'n, b'inha'nqe'k kyilb'ilal kyerb'in ex tut ti'jileju' tja Dyos, tzajx twitz tx'otx' japumni tib'aju' tjpel. Atzu'n ti'ju' ttapiyilju' ja toj nky'ajchaq,

²¹ate'k tze te kyaje' ttx'u'k te tqulju' tjpel.

Aju' q'olb'eb'l tze

Atitoq jun twitzju' qokyex toju' najb'il xjanxi'x, naku'j

²²Jun q'olb'eb'l tze, te jun metr twitz junjun plaj, atzun jun metr tk'i' nik'jan twe'. Ate'toq ttx'u'k ex tzeyile tq'uqb'il ex ti'jile. Tzaj tma'n ichan weye': Atzun mes ja'lu ati twitz Qman Dyos, chij.

Aye' tjpel

²³⁻²⁴Kakab' kyjpelju' ja toj nk'yajchaq tuk'i'lju' najb'il xjanxi'x. Kakab' kyxaq junjun tjpel nche jqet tu'me'l tapi.

²⁵B'inha'n kyilb'ilal kyerb'in ex tut kyijju' tjpel mgo'n toj nky'ajchaq, ikyqe' kse'n ate'k kywitz nimaqtapi. Tok jun kutxb'il tzeyile twitzju' ja te o'yb'il ti'jxi'.

²⁶Ate'toq tokexspik'un tok kutxb'il kyij toj junjun plaju' ja te o'yb'il, ex b'inha'n kyilb'ilal tut kyij. Ex ate'k kutxb'il kyijju' tal ja ate'k ti'ju' tja Dyos.

Ez 42

Aye' ja tk'etz tja Dyos

¹Yajxi'tzuntl inetz tiq'i'ne' ichan twi' pe'n ti'jxi', toj tb'a'nq'ob'kya'j, ex inokxtiq'ine' kyoju' txqan ja ate' toj tb'a'nq'ob'kya'j, twitzju' pe'n jpu'nti'j ex toju' ja ti'jxi' tja Dyos.

²Kab'naqlajoj (50) kynuqub'ju' txqan ja toj tb'a'nq'ob'kya'j, atzun junaqjo' (25) metr kywitz.

³Toj jun plaj xinikywitz tu'me'lju' pe'n tojxi', lajoj metr twitz, atzu'n jun plajtl xinikywitz tu'me'l jab'inha'na' ab'j twi' pe'n ti'jxi'. Te oxex kol, teyile junjun kol okxni lq'e twitzju' kub'l.

⁴Atitoq jun b'e kywitzileju' ja, jwe' metr twitz, atzun kab'naqlajoj (50) tqan, inpon tojxi'. Xi' ta'ya' kytziju' ja toj tb'a'nq'ob'kya'j.

⁵Noqjni'chaq qe'ch'i'ntlju' ja toju' kol jawl kyekywitzju' toj nky'ajchaq, ex kyekywitzju' kub'l, qu'n teyile junjun kol okxni lq'e ch'intl kyetwitzju' kub'l.

⁶Te oxex kol qe' ja lu, extzun mixti' kyqan kse'nqe' ja twi' pe'n, okxni lq'e qe'ch'i'ntlju' ja kyetwitzju' toj nky'ajchaq ex kyekywitzju' kub'l.

⁷⁻⁸Junaqjo' (25) metr kynuqub'ju' txqan ja twi' pe'n ti'jxi'. Atitoq jun nintapi, junaqjo' (25) metr tnuqub', toj tkyaqil kywitzju' ja, tu'me'l pe'n ti'jxi'. Kab'naqlajoj (50) metr tnuqub'ju' b'e kywitzile jatu'n tkyaqil.

⁹⁻¹⁰Xi'ta' qokyex toju' pe'n ti'jxi', toj tjawetzq'ij japomna' nintapi ti'ju' pe'n ti'jxi', tu'n qokpun toju' ja toj tnejel kol. Ex ate'toq ja toj tnayajkya'j, ttzi pe'n jpu'nti'j ex tpenju' ja toj tkub'exq'ij te tja Dyos

¹¹ikx b'inchb'enkyeju' ex echb'enkye, ikx nuk'b'enkyeju', ati qokex ex qeletz kyoj, kse'nqe' ja toj tb'a'nq'ob'kya'j, ex ati jun b'e kywitzile.

¹²Atitoq jun tjpel jantzyeta' b'e kywitzile ja twitz nintapi te kolb'il, tu'n qokx tu'me'l tjawetzq'ij tu'n qpon ja ta'qe' ja toj tnayajkya'j.

¹³Tzaj tma'n ichan weye': Xjan qekye' ja ate' tziyileju' pe'n jpu'nti'j, toj tb'anqob'kya'j ex toj tnayajkya'j. Atzu' nche pona' pale nche pon lq'e tk'etz Qman Dyos wal ky'ju' oyaj xjanqexi'x. Ex atzu' nche kub'a' kyq'o'n oyaj xjanqexi'x, kse'nqe' oyaj kywitz awal k'ok'e'kywitz, e'oyaj tu'n kypaj il, qu'n xjante' najb'il lu.

¹⁴Aj kyokxju' pale toj tja Dyos, mixti' tu'n kyetz twipe'n ti'jxi' tuk'i'l kyxb'alun najb'en toju' kyajb'eb'l twitz Dyos, qu'n xjanju' xb'alun lu. Ati tu'n tkyaj kyq'o'n toj tja Dyos ex tu'n tok kyq'o'n juntl kyxb'alun ajkyetz jata' tnam xjal, chij.

Echb'ente tx'otx' ti'j tja Dyos

¹⁵Tej tb'aj techa'n ichan tojxi' tja Dyos, inetz tiq'i'ne' ti'jxi' toju' tjpel toj tjawetzq'ij ex okten echalte tx'otx' ti'jile tja Dyos.

¹⁶Tzaj tiq'i'n tze techb'il ex kub' techa'n plaj toj tjawetzq'ij: kab'lajnaq lajoj (250) metr.

¹⁷Ex kub' techa'n toj tb'a'nq'ob'kya'j, ex kab'lajnaq lajoj (250) metr;

¹⁸xitecha'ntl toj tnayajkya'j: ex kab'lajnaq lajoj (250) metr;

¹⁹Ex xitecha'ntlju' plaj toj tkub'exq'ij, ex kab'lajnaq lajoj (250) metr.

²⁰B'aj techa'n toj kykyajel plaj. Ati jun nintapi ti'jileju' tx'otx' ti'j tja Dyos te kab'lajnaq lajoj (250) metr tqan junjun plaj, te aq'pub'lteju' tx'otx' xjan tuk'i'lju' tz'il.

Ez 43

Ul jumajtl tajwalil Dyos toju' ja te k'u'lb'il

¹Inxitiq'i'ne' ichan tk'etzju' tjpel toj tjawetzq'ij,

²ex wile' tajwalil Dyos janche ajb'ena' aj Israel tzaj toj tjawetzq'ij. Q'ojq'ojtoq kuwxix, kse'n tq'ojq'ojel jun nin a', ex majxkub' spik'e' twitz tx'otx'.

³Iky tzaj yek'u'nju' kse'n tzaj yek'u'n weye' tej tul Qman Dyos xitulte Jerusalen, ex kse'n tzaj yek'u'n weye' tk'etz nin a' Kyeb'ar. Inkub' mejeje' majx ku'pun nplaje' twitz tx'otx',

⁴ex okxju' tajwalil Qman Dyos toju' ja te k'u'lb'il toju' ttzi toj tjawetzq'ij.

⁵Injawtzun tiq'i'ne' tipumala Qman Dyos ex nxitiq'i'ne' toju' tpen tojxi', ex wile' matxitoq noj tja Dyos tu'n tajwalil.

⁶Kub'ten ichan nk'etze', ex nb'iye' intoq yolintz Qman Dyos weye' tzmax toju' tja

⁷intoq tma'n: A tkb'el nq'uqb'ile' lu,aju' jankub'a' nq'o'n nqane'; atzu' chin najalaye' kyxol aj Israel tejumajx. Lay kub' kytxa'ju'ntlju' nb'iye' xjan kyuk'i'l

kynimaqkawil tu'nju' min nchinx kyb'i'ne': Lay che jawkyb'inha'ntl nnab'ab'lkye kynimaqkawil kykyimlenxi',

⁸mo tu'nwt kyjaw kyb'inha'n kyja te nimaqkawb'il tu'n kykyaj kyq'o'n tjpel kyk'etz tjpelju' njaye', ex naqwit jun tapi kyxol. Kub' kytxa'ju'n nb'iye' xjan tu'n kyb'inchb'aj ik'o'n wu'ne'; qu'mtzun tzaj ntx'u'jile' kyij' ex e'kub' nb'yo'ne'

⁹Kyiq'imiltzu'n kytaq'wixil exqe' nab'ab'lkye kynimaqkawil nwitz'e' ja'lo, chin najaltzuntze' kyxol tejumajx.

¹⁰Q'manxa ichan kye aj Israel,aju' xtila ti'ju' ja te k'u'lb'il, se'n tu'me'l ex echb'ente, tu'ntzun kykub' ch'ixwi tu'n tpaj kyil.

¹¹Qatzun mache kub'ch'ixwi tu'n tkyaqilju' matxi' b'aj kyb'inha'n, chik'b'anxa kye se'n tu'me'lju' ja te k'u'lb'il exju' ati toj, jachaq tu'n kyokxa' ex jachaq tu'n kyetza', tkyaqilju' tu'me'l, exqe' kawb'il tu'n kyjapun kyu'n. B'inchankuya tilb'ilal tkyaqil ja'lu kye tu'n tkane toj kywitz se'n nuk'b'enkye ex tu'n kyb'inchante. Ex tz'ib'anqeku'ya tkyaqilju' kawb'il tu'n kyjapun kyu'n.

¹²A kawb'il ja'lu ti'ju' ja te k'u'lb'il: Tkyaqilju' tx'otx' ti'jile ja te k'u'lb'il twi' witz k'okyel xjanxi'x, chi Dyos.

Aju' q'olb'eb'l

¹³A echb'ente q'olb'eb'l ja'lu, tu'nxju' echb'il nejtl, atitoq jun tb'e a' ti'jele q'olb'eb'l nik'jan metr t-xe ex nik'jan metr twitz, ati jun maqb'il jawni b'inha'n ti'jile junaqjo' (25cm.) sentimetro twe'. Ikytq'uqlil q'olb'eb'l ja'lu:

¹⁴jun metr twe' tzajx t-xexi' tb'e a' jawu'l ti'ju' tnejel kol. Nik'jan metr etzna' tenju' t-xmilal t-xexi'. Kab'e' metr twe' toj nky'ajchaq, ex etzniten nik'jan metr.

¹⁵Atzu'n t-xmilal jawtl janche tz'e'yseta' chojb'il, kab'e' metr twe'. Ate'toq kyaje' tuk'a jawniqe' ten jawl.

¹⁶Kyaje' ttx'u'kju' t-xmilal q'olb'eb'l jawl, qaq metr twitz junjun plaj.

¹⁷Ex kyaje' ttx'u'kju' t-xmilal toj nky'ajchaq, wuq metr twitz junjun plaj. Nik'jan metr twitzju' tkb'el a' ti'jile, atzun junaqjo' (25) sentimetro twitzju' maqb'il jawni ten ti'j. Xi'ta' peta'n toj tjawetzq'ij tu'n qjax twi' q'olb'eb'l.

¹⁸Tzajtzun tma'n Qman Dyos weye': Ajtpon kmoj tu'n tjaw b'inchetju' q'olb'eb'l, ati tu'n kyb'inchetju' nuk'b'il lu: kb'el kytz'e'ysa'n jun alu'mj te chojb'il k'ok'sb'il tib'aj q'olb'eb'l, ex kb'el kywitzk'a'n tchk'el tib'aj q'olb'eb'l.

¹⁹Kxel tq'o'na jun qpoy tman wakx kye pale aj Leb'i, tyajajil Sadok, aye' che okyel lq'e nk'etze' tu'n kyajb'en weye', tu'n tkub' kyq'o'n te chojb'il tu'n tpaj il. Ayine' Dyos Manb'aj nchin q'mante.

²⁰Oktzun jawil tiq'i'na ch'i'n chik' ex kb'el twitxk'a'na kyi'ju' kyaje' tuk'a q'olb'eb'l, kyi'ju' kyaje' ttx'u'kju' t-xmilal toj nky'ajchaq ex tkyaqilju' ttxa'nile jawni ten. Ikytzu'n kt-xtilsa'ya tkyaqil te il.

²¹Ex ktzajel tiq'i'na qpoj tman wakx kub' te chojb'il tu'n tpaj il, kb'el ttz'e'ysa'na ti'jxi' ja te k'u'lb'il, tojxju' jantz'e'yseta'.

²²Toj juntl q'ij kb'el tq'o'na jun qpoj tman chib' mixti' ttzakajil te chojb'il tu'n tpaj il, aye'tzu'n pale kyxtilsa' q'olb'eb'l kse'nx kyb'inha tuk'ilju' qpoj tman wakx.

²³Ajtb'aj b'antju' xtilsab'l lu tu'na, ktzajel tiq'ina jun qpoj tman wakx ex jun rit, mixti' jun kytzakajil,

²⁴che b'eltq'o'na nwitz'e'. Kxel kychto'n pale atz'an kyib'aj ex che b'elkytz'e'ysa'n te chojb'il k'ok'sb'il ninb'ilweye'.

²⁵Ati tu'n tkub' tq'o'na atl junjun q'ij, toj wuq q'ij, jun qpoj tman chib' te chojb'il tu'n tpaj il, ex jun qpoj tman wakx ex jun rit, kykyaqil mixti' jun kytzakajil.

²⁶Ati tu'n kyxtilsante pale tkyaqilju' q'olb'eb'l, tkyaqil q'ij toj wuq q'ij, tu'n tkub' q'et toju' ajb'eb'l xjan.

²⁷Ikytzun kyb'inha'ju' toj wuq q'ij, tojtzun twajxaqi'n q'ij kxel qe tkub' kyq'o'n chojb'il k'ok'j ex chojb'il te b'inchjtib'il. Che nk'ma'tzuntze' toj tzalajb'il. Ayine' Dyos Manb'aj chin q'malte, chi Dyos.

Ez 44

Tajb'eb'lju' tjpel toj tjawetzq'ij

¹Inxitiq'i'ntle' ichan toju' qokyex ti'jxi' tja Dyos toj tjawetzq'ij, jpu'ntoq.

²Tzaj tma'n Qman Dyos weye' atzu': Kjell jpette' ttzija lu; lay jqet. Mix-a'lo' k'okyex toj, qu'n toj oje tz'okxa' Qman Dyos, janche ajb'ena' aj Israel. Qu'mtzun kjell jpet.

³Noq o'kxju' kawil b'a'n tokex, tu'n tkub' qe walteju' wab'j xjan nwitz'e' ayine' Dyos. Atzu' tu'n tokxa' toju' ttzija te o'yb'il ex axtzu' tu'n tetza', chij.

Alkyeqe' b'a'n kyokx toj tja Dyos

⁴Yajxi'tzuntl nxitiq'i'ne' ichan toju' ttzija toj tb'a'nq'ob'kya'j, twitz tja Dyos. Wile' matxitoq noju' ja te k'u'lb'il tu'n tajwalil Dyos, inkub' mejetzuntze' majx ku'pun nplaje' twitz tx'otx'.

⁵Tzajtzun tma'n Qman Dyos weye': Ichán, ka'yina b'a'nxi'x ex b'inku'ya b'a'nxi'x tkyaqilju' kxe'l nma'ne' kyi'ju' kawb'il ex nuk'b'il ti'ju' ja te k'u'lb'il. B'intza b'a'nxi'x alkyeqe' b'a'n kyokx toju' ja te k'u'lb'il ex b'a'n kyetz toj.

⁶Q'manxa teju' pi's tnam Israel: A ntmá'n Dyos ja'lu: Tk'i'xtzun kyb'inchán taq'wixju'ye', tnam aj Israel.

⁷Inkub' kytxa'ju'ne' njaye', nche okx kyi'q'i'ne' najchaq xjal toj, e'xjal min q'i'n techelju' nyole' kyejni b'entti'j, toj kywi' mo ti'j kyxmilal; inkub' kytxa'ju'n ajttzaj kyq'o'n ky-until ex kychk'el chojb'il te nwaye' ex nche ik' tib'aju' nyole' kyejni b'entti'j tu'n tkyaqilju' kyb'inchb'aj taq'wixi'x lu.

⁸Ex min nche kyb'incha'n nnuk'b'ile' xjan, nche kyej kyq'o'n toj kyq'ob'ju' najchaq xjal.

⁹Qu'mtzun nmaye' ayine' Dyos Manb'aj: lay tz'okx jun najchaq xjal toju' njaye' qa min iq'i'n techelju' nyole' kyejni b'entti'j tu'n, toj twi' ex ti'j t-xmilal; tk'i'xpe'wt jun najchaq xjal najli kyxol aj Israel.

¹⁰Aye' aj Leb'i, elkypa'n kyib' wi'je' tej telkypa'nkyib' aj Israel ti'ju' nb'eye' ex inkyaj kytzaqpi'ne' tu'n kyk'ulun kye witzleb', ati tu'n kychjonteju' kyil.

¹¹B'a'n tu'n kyajb'en xq'uqil ttzi njaye', ex kyoj junjuntl ajb'eb'l toju' njaye'; aye' che b'elb'yo'nkye' alu'mj nche kub' tz'e'yset te chojb'il k'ok'sb'il exqe' che b'elkyq'o'n tnam te oyaj; ex ati tu'n kyajb'en onilkyeju' tnam.

¹²E'ok ajb'el kye aj Israel tu'n tiq'et twitz k'u'lb'il kye witzleb', ikytzu'n eb'inchana' il kyu'n. Qu'mtzun, kychja'ju' kyil. Ayine' Dyos Manb'aj nchin q'mante.

¹³Lay b'ent kyajb'en weye' te pale ex lay che tzaj lq'e kyk'etzju' ti'xti' xjan weye', mixyate' kyk'etzju' xjanqe'xi'x. Kkyiqa' kych'ixaw tu'n kypaju' ti'xti' taq'wixi'x b'aj kyb'incha'n.

¹⁴Che okyel nq'o'ne' b'inchalte ajb'eb'l ch'i'n toklen toju' njaye', tu'n kyb'inchante tkyaqilju' ati tu'n tb'inchet toj.

Aye' pale

¹⁵Aye'tzu'n pale aj Leb'i tyajajil Sadok, ljo'xtoq kyajb'en toju' njaye' tej kyel txalpuju' aj Israel ti'ju' nb'eye', b'a'n tu'n kytzaj lq'e nk'etze' tu'n kyajb'en weye'. B'a'n tu'n kyul nwitz' tu'n tkub' kyq'o'n ky-until ex kychik'elju' chojb'il nwitz'. Ayine' Dyos Manb'aj nchin chq'onte.

¹⁶Ex b'a'n tu'n kyokx toju' njaye' ex tu'n kyoklq'e ti'ju' q'olb'eb'l weye' tu'n kyajb'en weye', ex aye' che ajb'el weye'.

¹⁷Aj kyokx toju' tjpel pe'n tojxi', ati tu'n tok kyq'o'n kyxb'alun sed. Mixti' tu'n tok kyq'o'n kyxb'alun lan ajkyb'inchante ajb'eb'l twi' pe'n tojxi' mujqa toju' njaye'.

¹⁸Kjawix jun xipb'il kywi' sed, ex che okyel kykalsonsiy sed, ex lay tz'ok k'alb'il kyk'u'j tu'n lalun tz'el a' kyij'.

¹⁹Ajtzun kyetz twipe'n ti'jxi' ja ta'qe' tnam xjal, nejl k'elelkyiq'i'n kyxb'alun najb'en kyu'n toju' ajb'eb'l toj tja Dyos, ex tu'n tkyaj kyq'o'n kyoj tal ja toj tja Dyos, ex k'okyel kyq'o'n juntl kyxb'alun, tu'n lalun tzik'ju' t-xjanb'il xb'alun ti'ju' tnam.

²⁰Lay tz'el kysk'o'ji'n kywi', ex lay kub' ch'isa'n kywi' nimaq; naq k'elel kyjo'n t-xya'mal kywi'.

²¹Mixti' tu'n tk'wan b'in jun pale ajtokx twipe'n tojxi'.

²²Mixti' tu'n tmje jun pale tuk'i'l jun qya kyimni tchmil mujqa kub'ni tpa'ntib' tuk'i'l tchmil, naq o'kx tuk'i'l jun txin aj Israel qpoj mujqa t-xu'jilb'en jun pale kyimni.

²³Ati tu'nt-xi kyxnaq'tza'n pale ntaname' tu'n telkynik' teju' xjan ex teju' tz'il, teju' xtilun ex teju' mya xtilun.

²⁴Aye' che okyel te ajkawil kyoju' q'oj, ex k'okyela toj xjel kyu'n kse'nx nkyma'n nkawb'ile'. Kjapumel tkyaqilju' nkawb'ile' ex nxnaq'tzb'ile' kyu'n kyi'j tkyaqilju' ninq'ij weye', ex che b'elkynima'n q'ij te ojab'l te xjan weye'.

²⁵Mixti' tu'n tok kytzyu'n jun kyimni, tu'n lalun che tz'ilix, naq o'kx qa kyman mo kytxu, jun kyk'wal mo kymyal, jun kytzik mo kyitz'in, mo kyanab' mya mjeb'ni.

²⁶Qama kyb'inha, ati tu'n kyxtilsante kyib', ex tu'n kyyonte wuq q'ij.

²⁷Ajtzun kyokx jumajtl tpenju' ja te k'u'lb'il tojxi' b'inchalte kyajb'eb'l, kb'el kyq'o'n jun chojb'il tu'n tpaj il. Ayine' Dyos Manb'aj nchin q'mante.

²⁸Naq o'qinkxe' chin kyk'ma' pale te kyetzb'il. Lay txi' kyt'otx' toj Israel. Ayine' kyetzb'il.

²⁹B'a'n tu'n kywan kyi'ju' twitz awal k'ok'e'kywitz nkub' kyq'o'n aj Israel weye', ex kyi'ju' a'lumj inche kub' q'o'n te chojb'il tu'n kypaj il. Ex kxe'l kye tkyaqilju' makub' kyxjansa'n aj Israel weye'.

³⁰Kyk'ma' pale tb'anilxi'x tnejel twitz awal ex tkyaqilju' oyaj. Ex ajtkub' kyb'inha'ne' tq'otjil wab'j,aju' tb'anil kxe'l kyq'o'ne' kye pale. Kb'eltzun nq'o'n nky'i'wb'iltze' kyib'aju' kyjaye'.

³¹Mixti' tu'n t-xikych'yo'n pale jun pich' mujqa a'lumj majaw kyim tu'nxtib', mujqa makub' tzaqu'n tu'n jun tojk'ul txkup.

Ez 45

Aju' tx'otx' pa'n te Qman Dyos

(Ez 48.9-20)

¹Ajtb'ajx kysipa'ne' tx'otx' jachaq matxa' kye junjun tnej kyyajajile', ati tu'n tkyaj kypa'ne' jun tnej tx'otx' masch'i'n ox'e' ajlab' (12.5Km.) tnuqub', atzun kab'e' ajlab' tk'i' nik'jan (10Km.) twitz, k'okyel te Qman Dyos. Tkyaqilju' tx'otx' lu kxjansetel.

²Ti'jtzu'n tx'otx' lu k'elel pa'yit jun tnej tkb'elju' ja te k'u'lb'il, junelni twitz te kyaje' ttx'u'k, kab'lajnaq lajoj (250) metr twitz toj junjun plaj, awa'n twa wakx ti'jile te junaqjo' (25) metr twitz.

³K'elel pa'yet jun tx'otx' ti'ju' pa'n te Dyos, te masch'i'n oxe' ajlab' (12.5Km.) tnuqub', atzun mas jun ajlab' (5Km.) twitz, atzun tx'otx'ju' xjanxi'x: atzuntzu' ktenb'ela' ja te k'u'lb'il.

⁴Kxe'lju' tnej tx'otx' lu kye pale nche ajb'en toju' tja Dyos ex nche pon lq'e ajb'el te. Atzuntzu' kjawila' kyb'inch'a'n kyja. K'okyel te jun najb'il xjan, klo'n te tkb'el tja Dyos.

⁵Expe' ktenb'el jun tnejtl tx'otx' te masch'i'n oxe' ajlab' (12.5Km.) tnuqub', atzun mas jun ajlab' (5Km.) twitz, klo'n te kyetz'b'il aj Leb'i nche ajb'en toj tja Dyos, tu'n kyten nimaqkytanam jatu'n kynajana'.

⁶Te b'ajsb'iltzun, ati tu'n tkyaj klet jun tx'otx' te tkb'el nintnam, masch'i'n oxe' ajlab' (12.5Km.) tnuqub', atzun mas nik'jan ajlab' (2.5Km.) twitz, tk'etzju' tx'otx' xjan. K'okyelju' tx'otx' lu te tkyaqilju' tnam Israel.

Ttx'otx' kawil klo'n

(Ez 48.21-22)

⁷Ex kjel klet jun tx'otx' teju' kawil. Kjel jun tnej toj tjawetzq'ij atzun jun tnejtl tkub'exq'ij, te jun plaj ex te jun plajtl teju' tx'otx' xjan ex teju' tx'otx' klo'n te nintnam. Toj tjawetzq'ij ex tkub'exq'ij, kyinx tnuqub' kse'n jun tnej tx'otx' kye jun tnej kyyajajil.

⁸Kxe'lju' tx'otx' lu teju' kawil toj Israel; laytzun che oktentl kawiltz yajulte ntaname', kjel q'et kytx'otx' kye aj Israel kse'nxju' tnej kyyajajil.

Nuk'b'il teju' kawil

⁹Ayine' Dyos Manb'aj nchin q'mante: ¡Tk'i'xtzun kyajunju'ye' ex tu'n kyb'iyone' kawil toj Israel! ¡Kyb'inchame' tnik'alilti'j ex ttzinunal! ¡Lalun tz'el kyelq'a'ntle' kytx'otx' ntaname'! Ayine' Dyos Manb'aj nchin chaq'unte.

¹⁰Tz'ajb'en tkyaqil malb'il tz'aqli kyu'ne'.

¹¹Ati tu'n tten malb'il triy ikxju' kse'n malb'il a' twitz. A malb'ilju' k'ajb'el aju' omer, te junlajnaq (220) litr toj. Jun b'ato a' twitz aju' jun tlajoji'n teju' malb'il omer, ex jun epa triy axju' jun tlajoji'n teju' omer.

¹²Ex ikxju' malb'il talal: Winqi'n keras tu'n jun piḥ ch'intlmi nik'jan lib'r; tu'n oxnaq piḥ, junaq oxe' (23) lib'r.

¹³Aye' oyaj ja'lu tu'n kyb'inchet: Kb'el kyaq'pu'n twitz kyawal, triy ex seb'ad, toj oxnaq (60) mlon junelni, jun mlontzun kb'el kyq'o'n te kyoyaj.

¹⁴Ikxju' aseyt qama jaw kyu'n, kb'el kyaq'pu'n toj jo'naq (100) mlon junelni, jun mlontzun kb'el kyq'o'n te kyoyaj.

¹⁵Atzu'n jun rit kb'el kyq'o'n kyi'j lajnaq (200) rit majx tb'anilqe' toj Israel. Atzun nuk'b'ilju' kyi'ju' oyaj ti'j triy, chojb'il k'ok'sb'il, ex chojb'il te b'inchjtib'il nche kub'q'et te najsb'il il. Ayine' Dyos Manb'aj, nchin q'mante.

- ¹⁶Kykyaqil xjal toju' tx'otx' ilti'j tu'n kyq'ontejju' oyaj lu teju' kawil toj Israel,
- ¹⁷atzunte kb'el q'onkye alu'mj te chojb'il k'ok'sb'il, exju' nojqelan te oyaj twitz awal k'ok'e'kywitz ex b'in atl ak'a'j xjaw, kyoj q'ij te ojlab'l ex kyoj kykyaqilu' ninq'ij toj Israel. Ex ati tu'n kykub' tq'o'n chojb'il tu'n tpaj il, e'oyaj twitz awal k'ok'e'kywitz, e'chojb'il k'ok'sb'il exqe' chojb'il te b'inchjtib'il, tu'n tkub' najset kyil aj Israel.

Tq'ij tzaqpib'l

- ¹⁸Ayine' Dyos Manb'aj nchin yolin: Kb'el kyq'o'ne' jun qpoj tman wakx mixti' ttzakajil te chojb'il toj jun tajlalju' tnejel xjaw, tu'n t-xtilsetju' ja te k'u'lb'il te il.
- ¹⁹Ktzajel tiq'i'n pale ch'i'n tchk'elju' alu'mj nkub' te chojb'il tu'n tpaj il, k'okyel t-sun ti'j tqan tjpelju' ja te k'u'lb'il, ky'ju' kyaje' ttx'u'k q'olb'eb'l ex ky'ju' tqan tjpelju' pe'n tojxi'.
- ²⁰Ikx kb'inchetelju' toj wuq tajlal xjaw ky'ju' makyb'inha jun il mya xima'n kyu'n mujqa minxkyil. Ikytzu'n kxtilsetela' ja te k'u'lb'il.
- ²¹Ktzyetel kyik'santeye' tq'ij tzaqpib'l toj kyajlajoj tajlal tnejel xjaw, ex che wal wab'je' mixti' ttx'amal toj wuq q'ij.
- ²²Kb'eltq'o'n kawil jun qpoj tman wakx te chojb'il toju' q'ij lu, tu'n kypaj til ex tu'n tpaj kyil tkyaqilju' tnam,
- ²³ex che kb'eltq'o'n wuq qpoj tman wakx ex wuq tman rit mixti' kytzakaj, atl junjun q'ij toju' wuq q'ij ninq'ij, te chojb'il k'ok'sb'il weye' ayine' Dyos Manb'aj. Expe' kb'eltq'o'n jun chib' atl junjun q'ij te chojb'il tu'n tpaj il.
- ²⁴Ex kb'el jun oyaj te winqi'n litr twitz awal k'ok'e'kywitz ex oxe' litr tk'i' nik'jan aseyt tmoj junjun qpoj tman wakx ex tmoj junjun tman rit.

Kyq'ij pach tq'ob' tze

- ²⁵Ex ikx toj kyq'ij pach tq'ob' tze, nkub' ik'set toj o'lajoj tajlal twuqi'n xjaw, ati tu'n kykub' tq'o'n kawil chojb'il junelni tu'n tpaj il toju' wuq q'ij, ikyx kyajlal alu'mju' che b'eltz'e'yset ex ax kyajlal oyaju' kywitz awal k'ok'e'kywitz ex aseyt.

Ez 46

Aju' tu'n tb'inchante kawil ex tu'n kyb'inchante xjal kyoju' ninq'ij

- ¹Ayine' Dyos Manb'aj nchin q'mante: Ati tu'n tjet tjpelju' pe'n tojxi' toj tjawetzq'ij toju' waqaq q'ij aq'untl, kjqeteltzuntz toju' q'ij te ojlab'l ex toju' q'ij te ak'a'j xjaw.
- ²K'okyexju' kawil toju' ja te o'yb'il twipe'n ti'jxi', ex kb'elten tk'etz junju' tqan tjpel. Aye'tzu'n pale che b'elkytz'e'ysa'n alu'mj te chojb'il ex che b'el kytb'inha'n chojb'il te b'inchjtib'il che kb'eltq'o'n kawil, ex kb'el meje kawil ttzija, majx kb'elpumel tplaj twitz tx'otx', k'eletztzuntz. Atzu'n ja kjpetelxi' te qale.

³Che k'ululju' tnam twitz Qman Dyos twitzxju' tjpel ja kyoj q'ij te ojlab'l ex kyoj q'ij te ak'a'j xjaw.

⁴Qaq qpoj tman rit ex jun tman rit ati tu'n tq'onte nimaqkawil toj q'ij te ojlab'l tu'n kykub' tz'e'yset te oyaj te Qman Dyos, kykyaqilx mixti' kyktzakajil.

⁵Kb'eltq'o'n winqi'n litr kywitz awal k'ok'e'kywitz tmoj junjun rit, atzu'n kymoju' qpoj tman rit axi'x jni' tajb'il. Kb'eltq'o'n oxe' litr tk'i' nik'jan aseyt tmoj winqi'nchaq litr kywitz awal k'ok'e'kywitz.

⁶Kb'eltq'o'n jun qpoj tman wakx, qaq qpoj tman rit ex jun tman rit mixti' kyktzakaj te chojb'il toju' q'ij te ak'a'j xjaw.

⁷Kb'eltq'o'n winqi'n litr kywitz awal k'oke'kywitz tmoj junjun qpoj tman wakx ex, ex jni'tl tmoj junjun tman rit, atzun jni'xku' tajb'il kymoju' qpoj tman rit. Atzun oxe' litr tk'i' nik'jan aseyt tmoj winqi'nchaq litr kywitz awal k'ok'e'kywitz.

⁸Ajtokxju' kawil, atzu' tu'n tokxa' toju' ja te oyb'il ttzi tjpel, ex axtzu' tu'n tetza'.

⁹Ex aj kyokxju' xjal k'ulul te Qman Dyos kyoju' ninq'ij, a tu'n kyb'inchante ja'lu: Aye' nche okx ttzija toj tqb'anq'ob'kya'j xi' che eletza' ttzija toj tnayajkya'j, aye'tzu'n nche okx ttzija toj tnayajkya'j xi' che eletza' ttzija toj tb'a'nq'ob'kya'j. Lay che etz tojxju' ttzi ja'xe okxa', kxel kyljo'n kyb'e jun plajtl.

¹⁰Ati tu'n tokxju' kawil tuk'i'lju' tnam ex tu'n tetz tuk'i'l.

¹¹Kb'el q'et winqi'n litr kywitz awal k'oke'kywitz tmoj junjun qpoj tman wakx kyoju' chukchaq ninq'ij, ex txqantl tmoj junjun rit; atzun axi'x jni' kymoju' qpoj tman rit. Expe' kb'el q'etl oxe' litr tk'i' nik'jan aseyt tmoj winqi'nchaq litr triy.

¹²Ajtq'onte kawil jun oyaj tu'n tk'u'j te Qman Dyos, kse'n jun alu'mj te chojb'il k'ok'sb'il mujqa jun chojb'il te b'inchjtib'il, kjqetelju' tjpel toj tjawetzq'ij ex kb'eltq'o'n chojb'il kse'nx nb'inha'n toju' q'ij te ojlab'l. Telentzxi'tzun kjpetelju' ja.

Oyaj nkub' q'et atl junjun q'ij

¹³Atl junjun q'ij te prim kb'el jun qpoj tman rit te jun ab'q'i, mixti' ttzakajil, tu'n tkub' tz'e'yset te chojb'il te Qman Dyos.

¹⁴Ex kb'el q'et jun oyaj te Qman Dyos atl junjun prim, te wuq litr twitz awal k'ok'e'kywitz ex jun litr aseyt, kb'el qet tib'aju' arin. Ilti'j tu'n tb'inchet ja'lu kukxu'.

¹⁵Ilti'j tu'n tkub'ju' chojb'il atl junjun prim,aju' tu'n ttz'e'yset qpoj tman rit, ex oyaj twitz awal k'ok'e'kywitz ex aseyt.

Aju' tu'n tb'inchante kawil ti'ju' tx'otx'

¹⁶Ayine' Dyos Manb'aj, nchin yolin: Qama txi' toyi'n kawil jun tneju' tx'otx' ti'ju' ttx'o'tx' te jun tk'wal, kjelten te kyetz'b'ilju' tyajajil.

¹⁷Qatzun matxi toyi'n kawil jni' tx'otx' ti'ju' ttx'otx' te jun ajb'el te, tzmaxi' teju' ajtpon ab'q'i te tzaqpi'b'l, ajtanjtli'tj' teju' kawil, kjeltzuntz te kyetz'b'ilju' tk'wal.

¹⁸Mixti' toklen kawil tu'n tel tiq'i'n ttx'otx' jun xjal. Aju' kxe'l tq'o'n te kyetz'b'il tk'wal, ti'xju' te kxela' tq'o'n; mix-a'lo'tzun kjeltz mixti' ttx'otx' ex lay che'x slamju' ntaname', chiju' ichan.

Aye' b'inchb'il wab'j teju' tja Dyos

¹⁹Inxi'tzun tiq'i'ne ichan toju' qokyex ttx'u'kju' tjpel, kyoju' tal ja nche ka'yinx toj tqb'anq'ob'kya'j ex xjansa'nqe' naq kyeku' pale. Tzaj tyeku'n jun najb'il weye' toj tkub'exq'ij, ti'jxi',

²⁰tzaj tma'n weye: Atzuntzu' tzalu tu'n kytzq'ajsante pale kychib'jil alu'mj nche kub' te chojb'il tu'n kypaj il, ex tu'n kytzq'ajsante oyaj twitz awal k'ok'e'kywitz. Tu'ntzun lay che etzkyiq'i'n ti'xti' lu twipe'n ti'jxi', ex tu'n lan che okxju' tnam kyk'etzju' ti'xti' xjan, chij.

²¹⁻²²Ex inxitiq'i'ne' twi' pe'n ti'jxi' ex b'aj qb'etine' kykyajel ttx'u'k. Wile' ati jun b'o's pe'n toj junjunju' kyaje' ttx'u'k. Junelni echb'enkye kykyajelx te winqi'n metr tnuqub' ex o'lajoj twitz junjun;

²³atitoq jun nintapi ab'jile kyi'jile, ex ate' q'aq' t-xe tkyaqilju' nintapi.

²⁴Tzaj tma'ntzuntz weye': Aye'tzun tzq'ajsb'il ja'lu ja che b'ela' kytzq'ajsa'n ajb'el toju' ja te k'u'lb'il, ju' alu'mj nche kub' kyq'o'n tnam te chojb'il.

Ez 47

A' netz toju' tja Dyos

¹In okxtiq'i'n jumajtle' ichan ttzi tja Dyos. Wiltzuntze' intoq etz qojl a' tjaq'ju' tjpel ex nxi' tu'me'l tjawetzq'ij, janka'yinx'a' tja Dyos. Xi'nku'tza' a' toj tb'a'nq'ob' tja Dyos, nku' toj tnayajkya'j te q'olb'eb'l.

²Inetztiq'i'ntzuntze' toju' ttx'otx' tja Dyos toju' ttzi toj tqb'anq'ob'kya'j, inxitiq'i'ne' ti'jile tzmax npone' toju' qokex toj tiawetzq'ij. Ati jun tal b'o's a' netz toju' plaj toj tnayajkya'j teju' qokyex.

³Etzju' ichan toj tjawetzq'ij iq'i'n jun ky'jaj te echb'il tu'n, kub' techa'n junk'al jo'naq (500) metr ex inik'x tiq'ine' toju' a'; japun a' weye' tqul nqane'.

⁴Ex kub' techa'n junk'al jo'naq (500) metr ex inik'x tiq'ine' toju' a'; japuntzun a' weye' toj nch'ekye'. Xitecha'n junk'al jo'naq (500) metr ex inik'x tiq'i'ne' toju' a'; atzu'n a' japun weye' twinxo'pe'.

⁵Xitecha'n junk'al jo'naq (500) metr, atzu'n a' matxitoq ch'iy nim min b'entl wik'xe' toj; jun nin a'tltoq nim t-xe, o'kx tu'n tb'ant qik'x toj qa b'a'n a' qu'n.

⁶Tzajtzun tma'n ichan weye': Q'onk kwenta b'a'nxi'x ti'ju' matxi' tila, chij. Yajxi'tzuntl nxitiq'i'ntle' ttziyele nin a',

- ⁷ex wile' ate'toq txqan nimaq tze ttziyile toj kykab'il plaj.
- ⁸Tzaj tma'ntzuntz weye': Majx nxi'te' a' lu toju' tx'otx' toj tjawetzq'ij ex npon tzmax toju' nin a' Jordan, ex nponb'aj toj Kyimni Ninnjab'. Ajtzun tpon atzu', kb'el chi'yixju' a' toj ninnjab'.
- ⁹Jaxjaku' mapona' a' lu, kb'antel kyanq'in tkyaqil ch'ix txkup ex txqan kyix. Qu'n kjawil ch'i'yixju' k'a a' tu'n a' toju' nin a' lu, che anq'il tkyaqil txkup tu'n.
- ¹⁰Che tenb'el tzyul kyix tzajx En-kadi ponx En-eklaym, ex atzu' che b'ela' kysa'n kypa tzyub'l kyix. Nim chukchaq kyix ktenb'el atzu' kse'nxju' toj Ninnjab' Mediteraney.
- ¹¹Atzu'n kyoj sob'on ex kyoj xoq'l lay chi'yix a'; pitz'moj a' kjel atzu', che ajb'el tu'n tjatz atz'an kyoj.
- ¹²Che ch'iyel tkyaqil tze nel kywitz te lob'j toj kykab'il plaj ttziyileju' nin a'. Layx che kub'jilj kyxaq, ex layx qen kywitzan. Atl xjaw ktenb'el kywitz, qu'n a'li'n kyxe tu'n a' netz toju' ja te k'u'lb'il. Che ajb'elju' kywitz te k'a'chb'il, aye'tzu'n kyxaq te q'anb'il.

Tnaqachalju' tx'otx'

- ¹³Ayine' Dyos Manb'aj, nxinma'ne': Aye' tnaqachil tx'otx' ja'lu kyk'ma' kab'lajoj (12) tnej tyajajil Israel (kab'e' tmael kye tyajajil Jse kyetz'b'il kyk'ma').
- ¹⁴Oje nmaye' tu'n txinq'o'ne' tx'otx' lu kye ojtxi' kychmane'. Kypa'nxe' junelni kyxole'. A kyetz'b'ilju' tx'otx' lu.
- ¹⁵Aju' nqach toj tb'a'nq'ob'kya'j, tzajx ttzi ninnjab' Mediteraney, tu'n tik' jata' nintnam Etlon ex ja ta'qe' nimaqtnam Sedad,
- ¹⁶B'erota ex Sib'raym (ju' ate' toju' tx'otx' Damask ex Amat), ex Asar-atikon (tnaqach tib' tuk'i'l Awran).
- ¹⁷Ikytzu'n, xi'kxe'la' nqach te tb'a'nq'ob'kya'j, tzajx ttzi Mediteraney tu'n tpon tzmax Asar-enan, nche kyejten Damask ex Amat toj tb'a'nq'ob'kya'j.
- ¹⁸Atzu'n nqach toj tjawetzq'ij ktzajelx kyxol Awran ex Damask tu'n tpon tzmax jata' nintnam Tamar, ttzi Kyimni Ninnjab', ale'x tnuqub' nin a' Jordan, k'ajb'el te nqach te tx'otx' Kalaad tuk'i'l Israel.
- ¹⁹Atzu'n nqach toj tnayajkya'j ktzajelx Tamar, tu'n tik' jata' a' toj Merib'a-kades ex tk'etzju' tal a' toj Ejipt, tu'n tpon tzmax ttzi ninnjab' Mediteraney.
- ²⁰Atzu'n nqach toj tkub'exq'ij, kxe'l ttziyile ninnjab' Mediteraney, tzajx ttzi nqach tuk'i'l Ejipt tu'n tpon tzmax mlaj ttzi Amat.
- ²¹Atzun tx'otx' ja'lu tu'n tkub' pa'yet kyxolju' kab'lajoj (12) tnej tyajajil Israel.

²²A etzb'ilju' kxe'l kyeye', ex kyeju' najchaq xjal najlqe' kyuk'i'le' ex ate' kyk'wal kyxole'. Ati tu'n kyok kyu'ne' naku'xwitloj e'itz'ji toj Israel. Ajtkub' kyaq'pu'ne' tx'otx' kyxolju' tnej tyajajil Israel, ikxkye kxe'l kyt'otx'.

²³Kxe'l kyt'otx'ju' najchaq xjal toj kyt'otx'ju' tnej tyajajil Israel janche anq'ina'. Ayine' Dyos Manb'aj, manchaq'e'.

Ez 48

Kub' pa'yetju' tx'otx' kyxol tnej kyyajajil

¹⁻⁷A kyb'i tnej kyyajajil ja'lu. Ttzajx twitz nqach toj tb'a'nq'ob'kya'j, ntzajx ttzi ninnjab' Mediteraney in nik' Etlon, ttzi Amat ex Asar-enan, toj tnayajkya'j kye tx'otx' Damask ex Amat, teyile junjun tnej kyyajajil ktk'ma' jun tnej tx'otx' tzajx ttzi nqach toj tjawetzq'ij tu'n tpon toj tkub'exq'ij, a nuk'b'ente ja'lu: Dan Aser Neptali Manases Eprayin Rub'en Juda

⁸Yajxi'tzuntl tzul toju' tx'otx' ati tu'n tkyaj kpa'n, ex ntzajx toj tjawetzq'ij tu'n tpon toj tkub'exq'ij. Kab'lajoj tk'i' nik'jan (12.5Km.) kyilometr twitz, atzu'n tnuqub' kyinx echb'inteju' kse'n echb'inte junjuntl tx'otx' tzajx tjawetzq'ij tu'n tpon tkub'exq'ij. Tojtzu'n tx'otx' lu ktenb'ela' ja te k'u'lb'il.

Aju' tx'otx' xjansa'n te Qman Dyos

(Ez 45.1-6)

⁹Aju' tnej tx'otx' xjansa'n te Dyos toju' tx'otx' lu, te kab'lajoj tk'i' nik'jan (12.5Km.) kyilometr tnuqub' atzun lajoj twitz.

¹⁰Tojtzu'n tx'otx' lu ati jun tx'otx' xjansa'n noqxkyeku' pale; kab'lajoj tk'i' nik'jan (12.50) kyilometr tnuqub' toj tb'a'nq'ob'kya'j ex toj tnayajkya'j, atzun jwe' kyilometr twitz toj tjawetzq'ij ex tkub'exq'ij. Toj nky'ajchaqju' tx'otx' lu ktenb'ela' ja te k'u'lb'il.

¹¹Kjel kletju' tx'otx' lu kye pale tyajajil Sadok, xjansa'nkyib' weye' ayine' Dyos Manb'aj, nche ajb'en toju' ajb'eb'l weye' ex min xe'xlpe kyi'ju' txqantl aj Israel tej tel kypa'n kyib' ti'ju' nb'eye', kse'n kyb'inha aj Leb'i.

¹²Qu'mtzun ktenb'el jun kyt'otx'ju' pale xjansa'nxi'x tk'etz kyt'otx' aj Leb'i toju' tnej tx'otx' xjansa'n weye' ayine' Dyos Manb'aj.

¹³Tk'etzxtzu'n kyt'otx' pale ktenb'ela' kyt'otx' aj Leb'i, te kab'lajoj tk'i' nik'jan (12.50) kyilometr tnuqub', atzun jwe' twitz. Kab'lajoj tk'i' nik'jan (12.50) kyilometr tnuqub' ex lajoj twitzju' tx'otx' tu'n tkyaqil ktenb'el xjansa'n weye' ayine' Dyos Manb'aj.

¹⁴A tb'anilxi'x tnej tx'otx' ja'lu toj tkyaqilju' tx'otx'. Mixti' tu'n tk'ayet jun piñ ti'ju' tx'otx' lu mo tu'n tch'exb'et mo tu'n txi' te juntl xjal, qu'n xjansa'n weye'.

15Atzu'n jni'tl tx'otx' nkyajten, te kab'lajoj tk'i' nik'jan (12.50) kyilometr tnuqub' ex kab'e' tk'i' nik'jan kyilometr twitz, mya xjansa'n. Atzuntzu' b'a'n kynajana' xjal ex atzu' ta' kywab'l wakx. Ex toj nky'ajchaq ktenb'ela' nintnam,

16kb'el toj jun tnej tx'otx' te kyaje' ttx'u'k junelni, te jok'al kab'lajnaq lajoj (2,250) metr twitz junjun plaj.

17Ti'jeletzu'n nintnam ktenb'ela' kywab'l alu'mj toj kykyajel plaj, te qaqaq jwe' (125) metr twitz junjun plaj.

18Kjelten jun tx'otx' tojile junjun plaj teju' nintnam tk'etzju' tnej tx'otx' xjansa'n weye' ayine' Dyos Manb'aj, jwe' kyilometr tnuqub' toj tjawetzq'ij ex jni'tl tkub'exq'ij. Kb'el aq'unetju' tx'otx' lu, atzu'n tawal kjawil k'ajb'el te kywa xjal nche aq'unan toju' nintnam.

19Alkyexku' tnej tyajajil Israel nche aq'unan toju' nintnam, kb'el kyaq'una'n tx'otx' lu.

20Tkyaqilju' tx'otx' klo'n,aju' tnej xjansa'n weye' ayine' Dyos Manb'aj, tk'i'xi' te nintnam, junx te kyaje' ttx'u'k junelni te kab'lajoj tk'i' nik'jan (12.50) kyilometr twitz junjun plaj.

Ttx'otx'ju' nkawin

(Ez 45.7-8)

21-22 Teju' nkawin kxe'la' tx'otx' xkyaj t-xontib' kyxolju' kyt'otx' Juda tuk'i'l B'enjamin; aye' tx'otx' ate' junjun plaj teju' tnej tx'otx' pa'n weye' ayine' Dyos Manb'aj exju' tx'otx' te nintnam. Kab'lajoj tk'i' nik'jan (12.50) kyilometr twitz, kpomelx toju' nqach tjawetzq'ij, ex kpomelx tkub'exq'ij toj ninnjab'. Kjeltenju' tnej tx'otx' klo'n weye' toj nky'ajchaq ayine' Dyos Manb'aj, tuk'i'l ja te k'u'lb'il, tk'i'xi' kyt'otx' aj Leb'i ex te nintnam.

Kyt'otx' txqantl tnej tyajajil Israel

23-27 Majx xini kyt'otx' txqantl tnej tyajajil Israel tu'me'l tnayajkya'j. Teyile junjun tnej kyyajajil ktk'ma' jun tnej ttx'otx' tzajx toju' nqach tjawetzq'ij pomnix toj tkub'exq'ij, a nuk'b'ente ja'lu: B'enjamin Simeon Isakar Sab'ulon Kad

28Aju' nqach tuk'i'l tx'otx' Kad te tnayajkya'j, ktzajelx Tamar, tu'n tik' ja ta'qe' t-xiklil a' Merib'a-kades ex jata' a' te Ejipt, tu'n tpon tzmax toj ninnjab' Mediteraney.

29Atzun tx'otx'ju' kyk'ma' tnej tyajajil Israel te kyetz'b'il, ex ikytu'me'lju' tu'n txi' kypa'ne'. Ayine' Dyos Manb'aj nchin q'mante.

Aye' tjpel Jerusalem

30-34 Kjpetel ti'ju' nintnam tu'n jun nintapi, te jo'k'al kab'lajnaq lajoj (2,250) metr tnuqub' junjun plaj te kykyajil plaj. Ktenb'el ox'e' tjpel junjun plaju' nintapi, teyile junjun ati toklen tuk'i'l junjun tnej tyajajil Israel, ex a ttxolil ja'lu: Aye' tjpel toj

tb'a'nq'ob'kya': kye Rub'en, Juda ex Leb'i; aye'tzu'n toj tjawetzq'ij: kye Jse, B'enjamin ex Dan; aye'tzu'n toj qnayaj kya': kye Simeon, Isakar ex Sab'ulon; aye'tzu'n toj tkub'exq'ij: kye Kad, Aser ex Neptali.

³⁵Junmutx' kab'k'al lajnaq (9,000) metr tqanju' nintapi tu'n tkyaqil, ex a tb'i nintnamju' k'okyel yajxi'tl: Atite Qman Dyos tzalu.

Dn

Dn 1

Tqanil ti'j Danyel

¹Toj toxi'n ab'q'i ttzyetlen tkawin Joakyim, nimaqkawil toj Juda, pon Nab'ukodonosor nimaqkawil aj B'ab'ilon toju' nintnam Jerusalem ex eb'aj ttxoli'n t-xjal te q'oj ti'jile.

²Atzunte Qman Dyos xitq'o'n Joakyim nimaqkawil aj Juda toj tq'ob' Nab'ukodonosor, ex t'nimalju' ti'xti' nche ajb'en toj tja Qman Dyos. Exi' tiq'i'n Nab'ukodonosor xjal toj B'ab'ilon, ex eb'jo'kx tq'o'n ti'xti' xjanqe' toju' k'uwenj toj kyjaju' tdyos;

³⁻⁴expe' xitma'n te Aspenas nejenel kye nche ajb'en toj tja nimaqkawil tu'n kyjaw t-sk'o'n jte' ku'xun kyxol tk'wal nimaqkawil aj Israel ex kyk'wal aj Israel nimaq kyoklen, tb'anil che ka'yin, mixti' kytzakajil, xnaq'tza'nqe' ex ati kynab'l, ati kyojtzqib'l ex k'atzqe', exqa b'a'nqe' tu'n kyajb'en toj tja nimaqkawil. Tu'n kyxnaq'tzet ti'ju' kyol aj kaldey ex kyij'ju' kyuj.

⁵Tchaq'ju' nimaqkawil Nab'ukodonosor tu'n txi' q'o'n kywaju' ku'xun lu tkyaqil q'ij kse'nxju' twa ex tk'wa', ex tu'n kyb'aj xnaq'tza'n oxe' ab'q'i, tu'ntzun kykyajten ajb'el te nimaqkawil ajtjapun kyun.

Ten Danyel kyuk'i'l tamiw toj tja Nimaqkawil

⁶Kyxoltzunju' ku'xun lu ate'toq Danyel, Ananiy, Misael, ex Asariy, tnej tyajajil aj Judaqe',

⁷el ch'exb'e'n kyb'i tu'nju' nejenel kye ajb'el toj tja nimaqkawil: ate Danyel okq'o'n tb'i, B'eltzasar; atzu'n Ananiy, Sadrak; atzu'n Asariy, Ab'ed-neko.

⁸Kub' tq'o'n Danyel toj tanmi tu'n lay txi twanju' twa nimaqkawil ex tk'wa' tu'ntzun lay kub' ttxa'ju'n tchwinqlal, ex xitma'n teju' nejenel kye ajb'el toj tja nimaqkawil tu'n lalun tz'ok chq'o'n walte.

⁹B'a'n ela' Danyel toj twitzju' nejenel kye ajb'el toj tja nimaqkawil tu'n t-xtalb'il Qman Dyos,

¹⁰Xi'tzun tma'ntz te: —Matxi' tmaju' nimaqkawil weye' titi' kxe'l kywane' ex kxel kyk'wa'ne'. Jaku' txinb'inha'ne' kse'n xtqaniya, naqtzun aju' nchin xob'e' te wajawe', qu'n jaku' chin kub' tb'yo'ne' tu'n kypaje' qa junxi'tl che ka'yine' kywitzju' txqantl, chij.

¹¹Yolintzun Danyel tuk'i'lju' xq'uqilkye kyejni q'o'n tu'nju' nejenel kye ajb'el te nimaqkawil, xitma'n te:

¹²—Nchin kub'sane' teya tu'n tik' twitza kyij'ju' ajb'el lu teya: q'manxa tu'n ttzaj q'o'n cha'x chenaq' tk'i' itzaj te qwaye' ex a' te qk'wa'ye' toj lajoj q'ij.

- ¹³Ajtzun tјapunju' lajoj q'ij lu, qo' tka'yiktzuntza junx kyuk'i'lju' ku'xun nche wan ti'ju' twa nimaqkawil alkyeqe' b'a'nxi'x che ka'yin; b'inchamtzuntza qeye' aju' b'a'n toj twitza, chij.
- ¹⁴Kub'tzun toj twitzju' xq'uqilkye, laloy q'ij xitq'o'n kye tu'n tik'twitz kyi'j.
- ¹⁵Tb'ajlenxi'tzunju' lajoj q'ij, tb'anilxi'x toqpe' che ka'yin ex kuwqe'xi'xtoq kyekywitzju' ku'xun intoq che wan ti'ju' twa nimaqkawil.
- ¹⁶Intoqtzun xitiq'i'n xq'uqilkyeju' wab'j ex k'wab'j tja, ju' atitoq tu'n txitq'o'n kye, naq cha'x chenaq' tk'i' itzaj nxi' tq'o'n kye.
- ¹⁷Tzaj q'o'n kynab'lju' kyaje' ku'xun lu ex kyojtzqib'l tu'n Qman Dyos tu'n tkane chukchaq kyuj aj Kaldey ex tkyaqil ojtqib'l toj kywitz. Intoq che tpju'n Danyel witzik' exqe' nche tzaj yek'u'n te.
- ¹⁸Tetzunј tјapunju' tq'ijlalil q'ma'ntl tu'n nimaqkawil tu'n kypon q'i'nju' ku'xun twitz, aju' nejenel kyeju' ajb'el toj tja nimaqkawil e'pon tiq'i'n twitz.
- ¹⁹Yolintzunju' nimaqkawil kyuk'i'lju' ku'xun, mixti'x okyal jun tu'n kse'nqe' Danyel, Ananiy, Misael ex Asariy kyxol kykyaqilju' ku'xun, qu'mtzun majx e'kyajten ajb'el te.
- ²⁰Tojtzun tkyaqilju' ti'xti' ja nojqelana' nab'l ex ojtqib'l, b'ajx q'o'n xjel kye, ex eltnik'ju' nimaqkawil qa atixi'xtoq kynab'l lajoj maj nimxi'xtl kywitzju' ajpkab' ex ajnab'lil toj tkyaqilju' tx'otx' ja nkawina'.
- ²¹Kyejtzun ten Danyel atzu' tzmaxi' tјapun tnejel ab'q'i tkawin Siro.

Dn 2

Twitzik'ju' nimaqkawil Nab'ukodonor

- ¹Tojtzunju' tkab' ab'q'i intoq kawinju' nimaqkawil Nab'ukodonor ok txqan twitzik', tu'ntzun tpaj ja'lu inxi'xtoq ximan ex mixtoqti'x nwtan.
- ²Tchaq'tzun tu'n kyb'ajtzaju' ajpkab', ajnab'lil, ajk'a exqe' atixi'x kynab'l, tu'n t-xikyichik'b'a'nju' twitzik'. Tetzunј kyb'ajpon twitzju' nimaqkawil,
- ³xitma'n kye: —Makub' nwitzk'a'ne' jun nwitzik'e' ex inxi'x chin ximane' ti'j tu'n tkane toj nwitz'e', chij.
- ⁴Aye'tzu'n ati kynab'l xikyma'n teju' nimaqkawil toj aramey: —¡Nimanjtzwita nimaqkawil tejumajx! Q'mantzju'ya twitzik'a nimaqkawil kyeju' ajb'el lu teya, kxe'l qma'nqe' teya ti' tz'elpuna', chechij.
- ⁵Atzunte' nimaqkawil xittzaq'we'n kye: matxi' kub' nximane' qa min saj kyma'nju'ye' xkub' nwitzk'a'ne' ex titi' tz'elpuna', majx che b'ajel npxu'ne' ex majx che kb'el nxitu'ne' kyjaye'.

⁶Qatzun matzaj kyma'nju'ye' xkub' nwitzk'a'ne' ex titi' tz'elpuna', kxe'l nq'o'n txqan oyaje' kyeye' ex kxe'l nq'o'ne' kyoklene'. Qu'mtzun kymantze' weye' titi' xkub' nwitzk'a'ne' ex kychik'b'antze' titi' tz'elpuna', chiju' nimaqkawil xittzaq'we'n kye.

⁷Xi'tzun kytzaq'we'ntlju' ati kynab'l tkamaji'n: —Q'mantzju'ya twitzik'a qeye' ex kxe'l qma'nqe' titi' tz'elpuna', chechij.

⁸Atzunte' nimaqkawil xittzaq'we'n kye: matxi' tz'el nnik'e' kyeye', nkjyo'ne' tu'me'l tu'n kyklete' teju' nxime' xkyb'ie'.

⁹Qatzun min saj kyma'nju'ye' nwitzik'e', ax kb'ajelju' kyi'je' kykyaqile' qu'n matxi' b'aj b'entti'j kyu'ne' tu'n ttzajkyma'ne' chajyolil weye', naqxwitlo tu'n tanjtzi'j nk'u'je' ti'ju' matxi' kub' nximane'. Kymantzju'ye' nwitzik'e' tu'ntzun tel nnik'e' qa kb'entel ttzajkyma'ne' ttab'l, chij kye.

¹⁰Xi'tzun kytzaq'we'ntlju' xjal ati kynab'l te: mix-a'lo'te jun xjal toj tkyaqil twitz tx'otx' kb'entelwit txitma'nju' twitzik'a ex titi' tz'elpuna'. Expe' mix-a'lo'te jun nimaqkawil tu'nwtju' nim toklen ex nimpumal ojewt xjelun kse'n ja'lu, te jun ajpkab', ajnab'lil mujqa te jun xjal atixi'x ttab'l.

¹¹Ch'ušte' ntqani'na nimaqkawil, mix-a'lo' jun kb'entel ttzaq'wente, qa mya'ye'ju' dyos; jnaqtzun aye'kye' dyos myatzu' najlqe' kyxol xjal! chechij.

¹²Tetzunj tb'i'n te nimaqkawil ja'lu, tzaj ttx'u'jil b'a'nxi'x, tchaq'tzuntz tu'n kykub' b'yo'n kykyaqilju' ajnab'lil te B'ab'ilon.

¹³Tetzunj texq'o'n chaq'b'il lu, jyonjtzu' Danyel kyuk'i'lju' tuk'i'l tu'n kykub' b'yo'n.

Pjetju' twitzik' nimaqkawil tu'n Danyel

¹⁴Yolintzun Danyel tojxi'x tu'me'l ex tuk'i'l nab'l te Aryok nejenel kyeju' xq'uqil toj tja nimaqkawil, aju' xi'toq txi' b'yolkye ajnab'lil.

¹⁵Ex xitqani'n te: ¿tiqu'ntzun setza' tq'o'n nimaqkawil chaq'b'il lu kuwxi'x ex lwiyxix? chij. Xi'tzun tchik'b'a'n Ariok te titiqu'n.

¹⁶Xi'tzun Danyel twitzju' nimaqkawil ex kub'san te tu'n txiq'o'n jte' q'ij te, tu'n txitma'n witzik' ex titi' tz'elpuna'.

¹⁷Xi'tzuntz tja ex xitma'n ja'lu kye Ananiy, Misael ex Asariy,

¹⁸tu'n txi' kyqani'n o'nb'il te Dyos te toj kya'j tib'aju' witzik' lu min pjet, tu'ntzun lalun che kub' b'yo'n junx kyuk'i'lju' ajnab'lil te B'ab'ilon.

¹⁹Tojtzunju' qonik'an lu tzaj yek'u'n witzik' te Danyel, ex jaw tajwali'n tb'i Dyos te toj kya'j,

²⁰tma kjalu: Ajwalinjtzxwit tb'iya Dyos tejumajx, qu'n teju'ya nab'l ex ipumalj.

- 21**Ateju'ya nch'exb'enkye t'q'ijlalil exqe' tab'q'iyil; nche oktq'o'na nimaqkawil ex nche el tiq'i'na, ntzaj tq'o'na kynab'lju' atixi'x kynab'l ex ntb'inha'na tu'n kyximanju' k'atzqe'.
- 22**Nche tzaj tyek'u'na ti'xti' ch'uḁqe' ex e'wa'nqe'; tojtzqi'nju'ya ati toj qxopin, qu'n ateju'ya spik'un.
- 23**Aya Dyos, Kydyos nmane', nchin q'on chjonteye' teya ex njaw wajwali'na qu'n matxi' tzaj tq'o'na nnab'le' ex wipumale'; matxi' tzajtyek'u'nju'ya xxiqqanine' teya; matxi' tzaj tyek'u'na nxi'xtoq ximan nimaqkawil ti'j, chij.
- 24**Xi'tzun Danyel tk'etz Aryok, teju' jaxa' q'ma'na' tu'n kykub' b'yo'nju' ajnab'lil te B'ab'ilon, ex xitma'n te: —Lalun che kub' tb'yo'nju'ya atixi'x kynab'l. Chin tiq'i'nxa twitzju' nimaqkawil, ex kxe'l nchik'b'a'nwe' twitzik', chij.
- 25**Textzu'n kmuj lu xiq'i'n Danyel tu'n Aryok twitzju' nimaqkawil Nab'ukodonor ex xitma'n te: —Matz'okyal jun ichan wu'ne' kyxolju' aj Juda b'je'tznique' iq'et toj kytanam, kb'entel ttzaj tchik'b'a'nju' twitzik'a ex titi' tz'elpuna', chij.
- 26**Xi'tzun tma'n nimaqkawil te Danyel, ju' okq'o'n tb'i B'eltzasar: —¿Ma kb'entel ttzaj tchik'b'a'na kub' nwitzk'a'ne' ex titi' tz'elpuna'? chij.
- 27**Xi'tzun ttzaq'we'n Danyel te: —Mix-a'lo'te' jun ajnab'lil, ajpkab', exju' nxnaq'tzan kyi'j che'w kb'entel tchik'b'anteju' tajb'ila nimaqkawil tu'n tb'inteya.
- 28**Naq o'kxte Dyos te toj kya'j ntzaj yek'unteju' ati toj ewaj. Matxi' tzaj tyek'u'n teya titi' kb'ajel tjax chix. Kxe'l nchik'b'a'nju'ye' twitzik'a exju' tzaj yek'u'n teya tej intoq wtana:
- 29**atoqtzu' ta'ya toj tkuḁb'ila nimaqkawil, kub'tentzuntza ximil ti'ju' kb'ajel tjax chix, atzu'n ntzaj yek'unteju' ati toj ewaj, matxi' tzaj tyek'u'n teya nimaqkawil.
- 30**Ex matxi' tzajtyek'u'nju' ati toj ewaj lu weye', ex mya tu'nwtju' atixi'xwit nnab'le' kyekywitz txqantl xjal, ate' lu matzajyek'u'n weye' tu'n t-xinchik'b'a'ne' teya nimaqkawil titi' tz'elpuna'ju' witzik', tu'ntzun teltnik'a nimaqkawil ti'ju' t-xima nul toj ttab'la.
- 31**Toju' twitzik'a nimaqkawil, intoq xitka'yi'na jun tilb'ilal xjal nimin atitoq twitza ex intoq qoptz'aj b'a'nxi'x, majxtoq xob'ajilx.
- 32**Tz'umin q'anpwaq twi'ju' tilb'ilal xjal lu; atzu'n ttzitk'u'j kyuk'i'lu' tq'ob' saqpwaqqe'; atzu'n tk'u'j kyuk'i'lju' tkux q'ank'uxb'ilqe';
- 33**aye'tzu'n tk'u'j tqan k'uxb'ilqe'; aye'tzu'n tqan k'uxb'il smo'n tk'i' q'antx'otx'.
- 34**tetzun intoq ka'yinx a ti'j nimaqkawil, naq minab'en ttzaj b'ultx'ij jun ab'j twi' witz, ex mix-a'lo' tzaj lmonte, ul tjuma'ntib' kyi'j tqanju' tilb'ilal xjal ex majx eb'aj kub'tb'uchi'n.

- ³⁵Naq toj jun kmujx eb'jaw b'entju' k'uxb'il, e'q'a'ntx'otx', e'q'ank'uxb'il, e'saqpwaq, e'q'anpwaq te quq, kse'n nok qka'yi'n toj q'ijal ajttriyit triy, majxtzun b'ajx mso'n tu'n kyq'iq', atzu'n ab'j ultjuma'ntib' ti'ju' witzileb' jawb'ent te jun witz nimin ex majxkub' noj twitz tx'otx' tu'n.
- ³⁶Atzun witzik' ja'lu. Ja'lotzun kxel nchik'b'a'ne' ttab'l teya nimaqkawil.
- ³⁷Ateju'ya nimaqkawil nimxi'x toklena kyeykwitzju' txqantl nimaqkawil, qu'n a Dyos te toj kya'j tzaj q'onte tkawb'ila, tipumala, toklena
- ³⁸ex tu'n tkawina kyib'aj kykyaqilju' xjal jachaqa najlqe', kyib'aj alu'mj ex kyib'aj pich'; ate Qman Dyos kub' q'onte toj tq'ob'a, qu'mtzunaju' wi'jy q'anpwaq xi' nyolina' ti'ja.
- ³⁹Tb'ajlenxi'tzun kawina tzul juntl kawb'il b'o's ch'i'ntl twitzju'ta, yajxi'tzuntel tzul juntl toxi'n kawb'il q'ank'uxb'il, ex kkawil tib'aj tkyaqil twitz tx'otx'.
- ⁴⁰Ti'jxi'tzun ja'lu tzul juntl tkyaji'n kawb'il, kuw kse'n k'uxb'il nb'ent t-xitit alchaqxkyeku' ti'xti' tu'n, ikxtzun kawb'ilju' che b'ajel ttx'u'yi'n ex che b'elt-xitu'n kykyaqilju' txqantl kawb'il.
- ⁴¹Ex ikx mache' tilju'ya tqan exqe'ju' twi'tqan, nik'jan q'a'ntx'otx' ex nik'jantl k'uxb'il; atz'elpuna'ju' jun kawb'il pa'ntib', maskye ati ch'i'n tipumal tu'nju' k'uxb'il, matila nimaqkawil smo'ntoq tib'ju' k'uxb'il tuk'i'lju' q'a'ntx'otx'.
- ⁴²Tu'ntzun nik'janju' kywi'tqan k'uxb'ilqe' ex nik'jantl q'a'ntx'otx', atz'elpuna'ju' ktenb'el tipumalju' kawb'il ex tojuntl tu'me'l lay ten tipumal.
- ⁴³Iktzu'n kse'n xtila nimaqkawil, smo'n tib'ju' k'uxb'il tuk'i'lju' q'a'ntx'otx', ikqe'tzun kawilju' toju' kawb'il lu kkymujb'a' kyib' tu'n tmuje knab'l extzun lay b'entl kymujb'ante kyib' tu'n kyok te junx, kse'n k'uxb'il lay b'ent ttzyuntetib' tuk'i'lju' q'a'ntx'otx'.
- ⁴⁴Tojtzu'n tq'ijlallil kykawb'ilju' nimaqkawil lu, kb'eltq'o'n Dyos te toj kya'j jun kawb'il layx b'ent tkub' xitu'n ex mix-a'lo' jun nintnam kb'el kawinte, qu'n ape'na' kb'el xitunkye txqantl kawb'il, kjel tentzuntz tejumajx.
- ⁴⁵Atzun tz'elpuna' ab'ju' xtila nimaqkawil saj tololon twi' witz ex mix-a'lo' saj tolinte;aju' ab'j xkub' xitunkye k'uxb'il, q'ank'uxb'il, q'a'ntx'otx', saqpwaq exju' q'anpwaq, ex majx xe'kub' quqix tu'n. Matxi' tzaj yek'u'nju' kb'ajel tjax chix teya nimaqkawil tu'nju' Dyos nim toklen. Axte' witzik' ex ax pujb'ente, chi Danyel.
- ⁴⁶Kub'tzun meje nimaqkawil Nab'ukodonosor twitz Danyel, majx kuponju' tplaj twitz tx'otx', tmatzuntz tu'n tkub' q'o'n chojb'il ex sturak twitz.
- ⁴⁷Ex xitma'n te Danyel: —Axxi'xaju' Kydyose' nimxi'x toklen kyekywitzju' txqantl dyos; a kyajaw nimaqkawil ex a ntzaj yek'unteju' ati toj ewaj, qu'n matzaj tyek'u'n e'wa'n lu teya, chij te Danyel.

⁴⁸Oktzun q'o'n Danyel tojun nimaq toklen tu'nju' nimaqkawil, ex nim txqan oyaj twi' wi'yal xiq'o'n te; expe' okq'o'n te kynejel kawil toj tkyaqil B'ab'ilon ex nejenel kye kykyaqilju' ajnab'lil toju' nintnam lu.

⁴⁹Yolintzun Danyel tuk'i'lju' nimaqkawil tu'n txitq'o'n nim kyoklen Sadrak, Mesak ex Ab'ed-neko tu'n kynuk'un toj B'ab'ilon, atzunte Danyel kyejten toju' tja nimaqkawb'il.

Dn 3

Kydyos xjal q'anpwaq

¹Tchaq' nimaqkawil Nab'ukodonosor tu'n tkub' b'inha'n jun tilb'ilal q'anpwaq, te junaq lajoj (30) metr twe', atzun ox'e' metr tk'etz, ex xitma'n tu'n tkub' q'o'n toju' plan tx'otx' Dura tb'i, toju' tnam te B'ab'ilon.

²Tchaq'tzuntz tu'n kytxketju' kawil toj junjun tnej tx'otx', e'nejenel kye xjal q'ojil, e'kawil kyoj tnam, e'q'ol nab'l, e'k'u'l pwaq, e'ajkawil, e'kynejel ajkawil exqe' atiyile kyoklen kyoj tnam, tu'n kyten toju' tzalajb'il ti'ju' tilb'ilal ojettoq tchaq' tu'n tb'inchet.

³Kykyaqiltzunju' xjal nimaq kyoklen toju' nintnam lu b'aj kyb'u'yi'n kyib' twitzju' tilb'ilal tu'n tkub' kytzalajsa'n.

⁴Atzunju' xjal kyejni q'o'n q'malte tqanil ajttzyetju' ninb'il twitz, tma tuk'i'l tq'ojq'ojel twi' kuw: Kyb'intzpe'ye' xjal te tkyaqil tnam, nimaqtnam exqe'ye' nche yoline' toj chukchaq yol:

⁵Naqa xikyb'i'nju'ye' kyq'ojq'ojel chukchaq chnab' ajt-xi kyq'ajtza'n chimb'al, lwixi'xtzun che kub' mejeje' k'ulul teju' dyos q'anpwaq xitq'o'n b'inha' nimaqkawil Nab'ukodonosor.

⁶Alkyetzunte' min xkub' meje k'ulul twitzju' tilb'ilal lu, k'okyex xoyit toj jun chuj inxi'x jayjon, chij.

⁷Tetzunj t-xikyb'i'n tnam xjal b'u'yi'ntoq kyib' atzu' tej kyjaw q'ajti chnab', eb'aj kub' meje k'ulul teju' dyos q'anpwaq.

⁸Ojexi'xpetzun che tzalaj junjun xjal kaldey tej txi' kyb'i'nju' chaq'b'il lu, qu'n eb'jo'kten poqolkye aj Juda twitzju' nimaqkawil Nab'ukodonosor,

⁹xikyma'n te: —¡Nimanjtzwita nimaqkawil tejumajx, tzajxwit na'nju' tb'iya kukxju'!

¹⁰Matxi' tchaq'a nimaqkawil tu'n kykub' meje kykyaqil xjal twitzju' dyos q'anpwaq ajkq'ajtiju' chnab',

¹¹ex alkyete min xtb'inha k'okyex xoyit toj jun chuj inxi'x jayjon.

12Ate'tzun jte' aj Juda min nche niman teya nimaqkawil, ex min nche k'ulun kyeju' tdyosa expe' min nche k'ulun teju' dyos q'anpwaq xkub' tb'inha'na, extzun e'oktq'o'na toj nimaq kyoklen toju' nimaqkawb'il toj B'ab'ilon. Aye' Sadrak, Mesak ex Ab'ed-neko, chechij.

13Tzaj ttx'ujilju' nimaqkawil Nab'ukodonor b'a'nxi'x, ex tchaq' tu'n kytzaj iq'i'n Sadrak, Mesak ex Ab'ed-neko twitz. Tetzunij kypon iq'i'n,

14xitqani'n kye —¿Ma ax qa min xek'ulune' kywitzju' ndyose' ex twitzju' dyos xinma'ne' tu'n tkub' b'inha'n?

15¿Ma che kb'el mejeje' k'ulul twitzju' dyos xinma'ne' tu'n tkub' b'inha'n aj txi' kb'i'nju'ye' chnab' ajtq'ajti? Qu'n qa min xek'ulune' twitz, texja' kmuj ja'lo kche okyex xoyite' toj jun chuj inxi'x jayjon, ¿alkyetzun dyostz tzul klolkyeye',? chij kye.

16—Mixti'qe' tu'n txi' qtzaq'we'n —chiqueju' oxo' ku'xun—.

17Qa tajb'ilte Dyos janqo k'uluna'ye', qo' kletele' tu'n toju' chuj nxi'x jayjon, ex qo' kletilqe' tu'n te tkyaqilju' taq'wix nt-xima'na tu'n tb'inchanteya q'ije'.

18Maskyepena' min xqotkole', b'inkuya b'a'nxi'x, mixti' tu'n qk'ulunqe' kywitzju' tdyosa nimaqkawil, ex mixti' tu'n qkub' mejeqe' twitzju' witzileb' q'anwaq, chechij.

E'kletju' oxo' ku'xun toju' chuj inxi'x ja'yun

19Majxkub' chukji twitz Nab'ukodonor tu'n ttx'u'jil kyi'ju' ku'xun tej tb'intēju' kyol. Tchaq'tzuntz tu'n tokxq'o'n wuq majtl tq'aq'alju' chuj tib'ajxi'tlju' nb'inchet kukxju';

20ex xitma'n tu'n kykub' k'lo'n Sadrak, Mesak ex Ab'ed-neko, kyu'n junjunju' t-xjal te q'oj kuwqe'xi'x, ex tu'n kyokx xon toju' chuj inxi'x ja'yun.

21E'kub' k'lonju' ku'xun ex e'okx xon toju' chuj inxi'x ja'yun tuk'ilxi' kyi'j te oklenj toj tja nimaqkawil.

22Matxi'toqna' tchaq'ju' nimaqkawil tu'n tb'inchet texju' kmuj, majx e'tzyetju' xjal te q'oj tu'nju' tqan taq' q'aq', qu'n inxixtoq ja'yun ex majx e'kyim tej kyokx kyxonju' oxo' ku'xun.

23Aye'tzunkye' oxo' ku'xun k'lo'nqe' tej kyokx xon toju' q'aq'.

24Lwiyxi'xtzun xi' ojqlan Nab'ukodonor ka'yilkye, ex intoq xob' xitma'n kyeju' nche q'o'n nab'l toju' tkawb'il: —¿Ma myatzun oxo' kyb'aju' ichan k'lo'nqe' xe'okx qxon toj q'aq'? chij kye. —Oxo' na'tzun, —chechij te nimaqkawil.

25Kyaje' nawe' nchex nka'yi'n tzaqpi'nqe', nche b'et toju' q'aq', ex min nche tz'e'y, atzunju' tkyaji'n ichan naku'j anjl ka'jin, chij.

²⁶Tetzunj tb'aj tma'n ja'lu, xilq'e Nab'ukodonosor ttziju' chuj, okx t-äch'i'ntzuntz: —¡Sadrak, Mesak ex Ab'ed-neko, e'tmajen Dyos te jawnix, kukyette' ex qlanqe'ye' tzalu! chij. Eb'je'tztzuntz kyoxil toju' tqan taq' q'aq',

²⁷kykyaqiltzunju' nimaq kyoklen toju' nimaqkawb'il ate'toq toju' kmuj lu, eb'ajx lq'e kyk'etzju' ichan lu, ex mixtoqti' ch'i'n matxitoqwit che b'ajtz'e'y, tk'i'xpe'wt jun tal t-xya'mal kywi', min b'aj tz'e'y kyxb'alun, tk'i'xpe'wt ch'i'n t-sb'el q'aq' kyi'j.

²⁸Textzu'n kmuj lu tma nimaqkawil Nab'ukodonosor: ¡Nimanjtzxwit tb'i Dyos kydyos Sadrak, Mesak ex Ab'ed-neko, qu'n matzajtchq'o'nju' tanjl klol kye tmajen njapun tyol kyu'n, min xikyb'i'n tchaq'b'il nimaqkawil, qu'n nejt' xkyaq'ju' kychwinqlal tu'n kykub' b'yet ex mya tu'nwt kykub' meje k'ulul kywitz junxi'tl dyos qa myaju' Dyos nche ajb'en te!

²⁹Qu'mtzun ja'lo, qa ati jun mayolin taq'wix ti'ju' Dyos nche ajb'en te, kb'el pëet ex majx kb'el xitetju' tja, alkyexku' ttanam, alkyexku' ttx'otx', ex alkyexku' tyol, qu'n mixti' juntl Dyos jaku' b'ent tkolon kse'nte, chij.

³⁰Xitzun tq'o'n nimaqkawiltz kyoklen nimaqxi'xtl toju' tx'otx' B'ab'ilon tu'nju' tb'incha Qman Dyos kye.

Dn 4

Txalpuj tñab'l nimaqkawil Nab'ukodonosor

¹Chi nimaqkawil kjalu: Ayine' nimaqkawil Nab'ukodonosor, nak'b'ilxwit ex tzalajb'ilxwit kye kykyaqil xjal kyoj kykyaqil tnam ex nimaqtnam, exqe' nche yolín toj chukchaq yol toju' nkawb'ile'.

²Wajb'ile' tu'n kyxinma'ne' ti'xti' te lab'te'n xtb'incha Dyos te toj kya'j weye'.

³¡Majx tb'anilqe'xi'xju' tb'inchb'aj ex tb'a'nq'ob'! Majx atiju' tkawb'il tejumajx, ex majx ati tipumal toj tkyaqil tab'q'iyil.

⁴Ayine' Nab'ukodonosor, tzalajb'iltoq nchin anq'ina'ye' toju' tja nimaqnkawb'ile' ex tkyaqilju' xinb'incha'ne' b'a'ntoq nnela'.

⁵Tojtzun jun qonik'an, intoq chin wtane' ok jun nwitzik'e' xob'ajilx, ex eb'jo'k xim wi'je', ex majx nb'aj xob'e'.

⁶Nchaq'tzuntze' tu'n kyb'ju'l kykyaqilju' ajnab'lil te B'ab'ilon nk'etze' tu'n ttzaj kypju'nju' nwitzik'e'.

⁷Eb'ju'ltzun ajpkab', ajnab'lil, xjal nimaq kynab'l exqe' nche xnaq'tzan kyi'j che'w toj B'ab'ilon, xi'tzun nma'nju'ye' nwitzik'e' kye, ex mixti' b'ent ttzaj kypju'n.

⁸Tzmaxi'tzunj tul Danyel ju' tok tb'i B'eltzasar kse'n tb'i ndyose', äaqlu'n tu'nju' t-xew Dyos Xjan, xinchik'b'a'ne' nwitzik'e' te kjalu:

- ⁹B'eltzasar, nejenel kye ajnab'lil, b'i'n wu'ne' qa äaqlu'na tu'nju' t-xew Dyos Xjan, exqa inel tnika' ti'ju' ati toj ewaj, b'intzju'ya nwitzik'e' ex q'mantza titi' tz'elpuna'.
- ¹⁰Aye' e'wilju'ye' lu tej intoq chin wtane': Atitoq jun nin tze toj nky'ajchaq te tkyaqil twitz tx'otx'.
- ¹¹Ch'iyju' tze ex lamix tk'etz; intoq japun kanun tzmax toj kya'j, ex q'ancha'ltoq toj tkyaqil twitz tx'otx'.
- ¹²Majxtoq tb'anilxi'xju' t-xaq ex txijlitoq twitz, tu'n kywan kykyaqil xjal ti'j. Intoq che ojlanju' txkup tjaq' t-xlekumal, intoq kub' kyq'o'n pich' kypaqb'il kyxolju' tq'ob' ex kykyaqilju' nche anq'in twitz tx'otx' intoq che wan ti'j.
- ¹³O'kx myanim xinka'yine' jun anjl xq'uqil ku'tz toj kya'j toj nwitzik'e',
- ¹⁴ex intoq jawtma'n kuw kjalu: Kyik'sanku'ye' tze, ex kytx'eminkuye' tq'ob', kyi'q'imilju'ye' t-xaq, ex kslaminxju'ye' twitz. Tu'n kyxi' oqju' txkup ate'qe' tjaq' tewun exqe' pich' ate'qe'kx kyxolju' tq'ob'.
- ¹⁵Naq o'kx tkuchmal kyuk'i'l tlok' kyq'onkje'; kyk'lonkjtzuntze' tu'n xpatx'k'uxb'il ex xpatx'q'ank'uxb'il ex kyq'onkje' kyxol k'ul toj koj'b'il. Tu'n tkub' ta'l che'w tib'aj, ex tu'n twan k'ul toj koj'b'il kyuk'i'lju' txkup.
- ¹⁶Tu'n tnaju' t'nab'l tu'ntzun tok kse'n jun txkup, ex wuq ab'q'i ktenb'elju' taq'wix lu tib'aj.
- ¹⁷Atzun tz'e'ysb'il witzb'aju' lu xkymaju' anjl xq'uqil ex xjanqe', tu'ntzun kyb'inte kykyaqil xjal qa a Dyos toj kya'j ati nimpumal kyib'aj kykyaqil nimaqkawb'il twitz tx'otx', ex a nxi' q'onte kawb'il toj tq'ob'ju' xjal b'a'n toj twitz ex noktq'o'nju' xjal me's te nejenel tib'aj jun nimaqtnam.
- ¹⁸Atzun nwitzik'ju'ye' lu kub' nwitzk'a'ne', ayine' nimaqkawil Nab'ukodonosor. Q'mantz tzuna titi' tz'elpuna' weye' B'eltzasar, qu'n mix-a'lo' jun ajnab'lil toju' nkawb'ile' neltnik' ti'j, atzunta kb'entel ttzaj tpju'na weye', qu'n atita t-xew Dyos xjan tuk'i'l, nchije' te.
- ¹⁹Atzunte Danyel,aju' okq'o'n tb'i B'eltzasar, majx kyej ximan jun kmuj, tu'nju' xim taq'wix intoq che ul toj t'nab'l. Ayintzunwe' nimaqkawil, xinma'ne' te: B'eltzasar, lalun b'isuna ti'ju' nwitzik'e' xkub' nwitzk'a'ne' ex ti'ju' tz'elpuna', nchije' te. Atzunte B'eltzasar tzaj ttzaq'we'n: ¡Xi'wt kyib'aju' tajq'oja kub' tz'aaq' twitzk'a nimaqkawil, tu'nju' tz'elpuna'!
- ²⁰Aju' tze nimin twe' ex lan tk'etz kub' twitzk'a'na, intoq japun toj kya'j ex q'ancha'l najchaq toj tkyaqil twitz tx'otx',
- ²¹tb'anilqejju' t-xaq ex txijli toj twitz, intoq kanun te kywa kykyaqil ex intoq che ulju' txkup tjaq' t-leku'mal, ex intoq kyb'incha'n pich' kypaqb'il kyxolju' tq'ob',

²²aju' tze lu xi' nyolina' ti'ja nimaqkawil, qu'n matxi' ch'iyju' tkawb'ila ex nimitipumala. Matxi' jaw ch'iyju' tkawb'ila kse'n twe' kya'j, extzunju' tkawb'ila matxi' txi' mlen toj tkyaqil twitz tx'otx'.

²³Ex matila nimaqkawil jun anjl xjan xq'uqil intoq ku'tz toj kya'j ex intoq tma'n: Kyik'sanku'ju'ye' tze ex ktx'eminku'ye', naq o'kxju' tkuchmal kyuk'i'l tlok' kyq'onkje'; kyk'lonkje' tuk'i'l xpatx'k'uxb'il ex q'ank'uxb'il, ex kyq'onkje' kyxol k'ul toj koj'b'il. Tu'n tkub' ta'l che'w tib'aj, wuq ab'q'i tu'n twan k'ul toj koj'b'il kyuk'i'l txkup.

²⁴A tz'e'ysb'il twitzju'ya nimaqkawil matxi' tzaj tq'o'n Qman Dyos toj kya'j.

²⁵Ex k'elel pa'na nimaqkawil kyi'ju' xjal tu'n tnajana kyuk'i'l txkup, kwal k'ula kse'nkye wakx, ex k'elex ak'a tu'n ta'l che'w. Wuq ab'q'i k'anq'ila ikyju', tzmaxi'tzunj ajtel tnik'a qa a Dyos toj kya'j ati tipumal kyib'aj kykyaqil nimaqkawb'il te twitz tx'otx', ex ate nokq'onkye nimaqkawil b'a'nqe' toj twitz.

²⁶Atzu'n chaq'b'il xiq'ma'n tu'n tkyej q'o'n tkuchmal ex tlok', atz'elpuna'ju' qa ktzajel q'o'n jumajtlju' kawb'il teya nimaqkawil tzmaxi'j ajtel tnik'a te Dyos ati tipumal tib'aj tkyaqil.

²⁷Qu'mtzun, b'intzju'ya ttab'la kxe'l nq'o'ne' nimaqkawil: b'et-xa b'a'n ex lalun b'inchantl ila; tzaqpinkja myab'a'n, ex q'onk tilila tu'n tonina kyi'j prow. Qaj tu'n ja'lu k'anq'ila toj tzalajb'il ex tu'n txi'ya b'a'n, chi Danyel weye', chi nimaqkawil.

²⁸Tkyaqilju' b'ajx q'ma'n te nimaqkawil Nab'ukodonosor e'japun:

²⁹Tb'ajlenxi'tzun jun ab'q'i, intoq b'etju' nimaqkawil tib'aju' tkab' kol teju' tja nimaqkawb'il toj B'ab'ilon,

³⁰tma: ¡Kyka'yinxpekye' B'ab'ilon yaqinxi'x! Ayinku'ye' x'in jaw b'inchante tuk'i'l wipumale' te jun nintnam jatu'n ttena' nkawb'ile', tu'n tkyejten te nab'ab'lteju' nkawb'ile' niminxi'x, chij.

³¹Inxtoqtzun yolinju' nimaqkawil tej ttzaj jun tq'ojq'ojel wi'yj toj kya'j, intoq tma'n: b'intzpe'ya, nimaqkawil Nab'ukodonosor. Mixti'tl toklena ti'ju' nintkawb'ila;

³²k'elex q'i'na kyxol xjal ex knajala kyuk'i'l txkup; wuq ab'q'i kwal k'ula kse'nkye wakx, tzmaxi'j ajtel tnik'a qa ate Dyos toj kya'j nkawin kyib'aj kykyaqil nimaqtnam toj tkyaqil twitz tx'otx', ex ate nokq'onkye kawil kse'nxju' tajb'il, chij.

³³Japuntzun tz'e'ysb'il twitz Nab'ukodonosor texju' kmuj lu, aju' q'ma'ntltoq, el pa'ntzuntz kyi'j xjal; wan k'ul kse'nkye wakx, ex ak' tu'n ta'l che'w, tzmax tb'aj ch'iy twi' kyuk'i'l t-xky'eq kse'n t-xky'eq t'iw.

Q'aninjtz Nab'ukodonosor

³⁴Tetzunj tjapun b'aju' tq'ijlalil tz'e'ysb'il witzb'aj, ayine' Nab'ukodonosor njaw ka'yine' twitz kya'j ex spik'e' wuk'i'le'; jawtzun nnima'ne' Dyos te toj kya'j ex jaw

wajwali'nju'ye' ati tejumajx kyuk'i'lju' yol lu: Ktenb'elju' tipumala tejumajx; ktenb'elju' tkawb'il toj tkyaqil tab'q'iyil.

³⁵Mixti' che oka'ju' najlqe' twitz tx'otx' teya. Intb'incha'na tkyaqilju' b'a'n toj twitza, toj kya'j ex twitz tx'otx'. Mix-a'lo'te' jun kb'entel tjawti'ntib' ti'ja ex tu'nwt t-xi' tma'n teya: ¿tiq'u'n ntb'incha'nju'ya lu? chiwt teya.

³⁶Textzunju' kmuj lu spik'e' wuk'i'le', ex nk'amjumajtlju'ye' woklene' toju' nkawb'ile' exju' ninb'ilweye'. Eb'ju'lju' xjal nimaq kyoklen toju' nkawb'ile' exqe'ju' q'ol nnab'le' jyolweye', ex nokxqe jumajtle' kawil kyib'aju' ntaname'; ten nimxi'xtlu' wipumale' kyetwitzju' tnejel.

³⁷Qu'mtzun ja'lo, ayine' Nab'ukodonor, nchin b'itzane' ex nchin nimane' teju' nimaqkawil toj kya'j, qu'n tkyaqilju' ntb'incha'n ax ex tnik'alti'j, ex nche kub' tme'ssa'nju' xjal njaw kynima'n kyib', chi nimaqkawil.

Dn 5

Tz'ib'anjtz twitz tapi

¹Atzunte B'elsasar nimaqkawil te B'ab'ilon eb'aj ttxko'n kab'k'al lajnaq (1,000) xjal nimaq kyoklen toju' tnam toj jun ninwan; ojexi'xtzun k'wan b'in nimaqkawil kyuk'i'l ttxokon.

²⁻³Tetzunj matxi'toq tzyet twi' b'a'nxi'x, xitma'n nimaqkawil B'elsasar tu'n kytzaj iq'i'n kykb'el k'wab'j q'anpwaq ex saqpwaq, e'tzaj tiq'i'n nimaqkawil Nab'ukodonor ju' tman toju' tja Dyos toj Jerusalem. E'tzajtzun q'in tkb'el k'wab'j, ek'wanju' nimaqkawil kyoj kyuk'i'l t-xu'jil, e'tqya ex kykyaqilju' ttxokon ate'toq toju' ninwan.

⁴Kykyaqilxtoq nche k'wan b'in ex intoq che jawkynima'n kywitzleb', q'anpwaq, saqpwaq, q'ank'uxb'il, tze ex ab'j.

⁵Tojtzun kmuj lu kub' tyek'u'ntib' jun q'ob'aj, tojku' tqan kantil, aq'wi tz'ib'al twitzju' tapi saq toj tuja tu'n jun twi'tq'ob'. Tetzunj t-xitka'yi'n nimaqkawilju' q'ob'aj intoq tz'ib'an,

⁶majxkub' sb'une' ex majx jawlu'lun tu'n t-xob'il, tzajx t-xe tqan japunx toj twi'.

⁷Aq'witzuntz xch'il tu'n kytzaj txko'nju' ajnab'lil, ajpkab' exqe' nche xnaq'tzan kyij che'w toj B'ab'ilon, xitma'ntzuntz kye: —Alkyete mab'ent tjaw t-xch'i'nju' tz'ib'a'n twitzju' tapi, exqa matzaj tpju'n weye'; k'okyel nq'o'ne' t-xb'alun te oklenj, k'okyel jun tu q'anpwaq ti'j tqul ex k'okyel nq'o'ne' te toxi'n xjal nimaq toklen toju' nkawb'ile', chij.

⁸Kykyaqiltzu'n ajnab'lil intoq che ajb'en teju' nimaqkawil eb'jo'kx toju' tja, mix-a'lo'xte jun b'ent tjaw xch'inte, mitzunyate' tu'n t-xikypju'n teju' nimaqkawil.

- ⁹Oktzun tchitz ti'ju' nimaqkawil B'elsasar ex majxkub' sb'une'xi'xtl twitz. Majx eb'aj sak'puju' nimaqxjal toju' tkawb'il,
- ¹⁰tetzunj intoq xch'in nimaqkawil tu'n t-xob'el kyuk'i'l nimaqxjal ate'toq tuk'i'l, xib'i'n tu'n ttxu, okxtzuntz jatoq ta' ninwan ex xitma'n te: —¿Nimanjtzxwita nimaqkawil tejumajx! Lalun txib'aj tk'u'ja ex lalun b'aj chukji twitza tu'nju' ti'xti' lu,
- ¹¹ati nate' jun ichan toju' tkawb'ila ati t-xew Dyos xjan toj. Qu'n tej atoq tmana nimaqkawil, tyek'u ichan lu inxi'x kane toj twitz, majx k'atz ex atixi'x ttab'l naku'j dyos. Qu'mtzun okq'o'na' tu'n nimaqkawil Nab'ukodonosor, aju' tmana, te nejenel kye ajpkab', kye ati kynab'l ex kyeju' nche xnaq'tzan kyij' che'w toj tkyaqilju' nintnam,
- ¹²qu'n aju' Danyel okq'o'n tb'i B'eltzasar tu'n nimaqkawil, ati jun xewb'aj toj axxi'x, ati ttab'l ex tojtzqib'l tu'n tpjet witzik', ex tu'n tchik'b'et ttab'l jun yol min ojtzqi'n ex tu'n tnk'et jun ti'xti' ch'uḁ. Txkontza Danyel nimaqkawil, tu'n ttzaj tchik'b'a'n teya titi' tz'elpuna' tz'ib'a'n twitz tapi, chij.
- ¹³Xi'tzun q'i'n Danyel twitzu' nimaqkawil, ex xitqani'n te: —¿Ma aju'ya Danyel, kyxolju' e'tzaj q'i'n toj Juda tu'n nmane' Nab'ukodonosor nimaqkawil?
- ¹⁴Matzajq'ma'n weye' qa ati t-xew Dyos toja, inxi'x kane jun ti'xti' toj twitza, k'atza ex ati ttab'la.
- ¹⁵Matxi' che ntxokju'ye' atixi'x kynab'l toju' tnam, mixpeti'x nkaneju' yol lu toj kywitz, mitzunloyate' tu'n tjaw kyxch'i'n ex tu'n ttzaj kypju'n weye'.
- ¹⁶Ma'tzun tzaj q'ma'n weye' qa nb'ent tchik'b'et xjel ex npjet ti'xti' ch'uḁ tu'na. Qama b'ent t-xch'inteju'ya tz'ib'a'n lu exqa matzaj tpju'na weye', k'okyel nq'o'ne' ti'ja tb'anilxi'xte oklenj ex jun tuya q'anpwaq ti'j tqula, ex kxe'l nq'o'ne' toxi'n oklenj teya toju' nkawb'ile', chij.
- ¹⁷Atzunte Danyel xittzaq'we'n: —Tenkja nimaqkawil tuk'ilju' toyaja lu, ex q'onxa oklenj te juntl tu'n tten toj tjaya te nimaqkawb'il. Kjawil nḁch'i'nwe' tz'ib'a'n twitz tapi lu ex kxel nchik'b'a'ne' teya titi' tz'elpuna'.
- ¹⁸Ate Qman Dyos toj kya'j tzaj q'onte nimaqkawb'il toj tq'ob' Nab'ukodonosor ju' tmana nimaqkawil, expe' ch'iyju' tkawb'il ex ok nim toklen tu'n Dyos.
- ¹⁹Tu'ntzunju' toklen tzaj q'o'n, intoq che niman xjal te ex xob'le'nxi'x twitz kyoj kykyaqil tnam ex kyoj nimaqtnam te chukchaq kyol. Qa tajb'il nche kub' tb'yo'n xjal mujqa nche kyej anq'in tu'n, nche jawtnima'n junjun atzun jununtl nche kub' tme'ssa'n.
- ²⁰Tetzunj tjaw tnima'ntib' b'a'nxi'x, ex tej tok mya'l kye xjal, eltiq'i'n Dyos toklen te nimaqkawil ex tkyaqilju' atitoq te.

²¹Elq'i'ntzuntz kyxol xjal ex jaw miltz'uj ttab'l kse'n kynab'l txkup; najan kyxol tojk'ul chej, wan k'ul kse'nqe' wakx ex b'je'x ak' tu'n ta'l che'w, tzmax teltnik' qa a Dyos toj kya'j nim toklen kyib'aj kykyaqil kykawb'il xjal exqa ate nxiq'onte kyoklen xjal alkyeqe' b'a'n tu'n kykawin toj twitz.

²²Atzuntlta nimaqkawil B'elsasar, b'in tu'na tkyaqilju' lu b'aj ti'j tmana, extzun min nkub' tme'ssa'ntib'a.

²³Mape' jaw tiq'i'ntib'a ti'j Dyos Manb'aj toj kya'j, qu'n matchaq'a tu'n kytzaj q'i'nju' tkb'el k'wab'j toju' tja te k'u'lb'il, matxi' che b'ajk'wan b'ine' kyoj kyuk'i'lju' ttxokona, expe' mache jaw tnima'na dyos q'anpwaq, saqpwaq, q'ank'uxb'il, k'uxb'il, tze ex ab'j kytx'o'tx'al, aye' dyos min nche ka'yin, min nche b'in ex mixti'x b'a'n kyu'n. Atzunju' Dyos tajaw chwinqlal mixti'x xjaw tnima'na extzun toj tq'ob' ta'ju' tchwinqlala ex tkyaqilju' ntb'inha'na.

²⁴Qu'mtzun, matzajtchq'o'n jun q'ob'aj tz'ib'alteju' yol lu,

²⁵MENE, MENE, TEKEL ex PARSIN,

²⁶ex a tz'elpuna'ju' lu: MENE: Matxi' kub' techa'n Dyosju' tq'ijl'alil tu'n tkawina nimaqkawil, ex matxi' japunb'aj;

²⁷atzu'n TEKEL: Matxi' kub' mlo'na nimaqkawil toj malb'il ex naqch'i'n talila;

²⁸atzu'n PARSIN: Matxi' kub' taq'pu'n Dyos tkawb'ila nimaqkawil tu'n txitq'o'n kye aj Medo ex aj Persya, chi Danyel.

²⁹Textzu'n kmuj lu, tchaq'ju' nimaqkawil B'elsasar tu'n tokq'o'n jun t-xb'alun Danyel tb'anilxi'xte oklenj, ex jun tu q'anpwaq ti'j tqul, xitma'ntzuntz kye kykyaqil qa texju' kmuj lu k'okyel Danyel toj toxi'n oklenj toju' nintkawb'il.

³⁰Tojxtzu'n qonik'an lu kub' b'yo'n B'elsasar, nimaqkawil Kaldey,

³¹atzuntl Dariy aj Medo tzyunte ninkawb'il. Tetoq oxnaq kab'e' (62) ab'q'i Dariy.

Dn 6

Okxq'o'n Danyel toj kyjul b'alun

¹E'oktq'on nimaqkawil Dariy qaqnaq (120) kawil tu'n kykawin toj junjun tnej tx'otx' toj tkyaqilju' tkawb'il.

²Kyib'ajtzuntl ja'lu e'oktq'o'n oxe'tl nejenel, tu'n kyka'yinte kyaq'unju' kawil, tu'ntzun mitzaja' jun taq'wix ti'ju' nimaqkawil. Kyxoltzunju' nejenel lu atoj jun Danyel.

³Lwiyxi'xtzun el tnik'tzil Danyel kyxolju' nejenel tu'nju' taq'unb'en; qu'mtzun okq'o'n toklen nimxi'xtl kyib'aju' nejenel toj tkyaqilju' nimaqkawb'il toju' nintnam.

- ⁴Aye'tzu'n nejenel kyuk'i'lju' kawil kyjoy tu'me'l tu'n kypoqonte Danyel qa myab'a'n kawin, atzunte Danyel, tnik'alna'ti'j, mixti'x elyal jun til ex jun taq'wix ti'j kyu'n; qu'mtzun mixti'te jun ti'xti' ajb'en kyu'n tu'n kypoqonte.
- ⁵Mixti'x ik'tna'l kyu'n, ex kyma: Layx knet jun tu'me'l qu'n tu'n tpoqet Danyel toju' taq'un, atzu' kb'ela' tz'aqte' ti'ju' tokslab'l, chechij.
- ⁶B'enttzun ti'jtz kyu'n nejenel kyuk'i'lju' kawil tu'n kyxi' yolil tuk'i'l nimaqkawil Dariy, tetzunj kypon xikyma'n te: —Jawxwit nima'na nimaqkawil tejumajx!
- ⁷Mab'aj qb'u'yi'n qib'e' qkyaqile', nejenel exqe' kawil toj tkyaqilju' nintnam, ex makyej b'entti'j qu'ne' tu'n txiqma'ne' qa jaku' tz'etz tq'o'na jun chaq'b'il toj tkyaqilju' nintkawb'ila ikjalu: toju' junaq lajoj (30) q'ij, mix-a'lo' kk'ulul te jun dyos mujqa te jun ichan, qa mya teya nimaqkawil. Alkyetzunte min xtb'inha ikju' ati tu'n tokx xoyit toj kyjul b'alun.
- ⁸Qu'mtzun q'mama qa b'a'n ex sqitunka tb'iya ti'ju' chaq'b'il lu nimaqkawil, tu'ntzun lay ch'exb'et kse'nxju' kykawb'il aj Medo ex aj Persya, tu'n lalun kub' najsa'n, chechij.
- ⁹Oktzun t-sqitu'n nimaqkawil Dariy tb'i ti'ju' chaq'b'il.
- ¹⁰Tetzunj tb'inte Danyel qa matxi'toq tz'ok t-sqitu'n nimaqkawil tb'i ti'ju' chaq'b'il, xi' tja, ex eb'aj tjqo'n tokix t-spik'un tja janktana' ate'toq tu'me'lju' tnam Jerusalem, kub' mejetzuntz na'l Dyos ex k'ulul. Oxmajtoq nk'ulun atl junjun q'ij, kse'nxju' intoq tb'inha'n kukxju'.
- ¹¹E'pontzu'n ichan lu ka'yilte Danyel tja ex elyal kyu'n intoq na'n Dyos.
- ¹²Eb'ajxtzuntz yolil tuk'i'l nimaqkawil ti'ju' chaq'b'il ex xikyma'n te: —Matxi' tz'ex tq'o'na chaq'b'il nimaqkawil, qa ati jun mak'ulun twitz juntl dyos mujqa twitz juntl xjal, qa mya teya nimaqkawil toju' junaq lajoj (30) q'ij, k'okyex xoyit toju' kyjul b'alun, ¿ikyju' mujqa mya nimaqkawil,? chechij te. —Ikyna'tzu'n. Ilti'j tu'n tjapunju' chaq'b'il kse'nxju' kykawb'il aj Medo ex aj Persya, ex mixti' tu'n tkub' xitet, chiju' nimaqkawil xittzaq'we'n kye.
- ¹³E'oktentzuntz q'malte kjalu: —Ate Danyel, kxolju' aj Juda e'tzajni iq'et toj kytanam, min nokslan teya nimaqkawil ex min nxitnima'nju' chaq'b'il extq'o'na, matxi' qile' inx na'n Dyos oxmaj toj jun q'ij, chechij.
- ¹⁴Tetzunj tb'inte nimaqkawil ja'lu, majx kyej b'isun, ex tjoy tu'me'l tu'n tklet Danyel. Oktilil tu'n tzmax tex q'ij,
- ¹⁵aye'tzu'n ichan lu e'pon tojuntl q'ij twitz nimaqkawil ex xikyma'n te: —B'i'nata tu'n nimaqkawil kse'n kykawb'il aj Medo ex aj Persya, mixti' jun chaq'b'il toktl tb'i nimaqkawil ti'j okwit kb'el xitj, chechij te.

- 16**Tchaq'tzun nimaqkawil tu'n ttzaj q'i'n Danyel ex tu'n tokxq'o'n toj kyjul b'alun. Tetzunj na'mxtoq tb'inchanjtz, xitma'n nimaqkawil te Danyel: —¡Awtju' Tdyosa nk'uluna kukxju' te, klonteya,! chij te.
- 17**Tetzunj tokx xon Danyel toj jul, tzaj q'i'n jun ab'j ex kub' q'o'n ttzi jul, kub'tzun t-seyari'n nimaqkawil tu'n t-sey te oklenj ex tuk'i'l kyseyju' nimaq kyoklen nche kawin tuk'i'l, tu'ntzun tjapunju' kawb'il ti'j Danyel kse'nxju' tz'ib'a'n toj kawb'il.
- 18**Xi'tzun nimaqkawiltz toju' tja, xi' wtal ex mixti'x wan, ex min taj tu'n kytzaj q'i'n chnab' twitz; mixti'x oktwatl toju' qonik'an lu.
- 19**Naqtzun nqo' sqix jawe' ex xi' ojql ka'yilte Danyel toju' kyjul b'alun.
- 20**Xi'toqtzu'n tpon nimaqkawil tk'etzju' jul inxi'xtoq b'isun, xi'ch'i'n te Danyel kjalu: —Danyel tmajen Dyos itz', ¿ma makleta toj kytzi b'alun tu'n Dyos, jank'uluna'ya kukxju'?, chij.
- 21**Atzunte Danyel tzaj ttzaq'we'n: —¡Nimanjtzxwita nimaqkawil tejumajx!
- 22**Matzajtchq'o'n Dyos tanjl ex matmaq kytzi b'alun tu'n lalun chinx kych'yo'ne', qu'n b'i'n tu'nte' Dyos mixti'we' wil, expena' mixti' jun ti'xti' taq'wix matxi'wt nb'inchaye' teya nimaqkawil, chij.
- 23**Majxtzun jaw tzalaju' nimaqkawil tej t-xitb'i'n tjaw yolin Danyel, ex tchaq' tu'n tetz q'i'n Danyel toj jul. Tetzunj tetz q'i'n, mixti' elyal jun k'ixb'len ti'j qu'n okqe tk'u'j ti'j Dyos.
- 24**Tchaq'tzun nimaqkawiltz tu'n kytzaj txko'nju' ichan eb'ajx poqonte Danyel, kyuk'i'lxi' kyxu'jil ex kyk'wal, e'okx xontzuntz toju' kyjul b'alun; na'mxtoqtzun kyokpun tojxi' jul tej kyjatz lipanju' b'alun kyi'j, majx b'aj kytoqi'n kyb'aqil ex eb'aj kytzaqu'n.
- 25**Xi'tzun ttz'ib'a'n nimaqkawil Dariy kye xjal kyoj kykyaqil tnam ex chukchaq kyol, toj tkyaqilju' tx'otx' tzyu'ntoq tu'n, ikjalu: Tenxwit nak'b'il kyxole' ex che tenxwite' b'a'n,
- 26**kykyaqile' ate'qe'ye' tjaq' nkawb'ile', che okslanqe'ye' ex che nimane' teju' Tdyos Danyel. Qu'n ate Dyos itz', ex ati tejumajx. Layx kub' xitju' tkawb'il mixti' b'ajsb'il teju' tipumal.
- 27**Inkolon ex nq'on tzaqpilb'l; intb'incha'n techlal te lab'te'n toj kya'j ex twitz tx'otx'. Maklet Danyel tu'n toj kytzi b'alun, chij.
- 28**Ikytzu'n tena' Danyel te nimaq toklen toju' tkawb'il Dariy, ex toj tkawb'il Siro, nimaqkawil aj Persya.

Dn 7

Witzik' kyi'j kyaje' nimaqtxkup

¹Toj tnejel ab'q'i intoq kawin B'elsasar toj B'ab'ilon, ok jun twitzik' Danyel, tetzunj ttzaj tna'ntib', eb'aj kub' ttz'ib'a'n ti'xti' nimxi'x kyoklen toj twitzik'. Aye' e'kub' ttz'ib'a'n ja'lu:

²Toju' nwitzik'e', xinka'yine' kyq'iq' inxi'x jub'in ex majx nyukchi ninnjab' tu'n, ntzaj toj kyaje' plaj t-xe kya'j.

³O'kx kyjatz kyaje' nimaqtxkup toj ninnjab' chukchaq che ka'yin.

⁴Aju' tnejel iktoqju' kse'n jun b'alun, ate'toq t-xik' kse'n t-xik' t'iw. Tetzunj intoq xinka'yine' eb'je'l q'ulpi'nju' t-xik', jaw wab'a'n twitz tx'otx' ex kub' we' kyuk'i'l kab'e' tqan, kse'n jun xjal, atzu'n tanmi okq'o'n kse'n tanmi xjal.

⁵Atzu'n tkab' iktoq ka'yinju' kse'n jun oso paqlitoq, ate'toq oxo' tb'aqil tchil toj ttzi kyxol twitzte; ex xiq'ma'n te: ;Kuxtxi'ya, ex ch'yonxa tkyaqil chib'j tu'n tnoja b'a'nxi'x! chij.

⁶Atzunju' toxi'n iktoq ka'yinju' kse'n jun leopa'rt, kyuk'i'l kyaje' t-xik' ttze'lti'j; atitoq kyaje' twi' ex xiq'o'n tipumal tu'n tkawin.

⁷Atzu'n tkyaji'n txkup xinka'yine' toj nwitzik'e' majx xob'ajilx, ex kuw b'a'nxi'x. Ate'toq twitzte nimaq k'uxb'ilqe'; tkyaqil intoq che kub' tb'yo'n ex nche b'ajttzaqu'n, ex nb'aj twab'e'nju' mitojjun nb'aj tu'n. Junxi'tl kyekywitz kykyaqilju' matxi'toq che oknka'yine' toj nwitzik'e', atitoq lajoj tuk'a toj twi'.

⁸Tetzunj intoq chin ka'yinx'e' kyi'ju' tuk'a, o'kx tjatz b'ent juntl tuk'a b'o's kyxol, ex majx eb'jatz xb'oqj oxo' tuk'a tu'nju' tuk'a b'o's jatz anq'in te b'ajsb'il. Ate'toq twitzju' tuk'a lu kse'nqe' twitz xjal, ex ati ttzi nyolin taq'wix ti'j Dyos.

Xjel tu'n Dyos

⁹Inxtoq chin ka'yinx'e' kyi'j, e'kub' q'o'n junjun q'uqb'il te kawb'il ex kub' qe jun tijwnaq kyib'aj. Saq t-xb'alun kse'n txun che'w, xnu'l t-xya'mal twi' kse'n noq'. Atzu'n tq'uqb'il te kawb'il kyuk'i'l ttulil ikqetoqju' kse'n tqan taq' q'aq',

¹⁰intoq etz jun q'aq' naku'j t'nimal a' twitz. Nimtoq txqan nche ajb'en te, ex tnam kyb'aju' wa'lqe'toq twitz. Tzyettzun tkawin ajkawil, ex eb'ajx jaqliju' u'j.

¹¹Majxtzun nkyej ka'yine', tu'nju' yol myab'a'n intoq tma'nju' tuk'a b'o's, tetzunj intoq chin ka'yinx'e', kub' b'yo'nju' nin txkup ex kub' p'xu'n, okx q'o'ntzuntz toj q'aq' tu'n tb'aj.

¹²Ikkxe'tzu'n txqantl txkup elq'i'n kyipumal, naq xiq'o'n jte' q'ijtl anb'il kye tu'n kyanq'in b'ankxpun japun toj kyq'ij.

¹³Inxtoqtzun che'x nka'yinju'ye' ti'xti' lu toj nwitzik'e' toj qonik'an. O'kx myanim: Xinka'yine' jun naku'j ichan xi'toq ttzaj toj muj, xi' lq'e tk'etzju' tijwnaq; ex pon laq'b'a'n twitz.

- 14**Xi'tzun q'o'n tipumaltz, ninb'il exju' kawb'il te, kykyaqiltzu'n xjal kyoj kykyaqil nimaqtnam ex chukchaq kyol intoq che ajb'en te. ktenb'elju' toklen tejumajx, ex layx kub' xitu'nju' tkawb'il.
- 15**Ayine' Danyel, majx oktchi wi'je', expe' majx nyab'ieye' tu'n tkyaqilju' matxi'toq wile',
- 16**nxi' lq'etzuntze' tk'etz jun kyxolju' inche ajb'en teju' tijwnaq ex xinqani'ne' te tu'n ttzaj tchik'b'a'n weye' tkyaqilju' matxi'toq wile'. Atzunte ku chij, tzaj tma'n weye' kjalu:
- 17**Kyaje' nimaqkawilqekye' ntma'nju' kyaje' txkup lu che kawil toj tkyaqil twitz tx'otx'.
- 18**Yajxi'tzuntel kxe'l q'o'nju' kawb'il lu toj tq'ob'ju' ttanam Dyos toj kya'j, kjeltzuntz tejumajx te, chij.
- 19**Wajb'iltoqtzune' tu'n nb'inteye' ti'ju' tkyaji'n txkup tu'n tpaju' junxi'tl kyekywitzju' oxetl, qu'n majxtoq xob'ajilx: k'uxb'ilqe' twitzte, aye'tzu'n t-xky'eq q'ank'uxb'ilqe', toktoq xitulte tkyaqil, atzunju' min b'aj tu'n nb'ajkub' twab'i'n.
- 20**Ex wajb'iltoqe' tu'n nb'inteye' kyi'ju' lajoj tuk'a, ex ti'ju' juntl tuk'a b'o's ate'toq twitz ex intoq yolin tuk'i'l nimjtib'il, naku'xi'xteja ate niminxi'x kyekywitzju' txqantl, oxet' tuk'a nimaq eb'jatz xb'oqj tu'n, kyajtzuntz te kxel.
- 21**Wiltzuntze' intoq q'o'jinju' tuk'a lu kyi'ju' ttanam Dyos ex intoq kub'kyi'j tu'n,
- 22**tzmaxi'j tulju' tijwnaq b'inchal tnik'alilti'j teju' ttanam Dyos te toj kya'j, qu'n matxi'toq japun tq'ijlalil tu'n ttenju' kawb'il toj kyq'ob' ttanam Dyos.
- 23**Tmatzuntz kjalu: Aju' tkyaji'n txkup nyolin ti'j jun tkyaji'n kawb'il ktenb'el twitz tx'otx' mikxa'ju' kse'nqe' txqantl. Kb'el t-xitu'n tkyaqilju' twitz tx'otx', ex kb'ajel twab'i'n.
- 24**Aye'tzu'n lajoj tuk'a nyolin kyi'j lajoj nimaqkawil kche kawil toju' kawb'il lu. Kyik'lenxi'tzun ja'lu k'okyel juntl toju' kawb'il, junxi'tl kyekywitzju' tnejel, che eleltiq'i'n oxet' kyxolju' nimaqkawil lu.
- 25**Kyolil taq'wix ti'ju' Dyos toj kya'j, che b'ajel tyaju'n ttanam Dyos; ktjya' tu'me'l tu'n tch'exb'ente tkawb'il Dyos exqe' ninq'ij twitz Dyos, oxet' ab'q'i tk'i' nik'jan ktenb'el ttanam Dyos tjaq' tkawb'il.
- 26**Atzu'n nimaqkawil lu k'okyel toj xjel tu'n ajkawil, k'elel q'i'n kawb'il te, ex majx kyjel xitu'n.
- 27**Tkyaqiltzu'n kawb'il, ipumalj ex ninb'ilte twitz tx'otx', che kxe'l q'o'n teju' ttanam Dyos te toj kya'j. Ktenb'elju' tkawb'il tejumajx, ex kykyaqilju' tnam toj tkyaqil twitz tx'otx' kche ajb'el te ex kxel kyb'incha'n titi' matxi tma'n kye, chij.

²⁸Atzun nwitzik'ju'ye' ok, ayine' Danyel, majx nkyej ximane' ti'j ex majx nkyaj sb'une'ye'; mix-a'loqex xa' nyolina'ye'.

Dn 8

Yek'b'il toj witzik' ti'j rit ex chib'

¹Tojtzunju' toxi'n ab'q'i nkawin B'elsasar, ayine' Danyel, tzaj yek'u'n juntl weye' toj witzik' ti'jxi'tlu' ojetog kub' nwitzk'ane'.

²Toju' nwitzik'e', kutzunj tinqintoqe' toju' nintnam Susa, toju' tx'otx' Elam, nqayin ttziju' nin a' Ulay.

³O'kx txi' nka'yine' jun rit atitog ttzi tñimal a' najchaq. Atitog kab'e' tuk'a nimaqqe', yajxi' tetz ch'iyju' jun ex nimxtoq ch'i'ntl pona' kse'nju' juntl.

⁴Xinka'yine' intoq tokyinju' rit lu toj tkub'ex q'ij, toj tnayajkya'j ex toj tb'a'nq'ob'kya'j, ex mix-a'lo'tog juntl alu'mj tu'n twe' twitz ex tu'n tklontetib' te. Intoq tb'incha'n tkyaqilju' tajb'il ex atl junjun maj kuwxi'xtoq.

⁵Inxtoqtzun chin ximane' ti'ju' oknka'yine', o'kx txi' nka'yine' xitog ttzaj jun chib' toj tkub'exq'ij, ojgelxi'xtoq tel ex mitogjunti' nche kub'ju' tqan twitz tx'otx'. Aju' chib' atitog jun tuk'a nimin kxolju' twitz,

⁶tetzunj tpon tk'etzju' rit kab'e' tuk'a, aju' xinka'yine' ttzi tñimal a', okten tokolte tu'n tkyaqil tipumal

⁷majx eltoqi'nju' kab'e' tuk'a, ex mixti'x tipumalju' rit ten tu'n ttokiyin tuk'i'l. Kub' tz'ajju' rit twitz tx'otx' tu'n chib' ex okten wab'ilte, mix-a'lo'te klonte.

⁸Xi'tog tten tipumalju' chib' atl junjun q'ij, tetzunj ttenxi'x tipumal, eltoqju' tuk'a nimin, ex eb'je'tz ch'iy kyaje'tl tuk'a te t-xel, nche ka'yinx tu'me'lju kyaje' t-xe kya'j.

⁹Ti'jtzun junju' tuk'a el anq'in juntl tuk'a b'o's, ex ch'iy tu'me'lju' tnayajkya'j, toj tjawetzq'ij ex tu'me'lju' tb'anil tx'otx'.

¹⁰Ch'iy b'a'nxi'x ex majx japun kanun kyi'ju' ate' toj kya'j, ex ku'tz t-xon jte' che'w ex majx jaxwe' kyib'aj,

¹¹expe' okten ik'lelteju' nejenel kye ate' toj kya'j, ex e'kub' tnajsa'n chojb'il nkub' tkyaqil q'ij ex kub' ttxa'ju'n ja te k'u'lb'il.

¹²Nimxi'x taq'wixil b'aj tb'incha'n, e'kub' tq'o'n t-xjal te q'oj jatoq nb'incheta' chojb'il, kub' t-xonju' ax twitz tx'otx'. Tb'incha tkyaqilju' b'a'n toj twitz ex tkyaqil b'ajb'ent tu'n.

¹³Yajxi'tzuntl xi'nb'i'ne' xit-xjelu'n jun anjl te juntl: ¿Tojtzun b'aj ttxa'nju' nb'inchanjtz ti'ju' q'olb'eb'l teju' chojb'il nkub' tkyaqil q'ij? ¿Jte'lo q'ijtl ktenb'elju'

il taq'wix lu, tu'n txiq'o'n tja Qman Dyos exqe' nche niman te tu'n kyb'aj wab'i'n? chij.

¹⁴Xi'tzun ttzaq'we'n juntl anjl te: Tzmaxi'j ajtjapun jo'k'al o'lajnaq (2,300) qale ex prim. Tb'ajlenxi'tzun ja'lu, kxjansetilju' ja xjan, chij.

¹⁵Intoztun chin ka'yine' ti'j, ayine' Danyel, toju' witzik' lu ex wajb'iltoqe' tu'n tkane toj nwitz'e', o'kx myanim tjaw b'ent jun tilb'ilal naku'j ichan,

¹⁶xi'tzun b'i'ne' toj twi' jun xjal iktoqju' ttzaj tu'me'l nin a' Ulay, intoq tma'n: Kab'ryel, chik'b'anxa xyek'et teju' ichan lu, chij.

¹⁷Tzaj lq'etzuntz nk'etze'. Atzunwe' tzaj xob'el wi'je', ex nkub' mejeje' twitz majx ku'pon nplaje' twitz tx'otx', atzunte tzaj tma'n weye': Tz'elx tnik'a tiju' xtila, xi' nyolina' ti'ju' mankb'il tq'ijlalil tzul, chij.

¹⁸Tetzunj intoq yolintz weye', majx nkub'numje' ex nkub' tz'aqe' twitz tx'otx'; atzunte njaw tiq'i'ne' ex nkub' twab'ane',

¹⁹tzaj tma'ntzuntz weye': Kxe'l nchik'b'a'ne' teya ti'ju' kb'ajel ajtjapun b'aj ju' ttx'u'jil Qman Dyos, qu'n atzu' nyolina'ju' xtila ti'ju' mankb'il tq'ijlalil.

²⁰Aju' rit kyuk'i'lju' kab'e' tuk'a, xi' nyolina' kyi'ju' nimaqkawil aj Medya ex aj Persya.

²¹Aju' chib' aju' nimaqkawil te Kresya, atzunju' tuk'a niminju' ati kxolju' twitz, aju' tnejel nimaqkawil.

²²Aye'tzunju' kyaje'tl tuk'a xeb'je'tz ch'iy te t-xelju' nimin xjaw toqj, xi' nyolina' qa che eletz kyaje'tl kawb'il toju' nintnam lu, naqtzun aju' lay pon kyipumal kse'nju' tnejel.

²³Ajtzun tjapun b'aj kykawb'ilju' kawil lu ex aj tchmexi'xtl kyil, k'okyeltzun jun nimaqkawil toju' kawb'il mixti'x ttab'l ex k'atz

²⁴Ktenb'el nintipumal, nimaq xitb'il ktb'incha' k'elelb'a'n te tkyaqilju' ktb'incha'. Che b'elt-xitu'n xjal nim kyipumal ikxqe' ttanam Qman Dyos, maskye mya tu'nku' tipumal.

²⁵Kkanb'al tu'n ttx'yamal, ex tu'n t-sb'ub'l. Kjawil tnima'ntib', ex naqx myanim ajkykub' tb'yo'n txqan xjal nche anq'in toj nak'b'il. K'okyel tq'o'ntib' q'o'jil ti'ju' Nejenel kye nejenel, layxtzun kanb'an qu'n majx kb'el xitu'n tu'n.

²⁶Matxi' txi' yek'u'n teya kyi'ju' qale ex kyi'ju' prim, ex axte'; naq o'kx e'wanku'ya, qu'n kchapumelte' ajtik' b'a'npun tq'ijlalil, chij.

²⁷Ayintzunwe' Danyel, nkub'numje' ex b'a'npun q'ij nyab'tiye'. Yajxi'tzuntel njawe'ye' ex naq'wi jumajtle' aq'unal toju' ninkawb'il te nintnam. Majxtzun nkyej ximane' ti'ju' nwitzik'e' qu'n mitojjunti' nkane toj nwitz'e'.

Dn 9

Na'n Dyos Danyel kyi'j twnaqil

- 1-2**Toj tnejel ab'q'i ntoq kawin Dariy, tk'wal Aswer, aj Medo, kyib'aj kaldey; ayine' Danyel, intoq chin xnaq'tzane' toju' tuj Jeremiy t-sanjelal Dyos ja nyolina' kyi'ju' oxnaq lajoj (70) ab'q'i tu'n tjapun tab'q'iyilju' xitb'il tib'aj Jerusalen, kse'nxju' tzaj tma'n Qman Dyos teju' t-sanjelal.
- 3**Naq'witzuntze' na'l Dyos, kub'sal twitz Qman Dyos, nmewayine' ex oknq'o'n wi'je' jochin, ex nkub' qeye' toj tza'j.
- 4**Nk'ulune' te Qman Dyos Ndyose' ex xinma'ne' te: Nman Dyos, nim toklena ex nimpumala, njapun tu'na kukxju' aju' nttziya'na ex ntyek'u'na tk'u'jlalila kyeju' nche k'u'jlanteya ex njapun tchaq'b'ila kyu'n.
- 5**Matxi' qo b'inchan ile'; matxi' qb'inchaye' taq'wix twitza; matxi' qb'inchaye' myab'a'n; matxi' qo anq'inx'iye' tu'nx qnab'le' ex min na'na qu'ne'; matxi' che kyej qkolb'ene' tchaq'b'ila exqe' tnuk'b'ila.
- 6**Min xe'x qb'i'nju'ye' tmajena aye' t-sanjelala e'yolin toj tb'iya kye qnimaqkawile', qnejele', kye ojtxi' qchmane' ex te tkyaqilju' tnam Israel.
- 7**Nman Dyos, tnik'altati'j, ayo'tzunqe' aj Israelqo'ye' matxi' tz'el qch'ixawe'; aye' najlqe' toj Jerusalen exqe' txqantl aj Israel, najchaq mujqa naqaku' ta'qe', najlqe' kyoju' tx'otx' jachaq xepona' tchto'na tu'n tpaj jawkyi'nkyib' ti'ja.
- 8**Nman Dyos, matxi' tz'el qch'ixawe' kyuk'i'l qnimaqkawile', qnejele' exqe' ojtxi' qchmane', qu'n matxi' qo b'inchan ile' twitza.
- 9**Atzunta Nman Dyos, nq'aaq'anta tk'u'j ex nkub' tnajsa'na qile'. Majaw qi'nqib'e' ti'ja
- 10**ex min xiqb'i'na, Nman Dyos, min xe'x qnima'nju'ye' t-xnaq'tzb'ila saj tq'o'na qeye' kyu'nelju' tmajena ex t-sanjelala.
- 11**Tkyaqilju' tnam Israel min xitoksla'n t-xnaq'tzb'ila, ex min kyaj tu'n kyb'inchante tchaq'b'ila; qu'mtzun matxi' kub' tz'aju' qanb'en taq'wix qib'aje' exju' kytziya ojtxi' qchmane' tu'n tb'inchet, tz'ib'a'n toj tkawb'il Moyses tmajena, qu'n matxi' qo b'inchan ile' twitza.
- 12**Matxi' japunju' tyola tmaya qib'aje', ex kyib'aju' kawil, qu'n matxi' tzaj tq'o'na jun ninyajb'il qib'aje'; aju' b'ajx tzaja' twitz tx'otx' kse'n matxi' tzaj tib'aj Jerusalen.
- 13**Tkyaqilju' taq'wixil lu matzul qib'aje' kse'nx tz'ib'a'n toj tkawb'il Moyses; ex mixti'x nqo' jyone' ti'ja Nman Dyos, ex mixjun nkyej qtzaqpi'ne' qb'inchb'ene' myab'a'n, ex mixti'x xiq'ljo'ne' ax.

14Qu'mtzun, Nman Dyos, makub' t-xima'na xitb'il lu ex matzaj tq'o'na qib'aje'; qu'n tz'aqlixi'x tkyaqilju' ntb'incha'na Nman Dyos, ayo'tzunqe' mixti' xqaje' tu'n txi' qb'i'na.

15Tyek'uta tipumal Nman Dyos tej tetz tiq'i'na ttanama toj Ejipt, atxi'xtzun tojtzqinjtz tb'iju'ya nim toklen ikx ja'lo, ayo'tzunqe' matxi' qo' b'inchan ile' twitza ex matxi' qb'inchaye' myab'a'n.

16Nman Dyos, b'i'n qu'ne' qa nlaqj tk'u'ja qi'je'. B'inchama xtalb'il iq'imilju'ya ttx'u'jila ex lalun q'ojintla ti'j Jerusalen, qu'n a ninttanamju'ya, ex a witzju' xjan teya. Kykyaqil xjal kyoj nimaqtnam nqaku' ta'qe' nche xmayin ti'j Jerusalen ex kyi'ju' ttanama, naqx tu'n tpaju' qile' ex kyil ojtxi' qchmane'.

17Nman Dyos, b'intzju'ya nna'j Dyose' ex nkub'sb'ile' ayine' tmajena; Nman Dyos, naqx tu'nelju' tb'iya, q'aq'antz tk'u'ja ti'ju' tjaya b'isb'ajilx xkyeja'.

18Nman Dyos, qotka'yintza ex qotb'intza; ka'yintza yajb'ilqeye' exju' xitb'il teju' ninttanama ja intoq ajwalita' tb'iya. Nchin kub'sane' teya mya tu'nwtju' tnik'alqi'je', naqna' tu'nte' nimta tq'aq'b'il tk'u'j.

19¡Taye, Nman Dyos, qotb'intza! ¡Najsanku'ya qile'! ¡Nman Dyos, qo' tb'itza ex qlana onilqeye'! ¡Naqx tu'nju' toklena Nman Dyos, ex naq tu'nelju' ninttanama, nkub'san toj tb'iya, lwix kuttzaja! nchije'.

Tqanil ti'ju' oxnaq lajoj (70) sman

20Inxtoqtzun chin na'n Dyose' ex intoq jatz npa'ne' wile' ex kyilju' ntaname' Israel, ex intoq chin kub'sane' twitz Qman Dyos ti'ju' witz xjan.

21Tetzunj intoq chin na'n Dyose', ul lipanju' anjl Kab'ryel jatinqina'toqe', aju' ojetoq kub' nwitzk'a'ne'. Ch'inxtltoq tpon kmuj tu'n tkub' q'et chojb'il te qale twitz Qman Dyos.

22Tzaj tma'ntzuntz weye': Danyel, machin nule' chik'b'alkyeju' lu teya.

23Tej xtzyet tna'n Dyosa, matzaj tzaq'we'na tu'n Dyos. Matzun chin nule' q'olte tzaq'web'l teya, qu'n nlaqj Dyos ti'ja. Qu'mtzun b'intzju'ya lu b'a'nxi'x, tu'ntzun tkane ja'lu toj twitza.

24Oxnaq lajoj (70) sman yajb'il k'ik'el kyi'ju' t-xjalila exju' xjan ninttanama tu'n tkub'najsetju' il exju' taq'wixil, tu'n tul kanunju' najsb'il il ex tu'n tten tnik'alilti'j tejumajx, tu'ntzun tjapunju' yek'b'il ex tqanil q'ma'ntl ex tu'n tkub' ky'i'wla'nju' Xjanxi'x toklen.

25Ati tu'n tb'inteya ex tu'n tkane toj twitza; Texju' kmuj ajtetz q'o'n chaq'b'il tu'n tjaw b'incha'n jumajtlju' Jerusalen, tzmax ajtulju' Nejenel Xjansa'n, k'ik'el wuq sman, aye'tzu'n b'e exqe' tapi che kjawil b'incha'n jumajtl naq oxnaq kab'e' (62) sman che tenb'il, tojtzun tq'ijlalil lu nim k'ixk'oj ex yajb'il kb'ajel.

²⁶Tb'ajlenxi'tzu'n oxnaq kab'e' (62) sman kb'el b'yo'nju' Nejenel Xjansa'n. Kb'el xitu'n tnam Jerusalen tuk'i'lju' tja Dyos kyu'n t-xjal jun nimaqkawil tzul. Tzulte' b'ajsb'il tq'ijlalil, kse'n tñimal a' ktenb'elte' q'oj ex xitb'il tzmax ajtpon b'ajsb'il q'ij.

²⁷Tojtzun jun smantl, kjel b'entti'j jun tyol kyuk'i'l txqan xjal, tojtzun nik'jan sman kb'eltq'o'n jun chaq'b'il tu'n lalun kub' q'o'ntl chojb'il ex oyaj. Ex kb'inchanjtzil jun nin taq'wixil; twitzju' q'olb'eb'l te chojb'il, tzmax ajtulju' xitb'il q'ma'ntl tib'aju' kb'inchalte ti'xti' lu, chij weye'

Dn 10

Jun yek'b'il tzaj q'o'n te Danyel ttzi nin a' Tikris

¹Toj toxi'n ab'q'i ntoq kawin Siro aj Persya, tzaj yek'un jun ti'xti' ax te Danyel tok tb'i B'eltzasar. Ch'uǎtoq tu'n tkane, atzunte Danyel kub'ten ximal b'a'nxi'x ti'j ex kane toj tñab'l titi' tz'elpuna'ju' tzaj yek'unte.

²Kyojtzunju' tq'ijlalil lu, ayine' Danyel, majx nkyej b'isun ox'e' smane'.

³Mixti' nwan wab'je' k'ok'j, ex min xi'nnik'b'e'ne' chib'j ex b'in, ex min oknq'o'n k'ok'sb'ile' wi'je' tzmax tb'aj ox'e' sman.

⁴Toju' q'ij junaq kyaje' (24) tajlal tnejel xjaw te ab'q'i, antintoqe' ttzi nin a' Tikris.

⁵O'kx txi' nka'yine' jun ichan toktoq t-xb'alun tz'umin, ex jun tk'alb'il q'anpwaqxi'x.

⁶Intoq qoptz'aju' t-xmilal kse'n tb'anil ab'j nqoptz'aj, intoq tilky'aju' twitz kse'n xloq'lokya'j, intoq che tilky'aj tb'aq' twitz naku'j tqan taq' q'aq', intoq che qoptz'aju' tq'ob' exqe' tqan naku'j q'ank'uxb'il, atzunju' yolin naku'j toj kywi' txqan xjal. Atoqju' anjl Kab'ryel.

⁷O'qinkxe' nka'yinteju' tzaj yek'un tu'n Qman Dyos, min kyil kyeju' xjal ate'toq wuk'i'le' qu'n e'kub' oq ewal tu'n kyxob'el.

⁸Atinqintoqe' njunale' tej ttzaj yek'u'n weye'. Majx nkub' sb'une'ye' ex nkub'numje'.

⁹Tetzunj txi' nb'i'ne' tyolin anjl, majx nkub' tz'aqe', majx nkyej joqeye' twitz tx'otx'.

¹⁰O'kx njaw tiq'i'ne', njaw tmejb'a'ne' ex e'kyaj tq'o'n nq'ob'e' o'nb'il weye' twitz tx'otx'.

¹¹Tzajtzun tma'n anjl weye': Danyel, aya nk'u'jlanjtza tu'n Dyos, b'intza b'a'nxi'x aju' kxe'l nma'ne' teya: we'ktza, qu'n ayine' ñin tzaj chq'o'n tk'etza, chij. Tetzunj tb'aj tma'n anjl ja'lu weye', nkub' we'ye', inxi'xtoq chin lu'lune'.

- ¹²Tzaj tma'ntzuntz weye': Lalun xob'a, Danyel, qu'n tzajx toj tnejel q'ij tej toktilil tu'na tu'n kykaneju' ti'xti' ch'uḡ toj twitza, ex kub' tme'ssa'ntib'a twitz Dyos, tzaj tb'i'nju' tna'j Dyosa. Qu'mtzun machin nule'.
- ¹³Majaw tiq'i'ntib'ju' tk'wal nimaqkawil aj Persya wi'je' toj junaq jun (21) q'ij; ultzun Myel nim toklen kyxolju' anjl onilweye', qu'n matxi'toq chin kyejtene' njunale' kyxolju' nimaqkawil toj Persya.
- ¹⁴Ma'tzun chin nule' chik'b'alte teya ti'ju' kb'ajel ti'ju' ttanama tjax chix, qu'n xi' nyolina'ju' yek'b'il xtila ti'ju' tq'ijlalil tzul, chij weye'.
- ¹⁵Intoztzun tzaj tma'n ja'lu weye', majxtoq nchin ka'yinkub'e twitz tx'otx' ex mixti'te xinma'ne'.
- ¹⁶O'kx minab'en tjaw b'ent jun naku'j ichan, tzaj tzyulte ntziye'. Xinma'ntzuntze' teju' wa'ltoq nwitzte': Taya, majx mach'yon wanmiye' ex majx machin kyej numje' tu'nju' saj yek'u'n lu.
- ¹⁷¿Se'n taq'wi tu'n nyoline' tuk'i'la ayine' tmajena, extzun mixti'tl wipumale' ex mixti'tl nxewe'?, nchije' te.
- ¹⁸Atzunju' nakuj ichan noktmko'n jumajtle', ex tzaj tq'o'ntl wipumale'
- ¹⁹ex tzaj tma'n weye': Lalun xob'a ex lalun ximana. Qu'n nk'u'jlanjtza tu'n Dyos; ¡kuwxa ex tenx tipumala! chij. Tetzun intoq yolin wuk'i'le' o'kx nna'nteye' taq' ulel wipumale', xinma'ntzuntze' te: Taya, yolintza weye' qu'n matxi' tzaj tq'o'n jumajtla wipumale', nchije' te.
- ²⁰Tzajtzun tma'n weye': ¿Makanli twitza tiqu'n x̄inula'ye' ka'yilteya? Qu'n ja'lo matz'anjtl wi'je' q'ojil tuk'i'lju' tk'wal nimaqkawil aj Persya. Ajtzun nb'aj q'ojine' tuk'i'l, tzultlju' tk'wal nimaqkawil aj Kresya.
- ²¹Kxe'l nma'ne teya ja'lo aju' tz'ib'a'n toju' tu'jil ax: Naq o'kx Myel ju' anjl nejenel toj Israel k'onil weye' toju' q'oj kyuk'i'l.

Dn 11

Aye' nimaqkawil toj tb'a'nq'ob'kya'j ex toj tnayajkya'j

- ¹Ayinwe' nkuwsante ex oninte Dariy nimaqkawil aj Medya toj tnejel ab'q'i te tkawb'il.
- ²Atzu'n ja'lo kxe'l nchik'b'a'nju'ye' ax teya kjalú: Kche kawil oxetl nimaqkawil toj Persya, kyi'jxi'tzuntl ja'lu tzul jun tkyaji'n nimaqkawil ktenb'elxi'xtl tq'inumal kywitzju' oxetl. Ajtzun tten tipumal tu'nju' tq'inumal kjawil ti'ntib' q'ojil ti'j nimaqtkawb'il Kresya.
- ³Yajxi'tzuntl k'okyel juntl nimaqkawil kuw ex twi' q'ojil, kxe'l mlenju' tkawb'il nimxi'x ex ktb'incha' ti'chaqxku' tajb'il.

- ⁴Ajtzun tkuwixju' tkawb'il, kb'el xitu'ntzuntz ex k'elel toj kyaje' tnej. Lay kyejten tkawb'ilju' nimaqkawil lu kyeju' tyajajil, ex lay tentl tipumalju' kawb'il lu kse'n tnejel, qu'n kna' kb'el aq'pu'nju' kawb'il ex junxi'qe'tlu' che kawil te t-xel.
- ⁵Nimtipumalju' nimaqkawil toj tnayajkya'j ktenb'el, kxoltzunju' nejenel toj tkawb'il k'okyil jun kuwxi'x kyetwitz, kxe'l mlenju' tipumal kyib'aj txqantl nimaqkawb'il.
- ⁶Ajtzun tb'aj jte' ab'q'i, kjel b'entti'j jun kyol: kxe'l tq'o'n nimaqkawil toj tnayajkya'j tmyal tu'n tmje tuk'i'l nimaqkawil toj tb'a'nq'ob'kya'j, naqx tu'n tten nak'b'il kyxolju' kab'e' nimaqkawb'il. Ex lay japunju' kyol kjel b'ent ti'j, qu'n kche kb'el b'yo'n tuk'i'lju' tal ex tchmil exqe' tmajen.
- ⁷Oktzun kjawil tiq'i'ntib' jun tojx kyja, ex k'okyel tzaqpaj q'ojil kyi'ju' t-xjal nimaqkawil te q'oj toj tb'a'nq'ob'kya'j, ex k'okyex toju' ja te kawb'il kuwsa'n, kche kanb'alju' t-xjal te q'oj.
- ⁸Expe' che kxe'l tiq'i'n kydyos toj Ejipt, exqe' kywitzileb' k'uxb'ilqe', kyuk'i'lxi' txqantl ti'xti' q'anpwaq ex saqpwaq tb'anilxi'x. Tb'ajlenxi'tzun jte' ab'q'i mixti' q'oj kyxolju' kab'e' nimaqtnam lu,
- ⁹k'okyeltilil tu'nju' nimaqkawil toj tnayajkya'j tu'n tkub'ti'ju' nimaqkawil toj tb'a'nq'ob'kya'j, ajtzun tka'yinte mixti'x tu'me'l k'anjetz ti'j toj ttanam.
- ¹⁰Aye'tzu'n tk'wal nimaqkawil toj tb'a'nq'ob'kya'j kb'ajel kyb'u'yi'n kyib' tu'n kyq'ojin ex che kb'ajel knk'u'n txqan xjal te q'oj. Juntzun kyxol k'okyel tzaqpaj q'ojil kyuk'ilju' t-xjal te q'oj kyi'ju' toj tnayajkya'j, ex majx kjel t-xitu'n tkyaqil, kse'n jun timal a' ajtex laqj; ex kpomelx toju' tkuwsb'il nimaqkawil.
- ¹¹Okxi'x tzajel ttx'u'jilju' nimaqkawil toj tnayajkya'j ajkykanb'an t-xjalju' nimaqkawil toj tb'a'nq'ob'kya'j, k'eletz kyuk'i'l t-xjal q'ojil kyi'ju' kyajq'oj te tb'a'nq'ob'kya'j nim txqan kyb'aj ex majx che mankul kyu'n.
- ¹²Tu'ntzu'n ajtkanb'an kyi'ju' txqan tajq'oj, kjawiltzun tnima'n tib'tz, ex naq jte' q'ij ktenb'elju' tipumal.
- ¹³Atzunju' nimaqkawil toj tb'a'nq'ob'kya'j kb'el tnk'u'n jun tnejtl t-xjal te q'oj nimxi'xtl twitzju' tnejel, tb'ajlenxi'tzun jte' ab'q'i kxe'l jumajtl q'ojil kyi'ju' toj tnayajkya'j kyuk'i'lju' t-xjal te q'oj nim txqan kyb'aj, iq'i'mile kyq'ojb'il.
- ¹⁴Nim kjawil kyi'nkyib' toju' tq'ijlalil lu tiju' nimaqkawil toj tnayajkya'j. Kyxoltzunju' xjal lu che tenb'il jte' aj Israel myab'a'n kynab'l, ikxi'xu' kse'n kub' yek'u'n toju' witzik' ex lay japunju' kyxim.
- ¹⁵Tzulju' nimaqkawil toj tb'a'nq'ob'kya'j ex kjawil tb'incha'n jun t-xwe'l ti'j jun nintnam kuwsa'n, ex kb'elti'j tu'n. Lay b'ent tmqet kywitzju' ajq'oj kyu'n t-xjal nimaqkawil toj tnayajkya'j maskye kuw che q'ojin.

- 16**Ktb'incha' nimaqkawil kkanb'al ti'xku' tajb'il kyi'ju' xjal makub'kyi'j tu'n, ex mix-a'lo' kmyolte twitz, ex kjelten twitzju' tx'otx' tb'anilxi'x ex kb'el t-xitu'n tkyaqilju' matz'elyal toj tb'e.
- 17**Expe' ktb'incha' tib' tu'n tok te tajaw tkyaqilju' tx'otx' toj tnayajkya'j; tu'ntzun tkyejb'ent ti'j jun kyol tuk'i'lju' nimaqkawil lu ex kxe'l tq'o'nju' tmyal te t-xu'jilju' nimaqkawil, naqx tu'n tkub' t-xitu'nju' tkawb'il, extzun lay japunju' t-xim.
- 18**Oktzun jawil tiq'i'ntib'tz kyi'ju' nimaqtnam toj mlaj, ex nim kb'elkyi'j tu'n; naqtzun jun nejenel kmqolte twitz, tu'n tel tch'ixawju' nimaqkawil toj tb'a'nq'ob'kya'j.
- 19**K'anjeltti'j nimaqkawil toj tb'a'nq'ob'kya'j kyoju' ja kuwsa'nqe' toj ttanam; ex kb'el tk'ulb'a'n jun ti'xti', majx kb'ajel, milo kb'injtzela'tl.
- 20**K'okyeltzun juntl nimaqkawil te t-xel, kxe'l tchq'o'n jun peyil chojb'il tu'n tjaw q'inumaxju' tkawb'il; ajtzun tb'aj jte' q'ij kb'el b'yo'n, mya toj q'oj.
- 21**Ti'jxitzuntel kkawil juntl ichan b'inchal myab'a'n, myatoq tu'n tok te nimaqkawil, kb'el tewa'n t-xim taq'wix, k'okyeltzuntz toju' kawb'il tuk'i'l sb'ub'l.
- 22**Majx che kb'el tnajsa'nju' xjal te q'oj kjawil kyi'nkyib' ti'j, ex kb'el tb'yo'nju' nejenel kyejni b'entti'j jun yol tuk'i'l.
- 23**Ex che kb'el t-sb'u'nju' matxi'toq kyej b'entti'j jun kyol toj b'anil tuk'i'l, kkanb'al maskye naqch'i'n kb'aju' t-xjal te q'oj.
- 24**Naqx myanim ajtpon kyoju' tb'anilxi'x tx'otx' teju' tnam ex ktb'incha' kse'n minti' xkyb'incha tyajilb'en: kxe'l taq'pun ti'xti' ex q'inumal k'elel tiq'i'n toj q'oj, kyxolu' t-xjal te q'oj. Kb'ajel tnk'u'n nejtl aj txi' q'ojil kyi'ju' nimaqtnam kuwsa'nqe', maskye naq te jte' q'ij.
- 25**Tu'ntzunju' toklen ex tipumal kxe'l q'ojil ti'ju' nimaqkawil toj tnayajkya'j, tuk'i'l o'nb'il kyu'nju' txqan xjal te q'oj. K'elitzju' nimaqkawil toj tnayajkya'j q'ojil tuk'i'l tipumal kyuk'i'l txqan xjal te q'oj; ex lay xkye tu'n tq'ojin kyi'ju' tajq'oj, qu'n aye'xju' t-xjal che okyel miltz'uj ti'j.
- 26**Aye'xju' intoq che wan tuk'i'l ti'j tmes che kb'el xitunte, kb'elkyi'ju' t-xjal te q'oj ex nim che b'ajelkyim.
- 27**Kykab'ilxju' nimaqkawil lu, che ximal naqx tu'n kyb'inchante taq'wix tekyib', che kb'el qe wal junx ti'j mes ex naq chajyolil kkyma' tekyib', mixtzun a'lo'te kkanb'al kse'nxju' kyxim qu'n na'mxtoq tjapun tq'ijlail.
- 28**K'anjelti'ju' nimaqkawil toj tb'a'nq'ob'kya'j toj ttanam kyuk'i'l txqan tq'inumal kb'elti'j tu'n toj q'oj, ex kjawil miltz'uj ti'ju' yol xjan kyejni b'entti'j, ktb'incha'ju' tajb'il, k'anjeltzuntz toj ttanam.

- 29**Ajtzun tponju' tq'ijlalil q'ma'ntl, kxe'l jumajtl kyuk'i'l t-xjal te q'oj toj tnayajkya'j; tojtzunju' maj lu lay che kanb'an kse'n tnejel.
- 30**Kche tzajel xjal te q'oj te tkub'exq'ij toj b'ark q'ojil ti'j, tu'ntzu'n t-xob'il kb'el oq. Ktzajel ttx'u'jil nimaqkawil toj tb'a'nq'ob'kya'j ti'ju' yol xjan kyejni b'entti'j ex ktq'a'tib' kyyk'i'lju' min nkynima'nju' yol kyejni b'entti'j, naqx tu'n kyajb'en te.
- 31**Kb'ajel yaju'nju' ja te k'u'lb'il kyu'n t-xjal te q'oj exqe' ja kuwsa'nqe', lay kyajtl tu'n tkub' q'etju' chojb'il nkub' tkyaqil q'ij, aye'tl kywitzileb' che k'okyex kyq'o'n toju' ja te k'u'lb'il.
- 32**Naqx tak'a'nju' nimaqkawil che kjawil tnima'nju' mache eltxalpuj ti'ju' yol kyejni b'entti'j tu'n Dyos kyuk'i'l, tu'n tkub'kyi'j tu'n. Aye'tzunju' k'u'jla'n Dyos kyu'n kche web'il toj kyokslab'l.
- 33**Che okyel tenju' ati kynab'l toju' tnam xnaq'tzalkye txqan xjal, naqatzun xb'aj jte' q'ij che kb'el b'yo'n ex che b'elttz'e'ysa'n, ex kb'ajxe'l elq'a'n tkyaqilju' ati kye, ex che kxe'l q'i'n te lq'o'n majin toj juntl tx'otx'.
- 34**Ajtzun tpon tq'ijlalilju' yajb'il, kche onil junjun kyi'j, ex nimqe' naqx kyak'a'n kkymujb'a' kyib' kyuk'i'l.
- 35**Ex kb'elkyi'j junjunju' xnaq'tzalkye xjal, ajtzun kyok toj joyb'ilkyi'j, xtilunqe'tl ex tnik'alkyi'j, tzmax ajtpon mankb'il tq'ijlalil b'entnitli'j.
- 36**Ktb'inha' nimaqkawil toj tb'a'nq'ob'kya'j ti'qchku' tajb'il. Kjawil tnima'ntib' ex k'okyel tq'o'ntib' nimxi'x toklen kyekywitz kykyaqilju' dyos, ex kyolil taq'wix ti'ju' Dyos axi'x, tkyaqiltzunju' ktb'inha' kb'antel tu'n, tzmax ajttzaj q'o'n tz'e'ysb'il twitz tu'n Dyos; qu'n ktb'inha'te Dyos aju' xima'ntl tu'n.
- 37**Lay tz'okslanju' nimaqkawil lu kyeju' kydyos tyajilb'en, ex kyeju' kydyos qya, ex lay tz'okslan te juntl dyos, qu'n k'okyel tq'o'ntib' nimxi'x toklen kyekywitzju' dyos lu.
- 38**Xi'tzu'n kk'ulula' twitzju' kydyos tnam kuwsa'nqe', jamin e'k'uluna' tyajilb'en, okpe' kxe'l tq'o'n q'anpwaq, saqpwaq, tb'anil ab'j ex txqantl ti'xti' twi' wi'yal te.
- 39**Kche okyil tq'o'n xjal te q'oj nche k'ulun te juntl dyos, klokyeju' tnam kuwsa'nqe'; aye'tzu'n mache k'ulun te nimaqkawil lu, che jawil tnima'n, kche okyel tq'o'n toj nimaq kyoklen, ex kxe'l tq'o'n kyt'otx' te tu'me'l t-xel.
- 40**Ajtzun tpon mankb'il tq'ijlalil, kxe'lju' nimaqkawil toj tnayajkya'j q'ojil ti'j nimaqkawil toj tb'a'nq'ob'kya'j; oktzun k'elitz nimaqkawil toj tb'a'nq'ob'kya'j k'lulte tu'n tq'ojin kyuk'i'l tchej, tkarwaj ex txqan tb'ark, majx kb'el noj tx'otx' tu'n nakuj kyq'iq' jb'al.
- 41**Ex k'okyex toju' Tb'anil Tx'otx', nim xjal che kb'el'tb'yo'n; o'qe'kxju' xjal toj Edom, toj Moab' ex jun nin tnej toj Amon che kletil toj tq'ob'.

- ⁴²Kche pomelju' t-xjal te q'oj toj junjuntl tx'otx', expe'na' lay kletju' Ejipt.
- ⁴³Che kxe'l tiq'i'n k'uwenj q'anpwaq, e'saqpwaq, ex kykyaqilju' ti'xti' tb'anilqexi'x ate' toj Ejipt; kxe'ltzuntz kyi'j Lib'ya ex Etyopiy.
- ⁴⁴Tzultzun tqaniltz toj tjawetzq'ij ex toj tb'a'nq'ob'kya'j, majx kb'ajel xob' tu'n; k'eletztuntz tuk'i'l ttx'u'jil tu'n kb'aj tb'yo'n txqan xjal,
- ⁴⁵ex kb'eltq'o'n txmuj kyxolju' ninnjab' tuk'i'lju' witz xjan Tb'anilxi'x. Axtzuntzu' kb'ajela' toj twi', ex mix-a'lo'te k'onilte.

Dn 12

Mankb'il tq'ijlalil 123

- ¹Tojtzunju' kmuj lu tzul Myel,aju' anjl nim toklen nxq'uqin ex nkolon ti'ju' ttanama. B'isb'ajilxju' q'ij lu, jun kmuj kse'n b'ajx tzik'a' atxi'xj tej ktzajlen anq'inju' tnam. Ajtponju' tq'ijlalil lu, kche kletilju' xjal toj ttanama ju' tz'ib'a'n kb'i toju' u'j.
- ²Nimqe'ju' nche wtan toj muqb'il kche jawil k'isji: junjun tu'n kyanq'in tejumajx, atzun junjuntl tu'n tel kych'ixaw ex tu'n ttz'e'yset kwitz tejumajx.
- ³Aye'tzunju' ichan ati knab'l, aye' xe yek'unte tb'eyil b'a'n kye txqantl, kche qoptz'ajel kse'n twitz kya'j; jkche qoptz'ajel kse'nqe' che'w tejumajx!
- ⁴Atzunta Danyel, k'u'ma tkyaqilju' ti'xti' lu toj ewaj ex jpunku'ya u'j b'a'nxi'x, tzmaxi'j ajtponju' mankb'il tq'ijlalil. Nim xjal kche b'etel toj jun plaj tu'n kpon toj jun plajtl tu'n tch'iyju' kyojtzqib'l.
- ⁵Ayine' Danyel, xinka'yine' kab'e'tl ichan wa'lqe'toq, junjun toj junjun plaju' nin a'.
- ⁶Kxoltzunju' kab'e' ichan lu xitqani'nju' jun teju' tok t-xb'alun tz'umin ju' atitoq tib'aju' nin a': ¿Tojtzun che japunju' ti'xti' lu te lab'te'nxi'x?
- ⁷Atzunju' ichan toktoq t-xb'alun tz'umin jaw ti'nju' tq'ob' twitz kya'j, ex xittziya'n toj tb'iju' Dyos itz', ex tma: Toju' oxetl ab'q'i tk'i' nik'jan, tzmaxi'j minti' nyajlanjtztl tipumal ttanam Qman Dyos, tzmaxi'tzun kjapumela' b'aj ktxa'nju' ti'xti' lu.
- ⁸Xinb'i'nju'ye' intoq tma'n extzun mixti' kane toj nwitzte'. Xinqani'ntzuntze' te: Qman Dyos ¿titi' kb'ajel tb'ajlenxi' ja'lu?, nchije' te.
- ⁹Atzunte tzaj tzaq'we'n weye': Ljonxa tb'eya Danyel, qu'naju' ti'xti' lu ati tu'n tten toj ewaj tzmaxi'j ajtponju' tq'ijlalil.
- ¹⁰Nimte' che ik'el toju' yajb'il q'ma'ntl, tik'lenxi'tzunju' yajb'il kyi'j che xnu'lixel ex che okyel tnik'alkyi'j. Aye'tzunju' xjal b'inchal myab'a'n che b'inchalxi'xtl il, ex

layx kane toj kwitz titi'ju' nb'aji, aye'tzunju' ichan ati knab'l kkaneb'il toj kwitz tkyaqil.

¹¹Oxk'al kyajnaq lajoj (1,290) q'ij che ik'el tkub'lenxi' najsan'ju' chojb'il nkub' atl junjun q'ij ex tu'n tkub' q'o'nju' chojb'il taq'wixi'x toju' ja te k'u'lb'il te Qman Dyos, chij.

¹²Tzalajb'ilte' teju' xjal nayon ex q'uqli tk'u'j tzmaxi'j ajtjapun b'aju' oxk'al qaanaq o'lajoj (1,335) q'ij.

¹³Atzunta Danyel, b'eta tojxi'x tu'me'l tzmaxi'j ajtjapun b'aj ju' tq'ijlalil ex tz'ojlana, qu'n kjawil we' jumajtla k'molteju' tu'me'l t-xel teya, chij.

Os

Os 1

Aju' t-xu'jil Osey exqe' tk'wal

¹A tyol Qman Dyos ja'lu tzaj tma'n te Osey, tk'wal B'eeri, toj kyq'ijlalil Usiy, Jotam, Akas ex Esekyiy, nimaqkawil toj Juda, ex Jerob'oam, tk'wal Joas, nimaqkawil toj Israel.

²Tzyet tmante Qman Dyos tyol te Osey ju' t-sanjelal tu'n tmante kjalu: Matxi' tb'incha taq'wixju' tnam Israel ex matxi' tz'el tpa'ntib' wi'je'. Kuxtxi'ya ex q'intza jun qya ajpajil te t-xu'jila, ex tenx tk'wala tuk'i'l, aye'tzu'n tk'wala tuk'i'l che okyel te tal jun qya ajpajil, chi Dyos.

³Tzajtzun tiq'in Osey Komer tmyal Dib'laym te t-xu'jil, ch'onwi'yix tu'n ex itz'ji jun tal q'a.

⁴Tzajtzun tma'n Qman Dyos te Osey: Q'onka tb'i k'wal Jesreel, qu'n toj jte' q'ijtl kb'el ntz'e'ysa'ne' kywitz tyajajil nimaqkawil Jewu tu'n tpaju' b'yojwnaqil tb'incha toj Jesreel ex kb'el nb'ajsane' tkawb'il Israel.

⁵Kb'el nxitu'ne' kyipumalju' xjal aj Israel te q'oj toju' b'ya' Jesreel toju' tq'ijlalil lu, chi Dyos.

⁶Ch'onwi'yix jumajtlu' qya Komer ex itz'jitl jun tal txin. Atzunte Qman Dyos tzaj tma'n te Osey; Q'onka tb'i tmyala Lo-rwama, qu'n lay tzaj laqjtl nk'u'je' ti'ju' tkawb'il Israel, ex lay kub' nnajsa'ne' til.

⁷Atzu'n te tkawb'il Juda ktzajel laqj nk'u'je' ti'j, ayinkuwe' Dyos chin klol kye; ex lay che nkole' tu'n q'oj, tu'n smaj mo tu'n k'u'xtx'e'nb'il ex mya kyu'n aj chejil, chi Dyos.

⁸Telenxi' Lo-rwama ti'j tch'u', ok jumajtlu' qya Komer ch'o'nwi' ex itz'j juntl tal q'a.

⁹Tzajtzun tma'n Qman Dyos te Osey: Loami tb'i k'wal lu q'onka, qu'n tu'n tpaj lay che oktle' te ntaname' ex lay chin noktle te Kydyose', chi Dyos.

Kb'entel jumajtlu' tnam Israel

¹⁰Jun q'ij che okyel aj Israel naku'j tz'awun ttzi ninnjab', mix-a'lo'x kb'entel techante ex kb'entel tajlante. Ex lay t-xinma'ntle' kyeye': Qa mya ntanamqe'tle', atlpewe' kxe'l nma'n kyeye': Ntanam qe'kye', ayine' Dyos i'tz', nchiku'we'

¹¹Kb'ajeltzun kyb'u'yi'n kyib' aj Juda ex aj Israel ex noq jun kynejel k'okyel kyq'o'n. K'anjetz kyi'j kykyaqilu' ate' jaxjaku' tu'n kyb'ju'l toj Jerusalen, ¡Nim toklenju' tq'ij Jesreel k'okyel! chi Dyos.

Os 2

¹Kxe'ltzun kyma'ntze' kye kyitz'ine' mo kytzike' kjalu: Ttanam Dyos ex kxe'l kymane' kye kyanab'e': Matzajlaqj tk'u'j Dyos kyi'je', chechiku'ye'.

Elkypa'n kyib' aj Israel ti'j Qman Dyos

²Chi Qman Dyos kjalu: ¡Kypoqonxjuye' kytxuye', kypoqonxe', qu'n mya nxu'jiltlwe' ex myayintlwe' tchmil! ¡Tu'n lalun tz'ajpajintl! ¡Ex tu'n lalun che ku'xtentl tajpaj titk'u'j!

³Qatzun min xkyaj tkyajsa'n, majxtzun kb'el nxb'iqb'a'ntze' majx kjel x'b'iqe' kse'nx tej titz'ji, kjawil b'ent wu'ne' te jun chq'ajlaj majx kjel te tzqij tx'otx', expe' kkyimel tu'n k'waj wu'ne'.

⁴Lay tzaj laqj nk'u'je' kyi'ju' tal, qu'n toj ajpaji'n xetzaja'ti'n.

⁵Matxi'ju' kytxu toj ajpaji'n; mix-a'lotl te nniman te, tej tmante: Machinx'e' jyolkye wajpaje', aye' nche tzaj q'onte nwaye' ex nk'wa'ye', e'tzmal nrite' ex nxb'alune' tz'umin, ex waseyte' kyuk'i'l nk'wa'ye', chij.

⁶Qu'mtzun kb'el njpu'ne' tb'e tu'n ch'i'x ex k'okyel nch'laji'ne' ti'j, tu'ntzun lalun tz'el yal tb'eyil tu'n.

⁷Kxe'l lpe kyi'j tajpaj extzun lay kub'kyi'j tu'n; Kjyol kyi'j, ex lay che elyal tu'n. Ktma'tzuntz kjalu: K'anjel wi'je' tk'etz tnejel nchmile', b'a'ntoq tinqina'we' tuk'i'l kyetwitz ja'lo, chiku'.

⁸Min selte' qya lu tnik' qa ayine' nchinxtoq q'onte ttriy, tb'in ex taseyt; ayintoqe' nchin jaw chmet-sante t-saqpwaq ex tq'anpwaq xkub' tb'incha'n twitzileb' tu'n.

⁹Qu'mtzun, k'elel wi'ntle' te k'anjel wi'ntlwe' ntriy ex nb'in toju' q'ij ajtjaw b'uyit awal, ex k'anjel wi'nwe' tzmil nrit ex nxb'alun tz'umin, xinq'o'ne' te ktxub'lte.

¹⁰Kywitzku' tajpaj kb'ela' nxb'iqb'a'ne'. ¡Mix-a'lo'x jun kklolte toj nq'ob'e'!

¹¹Kb'el nnajsa'ne' ttzajalb'il, e'tninq'ij ex ak'a'j xjaw, exqe' tq'ij te ojlab'l ex tkyaqilju' tning'ij.

¹²Kb'el nxitu'ne' tqan t-ub'a ex tqan t-iw, aye'ju' intoq tma'n kyi'j: Atzun chjob'lteju' lu tzaj kyq'o'n wajpaje', chij. kjawil b'ent wu'ne' te jun tx'otx' mixti' tawal, kb'ajel kywan toj k'ul txkupju' k'ul toj.

¹³Kb'el ntz'e'ysa'ne' twitz tu'nju' tq'ijlalil xkub' tq'o'n sturak kywitz witzileb', tej intoq achun kyoj tu ex t-xmilq'ob' lepchiktoq kyi'ju' tajpaj ex matzik' nna'le' tu'n. Ayine' Dyos Manb'aj nchin q'mante, chi Dyos.

Ntk'u'jla'n Qman Dyos Israel ttanam

¹⁴Tu'npetzunju', k'okyel nxmoxi'n jumaqjtle': kxe'l wi'ne' toj chq'ajlaj kchin yolitle' te tu'n toklaqtl wi'je'.

- ¹⁵Kxe'l nq'o'ntle' tqan t-ub'a, ex kjawil b'entju' b'ya' Akor wu'ne' tu'n tqe jumajtl tk'u'ju' qya. atzuntzu' ktzajela' ttzaq'we'n weye' kse'n toj tku'xumal, kse'n toju' q'ij tej kyetzju' ntaname' toj Ejipt.
- ¹⁶Ktzajel tma'ntzuntz weye' kjalul: aya nchmile', mya tu'nwt ttzajtma'ntl, Nb'aal chiwt. Ayine' Dyos Manb'aj nchin q'mante.
- ¹⁷Ex kche elel wi'ne' kyb'i twitzleb' toj ttzi, layx che tzaj tna'ntl.
- ¹⁸Tojtzun tq'ijlalil tjawx chix kjel b'entti'j jun yol wu'ne' kyuk'i'l tojk'ul txkup, e'pich' exqe' kan; che k'elel wi'ne' smaj, k'u'xtx'e'nb'il, ex k'elel wiq'i'ne' q'oj toju' tnam lu, tu'ntzun ttenju' ntaname' toj nak'b'il.
- ¹⁹K'okiyelta Israel te nxu'jile' tejumajx, k'okiyela te nxu'jilkuxi'xe' kse'nxju' ntma'n kawb'il, qu'n inxi'x chin laqje' ti'ja.
- ²⁰K'okiyela te nxu'jile' ex chin okyele' b'a'n teya, k'eleltzun tnik'tza weye' ayine' Dyos Manb'aj.
- ²¹Ayine' Dyos Manb'aj nchin q'mante: knb'inchay'e' tu'n tq'onte kya'j, jb'al tib'aj ju' tx'otx';
- ²²atzunte tx'otx' ktq'a' txqan tawal triy, b'in ex aseyt, ikytzu'n kb'antela'ju' b'ya' Jesreel.
- ²³Kb'el nq'o'ne' ntaname' toju' tx'otx', ex k'okiyel we'ku'xi'xe'; ktzajel laqj nk'u'je' ti'j Lo-rwama, ex kxe'l nma'ne' te: Lo-ami ¡Aya ntaname'!, nchiku'ye', atzunte ktzajel tma'n weye' ¡Aya Ndyose'! chiku'.

Os 3

Aju' qya ajpajil ex Osey

- ¹Tzaj tma'n jumajtl Qman Dyos weye': Kutxi'ya ex k'u'jlama jun qya k'u'jla'n tu'n tamiwa ex ajpajil. Ikytzu'n nche nk'u'jla'ne' aj Israel ayine' Dyos Manb'aj, maskyep'e' matz'anjtlkyi'j k'ulul kye junxi'tl dyos ex nkywanju' muqin tzqij ub'a nokx kyq'o'n kywitz witzileb', chij.
- ²Tzajtzun nlq'o'ne' nxu'jile' tu'n o'lajoj medi (15) saqpwaq. ex qaqlajnaq lajoj (330) litr Seb'ad.
- ³Xinma'ntzuntze' te: k'okiyela te nxu'jile' nim tq'ijlalil; lalun tz'ajpajina ex lalun txi'tla tuk'i'l juntl ichan, ex ikxwe' majx chin nokyelwe' b'a'n teya, nchije' te.
- ⁴Ikyqextzun aj Israelju' b'a'npun ab'q'i che kjelten mixti' kynimaqkawil ex mixti' kynejel, lay kub' kyq'o'ntl chojb'il expe' lay che tentl kyab'aj xjanqe', mixti'tl kyxb'alun pale ex mixti'tl kywitzleb' ktenb'el tojele kyja.

⁵Yajxi'tzuntel k'anjetz kyi'ju' aj Israel ok kyjya' Qman Dyos exju' Dab'i kynimaqkawil. Kche pomel tk'etz Qman Dyos tuk'i'l ninb'il toj mankb'il tq'ijlalil ex kyk'mo'ju t-xtalb'il.

Os 4

Tq'oj Dyos kyi'j aj Israel

¹Kyb'intze' aj Israel aju' ntma'n Qman Dyos. Matxi' tzyet tq'ojin kyi'ju' najlqe' toju' tx'otx' lu, qu'n mixti'tlte ax kyxolju' xjal tza'lu, min nlaq kyk'u'j ex min nelkynik' te Dyos.

²Inpe' tzajkyna'n tb'i Dyos ti'j jun ti'xti' mya ax ex nche chanyol nche b'yonwnaq ex nche elq'a'n, nche ajpajin ex nche b'iyun, naqx nche b'yonxjal kukxju'.

³Qu'mtzun, toj b'is ta'ju' tx'otx'; mixti' kyipumalju' najlqe' toj; ex kyuk'i'l tojk'ul txkup exqe' pich' nche kyimaju' kyix toj ninnjab'.

Nche' tpoqo'n Qman Dyos Pale

⁴Chi Qman Dyos kjalu: ¡Mix-a'lo'x jun tu'n tpoqon ex tu'n ttzak'un ti'j juntl! O'kxtzu' ta'we' nq'oj ti'ja, aya pale.

⁵Kb'el tz'aqa te q'ijtl ku'xi'x, ex kb'el tz'ajju' t-sanjelal Dyos tuk'i'la te qonik'an, ex kb'el nxitu'ne' ttxuya.

⁶Mixti' tojtzqib'lju' ntaname', qu'mtzun xkub' xituna'. Atzunta pale, matz'eltik'u'na ojtzqib'l, K'elel wiq'i'na toju' toklena te pale. Mana' b'jik'kyna'lju' nxnaq'tzb'ile' tu'na ayine' Tdyosa, Ex k'ik'el kyna'lwe' tyajajila wu'n.

⁷Tej pena' xe jaw chmet pale, majx xe b'inchanxi'xtl il nwitz'e'; qu'mtzun kjawil nmiltz'u'ne' ninb'il kye te kych'ixaw.

⁸Xi' nche anq'ina' kyi'ju' il nkyb'incha'n ntaname'; qu'mtzun kyajb'il tu'n kyb'inchan xjal il.

⁹Kb'el ntz'e'ysa'n kywitzju'ye' xjal exqe' pale, tu'n tpaju' kyb'ichb'en myab'a'n,

¹⁰Mina'jon nche ajb'entl weye' ayine' Dyos Manb'aj, Che wal ex lay che noj b'a'nxi'x; Che okyel ajpajil ex lay tzul kyk'wal.

E'k'ulun aj Israel kwitz witzileb'

¹¹In naj qnab'l tu'n ajpaji'n, ex tu'n k'waj b'in.

¹²Nche xjelunju' ntaname' kye kywitzleb' tzeqe, ex nkyjyo'n kyi'j tu'n jun pix tze. Tzpetniqe' toj ajpaji'n, myab'a'n tb'eju' ntaname' ljo'n: nche ajpajin ex nelkypa'n kyib' wi'je' aniy'e' Kydyos.

¹³Nche'x tz'e'ysal sturak ex nkub' kyq'o'n chojb'il kywi' nimaq witz ex kywi' ttxa'nwitz ex kyjaq' kyxlekumal k'ol, chjaj ex b'ansi. qu'mtzun matxi' che okju' kymyal te ajpajil, ex nche ajpajinju' kylib'.

¹⁴Laytzun kub' ntz'e'ysa'we' kywitzju' kymyale' tu'nju' nche ajpajin ikxqe' kylib'e' tu'nju' nche ajpaji'n, qu'n aye'ku'ye' nchex kyuk'i'l qya ajpajil; ajtkub' kyq'o'ne' chojb'il nok kymujb'a'n kyib'e' kyuk'i'lju' qya ajpajil naku'j jun k'u'lb'il. ¡Ikytzu'n nxa' tzpeta' jun tnam mixti' ttab'l'!

¹⁵Qama tz'oka Israel te ajpajil, tu'npe' o'kx Juda laywit b'inchan il. ¡Lalun che'xe' toj Kilkal mixti' tu'n kyjaxe' toj B'et-ab'en ex lalun tzaj kynane' tb'i Dyos tib'aj jun ti'xti'!

¹⁶Pi'sju' tnam Israel naku'j jun tal wakx nt'ikpuj; ¿ma oktzun che kxe'ltka'yi'n Qman Dyos tu'n kykub' tq'o'n toj tb'anil kytwa, naku'xwitloj tal b'o's a'la'jqe'?

¹⁷⁻¹⁸Matxi' txit-xontib' Eprayin toj witzleb'i'n. ¡Kykyaqil matxi' che b'ajkub' tz'aq naku'j txqan tx'ujtenil! Ex kukxu' kyu'n nche b'aj ajpajin ex kyajb'ilxi'x tu'n tel kych'ixaw kyetwitz tu'n kyjaw nima'n.

¹⁹Che kxe'l iqa'n tu'n kyq'iq', ex che b'elch'ixwi ti'ju' kywitzleb'i'n.

Os 5

¹Kyb'intzju'ye' lu, pale; kyb'intzpeye' tnam aj Israel; kyb'intze' aye'ye' toj tja nimaqkawil: Kye nakye' tzula' xjel, qu'n matxi' che oke' te xpatxab' toj Mispa, jun xpatxab' tkub' twi' witz Tab'or,

²Kse'n xoch kyejni leb'a'n toj b'ya' Sitim. Qu'mtzun kb'el ntz'e'ysa'ne' kywitze'.

³Wojtzqi'na Eprayin; ex wojtzqina Israel. Matz'oka Eprayin te ajpajil; ex matxi' b'aj ttxa'ju'ntib'a Israel.

⁴Axju' tb'inchb'aja tnam myab'a'n, min najonte tu'n tanjtzkyi'je' tuk'i'l Dyos. Matxi kub'ti'ja tu'n ajpaji'n, qu'mtzun min nel tnik'a ti'j Dyos.

⁵Axju' kyninb'il kyib'a' aj Israel nyek'unte kyila'; Njaw trakpuja Eprayin ti'xju' tila, ¡expe' axjuna Juda kjawel trakpuja kyuk'i'l!

⁶Okpe' che jyole' wi'je' kyuk'i'l kyrite' ex kywakyixe', ex lay chin knete' kyu'ne' qu'n che kjel nleb'a'ne'.

⁷Mache oke' naku'j qya ajpajil, qu'n machin kub'kysb'u'ne' tej xe k'ulune' kye txqantl dyos. Tu'ntzu'n min nche nimane' weye' noq ch'inxtl tkub' xitu'n kytx'otx'e'.

Tz'e'ysb'il kywitz Israel ex Juda

⁸¡Kyq'ajtzanxu'ye' xux te q'oj toj Kyib'ea, exju' chun toj Rama! ¡Kyq'onxe' tqanil xob'ajil toj B'et-ab'en! ¡Tu'n t-xob' B'enjamin!

⁹Kxe'l nma'ne' tpakb'alil kyxole' tnej tyajajil Israel aju' kb'ajel ilxi'xti'j: Majx che kb'el nxitu'ne' Eprayin toju' tq'ijl'alil ajtkub' ntz'e'ysa'ne' kywitze'.

¹⁰Chi Qman Dyos kjalu: Ikqe'kye' kynejel aj Juda kse'nqe' xjal nche' laq'b'an nqach. ¡Ex majx che kb'el nnajsa'ne' tu'n ntx'u'jile'!

¹¹Jtz'o'nte Eprayin ja'lo mixti'tl nnimanjtz'u' toklen, qu'n xi' soka' tq'o'na'tl twitz, kyi'j junxi'tl dyos.

¹²Qu'mtzun kb'el nxitu'ne' tkawb'ilju' tnam lu exju' tkawb'il Juda kse'n pok' nokten walte tze.

¹³Ajtzun tkayinte Eprayin qa matxitoq b'o'lj, ex ajtka'yinte Juda matxitoq tak', che kxe'ltzuntz qanil o'nb'il teju' nimaqkawil aj Asirya; extzun lay b'ent kyq'anit tu'n nimaqkawil lu.

¹⁴Chin xe'l tzaqpaje' b'yolte Eprayin ex Juda kse'n jun b'alun aj txi' t-xontib' b'iyul; ayinku'ye' chin b'ajel tzaqunkye ex chin oqele' txab' kytzyet wu'ne' ex mix-a'lo' kb'entel tklonkye' toj nq'ob'e'.

¹⁵K'anjeltzun wi'jtze' toj nnajb'ile' tzmaji'j ajtel kynik' ti'ju' kyil ex ajkyul jyolweye'. ¡Tojtzunju' yajb'ilkye chin kyjya'ye'!

Os 6

Naqx Inkyma'n aj Israel tu'n tanjtzkyi'j tk'etz Dyos

¹Kukytzaje' kykyaqile', kutanj qi'j tk'etz Qman Dyos. Ate xb'aj b'yonqe, ex ate kq'analqe; maqo k'ixb'i tu'n ex okqo tq'ana'.

²Noq toj kab'e' oxe' q'ijx ktzajel tq'o'n jumajtl qchwinqlal, qo jawil twab'a'n tu'n qanq'in twitz.

³¡Qq'onk tilil tu'n telqnik' te Qman Dyos! Axxi'x tzulte Qman Dyos quk'i'l, kse'n ajtjawu'l q'ij, axxi'x kse'n ajttzaj jb'al nb'aj ak'u' tx'otx' tu'n kse'n tnejel jb'al na'mxtoq tetz jb'alil.

Ttzaq'web'l Qman Dyos

⁴Chi Qman Dyos kjalu: ¿Titi' knb'incha'ye' kyeye' Eprayin ex Juda? ¿Titi' kche nse'ye'? Iky kyk'u'jlalile' wi'je'. Kse'n muj te prim, ex kse'n ta'l che'w te b'a'n prim, texju' prim nkub'naj.

⁵Qu'mtzun ajju' nyole' xpon kyeye' kyu'n nsanjelale', iky sela' kse'n q'anqyaq b'iyul majx xeb'aje' tu'n.

⁶Awe' wajb'il chin kyk'u'jlame', myate' chojb'il tu'n tzaj kyq'o'ne' weye' tz'elx kynik'e' qa ayine' Dyos, myate' tu'n tkub' kyq'o'ne' chojb'il k'ok'sb'il nwitz'e'.

⁷Ikx ntanamju'ye' kse'n Adan, matz'ik' tib'aju' nchaq'b'ile' ex min nb'intl.

⁸Matxi' tz'ok Kalaad te jun nintnam aj il, matxi'xi'x b'aj txa'j toj tik'len chik'.

⁹Jun k'loj eleq' qekye' pale. tokkywitz kyi'ju' xjal; nche kub' kyb'yo'n xjal ex nche elq'an kyi'j toj tb'eyil Sikyem.

¹⁰Matxi' wile' ti'xti' taq'wixi'x nkyb'incha'n aj Israel: Matxi' tz'ok Eprayin te ajpajil, ex ikx Israel matxi' txilpe ti'j.

¹¹Ex ikxta Juda matxi' kyej b'entti'j tq'ijlalil tz'e'ysb'il twitza. Naqa xntch'exb'eye' tchwinqlalju' ntaname' Israel,

Os 7

¹Qa wajb'ile' tu'n nq'aninteye' ntaname': nelyal kyil Eprayin ex aj Samarya taq'wixi'x. Qu'n kykyaqilx nche b'aj chanyol; ikqe' kse'n eleq' nche b'jo'kx elq'al tk'u'ja ex nche oktzaqpaj elq'al kyi'j xjal toj b'e.

²Min nche ximan ti'j qa na'mile wu'ne' tkyaqil kyb'inchb'aj taq'wix. atzu'n ja'lo mache jpet tu'nxju' kyb'inchb'en myab'a'n.

³Nxi'x kytzalajsa'n nimaqkawil exqe' nejenel tu'n kyb'inchb'aj myab'a'n ex kychajyolil.

⁴Kykyaqilx ajpajilqe'; ikyqe' kse'n chuj, naqa xk'ent inxi'x k'ent ajxi'x tkub' jayun b'ankxpun ntx'amset tq'otjel wab'j.

⁵Ajtok tq'ij nimaqkawil, majxkub' yab'ti tu'n b'in kyu'n nejenel ;ex junx nela' kyuk'i'lju' nche xmayin!

⁶K'u'n kyq'oj toj kyanmi nche oklq'e tk'etzu' nimaqkawil naqx tu'n tb'o'lj kyu'n. min nche wtan ajtb'aj qonik'an qu'n inxi'x che ximan se'n kb'o'ljela' kyu'n ajqsqix.

⁷Kykyaqilx ikyqe' kse'n jun chuj nk'ant majx xeb'aju' kawil kyu'n. Kykyaqilju' kynimaqkawil matxi' che b'aj kyu'n ex mix-a'lo' jun xqanin o'nb'il weye', chi Dyos.

Matz'el tpa'ntib'u' tnam ti'ju' Tdyos

⁸Matxi' txit-smo'ntib' Eprayin kyuk'i'l txqantl tnam. Ikyte Eprayin kse'n jun muqin noq jun plaj tzq'aj.

⁹Matz'elq'in tipumal kyu'n najchaq xjal. Ex min neltnik' ti'j, ;expe' matxi' kub' saqax t-xya'mal twi' ex min nel tnik' ti'j!

¹⁰Axju' kynimb'ilkyib' aj Israel xtziyan kyi'jx Extzun min nanjtzkyi'j, ex min nche jyon wi'je' ayine' Kydyos.

¹¹Ikyte Eprayin kse'n jun xu'ch noq nttakla'ntib' ex min nximan: nqanin o'nb'il te Ejipt ex lwiw nxi'tl qanil ttab'l te Asirya.

¹²Ajtzun kxi' na'tz, kxe'l nxone' pa te xpatxab' kyib'aj; kche b'eltz'aqtzuntz wu'ne' kse'nqe' pich' twitz kya'j, kche tzyetel wu'ne' tu'n tpaju' kyb'inchb'en taq'wix.

¹³Qab'anx kywitz tu'n sel kypa'n kyib' wi'je'! Kb'elkyi'j tu'n xitb'ilkye, qu'n majawkyi'nkyib' wi'je'. Wajb'ilwe' tu'n kyklet wu'ne' aye'tzunkye nche chanyol wi'je'.

¹⁴B'a'n qama che xch'in toj kuxb'il, min nche kub'san nwitz'e' tu'n tkyaqil kyanmi. Maskye nkyk'ixb'sa'n kyib' ajkyqanin kywa triy ex kyk'wa' b'in; ¡matxi'na' jawkyi'nkyib' wi'je'!

¹⁵Oje che b'ajx nxnaq'tza'ne' ex matxi'nq'o'ne' kyipumal, aye'tzunkye mab'aj kyxima'n ti'xti' taq'wix wi'je'.

¹⁶Mache k'ulun jumajtl kye witzleb'; ikqe' kse'n jun smaj txalchi, min pon yalju' tal janxa' nik'una'. Tu'nju' kyol taq'wix wi'je' kche b'ajelju' kynejel tu'n k'uütx'e'nb'il, ex k'elel kych'ixaw toj Ejipt.

Os 8

Kub' tz'e'ysa'n twitz Israel tu'n tpaj witzleb'i'n

¹Q'ajtzanxa chun, kse'n jun xq'uqil nxq'uqin tib'aju' ntaname' ayine' Dyos. Qu'n min xjapunju' yol kyejni b'entti'j kyu'n matxi' tz'el kypa'n kyib' ti'ju' nxnaq'tzb'ile'.

²Che ultzuntz k'ulul weye', nche' xch'in kjalu: ¡Matxi' tz'el qnik'e' teya Tdyos Israel!

³Extzun min kyajb'il tu'n kyb'inchante b'a'n, qu'mtzun kche jyonjtzel kyu'n kyajq'oj.

⁴Matxi' che b'jo'k kyq'o'n kynimaqkawil ex mixti'xte saj kyma'n weye', matxi' che b'jo'k kyq'o'n kynejel ex min b'i'n wu'ne'. Matz'ajb'en saqpwaq ex q'anpwaq kyu'n tej xkub' kyb'incha'n kywitzleb', ex xkub' kyxitu'nkyib'.

⁵¡Majx ntik'o'n nk'u'ju'ye' wakx nche k'ulune' te, aj Samarya! Matxi' tzaj txqan ntx'u'jile' ti'j. ¿Jtojtzun kyxtilsa kyib'e' aj Israel?

⁶¡Mya Dyoste' tal wakx ati Samarya! Naqna' jun xjalte' b'inchante ex majx kb'el npxu'ne'.

⁷Ktz'e'ysetel kywitz'e' qa min nchinx kyb'i'ne': mixti'x twitz kyawale' kjawil ex mixti'x twitz kytriy k'elel; qatzun ma'x tz'el ch'i'n kyu'ne'; naqxte kywa najchaq xjal k'okyela'.

⁸¡Kyjel xitju' Israel! Kyjel kse'n ttx'anqa'n k'wil mixti'tl tajb'en.

⁹Tu'n tpaj exi' qanil onb'il Asirya kse'n jun b'etlaj tx'yan ¡Xitq'o'n Eprayin oyaj naqx tu'n ttzaj o'ni'n!

¹⁰B'a'ntzun qa matxikyq'o'n oyaj kyxol nimaqtnam, Che kxe'l nsputi'ne' kyoj txqantl nimaqtnam, Ex kpomil jun tq'ijlalil lay che tentl nimaqkawil ex nejenel kye.

¹¹Qu'n nim txqan q'olb'eb'l matxi' b'jaw kyb'incha'ne' Eprayin; naqx tu'n kyb'inchan ile' nche ajb'ena'.

¹²Nim xnaq'tzb'il matxi' b'ajx ntz'ib'a'ne' kyeye', aye'tzunkye' mache b'je'l kyik'o'ne'.

¹³Inxi'x kub' kyq'o'ne' chojb'il, ex nxi' kych'yo'ne' kychib'jilu' chojb'il; ayintzunwe' min nchin tzalaje' kyuk'i'le', ayine' Dyos Manb'aj: na'nwe' kyile' wu'n, kb'el ntz'e'ysa'n kywitze' tu'n tpaju' kyile', k'anjetl kyi'je' Ejipt.

¹⁴Aj Israel, nche jaw kyb'inch'a'ne' tja nimaqkawb'il, ayintzune' matxi' tzik'nna'le' kyu'ne', ayine' ch'isalkyeye'. Ikxte Juda nche jawtb'inch'a'n nimaqtnam kuwsa'nqe', oktzun che b'ajel npati'nwe' toj q'aq' majx che b'ajelju' tja nimaqkawb'il.

Os 9

Tqanil tz'e'ysb'il kywitz aj Israel

¹Lan che jawnaj tzalaje', Israel; lan che xlik'pune' tu'n kytzalajb'ile' kse'n nkyb'inch'a'n txqantl tnam, matxina' che oke' ajpajil tu'n xkyaj kytzaqpi'ne' Dyos. Ajtel twitz kyawale' kyoju' er ja inela' b'inchet triy xi' nche q'ona' chjonteye' kyeju' mya dyos qe'.

²Tnam Israel, lay ten kytriye' ex kyb'ine' ex lay kanun kyb'ine' ak'a'j.

³K'anjetlkyi'je' Ejipt, ex kche wal tz'il wab'je' toj Asirya. Lay che najantle' toju' ttanam Qman Dyos:

⁴lay che k'wantl b'ine' ninb'ilte Qman Dyos, expe' lay b'entl kyq'on chojb'ile'. Qama txi' kywan jun kywaye' naku'j te b'is, ex che kjel tz'ilixju' che kxe'l wante. Kxe'l kywane' wab'j lu, extzun lay b'ent t-xikyiq'i'ne' toj tja Dyos.

⁵¿Titi' kb'antel kyu'ne' toju' ninq'ij aju' nim toklen te Qman Dyos?

⁶Mana' che'x oqe' teju' xitb'il saj kyib'aje' che tzyunjtzele' Ejipt, ex che b'elex mqu'ne' Menpis. Kb'el noj kyk'u'wene' saqpwaq tu'n ch'i'x, ex che ch'iyel ch'i'x toj kyxmuje'.

⁷¡Matxi' pon tq'ijlalil tu'n ttzaj tz'e'ysb'il kywitze'! ¡Matxi' pon tq'ijlalil tu'n kychjonteye' kyile'! ¡Ok'tb'i'ya Israel qa matxi' pon tq'ijlalil! Ina' kyma'ne': Xnakte' t-sanjelal Dyos. Okni toj twi'ju' ichan xewsa'n tu'n Dyos, chechije' Iky nkyma'nju'ye' lu, qu'n nojniqe'ye' tu'n il, nimxi'x kytx'u'jile'.

⁸Xq'uqilte Eprayin kub'a' tq'o'nte Dyos t-sanjelal aye'tzunkye' nkub' kyq'o'ne' xpatxab' toj tb'e; ¡Inxi'xpe' walti'j kyk'u'je' ti'j toju' tja Dyos!

⁹Mache kub' tzuwixe' toju' kyile', kse'nqe' najlqe'toq Kyib'ea. Laytzun tzik'tna'lte' kyb'imb'aje' taq'wix tu'n Qman Dyos ex kb'el ttz'e'ysa'n kywitze' tu'n tpaju' kyile'.

Kyajtel Israel tu'n tpaj til:

¹⁰Intma'n Qman Dyos kjalu: Intzalaje' tej kyknete' wu'ne' kse'n nknet lob'j ub'a tu'n jun xjal toj chq'ajlaj. Iky eb'jela' ojtxi' kychmanju'ye' weye', kse'n tnejel twitz

lob'j iw. tetzunj kypon tk'etz B'aal-peor xi' kyaq'atlk'yib' kyuk'i'lju' dyos mya ax, mache ok ik'b'ajilqe'xi'x, kse'nqe' witzileb' nche' kyk'u'jla'n.

¹¹Lay tentlte' txqan tq'inumal Eprayin: kxe'l iqa'n tu'n kyq'iq' kse'n t-xaq tze, lay che oktlkye' qya ch'onwi', lay tentlkye qya aj Israel kyal.

¹²Qatzun mache anq'in kyk'wal kyu'n, ayinwe' chin elelq'inkye ex lay kyej junkye. ;Qab'a'nx kyej xjal kywitz ajtel npa'nwib'e kyij!

¹³Nok nka'yi'ne' ikynche t-se'n Eprayin tk'wal kse'nqe' txkup nche tzyet kyu'n xjal toj k'ul: nche etztiq'in ex nche'x tq'o'n tu'n kykub' b'yo'n.

¹⁴;Nman Dyos, b'inchama kyeaju' tu'n tb'inchateya! ;Tu'n lalun che alantlu' qya ex tu'n lalun tentl ta'l kyimi'x!

Ttx'u'jil Qman Dyos ti'j Eprayin

¹⁵Chi Qman Dyos kjalu: Kyb'inchaye' taq'wix tej kyule' Kyilkal, atzuntzu' tzaja' ntx'u'jile' kyije'. Tu'n tpaju' kyb'inchb'aje' taq'wix kche elex nxlaja'ne' toj njaye'; ex lay che nk'u'jlatle'. kykyaqilxju' kynejele' pi'sqe'.

¹⁶Matxi' che k'ixb'iye' Eprayin; kse'n jun tze tzqijtl tlok' ex min nwitzantl. b'a'n qama che ul kk'wale', ayinwe' chin kb'el b'yonkye, chi Dyos.

¹⁷Aj Israel, che elel ik'o'ne' tu'n Qman Dyos qu'n min nche okslane' te. Qu'mtzun che ik'ele' toju' kytaname', ex noq kche b'etenjele' kyojile junjun nimaqtnam.

Os 10

B'ajkub' xitu'n kyq'olb'eb'l aj Israel

¹Ikyqe' aj Israel kse'n junwi' tqan ub'a txijli toj twitz tu'ntzu'n txijlixixtoq txqanxi'xtl q'olb'eb'l nche kyb'inch'a'n; tu'nju' tb'anilxi'xju' kytx'otx', ex tb'anilqe'xi'xtlju' kyab'aj xjansa'nqe'.

²Kyajb'il aj Israel tu'n kyk'u'jlante Dyos, ex kyeju' mya dyos qe' atzun ja'lo kkychja' kyil. Che b'elt-xitu'n Qman Dyos kyq'olb'eb'l ex kyab'aj xjansa'nqe'.

³Kkyma'tzuntz: Mixti' qnimaqkawil qu'n min nqo niman te Qman Dyos. ex naqwit ati ;Ti'wttzuloti' kb'antel tu'n nimaqkawil qe?

⁴Noq nyolin ex nyolin, nxittziya'n jun ti'xti' mya ax ex nkyaj b'enttij jun yol kyu'n; ikytzu'n nch'iyju' taq'wixil kse'n junwi' k'ul b'iyul toj kojib'il.

⁵Nche lu'lunju' xjal aj Samarya; nche' oq' tu'n tpaj kywitzleb' tal wakx matz'exq'i'n B'et-ab'en. Tu'ntzunju' nche oq'a' tnam exqe' pale, qu'n matxi' kub' naju' ninb'ilkye.

⁶Aku'pe' tal wakx kxe'l q'in Asirya. tu'n txi' q'o'n teju' nin nimaqkawil. Extzun majx k'elel tch'ixaw Eprayin: Kb'el ch'ixwi Israel tu'n tpaj kxe'l q'i'n twitzleb'.

⁷Kb'el naju' nimaqkawil toj Samarya kse'n jun xpe'lb'en ntananje tib'aj a'.

⁸Che b'ajel xitu'n najb'il xjan te witzileb'i'n ja xb'inchana' il tnam Israel. Che b'ajel ch'iy txo'k ex ch'i'x kyib'aju' kyq'olb'eb'l, aye'tzu'n xjal kxe'l kyma'n kyeju' nimaq witz: ¡Kukytzaj niq'je' qib'aje'!, ex kxe'l kyma'n kye k'ok'e' witz: ¡ktzaj tz'aqe' qib'aje'!

Tz'e'ysb'il twitz Israel tu'n Dyos

⁹Chi Qman Dyos kjalu: Aj Israel, na'mx tkyej kytzaqpine' tu'n kyb'inchan ile' ttzajtlenx kyb'inchan ile' toj Kib'ey. ¡Kukx kytenju'ye' toj il! Qu'mtzun kb'elkyi'je' tu'n q'o'j aye'ye' b'inchal taq'wix toj Kib'ey.

¹⁰Kb'el ntz'e'ysa'n twitzju'ye' tnam lu. Kb'ajel kyb'u'yi'n kyib' nimaqtnam q'o'jil ti'j. Ajtkub' ntz'e'ysa'ne' twitz tu'n tpaju' myab'a'n xtb'inha.

¹¹Ikytoq Eprayin kse'n jun wakx mansi'ntl ex tajb'ilxi'x tu'n ttriyin. Atzu'n ja'lo matxi' jax nq'o'ne' tiqb'il tib'aju' tqul tb'anilxi'x, tu'n txi' tjku'n karwaj; atzunte Juda matxi' kjol kyuk'i'l wakx, atzuntlte Jakob' kb'ajel txijinte tq'ub'en.

¹²Ex xinma'ne' kye: kyawanku'xe' tnik'alilti'j tu'n kyb'uyinteye' tk'u'jlalil. Kyaq'unanku'ye' tx'otx' tu'n toktl tawal, qu'n a tq'ijlalilu' ja'lo tu'n kyjyonteye' Qman Dyos. tzmax ajtul tq'o'n kolb'ilkyeye' nakuj jb'al.

¹³Aye'tzunkye' ma ku'x kyawa'ne' taq'wix, naqx xitb'il xkyk'ame'. naqx chajyolil tokx toj kytziye' naku'j kywaye'. Tu'n tpaj xi' soka' qe kyk'u'je' ti'j kykarwaje' te q'o'j ex kyij' txqan kyxjale' te q'o'j,

¹⁴kche jawil tilju' kyxjale' ex kykyaqilju' kyjaye' kuwsa'nqe' che b'elxitj, kse'n kub'a' xitu'n B'et-arb'el tu'n nimaqkawil Salman toju' q'o'j tej tkub' b'yo'n txub'aj kyuk'i'lxi' tal.

¹⁵Ikxtzun che okyela'ju'ye', najlqe'ye' toj B'etel, tu'n tpaj txqan taq'wix xkyb'inchaye'. Kb'ajelte' nimaqkawil aj Israel ajtjawu'l q'ij.

Os 11

Ntk'u'jla'nte Dyos ttanam b'a'nqa pi's

¹Chi Qman Dyos teju' ttanam kjalu: Israel, tej ikyqe'toqu'ye' kse'n jun k'wal, intoq che nk'u'jla'ne'. E'etzwiq'i'ne' toj Ejipt, qu'n nk'wal qena'ya.

²Tetzu'n nchin txokone' kyij'je', xi'pe' nela' kypa'ntl kyib'e' wi'je'. Ntanam, xi' nche q'ona'tl chojb'ile' kyeju' mya dyosqe' ex nkub' kypati'n sturak kywitz witzleb'.

³E'xipe' nxb'etza'ne' tnam Israel ex e'xinxnaq'tza'ne' tu'n kyb'ete'; aye'tzunkye' min kane toj kywitze' qa nchin xq'uqine' kyij'je'.

⁴E'tzaj nlaq'b'a'ne' nk'etze' tuk'i'l tlaqb'il nk'u'je' ex nk'u'jlalile', e'oknlaq'b'a'ne' ti'j ntziye'; naku'j ne'x tzma nch'u'n; kub' nq'o'ne' kywaye',

⁵Aye'tzunkye' min kyaje' tu'n tanjtzkyij'je' wuk'i'le'. Qu'mtzun k'anjel jumajtlkyij'je' Ejipt, ex kkawil Asirya kyib'aje'.

⁶Tzul q'oj kyi'ju' nimaqkytaname' ex che b'ajelju' kyjaye' kuwsa'n, che b'elb'ajsa'ne' tu'n tpaj kyxime' myab'a'n.

⁷Matxi' tz'el kypa'n kyib'e' wi'je' ntanam; xi' toka'tl kywitze' kyi'ju' mya dyos qe' ex min nb'ent kyonin kyi'je'.

⁸¿Se'n taq'wi ajkykyaj nkolb'e'ne' Eprayin? ¿Se'ntaq'wi ajkykyaj ntzaqpi'ne' Israel? ¿Ma che kb'el nxitu'ne' kse'n tkub' nxitu'ne' nintnam Adma, mujqa tu'n nb'inchanteye' kyeye' kse'n nb'inchaye' te Seb'oyim? ¿Inlaqjwe' nk'u'j kyi'je', ex nche exch'yone' toj nk'u'je'!

⁹Lay tzajtl ntx'u'jile' kyi'je': lay che kub' nxitu'ntle', qu'n ayine' Dyos Manb'aj, mya jun xjal qine', Xjan qinwe' ex atinqine' kyxole', ex min x'inule' xitulkyeye'.

¹⁰Kchin tzanule' kse'n jun b'alun, aye'tzunkye' che nimale' weye'. Kchin tzanule', che b'ju'ltzuntze' nxi'x che lu'lune' ajkytzaje' te tkub'exq'ij nwitz'e'.

¹¹Naku'j pich' qe'ye' nche lu'lune' ajkytzaje' Ejipt; naku'j xu'ch qe'ye' ajkytzaje' Asirya; che najal jumajtle' toj kyjaye' wu'ne'. Ayine' Dyos Manb'aj nchin yolin.

Kyil ttanam Dyos

¹²Matxi'xi'x che chanyole' weye' Eprayin; matxi'xi'x chin kub'kysb'u'ne' Israel. Ikx qe'tlkye' aj Juda matxi' tz'el kypa'n kyib'e' wi'je', qu'n inxi'x che k'ulune' kywitz witzleb'.

Os 12

¹Tu'n kyq'iq' nnoja' Eprayin: tkyaqil q'ij lepchix ti'ju' kyq'iq' te tjawetzq'ij. njaw chmet tchajyolil ex tq'o'ji'n, nkyaj b'entti'j tyol tuk'i'l Asirya ex nxit-sma'n toyaj aseyt te Ejipt.

²Kq'o'jil Qman Dyos ti'j Israel. Kb'el ttz'e'ysa'n twitz ttanam Jakob' tu'n tpaj myab'a'n tchwinqlal; kb'el tchjo'n kse'nxju' tb'inchb'aj.

³Tej na'mxtoq titz'ji Jakob' tzyetju' tuxil tqan ttzik tu'n, tetzunj matxi'toq ichamix b'ujun tuk'i'l jun anjl.

⁴B'ujun tuk'i'lju' anjl ex kub'ti'j tu'n; oq' ex xitkub'sa'n te tu'n ttzaj laqj tk'u'j ti'j. Kub' tyek'u'ntib' Dyos twitz toj B'etel ex yolin Dyos tuk'i'l atzu'.

⁵A Qman Dyos nimtipumal: ¿ex a tb'iju': Qman Dyos!

⁶Aj Israel, kutanjtz kyi'je' tuk'i'l Dyos; kyb'inchame' b'a'n ex toj tzinun, qek kyk'u'je' kukxu' ti'ju' kydyose'.

⁷Chi Qman Dyos kjalu: Min tz'aqli kymalb'il aj Kanaan, qu'n majx kgan tu'n kyelq'an.

⁸Aye'tzuntlkye' Eprayin inkyma'ne': ¡Matxi' qo q'inumaxe', matz'okyal jun qq'inumale'; mix-a'lo'te kpoq'il qi'je' qa ati qile' tu'n qkanb'ab'le' toj sb'ub'li, chechiye'.

⁹Ayine' Dyos Manb'aj Kydyose' ttzajlenx tej ate'toqe' Ejipt, kche najal jumajtle' wu'ne' kyoj pach xb'alun, kse'nx tej kyb'ete' toj chq'ajlaj.

¹⁰Nyolinwe' kyeye' toj kytzi nsanjelale' ex nim xb'ajx nyek'une' kyeye', toj kytzi nyolina'ye' kyuk'i'l techlal kyeye'.

¹¹Ate' junxi'tl dyos toj Kalaad, extzun mya dyosqe'. Nche kub' q'o'n chojb'il tman wakx toj Kilkal; ikyqe' kyq'olb'eb'l kse'n ch'uq ab'j kyxolile txol awal toj kojb'il.

¹²Xi' oq Jakob' toj tx'otx' Aram, ex atzu' aq'unana' k'ik'lel rit tu'n tkanb'et t-xu'jil.

¹³Etzti'n Qman Dyos tnam Israel toj Ejipt tu'nel jun t-sanjelal; je't-xq'uqi tu'nel t-sanjelal!

¹⁴Matxi' tz'ok kyq'o'n aj Israel ttx'u'jil Qman Dyos, matxi'xi'x tz'ok kyq'o'n jun tk'ayil te. Qu'mtzun kb'el ttz'e'ysa'n Qman Dyos kywitz tu'nju' kyb'inchb'en myab'a'n, ex kb'el tz'ajju' kyb'inchb'en taq'wix kyib'aj.

Os 13

Tej tkub' xitj Israel tkyaqil

¹Tej intoq che yolin tyajajil Eprayin, nima'ntoq kyyol kyu'n txqantl tnej tyajajil Israel; tu'ntzun tpaj ek'ulun te B'aal, eb'inchan il twitz Qman Dyos ex e'kyim.

²¡Ex kukx kyb'inchan ilju'! Nkub' kyb'incha'n kysaqpwaq te kywitzleb' kse'nx nkub' kyxima'n b'inchalte. Inkyma'ntzuntz: ¡kyq'onku'tzun chojb'ile' kywitz ja'lo! chechij, aye'tzu'n xjal nche okkyma'tzi'n witzleb' wakx che ka'yin.

³Qu'mtzun kche okyel kse'n muj te prim, ex kse'n ta'l che'w te b'a'n prim, texu' kmuj nkub'naj, kse'n ttxa triy naq nxitiqa'n kyq'iq', ex kse'n sib' nnex toj telex sib'.

⁴Chi Qman Dyos kjal: Ayinwe' Kydyose', atxi'x ate'xtoqe' Ejipt: Lalun tz'ok kyq'o'n junte' te Dyos nwitze', qu'n o'qinkxwe' klokyeye'.

⁵E'nxq'uyiye' kyoju' tx'otx' nche tanton toj chq'ajlaj.

⁶Atzu'n tej min xb'ajtl kywateye' matz'okxten nimjtib'il toj kyanmiye' ex matzik' nna'le' kyu'ne'.

⁷Qu'mtzun chin okyile' kse'n b'alun kyeye' ex kse'n jun tx'u'jb'alam nk'utzin ti'j tchi' toj b'e.

⁸Chin nelixe' mqolkyeye' toj b'e kse'n jun ttxu oso matoq che'x tzpet tal, ex kb'ajel n'xilune' kyanmiye'. Kse'n jun b'alun, axtzu' nche b'ajtch'yo'na'; kse'n jun txkup ajtb'aj ttzaqi'n tchi'.

- ⁹Che kb'el nxitu'ne' Israel, ex mix-a'lo' kklolkyye' toj nq'ob'e'.
- ¹⁰¿Jatzunta' kynimaqkawile' ja'lo, tu'n tkolon kyoj kykyaqil nimaqkytaname'? ¿Jatzun ta'qe' nejenel kyeye' Jaxa' kyqanine' kynimaqkawile' ex kynejele'?
- ¹¹Tzaj ntx'u'jile' kyi'je' tej txinq'o'ne' kynimaqkawile' ex tzaj ntx'u'jile' kyi'je' tej kyel wiq'i'ne'.
- ¹²Tz'ib'a'ntlte' toj jun u'j tkyaqil taq'wix xtb'incha Eprayin.
- ¹³Matxi' pon kmuj tu'n kyitz'je' Israel, naq aju' ikyqe'ju'ye' kse'nqe' k'wal xnak min nb'ent kyten b'a'nxi'x tu'n kyul itz'ji.
- ¹⁴¿Ma inxtzun che ayone' Qa che nkla'ye' te tipumal kamik? ¿Jata' tipumala te xitul, kamik? ¿Kutzaja xitulteju' tnam lay laqtlwe' nk'u'j kyi'je'!
- ¹⁵B'a'n qama che b'echantle' Israel kse'n itzaj, tzulu' kyq'iq' toj tjawetzq'ij, aju' kyq'iq' kuw njub'in toj chq'ajlaj, che tzqijelju' t-xiklil a' ex che najelju' nin a' tu'n. Tzulju' kyajq'oje', che b'je'lex tiq'i'n tkyaqil kyk'uwene'.
- ¹⁶Kb'el ntz'e'ysa'n kywitze' aj Samarya tu'n tpaj sel kypa'n kyib'e' wi'je'. Kche b'ajele' tu'n k'uätx'e'nb'il, che b'eltzeq'u'n kyk'wale' twitz tx'otx' ex kb'je'lex k'ab'cha'n kk'u'ju' qya ch'o'nwi'qe' toj nky'ajchaq.

Os 14

Txokb'il tu'ntanjtzkyi'j aj Israel tuk'i'l Dyos

- ¹¿Kutanjtz kyi'je' Israel tuk'i'l Qman Dyos, mache kub' tz'aqe' tu'n tpaj kyile'!
- ²Kutanjtz kyi'je' tuk'i'l Qman Dyos. Ex kymanxe' lu toj kynaj Dyose': Najsanku'ya tkyaqil qile' ex k'moma ninb'il nxiqq'o'ne' teya tu'n tkyaqil tk'uja.
- ³Lay qo kletqe' tu'n Asirya expe' lay b'ent qojqe' ti'j chej. Lay che okqq'o'ntlqe' qb'inchb'aj tu'n qq'ob'e' te Qdyose', qu'n o'kx tuk'i'la Nman Dyos, nknetaj q'uqb'ab'l tk'u'j meb'a, chechiku'ye'.

Tma Qman Dyos tu'n tk'i'wlante Israel

- ⁴Chi Qman Dyos: Kche nq'ana'ye' toj kypi'sile'; Kche nk'u'jla'ye' maskye myab'a'n qe'ye' weye', qu'n matxi' tz'el ntx'u'jile' kyi'j.
- ⁵Chin okyele' kyeye' Israel kse'n ämu's, atzunkye' kche b'echile', kse'nqe' b'ech liryo. kche okyelu' kylok'e' kuw kse'n witz Lib'ano;
- ⁶okxi'x che ch'iyel tq'ob' tb'anilqexi'x kse'n tq'ob' tze olib' ex iky tk'ok'jal kse'n k'ute toj Lib'ano.
- ⁷Che najaltle' tjaq' kolb'ilkyeye' wu'ne'; kche ch'iyeltzuntze' kse'n triy, kche b'echale' kse'n tqan lob'j ub'a ex che okyele' b'a'n kyolinjtze' kse'n b'in toj Lib'ano.

⁸Kkyma'tzuntze' Eprayin kjalu: ¿Mixti'tlqe' tajb'en witzleb' qe? ¡Ayinwe' chin ka'yilte ex chin xq'uqilteju' ntaname'! Ikyqinwe' kse'n junwi' tzaj kukx ttenju' cha'x, ex atzuntzu' che witzalaju' ntaname' wu'ne'.

B'ajsb'il

⁹Aye' ati kynab'l ex k'atzqe' tu'n telkynik' ti'ju' yol lu: Tzinun qe'kye' tb'e Qman Dyos, ex aye' tnik'alkyi'j nche b'et toj; aye'tzunkye' b'inchal il nche' jaw tz'aq toj.

Jl

Jl 1

Kub' kyyaju'n x̄t'ikt'u'l awal

- ¹A yol ja'lu tzaj tma'n Qman Dyos te Joel, tk'wal Petwel, xitma'n Joel kjalu:
- ²Kyb'intzju'ye' lu b'a'nxi'x, tijwnaq, ex kykyaqile' najlqe'ye' toju' tx'otx' lu. ¿Ma oje kyilxi' junkye' yajb'il kse'n ja'lu? ¿Ma min ik' jun ti'xti' kse'n ja'lu tej xe anq'in ojtxi' kyyajilb'ene'?
- ³Kytx'olb'anxe' kye kyk'wale', tu'ntzun t-xikyma'n kyk'wale' kye kyk'wal, ex tu'n t-xikyma'tnlkye kye kyk'wal.
- ⁴Tkyaqil b'aj kyu'n x̄t'ikt'u'l: aju' b'aj kyej kyu'n junjun, txqantl b'aj wante.
- ⁵¡Kyna'ntzkyib'e', twi' tx'ujtenil! ¡Kukyoq'e', aye'ye' majx yo'lok tk'wajil b'in kyije', qu'n naqpe' b'in k'elel q'i'n kyeye'!
- ⁶Qu'n aye' x̄t'ikt'u'l, naku'xi'xtej jun tnej xjal te q'oj kuw ex txqan kyb'aj, naku'j twitzte b'alunju' kywitzte, tzak'an kywitzte naku'j twitzte ttxu b'alun, matxi' che kub'ten toju' tx'otx'.
- ⁷Matxi' b'aj kyyaju'n qawal ub'a, matxi' b'aj b'o'lju' tqan iw kyu'n; majx matxi' che b'ajkyej sjile kyq'ob'ju' tqan iw kyu'n.
- ⁸Kse'n jun txin ch'inxtltoq tmje inoq', nok tq'o'n ti'j jochon tu'n tpaj makyimju' ku'xun atitoq tu'n tmje tuk'i'l,
- ⁹ikyqe'xtzun paleju' nche oq' qu'n mixti'tlte twitz awal k'ok'e'kywitz ex ta'l ub'a toj tja Dyos aju' nkub' q'o'n te oyaj te Dyos.
- ¹⁰Matxi' naju' awal toj kojb'il; b'is ta'ju' tx'otx'. Matxi' naju' triy, matxi' che kub' tzqij tqan lob'j ub'a, ex matxi' che kub' tzqij tqan olib'o.
- ¹¹Che oq'xe' tu'n b'is, aye'ye' nche aq'unane' toj tqan ub'a, qu'n makub' yajti awal exju' twitz triy ex seb'ad.
- ¹²matxi' che kub' tzqiju' tqan ub'a, ex matxi' che kub' yajtiju' iw. Ex mache kub' tzqiju' tqan lob'j kranadiy, tut, mansan ex kykyaqilju' tze toj kojb'il. ¡lkytzu'n xkub'a' naj kytzalajb'il kykyaqilju' xjal!
- ¹³Kyq'onk kyije' jochon ex che oq'e' tu'n k'ixk'oj, aye'ye' pale, nche ajb'ene' ti'j q'olb'eb'l, qu'n mixti'tlte oyaj twitz awal k'ok'e'kwitz ex b'in. toju' tja Qman Dyos
- ¹⁴Che kyb'uyintzju'ye' tnam ex kymanxe' tu'n kymewayin; che kyb'uyinqe'tze' tijwnaq ex kykyaqil xjal najlqe' toju' tx'otx', toj tja Qman Dyos Qdyos ex che kub'sanqe'ye' te Qman Dyos.

¹⁵¡Qab'anx qwitz, matxi' tzul lq'eju' q'ij te tz'e'ysb'il qwitz tu'n Qman Dyos!
¡Xob'ajilx, qu'n tzul xitb'il qib'aj tu'n Qman Dyos nintipumal!

¹⁶Qwitzku' sela' q'i'n qwa, ex matxi' b'aju' tzalajb'il toj tja Qman Dyos.

¹⁷Maku'xq'ayju' ij toj tx'otx', mixti'x xjawte triy ex matxi' che kub' xitju' qk'uja.

¹⁸¡Inxi'x che oq'ju' alu'mj tu'n we'yaj! mixpe'ti'x nelyal jatu'n kysik'una'; ljo'n kykyim junjun tnej rit tu'n we'yaj.

¹⁹¡Nman Dyos, nchin kub'sane' teya, qu'n jni'xte' k'ul toj chq'ajlaj e'tze toj kojib'il matxi' che b'aj tu'n q'aq'!

²⁰¡In pena' che kub'sanju' tojk'ul txkup teya, qu'n matxi' che kub' tzqiju' tal a', ex maja xeb'aju' kywa alu'mj tu'n q'aq'!

II 2

¹Kyq'ajtzanxe' chun twi' witz Syon; kyq'ajtzanxe' twi' witz xjan te Dyos tu'n kyjaw lab'ti xjal. Tu'n kylu'lun kykyaqilju' najlqe' toj Juda, qu'n xi' tul tq'ijlajil tz'e'ysb'il witzb'aj tu'n Qman Dyos:

²jun q'ijte' qxopin ex qlolj, q'eqmuj ex nim tewun.

Tej kyb'jo'k tzaqpaj xt'ikt'u'l

Jun tnej q'ojil kuwqe' ex nim txqan kyb'aj, matxi' che kub'tilj kywi' witz kse'n qlolj ajtul juptz'aj te qonik'an. B'ajx tzaja'xi' junmaj ex lay tzaj jumajtl kse'n ja'lu.

³Ikyqe'ju' kse'n q'aq' majx nb'aj ttz'e'ysa'n tkyaqil: tb'aniltoqte' tx'otx' tej na'mxtoq kyul, atzu'n xe ul, chq'ajlajtl xkyaj kyu'n. ¡Mixti' jun ti'xti' laywit b'aj kyu'n!

⁴Naku'j chej kyka'yinx, kuw che ojqlan kse'nqe' aj chejil,

⁵ex nche q'ajt ajkyik' lipan kywi' witz nakuj che q'ajt karwaj te q'oj, kse'n t-xaq tze tzqij inxi'x spoqob't toj q'aq'. Ikqe' kse'n txqan xjal te q'oj nim kyipumal txoli'nkyib' toj q'oj.

⁶Nche lu'lun xjal kye ajkyxi' kyka'yi'n, majx in chukji kywitz tu'n xob'el.

⁷Kse'nqe' xjal min nche xob' toj q'oj, kuw che ojqlan ex nche b'je'x tib'aj ninttapiyil tnam, tenenen kyb'je'l mix-a'lo'x jun nel tpa'ntib'.

⁸Min nche oktakupj tekyib'; teyile junjun ljo'n tb'e, maskye nche pon tz'aq smaj kyxol min nche b'ajxspujtj.

⁹Nche okx lipan toj nintnam, nche okx kyib'aj nintapi, nche okx kyoju' ja nche okx kyoj tokixspik'un kse'nqe' eleq'.

¹⁰Njaw lu'lun tx'otx' kywitz, ntinunju' kya'j kyu'n, nche kub' yupju' q'ij ex xjaw exqe' che'w min nche tilk'ajtl kyu'n.

11Nejlite Qman Dyos kywitz t-xjal te q'oj, kuw tq'ojq'ojel twi' inxi'x tinun. Nim txqan kyajlalju' t-xjal te q'oj; lay b'ent kyajletju' njapun tchaq'b'il kyu'n. ¡Nim toklenju' q'ij ex xob'ajilx ajtul tz'e'ysb'il witzb'aj tu'n Qman Dyos! Mix-a'lo'x kb'entel tmqonte.

Tzaj laqj tk'u'j Qman Dyos

12Atzu'n ja'lo ntma'n Qman Dyos kjalu: Kutanjtz kyi'je' wuk'i'le' tu'n tkyaqil kyanmiye'. ¡Che mewayine', che xch'inqe'ye' ex che oq'e'!

13¡Kutanjtz jumajtlkyi'je' wuk'i'le' ayine' Dyos, tz'ex ch'yonx toj kyk'u'je' mya naqx tu'n kytziye'! Qu'n nlaqj nk'u'je' kyi'je' ayine' Dyos Manb'aj, nim npasense' ex nim nk'u'jlalile', ex lwiw ntzaj laqj nk'u'je' tu'n lalun ntz'e'ysatle' kywitze'.

14Qape' jaku' lay kub' ttz'e'ysa'ntlju' kwitze' tu'n, jaku' atlju' ky'i'wb'il tzaj tq'o'n kyib'aje': ktzajel q'o'n k'ok'e' twitz awal, b'in tu'n tajb'en te oyaj toj tja Qman Dyos.

15¡Kq'ajtzanju'ye' chun twi'ju' witz Syon! Che kb'uyimju'ye' tnam ex kmanxe' tu'n kmewayin;

16kb'uyimju'ye' ttanam Qman Dyos, ex che kxjansame'; che kb'uyimju'ye' tijwnaq, exqe'ju' k'wal exqepe'ju' ne'x tзма nche ch'u'n. ¡Exqe'ju' ku'xun akxtoq kmje tu'n kyetz toj kyja!

17Kyoq'e' pale, aye'ye' tmajen Qman Dyos, ex kmanxe' t-xolju' ttzi tja Qman Dyos tuk'i'lju' q'olb'eb'l: Nman Dyos, najsanku'ya kyilju' ttanama; lalun taja tu'n kxmayin xjal ti'ju' ttanama; lalun taja tu'n tkub'kyi'j kyu'n txqantl nimaqtnam ex tu'nwt kmante xjal nche niman kye txqantl dyos: ¿Jatzunta'ju' Dyos nche ajb'ene' te? chechiwt.

18Tzajtzun tyek'u'n Qman Dyos tk'u'jlalil teju' ttanam; tzaj laqj tk'u'j ti'ju' ttanam,

19tmatzuntz: Ktzajel nq'o'n kwaye' triy, ta'l ub'a ex aseyt, tzmaxi'j ajtqe kyk'u'je'; ex lay wajtle' tu'n kxmayin xjal nche niman kye txqantl dyos kyi'je'.

20Che elel nlaq'b'a'ne' xt'ikt'u'l nche tzaj toj tnayajkya'j kyi'je', ex che pomel nq'o'ne' toj chq'ajlaj. Che kxe'l nxone' xt'ikt'u'l nejlqe' toju' Kyimni Ninnjab', aye'tzu'n ate'qe' kyi'jxi' che kxe'lnq'o'ne' toj Ninnjab' Mediteraney, che b'elq'ayj ex che b'elzu'wix. ¡Ex che nb'incha'ye' nimaq ti'xti'!

21Tzalajxta b'a'nxi'x, tx'otx', ex lalun xob'a, qu'n nimaq ti'xti' kche tb'incha Qman Dyos.

22Lalun che xob'e' tojk'ul txkup, qu'n ktzajel puqlitl' k'ul te kwaye', kche witzalkyeju' tqan lob'j, nim txqan iw ex ub'a ktenb'el.

23¡Che tzalajxe' xjal te tnam Syon, che tzalajxe' ti'j Qman Dyos nche ajb'ene' te! Ntzaj tq'o'nte' jb'al kyib'aje' tojxi'x tq'ijlalil, ntzaj jb'al toj jb'alil ex ntzaj t-xe jb'alil kse'nxju' ntb'incha'n tnejel.

²⁴K'elel b'a'nju' triy ex nim txqan b'in ex aseyt kjawil.

²⁵Ktzajel nq'o'nwe' nim kyeye' te t-xelju' ab'q'i minti' jaw kyu'ne' tu'n kpaju' ät'ikt'u'l, kyu'nju' nim txqan kb'aj naku'j q'ojilqe' e'tzaj nq'o'ne' kyib'aje' xitul.

²⁶Kche walkye' tzmax aj knoje, ex kjawil kyajwaline' Dyos Manb'aj, qu'n nim ti'xti' xnb'inchaye' kyeye'. Milo najchi'j tu'n tel jumajtl tch'ixawju' ntaname',

²⁷aye'tzunkye' aj Israel k'elelkynik'e' qa atinqine' kyuk'i'le' ayine' Dyos Manb'aj, exqa ayine' Dyos Manb'aj, ex mixti' juntel. ¡Milo tu'n tela' jumajtl tch'ixawju' ntaname'!

Tzulju' t-xew Qman Dyos Xjan

²⁸Tib'ajxi'tl ja'lu ktzajel nq'o'ne' nxewe' kyib'aj kykyaqil xjal: che yolilju' kyk'wale' ex kmyale' te nxele' kye xjal, che witzk'alju' tijwnaq atzu'n kyeju' kyk'wale' chin yolile' kye toj naku'j witzik'.

²⁹Ex ktzajel nq'o'ne' nxewe' kyib'aj majen ichan ex qya kyoju' q'ij lu;

³⁰Kche nyek'u'ye' txqan ti'xti' tb'anilxi'x twitz kya'j, atzu'n twitz tx'otx', chik' q'aq' ex txqan sib'.

³¹Kb'el qloljixju' q'ij, atzunju' xjaw kb'el kyeqax naku'j chik', ch'inxtltoq tulju' q'ij te Qman Dyos, nim toklenju' q'ij ex xob'ajilx.

³²Kykyaqiltzu'n mache kub'san toj tb'i Qman Dyos che kletel teju' kamik, qu'n twi' witz Syon ex toj Jerusalem, ktenb'e'la' kolb'il, kse'nx oje tma Qman Dyos. O'qekxkye' sk'o'nqe' tu'n che kjel anq'in.

II 3

¹Ajtponju' q'ij lu, chi Qman Dyos: junxi'tl che anq'ila'ju' xjal toj Juda ex toj Jerusalem wu'ne'.

²Kche nb'uyi'ye' kykyaqil nimaqtnam, che kxel wiq'i'ne' toju' b'ya' Josapat, atzuntzu' che okyela' toj xjel ti'ju' xb'ajkye ti'ju' ntaname'. Qu'n eb'ajx kysputi'n aj Israel toj tkyaqil twitz tx'otx', ex b'ajx kysipa'nju' ntx'otx'e' kyxol.

³B'aj kyaq'pu'n ntaname', kse'nxju' kub' te junjun, Eb'ajx kyk'a'yi'nju' k'wal q'a ex txin, eb'ajxtzuntz najsalte te twi' ti'j b'in ex kyuk'i'l qya ajpajil.

Xjel kye nimaqtnam tu'n Qman Dyos

⁴¿Titi' kyajb'ile' weye' aj Tiro, aj Sidon ex pilistey? ¿Ma kyajb'ile' tu'n kyok tzaqpaje' wi'je'? ¿Ma kyajb'ile' tu'n tel kpeyune' jun ti'xti'? ¡Yomqe'ye' nej tzma nche q'anaxkye'!

⁵B'ajx kyelq'a'nju'ye' nsaqpwaqe' exju' nq'anpwaqe', ex b'ajx kyiq'i'n nk'uwene' toj tja kydyose'.

⁶B'ajx kyi'q'i'nju' aj Juda ex aj Jerusalen najchaq, ex eb'ajx kyk'a'yi'ne' te majen kyeju' xjal kriek.

⁷Ayintzunwe' che eletz wiq'i'ne' jaeb'ajxa' kyk'a'yina'ye', ex knb'inha'ye' kyeye' tu'n kyik'e' toju' yajb'il kse'nxju' xkb'inha'ye' kye.

⁸Che kxe'l nk'a'yi'ne' kyk'wale' ex kmyale' kye aj Juda, tu'ntzun txi' kyk'a'yi'ntl kye aj Sab'a te najchaq tx'otx'. Ayinku'ye' Dyos Manb'aj nchin q'mante.

⁹Kmanxju'ye' lu kyeju' nimaqtnam: ¡Kyinktze' twitz q'oj xjan! ¡Che ktxkontzju'ye' xjal min nche xob'! ¡Tu'n kyulju' nimaq q'ojil ex tu'n kb'ajx toj q'oj!

¹⁰Kyb'incham kyk'u'xt'e'nb'ile ti'j ktz'u'tze' ex kych'ute' ti'j ksemule', aye'tzunju' xjal nche' numj tu'n kmante: ¡Kuwqinwe'! Chiku'.

¹¹Kykyaqilxe' nimaqtnam, naqaku' ta'qe'ye', ¡Lwiqe'xe', kb'uyimkyib'e'! ¡Naqpena'ju' mib'a'n q'ojin tu'n ttzaj q'ojil!

¹²Kyb'inchamkyib'e' nimaqtnam ex kukxi'ye' toju' b'ya' Josapat, qu'n atzu' che okyela' nimaqtnam nqaku' ta'qe' toj xjel tu'n Qman Dyos.

¹³Qu'n mixmyab'a'nqe', che kyjo'nktze' kse'n triy matxi' tzqij, qu'n matxi' ponju' tq'ijlalil tu'n tjaw b'uyit; che kpech'ime' kse'n ub'a, tu'n matxi' b'ent tkyaqil tu'n tel ta'l.

¹⁴Matxi' b'aj kyb'u'yi'n kyib' tnam xjal toju' b'ya' jankub'a' nk'eta' jun ti'xti', qu'n matxi' tzul lq'eju' q'ij te Qman Dyos.

¹⁵Che kb'el yupju' q'ij ex xjaw aye'tzunju' che'w lay che qoptz'ajtl.

¹⁶Ajtb'inchante Qman Dyos tu'n tb'injtzu' tq'ojq'ojel twi' inxi'x tinun tzmax twi' witz Syon, toj Jerusalen, majx njaw lu'lunju' kya'j exju' tx'otx'. Atzu'n kyeju' aj Israel ttanam, jun kolb'ilte' Qman Dyos kye.

Tb'anil kolb'il tzul te Juda

¹⁷K'eletzun kynik'tze' weye' qa ayine' Dyos Manb'aj, najlqine' toj Syon, witz xjan weye'. K'okyelte' nintnam Jerusalen xjan: lay kub' jumajlti'j kyu'n najchaq xjal.

¹⁸Toju' tq'ijlalil lu, nim b'in ex lech kb'etel, nakuj a' nb'et kwi' witz, aye'tzunju' ttixlil a' te Juda kche jawil ch'iy. Kjawitz laqj jun t-xiklil a' toju' njaye' tu'n tb'aj ta'li'nju' b'ya' Sitim.

¹⁹Naq tik'lenxtlte' Ejipt kjelten, atzun Edom kjel b'ent te chq'ajlaj, qu'n e'oktzaqpaj q'ojil kyij'ju' xjal te Juda ex e'kub' kb'yo'nju' xjal mixti' kyil toju' ktanam.

²⁰⁻²¹Ayinku'we' chin q'olte tu'me'l t-xelju' kykamik; lay kub' nnajsa'n tilju'ye' ati tpaj. Aye'tzunkye Juda ex Jerusalen che najal xjal kukxju' kyoj, ayintzunwe' Dyos Manb'aj chin najale' twi' witz Syon.

Am

Am 1

Tz'e'ysb'il kywitzju' nimaqtnam nqaku' ta'qe' tk'etz Israel

¹Atzun tqanil ja'lu tzaj tq'o'n Qman Dyos te Amos, jun k'ik'lel rit toju' tnam Tekoa, tzaj tq'o'n tqanil te ti'ju' tnam Israel, atixtoq kab'e' ab'q'itl tu'n ttzaju' kyejnaj nab' toju' tq'ijlalil nimaqkawil Usiy toj Juda, ex toj tq'ijlalil Jerob'oam, tk'wal Joas, nimaqkawil toj Israel.

²Naqa xtb'inchate Qman Dyos tu'n tb'injtzu' toj twi' njulin naku'j q'ankeyaq tzmax twi' witz Syon, toj Jerusalem, nche kub' tzqju' k'ul kywa alu'mj kyoj koj b'il ex nkub' tzqij twi' witz Karmelo.

³Chi Qman Dyos kjalu: Nim txqan myab'a'n matxi' kb'inchaju' xjal te Damask, qu'mtzun lay naq chin ka'yine' kye; qu'n mache okten yajlalkyeju' xjal aj Kalaad, kse'n nxq'iq'et triy tu'n pitxb'il.

⁴Qu'mtzun k'okyel nq'o'ne' tq'aq'al tja nimaqkawil Asael, ex tu'nxju' q'aq' lu che kb'ajelju' ja te kawb'il te B'en-adad.

⁵K'okex npa'njuye' tjpel nintnam Damask; ex kb'el nb'ajsa'nju'ye' nkawin toj B'ikat-ab'en exju' nkawin toj B'et-eden, aye'tzu'n aj Sirya che kxe'l q'i'n toj Kyir. Chi Qman Dyos.

⁶Chi Qman Dyos kjalu: Nim txqan myab'a'n matxi' kb'inchaju' xjal te Kasa ex lay naq chin ka'yine' kyi'j; qu'n majx xikiyq'i'n jun tnam, ex matxiky'k'a'yi'n toj Edom naku'j lq'on majen.

⁷Qu'mtzun k'okyel nq'o'n kq'aq'alju'ye' nimaq tapi te Kasa, ex che kb'ajelju' ja te kawb'il tu'n.

⁸Kb'el nxitu'nju'ye' nkawin toj Asdod exju' nkawin toj Askalon. ¡Tuk'i'l tkyaqil wipumale' chin okyel tzaqpaje' ti'j Ekron, ex majx che mankulju' pilistey wu'ne'! Chi Qman Dyos.

⁹Chi Qman Dyos kjalu: Nim txqan myab'a'n matxi' kb'inchaju' xjal aj Tiro ex lay naq chin ka'yine' kyi'j; qu'n xikyq'o'n jun tnam toj tkawb'il Edom, aju' tnam kyejni b'ent jun kyol kyuk'ilju' kyitz'inkyib'.

¹⁰Qu'mtzun k'okyel nq'o'ne' kq'aq'alju' tapi te Tiro, ex che kb'ajel patju' tja kawb'il tu'nju' q'aq' lu.

¹¹Chi Qman Dyos kjalu: Nim txqan myab'a'n matxi' kb'inchaju' xjal te Edom ex lay naq chin ka'yine' kyi'j; qu'n e'oklpe kyi'ju' aj Israel tuk'i'l k'u'xtx'e'nb'il, mixti'x tzaj laqj kyk'u'j kyi'ju' kyitz'in. Tzaj ktx'u'jil b'a'nxi'x, ex majx matxi' kq'o'n kq'o'j toj kyk'u'j.

¹²Qu'mtzun k'okyel nq'o'ne' tq'aaq'alju' tnam Teman, ex che kb'ajel patju' tja kawb'il te B'osra tu'nju' q'aaq' lu.

¹³Chi Qman Dyos kjalu: Nim txqan myab'a'n matxi' kb'inchaju' xjal te Amon ex lay naq chin ka'yine' kyi'j; qu'n b'ajx kplaq'cha'n kyk'u'ju' qya ch'onwi'qe' teju' tnam Kalaad, naqx tu'n ttzyet txqan tx'otx' kyu'n.

¹⁴Qu'mtzun k'okyel nq'o'ne' kq'aaq'alju' nimaqtapi te Rab'a, ex che b'ajel patju' kyja te nimaqkawb'il tu'n q'aaq' lu ex kb'ajel sich' toj q'oj naku'j q'anqyaq inxi'x tinun.

¹⁵Kxe'l q'i'nju' nimaqkawil toj juntl tnam, junx kyuk'i'l kykyaqilju' t-xjal nimaq kyoklen. Chi Qman Dyos.

Am 2

¹Chi Qman Dyos kjalu: Nim txqan myab'a'n matxi' kb'inchaju' xjal te Moab' ex naq chin ka'yine' kyi'j; qu'n kub' kytz'e'ysa'n tb'aqilju' nimaqkawil toj Edom tzmaksi'x tkub' tza'jix kyu'n.

²Qu'mtzun k'okyel nq'o'ne' tq'aaq'alju' tnam te Moab', ex che kb'ajel patju' tja kawb'il te Kyeryot tu'nju' q'aaq' lu; kche kyimelju' aj moab' toj q'oj ajtq'ajti chun.

³K'elel wiq'i'ne' nimaqkawil toj tnam: kb'el nb'yo'ne' junx kyuk'i'lju' t-xjal nimaq kyoklen! Chin Qman Dyos

⁴Chi Qman Dyos kjalu: Nim txqan myab'a'n matxi' kyb'inchaju' xjal aj Juda ex lay naq chin ka'yine' kye; qu'n elkyik'u'nju' nxnaq'tzb'ile' ayine' Dyos Manb'aj ex min xikynima'nju' nkawb'ile', xi'pe' xe'k'uluna' kywitzxju' witzleb' jae'k'uluna' kyman.

⁵Qu'mtzun k'okyel nq'o'ne' tq'aaq'alju' tnam Juda, ex che kb'ajel patju' tja kawb'il te Jerusalem tu'nju' q'aaq' lu.

Tz'e'ysb'il kywitz aj Israel

⁶Chi Qman Dyos kjalu: Nim txqan myab'a'n matxi' kyb'inchaju' xjal aj Israel ex lay naq chin ka'yine' kye; qu'n nxikyik'a'yi'nju' mixti' til tu'n tpaj pwaq atzunju' prow naqx tu'n tpaj jun muj xjab'.

⁷Nche kub' kyjtz'o'nju' prow ex nche kub' kyaju'n, ex min kb'incha'nju' tnik'alilti'j kyeju' me'sqe'. Aju' manb'aj exju' k'walb'aj nche kub'kxe tuk'i'l junx qya, tu'ntzunju' lu nkub' ksaqchb'e'nju' nb'iye' xjan.

⁸Nche kub' kxe kyib'aj xb'alun nche kyajq'o'n k'as, nche wan ti'ju' wab'j nkub' b'incha'n te ninb'ilkyeju' witzleb'; nkylq'o'n kyk'wa' b'in tu'nju' pwaq nelkyiq'i'n mya toj tnik'alti'j kyi'ju' xjal, nche k'wa'n toj tjaju' kydyos.

⁹Ayintzunwe' naqx tu'n tjqet kyb'eye' wu'ne', eb'ajkub' nb'yo'ne' aj amorey; majx e mankun kykyaqil wu'ne', b'a'nqa nimaqtoq kywe' kse'n tze k'ute ex b'a'nqa kuwqe'toq kse'n k'ol.

¹⁰Aye'tzunkye' eb'je'tz wiq'i'ne' toj Ejipt, ex nxaqlu'n kab'naq (40) ab'q'i kyi'je' toj chq'ajlaj tu'n txi' nq'o'ne' ktx'otx' kyeye'.

¹¹Lay b'ent tkub' kyewane' aj Israel, qa eb'jaw nsk'o'ne' junjun tu'n kyok te sanjelal ex junjuntl te nasarey kyxole'. Chiku' Qman Dyos.

¹²Aye'tzunkye' e'ok kychq'o'ne' nasarey tu'n kyk'wan b'in, ex min kyaje' tu'n kyolinju' sanjelal toj nb'ie'.

¹³Qu'mtzun knb'inha'ye' tu'n kb'aj wab'ane' kyu'n kyajq'oje', kse'n tx'otx' nb'aj potz'j tjaq' ttulil jun karet iqa'n nim triy tu'n.

¹⁴B'a'nqa kuw che ojqelane', lay che tzaqpaje'; lay xkyetlju' kuw tipumal, ex lay kletju' mib'a'n xob'.

¹⁵Lay b'ent t-xontlju' b'a'n smajil, lay kletju' kuw tz'ojqelan ex lay kletju' makub' oq tuk'i'l chej.

¹⁶Toju' q'ij lu naqpena'ju' kuwxi'x kxolju' nimaq q'ojil kje t-xonju' taq'unb'il te q'oj tu'n tb'ent toq. Chiku' Qman Dyos.

Am 3

Taq'unju' t-sanjelal Qman Dyos

¹Kyb'intzpe'ye' aj Israel ajun' nntma'n Qman Dyos teju' tnam etztiq'i'n toj Ejipt:

²Naq o'qe'kxe' xe jawnsk'o'ne' kxol kykyaqilju' tnam twitz tx'otx'. Qu'mtzun che okyele' wu'ne' toj xjel tib'aj tkyaqilju' taq'wix matxi' kb'inchaye'.

³Qa nche b'et kab'e' xjal junx, q'ancha'lxi'x qa kyekten;

⁴Qama jaw tzanun jun b'alun toj k'ul, inel tnik'tzil qama knet jun tchi'; qa ntzanun jun tal b'alun toj tjul, inel tnik'tzil qa matxi' tzyet jun ti'xti' tu'n;

⁵qama ku'tz tz'aq jun pich' twitz tx'otx', inel tnik'tzil qa atitoq jun xpatxab'; qama kub' japtz'aj jun xpatxab', inel tnik'tzil qa ati xkyej toj;

⁶qama jaw q'ajti chun toj nintnam, nche jaw lab'ti xjal; qa ati jun taq'wix saj toju' nintnam, ate' Qman Dyostzu' saj q'onte.

⁷Mixti'te jun ti'xti' ntb'inha'n Qman Dyos qa na'mxmaq ttzaj tma'n nejtl kyeju' tmajenju' t-sanjelal.

⁸¿Alkye jun min jawlu'lun tu'n xob'el ajtjaw tzanunju' b'alun? ¿Alkye lay yolin toj tb'i Qman Dyos, qa a xq'mante?

Xitb'il ti'j Samarya

⁹Kpakb'anxe' kyoju' tja kawb'il toj Asdod ex kyoju' tja kawb'il toj Ejipt, kjalu: Kuktzaje' kwi'ju' witz te Samarya; kyka'yinxju'ye' xitb'il ati toj exju' yajb'il nb'aj kxol xjal atzu'.

¹⁰Chiku' Qman Dyos: Minti' nche anq'inju' xjal lu toj tnik'alilti'j; inb'ajx kyk'u'nju' kyelaq' xb'aj kykanb'a'n toj q'oj kyoju' tja kawb'il.

¹¹Qu'mtzun ntma'n Qman Dyos: K'okyel txoli'n ti'ju tnam tu'n jun ajq'oj, kb'el tx'u'yi'nju' tipumala ex kb'je'litz telq'a'nju' toj tja kawb'il.

¹²Chi Qman Dyos kjalu: Kse'n jun k'ik'lel nklet kab'e' tqan mujqa jun t-äkyin jun rit tu'n toj ttzi jun b'alun, iktzu'n che tzaqpajela' aj Israel najlqe' toju' tnam Samarya, aye' kuñlqe' kyib'aju' tb'anil kuñb'il nche tzaj Damask.

¹³Chi Qman Dyos nimitipumal ntma'n: Kyb'intzpe'ye' ex kyolinxju'ye' tnam te Jakob',

¹⁴toju' q'ij ajkyoku' aj Israel wu'ne' toj xjel ti'ju' kyil, che b'elnxitune' q'olb'eb'l toj B'etel; che elel tx'emitju' tuk'a q'olb'eb'l ex che kb'eltz'aq twitz tx'otx'.

¹⁵Che kb'el nxitu'ne' ja b'inch'a'nqe' te jb'alil ex te q'ijal, che kb'el nb'ajsa'ne' ja b'inch'a'nqe' te b'aq ex che kb'el nxitu'ne' nimaq tja kawb'il. Iku' chi Qman Dyos.

Am 4

¹Kyb'intzpe'ye' lu, ttxu wakx te B'asan, ju' ate'qe'ye' twi' witz te Samarya, nche kub' kyjtz'o'nju'ye' prow ex nche kub' kyyaju'ne' xjal ati nojqelan kye, nche'x kychq'o'ne' kychmile' q'il kyk'wa'ye' b'in.

²Tmate Qman Dyos xjan jun tyol tu'n tb'inchante kjalu: Tzul tq'ijlalil che kxe'l q'i'ne' tuk'i'l ch'ok k'uxb'il, ex kche tzyetelju' kyale' tu'n ch'ok k'uxb'il najb'en tzyub'l kyix.

³Kche eletze' toj tal b'e txoli'n kytene', ex che elex xla'jane' twi' witz Ermon. Ikju' chi Qman Dyos.

Kuwyol ti'ju' nkyb'inch'a'n xjal

⁴Kukyxi'ye' B'etel, ex Kilkal; ;Che b'inch'anqe' ile', kychmomxi'x txqantl kyile'! Kyiq'inxe' chojb'il te prim ex kyiq'inxe' tlajoji'n tnej kab'jchaq.

⁵Ktz'e'ysanku' wab'je' mixti' ttx'amal te jun oyaj te aq'b'il chjonte, ex kpakb'anxju'ye' kyoyaje' nkq'o'ne' tu'nx knab'le' jaxjaku', qu'n ana' nche' tzalaju'ye' ti'j. Iku' chi Qman Dyos.

Mixti'x nok kynab'l aj Israel maskye ntz'e'ysanjtz kywitz

⁶Ma nb'inchaye' tu'n kyik'e' toj we'yaj, toj kykyaqil nimaqkytaname'; ma nb'inchaye' tu'n lalun kanun wab'j toj tkyaqil ktaname', ;jaye'tzunkye' mixti' sanjtz kyij'e' wuk'i'le'! Iku' chi Qman Dyos.

⁷Ex nb'inchaye' tu'n lalun tzaj jb'al oxe' xjawtltaq tu'n tjawju' awal. Kub' jb'al wu'ne' toj jun nintnam, atzun toj juntl mixti'; kub' jb'al toj jun tnej tx'otx' wu'ne', atzun juntl mixti';

⁸eb'ajxju' xjal jyol a' tojile junjun nimaqtnam, ex mya nim knet kyu'n tu'n tik'ju' k'waj kyi'j, jaye'tzunkye' min anjtzkyi'je' wuk'i'le'! Iku' chi Qman Dyos.

⁹Tzaj nq'o'ne' kyq'iq' inxi'x tz'e'y kyib'aje', ex tzaj nq'o'ne' soj, ex nb'inchaye' tu'n tkub' tzqiju' kyawale' exju' kyawb'ile' tqan ub'a, eb'aju' kylob'aje' iw ex olib'o kyu'n xt'ikt'u'l, jex mixjun sanjtz kyi'je' wuk'i'le'! Iku' chi Qman Dyos.

¹⁰Tzaj nq'o'ne' jun soj kyib'aje' kse'n tzaj nq'o'ne' tib'aj Ejipt; nb'inchaye' tu'n kb'aj kyej kyimju' kyku'xune' toj q'oj ex xinq'o'ne' anb'il kyeju' ajq'oj tu'n txi' kyi'q'i'nju' kcheje'; ex nb'inchaye' tu'n ksqonteye' ktzu'wilju' eb'aj kyim toju' knajb'ile', jaye'tzunkye' minti' anjtzkyi'je' wuk'i'le'! Iku' chi Qman Dyos.

¹¹E'kub' nxitune' tu'n jun nin soj kse'n tzaj nq'o'ne' tib'aj Sodom ex Komor; ikytoq kyka'yinxju'ye' kse'n ttxalq'aq' matxi'toq b'aj patj toj q'aq', jaye'tzunkye' minti' anjtzkyi'je' wuk'i'le'! Iku' chi Qman Dyos.

¹²Qu'mtzun, knb'incha'ye' ikju' teya Israel; ex axxi'x knb'incha'ye', jb'inchantib'a qu'n tzul Qman Dyos nojqelan!

¹³Ate Qman Dyos,aju' b'inchankye witz ex kyq'iq',aju' ntzaj yek'unte t-xim te xjal, a njaw b'inchante spik'un te qxopin,aju' nb'et kwi'ju' witz nimaqxi'x kywe' toj tkyaqil twitz tx'otx', a Qman Dyos, a tb'iju': Dyos nimpumal.

Am 5

Txokb'il tu'n tanjtzkyi'j tuk'i'l Dyos

¹Kyb'intzju'ye' nyole', aj Israel; kb'intzpeju'ye' b'itz b'isb'ajilx kxe'l nb'itzane' kyeye':

²Matxi' kub' tz'aq Israel,aju' tb'anilxi'x ex b'ajx kub' ttxa'jina'tib'; matxi' kub' tz'aq ex lay b'ent tjawe'tl. Matxi' kub' tz'aq tojxju' ttx'otx', ex mix-a'lo' jun kjawil wab'ante.

³Chi Qman Dyos ntma'n kye aj Israel kjalu: Qama che'x chq'o'n kab'k'al lajnaq (1,000) xjal toj q'oj tu'n jun nintnam, naq jo'naqtl k'anjelkyi'j itz'qe'; qatzun mache'x chq'o'n jo'naq (100) tu'n jun nintnam, naq lajojtl k'anjetz kyi'j.

⁴Chi Qman Dyos ntma'n kye Israel kjalu: Chin kyjyome', ex che anq'ile'.

⁵Lalun che'xe' jyolte B'etel, lay che'xe' Kilkal ex lay che ik'e' B'erseb'a, qu'n che kxe'l q'i'nkye' xjal te Kilkal toj junxi'tl tnam, atzunte B'etel kb'el xitu'n.

⁶Kuktzaje' tk'etz Qman Dyos, ex che anq'ile'; qatzun min ktzajel tq'o'n q'aq' tib'aju' kawb'il te Israel, ex mix-a'lo' jun kb'entel tyupinte toj B'etel.

- 7;Qab'anx kywitze', aye'ye' nok kyq'o'ne' tnik'alilti'jte k'a ex makub' kyxonju'ye' kyoklene' twitz tx'otx'!
- 8-9 A Qman Dyos b'inchankye che'w wotz exju' q'i'nb'il, tu'nte noka' qonik'an te q'ijtl, ex tu'nte noka' q'ijtl te qonik'an qloljix'; nche tzaj ttxko'n a' toj ninnjab', ex ntzaj tchto'ntzuntz twitz tx'otx'; ate ntzaj q'onte xitb'il tib'aju' kuw, ex ntzaj tq'o'n tib'a'ju' kuwsa'n. A tb'iju' Qman Dyos.
- 10;Qab'anx kwitze', aye'ye' nche' q'ojine' kyi'ju' kyajb'il tu'n kb'inchante tnik'alilti'j, ex inxi'x nelkyik'u'nye' t-stiyil tnik'alti'j!
- 11 Qu'n nkub' kyaju'nju'ye' prow ex nelkyiq'i'ne' chojb'il ti'ju' ttriy, lay che najankye' kyoju' ja ab'j matxi' jaw kb'incha'ne', ex lay che k'wane' ti'ju' ta'l ub'a matxi' b'aj kyawa'ne'.
- 12 Wojtzqi'nwe' txqan kb'inchb'ene' myab'a'n exju' txqan il nkb'incha'ne': nkub' kyjtz'o'nju'ye' xjal tnik'alti'j, ex nkyk'mo'ne' pwaq ti'j myab'a'n, ex nkjyo'ne' tu'me'l tu'n lalun txi' oksla'nju' prow twitz ajkawil.
- 13 Qu'mtzun alkyete ati ttab'l mixti' nyolin, qu'n myab'a'nju' tq'ijlalil.
- 14 Kjyomiye' b'a'n ex myaju' taq'wix, oktzun che anq'iltze'; kq'ancha'lixeltzuntz qa axju' nkma'ne': qa ati Qman Dyos kyuk'ile',aju' Dyos nimitipumal.
- 15;Kyik'umile' myab'a'n! ;Kyk'u'jlame' b'a'n! Kq'onk tilile' tu'n tb'inetju' tnik'alilti'j kyoju' kawb'il; qape'tzunlo ktzajel q'aq'an tk'u'j Qman Dyos nimitipumal kyi'ju' aj Israel xeb'aj kyej anq'in.
- 16 Chi Qman Dyos,aju' Dyos nimitipumal, kjalu: Kche oq'el xjal kyoj kykyaqilju' plas, ex kche xch'il xjal kyoj kykyaqil b'e. Che tzajel kytxko'n xjal nche aq'unan toj kojb'il tu'n kyb'isun kyuk'i'l, ex che tzajel ktxko'nju' xjal ax kyaq'unju' tu'n kxi' oq'el kyi'j kyimni.
- 17 Che oq'el kyoj kykyaqil tqan awal ub'a ajwule' tz'e'ysal kwitz. Iku' ntma'n Qman Dyos.
- 18;Qab'anx kwitzju' kyajb'il tu'n klonte q'ij ajtulju' Qman Dyos! ;Ma b'i'ntzun kyu'ne' ti' kb'ajel kyi'je' toju' q'ij lu? Jun q'ijte' te qlolj, ex mya te spik'un.
- 19 Iknate' kse'n qama qokub' oq twitz jun b'alun o'kx ajqok takpujtl twitz jun oso, mujqa kse'n qama qo' okx tuja, ex ajtpon qq'ob' twitz ttapi, nqo' oktx'a'n tu'n jun kan.
- 20 Axxi'x, ate' q'ij ajtul Qman Dyos qloljte', ex mya spik'un. qxopin b'a'nxi'x, ex mixti' ch'i'n spik'un.
- 21 Nche elwik'u'nju'ye' ninq'ij nkub' kyik'sa'ne'; ex nche elwik'injuye' b'uyjtib'il nim toklen nkb'incha'ne'.

²²Minti' wajb'iltlwe' chojb'il k'ok'sb'il nkub' kq'o'ne' te ninb'ilweye', expe'ju' oyaj k'ok'e' kytwitz awal; ex lay che nk'amju'ye' q'u's tman wakx nkub' kq'o'ne' te chojb'il te mujb'ab'ltib'il.

²³¡Lalun che b'itzantle' nwitzze'! ¡Mixti' wajb'iltle' tu'n txi' nb'i'ne' tq'ojq'ojel kychinab'e'!

²⁴Awe' wajb'il tu'n tqojli tnik'alilti'j kse'n a', ex tu'n kb'ete' tojxi'x ttxolilti'j kse'n a' min b'aj.

²⁵Aj Israel, ¿Ma kub'tzun kyq'o'ne' chojb'il ex oyaj nwitzze' kyoju' kab'naq (40) ab'q'i toj chq'ajlaj?

²⁶Atzu'n ja'lo, kjawil kyiq'a'n tilb'ilal kynimaqkawile' Sikut, exju' tilb'ilal che'w Kyiyun, aye'ju' dyos e'kub' kb'inha'ne'.

²⁷Kche elix nxlaja'ne' toj chq'ajlaj, tzmax ti'jxi' Damask. Chi Qman Dyos, a tb'iju': Dyos nimpumal.

Am 6

Xitb'il tib'aj Israel

¹¡Qab'anx kwitzju' nche anq'in toj achb'il toj tnam Syon! ¡Qab'anx kwitzju' q'uqlok kyk'u'j ti'j tnam Samarya, aye'ju' nejenel nimaq kyoklen toju' nimintnam, janche b'ajxa' aj Israel qanil o'nb'il!

²Kupe' kxi'ye' toj tnam Kalne, ex kyka'yime'; ex kukxi'ye' toj Amat aju' nintnam, ex kyku'xe' toj Kat ktanam pilistey. ¿Ma mastzun b'a'nqe'kye' kyekywitzju' tnam lu? ¿Mujqa mastzun b'a'nju' ktaname' kwitzju' tnam lu?

³Mixti' kyajb'ile' tu'n kximane' ti'ju' q'ij taq'wix, extzun aye'xe' nche tzaj iq'inte tkawb'il taq'wix.

⁴Kuñlqe'ye' tib'aj xa'wan kuñb'il ktxu'nti'j tu'n b'aq, ex nxi' knuqi'n kyib'e' twitz toju' kninq'ije'; nok nimaqwan kyu'ne' kyu'n qpoj tman rit ex kyu'n qpoj tman wakx q'u'sqe'.

⁵Nxi' kychinb'a'nju'ye' xux mixti'x ttx'o'lajil toj twi'; nb'ajkub' kyxima'n chukchaq kychinab'e', kse'n tb'inha Dab'i;

⁶nche k'wan ta'l ub'aye' toj nimaq mlon, ex najb'en tb'anilxi'x k'ok'sb'il kyu'ne', ¡ex mixti' nche' ximane' qa xi' tkub' b'o'lju' tnam kyu'ne'!

⁷Aye'kye' che kxe'l iq'i'ne' tnejelxi'x toj juntl tnam, atzuntzu' kb'ajela' toj twi'ju' nimaqwan nkyb'inha'ne'.

⁸Oje tma Qman Dyos jun tyol tu'n tjapun tu'n; aku' Qman Dyos nimpumal inq'mante kjalu: Nel wik'u'nju'ye' nimjtib'il nkb'inha'nju' ttanam Jakob'; nche

elwik'o'ne' tja nimaqkykawb'il; kxe'l nq'o'ne' nintnam toj kyq'ob'ju' ajq'oj, kyuk'i'lxi' tkyaqil ati toj.

⁹Qama che kyej anq'in lajoj ichan toj jun ja, ilti'j che kyimel.

¹⁰Nimte' xob'ajil tzul, qu'n qama tz'okx jun iq'imitzte t-xmilal jun twitze'l matxi'toq kyim tuja, exqa matxi' tqani'n te juntl twitze'l nb'et toju' ja: ¿Ma atix juntl tuk'i'la? Qa chi. Atzunju' juntl ktzajel ttzaq'we'n: Mix-a'lo' chilo. Atzunju' xixjelunte kxe'l tma'n: ¡K'uttziya, qu'n jaku' jaw tma'na tb'i Qman Dyos!

¹¹Qu'n tzul tq'o'nte' Qman Dyos tz'e'ysb'il witzb'aj kyib'aj nimaq ja ex k'ok'e', kykyaqilx majx che kjel xitu'n.

¹²¿Ma jaku' b'ent kyojqelanju' chej twitz pik? ¿Ma jaku'tzun b'ent tkjetju' ninnjab' kyu'n wakx? ¡Matxi'na' tz'okju' tnik'alilti'j kyu'ne' te b'i'yb'il ex matxi' tz'okju' tnik'alilti'j kyu'ne' te k'ixk'oj!

¹³Naqx kyak'a'ne' nche' tzalaje' qu'n nkma'ne': Matxi' tenqe' qipumal qib'xqib'e'. Chechije'.

¹⁴Kyb'intzpe'ye' b'a'nxi'x aj Israel; chi Qman Dyos nimitipumal ntma'n: Kjawil wiq'i'ne' jun nimintnam kyije' tu'n tokten yajulkyeye', ktzajelx toj tb'a'nq'ob' kya'j ex kpomelx toj tnayajkya'j.

Am 7

E'tzaj yek'u'n ãt'ikt'u'l toj naku'j witzik'

¹Lu tzaj tyek'u'n Qman Dyos weye': Tej akxi'xtoq njawu'l twi'ju' awal tawal q'ijal, aju' nok tjawlenxi' tawal nimaqkawil, intoq che tch'isa'n Qman Dyosju' ãt'ikt'u'l, wile'.

²Tetzunj ch'inxtltoq tb'aju' awal kyu'n ãt'ikt'u'l, nmatzuntze': —¡Qman Dyos najsanku'ya qile'! ¿Se'n taq'wi k'ik'ex tu'nju' ttanama Jakob' extzun tal b'o's' Nchije' te.

³Anjtzte' Qman Dyos ti'jtk'u'j ti'ju' matxi'toq kub' t-xima'n, ex tma: ¡Lay tzajtlju' tz'e'ysb'il witzb'aj lu!

Tzaj yek'u'n q'aq' toj naku'j witzik'

⁴Tzaj tyek'u'n Qman Dyos lu weye': Xinka'yine' tzaj tq'o'n Qman Dyos q'aq' te tz'e'ysb'il witzb'aj, ex majx tzqiju' ninnjab' nim t-xe tu'n extoq ljo'n tb'aj tz'e'yju' tx'otx' tu'n toj kojil.

⁵Xinma'ntzuntze' te Qman Dyos: —¡B'inchama xtalb'il, tk'i'xtzu'n! ¡Layna' tzik'xte' tu'n ttanama Jakob', qu'n tal b'o'sna'!

⁶Atzunte Qman Dyos anjtzti'j tk'u'j ti'ju' t-xim, ex tma: —¡Ex lay tzajltte' tz'e'ysb'il witzb'aj lu!

Tzaj yek'u'n jun plom naku'j toj witzik'

⁷Ex tzaj tyek'u'n Qman Dyos ja'lu weye': Atitoq Qman Dyos tk'etz jun tapi, ex tzyu'ntoq jun tplom b'inchal ja tu'n.

⁸Ex tzaj tqani'n weye': —¿Titi' ja'lu, Amos? Chij Jun tplom b'inchal ja, nchije' xintzaq'we'ne'. Atzunte tzaj tma'n: Tu'ntzunju' plom lu k'elela' nnik'e' ti'ju' tchwinqlal ntaname' Israel. Lay kub' nnajsa'n jumajtlju'ye' kyil.

⁹Che kb'el xitu'n xjanb'ilte Isaak, ex che kjel xitunju' ja te k'u'lb'il toj Israel. ¡Aye'tzunju' tk'wal nimaqkawil Jerob'oam che kb'el nb'yo'ne' tu'n k'u'xtx'e'nb'il!

Min xob' Amos te Amasiy

¹⁰Xit-sma'n Amasiy, pale te B'etel tq'umli te Jerob'oam, nimaqkawil toj Israel kjalu: Ate Amos nb'et yolil kxolju' xjal aj Israel, tu'n tjaw kyiq'i'n kyib' ti'ja nimaqkawil. Lay tzik'xtl kyu'n xjal qa kukx tyolinju'.

¹¹Qu'n ntma'n qa kkyimela' nimaqkawil tu'n k'u'xtx'e'nb'il exqa kkyaqilju' xjal aj Israel che kxe'l iq'i'n toj juntl tnam. Chij.

¹²Xitma'ntzun Amasiy te Amos: —¡Kutexa tza'lu, sanjelal! Qa tajb'ila tu'n twana ti'ju' ntpakb'a'na kutxi'ya toj Juda;

¹³ex lay pakb'antla toj B'etel, qu'n xjan jate' teju' nimaqkawil ex tja k'u'lb'il nim toklen teju' kawb'il. Chij te.

¹⁴Atzunte Amos xittzaq'we'n te: —Mya sanjelalqinwe', ex mya wajb'ile' tu'n wokye'. Ti'j k'ik'lej rit nchin anq'inawe' ex b'uyil twitz iw toj k'ul,

¹⁵atzunte Qman Dyos sel iq'inweye' ti'j k'iklej rit, ex tzaj tma'n weye': Kutxi'ya ex yolina toj nb'ie' teju' ntaname' Israel.

¹⁶Qu'mtzun, b'inxa tyol Qman Dyos. Qu'n a ntma'nju'ya: Lalun yolin jun ti'xti'ya toj tb'i Qman Dyos ti'ju' tnam Israel, ex lalun tma jun ti'xti'ya kyij'ju' tyajajil Isaak. Chija.

¹⁷Atzunte Qman Dyos ntma'n kjalu: K'ajpajilu' t-xu'jila tojku'xi'xju' nintnam, aye'tzu'n tk'wala ex tmyala che kyimel tu'n k'u'xtx'e'nb'il; exju' ttx'otx'a kxe'l sipa'n kyxolu' mache kanb'an ti'j; atzunta kkyimela toj kytx'otx' k'lul witzleb', aye'tzu'n aj Israel che kxe'l q'i'n toj juntl tx'otx', najchaq ti'jxi' kytx'otx'.

Am 8

Jun chi'l lob'j q'an

¹Tzaj tyek'u'n Qman Dyos ja'lu weye': Atitoq jun chi'l lob'j q'an,

²atzunte tzaj tqani'n weye': —¿Titi' ntka'yi'na, Amos? —Jun chi'l lob'j q'an, nchije' xintzaq'we'ne' te. Atzunte tzaj tma'n weye': Matxi' q'anaxte Israel; lay kub' nnajsa'n jumajtlju'ye' til.

³Toju' q'ij lu, kche okyelju' b'itz toj tja nimaqkawil te b'is. Nim xjal kkyimel, ex mlay q'anacha'lix aj kb'je'x xonju' kxmilal. Iku' chi Qman Dyos.

Xi' tul tz'e'ysb'il kywitz aj Israel

⁴Kyb'intzpe'ye' lu, aye'ye' nche oktene' yajulkyeju' xjal me'sqe', ex nche oktene' yajulkyeju' prow toju' tnam;

⁵aye'qeye' nche' q'mante: ¿Jtojtzunlo tzulju' tq'ij ak'a'j xjaw tu'n txi' qk'a'yi'nju' qtriy? ¿Jtojtzunlo tzulju' q'ij te ojb'il, tu'n txi' qk'a'yi'nju' twitz qawal wi'yal, ex tu'n tajb'enju' qmalb'ile' min tz'aqli ex tqan peë txalchi?

⁶¡Che qb'o'ljsanku' prow tzmax ajttzaj kyk'a'yi'nkyib' qe te lq'o'n majin, tu'n tchjetju' kyk'as, maskye naq tu'n jun muj xjab'! ¡Kxe'l qk'a'yi'nju' triy mixti' toj kye!

⁷Matxi' tma Qman Dyos tyol tu'nju' ntnima'ntib' Jakob', kjalu: Milo k'ik'ela' tna'lju' matxi' kyb'inha, chij.

⁸¿Ma laytzun tzaj lu'lunju' tx'otx' tu'n tpaj tkyaqil ja'lu? ¿Ma laytzun che oq'ju' najlqe' twitz? ¡Kjawil tanpujte' tx'otx' ex kb'el lob'chaj, nakuj kse'n a' Nilo!

⁹Chi Qman Dyos ntma'n kjalu: Toju' q'ij lu knb'inha'ye' tu'n tewantetib' q'ij te wanq'ij, ex kb'el qloljixju' twitz tx'otx' te q'ijtl.

¹⁰Kche okyelju' ninq'ij wu'ne' te oq'el kyij kyimni, aye'tzunju' b'itz che okyel wu'ne' te b'is kse'n toj utz'le'n; knb'inha'ye' tu'n tok kyije' te b'is, ex tu'n tel ksk'o'ji'n kwi'ye' te yek'b'il k'ixk'oj. Che oq'ele' kse'n jun xjal noq' tu'n makyim jun twitz k'wal, tkyaqil kpomel b'aj toj k'ixk'oj.

¹¹Kpomel jun tq'ijlalil chi Qman Dyos ntma'n, tzul we'yaj twitz tx'otx' wu'ne'; mya we'yaj ti'j wab'j ex mya we'yaj ti'j a'; we'yajte' tu'n kb'inte xjal tyol Qman Dyos.

¹²Kche b'etenjeb'ilju' xjal jyolte tyol Qman Dyos, ktzajelx kyu'n ttzi jun ninnjab', ex kpomelx ttzi juntl ninnjab', ex che kxe'l jyolte toj tnayajkya'j ex toj tjawetzq'ij, ex layx knet kyu'n.

¹³Che kb'el numju' tb'anil txin exqe'ju' ku'xun majx kuwqe' tu'n k'waj toju' q'ij lu.

¹⁴Aye'tzunju' nkma'n jun kyol tu'n tjapun kyu'n kwitzju' witzileb' te Samarya; aye' nche' q'mante: Toj tb'iju' tdyosa, Dan, Ex toj kb'iju' dyos te B'erseb'a, kche kb'eltz'aq ex lay che jawe'tl.

Am 9

Mix-a'lo' kkletil toju' tz'e'ysb'il witzb'aj tu'n Qman Dyos

¹Wile' Qman Dyos atitoq tk'etzju' q'olb'eb'l, ex intoq tzaj tma'n weye': Che tjuminka kywi' tqanju' ja tu'n ktzaj kolb'iju' tqul; ¡tu'ntzun ktzaj tilj toj kwi' xjal! Qatzun ate'x junjun minti' xekyim, che kb'el nb'yo'ne' tu'n k'uütx'e'nb'il: maskye mache kub' oq, mix-a'lo' jun kjel anq'in;

²b'a'n qama che kub' ewan t-xexi' tx'otx', kche eletz wiq'i'ne' atzu'; b'a'n qama che japun twitz kya'j, kche b'eletz wu'ne' atzu'.

³Qama che jax ewal twi'ju' witz Karmelo, chin kxe'le' jyolkye atzu'; qama che kub' ewan nwitz'e' t-xexi' ninnjab', kxe'l nchq'o'ne' nin txkup toj ninnjab' tu'n txi' tx'a'lkye;

⁴qama che'x iq'i'n toj juntl tnam kyu'nju' kyajq'oj, kxe'l nxone' k'uütx'e'nb'il ex che kyimel tu'n. ¡Mache'xkye' toj myab'a'n kukxju' nwitz'e'!

⁵Ate Qman Dyos nimpumal, ajtok ttzyu'nju' tx'otx', majx nkub' niwj ex nche oq'ju' xjal najlqe' twitz. Aju' tx'otx' nch'iy ex nkub' kse'n nin a' Nilo.

⁶Ate Qman Dyos b'inchante tnajb'il toj kya'j ex a b'inchanteju' kya'j tib'aj tx'otx'; a ntzaj q'i'n a' toj ninnjab' ex ntzaj tchto'n tib'aj tx'otx'. A Qman Dyos, ex a tb'iju' lu.

⁷Lu ntma'n Qman Dyos kjalu: Aj Israel, mixti' junwe' ch'exb'eb'l toj nwitz kxole' kyuk'i'lju' aj Etyopiy. Kse'n e'tzaj wiq'i'ne' toj Ejipt, ikxtzun e'tzaj wiq'i'ne' pilistey toj Kreta, ex e'tzaj wiq'i'ne' aramey toj Kir.

⁸Intzaj tka'yi'n Qman Dyos nimaqkawb'il b'inchal il lu, ex ntma'n: Kb'el nnajsa'ne' twitzju' tx'otx', noqtzun o'kx lay kub' nb'ajsa'ne' tyajajil Jakob' tejumajx. Ayine' Dyos Manb'aj nchin q'mante.

⁹Knchq'a'ye' tu'n kb'aj krib'i'n tyajajil Israel, kse'n nb'aj krib'itju' triy toj krib', ex mixti'te' jun twitz inwt kub' tz'aq twitz tx'otx'.

¹⁰Kykyaqilju' xjal b'inchal il toj ntaname' che kyimel tu'n k'uütx'e'nb'il; kykyaqilju' nche' q'mante: Mixti'te k'ik'el qi'j; lay tzul kanunte' myab'a'n qi'j.

Kb'entel jumajtlju' tnam Israel kse'n tnejel

¹¹Tzulju' q'ij tu'n tjaw nb'incha'n jumajtlju'ye' tja Dab'i kub'ni xitj. Kb'el njpu'ne' b'e janche okxa' xjal, kjawil nb'incha'n jumajtlju'ye' kub'ni xitj kse'nxju' tten ojtxi',

¹²tu'ntzun tokju' atix te Edom exju' tkyaqil atix teju' nintnam etza'n wu'ne', tu'n tokjumajtl te Israel. Matxi' tmate Qman Dyos tyol, ex kjapumel tu'n.

¹³Tzul tq'ijl'alil, atixte' triy nb'uyit ajttzyet tkjetju' tx'otx', ex na'mxtoqpe' tb'aj yitz'etju' ta'l ub'a aj toknaj awetlju' triy. Kb'etilju' b'in kse'n a' kwi'ju' witz ex k'ul.

¹⁴Ktzajel wiq'i'ntzun ntanamtze' Israel ja exa' q'i'na'. Che jawil kyb'incha'n jumajtlju' nimaqtnam kub'niqe' xitj, ex che najal kyoj; k'okyel kyq'o'n kyawal ub'a, ex che k'wal ti'ju' ta'l, che okyel kyawa'n awal ex che wal kyij.

¹⁵Che b'elex wawa'ne' tojku'xi'x kytx'otx', ex milo najchi'j tu'n kyex q'i'ntl toju' tx'otx' xinq'o'ne' kye. Iku' chi Qman Dyos.

Abd

Abd 1

Tz'e'ysb'il twitz Edom

¹Tzaj tyek'u'n Qman Dyos tpakb'alil te Ab'diy kjalul. Maqb'i jun tpakb'alil tu'n Qman Dyos; matxichq'o'n jun sanjelal q'malte kye nimaqtnam kjalul: ¡Lwiyqe'xe'! ¡Qo'qe' q'ojil ti'j Edom! chij. Intma'n Qman Dyos kye aj Edom kjalul:

²Che b'el nb'o'xsa'ne' kyxol nimaqtnam ex che elel ik'u'ne' b'a'nxi'x kyu'n.

³Tu'nx kyninb'ilkyib'e' xesb'eta'ye'. Najlqe'ye' kyoj kyk'atxab' pik ex ate'qe'kxe' tzmax jawl, qu'mtzun nkub' kyxima'ne' qa mix-a'lo'x jun kb'elsalte kyi'je'.

⁴B'a'ntzun qama che jaw lq'eye' kse'n q'anjel ex makub' kyq'o'n kyjaye' kyxol che'w, tzmartzuntzu' che tzajela' nxone' na'tz, chi Dyos. Chi Qman Dyos kjalul:

⁵Naqwit qonik'an che ok eleq' kyi'je', lay b'ent tu'n txikyiq'i'n tkyaqil ati kyeye'; naqwit che ul xilul ub'a kyi'je', okx kjel kyq'o'n jte' tq'ob' ub'a tuk'i'l twitz. Aye'tzunkye' kyajq'oje' majx che b'elb'ajsa'ne' kyu'n.

⁶Majx che b'je'lel iq'i'n kyeye', tyajajil Esawu! ¡Kb'ajxel elq'a'n tkyaq'ilju' kyq'inumale'!

⁷Che b'el sb'u'ne' kyu'n kykyaqilju' mojli kyole' kyuk'i'l, tojku' kyt'otx'e' che eletza' xla'ja'ne' kyu'n. Naq pe'naqe' kamiwe' che okyel miltz'uj kyi'je', exqe' kamiwe' q'uqli kyk'u'je' kyi'j kb'el kyq'o'n xpatxab' kyeye'. ¡Mixti'x nche ximane' aj Edom! chi Dyos.

⁸Intma'n Qman Dyos kjalul: Ajtkub' ntz'e'ysa'ne' kywitz aj Edom, che kb'el nb'yo'ne' kykyaqilju' kyxjal ati kynab'l ex k'elel wiq'i'ne' kyk'atzal xjal najlqe' kywi' witz kye tyajajil Esawu.

⁹K'okyeltchi kyi'ju' xjal aj Teman q'ojilqe', ex mix-a'lo'tlte kjel anq'in toj kyt'otx' tyajajil Esawu kywi' witz.

Aye' til Edom

¹⁰Tu'n tpaj e'kub' kyalq'a'ne' ex e'kub' kyb'yo'ne' tyajajil Jakob' ju' kytzikye' k'elel kych'ixawe' ex che kjel xitu'ne' tejumajx.

¹¹Tej tokx kypa'n najchaq xjal te q'oj tjpel Jerusalen tej tb'ajx kyelq'a'n ajq'oj q'inumal toju' nintnam, ¡naq exika'yine' ti'j! Tej t-xikyse'n tu'n telkynik' alqechaq kxe'la' b'je'x kyalq'a'n ex b'ajx kyi'q'i'n kyq'inumal aj Jerusalen, ¡ikx kyb'inchaju'ye' kse'n kyb'incha!

¹²Miwtojun e'tzalaje' kyi'ju' kytzike' toju' tq'ijlalil kykub'o'lj, exwitlo min e'tzalaje' ti'j Juda toju' q'ij tej tkyaj xitu'n, exwitlo min e'xmayine' kyi'j tej intoq che oq'.

13Mixwitloti' e'okxe' toju' nintam weye' tej kyok toj yajb'il, exwitlo min e'tzalaje' tej kykub'o'lj toju' tq'ijlalil tej kyk'ulb'an, exwitlo min b'je'x kyalq'a'ne' kyq'inumal tej inxi'xtoq che yajlanjtz.

14Mixwitloti' e'kub'we'ye' kyoj xky'ichb'e tu'n kykub' kyb'yo'ne' ntoq che'x oq, exwitlo min e'pon kyq'o'ntle' intoq che matxitoq che oq toju' q'ij intoq che oq'.

15Ikx kb'inchetelju' teya kse'n tb'inchaya kye txqantl: ;kb'el tz'e'yset twitza tojx tila!

Ninb'ilkye aj Israel

Matxi' tzul lq'e tq'ijlalil Qman Dyos kye kykyaqil nimaqtnam.

16K'axi'xna' xkyk'waye' aj Israel ju' xek'wane' ti'j twi' witz xjan, ikxtzunkye' txqantl nimaqtnam kxel kyk'wa'n tkyaqil; ex majx che b'elnajsa'n.

17Atzunte' witz Syon k'okyel te najb'il xjan ja che kletela' junjun toj. Ktzyetel jumajtl kytx'otx'ju' tyajajil Jakob';

18che okyel kyyajajil Jakob' ex Jse te q'aq' ex taq' q'aq', aye'tzu'n tyajajil Esawu, maj che okyila' majx che b'ajel tu'n q'aq' lu. ;Mix-a'lo'x jun tyajajil Esawu ktzaq'pajel! Ayine' Dyos Manb'aj nchin q'mante, chi Dyos.

19-20 Kytzyu' aj Israel ate' Nekeb' kytx'otx' toj kyk'ul tyajajil Esawu, aye'tzu'n ate' toju' plan tx'otx' kb'el kytzyu'n kytx'otx' pilistey. Ex kytzyu' kytx'otx' toju' kye tyajajil Eprayin ex toj kyatx'otx' aj Samarya, aye'tzu'n tyajajil B'enjamin kb'el kytzyu'n Kalaad. Kytzyu' tnam xjal aj Israel b'je'xni xla'ja'nqe' lu kytx'otx' aj Kanaan, kpomelx toj tnam Sarepta, aye'tzu'n aj Jerusalen yaju'nqe' toj Separad che tzyulkye nimaqtnam Nekeb'.

21Che jawix twi' witz Siyon matxitoq che kanb'n, tu'n kymante tz'e'ysb'il kywitzju' witz toj kytx'otx' tyajajil Esawu, ex aku'te Qman Dyos kkawil.

Jon

Jon 1

Kub' oq Jonas twitz Qman Dyos

- ¹Tzaj yolin Qman Dyos te Jonas, tk'wal Amitay, ex xitma'n te:
- ²Kuxtxiya toju' nintnam Ninib'e ex q'manxa kye xjal qa kb'el nxitu'ne' nintnam, qu'n matxi' tzulkanun tqanil nk'etze' ti'ju' kyil.
- ³Atzunte Jonas kub' oq twitz Qman Dyos, mya tu'nwt txi' tb'i'nju' tyol, xi' toj tnam Jope janche pona' txqan b'ark, elyal jun b'ark tu'n ch'inxtltoq txi' toju' tx'otx' Spanya; xi' chjolte iqb'ilte, jaxtzuntz toju' b'ark tu'nt-xi' toju' tx'otx' lu.
- ⁴Atzunte Qman Dyos tzaj tq'o'n jun nin kyq'iq', jawtzun b'ent jun nin q'anqyaq xob'ajilx naku'jtoq kb'ajel xitju' b'ark tu'n.
- ⁵Majx ok jun xob'il kyi'ju' aq'unal toju' b'ark, teyiletzun junjun aq'wi kub'sal teju' tdyos. Kub' kxima'ntzuntz tu'n tku'x kyxonju' iqtz toj ninnjab', noqxwitlo tu'n telju' talal. Atzunte Jonas matxi'toq ku'x ja nche' k'u'yita ti'xti' toju' b'ark, atzuntzu' kub'a' kxeya' ex majx tzyet tu'n watl b'a'nxi'x.
- ⁶Atzunju' nejenel toju' b'ark ku'x ja ta'toq Jonas, ex xitma'n te: ¡lwix we'ktza äwat! ¡Kub'sana te Tdyosa! Qaj nab'en matzajq'aq'an tk'u'j qi'j tu'n qklet tu'n, chij.
- ⁷Tjawu'lenxi'tzun Jonas kyk'etzju' aq'unal toju' b'ark, intoq kyma'n kxolilex: — Qsenx tu'n tel yal alkya' ati tpaj tu'nju' myab'a'n saj qi'j, chechij. Tetzunj t-xikyse'nti'j, elyal qa a Jonas ati tpaj.
- ⁸Xikyma'ntzuntz te: —Q'mantza titiqu'n saja' taq'wix lu qib'aj. ¿Titi'tzun taq'una? ¿Jasaja'ya? ¿Alkya' ttx'otx'a? ¿Ja tzajna' tyajila? chechij.
- ⁹Atzunte Jonas xittzaq'we'n kye: —Eb'reyqine', ex nchin k'ulune' te Dyos Manb'aj, Dyos te toj kya'j, b'inchalte ninnjab' ex tx'otx', chij.
- ¹⁰⁻¹¹Xitma'n Jonas kyeju' nche aq'unan toju' b'ark qa intoq oq twitz Dyos Manb'aj, aye'tzunkye tej t-xikyb'i'n, ex tej kyka'yinte ljo'nxi'xtoq tichinju' ninnjab', tzajxi'xtl xob'il kyi'j, xi'kyqani'ntzuntz te: —¿Tiqu'n xtb'inchaju'ya lu? ¿Titi' kqb'incha'ye' ti'ja naqx tu'n twe'ju' ninnjab'? chechij.
- ¹²Chin kyxonku'xe' toj ninnjab', oktzun kb'el nak'ete ninnjab'tzu'. Tu'na' npajwe' saja'ju' nin kyq'iq' kyib'aje', chi Jonas xittzaq'we'n.
- ¹³Aye'tzunju' aq'unal toju' b'ark, e'aq'wi lmolte b'ark tuk'i'l tkyaqil kyipumal tu'nkyelpun ttzi tx'otx', ex mixti' b'enti kyu'n, qu'n xi'toq tichinxi'xtlju' ninnjab'.

¹⁴E'aq'witztuntz kub'sal twitz Qman Dyos ex kyma: Qman Dyos lalun taja tu'n qkyime' naqx tu'n tpaju' ichan lu. Qatzun mixti' til, lalun tz'ok tq'o'na tkamik te qile', qu'n in aq'unanta Nman Dyos kse'nxju' tajb'ila.

¹⁵Tb'ajlenxi'tzun kyma'nju' lu, xi'kyxon Jonas toj ninnjab', kub' nak'etzun ninnjab'tzu'.

¹⁶Tetzunj kyka'yinteju' aq'unal toj b'ark tkub' nak'eju' ninnjab', kyna' toj kyanmi tu'n kyniman te Qman Dyos, kub' kyq'o'n chojb'il te, ex xikytsiya'n tu'n kyk'ulun te.

¹⁷Atzunte Qman Dyos matxi'toq kub' tq'o'n jun nin kyix toj ninnjab' tu'n t-xi'tb'ilq'u'n Jonas. Oxe' q'ij ex oxe' qonik'an ten Jonas toj tk'u'ju' kyix.

Jon 2

Tna'j Dyos Jonas

¹Kub'santzun Jonas te Qman Dyos, tzmax toj tk'u'ju' kyix,

²tma: Nkub'sane' teya Nman Dyos toju' yajb'ilweye', atzunta ntzaj ttzaq'we'na, Tzmax t-xexi' muqb'il te kamik nkub'saniye' teya, ex ntzaj ttzaq'we'na.

³Nku'x t-xona tzmax t-xe ninnjab', ex majx nkyej mulq'aje' tjaq' t'nimal a'. E ik'ju' nimaq ttolob' a' wib'aje'aju' tzaj tq'o'na.

⁴Oje nna'ye' qa matoq chinetz tiq'i'na twitza; ex majxkub' nximane' qa layxtoq tz'ok nka'yi'ntlju'ye' tjaya xjan.

⁵Majx nkyej mulq'aje' tjaq'ju' a'; majx nku'x naje' t-xe ninnjab'; b'aj tb'alq'intib'ju' k'ul ti'j nwi'ye' toj a'.

⁶Nku'x mulq'aje' tzmax t-xexi' ninnjab'; ikub' nximane' qa majxtoq chin kjeltene' toj tejumajx! Atzunta Nman Dyos machin tkola teju' kamik.

⁷Tej nna'nteye' ch'inxtltoq nkyime'; tzaj nna'na, Nman Dyos; japun nna'j dyose' teya toju' tjaya xjan.

⁸Aye'ju' kukx kyk'ulun kyeju' witzileb' minti' nche okslantl teya;

⁹ayi'ntzuwe' tuk'i'l b'itz te aq'b'il chjonte, che kb'el nq'o'ne' chojb'il twitza; che kjapumelju' nyole' xintziya'ne' teya. iO'kxna'ta Nman Dyos, nkolon!

¹⁰Tchaq'tzun Qman Dyos teju' kyix tu'n tjatz t-xa'n Jonas tib'aj tx'otx'.

Jon 3

Anjtzti'j kyanmi xjal toj Ninib'e

¹Tzaj yolin jumajtl Qman Dyos te Jonas, ex xitma'n te:

²Kuxtxi'ya toju' nintnam Ninib'e ex pakb'anxa kyeaju' kxe'l nma'ne' teya.

³⁻⁴Xi'tzun Jonas Ninib'e, kse'nxju' tchaq' Qman Dyos te. Nintnam toqte Ninib'e, te oxe' q'ij qb'e tu'n tb'aj qb'eti'n. Okx Jonas toju' nintnam, b'et jun q'ij q'malte tuk'i'l tq'ojq'ojel twi' kuw: ;Kb'el xitu'nte' Ninib'e ajtjapun kab'naq q'ij! chij.

⁵Aye'tzu'n xjal toju' nintnam, nimaq kyoklen ex ch'i'n kyoklen, eb'aj okslan te Qman Dyos, etz jun tqanil kyu'n tu'n kymewayin ex okkyq'o'n kyi'j jochin te b'is.

⁶Tetzunj tpon tqanil teju' nimaqkawil te Ninib'e, ex ikxte jawe' toju' tq'uqb'il te tkawb'il, eb'je'l tiq'i'nju' ti'j te oklenj, ex oktq'o'n ti'j jochin te b'is ex kub' qe toj tza'j.

⁷Ettzun tq'o'n nimaqkawil jun chaq'b'il toj tkyaqilju' nintnam, kjalu: Mix-a'lo' jun tu'n twan. Ex mixti' tu'n txi' q'et kwaju' wakx ex rit.

⁸Kyq'onk kyi'je' jochin ex che kyktxunqe'me' kyalu'ne' tu'n xb'alun jochin te yek'b'il k'ixk'oj, ex che kub'sane' twitz Qman Dyos tuk'i'l tkyaqil kyipumale'. Kytzaqpinkju'ye' taq'wix nkyb'incha'ne' ja'lo teyile junjun;

⁹qape' jaku' kub' tnajsa'n Qman Dyos qil ex qaj nkub'ku' tk'u'j, laytzun qokyimtzu', chij.

¹⁰Tzaj tka'yi'n Qman Dyosu' ntoq kyb'incha'n xjal aj Ninib'e exqa ntoq kyej kytzaqpi'n kyb'inchb'aj taq'wix, kub't-xima'n tu'n lalun tzaj tq'o'ntlju' taq'wix kyib'aj kse'n ojetoq tma kye.

Jon 4

Tzaj ttx'u'jil Jonas ti'j Dyos

¹Tzaj ttx'u'jil Jonas tu'n tpaju' tb'incha Qman Dyos ikju', ex min kub' toj twitz.

²Qu'mtzun kub'ten na'l Dyos ex xitma'n te: —Nman Dyos, ikyna'tzun nmaju'ye' lu tej tinqinxtoqe' toj ntx'otx'e' qa ikytoq kb'ajelju'. Qu'npe'na' lwi' nxi' oqe' toj tx'otx' Spanya, qu'n b'i'nxi'x wu'ne' lwi' ntzaj q'aq'an tk'u'ja, ex mya lwi' ntzaj ttx'u'jila, ex b'i'n wu'ne' nimxi'x tk'u'jlalila, qu'n ntpakb'a'n jun tz'e'ysb'ilwitzb'aja, ex lwi' najtzi'j tk'u'ja.

³Qu'mtzun Nman Dyos, nchin kub'sane' teya tu'n nkub' tb'yo'na. Ate b'a'nju' tu'n nkyime' kyetwitz tu'n wanq'ine', chij.

⁴Atzunte Qman Dyos tzaj ttzaq'we'n te: —¿Ma atzun b'a'n toj twitza tu'n ttx'u'jina? chij.

⁵Ettzun Jonas toju' nintnam ex kub'ten toj tjawetzq'ij teju' nintnam; kub' tb'incha'n jun t-xmuj atzu' ex kub' qe tjaq'ju' tewun, intoq nayon titi' kb'ajel ti'ju' nintnam.

⁶Atzunte Qman Dyos tb'incha tu'n ttzaj ch'iy junwi' tze tu'n ttenxi'xtl t-xlekun Jonas, tu'ntzun tten b'a'nxch'i'ntl. Nxi'xtoq tzalaj Jonas ti'ju' tal wi' tze lu.

⁷Tetzunj qsqix te juntl q'ij, tb'inchá Qman Dyos tu'n tokten jun xton walteju' wi' tze, ex kub' tzqij tu'n.

⁸Tetzunj tjawu'l q'ij, tzaj tq'o'n Qman Dyos jun kyq'iq' moq'moj toj tjawetzq'ij, tu'ntzun yalxju' q'ij toj twi' Jonas, tna' Jonas qa majxtoq kb'el numj ex tajb'iltoq tu'n tkyim. —Masb'a'n tu'n nkyime' kyetwitz tu'n wanq'ine', chij intoq tma'n.

⁹Atzunte Qman Dyos xittzaq'we'n te: —¿Ma b'a'n toj twitza tu'n ttzaj ttx'u'jila naq tu'nju' makub' tzqiju' wi' tze? —¿B'a'na'tzun nela' toj nwitzé! ¿Naq ch'i'naqx min chin kyimaye' tu'n ntx'u'jile'!, chi Jonas xittzaq'we'n te Dyos.

¹⁰Atzunte Qman Dyos xitma'n te: In pena' nexch'yonta jun tal wi' tze toj tk'u'j, extzun myaya xi' awante ex mya tu'na xch'iya'; toj junx qonik'an xch'iya' ex toj juntl xkub'a' tzqij.

¹¹¿Ma laytzun b'ajxwe' nk'u'j ti'ju' Ninib'e, jun nintnam nintzku' ja ta'qe' kab'mutx' lajk'al (20,000) xjal mixti' b'i'n kyu'n se'n tu'n kykleta', ex nim txqan kyalu'n? chi Dyos.

Miq

Miq 1

Tze'ysb'il kywitz aj Samarya tu'n Qman Dyos

¹A tqanil ja'lu tzaj tq'o'n Qman Dyos te Mikey te tnam Moreset, exju' xitma'n te toj naku'j witzik' ti'ju' tnam Samarya ex Jerusalen, toju' tq'ijlalil tej intoq che kawinju' nimaqkawil Jotam, Akas ex Eseyiy toj tnam Juda.

²Kyb'inku'ye' lu kykyaqile' tnam; aye'ye' najlqe'ye' toju' tx'otx' lu, kb'inku'ye' b'a'nxi'x: Aku' Qman Dyos k'okel te tziyal, tzmxtzu' toju' tja xjan kyij'e'.

³K'eletzte Qman Dyos janajla' ex kb'etel kwi'ju' witz ajtul.

⁴Kche kb'el niwju' witz tjaq' tqan naku'j ser nkub' niwj tu'n q'aq', aye'tzu'n b'ya' kche kb'el aq'puj toj kab'e' kse'n nxi' xaqix tu'n jun tnmal a'.

⁵Tkyaqil ja'lu naq tu'n tpi'salu' ttanam Jakob', tu'n tpaju' il toj kawb'il te Israel. ¿Jatzunta'ju' tpi'sal Jakob'? ¡Toju' tnam Samarya! ¿Ex jatzun ta'qe'ju' ja xjan kye txqantl dyos te Juda? ¡Qa myatzu' toj Jerusalen!

⁶Qu'mtzun ntma'n Qman Dyos kjalu: Naq tik'lentlte' nintnam Samarya kjelten wu'ne', jun tnej tx'otx' tu'n tawet tqan ub'a. Che kb'je'lix nxone' tab'jelju' nintnam toj b'ya' ex che kjel q'anxa'lixju' tq'uqlil wu'ne'.

⁷Kykyaqilju' witzleb' ate' toj majx che kjel b'uchj, ex kykyaqilju' xwank xjansa'nqe' kyu'n che b'ajel patj tu'n q'aq'. Qu'n ekub'incha'n tu'n kypwaq qya ajpajil, kjawil b'ent jumajtl tex kypwaq qya ajpajil wu'ne'.

Exch'yon toj tk'u'j Mikey

⁸Qu'mtzun chin oq'ile' tu'n b'is nimxi'x; qu'mtzun chin b'etele' mixti' nxajab'e' ex x'b'iq'lqine', chin xo'jile' kse'n jun xo'j ex chin x'ch'ile' kse'n jun pich' ab'estrus.

⁹Qu'n mixti'tlte' q'a'nb'il teju' tk'ixb'len Samarya: matxi' ponju' k'ixk'oj toj tnam Juda ex matxi' pon tzmxtzu' toj Jerusalen, toju' nintnam ja najla'ju' ntaname'.

¹⁰Lalun txi' kyma'ne' lu kyeju' xjal najlqe' toj tnam Kat; lalun che oq'e'. Kytolimkyib'e' tu'n taq'len k'ixk'oj toj quq te B'et-le-apra.

¹¹¡Kukxi'ye' toj juntl tnam aye'ye' najlqe'ye' toj Sapir, x'b'iq'lq'e'ye' ex elni kych'ixawe'! ¡Lay che etzju' xjal najlqe' toj Sanan! ¡Ati oq'el toj B'et-esel, ex lay b'ent kyoninjtz'e' kyu'n!

¹²Aye'ju' xjal najlqe' toj tnam Marot nkyxb'aq'la'nkyib' tu'n k'ixk'oj naqxi'xwit tu'n telju' k'ixk'oj kyij', qu'n ate Qman Dyos xb'inchante tu'n tpon kanun taq'wixil ttzi nintnam Jerusalen.

¹³Aye'ye' najlqe'ye' toj tnam Lakis, mache okye' pi's kse'n Israel, tu'n kpaje' xb'incha'na' il Syon, che kyk'lonkye' chej kyij' kykarwaje'.

¹⁴Kypa'mil kyib'e' tejumajx ti'ju' tnam Moreset-kat. k'okyilte' nintnam Aksib' te trakpuje'n kyeju' nimaqkawil te Israel.

¹⁵Chi Qman Dyos: Kyi'je' najlqe'ye' toj tnam Maresa, ktzajel nchq'o'ne' jun xjal tu'n tkub'kyi'je' tu'n, atzunju' sk'o'n b'a'nxi'x toj Israel kxe'l ewal kyoju' jul te Adulam.

¹⁶Atzunta nintnam Syon, sk'o'jimilju'ya twi'ya techlalju' k'ixk'oj, tu'n kpaju' tk'wala inxi'x che tk'u'jla'na. B'ajsamilju'ya twi'ya tu'n tkyejtana sk'o'j kse'n ti'j twi' jun k'utz, qu'n che kxe'lq'i'nju' tk'wala toj juntl tx'otx'.

Miq 2

Kyipumalju' nche' yajlan

¹Qab'anx kwitzju' xjal, naqpe' toj kwitzik' nche' ximan tu'n kb'inchante myab'a'n, ajtzun qsqix nkb'inha'n qu'n tojna' kq'ob' ta'ju' oklenj!

²Inxi'x che jamjon ti'j tx'otx', ex nkub' kyetzan; inxi'x che jamjon ti'j ja, ex nel kyelq'a'n. Nche' yaju'n kye xjal, ex kyeju' toj kyja, kyeju' tajaw exqe'ju' nche etzan.

³Qu'mtzun ntma'n Qman Dyos: Ex ikxwe' atiwe' nxim kyij'e'. Ktzajel nq'o'ne' jun yajb'il kyib'aje', ja lay b'enta' kyklete', ex lalun che b'etle' tuk'i'l nimjtib'il qu'n yajb'ilte' tq'ijlalil lu.

⁴Toju' q'ij lu che b'itzanjtzal b'itz kyeye' toj tq'ojq'ojel b'is. Chilo kq'manjtzal kyeye': Majx matxi' qo' kub' xitune'; matxi' kub' xitu'n qtaname', teku' Qman Dyos, junxi'tl tajaw ex mix-a'lo' jun xmyonte; matxi' b'ajx aq'pu'n qtx'otx'e' kxolju' ajq'oj xekanb'an qi'je'.

⁵Qu'mtzun mixti' kyoklene' kxolju' ttanam Qman Dyos.

Aye' myab'a'n sanjelal

⁶Lalun che ule' q'mal tqanil tu'n Dyos qeye'! —chechij—. ¡Lay tzul kanunte' taq'wixil qi'j!

⁷¿Ma atitzun qanb'en tib'aju' tnam Jakob'? ¿Matxi'tzun b'aj tpasensi Qman Dyos qi'j? ¿Ma iktzun ntb'inha'n Qman Dyosju'? ¿Ma mitzunjunti' njapunju' tyol teju' nb'et toj tnik'alilti'j?

⁸Matxi' che okmiltz'ujkye' ti'ju' ntaname'. Inel kyelq'a'ne' kyij'ju' nanjtzkyi'j toj q'oj twi' wi'yal chechiloye' qa matxi' che klete'.

⁹Mache ex kxla'jane' qya tojku' ktanam, atzu'n kyeju' kyal matz'elkyiq'i'nju'ye' oklenj xini nq'o'ne' kye.

¹⁰Che we'ktze' ex kljom kb'eye', mya ojb'ilte najb'il lu; tu'nju' myab'a'n ati toj, kb'el xitu'n jumajx.

11Qa ati jun majaw t-xima'n chajyolil, exqa matma: Kxe'l q'onte tk'wa'ya b'in ex q'e'n tu'n Qman Dyos, atzun sanjelalju' lu chq'o'n teju' tnam lu.

Tziya Qman Dyos tu'n ttzaqpet ttanam

12Che ktzajel nb'u'yi'ne' ttnam Jakob'; ex che kxe'l wiq'i'ne' jte'tl aj Israel ate'x. Che okyel nb'uyi'ne' junx kse'nqe' rit toj ch'laj, kse'nqe' rit toj k'ik'leb'l, ex che kxe'l b'i'n naku'j txqan kb'aj,

13Ate Qman Dyos kb'el nej yek'ulte kb'e, aye'tzunkye che okyel lpe ti'j ex atzu' che elixa' ttzi tjpel nintnam. Kb'el neju' kynimaqkawil kwitz, aju' Qman Dyos.

Miq 3

Tqanil kyi'ju' myab'a'n kawil

1Kyb'intze' ja'lo, e'kawil ex nejenel kyxol aj Israel, ¿ma mitzun jun nojqelan kye'ye' tu'n telkynik'e' ti'ju' tnik'alilti'j?

2Atzunkye', nelkyik'u'nju'ye' b'a'n, ex nkyk'ujla'ne' myab'a'n; nel kyi'ne' ttz'umalju' ntaname' ex majx nkyej sji'lixju' tb'aqil kyu'ne'.

3Nche'x kwanju'ye' ntaname' itz'; inel ktzaqu'nju'ye' tchib'jil ex nkub' ktoqi'nju'ye' tb'aqil; iknela'ju' kye'ye' kse'n chib'j nku'x toj k'wil.

4Kpomil jun q'ij che txkole' ti'j Qman Dyos, ex lay che tzaj tzaq'we'ne' tu'n. Toju' tq'ijlalil lu kb'el tewa'ntib' kwitze' tu'n tpaju' il matxi' kb'inchaye'.

5Myab'a'n b'e ljo'n tu'nju' ntaname' tu'n kpaju' nche sb'un sanjelal, nxi' kpakb'a'n nak'b'il kyeju' nxi' q'o'n kwa kyu'n qatzun min nxi' q'o'n kye nkma'n qa tzul q'oj. Atzunte Qman Dyos ntma'n kyeju' sanjelal kjalu:

6Lay kyk'amtlkye' tqanil toj naku'j witzik' te qonik'an ex lalun kmatle' ti'ju' tzul toj qlolj. K'elext'e' q'ij kyeju' sanjelal lu, ex kb'el qloljixju' q'ij kye.

7K'elil kych'ixawju' sanjelal lu exqe'ju' jyolkyi'j xjal. Lay tz'el'tl ktzi kykyaqil qu'n lay che tzaj tzaq'we'ntl tu'n Qman Dyos.

8Ayintzunwe' nojniqine' tu'n t-xew Qman Dyos, ntzaj tq'o'n wipumale', tnik'alilti'j ex tu'n michin xob'aye', tu'n txi' npajune' kpi'sal aj Israel exju' kyil kplajku'.

9Kyb'intzju'ye' lu ja'lo, aye'ye' kawil ex nejenel toj Israel, aye'ye' nelkyik'u'nju'ye' tnik'alilti'j ex inel kypa'n kyib'e' ti'ju' ttxolilti'j,

10njaw kyb'inha'ne' nintnam Jerusalen, tkub' twi' witz Syon, tib'aj tq'uqlil b'yojxjali'n ex tib'aj mya tnik'alilti'j.

11Nkyq'a' sb'u'kyib'ju' ajkawil toj nintnam tu'n pwaq, exqe' pale naqx tu'n pwaq nche xnaq'tzana', aye'tzuntlju' sanjelal majx chjo'nqe' ajkymante jun tqanil, extzun nkma'n qa ati Qman Dyos kyuk'i'l. Qu'mtzun nkma'n: Atite Qman quk'i'le'; mixti'te jun taq'wixil tzul qi'je'.

¹²Qu'mtzun tu'n kpaje', kjelu' Jerusalen, nintnam twi' witz Syon naku'j q'uway, naqx tik'lentl kjelten, ex kb'el k'ulixu' witz jata' tja Qman Dyos.

Miq 4

Kawb'il toj nak'b'il tu'n Qman Dyos

¹Kjeldenju' witz ja tkub'a' tja Qman Dyos tejumajx toju' tq'ijlalil tzul tjax chix. A witzju' niminxi'x twe' ktenb'el; niminxi'x k'okyela' kyekwitzju' txqantl witz. Kykyaqilju' nimaqtnam kche ul twitz;

²tnam xjal kche pomel ex kma': Kuktzaje' qo'qe' jax twi' witz te Qman Dyos, toju' tja Dyos janajb'ena' Jakob', tu'n ttzaj tyek'u'nju' tb'eyil qe, tu'ntzun qb'et tojku'xi'xju' tb'e. Qu'n toju' tnam Syon k'eletza'ju' xnaq'tzb'il tu'n Qman Dyos, toj Jerusalen tzula'ju' tyol.

³Kkawilte' Qman Dyos kyib'aju' nimaqtnam, ex kb'el tnk'u'nju' q'oj kxolju' tnam nim txqan kb'aj, expe' kyeju' najchaq ta'qe'. Che okyelju' kyk'u'xt'e'nb'il te ktz'utz' kyu'n, aye'tzunju' kych'ut te semu'l. Mix-a'lo' jun tnam okwit kjawil tiq'i'ntl tq'aq' ti'j juntl tnam, mujqa okwit tk'ma' xnaq'tzb'il tu'n tq'ojin.

⁴Che anq'iltzuntz kykyaqil mixti'tlte' xob'il kyi'j, ex b'a'n tu'n tojlan junjun tjaq' t-xlekumalju' tqan tlob'aj ub'a ex iw. ¡Tyolku' Qman Dyos nimitipumal!

⁵Nche nimankye' txqantl tnam kyexju' kydyos, ayo'tzunqe qo' nimal te Qman Dyos Qdyos kukxju'.

Ok tkla' Qman Dyos ttanam

⁶⁻⁷Chi Qman kjalu: Che kb'ajel nb'u'yi'nju'ye' nrite' toju' tq'ijlalil lu, aye'ju' ojetog kub' ntz'e'ysa'ne' kwitz; aye'ju' kox, siktniqe' exqe'ju' b'ajxni slamj. Kyuk'i'lkye, aye' xeb'aj kyejten, kche okyel wu'ne' te jun nintnam ex kuw b'a'nxi'x. Ayintzune' Dyos Manb'aj chin kawile' tib'aju' ntaname' tzmxtzu' twi' witz Syon, ja'lo ex tejumajx.

⁸Atzunta Jerusalen, tka'yb'il ex tkuwal Syon, toja kb'ela' jumajtlju' kawb'il, kse'nxju' toklena nejtl tib'aj tkyaqil Israel.

⁹Atzu'n ja'lo, ¿tiqu'n inxi'x xch'ina kse'n jun qya ati tch'on wnaq ti'j? ¿Ma tu'n tpaju' mixti' nimaqkawil kxole'? ¿Mujqa tu'n tpaju' matxi' che kyimju' q'ol knab'le'?

¹⁰K'oyimtib'a ex xch'ina, nintnam twi' Syon, kse'n jun qya ati tch'on wnaq ti'j, qu'n kche elixju' xjal najlqe' toja tu'n knajan toj kojil, expe' kche pomel tzmxtzu' B'ab'ilon. Atzuntzu' ktkla'ya' Qman Dyos ttanam; oktkla' kyeju' tajq'oj.

¹¹Ja'lo matxi' jaw kb'u'yi'nkyib' txqan nimaqtnam ti'ja, ex nkma'n: ¡Okxi'xpe'tzun qo' tzalajel aj qka'yinte Jerusalen mixti'tl toklen!

¹²Aye'kye' tnam lu mixti' b'i'n kyu'n titi' t-xim Qman Dyos exju' nk'u'ntl tu'n; min b'i'n kyu'n qa che kb'ajel tb'u'yi'n Qman Dyos kse'n triy manoji'n toj er.

¹³¡We'ktza ex triyina, nintnam twi' Syon! Qu'n chi Qman kjalu: Kxe'l nq'o'ne' tipumala kse'n tipumal jun tman wakx k'uxb'ilqe' tuk'a, atzun q'ank'uxb'ilqe' t-xky'aq, tu'ntzun kykub' t-xitu'n txqan tnama. K'eel tiq'i'nju'ya kq'inumal myab'a'n kanb'ante ex che ktzajel tiq'i'na weye', weye', tajaw tkyaqil twitz tx'otx'.

Miq 5

Tzul q'onte' kawil Israel tu'n Qman Dyos

¹Atzu'n ja'lo, b'incham ttenju'ya kolb'ilteya, Jerusalen, qu'n matxi' b'aj ktxoli'n kyib'ju' ajq'oj ti'ja, ex kb'el ktz'e'ysa'n twitzju' nejenel te Israel kuwxix.

²Atzunta B'elen Eprata, tal b'o'sa kyxolju' txqantl tnam toj Juda, xi'k'elitza' jun kawil te Israel toja, k'itz'jel ti'j jun tyajajil ojtxi' xjal.

³Che kjel ttzaqpi'nte Qman Dyos ttanam ja'lo, naq o'kx aj tb'anixju' qya nayon tu'n titz'jiju' tal. Oktzun kb'ajel kmujb'a'n kyib'tz kyuk'i'lju' kwnaqil aye' aj Israel exi'ni iq'i'n toj junxi'tl tx'otx'.

⁴Kjawilwe'tzun nimaqkawiltz k'ik'llekyeju' ttanam tuk'i'l tipumal ex toklenju' Dyos Manb'aj, aye'tzunkye kche anq'il toj nak'b'il, qu'n knimanjtzetl Qman Dyos toj tkyaqil mankb'il twitz tx'otx'.

⁵Ktenb'el nak'b'il tu'n. Ajtkub' ktzyu'n aj Asirya qtanam ex aj kyokx kyoju' tja kawb'il, che kxe'l qchq'o'n wuq nejenel ex wajxaq xjal nimaq kyoklen kyij.

⁶Aye'kye che kawilju' toj Asirya, aju' ttanam Nimrod, tu'n k'u'xtx'e'nb'il, kb'ela kyij'ju' aj Asirya, ex qo' kletel kyu'n kye aj Asirya ju' matxi'toq che b'jo'ktz toju' qtanam ex matxi'toq kub' ktzyu'nju' qtx'otx'.

⁷Aye'tzu'n che kjelten toju' ttanam Jakob' kxol txqan tnam ikyche okyela' kse'n ta'l muj ntzaj tq'o'n Qman Dyos, ex kse'n jb'al ntzaj tib'aj k'ul, ntzaj mya tu'n jun xjal.

⁸Ex kxolju' txqan tnam ja che kjela' jte'tl te ttanam Jakob' che okyel kse'n jun b'alun kxol tojk'ul txkup, kse'n jun b'alun kxol jun tnej rit, nche b'aj ttzaqu'n ex majx nche kyajtb'yo'n, ex mixti'te jun nb'ent toq twitz.

⁹Iktzu'n k'okyela' tzaqpaja Qman Dyos kyij'ju' tajq'oja, ex majx che kb'ajel tu'na.

¹⁰Chi Qman Dyos kjalu: Toju' q'ij lu che kb'el nb'yo'nju'ye' tcheja ex che kb'el nxitunju'ye' tkarwaja te q'oj;

¹¹naq tik'lenxtlju' ninttanama kjelten wu'ne' ex majx che kb'el nxitune' ja kuwsa'nqe' tu'na;

¹²Che najelju' ajk'a wu'ne' ex che mankulju' jyolkyij' xjal wu'ne';

¹³che kb'el nxitunju'ye' twitzileb'a exqe'ju' ab'j xjansa'nqe' tu'na, tu'ntzun lalun k'uluntla kwitzju' dyos xe kub' tb'incha'na.

¹⁴Che jawitz nb'ultx'i'ne' tze xjansa'n tu'na ex majx che kb'el nxitu'ne' nimaqqtanama.

¹⁵K'okyel tu'me'l t-xel wu'ne' toju' ntx'u'jile' kye'ju' nimaqqtanam min kyaj tu'n kniman weye'.

Miq 6

Tq'oj Qman Dyos kyi'j aj Israel

¹Kyb'intzpe'ye' ja'lo ti' ntma'n Qman Dyos: ¡We'ktza ex chik'b'anxa tila kwitzju' witz, ex tzajxwit b'i'n tq'ojq'ojel twi'ya kyu'nju' witz!

²Kyb'intzpe'ye' aye'ye' witz, exqe'ye' tq'uqlil tx'otx': k'okyel tq'o'n Qman Dyos ttanam toj xjel, ktzyetel jun q'oj tu'n ti'j Israel.

³Lu ntma'n Qman Dyos kjalu: Ktzaq'wentze' ntanam, ¿titi' oje nb'inchaye' kyeye' mujqa titi' myab'a'n xnb'inchaye' kyeye'?

⁴Ayine' netz iq'inteya toj Ejipt, wu'ne' kletiya toj yajb'il; e'tzaj nchq'o'ne' Moyses, Aaron ex Mariy, tu'n kykub'nej kwitze'.

⁵Ntanam, na'ntzpe'ju'ya t-xim B'alak, nimaqkawil toj Moab', exju' tzaq'web'l xitq'o'n B'alaam te, tk'wal B'eor. Na'ntza tej kyik'e' Sitim tu'n kpone' Kilkal, ex tz'elx tnik'a ti'ju' tkanb'ab'l Qman Dyos.

Aju' tajb'il Qman Dyos tu'n tb'ent kyu'n xjal

⁶¿Titi' kxe'l wiq'i'ne' ajnxi'ye' k'ulul twitz Qman Dyos te toj kya'j? ¿Ma kchin pomile' twitz kyuk'i'l tal tman wakx te jun ab'q'iqe', tu'n kykub' q'et te chojb'il k'ok'sb'il?

⁷¿Ma ktzalajel Qman Dyos qama kub' nq'o'ne' kab'k'al lajnaq (1,000) rit twitz mujqa junmutx' jo'k'al (10,000) t-xiklil aseyt? ¿Mujqa tu'n txi' nq'o'ne' tnejel nk'wale' tu'n tchjetju' nb'inchb'ene' myab'a'n exju' wile'?

⁸Matxi'na' tzaj tma'nte' Qman Dyos teya, xjal, titi'ju' b'a'n ex titi'ju' tajb'il Qman Dyos teya: tu'n tb'inchanteya tnik'alilti'j, tu'n toka tnik'alti'j ex b'a'n ex tu'n tnimana te Qman Dyos tu'n tkyaqil tanmiya.

⁹Ntxokonte Qman Dyos teju' nintnam, ex ati qnab'l tuk'i'l qama txi' qb'i'n; Kyb'intzpe'ye' tnam ex q'ol nab'l toju' nintnam:

¹⁰Nim q'inumal myab'a'n kanb'ab'ente ati tjaju' xjal b'inchal myab'a'n, exqe'ju' malb'il mya tz'aqlqe' nche elwik'o'ne'.

¹¹¿Se'n taq'wi kb'el nnajsa'ne' tilju' najb'en malb'il txalchi ex mya tz'aqlqe' tu'n?

¹²Kykyaqilju' q'inun toju' nintnam lu yajulqe'; kykyaqilju' xjal najlqe' toj chalyolqe' ex sb'ulqe'.

¹³Qu'mtzun kb'el ntz'e'ysa'ne' twitza; kb'el yajtiya wu'ne' tu'n tpaju' tila.

¹⁴Layx qe tk'u'ja maskye mawana, kukx kwe'yajtelju'ya; qama txi' tk'u'n twaya, kb'el b'o'lj, maskyep'e' mak'u'yit ch'i'n tu'na, kb'ajelte' tu'n q'oj.

¹⁵K'awala, ex lay jaw twitz tawala; kb'el tchena aseytun, ex lay tnik'b'eya aseyt; k'elil tyitz'o'na ta'l ub'a, ex lay txi' tk'wa'na ta'l.

¹⁶Qu'n matxi' lpeya ti'ju' tchaq'b'il Omri exju' toj tja Akab' ex matxi' tb'incha'na nkb'incha'n, matz'ela junx kyuk'i'l kse'nxju' nkb'incha'n. Qu'mtzun k'okyela wu'ne' exqe'ju' najlqe' toja majx taq'wixi'x ex ch'ixb'ajilx, extzunju' tch'ixawju' ntaname' kb'eltz'aq tib'aja.

Miq 7

Myab'a'n kb'incha aj Israel

¹Qab'anxwe' nwitz! Ikyqinju'ye' kse'n jun xjal nex sakwil tjawlenxi' awal, ex mixti'te ub'a nknet ex iw tu'n, aye'ju' lob'j tajb'il tu'n txi' tlo'n.

²Mixti'qe'tl xjal twitz tx'otx' tnik'alkyi'j ex tz'aqlqe'wt twitz Qman Dyos; kykyaqilx naq nche ayon tu'n kb'inchante myab'a'n; kyib'xkyib' nkub' kq'o'n xpatxab' toj kb'e.

³Majxpe'tzun kanli kywitz tu'n kyb'inchante myab'a'n; ilxi'xti'j nelkyqani'n nejenel tu'me'l t-xel exqetzunju' ajkawil nkub'kyi'j tu'n pwaq, aye'tzunju' nimaq kyoklen nkyb'incha'n aju' b'a'n toj kywitz ex nche okten chuksalkye xjal toj nintnam.

⁴Nakuj jun ch'i'xju' xjal atixi'x b'a'n tu'n kxol; atzu'nju' tnik'alxi'xti'j, kse'n ch'i'x sarsa. Tzultzun tq'ijlalil tu'n kyok toj xjel, aju' q'ij tmaju' xq'uqil te qonik'an. Tzultzun xitb'iltzu' kxol.

⁵Lalun txi' toksla'na tyolju' twanaqila ex lalun tz'okqe tk'u'ja ti'j jun tamiwa; expe' ka'yinx tyola nxi' tma'na teju' t-xu'jila.

⁶Nche b'jelkyik'o'ne' k'wal kyman, njaw kyi'nkyib'ju' txin kyi'j ktxu, njaw ti'ntib' lib'j ti'ju' lib'alte, ex kywitz'e'lx nche ok ajq'oj.

⁷Ayintzunwe' chin ayole' ti'j Qman Dyos; k'okyel qe nk'u'je' ti'j Qman Dyos klol weye', qu'n chin ktzajel b'i'nwe' tu'n.

Kanb'ab'l tejumajx kyu'n aj Israel

⁸Lan jaw tzalaja nintnamju' ajq'oja wi'je', tu'n xin k'ulb'ane', b'a'nqa machin kub' tz'aque', chin jawilwe'tlwe'; b'a'nqa matz'ok qloljix wi'je', ate Qman Dyos kq'olte spik'un weye'.

⁹Matxi' chin b'inchan ile' twitz Qman Dyos, qu'mtzun k'ik'exju' ttx'u'jil wu'ne'; b'ankxpun b'aja' lu, a kq'malte se'nju' wile' ex ktb'incha' tnik'alilti'j weye'. Chin kxe'l tiq'i'ne' Qman Dyos toj spik'un, ex ktzajel tyek'u'n aj tkanb'ab'l weye'.

¹⁰Ex k'okyel ka'yin tu'n wajq'oje, ex majx kb'el ch'ixwi tu'n tpaj. Intoq tzaj tma'n weye': ¿Jatzunta' Dyos Manb'aj tdyosa? chij, atzu'n ja'lo tzalajb'il weye' ajtok nka'yine' wab'la'n b'a'nxi'x kse'n xoq'l toj b'e.

¹¹Luju' q'ij tzul, Jerusalen tu'n kyjaw b'incha'n jumajtlju' ninttapiya ex che kxe'l lq'ech'i'ntlju' tnqacha.

¹²Luju' q'ij tzul tu'n kyul xjal toja jaxjaku' che tzajela': tzajx Asirya ponx Ejipt, tzajx ttziju' nin a' Nilo ponx Euprates, tzajx ttzi jun ninnjab' pomnix ttzi juntl, ex tzaj tk'etz jun witz pomnix twi' juntl witz.

¹³Kjeltenju' tx'otx' naq chq'ajlajtl tu'n kypaju' xjal najlqe' twitz, tu'n tpaju' kyil.

¹⁴¡Xq'uqima ttanama, Nman Dyos, exqe'ju' trita etza'nqe' tu'na, ayeju' teqe' toj k'ul o'qekxkye, kyoju' tb'anil tx'otx'! Iq'inqexa kse'nxju' ojtxi', kyoju' k'ul te B'asan ex Kalaad.

¹⁵Yek'unxa b'a'nq'ob'aj kye, kse'n toju' tq'ijlalil tej kyetztiq'i'na Ejipt.

¹⁶¡Tu'n kyka'yinte junjuntl nimaqtnam, ex tz'elxwit kych'ixaw tu'npetzunj nim kyipumal toj kwitz! ¡Che kyajxwit meyix ex t-äkyinix!

¹⁷¡Che wanxwit quq kse'nqe' kan ex kse'nqe' txqantl txkup nche qititinje twitz tx'otx'! ¡Che lu'lunxwit ajkyetz toj kyjul, ex tu'nwt kxob'il che pon tk'etza, Nman Dyos!

Kub' tnajsa'n Qman Dyos kyilju' ttanam

¹⁸Mixti' juntl Dyos kse'n aya Nman Dyos, qu'n nkub' tnajsa'nta il ex nche' ik'tna'lju' myab'a'n nkb'incha'nju' ch'i'ntl ttanama xkyejten. Intzaj tyek'u'na tk'u'jlalila qeye' ex minti' ntenju' ttx'u'jila tejumajx.

¹⁹Q'aq'antz jumajtl tk'u'ja qi'je' ex tzik'x tna'lju' qb'inchb'ene' myab'a'n tu'na. ex xonku'xa qile' tzmax t-xe ninnjab'.

²⁰¡Nman Dyos, japunxju' tyola exju' tk'u'jlalila tmaya ojtxi' kyeju' ojtxi' qyajilb'ene' Ab'raam ex Jakob'!

Nah

Nah 1

Ttx'u'jil Dyos ex tu'me'l t-xel tu'n

- ¹U'j te pakb'ab'l tk'am Nawum te Elkos toj nakuj witzik'. Ti'j Ninib'e yolina' pakb'ab'l lu.
- ²Nxky'aqlante Qman Dyos ex nq'on tu'me'l t-xel: Ntq'o'n tz'e'ysb'il witzb'aj kyeju' min nche' b'in te, ex ntzaj ttx'u'jil kyi'ju' tajq'oj.
- ³Atite Qman Dyos tpasensi ex nimpumal, ex nkub' ttz'e'ysa'n twitzju' ati tpaj. Ate Qman Dyos nb'et toj q'anqyaq, ex njawju' muj nakuj quq tu'n tqan.
- ⁴Ntzqiju' ninnjab', qama txi' tma'n te. Nche tzqiju' nin a' tu'n kykyaqil. Nche kub' jilju' witz te B'asan exju' witz te Karmelo tu'n, ex ikx nche' ch'u'xi'xju' b'ech toj tx'otx' te Lib'ano tu'n.
- ⁵Nche lu'lunju' witz twitz; ex nche kub' niwju' k'ok'e witz twitz. Tkyaqilju' tx'otx' njaw yukchi aj tlonte tkyaqilju' twitz tx'otx' ex ikxqe' xjal najlqe' twitz.
- ⁶¿Alxi'xkyeju' kweb'il twitzju' ttx'u'jil? ¿Alxi'xkye jun k'ik'exju' ttx'u'jil tu'n? In ximlenju' ttx'u'jil kse'n q'aq', ex twitzku' nche'xa' aq'puju' pik.
- ⁷B'a'nxi'x te Qman Dyos; ntq'uib'a'n qk'u'j toj k'ixk'oj: nche' tklo'nju' q'uqlok kyk'u'j ti'j.
- ⁸Extzun, kse'n tñimal a' tkyaqil kb'ajel t-xitu'n, nche kub' tb'ajsa'nju' nche okmiltz'uj ti'j; kb'el kyi'ju' tajq'oj tu'nju' qlolj.
- ⁹¿Titi' nkyxima'ne' ti'j Qman Dyos? ¿Che b'elxitu'n jumajx tu'n! ¿Mix-a'lo'x kb'entel tmyonte tkamaji'n!
- ¹⁰Ikyqe' kse'n ch'i'x tzyu'nkyib', tzyu'n kywi' b'a'nxi'x tu'n q'e'n, ikyche okyela' kse'n t-xaq tze tzqij te q'aq'.
- ¹¹Tnam Ninib'e, toja setza'ju' xjaw ximante' taq'wixil ti'j Qman Dyos: Jun taq'wix q'ol nab'l.
- ¹²Qu'mtzun ntma'n Qman Dyos teju' ttanam: B'a'nqa kuwqe'kye' aj Asirya ex nim kyb'aj, kche b'elxitit ex che najel. Matxi' yajtixi'ya wu'ne', Extzun lay yajtitla wu'ne'.
- ¹³Kb'ajel nq'uchi'ne' tiqb'ila ti'j tqula ex k'elel nlaqu'ne' tpatx'k'uxb'ila.
- ¹⁴Oje tchaq'te Qman Dyos teya, nimaqkawil toj Ninib'e kjalu: Mixti' tyajajila kjelten tu'n tkyeju' tb'iya kukxju'; toju' tja tdyosa che kb'el nxitu'ne'. witzileb' exju' tilb'ilal b'incha'n, ex atzu' kb'elexa' mqu'na qu'n mya b'a'na toj nwitz'e'.

Tqanil tu'n tkub' tz'ajju' nintnam Ninib'e

¹⁵¡Kyka'yinxé! ¡Lu tzul kwi'ju' witz lu sanjelal tzul ti'nju' tqanil te nak'b'il! Kyik'samjuye' ninq'ij, Juda; japunx tyola oje tmaya. Lay tz'el q'i'n jumajtlju' ttx'otx'a kyu'nju' b'inchal myab'a'n; matxi' che kub' xiti'n kykyaqil.

Nah 2

¹Lu xitul tzul ti'ja Ninib'e. ¡Q'onqe'ka xq'uqil toju' ja kuwsa'n! ¡Xq'uqimju'ya b'e! ¡K'lonkjuya k'uútx'e'nb'il b'a'nxi'x tk'uja! ¡Kq'onk kyipumale' b'a'nxi'x!

²Qu'n kjawil nimsa'n jumajtlju' Jakob' tu'n Qman Dyos, ex kjawil nimsa'nju' Israel tu'n, kse'nx tej na'mxtoq tb'aje'x iq'inju' ti'xti' toj ex na'mxtoq tkyej nakuj jun tqan ub'a mixti'tl tq'ob'.

³Kyeq che ka'yin kykolb'ilju' q'ojil ex kyeq che ka'yinju' kxb'alun kxjal te q'oj. ¡Ma matxi' b'ent ktene' tu'n kq'ojine'! Nakuj q'aq'qejju' kykarwaj; exqetzunju' kychej inxi'x che ayon tu'n kq'ojin.

⁴Inxi'x che ik' jumju' kykarwaj tu'n ktx'ujil toj xky'ichb'e, inxi'x nche jumunje tiju' plas, naku'j q'aq' che k'ant, ex nche qoptz'aj nakuj xloq'lokya'j.

⁵Ntxokinju' nimaqkawil kyeju' nejenel, aye'tzunkye nche jaw tz'aq ajkypon ojquel twitzju' nintapi, ja taju' kolb'il kyib'.

⁶Nche etz jaqlju' tjpel nin a', ex ntzaj niq'ju' tja kawb'il.

⁷Nxi' iq'i'n t-xu'jil nimaqkawil toj juntl tnam; nche'x lpeju' tmajen ti'j, nche oq' kse'nqe' xu'ch ex nok kyjumi'n ttzikyk'uj kuw tu'n b'is.

⁸Nche' b'je'x oqkye' xjal toju' tnam Ninib'e naku'j kse'n a' nex toju' tk'b'el pa'x. ¡Che we'ku'ye'! ¡Kutanjtz kyi'je'! chechij nxi'kyma'n kye, Ex mix-a'loxe anjtzti'j.

⁹¡Kyelq'anxjiye' saqpwaq! ¡kyelq'anxjiye' q'anpwaq! ¡Qu'n layx mankunju' tq'inumal Ninib'e!

¹⁰Matxi' kub' xitj, chq'ajlajtl ex mixti'tl toju' tnam Ninib'e. Inxi'x ch'onju' kyanmi tu'n xob'il, inxi'x lu'lun kyqan tu'n xob'il, kykyaqilx mixti'tl kyipumal, ex majx matxi' che kub' sq'anax.

¹¹¿Jatzun taju' kyjul b'alun ja'lo, exju' kyja tal tman b'alun? Jamitoq jun nche xob'a b'alun kyuk'i'lju' kyal; Ex mixa'lo'toq nok sak'punkye.

¹²Intoq kub' tb'yonte b'alunju' tchi', ex nxi' t-sipa'n kxolju' ttxu b'alun exqe'ju' tal tma'n b'alun, ex nojnitoqju' tjul kyu'nju' tchi'.

Kub' xiti'nju' tnam Ninib'e tkyaqil

¹³Chi Qman Dyos nimtipumal kjalu: Luqine' nchin q'ojine' ti'ja: che kb'el ntz'e'ysa'ne tkarwaja te q'oj ex sib'tl che jela' wu'ne'; che kb'el nb'yo'ne' tal tman b'alun ateqe' toja, lay che alq'antlju' xjal najlqe' toj ttx'otx'a, ex lay txi' b'intl tq'ojq'ojel kywi'ju' t-sanjelala.

Nah 3

¹¡Qab'anx twitza, b'yolxjal nintnam, nojni toja tu'n chajyolil ex b'yojxjali'n; layx b'aj ttxa'nju' alq'an toja!

²¡B'inxa tq'ojq'ojel asyal, exqe' ttulil! ¡tq'ojq'ojel kyqan chej, nche t'ikpuju' karwaj kyu'n!

³¡Txqan xjal aj chejil! ¡Nche tilk'aju' k'uǎtx'e'nb'il, ex nche qoptz'aju' ch'ut! ¡Txqan k'ixjb'niqe', txqan kyimni pa'k'lqe'! ¡Layx b'ent kyajletju' kyimni! ¡Nche jaw tz'ajju' xjal kyi'j!

⁴Naqx tu'n tpaju' ajpaji'n saja' lu tu'nju' qya ajpajil tb'anilxi'x, xnaq'tzalteju' jk'ayi'n kye xjal, naqx tu'nju' ajpaji'n ex jk'ayi'n nche kub' t-sb'u'nju' tnam exqe'ju' nimaqtnam.

⁵Chi Qman Dyos nimitipumal kjalu: Luqine' nchin q'ojin ti'ja: k'elel wi'ne' ti'ja ex majx kb'el nǎb'iqb'a'na, tu'ntzun tel tch'ixawa kwitzju' nimaqtnam.

⁶Kb'el nq'o'n txqan tz'ile' tib'aja; ex majx k'elel tch'ixawa wu'ne kwitz txqan xjal.

⁷Kykyaqilju' che okyel ka'yinteya che b'el oq ex kkyma': ¡Matxi' kub' xitjte' Ninib'e! ¿Alxi'xkye jun ktzajel laqj tk'u'j ti'j? ¿Ja k'elel yala jun q'uqb'al tk'u'j?

⁸¿B'a'nxi'xtzunta kyetwitz Teb'as,aju' nintnam ati ttzi nin a' Nilo, tok txqan a' ti'jile; tu'nju' nin a' nkleta' ex tokju' a' te jun tapi ti'j?

⁹Atoq Etyopiy ex Ejipt kuwsalte; ex tqe'ktoq xjal te Put, exqe' aj Lib'ya tuk'i'l.

¹⁰Xipe' q'inte Teb'as toj juntl tnam; eb'aj kub't'aqu'n kyk'wal twitz tx'otx' ja nkymujb'ana' kyib'ju' xkichb'e; eb'ajx pa'nju nimaq kyoklen kyeju' jatu'n kxa' q'o'na ex eb'ajk'lo'n kyq'ob'ju' kynejel toj xpatx'k'uxb'il.

¹¹Ex kxe'l q'o'n q'e'n teya tu'n tjaw tx'ujtiya; kb'el ewintzuntza twitz tajq'oja.

¹²Tkyaqilju' ja kuwsa'n tu'na ikqejju' kse'n iw txijli toj twitz cha'x, nche kutz tz'aq qama che'x yukchet, toj ktziju' nche'x wante.

¹³Naku'j qyaqe' t-xjala te q'oj; matxi' che okx jaqliju' tjpel tnam kyeju' ajq'oj; matxi' che b'aju' t-xq'e'l tjpel ja tu'n q'aq'.

¹⁴Q'intza a' tu'ntzun twe'ya kwitzju' ajq'oj; kuwsanqema ja te kolb'ilteya, we'kuxa toju' xo'q'l, wab'enku'ya xo'q'l b'a'nxi'x, q'intza malb'ilkyeju' tladrisa.

¹⁵Atzuntzu' kb'ajelaya tu'n q'aq', tu'n k'uǎtx'e'nb'il, kse'n kyu'n ǎt'ikt'u'l, majx kb'el b'ajsa'na. ¡Maskye nim txqan t-xjal ate'! ¡Maskye iky kyajlal kse'nqe' ǎt'ikt'u'l!

¹⁶Mape' che chmet-xi'xju' t-ǎk'ǎlela kyewitzju' che'w twitz kya'j.

(In chukjte' ǎt'ikt'u'l ti'j ex nlipan.)

17 Naku'j x̄t'ikt'u'l t-xq'uqila; exqetzunju' nejenel kyeju' t-xjala te q'oj naku'j txqan txkupqe' snuk'li twitz kya'j: qa ati che'w nche ok snuk'e twitz tapi; ajtzun tjawil q'ij nche'x lipan ex mix-a'loxe b'ilte ja nche'xa'.

18; Naq nche wtanju' tk'ik'lela, nimaqkawil toj Asirya! Nche wtanju' nejenel kye xjal te q'oj, matxi' che'x sputju' t-xjala te q'oj toj k'ul ex mix-a'lox jun tu'nwt tok b'uyinky.

19; Mixti'xte q'anb'il teju' tk'ixb'ena; layx b'ent tq'anitju' tx'a'k ti'ja! Kykyaqilju' matxi' kb'i ti'ju' k'ulb'a'n saj ti'ja nche ploq'chan toj kyq'ob' tu'n tzalajb'il, qu'n, ¿alkye jun min xyajt tu'nju' tila mib'ajela'?

Hab

Hab 1

Minti' elb'a'n b'yojxjali'n ex mya tnik'alti'j toj twitz Ab'akuk

- ¹A pakb'ab'l ja'lu tzaj tyek'u'n Qman Dyos te Ab'akuk ju' t-sanjelal.
- ²Qman Dyos, ¿Jtojtzun chin q'jene' tu'n nqanin o'nb'ile' twitza ex min nchin tzaj tb'i'na? ¿Jtojlo tu'n nq'jene' tu'n tpaju' b'yojxjali'n ex na'mxtula tzaqpilqeye'?
- ³¿Tiqu'n ntjo'naya tu'n nka'yinteye' txqan mya tnik'alilti'j ex txqan il? Txqan myab'a'n txoli'nk wi'je' ex xitb'il; naqx q'oj nok toj tkyaqil najb'il.
- ⁴Min nb'inchetju' ntma'n kawb'il, nb'aj wab'la'nju' toklen xjal, ljo'n toj tq'iju' b'a'n tu'nju' myab'a'n ex matxi' txalpuju' tnik'alilti'j.

Tzaq'web'l tu'n Qman Dyos

- ⁵Kyka'yinxpe'ye' nb'aj kyxolju' txqantl tnam najlqe' kyi'jileye'; kyka'yinxpe'ye' ex che xob'xe'. Naqxi'x tu'n nb'inchantetle ti'xti' expe' jaku' layx txi' kyoksla'ne', qa ati jun matxi' q'mante kyeye'.
- ⁶Che tzajel wi'ne' kaldey q'ojil kyi'je', aye'ju' txkup xjalqe', ex axi'x tb'is kyk'u'ju' tu'n kyxi' toj tkyaqil twitz tx'otx' toj jun plaj ex tojun plajtel tu'n tkub' ktzyu'nju' tx'otx' mya kye.
- ⁷Xob'ajilqe'x, mixti' nxi' knima'n juntl kawb'il aye'ku' nche kub' q'onte kykawb'il.
- ⁸Kuwxi'x che ojqlanju' kychej kyekywitz Leopa'rt, myalqexi'x kyekywitzju' xo'j toj chq'ajlaj. Txqanju' kyxjal aj chejil najchaq nche'x q'ojina' kyi'ju' kyajq'oj, kse'n t'iw najchaq ntzaj t-xona' tib' ti'j tchi'.
- ⁹Nkyaj xitj tkyaqil kyu'n ja nche' ik'a'; nkyaj kyawanxi'ju' xob'ajil nche b'etxi', nimxi'x txqan xjal nche'x kyk'lo'n kyetwitzju' tz'awun toj ninnjab'.
- ¹⁰Nche' jaw xmayin kyi'ju' nimaqkawil ex kyi'ju' xjal nim kyoklen. Nche jaw tze'n kyi'ju' ja kuwsa'nqe', qu'n njaw kych'uqi'nju' tx'otx' twitzju' ja ex nche b'jo'kx lipan toj.
- ¹¹Nche' ik' kse'n jun kyq'iq' jb'al; axju' kyipumal nok kyq'o'n te kydyos.

Jaw yolin jumajtl Ab'akuk ti'j Qman Dyos

- ¹²Qman Dyos, atina'ta tejumajx, Nman Dyos milo b'ajela'ta ex xjana. A na'ta klol weye' Qman Dyos, matxi' txitq'o'na kyipumal kaldey tu'n kyb'inchanteju' tnik'alilti'j ntma'na.
- ¹³Majx b'a'nxi'xta, min ntk'mo'nju'ya taq'wixil, tu'nju' ntka'yi'nju'ya taq'wixxi'x naku'j b'a'n toj twitza; ¿Se'n taq'witzun naq nka'yina ex mixti' ntma'na kyeju' nimaq aj il, ex mixti'te' ntma'na kyeju' b'inchal myab'a'n nche kub' kb'yo'nju' b'a'nqe'xi'x kyetwitz?

¹⁴¿Titiqu'n ntb'inha'na' lu kyeju' xjal naku'xwitloj kyi'xqe' toj ninnjab', kse'nkye txkup mixti' jun kawb'il kyxol?

¹⁵Nkub' kyi'ju' junjuntl tnam kyu'nju' kaldey kse'n tzyul kyi'x nkub'ti'ju' kyi'x tu'n: ntzyet tu'n tuk'i'l jun k'uxb'il xok twi' ex tuk'i'l pa te tzuyb'il kyi'x, ajtzun tka'yinte, matxi'toq che chmet tu'n junx, ntzalajxi'x kyi'j.

¹⁶Qu'mtzunaju' tzyul kyi'x inxi'x tzalaj kyi'ju' pa exju' k'uxb'il xok ti'j, inkub'tq'o'n chojb'il kye ex sturak te ninb'il kye, chjontexi'x kye qu'n ati twa nim ex tb'anilxi'x kyu'n.

¹⁷¡Lalun taja tu'n kyoktenju' kaldey tzyulqeye' tu'n pa tzuyb'il kyi'x! ¡Lalun taja tu'n kyb'iyonju' xjal mixti'x tch'yon juntl kye!

Hab 2

Aju' tzaj tyek'u'n Qman Dyos te Ab'akuk

¹Naqx chin ayole' ex chin xq'uqile', kse'n xq'uqil toju' taq'un, tu'n wlonteye' titi' ktzajel tma'n Qman Dyos ex titi' tzaq'web'l tzultq'o'n kyeju' nxjele'.

²Tzaj tzaq'we'nte Qman Dyos kjalu: Tz'ib'anku'ya kywitz loq' naku'j tz'lanqe'aju' kxe'l nyek'u'ne' teya, tu'n tb'ent t-xch'et b'a'n ex ojql.

³Na'mx tpon kmuj tu'n tjapun ntma'nju' witzik' lu; extzun ilti'j tu'n tjapun. Naq tz'ayona, nakuj nimtoj, kpomel jun tq'ijlalil tu'n tjapun.

⁴Tz'ib'a'nku'ya qa njaw kynima'nkyib'ju' b'inchal myab'a'n, aye'tzu'n tnik'alkyi'j kche anq'il tu'nju' nkyb'inha'n wajb'ile' ayine' Dyos, chij.

Tz'e'ysb'il kywitzju' nche kub' kyjtz'o'n xjal

⁵Kyajb'ilu' ichan nknima'n kyib' tu'n kpon toj oklenj, inxi'x kyjyo'n ex min nche qen ex kyajb'il txqantl, b'a'nqa myab'a'nju' oklenj. Inxi' kyjqo'n toj kytzi kse'n kyjulil kyimni; mixjun nche noj, kse'n kamik, qu'mtzun nche b'etenje jyolte txqantl tnam tu'n tkub'ti'j kyu'n.

⁶Ex kykyaqilxju' tnam b'aj kub'ni kyi'j kyu'n kche xmayil kyi'ju' oje kub'kyi'j kyu'n, tuk'i'l b'itz kjalu: ¡Layxwita, matxi' jaw q'inumaxa tu'nju' mya teya! ¿Jtojtzun tu'n tq'jena tu'n tb'uyinteya tq'inumala, noq tzaj tmajena'na?

⁷Mixti' ttab'ena ti'j, che pomelju' ati tk'asa kye, ktzajel kna'n kyib'ju' che okyelten yajulteya ex majx kjel xb'iqb'ana kyu'n.

⁸Kb'ajel kb'uyi'n kyib'ju' nimaqtnam ti'ja ex k'elex kyelq'a'n ti'xti' teya kse'nxju' tb'inchaya kye. Kb'el tchjo'na tkyaqilju' xb'aj tb'inha'na, jni'xju' myab'a'n xb'aj tb'inchana toj tnam kyi'ju' nintnam exqe' xjal najlqe' kyoj.

⁹¡Layxwita, tu'nju' matxi' noj toj tjaya naqx tu'n teleq'a, tu'n tb'ant tklonte tib'a teju' xob'ajil tzul!

¹⁰Iktzun sela' kych'ixawju' toj tjaya tu'na, ex matxi' tzaj tiq'inju'ya xitb'il tib'aja tu'n tpaju' nim txqan tnam matxi' kub' xitj tu'na.

¹¹Che xch'ilju' ab'j teju' tapi exqe'ju' ptzo'n te ja, ti'ja tu'nju' xe kub' t-xituna.

¹²¡Layxwita, njaw tb'inchana ninttanama naqx tu'n b'yojxjali'n ex mya tnik'alilti'j ntb'inchana!

¹³Ate Qman Dyos nimpumal lay kub' tk'iwlaju' taq'unb'ena ex t-sikte'na, qu'n tkyaqilju' taq'unb'ena kb'ajel wan tu'n q'aq'.

¹⁴Knojelju' tkyaqil twitz tx'otx' tu'nju' tojtzqib'l ex ninb'ilte Qman Dyos kse'nqe' a' nnoju' ninnjab' kyu'n.

¹⁵¡Layxwita, toka tx'ujt-salkyeju' tqe' nqayin tk'etza nxi' tq'o'nju'ya q'e'n kye smo'n twitz tuk'i'l k'ul chuksal nab'l, tu'n tkub' xnakyix tu'ntzun tok tka'yi'n x'b'iqli!

¹⁶K'elel tch'ixawa, mya tu'nwit tjaw nimana, qu'n ate Qman Dyos kxe'l q'onte jun k'wab'l teya tu'n txi' tk'wana ex kb'el tyek'u'n qa mixti' techila ti'j tchib'jila ex kjawil miltz'uju' tninb'ila te tch'ixawa.

¹⁷Tu'nju' taq'wixil xb'aj tb'inchana ti'j witz Lib'ano axtzun che okyel miltz'uju' ti'ja, ex kjawil xob'a tu'nju' xe kub' tb'yo'na talu'n. Atzun tzulju' ti'ja tu'n tpaju' nimaq il xkub' tb'inchana exju' txqan il xb'aj tb'inchana toj tnam kyi'ju' nimaqtnam exqe' xjal najlqe' kyoj.

¹⁸¿Titi' k'ajb'ela' jun tilb'ilal xb'aj b'inchana? ¿Titi' k'ajb'ela' jun tilb'ilal noq nqo'x tiq'in toj chajyolil? Min b'ent kyolinju' witzileb'; ¿se'ntzun taq'wi tu'n tokqe tk'u'j kyi'jaju' xjal nb'inchankye?

¹⁹¡Layxwita, nxi' tma'na te jun witzileb' tze tu'n ttzaj tna'ntib', ex te jun ab'j min yolín tu'n tkub' we'! ¿Ma atitzun tu'me'l tu'n ttzaj kma'n jun pakb'ab'l? ¡Lay, qu'n mixti' kychwinqlal, b'a'nqa ktxu'nqe' tu'n q'angepwaq ex saqpwaq!

²⁰Atzunte Qman Dyos ati toj tja: ¡che numeku' xjal twitz te tkyaqil twitz tx'otx'!

Hab 3

Tna'j Dyos Ab'akuk

¹Aja'lu jun tna'j Dyos t-sanjelal Dyos Ab'akuk.

²Aju' nb'i'ne' ti'ja, Qman Dyos, ex ti'ju' matxi' tb'inchaya, nqe nk'u'je' ex nchin nimane' tu'n. B'inchama ja'lo, toj qchwinqlale', axju' oje tb'inchaya ojtxi', tu'ntzun telqnik'e' ti'j. Yek'untzju'ya tk'ujlallila qeye' b'a'nqa toj ttx'u'jila.

³Ate Qman Dyos atzu' tzula' toju' tnej tx'otx' te Teman; twi'ju' witz te Paran tzulaju' Dyos xjan. Matxi' kub' noju' twitz kya'j tu'nju' tajwalil, ex matxi' noju' tkyaqil twitz tx'otx' tu'n ajwalb'ilte.

- ⁴Inxi'x qoptza'j ti'j ajtul, ex nche etz qoptz'aj spik'un toj tq'ob' atzuntzu' ntyek'u'na' tipumal e'wa'n tu'n.
- ⁵Twitz nche' etza'ju' yajb'il taq'wixqe'xi'x, ex ti'jxi' netza'ju' kyeq inxi'x k'ant kse'n q'aq'.
- ⁶Inlu'lunju' tx'otx' kse'n ajtkub' we'; nche b'aj yukchiju' nimaqtnam qama txi' ka'yi'n kyi'j; nche tzaj niq'ju' ojtxi' witz ex nche kub' niwju' ojtxi' k'ul; ayetzunkye' tb'eyil Qman Dyos tejumajxqe'.
- ⁷Oje che wile' xjal te Kusan matxi' che kub' yajt, exqe'ju' najlqe' Madyan matxi' che b'ajxob' b'a'nxi'x.
- ⁸¿Matxi' tzaj ttx'ujila, Qman Dyos kyi'ju' nin a'? ¿Matxi' tzaj ttx'ujila kyi'ju' ninnjab'? ¿In chejina kyi'ju' ttcheja ex njaxa toju' tkarwaja te kanb'ab'l?
- ⁹B'inchana'qetl'ju' t-smaja ex ikqe'x tal t-smaja kykyaqil. Matxi' jqetju' tb'e a' toj tx'otx' kyu'nju' nin a'.
- ¹⁰Nche lu'lunju' witz ajtkayinjta kyu'n; ntzaj txqan jb'al twitz kya'j, ex ntinunju' ninnjab' nimin t-xe kse'n nche' jaw lipanju' ttolob' nimaqxi'x.
- ¹¹Minti' nche etzju' q'ij exju' xjaw toju' knajb'il kse'n nche' qoptz'aju' tal t-smaja exqa nche' qoptz'aju' tch'uta.
- ¹²Ntb'eti'na tx'otx' tkyaqil toju' ttx'ujila; ex toj ttx'ujila nche b'aj kub'twab'e'na nimaqtnam.
- ¹³Matxi' tz'etza onilteju' ttanama ex onilteju' nimaqkawil xjaw t-sk'o'na. Matxi' kub' t-xitu'na twi' tjaju' b'inchal taq'wix, ex matxi' kyej q'ancha'lixju' tq'uqlil pik tu'na.
- ¹⁴Kyu'nxju' ksmaj ekub'a tb'yo'na knejel, tej aye'ju' aj chejil naku'j jun q'anqyaqqe', e'tzaj sputilkyeju' minti' nb'ent kyq'ojin tu'n kykub' xitu'ne' kyu'n toj ewaj,
- ¹⁵Kyuk'i'lju' ttcheja nb'aj tb'eti'na toj tkyaqilju' ninnjab', aju' txqan a' nimin t-xe ex nimin twitz.
- ¹⁶Tetzunj nb'inteye' lu tkyaqilju' tzaj xob'il wi'je'. E'b'jaw lu'lunju' ttxo'w ntziye', el kyipumalju' nkuxe' tu'n nwe'ye' kyib'aj tkyaqilju' nxmilale' mixti'tl kyipumal. Tu'npetzunju' lu, kchin ayole' q'uqli nk'u'je' ajtpon tq'ijlalil tu'n ttzaju' yajb'il tu'n Dyos kyib'aj xjal te q'oj ate'qe'k yajlal qeye'.
- ¹⁷⁻¹⁸Oktzun chin tzalajeltze' nimxi'x tu'n Qman Dyos klol weye'. Chin b'itzale' te b'a'nqa min nche' ub'chin tqan iw ex b'a'nqa min xe' witzan tqan ub'a exqe' olib'o; b'a'nqa min xjaw twitz awal toj kojil; b'a'n qama che b'aju' tnej rit ex b'a'nqa mixti'qe'tl wakx toj kyja.

¹⁹Qu'n ate Qman Dyos ktzajel q'onte' wipumale'; ktzajel tq'o'n ipumalj kyeju' nkuxe' tu'n kyojqelan se'n te masat ex kchin xe'l tiq'ine' twi' witz ja tu'me'l kchin kletela'ye'.

Sof

Sof 1

Tq'ijlalil ttx'u'jil Qman Dyos

- ¹A pakb'ab'l ja'lu tzaj tma'n Qman Dyos te Soponiy toj tq'ijlalil Josiy, tk'wal Amon nimaqkawiltoq toj Juda. Ate Soponiy tk'wal Kusi, atzunte Kusi tk'wal Kedaliy, ate Kedaliy tk'wal Amariy ex ate Amariy tk'wal Esekyiy.
- ²A ntma'n Qman Dyos ja'lu: Kb'el nxitu'ne' tkyaqilju' ati twitz tx'otx'.
- ³Kche kb'el nxitu'ne' xjal exqe'ju' txkup, ex kche b'el nnajsa'ne' pich' exqe'ju' kyiix, kb'el nq'o'ne' trakpuje'n toj kb'eju' b'inchal myab'a'n ex kb'el nnajsa'ne' xjal twitz tx'otx'. Atzu'n ntma'n Qman Dyos ja'lu:
- ⁴Kb'el ntz'e'ysa'ne' twitzju' tnam Juda ex kykyaqilju' najlqe' toj Jerusalem. Kb'el nnajsa'ne' tik'lenju' dyos B'aal tb'i toju' najb'il lu, Ex ikx kb'iju' kpale kb'el najset.
- ⁵Che kb'el nxitu'ne' xjal nche' jax tib'aj ja, tu'n kyk'ulun kye che'w, exqe'ju' nche kub' meje ntzaj kyna'n nb'iye' ex tb'iju' dyos Milkom.
- ⁶Ex kche b'el nxitu'nju'ye' nel kypa'n kyib' wi'je', aye'ju' min nche' jyo'n ex minti' nche' ul yolil wuk'i'le'.
- ⁷¡Che' numeku'ye' twitz Qman Dyos, qu'n aju' tq'ijlalil Qman Dyos nqaku' ta'! ¡Ate Qman Dyos matxi' kub' tq'o'n jun chojb'il ex matxi' che b'aj t-xjansa'nju' ttxokyin!
- ⁸Toju' tq'ijlalil chojb'il kb'el ntz'e'ysa'ne' kwitzju' nejenel —chi Qman Dyos—, exqe'ju' tk'wal nimaqkawil ex kykyaqilju' nok kxb'alun junxi'tl.
- ⁹Ex kb'el ntz'e'ysa'ne' kwitzju' nche okx lipan tib'aju' tjpel ja toju' tq'ijlalil tzul, exqe'ju' nche b'ajb'iyun toj ktx'u'jil ex nche b'ajsb'un toj tja tajaw aq'untl.
- ¹⁰Atzun ntma'n Qman Dyos ja'lu: Tojtzunju' q'ij lu kche b'injtzal sich' te qanb'il o'nb'il tzajx tk'etzju' tjpel kye kyiix tb'i. Kche xchilju' xjal toju' tkab' najb'il ex nim tq'ojq'ojel qotx' kwi'ju' ttxa'nwitz kb'injtzal.
- ¹¹¡Che' xch'inqe'ye' aye'ye', najliqe'ye' toju' najb'il Morter tb'i, Qu'n kykyaqilju' xk'añlel che kyimel, tkyaqilju' nche ch'exb'en pwaq tk'i' sb'ub'l kche b'ajel!
- ¹²Tojtzunju' tq'ijlalil lu kb'ajel nka'yine' toj Jerusalem tu'n jun t-spik'umal. Ex kb'el ntz'e'ysa'ne' kwitzju' xjal mixti' tzik'a' kyk'u'j nakuj te b'in punli, ex tjunalx nkub' t-xima'n kjalu: ¡Ate Qman Dyos mixti'xte' ktb'incha', nipe' b'a'n ex taq'wix!
- ¹³Qu'mtzun, che b'je'lex elq'a'n tk'uwen ex che b'el xitju' tja. che jawil kyb'incha'n kyja extzun lay che najan kyoj; che awal ub'a extzun lay che k'wan b'in ti'j.
- ¹⁴¡Matxi' tzul lq'eju' tq'ijlalil Qman Dyos! ¡Nqaku' ta', tzul ojxelxi'x! Aju' tq'ojq'ojel tq'ij Qman Dyos ajtul tk'ayilxi'xlo: ¡aye'pena' majx kuwqe'xi'x kche xch'il!

¹⁵Jun q'ijte' lu te ttx'u'jil Dyos: te k'ixk'oj, ex te yajb'il, te xitb'il ex te b'ajsb'il, te qxopin ex qlolj, te q'eqmuj ex sjumj b'a'nxi'x;

¹⁶Jun q'ij tu'n tq'ajset chun ex te kub'sa'n. Kyi'ju' nimaqtnam kuwsa'n kyij' exqe' ja nimaq kywe'.

¹⁷Chi Qman Dyos Kja'lu: Tzul yajb'il kyib'aj xjal wu'ne'. Kche b'etel naku'j moxqe', Qu'n mache b'inchan il nwitze'. K'elel chitju' kychk'el naku'j quq, ex kb'el ch'uqejju' kychib'jil naku'j ttxa alu'mj.

¹⁸Tojtzunju' tq'ij ttx'u'jil Qman Dyos, lay che kletju' xjal tu'n kysaqpwaq ex kyq'anpwaq, qu'n naku'j q'aq'ju' ttx'u'jil Qman Dyos kb'ajel twanju' tnam tkyaqil. ¡Che b'ajel mankunju' xjal najlqe' twitz tx'otx' toj jun kmujx!

Sof 2

¹Kyb'uyim kyib'e' junx aye'ye' xjal mixti' kych'ixawe',

²na'mxku' kponxone' kse'n ttxa triy, noq toj jun q'ijx nkub'a' naj; na'mxku' tkub' tz'aq kyib'aje' ajju' ttx'u'jil Qman Dyos nk'anti; na'mxku' tkub' tz'aq kyib'aje' ajju' tq'ijlalil ttx'u'jil Qman Dyos.

³Kyiyome' Qman Dyos kykyaqile' me's qe'ye' twitzju' tx'otx' lu, aye'ye' nxikyb'i'ne' tchaq'b'il. Che okxe' tnik'alkyi'je' ex me's, qaj che kletiltzuntze' toju' q'ij ajttzaj tq'o'n Qman Dyos ttx'u'jil.

Tz'e'ysb'il kywitzju' nimaqtnam

⁴Kjeltenju' nintnam Kasa chq'ajlajtl, exju' Askalon xitjnitl; tojxi'x q'ijtl che elex xla'ja'n xjal nche najan toj Asdod, ex majx che jawitz xb'oq'inju' xjal nche najan toj Ekron.

⁵¡Layqe'xwite' nche najane' toj kreta, najlqe'ye' ttzi ninnjab'! Matxi' tma Qman Dyos tu'n ttz'e'yset kywitzze'. ¡Kanaan, ktnam pilistey, kb'el nxitu'na ex mixti'tl xjal knajal toja!

⁶Kjeltenju' tnam ati ttzi ninnjab' wu'ne' te kywab'l wakx jakyb'u'yiya' kyib'ju' k'ik'lel, ex ja kb'elaju' kych'lajil rit.

⁷Aye'ju' che kjel anq'in toju' tnam Juda che kb'el najan toju' tnam lu ajtul Qman Dyos onilkye ex aj tch'exb'ente kyanq'ib'l. Atzuntzu' che xq'uqila' ti'ju' krit, ex che ojlat te qonik'an kyoju' ja te Askalon.

⁸⁻⁹A ntma'n Qman Dyos nimitipumal kjalu: Oje nb'iye' yol taq'wix kyu'n aj Moab' exju' taq'wix xkyb'incha aj Amon. Qu'n nim kyol taq'wix kyeju' ntaname' ex matxi' che jawb'ent twitzju' kyt'otx'. Qu'mtzun knma' jun nyole' axx'ix ikykye aj Moab' che ik'ela' kse'n Sodom exqetzu'n aj Amon ikyche kjela' kse'n Komor, che jawil b'entju' kykojb'il te ch'ix, ex te ttx'otx'al atz'an, te jun tx'otx' noq tjunalx

kukxju'. Aye'tzu'n che kjel anq'in toju' ntaname' che eletz q'inteju' toj kyja ex che kjelten twitzju' kyt'otx'.

¹⁰Atzun chojb'ilju' kyk'ma' aj Moab' ex aj Amon. Tu'n tpajju' xikylanu'n kyol kyeju' ttanam Dyos, tu'n tpaju' mache b'jawb'ent noq tu'nelju' ttanam Qman Dyos nintipumal.

¹¹K'okyel te Qman Dyos xob'ajilx kye Che' kb'el t-xitu'n kykyaqilju' dyos teju' tnam, ex che k'ululju' xjal te toj tkyaqil najb'il, expe' ikx kyu'nju' xjal najliqe' kyoju' piñ tx'otx' toj ninnjab'.

¹²Ex ikxkye', aye'ye' aj Etyopiy, che k'ixb'ele' ex che b'eltz'aqe' tu'nju' tk'uñtx'e'nb'il Qman Dyos!

¹³Kxe'l tnuqpi'n tq'ob' toj tb'a'nq'ob' kya'j tu'n tkub' t-xitu'n Asirya, ex kjel t-xitu'nju' nintnam Ninib'e, ex majx kjawil b'ent te jun chq'ajlaj tzqij tu'n.

¹⁴Kjawitz xb'oqitju' ttzeylal kyja, ex kyoj che b'jo'kyexa'ju' tnej rit ex tkyaqil tnej txkup toj k'ul. Aju' tukru exju' tol kche wtal kyib'aju' tqan ja, ex kche oq'el joj kyib'aju' tokexspik'un ex kyib'aju' nunb'ral.

¹⁵Atzun nintnam ja'lu nxi'x tnima'ntib' nanq'in q'uqlixi'xtoq tk'u'j, ex intoq kma'nju' najlqe'toq toj qa mixti' juntl xjal twitz tx'otx' kse'nkye. ¡Matxi'xi'x kyej xitj ex matxi' tz'ok te knajb'il tojk'ul txkup! Kykyaqilju' nche' ik' tk'etz, kche ñut'il ex majx k'elel kyik'u'n.

Sof 3

Til Jerusalem ex kolb'ilte

¹¡Layxwitju' Jerusalem, pi's nintnam, tz'ilsa'ntib' ex jtz'ol xjal!

²Minti' xitb'i'nju' tq'ojq'ojel twi' Qman Dyos ex minti' taq' tzak'u' tib'; minti' sok qetk'u'j ti'j; ex minti' xi' lq'e tk'etz Dyos.

³Nche' tzanunju' nejenel kye naku'j b'alun; aye'tzunju' ajkawil kye, naku'j xo'jqe' toj chq'ajlaj mixti' nkyaj kyq'o'n jun b'aq te prim.

⁴Aye'ju' kysanjelal mixti'x knab'l, nche' b'jaw meltz'uj; aye'ju' kpale nkub' ktz'ilsa'nju' xjanb'il ex nche' ik' tib'aju' tkawb'il Qman Dyos.

⁵Atzunte Qman Dyos ati toju' nintnam; ntb'inha'n b'a'n, myaju' taq'wix. Atl prim nche ok xjal toj xjel tu'n. Atzunte xjal b'inchal myab'a'n mixpeti'x tojtzqi'n ch'ixaw.

⁶Ate Qman Dyos ntma'n kjalu: Matxi' che b'ajnxitu'ne' nimaqtnam matxi' che b'aj kub' nxitu'ne' ja nimaq kywe' exju' kytapi ex matxi' che b'ajkyaju' kyxk'ichb'e wu'ne' te chq'ajlaj, mixti'tl jun xjal nb'et toj. ¡Toju' ninttanam tjunalx mixti' jun xjal najli toj!

⁷Kub' nximane': Aju' Jerusalen kxob'el weye' ex oklo tq'a kawi tib' weye; tu'ntzun lalun kyej xitju' tja tu'nju' matxi' kub' tz'e'yset twitz. Aye'tzunkye ma'pe' che'x xi'xtl b'inchal chukchaq il.

⁸Qu'mtzun, che ayone' ti'ju' q'ij ajnjawe'ye' yolil taq'wix kyi'je'. Ayine', Dyos Manb'aj nchin q'mante: matxi' kub' nxima'ne' tu'n kytzaj b'u'yitju' nimaqtnam exqe' kawb'il tu'n ttzaj nb'ajsa'ne' ntx'u'jile' kyib'aj, aju' ntx'u'jile' inxi'x k'ant. ¡Tkyaqilju' tx'otx' kjel xitj tu'n tkyeqil ntx'u'jile'!

⁹Ajtzun tponju' q'ij lu, knxtilsa'ye' kyolju' tnam, tu'ntzun kykyaqilx che txokyil weye', ex tu'n kykyaqilx tu'n kyajb'en weye'.

¹⁰Toju' jun plajtl kyeju' a' te Etyopiy, tzulju' ntaname' b'ajxni sputj kub'sal tuk'i'l oyaj weye'.

¹¹Tojtzunju' tq'ijlalil lu, lalun jaw ch'ixwitla ntanam te junju' tb'inchb'aja tej sel tpa'ntib'a wi'je', oktzun che elel wiq'ine' ti'ja aye'ju' la'jil kyib' ex nimal kyib', ex lalun jaw tnima'ntl tib'a twi'ju' witz xjan weye'.

¹²Che kjel nq'o'ne' xjal me'sqe' kxole' ex mya nimal kyib', atzu' k'okyela' qe' kyk'u'j wi'je'.

¹³Aye'ju' kche kjel anq'in toju' tnam te Israel lalun che b'inchan mya tnik'alti'j, lay che chanyol, ex lay ten sb'ujtib'il toj ktzi. Kche wal ex kche ojlal mixti' xob'ajil kye.

B'itz te tzalajb'il tu'n Jerusalen

¹⁴¡B'itzana nintnam te Syon! ¡Che xch'ine' tu'n tzalajb'il, tnam te Israel! ¡Tzalajxa, Jerusalen, tzalajxa tu'n tkyaqil tanmiya!

¹⁵Matxi' tz'eltiq'i'nte Qman Dyos tz'e'ysb'il twitza ex matxi' che eltik'o'n tajq'oja. Ate Qman Dyos, nimaqkawil te Israel, ati kyxole': Mixti'tl tu'n t-xob'a te jun taq'wix.

¹⁶Tojtzunju' tq'ijlalil lu kxe'l q'ma'n te Jerusalen: ¡Lalun xob'a, Syon, ex lalun taja tu'n tel kyipumalju' tq'ob'a!

¹⁷Atite' Qman Dyos kxole'; ¡kuwxi'xte', ex kkletela tu'n! Ntzalaj te Qman Dyos ti'ja. Kxe'l tq'o'nju' ak'a'j chwinqlal teya tu'nju' tk'ujlalil; ex kb'itzil toju' ttzalajb'il

¹⁸Kse'n toj ninq'ij. Chi Qman Dyos kjalu: Kntzaqpi'ya teju' taq'wix kxi'toq ttzaj ti'ja, teju' ch'xawil ju' al tib'aja.

¹⁹Knq'a'ye' tu'me'l t-xel kyeju' kykyaqilju' mache okten yajulteya. Kchin onile' ti'ju' rit nkoxjne ex ktzajel wiq'inju'ye' xi'nitz'aaq; kche jawil nimane' ex b'a'n yolb'il kyeye' toj tkyaqil twitz tx'otx', aye'ju' ik'b'il kyeye' xb'inchanjtz.

²⁰Tojtzunju' tq'ijlalil lu che ktzajel wiq'ine', kche tzajel nb'u'yine'; knch'exb'eye' kyanq'ib'le', b'a'n kyolinjtze' ex ninb'el kyeye' kxol kykyaqilju' tnam twitz tx'otx'. Ayine', Dyos Manb'aj nchin q'mante.

Hag

Hag 1

Tza'k'b'il tu'n tjaw kb'inchanju' tja Dyos

¹Toju' tkab' ab'q'i teju' tkawb'il nimaqkawil Dariy, toju' tnejel q'ij te twaqaqi'n xjaw, ate Qman Dyos, tu'nelju' t-sanjelal Akey, yolin teju' Sorob'ab'el kawil toj Juda, tk'wal Salatyel ex teju' Joswe knejel pale, tk'wal Josadak.

²⁻³Atzu'n tma Qman Dyos nimitipumal tu'nelju' t-sanjelal: Aye'ju' xjal lu nkma'n qa na'mx tpon tq'ijlilil tu'n tjaw b'inchet jumajtlju' njaye'.

⁴¿Yajtzunkye' ma matxi' pon kmuj toj kwitze' tu'n knajane' toj kyjaye' tb'anilqe', atzunwe' nja ttenxu' xitjni?

⁵Ayine', Dyos Manb'aj nimwipumale', kxe'l nmane' kyeye' tu'n kximane' b'a'nxi'x ti'ju' tu'me'l kychwinqlale'.

⁶Nim txqankye' kyawal nok, extzun ch'i'n njaw kyb'u'yine'; nche wane', ex min nqe kyk'u'je'; nche k'wane' ex kukx kyk'wajtiju'ye'; nim txqan kyxb'alune' nokkyq'o'ne' extzun min nche' moq'tiye'; ex aju' naq'unan kyja xjal, naku'j toj xla'q kostal nku'xa' tq'o'n twi'tk'u'j.

⁷Ayine', Dyos Manb'aj nimwipumale', kxe'l nmane' kyeye' tu'n kximane' b'a'nxi'x ti'ju' nkyb'incha'ne' myab'a'n.

⁸Kukxi'ye' kywi' witz, kyi'q'intze' tze ex kyb'incha'nktz jumajtle' njaye'. Chin tzalajelwe' toj, ex chin jawil kyajwali'ne'.

⁹Nimkye' nkjyo'n, ex noq ch'i'n nknet kyu'ne'; atzunju' k'u'n kyu'ne' toj kyjaye', kxe'l wiq'i'ne' noq toj jun xupinx. ¿Tiqu'ntzun? qu'n aju' njaye' matxi' kub' xitj, aye'tzunkye' naq o'kx noka' tilil kyu'ne' ti'xju' kyjaye'. Ayine', Dyos Manb'aj nchin q'mante.

¹⁰Qu'mtzun min ntzajtl jb'al, ex min ntzajtl tawalju' tx'otx'.

¹¹Ayine' matxi' chin tzaj q'onte q'ijal kyib'aju' kojil ex kyib'aju' witz, tib'aj triy, exju' awal ub'a ex olib'o, ex tib'aju' tawal tx'otx', kyib'aj xjal ex kyib'aj a'lumj, ex kyib'aj tkyaqilju' kyaq'un.

¹²Tzaj xob'il kyi'j Sorob'ab'el, Joswe exqe' txqantl xjal tej kyb'intēju' tyol Qman Dyos tu'nelju' t-sanjelal Akey, atzun ojetoq tma Qman Dyosju' tu'n txitma'n kye.

¹³Atzunte Akey, t-sanjelal Qman Dyos, xi' yolin kye xjal toj tb'i Qman Dyos ex tma: Ate Qman Dyos ntma'n kjal: Ayine', Dyos Manb'aj nchin q'mante: Atinqinwe' kyuk'i'le'.

14-15 Iktzu'n exa' k'asuna' Sorob'ab'el, kawil te Juda exju' Joswe, knejel pale, exqe'ju' txqantl xjal tu'n Qman Dyos, tzyettzun tb'inchet jumajtlu' tja Qman Dyos nimitipumal kyu'n toju' junaq kyaje' (24) q'ij teju' twaqaqi'n xjaw te tkab' ab'q'i nkawin nimaqkawil Dariy.

Hag 2

Tajwalilju' ak'a'j tja Qman Dyos

1Toju' junaq jun (21) q'ij te twuqi'n xjaw, tzaj yolin jumajtl Qman Dyos teju' t-sanjelal Akey,

2ex tchaq' tu'n txitma'n te Sorob'ab'el, te Joswe ex kyeju' txqantl xjal:

3Aye'ju' eb'jo'k ka'yinteju' tja Dyos nej tb'anilxi'x, b'a'n tu'n ttzaj kyma'n se'n nelaju' lu toj kwitz ja'lo: ¿Ma junxtzun tuk'ilju' tnejel toj kwitze' mixti'xna' tz'oka'te'?

4¡Extzun kuwx tk'uja toj Sorob'ab'el! ¡Kuwxa Joswe, knejel pale! Ex kykuwsam kyib'e' kykyaqilxe' xjal najlqe'ye' toju' tnam. Che aq'unane', atinqinwe' kyuk'i'le'. Ayine' Dyos Manb'aj te tkyaqil ipumalj nchin q'mante.

5Kse'nxju' ojetog txi' nma'ne' kyeye' tej kyetze' toj Ejipt, aju' nxewe' kxe'l kyuk'i'le'. Lalun che xob'e'.

6Klu'lulju' kya'j exju' tx'otx' wu'ne' toj jte' q'ijtl, e'ninnjab' exju' tx'otx' kuw.

7Che lu'lul kykyaqilju' nimaqtnam wu'ne', ex kb'ajtzajel kyiq'in kyq'inumal, ex atzuntzu' knojila' njaye' toj ajwalb'il. Chi Qman Dyos nimitipumal:

8Weqe'we' saqpwaq ex q'anpwaq.

9Kjelte' tkab' njaye' xa'wankuxi'x kyetwitzju' tnejel. Knb'inha'tzuntze' tu'n tten nak'b'il toju' najb'il lu. Ayine', Dyos Manb'aj te tkyaqil ipumalj nchin q'mante.

Ttzak'u Qman Dyos tnam min nokslan

10Toju' tjunaqi'n (21) q'ij te tb'eljuji'n xjaw texju' ab'q'i te tkawb'il nimaqkawil Dariyo, tzaj yolin Qman Dyos te Akey ju' t-sanjelal

11ex tchaq' toj tb'i Qman Dyos nimitipumal, tu'n t-xjelun kye pale ti'ju' kawb'il kjalu:

12Qa ati jun ichan iq'i'n chib'j tu'n xjansa'n ptzo'n toj tpinpa't, exqa matzik' ttxa'n pinpa't ti'ju' wab'j, chib'j, b'in, aseyt mo ti'xku'chaq t-xilel wab'j: ¿Majx kxjansetel t-xilel wab'j lu? chij. Aye'tzu'n pale tzaj ktzaqwe'n qa min.

13Tmatzuntl te Akey: qatzun ati jun xjal makyej tz'ilix tu'n tpaju' matxi' ttzyu'n t-xmilal jun kyimni, ex matxi' tzyul juntl ti'xti': ¿ma laytzun che kyej tz'ilix? Aye'tzunju' pale tzaj ktzaq'we'n qa iku'.

¹⁴Atzunte Akey tma: Chite Qman Dyos ntma'n: axtzun nb'ajiju' kyu'nju' xjal lu: Tkyaqilju' nkb'incha'n ex tkyaqilju' ntzaj kq'o'n weye' tz'il.

¹⁵Ja'lo che ximanqeye' tiju' lu tjax chix. Na'mxku' ttzyet tb'inchetju' tja Qman Dyos kyu'ne',

¹⁶¿titi'ju' nb'ajkyeye'? Qa ati jun matxi' tk'etz jun ch'uq twitz awal te winqi'n mlon, ex noq lajoj mlon xknet tu'n; qa ati jun matxi' janb'incheta' k'wab'j b'in, tu'n ttzaj tiq'in kab'naqlajoj (50) xöq', ex noq winqi'n knet tu'n.

¹⁷Tzaj soj wu'ne' ex saqb'aqun tib'aju' twitzju' tkyaqil kyaq'unb'ene', aye'tzunkye' mixti' anjtzkyi'je' wuk'i'le'. Ayine', Dyos Manb'aj nchin q'mante.

¹⁸Ja'lo, junaq kyaje' (24) tajlalju' tb'eljuji'n xjaw, xku'xaju' tq'uqlil tja Qman Dyos.

¹⁹Kq'onktzun kwiye' ti'j, ja'lo lay jatz b'aju' ktriye' toju' k'ub'lte. Na'mxpe'tzun twitzan ub'a, exju' tqan iw, exju' kranad, exju' olib'o, textzun kmuj ja'lo, kche nky'iwla'ye'.

Kyej ttziya'n Qman Dyos tyol te Sorob'ab'el

²⁰Textzunju' q'ij lu tzaj yolín jumajtlú' Qman Dyos te Akey,

²¹ex tchaq' tu'n txitma'n te Sorob'ab'el, kawil toj Juda: Klu'lilju' kya'j ex tx'otx' wu'ne';

²²kb'el nxitu'ne' tipumalju' kawb'il tkyaqil twitz tx'otx' ex kb'el nxone' kq'uqb'il twitz tx'otx'; che jawil npich'k'une' karwaj te q'oj exqe'ju' nche' jax kyoj, ex che kyimelju' chej exqe'ju' aj chejil; teyile junjun kkyimel tu'n tk'uxtx'e'nb'il ttzik exni jlajin toj tk'u'j.

²³Tojtzunju' q'ij lu, aya Sorob'ab'el nmajine', knxq'uqiya kse'n nxmilq'ob'e' te techlal, qu'n ayine' x'in jaw sk'onteya. Ayine' Dyos Manb'aj nimwipumale' nchin q'mante.

Zac

Zac 1

Ttxokb'il Qman Dyos teju' ttanam

¹Toj twajxaqi'n xjaw teju' tkab' ab'q'i nkawinju' nimaqkawil Dariy, tzaj tma'n Qman Dyos Pakb'ab'l lu te Sakariy ju' t-sanjelal, tk'wal B'erekyiy, ttchman Ido. Tma kjalu:

²⁻³Ayine', Dyos Manb'aj nimwipumale', tzaj txqan ntx'u'jile' kyi'ju' ojtxi' kychmane'. Qu'mtzun q'manxa toj nb'iyee' kyeju' tnam ja'lo: Kutanjtz kyi'je' wuk'i'le', ex chin tenb'ilwe' kyuk'i'le'. Ayine', Dyos Manb'aj nchin q'mante.

⁴Lalun kyb'inchakye' kse'nqe' ojtxi' kychmane', xiq'ma'n kye kyu'n ojtxi' nsanjelale' tu'n tkyaj kytzaqpi'nju' kychwinqlal myab'a'n exju' kb'inchb'aj taq'wix, aye'tzunkye min kyaj tu'n tkub' kyb'i'nju' nxi' nmane'. Ayine' Dyos Manb'aj nchin q'mante.

⁵Atzu'n ja'lo, ¿Jatzun ta'qe' ojtxi' kychmane'? ¿Ma kukxtzun kynajan nsanjelal ju'ye'?

⁶Aye'tzunwe' nyol ex nchaq'b'ile', ojetoc txinma'ne' kyeju' nmajine' sanjelal e'pon kyeju' ojtxi' kychmane'. Aye'tzunkye anjtzkyi'j wuk'i'le', qu'n elkynik' qa ayine' Dyos Manb'aj nimwipumale', nchin tz'e'ysante kywitz kse'nxju' tu'me'l kyb'inchb'aj, chij.

Yek'b'il kyi'j aj chejil

⁷A tpakb'al ja'lu wu'ne', ayine' Sakariy t-sanjelal Dyos, tk'wal B'erekyiy, ttchman Ido, nk'ame' te Qman Dyos toju' q'ij junaq kyaje' (24) te tjunlajojin (11) xjaw (aju' xjaw tok tb'i Seb'at) te tkab' ab'q'i nkawin nimaqkawil Dariy.

⁸Tzaj yek'un jun ti'xti' weye toj jun qonik'an: wile' jun aj chejil ti'j jun chej kyeqti'j. Wa'ltoq toj jun b'ya' kyxol junjun ktxab' ex ate'toc jun tnejtl chej ti'jxi', junjun kyaq kyi'j, junjun sb'u'j kyi'j ex junjuntl saq kyi'j.

⁹Atitoqtzun jun anjl nyolin wuk'i'le', xinqanine' te: ¿Taye alkyeqe'tzu'n aj chejil lu? nchije'. Tzajtzun ttzaq'we'n anjl weye' kjalu: Kxe'l nyek'une' teya alkyeqe', chij.

¹⁰Atzunju' ati kyxol ktxab' tzaj tma'n: Aye'kye' lu e'xi'tchq'o'n Qman Dyos xaq'lulte tkyaqil twitz tx'otx', chij.

¹¹Xi'tzun kyma'n aj chejil teju' tanjl Qman Dyos atitoc kyxolju' ktxab': Matxi' b'aj qb'etine' tkyaqilju' twitz tx'otx', ex maqile' toj nak'b'il ta'ya', chechij.

¹²Tmatzu'n Qman Dyos kjalu: Qman Dyos nimtipumala, matxi' b'ent oxnaq lajoj (70) ab'q'i ttzajlen tq'oja ti'j Jerusalem ex kyi'ju' nimaqtnam toj Juda ¿Jte'tzun ab'q'itl tu'n tik' tu'n ttzajlaqj tk'u'ja kyi'j? chij.

¹³Tzajtzun ttzaq'we'n Qman Dyos kyuk'i'l tb'anil yol te q'uqb'ab'l k'u'jb'aj teju' anjl nyolin wuk'i'le',

¹⁴Tchaq'tzu'n anjl weye' tu'n txinma'nju'ye' tqanil lu: A ntma'n Qman Dyos nimitipumal kjalu: Nxi'x nk'u'jla'nwe' Jerusalem exju' witz Syon.

¹⁵Qu'mtzun matxi' tzaj txqan ntx'u'jile' kyi'ju' nimaqtnam lu mixti'x nche ximan, tej naqtoq ch'inju' ntx'u'jile', mache b'inchanxi'xtl il nwitz'e'.

¹⁶Qu'mtzun ja'lo, ayine' Dyos Manb'aj nchin q'mante: Matxi' tzaj q'aq'an nk'u'je' ti'j Jerusalem, knb'incha'ye' tu'n tjaw b'inchet jumajtlju' ja te k'u'lb'il ex tkyaqilu' nimaqtnam, Chi Dyos chiku'ya, chij.

¹⁷Tzaj tma'ntlju' anjl weye': Ex q'manxju'ya lu kye: Intma'n Qman Dyos nimitipumal kjalu: knb'incha'ye' tu'n kyjawnb'ent jumajtlju' nimaqtnaname'; knq'a' jumajtle' tipumal Syon, ex k'okyel jumajtl Jerusalem te nintaname' sk'o'n wu'ne', chiku'ya, chij.

Tzaj yek'un kyi'ju' uk'a exqe'ju' tx'nol K'uxb'il

¹⁸Tzaj yek'un juntl ti'xti' weye', ex wile' kyaje' tuk'a (wakx)

¹⁹Ex xinqanine' teju' anjl intoq yolin wuk'i'le' titi' ntechla'nju' kyuk'a (wakx) lu, atzunte ate tzaj ttzaqwe'n weye': A ntechla'n uk'aju' luaju' kyipumalju' xe b'ajx sputi'nkye najlqe' toj tnam te Juda, Israel ex Jerusalem.

²⁰Yajxi'tzuntl e'tzaj tyek'u'n Qman Dyos kyaje' tx'nol k'uxb'il weye'.

²¹Xi'tzun nqanine' te: ¿Ti'tzu'n sul kyla' tx'nol k'uxb'il lu? nchije', tzajtzun ttzaq'we'n weye': Ikytzu'n kse'nqe' kyuk'a (wakx) lu nkyechla'n kyi'ju' xeb'ajx spuntinkyaju' xjal aj Juda ju' mixtoq a'lo'x tu'n tklontetib', mache ulju' tx'nol k'uxb'il xob'tzalkyaju' nimaqtnam ex majx che elel kyjonju' kyuk'a, qu'n tu'n kyuk'a eb'ajxa' kyspunti'n xjal najlqe' toj Juda.

Zac 2

Yek'unjtz jun echb'il

¹Tzaj yek'u'n junjtl ti'xti' weye'. Wile' jun ichan tzyu'n jun echb'il tu'n.

²Xi'tzun nqani'ne' te: ¿Jamatxa'ya? nchije'. Tzajtzun tzaj ttzaq'we'n: Machinx'e' echalte nintnam Jerusalem, tu'n t-xika'yit jni' tnuqub' ex jni' twitz, chij.

³Xi'toqtzu'n t-xi'ju' anjl intoq yolin wuk'i'le', ex etz juntl anjl k'lulte

⁴ex xitma'n te: kutxi'ya ojquel q'malte teju' ku'xun q'ilte echb'il: Che kb'el najan jumajtlju' xjal toj Jerusalem, ex nim txqan xjal ex alu'mj che najal toj ex lay tz'oktl nintapi ti'j.

⁵Ayinku'tzunwe' chin okyel te jun nintapi q'aq'ile ti'jele Jerusalem, ex knyek'u'ye' wajwalile' toj nky'ajchaqu' nintnam, chij.

A Qman Dyos kklolteju' ttanam

6-7 Chi Qman Dyos kjalu: Ayinwe' nxisputinkyeye' toj tkyaqil twitz tx'otx'. Atzu'n ja'lo kxe'l nmane' kyeye': ¡Kukyoqe' teju' tnam toj tb'a'nq'ob' kya'j! ¡kukyoqe' teju' B'ab'ilon, jata'qe'ye' toj juntl tnam, kutanjtl kyi'je' janajlqe'toqe' toj Syon! Ayine' Dyos Manb'aj nchin q'mante, chi Dyos.

8-9 Machin tzaj tchq'o'ne' Qman Dyos nimtipumal tuk'i'lju' tpakb'al kyi'ju' tnam eb'aj elq'anteju' ti'xti' kyeye' kjalu: Alkyexku' matxiyek'unte ntaname', tyuñil nwitz'e' kxe'l tyek'u'n. Qu'mtzun ayinku'ye' chin q'ojil kyi'ju' tnam lu, ex knb'inchay'e' tu'n aye'xju' kylq'o'n majen che okyel tzaqpaj elq'al kyi'j chi Dyos. Ikytzu'n ktyek'uya' Qman Dyos nimtipumal tajwalil, k'eleltzun kynik'tze' qa a Qman Dyos saj chq'onweye'.

10 Chi Qman Dyos kjalu: ¡Che' b'itzan qe'ye' tuk'i'l tzalajb'il aye'ye' aj Jerusalen, qu'n chin tenb'elwe' kyxole'!

11 Ajtzun tjapunju' lu, b'a'npun nimaqtnam k'okyel kyq'o'n kyib' tuk'i'l Qman Dyos. Ex ktma' kjalu: Ikyxqe'xju' nimaqtnam lu che okyel te ntaname'. Ex chin najale' kyxole'. K'eleltzun kynik'tze' qa a Qman Dyos nimtipumal saj chq'onweye'.

12 K'okyel jumajtlu' Juda teteku'xi'x Qman Dyos toju' tx'otx' xjan, ex k'okyel jumajtl Jerusalen te ninttanam Sk'o'n.

13 ¡Che numeku' kykyaqil xjal twitz Qman Dyos, qu'n tzul quk'i'l ktzajelx toju' najb'il xjan janajla'!

Zac 3

1 Ex tzaj tyek'u'n Qman Dyos Joswe weye', ju' kynejel pale, wa'ltoq twitzu' tanjl Qman Dyos, ex atitoqju' anjl poqol tk'etz Joswe toj tb'a'nq'ob', tu'n tpoqon ti'j. **2** Xi'tzun tma'n tanjl Qman Dyos teju' anjl poqol: ¡Awt Qman Dyos tzak'unteya! ¡Tzak'unjtzwita tu'n Qman Dyos nk'u'jlante Jerusalen! Qu'n ikyte ichan ju'lu kse'n jun ttxalq'aq' nk'ant ajtetz q'in toj q'aq', chij.

3 Wa'ltoq Joswe twitzju' tanjl Dyos, tz'ilqetoqju' t-xb'alun tok.

4 Xi'tzun tma'n anjl kyeju' onilte tu'n telkyiq'i'n ti'j Joswe tz'il. Ex xitma'n te: Aja'lu a tz'elpuna'ju' qa matxi' tz'el wiq'ine' tila. ¡Ja'lo knb'inchay'e' tu'n tokq'o'n t-xb'aluna tb'anil kse'n toj ninq'ij! chij.

5 Tchaq'tzuntz kyeju' onilte tu'n tjaxkyq'on jun toj twi' Joswe xnu'l b'a'nxi'x. Jaxtzun kyq'o'n jun toj twi' Joswe, ex okkyq'o'n t-xb'alun te ninq'ij. Axtoqtzu' wa'la' tanjl Dyos.

6 Xi'tzun tma'n tanjl Qman Dyos te Joswe kjalu:

7 Chi Qman Dyos nimtipumal kjalu: B'eta toju' nb'eye' ex b'inchamju'ya matxi' b'ajx nma'ne' teya. Qatzun matb'inchaya, oktzun kjeltentza ka'yilteju' njaye'. Aya

kxe'l ka'yinte exu' twi' tpen, ex kxe'l nq'o'ne' jun toklena kyxolju' anjl lu nche ajb'en weye'.

⁸B'inku'ya b'a'nxi'x Joswe, aya kynejel pale, ex tu'n kyb'inteju' tuk'i'la aye' pale, qu'n kykyaqilxe' jun techlal t-sanjelal Dyos qeye': Ktzajel wiq'inju'ye' nmajine', aju' tch'xu'l.

⁹Matxi' kub' nq'o'ne' jun ab'j wuq ttx'u'k twitz Joswe, ex ayinku'ye' chin okyel tz'ib'ante twitzu' ab'j. Ex toj jun q'ijx k'elela' wi'ne' kyilju' tnam lu.

¹⁰Ajtzun tponju' tq'ijlalil lu, che oyile' junjun te juntl ajkytene' toj nak'b'il tjaq' tqan lob'j ub'a ex tqan lob'j iw. Ayine' Dyos Manb'aj nimwipumale' nchin q'mante, chi Dyos.

Zac 4

Yek'u'njtz tkb'el kantil ex Olib'o

¹Ul jumajtlu' anjl ntoq yolin wuk'i'le, nnokxtk'asune' kse'n jun xjal b'a'n watl. Ex tzaj tqani'n weye':

²¿Titi' nxitka'yi'na? chij. Xi'tzun ntzaq'we'ne' te: Nxi' nka'yi'ne' jun kykb'el kantil q'anpwaq, tuk'i'lju' tkub'ex aseyt tib'aj. Ate' wuq tkantilil tib'aj, ex wuq kymechilju' kantil.

³Ate' kab'e' tqan olib'o tk'etzju' kykb'el kantil, jun toj tb'a'nq'ob' ex juntl toj tnayaj.

⁴Xi'tzun nqani'ne' teju' anjl ntoq yolin wuk'i'le': Taye ¿titi' tz'elpuna'ju' lu? nchije'

⁵Tzajtzun ttzaq'we'nju' anjl weye': ¿Ma min nkane toj twitz titi' tz'elpuna'? chij, xi'tzun nma'ne' te mixti' taye nchije' te.

⁶Oktentzuntz q'malte weye' kjal: A tqanil ja'lu tu'n Qman Dyos te Sorob'ab'el: mya kyu'n txqan xjal te q'oj, ex mya tu'n ipumalj, xi'qeka't a tk'u'j tiju' nxewe', chi Qman Dyos nimpumal.

⁷¿Ti'xi'xtzunta toklen, jun nimaq witz? ¡Naq plan tx'otx'tl kjela'ya twitz Sorob'ab'el! K'eletz tiq'in ab'j nim toklen, ex njawxi' kyxch'in xjal kjal: ¡Tb'anilxi'x, lutzun t-xtalb'il Dyos!

⁸Ex tzaj tq'o'n Qman Dyos tpakb'al weye' kjal:

⁹Matxi' ku'x tq'o'n Sorob'ab'el tq'uqlilju' ja te k'u'lb'il lu, ex axte kb'ajsalte, chi Dyos. Ikytzu'n k'elela' kynik'e' qa a Qman Dyos nimpumal saj chq'onweye'.

¹⁰Aye'tzu'n mixti'x xi' toj kywinqil ex min e'onin tej ttzyetku' tnejel, ja'lo che tzalajel ajkyka'yinte njapun b'aju' aq'untl tu'n Sorob'ab'el. Yajxi'tzuntl, tmaju' anjl kjal: Aju' wuq kantil lu aye' tb'aq' twitz Qman Dyos, nche b'et ka'yilteju' twitz tx'otx', chij.

¹¹Xi'tzun nqani'ne' te: ¿Ti'tzu'n tz'elpuna' kab'e' tqan Olib'o lu, junjun te junjun plaju' kykb'el kantil?

¹²Ex ¿Titi' tz'elpuna' kab'e' tqan Olib'o ate'k kyk'etzu' tub' q'anpwaq janpona' aseyt toju' kantil? nchije'.

¹³Tzaj ttzaq'we'n anjl weye': ¿Ma mitzun jun b'i'n tu'na titi' tz'elpuna'? chij. Mixti' taye, nchije' te.

¹⁴Tzajtzun tma'n weye' kjalu: Xi'nyolina'te' kyij Sorob'ab'el ex Joswe, matxi' che sk'onjtz tu'n Dyos tu'n kyajb'en te Qman Dyos toj tkyaqil twitz tx'otx'.

Zac 5

Tzaj yek'u'n jun tloj u'j tz'ib'a'n twitz

¹Tzaj yek'u'n juntl ti'xti' weye'. Wile' jun tloj u'j tz'ib'a'n twitz, in lik'ik'i'nje'.

²Aju' anjl tzaj tqani'n weye': ¿Titi' nxi' tka'yina? xi'ntzaq'we'n te: nxi' nka'yi'ne' jun tloj u'j tz'ib'a'n twitz nlik'ik'i'nje; b'eljoj metr tnuqub' ex kyaje' metr tk'i' nik'jan twitz.

³Ex tzaj tma'ntzuntz weye': Atzu' tz'ib'a'na'ju' qanb'en tib'aj tkyaqilu' tnam. Kse'nxu' tz'ib'a'nk twitz toj kab'e' plaj, mix-a'lo' jun mlaywit kub' tz'e'yset twitz qa nalq'an mujqa nxi' tma'n jun ti'xti' mya ax toj tb'i Qman Dyos.

⁴Intma'n Qman Dyos nimpumal kjalu: ktzajel nq'o'ne' qanb'en toj tjaju' inelq'an ex toj tjaju' nq'man jun ti'xti' mya ax toj nb'ie'. Ex atzun qanb'en lu kjelten tzmaji'j ajtb'aj xitju' tqul ja exju' tab'jil.

Tzaj yek'u'n ti'ju' malb'il exju' qya

⁵Etzju' anjl nyolintoq wuk'i'le' ex tzaj tma'n weye': ¡Q'onkpe' twitza ti'ju' tyek'utib' ja'lo!

⁶Xi'tzun nqanine' te: ¿Ti'tzun ti'ju' lu? Atzunte tzaj ttzaq'we'n weye': jun malb'ilte'. Aju' malb'il kyil nche najan toju' tnam.

⁷Jpu'ntoqju' malb'il tu'n jun tjpel plom. Tku'xtoq jun qya q'uqli toj, tej tjaw jjo'nju' malb'il.

⁸Aju' qya lu atzun ilju' chiju' anjl tzaj tma'n weye'. Ex ku'x tk'opi'n tojxi'ju' malb'il, ex ku'x tjpu'n tu'nju' tjpel plom.

⁹Ex xinka'yi'n junmajtle', ex wile' kab'e' qya kub' kyek'un kyib'. Atitoq kxik', ex kyq'iq' xi' iq'inkyé. Ikxi'x kse'n kyxik' pich' Siwenya ex iq'i'nju' malb'il kyu'n toj kyq'iq'.

¹⁰Ex xinqani'ne' teju' anjl ntoq yolin wuk'i'le': ¿Jatzun matxa' q'i'nju' malb'il lu? chij.

¹¹Atzunte tzaj ttzaq'we'n weye: kjawil b'inha'n jun tja dyos toj B'ab'ilon. Ajtzun t'apun b'aju' tja kydyos, kb'el q'uqb'a'ntzuntz tib'a jun tq'uqb'il kuw.

Zac 6

Tzaj yek'u'n kyi'ju' kyaje' karwaj te q'oj

¹Tzaj yek'u'n juntl ti'xti' weye'. Wile' kyaje' karwaj te q'oj kxol kab'e' witz q'ank'uxb'ilqe'.

²Aju' tnejel karwaj jk'u'n kyu'nju' chej kyeq kyi'j; atzunju' tkab' karwaj jk'u'n kyu'nju' chej q'eq kyi'j;

³atzunju' toxi'n, jk'u'n kyu'n chej saq kyi'j; atzunju' tkyaji'n jk'u'n kyu'n chej chinaq' kyi'j.

⁴Xi'tzun nqanine' teju' anjl ntoq yolin wuk'i'le'. Taye ¿Ti'tzu'n tz'elpuna'ju' lu? nchije'.

⁵Tzajtzun ttzaq'we'n anjl weye': Kyaje' kyq'iq'qekye' lu nche' etz twitz Qman Dyos te tkyaqil twitz tx'otx'.

⁶Aye'ju' karwaj jk'u'nqe' kyu'n chej q'eq kyi'j mache'x toju' tnam toj tb'anq'ob' kya'j; atzunju' jk'u'nqe' kyu'n chej saq kyi'j, toju' tnam te tkub'exq'ij; atzunju' jk'u'n kyu'n chej chinaq' kyi'j toju' tnam toj qnaya'j kya'j.

⁷Ex eb'je'tzu' chej chinaq' kyi'j, atixi'x tb'is kyk'u'j tu'n tb'aj kyb'eti'n tkyaqil twitz tx'otx'. Xitma'n anjl kye: kukyxi'ye' b'etil toj tkyaqil twitz tx'otx', chij. Aye'tzunkye kyb'inha ikju'.

⁸Yajxi'tzuntl tzaj xch'inju' anjl weye': ¡Ka'yinxtzuna xe b'ajtx'anj toju' tnam te qb'anq'ob' kya'j kqenb'ilu' ttx'u'jil Qman Dyos kyu'n toju' tnam lu!

Tej tjax q'o'nju' toj twi' Joswe te ninb'il

⁹Ate Qman Dyos tzaj tq'o'nju' tpakb'al lu weye':

¹⁰Iq'inktza jun onb'il kxolju' b'je'xniqe' toj junxi'tl tx'otx' oje tz'anjtz kyi'j toj B'ab'ilon: Elday, Tob'iy ex Jedayiy. Texu' q'ij lu, kuxtxi'ya toj tja Josiy, tk'wal Sponiy.

¹¹B'inchanqeku'ya koron tu'n saqpwaq exu' q'anpwaq matxi' jawtb'u'yina, ex q'onkx juna toj twi' Joswe kynejel pale, tk'wal Josadak.

¹²Ex q'manxa te: Aju' Qman Dyos nimpumal ntma'n qa aju' ku'xun tok tb'i t-xul k'eletz puqli ti'ju' tlok' ex kjawil tb'inha'n tja Qman Dyos.

¹³Kjawil tb'inha'n jumajtlu' tja Qman Dyos ex ktk'ma' ninb'il kse'nte jun nimaqkawil. Kb'el qe' toj tq'uqb'il kawil, ex tk'etzu' tq'uqb'il kb'el qeju' pale, ex ktenb'il nak'b'il kxol kykab'il.

¹⁴Jun nab'ab'l qekye' koron che kjelten toj tja Qman Dyos te ninb'ilkye Elday, Tob'iy, Jedayiy ex Josiy tk'wal Sponiy.

¹⁵Che ulju' xjal te najchaq, tu'n kyonin tu'n tjaw b'inchetlu' tja Qman Dyos; oktzun k'elel kynik'tze' qa a Qman Dyos nimpipumal tzaj tchq'o'n weye'. Atzunju' lu kjapumel ajkyb'inteye' tq'ojq'ojel twi' Qman Dyos ex aj kyoksla'ne' te.

Zac 7

¹Toj tkyaji'n q'ij teju' tb'eljuji'n xjaw (aju' tok tb'i Kislew) toj tkyaji'n ab'q'i teju' tkawb'il nimaqkawil Dariyo, ate Qman Dyos tzaj t-sma'n jun pakb'ab'l teju' t-sanjelal Sakariy.

²Toju' tq'ijlalil, aju' tnam te B'etel ojetoq txi' ttchq'o'nju' Sareser exu' Rekeme-lek, kyuk'i'lju' t-xjal, qanil onb'il te Qman Dyos

³ex qanilte kyeju' t-sanjelal Dyos ex kyeju' pale toj tja Dyos nimpipumal: ¿Ma kukxlo tu'n qb'inchateye' techlal b'is ex mewayi'n toj tjwe'yi'n xjaw te junjun ab'q'i, kse'nxu' nqb'inha'ne' ja'lo?

⁴Atzunte Qman Dyos nimpipumal tzaj yolin weye', ex tma:

⁵Q'manxa kyeju' xjal toju' tnam, ex kyeju' pale kjalu: Inche mewayinky'e' ex nkub' kynimane' techlal b'is toj tjwe'yi'n ex toj twuqi'n xjaw atxi'x mab'ent oxnaq lajoj (70) ab'q'i. Extzun min nkyb'inha'ne' te ninb'ilweye',

⁶ajtzun kyaq'wi'ye' wal ex k'wal, kyexe' najb'ena'.

⁷¿Mamyaye'xtzun yol ja'lu tma Qman Dyos kyu'nelju' t-sanjelal ojtxi', tej atitoq Jerusalem toj nak'b'il nojni toj kyu'n xjal, exqe' txqantl nimaqtnam kyi'jele exju' tx'otx' Nekeb' exju' plan tx'otx'?

E'b'je'x toj juntl tx'otx' tu'n tpaju' kpi'sal

⁸Ate Qman Dyos tzaj yolin teju' t-sanjelal Sakariy, ex xitma'n te:

⁹A nxinma'ne' lu kyeye': Che kyq'onke' xjal toj xjel tojxi'x ax, che oke' b'a'nwnaq ex laqjx kyk'u'je' kyxolilexe'.

¹⁰Lalun che kub' kyjtz'one' qya kyimni kychmil, exqe'ju' meb'a, exqe'ju' najchaq xjal, exqe'ju' prow. Lalun kximaye' tu'n kyoktene' b'inchal taq'wix jun ti'j juntel.

¹¹Ex minti' kyajkye' tnam tu'n txi' kb'inha'n. Kykyaqilx xikymiltz'u'n kytze'lkyi'j ex kub' kxkyinsa'n kyib'.

¹²Kub' kych'u'xsa'nju' kyanmi kse'n ab'j, tu'n lalun txi' kb'i'nju' xnaq'tzb'il exu' chaq'b'il tzaj tma'n Qman Dyos nimpipumal tu'nju' t-xew, kyu'nelu' ojtxi' t-sanjelal. Qu'mtzun tzajxi'x ttxqan ttx'u'jil Qman Dyos tu'n,

¹³ex tma: Kse'nkye' min kyaj tu'n nxi' kb'i'ne' tej intoq che ntxko'ne', extzun ikxwe' lalun che'x nb'i'ne' ajkytxokon weye'.

¹⁴Qu'mtzun xe'xa' nsputi'na'ye' toj naku'j jun xkyeqlenpach kxolju' nimaqtnam minti' ojtzqi'n kyu'n, xkyejtzun tnamtzu' te jun chq'ajlaj ja mix-a'lo' jun tu'n tanq'in toj. ;Kyu'nx xkub'a tzqiju' ktx'otx', juntaq tnam tb'anilxi'x!

Zac 8

Yol tzaj ttziya'n Qman Dyos tu'n tb'inchante

- ¹Matzaj tq'o'n Qman Dyos nimitipumal pakb'ab'l weye' lu:
- ²Atzun lu nmane' ayine' Qman Dyos nimitipumal: Nchin xky'aqline' ti'j Syon, tx'u'j xky'aqli'n.
- ³K'anjetl wi'je' toj Jerusalem tu'n nnajane' toj. Ex atzunju' Jerusalem k'okyel tb'i nintnam japumnixi'x ti'j, exu' witz te Qman Dyos nimitipumal k'okyel tb'i witz xjan.
- ⁴Che kb'el qe jumajtlu' tijwnaq ichan ex qya kyoju' k'wik toj Jerusalem, teyile junjun k'okyelju' ktze te kyipumal tu'n tpaju' matxi' che tijin.
- ⁵Che nojelju' k'wik toju' nintnam kyu'n k'wal q'a ex txin ex che xchal toj.
- ⁶Ch'u'x k'elela' toj kwitzu' jni'tl che kjelten toju' ntaname' toju' tq'ijlalil lu; atzun wewe' mya ch'u'x k'elela'. Ayine' Dyos Manb'aj te tkyaqil ipumalj, nchin q'mante:
- ⁷Knkla'ju'ye' ntaname' te tipumalju' tnam te tjawetzq'ij ex teju' tnam te tkub'exq'ij.
- ⁸Ex ktzajel wiq'ine' toj Jerusalem tu'n tnajan atzu'. Kche okyeltzuntz te ntaname', chin okyele' te Kydyos axxi'x ex toj tnik'alilkyi'j, chi Dyos.
- ⁹Atzun ntma'n Qman Dyos nimitipumal kjalu: Kq'onk tilile', aye'ye' matxi' kb'ijuye' tpakb'al kyeju' sanjelal toju' tq'ijlalil lu, tzaj toju' q'ij tej tku'x q'o'nju' tq'uqlil tja Qman Dyos tej tkub' b'inha'n jumajtlu' tja Qman dyos te tkyaqil ipumalj.
- ¹⁰Qu'n mixtoqti' twi' kyk'u'j xjal ojtxi' exqe' alu'mj. Tu'n kpaju' ajq'oj, mixtoqti' nak'b'il kyeju' najlqe' toj, extzun ayine' xin b'inchante tu'n kyjaw miltz'uj junjun ti'j juntl.
- ¹¹Atzun ja'lo, lay nb'inchatle' kyeju' xe kyejten toju' tnam lu, kse'n toju' tnejel q'ij. Ayine' Dyos Manb'aj nchin q'mante.
- ¹²Qu'n ktenb'il nak'b'il kxol. Che witzalju' tqan ub'a; exju' tx'otx', exju' twitz; ex ikxu' kya'j, exju' ta'l che'w. Ex kxe'l nq'o'nwe' lu kyeju' che kjelten toju' tnam lu.
- ¹³Ikse'nkye' aj Juda ex aj Israel, myab'a'n kyolinjtze' kxolju' txqantl nimaqtnam, ikxtzu'n che kletele wu'ne' ex che okyel nq'o'ne' te k'iwb'il ja'lo. ;Lalun che xob'e'! ;Kuwqexe' toj!

14A intma'n Qman Dyos nimpitumal ja'lu: Mataq kub' nximane' tu'n ttz'e'yset kwitzju' ojtxi' kychmane' tej tok kyq'o'nju' ntx'u'jile', ex mixti' anjtzti'j nk'u'je'.

15Atzun ja'lo, matxi' kub' nximane' tu'n tb'inchetju' b'a'n kyeju' aj Juda ex aj Jerusalen. Qu'mtzun lalun che xob'e'.

16A ati tu'n kyb'inchante'ye' lu kukxju': Che yolinqeye' axi'x kxolilexe', che yolinqeye' toj tnik'alilti'j ex kyjyome' nak'b'il kyoju' ja te kawb'il;

17Lalun kb'inha myab'a'ne' te juntl expe' lalun txi' kma'n jun ti'xtiye' mya ax toj tb'i Qman Dyos. Qu'n majx nche elwik'o'ne' kykyaqil. Ayine' Dyos Manb'aj, nchin q'mante.

18Ate Qman Dyos nimpitumal tzaj yolin weye' kjalu:

19Ayeju' mewayi'n kyoju' tkyaji'n, tjweyi'n, twuqi'n ex tlajoji'n xjaw che jawil b'ent te tzalajb'il, te niq'ij tzalajb'ilxi'x kyeju' kyyajilb'en aj Juda. ¡Kyk'u'jlame' axi'x exju' nak'b'il!

20A ntma'n Qman Dyos nimpitumal ja'lu: Ate'xju' xjal najlqe' kyoju' txqan nintnam na'mx kyul.

21Kxe'ltzun kyma'n junjun nintnam kye juntl: ¡Qo'qeye' jyolte Qman Dyos nin tipumal ex qqanix te tu'n qtzaj tk'iwla'n! Aye'tzunju' txqantl kxe'l ktzaq'we'n kye: ¡Ex ikxqe' maqo'xqe'!

22Ex che b'ju'l txqan tnam ex nimaqtnam toj Jerusalen, jyolteju' Qman Dyos ex qanilte te tu'n kykub' tk'iwla'n.

23Tojtzunju' q'ij lu, lajoj najchaq xjal kyoju' txqantl tnam che okyel lutz'e tiju' ttxow jun aj Juda, ex kxe'l kma'n te: ¡Qajb'ilqe' tu'n qxiye' kyuk'i'le', qu'n matxi' qb'ie' qa ati Qman Dyos kyuk'i'le'!

Zac 9

Tz'e'ysb'il kwitzju' tnam nqaku' te'qe' kyk'etz aj Israel

1A tpakb'al ja'lu tzaj tma'n Qman Dyos tiju' tx'otx' Adrak ex ti'ju' nintnam Damask: Te Qman Dyos qeju' nimaqtnam Sirya, ex ikxqe' tnej kyyajajil aj Israel.

2Ex tete' Qman Dyosju' Amat, nqayin kyk'etzju' nimaqtnam Damask, exju' Tiro ex Sidon tuk'i'lxi'ju' kyanq'ib'l.

3Mache jawtb'inha'n Tiro ja kuwsa'n, ex mache kub' tchmo'nju' q'anpwaq ex saqpwaq kse'n jun ch'uq q'antx'otx'.

4Atzunte Qman Dyos k'e'lel q'inte tkyaqil ex kb'elex tq'o'nju' tq'inumal toj ninnjab', ex majx kb'el tz'e'ysa'nju' nintnam tkyaqil.

⁵Ajtka'yinteju' nintnam Askalon, tzul nim xob'ajil ti'j. Ex ikxte Kasa kyajtel nim, exu' q'uqb'ab'l tk'u'j Ekron tzul tz'aq twitz tx'otx'. ¡Kjeltente Kasa mixti'tl tnimaqkawil, atzunte Askalon kjelten mixti' xjal toj!

⁶Che najalju' xjal smo'n kyyajil toj Asdod, iktzu'n kb'el nme'ssa'nju'ye' nimjtib'il kyeju' pilistey.

⁷K'elel wi'ne' kychi' tuk'i'l chik' toj ktzi aju' nkch'yo'n, ex k'elel nxk'a'yine' toj ktzi, aye'ju' wab'j minti' tu'n kwante. Kxoltzunju' xjal lu ate junjun che kjelten weye'; che okyel naku'j aj Judaqe', atzunte Ekron k'okyel kse'nqe' jeb'usey.

⁸Ayintzunwe' atinqine' klolkyeju' weye' te alchaqxkyeku' matzik' tzalu. Aju' tok yajulkye lay tz'oktentl yajulkye, qu'n ayinku'we' chin ka'yilkye ja'lo tu'nku' nwitz'e'.

Tulilju' jun nimaqkawil

⁹¡Tzalajxa nimxi'x, nintnam Syon! ¡B'itzana tuk'i'l tzalajb'il nintnam Jerusalen! Tzulju' tnimaqkawila tk'etza, tnik'alti'j ex ati kanb'ab'l tk'etz, extzun me's nchejin tib'aj jun b'ur, tib'aj jun tal b'ur tal jun ttxu b'ur.

¹⁰Che kb'el t-xitu'n tkarwaj Eprayin, exqe' chej toj Jerusalen exqe' smaj te q'oj. Ktma' tqanil nak'b'il kyeju' nimaqtnam ex ktzajelxju' tkawb'il ttzi ninnjab' kpomelx ttzi juntl ninnjab', tzajx tk'etz nin a' Ewprates ponx b'ajsb'il twitz tx'otx'.

Kjawil b'incha'n jumajtlju' Israel

¹¹A ntma'n Qman Dyos ja'lu: Tu'nju' chojb'il tu'n chik' tiju' yol kyejni b'entti'j tuk'i'la, Jerusalen, che jawitz wiq'inju'ye' jpu'nqe'ku'x toju' xoch mixti' a' toj.

¹²¡Atixu' oyb'il kyeye' aye'ye' jpu'nqeye', kutanj kyi'je' toju' ja kuwsa'n! Kxe'l nmane' kyeye' qa k'anjel wanjsa'n ti'je' ky'i'wb'il kamajxi'x kse'n matxi' che yajtiye'.

¹³Ate Juda matxi' tz'ok te nsmaje' te q'oj, ex matxi' kub' nq'o'ne' jun talsmaj, aju' Eprayin. Ti'jta Syon kb'ela nb'inchane' jun k'u'xt'e'nb'il, kjawil kyi'q'inkyib'u' tk'wala kyi'ju' tk'wal Kresya, chi Dyos.

¹⁴Ktyek'utib' Qman Dyos tib'aju' ttanam; che b'ajex t-xonju' tal t-smaj kse'n q'anqyaq. Kxe'l tq'ajsa'nte Qman Dyos chun ex kb'etel toju' q'anqyaq te tnayajkya'j.

¹⁵Kche tkla'te Qman Dyos nimitipumalju' teqe', aye'tzunkye che b'ajel kywab'e'n kab'aju' chik'tzeyil ex che b'ajelju' kyajq'oj kyu'n; che k'wal ti'ju' kychk'el kse'n nche k'wan b'in, kche nojel ti'j naku'j nnoj jun ninlaq, kse'n tuk'a q'olb'eb'l.

¹⁶Tojtzu'n tq'ijlalil lu, che tkla' Qman Dyos ju' ttanam naku'j te jun tnej rit, ex che qoptz'ajelju' te tojku' kytx'otx' kse'nqe' tb'anil ab'j te jun koron te oklenj.

¹⁷¡B'a'nxi'x, ex xawa'nkuxi'xju' tx'otx'! tu'nju' kche chmetelju' ttriy exu' tk'wa' b'in, kche ch'iyelju' ku'xun exqe' qpoj tb'anilqexi'x.

Zac 10

Tziya Qman Dyos tzaqpi'b'l

¹Kqaninx'e' jb'al toj q'ijal te Qman Dyos, ex ate Qman Dyos nb'inchanteju' xloq'lokya'j, ktzajel tq'o'n jb'al nimxi'x, ex ktzajel tq'o'nju' itzaj toj koj'b'il kye kykyaqil xjal.

²Chajyolilju' kyol witzileb', ex naq chajyolilju' nkyka'yi'n jyolkyi'j xjal. Aju' pakb'ab'l nkma'n witzik'qe' mixti' knab'l, aye'ju' kyol te q'uqb'ab'l k'u'jb'aj mixti' kyoklen. Qu'mtzun aju' tnam naq ate'qe' se'n jun tnej rit, ex che yajt tu'n tpaju' mixti' k'ik'lel kyij.

³Qu'mtzun ntma'n Qman Dyos: Aju' ntx'u'jile' matxi' tzaj b'ent kyij'ju' k'ik'lel, ex kb'el ntz'e'ysa'n kwitzjuye' nejenel teju' ntaname'. Ate Qman Dyos nimpumal, xq'uqilteju' tnej trit, aye'ju' tyajajil Juda, che okyel te tchej kuwqe' toj q'oj.

⁴Kxolkye k'eletza'ju' ab'j nim toklen, aju' stak te ja exu' smaj te q'oj, kxolkye che elitza' kykyaqilu' nejenel.

⁵Ikqe' kse'nqe' xjal te q'oj nkub' kwab'a'nju' kuw tx'otx' kyoj b'e; In oktilil kyu'n, qu'n ati Qman Dyos kyuk'i'l, ex che b'el ch'ixwi'ju' aj chejil kyu'n.

⁶Chi Qman Dyos kjal: Ayine' chin q'olte kyipumalju' tyajajil Juda ex che nkla'ju'ye' tyajajil Jse. Kche nxaqluye' tu'n kyanjtz toj ktanam, qu'n nlaqj nk'u'je' kyij. Kche okyel jumajtl naku'xwitloj b'ajx che ela' wik'u'ne', qu'n ayine' Qman Dyos kye, nxi' nb'i'nju'ye' kna'j Dyos.

⁷Naku'j jun xjal te Eprayin te q'oj, ktzalajelju' tanmi se'nju' tu'n b'in. Ex ikx che tzalajelju' kyk'wal ajkyka'yinte. ¡Ktzalajelju' tanmi tu'n tpaj Qman Dyos!

⁸Kche ntxka'ye' ex che tzajel nb'u'yine', qu'n matxi' che nkole', Kche chmetel jumajtlu' kb'aj kse'nxu' kyb'aj ojtxi'.

⁹Ayine' xinx sputinkye' kyxolju' nimaqtnam b'a'nqa najchaq ta'qe', chin tzajel kyna'ne', ex jun q'ij k'anjetz kyij kyuk'i'lju' kyk'wal.

¹⁰K'anjetz kyij wu'ne' toj Ejipt che eletz wiq'ine' toj Asirya, che xe'l wiq'ine' toj Kalaad ex toj Lib'ano, ex nim txqan kb'aj expe' lay kanunju' najb'il kye.

¹¹Kche ik'ex jlajin toju' ninnjab' te Ejipt, knk'ixb'saju'ye' ttolob' ninnjab'. kb'el ntzqijsa'ne' nin a' Nilo tzmax t-xe, kb'el nxi'tu'nju'ye' nimpitib'il te Asirya Ex kb'el nb'ajsa'ne' tipumal Ejipt.

¹²Kxe'l nq'o'nwe' kyipumale', ex kb'elti'j kyu'ne' toj nb'ie'. Ayine' Dyos Manb'aj nchin q'mante.

Zac 11

¹¡Jqonxa, tjpela Lib'ano, ex awtju' q'aq' b'aj wantaju' tk'uteya!

²¡Tz'oq'a, tzaj, qu'n makub' tz'ajju' k'ute, qu'n aye'ju' tze tb'anilqe' matxi' che kub' xitj! ¡Che jiq'chanqeye', b'a'nsi te B'asan, qu'n matxi' kub' xitju' k'ul jupinxi'x!

³Che' xch'inqe'ye' tu'n kyoq'ile' aye'ye' k'iklel, qu'n ajju' kwab'l rit tb'anilxi'x matxi' kub' xitj. Q'ojq'ojju' b'alun ntzanun, qu'n matxi' kub' xitju' jupin k'ul te Jordan.

Kab'e' k'ik'lel

⁴A tzajtma'n Qman Dyos weye' kjalu: ka'yinqexju'ya rit sk'o'nqe' tu'n kykub' b'yet.

⁵Aye'ju' loq'ol nche kub' kyb'yo'n ex minti' nkxima'n qa ati kyil tu'n tpaj, ex aye'tzunju' k'ayil nkma'n: ¡Chjonte te Qman Dyos, matxi' chin q'inumaxe'! Expe' mixti' ntzaj laqj kyk'u'ju' k'ik'lel kyij.

⁶Qu'n ikxtzuwe' lay tzaj laqjwe' nk'u'j kyijju' xjal najlqe' toju' tnam lu, xipe' che kxe'la' nq'o'ne' toj kq'ob'ju' kwnaqil ex toj tq'ob'ju' kynimaqkawil. Ex mix-alo'x jun kkletel toj kq'ob'ju' lu ajtkub' kxitunju' tnam. Ayine' Dyos Manb'aj nchin q'mante.

⁷Ex noktene' xq'uilkyeju' rit pa'nqe' tu'n kykub' b'yet. Nb'inchaye' trat kyuk'i'lju' nche b'inchante. Ex tzaj nnyone' kab'e' xtok: Aju' jun oknq'o'ne' tb'i B'a'n ta' Atzu'n juntl Tzyu'ntib'.

⁸Ex naq toj jun xjaw e'el wiq'ine' oxo' k'ik'lel matxi'toq b'aj npasense' kyij ex nchin elkyik'o'ne'.

⁹Ex xinma'ne' kyeju' rit kjalu: ¡Lay chin oktle' te k'ik'lel kyeye'! ¡Qa ati jun makyim, kyimku'j! ¡Ex qa ati jun makub' b'yo'n, kub'ku' b'yo'nj! ¡Ex aye'tzunju' che kjelten b'aj kwanku' kyib'j kxolilex!.

¹⁰Tzajtzun wiq'inju'ye' ntokye' tok tb'i B'a'n ta' Kub' ntoqi'ne' te techlal qa oje kub' xitju' yol kyejni b'antti'j tu'n Dyos kyuk'i'lju' nimaqtnam.

¹¹Tetzunju' q'ij lu kyej naju' yol kyejni b'entti'j, aye'tzunju' lq'ol rit, intoq che ka'yink weye' kane toj kwitz qa a Qman Dyos nyolin toj tkyaqilu' nb'inha'ne'.

¹²Xi'tzun nma'ntze' kye: Qa b'a'n toj kwitze', kychjontzju'ye' twi' nk'u'je'; qatzun minti', xtenku'j. Ex tzaj kychjo'n junaq lajoj (30) saqpwaq weye'.

¹³Ate Qman Dyos tzaj tma'n weye': Q'intzu'ya pwaq, chojb'il weye' saj q'o'n tb'nailxi'x, q'onku'xa toju' k'uwenj te tja Dyos. Ex tzaj wiqinju'ye' junaq lajoj (30) pwaq ex ku'x nq'o'ne' toju' k'uwenj te tja Dyos.

¹⁴Ex kub'ntoqi'nju'ye' tkab' xtok, ajju' tok tb'i Tzyu'ntib', Iktzun kub' xitja' mujb'ab'ltib'il kyxol Juda tuk'i'l Israel.

- ¹⁵Ate Qman Dyos tzaj tma'n weye': Atzu'n ja'lo kutoka te jun myab'a'n k'ik'lel.
- ¹⁶Qu'n kb'el nq'o'ne' toju' tnam lu jun k'ik'lel lay che'x tka'yi'nju' rit elni tpa'ntib', ex lay txi' jyolteju' kyejni tz'aq, ex lay tz'ok tq'a'na'nju' k'ixb'ni, ex lay txi' tq'o'n twaju' numjni, naq o'kx k'okyelten ch'yolkyeju' rit majx etzni kwitz expe' layx kyej tq'o'nju' kxky'eq.
- ¹⁷¡Layxwitju' k'ik'lel mixti'x b'a'n tu'n matxi' che kyej ttzaqpi'nju' tnej rit! ¡Kub'wit tz'ajju' k'uǎtx'e'nb'il tib'aju' tq'ob' exu' twitz te tb'anq'ob'! ¡kyexwit ttzqiju' tq'ob' exu' twitz kyejwit moǎix tkyaqil!

Zac 12

Tzaqpib'lte tnam Jerusalen

- ¹Jun tpakb'al tu'n Qman Dyos ti'j Israel. A Qman Dyos xilik'unte kya'j, xkub' q'onte tq'uqlil tx'otx' ex saj q'onte tchwinqlal xjal, ntma'n kjalu:
- ²K'okyel Jerusalen wu'ne' naku'j jun b'itidor te b'in ja che tx'ojetelaju' nimaqtnam nqaku' tqe' tk'etz tu'n. Ajtzun tb'jo'k ktxoli'n kyib' ti'j Jerusalen, ex che okyel tzaqpaj kyi'ju' txqantl nimaqtnam toj Juda.
- ³Kjawil b'entju' Jerusalen wu'ne' te jun nimin ab'j alxi'x kye kkyaqilju' nimaqtnam. Majx kb'o'ljel Alkyexku' nintnam tu'n qama jawtiq'i'ntib' ti'j. Kykyaqilju' nimaqtnam kjawil kyi'nkyib' ti'j.
- ⁴chin okyel tentzuntze' xob'tzalkyeju' chej ex knb'incha'ye' tu'n tok toj kywi'ju' aj chejil. Che nkla'we' tyajajil Juda, ex che kjel moǎix kycheju' nimaqtnam wu'ne'.
- ⁵Ajtok kyka'yin nejenel te Juda ja'lu ok kyma'tzuntz toj kyanmi: A Qman Dyos nimitipumal k'okyel te Kydyosju' najlqe' toj Jerusalen, ex ate natzaj q'onte kyipumal.
- ⁶Tojtzu'n tq'ijlalil lu che okyelju' nejenel wu'ne' kse'n ttxalq'aq' kyxolju' si, ex kse'n q'aq' kyxol pchoj t-spiyil triy. Che b'ajel kywanju' nimaqtnam tqe'k toj kyb'anq'ob' ex toj kynayaj, aye'tzu'n najlqe' toj Jerusalen che najal jumajtl toju' ninktanam.
- ⁷Ayintzunwe' Dyos Manb'aj nej che nkla'ye' toj kyja aj Juda, tu'ntzun lalun jaw knima'n kyib'ju' tyajajil Dab'i exqe'ju' najlqe' toj Jerusalen kyib'aju' txqantl tyajajil Juda.
- ⁸Ayine' Dyos Manb'aj, chin klolkyeju' najlqe' toj Jerusalen. Che okyelju' nche' numj kxol kuw kse'n nimaqkawil Dab'i, aye'tzunju' tyajajil Dab'i che okyel naku'j Dyos, nakuj anjl te Qman Dyos, nejlqe' kwitz.
- ⁹Majx kb'el nxitune' alkyexku' jun nimaqtnam qama tz'ok tzaqpaj q'ojil ti'j Jerusalen toj tq'ijlalil lu.

¹⁰Kche nnojasaye' tyajajil Dab'i tu'n xtalb'il ex tu'n kna'n Dyos nwitze' exqe'ju' najlqe' toj Jerusalem. K'okyel kyka'yintzuntz aju' xb'aj kxyu'n, che b'isul ex che oq'el ti'j kse'n nche oq' ajtkyim jun tal twitz k'wal mujqa ti'ju' tnejel k'walb'aj.

¹¹K'okyel jun nimaq b'is toj Jerusalem kse'n tiju' dyos Adad-rimon toju' plan tx'otx' te Mewido.

¹²Tojile junjun ja, che b'isul toju' tnam: aye' tyajajil Dab'i, ex ikqexju' kxu'jil; aye' tyajajil Natan ex ikqexju' kxu'jil;

¹³aye' kyyajajil aj Leb'i, ex ikqexju' kxu'jil; aye' kyyajajil Simi, ex ikqexju' kxu'jil;

¹⁴Ex ikqexju' txqantl tnej xjal tojile kyja teyile junjun ex ikqexju' kxu'jil.

Zac 13

¹Tojtzunju' tq'ijlalil lu kjawitz anq'in jun t-xiklil a', tu'ntzun kytx'jetju' tyajajil Dab'i exqe'ju' najliqe' toj Jerusalem toju' kyil ex kytz'ilil.

²Expe' kb'el nxitune' kyb'iju' witzileb' toj tkyaqilu' tnam lu, tu'n lalun che k'uluntl xjal kwitz. Ex ikx che elel wiq'ine' sanjelal ex tkyaqilju' xewb'aj tz'il toju' tnam lu. Ayine', Dyos Manb'aj nchin q'mante.

³Qatzun ati jun tajb'il tu'n t-xitljo'n tmante jun tpakb'alil, aye'xu' tman kche q'malte kjalu: ¡Kkyimelta qu'n tajb'ila tu'n tmanteju'ya ttchaj yolila ku'xwitloj tpakb'ab'l Qman Dyos! chechiku'. ¡Aye'xju' tman che okyel xyunte tu'n tpaj nok tq'o'ntib' te t-sanjel Dyos!

⁴Tojtzunju' tq'ijlalil lu aye'ju' sanjelal kche ch'ixwel tu'n kmante ntzaj yek'u'n kye tu'n kpakb'ante. Mix-a'lo' jun ksb'ul tu'n tok tq'o'nju' ktxo'w sanjelal,

⁵Ape' kyma'ju' teyile junjun: kjolqinwe', mya t-sanjelal Dyos qinwe'. Ntzajlenxe' tal k'walqine' atzu' nchin aq'unane' toj kojil.

⁶Ex qa ati jun maxjelunte: ¿Yajtzunju' k'ixb'ni lu iqa'n tu'nju' t-xmilala?, ate ktzajel ttzaq'we'n: atzu' soka' b'incha'n wi'je' kyja wamiwe'.

Ate Qman Dyos wajawe'

⁷Ntma'n Qman Dyos nimpumal kjalu: ¡We'ktza k'u'xtx'e'nb'il, ti'ju' nk'ik'lele' ex ti'ju' onilweye'! ¡B'yonku'ya k'iklel ex che b'ajex slamju' tnej rit, ex chin okyel meltz'uje' kyij'ju' a'la'j!

⁸⁻⁹Che kyimel masch'i'n nik'janju' nche najan toj tnam lu: atzun min tz'aqli nik'jan che kjel anq'in. Che' ik'elju' che kjel anq'in wu'ne' toj q'aq'; kche n'xtilsa'ye' kse'n n'xtilseta'ju' saqpwaq, k'okyel wu'ne' kuw kse'n nkuwseta'ju' q'anpwaq. Ex che kub'saltzuntz weye', ex kxe'l ntzaq'we'ne' kykub'sb'il. Che okyel nq'o'ne' te ntaname'. Aye'tzunkye' ktzajel ktzaq'we'n: Ate Qman Dyos qajawe'. Ayine', Dyos Manb'aj nchi q'mante.

Zac 14

Aju' b'ajsb'il tkanb'ab'l Jerusalen

- ¹Luju' q'ij tzul te Qman Dyos, ajtb'aj sipa'nju' xb'jex q'in toja Jerusalen kxole'.
- ²Che b'ajel tb'u'yi'n Qman Dyos kykyaqil nimaqtnam toju' tq'ijlalil lu, tu'n kyq'ojin ti'j Jerusalen. Ex kb'elti'ju' nintnam kyu'n, kb'je'lex kyelq'anju' toj kyja, che b'ajel kyajla'n kyxu'jil ex che b'ajex q'in nik'jan xjal toj juntl tx'otx'. Noq o'kxu' tkyajb'len che kjelten toju' nintnam.
- ³Lwiyxi'xtzun k'eletz Qman Dyos q'ojil kyi'ju' nimaqtnam lu, kse'nxu' nq'ojin tojxi'xju' q'ij te q'oj.
- ⁴Kb'el tq'onte Qman Dyos tqan tib'aju' witz Olib'os ati twitz Jerusalen tu'me'lju' plaj te tjawetzq'ij toju' q'ij lu. Ex jun ninb'ya', tzajnix tk'etz tjawetzq'ij tu'n tkanun toj tkub'exq'ij, kb'el taq'pu'n witz Olib'os toj kab'e'. Nik'janju' witz kxe'l toj qb'anq'ob' kya'j atzunju' nik'jantl toj tnayajkya'j,
- ⁵atzuntzu' che elixa' oqe' toju' b'ya' kjelten kxolju' witz, inpon kanun tzmxtzu' Asal, toj jun plajtl. Kche oqele' kse'nqe' ojtxi' kychmane' tu'n tpaju' kyajnajnab' tzaj tej intoq kawinju' nimaqkawil Usiy toj Juda. Ex tzulju' Qman Dyos kyuk'i'l kykyaqilu' wa'lqexi'x toj kyokslab'l.
- ⁶Mixti'te che'w ex lay kub' txun che'w toju' qi'j lu.
- ⁷Mixti' juntl q'ij kse'n ja'lu, naq o'kx Qman Dyos ojtzqilte. Lay tz'el tnik'tzilju' q'ijtl ex qonik'an toju' q'ij lu, qu'n kukx ttente spik'unju' te qonik'an.
- ⁸Che' b'je'letz b'ent a' xnu'l toj Jerusalen, kche b'etel toj jb'alil ex toj q'ijal, nik'jantzun kxe'l tu'me'lju' Kyimni Ninnjab' ex nik'jantl kxe'l tu'me'lju' ninnjab' tku'x kyxolju' tnej tx'otx'.
- ⁹Ate Qman Dyos kykawil toj tkyaqil twitz tx'otx' toju' tq'ijlalil lu. O'kxkute Qman Dyos, ex ikx o'kxku'ju' tb'i.
- ¹⁰Tkyaqilu' tnam kjel b'ent te plan tx'otx'xi', tzajx toj Keb'a pomnix toj Rimon, toj tnayaj Jerusalen. Atzunte Jerusalen kjel jawtl, ex che kb'el najan xjal toj, tzajx tk'etz tjpel tok tb'i B'enjamin tzmax tk'etzu' tjpel nim toklen (jatena' tjpel ojtxi') ex tzajx tk'etzu' ja nimin twe' te Ananel tzmax jata' yotz'b'il taseyt nimaqkawil.
- ¹¹Iku', ate Jerusalen kb'el naja'n, ex lay kub' xitj jumajtl. Kche najalju' xjal toj mixti'te kxob'il.
- ¹²Aye'tzunju' nimaqtnam mache' q'ojin ti'j Jerusalen, kb'el tz'e'ysa'n kwitz kuwxi'x tu'n Qman Dyos: kb'el q'ayj kychib'jilju' kxjal itz'qe'x ex ikxqe'xju' kwitz toj tjulil ex ikxu' kyaq' kb'el q'ayj toj ktzi.
- ¹³Toju' q'ij lu kche t-xob'tza' Qman Dyos. Teyile junjun kttzyu' tq'ob'ju' tuk'i'l, ex k'aq'pomel kyq'ob' junjun ti'j juntl.

- 14**Ex kq'ojilte' Juda toj Jerusalen, ex k'eel k'iyiq'in txqan q'inumal saqpwaq, q'anpwaq ex xb'alun kyi'ju' nimaqtnam nqaku' ta'qe' kyk'etz.
- 15**Axu' tz'e'ysb'il witzb'aj kb'eltz'aq kyib'aj xjal, axtzulju' kyi'j chej, mul, kamey, b'ur ex kykyaqilu' chej ati kyeju' ajq'oj toju' xmuj.
- 16**Tb'ajlenxi'tzun ja'lu, aye'ju' che kjel anq'in kyoju' tnam e'q'ojin ti'j Jerusalen che kxe'l atl junjun ab'q'i k'ulul twitzju' nimaqkawil toj Jerusalen, twitz Qman Dyos nimpumal ex che ik'salq'ij te tq'ob' tze.
- 17**Extzunqa ati jun nimaqtnam te twitz tx'otx' minxi' toj Jerusalen k'ulul teju' nimaqkawil, te Qman Dyos nimpumal, lay tzaju' jb'al tib'aju' ktx'otx'.
- 18**Extzunqa min x'e'xju' aj Ejipt k'ulul, kb'el tz'e'ysa'n kwitz tu'n Qman Dyos ex alchaqxkyeku' juntl tnam qa minti' xi' ik'salteju' ninq'ij te tq'ob' tze.
- 19**Atzun tz'e'ysb'il twitz Ejiptju' exqe' txqantl tnam qa minti' x'e'x ik'salteju' ninq'ij te tq'ob' tze.
- 20**Tojtzu'n q'ij lu, k'okyelpe' tz'ib'a'n kyi'ju' kyanpani chej kjalu Xjansa'n te Qman Dyos. Ex ikqe'xu' tz'qajsb'il ti'xti' toj tja Dyos ex ikx kche okyel xjanxi'x ex ikqexu' nimaqlaq ateqe' twitz q'olb'eb'l.
- 21**Kykyaqilu' tzq'ajsb'il ti'xti' toj Jerusalen ex toj Juda che xjansetel te Qman Dyos nimpumal. Alkye makub' tq'o'n jun chojb'il, che ajb'el tu'n, ex atzu' kb'elexa' ttzq'ajsa'nju' kychib'jilju' alu'mj kxe'l kq'o'n. Mix-a'lo' juntl xk'a'xlel ktenb'il toju' tq'ijlalil lu toj tja Qman Dyos nimpumal.

Mal

Mal 1

Tk'u'jlalil Dyos Ti'j Israel

¹A tpakb'alil ja'lu tzaj tma'n Qman Dyos te Malakyyi ju' t-sanjelal tu'n txitma'n kye aj Israel.

²Chi Qma Dyos kjalu: K'u'jla'n qe'ye' wu'ne', chij. Aye'tzunkye' ntzaj kytzaq'we'ne' kjalu: ¿Se'n taq'wi tu'n telqnik'e' ti'j qa nqo tk'u'jla'na? chechije'. Atzunte Qman Dyos ntzaj ttzaq'we'n: Inche nk'u'jla'ne', kse'nx k'u'jlb'ente Jakob' wu'ne', extzun kyitz'inkyib' tuk'i'l Esawu

³elwik'o'ne' Esawu. Nimaq k'ul toqu' ttx'otx' Esawu, jun chq'ajlajtl xkyaj wu'ne', ex xinq'o'ne' ttx'otx' kye tojk'ul txkup, chi Dyos.

⁴Qatzun makyma aj Edom tyajajil Esawu kjalu: Matxi' kub' xitu'n qtaname', oktzun jawil qb'incha'ntlqe' qtanam, qa chechi, ktzajel ttzaq'we'n Qman Dyos nimpumal kye kjalu: kjawil kyb'incha'n jumajtl, ex kb'el nxitu'n jumajtle'. K'okyel tb'i kytx'otx' te Kytx'otx' b'inchal myab'a'n ex Nintnam tkub' ttx'u'jil Dyos tib'aj tejumajx.

⁵Kyka'yi'ye' tu'nku' kywitze' ex kkyma'ye' kjalu: ¡Nimxi'xte Qman Dyos toklen, majx matz'ex tqanil kyi'jxi' tnaqach Israel!

Eb'aj tzak'u'n pale tu'n Qman Dyos

⁶Chi Qman Dyos nimpumal kye pale: Nche nimankye' k'wa'lb'aj kye kyman, exqe' lq'o'n majin nche niman kye kyajaw. Qatzun ayine' Manb'aj kyeye', ¿tiqun'tzun min nchin kynima'ne'? Qa ayine' Kyajawe', ¿Tiqu'ntzun min nche okslane' weye'? Inchin elkyik'o'ne', extzun nkyma'ntle': ¿Alkye tu'me'l nela' qik'u'na? chechije'.

⁷Intzaj kyi'q'i'ne' wab'j taq'wix tib'aju' q'olb'eb'l weye', extzun ntzaj kyqani'ntle': ¿Titi'tzu'n taq'wix nqb'incha'ne' twitza? chechije'. Inkyb'incha'ne' taq'wix weye' ajtkub' kyxima'ne' qa b'a'n tu'n tel kysuchu'ne' q'olb'eb'l weye'

⁸ex qa mya taq'wix tu'n kykub' kyq'o'ne' alu'mj mox, kox mo yab'qe' te chojb'il nwitze'. ¡Kux kyxi'tzune' ex kyi'q'inxe' kyeju' nche kawin kyxole'! ¡Atzun kyile' qama txiky'k'mo'n kyoyaje' lu tuk'i'l tzalajb'il! chi Qman Dyos.

⁹Kyqaninx'e' te Dyos tu'n ttzaj q'aq'an tk'u'j qi'j. Qatzun ikyqe' kyoyaju'ye' nche kub' kyq'o'ne' lu, lalun kymaye' qa che k'monjtzele' tu'n Dyos tuk'i'l tzalajb'il. Intma'n Qman Dyos nimpumal kjalu:

¹⁰¡Noqwit tzul jun kyxole' jpulkye tjpelju' ja te k'u'lb'il, tu'ntzun lalun che ultle' txqolte q'aq' mixti' tajb'en tib'aju' q'olb'eb'l weye'! Qu'n min nchin tzalaje' kyi'je' ex lay che nk'amtle' kyoyaje'.

¹¹Inchin nimanjtzwe' kyoj kykyaqil nimaqtnam; inkytz'e'ysa'n xjal sturak te ninb'ilweye' toj tkyaqil najb'il ex nkub' kyq'o'n kyoyaj tb'anilxi'x weye'.

¹²Aye'tzunkye' myab'a'n nkyb'inha'ne' weye', qu'n in elkyik'o'ne' q'olb'eb'l weye' ex nkyxima'ne' qa i'k'b'ilxju' wab'j tkub' tib'aj.

¹³Intzun kyma'ntle': ¡Matxi' qo siktiye' ti'j tkyaqil ja'lu! chechije'. Ex nchin elkyik'o'ne'. Expe' toj kynab'le' qa nchin tzalaje' ajkyule' q'ol jun alu'mj elq'a'n te chojb'il nwitze', mo jun wakx kox mujqa yab'.

¹⁴¡Kb'el taq'wix tib'aju' xjal sb'ul ntzaj tma'n tu'n ttzaj tq'o'n jun alu'mj tb'anilxi'x weye' kyxolju' talu'n, extzun makub' tq'o'n jun alu'mj tzkaj nwitze'! Ayinweju'ye' Nimaqkawil nim toklen, ex ati nchiylale' kyoj nimaqtnam, chi Qman Dyos nimtipumal.

Mal 2

¹Ja'lotzun, a yol ja'lu kyeye' pale:

²Ilti'j tu'n t-xikyb'i'ne' nyole' ex ati tu'n kynimane' axxi'x weye'. Extzunqa min xkyb'inchaye', che kjel nq'o'ne' tjaq' taq'wix. Na'mxna' kynimane' weye', expe' ktzajel nq'o'ne' taq'wix kyib'aju' ti'xti' nkyk'mo'ne' toju' kyajb'eb'le' te pale. Chi Qman Dyos nimtipumal.

³K'elel wiq'i'ne' kypumale' ex k'okyel nxone' kytxa alu'mj nche tzaj kyi'q'i'ne' te chojb'il kyplaje'. ¡Ex majx che b'je'lex nxone' tuk'i'lx'i' kytxa alu'mj!

⁴K'eleltzun kynik'tze' qa ayine' nchin q'onte chaq'b'il lu tu'n ttenju' nyole' kyej b'entti'j tuk'i'l Leb'i kukxju', chi Qman Dyos nimtipumal.

⁵Chwinqlal ex nak'b'il toqju' nyole' kyejni b'entti'j kyuk'i'l aj Leb'i. Xinq'o'ne' kye tu'n kyniman ex tu'n kyxob' weye', ex kyek'u tchiylal ex ninb'ilweye'.

⁶Xikyq'o'n aj Leb'i xnaq'tzb'il tib'aju' ax ex mixtoqti' nkyma'n taq'wixil. Intoq che anq'in b'a'n wuk'i'le' ex nim xjal kyej kytzaqpi'n b'inchaj myab'a'n kyu'n.

⁷A kyaq'un paleju' tu'n kyxi' kyxnaq'tza'n xjal tu'n telkynik' wi'je', ex kykyaqil xjal tu'n kyul k'mol xnaq'tzb'il kye, qu'n aye' nsanjelju'ye' ayine' Dyos Manb'aj nimwipumale'.

⁸Aye'tzunkye' pale, matxi' che el txalpuje' ti'ju' b'a'n b'e; nim xjal matxi' che kub' tz'aq tu'n kyxnaq'tzb'ile' myab'a'n. Tu'ntzu'n matxi' che okye' xitulteju' nyole' kyejni b'entti'j kyuk'i'l aj Leb'i.

⁹Tu'ntzunju', b'ajxna' chinxa' kyb'i'ne' expe' mya junelni kyilwi xjal kyu'ne' ajt-xikyq'o'ne' xnaq'tzb'il kye, knb'inha'ye' tu'n kyokq'o'ne' te mya'l ex tu'n kyel ik'u'ne' kyu'n kykyaqil xjal, chij. Aku' Qman Dyos nimtipumal inq'mante.

Lalun kyej kykolb'e'n kyxu'jile', chi Dyos.

¹⁰¿Ma myatzun junx Qman, aju' Dyos kub' b'inchanqe qkyaqil? ¿Tiqu'ntzun noqx nqsb'u'nchaq qib', ikytzu'n to'ka' xitulteju' yol kyejni b'enti ti'j tu'n Dyos kyuk'i'l ojtxi' qchman?

¹¹Min njapun kyol aj Juda tu'n kyajb'en te Dyos, ex nkyb'inha'n ti'xti' taq'wixi'x toj Jerusalen ex toj Israel. Matxi' kub'kyya'ju'n aj Juda t-xjanilju' ja te k'u'lb'il k'u'jla'nxi'x tu'n Qman Dyos, exqe' ichan aj Juda mab'ajtzej kyiq'i'n kyxu'jil k'lul witzleb'qe'.

¹²¿Che kub'xwit tnajsa'n Qman Dyos xjal nche b'inchante ti'xti' lu toju' ninqtanam, alkyexku'chaq xjal b'a'nqa ntzej kyiq'i'n kyoyaj twitzju' Qman Dyos nimitipumal!

¹³Aye'tzunkye' inxi'xpe' kyb'inha'n txqantle': inxi'x kukyak'sa'ne' q'olb'eb'l te Dyos tu'n ta'l kywitze', inxi'x che oq'e' kuw tu'nju' min nxitk'mo'ntl Dyos kyoyaje' tuk'i'l tzalajb'il.

¹⁴¿Inxtzun kyqani'ntle' titiqu'n? Kanlina' twitzte Qman Dyos tu'nju' min xjapun tyola xittziya'na te t-xu'jila tej mjeya tuk'i'l ku'xunqe'toqe'. ¿Atoq t-xq'lab'ju'ya, ex xittziya'na tu'n tjapun tyola te!

¹⁵¿Ma myatzun ax Dyos b'inchanteju' xmil exju' t-xew xjal? ¿Titi'tzu'n tajb'ilju' Dyos lu qa mya tu'n kyxjansetju' tyajajil te? ¿Kyka'yinx kyib'e' ex japunx kyole' xikyziya'ne' te kyxu'jile' ku'xunqe'toqe'!

¹⁶Intma'n Qman Dyos nimitipumal, Kydyos aj Israel, kjalu: ¿Kyka'yinxxtzun kyib'e', ex japunx kyole'; inel wik'o'nwe' xjal nkub' tpa'ntib' tuk'i'l t-xu'jil ex nb'aj ttz'ilsa'ntib' tu'n txqan il ntb'inha'n!, chi Dyos.

¹⁷Matxi' siktite Qman Dyos b'ib'enkyeye'; aye'tzunkye' inx kyxjelu'ne': ¿Titi'tzu'n matxi' txiqma'ne' tu'n qa matxi' sikti b'ib'enqeye'? chechije'. Matxi' kymaxi'ye' qa b'a'nqe' b'inchal myab'a'n toj twitz Qman Dyos, exqa ntzalaj kyij. ¿Min nkyoksla'ne' qa tz'aqlite Dyos!

Mal 3

¹Chi Qman Dyos nimitipumal kjalu: Kxel nsma'ne' nsanjelale' tu'n tkub'nej nwitzte' b'inchalteju' b'e. ¿Aju' Dyos Manb'aj nche jyone' ti'j, lwiyxix k'okyix toju' tja te k'u'lb'il; ch'inxtl tulju' sanjelal q'malteju' yol kyejni b'entti'j kyuk'i'le', aju' nche ayone' ti'j!

²¿Alxixlokye kweb'el twitz toju' q'ij ajtul? ¿Alxixkye kb'antel twe' twitz ajtul? Qu'n tzul kse'n jun q'aq', xtilsalqe; ikyk'okyela' kse'n jun q'eq, kb'je'lel tiq'i'n qtz'ilil.

³Kb'el qe Qman Dyos xtilsalkyeju' pale, tyajajil Leb'i, kse'n xjal nokxtq'o'n q'anpwaq ex saqpwaq toj q'aq' tu'n t-xtilset. Yajxi'tzuntl b'a'n tu'n tkub' kyq'o'n kyoyaj twitz Qman Dyos kse'nxju' tu'me'l.

⁴Oktzun tzalajel Qman Dyostz ti'ju' kyoyaj aj Juda ex aj Jerusalen, kse'nx intoq tzalaj ti'j nejtł.

⁵Chi Qman Dyos nimitipumal kjalı: Chin nule' xjelul kyeye'. Ex ikx chin okyile' tziyalkyeju' ajk'a, e'ajpajil, exqe' ntzaj kynan' tb'i Dyos ti'ju' mya ax, exqe' nche kub' kyjtz'o'n aq'unal, exqe' qya kyimni kychmil ex meb'a, exqe' nche okten yajulkye najchaq xjal, exqe' min nche niman weye', chi Dyos.

Aju' tlajoji'n tnej exqe' oyaj

⁶Ayinweju'ye' Dyos Manb'aj. Na'mx nch'exb'ete'. Qu'npena'tzun na'mx kynaje' tyajajil Jakob'.

⁷Mache el txalpuje' kyi'ju' nchaq'b'ile', kse'n telkypa'nkyib' ojtxi' kychmane', ex min nche kynima'ne'. Nxinma'ne' kyeye' ayine' Dyos Manb'aj nimwipumale': ;Kukyajtłe' wuk'i'le' ex k'anjetztl tink'u'je' kyi'je'! Aye'tzunkye' nkyma'ne': ;Tiqu'n k'anjela'tłqi'je' tk'etza?

⁸Atzunwe' nchin xjelune': ;Ma b'a'ntzun tu'n talq'an jun xjal ti'j Dyos? ;Matxina' chin kub'kyalq'a'nkye'! Extzun ntzaj kyqani'ntle': ;Ti'tzu'n matxi' kub' qelq'a'ne' teya? chechije'. ;Matxi' kub'kyelq'a'ne' tlajoji'n tnej exqe' oyaj!

⁹Iku', tkyaqilju' nintnam ex kykyaqile' nche kub' alq'anweye', qu'mtzun ktzajel nq'o'ne' taq'wix kyib'aje'. Ayine' Dyos Manb'aj nimwipumale' nchin yolin:

¹⁰Kyiq'intze' kyoyaje' tlajoji'n tnej toju' k'uwenj toj njaye', tu'ntzun tten wab'j toj njaye'. Tzik' kywitze' wi'je' tu'n ja'lu, atzun kyile' qa min xenjaqe' tjpel kya'j tu'n ttzaj ntzaqpi'ne' ky'i'wb'il kyib'aje'.

¹¹Lay waje' tu'ntb'aju' twitz kyawale' ex tqan kyawale' tu'n soj.

¹²Kykyaqil xjal kyoj nimaqtnam kyma'n kyeye' qa majx b'a'n ta'qe'ye', qu'n achb'ajilixi'x ktenb'ela' kytx'otx'e'. Ayine' Dyos Manb'aj matxi' chin q'mante.

Q'aq'an tk'u'j Dyos kyi'ju' ttanam

¹³Chi Qman Dyos kjalı: Matxi' kyma kyole' kuwxix' wi'je'. Extzun nkyqani'ntle' kjalı: ;Ti'tzu'n taq'wix matxi' qmaye' ti'ja? chechije'.

¹⁴A oje kymaye' wi'je' kjalı: Mixti'xte' tajb'en tu'n qajb'en te Dyos. ;Tixi'xti' qkanb'a' qama txiqb'i'ncha'n ntchaq'u'n qe, tu'n qb'et toj b'is twitz Qman Dyos nimitipumal?

¹⁵Matxi' qile' tzalajb'il ta'qe' nkynima'n kyib', b'a'n nche ela' ti'xti' kyu'n b'inchal myab'a'n, nkub' kyq'o'n Dyos toj joyb'ilti'j ex min ntzaj jun tz'e'ysb'il kywitz, chechije'.

¹⁶(Eb'ajtzun yolinju' nche niman te Dyos kyxolilex, inxi'xtoq b'in Qman Dyos ti'ju' ntoq kyma'n. Ex kub' tz'ib'a'n jun u'j twitzku' Qman Dyos, intoq tma'n tu'n ttzaj na'n kyeju' nche niman te Dyos ex nche ximan ti'j.)

¹⁷Ntma'n Qman Dyos nimtipumal kjalu: Kjel b'ent jun q'ij wu'ne' tu'n kyok jumajtl te ntaname'. Kse'n jun manb'aj ntzaj laqtk'u'j ti'ju' tk'wal najb'en te, ikytzu'n ktzajel q'aq'an nk'u'je' kyij'.

¹⁸K'eleltzun jumajtl kynik'tze' qa mya junju' b'a'n tuk'i'lju' myab'a'n, mya junxju' nk'ulun te Dyos tuk'i'lju' min nk'ulun te Dyos.

Mal 4

Tq'ijlalil tulel Qman Dyos

¹Chi Qman Dyos nimtipumal: Xi' tul lq'e tq'ijlalil, nxi'x k'ant kse'n q'aq' toj jun chuj, kykyaqilju' nkynima'nkyib' ex b'inchal myab'a'n che b'ajel tz'e'y toj, ex mixti'tlkye kjelten.

²Aye'tzunkye' nche nimane' weye', kqob'tz'ajel tnik'alilti'j wu'ne' kse'n t-spik'umal q'ij, nultiq'i'n chwinqlal kyoju' ttilky'ajel. Aye'tzunkye' che xlik'pule' tu'n kytzalajb'ile' kse'nqe' qpoj tman wakx ajkyetz ti'jxi' kywab'l.

³Tojtzu'n q'ij lu in nb'inch'a'ne' tten, che b'el kywab'e'ne' b'inchal myab'a'n naku'xwitloj quq.

⁴Kyna'ntze' kawb'il xinq'o'ne' te nmajine' Moyses twi' witz Oreb'. ¡Kawb'il qe' ex chaq'b'il qe' atitoq tu'n t-xikynima'n kykyaqil aj Israel!

⁵Kyb'intzpe'ye': Kxel nchq'o'ne' nsanjelale' Eliy kyxole', na'mxtoq tpon kanun nq'ije' ayine' Dyos Manb'aj, nim toklenju' q'ij lu ex kuw.

⁶Ktb'inha' tu'n kyb'anixju' manb'aj kyuk'i'l k'walb'aj. Qatzun min, chin ule' ex ktzajel nq'o'ne' tz'e'ysb'il witzb'aj tib'aju' ttx'otx'a, majx kb'el nxitu'ne', chi Dyos.

Mam - All Bible

Mt

Mt 1

Kyb'iju' tyajilb'en Jesukrist

- ¹Atzu' tz'ib'a'na' kb'iju' tyajajil Jesukrist toju' u'j lu, xi' tzaja' tyajil ti'j Dab'i ex ti'j Ab'raam:
- ²A Ab'raam tma'n Isaak, atzun Isaak tman Jakob', atzunte Jakob' tman Juda kyuk'i'lju' titz'in.
- ³A Juda tman Pares ex Sara, Tamar tb'iju' ttxu. Atzun Pares tman Esron, atzunte Esron tman Aram.
- ⁴A Aram tman Aminadab', atzun Aminadab' tman Naason, atzunte Naason tman Salmon.
- ⁵A Salmon tman B'oos, atzun ttxu Raab' tb'i. A B'oos tman Ob'ed, atzun ttxu Rut tb'i. Atzunte Ob'ed tman Isay.
- ⁶A Isay tman nimaqkawil Dab'i. Atzun Dab'i tman Salomon, a ttxuju' t-xu'jilb'en Uriy.
- ⁷A Salomon tman Rob'oam, atzun Rob'oam tman Ab'iy, atzunte Ab'iy tman Asa.
- ⁸A Asa tman Josapat, atzun Josapat tman Joram atzunte Joram tman Usiy.
- ⁹A Usiy tman Jotam, atzun Jotam tman Akas, atzunte Akas tman Esekyiy.
- ¹⁰A Esekyiy tman Manases, atzun Manases tman Amon, atzunte Amon tman Josiy.
- ¹¹A Josiy tman Jekoniy exqe' titz'in toju' tq'ijl'alil tej kyb'ajx q'i'nju' aj Israel toj yajb'il B'ab'ilon.
- ¹²Tb'ajlenxiju' yajte'n kyij'ju' aj Israel, a Jekoniy tman Salatyel, atzunte Salatyel tman Sorob'ab'el.
- ¹³A Sorob'ab'el tman Ab'yud, atzun Ab'yud tman Elyakyim, atzunte Elyakyim tman Asor.
- ¹⁴A Asor tman Sadok, atzun Sadok tman Akim, atzunte Akim tman Elyud.
- ¹⁵A Elyud tman Eleasar, atzun Eleasar tman Matan, atzunte Matan tman Jakob'.
- ¹⁶A Jakob' tman Jse, aju' tchmil Mariy ok te ttxu Jesus, aju' Krist.

¹⁷Ten kyajlajoj wuq kyajajil xjal tzajx ti'j Ab'raam tzmax tulkanun ti'j Dab'i, kyajlajojtl tzajx ti'j Dab'i ex ul kanun toju' tq'ijlalil tej kyb'ajx q'i'n aj Israel B'ab'ilon, ex kyajlajojtl tzajnix toju' q'ij lu ul kanun tzmax tej titz'ji Krist.

Titz'jlen Jesukrist

(Lc 2.1-7)

¹⁸Iky titz'jlen Jesukrist kjalu: ojetoq b'entti'j tu'n tmje Mariy tuk'i'l Jse, aju' ttxu Jesus; na'mxtoqtzun kymje tuk'i'l Jse tej toktiqan twi' Jesus tu'n tipumal Xewb'aj Xjan.

¹⁹Tetzunj tb'inte Jse, kub' t-xima'n tu'n tkyaj ttzaqpi'n Mariy toj ewaj; qu'n tnik'alxi'xtoqti'j Jse ex myatoq tajb'il tu'n tel tch'ixaw Mariy.

²⁰Ma'toqtzun kub' t-xima'n Jse tu'n tkyaj ttzaqpi'n tej mixnab'en tkub' tyek'u'ntib' jun tanjl Qman Dyos toj twatl ex tzaj tma'n te: Jse, tyajajil Dab'i, lalun xob'a tu'n tokju' Mariy te t-xu'jila, qu'n aju' ne'x iqa'n twi' tu'n, tu'n Xewb'aj Xjante'.

²¹Ajtzun titz'jiju' tal k'okyel tq'o'na tb'i Jesus, k'okyelju' tb'i ikju' qu'n a kklolteju' ttanam teju' il, chi anjl.

²²B'aj tkyaqilju' lu, qu'n tziya'ntl tu'n Qman Dyos tu'nelju' t-sanjelal kjalu:

²³Kjel ch'onwi'yixju' qpoj ex k'itz'jel jun tal, Manwel tb'iju' ne'x k'okyel, chij (a tz'elpuna'ju' ati Qman Dyos quk'i'l)

²⁴Tetzunj tjaw k'asjiju' Jse, tb'inchaju' tchaq' tanjl Qman Dyos te, ex tk'amju' Mariy te t-xu'jil.

²⁵Min kub'kx'enajte Mariy tuk'i'l Jse, ultzun itz'ji tal, ex okq'o'n tb'i Jesus tu'n Jse.

Mt 2

E'pon ajnab'lil te tjawetzq'ij ka'yilte Jesus

¹Tej titz'ji Jesus toj tnam B'elen toj ttx'otx' Judey, atoq nimaqkawil Eroses inkawin. E'pon junjun ajnab'lil te tjawetzq'ij toj Jerusalen,

²ex xikyqani'n tpakb'alil kjalu: —¿Ja tu'me'l ta'ju' nimaqkawil sitz'j kye aj Juda? Qu'n maqile' che'w xjawu'l ex maqotzaje' k'ulul te, chechij.

³Majx jaw xob'ju' nimaqkawil Eroses tej tb'inteju' lu, kyuk'i'lxi' najlqe' toj Jerusalen.

⁴Tchaq'tzun nimaqkawil tu'n kytcket kykyaqilju' kynejel pale exqe' xnaq'tzal kawb'il, ex xitqani'n kye jatu'me'l k'itz'jela'ju' Krist.

⁵Xi'tzun kytzaq'we'n te: —Atzu' toj B'elen toj ttx'otx' Judey, qu'n ikju' tz'ib'a'n tu'n t-sanjelal Qman Dyos kjalu:

⁶Atzunta B'elen, toj tx'otx' Juda, mya tal b'o'sta kyxolju' nimaqtnam toju' tx'otx' lu; qu'n toja k'eletza' jun kawil k'xaqlulteju' ntaname' Israel, chiju' tz'ib'a'n, chechij.

⁷E'tzajtzun ttxko'n Erodes ajnab'lil toj ewaj, ex tb'i kye alkyexi'x q'ij tkub' tyek'u'ntib'ju' che'w.

⁸Lwiyxi'xtzun exi' tchq'o'nju' ajnab'lil B'elen, ex xitma'n kye: —Kukxi'ye' atzu', ex che xjelune' tiju' k'wal sitz'j: ajtzun tel yal kyu'ne', ktzajel kyma'ne' weye'; tu'n nxi' ch'inwe' k'ulul te, chij.

⁹Tetzunj kyb'inte ajnab'lil tyolju' nimaqkawil exi'tzuntz. Atzunju' che'w kyil tjatz, xikyka'yi'n nejlitoq kywitz, ex tzmextzu' we'ya' tib'aju' najb'il jatoq ta'ju' ne'x.

¹⁰Majx etzalaju' ajnab'lil b'a'nxi'x tej kyka'yintelju' che'w.

¹¹Eb'jo'kxtzuntz tuja, kyilju' ne'x tuk'i'l Mariyaju' ttxu, e'kub' mejetzuntz ex ek'ulun teju' ne'x. Jatztzun kyiq'i'n q'anpwaq, sturak ex mir toju' tkb'el ex kyaj kyoyi'n te.

¹²Tzajtzun q'ma'n kyeju' ajnab'lil toj kywitzik' tu'n Qman Dyos tu'n lalun tz'anjtlkyi'j tk'etz Erodes, anjtzunkyi'j toj kyt'otx' toj juntl b'e.

Exi' oq Jse toj Ejipt

¹³Kyanjlenxi'tzun ajnab'lil, kub' tyek'u'ntib' jun tanjl Qman Dyos twitz Jse toj twitz'ik' ex tma te: We'ktza iq'inxju'ya ne'x tuk'i'lju' ttxu, ex kutoqa kyuk'i'l toj Ejipt. Axtzu' tenku'ya tzmax ajnmanteye' teya, qu'n tajb'il Erodes tu'n tkub' tb'yo'nju' ne'x, chij.

¹⁴Textzunju' qonik'an lu, exi' tiq'i'n Jse ne'x exju' ttxu toj Ejipt.

¹⁵Axtzuntzu' e'kub'a' ten tzmax tkyim Erodes. B'aj ju' lu tu'n tjapunju' kyejni q'ma'n tu'n Qman Dyos tu'nelju' t-sanjelal kjalu: Toj Ejipt tzaja' ntxko'ne' nk'wale', chij.

Tchaq' Erodes tu'n kykub' b'yetu' ne'x

¹⁶Tetzunj tka'yinte Erodes qa ma'toq kub' sb'u'n kyu'nju' ajnab'lil, tzaj txqan ttx'u'jil, tchaq'tzuntz tu'n kykub' b'yo'n kykyaqilju' k'wal na'mtoq kyel kab'e' ab'q'i toj B'elen exqe' najb'il ti'jile, qu'n ma'toq txi' t-xima'n tq'ijlalil tej tq'manjtz te kyu'nju' ajnab'lil.

¹⁷Iktzu'n japuna' q'ma'ntoqtl tu'n Jeremiy t-sanjelal kjalu:

¹⁸B'injtz tq'ojq'ojel wi'yj toj Rama, oq'e'n ex uxi'n. Atoq Rakyel intoq oq' kyi'ju' tal ex mixtoqti' ntjo'n tu'n tq'uqb'qnjtz tk'u'j, qu'n ma'toq che kyimju' tal, chiju' tz'ib'a'n.

Tej tanjtzkyi'j toj Ejipt

¹⁹Tkyimlenxi'tzun Erodes, kub' tyek'u'ntib' jun tanjl Qman Dyos toj twitzik' Jse, toj Ejipt, ex tzajtma'n te kjalu:

²⁰We'ktza, iq'inxju'ya ne'x̄ exju' ttxu, ex kutanjti'ja Israel, qu'n matxi' che kyimju' kyajb'iltoq tu'n tkub' kyb'yo'nju' ne'x̄, chij.

²¹Jawtzun we' Jse ex xitiq'i'n k'wal exju' ttxu toj Israel.

²²Tetzunj tb'inte qa atltoq Arkelao tk'wal Erodes intoq kawin toj Juda, tzaj xob'il ti'j tu'n t-xi' atzu'; matxi'toqtzun tzaj q'ma'n te toj witzik' tu'n Qman Dyos, xi'tzuntz toju' tx'otx' Kaliley.

²³Tetzunj tpon, kub' najan toju' tx'otx' Nasaret. B'aj tkyaqil ja'lu tu'n tjapunju' q'ma'ntl tu'n t-sanjelal Qman Dyos: qa k'okyel q'o'n tb'i Jesus aj Nasaren.

Mt 3

Tpakb'ab'l Xwan jawsal a' toj chq'ajlaj

(Mc 1.1-8; Lc 3.1-9,15-17; Jn 1.19-28)

¹Tojtzun tq'ijlalil lu etz Xwan aju' Jawsal a' toj chq'ajlaj te Judey.

²Intoq tma'n tpakb'ab'l kjalu: ¡Kutanjtzi'j kyanmiye', qu'n matxi' tzul lq'eju' tkawb'il Qman Dyos! chij.

³Atzu' yolina' t-sanjelal Dyos Isaiy ti'j Xwan tej tmante kjalu: Nxib'i'n jun tq'o'jq'o'jel wi'yj njaw toj chq'ajlaj kjalu: Kyb'inchame' tb'e Qman Dyos; kyb'inchaxe' tb'e tzinun ti'j, chij.

⁴Ttz'umal kamey toq t-xb'alun Xwan tok, k'lo'ntoq tk'u'j tu'n jun piḥ tz'u'n, x̄t'ikt'u'lqe'toq twa ex toj k'ul ta'lkab'.

⁵Nche ponju' xjal najlqe' toj Jerusalen ex kykyaqilju' xjal te Judey exqe' najlqe' tziyile a' Jordan b'ilte tpakb'ab'l Xwan.

⁶Intoq jaw tq'o'n a' kwiju' xjal njatz kypa'n kyil toju' a' Jordan.

⁷Tetzunj tka'yinte Xwan qa txqanju' parisey ex sadusey nche pontoq tu'ntjaw a' kywi'; xitma'n kye: ¡Tyajajil q'antin! ¿Alkye xiq'mante kyeye' qa che kletele' teju' tz'e'ysb'il witzb'aj tzul tu'n Qman Dyos?

⁸Kyb'inchamju'ye' b'a'n toj twitz Qman Dyos qa kyajb'ile', tu'n tq'ancha'lin qa matxi' tz'anjtzi'j kyanmiye',

⁹ex lalun kub' kximane' aye'xe' kjalu: Tyajajil Ab'raamqoqe'; qu'n jaku' b'entte' tu'n Qman Dyos tu'n kyjaw b'entju' ab'j lu te tyajajil Ab'raam.

¹⁰Matxi' b'ent tten tu'n kyjaw tx'emitju' tze kyuk'i'lx'i' kylok'. Tkyaqilju' tze qa min nelb'a'n twitz njaw tx'emit ex nokx toj q'aq'.

¹¹Axxi'x njaw a' kywi'ye' wu'ne' tu'n tanjtzi'j kyanmiye' twitz Qman Dyos; a tzunju' tzul wi'jxi'ye' kjawil tq'o'n a' kywiye' tuk'i'l Xewb'aj Xjan ex q'aq'. Qu'n ate nimxi'x toklen kye nwitze'; mixpe'ti'xwe' woklene' tu'n txi' wi'ne' t-xajab'.

¹²Tzyu'ntlju' yelb'i toj tq'ob', ex kxq'iq'il triy tu'n texju' ttxa triy. Kb'el tk'u'nju' ttriy toj k'uja, atzunju' ttxa triy kb'ajel tpati'n toj jun q'aq' mixjun nyupj, chi Xwan.

Tej tjaw a' twi' Jesus

(Mc 1.9-11; Lc 3.21-22)

¹³Tzaj Jesus toju' tx'otx' Kaliley ex pon tk'etz Xwan ttziju' a' Jordan, tu'n tjaw a' twi'.

¹⁴Mitogjun tajte' Xwan tu'n tjaw tq'o'n a' twi' Jesus, ape' xitma'ntlju' te: —Ape'wtlota xjaw q'onte a' nwiye' ¿Ma xi'tzu'n nula'tla nk'etze'? chij.

¹⁵Atzunte Jesus xittzaq'we'n te: —B'inchamta ja'lo, tu'ntzun tjapunju' tchaq'b'il Qman Dyos qu'n, chij. Tb'inchatzun Xwantz tej tb'inte.

¹⁶Jawtzun a'tz twi' Jesus, tetzunj tjatz toj a', majx xi'jaqli kya'j ex xitka'yi'n Jesus tku'tzju' Xewb'aj Xjan naku'j jun paloms.

¹⁷Tzajtzun yolin jun toj kya'j tma kjalu: Ate' nk'walju'ye' lu, k'u'jlanxi'x ex sk'o'n wu'ne', chij.

Mt 4

Ok Jesus toj joyb'ilti'j

(Mc 1.12-13; Lc 4.1-13)

¹Xi'tzun q'i'n Jesus tu'n Xewb'aj Xjan toj chq'ajlaj, tu'n tok toj joyb'ilti'j tu'n tajaw il.

²B'ajtzun kab'naq q'ij ex qonik'an tu'n Jesus mixti' wan, tzajtzun we'yajtz ti'j.

³Pontzun lq'eju' tajaw il tk'etz tu'n toktq'o'n toj joyb'ilti'j, ex xitma'n te: —Qa tk'walxi'x Dyosa, q'manxa kyeju' ab'j lu, tu'n kyjaw b'ent te wab'j, chij.

⁴Atzunte' Jesus xitma'n te: —Tz'ib'ante' toj tyol Qman Dyos kjalu: mya o'kx tu'n wab'j nanq'inate xjal, ex nanq'inte xjal tu'n tyol Qman Dyos, chij, chi Jesus.

⁵Xi'tzun q'i'n Jesus tu'n tajaw il toju' xjan nintnam Jerusalen, ex jaxtq'o'n tzmax tununju' tja Qman Dyos,

⁶Xitma'ntzuntz te: —Qa tk'walxi'x Dyosa, xonku'x tib'a twitz tx'otx', qu'n china' tyol Dyos kjalu: Che ul tchq'o'nte Dyos tanjl xq'uqilteya, Kb'el tzyu'n tq'ob'a kyu'n, tu'n lalun k'ixb'i tqana ti'j ab'j, chij, chi tajaw il.

⁷Xi'tzun ttzaq'we'ntl Jesus te: —Exna' chite' toj tu'jil kjalu: Lalun tz'ok tq'o'na Dyos toj joyb'ilti'j, chij, chi Jesus.

⁸Xi'tzun q'i'n jumajtlu' Jesus tu'n tajaw il twi' jun witz niminxi'x twe', ex xityek'u'n tkyaqilju' tnam twitz tx'otx' te ex tu'nju' nimaqxi'x kyoklen.

⁹Xitma'ntzuntz te Jesus: —Kxe'l nq'o'ne' tkyaqilju' lu teya qama k'uluna nwitz'e' exqa machin tzajtna'na, chij.

¹⁰Atzunte Jesus xitma'n te: —Kuxtxi'ya, tajaw il, qu'n tz'ib'ante' toj tu'jil tyol Qman Dyos kjalu: K'uluna o'kxtzu' twitz Qman Dyos ex o'kx tz'ajb'ena'ya te. Chi Jesus.

¹¹Eltzun tpa'ntib' tajaw il ti'j Jesus ex eb'julju' anjl tu'n kyajb'en te.

Tzyetju' taq'un Jesus toj Kaliley

(Mc 1.14-15; Lc 4.14-15)

¹²Tetzunj tb'inte Jesus qa ojetoc tz'okx jpu'n Xwan jawsal a', xi' toju' tx'otx' Kaliley.

¹³Ex min kyajten toj Nasaret, xi' xa'ya'tl najal Kaparnawum, ttziju' njab' toj kyt'otx' aj Sab'ulon ex aj Neptali.

¹⁴B'aj tkyaqil ja'lu tu'n t'apunju' ojetoc tma Isayiy t-sanjelal Dyos ja ntma'na' kjalu:

¹⁵Aju' kyt'otx' aj Sab'ulon ex aj Neptali, jlaju' nin a' Jordan, ttzi ninnjab': Aju' tx'otx' Kaliley tb'i, ja najlqe' xjal mya aj Judaqe'.

¹⁶Aju' tnam ati toj qxopin matilju' jun nin spik'un; matxi' tzul qoptz'aju' spik'un kyib'aju' najlqe' toju' tewun kamik, chiju' tz'ib'a'n.

¹⁷Atzuntzu' tzaja' qen tpakb'ab'l Jesus intoq tma'n: Kutanjtzi'j kyanmiye', qu'n matxi' tzul kanunju' kawb'il te toj kya'j, chij.

E'ttxok Jesus kyaje' kyixil

(Mc 1.16-20; Lc 5.1-11)

¹⁸Tetzunj intoq b'et Jesus ttziju' Njab' toj Kaliley, etil kab'e' xjal kyitz'inkyib': a junju' Simon ax tb'iju' Luch, atzu'n juntl Lex'. Intoq ku'x kyq'o'nju' pa tzyub'l kyix toj a', qu'n kyixilqe'.

¹⁹Atzunte Jesus xitma'n kye: —Che lpetze' wi'je', kxe'l nyek'une' kyeye' se'n tu'n kyula' xjal kyu'ne' wuk'i'le', mlay che oktle' tzyul kyix, chij.

²⁰Textzu'n kmuj lu kyej kyq'o'n tzyub'l kyix ex exi' lpe ti'j Jesus.

²¹Tetzunj t-xi' lq'e ch'i'ntl Jesus etil kab'e'tl xjal kyitz'inkyib': aye' Jakob' ex Xwan tk'wal Seb'edey, ate'toc toju' b'ark tuk'i'l kyman intoq che xk'o'jin ti'ju' pa te tzyub'l kyix. Exi' txko'n tu'n Jesus,

²²Kyajtzun kytzaqpi'nju' kyman exju' b'ark texju' kmuj lu, ex exi' lpe ti'j Jesus.

Xnaq'tzan Jesus kye txqan xjal

(Lc 6.17-19)

²³Intoq tb'eti'n Jesus toj tkyaqilju' tx'otx' Kaliley, intoq q'on xnaq'tzb'il kyoju' ja te kyk'u'lb'il aj Juda. Intoq pakb'an tiju' tpakb'alil b'a'n tiju' tkawb'il Qman Dyos ex intoq che q' Janetju' xjal tu'n toj chukchaq yab'il.

²⁴Kub' puqli tyolinjtzu' Jesus toj tkyaqil tx'otx' Sirya ex intoq che tzaj q'i'n xjal tok taq'wixil kyi'j, yab'il, k'ixk'oj exqe' tzyu'nqe' tu'n tajaw il, exqe' intzaj tak kyi'j exqe' k'oljniqe'. Ex intoq che q' Janet tu'n Jesus.

²⁵Txqan xjal eb'jik'lpe ti'j Jesus, e'aj Kaliley, e'kyoj tnam toj Dekapolis, aj Jerusalen, aj Juda ex kyoju' tx'otx' tu'me'l tjawetzq'ij te Jordan.

Mt 5

A'ye' k'i'wla'nqe'

(Lc 6.20-23)

¹Tetzunj tka'yinte Jesus txqan xjal, jax twi' jun witz ex kub' qe. Epon lq'uju' t-xnaq'tzb'en tk'etz,

²aq'wizun Jesus xnaq'tzalkye xjal ex tma:

³K'i'wla'nqe'kye' xjal min njaw kynimi'n kyib', qu'n kyeju' tkawb'il Dyos.

⁴K'i'wla'nqe'kye' xjal nche yajti, qu'n aku' Dyos kq'uqb'alte kyk'u'j.

⁵K'i'wla'nqexi'xkye' xjal me's kyanmi, qu'n che okyel tajawju' tx'otx' tzajni ttziya'n Qman Dyos.

⁶K'i'wla'nqe'xi'xkye' xjal nche q'aq'an ex nche k'wajti tu'n kyb'inchante tajb'il Qman Dyos, qu'n tzul q'onkye tkyaqilju' kyajb'il.

⁷K'i'wla'nqe'xixu' ntzaj laqj kyk'u'j kyi'j xjal, qu'n tzul laqj tk'u'j Qman Dyos kyi'j.

⁸K'i'wla'nqe'xi'xu' xjal xtilun kyanmi, qu'n k'okyel kyka'yi'n Qman Dyos.

⁹K'i'wla'nqe'kye' xjal nnoktilil kyu'n tu'n tten nak'b'il, qu'n che okyel te tk'walxi'x Qman Dyos.

¹⁰K'i'wla'nqe'kye' xjal ljo'n toj kyq'ij naqx tu'n tpaj nkyb'inha'n tajb'il Qman Dyos, qu'n kyeju' tkawb'il Qman Dyos.

¹¹K'i'wla'nqe'kye' qama che ok ik'le'ne' exqa macheb'aj yasune' tu'n npaje', exqa mache jaw q'i'n chajyolil kyi'je' kyu'n xjal naqx tu'n npaje'.

¹²Che tzalajxe', che tzalajxe' nimxi'x qu'n ati tu'me'l t-xel ktzajel q'o'n kyeye' toj kya'j. Qu'n ikx xe' b'jik'aju' t-sanjelal Qman Dyos ojtxi', ma'xi'x tz'okljo'n toj kyq'ij.

Spik'unqeye' ex atz'in kxol xjal

(Mc 9.50; Lc 14.34-35)

¹³Atz'anqe'kye' kyxol xjal. Qatzun mya pitz'mojtlu' atz'an ¿Se'ntaq'wi tu'n tpitz'mojix jumajtl? mixti'tl tajb'en ex nex xoyit tu'n tb'aj kywab'e'n xjal toj b'e.

¹⁴Spik'un qe'kye' kxolju' xjal. Lay b'ent tewit jun nintnam tokx twi' witz, ikxtzunkye' q'ancha'lqexi'xe'.

¹⁵Min nok txqet jun kantil tu'n tokx q'et tjaq' jun kajon, xi'pe' nkub' q'eta' jawl tu'ntzun t-spik'umaxju' tuja.

¹⁶Ikxtzunkyeju'ye' kyb'inchame' b'a'n tu'ntzun tkub' kyq'o'ne' spik'un kywitz xjal, tu'ntzun kykyaqil che ajwalil te Qman Dyos toj kya'j ajtok kyka'yi'nju' b'a'n nkyb'inha'ne'.

Xnaq'tzan Jesus ti'j tkawb'il Moyses

¹⁷Lalun kub' kximane' qama chin ule' xitulte tkawb'il Moyses exju' kyxnaq'tzb'il t-sanjelal Qman Dyos, min x̄inulwe' b'ajsalkye, ma chinulwe' chik'b'alxi'xkye.

¹⁸Axxi'x kxe'l nma'ne' kyeye', layx naj jun techtz'ib' ex jun tal t'ak toju' kawb'il tz'ib'a'n, qa atixju' tx'otx' ex kya'j, ex tzmaxi'j ajtjapun tkyaqil tz'ib'a'n toju' kawb'il.

¹⁹Qu'mtzun aju' xjal min ntb'inha'n chaq'b'il toju' kawb'il, maskye tal b'o's ex nxi' t-xnaq'tzan kyeju' xjal tu'n lalun japun kyu'n, k'okyel q'o'n b'o's toj tkawb'il Dyos. Atzunju' njapun tu'n ex nxi' t-xnaq'tzan kye txqantl nimin toklen kxe'l q'o'n toj tkawb'il Dyos.

²⁰Qu'n kxe'l nma'n kyeye', lay che okxe' toj tkawb'il Qman Dyos qa min x̄e okye' tnik'alxi'x kyi'je' kyekwitzju' xnaq'tzal kawb'il exqe' parisey.

Xnaq'tzan Jesus tib'aju' qtx'u'jil

(Lc 12.57-59)

²¹Ma b'i'n kyu'ne' qa xini q'ma'n kyeju' kyajilb'ene': Lalun che b'yonxjale', qu'n alkyete mab'i'nchante kb'el tz'e'yset twitz.

²²Ex kxe'l nma'ne' kyeye', qa alkye jun majaw tx'u'jin te ttzik mo titz'in kb'el tz'e'yset twitz. Alkyete nxi' tlanu'n tyol te ttzik mo titz'in k'okyel toj xjel kyu'nju' k'loj tzyul kawb'il nimaq kyoklen; ex alkyete matz'ok tq'o'n ttx'u'jil titz'in mo ttzik, kxe'l toj q'aq'.

²³Qu'mtzun qa ajtkub' tq'o'na toyaja tib'aju' q'olb'eb'l matzaj tna'na qa myab'a'n ttena tuk'ilju' titz'ina mo ttzika,

²⁴q'onkja toyaja tib'aju' q'olb'eb'l ex kutxi'ya nejxi'x qanil najsam te titz'ina mo ttzika. Ajtzun tb'inchanteya lu, kutxi'tzuntza q'olte toyaja twitz Qman Dyos.

²⁵Qama txi' jun xjal b'ajsalteya, yolina tuk'i'l toj b'e tu'ntzun lalun txi' q'i'na twitz ajkawil; qu'n jaku' txi' q'o'na toj kq'ob' xq'uqil ex jaku' tz'okx jpu'na.

²⁶Axxi'x kxe'l nma'n teya layx tz'etza qa minti' xtchoja mankb'il sentab'.

Xnaq'tzan Jesus tib'aju' ajpaji'n

²⁷B'i'n kye'kyu'n aju' q'manjtz ojtxi': Lalun ajpajina.

²⁸Atzunwe' kxe'l nma'n kyeye' qa alkye jun ichan inxi'x ka'yink ti'j jun qya, ex npon tk'u'j ti'j matxi' ajpajin toj tanmi naq tu'nju' xkub' t-xima'n.

²⁹Qu'mtzun, qa nkub' tz'aaq toj il tu'nju' tb'aaq' twitza toj tb'anq'ob'a, iq'imitza ex xonxa; b'a'nxi'xpe' tu'n tkyeja tuk'i'l naq jun twitza, kyetwitzju' kxe'l xon tkyaqilju' t-xmilala toj q'aaq'.

³⁰Ex qa nkub' tz'aaq tu'nju' tq'ob'a toj tb'anq'ob'a toj il, tx'emumila ex xonxa najchaq, b'a'nxi'xpe' tu'n tkyej tena tuk'i'l naq jun tq'ob'a, kyetwitz tu'n txi' xon tkyaqil t-xmilala toj q'aaq'.

Xnaq'tzan Jesus kyib'aju' nkub' kypa'n kyib' toj mjeb'le'n

(Mt 19.9; Mc 10.11-12; Lc 16.18)

³¹Ex q'manjtz ojtxi': Alkyexku' makub' tpa'ntib' tuk'i'lju' t-xu'jil, ati tu'n txi' tq'o'nju' u'j ja ntma'na' qa matxi' kub' kypa'n kyib'.

³²Atzunwe' kxe'l nma'n kyeye' qa ati jun ichan makub' tpa'ntib' tuk'i'l t-xu'jil mya tu'n tpaj ajpaji'n, ati tilju' ichan qu'n tu'n tpaj jaku' ajpajina' qya. Alkyetzunju' mamje' tuk'i'lju' qya lu, in ajpaji'n.

Xnaq'tzan Jesus tiju' tu'n lalun tzaj qna'n tb'i Dyos ti'jun ti'xti'

³³Ex oje kb'iye' aju' xiq'ma'n kyeju' kychmane' ojtxi': ilti'j tu'n tjapunju' kyole' nxi' kma'ne' toj tb'i Qman Dyos.

³⁴Atzunwe' nxi' nma'n kyeye': lalun tzaj kna'ne' tb'i Qman Dyos ti'j jun ti'xti'. Lalun tzaj kna'ne' kya'j, qu'n tq'uqb'il Qman Dyoste';

³⁵Mlalun tzaj kynane' tx'otx', qu'n atzu' tkub'a tqan Dyos tib'aj; ex lalun tzaj kna'ne' Jerusalen, qu'n a ninttanam nin Nimaqkawilju'.

³⁶Ex lalun tzaj kna'ne' kwi'ye' qu'n layx b'ent t-saqax mo tq'eqax jun t-xya'mal kwi'ye' kyu'ne'.

³⁷Qa nkma'ne' ikju' ikxwitju'; qatzun nkma'ne' mikxa'ju' ex ikxwitju', qatzun mikxa' nkyma'nju'ye' a tajaw il inq'mante kyeye'.

Xnaq'tzan Jesus tib'aju' myab'a'n tu'me'l t-xel

(Lc 6.29-30)

³⁸Oje kb'ikye' q'manjtz ojtxi' kjalul: Qama tz'etz tb'aaq' twitza tu'n jun xjal, ati tu'n tetz iq'it tb'aaq' twitztlju' xjal lu, exqa matz'etz twitzteya tu'n ati tu'n tetz iq'itju' twitzte.

³⁹Atzunwe' kxe'l nma'n kyeye': Lalun che ele' junx tuk'ilju' xjal myab'a'n; ape' kb'inchajuye' qama tz'ok jumi'n jun plaju' ktziye', kq'onxe' jun plajtel.

⁴⁰Qa ati jun xjal nb'ajsanteya tu'n tel tiq'i'n tkamisa, q'onxa te expe' q'onxa tpinpa'ta te.

⁴¹Qama tz'ok chq'o'na ilxi'xti'j tu'n jun xjal tu'n txi' tiq'ina tiqitz toj nik'jan ajlab', iq'inxta tiqitz tojun ajlab'.

⁴²Qa ati jun ntqani'n jun ti'xti' teya, q'onxa; ex mlalun kub' t-xk'ayina ch'ex pwaq nxi' qani'n teya.

Che kyk'u'jlame' kyajq'oje'

(Lc 6.27-28,32-36)

⁴³Ex b'i'n kyu'ne' ajju' q'manjtz ojtxi': K'u'jlama tamiwa, ex tx'a'lti'j tk'uja tiju' tajq'oja.

⁴⁴Atzunwe' nxi' nma'n kyeye': Che kyk'u'jlame' kyajq'oje', ex che na'nqe' Dyose' kyi'ju' ljo'n toj kyq'ije' kyu'n.

⁴⁵Che okyeltzuntze' te tk'wal Qman Dyos ati toj kya'j; qu'n ate njawul q'ij tu'n kyib'aju' b'a'n ex kyib'aju' myab'a'n; ex ntzaj tq'o'n jb'al kyib'aj tnik'alkyi'j ex mya tnik'alkyi'j.

⁴⁶Qatzun o'kx nkk'u'jla'njuye' nche k'u'jlanjtze' kyu'n ¿Titi' oyaj tzul q'o'n kyeye'? Ikpena' nkb'incha'n peyul pwaqju'.

⁴⁷Qa o'kxtzu' nkq'olb'ena' kyib'e' kyuk'i'l ktzikye' mo kyitz'ine' ¿Titi'tzunju' b'a'nxi'x nkb'incha'ne'? In pena' kb'incha'nkye' xjal minti' nelkynik' ti'j Dyos.

⁴⁸Che okxe' tz'aqlixi'x se'n Qman Dyos ati toj kya'j, qu'n tz'aqlixi'xte'.

Mt 6

Xnaq'tzan Jesus tib'aju' aq'untl b'a'n

¹Lalun kb'incha jun kyaq'une' b'a'n naqxwit tu'n kyok ka'yine' kyu'n xjal. Qu'n qama kb'inchaye' ikju' layx tzaj q'o'n tu'me'l t-xel kyeye' tu'n Qman Dyos.

²Qu'mtzun qama tz'onina ti'j jun xjal nojqelan toj tchwinqlal, lalun txi' tyolina, lalun tz'oka se'nqe'ju' xmletz' toju' ja te k'u'lb'il ex toj xkichb'e noqxwit tu'n kyolin xjal b'a'n kyi'j. Axxi'x kxe'l nma'n kyeye' qa matxi' tz'okte' tu'me'l t-xel kye.

³Lalun txi' tma'na' nipe' teju' tamiwa q'uqlixi'x tk'uja ti'j qama tz'onina tiju' nojqelan toj tchwinqlal;

⁴B'inchama toj ewaj. Ex atzun Qman Dyos, nka'yinteju' ntb'incha'na toj ewaj, ktzajil q'onte tu'me'l t-xel teya.

Xnaq'tzb'il tib'aju' na'j Dyos tu'n Jesus

(Lc 11.2-24)

⁵Lalun che okye' kse'nqe' xmletz' ajkyna'n Dyos majx nche kub' we' toj ja te k'u'lb'il ex ttx'u'kju' plas naqxwit tu'n kyok ka'yi'n kyu'n xjal. Axxi'x kxe'l nma'ne' kyeye' qa matxi' tz'okte' tu'me'l t-xel kye.

⁶Atzunta jpu'nkx tib'a toj tjaya ajtna'n Dyosa, ex yolina tuk'i'l Qman Dyos toj ewaj. Ajtzun tka'yinte Qman Dyos ntb'inchana, ktzajel q'o'n tu'me'l t-xel teya.

⁷Ajtna'n Dyosa lalun tma txqan yola mixti'x tajb'en, kse'n nkyb'inchajnu' xjal min nche okslan te Qman Dyos, toj kywitz qa che ktzajel tb'i'n Dyos tu'nju' nim txqan kyol.

⁸Lalun che okye' se'nqeju' xjal lu, qu'n ate Qman Dyos b'i'ntlte' tu'naju' nojqelan toj tchwinqlala, na'mxpe'toq txi' tqani'na te.

⁹Che na'nqe'kye' Dyos kjalu: Qman Dyos atiya toj kya'j, xjanxwitju' tb'iya qeye'.

¹⁰Kawina q'ib'aje'. B'inchama tajb'ila twitzju' tx'otx', se'nxju' toj kya'j.

¹¹Q'ontzju'ya qwaye' nojqelan atl junjun q'ij.

¹²Najsankuya qile' ikse'nqe' nkub' qnajsane' kyilju' nok kb'inchajnu' myab'a'n qe'ye'.

¹³Lalun taja tu'n qokye' toj joyb'il qi'je', naq o'kx qo tkloma teju' taq'wixil.

¹⁴Qu'n qama kub' knajsane' kyilju' nche ok b'inchante myab'a'n kyeye', kb'el najsa'nkye' kyil tu'n Qman Dyos ati toj kya'j.

¹⁵Qatzun minti' nkub' knajsane' kyilju' xjal kyeye', ex layx kub' najsa'n kyile' tu'n Qman Dyos.

Xnaq'tzan Jesus tib'aju' mewayi'n

¹⁶Lalun b'isun kwitze' qa nche mewayine', se'n nkb'inchajnu' xmletz' naqxwit tu'n kyok ka'yin kyu'n xjal qa nche mewayin. Axxi'x kxe'l nma'ne' kyeye' qa matxi' tz'okte' tu'me'l t-xel kye.

¹⁷Atzunta qa mamewayina txjomil twitza ex xeb'anx twi'ya,

¹⁸tu'ntzun lalun tz'el kynik' xjal teya qa nmewayina. O'kx Qman Dyos ati tuk'i'la kka'yilteya, ex ate kq'olte tu'me'l t-xel teya.

Aju' q'inumal toj kya'j

(Lc 12.33-34)

¹⁹Lalun kub' kychmo'n txqan kq'inumale' twitz tx'otx', ja nb'aja' tu'n pok', janb'o'lja' ex janche b'jo'kxa' eleq' elq'alte.

²⁰Xi' kychmoma'ye' kq'inumale' toj kya'j, jamin pok'ina'; min kub' b'o'lja' ex min nxi' q'i'n tu'n eleq'.

²¹Qu'n ja taju' kq'inumale' atzuntzu' ktenb'ila' kyanmiye'.

Aju' spik'un te qxmilal

(Lc 11.34-36)

²²Aye' tb'aq' qwitz, aye'tzun spik'umalju' te qxmilal, qa b'a'nju' tb'aq' twitza, ktenb'il spik'un te tkyaqil t-xmilala;

²³qatzun myab'a'n qe'ju' tb'aq' twitza, toj qxopin ktenb'ila' t-xmilala. Qa aju' spik'un ati tuk'ila matz'ok te qxopin, ¡majx q'eqxi'xju' qlolj kb'entel!

Aju' Dyos exju' q'inumal

(Lc 16.13)

²⁴Mix-a'lox jun b'a'n tu'n tajb'en te kab'e' tajaw, qu'n tk'ujla' jun, atzunju' juntl ktzajel toj twitz ti'j, mujqa noq te jun k'okyela' b'a'n, atzun juntel k'elel tik'u'n. Qu'mtzun layx b'ent kyajb'ene' te Dyos ex te q'inumal.

Inxq'uqinte Dyos kyi'ju' tk'wal

(Lc 12.22-31)

²⁵Qu'mtzun kxe'l nma'n kyeye' kjalú: Lalun b'ajx kyk'u'je' ti'ju' kxe'l kwane' mujqa ti'ju' kxe'l kk'wane' tu'n kyanq'ine'; expe' ti'ju' kyi'je' tu'n tok kyq'o'ne'. ¿Nimxi'xtzun toklenju' wab'j kyetwitzju' kychwinqlale' exju' kxb'alune' kyetwitzju' kxmilale'?

²⁶Kka'yinxpe'ye' pich' nche lipan twitz kya'j, minti' nche awan, min nche b'uyin twitz awal ex minti' nche k'ujayin kwa; aku'te Qman Dyos toj kya'j nk'a'chankye. ¡Nimxi'xnakye' kyoklen kyekwitzju' pich'!

²⁷¿Se'nxi'x tten tu'n tnimset qchwinqlal, nipe' jun kmuj? maskyepelo inxi'x ex toj qk'u'j.

²⁸¿Titi'qu'n inxi'x che ximane' ti'ju' kxb'alune'? kka'yinxpe'ye' se'n nche ch'iya' b'ech toj koj'b'il: extzun min nche aq'unan ex min nche chmon.

²⁹Mixpe'ti'x okte' Salomon jun t-xb'alun xa'wankuxi'x kse'nkye' tal b'ech lu.

³⁰Qatzun tb'anil qe'xi'xkye' b'ech tu'n Dyos, qu'npetzun noq jun kmuj nche ten ex lwi'ye' nche okxq'o'n toj q'aq', ¿yajtzyunkye' ma laytzun tz'okkye' kyxb'alun tu'n, aye'ye' xjal mixti'x kyokslab'le'?

³¹Qu'mtzun lalun che ximane' ex lalun kmaye': ¿Titi' kxe'l qwane' ex kxe'l qk'wa'ne' mujqa ja tu'me'l ktzajela' qi'je' che chiwte'?

³²Ex tkyaqilju' ti'xti' lu toj kk'u'ju' xjal min nche okslan te Qman Dyos, aye'tzunkye' ojtzqi'ntlu' nojqelan kyeye' tu'n Qman Dyos ati toj kya'j.

³³Qu'mtzun xi' che ximanakye' tiju' tkawb'il Dyos ex tu'n kb'inchanteye' ntma'n Qman Dyos, tu'ntzun ttzaj q'o'nju' nojqelan kyeye' toj kychwinqlale'.

³⁴Lalun che ximane' tiju' q'ij te najchi'j, qu'n atixte' anb'il tu'n kximane' ti'j. Tkyaqilxtzunte q'ij nul junjun ti'xti' chukchaq toj.

Mt 7

Lalun che yoline' myab'a'n kyi'ju' xjal

(Lc 6.37-38,41-42)

¹Lalun che yoline' myab'a'n ti'j juntl xjal, tu'ntzun lalun che okye' toj xjel tu'n Qman Dyos.

²Qu'n kb'el tz'e'ysa'n kwitze' tu'n Qman Dyos qa nche' yoline' myab'a'n kyi'ju' txqantl xjal, se'nxju' xkb'inha'ye' kye txqantl ikxtzun tu'me'l t-xelju' k'okyel q'o'n kyeye' tu'n Qman Dyos.

³¿Titiqu'n inxi'x nokx tka'yina jun tal b'o's tz'is toj twitzu' titz'ina mo ttzika, extzun minti' nokx tka'yina jun ptzo'n tokx toj twitza?

⁴Qatzun junta ptzo'n tokx toj twitz, ¿Se'n taq'wi tu'n txi' tma'na teju' titz'ina mo ttzika: Wiq'imitze' tal b'o's tz'is toj twitza?

⁵¿Xmletz'! q'imitza ptzo'n nej toj twitza, tu'ntzun tb'ent-xi'x tka'yina ex tu'n tetzju' tal b'o's tz'is toj twitzu' titz'ina mo ttzika tu'na.

⁶Lalun che'x kq'o'ne' ti'xti' xjan kye tx'yan, qu'n jaku' che ok lipan tx'a'lkyeye' ex majx jaku' che b'ajtzaqu'ne' kyu'n. Ex lalun txikyq'o'ne' tb'anil xlik kyeju' b'och, qu'n jaku' b'aj kwab'i'n.

Kk'ojchankxe' ja, kqaninx'e' ex kyjyome'

(Lc 11.9-13; 6.31)

⁷Kqaninx'e' ex tzul tq'onte Qman Dyos, kyjyome' ex k'elel yal kyu'ne', kk'ojchankxe' ja ex kjqonjtzal kyeye'.

⁸Qu'n alkyete nxi' tqani'n ntzaj q'o'n te; ex alkyete ntjyo'n nelyal tu'n, exju' nk'ojchankx inetz jq'o'n ja twitz.

⁹¿Ma atitzunlo junkye' jaku' txi' tq'o'n jun ab'j te jun tk'wal qama tzaj tqani'n jun twa?

¹⁰¿Mujqa jun kan qama tqani'n jun kyix'?

¹¹In pena' xikyq'o'nkye' tb'anil ti'xti' kyeju' kyk'wale' extzun myab'a'n qe'ye'; ¿yajtzunte' Qman Dyos ati toj kya'j ma laytzulo tzaj tq'o'nju' b'a'n ti'xti' kyeye' qama txi' kqani'ne' te?

¹²Qu'mtzun kb'inchaxe' kye txqantl se'nxju' kyajb'ile' tu'n tok b'inha'n kyeye'; qu'n ik tkawb'il Moyses exju' tz'ib'a'n kyu'n t-sanjelal Dyos.

Aju' b'o's ttzija

(Lc 13.24)

¹³Kyokxe' toju' b'o's ttzija. Qu'n aju' nimin ttzija exju' ninb'e, atzu' npon kanina' toj tb'eyil kamik, ex txqanju' xjal nche'x kyoj.

¹⁴Atzu' nponaju' b'o's ttzija exju' b'o's b'e toj chwinqlal, ex naqjte'x xjal nknet kyu'n.

Tu'nju' kyb'inchb'aje' k'elila' knik'tzile'

(Lc 6.43-44)

¹⁵B'a'nqexe' kyeju' sanjelal chalyol nche yolin toj tb'i Qman Dyos. Che' ul kk'etze' nakuj ritqe', kuchaqa aju' kyojxi' ikju' se'n xo'j mya'l ex tzeq.

¹⁶Ti'jtzunju' kb'ichb'en k'elela' knik'tzil, qu'n minti' nel twitzju' ch'i'x ub'a, ex minti' nel twitzju' txo'k te iw.

¹⁷Qu'mtzun aju' tze b'a'n nelju' twitz b'a'n, atzunju' taq'wix tze, nelju' twitz taq'wix.

¹⁸Layx tz'el twitzju' tze b'a'n, taq'wix ex lay tz'el twitzju' tze taq'wix, b'a'n,

¹⁹Tkyaqilju' tze qa min nel b'a'n twitz njaw tx'emit ex nokx q'et toj q'aq'.

²⁰Atzuntzu' k'elila knik'e' kyeju' chalyol tu'nju' kb'inchb'en.

Mya kkyaqil che okyex toj tkawb'il Qman Dyos

(Lc 13.25-27)

²¹Mya kkyaqilju' nche tzaj q'mante weye': Taye, Taye che okyex toj tkawb'il Dyos, o'qekx che okyexju', aye'ju' nche b'inchante tajb'il Qman Dyos ati toj kya'j.

²²Tojtzunju' tq'ijlalil lu, nim xjal tzul q'mante weye' Taye, Taye, mana' qoyolinqe' toj tb'iyá, mache' b'je'xju' tajaw il qu'ne' ex mache' b'entju' b'a'nq'ob'aj qu'ne' toj tb'iyá.

²³Kxe'ltzun nma'ntze' kye kjalú: Min ojtzqi'n kwitze' wu'ne'; ;kypa'mil kyib'e' wi'je' b'inchal taq'wixil!

Aju' kab'e' tq'uqlil ja

(Mc 1.22; Lc 6.47-49)

²⁴Qu'mtzun alkyete nxi' tb'i'nju' nyole' ex nxi' tb'inha'n, ikju' se'n jun xjal jawtb'inha'n tja tib'aj pik.

²⁵Tetzunj ttzaj txqan jb'al, jaw ch'iyju' tñimal a', ex tzaj txqan kyq'iq' ti'ju' ja, ex minti' ik' tz'aq qu'n awa'ntoq b'a'nxi'x tib'aju' pik.

²⁶Aye'tzunju' nchinx kb'ine' ex min nxi' kb'inha'nju' in nma'ne', ikqejju' se'n jun xjal mixti' tñab'l, jaw tb'inha'nju' tja tib'aj tz'awun.

²⁷Tzajtzun jb'altz, eb'aj ch'iyju' tñimal a' ex tzaj txqan kyq'iq' tiju' ja, lwiyxixtzun kub' tz'aq ex majxkub' xitj, chi Jesus kye xjal.

²⁸Tetzunj tb'aj yolin Jesus, kkyaqilju' xjal inxi'xtoq che lab't ti'ju' t-xnaq'tzb'il,

²⁹qu'n ati tipumalju' xnaq'tzb'il xitq'o'n kyeju' xjal, mikxa' se'n xnaq'tzb'il kyu'n xnaq'tzal kawb'il.

Mt 8

Q'anit jun xjal ati xlemtx'a'k ti'j tu'n Jesus

(Mc 1.40-45; Lc 5.12-16)

¹Tetzunj tku'tz Jesus twi' witz, nim xjal eb'jo'k lpe ti'j.

²Textzunju' kmuj lu ulju' jun xjal xlemtx'a'k ti'j tk'etz Jesus, kub' meje twitz ex xitma'n te: —Taye, qa tajb'ila chin tq'anama toju' yab'il lu, chij.

³Kub'tzun tq'o'n Jesus tq'ob' tib'aju' xjal ex tma: —Wajb'ile'. ;Kb'anixela ja'loxi'x' chij. Textzunju' kmuj lu, q'anitju' xjal teju' tyab'il.

⁴Xi'tzun tma'n Jesus te: —B'intzpe'ya, lalun txi' tyolina; naq o'kx kutxi'ya twitzju' pale, ex q'inxá toyaja se'nxju' ntma'n tkawb'il Moyses, tu'ntzun tok ka'yina kyu'n xjal qa matxi' q'anita, chi Jesus.

Q'anitju' tmajen nejenel aj Rom tu'n Jesus

(Lc 7.1-10; Jn 4.43-54)

⁵Tetzunj tokx Jesus toju' tnam Kaparnawum, ul lq'eju' jun nejenel aj Rom kub'sal twitz.

⁶Ex xitma'n te: —Taye, yab'ju' nmajine' ex axtzu' ta' ja, inxi'x yajti, ex majx matxi' kyej tzeyix, mixjun nyukchi, chij.

⁷Xi'tzun ttzaq'we'n Jesus te: —Machinx'e' q'anilteju' tmajena, chij.

⁸Atzunju' nejenel xittzaq'we'n te Jesus: —Taye, mya b'a'nqine' tu'n tokxa toj njaye'; naq o'kx q'ontzju'ya chaq'b'il, ex kb'entilju' nmajine'.

⁹Qu'n ikxwe' atinqine' tjaq' tkawb'il juntl, ex ate'tl xjal te q'oj tjaq' nkawb'ile'. Ajtzun txi' nma'ne' te jun tu'n txi', inxi', exqa matxi' nma'ne' te juntl tu'n ttzaj, ex intzaj; exqa matxi' nchq'one' nmajine' b'inchal jun ti'xti', inxi' tb'inchá'n, chij te Jesus.

¹⁰Majx jaw lab'ti Jesus tej tb'inte tyolju' xjal lu, ex xitma'ntzuntz kyeju' lepchqe'k ti'j: —Axxi'x b'ajx tz'ela yal jun xjal toj Israel wu'ne' tuk'i'l txqan tokslab'l se'nju' ichan lu.

¹¹Ex kxe'l nma'ne' kyeye' qa txqan xjal che ul te tjawetzq'ij ex te tkub'ix q'ij, ex che kb'el qe wal kyuk'i'l Ab'raam, Isaak ex Jakob' toj tkawb'il Qman Dyos.

¹²Aye'tzunju' che tenb'iltoq toj tkawb'il Dyos, che elex q'o'n toj qlolj, ja che oq'ela ex okxi'x kjach'ub'tel t-xe kwitzte, chi Jesus.

¹³Xi'tzun tma'n Jesus teju' nejenel: —Kutanj ti'ja tjaya, ex kb'entelte' tmajena se'nxju' tokslab'la, chij. Textzunju' kmuj lu q' Janetju' tmajen.

Aju' qya tji Luch q'anit tu'n Jesus

(Mc 1.29-31; Lc 4.38-39)

¹⁴Xi' Jesus tja Luch, ex til qa yab'toqju' qya tji Luch tu'n kyeq ex ku'xlitoq.

¹⁵Oktzun tmko'n Jesusju' tq'ob' ex majx elju' kyeq ti'j, jawtzun we'ju' qya ex xitq'o'n kywa.

E'q'anit txqan yab' tu'n Jesus

(Mc 1.32-34; Lc 4.40-41)

¹⁶Tetzunj qok yupj e'pon q'i'n txqan yab' twitz Jesus tzyu'nqe' tu'n tajaw il; eb'je'lju' tajaw il kyi'ju' xjal naq tu'n junx tyol Jesus, ex eq'anit kkyaqilju' yab' tu'n.

¹⁷Tkyaqil ja'lu b'aj, tu'n tjapunju' kyej ttziya'n t-sanjelal Dyos Isayiy kjalu: Ate elq'inte yab'il ex k'ixk'oj qi'j, chiju' tz'ib'a'n.

Ayeju' kyajb'iltoq tu'n kyoklpe ti'j Jesus

(Lc 9.57-62)

¹⁸Tetzunj tka'yinte Jesus txqan xjal ti'jile, tchaq' tu'n kyik'x jlajxi' njab' kyuk'ilju' t-xnaq'tzb'en.

¹⁹Pontzun lq'eju' jun xjal xnaq'tzal ti'j kawb'il, ex xitma'n te Jesus: —Xnaq'tzal, wajb'ile' tu'n nxi' lpeye' ti'ja jaxjaku' matxa'ya, chij te Jesus.

²⁰Atzunte Jesus xittzaq'we'n te: —Ati kye saqb'in kyjul, ex atikye' pich' kpaqb'il, atzunte tk'wal Dyos mixpeti'x jatu'n tkub'a txale ch'i'n, chij.

²¹Atzun juntl t-xnaq'tzb'en xitma'n te: —Taye, q'ontza anb'il weye' tu'n nxi'ye' mqlteju' nmane' nejtl, chin xe'l lpetzuntze' ti'ja, chij.

²²Atzunte Jesus xittzaq'we'n te: —Lpekta wi'je', ex q'onkjta kyeju' kyimni tu'n tku'x kymqu'nju' kykimni, chij Jesus.

We' jun nin kyq'iq' tu'n Jesus

(Mc 4.35-41; Lc 8.22-25)

²³E'jaxtzun Jesus toju' b'ark kyuk'i'lju' t-xnaq'tzb'en.

²⁴Tzajtzun jun nin kyq'iq' kuwx'ix tib'aju' njab' ex majx njapuntoqu' ttolob' toju' b'ark. Atzunte Jesus intoq wtan toju' b'ark.

²⁵Okxtzun k'asu'n kyu'nju' t-xnaq'tzb'en, ex xikyma'n te: —¡Taye, qo' tkloma! ¡Xi' qxi' mulq'aj toju' njab'! chechij.

²⁶Atzunte Jesus xittzaq'we'n kye: —¿Titiqu'n nche' xob'aye'? ¡Jatzunta'ju' kyokslab'le'! chij kye. Jawtzun we' Jesus ex xitmyo'nju' kyq'iq' exju' a' ex majxkub' nak'e tkyaqil.

²⁷Eb'jawtzun lab'tiju' t-xnaq'tzb'en ex kyma: —¿Titi'tzunlo toklenju' xjal lu? qu'n inxi' b'i'n kyu'nju' kyq'iq' exju' njab' chechij.

Kab'e' xjal aj Kadara tzyu'nqe' tu'n tajaw il

(Mc 5.1-20; Lc 8.26-39)

²⁸Tetzunj tpon Jesus jlajxi' njab' toju' tx'otx' Kadara tb'i, eb'jo'k yal kab'e' xjal twitz etznique' toj muqb'il, tzyu'nqetoq tu'n tajaw il. Inxi'xtoq che tx'u'jin ex mix-a'loxttoq tu'n tb'ent tik' toju' b'e jate'qe';

²⁹intoq che xch'in ex intoq kyma'n: —¿Titiqu'n nqo' tzaja' tik'le'na Jesus, tk'wal Dyos? ¿Ma'tzun tzulnaja yajulqeye' extzun na'm tponte' tq'ijlalil? chechij.

³⁰Ate'toqtzun txqan b'och nche wan nqaku' kk'etz,

³¹ekub'sanju' tajaw il twitz Jesus kjalu: —Qama qo etz tiq'ina kyoju' xjal lu, q'ontza anb'il qeye' tu'n qokxe' kyoju' b'och ate'qe' nqaku' tzalu, chechij.

³²Xi'tzun tma'n Jesus kye: —Kuxna' kxi'ye', chij. Eb'je'tztzun tajaw il kyoju' xjal ex eb'jo'kx kyoju' b'och; textzunju' kmuj lu, kkyaqilju' b'och eb'jaw lipan ex majx eb'je'x tz'aq twi' xaq tu'n kkupon tz'aq toj a' ex majx e'kyim.

³³Aye'tzunju' nche' xq'uqinkyaju' b'och, e'kub' oq, tetzunj kpon toju' tnam eb'jo'kten tx'olb'alte tkyaqilju' b'aj kyi'ju' b'och ex kyi'ju' tzyunqe' tu'n tajaw il.

³⁴Kykyaqiltzunju' najlqe' toju' tnam eb'je'tz ka'yilte Jesus, tetzunj kpon lq'e tk'etz ekub'san twitz tu'n lalun kyejten toju' kytanam.

Mt 9

Q'anit jun k'oljni tu'n Jesus

(Mc 2.1-12; Lc 5.17-26)

¹Tb'ajlenxitzun ja'lu, ik'x Jesus jlajxi' njab' ex pon kanun toju' ttanam.

²Ultzun q'i'n jun xjal k'oljni tk'etz, kuñli twitz kuñb'il; tetzunj tka'yinte Jesus kyokslab'lju' e'tzaj q'inte, xitma'n teju' yab' kjalu: —Kuwxa nk'wal, qu'n matxi' che najsetju' tila, chij te.

³Ate'toqtzun junjun xnaq'tzal kawb'il lwiyxix kub' kyxima'n ex kyma: In xmayinte' xjal lu ti'j Qman Dyos, chechij.

⁴Eltzun tnik' Jesus tiju' kyxim, xitqani'n kye: —¿Tiqu'n myab'a'nju' kyxime' wi'je'?

⁵¿Alkyetzu'n yol b'a'nxi'x tu'n txi' q'met: Matxi' kub'najsetju' tila, mujqa: We'ktza ex b'eta?

⁶Kxe'l nyek'une' kyeye' tu'n telkynik'e' ti'j qa ayine' tk'wal Dyos ati woklene' twitz tx'otx' tu'n tkub' nnajsa'ne' il, chij. Xi'tzun tma'ntz teju' k'oljni: —We'ktza, iq'inktza tkuñb'ila ex txi'ya tjaya, chi Jesus.

⁷Jawtzun we'ju' k'oljni ex xi'tzuntz tja.

⁸Tetzunj klonte xjalju' lu, majx e'jaw lab'ti ex jaw kniman tb'i Qman Dyos tu'nju' oklenj tzaj tq'o'n kye xjal twitz tx'otx'.

Txokli Matey tu'n Jesus

(Mc 2.13-17; Lc 5.27-32)

⁹Tik'lenxi'tzun Jesus toju' ja lu, til jun ichan Matey tb'i, q'uqlitoq ja npeyinjtzaju' pwaq chojb'il te Rom. Xi'tzun tma'n Jesus te: —Lpeka wi'je', chij. Jawtzun we' Matey ex oklpe ti'j Jesus.

¹⁰Tetzunj intoq wan Jesus toj tja Matey, nimju' nche peyun pwaq, ex junjuntl xjal aj ilqe' e'pon ex e'kub' qe ti'j mes tuk'i'l Jesus exqe'ju' t-xnaq'tzb'en.

11Tetzunj kka'yinte pariseyju' lu, xikyqani'n kyeju' t-xnaq'tzb'en: —¿Titiqu'n in wana' kyxnaq'tzale' kyuk'i'lju' peyul pwaq exqe'ju' aj il? chechij.

12Tb'itzun Jesus kyol parisey ex xitma'n kye: —Aye'ju' b'a'nqe' ex mya yab'qe' mixti' tajb'enju' q'anil kye, atzu' ta'te' tajb'en kyeju' yab'qe'.

13Kuxkxi'ye' ex tz'elx knik'e' tiju' yol lu: Awajb'ilju'ye' tu'n ttzaj laqj kyk'u'je' kyi'ju' xjal, ex myate' tu'n tkub' kq'o'ne' chojb'il. Qu'n minti' xin nulwe' txkolkyeju' tnik'alkyi'j, aye'we' aj il xin nul txkolkye, chi Jesus.

Xjel tib'aju' mewayi'n

(Mc 2.18-22; Lc 5.33-39)

14Eb'jultzun lq'eju' t-xnaq'tzb'en Xwan jawsal a' tk'etz Jesus ex xikyqani'n te: —In qo mewayinqe' nim exqe'ju' parisey, ¿Yajtzunta titiqu'n min nche mewayinju' t-xnaq'tzb'ena? chechij.

15Xi'tzun ttzaq'wente' Jesus kye: —¿Ma oktzun che b'isulju' txko'nqe' toj jun mjeb'le'n, extzunqa atiju' chmilb'aj kyuk'i'l? Oktzun pomel jun tq'ijlail ajt-xi' q'inju' chmilb'aj, tzmaksi'tzun che mewayilju'.

16Mix-alo' jun xjal najb'en t-xk'obj'il ak'a'j te jun xb'alun ttx'anqa'n, qu'n aju' xk'obj'il ak'a'j nok k'olpaj ex nxi' laqju' ttx'anqa'n tu'n, expe' majx kxe'l laqjixju' xb'alun ttx'anqa'n.

17Ex mix-a'lo' jun xjal nku'x tq'o'nju' ak'a'j b'in tojun tz'u'n ajb'emnitl, qu'n nex laqju' tz'u'n ex nche nkub' txa'jl kkab'il tu'n ak'a'j b'in. Qu'mtzun ati tu'n tku'x q'etju' ak'a'j b'in toju' ak'a'j tz'u'n, tu'ntzun lalun che kub' txa'jl kkab'il, chi Jesus.

Aju' qya xitzunte t-xb'alun Jesus exju' tmyal Jayr

(Mc 5.21-43; Lc 8.40-56)

18Akxtoqtzun nxi' tma'n Jesus ja'lu kye, ul jun xjal knejel aj Juda, kub' meje twitz Jesus ex xitma'n te: —Tzmayinku' tkyimlenju' nmyale'; qama tb'inchaya xtalb'il tu'n ttzaja ka'yilte exqa makub' tq'o'na tq'ob'a tib'aj, kjawil anq'in jumajtl, chij.

19Jawtzun we' Jesus, kyuk'i'lju' t-xnaq'tzb'en ex exi' tjaju' xjal lu.

20Atitoqtzun jun qya yab' tu'nju' ttx'ajin ma'toq b'aj kab'lajoj ab'q'i, pon lq'e tk'etz Jesus ex xittzyunju' ttxa'n tpinpa't.

21Qu'n kub' t-xima'n: Yaqinpete' qama txi' ntzyu'ne' ttxa'n tpinpa't, majx chin q'anitele' tu'n, chij.

22Anjtzun miltz'uj ti'j Jesus, xika'yin teju' qya ex xitma'n te: —Kuwxa, nmyal, noqtu'n tokslab'la matxi' q'aneta, chij. Textzunju' kmuj lu q' Janetju' qya.

23Tetzunj tpon Jesus tjaju' knejel aj Juda, ex tej tka'yinte qa matoq b'ent ktenju' xuxil tib'aju' kyimni ex naqxtoq tu'n kxi'tl mqlulte nche' oq' b'a'nxi'x,

²⁴xitma'n kye: —Kukyexe' pe'n, qu'n aju' txin lu mya kyimnite', noq in wtante', chi Jesus. Atzunkye' xjal naq e'jaw tze'n ti'j Jesus,

²⁵tetzunj kb'je'tz t-xla'ja'n xjal twi' pe'n, okxtzun Jesus tuja ex jaw ttzyu'n tq'ob'ju' txin ex jawe'tzuntz.

²⁶Kub' puqli tyolinjtzu' b'aj lu toju' tx'otx' atzu'.

Q'anit kab'e' xjal mox tu'n Jesus

²⁷Tetzunj tetz Jesus toju' najb'il lu, exi' lpe kab'e' xjal mox ti'j intoq che xch'in kjalu: —¡Q'aq'antz tk'u'ja qi'je' tk'wal Dab'i! chechij.

²⁸Tetzunj tpon Jesus tojun ja, e'pon lq'aju' mox tk'etz, ex xitqani'n Jesus kye: —¿Ma nkyoksla'ne' qa kb'entelju' lu wu'ne'? Chij. —Iku' Taye inxi' qoksla'nqe' chechij.

²⁹Tzajtzun Jesus ok tmko'nju' tb'aq' kywitz, ex xitma'n kye: —Kche q'anetele' tu'nju' ma qe kyk'u'j wi'je', chij.

³⁰Textzu'n kmuj lu jqetju' kywitz. Xi'tzun tab'tzi'nxi'x Jesus kye kjalu: —Lalun txi' kyoline' lu kye xjal, chij.

³¹Tetzunj kyb'aj anj, b'ajx kyoli'n ex kub' puqli tyolinjtz Jesus toju' najb'il lu.

B'ent tyolin jun xjal me tu'n Jesus

³²Tetzunj xi'toq kyanju' mox, tzaj kyi'n xjal jun me twitz Jesus ex tzyu'ntoq tu'n tajaw il.

³³Tetzunj telju' tajaw il tiju' xjal tu'n Jesus, b'ent tyolin. Eb'jawtzun lab'tiju' xjal ex kyma: —¡B'ajx qila'te' b'a'nq'ob'aj lu toj Israel! chechij.

³⁴Aye'tzunkye' parisey intoq kyma'n: —Axju' nejenel kye tajaw il nq'onte tipumal tu'n kyex t-ljo'nju' tajaw il, chechij.

Tzaj laqj tk'u'j Jesus kyi'ju' xjal

³⁵Intoqtzun b'et Jesus kyoj kykyaqilju' tnam ex kojil, intoq xnaq'tzanxi' kyoju' ja te k'u'lb'il. Intoq tpakb'a'nju' tqanil b'a'n tiju' tkawb'il Qman Dyos ex nche q'anitju' xjal tu'n te chukchaq yab'il ex k'ixk'oj.

³⁶Tetzunj tka'yinte Jesus txqan xjal, tzaj q'aq'an tk'u'j kyi'j, qu'n matxi'toq che sikt ex matxi'toq che kub' yajt, nakuj ritqe' mixti' k'ik'lel kyi'j.

³⁷Xitma'ntzuntz kyeju' t-xnaq'tzb'en kjalu: —Axxi'x, nimte' twitz awal tu'n tjaw b'uyit, naqtzun aju' ch'i'nqejju' aq'unal.

³⁸Qu'mtzun, kyqaninxe' teju' tajaw awal tu'n ttzaj tq'o'n txqantlju' aq'unal tu'ntzun tjaw b'u'yitju' twitz awal, chi Jesus kye.

Mt 10

Ejaw t-sk'o'n Jesus kab'lajoj t-xnaq'tzb'en tu'n t-xitq'o'n kyoklen

(Mc 3.13-19; Lc 6.12-16)

- ¹E'tzajtzun ttxko'n Jesus kab'lajoj t-xnaq'tzb'en, ex xitq'o'n kyoklen tu'n kyetz tajaw il kyu'n toj kyanmi xjal ex tu'n kq'anit alchaqkyex yab'il ex k'ixk'oj kyu'n.
- ²A kyb'i kab'lajoj x-naq'tzb'enju' lu xiq'o'n kyoklen tu'n Jesus: tnejelxi'x a Simon, ax tb'iju' Luch, ex Leḥ ju' titz'in Luch; aju' Santyay ex Xwan ju' titz'in, tk'wal Seb'edeyqe';
- ³Ajun Lip ex B'artolome; ex a junju' Tomas exju' Matey intoq peyun pwaq chojb'il te Rom; ax juntlu' Santyay tk'wal Alpey, ex Tadey;
- ⁴Atzu'n juntl a Simon aj Kananey, atzu'n juntl aju' Judas Iskaryot aju' okmiltz'uj ti'j Jesus ex xik'ayinte.

Exi' chq'o'n kab'lajoj xnaq'tzb'en pakb'al tu'n Jesus

(Mc 6.7-13; Lc 9.1-6)

- ⁵Exi'tzun tchq'o'n kab'lajoj xnaq'tzb'en ex b'ajx tma'n tu'me'l kye kjalu: Lalun che'xe' toju' kytx'otx' xjal min nche okslan te Dyos expe' lalun che okxe' kyoju' tnam te Samarya;
- ⁶Xi' kukyxa'ye' pakb'al kye' aj Israel tzpetjniqe' naku'j tal rit.
- ⁷Kukxi'ye' ex kymanxe' kye qa matxi' tzul kanunju' tkawb'il Qman Dyos.
- ⁸Che' q'anet-xju' yab' kyu'ne', che jaw itz'jiju' kyimni kyu'ne', che q'anet-xju' xjal ati xlemtx'a'k kyij' ex che elxju' tajaw il kyij' xjal kyu'ne'. Naqkukx xi'nq'o'ne' oklenj kyeye', ikxtzunkye' lalun kyqaniye' chojb'ilte.
- ⁹Lalun txi' kyine' q'anpwaq, saqpwaq ex q'ank'uxb'il,
- ¹⁰ex lalun txi' kyine' jun pa tkb'el ti'xti' toj b'e. Lalun txi' kyin'tl kyije' te toj b'e, lalun txi' kyin' kyxajab'e' ex kytzeye', qu'n aju' xjal naq'unan ilti'j tu'n twan ti'xju' taq'un.
- ¹¹Ajtzun kyokxe' toj jun tnam mo kojb'il, kyjyom jun xjale' q'uqlixi'x tk'ujlalil, ex axtzu' che kyaja' tene' tja tzmaxi' aj kyanjtze'.
- ¹²Ajkyokxe' tuja, che q'olb'enqeye' kyeju' ate'qe' toj ex kymanxe' kjalu, che tenxwite' toj nak'b'il, chechikuye'.
- ¹³Qama che k'amliye' kyu'n, ktenb'il nak'b'il kyja, exqa min ḥe' k'amliye' kyu'n, k'anjitz ti'ju' k'i'wb'il kyuk'i'le'.
- ¹⁴Jamin ḥek'amliye' ex jamin ḥe'xa' b'i'ne', kukyetze' toju' kyja mujqa toj kytanam ex kychtonkje' quq ti'j kyqane' te ye'k'b'ilte qa myab'a'nqe' xjal lu.
- ¹⁵Qu'n axxi'x kxe'l nma'ne' kyeye', toju' q'ij ajkyok xjal toj xjel, nimxi'x tz'e'ysb'il twitzju' tnam lu tzul kyetwitz Sodom ex Komor.

Tzul yajb'ilkye okslal

16;Kyb'intzpe'ye'! che kxe'l nchq'o'ne' nakuj ritqeye' kyxol txqan xo'j. Che okxe' b'a'n che ximane' kse'nqe' kan ex che okxe' me's kse'nqe' paloms.

17B'a'nqexe', qu'n che kxe'l q'o'ne' toj kyq'ob' tzyul kawb'il, ex che kb'ajel jiku'ne' toj asyal kyu'n kyoju' ja te k'u'lb'il

18expe' che kxe'lq'i'ne' kwitzju' kawil ex nimaqkawil naqx tu'n npaje'; atzuntzu' che okyela'ye' tziyalweye' kye ex kyeju' xjal mya aj Judaqe'.

19Ajtzun kypon q'i'ne' kywitz tzyul kawb'il, lalun che ximane' ti'ju' kxe'l kyma'ne' mujqa se'n kxe'la' kyma'ne', qu'n ate Qman Dyos ktzajel q'onte kyole' ajtpon kmuj tu'n kyoline'.

20Qu'n myaye'kye' kche yolil, ate' Xewb'aj Xjan kyolil kyij'e'.

21Kxe'l kyq'o'nkye xjal kytzik mo kyitz'in tu'n kykyim, aye'tzu'n manb'aj kxe'l kyq'o'n kyk'wal; aye'tzuntlju' k'walb'aj che jawil miltz'uj kyij'u' kyman ex che kb'el kyb'yo'n.

22Kykyaqil xjal twitz tx'otx' che elel ik'unkyeye' naqx tu'n npaje', alkyetzunte' matzik'x tu'n ajxi' tjapun mankun, atzunte kkletelju'.

23Qama ljonjtz toj kyq'ije' toj jun nintnam, kukyxi' oqe' tojuntl, qu'n axxi'x kxe'l nma'ne' kyeye' na'mxtoqpe' tb'aj kyb'eti'ne' kykyaqil nimaqkytanam aj Israel ajtul jumajtlu' Tk'wal ichan.

24Mix-a'lox jun xnaq'tzb'en nimxi'x toklen kyetwitzju' xnaq'tzalte, ex mix-a'lo' jun majen nimxi'x toklen kyetwitzju' tajaw aq'untl.

25Ilti'j tu'n tik'xju' yajb'il tu'n xnaq'tzb'en se'nxju' xnaq'tzalte, ex ajju' majen se'nju' tajaw aq'untl. Qama tz'ok q'o'n tb'iju' tajaw ja te B'eelseb'u, ¿Titi'tzun kq'manjtzal kyij'u' toj tja?

Alqwitz tu'n qxob'a'

(Lc 12.2-7)

26Lalun che xob'e' kye xjal, qu'n mixti'x jun ti'xti' toj ewaj miwtjunti' nelyal, ex mixti'x jun ti'xti' e'wa'n miwtjunti' nb'injtz.

27Aju' nxi' nma'ne' kyeye' toj qlolj, kymanxe' toj tqan q'ij kye xjal; atzunju' nxi' nma'ne' kyeye' toj ewaj, kyxch'inxe' kye xjal tzmax kyib'aju' ja.

28Lalun che xob'e' kyeju' nche kub' b'yonte kyxmilale', qu'n layna' kyimte kyanmiye' kyu'n; atzu' che xob'a'kye' te Qman Dyos, qu'n ati tipumal tu'n kykub' xitu'ne' toj q'aq' tu'n.

29¿Ma myatzun naq jun sentab' ti'j kab'e' pich'? extzun minti' nku'tz tz'aq jun twitz tx'otx' qa minti' xtaj Qman Dyos ati toj kya'j.

30Ajla'npenakye' t-xya'mal kywi' junjunal tu'n Qman Dyos.

³¹Qu'mtzun lalun che xob'e': qu'n nimxi'xpe'nakye' kyoklen kyekywitz txqan tal pich'.

Mixti' tu'n tkub' qewa'n qa okslalqo' ti'j Jesukrist

(Lc 12.8-9)

³²Qa ati jun xjal minti' xkub' tewa'n qa okslal weye' kywitz txqantl, ex ikxwe' lay kub' wewane' twitzju' Nmane' ati toj kya'j;

³³ex alkyetzunte machin kub' tewane' kywitz xjal, ex kb'el wewane' twitz Nmane' ati toj kya'j.

Ntzaj pa'jtib'il kxol xjal tu'n Jesus

(Lc 12.51-53; 14.26-27)

³⁴Lalun kyximaye' qa q'ol nak'b'il x̄inulaye' twitz tx'otx'; min x̄inulwe' q'ol tzalajb'il kye xjal, tu'npe' npaje' tzula' pa'jtib'il kxol.

³⁵Tu'npe' npaje' kjawila' ti'ntib'ju' k'walb'aj tiju' manb'aj, exju' txin tiju' txub'aj extzunju' lib'j tiju' lib'un qya;

³⁶ikytzunju' aye'xju' toj kyja kyib' che okyel te kyajq'oj.

³⁷Alkyete' nlaqj tk'u'j b'a'nxi'x tij ttxu mujqa tman kye nwitzte' lay b'ent tajb'en weye', ex alkyete nlaqxix' tij tk'wal mujqa tmyal kye nwitzte' lay b'ent tajb'en weye';

³⁸ex alkyete min xjaw tiqa'n tkurus ajtok lpe wi'je', layx tz'ok te nk'wale'.

³⁹Alkye jun o'kxtzu' toka tk'u'j ti'ju' tchwinqlal twitz tx'otx', layx tkanb'aju' tchwinqlal tk'etz Dyos, alkyetzunte' nel tchwinqlal tu'n npaje', ktkanb'aju' tchwinqlal tk'etz Dyos.

Aye'ju' oyaj tu'n Qman Dyos

(Mc 9.41)

⁴⁰Qama che k'monjtze' kyu'n xjal, ayinwe' nchin k'monjtz kyu'n; exqa machin k'monjtze' kyu'n, aju' saj chq'onweye' inkyk'mo'n.

⁴¹Alkyete ntk'mo'n jun t-sanjelal Dyos, naqx tu'n t-sanjelal Dyos, ktzajel q'o'n jun oyaj te ikxju' se'n kxe'l q'o'n teju' t-sanjelal Dyos; ex alkye mak'monte jun xjal tnik'alti'j ktk'moju' jun oyaj ikxju' se'nte tnik'alti'j.

⁴²Ex alkyexku' matxi' q'onte maskye naq jun b'as a' te junju' nokslan weye', axxi'x ktzajel q'o'n tu'me'l t-xel te, chi Jesus b'aj tma'n kye t-xnaq'tzb'en.

Mt 11

Aye'ju' exi' tchq'o'n Xwan jawsal a'

(Lc 7.18-35)

¹Tetzunj tb'aj tma'n Jesus tkyaqil tu'n txi' kyb'inha'nju' t-xnaq'tzb'en, extzuntz toju' tnam ex xi' pakb'al ex xnaq'tzal kyoju' txqantl tnam.

²Tb'itzun Xwan jawsal a' aju' intoq tb'incha'n Krist, tej jpu'ntoq. Exi'tzun tchq'o'n kab'e' t-xnaq'tzb'en tk'etz

³tu'n txi' kyqani'n te qa aju' ati tulel mujqa kb'el ayet juntl.

⁴Xi'tzun ttzaq'we'n Jesus kye: Kuxkxi'ye' ex kymanxe' te Xwan aju' matxi' kyb'iy'e' ex matxi' kyile'.

⁵Kytx'olb'anxe' te qa in jqet kywitzju' mox, in che jaw b'etju' kox, in che q' Janetju' ati xlemtx'a'k kyi'j, in jqet kyxkyinju' chkyinqe', in che jaw anq'intlju' kyimni ex in pakb'etju' b'a'n tqanil kyeju' prow.

⁶K'i'wlanxi'xte' xjal minti' njawje tk'u'j wi'je', chi Jesus kyeju' t-xnaq'tzb'en Xwan!

⁷Tetzunj ma'toq che anju' t-xnaq'tzb'en Xwan, aq'wi Jesus yolil ti'ju' Xwan jawsal a' kyeju' xjal, kjalu: ¿Titi' etx'anje' ka'yilte toj chq'ajlaj? ¿Ma ikyxjalu' kyile' se'n jun tqan ptz'an nztunin toj kyq'iq'?

⁸¿Titi'tzun exiye' ka'yilte? ¿Jun ichan tok jun t-xb'alun tb'anilxi'x? B'i'n kye'kyu'n qa aye' xjal tok kyxb'alun tb'anilxi'x atzu' teqe' toju' kyja nimaqkawil.

⁹¿Titi'xi'xtzun xiklaye'? ¿Ma ka'yil jun t-sanjelal Dyos? Iku', axxi'x jun t-sanjelal Dyos nimxi'x toklen kyekywitzju' txqantl t-sanjelal.

¹⁰Atzu' nyolina'ju' tz'ib'a'n toj tyol Dyos ti'j Xwan kjalu: Kxe'l nchq'o'nwe' jun nmajine' nejxi'x twitza, tu'ntzun tkub'nej twitza b'inchalte tb'eya chij.

¹¹Axxi'x kxe'l nma'ne' kyeye' qa b'ajx najana' jun xjal nimxi'x toklen se'nju' Xwan jawsal a'; expe' aju' b'o'sxi'x toju' tkawb'il Dyos toj kya'j nimxi'x toklen kyetwitz.

¹²Atxi'x toj tq'ijl'alil Xwan jawsal a', nche' q'o'jin xjal ti'ju' tkawb'il Dyos, ex aye'ju' nim kyipumal kyajb'il tu'n tkub'ti'j kyu'n.

¹³Kykyaqilju' t-sanjelal Dyos exju' tkawb'il Moyses e'yolin tiju' tkawb'il Dyos tzmaji'j tulju' Xwan jawsal a';

¹⁴qa kyajb'ile' tu'n txi' kyoksla'ne' lu, ate' Xwanju' Eliy t-sanjelal Dyos ati tulel.

¹⁵Alkyeqe'ju' nche' b'in, kb'inx.

¹⁶¿Se'n che okyel nq'o'na'ye' xjal toju' tq'ijl'alil ja'lo? ikqejju' se'nqe' k'wal nche kub' qe toj k'wik ex nxi' kxch'i'n kyeju' kyuk'i'l kjalu:

¹⁷Xiqq'ajtzane' chun aye'tzunkye' minti' eb'ixane'; xiqb'itzane' b'itz b'isb'ajilx, aye'tzunkye' min e'oq'e'.

¹⁸Qu'n ulju' Xwan, mixti' nwan ex mixti' nk'wan, extzun nkma'ne' qa ati tajaw il tuk'i'l.

¹⁹Atzun ja'lo ma chinule' ayine' Tk'wal Dyos, inchin wane' ex nchin k'wane', aye'tzunkye' nkyma'ne' qa kuw chin wane' ex kuw chin k'wane', wamiw wib'e' kyuk'i'l xjal peyul pwaq ex aj il. Kyna'ku'ye' ate' t'nab'l Qman Dyos nel tnik'tzil tu'nju' tb'inchb'en, chi Jesus kye xjal.

Tzak'b'ilkye nimaqtnam min nche okslan te Dyos

(Lc 10.13-35)

²⁰Oktzun ten Jesus tzak'ulkyeju' tnam ja matxitoq tb'inchaya' txqan b'a'nq'ob'aj, qu'n mixjunti' nanjtzi'tj kyanmi. Intoq xitma'n Jesus kye:

²¹¡Qab'anx kywitze', aj Korasin! ¡Qab'anx kywitze' aj B'etzayda! Qu'n naqwit toj Tiro ex Sidon xb'entaju' txqan b'a'nq'ob'aj xb'inchet kyxole', ojtxi'wtlo tanjtzlen ti'j kyanmi ex ojewtlo tz'ok kyq'o'n kyi'j te b'is ex matxi'wtlo jax kychto'n tza'j toj kywi'.

²²Oktzun kxe'l nma'ne' kyeye' qa nimxi'x tz'e'ysb'il kywitze' tzul toju' tq'ijlalil ajkyok xjal toj xjel kyekywitzju' aj Tiro ex aj Sidon.

²³Yajtzunkye' aj Kaparnawum, ¿Mache japumele' tzmax toj kya'j toj kywitze'? ¡Xi'pe' che b'elixa'ye' tzmax t-xe kynajb'il kyimni! Qu'n naqwit toj Sodom eb'incheta' b'a'nq'ob'aj xb'inchet toja, ttenxwitlote' nintnamju' lu ja'lo.

²⁴Qu'mtzun kxe'l nma'ne' kyeye' qa nimxi'xju' tz'e'ysb'il witzb'aj ktzajel kyib'aje' kyekwitzju' najlqe' toj Sodom, chi Jesus.

Kuktzaje' nk'etze' ex che ojlanqe'ye'

(Lc 10.21-22)

²⁵Tojtzunju' tq'ijlalil lu tma Jesus kjalu: Kjawil nnima'ne' tb'iya Nman Dyos, aya Taye tajaw kya'j ex tajaw tx'otx', tu'nju' matxi' tzaj tyek'u'na ti'xti' kyeju' mixti' b'a'n kyu'n ex makub' tewa'na kyeju' atixi'x kynab'l ex nche' kane ti'j.

²⁶Iku' Taye, qu'n ikna' tajb'iliya tu'n tb'inchanteya, chi Jesus te Dyos Manb'aj.

²⁷Tkyaqilju' ti'xti' matxi' tzaj tq'o'n Nmane' Dyos weye'. Mix-a'lox jun ojtzqi'nqinxi'xe' tu'n, naq o'kx Nmane' Dyos; ex mix-a'lo' ojtzqilte Manb'aj, naq o'kxju' K'wa'lb'aj exqetzunju' kxe'l q'o'n anb'il kye tu'n kyojtzqinte.

²⁸Kuktzaje' nk'etze' kkyaqile' matxi' che siktiye' toj aq'untl ex tjaq' iqtz, kxe'l nq'o'nwe' ojlab'l kyeye'.

²⁹Kyq'onkxe' yuw ti'j kqule', ex kyxnaq'tzam kyib'e' wuk'i'le' qu'n nimwe' npasens ex me's qinwe'; tu'ntzun tel yalju' ojlab'l kyu'ne'.

³⁰Qu'n awe' yuw njax nq'o'n ti'j kyqule' exju' iqtz nxi' nq'o'ne' kyeye' mya alqe', chi Jesus.

Mt 12

B'je'l kyk'usi'n t-xnaq'tzb'en Jesus spiy toj q'ij te ojlab'l

(Mc 2.23-28; Lc 6.1-5)

- ¹Tojtzun tq'ijlalil lu, intoq b'et Jesus kxolju' awal toj q'ij te ojlab'l. Tzaj we'yaj kyijju' t-xnaq'tzb'en ex eb'je'l kyk'usi'n spiy tu'n t-xi' kywanju' twitz triy.
- ²Tetzunj kyka'yinteju' parisey, xikyma'n te Jesus: —Ka'yinxpe'ya nkb'incha'nju' t-xnaq'tzb'ena extzun mixti' tu'n tb'inchetju' lu toju' q'ij te ojlab'l, chechij.
- ³Atzunte Jesus xittzaq'we'n kye: —¿Ma b'ajx jawa' kxch'i'ne' toj tu'jil titi' tb'incha Dab'i tej ttzaj we'yaj ti'j kyuk'ilju' tuk'i'l?
- ⁴Okx toj tja Qman Dyos ex aq'wi walkyeju' wab'j xjansa'n te Dyos, extzun mixti' toj kawb'il tu'n txi' twan exqe'ju' tuk'i'l, naq o'qekxju' pale tu'n kwante.
- ⁵¿Ma b'ajxtzun jawa' kxch'i'ne' toju' tkawb'il Moyses ja ntma'na' qa minti' nche b'inchan ilju' pale toj tja Dyos maskye min nche' oylan toju' q'ij lu?
- ⁶Kxe'ltzun nma'ne' kyeye' qa ati jun nimxi'x toklen kyetwitzju' tja Dyos.
- ⁷Ma na'mxtzun tkane toj kwitze' titi' tz'elpuna'ju' yol lu: Awe' wajb'il tu'n ttzaj laqj kk'u'je' kyijju' xjal, ex myate' tu'n tkub' kyq'o'ne' chojb'il. Naqwit matxi' kane toj kwitze', mixti'wtlo nkma'ne' qa ati til jun xjal mixti' xb'inchan il.
- ⁸Qu'mtzun ate' Tk'wal ichan, ati tipumal tib'aju' q'ij te ojlab'l, chi Jesus kye.

Q'anit jun xjal tu'n Jesus toju' q'ij te ojlab'l

(Mc 3.1-6; Lc 6.6-11)

- ⁹Extzun Jesus toju' najb'il lu ex pon toju' ja te k'u'lb'il.
- ¹⁰Atitoqtzun jun xjal ma'toq txi' tzqij jun tq'ob'; xi'tzun kqani'n txqantl xjal te Jesus naqxwit tu'n kpoqinte kjalu: —¿Ma ati toj kawb'il tu'n tq'anit jun xjal toju' q'ij te ojlab'l? chechij.
- ¹¹Atzunte' Jesus xittzaq'we'n kye: —¿Alkye junkye' qa ati jun trit, exqa ma ku'x tz'aq tojun jul toju' q'ij te ojlab'l, ma laytzulo jatztiq'i'n?
- ¹²¿Nimxi'xtzun toklen jun rit kyetwitz jun xjal! Qu'mtzun, ati tu'n tb'inchetju' xtalb'il toju' q'ij te ojlab'l, chij.
- ¹³Xi'tzun tma'n Jesus teju' xjal tzqijtoq tq'ob': —Nuqpinxa tq'ob'a, chij. Atzunte' xjal ku chij, xitnuqpi'n tq'ob' ex majx q'anitju' tq'ob' se'nxju' juntl.
- ¹⁴Tetzunj kb'jetzu' parisey, e'aq'witzuntz ximil ti'j se'n tu'n tkub'a kb'yo'nju' Jesus.

Japun kyejtma'n Isaiy ti'j Jesus

- ¹⁵Tetzunj tb'inte Jesus ja'lu, xi'tzuntz tojuntl najb'il ex txqanju' xjal eb'jik'lpe ti'j. Intoq che q'anit kkyaqilju' xjal tu'n,
- ¹⁶ex intoq xitma'n kye tu'n lalun che yolin ti'j kxol xjal.
- ¹⁷B'aj tkyaqilju' lu, tu'n tjapunju' kyejni q'ma'n tu'n Isaiy tmajen Qman Dyos, tej tmante:

¹⁸Luju' nmajine' ati tzalu, aj xjaw nsk'o'ne', k'u'jlanxi'x wu'ne' ex nchin tzalaje' ti'j. Kb'el nq'o'ne' Xewb'aj Xjan tib'aj, ex kxe'l tpakb'a'nju' tnik'alti'j kye kkyaqilju' nimaqtnam.

¹⁹Lay q'ojin ex lay xch'in; mix-a'lox jun kb'ilte tq'ojq'ojel twi' toj xkichb'e.

²⁰Lay kub' ttoqi'nju' tqan ptz'an piljnitl ex lay kub' tyupinju' mech mixjun k'entxi'x, tzmaxi'j ajtkanb'an tuk'i'lju' tnik'alti'jil.

²¹Aye'tzunju' nimaqtnam kqeb'ilxi'x kk'u'j ti'j, chiju' tz'ib'a'n.

Kyma parisey qa a tajaw il ntzaj q'onte tipumal Jesus

(Mc 3.20-30; Lc 11.14-23; 12.10)

²²Pon q'i'n jun xjal twitz Jesus mox ex me, tzyu'ntoq tu'n tajaw il, q'anit tu'n Jesus ex b'ent tka'yin ex tyolin.

²³Kykyaqilju' xjal eb'ajlab'ti ex kyma: ¿Ma atzulo tk'wal Dab'iju' lu? chechij.

²⁴Tetzunj kb'inte pariseyju' yol lu, kymatzuntz: Ate B'eelseb'u, knejel tajaw il nxi' q'onte tipumalju' ichan lu tu'n kyex tajaw il tu'n toj kyanmi xjal, chechij.

²⁵Elnik' Jesus tiju' nkyxima'n xjal kxolilex, ex xitma'n kye: Alkyexku' jun tx'otx' pa'ntib' exqa mache q'ojin kxolilex, majx che b'el xitj; exqa jun nintnam mujqa jun ja xjal makub' kypa'n kyib' layx che ten nimtoj.

²⁶Ex ikxtzu'n, qa aju' tajaw il sex xla'jinteju' tajaw ilx, ax kb'el pa'nte tib'; ¿Se'ntzun tten tu'n tch'iyju' tkawb'il?

²⁷Aye'tzunkye' nkma'ne' qa tu'nju' tipumal B'eelseb'u nche ela' tajaw il kyi'j xjal wu'ne'; qatzun ikju' se'n kma'ne' ¿alkyetzun ntzaj q'onte kyipumalju' kxnaq'tzb'ene' tu'n telju' tajaw il kyu'n toj kyanmi xjal? Qu'mtzun aye'x nche q'mante qa mya' tu'me'lju' nkma'ne'.

²⁸Ayintzuwe' nche etzwe' tajaw il wu'n toj kyanmi xjal tu'n Xewb'aj Xjan te Dyos, atzun tz'elpuna'ju' qa matxi' tzulju' tkawb'il Dyos kxole'.

²⁹¿Se'ntaq'wi tu'n tokx jun xjal alq'al toj tja juntl xjal kuw qa minti' xkub' tk'lo'n nej? naq o'kx qama kub' tk'lo'n kb'entela' talq'an.

³⁰Alkye jun xjal min q'o'ntib' wuk'i'le', ajq'oj wi'je'; ex alkyete min nonin wuk'i'le' tu'n tjaw b'u'yitju' twitz awal, naq tok chitulte.

³¹Qu'mtzun kxe'l nma'n kyeye' qa ate Dyos kb'el tnajsa'n tkyaqil kyilju' xjal exju' taq'wix inkyma'n, qatzun xi' nche' yolina' taq'wix tiju' Xewb'aj Xjan, layx kub' najsa'n kyil tu'n Dyos.

³²Expe' kb'el najsa'n tilju' xjal ntma'n tyol taq'wix ti'ju' tk'wal Dyos; atzunju' nyolin taq'wix ti'ju' Xewb'aj Xjan, layx kub'najsa'nju' til toju' tq'ijlalil ja'lo ex toju' tq'ijlalil tzul, chi Jesus.

Nel tnik'tzilju' tze noqx tu'nju' twitz

(Lc 6.43-45)

³³Qa b'a'nju' tze, b'a'nju' twitz nel; qatzun taq'wixju' tze ex taq'wixju' twitz nel; atzu' nelate' qnik' tiju' tze qa b'a'n naqx tu'nju' twitz.

³⁴Tyajajil q'antin! ¿Se'ntaq'wi tu'n kmanteye' b'a'n, extzun mya' b'a'nqeye'? qu'n tkyaqilju' netz toj ttzi xjal atzu' ntzaj anq'ina' toj tanmi.

³⁵Aju' b'a'n xjal intma'nju' b'a'n, qu'n b'a'n ati toj tanmi, atzunju' xjal myab'a'n intma'nju' ti'xti' myab'a'n, qu'n taq'wixil ati toj tanmi.

³⁶Oktzun kxe'l nma'ne' kyeye' toju' tq'ijlalil ajkyok xjal toj xjel, kykyaqilju' xjal tzul kma'n titi' yol mixti'x tajb'en xkma.

³⁷Qu'n tu'nxju' tyola k'okyela'ya toj xjel, atzuntzu' k'elela' tnik'tzil qa ati tila mujqa mixti', chi Jesus.

Aye'ju' xjal myab'a'nqe' kqani jun b'a'nq'ob'aj

(Mc 8.12; Lc 11.29-32)

³⁸Aye'tzun junjun parisey ex xnaq'tzal kawb'il xikyma'n te Jesus: —Xnaq'tzal, qajb'ile' tu'n tb'inchanteya jun b'a'nq'ob'aj qwitze', chechij.

³⁹Atzunte Jesus xittzaq'we'n kye: —Ayeju' xjal lu mya' b'a'nqe' ex matxi' tz'el kypa'n kyib' ti'j Dyos, atzun ja'lo in kqani'n jun b'a'nq'ob'aj tu'n tb'inchet kwitz, extzun lay txi' yek'it jun b'a'nq'ob'aj kye, naq o'kx kxe'l nma'nju'ye' kye tib'aju' b'a'nq'ob'aj tb'inha Qman Dyos te Jonas.

⁴⁰Qu'n ikse'nte Jonas ten oxo' q'ij ex oxo' qonik'an toj tk'u'j jun nimin kyix, ikxtzunte Tk'wal ichanju' ktenb'il oxo' q'ij ex oxo' qonik'an toj tx'otx'.

⁴¹Ajkyokju' xjal toju' tq'ijlalil ja'lo toj xjel, che jawil we' xjal aj Ninib'e xjelul kye ex kb'el kytz'e'ysa'n kywitz; qu'n anjtzi'ti'j kyanmi aj Ninib'e tej kyb'inte tpakb'ab'l Jonas, nimxi'xtzunte' toklen ati tzalu ja'lo kyetwitz Jonas.

⁴²Ex ikx kjawil we'ju' qya nimaqkawil tzaj toj tnayajkya'j toju' tq'ijlalil ajkyok xjal toj xjel, ajkyokju' xjal toju' tq'ijlalil ja'lo toj xjel, ex kb'el tz'e'ysa'n kwitz, qu'n tzaj toj jun tx'otx' najchaq b'ilteju' nimaq nab'l tk'etz Salomon, nimxi'xtzunte' toklenju' ati tzalu kyetwitz Salomon, chi Jesus.

Aju' tajaw il nanjtzi'ti'j toj tanmi xjal

(Lc 11.24-26)

⁴³Naqa setzju' tajaw il toj tanmi jun xjal, inxi' b'et toj junjun najb'il tzqij ex ntjyo'n jatu'n tojlana' ch'i'n; extzunqa mixti' nelyal tu'n, nkub' t-xima'n:

⁴⁴K'anjel jumajtlwe' wi'j toj njaye' ja'in netza'ye'. Naqatzun sanjtztl ti'j, nel yalju' tanmi xjal tu'n kse'n jun ja mixti' toj, xnu'l ex b'i'ncha'n b'a'nxi'x.

⁴⁵Kxe'ltzuntz ex che tzajel tb'u'yi'n wuqtl tajaw il taq'wixi'xtl kyetwitz, che okyextzuntz kkyaqil toju' tanmi xjal ja etznqe' ex atzuntzu' kb'el b'o'lja' xjal

nimxi'x kyu'n se'nju' tnejel. Ikxtzun kb'ajelju' kyi'ju' xjal mya b'a'nqe' toju' tq'ijlalil ja'lo, chi Jesus.

Aju' ttxu Jesus exqe'ju' titz'in

(Mc 3.31-35; Lc 8.19-21)

⁴⁶Inxtoqtzun yolin Jesus kyeju' xjal, tej tponju' ttxu exqe'ju' titz'in, kyajb'iltoq tu'n kyolin tuk'i'l. Ekyejtzun we' twi' pe'n,

⁴⁷tzaju' jun xjal ex xitma'n te Jesus: —Luju' ttxuya exqe'ju' titz'ina ateqe' twi' pe'n, kyajb'il tu'n kyolin tuk'i'la, chij.

⁴⁸Atzunte Jesus xittzaq'we'n te xjal lu kjalu: —¿Alkyetzu'n ntxuye' ntma'na ex alkyeqe' witz'ine'? chij

⁴⁹Exi'tzun tyek'u'nju' t-xnaq'tzb'en ex tma kjalu: —Aye'we' ntxu ex witz'in lu.

⁵⁰Qu'n alkyexku' qa nxi' tb'inha'n tajb'il Nmane' Dyos ati toj kya'j, aye'tzun witz'injuye', wanab'e' ex ntxuye', chij.

Mt 13

Aju' techlal ti'ju' awal

(Mc 4.1-9; Lc 8.4-8)

¹Tojxtzunju' q'ij lu etz Jesus toju' ja ex kub' qe ttziju' njab'.

²Tu'ntzunju' txqan xjal chmet tk'etz Jesus, jax toj jun b'ark ex kub' qe, aye'tzu'n xjal eb'aj kub' we' ttziju' njab'.

³Aq'witzuntz yolil ti'j txqan ti'xti' kyeju' xjal tuk'i'l techlal. Xitma'ntzuntz kye: Ati jun xjalxi' awal.

⁴Tetzunj txi' tchto'nju' ij, jun tnej pon tz'aq toj b'e, eb'aj pon lipanju' pich' toj b'e ex jaw kwan.

⁵Atzun jun tnejtl pon tz'aq kxol ab'j, jamixti'ya' tchib'jil tx'otx'; aju' ij lu ja'loxi'x jawu'l twi', qu'n mixti' tchib'jilju' tx'otx' nim;

⁶tetzunj tjawulju' q'ij kub' tz'e'y tu'n ex kub' tzqij tu'n tpaj mixti'ju' tlok'.

⁷Atzun jun tnejtl kub' tz'aq kxol ch'i'x, tetzunj kb'aj ch'iyju' ch'i'x e'kub' xk'ostiju' awal tu'n.

⁸Atzunju' jun tnejtl ij kub' tz'aq toj b'a'n tx'otx', atzunte' iju' lu ch'iy ex witzan b'a'nxi'x; ate'pe' junjun spiy taq' jo'naq (100) twitz triy toj, atzun junjuntl oxnaq (60) ex junjuntl junaq lajoj (30).

⁹Alkyeqeju' ati kxkyin, kb'inx b'a'nxi'x, chi Jesus.

Aju' tnab'lju' techlal

(Mc 4.10-12; Lc 8.9-10)

¹⁰Epontzun lq'eju' t-xnaq'tzb'en Jesus tk'etz ex xikyqani'n te titiqu'n tuk'i'l techlal nyolina kyeju' xjal.

¹¹Xi'tzun ttzaq'we'n Jesus kye: Matxi' tzaj tq'o'n Dyos kyeye' tu'n telkynik'e' ti'ju' ti'xti' toj ewaj toju' kawb'il te toj kya'j; aye'tzunkye' xjalxi' minti' nelkynik' ti'j.

¹²Qu'n aju' ati tojtzqib'l kxe'l q'o'n txqantl te, tu'n telxi'xtl tnik' ti'j; atzunju' min tojtzqi'n, xi'pe' k'ik'ela' tna'lju' ch'i'n b'i'n tu'n.

¹³Qu'mtzun nxi'ya' nma'ne' kye tuk'i'l techlal, qu'n in ok kyka'yi'n extzun min nknet kyu'n, inxikyb'i'n extzun inche kyejten nakuj min nkyb'i'n ex min kane toj kywitz.

¹⁴Tu'ntzun ja'lu in japun kyi'j aju' tmaju' Isaiyy t-sanjelal Dyos kjalu: Inkyb'i'n b'a'nxi'x extzun min nkane toj kwitz, In okkyka'yi'n b'a'nxi'x extzun minti' nelkynik' ti'j.

¹⁵Qu'n aju' kyanmi xjal lu matxi' txi' ch'u'xix, matxi' tz'ok kyjpu'n kxkyin tu'n lalun txi' kb'i'n ex matxi' tz'ok kyjpu'n kwitz tu'n lalun txi' kka'yi'n, tu'ntzun lalun kane toj kwitz ex tu'n lalun tz'anjtz kyi'j nk'etze', tu'ntzun lalun che kub' nq'a'na'ne', chi Isaiyy.

¹⁶Aye'tzunkye' k'iwlantqexixe', qu'n atiju' kwitze' nche' ka'yin ex kxkyine' nche' b'in.

¹⁷Axxi'x kxe'l nma'ne' kyeye', qa nimqejju' t-sanjela Dyos exqe'ju' xjal tnik'alkyi'j kyajb'iltoq tu'n tok kka'yinju' aju' nok kka'yine' ja'lo, extzun minti' sok kka'yi'n; kyajb'iltoq tu'n tok kb'i'n aju' nkb'i'ne', extzun mixti' sok kb'i'n.

Xitchik'b'a'n Jesusju' techlal tib'aju' xjalxi' awal

(Mc 4.13-20; Lc 8.11-15)

¹⁸Kyb'inxe' b'a'nxi'x titi' tz'elpuna'ju' techlal tib'aju' xjalxi' awal:

¹⁹Ayeju' nxi' kb'inju' yol ti'ju' tkawb'il Dyos extzun min nkane toj kwitz, ikqejju' se'nju' ij kub' tz'aq toj b'e; ajttzaju' tajaw il inel tiq'i'nju' yol ojetoq ku'x awa'n toj tanmi, ikju' se'n ij nxi' wan kyu'n pich'.

²⁰Atzunju' ij kub' tz'aq toj ab'j atzu' nyolina' kyi'ju' xjal nkyk'mo'n tyol Dyos tuk'i'l tkyaqil tzalajb'il,

²¹ajtzun ttzaj jun joyb'ilkyi'j ex ajkyel ik'un kyu'n xjal tu'n tpaj tyol Dyos, lwiyy nche kub' tz'aq, ikqejju' se'nju' awal mya' najchaq tku'xa' klok', lwiyy nche' jatz xb'oql.

²²Atzunju' ij pon tz'aq toj ch'i'x atzu' nyolina' kyi'ju' xjal nxi' kb'inju' tyol Dyos, naqtzun aju' xi' nb'ajxa' kyk'u'j ti'ju' ti'xti' te twitz tx'otx' ex axju' kyq'inumal nkub' sb'unkeye'. Qu'mtzun minti' nch'iyju' tyol Dyos toj kyanmi, ex minti' nche' witzan.

²³Atzu'nte' ij pon tz'aq toju' b'a'n tx'otx' atzu' nyolina' kyi'ju' xjal nxi' kb'inju' tyol Dyos, in kane toj kwitz ex nche' witzan b'a'nxi'x, se'nju' spiy taq' jo'naq (100) twitz, oxnaq (60) mujqa junaq lajoj (30) twitz, chi Jesus.

Techlal tiju' myab'a'n k'ul ntzaj ch'iy toju' triy

²⁴Xi'tzun tma'n Jesus juntl techlal kjal: Ik tkawb'il Qman Dyos toj kya'j kse'n jun xjal xitawa'n tijaj tb'anilxi'x toj ttx'otx';

²⁵tetzunj intoq che wtan kkyaqil, ponju' jun tajq'oj awal twitz k'ul taq'wix toju' ttriy.

²⁶Tetzunj tch'iyju' triy ex tej taq' spiyil, exju' taq'wix k'ul ch'iy tmuj.

²⁷Aye'tzunju' majen tej kka'yinteju' lu exi' q'malte teju' tajaw awal, ex xikyma'n te: Taye, tb'anilnate' tijaja tej tku'x tawa'na, ¿jatzun saja' tijajilju' taq'wix k'ul lu?

²⁸Atzunte tajaw awal xitma'n kye: Junlo ajq'ojte' wi'je' xb'inchante lu. Aye'tzunju' tmajen xikyqani'n te kjal: ¿Ma tajb'ila tu'n qxi'ye' xb'oqilteju' taq'wix k'ul lu?

²⁹Atzunte tajaw awal xittzaq'we'n kye: Lay, qu'n ajtjatz kxb'onqinjuye' taq'wix k'ul majx jaku' jatz xb'oqliju' ntriye' kyu'ne'.

³⁰Xtenku'j ch'iyku'j tuk'ilju' triy, tzmaxitzunj ajtjaw joyit, kxe'l nma'ne' kyeju' nmajine' tu'n tjaw kb'uyinju' taq'wix k'ul nejxi'x, tu'n tkub' kk'lo'n, tu'ntzun tokx q'et toj q'aq', atzunju' triy tu'n txi' k'uyit toj nk'ujaye', chi Jesus b'aj tma'n tiju' tajaw awal, chi Jesus.

Aju' techlal ti'ju' twitz xmostas

(Mc 4.30-32; Lc 13.18-19)

³¹Xi'tzun tma'n Jesusju' juntl techlal kjal: Aju' tkawb'il Dyos te toj kya'j ikju' se'n jun ij te xmostas nxi' awa'n toj tx'otx' tu'n jun xjal.

³²Axxi'x aju' twitz xmostas atzun b'o'sxixju' kxolju' txqantl ij, ajtzun tch'iy niminxi'xpe'tl npona' kyekwitzju' txqantl itzaj, ex in ch'iy nakuj jun tze, jun tze nintzku' ja kub'a' kyb'inha'na' tal pich' kypaqb'il kyxolju' tq'ob', chi Jesus.

Aju' techlal ti'ju' ttx'amal wab'j

(Lc 13.20-21)

³³Ex ikx xitma'nju' techlal lu kye: Aju' tkawb'il Dyos toj kya'j ikju' se'nju' ttx'amal wab'j nb'aj t-smo'n jun qya tuk'i'l oxe' mlon arin tu'ntzun tmal twitzju' wab'j b'a'nxi'x, chij.

E'ajb'enju' techlal kub' tq'o'n Jesus kye xjal

(Mc 4.33-34)

³⁴Tkyaqilju' lu xitma'n Jesus kye xjal tuk'i'l techlal, ex minti' yolin qa mixti'wt techlal tu'n.

³⁵B'aj tkyaqil ja'lu tu'n tjapunju' q'manjtz tu'nju' t-sanjelal Dyos kjalu: Ok chin yolile' kye xjal tuk'i'l techlal; che kxe'l nchik'b'a'ne' ti'xti' e'wanqe' atxi'x tej tb'ent twitz tx'otx', chij.

B'aj tchik'b'a'n Jesus tib'aju' taq'wix k'ul

³⁶Eb'ajkyajtzun tq'olb'e'n Jesus kyuk'i'lju' xjal ex okx tuja, atzuntzu' epona' lq'eju' t-xnaq'tzb'en tk'etz ex xikyqani'n te titi' tz'elpuna'ju' techlal tib'aju' taq'wix k'ul toju' triy.

³⁷Xi'tzun ttzaq'we'n Jesus kye: Ayinwe' Tk'wal ichan nchin ku'x awanteju' ij tb'anilxi'x,

³⁸Atzunju' ttx'otx' xjal a ntechla'nju' tkyaqil twitz tx'otx'. Aju' ij tb'anilxi'x atzu' nyolina' kyi'ju' xjal ati kyoklen tiju' tkawb'il Dyos, ex atzunju' taq'wix k'ul atzu' nyolina' kyi'ju' xjal te taq'wixilqe',

³⁹atzunju' ajq'oj ku'x awante taq'wix k'ul atzu' nyolina' ti'ju' tajaw il. Atzunju' ajtjaw joyitju' triy atzu' nyolina' tiju' mankb'il q'ij, ex aye'tzunju' majen b'uyilteju' triy atzu' nyolina' kyi'ju' anjl.

⁴⁰Ikxtzu'n se'n njaw b'u'yitju' taq'wix k'ul ex nokx q'et toj q'aq' tu'n tb'aj, ikxtzun kb'ajelju' kyi'ju' xjal toj mankb'il q'ij.

⁴¹Aju' Tk'wal ichan che ul tchq'o'nju' anjl toj tkawb'il tu'n kb'uyit kkyaqilju' xjal nche kub' tz'aq txqantl kyu'n toj il ex aye'ju' nche b'inchan taq'wixil.

⁴²Ok che okyex q'o'n toj txqan q'aq' inxi'x jayun toj chuj, atzuntzu' che oq'ela' ex okxi'x kjach'ub'tel t-xe kywitzte.

⁴³Aye'tzunju' xjal tnik'alkyi'j okxi'x che qoptz'ajeb'il nakuj q'ij toju' tkawb'il Qman Dyos. Alkyeju' ati t-äkyin b'inxju' yol lu, chi Jesus.

Aju' techal ti'ju' k'uwenj e'wa'n

⁴⁴Aju' kawb'il toj kya'j ikju' se'n jun k'uwenj muqu'n toj tx'otx'. Aju' q'inumal lu okyal twitz jun xjal, atzunju' xjal lu axtzu' kyej tewana' jumajtl; tzalajxi'xtzun ti'j, xitk'a'yi'n tkyaqilju' ati te ex tlaq'ju' tx'otx' aju'.

Techlal ti'j jun tb'anil xlik twi' wi'yal

⁴⁵Ikx tkawb'il Dyos toj kya'j se'n b'aj ti'j jun xk'aälel ntoq tjyo'n tb'anil xlik sq'ib'un;

⁴⁶tetzun tel yal jun tu'n twi' wi'yal, b'aj tk'ayi'n tkyaqilju' ati te ex tlaq'ju' tb'anil xlik lu, chi Jesus.

Aju' techlal ti'ju' pa tzyub'l kyix

⁴⁷Ex ikx nb'aj ti'ju' tkawb'il Dyos toj kya'j se'nju' pa tzyub'l kyix ajtku'x q'et toj a' in jatz tb'uyi'n chukchaq kyix.

⁴⁸Aj tnoju' pa tzyub'l kyix, aye'ju' kyixil njatz kyi'n ttzi a', atzuntzu' nche kub'a' qe sk'olkyeju' kyix, nche ku'x kq'o'nju' b'a'n kyix toj chi'l ex nxi' kxonju' taq'wix kyix.

⁴⁹Ikxtzun kb'ajilju' ajttzaj mankb'il q'ij: kche b'je'letzju' anjl pa'lkyeju' myab'a'n kyi'ju' b'a'nqe',

⁵⁰ex ok che okyex kq'o'nju' taq'wix xjal toj q'aq'. Atzuntzu' che oq'ela' ex majx kjach'ub'tel t-xe kwitzte, chi Jesus.

Aju' k'uwenj ak'a'j ex ojtxi'

⁵¹Xi'tzun tqani'n Jesus kye t-xnaq'tzb'en ex tma: —¿Ma nkane tkyaqilju' lu toj knab'le'? chij —Makaneqe' toj qwitz, chechij.

⁵²Xi'tzun tma'ntl Jesus kye: —Qa ati jun xnaq'tzal ti'j kawb'il mat-xnaq'tza tib' ti'ju' tkawb'il Dyos te toj kya'j, ikju' se'n jun tajaw ja inetz tiq'inju' ak'a'j ex ojtxi' ti'xti' toju' tk'uwen, chi Jesus.

Tej tpon Jesus toj tnam Nasaret

(Mc 6.1-6; Lc 4.16-30)

⁵³Tetzunj tb'aj yolin Jesus tib'aj tkyaqilju' techlal lu, ik'tzuntz ttziju' njab'

⁵⁴ex pon toju' ttx'otx', ex okxtzuntz toju' ja te k'u'lb'il tu'n t-xnaq'tzan kyeju' xjal. Intoqtzun che lab'tiju' xjal ti'ju' t-xnaq'tzb'en ex intoq kma'n: —¿Jatzun saj xnaq'tza'naju' xjal lu tu'nju' nimxi'x tojtzqib'l? ¿Se'n taq'wi nb'ent tkyaqilju' b'a'nq'ob'aj lu tu'n?

⁵⁵¿Ma mya'tzun tk'wal Jse lu, aj naq'unan ti'j tze ex tal Mariy? ¿Ma mya'tzun ktzik Santyayju' lu, tuk'i'l Jse, Simon ex Judas,

⁵⁶ma mya'yetzun tanab'ju nche anq'in tzalu qxol? ¿Jatzun saja' tkyaqilju' ttab'l lu? chechij.

⁵⁷Mitzun jun elb'a'nju' tyol toj kwitz xjal. Qu'mtzun xitma'n Jesus kye: —Atzu' nche' laqjakyé' xjal ti'j jun t-sanjelal Dyos te najchaq toj tkyaqil twitz tx'otx', myatzu' kyi'ju' najlqe' tojxju' ktx'otx' mujqa toj kyja kyib' kyuk'i'l, chij.

⁵⁸Tu'n tpajtzun minti' nche okslanju' xjal te, mixti' tb'incha nim b'a'nq'ob'aj atzu'.

Mt 14

Tej tkyimju' Xwan Jawsal a'

(Mc 6.14-29; Lc 9.7-9)

¹Tojxju' tq'ijlalil lu, tb'iju' Eroles kawil toj Kaliley tqanil ti'j Jesus,

²ex xitma'n kyeju' nche ajb'en te: Axte Xwan ja'lu jawsal a', matxi' jaw anq'in. Qu'mtzun ati tipumal tu'n tb'ent b'a'nq'ob'aj tu'n, chij.

³Tma Eroles ikju' qu'n anate okx jpunte Xwan jawsal a'. Tb'incha naqx tu'n tpaju' Erodiy, t-xu'jilju' Lip, ju' titz'in Eroles,

- ⁴qu'n ma'toq txi' tma'nju' Xwan te Erodes kjal: Myab'a'n tu'n tokju' Erodiy te t-xu'jila, chij.
- ⁵Tajb'iltoqtzun Erodes tu'n tkub' tb'yo'nju' Xwan Jawsal a', naqtzunaju' intoq xob' kyeju' xjal qu'n kkyaqiltoq nxi' kyoksla'n qa t-sanjelal Dyos.
- ⁶Tetzunjt kub' tik'sa'n Erodes tab'q'i, etzju' tal Erodiy b'ixil kwitzju' ktxokin, ex majx elb'a'nxi'x b'ixinju' txin toj twitzu' Erodes
- ⁷ex xittziya'n tu'n txi' tq'o'n tyaqilju' ti'xti' matxi' tqani'nju' txin te.
- ⁸Tetzunjt txi' tma'n te ttxu, lwiyxix ok oksa'n tk'u'j ex xitma'n te Erodes kjal: — Q'ontza twi' Xwan jawsal a' tojun pik'laq weye', chij.
- ⁹Majx tzaj b'is toj tanmiju' nimaqkawil Erodes tej tb'inte ja'lu; tu'ntzun ma'toq txi' ttziya'n teju' txin kwitzju' ttxokin, tmatzuntz tu'n t-xi' q'o'n teju' txin.
- ¹⁰Tchaq'tzun Erodes, tu'n tel tx'e'mu'n twi'ju' Xwan toju' kars;
- ¹¹Tzajtzun q'i'n twi' Xwan jawsal a' tojun pik'laq ex xiq'o'n teju' txin, atzunju' txin xitq'o'n teju' ttxu.
- ¹²Epontzunju' t-xnaq'tzb'en Xwan ex etz kyi'nju' t-xmilal ex ku'x kmqu'n, exi'tzuntz q'malte te Jesus.

Xitq'o'n Jesus kwa kab'lajk'al lajnaq (5,000) xjal

(Mc 6.30-44; Lc 9.10-17; Jn 6.1-14)

- ¹³Tetzunjt tb'inte Jesusju' tqanil lu, xi'tzuntz tjunal tojun b'ark, tojun najb'il jamixti'ya' xjal. Kyb'itzunju' xjal ex eb'je'tz toj junjun tnam tu'n kb'ajx lpe tu'n kqan ti'j Jesus.
- ¹⁴Tetzunjt tku'tz Jesus toju' b'ark, xitka'yi'n txqan xjal ma'taq che pon; tzajtzun laqj tk'u'j kyi'ju' xjal ex eb'aj tq'aninju' yab' e'pon kyuk'i'l.
- ¹⁵Tetzunjt ljo'ntoq qok yupj, e'pon lq'eju' t-xnaq'tzb'en tk'etz ex xikyma'n te: Matxi' qo'qax, extzun mixti'xte ja toju' najb'il lu. Qu'mtzun q'manxa kyeju' xjal tu'n kyanj toju' ktanam ex tu'n kxi' lq'olteju' kwa, chechij.
- ¹⁶Xi'tzun ttzaq'we'n Jesus kye: —Mya ilti'j tu'n kyanju' xjal; kq'onxe' kwa, chij kye
- ¹⁷Aye'tzunkye' t-xnaq'tzb'en xiky'tzaq'we'n: —Mixti'xqe' wab'j nim iq'i'n qu'n, naq o'kx jwe' tal wab'j ex kab'e' tal kyix, chechij.
- ¹⁸Atzunte' Jesus xitma'n kye: —Kyi'q'intznatzune' tzalu, chij.
- ¹⁹Tzajtzun Jesus xitma'n kyeju' txqan xjal tu'n kkub' qe tib'aju' q'u'sin. Ex e'jaw ttzyu'n jwe' wab'j ex kab'e' kyix toj tq'ob', jawtzun ka'yin twitz kya'j, ex xitq'o'n chjonte te Dyos, kub' taq'puntzun wab'jtzu' ex xitq'o'n kyeju' t-xnaq'tzb'en tu'n t-xi' kysipa'n kxolju' xjal.

²⁰Eb'aj wan xjal b'a'nxi'x kkyaqil; kb'ajlenxi'pe' wantl, jaw kb'uyintlju' minb'aj ex noj kab'lajoj chi'ltl kyu'n.

²¹Ewan kab'lajk'al lajnaq (5,000) ichan, expe' minti' eb'jo'k q'o'n qya exqe'ju' k'wal toj tajlal.

B'et Jesus tib'aj a'

²²Tb'ajlenxi'tzun ja'lu, xitma'n Jesus kyeju' t-xnaq'tzb'en tu'n kyjax toju' b'ark, tu'n kxi' nej twitz ex tu'n kpon jlajxi'tlju' njab', b'ankxpun intoq che tq'olb'e'nju' xjal.

²³Tetzunj tb'aj kypa'n kyib' xjal, jax Jesus twi' jun witz na'l Dyos tjunalx. Atixtoqtzun twi'ju' witz tej qok yupj,

²⁴ma'toqtzun lq'eju' b'ark toju' njab'. Atzunju' ttolob' a' intoq nok tjumi'n tib' tiju' b'ark, qu'n aju' kyq'iq' xi'toq ntzaja' kwitzxi'.

²⁵Xi'toqtzun ttzaj t-xe kya'j, pon lq'eju' Jesus kk'etz intoq b'et tib'aj a'.

²⁶Tetzunj t-xi' kka'yinju' t-xnaq'tzb'en intoq b'et Jesus tib'aj a', majx eb'aj sak'puj ex e'jaw xch'in tu'n kxob'il kjalu: —¡Jun lab'te' nb'et tib'aj a'! chechij

²⁷Atzunte Jesus lwiyy xi' yolin kye ex tma: —¡Lalun che xob'e'! ¡Ayinwe', qek kk'u'je' wi'je', chi Jesus!

²⁸Atzunte Luch xittzaq'we'n te Jesus ex tma: —Taye, qa aya, q'mantza weye' tu'n nb'ete' tib'aj a' ex tu'n npone' tk'etza, chij.

²⁹—Kuttzajniya, chi Jesus xitma'n. Ku'tztzun Luch toju' b'ark ex xib'et tu'n tpon tk'etz Jesus.

³⁰Tetzunj tna'nte Luch qa nimxi'xtoq kyq'iq', jawxob'; tu'ntzunju' t-xob'il o'kx taq' xe'l mulq'aj toj a', jaw xch'intzuntz ex tma: —¡Taye, chin tkloma! chij te Jesus.

³¹Textzunju' kmuj xi' ojqlan Jesus tzyulte tq'ob'ju' Luch ex tma kjalu: —¡Naq ch'i'nju' tokslab'la ati! ¿Titiq'u'n xjawjeya' tanmiya? Chij te.

³²Tetzunj kyjax toju' b'ark, we'ju' kyq'iq'.

³³Aye'tzunju' ate'toq toju' b'ark majx e'kub' meje twitz Jesus, ex xikyma'n te: — ¡Axxi'x ateju'ya tk'wal Dyos! chechij.

Eq'anitju' yab' toj Jenesaret tu'n Jesus

(Mc 6.53-56)

³⁴Tetzunj kyjlajin a' e'pon yal toju' tx'otx' Jenesaret tb'i.

³⁵Aye'tzunju' xjal najlqe' atzu' elkynik' te Jesus, ex majxkub' puqli tqanil Jesus toju' tx'otx' aju'. Tzajtzun kyinju' yab' tk'etz Jesus,

³⁶ex intoq che kub'san xjal twitz Jesus tu'n t-xi' tq'o'n anb'il kye, maskyep'e' naqx tu'n tok ktzyu'n ttxa'n tpinpa't; kykyaqiltzunju' eb'ajx tzyunte ttxa'n t-xb'alun e'q'anit tu'n.

Mt 15

Aju' ntz'ilix tanmi xjal tu'n

(Mc 7.1-23)

¹Epontzun lq'e junjun parisey ex xnaq'tzal ti'j kawb'il tk'etz Jesus, aye'ju' e'tzaj toj Jerusalen, ex xikyqani'n te:

²—¿Titiqu'n inche ik'ju' t-xnaq'tzb'ena tib'aju' xnaq'tzb'il kyajni kyq'o'n qjayilb'en? ¿Titiqu'n min njapun kyu'n tu'n kytjonte kyq'ob' ajkyxi' wal? chechij.

³Atzunte' Jesus xittzaq'we'n kye: —Ex ikxkye' ¿Titiqu'n minti' njapunju' tchaq'b'il Dyos kyu'ne' naqx tu'n tpaju' lepchqekye' tiju' kyxnaq'tzb'en ojtxi' kyajilb'ene'?

⁴Qu'n tma Dyos kjalu: Nimana te tmana ex te ttxuya, ex alkyeju' matzaj tyol taq'wix ti'j tman mujqa ti'j ttxu, ilti'j tu'n tkub' b'yet, chij.

⁵Aye'tzunkye' inkyma'ne' qa b'a'n tu'n tmante jun xjal te tman mujqa te ttxu kjalu: Layx tu'n tb'ent wonine' ti'ja, qu'n tkyaqilju' ati weye' matxi' txi' nq'o'ne' te jun oyaj te Dyos, qa chi;

⁶alkyetzunte maq'mante ikju', mya ilti'j tu'n tonin tiju' tman mujqa ttxu, chechije'. Qu'mtzun matxi' tz'el kyiq'i'ne' toklenju' tchaq'b'il Dyos naqx tu'n nxi' kyb'incha'ne' kyxnaq'tzb'ilju' kyajilb'ene'.

⁷¿Xmletz' xjal! axte' q'manjtz kyi'je' tu'n Isayiy t-sanjelal Dyos kjalu:

⁸Naqtu'n kytziju' xjal lu nche nimana' weye', atzu'n kyanmi najchaq ta'ya' wi'je'.

⁹Mixti'x tajb'enju' k'u'lb'il nkb'incha'ne' nwitzze'; tchaq'b'il ichante' kyxnaq'tzb'ile' inkyq'o'ne', chiju' tz'ib'a'n, chi Jesus.

¹⁰E'tzajtzun txko'n xjal tu'n Jesus ex xitma'n kye: —Kyb'inxe' b'a'nxi'x ex kanex toj kwitze':

¹¹Mya' tu'nju' ti'xti' nxi' twan xjal ntz'ilixa' tanmi. Ate ntz'ilsante tanmi xjalju' aju' yol myab'a'n netz toj ttzi, chi Jesus.

¹²E'pontzu'n lq'eju' t-xnaq'tzb'en Jesus tk'etz, ex xikyma'n te: —¿Ma matz'el tnik'a ti'j qa myab'a'n sela' toj kywitzju' parisey tej xkyb'inteju' yol xxitma'na? chechij.

¹³Atzunte Jesus xittzaq'we'n kye: —Alchaqxkyeku' awal, qa mya' Qman Dyos ati toj kya'j xku'x awante, ati tu'n tjatz xb'oqit.

¹⁴Che tenku'j, qu'n moxqekye' parisey ex ate'qe'k xkolkye' txqantl mox. Qatzun jun mox nxi' xkonte juntl mox, kykab'ilx che xe'l tz'aq tojun jul, chi Jesus.

15Xi'tzun tma'n Luch te Jesus: —Chik'b'antza b'a'nxi'x qeye'aju' techlal xtmaya, chij.

16Atzunte' Jesus xittzaq'we'n te: —¿Ma ikxkyejuye' min nkane toj kynab'le'?

17¿Ma min nkane toj kywitze', qa tkyaqilju' ti'xti' nxi' twan xjal atzu' npona' toj tk'u'j, yajxi'tzuntl inex tk'u'ji'n?

18Atzunte' yol myab'a'n netz toj ttzi jun xjal, atzu' ntzaja' toj tanmi; ex atzun ntz'ilsante xjalju'.

19Qu'n tkyaqilju' myab'a'n xim atzu' ntzaja' toj tanmi xjal,aju' b'yojxjali'n, ajpaji'n, qyayi'n, elq'a'n, chajyoli'n ex jk'ujyoli'n.

20Kyu'ntzunkye' ti'xti' lu ntz'ilixa' tanmi xjal; atzunte' tu'n twan jun xjal qa min sel txjo'n tq'ob', lay tz'ilixju' tanmi tu'n, chi Jesus b'aj tma'n kye.

Aju' tokslab' jun qya mya' aj Juda

(Mc 7.24-30)

21Tetzunj tetz Jesus toj Jenesaret, xi'tzuntz toj tx'otx' Tiro ex Sidon.

22Atitoq jun qya aj Kanaan, najli toju' tx'otx' lu, pon lq'e tk'etz Jesus, intoq xch'in kjalu: —¡Taye, Tk'wal Dab'i, tzaj laqj tk'u'ja wi'je'! ¡qu'naju' wale' txin inxi'x yajti tu'n jun tajaw il tok ti'j!, chij.

23Atzunte' Jesus mixti'x xittzaq'we'n teju' qya. Aye'tzunju' t-xnaq'tzb'en exi' lq'e tk'etz Jesus ex ekub'san te kjalu: —Q'manxa teju' qya lu tu'n tanj, qu'n inxi'x xch'in lepchok qi'j, chechij.

24Atzunte Jesus xittzaq'we'n kye: —Machin tzajchq'o'nwe' tu'n Dyos o'kxi'x kyeju' tal rit tzpetjniqe' toju' tnam te Israel, chij.

25Atzunte qya lu pon lq'e tk'etz Jesus ex kub' meje twitz ex xitma'n te: —¡Taye, chin tonima! chij.

26Xi'tzun ttzaq'we'n Jesus te: Myab'a'n tu'n tel iq'etju' wab'j kye k'wal ex tu'n txi' q'et kyeju' tx'yan, chi Jesus.

27Atzunte' qya xittzaq'we'n te: —Iku', Taye, aye'penakye' tal tx'yan nche'x wante tb'uchilju' wab'j neltz'aq kyu'n kyajaw tib'aj mes, chij.

28Xi'tzun ttzaq'we'ntl Jesus te: —¡Nimxi'x tokslab'la qya! Kb'inchetelju' tajb'ila, chij. Textzu'n kmuj tmante Jesus, q'anit talju' qya.

Txqan yab' eq'anit tu'n Jesus

29Ik'tzun b'et Jesus toju' tx'otx' lu, ex xi'tzuntz ttziju' njab' te Kaliley; jaxtzuntz twi' jun witz ex kub' qe.

³⁰Eb'aj pon b'a'npun xjal tk'etz jatoq q'uqla'. Iq'intoq xjal kox kyu'n, mox, tzkaj kyq'ob', me ex txqantl yab', eb'aj kub'kq'o'n tk'etz tqan Jesus, ex e' q'anet tu'n Jesus.

³¹Tu'ntzun ja'lu ojexi'x che lab'tiju' xjal tej kyka'yinte qa nche' yolintlju' me, ma'toq che q'anitju' tzkaj kyq'ob', intoq che b'etlju' kox ex intoq che ka'yintlju' mox. Ex kykyaqilju' xjal intoq jaw kyajwali'n tb'i Kydyos aj Israel.

Ewan lajojk'al (4,000) xjal tu'n Jesus

(Mc 8.1-10)

³²E'tzajtzun ttxko'n Jesusju' t-xnaq'tzb'en ex xitma'n kye: —Intzaj laqj nk'u'je' kyi'ju' xjal lu, qu'n matxi' b'aj oxe' q'ij ateqe' nk'etze' ex mixti'xte' titi' tu'n t-xi' kywan. Min wajb'ile' tu'n kyanj nchq'o'ne' kyja qa na'mxtoq kywan, qu'n jaku' che kub'numj toj b'e, chij.

³³Aye'tzunju' t-xnaq'tzb'en xikyma'n te: —¿Se'n taq'wi tu'n tel yalju' wab'j qu'ne' kye txqan xjal toju' najb'il lu, mixna'ti'xte jun xjal najli tzalu? chechij.

³⁴Xi'tzun tqani'n Jesus kye: —¿Jte'tzun wab'j ati kk'etze'? chij kye. —Wuq, ex jte' tal kyiix, chechij xikytzaq'we'n.

³⁵Tchaq'tzun Jesus tu'n kykub' qeju' xjal twitz tx'otx'.

³⁶Jawtzun tiq'i'nju' wuq wab'j toj tq'ob' kyuk'i'lju' kyiix, ex xitq'o'n chjonte te Dyos, xitq'o'ntzuntz kyeju' t-xnaq'tzb'en, aye'tzunju' t-xnaq'tzb'en exi' sipante kyxolju' txqan xjal.

³⁷Kykyaqiltzu'n xjal e'wan ex majx enoj b'a'nxi'x, kyb'ajlenxi'tzun wan, kyej tentl wuq chi'l wab'j min b'aj kyu'n.

³⁸Lajojk'alju' (4,000) ichan ewan, expe' min eb'jo'k q'o'nju' qya exqe'ju' k'wal toj tajlal.

³⁹Tetzunj kyb'aj wanju' xjal, eb'aj kyej q'olb'e'n tu'n Jesus, atzunte Jesus jax tojun b'ark ex xi'tzuntz toju' tx'otx' Makdala tb'i.

Mt 16

Kqani parisey ex sadusey jun b'a'nq'ob'aj

(Mc 8.11-13; Lc 12.54-56)

¹Aye'tzunju' parisey exqe'ju' sadusey e'pon tk'etz Jesus, ex kyqani tu'n tb'inchante Jesus jun b'a'nq'ob'aj ktzajel toj kya'j, tu'ntzun telkynik' ti'j qa a Dyos tzaj chq'onte, kb'inchaju' lu naqxwit tu'n tkub' tz'aq Jesus kyu'n tojun til.

²Atzunte Jesus xittzaq'we'n kye: Aye'kye' ajkyka'yinteye' qa kyeq t-xe kya'j ajtex q'ij inkyma'ne': lay tzaj jb'al najchi'j, chechije';

³qatzun ati muj exqa kyeq t-xe kya'j ajtjawu'l q'ij, ex inkyma'ne': Tzul jb'al ja'lo chechije'. Qanatzun in kaneju' techlal inxi' kyka'yine' twitz kya'j toj kwitze' ¿Se'n taq'witzun min nkaneju' techlal toju' tq'ijlalil lu toj kywitz'?

⁴B'inchal taq'wix qekye' wiq xjal ja'lo ex matz'el kypa'n kyib' ti'j Dyos, inkyqani'n tu'n tb'inchet jun b'a'nq'ob'aj kywitz; lay kub' nb'inha'ntlwe' kywitz, o'kxte techlalju' kye ti'j Jonas ju' t-sanjelal Dyos, chi Jesus. Tetzunj tb'aj tma'n Jesus ja'lu, e'kyaj tq'o'n xjal ex xi'tzuntz.

Aju' kxnaq'tzb'il parisey ikju' se'n ttx'amal wab'j

(Mc 8.14-21)

⁵Tetzunj kyik'x Jesus kyuk'ilju' t-xnaq'tzb'en jlajxi' njab', tzaj kyna'n qa mixti' kywa iq'i'n.

⁶Xi'tzun tma'n Jesus kye kjalu: Kyb'intzpe'ye', b'a'nqexe' ex kxq'uqim kyib'e' teju' ttx'amal wab'j najb'en kyu'n parisey ex kyu'n sadusey, chij kye.

⁷Aye'tzunju' t-xnaq'tzb'en Jesus intoq che yolin kyxolilex ti'ju' tyol Jesus ex intoq kyma'n: —¿Aloju' tu'n mixti' saj qiq'i'n qwa! chechij

⁸Atzunte Jesus pon toj ttab'l titi'toq in kyolinju' t-xnaq'tzb'en ex xitma'ntzuntz kye: —¿Titiqun in kma'naye' qa mixti' kwaye'? ¿Naq ch'i'nju' kyokslab'le' ati!

⁹¿Ma na'mx tkaneju' nyole' toj knab'le', ma minti' na'n kyu'ne' ti'ju' jwe' wab'j kub' nsipa'ne' kxolju' kab'lajk'al lajnaq (4,000) xjal, ex jte' chi'l kyejten minti' b'aj?

¹⁰¿Ex ma minti' na'n kyu'ne' ti'ju' wuq wab'j kub' nsipa'ne' kyxolju' lajk'al xjal, ex jte' chi'l kyejten minti' b'aj?

¹¹¿Se'n taq'wi min xkaneju' nyole' toj kynab'le', myanatzu' nchin yolinawe' tiju' kywaye' min na'n saj? kyxq'uqimkye' kyib' teju' ttx'amal kyu'n parisey ex sadusey, chij kye.

¹²Kanetzuntz toj kywitzju' t-xnaq'tzb'en qa myatzu' yolina Jesus tu'n kykxq'uqinte kyib' teju' ttx'amal wab'j, xi' yolina'te Jesus tiju' kyxnaq'tzb'il parisey ex sadusey.

Tma Luch qa a Jesusju' Krist

(Mc 8.27-30; Lc 9.18-21)

¹³Tetzunj tpon Jesus toju' tx'otx' Sesarey te Pilipo, xitqani'n kye t-xnaq'tzb'en ex tma: —¿Alkyeju' Tk'wal ichan ma chiqe' xjal, ti'nkyma'n wi'je'?, chij.

¹⁴Xi'tzun kytzaq'we'n t-xnaq'tzb'en te: —Ate' junjun nkyma'n qa aya Xwan Jawsal a'; junjuntl nkyma'n qa aya Eliy, junjuntl inq'mante qa aya Jeremiy mujqa jun t-sanjelal Dyos ten ojtxi', chechij.

¹⁵—Yajtzunkye', ¿alkyeqine' mache' chije'? chi Jesus xitqani'n kye.

¹⁶Xi'tzun ttzaq'we'n Simon Luch te kjalu: —Ateju'ya Krist, aj tk'wal Dyos itz' tejumajx, chij.

¹⁷Xi'tzun tma'n Jesus te kjalu: —K'i'wlanxi'xta Simon, tk'wal Jonas, qu'n aju' xkane toj ttab'la, mya' jun xjal saj q'mante teya, makane toj twitza qu'n aku' Nmane' toj kya'j saj yek'unte teya.

¹⁸Ayintzunwe' kxe'l nma'ne' teya qa aya Luch, ex tib'ajtzunju' pik lu, kjawila' nb'incha'njuye' nglesiyé'; ex lay kub'ti'j tu'n tajaw kamik.

¹⁹Che kxe'l nq'o'ne' talju' kawb'il te toj kya'j teya; atzunju' kb'el tk'lona twitz tx'otx', ex ikx kb'el k'lo'n toj kya'j, ex atzunju' k'e'el tpoq'i'na twitz tx'otx', ex ikx k'e'el poq'i'n toj kya'j, chi Jesus.

²⁰Xi'tzun tab'tzi'n Jesus kyeju' t-xnaq'tzb'en tu'n lalun txi' kma'n kye xjal qa ate Krist.

Yolin Jesus ti'ju' tkamik

(Mc 8.31—9.1; Lc 9.22-27)

²¹Atxi'xtzunj tzyet tyolin Jesus kyeju' t-xnaq'tzb'en qa ilt'ij tu'n tanjti'j Jerusalen, exqa kyajtel toj kq'ob'ju' tijwnaq ati kyoklen toj kawb'il, knejel pale exqetzunju' xnaq'tzal ti'j kawb'il. Ex xitma'n qa kb'eltoq b'yo'n kyu'nju' xjal lu, extzunqa kjawil anq'in toj toxi'n q'ij.

²²Xi'tzun iq'i'n Jesus tu'n Luch tu'n kyolin o'qekxkye, oktzun ten Luch myolte Jesus, ex xitma'n te: —¡Taye, naqwit tzaj q'aq'an tk'u'j Dyos ti'ja! ¡Tu'n mlalun tzik' tkyaqilju' lu ti'ja! chij.

²³Xi'tzun ka'yin Jesus toj twitz Luch ex xitma'n te: —¡Pa'mil tib'a wi'je' Tajaw il, qu'n naq toka te jun takpuje'n weye'! Min nkaneta toj twitz kse'nte Dyos t-xim, axteju'ya ttab'l kse'n kyxim xjal, chij.

²⁴Xi'tzun tma'n Jesus kyeju' t-xnaq'tzb'en kjalu: —Qa ati jun xjal tajb'il tu'n tok te nxnaq'tzb'ene', jk'unku' tib' tib'xtib', iqinktzu' tkurus ex lpek wi'je'.

²⁵Qu'n alkyete' tajb'il tu'n tkletju' tchwinqlal te twitz tx'otx', lay tkanb'aju' tchwinqlal tk'etz Dyos; alkyetzunte matz'el tchwinqlal naqx tu'n npaje', atzunte ktkanb'a tchwinqlalju' tk'etz Qman Dyos.

²⁶¿Ti' k'ajb'ela' te jun xjal qama tkanb'a' tkyaqilju' ati twitz tx'otx', extzun qama naju' tanmi? ¿Mujqa jte' jaku' b'ent tchjonte jun xjal tu'n tlq'etju' tchwinqlal?

²⁷Qu'n ate' Tk'wal ichan tzul jumajtl tuk'i'l tqoptz'ajel nmane' ex kyuk'i'lju' anjl, ex atzuntzu' kxe'la nq'o'ne' tu'me'l t-xel kyeju' xjal se'nxju' kb'inchb'en.

²⁸Axxi'x kxe'l nma'ne' kyeye' qa ati junjunkye' ate' tzalu layx che kyim qa na'mxtoq tok kka'yinju' tk'wal ichan ajtul kawil, chi Jesus kkye.

Mt 17

Tej tch'exb'ente tib'ju' tilb'ilal Jesus

(Mc 9.2-13; Lc 9.28-36)

- ¹Tb'ajlenxi'tzun waqaq q'ij tej tmante Jesusju' lu, exi' tiq'i'n Luch, Santyay ex Xwan axju' titz'in Santyay twi' jun witz nimin twe'.
- ²Twi'tzunju' witz tch'exb'eya' tib'ju' tilb'ilal Jesus kywitz. Aju' twitz intoq qoptz'aj se'nju' q'ij, atzunju' t-xb'alun majxkub' saqax nakuj t-spik'umal q'ij.
- ³Textzu'n kmoj lu xikyka'yi'n intoq che yolin Moyses ex Eliy tuk'i'l Jesus.
- ⁴Atzunte Luch xitma'n te Jesus: —Taye, ¡b'a'n xpetzulo ato'qo' tzalu! Qa tajb'ila b'a'n tu'n tjaw qb'inchane' ox'e' pach kyeye': jun tu'n tajb'en teya, jun te Moyses ex jun te Eliy, chi Luch.
- ⁵Tetzunj inxtoq yolin Luch, ku'tzju' nakuj muj kyib'aj inxi'x qoptz'aj, ex tojtzunju' muj xikyb'i'n jun tzaj yolin, intoq tma'n: Ate nk'walju'ye' lu k'u'jla'nxi'x wu'ne', aj xjaw nsk'o'ne': kb'inxju'ye' tyol, chij.
- ⁶Tetzun kyb'inte t-xnaq'tzb'en Jesusju' yol lu, tzaj xob'el kyij ex majx e'kub' joqe twitz tx'otx'.
- ⁷Pontzun lq'e Jesus kk'etz e'oktmko'n ex xitma'n kye: —Che' we'ktze'; ex lalun che xob'e', chij.
- ⁸Tetzunj kjaw ka'yin, mixti'tl jun xjal kyil o'kxte' Jesus atitoq.
- ⁹Tetzunj kku'tz twi'ju' witz, xitma'n Jesus kye kjalu: —Lalun txi' kma'ne' te jun xjal aju' xkyile', tmaxi'j ajtjaw anq'intlju' Tk'wal ichan, chij.
- ¹⁰Xi'tzun kqani'n t-xnaq'tzb'en Jesus te: —¿Tiqu'ntzun nkyma'na' xnaq'tzal kawb'il qa a Eliy ati tu'n tul nejt? chechij.
- ¹¹Xi'tzun ttzaq'we'n Jesus kye: —Axte' ate Eliy tzulnej, ex ate kb'inchalte tten tkyaqil.
- ¹²Atzunwe' kxe'l nma'ne' kyeye', oje tzulte Eliy, aye'tzun xjal min sel kynik' te, mape' kyb'inchak tkyaqilju' ti'xti' myab'a'n te. Ikxtzun kb'ajelju' ti'ju' Tk'wal ichan qu'n okxi'x kyajtel toj kyq'ob', chij kye.
- ¹³Kanetzun toj kywitzu' t-xnaq'tzb'en qa atzu' nyolina' Jesus ti'ju' Xwan Jawsal a' tej tb'aj tma'nju' yol lu.

Tq'a'na' Jesus jun q'a tzyu'ntoq tu'n tajaw il

(Mc 9.14-29; Lc 9.37-43)

- ¹⁴Tetzunj kypon ja ta'qe' txqan xjal, pon lq'eju' jun ichan tk'etz Jesus, kub' meje twitz ex xitma'n te:
- ¹⁵—Taye, q'aq'antz tk'u'ja tiju' nk'wale', qu'n intzaj tak ti'j ex inxi'x yajt b'a'nxi'x; b'a'npun maj nxi' tz'aq toj q'aq' ex ati maj toj a'.

- 16**Ma'tzun tzaj wi'ne' kwitzju' t-xnaq'tzb'ena, ex minti' nq'anit kyu'n, chij te Jesus.
- 17**Xi'tzun tma'n Jesus kye: —¡Aye'ye' xjal mixti' kyokslab'le' ex b'inchal myab'a'n qe'ye'! ¿Jte'tzun q'ij tu'n ntene' kyuk'i'le'? ¿Jte'tzun q'ij ati tu'n kyik'xe' wu'ne'? Kyiq'intzjuye' yab' tzalu, chi Jesus.
- 18**Xi'tzun ttzak'u'n Jesusju' tajaw il ex tb'incha tu'n tetz toj tanmiju' q'a, ex texju' kmuj majx q'anitju' q'a.
- 19**Yajxitzuntel tej ate'toq Jesus o'qekxkye kyuk'ilju' t-xnaq'tzb'en, xikyqani'n te Jesus: —¿Titiquantzun minti' xb'ent tetzju' tajaw il toj tanmiju' q'a qu'ne'? chechij.
- 20**Atzunte Jesus xitma'n kye: —Minti' xb'ent kyu'ne' qu'n mixti' kyokslab'le'. Axxi'x kxe'l nma'n kyeye' naqwit ati kyokslab'le', k'ixpe'wt kyunju' se'n twitz xmostas, jaku' b'ent kyu'ne' tu'n kmanteye' teju' witz lu: Kutik'a tzalu ex tenkuya tojun plajtel chechiwte', ex jaku' tzik'te' witz tjunalx. Mixti'xte' jun ti'xti' ch'uñ qa ati kyokslab'le' ti'j Dyos.
- 21**Ate' tyajajil tajaw il lu, tu'n na'j Dyos ex mewayi'n nexa'te', chi Jesus.

Yolin Jesus tkamaji'n tiju' tkamik

(Mc 9.30-32; Lc 9.43-45)

- 22**Tetzunj intoq b'et Jesus kyuk'ilju' t-xnaq'tzb'en toju' tx'otx' Kaliley, xitma'n kye: —Kxe'l q'o'nte' Tk'wal ichan toj kyq'ob'ju' xjal,
- 23**ex kb'el b'yo'n kyu'n, ajtzun tb'aj oxe' q'ij kjawil anq'in, chij. Aye'tzunju' t-xnaq'tzb'en tej kb'intēju' yol lu majx tzaj b'is toj kyanmi tu'n tpaj.

Aju' pwaq chojb'il toj tja Dyos

- 24**Tetzunj kpon Jesus kyuk'ilju' t-xnaq'tzb'en toju' tnam Kaparnawum, eponju' peyul pwaq chojb'il toj tja Dyos tk'etzju' Luch, ex xikyqani'n te: —¿Yajtzunju' kxnaq'tzale' ma ntq'o'nju' pwaq chojb'il toj tja Dyos? chechij.
- 25**—Ikna'tzu'n, in tchjo'nte', chiju' Luch xittzaq'we'n. Atzunj tokx Luch tuja tk'etz Jesus, nej xi' yolin Jesus te ex tma' kjal: —¿Yajtzunta Simon, titi' nt-xima'na ti'j? ¿Ja nela' kyqanina' nimaqkawilju' chojb'il te tnam ex unb'ab'l: ma kyeju' kwitze'l mujqa kyeju' najchaq xjal? chi Jesus.
- 26**Atzunte Luch xittzaq'we'n kjal: —Aye'kye' tu'n kychjonte chojb'il te tnam ex unb'ab'l aye' najchaq xjal, chij. Xi'tzun tma'ntl Jesus te Luch: —Qu'mtzun aye'ju' twitze'l nimaqkawil mixti' tu'n kychjonte.
- 27**Tu'ntzun lalun qo' ok te trakpuje'n, kuxtxi'ya ttziju' njab', q'onku'xa tzyub'l kyix ex q'inktza tnejel kyix matz'elyal tu'na, jqonxa ttzi ex kjawitz yalju' jun pwaq k'ajb'el te chojb'il te tnam, weye' ex teya; q'inxtzuna ex chja'ka, chi Jesus.

Mt 18

¿Alkyeju' nimxi'x toklen toju' kawb'il te toj kya'j?

(Mc 9.33-37; Lc 9.46-48)

¹Textzunju' kmuj lu e'pon lq'eju' t-xnaq'tzb'en Jesus tk'etz ex xikyqani'n te: — ¿Alkyeju' nimxi'x toklen toju' kawb'il te toj kya'j? chechij.

²Atzunte Jesus tzaj ttxko'n jun k'wal, kub' twab'a'n kyxol

³xitma'ntzuntz kye: —Axxi'x kxe'l nma'n kyeye' qa min xkytx'exb'e kyib'e' exqa min xe'okye' se'n jun k'wal, layx b'ent kyokxe' toju' kawb'il te toj kya'j.

⁴Ate' nimxi'x toklenju' toju' kawb'il te toj kya'j aju' nkub' tme'ssa'n tib' ex in ok se'n jun k'wal.

⁵Ex alkyete matk'am jun k'wal ikse'n ja'lu toj nb'iye', ayine' nchin tk'am, chi Jesus.

Aye'ju' nkub' tz'aq jun xjal kyu'n toj il

(Mc 9.42-48; Lc 17.1-2)

⁶Qa ati jun xjal makub' tz'aq jun b'o's okslal wi'je' tu'n toj il, b'a'n tu'n tok k'let jun ab'j nimin cheb'l triy ti'j tqul ex tu'n tku'x mulq'et tzmax t-xexi' ninnjab'.

⁷¡Taq'wixi'xte' twitz tx'otx' tu'nju' txqan trakpuje'n toj, ex atzu' nche kub'a' tz'ajju' xjal tu'n tpaj! ilti'j tu'n ttenju' trakpuje'n twitz tx'otx', extzun ¡qab'anx twitzju' xjal nb'inchante tu'n kkub' tz'ajju' txqantl toj il!

⁸Qu'mtzun, qa tu'nju' tq'ob'a mujqa tqana nb'inchana' ila, tx'emumila ex xonxa najchaq tk'etza; b'a'nxi'xpe' teya tu'n tokxa tuk'i'l jun tq'ob'a mujqa jun tqana toju' chwinqlal tejumajx, kyetwitzju' tuk'i'l kab'e' tq'ob'a ex kab'e' tqana ajt-xi' xona toj q'aq' milo kyupjila'.

⁹Ex qa tu'nju' tb'aq' twitza nb'inchana' ila, q'imetza ex xonxa najchaq tk'etza; b'a'nxi'xpe' teya tu'n tokxa tuk'i'l naq jun tb'aq' twitza toju' chwinqlal tejumajx, kyetwitzju' tuk'i'l kab'e' tb'aq' twitza tu'n txi' xona toj q'aq', chi Jesus.

Aju' techlal ti'ju' rit kyejni tzpet

(Lc 15.3-7)

¹⁰Lalun che elkyik'o'ne' tal b'o's okslal lu. Qu'n kxe'l nma'n kyeye' qa aye'ju' kyanjl ate' toj kya'j nche' ka'yink ti'ju' twitz Qman Dyos tkyaqil q'ij.

¹¹Qu'n aju' Tk'wal ichan matzul klokyeju' tzpetnqe'.

¹²¿Se'nkye' toj kwitz? qa ati jun xjal ati jo'naq trit extzun matxi' tz'aq jun tu'n, ¿Ma laytzun che kyej ttzaqpi'nju' oxjnaq b'eljlajoj toj k'ul, tu'n txi' jyolteju' rit xkyej tz'aq?

¹³Extzun qama tz'el yal tu'n, axxi'x ktzalajelxi'x ti'j kyetwitz kyi'ju' txqantl minti' xe'x tz'aq.

¹⁴Ikxtzunte Qman Dyosju' ati toj kya'j minti' tajb'il tu'n tkyej tzpet junkye' maskye tal b'o'sqeye', chi Jesus.

Se'n tu'me'l tu'n tkub'najseta' kyilju' qitz'in mo qtzik

(Lc 17.3)

¹⁵Qama tz'ok b'inha'n jun taq'wix teya tu'n jun titz'ina mo ttzika, yolina tuk'i'l ex q'manxa te aju' myab'a'n xtb'inha teya. Qama kub' b'i'na tu'n matxitzun kanb'antza.

¹⁶Qatzun minti' sel b'a'n tyola toj twitz, iq'inx juntl mo kab'e' tuk'i'la, tu'ntzun tel chik'exi'xu' tkyaqilju' yol kyu'n kab'e' mujqa ox'e' tziyalte.

¹⁷Ex qa minti' xekub' tb'i'nju' che pomil tuk'i'la, q'maxtzuntziya kyeju' kkyaqil okslal; exqa minti' sel b'a'nju' kyol toj twitz, xtenku'tzunj ex kq'onkye' nakuj jun xjal min nokslan te Dyos mujqa jun peyul chojb'il pwaq te Rom.

¹⁸Axxi'x kxe'l nma'n kyeye' qa tkyaqilju' ti'xti' makub' kk'lo'ne' twitz tx'otx', ex ikx kb'el k'lo'n toj kya'j, ex tkyaqilju' matz'el ktzaqpine' twitz tx'otx', ex majx k'elel tzaqpi'n toj kya'j.

¹⁹Ex okxe'l nma'ne' kyeye': qa ati kab'ekye' tzalu twitz tx'otx' exqa mamuje kyole' tu'n txi' kqani'n jun ti'xti'ye' toj kna'j Dyose', ktzajel q'onte' kyeye' tu'n Qman Dyos ati toj kya'j.

²⁰Qu'n jama kyb'uyi'ya' kyib' kab'e' mujqa ox'e' toj nb'iy'e', chin tenb'ilwe' kxol, chi Jesus.

²¹Atzunte Luch xi' lq'e tk'etz Jesus ex xitqani'n te: —Taye, ¿Jte'tzunlo maj kb'el nnajsa'ne' tilju' witz'ine' mujqa ntzike', qama tb'inha taq'wix weye'? ¿Naq wuq maj? chij.

²²Atzunte Jesus xittzaq'we'n te: —Minti' nxi' nma'nwe' teya qa o'kxu' wuq maj, ati tu'n tkub' tnajsa'na wuq maj oxnaq lajoj, chi Jesus.

Techal ti'j jun majen minti' taj tu'n tkub' tnajsa'n til juntl

²³Ikx nb'aju' ti'ju' kawb'il te toj kya'j se'n jun nimaqkawil kub' t-xima'n tu'n tjaw ti'n tajlalju' kk'asju' tmajen te.

²⁴Tetzunj tjawtiq'i'n tajlalju' k'as pon q'inju' jun majen tk'etz atitoq txqan tk'as te.

²⁵Mixtoqtzunti'x tu'me'l tu'nju' tmajen tu'n tchjonteju' tk'as te, tchaq'ju' nimaqkawil tu'n txi' ka'yi'n tuk'i'lju' t-xu'jil, kyuk'i'lju' tk'wal ex tkyaqilju' ati te, tu'ntzun tchjetju' tk'as.

²⁶Atzunju' tmajen kub' meje twitzj ex xitma'n te: Tenku' t'pasensiya wi'je' ex ok kxe'l nchjo'nwe' nk'as teya tkyaqil, chij.

²⁷Tzajtzun laqj tk'u'ju' nimaqkawil ti'ju' tmajen; kub' tnajsa'nju' tk'as ex xittzaqpi'n.

²⁸Tetzunj tetz tjaju' nimaqkawil kub'najsante tk'as, elyal jun tuk'i'l twitz atitoq jte' tk'as te. Xi'tzun ojqlan jtz'olte tqulju' xjal lu ex xitma'n te: ¿Chjontza tk'asa weye'! chij.

²⁹Atzunju' tuk'i'l kub' meje twitz ex xitma'n te: Tenku' tpasensa wi'je' ex kxe'l nchjonwe' tkyaqil teya, chij.

³⁰Atzunte mixti'x taj, ape' tb'inchaju', xitiq'i'n ex okx tju'n tzmax aj tchjonteju' tk'as.

³¹Aye'tzunju' txqantl majen eka'yinte, majx exch'yon toj kyanmi, ex exi' q'malte teju' nimaqkawil tkyaqilu' tb'inchaju' xjal ti'ju' tuk'i'l.

³²Tetzunj tb'inte nimaqkawilju' tb'inchaj, tchaq' tu'n txi' txkob'aj, tetzun tponju' xjal lu xitma'ntzuntz te: ¡Taq'wix majen! Makub' nnajsa'ne' txqan tk'asa naqx tu'nju' makub'sana nwitz'e'.

³³Ikwittzulota xtb'inchaj, ma'wtlo tzaj laqj tk'u'ja ti'ju' tuk'i'la, ik se'nwe' matzaj laqj nk'u'je' ti'ja, chij.

³⁴Tzajtzun ttx'u'jilju' nimaqkawil ti'j, ex tchaq' tu'n tkub' tz'e'ysa'n twitz tzmaxi'j aj tchjonte tkyaqilju' tk'as, chi Jesus.

³⁵Tetzunj tb'aj tma'n Jesus ja'lu, xitma'ntzuntz kye: —Iktzun ktb'inchaj Dyos ati toj kya'j kyi'je' qa min xkub' kynajsa'ne' kyilju' kyitz'ine' mujqa ktzikye' tu'n tkyaqil kyanmiye', chi Jesus.

Mt 19

Xnaq'tzan Jesus tib'aju' mjeb'le'n nkub' paxj

(Mc 10.1-12; Lc 16.18)

¹Tetzunj tb'aj tma'n Jesusju' yol lu, etz toj Kaliley ex xi' toju' tx'otx' Judey ati jlajxi' nin a' Jordan.

²B'a'npun xjal eb'ajxlpe ti'j, atzunj tpon atzu' eq'anit txqan yab' tu'n.

³Ex ate'toq junjun parisey e'pon lq'e tk'etz Jesus naqx tu'n tkub' tz'aq Jesus kyu'n toj il, xikyqani'n te: —¿Ma ati toj kawb'il tu'n tkub' tpa'ntib' jun ichan tuk'i'l t-xu'jil tu'n tpaj jun ti'xti'? chechij.

⁴Atzunte Jesus xittzaq'we'n kye: —¿Ma na'mtzun tjaw kxch'i'ne' toju' tu'jil qa atxi'x ttzajlen qe ojtxi', ichan ex qya kub' tb'inchaj'n Qman Dyos? chij.

⁵Ex tma: Qu'mtzun,aju' ichan kjel ttzaqpi'n tman ex ttxu' tu'n kyanq'in tuk'i'lju' t-xu'jil, ex kykab'il che okyel te junx wnaq.

⁶Qu'mtzun mya kab'e' wnaq qe'tl, naq junqe'tel. Qu'mtzun mixti' tu'n tkub' tpa'n xjalju' kub'ni tmujb'a'n Dyos, chij.

⁷Xi'tzun kyqani'n parisey kjalu: —¿Titiquantzun tchaq'a' Moyses qa b'a'n tu'n tkub' tpa'ntib' jun xjal tuk'i'l t-xu'jil, naq o'kx tu'n txi' q'et jun u'j teju' qya qa matxi' kub' kypa'n kyib' tuk'i'l tchmil? chechij.

⁸Xi'tzun ttzaq'we'n Jesus kye ex tma: —Tu'n tpajte' mixti'x nok toj kwi'ye' tmaya' Moyses qa b'a'n tu'n tkub' tpa'ntib' jun ichin tuk'i'l t-xu'jil; ate ttzajlen qe ojtxi' mikxa'te' tu'me'lju'.

⁹Atzunwe' kxe'l nma'n kyeye', qa ati jun xjal makub' tpa'ntib' tuk'i'l t-xu'jil exqa min tb'inha'n t-xu'jilju' ajpaji'n, ex qa ma mjetlju' ichan tuk'i'l juntl qya, matxi' b'inchán ajpaji'n, ex qa mamje juntl ichan tuk'i'lju' qya exni xla'ja'n, ex matxi' tb'inha ajpaji'n, chi Jesus.

¹⁰Xi'tzun kyma'nju' t-xnaq'tzb'en Jesus te: —Qanatzun nim ti'xti' ati tu'n tik'xtu'n ichan toju' mjeb'le'n, b'a'nxi'x teju' ichan tu'n lalun mje, chechij.

¹¹Atzunte Jesus xittzaq'we'n kye: —Mya kykyaqil xjal nkane jalu toj kynab'l, o'kxtzu' nkaneya' toj kynab'lu' tzajni q'o'n kyoklen tu'n Dyos tu'n tchapun kyu'n.

¹²Chukchaq tu'me'l tu'nju' min nche mje junjun ichan; ate' junjun kyitz'jlenx mixti' tu'me'l tu'n kymje, ex ate' junjuntl kyu'n xjal minti' nche mjeya', aye'tzun junjuntel tu'nju' kyajb'il tu'n kyajb'en toj tkawb'il Dyos, qu'mtzun mixti' nche mje. Alkye nkaneju' lu toj twitz, kanex toj ttab'l b'a'nxi'x, chi Jesus.

E'kub' k'i'wla'n k'wal tu'n Jesus

(Mc 10.13-16; Lc 18.15-17)

¹³Epon q'i'n junjun k'wal tk'etz Jesus kyu'nju' ktxu, tu'n tkub' tq'o'n tq'ob' toj kwi' ex tu'n tna'n Dyos kyi'j; aye'tzunju' t-xnaq'tzb'en eb'jo'kten myolkye.

¹⁴Xi'tzun tma'n Jesus kyeju' t-xnaq'tzb'en kjal: —Lalun che'x kmyo'ne' tal k'wal, kq'onxe' anb'il kye tu'n ktzaj lq'e nk'etze', qu'naju' tkawb'il Dyos kyekye' xjalju' nche ok se'nkye' tal k'wal lu. Chi Jesus kye t-xnaq'tzb'en.

¹⁵Kub'tzun tq'o'n tq'ob' toj kwiju' tal k'wal, ex xi'tzuntz toj juntl najb'il.

Yolin jun ku'xun q'inun tuk'i'l Jesus

(Mc 10.17-31; Lc 18.18-30)

¹⁶Ultzun jun ku'xun tk'etz Jesus ex xitqani'n te: —B'a'n xnaq'tzal ¿titi' jun ti'xti' b'a'n tu'n nb'inchanteye' tu'ntzun ttenju' nchwinqlale' tejumajx? chij.

¹⁷Atzunte Jesus xittzaq'we'n te: —¿Titiqu'n nchin noka' tq'o'na te b'a'n? Mix-a'loxe' b'a'n naq o'kx Dyos. Ex qa tajb'ila tu'n tkanb'anteya chwinqlal tejumajx, che japunxju' tchaq'b'il Dyos tu'na, chij.

¹⁸—¿Alkyeqetzun? chiju' ku'xun xitqani'n. Xi'tzun tma'n Jesus te: Lalun che b'yonxjale', lalun che ajpajine', lalun che elq'ane', lalun che chanyole' kyi'j xjal,

¹⁹che nimanqe'ye' te kymane' ex te kytxuye'; ex kyk'u'jlame' alchaqkyexku' xjal se'nkye' nkyk'u'jla'n kyib'e' kyib'xkyib'e', chi Jesus.

²⁰—Tkyaqilju' lu njapun wu'ne' atxi'x ntzajlene' toj nk'walile'. ¿Alkyetzuntl na'm tchapun wu'ne'? chiju' ku'xun xitma'n te Jesus.

- ²¹Xi'tzun ttzaq'we'n Jesus te: —Qa tajb'ila tu'n toka tzinunxi'x ti'j, k'ayinxatkyaqilju' ati teya ex q'onxa kye prow. Qatzun matb'inchaya ikju' kchmeteltzun tq'inumaltza toj kya'j. Ex kuttzaja ex lpeka wi'je', chi Jesus.
- ²²Tetzunjt b'inte ku'xunju' yol lu, ik'b'et ex tzaj nimxi'x b'is toj tanmi, qu'n nimtoq tq'inumal ati.
- ²³Atzunte Jesus xitma'n kyeju' t-xnaq'tzb'en: —Axxi'x kxe'l nma'ne' kyeye' majx ch'ušte' te jun q'inun tu'n tokx toju' tkawb'il Dyos toj kya'j.
- ²⁴Ex kxe'l nma'ne' jumajtlet kyeye' qa jaku' lwiyxix tz'ex jun kamey toj t-xopajil jun b'aq kyetwitz jun q'inun tu'n tokx toj tkawb'il Dyos toj kya'j, chij.
- ²⁵Tetzunjt kb'inteju' t-xnaq'tzb'en, majx e'jaw sak'puj b'a'nxi'x, ex intoq kyma'n: —Qa ikju' ¿Alkyetzun jaku' klet? chechij.
- ²⁶Xi'tzun ka'yin Jesus toj kywitz ex xitma'n kye: —Layx b'entju' lu kyu'n xjal, atzunte Dyos tkyaqil kb'entel tu'n, chij.
- ²⁷Atzunte Luch xittzaq'we'n te: —Yajtzunqe' matxi' kyej qq'o'ne' tkyaqilju' ati qeye' ex maqo oklpeye' ti'ja. ¿Titi'tzunqe' tzul q'o'n qe? chij te Jesus
- ²⁸Xi'tzun ttzaq'we'n Jesus kye: —Axxi'x kxe'l nma'n kyeye', ajtponju' tq'ijlalil tu'n tok tkyaqil te ak'a'j, naqa xkub' qeju' Tk'wal ichan kawil toju' tq'uqb'il inxi'x qoptz'aj, ex ikxkye' che b'elqeye' toj kab'lajoj q'uqb'il tu'n kykawine' kyib'aju' kab'lajoj k'loj kyajajil aj Israel, tu'nju' mache oklpeye' wi'je'.
- ²⁹Ex kykyaqilju' makyej kytzaqpi'n kyja, kyitz'in mo kytzik, kyanab', kyman, kytxu, kyxu'jil, kyk'wal mujqa kytx'otx' naqx tu'n npaje', ok kyk'ma' jo'naqtl tib'aj ex tzul q'o'n kychwinqlal tejumajx.
- ³⁰Nimtzunte' ate' tnejel ja'lo che okyel mankb'il, ex nim ate' mankb'il ja'lo che okyel tnejel, chi Jesus.

Mt 20

Aju' techlal kyi'ju' aq'unal ti'j tqan ub'a

- ¹Ikyte tkawb'il Dyos toj kya'j kse'n jun tajaw awal ub'a, ex jyol tmajen te prim, tu'n kyxilun twitz ub'a.
- ²Yolin kyuk'i'lju' tmajen tu'n t-xitchjo'n te jun kyq'ij, ex exi' tchq'o'ntzuntz aq'unal toju' tqan t-ub'a.
- ³Tetzunjt ttzaj b'eljoj te prim ex jumajtlu' tajaw aq'untl jyol tmajen, ex e'okyal jte'tl xjal tu'n kyxolju' xjal naq teqe' mixti'toq nche' aq'unan.
- ⁴Ex xitma'n kye: Ex ikxkye' kukyxi'ye' aq'unal toj waq'une', atzun nchjonxe' twi' kyk'u'je', chij. Aye'tzunju' xjal ku chechij, exi' aq'unal toj taq'un.

⁵Ettzun jumajtlu' tajaw aq'untl j yol tmajen tej ttzaj wanq'ij, ex tej ttzaj oxé' te qale, ex ikx tb'inchaju' se'nxju' nejtl.

⁶Xi' jumajtl ja teqe' xjal minti' nche' aq'unan tej ttzaj jwe' te qale, ex eb'jo'k yal junjuntl tu'n mixtoqti' nche' aq'unan. Ex xitqani'n kye: ¿Titiqu'n naq nex kyq'ije' tzalu ex minti' nche aq'unane'? chij.

⁷Aye'tzunkye' xjal xikytzaq'we'n te kjalu: Mix-a'loxna' jun ntzaj q'mante qaq'une', chechij. Xi'tzun tma'nju' tajaw aq'untl kye: Kuxna' kyxi'ye' aq'unal toj waq'une' ex kxe'l nchjo'nwe' twi' kyk'u'je', chij.

⁸Tetzunj qok yupj, xitma'nju' tajaw aq'untl teju' nejenel ti'j aq'untl kjalu: Txkonqetza majen ex chjonxa twi' kyk'u'j, nejxi'x chjonxa twi' kyk'u'ju' xe' ul mankb'il, atzun mankb'ilxi' q'onxa twi' kyk'u'ju' xe' ul nejtl, chij.

⁹Aye'tzunju' xjal tzyet kyaq'unan tej ttzaj jwe' te qale, e'pon ex xichjo'n twi' kyk'u'j te jun q'ij.

¹⁰Tetzunj tpon kanun tu'n kyponju' xjal aye'ju' tzyet kyaq'unan nejtl, kub' kyxima'n qa nimkye twi' kyk'u'j kxe'l q'o'n; kuchaqa axte' twi' kyk'u'ju' xichjo'n kse'nkye' e'pon aq'unal yajxi'tl.

¹¹Tetzunj kyk'monte twi' kyk'u'j, e'aq'witztuntz wulil ti'ju' tajaw aq'untl,

¹²ex xikyma'n te: Aye'ju' xe' b'ju'l yajxi'tl naq jun kmuj xe' aq'unan, extzun kyinx twi' kyk'u'ju' xxitq'o'na se'nqe', extzun mab'ajqe' q'ij qu'n ex matzik'x tq'ob' q'ij kuwxix qu'ne', chechij.

¹³Atzunte' tajaw aq'untl xittzaq'we'n te jun majen: Aya wamiw, mixti'we' myab'a'n nb'inha'n teya. ¿Ma mitzunjunti' xb'ent ti'j qu'n tu'n tchjetju' twi' tk'u'ja te jun q'ij?

¹⁴K'monxju'ya twi' tk'u'ja ex kutxi'ya. Wajb'ilwe' tu'n txi' nq'o'n kyinxju' se'n twi' tk'u'ja teju' sul mankb'il,

¹⁵qu'n ayinwe' chin q'malte titi' knb'inha'ye' tiju' npwage'. ¿Mujqa ntx'a'lti'j tk'u'ja wi'je' tu'n b'a'n xjal qine'? chij.

¹⁶Qu'mtzun aye'ju' ate' mankb'il ja'lo che okyel nejtl; aye'tzunju' ate' te tnejel ja'lo che okyel mankb'il, chi Jesus.

Tma jumajtl Jesus qa kb'el b'yo'n

(Mc 10.32-34; Lc 18.31-34)

¹⁷Tetzunj xi'toq tjax Jesus tu'n tchapun toju' tnam Jerusalen, eltpa'n tib' kyuk'ilju' kab'lajoj t-xnaq'tzb'en ex xitma'n kye:

¹⁸—Kyb'intzpe'ye', maqo'x Jerusalen, ja kxe'la' q'o'n Tk'wal ichan toj kyq'ob'ju' kynejel pale exqe' xnaq'tzal ti'j kawb'il tu'n tkub' kyb'yo'n

¹⁹kxe'l kyq'o'n toj kyq'ob'ju' xjal te junxi'tl tnam tu'n tb'aj kxmayi'n, tu'n tb'aj kk'ixb'sa'n ex kjawil kq'o'n twitz krus; tb'ajlenxi'tzun oxe' q'ij tku'xlen mqu'n kjawil anq'in jumajtl kxol kyimni, chi Jesus.

Aju' tqanb'etz ttxu Santyay ex Xwan

(Mc 10.35-45)

²⁰Pontzun lq'e t-xu'jil Seb'edey, kyuk'i'lju' tal aye' Santyay ex Xwan tk'etz Jesus ex e'kub' meje twitz tu'n t-xi' kyqani'n jun xtalb'il te.

²¹Xi'tzun tqani'n Jesus te: —¿Titi' tajb'ila? chij Atzunte qya xitma'n te: —Q'ontza kyoklenju' kab'e' wale' lu tu'n kykub' qe tk'etza toju' tkawb'ila, jun toj tb'a'nq'ob'a atzun juntl toj tnayaja, chij.

²²Atzunte' Jesus xittzaq'we'n te: —Mixti' nkanekye' toj knab'l aju' ntzaj kqani'ne' weye'. ¿Ma jakutzun txi' kk'wa'ne' jun k'wab'j k'a kxe'l nk'wa'ne'? chij. Aye'tzunkye xikytzaq'we'n: —Jaku' txi' qk'wa'nqe', chechij.

²³Xi'tzun ttaq'we'ntl Jesus kye: —Oklo kxe'l kyk'wa'ne' k'wab'j k'a se'nwe', atzunju' tu'n kykub' qeye' toj nb'a'nq'ob'e' mujqa toj nnayaje' myayinwe' chin q'malte, o'kxte' Nmane' Dyos otzqilte alkye kxe'la' tq'o'nju' oklenj lu, chi Jesus.

²⁴Aye'tzunju' lajojt t-xnaq'tzb'en tej kb'intēju' lu, tzaj ktx'u'jil kyi'ju' kab'e' kyuk'i'l kyitz'inkyib'.

²⁵E'tzajtzun txko'n tu'n Jesus, ex xitma'n kye: —Ojtzqi'nkye' kyu'n, aye'ju' nche' kawin majx nok kyq'o'n kyib' te tajaw tnam, aye'tzunju' nimaq kyoklen majx nche kub' kyajunju' xjal tu'nju' kykawb'il.

²⁶Atzunkye' kyxol mikxa'te' kb'ajelju'. Ape' kyb'inha'juye', qa ati jun tajb'il tu'n tok te nimaq toklen, ati tu'n tajb'en kyeju' txqantl;

²⁷atzunju' tajb'il tu'n tok te nejenel kyxole', atzunte k'okyelju' te kymajene'.

²⁸Kse'nwe' ayine' Tk'wal wnaq min ñin ule' tu'n kyajb'en xjal weye', ayin pe'we' ñin nul ajb'el kye xjal ex tu'n nq'onte nchwinqlale' te kolb'il kye txqan xjal, chi Jesus kye.

Kab'e' mox eka'yin tu'n Jesus

(Mc 10.46-52; Lc 18.35-43)

²⁹Txqan xjal eb'jo'k lpe ti'j Jesus tej tetz toj Jeriko kyuk'i'lju' t-xnaq'tzb'en.

³⁰Ate'toq kab'e' xjal mox q'uqlqe'toq ttzi b'e, tetzunj kb'intē qa xi'toq tik' Jesus atzu', e'jaw xch'in ex kyma: —¿Taye, aya Tk'wal Dab'i, q'aq'antz tk'u'ja qi'je', chechij!

³¹Aye'tzunju' xjal eb'jo'kten myolkye ex xikyma'n kye tu'n lalun che xch'in, aye'tzunkye' mox e'jaw xch'inxi'xtl kuw kjalu: —¿Taye, aya tk'wal Dab'i, q'aq'antz tk'u'ja qi'je', chechij!

³²Atzunte Jesus kub' we', e'tzaj ttxko'nju' mox̄ ex xitqani'n kye: —¿Titi' kyajb'ile' tu'n nb'inchateye' kyeye'? chij.

³³Aye'tzunju' mox̄ xikytzaq'we'n te: —Taye, qajb'ile' tu'n tjjetju' qwitze' ex tu'n qka'yine', chechij.

³⁴Tzajtzun q'aq'antk'u'j Jesus kyi'j, ok tmko'n kywitz. Textzu'n kmuj tok mko'n kywitz, b'aj jqet kywitz ex e'ka'yin, ex majx exi'lpe ti'j Jesus.

Mt 21

Tej tokx Jesus toj tnam Jerusalen

(Mc 11.1-11; Lc 19.28-40; Jn 12.12-19)

¹Ch'inxtltoqtzun kkanun toj tnam Jerusalen ex ma'toq che pon toju' tnam B'etpaje, ati tk'etzju' witz Olib'o tb'i, exi' tchq'o'n Jesus kab'e' t-xnaq'tzb'en,

²ex xitma'n kye: —Kukxi'ye' toju' tnam chix. Atzuntzu' k'okyela' yal jun ttxu b'ur kyu'ne' yob'ankj tuk'i'l tal. Kpoq'imile' ex kyi'q'intze' tzalu.

³Qatzun ati jun xjal saj q'mante jun tyol kyeye', kmanxe' te qa te Taye k'ajb'ela' ex lwiysi'x che anjetz tanjsa'n kyi'j, che chiku'ye', chi Jesus.

⁴B'aj tkyaqil ja'lu, tu'n tjapunju' yol kyejni q'ma'n tu'n t-sanjelal Dyos, tej tmante kjalu:

⁵Kymanxe' kye xjal najlqe' toj nintnam Syon: Ka'yinxá, lu nimaqkawil tzul tk'etza, me'sxi'x ex iqa'n tu'n jun b'ur, jun tal b'ur, tal jun chej te iqtz, chiju' tz'ib'a'n.

⁶Aye'tzunju' t-xnaq'tzb'en exi' ex kb'inha aju' matxi'toq txi' q'ma'n kye tu'n Jesus.

⁷Ultzun kyi'nju' ttxu b'ur tuk'i'lju' tal, jaxkyq'o'n kyxb'alun tib'aj, ex jaxtzun qe Jesus tib'aj.

⁸Ate'toqtzun txqan xjal atzu'. B'ajkub'tzun kyslik'u'n kypinpa't toj tb'e, aye'tzun txqantel tzaj kytoqi'n t-xaq tze ex b'ajkub' kyq'o'n toj tb'e.

⁹Aye'tzunju' xjal nejlqe' twitz exqe'ju' lepchqe'x, intoq che xch'in kjalu: —¡Qo tkloma ja'lo Tk'wal Dab'i nimaqkawil! ¡K'i'wla'nxwitju' tzul toj tb'i Qman Dyos! ¡Nimanxwit tb'i Dyos toj kya'j! chiju' tz'itb'a'n.

¹⁰Tetzunj tokx Jesus toju' nintnam Jerusalen, kkyaqilju' xjal eb'jaw tilj ex intoq kyma'n: ¿Alkyeju' xjal lu? chechij.

¹¹Aye'tzunju' xjal intoq xikyma'n kye: —Ate Jesusju' t-sanjelal Dyos, aju' aj Nasaret toj tx'otx' Kaliley, chechij.

Tej t-xtilset tja Dyos tu'n Jesus

(Mc 11.15-19; Lc 19.45-48; Jn 2.13-22)

¹²Okxtzun Jesus toju' tja Dyos ex eb'je'tz t-xla'ja'n kykyaqilju' nche k'ayin ex intoq che lq'o'n toj tja Dyos. Majx b'jaw tpich'ku'n kmesju' xjal intoq che ch'exb'ente kpwaq xjal, kyuk'i'lju' tkub'il k'a'yb'il xu'ch;

¹³ex xitma'n kye: —In tma'nte' toju' tu'jil kjal: Awe' nja a tb'iju' ja te na'j Dyos, aye'tzunkye' matxi' tz'ok kq'o'ne' te tjul eleq'. Chi Jesus.

¹⁴E'pontzun lq'eju' mox' ex kox tk'etz Jesus toju' tja Dyos, atzunte Jesus e'kub' tq'a'ni'n.

¹⁵Tzajtzun toj kytxú'jilju' knejel pale ex xnaq'tzal ti'j kawb'il tej kka'yinte tkyaqilju' b'a'nq'ob'aj intoq tb'inch'a'n Jesus, ex tej kyb'inte inxi'xtoq che xch'inju' k'wal kjal: ¡Qo tkloma ja'lo tk'wal Dab'i nimaqkawil! chechij.

¹⁶ex xikyma'n te Jesus: —¿Ma ntb'i'naaju' nkma'nju' k'wal? chechij. Atzunte Jesus xittzaq'we'n kye: —In nb'i'nwe'. Yajtzunkye' ¿Ma b'ajx jaw kyxch'i'ne' toj tu'jil tyol Dyos, ja nyolina' ti'ju' lu? ja ntma'na' kjal: Aye'ju' tal k'wal b'o's, aye'ju' tzma nche ch'u'n, che b'itzul b'itz teya, chiju' tz'ib'a'n, chi Jesus.

¹⁷Ekyejtzun tq'o'n Jesus xjal, etztzuntz ti'jxi' nintnam ex xi' B'etanya, ja exa' qonik'an tu'n.

Tzaj ttxko'n Jesus toj twi'ju' tqan iw tu'nju' mixti' twitz

(Mc 11.12-14,20-26)

¹⁸Tetzun juntl q'ij te prim, tej xi'toq tanjti'j Jesus toju' nintnam Jerusalen, tzaj we'yaj ti'j.

¹⁹Ex xitka'yi'n junwi' iw atitoq ttzi b'e, pontzun lq'e tk'etz, atzunju' iw lu mixtoqti' twitz, naq o'kx t-xaq ati. Tu'ntzunju' mixti'toq twitzxi' tma'n Jesus te: —¡Layx witzantlta! chij teju' tqan iw. Ex texju' kmuj lu kub' tzqiju' tqan iw.

²⁰Aye'tzunju' t-xnaq'tzb'en tej kka'yinteju' lu, majx e'jaw lab'ti ti'j ex xikyqani'n te Jesus: —¿Se'n taq'wi lwiyxix' xkub' tzqiju' tqan lob'j lu? chechij.

²¹Atzunte Jesus xittzaq'we'n kye: —Axxi'x kxe'l nma'n kyeye' qa ati kyokslab'le' exqa minti' njawje kk'u'je', myanaq o'kx ja'lu jaku' b'ent kyu'ne', expe' jaku' b'ent kyu'ne' qama txi' kma'ne' teju' witz lu: Kutik'a tzalu ex xonx tib'a toj ninnjab', ex ok kb'entel ikju'.

²²Qa ati kyokslab'le' ti'j Dyos, tkyaqilju' matxi' kyqanine' te toj na'j Dyos, tzul tq'o'nte' kyeye', chi Jesus.

Aju' toklen Jesus

(Mc 11.27-33; Lc 20.1-8)

²³Tb'ajlenxi'tzun ja'lu, okx Jesus toj tja Dyos. Akxtoqtzun nxnaq'tzan kye xjal tej kpon lq'eju' knejel pale exqe'ju' tijwnaq kxol aj Juda ex xikyqani'n te: —¿Titi' toklena tu'n tb'inchanteya lu? ¿Alkye saj q'onte oklenj lu teya? chechij.

24-25 Atzunte Jesus xittzaq'we'n kye: —Ex ikxwe' kxe'l nqani'n junwe' nxjel kyeye': ¿Alkye tzaj chq'onte Xwan jawsal a', ma a Dyos tzaj q'onte toklen mujqa aye' xjal? qatzun matzaj ktzaq'we'ne' weye' ex ok kxe'l ntzaq'we'ne' kyeye' alkye saj q'onte woklene' tu'n nb'inchanteye' tkyaqilju' lu, chij. Aye'tzunkye e'aq'wi yolil kxolilex ex intoq kma'n: Qama txi' qma'n qa a Dyos tzaj chq'onte Xwan, tzul tma'n qe: ¿Tiquntzun minti' xikyoksla'ne'? chilo qe

26 Exqa matxi' qma'n qa aye' xjal, jaku' che okten xjal b'yolqe, qu'n kykyaqilx nkyoksla'nju' Xwan qa t-sanjelal Dyos.

27 Xikytzzaq'we'ntzuntz te Jesus ex kma: —Mixti'qe' b'i'n qu'n, chechij. Ex ikxte' Jesus xitma'n kye: —Ex lay txi' nma'nwe' kyeye' alkye ntzaj q'onte oklenj weye' tu'n nb'inchane' tkyaqilju' lu, chij kye.

Aju' techlal kyi'ju' kab'e' k'wa'lb'aj

28 Xi'tzun tqani'n Jesus kye: —¿Titi'kye' nkxima'n ti'ju' kxe'l nma'n kyeye'? Ati jun xjal ate'toq kab'e' tk'wal, xi'tzun tma'n te jun tk'wal kjalu: nk'wal, kutxi'ya aq'unal toju' tqan q-ub'a.

29 Atzunju' tk'wal xittzaq'we'n te: ¡Lay chinxwe'! chij, ex yajxi'tel anjtztij tanmi, ex xi' aq'unal toju' taq'un tman.

30 Ex ikx ponju' manb'aj tk'etzju' juntl tk'wal, ex xitma'n te ikxju' se'n xitma'n teju' juntl tk'wal. Atzunju' k'wal lu xittzaq'we'n kjalu: okyi, Taye, machinx'e' ja'loxi'x chij. Extzun mixti' xi' aq'unal.

31 ¿Alkye kxolju' kab'e' k'wa'lb'aj lu b'inchante tajb'ilju' manb'aj? chi Jesus kye. —Aju' tnejel k'wa'lb'aj, chechij xikytzzaq'we'n. Atzunte Jesus xitma'n kye: —Axx'ix kxe'l nma'ne' kyeye' qa aye'ju' peyul pwaq chojb'il te Rom exqe' qya ajpajil, che okyex nejtl toj kawb'il te toj kya'j kye kywitze'.

32 Qu'n ulju' Xwan jawsal a' yek'ulteju' b'e te tnik'alilti'j kyeye', aye'tzunkye' min xikyoksla'ne'; aye'tzunkye' peyul pwaq exqe' qya ajpajil matxi' kyoksla'n. Aye'tzunkye', maskye makyile', mixti'x sanjtztij kyanmiye' tu'n t-xi' kyoksla'ne', chi Jesus.

Techlal kyi'ju' aq'unal myab'a'n qe'

(Mc 12.1-12; Lc 20.9-19)

33 Kyb'intzju'ye' juntl techlal lu: Atitoq jun xjal ku'x tawa'n txqan lob'j ub'a toj ttx'otx' ex ok tch'laji'n ti'j; kub' tb'inchane' jun tk'b'elju' ub'a jatu'n tela' yitz'et ex jawtb'inchane' jun ja nimin twe' tu'n t-xq'uqitju' awal. Tetzunj tb'aj b'enti tu'n, xitq'o'n majen kyeju' aq'unal ex xi'tzuntz tojun tb'e.

34 Tetzunj tpon tq'ijlalil tu'n tjaw b'uyitju' twitz ub'a, exi' tchq'o'n jte' tmajen qanilteju' jni' twitz lob'j kyeju' xjal majenalte ttx'otx' se'nxju' kyej b'entti'j tu'n kyuk'i'l.

- ³⁵Aye'tzunju' majenalteju' ttx'otx' eb'jo'k tzaqpaj kyi'ju' tmajen: b'aj kyjuminju' jun, kub' kb'yo'nju' jun atzun juntel b'aj kxon toj ab'j.
- ³⁶Atzunju' tajaw tx'otx' eb'ajx tchq'o'n txqantlu' majen ex b'a'npuntoq kb'aj se'nju' nejtl; aye'tzunju' majenalte tx'otx' ikx kb'inchaju' kyi'j se'nxju' kb'inha kyi'ju' majen e'pon nejtl.
- ³⁷Mankb'ilxi'tzun xitchq'o'nju' tk'wal, qu'n kub' t-xima'n: Qajpelo kxe'l nima'nju' nk'wale' kyu'nju' xjal lu, chij.
- ³⁸Atzunkye' majenal tx'otx' tej kka'yinte tponju' tk'walju' tajaw tx'otx' kma kxolilex: Atzunte' etzal ja'lu; qlanqe'ye' kb'yonku' tu'ntzun tkyeju' tetz'bil qe, chechij.
- ³⁹Tzyettzun kyu'n, exkyi'n ti'jxi' awal ex kub' kyb'yo'n.
- ⁴⁰Atzun ja'lo, ajtulju' tajaw lob'j ub'a, ¿Titi'tzulo kb'ajilte toj kwitzkye' kyi'ju' aq'unal myab'a'n qe'? chi Jesus.
- ⁴¹Aye'tzunkye xi'ktzaq'we'n te ex kma: —Ok che kb'el tb'yo'n ex lay tzaj laqj tk'u'j kyi'j, qu'n myab'a'n qe', ex okxe'l tq'o'n tqan lob'j ub'a kye txqantl xjal, aye'ju' kxe'l kq'o'n twitz lob'j te ajtjapun tq'ijlalil kse'nxju' kyejni b'entti'j tu'n kyuk'i'l, chechij.
- ⁴²Atzunte Jesus xitma'n kye: —¿Ma b'axjtzun jawa' kxch'i'ne' tz'ib'a'n toj Tu'jil tyol Dyos? aju' ntma'n kjal: Aju' ab'j el suchu'n kyu'nju' b'inchal ja, matxi' tz'ok te jun ab'j nimaq toklen. Ate Qman Dyos xb'inchante, ex matxi' tz'ok te lab'te'nxi'x kye xjal, chiju' tz'ib'a'n.
- ⁴³Qu'mtzun kxe'l nma'n kyeye' qa k'elel q'i'n kyoklene' ti'ju' kawb'il te toj kya'j ex kxe'l q'o'n kyeju' jun tnejtl xjal, aye'ju' xjal kxe'l kq'o'n twitz awal te tajaw tx'otx' se'nxju' kyejni b'entti'j kyu'n.
- ⁴⁴Atzunju' ab'j, alkyexku' qama kub' tz'aq tib'aj majx kb'el q'uchj, extzunqa aju' ab'j makub' tz'aq tib'aj alkyexku' xjal, majx kjel quqix, chi Jesus.
- ⁴⁵Aye'tzunju' knejel pale exqe'ju' parisey, tej tb'aj kb'inju' techlal intoq tma'n Jesus, pon toj knab'l ti'j qa kyi'jtoq nyolina'.
- ⁴⁶Kyajb'iltoqtzun tu'n ttzyet Jesus kyu'n, naqtzun a tzaj xob'il kyi'j kwitz xjal, qu'n aye'ju' xjal intoq kma'n qa t-sanjelal Dyos Jesus.

Mt 22

Aju' techlal ti'j mjeb'le'n

(Lc 14.15-24)

- ¹Ex aq'wi jumajtl Jesus yolil kye xjal tuk'i'l techlal ex tma:
- ²Iky tkawb'il Dyos te toj kya'j kse'n jun nimaqkawil tb'inha jun ninwan tej tmjeju' tk'wal.

³Eb'ajx tchq'o'nju' tmajen q'ol txokb'il kyeju' ttxokin, aye'tzunju' ttxokin mixjun e'pon toju' mjeb'le'n.

⁴Exi' tchq'o'n jumajtlu' tmajen txkolkyeju' ttxokin ex xitma'n kye: Kmanxe' kye xjal txko'nqe'tl tu'n kyten toju' mjeb'le'n qa matxi' b'entju' wab'j. Qu'n mache kub' nb'yo'ne' nwakyixe' ex walu'ne' q'u'sqe', ex lu matxi' b'ajb'ent tkyaqil; kuktzaje' toju' ninwan kb'ajel toju' mjeb'le'n, chechiku'ye', chi nimaqkawil kyeju' tmajen.

⁵Aye'tzunju' xjal txko'nqe' mixti' kyej tu'n ktzaj. Jun kxolju' xjal lu xi' aq'unal toju' ttx'otx', atzun juntl xi' xk'aǎlel,

⁶aye'tzun junjuntl b'ajkub' ktzyu'nju' tmajen nimaqkawil, eb'aj kwuli'n ex majx e'kub' kb'yo'n.

⁷Tzajtzun ttx'u'jilju' nimaqkawil tu'n tpaju' lu ex tchaq' kyeju' t-xjal te q'oj tu'n kxi' b'yolkyeju' xjal e'kub' b'yonkyeju' tmajen ex tu'n tkub' kpatunju' ktnam.

⁸Xitma'ntzuntz kyeju' tmajen: Matxi' b'entte' ninwan te mjeb'le'n, ex aye'ju' xjal ǎe'x txket, myab'a'n qe'.

⁹Qu'mtzun kukyxi'ye' kyoj xky'ichb'e, che kytchkontze' kykyaqilju' xjal mache okyal kyu'ne' toju' ninwan, chij.

¹⁰Exi'tzunju' majen kyoj xk'ichb'e ex e'tzaj kb'u'yinju' xjal kkyaqil, b'a'nqe' ex myab'a'n qe'; ex majx noju' ja kyu'nju' xjal lu ja okaju' mjeb'le'n.

¹¹Tetzunj tokxju' nimaqkawil ka'yilkyeju' ttxokin, xitka'yin jun xjal mixtoqti' tokju' t-xb'alun tex mjeb'le'n.

¹²Xi'tzun tma'n te: Amiw, ¿Se'n taq'wi saktza tzalu, extzun minti' tokju' t-xb'aluna tex mjeb'le'n? chij. Atzunju' xjal mixti' xittzaq'we'n te.

¹³Xi'tzun tma'n nimaqkawil kyeju' intoq che sipan wab'j ti'j mes: Kk'lonkuye' tqan ex tq'ob' ex kxomixe' toj qlolj twi' pe'n, jata'ju' oq'e'n ex jach'ub'te'n t-xe witztey, chij.

¹⁴Qu'n txqanju' xjal txko'nqe', ex naq jte' nche' jaw sk'o'n kyxol, chi Jesus b'aj tma'n kye.

Aju' xjel tib'aju' chojb'il te kawb'il

(Mc 12.13-17; Lc 20.20-26)

¹⁵Tb'ajlenxi'tzun ja'lu, eb'aj yolin parisey kyxolilex se'n tu'me'l tu'n tkub'a' tz'aq Jesus kyu'n tojun til, naqx tu'n tyol ajt-xitma'n kye.

¹⁶Exi'tzun kychq'o'n kyxnaq'tzb'en kyuk'i'lju' t-xjal Erodos qanilte te Jesus kjalu: —Xnaq'tzal, b'i'n qe'qu'n qa axju' ntma'na ex ntq'o'na xnaq'tzb'il se'n tu'me'l tu'n qb'et twitz Qman Dyos, ex min nxob'a' kywitz xjal, qu'n min nxitb'i'nteya nkyma'n alchaqxkyeku' xjal, chechij.

17Q'mantza qeye', titi' nt-xima'na ti'j ja'lu: ¿Ma b'a'n tu'n t-xiqchjo'ne' chojb'il teju' ninimaqkawil aj Rom, mujqa mya? chechij te Jesus.

18Atzunte Jesus eltnik' qa mya'toq b'a'nju' kxim, xitma'n kye: —Xmletz' xjal, ¿Titiqu'n in kyjyonaye' tu'me'l wi'je' tu'n nkub' tz'aque' toj il?

19Kyik'intz chage' pwaq weye' aju' nxiq'et te chojb'il, chij. Xi'tzun kye'k'u'n jun pwaq te,

20ex xitqani'n Jesus kye: —¿Al qilb'ilal tok twitzju' pwaq lu ex alqb'i tz'ib'a'nk twitz? Chij.

21Aye'tzunkye xikytzaq'we'n te: —Tilb'ilal ninimaqkawil ex tb'i tok ti'j, chechij. Xi'tzun tma'n Jesustz kye: —Qanatzun tilb'ilal ninimqkawil, kyq'onxe' te ninimaqkawil aju' te ninnimaqkawil, ex kyq'onxe' te Dyos aju' te Dyos, chi Jesus kye.

22Tetzunj kyb'intēju' yol lu, majx e'jaw lab'ti; kyejtzun kyq'o'n Jesus axtzu', exi'tzuntz tojun plajtel.

Xjel qa che kjawil anq'in kyimni

(Mc 12.18-27; Lc 20.27-40)

23Tojxtzunju' q'ij lu eponju' sadusey tk'etz Jesus, aye' inkyma'n qa lay che jaw anq'in kyimni, qu'mtzun xikyma'n ja'lu te Jesus:

24Ati jun yol tma Moyses, Xnaq'tzal, qa ati jun xjal makyim extzun mixti' tk'wal xkyej, ati tu'n tkyeju' t-xu'jil teju' titz'in tu'ntzun tul tk'wal tuk'i'l tu'n kyok te tk'walju' qtzan ttzik.

25Atitzun jun b'aj tzalu qxole' jumaj, ate'toq wuq xjal kyitz'in kyib'. Aju' tnejel k'walb'aj mje, ex kyim. Tu'ntzunju' mixti' tk'wal kyej, kyeju' t-xu'jil teju' titz'in.

26Ex ikx b'aj tiju' tkab' k'wa'lb'aj, ex ikxju' toxi'n, ex ikx b'aj kyi'j kwuqil, eb'aj kyim.

27kyb'ajlenxi'tzun kyim kykyaqil, ikx kyimju' qya.

28Qatzun ikju', qa che jawil anq'intlju' kyimni, ¿Alkyetzun jun kxolju' wuq ichan k'okyel te tchmilju' qya, qu'n mjena' kyuk'i'l kkyaqil? chechij te Jesus.

29Atzunte Jesus xittzaq'we'n kye ex tma: —¿Matxi' che kub' tzpete', tu'n tpaju' minti' nkaneju' tu'jil tyol Dyos toj knab'le' ex minti' nelkynik'e' tiju' tipumal Dyos!

30Qu'n ate' toj tq'ijlalil ajkyjaw anq'intlju' kyimni, mlay che mjetlkye' xjal, qu'n che okyel kse'nqe' anjl tqe' toj kya'j.

31Atzun ti'ju' tu'n kjaw anq'in kyimni, ¿Ma b'ajxtzun jawa' kxch'i'ne' aju' tma Dyos kyeye':

³²Ayinwe' Kydyos Ab'raam, Isaak ex Jakob'? ¡Ex mya' jun Dyos kye kyimni, qu'n ate Dyos kyeju' itz'qe'! chi Jesus.

³³Tetzunj kyb'inte xjal b'aj tma'n Jesus, ojexi'x che lab'ti ti'ju' xnaq'tzb'il tu'n.

Aju' chaq'b'il nimxi'x toklen

(Mc 12.28-34)

³⁴Aye'tzunju' parisey tej kb'inte qa majx kyej jpet ktziju' sadusey tu'n Jesus, b'aj kb'u'yi'n kyib',

³⁵Atzun jun kxol xnaq'tzal ti'j kawb'il, oktq'o'n Jesus toj joyb'ilti'j, ex xitqani'n te:

³⁶—Xnaq'tzal, ¿Alkyeju' chaq'b'il nimxi'x toklen toju' kawb'il? chij.

³⁷Atzunte Jesus xittzaq'we'n te: —K'u'jlama Qman Dyos tu'n tkyaqil tanmiya, tu'n tkyaqil tk'u'ja ex tu'n tkyaqil tñab'la.

³⁸Atzun chaq'b'ilju' lu nimxi'x toklen ex a tnejel chaq'b'ilju'.

³⁹Ex ati jun tkab' chaq'b'il, ax tñab'lju' se'nju' tnejel; aj ntma'n kjalú: K'u'jlama alkyexku' xjal se'nxju' aya ntk'u'jla'n tib'a.

⁴⁰Kyojtzu'n kab'e' chaq'b'il lu, ta'ya' ttxu kawb'il ex ttxu xnaq'tzb'il kyu'n t-sanjelal Dyos, chi Jesus.

¿Al qk'walju' Krist?

(Mc 12.35-37; Lc 20.41-44)

⁴¹B'u'yinxtoq kyib'ju' parisey,

⁴²xitqani'n Jesus kye: —¿Titi'kye' nkma'n ti'ju' Krist? ¿Al qk'waltzulo? chi Jesus kye. Aye'tzunkye xikytzaq'we'n te: —Tk'wal Dab'ite' Krist, chechij.

⁴³Atzunte Jesus xitma'n kye: —¿Se'n taq'witztun tma Dab'i ti'j toj Xewb'aj Xjan qa aju' Krist Tajaw? Qu'n chi Dab'i kjalú:

⁴⁴Xitma'n Qman Dyos teju' Wajawe' kjalú: Qekuya toj nb'a'nq'ob'e', tzmaxi'j ajkykub' nq'o'ne' tajq'oja tjaq' tqana, chij.

⁴⁵¿Se'n taq'witztun nkyma'ne' qa tk'wal Dab'iju' Krist, extzun axju' Dab'i nok q'onte te Tajaw? chi Jesus.

⁴⁶Mixtzun a'lo'x jun b'ent ttzaq'wente jun yol te Jesus, ex atxixtzunj mix-a'lox juntl okten b'inchal txqantl xjel te Jesus.

Mt 23

Eb'ajx poqo'n parisey exqe' xnaq'tzal ti'j kawb'il tu'n Jesus kwitz xjal

(Mc 12.38-40; Lc 11.37-54; 20.45-47)

¹Tb'ajlenxi'tzun ja'lu, xitma'n Jesus kyeju' xjal ex kyeju' t-xnaq'tzb'en kjalú:

- ²Aye'ju' xnaq'tzal ti'j kawb'il exqe'ju' parisey nok kyq'o'n kyib' te pjulteju' kawb'il kyejni tq'o'n Moyses.
- ³Qu'mtzun, kb'inxe' ex kb'inchanxe' ajū' nxikyma'n kyeye', naq o'kx lalun txi' lpe kwitze' kyi'j, qu'n aye'kye junxiju' nkma'n ex junxiju' nkb'incha'n.
- ⁴Nkub' kb'incha'nju' iqtz alxi'x layx k'is kyu'n, ex atzu' njax kq'o'na' ktze'lkyi'j xjal, aye'tzunkye mixti' njaw kyinju' iqtz tk'ixpewt tu'n jun twi' kq'ob'.
- ⁵Tkyaqil ja'lu nkb'incha'n naqx tu'n kyok ka'yi'n kyu'n xjal. Majx b'a'n nela' toj kwitz tu'n tok kq'o'nju' jun piḥ tz'u'n kplaj mujqa ti'j kq'ob' tz'ib'a'n tyol Dyos twitz ex tu'n tok kq'o'nju' kxb'alun ku'j ex nimaqtxa'n.
- ⁶Aye'qexi'x kyajb'il tu'n kkub' qe toju' nimaq q'uqb'il toj jun ninwan ex kyoju' q'uqb'il nimaq kyoklen toj ja te k'u'lb'il,
- ⁷ex a kyajb'ilu' tu'n kyok q'olb'e'n kyu'n xjal tuk'i'l nimjtib'il toj xkichb'e ex tu'n tokq'o'n kyb'i xnaq'tzal kyu'n xjal.
- ⁸Aye'tzunkye' lalun kyaje' tu'n tokq'o'n kb'iye' te xnaq'tzal, qu'n kkyaqilxkye' kyitz'imile kyib'e', ex naq junju' xnaq'tzalkyeye', ajū' Krist.
- ⁹Ex mixti' tu'n tok kq'o'n jun xjale' te kmane' twitzju' tx'otx', qu'n naq junkye' Kman ati toj kya'j.
- ¹⁰Ex lalun kyaje' tu'n kyok q'o'ne' te nejenel kyu'n xjal, qu'n ajū' nejenel naq junte', ajū' Krist.
- ¹¹Ajū' nimaq toklen kxole' atzun ati tu'n tajb'enju' kyeye'.
- ¹²Qu'n ajū' xjal njaw tnima'ntib' tib'xtib', k'elel q'i'n toklen; atzunju' minti' njaw tnima'ntib', atzunte kjawil nimsa'nju'.
- ¹³Qab'anx kwitze' xnaq'tzal ti'j kawb'il exqeye' parisey, qu'n xmletz'qe'ye'! inkub' kyjpu'ne' ttziju' tkawb'il Dyos te toj kya'j tu'n lalun che okxju' xjal toj. Minti' nche okxe' toju' tkawb'il Dyos ex minti' nkjo'ne' tu'n kyoxju' xjal kyajb'il tu'n kyokx.
- ¹⁴Qab'anx kwitze' aye'ye' xnaq'tzal kawb'il exqe'ye' parisey, qu'n xmletz'qe'ye'! nel kyine' kyjaju' qya mixti' kychmil, tu'ntzun lalun tz'el tnik'tzil, nkb'incha'ne' kyna'j Dyose' nimxi'x tqan. Tu'n tpajtzu'n ja'lu nimxi'xju' tz'e'ysb'il kwitze' tzul q'o'n.
- ¹⁵Qab'anx kwitze' aye'ye' xnaq'tzal kawb'il exqe'ye' parisey, qu'n xmletz'qe'ye'!, inb'aj kb'etine' twitz tx'otx', exju' tib'aj ninnjab' naqx tu'n tel yal jun xjal kyu'ne' tu'n tok te kxjale'. Naqatzun sok te kxjale', nok te aj il kyu'ne' kab'e' majxi'xtl se'nkye' tu'n txi' toj q'aq'.
- ¹⁶Qab'anx kwitze', nok kq'o'n kyib'e' ḫaqlul xjal extzun moḫqeye'! aj nkma'ne': Qa ati jun xjal matxi' ttziya'n jun yol exqa matzaj tna'n tb'iju' tja Dyos ti'j, mya'

ilti'j tu'n tjapun tyol; qatzun ati jun matzaj tna'n tb'iju' q'anpwaq tokx toj tja Dyos tiju' xittziya'n, ilxi'xti'j tu'n tjapun tu'n.

17;Okni toj kwi' ex mox! ¿Alkyetzunju' nimxi'x toklen toj kwitze': ma a q'anpwaq mujqa a tja Dyos, qu'n a penate' tja Dyos nxjansanteju' q'anpwaq?

18Ex ikx inkma'ne': Alkye jun xjal matxi' tziya'n jun yol ex matzaj tna'nju' q'olb'eb'l ti'j, mya'xix ilti'j tu'n tjapun tu'n chechije', qatzun matzaj tna'nju' oyaj tkub' tib'aju' q'olb'eb'l ti'ju' xittziya'n, ilxi'xti'j tu'n tjapun tu'n, chechije'.

19;Majx jpu'n kywitze'! ¿Alkyetzunju' nimxi'x toklen: ajú' oyaj, mujqa ajú' q'olb'eb'l, qu'n tu'na' nkub'a' xjansetju' oyaj?

20Aju' ntzaj na'nte tb'i q'olb'eb'l, mixti' ntzaj tna'n o'kxju' q'olb'eb'l, ex ntzaj tna'nju' tkub' tib'aju' q'olb'eb'l;

21ex alkyeju' ntzaj na'nte tb'iju' tja Dyos, myanaq o'kxju' tja Dyos ntzaj tna'n ex intzaj tna'nju' tb'i Dyos, qu'n najlinate' Dyos toj tja.

22Ex alkyeju' ntzaj tna'nju' tb'i kya'j ti'j jun ti'xti', ntzaj tna'nju' tq'uqb'il Dyos, qu'n toj kya'j taju' tq'uqb'il Dyos.

23;Qab'anx kwitze', aye'ye' xnaq'tzal kawb'il exqeye' parisey, qu'n xmletz'qe'ye'! inel kypa'ne' tlajoji'n ti'ju' k'ul ment tb'i, ti'ju' anis ex tiju' k'ul komin tb'i, extzun minti' njapunju' chaq'b'il nimaqxi'x toklen kyu'ne' toju' kawb'il, ajú' tnik'alilti'j, q'aa'an ti'j k'u'jb'aj exju' okslab'l. Atzun ja'lu ati tu'n kb'inchanteye' ex ikx ati tu'n txi' kq'o'ne' tlajoji'n.

24;Aye'ye' nok kq'o'n kyib'e' xaq'lulkye xjal extzun moxqeye', chab'axi'x nkyej ktz'a'mine' jun tal us toj kk'wa'ye', extzun nxi' kb'ilq'u'ne' jun chej kamey!

25;Qab'anx kwitze' aye'ye' xnaq'tzal kawb'il exqe'ye' parisey, qu'n xmletz'qe'ye'!, chab'axi'x nel ktxjo'ne' ti'ju' kb'ase' exju' kpik'laqe', extzun ajú' toj kyanmiye' o'kxtzu' nche' ximanaye' tiju' elq'a'n exju' jamjoni'n.

26;Mox parisey: nejxi'x txjonktza toj tb'asa, ex kjel xnu'lixte' ti'jxiju' b'as!

27;Qab'anx kwitze', aye'ye' xnaq'tzal kawb'il exqeye' parisey, qu'n xmletz'qe'ye'! ikqe'juye' se'nju' muqb'il txuma'n kyij, majx tb'anilqe' tka'yinx kyijxi', atzunju' kyojxi' nojnqe' tu'n kb'aqil kyimni ex nojni tu'n tkyaqilju' tz'il.

28Ikqetzunjuye'; in kyek'la'n kyib'e' kwitz xjal naku'j b'a'n xjal qe'ye', atzun toj kyanmiye' nojni tu'n il ex xmletz'il.

29;Qab'anx kwitze' xnaq'tzal kawb'il exqe'ye' parisey, xmletz'qe'ye'!, injaw kb'inchane' tja muqb'il kyeju' t-sanjelal Dyos ex inxi'x nok kyq'o'ne' achb'il tij kpantyonju' xjal tnik'alkyi'j,

30ex inkyma'ntzuntze': Naqwit ato'ye' toju' tq'ijlalil ojtxi' tej xeb'aj tenju' qyajilb'ene', miwtlo junti' ok qq'o'n qib'e' b'yolkyeju' t-sanjelal Dyos.

31Tu'ntzunju' kyole' majx nel tnik'tzil qa k'walb'ajqe'ye' kyeju' xeb'aj b'yonkyeju' t-sanjelal Dyos ojtxi'.

32¡Kyb'inchame' tkyaqilju' saj qe kyu'n ojtxi' kyajilb'ene'!

33¡Ikqejuye' se'n kan! ¡Tyajajil q'antinqe'ye'! ¿Se'nxi'x taq'wi tu'n ktzaqpaje' teju' tz'e'ysb'il witzb'aj aju' q'aq'?

34Tu'ntzun ja'lu ok che tzajel nchq'o'ne' t-sanjelal Dyos, ajnab'lil ex xnaq'tzal kk'etze'. Aye'tzunkye' che jawil kq'o'ne' junjun twitz krus ex che kb'el kb'yo'ne', ex aye'tzun junjuntl che b'ajel kyjuma'ne' toju' ja te k'u'lb'il ex che okyel lpeye' b'yolkye toj junjun tnam.

35Qu'mtzun kyib'aje' kb'el tz'aaq'ju' tz'e'ysb'il witzb'aj tu'n tpaj kychk'elju' xjal mixti' kyil matxi' kub' qojl, ttzajlenx tiju' Ab'el jun xjal tnik'alxi'xti'j ex pomnix tiju' Sakariy, tk'wal B'erekyiy, aj kub' kyb'yo'ne' kxolju' q'olb'eb'l tuk'i'lju' ja xjan te Dyos.

36Axxi'x kxe'l nma'n kyeye', qa tzulju' tz'e'ysb'il witzb'aj kyib'aju' xjal toju' tq'ijlalil ja'lo, tu'n tpaju' lu xkb'inchaju' ojtxi' kychmane', chi Jesus.

Jaw oq' Jesus ti'j Jerusalen

(Lc 13.34-35)

37¡Aj Jerusalen, aj Jerusalen, inche kub' kb'yo'ne' t-sanjelal Dyos ex nche b'aj kyxone' tu'n ab'j aye'ju' nche tzaj t-sma'n Dyos tu'n kyolin kyuk'i'le'! ¡B'a'npunxi' maj wajb'ile' tu'n kb'jo'k nb'u'yine' junx, iku' se'n jun ttxu ek' nche ok tb'u'yinju' tal tjaq'ju' t-xik', extzun minti' xkyaje'!

38Ex kb'intzpe'ye', aju' tja Dyos ati kxole', kjel kolb'en tu'n Qman Dyos;

39ex kxe'l nma'n kyeye', qa texju' kmuj lu, lay chin nok kka'yintle', tzmaxi'j ajkymanteye': ¡K'i'wla'nxi'xju' tzul toj tb'i Qman Dyos!, chechiloye'. Chi Jesus b'aj tma'n.

Mt 24

Tma Jesus qa majx kb'el xitju' tja Dyos

(Mc 13.1-2; Lc 21.5-6)

1Tetzunjtetz Jesus toj tja Dyos, e'pon lq'eju' t-xnaq'tzb'en tk'etz, xikyek'u'n tja Dyos te.

2Atzunte Jesus xitma'n kye: —¿Ma in kka'yine' tkyaqil ja'lu? Axxi'x kxe'l nma'n kyeye' qa aju' ja lu majx kb'el xitj, ex lay kyejten jun ab'j nk'u'n tib'aj juntl. Tkyaqilx majx kb'el xitj, chi Jesus kye.

Aye'ju' techlal na'mxtoq tjapunju' mankb'il q'ij

(Mc 13.3-23; Lc 21.7-24; 17.22-24)

3Xi'tzun Jesus kyuk'i'lju' t-xnaq'tzb'en twi' witz Olib'o tb'i. Tetzunjt kchapun kub' qe Jesus, ex e'pon lq'eju' t-xnaq'tzb'en tk'etz tu'n txi' kqani'n te tu'nju' o'qekxtaqkye

ate': —Qajb'ile' tu'n ttzaj tma'na qeye' jtoj tzul tkyaqil ja'lu. ¿Titi'ju' techlal tzul ch'inxtltoq tula exqa ch'inxtltoq tjapun b'aj ju' mankb'il q'ij? chechij te Jesus.

⁴Atzunte Jesus xittzaq'we'n kye: —B'a'ngexe', kxq'uqim kyib'e' tu'ntzun lalun che kub' sb'une' kyu'n xjal.

⁵Qu'n che b'ju'l xjal nim ex k'okyel kyq'o'n kyib' se'n ayine' ex kma': Ayinwe' Krist, ex ajtzun kyul nim xjal che kb'el ksb'u'n.

⁶Kyb'iye' tqanil q'oj nqaku' ex najchaq; ajtzun kb'inteye' lalun che jaw sak'puje', qu'n tkyaqil ilti'j tu'n tb'aj ikju', extzun na'mxtoq tu'n tulte' mankb'il q'ij.

⁷Qu'n kq'ojilju' jun nimaqtnam ti'j juntl nimaqtnam, ex kq'ojil jun tnam ti'j juntl tnam; tzul we'yaj, tx'u'j yab'il ex kyejnaj nab' toj chukchaq najb'il.

⁸Aye'tzun tnejel k'ixk'oju' lu tzul kyi'j xjal twitz tx'otx'.

⁹Oktzun che kxe'l q'o'ntze' toj kq'ob' xjal tu'n kb'aj k'ixb'sa'ne'; ex che kb'el b'yo'ne' kyu'n, ex majx che elel ik'une' kyu'n kkyaqil xjal twitz tx'otx' naqx tu'n npaje'.

¹⁰Tojtzunju' tq'ijlalilaju', nim xjal kjel ttzaqpi'n tokslab'l, ex k'elel kyik'u'n kyib' junjun tuk'i'l juntl, ex aye'xju' kyuk'i'l che okyel miltz'uj kyi'j.

¹¹Ex nimqe' xjal che b'ju'l k'okyel kyq'o'n kyib' te t-sanjelal Dyos, che okyeltentzuntz sb'ulkye xjal.

¹²Tu'ntzunju' il ma'toq kub'chmet, nimju' xjal lay kk'u'jla'tl kyib'.

¹³Atzunju' xjal qama tzik'x tkyaqilju' lu tu'n, exqa wa'lxix toj tokslab'l atzunte kkletelju'.

¹⁴Extzunju' tpakb'al b'a'n ti'ju' tkawb'il Dyos kxe'l pakb'a'n toj tkyaqil twitz tx'otx', tu'ntzun telkynik' kkyaqilju' nimaqtnam ti'j, tzmaxi'tzunj ajtjapun tzultzun mankb'il q'ijtz'u'.

¹⁵Qu'mtzun, naqa sok kka'yine' jun tilb'ilal ik'b'a'jilxi'x toj tja Dyos, aj kyejtma'n Danyel t-sanjelal Dyos ti'j. Alkyetzunte majaw xch'inte lu tz'elx tnik' ti'j,

¹⁶aye'tzu'n ate' toj Juda, kukxi' oq kyoj k'ul,

¹⁷ex alkyeju' xjal tokx twi' ja, mixti' tu'n tku'tz nel jun ti'xti';

¹⁸exqa ati jun xjal toj koj b'il, lalun tz'anjtzti'j iq'ilte t-xb'alun, wix txi' oq.

¹⁹¡Tojtzun tq'ijlalil lu, qab'anx kwitzju' qya ch'onwi'qe' exqe'ju' qya tzma nche ch'u'n kyal!

²⁰Qu'mtzun kqaninx'e' te Dyos tu'n lalun che'x oqe' toj jb'alil ex toju' q'ij sab'l, naqa xponju' tq'ijlalil lu;

- ²¹Qu'n tzul jun yajb'il te nim k'ixk'oj kyi'ju' xjal b'ajx tzaja tb'entlen twitz tx'otx' ex lay tzaj yajxi'tl.
- ²²Naqwit min kub'ttaqk'u'n Dyos tq'ijlalil lu, mix-a'lox jun jaku' klet; oktzun kb'el ttaqk'u'n Dyos tq'ijlalil lu tu'nju' tk'u'jlalil kyi'ju' sk'o'nqe'tl.
- ²³Qatzun ati jun matma kyeye': Kka'yinxpe'ye', lujju' Krist ati tzalu, mujqa lujju' Krist ati chixi', lalun txi' kyoksla'ne'.
- ²⁴Qu'n che b'ju'l txqan xjal k'okyel kyq'o'n kyib' te Krist ex te t-sanjelal Dyos; ex kb'inha'ju' txqan techlal ex b'a'nq'ob'aj tu'ntzun kkub' ksb'u'nju' txqan xjal, expe' aye'x junju' sk'o'nqe'tl tu'n Dyos che b'elkysb'u'n.
- ²⁵Loq'tzun matxi' b'ajx nma'n tkyaqil ja'lu kyeye', tu'ntzun b'i'ntl kyu'ne' ajtjapunju' tq'ijlalil.
- ²⁶Qu'mtzun qama tzaj q'ma'n kyeye' kjal: Lujju' Krist ati toj chq'ajlaj qa chi, lalun che'xe' ka'yilte, mujqa matzaj q'ma'n kyeye' kjal: Kka'yintzpeye' lujju' Krist ati toj tja Dyos, qa chi, lalun txi' kyoksla'ne' kyol.
- ²⁷Qu'n ajju' tulelju' Tk'wal ichan ikju' se'n jun xlolo'kya'j njatz k'anti tzmax tjawetzq'ij ex npon qoptz'aj tzmax telex q'ij.
- ²⁸Qu'n ja tu'me'l taju' t-xmilal kyimni, atzuntzu' nche chmeta' k'utz. Chi Jesus b'aj tma'n kyeju' t-xnaq'tzb'en, chi Jesus.

Ajtul jumajtl Jesukrist

(Mc 13.24-37; Lc 17.26-30,34-36; 21.25-33)

- ²⁹Tb'ajlenxi'tzunju' yajb'il toju' tq'ijlalil tzul, kb'el qloljixju' q'ij, lay k'entlju' xjaw, che b'ju'l tz'ajju' che'w twitz kya'j ex majx che jawil yukchiju' ati kyipumal twitz kya'j.
- ³⁰Atzuntzu' kq'ancha'lixa' techlal twitz kya'j qa xi'toq ttzaju' Tk'wal ichan toj kya'j, ex kkyaqil kyoju' tnam te tkyaqil twitz tx'otx' che oq'el tu'n kxob'el, ex kxe'l kka'yinju' Tk'wal ichan ajttzaj toj muj toj kya'j tuk'i'l nim tipumal ex tuk'i'l tqoptz'ajil.
- ³¹Ex ate tzul chq'onkyeju' anjl q'ajsalteju' chun kuwx'ix, tu'ntzun ktzaj kb'u'yinju' xjal sk'o'nqe'tl toj tjawetzq'ij, ex tkub'ix q'ij, toj tb'a'nq'ob' kya'j ex toj tnayajkya'j, toj tkyaqil twitz tx'otx' che tzajela' kb'u'yi'n.
- ³²Kyiq'imil jun techale' tiju' tqan lob'j iw: Qa a'la'ju tq'ob', exqa matxitoq che tzaj puqliju' t-xaq, atzuntzu' nela' knik'e' qa tzulju' jb'alil.
- ³³Ikxtzunju' naqa sok kka'yinjuye' xnmaye' kyeye', tz'elx knik'e' ti'j qa nqaku' ta'ju' tq'ijlalil tu'n tulju' Tk'wal ichan.
- ³⁴Axxi'x kxe'l nma'n kyeye' qa tkyaqil ja'lu kb'ajel na'mxpetoq kkyimju' xjal toju' tq'ijlalil ja'lo.

- ³⁵Aju' kya'j exju' tx'otx' che b'ajel, atzunwe' nyol milo b'ajel ex ilti'j kjapumel.
- ³⁶Atzunju' q'ij exju' kmuj tu'n wul jumajtlet', mix-a'loxe b'ilte, expe' mixti' b'i'n kyu'nju' anjl ate' toj kya'j, ex ikxwe' min b'i'n we'wu'n. Naq o'kxju' Dyos Manb'aj b'ilte.
- ³⁷Aju' tq'ijlalil ajwule', ik kb'ajelju' se'nju' b'aj toj tq'ijlalil Noe.
- ³⁸Qu'n toj tq'ijlalil tej na'mxtoq ttzaju' ninq'eqjab', aye'ju' xjal naqxtoq nche wan, nche k'wan ex intoq che mje, kukxtoq nkb'incha'nju' tzmaxi'j tokx Noe toj ark.
- ³⁹Ex mixti'xtoq knab'en tej ttzaju' ninq'eqjab' ex majx eb'ajx iqi'n tu'nju' tñimal a'. Ikxtzun kb'ajelju' ajtulju' Tk'wal ichan, mix-a'loxe b'ilte, noqx minab'en atitl.
- ⁴⁰Tojtzunju' kmuj lu, kxol kab'e' xjal ate' toj kojil naq jun kxe'l q'i'n atzun juntl kjelten.
- ⁴¹Ex kxol kab'e' qya nche chen junx, kxe'l q'i'n jun atzun juntel kjelten.
- ⁴²Qu'mtzun che xq'uqine', qu'n minti' b'i'n kyu'ne' jtoj tzulju' Taye.
- ⁴³Ex kb'intzju'ye' yol lu, noqwit b'i'n tu'nju' tajaw ja jni or tzulju' eleq' elq'al, jaku' kub'ten xq'uqilteju' tja ex lay taj tu'n tokxju' eleq' elq'al toj tja.
- ⁴⁴Qu'mtzun, ikxkye' che xq'uqine' qu'n minti' b'i'n kyu'ne' alkye kmuj chin ule', naqx minab'en ajwule'. Chi Jesus b'aj tma'n.

Aju' majen njapun taq'un exju' minti' njapun taq'un

(Lc 12.41-48)

- ⁴⁵¿Alkyeju' majen njapun taq'un ex b'a'n tz'aq'unan, aj nkyej q'o'n tu'nju' tajaw aq'untl ka'yilteju' toj tja, tu'n txi' tq'o'n kwa ajxi'x tponju' kmuj te wan?
- ⁴⁶K'i'wla'nxi'xju' majen nxi' tb'incha'nju' taq'un tkyaqil ex inxi'x naq'unan ajtponju' tajaw aq'untl.
- ⁴⁷Axxi'x kxe'l nma'n kyeye' qa aju' tajaw aq'untl kxe'l tq'o'n toklenju' majen lu tu'n txi' tka'yi'n tkyaqilju' ati te exju' toj tja.
- ⁴⁸Qatzun myab'a'nju' majen lu, exqa makub' t-xima'n, yajlo tzulte' tajaw aq'untl, qa chij
- ⁴⁹exqa matz'okten b'yolkyeju' txqantl majen, exqa naq sokten wal ex k'wal kyuk'i'lju' nche tx'oiti,
- ⁵⁰tzultzunju' tajaw aq'untl aku'xi'x q'iju' minti' xima'n tu'n ex aku' kmuju' minti' b'i'n tu'n qa tzulju' tajaw aq'untl
- ⁵¹kb'el tz'e'ysa'n twitzju' majen lu tu'nju' tajaw aq'untl, ex ikx kb'ajelju' ti'j se'nkyeju' xmletz'. Atzuntzu' k'oq'ela' ex majx kjach'ub'tel t-xe twitzte, chi Jesus b'aj tma'n.

Mt 25

Aju' techlal kyi'ju' lajoj txin qpoj

- ¹Aju' tkawb'il Dyos te toj kya'j iky kb'ajelju' ti'j kse'n b'aj kyi'j lajoj txin qpoj toj jun mjeb'le'n, xikyiq'i'n kykantil tuk'i'l aseyt ex eb'je'x ayolteju' chmilb'aj.
- ²Kyxoltzu'n lajoj txin lu, ati jwe' ati kynab'l ex jwe'tl mixti'x kynab'l.
- ³Aye'tzu'n jwe' mixti' kynab'l xikyiq'i'n kykantil ex min xikyiq'i'n kyaseyt;
- ⁴aye'tzunkye' jwe' ati kynab'l, xikyiq'i'n kykantil ex kyaseyt.
- ⁵Tu'ntzu'n yaj tponju' chmilb'aj, tzaj watl kyi'ju' txin ex majx eb'jik'wtan.
- ⁶Tetzunj xi'toq ttzaj tk'u'j aq'b'il, e'jaw xch'inju' xjal ex kyma kjalu: ¡Luju' chmilb'aj tzul! ¡Kukyetze' k'lulte! chechij.
- ⁷Kykyaqiltzu'n txin e'jaw we' ex eokten b'inchalte kykantil.
- ⁸Aye'tzunju' jwe' txin mixti'x kynab'l xikyma'n kyeju' ati kynab'l: Q'ontz ch'i'nqe' qaseyt ti'ju'kye', qu'n ch'inxtl tkub' yupju' qkantile', chechij.
- ⁹Aye'tzunkye' jwe' txin ati kynab'l xikytzaq'we'n kye: Lay, qu'n jaku' min kanuntlqe' qaseyt ex jaku' ikxkye'. Ate kb'inchamjuye' kukyxi'ye' jank'ayinjta', ex kylq'ontze' kyexe', chechij kye.
- ¹⁰Ku, chechiju' jwe' txin mixti'x kynab'l, e'xi' lq'ol kyaseyt. Tetzunj kyxi', o'kxtulju' chmilb'aj; aye'tzu'n jwe' txin ati kynab'l eb'jo'kx tuja tuk'i'lju' chmilb'aj ex majx etzjupliju' ja kywitz.
- ¹¹Yajxi'tzuntl kyponju' jwe'tl txin mixti'x kynab'l, okxkyma'ntzuntz: ¡Taye, Taye, jqonkxa ja qwitze'! chechij.
- ¹²Atzunte' chmilb'aj etztzaq'we'n kye ex tma: Axxi'x kxe'l nma'n kyeye' min wojtzqi'nqe'ye', chij.
- ¹³Ikxtzunkyeju'ye', che xq'uqinqe'ye', qu'n min b'i'n kyu'ne' alkye q'ij ex alkye kmuj tzulju' mankb'il q'ij, chi Jesus.

Aju' techlal tiju' pwaq xitq'o'n xjal kye tmajen

(Lc 19.11-27)

- ¹⁴Ikx kb'ajelju' tiju' tkawb'il Dyos te toj kya'j se'n b'aj ti'j jun xjal naqxtaq tu'n txi'tl tojuntl tnam, e'tzaj ttxko'nju' tmajen ex xitq'o'nju' tpwaq kye tu'n txi' kka'yi'n.
- ¹⁵Kyejtzun tq'o'n kab'lajk'al lajnaq (5,000) pwaq te jun tmajen, atzunte juntl tmajen kyej tq'o'n jo'k'al (2,000) pwaq, ex te juntl kab'k'al lajnaq (1,000) pwaq kyej tq'o'n: teyilex junjun kyej q'o'n se'nxju' che aq'unan. Ex xi'tzuntz toju' tb'e.
- ¹⁶Atzunju' majen kyej q'o'nju' kab'lajk'al lajnaq (5,000) pwaq te, aq'wi aq'unal tiju' pwaq ex tkanb'aju' kab'lajk'al lajnaqtl tib'aj.

- 17**Ex ikxju' kyej q'o'n jo'k'al (2,000) pwaq te, aq'wi aq'unal ex tkanb'aju' jo'k'altl tib'aj.
- 18**Atzunte' majen kyej q'o'n kab'k'al lajnaq (1,000) pwaq te, mitzunjunti' aq'unante ti'ju' pwaq, ape' tb'inchaju' ku'x tmqu'n toj tx'otx' ex ku'x tewa'n tpwaqju' tajaw pwaq.
- 19**Ma'toqtzun b'aj b'a'npun q'ij, o'kx minab'en tulju' tajaw pwaq kk'etzju' tmajen, ex aq'wi xjelulte kye titi'ju' xb'ent kyu'n tu'nju' pwaq kyej q'o'n kye.
- 20**Pontzun neju' xjal kyej q'o'n kab'lajk'al lajnaq (5,000) pwaq te, ex pon tiq'i'n kab'lajk'al lajnaqtl ojetog tkanb'a, xitq'o'ntzuntz teju' tajaw pwaq ex tma: Taye, kab'lajk'al lajnaq kyej tq'o'na weye', ex luju' kab'lajk'al lajnaqtl xnkanb'aye' tib'aj tpwaqa, chij.
- 21**Atzunte' tajaw aq'untl xitma'n te: B'a'natzun, jun b'a'n aq'unalta ex njapunxi'xa ti'j; tu'ntzun mab'ent taq'unet tu'na maskye ch'i'n, ja'lo nimxi'x kxe'l nq'o'n teya. Kutoka ex tzalaja wuk'i'le', chij.
- 22**Ex ikx pon juntel aju' tk'am jo'k'al (2,000) pwaq ex tma: Taye, jo'k'al (2,000) pwaq kyej tq'o'na weye', ex luju' jo'k'altl lu, aju' xnkanb'aye' tib'aj, chij teju' tajaw pwaq.
- 23**Atzunju' tajaw aq'untl xitma'n te: B'a'natzun, jun b'a'n aq'unalta ex njapunxi'xa ti'j; tu'ntzun mab'ent taq'unet tu'na maskye ch'i'n, ja'lo nimxi'xtl kxe'l nq'o'n teya. Kutoka ex tzalaja wuk'i'le', chij.
- 24**Tetzunj tponju' majen kyej q'o'n kab'k'al lajnaq (1,000) pwaq te, xitma'n teju' tajaw pwaq kjalu: Taye, b'i'n wu'ne' qa kuwxi'xa, injaw tb'u'yina twitz awal jamin noka' tawa'na ex njaw tchmo'na twitz awal jamin nxi'ya' tchto'na tijajil.
- 25**Qu'mtzun matzaj xob'il wi'je' twitza, ex ku'x nmqu'ne' tpwaqa toj tx'otx'. Mitzunjunti' xnaj, luju' tpwaqa lu, chij teju' tajaw pwaq.
- 26**Atzunju' tajaw aq'untl xittzaq'we'n te: Mya'x b'a'n aq'unalta ex ky'eja, qu'n qa b'i'n tu'na qa njaw nb'u'yine' twitz awal ja minti' nku'xa' wawa'ne' exqa njaw nchmo'ne' twitz awal ja minti' nxi'ya' nchto'ne' ij,
- 27**ma'wtlo txi' tiq'i'na npwage' tojun k'ub'l pwaq, awttzuloj xin nule', ma'wtlo nk'ame' npwage' tuk'i'lju' tub'chil, chiju' tajaw pwaq.
- 28**Ex xitmanju' tajaw pwaq kye txqantl xjal ate'toq atzu': Kyiq'imile' kab'k'al lajnaq (1,000) pwaq te, ex kyq'onxe' teju' juntel aju' ati jumutx' jo'k'al tpwaq.
- 29**Qu'n alkyete' nchmet twitz taq'unb'en, kxe'l q'o'n txqantl te; alkyetzunte min chmet twitz taq'unb'en, aju' ch'i'n ati te, k'elelpe' iq'i'n.
- 30**Atzunju' majen lu mixti'x tajb'en, kxomixe' toj qlolj ti'xiju' ja, qu'n atzuntzu' ta' oq'e'n ex jach'ub'te'n t-xe witztey, chij kye, chi Jesus b'aj tma'nju' techlal lu.

Che okyel nimaqtnam toj xjel tu'n Dyos

- 31 Ajtzun wule' ayine' Tk'wal Dyos, ma'toq chin okye' te nimaqkawil, kykyaqilxju' anjl wuk'i'le', chin kb'el qeye' toju' nq'uqb'ile' inxi'x qoptz'aj tu'n nkawine'.
- 32 Kykyaqiltzunju' xjal toj tkyaqil twitz tx'otx' kb'ajel kyb'u'yi'n kyib' nwitze', ex ayinku'ye' chin el el pa'nkye junjun ti'j junjuntl, kse'nte k'i'k'lel nche eltpa'nju' rit kyi'ju' chib'.
- 33 Che kb'el nq'o'ne' rit toj nb'a'nq'ob'e', aye'tzu'n chib' toj nnayaje'.
- 34 Kxel nma'ntzuntze' ayine' nimaqkawil kyeju' ate'qe' toj nb'anq'ob'e' kjalu: Kukytzaje', aye'ye' matxi' che k'i'wlanjtze' tu'n Nmane'; kyk'monju'ye' kawb'il b'inha'ntl kyeye' atxi'x ttzajlen qen twitz tx'otx'.
- 35 Qu'n tej intoq chin q'a'q'ane', tzaj kyq'o'ne' nwaye', ex tej intoq chin k'wajtiye', tzaj kyq'o'ne' nk'wa'ye', ex tej ajb'etunqine' nokx kyk'mo'ne' toj kyjaye'.
- 36 Tej mixtoqti' nxb'alune', tzaj kyq'o'ne' nxb'alune', tej yab'qintoqe', epone' ka'yilweye'; ex tej jpu'nqinkxtoqe' toj kars e'pone' q'olb'elweye', nchiku'ye' kye.
- 37 Aye'tzunju' tnik'alkyi'j tzul kyqani'n weye': Taye, ¿Jtojetzun qila qa intoq q'aq'ana, extzun xiqq'o'ne' twaya? ¿Jtojetzun qila qa nk'wajtiya, ex xiqq'o'ne' tk'wa'ya?
- 38 ¿Mujqa jtoje qila qa ajb'etuna, ex okxqk'mo'na toj qjaye', mujqa mixti' t-xb'aluna, ex xiqq'o'ne' t-xb'aluna?
- 39 ¿Jtoje qila yab'toqa mujqa atitoqa toj kars, ex opone' ka'yilteya? chechi.
- 40 Ayintzune' nimaqkawil kxe'l ntzaq'we'ne' kjalu: Axxi'x kxe'l nma'n kyeye' qa aju' sok kb'inha'ne' kyeju' tal witz'ine' b'o'sqexi'x, weye' soka' kyb'inha'ne', nchiku'ye' kye.
- 41 Aye'tzunju' ate' toj nnayaje' kxe'l nma'ne' kye kjalu: Kypa'mil kyib'e' wi'je' aye'ye' b'entnitlti'j tu'n tkub' tz'e'yset kywitze'; kukxi'ye' toju' q'aq' tejumajx kub'ni b'inha'n teju' tajaw il exqe' tanjl.
- 42 Qu'n tej intoq chin q'aq'ane', mixti'x tzajkyq'o'ne' nwaye', tej intoq chin k'wajtiye' mixti'x tzajkyq'o'ne' nk'wa'ye';
- 43 tej ajb'etunqintoqe', min in okx kyk'mo'ne' toj kyjaye'; tej mixtoqti' nxb'alune', mixti'x tzaj kyq'o'ne' nxb'alune', tej nyab'tiye' ex tej intintoqe' toj kars min e'pone' nelweye', nchiku'ye' kye.
- 44 Aye'tzunkye ktzajel ktzaq'we'n weye': Taye, ¿Jtojetzun qila qa nq'aq'ana, exqa intoq k'wajtiya, qa ajb'etuna, qa mixti' t-xb'aluna oksa'nk, qa yab'toqa, mujqa atitoqa toj kars, extzunqa min xiqoni'na? chechi.

⁴⁵Ayintzunwe' nimaqkawil kxe'l ntzaq'we'ne' kye kjal: Axxi'x kxe'l nma'ne' kyeye' qaaju' xtalb'il min sok kyb'inha'ne' kyeju' tal xjal b'o'sqe'xi'x, weye' min soka' kyb'inha'ne', nchiku'ye' kye.

⁴⁶Kkyaqiltzunju' xeb'inchante myab'a'n che kxe'l toj tz'e'ysb'il witzb'aj tejumajx, aye'tzunju' tnik'alkyi'j che xe'l toju' chwinqlal tejumajx, chi Jesus b'aj tma'n kye.

Mt 26

Kjoy xjal tu'me'l tu'n ttzyet Jesus kyu'n

(Mc 14.1-2; Lc 22.1-2; Jn 11.45-53)

¹Tetzun tb'aj tma'n Jesus tkyaqilju' xnaq'tzb'il lu, xitma'ntzuntz kyeju' t-xnaq'tzb'en kjal:

²B'i'n kye'kyu'n qa naq kab'e' q'ijtl tu'n tkub' ik'setju' Tq'ij tzaqpib'l ex chin xe'l q'o'ne' toj kyq'ob' xjal ayine' Tk'wal Dyos tu'n njaw q'o'ne' twitz krus.

³Tojtzunju' q'ij lu, b'aj kychmo'n kyib'ju' knejel pale, exqe'ju' tijwnaq kxol aj Juda twitz tjaju' knejel pale nimaq toklen, Kaypas tb'i,

⁴eb'ajtzun yolín tiju' tu'me'l tu'n ttzyet Jesus kyu'n tuk'i'l sb'ub'l, tu'ntzun tkub' kb'yo'n.

⁵Ex kmatzuntz kxolilex kjal: —Lalun qtzuy toju' niq'ij, tu'ntzun lalun che b'jaw tilju' xjal, chechij.

Jun qya jax tq'o'nju' k'ok'sb'il toj twi' Jesus

(Mc 14.3-9; Jn 12.1-8)

⁶Atitoqtzun Jesus tja Simon najli toju' tnam B'etanya, aj atitoq xlemtx'a'k ti'j;

⁷pon lq'eju' jun qya tk'etz Jesus q'i'ntoq jun lmet k'ok'sb'il tu'n twi' wi'yal. Tetzunq q'uqlitoq Jesus ti'j mes, tzaju' qya ex jax tqo'n toj twi' Jesus.

⁸Aye'tzunju' t-xnaq'tzb'en, tej kka'yinte, tzaj ktx'u'jil tu'n ex kma: —¿Titiqu'n xkub'a' yajtiju' k'ok'sb'il lu? chechij.

⁹Ma'wtlo txi' k'ayit tu'n txqan pwaq, ex ma'wtlo che'x onitju' prow tu'n, chechi xnaq'tzb'en.

¹⁰Atzunte Jesus tej teltnik' kyij, xitma'n kye: —¿Titiqu'n saja' ktx'u'jile' ti'ju' qya lu? ate' qya lu matxi' tb'inha jun b'a'n weye'.

¹¹Qu'n aye'kye' prow kukx ktenju' kxole', ayintzunwe' mya kukx chin tenb'ile' kxole'.

¹²Ate' xtb'inchaju' qya lu, tej xjax tq'o'nju' k'ok'sb'il toj nwiye', matb'inha tu'n tb'ent ntene' ajnku'x mqu'ne'.

13Axxi'x kxe'l nma'n kyeye', jaxjaku' mapakb'etaju' tpakb'al b'a'n toj tkyaqil twitz tx'otx', kxe'l pakb'a'n tiju' xtb'inchaju' qya lu wi'je', tu'ntzun tajb'en te nab'ab'lte. Chi Jesus xitma'n kye.

Okmiltz'uj Judas ti'j Jesus

(Mc 14.10-11; Lc 22.3-6)

14Atzunju' jun kxolju' kab'lajoj t-xnaq'tzb'en Jesus, aju' Judas Skaryot, xi' kyk'etzju' knejel pale

15ex xitma'n kye: —¿Jte' ktzajel kyq'o'ne' weye' qama txi' nq'o'ne' Jesus toj kyq'ob'e'? Aye'tzunkye' knejel pale xi' kychjo'n junaq lajoj (30) saqpwaq te Judas tu'n t-xitq'o'n Jesus toj kyq'ob'.

16Textzun kmuj lu aq'wi Judas jyol tu'me'l se'ntaq'wi tu'n txi' tq'o'n Jesus toj kyq'ob'.

Wan Jesus kyuk'i'lju' t-xnaq'tzb'en toju' Tq'ij tzaqpib'l.

(Mc 14.12-25; Lc 22.7-23; Jn 13.21-30; 1 Co 11.23-26)

17Tojtzunju' tnejel q'ij teju' ninq'ij tej intoq che wan xjal wab'j mixti' ttx'amal, e'pon lq'aju' t-xnaq'tzb'en tk'etz ex xikyqani'n te Jesus kjalu: —¿Ja tajb'ila'ya tu'n tkub'a' qb'inchane' wab'j toju' tq'ij tzaqpib'l? chechij te Jesus.

18Atzunte' Jesus xitma'n kye: —Kukxi'ye' toju' nintnam tja jun xjal, ex kmanxe' te kjalu: Ch'inxtl tpon kmuj weye', qu'mtzun atzu' kb'ela' wik'sa'njuye' tq'ij tzaqpib'l tjaya kyuk'i'lju' nxnaq'tzb'ene'.

19Aye'tzunju' t-xnaq'tzb'en kb'inchaju' matxi'toq txi' tma'n kye, ex kub' kb'inchane' wab'j tu'n tkub' kyik'sa'nju' tq'ij tzaqpib'l.

20Tetzunj qok yupj, okqe Jesus ti'j mes kyuk'i'lju' kab'lajoj t-xnaq'tzb'en;

21Ex tej intoq che wan, xitma'n Jesus kye: —Axxi'x kxe'l nma'n kyeye' qa ati jun kxole' kjawil miltz'uj wi'je' ex chin xe'l tq'o'ne' toj kyq'ob' xjal.

22Tzajtzun txqan b'is toj kyanmiju' t-xnaq'tzb'en tej kb'inte ex teyile junjun okten qanilte te Jesus kjalu: —Taye, ¿Ma ayinqine'? chechij te.

23Atzunte Jesus xitma'n kye: —Aju' jun nku'x tsub'i'n twa toj pik'laq junx wuk'i'le', atzun kjawil miltz'uju' wi'je'.

24Ayine' Tk'wal Dyos chin xe'l q'o'ne' toj kyq'ob' xjal iku' se'n ntma'n toj tu'jil tyol Dyos kjalu; ¡qab'anxtzuntej xjal twitz qama jawmiltz'uj tiju' Tk'wal Dyos! Maswitlo b'a'n naqwit ikj mixti'x ul itz'j.

25Atzunte Judas aju' jawmiltz'uj ti'j Jesus, xitqani'n te: —Xnaq'tzal, ¿Ma ayintzuloye'?, chij. —Anatzuna, chi Jesus xittzaq'we'n te.

²⁶Tetzunj intoq che wan, jaw ttzyu'n Jesusju' wab'j, ex tej txi' tq'o'n chjonte te Dyos kub'tzun taq'puntz ex xitq'o'n kyeju' t-xnaq'tzb'en, tmatzuntz kjalu: —Ktzyunxe' ex kwanxe'; qu'n ate nxmilalju'ye' lu.

²⁷Ex ikx jaw ttzyu'n jun k'wab'l toj tq'ob', xitq'o'n chjonte te Dyos, xitq'o'ntzuntz kye ex tma kjalu: —Kk'wanxjuye' lu te kkyaqile',

²⁸qu'n ate' nchk'eljuye' lu, tu'n tajb'en te q'uqb'ab'l tk'u'jlajilju' yol kyejni b'entti'j tu'n Dyos kyuk'i'le', ex tu'n tajb'en te najsb'il kyilju' txqan xjal aj il.

²⁹Extzun kxe'l nma'n kyeye' qa layx chin k'wan jumajtle' kyuk'i'le' ti'ju' tal ub'a, tzmaxi'j aj qwan jumajtel kyuk'i'le' ti'ju' ak'a'j b'in toj tkawb'il Qman Dyos. Chi Jesus xitma'n kye.

Tma Jesus tqanil ti'j Luch qa kb'eltoq tewa'n oxo' maj

(Mc 14.26-31; Lc 22.31-34; Jn 13.36-38)

³⁰Tb'ajlenxi'tzun kb'itzi'n b'itz exi' twi'ju' witz Olib'os tb'i.

³¹Xi'tzun tma'n Jesus kye: —Kkyaqilxe' k'elel kypa'n kyib'e' wi'je' teju' qonik'an ja'lo. Ati jun yol kyejni tz'ib'a'n toju' tu'jil tyol Dyos kjalu: Kb'el nb'yo'njuye' k'ik'lel ex majx che kxe'l slamju' trit.

³²Ajtzun njaw anq'ine', che okyel nb'u'yi'n jumajtle' toj Kaliley.

³³Atzunte Luch xittzaq'we'n te Jesus ex tma: —Maskyelo k'elel kypa'n kyib' kkyaqil ti'ja, ayintzunwe' lay tz'el npa'nwib'e' ti'ja, chij.

³⁴Atzunte Jesus xitma'n te: —Axxi'x kxe'l nma'n teya Luch, texju' qonik'an lu, ma'toq chin kub'tewa'n oxo' maja ajtjaw oq'ju' tmanek', qu'n ok tmaya qa minti' ojtzqi'nqine' tu'na, chi Jesus te.

³⁵Xi'tzun ttzaq'we'n jumajtlu' Luch te Jesus ex xitma'n te: —Maskye machin kyime' tuk'i'la, ex lay kub' wewa'na, chij. Kkyaqilxtzunju' t-xnaq'tzb'en Jesus intoq kyma'n ikxju' se'nte Luch.

Tej tna'n Jesus Dyos toj Jetzemani

(Mc 14.32-42; Lc 22.39-46)

³⁶Pontzun Jesus kyuk'i'lju' t-xnaq'tzb'en toju' najb'il Jetzemani tb'i, tetzunj kpon xitma'n Jesus kye: —Che qekje' tzalu, ayintzunwe' machinx'e' na'l Dyos chix, chi Jesus kye.

³⁷Exi'tzun tk'le'n Jesusju' Luch exqe'ju' kab'e' tk'wal Seb'edey tuk'i'l, ex tzaj txqan b'is toj tanmi, qu'n ex ch'yo'n toj tk'u'j tkyaqilju' atitoq tu'n tik'xtu'n.

³⁸Xi'tzun tma'n Jesus kye: —Nimxi'x b'is ati toj wanmiye' nakuj ch'inxtl nkyime' tu'n. Che' tenkje' tzalu ex che xq'uqine' wuk'i'le', chi Jesus kye.

³⁹Xi'tzun lq'e ch'intl Jesus kwitzxi', kub'joqe ex majx kuponju' tplaj twitz tx'otx' ex aq'witztuntz na'l Dyos kjalu: Nman Dyos, naqwit ati tu'me'l tu'n lalun chin nokye'

toj tkyaqilju' yajb'il lu majx k'a; extzun lalun b'inchetju' wajb'ile' naq o'kx tu'n tb'ent aju' tajb'ila, chi Jesus toj tna'j Dyos.

⁴⁰Tetzunj tb'aj na'n Dyos ul kk'etzju' t-xnaq'tzb'en, aye'tzunkye' t-xnaq'tzb'en matxitoq che b'jik'wtan. Xitma'ntzuntz te Luch kjalú: —¿Se'n taq'wi minti' xkyipaye' tu'n kxq'uqin jun tal kmuje' wuk'i'le'?

⁴¹Lalun che ik'wtane' ex che na'nqe' Dyose' tu'ntzun lalun che okye' toj joyb'ilkyi'je'. Tajb'ilte' kyanmiye' tu'n kyxq'uqine', atzu'n kyxmilale' min ntipa'n, chi Jesus kye.

⁴²Xi'tzun jumajtl Jesus na'l Dyos ex tma kjalú: Nman Dyos, qa mixti' tu'me'l tu'n tmqet tkyaqilju' yajb'il lu tu'n tik'x wu'ne', japunxwitju' tajb'ila chi Jesus tma toj tna'j Dyos.

⁴³Tetzunj tb'aj na'n Dyos tkamaji'n, ul jumajtl kk'etzju' t-xnaq'tzb'en intoq che wtan, qu'n yo'lokxi'xtoq kwatl.

⁴⁴Ex axtzu' ekyeja' tq'o'n, atzunte xi' jumajtl na'l Dyos toxmaji'n, ex aye'x yolju' xitma'n.

⁴⁵Ultzun jumajltzu' kk'etzju' t-xnaq'tzb'en ex xitma'n kye: —Che wtanqetzune' ja'lo ex che ojlane'. Qu'n matxi' ponju' kmuj tu'n nxi' q'o'ne' ayine' Tk'wal Dyos toj kyq'ob'ju' aj il.

⁴⁶Qu'mtzun che we'ktze' ex qo'qe'ye'; qu'n luju' xjaw miltz'uj wi'je' tzul, chij.

Tzyet Jesus kyu'n ajq'oj

(Mc 14.43-50; Lc 22.47-53; Jn 18.2-11)

⁴⁷Inxtoqtzun yolin Jesus kyuk'i'l, tej tponju' Judas kk'etz, jun xnaq'tzb'en kxolju' kab'lajoj, k'le'nqetoq txqan xjal tu'n iq'i'ntoq kk'uütx'e'nb'il ex ktze. Aye'ju' xjal lu chq'o'nqetoq kyu'nju' knejel pale ex kyu'nju' tijwnaq nimaq kyoklen kxolju' aj Juda.

⁴⁸Aju' Judas jaw miltz'uj ti'j Jesus matxi'toq b'entti'j tu'n kyuk'i'lju' xjal titi'ju' tu'me'l tu'n tb'inchante ti'j Jesus tu'n txi' tq'o'n toj kyq'ob', xi'tzun tma'n kjalú kyeju' xjal: Aju' k'okyel nma'tzine' atzunju', wixtzun ktzyume' chij.

⁴⁹Pon lq'etzun Judas tk'etz Jesus ex xitma'n te: —¡Qa'lte, Xnaq'tzal! chij ex oktma'tzi'n.

⁵⁰Atzunte Jesus xittzaq'we'n te: —Wamiw, b'inchamjuya t-xima. Aye'tzunju' xjal e'pon lq'e tk'etz Jesus ex tzyet Jesus kyu'n.

⁵¹Atitoqtzun jun kxolju' t-xnaq'tzb'en Jesus jatz tiq'inju' tk'uütx'e'nb'il ex xi' ojqelan tx'emulte t-äkyinju' jun tmajenju' knejel pale.

⁵²Atzunte Jesus xitma'n te: —K'u'nkuxa tk'uütx'e'nb'ila toj tk'b'el. Qu'n kkyaqilju' nche b'ujun tuk'i'l k'uütx'e'nb'il, tu'nx k'uütx'e'nb'il nche kyima'.

53 ¿Ma minti' b'i'n tu'na, qa wajb'ile' jaku' txi' nqanine' te Nmane', ex jaku' ja'loxi'x che tzaj tchq'o'n kab'lajoj tk'i' ch'intl k'loj anjl klol weye'?

54 Extzun mlay txi' nqanine' qu'n, ¿se'ntzun tu'n tchapunaju' yol tz'ib'a'n toj tu'jil, aj ntma'n qa ilti'j tu'n tchapun ikju'?

55 Xi'tzun tqani'n Jesus kye xjal: —¿Titiqu'n xe ulaye' tuk'i'l k'uütx'e'nb'il ex tuk'i'l kytzeye' tzyulweye' nakuj eleq' qine' toj kwitze'? Extzun tkyaqil q'ij nchin xnaq'tzane' toj tja Dyos kyeye' ex min xin ktzyuye'.

56 Tkyaqiltzun ja'lu nb'aj tu'n tchapun kyej ktz'ib'a'n t-sanjelal Dyos toju' tu'jil. Chi Jesus xitma'n kye xjal. Kkyaqiltzunju' t-xnaq'tzb'en eb'aj kub' oq ex kyej kyq'o'n Jesus tjunal teju' kmuj lu.

Pon q'i'n Jesus kywitz k'loj tzyul kawb'il

(Mc 14.53-65; Lc 22.54-55,63-71; Jn 18.12-14,19-24)

57 Aye'tzunju' xjal etzyunte Jesus atzu' xa' kyina' twitzju' knejel pale Kaypas tb'i, ja b'u'yi'ntoqa' kyib'ju' xnaq'tzal ti'j kawb'il exqe'ju' tijwnaq ati kyoklen kxol aj Juda.

58 Atzunte Luch xi' lpe najchaq ti'j Jesus tzmaxi'j tej kpon twi' tpen tjaju' knejel pale. Atzuntzu' kub'a' qe Luch junx kyuk'i'lju' intoq che xq'uqin, tu'ntoq tka'yinte titi' kb'ajel ti'j Jesus.

59 Aye'tzunju' knejel pale exqe'ju' tijwnaq ex kkyaqilju' k'loj tzyul kawb'il intoq kyjyo'n jun tziyal taq'wix ti'j Jesus tu'ntzun tkub'toq kb'yo'n,

60 extzun mixti' okyal kyu'n, maskyep'e' nim txqan xjal e'pon q'malte chajyolil ti'j Jesus, ex mixti' b'enti kyu'n. Yajxi'tzuntel e'pon kanun kab'e' xjal chalyolqe' te tziyal taq'wix ti'j Jesus,

61 ex kma kjalu: —Ate ichan lu ntma'n kjalu: Jaku' kub' nxitu'nwe' tja Dyos ex jaku' b'ent jumajtl wu'ne' toj ox'e' q'ijx, chiqe' chalyol ti'j Jesus.

62 Jawtzun we'ju' knejel pale tej tb'inteju' lu, ex xitqani'n te Jesus: —¿Titiqu'n minti' ntzaj tzaq'we'na? ¿Titiqu'n naq nb'ina tiju' nq'manjtz ti'ja? chij te Jesus.

63 Atzunte' Jesus mixti'xte' xittzaq'we'n. Xi'tzun tma'ntlju' knejel pale te: —Kxe'l nma'n teya toj tb'i Dyos itz' tu'n ttzaj tma'na axxi'x qeye' qa aya Krist, aj Tk'wal Dyos.

64 Atzunte Jesus xittzaq'we'n te: —Ayine', iku' se'n xtmaya. Ex ikx kxe'l nma'n kyeye' qa kjapumel tq'ijlalil ok chin kla'ye' q'uqliqine' toj tb'a'nq'ob' Dyos nimpumal, ex chin kyla'ye' ajntzaje' toj muj twitz kya'j, chi Jesus xitma'n te knejel pale.

65 Tetzunj tb'inte knejel pale aju' tyol Jesus, majxkub' tlaqu'n t-xb'alun te yek'b'ilte qa inxi'xtoq q'ojin ex tma' kjalu: —¡Myab'a'n tyolju' ichan lu ti'j Dyos!

¿Titi'tzun tajb'en txqantl tziyil tu'n qb'inte? Matxina kb'iye' tyol, in xmayi'n ti'j Qman Dyos;

⁶⁶¿Titi'kye' nkma'n tu'n ja'lu? chij kye xjal Aye'tzunju' xjalxi' ktzaq'we'n te ex kma: —Atite' til ex b'a'n tu'n tkyim, chechij.

⁶⁷Eb'jo'ktzun ten tzub'alte toj twitz Jesus ex eb'jo'kten b'yolte. Atzun junjuntel eb'jo'kten tz'ajulte twitz,

⁶⁸ex intoq xikyma'n te: —Q'mantz tzuna qeye' alkye sok jumanteya, qu'n anaya Krist tk'wal Dyos.

Tma Luch qa min tojtzqi'n Jesus

(Mc 14.66-72; Lc 22.56-62; Jn 18.15-18,25-27)

⁶⁹Atzunte Luch q'uqlitoq twi' pe'n. Atitoqtzun jun txin majen ex o'kx tpon lq'e tk'etz ex xitma'n te: —Ex axtoq junta nb'et tuk'i'l Jesus te Kaliley, chij

⁷⁰Atzunte Luch kub' tewa'n kwitz kkyaqilju' ate'toq atzu' ex tma: —Minti' b'i'n wu'ne' alqi'j nyolina'ya, chi Luch.

⁷¹Etztzun Luch ttzija, ex ikx ilwi tu'n juntl txin majen, atzunju' txin lu xitma'n kye xjal ate'toq atzu', ex tma: —Atoq junte' ichan lu nb'et tuk'i'l Jesus te Nasaret, chiju' majen.

⁷²Atzunte Luch kub' tewa'n jumajtel, expe' tzaj tna'n tb'i Dyos ti'j tej tmante kjalu: —¡Mixti' wojtzqi'nwe' ichan lu! chij.

⁷³Yajxi'tzun ch'i'ntel, kkyaqilju' xjal ate'toq atzu' e'pon lq'e tk'etz Luch ex xikyma'n te: —Axxi'x ax junta kyuk'i'l. Qu'n q'anchar'lxixju' yolina ikxju' se'nkye, chechij te Luch.

⁷⁴Atzunte' Luch tej tb'inte ja'lu, aq'witzuntz ilil tib' tib'xtib' ex tzaj tna'n jumajtlu' tb'i Dyos, tmatzuntz kjalu: —¡Mixti' wojtzqi'nwe' ichan lu!, chij. Textzunju' kmuj lu, jaw oq'ju' tmanek',

⁷⁵ex atzuntzu' tzaja' tna'n Luch yol xi'ni tma'n Jesus te: Ma'toq chin kub'tewa'n oxe' maja ajtjaw oq'u' tmanek', chij. Tetzunjt tzaj tna'n Luch, etztzuntz ti'jxi' ja ex majxkub' oq' b'a'nxi'x qu'n majx ex ch'yo'n toj tanmi.

Mt 27

Xiq'o'n Jesus toj tq'ob' Pilat

(Mc 15.1; Lc 23.1-2; Jn 18.28-32)

¹Tetzunjt qsqix, kkyaqilju' knejel pale exqe'ju' tijwnaq ati kyoklen kxol aj Juda eb'aj yolin kxolilex ex kub' kxima'n tu'n tkub' kb'yo'n Jesus.

²Kub' kk'lo'n ex xiky'i'ntzuntz, ex pon kyi'n twitz Pilat, kawil aj Rom.

Tej tkub' tb'yo'ntib' Judas

³Atzunte Judas aj jawmiltz'uj ti'j Jesus, tej tka'yinte qa matxi'toq b'entti'j kyu'n xjal tu'n tkub' b'yo'n Jesus, majx anjtzti'j tk'u'j ex xitanjsa'n ti'ju' junaq lajoj (30) pwaq kyeju' knejel pale exqe'ju' tijwnaq ati kyoklen kxol aj Juda,

⁴ex xitma'n kye: —Matxi' chin b'inchan ile' tu'nju' xi' nq'o'ne' jun ichan mixti' til toj kq'ob'e' extzun kkyimel, chij kye. Aye'tzunkye xikytsaq'we'n te Judas: —¿Mixti'qe' qoklen ti'j?. ¡Ti'xta tz'iq'laj ti'j! chechij te Judas.

⁵Atzunte Judas kyej tchto'nju' pwaq kwitz toj tja Dyos ex xi'tzuntz ex jaw tjtz'o'ntib', kyimtzuntz.

⁶Aye'tzunju' knejel pale jaw kyi'nju' pwaq, ex kmatzuntz: —Aju' pwaq lu taq'wix tu'n tku'x toj tk'b'el pwaq te oyaj, qu'n chojb'il tkamik jun xjal, chechij.

⁷Eb'ajtzun yolin ti'ju' pwaq kyej tanjsa'n Judas ti'j ex b'entti'j kyu'n tu'n klq'onte jun tnej tx'otx' okkyq'o'n tb'i Ttx'otx' b'inchal k'wil, tu'n tajb'en muqb'ilkyeju' najchaq xjal.

⁸Qu'mtzun a tb'iju' tnej tx'otx' lu kyej q'o'n Tx'otx' twi' tchk'el jun xjal, ex ax tb'iju' tok ja'lo.

⁹B'aj tkyaqil ja'lu, ex japunju' kyej tziya'n Jeremiy tej tmante kjalu: Xikiy'nju' junaqlajoj (30) pwaq, aju' twi' jun xjal kyejni b'entti'j kyu'nju' aj Israel,

¹⁰ex klaq'ju' jun tnej tx'otx', ttx'otx' b'inchal k'wil tb'i, iku' se'nxju' tzaj q'ma'n weye' tu'n Taye.

Pon q'i'n Jesus twitz Pilat

(Mc 15.2-5; Lc 23.3-5; Jn 18.33-38)

¹¹Xi'tzun q'i'n Jesus twitzju' kawil, ex ate xitqani'n te: —¿Ma ajuya nimaqkawil kxol aj Juda? chij te —Iku' se'n xtmaya, ayine', chi Jesus xittzaq'we'n teju' kawil.

¹²Tetzunj te'ktoqju' knejel pale exqe'ju' tijwnaq ati kyoklen kxol aj Juda poqolte Jesus, atzunte' Jesus mixti'tl xittzaq'we'n.

¹³Qu'mtzun xiya' tqani'n Pilat te Jesus kjalu: —¿Ma minti' ntb'i'na titi'ju' nkma'n xjal ti'ja?

¹⁴Atzunte Jesus mixti'x jun yol xittzaq'we'n; qu'mtzun ojexi'x lab'tiju' kawil ti'j.

B'entti'j kyu'n tu'n tkyim Jesus

(Mc 15.6-20; Lc 23.13-25; Jn 18.38—19.16)

¹⁵Tojtzun niq'ij intoq xittzaqpi'n kawil jun xjal jpu'n atl junjun ab'q'i, alkyexku' xjal jpu'n makyqani tnam, atzun nxi' tzaqpi'nju'.

¹⁶Atitoqtzun jun xjal jpu'nkx atoq tb'iju' B'arab'as ojtzqi'nxi'xtoq kyu'n xjal;

¹⁷tetzunj tb'aj kychmo'n kyib'ju' xjalxi' qani'n kye tu'n Pilat kjalu: —¿Alkye kyajb'ile' tu'n txi' ntzaqpi'ne': Ma aju' B'arab'as mujqa aju' Jesus, aju' Krist tb'i?

- ¹⁸Qu'n ma'toq tz'el tnik' Pilat ti'j qa xiq'o'n Jesus toj tq'ob' naqx tu'n tpaj ntx'a'lti'j kk'u'j xjal ti'j.
- ¹⁹Tetzunj q'uqlitoq Pilat toju' tja kawb'il, tzaj chq'o'n jun xjal tu'n t-xu'jil Pilat q'malte te: Lalun tz'ok tq'o'ntib'a kawil ti'ju' xjal tnik'alti'j, qu'n matz'ok q'o'n txqan nwitzik'e' taq'wixi'x tu'n tpaj, chij.
- ²⁰Aye'tzunju' knejel pale exqe'ju' tijwnaq kxol aj Juda, kub'kyi'j kkyaqilju' xjal kyu'n ate'toq atzu', tu'n kyqaninte tu'n tetz tzaqpi'n B'arab'as, atzunte Jesus tu'n tkyim.
- ²¹Xi'tzun tqani'n jumajtlu' kawil kye xjal kjalu: —¿Alkye jun kxolju' kab'e' lu, kyajb'ile' tu'n tex ntzaqpi'ne'? Aye'tzunkye' xjalxi' ktzaq'we'n te: —Aqe' kajb'il tu'n tetz ttzaqpi'na B'arab'as, chechij.
- ²²Atzunte Pilat xitqani'n kye: —¿Yajtzun ti'j Jesus aju' Krist tb'i titi' knb'incha'ye' ti'j? chij Aye'tzun xjal kkyaqil tzaj ktzaq'we'n ex kma: —¿Q'onktz twitz krus!, chechij.
- ²³Atzunte' Pilat xitqani'n kye: —¿Titi'tzun taq'wix xtb'incha? Aye'tzunkye' xjal e'jaw xch'inxi'xtl kuw ex kma: —¿Q'onktz twitz krus!, chechij.
- ²⁴Tetzunj tkya'yinte Pilat qa mixti'xtaq tu'me'l tu'n tb'entju' tajb'il, qu'n xi'toq nche jawa' tilju' xjal tu'n tpaj, tchaq'tzuntz tu'n txi' nenb'aj a', ex el ttxjo'n tq'ob' kywitz xjal, te yekb'ilte qa mixti' tpaj ti'ju' tkamik Jesus ex tmatzuntz: —Myayinwe' ati npaj qama kyimju' ichan lu mixti' til, aye'xixe' tib'aj, chi Pilat.
- ²⁵Kykyaqiltzunju' xjal xikyq'we'n te: —¿Kub' tz'aqku' tililj qib'aje' ex kyib'aju' qk'wale'! chechij.
- ²⁶Etztzun tzaqpi'n B'arab'as tu'n Pilat; atzunte Jesus b'aj jiku'n toj asyal ex xiq'o'ntzuntz toj kyq'ob' xjal tu'n tjaw kyq'o'n twitz krus.
- ²⁷Xi'tzun q'i'n Jesus kyu'nju' xjal te q'oj te kawil, ex okx q'i'n toj tja kawb'il ex atzuntzu' b'jo'k kb'u'yina' kyib' ti'j.
- ²⁸Eltzun kyin t-xb'alun Jesus ex okkyq'o'n jun pinpa't kyeqka'yin ti'j te xmayb'ilte
- ²⁹ex jaxkyq'o'n jun xpatx'i'n ch'i'x toj twi' nakuj te ninb'ilte, ex ikx xikyq'o'n jun tze toj tb'a'nq'ob', nakuxwitloj ati toklen. Eb'aj kub' mejetzuntz twitz ex intoq che xmayin ti'j nxi' kma'nxi' te: —¿Nimanxwit tb'iju' nimaqkawil kye aj Juda! chechij.
- ³⁰Ex ikx intoq nokx ktzub'a'n toj twitz ex tu'nxju' tze nel kyin toj tq'ob' nku'x kyjuma'n toj twi'.
- ³¹Tetzunj kyb'aj xmayin ti'j, elkyi'n pinpa't kyeqka'yin toktaq ti'j ex okkyq'o'n jumajtlu' t-xb'a'lun, ex xiky'ntzuntz tu'n tjaw twitz krus.

Jawq'o'n Jesus twitz krus

(Mc 15.21-32; Lc 23.26-43; Jn 19.17-27)

³²Tetzunj ljo'ntoq kyetz toj nintnam, okyal jun xjal aj Siren kyu'n, Simon tb'i; okkychq'o'n xjal lu tu'n t-xitiqa'n tkurus Jesus.

³³Tetzunj kpon toju' tal tnej tx'otx' Kolkota tb'i, (ax tz'elpuna'ju', Tx'otx' te tb'aqil kyimni),

³⁴xikyq'o'nju' b'in smo'n tuk'i'l ta'l k'ul majx k'a, tetzunj t-xi' tnik'b'e'n mixti'x xitk'wa'ntl.

³⁵Tetzunj ma'toq jaw kyq'o'n Jesus twitz krus, kub' kyjyo'n ti'j alkyetoq kxe'l q'inte t-xb'alun Jesus. Kyb'inchaju' lu tu'n tjapun kyejni tziya'n tu'n t-sanjelal Dyos aj ntma'n: B'aj ksipa'n nxb'alune' kxolilex, ex kub' kyjyo'n ti'j nxb'alune' chiju' kyejni tziya'n.

³⁶Tetzunj tb'aj kb'inha'nju' lu, axtzuntzu' ekub'a' qe xq'uqilte Jesus.

³⁷Kub'tzun ktz'ib'a'n til Jesus twitz jun piḡ tz'len ex jax kq'o'n tib'aj twi', twitz krus intoq tma'n kjal: Ate Jesus lu, kynimaqkawil aj Juda, chiju' yol tz'ib'a'n.

³⁸Ex e'jaw q'o'n kab'e' xjal eleq' tuk'i'l Jesus twitz krus, jun jawq'o'n toj tb'a'nq'ob' ex juntl toj tnayaj.

³⁹Aye'tzunju' xjal nche ik' atzu' intoq che jax ilun kyi'j ex majxtoq nxi' kyukcha'n kwi'

⁴⁰ex intoq kma'n: —¡Aya intoq tma'na tu'n tkub' t-xituna tja Dyos ex tu'ntoq tjaw tb'inha'ntla toj oxe' q'ij! ¡Qanatzun Tk'wal Dyosa, klom tib'a tib'xtib'a ex kutku'tza twitz krus! chechij te Jesus.

⁴¹Ex ikqexju' knejel pale exqe'ju' xnaq'tzal ti'j kawb'il intoq che xmayin ti'j Jesus kyuk'i'lju' tijwnaq ati kyoklen kxol aj Juda ex intoq kma'n:

⁴²—Nim xjal eb'aj klet tu'n, atzunte mixti'x nb'ent tklet tu'nxtib'. Qa a nimaqkawil kye aj Juda: ¡Kunatzun tku'tz twitz krus tu'ntzun qokslan te!

⁴³Q'uqlina' tk'u'j ti'j Dyos: ¡kuttzaj Dyos klolte ja'loxi'x qa nlaqj tk'u'j ti'j! ¿Mamitzun jun tzaj tma'n qe qa Tk'wal Dyos? chechij.

⁴⁴Expe' aye'x junju' eleq' tqe'ktz twitz krus tuk'i'l Jesus intoq che ilin ti'j.

Tej tkyim Jesus twitz krus

(Mc 15.33-41; Lc 23.44-49; Jn 19.28-30)

⁴⁵Kub'tzun qloljix tkyaqil twitz tx'otx' tej ttzaj wanq'ij ex tzmaxi' spik'e'ju' tej ttzaj oxe' te qale.

⁴⁶Textzunju' kmuj lu jaw xch'in Jesus tu'n tkyaqil tipumal ex tma: Eli, Eli, ¿lama sab'aktani? (aye'tzunju' yol lu a nkma'nju': Nman Dyos, Nman Dyos, ¿Titiqu'n xin kyeja' tkolb'ena?) chij.

47Ate'toqtzun junjun tqe' atzu' kb'iju' tyol Jesus ex kma: —Ate' ntxko'nju' ajü' t-sanjelal Dyos Eliy tb'i, chechij.

48Ex lwiy xi' ojqlan junkye ex tzaj tiq'i'n jun esponja, ku'xtzun tñub'a'n toj b'inayr ex oktq'o'n ti'j twi' jun tqan ptz'en ex jaxtq'o'n tu'n tel ttz'ub'a'n Jesus ti'j.

49Aye'tzu'n txqantl kyma: —Xleku'j nej, atzun qil qama tzul Eliy klotte, chechij.

50Atzunte Jesus jawxch'in jumajtl kuw ex majxtzun kub' natxk'uj.

51Textzunju' kmuj tej tkyim Jesus majx xiñilju' xb'alun yo'l toj tja Dyos toj kab'e', tzaj laqj toj jawl ex majx k'u'l b'aj t-xexi'. Ex ojexi'x yukchiju' tx'otx' ex majx eb'ajx paxju' nimaq pik

52ex majx eb'ajx jaqliju' muqb'il; expe' txqanju' xjal kub' kyxjansa'n kyib' ojetoq che kyim, e'jatz anq'in jumajtl.

53Tjawlenxi'tzun anq'in Jesus eb'je'tzju' xjal lu toju' muqb'il ex eb'jo'kx toju' xjan nintnam Jerusalem, ja eb'jo'k ka'yina' kyu'n txqan xjal.

54Tetzunj tka'yinte nejenel exqe'ju' nche xq'uqin ti'j Jesus tej ttzaju' kyejnajnab' ex tkyaqilju' txqantl ti'xti', majx tzaj txqan xob'il kyij' ex kyma: —¡Axxi'x Tk'wal Dyoste' ichan lu, chechij!

55Ate'toqtzun txqan qya atzu' intoq che ka'yinx najchaq ti'j Jesus, aye'j eb'jo'k lpe ti'j tzmax toj Kaliley ex eb'inchan xtalb'il te Jesus.

56Kxoltzun qya lu atitoq Mariy aj Makdala, ex Mariy ktxu Santyay ex Jse, extzunju' ktxu tk'wal Seb'edey.

Tej tku'x mqu'n Jesus

(Mc 15.42-47; Lc 23.50-56; Jn 19.38-42)

57Tetzunj tqo'qax ul jun ichan q'inun a tb'iju' Jse aj Arimatey, ojetoq tz'ok te t-xnaq'tzb'en Jesus.

58Xi'tzun tk'etzju' Pilat ex xitqani'n t-xmilal Jesus te. Atzunte Pilat tchaq' tu'n txi' q'o'n te,

59Xi'tzun ti'n Jse t-xmilal Jesus ex kub' tb'altz'i'n tojun xb'alun saqile

60ex kub' tq'o'n tojun tmuqb'il Jse ak'a'j ojetoq b'ent tu'n twitz jun pik. Tzajtzun ttoli'n jun ab'j ttziju' muqb'il tu'n tjetpet ex anjtzuntz.

61Atzunte Mariy aj Makdala exju' juntl Mariy e'kyaj qe nqayin ttziju' muqb'il.

Intoq che xq'uqin xjal te q'oj ttziju' muqb'il

62Tojtzun juntl q'ij, mujqa toj sab'l, aye'ju' knejel pale exqe'ju' parisey b'aj kychmo'n kyib' ex exi' kkyaqil tk'etz Pilat,

⁶³ex xikyma'n te: —Taye, ati jun tyolju' xjal nimaqchalyol saj qna'ne' intoq tma'n tej itz'xtoq kjalu: tb'ajlenxi' ox'e' q'ij nkuxlen mqu'ne' kchin jawil anq'ine' kxol kyimni, chij b'aj tma'n.

⁶⁴Qu'mtzun, chq'onqe'xa t-xjala xq'uqilteju' muqb'il tzmax ajtjapu'n ox'e' q'ij, qu'n jaku' che ulju' t-xnaq'tzb'en ex jaku' tz'ex kyelq'a'n t-xmilal, jakutzun txikyma'ntz kye xjal qa matxi' jatz anq'in kyxol kyimni. Jakutzun tz'okxi'x juntl chajyolil taq'wixi'xtl kyetwitzju' tnejel, chechij xikyma'n te Pilat.

⁶⁵Atzunte Pilat xitma'n kye: —Lu jun k'loj xjal te q'oj mache'x kyuk'ile'. Kukxi'ye' ex kyjpunkye' muqb'il b'a'nxi'x, ex kb'inchame' se'nxju' b'a'n toj kwitze', chi Pilat kye.

⁶⁶Eb'ajxtzuntz ex kyej kyjpu'nju' muqb'il b'a'nxi'x, majx kyej kyxtanu'n tu'n jun ab'j; ex e'kyaj kq'o'nju' xjal te q'oj xq'uqilte.

Mt 28

Tej tjazt anq'in Jesus kxol kyimni

(Mc 16.1-8; Lc 24.1-12; Jn 20.1-10)

¹Tb'ajlenxi'tzun q'ij te ojlab'l, ch'inxtltoq qsqix toju' tnejel q'ij te sman, exi' Mariy aj Makdala tuk'i'lu' juntl Mariy ka'yilteju' muqb'il ja kyeja' q'o'n t-xmilal Jesus.

²Naqx minab'en tzaj jun nin kyejnajnab', qu'n ku'tz jun tanjl Qman Dyos toj kya'j ex pon lq'e tk'etzju' muqb'il, elti'nju' ab'j jpub'lte muqb'il ex kub' qe tib'aj.

³Atzunju' anjl lu inxi'xtoq qoptz'aj nakuj jun xloq'lokyaj, ex atzunju' t-xb'alun saqxi'xtoq nakuj txun che'w.

⁴Majxtzun eb'ajxob'ju' xjal te q'oj intoq che xq'uqin ttziju' muqb'il ex majx e'pon tz'aq tu'n kxob'il nakuj e'kyim.

⁵Atzunju' anjl xitma'n kyeju' qya kjalu: —Lalun che xob'e'. Qu'n b'i'n we'wu'n qa nche jyone' ti'j Jesus, aj jawq'o'n twitz krus, chij.

⁶Mixti'tlte' tzalu, qu'n matxi' jaw anq'in kse'nxju' tma. Kuktzaje' ka'yilte ja kub'a' q'o'na' t-xmilal.

⁷Wixi'x kukxi'ye' q'malte kyeju' t-xnaq'tzb'en kjalu: Matxi' jaw anq'in, ex matxi' txi' kaliley tu'n kyok tb'u'yi'n jumajtle'; atzuntzu' k'okyela' kka'yintle' chij. Qu'n matxi' txi' nma'n kyeye' chi anjl kyeju' qya.

Kub' tye'k'u'n tib' Jesus kwitzju' qya

⁸Aye'tzunju' qya lwiixi'x eb'jik' b'et tk'etzju' muqb'il, intoq che xob' ex intoq che tzalaj tu'n tpaj, ex exi' q'malte tqanil ojql kyeju' t-xnaq'tzb'en Jesus.

⁹Tetzunj intoq che b'et kub' tyek'u'ntib' Jesus kwitz ex exi' tq'olb'e'n. Aye'tzunkye qya exi'lq'e tk'etz Jesus, e'kub' meje ex majx ok kychle'n tqan,

¹⁰atzunte Jesus xitma'n kye: —Lalun che xob'e'. Ku'kxiye' q'malte tqanil kyeju' witz'ine' tu'n kxi' toj Kaliley, qu'n atzu' chin nokyela' kka'yine', chi Jesus kyeju' qya.

Aju' xikytx'olb'a'n xq'uqilte muqb'il

¹¹Tetzunj kxi'ju' qya, aye'tzun junjunju' xq'uqil eb'ajx q'mal tqanil toju' nintnam kyeju' kynejel pale tkyaqilju' ma'toq b'aj.

¹²Aye'tzunju' knejel pale eb'aj yolin kyuk'i'lju' tijwnaq ati kyoklen kxol aj Juda ex b'entti'j kyu'n tu'n txi' kq'o'n txqan pwaq kyeju' xjal te q'oj e'xq'uqin ttziju' muqb'il,

¹³xi'tzun kma'n kye: —Kmanxe' kjalukye xjal: Te qonik'an tej intoq qo wtane', mache ponju' t-xnaq'tzb'en Jesus ex matxi' txi' kyi'nju' t-xmilal.

¹⁴Qatzun matb'iju' kawil, atzun qo' yoline' tuk'i'l tu'n tkub' tk'u'j tu'ntzun lalun kub' tz'e'ysa'n kwitze', chechi nejenel kyeju' xq'uqil.

¹⁵Aye'tzunju' xq'uqil ku chechij, xikytyzu'nju' pwaq ex kyb'inha' se'nxju' xiq'ma'n kye. Aju' chajyolil lu kub' puqli toju' tq'ijlalil aju' expe' ax nyonlinjtzu' toj tq'ijlalil ja'lo kxolju' aj Juda.

Aju' kyaq'un xnaq'tzb'en kyej tq'o'n Jesus

(Mc 16.14-18; Lc 24.36-49; Jn 20.19-23)

¹⁶Aye'tzunju' junlajoj (11) t-xnaq'tzb'en e'pon toj Kaliley, twi'ju' witz jaxitma'na' Jesus kye.

¹⁷Tetzunj tok kka'yi'n Jesus ek'ulun te, extzun ateqe' junjuntl intoq jawje' kyanmi.

¹⁸Atzunte Jesus pon lq'e kk'etz ex xitma'n kye: —Matxi' tzaj q'o'n woklene' tib'aj tkyaqilju' ati twitz kya'j ex twitz tx'otx'.

¹⁹Qu'mtzun kuxkxi'ye' kyoj kkyaqil tnam, ex kmanxe' kye kkyaqil xjal tu'n kyok te nxnaq'tzb'ene'; tu'n tjaw a' kwi' kyu'ne' toj tb'i Manb'aj, toj tb'i K'wa'lb'aj ex toj tb'i Xewb'aj Xjan,

²⁰ex kyxnaq'tzanxe' kye tu'n tjapun kyu'n tkyaqilju' matxi' nchaq'e' kyeye'. Ayintzunwe' chin tenb'ile' kyuk'i'le' tkyaqil q'ij, tzmax ajtjapun mankb'il q'ij, chi Jesus kye t-xnaq'tzb'en.

Mc

Mc 1

Npakb'an Xwan jawsal a' toj chq'ajlaj

(Mt 3.1-12; Lc 3.1-9,15-17; Jn 1.19-28)

- ¹Iktu'me'l ja'lu tej ttzaj qeju' tpakb'al b'a'n nyolin ti'j Krist Tk'wal Dyos.
- ²Kse'n tz'ib'a'n toju' tuj Isayiy t-sanjelal Dyos kjalu: Kxe'l nnejb'a'ne' nsanjelale' twitza tu'n tb'inchanteju' tb'eya.
- ³Njaw tq'ojq'ojel twi' jun xjal kuw toj chq'ajlaj, intma'n: Kyb'inchame' tb'e Qman Dyos; kb'inchame' tb'e tzinun ti'j, chij.
- ⁴Pontzun Xwan jawsal a' toj chq'ajlaj; intoq tpakb'a'n kye kkyaqil xjal qa ilti'j tu'n tanjtzi'j kyanmi ex tu'n tjaw a' kwi', tu'ntzun tkub' tnajsa'n Dyos kyil.
- ⁵Kkyaqiltzu'n xjal najlqe' toj Juda ex toju' nintnam Jerusalen, intoq che pon b'ilte tpakb'ab'l Xwan. Intoq jawtz kma'n kyil, ex intoq jaw a' kywi' tu'n Xwan toju' nin a' Jordan.
- ⁶Tzmal kamey toq t-xb'alun Xwan b'inha'n, ex tz'u'n tok te k'alb'il tk'u'j; atzu'n twa aju' xt'ikt'u'l ex ta'lkab' toj aq.
- ⁷Intoq tma'n toju' tpakb'ab'l kjalu: Ati jun lepchitz wi'je' nimxi'x tipumal kye nwitz'e', mixpeti'x japumniwe' woklen tu'n tel npoq'i'ne' kyaq'e'l t-xajab'.
- ⁸Majaw nq'o'nwe' a' kwi'ye' tu'n a'; atzunte a jawsb'il a' kywi'ye' tu'n aju' ajkyk'monteye' Xewb'aj Xjan, chi Xwan.

Jaw a' twi' Jesus

(Mt 3.13-17; Lc 3.21-22)

- ⁹Kyojtz'u'n q'ij tej intoq jaw a' kywi' xjal tu'n Xwan, etz Jesus toj Nasaret toj tx'otx' Kaliley, pon ex jaw tq'o'n Xwan a' twi' toju' nin a' Jordan.
- ¹⁰Textzu'n kmuj tjatz Jesus toju' a', til tjqetju' kya'j ex xi'toq tkb'u'l Xewb'aj Xjan tib'aj nakuj jun paloms.
- ¹¹Ex tzaj jun tq'ojq'ojel wi'yj toj kya'j, tma: Ateju'ya Nk'wale' k'u'jla'nxi'x wu'ne', ex jawni nk'o'ne', chij.

Ok Jesus toj joyb'ilti'j tu'n tajaw il

(Mt 4.1-11; Lc 4.1-13)

- ¹²Xi'tzun q'i'n Jesus tu'n Xewb'aj Xjan toj chq'ajlaj.
- ¹³Ten kab'naq (40) q'ij ex qonik'an Jesus atzu', najan kxol tojk'ul txkup, oktzuntz toj joyb'ilti'j tu'n tajaw il, ex eb'ju'l anjl ajb'el te.

Tzyet taq'un Jesus toj Kaliley

(Mt 4.12-17; Lc 4.14-15)

14Tokxlenxi'tzun jpu'n Xwan toj kars, pon Jesus Kaliley pakb'alteju' tpakb'al b'a'n ti'ju' tkawb'il Dyos.

15Intoq tma'n: Matxi' tzul tq'ijlalil tu'n tkawin Dyos, kutantztij kyanmiye' ex kyokslame' tpakb'al b'a'n, chij.

E'ttxok Jesus kyaje' xjal tzyul kyix

(Mt 4.18-22; Lc 5.1-11)

16Intoq b'et Jesus ttzi njab' toj Kaliley. Tetzunj tlonte Simon tuk'i'l Leḡ ju' titz'in, tzyul kyixqe', intoq ku'x kq'o'n pa tzyub'l kyix toju' a'.

17Xitma'n Jesus kye: —Che lpetze' wi'je', lay che tzyuntl kyix'e', xjal qe'tl che ulel kyi'q'i'ne' wuk'i'le', chij kye.

18Lwiyxi'xtzun b'aj kyej kq'o'n kypa tzuyb'il kyix, ex eb'ajxlpe ti'j Jesus.

19Tej t-xilq'e ch'i'ntl Jesus, tilu' Santyay tuk'i'l Xwan ju' titz'in mo ttzik, tk'wal Seb'edeyqe', ate'toq tojun b'ark, intoq che xk'o'jin kpa tzuyb'il kyix.

20E'tzaj txko'n tu'n Jesus, kyejtzun kq'o'n kma'n kyuk'i'lju' kmajin toju' b'ark, exi' lpetzuntz ti'j Jesus.

Jun ichan tzyu'ntoq tu'n tajaw il

(Lc 4.31-37)

21Epon toju' tnam Kaparnawum, okx Jesus toju' ja te k'u'lb'il toj q'ij te ojlab'l ex aq'wi xnaq'tzalkye xjal.

22Inxi'xtoq che lab'ti xjal ti'ju' xnaq'tzb'il ntq'o'n; qu'n intoq xnaq'tzan tuk'i'l nim token, mikxa' se'n nkq'o'n xnaq'tzal kawb'il.

23Atitoqtzun jun ichan toju' ja te k'u'lb'il, tzyu'n tu'n tajaw il, jawxch'in, tma:

24—¿Titi' toklena qi'je' Jesus aj Nasaret? ¿Matzula xitulqeye'? Wojtzqi'nata, anateju'ya Xjan Tk'wal Dyos, chij.

25Atzunte Jesus xitma'n te tajaw il kjal: —¿Kuttziya, ex tzaqpinkja ichan lu! chij.

26Jawtzun lu'lunju' xjal ex majxkub' tz'aq tu'n tajaw il, ex jawxch'in tajaw il kuw ex kyej ttzaqpi'n xjal.

27Kkyaqiltzu'n xjal eb'jaw sak'puj tu'n ja'lu ex intoq kma'n kxolx: —¿Tiloti' ja'lu? ¿Intq'o'n jun ak'a'j xnaq'tzb'il, extzun tuk'i'l token! ¿Expe' ntq'o'n chaq'b'il kye tajaw il, ex nxi' knima'n! chechij.

28Lwiyxi'xtzun kub' puqli tyolji Jesus toj tkyaqil tx'otx' Kaliley.

Q' Janetju' tji Luch qya tu'n Jesus

(Mt 8.14-15; Lc 4.38-39)

29Tetzunj kyetz toju' ja te k'u'lb'il, exi' Jesus kyuk'i'l Santyay ex Xwan kyja Simon ex Leḡ.

- ³⁰Kuḁli toqju' qya, tji Simon yab'toq tu'n kyaq. Xi'tzun kyma'n te Jesus,
³¹xi'tzun lq'e Jesus tk'etz, xittzyu'n tq'ob' ex jaw twab'a'n; textzu'n kmuj lu elju' kyeqti'j ex q' Janet, aq'witztuntz b'inchalte kwa ex e'wa'n tu'n.

Nim yab' eq' Janet tu'n Jesus

(Mt 8.16-17; Lc 4.40-41)

- ³²Texlenxi'tzun q'ij matxi'toq qo ok yupj, eb'ju'l q'i'n kkyaqilju' xjal yab'qe' exqe' tzyu'nqe' tu'n tajaw il tk'etz Jesus,
³³ex kkyaqilju' xjal toju' tnam pon kychmo'n kyib' ttziju' ja.
³⁴Nim xjal eq' Janet tu'n Jesus te chukchaq yab'il, ex nim tajaw il eb'je'x t-xla'ja'n; extzun min taj tu'n kyolinju' tajaw il, qu'n kyojtzqi'ntoq alkye Jesus.

Pakb'an Jesus toj Kaliley

(Lc 4.42-44)

- ³⁵Jawe' Jesus b'a'n prim na'mtoq qsqix, extzuntz ti'jxi' nintnam, xi' na'l Dyos jamixti'qe' xjal.
³⁶Exi' Simon kyuk'i'lju' tuk'i'l jyolte Jesus,
³⁷tetzunj tokyal kyu'n, xikma'n te: —Kkyaqil xjal nche jyon ti'ja, chechij.
³⁸Atzunte Jesus xitma'n kye: —Qo'qe' kyoju' txqantl najb'il nqaku'; ex ati tu'n t-xi'npakb'a'ne' tyol Dyos kye xjal atzu', qu'n a x'in etza'ju'ye', chij.
³⁹B'aj tb'eti'n Jesus toj tkyaqil tx'otx' Kaliley, intoq xitma'n tpakb'al b'a'n kyojile ja te k'u'lb'il toj junjun tnam, intoq che ex t-xla'ja'n tajaw il ex nche tzaqpet xjal tu'n.

Q' Janet jun xjal te xlemtx'a'k tu'n Jesus

(Mt 8.1-4; Lc 5.12-16)

- ⁴⁰Ul jun xjal tk'etz Jesus yab'toq tu'n xlemtx'a'k, kub' meje twitz Jesus ex xitma'n te: —Qape' jaku' tb'inchaya xtalb'il, tu'n nq' anete' tu'na, chij.
⁴¹Tzajtzun q'aq'an tk'u'j Jesus ti'j, oktmko'n ex xitma'n te: —Awajb'ilju'ye'. ;Kq' Janetela teju' xlemtx'a'k! chij.
⁴²Textzu'n kmuj lu b'anixju' xjal ex majx elju' xlemtx'a'k ti'j.
⁴³Xi'tzun tma'n Jesus te tu'n tanj, ex xi'xi'xtab'tzi'n te kjalu:
⁴⁴—Lantzun txi' tma'na lu kye xjal, naq o'kx kutxi'ya ex yek'u'ktib'a te kpale aj Juda, ex q'onxa oyaj tchaq' Moyses, tu'ntzun kymante pale qa matxi' q' aneta, chij.
⁴⁵Atzunte' ichan xi' ex okten yolilteju' matxitoq tb'inha Jesus kye kkyaqil xjal. Tu'ntzun tpaju' min tyek'utltib' Jesus toj juntl tnam, axtoqtzu' nkyeja' ten ti'jxi' tnam jamixti'qe' xjal; aye'tzunkye xjal intoq che tzaj toj tkyaqil plaj ex intoq che ul tk'etz Jesus.

Mc 2**Kub' tnajsa'n Jesus til jun xjal k'oljni ex tq'a'na**

(Mt 9.1-8; Lc 5.17-26)

- ¹Tb'ajlenxi'tzun jte' q'ij, okx jumajtl Jesus toju' tnam Kaparnawum. Tetzunjt tb'injtz atitltoq tuja,
- ²lwiyxix echmet txqan xjal, mixpetix eb'ajx tuja ex min nb'entl kyten ttzija; oktzun ten Jesus q'malte tpakb'al b'a'n kye.
- ³Pontzun q'i'n jun ichan k'oljni tk'etz Jesus, tnu'n kyu'n kyaje' ichan.
- ⁴Tu'ntzun tpaj nimtoq xjal ate', min b'ant kpon lq'e q'olte yab' tk'etzxi'x Jesus, jaw kylaqu'n twi' ja jata'toq Jesus ex ku'tz tunununu' yab' kyu'n tk'i'xi' tku'xb'il.
- ⁵Tetzunjt tlonte Jesus atitoq kyokslab'l, xitma'n teju' yab': —Matxi' che najsetju' tila nky'ajul, chij.
- ⁶Kub'tzun kxima'n junjun xnaq'tzal kawb'il q'uqliqe'toq atzu', kjalu:
- ⁷¿Se'n taq'wi njaw tma'n xjal lu ikju'? Myab'a'n tyol twitz Dyos. O'kxnate' Dyos nb'ent tkub' tnajsa'n kyil xjal, chechij.
- ⁸Eltzun tnik' Jesus ti'ju' intoq kxima'n ex xitqani'n kye: —¿Tiqu'n nkxima'na'ye' kse'n na'j?
- ⁹¿Alkyetzun jaku' naqch'i'n toklen, ma aju' tu'n txinma'ne' te yab' k'oljni: Matxi' che kub'najset tila, mujqa aju' tu'n txinma'ne' te: We'ktza, iqa'nktza tku'xb'ila ex kutxi'ya?
- ¹⁰Kxe'l nyek'u'ne' kyeye' qa ayine' Tk'wal Dyos, ati woklene' twitz tx'otx' tu'n tnajset kyil xjal, chij. Xitma'ntzuntz teju' k'oljni:
- ¹¹—Kxe'l nma'ne' teya, we'ktza, iqanktza tku'xb'ila ex kutxi'ya tjaya, chij.
- ¹²Textzun kmuj lu jawe' yab', jawtiqa'n tku'xb'il ex etzb'et kwitz kkyaqil. Tu'ntzun ja'lu eb'jaw lab'tiju' xjal ex jawkynima'n Qman Dyos, kma: —B'ajx qila' jun b'a'nq'ob'aj se'n ja'lu, chechij.

Tzaj ttxko'n Jesus Leb'i

(Mt 9.9-13; Lc 5.27-32)

- ¹³Yajxi'tzuntl xi' jumajtl Jesus ttzi njab'; intoq che pon xjal tk'etz, ex okten xnaq'tzalkye.
- ¹⁴Tetzunjt tik' Jesus toj b'e, til atitoq Leb'i tk'wal Alpeo, q'uqlitoq janpeyuna' chojb'il te Rom. Xitma'n Jesus te: —Lpetza wi'je', chij. Jawtzun we' Leb'i ex xi' lpe ti'j Jesus.

¹⁵Tetzunj intoq wan Jesus tja Leb'i, ex ate'toq b'a'npun peyul chojb'il te Rom, ex txqantl xjal aj ilqe', q'uqlqe'toq ti'j mes tk'etz Jesus kyuk'i'lju' t-xnaq'tzb'en, nimtoqtzun xjal lepchqe'k ti'j.

¹⁶Tetzunj t-xikka'yi'n xnaq'tzal kawb'il ex parisey intoq wan Jesus kyuk'i'lju' xjal lu, xikqani'n kye t-xnaq'tzb'en: —¿Se'n taq'witzun kxnaq'tzale' nwan kyuk'i'lju' peyul chojb'il te Rom ex aj ilqe'? chechij.

¹⁷Tetzunj t-xitb'i'n Jesus kyol, xitma'n kye: —Min nojqelan q'anal kyeju' b'a'nqe', aye'tzu'n yab'qe' in nojqelan q'analkye. Min x̄inulwe' txkolkye xjal tnik'alkyi'j, aye'kye x̄inulju'ye' txkolkye aye' aj il, chi Jesus kye.

Xixjelu'n te Jesus tib'aju' mewayi'n

(Mt 9.14-17; Lc 5.33-39)

¹⁸Ati jumaj intoq che mewayin t-xnaq'tzb'en Xwan jawsal a' exqe' kxnaq'tzb'en parisey, e'ultzun jte' xjal tk'etz Jesus, xikyqani'n te: —Inche mewayinky'e' t-xnaq'tzb'en Xwan exqe' kxnaq'tzb'en parisey: ¿Tiqu'ntzun min nche mewayin t-xnaq'tzb'ena? chechij.

¹⁹Xi'tzun tma'n Jesus kye: —¿Ma jaku'tzun b'ant kmewayinju' matxitoq che txkonjtz tojun mjeb'le'n, extzun akxtoq atiju' chmilb'aj kyuk'i'l? Lay b'ent kmewayin qu'n atina' chmilb'aj kyuk'i'l.

²⁰Tzultzun tq'ijlalil ajtel q'i'n chmilb'aj kxol, che mewayiltzuntz.

²¹Mix-a'lo' jun xjal nxk'ojin xb'alun ttx'anqi'ntl tu'n jun xk'obj'il ak'a'j, qu'n k'okyel k'olpaju' xk'obj'il ak'a'j ex kxel laqxi'xtlju' ttx'anqi'n xb'alun tu'n.

²²Ex min nku'x q'et ak'a'j b'in tojun ttx'anqa'n tz'u'n, qu'n nche laqju' tz'u'n tu'n ak'a'j b'in, kb'el b'o'ljtzun b'intz tk'i'xi' tz'u'n. Qu'mtzun atzu' tu'n tku'xa' q'eta' ak'a'j b'in tojun ak'a'j tz'u'n, chi Jesus.

Jaw kk'usi'n t-xnaq'tzb'en Jesus t-spiyil triy toj q'ij te ojlab'l

(Mt 12.1-8; Lc 6.1-5)

²³Ik' Jesus kyuk'i'lju' t-xnaq'tzb'en toj txqan triy tojun q'ij te ojlab'l, aye'tzu'n t-xnaq'tzb'en intoq el kk'usi'n t-spiyil triy.

²⁴Aye'tzu'n Parisey xikma'n te Jesus: —Ka'yintzpe'ya, ¿Tiqu'n nkyb'incha'n t-xnaq'tzb'ena aju' min q'o'n tu'n tb'inchet toj q'ij te ojlab'l? chechij.

²⁵Atzunte Jesus xitma'n kye: —¿Ma b'ajx jawa' k̄xch'i'ne' toj Tu'jil titi' tb'incha Dab'i tej mixtoqti' twa ex tzaj we'yaj ti'j kyuk'ilju' tuk'i'l?

²⁶Okx Dab'i toj tja Dyos tej toktoq Ab'yatar knejel pale, ex eb'ajx twanju' wab'j xjan nche kub' q'o'n twitz Dyos, oqe'kx pale ti kyoklen tu'n kwante: atzunte Dab'i xitwan ex xitq'o'n kyeju' xjal ate'toq tuk'i'l, chi Jesus.

²⁷Ex xitma'n Jesus: —Kyej tq'o'n Dyos q'ij te ojlab'l tu'n tajb'en kye xjal, myaye' xjal tu'n kyajb'en teju' q'ij te ojlab'l.

²⁸Qu'mtzun ayinweju'ye' tajawju' q'ij te ojlab'l, ayine' ntzaj chq'o'ne' tu'n Dyos kxol xjal.

Mc 3

Tq'a'na Jesus jun xjal toj q'ij te ojlab'l

(Mt 12.9-14; Lc 6.6-11)

- ¹Okx jumajtl Jesus toju' ja te k'u'lb'il; ex matxitoq pon jun xjal tzqij tq'ob'.
- ²Intoztzun che ka'yin xjal ti'j Jesus qa ktq'a'na' toju' q'ij te ojlab'l, tu'n kxi'tzuntz b'ajsal ti'j.
- ³Xitma'ntzuntz teju' ichan tzqij tq'ob': —We'ktza ex we'ku'ya kxol xjal, chij.
- ⁴Xitqani'ntzuntz kye txqantl xjal: —¿Ti'tzu'n q'o'n toj kawb'il tu'n tb'inchet toju' q'ij te ojlab'l: ma aju' b'a'n mujqa aju' myab'a'n? ¿Ma alo b'a'nju' tu'n tklet jun xjal mujqa aju' tu'n tkub'yet? chij. Aye'tzu'n xjal majx e'kyaj nume.
- ⁵Tzajtzun ttx'u'jil Jesus kyi'ju' ate'toq ti'jile ex tzaj tb'is tu'nju' ch'u'x kyamni, xitzun tma'n teju' ichan: —Nuqpinxa tq'ob'a, chij. Ku, chiju' ichan xitnuqpi'n tq'ob', ex majx kyej b'anixju' tq'ob'.
- ⁶Tetzunj kyetzju' parisey, b'aj knk'u'n kxim kyuk'i'l t-xjal Eroles tu'n tkub'kyb'yo'n Jesus.

Nim xjal e'pon ttzi njab'

- ⁷Atzunte Jesus xi' ttzi njab' kyuk'i'l t-xnaq'tzb'en, ex nim xjal aj Kaliley e'oklpe ti'j.
- ⁸Tetzunj kb'inte xjal tkyaqil ti'xti' intoq che tb'incha'n Jesus, nim xjal e'tzaj toj Judey, toj Jerusalen, toj Idumey, jlajxi' Jordan toj tjawetzq'ij, ex kyoju' tx'otx' Tiro ex Sidon.
- ⁹Qu'mtzun xitma'n Jesus kye t-xnaq'tzb'en tu'n ttzaj knab'e'n jun b'ark tu'ntzun lalun tz'ok kylmo'nkyib' xjal ti'j.
- ¹⁰Qu'n nimxi'toq xjal che tq'a'na, kkyaqiltzu'n yab' intoq che pon niq'j ti'j Jesus tu'n tok kymko'n.
- ¹¹Ajtzun tok ka'yi'n Jesus kyu'n xjal tzyu'nqe' tu'n tajaw il, nche kub' meje twitz ex nche jaw'ch'in kuw: —¡Ateju'ya Tk'wal Dyos! chechij.
- ¹²Atzunte Jesus nxitma'n kuw kye tajaw il tu'n lalun che yolin ti'j kwitz xjal.

Ejaw t-sk'o'n Jesus kab'lajoj t-xnaq'tzb'en

(Mt 10.1-4; Lc 6.12-16)

- ¹³Yajxi'tzuntl jax Jesus twi' jun witz, ex ettxokju' xjal b'a'nqe' toj twitz. B'ajtzun kb'u'yi'nkyib' tk'etz,
- ¹⁴ex e'jaw t-sk'o'n Jesus kab'lajoj kxol tu'n kyten tuk'i'l ex tu'n kxitchq'o'n q'malteju' tpakb'al b'a'n. Oktq'o'n kyoklen te Apostl,

- 15 ex xitq'o'n kyoklen tu'n kyex kxla'ja'n tajaw il.
- 16 Aye' kab'lajoj ja'lu e'jawt-sk'o'n: a Simon, ju' okq'o'n tb'i Luch;
- 17 ex Santyay ex Xwan ju' titz'in, tk'wal Seb'edeyqe', aye' oktq'o'n Jesus kb'i B'oanerjes, (a tz'elpuna', naku'j q'anqyaq kymod);
- 18 ex Leḡ, Pelip, B'artolome, Matey, Tomas ex Santyay tk'wal Alpey, ex Simon aj Kanaan,
- 19 ex Judas Skaryot, ju' yajxi'tl jawmiltz'uj ti'j Jesus.

Xipoqo'n Jesus kyu'n xjal

(Mt 12.22-32; Lc 11.14-23; 12.10)

- 20 Yajxi'tzuntl okx Jesus tojun ja, ex nim xjal b'aj kychmo'n jumajtlkyib', mixtoqti'x nb'ent kwan Jesus kyuk'i'lju' t-xnaq'tzb'en.
- 21 Tetzunj tb'injtz kyu'n twitze'l, e'pon q'ilte Jesus, qu'n chechij qa matxitoq tz'ok toj twitz.
- 22 Ex ikqe'xju' xnaq'tzal kawb'il e'tzaj toj Jerusalen kyma: B'elseb'ute' ati tuk'i'lju' xjal lu,aju' knejel tajaw il, atzun nq'onte tipumalju' tu'n kyel t-xla'ja'n tajaw il kyi'ju' xjal, chechij.
- 23 E'tzajtzun ttxko'n Jesus ex kutq'o'n jun techlal kye kjalu: ¿Se'n taq'wi tu'n tex t-xla'ja'ntib' tajaw il tu'nxtib'?
- 24 Kse'n jun kawb'il tojun tnam, qama kub' kypa'n kyib'ju' xjal ex matz'okten jun tnej q'o'jil ti'j jun tnejtl, kb'el xitj;
- 25 exqa jun ja xjal mache jaw q'o'jin kxolx, lay b'entl kyanq'in junx.
- 26 Ikxtzunte tajaw ilju', qama kub'taq'pu'ntib' ex matz'okten q'o'jil ti'jx, kb'el xitju' tkawb'il ex kb'el naj.
- 27 Lay b'ent tokx jun xjal elq'al toj tja jun xjal kuw qa min xkub' tk'lo'n nejtl; qatzun makub' tk'lo'n, kb'antel talq'antzuntz toju' tja xjal.
- 28 Axxi'x kxe'l nma'ne' kyeye', kb'el tnajsa'nte Dyos kyilju' xjal ex tkyaqilju' taq'wix makma:
- 29 atzunju' xjal mayolin myab'a'n ti'j Xewb'aj Xjan, layx kub' najsa'n til ex kb'el tz'aqju' til tib'aj tejumajx, chi Jesus.
- 30 Xitma'n Jesus ja'lu kye qu'n kma qa tajaw il ati toj tanmi Jesus.

Pon ttxu Jesus kyuk'i'lju' titz'in tk'etz

(Mt 12.46-50; Lc 8.19-21)

- 31 Pon ttxu Jesus exqe' titz'in jyolte, axtzuntzu' ekyaja'ten twi' pe'n ex xikma'n tu'n tokx txokb'aj Jesus.

³²Aye'tzu'n xjal q'uqliqe'toq tk'etz Jesus xikma'n te: —Lu ttxuya kyuk'i'lju' titz'ina exqe' tanab'a ate' pe'n, nche jyon ti'ja, chechij.

³³Atzunte Jesus xittzaq'we'n kye: —¿Alkyeqe'tzu'n ntxuye' exqe' witz'ine'? chij.

³⁴Xika'yintzuntz kyeju' q'uqliqe'toq ti'jile, ex tma: —Aye' weju'ye' ntxu ex witz'in lu.

³⁵Qu'n alkyexku' nb'inchanteju' tajb'il Dyos, atzun weju'ye' witz'in, wanab' ex ntxu, chij.

Mc 4

Techlal ti'ju' xjalxi' awal

(Mt 13.1-9; Lc 8.4-8)

¹Aq'wi jumajtl Jesus q'ol xnaq'tzb'il ttzi njab'. Nim txqan xjal echmet, jaxtzun qe Jesus tojun b'ark atitoq toju' njab', aye'tzu'n xjal e'kyajten ttzi a'.

²Oktentzuntz xnaq'tzal nim ti'xti' kyuk'i'l techlal. Xit-xnaq'tza'n kye kjalul:

³Kyb'intzju'ye' lu: Ati jun xjalxi' awal triy.

⁴Tetzunj tokten awal, ati ij kub' tz'aq tu'n toj b'e, eb'ju'ltzun pich' ex jaw kwan.

⁵Ex ati ij kub' tz'aq kxol ab'j, janaqch'i'n tx'otx' ati; lwiyxix' tzaj twi' ij lu, qu'n slik' ttx'otx'al jata';

⁶tetzunj tmoq'ti q'ij, b'aj tz'e'y, ex majxkub' tzqij qu'n nqaku' tku'xa' tlok'.

⁷Ex ati ij kub' tz'aq kxol ch'i'x, tetzunj kych'iyju' ch'i'x, kub' xk'ostiju' triy kyu'n ex mixti'x witzan.

⁸Atzun jni'tl ij kub' tz'aq toj tb'anil tx'otx', ch'iytzunte' ex witzan; ati spiy taq' junaq lajoj twitz triy, ex ati taq' oxnaq twitz, ex ati taq' jo'naq twitz, chi Jesus.

⁹Ex tmatl: Alkye ati t-xkyin, b'inku', chij.

Tiqu'n nche ajb'ena' techlal

(Mt 13.10-17; Lc 8.9-10)

¹⁰Tetzunj kb'aj anju' xjal, aye'tzu'n e'kyajten tk'etz Jesus kyuk'i'lju' kab'lajoj t-xnaq'tzb'en, xikqani'n te titi' tz'elpuna' techlal b'aj tma'n.

¹¹Xi'tzun ttzaq'we'n Jesus kye: Matzaj tq'o'nte Dyos kyeye' tu'n telkynik'e' ti'ju' yol ti'j tkawb'il e'wa'ntoq; atzu'n kye txqantl xjal ati tu'n t-xiq'met kye kyuk'i'l techlal.

¹²Tu'ntzun lalun tz'el kynik' ti'j maskye nok kka'yi'n, ex maskye inkyb'i'n layx kane toj kywitz, tu'n mitz'anjtza' ti'j kyanmi ex tu'n mikub'a' najsa'n kyil, chi Jesus.

Tchik'b'a Jesus techlal ti'ju' xjal xi' awal

(Mt 13.18-23; Lc 8.11-15)

13Ex xitma'n kye: ¿Ma min nkaneju' techlal lu toj kwitze'? ¿Se'n taq'witztun kykaneb'ilaju' txqantl toj kwitze'?

14Aju' nawan, a ntechla'nju' npakb'an tyol Dyos.

15Ate'qe' ikqe' se'n ij kub' tz'aq toj b'e: inkyb'i'n tpakb'al b'a'n, lwiytzun nnulju' tajaw il ex neltiq'i'n tyol Dyos awa'n toj tanmi.

16Atzun junjuntl kse'n ij kub' tz'aq kxol ab'j: nkyb'i'n tpakb'al b'a'n ex nkyk'mo'n tuk'i'l tzalajb'il,

17tu'ntzu'n mya lok'amnixi'xju' kyokslab'l toj kyanmi, naq te jte' q'ij; qu'mtzun ajttzaj joyb'ilkyi'j mujqa yajb'il tu'n tpaj tyol Dyos, inkyaj ktzaqpi'n kyokslab'l.

18Atzun junjuntl ikqe' se'n ij nkub' tz'aq kyxol ch'i'x: nkb'i'n tpakb'al b'a'n,

19ex minti' nkyaj tu'n tch'exb'enjtzu' kychwinqlal tu'nju' tpakb'al b'a'n. O'kxtzu' nche ximana' kyi'ju' ti'xti' nojqelan kye, se'n tu'n tkanb'eta' txqan kmedi ex se'n tu'n kyachuna' toju' kychwinqlal.

20Ate'tzun junjuntl inkyb'i'n tpakb'al b'a'n ex inkyk'mo'n, ex nche witzan toj, kse'n ij kub' tz'aq toj tb'anil tx'otx'. Kxoltzu'n lu ate' nkq'o'n junaq lajoj (30) kywitz, junjun oxnaq (60), ex junjuntl jo'naq (100) tu'n junjun, chi Jesus.

Techlal ti'j kantil

(Lc 8.16-18)

21Ex xitma'ntl Jesus kye: ¿ma xi'tzu'n nkub'a' ktxqo'n xjal kantil tjaq' jun kax mujqa tjaq' kuǎb'il? Minti', jawl njawa' tente' kantil tu'n tq'onte spik'un.

22Ikxtzu'n, tkyaqil ti'xti' e'wa'n kq'ancha'lixel, ex tkyaqil ti'xti' min b'i'n kpomel tq'ijlallil tu'n tel chik'puj.

23Alkye ati t-ǎkyin, b'inku', chij.

24Ex xitma'n kye: Kq'onk kwi'ye' ti'ju' nkyb'i'ne'. Ax malb'ilju' k'ajb'el kyeye' tu'n Dyos axju' najb'en kyu'ne' malb'ilkye txqantl; okpe' tzajel tq'o'n Dyos nimxi'xtl kyeye'.

25Qu'n alkye ati te, kxe'l q'o'n txqantl; atzunte' mixti' te, okpe' k'elel q'i'nju' ch'i'n ati te, chi Jesus.

Techlal ti'ju' ij nch'iy

26Ex xitma'n Jesus: Ik tkawb'il Dyos kse'n jun xjal nxi' tawa'n ij toj tx'otx':

27naq nkyaj tawa'n ij, nxi' wtal qonik'an ex njawe' te q'ijtl, njawu'l twi' tawal ex nch'iy, atzunte min kanli twitz se'n nch'iya' tawal.

28Qu'n axju' tx'otx' nch'iysante tawal: nejtl njaw ch'iyju' tqan, yajxi'tl nch'iyju' t-spiyil, yajxi'tzuntl nch'iyju' twitz triy.

²⁹Ajtzun ttijinju' twitz, njaw tiq'i'n, qu'n mapon tq'ijlalil tu'n tjaw b'uyit twitz awal, chij.

Techlal ti'ju' tyajil xmostas

(Mt 13.31-32; Lc 13.18-19)

³⁰Ex xitma'n Jesus: ¿Se'ntzu'n tkawb'il Dyos toj kwitze', mo alkye jun techlal ktzajel qiq'i'n?

³¹Ikte' se'n jun tyajil xmostas nku'x awet toj tx'otx'. A tal b'o'sxi'xju' kyxol tkyaqil ij twitz tx'otx',

³²naqtzun xku'x awet, nch'iy ex a nimxi'x twe'ju' kxol tkyaqil itzaj toj awal, nb'aj ch'iy tq'ob' expe' nb'ant kyojlanju' pich' tjaq' t-xleku'n, chij.

Kyajb'en techlal b'aj tma'n Jesus

(Mt 13.34-35)

³³Iktzu'n intoq xa't-xnaq'tza'n Jesus tpakb'al b'a'n, kyuk'i'l b'a'npun techlal kse'nqe' lu, se'nxtaq kb'antela' tkane toj kwitz.

³⁴Tkyaqil b'ajx tma'n kyuk'i'l techlal kye xjal, atzu'n kye' t-xnaq'tzb'en xitchik'b'a'n tej ate'toq oqe'kxkye.

We' jun nin kyq'iq' tu'n Jesus

(Mt 8.23-27; Lc 8.22-25)

³⁵Tetzunj qok yupj texju' q'ij lu, xitma'n Jesus kyeju' t-xnaq'tzb'en: —Qo'qe'ye' jun plajtl teju' njab', chij.

³⁶Ekyajtzun kq'o'n xjal ex xikyiq'i'n Jesus toju' b'ark jatoq ta'; ex exi' txqantl b'ark tuk'i'l.

³⁷Tzajtzun jun ninkyq'i'q', jaw chitju' a' tu'n ex okx piq'j toju' b'ark, xi'toq tnoju' b'ark tu'n.

³⁸Matxi'toqtzun tzik'wtan Jesus tu'me'l ttze'lti'ju' b'ark, qejli tib'aj jun tq'axwe. Xikk'asu'n ex xikma'n te: —¡Xnaq'tzal! ¿Ma min nximan ch'i'na qi'j xi' qxi' mulq'aj toj a'? chechij.

³⁹Jawtzun we' Jesus ex xitq'o'n jun chaq'b'il teju' kyq'iq', xitma'n te ninnjab': — ¡Numeku'ya! ¡Nak'eku'ya! chij. Kub'tzun numeju' kyq'iq', ex tkyaqil kyej nak'e.

⁴⁰Xi'tzun tma'n Jesus kyeju' t-xnaq'tzb'en: —¿Tiqu'n nxi'x che xob'e'? ¿Ma na'mx tten kyokslab'le'? chij.

⁴¹Majxtzun eb'ajxob', ex intoq kma'n kyxolilex: —¿Alkyetzunlo xjal lu, expe' nxi' oksla'n kyu'n kyq'iq' ex ninnjab'? chechij.

Mc 5

Jun ichan aj Kerasa tzyu'n tu'n tajaw il

(Mt 8.28-34; Lc 8.26-39)

- ¹Epontzuntz jlajxi' njab' toj tx'otx' Kerasa.
- ²Naqtzun nku'tz Jesus toju' b'ark, lwiyxix' ul jun ichan tk'etz, tzyu'n tu'n tajaw il. Tzajnixtoq ichan lu toj muqb'il,
- ³qu'n kyoj muqb'il najla'. Mix-a'lo' jun xjal nb'ent tkub' k'lonte, mixpeti'x nb'ent tk'let toj xpatx'k'uxb'il.
- ⁴B'a'npunxi'toq maj che kub'k'lo'n tqan ex tq'ob' toj xpatx'k'uxb'il, majxtoq nche b'ajtq'uchi'n, ex mix-a'lo' nxkye ti'j.
- ⁵Kukxtoq tb'etju' q'ijtl ex qonik'an kwi' witz ex kyoj muqb'il, n'xch'in ex intoq tjuma'ntib' kyu'n ab'j.
- ⁶Tetzunj txi' tka'yi'n intoq b'et Jesus najchaq, xi' ojqelan tk'etz ex kub' meje twitz
- ⁷xit-x'ch'i'n te: —¡Lalun tzaja yekul weye', Jesus, Tk'wal Dyos te toj kya'j! ¡Chin kub'sale' teya toj tb'i Dyos, lalun chin tyajlaya! chij.
- ⁸Tma ikju' qu'n matxitoq txitma'n Jesus te kjalu: —Tajaw il, tzaqpinkja ichan lu, chij.
- ⁹Xi'tzun tqani'n Jesus te: —¿Ti' tb'iya? chij. —Lejyon we' nb'i, qu'n nim txqan qb'aje', chij.
- ¹⁰Inxi'xtoqtzun kub'san te Jesus tu'n lalun che ext-xla'ja'n tajaw il toju' tx'otx' Kerasa.
- ¹¹Ate'toqtzun txqan b'och, nche wan tk'u'ju' witz nqayin,
- ¹²ekub'san tajaw il twitz Jesus: —Qotchq'onxa kxolju' b'och ex q'oma anb'il tu'n qokxe' kyoj, chechij.
- ¹³Xi'tzun tq'o'n Jesus anb'il kye, kyajtzun ktzaqpi'n ichan ex eb'jo'kx kyoju' b'och. Qapelo jo'k'al (2,000) kb'aju' b'och lu, eb'ajx ojqelan twitz kub'l ex majx ku'x tz'aq toj a', eb'aj jaq'wizuntz.
- ¹⁴Aye'tzu'n xjal intoq che k'ik'len kyi'ju' b'och e'kub' oq, b'ajx ktx'olb'a'n toj tnam ex kyoj koj b'il. E'tzajtzun xjaltz ka'yilteju' matxitoq b'aj.
- ¹⁵Tetzunj kpon ja ta'toq Jesus, kyilju' ichan yajla'ntoq kyu'n txqan tajaw il, q'uqlitoq, spik'litl tuk'i'l, matxitoq q'anet. Majx eb'ajxob'ju' xjal,
- ¹⁶aye'tzun elonte titi' b'aj ti'ju' ichan tzyu'ntoq kyu'n tajaw il, exju' b'aj kyi'ju' b'och, e'okten tx'olb'alte kye txqantel.
- ¹⁷Ekub'santzun xjal toju' tnam lu tu'n tex Jesus toju' knajb'il.
- ¹⁸Tetzunj tanjti'j Jesus toju' b'ark, kub'sanju' xjal tzyu'ntoq kyu'n tajaw il nejtl, tu'n txitq'o'n Jesus anb'il te tu'n txi' tuk'i'l.

¹⁹Atzunte Jesus min taj, a xitma'nju' te: —Kutxi'ya tjaya, kyuk'i'l twitze'la, tx'olb'anxa kye tkyaqilju' matxi' tb'incha Dyos teya, ex se'n saja' q'aq'an tk'u'j ti'ja, chij.

²⁰Xi'tzu'n ichan, ex okten tx'olb'alte matxitoq tb'incha Jesus te kyoju' tnam toj Dekapolis; ex kkyaqil eb'jaw lab'ti ti'j.

Jun qya yab' ex tmyal Jayr

(Mt 9.18-26; Lc 8.40-56)

²¹Tetzunj tanjtzi'ti'j Jesus toj b'ark, ul jlajin ttzi njab', nim xjal b'aj kychmo'n kyib' tk'etz, axtzuntzu' kub'a' ten Jesus ttzi a'.

²²Ultzun junju' nejenel toj ja te k'u'lb'il, Jayr tb'i, tej tok tka'yi'n Jesus, kub' meje t-xe tqan Jesus

²³Ojexi'x kub'san, tma: —Ch'inx tkyimu' nmyale'; kuttzaja, q'onku' tq'ob'a tib'aj, tu'n tq'anet ex tu'n tanq'in, chij.

²⁴Xi'tzun Jesus tuk'i'l, nim xjal exilpe ti'j, majxtoq nok kyjtz'o'nkyib' ti'j Jesus.

²⁵Atitoqtzun jun qya kxolju' xjal lu, ma'toq b'ant kab'lajoj ab'q'i yab' tu'n ttx'ajin mixtoqjun nq'e'tj ti'j.

²⁶Matxixi'xtoq yajti, b'a'npunxi'toq maj xi' kyuk'i'l txqan q'anal, ex matxitoq b'aj tnajsa'n tkyaqilju' ati te q'a'nb'ilte, extzun mixti'xte noka'. Xi'pe' nkub'a' ichinxi'xtl.

²⁷Tetzunj tb'inte qya lu tqanil ti'j Jesus, pon lq'e ttze'lti'j Jesus kxol xjal, ex oktmko'n tpinpa't Jesus.

²⁸Qu'n kub' t-xima'n: Naqpe' qama tz'ok nmko'ne' tpinpa't, chin q'anetele', chij.

²⁹Textzu'n kmuj lu, teneju' tyab'il, ex tna' toj twinqil matxitoq q'anet teju' yab'il.

³⁰Eltzun tnik' Jesus qa matxi'toq q'anan tu'n tipumal, anjtz ka'yin ti'jxi' kxol xjal ex xitqani'n: —¿Alkye sok mkonte nxb'alune'? chij.

³¹Xikytxaq'we'n t-xnaq'tzb'en te: —Extzun ntka'yi'na nim xjal nkyiq'o'n kyib' ti'ja, ntzaj tqani'ntla alkye sok mkonte t-xb'aluna, chechij.

³²Atzunte Jesus intoq ka'ylaj kxol xjal tu'n tok tka'yi'n alkye okmkonte t-xb'alun.

³³Inxi'xtoqtzun lu'lunju' qya tu'n xob'el, ex kanli twitz titi' matxitoq b'inchanjtz te, xi' lq'e ex kub' meje twitz Jesus, ex b'ajx tma'n tkyaqilju' ax te.

³⁴Xi'tzun tma'n Jesus te: —Nmyal, matxi' q'aneta tu'n tokslab'la. Kutxi'ya toj tzalajb'il, matxi' q'aneta teju' yab'il, chij.

³⁵Inxtoqtzun yolin Jesus tej kyulju' sanjelal tzajniqe' tjaju' nejenel toju' ja te k'u'lb'il q'malte te tmanju' txin kjalu: —Matxi' kyimte' tmyala. ¿Mlalunx tyajla' tib'a chiku'ya te xnaq'tzal? chechij.

- ³⁶Atzunte Jesus mixti'x exitb'i'n, xitma'n teju' nejenel toju' ja te k'u'lb'il: —Lalun xob'a, o'kxte' okslamta, chij.
- ³⁷Ex min taj tu'n kxi'lpeju' xjal ti'j, o'qe'kx Luch, Santyay ex Xwan titz'in Santyay exi' tuk'i'l.
- ³⁸Tetzunj tpon tjaju' nejenel ti'j ja te k'u'lb'il, etilju' xjal intoq che tilj, nche oq' ex nche xch'in,
- ³⁹okx tuja ex xitqani'n kye xjal: —¿Tiqu'n nche tilja'ye' ex nche oq'e' iku'na'j? Mya kyimnite' txin, naq inwtan, chij.
- ⁴⁰Naq e'jawtze'n xjal ti'j Jesus, eb'je'tztzun t-xla'ja'n Jesus kkyaqil twi' pe'n, o'qe'kxju' tman txin ex ttxu, exqe' lepchqe'k ti'j Jesus, e'okx tuk'i'l jata'toqu' txin.
- ⁴¹Jaw ttzyu'n tq'ob' ex xitma'n te: —Talita, kum, chij. (A ntma'nju': Txin, nxinma'ne' teya, we'ktza).
- ⁴²Textzu'n kmuj jawe' txin ex aq'wi b'etel, tetoq kab'lajoj (12) tab'q'i. Ojexi'xtzun che lab'tiju' xjal.
- ⁴³Tchaq'tzun Jesus kye tu'n lalun txi' kyoli'n kye xjal, ex xitma'n tu'n txiq'o'n twa tal txin.

Mc 6

Pon Jesus Nasaret

(Mt 13.53-58; Lc 4.16-30)

- ¹Ik'tzun b'et Jesus ex xi' toju' ttanam, ex exi' t-xnaq'tzb'en tuk'i'l.
- ²Tetzunj tulkanun q'ij te ojlab'l, okten Jesus q'ol xnaq'tzb'il toju' ja te k'u'lb'il. Nim xjal eb'inte t-xnaq'tzb'il, intoq che xjelun ex nche lab'ti: —¿Jatzunlo tzaja' tkno'na' txqan xnaq'tzb'il lu? ¿Jatzunlo saja' nab'l tu'n exqe' b'a'nq'ob'aj nche b'ent tu'n?
- ³¿Ma myatzun aq'unalju' lu ti'j tze, ju' tal Mariy ex ktzik Santyay, Jse, Juda ex Simon? ¿Ma myatzun najliqe' tanab' qxol tzalu? chechij. —Ex min e'okslan te.
- ⁴Atzunte Jesus xitma'n kye: —Injaw nima'n jun t-sanjelal Dyos kyu'n xjal toj tkyaqil tnam, atzu'n tojx ttanam, kxol twitze'l ex tojx tja min nnimanjtz, chij.
- ⁵Min b'entl tb'inchante Jesus jun b'a'nq'ob'aj atzu', naq o'kx kub' tq'o'n tq'ob' kyib'aj jte' yab' ex etq'a'na'.
- ⁶Ex jaw lab'ti Jesus, qu'n mixtoqti' nche okslanju' xjal na'tz te.

Exi' tchq'o'n Jesus t-xnaq'tzb'en q'malte tqanil tkawb'il Dyos

(Mt 10.5-15; Lc 9.1-6)

B'aj tb'ete'n Jesus kyoj koj'b'il nqayin, intoq q'on xnaq'tzb'il.

- ⁷E'ttxokju' kab'lajoj t-xnaq'tzb'en, ex e'xi'tchq'o'n kakab' kb'aj, xitq'o'n kyoklen tu'n kyex kxla'ja'n tajaw il.

⁸Xitma'n kye tu'n lalun txikyiq'i'n ti'xti' toj kb'e; tu'n lan txikyiq'i'n kwa, kyk'wa' ex kpwaq, naq o'kx jun kytze tu'n t-xikyiq'i'n.

⁹B'a'ntoq tu'n tok kq'o'n kxajab', atzun lay txikyiq'i'n kxb'alun te ch'ixpub'l.

¹⁰Xitma'n kye: —Ajkyokxe' toj jun ja, che tenkje' axtzu' tzmax ajkxi'ye' tojuntl najb'il.

¹¹Qatzun min xe k'amliye' kyu'n xjal tojun najb'il exqa min xkub' kb'i'n kyole', kukyik' b'ete' na'tz ex kychtomile' quq ti'j kyqane', tu'n tok te jun yek'b'il kye qa myab'a'n xjalqe', chi Jesus.

¹²Eb'je'xtzu'n xnaq'tzb'en q'malte kye xjal tu'n tanjtzkyi'j tuk'i'l Dyos.

¹³Ex nim tajaw il eb'je'x kxla'ja'n, ex nim yab' eq'anet kyu'n, b'jo'k ksun aseyt kyij.

Tkyim Xwan jawsal a'

(Mt 14.1-12; Lc 9.7-9)

¹⁴Tb'i nimaqkawil Erodes tqanil ti'j Jesus, qa b'a'ntoq tyolinjtz toj tkyaqil plaj. Junjun intoq kma'n: A Xwan jawsal a' matxi' jaw anq'in, qu'mtzun ati tipumal tu'n tb'inchante b'a'nq'ob'aj, chechij.

¹⁵Aye'tzun txqantl nche q'mante: A Eliy t-sanjelal Dyos, chechij. Aye'tzun txqantl ntoq kyma'n: Jun t-sanjelal Dyos te', kse'nqe' t-sanjelal Dyos ojtxi', chechij.

¹⁶Tetzunj tb'inte Erodes ja'lu, tma: —Ate Xwanju'. Nchaq'e' tu'n tel tx'emu'n twi', atzu'n ja'lo matxi' jaw anq'in, chij.

¹⁷Tu'n tpaj Erodiy tchaq'a' Erodes tu'n tokx jpu'n Xwan, ex kub' xmo'n toj xpatx'i'nk'uxb'il toj kars. Ate' qya Erodiy t-xu'jiltoq Pelip, titz'in Erodes, el t-xk'a'yu'n Erodes ex ojetoq mje tuk'i'l.

¹⁸Ex ojetoq txi' tma'n Xwan te Erodes kjalu: Myab'a'nte' tu'n tokju' t-xu'jil titz'ina te t-xu'jila, chij.

¹⁹Tu'ntzun tpaju' tzaj tx'a'ltitk'u'j Erodiy ti'j Xwan, ex tajb'iltoq tu'n tkub' tb'yo'n; mixtzunti' b'ent tu'n,

²⁰qu'n intoq xob' Erodes twitz Xwan, kanlitoq twitz qa jun ichan tnik'alti'j ex pa'ntib' ti'j il, ex intoq kolon ti'j. Inxi'xtoq kub' toj twitz Erodes tu'n tb'inte tpakb'ab'l Xwan, maskye njawje ajt-xitb'i'nju' intma'n.

²¹Pontzun jun q'ij tu'n tkanb'ante Erodiy tajb'il, tej tkub' tik'sa'n Erodes tab'q'i, kub' tq'o'n jun ninwan kyeju' tnejenel ex tchaq'ul, ex kyeju' xjal nimaq kyoklen toj Kaliley.

²²Okxju' txin tal Erodiy jata'ju' ninwan ex aq'wi b'ixil, ojexi'xtzun tzalaj Erodes kyuk'i'lju' xjal ntoq che wan ti'j b'ixinju' txin, ex xitma'n nimaqkawil teju' txin: —Qanintza titi' tajb'ila, kxe'l nq'o'nwe' teya, chij.

- 23Xittziya'n junmaj ex xi'ttziya'ntl qa kxe'l tq'o'n ti'xti'ku' matqaniju' txin, maskye nik'janju' tx'otx' ja nkawina'.
- 24Ettzun txin ex xitqani'n te ttxu: —¿Ti'tzu'n kxel nqani'ne'? chij. Xi'tzun ttzaq'we'n ttxu te: —Qaninx a twi' Xwan jawsal a', chij.
- 25Ojqelxi'xtzun tokxju' txin tk'etzju' nimaqkawil, ex xitma'n te: —Wajb'ile' tu'n ttzaj tq'o'na twi' Xwan jawsal a' ja'loxi'x weye' tojun pik'laq, chij.
- 26Majxtzun jaw b'isunju' nimaqkawil; tu'ntzu'n matxitoq txi ttziya'n kwitzju' ttroken, min kub' t-xk'ayu'n tqaniju' txin.
- 27Xi'tzun tchq'o'n jun t-xjal te q'oj tuk'i'l jun chaq'b'il tu'n tpon tiq'i'n twi' Xwan. Xi'tzu'n xjal te q'oj toju' kars, elttx'emu'n twi' Xwan
- 28xitiq'i'ntzuntz tojun pik'laq. Xitq'o'n teju' txin, ex xitq'o'n txin te ttxu.
- 29Tetzunj kb'inte t-xnaq'tzb'en Xwan, jawkyiq'i'n Xwan kyimnitl ex exi' mqukte.

Xitq'o'n Jesus kwa kab'lajk'al lajnaq (5,000) xjal

(Mt 14.13-21; Lc 9.10-17; Jn 6.1-14)

- 30Yajxi'tzuntl e'ulju' eb'ajx chq'o'n pakb'al tk'etz Jesus ex xikt'x'olb'a'n te tkyaqilju' matxitoq kb'inch a exju' b'ajx kyxnaq'tza'n.
- 31Xi'tzun tma'n Jesus kye: —Kuktzaje', qo'qe' oqo'kx tu'n qojlan ch'i'n jamixti'qe' xjal, chij. Qu'n nimtoq xjal nche anj ex nche ul tk'etz, mixti'x nten anb'il kye tu'n kwan.
- 32E'xi'tzun Jesus kyuk'i'l apostl tojun b'ark tu'n kpon ja mixti' knajb'il xjal.
- 33Nimtzun xjal e'lonkye tej kxi', ex elkynik' kye; eb'je'tztzun xjaltz kyoj kkyaqil tnam, eb'ajx ojqel ja iktoq kxa'ya' Jesus, ex nejtl kpon.
- 34Tetzunj tetz Jesus toj b'ark, xitka'yi'n nim txqan xjal matxitoq che pon, tzaj laqj tk'u'j kyij, qu'n ikqe'toqju' se'nqe' rit mixti' k'ik'l el kye, aq'witztun xnaq'tzalte nim ti'xti' kye.
- 35Tetzunj tqo'qex, e'pon lq'e t-xnaq'tzb'en tk'etz ex xikma'n te: —Matxi' qo'qex, ex mixti'qe' xjal najlqe' tzalu.
- 36Q'manxa kye xjal tu'n kxi' kyoj koj b'il ex najb'il nqayin tu'n klq'onte kywa, qu'n mixti' kwa q'i'n, chechij.
- 37Atzunte Jesus xittzaq'we'n kye: —Kq'onxe' kwa, chij. Aye'tzunkye xiktzaq'we'n: —¿Ma tajb'ila tu'n qxi'ye' lq'ol wab'j tu'n jun medi kyin te lajk'al (200) tq'ij jun aq'un al, tu'ntzun kwan? chechij.
- 38Xi'tzun tma'n Jesus kye: —¿Jte' wab'j ati kyuk'i'le'? kukxi'ye' ka'yilte, chij. Tetzunj klonte, xikma'n te Jesus: —Jwe' wab'j ati ex kab'e' kyix, chechij.

³⁹Xi'tzun tma'n Jesus kye tu'n t-xikma'n kye xjal tu'n kkub' qe kkyaqil toj tneji'n tib'aju' cha'x k'ul;

⁴⁰e'kub' qetzuntz toj b'yuji'n te lajnaq (100) chaq ex te kab'naqlajoj (50) chaq.

⁴¹Ejawtzun ttzyu'n Jesus jwe' wab'j tuk'i'lju' kab'e' kyix, jaw ka'yin twitz kya'j, xitq'o'n chjonte te Dyos, e'kub' taq'pu'n wab'j ex xitq'o'n kye t-xnaq'tzb'en tu'n t-xiksipa'n kye xjal, ex e'kub' taq'pu'n kab'e' kyix kxol kkyaqil xjal.

⁴²Kkyaqil ewan ex eb'aj noj;

⁴³b'jaw kychmo'n pix wab'j ex pix kyix min b'aj, ex b'ant kab'lajoj chi'l.

⁴⁴Kab'lajk'al lajnaq (5,000) ichan e'wan kyi'ju' wab'j lu.

B'et Jesus tib'aj a'
(Mt 14.22-27; Jn 6.16-21)

⁴⁵Tb'ajlenxi'tzun ja'lu, xitma'n Jesus kye t-xnaq'tzb'en tu'n kyokx toju' b'ark tu'n kyik'x nej twitz tib'aju' njab' tu'me'l B'etzayda, atzunte kyejten q'malte kye xjal tu'n kyanj kyja.

⁴⁶Kkyajlenxi'tzun tq'olb'e'n xjal, xi' na'l Dyos twi' witz.

⁴⁷Tetzunj qok yupj, matxitoq ponju' b'ark toj nky'ajchaq njab'. Atzunte Jesus tjunalx atitoq twi' witz,

⁴⁸til mixtoqti' nb'ent tmetju' b'ark kyu'n t-xnaq'tzb'en, qu'n intoq che maqli tu'n kyq'iq'. Ch'inxtoqtzun qsqix tpon Jesus kk'etz intoq b'et tib'aju' a', majxtoq tqanku' ik'nej kywitz.

⁴⁹Tetzunj t-xikka'yi'n intoq b'et tib'aju' a', chechilo qa jun lab', e'jaw xch'in;

⁵⁰qu'n kkyaqil e'lonte ex eb'ajxob'. Xi'tzun yolin Jesus kye, xitma'n: —¡Lalun che sak'puje'! ¡Ayinwe': lalun che xob'e'! chij.

⁵¹Okxtzun toju' b'ark, ex nak'eju' kyq'iq'; majxtzun eb'jaw lab'ti ti'j,

⁵²qu'n na'mxtoq tkaneju' b'a'nq'ob'aj ti'ju' wab'j toj kwitz, qu'n mixtoqjun nok toj kywi'.

Etq'a'na' Jesus yab' toj tx'otx' Jenesaret
(Mt 14.34-36)

⁵³Ejlajin tib'aju' njab' ex e'pon toju' tx'otx' Jenesaret, kyej kxmo'n b'ark ttzi a'.

⁵⁴Naqtzun nche etz toju' b'ark, lwiyxix elkynik'ju' xjal ti'j Jesus.

⁵⁵Eb'ajx ojqlan toj tkyaqilju' tx'otx' lu, e'aq'wi q'ilkye yab' kwitz kuxb'il, intoq che pon kyiq'i'n ajkyb'inte jatoq ta' Jesus.

⁵⁶Ex jaxjaku' intoq pona' Jesus, qa kyoj najb'il, kyoj tnam mo kyoj koj'b'il, intoq che kub' kq'o'n yab' kyoj b'e ex intoq xikkub'sa'n te tu'n tq'onte anb'il naq tu'n

tok kymko'n ttxa'n tpinpa't; ex kkyaqilju' ntoq che oktzyunte t-xb'alun Jesus intoq che q' Janet.

Mc 7

Aju' ntz' ilsankye xjal

(Mt 15.1-20)

¹Epontzun lq'e parisey tk'etz Jesus kyuk'i'l junjun xnaq'tzal kawb'il e'tzaj Jerusalen.

²Tetzunj klonte junjun t-xnaq'tzb'en Jesus intoq che wan ex min elkytxjo'n kq'ob', mixtoqti' nkyb'incha'n kkawb'il aj Juda, eyolin nim kyij.

³(Qu'n nima'nxttoqju' kyajni kma'n ojtxi' kychman kyu'n parisey ex kyu'n kkyaqil aj Juda, tu'n lalun che wan qa min xe elktxjo'n b'a'npumaju' kyq'ob'.

⁴Ex ilti'j tu'n tb'aj ktxjo'n kq'ob' tu'n kywan ajtanjtzkyi'j toj k'wik. Ex nim txqantl kkawb'il nkyb'incha'n, kse'n tu'n kb'aj txjet b'as, exar, ek'uxb'il k'wil exqe' ku'xb'il).

⁵Qu'mtzun exjelun parisey exqe' xnaq'tzal kawb'il te Jesus: —¿Tiqu'n min nkb'incha'n t-xnaq'tzb'ena q'ma'n kyu'n ojtxi' qchman, inche wan kyuk'i'l kq'ob' tz'il? chechij.

⁶Xi'tzun ttzaq'we'n Jesus kye: —Axtej tma Isaiy t-sanjelal Dyos kyij'e' xmletz'qe'ye', tej tmante: —Nchin knima'ne' tnam lu naq tu'n kytzi atzu'n kyanmi najchaq ta' wi'je'.

⁷Mixti'x tajb'enju' kk'u'lb'il nwitzte': kychaq'b'il xjalju' nche'x kxnaq'tza'n, chij.

⁸Qu'n nkyej kq'o'ne' tchaq'b'il Dyos, tu'n kxi' lpeye' ti'ju' q'ma'n kyu'n xjal, chi Jesus kye.

⁹Ex xitma'n kye: —Min nkb'incha'ntle' tchaq'b'il Dyos, naqx tu'n tchapunju' q'ma'n kyeye' kyu'n ojtxi' kychmane'.

¹⁰Tmate Moyses: Nimam tmana ex ttxuya, ex Alkye mawulin ti'j tman mo ti'j ttxu, ati tu'n tkub' b'yet, chij.

¹¹Aye'tzunkye' nkma'ne' qa b'a'n tu'n txitma'n jun xjal te tman mo te ttxu kjalu: Lay b'ent wonine' ti'ja, qu'n tkyaqilju' ati weye' q'o'ntl te woyaje' te Dyos;

¹²ex inkma'ne' qa alqe maq'mante ikju', mya ilti'j tu'n tonintl ti'j tman mo ti'j ttxu.

¹³Iktzu'n nkub'a' kynajsa'ne' tyol Dyos kyu'nju' kyajni kq'o'n ojtxi' kychmane' ex nkyaj kq'o'nchaqtl kye kk'wal. Ex nim txqantl ti'xti' nkyb'incha'ne' ikininqe'xju', chi Jesus.

¹⁴E'tzajtzun ttxko'n Jesus xjal, ex xitma'n kye: —Chin kb'intzpe'ye' kkyaqile', ex kaneku' toj kywitzte':

¹⁵Tkyaqilju' nxitwan xjal lay tz'ilix tu'n. Ate ntz'ilsante xjalju' ajju' ntzaj anq'in toj tanmi.

¹⁶Alqe ati t-ǰkyin, b'inku', chij.

¹⁷Tetzunj tik'b'et Jesus kk'etzju' xjal ex okx tuja, exjelunju' t-xnaq'tzb'en ti'ju' xnaq'tzb'il lu.

¹⁸Xitma'n Jesus kye: —¿Ma ex min nelkynik'e' ti'j? ¿Min nkane toj kywitze' qa mixti' junju' nxitwan xjal okwit ktz'ilsalte,

¹⁹qu'n min npon toj tanmi, toj tk'u'j nku'puna', yajxi'tzuntl nex tk'uji'n? chij. Tma Jesus ja'lu tu'n telkynik' ti'j qa b'a'n kych'yonjtz tkyaqil chib'j.

²⁰Ex tma: —Ate ntz'ilsante xjal ajju' ntzaj anq'in toj tanmi.

²¹Qu'n toj kyanmi xjal nche tzaja' anq'in myab'a'n xim, e'ajpajil, e'leq'al, b'yojwnaqil,

²²pa'jmjeb'le'n, jamjo'nil, b'inchaj taq'wixil, sb'ub'l, min nkjk'u'n kyib', tx'a'lti'j k'u'jb'aj, jk'ujyolil, nimjtib'il ex mixti'x knab'l.

²³Tkyaqilju' ti'xti' lu ntzaj anq'in toj tanmi xjal ex ntz'ilix xjal tu'n, chij.

Tokslab'l jun qya mya aj Juda

(Mt 15.21-28)

²⁴Ik'tzun b'et Jesus na'tz, xi' toj tx'otx' Tiro. Okx tojun ja, myatoq tajb'il tu'n tb'injtz kyu'n xjal; ex mixti'x b'ent tewan.

²⁵Lwiyxi'x b'injtz tu'n jun qya tzyu'ntoq jun tal txin tu'n tajaw il, ponju' qya lu ex kub' meje t-xe tqan Jesus.

²⁶Mya'toq aj Juda qya lu, aj Siropenisia tyajajil. Pon ex kub'san te Jesus tu'n tel t-xla'ja'n tajaw il ti'ju' tal.

²⁷Atzunte Jesus xitma'n te: —Yoma nej, che walpunju' k'wa'lb'aj, qu'n myab'a'n tu'n tel iq'et kwaju' k'wa'lb'aj tu'n txiq'et kye tx'yan, chij.

²⁸Xi'tzun ttzaq'we'n qya te: —Taye, in pena' che wankye' tx'yan ti'j tb'uchub' wab'j nkub' tz'aq tjaq' mes kyu'n k'wa'lb'aj, chij.

²⁹Xi'tzun tma'n Jesus te: —B'a'nju' xtmaya lu, kutanja toj tzalajb'il. Matxi' kyej tzaqpi'nte' tala tu'n tajaw il, chij.

³⁰Tetzunj tponju' qya tja, atitoqte' tal txin twi' kuǰb'il; matxitoq tz'exju' tajaw il toj tanmi.

Tq'a'na Jesus jun xjal t-ǰkyin ex xmeqme

³¹Ik'b'etl Jesus toju' tx'otx' Tiro, tqanku' ik' tojile Sidon, pon ttzi njab' Kaliley toj tx'otx' Dekapolis.

³²Pon kyi q'i'n jun xjal tk'etz Jesus, t-äkyin ex xmeqme, ex ekub'san te Jesus tu'n tkub' tq'o'n tq'ob' tib'aj.

³³Etztzun tiq'i'n Jesus ichan t-äkyin kxol xjal, xitiq'i'n jun plajtl tjunalx, e'okxtq'o'n twitq'ob' kyoju' t-äkyin ex oktmko'n taq'ju' xjal tuk'i'l ttzub'.

³⁴Jawtzun ka'yin Jesus twitz kya'j, jaw jiq'chan ex xitma'n teju' ichan: ¡Epata! chij, (a tz'elpuna': ¡Kj qetela!)

³⁵Textzun kmuj lu ejqet t-äkyinju' ichan, ex tzaqpetju' taq' ex b'ent tyolin b'a'nxi'x.

³⁶Xitma'n Jesus kye xjal tu'n lalun txi' kyoli'n kye xjal; tu'npetzu'n inxi'x nxitma'n, xi'pe' nche oktenxi'xtlju' xjal yolilte.

³⁷Inxi'xtoq che lab'ti, intoq kma'n: Tkyaqil b'a'n ntb'incha'n. ¡In pena' che b'inju' t-äkyin tu'n ex nche yolinju' me tu'n!, chechij.

Mc 8

Ewan lajk'al (4,000) xjal tu'n Jesus

(Mt 15.32-39)

¹Jun q'ij nim xjal b'aj kychmo'n kyib' ex mixtoqti' kwa, e'tzajtzun ttxko'n Jesus t-xnaq'tzb'en ex xitma'n kye:

²—Inlaqjnk'u'je' kyi'ju' xjal lu, qu'n mab'ent oxe' q'ij ate'qe' wuk'i'le' extzun mixti' kwa.

³Qatzun mache'x nchq'o'ne' tu'n kyanj mitzajxa' tu'n kwan, jaku' che kub'numj toj b'e, qu'n ate' junjun najchaq xetzaja', chij.

⁴Xi'tzun ktzaq'we'n t-xnaq'tzb'en te: —¿Se'n taq'wi ajtb'ant t-xiqq'o'ne' kywa xjal lu extzun mix-a'lo'x te xjal najli jato'qo'? chechij.

⁵Xi'tzun tqani'n Jesus kye: —¿Jte' wab'j q'i'n kyu'ne'? chij. —Wuq—chechij xiktzaq'we'n.

⁶Xi'tzun tma'n Jesus tu'n kkub' qe xjal twitz tx'otx', e'jaw ttzyu'n wuq wab'j ex xitq'o'n chjonte te Dyos, b'ajkub' taq'pu'n ex intoq xitq'o'n kye t-xtnaq'tzb'en tu'n t-xiksipa'n kyxolju' xjal, ex b'ajx ksipa'n.

⁷Ex atitoq jte' kyix q'i'n kyu'n; Na'n Dyos Jesus kyi'j ex xitma'n tu'n tb'ajx ksipa'n.

⁸Kkyaqil eb'aj wan tzmax knoj, ex b'jaw kyb'u'yi'n piñ min b'aj, b'ent wuq chi'l.

⁹Qapelo lajk'al (4,000) xjal e'wan. Xi'tzun tma'n Jesus kye tu'n kyanj,

¹⁰Jaxtzun Jesus toj b'ark kyuk'i'lju' t-xnaq'tzb'en, xi'tzuntz toju' tx'otx' Dalmanut.

Kqani parisey jun b'a'nq'ob'aj te techlal

(Mt 16.1-4; Lc 12.54-56)

¹¹E'ulju' parisey ex e'aq'wi yolil tuk'i'l Jesus. Xikqani'n te Jesus tu'n tb'inchante jun b'a'nq'ob'aj te techlal qa axxi'x chq'o'n tu'n Dyos, naq tu'n tkub' tz'aqku' kyu'n toj il.

¹²Ojexi'x tzaj ttx'u'jil Jesus tu'n ex tma: —¿Se'n kyaq'wi xjal lu nkqani'n jun b'a'nq'ob'aj te techlal? Axxi'x lay txiyek'et jun techlal kye, chij.

¹³Ik'tzun b'et Jesus kyk'etz, okx jumajtl toju' b'ark, xi'tzuntz jlajxi' njab'.

Aju' ttx'amal wab'j kyu'n parisey

(Mt 16.5-12)

¹⁴Ik'tzun tna'l kyu'n t-xnaq'tzb'en Jesus tu'n t-xikiyiq'i'n kwa, naq jun wab'j q'i'ntoq kyu'n toj b'ark.

¹⁵Xi'tzun tab'tzi'n Jesus kye: —B'a'nqexe', kka'yinx kyib'e' te ttx'amal wab'j kyu'n parisey ex te ttx'amal wab'j tu'n Erodes, chij.

¹⁶Aye'tzu'n t-xnaq'tzb'en kma kyxolx qajlo tu'nju' mixti' q'i'n qwa.

¹⁷Eltzun tnik' Jesus kyi'j, xitma'n kye: —¿Tiqu'n nkma'ne' qa mixti' kywaye'? ¿Ma na'mx tkane toj kwitze' ex min nel kynik'e' ti'j? ¿Mamajx jpu'n knab'le'?

¹⁸¿Ati kwitze' ex min nche ka'yine', ate' kyxkyine' extzun min nche b'ine'? ¿Ma min na'n kyu'ne'?

¹⁹Tej kkub' waq'pu'ne' jwe' wab'j kyxolju' kab'lajk'al lajnaq (5,000) ichan, ¿jte'tzun chi'l noj kyu'nju' piñ min b'aj? chij. —Kab'lajoj—chechij xiktzaq'we'n.

²⁰—Yajtzu'n tej kkub' waq'pu'ne' wuq wab'j kyxolju' lajk'al (4,000) xjal, ¿jte' chi'l min b'aj tjaw kychmo'ne'? chij. —Wuq—chechij xikytzaq'we'n.

²¹Xitma'ntzuntz kye: —¿Mamixtzunti'x nkane toj kwitze'? chij.

Tq'a'na Jesus jun mox toj B'etzayda

²²Epontzuntz B'etzayda, ex ul kyi'q'i'n xjal jun mox tk'etz Jesus, ekub'san tu'n tok mko'n tu'n Jesus.

²³Tzajtzun ttzyu'n Jesus tq'ob'ju' mox ex extiq'i'n ti'jxi' tnam. E'oktak'sa'n twitzju' mox tu'n ttzub', e'kub' tq'o'n tq'ob' tib'aj ex xitqani'n te qa nka'yi'n ch'i'n.

²⁴Tzyet tka'yinju' mox ex tma: —Inche ka'yet xjal wu'ne'. Naku'j tze nche b'et toj nwitz', chij.

²⁵E'ok tmko'ntl Jesus twitzju' mox, ex kyej ka'yinju' ichan ex eb'entju' twitz b'a'n. Intoq ka'yin b'a'nxi'x.

²⁶Xichq'o'ntzuntz tu'n Jesus tja, xitma'n te: —Lalun txi'tla toj tnam, chij.

Tma Luch qa a Jesus Krist

(Mt 16.13-20; Lc 9.18-21)

²⁷Tb'ajlenxi'tzun ja'lu, exi' Jesus kyuk'i'l t-xnaq'tzb'en kyoj kojb'il toju' tx'otx' Sesarey te Pilipo. Tetzunj nche b'et, xitqani'n Jesus kye t-xnaq'tzb'en: —¿Alkye qintzune' ma chechi xjal? chij.

²⁸Xitzun ktzaq'we'n: —Ate' junjun nche q'mante qa aya Xwan jawsal a', aye'tzun txqantl nche q'mante qa aya Eliy, txqantl nche q'mante qa juntl t-sanjelal Dyos ta, chechij.

²⁹—Yajtzunkye', ¿alkyeqine' ma chechiye'? —chij xitqani'n kye. Xittzaq'we'n Luch te: —Ateju'ya Krist, chij.

³⁰Atzunte Jesus xitma'n kye tu'n lalun txi' kyoli'n lu kye xjal.

Tma Jesus tqanilju' tkamik

(Mt 16.21-28; Lc 9.22-27)

³¹Aq'witzun Jesus xnaq'tzalte kye qa ati tu'n tyajti nim qu'n tzajni chq'o'n tu'n Dyos, exqa k'elel ik'o'n kyu'n tijwnaq, kyu'n knejel pale ex kyu'n xnaq'tzal kawb'il. Xitma'n kye qa kb'el b'yo'n, ex kjawil anq'in toj toxi'n q'ij.

³²Xitma'n ja'lu chik'lixix kye. Tzajtzun Luch xittxko'n Jesus tjunal ex okten myolte.

³³Atzunte Jesus anjtzi'tj, tzaj ka'jin kye t-xnaq'tzb'en ex xittzak'u'n Luch kjalu: —¿Lq'emila wi'je', Tajaw il! Myatzu' toka'ta twitz ti'ju' tajb'il Dyos, xi' toka'ta twitz ti'ju' kyajb'il xjal, chij.

³⁴E'tzajtzun ttxko'n Jesus t-xnaq'tzb'en exqe' xjal, xitma'n kye: —Qa ati jun tajb'il tu'n tok te nxnaq'tzb'ene', lalun ximan ti'jx, iqam tkurus ex lpek wi'je'.

³⁵Qu'n alkye tajb'il tu'n tklontetib' twitz tx'otx', lay tkamb'a chwinqlal; altzunkyete matz'elju' tchwinqlal te twitz tx'otx' titk'u'j tu'npaje' ex tu'n xtk'amju' tpakb'al b'a'n, kkletel.

³⁶¿Titi' tajb'en teju' xjal matkanb'a tkyaqil twitz tx'otx', qa min xtkanb'aju' chwinqlal?

³⁷Mo ¿Jte'tzun jaku' chjet tu'n xjal tu'n tkanb'ante chwinqlal tuk'i'l Dyos?

³⁸Alkyete makub' ch'ixwi tu'npaje' ex ti'ju' tpakb'al b'a'n kwitzju' xjal min nche niman te Dyos ex aj il, ex chin b'el ch'ixwiye' twitz ajwule' toj tajwalil Nmane' kyuk'i'lju' xjan anjl, chi Jesus.

Mc 9

¹Ex xitma'n Jesus kye: —Axxi'x kxe'l nma'ne' kyeye', ate' junjun ate' tzalu ja'lo, na'mxtoq kkyim, ok kla' tkawb'il Dyos ajtul tuk'i'l tipumal, chij.

Ch'ixpuj tilb'ilal Jesus

(Mt 17.1-13; Lc 9.28-36)

- ²Tb'ajlenxi'tzun qaq q'ij, xi' Jesus twi' jun witz nimin twe', oqe'kx Luch, Santyay ex Xwan exi' tuk'i'l. Atzuntzu' ch'ixpuja' tilb'ilal Jesus kwitz na'tz.
- ³Jaw qoptz'aju' t-xb'alun ex b'ent saqxi'x ka'yin, layx b'ent t-saqax jun xb'alun twitz tx'otx' ikju'.
- ⁴Ex kyil ate'toq Eliy ex Moyses, intoq che yolin tuk'i'l Jesus.
- ⁵Xi'tzun tma'n Luch te Jesus: —Xnaq'tzal, ¡B'a'nte' tu'n qten tzalu! Che jawil qb'inchane' oxe' pach: jun teya, jun te Moyses ex jun te Eliy, chij.
- ⁶Matxitoqna' yupj kyuk'i'l xnaq'tzb'en tu'n xob'el, min nkanetoq toj twitz Luch titi' kxe'l tma'n.
- ⁷Tzajtzun jun muj ex kub'ten kyib'aj. Ex tzaj jun yol toju' muj ntoq tma'n kjalú: A nk'walju'ye' lu k'u'jla'n wu'ne': kb'inxe' intma'n, chij.
- ⁸Textzun kmuj lu, tej kyjaw ka'yin kyi'jile, mix-a'lo'tlte ati kyuk'i'l, o'kxtoqte' Jesus ati.
- ⁹Ljo'ntoqtzun kku'tz twi' witz, xitoqxena'n Jesus kye tu'n lalun txi' kyoli'n matxi'toq kyil, tzmaxi' tu'n t-xikma'n matxi'toq jaw anq'in Jesus.
- ¹⁰Qu'mtzun kub' kk'u'n yol lu kyxolx, intoq che xjelun ti'j kxolx titi' tz'elpuna' ajtjawtz anq'in.
- ¹¹Xikqani'n te Jesus: —¿Tiqu'ntzun nkyma'na' xnaq'tzal kawb'il qa nej ktzulel Eliy? chechij.
- ¹²Xi'tzun ttzaq'we'n kye: —Axte' nej tzulte Eliy, ex ate kb'inchalte tten tkyaqil. ¿Yajtzun toj Tu'jil titi' ntma'n wi'je'? Ati tu'n tik'x yajb'il wu'ne' ex tu'n wel ik'o'ne' ayine' Tkw'al wnaq.
- ¹³Oktzun kxe'l nma'n kyeye', oje tzulte Eliy, ex oje kb'inchá xjal ti'j tkyaqilju' kyajb'il, kse'nxju' ntma'n toj Tu'jil, chi Jesus.

Tq'a'na Jesus jun q'a tzyu'ntoq tu'n tajaw il

(Mt 17.14-21; Lc 9.37-43)

- ¹⁴Tetzunj kyultl kk'etzju t-xnaq'tzb'en, kyil matxi'toq che chmet txqan xjal kyi'j, kyuk'i'l junjun xnaq'tzal kawb'il intoq che wuljne kyi'ju' xnaq'tzb'en.
- ¹⁵Tetzunj kka'yinte matxi'toq tzul Jesus, kkyaqil eb'ajx ojqlan q'olb'elte, nche lab'ti ti'j.
- ¹⁶Xi'tzun tqani'n Jesus kye: —¿Ti'chaqtzu'n nkyoline' kyuk'i'l? chij.
- ¹⁷Xittzaq'we'n jun kxolju' ate'toq: —Xnaq'tzal, matzaj wiq'i'ne' nk'wale' lu tk'etza, tzyu'n tu'n tajaw il ex matxi' tz'el me.

- ¹⁸Jaxjaku' ta', intzyet tu'n tajaw il ex nkub' t-xon twitz tx'otx'; netz woqot toj ttzi, nche jach'un twitzte ex majx nkyaj tzeyix. Matxi' txinqani'ne' kye t-xnaq'tzb'ena tu'n tex kxla'ja'n tajaw il lu, mixti'xte xb'ant kyu'n, chij te Jesus.
- ¹⁹Xi'tzun ttzaq'we'n Jesus: —E'xjal mixti' kyokslab'le'! ¿Jte'tzun q'ijtl ati tu'n ntene' kyuk'i'le'? ¿Ma kukx kyik'xju'ye' wu'ne'? Kyiq'intze' q'a tzalu, chij.
- ²⁰Tzajtzun kyiq'i'n q'a twitz Jesus. Tetzunj tok tka'yi'n tajaw il Jesus, tzaj tq'o'n tak ti'ju' q'a, majxkub' tz'aq twitz tx'otx' nt-xtoli'n tib' ex netz woqot toj ttzi.
- ²¹Xi'tzun tqani'n Jesus teju' tman: —¿Jtojetzun ntzaju' lu ti'j? chij. Xittzaq'we'n ju' tman: —Atxi'x b'o's toq.
- ²²Ex b'a'npunxi' maj txi' xon toj q'aq' ex toj a' tu'n tajaw il tu'n tkub' tb'yo'n. Qu'mtzun qa kb'antel tq'anet tu'na, q'aq'antz tk'u'ja qi'je' ex qo tonima, chij.
- ²³Xittzaq'we'n Jesus: —¿Se'n taq'wi ntma'na qa jaku' b'ent wu'ne'? ¿Qa ntoksla'na, tkyaqil kb'antel! chij.
- ²⁴Atzu'n tmanju' q'a jawtma'n kuw: —Kxe'l woksla'ne'. ¿Chin toniya tu'n wokslantexi'xtle'! chij.
- ²⁵Tetzunj tk'a'yinte Jesus nimtoq xjal nche pon tilj, xitmyo'nju' tajaw il, ex tma: —Tajaw il, matz'el meju' q'a ex matz'el t-äkyin tu'na, kxe'l nma'ne' teya, kutetza toj tanmiju' q'a lu ex lalun tz'okxtla toj tanmi, chi Jesus.
- ²⁶Jaw äch'inju' tajaw il, ex tzaj tq'o'n jumajtl tak ti'ju' q'a. Etztzuntz toj tanmi, naku'j majx kyej kyim tu'n, ex nim xjal intoq kma'n qa kyimnitl.
- ²⁷Atzunte Jesus jaw ttzyu'n tq'ob', jaw twab'a'n; ex kub' we'ju' q'a.
- ²⁸Okxtzun Jesus tojun ja, xi'tzun kqani'n t-xnaq'tzb'en te Jesus kyjunalxtoq: —¿Tiqu'ntzun min xb'ent tex qxla'ja'ne' tajaw il lu? chechij.
- ²⁹Xi'tzun ttzaq'we'n Jesus kye: —O'kx tu'n na'j Dyos ex mewayi'n kb'entela' texte' jun ch'ix tajaw il lu, chij.

Tkamaji'n txitma'n Jesus tqanil tkamik

(Mt 17.22-23; Lc 9.43-45)

- ³⁰Tetzunj kyik'b'et atzu', e'ik' toj Kaliley. Myatzun tajb'iltoq Jesus tu'n tb'injtz,
- ³¹qu'n intoq q'on xnaq'tzb'il kye t-xnaq'tzb'en. Intoq xitma'n kye: —Chin xel q'o'ne' toj kq'ob' xjal, ayine' chq'o'n tu'n Dyos, ex chin b'el kyb'yo'ne'; yajxi'tzuntl toj toxi'n q'ij chin jawil anq'ine', chij.
- ³²Mixti'xtoq nkane yol lu toj kwitzju' t-xnaq'tzb'en, ex intoq che xob' tu'n t-xikyqani'n te.

¿Alkye nimxi'x toklen?

(Mt 18.1-5; Lc 9.46-48)

33Epontzuntz toj nintnam Kaparnawum. Tetzunj ate'toq tuja, xitqani'n Jesus kye: —¿Ti'tzu'n nkyoline' toju' b'e? chij.

34Majxtzun e'kyaj nume, qu'n atoq nkyolinju' toj b'e alkye nimxi'x toklen kxol.

35Kub'tzun qe Jesus, e'tzaj ttxko'nju' kab'lajoj ex xitma'n kye: —Qa ati jun tajb'il tu'n tok te nejenel, ati tu'n tok mankb'il kxol kkyaqil, ex tu'n tajb'en kye kkyaqil, chij.

36Kub'tzun tq'o'n jun k'wal kxol, jaw tchle'n ex xitma'n kye:

37—Alkye matk'am jun k'wal toj nb'ieye' se'n ja'lu, ayine' nchin tk'mo'n, ex alkye ma k'mon weye', mya o'qinkxe' nchin tk'mo'n, ex ikx intk'mo'nju' saj chq'onweye', chij.

Aju' min nq'ojin qi'j, quk'i'l te'

(Mt 10.42; Lc 9.49-50)

38Xitma'n Xwan te Jesus: —Xnaq'tzal, maqile' jun xjal nche ext-xla'ja'n tajaw il toj tb'ia, ex matxi' qmyo'ne', qu'n mya jun nb'et quk'i'l, chij.

39Xi'tzun ttzaq'we'n Jesus: —Lan txikmyo'ne', qu'n qa jun xjal nb'ent b'a'nq'ob'aj tu'n toj nb'ieye', lay yolin myab'a'n wi'je'.

40Alqe minq'ojin qi'j, quk'i'l te'.

41Alkyexku' jun xjal matzaj toyi'n ch'i'n kk'wa'ye' a' tu'nju' okslalqe'ye' wi'je', axxi'x kxe'l nma'ne', ati tu'me'l t-xel kye, chi Jesus.

Xob'ajilx qama qokub' tz'aq toj il

(Mt 18.6-9; Lc 17.1-2)

42Qa ati jun xjal makub' tz'aq jun tal b'o's nokslan weye' tu'n toj il, b'a'n tu'n tok k'let jun nin ab'j cheb'l triy ti'j tqul ex tu'n txi' xoyet toj ninnjab'.

43Qa nkub' tz'aaq toj il tu'n tq'ob'a, tx'emumila; qu'n ate b'a'n xt'una tu'n toka tk'etz Dyos, kyetwitz tz'aqlqe' kab'e' tq'ob'a ex matxi'ya toj q'aaq' ja layx yupja',

44jamin nche kyima' xchuq' nche wan kyi'j kyimni ex mixti'x nyupju' q'aaq'.

45Qatzun nkub' tz'aaq toj il tu'n tqana, tx'emumila; ate b'a'n koxa tu'n toka tk'etz Dyos, kyetwitz tz'aqlqe' kab'e' tqana tu'n txi' xona toj q'aaq',

46jamin nche kyima' xchuq' nche wan kyi'j kyimni ex mixti'x nyupju' q'aaq'.

47Qatzun nkub' tz'aaq toj il tu'n tb'aaq' twitza, q'imitza; ate b'a'n naq jun tb'aaq' twitza tu'n toka tk'etz Dyos, kyetwitz tz'aqlqe' kab'e' twitza tu'n txi' xona toj q'aaq',

48jamin nche kyima' xchuq' nche wan kyi'j kyimni ex mixti'x nyupju' q'aaq'.

49Qu'n kkyaqil che b'jik'el toj q'aaq' tu'n kb'ent b'a'nxi'x, ikse'n tkyaqil oyaj nxiq'et te Dyos nok atz'an ti'j.

⁵⁰B'a'nte' atz'an; qatzun mab'aj tq'ob', ¿se'n taq'wi tu'n tajb'en jumajtl kyu'ne'? Che okxe' se'n atz'an ex che anq'inqe'ye' toj nak'b'il kxolilexe', chi Jesus.

Mc 10

Q'on Jesus xnaq'tzb'il tu'n lalun kub'a' kpa'nkyib'ju mjeb'niqe'

(Mt 19.1-12; Lc 16.18)

¹Ik'b'et Jesus toj Kaparnawum ex pon toj tx'otx' Judey ex pon jlajxi' nin a' Jordan toj tjawetzq'ij. B'ajkchmo'ntl kyib'ju' xjal atzu', ex aq'wi jumajtl Jesus q'ol xnaq'tzb'il, kse'nxju' ntb'incha'n.

²Eb'aj pon lq'e junjun parisey tk'etz Jesus, xikqani'n te qa q'ma'n toj kawb'il tu'n tkub' tpa'ntib' ichan tuk'i'l t-xu'jil, naqx tu'n tkub' tz'aq toj joyb'ilti'j kyu'n.

³Xittzaq'we'n Jesus kye: —¿Ti'tzu'n tchaq' Moyses kyeye'? chij.

⁴Xi'tzun kma'n te: —Taq'te Moyses anb'il tu'n tkub' tpa'ntib' ichan tuk'i'l t-xu'jil, naq o'kx tu'n ttz'ib'et jun u'j qa matxi' kub' kypa'n kyib', chechij.

⁵Xi'tzun tma'n Jesus kye: —Kyej tq'o'nte Moyses chaq'b'il lu tu'n tpaj ktx'yamile'.

⁶Atzunte' ttzajlenx qen nejku' tej tkub' tb'incha'n Dyos tkyaqil, E'kub' tb'incha'n Dyos ichan ex qya.

⁷Qu'mtzun ati tu'n tkyaj tq'o'nte ichan tman ex ttxu tu'n kyanq'in tuk'i'l t-xu'jil,

⁸ex che okyel naku'j junx wnaq kkab'il. Qu'mtzun junx wnaq qe'tl, mya kab'e'.

⁹Qu'mtzun mixti' tu'n tkub' tpa'n ichanju' kub'ni tmujb'a'n Dyos, chi Jesus.

¹⁰Tetzunj ate'tltoq tuja, xikqani'n jumajtl xnaq'tzb'en xjel lu.

¹¹Xi'tzun tma'n Jesus kye: —Qama kub' tpa'ntib' jun ichan tuk'i'l t-xu'jil ex mamje tuk'i'l juntl, in ok pa'l mjeb'le'n twitzju' tnejel t-xu'jil;

¹²qatzun aju' qya makyej tq'o'n tchmil ex mamje tuk'i'l juntl, ex in ok pa'l mjeb'le'n, chi Jesus.

E'kub' tk'i'wla'n Jesus k'wal

(Mt 19.13-15; Lc 18.15-17)

¹³E'ul q'i'n jte' k'wal tk'etz Jesus tu'n tkub' tq'o'n tq'ob' toj kwi'; Aye'tzu'n t-xnaq'tzb'en e'okten myolkye nche tzaj q'inkye k'wal.

¹⁴Tetzunj tka'yinte Jesus, tzaj ttx'u'jil ex xitma'n kye t-xnaq'tzb'en: —Chetzajku'kye k'walj nk'etze', lalun che'x kmyo'ne', qu'n ate' tkawb'il Dyos kyeju' xjal nche ok se'nqe' k'wal.

¹⁵Axxi'x kxe'l nma'ne' kyeye', qa min xe okye' se'n jun tal k'wal tu'n knimane' te Dyos, lay che okxe' toj tkawb'il Dyos, chij kye.

¹⁶Ejawtzun tchle'n tal k'wal, kub' tq'o'n tq'ob' kyib'aj ex e'kub' tk'i'wla'n.

Yolin jun ichan q'inun tuk'i'l Jesus

(Mt 19.16-30; Lc 18.18-30)

- 17**Tetzunj tetz Jesus, xi'toq t-xitljo'n tb'e, pon ojqlan jun ichan, kub' meje twitz Jesus ex xitqani'n te: —B'a'nxnaq'tzal, ¿Titi' tu'n nb'inchanteye' tu'n nkanb'anteye' chwinqlal tejumajx? chij.
- 18**Xi'tzun ttzaq'we'n Jesus te: —¿Tiqu'n nchin oka'tq'o'na te b'a'n? Naq o'kxte Dyos b'a'n.
- 19**B'i'nqe'tlkye' chaq'b'il tu'na, aye': Lalun b'yonxjala, lalun tz'ajpajina, lalun tz'elq'ana, lalun ttziya jun yola mya ax ex lalun sb'una; nimana te tmana ex ttxuya, chij.
- 20**Xi'tzun tma'n ichan te: —Xnaq'tzal, tkyaqil ja'lu nb'incha'ne' ntzajlenxe' toj nk'walile', chij.
- 21**Xi'tzun ka'yin Jesus tuk'i'l tk'u'jlalil toj twitz, ex xittzaq'we'n te: —Atix juntl ti'xti' tu'n tb'inchanteya: Kutxi'ya, k'ayinx tkyaqilju' ati teya ex q'onxa twi' kye prow. Ktenb'eltzun tq'inumaltza toj kya'j. Kuttzaj tzuntza ex lpetza wi'je', chij.
- 22**Majx jaw b'isunju' ichan tej tb'inte ja'lu; nb'isun tej tanj, qu'n nimaq q'inuntoq.
- 23**Xi'tzun ka'yin Jesus ti'jile, ex xitma'n kye t-xnaq'tzb'en: —¿Ch'u'xi'x k'elela' kye q'inun tu'n kokx toju' tkawb'il Dyos! chij.
- 24**Majx eb'ajxob' t-xnaq'tzb'en Jesus tu'nju' tyol lu, xi'tzun tma'ntl Jesus kye: —E'nky'ajul, ¿Ch'u'x tu'n kyokxju' q'uqlok kk'u'j ti'j kq'inumal toju' tkawb'il Dyos!
- 25**Jaku' lwiyxix tz'ex jun kamey toj t-xopo'jil jun b'aq kyetwitz jun q'inun tu'n tokx toju' tkawb'il Dyos, chij.
- 26**Majx eb'jaw xob'xi'xtlju' t-xnaq'tzb'en, ex intoq che xjelun kxolx: —¿Alkyetzun kb'antel tklettz? chechij.
- 27**Xi'tzun ka'yin Jesus toj kwitz ex xittzaq'we'n kye: —Ch'u'x te'lu kye xjal, atzunte' tete' Dyos mya ch'u'x, qu'n tkyaqil nb'ent tu'n, chij.
- 28**Aq'witzun Luch q'malte te Jesus: —Mab'ajkyaj qq'o'nqe' tkyaqilju' atitoq qeye'; ex maqo oklpeye' ti'ja, chij.
- 29**Xi'tzun ttzaq'we'n Jesus kye: —Axxi'x kxe'l nma'ne' kyeye' qa alqexku' makeyey tq'o'n tja, ttzik, mo titz'in, mo t-xib'en, mo tanab', mo ttxu, mo tman, mo tk'wal, mo ttx'otx', tu'n tpaj matk'amju' tpakb'al b'a'n,
- 30**Ktenb'el jo'naq majtl tja, ttzik mo titz'in, t-xib'en mo tanab', ttxu, tk'wal ex ttx'otx' toju' tchwinqlal twitz tx'otx', maskye matzik'x yajb'il tu'n; ex ktenb'el tchwinqlal tejumajx toju' tq'ijlalil tzul.
- 31**Nimtzunte' nejliqe' ja'lo, che kjel te b'ajsb'ilxi'; ex nim b'ajsb'ilxi' ta'qe' ja'lo, che okyel tnejel, chi Jesus.

Toxmaji'n txitma'n Jesus tqanil tkamik

(Mt 20.17-19; Lc 18.31-34)

³²Ljo'ntoqtzun kxi' Jerusalen, nejlitoq Jesus kwitz t-xnaq'tzb'en, intoq che lab'ti, aye'tzu'n lepchqe'xtoq kyi'jxi'tl intoq che xob'. Exi'tzun ttxko'n Jesusu' kab'lajoj kyjunalx, ex okten q'malte kye tkyaqilju' kb'ajel ti'j, kjalú:

³³Ma'tzun qo'x ja'lo Jerusalen, atzuntzu' chin xe'la' q'o'ne' toj kyq'ob' pale exqe' xnaq'tzal kawb'il, ayine' Tk'wal wnaq, kb'antelti'j kyu'n tu'n nkub' b'yo'ne' ex chin xel q'o'ne' toj kyq'ob' najchaq xjal.

³⁴Che xmayil wi'je', k'okel ktzub'a'n toj nwitz'e', chin okel kyjumane' ex chin b'el kb'yo'ne'; tojtzun toxi'n q'ij yajxi'tl chin jawil anq'ine', chij.

Xitq'o'n Jesus tzaq'web'l kye Santyay ex Xwan

(Mt 20.20-28)

³⁵Epontzun lq'e Santyay ex Xwan, tk'wal Seb'edey, tk'etz Jesus, ex xikma'n te: — Xnaq'tzal, qajb'ile' tu'n tb'inchanteya xtalb'il ti'ju' kxe'l qqani'ne', chechij.

³⁶Xi'tzun tqani'n Jesus kye: —¿Ti'tzu'n kyajb'ile' tu'n nb'inchanteye' kyeye'? chij.

³⁷Xi'tzun kma'n te: —Q'ontza qoklene' toju' tkawb'ila te ajwalil, tu'n tkub' qe jun toj tb'anq'ob'a ex juntl toj tnayaja, chechij.

³⁸Xitzun ttzaq'we'n Jesus kye: —Min nkanekye' toj kwitz titi' nkqanine'. ¿Makb'antel kk'wanteye' k'wab'j tk'ayilxi'x kxe'l nk'wa'ne', ex makb'antel kk'monteye' jawsb'il a' oknk'ma'ye'? chij.

³⁹Xi'tzun ktzaq'we'n: Kb'antel qu'ne', chechij. Xitma'ntl Jesus kye: —Ikju', kb'antel kk'wanteye' k'wab'j tk'ayilxi'x lu, ex kk'ma'ye' jawsb'il a' knk'ma'ye';

⁴⁰atzun tu'n kkub' qeye' toj nb'a'nq'ob'e' ex toj nnayaje' myayine' chin xe'l q'onte, qu'n b'antnitli'j alqechaq kxe'la' oklenj lu, chi Jesus.

⁴¹Tetzunj kb'intēju' lajojtł xnaq'tzb'en, tzaj ktx'u'jil kyi'j Santyay ex Xwan.

⁴²Atzunte Jesus e'tzaj ttxko'n ex xitma'n kye: —B'i'n kyu'ne', a nb'aju' kxol xjal min nche niman te Dyos, ate'qe' nejenel inxi'x che kawin tuk'i'l kyoklen kyib'aj nimaqtnam, exqe' nimaq kyoklen inxi'x che kub' kyaju'n xjal tjaq' kkawb'il.

⁴³Atzunte' kxolkye' mikxa' tu'n tb'inchetju'. Apete' tajb'il tu'n tok nim toklen kyxole', ati tu'n tajb'en kyeju' txqantl,

⁴⁴ex alkye tajb'il tu'n tok nejenel kxole', ati tu'n tok k'a'yi'nmajin kyeju' txqantl.

⁴⁵Mipena' jun x̄inulwe' tu'n kyajb'en xjal weye', ma chinulwe' ajb'el ex q'ol nchwinqlale' tu'n kkolpet nim xjal, chi Jesus.

Tq'a'na Jesus B'artimey Moxtóq

(Mt 20.19-34; Lc 18.25-43)

⁴⁶Epontzuntz toj nintnam Jeriko. Tetzun tik'b'et Jesus toju' nintnam, nejli kwitz t-xnaq'tzb'en ex nim xjal lepchqe'k ti'j, atitoq jun xjal mox nmon, tk'wal Timey, q'uqlitoq ttzi b'e.

⁴⁷Tetzunj tb'inte iktoq tik' Jesus aj Nasaret, oktenju' mox xch'il: —¡Jesus, Tk'wal Dab'i, q'aq'antz tk'u'ja wi'je'! chij.

⁴⁸B'a'npun eb'jo'kten myolte tu'n tkub' nume, atzunte intoq jaw xch'inxi'xtl: —¡Tk'wal Dab'i, q'aq'antz tk'u'ja wi'je'! chij.

⁴⁹Kub'tzun we' Jesus ex tma: —Ktxkontze', chij. Tzajtzun ktxko'n mox, xikma'n te: —Kuwxa, we'ktza; lu ntxokin teya, chechij.

⁵⁰Kyajtzun t-xon mox tpinpa't, jaw b'et ex pon lq'e tk'etz Jesus,

⁵¹xitqani'n Jesus te: —¿Titi' tajb'ila tu'n nb'inchanteye' teya? chij. Xittzaq'we'n Mox te: —Xnaq'tzal, wajb'ile' tu'n nka'yine', chij.

⁵²Xitzun tma'n Jesus te: —Kutanja, matxi' q'aneta tu'n tokslab'la, chij. Textzu'n kmuj lu ka'yinju' mox, ex xilpe ti'j Jesus toju' b'e.

Mc 11

Okx Jesus toj Jerusalen

(Mt 21.1-11; Lc 19.28-40; Jn 12.12-19)

¹Tetzunj xi'toq tpon lq'e Jesus Jerusalen, tpon kanun ja ta'qe' tnam B'etpaje ex B'etanya, t-xe witz Olib'o, exi' tchq'o'n Jesus kab'e' t-xnaq'tzb'en,

²xitma'n kye: —Kukxi'ye' toju' kojil qwitzxi', ajtzun kpone' na'tz, k'okyel yal jun tman b'ur kyu'ne' yo'l, b'ajx jawa' jun xjal ti'j. Kpjumile' ex kyi'q'intze'.

³Qatzun alkye matzaj qaninte kyeye' tiqu'n ntzaja' kyi'q'i'ne', kymanche': —In nojqelan te Qajaw, ex tzul q'ab'ajtel lwi'y, chechiku'ye'.

⁴Exi'tzuntz ex okyalju' b'ur kyu'n yo'ltoq toj b'e tk'etz jun tjpel ja, elkypju'ntzuntz.

⁵Aye'tzun jte' xjal wa'lqe'toq atzu' xikyqani'n kye: —¿Titi' nb'ajkyeye'? ¿Tiqu'n nela' kpju'ne' b'ur? chechij.

⁶Xi'tzun ktzaq'we'n kse'nx xitma'n Jesus kye; ex mixti'tlkye xjal kma.

⁷Jaxtzun kq'o'n kyxb'alun tib'aju' tal b'ur, pon kyi'q'i'ntzuntz te Jesus. Ex jaxqe Jesus tib'aj.

⁸Nim xjal b'ajkub' kq'o'n kxb'alun toju' b'e, aye'tzun txqantl kub' kyq'o'n t-xaq tze xaq tzaj kyi'q'i'n toj kojil.

⁹Kkyaqilxtzu'n nejliqe' ex lepchiqe'x ti'j Jesus, intoq che xch'in kjalu: —¡Qo tkloma Taye! ¡K'i'wlanxi'xte' tzul toj tb'i Qman Dyos!

¹⁰¡Awt Qman Dyos k'i'wlanteju' kawb'il tzul, aju' tkawb'il ojtxi' qchman Dab'i! ¡Qo tkloma Taye te toj kya'j! chechij.

¹¹Okx Jesus toj Jerusalen ex xi' toju' tja Dyos. B'aj tka'yi'n tkyaqil se'ntoq ta', anjtzun ti'jtz B'etanya kyuk'i'lju' kab'lajoj t-xnaq'tzb'en, qu'n matxitoq qo'qex.

Qanb'en tib'aju' tqan iw mixti' twitz

(Mt 21.18-19)

¹²Tetzunj kyetz toj B'etanya te juntl q'ij, q'aq'an Jesus.

¹³Xitka'yi'n junwi' iw pujintoq t-xaq, xilq'e ka'yilte qa ati twitz, naq t-xaqtote' ati, qu'n myatoq tq'ij twitz iw.

¹⁴Xitma'ntzuntz te tqan iw: —¡Layx witzantla ja'lo! chi Jesus. Kyb'i t-xnaq'tzb'en tej txitma'n ja'lu.

T-xtilsa Jesus tja Dyos

(Mt 21.12-17; Lc 19.45-48; Jn 2.13-22)

¹⁵Kpomlenxi'tzun toj Jerusalen, okx Jesus toj tja Dyos ex okten xla'jalkyeju' intoq che k'ayin exqe' inche loq'on atzu'. B'jaw tpich'ku'n kymesju' nche ch'exb'en pwaq ex kykub'elju' nche k'ayin paloms;

¹⁶ex min taj tu'n kyik'x xjal toj tja Dyos iq'i'n ti'xti' kyu'n.

¹⁷Aq'witzuntz q'ol xnaq'tzb'il, tma: —Intma'n toj tu'jil: Awe' nja a tb'iju' ja te na'j Dyos kye kkyaqil nimaqtnam, aye'tzunkye' matxi' tz'ok kyu'ne' te kyja eleq', chij.

¹⁸Tetzunj kb'intēju' knejel pale exqe' xnaq'tzal kawb'il, e'okten jyol tu'me'l tu'n tkub' kb'yo'n Jesus, qu'n intoq che xob' te, ex kkyaqil xjal intoq che lab'ti ti'ju' xnaq'tzb'il ntq'o'n.

¹⁹Tetzunj tqo'qex, eb'je'tz Jesus kyuk'i'lju' t-xnaq'tzb'en toju' nintnam.

Kub' tzqiju' junwi' iw

(Mt 21.20-22)

²⁰Tetzun prim te juntl q'ij e'ik' tk'etzju' tqan iw, ex kyil matxitoq kub' tzqij tk'i'xi' tlok'.

²¹Tzajtzun tna'n Luchju' b'aj, xitma'n te Jesus: —Xnaq'tzal, ka'yinxá, matxi' kub' tzqiju' iw kyej tqani'na tib'aj, chij.

²²Xittzaq'we'n Jesus te: —Tenx kyokslab'le' ti'j Dyos.

²³Axxi'x kxe'l nma'ne' kyeye' qa ati jun matxi tma'n teju' witz lu: ¡Kutela na'tz ex xonx tib'a toj ninnjab'! qa chi, ex min njawje, intoksla'n qa kb'antelju' nxitma'n, kb'enteltzuntz.

²⁴Qu'mtzun kxe'l nma'ne' kyeye', tkyaqilju' matxi kyqanine' toj na'j Dyos, kyokslame' qa kb'antel, ex kb'antel.

²⁵Ex ajkna'n Dyose', qa ati jun myab'a'n kytene' tuk'i'l, knajsanku'ye' til, ex kb'el najsa'n kyile' tu'n Dyos Manb'aj ati toj kya'j.

²⁶Qatzun min xkub' knajsa'ne' til, ex lay kub'najsa'nkye' kyil tu'n Dyos Manb'aj toj kya'j.

Toklen Jesus

(Mt 21.23-37; Lc 20.1-8)

²⁷Anjtzun kyi'jtz Jerusalen. Tetzunj intoq b'et Jesus toj tja Dyos, e'tzaj lq'eju' knejel pale, e'xnaq'tzal kawb'il exqe' tijwnaq tk'etz Jesus,

²⁸xikqani'n te: —¿Ti'tzun toklena tu'nju' ntb'inchana lu? ¿Alkye xiq'onte toklena tu'n tb'inchanteya? chechij.

²⁹⁻³⁰Xi'tzun ttzaq'we'n Jesus kye: —Ikxwe' kxe'l nqani'n jun nxjele' kyeye': ¿Alkye chq'onte Xwan jawsal a', ma a Dyos mujqa aye' xjal? ktzaq'wentz tzune', atzun ntzaq'wexe' kxjele' alkye saj q'onte woklene', chij.

³¹E'aq'witztuntz yolil ti'j kxolx: Qama txiqtzaq'we'n te qa a Dyos tzaj chq'onte, oktma' qe: ¿Tiqu'ntzun min xikyoksla'ne'? chilo.

³²¿Ex se'n taq'wi ajt-xi qma'n qa xjalqe' e'chq'onte? chechij. Intoq che xob' kye xjal, qu'n kkyaqil xjal oksla'n kyu'n qa t-sanjela Dyosju' Xwan.

³³Xiktzaq'we'ntzuntz te Jesus: —Min b'i'n qu'ne', chechij. Xi'tzun ttzaq'we'n Jesus kye: —Ex lay txinma'nwe' kyeye' alkye saj q'onte woklene' tu'n nb'inchanteya' lu, chij.

Mc 12

Techlal kyi'ju' aq'un'al b'inchal myab'a'n

(Mt 21.33-46; Lc 20.9-19)

¹Aq'witztun Jesus q'ol xnaq'tzb'il kyuk'i'l techlal. Xitma'n kye: Ati jun xjal oktawa'n lob'j ub'a ex ok tch'laji'n ti'j; kyej tq'o'n jatu'n tela' ta'l ub'a ex jawtb'inchana'n jun ja nimin twe' te xq'uqb'ilte tkyaqil. Xitq'o'ntzuntz mejin kye jte' xjal ex xi' toj tb'e najchaq.

²Tetzunj tpon tq'ijlalil tu'n tjaw twitz awal, xitchq'o'n jun tmajen kk'etzju' majenal tx'otx' tu'n txikyq'o'n twitz awal ju' ati tu'n t-xikq'o'n te tajaw tx'otx'.

³Aye'tzunkye majenal tx'otx' kub' ktzyu'n ex b'aj kyb'yo'n, anj kychq'o'ntzuntz mixti'xte xikyq'o'n te.

⁴Tzajtzu'n tajaw tx'otx' xitchq'o'n juntl tmajen, b'aj kyili'n juntl majen lu ex b'aj kk'ixb'sa'n twi'.

⁵Xi'x tchq'o'n tajaw tx'otx' juntl tmajen, ex majxkub' kyb'yo'n. Exi'x tchq'o'n txqantl tmajen; ex ate' junjun eb'aj kyjuma'n atzun junjuntl eb'aj kub' kyb'yo'n.

⁶O'kxltloqtzu'n tk'walju' tajaw tx'otx' atix tu'n txitchq'o'n, aju' nxi'xtoq laqj ti'j. Atzun xitchq'o'nju' te b'ajsb'il, kub' t-xima'n: Kxe'l nima'nte' nk'wale' kyu'n majenal tx'otx' ajtpon, chij.

⁷Aye'tzu'n majenal tx'otx' kma kxolx: Ate k'etzalte tx'otx' ja'lu; qb'yoku', tu'ntzun tkyeju' tx'otx' qe, chechij.

⁸Tzyettzuntz kyu'n, kub' kyb'yo'n ex kyxontzuntz ti'jxi' tqan awal.

⁹¿Ti'tzuloti' ktb'inchá' tajaw tx'otx' machechikye'? Kxe'l ex che kb'el tb'yo'n majenal tx'otx' na'j, atzunju' tx'otx' kxe'l tq'o'n toj kq'ob' txqantl majenal tx'otx'.

¹⁰¿Ma b'ajx jawa' kyxch'i'ne' toj tu'jil?: Intma'n kjalu: Matxi' jawb'entju' ab'j kyej kysuchu'n b'inchal ja te ab'j nim toklen.

¹¹A Qman Dyos xb'inchante ja'lu, ex inxi'x qo lab'ti ti'j, chiju' tz'ib'a'n.

¹²Kyajb'iltoqtzun tu'n ttzyet Jesus kyu'n, qu'n elkynik' ti'j qa kyi'j yolina' kyuk'i'lju' techlal lu. Tu'ntzu'n intoq che xob' kye xjal, kyej ktzaqpi'n ex exi'.

Xjel ti'ju' chojb'il te tnam

(Mt 22.15-22; Lc 20.20-26)

¹³E'tzaj kychq'o'n parisey junjun kyuk'i'l ex junjun kxol t-xjal Erodos, yolil tuk'i'l Jesus naqxwitlo tu'n tel jalmuj ti'jx tyol kyu'n tu'n kb'ajsan ti'j.

¹⁴Epon tk'etz Jesus ex xikma'n te: —Xnaq'tzal, b'i'n qu'ne' qa nyolina' ax, min nxilpeya ti'ju' nkyma'n xjal, qu'n mya nxitma'nju'ya kyajb'il xjal. Axxi'x nxit-xnaq'tza'n teya tb'e Qman Dyos. ¿Ma b'a'n tu'n t-xiqq'o'ne' chojb'il te ninimaqkawil aj Rom mujqa myab'a'n? ¿Ma ati tu'n qchjonteye' mujqa mixti'? chechij.

¹⁵Atzunte Jesus kanlitltoq twitz qa xmeletz'qe', xitma'n kye: —¿Tiqu'n nkub'a' kq'o'n xpatxab'e' weye'? Kyiq'intze' jun pwaq te tq'ij jun aq'unal, tu'n tok nka'yi'ne', chij.

¹⁶Xi'tzun kq'o'n te, atzunte Jesus xitma'n kye: —¿Alqwitz tzunju' tok ex alqb'iju' tz'ib'a'nk twitzju' medi lu? chij. Xi'tzun ktzaq'we'n: —Twitz ex tb'i ninimaqkawil, chechij.

¹⁷Xi'tzun tma'n Jesus kye: —Kq'onxnatzune' te ninimaqkawil aju' tex ninimaqkawil, ex kq'onxe' te Dyos axju' te Dyos, chij. Majxtzun ekyej lab'ti tu'n ttzaq'web'l Jesus.

Xjel ti'ju' kjawel anq'in kyimni

(Mt 22.23-33; Lc 20.27-40)

¹⁸Eb'jultzun junjun sadusey tk'etz Jesus. Intoq kma'n qa lay che jaw anq'in kyimni; qu'mtzun xikma'n jun b'aj te Jesus kjalu:

- ¹⁹—Xnaq'tzal, kyej ttz'ib'a'n Moyses qeye' qa ati jun xjal mjeb'ni ex makyim mixti' jun tk'wal tuk'i'lju' t-xu'jil, aju' titz'in qtzan ichan kmjeb'el tuk'i'lju' t-xu'jil xkyaj, tu'n tten kk'wal te tk'walju' qtzan ttzik.
- ²⁰Atitzun jumaj ate' wuq ichan kyitz'inkyib', mjeju' tnejel k'walb'aj kxol, ex kyim mixti'x jun tk'wal kyej.
- ²¹Mjetzunju' tkab' k'wa'lb'aj tuk'i'l t-xu'jil qtzan ttzik, ex ikx kyimtlte mixti'x jun tk'wal kyej. Ikx b'aju' ti'ju' toxi'n k'wa'lb'aj,
- ²²ex ax b'aju' kyi'j ale'xju' wuq ichan; ex mix-a'lo'x jun kyej tk'wal. Yajxi'tzuntl ex kyimju' qya.
- ²³Ajtzun kjaw anq'in, ajkyanq'in jumajtl, ¿altzun qxu'jilxi'x ktenb'ela' qya lu, ale'xkuna' wuq ichan emje tuk'i'l? chechij.
- ²⁴Xi'tzun ttzaq'we'n Jesus kye: —Tzakjni qe'kye' ti'j, qu'n min kyojtzqi'ne' ntma'n toj Tu'jil ex min nkane tipumal Dyos toj kwitze'.
- ²⁵Ajna' kyjaw anq'intlkye' kyimni, lay che mjekye' ichan kyuk'i'lju' qya, ik che okyela' kse'nqe' anjl ate' toj kya'j.
- ²⁶Extzun ti'ju' tu'n kyjaw anq'in kyimni, ¿Ma b'ajx jawa' kyxch'i'ne' toju' tuj Moyses jatz'ib'ana' intoq tz'e'yju' ch'i'x tu'n q'aq'? Tzaj tma'n Dyos te Moyses: Ayine' Tdyos Ab'raam, Isaak ex Jakob', chij.
- ²⁷¿Mya jun Dyoste' kye kyimni, kye itz'te'! Tzakjni qe'xi'xkye' ti'j, chi Jesus kye.

Chaq'b'il nimxi'x toklen

(Mt 22.34-40)

- ²⁸Tu'ntzu'n xitq'o'n Jesus b'a'n tzaq'web'l kye, pon lq'e jun xnaq'tzal kawb'il, matxi'toq tb'iju' tma Jesus, xitqani'n te Jesus: —¿Alkye chaq'b'il nimxi'x toklen kxol kkyaqil? chij.
- ²⁹Xittzaq'we'n Jesus te: —Ate chaq'b'ilju' nimxi'x toklen kxol kkyaqil aju' lu: Kyb'inku'ye' aj Israel, A Dyos Manb'aj Qdyos, o'kxku'te Dyos
- ³⁰K'u'jlama Qman Dyos tu'n tkyaqil tanmiya, tu'n tkyaqil tk'u'ja, tu'n tkyaqil ttab'la ex tu'n tkyaqil tipumala, chij.
- ³¹Ex ati juntl tkab', aju': K'u'jlama alkyexku' wnaq kse'nxta ntk'u'jla'n tib'a, chij. Mixti' juntl chaq'b'il nimxi'x toklen kyekwitz ja'lu, chi Jesus.
- ³²Xitma'n xnaq'tzal kawb'il te Jesus: —B'a'natzun, Xnaq'tzal, axte' xtmaya: Junte Dyos ati, ex mixti' juntl.
- ³³Ex aju' tu'n qk'u'jlante Dyos tu'n tkyaqil qanmi, tu'n tkyaqil qnab'l, ex tu'n tkyaqil qipumal, ex tu'n qk'u'jlante alkyexku' wnaq kse'nxqe nqk'u'jla'nqib', nimxi'x toklen kyetwitz tkyaqil chojb'il k'ok'j ex tkyaqil chojb'il nche tz'e'yset tib'aj q'olb'eb'l, chij.

³⁴Tej tka'yinte Jesus b'a'n tzaq'web'ente tu'n xnaq'tzal kawb'il, xitma'n te: — Naqch'intl tkanuna toju' tkawb'il Dyos, chij. Ex mix-a'lo'tl oktq'o'ntltib' xjelul te Jesus.

¿Ja tzajna' tyajil Krist?

(Mt 22.41-46; Lc 20.41-44)

³⁵Intoq q'on xnaq'tzb'il Jesus toj tja Dyos, xit-xjelu'n: —¿Tiqu'n nkma'na' xnaq'tzal kawb'il qa xi'tzula' Krist ti'j tyajajil Dab'i?

³⁶Axpena'te Dab'i tej xewsa'ntoq tu'n Xewb'aj Xjan, tma: Chi Qman Dyos te Wajawe': Qeku'ya toj nb'a'nq'ob'e', tzmax ajkykub' nq'o'ne' tajq'oja tjaq' tqana, chij.

³⁷¿Se'n taq'witzun tu'n tul Krist ti'j tyajajil Dab'i, extzun ax Dab'i inq'mante qa Tajaw? chij. Nimtoqtzun xjal ate', inxi'xtoq che tzalaj tu'n kb'intuju' ntma'n Jesus.

Xitma'n Jesus qa myab'a'n nkb'incha'n xnaq'tzal kawb'il

(Mt 23.1-36; Lc 11.37-54; 20.45-47)

³⁸Intoq xitma'n Jesus tej nq'on xnaq'tzb'il kjal: B'a'nqe'xe' kyeju' xnaq'tzal kawb'il, kyajb'ilxi'x tu'n kb'et tuk'i'l kxb'alun ku'j ex tu'n kyok q'olb'e'n tuk'i'l ninb'il kyu'n xjal.

³⁹Nche kyjyo'n q'uqb'il te nimaq oklenj kyoj ja te k'u'lb'il ex tb'anil q'uqb'il kyoj ninwan;

⁴⁰extzun nb'je'l kyi'q'i'n ati kye qya kyimni kychmil, naqtzun kwitz xjal nxi'x che na'n Dyos nimtoj. Nimxi'x tz'e'ysb'il kwitzju' xjal lu kb'el, chi Jesus.

Toyaju' qya kyimni tchmil ex prow

(Lc 21.1-4)

⁴¹Q'uqlitoq Jesus kk'etzju' kax k'ub'l pwaq toj tja Dyos, nka'yin kye xjal intoq ku'x kq'o'n pwaq kyoj. Nim q'inun intoq ku'x kq'o'n txqan medi.

⁴²Ex pon jun qya prow ex kyimni tchmil, ku'x tq'o'n kab'e' tal pwaq naqch'i'n tajlal toj junju' kax.

⁴³E'tzajtzun ttxko'n Jesus t-xnaq'tzb'en, xitma'n kye: —Axxi'x kxe'l nma'ne' kyeye', nimxi'x toyaju' qya prow ex kyimni tchmil lu xkub' tq'o'n kyekwitz kkyaqilju' txqantl xku'x kq'o'n medi kyoju' kax;

⁴⁴kkyaqilkye' txqantl a nkub' kq'o'nju' min xb'aj kyu'n, atzunte' qya lu, toj prowil, makub' tq'o'n tkyaqilju' tu'ntoq tajb'en twi' twa, chi Jesus.

Mc 13

Tma Jesus tqanil qa kb'el xitju' tja Dyos

(Mt 24.1-2; Lc 21.5-6)

¹Tej tetz Jesus toju' tja Dyos, xitma'n jun t-xnaq'tzb'en te kjal: —¿Xnaq'tzal, ka'yinxpe'ya ja b'incha'n tb'anilxi'x kyuk'i'l ab'j! chij.

²Xittzaq'we'n Jesus te: —¿Ma nche tka'yina nimaq ja lu? Kkyaqilkye' ja'lu che b'ajel xitj. Lay kyejten juntl ab'j nk'u'n tib'aj juntl, chi Jesus.

Techlal na'mxtoq tjapun mankb'il q'ij

(Mt 24.3-28; Lc 21.7-24; 17.22-24)

³Exi'tzuntz twi' witz Olib'o ati tu'me'l twitz tja Dyos. Kub' qe Jesus, aye'tzu'n Luch, Santyay, Xwan ex Leḥ xikqani'n te kyjunalx,

⁴jtoj tu'n tjapun ja'lu ex alkye techlal qa xi'tjapun tkyaqil ja'lu.

⁵Xittzaq'we'n Jesus kye: B'a'nqe'xe', naq che kub' sb'u'ne'.

⁶Qu'n nim xjal che ul k'okyel kyq'o'n kyib' te ayine'. Ok kma': Ayine' Krist, ex nim xjal che sb'etel kyu'n.

⁷Ajkyb'inteye' tqanil qa ati q'oj nok nqaku' ex najchaq, lalun che xob'e'. Ikte kb'ajelju', ex myate mankb'il q'iju' tu'n tjapun.

⁸Qu'n kq'ojil jun nimaqtnam ti'j juntl nimaqtnam, ex jun tx'otx' kq'ojil ti'j juntl; ex che b'jik'el kyajnajab' toj b'a'npun najb'il, ex tzul we'yaj. Tnejel k'ixk'oj qe'tzunju' lu che ul.

⁹Kka'yinxkyib'e'; qu'n che xe'l q'o'ne' toj kq'ob' tzyul kawb'il ex che b'ajel b'ju'ne' kyu'n kyoj ja te k'u'lb'il. Che kxe'lq'i'ne' kwitz kawil ex kwitz nimaqkawil naq tu'n npaje'; iktzu'n kxel kma'ne' ktziyb'ile' wi'je' kywitz.

¹⁰Qu'n na'mxtoq tjapun mankb'il q'ij, ilti'j tu'n telpun b'aj tpakb'anjtzu' tpakb'al b'a'n kyoj kkyaqil nimaqtnam.

¹¹Ex lalun b'ajx kyk'u'je' titi' tu'n txikma'ne' ajkyxi' q'i'ne' kwitz tzyul kawb'il. A kmanxju'ye' toju' kmuj luaju' ktzajel tq'o'n Dyos kyeye' tu'n kmanteye', qu'n myaqe'kye' che yolil, aku'te Xewb'aj Xjanju'.

¹²Aye'xju' tzikb'aj mo itz'inb'aj che xe'l q'onkye ktzik mo kyitz'in tu'n kkyim, ex manb'aj che kxe'lkq'o'n kk'wal, exqe' k'walb'aj che jawil miltz'uj kyij kman ex che b'elkb'yo'n.

¹³Kkyaqil xjal che elel ik'onkyeye' tu'n npaje'; alkyetzunte matxi' tljo'n tzmax te mankb'il, kkletel.

¹⁴Ajkyka'yinteye' jun nimaq il ajkykub' we' xjal jamin q'o'n kye tu'n kkub' we',aju' ntma'n kyajni ttz'ib'a'n Danyel—alkye majaw ḥch'inte, tz'elx tnik' ti'j—, aye'tzu'n ate'qe' toj Juda, kukb'ajx oq kyoj k'ul;

¹⁵ex alkye ati tib'aju' tja, lalun ku'tz tu'nwt tokx q'il ti'xti' toju' tja;

¹⁶ex alkye ati toj kojil, lalunpe' tz'anjti'j q'il tpinpa't tja.

¹⁷Qab'anx kwitzju' qya ch'onwi'qe' mujqa ati kne'ḥ toju' tq'ijlalil lu!

¹⁸Kqaninx' te Dyos tu'n lalun b'aju' lu toj jb'alil,

¹⁹Qu'n yajb'ilte' tzul te nim k'ixk'oj kyi'ju' xjal, b'ajx tzaja' lu tkub'lenxi' tb'incha'n Dyos twitz tx'otx', ex lay tzajtl ikju' yajxi'tl.

²⁰Naqwit min xttaqk'u Dyos tq'ijlalil lu, mixwitlo alo'te tu'n tklet; mattaqk'u naq tu'n tk'u'jlalil kyi'ju' teqe', aye' sk'o'nqe' tu'n.

²¹Qatzun ati jun maq'mante kyeye': Kka'yinxé', luju' chq'o'n tu'n Dyos tzalu, mujqa Kka'yinxé' lu ati chix, qa chi, lalun txi' kyoksla'ne'.

²²Qu'n che ul krist mya ax ex sanjelal mya ax; che b'antel techlal kyu'n, tu'n ksb'un, expe' jaku' che sb'etju' sk'o'nqe' tu'n Dyos kyu'n.

²³¡B'a'nqe'xe'! Tkyaqil ja'lu matxi' txi'pun wab'tzi'ne' kyeye'.

Tulel jumajtl Jesukrist

(Mt 24.29-35,42,44; Lc 21.25-36)

²⁴Tojtzunju' tq'ijlalil lu, ajtik'ju' yajb'il, kb'el qxopinixju' q'ij, lay k'entlju' xjaw,

²⁵che tzajel tz'ajju' che'w twitz kya'j ex che lu'lulju' ati kypumal toj kya'j.

²⁶Chin xel ka'yintzuntze' kyu'n xjal ajntzaje' toj muj tuk'i'l nim wipumale' ex nqoptz'aj wajwalile'.

²⁷Che tzajel nchq'o'ne' n-anjle' tu'n kb'aj kyb'u'yi'nju' sk'o'nqe'tl wu'ne', tzajx tjawetzq'ij ponx tkub'exq'ij, tzajx toj tb'a'nq'ob'kya'j ponx toj tnayajkya'j, tzmax toj tkyaqil twitz tx'otx' che tzajela' kb'uyi'n.

²⁸Kknome' xnaq'tzb'il ti'ju' tqan iw: Ajkykub' a'la'jixju' tq'ob' ex ntzaj kxul, neltzun knik'tze' qa xi' tulkanun jb'alil.

²⁹Ikxtzun tu'me'lju', ajkyka'yinteye' nche b'aju' ti'xti' lu, tz'elx knik'e' qa ch'inxtltoq wul kanune'.

³⁰Axxi'x kxe'l nma'ne' kyeye', tkyaqil ja'lu che ik'el na'mxtoq kkyimju' xjal ate' ja'lo.

³¹Kb'ajelju' kya'j exju' tx'otx', aye'tzunwe' nyol lay che b'aj.

³²Mixtzun alo'te b'ilte alkya'j ex alkya'j kmuj japun, mixpeti' b'i'n kyu'n anjl toj kya'j, expe' min b'i'n wu'ne'. O'kxkute' Nmane' b'ilte.

³³Qu'mtzun lalun che ktane' ex che xq'uqine', qu'n min b'i'n kyu'ne' jtoj japun ja'lu.

³⁴Kyb'inchame' se'n ntb'incha'n jun xjal, xi't-xi' toj juntl tx'otx', kyej tab'tzi'n kyeju' tmajin tu'n t-xikka'yi'n tja. Kyej tq'o'n kyaq'un teyile junjun ex kyejtma'n teju' ka'yil ttzija tu'n t-xq'uqin.

³⁵Lalun che ktane', qu'n min b'i'n kyu'ne' jtoj tzulju' tajaw ja, qa ajqok yupj, mo tk'u'j aq'b'il, mo ajkyoq' ek' mujqa ajqsqix;

³⁶qu'n jaku' naqx minab'en ajtul nche ktane'.

³⁷Aju' nxinma'ne' kyeye', kye kkyaqil nxa' nma'ne': ¡Lalun che ktane'! chi Jesus.

Mc 14

Kjoy xjal tu'me'l tu'n ttzyet Jesus

(Mt 26.1-5; Lc 22.1-2; Jn 11.45-53)

¹Atixtoq kab'e' q'ijtl tu'n tik'setju' tq'ij Tzaqpib'l, ajt-xi' wanju' wab'j mixti' ttx'amal. Intoq che jyon knejel pale exqe' xnaq'tzal kawb'il tu'me'l tu'n ttzyet Jesus tuk'i'l sb'ub'l kyu'n ex tu'n tkub' kb'yo'n.

²Intoq kma'n junjun: —Mya tojku' ninq'ij, tu'ntzun lalun che jaw tilj xjal, chechij.

Jax tqo'n jun qya k'ok'sb'il toj twi' Jesus

(Mt 26.6-13; Jn 12.1-8)

³Atitoqtzun Jesus B'etanya tja Simon, ju' tok tb'i, xlemtx'a'k ti'j. Q'uqlitoqtzun ti'j mes, pon jun qya q'i'n jun lmet tu'n, nojni tu'n k'ok'sb'il nardo twi' wi'yal. Kub' tpa'n lmet ex jax tqo'n k'ok'sb'il toj twi' Jesus.

⁴Ate'tzun junjunju' elonte tzaj ktx'u'jil ex kyma kxolx: —¿Tiqu'n naqxkub' yaju' k'ok'sb'il lu?

⁵Ma'wtlo txik'ayette' tu'n oxe' jo'naq medi te saqpwaq te o'nb'il kye prow, chechij. Inxi'xtoq che yolin ti'ju' qya lu.

⁶Atzunte Jesus xitma'n kye: —Xtenku'j; ¿Tiqu'n nche wulja'ye' ti'j? Jun b'a'n aq'untl nate' xtb'inha weye'.

⁷Kukxna' ktenkye prowju' kxole', ex b'a'n tu'n kyb'inchanteye' b'a'n kye ajtkub' kxima'ne', atzunwe' lay chin tenwe' kukxju' kyxole'.

⁸Mab'ent ja'lu tu'n qyaaju' xb'ent tb'inchante: matz'ok tq'o'npun k'ok'sb'il wi'je' tu'n nxi'ye' toj muqb'il.

⁹Kxe'l nma'ne' kyeye', jaxjaku' mapona' tpakb'anjtzju' tpakb'al b'a'n, ex kxe'l q'ma'nju' xtb'inha qya lu, ex ktzajel na'n kukxju', chi Jesus.

Jawmiltz'uj Judas ti'j Jesus

(Mt 26.14-16; Lc 22.3-6)

¹⁰Atzunte Judas Skaryot, jun kxolju' kab'lajoj t-xnaq'tzb'en Jesus, xi' q'malte kye knejel pale tu'n txitq'o'n Jesus toj kyq'ob'.

¹¹Tetzunj kb'inte, e'jaw tzalaj ex ktziya tu'n txikyq'o'n pwaq te Judas, aq'witzuntz jyol tu'me'l alkyye kmuj b'a'n tu'n txitq'o'n Jesus toj kyq'ob'.

Jun wan kub' tq'o'n Jesus

(Mt 26.17-29; Lc 22.7-23; Jn 13.21-30; 1 Co 11.23-26)

- ¹²Tojtzun tnejel q'ij teju' ninq'ij, aju' q'ij nxi' wan wab'j mixti' ttx'amal, ex ajtkub' q'o'n qpoj tman rit te chojb'il te tzaqpib'l, xikqani'n xnaq'tzb'en te Jesus: — ¿Jatajb'ila'ya tu'n qxi'ye' b'inchalteju' wab'j te tzaqpib'l? chechij.
- ¹³Exi'tzun tchq'o'n kab'e'ju' t-xnaq'tzb'en, xitma'n kye: —Kukxi'ye' toju' nintnam. K'okyel yal jun ichan kyu'ne' na'tz, iq'i'n jun xöq' a' tu'n; che lpexe' ti'j,
- ¹⁴tojtzunju' ja jak'okexa', kmanxe' teju' tajaw ja: Int-xjelu'nju' Xnaq'tzal: ¿Alkyetzu'n ja jachin wala'ye' kyuk'i'lju' nxnaq'tzb'ene' teju' tzaqpib'l? chechiku'ye'.
- ¹⁵Ktzajel tyek'u'n jun mqo'n nimin kyeye' toju' kol jawl, b'inha'ntl tten teju' wan. Kyb'inchamtzune' nojqelan qe na'tz, chij.
- ¹⁶E'xi'tzu'n t-xnaq'tzb'en, e'okx toju' nintnam. Knetzun kyu'n kse'nxju' xitma'n Jesus kye, ex kub' kb'inha'n wab'j te Tzaqpib'l.
- ¹⁷Tetzunj qok yupj pon Jesus kyuk'i'lju' kab'lajoj t-xnaq'tzb'en.
- ¹⁸Tetzunj intoq che wan ti'j mes, xitma'n Jesus kye: —Axxi'x kxe'l nma'ne' kyeye' qa ati junkye' tok ti'j mes ja'lo nwan wuk'i'le', kxe'l q'o'n weye' toj kq'ob' xjal, chi Jesus kye.
- ¹⁹Aye'tzunkye' xnaq'tzb'en e'jaw b'isun tu'n tpaj, ex junjunal kyokten xjelulte te: —¿Ma ayintzuloye'? chechij.
- ²⁰Xittzaq'we'n Jesus kye: —Junte' kyxolju' kab'lajoj, nku'x tñub'a'n twa tojxju' npik'laqe'.
- ²¹A kb'ajelju' wi'je' kse'n ntma'n toj Tu'jil; iqab'anxtzunte' twitzju' kjawil miltz'uj wi'je'! Awtlo b'a'nju' mixwitti'x sitz'ji, chi Jesus kye.
- ²²Intoqtzun che wan, jaw ttzyu'n Jesus wab'j, tej tb'aj na'n Dyos ti'j, kub' taq'pu'n ex xitq'o'n kye, xitma'n: —Ktzyunxe', ate nxmilal ju'ye' lu, chij.
- ²³Ex jaw ttzyu'n jun k'wab'l, xitq'o'n chjonte te Dyos, xitq'o'n kye ex kkyaqil ek'wan ti'j.
- ²⁴Xitma'n kye: —Ate nchk'elju'ye' lu, k'elel tu'n tkuwsetju' yol xkyaj b'entti'j, k'elel qojli tu'n kpaj nim xjal.
- ²⁵Axxi'x kxe'l nma'ne' kyeye' qa lay chin k'wante' ti'ju' ta'l twitz ub'a, tzmaxi'j toju' q'ij ajnk'wante jumajtle' ak'a'j k'wab'j toju' tkawb'il Dyos, chi Jesus kye.

Tma Jesus qa kb'el e'wa'n oxmaj tu'n Luch

(Mt 26.30-35; Lc 22.31-34; Jn 13.36-38)

- ²⁶Kyb'ajlenxi'tzun kb'itza'n b'itz, exi' twi' witz Olib'o.
- ²⁷Xitma'n Jesus kye: —Kkyaqilxe' lay qetl kk'u'je' wi'je' ja'lo, Ikyna' ntma'nju' toj Tu'jil: Kb'el nb'yo'ne' k'ik'lel, ex che b'ajex sputju' rit, chij.

- ²⁸Ajtzun njaw anq'ine', che tzajel nb'u'yi'n jumajtle' toj Kaliley, chi Jesus.
- ²⁹Xi'tzun ttzaq'we'n Luch te: —Maskye kkyaqilkye' txqantl min xqetl kk'u'j ti'ja, awe' okyi, chij.
- ³⁰Xi'tzun tzaq'we'n Jesus te: —Axxi'x kxe'l nma'ne' teya, texju' qonik'an ja'lo, na'mxtoq toq' ek' tkamaji'n, chin kb'el tewa'n oxmaja, chi Jesus te.
- ³¹Atzunte Luch xi'xi'x tma'ntl: —Maskye ati tu'n nkyime' tuk'ila, lay kub' wewa'na, chij. Ex kkyaqil ikx xikyama'nju' te Jesus.

Na'n Dyos Jesus toj Jetzemani

(Mt 26.36-46; Lc 22.39-46)

- ³²Exi'tzuntz tojun tenb'il Jetzemani tb'i. Xitma'n Jesus Kye t-xnaq'tzb'en: —Che qekje' tzalu, b'ankx machinx'e' na'l Dyos, chij.
- ³³Exi' tiq'i'n Luch, Santyay ex Xwan tuk'i'l, tzajtzun txqan b'is nim ti'j.
- ³⁴Xitma'n kye: —Matzaj jun b'is toj wanmiye', matzaj tchi kamik wi'je'. Che tenkjkye' tzalu, ex lalun che ktane', chij.
- ³⁵Xi'tzun lq'ech'i'ntl Jesus kwitz, kub' meje majx ku'pun tplaj twitz tx'otx', xitqani'n te Dyos qa jaku'toq b'ent, tu'n lalun tzul kanunju' k'ixk'oj ti'j.
- ³⁶Xitma'n toju' tna'j Dyos: Nman Dyos, tkyaqilte' nb'ent tu'na: chin tkloma teju' k'wab'j tk'ayilxi'x xi'wokye' ti'j; naqaju' lalun b'inchetju' wajb'ile',aju' tajb'ila tu'n tb'inchet, chi Jesus.
- ³⁷Tetzunj tultel kk'etz, intoq che ktan. Xitma'n te Luch: —¿Ma inktana Simon? ¿mixpeti'x xtipa jun kmuja tu'n lalun ktana? Chij.
- ³⁸Lalun che ktane' ex che na'nqe Dyose', tu'ntzun lalun che kub' tz'aque' toj joyb'ilkyi'je'. Kyajb'il na'kye', naqaju' mixti' kyipumale', chij kye.
- ³⁹Xi'jumajtel, ex aye'x yolju' b'ajx tma'ntl toj tna'j Dyos.
- ⁴⁰Tetzunj tanjtz jumajlti'j, intoq che ktan jumajtlju' t-xnaq'tzb'en, qu'n nojnitoq kwitz tu'n watl. Mixtoqti'xtlte kyol titi' tu'n t-xiktzaq'we'n.
- ⁴¹Ulx jumajtl toj toxmaji'n, ex xitma'n kye: —¿Ma inx che ktane' ex nche ojlane'? O'kxtzu'n ja'lo, matxi' ponju' kmuj tu'n nxiq'o'ne' toj kq'ob' aj il.
- ⁴²Che we'ktze', qo'qe'ye'; lu tzulju' xjal xjaw miltz'uj wi'je', chi Jesus.

Tzyunjtz Jesus

(Mt 26.47-56; Lc 22.47-53; Jn 18.2-11)

- ⁴³Inxtoqtzun yolin Jesus tej tpon Judas, ju' atitoq kxolju' kab'lajoj xnaq'tzb'en, nim xjal lepchqe'ktoq ti'j, tuk'i'l kyk'u'xtx'e'nb'il ex ktze. Chq'o'nqe'toq kyu'n knejel pale, e'xnaq'tzal kawb'il ex tijwnaq.

⁴⁴Matxitoq txitma'n Judas jawmiltz'uj jun techlal kye, ikjalu: Aju' k'okyel nma'tzine', atzunju'; ktzyume' ex kyi'q'inxe', kk'lome' b'a'nxi'x, chij.

⁴⁵Pontzun lq'eju' Judas tk'etz Jesus ex xitma'n te: —¿Xnaq'tzal! chij. Ex oktma'tzi'n.

⁴⁶Tzyettzun Jesus kyu'n ex xikyiq'i'n.

⁴⁷Atzun jun kxolju' ate'toq atzu' jatztziq'i'n tk'u'xtx'e'nb'il ex el ttx'e'mu'n jun t-äkyinju' tmajin knejel pale.

⁴⁸Xi'tzun tqani'n Jesus kyeju' xjal: —¿Tiqu'ntzun xetzaja'ye' tuk'i'l kk'u'xtx'e'nb'ile' ex kytze'ye' tzyulweye', kuxi'xtej jun eleq' qine'?

⁴⁹Tkyaqil q'ij matxi' chin tene' q'ol xnaq'tzb'il kyeye' toj tja Dyos, ex min nktzuye'. Atzunte' nb'aj lu naq tu'n t'japunju' ntma'n toj Tu'jil, chij.

⁵⁰Kkyaqilxtzu'n xnaq'tzb'en kyej ktzaqpi'n Jesus, ex e'kub' oq.

⁵¹Atitzun jun ku'xun lepchixtoq ti'j, naq jun xb'alun txo'wi'n tu'n. Tzyettzu'n ku'xun lu kyu'n,

⁵²atzunte' ku'xun kyej ttzaqpi'n xb'alun ex x'b'iqiqintel tkub' oq.

Pon q'i'n Jesus kwitz K'loj Tzyul Kawb'il

(Mt 26.57-68; Lc 22.54-55,63-71; Jn 18.12-14,19-24)

⁵³Xi'tzun kyi'q'i'n Jesus twitz knejel pale, ex b'aj kyb'u'yi'n kyib' kkyaqilju' knejel pale, e'tijwnaq exqe' xnaq'tzal kawb'il.

⁵⁴Xi' lpe Luch najchaqinin ti'j ex pon tzmax tojxi' tpen tja knejel pale, ex kyej qe kyuk'i'lju' xq'uqil ttzi tja Dyos, nche q'a'xjnen ti'j q'aq'.

⁵⁵Intoq kyjo'n kynejel pale kyuk'i'l kkyaqilju' K'loj Tzyul Kawb'il jun til Jesus tu'n tb'entti'j tu'n tkub' kb'yo'n; ex mixti'x nknet kyu'n.

⁵⁶Qu'n maskye nim xjal e'chan yol ti'j, mixtoqti'x nmuje kyol.

⁵⁷Ate' junjun eb'jaw we' b'ajsal tuk'i'l chajyolil ti'j, kyma kjalu:

⁵⁸Qb'ikuqe' tej tmante: Kb'el nxitu'ne' tja Dyos lu b'incha'n kyu'n xjal, ex toj ox'e' q'ij kjawela' nb'incha'ne' juntl mya b'incha'n kyu'n xjal, chij, chechij.

⁵⁹Ex ti'ju' na'j mixti'x nmuje kyyol.

⁶⁰Jawtzun we' knejel pale kyxol kkyaqil ex xitqani'n te Jesus: —¿Ma mixti'x nxitmojtza'na? ¿Titi'tzu'n inkyma'n ti'ja? chij.

⁶¹Mixtzunti'xte Jesus xittzaq'we'n te. Xitqani'ntlju' knejel pale te: —¿Ma aju'ya Krist, ju' Tk'wal Dyos k'i'wla'nxi'x? chij.

⁶²Xitma'n Jesus te: —Ikju', ayine'. Okpe' kyka'yiye' q'uqli qine' toj tb'anq'ob'ju' Nimitipumal, ajntzaje' toj muj twitz kya'j, chij.

⁶³Xi'tzun tlaqu'n knejel pale t-xb'alun tu'n ttx'u'jil, ex tma: —¿Ti'tzuntl nnojqelan qe tu'n tq'met til?

⁶⁴Ma kb'iy'e' tyol myab'a'n xtma ti'j Dyos. ¿Se'ntzulo machechikye' ja'lo? chij. Kkyaqil eq'mante qa ati til tu'n tkyim.

⁶⁵Ate' junjun e'aq'wi tzub'alte toj twitz, okkju'n twitz ex e'okten b'yolte, nxikyama'n te: —¿Ponx ttab'la ti'j alkye nok b'yonteya! chechij. Ex oktz'aju'n twitz kyu'n xq'uqil tja Dyos.

Kub' tewa'n Luch qa tojtzqi'n Jesus

(Mt 26.69-75; Lc 22.56-62; Jn 18.15-18,25-29)

⁶⁶Atitoqtzun Luch twi' pe'n kub'l. Pontzun junju' qya tmajin knejel pale;

⁶⁷ex tej tka'yinte q'uqlitoq Luch nq'añnen ti'j q'aq', majx okka'yin ti'j ex xitma'n te: —Ex a junta intoq b'eta tuk'i'l Jesus aj Nasaret, chij.

⁶⁸Kub'tzun tewa'n Luch, xitma'n: —Min wojtzqi'nwe', ex min b'i'n wu'ne' titi' ntma'na, chij. Ex etz ti'jxi', toju' qokyex ttzi pe'n. Oq'tzun jun ek'tz.

⁶⁹Okka'yi'n jumajtlju' qya tmajin pale ti'j Luch ex aq'wi q'malte kye txqantl: Juntl kyuk'i'lte' ichan lu, chij.

⁷⁰Atzunte Luch kub' tewa'n jumajtl. Yajxi'tzun ch'i'ntl, xikma'nju' ate'toq atzu' te Luch: —Axxi'x a junta kyuk'i'l, qu'n ex aj Kalileyta, chechij.

⁷¹Oktzun ten Luch na'l tb'i Dyos ex ililte tib', tma: —¿Min wojtzqi'nwe' xjal ntzaj kma'ne' weye'! chij.

⁷²Axtzun kmuju' oq'u' ek' tkamaji'n, tzajtzun tna'n Luch qa matxitoq txitma'n Jesus te kjalu: Na'mxtoq toq' ek' tkamaji'n, chin kb'el tewa'n oxmaja, chij. Kub' oq'tzuntz.

Mc 15

Pon q'i'n Jesus twitz Pilat

(Mt 27.1-2,11-14; Lc 23.1-5; Jn 18.28-38)

¹Tetzunq qsqix, b'aj kb'u'yi'n kyib'ju' knejel pale kyuk'i'lju' tijwnaq ex xnaq'tzal kawb'il: tkyaqilju' K'loj Tzyul Kawb'il. Xikyiq'i'n Jesus jtz'o'n kyu'n toj aqwil, ex xikq'o'n toj tq'ob' Pilat.

²Atzunte Pilat xit-xjelu'n te: —¿Ma aya nimaqkawil kye aj Juda? chij. —Ayine' se'n xtmaya—chi Jesus xittzaq'we'n.

³Nimtoqtzun txqan b'ajsab'lte Jesus kyu'n knejel pale,

⁴Xitqani'n jumajtl Pilat te Jesus: —¿Ma mixti'x jun tzaq'web'l tu'na? Kanxa nim txqan b'ajsab'lteya kyu'n, chij.

⁵Atzunte Jesus mixti'xte xittzaq'we'n, majxtzun kyej sak'puj Pilat tu'n tpaj.

Kub' q'o'n tz'e'ysb'il twitz Jesus tu'n tkyim

(Mt 27.15-31; Lc 23.13-25; Jn 18.38—19.16)

- ⁶Intoqtzun etz ttzaqpi'n Pilat jun xjal tokx toj kars toju' ninq'ij, aju' ma kqani xjal tu'n tetz tzaqpet.
- ⁷Atitzun jun xjal jpu'nkxtoq, B'arab'as tb'i, kyuk'i'l txqantl eb'yon xjal tej tjaw kyiq'i'n kyib' ti'j tkawb'il Rom.
- ⁸Epontzunju' xjal ex e'aq'wi qanilte te Pilat tu'n tb'inchante se'nxju' nb'inchet.
- ⁹Xittzaq'we'n Pilat kye: —¿Ma kyajb'ile' tu'n tetz ntzaqpi'ne' knimaqkawil aj Juda? chij.
- ¹⁰Qu'n intoq eltnik' qa naq tu'n ntx'a'lti'j kk'u'j kynejel pale ti'j Jesus xa'kq'o'na' toj tq'ob'.
- ¹¹Aye'tzu'n knejel pale e'okten oksalte kyk'u'ju' xjal tu'n kyjaw tilj qanilte tu'n tetz ttzaqpi'n B'arab'as.
- ¹²Xi'tzun tqani'n Pilat kye: —¿Titzu'n kyajb'ile' tu'n nb'inchante' ti'ju' nok kq'o'ne' te kynimaqkawil aj Juda? chij.
- ¹³Xi'tzun ktzaq'we'n te: —¿Q'o'nktza twitz krus! chechij.
- ¹⁴Xi'tzun tma'n Pilat kye: —¿Titi'tzun myab'a'n xtb'incha? chij. Aye'tzunkye e'oktentl xch'ilte klaju: —¿Q'o'nktza twitz krus! chechij.
- ¹⁵Atzunte Pilat, tajb'il toqna' tu'n tkyaj b'a'n kyuk'i'lju' xjal, etz ttzaqpi'n B'arab'as; t-xilenxi' tma'n tu'n tb'aj jiku'n Jesus, xitq'o'n Jesus tu'n tjaw q'o'n twitz krus.
- ¹⁶Xiq'i'n Jesus kyu'n xjal te q'oj tpen ninkyja xjal te q'oj, ex e'tzaj b'u'yi'n kkyaqilju' xjal te q'oj.
- ¹⁷Okkyq'o'n jun tpinpa't kyeqka'yin, b'aj kb'incha'n jun ch'i'x koron ex jaxkyq'o'n toj twi'.
- ¹⁸E'oktentzuntz xch'il: —¿Kawinxwita knimaqkawil aj Juda! chechij.
- ¹⁹Ex intoq okkpeju'n twi' tu'n jun tze, nok ktzub'a'n toj twitz, ex nche kub' meje ku'xwitloj nche niman te.
- ²⁰kyb'ajlenxi'tzun xmayin ti'j, elkyiq'i'ntlju' tpinpa't kyaq ka'yin, okkq'o'n jumajtl axju' tpinpa't, xikyiq'i'ntzuntz tu'n tjaw kq'o'n twitz krus.

Jawq'o'n Jesus twitz krus

(Mt 27.32-44; Lc 23.26-43; Jn 19.17-27)

- ²¹Atitzun jun ichan aj Siren, Simon tb'i, kman Alejantr ex Rupo, tzajnixtoq toj kojil. Tej tik' atzu', okkxla'ja'n iqalte tkurus Jesus.
- ²²Xikyiq'i'n Jesus tojun pi'x tx'otx' Kolkota tb'i (a tz'elpuna': Kykb'el tb'aqil wi'yj);

- 23**ex xiq'o'n tk'wa' b'in smo'n tk'i mir, mixtzunti' tk'am Jesus.
- 24**Jaw kq'o'ntzuntz twitz krus. Xi'tzun kyse'n xjal te q'oj tu'n tel tnik'tzil ti'chaq kxe'l tiq'i'n junjun ti'ju' t-xb'alun Jesus.
- 25**Intoq tzaj b'eljoj te prim tej tjaw kq'o'n Jesus twitz krus.
- 26**Ex okkq'o'n jun tz'len tib'aj twi' jatz'ib'ana' til xkub'a' b'yo'n, kjalu: Aju' Knimaqkawil aj Juda.
- 27**Ex e'jaw q'o'n kab'e' eleq' twitz krus tuk'i'l Jesus, jun toj tb'a'nq'ob' atzun juntl toj tnayaj.
- 28**Iktzu'n japuna' tz'ib'a'n toj tu'jil, kjalu: Okq'o'n kyxolju' b'inchal myab'a'n.
- 29**Intoq che wulinkju' xjal nche ik'toq atzu' ti'j Jesus, nxikyukcha'n kwi' ex nkyma'n: —¡Tilxtzuna ja'lo, tmaya qa kb'entel tkub' t-xitu'na tja Dyos ex toj oxe' q'ij kjawila' tb'inchantla,
- 30**klomtzun tib'a ex kutku'tza twitzju' krus! chechij.
- 31**Ikxtzun kb'incha kynejel paleju' exqe' xnaq'tzal kawb'il, intoq che xmayin ti'j, intoq kma'n: —Eklet txqantl xjal tu'n, atzunte min nb'ent tklontetib'.
- 32**¡Kutzun tku'tzju' Krist lu twitzju' krus, aju' knimaqkawil aj Israel, tu'ntzun qka'yinte ex tu'n t-xiqoksla'n! chechij. Exqepe' ate'kxtoq twitz krus tuk'i'l intoq ok kyili'n.

Kyim Jesus

(Mt 27.45-56; Lc 23.44-49; Jn 19.28-30)

- 33**Tetzunj tok wanq'ij, kub' qloljix tkyaqil twitz tx'otx' tzmax ttzaj oxe' te qale.
- 34**Tojxtzu'n kmuj lu, jawxch'in Jesus kuw: Eloyi, Eloyi, ¿Lema sab'aktani? chij. (atz'elpuna'ju': Nman Dyos, Nman Dyos, ¿tiqu'n xin kyaja' tq'o'na?)
- 35**Ate'tzun jte' kxolju' ate'toq tk'etz, kyb'i ex kma: —Kyb'inxpe'ye', lu ntxokon ti'j Eliy t-sanjela Dyos, chechij.
- 36**Xi'tzun ojqelan junkye, ku'x tñub'a'n jun sponj toj b'inayr, ex okt-xmo'n twi' jun ajlaj, xitq'o'ntzuntz te Jesus tu'n txi' ttz'ub'a'n, ex tma: —Tenku'j, atzun qil qama tzul Eliy q'ilku'tzte twitzju' krus, chij.
- 37**Atzunte Jesus jawxch'in kuw, kyimtzuntz.
- 38**Ex xi' aq'puju' xb'alun toj kab'e' aju' ati toj tja Dyos, tzañilj jawl ex k'u'l b'aj kub'l.
- 39**Atzun nejenel aj Rom kye xjal te q'oj, wa'ltoq twitz Jesus, tej tlonte tkyim Jesus, tma: —Axxi'x Tk'wal Dyos toqte' ichan lu, chij.

⁴⁰Ex ate'toq jte' qya nche ka'yintz najchaq; ate'toq Mariy aj Makdala, ex Mariy ktxu b'o's Santyay ex Jse, ex Salome, kxol.

⁴¹E'oklpeju' qya lu ex e'onin ti'j Jesus tej tten Kaliley. Ex ate'toq txqantl qya na'tz e'ten tuk'i'l Jerusalen.

Ku'x mqu'n Jesus

(Mt 27.57-61; Lc 23.50-56; Jn 19.38-42)

⁴²Tetoqtzun b'inchjtib'ilju' q'ij lu, ch'inxtltoq tok q'ij te ojlab'l, ex matxitoq qo'qax,

⁴³Atzu'n Jse aj Arimatey, nim toklen kxolju' K'loj Tzyul Kawb'il, extoq nayon ti'ju' tkawb'il Dyos, tkuwsatib' tu'n tokx twitz Pilat, xitqani'n t-xmilal Jesus.

⁴⁴Atzunte Pilat jawsak'puj tej tb'inte qa matxitoq kyim Jesus, tzaj ttxko'n knejel xjal te q'oj, xit-xjelu'n jni'xi'toj tkyimlen Jesus.

⁴⁵Tetzunj tb'aj tma'n nejenel kye xjal te q'oj, xitq'o'n Pilat t-xmilal Jesus toj tq'ob' Jse.

⁴⁶Tloq'tzun Jse jun xb'alun sed, ku'tz tiq'i'n t-xmilal Jesus ex oktq'o'n xb'alun ti'j. Ok tq'o'ntzuntz tojun jul b'inha'nkx toj pk'at, ex oktjpu'n ttzi jul tu'n jun ab'j.

⁴⁷Intoq che ka'yinx Mariy Makdalena ex Mariy ttxu Jse, ja okxa' q'o'na' Jesus.

Mc 16

Tqanil tjawlen anq'in Jesus

(Mt 28.1-10; Lc 24.1-12; Jn 20.1-10)

¹Tik'lenxi'tzun q'ij te ojlab'l, tzaj klq'o'n Mariy Makdalena, ex Mariy ttxu Santyay, ex Salome, k'ok'sb'il tu'n tok kyq'o'n ti'j Jesus.

²Tojtzu'n tnejel q'ij te sman b'a'nprim kxi' ttzi jul, tzmoxtoq njawu'l q'ij,

³intoq kma'n kxolx: —¿Alkyetzunlo k'elel q'inte ab'j ttziju' jul qe? chechij.

⁴Nin ab'jtoqju' ab'j lu. Tetzunj t-xikka'yi'n mixti'tlte' ab'j jatoq ta'.

⁵Ex tej kyokx toju' jul, kyil jun ku'xun tok t-xb'alun saq, q'uqlitoq toj b'a'nq'ob'aj. E'b'aj xob'ju' qya te,

⁶atzunte' ku'xun tzaj tma'n kye: —Lalun che xob'e'. Inche jyonkye' ti'j Jesus aj Nasaret, ju' jawq'o'n twitz krus. Matxi' jaw anq'intlte'; mixti'te' tzalu. Kka'yinx'e' ja kub'a' q'o'na'.

⁷Kukyxi'ye' ex kymanxe' kye t-xnaq'tzb'en ex te Luch kjalu: Lute' kxe'l Kaliley tu'n tten jumajtl kyuk'i'le'; atzuntzu' k'okyela' kyka'yi'ne' se'nxju' tma kyeye', chij.

⁸Eb'je'tztzun oqu' qya toju' jul, intoq che lu'lun, xob'niqe'tl. Mixti'xte xikyma'n kye xjal qu'n intoq che xob'.

Kutyek'u'ntib' Jesus twitz Mariy Makdalena

(Jn 20.11-18)

⁹[Tjawlenxi'tzun anq'in Jesus, tej qsqix toj tnejel q'ij te sman, nej kub' tyek'u'ntib' twitz Mariy Makdalena, ju' ojetoq che etzla'ja'n wuq tajaw il toj tanmi.

¹⁰Xi'tzuntz ex xitma'n kyeju' eb'et tuk'i'l Jesus, intoq che b'isun ex intoq che oq'.

¹¹Tetzunj kb'inte qa itz' Jesus ex matxitoq tz'ok tka'yi'n Mariy, min xikyoksla'n.

Kutyek'u'ntib' Jesus kwitz kab'e' t-xnaq'tzb'en

(Lc 24.13-35)

¹²Tb'ajlenxi'tzun ja'lu, kub' tyek'u'ntib' Jesus toj juntl tu'me'l kwitz kab'e' t-xnaq'tzb'en xi'toq kyxi' toj kojil.

¹³Exi' ex xikma'n kye txqantl, ex mixti'x e'xi' kyoksla'ntl.

Toqxenbil Jesus kye t-xnaq'tzb'en

(Mt 28.16-20; Lc 24.36-49; Jn 20.19-23)

¹⁴Yajxi'tzuntl kub' tyek'u'ntib' Jesus kye junlajojtl (11) t-xnaq'tzb'en, q'uqlqe'toq ti'j mes. Eb'aj ttzak'u'n tu'n tpaj min nxikyoksla'n ex tu'n ktx'yamal, mixnati'x nchex kyoksla'nju' matxitoq che ka'yinte Jesus qa matxitoq jaw anq'in.

¹⁵Ex xitma'n kye: Kukxi'ye' toj tkyaqil twitz tx'otx' ex kmanxe' tqanilju' tpakb'al b'a'n.

¹⁶Altzunkye matz'okslan ex majaw a' twi', kkletel; altzunkyete min sokslan, kxe'l toj naje'n.

¹⁷Aye'tzun techlal ja'lu kyeju' mache okslan: che elex kxla'ja'n tajaw il toj nb'ie'; che yolil ak'a'j yol;

¹⁸che jawil ktzyu'n kan; exqa matxiky'wa'n b'iyb'il, mixti' ktb'incha' kye; expe' che b'elkyq'o'n kyq'ob' kyib'aj yab', ex che q'anel kyu'n, chij.

Jawx Jesus toj kya'j

(Lc 24.50-53)

¹⁹Tb'ajlenxi'tzun yolin kye, Jawx Qajaw Jesus toj kya'j ex kub' qe toj tb'a'nq'ob' Dyos.

²⁰Eb'je'xtzuntz q'malte tpakb'al b'a'n toj tkyaqil plaj; ex intoq che oninjtz tu'n Qman Dyos, ex intoq tkuwsa'nju' pakb'ab'l kyuk'i'l techlal ex b'a'nq'ob'aj.]

Lc

Lc 1

Ajun Lukas tz'ib'a'n tpakb'al b'a'n

¹Nimqe' xjal matxi' tz'ok tilil kyu'n tu'n tkub' ktz'ib'a'n tqanil tkyaqilju' oje tb'incha Dyos qxole',

²se'nx kyej q'ma'n qeye' kyu'nku' eka'yinte ttzajlen qe, ex kk'am kyoklen tu'n kpakb'ante.

³Ikw'e', qman Teopl, matxi' b'aj njo'ne' tqanil b'a'nxi'x tkyaqil ttzajlen qex, ex b'a'n sela' toj nwitz'e' tu'n kxintz'ib'a'ne' ti'xti' lu toj ttxolilti'j teya,

⁴tu'n totzqintexi'xa ax ti'ju' matxi'xnaq'tza'n teya, chij.

Tqanil qa k'itz'jel Xwan Jawsal a'

⁵Najlitoq jun pale toju' tq'ijlalil intoq kawin nimaqkawil Erodes toj ktx'otx' aj Juda, Sakariy tb'i, ajuntoq kxolju' tk'loj Ab'iy. Sab'el tb'i t-xu'jil, tyajajil Aaron.

⁶Tnik'altoq kyi'j kkab'il twitz Dyos ex intoq che knima'n tchaq'b'il ex tkawb'il Qman Dyos, mixti'xtoq jun kyil.

⁷Mixtoqtzunti'x kk'wal, qu'n mixtoqti'x nalin Sab'el; expe' matxitoq che tijin kkab'il.

⁸Tojtzun jun q'ij aye'toq tk'loj pale Sakariy e'ok b'inchal kyaq'un twitz Dyos,

⁹atzu' pon tz'aqa' ti'j Sakariy tu'n tokx toju' ja xjan toj tja Qman Dyos tz'e'ysal sturak, kse'nxtoq nb'inchet kxolju' pale.

¹⁰Tetzunj intoq tz'e'ysetju' sturak, tkyaqilju' tnam intoq che na'n Dyos twipe'n.

¹¹O'kx tkub' tyek'u'ntib' jun tanjl Dyos twitz Sakariy, wa'ltoq toj tb'a'nq'ob' q'olb'eb'l tz'e'ysb'il sturak.

¹²Tetzunj tka'yinte Sakariyju' anjl, jawsak'puj ex majx b'aj xob'.

¹³Atzunte' anjl tzaj tma'n te: —Sakariy, lalun xob'a, qu'n matxi' tzaj tb'i'n Dyos tna'j Dyosa, ex k'itz'jel jun tk'wala tuk'i'l Sab'el t-xu'jila, Xwan tb'i k'okyel tq'o'na.

¹⁴Okxi'x ktzalajela ti'j, ex nim xjal che tzalajel ajtitz'ji,

¹⁵qu'n ktenb'el toklenju' tk'wala twitz Qman Dyos. Lay k'wan b'in ex q'e'n, ex knojel tu'n Xewb'aj Xjan ttzajlenx na'mxtoq titz'ji.

¹⁶Nim xjal toju' nintnam Israel k'anjetz kyi'j tuk'i'l Qman Dyos tu'n.

¹⁷Kb'el neju' Xwan lu twitz Qajaw, ax tipumalju' ex toklen se'n Eliy t-sanjelal Dyos, tu'n tb'ant kten manb'aj kyuk'i'l kk'wal exqe' pi's tu'n tb'ant kyniman te Dyos. Iktzu'n kb'entela' kten xjal tu'n, tu'n kyk'monte Qajaw, chi anjl.

18Xi'tzun tqani'n Sakariy teju' anjl: —¿Se'n taq'wi tu'n tqe nk'u'je' qa ax ja'lu? Matxi'na' qo tijinqe' tuk'i'l nxu'jile', chij.

19Tzaj ttzaq'we'n anjl te: —Ayinwe' Kab'ryel, nchin ajb'ene' te Dyos; ate saj chq'onweye' yolil tuk'i'la ex q'malteju' b'a'n tqanil lu.

20Atzu'n ja'lo, minajun xxitoksla'na xinma'ne' teya, kjela me; lay b'ent tyolina tzmax ajtpon tq'ijlalil tu'n tjapun ja'lu, chi anjl.

21Aye'tzu'n xjal intoq che ayon twipe'n ti'j Sakariy ex intoq che xjelun kxolx tiqu'n min q'o'n tu'n tetztoq Sakariy toju' ja xjan.

22Tetzunj tetz, mixti'xtoq nb'ent tyolin kye; eltzun knik'tz qa ati matxitoq tz'ok tka'yi'n toju' ja xjan, qu'n intoq yolin kye tuk'i'l tq'ob'; kukxtzun tena'ju', mixti'x b'ent tyolin.

23Tetzunj tjapunju' taq'un, anj Sakariy tja.

24Tb'ajlenxi'tzun ja'lu, kyej Sab'el ju' t-xu'jil ch'onwi', ex mixti'x etz toju' tja, intoq ximan:

25Matb'incha Qman Dyos ja'lu weye' ja'lo, tu'n lalun chin el ik'o'ntle' kyu'n xjal, chij.

Tma jun anjl tqanil qa k'itz'jel Jesus

26Tojtzun tqaqi'n xjaw, tzaj tchq'o'n Dyos tanjl, Kab'ryel tb'i, tojun tnam Nasaret tb'i toj Kaliley,

27janajla'toq jun txin Mariy tb'i; qpojtoq, b'entnitoq ti'j tu'n tmje tuk'i'l jun ichan Jse tb'i, tyajajil nimaqkawil Dab'i.

28Okxju' anjl jatoq ta'ya' txin, ex xitma'n te: —¡Nxi' nq'olb'e'na, nim t-xtalb'il Dyos saj tq'o'n teya! Atite Qman Dyos tuk'i'la, chi anjl.

29Jawsak'puj Mariy kyu'n yol lu, ex ntoq ximan titi' tz'elpuna' q'olb'e'n lu.

30Xi'tzun tma'n anjl te: —Mariy, lalun xob'a, matxi' k'iwlantza tu'n Dyos.

31Kjela ch'onwi' ja'lo: ktzajel q'o'n jun tala ex Jesus tb'i k'okyel tq'o'na.

32Nim toklen, k'okyel q'o'n tb'i Tk'wal Dyos te toj kya'j, ex k'okyel q'o'n te Nimaqkawil tu'n Qman Dyos, kse'n Dab'i ojtxi' tyajilb'en,

33tu'n tkawin kukxju' kyib'aj tyajajil Jakob'. Lay b'aj ttxa'nju' tkawb'il.

34Xi'tzun tqani'n Mariy te anjl: —¿Se'n taq'witzun ajtb'ent ja'lu, na'mxna' nmjewe' tuk'i'l jun ichan? chij.

35Tzaj ttzaq'we'n anjl te: —Tzulju' Xewb'aj Xjan tuk'i'la, ex ktenb'el tipumal Qman Dyos nim toklen tib'aja kse'nju' muj. Qu'mtzun k'okyel tb'iju' Ne'x k'itz'jel te Xjan ex Tk'wal Dyos.

³⁶Ex tzul q'o'n jun tal Sab'el ju' twitze'la qu'npetzun matxi' tijwnaqix; aju' nq'manjtz qa layxtoq che ul tal, mab'ent qaq xjaw ch'onwi'tel.

³⁷Mixti' jun ti'xti' laywit b'ent tu'nte Dyos, chi anjl te Mariy.

³⁸Tmatzun Mariy: —K'ayi'n majin qinwe' te Dyos; tb'inchaxwit Dyos wi'je' se'n xtmaya, chij. Xi'tzun anjltzu'.

Pon Mariy xb'etzalte Sab'el

³⁹Xi'tzun Mariy ojql tojun tnam kwi' witz toj tx'otx' Juda toju' tq'ijlalil lu,

⁴⁰okx toj tja Sakariy ex xitq'olb'e'n Sab'el.

⁴¹Tetzunj t-xitb'i'n Sab'el q'olb'eb'lte tu'n Mariy, jaw xlik'punju' k'wal toj tk'u'j Sab'el, ex noj Sab'el tu'n Xewb'aj Xjan.

⁴²Jaw tma'ntzuntz kuw: —;K'i'wla'nxi'xta tu'n Qman Dyos kyekwitz kkyaqil qya, ex matxi' ky'i'wlanjtzju' tala!

⁴³;Ti'xi'xtzunwe' woklen tu'n sula xb'etzalweye', aya ttxu wajawe'?

⁴⁴Naqxi'x nxinb'i'ne' xintzaj tq'olb'e'na, majaw xlik'punju' wale' tu'n ttzalajb'il toj nk'u'je'.

⁴⁵;K'i'wla'nta tu'n xi'toksla'na qa che japumelju' xb'ajtzaj tma'n Qman Dyos teya! chi Sab'el.

⁴⁶Xitzun ttzaq'we'n Mariy: Njaw nnimsa'ne' Qman Dyos nim toklen,

⁴⁷ex nchin tzalaje' ti'j Dyos Klol weye'.

⁴⁸Qu'n machin tzajtka'yi'ne' Qman Dyos, ayine' tal tmajin lq'o'n, ex kxe'l qex ja'lo, kq'manjtzal qa k'iwla'n qine';

⁴⁹qu'n nim matxi' tb'inchaju' Nimtipumal weye'. ;Xjanju' tb'i!

⁵⁰Inlaqtk'u'j Qman Dyos kukxju' kyi'ju' nche nimante.

⁵¹Matb'inha taq'un tu'n tipumal: makub' t-xitu'n kximju' nkynima'kyib',

⁵²matz'el tiq'i'n kyoklenju' nimaqkawil ex matz'ok tq'o'n kyoklenju' me's.

⁵³Matzaj tq'o'n ti'xti' kyeju' mixti' kwa aye'tzu'n q'inun mixti'xte xitq'o'n kye.

⁵⁴Matz'onin ti'ju' tnam Israel, ju' tmajin majx na'n tu'n nlaqtk'u'j ti'j.

⁵⁵Axtziya'nju' tu'n kye ojtxi' qyajilb'en, te Ab'raam ex kye tyajajil, chi Mariy.

⁵⁶Kyejten ox'e' xjaw Mariy tk'etz Sab'el, yajxi'tzuntl anjti'j tja.

Titz'jlen Xwan jawsal a'

⁵⁷Tetzunj tpon tq'ijlalil tu'n titz'ji tal Sab'el, q'aju' tal itz'ji.

⁵⁸Eponju' najlqe' nqayin tk'etz exqe' twitze'l q'olb'elte, etzalaj tuk'i'l tej kb'inte matxitoq tzaj q'aq'an tk'u'j Dyos ti'j.

⁵⁹Tojtzun wajxaq q'ij xikyiq'i'nju' ne'x̄ tu'n tok techel ti'j tchib'jil, ex kyajb'iltoq tu'n tok kq'o'n tb'i Sakariy ju' tman te tb'i.

⁶⁰Xi'tzun tma'n ttxu: —Lay, Xwan te'tb'i k'okyel, chij.

⁶¹Xi'tzun ktzaq'we'n te: —Mixna' a'lo'te jun iktb'iju' kxol toj tjaya, chechij.

⁶²Xikqani'ntzuntz tuk'i'l kyq'ob' te tmanju' k'wal, tu'n kb'inte ti'toq tb'iju' k'wal tu'n tok.

⁶³Tqanitzun tman k'wal jun tz'lan tu'n tkub' ttz'ib'a'n, kub' ttz'ib'a'ntzuntz: Xwan te'tb'i, chij. Ex kkyaqil eb'jaw lab'ti.

⁶⁴Axtzun kmuju' yolin jumajtl Sakariy, aq'witezuntz ajwalilte tb'i Qman Dyos.

⁶⁵Kkyaqiltzu'n najlqe' nqayin tk'etz tzaj xob'il kyi'j, ex intoq yolinjtzu' b'aj lu kyoj kkyaqilju' b'us toj Juda.

⁶⁶Kkyaqilju' nche b'inte intoq che ximan ti'j kjalū: ¿Ti'tzulo k'okyela' k'wal lu? chechij. Qu'n axxi'x intoq tyek'u'n Qman Dyos tipumal ti'ju' k'wal lu.

Tb'itz Sakariy

⁶⁷Noj Sakariy tmanju' k'wal tu'n Xewb'aj Xjan, ex tmaju' tpakb'alil kjalū:

⁶⁸¡Nimanjtzxwit Qman Dyos janche ajb'ena' aj Israel, qu'n matzul kolpilteju' ttanam.!

⁶⁹Matxi' tzaj tchq'o'n jun klolqe nimpumal, jun tyajajil Dab'i tmajin.

⁷⁰Ate tzaj ttziya'n Dyosju' ojtxi' kye t-sanjelal tu'n kmante tqanil:

⁷¹qa qotkla' toj kq'ob' qajq'oj ex kye kkyaqilju' nche el ik'onqe,

⁷²qatoq ktzajel q'aq'an tk'u'j kyi'ju' ojtxi' qyajilb'en ex tu'n ttzaj tna'nju' yol kyajni b'antti'j tu'n.

⁷³A yol ja'lu tzajni ttziya'n Dyos te Ab'raam ojtxi' qyajilb'en qa ktzajeltoq tq'o'n anb'il qe

⁷⁴tu'n qanq'in mixti'tl qxob'el, tzaqpi'nqo'tl kye qajq'oj, tu'n qajb'en te Dyos

⁷⁵tu'n qok xjan ex tnik'alqi'j twitz Dyos toj tkyaqilju' qchwinqlal

⁷⁶Atzunta nky'ajul, k'okyel tb'iya te t-sanjelal Dyos nim toklen, qu'n kb'el neja twitz Qajaw b'inchalte ktenju' tb'e,

⁷⁷tu'n txitq'o'na tqanil teju' ttanam qa kb'el tnajsa'n Dyos kyil ex che kletel tu'n.

⁷⁸Qu'n inxi'x laqj tk'u'j Qman Dyos qi'j, matzaj tqoptz'a'n jun spik'un toj kya'j qib'aj,

⁷⁹tu'n ttzaj tq'o'n spik'un kyeju' najlqe' tojxi'x qxopin ex tu'n qxitiq'i'n toju' b'e te nak'b'il, chi Sakariy.

⁸⁰Intoqtzun ch'iyju' k'wal ex in oktnab'l, ex atzu' anq'ina' toj chq'ajlaj tzmax tpon q'ij tu'n tyek'u'ntetib' kye aj Israel.

Lc 2

Titz'jlen Jesus

(Mt 1.18-25)

¹Etz jun chaq'b'il toju' tq'ijl'alil lu tu'n ninimaqkawil Akust, tu'n tjaw jun kyajlal kkyaqil xjal.

²Jawju' tnejel kyajlal xjal lu tej atoq Kyirin kawil toj Sirya.

³Kkyaqil xjal atitoq tu'n kxi' tz'ib'al kyb'i tojilex ktnam.

⁴Qu'mtzun, etz Jse toju' tnam Nasaret, toj tx'otx' Kaliley ex xi' B'elen, toj tx'otx' Juda, ja itz'ja' nimaqkawil Dab'i, qu'n tyajajil Dab'i toqu' Jse.

⁵Xi' atzu' tz'ib'al tb'i, tuk'i'l Mariy ju' t-xu'jil, ch'onwi'toq.

⁶Tetzunj ate'toq B'elen, pon q'ij tu'n titz'ji tal Mariy.

⁷Atzuntzu' itz'ja' tnejel tal, kub' tb'altz'i'n toju' tan ex kub' tku'xb'a'n toj twab'l chej, qu'n min knet jatu'n kkyeja' tojun ja.

Aye' anjl exqe' k'ik'lel

⁸Ate'toqtzun jte' k'ik'lel nqayin tk'etz B'elen, intoq che xq'uqin kyrit qonik'an toj kojb'il.

⁹Naqx minab'en tkub' tyek'u'ntib' jun tanjl Qman Dyos kwitz, ex tzaj qoptz'aju' tajwalil Dyos kyi'jile; majxtzun eb'ajxob'.

¹⁰Tzajtzun tma'n anjl kye: Lalun che xob'e', qu'n matzaj wiq'i'ne' jun tb'anilxi'x tqanil kyeye', kkyaqil xjal che tzalajel tu'n:

¹¹Matxi' tz'itz'ji jun klokyeye ja'lo toju' ttanam Dab'i, aju' Krist, ju' Qajaw.

¹²A techelju' kyeye', kknitelju' ne'x' kyu'ne' b'altz'i'n toj tan ex ku'xli tojun twab'l chej, chiju' anjl.

¹³Textzu'n kmoj lu kub' kyek'u'n kyib' txqantl anjl eb'ajtzaj toj kya'j tk'etzju' anjl ntoq yolin, intoq jawkyajwali'n Qman Dyos kjalu:

¹⁴¡Ajwalinjtzxwit Qman Dyos te toj kya'j! ¡Tenxwit nak'b'il kyeju' xjal twitz tx'otx' sajlaq tk'u'j Dyos kyi'j! chechij.

¹⁵Tetzunj tanjkyi'ju' anjl toj kya'j, e'aq'wiju' k'ik'lel q'malte kxolilex: —Qo'qe'ye' B'elen ka'yilte xb'aj lu, aj saj tma'n Qman Dyos tqanil qe, chechij.

- 16 Ojqeltzun kb'ajx ex knet Mariy ex Jse kyu'n, tuk'i'lju' ne'x ku'xli toj twab'l chej.
- 17 Tej klonte, e'okten q'malteju' tma anjl kye ti'ju' ne'x,
- 18 ex kkyaqilju' eb'inte eb'jaw lab'ti ti'ju' b'aj kma'n k'ik'lel.
- 19 Majx kyej tenju' lu toj tanmi Mariy, intoq ximan ti'j.
- 20 Anjtzun kyi'ju' k'ik'lel, intoq jawkynima'n Qman Dyos ex njaw kyajwali'n tu'n tkyaqilju' matxitoq kb'i ex matxitoq kyil, tkyaqil ikb'aju' kse'nx tzaj q'ma'n kye.

Pon q'i'n ne'x Jesus toj tja Dyos

- 21 Te wajxaq q'iju' ne'x tej tokq'o'n techel ti'j tchib'jil, ex Jesus tb'i okq'o'n, axju' tb'i ojetoq tma anjl te Mariy na'mxtoq tok ch'onwi'.
- 22 Tetzunj tjapun tq'ijlalil tu'n kxtilsante kyib' se'nx ntma'n toj tkawb'il Moyses, xikiyiq'i'n ne'x Jesus Jerusalem tu'n txi'q'et te Qman Dyos.
- 23 Kyb'inchaj lu qu'n iktz'ib'a'n toj tkawb'il Qman Dyos kjalu: Tkyaqil tnejel k'wal q'a kxel q'et te Dyos, chij.
- 24 Exi'tzun q'olteju' chojb'il q'ma'n toj tkawb'il Qman Dyos: kab'e' xlak'uk' mujqa kab'e' tal paloms.
- 25 Najlitoq jun ichan Simeon tb'i toj Jerusalem toju' tq'ijlalil lu. Tnik'altoqti'j ex nniman te Dyos, intoq ayon tu'n ttzaqpetju' tnam Israel. Atitoqju' Xewb'aj Xjan tuk'i'l Simeon,
- 26 ex ojetoq tzaj yek'u'n te qa tzmaxi' kkyimel ajxi' tlonte twitz Krist.
- 27 Xi'tzun Simeon toj tja Dyos, atitoq Xewb'aj Xjan tuk'i'l; ex tej txiq'i'n ne'x Jesus kyu'n tman, tu'n tjapunju' ntma'n toj kawb'il,
- 28 jaw tchle'n Simeonju' ne'x ex jaw tajwali'n Qman Dyos, kjalu:
- 29 Matxi' japunju' tziya'ntl tu'na ja'lo, Nman Dyos: b'a'n tu'n nkyime' ja'lo, mixti'tl nb'ise'.
- 30 Qu'n matxi' wile' kolb'il
- 31 ju' matxi' tzyet tb'inchanteya kywitzku' kkyaqil tnam,
- 32aju' spik'un ktxaqul kye nimaqtnam ex k'okyel te tajwalilju' tnam Israel, chi Simeon.
- 33 Majx e'jaw lab'tiju' tman ex ttxu Jesus tej t-xikb'i'nju' tma Simeon ti'ju' ne'x.
- 34 E'kub' tk'i'wla'n Simeon, ex xitma'n te Mariy ttxu Jesus kjalu: —Q'o'ntlte' k'wal lu tu'n kyjaw tz'aq mujqa tu'n kjawe' nim xjal toj Israel tu'n. K'okyel te jun techel nim xjal che elel ik'onte,

³⁵tu'ntzun kq'ancha'lin kyxim nim xjal. Tkyaqiltzun ja'lu k'okyel kse'n jun k'uätx'e'nb'il teya, kk'ixb'el tanmiya tu'n, chi Simeon.

³⁶Ex atitoq jun qya atzu' Ana tb'i t-sanjel Dyos, tmyal Penwel, kxol tnej tyajajil Aser. Tijwnaqxi'xtoq. Tzmaxtoq txin tej tmje, ex najan wuq ab'q'i tuk'i'l tchmil;

³⁷matxitoqtzun b'ent kyajnaq kyaje' (84) ab'q'i tkyimlen tchmil, nanq'in tjunal. Majxtoq ati toj tja Dyos, intoq ajb'en te Dyos q'ijtl ex qonik'an, toj mewayi'n ex na'j Dyos.

³⁸Ex pon Ana tojxju' kmuj lu, aq'wi q'ol chjonte te Dyos ex okten yolil ti'ju' ne'x Jesus kye kkyaqilju' ntoq che ayon tu'n ttzaqpet Jerusalen.

Anjkyi'j Nasaret

³⁹Tetzunj kb'inchante tkyaqilju' ntma'n toj tkawb'il Qman Dyos, anjtlkyi'j toj Kaliley, tojku' ktanam Nasaret.

⁴⁰Intoq ch'iyju' k'wal ex intoq okxi'x tipumal, atixi'xtoq ttab'l ex atitoq t-xtalb'il Dyos tib'aj.

⁴¹Intoqtzun che'xju' tman Jesus tkyaqil ab'q'i Jerusalen ik'salte tq'ij Tzaqpib'l.

⁴²Ex tej tel kab'lajoj ab'q'i Jesus, exi' kkyaqil Jerusalen, kse'nx nkb'incha'n toju' ninq'ij lu.

⁴³Tetzunj tb'aju' ninq'ij lu, tej kb'aj anj kyja, kyejten k'wal Jesus Jerusalen, ex min kyilju' tman tej tkyej.

⁴⁴Toj knab'l qa ajuntoq Jesus nb'et kyxol xjal, jun q'ij eb'et; tetzunj tb'aj kjoy'n kyxol kwitze'l ex kyxolilex ojtzqi'nqe' kyu'n,

⁴⁵mixti'x knet kyu'n. Anjtzun kyijtz Jerusalen jyolte.

⁴⁶Tb'ajlenxi'tzun oxe' q'ij tknet kyu'n toj tja Dyos, q'uqlitoq kxolju' xnaq'tzal kawb'il, intoq b'in kye ex nxjelun kye.

⁴⁷Intoq che lab'ti kkyaqilju' nche b'in te tu'nju' k'atztwi' ex kyijju' ttzaq'web'l.

⁴⁸Ejawtzun sak'puju' tman ti'j tej t-xikyka'yi'n; xi'tzun tma'n ttxu te kjalu: —Wal, ¿Tiqu'n xtb'inchaju'ya lu qeye'? Lu tmana ex ayine' nxi'x qojyone' nqob'isune' ti'ja, chij.

⁴⁹Xi'tzun ttzaq'we'n Jesus kye: —¿Tiqu'n nchin kjoy'na'ye'? ¿Ma mitzun jun b'in kyu'ne' qa ati tu'n ntene' toj taq'un Nmane'? chij kye.

⁵⁰Mixtzunti'x ekane ti'ju' xitma'n kye.

⁵¹Anjtzun ti'jtz kyuk'i'l Nasaret, axtzuntzu' anq'ina', intoq niman kye toj tkyaqil. Majxtzun e'kyajten tkyaqil ja'lu toj tanmi ttxu.

⁵²Intoq ch'iy Jesus ex intoq tenxi'x ttab'l, ex b'a'n ela' twitz Dyos ex kwitz xjal.

Lc 3

Pakb'an Xwan jawsal a' toj chq'ajlaj

(Mt 3.1-12; Mc 1.1-8; Jn 1.19-28)

- ¹Tojtzun o'lajoj ab'q'i nkawin ninimaqkawil Tib'eryas, ex atoaq Pons Pilat kawil toj Juda. Intoq kawin Erodes toj Kaliley, atzu'n Pelip ju' titz'in intoq kawin toj Iturey ex toj Trakontide, atzun Lisanya ntoq kawin toj Ab'ilene.
- ²Aye'tzu'n Anas ex Kaypas knejel pale qe'toq. Yolin Qman Dyos toj chq'ajlaj te Xwan tk'wal Sakariy toju' tq'ijlalil lu,
- ³ex b'aj b'et Xwan ttziyile nin a' Jordan, intoq xitma'n kye xjal qa ati tu'n tanjtzkyi'j tuk'i'l Dyos ex tu'n tjaw a' kwi', tu'n tkub' tnajsa'n Dyos kyil.
- ⁴B'aj ja'lu kse'n tz'ib'a'n toj tuj Isayiy t-sanjelal Dyos ntma'n kjalul: Nxi' b'i'n jun tq'o'jq'o'jel wi'yj kjalul: Kyb'inchame' tb'e Qajaw; kjqonxe' jun b'e tzinun.
- ⁵Tkyaqilju' b'ya' che nojsetel kkyaqil witz ex b'us che b'elplanset, che tzinsetelju' b'e ch'ok kyij, ex che plansetelju' b'e b'ajni xaqix.
- ⁶Kkyaqil xjal che ka'yilteju' kolb'il ktzajel tq'o'n Dyos, chiju' tz'ib'a'n.
- ⁷Ajkypon xjal tk'etz Xwan tu'n tjaw tq'o'n a' kywi', intoq xitma'n kye: ¡Tyajajil q'antin! ¿Alkye xiq'mante kyeye' tu'n kkolpaje' teju' tz'e'ysb'il witzb'aj kuwxix xi' tul kanun?
- ⁸Kyb'inchame' b'a'n tu'n tq'ancha'lin b'a'nxi'x qa matxi' tz'anjtz kyij'e' tk'etz Dyos, ex lalun kmaye' kxolxe' kjalul: ¡Tyajajil Ab'raam qo'qe'!, chechiwte'; qu'n kxe'l nma'ne' kyeye' axxi'x qa jakupena' che jawb'entju' ab'j lu tu'n Dyos te tyajajil Ab'raam.
- ⁹Expe' naqtkub'tlju' k'uxb'il tu'n kjaw tx'emitju' tze tk'ixi' kylok'. Kkyaqilju' tze min nel lob'j kyij, che jawil tx'emit ex che okyex toj q'aq', chi Xwan.
- ¹⁰Xi'tzun kqani'n xjal te: —¿Ti'tzu'n qb'inchaye'? chechij.
- ¹¹Xittzaq'we'n Xwan kye kjalul: —Alkye ati kab'e' t-xb'alun, q'onx jun teju' mixti'x t-xb'alun; ex alkye ati twa, q'onx twaju' mixti' twa ti'ju' twa, chij kye.
- ¹²Ex e'pon lq'e junjun peyul chojb'il te Rom, ex xikqani'n te Xwan kjalul: —Xnaq'tzal, ¿ti'tzunqe' tu'n qb'inchante? chechij.
- ¹³Xitma'n Xwan kye: —Lalun tz'el kqani'ntle' pwaq kye xjal tib'ajxi'tlju' ati tu'n kychjonte, chij.
- ¹⁴Ex xikqani'n junjun xjal te q'oj te Xwan: —Yajtzunqe', ¿Titi' qb'inchaye'? chechij. Xittzaq'we'n Xwan kye: —Lalun tz'el kyiq'i'ne' ti'xti' kye xjal, ex lalun che oktene' xob'tzalkye xjal tu'nwt kyoktene' poqolkye tojun il min xkb'inchae; ex qex kyk'u'je' ti'ju' twikk'u'je' nkyk'mo'ne', chij kye.

- ¹⁵Inxi'xtoq che ka'yin xjal extoq nche xjelun qaj ate Xwanju' Krist;
- ¹⁶atzunte Xwan xitma'n kye kkyaqil: Axxi'x, injaw nq'o'nwe' a' kywi'ye' tuk'i'l a'; tzultzun junte' kjawil tq'o'n a' kwi'ye' tu'n Xewb'aj Xjan ex tuk'i'l q'aq'. Nimxi'x tipumal kye nwitz'e', mixpeti'xwe' woklen tu'n tel npoq'i'ne' taq'e'l t-xajab'.
- ¹⁷Q'i'n t-xq'iq'b'il, tu'n t-xq'iq'etju' triy ex tu'n t-xtilset. Kxe'l tk'u'n triy toj tkb'el, atzu'n ttxa triy k'okyex tq'o'n toj q'aq' layx yupj, chi Xwan.
- ¹⁸Iktzu'n, ex tuk'i'l txqantl nab'l, nxitma'n Xwan tpakb'al b'a'n kye xjal.
- ¹⁹Expe' b'ajttzak'u'n Erodes ju' nkawin, qu'n xinitoq tiq'i'n Erodiy, t-xu'jil titz'in, te t-xu'jil, ex tu'n tpaj tkyaqil myab'a'n ojetoq tb'incha;
- ²⁰Atzunte Erodes, tb'inchaxi'x juntl tib'ajxi' tkyaqilju' taq'wix b'aj tb'incha'n: okx tjpu'nju' Xwan.

Jaw a' twi' Jesus

(Mt 3.13-17; Mc 1.9-11)

- ²¹Tetzunj intoq jaw a' kywi' kkyaqil xjal tu'n Xwan, ex jaw a' twi' Jesus; intoqtzun na'n Dyos, jqetu' kya'j
- ²²ex q'ancha'lixju' Xewb'aj Xjan tk'u'l tib'aj kse'n jun paloms, ex xib'i'n jun tzaj yolin toj kya'j, ntoq tma'n: —Aya nk'wale' k'u'jlanxi'x wu'ne', jawni nsk'o'na, chij.

Aye' ojtxi' tyajilb'en Jesus

(Mt 1.1-17)

- ²³Tetoq junaq lajoj (30) ab'q'i Jesus tej ttzyet taq'unan. Toj knab'l xjal qa tk'wal Jse. Atzunte Jse tk'wal Eli,
- ²⁴atzun Eli tk'wal Matat, atzun Matat tk'wal Leb'i, atzun Leb'i tk'wal Melkyi, atzun Melkyi tk'wal Janay, atzun Janay tk'wal Jse,
- ²⁵atzun Jse tk'wal Matat, atzun Matat tk'wal Amos, atzun Amos tk'wal Nawum, atzun Nawun tk'wal Esli, atzun Esli tk'wal Nakay,
- ²⁶atzun Nakay tk'wal Maat, atzun Maat tk'wal Matat, atzun Matat tk'wal Semeyi, atzun Semeyi tk'wal Jsek, atzun Jsek tk'wal Joyada,
- ²⁷atzun Joyada tk'wal Joanan, atzun Joanan tk'wal Resa, atzun Resa tk'wal Sorob'ab'el, atzun Sorob'ab'el tk'wal Salatyel, atzun Salatyel tk'wal Neri,
- ²⁸atzun Neri tk'wal Melkyi, atzun Melkyi tk'wal Adi, atzun Adi tk'wal Kosam, atzun Kosam tk'wal Elmadam, atzun Elmadam tk'wal Er,
- ²⁹atzun Er tk'wal Jesus, atzun Jesus tk'wal Elyeser, atzun Elyeser tk'wal Jorim, atzun Jorim tk'wal Matat,
- ³⁰atzun Matat tk'wal Leb'i, atzun Leb'i tk'wal Simeon, atzun Simeon tk'wal Juda, atzun Juda tk'wal Jse, atzun Jse tk'wal Jonam, atzun Jonam tk'wal Elyakyim,

- ³¹atzun Elyakyim tk'wal Melea, atzun Melea tk'wal Mena, atzun Mena tk'wal Matata, atzun Matata tk'wal Natan,
- ³²atzun Natan tk'wal Dab'i, atzun Dab'i tk'wal Jese, atzun Jese tk'wal Ob'ed, atzun Ob'ed tk'wal B'oos, atzun B'oos tk'wal Sela, atzun Sela tk'wal Naason,
- ³³atzun Naason tk'wal Aminadab', atzun Ab'inadab' tk'wal Admin, atzun Admin tk'wal Arni, atzun Arni tk'wal Erson, atzun Erson tk'wal Pares, atzun Pares tk'wal Juda,
- ³⁴atzun Juda tk'wal Jakob', atzun Jakob' tk'wal Isaak, atzun Isaak tk'wal Ab'raam, atzun Ab'raam tk'wal Tera, atzun Tera tk'wal Naor,
- ³⁵atzun Naor tk'wal Seruk, atzun Seruk tk'wal Rakaw, atzun Rakaw tk'wal Pelek, atzun Pelek tk'wal Eb'er, atzun Eb'er tk'wal Sela,
- ³⁶atzun Sela tk'wal Kaynan, atzun Kaynan tk'wal Arpaksad, atzun Arpaksad tk'wal Sem, atzun Sem tk'wal Noe, atzun Noe tk'wal Lamek,
- ³⁷atzun Lamek tk'wal Matusalen, atzun Matusalen tk'wal Enok, atzun Enok tk'wal Jered, atzun Jered tk'wal Maalaleel, atzun Maaleleel tk'wal Kaynan,
- ³⁸atzun Kaynan tk'wal Enos, atzun Enos tk'wal Set, atzun Set tk'wal Adan, atzun Adan tk'wal Dyos.

Lc 4

Ok Jesus toj joyb'ilti'j tu'n tajaw il

(Mt 4.1-11; Mc 1.12-13)

- ¹Nojnitoq Jesus tu'n Xewb'aj Xjan, anjtz ttzi nin a' Jordan, ex xiq'i'n tu'n Xewb'aj toj chq'ajlaj.
- ²Ten kab'naq q'ij atzu', ex ok toj joyb'ilti'j tu'n tajaw il. Mixti'x wan toju' tq'ijlalil lu, tzajtzun we'yaj ti'j.
- ³Xi'tzun tma'n tajaw il te: —Qa tk'wal Dyos xi'xa, q'manxa kye ab'j lu tu'n kjaw b'ent te wab'j, chij.
- ⁴Xi'tzun ttzaq'we'n Jesus te: —Intma'nte' toj Tu'jil kjalu: Myanaq o'kx tu'n wab'j k'anq'ila'te xjal, chij.
- ⁵Xi'tzun q'i'n Jesus tu'n tajaw il, ex tojun kmujx eb'ajxyek'u'n kkyaqilju' tnam twitz tx'otx' te Jesus,
- ⁶xitma'n te: —Kxe'l nq'o'ne' tkyaqil kyipumal ex kyoklenju' tnam lu teya. Qu'n tzajni q'o'n weye', ex kxe'l nq'o'ne' ja wab'ila'ye' tu'n txinq'o'ne'.
- ⁷Tkyaqil kxe'l nq'o'ne' teya qama kub' mejeya exqa mak'uluna weye', chij te Jesus.

⁸Xittzaq'we'n Jesus te kjalu: —Intma'nte' toj Tu'jil kjalu: K'uluna teku' Dyos Manb'aj janajb'ena'ya, ex o'kxtzu' tz'ajb'ena'ya te, chij.

⁹Xiq'i'ntzuntz toju' nintnam Jerusalen tu'n tajaw il, jaxtiq'i'n tib'aj tja Dyos janajchaqxi'x tokxa', ex xitma'n te: —Qa axxi'x Tk'wal Dyosa, xonku'x tib'a tzalu;

¹⁰qu'n ina' tma'n toj Tu'jil kjalu: Che tzajel tchq'o'nte Dyos tanjl tu'n txi' ka'yi'na ex tu'n tklonjtza kyu'n.

¹¹Kjawil tzyu'na kyu'n, tu'n lalun tokpaj tqana ti'j jun ab'j, chij.

¹²Xittzaq'we'n Jesus te kjalu: —Ex intma'n toj Tu'jil: lalun tz'ok tq'o'na Dyos Manb'aj janajb'ena'ya toj joyb'ilti'j, chij.

¹³Tetzunj min knet juntl tu'me'l tu'n tajaw il tu'n tkub' tz'aq Jesus tu'n, eltpa'n jte' q'ij tib' ti'j.

Tzyet taq'un Jesus toj Kaliley

(Mt 4.12-17; Mc 1.14-15)

¹⁴Anjtzun ti'j Jesus Kaliley, nojni tu'n Xewb'aj Xjan, ex intoq q'manjtz tqanil ti'j toj tkyaqilju' tx'otx' ti'jile.

¹⁵Intoq q'on xnaq'tzb'il kyoj ja te k'u'lb'il jachaq npona', ex kkyaqil xjal nche lab'ti ti'j.

Pon Jesus toj tnam Nasaret

(Mt 13.53-58; Mc 6.1-6)

¹⁶Pon Jesus toju' tnam Nasaret jach'iya'. Okx toju' ja te k'u'lb'il toj q'ij te ojlab'l, kse'nxtoq ntb'inha'n, ex jawe' xch'ilte Tu'jil tyol Dyos.

¹⁷Xiq'o'n anb'il te tu'n tjaw t-xch'i'n toju' tuj Isayiy t-sanjela Dyos, ex tej t-xitjqo'n, knet tu'n ja ntma'na' kjalu:

¹⁸Atiju' Xewb'aj te Qman Dyos wib'aje', tu'nju' machin t-xjansaye' tu'n txinma'ne' tpakb'al b'a'n kyeju' prow; machin tzaj tchq'o'ne' q'malte tqanil tzaqpib'l kyeju' jpu'nqe' jqolte kwitzju' moxqe'; ex tzaqpil kyeju' jtz'o'nqe'.

¹⁹tu'n t-xinpakb'a'ne' tq'ijlalil xtalb'il tzul tu'n Dyos, chij.

²⁰Kub'tzun tju'n Jesus u'j, xitq'o'n teju' nonin toju' ja te k'u'lb'il, ex kub' qe. Kkyaqilu' ate'toq intoq che ka'yink ti'j Jesus.

²¹Aq'witzuntz q'malte kye kjalu: —Matxi' japunju' xkb'ie' ja'lo toj tyol Dyos, chij.

²²Kkyaqil intoq che yolin b'a'n ti'j Jesus ex intoq che lab'ti kyi'ju' ti'xti' tb'anilxi'x ntoq che tma'n. Intoq che xjelun kxolx kjalu: —¿Ma myatzun tk'wal Jse ja'lu? chechij.

²³Xittzaq'we'n Jesus kye kjalu: —Okpetzunlo ktzajel kma'ne' yol weye' kjalu: Q'anal, q'anam tib'a tib'xtib'a. Expelo ktzajel kyma'ne': B'inchamtzuna tzalu tojx

ttanama, kse'nx oje qb'iye' b'aj tb'incha'na toj tnam Kaparnawum, chechiloye', chij.

²⁴Ex xitljo'n tmante kjalu: —Axxi'x kxe'l nma'ne' kyeye', mixti' jun t-sanjelal Dyos b'a'nwt nk'monjtza' tojx ttanam.

²⁵Axxi'x nimtoq te qya kyimni kychmil kyxol aj Israel tej tten Eliy t-sanjelal Dyos, tej min kub' jb'al toj oxe' ab'q'i tk'i' nik'jan, ex tzaj nin we'yaj toj tkyaqilju' tx'otx';

²⁶extzun min xichq'o'n Eliy tja junju' qya kyimni kychmil kyxol aj Israel, xi' xa' chq'o'na' tja jun qya kyimni tchmil aj Sarepta, nqayin tk'etz nintnam Sidon.

²⁷Ex ikx nimtoq xjal yab'qe' tu'n xlemtx'a'k kxol aj Israel tej tten Elisey t-sanjelal Dyos, extzun mix-a'lo' junkye q'anet, ate Naaman aj Sirya q'anet, chi Jesus.

²⁸Kkyaqiltzu'n ate'toq toju' ja te k'u'lb'il, tzaj ktx'u'jil b'a'nxi'x tej kyb'inte ja'lu.

²⁹Eb'jawe'tzuntz, exkyiq'i'n Jesus ti'jxi' tnam, xikyiq'i'n twi' xaq jatokxa'toqju' tnam tu'n tex kxon.

³⁰Atzunte Jesus elb'et kxol, xi'tzuntz.

Jun ichan tzyu'ntoq tu'n tajaw il

(Mc 1.21-28)

³¹Xi' Jesus Kaparnawum, jun tnam toj Kaliley, intoq q'on xnaq'tzb'il kye xjal kyoju' q'ij te ojlab'l.

³²Intoq che lab'ti xjal ti'j tu'nju' xnaq'tzb'il ntoq tq'o'n, qu'n intoq yolin kye tuk'i'l oklenj.

³³Atitoq jun ichan tzyu'n tu'n tajaw il toju' ja te k'u'lb'il, jawxch'in kuw:

³⁴—¡Qo tenku' qeju'ye'! ¿Tiqu'n saja'ya yekulqeye', Jesus aj Nasaret? ¿Mamatzaja b'yolqeye'? Wojtzqi'n na'ta, ex b'i'n wu'ne' aya Xjan te Dyos, chij.

³⁵Xi'tzun ttzaq'we'n Jesus teju' tajaw il lu, kjalu: —¡Kuttziya ex tzaqpinkja ichan lu! chij. Kub'tzun xonju' ichan twitz tx'otx' tu'n tajaw il kwitz kkyaqil, kyej ttzaqpi'ntzuntz, mixti'te k'ixb'j tu'n.

³⁶Kkyaqil xjal eb'ajxob' ex ntoq kma'n kyxolilex: —¿Se'ntzulo ttenju' yol lu? Nche ex tchq'o'n ichan lu tajaw il tuk'i'l ipumalj ex oklenj, ¡ex nche ex! chechij.

³⁷Ex kub' puqli tyolji Jesus toj tkyaqilju' tx'otx'.

Tq'a'na Jesus qya tji Simon

(Mt 8.14-15; Mc 1.29-31)

³⁸Tej tetz Jesus toju' ja te k'u'lb'il, xi' tja Simon. Yab'toqju' qya, tji Simon tu'n nim kyaq, ex ekub'san te Jesus ti'j.

³⁹Kub' tzipe Jesus ex xitmyo'nju' kyaq, ex elju' kyeqti'j. Jawe'tzuntz ex aq'wi b'inchalte kwa.

Nim yab' etq'a'na' Jesus

(Mt 8.16-17; Mc 1.32-34)

⁴⁰Tetzunj tex q'ij, kkyaqilju' ati kyab' te chukchaq yab'il eb'aj tzaj kyiq'i'n tk'etz Jesus; kub'tzun tq'o'n tq'ob' kyib'aj te junjunal, ex eq'anet tu'n.

⁴¹Ex nim yab' e'kyaj tzaqpi'n tu'n tajaw il, intoq jawkma'n kuw: —¡Aya Tk'wal Dyos! chechij. Atzunte Jesus intoq che'x tmyo'n tajaw il ex mintjo'n tu'n kyolin, qu'n ojtzqi'ntoq kyu'n qa a Krist.

Xitma'n Jesus tpakb'al b'a'n kyoj ja te k'u'lb'il

(Mc 1.35-39)

⁴²Tetzunj qsqix, ex Jesus ti'jxi' nintnam tojun tenb'el tjunalx. Aye'tzu'n xjal ejyon ti'j, ex e'pon tk'etz ja ta'toq. Intoq kub' kmyo'n tu'n lalun txi',

⁴³atzunte Jesus ntoq xitma'n kye: —Ex ikx ati tu'n t-xinpakb'a'ne' tpakb'al b'a'n kye txqantl tnam, qu'n a xintzaja' chq'o'nju'ye', chij.

⁴⁴Iktzu'n intoq xi' Jesus q'malteju' tpakb'al b'a'n kyoj ja te k'u'lb'il toju' ktx'otx' aj Juda.

Lc 5

Nim kyix tzyet tu'n tipumal Dyos

(Mt 4.18-22; Mc 1.16-20)

¹Atzun jumaj atitoq Jesus ttzi njab' toj Jenesaret, nim xjal b'aj kb'u'yi'n kyib' tk'etz b'ilte tyol Dyos. Expe' majxtaq nok yeq'l kyu'n xjal.

²Xitka'yi'n Jesus kab'e' b'ark ttzi a'. Matxitoq che ku'tzju' tzyul kyix kyoj txjolkye ktzyub'l kyix.

³Okxtzun Jesus tojun b'ark, tetoq Simon, xitkub'sa'n tu'n tokx laq'b'a'n ch'i'ntl toj a'. Kub'tzun qe Jesus toju' b'ark ex atzu' aq'wiya' q'ol xnaq'tzb'il kye xjal.

⁴Tetzunj tb'aj yolin, xitma'n te Simon: —Laq'b'anxa tb'arka ja nima' t-xeju' njab', ex xonxa pa tzyub'l kyix tu'n ktzyet kyix tu'na, chij.

⁵Xi'tzun ttzaq'we'n Simon te: —Xnaq'tzal, mab'aj qonik'an qu'ne' ex mixti'xte xtzyet; ja'lo mana' tzaj tma'na, che kxe'l nxone' tzyub'l kyix, chij.

⁶Tetzunj txi' t-xon, nim txqan kyix tzyet tu'n, naqxi'xtoq tu'n kyel laqu' pa tjaq kyalal.

⁷Xi'tzun kyek'u'n kq'ob' kyeju' ate'toq toju' juntl b'ark, tu'n ktzaj onilkye. Epontzun txqantl onilkye, ojexi'x che noju' kab'e' b'ark kyu'n, naqxi'x tu'n ch'i'ntl minche'xa' mulq'aj toj a'.

⁸Tetzunj tlonte Simon ja'lu, kub' meje twitz Jesus ex tma: —¡Lq'emila wi'je' Nman, qu'n aj ilqinwe'! chij.

⁹Qu'n eb'ajxob' Simon kyuk'i'l txqantl tu'n tpaj nim txqan kyix tzyet kyu'n.

¹⁰Exqe' tuk'i'l Simon, aye' Santyay ex Xwan tk'wal Seb'edey. Atzunte Jesus xitma'n te Simon: —Lalun xob'a; kxe'l qex ja'lo, lay tzyuntl kyixá, xjal qe'tl che tzajel tb'u'yina, chij.

¹¹Eb'jetztzun kyiq'i'n b'ark twitz tx'otx', b'ajkyaj kyq'o'n tkyaqil ex exilpe ti'j Jesus.

Tq'a'na Jesus jun ichan te xlemtx'a'k

(Mt 8.1-4; Mc 1.40-45)

¹²Tetzunj atitoq Jesus tojun tnam, pon jun ichan tk'etz, yab' tu'n xlemtx'a'k; tetzunj tok tka'yi'n Jesus, kub' meje majx ku'pun tplaj twitz tx'otx' ex xitkub'sa'n te: —Taye, qa tajb'ila, chin ttxjoma teju' nyab'ile', chij.

¹³Oktzun tmko'n Jesus, xitma'n te: —Wajb'ile'. ;Kutkyaja xtilun! chij. Textzun kmuj lu elju' yab'il ti'ju' ichan,

¹⁴xi'tzun tma'n Jesus te: —Lalun txi tyoli'na; o'kxte' kutxi'ya ex yek'u'k tib'a te pale, q'inxa oyaj tchaq' Moyses tu'nju' matxi' xtilseta, tu'ntzun klonte qa matxi' q'aneta, chij.

¹⁵Aye'tzunkye xjal ljo'ntoq tkub' puqlixi'x tyolji Jesus kyu'n, ex nim xjal ntoq kychmo'n kyib' b'ilte tyol ex tu'n kq'anet tu'n.

¹⁶Atzunte Jesus intoq xi' na'l Dyos jamixti'qe' xjal.

Kub' tnajsa'n Jesus til jun xjal k'oljni ex tq'a'na

(Mt 9.1-8; Mc 2.1-12)

¹⁷Atzun jun q'ij intoq q'on xnaq'tzb'il Jesus, q'uqliqe'toq junjun parisey ex xnaq'tzal kawb'il, tzajniqe'toq kyoj kkyaqil koj'b'il toj Kaliley, toj Juda ex Jerusalen. Intoq yek'unjtz tipumal Dyos tuk'i'l Jesus ajkq' Janetju' yab' tu'n.

¹⁸Epontzun jte' ichan q'i'ntoq jun ichan k'oljni twi' ku'xb'il kyu'n. Kyajb'iltaq tu'n tokpun kyiq'i'n tuja twitz Jesus,

¹⁹mixtoqtzunti'x nknet jatu'n tokxa' kyiq'i'n, jawtzun kxopq'i'n twi' ja, atzuntzu' ku'tza' kyq'o'n yab' tib'aj tku'xb'il twitz Jesus kwitzku' kkyaqil xjal.

²⁰Tetzunj tlonte Jesus atitoq kyokslab'l, xitma'n teju' yab': —Wamiw, matxi' che najsetju' tila, chij.

²¹E'aq'witzu'n xnaq'tzal kawb'il exqe' parisey ximal kjalu: ¿Ti'tzunte' lu toklen nok tq'o'ntib' q'mal yol tu'n ttzaj ttx'u'jil Dyos? O'kxte Dyos kb'entel tnajsante kyil xjal, chechij.

²²Eltzun tnik' Jesus ti'ju' nkxima'ntoq, ex xit-xjelu'n kye: —¿Tiqu'ntzun nkub' kxima'ne' ikju'?

²³¿Alkyetzun mya ch'u'x, ma aju' tu'n t-xiq'met: Matxi' che najset tila, mujqa aju': We'ktza ex b'eta?

²⁴Kxe'l nyek'u'ne' kyeye' qa ayine' Tk'wal Dyos, ati woklene' twitz tx'otx' tu'n tkub' nnajsa'ne' kyil xjal, chij. Xitma'ntzuntz teju' k'oljni: —Kxe'l nma'ne' teya, we'ktza, iqa'nktza tkuǎb'ila ex kutxi'ya tjaya, chij.

²⁵Textzu'n kmuj lu jawe' k'oljni kwitz kkyaqilju' ate'toq, jawtiqa'n tkuǎb'il jatoq iqa'na' ex anjtzuntz tja, intoq jaw tajwali'n Dyos.

²⁶Kkyaqil xjal eb'jaw lab'ti ex intoq kajwali'n Dyos, ex intoq che xob', kyma: —Matxi' qil ti'xti' te lab'te'nxi'x ja'lo, chechij.

Ttxok Jesus Leb'i

(Mt 9.9-13; Mc 2.13-17)

²⁷Tb'ajlenxi'tzun ja'lu, exb'et Jesus ex kyej ka'yin ti'jun kxolju' peyul chojb'il te Rom. Leb'i tb'i, q'uqlitoq janpeyuna' chojb'il, tma Jesus te: —Lpetza wi'je', chij.

²⁸Jawtzun we' Leb'i, kyej tq'o'n tkyaqilju' taq'un, xilpe ti'j Jesus.

²⁹Yajxi'tzuntl, kub' tik'sa'n Leb'i jun ninq'ij tja te ninb'ilte Jesus; ex nimju' peyul chojb'il te Rom kyuk'i'l txqantl xjal, q'uqliqe'toq kyuk'i'l ti'j mes.

³⁰Aye'tzu'n parisey exqe' xnaq'tzal kawb'il kxjal qe'x, e'aq'wi yolil kyi'ju' t-xnaq'tzb'en Jesus. Xikma'n te: —¿Tiqu'ntzun nche wane' ex nche k'wane' kyuk'i'l peyul chojb'il exqe' aj il? chechij.

³¹Xi'tzun ttzaq'we'n Jesus kye: —Min nojqelante q'anal kyeju' b'a'nqe' ex mya yab'qe', atzu' nojqelana'te q'anal kyeju' yab'qe'.

³²Min x̄inulwe' txkolkye tnik'alkyi'j, txkolkye aj il x̄inula'we' tu'n tanjtzkyi'j tuk'i'l Dyos.

Xjel tib'aj mewayi'n

(Mt 9.14-17; Mc 2.18-22)

³³Xikyma'ntzuntz te Jesus kjalu: —Inxi'x che mewayinju' t-xnaq'tzb'en Xwan ex kyxnaq'tzb'en parisey, ex nxi'x che na'n Dyos, aye'tzu'n t-xnaq'tzb'ena mixti'x, chechij.

³⁴Xi'tzun ttzaq'we'n Jesus kye: —¿Ma jakutzun che okkq'o'ne' xjal mewayil, txko'nqe' tojun mjeb'le'n, extzun atiju' chmilb'aj kyuk'i'l?

³⁵Oktzun kpomel tq'ijlalil kxe'l q'i'n chmilb'aj; ajtponju' q'ij lu, che mewayiltzuntz, chij.

³⁶Ex kub' tq'o'n jun techlal kjalu: —Mix-a'lote nkub' t-x̄ilu'n jun piǎ xb'alun ak'a'j te xk'obj'ilte jun xb'alun ttx'anqi'n. Qu'n qama tb'incha, naqkb'el tyaju'n xb'alun ak'a'j; expe' myab'a'n kjela' xb'alun ak'a'j tuk'i'lju' ttx'anqi'ntl.

³⁷Ex min nku'x q'o'n ak'a'j b'in tojun tz'u'n ttx'anqi'n, qu'n inex laqju' tz'u'n tu'n ak'a'j b'in, kkab'ilxtzuntz che b'elyajti.

³⁸Qu'mtzun ati tu'n tku'x q'etju' ak'a'j b'in kyoj ak'a'j tz'u'n.

³⁹Exqa matxitk'wa'n jun xjal ojtxi' b'in, lay kub' toj twitz tu'n txitk'wa'n ak'a'j b'in, qu'n a tyolju': Majx k'ok'jxi'xte' ojtxi' b'in, chij.

Lc 6

Jaw kk'usi'n xnaq'tzb'en t-spiyil triy toj q'ij te ojab'l

(Mt 12.1-8; Mc 2.23-28)

¹Intoq b'et Jesus toj triy toju' q'ij te ojab'l. Jawtzun kk'usi'n t-xnaq'tzb'en t-spiyil triy, b'je'l kxq'uchi'n toj kq'ob' ex xikywanju' triy.

²Xi'tzun kqani'n junjun parisey kye: —¿Tiqu'ntzun nkb'inha'ne' min q'o'n tu'n tb'inet toj q'ij te ojab'l? chechij.

³Xi'tzun ttzaq'we'n Jesus kye: —¿Ma b'ajx jawa' kyxch'i'ne' ti' tb'inha Dab'i jumaj tej intoq che q'aq'an kyuk'i'lju' t-xjal?

⁴Okx toj tja Dyos ex xi'ttzyu'n wab'j xjansa'n twitz Dyos, wan ti'j ex xitq'o'n kyeju' t-xjal, naqtoqtzun o'qe'kxkye pale nche wan ti'ju' wab'j lu, chij.

⁵Ex xitma'ntl kye: —Atiwe' woklen ayine' Tk'wal Dyos tib'aju' q'ij te ojab'l, chij.

Tq'a'na Jesus jun yab' toj q'ij te ojab'l

(Mt 12.9-14; Mc 3.1-6)

⁶Tojtzun juntl q'ij te ojab'l, okx Jesus toju' ja te k'u'lb'il ex aq'wi q'ol xnaq'tzb'il. Atitoq jun ichan tzqij tq'ob' toju' ja te k'u'lb'il;

⁷Aye'tzun xnaq'tzal kawb'il exqe' parisey intoq che ka'yin ti'j Jesus qa oktoq kq'anal toj q'ij te ojab'l, tu'ntzun tb'ant kb'ajsan ti'j.

⁸Atzunte kanlitoq twitz ti'toq nxkima'n, xitma'n teju' ichan tzqij tq'ob' kjal: —We'ktza ex we'ku'ya kyxol xjal, chij. Jawtzun we' ichan ex kub' we',

⁹xi'tzun tma'n Jesus kye txqantel: —Ati jun nxjele' kyeye': ¿Titi'tzu'n b'a'n tu'n tb'inet toj q'ij te ojab'l: maaju' b'a'n mujqaaju' myab'a'n? ¿Ma tu'n tklet jun xjal mujqa tu'n tkub' b'yet? chij.

¹⁰Xika'yintzuntz kye kkyaqilju' ate'toq ti'jile, ex xitma'n teju' ichan: —Nuqpinxa tq'ob'a, chij. Xi'tzun tnuqpi'n ichan tq'ob', ex kyej b'anixju' tq'ob'.

¹¹Aye'tzu'n txqantel tzaj ktx'u'jil b'a'nxi'x ex e'aq'wi wuljel titi' tu'n kyb'inchante ti'j Jesus.

Ejaw t-sk'o'n Jesus kab'lajoj (12) chq'o'nqe'

(Mt 10.1-4; Mc 3.13-19)

¹²Tojtzun tq'ijlalil lu, xi' Jesus na'l Dyos twi' jun witz, b'aj qonik'an tu'n nna'n Dyos.

¹³Tetzunj tjawu'l q'ij, e'tzaj ttxko'n t-xnaq'tzb'en, ex e'jaw t-sk'o'n kab'lajoj kxol, oktq'o'n kyb'i chq'o'nqe'.

¹⁴Aye'ju': Simon, ju' oktq'o'n tb'i Luch; ex Leḡ, ttzik Simon; ex Santyay, Xwan, Pelip, B'artolome,

¹⁵Matey, Tomas, Santyay, tk'wal Alpey; ex Simon, aju' tok tb'i Selot,

¹⁶ex Judas tk'wal Santyay, ex Judas Skaryot, aju' jawmiltz'uj ti'j Jesus.

Q'on Jesus xnaq'tzb'il kye nim xjal

(Mt 4.23-25)

¹⁷Ku'tz Jesus kyuk'i'l twi' witz ex kub'ten twi' jun b'us. Matxitoq b'aj kb'u'yi'n kyib' txqan t-xnaq'tzb'en atzu' ex nim xjal e'tzaj toj tkyaqilju' tx'otx' toj Juda, toj Jerusalen ex toju' mlaj kye Tiro ex Sidon.

¹⁸Ma'toq che b'ajpon xjal tu'n kb'inte tyol Jesus ex tu'n kkub' q'a'na'n toj chukchaq yab'il. Ex intoq che q'anetju' nche yajti tu'n tajaw il.

¹⁹Kkyaqilju' xjal kyajb'il tu'n tok kymko'n Jesus, qu'n kkyaqil nche q'anet tu'n ipumalj ati tuk'i'l.

Ky'i'wla'n exqe' mya' ky'i'wla'nqe'

(Mt 5.1-12)

²⁰Xika'yin Jesus kyeju' t-xnaq'tzb'en, ex xitma'n kye: K'i'wla'n qekye' prow qe'ye', qu'n kyejuye' tkawb'il Dyos.

²¹K'i'wla'n qekye' nche naje' tu'n we'yaj ja'lo, qu'n che nojelkye'. Ky'i'wla'n qekye' nche oq'e' ja'lo, qu'n che tze'le' yajxi'tl.

²²K'i'wla'n qekye' ajkyel ik'o'ne' kyu'n xjal, ajkyex xla'ja'ne', ajkyok i'li'ne' ex ajtel kyik'o'n kb'iyee' naku'j mixyab'a'nqe'ye', naq tu'n npaje' ayine' Tk'wal Dyos.

²³Che tzalajxe' b'a'nxi'x, che tzalajxe' toju' tq'ijlalil lu, qu'n kk'ma'ye' tu'me'l t-xel nim toklen toj kya'j; qu'n ex ikx eb'je'l ik'o'n t-sanjelal Dyos kyu'n ojtxi' kyajilb'en xjal lu.

²⁴¡Qab'anxtzunkye' kwitz q'inun, qu'n matxi' che tzalaje'!

²⁵¡Qab'anx kwitze' nojniqe'ye' ja'lo, qu'n tzul we'yaj kyi'je'! ¡Qab'anx kwitze' nche tze'ne' ja'lo, qu'n che oq'ele' tu'n b'is!

²⁶¡Qab'anx kywitze' ajkyjaw nima'ne' kyu'n kykyaqil xjal, iktoqna' nkyb'inha'n ojtxi' kyajilb'en xjalju' lu kyeju' sanjelal chalyolqe'!

Aju' tk'u'jlalil kyi'ju' ajq'oj

(Mt 5.38-48; 7.12)

²⁷Atzun kyeye' nche b'ine' weye', kxe'l nma'ne': Che kk'u'jlame' kyajq'oje', kb'inchame' b'a'n kyeju' nche el ik'onkyeye',

²⁸kqaninxee' b'a'n kyib'aju' nche txkon taq'wix kyib'aje', che na'nqe' Dyose' kyi'ju' nche ilin kyeye'.

²⁹Qama tz'ok tz'aju'n twitza tu'n jun xjal, q'onxa jun plajtl tu'n tok ttz'aju'n; exqa matz'elq'i'n tpinpa'ta tu'n jun xjal, ex q'onxa tkamisa te.

³⁰Alkyexku' maqaninte jun ti'xti' teya, q'onxa te, exqa matz'el q'i'n jun ti'xti' teya teku'ya, lalun txitqani'ntla.

³¹Kse'nx kyajb'ile' tu'n kb'inchante txqantl kyeye', ikxtzun kb'inchamju'ye' kye txqantl.

³²Qa oqe'kx xe kk'u'jlaju'ye' nche k'u'jlankyeye', ¿Ti'tzun juntlkye' b'a'n nkb'incha'ntz? Ixna' nkyb'incha'n xjalju' aj ilqe'.

³³Ex qa o'kxtzu' nkb'incha'ne' b'a'n kyeju' nkb'incha'n b'a'n kyeye', ¿ti'tzun juntlkye' b'a'n nkb'incha'n? Ixna' nkyb'incha'n aj ilju'.

³⁴Ex qa o'kxtzu' nche q'ona' ch'exe' kyeju' ati tu'me'l tu'n kq'onte ch'i'ntl kyeye', ¿ti'tzun juntlkye' b'a'n nkb'incha'ntz? Ixna' nkyb'incha'n aj ilju' nche q'on ch'ex kxolx, tu'n kykanb'antetl ti'j.

³⁵Ati tu'n kk'u'jlankyeye' kye kyajq'oje', tu'n kb'inchanteye' b'a'n ex tu'n kyq'on ch'exe' mya te kanb'ab'l. Nimtzun tu'me'l t-xeltz kyeye', ex che okyele' te tk'wal Dyos nim toklen ex ati tk'u'j kyi'ju' myab'a'n xjal ex b'inchal myab'a'n qe'.

³⁶Q'aq'anx kk'u'je' kyi'j xjal, kse'nte Dyos Manb'aj kyeye', nq'aq'an tk'u'j kyi'je'.

Lalun che yoline' myab'a'n kyi'j txqantl

(Mt 7.1-5)

³⁷Lalun che yoline' myab'a'n kyi'j txqantl, laytzun che mlonjtzte' tu'n Dyos. Lalun kmaye' tu'n ttz'e'yset kywitz txqantl, laytzun kutz'e'ysa'n kwitzte' tu'n Dyos. Knajsanku'ye' til juntl, kb'el najsa'ntzun kyiltze' tu'n Dyos.

³⁸Kq'onxe' kye txqantl, ex ktzajel tq'o'n Dyos kyeye'. Ktzajel tq'o'n jun nin mlon kyeye', knojel tkb'el b'a'nxi'x, qritz' ex qtipun. Ax ktzajel tq'o'n Dyosju' kyeye' kse'nju' makyb'inchaye' kye txqantl, chij.

³⁹Xi'tzun tma'n Jesus jun techlal lu kye: ¿Ma jakutzun b'ent tok jun mox xkolte juntl mox? ¿Ma laytzun che jaw tz'aq kkab'il?

⁴⁰Mixti' jun xnaq'tzb'en nimxi'xwit tojtzqib'l kyetwitzju' xnaq'tzalte: kpomel kse'n xnaq'tzalte qama japun b'aju' t-xnaq'tzb'il.

⁴¹¿Tiqu'ntzun toka' twitza ti'ju' tz'is ati toj twitz ttzika mo titz'ina, ex min nel tnik'a ti'ju' ptzo'n tokx toj twitza?

⁴²Qatzun min nel tnik'a ti'ju' ptzo'n tokx toj twitza, ¿tiqu'ntzun noka' tena q'malte teju' ttzika mo titz'ina: Q'ontza anb'il tu'n tetz wiq'i'ne' tz'is tokx toj twitza chija? ¿Xmletz'!, nej q'imitza ptzo'n tokx toj twitza, kb'anteltzun tetz tiq'i'ntza tz'is toj twitzju' ttzika mo titz'ina.

Tu'n twitzju' tze nela' tnik'tzil

(Mt 7.17-20; 12.34-35)

⁴³Lay taq'te jun b'a'n tze twitz taq'wix, exju' taq'wix tze lay taq' twitz b'a'n.

⁴⁴Teyile junjun tze nel tnik'tzil tu'nju' twitz: Lay tz'el twitz iw ti'j ch'i'x, ex lay tz'el twitz ub'a ti'j saqch'i'x.

⁴⁵Ikxtzunte b'a'n xjalju' b'a'nqe' nche tma'n qu'n b'a'nju' ati toj tanmi, atzu'n myab'a'n xjal myab'a'n qe' nche tma'n, qu'n myab'a'n ati toj tanmi. Aju' nojniku'x toj tanmi xjal, axtzun ntma'nju', chi Jesus.

Kab'e' tq'uqlil ja

(Mt 7.24-27)

⁴⁶¿Tiqu'n nkma'na'ye', Taye, Taye, chechije' weye', extzun min nkyb'inha'ne' nxinma'ne' kyeye'?

⁴⁷Kxe'l nma'ne' kyeye' se'nqe' xjal nche ul nk'etze', inkyb'i'n ex nxikyb'inha'nju' nxinma'ne' kye:

⁴⁸Ikqe' se'n jun xjal tjaw tb'inha'n tja, ku'x tlku'n tkb'el tzmax kub'l, ku'xtzun tb'inha'n tq'uqlil tja tzmax tib'aj pk'at. Tetzunj tch'iy tñimal a', uljumju' a' ti'ju' ja, mixti'x yukchiju' ja, qu'n jawni b'inha'n b'a'nxi'x.

⁴⁹Aye'tzu'n machin kb'ie' ex min nkyb'inha'nju' nxinma'ne', ikqe' se'n jun xjal jawtb'inha'n tja tib'aj tx'otx' mixti' tq'uqlil; tetzunj tch'iyju' tñimal a' ul jumj ti'ju' ja, kub' tz'aq ex majxkub' xitj, chi Jesus.

Lc 7

Tq'a'na Jesus tmajin jun nejenel aj rom

(Mt 8.5-13; Jn 4.43-54)

¹Tetzunj tb'aj yolin Jesus kye xjal, xi' toj Kaparnawum.

²Najlitoqtzun jun knejel xjal te q'oj aj Rom atzu', atitoq jun tmajin k'u'jla'nxi'xtoq tu'n, yab'toq ex ch'inxtoq tkyim.

³Tetzunj tb'inte nejenel tqanil ti'j Jesus, exi' tchq'o'n junjun tijwnaq aj Juda kub'sal twitz Jesus tu'n tpon q'analte tmajin.

⁴Epontzun tk'etz Jesus ex ekub'sanxi'x twitz kjal: —B'a'nte' tu'n t-xitoni'na nejenel lu,

⁵qu'n intk'u'jla'n qtanam ex axte jaw b'inchante ja te k'u'lb'il qe, chechij.

⁶Xi'tzun Jesus kyuk'i'l, tetzunj kpon nqayin tk'etzju' tja, exi' tchq'o'n nejenel jte' amiw q'malte te Jesus kjal: Taye, lalun tyajutib'a, qu'n myab'a'n qinwe' tu'n toktza toju' njaye';

⁷qu'mtzun mixpeti'x xinx'e' ayinku'ye' jyolteya. O'kxte' q'manxa tu'n tq' Janetju' nmajine'.

⁸Qu'n ikxwe' atinqine' tjaq' kychaq'b'il nimaq kyoklen, ex ate' xjal tjaq' nchaq'b'ile'. Ajt-xinma'ne' te junkye tu'n txi', inxi'; ex ajt-xi nma'ne' te juntl tu'n ttzaj, intzaj; ex ajt-xinma'ne' te nmajine' tu'n txitb'incha'n jun ti'xti', nxitb'incha'n, chij.

⁹Majx kyej lab'ti Jesus tej tb'inte ja'lu, xika'yin kye xjal lepchqe'ktoq ti'j, tma: —Axxi'x b'ajxpe' tz'oka'yala'we' nim okslab'l wu'n kxol aj Israel kse'nte ichan lu, chij.

¹⁰Tetzunj tanjkyi'ju' exi' tchq'o'n nejenel tuja matxitoq q'anette' majin.

Jaw anq'in tal jun qya kyimni tchmil tu'n Jesus

¹¹Yajxi'tzuntl xi' Jesus tojun tnam Nayin tb'i. Lepchqe'ktoq t-xnaq'tzb'en ti'j kyuk'i'l txqan xjal.

¹²Tetzunj tpon nqayin tk'etzju' tnam, til xi'toq kxi' xjal mqulte jun kyimni, o'kxku'toq tal jun qya kyimni tchmil. Nim xjal toju' tnam lepchqe'ktoq ti'j.

¹³Tetzunj tka'yinte Qajaw, tzaj q'aq'an tk'u'j ti'j ex xitma'n te: —Lalun tz'oq'a, chij.

¹⁴Xilq'etzuntz ex okttzyu'n iq'b'ilte kyimni, e'kub'tzun we'ju' q'ilte kyimni. Xitma'n Jesus teju' kyimni: —Kxe'l nma'ne' teya q'a, ¡We'k'tza! chij.

¹⁵Jawtzun we'ju' matxitoq kyim ex aq'wi yolil, xi'tzun q'o'n tu'n Jesus teju' ttxu.

¹⁶Tetzunj kka'yinte xjal ja'lu, kkyaqil tzaj xob'el kyi'j ex e'aq'wi ajwalilte tb'i Dyos, kma: —Jun t-sanjelal Dyoste' nim toklen matxi' tzul qxol, chechij. Ex intoq kyma'n: —Matxi' tzul Qman Dyos onilteju' ttanam.

¹⁷Ex kub' puqli tyoljiju' matxitoq tb'incha Jesus toj tkyaqil tx'otx' Juda ex kyoju' tx'otx' ti'jile.

Aye' e'tzaj tchq'o'n Xwan Jawsal a'

(Mt 11.2-19)

¹⁸Tb'i Xwan tkyaqilju' ti'xti' lu, qu'n b'ajx kma'n t-xnaq'tzb'en te. E'tzajtzun ttxko'n kab'e' kyxol

¹⁹ex exi' tchq'o'n tk'etz Qajaw, qanilte te qa axxi'x atoqte ati tu'n tul mujqa tu'n tkub' kyo'n juntl.

²⁰Epontzun lq'eju' chq'o'nqe'toq tu'n Xwan tk'etz Jesus ex xikma'n te: —Maqotzaj chq'o'ne' tu'n Xwan Jawsal a' qanilte teya qa aju'ya ati tulel, mujqa ati tu'n tkub' qyo'n junte', chechij.

²¹Textzu'n kmuj lu etq'a'na' Jesus nim xjal te yab'il ex te yajb'ilkye, ex kye tajaw il, ex jqet kwitz txqan mox tu'n.

²²Xittzaq'we'ntzuntz kye: —Kutanj kyi'je' ex kmanxe' te Xwan aju' matxi' kyile' ex matxi' kb'ie'. Kmanxe te qa njqet kywitzju' mox, nche b'etju' kox, nche xtilsetju'

ati xlemtx'a'k kyi'j, njqet kxkyinju' t-xkyinqe', nche jaw anq'intlju' kyimni ex nxiq'metju' t'pakb'al b'a'n kyeju' prow.

²³¿K'i'wla'nxi'xte' q'uqli tk'u'j kukxju' wi'je'! chi Jesus.

²⁴Tetzunj tanjkyi'ju' e'tzaj tchq'o'n Xwan, aq'wi Jesus q'malte kye xjal ti'ju' Xwan, tma: ¿Titi'kye' eb'je'x ka'yilte toj chq'ajlaj? ¿ma jun ajlaj nxyijunjtz tu'n kyq'iq'?

²⁵Qatzun mya, ¿Ti'tzu'n eb'je'tze' ka'yilte? ¿mo ikse'n jun ichan tb'anil xb'alun ti'j tok? Kanli kywitze' aye'kye' tb'anil kyxb'alun tok ex inxi'x che achin, toj kyja nimaqkawil ta'qe'.

²⁶¿Ti'tzu'n eb'je'tz tzuntze' ka'yilte? ¿Jun t-sanjel Dyos? Ikxi'xju', expe' nimxi'x toklen twitz t-sanjel Dyos.

²⁷Ti'j te Xwanju' nyolina' toj tu'jil kjalu: Matxi' nnejb'a'ne' nsanjelale' twitza, tu'n tb'inchanteju' tb'eya, chij.

²⁸Kxe'l nma'ne' kyeye', qa mixa'lo'xi' juntl kxol kkyaqil nimxi'xwit toklen kyetwitz Xwan; atzunte' naq ch'i'nxi'x toklen toj tkawb'il Dyos nimxi'x toklen kyetwitz Xwan.

²⁹Kkyaqilju' eb'inte Xwan, exqepe' peyul chojb'il te Rom, b'jaw a' kwi' tu'n, ikytzu'n japunju' tajb'il Dyos kyu'n;

³⁰aye'tzu'n parisey exqe' xnaq'tzal kawb'il elkik'o'nju' tb'is tk'u'j Dyos kyi'j, min kyaj tu'n tjaw a' kwi' tu'n Xwan.

³¹¿Se'nqetzunju' xjal toju' tq'ijlalil ja'lo? ¿Se'n kyu'me'l?

³²Ikqe' se'nqe' k'wal nche kub' qe xchal jate'qe' nim xjal ex nxikyxch'in kye kyuk'i'l kjalu: Ochimb'ane', aye'tzunkye' mixti'x eb'ixane'; ob'itzan b'itze' te b'is, ex mixti'x e'oq'e', chechij.

³³Qu'n ulju' Xwan jawsal a', min nwan wab'j ex min nk'wan b'in, kmaye' qa tajaw il ati toj.

³⁴Ex ma chinule' ayine' Tk'wal Dyos, nchin wane' ex nchin k'wane', ex nkma'ne' qa ya'l chin wane' ex ya'l chin k'wane', wamiw wib'e' kyuk'i'l xjal aj il ex kyuk'i'l peyul chojb'il te Rom.

³⁵Atzunte' t'nab'l Dyos nq'ancha'lin tu'nju' ntb'incha'n.

Pon Jesus tja parisey Simon tb'i

³⁶Txokli Jesus tu'n jun parisey wal, ex xi' Jesus tja. Q'uqlitoqtzun ti'j mes.

³⁷Atitoq jun qya, aj il, najlitoq tojxju' tnam lu, tb'i qa matxitoq pon Jesus wal t'jaju' parisey, pon q'i'ntoq jun lmet tu'n, nojni tu'n k'ok'sb'il.

- ³⁸Intoq oq', pon lq'e t-xe tqan Jesus ex eb'aj ak' tqan Jesus tu'n ta'l twitz, oktentzuntz tzqijsalkye tu'n t-xya'mal twi', b'aj tma'tzi'n ex oktq'o'n k'ok'sb'il kyi'j.
- ³⁹Tetzunj tka'yinte parisey ja'lu, aju' txkonte Jesus, kub' t-xima'n kjalu: Naqwit t-sanjelalxi'x Dyosju' ichan lu, ma'wtlo tz'el tnik' ti'j se'nju' xjal nok mkonte, chij.
- ⁴⁰Xi'tzun tma'n Jesus teju' parisey: —Simon, ati jun nyole' teya, chij. Xi'tzun ttzaq'we'n parisey te: —Q'mantza Xnaq'tzal, chij.
- ⁴¹Xi'tzun tma'n Jesus te: —Ate' kab'e' xjal ati kk'as te jun q'ol pwaq ch'ex. Aju' jun junk'al jo'naq (500) pwaq tk'as, atzu'n juntl kab'naqlajoj (50);
- ⁴²mixtoqtzunti'x nb'ant tchjet kyu'n, kub' najsa'n kyk'as tu'nju' q'onte kych'ex kkab'il. Q'mantz tzuna ja'lo, ¿Alkyetzulo ktk'u'jla'xi'xtl kxol? chij.
- ⁴³Xi'tzun ttzaq'we'n Simon: —Qapelo aju' xjal nimxi'x tk'as kub' tnajsa'n, chij. Xi'tzun tma'n Jesus te: Tu'me'l tu'na, chij.
- ⁴⁴Xi'tzun ka'yin Jesus ti'ju' qya, ex xitma'n te Simon kjalu: —¿Ma ntka'yi'na qya lu? Machin oktze' toj tjaya ex min saj tq'o'na a' tx'ajb'ilkye nqane'; atzunte' qya lu macheb'aj ttxjo'n nqane' tu'n ta'l twitz ex mab'aj t-sun tu'n t-xya'mal twi'.
- ⁴⁵Min xintzaj tq'olb'e'na tu'n jun ma'tz, atzunte' qya lu, atxi'x woktzlene' tuja, kukx kyok tma'tzi'n nqanju'ye'.
- ⁴⁶Ex min xjax tq'o'na k'ok'sb'il toj nwi'ye', atzunte' qya lu matz'ok tq'o'n k'ok'sb'il kyi'ju' nqane'.
- ⁴⁷Qu'mtzun kxe'l nma'ne' teya, matxi' che najsetju' txqan til, qu'n ma'xi'x tyek'u' tk'u'jlalil; atzunte' xjal naqch'i'n til xkub'najset, naqch'i'n tk'u'jlalil ntyek'u'n.
- ⁴⁸Xitma'ntzuntz teju' qya: —Matxi' che kub'najsetju' tila, chij.
- ⁴⁹Aye'tzun txqantl txokyenj ate'toq atzu', e'aq'wi xjelul kxolx kjalu: —¿Alkyetzu'n xjal lu, inpe' che kub' tnajsa'nju' il? chechij.
- ⁵⁰Atzunte Jesus xitma'ntl teju' qya: —Matxi' kleta tu'nju' tokslab'la wi'je'; kutanja toj tzalajb'il, chij.

Lc 8

Aye' qya e'onin tuk'i'l Jesus

- ¹Tb'ajlenxi'tzun ja'lu, b'et Jesus kyoj b'a'npun tnam ex kojib'il, nxitma'n tpakb'al b'a'n ti'j tkawb'il Dyos. Lepchqe'ktoq kab'lajoj (12) chq'o'nqe' ti'j,
- ²exqe' junjun qya ojetoq che tq'a'na kye tajaw il ex toj yab'il. Atoq jun Mariy aju' tok tb'i Makdalena, ojetoq che etz wuq tajaw il toj tanmi;

³Ex Xwana t-xu'jil Kus, tnuk'ultoq Erodes; ex Susana; ex txqantl ntoq che onin kyi'j tu'nju' ati kye.

Techlal ti'ju' awal

(Mt 13.1-9; Mc 4.1-9)

⁴Nim xjal eb'je'tz kyoju' tnam ka'yilte Jesus, nim txqan xjal echmet. Xi'tzun tma'n techlal lu kye:

⁵Xi' jun xjal awal. Tetzunj tawan, ati ij kyej tz'aq toj b'e, ex b'aj wab'e'n kyu'n xjal, ex xi'kwan pich'.

⁶Atzun jni'tl kyej tz'aq kxol ab'j; tetzunj ttzaj twi' ij lu, kub' tzqij tu'n tpaj mixti' tcha'xal tx'otx'.

⁷Atzun jni'tl kyej tz'aq kxol ch'i'x; ex tej ttzaj twi' kub' xk'osti tu'n ch'i'x.

⁸Atzun jni'tl kyej tz'aq toj tb'anil tx'otx'; ex ch'iy, taq' twitz, atipete' jo'naq twitz taq' junjun, chij. Atzun tma Jesusju', ex jawtma'ntl kuw: ¡Alkye ati t-xkyin, b'inku'! chij.

Tiqu'n nyolina' Jesus kyuk'i'l techlal

(Mt 13.10-17; Mc 4.10-12)

⁹Xikqani'n xnaq'tzb'en te Jesus ti' tz'elpuna' techlal lu.

¹⁰Xi'tzun tma'n kye: Matxi' tzaj tyek'u'nte Dyosju' e'wa'ntoq nejtl ti'ju' tkawb'il tu'n telkynik'e' ti'j; atzu'n kye txqantl nxinma'ne' kye kyoj techlal, tu'ntzun maskye nkka'yi'n lay kyil, ex maskye nkb'i'n lay kane toj kywitz, chij.

Tchik'b'a Jesus techlal ti'j awal

(Mt 13.18-23; Mc 4.13-20)

¹¹Ate tz'elpuna' techlal ja'lu: Aju' ij atzu' nyolina' ti'j tyol Dyos;

¹²atzun jni' ij kyej tz'aq toj b'e nyolin kyi'ju' nkb'i'n tyol Dyos, ajtzun tulju' tajaw il neltiq'i'n toj kyanmi, tu'n mitxa' kyoksla'ntl ex tu'n lalun che klet.

¹³Atzun ij kyej tz'aq kxol ab'j nyolin kyi'ju' nkb'i'n tyol Dyos ex nkyk'mo'n tuk'i'l tzalajb'il, mixtzunti'xi'x klok'; nche okslan jte' q'ij, ajtzun ttzaj joyb'ilkyi'j nche kub' tz'aq.

¹⁴Atzun ij kyej tz'aq kxol ch'i'x nyolin kyi'ju' nkb'i'n tyol Dyos, tu'ntzu'n atzu' nb'ajxa'tl kyk'u'j ti'j q'inumal ex achb'il te twitz tx'otx', mixtzunti' nwitzan tyol Dyos toj kyanmi.

¹⁵Atzunte' ij kub' tz'aq toj tb'anil tx'otx', nyolin kyi'ju' xjal nkb'i'n tyol Dyos tu'n tkyaqil kk'u'j ex nxikyb'inha'n tnik'alilti'j, nche we' toj kyokslab'l ex b'a'n kb'inchb'aj.

Techlal ti'j kanti

(Mc 4.21-25)

¹⁶Mix-a'lo' jun xjal ajwit tjaw ttxqo'n tkantil inwt kub' tq'o'ntzuntz tjaq' jun k'wil mo tjaq' kuḁb'il, xi' njawa' q'eta'te' jawl tu'n tq'onte spik'un kyeju' nche okx tuja.

¹⁷Ikxtzu'n mixti' jun e'wa'n laywit tz'el tqanil, ex mixti' jun ti'xti' e'wa'n laywit tz'el chik'puj.

¹⁸Qu'mtzun kb'inku'ye' b'a'nxi'x, alkye tojtzqi'n, kxe'l yek'u'n txqantl te; atzunte' min tojqtzqi'n, jni'xpe'ju' ch'i'n b'i'n tu'n k'ik'el tna'l tu'n, chi Jesus.

Pon ttxu Jesus exqe' titz'in Jesus

(Mt 12.46-50; Mc 3.31-35)

¹⁹Pon ttxu Jesus kyuk'i'l titz'in jatoq ta', mixtzunti' b'ent kyokx tk'etz qu'n nimtoq xjal ate'.

²⁰Xi'tzun q'ma'n te Jesus kjalu: —Lu ttxuya kyuk'i'l titz'ina ate' pe'n, kyajb'il tu'n kyolin tuk'i'la, chij.

²¹Xi'tzun ttaq'we'n Jesus kjalu: —Aye'kye' nxikb'i'n tyol Dyos ex nkub' kyanq'i'n, aye'tzunwe' ntxu ex witz'in, chij.

We' jun nin kyq'iq' tu'n Jesus

(Mt 8.23-27; Mc 4.35-41)

²²Jun q'ij e'okx Jesus tojun b'ark kyuk'i'l t-xnaq'tzb'en, ex xitma'n kye: —Qo ik'x jlajxi' njab', chij. Exi'tzuntz,

²³ex tej ljo'ntoq kyik'x tib'aju' njab', ik'wtan Jesus. O'kxi'x ttzaj jun nin kyq'iq' kuw tib'aju' njab', ljo'ntoq tokx noj a' toju' b'ark tu'n kyq'iq' ex xi'toq txi' mulq'aju' b'ark kjaq'.

²⁴Exi'tzuntz k'asulte Jesus, ex kma: —¡Xnaq'tzal! ¡Xnaq'tzal! ¡Xi' qxi' mulq'aj toj a'!, chechij. Atzunte Jesus jawe' ex xitmyo'nju' kyq'iq' exju' ttolob' a', ex kub' nak'chaj, tkyaqil nak'litl.

²⁵Yajxi'tzuntl tma kye t-xnaq'tzb'en: —¿Jatzunta' kyokslab'le'? chij. Aye'tzunkye eb'ajxob' ex e'jaw lab'ti, ntoq che xjelun kxolx: —¿Alkyetzunlo xjal lu, nxitma'n te kyq'iq' ex te a', ex nche b'in te? chechij.

Aju' ichan aj Kadara tzyu'ntoq tu'n tajaw il

(Mt 8.28-34; Mc 5.1-20)

²⁶Epontzuntz toju' tx'otx' Kerasa, jlajxi' njab', jlaj Kaliley.

²⁷Tetzunj tetz Jesus toj b'ark, etz jun ichan toju' tnam tzyu'ntoq tu'n tajaw il, ex tzaj lq'e tk'etz. Ojtxi'tltoq min nok tq'o'n ti'j ex min najli tojun ja, kxol kymuqb'il kyimni ta'ya'.

²⁸Tetzunj tka'yinte Jesus, kub' meje twitz ex jawtma'n kuw: —¡Titi' tajb'ila tu'n tb'inchanteya wi'je' Jesus, Tk'wal Dyos Nim token! ¡B'inchama xtalb'il lalun chin kub' tyaju'na! chij.

- ²⁹Tma ikju' qu'n matxitoq txitma'n Jesus teju' tajaw il tu'n tkyaj ttzaqpi'n ichan. B'a'npunxi'toq maj nyajlanjtz tu'n tajaw il; maskye ntoq che kub' kk'lo'n xjal tq'ob' exqe' tqan tu'n xpatx'k'uxb'il tu'n lalun tz'el tzaqpaj, nche b'je'l tlaqu'n ex nxi' oq toj chq'ajlaj tu'n tajaw il.
- ³⁰Xitqani'n Jesus te kjalu: —¿Titi' tb'iya? chij. Xittzaq'we'n: Lejyon we' nb'i, chij. Tma ikju' qu'n nimtoq txqan tajaw il te'qe'kxtoq toj tanmi,
- ³¹xikqani'n te Jesus tu'n lalun che'x tchq'o'n toju' jul jaloja t-xelo.
- ³²Nimtoqtzun txqan b'och nche wan twi' witz, xikqani'n tajaw il tu'n kyokx kyoju' b'och; xi'tzun tq'o'n Jesus anb'il kye.
- ³³Eb'jetztzun tajaw iltz toju' ichan ex eb'jo'kx kyoju' b'och, eb'jawtzun ojqlan b'och toj kub'l majx eku'x toju' njab', atzuntzu' eb'aj kyima'.
- ³⁴Aye'tzu'n xjal nche k'ik'lentoq kyi'ju' b'och, tej klonteju' b'aj lu, eb'ajx oq ex exi' yolilte toju' tnam ex kyoj koj b'il.
- ³⁵Eb'je'tztzun xjaltz ka'yilteju' b'aj. Tetzunj kpon ja ta'toq Jesus, q'uqlitoqu' ichan t-xe tqan Jesus matxitoq kyej tzaqpi'n kyu'n tajaw il, tok t-xb'alun spik'litl tuk'i'l; eb'ajxob'tzuntz.
- ³⁶Aye'tzun elonteju' b'aj, xikma'n kyeju' xjal se'n q'aneta' ichan tzyu'ntoq kyu'n tajaw il.
- ³⁷Kkyaqiltzu'n xjal toju' tx'otx' Kerasa eokten kub'sal twitz Jesus tu'n tik'b'et na'tz, qu'n inxi'xtoq che xob'. Okxtzun Jesus toj b'ark ex ik'b'et.
- ³⁸Xi'tzun tkub'sa'n ichan matxitoq kyej tzaqpi'n kyu'n tajaw il tu'ntoq tq'onte Jesus anb'il te tu'n txi' tuk'i'l, atzunte Jesus xitma'n te tu'n tkyaj, ex xitma'n te:
- ³⁹—Kutanj ti'ja tjaya ex yolinxá tkyaqilju' matxi' tb'inha Dyos teya, chij. Xi'tzun ichantz ex xitma'n toj tkyaqilju' tnam aju' matxitoq tb'inha Jesus te.

Jun qya yab' ex tmyal Jayr

(Mt 9.18-26; Mc 5.21-43)

- ⁴⁰Tetzunj tul jumajtl Jesus jlaj njab', k'monjtz kyu'n xjal toj tzalajb'il, qu'n intoq che ayon te.
- ⁴¹O'kxtzun tpon jun ichan Jayr tb'i, nejeneltoq toju' ja te k'u'lb'il. Kub' mejeju' ichan lu t-xe tqan Jesus ex kub'san twitz tu'n txi' tja,
- ⁴²qu'n naqtoq jun tmyal ati, te kab'lajoj ab'q'i, ch'inxtltoq tkyim. Ljo'ntoqtzun txi' Jesus, intoq okyeq'li Jesus tu'nju' nim txqan xjal lepchqe'k ti'j.
- ⁴³Atitoqtzun jun qya kxolju' txqan xjal, ma'toq b'ent kab'lajoj ab'q'i yab' tu'nju' ttx'ajin, ex matxitoq b'aj tnajsa'n tkyaqilju' ati te tu'n q'a'nb'ilte kyuk'i'l q'anal, ex mix-a'lo'xte jun ma'toqwit q'anante.

⁴⁴Oklq'ēju' qya lu ttze'lti'j Jesus ex okttzyu'n ttxa'n tpinpa't, textzu'n kmuj lu we' ttx'ajin.

⁴⁵Xjeluntzun Jesus: —¿Alkye sok mkonweye'? chij. Mixtoqtzun alo'xte inq'mante qa ma'toq tz'ok tmko'n, xitma'n Luch te: Xnaq'tzal, in ok yeq'liya kyu'n xjal ex nlmunjtza toj tkyaqil plaj, chij.

⁴⁶Atzunte Jesus xitma'ntl: —Atite jun sok mkonweye', qu'n matz'el nnik'e' ati jun xq'anet wu'ne', chij.

⁴⁷Tetzunj tka'yinte qya laytoq b'ent tewit tu'n, kub' meje twitz Jesus intoq lu'lun. Xitma'n kwitz kkyaqil tiqu'n oka' tmko'na', ex majx q'anet tej tok tmko'n.

⁴⁸Xitma'n Jesus te: —Nmyal, tu'nju' tokslab'la xq'aneta'ya. Kutanja toj tzalajb'il, chij.

⁴⁹Inxtoqtzun yolin Jesus tej tpon jun sanjelal q'malte teju' nejenel toju' ja te k'u'lb'il: —Matxi' kyimte' tmyala; lalun tzaj ttxko'ntla xnaq'tzal, chij.

⁵⁰Tb'itzun Jesus ex xitma'n te: —Lalun xob'a; o'kxte' okslanxa, ex kkletelte' tmyala, chij.

⁵¹Tetzunj tpon tuja, min taj tu'n kyokxju' xjal, oqe'kxkye Luch, Santyay ex Xwan tuk'i'l tmanju' k'wal ex ttxu eb'jo'kx tiq'i'n.

⁵²Kkyaqil xjal nche oq' ti'ju' txin, atzunte Jesus xitma'n kye: —Lalun che oq'e', qu'n min xkyimte' txin, nktante', chij.

⁵³Kykyaqil eb'jaw tze'n ti'j, qu'n kkyaqilkye' xjal kyil matxitoq kyim.

⁵⁴Jawtzun tchle'n Jesus ex jawtma'n kuw: —¡We'ktza txin! chij.

⁵⁵O'kx tul jumajtl t-xew; textzu'n kmuj lu jawe', xi'tzun tma'n Jesus tu'n txi' kq'o'n twa.

⁵⁶Majx eb'jaw lab'tiju' tman; atzunte Jesus xitma'n kye tu'n lalun txi' kyoli'nju' b'aj lu.

Lc 9

Exi' tchq'o'n Jesus t-xnaq'tzb'en pakb'alte tkawb'il Dyos

(Mt 10.5-15; Mc 6.7-13)

¹Etb'u'yi Jesus kab'lajoj t-xnaq'tzb'en, ex xitq'o'n kyipumal ex kyoklen tu'n kyex kxla'ja'n tkyaqil ch'ix tajaw il ex tu'n kq'anán kye yab'.

²Exi' tchq'o'n q'malte tqanil tkawb'il Dyos ex q'analkye yab'.

³Xitma'n kye: —Mixti'te tu'n t-xikyiq'i'ne' toj kb'eye': lalun txi' kyine' tze, ch'u'x, wab'j, pwaq mo xb'alun te kych'ixpub'le'.

⁴Alqjaxku' mache okxa'ye', axtzun che tenkja'ye' tzmax ajkyik'e' toju' najb'il.

⁵Qatzun mixti'x xek'amliye' tojun tnam, kukyik' b'ete' ex kychtomile' quq ti'j kqane', te yek'b'il kye qa myab'a'n qe'.

⁶Eb'je'xtzuntz, eb'ajx kyoj kkyaqil koj'b'il, intoq xikma'n tpakb'al b'a'n ex nche q'anan.

Tkamik Xwan jawsal a'

(Mt 14.1-12; Mc 6.14-29)

⁷Tb'i nimaqkawil Erodes tkyaqilju' ntoq b'aj; ex mixtoqti'x nkane toj twitz, qu'n junjun intoq kma'n qa a Xwan matxitoq jaw anq'in,

⁸junjuntl nkma'n qa matxitoq tzul Eliy, junjuntl ntoq kma'n qa jun kxolju' ojtxi' t-sanjelal Dyos.

⁹Atzunte Erodes tma: —Ayinku'ye' inq'mante tu'n tel q'i'n twi' Xwan. ¿Alkyetzun xjal lu, inxi'x yolinjtz txqan ti'xti' ti'j? chij. Qu'mtzun tajb'iltoq Erodes tu'n tok tka'yi'n Jesus.

Xitq'o'n Jesus kwa nim xjal

(Mt 14.13-21; Mc 6.30-44; Jn 6.1-14)

¹⁰Tetzunj tanjtzkyi'ju' exichq'o'n, b'ajx kma'n te Jesus jni'xju' b'ajb'ent kyu'n. Exi' tiq'i'ntzuntz kjunalx, exi' tiq'i'n tojun tnam B'etzayda tb'i.

¹¹Tetzunj kb'inte xjal, exilpe kyi'j, ex etk'am Jesus, okten q'malte tkawb'il Dyos kye ex etq'a'naju' yab'.

¹²Tetzunj tok qale, e'pon lq'eju' kab'lajoj xnaq'tzb'en tk'etz Jesus ex xikma'n te: —Q'manxa kye xjal tu'n kyanj ojtal ex tu'n kxi' jjol kwa kyoj koj'b'il ex najb'il nqayin, mixti'xte wab'j tzalu, chechij.

¹³Xi'tzun tma'n Jesus kye: —Kq'onxkye' kwa, chij. Xi'tzun ktzaq'we'n te: —Naqna' jwe' wab'j ati qk'etzqe' ex kab'e' kyix, o'kxtzun qa maqo'xe' lq'olte kwa kkyaqilju' xjal lu, chechij.

¹⁴Kab'lajk'al lajnaqlo (5,000) ichan. Atzunte Jesus xitma'n kye t-xnaq'tzb'en: —Kmanxe' tu'n kkub' qe toj tneji'n te kab'naqlajoj chaq, chij.

¹⁵Xi'tzun kb'i'n ex eb'ajkub' qe kkyaqil kyu'n.

¹⁶Jawtzun ttzyu'n Jesus jwe' wab'j exju' kab'e' kyix, ex jaw ka'yin twitz kya'j, xitqani'n k'i'wb'il tib'aj, kub' taq'pu'n ex xitq'o'n kye t-xnaq'tzb'en tu'n t-xiksipa'n kye xjal.

¹⁷Eb'ajwan kye xjal ex eb'aj noj, ex jaw kyb'u'yi'ntlju' min b'aj, kab'lajoj chi'l b'ant.

Tma Luch qa a Jesus Krist

(Mt 16.13-19; Mc 8.27-29)

- 18Jun q'ij intoq na'n Dyos Jesus tjunal, ex ate'toqju' t-xnaq'tzb'en tuk'i'l, xitqani'n kye: —¿Alkye qine' toj kwitz xjal? chij.
- 19Xi'tzun ktzaq'we'n: Ate' junjun nkma'n qa aya Xwan jawsal a', junjuntl nkma'n qa aya jun ojtxi' t-sanjelal Dyos majaw anq'in, chechij.
- 20—Yajtzunkye', ¿Alkye qine' toj kywitze'? chi Jesus xitqani'n kye. Xi'tzun ttzaq'we'n Luch te: —Ateju'ya Krist chq'o'n tu'n Dyos, chij.
- 21Atzunte Jesus xi'xi'x tab'tzi'n kye tu'n lalun txi' kyoli'n.
- 22Ex xitma'n kye: —Chin yajtele' nimxi'x ayine' Tk'wal Dyos ex chin elelkyik'o'ne' tijwnaq, e'kynejel pale exqe' xnaq'tzal kawb'il. Chin b'el kyb'yo'ne', tojtzun toxi'n q'ij chin jawil anq'intle', chij.
- 23Yajxi'tzuntl xitma'n kye kykyaqil: —Qa ati jun tajb'il tu'n tok te nxnaq'tzb'ene', lalun tb'inchaju' tajb'il, iqanktz tkurus junjun q'ij ex lpek wi'je'.
- 24Qu'n alkyete o'kx tajb'il tu'n tklontetib' twitz tx'otx', lay tkanb'a tchwinqlal; alkyetzunte matz'ok lpe wi'je' maskye makub'yo'n tu'npaje', kkletel.
- 25¿Titi' k'ajb'ela' teju' xjal qama tkanb'a tkyaqil twitz tx'otx', extzun qama tzpet mujqa matxi' toj kamik?
- 26Alkye makub' ch'ixwi wi'je' ex ti'ju' nyole', ex chin b'el ch'ixwiye' ti'j ajwule' toj wajwalile' ex toj tajwalil Nmane' kyuk'i'lju' tanjl.
- 27Axxi'x kxe'l nma'ne' kyeye', ate' junjun xjal ate' tzalu k'okyel kyka'yi'n tkawb'il Dyos na'mxtoq kykyim.

Jaw ch'ixpuj tilb'ilal Jesus

(Mt 17.1-8; Mc 9.2-8)

- 28Tb'ajlenxi' wajxaq q'ij tb'ajlen tma'n Jesus ja'lu, jawx Jesus na'l Dyos twi' jun witz, lepchqe'k Luch, Santyay ex Xwan ti'j.
- 29Intoqtzun na'n Dyos, ch'ixpuju' ka'yin, ex b'entju' t-xb'alun saqxi'x ex nqoptz'aj;
- 30ex kub' kyek'u'n kyib' kab'e' ichan nche yolin tuk'i'l. Aye'toq Moyses ex Eliy,
- 31intoq qoptz'aj jun spik'un tb'anilxi'x kyi'jile ex ntoq che yolin ti'ju' tik'el Jesus twitz tx'otx', qa Jerusalem kkyimela'.
- 32Maskye atitoq txqankye Luch kywatl, min ektan, kyilju' tajwalil Jesus exqe' kab'e' ichan ate'toq tk'etz.
- 33Tetzunj xi'toq tel kypa'n kyib'ju' ichan tk'etz Jesus, xitma'n Luch te Jesus: —Xnaq'tzal, ¡b'a'nte' tu'n qten tzalu! Che jawil qb'inha'ne' ox'e' pach: jun teya, juntl te Moyses ex juntl te Eliy, chij. Naqtzun eltma'nte' Luch, mixtoqti' nkane toj twitz titi' nxitma'n.
- 34Intoqtzun yolin, o'kx tkub' jupe' muj kyib'aj, ex eb'ajxob' tkub' jupe' muj kyib'aj.

³⁵Tzajtzun jun tq'ojq'ojel wi'yj toju' muj, tma: Ate Nk'walju'ye' lu, sk'o'n wu'ne': kyb'inku'ye' tyol, chij.

³⁶Tetzunj kyb'i'nte tq'ojq'ojel wi'yj lu, kyejten Jesus tjunal. Aye'tzunkye kub' kyewa'nju' lu ex mix-a'lo'qe xa'kyma'na'ju' kyil lu.

Tq'a'na Jesus jun q'a tzyu'ntoq tu'n tajaw il

(Mt 17.14-21; Mc 9.14-29)

³⁷Tetzun juntl q'ij tej kku'tz twi' witz, nim xjal eb'je'tz k'lulte Jesus.

³⁸Atzun jun ichan kxolju' xjal jawtma'n kuw kjalu: —Xnaq'tzal, b'inchama xtalb'il, ka'yink pech'i'na nk'wale', qu'n o'kxku' jun nk'walju'ye';

³⁹intzyet tu'n jun tajaw il, njaw xch'in ex nkub' tz'aq, ex nb'je'tz woqot toj ttzi tu'n. Nb'aj tyaju'n ex min nkyaj ttzaqpi'n.

⁴⁰Matxi' chin kub'sane' kywitzju' t-xnaq'tzb'ena tu'n tex kyxla'ja'n tajaw il lu, ex min nb'ent tex kyu'n, chij.

⁴¹Xi'tzun ttzaq'we'n Jesus te: —Xjal mixti' kyokslab'le' ex myab'a'n qe'ye'! ¿Ma kukxtzun weju'ye' nten kyuk'i'le' tu'n tik'x wu'ne' kyxole'? Q'intza tk'wala tzalu, chij.

⁴²Tetzunj xi'toq tul lq'eju' q'a, kub' xon twitz tx'otx' tu'n tajaw il ex tzaj tq'o'n juntl tak ti'j; atzunte Jesus xi'tmyo'n tajaw il, q'anetju' ku'xun tu'n ex xitq'o'n teju' tman.

⁴³Kykyaqilju' xjal e'jaw lab'ti tu'nju' nimxi'x toklen Dyos.

Xitma'ntl Jesus tkamik tkamaji'n

(Mt 17.22-23; Mc 9.30-32)

Intoqtzun che lab'ti kykyaqil ti'ju' ntoq tb'incha'n Jesus, xitma'n Jesus kye t-xnaq'tzb'en:

⁴⁴—Kyb'intzpeye' kxe'l nma'ne' kyeye' ex lalun tzik'tna'l kyu'ne': chin xel q'o'ne' ayine' Tk'wal Dyos toj kyq'ob' xjal, chij.

⁴⁵Aye'tzunkye min kane toj kywitz, na'mxtoqna' tjqet kynab'l tu'n tkane toj kywitz; expe' ntoq che xob' tu'n t-xi'kyqani'n teku' Jesus tu'n txi' tchik'b'a'n kye.

¿Alkye nimxi'x toklen?

(Mt 18.1-5; Mc 9.33-37)

⁴⁶E'aq'witzun xnaq'tzb'entz wuljel alkyetoqju' nimxi'x toklen kxol.

⁴⁷Tetzunj teltnik' Jesus ti'ju' ntoq kyxima'n, tzaj ttxko'n jun k'wal, kub' tq'o'n tk'etz

⁴⁸ex xitma'n kye: —Alkye mak'monteju' k'wal lu toj nb'iye', ayine' nchin tk'mo'n; ex aju' ma k'mon weye', ex intk'mo'nju' saj chq'onweye'. Qu'mtzun aju' mixti'x toklen kyxole', atzunte nimxi'x toklenju', chi Jesus.

Aju' min nq'ojin qi'j, quk'i'lte'

(Mc 9.38-40)

⁴⁹Xitma'n Xwan te kjalú: —Xnaq'tzal, ati jun xjal xqile' ntoq che ex t-xla'ja'n tajaw il toj kyanmi xjal toj tb'iyá; ma'tzun txi' qmyo'ne' qu'n min nb'et quk'i'l, chij.

⁵⁰Xi'tzun ttzaq'we'n Jesus te: —Lalun txi'kymyo'ne', qu'n ate' min nq'ojin qi'j, quk'i'lte', chij.

Eb'aj ttzak'u'n Jesus Santyay ex Xwan

⁵¹Tetzunj xi'toq tulkanun tu'n txi' Jesus toj kya'j, twab'a' tib' tu'n txi' Jerusalen.

⁵²Exi' tnejb'a'n sanjelal tu'n kyxi' jyolte jatu'n tkyaja' wtan tojun kojb'il toj Samarya;

⁵³aye'tzu'n aj Samarya mixti'x kyk'am, qu'n elkynik' ti'j qa xi'toq txi' Jerusalen.

⁵⁴Tetzunj kyka'yinte t-xnaq'tzb'en, aye' Santyay ex Xwan, xikyma'n te Jesus: —Taye, ¿Ma tajb'ila tu'n txiqma'ne' tu'n tku'tz q'aq' toj kya'j, tu'n kyb'aj tz'e'y tu'n? chechij.

⁵⁵Anjtzun miltz'uj twitz Jesus kyij ex eb'aj ttzak'u'n: —Min kanlikye' kywitz ja ntzaja' kyxime' lu, chij.

⁵⁶Qu'n min x̄inulwe' b'yolkye xjal, ayine' Tk'wal Dyos, klol kye x̄inula'we', chij. Exi'tzuntz tojuntl kojb'il.

Aye' kyajb'il tu'n kyxilpe ti'j Jesus

(Mt 8.19-22)

⁵⁷Ljo'ntoqtzun kyb'e, xitma'n jun ichan te Jesus: —Taye, wajb'ilwe' tu'n nxilpe ti'ja jaxjaku' matxa'ya, chij.

⁵⁸Xi'tzun ttzaq'we'n Jesus te: —Ati kye chuḁ kyjul ex ati kye pich' kyja; ayintzunwe' Tk'wal Dyos qine', mixti' jatu'n nkyaja' txaleye', chij.

⁵⁹Xitma'n Jesus te juntl: —Lpetza wi'je', chij. Atzunte xittzaq'we'n: —Taye, q'ontza anb'il tu'n nmqunteye' nmane' nejtl, chij.

⁶⁰Xittzaq'we'n Jesus te: —Q'onkja kye kyimni tu'n tku'x kymqu'n kykyimni; lwix kutxi'ta ex pakb'anxa tkawb'il Dyos, chij.

⁶¹Atzun juntl xitma'n te Jesus: —Taye, wajb'ilwe' tu'n nxi' tuk'i'la, naq o'kx q'ontz anb'ila weye' nejtl tu'n nxi'ye' q'olb'elkyeju' toj njaye', chij.

⁶²Xi'tzun ttzaq'we'n Jesus te: —Jun xjal nkjon extzun nka'yinxtl ti'jxi', lay b'ent tajb'en toj tkawb'il Dyos, chij.

Lc 10

Exi' tchq'o'n Jesus oxnaq kab'lajoj (72) xnaq'tzb'en

- ¹Yajxi'tzuntl, e'jaw t-sk'o'n Qajaw oxnaq kab'lajojtl (72) xnaq'tzb'en, ex exi' tnejb'a'n twitz te kakab' kb'aj, kyoj kkyaqil kojb'il ex tnam jachaq tu'n t-xa'ya'.
- ²Xitma'n kye kjalu: Axxi'x nimte' twitz awal ati, aye'tzu'n aq'unal naqjte'x. Qu'mtzun kyqaninx'e' teju' tajaw awal tu'n kytzaj tchq'o'n txqantl aq'unal.
- ³Kuxkxi'ye'; nche'x nchq'o'ne' kse'nqe' rit kxol xo'j.
- ⁴Lalun txikyiq'i'n kpwaqe' mo kwaye' mo kxajab'e'; ex lalun che kub' we'ye' q'olb'elkye xjal toj b'e.
- ⁵Ajkyokxe' toj jun ja, nejtl che kq'olb'enqe'xe' xjal kjalu: Tzalajb'ilxwit kyeye' toju' ja lu, chechiku'ye'.
- ⁶Qatzun b'a'n kten xjal toju' ja lu, kjapumel se'n tb'is kyk'u'je'; qatzun mya, k'anjetz ti'ju' q'olb'eb'l kyuk'ile'.
- ⁷Naq toj junx ja che tenkja'ye', che wanqe'ye' ex che k'wanqe'ye' ti'ju' ati kye, qu'n ati tu'n tk'montete' aq'unal twitk'u'j. Lalun che'xe' jayi'n.
- ⁸Ajppone' tojun tnam, jamache k'monjtza'ye', che wanqe'ye' ti'ju' makub' q'o'n kwitze';
- ⁹che kyq'aname' yab' ate' toj, ex kymanxe' kye xjal: Matxi' tzulkanun tkawb'il Dyos kyuk'i'le' chechiku'ye'.
- ¹⁰Qatzun mache pone' tojun tnam ex mix-a'lo' xk'monkyeye', kukyetze' toj b'e ex kymanxe':
- ¹¹¡Expe' k'elel qchto'ne' quq sok ti'j qqane' toj ttanama, te yek'b'il qa myab'a'n xjal qe'ye'! kyb'inku'tzune' qa matxi' tzul kanunju' tkawb'il Dyos kyk'etze', chechiku'ye'.
- ¹²Kxe'l nma'ne' kyeye', ajtjapun tq'ijlalil, nimxi'x tz'e'ysb'il twitzju' tnam lu kb'el kyekywitzu' xjal toju' Sodom.

Aye' najlqe' kyoj nimaqtnam min nche okslan

(Mt 11.20-24)

- ¹³¡Qab'anx kwitze' aj Korasin! ¡Qab'anx kywitze' aj B'etzayda! Qu'n naqwit kyoj tnam Tiro ex Sidon xeb'enta' b'a'nq'ob'aj xeb'incha'ye' kyxole', ojtxi'xi'x witlo tanjtzen ti'j kyanmi tuk'i'l Dyos, tokwitlo kyij te b'is ex q'uqlqe'wtlo toj tza'j.
- ¹⁴Ajtzun tpon tq'ijlalil tu'n kyokye' toj xjel, nimxi'x tz'e'ysb'il kywitze' kb'el kyekywitzju' xjal aj Tiro ex aj Sidon.
- ¹⁵Extzunta Kaparnawum, ¿chiloya qa matxi' jawlq'eya najchaq? ¡tzmax t-xexi' jul kpomela' tz'aqa!

¹⁶Alkyete makub' b'inkyeye', ayine' nchin kub' tb'i'n; ex alkye matz'el ik'onkyeye', ayine' nchin eltik'o'n; ex alkye matz'el ik'onweye', inel tik'o'nju' saj chq'onweye', chi Jesus.

Anjtzkyi'ju' oxnaq kab'lajoj (72)

¹⁷Nche tzalaju' oxnaq kab'lajoj tej tanjtzkyi'j, kyma kjalu: —¡Taye, inpe' qo'x kyb'i'nju'ye' tajaw il toj tb'ia! chechij.

¹⁸Xitma'n Jesus kye: —Ikyju', mawile' ajq'oj ntzaj tz'aq twitz kya'j naku'j xloq'lo'kya'j.

¹⁹Matxinq'o'ne' kyipumale' tu'n kyb'ete' kyib'aj kan ex lakran, ex tu'n tkub'ti'j tkyaqil tipumalju' ajq'oj kyu'ne', ex mixti'te tu'n kyk'ixb'ie' tu'n.

²⁰Lantzun che tzalaje' tu'nju' nche'x b'i'ne' kyu'n tajaw il, xi' che tzalaja'ye' tu'nju' tz'ib'a'ntl kyb'ie' toj kya'j, chi Jesus kye.

O'kxte Tk'wal Dyos ojtzqilte Dyos Manb'aj

(Mt 11.25-27; 13.16-17)

²¹Tojtzun kmuj lu, inxi'xtoq tzalaj Jesus tu'n Xewb'aj Xjan, tma kjalu: Njaw wajwali'na Nman Dyos, Tajaw kya'j ex tx'otx', qu'n aye' ti'xti' e'kub' tewa'na kye ati kynab'l ex ati kyojtzqib'l, matyek'uya kyeju' ch'i'n kyoklen.

²²Matzaj tq'o'n Nmane' kykyaqil ti'xti' weye'. Mix-a'lo' b'ilte alkyeqine', ayine' Tk'wal Dyos, o'kx nma'ne' ojtzqil weye', ex mix-a'lo' ojtzqilte alkyeju' Nmane', o'qinkxe' ojtzqilte ayine' Tk'wal, chi Jesus.

²³Ul jumajtl kyk'etzju' t-xnaq'tzb'en, xitma'n kye oqe'kxtoq kjalu: Tb'anilxi'xte' kyeju' nche lonteju' nche kyka'yi'ne';

²⁴qu'n nim t-sanjelal Dyos ex nimaqkawil kyajb'iltoq tu'n tok kyka'yi'nju' nkyka'yi'ne' ja'lo ex mixti'x xkyil; kyajb'iltoq tu'n kyb'inteju' nkyb'i'ne' ja'lo ex mixti'x xkyb'i, chij.

Techlal ti'ju' b'a'n aj Samarya

²⁵Ul lq'e jun xnaq'tzal kawb'il naq tu'n tel yal jun til Jesus tu'n, chij kjalu: —Xnaq'tzal, ¿Titi' ati tu'n nb'inchanteye' tu'n nkanb'anteye' chwinqlal tejumajx? chij.

²⁶Xittzaq'we'n Jesus te: —¿Ti'tzu'n tz'ib'a'n toj kawb'il? ¿Ti'tzu'n njaw t-ǰch'i'na? chij.

²⁷Xi'tzun ttzaq'we'n xnaq'tzal kawb'il kjalu: —K'u'jlama Dyos Manb'aj janajb'ena'ya tu'n tkyaqil tanmiya, tu'n tkyaqil tk'u'ja, tu'n tkyaqil tipumala ex tu'n tkyaqil tnab'la; ex k'u'jlama t-xjalila kse'nxta ntk'u'jla'n tib'a, chij.

²⁸Xitma'n Jesus te: —B'a'n ttzaq'web'la. Qa ntb'incha'na ikju', ktenb'el tchwinqlala, chi Jesus.

- ²⁹Atzunte' xnaq'tzal kawb'il, tajb'iltoq tu'nxi'x t-xjelun te Jesus, tma: — ¿Alkyetzu'n nwnaqile'? chij.
- ³⁰Xi'tzun ttzaq'we'n Jesus te: —Jun xjal intoq b'et toju' b'e ntzaj Jerusalen tu'n tpon Jeriko, eb'jo'k tzaqpaj leq' ti'j majxpe' b'je'l kyiq'i'n ti'j; b'aj kyb'yo'n ex eb'ajx oqtzuntz, ch'inxmi kyima' kyu'n.
- ³¹Naqtzun minab'en tik' jun pale tojxju' b'e lu; tetzunj t-xitka'yi'n xjal, ik' kuman ti'j ex xitljo'n tb'e.
- ³²Ex pon jun aj Leb'i atzu', ex tej tka'yinte, ik' kuman ti'j ex xitljo'n tb'e.
- ³³Atzun jun aj Samarya ntoq b'et tojxju' b'e lu, tej tka'yinte, tzaj laqj tk'u'j ti'j.
- ³⁴Xilq'e tk'etz, b'aj tq'a'na'n tk'ixb'len tu'n aseyt ex b'in, ex b'aj tptzo'n. Jax tq'o'ntzuntz tib'ajku' tchej, xitiq'i'n tojun ja ex xitka'yi'n.
- ³⁵Tetzun juntl q'ij, jatztiq'i'n aj Samarya pwaq kse'n chojb'il kab'e' tq'ij jun aq'unal, xitq'o'n teju' tajaw posadb'il ex xitma'n te: Ka'yinx ch'i'na ichan lu, qatzun matnajsatl pwaqa ti'j, kxe'l nchjo'ntle' teya ajtanjtz wi'je', chij.
- ³⁶¿Alkyetzun jun kyxolju' oxo' lu ok te twnaqilju' e'oktzaqpaj eleq' ti'j toj twitza? chi Jesus.
- ³⁷Xi'tzun ttzaq'we'n xnaq'tzal kawb'il: —Aju' tzaj laqj tk'u'j ti'j, chij. —Kutzun txi'ya ex b'inchama ikju', chi Jesus te.

Pon Jesus kja Marta ex Mariy

- ³⁸Xitljo'n Jesus tb'e ex pon tojun kojb'il, kyej tja jun qya Marta tb'i.
- ³⁹Atitoq jun ttzik mo titz'in Marta, Mariy tb'i, kub' qe tk'etz Jesus b'ilteju' ntoq tma'n.
- ⁴⁰Atzunte Marta inxi'xtoq b'ajx tk'u'j tij txqan taq'un, pon lq'e tk'etz Jesus ex xitma'n te kjalu: —Taye, ¿ma min nximana tu'nju' nchin kyej tq'o'ne' witz'ine' njunale' ti'j tkyaqil txqan aq'until? Q'manxa te tu'n ttzaj onilweye', chij.
- ⁴¹Atzunte Jesus xittzaq'we'n te: —Marta, Marta, inxi'x b'ajx tk'u'ja ex mixti'x nojlana toju' txqan taq'una,
- ⁴²naqna' junte' in nojqelan. Aju' tb'anilxi'x xjaw t-sk'o'n Mariy, ex mix-a'lo' k'elel q'inte te, chi Jesus.

Lc 11

Q'on xnaq'tzb'il Jesus ti'ju' na'j Dyos

(Mt 6.9-15; 7.7-11)

- ¹Jumaj intoq na'n Dyos Jesus tojun najb'il; tetzunj tb'aj na'n Dyos, xitma'n jun t-xnaq'tzb'en te: —Taye, qot-xnaq'tzantza tu'n tb'ent qna'n Dyose', kse'nte Xwan xit-xnaq'tza'n kye t-xnaq'tzb'en, chij.

²Xitzun tma'n Jesus kye: —Ajkná'n Dyose', kymánxe' kjalú: Qman Dyos, atiya toj kya'j, nimanjtzwit tb'íya xjan. Kutzaja kawil. B'inchet-xwit tajb'íla twitz tx'otx' kse'n nb'inchet toj kya'j.

³Q'ontza qwaye' nojqelan junjun q'íj.

⁴Najsanku'ya qile' kse'nqe' nkub' qnajsá'ne' kyilju' matxi' che b'inchán myab'a'n qe'ye'. Ex lalun taq'a anb'il tu'n qokye' toj joyb'il qí'je', qo tkloma teju' myab'a'n, chí Jesus.

⁵Ex xitma'n Jesus kye: —Kse'n atíwt junkye' atí jun tamiw, extzun matxi' tk'u'j aq'b'il tja ex matz'okx tma'n: Wamiw, txontz oxé'ta wab'j weye',

⁶qu'n tzma sul jun wamiwe' toj tb'e matzul njaye', ex mixti'xte titi' kxe'l nq'o'ne' te, qa chí.

⁷Exwittzun tz'etz tma'n tamiw tuja te: Lalun chin tzaj tyeku'na; jpu'ntlte ja ex ku'xli qo'ye' kyuk'i'l nk'wale'; lay b'ent njawe'ye' q'olte jun ti'xti' teya, chíwt.

⁸Kxe'l nma'ne' kyeye', b'a'ntzun qa tamiw, maskye min tajb'il tu'n tjawe', tu'nju' nxi'x kub'sankx kjawil we' q'olteju' nojqelan te.

⁹Qu'mtzun kxe'l nma'ne' kyeye': Kyqaninxé' te Dyos, ktzajel tq'o'nte' titi' nojqelan kyeye'; kyjyome', kknételte' kyu'ne'; kyk'ojchankxe' ja, kjqonjtzelte' kyeye'.

¹⁰Qu'n alkye nqaninte, kxe'l q'o'n te; ex alkye njyonte, kknétel tu'n; ex alkye nk'ojchan ttzija, kjqonjtzél ja te.

¹¹¿Ma atitzun junkye', manb'aj, qa nqanin tk'wal twa kxe'l tq'o'n jun ab'j te, mujqa nqanin jun tchi' kyix, jaku' txi' tq'o'n jun kan te,

¹²mujqa nqanin tchi' jos, qa jaku' jun lakran txitq'o'n te tk'wal?

¹³Maskye myab'a'n xjal qe'ye', aye' b'a'n ti'xti' nche'x kyq'o'ne' kye kyk'wale', ;mitzunloyate' Manb'aj te toj kya'j ktzajel tq'o'n Xewb'aj Xjan kyeju' nche qaninte!, chí Jesus.

Poqonjtz Jesus

(Mt 12.22-30; Mc 3.20-27)

¹⁴Intóq ex t-xla'ja'n Jesus jun tajaw il kub' tmeysa'n jun ichan; tetzunj texju' tajaw il, aq'wiju' me yolil. Eb'jaw lab'ti xjal tu'n ja'lu,

¹⁵aye'tzun junjun eq'mante: A B'eelseb'u knejel tajaw il, xiq'onte tipumalju' ichan lu tu'n kyex t-xla'ja'n tajaw il, chechij.

¹⁶Aye'tzun junjuntl, naqx tu'n tkub' tz'aq Jesus tojun til kyu'n, xikyqani'n te tu'n tb'inchante jun techlal b'a'nq'ob'aj te toj kya'j.

17Atzunte Jesus eltnik' tiju' ntoq kyxima'n, xitma'n kye: Tkyaqil nimaqkawb'il qa pa'ntib', kyajq'oj kyib' kyxolx, nkub' t-xitu'ntib' ex kykyaqilxju' janche kub' ch'uyj jun tib'aj juntl.

18Ikyxtzu'n, qama kub' tpa'ntib'ju' tajaw il tu'n tq'ojin kyxolx, ¿se'n taq'witzun tu'n tb'ant ttenju' tkawb'il kukxju'? Inxi' nma'ne' lu kyeye' qu'n inkyma'ne' qa nche ex nxla'ja'ne' tajaw il tu'n tipumal B'eelseb'u;

19qatzun ikju', ¿alkyetzun nq'onte impumalj kye kyxnaq'tzb'ene' tu'n kyex kyxla'ja'n tajaw il? Qu'mtzun aye'xkye che q'malteju' myab'a'n kyxime'.

20Tu'na' tipumal Dyos nche exa' nxla'ja'nwe' tajaw il, a ntma'nju' qa matxi' tzulju' tkawb'il Dyos kyuk'i'le'.

21Qa ati jun ichan kuw ex iq'i'n tq'obj'il nxq'uqin ti'j tja, mixti' xob'el ti'ju' nt-xq'uqi'n toju' ja.

22Qatzun matzul juntl kuwxix kyetwitz ex makub'ti'j tu'n, che eleltiq'i'n tq'obj'il jaq'uqla' tk'u'j, ex tkyaqilju' ati te che b'je'lel q'i'n.

23Alkye mya wuk'i'le' ta', ajq'oj wi'je', ex alkye min nonin tu'n kyb'uyet twitz awal, atok chitulte.

Aju' tajaw il nanjtzi'j

(Mt 12.43-45)

24Ajtetz jun tajaw il toj tanmi jun xjal, naq nb'et toj chq'ajlaj njon jatu'n ttena'; tu'ntzu'n min nknet tja, nkub' t-xima'ntzuntz: K'anjel wi'je' toju' njaye' janetza'ye', chij.

25Ajtzun tul jumajtl, qa xtilun toj tanmiju' xjal naku'j jun ja mso'n toj ex b'ajni nk'u'n.

26Nxi'tzuntz b'uyilkye wuqtl tajaw il taq'wix qexi'xtl kyetwitz, nche okxtzuntz najal kykyaqil toj tanmiju' xjal, ex nkub'o'lj xi'xtlju' xjal kyu'n kyetwitz tnejel, chi Jesus.

Alkyeqe' ky'i'wla'nqe'

27Akxtoqtzun nxitma'n Jesus ja'lu, jawtma'n jun qya kuw kjalu: ¡Ky'i'wlanxi'xte' qya jaela' iz'ja'ya ex q'onte tch'u'ya! chij.

28Xittzaq'we'n Jesus te: —¡Aye'kye ky'i'wla'nqe'ju' aye' inkyb'i'n tyol Dyos ex nxikyb'incha'n! chij.

Junjun xjal eqanin jun b'a'nq'ob'aj te techlal

(Mt 12.38-42; Mc 8.12)

29Xikyljo'n kyb'uyinte kyib' txqan xjal tk'etz Jesus, aq'witzun Jesus q'malte kye kjalu: Mya b'a'nqe' xjal toju' tq'ijlalil ja'lo; nkyqani'n jun techlal b'a'nq'ob'aj, laytzun txiq'et juntlte' techlal kye tib'ajxi' techlal ti'j Jonas.

³⁰Kse'nte Jonas ok te techlal kye xjal aj Ninib'e, ikxtzun weju'ye' ayine' Tk'wal Dyos chin okyele' te jun techlal kye xjal toju' tq'ijlalil ja'lo.

³¹Ajkyoku' xjal ja'lo toj xjel toju' tq'ijlalil tzul, kjawil we'ju' qya, nimaqkawil tzaj toj tnayajkya'j, ex ktma' tu'n ttz'e'yset kywitz; qu'n najchaqxi'x tzaja' qya lu tu'n tul b'ilte tnab'l Salomon, nimxi'xtzunte' toklenju' ati tzalu kyetwitz Salomon.

³²Ex che jawil we' aj Ninib'e toju' tq'ijlalil tzul, ajkyoku' xjal ate' ja'lo toj xjel, kkyma' aj Ninib'e tu'n ttz'e'yset kwitz; qu'n kyanjsa kyib' aj Ninib'e tuk'i'l Dyos tej kyb'inte tyol Dyos xitma'n Jonas kye, nimxi'xtzunte' toklenju' ati tzalu kyetwitz Jonas.

T-spik'b'il qxmilal

(Mt 5.15; 6.22-23)

³³Mix-a'lo' jun xjal ajtjaw ttxqo'n kantil inwt xitewa'ntzuntz mo inwt kub' tmutzb'a'n jun kajon tib'aj, xi' njawa' q'eta'te' jawl tu'n tq'onte spik'un kyeju' nche okx tuja.

³⁴Aye' twitza q'ol spik'un teya; qa b'a'nqe' twitza, ati spik'un te tkyaqil t-xmilala; qatzun myab'a'n qe' twitza, toj qxopin ktenb'ela'ya.

³⁵Ka'yinxtib'a tu'n lalun tz'okju' spik'un ati teya te qxopin.

³⁶Qa ati spik'un te tkyaqil t-xmilala ex mixti'te qxopin te, tkyaqil ktka'yi'ya toj spik'un kse'n jun kantil ajttxqonte spik'un teya, chi Jesus.

Exitpoqo'n Jesus parisey exqe' xnaq'tzal kawb'il

(Mt 23.1-36; Mc 12.38-40; Lc 20.45-47)

³⁷Tetzunj tb'aj yolin Jesus, xi'txko'n tu'n jun parisey wal tja, okxtzun Jesus tuja ex kub' qe ti'j mes.

³⁸Myab'a'n ela' toj twitz parisey tej tok tka'yi'n min txjon tq'ob' Jesus tej txi' wal.

³⁹Atzunte Qajaw xitma'n te: —Aye'kye' parisey qe'ye' nkytxjo'ne' ti'jxi' b'as ex pik'laq, atzu'n toj kyanmiye' nojni tu'n eleq'i'n ex taq'wixil.

⁴⁰¡Mixti' knab'le'! ¿Ma min nel kynik'e' ti'j qa ax Dyos b'inchanteju' ti'jxi' ex tojxi'?

⁴¹Kyq'onxe' kykotzju' nche yajti tu'n tkyaqil kyk'u'je', che xtilseteltzuntze'.

⁴²¡Qab'anx kywitze' parisey!, nel kypa'ne' tlajoji'n tnej kyi'j tal k'ul ment, ti'j rud ex kyi'j tkyaqil itzaj awa'n kyu'ne', atzu'n tnik'alilti'j minkyb'inchane' ex minkyk'u'jla'ne' Dyos. Atzunte' ati tu'n kb'inchanteye' ex tu'n kq'onteye' tlajoji'n te Dyos.

⁴³¡Qab'anx kywitze' parisey!, akyajb'ilju'ye' tu'n kykub' qeye' kyoj q'uqb'il te nimaq oklenj kyoju' ja te k'u'lb'il, ex tu'n kyq'olb'en xjal kyeye' tuk'i'l ninb'il kyoj b'e.

⁴⁴¡Qab'anx kywitze', ikyqe'ye' se'nqe' muqb'il min q'ancha'lqe', ex min b'i'n kyu'n xjal nche b'et kyib'aj!, chi Jesus.

⁴⁵Xi'tzun ttzaq'we'n jun xnaq'tzal kawb'il kjalu: —Xnaq'tzal, ex ikx nqo oktik'le'na tu'nju' ntma'na lu kye parisey, chij.

⁴⁶Atzunte Jesus xitma'n te: —¡Ex qab'anxkye' kywitz, xnaq'tzal kawb'il!, nkub' kyq'o'ne' chaq'b'il kuwxi'x tu'n tjapun kyu'n txqantl, expena' min njapunkye' kyu'n.

⁴⁷¡Qab'anx kywitze'! nche jaw kyb'inha'ne' muqb'il kyeju' t-sanjelal Dyos eb'aj kub' kyb'yo'n ojtxi' kychmane'.

⁴⁸Tu'ntzunju' lu nkyek'u'ne' qa b'a'n kyb'inha ojtxi' kychmane' toj kywitze', qu'n aye'na' e'kub' b'yonkye, aye'tzune' nche jaw b'inchankye muqb'ilkye.

⁴⁹Qu'mtzun, tma Dyos toju' nab'l kjalu: che kxe'l nchq'o'ne' nsanjelale' exqe' apostl yolil kyuk'i'l, ate' junjun che kb'el kyb'yo'n aye'tzun junjuntl k'okyel kyljo'n toj kyq'ij, chij.

⁵⁰Che okyelju' xjal ate' ja'lo toj xjel tu'n Dyos tib'aj kychk'elju' t-sanjelal matxi b'ajkub' qojli ttzajlen qex nche anq'in xjal twitz tx'otx',

⁵¹Tzajx tej tkub' qojli tchk'el Ab'el ponx tej tkub' qojli tchk'el Sakariy, ju' kub' b'yo'n kyxol q'olb'eb'l tuk'i'lju' ja xjan. Tu'ntzunju' nxinma'ne' kyeye', che okyelju' xjal ate' ja'lo toj xjel tu'n Dyos tib'aju' kychk'el.

⁵²¡Qab'anx kywitze', xnaq'tzal kawb'il!, kyuk'i'le' ta' ojtqib'l ti'j Dyos; mixtzunti' noktilil kyu'ne' tu'n kyokxku'xi'xe' toj ex min nkyjo'ne' tu'n kyokxju' kyajb'il tu'n kyokx toj, chi Jesus.

⁵³Tetzunj tetz Jesus atzu', tzaj kyq'oju' xnaq'tzal kawb'il exqe' parisey b'a'nxi'x, e'oktentzuntz yajulte tuk'i'l txqan kyxjel,

⁵⁴inxi'xtoq kyjyo'n tu'me'l se'n tu'n tkub' tz'aca' Jesus tojun til tu'nxju' tyol.

Lc 12

Taq' Jesus xnaq'tzb'il tib'aju' xmletz'il

(Mt 10.26-27)

¹Nimtzun txqan xjal b'aj kb'u'yi'n kyib', inxi'xtoq kylmu'nkyib'. Aq'wi Jesus yolil, nejt' xitma'n kye t-xnaq'tzb'en kjalu: B'a'nqe'xe' teju' ttx'amal kyu'n parisey,aju' kxmletz'il.

²Qu'n mixti' jun ti'xti' toj ewaj laywit tz'el yal, ex mixti' jun ti'xti' e'wa'n laywit tz'el tqanil.

³Ikytzu'n tkyaqilju' matxi' kma'ne' toj qlolj, kb'injtzet te q'ijtl; exju' matxikyma'ne' toj ewaj ex tujaxi', kb'injtzet kyu'n kkyaqil xjal.

Alqe tu'n qxob'a'

(Mt 10.28-31)

⁴Kxe'l nma'ne' kyeye' wamiw, lalun che xob'e' kyeju' nche kub' b'yonte t-xmilal wnaq, yajxi'tzuntel mixti'tlte tu'n tb'ant kyu'n.

⁵Atzu' tu'n kyxob'a'kye' teju' ati toklen kyi'je' kykimlenxi'ye' tzalu twitz tx'otx', tu'n kyxi' q'o'ne' toj q'aq' tu'n. Te tzunte che xob'a'kye'.

⁶¿Ma myatzun naq kab'e' tal pwaq nche'xa' k'a'yi'n jwe' pich'? Mixpetzunti' nik'tna'l jun ja'lu tu'n Dyos.

⁷Yajtzunkye', majx pena' ajla'nqe' t-xya'mal kywi'ye' toj junjunali'n tu'n. Qu'mtzun lalun che xob'e': nimkye' kyoklen kyekywitz txqan pich'.

Aye' nkyek'u'n qa okslalqe' te Jesus kyxol xjal

(Mt 10.32-33; 12.32; 10.19-20)

⁸Kxe'l nma'ne' kyeye', alkye matziyan weye' kywitz xjal, ikxwe' ayine' Tk'wal Dyos, kntziya'ye' kywitz tanjl Dyos;

⁹Alkyetzunte makub' ewan weye' kywitz xjal, ex kb'el wewa'ne' kywitz tanjl Dyos.

¹⁰Kb'el tnajsa'n Dyos til jun xjal qama tma tyol myab'a'n wi'je' ayine' Tk'wal Dyos; atzu'n xjal matz'ok tik'le'n Xewb'aj Xjan kyu'n tyol, lay kub' najsa'n til.

¹¹Ajkyxi' q'i'ne' kyoj ja te k'u'lb'il mujqa kywitz ajkawil ex tzyul kawb'il, lalun che lab'tiye' se'n tu'n kyklonteya' kyib'e' mo titi' kxe'l kyma'ne',

¹²ajtponju' kmuj tu'n kyoline', kxe'l t-xnaq'tza'n Xewb'aj Xjan kyeye' titi' kxe'l kyma'ne', chi Jesus.

Xob'ajilxju' q'inumal

¹³Xitma'n jun kxolju' xjal te Jesus: —Xnaq'tzal, q'manxa te ntzike' tu'n tkub' taq'pu'n qetz'bile', chij.

¹⁴Xitzun ttzaq'we'n Jesus te: —Wamiw, ¿Alkye sokq'onweye' te ajkawil mo pa'l tx'otx' kyib'aje'? chij.

¹⁵Ex xitma'ntl: —Kyka'yinx kyib'e' te tkyaqil jamjoni'n; qu'n mya tu'nwt ati nim ti'xti' kyeye' che anq'ila'xi'xe'.

¹⁶Xi'tzun tma'n jun techlal lu kye: Atitoq jun ichan q'inun, nim twitz tawal matxitoq jaw twitzju' ttx'otx'.

¹⁷Kub' t-xima'n q'inun kjalu: ¿Ti'tzu'n knb'incha'ye'? Mixti'tl jatu'n tk'uyeta' twitz wawale' xjaw, chij.

¹⁸Ex kub' t-xima'n: Matx kane toj nwitz'e' titi' knb'incha'ye'. Che jawil nxitu'ne' nk'ujaye' ex che jawil nb'incha'n txqantle' nimaqqe'xi'x, tu'n kyxink'u'ne' twitz wawale' ex tkyaqilju' ati weye' kyoj.

¹⁹Knma'tzuntze' wexe': Nim ti'xti' k'u'n te b'a'npun ab'q'i teya wamiw; tz'ojlana, wana, k'wana, tzalajxa toju' tchwinqlala, chij.

²⁰Atzunte Dyos tzaj tma'n te: Mixti' ttab'la, texju' qonik'an ja'lo kkyimela, ¿yajtzu'n k'u'n tu'na, alqe k'ajb'ela'? chij.

²¹Ikytzun nb'aju' ti'ju' xjal nkub' tb'u'yi'n txqan tq'inumal tex, prowtzunte' twitz Dyos, chi Jesus.

Ka'yi'n qe'kye' Dyos tk'wal tu'n

(Mt 6.25-34)

²²Yajxi'tzuntl tma Jesus kye t-xnaq'tzb'en: Qu'mtzun kxe'l nma'ne' kyeye': Lalun b'ajx kyk'u'je' titi' kxe'l kywane' tu'n kyanq'ine', mo titi' k'okyel kyq'o'ne' kutxb'ilkyeye'.

²³Nimxi'xte' toklen kychwinqlale' kyetwitz kywaye', ex nimxi'x toklen kyxmilale' kyetwitz kyxb'alune'.

²⁴Ka'nqe'xpe' joj: min nche awan ex min nche chmon twitz kyawal, ex mixti' kyk'u'ja; q'o'ntzun kywa tu'n Dyos. ¡Nimxi'x pena'kye' kyoklen kyekywitzju' pich'!

²⁵Tu'npetzu'n inxi'x b'ajx kyk'u'je', ¿ma jakutzun b'a'n tok kytz'aqtza'n jun q'ijtle' kychwinqlale' twitz tx'otx' ti'ju' ntzaj tq'o'n Dyos?

²⁶Qa laype' b'entju' ch'i'nxi'x toklen, ¿tiq'u'ntzun inxi'x b'ajx kyk'u'je' ti'ju' txqantl ti'xti'?

²⁷Kyximankupe'ye' se'n nche ch'iya' b'ech toj k'ul: min nche aq'unan ex min nche chqon. Atzunte Salomon, tu'npetzu'n tb'anilqexi'xju' ti'j, mixpeti' ok jun t-xb'alun se'nqe' b'ech lu.

²⁸Qana' nche tktxu'n te Dyos b'o'schaq k'ul, ati ja'lo toj kojil ex najchi'j b'aj tz'e'y toj chuj, ¡Okpe'na' che ktxunjtzelkye' tu'n, aye'ye' xjal naq ch'i'n kyokslab'le'!

²⁹Qu'mtzun lalun che b'isune', inxi'xwit b'ajx kyk'u'je' titi' kxe'l kywane' mo titi' kxe'l kyk'wa'ne'.

³⁰Qu'n kykyaqil txqantl xjal atzu' nb'ajxa' kyk'u'j ti'j tkyaqilju' ti'xti' lu, aye'tzunkye' ati jun Kymane' tojtzqi'n qa nche ojqlan ja'lu kyeye'.

³¹Kyq'onk tilile' tu'n kyanq'inteye' tkawb'il Dyos, ex che tzajel tq'o'n Dyos ti'xti' lu nojqelan kyeye', chi Jesus.

Q'inumal toj kya'j

(Mt 6.19-21)

³²Lalun che xob'e' tal nrit; naqjte'x kyb'aje', atzunte Dyos Manb'aj, b'a'n sela' toj twitz tu'n txitq'o'n kawb'il kyeye'.

³³Kyk'ayinxju'ye' ati kyeye', ex kyq'onxe' kye prow; kyq'onk tilile' tkb'el kyq'inumale' aju' lay b'aj, aju' kyq'inumale' te toj kya'j mib'ajela', ja lay tz'exa' tu'n eleq' ex lay b'aj tu'n pok'.

³⁴Majx atzu' toka'kye' kyk'u'j jata' kyq'inumale', chi Jesus.

Naq b'antnitl kytene'

³⁵⁻³⁶Che okxe' se'nqe' majin nche ayon te kyajaw tu'n tanjtztij' tojun ninwan tij' mjeb'le'n, b'antnitl kyten ex q'i'n kykantil nche k'ant, naq nche ayontl tu'n tokx kyjqo'n ja naqa sokx tk'ojcha'n ajtul.

³⁷Tzalajb'ilte' kyeju' majin min nche wtan ajtulju' kyajaw. Axxi'x kxe'l nma'ne' kyeye', aku'pe' kyajaw kb'el q'uqb'ankye ti'j mes ex kxe'l tq'o'n kywa.

³⁸Tzalajb'ilxi'x kyi'j, qa itz'qe' ajtul, maskye matzul tk'u'j aq'b'il mujqa nqo sqix.

³⁹Kyximankupe'ye' lu: naqwit b'i'n tu'n jun xjal alkye kmuj tzulju' eleq' toj tja, jaku' lay taj tu'n tokx juntl xjal alq'al toju' tja.

⁴⁰Ikxtzunkyeju'ye' che okxe' b'inha'n kytene'; qu'n naqx minab'en ajwule' ayine' Tk'wal Dyos, chi Jesus.

Aju' majin b'a'n b'in exju' mib'a'n b'in

(Mt 24.45-51)

⁴¹Xitqani'n Luch te Jesus: —Taye, ¿Ma o'kxtzu' xtmaya'ya techlal lu qeye' mujqa te kykyaqil? chij.

⁴²Xi'tzun tma'n Qajaw: ¿Alkye jun nuk'ul b'a'n b'in, nche kyej tq'o'n tajaw toj tja toj tq'ob', tu'n txitq'o'n kywa tojxju' kmuj nojqelan?

⁴³Tzalajb'ilxi'x teju' majin, inche tb'inha'n taq'un ajtulju' tajaw.

⁴⁴Axxi'x kxe'l nma'ne' kyeye', k'okyel q'o'n majin lu tu'n tajaw ka'yilte tkyaqilju' ati te.

⁴⁵Qatzun makub' t-xima'n majin lu qa yaj tzulju' tajaw, ex matz'okten b'yolkyeju' txqantl majin ichan ex qya, qama tz'okten wal ex k'wal, ex matz'okten tx'ojtel,

⁴⁶naq minab'en ajtulju' tajaw toju' q'ij min xima'n tu'n ex toju' kmuj min b'i'n tu'n, ex kb'el tz'e'ysa'n twitz, k'okyel q'o'n se'nqe'xju' mib'a'n che niman.

⁴⁷Aju' majin b'i'n tu'n titi' tajb'ilju' tajaw tu'n tb'inchante, ex mya b'inha'n tten ex minb'in te, kb'el tz'e'ysa'n twitz kuwxi'x.

⁴⁸Atzu'n majin min b'i'n tu'n alkye tajb'il tajaw, ntb'inha'n ti'xti' myab'a'n, ktz'e'ysetel twitz myaxi'x kuw. Alkye nim nxiq'et te, k'okyel toj xjel tib'aj nim; ex alkye nim xiq'o'n toj tq'ob', nimxi'x k'okyela' toj xjel tib'aj.

Tu'n tpaj Jesus ntzaj pa'jtib'il kyxol xjal

(Mt 10.34-36)

- ⁴⁹Ma chinule' txqol q'aq' kyxol xjal; ex ;wajb'ile' naqwit nk'anttel!
- ⁵⁰Ilti'j tu'n wik'e' tojun k'ixk'oj, ex ;inxi'x chin yajtiye' tzmax ajtjapun!
- ⁵¹¿Ma ma chinule' q'ol nak'b'il twitz tx'otx' toj kywitize'? Minti', pa'jtib'il xínule' q'olte.
- ⁵²Qu'n kxe'l qex ja'lo, jwe' xjal tojun ja tzul pa'jtib'il kyxol, oxe' ajq'oj kyi'j kab'e' ex kab'e' ajq'oj kyi'j oxe'.
- ⁵³Kq'ojil manb'aj ti'j tk'wal ex kq'ojil k'walb'aj ti'j tman; kq'ojil txub'aj ti'j tal qya, ex kq'ojil a'lb'aj qya ti'j ttxu; kq'ojil lib'un qya ti'j tlib' ex kq'ojil lib'j ti'j tlib' qya, chi Jesus.

Techlal tab'q'iyil

(Mt 16.1-4; Mc 8.11-13)

- ⁵⁴Ex xitma'n Jesus kye xjal kjalu: Ajkyka'yinteye' ajtjaw muj toj tkub'exq'ij, nkyma'ne' qa tzul jb'al, ex iky nb'ajiju'.
- ⁵⁵Ex ajttzaj kyq'iq' toj tnayajkya'j, nkyma'ne' qa tzul kyaq, ex iknb'ajiju'.
- ⁵⁶¿Xmletz'qe'ye! Qa nelkynik'e' ti'j se'n tka'yinx twitz kya'j ex twitz tx'otx', ¿tiqu'ntzun min nel kynik'e' tiju' tq'ijlalil ja'lo? chij.

B'incham ttena tuk'i'l tajq'oja

(Mt 5.25-26)

- ⁵⁷¿Tiqu'ntzun min nkub' kyxima'ne' kyib'xkyib'e' alkyeju' tnik'alilti'j?
- ⁵⁸Qama b'ajsanjtza tu'n jun xjal ex matxi'ya tuk'i'l twitz tzyul kawb'il, yolina tuk'i'l tu'n kynk'unte kyib'e' nej, tu'ntzun lalun ponq'i'na tu'n twitz ajkawil; qatzun min, kxe'l q'o'na toj kyq'ob' xq'uqil kars tu'n ajkawil, k'okyex q'o'ntzuntza toj kars.
- ⁵⁹Kxe'l nma'ne' teya, laytzun tz'etztza tzmaxi'j ajtchjonteya tkyaqilju' maqaninjz teya, chi Jesus.

Lc 13

Qa min sanjtz ti'j kyanmiye' che najele'

- ¹Tojtzu'n kmuj lu e'pon junjun xjal q'malte te Jesus ti'ju' tb'inha Pilat, matxitoq b'aj t-smo'n kychk'el junjun aj Kaliley e'pon toj Jerusalen tuk'i'l kychk'elju' alu'mj e'kub' kyq'o'n te chojb'il.
- ²Xi'tzun tma'n Jesus kye: ¿Ma alo b'aja' kyi'ju' ichan aj Kaliley lu qa tu'n aj il qexi'x kyekwitzju' txqantl toju' kyt'otx'?
- ³Minti'; qa min sanjtzkye' ti'j kyanmi tuk'i'l Dyos, ex che kyimelkye'.
- ⁴¿Mujqa aye' aj il qexi'xju' wajxaqlajoj e'kyim tej ttzaj tz'ajju' ja Silowe nimin twe' kyekwitzju' txqantl najli qe'toq toj Jerusalen?

⁵Minti'; Qa min sanjtzkye'kyi'j tuk'i'l Dyos, ex che kyimele', chi Jesus.

Techlal ti'ju' tqan iw mixti' twitz.

⁶Xitma'n Jesus techlal lu kye: Ati junwi' iw awa'n tu'n jun ichan toju' tawal, xi'tzun ka'yilte qa atitoq twitz, mixti'xte jun knet tu'n.

⁷Xitma'ntzuntz teju' nka'yinte tawal: Mab'ent oxo' ab'q'i nchin ule' jyolte twitzju' iw lu, mixti'xte twitz nokyal. Tx'emunktza, qu'n mixti'x tajb'en ati toju' tx'otx', chij.

⁸Atzunte' ka'yil tx'otx' xittzaq'we'n te: Taye, tenkupunj toju' ab'q'i lu; kjawil nko'pi'ne' tx'otx' ex kb'elex nq'o'ne' ttz'isil.

⁹Qapetzunlo kwitzaltz; qatzun mixti'x, tx'emunktz tzuntza, chij, chi Jesus.

Tq'a'na Jesus jun qya toj q'ij te ojlab'l

¹⁰Intoq tq'o'n Jesus xnaq'tzb'il tojun ja te k'u'lb'il tojun q'ij te ojlab'l;

¹¹atitoqtzun jun qya atzu', ma'toq b'ent wajxaqlajoj ab'q'i yab'. Majxtoq k'o'lti'j tu'n jun tajaw il, mixtoqti'x njawe'.

¹²Tetzunj tok tka'yi'n Jesus, xittxko'n ex xitma'n te: —Qya, matxi' tzaqpeta teju' tyab'ila, chij.

¹³Ekub'tzun tq'o'n tq'ob' tib'aj, textzu'n kmuj jawe' qya ex aq'wi ajwalilte Dyos.

¹⁴Atzu'n nejenel toju' ja te k'u'lb'il tzaj ttx'u'jil, qu'n tq'a'na Jesus toj q'ij te ojlab'l, xitma'n kye xjal: —Qaq q'ij ati tu'n qaq'unan; kuktzaje' q'ol q'ana' kyib'e' kyoju' q'ij lu, mya toj q'ij te ojlab'l, chij.

¹⁵Xi'tzun ttzaq'we'n Qajaw te: —Xmletz'qe'ye', ¿ma mixtzunti' nel kpju'nkye' kwakix mo kycheje' b'ur toj q'ij te ojlab'l, tu'n t-xikyiq'i'ne' k'wal a'?

¹⁶Atzunte' qya lu, tyajajil Ab'raam, mab'ent wajxaqlajoj ab'q'i xwaku'n tu'n tajaw il, ¿ma laytzun tzaqpet maskye toj q'ij te ojlab'l? chij.

¹⁷Tej txitma'n Jesus ja'lu, eb'ajkub' ch'ixwiju' tajq'oj; aye'tzunkye' xjal inxi'xtoq che tzalaj tej tok kka'yi'n nimaq ti'xti' nche tb'incha'n.

Techlal ti'ju' ij xmostas

(Mt 13.31-32; Mc 4.30-32)

¹⁸Ex xitma'n Jesus kjalu: ¿Se'ntzunju' tkawb'il Dyos, alquk'i'l kb'ela' nmujb'a'ne'?

¹⁹Ikyse'n jun ij xmostas nku'x tawa'n jun ichan toj ttx'otx', nch'iytzuntz tzmax ajtpon naku'j jun nin tze, nimin nche najan pich' kxolju' tq'ob', chi Jesus.

Techlal ti'ju' ttx'amal

(Mt 13.33)

²⁰Ex tma Jesus: ¿Se'n k'okyela' nq'o'ne' tkawb'il Dyos?

21Ikyte' se'n ttx'amal nxi't-smo'n jun qya tuk'i'l oxe' mlon arin tu'n ttx'amsetju' q'otj, chi Jesus.

Ttzija b'o'stoj
(Mt 7.13-14,21-23)

22Ljo'ntoq tb'e Jesus tu'n tpon toj Jerusalen, nq'onxi' xnaq'tzb'il kyoj tnam ex kyoj kojil jachaq nik'a'.

23Xiqani'n te tu'n jun xjal: —Taye, ¿manaq jte'xju' che kletel? chij. Xittzaq'we'n Jesus te:

24—Kq'onk tilile' tu'n kyokxe' toju' b'o's ttzija, qu'n nimte' kyajb'il tu'n kyokx, ex lay b'ent kyokx.

25Tjawlenxi' we' tajaw ja ex tetzlenxi' tjpu'n ja, qama che kyajtene' pe'n, k'okyex kma'ne' twitz tjpel ja kjalu: Taye, jqonkxa ja qeye' chechiku'ye'. Atzunte k'eletz ttzaq'we'n: Min b'i'n wu'ne' jaæe tzaja'ye', chij.

26Che aq'weltzuntze' q'malte kjalu: Oje qo wane' ex oje qo k'wane' tuk'i'la, ex q'on xnaq'tzb'ila kyoju' qb'eye' chechiloye'.

27Atzunte k'eletz ttzaq'we'n: Min wojtzqi'ne' te jaje'ye'. ¡Kukxi'ye' b'inchal myab'a'n! chilo kyeye'.

28Tzultzun oq'e'ntz ex b'is kyi'je' ajkyka'yinteye' ate'kye Ab'raam, Isaak, Jakob' ex kykyaqil t-sanjelal Dyos toju' tkawb'il Dyos, aye'tzunkye' che elex q'o'ne' ti'jxi'.

29Qu'n che tzajel xjal toj tb'a'nq'ob'kya'j ex toj tnayajkya'j, toj tjawetzq'ij ex toj tkub'exq'ij, tu'n kkub' qe wal toju' tkawb'il Dyos.

30Ate'tzun junjun mankb'il ta'qe' ja'lo che okyel nejl, ex ate' junjun nejlige' ja'lo che okyel mankb'il, chi Jesus.

Oq' Jesus ti'j Jerusalen
(Mt 23.37-39)

31Epontzun junjun parisey tojxju' q'ij lu, ex xikma'n te Jesus: —Kutik'a tzalu, qu'n tajb'il Erodos tu'n tkub' b'yo'na tu'n, chechij.

32Xi'tzun ttzaq'we'n kye: —Kukxi'ye' ex kmanxe' teju' chuñ na'j: Nche ex nsla'ja'nwe' tajaw il ja'lo ex najchi'j, ex nche nq'ana'ne' yab', ex kab'j chin qjene'.

33Oktzun kxe'l nljo'nwe' nb'e ja'lo, najchi'j ex kab'j, qu'n myatzu' tu'n tkyima'te jun t-sanjelal Dyos ti'jxi' Jerusalen.

34¡Malayqe'xwite' aj Jerusalen, nche kub' kyb'yo'ne' t-sanjelal Dyos exqe' nche tzaj tchq'o'n Dyos q'mal tpakb'alil kyeye', nche b'aj kyxone' toj ab'j! ¡B'a'npunxi' maj wajb'iltoqe' tu'n kyok nb'u'yi'ne' junx, kse'n ttxu ek' nche ok tb'u'yi'n tal tjaq' t-xik', ex min kyajb'ile'!

³⁵Lutzun kjaye' kjel kkolb'e'ne'; ex lay chin nok kka'yi'ntle', tzmaxi'j ajkymanteye' kjalu: ¡K'i'wla'nte' tzul chq'o'n tu'n Qman Dyos! chi Jesus.

Lc 14

Tq'a'na Jesus jun yab' tu'n male'n

¹Jun q'ij te ojlab'l okx Jesus wal tja jun knejel parisey, ex intoq che nenun txqantl parisey ti'j.

²Ex atitoq jun ichan twitz Jesus, yab'toq tu'n male'n.

³Xitqani'n Jesus kye xnaq'tzal kawb'il ex kye parisey kjalu: —¿Maq'o'n toj kawb'il tu'n tq'anet jun yab' toj q'ij te ojlab'l mujqa min? chij.

⁴Aye'tzunkye mixti'xte kma. Tzajtzun ttzyu'n Jesusju' yab' ex q'anet tu'n, ex xitma'n te tu'n tanj.

⁵Xitma'ntzuntz kye parisey: —¿Alkyetzun junkye', qama ku'x tz'aq jun tk'wal mujqa twakyix toj jul, lay jatztiq'i'n maskye toj q'ij te ojlab'l? chij.

⁶Ex mixti'xte b'ent ttzaq'wet kyu'n.

Aye' txko'nqe' tojun ninwan

⁷Tej tok tka'yi'n Jesus inxi'xtoq jaw kjoyo'n txko'nqe' kq'uqb'il te oklenj ti'j mes, xitma'n jun knab'l kjalu:

⁸—Qama txkonjtza tojun ninwan ti'j mjeb'le'n, lalun kub' qeya toju' q'uqb'il nim toklen, qu'n jaku' pon juntl txokenj nimxi'x toklen kyetwitza;

⁹ex jaku' tzulju' xtxkonkyeye' q'malte teya: Q'onxa tq'uqb'ila teju' juntl lu, jaku' chi. Ch'ixb'ajilxtzuntz teya ajt-xi'ya qeb'il toj ju' mankb'il q'uqb'il.

¹⁰Ata' b'incham qama txkonjtza, qeku'ya toju' mankb'il q'uqb'il, tu'ntzun ajtulju' xtxkonteya, ktma' teya: Kutoktza tojun q'uqb'il te oklenj wamiw, chij. Kjawil nima'ntzuntza kwitzju' q'uqliqe' tuk'i'la ti'j mes.

¹¹Qu'n alkyete njaw nimantetib', kb'el me'ssa'n; ex alkye nkub' tme'ssa'ntib', kjawil nima'n.

¹²Ex xitma'n teju' ichan txkonte: —Ajtkub' tq'o'na jun wan, lalun che ttxoka tamiwa, exqe' ttzika mo titz'ina, exqe' twitze'la, exqe' najlqe' nqayin tk'etza q'inunqe'; qu'n ex ktxkonjtzela kyu'n, oktzun tzajel q'o'n t-xeltz teya.

¹³Ape' b'inchamju'ya, ajtkub' tq'o'na jun ninwan, txkonqe'tza prow, e'tzqij kq'ob', e'kox ex e'moḥ;

¹⁴K'i'wla'n tzuntza. Layna' b'ent ttzaj kychjo'n teya, oktzun tk'ma'ta tu'me'l t-xel toju' q'ij ajkyjaw anq'in tnik'alkyi'j, chi Jesus.

Techlal ti'ju' ninwan

(Mt 22.1-10)

- 15Tetzunj tb'inte jun xjal q'uqlitoq kxolju' q'uqlqe' ti'j mes, xitma'n te Jesus kjalu: —;Tzalajb'ilte' teju' maten toju' ninwan toj tkawb'il Dyos! chij.
- 16Xitma'n Jesus te: —Ati jun xjal kub' tq'o'n jun ninwan, ex xitchq'o'n ktxokli txqan xjal.
- 17Tetzunj tponju' kmuj te wan, xitchq'o'n tmajin q'malte kyeju' txko'nqe' tu'n kytzaj, qu'n matxitoq b'entju' wab'j.
- 18Kkyaqilxtzun e'okten q'malte tiqu'n lay che tzaj. Tmaju' jun nejtl: Tzma xlx'et jun piḡ ntx'otx'e', ilti'j tu'n nxi'ye' ka'yilte. Najsama lay chin pone', chij.
- 19Atzun juntl tma: Mache lq'et jwe' muj nwakyixe', machinx'e' aq'unal kyi'j qa b'a'nqe'. Najsama, lay chinxe', chij.
- 20Atzun juntl tma: Tzma ḡin mjeye', lay b'ent nxi'ye', chij.
- 21Anjtzti'ju' majin ex xitma'n tkyaqil teju' tajaw. Tzajtzun ttx'u'jilju' tajaw ja ex xitma'n teju' tmajin: Wix kutxi'ya kyoj b'e ex kyoj tal b'e toju' nintnam, ex q'inqe'tza prow, tzkaj, moḡ ex kox tzala, chij.
- 22Yajxi'tzuntl xitma'n majin: Taye, matxi' nb'inchaye' saj tma'na, ex atix anb'il, chij.
- 23Xi'tzun tma'n tajaw teju' majin: Kutxi'ya kyoj b'e ex kyoj b'ya', ex ilxi'xti'j q'inqe'ktza tu'n tnoju' njaye'.
- 24Qu'n axxi'x mix-a'lo' jun kxolju' txko'nqe'toq nejtl tu'n kwan toju' ninwan xkub' nq'o'ne', chij.

Ch'uḡ tu'n qok lpe ti'j Jesus

(Mt 10.37-38)

- 25Nim xjal lepchqe'ktoq ti'j Jesus; anjtzun ka'yinti'j Jesus kye ex tma:
- 26Qa ati jun saj wuk'i'le' ex min nchin tk'u'jla'nxi'xe' kyekwitzju' tman, ttxu, t-xu'jil, tk'wal, titz'in mo ttzik mo tanab', expe' kyetwitz aku', lay b'ent tok te nxnaq'tzb'ene'.
- 27Ex alkye min xjaw tiqa'n tkurus ex tu'n toklpe wi'je', lay b'ent tok te nxnaq'tzb'ene'.
- 28Qa ati junkye' tajb'il tu'n tjaw tb'inha'n jun ja nimin twe', ḡma mixtzunti' nkub' qe nejtl ximalte jni' kb'ajel ti'j, tu'n t-xitka'yi'n qa ati tu'me'l tu'n tjapun b'aj tu'n?
- 29Qatzun min jaku' naq ku'x tq'o'n tq'uqlil ex jaku' lay japunb'aj tu'n, kkyaqiltzu'n xjal che okyel ka'yinte jaku' che aq'wi xmayil ti'j.
- 30Jaku' kma: Naqsok ttzyu'n te' xjal tja, extzun min xb'ent tjapun b'aj tu'n.

³¹Mujqa ati jun nimaqkawil ati tu'n txi' q'ojil ti'j juntl nimaqkawil, ¿ma laytzun kub' qe nejtl ximalte qa kb'entel tq'ojin tu'n junmutx' jo'k'al (10,000) t-xjal te q'oj kyi'j kab'mutx' lajk'al (20,000) ajq'oj?

³²Qatzun lay b'ent tq'ojin kyi'j, che xe'ltchq'o'n t-sanjel qanilte teju' juntl nimaqkawil atixtoq najchaq tu'n kten toj nak'b'il.

³³Ikxtzunkyeju'ye', qa alkye min xkyaj tq'o'n tkyaqilju' ati te, lay b'ent tok te nxnaq'tzb'ene'.

Qa mixti'tl tpitz'mojil atz'an

(Mt 5.13; Mc 9.50)

³⁴B'a'nte' atz'an; qatzun mixti'tl tpitz'mojil, ¿se'n taq'wi tu'n tajb'entl?

³⁵Laype' tz'ajb'en te tx'otx' ex te ch'uq tz'is. Naq k'elex xoyet. Alkye b'a'n tb'inte, b'inx.

Lc 15

Techlal ti'ju' rit kyej tzpet

(Mt 18.10-14)

¹Kkyaqilju' peyul chojb'il te Rom exqe' aj il eb'jo'k lq'e tk'etz Jesus b'ilte tyol.

²Tu'ntzun tpaju' lu eb'jaw yoliju' xnaq'tzal kawb'il ex parisey ti'j Jesus, intoq kma'n: —K'mo'nqe' aj il tu'nte' xjal na'j ex nwan kyuk'i'l, chechij.

³Xi'tzun tma'n Jesus techlal lu kye:

⁴¿Alkye junkye' kxol, qa ati jo'naq trit ex matxi' tzpet jun, ma mlaytzun che kyej ttzaqpi'nju' kyajnaq b'eljlajojtl toj koj'b'il, kxe'ltzuntz jyolteju' xtzpet tzmax ajtokyal tu'n?

⁵Ajtzun tokyal tu'n, kjawix tq'o'n ti'j tqul nxi'x tzalaj,

⁶ajtzun tpon tja, nche b'aj ttxko'n tamiw exqe' najlqe' nqayin tk'etz ex nxitma'n kye: Qoqe' tzalaj wuk'i'le', qu'n matxi' knetju' nrite' xi'tzpet, chij.

⁷Ikxtzun kxe'l nma'nju'ye' kyeye', atixi'x nim tzalajb'il toj kya'j ti'j jun aj il matz'anjtzi'j tanmi kyekwitzju' kyajnaq b'eljlajoj min nojqelan tu'n tanjtzi'j kyanmi.

Techlal ti'ju' pwaq xitz'aq

⁸Mujqa ¿alkye jun qya ati lajoj tpwaq ex matxi' tz'aq jun, ma mlaytzun jaw ttxqo'n tkantil ex kb'ajel tms'o'n toju' tja tu'n tjyonte tpwaq chab'a tzmax ajtokyal tu'n?

⁹Ajtzun tokyal tu'n, che b'ajel ttxko'n tamiw exqe' najlqe' nqayin tk'etz, ex kxe'l tma'n kye: Qoqe' tzalaj wuk'i'le', qu'n matxi' tz'okyalju' npwaqe' xi'tz'aq, chij.

¹⁰Ikxtzu'n, atixi'x nim tzalajb'il kxolju' tanjl Dyos ti'j jun aj il matz'anjtzi'j tanmi, chi Jesus.

Techlal ti'ju' k'wa'lb'aj txa'jul

- 11**Ex xitma'n Jesus techlal lu: Jun ichan ate'toq kab'e' tk'wal,
- 12**tzaju' itz'inb'aj xitma'n te tman: Ta, q'ontza wetzb'ile' ati woklene' ti'j, chij. Kub'tzun taq'pu'n manb'aju' kyetz'bil kxol.
- 13**Tojtzun jte' q'ijtl b'aj tk'ayi'n itz'inb'aju' tetzb'il xiq'o'n, xi'tzuntz najchaq tojuntl tx'otx' tuk'i'lju' pwaq lu, atzuntzu' b'aja' ttxa'ju'n tmedi toj achb'il twitz tx'otx'.
- 14**Tetzunj tb'aj tnajsa'n tkyaqil, tzaj jun nin we'yaj toju' tx'otx' lu, tzajtzun we'yajtz ti'j.
- 15**Xi' qanil taq'un te jun xjal toju' najb'il lu, xichq'o'ntzuntz k'ik'lel b'och toju' ttx'otx'.
- 16**Tajb'ilxi'xtoq tu'n txi' twanju' kwa b'och, ex mixti'x nxiq'o'n te.
- 17**Kub'tentzuntz ximalte: ¡Yaqi'n txqan majin ate' tja nmane' min nb'ajtl kwa, ayintzunwe' nchin b'aje' tu'n we'yaj tzalu!
- 18**K'anjeltl wi'je' tja nmane', ex kxe'l nma'ne' te: Ta, matxi' chin b'inchan ile' twitz Dyos ex twitza;
- 19**myab'a'ntl tu'n wok tq'o'na te tk'wala; chin tq'onka kse'n jun tmajina, nchiku'ye', chij.
- 20**Kub'tzun b'e' tu'n ex anjti'j tja tman. Na'mxtoqtzun tpon kanun, ilwi tu'n tman ex tzaj laqj tk'u'j ti'j. Xi' ojqelanju' tman k'lulte, oktchle'n ex b'aj tma'tzi'n.
- 21**Xitma'n k'wa'lb'aj te: Ta, matxi' chin b'inchanwe' il twitz Dyos ex twitza; myab'a'n tu'n woktq'o'ntla te tk'wala, chij.
- 22**Atzunte' tman xitma'n kye tmajin kjalu: Wix kyi'q'imitze' tb'anil xb'alun ex kq'onkye' ti'j; ex kq'onkye' jun xmilq'ob'aj ti'j twitq'ob' ex kq'onkye' xjab' ti'j tqan.
- 23**Kyiq'intze' qpoj tman wakx q'u'sxi'x ex kb'yonku'ye'. ¡Kb'el qtzalajsa'nte' lu tu'n jun ninwan!
- 24**Qu'n kyimnitltoqju' nk'wale' lu ex matxi' jaw anq'intl; ojetoq txitzpet ex matxi' tz'okyal qu'n, chij. Tzyettzun ktzalajb'iltzu'.
- 25**Atzunte' tzikb'aj atitoq toj koj'bil. Tej tanjti'j ex ch'inxtltoq tpon tk'etzju' ja, xitb'i'n chnab' nq'ajt exqe' b'ixil.
- 26**Xi'tzun ttxko'n junju' majin ex xitqani'n te ti'toq nb'aj.
- 27**Xitma'n majin te: Ana' titz'ina matzultl; ex matchaq'ju' tmana tu'n tkub'yetju' qpoj tman wakx q'u'sxi'x, qu'n b'a'n sula' ex mya yab', chij.

²⁸Atzunte' tzikb'aj ojexi'x tzaj tq'oj, min tajb'il tu'n tokx tuja, ilti'j etzju' tman q'malte te tu'n tokx tuja.

²⁹Xitma'n te tman kjalu: Kanli twitza jte'xi' ab'q'i nchin ajb'ene' teya, mixti' jumaj mixwitti'x nchin b'ine' teya, extzun b'ajxpe' tzaja' tq'o'na' tk'i'xwit jun tal chib' weye' tu'n nwane' kyuk'i'l wamiwe'.

³⁰Atzu'n sulju' tk'wala na'j, matxi' b'aj ttxa'ju'n tmediya kyuk'i'l qya ajpajil, ex makub' tb'yo'ntla qpoj tman wakx q'u'sxi'x te, chij.

³¹Xi'tzun ttzaq'we'n tman te: Nky'ajul, axnatzu' ta'ta kukxju' nk'etze', ex teya tkyaqilju' ati weye'.

³²Naqaju' atitoq tu'n tkub' qiksa'nte' lu tuk'i'l jun ninwan ex tu'n qtzalajsante, qu'n kyimnitltoqju' titz'ina, matzultl, ojetoq txitzpet ex maknetl qu'n, chiju' manb'aj, chi Jesus.

Lc 16

Techlal ti'ju' myab'a'n nuk'ul

¹Ex xitma'n Jesus ja'lu kye t-xnaq'tzb'en: Atitoq jun ichan q'inun atitoq jun tnuk'ul; pon q'unb'aj te qa naqtokju' tnuk'ul najsalteju' ati te.

²Txoklitzun tu'n tajaw ex xitma'n te: ¿Se'n taq'witzunju' ntzaj q'ma'n weye' ti'ja? Q'ontza jun tqanil ti'ju' npwaqe' ex ti'xti' weye', qu'n lay tentla te nnuk'ule', chij.

³Kub' tenju' nuk'ul ximal: ¿Titi' knb'incha'ye' ja'lo mixti'tl waq'une' tu'n wajawe'? Lay wipaye' tu'n waq'unanteye' tx'otx' ex ch'ixb'ilx tu'n nqanin nkotze'.

⁴Matxi' tzul toj nnab'le' titi' knb'incha'ye', tu'ntzun ati alkya kk'molweye' toj tja ajnkyaje' mixti' waq'une', chij.

⁵Eb'ajtxko'n xjal ati kyk'as te tajaw toj junjunali'n. Xitqani'n teju' pon nejtl: ¿Jte' tch'exa te wajawe'? chij.

⁶Xittzaq'we'n te: jo'naq b'aril aseyt nch'exe' te, chij. Xitma'n nuk'ul te: Lu u'j jatz'ib'ana' tch'exa, qeku'ya ex tz'ib'anku'ya juntl naq te kab'naqlajoj, chij.

⁷Xitqani'ntzuntz te juntel: ¿Yajtzunta jte' tch'exa te wajawe'?, chij. Xittzaq'we'n xjal te: Jo'naq mlon triy we' nch'ex te, chij. Ex xitma'n te: Lu u'j jatz'ib'ana' tch'exa; tz'ib'anku' juntla naq te kyajnaq mlon, chij.

⁸Elnik'ju' tajaw ti'ju' myab'a'n nuk'ul qa lwiysi'x nximet tu'n se'n nche tb'incha'na' ti'xti'. Lwiysi'xna' nximette' kyu'n xjal mya okslal toj kyaq'un titi' kxe'l kb'incha'n kyekwitzju' te' spik'unqe'.

⁹Kxe'l nma'ne' kyeye' nxnaq'tzb'en, tz'ajb'enju' q'inumal twitz tx'otx' kyu'ne' tu'n kknet kamiwe', tu'ntzun ajtkub'aju' q'inumal twitz tx'otx', ati jun k'molkyeye' toju' najb'il tejumajx.

10Alkye tnik'alti'j taq'un tib'aj ch'i'n, ex tnik'alti'j taq'un tib'aj nim; ex alkye mya tnik'alti'j tib'aj ch'i'n, layx tz'aq'unan toj tnik'alti'j tib'aj nim.

11Qu'mtzun qa mya tnik'alkyi'je' tuk'i'lju' q'inumal mya q'uqli tk'u'jlalil te twitz tx'otx', ¿alkye kxe'l q'onte q'inumalxi'x toj kyq'ob'e'?

12Qa mya tnik'alkyi'je' tuk'i'lju' mya kyeye', ¿alkye kxe'l q'onteju' kyeye' toj kq'ob'e'?

13Mix-a'lo' jun majin tu'n tb'ant tajb'en te kab'e' tajaw; qu'n junju' ktk'u'jla' atzun juntl k'elel tik'o'n, mujqa k'ajb'el teju' jun atzu'n juntl k'elel tik'o'n. Lay b'ent kyajb'ene' te Dyos ex te q'inumal.

14Kyb'itzun pariseyju' yol lu, eb'aj xmayin ti'j Jesus, qu'n tokxi'xtoq kk'u'j ti'j pwaq.

15Xitma'n Jesus kye: Nok kq'o'n kyib'e' naku'j tnik'alkyi'je' kwitz xjal, extzun tojtzqi'nte Dyos kyanmiye'; qu'n aju' nimxi'x toklen toj kywitz txqan xjal, mixti'xte' toklen toj twitz Dyos.

Tkawb'il Moyses ex tkawb'il Dyos

16Atitoq tkawb'il Moyses ex tqanil kyu'n t-sanjelal Dyos tzmax sul Xwan jawsal a'. Atzun ja'lo tzajx ti'j Xwan, npakb'etju' tpakb'al b'a'n ti'j tkawb'il Dyos, ex kkyaqil xjal noktilil kyu'n tu'n kyokx toj.

17Naqch'i'n toka' tu'n tnaju' kya'j ex tx'otx', atzunte' kawb'il ilxi'xti'j tu'n tjapun, mixti' tu'n tel jun techtz'ib' ti'j, chi Jesus.

Q'on Jesus xnaq'tzb'il ti'ju' ajpaji'n

(Mt 19.1-12; Mc 10.1-12)

18Qama kub' tpa'ntib' jun ichan tuk'i'l t-xu'jil ex mamje tuk'i'l juntl qya, in ok te ajpajil; ex alkye mamje tuk'i'l jun qya kub'ni tpa'ntib' tuk'i'l tchmil, ex in ok te ajpajil.

Techlal ti'ju' q'inun tuk'i'l prow Lasaro

19Atitoq jun ichan q'inun, tb'anil sed toq t-xb'alun ex tkyaqil q'ij nkub' tq'o'n tb'anil nimaqwan.

20Ex atitoq jun prow Lasaro tb'i, nimtoq tx'a'k ti'jile ex intoq kub' qe twitz tx'otx' ttzi tja q'inun.

21Tajb'iltoqju' prow lu tu'n twan ti'ju' tb'uchub' wab'j neltz'aq ti'j tmes q'inun; expe' nche oklq'e tx'yan leq'ulte ttx'a'k.

22Tetzun tkyim Lasaro, xiq'i'n kyu'n anjl tu'n tkub' qe wal tk'etz Ab'raam. Ex kyimju' q'inun, ex ku'x mqu'n.

23Tetzunj intoq yajti q'inun toju' knajb'il kyimni, jaw ka'yin ex til atitoq Ab'raam najchaq, ex q'uqlitoq Lasaro tk'etz.

²⁴Jaw xch'intzuntz: ¡Taye Ab'raam, q'aq'antz tk'u'ja wi'je! Chq'onxa Lasaro tu'n tku'x tak'sa'n twitq'ob' toj a' ex tu'n ttzaj ak'salte twi' waq'e', qu'n inxi'x chin yajtiye' toju' q'aq' lu, chij.

²⁵Atzunte Ab'raam xittzaq'we'n te: Na'ntza nky'ajul, maten ti'xti' teya toju' tchwinqlala, atzunte Lasaro toj yajb'il xtena'. Atzu'n ja'lo maq'uqb'anjtz tk'u'j, atzunta toj yajb'il.

²⁶Expe' ati jun nin xaq qxol kyuk'i'le'; qa kyab'ilju' ate'qe' tzalu tu'n kyik'x na'tz, lay b'ent kyik'x, exqe' ate' na'tz lay b'ent kyik'tz tzala, chi Ab'raam te.

²⁷Xi'tzun tma'n q'inun te Ab'raam: Okna' kxe'l nkub'sa'ne' teya, taye Ab'raam, chq'onx ch'i'na Lasaro q'malte kyeju' toj tja nmane',

²⁸jwe' witz'ine' ate', tu'ntzun kyb'inte, laytzun che ultz toju' yajb'il lu, chij.

²⁹Atzunte Ab'raam xitma'n te: Ate'nakye' tuj Moyses ex kyuj t-sanjelal Dyos kyuk'i'l: ¡che kyb'inku'! chij.

³⁰Xittzaq'we'n q'inun: Taye Ab'raam, laynate' okxju' lu; atzunte' qama jaw anq'in jun kyimni ex makub' tyek'u'ntib' kywitz, k'anjtzti'j kyanmi, chij.

³¹Atzunte Ab'raam xitma'n te: Qa min xikyb'i'n tuj Moyses ex kyuj t-sanjelal Dyos, ex layx che okslan maskye majaw anq'in jun kyimni, chi Ab'raam, chi Jesus.

Lc 17

Xob'ajil qama qokub'tz'aq toj il

(Mt 18.6-7,21-22; Mc 9.42)

¹Xi' tma'n Jesus kye t-xnaq'tzb'en: Layx b'ent mixwitti' lmulte jun xjal tu'n tb'inchan il; ¡qab'anxtzunte' twitzju' xjal nxitlmo'n txqantl b'inchal il!

²Awtlo b'a'nju' tu'n tku'x xon toj ninnjab' tuk'i'l jun ab'j cheb'l triy yo'lok ti'j tqul, kyetwitz tu'n kkub' tz'ajju' tal b'o's lu toj il tu'n.

³¡Kka'yinx kyib'e'! Qama b'inchan il ttzika mo titz'ina, tzak'unxa; qatzun matz'anjtzti'j tanmi, najsanku'ya til.

⁴Maskye wuq maj xb'inchan il teya tojun q'ij, ex wuq maj sul q'malte teya qa lay tb'inchatl, najsanku'ya til.

Tipumalju' okslab'l

⁵Xikqani'n chq'o'nqe' te Qajaw: —Q'ontzxi'xtla qokslab'le', chechij.

⁶Xittzaq'we'n Qajaw kye: —Naqwit ati kyokslab'le', maskye kyin se'n twitz xmostas, jaku' txikma'ne' te nin tze lu: kutjaw xb'oqja tzalu ex awanku'x tib'a toj ninnjab', chechiwte', jaku' txi', chij.

Aju' tu'n tb'inchante ajb'el

⁷Qa junkye' matz'anjtzi'ti' jun tmajin kjol kyuk'i'l wakx mujqa ka'yil wakx toj koj'b'il, ¿ma intzun xikma'ne' te: toka ex qeku'ya tu'n twana?

⁸Minti', a nxitma'nju' te: B'inchanku'ya nwaye' te qale, ex chin tk'achintza tzmax ajnb'aj wane' ex k'wane'. Yajxi'tzuntl b'a'n tu'n twana, chij.

⁹Ex min nxitq'o'n chjonte te majin tu'n xtb'inchaju' nxiq'ma'n te.

¹⁰Ikxtzunkyeju'ye', ajtb'aj kyb'inha'ne' tkyaqilju' ntma'n Dyos kyeye', awtlo nxikma'ne': myab'a'n majin qo'ye', qu'n o'kx xqb'inchaju'ye' o'kxju' saj tma'na qeye', chechiwtloye', chi Jesus.

Etq'a'na Jesus lajoj yab' te xlemtx'a'k

¹¹Xi' Jesus Jerusalen, iky' kyoju' tx'otx' Samarya ex Kaliley.

¹²Pon tojun koj'b'il, ex eb'je'tz lajoj ichan yab'qe' tu'n xlemtx'a'k, e'kyaj we' najchaq

¹³e'tzaj xch'in kjalu: —¡Jesus, Xnaq'tzal, q'aq'antz tk'u'ja qi'je'! chechij.

¹⁴Tetzunj kxitka'yin Jesus, xitma'n kye: —Kukxi'ye' yek'ulte kyib'e' kye pale, chij. Ljo'ntoqtzun kyxi', e'kyaj xtile' teju' yab'il.

¹⁵Tetzunj tlonteju' jun kxol xtiluntl, anjtzi'ti' njaw tajwali'n Dyos kuw,

¹⁶ex kub' meje twitz Jesus, majx ku'pun tplaj twitz tx'otx' q'ol chjonte te. Aj Samarya toqu' ichan lu.

¹⁷Xitma'n Jesus: —¿Ma myatzun lajoju' xe xtilset teju' yab'il? ¿Jatzun ta'qe' b'eljojtél?

¹⁸¿Ma o'kxju' najchaq xjal sanjtz ti'j ajwalilte Dyos? chij.

¹⁹Xitma'ntzuntz teju' ichan: —We'ktza ex kutxi'ya; tu'nju' tokslab'la xq'aneta'ya, chij.

Tulelju' tkawb'il Dyos

(Mt 24.23-28,36-41)

²⁰Xikqani'n parisey te Jesus jtoj tzulju' tkawb'il Dyos, ex xittzaq'we'n kye: Min q'ancha'lte' tkawb'il Dyos ajtul.

²¹Lay q'manjtz: Lu ati tzala, mo Lu chix; qu'n atitlte' tkawb'il Dyos kxole', chij.

²²Ex xitma'n kye t-xnaq'tzb'en: —Tzul q'ij kyajb'ile' tu'n klonteye' tu'npe' jun nq'ije' ayine' Tk'wal Dyos, ex lay kyile'.

²³Ate' junjun che q'malte: Lu ati tzala, mo lu chixla; lantzun che'xe' ex lalun che'x lpeye' kyij.

²⁴Qu'n ikse'n xloq'lokya'j, ajtjaw tilk'aj, nt-spik'b'a'n twitz kya'j tojun plaj ex tojun plajtl, iktzun kb'ajelju' toju' q'ij ajwule' ayine' Tk'wal Dyos.

- ²⁵Tnejel okxi'x chin yajtele' ex chin elel ik'o'ne' kyu'n xjal toju' tq'ijlalil ja'lo.
- ²⁶Kse'n b'aj toj tq'ijlalil Noe, iktzun kb'ajelju' toju' q'ij ajwultle' ayine' Tk'wal Dyos.
- ²⁷Intoq che wankye xjal ex nche k'wan, ex intoq che mje, tzmax toju' q'ij tej tokx Noe toju' b'ark, tzajtzun q'eqjab'tz ex kkyaqil eb'aj kyim.
- ²⁸Ex ikx b'aju' toj tq'ijlalil Lot: intoq che wan xjal ex nche k'wan, intoq che loq'on ex intoq che k'ayin, intoq che awan ex intoq che jaw kb'incha'n kja;
- ²⁹tetzunj tetz Lot toju' nintnam Sodom, tzaj txtaji'n q'ol ex q'aq' naku'j jb'al tib'aj ex kkyaqil xjal eb'aj kyim.
- ³⁰Iktzun kb'ajelju' toju' q'ij ajwule' ayine' Tk'wal Dyos.
- ³¹Tojtzu'n q'ij lu,aju' xjal ati tib'aj tja ex ate' ti'xti' te toju' tja, lalun ku'tz q'ilkye; exaju' ati toj kojb'il, lalun tz'anjtzi'j tja.
- ³²Kyna'ntze' b'ajte t-xu'jil Lot.
- ³³Alkye tajb'il tu'n tklonte tchwinqlal, lay tkanb'a; atzunte' matz'el ti'jtk'u'j, ktkanb'a'.
- ³⁴A kb'ajelju' toju' q'onik'an ajwule', qa ati kab'e' xjal tib'aj jun ku'xb'il, junte' kjawil q'i'n atzu'n juntl kjel q'o'n.
- ³⁵Qa ati kab'e' qya nche chen junx, junte' kjawil q'i'n atzu'n juntl kjel q'o'n, chi Jesus.
- ³⁶Exqa ate' kab'e' ichan toj kojb'il, junte' kjawil q'i'n atzu'n juntl kjel q'o'n, chi Jesus.
- ³⁷Xikqani'ntzuntz te: —Taye, ¿Jatzun kb'ajela' lu? chechij. Xi'tzun ttzaq'we'n te: —Ja makyaja'ten jun kyimni, atzuntzu' che chmetela' k'utz, chij.

Lc 18

Techlal tiju' qya kyimni tchmil exju' ajkawil

- ¹Xitma'n Jesus jun techlal kye tu'n txi' t-xnaq'tza'n qa ati tu'n kna'n Dyos kukxju' ex lay tz'anjtz tikk'u'j.
- ²Xitma'n kye: Atitoq jun ajkawil tojun tnam mixti'x nxob' te Dyos ex mixti'x kyoklen xjal te.
- ³Ex atitoq jun qya kyimni tchmil tojxju' tnam lu, atitoq q'oj ti'j, pon twitz ajkawil qanilte tu'n tb'inchanjtz tnik'alilti'j ti'ju' tajq'oj.
- ⁴Mixtzunti'x xitb'i'n ajkawil tqanb'etzu' qya toj b'a'npun q'ij, yajxi'tzuntl kub' t-xima'n: Maskye min nchin xob'e' te Dyos ex mixti' kyoklen xjal weye',

⁵kukxna' tul qya lu, oknkla'ye' tu'ntzun lalun tzultl, qu'n jaku' min wajb'iltle' tu'n tok nka'yi'ne' ajtutl, chij.

⁶Xitma'ntl Qajaw: A tma taq'wix ajkawil ja'lu.

⁷Ja'lotzun, ¿Mlaytzun che tkol Dyosju' sk'o'nqe' tu'n, nche kub'san te q'ijtl ex q'onik'an? ¿ma yajtzunlo che tzajel ttzaq'we'n?

⁸Lwiyxi'x che tzajel tklo'n. Ajtzun wule' ayine' Tk'wal Dyos, ¿Atixtoqtzunlo okslab'l twitz tx'otx'? chi Jesus.

Techlal ti'j parisey ex ti'j peyul chojb'il te Rom

⁹Xitma'n Jesus juntl techlal kye junjun, b'a'n kten toj kwitz tu'n nok kq'o'n kyib' qa tnika'alkyi'j, nche elkyik'o'n txqantl:

¹⁰Exi' kab'e' ichan na'l Dyos toj tja Dyos: pariseyu' jun, atzu'n juntl jun peyul chojb'il te Rom.

¹¹Kub' we' parisey, na'n Dyos kjalu: Dyos, kxe'l nq'o'ne' chjonte teya qu'n mikxa'qine' se'nqe' txqantl, eleq' qe', b'inchal myab'a'n ex ajpajilqe', ex mikxa'qine' se'n peyul chojb'il te Rom lu.

¹²Kamaj nchin mewayine' toj sman ex nxinq'o'ne' tlajoji'n tnej ti'j tkyaqilju' nkanb'a'ne', chij.

¹³Atzunte' peyul chojb'il te Rom kyejten najchaqinin, mixpeti'x jaw ka'yin twitz kya'j, inpe' oktjuma'n ttzitk'u'j ex intoq tma'n: ¡Dyos, q'aq'antz tk'u'ja wi'je', aj ilqinwe'!, chij.

¹⁴Kxe'l nma'ne' kyeye', apete' peyul chojb'il te Rom lu tnika'alte ti'j tej tanj tja, atzunte' parisey mya. Qu'naju' ax njaw nimantetib', kb'el me'ssa'n; atzu'n nkub' tme'ssa'ntib', kjawil nima'n, chi Jesus.

E'kub' tky'i'wla'n Jesus k'wal

(Mt 19.13-15; Mc 10.13-16)

¹⁵Ex eb'aj pon q'i'n tal k'wal tk'etz Jesus tu'n kyok tmko'n; tetzunj tok kyka'yi'n t-xnaq'tzb'en, e'okten myolkyeju' nche tzaj q'inkye k'wal.

¹⁶Exi'tzun ttxko'n Jesus ex xitma'n kye: —Chetzajku' k'walj nk'etze', lalun che oktene' myolkye, qu'n ate' tkawb'il Dyos kyeju' nche ok se'nqe' tal k'wal.

¹⁷Axxi'x kxe'l nma'ne' kyeye', alkye min xtk'amu' tkawb'il Dyos kse'n jun tal k'wal, lay tz'ok toj, chi Jesus.

Yolin jun ichan q'inun tuk'i'l Jesus

(Mt 19.16-30; Mc 10.17-31)

¹⁸Xit-xjelu'n junju' nejenel te Jesus kjalu: —B'a'n Xnaq'tzal, ¿titi' tu'n nb'inchanteye' tu'n nkanb'anteye' chwinqlal tejumajx? chij.

- ¹⁹Xi'tzun ttzaq'we'n Jesus te: —¿Tiqu'n nchin oka' tq'o'na te b'a'n? Mix-a'lo'te b'a'n, o'kxte Dyos b'a'n.
- ²⁰Tojtzqi'ntlqe'tl teju'ya chaq'b'il: Lalun tz'ajpajina, lalun b'yonxjala, lalun tz'alq'ana, lalun tziyana toj chajyolil, ex nimanktza tmana ex ttxuya, chi Jesus.
- ²¹Xitzun tma'n ichan te: —Tkyaqil ja'lu nche japun wu'ne' ntzajlenxe' toj nku'xumale', chij.
- ²²Tej tb'inte Jesus ja'lu, xittzaq'we'n: —Atix juntl ti'xti' tu'n tb'inchanteya: k'ayinx tkyaqilju' ati teya ex q'onxa kye prow. Ktenb'eltzun tq'inumaltza toj kya'j. Kuttzaj tzuntza ex lpeka wi'je', chij.
- ²³Tetzunj tb'inte ichan ja'lu, jaw b'isun b'a'nxi'x, qu'n nimaq q'inuntoq.
- ²⁴Tej tka'yinte Jesus ikju'na'j, tma: —¿Ch'uǎ tu'n kyokju' q'inun toj tkawb'il Dyos!
- ²⁵Lwiyxi'x jaku' tz'ex jun chej kamey toj t-xopajil jun b'aq, kyetwitz jun q'inun tu'n tok toj tkawb'il Dyos, chij.
- ²⁶Aye'tzu'n eb'inte xikyqani'n te: —¿Alkyetzun kb'antel tklet? chechij.
- ²⁷Xittzaq'we'n Jesus kye: —Aju' layx b'ent toj kywitz xjal kb'entel tu'n Dyos, chij.
- ²⁸Xitma'n Luch te: —Taye, mab'ajkyaj qq'o'nqe' tkyaqil ti'xti' qeye' ex maqo oklpeye' ti'ja, chij.
- ²⁹Xittzaq'we'n kye: —Axxi'x, alkyexku' makyej tq'o'n tja, t-xu'jil, ttzik mo titz'in, tman mo tk'wal, naq tu'n tpaju' tkawb'il Dyos,
- ³⁰nimxi'xtl oktk'ma' toju' tchwinqlal ja'lo, ex ktk'ma' chwinqlal tejumajx toju' chwinqlal tzul.

Xitma'n Jesus tqanil tkamik toxmaji'n

(Mt 20.17-19; Mc 10.32-34)

- ³¹Exittxko'n Jesus kab'lajoj t-xnaq'tzb'en oqe'kxkye ex xitma'n kye: Maqo'x ja'lo Jerusalen, jakjapumela' tkyaqilju' tz'ib'a'n kyu'n t-sanjelal Dyos wi'je' ayine' Tk'wal Dyos.
- ³²Chin xel q'o'ne' toj kyq'ob' najchaq xjal, ex che xmayil wi'je', chin okyel kyili'ne' ex k'okyel kytzub'a'n wi'je'.
- ³³Chin b'ajel kyjuma'ne' ex chin b'el kyb'yo'ne'; tojtzun toxi'n q'ij chin jawil anq'ine', chij.
- ³⁴Mixti'x kane ja'lu toj kywitz, ex mixtoqti' b'i'n kyu'n titi' tz'elpuna', qu'n mixtoqti'x tu'me'l tu'n tkane toj kywitz.

Tq'a'na Jesus jun moǎ toj Jeriko

(Mt 20.29-34; Mc 10.46-52)

- ³⁵Tej atitltoq Jesus nqayin Jeriko, atitoq jun moǎ q'uqli ttzi b'e ex intoq mon,

- ³⁶tej tb'inte nimtoq xjal nche ik', xitqani'n ti'toqju' nb'aj.
- ³⁷Xikyma'n xjal te qa atoq Jesus aj Nasaret ljo'n tik' atzu',
- ³⁸xi'tzun xch'in te: —¡Jesus, Tk'wal Dab'i, q'aq'antz tk'u'ja wi'je'! chij.
- ³⁹Aye'tzu'n xjal nejlqe' intoq xikymyo'n tu'ntoq lalun xch'in, atzunte jaw xch'inxi'xtl: —¡Tk'wal Dab'i, q'aq'antz tk'u'ja wi'je'! chij.
- ⁴⁰Atzunte Jesus kub' we' ex xitma'n tu'n ttzaj q'i'n tk'etz. Tetzunj atitltoq nqaku' tk'etz, xitqani'n Jesus te:
- ⁴¹¿Titi' tajb'ila tu'n nb'inchanteye' ti'ja? chij. Xittzaq'we'n mox te: Taye, wajb'ile' tu'n nka'yine', chij.
- ⁴²Xi'tzun tma'n Jesus te: —¡Ka'yina! tu'n tokslab'la xq'aneta'ya, chij.
- ⁴³Textzu'n kmoj lu ka'yinju' mox, ex xilpe ti'j Jesus intoq jaw tajwali'n Dyos. Ex kykyaqilju' xjal e'lonteju' lu, intoq jawkyajwali'n Dyos.

Lc 19

A Jesus tuk'i'l Sakyey

- ¹Okxtzun Jesus toj Jeriko ex xi'toq tik' toju' nintnam.
- ²Najlitoq jun ichan atzu' Sakyey tb'i, kynejel peyul chojb'il te Rom.
- ³Tajb'ilotqju' ichan lu tu'n tlonte Jesus, mixtoqtzunti' nb'ent tka'yinte qu'n nimtoq xjal ate' extzun b'o'stoq twe' Sakyey.
- ⁴Qu'mtzun kub'nej ojql, jaw xwe'tzin ti'j jun nin tze sikomoro tb'i nqayin jatu'n tik'a'toq Jesus tu'ntoq tb'ent tka'yinte.
- ⁵Tetzunj tik' Jesus atzu', jawx ka'yin jawl ex xitma'n: —Sakyey, wix kutku'tza, qu'n chin kjele' ja'lo tjaya, chij.
- ⁶Lwiyxi'xtzun ku'tz Sakyey ex tk'am Jesus toj tja tuk'i'l tzalajb'il.
- ⁷Tetzunj kyka'yinte xjal ja'lu, kykyaqil e'okten yolil ti'j Jesus, intoq kyma'n qa matxitoq tz'okx tu'n tkyaj tja jun aj il.
- ⁸Kub'tzun we' Sakyey ex xitma'n te Qajaw: —Ka'yintzpe'ya Taye, kxe'l nq'o'nwe' nik'jan ti'j tkyaqilju' ati weye' kye prow; qatzun matxi' chinalq'ane' ti'j jun xjal, kxe'l wanjsa'n kyajmaje', chij.
- ⁹Xi'tzun tma'n Jesus te: —Matzulju' kolb'il toju' ja lu ja'lo, qu'n ex tyajajil Ab'raamte' ichan lu.
- ¹⁰Ma chinulwe' ayine' Tk'wal Dyos jyolkye ex klolkyeju' tzpetniqe', chij.

Techlal ti'ju' pwaq

- 11**Intoq che b'in xjal kyi'ju' ntma'n Jesus lu, ex xitma'n jun techlal kye, qu'n ch'inxtltoq tpon Jerusalen, aye'tzu'n xjal intoq kyxima'n qa xi' tponju' kmuj tu'n tul tkawb'il Dyos.
- 12**Xitma'n kye: Atitoq jun ichan nim toklen, xi' najchaq toj juntl tx'otx', tu'n tokq'o'n te nimaqkawil ex tu'n tanjtzlti'j.
- 13**Na'mtoqtzun txi', eb'aj ttxko'n lajoj kyxolju' tmajin, xitq'o'n txqan medi teyile junjun ex xitma'n kye: che aq'unanqe'ye' ti'ju' medi lu tzmax ajwule', chij.
- 14**Ik'o'ntoqtzun kyu'n xjal toju' ttanam, xikylepb'a'n jun q'malte ti'jxi' kjalu: Min qajb'ile' tu'n tokju' ichan lu te qnimaqkawile'.
- 15**Atzunte okq'o'n te nimaqkawil, ex ul jumajtl toju' ttx'otx'. Tetzunj tul, xitchq'o'n kytxokliju' tmajin ojetoq txitq'o'n medi kye, tu'ntoq tb'inte jte' matxitoq kub'ti'j tu'n junjun.
- 16**Ulju' jun nejtl ex tma: Taye, makanb'et lajoj kyintlju' tu'n tmediya, chij.
- 17**Xittzaq'we'n nimaqkawil te: B'a'nxi'x, jun b'a'n aq'unalta; loq'tzun b'a'n sela'ya ti'ju' ch'i'n, k'okyel nq'o'na te kawil kye lajoj tnam, chij.
- 18**Ulju' juntl ex tma: Taye, makanb'et jwe' kyintlju' tu'n tmediya, chij.
- 19**Ex xittzaq'we'n teju' juntl lu: k'okyela te kawil kye jwe' tnam, chij.
- 20**Atzun juntl ul ex tma: Taye, lu tmediya lu. Makub' nk'u'ne' tojun su't;
- 21**machin xob'e' teya, qu'n kuw xjala, intk'mo'n tmediya ja minxa' tq'o'na, ex njaw twitz tawala jamin nxa' tawa'na, chij.
- 22**Xi'tzun tma'n nimaqkawil te: Myab'a'n aq'unala, tu'nxju' tyola k'okyela toj xjel wu'ne'. Qa kanli twitza kuw xjal qine', in nk'mo'ne' medi jamin nxa'nq'o'ne', ex njaw twitz wawale' jamin nxa' wawa'ne',
- 23**¿tiqu'n min sokx tq'o'na nmediye' toj b'ank, ma'wtlo tzaj tq'o'ntla weye' tk'ixi' tub'chil tej x'in ule' njaye'? chij.
- 24**Ex xitma'n kyeju' ate'toq atzu': Kyiq'imile' medi te ex kyq'onxe' teju' xkanb'et lajoj kyintlju' tu'n, chij.
- 25**Aye'tzunkye xikyma'n te: Taye, ¿qana' atitl lajoj kyintlju' toj tq'ob'! chechij.
- 26**Xittzaq'we'n nimaqkawil kye: Kxe'l nma'ne' kyeye', alkye ati txqan te, kxel q'et txqantl; atzunte' mixti' te, okpe' k'elel iq'etju' ch'i'n ati te.
- 27**Aye'tzunkye' wajq'oje min kyajb'iltoq tu'n woke' te nimaqkawil, che kyi'inqe'tze' tzala ex kyb'yonqeku'ye' nwitzku'ye', chij, chi Jesus.

Okx Jesus toj Jerusalen

(Mt 21.1-11; Mc 11.1-11; Jn 12.12-19)

- 28**Tb'ajlenxi'tzun tma'n Jesus ja'lu, xitljo'n tb'e tu'n tpon Jerusalem.
- 29**Tej tpon nqayin B'etpaje ex B'etanya, t-xe witz Olib'o, exi' tchq'o'n kab'e' t-xnaq'tzb'en,
- 30**xitma'n kye: —Kukyxi'ye' toju' koj'b'il na'mx qpon toj, ajtzun kypone' k'okyel yal jun b'ur kyu'ne' yo'l atzu', mixa'lo'xi' jun xjal jaw ti'j. Kypjumile' ex kyi'q'intze'.
- 31**Qatzun ati jun saj qaninte kyeye' tiq'u'n nela' kypju'ne', kymanxe' qa k'ajb'el te Qajaw.
- 32**Exi'tzu'n xnaq'tzb'en ex okyal kyu'n se'nxju' xitma'n Jesus kye.
- 33**Intoztzun elkypju'n b'ur, xiqani'n kye kyu'n tajaw: —¿Tiqu'n nela' kypju'ne'? chechij.
- 34**Xi'tzun kytzaq'we'n: —In nojqelan tu'n tajb'en te Qajaw, chechij.
- 35**Jaxtzun kyq'o'n kyxb'alun tib'aju' b'ur, xikyiq'i'n te Jesus ex jaw kyq'o'n Jesus ti'j.
- 36**In b'et-xi' Jesus, intoq kub' kyq'o'n xjal kxb'alun toju' b'e.
- 37**Tetzunj kypon lq'e t-xe witz Olib'o, kykyaqilju' lepchqe'k ti'j e'aq'wi xch'il tu'n kytzalajb'il ex njaw kyajwali'n Dyos tu'n tkyaqilju' b'a'nq'ob'aj matxitoq kyil.
- 38**Intoq kyma'n: —¡K'i'wla'nte' Nimaqkawil tzul toj tb'i Qman Dyos! ¡Nak'b'ilxwit toj kya'j ex ajwalilxwit! chechij.
- 39**Xi'tzun kyma'n junjun parisey ate'toq kyxol xjal te Jesus: —Xnaq'tzal, tzak'unqe'xa t-xnaq'tzb'ena, chechij.
- 40**Atzunte Jesus xitzaq'we'n kye: —Kxe'l nma'ne' kyeye', qa min xexch'inju' xjal lu, che xch'ilju' ab'j, chij.
- 41**Tetzunj tpon nqayin tk'etz Jerusalem, tej tka'yinte nintnam, jaw oq' Jesus ti'j,
- 42**tma: ¡Naqwit ikx makane toj twitza ja'lo aju' kb'antel tq'onte nak'b'il teya! atzun ja'lo qajlo e'wa'n te'lu teya ex lay b'ent tka'yinteya.
- 43**Tzul q'ij te k'ixk'oj teya, ajtjaw kyb'incha'n tajq'oja maqb'il ti'jileya, k'okyel kytxoli'n kyib' ti'ja ex che okyel tzaqpaj q'ojil ti'ja toj tkyaqil plaj,
- 44**ex majx kb'el xitu'na kyu'n. Che kb'el kyb'yo'n xjal najlqe' toja, ex mixti'tl jun ab'j kjel tib'aj juntl ab'j toja, qu'n min sel tnik'a toju' kmuj sul Dyos ka'yilteya, chi Jesus.

Txstilsa Jesus tja Dyos

(Mt 21.12-17; Mc 11.15-19; Jn 2.13-22)

- 45**Yajxi'tzuntl, okx Jesus toju' tja Dyos ex aq'wi xla'jalmixkyeju' intoq che k'ayin toj,

⁴⁶xitma'n kye: —Intma'nte' kyoj Tu'jil kjal: Ja te na'j Dyos k'okyela'te' njaye', aye'tzunkye' matxi' tz'ok kyq'o'ne' te kjul eleq', chij.

⁴⁷Intaq q'on xnaq'tzb'il Jesus tkyaqil q'ij toju' tja Dyos, aye'tzu'n kynejel pale, e'xnaq'tzal kawb'il exqe' nejenel toju' tnam intoq kyjyo'n tu'me'l se'n tu'n tkub'a' kyb'yo'n.

⁴⁸Mixtoqtzunti' nknet tu'me'l kyu'n, qu'n kykyaqil xjal inxi'xtoq kub' t-xnaq'tzb'il Jesus toj kywitz.

Lc 20

Toklen Jesus

(Mt 21.23-27; Mc 11.27-33)

¹Tojtzun jun q'ij intoq q'on Jesus xnaq'tzb'il kye xjal toju' tja Dyos ex intoq tq'o'n b'a'n tpakb'alil, eponju' kynejel pale exqe' xnaq'tzal kawb'il, kyuk'i'lju' tijwnaq,

²ex xikyma'n te Jesus: —¿Alkye xiq'onte toklena tu'n tb'inchanteju'ya lu? chechij.

³Xi'tzun ttzaq'we'n Jesus kye: —Ikxwe' kxe'l nqani'n jun nxjele' kyeye'. Kytzaq'wentze':

⁴¿Alkye tzaj chq'onte Xwan jawsal a', ma a Dyos mujqa aye' xjal? chij.

⁵E'aq'witzuntz wuljel kyxolx: Qama txiqtzaq'we'n qa a Dyos tzaj chq'onte, oktma': ¿Tiqu'ntzun min eokslane' te? chilo.

⁶Ex lay b'ent t-xiqma'n qa aye' xjal, qu'n jaku' qokub' kyb'yo'n xjal toj ab'j, qu'n kykyaqil xjal oksla'n kyu'n qa jun t-sanjelal Dyos toqju' Xwan, chechij.

⁷Xikytzaq'we'ntzuntz qa min b'i'n kyu'n alkye tzaj chq'onte Xwan jawsal a'.

⁸Xi'tzun ttzaq'we'n Jesus kye: —Ex lay txinma'nwe' kyeye' alkye tzaj q'onte woklene' tu'n nb'inchanteye' lu, chij.

Techlal kyi'ju' myab'a'n aq'unal

(Mt 21.33-44; Mc 12.1-11)

⁹Aq'witzun Jesus yolil kye xjal, xitma'n techlal lu: Jun xjal b'ajx tawa'n tawal, xitq'o'ntzuntz majin kye junjun aq'unal ex xi' toj jun tb'e najchaq.

¹⁰Tetzunj tpon tq'ijlilil, tzaj tchq'o'n jun tmajin qanilteju' twitz awal ati tu'n txikyq'o'n aq'unal teju' tajaw; aye'tzu'n aq'unal eokten b'yolte ex anj kychq'o'nti'j mixti'te xikyq'o'n te.

¹¹Tzajtzun tchq'o'n tajaw juntl tmajin; ex ikx b'aj kyili'n, b'aj kyb'yo'n ex anj kychq'o'nti'j mixti'te xikyq'o'n te.

¹²Tzajx tchq'o'n juntl, ex ikx b'aj kyk'ixb'sa'n aq'unal tx'otx' ex exkyjwo'n ti'jxi' awal.

13Tmatzun tajaw tx'otx'tz: ¿Titi' knse'ye'? Kxe'l nchq'o'ne' nk'wale' k'u'jla'nxi'x wu'ne'; qajlo che nimal te, chij.

14Tetzunj kyka'yinte aq'un'al tx'otx', kyma kyxolx: Ate' lu kk'molte etzb'il; qb'yoku', tu'ntzun tkyaju' tx'otx' qe, chechij.

15Etz kyi'q'i'ntzuntz ti'jxi' awal ex kub' kyb'yo'n. ¿Ti'tzunkye' nkyxima'n, ti'tzuloti' ktb'inha' tajaw awal?

16Tzulku' ex che kb'el tb'yo'n aq'un'al na'j, ex kxe'l tq'o'n tqan awal kye txqantl xjal, chi Jesus. Tetzunj kyb'inte ja'lu, kyma: —iMiwtjun xtaj Dyos tu'n tjapun kju'na'j! chechij.

17Atzunte Jesus xika'yin kyi'j ex tma: —¿Ti'tzu'n tz'elpuna' ntma'n kyoju' Tu'jil kjalu?: Aju' ab'j selkyik'o'n b'inchal ja matxi' tz'ok te ab'j nimxi'x toklen.

18Alkyexku' makub' tz'aq tib'aju' ab'j lu, majx kb'el b'uchj; qatzun makub' tz'ajju' ab'j tib'aj jun xjal, majx kb'el quqix tjaq', chi Jesus.

19Kyajb'iltoqju' kynejel pale exqe' xnaq'tzal kawb'il tu'n ttzyet Jesus kyu'n texju' kmuj lu, qu'n elkynik' ti'j qa kyi'jtoq nyolina' techlal lu. Exob'tzun kye xjal.

Xjel kyi'ju' chojb'il te kawb'il

(Mt 22.15-22; Mc 12.13-17)

20Epon kychq'o'n junjun nenul toj ewaj, naku'j ichan tnik'alkyi'j, naqxwitlo tu'n tel yal jun til Jesus kyu'n toju' tyol, tu'n t-xikyiq'i'n toj tq'ob'ju' kawil aj Rom.

21Xikyqani'n xjal lu te Jesus: —Xnaq'tzal, b'i'n qu'ne' tojxi'x tu'me'lju' intma'na ex nb'ajx t-xnaq'tza'na, ex mya nt-xnaq'tza'na kyajb'il xjal. Axxi'x a nt-xnaq'tza'na tb'eyil Dyos.

22¿Ma b'a'n tu'n qchjonteye' chojb'il te ninimaqkawil aj Rom mujqa mya? chechij.

23Eltzun tnik' Jesus ti'ju' kyxim myab'a'n, xitma'n kye:

24—Kyek'untze' jun pwaq weye'. ¿Alqilb'ilal tok ti'j ex alqb'i tz'ib'a'n ti'j? chij. Xikytzaq'we'n te: —Tilb'ilal ex tb'i ninimaqkawil, chechij.

25Xi'tzun tma'n Jesus kye: —Kyq'onxe' te ninimaqkawil aju' tex ninimaqkawil, ex kyq'onxe' te Dyos aju' te Dyos, chij.

26Ex mixti'xte jun til Jesus elyal kyu'n toju' b'aj tma'n kye xjal tu'nwt ttzyet kyu'n, eb'jaw lab'ti ti'ju' tzaq'web'l tu'n ex mixti'tlte kyma.

Xjel ti'ju' kyjawel anq'in kyimni

(Mt 22.23-33; Mc 12.18-27)

27Yajxi'tzuntl e'pon junjun sadusey tk'etz Jesus. A nkyma'n Saduseyju' qa lay che jaw anq'in kyimni; qu'mtzun xikyma'n jun b'aj kjalu:

²⁸—Xnaq'tzal, kyej ttz'ib'a'n Moyses qama kyim jun ichan mjeb'ni tuk'i'l t-xu'jil ex min xten jun tk'wal tuk'i'l, ati tu'n tmje itz'inb'aj tuk'i'l t-xu'jil qtzan ttzik tu'ntzun tten tk'wal tuk'i'l te tk'wal qtzan ttzik.

²⁹Atitzun jumaj ate'toq wuq ichan kyitz'inkyib', mjeju' tnejel kytzik, ex kyim mixti'x kyej tk'wal.

³⁰Mjeju' tkab' k'walb'aj tuk'i'l t-xu'jil qtzan ttzik, ex kyim mixti'x kyej tk'wal,

³¹ex mjeju' toxi'n tuk'i'l t-xu'jil qtzan kytzik, ex ikx b'ajkye txqantlju', kykyaqilxtzu'n wuq ichan eb'aj kyim mixti'x ekyej kyk'wal.

³²Yajxi'tzuntl kyimju' qya.

³³Ajtzun kyjaw anq'in, ¿alqxu'jil xi'xtzun k'okyela' qya lu, extzunqa ale'xju' wuq ichan emje tuk'i'l? chechij.

³⁴Xittzaq'we'n Jesus kye: —Inche mjekye ichan kyuk'i'l qya toju' chwinqlal ja'lo;

³⁵aye'tzunkye' b'a'n toj twitz Dyos tu'n kytzalaj toju' chwinqlal tzul, ajkyjaw anq'in, b'a'ntzun ichan mo qya, mixti' tu'n kymjetl,

³⁶qu'n lay che kyimtl. Ikyche okyela' kse'nqe' anjl, ex che okyel te tk'wal Dyos tu'nju' mache jaw anq'in.

³⁷Expe' aku' Moyses, ja ntma'na' tej intoq k'ent q'aq' ti'ju' ch'i'x k'ul, intyek'u'n qe qa nche jaw anq'in kyimni. Atzu' ntma'na' qa a Qman Dyos ja k'uluna' Ab'raam, Isaak ex Jakob'.

³⁸Ex mya Dyos kye kyimni, kye itz'qe', tu'n kykyaqil itz'qe' te!

³⁹Xikyma'n junjun xnaq'tzal kawb'il te: —B'a'nxi'x chik'b'ab'ente tu'na Xnaq'tzal, chechij.

⁴⁰Ex min eoktentl xjelul te.

¿Alqyajajilju' Krist?

(Mt 22.41-46; Mc 12.25-27)

⁴¹Xi'tzun tqani'n Jesus kye: —¿Tiqu'ntzun nq'manjtz qa tyajajil Dab'iju' Krist?

⁴²A pena' Dab'i q'mante kyoju' tu'jil b'itz, kjalu: Intma'n Qman Dyos te Wajawe': Qeku'ya toj nb'anq'ob'e',

⁴³Tzmax ajkykub' nq'o'ne' tajq'oja kyjaq' tqana, chij.

⁴⁴¿Se'n taq'witzun ktzulela' Krist ti'j tyajajil Dab'i, extzun ax Dab'i inq'mante qa Tajaw? chij.

Exi' tpoqo'n Jesus xnaq'tzal kawb'il

(Mt 23.1-36; Mc 12.38-40; Lc 11.37-54)

⁴⁵Kykyaqilju' xjal intoq che b'in, ex xitma'n Jesus kye t-xnaq'tzb'en:

⁴⁶B'a'nqe'xe' kyeju' xnaq'tzal kawb'il, axi'x kyajb'ilju' tu'n kyb'et tuk'i'l kyxb'alun ku'j, ex kyajb'il tu'n kyq'olb'en xjal kye tuk'i'l ninb'il kyoj xky'ichb'e. Nche kyjyo'n q'uqb'il te oklenj kyoj ja te k'u'lb'il ex etb'anil q'uqb'il kyoj wan;

⁴⁷ex nche elkyiq'i'n kyjaju' qya kyimni kychmil, tu'ntzun lalun tz'el kynik'tzil inxi'x che na'n Dyos nimtoj. Nimxi'x tz'e'ysb'il kywitz tzul, chi Jesus.

Lc 21

Toyaju' qya prow kyimni tchmil

(Mc 12.41-44)

¹Intoaq ka'yin Jesus kyi'ju' q'inun nku'x kyq'o'n pwaq toju' tkb'el oyaj,

²ex til jun qya prow kyimni tchmil intoq ku'x tq'o'n kab'e' tal pwaq q'ank'uxb'il.

³Tmatzuntz: —Axxi'x kxe'l nma'ne' kyeye', aju' qya prow kyimni tchmil lu nimxi'x xkub' tq'o'n kyekywitz kykyaqil;

⁴kykyaqilxju' xjal nkub' kyq'o'n kyoyaj aju' min nb'aj kyu'n, atzunte' qya lu, toju' tprowil, makub' tq'o'n tkyaqilju' ati te tu'n tanq'in, chij.

Tma Jesus tqanil qa kb'el xitju' tja Dyos

(Mt 24.1-2; Mc 13.1-2)

⁵Intoaq che yolin junjun ti'ju' tja Dyos, tu'nju' xa'wanqeku'xi'xju' ab'j ti'j exqe' oyaj e'pon q'o'n wiqb'ilte. Tma Jesus ti'j:

⁶—Tzul tq'ijjalil lay kyejten jun ab'j tib'aj juntl ab'j ti'ju' nkyka'yine' lu. Tkyaqil kb'el xitj, chij.

Ttechlal na'mxtoq tjavun b'ajsb'il q'ij

(Mt 24.3-28; Mc 13.3-23)

⁷Xi'tzun kyqani'n t-xnaq'tzb'en te: —Xnaq'tzal, ¿jtojtzun javun ja'lu? ¿Ti'tzun techlal qa xi'kyul kanunju' ti'xti' lu? chechij.

⁸Xi'tzun ttzaq'we'n Jesus kjalu: B'a'nqe'xe' naq che kub' sb'u'ne'. Qu'n che ul txqan k'okyel kyq'o'n kyib' naku'xwitloj ayine'. Okkyma': Ayine' Krist, ex Matxi' tzulkanun tq'ijjalil, chechij. Lalun che'x lpeye' kyi'j.

⁹Ex ajkyb'inteye' tqanil q'oj ex ch'exb'eb'l, lalun che xob'e', ati tu'n tik'te' lu nejtl; na'mxtoqtzun tjavunte' b'ajsb'il q'ij, chij.

¹⁰Xitljo'n tq'umji: Kq'ojil jun nintnam ti'j juntl ex kq'ojil tnam ti'j juntl.

¹¹Tzul kyejnajnab' kuw, ex we'yaj ex yab'il toj chukchaq najb'il, ex che q'ancha'lixel ti'xti' xob'ajilx twitz kya'j ex nimaq techlal.

¹²Na'mxtoqtzun kyik' ja'lu, k'okyel kyq'ob' xjal kyi'je' ex kyonjtzel toj kyq'ije' kyu'n. Chexe'l q'i'ne' toj xjel kyoj ja te k'u'lb'il, che okyex q'o'ne' toj kars ex che pomel q'i'ne' kywitz nimaqkawil ex kywitz kawil tu'npaje'.

- 13Ikytzu'n ktenb'el anb'il kyeye' tu'n kytziyane' wi'je'.
- 14Kyq'onku'ye' toj kyanmiye' tu'n lalun che ximanaje' nejtl titi' kxe'l kyma'ne',
- 15qu'n kxe'l nq'o'nwe' yol tuk'i'l nim nab'l kyeye', layx b'ent kytzaq'wet kyu'n kyajq'oje'.
- 16Aye'kupe' kymane', kytzike' mo kyitz'ine', kywitze'le' mo kamiwe', che xe'lq'onkyeye' toj kyq'ob' xjal. Che kb'el b'yo'n junjunkye' kyu'n,
- 17ex che elel ik'o'ne' kyu'n kykyaqil xjal tu'npaje';
- 18laytzun kub'naj junkye' t-xya'mal kywi'.
- 19;Che we'ku'ye' b'a'nxi'x, tu'n kyklete'!
- 20Ajkyka'yinteye' txoli'ntlti'j Jerusalen kyu'n xjal te q'oj, kanex toj kywitze' qama ponju' kmuj tu'n tkub' xitu'n.
- 21Lwixtzun che b'ajx oqju' ate' toj Juda kyoj nimaq k'ul; exqe' ate' toj Jerusalen, lwix che etz oq toju' nintnam, exqetzu'n ate' toj koj'b'il, lalun tz'anjtz kyij' toju' nintnam.
- 22Qu'n tq'ij tz'e'ysb'il witzb'ajte', tu'n kyjapun tkyaqilju' tz'ib'a'n kyoj Tu'jil.
- 23;Qab'anx kywitzju' qya ch'onwi'qe' mujqa ate' kyal nche ch'u'n toju' tq'ijl'alil lu! Qu'n nim k'ixk'oj tzul ex tz'e'ysb'il witzb'aj kuwxi'x ti'ju' tnam lu.
- 24Junjun che kb'el b'yo'n tu'n k'u'xt'e'nb'il, aye'tzun txqantl che xe'lq'i'n toj kars kyoj kykyaqil nimaqtnam; ex kb'ajel txa'ju'n Jerusalen kyu'n xjal min nche niman te Dyos tzmax ajtjapun tq'ijl'alil xiq'o'n kye.

Tulel jumajtl Tk'wal Dyos
(Mt 24.29-35,42-44; Mc 13.24-37)

- 25Che ul techlal ti'ju' q'ij, ti'ju' xjaw ex kyij'ju' che'w; ex kyupjel kyuk'i'lju' xjal twitz tx'otx' kyoju' nimaqtnam ex che b'ajel xob' tu'n tq'ojq'ojilju' ninnjab' ex ttolob' kuwxi'x.
- 26Majx che b'elnumju' xjal tu'n xob'el ajtkub' kyxima'nju' tzul ti'ju' twitz tx'otx'; qu'n okpe' che yukchelju' ipumalj twitz kya'j.
- 27Chin ka'yinjtzet tzuntze' ayine' Tk'wal Dyos ajntzaje' toju' muj tuk'i'l nim wipumale' ex wajwalile'.
- 28Ajttzyet kyik'ju' ti'xti' lu, kykuwsam kyk'u'je' ex kywab'anktz ti'j kywi'ye', qu'n xi' tul kanun tzaqpib'l kyeye', chi Jesus.
- 29Ex kub' tq'o'n yek'b'il lu kye: Kyka'yinxpe'ye' tqan iw, mujqa alkyexju' juntl tze.
- 30Ajkyka'yinteye' ajttzaj t-xul, inel kynik'e' qa xi' tetz jb'alil.

³¹Ikxtzun tu'me'lju', ajkyka'yinteye' nche ik'ju' ti'xti' lu, kaneku' toj kywitze' xi' tul kanun tkawb'il Dyos.

³²Axxi'x kxe'l nma'ne' kyeye', na'mxtoq kyb'ajkyimju' xjal ate' ja'lo ajtb'jik' tkyaqil ja'lu.

³³Che b'ajelkye' kya'j ex tx'otx', aye'tzunwe' nyol ilti'j che japumel.

³⁴B'a'nqe'xe', lalun che okju' achb'il toj kyanmiye', ex tx'ujte'n ex lalun b'ajx kyk'u'je' toju' chwinqlal ja'lo, qu'n jaku' mikynab'ene' ajtulju' tq'ijlalil lu

³⁵kse'n jun xpatxab'. Qu'n tzul kyib'aj kykyaqilju' najlqe' twitz tx'otx'.

³⁶Kyb'incham kytene', che na'nqe' Dyose' tkyaqil kmuj, tu'ntzun ktzaqpaje' te tkyaqilju' ti'xti' che ik'el ex tu'n tb'ant kyyek'unte kyib'e' nwitze' ayine' Tk'wal Dyos, chi Jesus.

³⁷Intoaq q'on xnaq'tzb'il Jesus toju' tja Dyos te q'ijtl, atzu'n te qonik'an intoa kyejten twi' witz Olib'o tb'i.

³⁸Ex kykyaqil xjal b'a'nprimtoq nche'x toju' tja Dyos b'ilte xnaq'tzb'il ntq'o'n Jesus.

Lc 22

Kyjoy xjal tu'me'l tu'n ttzyet Jesus (Mt 26.1-5,14-16; Mc 14.1-2,10-11; Jn 11.45-53)

¹Ch'inxtoqtzun tul kanunju' tq'ij wab'j mixti' ttx'amal, mujqa aju' tq'ij Tzaqpib'l.

²Intoaq kyjyo'n kynejel pale exqe' xnaq'tzal kawb'il tu'me'l tu'n tkub' kyb'yo'n Jesus, ex ntoq che xob' kye xjal.

³Okxtzun Tajaw il toj tanmi Judas, ajun kyxolju' kab'lajoj xnaq'tzb'en, ju' nok q'o'n juntl tb'i Skaryot.

⁴Xi' kyk'etzju' kynejel pale exqe' nejenel toj tja Dyos, yolin kyuk'i'l se'ntoaq tu'n txa' tq'o'n Jesus toj kyq'ob'.

⁵Ejaw tzalaj ex xikyziya'n tu'n txikyq'o'n pwaq te Judas.

⁶Kub'tzun toj twitz ex aq'wi ximalte alkye kmuj mixti'qe' xjal, tu'n txitq'o'n Jesus toj kyq'ob'.

Wan Jesus kyuk'i'lju' t-xnaq'tzb'en toju' tq'ij Tzaqpib'l (Mt 26.17-29; Mc 14.12-25; Jn 13.21-30; 1 Co 11.23-26)

⁷Pon kanunju' tq'ij waj wab'j mixti' ttx'amal, ajtkub'ju' qpoj tman rit te chojb'il te tq'ij Tzaqpib'l.

⁸Exi' tchq'o'n Jesus Luch ex Xwan, xitma'n kye: —Kukyxi'ye' b'inchalte qwa te tq'ij Tzaqpib'l, chij.

- ⁹Xi'tzun kyqani'n te: —¿Jatzun tajb'ila'ya tu'n qb'inchanteye'? chechij.
- ¹⁰Xittzaq'we'n Jesus kye: —Ajkyokxe' toju' nintnam, k'okyel yal jun ichan kywitze' q'i'n jun xöq' tu'n nojni tu'n a'. Che lpexe' ti'j tzmax toju' ja, jamatz'okxa',
- ¹¹ex kymanxe' teju' tajaw ja: Intqani'n Xnaq'tzal alkye mqo'n jakwala' te tq'ij Tzaqpib'l kyuk'i'l t-xnaq'tzb'en, chechiku'ye'.
- ¹²Ktzajel tyek'u'n jun mqo'n nimin ex b'inchantl teju' wan toju' kol jawl. Kyb'incham tzune' qwa in nojqelan atzu', chi Jesus kye.
- ¹³Exi'tzuntz ex tkyaqil okyal kyu'n kse'nx xitma'n Jesus kye, ex kub' kyb'incha'n wab'j te Tzaqpib'l.
- ¹⁴Tetzunj tponju' kmuj, kub' qe Jesus kyuk'i'lju' chq'o'nqe' ti'j mes.
- ¹⁵Xitma'n Jesus kye: —¿Matxi' b'et q'ij wajb'ile' tu'n wik'santeye' wan lu te tq'ij Tzaqpib'l kyuk'i'le' na'mxtoq nkyime'!
- ¹⁶Qu'n kxe'l nma'ne' kyeye' lay kub' wik'sa'ntle' tzmax ajtjapun toj tkawb'il Dyos, chij.
- ¹⁷Jawtzun ttzyu'n jun k'wab'l, ex t-xilenxi' tq'o'n chjonte te Dyos, tma: —Kytzyunxe' lu ex kysipanxe' kyxole';
- ¹⁸qu'n kxe'l nma'ne' kyeye' lay chin k'wantle' ti'ju' ta'l ub'a, tzmax ajtulju' tkawb'il Dyos, chij.
- ¹⁹Yajxi'tzuntl jaw ttzyu'n wab'j, ex t-xilenxi' tq'o'n chjonte te Dyos, kub' taq'pu'n ex xitq'o'n kye, tma: —Ate nxmilal ju'ye' lu, q'o'n tu'n nkyime' tu'n kpaje'. Kyb'inchame' lu te nab'ab'lweye' kukxju', chij.
- ²⁰Ikx tb'inchaju' tuk'i'lju' k'wab'j kyb'ajlenxi' wan, tma: —Aju' k'wab'j lu ate ak'a'j yolju', kuwsa'n tu'nju' nchk'ele' k'elel qojli tu'n kpaje'.
- ²¹Atzunte' kxe'l k'ayin weye' lu ati wuk'i'le' ti'j mes.
- ²²Ma chinxwe' toj kyq'ob' xjal, kse'nx b'antniti'j tu'n wik'a'ye', ayine' Tk'wal Dyos, qab'anxte' twitzju' kxe'l k'ayin weye'! chij.
- ²³E'aq'witztuntz xjelul toj junjunali'n alkyeju' kxe'l k'ayinte.

¿Alkye nimxi'x toklen?

- ²⁴Tzaj jun wuljtib'il kyxolju' t-xnaq'tzb'en ti'j alkye tu'n tok nimxi'x toklen kyxol.
- ²⁵Xitma'n Jesus kye: Ate' kyxol xjal te twitz tx'otx', inxi'x che kawinju' nimaqkawil kuw kyib'aj nimaqtnam, exqe' nejenel nok kyq'o'n kyib' te b'inchal b'a'nqe'.
- ²⁶Atzunkye' mikxa'ju'. Apete' nimxi'x toklen kyxole' tu'n toktq'o'ntib' mixti' toklen, exaju' nejenel kyxole' ku'wtloj ate ajb'elju'.

²⁷¿Alkyetzu'n nimxi'x toklen, ma aju' nkub' qe wal ti'j mes mujqa aju' nsipan wab'j? ¿Ma myatzun aju' nkub' qe ti'j mes? Ayintzunwe' atinqine' kyxole' kse'n sipal wab'j.

²⁸Matxi' che tene' wuk'i'le' toju' yajb'ilweye'.

²⁹Qu'mtzun kxe'l nq'o'ne' jun kawb'il kyeye', kse'n saj tq'o'n Nmane' weye',

³⁰che wale' ex che k'wale' ti'ju' nmese' toj nkawb'ile', ex che b'elqeye' kyoj q'uqb'il tu'n kyokju' kab'lajoj tnej tyajajil Israel toj xjel kyu'ne', chi Jesus kye t-xnaq'tzb'en.

Tma Jesus tqanil qa kb'el e'wa'n tu'n Luch

(Mt 26.31-35; Mc 14.27-31; Jn 13.36-38)

³¹Ex ikx tma Qajaw: —Simon, Simon, matxi' che qaninjtz'e' tu'n tajaw il tu'n kyxtulinjtz'e' tu'n kse'n triy;

³²ayintzunwe' matxi' chin kub'sante' ti'ja tu'n lalun b'aju' tokslab'la. Ex ajttzajtla wuk'i'le', oninqe'xa ttzika mo titz'ina tu'n kywe' toj kyokslab'l, chi Jesus te Luch.

³³Xitma'n Simon te: —Taye, luqinwe' q'o'ntl wib'e' tu'n nxi'ye' tuk'i'la toj kars, expe' tu'n nkyime' tuk'i'la, chi Simon.

³⁴Xi'tzun ttzaq'we'n Jesus te: —Luch, kxe'l nma'ne' teya, kb'el tewa'n oxmaja ja'lo qa ojtzqi'nqine' tu'na na'mxtoq toq' ek', chij.

Xi' tponju' kmuj tu'n tyajti Jesus

³⁵Xit-xjelu'n Jesus kye: —Tej kyxi' nchq'o'ne' pakb'al, mixti' kypwaqe' ex kywaye' ex kyxajab'e', ¿ma ati jun ti'xti' min kanun kyeye'? chij. Aye'tzunkye xikytzaq'we'n: —Kanun tkyaqil, chechij.

³⁶Xi'tzun tma'ntz kye: —Atzunte' ja'lo, alkye ati tmedi, iq'intz tuk'i'l twa; ex alkyetzun mixti' tk'u'xt'e'nb'il, k'ayinx ttxo'w tu'n tlq'onte jun.

³⁷Qu'n axxi'x kxe'l nma'ne' kyeye', ilti'j tu'n tjapunju' q'ma'n wi'je' toj Tu'jil kjalu: Ex okq'o'n kyxolju' b'inchal myab'a'n, chij. Tkyaqilju' tz'ib'a'n wi'je', ilti'j tu'n kyjapun, chi Jesus.

³⁸Xi'tzun kyma'n te: —Taye, ati kab'e' k'u'xt'e'nb'il tzalu, chechij. Xi'tzun ttzaq'we'n kye: —Tenkuna'j, b'a'nte', chij.

Na'n Dyos Jesus toj Jetzemani

(Mt 26.36-46; Mc 14.32-42)

³⁹Etztzun Jesus, xi'tzuntz twi' witz Olib'o, kse'nju' ntb'incha'n; ex exilpe t-xnaq'tzb'en ti'j.

⁴⁰Tetzunj kypon, xitma'n kye: —Che na'nqe' Dyose' tu'n lalun che kub' tz'age' toj joyb'ilkyi'je', chij.

⁴¹El lq'etzuntz kyij, qapelo te oxe' kyajaj, kub' mejetzuntz na'l Dyos.

⁴²Tma: Taye, qa tajb'ila, chin tkloma teju' yajb'il kuwxix lu; naq a myaju' wajb'ile', aju' tajb'ila tu'n tb'inchet, chij.

⁴³Kub'tzun tyek'u'ntib' jun anjl tzaj tk'etz Dyos q'olte tipumal.

⁴⁴Intoaq na'nxi'xtl Dyos Jesus toju' yajb'il kuw nik'a', inxi'xtoq tz'ujin, atzunju' ttz'uj nel tx'atj twitz tx'otx' naku'j chik'.

⁴⁵Tetzunj tjawe' toju' tna'j Dyos, ul lq'e kyk'etzju' t-xnaq'tzb'en, intoq che wtan, matxi'toq che kub'aj tu'n b'is.

⁴⁶Xitma'n kye: —¿Tiqu'n nche wtana'ye'? che we'qe'ktze' ex che na'nqe' Dyose', tu'n lalun che kub' tz'aqe' toj joyb'ilkyi'je'.

Tzyet Jesus

(Mt 26.47-56; Mc 14.43-50; Jn 18.2-11)

⁴⁷Inxtoqtzun yolin Jesus tej kypon txqan xjal. Nejlitoq Judas kywitz, ju' ajuntoq kyxolju' kab'lajoj t-xnaq'tzb'en Jesus. Pon lq'e Judas ma'tzilte Jesus,

⁴⁸atzunte Jesus xitma'n te: —Judas, ¿ma tu'n jun ma'tz xinx'a' tk'a'yi'na ayine' Tk'wal Dyos? chij.

⁴⁹Aye'tzu'n ate'toq tk'etz Jesus, tej kyka'yinteju' ntoq b'aj, xikyqani'n te: —Taye, ¿mao q'ojile' kyij' tu'n k'u'xtx'e'nb'il? chechij.

⁵⁰Juntzunkye ok k'ixb'sante tmajin kynejel pale, majx el ttx'e'mu'n t-äkyin toj tb'a'nq'ob'.

⁵¹Xi'tzun tma'n Jesus te: —Chetenku'j; tk'i'xtzu'n, chij. Okttzyu'n t-äkyinju' tmajin kynejel pale, ex q'anet tu'n.

⁵²Xitma'ntzuntz kyeju' kynejel pale, kye ajb'el toj tja Dyos ex kye tijwnaq matxitoq che pon tzyulte, kjalu: —¿Tiqu'ntzun xetzaja'kye' kyuk'i'l k'u'xtx'e'nb'il ex tze, kuxi'xtej jun nimaq eleq' qine'?

⁵³Tkyaqil q'ij matxi' chin tene' kyuk'i'le' toj tja Dyos, ex min ntzyete' kyu'ne'. Atzunte' ja'lo a kmuju' kyeye', a kmuju' te tipumal qlolj, chi Jesus kye.

Kub' tewa'n Luch qa tojtzqi'n Jesus

(Mt 26.57-58,69-75; Mc 14.53-54,66-72; Jn 18.12-18,25-27)

⁵⁴Tzyettzun Jesus kyu'n ex xikyiq'i'n tja kynejel pale. Lepchixtoq Luch najchaq ti'j.

⁵⁵Kub' kyq'o'n q'aq' twipe'n, ex e'kub' qe ti'j; ex kub' qe Luch kyxol.

⁵⁶Tetzunj tok ka'yi'n tu'n jun majin qya, q'uqlitoq ti'ju' q'aq', kyej ka'yin ti'j ex tma: —Ex atitoqte' xjal lu tuk'i'l, chij.

⁵⁷Atzunte Luch kub' tewa'n, tma: —Qya, min wojtzqi'nwe', chij.

⁵⁸Yajxi'tzun ch'i'ntl, ok ka'yi'n tu'n juntl ex tma: —Ex a junta kyuk'i'l, chij. Xittzaq'we'n Luch te: —Minti' q'aye, min wojtzqi'nwe', chij.

⁵⁹Tojtzun jun kmujtl yajxi'tl, okten juntl q'malte: —Axxi'x ajuntoq te' xjal lu tuk'i'l. Expena' aj Kaliley, chij.

⁶⁰Xitma'n Luch te. —Q'aye, min nkane toj nwitze' titi' ntma'na, chij. Textzu'n kmuj lu, inxtoq yolin Luch, jaw oq' jun tmanek'.

⁶¹Tzajtzun miltz'uj twitz Qajaw ex kyej ka'yi'n ti'j Luch, tzajtzun tna'n Luch qa matxitoq txitma'n Qajaw te kjalul: Chin kb'el tewa'n oxmaja ja'lo na'mxtoq toq' ek', chij.

⁶²Ettztzun Luch atzu' ex kub' oq' b'a'nxi'x.

Exmayin xjal ti'j Jesus

(Mt 26.67-68; Mc 14.65)

⁶³Aye'tzu'n xjal ntoq che xq'uqinte Jesus, intoq che xmayin ti'j ex ntoq ok kyb'ju'n.

⁶⁴Eok kyjpu'n twitz, ex xikyqani'n te: —¿Ponx ttab'la ti'j alkye nok b'junteya! chechij.

⁶⁵Ex intoq che ilin te, nim ti'xti' eokten q'malte te.

Pon q'i'n Jesus twitz K'loj Tzyul Kawb'il

(Mt 26.59-66; Mc 14.55-64; Jn 18.19-24)

⁶⁶Tetzun matxitoq jawu'l q'ij, b'aj kyb'u'yi'n kyib'ju' tijwnaq kyxol aj Juda, kynejel pale exqe' xnaq'tzal kawb'il, ex xikyiq'i'n Jesus twitzju' K'loj Tzyul Kawb'il. Atzuntzu' exjeluna' te kjalul:

⁶⁷—Q'mantza qeye', ¿ma aya Krist? chechij. Xittzaq'we'n kye kjalul: —Qama txinma'ne' kyeye' qa ayine', lay chinx kyoksla'ne'.

⁶⁸Qatzun machin xjelune' kyeye', lay tzaj kytzaq'we'ne' weye'.

⁶⁹Oktzun xelqexte' ja'lo chin b'el qeye' toj tb'a'nq'ob' Dyos nimtipumal, ayine' Tk'wal Dyos, chij.

⁷⁰Eoktentzuntz qanilte te kykyaqil: —¿Ma atzuna Tk'wal Dyos? chechij. Xittzaq'we'n Jesus kye: —Aye'xe' matxi' che q'mante qa ayine', chij.

⁷¹Kymatzuntz kjalul: —¿Ti'tzun nojqelana' juntl tziyal qe ja'lo? Matxi' qb'iku' toj ttzi, chechij.

Lc 23

Pon q'i'n Jesus twitz Pilat

(Mt 27.1-2,11-14; Mc 15.1-5; Jn 18.28-38)

¹Eb'jawe'tzuntz kykyaqil ex xikyiq'i'n Jesus twitz Pilat.

²Okx kyb'ajsa'ntzuntz twitzku', kyma: —Matz'elyalju' ichan lu qu'ne' tok xitulteju' ninqtaname'. Intma'n tu'n lalun qo q'on chojb'ile' te ninimaqkawil, expe' intma'n qa ate Krist, Nimaqkawil, chechij.

³Xi'tzun t-xjelu'n Pilat te Jesus: —¿Ma aya Nimaqkawil kye aj Juda? chij. —Axa inq'mante qa ayine', chi Jesus te.

⁴Xi'tzun tma'n Pilat kye kynejel pale ex kyeju' xjal kjalu: —Mixti' nelyal tilju' xjal lu wu'ne' tu'n tkub' tz'e'yset twitz, chij.

⁵Aye'tzunkye eoktenxi'xtl q'malte: —Tu'nju' tok xnaq'tzalkye xjal inche jaw xitj tu'n. Tzyet tq'on xnaq'tzb'il toj Kaliley, atzu'n ja'lo ljo'nx tb'inchante tzalu toju' tx'otx' Juda, chechij.

Pon q'i'n Jesus twitz Erodes

⁶Tetzunj tb'inte Pilat ja'lu, xitqani'n qa aj Kalileyju' ichan lu.

⁷Tetzunj tb'inte qa tjaq' tkawb'il Erodes ta' Jesus, tchaq' tu'n txi' twitz Erodes, qu'n ex atitoq Erodes toj Jerusalem kyoju' q'ij lu.

⁸Tetzunj tka'yinte Erodes tpon q'i'n Jesus twitz, jaw tzalaj, qu'n matxitoq b'et q'ij tajb'iltoq tu'n tok tka'yi'n, matxitoqna' tb'ixi' nkyma'n xjal ti'j Jesus ex tajb'iltoq tu'n tlonte jun b'a'nq'ob'aj nche tb'inha'n Jesus.

⁹Xitqani'n txqan t-xjel te, atzunte Jesus mixti'xte xittzaq'we'n te.

¹⁰Ex ate'toju' kynejel pale ex xnaq'tzal kawb'il atzu', inxi'xtoq che b'ajsan ti'j.

¹¹El ik'o'ntzuntz tu'n Erodes ex kyu'n t-xjal te q'oj, ex okkyq'o'n jun t-xb'alun tb'anilxi'x kse'n ti'j jun nimaqkawil. Xi'tzun sma'ntl twitz Pilat tu'n Erodes.

¹²Kyajq'ojtoq kyib' Pilat tuk'i'l Erodes nejtl, tojtzu'n q'ij lu e'ok kamiw kyib'.

Kyej b'entti'j se'n tu'n tkub'a' b'yo'n Jesus

(Mt 27.15-26; Mc 15.6-15; Jn 18.39—19.16)

¹³Eb'aj tb'u'yi'n Pilat kynejel pale, exqe' tzyul kawb'il exju' tnam,

¹⁴xitma'ntzuntz kye: —Matzul kyi'q'i'ne' ichan lu nwitz'e', nkyma'ne' qa nche jaw xitju' xjal tu'n, matxitzun tz'ok toj xjel wu'ne' kywitzku'ye' ex mixti' jun til nelyal wu'ne' kse'n nche b'ajsane' ti'j.

¹⁵Expe' min sel yal jun til tu'n Erodes, qu'mtzun matzul t-sma'ntl qe. Tz'elxtzun kynik'e' ti'j ja'lo, mixti'te jun til xtb'inha tu'nwt tkub' b'yet.

¹⁶Kb'el ntz'e'ysa'ne' twitz, kxe'l ntzaqpi'ntzuntze', chi Pilat.

¹⁷Intoqtzun etz ttzaqpi'n Pilat jun xjal toj kars toj junjun ninq'ij tu'n tkyaj b'a'n kyuk'i'lju' xjal.

¹⁸Aye'tzunkye kykyaqil eokten xch'ilte kjalu: —¿Chq'oma tu'n tkub'yet! ¿Ate B'arab'as tzaqpimitza! chechij.

¹⁹Okxnitoq jpu'n B'arab'as tu'n tpaj q'ojin ti'ju' nimaqtkawb'il Rom toju' nintnam ex b'yonxjal.

²⁰Yolin jumajtl Pilat kye, qu'n tajb'iltoq tu'n tetz ttzaqpi'n Jesus;

²¹aye'tzunkye jaw kyxch'i'nxi'xtl kuw: —¡Q'onktza twitz krus! ¡Q'onktza twitz krus! chechij.

²²Xitma'ntl Pilat kye toxmaji'n: —¿Ti'xi'xtzu'n myab'a'n matxi' tb'inchá? Mixti' junwe' til nelyal wu'n tu'nwt tkub' b'yet. Kb'el ntz'e'ysa'ne' twitz, kxe'l ntzaqpi'ntzuntze', chij.

²³Aye'tzunkye okxi'x tilil kyu'n, inxi'xtoq kyqani'n tu'n tjaw twitz krus; tu'ntzu'n inxi'xtoq che xch'in, xi'tzaq'we'tzuntz aju' kyajb'il.

²⁴Kub' t-xima'n Pilat tu'n tb'inchetju' kyqani;

²⁵etz ttzaqpi'n ichan jaw kysk'o'n tu'n ttzaqpet, ju' jpu'nkxtoq tu'n tpaj q'ojin ti'j nimaqkawb'il ex b'yonxjal, ex xitq'o'n Jesus tu'n tkub' b'yet kse'n kyajb'il.

Jawq'o'n Jesus twitz krus

(Mt 27.32-44; Mc 15.21-32; Jn 19.17-27)

²⁶Tej t-xikyiq'i'n Jesus tu'n tjaw twitz krus, tzaj kytzyu'n jun ichan aj Sirene Simon tb'i, tzajnixtoq toj koj'b'il, ex jaw kyq'o'n krus ti'j tqul tu'n t-xitiq'i'n lepchix ti'j Jesus.

²⁷Nim xjal ex nim qya lepchiqe'xtoq ti'j, ntoq che oq' ex ntoq che xch'in tu'n b'is ti'j.

²⁸Atzunte Jesus xika'yin kye ex xitma'n kye: —Eqya aj Jerusalem, lan che oq'e' wi'je', che oq'kye' kyi'jxe' ex kyi'j kyale'.

²⁹Qu'n tzul q'ij okkyma'ye' kjalú: B'a'nxqekye' qya min nten kyal, eqya min sitz'j jun kyal ex min xten kyal tu'n kych'isante.

³⁰Che aq'weltzun xjaltz q'malte kye witz kjalú: ¡Kukytzaj tz'aqe' qib'aje'!, ex kye ttxa'nwitz: ¡Qokyewame'! chechiku'.

³¹Ma'pena' b'inchanjtz ja'lu wi'je' mixti' wile', ¿yajtzulote' kyi'je' aj Jerusalem ati kyile', jni'lo txqan kb'inchanjtz el lo kyi'je'? chi Jesus.

³²Ex exikyiq'i'n kab'e'tl ichan nimaq kyil tu'n kyjaw kyq'o'n junx tuk'i'l Jesus twitz krus.

³³Tetzunj kypon toju' tenb'il Kyb'aqil Kyimni tb'i, jaw kyq'o'n Jesus twitz krus exqe' kab'e' nimaq kyil, jun toj tb'a'nq'ob' Jesus atzun juntl toj tnayaj.

³⁴Tma Jesus kjalú: Taye, najsama kyil, qu'n min b'i'n kyu'n titi' nkyb'inchá'n, chij. Aye'tzu'n xjal te q'oj xikyse'n tu'n tel yal se'ntoq kxela' kyaq'pu'n t-xb'alun Jesus kyxol.

³⁵Ate'toqju' xjal nche ka'yin atzu'; exqepe' tzyul kawb'il intoq che xmayin ti'j kjalu: —Eklet txqantl tu'n; klomtzuntib' ja'lo, qa ax a Krist chq'o'n ex sk'o'n tu'n Dyos, chechij.

³⁶Ex intoq che xmayin xjal te q'oj ti'j Jesus. Intoq che oklq'e ex ntoq xikyq'o'n b'inayr te,

³⁷intoq kyma'n: —¡Qa ax aya kynimaqkawil aj Juda, klom natzun tib'a! chechij.

³⁸Ex tz'ib'a'ntoq jun yol tib'aj twi', kjalu: A Kynimaqkawil aj Juda ja'lu, chij.

³⁹Juntzun kyxolju' nimaq kyil yo'lqe'kxtoq twitz krus, ok ilin te Jesus kjalu: — ¡Klom tib'a ex qo tkloma qa aya Krist! chij.

⁴⁰Atzu'n juntl xittzaq'we'n teju' tuk'i'l, tma: —¿Maminxob'a te Dyos, ex ax tz'e'ysb'il witzb'aju' ta'ya'ya?

⁴¹Tojxi'x tu'me'l nqo yajta' qe, qu'n nqchjo'nju' qb'inchb'aj; atzunte' ichan lu mixti'te jun myab'a'n xtb'inha.

⁴²Ex tma te Jesus: —Chin tna'tza ajttzyet tkawina, chij.

⁴³Atzunte Jesus xittzaq'we'n te kjalu: —Axxi'x ktenb'ela wuk'i'le' ja'lo toj kya'j, chij.

Tkyim Jesus

(Mt 27.45-56; Mc 15.33-41; Jn 19.28-30)

⁴⁴Kub' qxope' twitz tx'otx' tzyet-x te wanq'ij tzmax ttzaj oxé' te qale.

⁴⁵Mixti' k'entl q'ij, ex xi'xilju' xb'alun toj tja Dyos toj nky'ajchaq.

⁴⁶Jawx'ch'in Jesus kuw, tma: —¡Taye, toj tq'ob'a kxela' nq'o'ne' wanmiye'! chij. Tej tmante ja'lu, kyimtzuntz.

⁴⁷Tetzunj tlonte chaq'ul aj Rom ju' matxitoq b'aj lu, jaw tajwali'n Dyos ex tma: — Axxi'x, mixtoqti'te' ichan lu til, chij.

⁴⁸Kykyaqiltzu'n xjal ate'toq ex kyilju' b'aj, eb'jik' b'et intoq kyjuma'n ttzikyk'u'j.

⁴⁹Kykyaqiltzu'n ojtzqilte Jesus ate'toq najchaqinin; exqe' qya eoklpe ti'j tzajx toj Kaliley intoq che ka'yin atzu'.

Ku'x mqu'n Jesus

(Mt 27.57-61; Mc 15.42-47; Jn 19.38-42)

⁵⁰⁻⁵¹Atitoq jun ichan tnik'alti'j, Jse tb'i, aj Arimatey, jun tnam toj Juda. Ajuntoq kyxolju' K'loj Tzyul Kawb'il kyxol aj Juda. Intoq ayon Jse lu ti'j tkawb'il Dyos ex min elb'a'n tb'inha K'loj Kawb'il toj twitz,

⁵²xi' twitz Pilat qanilte t-xmilal Jesus.

⁵³Tku'tzlenxi'tzun tiq'i'n twitz krus, kub' tb'altz'i'n tojun tb'anil sed xb'alun ex okxtq'o'n tojun jyom b'inchankx toj pik, mixti'xi'toq jun kyimni tz'okx toj.

⁵⁴Atoq q'iju' tu'n kyb'inchante kyib' xjal teju' q'ij te ojlab'l ch'inxtoq ttzyet.

⁵⁵Exqe' qya e'tzajlpe ti'j Jesus toj Kaliley, exi' ex kyilu' jul, ex kyil se'n kyaja' q'o'n t-xmilal Jesus.

⁵⁶Tetzunj tanjkyi'j tuja, b'aj kyb'incha'n chukchaq k'ok'sb'il. Eojlanju' qya toju' q'ij te ojlab'l, se'nx ntma'n chaq'b'il.

Lc 24

Tqanilju' tjaw anq'in Jesus

(Mt 28.1-10; Mc 16.1-8; Jn 20.1-10)

¹Tojtzun tnejel q'ij te sman exi'tl ttziju' muqb'il b'a'n prim, xikyiq'i'n k'ok'sb'il nab'e'ntl kyu'n.

²Tetzunj kypon, mixtoq ti'tlte' ab'j tjpelju' muqb'il jakyeja' q'o'n;

³Eokxtzuntz toj, ex mixti'toqte' t-xmilal Qajaw Jesus.

⁴Majxtzun eku' tzpetl tu'n tpaj, naqtzun mikynab'en tej tok ka'yi'n kab'e' ichan wa'lqe' kyk'etz, tok kyxb'alun inxi'x che qoptz'aj.

⁵Tu'ntzu'n kyxob'el, eb'ajkub' meje majx ku'pun kyplaj twitz tx'otx'; aye'tzunkye' ichan kyma kye: —¿Tiqu'n nkyjyo'na'ye' itz' kyxol kyimni?

⁶Mixti'te' tzalu, matxi' jaw anq'intlte'. Kyna'ntze' xitma'n kyeye' tej atixtoq Kaliley:

⁷qa atoaq Tk'wal Dyos atitoq tu'n txiq'o'n toj kyq'ob' aj il, qa oktoq kjawil q'o'n twitz krus exqa kjawiltoq anq'in toj toxi'n q'ij, chechi anjl.

⁸B'ajtzajtzun kyna'n tyol Jesus,

⁹tetzunj tanjtzkyi'j ttzi muqb'il, xikyma'n kyeju' junlajoj (11) chq'o'nqe' ex kye txqantl.

¹⁰Aye' Mariy aj Makdala, Xwana, Mariy ttxu Santyay exqe' txqantl qya e'pon q'inte tqanil.

¹¹Aye'tzun chq'o'nqe' min xikyoksla'n, qu'n kma qa naqtoq nok toj kywitz.

¹²Atzunte Luch xi' ojgel ttzi muqb'il; tetzunj tka'yinte tojxi', oqe'kxtoqkye' xb'alun ate'. Anjtzun ti'jtz tuja, inxi'xtoq lab'ti ti'ju' b'aj.

Toj tb'eyil Emaus

(Mc 16.12-13)

¹³Ax q'ij ja'lu xi'toq kyxi' kab'e' xnaq'tzb'en tojun tnam Emaus tb'i, ch'inxmi oxe' ajlab' ta' tk'etz Jerusalem.

- 14Intoq che b'et-xi' nche yolin ti'j tkyaqilju' matxitoq b'aj.
- 15Intoq che yolin ex nche wulj, pon lq'e Jesus kyk'etz ex xib'et kyuk'i'l.
- 16Maskyetoq nok kyka'yi'n, atitoq maqb'il ti'j kywitz tu'n lalun tz'el kynik' te alkyetoq.
- 17Xitqani'n Jesus kye: —¿Ti'tzun nkyoli'ne' toj b'e? chij. Ekub'tzun we' intoq che b'isun,
- 18atzun junkye, Kleopas tb'i, xittzaq'we'n kjalú: —¿Ma o'kxku'loya xten toj Jerusalem min b'i'n tu'na titi' matxi' b'aj kyoju' q'ij lu? chij.
- 19Xi'tzun tqani'n kye: —¿Ti'tzun xb'aj? chij. Xikyma'ntzuntz te kjalú: —Aju' xb'aj ti'j Jesus aj Nasaret, juntoq t-sanjelal Dyos nimitpumal tu'n kyb'ant ti'xti' tu'n ex tu'n tyolin twitz Dyos ex kywitz tkyaqilju' tnam;
- 20extzun makyej b'entti'j kyu'n kynejel pale ex kyu'n tzyul kawb'il qxol tu'n tkub' b'yet ex majaw kyq'o'n twitz krus.
- 21Q'uqlitoq qqk'u'je' qa atoq ktzaqpilteju' nintnam Israel. Matxitzun b'aj oxé' q'ij tb'ajlen ja'lu.
- 22Ma'pe' qo sak'punjtze' kyu'n junjun qya ate' qxole', ext'anj ttzi jul b'a'n prim,
- 23mixtzunti' xkyitlju' t-xmilal, matza'njkyi'j kyja. Ex nkyma'n qama kub' kyek'u'n kyib' junjun anjl kywitz ex matzaj kyma'n kye qa itz' Jesus.
- 24Ext'anjtzun junjun quk'i'le' yajxi'tl ttzi jul ex ikx xkyilju' se'n matxitoq kymaju' qya, atzunte' Jesus mixti'toq, chechij te Jesus.
- 25Xitzun tma'n Jesus kye: —¿Mixti'xpelo nkane toj kywitize' ex yajxi'x nxikyoksla'ne' kymaju' t-sanjelal Dyos!
- 26¿Ma myatzun ilti'j tu'n tyajtiju' Krist kyoju' ti'xti' lu na'mtoq tjaw ajwali'n? chij.
- 27Oktentzuntz chik'b'alte tkyaqil jatz'ib'ana' ti'j, tzyet-x kyoj tuj Moyses ex kyojile kyuj t-sanjelal Dyos.
- 28Tetzunj kypon toju' tnam ja exa', tb'inha Jesus ku'wtloj xi't-xi' najchaq ch'i'ntl.
- 29Aye'tzunkye tej kka'yinte ljontoq tb'e Jesus xikyma'n te: —Kutkyeja qk'etze', qu'n matxi' qo'qex. Xi' qok yupj, chechij. Kyejxtzun Jesus kyuk'i'l.
- 30Tetzunj q'uqliqe'toq ti'j mes, jaw ttzyu'n wab'j, ex tej txitq'o'n chjonte te Dyos, kub' taq'pu'n ex xitq'o'n kye.
- 31Atzun kmuju' tjqet kywitz ex elkynik' ti'j Jesus; atzunte Jesus kub'naj kywitz.
- 32Kymatzuntz kyxolx: —¿Qu'npena'tzunlo majxtoq nqna'n jun tzalajb'il toj qanmi tej ntoq yolin qe toj b'e ex intoq tzaj tchik'b'a'nju' ntma'n toj Tu'jil! chechij.

³³Lwiyxi'xtzun anjtlkyi'j Jerusalen, b'u'yi'ntoq kyib'ju' junlajoj (11) chq'o'nqe' kyuk'i'lju' kyuk'i'l tej kypon,

³⁴ex kyma kye: —Axxi'x matxi' jaw anq'intlte Qajaw, makub' tyek'u'ntib' twitz Simon, chechij.

³⁵Xi'tzun kytx'olb'a'nju' b'ajkye toj b'e kykab'il, ex se'n ela' kynik' te Jesus tej tkub' taq'pu'n wab'j.

Kub' tyek'u'ntib' Jesus kywitzju' t-xnaq'tzb'en

(Mt 28.16-20; Mc 16.14-18; Jn 20.19-23)

³⁶Inxtoqtzun che yolin ti'ju' lu, tej tkub' tyek'u'ntib' Jesus kyxol ex exitq'olb'e'n, tma: —Che tenxwite' toj nak'b'il, chij.

³⁷Majx eb'ajxob', toj kynab'l qa jun xewb'aj nkyka'yi'n.

³⁸Atzunte Jesus xitma'n kye: —¿Tiqu'n nche xob'a'ye'? ¿Tiqu'ntzun atiya' jawje'n toj kyanmiye'?

³⁹Kyka'yinqe'tze' nqane' ex nq'ob'e'. Ayinxweju'ye'. Chin kymkonke' ex chin kyka'yinke': mixti'te jun xewb'aj tchib'jil ex tb'aqil, kse'nwe' nchin ok kyka'yi'ne' lu, chij.

⁴⁰Tej tb'aj tma'n ja'lu, eb'ajxyek'u'n tq'ob' exqe' tqan.

⁴¹Aye'tzunkye mixtoqti' nb'ent txi' kyoksla'n tu'nju' ntoq che tzalaj ex nche xob', xitqani'n Jesus kye: —¿Ma ati ch'i'n qwa tzalu? chij.

⁴²Xi'tzun kyq'o'n jun piḥ kyix k'a'si'n te,

⁴³Xittzyu'n ex xitwan kywitzku'.

⁴⁴Ex xitma'n kye: —Ate matxi' b'aju' wi'je'aju' oje txinma'ne' kyeye' tej atinqinx toqe' kyxole': atitoq tu'n tjapun tkyaqilju' tz'ib'a'n wi'je' toj tkawb'il Moyses, kyoju' kyuj t-sanjelal Dyos ex kyoju' b'itz.

⁴⁵Tb'inchatzuntz tu'n telkynik' ti'ju' ntma'n toj Tu'jil,

⁴⁶ex xitma'n kye: —Tz'ib'a'nte' toj Tu'jil qa atitoq tu'n tkyim Krist, ex tu'n tjaw anq'in toj toxi'n q'ij,

⁴⁷ex toj tb'i kxela' q'ma'n tqanil kyoj kykyaqil nimaqtnam tu'n tanjtzi'ti'j kyanmi xjal, tu'n tkub' tnajsa'n Dyos kyil. Ktzyetelx toj Jerusalen,

⁴⁸ati tu'n tb'ajx kytziya'ne' lu.

⁴⁹Ex ktzajel nq'o'ne' ttziya' Nmane' kyib'aje'. Che tenkj tzunkye' tzalu toju' nintnam Jerusalen, tzmaksi'j ajkyk'monteye' ipumalj tzul te toj kya'j, chi Jesus kye.

Jawx Jesus toj kya'j

(Mc 16.19-20)

⁵⁰Exi'tzun tiq'i'n Jesus t-xnaq'tzb'en ti'jxi' nintnam, tzmax kpon B'etanya, ejawtzun tiq'i'n Jesus tq'ob' twitz kya'j ex e'kub' tk'i'wla'n.

⁵¹Tetzunj intoq che tk'i'wla'n, o'kx tel lq'e kyk'etz ex xiq'i'n toj kya'j.

⁵²Kyb'ajlenxi'tzun k'ulun te, anjkyi'j toj Jerusalen inxi'xtoq che tzalaj.

⁵³Ex jachq'altoq ate' toj tja Dyos, intoq jawkyajwali'n Qman Dyos.

Jn

Jn 1

Aju' tyol Dyos ok te xjal

- ¹Tej ttzajku' qe t-xetnejel atitoqtlte' Yol, ex atitoqju' Yol junx tuk'i'l Dyos ex axte Dyosju'.
- ²Atzunju' Yol atitoq junx tuk'i'l Dyos atxi'x ttzajlen qe tkyaqil.
- ³Tkyaqilju' b'ajb'ent, ate b'inchankye; mixwitloti' tkyaqilju' ati naqwit mya Yol b'inchante.
- ⁴Tuk'i'l Yol ta'yaju' chwinqlal, atzunju' chwinqlal ataq spik'un kyeju' xjal te tkyaqil twitz tx'otx'.
- ⁵Aju' spik'un lu nqoptz'aj toju' qlolj, ex mixti'x nkub' yupj kyu'nju' qxopin.
- ⁶Atitzun jun ichan tzaj chq'o'n tu'n Dyos, Xwan tb'i
- ⁷tu'n tok te tziyal, tu'ntzun tyolin kye xjal ti'ju' spik'un ex tu'n kyokslan xjal tu'nju' chik'b'ab'l ntma'n.
- ⁸Myate Xwan spik'un, naq o'kx ul chq'o'n chik'b'alte ti'ju' spik'un.
- ⁹Aju' spik'un axxi'x, ch'inxtltoq tul twitz tx'otx' spik'umalte toj kychwinqlal xjal.
- ¹⁰Aju' tok tb'i Yol atitoq twitz tx'otx', maskyepé' tu'nelte kub' tb'incha'na Dyosju' twitz tx'otx', aye'tzunju' ate' twitz tx'otx' min elkynik' te.
- ¹¹Tetzunj tul twitz tx'otx', mixti'x k'amli kyu'nju' xjal teqe'.
- ¹²Aye'tzunju' xjal e'k'monte ex e'okslan te, xitq'o'n kyoklen tu'n kyok te tk'wal Dyos.
- ¹³Ex tk'wal Dyos qe', mya kyi'j xjal xë' itz'ja', mujqa aye'wt xjal xë' q'mante, qu'n aku'te Qman Dyos sok'onkye te tk'wal.
- ¹⁴Aju' tok tb'i Yol matz'ok te ichan ex manajan qxol. Ex qilju' tajwalil, axju' tajwalil o'kxku' jun Tk'wal Dyos, nojni tu'n xtalb'il ex axxi'x yolin.
- ¹⁵Ti'jtzunju' tok tb'i Yol yolina' Xwan tej tmante: Ti'jtzu'n nchan lu nchin yolina'toqe', aj oje txinma'ne' kyeye' qa tzultoq wi'jxi'ye' ex nimxi'x toklen kye nwitzé', qu'n atitltoq na'mxtoq witz'jiye', nchije' xinma'ne' kyeye', chi Xwan.
- ¹⁶Ti'jtzun tkyaqil ati te, qkyaqil matxi' qk'am jun xtalb'il te;
- ¹⁷qu'n aju' ojtxi' kawb'il a Moyses ul q'inte, atzunju' tk'u'jlalil exju' axx'ix a Jesukrist sul q'inte.
- ¹⁸Mix-a'lox jun ojewt til Dyos; ma'tzun tzaj chik'b'a'n qe tu'nju' o'kxku' jun Tk'wal Dyos, qu'n Dyosnate' ex majx nche yolin tuk'i'l Dyos Manb'aj.

Yolin Xwan Jawsal a' ti'j Jesukrist

(Mt 3.11-12; Mc 1.7-8; Lc 3.15-17)

- ¹⁹Atzun yol ja'lu tma Xwan, tej kyxi' chq'o'n kynejel pale ex aj Leb'i toj Jerusalen tk'etz kyu'n kawil aj Juda qanilte te alkyetoq.
- ²⁰Atzunte Xwan xitchik'b'a'n axxi'x kye ex tma: —Myayinwe' Krist, chij.
- ²¹Ex xikyqani'n jumajtl te: —¿Altzunkye'ya ikju'? ¿Mujqa ajuya Eliy t-sanjelal Dyos? chechij Atzunte Xwan xitma'n kye: Myayinwe', chij Aye'tzunkye ilti'j kyu'n tqe'k qanilte —Alkyetzuntza, ¿Mujqa aya jun t-sanjelal Dyos ati tulel? chechij Atzunte Xwan xittzaq'we'n kye: Ex myayinwe', chi Xwan.
- ²²Xikma'ntzuntz te Xwan: —¿Alkyexi'xtzun ikju'? q'mantza tu'ntzun txi' qchik'b'a'ne' kyeju' xetzaj chq'onqeye'. ¿Titi' ntma'na ti'jxa, alkyexi'xa? chechij.
- ²³Atzunte Xwan xittzaq'we'n kye: —Ayinwe'juye' nchin xch'in kuw toj chq'ajlaj kjalu: Kyb'inchame' jun tb'e Taye tzinun ti'j, se'nx tma Isayiy t-sanjelal Dyos.
- ²⁴⁻²⁵Xi'tzun kqani'n exi' chq'o'n kyu'n parisey yolil tuk'i'l Xwan te kjalu: —Qanatzun myaya Jesukrist, exqa myaya Eliy mujqa jun t-sanjelal Dyos, ¿Tiquntzun njawa tq'o'na a' kywi' xjal? chechij.
- ²⁶Atzunte Xwan xittzaq'we'n kye: —Njaw we' a' wu'n kwi' xjal toj a'; extzun ati jun kxole' minti' ojtzqi'n kyu'ne'
- ²⁷ex tzul wi'jxi'ye'. Expe' mixti'we' woklen tu'n tel npoq'injuye' taq'e'l t-xajab', qu'n nimxi'x toklen kye nwitz'e'.
- ²⁸Tkyaqil ja'lu b'aj toju' tnam B'etanya tb'i, tojxi' jun plajtl teju' nin a' Jordan, atzu' ja intoq jawsana' Xwan a' kwi' xjal.

Ate Jesus tal trit Dyos

- ²⁹Tetzun juntl q'ij ilwi Jesus tu'n Xwan, xi'toq ttzaj lq'e tk'etz, ex tma: ¡kka'yinx'e' ichan tzul chix, atzun ichanju' sk'o'n tu'n Dyos ex nakuj jun tal rit, nel ti'nju' kyil xjal toj tkyaqil twitz tx'otx'!.
- ³⁰Ti'jtzu'n ichan lu nyolina'ye' tej nmanteye' kyeye': Atix juntl tzul wi'jxi'ye' ex nimxi'xte toklen kye nwitz'e', qu'n atitoqtl tej na'mxtoq witz'jiye', nchije' kyeye'.
- ³¹Expe' mixtoq junti' ojtzqi'nwe' twitz wu'n, ex tu'ntzun ja'lu njaw nq'o'ne' a' kwi' xjal tu'ntzun telkynik'ju' aj Israel te, chi Xwan.
- ³²Ex ttziyate Xwan kjalu: Wile' Xewb'aj Xjan ku'tz toj kya'j nakuj jun paloms saq ti'j, ex kub'ten tib'aj Jesus.
- ³³Mixtoqti' ojtzqi'n wu'ne' alkye; atzunju' tzaj chq'onweye' jawsal a', tzaj tma'n kjalu: Qama tila al qib'aj mak'u'la' Xewb'aj Xjan ex makub'ten tib'aj, atzun ktzajil q'onte Xewb'aj Xjanju' kye xjal, chij tzaj tma'n weye'.

³⁴Matxi' wilku'ye' tu'n nwitz'e', qu'mtzun kxe'l ntziya'ne', qa ate lu tk'wal Dyos, chi Xwan b'aj tma'n.

Aye' tnejel t-xnaq'tzb'en Jesus

³⁵Tojtzun juntl q'ij, atitoq Xwan wa'l kyuk'ilju' kab'e' t-xnaq'tzb'en.

³⁶Tetzunj tlonte Xwan xi'toq tik' Jesus, tma: —¡Kka'yinx'e' ichan chix, atzun ichanju' sk'o'n tu'n Dyos ex nakuj jun tal rit!

³⁷Aye'tzunju' kab'e' t-xnaq'tzb'en Xwan tej kb'inte lu, eb'jik'lpe ti'j Jesus.

³⁸Atzunte Jesus anjtz ka'yinti'j, tetzunj txi' tka'yin lepchqe'ktoq ti'j xitqani'n kye: —¿Titi' nkjyo'ne'? chij Aye'tzunkye xikyztzaq'we'n te: —Xnaq'tzal, ¿Ja tu'me'l najla'ya? chechij.

³⁹Atzunte Jesus xittzaq'we'n kye: —Kuktzaje' ex qo'qeye' ka'yilte. Exi'tzun ex kyil jatoq najla'ya Jesus, ex axtzu' ekyeja' ten tk'etz, qu'n matoq tzaj kyaje' or te qale.

⁴⁰Aju' Leḡ titz'in Luch atoqtzun junju' kxolju' kab'e' eb'inte yol tma Xwan ex eb'jik'lpe ti'j Jesus.

⁴¹Eltzun yalju' Simon tnejelxi'x twitzju' Leḡ ex lwiyyxi'x xitma'n te: —Matxi' tz'el yalju' Krist qu'ne' aju' ati toklen tu'n Dyos. Chij

⁴²Xi'tzun q'i'n Simon tu'n Leḡ tk'etz Jesus; tetzunj tok ka'yi'n Simon tu'n Jesus, xitma'n te: —Aya Simon tk'wal Xwan, aju' tb'iya k'okyel te Sepas, ax tz'elpuna'ju' Luch mujqa ab'j.

Tej ktxokli Pelip ex Natanael tu'n Jesus

⁴³Tetzun juntl q'ij kub' t-xima'n Jesus tu'n txi' toju' tx'otx' Kaliley. Atzuntzu' ela' yalju' Pelip tu'n, ex xitma'n te: —Lpeka wi'je',

⁴⁴Atzunte Pelip atoqtzu' najla' toju' tnam B'etzayda ktanam Leḡ ex Simon.

⁴⁵Xi'tzun Pelip jyolte Natanael, tetzunj tel yal tu'n xitma'n te: —Matxi' tz'el yalju' wnaq qu'ne' aju' tz'ib'a'n tu'n Moyses kyoju' tu'jil kawb'il, ex kyej tz'ib'a'n kyu'n t-sanjelal Dyos ojtxi'. Aju' Jesus aj Nasaren, tk'wal Jse, chi Pelip.

⁴⁶Atzunte Natanael xitma'n te Pelip: —¿Ma tojtzun tal Nasaret k'eletza jun xjal b'a'n? chi Natanael Atzunte Pelip xittzaq'we'n te: —Qo'chaqa ka'yilte wuk'i'le'.

⁴⁷Tetzunj tlonte Jesus ch'inxtltoq tpon Natanael tk'etz, tma: —Lu jun aj Israelxi'x tzul, ex mixti' sb'ub'l ati toj tanmi, chi Jesus.

⁴⁸Atzunte Natanael xitqani'n te Jesus ex tma: —¿Se'n taq'witzun ojtzqi'nqine' tu'na? chij Xi'tzun ttzaq'we'n Jesus te: —Mawile' tej atitoqa tjaq' junwi' iw, tej na'mxtoq ttzaj txko'na tu'n Pelip.

⁴⁹Xi'tzun tma'ntl Natanael te Jesus: —Xnaq'tzal, ¡ateju'ya tk'wal Dyos, ex aya knimaqkawil aj Israel!

⁵⁰Atzunte Jesus xittzaq'we'n te: —¿Ma'pe' chinx toksla'na naqtu'n xinma'ne' teya qa atitoqa tjaq' jun wi' iw? Okpe' k'okyel tka'yin txqantla ti'xti' nimaqxi'x toklen kyetwitz ja'lu.

⁵¹Ex ikx xitma'n Jesus te: —Axxi'x kxe'l nma'n kyeye' qa k'okyel kka'yine' kya'j k'ab'li, exqe' tanjl Dyos nche jax toj kya'j ex nche k'u'l wib'aje' ayine' Tk'wal Dyos, chi Jesus kye.

Jn 2

B'aj jun mjeb'le'n toj Kana toj tx'otx' Kaliley

¹Tb'ajlenxi'tzun oxé' q'ij b'aj jun mjeb'le'n Kana jun tnam ati toj ttx'otx' Kaliley. Atitoqtzun ttxu Jesus atzu',

²Ex ikx exi' txko'nju' Jesus kyuk'i'l t-xnaq'tzb'en toju' mjeb'le'n lu.

³Kub'tzun b'aju' b'in toju' mjeb'le'n lu, ex atzunte ttxu Jesus xitma'n te Jesus kjalu: —Matxi' kub'aju' kb'in xjal.

⁴Atzunte Jesus xittzaq'we'n te ttxu: —Na, ¿Tiqu'n ntzaja' tma'nju'ya lu weye'? Qu'n na'mx tponwe' q'ij we.

⁵Atzunte ttxu Jesus xitma'n kyeju' nche' sipan: —Kyb'inchame' tkyaqilju' kxe'l tma'n kyeye', chij.

⁶Ate'toqtzun qaq' xöq' b'inha'nqe' te ab'j atzu' te tk'b'elju' a' najb'en kye aj Juda tx'ajb'ilkye se'nxju' ntma'nju' kawb'il. Tojtzun junjun xöq' intoq xib'aj kab'naqlajoj mujqa oxnaq lajoj litr a' toj.

⁷Xi'tzun tma'n Jesus kyeju' nche sipan kjalu: —Che knojsankuye' xöq' kkyaqil tu'n a'. Aye'tzunju' nche sipan ku chechij, kub' knojsa'n b'a'nxi'x,

⁸Xi'tzun tma'ntl Jesus kye: —Ja'lo kyiq'inktze' ch'i'n ex kyiq'inxe' teju' in nuk'un toju' mjeb'le'n. Ex iktzun kb'inchaju'.

⁹Tetzunj txi' tnik'b'e'nju' in nuk'un toju' mjeb'le'n matxitoq jawb'entju' a' te b'in, extzun mixti'toq b'i'n kyu'n ja tzajaju' b'in; o'qekxju' sipal eb'inte, qu'n aye'na' ejatz q'inte a' toju' xöq'. Atzunju' in nuk'un toju' mjeb'le'n tzaj ttxko'nju' chmilb'aj

¹⁰ex xitma'n te: —Kkyaqil xjal nxi' ksipa'n tb'anilxi'x b'in nej, naqatzun xb'aj txqan kyu'nju' ktxokin, in nexkyq'o'ntlju' myaxi'x wi'yal. Atzunta makyej tklo'na b'in tb'anilxi'x yajxi'tl, b'a'nte' xtb'inchaya, chij te.

¹¹Atzun tnejel b'a'nq'ob'aj lu tb'inha Jesus, toj tnam Kana toj tx'otx' Kaliley ja tye'k'uya' toklen; atzuntzu' e' oksla'na' t-xnaq'tzb'en te.

¹²Tb'ajlenxi'tzun ja'lu, xi' Jesus toj tnam Kaparnawum, kyuk'i'lju' ttxu, titz'in exqe'ju' t-xnaq'tzb'en; ex atzu' e'kub'a' ten jte' q'ij.

T-xtilsa Jesus tja Dyos

(Mt 21.12-13; Mc 11.15-18; Lc 19.45-46)

- 13**Tetzunj ch'inxtltoq tulkanun tq'ij tzaqpib'l kxolju' aj Juda, xi' Jesus toj tnam Jerusalen.
- 14**Okxtzun toj tja Dyos ex eb'jo'k yalju' xjal tu'n intoq che k'ayin wakx, rit ex paloms, ex til q'uqlqe'toqju' xjal nche ch'exb'en pwaq kye xjal.
- 15**Tetzunj tlonte Jesus, tzaj ti'n jun aqwil ex kub' tb'inha'n te asyal, oktentzuntz xla'jalkyeju' xjal nche k'ayin toj tja Dyos kyuk'ilxi'ju' kyririt ex kwakyix. Ex el tchto'n kpwaqju' nche ch'exb'en pwaq kye xjal ex majx jaw tpich'ku'nju' kmes.
- 16**Ex xitma'n kyeju' nche k'ayin paloms kjal: —¿Kyiq'imixjuye' kpalomse' tzalu! ¿Lalun tz'ok kq'o'ne' tja Dyos te jun k'wik!
- 17**Aye'tzunju' t-xnaq'tzb'en tzaj kna'nju' yol tz'ib'a'n toj tu'jil tyol Dyos aj ntma'n: Nex ch'yo'n toj wanmiye' tu'nju' inxi'x nk'u'jla'nju'ye' tjaya, chiju' tz'ib'a'n.
- 18**Aye'tzunju' aj Juda xikyqani'n te: —¿Titi'tzun jun techlal kb'el tb'inha'na te yek'b'ilte qa ati toklena tu'n Dyos?
- 19**Xi'tzun ttzaq'we'n Jesus kye: —Kxitunkuye' tja Dyos lu, ex kjawil nb'inha'ne' toj oxe' q'ijx.
- 20**Aye'tzunju' aj Juda xikyma'n te: —Ate' tja Dyos lu b'enti toj kab'naq qaq ab'q'i, ¿Ma oktzun kb'entel tu'na toj oxe' q'ijx? chechij te Jesus.
- 21**Atzunte Jesus atzu' nyolina'taq ti'ju' t-xmilal, tma qa aju' t-xmilal atzun tja Dyosu'.
- 22**Qu'mtzun tej tjaw anq'in kxol kyimni, ul julk'ajtzuntz toj kk'u'ju' t-xnaq'tzb'en qa ojetoq tmaju' yol lu; ex xi'tzun kyoksla'ntz aju' ntma'n toj Tu'jil tyol Dyos, ex ikxju' yol ojetoq tma Jesus.

Kkyaqil xjal ojtzqi'nqe' tu'n Jesus

- 23**Tetzunj atixtoq Jesus toj tnam, toju' tq'ij tzaqpib'l, nim xjal e'okslan te naqx tu'nju' b'a'nq'ob'aj b'aj tb'inha'n.
- 24**Atzunte Jesus mixtoqti' nokqe tk'u'j kyi'j, qu'n ojtzqi'nqetoq tu'n kkyaqil.
- 25**Mitoqjun nojqelan tete' Jesus tu'n txi' q'ma'n jun ti'xti' te ti'j jun xjal, qu'n ojtzqi'ntoq kyanmiju' xjal kkyaqil tu'n.

Jn 3

Tej tyolin Jesus tuk'i'l Nikodemo

- 1**Atitoq jun parisey Nikodemo tb'i, nimtoq toklen kxolju' aj Juda.

- ²Pon tk'etz Jesus te qonik'an q'olb'elte ex xitqani'n te: —Xnaq'tzal, b'i'n qe'qu'n qa a Dyos saj chq'onteya tu'n t-xnaq'tzana kye xjal, qu'n aye' b'a'nq'ob'aj nche' b'ent tu'na layx b'ent tu'n jun xjal qa mixti' Dyos tuk'i'l, chij.
- ³Atzunte Jesus xitma'n te: —Axxi'x kxe'l nma'n teya qa jun xjal mixti' sitz'ji tkamaji'n, layx tilju' tkawb'il Dyos.
- ⁴Atzunte Nikodemo xitqani'n te kjal: —¿Se'n taq'witztun kb'entel titz'ji jun xjal matxitoq tijin? ¿Ma jakutzun tz'ok iqa'n jumajtl twi' tu'n ttxu, tu'n titz'ji tkamaji'n? chij
- ⁵Xi'tzun ttzaq'we'n Jesus te: —Axxi'x kxe'l nma'n teya qa alkyete minti' xjatz anq'in toj a' ex toj Xewb'aj, layx b'ent tokx toju' tkawb'il Dyos.
- ⁶Alkyeju' itz'ji tijwnaq, wnaqxt'e'; exaju' itz'jni ti'j Xewb'aj te Dyos, ex Xewb'aj.
- ⁷Lalun jaw lab'tiya tu'nju' xinma'ne' teya: Ilxi'xti'j tu'n kyitz'jiye' tkamaji'n.
- ⁸Jaqchku' njub'inate' kyq'iq' nxi' tb'ina, naqtzun a mixti'x b'i'n tu'na ja ntzaja' ex ja kpomila'. Ikxqetzun xjalju' nche' jaw anq'in toj Xewb'aj te Dyos, chi Jesus te.
- ⁹Atzunte Nikodemo xitqani'n jumajtl te ex tma: —¿Se'n taq'witztun ajtb'ent ja'lu?
- ¹⁰Xi'tzun ttzaq'we'ntl Jesus te: —¿Aya xnaq'tzal kye aj Israel, ma minti' nkaneju' lu toj twitza?
- ¹¹Axxi'x kxe'l nma'ne' teya qa aqe' b'i'n qu'n atzunqe' nqyoli'n, ex aqe' nqtziya'n ajju' oje qile'; aye'tzunkye' mixti' nxi' kyoksla'ne' nxi' qma'n kyeye'.
- ¹²Qa mixti' nxi' kyoksla'ne' nxi' nma'n kyeye' tiju' ti'xti' te twitz tx'otx', ¿Se'n taq'witztun ajt-xi' kyoksla'ne' ti'xti' toj kya'j?
- ¹³Mix-a'lox jun oje japun toj kya'j, naq o'kx ayine' Tk'wal Dyos ntzaj chq'o'ne' tu'n nkutze' toj kya'j.
- ¹⁴Iku' se'nte Moyses jawtiq'i'n jun tilb'ilal kan toj chq'ajlaj tib'aj jun tze, ex ikxtzunwe' ayine' Tk'wal Dyos ilti'j tu'n njax q'o'ne' twitz krus,
- ¹⁵tu'ntzun lalun che naj kkyaqilju' che okslal weye' ex tu'n tten jun kychwinqlal tejumajx.

Aju' tk'u'jlalil Dyos kyi'ju' xjal

- ¹⁶Qu'n tu'nju' tk'u'jlalil Dyos nimxi'x kyi'ju' xjal, machin tzaj tchq'o'ne' ayine' o'kxku' jun tk'wal, tu'ntzun lalun che naj kkyaqilju' che okslal weye', naq o'kx tu'n tten kychwinqlal tejumajx.
- ¹⁷Qu'n minti' xin tzaj chq'o'ne' ayine' Tk'wal Dyos tu'n kxi' nq'o'ne' xjal toj tz'e'ysb'il witzb'aj, naq o'kx machin tzajchq'o'ne' tu'n kkletju' xjal wu'ne'.

¹⁸Alkyete matz'okslan weye' ayine' Tk'wal Dyos, lay txi' toj tz'e'ysb'il witzb'aj; atzunju' minti' tajb'il tu'n tokslan weye' kxe'l toj tz'e'ysb'il witzb'aj noqx tu'nju' minti' nokslan weye' ayine' Tk'wal Dyos.

¹⁹Aye'ju' minti' nchinx kyoksla'ne', ok che xe'l toj tz'e'ysb'il witzb'aj, qu'n tej tulju' spik'un minti' etzalaj ti'j, a kyajb'ilu' tu'n kten toj qlolj tu'n tpaju' kb'inchb'aj myab'a'n.

²⁰Qu'n kkyaqilju' nche b'inchan taq'wix nel kyik'o'nju' spik'un, ex min kyajb'il tu'n kyul lq'e tk'etzju' spik'un, tu'ntzun lalun q'anacha'lixju' kb'inchb'aj myab'a'n.

²¹Aye'tzunju' xjal nche b'et toju' axxi'x, nche oklq'e tk'etzju' spik'un tu'ntzun tq'anacha'lix qa nkb'incha'n se'nxju' tajb'il Dyos, chi Jesus b'aj tma'n kye.

Yolin jumajtl Xwan Jawsal a' ti'j Jesus

²²Tb'ajlenxi'tzun ja'lu, xi' Jesus kyuk'ilju' t-xnaq'tzb'en toju' tx'otx' te Judey, ex axtzu' e'kub' tena' jte' q'ij intoq jawxi' a' kwi' xjal tu'n.

²³Ex ikxte Xwan intoq jaw a' kywi' xjal tu'n tojun tnej tx'otx' Enon tb'i, nqayin tk'etzju' tnam Salim, qu'n nimtoqju' a' ati atzu'; intoqtzun che ponju' xjal atzu' tu'n tjaw a' kwi'.

²⁴B'aj ja'lu tej na'mxtoq tokx jpu'n Xwan toj kars.

²⁵Aye'tzunju' t-xnaq'tzb'en Xwan tzaj jun yol kxol te wuljtib'il kyuk'i'l junjunju' aj Juda tib'aju' xtilsab'l,

²⁶ex epontzun tk'etz Xwan ex xikyma'n te: —Xnaq'tzal, aju' oje ten tuk'ila jlajxi' a' Jordan, aju' tzajni tma'na qeye', lu in jawsan a' kwi' xjal ex kkyaqil xjal nche oklpe ti'j, chechij.

²⁷Atzunte Xwan xitma'n kye: —Lay ten jun oklenj te xjal qa mya Dyos ntzaj q'onte te.

²⁸Kyb'iniye' b'a'nxi'x tej txi' nma'n kyeye' qa myayine' Krist, naq o'kx xinma'nju'ye' kyeye' qama chin tzajchq'o'ne' tu'n nkub'neje' twitz.

²⁹Tojun mjeb'le'n, aju' ati t-xu'jil atzunte chmilb'aju'; ex atzunju' tamiw wa'lok tk'etz nb'ink kye, ntzalaj ajt-xi' tb'i'n nyolinju' chmilb'aj. Ikxtzunwejuye' nchin tzalaje' nimxi'x tu'n ja'lu.

³⁰Ilti'j tu'n tch'iyte toju' toklen, atzunwe' woklen atl junjun q'ij xi' tkub'aj.

Aju' ntzaj toj kya'j

³¹Aju' ntzaj toj kya'j ati toklen kyib'aj kkyaqil. Atzunju' twitz tx'otx' tex twitz tx'otx', ex nyolin ti'jxju' te twitz tx'otx'. Atzunte' ntzaj toj kya'j ati toklen kyib'aj kkyaqil xjal,

³²ex a ntzaj tchik'b'a'nju' oje til ex oje tb'i; extzun mixti'xte' nxi' b'inte.

- ³³Qatzun ati jun matz'okslan te, nttziya'ntzuntz qa axte' Dyos tyol;
- ³⁴Qu'n aju' saj chq'o'n tu'n Dyos, nyolin ti'ju' tyol Dyos, qu'n aku' Dyos nku' q'onte nim Xewb'aj Xjan toj.
- ³⁵Intk'u'jla'nte Dyos Manb'aj Tk'wal, ex matxi' txi' tq'o'n toklen tib'aj tkyaqilju' ti'xti'.
- ³⁶Alkye matz'okslan teju' Tk'wal Dyos, ati tchwinqlal tejumajx; alkyetzunte' min nokslan teju' K'wa'lb'aj, lay ten tchwinqlal tejumajx, ate tzul q'o'n te aju' tz'e'ysb'il witzb'aj nimxi'x tu'n Dyos.

Jn 4

Yolin Jesus tuk'i'l jun qya aj Samarya

- ¹Kyb'itzun parisey qa matxitoq che chmet t-xnaq'tzb'en Jesus ex nimtoq xjal njaw a' kywi' tu'n
- ²(maskye myaku' Jesus njawsa'n a' kwi' xjal, aye'ju' t-xnaq'tzb'en nche b'inchante).
- ³Tetzunj tb'inte Jesus ja'lu, etztzuntz toj Judey ex anjti'j toj Kaliley.
- ⁴Ilti'jtoq tu'n tik' Jesus toju' tnam Samarya tej txi' Kaliley.
- ⁵Qu'mtzun pon tojun tnam te Samarya Sikar tb'i, nqakutaq ta' tk'etju' tx'otx' xitq'o'n Jakob' te tetzil Jse aju' tk'wal.
- ⁶Atoqtzuntz ta' jun xoch atoq tb'iju' t-xoch Jakob'. Kub'tzun qe Jesus ch'inxtoqlo ttzaj wanq'ij ojtal ttziju' xoch qu'n ma'toq sikti.
- ⁷⁻⁸Ma'toqtzun che'xju' t-xnaq'tzb'en Jesus lq'ol kwa toju' tnam. Tej tpon jun qya aj Samarya ttziju' xoch q'il a' toju' kmuj lu, ex xitma'n Jesus te: —Q'ontz ch'i'nwe' nk'wa' a', chij.
- ⁹Atzunju' qya aj Samarya xitma'n te Jesus: —¿Se'n taq'wi ntzaj tqani'na a' weye' extzun aj Judaya, ayintzunwe' aj Samaryaqine'?. Qu'n myatoq b'a'n kyten aj Juda kyuk'ilju' aj Samarya.
- ¹⁰Atzunte Jesus xittzaq'we'n te: —Naqwit b'i'n tu'na aju' ntzaj tq'o'n Dyos ex alkyeju' nxi' qaninte tk'wa' teya, jaku' txi' tqani'na a' te, ex jaku' tzaj tq'o'nte' teya aju' a' te chwinqlal.
- ¹¹Atzunju' qya xittzaq'we'n te: —Taye, mixti'pe'na' jun tk'b'el a tu'na tu'n tjatz, qu'n niminte' xoch t-xe: ¿Jatzun ktzajela'ju' a' te chwinqlal tu'na tu'n ttzaj tq'o'na weye'?
- ¹²Aju' qyajib'ene' Jakob' kyej q'onteju' xoch lu qeye', atzu' k'wana' ti'j exqe'ju' tk'wal e' talu'n. ¿Ma nimxi'xtzunta toklen kyetwitz Jakob'?

- 13Xi'tzun ttzaq'we'n Jesus te: —Kkyaqilju' nche k'wan ti'ju' a' lu, ntzaj jumajtl k'waj kyi'j;
- 14ex atzunju' nk'wan ti'ju' a' nxi' nq'o'ne', lay tzajtl k'waj ti'j. Qu'n ajju' a' nxi' nq'o'ne' te kjawil b'ent te jun t-xiklil a' npoq'chaj toj tanmi, tu'n tten tchwinqlal tejumajx.
- 15Atzunte qya xitma'n te Jesus: —Taye, q'ontza a' xtmaya weye', tu'ntzun lalun tzajtl k'waj wi'je', ex tu'n lalun chin ul jumajtle' q'ayil tzmxtzu' ttziju' xoch lu.
- 16Atzunte Jesus xitma'n te qya: —Kutxi'ya txkolte tchmila ex kuktzaje' tzalu.
- 17Atzunju' qya xittzaq'we'n te: —Mixti'we' nchmil. Xi'tzun tma'ntl Jesus te: —B'a'nju' xtmaya ikju' qa mixti' tchmila;
- 18qu'n jwe'xi' tchmila ten, atzunju' ichan najliya tuk'i'l ja'lo, mya tchmila. Qu'mtzun axxi'xju' xtmaya.
- 19Tetzun tb'inte qya ja'lu xitma'n te: —Taye, matxi' tz'el nnik'e' teya qa jun t-sanjelal Dyosa.
- 20Ayeju' qyajib'ene' ojtxi', atoqtzu' nche' k'uluna' te Dyos twi'ju' witz lu, aye'tzunkye' aj Juda nkma'ne' qa atzu' tu'n qk'uluna' te Dyos toj Jerusalem.
- 21Atzunte Jesus xittzaq'we'n te: —Qya, chin tokslama, qu'n tzul tq'ijlalil tu'n kk'ulune' twitz Qman Dyos jaxjaku', mya o'kxtzu' twi'ju' witz lu, ex mya o'kxtzu' Jerusalem.
- 22Aye'tzunkye' min kyojtzqi'ne' alqe nche' k'ulunaye', ayo'tzunqe' qojtzqi'nqe' ja nqo' k'ulunaye', qu'n ajju' kolb'il atzu' ntzaja' kxol aj Juda.
- 23Extzun kpomil tq'ijlalil, ex matxi' tzul ja'lo, tu'n kk'ulun xjal axxi'x te Qman Dyos ex se'nx ntchq'onju' Xewb'aj Xjan. Qu'n ate Qman Dyos tajb'il tu'n kk'ulun xjal te tu'n tkyaqil kyanmi.
- 24Xewb'ajte Dyos, ex ati tu'n kk'ulunju' xjal axxi'x te se'nxju' tajb'il T-xew Dyos.
- 25Atzunju' qya xitma'n te Jesus: —B'i'nwe' wu'n qa tzulju' Krist, ajtzun tul ktzajel tchik'b'a'n tkyaqil qe, chij.
- 26Xitzun tma'n Jesus te: —Ayinajuye' Krist nchin yoline' tuk'ila.
- 27Tetzunju' kmuj lu eponju' t-xnaq'tzb'en ex majx e'jaw lab'ti tej kka'yinte Jesus nyolin tuk'ilju' qya. Ex mix-a'lo' jun xiqaninte te titi'toq tajb'il ex ti'toq ntyoli'n tuk'ilju' qya.
- 28Atzunju' qya kyej tq'o'nju' t-öoq' ex xi'tzun toj tnam q'malte kye xjal:
- 29—Kuktzaje' ka'yilte jun ichan matzaj tma'n tkyaqil nb'inchb'aje' weye'. ¿Ma myatzulo Kristju' lu? chij

- ³⁰Eb'jetztzuntz toju' tnam ex exi' jata'ju' Jesus.
- ³¹Intoqtzun che kub'sanju' t-xnaq'tzb'en twitz kjalu: —Xnaq'tzal, wantzuna, chechij
- ³²Atzunte Jesus xitma'n kye: —Atiwe' nwa tu'n nwanteye', aju' minti' ojtzqi'n kyu'ne'.
- ³³Aye'tzunju' t-xnaq'tzb'en eb'jaw xjelun kxolilex, ex kma: —¿Ma ma'tzulo tzul iq'i'n twa?
- ³⁴Xi'tzun tma'nte Jesus kye: —Awe' nwaju' tu'n nb'inchanteye' tajb'ilju' saj chq'onweye', ex tu'n tjapun b'aj ju' taq'un wu'ne'.
- ³⁵Atzunkye' nkma'ne': Atix kyaje' xjawtl tu'n tjaw b'uyitju' twitz awal; atzunwe' kxe'l nma'n kyeye' tu'n tok kka'yine' awal b'a'nxi'x, qu'n matxi' q'anax tu'n tjaw.
- ³⁶Aju' naq'unan ti'j awal intzaj q'o'n twi'tk'u'j, atzunju' twitz awal njaw tb'uyi'n najb'en te chwinqlal tejumajx, tu'ntzun ttzalaju' in nawan exju' nb'uyinte twitz awal junx.
- ³⁷Qu'n axte' yol nq'manjtz qa Junte' nok awante atzun juntel njaw b'uyinte, chechi xjal.
- ³⁸Ma'tzun che'x nchq'o'ne' b'uyilte twitz awal jamin soka kyawane'; qu'n junxi'qetlkye' xe' aq'unan ti'j, aye'tzunkye' che jawil b'uyinte twitz kyaq'unb'enju' txqantl, chi Jesus kye.
- ³⁹Txqanju' xjal aj Samarya najlqe' toj Sikar e'okslan ti'j Jesus tu'n tyolju' qya xitma'n kye: Matxi' tzaj tma'n tkyaqil nb'inchb'aje'.
- ⁴⁰Tetzunj kyulju' aj Samarya tk'etz Jesus ekub'san te tu'n tkyejten kyuk'i'l. Kyejtzun ten kab'e' q'iju' Jesus atzu' kyuk'i'l,
- ⁴¹Ex txqantl xjal e'okslan te Jesus tej kb'intekuju' tyol.
- ⁴²Xi'tzun kma'ntzu' teju' qya: —Ja'lo matxitzun txi' qoksla'ne', myanaq o'kx tu'nju' saj tma'na qeye', qu'n matxi' qb'ikuye' tyol ex maqile' axxi'x qa ate Kristju' lu, aju' Klol kye xjal toj tkyaqil twitz tx'otx'.

Q'anit tk'wal jun xjal ati toklen toj tja nimaqkawil tu'n Jesus

(Mt 8.5-13; Lc 7.1-10)

- ⁴³Tb'ajlenxi'tzun kab'e' q'ij, etz Jesus toj Samarya, ex xi' toj Kaliley.
- ⁴⁴Qu'n axnate Jesus q'mante, qa mixti' nok q'o'n toklen jun t-sanjelal Dyos kyu'n xjal tojxju' ttx'otx'.
- ⁴⁵Tetzunj tpon toj Kaliley, k'monjtz b'a'n kyu'n xjal toju' tx'otx' lu, qu'n aye'x junkye' ext'anj ik'salte tq'ij tzaqpib'l toj Jerusalem ex ma'toq kyil tkyaqilju' tb'incha Jesus.

⁴⁶Atzunte Jesus anjtzi'j toju' tnam Kana toj ttx'otx' Kaliley, ja jawa' b'entju' a' tu'n te b'in. Atitoqtzun jun xjal tmajen nimaqkawil yab'toq jun tk'wal toj Kaparnawum.

⁴⁷Tetzunj tb'inte tmajen nimaqkawil qa ma'toq tz'anjtz Jesus Judey exqa ma'toq pon Kaliley, xi' ka'yilte ex kub'san twitz Jesus tu'n txi' tja ex tu'n tkub' tq'aninju' tk'wal, qu'n ch'inxtltoq tkyim.

⁴⁸Atzunte Jesus xittzaq'we'n te: —Qa min xkyilkye jun techlal mujqa jun b'a'nq'ob'aj, mixti'x nxi' koksla'ne', chij.

⁴⁹Atzunju' tmajen nimaqkawil xitma'n te: —Taye, kuttzaja ja'loxi'x, na'mxku' tkyimju' nk'wale', chij.

⁵⁰Xi'tzun tma'ntl Jesus te: —Kuxtixi'ya tjaya; itz'xte' tk'wala ex matxi' b'enti. Atzunju' ichan lu xitoksla'n ajun' xitma'n Jesus te, ex xi'tzuntz tja.

⁵¹Tetzunj ch'inxtltoq tpon tja, eb'je'tzju' tmajen k'lulte ex xikyma'n te: —¡Itz'te' tk'wala ex matxi' b'ent!

⁵²Atzunju' tmajen nimaqkawil xitqani'n kyeju' tmajen alkye kmuj telju' yab'il tiju' tk'wal, ex aye'tzunju' majen xikytzaq'we'n te: —Ewi tej ttzaj jun te qale tchewixju' kyeq ti'j, che chij.

⁵³Atzuntzu' kane toj ttab'lju' tman k'wal qa axkmuju' tej txi' tma'n Jesus te: Itz'te' tk'wala ex matxi' b'ent; okslantzunju' ichan lu te Jesus exqe'ju' toj tja.

⁵⁴Atzun tkab' b'a'nq'ob'aj ja'lu tb'inha Jesus tej tetz toj Judey ex pon toj Kaliley.

Jn 5

Q'anit jun k'oljni tu'n Jesus toj B'etesda

¹Tb'ajlenxi'tzun ja'lu, tej tok jun ninq'ij kyu'nju' aj Juda, anjti'j Jesus Jerusalen.

²Tojtzunju' tnam Jerusalen ati jun nin pil tk'wel a' B'etesta tb'i toj eb'rey nqaku' ta' tk'etzju' tjpel tnam kye Rit tb'i. Ati jwe' twitzju' ja' ti'jileju' nin pil,

³atoqtzuntzu' ate'qeya' txqan yab', mox, kox ex k'oljni kuxlqe' intoq che ayon tu'n tjaw yukchiju' a'.

⁴Qu'n intoq ku'tz jun anjl toj jte'chaq q'ij, ex intoq xityukcha'nju' a' ati toju' nin pil; atzunju' nku'x nej kxolju' yab' toju' a' ajtjaw yukchi, atzunte yab'ju' nb'ent te alchaqkyexku' yab'il.

⁵Atitoqtzun jun ichan kxol matxitoq b'aj junaq wajxaqlajoj (38) ab'q'i tu'n toj yab'il.

⁶Tetzunj tok ka'yi'n tu'n Jesus kuxlitoq ex tej tb'inte qa matoq b'et q'ij tu'n toj yab'il xitqani'n te: —¿Ma tajb'ila tu'n tq'aneta? chij

⁷Atzunte yab' xittzaq'we'n te: —Taye, mixna'-a'lox jun ntzaj oninweye' tu'n nku'xe' toju' a' ajtjaw yukchi. Wajb'ile' tu'n nku'xe' extzun lwiyy nku'x nej juntl nwitz'e'.

⁸Atzunte Jesus xitma'n te: —We'ktza, iq'inktza tkuǎb'ila ex b'eta.

⁹Textzunju' kmuj lu b'entju' ichan, jaw ti'nju' tkuǎb'il ex aq'wi b'etil. Naqtzun aju' q'ij lu atoq te ojlab'l,

¹⁰xi'tzun kma'nju' aj Juda teju' yab' kjalu: —Q'ij te ojlab'lte' ja'lo; lay b'ent tu'n txi' ti'njuya tkuǎb'ila, chechij.

¹¹Atzunju' ichan lu xitma'n kye: —Aju' xq'aninweye', matzaj tma'n: Q'inktza tkuǎb'ila ex b'eta, chij weye'.

¹²Aye'tzunkye xikyqani'n te: —¿Alkyetzunju' xiq'mante teya: Q'inktza tkuǎb'ila ex b'eta?

¹³Atzunju' ichan mitoqjunti' b'i'n tu'n alkyeju' kub' q'aninte, qu'n matoq kub'naj Jesus kxol txqan xjal twitz.

¹⁴Yajxi'tzuntel okyal jumajtlu' ichan lu tu'n Jesus toj tja Dyos, ex xitma'n te: —Matxi' b'entiya, ja'lo lantzun jyontl ila, tu'ntzun mlalun tzaj juntl ti'xti' nimxi'x ti'ja.

¹⁵Atzunju' ichan lu anjlti'j q'malte kyeju' aj Juda qa a Jesus kub' q'aninte.

¹⁶Tu'ntzun ja'lu eb'jo'kten aj Juda ljol toj tq'ij Jesus, qu'n intoq tb'incha'nju' lu toj q'ij te ojlab'l.

¹⁷Atzunte Jesus xitma'n kye: —In naq'unanwe' Nman kukx, ex ikxwe' inchin naq'unawe'.

¹⁸Tu'ntzun tpaj ja'lu, kyajb'iltoqju' aj Juda tu'n tkub' kb'yo'n Jesus, qu'n mya o'kx tu'nju' mitoqjunti' ntnima'nju' q'ij te ojlab'l, ex ikx tu'nju' nok tq'o'ntib' se'nte Dyos tu'nju' ntma'n qa tk'walxi'x Dyos.

Aju' toklen tk'wal Dyos

¹⁹Xi'tzun tma'n Jesus kye: Axxi'x kxe'l nma'n kyeye' qa ayine' tk'wal Dyos layx b'ent jun ti'xti' wu'ne' njunalxe'; o'kx nb'incha'njuye' aju' nok nka'yine' ti'j Nmane'. Tkyaqilju' ntb'incha'n Nmane', ex ikx axwe' nb'incha'n.

²⁰Qu'n ate nmane' inxi'x chin tk'u'jla'ne', ex ntzaj tyek'u'n weye' tkyaqilju' ntb'incha'n; expe' ktzajel tyek'u'n txqantl ti'xti' weye' nimaqxi'x, ex majx che jawil lab'tiye' ti'j ajkyka'yinteye'.

²¹Qu'n iku' se'nte Nmane' nche jaw anq'in kyimni tu'n ex nxi' tq'o'n kychwinqlal, ikxtzunwejuye' ayine' K'wa'lb'aj kxe'l nq'o'ne' chwinqlal kyeju' xjal kyajb'il kychwinqlal.

²²Myate Nmane' nok q'onkye xjal toj xjel, ayinwe' k'wa'lb'aj matzaj q'o'n woklene' tu'n kyok xjal toj xjel wu'ne',

²³tu'ntzun kyniman kykyaqil xjal weye' kse'nxju' nche niman te Nmane'. Alkyete min nchin tnima'ne' ayine' Tk'wal Dyos, ex minti' ntnima'n Nmane' saj chq'onweye'.

²⁴Axxi'x kxe'l nma'n kyeye' qa alkyete nkub' tq'o'n nak'b'il teju' nxi' nma'ne' ex nxi' toksla'n alkye saj chq'onweye', atite' tchwinqlal tejumajx; ex lay txi' toj tz'e'ysb'il witzb'aj, matz'etz toj kamik ex mapon kanun toj chwinqlal.

²⁵Axx'ix kxe'l nma'n kyeye' qa tzulju' kmuj, ex matxi' ponju' kmuj, ajt-xi' kb'i'n kyimniju' tq'ojq'ojel nwiye' ayine' Tk'wal Dyos; ex aye'tzunju' che kxe'l b'inte ok che anq'il.

²⁶Qu'n ikse'nte Nmane' ati tchwinqlal tu'nxtib', ex ikxwe' ayine' Tk'wal ati nchwinqlale' wu'nx wib'e',

²⁷ex matxi' tzaj tq'o'n woklene' tu'n kyok xjal toj xjel wu'ne', tu'nju' ayine' tk'wal Dyos.

²⁸Lalun che jaw lab'tiye' tu'n ja'lu, qu'n kpomel tq'ijlalil ajkyb'inte kykyaqilju' kyimni tq'ojq'ojel nwi'ye'

²⁹ex che b'je'letztuntz toj muqb'il. Aye'ju' xeb'inchante b'a'n aye'tzun che jawil anq'in k'molteju' chwinqlal, aye'tzunju' xeb'inchante taq'wix, che jawil anq'in tu'n kxi' toj tz'e'ysb'il witzb'aj.

Xityek'u'n Jesus toklen tu'nju' tb'inchb'en

³⁰Layx b'ent jun ti'xti' wu'ne' njunalxe'. Inche okwe' xjal wu'n toj xjel se'nxju' ntzaj tma'n Nmane' weye', ex tojxi'x tnik'alti'ju' xjel kye xjal wu'ne', qu'n min nb'inha'nwe' wajb'il, o'kxwe' nb'inha'n aju' tajib'il Nmane' tu'nju' machin tzaj tchq'o'ne'.

³¹Naqwit nchin yoline' wi'jxe', aju' nyole' jaku' mixti'x toklen.

³²Ex atix juntl tziyal wi'je', ex b'i'n wu'ne' qa aju' ntma'n wi'je' tnik'alxi'xti'j.

³³Exi' kychq'o'ne' sanjelal qanilte te Xwan, ex aju' tzaj tma'n Xwan kyeye' wi'je' axxi'x.

³⁴Expe' mya ilti'j tu'n tok jun xjal tziyal wi'je'. Naqx xinma'nwe' tma Xwan kyeye' tu'n tkub' tiju' kolb'il kyu'ne'.

³⁵Iktoqte' Xwan se'n jun q'aq' ink'ant ex intq'o'n t-spik'umal, ex etzalaj jte' q'ije' tiju' t-spik'umal lu.

³⁶Ex ati junwe' tziyal wi'j nimxi'x toklen kyetwitz Xwan. Aju' aq'untl ntzaj chq'o'ne' b'inchalte tu'n Nmane' atzun nb'inha'njuye', ex aye' aq'untl lu nche yek'unte qa a Manb'aj Dyos saj chq'onweye'.

³⁷Ex ikxju' Manb'aj saj chq'onweye', ex a tziyalju' wi'je', expe' na'mx tok kb'ine' tq'o'jq'o'jel twi' ex na'mx tok kka'yine',

³⁸ex na'mx tokxju' tyol toj kyanmiye', qu'n minti' nche okslane' weye' ayine' x'in tzaj chq'o'ne' tu'n.

³⁹Aye'kye' inxi'x noktilil kyu'ne' tu'n kxnaq'tzane' tiju' Tujil tyol Dyos, qu'n nkub' kximane' qa atzu' kknetelaju' chwinqlal tejumajx toj; expe' nyolinju' Tu'jil wi'je',

⁴⁰aye'tzunkye' mixti'x kyaje' tu'n ktzaje' nk'etze' tu'n tten kychwinqlale' tejumajx.

⁴¹Lay wajwe' tu'n njaw nimane' kyu'n xjal, qu'n myawe' njyo'n.

⁴²Qu'n ojtzqi'nqe'ye' wu'ne' ex kanli nwitz'e' qa mixti' nkyk'u'jla'ne' Dyos.

⁴³Machin tzajchq'o'nwe' toj tb'i Nmane', aye'tzunkye' mixti' nxi' kyoksla'ne'; atzun qama tzul juntl xjal tu'nxtib' ex mya chq'o'n tu'n Dyos, atzunlo ok kxe'l kyoksla'njuye'.

⁴⁴¿Se'n taq'wi aj kyokslanteye', ina' kynima'n kyib'e' kyxolilexe' ex minti' nkjyo'ne' ninb'il ntzaj tk'etzku' Dyos?

⁴⁵Lalun kub' kximane' qa ayine' chin xe'l poqonkyeye' twitz Nmane'; alkyete nxi' poqonkye' a Moyses, tu'nju' q'uqlok kk'u'je' ti'j.

⁴⁶Qu'n noqwit nxi' kyoksla'ne' Moyses, ex inwtlo chinx kyoksla'ne', qu'n ajju' kyej ttz'ib'a'n Moyses toj Tu'jil atzu' nyolina' wi'je'.

⁴⁷Extzunqa min nxi' kyoksla'ne' kyej ttz'ib'a'n Moyses, ¿Se'n taq'wi kxe'la kyoksla'ne' nxi' nma'ne'?

Jn 6

Ewan txqan xjal tu'n Jesus

(Mt 14.13-21; Mc 6.30-44; Lc 9.10-17)

¹Tb'ajlenxi'tzun ja'lu, xi' Jesus jlajxi'tl njab' te Kaliley, ex ax tb'iju' Tib'eryas.

²Txqantoq xjal lepchqe'k ti'j, qu'n matxitoq tz'ok kka'yinju' b'a'nq'ob'aj tb'incha Jesus tu'nju' nche b'ent yab' tu'n.

³Atzunte Jesus jax twi' jun witz, ex kub' qe kyuk'ilju' t-xnaq'tzb'en.

⁴Ch'inxtltoqtzun tul kanunju' tq'ij tzaqpib'l, ajju' niq'ij kye aj Juda.

⁵Tetzun tka'yinte Jesus txqan xjal lepchqe'k ti'j, xitma'n te Pelip: —¿Jatzun ktzajela' qlq'o'n kwaju' txqan xjal lu? chij

⁶Xi'tzun tqani'n Jesus te Pelip naqx tu'n tb'inte ti'toq ktzajel ttzaq'we'n Lip, qu'n kanlitoq twitzte Jesus ti'toq ktb'incha'.

⁷Atzunte Pelip xittzaq'we'n: —Mlayxpe' kanun twi'tk'u'j jun xjal ma'toq tz'aq'unan lajnaq q'ij te twi' kwaju' txqan xjal lu, ex tu'n txi' q'et ch'i'naq teyile junjun.

⁸Atzunju' Leḡ titz'in Simon Luch, juntl t-xnaq'tzb'en Jesus, xitma'n te Jesus:

⁹—Ati jun tal q'a tzalu iq'i'n jwe' wab'j seb'ad tu'n ex kab'e' kyiḡ; ¿Ma oktzun kkanil tal jte' wab'j lu kye txqan xjal? chi Leḡ

¹⁰Atzunte Jesus xittzaq'we'n kye: —Kmanxe' kye xjal kkyaqil tu'n kkub' qe. Atitoqtzun txqan q'u'sin twi'ju' witz lu, ex eb'aj kub' qe. Kab'lajk'al lajnaqtoqlo (5,000) kb'aju' ichan ate' atzu'.

¹¹Ejawtzun ttzyu'n Jesusju' wab'j toj tq'ob' ex tb'ajlenxi' q'on chjonte te Dyos, xitq'o'n kye t-xnaq'tzb'en, aye'tzunju' t-xnaq'tzb'en b'ajx ksipa'n kxolju' txqan xjal. Ikxtzun tb'inchaju' kyi'ju' kyiḡ, ex eb'aj wanju' xjal b'a'nxi'x ti'j.

¹²Tetzunj kb'aj wan kkyaqil, xitma'n Jesus kyeju' t-xnaq'tzb'en: —Kyb'uyinktze' wab'j mixti' xb'aj tu'ntzun lalun kub' yajti.

¹³Jawtzun kb'uyi'n, ex noju' kab'lajoj chi'l tu'nju' wab'j kyejten.

¹⁴Aye'tzunju' xjal tej kka'yinteju' b'a'nq'ob'aj tb'inha Jesus, kma kjalu: —Axxi'x ate t-sanjelal Dyos ja'lu aj ati tulel, chechij.

¹⁵Eltzun tnik' Jesus kyi'j qa atitoq jun kxim ti'j, qu'n atoq kyajb'ilu' tu'n tok kq'o'n te kynimaqkawil, qu'mtzun ela' tpa'ntib' kyi'ju' xjal twi'ju' witz, tu'n tkub'ten tjunal.

Intoq b'et Jesus tib'aj a'

(Mt 14.22-27; Mc 6.45-52)

¹⁶Tetzunj qok yupj, aye'ju' t-xnaq'tzb'en Jesus eku'x ttziju' njab',

¹⁷ex ejax tojun b'ark ex e'ik'x tib'aj a' tu'ntzun kpon toju' tnam Kaparnawum. Ma'toqtzun qo ok yupj b'a'nxi'x ex na'mtoq tpon Jesus kk'etz.

¹⁸Tetzunju' kmuj lu, tzaj jun kyq'iq' kuw ex majx jaw yukchiju' a' tu'n.

¹⁹Matxitoqtzun kb'eti qajpelo jun ajlab' tk'i' nik'jan (6 km.), tej txi' kka'yi'n ch'inxtltoq tul Jesus kk'etz intoq b'et tib'aj a', ex majx e'jaw xob' te.

²⁰Atzunte Jesus xitma'n kye: —¡Ayinwe', lalun che xob'e'! chij.

²¹Aye'tzunkye kk'am tuk'i'l tzalajb'il toju' b'ark, ex e'pontzuntz junx toju' tx'otx' jatu'n kpona'.

Nche jyon xjal ti'j Jesus

²²Tetzun juntl q'ij, tzaj kna'nju' xjal ekyejten jlajxi' njab' qa o'qekxju' t-xnaq'tzb'en Jesus e'okx tojun b'ark, qu'n o'kxku' jun b'arku' ati atzu', atzunte Jesus mixti' o'kx kyuk'i'l.

²³Ate'toqtzun junjuntl b'ark e'tzaj toju' nintnam Tib'eryas tb'i, ex e'ul ttziju' tx'otx' atzu' nqayin ja ojetocq che wana' xjal tej txi' tq'o'n Taye chjonte te Dyos.

²⁴Tetzunj kka'yinte xjal qa mixti'tocq Jesus kyuk'ilju' t-xnaq'tzb'en atzu', ejaxtzuntz tojun b'ark ex exi' jyolte Jesus toju' tnam Kaparnawum.

Ate Jesus wab'j te chwinqlal

²⁵Tetzunj kypon jlajxi'tlju' njab', elyal Jesus kyu'n, ex xikqani'n te: —Xnaq'tzal, ¿Jtoje tula tzalu? chechij.

²⁶Atzunte Jesus xittzaq'we'n kye: —Axxi'x kxe'l nma'n kyeye' qa nchin kjoye'ne' tu'n tpaju' ewane' b'a'nxi'x wu'ne', mya tu'nwit matxi' kaneju' b'a'nq'ob'aj nb'inchaye' toj kwitze'.

²⁷Lalun che aq'unane' tiju' wab'j ja'lo nb'aj, atzu' kq'onkakye' tilil ti'ju' wab'j minb'aj ex ntzaj tq'o'nju' chwinqlal tejumajx. Atzunte' wab'ju' kxe'l nq'o'ne' kyeye' ayine' Tk'wal Dyos, qu'n ate Dyos Manb'aj, atzunte saj q'onte woklenju'ye', chi Jesus kye.

²⁸Aye'tzunju' xjalxi' kqani'n te: —¿Titi' kb'ajil qeye' tu'n qb'inchanteye' aq'untl tajb'il Dyos tu'n txi' qb'inha'ne'?

²⁹Atzunte Jesus xittzaq'we'n kye: —O'kxte' Dyosju' tajb'il tu'n kyb'inchanteye', aju' tu'n kyokslane' weye' ayine' Tk'wal Dyos xintzaj chq'o'ne' tu'n.

³⁰Xikyma'ntzun xjaltz te Jesus: —¿Ti'tzun techlal nche tb'inha'na, tu'ntzun aj qka'yinteye' kxe'l qoksla'na? ¿Ti'ju' ntb'inha'na nimaq toklen?

³¹Qu'n aye'ju' qyajib'ene' ojtxi' tej kten toj chq'ajlaj tzaj q'o'nju' kwa, se'n ntma'n toju' Tu'jil kjalu: Tzaj q'o'n kwa te toj kya'j tu'n Dyos, chechij te Jesus.

³²Atzunte Jesus xittzaq'we'n kye: —Axxi'x kxe'l nma'n kyeye' qa myate Moyses tzaj q'onte kwaye' toj kya'j, ate Dyos Manb'aju' ntzaj q'onte wab'j, aku' ntzaj toj kya'j.

³³Qu'n aju' wab'j ntzaj tq'o'n Dyos, aju' oje ku'tz toj kya'j ex a wab'ju' nq'onte chwinqlal kye xjal, chi Jesus.

³⁴Aye'tzunju' xjalxi' kma'n te: —Taye, q'ontza wab'j qeye' lu kukxju'.

³⁵Atzunte Jesus xitma'n kye: —Ayinwejuye' wab'j tu'n tten kychwinqlale'. Alkye matzaj nk'etze' lay tzajtl we'yaj ti'j; ex alkye matz'okslan weye' lay tzajtl k'waj ti'j.

³⁶Aye'tzunkye' oje txi' nma'n kyeye', matxi' chin kyile' extzun mixti' nchinx kyoksla'ne'.

³⁷Kkyaqilju' nche tzaj tq'o'n Nmane' weye', nche ul nk'etze', ex mixti' nche elwik'o'ne'.

- 38 Qu'n minti' x̄in ku'tze' toj kya'j tu'n nb'inchanteye' wajb'ile', o'kx tu'n nb'inchanteye' tajb'il Nmane' Dyos saj chq'onweye'.
- 39 A tajb'il Nmane' saj chq'onweye', aju' tu'n lalun tzpet junju' saj tq'o'n weye', a tajb'ilju' tu'n kyjaw anq'in wu'ne' toj mankb'il q'ij.
- 40 Qu'n a tajb'il Nmanjuye' tu'n tten kychwinqlal kykyaqilju' xjal x̄e'ok ka'yinweye' ex x̄e'okslan weye' ayine' Tk'wal Dyos; ex che jawil anq'in wu'ne' toj mankb'il q'ij, chi Jesus kye.
- 41 Aye'tzu'n xjal aj Juda e'aq'wi yolil kyxolilex ti'j Jesus tu'n tpaju' intoq tma'n: Ayinwe' wab'j xku'tz toj kya'j, chij.
- 42 Ex intoq kma'nju' aj Juda kjal: —¿Ma myatzun Jesusju' lu tk'wal Jse? naqx tak'ante', ojtzqi'na'qe' tma'n qu'n exju' ttxu. ¿Se'ntzun ntma'na' ja'lo qama ku'tz toj kya'j? chechij.
- 43 Atzunte Jesus xittzaq'we'n kye: —Lalun chin kub' kyoli'ne' kxolilexe'.
- 44 Qu'n mix-a'lox jun xjal tzul nk'etze' qa mya Nmane' ntzaj q'inte, aju' saj chq'onweye'; ex wu'ne' kjawil anq'ina toj mankb'il q'ij.
- 45 Kyej tz'ib'a'n jun yol kyoju' kyuj t-sanjelal Qman Dyos aj ntma'n kjal: Ate Qman Dyos tzul q'onte xnaq'tzb'il kye kkyaqilju' xjal chiju' tz'ib'a'n. Qu'mtzun kkyaqilju' matxi' kb'i'n tyol Nmane', exqa makyb'inha se'nte, che ul wuk'i'le'.
- 46 Mix-a'lo' jun ojewt tilju' Dyos Manb'aj; o'kxwe' oje wile' qu'n atzu' x̄in tzaja'ye' tk'etz.
- 47 Axxi'x kxe'l nma'n kyeye' qa alkyete matz'okslan, ati tchwinqlal tejumajx.
- 48 Ayinwe' wab'j te chwinqlal.
- 49 Ayekye' ojtxi' kyajilb'ene' mache wan ti'ju' mana toj chq'ajlaj, extzun mache kyim;
- 50 ayintzunwe' nchin yoline' ti'ju' wab'j aju' nku'tz toj kya'j; alkyete matxi' wante, lay kyim.
- 51 Ayinwejuye' wab'j itz' ku'tz toj kya'j; alkyete matxi' wante, ktenb'il tchwinqlal tejumajx. Atzunju' wab'j lu kxe'l nq'o'ne' kyeye' aju' nchib'jile'. Kxe'l nq'o'ne' tu'n tten kychwinqlal xjal tu'n.
- 52 Aye'tzunju' aj Juda e'aq'wi yolil kxolilex ex kma: —¿Se'n taq'wi ntzaj tma'nju' ichan lu tu'n ttzaj tq'o'nju' tchib'jil qe ex tu'n txi' qwan? chechij.
- 53 Atzunte Jesus xitma'n kye: —Axxi'x kxe'l nma'ne' kyeye' qa min xxikywane' tchib'jilju' Tk'wal Dyos exqa min xxiky'wa'ne' tchk'el, layx ten kychwinqlale' tejumajx.

⁵⁴Alkyete matxi' twanju' nchib'jile' exqa matxi' tk'wa'nju' nchk'ele', ktenb'il tchwinqlal tejumajx; ex kjawil anq'in wu'ne' toj mankb'il q'ij kxol kyimni.

⁵⁵Qu'n aju' nchib'jile' chib'jxi'xte', exju' nchk'ele' k'wab'jxi'xte'.

⁵⁶Alkye matxi' wante nchib'jile' ex matxi' k'wante nchk'ele', ktenb'il wuk'i'le' ex chin tenb'ile' tuk'i'l.

⁵⁷Iku' se'nte Nmane' Dyos saj chq'onweye' itz', ex itz'qinwe' tu'n; ikxtzunju' alkyeju' xjal mawan wi'je', ktenb'il tchwinqlal wu'ne'.

⁵⁸Atzu' nchin yolinaye' ti'ju' wab'j xku'tz toj kya'j. Ate' wab'j lu mikxa'ju' kse'n mana xikywan ojtxi' kyajilb'ene', expe' e'kyim extzun e'wan ti'j; atzunteju' wab'j lu, alkye matxi' wante, k'anq'il tejumajx, chi Jesus b'aj tma'n kye.

⁵⁹B'aj tma'n Jesus tkyaqilju' yol lu, tej intoq q'on xnaq'tzb'il toj ja te k'u'lb'il toj tnam Kaparnawum.

Yol te chwinqlal tejumajx

⁶⁰Tetzunj kb'inte xjalju' xnaq'tzb'il tu'n Jesus, nimju' lepchqe'k ti'j kma kjalu: — Kuwqekye' yol lu xb'aj tma'n; ¿alxi'xkye jun kb'entil tu'n? chechij.

⁶¹Atzunte Jesus pon toj ttab'l kyij tej intoq che yolin kxolilex, xitqani'n kye: — ¿Ma myab'a'n sela' nyole' toj kwitze'?

⁶²¿Ti'tzulo jaku' kmaye' naqwit kyile' ajnjaxe' toj kya'j jatoq tinqiniye' ayine' Tk'wal Dyos?

⁶³Ate' chwinqlal aju' Xewb'aj Xjan nq'onte; atzunju' chib'j mixti'xte' nb'enti tu'n. Ex aye'tzunju' yol xb'ajx nma'n kyeye', nyolin ti'ju' Xewb'aj ex ntq'o'n chwinqlal.

⁶⁴Naqtzun aju' ate'x junjun kxole' minti' nxi' kyoksla'n. Qu'n ojtzqi'ntl tu'n Jesus alkyeju' minti' nxi' kyoksla'n, ex ojtzqi'ntl tu'n alkyetoq kxe'l q'onte toj kyq'ob' xjal.

⁶⁵Expe' tmatl Jesus kye: —Qu'mtzun oje txinma'ne' kyeye' qa lay b'ent kyule' wuk'i'le' qa mya Nmane' xxiq'onte anb'il kyeye'.

⁶⁶Tu'ntzun ja'lu nimju' xjal lepchqe'k ti'j Jesus el kypa'n kyib' ti'j, ex minti' eb'etl tuk'i'l.

⁶⁷Xi'tzun tqani'n Jesus kyeju' kab'lajoj t-xnaq'tzb'en: —¿Yajtzunkye' ma kyajb'ile' tu'n kxi' lpeye' kyij'ju' xjal lu? chij.

⁶⁸Atzunte Simon Luch xittzaq'we'n te ex tma: —Taye, ¿Ja qoxe'la' lpeye'? O'kxnata ati yol tuk'i'la te chwinqlal.

⁶⁹Matxi' qo okslanqe' teya ex matxi' tz'el qnik'e' teya qa aya Tk'wal Dyos Xjan.

⁷⁰Atzunte Jesus xittzaq'we'n kye: —¿Ma mya'tzun kab'lajoj kb'aje' e'jaw nsk'o'ne'? Extzun ati junkye' matxi' tz'okx tajaw il toj tanmi.

⁷¹Atoqtzu' nyolina' Jesus tiju' Judas tk'wal Simon Iskaryot tej tmante yol lu, qu'n atoq Judas kxe'l q'onte toj kyq'ob' xjal, maskyep'e' t-xnaq'tzb'en Jesus.

Jn 7

Min xi'oksla'n Jesus kyu'nju' titz'in

¹Tb'ajlenxi'tzun ja'lu, intoq b'et Jesus toj tx'otx' Kaliley. Mixtoqti' tajb'il tu'n tten toj tx'otx' Judey, qu'n kyajb'iltoq aj Juda tu'n tkub' kb'yo'n.

²Ex ch'inxtltoqtzun tulju' ninq'ij kyxolju' aj Juda,aju' ajkyjaw b'inch'a'n tal pach,

³xikyma'nju' titz'in Jesus te: —Lalun kyejtена tзалu; kuxtxi'ya toj tx'otx' Judey, tu'ntzun tok ka'yi'n taq'unb'ena kyu'nju' t-xnaq'tzb'ena atzu'.

⁴Qana' qajb'ilte' tu'n tok ka'yi'n qaq'unb'en, mixti' tu'n tkub' qewa'n. Se'nta nche b'ent ti'xti' tu'na, kuxtxi'ya b'inchalte kywitz kykyaqilju' xjal, chechij te Jesus.

⁵Kymaju' titz'in Jesus ikyju', qu'n mixtoqjun nche okslan te.

⁶Atzunte Jesus xitma'n kye: —Na'mx tpon kanunwe' kmuj we, atzunkye' b'a'n tu'n kyb'ete' tkyaqil q'ij.

⁷Aye'ju' xjal te twitz tx'otx' lay b'ent kyel ik'une' kyu'n, ayintzunwe' majx nchinel ik'une' kyu'n, qu'n inxi' nchik'b'a'ne' kye aju' kb'inchb'en myab'a'n.

⁸Kukxi'kye' toju' ninq'ij; lay chinxwe', qu'n na'mx tjapun kmuj weye', chi Jesus kye.

⁹Tetzunj tb'aj tma'n ja'lu kye, axtzu' kyeja' ten Kaliley.

Ten Jesus toju' ninq'ij aj kb'inchanjtzu' pach

¹⁰Kxi'lenxi'tzun titz'in Jesus toju' ninq'ij, ex ikxte Jesus xi' toju' ninq'ij, expe' minti' xityek'u'ntib' naq toj ewaj kub'a' ten.

¹¹Intoq che jyonju' aj Juda ti'j toju' ninq'ij ex intoq kma'n: —¿Jatzulo ta'ju' ichan lu?

¹²B'a'npun intoq che yolin ti'j Jesus kxolju' txqan xjal toj ninq'ij. Intoq kyma'n junjun: Majx b'a'nte' ichan lu, chechij; atzun junjunjtl nkyma'n: Mya b'a'nte' ichan lu; qu'n tok sb'ulkye xjal, chechij.

¹³Ex mixtoqti' nche yolinxixju' xjal chik'lixix ti'j Jesus, tu'n tpaj nche xob' kyeju' aj Juda.

¹⁴Tetzunj tok ninq'ij toj nik'jan, o'kx Jesus toju' tja Dyos ex aq'wi q'ol xnaq'tzb'il kye xjal.

¹⁵Aye'tzunju' aj Juda inxi'xtoq che lab'ti ti'j ex intoq kma'n: —¿Se'n taq'wi b'i'n txqan ti'xti' tu'n, extzun mixti' xtk'am xnaq'tzb'il tib'aj? chechi xjal.

- 16Atzunte Jesus xittzaq'we'n kye: —Aju' xnaq'tzb'il nq'o'ne' mya wewe', tete' saj chq'onwejuye'.
- 17Qa ati jun xjal tajb'il tu'n tb'inchanteju' tajb'il Dyos, k'elel tnik' ti'ju' nxnaq'tzb'ile' qa xi' ntzaja' tk'etz Dyos mujqa ayinx'e' nchin jaw ximante.
- 18Ate' xjal qa tajb'il tu'n tjaw nima'n, ti'jx nyolina'; atzunju' xjal a tajb'ilju' tu'n tjaw tnima'n Dyos saj chq'onte, atzunte xjalju' nyolin ax ex min nchan yol.
- 19¿Ma myatzun Moyses kyej q'onteju' kawb'il kyeye'? Extzun mix-a'lox junkye' njapunju' kawb'il lu tu'n. ¿Tiquntzun kyajb'ilaye' tu'n nkub' kb'yone'?
- 20Aye'tzunju' xjalxi' ktzaq'we'n te Jesus kjalu: —¿Matz'ok tajaw il toj tanmiya! ¿Alkyetzun tajb'il tu'n tkub' b'yonteya? chechij.
- 21Atzunte Jesus xitma'n kye: —Kkyaqilxe' nche jaw lab'tiye' tu'nju' jun tal ti'xti' nb'inchaye' toju' q'ij te ojlab'l.
- 22Aye'tzunkye' q'ma'ntl kyeye' tu'n Moyses tu'n tok kyechele' ti'j ktz'a'lb'ile' (qumpe'tzun myatzu' tzaja' qe'nju' lu ti'j Moyses, atzu' tzajna' kyi'ju' ojtxi' kychmane'), aye'tzunkye' nok kyq'o'ne' kyechelju' ichan ti'j kytz'a'lb'il maskye toju' q'ij te ojlab'l.
- 23Qatzun ati maj nkb'inchanjuye' lu toju' q'ij te ojlab'l, naq tu'n tjapunju' tkawb'il Moyses kyu'ne', ¿tiquntzun nche q'ojinaye' wi'je' tu'nju' kub' nq'a'nane' jun xjal toju' q'ij te ojlab'l?
- 24Lalun che yoline' myab'a'n ti'j juntl naq tu'nju' nok kka'yine'. Che yolinqeye' ex che ximanqeye' tojxi'x tu'me'l, chi Jesus kyeju' xjal aj Juda.

Yolin Jesus tiju' ja tzajna'

- 25Aye'tzunju' junjun xjal najlqe' toj Jerusalen e'aq'wi xjelul ex intoq kma'n: —¿Ma myatzun ichan ju'lu nche jyon xjal ti'j tu'n tkub' kb'yo'n?
- 26Qu'n lu nyolin kwitz kkyaqil xjal, ex mix-a'loxe nxi' q'mante te. ¿Mujqa matxi' tz'elkynik'ju' kawil te qa axx, qa a Kristju' ati toklen tu'n Dyos?
- 27extzun b'i'n qe'qu'n ja sajaju' ichan lu; atzunte ajtulju' Krist, mix-a'loxe' kb'ilte ja tzula'.
- 28Tetzunj tb'inte Jesusju' nkyma'n xjal ti'j tej intoq q'on xnaq'tzb'il toj tja Dyos, jawtma'n kuw kjalu: —¿Axxte' se'n nkma'ne' qa ojtzqi'n nwitz'e' kyu'ne' ex ojtzqi'n kyu'ne' ja'in tzaja'ye'! Extzun mixti' xin nule' wu'nx wib'e', qu'n machin tzajchq'o'ne' tu'nju' axx yolin exaju' mixti' ojtzqi'n kyu'ne'.
- 29Ojtzqi'nwe' wu'n qu'n tk'etz xin tzaja'ye', ex ate saj chq'onweye', chi Jesus.
- 30Kyajb'iltoqtzun xjal tu'n tkub' ktzyu'n Jesus; extzun mix-a'lox jun oktq'o'n tib' tzyulte qu'n na'mxtoq tponju' tq'ijl'alil.

31 Nimtzun xjal e'okslan te, ex intoq kma'n: —Naqa sulju' Krist, ¿ma kb'entel txqantl b'a'nq'ob'aj tu'n kyetwitzju' ichan lu? chechij.

Exi' chq'o'n xjal tzyultoqte Jesus kyu'nju' parisey

32 Kyb'i pariseyju' intoq kma'n xjal ti'j Jesus; aye'tzunkye exqe'ju' knejel pale exi' kychq'o'nju' junjun xjal xq'uqil tja Dyos tu'n tkub' ktzyu'n Jesus.

33 Atzunte Jesus xitma'n kye: —Naq jte' q'ijxtl chin tenb'ile' kyuk'i'le', qu'n k'anjeltl wi'je' tk'etzu' saj chq'onweye'.

34 Oktzun che jyoltze' wi'je', ex lay chin nelyale' kyu'ne', qu'n layx b'ent kxi'ye' ja chin b'ela' tene'.

35 Aye'tzunju' aj Juda e'aq'wi xjelul kxolilex ex intoq kma'n: —¿Jatzulo kxe'la'ju' ichan lu, qa lay tz'okyal qu'n? ¿Ma alotzu' kxe'la kxolju' xjal sputi'n kyib' kyoju' najchaq tx'otx' ex ma atzu' kxnaq'tzala' kyeju' xjal min nche okslan te Dyos?.

36 ¿Titi' tz'elpuna'ju' intma'n: okchin kyjya'ye' extzun lay chin knete' kyu'ne', qu'n lay che pone' ja chin tenb'ila'ye', chij qe?, chechi xjal aj Juda.

Nin a' itz' te chwinqlal

37-38 Nimxi'x toklenju' mankb'il q'ij toju' ninq'ij. Tojtzunju' q'ij lu, kub' we' Jesus ex tma tuk'i'l tq'ojq'ojel twi' kuw kjalu: —Qa ati jun xjal ati k'waj ti'j, kuttzaj nk'etze', ex alkye ma chinx toksla'ne' kxe'l nq'o'ne' tk'wa'. Se'n ntma'nju' Tu'jil tyol Dyos, kpoq'chajel nin a' itz' toj tanmiju' xjal qa matz'okslan.

39 Atzu' yolina Jesus tiju' Xewb'aj Xjan tej tmante ikju', ju atitoq tu'n kyk'monteju' nche okslan te Jesus, qu'n aju' Xewb'aj na'mxtoq tul, qu'n na'mxtoq tanj Jesus toj kya'j.

Kub' kpa'n kyib'ju' xjal

40 Ate'toq junjun xjal kxolju' txqan xjal tej kb'inteju' yol lu kma: —Axxi'x ate' ichan ja'lu t-sanjelal Dyos.

41 Aye'tzun junjuntl intoq kma'n: —Ate' Kristju' lu. Ex aye'tzun junjuntel intoq kma'n: —Myate', qu'n aju' Krist myatzu' kjawila' anq'in toju' tx'otx' Kaliley.

42 Ina' tma'nte' toju' Tu'jil qa atzu' ktzajela' tyajajil Krist tiju' nimaqkawil Dab'i, exqa atzu' k'itz'jela' toju' tx'otx' te B'elen, aju' ttanam Dab'i.

43 Tu'n tpajtzun kyol kma ti'j Jesus, kub' kypa'n kyib'ju' xjal.

44 Ate'toq junjun kyajb'iltoq tu'n tokx kjpu'n Jesus, ex mix-a'lox jun b'inchante.

Min xi' oksla'n Jesus kyu'n tzyul kawb'il

45 Tetzunj tanjtzkyi'ju' xq'uqil tja Dyos jatoq ta'qejju' parisey exqe'ju' knejel pale, xikyqani'n kye: —¿Titiqu'n minti' saj kyi'ne'? chechij.

⁴⁶Aye'tzunju' xq'uqil xikytzaq'we'n kye: —¿Mix-a'lox jun xjal ojewt yolin se'nju' ichan lu!

⁴⁷Aye'tzunju' parisey xikyma'n kye: —¿Ma ikxkye' matxi' txi' kq'a sb'u'kyib'e'?

⁴⁸¿Ma matxitzun tz'okslan junqe' ayoye' parisey te mujqa jun kawil?

⁴⁹Aye'ju' xjal nche okslan te, aye'ju' mixti' ojtzqi'nju' kawb'il kyu'n, lasmix kwitz ex majxwit che naj, chechi parisey.

⁵⁰Xi'tzun tma'n jun parisey Nikodemo tb'i kye aj ojetop pon jumaj tk'etz Jesus kjalu:

⁵¹—Aju' ntma'nju' qkawb'il, mixti' tu'n tkub' tz'e'yset twitz jun xjal qa na'mxtoq qb'intēju' tyol exqa na'mxtoq qka'yinteju' tb'inchb'en.

⁵²Aye'tzunju' parisey xikytzaq'we'n te Nikodemo: —¿Ma ikx aj kalileyta? Jch'inktza toju' Tujil tyol Dyos ex atzu' k'elela' tnik'a ti'j qa layx tz'etz jun t-sanjelal Dyos toj Kaliley.

⁵³Tetzunj kmanteju' lu, b'aj kypa'n kyib' ex junjun xi' tja.

Jn 8

Aju' qya ajpajil

¹Xi'tzunte Jesus twi'ju' witz Olib'os tb'i.

²Tetzunj qsqix te juntl q'ij, anjlti'j Jesus toj tja Dyos. Eb'aj pon lq'ēju' xjal tk'etz, kub'tzun qe ex aq'wi xnaq'tzalkye.

³Aye'tzu'n parisey exqe' xnaq'tzal kawb'il pon kyi'q'i'n jun qya elyal kyu'n toj ajpajil. Kub' kyq'o'n kyxol kykyaqilju' xjal ate'toq tk'etz Jesus.

⁴Xi'tzun kma'ntz te Jesus: —Xnaq'tzal, luju' jun qya lu matzyet qu'ne' tojxi'xju' kmuj tej intoq b'inchan ajpajil.

⁵Aju' kawb'il kyejni tq'o'n Moyses ojtxi' ntma'n qa ati jun qya nb'inchan ajpajil ati tu'n tkub' b'yet toj ab'j. ¿Yajtzunta titi' ntma'na tu'n ja'lu? chechij.

⁶Xikyqani'n ja'lu te Jesus naqxwitlo tu'n tkub' tz'aq kyu'n toj jun til ex tu'n kypoqonte. Atzunte Jesus kub' qe ex aq'wi tz'ib'al twitz tx'otx' tuk'i'l twi'tq'ob'.

⁷Aye'tzunkye ilxi'xtoqti'j kyu'n ate'k qanilte, tzaj tmiltz'u'n tib' Jesus kyume'l ex xitma'n kye: —Qa ati jun kyxole' mixti' til atzun b'a'n tu'n txi' t-xon tnejel ab'ju' ti'ju' qya lu, chi Jesus kye.

⁸Kub' qe jumajtlu' Jesus ex aq'wi jumajtel tz'ib'al twitz tx'otx'.

⁹Tetzunj kb'inte yol lu, eb'aj ik'b'et junjunal, ex tnejelxi'x eb'jik' b'etju' tijwnaq qu'n mya'na' b'a'nqe'. Tetzunj tkyej ten Jesus tjunal tuk'i'lju' qya wa'ltoq twitz,

¹⁰anjtz miltz'uj ti'j ex xitqani'n te: —Qya, ¿Jatzun te'qeju' nche' poqonteya? ¿Ma mixti' jun inq'mante tu'n tb'aj xoyita toj ab'j? chi Jesus teju' qya.

¹¹Atzunju' qya xittzaq'we'n: —Mixti' Taye. Atzunte Jesus xitma'n te: —Ex ikxwe' mixti' in nma'nwe' tu'n tb'aj xoyita toj ab'j, kuxtxi'ya, ex lalun b'inchantl ila.

A Jesus spik'un kye xjal

¹²Yolin jumajtl Jesus kye xjal ex tma: —Ayinwe' spik'un kye xjal, alkye matz'ok lpe wi'je' ktenb'il spik'un toj tchwinqlal, ex lay ten toj qxopin.

¹³Aye'tzunju' parisey xikyama'n te: —Axtzu' nyolina'ta ti'jxa: mixti' toklenju' nyolina ti'j, chechij.

¹⁴Atzunte Jesus xittzaq'we'n kye: —Aju' in nma'ne' atite' toklen, maskyepelo wi'jxe' nchin yolinaye'. Qu'n b'i'nwe' wu'n b'a'nxi'x jañin tzaja'ye' ex jamachinx'a'ye'; aye'tzunkye' mixti'x b'i'n kyu'ne'.

¹⁵Inche yolinkye' myab'a'n kyi'ju' xjal kse'nxju' nkane' toj knab'le'. Ayintzunwe' minti' nchin yoline' myab'a'n kyi'j xjal;

¹⁶qatzun machin yoline' aju' ax nxi' nmane', qu'n min nchin yolinwe' njunale', qkab'ilqe' tuk'i'l Nmane' saj chq'onweye' nqo yolin.

¹⁷Qu'n toju' kawb'il najb'en kyeye' tz'ib'a'n qa ati kab'e' tziyal junxju' kyol, atzunte kxe'l oksletju'.

¹⁸Ikxtzunwejuye' ayinx'e' nchin tziyan wi'jxe', ex atzunju' Nmane' saj chq'onweye' atzun juntl tziyalju' wi'je', chi Jesus kye.

¹⁹Xi'tzun kqani'n te Jesus ex kma: —¿Jatzunta'ju' tmana? Atzunte Jesus xittzaq'we'n kye: —Mixti' ojtzqi'nqine' kyu'ne', qu'mtzun minti' ojtzqi'n Nmane' kyu'ne'; noqwit ojtzqi'nqine' kyu'ne', ojtzqi'nwtlo Nmane' kyu'ne'.

²⁰Atzu' yolina' Jesus tij ja'lu toj tja Dyos, jata'qetoq tk'b'el oyaj. Ex mix-a'lo' jun kub' tzyunte, qu'n na'mxtoq tpon kanunju' tq'ijlalil.

Lay b'ent kxi'ye' ja chin xe'laye'

²¹Xi'tzun tma'n jumajtl Jesus kye: —Kchin xe'lwe', ex aye'tzunkye' kche jyole' wi'je', ex ok che kyimile' toj kyile'. Ja chin xe'laye', layx b'ent kxi'ye'.

²²Aye'tzunju' aj Juda intoq kma'n: —¿Ma oktzulo kb'el tb'yo'ntib' tib'xtib' tu'nju' ntma'n qa lay qo'x ja kxe'la'? chechij.

²³Atzunte Jesus xitma'n kye: —Aye'kye' te kub'lqe'ye' twitz tx'otx', ayintzunwe' te jawl toj kya'j, te twitz tx'otx'qekye' ayintzunwe' mya te twitz tx'otx'qine'.

²⁴Qu'mtzun xa' nma'ne' kyeye' qa che kyimile' toj kyile'; qu'n qa minti' ñinx kyoksla'ne' qa ayine' ati woklene' tu'n Dyos, ok che kyimile' toj kyile'.

- ²⁵Xi'tzun kqani'ntzuntz te Jesus ex kma: —¿Alkyetzuna? Atzunte Jesus xittzaq'we'n kye: —Tnejelxi'x, ¿tiq'u'n chin yolilaye' kyuk'ile'?
- ²⁶Nimte' ti'xti' ati tu'n txinma'ne' kyeye' ex nimju' myab'a'n nkyb'inha'ne', atzunju' saj chq'onweye' ax yolin, exju' nxinma'ne' kyeye' atzu' noka' nb'i'ne' te.
- ²⁷Aye'tzunkye minti' nkane' toj kwitz qa atzu' nyolina' Jesus ti'ju' Dyos Manb'aj.
- ²⁸Qu'mtzun xaya' tma'n Jesus kye: —Naqa xjaw kyq'o'ne' Tk'wal Dyos twitz krus, atzuntzu' k'elila' knik'e' qa Ayine' Tk'wal Dyos, exqa mixti' nchin yoline' wi'jxe', o'kxwe' nxi' nma'n aju' tzajni t-xnaq'tzan Nmane' weye'.
- ²⁹Qu'n aju' saj chq'onweye' atite' wuk'i'le'; mixti' nchin kyej q'o'nwe' njunale' tu'n Nmane', qu'n ayinwe' o'kx nxi' nb'inha'ne' aju' b'a'n nela' toj twitz.
- ³⁰B'a'npun xjal okslan te Jesus tej tb'aj tma'nju' yol lu.

Aye' tk'wal Dyos exqe'ju' tmajen il

- ³¹Atzunte Jesus xitma'n kyeju' aj Juda ojetoq che okslan te: —Qa kukx matxi' kb'i'ne' nyole', che okyeltzuntze' te nxnq'tzb'ene';
- ³²K'elelkynik'e ti'ju' axx, ex axtzunju' axx ktzaqpilkyeye'.
- ³³Aye'tzunju' aj Juda xiky'tzaq'we'n te: —Tyajajil Ab'raam qoqe', ex b'ajx qo okaqe' te lq'o'n majen; ¿Se'n taq'witzun ntma'na qeye' tu'n qtzaqpete'? chechij.
- ³⁴Xi'tzun ttzaq'we'n Jesus kye: —Axxi'x kxe'l nma'n kyeye' qa kkyaqilxju' nche b'inchan il tmajen ilqe'.
- ³⁵Aju' lq'o'n majen minti' nkyej ten tejumajx tjaju' tajaw aq'untl; atzunju' k'wa'lb'aj majxtzun nkyej tente'.
- ³⁶Qu'mtzun qa aju' k'wa'lb'aj xtzaqpinkyeye', che tzaqpeteltzuntze' axxi'x.
- ³⁷B'i'ntlwe' wu'n qa a kyajaljuye' Ab'raam; extzun noktilil kyu'ne' tu'n nkub' kb'yo'ne' tu'nju' min nxi' kyoksla'ne' nyole'.
- ³⁸Nchin yolinwe' ti'ju' matxi' tzaj tyek'u'n Nmane' weye'; ex ikxtzunkye' kb'inchanxe' aju' matxi' kb'iy'e' teju' kmane', chi Jesus kye.
- ³⁹Aye'tzunkye' aj Juda xiky'tzaq'we'n te Jesus: —¿Aqe' qman Ab'raam! Atzunte Jesus xitma'n kye: —Naqwit axx qa tk'wal Ab'raamqeye', inwtlo kb'inha'ne' se'n tb'inha Ab'raam.
- ⁴⁰Atzunkye' maskye matxi' txi' nma'n kyeye' aju' axx saj t-xnaq'tza'n Dyos weye', ilti'j noktilil kyu'ne' tu'n nkub' kb'yo'ne'. ¿Mixti'te' Ab'raam xtb'inha ikju'!
- ⁴¹Aye'tzunkye' a nkb'inha'njuye' aju' ntb'inha'n kmane', chi Jesus kye. —Aye'tzunkye' xikyma'n te: —¿Myanaqwit xqo' tzaj sk'o'nqe'; Naq junqe' Qman ati, aju' Dyos!

⁴²Xi'tzun ttzaq'we'n Jesus kye: —Naqwit axxi'x kyeye' qa tk'wal Dyos qe'ye' inwtlo chin kk'u'jla'ne', qu'n tk'etz Dyos xin tzaja'ye' ex luqine' lu. Min xintzaje' wu'nx wib'e', aku'te Dyos saj chq'onweye'.

⁴³¿Tiqu'n mixti' nkaneju' npakb'ab'le' toj knab'le'? Minti' qu'n aye'xe' mixti' nkub' kb'i'ne' nyole'.

⁴⁴Akye' kman aju' tajaw il; atzu' taqeye' tuk'i'l ex a nkb'inha'njuye' aju' tajb'il. Ate' tajaw il jun b'yolxjalte' atxi'x ttzaj qen tnejel. B'ajx tena' toju' axx ex mya axx yolín. Naqa saq'wi q'mal chajyolil nyolin nakuj b'a'n; qu'n chalyolna' ex a kman xjalju' nche chanyol.

⁴⁵Atzunwe' nxi' nma'nwe' axx kyeye', extzun mixti' nchinx kyoksla'ne'.

⁴⁶¿Alkye junkye' ktzajel tma'n weye' qa ati jun wile'? Extzunqa nxi' nma'ne' axxi'x, ¿tiqu'n minti' nchinx kyoksla'ne'?

⁴⁷Jun xjal qa tex Dyos, nxi' tb'i'nju' tyol Dyos; aye'tzunkye' myana' te Dyosqeye', qu'mtzun mixti' nxi' kb'i'ne', chi Jesus xitma'n kye xjal.

Atitoqtl Krist tej na'mxtoq titz'ji Ab'raam

⁴⁸Aye'tzunju' aj Juda xikyma'n te Jesus: —Tu'me'lxqe' qu'n tej qmanteye' qa aj Samaryata exqa ati tajaw il toj tanmiya, chechij.

⁴⁹Atzunte Jesus xittzaq'we'n kye: —Mixti'we' tajaw il toj wanmi. Awe' nb'inha'n tu'n nnimane' te Nmane'; aye'tzunkye' mixti' nchin jaw knimane'.

⁵⁰Minti' nokwe' tilil wu'n tu'n njaw nimsa'n, ate kawil tnik'alxi'xti'j atzun tajb'ilju' tu'n njaw nimane'.

⁵¹Axxi'x kxe'l nma'n kyeye' qa alkyete ma japun nyole' tu'n lay kyim.

⁵²Aye'tzunju' aj Juda xikyttzaq'we'n te: —Matxitzun tz'el qnik'e' teya ja'lo qa ati tajaw il toj tanmiya. Ate Ab'raam oje kyim exqe'ju' t-sanjelal Dyos, atzunta intma'na: Alkyete' ma japun nyole' tu'n lay kyim, chija.

⁵³¿Ma nimxi'xtzunta toklen kyetwitzju' qyajib'ene' Ab'raam? Mana' kyimte', exqe'ju' t-sanjelal Dyos mache kyim. ¿Yajtzunta alkyetzuna toj twitza? chechij.

⁵⁴Atzunte Jesus xittzaq'we'n te: —Naqwit njaw nnima'n wib'e' wib'x wib'e', mixwitlo ti'x toklenju' woklene'. Atzunwe' njaw nimanwe' aju' Nmane', aju' Dyos nkma'ne' qa nche ajb'ene' te.

⁵⁵Aye'tzunkye' minti' ojtzqi'n twitz kyu'ne'. Atzunwe' ojtzqi'nwe' twitz wu'n; naqwittzun txi' nma'n kyeye' qa mixti' ojtzqi'n twitz wu'ne' junwtlo nimaq chalyolqine' se'nkye'. Atzunwe' nxi' nma'n Ax qu'n ojtzqi'nwe' wu'n, ex nxi' nb'inha'ne' aju' tyol.

⁵⁶Aju' kyajib'ene' Ab'raam tzalajxi'x tu'nju' atitoq tu'n tka'yinteju' nq'ijlalile'; extzun til ex majx tzalaj b'a'nxi'x tu'n tpaj.

⁵⁷Aye'tzunju' aj Juda xikyma'n te Jesus: —Na'mxpe' tpona toj kawnaq lajoj ab'q'i, ¿extzun ntma'na qa tiljuya Ab'raam?

⁵⁸Xi'tzun ttzaq'we'n Jesus kye: —Axxi'x kxe'l nma'n kyeye' qa atinqintlwe' tej na'mxtoq titz'ji Ab'raam.

⁵⁹Aye'tzunju' aj Juda b'jaw ktzyu'nju' ab'j tu'n tb'ajx kxon ti'j Jesus; atzunte Jesus kub'naj kwitz ex etz toju' tja Dyos.

Jn 9

Q'anit jun mox titz'jlenx tu'n Jesus

¹Til Jesus jun xjal mox titz'jlenx tej intoq b'et.

²Aye'tzunju' t-xnaq'tzb'en xikyqani'n te Jesus: —Xnaq'tzal, ¿Tilotiqu'n moxju' ichan lu tej titz'ji? ¿Ma tu'nlo tpaju' kyil tman, mujqa tu'n til? chechij

³Atzunte Jesus xittzaq'we'n kye: —Mya tu'n tpaj til ex mya tu'n tpaj kyil tman; ate' ichan lu itz'ji mox tu'ntzun tka'yinjtzu' tipumal Dyos ti'j.

⁴Atixku' anb'il q'ijtl, ilti'j tu'n nb'inchante'ye' taq'un saj chq'onweye'; qu'n tzulju' qonik'an ja lay b'enta' qaq'unan.

⁵Atinqinxku'ye' twitzju' tx'otx' lu, spik'unqine' kyeju' xjal.

⁶Tb'ajlenxi'tzun tma'n Jesusju' yol lu, kub' ttzub'a'n twitz tx'otx' ex kub' tb'incha'n ch'i'n xoq'l tu'n ex ok tq'ontzuntz ti'j twitzju' mox.

⁷Xi'tzun tma'ntz teju' mox: —Kuxtxi'ya txjolte twitza toju' nin pil Siloe tb'i (a tz'elpuna'ju' Siloe: Chq'o'n). —Xi'tzunju' mox txjolteju' twitz, tetzunj tanjtzi'j intoq ka'yintl.

⁸Aye'tzunju' xjal nqaku' najlqe' tk'etz exqe'ju' ojtzqilte kma: —¿Ma myatzun xjalju' lu intoq kub' qe mol? chechij.

⁹Aye'tzun junjun kma: —Ana'tzu'n. Aye'tzun junjuntel kma: —Myate', naq aju' majx ikxi'x ka'yinju'. Atzunju' xjal moxtoq intoq tma'n: —Ayinwe', chij.

¹⁰Aye'tzunju' xjalxi' kma'n teju' mox: —¿Se'n taq'witzun xka'yina?

¹¹Atzunju' moxtoq xittzaq'we'n kye: —Aju' ichan Jesus tb'i, kub' tb'incha'n ch'i'n xo'q'l tu'n ttzub', ok t-suntzuntz ti'j nwitze', ex tzaj tma'ntzuntz weye': Kutxi'ya txjolteju' xo'q'l ti'j twitza toju' nin pil Siloe, chij. Ayintzunwe' ku nchije', elntxjo'n nwitze' ex atzuntzu' nka'yinaye'.

¹²Aye'tzunju' xjalxi' kqani'n te: —¿Jatzunta'ju' ichan lu? Atzunju' mox xitma'n kye: —Ja'lo, mixti'we' b'i'n wu'n, chij.

Okju' mox q'anit tu'n Jesus toj xjel kyu'nju' parisey

- 13-14 Xi'tzun q'i'nju' mox q'anit tu'n Jesus kwitz parisey. Qu'naju' q'ij tej tq'anit tu'n Jesus, jun q'ijtoq te ojab'l,
- 15 aye'tzunju' parisey eb'jo'kten qanilte teju' ichan lu se'nxi'x taq'wi xka'yin. Atzunte xittzaq'we'n kye: —Oktq'o'nju' xoq'l kyij nwitz', eltzun ntxjo'ne', ja'lotzun nchin ka'yine'.
- 16 Ate'tzun junjunju' parisey kyma: —Ate' xb'inchanteju' lu, myatzu' tzajna' tk'etz Dyos, qu'n min ntnima'nju' q'ij te ojab'l, chechij. Aye'tzun junjuntl kyma: —¿Se'n taq'wi nche' b'entju' b'a'nq'ob'aj lu tu'n extzunqa aj il? chechij. Tzajtzun pa'jtib'il kyxol tu'n tpaj,
- 17 xi'tzun kyqani'n jumajtl teju' mox ojetog ka'yin tu'n Jesus kjalu: —¿Titi' ntma'na ti'ju' xjal lu tu'nju' majqet twitza tu'n? chechij. Atzunju' mox xittzaq'we'n kye: —T-sanjelal Dyoste' xjal lu, chij.
- 18 Aye'tzu'n aj Juda min xikyoksla'n qa moxtaqju' xjal tnejel, exqa ojetog jqet twitz, tzmaxi'j kytzaj txko'nju' tman,
- 19 xikyqani'ntzuntz kyeju' tman: —¿Ma a kyk'walju'ye' lu? ¿Ma ax qa mox titz'jlenx? ¿Se'ntzun taq'wi nka'yintl ja'lo? chechij.
- 20 Aye'tzun tmanju' mox xikytzaq'we'n: —Kanlixix qwitz' qa a qk'waljuye' xjal lu ex moxtoq tej titz'ji.
- 21 Naqtzunaju' minti' b'i'n qu'ne' se'ntaq'wi xka'yina', ex mixti' b'i'n qu'ne' alkye xjqonte twitz. Kqaninx' te, qu'n matxina' ch'iy, ex axte kq'malte se'ntaq'wi xejqetju' twitz, chechij.
- 22 Iktzu'n kma manb'aju' kjalu, qu'n intoq che xob' kyeju' aj Juda, ex tu'n ma'tog b'entti'j kyu'nju' aj Juda tu'n tex kxla'jin jun xjal toj tja Dyos qama tma qa atog Jesusu' Krist.
- 23 Qu'mtzun xa'ya kma'nju' manb'aj: Kyqaninx' te, qu'n matxi' ch'iyte', chechij.
- 24 Tzajtzun txko'n jumajtlu' mox matxitoq ka'yin tu'n Jesus kyu'nju' aj Juda, ex xikyma'n te: —Twitzku' Qman Dyos q'mantza axxi'x qeye'. Qu'n b'inaqe' qu'n qa aj ilju' ichan lu, chechij.
- 25 Xi'tzun ttzaq'we'nju' xjal moxtoq kye: —Mixti' kanliwe' nwitz qa aj il. O'kxwe' kanli nwitz qa moxqintoqe' exqa matxi' chin ka'yine'.
- 26 Ex xikyqani'n jumajtel te: —¿Ti'tzunju' tb'inha ti'ja? ¿Se'n taq'wi xb'ent tka'yina tu'n?
- 27 Atzunju' xjalxi' ttzaq'we'n kye: —Matxina' txi' nma'n kyeye' ex min kb'i'ne'. ¿Tiquntzun kyajb'ilaye' tu'n txi' nma'n jumajtle' kyeye'? ¿Mujqa kyajb'ile' tu'n kxi' lpeye' ti'j ex tu'n kyokye' te t-xnaq'tzb'en? chij.

²⁸Ejawtzun wulin ti'ju' xjal lu ex xikyma'n te: —T-xnaq'tzb'en Moyses qo'qe', atzunta t-xnaq'tzb'enju' ichan lu.

²⁹B'i'n qu'n qa yolin Dyos tuk'i'l Moyses, atzunte' ichan lu min b'i'n qu'ne' jasaja', chechij.

³⁰Atzunju' xjal moxtoq xittzaq'we'n kye: —¿Se'n taq'witzun ikju'! Min b'i'n kyu'ne' ja tzajna', atzunwe' majqetwe' nwitz tu'n.

³¹B'i'na' qu'n qa minti' nche'x b'i'n aj il tu'n Qman Dyos; o'kxkye' nche'x b'i'nju' aye' nche k'ulun ex nkb'inha'nju' tajb'il.

³²B'ajx qb'iyá' qa ati jun xjal ojewt jqet twitz jun mox titz'jlenx tu'n.

³³Naqwit myatz sajaju' ichan lu tk'etz Dyos, mixti'wtlo nb'enti tu'n, chij.

³⁴Xi'tzun ktzaq'we'nju' aj Juda te: —Aj ilxi'xta titz'jlenxa, ¿Ma tajb'ila tu'n qtzaj t-xnaq'tza'na ja'lo? chechij. Ex eb'je'x kxla'jantzuntz toju' ja te k'u'lb'il.

Aye' mox toj Xewb'aj

³⁵Tb'itzun Jesus qa ojetoq tz'etz xla'janju' xjal jqet twitz tu'n; tetzunj tokyal twitz, xitqani'n te: —¿Ma nxi' toksla'njuya tk'wal Dyos? chij.

³⁶Atzunju' ichan lu tma: —Taye, q'mantza weye' alkye, tu'ntzun wokslane' te.

³⁷Atzunte Jesus xittzaq'we'n te: —Matxi' tila; ayinwejuye' Tk'wal Dyos nchin yolin tuk'ila.

³⁸Atzunte xjal tej tb'inte kub' meje twitz Jesus ex xitma'n te: —Taye chin okslalwe' teya.

³⁹Tmatzun Jesus kjalu: —Ma chinulwe' twitz tx'otx' tu'n tq'ancha'lin kyil xjal, tu'n tjqet kywitzju' mox ex tu'n kykub' moxixju' nche ka'yin.

⁴⁰Aye'tzun junjun parisey ate'toq tuk'i'l, tej kb'inte yol lu xikyqani'n te: —¿Yajtzunqe' moxqotzunqe'? chechij.

⁴¹Atzunte Jesus xittzaq'we'n kye: —Naqwit moxqeye', myawtlo kpaje'. Tu'ntzunju' nkma'ne' qa nche ka'yine' kukx tten kyilju'ye'.

Jn 10

Aju' k'ik'lel kyuk'ilju' trit

¹Ex tma Jesus kjalu: Axxi'x kxe'l nma'n kyeye' qa alkye jun xjal minti' sokx toj ttziju' kych'lajil rit, leq'te' ex b'inchal taq'wixil.

²Ex atzunju' nokx ttziju' kych'laj rit, atzunte k'ik'lelju' nxq'uqinkye rit.

³Aju' xq'uqil ttzi ch'laj nokx tjqo'nju' ch'laj, ex atzunju' k'ik'lel nche'x ttxko'nju' trit teyile junjun se'nxju' kb'i, extzun nelkynik'ju' rit ti'ju' tq'o'jq'o'jel twi'; ex nche etztiq'i'n toj ch'laj.

⁴Ajtzun tetz tiq'inju' rit toj ch'laj, nkub'nej kwitz ex kkyaqilju' rit nche oklpe ti'j qu'n ojtzqi'nju' tq'ojq'ojel twi' kyu'n.

⁵Atzun qa jun xjal mixti' kyojtzqi'n, mixti' nche'x lpe ti'j, xi'pe' nche kub'a' oq twitz, qu'n min ojtzqi'nju' tq'ojq'ojel twi' kyu'n.

⁶Xiq'ma'n techlal lu kye tu'n Jesus, aye'tzunkye' xjal mixti' kane toj knob'l ti'toq tz'elpuna'.

Jun b'a'n k'ik'lelte' Jesus

⁷Atzunte Jesus xitma'n jumajtl kye: Axxi'x kxe'l nma'n kyeye': Qa ayine' ttzija janche okxa rit.

⁸Txqante' eb'ju'l nej nwitz'e' eleq' qe' ex b'inchal taq'wixqe'; Aye'tzunju' rit minti' xikyb'i'nju' kyol.

⁹Ayinwe' ttzija: alkye matz'oktz woje', kkletel. Ikju' se'n jun rit netz ex nokx ex nelyal twab'l.

¹⁰Aju' eleq' nul naqx elq'al, b'iyul ex xitul; ayintzunwe' ma chinule' tu'n tten kychwinqlale' tejumajx ex nimxi'x.

¹¹Ayinwe' b'a'n k'ik'lel. Ate' b'a'n k'ik'lel ntq'o'nju' tchwinqlal naqx tu'n kpaju' trit;

¹²ex alkyetzunte naq'unan naqx tu'n tpaj twi'tk'u'j, ajtzun txi' tka'yi'n xi' ttzaju' xo'j nche kyej ttzaqpi'n trit ex nkub' oq, qu'n myana' k'ik'lel ex mya teqej'u' rit. Atzunju' xo'j nok lpe kyi'ju' rit ex nche b'ajx t-sputi'n.

¹³Aju' xjal lu nkub' oq, qu'n o'kxna' twi'tk'u'j nxi' t-xima'n ex mixti' kyilwiju' rit tu'n.

¹⁴⁻¹⁵Ayinwe' b'a'n k'ik'lel. Ojtzqi'nwe' Nman wu'n ex ikx ojtzqi'nqine' tu'n, ex ikx ojtzqi'nqe' nrite' wu'ne' ex ojtzqi'nqine' kyu'n. Ex nxi' nq'o'ne' nchwinqlale' naqx tu'n kkletju' nrite'.

¹⁶Atix txqantlu' nrite' myatzu' ate'kxa' toju' ch'laj lu; ex ilti'j tu'n ktzaj wi'ne'. Kche b'ilju' rit lu weye' tu'ntzun tb'ent naq jun ch'laj rit ex naq jun k'ik'lel kyi'j.

¹⁷Nchin k'u'jlanjtze' tu'nju' Nmane' tu'n tpaj nxi' nq'o'n nchwinqlale' ex chin jawil anq'in jumajtle'.

¹⁸Mix-a'lox jun k'elel q'inte nchwinqlale', ayinkuwe' nchinx q'onte wib' tu'n nkyim. Ati oklenj weye' tu'n txi' nq'o'ne' ex tu'n njaw itz'ji jumajtle'. Atzun oje chaq'liju' weye' tu'n Nmane', chi Jesus b'aj tma'n kye aj Juda.

¹⁹Tetzunj kb'inte aj Juda yol lu, kub' kpa'n jumajtlkyib'.

²⁰Nimtzun eq'mante kjalu: —¿Tiqu'n nxa' kb'i'ne', tajaw ilnate' tokx toj tanmi ex matxi' tz'ok toj twi'?

21Aye'tzun junjutl intoq kma'n: —Mix-a'lox jun qa ati tajaw il toj tanmi nb'ent tyolin ikju'. ¿Ma jakutzun jqet kwitzju' mox tu'n jun tajaw il?

El ik'u'n Jesus kyu'n aj Juda

22Intoq che ik'san xjal ninq'ij toj Jerusalem tu'n ttzajkna'n tej t-xtilsetju' tja Dyos, ex tej tokjumajtl k'u'lb'il toj; kb'inchaju' lu toj jb'alil.

23Atitoqtzun Jesus tpen tja Dyos, ex intoq b'et twitzju' tjpel tok tb'i te Salomon.

24Aye'tzunju' aj Juda eb'jo'k txole ti'j Jesus ex xikyqani'n te: —¿Jtojtzun tzaj tma'na axxi'x qeye' qu'n njawje qanmiye'? Ma aya Krist, q'mantz ch'i'na axxi'x, chechij.

25Atzunte Jesus xittzaq'we'n kye: —Matxi'na' txi' nma'n kyeye', ex min nchinx kyoksla'ne'. Aye'ju' b'a'nq'ob'aj nche nb'incha'ne' aku' Nmane' inq'mante weye', ex atzuntzu' nyek'una' qa ayine' Krist;

26Aye'tzunkye' mixti' nxi' kyoksla'ne', qu'n mya nritqe'ye'.

27Aye'we' nrit ojtzqi'nwe' tq'ojq'ojel nwi' kyu'n, ex ikxwe' ojtzqi'nqe' wu'ne'.

28Kxe'l nq'o'nwe' kychwinqlal tejumajx ex layx che naj ex mix-a'lox k'elel q'inkye toj nq'ob'e'.

29Aju' matxi' tzaj tq'o'n Nmane' weye' nimxi'x kyetwitz juntl ti'xti', ex mix-a'lox kb'entel tel iq'inte.

30Naq junqoye' qkab'ile' tuk'i'l Nmane'.

31Aye'tzunju' aj Juda jaw ktzyu'n jumajtl ab'j tu'n tb'ajx kxon ti'j Jesus,

32atzunte Jesus xitma'n kye: —Nimju' b'a'nq'ob'aj matxi' b'aj nb'incha'ne' kwitze' tu'nju' tipumal Nmane'; ¿Tiquntzun chin b'ajela' kxone' toj ab'j, taq'wixtzun xnb'inchaye'?

33Aye'tzunju' aj Juda xikytzaq'we'n te: —Lay b'aj qxona toj ab'j tu'nju' ti'xti' b'a'n xtb'inchaya, naq o'kx tu'nju' nyolina myab'a'n ti'j Dyos. Xjalnata, extzun nok tq'o'ntib'a te Dyos.

34Xi'tzun tma'n Jesus kye: —Ma mitzunjunti' tz'ib'a'n toju' kkawb'ile': tma Dyos qa dyosileqo'.

35B'i'n qu'n b'a'nxi'x qa aju' tz'ib'a'n toju' Tu'jil, lay b'ent tkub' qewa'n; ate Dyos oktq'o'n kb'i xjal te dyos tej tq'ontaju' tpakb'ab'l.

36Ate Dyos xkub' Xjansanweye' ex ate saj chq'onweye' twitz tx'otx', ¿Se'ntzun taq'wi nkyma'ne' wi'je' qa nchin yoline' myab'a'n ti'j Dyos tu'nju' xinma'ne' qa Tk'wal Dyos qine'?

37Qa minti' nb'incha'ne' se'nju' ntb'incha'n Nmane', lalun chinx kyoksla'ne'.

³⁸Qatzun nxi' nb'inha'ne', maskye min nchinx kyoksla'ne', kyokslanxe' aye'ju' nche nb'inha'ne', tu'ntzun telkynik'e' jumajx qa atiju' Manb'aj wuk'i'le' ex atinqine' tuk'i'l Manb'aj, chi Jesus kye.

³⁹Kyajb'iltoqtzun jumajtl tu'n tkub' ktzyu'n Jesus, mixti' tzyet kyu'n.

⁴⁰Anjtzun ti'j Jesus jlajxi' nin a' Jordan, ex atzu' kub'a' ten toju' jun tnej tx'otx' ja tenaju' Xwan Jawsal a'.

⁴¹Txqan xjal e'pon ka'yilte ex intoq kma'n: —Axxi'x, mixti' tb'inchate Xwan jun b'a'nq'ob'aj te techlal tzalu, ex tkyaqilju' tma ti'ju' ichan lu axte', chechij.

⁴²B'a'npun xjal e'okslan te Jesus ate'toq toju' najb'il lu.

Jn 11

Tej tkyim Lasaro

¹Atitoq jun xjal yab' Lasaro tb'i, teju' tnam B'etanya tb'i, aju' ttanam Mariy kyitz'inkyib' tuk'i'l Marta.

²Aju' Mariy, tanab'toq Lasaro aj ok q'onte k'ok'sb'il ti'j tqan Jesus ex b'aj ttzqijsa'n tu'nju' t-xya'mal twi'.

³Tu'ntzunju' yab'toq Lasaro xikysma'n tqanil te Jesus kjalu: —Taye, aju' tamiwa matxi' yab'ti.

⁴Atzunte Jesus tej tb'inte, tma: —Ate yab'il lu lay kyimte' Lasaro tu'n, naq o'kx tu'n tka'yinjtzu' tipumal Dyos ti'j, ex tu'n tjaw nimsa'n nb'iy'e' ayine' tk'wal Dyos, chij.

⁵Intoqtzun che k'u'jlanjtz Marta, Mariy ex Lasaro tu'n Jesus,

⁶ex tetzunj tb'inte Jesus qa yab'toq Lasaro kyejten kab'e' q'ijtl jatoq ta'ya'.

⁷Tb'ajlenxi'tzun kab'e' q'ij xitma'n Jesus kyeju' t-xnaq'tzb'en: —Qoqe' jumajtle' Judey.

⁸Aye'tzu'n t-xnaq'tzb'en xikyma'n te: —Xnaq'tzal, lu tzqeku' b'ajtoq xona toj ab'j kyu'n aj Juda toju' tx'otx' lu, ¿Ma tajb'iltzun jumajtla tu'n qxi' atzu'? chechij.

⁹Atzunte Jesus xitma'n kye: —¿Ma myatzun kab'lajoj kmuj anb'il ati tojun q'ij? Qu'n qa ati jun xjal nb'et q'ijtl lay jaw tz'aq, qu'n nka'yin toju' spik'un ati twitz tx'otx';

¹⁰qatzun ati jun xjal nb'et te qonik'an, njaw tz'aq qu'n mixti' spik'un toj tb'e.

¹¹Tetzunj tb'aj tma'n Jesusju' lu, xitma'ntzuntz kye: —Matxi' tzik'wtanju' qamiw Lasaro, extzun machinxe' k'asilte, chij.

¹²Aye'tzunju' t-xnaq'tzb'en xikyma'n te: —Taye, qa matxi' tzik'wtan, oklo kb'entel jun kmujx, chechij.

13Ex ate Jesus tma ti'j Lasaro qa matxitoq kyim, aye'tzunkye t-xnaq'tzb'en kane toj kwitz qa nyolintoq Jesus tiju' watl.

14Atzunte Jesus xitchik'b'a'n b'a'nxi'x kye: —Ate Lasaro matxi' kyim.

15Ex majx nchin tzalaje' tu'nju' myatzu' tinqiniye' tej xkyim, qu'n b'a'nxi'x kyeye' ikju', tu'ntzun txi' kyoksla'ne'. Qoqe'tzune' ka'yilte chi Jesus.

16Atzunju' Tomas, aj toktaq tb'i te yuḥ kyu'n xjal, xitma'n kye txqantl xnaq'tzb'en: —Ex ikxqe qo'qeye', tu'n qkyim junx tuk'i'l Jesus, chij.

Ate Jesus q'olte anq'ib'l ex chwinqlal

17Ma'toqtzun b'aj kyaje' q'ij tku'xlen mqu'nju' Lasaro tej tpon kanun Jesus kk'etz.

18Nqayintzun kxolju' tnam B'etanya tuk'ilju' tnam Jerusalem, qajpelo nik'jan ajlab';

19nimqetzunju' aj Juda eb'ajx q'olb'elte Marta ex Mariy tu'n kq'uqb'ante kk'u'j tu'n tpaj matxitoq kyimju' kxib'en.

20Tetzunj tb'inte Marta qa xi'toq tpon Jesus, etz k'lulte; atzunte Mariy axtzu' kyeja' ten tuja.

21Atzunte Marta xitma'n te Jesus: —Taye, naqwit axtzu' ta'ya tzalu, mixti'wtlo xkyimu' nxib'ene', chij.

22Extzun b'i'n wu'ne' qa titi'xku' matxi' tqani'na ja'lo te Qman Dyos ktzajel q'o'n teya, chi Marta.

23Xi'tzun ttzaq'we'n Jesus te: —Kjawil anq'intlte' t-xib'ena.

24Atzunte Marta xitma'n te: —Iku' Taye, b'i'n we'wu'n qa kjawil anq'in kxol kyimni toj mankb'il q'ij, chij.

25Xiq'mantzuntz te tu'n Jesus: —Ayinwe' q'olte anq'ib'l ex chwinqlal. Alkyete matz'okslan weye', maskye ma'toq kyim, k'anq'iltl;

26Exqetzunju' xjal itz'qe'x qama che okslan weye', layx che kyim. ¿Ma nxi' toksla'na lu? chi Jesus te Marta.

27Atzunte Marta xitma'n te: —Iku' Taye, nxi' woksla'ne' qa aya Krist, Tk'wal Dyos aju' ati tulel twitz tx'otx'.

Oq' Jesus ttziju' muqb'il te Lasaro

28Tb'ajlenxi'tzun tma'n Marta ja'lu, xi'tzuntz txkolte Mariy, ex xitma'n toj ewaj te: —Lu xnaq'tzal matxi' tzul ex ntxokliya tu'n.

29Tetzunj tb'inte Mariy ja'lu, lwiyxix jawe' ex xi' ka'yilte Jesus.

30Na'mxtoqtzun tokxju' Jesus toju' tal tnam; axtoqtzu' ta' ja' ula' Marta k'lulte.

³¹Aye'tzunju' aj Juda ate'toq tja Mariy tej kka'yinte tjawe' ojquel, kub' kxima'n qa xi'toq txi' oq'el ja ku'x mqu'na' Lasaro ex eb'ajxlpe ti'j.

³²Tetzunj tpon kanun Mariy jatoq ta'ya' Jesus, kub' meje t-xe tqan ex xitma'n te: —Taye, naqwit axtzu' ta'ya tzalu, mixti'wtlo xkyimu' nxib'ene', chij.

³³Tetzunj tka'yinte Jesus tej intoq oq' Mariy exqe'ju' aj Juda e'pon tuk'i'l, tzaj tb'is tu'n ex majx exch'yon toj tanmi,

³⁴ex xitqani'n kye: —¿Jatzun xku'xa' kmqu'ne'? Aye'tzunkye xikyma'n te: —Kuttzaja Taye, qo'ya ka'yilte.

³⁵Ex jawtzun oq' Jesus.

³⁶Aye'tzunju' aj Juda tej kka'yinte kma: —¿Kka'yinxpe'ye' inxi'xtoq tk'u'jla'n! chechij.

³⁷Extzun ate' junjuntl intoq kma'n: —Ate' ichan lu, jqet twitz jun mox' tu'n, ¿Ma laytzulo b'ent jun ti'xti' tu'n, tu'n lalun kyimju' Lasaro?

Jaw anq'in Lasaro

³⁸Exch'yon jumajtl toj tanmi Jesus, ex xi' lq'e tk'etzju' muqb'il. Tokxtaq tojun jul, jpu'ntoq ttzi tu'n jun nin ab'j.

³⁹Tmatzun Jesus: —Kyiq'imile' ab'j. Atzunte Marta tanab' Lasaro, xitma'n te Jesus: —Taye, in tzuwixtl, qu'n matxi'na b'aj kyaje' q'ij tkyimlen.

⁴⁰Atzunte Jesus xittzaq'we'n te: —¿Ma mitzun jun xinma'ne' teya, qama tokslaya oktla'ya tipumal Dyos?

⁴¹Eltzun kyi'nju' ab'j, atzunte Jesus jaw ka'yin twitz kya'j ex tma: —Qman Dyos, kxe'l nq'o'n chjonte teya qu'n matxi' chinx tb'i'na.

⁴²B'i'n we'wu'n qa kukx nchin tzaj tb'i'na, ma'tzun txi' nma'n teya ikju' naq tu'n kb'inte xjal ateqe' nk'etze', tu'ntzun txi' kyoksla'n qa aya saj chq'onweye'.

⁴³Tb'ajlenxi'tzun tma'n Jesus ja'lu, jawxch'in kuw ex tma: —¿Kutetza na'tz Lasaro! chij.

⁴⁴Ex etzju' kyimni, b'altz'i'nqejju' tqan exju' tq'ob' toj jun xb'alun ex ptzo'ntoqju' twitz tu'n jun su't. Xi'tzun tma'n Jesus kye xjal. —Kpoq'imile' ex ktzaqpinxe', chij.

Kjoy xjal tu'me'l tu'n ttzyet Jesus kyu'n

(Mt 26.1-5; Mc 14.1-2; Lc 22.1-2)

⁴⁵B'a'npunju' aj Juda e'tzaj tuk'i'l Mariy e'okslan te Jesus tej klonte b'a'nq'ob'aj lu.

⁴⁶Ex aye'tzun junjuntl eb'ajx q'malte kyeju' parisey aju' tb'incha Jesus.

⁴⁷Aye'tzunju' parisey exqe'ju' knejel pale b'aj kb'u'yin kyib' kyuk'i'lju' k'loj tzyul kawb'il kxolju' aj Juda, ex kma: —¿Titi' qb'incha'? qu'n aju' ichan lu nche tb'incha'nju' b'a'nq'ob'aj te techlal.

⁴⁸Qama kyej qq'o'n kukxju', kykyaqilju' xjal che okslal te, ex che b'ju'lju' tzyul kykawb'il aj Rom xitulteju' tja Dyos exju' qtanam, chechij.

⁴⁹Atitoqtzun jun kxol a tb'iju' Kaypas, atoq knejel pale toju' ab'q'i aju', xitma'n kye: —Mixti'xkye' b'a'n kyu'n,

⁵⁰qu'n minti' nkane toj knab'le', qa b'a'nxi'x tu'n tkyim naq jun xjal, kyetwitz tu'n kkyim kkyaqilju' najlqe' toju' tnam lu.

⁵¹Minti' tmate' Kaypasju' yol lu tu'nxwit ttab'l, tmaju' lu qu'n ax Dyos q'mante toj ttab'l, tu'nju' knejel paletoq, tmatzuntz qa atitoq tu'n tkyim Jesus te kxel kkyaqilju' aj Juda;

⁵²ex mya o'kx tu'n tkyim te kxelju' aj Juda, ex ikx tu'n ktzaj tb'u'yinju' tk'wal Dyos matxi' che b'ajx sputj.

⁵³Tojtzunju' q'ij lu kyej b'entti'j kyu'nju' tzyul kawb'il kxolju' aj Juda tu'n tkub' kb'yo'n Jesus.

⁵⁴Qu'mtzun minti' tentl Jesus kxolju' xjal aj Juda, etz toju' tx'otx' Judey ex xi' toj jun tnam Eprayin tb'i, nqaku' tk'etz jun chq'ajlaj. Axtzuntzu' kyeja' ten kyuk'ilju' t-xnaq'tzb'en.

⁵⁵Ch'inxtltoqtzun tkub' kyik'sa'n aj Juda tq'ij tzaqpib'l, txqan xjal kyoju' tal tnam eb'ajx toj Jerusalem tu'n ktxjonte kyib' toj kyil, na'mxtoqku' tpon kanunju' ninq'ij.

⁵⁶Inttoqtzun che jyon ti'j Jesus, ex intoq kqanla'n kxolilex toju' tja Dyos: — ¿Titi'kye' nkxima'n? ¿Ma oktzulo ktenb'il toju' ninq'ij mujqa lay? chechij.

⁵⁷Aye'tzunju' parisey exqe'ju' knejel pale matxitoq kychaq' kye xjal qama kyil mujqa makyb'i jatoq ta' Jesus, tu'n txi' kma'n lwiysi'x, tu'ntzun tkub' ktzyu'n.

Jn 12

Kub' qo'n k'ok'sb'il tib'aj tqan Jesus tu'n jun qya

¹Atixtoqtzun qaq q'ijtel tu'n tkub' ik'sa'nju' tq'ij tzaqpib'l, xi' Jesus toj tnam B'etanya, jatoqu' najla' Lasaro, aj ojetoq jaw anq'in tu'n Jesus.

²Atzuntzu' b'aja'ju' ninwan kyu'n te ninb'ilte Jesus; ate Marta ok sipal wab'j ex axtoq junte' Lasaro nwan kyuk'i'l Jesus ti'j mes.

³Atzunte Mariy tzaj tiq'i'n jun lmet k'ok'sb'il nardo tb'i, twi' wi'yal ex mya smo'n twitz tuk'i'l juntl ti'xti', ex ok tq'o'ntzuntz ti'j tqan Jesus ex tu'nju' t-xya'mal twi' b'aj ttzqijisa'na'. Majxtzun kub' noju' tuja tu'nju' tk'ok'jil.

⁴Atzunte Judas Iskaryot t-xnaq'tzb'en Jesus aju' jaw miltz'uj ti'j, tma:

⁵¿Tiqu'n minti' xxi' k'ayitju' k'ok'sb'il lu tu'n txqan pwaq se'n twi'tk'u'j jun xjal toj o'lajnaq q'ij aq'untl, tu'n txi' q'et kyeju' prow?

⁶Minti' tmate Judas ja'lu tu'nwt nlaqj tk'u'j kyi'ju' prow, tmaju' lu qu'n eleq'toq ex atoqna' q'ilteju' tk'b'el pwaq, intoq jatz talq'anju' pwaq nku'x q'o'n toj.

⁷Atzunte Jesus xitma'n te: —Xtenku'j, lalun lab'tiya tu'n, qu'n ilti'j tu'n tb'inchetju' lu ti'j nxmilale' na'mxku' nkyime'.

⁸Aye'kye' prow kukxkye' kten kxole', ayintzunwe' lay chin tentle' kxole', chij.

Kub' kxima'n xjal tu'n tkub' kb'yo'n Lasaro

⁹B'ajtzun kb'i'n txqan xjal aj Juda qa atzu' ta'toq Jesus toj tnam B'etanya, ex exi'tzuntz atzu', mya o'kxtaq ka'yilte Jesus expe' ikx ka'yilte Lasaro matxitoq jaw anq'in tu'n Jesus kxol kyimni.

¹⁰Ex b'entti'j kyu'nju' knejel pale tu'n tkub' kb'yo'nju' Lasaro,

¹¹qu'n tu'n tpaj txqanju' aj Juda ma'toq tz'el kypa'n kyib' kyi'j ex intoq che okslan te Jesus.

Okx Jesus toj tnam Jerusalen

(Mt 21.1-11; Mc 11.1-11; Lc 19.28-40)

¹²Txqan xjal ma'toq che pon Jerusalen toju' tq'ij Tzaqpib'l. Tetzunj kb'inte toj juntl q'ij qa kpomel Jesus toju' nintnam.

¹³Eb'ajxtzun toqilte t-xaq tze tut ex exi'tzuntz k'lulte Jesus intoq kma'n: —¡Qo tkloma, Dyos! ¡K'i'wlanxi'xte' tzul toj tb'i Qman Dyos, aju' kynimaqkawil aj Israel!

¹⁴Knet jun b'ur tu'n Jesus, ex chejin tib'aj, kse'nxju' ntma'n toj Tu'jil tyol Dyos.

¹⁵Lalun che xob'e' aye'ye' najlqe'ye' toju' nintnam Syon; kka'yinx'e' kynimaqkawile' lu tzul iqa'n tu'n jun tal b'ur.

¹⁶Mixtoq juntl' nkane toj kwitzju' t-xnaq'tzb'en nejku'; yajxi'tzuntl tkane toj kwitz qa atzu' nyolina'ju' Tu'jil ti'j Jesus tzmaji'j tej tanj toj kya'j.

¹⁷Aye'tzunju' xjal ate'toq tk'etz Jesus tej tetz ttxko'n Lasaro toju' muqb'il ex tej tjaw anq'in kxol kyimni, intoq kyoli'n kxolju' xjal.

¹⁸Qu'mtzun eb'je'tza' xjal k'lulte Jesus, qu'n ma'toq kb'i ti'ju' techlal ex b'a'nq'ob'aj tb'incha Jesus.

¹⁹Aye'tzunju' parisey intoq kma'n kxolilex: —Kka'yinxpe'ye' mlayx b'ent kmyetju' xjal qu'n. ¡Matxi' che'x lpe kkyaqil ti'j!, chechij.

Intoq che jyon junjun xjal kryek ti'j Jesus

²⁰Ate'toq junjun xjal kryek kxolju' xjal matxitoq che pon k'ulul toj Jerusalen.

²¹Epontzun lq'eju' xjal kryek tk'etz Pelip te B'etzayda, jun tnam te Kaliley, ex ekub'san twitz kjalu: —Taye, qajb'ile' tu'n tok qka'yine' Jesus.

²²Atzunte Pelip xi' q'malte te Lex, ex kykab'il exi' q'malte te Jesus.

²³Xi'tzun tma'n Jesus kye: —Matxi' ponju' kmuj tu'n njaw nimsa'ne' ayine' Tk'wal Dyos.

²⁴Axxi'x kxe'l nma'n kyeye' qa aju' twitz triy min xku'x mqet toj tx'otx', kukx ttenju' tjunal; qatzun makyim tjaq' tx'otx' intq'o'n txqan twitz.

²⁵Alkye o'kx toka' twitz ti'ju' tchwinqlal twitz tx'otx', layx tkanb'aju' tchwinqlal tk'etz Dyos, atzunju' min ntk'u'jla'n tchwinqlal twitz tx'otx', atzunte' ktkanb'a' tchwinqlal tejumajx.

²⁶Qa ati jun tajb'il tu'n tajb'en weye', lpek wi'je'; ex ja chin tenb'iliye' axtzu' ktenb'ila' wuk'i'le'. Qa ati jun najb'en weye', kjawil nima'n tu'n Nmane' Dyos.

Yolin Jesus ti'ju' tkamik

²⁷Ja'lo inxi'x t'uǎjne wanmiye'! ¿Titi' kxe'l nma'ne' ja'lo? ¿Mujqa kxe'l nma'ne': Nman, chin tkлома teju' k'ixk'oj lu? ¿Lay qu'n Apena' ñin tzaja'ye' twitzju' tx'otx' lu!

²⁸Nman, nimsanktza tb'iya, chi Jesus. —Tzajtzun jun tq'ojq'ojel wi'yj toj tkya'j ex tma: Oje jaw nnimsa'ne' ex kjawil nnimsa'n jumajtle'.

²⁹Aye'tzun xjal ate'toq ex tej kb'inte tq'ojq'ojel wi'yj, kma qa juntoq q'anqyaq; aye'tzun junjutl intoq kma'n: —Jun anjlte' mayolin tuk'i'l, chechij.

³⁰Atzunte Jesus xitma'n kye: —Mya tu'n npaje' sajaju' tq'ojq'ojel wi'yj lu, matzajte' naq o'kx tu'n kpaje'.

³¹Atzun kmuju' ja'lo tu'n kyokju' xjal toj xjel, ex ja'lo k'elex xla'jitu' nkawin twitzju' tx'otx' lu.

³²Naqatzun ñin jaw anq'ine' twitz tx'otx', che tzajel wi'ne' xjal kkyaqil nk'etze'.

³³Tma Jesus ja'lu tu'n telkynik' xjal ti'j se'ntoq tu'n tkyima'.

³⁴Aye'tzunju' xjalxi' ktzaq'we'n te: —B'i'n qe'qu'n toju' kawb'il qa aju' Krist k'anq'il tejumajx. ¿Se'ntzun taq'wi ntma'na qa kjawilju' Tk'wal Dyos twitz krus? ¿Alkyetzunju' tk'wal Dyos ikju'? chechij te Jesus.

³⁵Atzunte Jesus xitma'n kye: —Ktenb'el ch'i'ntlu' spik'un lu kyxole', ex naq junkmujtl ktenb'il. Che b'ete' qu'n atixkuju' spik'un, tu'ntzun lalun che oke' toj qxopin; qu'n alkyete nb'et toj qxopin, mixti'x kanli twitz ja ljo'na' tb'e.

³⁶Che okslanqeye' teju' spik'un qu'n atixku' kxole', tu'ntzun koke' te spik'un. Tb'ajlenxi'tzun tma'n Jesus ja'lu, xi'tzuntz ex kub' tewa'ntib' kwitz xjal.

Tiqu'n minti' nche okslan aj Juda te Jesus

³⁷Ex maskye txqantoq b'a'nq'ob'aj te techlal matxitoq tb'inha Jesus kxolju' aj Juda, mixti'xtoq nche okslan te;

³⁸qu'n ilti'jtoq tu'n tjapunju' kyejni tz'ib'a'n tu'n t-sanjelal Dyos Isayiy: Taye, ¿alkye jun matxi' tz'okslan teju' qpakb'ab'le'? ¿Alqe oje tyek'uya Qman Dyos tipumal?

³⁹Ex layxtaq txi' kyoksla'n, qu'n ikx kyajttz'ib'a'n Isayiy kjal:

⁴⁰Axte Qman Dyos xkub' jpunte kwitz ex axte xkub' chukinte knab'l, tu'ntzun lalun b'ent tka'yit kyu'n expe' tu'n lalun kane toj kwitz; tu'ntzun lalun nanjtzkyi'j nk'etze', ex tu'n lalun che kub' nq'a'na'ne'.

⁴¹Tmate' Isayiyju' lu qu'n ojetoq til t-spik'umal Jesus, ex qu'mtzun yolina' ti'j.

⁴²Maskye ikju', txqanju' aj Juda okslan te Jesus, expe' e'okslan junjunju' nimaq kyoklen. Ex mixtoqti' nxi' kma'n kwitz xjal qu'n intoq che xob' kyeju' parisey, tu'ntzun lalun che etz xla'jan kyoju' ja te k'u'lb'il.

⁴³Qu'n atoq b'a'nju' toj kwitz tu'n kjaw nima'n kyu'n xjal mya tu'n Dyos.

Tu'n tyol Jesus kb'ela' tz'e'ysa'n kwitz xjal

⁴⁴Jawtzun tq'ojq'ojel twi' Jesus ex tma: Alkye matz'okslan weye', mya o'kx weye' sokslana' ex teju' Nmane' saj chq'onweye'.

⁴⁵Ex alkye nok ka'yinweye', ex ikx in oktka'yi'n Nmane' saj chq'onweye'.

⁴⁶Ayinwe' spik'un ma chinule' kyxol xjal, tu'ntzun lalun che kyej tenju' mache okslan weye' toj qxopin.

⁴⁷Ex alkyete nxi' tb'i'nju' nyole' extzun min njapun tu'n, myayinwe' chin b'el tz'e'ysante twitz; qu'n min ñin nulwe' tz'e'ysal kwitzju' xjal twitz tx'otx', ma'pe' chin ulwe' klol kye xjal.

⁴⁸Alkyete nel ik'unweye' ex min nxitb'i'nju' nyole', atitlte' kb'el tz'e'ysante twitz: aye' yol matxi' che nmaye' che kb'el tz'e'ysante twitz toj mankb'il q'ij.

⁴⁹Qu'n minti' nchin yolinwe' wu'nx wib'; ate Nmane' saj chq'onweye' ntzaj q'mante weye' titi' kxe'l nma'ne' ex se'n kxe'la' nxnaq'tza'ne'.

⁵⁰Ex kanli nwitz'e' qa aju' chaq'b'il tu'n Nmane' in tqo'n chwinqlal tejumajx. Qu'mtzun aju' yol nxi' nma'n kyeye', aye'x yolju' tzaj q'ma'n weye' tu'n Nmane'.

Jn 13

El ttxjo'n Jesus kqanju' t-xnaq'tzb'en

¹Ch'inxtloqtzun tul kanunju' tq'ij Tzaqpib'l, b'i'ntoqtl tu'n Jesus qa ma'toq pon kanunju' kmuj tu'n tkyej tq'o'nju' twitz tx'otx' ex tu'n txi' tk'etz Manb'aj Dyos. Ate intoq che tk'u'jla'nju' eb'jo'k lpe ti'j ex kukxju' nche tk'u'jla'n nimxi'x.

²⁻⁴Atzun tajaw il ojetoq tz'okx tq'o'ntib' toj tanmiju' Judas, tk'wal Simon Iskaryot tu'n tkub' t-sb'u'n Jesus. B'i'ntoqtzuntl tu'n Jesus qa atzu' tzajna' tk'etz Dyos, qa

k'anjel tl ti'j tk'etz Dyos exqa a Manb'aj tzaj q'onte toklen; tetzun j intoq che wan, jawe' Jesus ti'j mes, eltiq'i'n t-xb'alun ex oktk'lo'n jun sub'l q'ob'aj tk'u'j.

⁵Ku'x tq'o'n a' tojun tk'b'el ex aq'witztuntz txjolté ti'j kqanu' t-xnaq'tzb'en ex aku' okten sulte tu'nju' xb'alun oktk'lo'n tk'u'j.

⁶Atzunte Luch xitma'n te Jesus tej teltoq ttxjo'n ti'j tqan kjalú: —Taye, ¿Ma atzunta k'elel txjonté ti'j nqane'?

⁷Atzunte Jesus xittzaq'we'n te: —Aju' nb'inchane' ja'lo mixti' nkane' toj twitza, yajxi'tzuntl kkaneb'il toj twitza.

⁸Ex xitma'ntl Luch te: —¡Layx waje' tu'n tel ttxjo'na ti'j nqane'! Atzunte Jesus xittzaq'we'n te: —Qa minti' sel ntxjo'ne', layx tz'oka wuk'i'le', chi Jesus te.

⁹Atzunju' Simon Luch xitma'n te: —¡Qanatzun iku' Taye, laluna' tz'el ttxjo'na o'kxju' nqane', txjomila nq'ob'e' exju' nwi'ye'!

¹⁰Atzunte Jesus xittzaq'we'n te: —Alkyeju' akxtoq tb'aj ichin, minti' nojqelan tu'n tel txjet tkyaqil t-xmilal, naq o'kxju' tqan nojqelan tu'n ttxjet, qu'n xnu'lna' t-xmilal. Ex aye'kye' xnulqekye', maskye mya kkyaqile'.

¹¹Tma ja'lu: Mya xnu'lqeye' kkyaqile', chij, qu'n b'i'ntlna' tu'n alkye kjawiltoq miltz'uj ti'j.

¹²Tetzun j tb'aj ttxjo'n Jesus ti'j kyqan t-xnaq'tzb'en, oktq'o'n jumajtlú' tpinpa't, kub' qe jumajlti'j mes ex xitma'n kye: —¿Ma nkane toj kwitze'aju' xnb'inchaye'?

¹³Aye'kye' nchin nok kq'o'ne' te Taye ex Xnaq'tzal, ex tu'me'lte' kyu'ne', qu'n ayinwejuye'.

¹⁴Ayinwe' Xnaq'tzal ex Taye kyeye', matz'el ntxjo'nwe' ti'j kqane', ikxtzunkye' ati tu'n tel ktxjo'n ti'j kqane' jun te juntl.

¹⁵Matxi' kub' nq'o'ne' jun yekb'il kwitze', tu'ntzun txi' kb'inchane' ikxju' se'nxju' xnb'inchaye'.

¹⁶Axxi'x kxe'l nma'n kyeye' qa mixti'x jun majen nimxi'x toklen kyetwitzju' tajaw aq'untl, ex mixti'x jun tzajni chq'o'n nimxi'x toklen kyetwitzju' ntzaj chq'onte.

¹⁷Qa nkane ja'lu toj knab'le' ex nkub' kyaq'unane', che b'elk'i'wlane' b'a'nxi'x.

¹⁸Minti' nchin yoline' kyi'je' kkyaqile'; kanliwe' nwitz alkyequeju' xe jawnsk'o'ne'. Ex ilti'j tu'n tchapunju' ntma'n toju' Tu'jil tyol Qman Dyos kjalú: Aju' nwan wuk'i'le' junx atzun k'okyel miltz'uju' te ajq'oj wi'je'.

¹⁹Nxi' nma'npune' kyeye' na'mxku' tchapun, tu'ntzun nxi' kyoksla'ne' qa ayine' Tk'wal Dyos naqa xb'aj tkyaqil ja'lu.

²⁰Axxi'x kxe'l nma'n kyeye' alkye jun mak'monteju' kxe'l nchq'o'ne', ayine' nchin tmk'o'n; ex alkyetzunju' machin tmk'o'ye' a Nmane' in tmk'o'n.

Tma Jesus qa kb'el sb'u'n tu'n Judas

- ²¹Tb'ajlenxi'tzun tma'n Jesus ja'lu, majx exch'yon toj tk'u'j ex tmatzuntzu': — Axxi'x kxe'l nma'n kyeye' qa junkye' kxe'l q'onweye' toj kq'ob' xjal.
- ²²Aye'tzunju' t-xnaq'tzb'en e'jaw ka'ylaj toj kwitz, ex mixti' elkynik' ti'j alqi'jtaq nyolina' Jesus.
- ²³Atzunju' jun xnaq'tzb'en k'u'jlanxi'x tu'n Jesus, q'uqloktoq ttx'u'k tej intoq che wan,
- ²⁴atzunte Simon Luch xitma'n teju' xnaq'tzb'en lu tu'n tq'ob' tu'n txi' tqani'n te Jesus alqi'jtaq nyolina'.
- ²⁵Xi'tzun lq'eju' xnaq'tzb'en lu tk'etz Jesus ex xitqani'n te: —Taye, ¿alkyetzun?
- ²⁶Atzunte Jesus xittzaq'we'n te: —Kb'elix nnub'ine' jun piḡ wab'j, altzunqe kxe'la' nq'o'ne' atzunju'. Ku'xtzun tñub'i'n Jesusju' wab'j ex xitq'o'n te Judas tk'wal Simon Iskaryot.
- ²⁷Textzunju' kmuj tej txi' twan Judasju' wab'j, okxju' tajaw il toj tanmi. Ex xiq'ma'ntzuntz te tu'n Jesus: —Aju' ati tu'n tb'inchanteya, wix txi' tb'inha'na.
- ²⁸Mix-a'lox jun kxolju' q'uqlqe'ktoq ti'j mes kane toj kwitz tiqu'n xa'ya' q'ma'n te ikju'.
- ²⁹Qu'n atoqtzun Judas iq'ilte tk'b'el pwaq te oyaj, ate' junjun kub' kxima'n qa atitoq jun ti'xti' tu'n ttzaj tlq'o'n toju' ninq'ij mujqa tu'n txi' tq'o'n jte' pwaq kyeju' prow.
- ³⁰Tetzunj tb'aj twan Judas wab'j, etztzuntz ojql. Ex matxitoq qo' ok yupj.

Aju' ak'a'j chaq'b'il

- ³¹Tetzunj ma'toq tz'etzju' Judas, tma Jesus kjalu: —Ja'lotzun kjawil nimsa'n nb'iyee' ayine' Tk'wal Dyos, ex wu'nele' kjawila' nimsa'n Dyos.
- ³²Qatzun ma jaw nnimsa'ne' tb'i Qman Dyos ayine' Tk'wal Dyos, ex ikxte Dyos chin jawil tnima'ne'; ex ktb'inha lwiysi'x.
- ³³Aye'ye' nk'wal, naq jun kmujtl tu'n ntene' kyuk'ile'. Aye'kye' che jyole' wi'je', kse'nxju xinma'ne' kye aj Juda ikxtzun kxe'l nma'nju'ye' kyeye': Lay b'ent kxi'ye' ja chin xe'laye'.
- ³⁴Kjel nq'o'ne' jun ak'a'j chaq'b'il kyeye': Kk'u'jlam kyib'e' jun te juntl. Iku' se'nwe' nche nk'u'jla'ne', ikxtzunkye' kyk'u'jlam kyib'e' kxolilexe'.
- ³⁵Qama kyk'u'jla kyib'e' jun te juntl, kkyaqil xjal che okyel ka'yinte qa nxnaq'tz'b'enqe'ye'.

Tma Jesus qa kb'eltoq e'wan tu'n Luch

(Mt 26.31-35; Mc 14.27-31; Lc 22.31-34)

³⁶Atzunte Simon Luch xitqani'n te Jesus: —Taye, ¿jatzun kxe'la'ya? —Ja chin xe'laye' lay b'ent tok lpeya wi'je' ja'lo chi Jesus xittzaq'we'n, ok k'okyel lpeya wi'je' yajxi'tel.

³⁷Atzunte Luch xitma'n te: —Taye, ¿Tiquintzun lay b'ent nxi' lpeye' ti'ja ja'lo? ¿Q'o'na'we' nchwinqlal tu'n nkyim tuk'i'la, chij!

³⁸Atzunte Jesus xittzaq'we'n te: —¿Ma axxi'x teya qa q'o'nju' tchwinqlala naqx tu'n npaje'? Qu'n axxi'x kxe'l nma'n teya qa na'mxtoq tjaw oq'ju' tmanek' ajnkub' tewa'n oxe' maja, chi Jesus te Luch.

Jn 14

A Jesus tb'eyil Qman Dyos

¹Lalun tzaj b'is toj kyanmiye'. Qek kk'u'je' ti'j Dyos ex qek kk'u'je' wi'je'.

²Nimte' najb'il ate' toj tja Nmane'; naqwit mikxa'ju' mixti'wtlo nxi' nma'n kyeye' qama chinxe' b'inchalkyeju' najb'il lu.

³Ajtzun nxi'ye' ex aj tb'entju' knajb'ile' wu'ne', chin ultzun jumajtle' nelkyeye' tu'ntzun ktene' toju' najb'il ja chin tenb'ilaye'.

⁴Ojtzqi'nkye' b'e kyu'n jamachinx'a'ye', chi Jesus kye.

⁵Atzunte Tomas xitma'n te Jesus: —Taye, mixti'qe' b'i'n qu'n jamatxa'ya, ¿Se'n taq'witzun ajtok qojtzqi'ne' b'e lu?

⁶Atzunte Jesus xittzaq'we'n te: —Ayinwe' b'e, ayine' yol axxi'x ex ayine' q'olte chwinqlal. Lay b'ent tpon jun xjal tk'etz Dyos qa mya wu'ne'.

⁷Qa matxi' tz'el kynik'e' weye', ex ikx matxi' tz'el kynik'e' te Nmane'; ex ojtzqi'ntl kyu'ne' ja'lo, qu'n matxi'na' tz'ok kka'yine'.

⁸Xi'tzun tma'nte Pelip te Jesus: —Taye, q'ontza anb'il qeye' tu'n tok qka'yine' Qman Dyos ex xle'kutzunj.

⁹Atzunte Jesus xittzaq'we'n te: —Matxi' b'et q'ij atinqine' kyuk'ile', ¿Ma na'mxtzun teltnik'a weye' Pelip? Alkye matxi' tz'ok ka'yinweye', matxi' tz'ok tka'yi'n Nmane'; ¿Tiqu'n ntzaja' tqani'na weye' tu'n txi' nye'k'u'ne' teya?

¹⁰¿Ma mitzunjunti' ntoksla'na qa atinqine' tuk'i'l Manb'aj exqa atiju' Manb'aj wuk'i'le'? Aju' ti'xti' nxi' nma'n kyeye' myayinxwe' nchin q'mante. Ate Manb'aj ati wuk'i'le' nb'inchante tkyaqilju' aq'untl.

¹¹Kyokslanxe' qa ayine' atinqine' tuk'i'l Manb'aj exqa atite wuk'i'le'; qatzun min nxi' kyoksla'ne', kyokslanx ch'i'ne' naqx tu'nju' b'a'nq'ob'aj nb'inchane'.

¹²Axxi'x kxe'l nma'n kyeye' qa alkye jun matz'okslan weye' ktb'inchaju' aq'untl se'nxju' nb'inchane'; expe' nimxi'x kyoklenju' aq'untl che b'entil tu'n kyekwitz ja'lu, qu'n ayintzunwe' ma chinxwe' tk'etz Nmane'.

13Ex tkyaqilju' kxe'l kqani'ne' toj nb'ieye', ktzajel nq'o'nwe' tu'ntzun tjaw nimsa'n tb'iju' Nmane' ti'ju' knb'inchaye' kyeye'.

14Kkyaqilju' ti'xti' ktzajel kqani'ne' toj nb'ieye' kxe'l nq'o'nwe' kyeye'.

Ttziya Jesus tu'n ttzaj tq'o'nju' Xewb'aj Xjan

15Qa nchin kk'u'jlane', che japumelju' nchaq'b'ile' kyu'ne'.

16-17 Ex chin kub'sale' twitz Nmane' tu'n ttzaj tchq'o'n jun Kkolkyeye', aju' Xewb'aj te axxi'x, tu'ntzun tten kyuk'ile'. Lay kk'amju' xjal te twitz tx'otx', qu'n mina' junt'i kyojtzqi'n; aye'tzunkye' ojtzqi'nkye' kyu'n, qu'n atina' kyuk'ile' ex ktenb'il kyuk'ile'.

18Lay che kyajinq'o'ne' meb'a; k'anjetz jumajtl wi'je' tu'n ntene' kyuk'ile'.

19Naq jte' q'ijtl tu'n ntene', ex layx chin okka'yintle' kyu'n xjal; aye'tzunkye' chin okyel kka'yi'n jumajtle', ex ktenb'il kychwinqlale' tejumajx qu'n atinawe' nchwinqlal.

20Tojtzun tq'ijlalil tzul, atzuntzu' k'elela' knik'e' weye' qa atinqine' tuk'i'l Nmane', ate'qeye' wuk'i'le' ex atinqine' kyuk'ile'.

21Alkyeju' nokslan kyeju' nchaq'b'ile' ex nche japun tu'n, atzuntzu' ntyek'u'na' qa nchin tk'u'jla'ne' axxi'x. Ex ate Nmane' ktk'u'jlaju' xjal aj nk'u'jlanweye' ex ikwe' knk'u'jlaje' ex kxe'l nyek'u'n wib'e' te, chi Jesus xitma'n kye.

22Atzunju' juntl Judas xitma'n te: (myaju' Judas Iskaryot) —Taye, ¿Se'n taq'witztun o'kxtzu' kb'ela' tyek'u'n tib'a qwitz'e' ex mya kye kkyaqil xjal?

23Atzunte Jesus xittzaq'we'n te: —Alkyete nchin tk'u'jla'ne', ex njapunju' nyole' tu'n; kk'u'jlanjtzal tu'n Nmane', extzun Nmane' ex ayine' qo' ule' tk'etz tu'n qnajane' tuk'i'l.

24Alkyete min nchin tk'u'jla'ne' mixti' njapunju' nyole' tu'n. Qu'n aye'ju' yol nxi' nma'n kyeye' mya nyolwe', tyolte' Nmanjuye' saj chq'onweye'.

25Tkyaqil ja'lu nxi' nma'n kyeye' atinqinxkuye' kxole';

26extzun aju' Xewb'aj Xjan Kkolkyeye' ktzajel tchq'o'n Nmane' te nxele' ktzajel yek'unte tkyaqilju' ti'xti' kyeye' ex ate ktzajel na'nte kyeye' tkyaqilju' oje txi' nma'ne' kyeye'.

27Kxe'l nq'o'ne' nak'b'il kyeye'. Atzun nak'b'il lu mikxa'ju' se'n nak'b'il nkq'o'n xjal twitz tx'otx'. Lalun che jawjeye' ex lalun che xob'e'.

28Matxi' kb'ieye' qa chin xe'le' exqa chin ul jumajtle' tu'n ntene' kyuk'ile'. Naqwit nchin kk'u'jla'ne', ma'wtlo che jaw tzalaje' tej xkb'ieye' qama chinxe' tk'etz Nmane', qu'n nimxi'xte toklen kye nwitz'e'.

²⁹Nxi' nma'npune' kyeye' ja'lo na'mxku' tb'aj, tu'ntzun txi' kyoksla'ne' ajtjapun tq'ijlalil.

³⁰Lay chin yolintle' nim kyuk'ile', qu'n lujū' nkawin twitz tx'otx' tzul. Expe' mixti' token wi'je',

³¹iktzulo kb'ajela', tu'ntzun telkynik'ju' xjal qa nk'u'jla'ne' Manb'aj Dyos ex nxi' nb'incha'ne' tchaq'b'il. Che we'ktze' ex qoqe' ik' tzalu, chi Jesus kye t-xnaq'tzb'en.

Jn 15

Aju' axxi'x tqan ub'a

¹Ayinwe' axxi'x tqan lob'j ub'a, ex ate nmane' naq'unan ex nxq'uqin ti'j.

²Qa minti' ntq'o'n twitzju' jun nq'ob'e', nel ttx'e'mi'n nmane', qatzun nwitzan, exqa ati ch'i'n tzqij ti'j neltiq'i'n tu'ntzun tq'onte txqantl twitz.

³Aye'tzunkye' matxi' che b'ajxtilsetkye' tu'nju' yol matxi' b'ajx nma'ne' kyeye'.

⁴Lalun tz'el kypa'n kyib'e' wi'je', ex lay tz'el npa'nwe'wib' kyi'je'. Iku' se'n jun tq'ob' ub'a lay witzan qa pa'ntib' ti'ju' tqan; ikxtzunkyeju'ye' lay che witzane' kyu'nx kyib'e' qa pa'n kyib'e' wi'je'.

⁵Ayinwe' tqan lob'j ub'a, aye'tzunkye' tq'ob'. Atzunju' ati wuk'i'le' ex atinqine' tuk'i'l, ktq'a' txqan twitz; qu'n qama tz'el kypa'n kyib'e' wi'je' mixti'x kb'entil kyu'ne'.

⁶Alkye mixti' mujb'a'ntib' kukxju' wuk'i'le', k'elix xon ex kb'el tzqij se'nju' tq'ob' tze njaw sk'o'n ex nkub' tz'e'ysa'n.

⁷Qama che tene' kukx wuk'i'le', exqa ma japunju' nyole' kyu'ne', kqaninx' tkyaqilju' kyajb'ile' ex ktzajel q'o'n kyeye'.

⁸Qatzun mache witzane' b'a'nxi'x exqa makyek'uye' qa nxnaq'tzb'en qe'xixe', atzuntzu' kjawila' nimsa'n tb'i Nmane'.

⁹Iku' se'nte Nmane' nchin tk'u'jla'ne' ikxtzunweju'ye' nche nk'u'jla'ne'; lalun tz'el kypa'n kyib'e' tiju' nk'u'jlalile'.

¹⁰Qama japunju' nchaq'b'ile' kyu'ne', kukx ttentzun nk'u'jlaljuye' kyi'je', ikx se'nwe' mache japun tchaq'b'il Nmane' wu'ne', qu'mtzun kukx tten tk'u'jlalilju' wi'je'.

¹¹Matxi' nma'n ja'lu kyeye' tu'ntzun ktzalaje' junx wuk'i'le' ex tu'n ktzalaje' b'a'nxi'x.

¹²Awe' nchaq'b'il ja'lu: Kk'u'jlam kyib'e' jun te juntl iku' se'nwe' mache nk'u'jlaye'.

13Aju' tk'u'jlalil nimxi'x tu'n tten te jun xjal, aju' qama taq'tib' tu'n tkyim naq tu'n kkletju' tamiw.

14Aye'kye' wamiwe', qama kb'inchaye' aju' kxe'l nma'n kyeye'.

15Lay che oknq'o'ne' te majen, qu'n ate majen mixti' b'i'n tu'n titi' ntb'inha'nju' tajaw aq'untl. K'okyel nq'o'ne' kb'iyee' te wamiwe', qu'n matxi' b'ajx nma'ne' kyeye' aju' tzaj tma'n Nmane' weye'.

16Mya'yekye' xe jaw sk'onweye', ayinwe' xin jaw sk'on kyeye' ex oje txi' wab'tzi'ne' kyeye' tu'n kxi'ye' ex tu'n kyoke' se'n jun tq'ob' tze ntq'o'n txqan twitz. Tu'ntzun ttzaj tq'o'n Nmane' kyeye' tkyaqilju' kxe'l kqani'ne' te toj nb'iyee'.

17Atzun chaq'b'il ja'lu kxe'l nma'ne' kyeye': tu'n kyk'u'jlante kyib'e' jun te juntl.

Ntx'a'lti'j kk'u'j xjal ti'j Jesus ex kyij'u' t-xnaq'tzb'en

18Qa ntx'a'lti'j kyk'u'j xjal kyij'e', kanex toj kywitzee' qa wi'je' nej ntx'a'la' ti'j kyk'u'j.

19Naqwit te twitz tx'otx'qeye', inwtlo che k'u'jlanjtze' kyu'n kse'n nkyk'u'jla'n kyib' kyxolilex twitz tx'otx'. Ayinwe' xin jaw sk'on kyeye' kyxolju' xjal te twitz tx'otx', qu'mtzun ntx'a'la' ti'j kyk'u'j xjal kyij'e', qu'n mya'na' te twitz tx'otx'qetle'.

20Kyna'ntze' yol xinma'ne' kyeye': Mix-a'lox jun majen nimxi'x toklen kyetwitzju' tajaw aq'untl. Qama ljonjtz toj nq'ije' kyu'n xjal ex ikxtzunkye' kljonjtzel toj kyq'ije'; exqa makub' kyb'i'nju' nyole' ex ikxkye' kb'el b'i'n kyole' kyu'n.

21Tkyaqil ja'lu k'okyel b'inha'n kyeye' naqx tu'n npaje', qu'n mixti'na' kyojtzqi'nju' saj chq'onweye'.

22Naqwit minti' xin nule' ex naqwit minti' xin yoline' kyuk'i'l mixti'wtlo kyil. Atzun ja'lo mlay b'ent kmante qa mixti'wt kyil.

23Qu'mtzun alkyeju' ntx'a'lti'j tk'u'j wi'je', ex ikx ntx'a'lti'j tk'u'j ti'j Nmane'.

24Naqwit minti' xnb'inchaye' ti'xti' kxol aju' mix-a'lox juntl nb'inchante, mixti'wtlo kyil; atzunte' matxi' kyilju' ti'xti' lu, extzun inx tx'a'lti'j kk'u'j wi'je' ex ti'j Nmane'.

25Intzun b'aj tkyaqil ja'lu naqx tu'n tjapunju' yol tz'ib'a'n toju' kkawb'il aj ntma'n kjalu: Matzaj tx'a'lti'j kk'u'j wi'je' extzun mixti'we' wil kye, chiju' tz'ib'a'n.

26Ex ktzajel nchq'onwe' Xewb'aj Xjan klotkyeye' ktzajel tk'etz Nmane' ex kxe'l tyek'u'nju' axxi'x kyeye', ate k'okyel tziyal wi'je'.

27Ex aye'x junkye' che okyel tziyal wi'je', qu'n mana' che tene' wuk'i'le' tej ttzaj qen nejku'.

Jn 16

- ¹Nb'ajx nma'ne' tkyaqil ja'lu kyeye' tu'ntzun mlalun jawje kk'u'je' wi'je'.
- ²Okche b'je'letz xla'jane' kyoju' ja te k'u'lb'il, expe' kpomel jun kmuj kb'el kxima'n xjal qa te Dyos nche ajb'ena' ajkykub' b'yo'ne' kyu'n.
- ³Kyb'inha ja'lu qu'n min ojtzqi'nqine' tuk'i'l Nmane' kyu'n.
- ⁴Matxi' nma'n tkyaqil ja'lu kyeye' tu'ntzun ajtpon kanunju' tq'ijlalil, ktzajel kna'ne' qa ojetoq txi' nma'n kyeye'.

Aju' ntb'inha'n Xewb'aj Xjan

- Mixti' xinma'njuye' lu kyeye' tnejel, qu'n atinxtoqe' kyuk'ile'.
- ⁵Atzun ja'lo machinx'e' tu'n ntene' tk'etzju' tzaj chq'onweye', ex mix-a'lox junkye' ntzaj qaninte ja ma chinxa'ye';
- ⁶xi'pe' xejaw b'isunaye' tej xb'ajx nma'ne' tkyaqil ja'lu kyeye'.
- ⁷Ex axxi'x kxe'l nma'n kyeye': b'a'n k'elila' kyeye' qama chinxe'. Qu'n qa min xinx'e' lay tzulju' Kolol kyuk'i'le'; qatzun machinx'e', tzultzun nchq'o'ntze' kyk'i'le'.
- ⁸Ajtzun tul, ktzajel tyek'u'n chik'lixix kwitz xjal qa alkye aj il, alkye mya aj il ex alkye kb'el tz'e'ysa'n twitz tu'n Dyos.
- ⁹Alkye aj il: aju' mixti' nokslan weye';
- ¹⁰alkye mixti' til: ayinwe' machinx'e' tk'etz Manb'aj, ex lay chin ok kyka'yintle';
- ¹¹ate k'okyelju' toj xjel tu'n Dyos: aju' nkawin kyib'aj kykyaqil xjal twitz tx'otx' b'antnitlti'j tu'n txi' toj ttz'e'ysb'il witzb'aj.
- ¹²Atix txqantl tu'n txi' nma'n kyeye', naqtzun aju' qaj min selkynik'e' ti'j.
- ¹³Ajtzun tulju' Xewb'aj te axxi'x, ate kxäq'lulkyeye' toju' ax; qu'n lay yolinte tu'nxtib', ate' ktmaju' aju' k'okyel tb'i'n te Dyos ex ate kyek'ulte kyeye' tkyaqilju' tzul kyi'je'.
- ¹⁴Chin jawil nimsa'ne' tu'n, qu'n aju' yol kxe'l nma'ne' te, kxe'l tchik'b'a'n kyeye'.
- ¹⁵Tkyaqilju' ti'xti' ati tk'etz Nmane', ex ikx weye'; qu'mtzun xa'ya' nma'ne' qa aju' Xewb'aj Xjan kxe'l tma'n kyeye' tkyaqil wi'je'.
- ¹⁶Naq jte' q'ijtl tu'n ntene' kyuk'ile' ex lay chin ok kyka'yintle', yajxi'tzuntl chin okyel kka'yi'n jumajtle'.

Kjawil b'entju' kb'ise' te tzalajb'il

- ¹⁷Aye'tzunju' junjun t-xnaq'tzb'en e'aq'wi xjelul kxolilex ex kma: —¿Ti'tzun tz'elpuna'ju' yol xb'aj tma'n qe? Intma'n qa lay tz'ok qka'yi'ntl exqa yajxi'tl k'okyel qka'yi'n, ex ikx ntma'n qa kb'ajel ja'lu tu'nju' kxe'l tk'etz Manb'aj.
- ¹⁸¿Se'ntzun tz'elpuna'ju' yol lu yajxi'ch'i'ntl? Mixti'x nkaneqe' toj qwitz alqi'j nyolina', chechij.

¹⁹Atzunte Jesus eltnik' qa kyajb'iltoqju' t-xnaq'tzb'en tu'n kxjelun te, qu'mtzun xa'ya' tma'n: —Oje txi' nma'n kyeye' qa naq jte' q'ijtl chin tenb'ile' kyuk'ile' ex lay chin ok kyka'yintle' ex yajxi'ch'i'ntl chin okyel kka'yi'n jumajtle'. ¿Ma atzun nkxjelu'nju'ye' kxolilexe'?

²⁰Axxi'x kxe'l nma'n kyeye' qa che oq'ile' ex che b'isule', aye'tzunkye' xjal te tkyaqil twitz tx'otx' che jawil tzalaj. Aye'tzunkye' maskye mache b'isune', kjawil b'entte' kb'ise' te tzalajb'il.

²¹Jun qya ajtpon tq'ijlalil tu'n titz'ji tal, njaw b'isun qu'n xi' tponju' kmuj te k'ixk'oj; titz'jlenxi'tzun tal, minti' ntzaj tna'ntlu' k'ixk'oj tu'nju' ntzalaj ti'ju' k'wal sitz'j twitz tx'otx'.

²²Ikxtzunkyeju'ye' ja'lo nche b'isune'; ajtzun tanjtz jumajtl wi'je', kjawil tzalaj jumajtl kyanmiye' ex mix-a'lox k'elel q'inte tzalajb'il lu toj kyanmiye'.

²³Ajtzun tponju' tq'ijlalil lu, lay tzaj kqani'n juntl ti'xtiye' weye'. Axxi'x kxe'l nma'n kyeye' qa kxe'l q'onte' kyeye' tu'n Nmane' tkyaqilju' kxe'l kqani'ne' te toj nb'ie'.

²⁴Na'mx txi' kqani'n jun ti'xtiye' toj nb'ie'; kqaninx' ex tzul q'o'nte', tu'ntzun ktzalaje' nimxi'x.

Makub' ti'j taq'wix twitz tx'otx' tu'n Jesus

²⁵Ma b'ajx nma'ne' tkyaqil kyeye' tuk'i'l techlal, extzun tzul jun tq'ijlalil lay chin yolintle' tuk'i'l techlal, kxe'lxix nchik'b'a'ne' kyeye' ti'j Nmane'.

²⁶Lay chin kub'santle' twitz Nmane' kyi'je' toju' tq'ijlalil tzul, aye'kukye' che kxe'l qaninte te Nmane' qu'n matxi' che okye' te nxnaq'tzb'ene'.

²⁷Qu'n aku'te Nmane' nk'u'jlankyeye'. Nche k'u'jlanjtze' tu'nju' nchin kk'u'jlane', ex tu'n matxi' kyoksla'ne' qa tk'etz Dyos x'in tzaja'ye'.

²⁸Ma chinetze' tk'etz Nmane' tu'n wule' twitz tx'otx', atzun ja'lo kjel nq'o'ne' twitz tx'otx' tu'n tanjwi'je' tk'etz Nmane', chi Jesus kye t-xnaq'tzb'en.

²⁹Aye'tzunju' t-xnaq'tzb'en xikyma'n te: —Ja'lo nyolina chik'lixix, ex mixti' najb'en techlal tu'na.

³⁰Ex matxi' tz'el qnik'e' teya ja'lo qa b'i'n tkyaqil ti'xti' tu'na, ex min nojqelan tu'n t-xi' qqanine' teya. Qu'mtzun nxa'ya' qoksla'na qa xi' sajaya tk'etz Dyos, chechij.

³¹Xi'tzun ttzaq'we'n Jesus kye: —¿Ja'lo kyokslanxtzune'?

³²Qu'n matxi' ponju' tq'ijlalil, ex matxi' ponju' kmuj tu'n kxi' sputje' ex teyile junjun kxe'l tljo'n tb'e ex chin jel kq'o'ne' njunale'. Extzun mya njunale' chin jel ten, qu'n atite' Nmane' wuk'i'le'.

³³Tkyaqil ja'lu nxi' nma'n kyeye' tu'n tqexi'x kk'u'je' wi'je' ex tu'n lalun tz'el kypa'n kyib'e' wi'je'. Kuwqexe' twitz tx'otx' ajttzaj yajb'il kyi'je'; qu'n tkyaqilju' myab'a'n twitz tx'otx' oje kub'ti'j wu'ne', chi Jesus b'aj tma'n kye t-xnaq'tzb'en.

Jn 17

Na'n Jesus Dyos kyi'ju' t-xnaq'tzb'en

¹Tb'ajlenxi'tzun tma'n Jesus ja'lu, jaw ka'yin twitz kya'j ex tma: Nman Dyos, matxi' ponju' kmuj ja'lo: Chin tnimsaktza tu'ntzun ikxwe' kjawil nnimsa'ne' tb'iya.

²Tu'n matzaj tq'o'na woklene' kyib'aj kkyaqil xjal, ex tu'n txi' nq'o'ne' chwinqlal tejumajx kyeju' xjal xe tzaj tq'o'na weye'.

³Ex atzunju' chwinqlal tejumajx aju' tu'n tok ojtzqi'na kyu'n, aya o'kxku'ya jun Dyos axxi'x, ex tu'n wojtzqinjtze' kyu'n ayine' Krist, ju' ntzaj tchq'o'na.

⁴Ayinwe' matxi' jaw nnimsa'ne' tb'iya tzalu twitz tx'otx', ex matxi' japun b'aju' aq'untl wu'ne' tzaj tma'na weye' tu'n nb'inchanteye'.

⁵Ja'lotzun, Nman Dyos chin tnimsa'nktza tk'etza ikx se'nju' tinqintoqe' tk'etza tej na'mxtoq tb'enti twitz tx'otx'.

⁶Aye' xjal mache etz ti'na kxolju' xjal te twitz tx'otx' ex mache tzaj tq'o'na weye', matxi' txi' nma'ne' kye alkyeya. Teqetoqa tnejel ex mache tzaj tq'o'na weye' ex matxi' che okslan teju' tyola.

⁷Atzun ja'lo kanlitl kwitz qa tkyaqilju' ntzaj tq'o'na weye' atzu' ntzaja' tk'etza;

⁸qu'n aju' yol tzaj tma'na weye' matxi' txi' nma'ne' kye, ex aye'tzunkye matxi' kk'am. Ex matxi' tz'el kynik' qa xi' xin tzaja'ye' tk'etza, ex matxi' txi' kyoksla'n qa aya saj chq'onweye'.

⁹Inchin kub'sane' twitza kyi'j; myatzu' kyi'ju' xjal te twitz tx'otx', atzu' kyi'ju' xe tzaj tq'o'na weye', qu'n teqeya.

¹⁰Tkyaqilju' ati weye', teya, ex tkyaqilju' ati teya, weye'; ex machin jaw nimsa'ne' kyu'n, qu'n mache tzaj tq'o'na weye'.

¹¹Lay chin tentlwe' twitz tx'otx', aye'tzunkye axtzu' che jela' ten twitz tx'otx', ex ma chinxwe' tu'n ntene' tuk'ila. Xjanta Nman Dyos, xq'uqimqe'ya xetzaj tq'o'na weye' tu'n tipumala tu'ntzun kyten junx kyxim kse'nqe junqo'.

¹²Tej atintoqe' kyuk'i'l twitz tx'otx' lu, xq'uqinqe'toq wu'ne' tu'nju' tipumala, aye'ju' oje che tzaj tq'o'na weye'. Ex mix-a'lo' junkye ma'wt txi' tzpet, naq o'kxu' jun ma naj, aj ilxtoqti'j tu'n tnaj, tu'ntzun tjapunju' tz'ib'a'n toju' Tu'jil.

¹³Ja'lo ma'tzun chinxe' tk'etza; ex nxi' nma'ne' tkyaqil ja'lu atinxkuye' twitzju' tx'otx' lu, tu'ntzun ktzalaju' xe tzaj tq'o'na weye', tuk'ilju' tzalajb'il ati weye'.

- 14**Oje txi' nma'nju'ye' tyola kye, aye'tzunju' xjal te twitz tx'otx' ntx'a'lti'j kk'u'j kyij' qu'n myana' te twitz tx'otx'qe'tl, ikx se'nwe' mya te twitz tx'otx'qine'.
- 15**Mixti' nxi' nqanine' teya tu'n kyetz tiq'ina kxolju' xjal te twitz tx'otx', naq o'kx tu'n kxi' tklo'na teju' taq'wix.
- 16**Ik se'nwe' mya te twitz tx'otx'qine', ex ikxtzunkye' xjalju' xe tzaj tq'o'na weye'.
- 17**Xjansamqeya tu'nju' tyola axxi'x; tu'ntzun kyajb'en o'kx teya.
- 18**Iku' kse'nwe' machin tzajtchq'o'na kxol xjal te twitz tx'otx', ex ikxtzunwe' che kxe'l nchq'o'ne' kxolju' xjal te twitz tx'otx'.
- 19**Naq tu'n kpaj xwaq'a' wib'e' tu'n wajb'ene' o'kx teya, tu'ntzun ex ikxkye tu'n kyq'onte kyib' tu'n kyajb'en o'kx teya naq tu'nju' tyola axxi'x.
- 20**Mixti' nchin kub'sane' teya o'kx kyij'ju' lu, expe' ikx kyij'ju' ok che okslal tjax chix tu'nju' kpakb'ab'lju' ate' ja'lo.
- 21**Ex nxi' nqanine' teya tu'n tb'inchanteya tu'n kten junx; ikx se'nta Nman atiya wuk'i'le' ex atinqine' tuk'ila, ex ikxkye tu'n kten junx quk'i'l, tu'ntzun txi' kyoksla'n xjal te twitz tx'otx' qa aya saj chq'onweye'.
- 22**Matxi' txi' nq'o'ne' ipumalj kye se'nxju' saj tq'o'na weye', tu'ntzun kyok junx, iku' se'nqe junqo'.
- 23**Ayinwe' kyuk'i'l ex aya wuk'i'le', tu'ntzun kyokxi'x te junx kyxim, tu'ntzun telkynik'ju' xjal te twitz tx'otx' qa aya saj chq'onweye', exqa nche tk'u'jla'na se'nwe' inxi'x chin tk'u'jla'na.
- 24**Nman, aya saj q'onkye weye', ex wajb'ile' tu'n kten wuk'i'le' ja chin tenb'ilaye', tu'ntzun tok kka'yi'n woklene' tzajni tq'o'na, qu'n k'u'jlanqine' tu'na atxi'x ojtxi' tej na'mxtoq tb'enti twitz tx'otx'.
- 25**Nman Dyos aya tnik'alxi'x ti'ja, aye'ju' ate' twitz tx'otx' mixti' ojtzqi'na kyu'n; atzunwe' ojtzqi'na wu'ne', exqetzunju' ate' wuk'i'le' ma tz'el kynik' ti'j qa aya saj chq'onweye'.
- 26**Oje txi' nchik'b'a'ne' kye alkyeya, expe' kxe'l nchik'b'a'nxi'xtle' kye, tu'ntzun ttenju' tk'u'jlalila wi'je' kyuk'i'l ex tu'ntzun ayinku'ye chin tenb'el kyuk'i'l, chi Jesus tma toj tna'j Dyos.

Jn 18

Tej ttzyet Jesus kyu'n ajq'oj

(Mt 26.47-56; Mc 14.43-50; Lc 22.47-53)

- 1**Tetzunj tb'aj tma'n Jesus ja'lu toj tna'j Dyos, xi'tzuntz kyuk'ilju' t-xnaq'tzb'en jlajxi' tal a' Sedron tb'i. Atitoqtzun jun piix tx'otx' te awal atzu' ex atzu' okxa' Jesus kyuk'ilju' t-xnaq'tzb'en toj.

²Ex ojtzqi'ntoqju' piḥ tx'otx' lu tu'n Judas jaw miltz'uj ti'j Jesus, qu'n b'a'npunxi'toq maj b'aj kyb'u'yi'n kyib' Jesus kyuk'ilju' t-xnaq'tzb'en atzu'.

³Atzunte Judas pon toju' piḥ tx'otx' lu kyuk'ilju' jun tnej xjal te q'oj exqe'ju' junjun xq'uqil tja Dyos exi'ni chq'o'n kyu'nju' knejel kye pale ex kyu'nju' parisey. Iq'intoq txqan kb'ujb'il ex intoq k'ant ttxa'n kq'aq'.

⁴Atzunte Jesus b'i'ntoqtl tu'n titi'toq kb'ajel ti'j, etz lq'etzuntz kwitz ex xitqani'n kye: —¿Alkye nkjyo'ne'? chij.

⁵Aye'tzunkye xiktzaq'we'n: —In qo jyo'ne' ti'j Jesus aj Nasaret, chechij. Atzunte Jesus xitma'n kye: —Ayinwe', chij. Atitoqte' Judas kyuk'il,aju' matxitoq tz'ok miltz'uj ti'j Jesus.

⁶Tetzunj txitma'n Jesus kye: Ayinwe' chij, majx eb'ajx limimin kytze'lkyi'j ex majx e'kub' tz'aq twitz tx'otx'.

⁷Atzunte Jesus xitqani'n jumajtl kye: —¿Alkye inkjyo'ne'? chij. Aye'tzunkye xikytzaq'we'n: —Aju' Jesus aj Nasaret, chechij.

⁸Xi'tzun tma'n jumajtl Jesus kye: —Matxina' txinma'ne' kyeye' qa ayine'. Qatzun ayine' nchin kjyo'ne', lalun che kub' ktzyu'ne' xjal lu, chij.

⁹Tma Jesus ja'lu, tu'n tjapunju' yol ojetoq tma: Nman mix-a'lox junkye xnaj kxolju' xetzaj tq'o'na weye', chi Jesus.

¹⁰Atzunte Luch atitoq jun tk'uḁtx'e'nb'il iq'i'n, jatztiq'i'n toj tja ex elttx'e'mu'n t-ḁkyin jun xjal toj tb'anq'ob', Malko tb'i, tmajin kynejel pale.

¹¹Atzunte Jesus xitma'n te Luch: —Q'onku'xa tk'uḁtx'e'nb'ila toj tja. Qu'n ilti'j tu'n tik'xju' k'ixk'oj lu wu'ne', kse'nxju' tma Nmane', chi Jesus.

Pon q'i'n Jesus twitz Anas

¹²Aye'tzunju' xjal te q'oj kyuk'ilju' chaq'ul kye, exqe' xq'uqil toj tja Dyos, kub' kytzyu'n Jesus ex kub' kyk'lo'n.

¹³Xikyi'n nejku' tja Anas, qu'n atoqte' Anas tji Kaypas, knejel pale toju' ab'q'i lu.

¹⁴Ex axte Kaypas q'mante nejku' kye aj Juda qa b'a'nxi'xtoq tu'n tkyim naq jun xjal te kyxel jun tnam xjal.

Kub' e'wa'n Jesus tu'n Luch

(Mt 26.69-70; Mc 14.66-68; Lc 22.55-57)

¹⁵Atzunte Luch ex juntl xnaq'tzb'en lepchqe'ktoq ti'j Jesus. Ojtzqi'ntoq twitzju' juntl xnaq'tzb'en tu'n kynejel pale, qu'mtzun okx tuk'i'l Jesus toju' ja;

¹⁶atzunte Luch kyejten ttzija twi'xi'pe'n. Qu'mtzun etzju' juntl xnaq'tzb'en yolil tuk'ilju' txin xq'uqil, ex atzuntzu' okxa' tzaqpi'nju' Luch.

¹⁷Atzunju' txin xq'uqil xitqani'n te Luch: —¿Ma myatzun junta t-xnaq'tzb'enju' ichan lu? chij. Atzunte Luch xittzaq'we'n: —Mya, myayinwe', chij.

¹⁸Kub'tzun kyq'aq'ju' majen kyuk'ilju' xq'uqil tja Dyos qu'n nimtoq che'w, ex intoq che q'añnenk ti'j. Axtoqtzun junte' Luch nq'añnenk kyuk'i'l ti'ju' q'aq'.

Xjelun knejel pale te Jesus

(Mt 26.59-66; Mc 14.55-64; Lc 22.66-71)

¹⁹Aq'witzun kynejel pale xjelul te Jesus alkyeqe' t-xnaq'tzb'en ex titi'toqju' nt-xnaq'tza'n.

²⁰Oje chin yolinwe' kywitz kykyaqil xjal; ex kukx nq'onte xnaq'tzb'iljuye' kyoju' ja te k'u'lb'il ex toj tja Dyos, ja nb'aj kyb'u'yina' kyib' aj Juda, ex mixti' jun ti'xti' ojewt nmaye' toj ewaj.

²¹¿Tiqu'n ntzaja' tqani'na weye'? Qaninx kye oje tz'ok kyb'i'nju' nyole', tu'ntzun kymante titi' oje txinma'ne' kye. Aye'kye ojtzqilte titi' oje txi' nma'ne' kye, chi Jesus.

²²Tetzunj tmante Jesus ja'lu, aju' jun xq'uqil wa'ltoq tk'etz xi' ojqlan jumalte twitz Jesus, ex xitma'n te: —¿Ma ikype' tzaq'web'lju' nxitq'o'na teju' knejel pale? chij.

²³Atzunte Jesus xittzaq'we'n te: —Qa myab'a'nju' nyole' xinma'ne', q'mantza titi' tpaltil; extzunqa b'a'nju' xinma'ne', ¿Tiqu'n nchin noka' tb'yo'na? chi Jesus teju' xq'uqil.

²⁴Atzunte Anas xit-sma'n Jesus tk'etz Kaypas kynejel pale, k'lo'nxtoq tq'ob' tu'n.

Kub' e'wa'n jumajtl Jesus tu'n Luch

(Mt 26.71-75; Mc 14.69-72; Lc 22.58-62)

²⁵Tetzunj inxtoq q'añnenju' Luch ti'j q'aq'. Xiqani'n te kyu'n xjal: —¿Ma mya ax junta t-xnaq'tzb'enju' ichan lu? Atzunte Luch xittzaq'we'n: —Mya, myayinwe'.

²⁶Ex xi'tzun qani'n te Luch tu'n jun majen teju' knejel pale, twitze'l tib' tuk'ilju' majen eltx'e'mu'n t-äkyin tu'n Luch kjalu: —¿Ma mitzunjunti' wila tej atitoqa tuk'i'l Jesus toju' piñ tx'otx' te awal?

²⁷Atzunte Luch kub' tewa'n jumajtl, ex textzunju' kmuj lu jaw oq'ju' tmanek'.

Pon q'i'n Jesus twitz Pilat

(Mt 27.1-2,11-14; Mc 15.1-5; Lc 23.1-5)

²⁸Tetzunj xi'toq qsqix, etzq'i'n Jesus toj tja Kaypas tu'n tpon q'i'n tja kawil aj Rom. Aye'tzun aj Juda min e'okx toj tja kawb'il qu'n laytoq ktz'ilsa kyib' ex laytoq tu'n kyik' tib'aju' kawb'il, qatzun min laytoq b'ent kwan ti'ju' wab'j te qale toj tq'ij tzaqpi'b'l.

²⁹Qu'mtzun etz Pilat yolil kyuk'i'l ex tma: —¿Titi' tilju' xjal lu toj kwitze'? chij.

³⁰Aye'tzunkye xikytzaq'we'n: Naqwit mya b'inchal taq'wixil mixti'wtlo saj qi'ne' tk'etza, chechij.

³¹Atzunte Pilat xitma'n kye: —Kyi'q'inxe' tu'n tok toj xjel kyu'ne' ex tu'n tkub' ktz'e'ysa'ne' twitz se'nx ntma'nju' kkawb'ile'. Aye'tzunju' aj Juda nimaq kyoklen xikytzaq'we'n: —Mixti'qe' qoklen ayo'qoye' aj Juda tu'n tkub' qb'yo'n jun xjale', chechij.

³²Iktzu'n japuna' yol ojetoq tma Jesus se'ntoq tu'me'l kkyimela'.

³³Atzunte Pilat okx jumajtl toj tja kawb'il, xittxko'n Jesus ex xitqani'n te: —¿Ma aya knimaqkawil aj Juda?

³⁴Atzunte Jesus xitma'n te: —¿Ma ntzaj t-xjeluna lu weye' tu'nx ttab'la, mujqa ati juntel matxi' q'mante teya?

³⁵Xi'tzun ttzaq'we'n Pilat te: —¿Ma aj Juda qine' teya? Aye'xnaju' twnaqila xē ul q'inteya exqe'ju' knejel pale nwitzē'. ¿Ti'tzun xtb'inchaya?

³⁶Atzunte Jesus xittzaq'we'n te: —Awe' nkawb'il mya te twitz tx'otx'. Naqwit te twitz tx'otx' ate'wtlo nxjale' mache q'ojin tu'n lalun chinx q'o'ne' toj kq'ob'ju' aj Juda. Ex aju' nkawb'ile' mya te twitz tx'otx'.

³⁷Xi'tzun tqani'ntl Pilat te: —¿Axtzun qa aya nimaqkawil? Atzunte Jesus xittzaq'we'n te: —Ayine' nimaqkawil se'nxju' xtmaya. Ayinwe' machin jaw itz'jiye' twitz tx'otx' ex machin ule' q'malte axx. Ex kkyaqilju' ojtzqi'n axx kyu'n, inchinx kyb'i'ne'.

³⁸Atzunte Pilat xitma'n te: —¿Ti'tzunju' axx?

Kyej b'entti'j tu'n tkyim Jesus

(Mt 27.15-31; Mc 15.6-20; Lc 23.13-25)

Tb'ajlenxi'tzun xjelun Pilat te Jesus, etz jumajtl yolil kyuk'ilju' aj Juda, ex tma: — Mixti' jun tilju' xjal lu nokyal wu'ne'.

³⁹Expena' naq'lqe'tlkye' qa nxi' ntzaqpi'n jun xjale' jpu'n toju' ninq'ij te tzaqpib'l: ¿ma kyajb'ile' tu'n txi' ntzaqpi'ne' kynimaqkawil aj Juda? chi Pilat kye.

⁴⁰Aye'tzunkye kykyaqil e'jaw xch'in ex kyma: —¡Myaju! ¡A B'arab'as tzaqpimitza!, chechij. Ex ate B'arab'as eleq'toq

Jn 19

¹Xiq'i'ntzun Jesus tu'n Pilat ex tchaq' tu'n tb'aj jiku'n toj syal.

²Aye'tzun xjal te q'oj kub' kxpatx'i'nju' ch'i'x tu'n tjax kq'o'n toj twi' Jesus ex okkq'o'n jun tpinpa't tb'anilxi'x kyaq ka'yin, te xmayb'ilte.

³Ex exi'lq'etzuntz tk'etz intoq kma'n: —¡Nimanxwit tb'iju' knimaqkawil aj Juda! chechij Ex intoq nok kjuminxi'ju' twitz.

⁴Atzunte Pilat etz jumajtel ex xitma'n kye xjal: —Kka'yintze', lu Jesus k'eletz wi'ne' tzal, tu'ntzun telkynik'e' te qa mixti' jun til nelyal wu'ne', chi Pilat kye.

⁵Etztzun Jesus tuk'ilju' xpatx'i'n ch'i'x tokxtaq toj twi' ex toktoqju' t-xb'alun tb'anilxi'x ti'j kyeqtoq ka'yin. Ex xitma'n Pilat kye xjal: —¡Luju' ichan lu!

⁶Tetzunj kka'yinte knejel pale exqe'ju' xq'uqil tja Dyos, e'aq'wi xch'il ex kma: —¡Q'onktz twitz krus! ¡Q'onktz twitz krus! Atzunte Pilat xitma'n kye: —Kyiq'inxniye' ex kyq'o'nktze' twitz krus, qu'n ayinwe' mixti'we' til nelyal wu'n.

⁷Aye'tzu'n aj Juda tzyul kawb'il xikytxaq'we'n: —Ati junqe' qkawb'il, ex a ntma'n toj qkawb'ile' qa ati tu'n tkyim, qu'n noktq'o'ntib' te Tk'wal Dyos, chechij.

⁸Tetzunj tb'inte Pilat ja'lu, tzajxi'x txqan xob'il ti'j.

⁹Okxtzun jumajtel toju' tja kawb'il ex xitqani'n te Jesus: —¿Jaxi'xtzun tzajna'ya? Atzunte Jesus mixti' xittzaq'we'n te.

¹⁰Xi'tzun tma'ntl Pilat te: —¿Ma laytzun tzaj ttzaq'we'na weye'? ¿Ma mitzunjunti' b'i'n tu'na qa ati woklene' tu'n tjaw nq'o'na twitz krus, mujqa tu'n txi' tzaqpeta? chij.

¹¹Atzunte Jesus xittzaq'we'n te: —Naqwit mya Dyos tzajni q'onte toklena, mixti'wtlo toklena wi'je'; qu'mtzun alkyeju' xiq'onweye' toj tq'ob'a nimxi'x til kyetwitza, chi Jesus te Pilat.

¹²Tu'ntzun ja'lu, oktilil tu'n Pilat tu'n tjyet tu'me'l tu'n ttzaqpet Jesus; aye'tzunju' aj Juda e'jaw xch'inxi'xtl kuw ex kma: —¡Qama txittzaqpi'na ichan lu, myatzun b'a'n ttentza tuk'i'l ninimaqkawil aj Rom! ¡Qu'n alkye jun xjal nok tq'o'ntib' te nimaqkawil, nnok ajq'oj tiju' ninimaqkawil aj Rom! chechi xjal.

¹³Atzunte Pilat tej tb'inte ja'lu, etztiq'i'n Jesus ex kub' qe toju' tq'uqb'il te kawb'il twitz ja b'inha'n ab'jile toj, atoq tb'iju' tok toj eb'rey Kab'ata.

¹⁴Najchijtaqtzun tu'n tkub' kyik'sa'n xjalju' tq'ij tzaqpib'l, tetoqlo wanq'ij. Xitma'n Pilat kye xjal aj Juda kjalu: —¡Luju' kynimaqkawile' lu, chi Pilat kye!

¹⁵Aye'tzunkye e'jaw xch'in ex kma: —¡Iq'imixa! ¡Iq'imixa! ¡Q'onktza twitz krus! Atzunte Pilat xitqani'n kye: —¿Ma kjawiltzun nq'o'ne' knimaqkawile' twitz krus? chij. Aye'tzun knejel pale xikytxaq'we'n te: —¡Mixti'qe' qnimaqkawil, o'kxqe' qnimaqkawilju' aj Rom!, chechij.

¹⁶Tetzunj tb'inte Pilatju' kyol xitq'o'n Jesus toj kq'ob' ex xiky'ntzuntz tu'n tjaw kq'o'n twitz krus.

Jawq'o'n Jesus twitz krus

(Mt 27.32-44; Mc 15.21-32; Lc 23.26-43)

¹⁷Xi'tzun q'i'n Jesus kyu'n, jawtiqa'n tkurus ex xi'tzuntz toju' jun tnej tx'otx' Tb'aqil kyimni tb'i (atzun tb'i toj eb'reyaju' Kolkota).

¹⁸Atzuntzu' jawa' q'o'n twitz krus kyuk'i'l kab'e'tl xjal eb'jo'kten ttx'u'k, ate Jesus ku'x ten kxol.

¹⁹Atzunte Pilat kub' ttz'ib'a'n jun tnej yol intoq tma'n kjalu: Ate Jesus ja'lu aj Nasaret knimaqkawil aj Juda ex jax kq'o'n tib'ajxi' twi' Jesus.

²⁰Ex nimqe' aj Juda jaw kxch'i'nju' yol lu, qu'n naqaku' tk'etz nintnam jawa' kyq'o'n Jesus twitz krus, ex tz'ib'a'ntoqju' tnej yol lu toj ox'e' yol, toj eb'rey, latin ex krik.

²¹Aye'tzun knejel pale kxol aj Juda xikyma'n te Pilat kjalu: —Lalun kub' ttz'ib'ana tnej yol: Knimaqkawil aj Juda, ate tz'ib'inkuju'ya: Aju' nok tq'o'ntib' te knimaqkawil aj Juda, chechij.

²²Atzunte Pilat xittzaq'we'n kye: —Aju' matxi' kub' ntz'ib'a'ne', lay b'ent tch'exb'et.

²³Tetzunj ma'toq jawq'o'n Jesus twitz krus kyu'nju' xjal te q'oj, xikyiq'i'n t-xb'alun tu'n tex kyaq'pu'n toj kyaje', ex xiky'i'n junjun pište' junjun. Ex ikx xiky'i'nju' t-xb'alun nimin twe' aju' mixti' tz'isb'ente ex junx chinb'ente tkyaqil,

²⁴kmatzuntz kxolilex kjalu: —Lalun kub' qxilun, naq o'kx qjyonku' ti', ex atzuntzu' k'elila' qnik' qa alkye kxe'l q'inte. Iktzu'n japuna'ju' tz'ib'a'n toj Tu'jil kjalu: Kub' kyaq'punju' nxb'alune', ex b'aj kjyo'n ti'j alkyetoq kxe'l q'inte nxb'alune' nimin twe'. Ex ikxtzun kb'inja xjalju' te q'oj.

²⁵Ex atitoq ttxu Jesus, exju' titz'in mo ttzik t-xu'jil Kleopas extzunju' Mariy Makdalena wa'lqetoq nqaku' tk'etz krus ja tokxa' Jesus.

²⁶Tetzunj tka'yinte Jesusju' ttxu exju' jun t-xnaq'tzb'en k'u'jla'nxi'x tu'n, xitma'n te ttxu: —Na, lujju' tala ati tk'etza.

²⁷Ex ikx xitma'n teju' t-xnaq'tzb'en: —Lujju' ttxuya ati tk'etza. Textzunju' kmuj ok mk'o'nju' xnaq'tzb'en lu toj tjaju' ttxu Jesus.

Tej tel kyim Jesus

(Mt 27.45-56; Mc 15.33-41; Lc 23.44-49)

²⁸Tb'ajlenxi'tzun ja'lu, qu'n kanlitlna' twitz Jesus qa ma'toq japun tkyaqil, ex tu'ntoq tjapunju' tz'ib'a'n toj tu'jil tma: —inchin k'wajtiye', chij.

²⁹Atitoqtzun jun xar nojni tu'n b'inayr; aye'tzunju' xjal ku'x knub'sa'n jun sponj toju' b'inayr, ex ok kk'lo'n ti'j jun tze, ex jax kq'o'ntzuntz toj ttzi Jesus.

³⁰Atzunte Jesus xitk'wa'n b'inayr ex tma: —Matxitzun japun tkyaqil Ex o'kx ttzaj pitze twi' ex majx el natxk'uj.

Tej tokx xyu'n jun ch'ut ttxa'n tk'u'j Jesus

³¹Najchi'jtaqtzun tu'n tik'ju' tq'ij tzaqpi'b'l, ex mixti'toq kyajb'ilju' aj Juda tu'n kkyej tenju' kxmilal ox'e' wnaq twitz krus toju' tq'ij ojlab'l, qu'n q'ij te ojlab'l

toqju' qi'j lu nimxi'xtoq toklen. Qu'mtzun ekub'sana' twitz pilat tu'n tkub' toqit kqanju' xjal tk'etz twitz krus tu'ntzun che kyima' ex tu'n tel kyi'nju' kxmilal.

³²Epontzunju' xjal te q'oj, ex kub' ktoqi'n tqanju' tnejel ex ikx tqanju' juntel toktaq ttx'u'k Jesus.

³³Atzunj tej kpon lq'e tk'etz Jesus, kyil qa matxitoq kyim. Qu'mtzun mixti' kub' ktoqi'nju' tqan.

³⁴Naq o'kx jun xjal te q'oj okx xyunte jun ch'ut ttxa'n tk'u'j Jesus, ex texju' kmuj lu majx etz chitju' chik' ex a' ja aq'pon xyu'na'.

³⁵Aju' q'mante tkyaqil ja'lu ajun xjal ka'yinte, ex ntma'nju' axxi'x; twitzte kanla' qa ax, tu'ntzun ikxkye' tu'n kyokslanteye'.

³⁶Qu'n tkyaqil ja'lu b'aj ti'j Jesus, tu'n tjapunju' tz'ib'a'n toju' Tu'jil kjal: Lay kub' toqi'n jun tb'aqil.

³⁷Ex ikx ati juntl yol tz'ib'a'n toj Tu'jil kjal: K'okyel ka'yi'n kyu'nju' e'ok xyunte.

Ku'x mqu'n Jesus

(Mt 27.57-61; Mc 15.42-47; Lc 23.50-56)

³⁸Tb'ajlenxi'tzun ja'lu, atitoq jun xjal Jse tb'i, aj Arimat, xitqani'n anb'il te Pilat tu'n tku'tz tiq'i'nju' t-xmilal Jesus twitz krus ex tu'n txi' tiq'i'n toj muqb'il. Atzunte Pilat ku chij xitq'o'n anb'il te Jse qu'n minti' b'i'ntoq tu'n qa aju' xjal lu juntoq t-xnaq'tzb'en Jesus.

³⁹Ex ikxte Nikodemo aj pon yolil tuk'i'l Jesus te qonik'an, pon tuk'i'l jo'k'al lib'r k'ok'sb'il smo'ntoq twitz tuk'i'l mir ex alowe.

⁴⁰Atzunte Jse ex Nikodemo kub' kb'altz'i'nju' t-xmilal Jesus ex in nokxi' kq'o'nju' k'ok'sb'il ti'j, se'nx nkb'incha'nju' aj Juda ajtku'x mqet jun kyimni.

⁴¹Atitoqtzun jun pië tx'otx' te awal nqayin jajawa' q'o'nju' Jesus twitz krus, tojtzunju' pië tx'otx' lu atitoq jun muqb'il ak'a'j na'mxtoq tokxq'o'n jun kyimni toj.

⁴²Atzuntzu' okxa' kq'o'nju' t-xmilal Jesus toj qu'n naqakutaq ta'ya' ex ch'inxtltoq ttzyetju' q'ij tej ojlab'l kyeju' aj Juda.

Jn 20

Tjatzlen anq'in Jesus kxol kyimni

(Mt 28.1-10; Mc 16.1-8; Lc 24.1-12)

¹Tojtzun tnejel q'ij te sman, xi'ju' Mariy Makdalena te b'a'n prim, qloljxtoq qwitz ttziju' muqb'il; atzunj tpon xitka'yi'n qa mixti'totlju' ab'j ttziju' muqb'il.

²Tetzunj tka'yinte anjtzi'j ojql q'malte te Luch tuk'ilju' xnaq'tzb'en k'u'jlanxi'x tu'n Jesus ex tma: —¡Matxi' tz'etz iq'i'n t-xmilal Taye toj muqb'il ex mix-a'loxe b'ilte ja xkub'a' q'o'n!

- ³Atzunte Luch tuk'ilju' juntl xnaq'tzb'en exi' ka'yilte.
- ⁴Exi'tzun kkab'il ojquel; atzunju' juntl xnaq'tzb'en pon nej ttzi muqb'il qu'n ojqelanxi'x twitz Luch.
- ⁵Kub' qe ex okx tka'yi'n toju' muqb'il, ex o'kx tilju' xb'alun ajb'en b'otz'b'ilte Jesus, ex mixti' okx toj.
- ⁶Ti'jxitzunte pona' Luch ex majx okxte toju' muqb'il. Ex ikxte tilju' xb'alun b'otz'b'ilte Jesus;
- ⁷expe' til qa aju' xb'alun ajb'en k'alb'ilte twi' Jesus mya junx tkub'a kyuk'ilju' xb'alun e'ajb'en b'otz'b'ilte.
- ⁸Ex okxju' xnaq'tzb'en pon nej twitz Luch toju' muqb'il, xitoksla'ntzuntz tej tlontaju' tkyaqil ja'lu.
- ⁹Ex na'mxtoq tkane toj kwitzju' xnaq'tzb'en aju' ntma'n toju' Tu'jil, qa kjawiltoq anq'in Jesus.
- ¹⁰Anjtzun kyi'jtz kja.

Kub' tyek'u'ntib' Jesus twitz Mariy Makdalena

(Mc 16.9-11)

- ¹¹Atzunte Mariy kyej we' ttziju' muqb'il intoq noq'. Ex inxtoqtzun oq' kub' qe ex okx ka'yin toju' muqb'il,
- ¹²ex xitka'yi'n kab'e' anjl tok kxb'alun saq, q'uqlqe'toq ja kub'a' ten t-xmilal Jesus; jun ja kub'a' tenju' twi' atzun juntl ja kub'a' ten tqan.
- ¹³Aye'tzunju' anjl xikyqani'n te Mariy: —Qya, ¿Tiqu'n noq'ia? chechij. Atzunte Mariy xitma'n kye: —Qu'n matxi' txi' kyi'nju' t-xmilal Taye, ex mixti' b'i'n wu'ne' ja xkub'a' q'o'n.
- ¹⁴Tetzunj tb'aj tma'n Mariy yol lu, anjtz ka'yinti'j ex til qa wa'ltoq Jesus, extzun minti' eltnik' te qa aju'.
- ¹⁵Xi'tzun tqani'n Jesus te: —Qya, ¿tiqu'n noq'ia? ¿Alkye ntjyo'na? chij. Atzunte Mariy, kub' t-xima'n qa aju' xq'uqilteju' piñ tx'otx', xitma'n te: —Taye, qa aya xiq'inte t-xmilal Jesus, q'mantza weye' ja xkub'a' tq'o'na tu'ntzun nxi'ye' jyolte.
- ¹⁶Atzunte Jesus xittzaq'we'n te: —¡Mariy! Tzajtzun miltz'uj Mariy ex xiyolin te toj eb'rey ex xitma'n: —¡Rab'uni! (a tz'elpuna'ju' yol lu: Xnaq'tzal)
- ¹⁷Atzunte Jesus xitma'n te: —Lalun chin kub'tmyo'na, qu'n na'mx njaxe' toj kya'j tk'etz Nmane'. Ex kutxi'ya q'malte kyeju' witz'ine' qama chinxe' tk'etz Nmane' aju' Ndyose' ex Kydyose'.
- ¹⁸Xi'tzun Mariy q'malte kyeju' xnaq'tzb'en qa matxitoq tilju' Jesus, ex xitma'n kye aju' yol xitma'n Jesus te.

Kub' tyek'u'ntib' Jesus kwitzju' t-xnaq'tzb'en

(Mt 28.16-20; Mc 16.14-18; Lc 24.36-49)

¹⁹Tetzun qonik'an texju' tnejel q'ij te sman, b'aj kb'u'yi'n kyib'ju' xnaq'tzb'en ex okx kjpu'n kyib' tuja qu'n intoq che xob' kyeju' aj Juda tzyul kawb'il. Pon Jesus kk'etz, kub' we' kxol ex exi' tq'olb'en kjalú: —¡Che tzalajxe' ex qexi'x kk'u'je'!

²⁰Tetzunj tmante ja'lu, b'ajx tyek'u'n tq'ob' exju' ttx'u'k kye. Aye'tzunkye t-xnaq'tzb'en ojexi'x che tzalaj tej klonte Jesus.

²¹Ex xitma'n jumajtl Jesus kye: —¡Che tzalajxe'! Iku' se'nwe' machin tzajchq'o'ne' tu'n Nmane', ex ikxtzunwe' che kxe'l nchq'o'ne'.

²²Tetzun tb'aj tma'n ja'lu xit-xupi'n kyib'aj ex xitma'n kye: —Kyk'mome' Xewb'aj Xjan.

²³Aye'qejju' xjal kb'el knajsa'ne' kyil, kb'el tnajsa'n Dyos kyil, ex aye'tzunju' lay kub' knajsa'ne' kyil, lay kub'najset kyil.

Til Tomas Jesus matxitoq jatz anq'in

²⁴Atzunte Tomas aj nok q'o'n kyu'n xjal te yux, jun kxolju' kab'lajoj t-xnaq'tzb'en Jesus mix-a'lotoq tej tpon Jesus.

²⁵Xi'tzun kma'n txqantl xnaq'tzb'en te: —Ma qile' Taye, chechij te. Atzunte Tomas xittzaq'we'n kye: —Qa minti' xwiljuye' tik'len klawx exqa minti' sokx nq'o'n nq'ob'e' kyoj ex toj ttxa'n tk'u'j txi' woksla'ne', chij kye.

²⁶Tb'ajlenxi'tzun wajxaq q'ij, b'aj kb'u'yi'n kyib' jumajtl xnaq'tzb'en, ex atitoq Tomas kyuk'i'l. Jpu'ntoqju' tjpel ja kyu'n atzunte Jesus okpin kxol, exi' tq'olb'e'n ex tma: —¡Che tzalajxe' ex qexi'x kk'u'je'!

²⁷Ex lwiyxix xiyolin te Tomas ex tma: —Q'onkxa twi' tq'ob'a toju' tik'len klawx; ex q'onkxa tq'ob'a toju' tik'len ch'ut toj nxuke'. Lalun tz'oka pi's; ¡okslanxa!

²⁸Xi'tzun ttzaq'we'n Tomas te: —¡Aya Taye ex Dyos Manb'aj!

²⁹Atzunte Jesus xitma'n te: —¿Ma matxi' toksla'na tu'nju' xin tila? ¡K'i'wlanqekye' xjal nxi' kyoksla'n extzun min xkyil!

Tiqu'n tz'ib'a'na'ju' u'j lu

³⁰Txqante b'a'nq'ob'aj tb'inchá Jesus kwitzku' t-xnaq'tzb'en, naq aju' mixti' tz'ib'a'n toju' u'j lu.

³¹Aye'qetzun b'a'nq'ob'aj ex techlal lu tz'ib'anqe' tu'ntzun txi' kyoksla'ne' qa a Jesukrist Tk'wal Dyos, ex tu'n tten kychwinqlale' qama che okslane' te.

Jn 21

Kub' tyek'u'ntib' Jesus kwitz wuq t-xnaq'tzb'en

- ¹Tb'ajlenxi'tzun ja'lu kub' tyek'u'n jumajltib' Jesus kwitz t-xnaq'tzb'en ttziju' njab' Tib'eryas tb'i. Iktzun b'aja' kjalu:
- ²Junxtoq ateqe' Simon Luch, tuk'i'l Tomas, aj nok q'o'n tb'i te yuḥ kyu'n xjal, ex tuk'i'l Natanael te Kana toj kaliley, exqe' tk'wal Seb'edey ex kab'e'tl xnaq'tzb'en.
- ³Xitma'ntzun Simon Luch kyeju' tuk'i'l: —Machinx'e' kyixil. Aye'tzunkye xikytzaq'we'n: —Ex ikxqe' maqo'xe' tuk'ila, chechij. Exi'tzuntz ex ejax tojun b'ark; ex mixti'xte' jun kyix jatx kyu'n tb'aj qonik'an.
- ⁴Tetzunj xi'toq qsqix, kub' tyek'u'ntib' Jesus kwitz ttziju' njab', aye'tzunkye' xnaq'tzb'en mixti' elkynik' qa a Jesus.
- ⁵Atzunte Jesus xitqani'n kye: —Q'aye, ¿Ma matxi' che tzyet kyix kyu'ne'? chij Aye'tzunkye xikytzaq'we'n te: —Mixti', chechij.
- ⁶Xi'tzun tma'n Jesus kye: —Kq'onku'xe' tzyub'l kyix toj tb'a'nq'ob'ju' b'ark, oktzun che tzyetel kyix'tzu' kyu'ne', chij. Kyb'inchatzuntz se'nxju' xiq'ma'n kye, ex yajxi'tzuntel mixti'x b'ent tjazju' pa kyu'n toj a' qu'n nojnitoq tu'n txqan kyix.
- ⁷Atzunju' jun xnaq'tzb'en k'u'jla'nxi'x tu'n Jesus, xitma'n te Luch: —¡Ate Tayeju' lu! Atzunte Luch tej tb'inte, oktq'o'n t-xb'alun, qu'n mixti'toq ti'j tok, ku'x tq'o'ntib' toj a'.
- ⁸Aye'tzunju' jte'tl xnaq'tzb'en e'pon ttzi njab' tuk'ilju' b'ark jk'u'ntoqju' pa kyu'n, qu'n nojnitoq tu'n kyix extzun jo'naq metrlo te'qekxa' tojxi' a'.
- ⁹Tetzunj kyetz toj b'ark, xikyka'yi'n ttxalq'aq' atitoq, atokxtoq jun kyix tib'aj ex wab'j.
- ¹⁰Atzunte Jesus xitma'n kye: —Kyiq'intze' jte' kyix kyiju' tzma ḥe tzyet kyu'ne'.
- ¹¹Atzunte Simon Luch jax toju' b'ark ex tzaj tjku'nju' pa nojni tu'n wuqnaq oxlajoj kyix tzmax ttzi tx'otx', mixti' el laju' pa maskyep'e' txqanju' kyix tku'x toj.
- ¹²Ex xi'tzun tma'n Jesus kye: —Kuktzaje' ex che wanqe'ye'. Mix-a'lox jun xnaq'tzb'en xiqaninte te alkyetaq qu'n kanlitaq kwitz qa a Tayeju'.
- ¹³Tzajtzun lq'e Jesus ex jaw ttzyu'nju' wab'j toj tq'ob' ex xitq'o'n kye; ex ikx tb'inchaju' kyiju' kyix.
- ¹⁴Toxi'n majtzuntz kub' tyek'u'ntib' Jesus kwitzju' t-xnaq'tzb'en tej tjawlenxi' anq'in.

Tyol Jesus te Simon Luch

- ¹⁵Tetzunj kb'aj wan, xitqani'n Jesus te Simon Luch: —¿Ma nchin tk'u'jlanxi'xa kyekwitzju' lu? Aya Simon tk'wal Xwan. Atzunte Luch xittzaq'we'n: —Iku' Taye, ojtzqi'na'ta tu'n Taye qa inxi'x nk'u'jla'na. Xi'tzun tma'n Jesustz te: —K'ik'leniya kyiju' nrite'.

¹⁶Xi'tzun tqani'n jumajtl Jesus te: —¿Ma axxi'x qa nchin tk'u'jla'na? Aya Simon tk'wal Xwan. Atzunte Luch xittzaq'we'n: —Iku' Taye, b'i'na' tu'na qa inxi'x nk'u'jla'na. Atzunte Jesus xitma'n te: —K'ik'leniya kyi'ju' nrite'.

¹⁷Xitqani'n jumajtl Jesus toj toxmaji'n te: —¿Ma inxi'xtzun chin tk'u'jla'na? Aya Simon tk'wal Xwan. Atzunte Luch matxitoq tzaj b'is toj tanmi tu'nju' oxe' majku' xiqani'n te qa ntk'u'jla'n Jesus, xittzaq'we'n: —Taye, ojtzqi'nta tu'n tkyaqil: Ex ojtzqi'n tu'na qa inxi'x nk'u'jla'na. Xi'tzun tma'n jumajtl Jesus te: —K'ik'leniya kyi'ju' nrite'.

¹⁸Axxi'x kxe'l nma'n teya qa tej ku'xinxtoqa, intoq nok tq'o'na t-xb'aluna ex nxi'ya jaxku'; ex ajtzun ttijina, naq juntel k'okyel q'onte t-xb'aluna, ex kxe'l q'i'na tu'n jamin tajb'iliya.

¹⁹Tma Jesus ja'lu, tu'n txi' tchik'b'a'n te Luch se'ntoq kkyimela' ex tu'n tjaw tnimsa'nju' tb'i Dyos. Ex xitma'ntzuntz te: —¿Lpeka wi'je'!

Aju' xnaq'tzb'en k'u'jlanxi'x tu'n Jesus

²⁰Tetzunj tanjtz ka'yinti'j Luch ti'jxi' til qa lepchiktoqu' xnaq'tzb'en k'u'jlanxi'x tu'n Jesus,aju' okqe tk'etzxi'x Jesus toju' wan ti'j mes ex xitqani'n te Jesus kjalu: Taye, ¿Alkyetzunju' kjawil miltz'uj ti'ja? chij.

²¹Tetzunj tlonte Luchju' xnaq'tzb'en lu, xitqani'n te Jesus: —Taye, yajtzunte' lu ¿Titi' kb'ajel ti'j? chij.

²²Atzunte Jesus xittzaq'we'n te: —Wajb'ilwe' tu'n tanq'in tzmaji'j aj wul jumajtle', ¿Titi'ta toklen ti'j? Lpekta wi'je', chi Jesus.

²³Qu'mtzun kub'a' puql kxolju' okslal qa lay kyimtoqju' xnaq'tzb'en lu. Ex myate Jesusju' tma qa laytoq kyim. Ate tmaju': Qa wajb'ile' lay kyim, kukx tten aj wul jumajtle', ¿Titi'ta toklen ti'j?.

²⁴Axtzun xnaq'tzb'en ja'lu inq'mante tkyaqilju' ti'xti' lu, ex kyej ttz'ib'a'n. Extzun b'i'n qu'n qa ate' xnaq'tzb'en lu ntma'nju' axxi'x.

²⁵Ex txqantlju' ti'xti' tb'inchá Jesus; txqanku', qu'n naqwit ku'x tz'ib'a'n junjunalchaq, jaku' layx che'x b'aju' u'j toj tkyaqil twitz tx'otx'.

Hch

Hch 1

Ttziya Jesus tulel Xewb'aj Xjan

- ¹Xintz'ib'a'ne' teya, qman Teopl, toju' tnejel wuje' ti'j tkyaqilju' matxitoq che tb'inchá Jesus ex matxitoq che t-xnaq'tza tej ttzaj qekuxi'x
- ²tzmax toju' q'ij tej tjawx toj kya'j. Na'mtoqtzun txi', b'aj kyej ttx'olb'a'n kye t-xnaq'tzb'en titi' tu'n kyb'inchante.
- ³Ex tkyimlenxi', kub' tyek'u'nkutib' kywitz, iktzu'n tyek'uya' kye qa itz'toq. Ale'xtzu'n tb'aj kab'naq q'ij tyek'utib' kye ex intoq yolin kye ti'ju' tkawb'il Dyos.
- ⁴Tetzunj atitoq kyuk'ilju' apostl, xitab'tzi'n Jesus kye tu'n lalun che etznaj toj Jerusalen, kjalu: —Kyyonku'ye' ajtjapunju' ttziya Nmane' kyeye', aju' xinma'ne' kyeye'.
- ⁵Axte' qa jawsan Xwan a' tuk'i'l a', atzun toj jte' q'ijtl kjawil a' kywi'ye' tu'n Xewb'aj Xjan, Chij.

Jax Jesus toj kya'j

- ⁶Aye'tzu'n b'u'yi'ntoq kyib' tk'etz Jesus, xikyqani'n te: —Taye, ¿Makjel tq'o'na kyoklen aj Israel ja'lo tu'n tten kykawb'il kyex? chechij.
- ⁷Xittzaq'we'n Jesus kye kjalu: —Mixti' tu'n kyb'intekye' jtoj ex alkye kmuj japun ja'lu, qu'n o'kxte Manb'aj toj kya'j ati toklen tu'n tb'inchante;
- ⁸ajtzun tulju' Xewb'aj Xjan kyuk'ile', ktenb'el kyipumale' ex che elexe' tziyal wi'je', toj Jerusalen, toj tkyaqil kyt'otx' aj Juda ex kyt'otx' aj Samarya, ex tzmax mankb'il twitz tx'otx', chij.
- ⁹Tb'ajlentzun tma'n ja'lu, intoq che ka'yin te, jaw q'i'n Jesus, okjupliti'j tu'n jun muj ex min b'entl kyka'yinte.
- ¹⁰Intoqtzun che ka'yinx ti'j twitz kya'j, kyil xi'toq t-xilq'exi'x Jesus najchaq, kub' kyek'u'n kyib' kab'e' ichan saq kyxb'alun kyk'etz,
- ¹¹ex kyma kye kjalu: —Ayeqeye' aj Kaliley, ¿tiqu'n majx mache kyej ka'yine' twitz kya'j? Axnate Jesusju' xten kyxole' ex matxi' txiq'i'n toj kya'j, tzul jumajtel kse'nx tej xi'kyka'yine' xxi' toj kya'j, chechij.

Jaw sk'o'n Matiyas

- ¹²E'tzajxju' apostl twi' witz Olib'o tb'i, anjkyi'j toj Jerusalen: nqayinxtoq, kyin kse'n q'o'n tu'n qb'etinte toj q'ij te ojlab'l.
- ¹³Tetzunj kypon toju' nintnam, e'jax toju' kol tzmax jawl toju' ja jata'qe'toq. Aye' Luch, Xwan, Santyay, Lex, Pelip, Tomas, B'artolome, Matey, Santyay tk'wal Alpey, Simon toktoq kyxol Selot ex Judas titz'in Santyay.

- ¹⁴Kykyaqil intoq kyb'u'yi'n kyib' kukxju' tu'n kynan Dyos kyuk'i'l junjun qya, tuk'i'l Mariy ttxu Jesus, ex kyuk'i'l titz'in.
- ¹⁵Kyojtzun q'ij lu jawe' Luch kxolju' xnaq'tzb'en b'u'yi'ntoq kyib', qapelo qaqaq kyb'aj, ex xitma'n kye kjalu:
- ¹⁶E'ntzik ex e'witz'in, atitoq tu'n tchapunte' ojettoq tma Xewb'aj Xjan toj ttzi Dab'i, ojettoq tma toj Tu'jil ti'j Judas, aju' xiyek'ulte Jesus kyeju' etzyunte.
- ¹⁷Atoq junte Judas qxol, ex atitoq taq'un qxol.
- ¹⁸(Xi'tzun ex lq'et jun piñ tx'otx' tu'n pwaq xiq'o'n te twitk'u'j tu'n myab'a'n tb'inchá; etz t-xon tib' ex majx el laqj, majx b'je'tzju' toj tk'u'j.
- ¹⁹Tetzunj kb'intēju' najlqe' toj Jerusalem, okkq'o'n tb'i tx'otx' lu Aseldama toj kyol aramey, a tz'elpuna': Tx'otx' te chik'.)
- ²⁰Ti'jtzu'n lu intma'n toj Tu'jil B'itz kjalu: Kyajxwitju' tja te jun chq'ajlaj, ex mixwit alo'tl najan toj. Ex ikx: Junxi'tlwit ten toju' toklen.
- ²¹Ate'kye' ichan qxol tzalu mache ten quk'i'l tkyaqilju' tq'ijlilalil xten Qajaw Jesus qxol,
- ²²tzajx tej tjaw a' twi' tu'n Xwan tzmax tjax toj kya'j. Ilxi'xti'j tu'n tok junkye' quk'i'le', tu'n ttziya'n junx quk'i'le' ti'j Jesus jawni anq'in, chij.
- ²³Kub'tzun kq'o'n kab'e' tu'n tjaw sk'et jun kyxol: aju' Jse, B'arsab'as tb'i, ex Just tkab' tb'i, extzu'n Matiyas.
- ²⁴Ena'n Dyos kjalu: Nman Dyos, aya ojtzqilte kyanmi xjal, yek'untza qeye' alkye matxi' jaw t-sk'o'na kxolju' kab'e' lu
- ²⁵tu'ntzun t-xitiq'i'n oklenj te chq'o'n kyej tq'o'n Judas tu'n tpaju' til, tej txi' toju' najb'il jatoq tu'n t-xa', chechij.
- ²⁶Xi' kse'ntzuntz, ex atzu' kub'a' tz'aq ti'j Matiy, kyajtzuntz kxolju' apostl texju' kmoj lu.

Hch 2

Tej tul Xewb'aj Xjan

- ¹Tej tpon kanun tq'ij Kab'naqlajoj q'ij tik'lenxi' tq'ij Tzaqpib'l, kykyaqil ate'toq junx.
- ²Naqx minab'en ttzaj jun tq'ojq'ojel toj kya'j, kse'n jun kyq'iq' kuw, majx q'ajti tkyaqilju' ja jatoq ta'qe'.
- ³Ex okkyka'yi'n nakuj q'aq' b'ajx txoli'n kye, ex kub'ten junjun tib'ajile junjunkye.
- ⁴Ex kykyaqil eb'aj noj tu'n Xewb'aj Xjan, e'aq'witzuntz yolil kyoj junxi'tl yol, kse'nxju' ntq'o'n Xewb'aj xjan tu'n kyyolinte.

⁵Najliqe'toqtzun aj Juda toj Jerusalen, ju' njapun kyokslab'l kyu'n, tzajniqe'toq toj tkyaqil plaj twitz tx'otx'.

⁶B'aj kyb'u'yi'n kyib'ju' xjal tej kyb'inte tq'ojq'ojil, ex mixtoqti'x nkane toj kywitz, qu'n teyile junjun intoq tb'i'nju' nkyma'n xnaq'tzb'en tojku'xi'x tyol.

⁷Inxi'xtoq che lab'ti ex nche xob', intoq kyma'n: —¿Ma myatzun aj Kaliley qe' lu kykyaqil nche yolin?

⁸¿Tiqu'ntzun nche qb'i'n nche yolin tojku' qyol?

⁹Ate'kye xjal tzalu aj Partya, aj Medya, aj Elam, aj Mesopotam, aj Juda, aj Kapadosya, aj Ponto exqe' toj tx'otx' Asya,

¹⁰aj Prijya ex Panpilia, aj Ejipt ex kyoj tx'otx' Lib'ya nqayin tk'etz Sirene. Ex ate' xjal aj Rom najlqe' tzalu;

¹¹junjun aj Judaqe' kyitz'jlenx, aye'tzun txqantl oje che ok toj kyokslab'l aj Juda. Ex ate' tzajniqe' Kreta ex Arab'ya. ¿Ex inche qb'i'n nche yolin tojileku' qyol ti'ju' tipumal Dyos! chechij.

¹²Kykyaqil eb'ajlab'ti ex mixtoqti'x nkane toj kywitz; intoq che xjelun kyxolx kjal: —¿Ti'tzunlo tz'elpuna' tkyaqil ja'lu? chechij.

¹³Aye'tzun junjuntl, e'xmayin, intoq kyma'n: —¿Tx'ojtenil qenakye' lu! chechij.

Tpakb'ab'l Luch

¹⁴Kub'tzun we' Luch kyuk'i'lju' junlajojtl (11) apostl, ex jawtma'n kuw kjal: E' aj Juda ex kykyaqile' najlqe'ye' toj Jerusalen, tz'elku' kynik'e' ti'ju' lu ex kyb'intze' kxe'l nma'ne' kyeye'.

¹⁵Min nche tx'ujti kye'lu kse'n nkyxima'ne', tzmapena' b'eljoj kmuj te prim ja'lo.

¹⁶A penate' nb'aj ja'lu, in japunju' tma Joel t-sanjelal Dyos, tej tmante kjal:

¹⁷Chi Dyos kjal: toj b'ajsb'il q'ij, ktzajel nq'o'ne' Nxewe' kyib'aj kykyaqil xjal; kb'ajxe'l kyma'n tk'wala ex tmyala tpakb'alil aku'ju' nyole', ktzajel ye'k'u'n ti'xti' kyeju' ku'xun kyxole', ex k'okyel kywitzik'ju' tijwnaq.

¹⁸Ex ktzajel nq'o'ne' Nxewe' kyoju' q'ij lu kyib'aju' nmajine' ichan ex qya, ex aku'ju' nyole' kxe'l kypakb'a'n.

¹⁹Che kxe'l nye'k'u'ne' nimaq ti'xti' twitz kya'j, e' chik', q'aq' ex tmujil sib' twitz tx'otx'.

²⁰Kb'el qxopinixju' q'ij, exju' xjaw kjawil b'ent te chik', na'mxtoq tulkanun tu'n tulju' Qajaw, a q'iju' nim toklen ex tb'anilxi'x.

²¹Kykyaqiltzu'n nche na'n tb'i Dyos, che kletel, chiju' tz'ib'a'n.

- ²²Kyb'inkutzune' kxe'l nma'ne' aj Israel: Kanlixixna' kywitz'e', tyek'u Dyos toklen Jesus aj Nasaret kwitzku'ye', nim ti'xti' te lab'te'n eb'aj b'ent tu'n, eb'a'nq'ob'aj ex e'teclal.
- ²³Xiq'o'n ichan lu toj kyq'ob'e', kse'nx t-xim ex tb'is tk'u'j Qman Dyos, kub' kyb'yo'ne', jaw kyq'o'ne' twitz krus kyxol xjal b'inchal myab'a'n.
- ²⁴Jawtzun anq'in tu'n Dyos, tkol teju' tipumal kamik, qu'n mixti'x tu'n tkub'ti'j tu'n tipumal kamik.
- ²⁵Yolin Dab'i nimaqkawil ti'j Jesus, tma kjalu: Intoq nka'yine' Qajaw kukxju' nejli nwitz'e'; mix-a'lo' k'ik'el lmun weye', qu'n ati toj nb'a'nq'ob'e'.
- ²⁶Qu'mtzun nchin tzalaje' toj wanmiye', ex nchin b'itzane' tu'n ntziye' toj tzalajb'il. Q'uqlokxi'x tk'u'j ti'j,
- ²⁷qu'n lay chin kyej tq'o'na toj muqb'il ex lay taja tu'n tkub' tzuwix t-xmilalju' tmajina xjan.
- ²⁸Tzaj tyek'u'na tb'eyil chwinqlal weye', ex okxi'x chin tzalajele' tu'nju' atiya, chij.
- ²⁹E'ntzik ex e'witz'in, majx kxe'l nma'ne' kyeye', kyim nate' ojtxi' qchman Dab'i ex ku'x mqu'n, ex majx kyej tenju' muqb'ilte.
- ³⁰T-sanjelal Dyos nate' Dab'i, ex b'i'ntoq tu'n qa ojetoq tziya Dyos qa k'okyeltoq tq'o'n jun kyxolju' tyajajil te nimaqkawil.
- ³¹Ikytzu'n nakuj oktka'yi'n Dab'i nejtl qa kjawil anq'in Krist, yolin Dab'i ti'j ja'lu, tma qa laytoq kyejten Krist toj muqb'il ex laytoq tzuwix t-xmilal.
- ³²Ja'lotzun, ax Jesusju' xjaw anq'in tu'n Dyos, ex qkyaqil kanli qwitz.
- ³³Tjawlenxi'tzun nima'n ex tkub'lenxi' tq'o'n Dyos toj tb'a'nq'ob', ex t-xilen tq'o'n Qman Dyos Xewb'aj Xjan tziya'ntltoq tu'n te, matzaj tqo'n qib'aje' ja'lo. Atzunte xkyilju'ye' ja'lo ex makyb'iye'.
- ³⁴Qu'n myate Dab'i xjax toj kya'j; qu'n axpena' q'mante kjalu: Xitma'n Qman Dyos te wajawe': Qeku'ya toj nb'a'nq'ob'e',
- ³⁵tzmax ajkykub' nq'o'ne' tajq'oja tjaq' tqana, chij.
- ³⁶Kyb'imtzune' kykyaqile' aj Israel, axxi'x, axte' Jesus jaw kq'o'ne' twitz krus, matxi' tz'oktq'o'n Dyos te Qajaw ex Krist, chi Luch b'aj tma'n.
- ³⁷Tetzunj kyb'intēju' b'u'yi'ntoq kyib' ja'lu, tzaj kyb'is ex eb'jaw lab'ti, ex xikyqani'n te Luch ex kye txqantl apostl, kjalu: —E'qtzik ex qitz'in, ¿Ti'tzun qb'inchaye' ja'lo? chechij.
- ³⁸Xittzaq'we'n Luch kye kjalu: —Kutanjtz kyi'je' tuk'i'l Dyos ex tjaw a' kywi'ye' teyle junjun toj tb'i Jesukrist, tu'n tkub' tnajsa'n Dyos kyile', oktzun tzajel tq'o'n Xewb'aj Xjan kyeye'.

³⁹Qu'n kyeye' tziyana'tl tu'n Dyos lu ex kye kyk'wale', ex kye kykyaqilju' ate' najchaq; kye kykyaqilju' mache ttxok Qman Dyos.

⁴⁰Kyu'ntzu'n lu ex txqantl yol, yolin Luch kye ex xitq'o'n kynab'l, tma: —;Kypa'mil kyib'e' kyij'ju' xjal pi'sqe' lu! chij.

⁴¹Aye'tzun ek'monteju' b'ajx tma'n kye, jaw a' kywi'; ex e'oklo wuqk'al lajnaq (3,000) kyuk'i'lju' ojetoaq che okslan toju' q'ij lu.

⁴²Ex intoq che ten toju' xnaq'tzb'il nkq'o'n apostl, intoq kub' kyaq'pu'nju' ati kye kyxol, ex intoq kyb'u'yi'n kyib' tu'n tkub' kyaq'pu'n wab'j tu'n kywan junx ex tu'n kyna'n Dyos.

Kychwinqlalju' tnejel okslal

⁴³Kykyaqil tzaj xob'el kyij' tu'nju' nim b'a'nq'ob'aj ex techlal intoq tb'inha'n Dyos kyxolju' apostl.

⁴⁴Kykyaqilju' okslal atitoq mujb'ab'l kyxol ex intoq kub' kyaq'pu'nju' ati kye kyxol;

⁴⁵intoq xikyk'a'yi'n ktx'otx' ex tkyaqilju' atitoq kye, ex intoq kub' kyaq'pu'n pwaq kse'nx nojqelan teyile junjun.

⁴⁶Intoq kyb'u'yi'n kyib' tkyaqil q'ij toj tja Dyos, ex intoq kub' kyaq'pu'n wab'j ex nche wan junx kyoj ja tuk'i'l tzalajb'il ex me's kyanmi.

⁴⁷Intoq kyajwali'n Dyos ex b'a'n e'ela' toj kywitz kykyaqil xjal; ex intoq chmet-xi'xtl kyb'aju' nche klet atl junjun q'ij tu'n Qman Dyos.

Hch 3

Q' Janet jun kox

¹Atzun jun q'ij exi' Luch tuk'i'l Xwan toj tja Dyos toj na'j Dyos tej ttzaj oxe' te qale.

²Atitoqtzun jun ichan kox titz'jlenx atzu', intoq pon q'i'n tkyaqil q'ij ex nkub' q'o'n twitz tjpel tja Dyos Xa'wanku'xi'x tb'i, tu'n tqanin tkotz kyeju' nche okx.

³Tetzunj tka'yinte ichan kox xi'toaq kyokx Luch ex Xwan toj tja Dyos, xitqani'n tkotz kye.

⁴Majxtzun e'ok ka'yin ti'j, ex xitma'n Luch te: —Qotka'yintza, chij.

⁵Majxtzun okka'yin kyij', chilo qa kxe'ltoq q'o'n tkotz.

⁶Atzunte Luch xitma'n te: —Mixti'we' nsaqpwaq ex nq'anpwaq, atzunju' ati weye' kxe'l nq'o'ne' teya: kxe'l nma'ne' teya toj tb'i Jesukrist aj Nasaret, we'ktza ex b'eta, chij.

⁷Jawtzun ttzyu'n Luch tq'ob' toj tb'a'nq'ob' ex jaw twab'a'n, tentzun kyipumalju' tqan ex twonsil tqan.

⁸Kub'tzun we' kox, jaw lipan ex aq'wi b'etel; okxtzuntz kyuk'i'l toj tja Dyos nb'et, nxlik'pun ex njaw tajwali'n Dyos.

⁹Kykyaqilju' e'lonte intoq b'et ex ntajwali'n Dyos,

¹⁰majx eb'jaw sak'puj ex e'xob' tu'nju' b'ajte, qu'n kyojtzqi'n toqju' ichan ex kanli kywitz axtoqte ichanju' intoq kub' qe qanil tkotz ttzi tja Dyos, twitzju' tjpel ja Xa'wanku'xi'x tb'i.

Tpakb'ab'l Luch toj tja Dyos

¹¹Majxtoqtzun lepchokju' ichan q'anet kyi'j Luch ex Xwan. Kykyaqil xjal eb'ajlab'ti, eb'ajx ojqlan toj tja Dyos jatoq ta'qe' tu'me'l Tjpel Salomon tb'i.

¹²Tetzunj tka'yinte Luch ja'lu, xitma'n kye: ¿Tiqu'n xeb'aj sak'puje' aj Israel? ¿tiqu'n nqo oka' kka'yi'ne' nakuj ayo'xqe' xqo q'anante ichan lu ex nakuj tu'nxqe' qipumal mo tu'n qokslab'le' xb'eta'?

¹³Anate Kydyos Ab'raam, Isaak ex Jakob', Kdyos ojtxi' qyajilb'en, matxi tq'o'n toklen Jesus ju' tmajin nimxi'x, aju' xikq'o'ne' toj kq'ob' tzyul kawb'il ex elkyik'o'ne' tej matxitoq kub' t-xima'n Pilat tu'n tetz ttzaqpi'n.

¹⁴A kyeju'ye' xikqani'n te t-xelju' Xjan ex Tnik'alti'j, tu'n tetz tzaqpi'n jun nim til.

¹⁵Iktzu'n kub'a' kb'yo'ne' ntzaj q'onte qchwinqlal. Jawtzun anq'in tu'n Dyos, ex tziyal qo'ye' ti'j.

¹⁶Tu'nte okslab'l ti'ju' tb'i Jesus soka' tipumalju' ichan nok kka'yi'ne' ex kyojtzqi'ne'. Tu'n okslab'l ti'j Jesus majx maq'aneta', kse'nx nok kka'yi'ne'.

¹⁷B'i'n wu'ne' e'ntzik ex e'witz'in, tej tkub' kb'yo'ne' Jesus kyuk'i'lju' knejele', min b'i'ntoq kyu'ne' ti'xi'xju' intoq kb'incha'ne'.

¹⁸Atzunte Dyos tu'nju' lu japuna' q'ma'ntltoq tu'n nejtl toj ktzi kkyaqilju' t-sanjelal: qa atitoq tu'n tkyimju' Tkrist.

¹⁹Qu'mtzun kutanjtz kyi'je' tuk'i'l Dyos ex kych'exb'em kyib'e', tu'n tkub' tnajsa'n kyile'

²⁰ex ktzajel tq'o'n Qman Dyos Jesus q'ol nak'b'il kyeye', aju' sk'o'n tu'n atxi'x t-xetnejel.

²¹Maskye ktenb'el Jesukrist toj kya'j ja'lo tzmax ajtb'ajkub' tnk'u'n Dyos ti'xti', kse'nx tma toj ktziju' t-sanjelal xjanqe' eb'aj anq'in ojtxi'.

²²Tma Moyses tpakb'alil kyeju' ojtxi' qchman: Ktb'incha' Qman Dyos tu'n tul jun t-sanjelal kyxole' se'nwe'. Kyb'inxe' toj tkyaqilju' matma,

²³qu'n kykyaqilju' min xikyb'i'n t-sanjelal Dyos lu, che b'je'lex xla'ja'n toju' tnam.

²⁴Ex kykyaqilju' t-sanjelal Dyos, tzajx ti'j Samwel, e'yolin ti'ju' tq'ijlalil lu.

²⁵Aye'ye' etzal ti'ju' tziya'ntl tu'n Dyos toj kytzi t-sanjelal, ex etzalqe'ye' ti'ju' tziya'ntl tu'n Dyos kyeju' ojtxi' kychmane'. Qu'n tma Dyos te Ab'raam: Kykyaqilju' nimaqtnam twitz tx'otx' che k'i'wletel kyu'nelju' tyajajila, chij.

²⁶Tej tjaw anq'inju' Tk'wal Dyos tu'n Dyos, tzaj tchq'o'n nejtl kyeye', tu'n kk'monteye' k'i'wb'il, tu'n kych'exb'ente kyib'e' tu'n tkyaj kq'o'ne' b'inchaj myab'a'n, Chi Luch b'aj tpakb'a'n.

Hch 4

Epon Luch ex Xwan kwitz tzyul kawb'il

¹Inxtoqtzun che yolin Luch ex Xwan kyeju' xjal, tej kpon pale ex nejenel kye xq'uqil toj tja Dyos exqe' Sadusey.

²Inteq che tx'u'jin qu'n intoq che q'on Luch xnaq'tzb'il kye xjal tuk'i'l Xwan, intoq xikyma'n qa matxitoq yek'unju' kjawlen anq'in kyimni tu'nju' tjaw anq'in Jesus.

³Etzyet kyu'n ex e'okx kjpu'n, texi' juntl q'ij kyetz ktzaqpi'n qu'n matxitoq qo'qex.

⁴Nimtzunte' e'okslan kxolju' eb'inte tpakb'al b'a'n; ex oqe'kxju' ichan qapelo japun kyajlal toj kab'lajk'al lajnaq (5,000).

⁵Tetzun juntl q'ij b'aj kb'u'yi'nkyib'ju' nejenel kxol aj Juda, etijwnaq exqe' xnaq'tzal kawb'il.

⁶Ate'toq Anas ex Kaypas, knejel paleqe', exqe' Xwan, Ljantr ex kkyaqilju' toj kja knejel pale.

⁷Kchaq' tu'n kxiq'i'n Luch ex Xwan, e'pon q'i'ntzuntz kwitz, xikqani'n kye kjalu: —¿Alkye xiq'onte kyoklene', mujqa altoj qb'i xekb'inchaye' ti'xti' lu? chechij.

⁸Nojnitoq Luch tu'n Xewb'aj Xjan, xittzaq'we'n kye: —E'nejenel kye tnam ex e'tijwnaq:

⁹inche xjelune' qeye' ti'ju' b'a'n xb'ent te jun yab', tu'n kb'inteye' se'n xq'aneta'.

¹⁰Okna' kxe'l qchik'b'a'ne' kwitze' ex kwitz kkyaqilju' aj Israel,aju' ichan ati tzalu kwitze' kykyaqile', maq'anet toj tb'i Jesukrist aj Nasaret, axju' jaw kq'o'ne' twitz krus ex matxi' jaw anq'in tu'n Dyos.

¹¹Ate Jesus ab'j matxi' tz'el kyik'o'ne' aye'ye' b'inchal ja, ex matxi' tz'ok te ab'j nim toklen.

¹²Ex mix-a'lo' juntl kolol, qu'n mix-a'lo' juntl xjal twitz tx'otx' q'o'nwt toklen tu'n qklet tu'n, chi Luch.

¹³Tetzunj klonte tzyul kawb'il kuwqe' Luch ex Xwan tej kyolin, elkynik' kye qa mixti' nimaq kyxnaq'tzb'il, majx eb'jaw sak'puj ex elkynik' kye qa t-xnaq'tzb'en Jesus qe'.

¹⁴Expe' atitoqju' ichan q'anet kk'etz, qu'mtzun mixti'toq tu'me'l tu'n kmante jun taq'wix kyi'j.

¹⁵Kchaq'tzuntz tu'n kyetz toju' chmab'l, e'kyajten tzunkyetz yolil kxolx.

¹⁶Intoq kma'n: —¿Ti'tzu'n qb'inch'a' kyi'ju' ichan lu? kkyaqil xjal aj Jerusalen kanli kwitz mab'entju' b'a'nq'ob'aj lu kyu'n, ex lay b'ent tkub' qewa'n.

¹⁷Tu'ntzun lalun txi' puqlixi'x tyolji ja'lu, che xe'lq'xob'sa'n tu'n lalun che yolintl ti'j tb'i Jesus kye xjal, chechij.

¹⁸E'tzaj ktxko'ntzuntz ex kychaq' kye tu'n lalun txikma'ntl ex tu'n lalun kyaq'tl xnaq'tzb'il ti'j tb'i Jesus.

¹⁹Aye'tzunkye Luch ex Xwan xiktzaq'we'n kye kjalu: —Kximanku'ye' b'a'nxi'x qa b'a'n toj twitz Dyos a kxe'l qb'i'ne' nkyma'ne' ex myaju' ntma'n Dyos.

²⁰Lay kyej qnunb'a'nqe' tq'umjiju' matxi' qile' ex matxi' qb'iye', chechij.

²¹Eb'aj xob'tza'n kyu'n tzyul kawb'il, ex eb'je'tz tzaqpi'n. Mixti'x elyal jun kyil tu'n tkub' tz'e'ysa'n kwitz, qu'n kkyaqilju' xjal ntoq jawkyajwali'n Dyos tu'nju' matxitoq b'aj.

²²Ojetoq tzik' tab'q'iju' ichan q'anet tu'n b'a'nq'ob'aj tib'aj kab'naq.

Xikyqani'n okslal tu'n tqe kk'u'j ex kypumal

²³Tetzunj kyetz tzaqpi'n Luch ex Xwan, exi' kxolju' kyuk'i'l ex xikt'x'olb'a'n tkyaqilju' matxitoq txikma'n knejel pale kye exqe' tijwnaq.

²⁴Tetzun tb'aj kb'i'n, kkyaqil ena'n Dyos junx, kma: Qman Dyos, aya b'inchante kya'j, tx'otx', ninnjab' ex tkyaqilju' ati kyoj,

²⁵tmaya tu'nel Xewb'aj Xjan toj ttziju' ojtxi' qchmane' Dab'i, ju' tmajina, kjalu: ¿Tiqu'n nche jawtilju' tnam? ¿Tiqu'n nkub' knk'u'n kxim mixti'x ttx'o'lajil?

²⁶Njaw kyi'q'i'n kyib' nimaqkawil exqe' nche kawin ex noktilil kyu'n junx ti'j Qman Dyos ex ti'ju' Krist sk'o'n tu'n, chij.

²⁷Axxi'x b'aj kb'u'yi'n kyib' Eroses tuk'i'l Pons Pilat tzalu toju' nintnam, kyuk'i'l najchaq xjal exqe' aj Israel, ti'j Jesus ju' tmajina xjan, aju' jaw t-sk'o'na te Krist.

²⁸Iktzu'n kb'inchaya' tkyaqilju' t-xima ojetoq b'aj tnx'u'na qa atitoq tu'n tb'aj.

²⁹Atzun ja'lo, Taye, ka'yintza kxob'tzab'l ex q'ontza kypumalju' tmajina tu'n lalun che xob' tu'n t-xikma'n t'pakb'al b'a'n.

³⁰Yek'uma tipumala, tu'n kq'anet yab' ex tu'n kb'ent techlal ex b'a'nq'ob'aj toj tb'i Jesus ju' tmajina xjan, chechij.

³¹Tetzunj kb'aj na'n Dyos, yukchiju' jata'qe'toq; ex kkyaqil enoj tu'n Xewb'aj Xjan, ex inxi'xtoq xikma'n tyol Dyos kye xjal.

Tkyaqil ti'xti' kyetoq kkyaqil

- ³²Kkyaqilju' okslal, nimtoq txqan kb'aj, junxtoq kxim ex junxtoq knab'l. Mix-a'lo' jun inq'mante qa teju' ti'xti' te tjunal, kyeyiletoq kkyaqil.
- ³³Ljo'ntoq t-xikma'n apostl jun tziyb'il nim tipumal ti'ju' tjawlen anq'in Qajaw Jesus, ex intoq che tk'i'wla'n Dyos kkyaqil.
- ³⁴Mixtoq alo' jun ati nojqelan te kxol, qu'n alkye atitoq ttx'otx' mo tja, intoq b'ajx tk'ayi'n, atzunju' pwaq
- ³⁵intoq pon kq'o'n kyeju' apostl, tu'n tb'ajx ksipa'n kxol kkyaqil kse'n nojqelan te junjun.
- ³⁶Atitoqtzun jun aj Leb'i Jse tb'i, aj Chipre, okq'o'n tb'i B'ernab'e kyu'n apostl, (a tz'elpuna': Q'uqb'al k'u'jb'aj).
- ³⁷Atitoq jun ttx'otx'ju' ichan lu, xitk'a'yi'n ex xitq'o'n pwaq toj kq'ob'ju' apostl.

Hch 5

Til Ananiy ex Sapira

- ¹Atitzun jun ichan Ananiy tb'i, tuk'i'l Sapira ju' t-xu'jil, xikk'a'yi'n ktx'otx'.
- ²B'entti'j kyu'n ichan lu tuk'i'l t-xu'jil, kyej tiq'i'n jni' ti'ju' pwaq twi' tx'otx', atzu'n jni'tl xitq'o'n toj kq'ob'ju' apostl.
- ³Xi'tzun tma'n Luch te: —Ananiy, ¿tiqu'n xa'tq'o'na anb'il te tajaw il tu'n tchan yola te Xewb'aj Xjan, ex makyej tiq'i'na jni' ti'ju' pwaq saj chjo'n teya ti'ju' tx'otx'?
- ⁴¿Ma myatzun teju'ya tx'otx'? Ex tej xitk'a'yi'na, ¿ma myatzun teju'ya pwaq? ¿Tiqu'n xtb'inchaju'ya lu? Mya kye ichan xchana' yola, teku' Dyos, chi Luch.
- ⁵Tetzunj tb'inte Ananiy ja'lu, kub' tz'aq majx kyim. Ex tzaj xob'el kyi'j kkyaqilju' eb'inte.
- ⁶E'tzajtzun jte' ku'xun, b'aj kb'altz'i'n toj xb'alun ex xikyiq'i'n toj muqb'il.
- ⁷Tojtzun oxe' kmujtl okxju' t-xu'jil Ananiy, min b'i'ntoq tu'n titi' matxitoq b'aj.
- ⁸Xitqani'n Luch te: —Q'mantza, ¿Ma ikxa' kk'a'yina' tx'otx' ju'ye' se'n xkmaye'? chij. —Ikju', ate twi'ju', chiju' qya xittzaq'we'n.
- ⁹Xitzun tma'n Luch te: —¿Tiqu'n xb'enta'ti'j kyu'ne' tu'n tok kq'o'ne' T-xew Qman Dyos toj joyb'ilti'j? Luqe' xetx'anj mqlte tchmila ate' ttzija, ex kxe'l q'i'na kyu'n ja'lo, chij.
- ¹⁰Textzun kmuj lu kub' tz'aq Sapira majx kyim t-xe tqan Luch. Tetzunj kyokxju' ku'xun ka'yilte, kyimnitltoq, xikyiq'i'ntzuntz toj muqb'il ex ku'x kmqu'n tk'etzju' tchmil.
- ¹¹Tzajtzun xob'el kyi'j kkyaqilju' okslal ex kyi'ju' eb'inte ja'lu.

Nim b'a'nq'ob'aj ex techlal

¹²Nim b'a'nq'ob'aj ex techlal b'ajb'ent kyu'n apostl kxol xjal; ex kykyaqil ntoq kb'u'yi'n kyib' twitzju' Tjpel ja tu'n Salomon.

¹³Mix-a'lo'qe' txqantl kmujb'akyib' kyuk'i'l, aye'tzun xjal intoq che tzalaj ti'ju' nkb'inha'n.

¹⁴Ex chmet-xi'x kyb'aju' e'okslan te Qman Dyos, e'ichan ex eqya.

¹⁵Ex intoq che b'je'tz q'i'n yab' kyoj b'e, ntoq che kub' q'o'n kyib'aj kuǎb'il, tu'ntzun ajtik' Luch ja ta'qe', tu'npe'aju' tewin tu'n tik' tib'aj junjun.

¹⁶Ex kyoju' tnam nqayin tk'etz Jerusalen, nim xjal intoq che tzaj kyiq'i'n yab' exqe' xjal yaju'nqe' kyu'n tajaw il; ex kykyaqil intoq che q' Janet.

Ljonjtz toj kq'iju' apostl

¹⁷Tzaj ttx'u'jil kynejel pale exqe' sadusey ate'toq tuk'i'l,

¹⁸ex e'tzyetju' apostl kyu'n ex e'okx kyq'o'n toj kars.

¹⁹Juntzun tanjl Qman Dyos jqonte kars te qonik'an ex eb'je'tz tiq'i'n, xitma'n kye:

²⁰Kukxi'ye' ex che we'ku'ye' toj tja Dyos, kymanxe' tpakb'alil te chwinqlal lu kye kykyaqil xjal, chij.

²¹Tetzun juntl q'ij te prim eb'jo'kx toj tja Dyos, kse'nx matxitoq kb'i, ex e'aq'wi q'ol xnaq'tzb'il. Atzun knejel pale exqe' ate'toq tuk'i'l, eb'aj tzajkyb'u'yi'n kkyaqil tijwnaq kxol aj Israel toj jun chmab'l te K'loj Tzyul Kawb'il, ex kychaq' tu'n ktzaj iq'i'n apostl jpu'nqetoq toj kars.

²²Tetzun kyponju' tmajin kawb'il ttzi kars, mixti'qe'tltoq. Anjtzun kyijtz q'malte,

²³kjalu: —Jpu'ntoqte' kars b'a'nxi'x tej xqopone', ex ate'toqju' xq'uqil kywitzile tjpel ja; atzunj sokx qjqo'ne', mix-a'lo'tlte ati tojxi', chechij.

²⁴Tetzunj kyb'inte, intoq che xjelun nejenel toj tja Dyos kyuk'i'l kynejel pale tib'aj se'n kpomela' b'aja' tkyaqil ja'lu.

²⁵Tojtzu'n kmuj lu pon jun xjal q'malte kjalu: —Luqekye' e'okx kyjpu'ne', ate'qe' toj tja Dyos inche q'on xnaq'tzb'il kye xjal, chij.

²⁶Xi'tzu'n nejenel kye xq'uqil kyuk'i'l t-xjal jyolkye; min e'oktzaqpaj kyij, qu'n intoq che xob' qa jaku' che b'ajxon kyu'n xjal toj ab'j.

²⁷Tetzunj kpon, exi' kyiq'i'n twitzju' K'loj Tzyul Kawb'il, ex xitma'n kynejel pale kye:

²⁸—Ojena' txiqma'ne' kyeye' tu'n lalun txikyxnac'tza'ntl jun ti'xti'ye' ti'ju' xjal lu. ¿Ti'tzun matxi' kyb'inchaye' ja'lo? Matxi' b'ajkub' puqliju' kyxnac'tzb'ile' lu toj Jerusalen, extzun kyajb'ile' tu'n tokkyq'o'ne' tkamikju' xjal lu te qpaje', chij.

- ²⁹Xi'tzun ktzaq'we'n Luch kyuk'i'l txqantl apostl kjalu: —A qejuye' tu'n qb'inchante tu'n t-xiqb'i'ne' Dyos ex myaye' xjal.
- ³⁰Ate Qman Dyos ja e'ajb'ena' ojtxi' qchman jaw anq'in Jesus tu'n, axju' kub' kb'yo'ne' twitz krus.
- ³¹Oje jawtiq'i'n Qman Dyos ex oje kub' tq'o'n toj tb'a'nq'ob', ex matxi' tz'oktq'o'n te Nejenel ex Kolol, tu'ntzun tanjtzti'ju' nintnam Israel tuk'i'l Dyos ex tu'n kykub'najsa'n til.
- ³²Ti'jtzun ja'lu tziyal qo'ye', exju' Xewb'aj Xjan matxi' tzaj tq'o'n Dyos kyeju' nche niman te, chechij.
- ³³Tetzunj kyb'inte ja'lu, tzaj kyt'x'u'jil ex kyajb'iltoq tu'n kykub' kyb'yo'n.
- ³⁴Atitoqtzun jun parisey kyxolju' tzyul kawb'il lu, Kamalyel tb'i, jun xnaq'tzal kawb'il majxtoq oksla'n toju' tnam. Kub' we' ichan lu ex tma tu'n kyetz iq'i'n jun kmoju' apostl.
- ³⁵Xitma'ntzuntz kye txqantl tzyul kawb'il: —Kyka'yinx'e' aj Israel ti'ju' kyb'inch'a'ye' kyi'ju' ichan lu.
- ³⁶Kyna'ntze' toju' tq'ijlalil matxi' kyej jawtiq'i'ntib' Tewdas, tma qa atitoq toklen, ex qapelo junk'al (400) xjal e'oklpe ti'j. Kub'tzun b'yo'n, aye'tzu'n t-xnaq'tzb'en eb'ajx sputj, ex mixti'tlte b'aj.
- ³⁷Yajxi'tzuntl toj tq'ijlalil tjaw kyajlal xjal, jawtiq'i'ntib' Judas aj Kaliley, ex eb'jo'k lpe jte' xjal ti'j; ex kub' b'yo'n, ex kykyaqilju' eb'jo'k lpe ti'j eb'ajx sputj.
- ³⁸Atzun ja'lo, awe' nyol kyeye', che tenku' xjalj na'j ex lalun tz'ok kq'o'n kyib'e' kyi'j. Qu'n qa kyu'n xjal te'lu, kb'el najte';
- ³⁹qatzun tu'n Dyos te'lu, lay kub'kyi'j kyu'ne'. Kka'yinx'e', naq jaku' ti'j Dyos nche q'ojina'ye', chij kye. Xi'tzun knima'n tyol Kamalyel.
- ⁴⁰E'tzajtzun ktxko'n apostl, eb'aj kjiku'n ex xikma'n kye tu'n lalun che yolintl toj tb'i Jesus; exi' ktzaqpi'ntzuntz.
- ⁴¹Inxi'xtoq che tzalaju' apostl tej kyetz kwitzju' tzyul kawb'il, qu'n matxitoq taq' Dyos anb'il kye tu'n kyyajti tu'n tpaj tb'i Jesus.
- ⁴²Intoq che q'on xnaq'tzb'il tkyaqil q'ij ex intoq xikyma'n tpakb'al b'a'n ti'j Jesus ju' Krist, toj tja Dyos ex kyoj ja.

Hch 6

Ejaw sk'o'n wuq ajb'el

- ¹Xi'toqtzun tchmet-xi'x kyajlalju' okslal toju' tq'ijlalil lu, e'aq'wiju' nche yolin toj kryek wuljel kyi'ju' nche yolin toj eb'rey, kyma qa min nche'x k'u'jla'nxi'xju' qya kryekqe' tu'n kywa ajtb'je'x sipa'n.

²Eb'ajtzun kyb'u'yi'n apostl kykyaqilju' okslal ex xikyma'n kye: —Myab'a'n tu'n tkyaj qtzaqpi'ne' tu'n tpakb'etju' tyol Dyos, tu'n ka'yb'enteju' wab'j ex pwaq.

³Qu'mtzun e'ntzik ex e'witz'in, kyjyome' wuq ichan q'uqlixi'x kyk'u'jlalil kyxole', ati kynab'l ex nojniqe' tu'n Xewb'aj Xjan, tu'n tkyaj qq'o'ne' aq'until lu toj kyq'ob'.

⁴Ayo'tzunqe' kxe'l qljo'ne' tu'n qna'n Dyose' ex tu'n tpakb'etju' tyol Dyos, chechij.

⁵Kykyaqil b'a'n ela' toj kywitz, ex e'jaw ksk'o'n Steb'an, atixi'x tokslab'l ex nojni tu'n Xewb'aj Xjan, ex Pelip, ex Prokoro, ex Nikanor, ex Timon, ex Parmenas ex Nklas aj Antyokiyi ojetog tz'ok nejtl toj kyokslab'l aj Juda.

⁶Exikiyiq'i'ntzuntz kyk'etzju' apostl, ena'n Dyos apostl kyij ex kub' kyq'o'n kyq'ob' toj kywi'.

⁷Xi'tog t-ximlenxi'xtl tyol Dyos ex xi'tog kychmet-xi'xtlju' okslal toj Jerusalen. Expe' nim pale aj Juda e'okslan.

Tzyet Steb'an

⁸Atitog tipumal Steb'an ex ky'i'wla'ntog tu'n Dyos, intoq che tb'incha'n b'a'nq'ob'aj ex techlal toju' tnam.

⁹Ate'tzun junjun toju' ja te k'u'lb'il Majin E'tzaqpet tb'i, kyuk'i'l junjun aj Sirene, aj Alejandriy, aj Silisya ex tzajniqe' toj tx'otx' Asya, e'aq'wi wulil tuk'i'l Steb'an;

¹⁰ex mixtoqti'x nmqet kyu'n, qu'n intoq yolin kye tuk'i'l nab'l ntzaj tq'o'n Xewb'aj Xjan.

¹¹Kychojtzun junjun xjal tu'n kymante qa kyb'i tyol Steb'an te i'lb'il ti'j Moyses ex ti'j Dyos.

¹²Ikytzu'n b'jawa' kyiq'i'n kyib'ju' tnam, e'tijwnaq exqe' xnaq'tzal kawb'il; eb'jo'k tzaqpajtzuntz ti'j Steb'an, tzyet kyu'n ex xikiyiq'i'n twitz K'loj Tzyul Kawb'il.

¹³Expe' e'kyjoy tziyal chalyolqe', kyma kjal: —Kukx te xjalju' tyolin lu ti'ju' tja Dyos ex ti'ju' kawb'il.

¹⁴Matxi' qb'ixi'ye' intma'n qa kjawil t-xitu'n Jesus aj Nasaret tja Dyos ex che b'ajel tch'exb'e'n inche qb'incha'n se'n kyajni tma'n Moyses, chechij.

¹⁵Tetzunj kyxika'yin tzyul kawb'il ex kykyaqilju' ate'tog atzu' ti'j Steb'an, kyil ikytoq ka'yin Steb'anju' kse'n jun anjl.

Hch 7

Tkolb'iltib' Steb'an

¹Xi'tzun tqani'n knejel pale te Steb'an qa axju' nq'manjtz ti'j,

²xi'tzun ttzaq'we'n kjalu: E'ntzik, e'wiz'in ex e'manb'aj te tnam, chin kb'intze': Kub' tyek'u'ntib' Qman Dyos xa'wankuxi'x teju' ojtxi' qchman Ab'raam tej atitoq Mesopotamya, na'mtoq txi' najal toj Aran,

³ex tma Dyos te: Tzaqpinkja ttx'otx'a exqe' twitze'la, ex kutxi'ya toju' tx'otx' kxe'l nye'k'u'ne' teya, chij.

⁴Ik'tzun b'et Ab'raam toj Kaldey ex xi' najal Aran. Yajxi'tzuntl kyimju' tman, ex tzaj tiq'i'n Dyos Ab'raam toju' tx'otx' lu, ja najla'qe'ye' ja'lo.

⁵Mixtzunti' xitq'o'n jun tetz'bil toj; tk'i'xpe'wt jatu'n tkub'a' tq'o'n tqan. Ttziyatzun Dyos tu'n ttzaj tq'o'n te, tu'n ktenju' tyajajil toj tkyimlenxi' Ab'raam (maskye na'mxtoq tten tk'wal Ab'raam toju' tq'ijlalil lu).

⁶Expe' tma Dyos te qa che anq'iltoqju' tyajajil najchaq xjalqe' toj junxi'tl tx'otx', ex che okyeltoq te majin k'a'yi'n, che yajlanjtzet toj junk'al (400) ab'q'i.

⁷Ex ikx tma Dyos: Kb'el ntz'e'ysa'ne' twitzju' nintnam kb'el yajunkye, yajxi'tzuntl che eletz atzu' ex che ajb'el weye' tzal, chij.

⁸Tej ttziyante Dyos, tchaq' te Ab'raam tu'n tok kyechel ti'j kychib'jil. Qu'mtzun tej tel wajxaq q'ij Isaak ju' tk'wal, ok techel ti'j tchib'jil tu'n Ab'raam. Ikx tb'inha Isaak ti'j Jakob' ju' tk'wal, ex ikxte Jakob' tb'inha kyi'j tk'wal, aye' manb'aj kye kab'lajoj tnej tyajajil Israel.

⁹Aye'tzun tk'wal Jakob', aye' ojtxi' qyajilb'en, tzaj tx'a'lti'j kk'u'j ti'ju' kyitz'in Jse, ex xikk'a'yi'n Ejipt. Atitoqtzunte Dyos tuk'i'l Jse,

¹⁰tkol toj tkyaqilju' yajb'ilte. Tzaj tq'o'n ttab'l ex tb'inha tu'n telb'a'n Jse twitz paraon, nimaqkawil toj Ejipt, oktq'o'n Jse te kawil toj Ejipt ex toju' tja nimaqkawb'il.

¹¹Tzajtzun nin we'yaj ex nim yajb'il toj tkyaqil Ejipt ex toj Kanaan, mixtoqti' kwaju' ojtxi' qyajilb'en.

¹²Tetzunj tb'inte Jakob' atitoq wab'j Ejipt, exi' tchq'o'n tk'wal, aye' ojtxi' qyajilb'en, tzmax Ejipt. A tnejel maj kqanju'.

¹³Tetzunj kxi' tkamaji'n, xityek'u'ntib' Jse kyeju' ttzik, iktzu'n ela' tnik' paraon ja tzajna' tyajil Jse.

¹⁴Yajxi'tzuntl tchaq' Jse tu'n kb'ajx Jakob' ju' tman ex kkyaqilju' toj tja Ejipt, oxnaq o'lajoj toq kb'aj.

¹⁵Iktzu'n xa'ya' Jakob' najal Ejipt; atzuntzu' kyima', ex atzu' ekyima' ojtxi' qyajilb'en.

¹⁶Xiq'i'n t-xmilal Jakob' Sikyem, ex okxmqu'n toju' jul ojetoq lq'et tu'n Ab'raam tu'n jun tajlal pwaq kye tk'wal Amor toj Sikyem.

- 17Tetzunj xi'toq tulkanun tu'n tjapunju' yol ttziya Dyos te Ab'raam, matxitoq ch'iyju' tnam Israel toj Ejipt, matxitoq chmet txqan kyb'aj;
- 18tzyettzun tkawin jun nimaqkawil toj Ejipt min ojtzqi'ntoq Jse tu'n.
- 19Aju' nimaqkawil na'j eb'aj t-sb'u'n ojtxi' qyajib'en ex eb'aj tyaju'n; e'oktchq'o'n tu'n kyex kxon tal kne'x tu'n kkyim.
- 20Tojtzu'n tq'ijlalil lu itz'ji Moyses. Jun ne'x te lab'te'n majxtoq tb'anilxi'x, ex kub' ch'isa'n oxe' xjaw kyu'n tman toju' kja.
- 21Tetzunj atitoq tu'n tex kyiq'i'n toj kja, atlju' tmyal paraon jaw q'inte ex kub' tch'isa'n naku'xwitloj talkuxi'x.
- 22Iktzu'n xnaq'tzanjtz Moyses toju' nab'l kye aj Ejipt, ex ok jun ichan nim tipumal toju' tyol ex toju' tb'inchb'aj.
- 23Tetoqtzun kab'naq ab'q'i Moyses, kub' t-xima'n tu'n tex ka'yilkye aj Israel, twanaqil qekuxi'xtoq.
- 24Tetzunj tlonte toktoq jun aj Ejipt yajulte jun aj Israel, xi' Moyses klolte, ex majxkub' tb'yo'n aj Ejipt tu'n tok t-xel tu'n.
- 25Toj ttab'l Moyses qatoq k'elelkynik' aj Israel twanaqil qa tu'nel che tzaqpetela' tu'n Dyos; aye'tzunkye mixti'x elkynik' ti'j.
- 26Tojtzun juntl q'ij, til Moyses intoq che q'ojin kab'e' aj Israel, tajb'iltoq Moyses tu'n kkub' nak'e, xitma'n kye: Kyitz'ina kyib'e'; ¿tiqu'ntzun nkyili'na' kyib'e'? chij.
- 27Atzun intoq wulin teju' juntl, xitlmo'n Moyses ex xitma'n te: ¿Alkye sok q'onteya te nejenel ex ajkawil qxole'?
- 28¿Ma tajb'ila tu'n nkub' tb'yo'na kse'n aj Ejipt kub' tb'yo'na ewi? chij.
- 29Tetzunj tb'inte Moyses ja'lu, etz oq ex xi' toju' tx'otx' Madyan. Atzuntzu' najana' ex e'ten kab'e' tk'wal.
- 30Tojtzun kab'naq ab'q'itl yajxi'tl, kub' tyek'u'ntib' jun anjl tojun q'aq' nk'ant ti'j jun ch'i'x twitz Moyses toj chq'ajlaj nqayin tk'etzju' witz Sinayi.
- 31Jaw lab'ti Moyses ti'ju' yek'b'il oktkay'i'n, ex tej t-xilq'e ka'yiltexi'x, tb'i ttzaj yolin Qman Dyos te kjalu:
- 32Ayinweju'ye' Dyos ja ek'uluna' ojtxi' kyajib'ene'. Ayine' Dyos ja ek'uluna' Ab'raam, Isaak ex Jakob', chij. Jawtzun xob' Moyses ex min xika'yintl ti'j.
- 33Tmatzun Qman Dyos te: Q'imila t-xajab'a, qu'n xjante' jata'ya.
- 34Matxi' nka'yiy'e' b'a'nxi'x inche yajti ntaname' ate' toj Ejipt. Matxi' nb'iy'e' nche oq' ex machin ku'tze' tzaqpilkye. Qu'mtzun kuttzaja, kxe'l nchq'o'na toj Ejipt, chi Dyos te.

- ³⁵Maskye ojetoq tz'el kyik'o'n Moyses ex ojetoq kma te kjalu: ¿Alkye sok q'onteya te nejenel ex ajkawil? chechij, a Dyos xichq'onte te nejenel ex tzaqpilkye, tu'nelju' anjl kub' tyek'u'ntib' twitz jata' ch'i'x.
- ³⁶Ex a Moyses etzq'inkye ojtxi' qyajib'en toj Ejipt, kb'entlenxi' b'a'nq'ob'aj toju' tx'otx' lu, toju' Kyeq Ninnjab', ex toj chq'ajlaj toju' kab'naq ab'q'i.
- ³⁷Axju' Moyses xiq'mante kye aj Israel kjalu: Kjawil tiq'i'n Dyos jun t-sanjelal kxole' kse'n ayine', chij.
- ³⁸Ex tej b'u'yi'ntoqkyib' aj Israel toj chq'ajlaj, ax Moyses ajb'en tu'n tyolin kxolju' anjl tzaj yolin te twi' witz Sinayi kyuk'i'lju' ojtxi' qyajib'en; a k'montaju' yol te chwinqlal tu'n tkyej tq'o'n qe.
- ³⁹Aye'tzunkye' ojtxi' qyajib'en min kyaj tu'n t-xikb'i'n, elkyik'o'n ex kyajb'itloq tu'n tanjkyi'j Ejipt.
- ⁴⁰Xikma'n te Aaron: B'inchanqeku'ya qdyos tu'n qok lpe kyij, qu'n min b'i'n qu'n titi' matxi' b'ajte Moyses etzq'inqe toj Ejipt, chechij.
- ⁴¹Kub'tzun kb'inha'n jun witzleb' wakx ka'yin, e'kub' kb'yo'n alu'mj te chojb'il twitz ex kub'kyik'sa'n jun ninq'ij ninb'ilteju' witzleb' aye'x e'kub' b'inchante.
- ⁴²Qu'mtzun e'kyaj tzaqpi'n tu'n Dyos ex xitq'o'n anb'il kye tu'n kk'ulun kye che'w twitz kya'j. Iktzun tz'ib'a'nju' toju' kyuj t-sanjelal Dyos kjalu: Aj Israel, ¿Ma kub'tzun kq'o'ne' chojb'il ex oyaj nwitz'e' toju' kab'naq ab'q'i toj chq'ajlaj?
- ⁴³Ape' xkyb'inchajuye', jaw kyiqane' tja dyos Molok ex tche'w dyos Repan, ekyilb'ilal dyos kb'inchb'aj qe'xe' tu'n kk'ulune' kwitz. Qu'mtzun che elex nxlaja'ne' toju' ktaname' tzmajx najchaq ti'jxi' B'ab'ilon.
- ⁴⁴Atitoqju' ja teju' yol kyejni b'entti'j kye ojtxi' qyajib'en, b'inha'n kse'nx tma Dyos te Moyses tej tmante tu'n tb'inchet kse'nxju' tilb'ilal ojetoq tz'ok tka'yi'n.
- ⁴⁵Kk'am ojtxi' qyajib'en ja'lu te jun etzb'il, ex ul kyiq'i'n e'ul tuk'i'l Joswe tej tkub'ti'ju' ktx'otx' txqantl tnam kyu'n, aye' eb'je'x t-xlaja'n Dyos kwitzku'. Ten atzu' tzmax toj tq'ijlilal Dab'i.
- ⁴⁶B'a'n ela' twitz Qman Dyos, ex xitqani'n jun najb'il jatu'n kynajana' tyajajil Jakob';
- ⁴⁷atzunte Salomon jawb'inchanteju' tja Dyos.
- ⁴⁸Mixtzunti' najlite Qman Dyos nim toklen tojun ja b'inha'n kyu'n xjal. Kse'n tma t-sanjelal kjalu:
- ⁴⁹A nq'uqb'ilju'ye' kya'j, atzun tx'otx' kkub'el nqane'. ¿Se'ntzun njaye' kb'el kyb'inha'ne'? chi Dyos; ¿jatzun tu'n wojlana'ye',
- ⁵⁰extzun ayine' nb'inchante tkyaqilju' ti'xti' lu? chi Dyos.

⁵¹Aye'tzunkye'— chi Steb'an xitljo'n tmante—pi'sqe'ye' kukxju', kyäkyin ex kyanmi k'lul witzleb' qe'ye'. Ajq'ojqe'ye' kukxju' ti'ju' Xewb'aj xjan. Ikqe'xju'ye' se'nqe' ojtxi' kyajilb'ene'.

⁵²¿Alkye jun t-sanjelal Dyos min b'aj kyaju'n ojtxi' kyajilb'ene'? E'kub' kb'yo'nju' matxitoq che yolin ti'j tulelju' tnik'alti'j, atzun ja'lo oje tzulju' tnik'alti'j lu, kub' ksaqchb'e'ne' ex makub' kb'yo'ne'.

⁵³Kk'ame' kawb'il tzaj tq'o'n jun anjl, ex min xi'knima'ne', chi Steb'an.

Kyim Steb'an

⁵⁴Tetzunj tb'aj kb'i'n ja'lu, majxkub' ktx'a'n t-xe kwitzte tej tzaj ktx'u'jil b'a'nxi'x ti'j Steb'an.

⁵⁵Atzunte Steb'an nojni tu'n Xewb'aj Xjan, xika'yin twitz kya'j ex tilju' tajwalil Dyos, ex til Jesus wa'l toj tb'a'nq'ob' Dyos.

⁵⁶Tmatzuntz: —¡Inka'yi'ne' jqo'nqe' kya'j, exju' Tk'wal Dyos ati toj tb'a'nq'ob' Dyos!, chij.

⁵⁷Aye'tzunkye b'aj kub'kyjpu'n kxkyin, ex eb'jaw xch'in kuw eb'jo'k tzaqpajtzuntz ti'j.

⁵⁸Etzkyiq'i'n toju' nintnam ex b'aj kxon toj ab'j; aye'tzu'n e'ok tziyal ti'j, b'aj kyej kq'o'n kxb'alun tk'etz jun ku'xun Sawl tb'i tu'n txi' tka'yi'n.

⁵⁹Tetzunj te'qe'ktoq xolte toj ab'j, na'n Dyos Steb'an, tma: Wajaw Jesus, k'moma wanmiye', chij.

⁶⁰Kub' mejetzuntz ex jawxch'in kuw kjalu: ¡Nman Dyos, lalun tz'oktq'o'n twitza ti'ju' kyil nkyb'inha'n weye' lu!, chij. Tetzunj tb'aj tma'n ja'lu, kyimtzuntz.

Hch 8

¹Atitoq Sawl na'tz, ajunte taq' tyol tu'n tkub'yo'n Steb'an.

Okten Sawl ljol toj kq'iju' okslal

Axtzun q'iju' tzyet tljonjtz toj kq'iju' okslal ate'toq toj Jerusalen. Kykyaqil okslal eb'je'x slamj toj kytx'otx' aj Juda ex aj Samarya, oqe'kxju' apostl min eb'je'x slamj.

²Ate' junjun ichan nimalqe' te Dyos exi' mqukte Steb'an ex ojexi'x e'o'q' ti'j.

³Atzunte Sawl okten ljol toj kq'iju' okslal, intoq okx kyojile ja tu'n kyetz tjwo'n ichan ex qya ex ntoq che okxtq'o'n toj kars.

Pon tqanil tpakb'al b'a'n toj Samarya

⁴Aye'tzu'n eb'je'x ti'jxi' Jerusalen intoq xikma'n tpakb'al b'a'n jaxjaku' nche pona'.

⁵A junju' Lip, xi'pona' toju' nintnam Samarya ex okten yolil kye xjal ti'ju' Krist.

- ⁶Intoq kb'u'yi'n kyib'ju' xjal ex kkyaqil intoq kub' kb'i'nju' nxitma'n Lip, intoq che kka'yi'n b'a'nq'ob'aj nche b'ent tu'n.
- ⁷Nim xjal tzyu'nqe'toq tu'n tajaw il intoq che q'anet, ex intoq che xch'in tajaw il ajkykyaj ktzaqpi'n xjal; ex nim k'oljniqe' ex kox intoq che q'anet.
- ⁸Tu'ntzunju' oje che tzalaj xjal toju' tnam lu.
- ⁹Atitoqtzun jun ichan atzu' Simon tb'i, intoq ajkab'in nejtl ex matxitoq che b'ajxi' t-sb'u'n xjal toj Samarya, majxtoq nim toklen toj kwitz xjal.
- ¹⁰Kkyaqil xjal, prow ex q'inun, inxi'xtoq che b'in te ex intoq kma'n: Tipumal Dyos te'lu nim toklen, chechij.
- ¹¹Ex inxi'xtoq che niman te, qu'n nimxi'toq tq'ijlalil matxitoq sb'unxi' kyi'j tu'n tajkab'i'n.
- ¹²Atzun tej kyokslante tpakb'al b'a'n b'ajx tma'n Pelip kye ti'ju' tkawb'il Dyos ex ti'j Jesukrist, b'jaw a' kwi' ichan ex qya.
- ¹³Ex okslan Simon ex jaw a' twi', tzyet tb'ettzuntz tuk'i'l Pelip, intoq lab'ti kyi'ju' nimaq b'a'nq'ob'aj ex techlal ntoq che oktka'yi'n.
- ¹⁴Tetzunj kb'inte apostl ate'toq Jerusalem qa matxitoq kk'am aj Samarya tyol Dyos, exi' kychq'o'n Luch ex Xwan atzu'.
- ¹⁵Tetzunj kpon, ena'n Dyos kyi'ju' okslal toj Samarya tu'ntoq kk'monte Xewb'aj Xjan.
- ¹⁶Qu'n mixtoq a'loxi' junkye ma'toq tzul Xewb'aj Xjan tuk'i'l; naq o'kx ojetoq jaw a' kywi' toj tb'i Qajaw Jesus.
- ¹⁷Kub'tzun kq'o'n Luch ex Xwan kq'ob' toj kwi', iktzu'n kk'ama' Xewb'aj Xjan.
- ¹⁸Atzunte Simon tej tka'yinte intoq ul Xewb'aj Xjan ajtkub' kq'o'n apostl kq'ob' toj kwi' xjal, xitma'n tu'n tq'onte pwaq,
- ¹⁹ex xitma'n kye: —Ex kq'ontze' ipumalj lu weye', tu'ntzun alkye makub' nq'o'ne' nq'ob'e' toj twi', oktk'ma' Xewb'aj Xjan, chij.
- ²⁰Xi'tzun ttzaq'we'n Luch te: —¡Najxwita tuk'i'lx'i' tpwaqa, qu'n makub' t-xima'na tu'n tlq'onteya oklenj tu'n Dyos tu'n pwaq!
- ²¹Mixti'xta toklen tu'n tk'monteya, qu'n myab'a'n tanmiya twitz Dyos.
- ²²Tzaqpinkja myab'a'n ntb'incha'na lu, ex kub'sana te Dyos qama kub' najsa'n tila tu'n xkub' t-xima'na iku'na'j.
- ²³Qu'n nka'yi'ne' nim taq'wixil ati toj tanmiya ex tzyu'na tu'n myab'a'n, chi Luch te.

²⁴Xittzaq'we'n Simon te kjalu: —Che na'nqe' Dyose' wi'je', tu'ntzun lalun tzaju' lu wi'je' se'n xkmaye', chij.

²⁵Tb'ajlenxi'tzun kma'n ktziyb'il ex tb'ajlenxi' kma'n tyol Dyos, xikma'n apostl tpakb'al b'a'n kyoj b'a'npun kojil toj Samarya, ex anjki'i'j Jerusalen.

Yolin Pelip tuk'i'l jun xjal aj Etyope

²⁶Tb'ajlenxi'tzun ja'lu, xitma'n jun tanjl Dyos te Pelip kjalu: We'ktza ex kutxi'ya toj tnayajkya', toju' b'e ntzaj Jerusalen tu'n tpon Kasa, chij. Toj chq'ajlaj nik'a' b'e lu.

²⁷Jawtzun we' Pelip ex xi'; eltzun yal jun xjal aj Etyope twitz toju' b'e. Juntoq xjal nim toklen tk'etz nimaqkawil, tk'u'l pwaq nimaqkawil toj Etyope, matxitoq tx'anj k'ulul te Dyos toj Jerusalen.

²⁸Xi'toq tanjti'j toju' ttx'otx', q'uqlitoq toj tkarwaj ex intoq t-äch'i'n tuj Isayiy t-sanjelal Dyos.

²⁹Xitma'n Xewb'aj Xjan te Pelip kjalu: Kutxi'ya ex lq'exa tk'etzju' karwaj lu, chij.

³⁰Tetzunj tok lq'e Pelip, xitb'i'n intoq jawt-äch'i'n aj Etyope tu'jil tu'n Isayiy; xitqani'ntzuntz te kjalu: —¿Ma nel tnika' ti'ju' njaw t-äch'ina? chij.

³¹Xi'tzun ttaq'we'n aj Etyope te: —¿Se'n taq'wi tu'n tel nnik'e' ti'j, extzun mix-a'lo' ntzaj chik'b'ante weye'? chij. Ex kub'san twitz Pelip tu'n tjax qeb'el tk'etz.

³²Atoq nt-äch'i'nju' toj Tu'jilaju' ntma'n kjalu: Xiq'i'n naku'j jun tal rit toj b'iyb'ilte; kse'n jun qpoj tman rit mixti'xte ntma'n kwitzju' nche eljonte ti'j, lkxtzun teju' mixti'xte tma.

³³Kub' me'ssa'n ex mya tnika'alti'j b'inchanjtz te; ¿Alkye kb'antel ttx'olb'ante ti'ju' tyajajil? qu'n kub' b'yo'n tu'n lalun tentl twitz tx'otx', chiju' tz'ib'a'n.

³⁴Xi'tzun tqani'n xjal nim toklen aj Etyope te Pelip kjalu: —B'inchama xtalb'il, q'mantza weye', ¿alqi'jtzun nyolina' t-sanjelal Dyos lu: ti'jx mujqa ti'j juntl? chij.

³⁵Atzunte Pelip, tzyet tyolin ti'ju' ntoq jawt-äch'i'n aj Etyope toj Tu'jil, xitma'n tpakb'al b'a'n ti'j Jesus.

³⁶Yajxi'tzuntl, tej kyik' tojun tx'otx' ja ta'toq a', xitma'n xjal nim toklen te Pelip: —Atite a' tzalu; ¿Ma myatzulo b'a'n tu'n tjaw a' nwi'ye'? chij.

³⁷Xi'tzun ttaq'we'n Pelip te: —Qama tokslaya tu'n tkyaqil tk'u'ja, b'a'nte' tu'n tjaw a' twi'ya, chij. —Ma wokslaye' qa a Jesukrist Tk'wal Dyos, chij xittzaq'we'n.

³⁸Xi'tzun tma'n tu'n twe' karwaj; eku'xtzuntz toj a', ex jaw tq'o'n Pelip a' twi' aj Etyope.

³⁹Tetzunj kjatz toju' a', xiq'i'n Pelip tu'n T-xew Qman Dyos, ex min tilitju' ichan nim toklen aj Etyope; xi'tzun tljo'n tb'e inxi'xtoq tzalaj.

⁴⁰Pontzun Pelip toj tnam Asoto, ex intoq xitma'n tpakb'al b'a'n tojile junjun tnam, tzmax tpon toj Sesarey.

Hch 9

Okslan Sawl

(Hch 22.6-16; 26.12-18)

¹Kukxtoqtzun t-xob'san Sawl tu'n kkub' tb'yo'n okslal ti'j Qajaw. Tu'ntzunju' pon tk'etz knejel pale,

²ex xitqani'n tuj te toklen tu'n txi' kyoj ja te k'u'lb'il toj Damask, jyolkye ate' toju' ak'a'j txol, ichan ex qya, tu'n kb'ajx tiq'i'n toj kars toj Jerusalem.

³Tetzunj nqaku'toq ta'tl tk'etz nintnam Damask, naq mixnab'en ttzaj txaqli jun spik'un toj kya'j ti'jile.

⁴Majxtzun kub' tz'aq Sawl twitz tx'otx', ex tb'i ttzaj jun yol te intoq tma'n: Sawl, Sawl, ¿tiq'u'n ljo'na' toj nq'ije' tu'na? chij.

⁵Xi'tzun tqani'n Sawl: ¿Altzun kyeya Taye? chij. Tzaj tzaq'we'n te: Ayinweju'ye' Jesus, ayinxju'ye' ljo'n toj nq'ije' tu'na.

⁶We'ktza ex kutokxa toju' nintnam Damask; atzuntzu' kxe'la' q'ma'n teya titi' tu'n tb'inchanteya, chij.

⁷Majx eb'ajxob'ju' intoq che b'et tuk'i'l Sawl, qu'n xikb'i'n yol, ex mix-a'lo'xte okkyka'yi'n.

⁸Jawtzun we' Sawl twitz tx'otx'; tetzunj tjaw ka'yin, mixti'xtoq nb'ent tka'yin. Xikxko'ntzuntz ex xikyiq'i'n Damask.

⁹Ten oxe' q'ij atzu' mixti'xtoq nka'yin, mixti'x wan ex mixti'x k'wan.

¹⁰Najlitoqtzun jun okslal Damask, Ananiy tb'i, kub' tyek'u'ntib' Qman Dyos te toj jun witzik' ex tma: ¡Ananiy! chij. Xi'tzun ttzaj'we'n: Luqine' lu, Taye, chij.

¹¹Tzaj tma'n Qman Dyos te: We'ktza ex kutxi'ya toju' b'e Toj Tzinun tb'i, ex qaninkxa tja Judas ati jun ichan aj Tarso Sawl tb'i. In na'n Dyos,

¹²ex matxi' til tojun witzik' matz'okx jun ichan Ananiy tb'i ex makub' tq'o'n tq'ob' toj twi' tu'n tka'yin jumajtl, chi Dyos te.

¹³Tetzunj tb'inte Ananiy ja'lu, tma: Taye, nimxi' matxi' tz'oka' nb'i'ne' tqanil ti'ju' ichan lu ex ti'j tkyaqilju' myab'a'n matxi' tb'inha ti'ju' ttanama xjan toj Jerusalem.

¹⁴Matxitzun tzul ja'lo tzalu, q'o'n toklen kyu'n knejel pale, tu'n kb'ajx tiq'i'n kkyaqilju' nche na'nte tb'iya toj kars, chij.

¹⁵Atzunte Qman Dyos tzaj tma'n te: Kutxi'ya, qu'n matxi' jawnsk'o'ne' ichan lu tu'n tyolin wi'je' kye xjal kyoj txqantl nimaqtnam ex kye nimaqkawil, ex ikxkye aj Israel.

¹⁶Kxe'l nyek'u'ne' te qa kyajtel nim tu'n npaje', chi Dyos.

¹⁷Xi'tzun Ananiy toju' ja jatoq ta' Sawl. Tetzunj tokx tuja, e'kub' tq'o'n tq'ob' toj twi' ex xitma'n te: —Sawl, witz'in, machin tzaj tchq'o'ne' Qajaw Jesus, aju' kub' tyek'u'ntib' twitza toj b'e jatoq ljo'n ttzaja'ya, tu'n tka'yin jumajtla ex tu'n tnoja tu'n Xewb'aj Xjan, chij.

¹⁸Textzu'n kmuj eb'je'l tz'aqi naku'j ttxa twitz Sawl kyij twitz, ex ka'yin jumajtl. Jawe'tzuntz ex jaw a' twi'.

¹⁹Wantzuntz ex oktl tipumal, kyejtzun ten jte' q'ij kk'etzju' okslal najlqe'toq Damask.

Pakb'an Sawl toj Damask

²⁰Aq'witzun Sawl pakb'alte kyoj ja te k'u'lb'il qa ate Jesus Tk'wal Dyos.

²¹Kkyaqiltzu'n nche b'inte majxtoq nche jawsak'puj, ex intoq kma'n: —¿Ma myatzun xjalju' lu ljoltetoq toj kq'iju' nche na'nte tb'i Dyos toj Jerusalem? ¿Ma myatzun ax xjalju' sul tzalu tzyulkye ex tu'n kyxitq'o'n toj kyq'ob'ju' kynejel pale? chechij.

²²Atzunte Sawl xi'toq toktenxi'xtl q'malte tuk'i'l tipumal, ex majxtoq kyej chukji knab'l aj Juda najlqe' toj Damask tu'n, inxi'xtoq tchik'b'a'n qa ate Jesus Krist.

Tzaqpaj Sawl toj kq'ob' aj Juda

²³Tb'ajlenxi'tzun b'a'npun q'ij, b'entti'j kyu'n aj Juda tu'n tkub' kb'yo'n Sawl,

²⁴Tb'itzun Sawl ja'lu. Intoq che ayon ti'j q'ijtl ex qonik'an kyojile ttzi nintnam tu'n tkub' kb'yo'n,

²⁵aye'tzun t-xnaq'tzb'en ku'x kq'o'n tojun nin chi'l ex ku'tz kq'o'n te qonik'an tib'aju' nintapi ti'jile nintnam.

Pon Sawl toj Jerusalem

²⁶Tetzunj tpon Sawl Jerusalem, tajb'iltoq tu'n tten kxolju' okslal; kkyaqilxtoqtzun nche xob' te, qu'n mixti'xtoq nxikyoksla'n qa ojetoq tz'okslan.

²⁷Xi'tzun q'i'n tu'n B'ernab'e ex xityek'u'n kyeju' apostl. Xitma'n kye qa ojetoq til Sawl Qajaw toj b'e, ex ojetoq tzaj yolin Qajaw te, ex min nxob' Sawl okten q'mal tpakb'al ti'j Jesus toj Damask.

²⁸Iktzu'n kyejten Sawl toj Jerusalem, ex intoq b'et kyuk'i'l. Mixtoqti' nxob' ajtokten q'mal tpakb'al ti'j Qajaw,

²⁹intoq yolin extoq nche wulj kyuk'i'l aj Juda ntoq che yolin toj kryek; aye'tzunkye kyajb'iltoq tu'n tkub' kb'yo'n.

³⁰Tetzunj tok kka'yi'n okslal, xikiyiq'i'n Sawl Sesarey, xiksmantzuntz Tarso.

³¹Mixtzunti'tl yajb'ilkye okslal toj tkyaqil tx'otx' Juda, Kaliley ex Samarya, ex intoq che ch'iy twitz Dyos. Intoq che anq'in tjaq' tchiylal Qman Dyos ex intoq chmet-xi'x kyb'aj tu'n tonb'il Xewb'aj Xjan.

Q'anet Eneas tu'n Luch

³²Intoqtzun b'et Luch xb'etzalkye okslal, ex xi' ka'yilkye okslal najlqe' Lida.

³³Knettzun jun ichan Eneas tb'i tu'n atzu', ma'toq b'ent wajxaq ab'q'i k'oljni tkub' twitz kuǎb'il.

³⁴Xitma'n Luch te kjalu: —Eneas, kq'ananjtzela tu'n Jesukrist. We'ktza ex q'inktza tkuǎb'ila, chij te. Textzu'n kmuj jawe' Eneas.

³⁵Kkyaqilju' najlqe' Lida ex Saron kyil tej tjawe', kyajtzun kq'o'n ojtxi' kb'e ex e'okslan te Qajaw.

Jaw anq'in Dorkas tu'n Luch

³⁶Atitoqtzun jun qya okslal ti'j Qajaw toj nintnam Jope Tab'ita tb'i, a tz'elpuna' Dorkas toj kryek. Intoq tb'inha'n qya lu b'a'n ex intoq onin kyi'j prow toj tkyaqilju' tchwinqlal.

³⁷Yab'ti Dorkas toju' tq'ijlalil lu ex kyim. Tb'ajlenxi'tzun txjo'n t-xmilal, kub' q'o'n tojun mqo'n toju' kol jawl.

³⁸Nqayintoq ta' tnam Jope tk'etz Lida, jatoq ta' Luch; kb'itzu'n okslal qa atitoq Luch atzu', xikchq'o'n kab'e' ichan q'malte te: Wix kuttzaja toju' tnam Jope, chechij.

³⁹Xi'tzun Luch kyuk'i'l. Tetzunj tpon, xiq'i'n toju' mqo'n jatoq ta' kyimni; ex intoq che oq' kkyaqilju' qya kyimni kychmil, b'jo'k kb'u'yi'n kyib' ti'j Luch ex eb'ajx kyek'u'n xb'alun eb'aj tb'inha'n Dorkas tej itz'xtoq.

⁴⁰Eb'je'tztzun tchq'o'n Luch kkyaqil, ex kub' meje ex na'n Dyos; xika'yintzuntz ti'ju' kyimni, tma: —¡Tab'ita, we'ktza! chij. Jawtzun ka'yin Tab'ita, ex tej tlonte atitoq Luch, jaw qe.

⁴¹Xi'tzun Luch tzyulkye tq'ob' ex jaw twab'a'n; e'tzajtzun ttxko'n okslal exqe' qya kyimni kychmil, xityek'u'n kye itz'toq.

⁴²B'injtz tqanil ja'lu toj tkyaqilju' nintnam Jope, ex nim xjal e'okslan te Qajaw.

⁴³B'a'npun q'ij kyejten Luch toju' nintnam, tja jun tzq'ajsal tz'u'n Simon tb'i.

Hch 10

Pon Luch tja Kornelyo

¹Atitoq jun ichan toju' nintnam Sesarey Kornelyo tb'i, nejenel te jun tnej xjal te q'oj Italyano tb'i.

- ²Intoaq niman ichan lu te Dyos, intoaq che k'ulun te Dyos junx kyuk'i'l toj tja. Ex intoaq q'on pwaq o'nb'il kye aj Juda, ex intoaq k'ulun te Dyos kukxju'.
- ³Tojtzun jun q'ij, ntzaj oxe' kmuj te qale, okq'o'n jun nakuj witzik' te kjalu: Tilkuxi'x jun tanjl Dyos okx jatoq ta' ex tma te kjalu: ;Kornelyo!, chij.
- ⁴Majxtzun kyej ka'yin Kornelyo ti'ju' anjl, ex inxi'xtoq xob', xitqani'n te: ;Ti'tzun Taye? chij. Xitma'n anjl te kjalu: Matxi' tb'i Dyos tna'j Dyosa, ex matxi' tilju' o'nb'il nxitq'o'na kye prow.
- ⁵Chq'onxa jun ichan toju' nintnam Jope txkolte jun ichan Simon tb'i, expe' ax juntl tb'iju' Luch.
- ⁶Xi' ta'ya' tja juntl ichan Simon tb'i, jun tzq'ajsal tz'u'n najli ttzi ninnjab', chiju' anjl.
- ⁷Tetzunj txi' anjl matxitoq b'aj yolin tuk'i'l, e'tzaj ttxko'n Kornelyo kab'e' tmajin ex jun xjal te q'oj nimalxi'x te Dyos ex q'uqli tk'u'j Kornelyo ti'j,
- ⁸ex tb'ajlenxi' tma'n tkyaqil kye, exi' tchq'o'n Jope.
- ⁹Tetzun juntl q'ij, ljo'ntoaq b'e kyu'n ex xi'toaq kypon lq'e tk'etzju' nintnam Jope, Jawx Luch na'l Dyos twi' ja, tetoqlo wanq'ij.
- ¹⁰Tzaj we'yaj ti'j ex tajb'iloq tu'n twan, tzmatoqtzun nb'inchanjtz twa, tzaj q'o'n jun nakuj witzik' te kjalu:
- ¹¹til jqetju' kya'j ex xi'toaq tku'tz jun nakuj ninxb'alun, tzyu'nqetoq kyaje' ttxa'n.
- ¹²Ate'toaq tkyaqil ch'ix txkup kyaje' kqan toju' ninxb'alun, exqe' nche qitinje ex pich'.
- ¹³Ex tb'i jun yol tzaj q'ma'n te kjalu: We'ktza Luch, b'yonqeku'ya lu ex ch'yonqe'xa, chij.
- ¹⁴Xi'tzun ttzaq'we'n Luch kjalu: Lay Taye, b'ajx txa'xi' nwan junwe' ti'xti' tz'il, chij.
- ¹⁵Tzaj jumajtlju' yol te kjalu: Aju' matxi' nxitilsaye' ayine' Dyos, lalun tz'ok tq'o'na te tz'il, chij.
- ¹⁶Oxmaj q'manjtz ja'lu, jawxtzun jumajtlju' ninxb'alun toj kya'j.
- ¹⁷Tzmatoqtzun ximan Luch ti'j titi' tz'elpuna' yek'b'il lu tzaj q'o'n te, tej kponju' ichan exi' chq'o'n tu'n Kornelyo ttzija, matxitoq b'aj kxjelu'n jata' tja Simon.
- ¹⁸Tetzunj kpon, okx kqani'n tuk'i'l tq'ojq'ojel kwi' kuw qa atoqtzu' ta'ju' jun ichan Simon tb'i, ex ax tb'iju' Luch.
- ¹⁹Inxtoqtzun ximan Luch ti'ju' tzaj yek'u'n te, tma Xewb'aj Xjan te kjalu: Ka'yinx, luqe' oxe' ichan nche jyon ti'ja.

- 20**We'ktza, kutku'xa ex lalun jawje tk'u'ja, kutxi'ya kyuk'i'l qu'n ayine' ñin tzaj chq'onkye, chij.
- 21**Ku'tztzun Luch ex xitma'n kyeju' ichan: —Ayinwejuye' nchin kjoye'ne'; ¿ti'tzu'n tb'is kyk'u'je'? chij.
- 22**Xi'tzun ktzaq'we'n te: —Maqotzaj chq'o'ne' tu'n Kornelyo nejenel kye xjal te q'oj, jun ichan tnik'alti'j, ink'ulun te Dyos ex b'a'n tilwi kyu'n kkyaqil aj Juda. Tzaj q'ma'n te tu'n jun tanjl Dyos tu'n tul txokb'aja, tu'n txi'ya tja ex tu'n tb'intēju' oktma'ya te, chechij.
- 23**E'okx txko'ntzuntz tuja tu'n Luch, ex e'kyaj wtan tk'etz te qonik'an lu. Xi'tzun Luch kyuk'i'l te juntl q'ij, ex exi' junjun okslal najlqe' Jope tuk'i'l.
- 24**Epontzuntz Sesarey te juntl q'ij, jatoq nayona' Kornelyo kyi'j kyuk'i'l twitze'l ex tamiw matxitoq che b'aj ttxko'n.
- 25**Tetzunj tpon Luch tja, etz Kornelyo k'molte, ex kub' meje twitz k'ulul.
- 26**Atzunte Luch jaw twab'a'n ex xitma'n te: —We'kuya, ex ichan qinwe' kse'n aya, chij.
- 27**Intoqtzun yolin tuk'i'l, okx tuja ex til nimtoq xjal b'u'yi'nkyib'.
- 28**Xitma'n Luch kye kjalú: —B'i'n kyu'ne' min q'o'n toj kyokslab'l aj Juda tu'n tmojb'ante tib' jun aj Juda kyuk'i'l najchaq xjal mujqa tu'n tokx toj kja. Atzunte Dyos machin tzaj t-xnaq'tza'ne' tu'n mix-a'lo' tu'n tok nq'o'ne' te tz'il.
- 29**Qu'mtzun min xkub' nxk'a'yu'n wib'e' tej ñin ktxoke', machin tzaje'. Wajb'ile' tu'n nb'inteye' titi' kyajb'ile' tu'nju' ñin ktxokye', chij.
- 30**Xi'tzun ttzaq'we'n Kornelyo: —Mab'ent kyaje' q'ij qloqx ja'lu, atintoqe' toju' njaye' tzalú, intoq chin na'n Dyose' ajttzaj oxé' te qale, tej tkub' tyek'u'ntib' jun ichan nwitzé' inxi'xtoq qoptz'aj t-xb'alun.
- 31**Tzaj tma'n weye' kjalú: Kornelyo, matxi' tzaj tb'i'n Dyos tna'j Dyosa ex matxi' tilju' tonb'ila kyi'j prow.
- 32**Chq'onxa ttxokli Simon, ax tb'iju' Luch, atiku' toj nintnam Jope. Ati tja juntl ichan Simon tb'i, jun tzq'ajsal tz'u'n najli ttzi ninnjab', chij.
- 33**Lwiyxi'xtzun xinchq'o'ne' tjoyliya, ex b'a'n xtb'inchaya matzula. Luqotzune' qkyaqile' ato'ye' twitz Dyos ja'lo, ex qajb'ile' tu'n qb'inteye' tkyaqilju' matchaq' Qman Dyos teya tu'n tmanteya qeye', chi Kornelyo.

Tpakb'ab'I Luch tja Kornelyo

- 34**Tzyettzun tyolin Luch, tma kjalú: —Matxitzun kane toj nwitzé' ja'lo, junelni kye xjal kyilwi tu'n Qman Dyos,

³⁵te alkyexku' nintnam, k'mo'n qekye' tu'n Dyos alkye nniman te ex nb'inchante b'a'n.

³⁶Tzaj tq'o'n Qman Dyos tyol kye tyajajil Israel, tzaj tma'n tpakb'al b'a'n te nak'b'il tu'nel Jesukrist, ju' ati toklen kyib'aj kkyaqil.

³⁷Kanli kwitze' aj u' b'aj toj tkyaqil ktx'otx' aj Juda, tzyet-x toj Kaliley, tb'ajlenxi' tpakb'a'n Xwan qa ilxi'xtoqti'j tu'n tjaw a' kwi' xjal.

³⁸B'i'n kyu'ne' tzaj tq'o'n Dyos tipumal Jesus aj Nasaret ex tnojsa tu'n Xewb'aj Xjan, ex tb'inha Jesus b'a'n tej xten, etq'a'na' kkyaqilju' ntoq che yajti tu'n tajaw il. B'ajb'ent tu'n qu'n atitoq Dyos tuk'i'l,

³⁹ex tziyal qo'ye' ti'j tkyaqilju' tb'inha Jesus toj ktx'otx' aj Juda ex toj Jerusalen. Kub' kb'yo'ntzun xjaltz, jaw kyob'a'n twitz krus.

⁴⁰Jaw anq'intzuntz tu'n Dyos toj toxi'n q'ij, ex tb'inha Dyos tu'n tkub' tyek'u'ntib' qwitze'.

⁴¹Min kub' tyek'u'ntib' kwitz tkyaqilju' tnam, o'kxtzun kub'a' tyek'u'ntib' qwitze', jawni qotoq t-sk'o'ne' Dyos te tziyal ti'j. O'wane' ex o'k'wane' tuk'i'l tjawlenxi' anq'in.

⁴²Ex tchaq' qeye' tu'n txiqma'ne' kye tnam qama tz'oktq'o'n Dyos toklen te ajkawil kyeju' itz'qe'x ex kyeju' mache kyim.

⁴³Ojetoq che yolin kkyaqilju' t-sanjelal Dyos ti'j Jesus, ex ojetoq kma qa alkyeqe' mache okslan te, kb'el najsa'n kyil naq tu'nel.

Kk'am junxi'tl xjal Xewb'aj Xjan

⁴⁴Inxtoqtzun yolin Luch, tej tul Xewb'aj Xjan kyib'aj kkyaqilju' ntoq che b'inte tyol Dyos.

⁴⁵Aye'tzu'n okslal aj Judaqe' e'pon lpe ti'j Luch, eb'jaw lab'ti tu'nju' tzaj q'o'n Xewb'aj Xjan kyeju' xjal mya aj Judaqe',

⁴⁶qu'n intoq che kb'i'n intoq che yolin kyoj junxi'tl yol ex intoq kyajwali'n Dyos.

⁴⁷Tmatzun Luch kjalu: —¿Alkyetzun kq'malte qa lay jaw a' kywi' xjal lu, matxi' kk'am Xewb'aj Xjan kse'nxqe? chij.

⁴⁸Tchaq'tzuntz tu'n tjaw a' kwi' toj tb'i Jesukrist. Ekub'santzuntz te Luch tu'n tkyejten jte' q'ij kyuk'i'l.

Hch 11

Taq' Luch tqanil kye okslal toj Jerusalen

¹Kyb'itzu'n apostl exqe' okslal toj tx'otx' Juda qa ojetoq kk'am mya aj Juda tyol Dyos.

- ²Tetzunj tponl Luch Jerusalen, eyolin junjun okslal ate'xtoq toj ktxol aj Juda ti'j.
- ³Xikqani'n te: —¿Tiqu'ntzun xa'ya kk'etzju' mya aj Juda, ex ma wana kyuk'i'l? chechij.
- ⁴Xi'tzun tma'n Luch kye tzajx tnejel tkyaqilju' b'aj. Xitma'n kye kjalú:
- ⁵—Atintoqwe' toju' nintnam Jope, intoq chin na'n Dyose', tzaj q'o'n jun yek'b'il weye' kjalú: Wile' jun nakuj ninxb'alun, tzyu'nqetoq kyaje' ttxa'n, ku'tz toj kya'j ex k'u'l jatoq ta'qine'.
- ⁶Oknka'yi'ne' b'a'nxi'x titi'toq ati toj, ex wile' ate'toq txup kyaje' kqan etojk'ul txkup, ekan ex epich'.
- ⁷Ex nb'ie' jun tzaj yolin weye' kjalú: We'ktza Luch; b'yonqeku'ya ex ch'yonqe'xa, chij.
- ⁸Xintzaq'we'ne' kjalú: Lay Taye, b'ajxna' txa' nwan junwe' ti'xti' myab'a'n ex tz'il, nchije'.
- ⁹Tzajtzun jumajtlju' yol weye' toj kya'j, tma: Aju' matxi' nñtilsaye' ayine' Dyos, lalun tz'ok tq'o'na te tz'il, chij.
- ¹⁰Oxmaj q'manjtz ja'lu, ex jawx jumajtlju' ninxb'alun toj kya'j kyuk'i'l kkyaqilju' ate' toj.
- ¹¹Tojtzu'n kmuj lu e'pon oxé' xjal jyolweye' toju' ja jatoq ta'qo'ye', tzajniqe'toq chq'o'n tzman Sesarey.
- ¹²Tchaq' Xewb'aj Xjan weye' tu'n lalun chin jawjeye' ex tu'nxi'ye' kyuk'i'l. Ex exi' qaq qitz'in lu wuk'i'le'. Qkyaqile' o'okxe' toj tja jun ichan,
- ¹³tzaj tma'n qeye' se'n ojettoq tila' jun anjl toju' tja, kub' we' ex tma te kjalú: Chq'onxa ttxokli Simon, ax tb'iju' Luch, toju' nintnam Jope tu'n tul;
- ¹⁴atzunte kq'malteju' teya se'n tu'n tkleta'ya kyuk'i'lju toj tjaya, chij te.
- ¹⁵Tetzunj ttzyet nyoline' kye, ulju' Xewb'aj Xjan kyib'aj kse'nx tej tul tnejel qib'aj.
- ¹⁶Tzaj nna'ntzuntze'aju' ojettoq tma Qajaw kjalú: Axte' jaw tq'o'n Xwan a' kwi' tu'n a', aye'tzunkye' kjawil a' kwi'ye' tu'n Xewb'aj Xjan, chij.
- ¹⁷Qana' matxi' tzaj tq'o'n Dyos kye kse'nxqe oje qo okslan te Qajaw Jesukrist, ¿se'n taq'wi tu'n nmaquntlwe' te Dyos? chi Luch.
- ¹⁸Tetzunj kb'inte okslal toj Jerusalen ja'lu, mixti'tlte kma ex jawkyajwali'n Dyos kjalú: —¡Ex matxi' tzaj tq'o'nte Dyos anb'il kyeju' mya aj Juda tu'n tanjtzkyi'j tuk'i'l ex tu'n kkanb'ante chwinqlal tejumajx! chechij.

Aye' okslal toj Antyokiyi

- ¹⁹Aye'tzu'n okslal eb'ajx slamj tu'n tpaj ljonjtz toj kq'ij tej tkyim Steb'an, exi' oq junjun Penisya, Chipre ex Antyokyyiy. Okxtzu' xa'kma'n tpakb'al b'a'n kye aj Juda ex min xikma'n kye txqantl xjal.
- ²⁰Epontzun junjun okslal aj Chipre ex aj Sirene toj nintnam Antyokyyiy ex eyolin kye mya aj Juda, xikma'n tpakb'al b'a'n ti'j Qajaw Jesus kye.
- ²¹Atitoq tipumal Qman Dyos kyuk'i'l, nimte' kyej kq'o'n ojtxi' kyokslab'l ex e'okslan te Qajaw.
- ²²Tetzunj kb'inte okslal toj Jerusalen tqanil lu, xikchq'o'n B'ernab'e Antyokyyiy.
- ²³Tetzunj tpon B'ernab'e, til matxitoq che k'i'wlanjtz tu'n Dyos ex ojexi'x tzalaj. Xitq'o'n knab'l kkyaqil tu'n kwe' toj kyokslab'l ti'j Qajaw tu'n tkyaqil kk'u'j.
- ²⁴B'a'n xjal toqte' B'ernab'e, nojni tu'n Xewb'aj Xjan ex atixi'x tokslab'l. Nim xjal eb'inte chik'b'ab'l tu'n B'ernab'e ex e'oklpe ti'j Qajaw.
- ²⁵Yajxi'tzuntl, xi' B'ernab'e jyolte Sawl Tarso,
- ²⁶tetzunj tknet tu'n, pon tiq'i'n Antyokyyiy. Majx e'ten jun ab'q'i atzu' kyuk'i'l okslal, intoq kq'o'n xnaq'tzb'il kye nim xjal. Atzu' oka' q'o'na' kb'i xnaq'tzb'en tnejel maj te okslal te Krist toj Antyokyyiy.
- ²⁷E'tzaj jte' t-sanjelal Dyos toj Jerusalen ex e'pon Antyokyyiy toju' tq'ijlalil lu.
- ²⁸Juntzunkye Akab'o tb'i, wa'ltoq ex xewsanjtz te tu'n Xewb'aj Xjan, tma tqanil qa tzultoq jun we'yaj toj tkyaqil twitz tx'otx', ex japun toj tq'ijlalil nkawin ninimaqkawil Klawdyo.
- ²⁹Kub'tzun kyxima'n xnaq'tzb'en toj Antyokyyiy tu'n t-xikq'o'n jun o'nb'il kye okslal najlqe' toj Juda, kse'nxttoq tu'me'l tu'n kq'onte junjun.
- ³⁰Xi'tzun kq'o'n, xiksma'n kyi'j B'ernab'e ex Sawl tu'n tpon q'o'n kye tijwnaq toj Juda.

Hch 12

Kyim Santyay; ex okx jpu'n Luch

- ¹Tojtzun tq'ijlalil lu okten Erodes ljol toj kq'ij junjun okslal.
- ²Tchaq' tu'n tkub' b'yo'n Santyay, titz'in Xwan, tu'n k'uütx'e'nb'il;
- ³ex tej tlonte b'a'n ela'ju' tb'inha toj kwitz aj Juda, tb'inha tu'n ttzyet Luch. B'aj ja'lu toj tq'ij waj wab'j mixti' ttx'amal.
- ⁴Ttzyetlentzun Luch, okx jpu'n tu'n Erodes ex e'kyaj tq'o'n kyaje' k'loj xq'uqil te kyajkyaj chaq xjal te q'oj. Xima'ntoq tu'n, tu'n tetz tyek'u'n twitz tnam tik'lenxi' Tq'ij Tzaqpib'l.

⁵Jpu'nkxtoqtzun Luch, xq'uqi'n b'a'nxi'x, aye'tzu'n okslal ljo'nxi'xtoq kna'n Dyos ti'j.

Jun anjl tzaqpinte Luch toj kars

⁶Textzu'n qonik'an najchi'jtoq tz'etz tyek'u'n Erodes twitz tnam, intoq ktan Luch kxol kab'e' xjal te q'oj, xwaku'n toj kab'e' xpatx'k'uxb'il, ex ate'toq jte'tl xjal te q'oj intoq che xq'uqin twitz tjpel kars.

⁷Naqx minab'en tkub' tyek'u'ntib' jun tanjl Qajaw twitz, ex majxkub' txaqli jun spik'un toj kars. Oktzun yeku'n Luch ttx'u'k ex jaw k'asu'n tu'n anjl, ex tma te: ¡Wix we'ktza!, chij. Textzu'n kmuj b'je'l tz'ajju' xpatx'k'uxb'il kyi'j tq'ob' Luch,

⁸ex xitma'n anjl te: Q'onqe'ka ti'ja ex q'onqe'ka t-xajab'a, chij. B'jo'ktzun tq'o'n Luch, ex tmatl anjl te: Q'onka tpinpa'ta ex lpetza wi'je', chij.

⁹Ettzun lpe Luch ti'ju' anjl, min kane toj twitz qa axtoqju' ntoq tb'inha'n anjl. Toj ttab'l qa intoq witzk'an.

¹⁰E'ik'tzun kk'etzju' tnejel xq'uqil, e'ik'tl kk'etzju' tkab' tnej xq'uqil, ex tej kpon ttziju' tjpel tu'n qetz toj b'e, tjunalxju' tjpel el jaqli. E'etz, ex tej kb'etenje jun xkichb'e, kyej q'o'n tjunal tu'n anjl.

¹¹Kanetzuntz toj twitz Luch, tma: Matxitzun wile' axxi'x matzaj tchq'o'n Qajaw tanjl klol weye' te Erodes ex te tkyaqilju' kyajb'iltoq aj Juda tu'n kb'inchante wi'je', chij.

¹²Tej teltnik' Luch ti'j, xi' tja Mariy ttxu Xwan ju' ax tb'iju' Kuḡ, jata'qe'toq b'a'npun b'u'yi'nkyib' toj na'j Dyos.

¹³Okx k'ojcha'n ttzija toj b'e, ettzun jun txin Rode tb'i ka'yilte alkyetoq.

¹⁴Tetzunj teltnik' ti'ju' toj twi' Luch, ojexi'x tzalaj, min okx tjqo'ntlu' ja, okx ojqlan q'malte tuja qa atoq Luch ati ttzija.

¹⁵—¡Matz'okta toj twitz! chechiju' ate'toq tuja te: Atzunte xitma'n kye qa axtoq. Kmatzuntz: —Myate Luch sul, tanmilo te', chechij.

¹⁶Ljo'nxtoqtzun tk'ojchan Luch ttzija. Tetzunj tokx kjqo'n ja, ok kka'yi'n ex e'jaw sak'puj.

¹⁷Atzunte xit-se'n tq'ob' kye tu'n lalun che yukchi, ex xitma'n kye se'n etza' tu'n Qajaw toj kars. Ex xitma'ntl kye: —Kmanxe' lu te Santyay ex kye qtzik e'qitz'in, chij. Ettzuntz ex xi' tojun plajtl.

¹⁸Tetzunj qsqix, eb'jaw tilju' xjal te q'oj, mixti'xte b'i'n kyu'n jaxa' Luch.

¹⁹Tchaq' Erodes tu'n tjyet, mixtzunti'x jyet, oktq'o'n te kpaju' xq'uqil ex tchaq' tu'n kkub' b'yet. Yajxi'tzuntl etz Erodes toj Juda ex xi' najal Sesarey.

Tej tkyim Erodes

²⁰Inxi'xtoq q'ojin Erodes kyi'j aj Tiro ex aj Sidon, b'enttzunti'j kyu'n tu'n kpon twitz. Ex kub'ti'j ttab'l B'lasto kyu'n, jun nim toklen toj kawb'il tk'etz nimaqkawil Erodes, ex kqani nak'b'il tu'nel, qu'n intoq kk'mo'n aj Tiro ex aj Sidon kwa toju' ttx'otx' nimaqkawil.

²¹Tojtzun jun q'ij e'ttxok Erodes, ex oktq'o'n t-xb'alun toj toklen, kub' qe toju' tq'uqb'il te kawb'il ex xitma'n jun tpakab'.

²²E'aq'witztun xjal xch'ilte kjalu: ¡Mya ichante' nyolin lu, jun dyos te'! chechij.

²³Textzu'n kmuj lu, tzaj jun yab'il ti'j Erodes tu'n jun tanjl Dyos, tu'n tpaj min jawtnima'n Dyos, ex kyim intoq wanjtz kyu'n xchuq'.

²⁴Intoqtzun ximlenxi'x tyol Dyos ex intoq xiq'ma'n toj tkyaqil plaj.

²⁵Tetzunj tb'aju' kyaq'un B'ernab'e ex Sawl toj Jerusalem, anjkyi'j, xikyiq'i'n Xwan kyuk'i'l, ju' ax tb'iju' Kuš.

Hch 13

Tzyet kyaq'un B'ernab'e ex Sawl.

¹Ate'toq t-sanjelal Dyos ex xnaq'tzal kxol okslal toj Antyokyyi. Aye'toq B'ernab'e, Simon (aju' ax tb'iju' Q'eq), Lusio aj Sirene, Menaem (ech'isanjtz junx tuk'i'l Erodes, ju' kawin toj Kaliley) ex Sawl.

²Tojtzun jun q'ij intoq ok kk'u'lb'il te Qman Dyos ex intoq che mewayin, tma Xewb'aj Xjan kye: Kpa'nqemile' B'ernab'e ex Sawl tu'n kb'inchante aq'untl ja txko'nqeya' wu'ne', chij.

³Kyb'ajlenxi'tzun na'n Dyos ex kb'ajlen mewayin, ena'n Dyos ex kub' kq'o'n kq'ob' toj kwi' B'ernab'e ex Sawl, exikchq'o'ntzuntz.

Pakb'ab'l toj Chipre

⁴Chq'o'nqetoqtzun B'ernab'e ex Sawl tu'n Xewb'aj Xjan, exi' Selewsya, exi'tzuntz toj B'ark tu'n kpon toju' swejtx'otx' Chipre.

⁵Tetzunj kpon toju' qokyex Salamina, e'aq'wi q'malte tyol Dyos kyoj ja te k'u'lb'il kye aj Juda. Ex xi' Xwan kyuk'i'l te onilkye.

⁶B'aj kb'eti'n tkyaqilju' swejtx'otx' ex e'pon Papos, ja oka' yal jun ajpkab' aj Juda kyu'n, B'arjesus tb'i, jun sanjelal chalyol.

⁷Atitoqju' ajpkab' lu tk'etzju' kawil Serjyo Pawl, jun ichan b'a'n ximan. Tchaq'ju' kawil ktxokli B'ernab'e ex Sawl, qu'n tajb'iltoq tu'n tb'inte tyol Dyos.

⁸Atzu'n ajpkab', Elimas tb'i toj kryek, oktzaqpaj kyi'j, mitojjun tajb'il tu'n tokslan kawil.

⁹Atzunte Sawl, ax tb'iju' Pawl, nojnitoq tu'n Xewb'aj Xjan, majx okka'yin ti'j

¹⁰ex xitma'n te: —¡Chalyol, b'inchal myab'a'n, tk'wal tajaw il ex ajq'oj ti'j tkyaqilju' b'a'n! ¿Tiqu'n min nkyaj ttzaqpi'na ttxalpunjtzu' tb'eyil Qajaw?

¹¹Ja'lo kb'el tz'e'ysa'n twitza tu'n Qajaw: kjel moxixa, lay til jte' q'ija t-spik'umal q'ij, chij. Lwiyxi'xtzun kyej take Elimas toju' qxopin, ex intoq jyon alkye tu'n txi' xkonte tq'ob' qu'n kyej moxix.

¹²Tetzunj tlonte kawil ja'lu, okslan, intoq lab'ti ti'ju' t-xnaq'tzb'il Qajaw.

Pakb'ab'l toj Antyokiy toj tx'otx' Pisidya

¹³Exi' Pawl exqe' tuk'i'l toj b'ark Papos ex exi' Perje, toju' tx'otx' Panpilya; atzunte Xwan e'kyaj tq'o'n ex anjti'j Jerusalen.

¹⁴E'ik'b'et Perje ex exi' Antyokiy toj tx'otx' Pisidya. E'okx toju' ja te k'u'lb'il toj q'ij te ojlab'l atzu' ex e'kub' qe.

¹⁵Tb'ajlenxi'tzun xch'i'n kawb'il ex kyuj t-sanjelal Dyos, etxkonjtz kyu'n nejenel toj ja te k'u'lb'il, kma: —Qaj ati jun kyole' qtzik tu'n tq'et kyipumalju' xjal, che yolinqe'ye' ja'lo, chechij.

¹⁶Jawtzun we' Pawl, xityek'u'n tq'ob' tu'n kkub' nak'e, ex tma kjalu: —Kyb'inkupe'ye' aj Israel, exqe'ye' najchaq xjal ati tchi Dyos kyeye'.

¹⁷Ate Dyos janche ajb'ena' aj Israel e'jaw t-sk'o'n ojtxi' qyajilb'ene'; kyu'ntzu'n kyajajil b'enta' jun nintnam tu'n Dyos tej najchaq xjalqe' ate'toq Ejipt, ex yajxi'tl eb'je'tztiq'i'n tu'n tipumal toju' tx'otx' lu.

¹⁸Ik'xju' che anq'in tu'n Dyos toj chq'ajlaj toj kab'naq ab'q'i,

¹⁹ex e'kub' t-xitu'n wuq nimaqtnam toju' tx'otx' Kanaan, ex xitq'o'n ktx'otx' kye ojtxi' qchmane'.

²⁰Qapelo b'aj junk'al kab'naqlajoj (450) ab'q'i tkyaqil ja'lu. Yajxi'tzuntl e'tzaj tq'o'n nejenel, tzmax toj tq'ijlalil Samwel.

²¹Kqanitzun jun nimaqkawil tu'n tkawin kyib'aj, ex oktq'o'n Dyos Sawul, tk'wal Kyis kxol tyajajil B'enjamin, te nimaqkawil toj kab'naq ab'q'i.

²²Yajxi'tzuntl eltiq'i'ntl Dyos ex oktq'o'n Dab'i te nimaqkawil, ex tma ti'j kjalu: Matxi' knet Dab'i tk'wal Jese wu'ne', inkub' toj nwitz'e' ex q'o'ntib' tu'n tb'inchante tkyaqilju' wajb'ile', chi Dyos.

²³Juntzun tyajajil Dab'i lu tzaj tchq'o'n Dyos klol kye aj Israel, kse'nx ojetoq ttziya ojtxi', aju' Jesus.

²⁴Na'mxtoqtzun tul Jesus, intoq tma'n Xwan tpakb'al b'a'n kye kkyaqil aj Israel, intoq xitma'n kye qa ilti'j tu'n tanjtzkyi'j tuk'i'l Dyos ex tu'n tjaw a' kwi'.

²⁵Ex tej ch'inxtltoq tkyim Xwan, tma kjalu: Myayin weju'ye' nkub' kxima'ne'; tzultzun juntlte' lepchitz wi'je', mixpeti'we' woklen tu'n tel npju'ne' t-xajab' kyi'j tqan, chij.

²⁶E'ntzik ex e'witz'in, tyajajil Ab'raam, exqe'ye' najchaq xjal ati tchi Dyos kyeye': qe teju' tpakb'al b'a'n te kolb'il lu.

²⁷Aye'kye' najlqe'toq Jerusalen exqe' knejel, min elkynik' te Jesus ex min kaneju' kyol t-sanjelal Dyos toj kwitzju' njaw xch'et kyoj ja te k'u'lb'il atl jun q'ij te ojlab'l; iktzu'n aye'x ejapun q'inte q'ma'ntl ti'j tej tb'antti'j kyu'n tu'n tkub' kb'yo'n.

²⁸Maskye min knet jun til kyu'n tu'n tkub' kb'yo'n, kqani te Pilat tu'n tchaq'unte tu'n tkub'yet.

²⁹Tb'ajlenxi'tzun kb'incha'n tkyaqilju' tz'ib'a'ntoq ti'j kyoj Tu'jil, ku'tz kyi'q'i'n twitz krus ex ku'x kmqu'n.

³⁰Jawtzun anq'in tu'n Dyos.

³¹Ex kub' tyek'u'ntib' Jesus toj b'a'npun q'ij kwitzju' ojettoq che ten tuk'i'l toju' tb'e ttzajx Kaliley ex ponx Jerusalen; atzun ja'lo tziyalqe' ti'j Jesus twitzju' tnam.

³²Qu'mtzun nxiqma'ne' tpakb'al b'a'n lu kyeye': Aju' yol kyej b'entti'j tu'n Dyos kye ojtxi' qyajilb'en,

³³ma japun tu'n qe, ayoqo' kyajajil. Tb'incha ja'lu tej tjaw anq'in Jesus tu'n, kse'n tz'ib'a'n toju' tkab' b'itz kjalu: Aya Nk'wale'; ma nk'walaya ja'lo, chij.

³⁴Ojettoq tma Dyos qa kjawiltoq anq'in tu'n lalun kub' q'ayju' t-xmilal, tej tmante kyoj Tu'jil: Che japumelju' yol ntziyaye' ex xjanqe' te Dab'i wu'ne', chij.

³⁵Qu'mtzun ntma'n tojun plajtl: Lalun taja tu'n tkub' q'ayj t-xmilalju' tmajina xjan, chij.

³⁶Axxi'x, ajb'ente Dab'i kyeju' xjal tej tten, kse'nx ojettoq tchaq' Dyos te, yajxi'tzuntl kyim ex pon kk'etzju' tman, ex kub' q'ayj t-xmilal.

³⁷Atzunte jaw anq'in tu'n Dyos, min kub' q'ayj.

³⁸⁻³⁹E'ntzik ex e'witz'in, ati tu'n tkane toj kwitze' qa inq'met tqanilju' najsb'il il kyeye' tu'nel Jesus. Tu'nelte kb'ela' najsa'n kyil, kkyaqilju' mache okslan, te kkyaqilju' min xkk'am najsb'il kyil tjaq' tkawb'il Moyses.

⁴⁰B'a'nqe'xe', tu'n lalun tzultz'aqju' tz'ib'a'n kyu'n t-sanjelal Dyos kyib'aje', ntma'n kjalu:

⁴¹Kka'yintzpe'ye' nche ik'une', kukjaw sak'puje' ex kukyoqe'; qu'n che nb'incha'ye' ti'xti' toj kq'ijlalile' layx pelo txi' kyoksla'ne' qama txiq'ma'n kyeye', chij, chi Pawl b'aj tma'n.

⁴²Tetzunj kyetz Pawl kyuk'i'l tuk'i'l toju' ja te k'u'lb'il, kqani xjal tu'n kyolin jumajtl kye kyi'jxju' b'aj tma'n toju' juntl q'ij te ojab'l.

⁴³Tetzunj tb'aju' b'uyjtib'il toju' ja te k'u'lb'il, nim aj Juda exqe' ojetoc che okslan toj kyokslab'l aj Juda e'oklpe kyi'j Pawl ex B'ernab'e. Xi'tzun kq'o'n knab'l tu'n kwe' toju' txokb'il matxitoq kk'am toj t-xtalb'il Dyos.

⁴⁴Tojtzun juntl q'ij te ojab'l, ch'inxmi kkyaqilju' xjal toju' nintnam kb'u'yi kyib' b'ilte tyol Qman Dyos.

⁴⁵Tetzunj kka'yinte aj Juda nimtoq xjal, e'jaw xky'aqlin ex e'aq'wi mojtzalte Pawl ex ililte.

⁴⁶Xi'tzun ktzaq'we'n Pawl ex B'ernab'e tuk'i'l kkuwal, kjalu: —Ilxi'xtoqti'j tu'n txiqma'ne' tyol Dyos tnejelxi'x kyeye' aye'ye' aj Juda; tu'ntzu'n in elkyik'o'ne' ex min nxi' kxima'ne' tu'n kk'monteye' chwinqlal tejumajx, xi'qoxe'la'ye' q'malte kye xjal mya aj Juda.

⁴⁷Qu'n ikju' tzaj tma'n Dyos qeye' kjalu: Makub' nq'o'na te spik'un kyoj nimaqtnam, tu'n t-xitiq'i'na kolb'il wu'ne' tzmax najchaq toj tkyaqil twitz tx'otx', chij.

⁴⁸Tetzunj kb'inte mya aj Juda ja'lu, e'jaw tzalaj ex e'okten q'malte qa b'a'nte' tyol Dyos; ex e'okslan kkyaqilju' atitoq tu'n kk'monte chwinqlal tejumajx.

⁴⁹Iktzu'n pakb'eta' tyol Dyos toj tkyaqilju' tx'otx' lu.

⁵⁰Aye'tzu'n aj Juda eyolin kyuk'i'l junjun qya okslalqe'xi'x ex nima'nqe', kyuk'i'lju' ichan nimaq kyoklen toju' nintnam, e'okten oksalte kk'u'j tu'n kyokten q'ojil kyi'j Pawl ex B'ernab'e, tu'n kyetz kxla'ja'n toju' tx'otx' lu.

⁵¹Aye'tzunkye Pawl ex B'ernab'e elkchto'n quq ti'j kqan te yek'b'il qa myab'a'n nkb'inja'n xjal lu, exi'tzuntz Ikonyo.

⁵²Aye'tzunkye' okslal inxi'xtoq che tzalaj ex nojniqe'toq tu'n Xewb'aj Xjan.

Hch 14

Pakb'ab'l toj Ikonyo

¹E'okx Pawl ex B'ernab'e toju' ja te k'u'lb'il kye aj Juda toj Ikonyo, ex xikma'n tyol Dyos, nim e'okslan, e'aj Juda ex mya aj Juda.

²Aye'tzu'n aj Juda min e'okslan te Qajaw, e'okten q'ol ktx'u'jil mya aj Juda tu'n kyok tzaqpaj kyi'ju' okslal.

³Ekyajtzun ten b'a'npun q'iju' apostl atzu', q'uqlitoq kk'u'j ti'j Qajaw, mixtoqti' nche xob' nxikma'n tyol Dyos; ex intoq tkuwsa'n Dyos nxikma'n ti'j tk'u'jlalil Dyos, intoq xitq'o'n kyipumal tu'n kb'ent b'a'nq'ob'aj ex techlal kyu'n.

⁴Aye'tzu'n xjal toju' nintnam pa'ntoq kyib', junjun nkq'o'n kyib' kyuk'i'l aj Juda, aye'tzun junjuntl intoq kyq'o'n kyib' kyuk'i'lju' apostl.

⁵B'enttzunti'j kyu'n aj Juda kyuk'i'l mya aj Juda kyuk'i'lju' tzyul kawb'il tu'n kyok kyili'n ex tu'n kb'aj kxon toj ab'j.

⁶Tetzunj kb'inte Pawl ex B'ernab'e, eb'je'tz tzaqpaj, exi' Litra ex Derb'e, aye'tnam toj Likaonya ex toju' tx'otx' ti'jile.

⁷Ex xikpakb'a'n tpakb'al b'a'n atzu'.

B'aj xon Pawl toj ab'j toj tnam Litra

⁸Atitoqtzun jun xjal min nb'ent tb'et toj Litra. B'ajxtoq b'eta'xi', qu'n koxtog titz'jlenx. Q'uqli toqju' ichan lu,

⁹intoq b'in teju' nxitma'n Pawl, okka'yin Pawl ti'j, ex eltnik' Pawl te qa atitoq tokslab'l tu'n tq' Janet.

¹⁰Xitma'ntzuntz kuw te: —¡We'ktza ex we'ku'ya b'a'nxi'x! chij. Jumajxtzun tjawe' ichan, ex aq'wi b'etel.

¹¹Tetzunj kka'yinte xjal tb' incha Pawl, e'aq'wi xch'ilte toj kyol aj Likaonya kjalú: —¡Dyos qekye' matxi' che k'u'l qxol nakuj ichanqe'! chechij.

¹²Okkq'o'n B'ernab'e te dyos Jupiter, atzu'n Pawl te dyos Merkuryo, qu'n atog nyolin.

¹³Atzu'n pale ntoq ajb'en twitz Jupiter, ju' atitoq tja ttx'an tnam, e'tzaj tiq'i'n tman wakx ex b'ech te wiqb'il; tajb'iltoq kyuk'i'l xjal tu'n kkub' kq'o'n te chojb'il.

¹⁴Tetzunj kka'yinte B'ernab'e ex Pawl, xikylaqu'n kyxb'alun ex e'okx kxolju' xjal intoq che xch'in kjalú:

¹⁵—E'taye, ¿tiq'u'n nkb' incha'ne' lu? Ichan qona'qe' kse'nxkye. A pena' xqo tzaja'ye' q'malte tpakb'al b'a'n kyeye', tu'n tkyaj kq'o'ne' ti'xti' lu mixti'x kyajb'en, ex tu'n tanjtzkyi'je' tuk'i'l Dyos itz', b'inchante kya'j ex tx'otx', e'ninnjab' ex tkyaqilju' ati kyoj.

¹⁶Maskye taq' Dyos anb'il teyilex junjun tu'n tiq'inte tb'e ojtxi',

¹⁷intoq tyek'u'ntib' kukxju' tu'nelju' b'a'n ntoq tb' incha'n; ate ntzaj q'onte jb'al kyib'aje' ex ntzaj tq'o'n twitz kyawale', ex ntzaj tq'o'nju' nojqelan te kwaye' ex tu'n ktzalaje', chechij kye.

¹⁸Maskye xikma'n ikju' kye, mixti'x mquet kwitzju' xjal tu'n tkub' kq'o'n chojb'il kwitz.

¹⁹Epontzun junjun aj Juda aj Antyokiyiqe' toj Ikonyo, exi' kychuku'n xjal; e'oktentzuntz xolte Pawl toj ab'j, ex toj knab'l qa matxitoq kyim kyu'n, ex xikyjwo'n ti'jxi' tnam.

²⁰Tetzunj tb'aj kb'u'yi'n kyib'ju' okslal ti'j Pawl, jaw we' Pawl ex okx jumajtl toju' tnam; tetzun juntl q'ij e'ex tuk'i'l B'ernab'e ex exi' Derb'e.

²¹Tb'ajlenxi'tzun kma'n t'pakb'al b'a'n toj Derb'e, nim e'okslan te Qajaw, anjkyi'j Listra, Ikonyo ex toj Antyokiy.

²²Exi' kyoni'n okslal, xikyab'tzi'n kye tu'n t-xikljo'n kyokslab'l ti'j Qajaw, xikma'n kye qa ati tu'n tik'x nim yajb'il kyu'n tu'n kyokx toj tkawb'il Dyos.

²³Ex e'okkq'o'n tijwnaq kxolile junjun k'loj okslal, kb'ajlenxi'tzun na'n Dyos ex mewayin, e'kyaj kyoqxena'n toj tq'ob' Qajaw jamatxitoq che okslana'.

Anjkyi'j Pawl ex B'ernab'e Antyokiy toj Sirya

²⁴Tej kyik' toj tx'otx' Pisidya, e'pon toj Panpilya.

²⁵Xikma'n t'pakb'al b'a'n toj Perke, exi'tzuntz Atalya;

²⁶exi'tzuntz toj b'ark tu'n kpon Antyokiy, toju' nintnam ja echq'onjtza' tu'n kb'inchante aq'untl japunb'aj kyu'n.

²⁷Tetzunj kpon Antyokiy, eb'aj kb'u'yi'n okslal ex xikma'n kye tkyaqilju' matxitoq tb'inha Dyos kyuk'i'l, ex se'n matxitoq tjaq Dyos ja kyeju' mya aj Judaqe', tu'ntzun ikxkye tu'n kyokslan te Qajaw.

²⁸Ex e'kyajten b'a'npun q'ij Pawl ex B'ernab'e kyuk'i'lju' okslal atzu'.

Hch 15

Aju' kyej b'entti'j kyu'n apostl exqe' tijwnaq

¹Ate'toqtzun junjun tzajniqe'toq Juda ex e'pon Antyokiy toju' tq'ijlalil lu, e'okten xnaq'tzalkye okslal qa laytoq b'ant kklet qa min sok kyechel ti'j kychib'jil kse'n ntma'n tkawb'il Moyses.

²Ok jun yol kuw kyuk'i'l kyu'n Pawl ex B'ernab'e, b'antzunti'j kyu'n okslal atzu' tu'n kxi' kyichq'o'n Pawl ex B'ernab'e kyuk'i'l jte'tl, tu'n kb'ajx Jerusalem yolil kyij'ju' lu kyuk'i'l apostl exqe' tijwnaq toju' nintnam lu.

³Exi'tzun chq'o'n kyu'n okslal toj Antyokiy, tej kyik' kyoj tx'otx' Penisyia ex Samarya, b'ajx kma'n se'n matxitoq kyaja' kq'o'n xjal mya aj Juda ojtxi' kyokslab'l tu'n kxilpe ti'j Dyos. Ex kkyaqilju' okslal ojexi'x e'jaw tzalaj tu'nju' tqanil lu.

⁴Tetzunj kpon Pawl ex B'ernab'e Jerusalem, ek'monjtz kyu'n okslal, e'apostl ex kyu'n tijwnaq, ex b'ajx ktx'olb'a'n tkyaqilju' matxitoq tb'inha Dyos kye.

⁵Ate'toqtzun junjun parisey ojetoq che okslan, ejawe' ex kma kjal: —Ilxi'xti'j tu'n tok kyechelju' mya aj Judaqe' ti'j kychib'jil, ex tu'n t-xiq'met kye tu'n kb'inchante tkawb'il Moyses, chechij.

⁶B'ajtzun kb'u'yi'n kyib'ju' apostl kyuk'i'l tijwnaq tu'n kyolinxi'x ti'ju' lu.

⁷Kyb'ajlenxi'tzun yolin nim tib'aj, jawe' Luch ex tma kjalu: —E'ntzik ex witz'in, kanli kwitze' mab'et-xi' q'ij njaw t-sk'o'ne' Qman Dyos kxole' q'malteju' tpakb'al b'a'n kyeju' mya aj Judaqe', tu'n kyokslan te Qajaw.

⁸Ex tyek'u Dyos, ojtzqilte kyanmi xjal, qa etk'am, qu'n tzaj tq'o'n Xewb'aj Xjan kye kse'nxqe.

⁹Junelnite' qilwi tu'n Dyos kyuk'i'l, qu'n ex matxi' t-xtilsa kyanmi tu'nel kyokslab'l.

¹⁰Atzu'n ja'lo, ¿tiqu'n nxa' kxitu'na'ye' ntb'inha'n Dyos, inkub' kq'o'ne' jun iqtz kyib'aju' okslal lu, extzun min nb'ent qiq'inte ex min b'ent kyi'q'inte ojtxi' qyajilb'en?

¹¹In pena' qoksla'n qama qoklet toj t-xtalb'il Dyos tu'nju' matzaj q'aq'an tk'u'j Qajaw Jesus qi'j, kse'nxkye, chij.

¹²Kkyaqil eb'ajkub' nume tej kb'inte chik'b'ab'l kyu'n Pawl ex B'ernab'e kyi'ju' techlal ex b'a'nq'ob'aj matxitoq tb'inha Dyos kyu'nel kxolju' mya aj Judaqe'.

¹³Tetzunj kb'aj yolin, tma Santyay kjalu: —Chin kb'intze' ntzik ex witz'in:

¹⁴Maqb'i te Simon se'n tzaja' laqj tk'u'j Dyos kyi'ju' mya aj Judaqe', ex majaw t-sk'o'n jun ttanamku'xi'x kxol.

¹⁵Ax yolju' se'n tz'ib'a'n kyu'n t-sanjelal Dyos, kse'n ntma'n kjalu:

¹⁶Tb'ajlenxi'tzun ja'lu chin ultle' ex kjawil nb'inha'n jumajtle' tja Dab'i kub'ni tz'aqi ex kjawil nwab'a'n jumajtle',

¹⁷tu'ntzun kjon txqantl xjal wi'je' ayine' Dyos. kyuk'i'l kkyaqil nimaqtnam matxi' che xjanset toj nb'ie'.

¹⁸Ayine' Dyos Manb'aj, exi' nyek'u'ne' ti'xti' lu atxi'x kyoju' tq'ijlalil ojtxi', oje nmaye' nyole', chij.

¹⁹Qu'mtzun nkane' toj nwitze', lay che kub'q'etju' iqtz lu min nche ojqlan kyib'aju' mya aj Juda, makyej kq'o'n ojtxi' ktxol tu'n kxilpe ti'j Dyos.

²⁰O'kxte' tu'n txi' tz'ib'et kye tu'n lalun che'x kych'yo'n alu'mj kub'niq'o'n kwitz witzleb', exqe' alu'mj nkub' kjtz'o'nkyib' ex chik', ex tu'n lalun kb'inha ajpaji'n.

²¹Qu'n ttzajlenx kyoj tq'ijlalil ojtxi' ate'qe' nche pakb'ante tkawb'il Moyses kyoj ja te k'u'lb'il kyoj q'ij te ojlab'l, chi Santyay.

U'j xitz'ib'a'n kyeju' mya aj Juda

²²B'anttzunti'j kyu'n apostl ex tijwnaq kyuk'i'l kkyaqil okslal, tu'n kjaw ksk'o'n junjun kxol tu'n kxi' kychq'o'n Antyokiyi kyuk'i'l Pawl ex B'ernab'e. Jaw ksk'o'n Judas, ax tb'iju' B'arsab'as, ex Silas, nim toklen kxol okslal,

²³ex xiktz'ib'a'n u'j tu'n t-xikyiq'i'n kjalu: Ayo'ye' apostl exqe' tijwnaq, qitz'inqib' kyuk'i'le', nche'x qq'olb'e'ne' qtzik ex qitz'in mya aj Judaqe' najlqe' Antyokyyiy, toj Sirya ex Silisya.

²⁴Ma qb'ie' ate' junjun xjal exi' tzalu ex myaqa'ye' oxi' chq'onkye, ex matxi' che okten yajulkyeye' tu'n kyol, ex nkuxitj knab'le' kyu'n.

²⁵Qu'mtzun mab'entti'j qu'ne', b'a'n sela' toj qwitze' tu'n kxi' qchq'o'ne' junjun qxole' tu'n kxi' ka'yilkyeye' junx kyuk'i'l qtzik B'ernab'e ex Pawl nqo tzalaje' kyi'j,

²⁶matxi' kyaq'kyib' toj xob'ajil tu'n tpaj Qajaw Jesukrist.

²⁷Qu'mtzun mache'x qchq'o'ne' Judas ex Silas: che yolilku'xi'x kyuk'i'le' tu'n tb'ajx kychik'b'a'n tkyaqil ja'lu.

²⁸B'a'n sela' toj twitz Xewb'aj Xjan ex toj qwitze' tu'n lalun kub' q'o'n jun iqtz kyib'aje' kyib'ajxi'tlju' inxi'x che ojqlan lu:

²⁹tu'n lalun che'x kych'yo'ne' alu'mj kub'ni q'o'n te chojb'il kwitz witzleb', ex chik' ex alu'mj kub'ni tjtz'o'ntib', ex lalun kb'inchaye' ajpaji'n. Qama txi' kka'yi'n kyib'e' kyeju' lu, che anq'ile' b'a'n. Awt Qman Dyos k'iwlankyeye', chiju' xiktz'ib'a'n.

³⁰Tb'ajlenxi'tzun kq'olb'e'n kyib', exi' Antyokyyiy, eb'aj kb'u'yi'n okslal ex xikq'o'n u'j kye.

³¹Tetzunj tb'aj kxch'i'n okslal u'j, ojexi'x eb'jaw tzalaj tu'nju' xiq'uqb'a'n kk'u'j.

³²Tu'ntzu'n t-sanjelal Dyos qekye' Judas ex Silas, e'okten q'uqb'alte kk'u'j ex q'olte kyipumalju' okslal tu'n kyol.

³³Tb'ajlenxi'tzun jte' q'ij, eb'ajx q'olb'e'n toj tzalajb'il kyu'n okslal, tu'ntoq tanjkyi'ju' e'pon chq'o'n kxol.

³⁴Atzunte Silas b'a'n ela' toj twitz tu'n tkyejten atzu'.

³⁵Ekyajtzun ten Pawl ex B'ernab'e toj Antyokyyiy, kyuk'i'l txqantl, intoq che q'on xnaq'tzb'il ex intoq xikypakb'a'n tpakb'al b'a'n ti'j Qajaw.

Xi' Pawl pakb'al tkamaji'n najchaq

³⁶Tb'ajlenxi'tzun jte' q'ij, xitma'n Pawl te B'ernab'e kjalu: —Qo' jumajtl ka'yilkye qtzik e'qitz'in kyoj kkyaqilju' nimaqtnam ja oje b'aj qpakb'a'na' tyol Dyos, tu'n qka'yinte se'n ta'qeya', chij.

³⁷Tajb'iltoqtzun B'ernab'e tu'n txi' Xwan kyuk'i'l, aju' Kuḥ tb'i;

³⁸atzunte Pawl min kub' toj twitz tu'n txi', qu'n ojetoq tz'anjtzxi'ti'j Kuḥ Panpilya ex min xitljo'ntl kyuk'i'l toju' aq'untl.

³⁹Mixti'x moje kyol, ex majxkub' kypa'n kyib': Xitk'le'n B'ernab'e Kuḥ ex exi' toj b'ark tu'n kpon Chipre,

⁴⁰Atzunte Pawl jaw t-sk'o'n Silas te tuk'i'l, ex chq'o'nqetoq kyu'n okslal toj t-xtalb'il Qman Dyos.

⁴¹E'ik'tzuntz Sirya ex Silisya, intoq che'x kyoni'n okslal.

Hch 16

Xi' Timotey kyuk'i'l Pawl ex Silas

¹Pontzun Pawl Derb'e ex Listra, ja okyala' jun okslal twitz, Timotey tb'i, tal jun qya okslal aj Juda, tk'wal jun ichan aj kryek.

²B'a'ntoq che yolin okslal aj Listra ex aj Ikonyo ti'j.

³Tajb'ilotq Pawl tu'n txi' Timotey tuk'i'l, na'mtoqtzun txi', oktq'o'n techel ti'j tchib'jil tu'n lalun tzaj ktx'u'jil aj Juda najlqe'toq kyoju' najb'il lu, kkyaqil toqna' b'ilte qa mya aj Juda tman Timotey.

⁴Xikma'n kxnaq'tzb'ilju' apostl exqe' tijwnaq kxol okslal toj Jerusalem kye okslal kyojile kkyaqilju' tnam jatoq nche ik'a'.

⁵Iktzu'n intoq ten kyipumalju' okslal toj kyokslab'l, ex intoq chmet kb'aj junjun q'ij.

Twitzik' Pawl

⁶Mixtzunti' taj Xewb'aj Xjan tu'n t-xikma'n tpakb'al b'a'n toj tx'otx' Asya, eb'jik'x toj tx'otx' Prijya ex Kalasya,

⁷ex e'pon ttzi nqach te Misya. Kub'tzun kxima'n tu'n kyokx toju' tx'otx' B'itinya, ex mixti' taju' T-xew Jesus.

⁸Majxtzun e'ik'x toj Misya, eku'x ttzi ninnjab' Troade.

⁹Atzuntzu' oka' jun nakuj witzik' te Pawl te qonik'an; oktka'yi'n jun ichan aj Masedonya, wa'ltoq nkub'san te kjalu: Kutik'tza Masedonya ex qotoniya, chij.

¹⁰Naqxtzun tej tk'monte Pawl witzik' lu, qb'inha qib'e' tu'n qxi'ye' Masedonya, q'uqli qk'u'je' qa a Dyos ntoq txkonqeye' tu'n qxi'ye' q'malte tpakb'al b'a'n atzu'.

Pakb'ab'l toj tnam Pilip

¹¹O'okxtzuntze' toj b'ark Troade, majx ox'i'ye' toju' swejtx'otx' Samotrasya, tojtzun juntl q'ij opone' Neapolis.

¹²Oxi'tzuntze' Pilipo, juntoq tnam tzyu'n tu'n Rom ex jun nintnam nim toklen toj Masedonya. Oten jte' q'ije' atzu'.

¹³Tojtzun sab't qexe' ti'jxi' nintnam, ttzi nin a', jaxima'ntoq qu'ne' qa ati janche na'na' Dyos aj Juda. Okub' qeye' ex o'aq'wiye' q'malte tpakb'al b'a'n kyeju' qya matxitoq b'aj kb'uyi'n kyib'.

- 14**Lidya tb'iju' jun; aj Tyatira ex intoq k'ayin tb'anil xb'alun kyeq twi' wi'yal. Na'l Dyos toqju' qya lu, intoq b'in ti'ju' tyol Dyos, jqet tanmi tu'n Dyos tu'n tkub' tb'i'nxi'xju' nxitma'n Pawl.
- 15**Jawtzun a' twi' kyuk'i'lxi' toj tja, kub'santzuntz qeye' kjalu: —Qa okslal qinxi'xe' ti'j Qajaw toj kwitze', kukyaj tene' njaye', chij. Ilxi'xtoqti'j tu'n, tu'n qkyaje' tja.
- 16**Atzun jumaj, xi'toq qxi'ye' ja noka' na'j Dyos, elyal jun txin qwitze' tzyu'ntoq tu'n jun xewb'aj tu'n tpon ttab'l. Lq'o'n majintoq, nimtoq pwaq nkykanb'a'n tajaw tu'nju' npon ttab'l kyi'j ti'xti'.
- 17**Intoq oklpeju' txin lu ti'j Pawl ex qi'je', intoq jawt-äch'i'n: —¡Ajb'el qekye' ichan lu te Qman Dyos nim toklen, ex nxikma'n tb'eyil kolb'ilkyeye'! chij.
- 18**B'a'npun q'ij tb'inchaju' txin lu ikju', tzmax myatoq tajb'itl Pawl, anjtzun ka'yin Pawl ti'j, ex xitma'n teju' Xewb'aj tzyulte kjalu: —Toj tb'i Jesukrist, kxe'l nma'ne' teya tzaqpinkja txin lu, chij. Textzu'n kmoj lu kyej tzaqpi'n tu'n xewb'aj.
- 19**Tetzunj kyka'yinte tajawju' txin min nche kanb'antl pwaq tu'nju' minpontl ttab'l kyi'j ti'xti', etzyet Pawl ex Silas kyu'n ex exi' kyi'q'i'n kwitz tzyul kawb'il, jata'qe'xi' nim xjal.
- 20**E'okx kyek'u'n kwitz ajkawil ex xikma'n: —Ate'qe'ku' aj Juda lu q'ol xitb'il toju' ninqtaname',
- 21**ex inkq'o'n xnaq'tzb'il ti'ju' nkb'incha'nju' lay b'ent qk'monteye' ex lay b'ent qb'inchanteye', qu'n aj Rom qo'ye', chechij.
- 22**Ejawtzun tilju' xjal kyi'j Pawl, ex kychaq'u' ajkawil tu'n tb'je'l q'i'n kyi'j ex tu'n kb'aj juma'n tu'n tq'ob' tze.
- 23**Kyb'ajlenxi'tzun kjuma'n nimxi'x, e'okx kq'o'n toj kars, ex kychaq' teju' xq'uqil kars tu'n kxi tka'yi'n b'a'nxi'x.
- 24**Tetzunj tk'monte xq'uqil chaq'b'il lu, e'okxtq'o'n tzmax t-xexi' kars ex e'kyaj t-xmo'n kqan toju' tze.
- 25**Tetzunj intoq che na'n Dyos Pawl ex Silas te qonik'an ex intoq che b'itzan te Dyos, ex intoq che b'in txqan xjal jpu'nqe',
- 26**naqx mixnab'en ttzaj jun kyajnajnab' kuw majx yukchi tq'uqlil kars tu'n. Textzu'n kmuj eb'aj jaqli kykyaqil tjpel kars, ex b'je'l pujli xpatx'k'uxb'il kyi'j kkyaqilju' jpu'nqe'.
- 27**Tetzunj tka'yinte xq'uqil kars jqo'miletl qekye' tjpel, jawtiq'i'n tk'uätx'e'nb'il tu'ntoq tkub' tb'yo'ntib', qu'n chilo qa matxitoq che b'ajx oqu' jpu'nqe'.
- 28**Atzunte Pawl xit-äch'i'n te kjalu: —¡Lalun tk'ixb'sa tib'a, luqo'qe' ato'ye' qkyaqile' tzalu!, chij.

²⁹Xi'tzun tqani'n xq'uqil kars jun kantil, ojquel tokx toju' kars, intoq lu'lun tu'n xob'el, kub' meje kwitz Pawl ex Silas.

³⁰Eb'je'tz tiq'i'ntzuntz ex xitqani'n kye: —Taye, ¿Titi' tu'n nb'inchanteye' tu'n nklete'? chij.

³¹Xi'tzun ktzaq'we'n te kjalú: —Tz'okslana te Qajaw Jesus, kkleteltzuntza, aya exqe' toj tjaya, chechij.

³²Xi'tzun kma'n tpakb'al b'a'n ti'j Qajaw te ex kyeju' ate'toq tja.

³³Textzu'n kmuj lu te qonik'an, b'aj ttxjo'n xq'uqil kars kk'ixb'lenju' apostl, jawtzun a'tz kwi' kyuk'i'lxí' toj tja.

³⁴Exitiq'i'ntzuntz tja ex xitq'o'n kwa, inxi'xtoq che tzalaj kyuk'i'lju' toj tja tu'nju' e'okslan te Dyos.

³⁵Tetzun prim, e'pon kychq'o'n ajkawil junjun xq'uqil q'olteju' chaq'b'il teju' xq'uqil kars tu'n kxi' ttzaqpi'n Pawl ex Silas.

³⁶Xi'tzun tma'n xq'uqil kars te Pawl kjalú: —Ma kychaq'u' ajkawil tu'n kxintzaqpi'ne'; b'a'n tu'n kxi'ye' ja'lo toj tzalajb'il, chij.

³⁷Atzunte Pawl xitma'n kyeju' xq'uqil kjalú: —Ayo'ye' aj Rom qo'ye', maqob'aj jiku'ne' kywitz xjal na'mxtoq qokye' toj xjel, ex maqo okx jpu'ne'; ¿tzun ja'lo, makyajb'il tu'n qxi' kytzaqpi'ne' toj ewaj? ¡Lay! Aye'ku'kye tu'n kyul q'ilmix qeye', chij.

³⁸Exi'tzu'n xq'uqil q'malte kye ajkawil, aye'tzu'n ajkawil eb'aj sak'puj tej kb'inte qa aj Romqe'.

³⁹Epontzun ajkawil qanil najsb'il kwitz Pawl ex Silas ex eb'je'tz kyiq'i'n toj kars, ex xikkub'sa'n kye tu'n kyetz ti'jxi' nintnam.

⁴⁰Kyetzlenxi'tzun toj kars, exi' Pawl ex Silas tja Lidya, kb'ajlenxi'tzun kka'yi'n okslal ex eb'aj kkuwsa'n, e'ik'b'et atzu'.

Hch 17

Eb'jaw tilj xjal Tesalonik

¹Eb'jik'x Pawl ex Silas toj Anpípolis ex toj Apolonya, e'pontzuntz Tesalonik, ja ta'toq jun ja te kk'u'lb'il aj Juda.

²Kse'nxtzu'n ntb'incha'n Pawl, oktljo'n oxe' sman tu'n txi' toju' ja te k'u'lb'il toj q'ij te ojlab'l.

³Intoq xitchik'b'a'n qa atitoq tu'n tkyim Krist ex tu'n tjaw anq'intl yajxi'tl. Intoq xitma'n kye: —Axju' Jesus nxinma'ne' kyeye', ate Kristju', chij.

⁴E'okslan junjun aj Juda, ex kmujb'akyib' kyuk'i'l Pawl ex Silas. Ex nim mya aj Juda e'okslan intoq che k'ulun te Dyos, ex nim qya ati kyoklen.

⁵Exky'aqlintzu'n aj Juda min e'okslan tu'n tpaju' lu, ex eb'aj kb'u'yi'n junjun xjal b'inchal myab'a'n naqtoq nche b'et tu'n kjaw tilju' xjal toju' nintnam kyu'n. Expe' e'oktzaqpaj ti'j tja Jason, intoq che jyon kyi'j Pawl ex Silas tu'n kyetz kyiq'i'n ex tu'n kxikq'o'n toj kq'ob'u' xjal;

⁶mixtzunti' e'knet kyu'n atzu', exi' kjwo'n Jason kyuk'i'l junjuntl okslal kwitzju' tzyul kawb'il toju' nintnam, intoq jaw kxch'i'n kjalu: —¡Matxi' che oktenju' ichan lu txalpulkye kkyaqil xjal toj tkyaqil twitz tx'otx', ex matxi' che ul tzalu,

⁷ex e'kub' tk'mo'n Jason tja! ¡Kykyaqilx nche ik' tib'aj tkawb'il ninimaqkawil, nkma'n qa ati juntl nimaqkawil, aju' Jesus! chechij.

⁸Tetzunj tb'aj kma'n ja'lu, eb'jaw tilju' xjal kyuk'i'l tzyul kawb'il.

⁹Atzunte Jason kyuk'i'lju' eb'ajxtzyu'n tuk'i'l xikq'o'n pwaq tzuyb'ilkye, eb'je'tz tzaqpi'ntzuntz.

Pakb'ab'l toj B'erea

¹⁰Lwiyxi'xtzun exichq'o'n Pawl ex Silas kyu'n okslal tzmax B'erea. Tetzunj kpon atzu', exi' toju' ja te kk'u'lb'il aj Juda.

¹¹B'a'n xjal qexi'xtoqju' aj Juda lu kyekwitzju' aj Tesalonik, intoq kk'mo'n tpakb'al b'a'n tu'n tkyaqil kk'u'j, ex intoq che kub'kxnaq'tza'n Tu'jil tu'n telkynik' qa ax ntoq xiq'ma'n kye.

¹²Nim e'okslan kxol, ex nim mya aj Juda e'okslan, eqya ati kyoklen ex ichan.

¹³Tetzunj kb'inte aj Juda aj Tesalonik qa intoq tpakb'a'n Pawl tyol Dyos toj B'erea, e'pon atzu' ex e'aq'wi xitulkye xjal tu'n kb'jaw tilj.

¹⁴Aye'tzu'n okslal oktilil kyu'n tu'n tex Pawl lwiyxi'x tu'me'l mlaj, aye'tzu'n Silas ex Timotey e'kyajten B'erea.

¹⁵Aye'tzu'n exi' wab'alte Pawl e'pon tuk'i'l tzmax toj nintnam Atenas. Ex b'ajx tma'n Pawl kye tej tanjkyi'j tu'n kpon Silas ex Timotey lwiy tk'etz.

Tpon Pawl Atenas

¹⁶Tetzunj intoq ayon Pawl kye Silas ex Timotey toj Atenas, tzaj tb'is tej tka'yinte nim txqan witzleb' toju' nintnam.

¹⁷Tu'ntzunju' okten yolil ti'j kyuk'i'l aj Juda toju' ja te k'u'lb'il ex kyuk'i'l txqantl nche k'ulun te Dyos, ex ikx tkyaqil q'ij nyolin ti'j kyuk'i'l xjal jankb'u'yina' kyib'.

¹⁸Ex ikxqe' junjun jyol ojtzqib'l, aye' ljolte kxnaq'tzb'il epikureo exqe' ljolte kxnaq'tzb'il estoyk, e'okten wulil tuk'i'l Pawl. Junjun ntoq kma'n: —¿Titi'xi'xtzu'n ntma'n la'j xjal lu? chechij. Junjuntl ntoq kma'n: —Naku'j jun q'ol tqanilte' kyi'j

kydyos najchaq xjal te'lu, chechij. Intoq kma'n ikju' qu'n intoq xitma'n Pawl tpakb'al b'a'n kye ti'j Jesus ex ti'ju' tjaw anq'in.

¹⁹Xi'tzun kk'le'n Pawl kyuk'i'l twi' witz Areopako, kwitz k'loj nejenel, ex xikqani'n te: —¿Ma b'a'n tu'n qb'inteye' titi'xi'xju' ak'a'j xnaq'tzb'il saj tiq'i'na qeye'?

²⁰Junxi'tl tb'injtzu' intma'na qeye', ex qajb'ile' tu'n qb'inteye' titi' tz'elpuna', chechij.

²¹Qu'n kkyaqil aj Atenas exqe' najchaq xjal najlqe' atzu', o'kxtzu' toka' kwi' tu'n kb'inte ak'a'j tqanil ex tu'n kyolin ti'j.

²²Kub'tzun we' Pawl kxol toj Aryopako ex xitma'n kye kjalu: Aye'ye' aj Atenas, toj tkyaqilju' matxi' tz'ok nka'yine', inxi'x che nimane' kye kydyose'.

²³Tej xe oknka'yine' janche k'uluna'ye', matz'okyal jun q'olb'eb'l wu'ne' tz'ib'anqe'k yol ti'j kjalu: Te jun Dyos min ojtzqi'n, chij. Atzunju' Dyos nche k'ulune' te ex min ojtzqi'n kyu'ne', atzun weju'ye' xinul q'malte kyeye'.

²⁴Aju' Dyos b'inchante tx'otx' ex tkyaqilju' ati toj, ate tajaw kya'j ex tajaw tx'otx'. Min najli kyoj ja b'inha'n kyu'n xjal,

²⁵ex minojqelan kyajb'eb'l xjal te, qu'n ate ntzaj q'onte qchwinqlal, qxew ex tkyaqil ti'xti' qe te qkyaqil.

²⁶Naq ti'j jun ichan saja' tq'o'n kyajajil xjal kyoj kkyaqil nimaqtnam toj tkyaqil twitz tx'otx'; ex kyajni tq'o'n tq'ijlalil tu'n kyanq'in ex ja che najala',

²⁷tu'n kyyonte Dyos, ex tu'n tel yal kyu'n, nya'pena' najchaq ta'te Dyos tk'etz junjunqe.

²⁸Qu'n tu'n Dyos nqo anq'ina', nqo yukchi ex itz'qo'; kse'n kma junjun tz'ib'al tb'anilxim kxole': Ti'j Dyos tzajna' qyajil, chechij.

²⁹Tu'ntzu'n ti'j Dyos tzajna'qo', lalun kub' qxima'n qa ik Dyos kse'nqe' tilb'ilal q'anpwaq, saqpwaq mo ab'jqe' b'inha'n kyu'n xjal kse'nxju' kxim.

³⁰Min ntzajtna'ntl Dyosju' matxi' kyej, tu'n tpaj min b'i'ntoq kyu'n xjal, atzu'n ja'lo intq'o'n chaq'b'il kye kykyaqil toj tkyaqil plaj, tu'n tanjtzkyi'j tk'etz Dyos.

³¹Qu'n oje kub' tq'o'n Dyos jun tq'ijlalil tu'n kyok kkyaqil xjal toj xjel tu'n tojxi'x tnik'alti'j, tu'nel jun ichan oje jaw t-sko'n; ex taq' jun yek'b'il ti'j tej tjaw anq'in tu'n, chi Pawl kye.

³²Tetzunj kb'inteju' tjaw anq'in kxol kyimni, junjun exmayin, aye'tzun junjuntl kma: —Kqb'i'tl ja'lu teya tojumajtl, chechij.

³³Ik'tzun b'et Pawl kk'etz.

³⁴E'ik'tzun lpe junjun ti'j ex e'okslan. Atoq jun Dyonisyo, jun kxolju' k'loj nejenel, ex jun qya Damaris tb'i, ex txqantl.

Hch 18

Pon Pawl toj tnam Korint

- ¹Tb'ajlenxi'tzun ja'lu, ik'b'et Pawl toj Atenas ex xi' toj Korint.
- ²Oktzun yal jun aj Juda twitz atzu', Akyila tb'i, aj Pont. Tzqeyintoq kyetzlen Akyila tuk'i'l Prisila ju' t-xu'jil toj Italya, qu'n ojetoq tchaq' ninimaqkawil Klawdyo tu'n kb'je'tz kkyaqil aj Juda toj Rom. Xi' Pawl xb'etzalkye
- ³axtoqtzun taq'un Pawl se'nkye, intoq che b'inchán xb'alun te pach, kyejten kk'etz tu'n kyaq'unan junx.
- ⁴Ex atl junjun q'ij te ojlab'l intoq xi' Pawl toj ja te k'u'lb'il, intoq xitma'n tyol Dyos tu'n tkane toj kwitz aj Juda exqe' mya aj Juda.
- ⁵Tetzun j kpon Silas ex Timotey tzajniqe'toq Masedonya, majxtzun okten Pawl pakb'alte tyol Dyos ex nxitma'n kye aj Juda qa ate Jesus Krist.
- ⁶Aye'tzunkye e'okten q'ojil ti'j Pawl ex e'okten ililte; eltzun tchto'n Pawl ti'j t-xb'alun te yek'b'il qa myab'a'n nkb'inchá'n, ex xitma'n: —A'ye'xkye' ti'j kpaj qama che'xe' toj naje'n; mya npajwe'. Ja'lo ma chinxwe' q'malte tyol Dyos kye mya aj Juda, chij.
- ⁷Ettzuntz toju' ja te k'u'lb'il ex xi' tja jun ichan Tisyo Just tb'i, nk'ulun te Dyos ex najli ttxlaju' ja te k'u'lb'il.
- ⁸Ex okslan Krispo te Qajaw, nejenel toju' ja te k'u'lb'il, kyuk'i'l kkyaqilju' toj tja. Ex nim aj Korint e'okslan tej kb'inte tyol Dyos, ex b'jaw a' kwi'.
- ⁹Tojtzun jun qonik'an tzaj tma'n Qman Dyos te Pawl toj witzik' kjalu: Lalun xob'a; ljonxa tu'n t'pakb'ana ex lalun kub' numeya.
- ¹⁰Intina'we' tuk'i'la ex mix-a'lo'te kb'antel tb'inchante jun taq'wix ti'ja, nimwe' ntnam ati toju' nintnam lu, chij.
- ¹¹Kyejtzun ten Pawl jun ab'q'i tk'i' nik'jan toj Korint, intoq xit-xnaq'tza'n tyol Dyos kye xjal.
- ¹²Tojtzun tq'ijlalil atoq Kalyon kawil toj Akaya, jaw kb'u'yi'nkyib' aj Juda ti'j Pawl; xikyiq'i'n twitz kawb'il
- ¹³ex kma teju' kawil kjalu: —Tokju' ichan lu q'olte knab'l xjal tu'n kk'ulun te Dyos tojun tu'me'l mya junx tuk'i'lu' kawb'il, chechij.
- ¹⁴Xi'toqtzun ttzyet tyolin Pawl, tej txitma'n Kalyon kye aj Juda kjalu: —Naqwit jun nimaq il xtb'inchaju' xjal lu, jaku'wtlo chin kub' tene' b'ilte kyole' aye'ye' aj Juda;
- ¹⁵atzunte' lu naq jun yol, jun b'iyj ex jun yol ti'ju' kkawb'ile', knk'unku'ye' kxolxe', qu'n min wajb'ile' tu'n tok nq'o'n wib'e' kyoju' ti'xti' lu, chij.

¹⁶Eb'je'tz tiq'i'ntzuntz toj tja kawb'il.

¹⁷Tzajtzun ktzyu'n Sostenes, ju' nejenel toju' ja te k'u'lb'il, ex b'aj kb'yo'n axtzu' twitz tja kawb'il, atzunte Kalyon mixti'xte ximan ti'j.

Anji'j Pawl Antyokiy

¹⁸Kyajxtentl Pawl nimtoj Korint. Yajxi'tzuntl e'kyaj tq'olb'e'n okslal, xi'tzuntz toj b'ark junx kyuk'i'l Prisila ex Akyila tu'n kxi' toju' tx'otx' Sirya. Ate'xtoqtzun Senkrea, na'mxtoq kyokx toj b'ark, eltjon Pawl twi' tu'n tjapun jun yol tziya.

¹⁹Tetzunj kpon Epeso, eltpa'ntib' Pawl kyi'j Prisila ex Akyila, xi'tzuntz toju' ja te k'u'lb'il, yolin kyuk'i'l aj Juda ntoq kb'u'yi'n kyib' atzu'.

²⁰Ekub'san twitz tu'ntoq tkyajtentl kyuk'i'l, atzunte min taj,

²¹e'kyaj tq'olb'e'n ex tma kye: Qa tajb'il Dyos, chin ul jumajtle' xb'etzalkyeye', chij. Ik'tzun b'et Pawl toj Epeso ex xi' toj b'ark.

²²Tetzunj tpon Sesarey, xi' q'olb'elkye okslal toj Jerusalem, anjtzun ti'jtz Antyokiy.

Toxmaji'n tb'e Pawl pakb'al

²³Tb'ajlenxi'tzun jte' q'ij, xi' jumajtl Pawl xb'et-sal jachaq ta'qe' okslal tojile junjun tnam kyoj tx'otx' Kalasya ex Prijya, intoq che tkuwsa'n kykyaqilju' okslal.

Pakb'an Apolo toj Epeso

²⁴Pontzun jun aj Juda toj Epeso, Apolo tb'i, aj Alejandriy toq. Kyexi'xtoq yolin ex tojtzqi'nxi'x Tu'jil tyol Dyos.

²⁵Xnaq'tza'ntoq tib' ti'ju' xnaq'tzb'il tu'n Qajaw, txoli'nxi'xtoq yolin, intoq q'on xnaq'tzb'il, inxi'x tchik'b'a'n ti'j Jesus, o'kxtoqpe' tojtzqi'nju' jawsb'il a' tu'n Xwan.

²⁶Okten Apolo yolil kwitz xjal toju' ja te k'u'lb'il; tetzunj kb'inte Prisila ex Akyila, xikyiq'i'n toj jun plajtl ex xikchik'b'a'nxi'xju' t-xnaq'tzb'il Dyos te.

²⁷Tetzunj tajb'iltoq Apolo tu'n tik'x toj tx'otx' Akaya, xi' o'ni'n kyu'n okslal, ex xiktz'ib'a'n jun u'j kye okslal atzu' tu'n kk'monte b'a'n. Tetzunj tpon Akaya, ojexi'x onin kyi'ju' ojetoq che okslan tu'n t-xtalb'il Qman Dyos,

²⁸inxi'xtoq xitma'n toj tu'me'l chik'lixix kye aj Juda kwitz kkyaqil, nxityek'u'n toj Tu'jil ex nxitchik'b'a'n qa ate Jesus Krist.

Hch 19

Pon Pawl toj Epeso

¹Tetzunj atitoq Apolo Korint, ik'x Pawl toju' tx'otx' kwi'yile witz ex pon Epeso, e'knet b'a'npun okslal tu'n atzu'.

²Xitqani'n kye kjalú: —¿Makk'am kyeju'ye' Xewb'aj Xjan tej kyokslane'? chij. Aye'tzunkye xiktzaq'we'n kjalú: —B'ajxpena' qb'iya'qe' jun chik'b'ab'l ti'j Xewb'aj Xjan, chechij.

³Xi'tzun tqani'n Pawl kye: —¿Se'ntzu'n jawsb'il a' kk'ame'? chij. —Aju' jawsb'il a' tu'n Xwan—chechij xiktzaq'we'n.

⁴Xi'tzun tma'n Pawl kye kjalú: Intoq jawtq'o'nte Xwan a' kwi' xjal intoq anjtzkyi'j tuk'i'l Dyos, ex intoq xitma'n kye tu'n kyokslan teju' lepchitztoq ti'j, aju' Jesus, chij.

⁵Tetzunj kb'inte ja'lu, jaw a' kywi' toj tb'i Qajaw Jesus;

⁶Tetzunj kkub' tq'o'n Pawl tq'ob' toj kwi', ul Xewb'aj Xjan kyuk'i'l, ex eyolin kyoj junxi'tl yol ex intoq kpakb'a'n tyol Dyos.

⁷Kab'lajojtoq ichan tu'n kkyaqil.

⁸Tojtzun oxé' xjaw intoq xi' Pawl toju' ja te k'u'lb'il, mixtoqti' nxob' nxitma'n tyol Dyos, intoq yolin ex intoq oktilil tu'n, tu'n tkane tkawb'il Dyos toj kwitzu' xjal.

⁹Aye'tzun junjuntl pi'sqe', min xikyoksla'n, xi' eoka'ten yolil myab'a'n ti'ju' ak'a'j xnaq'tzb'il kwitz xjal. Min tentl Pawl kyuk'i'l ex exi' tk'le'n matxitoq che okslan tuk'i'l tojun tja xnaq'tzb'il te jun xjal Tirano tb'i. Atzuntzu' nq'ona'toq xnaq'tzb'il tkyaqil q'ij,

¹⁰b'aj kab'e' ab'q'i tu'n, kkyaqil xjal najlqe' toj tx'otx' Asya, e'aj Juda exqe' mya aj Juda, b'aj kb'i'n tyol Qman Dyos

¹¹Ex nimtoq b'a'nq'ob'aj ntoq che tb'inha'n Dyos tu'nel Pawl,

¹²naqpeqe' tal su't mujqa xb'alun ma'toq che oktiqli ti'j, nche'x q'i'ntzun kyeju' yab' ex intoq che q'anet tu'n, ex intoq che kyej tzaqpi'n kyu'n t-xew tajaw il.

¹³Ate'toqtzun junjun aj Juda ntoq che b'et toj b'e ex intoq che ex kxla'ja'n t-xew tajaw il, kyajb'iltoq tu'n tajb'en tb'i Qajaw Jesus kyu'n; intoqtzun xikma'n kye t-xew tajaw il kjalú: ¿Kxe'l nma'ne' kyeye' toj tb'i Jesus, aju' ntpakb'a'n Pawl, kukyexe'!, chechij.

¹⁴Atoqtzun nkb'inha'n wuq tk'wal jun aj Juda, Esseb'a tb'i, jun knejel paletaq.

¹⁵Atzun jumaj xittzaq'we'n t-xew tajaw il kye: Wojtzqi'nwe' Jesus ex wojtzqi'ne' Pawl; ¿yajtzunkye' alkyeqe'ye'? chij kye.

¹⁶Textzu'n kmoj oktzaqpaju' xjal tzyu'ntoq tu'n t-xew tajaw il kyi'j, eb'aj tb'yo'n ex min e'xkye ti'j, eb'je'tz oqtzuntz xb'iqliqe' toju' ja ex matxitoq che k'ixb'i.

¹⁷Kkyaqilju' xjal najlqe' Epeso, aj Juda ex mya aj Juda, kb'iju' b'aj lu ex tzaj tchi kyi'j. Iktzu'n kub'a' puqlixi'x tpakb'alju' tb'i Qajaw Jesus.

¹⁸Ex nimju' matxitoq che okslan intoq che pon, intoq jaw kpa'n kwitz xjal tkyaqilju' myab'a'n b'aj kb'inha'n nejtl,

¹⁹ex nim matxitoq kb'inha ajk'ayi'n nejtl b'ju'l kyiq'i'n kyuj ex b'ajkub' ktz'e'ysa'n kwitz kkyaqil xjal. Tej tjaw q'i'n tajlal kwi' u'j lu, japun toj qapelo qaqmutx' jo'k'al (50,000) medi saqpwaq.

²⁰Iktzu'n xi'toq t-ximlenxi'xtl tyol Qajaw ex intoq q'ancha'lin tipumal.

²¹Yajxi'tzuntl, kub' t-xima'n Pawl tu'n txi' xb'et-sal toj Masedonya ex Akaya, ex tu'n t-xitljo'n tb'e tzmax Jerusalen. Expe' intoq tma'n qa tpomlenxi' Jerusalen, tu'ntoq txi' tzmax Rom.

²²Exi'tzun tchq'o'n kab'e' onilte Masedonya, aye' Timotey ex Erast, atzunte kyejten jte' q'ijtl toj Asya.

Ejaw tilj xjal Epeso

²³Eb'jaw tilj xjal toj Epeso ti'ju' okslab'l ti'j Qajaw toju' tq'ijlalil lu,

²⁴jun ichan Demetryo tb'i jaw q'inte twitz, aq'unaltoq ti'j saqpwaq. Intoq che tb'inha'n Demetryo saqpwaq tilb'ilal tja dyos Artemisa, nim pwaq ntoq kkanb'a'nju' nche aq'unan tuk'i'l ti'ju' lu.

²⁵Eb'aj tb'u'yi'nju' nche aq'unan tuk'i'l, kyuk'ilxi' txqantl ikxinin kyaq'unju', ex xitma'n kye kjalu: E'taye, kanli kwitze' ti'ju' qaq'un lu nqo anq'ina' b'a'n.

²⁶Matxitzun kyile' ex matxi' kb'ie'e', luju' xjal Pawl tb'i tok q'malte kye xjal qa mya dyos qe'ju' b'inha'nqe' kyu'n ichan; nim xjal matxi' kub'ti'j knab'l tu'n, mya o'kx tzalu toj Epeso, ex toj tkyaqil tx'otx' Asya.

²⁷Xob'ajilx ju'lu, qu'n kb'el b'o'lju' qaq'un, exju' tja dyos Artemisa nim toklen, in k'lunjtz kyu'n xjal toj tkyaqil Asya ex toj tkyaqil twitz tx'otx' tzmax ja'lo, kb'el naju' toklen, lay tzaj na'ntl kyu'n xjal, chij.

²⁸Tej kb'inte ja'lu, ojexi'x tzaj ktx'u'jil ex jaw kxch'i'n: ¡Nimte' Artemisa kydyos aj Epeso toklen! chechij.

²⁹Majxtzun kub' chukji knab'lju' xjal toj tkyaqilju' nintnam. Eb'jo'k tzaqpaj kyi'j Kay ex Aristark, aj Masedonya qe', tuk'i'ltoq Pawl qe', exikjwo'n ex e'pon kyiq'i'n tzmax jankchmo'na' kyib' xjal.

³⁰Tajb'iltoqtzun Pawl tu'n tokx yolil kye xjal, aye'tzu'n okslal min okx ktzaqpi'n.

³¹Ex ate'toq junjun tamiw Pawl kxolju' tzyul kawb'il toj Asya, xi'kchq'o'n tq'umli te Pawl tu'n lalun tz'okx kxolju' xjal na'tz.

³²Intoqtzun kma'n junjun kxolju' xjal chmo'n kyib' jun ti'xti', aye'tzun txqantl junxitltoq nkma'n, qu'n inxi'xtoq che tilju' xjal, aye'tzun knimalju' xjal min b'i'n kyu'n tiqu'n b'aja' kychmo'n kyib'.

³³Atzun junjun exi' chik'b'ante titi' nb'ajte Ljantr, matxitoq txi' klmo'n aj Juda kwitz kkyaqil. Xityek'u'n Ljantr tq'ob' tu'n kkub' nak'e xjal ex tu'n tyolin te kolb'ilkye aj Juda twitz tkyaqilju' tnam.

³⁴Tetzunj telkynik' qa extoq aj Juda, kkyaqil b'ajlo kab'e' kmuj kyu'n njaw kxch'i'n: ¡Nimte' toklen Artemisa kydyos aj Epeso! chechij.

³⁵Atzunju' tz'ib'al toj nintnam, tej kkub' nak'e xjal tu'n, tma: Aye'ye' aj Epeso, kkyaqil xjal ojtzqilte qa aye' xjal toju' nintnam lu xq'uqilte dyos Artemisa exju' tilb'ilal ku'tz toj kya'j.

³⁶Mixna' alo'te kq'malte qa mikxa'ju', che nak'eku'ye' ex che ximanqe'ye' ajkyb'inchante jun ti'xti'ye'.

³⁷Qu'n aye'kye' ichan xetzaj kyyiq'i'ne' lu min xkub' ktxa'ju'n tja dyos ex b'ajx che yolina' taq'wix ti'ju' qdyos.

³⁸Qa tajb'ilte Demetryo kyuk'i'lju' nche aq'unan tuk'i'l tu'n kb'ajsan ti'j jun xjal, luqe'kye ajkawil ate' ex ate'kye tja kawb'il; kymankx twitz kawb'il ex teyilex junjun kklom kyoklen.

³⁹Exqa ma kqaniye' juntl ti'xti', ati tu'n tyoletti'j tojun chmab'l toj ttxolilti'j.

⁴⁰Xob'ajilx nate' xb'aj ja'lo, jaku' qo'x poqo'n qa nqojaw tilj q'ojil ti'j kawb'il, mixti'xte jun tu'me'l tu'n t-xiqma'n qama tzaj qani'n qe tiqu'n xqojawa' tilj, chij.

⁴¹Tetzunj tb'aj tma'n tz'ib'al ja'lu, xitma'n kye xjal tu'n kb'aj anj.

Hch 20

Tb'e Pawl tej txi' Masedonya ex Kresya

¹Tb'ajlenxi'tzunju' tilje'n, eb'aj txko'n Pawl okslal tu'n txitq'o'n junjun knab'l. E'kyaj tq'olb'e'ntzuntz ex xi' Masedonya.

²B'aj t-xb'etza'n kyoj kkyaqilju' najb'il lu, inxi'xtoq che toni'n okslal kyu'n tyol; yajxi'tzuntl pon Kresya,

³kyejten oxe' xjaw atzu'. Xi'toqtzun tokx toj b'ark tu'n tanjtzi'j Sirya, tej tb'inte qa matxitoq b'ajb'ent kxim aj Juda ti'j. Kub' t-xima'ntzuntz tu'n tanjti'j toj b'e twitz tx'otx', ik' jumajtl toj Masedonya.

⁴Aye'toq jun okslal tuk'i'l: aye' Sopatro, aj B'erea tk'wal Piro; ex Aristark ex Sekundo, aj Tesalonik qe', ex Kayo aj Derb'e, ex Timotey, ex Tikyiko ex Tropimo aj Asyaqe'.

⁵E'tzajneju' okslal lu ex okub' kyayo'ne' Troas.

⁶Tik'lenxi'tzu'n tq'ij waj wab'j mixti' ttx'amal, oik'b'ete' Pilipo ex otzaje' toj b'ark, tojtzun tjwe'yi'n q'ij tkub'kyi'j qu'ne' Troas, o'kyajten wuq q'ije' atzu'.

Xb'etzan Pawl Troas

⁷Kyb'u'yi' kyib'ju' okslal toj tnejel q'ij te sman tu'n tkub' sipetju' wab'j, intoq q'on Pawl xnaq'tzb'il kye okslal tzmax tej tok tk'u'j aq'b'il, qu'n atitoq tu'n tex kxol te jun q'ijtel.

⁸B'u'yintoq qib'e' toju' kol najchaq tokxa', ja ta'toq txqan kantil nche k'ant;

⁹atitoq jun ku'xun Ewtiko tb'i, q'uqlitoq ttzi tokyex spik'un. Nimtzun toj yolin Pawl, tzaj twatlju' ku'xun, inxi'xtoq ktan b'a'nxi'x, tzaj tz'aq tzmax toj toxi'n kol; kyimnitltoq tej tjaw kyiqi'n.

¹⁰Ku'tztzun Pawl, kub' tzipe tib'aju' ku'xun ex jaw tchle'n. Xitma'ntzuntz kye okslal: —Lalun che xob'e'; itz'te', chij.

¹¹Jawxtzun tiq'i'ntl Pawl, kub' t-sipa'n wab'j ex wan, ex xitljo'n xnaq'tzb'il tzmax tej qsqix. Ik'b'ettzuntz.

¹²Atzunte' ku'xun, itz' tej tanj kyiq'i'n, qexi'x kk'u'ju' okslal tu'n ja'lu.

Tb'e Pawl tzajx Troas tu'n tul Mileto

¹³Otzaj neje' toj b'ark tu'n qule' tzmax Ason ayolte Pawl, kse'nx b'antti'j tuk'i'l, qu'n kub' t-xima'n tu'n ttzaj toj tb'e twitz tx'otx'.

¹⁴Tetzunj qokyale' tuk'i'l toj Ason, okx toj b'ark quk'i'le', o'tzajtzuntze' tu'n qule' Mitilene.

¹⁵O'ik'b'ete' atzu' ex te juntl q'ij qik'e' tpen Kyiyo, tojun q'ijtl o'ule' toj qokyetz Samos. Tej tb'aj jun q'ijtl b'e, opone' Mileto.

¹⁶Myatoq tajb'il Pawl tu'n tten nimtoj Asya, min taj tu'n tik' toj Epeso; qu'n tajb'ilotq tu'n tul lwiw Jerusalen, exqa mab'ent tu'n tten toju' tq'ij Pentekostes.

Tyol Pawl kye tijwnaq toj Epeso

¹⁷Tej atitoq Pawl Mileto, xitchq'o'n ktxokli tijwnaq kxol okslal toj Epeso.

¹⁸Tetzunj kpon, xitma'n kye kjalu: Kyile' se'n nchwinqlale' atxi'x tnejel q'ij tej wule' toj Asya.

¹⁹Tkyaqil q'ij matxi' chin ajb'ene' te Qajaw tuk'i'l me'sb'il, nim ta'l nwitze' sel ex toj nim yajb'ilweye' tu'nju' kyajb'ilotq aj Juda tu'n kb'inchante wi'je'.

²⁰Ex min xkyaj ntzaqpi'ne' tu'n txi' nma'ne' atitoq tajb'en kyeye', xinq'o'ne' xnaq'tzb'il kyeye' toj b'e ex toj kjaye'.

²¹Matxi' txinma'ne' kye aj Juda ex kye mya aj Juda tu'n tanjtzkyi'j tuk'i'l Dyos ex tu'n kyokslan te Qajaw Jesus.

²²Atzu'n ja'lo machinxe' Jerusalen, chq'o'n qine' ilxi'xti'j tu'n Xewb'aj Xjan ex min b'i'n wu'ne' titi' kb'ajel atzu'.

- ²³O'kx b'i'nju' wu'ne', jaxjaku' machinxaye' kyoj kkyaqil nimaqtnam, intzaj tma'n Xewb'aj Xjan weye' qa chin okyex jpu'ne' ex okxi'x chin yajtele'.
- ²⁴Ayintzunwe' myaxi'xte' nchwinqlale', awe' nchin tzalaj ti'j tu'n nb'ete' ex tu'n tjapunju' waq'une' tzaj tq'o'n Qajaw Jesus pakb'alteju' tpakb'al b'a'n ti'j tk'u'jlalil Dyos.
- ²⁵Atzu'n ja'lo, aye'ye' oje txinq'o'ne' tqanil tkawb'il Dyos kyeye', b'i'n wu'ne' mix-a'lo' junkye' k'okyel tka'yi'ntl nwitzé'.
- ²⁶Qu'mtzun kxe'l nma'ne' kyeye' ja'lo, mya npajtlwe' qama txi' junkye' toj naje'n,
- ²⁷matxina' txinma'nwe' tkyaqilju' t-xim Dyos kyeye', mixti'we' xkub' wewa'n.
- ²⁸Qu'mtzun kka'yinx kyib'e' ex che kka'yinqe'xe' okslal, aye'ye' mache okq'o'ne' tu'n Xewb'aj Xjan te k'ik'lel kyi'ju' ttanam Dyos e'tloq' tu'nku' tchk'el.
- ²⁹B'i'n wu'ne', wik'lenxi'ye', che ul txqantl q'ojil kyi'ju' okslal, mya'lqexi'x kse'n xo'j.
- ³⁰Okpena' che jawil miltz'uj junjun q'ol xnaq'tzb'il kyxolxe' ti'j chajyolil tu'n kb'ajx lpe okslal kyi'j.
- ³¹Qu'mtzun b'a'nqe'xe', kna'ku'ye' machin q'on nab'le' kyeye' teyile junjun nelxi' ta'l nwitzé' toj oxé' ab'q'i.
- ³²Atzu'n ja'lo, e'ntzik ex e'witz'in, che kjel nq'o'ne' toj tq'ob' Qman Dyos ex toj tpakb'al b'a'n ti'j tk'u'jlalil Dyos. Atite Dyos tipumal tu'n kych'iye' toj kyokslab'le' ex tu'n ttzaj tq'o'n kyeye' tkyaqilju' oje ttziya kye ttanam.
- ³³Min xponk'u'je' ti'j tpwaq mo ti'j t-xb'alun jun xjal.
- ³⁴Kanlipena' kywitzé' machin aq'unane' kyu'nku' nq'ob'e' tu'n tkanb'etju' nojqelan weye' ex kye ate'toq wuk'i'le'.
- ³⁵Matxi nyek'u'ne' kyeye' kukxju' qa ik tu'n qaq'unanju' tu'n qonin kyeju' ati nojqelan kye, ex tu'n ttzaj kna'ne' tma Qajaw kjalu: K'i'wla'nxi'xte' inq'onte kyetwitzju' nk'monte, chij, chi Pawl.
- ³⁶Tb'ajlentsun tma'n Pawl ja'lu, kub' meje ex na'n Dyos kyuk'i'l kkyaqil.
- ³⁷Kkyaqil e'oq', b'aj kychle'n Pawl ex b'aj kma'tzi'n.
- ³⁸Inxi'xtoq che b'isun, qu'n matxitoq txitma'n kye lay tz'ok kka'yi'ntl twitz. E'tzajtzuntz wab'alte tzmax jata' b'ark.

Hch 21

Tb'e Pawl tu'n tpon Jerusalen

- ¹Tetzunj qik'b'ete' kk'etz, o'tzaje' toj b'ark ex opone' Kos, te juntl q'ij opone' Rodas, ex o'tzajtle' opone' Patara.

- ²Knettzun jun b'ark qu'ne' iktoq ttzaj Penisya, o'tzajtzentze' toj.
- ³Qile' swejtx'otx' Chipre tej qik'e', kyej toj qnayaje', qlaj qb'eye' tu'n qpone' Sirya. Atitoqtzun tu'n tkyaj tiqatz b'ark toj tnam Tiro, o'okxe' atzu'.
- ⁴E'knetju' okslal qu'ne', ex okyajten wuq q'ije' kyuk'i'l. Q'ma'ntltoqtzun kye tu'n Xewb'aj Xjan, xikma'n te Pawl tu'n laluntoq txi' Jerusalem.
- ⁵Atzun tb'aju' wuq q'ij, o'ik'b'ete'. Kkyaqil eb'ajtzaj kyuk'i'lx'i' kxu'jil ekk'wal wab'alqeye' tzmax ttxa'n nintnam, okub' mejetzuntze' ttzi ninnjab' ex ona'n Dyose'.
- ⁶E'kyaj qq'olb'e'ntzuntze' ex o'okxe' toj b'ark, ex anjkyi'j kja.
- ⁷B'ajtzun qb'etze' tib'aj ninnjab' tej qule' Tolemayda, eb'aj qq'olb'e'ne' okslal atzu' ex o'kyajten jun q'ije' kyuk'i'l.
- ⁸Te juntl q'ij o'ik'b'ete' ex opone' Sesarey. Opone' tja Pelip ju' q'mal tpakb'al b'a'n, aj kyuk'i'lju' wuq onilkye apostl, ex okyaje' tuk'i'l.
- ⁹Ate'toq kyaje' tmyal Pelip na'mxtoq kmje, t-sanjelal Dyos qe'toq.
- ¹⁰Ma'toqtzun b'et q'ij ato'taqe' atzu', tej tpon jun t-sanjelal Dyos tzajni toj tx'otx' Juda, Akab'o tb'i.
- ¹¹Tej tpon Akab'o qk'etze', eltiq'i'n k'alb'il tk'u'j Pawl, eb'ajtk'lo'n tq'ob' etqan toj, ex tma: —Intma'n Xewb'aj Xjan qa ik kb'ajel k'lo'na' tajaw k'alb'il ja'lu kjalut toj Jerusalem kyu'n aj Juda, ex kxe'l kq'o'n toj kq'ob' najchaq xjal, chij.
- ¹²Tetzunq qb'inteye', okub'sane' kyuk'i'l aj Sesarey twitz Pawl tu'n laluntoq txi' Jerusalem.
- ¹³Atzunte Pawl tzaj ttzaq'we'n qeye' kjalut: —¿Tiqu'n nche oq'a'ye' ex ntzaj nb'ise' kyu'ne'? Matxina' waq'we' wib', mya o'kx tu'n nb'aj k'lo'ne', ex ikx tu'n nkub' b'yo'ne' Jerusalem naq tu'nel Qajaw Jesus.
- ¹⁴Mixnati'x oxitb'i'ne', xiqtzaqpi'ne' tu'n txi', xiqma'ne' te: —B'ent-xwit tajb'il Qman Dyos, qo chije'.
- ¹⁵Tb'ajlenxi'tzun ja'lu, qb'incha qib'e' ex oxi'ye' Jerusalem.
- ¹⁶Exi' junjun okslal quk'i'le', oxi' kyiq'i'ne' tja jun ichan aj Chipre Mnason tb'i, matxitoq b'et q'ij okslatl tel ex atoqtzu' tu'n qkyaja'ye' tja.

Pon Pawl xb'etzalte Jakob'

- ¹⁷Tej qpone' Jerusalem, o'k'amliye' toj tzalajb'il kyu'n okslal.
- ¹⁸Tetzun juntl q'ij oxi'ye' tuk'i'l Pawl xb'etzalte Jakob', ex ate'toq kkyaqilju' tijwnaq atzu'.

¹⁹Eb'aj tq'olb'e'n Pawl ex b'ajx tma'nju' ti'xti' matxitoq tb'incha Dyos tu'nel kxol aj Juda kye toj ttxolil.

²⁰Tetzunj kb'inte, jawkyajwali'n Dyos. Xikma'n te Pawl kjalu: —Qtzik mo qitz'in, kanxtzuna nimte' matxi' che okslan kxol aj Juda, ex kykyaqil nche q'mante qa ilxi'xti'j tu'n txi' qljo'n tkawb'il Moyses.

²¹Ex matxi' kyb'i qa nxit-xnaq'tza'na kye kykyaqil aj Juda najlqe' kyoj najchaq tnam tu'n tel kypa'n kyib' ti'ju' tkawb'il Moyses, ex nxitma'na kye tu'n lalun tz'ok kyechel kyk'wal ti'j kychib'jil ex tu'n lalun txi' kljo'nju' nqb'incha'n.

²²¿Ti' kxe'l qb'incha'n? Oklo kb'i' xjal qa matxi' tzula.

²³Ate b'a'nju' b'inchama kxe'l qma'ne' teya: Ate' kyaje' ichan qxole' ati tu'n tjapun jun kyol.

²⁴Q'inqe'xa tuk'i'la, xtilsam tib'a kyuk'i'l ex chjoma chojb'ilte tu'n tjoyet t-xya'mal kwi'. K'okyeltzun kka'yi'n xjaltz kkyaqil qa mya axju' matxi' q'manjtz ti'ja, qu'n expe' nxitb'incha'n ntma'n kawb'il.

²⁵Aye'tzu'n mya aj Juda matxi' che okslan, oje txi' qtz'ib'a'nju' b'entti'j qu'n kye kjalu: tu'n lalun txi' kych'yo'n chib'j kub'ni q'o'n kwitz witzleb', mo chik', mo tchib'jil alu'mj kub'ni tjtz'o'ntib', ex tu'n lalun kb'incha ajpaji'n.

Tzyet Pawl toj tja Dyos

²⁶Exi'tzun tiq'i'n Pawl kyaje' ichan, tetzun juntl q'ij t-xtilsatib' junx kyuk'i'l; okxtzuntz toj tja Dyos q'malte jtoj b'aj tq'ijlalil tu'n tjapunju' kyol tziya'n,aju' ajtkub' tq'o'n toyaj junjunkte.

²⁷Xi'toqtzu'n tb'aju' wuq q'ij, ilwi Pawl toj tja Dyos kyu'n junjun aj Juda tzajniqe'toq Asya ex e'jaw tilj xjal kyu'n, e'oktzaqpaj ti'j Pawl,

²⁸intoq che xch'in kjalu: ¡Aj Israel, qo kyonime'! Ate ichan ja'lu nb'et toj tkyaqil plaj xnaq'tzalkye xjal ex nyolin myab'a'n ti'j qtanam, ti'j tkawb'il Moyses ex ti'ju' tja Dyos. Expe' matxi' che okxtiq'i'n junjun aj Kryek toju' tja Dyos, ex matxi' kuttxa'ju'n tenb'il lu, chechij.

²⁹Kma ikju', qu'n ojetoq tz'ok kka'yi'n intoq b'et Tropimo aj Epeso tuk'i'l Pawl toju' nintnam, chechilo qa matxitoq tz'okx tk'le'n Pawl toj tja Dyos.

³⁰Kkyaqil xjal toju' nintnam eb'jaw tilj, ojql kb'aj ponju' xjal. Tzyet Pawl kyu'n ex exkjwo'n ti'jxi' tja Dyos, ex lwiyxi'x e'kyaj kjpu'n tjpel.

³¹Xi'toq tkub' kb'yo'n, tej tpon tqanil teju' chaq'ul kye xjal aj Rom te q'oj qa matxitoq che b'jaw tilju' kkyaqil xjal toj nintnam Jerusalen.

³²Eb'aj tb'uyi'n chaq'ul t-xjal te q'oj exqe' ajb'el te, xi'tzuntz ojql jate'qetoqu' xjal. Tetzunj klonte chaq'ul kyuk'i'l xjal te q'oj, min e'oktentl b'yolte Pawl.

³³Pontzun lq'e chaq'ul, xitiq'i'n Pawl toj kars ex tchaq' tu'n tkub' xmo'n toj xpatx'k'uxb'il. Yajxi'tzuntl xitqani'n alkyetoq ex titi' matxitoq tb'incha.

³⁴Junjuntzun xjal njaw kxch'i'n jun ti'xti' ex txqantl njaw kxch'i'n juntl ti'xti', mixti'x b'ent tchik'e tu'n chaq'ul tu'n tpaj nche xch'in; tchaq'tzuntz tu'n txi' iq'i'n toj kja xjal te q'oj.

³⁵Tetzunj kjax toju' peta'n, lwiysi'x jawx tnu'n Pawl kyu'n xjal te q'oj, tu'n tpaj nimtoq ktx'u'jil xjal ti'j;

³⁶qu'n kkyaqil lepchqe'xtoq ti'j, intoq jaw kxch'i'n kjal: ;Tu'n tkyim! chechij.

Tkolb'iltib' Pawl kwitzju' xjal

³⁷Tetzunj xi'toq tik'x q'o'n toj kja xjal te q'oj, xitqani'n Pawl teju' chaq'ul: —¿Ma b'a'n tu'n nyolin jun kmuje' tuk'i'la? chij. Xi'tzun ttzaq'we'n chaq'ul te kjal: ¿Manb'ent tyolina toj kryek?

³⁸¿Ma myatzunju'ya aj Ejipt mab'et q'ij tzyet tjawti'ntib' ex e'tzaj kyuk'i'l lajk'al q'ojil toj chq'ajlaj? chij.

³⁹Xitma'n Pawl te kjal: —Aj Juda qinwe', aj Tarso toj Silisya, ax ntanamilju'ye' ktanamil xjal nim kyoklen; naq a b'inchama xtalb'il, q'oma anb'il tu'n nyoline' kyeju' xjal, chij.

⁴⁰Xi'tzun q'o'n anb'il te tu'n chaq'ul, kub'tzun we' Pawl kyoju' peta'n ex xityek'u'n tq'ob' kye xjal tu'n kkub' nak'e xjal. Tetzunj kkub' nak'e, xiyolin kye toj eb'rey, tma:

Hch 22

¹E'ntzik ex witz'in ex manb'aj, kb'intzpe'ye' kxe'l nma'ne' kyeye' te kolb'ilweye', chij.

²Tetzunj kb'inte ntoq yolin kye toj eb'rey, e'kub' nak'exi'xtl. Xitljo'n Pawl tu'n tyolin:

³Aj Juda qinwe'. Atzu' nitz'ja'ye' Tarso toj Silisya, atzuntzu' nch'iya'ye' tzalu toj Jerusalem ex nxnaq'tzanjtze' tu'n Kamalyel, kse'nx kkawb'il ojtxi' qyajib'en. Matxi' tz'ok tilil wu'ne' tu'n wajb'ene' te Dyos kukxju' tu'n tkyaqil nk'u'je', kse'nx nkb'incha'ne' kkyaqile' ja'lo.

⁴Intoq kub' nljo'nwe' toj kq'iju' nche oklpe ti'ju' ak'a'j txol lu tu'n kb'aj, eb'aj ntzyu'ne' ex eb'jo'kx njpu'ne', e'ichan mo eqya.

⁵Kanlite' lu kwitzju' knejel pale ex kkyaqilju' tijwnaq. Tzaj kq'o'n u'j weye' tu'n nxi'ye' kk'etzju' qtzik aj Juda toj Damask, nxi'tzuntze' atzu' jyolkyeju' okslal, tu'n ktzaj wiq'i'ne' toj Jerusalem tzalu ex tu'n ttz'e'yset kwitz.

- ⁶Tetzunj iktoq nxi'ye', ch'inxtoq npone' Damask, tetoq wanq'ij, naqx minab'en ttzaj txqo'n jun spik'un toj kya'j wi'jileye',
- ⁷majx nkub' tz'aqe' twitz tx'otx'. Ex nb'iy'e' jun tzaj yolin weye', tma kjalu: Sawl, Sawl, ¿Tiqu'n ntljo'na'ya toj nq'ije'? chij.
- ⁸Xi'tzun nqani'ne' te: ¿Alkyetzuna, Taye? nchije'. Tzajtzun ttzaq'we'n weye': Ayinwe' Jesus aj Nasaret, ayinxju'ye' ljo'n toj nq'ije' tu'na, chij.
- ⁹Aye'tzu'n lepchqe'ktoq wi'je' kyilju' spik'un, atzunju' tzaj yolin weye' min kb'i.
- ¹⁰Xinqani'ne' te: ¿Ti'tzu'n tu'n nb'inchanteye' Taye? nchije'. Tzajtzun tma'n Qajaw weye' kjalu: We'ktza ex ljonx tb'eya Damask. Atzuntzu' kxela' q'ma'n teya tkyaqilju' ati tu'n tb'inchanteya.
- ¹¹Majxtzun nkyaj moxixe' tu'n spik'un, naq nxi' xqno'ne' kyu'n wuk'i'le' tu'n npone' Damask.
- ¹²Atitoq jun ichan Ananiy tb'i atzu', inxi'xtoq niman te Dyos ex intoq tb'inha'n tkawb'il Moyses; b'a'ntoq kyol kykyaqil aj Juda najlqe' Damask ti'j.
- ¹³Pon Ananiy ka'yilweye', ex tma: Sawl, witz'in, ka'yin jumajtla, chij. Textzu'n kmuj lu nka'yintle', ex oknka'yi'ne'.
- ¹⁴Ex tmatl kjalu: Majaw sk'o'na tu'n Dyos ja e'ajb'ena' ojtxi' qchman tu'n teltnik'a ti'ju' tajb'il, ex tu'n tlonteya tnik'alilti'j ex tu'n tb'inteya tyol teku'.
- ¹⁵K'okyela tziyal ti'j kwitz kkyaqil xjal, ex kxe'l ttx'olb'a'na matxi' tila ex matxi' tb'iya.
- ¹⁶Laluntzun tz'ayontla. We'ktza ex kutjaw a' twi'ya ex we'ktza toju' tila, na'ntza tb'i Qajaw, chij.
- ¹⁷Tetzunj wanjtze' Jerusalen, nxi'ye' na'l Dyos toju' tja Dyos, ex tzaj q'o'n jun yek'b'il weye'.
- ¹⁸Wile' Qajaw, tzaj tma'n weye' kjalu: Wix kutexa ojql toj Jerusalen, qu'n lay txib'i'na ajtyolina wi'je', chij.
- ¹⁹Xi'tzun nma'ne': Taye, b'i'nate' kyu'n intoq chinxe' kyoj kykyaqil ja te k'u'lb'il ex intoq che'x wiq'i'ne' okslal teya toj kars, ex intoq che b'aj njuma'ne',
- ²⁰ex tej tkub'yo'n Esteb'an ju' tmajina, intoq q'on tziyb'il ti'ja, ex atintoqwe' atzu', ayin june' inq'mante tu'n tkub'yo'n, expe' xinka'yi'ne' kxb'alunju' e'kub' b'yonte, nchije' te Qajaw.
- ²¹Atzunte Qajaw tma weye': Wix b'eta, kxe'l nchq'o'na kyoj nimaqtnam najchaq, chij, chi Pawl.

Atitoq Pawl toj tq'ob' chaq'ul

²²Axtzuntzu' kub'a' kb'i'n xjal tyol Pawl; e'aq'witztuntz xch'il kjalu: ;B'a'n tkub' b'yette' xjal lu, qu'n myab'a'n tu'n tkub' anq'intl twitz tx'otx'!, chechij.

²³Kukxtoqtzun kxch'inju' ex ntoq kychto'n quq ti'j kxb'alun toj kyq'iq',

²⁴tmaju' chaq'ul tu'n tokxq'o'n Pawl toj kyja xjal te q'oj, ex tchaq' tu'n tb'aj jiku'n Pawl, tu'ntzun tmante tiqu'n nkxch'ina' xjal kq'oj ti'j.

²⁵Tetzunj k'lo'ntltoq tu'n tb'aj jiku'n, xitqani'n Pawl te nejenel wa'ltoq kjalu: —¿Ma q'o'n kyeye' toj kawb'il tu'n tb'aj kjiku'ne' jun aj Rom extzun na'mx kb'inteye' titi' til? chij.

²⁶Tetzunj tb'inte nejenel ja'lu, xi' q'malte te chaq'ul kjalu: —¿Titi' ktb'incha'ya ja'lu? Aj Rom te' ichan ttanamil lu, chij.

²⁷Pontzun lq'e chaq'ul tk'etz Pawl, xitqani'n te: ¿Ma ax qa aj Rom ttanamila? chij. —Ax, chi Pawl xittzaq'we'n.

²⁸Xi'tzun tma'n chaq'ul te kjalu: —Nimwe' pwaq xinchjo'n tu'n woke' aj Rom ntanamile', chij. Atzunte Pawl xittzaq'we'n: —Witz'jlenxwe' aj Rom qine', chij.

²⁹Aye'tzu'n xi'toq kyokten jikulte, eb'je'l lq'e ti'j Pawl; expe' tzaj xob'el ti'ju' chaq'ul tu'n tpaj kub' tk'lo'n Pawl toj xpatx'k'uxb'il tej tb'inte qa aj Rom.

Pon q'i'n Pawl kwitz K'loj Tzyul Kawb'il kxol aj Juda

³⁰Tetzun juntl q'ij, tajb'iltoqju' chaq'ul tu'n tb'inte titi'xi'x npoqonjtza' Pawl kyu'n aj Juda, b'je'l tpju'n xpatx'k'uxb'il ti'j ex tchaq' tu'n kb'uyinte kyib'ju' knejel pale ex tkyaqilju' K'loj Tzyul Kawb'il kxol aj Juda. Ettzun tiq'i'n Pawl ex kub' tq'o'n kwitz.

Hch 23

¹Xi'tzun ka'yin Pawl kyeju' K'loj Tzyul Kawb'il ex xitma'n kye: —E'ntzik ex e'witzt'in, na'n wu'ne' toj wanmiye' nchin anq'ine' b'a'n twitz Dyos ntzajlenxe' ojtxi' ex ikx ja'lo, chij.

²Xi'tzun tma'n Ananiy, knejel pale, kyeju' ate'toq tk'etz Pawl tu'n tok ktz'aju'n ttzi Pawl.

³Atzunte Pawl xittzaq'we'n te kjalu: —¿A Dyos k'okyel tz'ajunteya, xmletz'! Qa q'uqliya na'tz tu'n t-xjeluna weye' se'nx ntma'n kawb'il, ¿tiqun'tzun ntma'na tu'n wok b'yo'ne' ex mikxa' atiju' toj kawb'il? chij.

⁴Aye'tzu'n ate'toq, kma te Pawl: —¿Tiqu'n nwulinaya te knejel tpale Dyos? chechij.

⁵Xi'tzun tma'n Pawl kye: —E'ntzik ex e'witzt'in, min b'i'n wu'ne' qa knejel pale ja'lu; ina' tma'nte' toj Tu'jil kjalu: Lalun tz'ok twuli'na nkawin toj ttanama, chij.

⁶Tetzunj tlonte Pawl ate'toq junjun sadusey ex junjuntl parisey kxolju' K'loj Tzyul Kawb'il, jawtma'n kuw kjalu: —E'ntzik ex e'witz'in, parisey qinwe', tk'wal parisey qine'; ex nchin okye' toj xjel tu'nju' nchin ayone' tu'n kjaw anq'in kyimni, chi Pawl.

⁷Naqtzun nxitma'n Pawl ja'lu, e'aq'wi parisey wuljel kyuk'i'l sadusey kxolx, ex kub' aq'puju' b'uyjtib'il.

⁸Qu'n intoq kma'n sadusey qa lay che jaw anq'in kyimni, exqa mixti' qe'kye' anjl ex xewb'aj; aye'tzunkye' parisey intoq che kyoksla'n ja'lu.

⁹Kkyaqil intoq che xch'in; aye'tzun junjun xnaq'tzal kawb'il, kyuk'i'l pariseyqe', e'jawe' ex kma: —Mixti'te jun myab'a'n ma'wt tb'inchaju' ichan lu; qajlo mayolin jun xewb'aj mujqa jun anjl te, chechij.

¹⁰Xi'toqtzun tjawxi'xtl twitzju' wuljtib'il, xob'ju' chaq'ul, kub' t-xima'n qaj nkub'ku' kp̄xu'n xjal Pawl, xitma'ntzuntz tu'n ktzaj txko'n jte' xjal te q'oj tu'n telkyiq'i'n Pawl atzu' ex tu'n t-xikyiq'i'ntl toj kja xjal te q'oj.

¹¹Kub' tyek'u'ntib' Qajaw twitz Pawl tojuntl qonik'an ex tma te: Kuwsam tk'u'ja Pawl, qu'n kse'n xtziyana wi'je' tzalu toj Jerusalen, ex ktziyala wi'je' toj Rom, chij.

Kxim aj Judas tu'n tkub'yet Pawl

¹²Tojtzun juntl q'ij, b'entti'j kyu'n jte' aj Juda tu'n tkub'yet Pawl, ex kytziya jun kyol qa lay che wan ex lay che k'wan tzmaxi'j ajtkyim Pawl kyu'n, ex xikyqani'n tu'n ttzaj taq'wix kyib'aj qa min xjapun kyu'n.

¹³Iky' tib'aj kab'naq ichan etziyante tu'n tjapun ikju'lu kyu'n.

¹⁴Exi'tzuntz kk'etzju' knejel pale ex kk'etzju' tijwnaq kxol aj Juda, xikma'n kye: —Matxi' qtziyaqe' tu'n ttzaj taq'wix qib'aje' qa min xjapun qu'ne' tu'n lay qo wane' tzmaxi'j ajtkub' qb'yo'ne' Pawl.

¹⁵Aye'tzunkye' kyuk'i'lju' kyuk'i'le' toju' K'loj Tzyul Kawb'il kqaninx' teju' chaq'ul tu'n ttzaj tiq'i'n najchi'j kwitze', ku'xwitloj chab'a tu'n tjyet ttenju' til; lwiyxixtzun qo xe'le' b'yolte na'mxtoq tpon kwitze', chechij.

¹⁶Tb'itzun tal tanab' Pawl kxim xjal lu, xi'tzuntz q'malte te Pawl toju' kja xjal te q'oj.

¹⁷Tzaj ttxko'n Pawl jun nejenel ex xitma'n te: —Q'inxa q'a lu tk'etzju' chaq'ul, qu'n ati jun tqanil kxe'l tma'n te, chij.

¹⁸Xi'tzun q'i'n tu'n nejenel twitzju' chaq'ul, xitma'n te: —Ma chinx ttxko'ne' Pawl jpu'n ex matzaj tma'n weye' tu'n ttzaj wiq'i'ne' q'a lu tzalu, ati jun tqanil tu'n teya, chij.

¹⁹Xi'tzun ttzyu'n chaq'ul tq'ob'ju' q'a, xitiq'i'n tojun plaj ex xitqani'n te: —¿Ti'tzu'n tajb'ila tu'n ttzaj tma'na weye'? chij.

²⁰Xitma'n q'a te kjalu: —Mab'entti'j kyu'n aj Juda tu'n kyul qanilte teya tu'n txi' tiq'i'na Pawl twitz K'loj Tzyul Kawb'il najchi'j te prim, naku'xwitloj kyajb'il chab'a tu'n tjyetxi'x ttenju' til.

²¹Lalun che'x toksla'na, masinch'i'n kab'naq kxjal nche ayon toj ewaj, ex maktziya tu'n ttzaj taq'wix kyib'aj qa min xjapun kyu'n tu'n lay che wan ex lay che k'wan tzmaxi'j ajtkub' kb'yo'n Pawl; ex naq nche ayon ja'lo tu'n txitq'o'na tzaq'web'l kye, chij.

²²Etztzun tchq'o'n chaq'ul ju'q'a, xitma'n te tu'n lalun txi' tyoli'n qa matxitoq pon tma'n tqanil lu.

Xisma'n Pawl twitz Peliks ju' kawil

²³E'tzajtzun ttxko'n chaq'ul kab'e' tnejenel ex tchaq' kye tu'n kb'aj knk'u'n lajnaq xjal te q'oj tu'n kqan, atzun oxnaq lajoj ti'j chej ex lajnaq tuk'i'l kych'ut, tu'n kxi' Sesarey ajttzaj b'eljoj te qonik'an.

²⁴Expe' xitma'n tu'n knk'unte qe' chej tu'n tjaw Pawl kyi'j, ex tchaq' tu'n tpon kyi'q'i'n b'a'n twitz Peliks ju' kawil.

²⁵Ex xit-sma'n jun u'j kyuk'i'l ntma'n kjalu:

²⁶Ayine' Klawdyo Lisyas, nxi' ntz'ib'a'ne' teya, qman kawil, Peliks: nxi' nq'olb'e'na.

²⁷Ojetoq tzyetju' ichan lu kyu'n aj Juda ex xi'toq tkub' kb'yo'n, tetzunj nb'inteye' qa aj Rom ttanamil, nxi'ye' kyuk'i'l nxjale' ex nkole'.

²⁸Wajb'iltoqtzune' tu'n nb'inteye' titi' nkpoqo'na', xiwiq'i'ne' twitz K'loj Tzyul Kawb'il kxol aj Juda,

²⁹intoq kpoqo'n tu'n tpaj jun til se'nxju' kkawb'il; myatoqtzun tu'me'l tu'n tkub'yet, mixpeti'x tu'n tokx jpet.

³⁰Tu'ntzu'n manb'iye' qa ati kxim aj Juda tu'n tkub' kb'yo'n, matxi' nsma'ne' teya; ex matxi' nma'ne' kyeju' nche poqonte tu'n tkub' knk'u'n twitza titi' til kye, chiju' xittz'ib'a'n.

³¹Aye'tzu'n xjal te q'oj, kse'nxju' chaq'b'il xiq'o'n kye, xikyiq'i'n Pawl te qonik'an tzmax Antipatris.

³²Tetzun juntl q'ij anjtzkyi'ju' xjal te q'oj tu'n kqan toju' kja, aye'tzu'n iqa'nqe' kyu'n chej xikljo'n kb'e tuk'i'l Pawl.

³³Tetzunj kpon Sesarey, xikq'o'n u'j te kawil ex xikyek'u'n Pawl twitz.

³⁴Tb'ajlentsun t-xch'i'n u'j, xitqani'n kawil tejatoq Pawl; tetzunj tb'inte qa aj Silisya,

³⁵xitma'n te: —Kb'el nb'i'na ajkyulju' nche poqonteya, chij. Tchaq'tzuntz tu'n t-xq'uqinjtz toju' tja Erodes te kawb'il.

Hch 24

Tkolb'iltib' Pawl twitz Peliks

¹Tb'ajlenxi'tzun jwe' q'ij pon Ananiy, knejel pale, kyuk'i'l jte' tijwnaq ex jun yolil Tertulo tb'i, toj Sesarey. Epon b'ajsalte Pawl twitzju' kawil.

²Tetzunj tpon q'i'n Pawl, Tzyet tb'ajsan Tertulo te Peliks kjalu: —Chjonte teya, qman kawil, b'a'n to'qo'ye' tu'na, ex tu'nju' ttab'la b'a'n kawina, nim matxi' b'inchet b'a'n toju' ninqtaname'.

³Tkyaqilju' tonb'ila, aya qman Peliks, in qk'mo'ne' tuk'i'l aq'b'il chjonte kukxju' toj tkyaqil plaj.

⁴Tu'ntzun lalun tz'elqiq'i'nxi'xtle' anb'il teya, kxe'l nkub'sa'ne' teya tu'n qkub' tb'i'n jun kmoja.

⁵Matz'elyalju' ichan lu qu'ne' tok q'ol xitb'il qxole', ex tok q'ol pa'jtib'il kxol aj Juda toj tkyaqil twitz tx'otx', ex knejel jun k'loj xjal aj nasaren.

⁶Expe' tajb'iltoq tu'n tkub' ttxa'ju'n tja Dyos, tu'ntzunju' tzyeta' qu'ne'. Qajb'iltoqe' tu'n tok toj ttxolil kawb'il kse'nx qkawb'ile',

⁷naqtzunaju' chaq'ul Lisyas elq'inte toj qq'ob'e' ex tma tu'n qule' b'ajsalte twitza.

⁸Ex aya k'elel tnik'a ti'j ajtok toj xjel tu'na ti'ju' til nokx qma'ne' teya, chij.

⁹Exqe' aj Juda ate'toq ax xikma'nju'.

¹⁰Tzajtzun tyek'u'n kawil tq'ob' te Pawl tu'n tyolin, ex tma Pawl kjalu: — B'a'natzun, kxe'l nma'ne' nkolb'il wib'e' twitza, qu'n kanli nwitze' matxi' b'et ab'q'i aya ajkawil toju' nintnam lu.

¹¹B'a'n tu'n t-xjelunteya tu'n tb'inteya qa ax nxinma'ne', mab'ent kab'lajoj q'ij npone' Jerusalen k'ulul te Dyos.

¹²Min nelyale' kyu'n inwt chin wulje' kyuk'i'l junjun, ex min e'jaw tilj xjal wu'ne' toju' tja Dyos, mo kyoj ja te k'u'lb'il, exwit toj juntl plaj toju' nintnam.

¹³Layxna' b'ent kyek'untekye' xjal lu qa ati wile' tu'nju' nchi noktz kb'ajsa'ne' twitza.

¹⁴Atzunwe' kxe'l nma'n teya, qa nchin ajb'ene' te Dyos ja e'ajb'ena' ojtxi' qchmane', kse'nxju' Ak'a'j B'e nok kq'o'n te chukjni ttab'l, qu'n inwoksla'ne' tkyaqilju' ntma'n kyoj tu'jil kawb'il ex kyuj t-sanjelal Dyos.

¹⁵Ex axweju'ye' q'uqla' nk'u'j ti'j Dyos kse'nxkye, qa che jawil anq'in kyimni, eb'a'n kten ex myab'a'n kten.

¹⁶Qu'mtzun noktilil wu'ne' tu'n ntene' b'a'n toj wanmiye' twitz Qman Dyos ex kwitz xjal.

¹⁷Tb'ajlenxi' jte' ab'q'i nchin b'ete' kyoj txqantl tnam, nnule' toju' ntaname' q'ol kotzb'aj ex q'ol oyaj.

¹⁸Atoqtzun nb'inch'a'nju'ye', matxitoq nxitlsa wib'e' kse'nx ntma'n toj chaq'b'il, mixti'toq te txqan xjal wuk'i'le' ex mixti'qekye xjal inwt che jaw tilj wu'ne' tej wel yale' toj tja Dyos kyu'n jte' aj Juda tzajniqe'toq toju' tnej tx'otx' Asya.

¹⁹Aye'tzunkye ati tu'n kyulju' b'ajsal weye' twitza qati jun wile' kye.

²⁰Qatzun mikxa'ju', tu'n kmanteju' xe ul b'ajsal weye' lu qa nelyale' toj wile' kyu'n tej ntene' twitzju' K'loj Tzyul Kawb'il kxol aj Juda.

²¹O'kxna' weju'ye' jaw nma'n kuw tej atinqintoqe' kxol kjalu: Machinokye' toj xjel kyu'ne' tu'n tpaj nwoksla'ne' qa che jawil anq'intl kyimni, nchije', chi Pawl.

²²Tetzunj tb'inte Peliks ja'lu, b'i'ntltoqna' Ak'a'j B'e tu'n b'a'nxi'x, kyej tq'o'n tu'n tyoletti'j ja'lu yajxi'tl ex tma: —Kn'b'i'xi'xtle' nb'aj lu kxole' ajtul Lisy'a ju' chaq'ul, chij.

²³Ex tchaq' Peliks te nejenel tu'n tjetpl Pawl, naq o'kx tu'n tq'onte ch'i'n tzaqpib'l te ex tu'n tq'onte anb'il tu'n kpon tamiw ka'yilte.

²⁴Tojtzun jte'q'ijtl yajxi'tl pon jumajtl Peliks, k'le'n Drusila tu'n, ju' t-xu'jil, aj Juda toq. Ex tchaq' Peliks tu'n ttzaj txko'n Pawl, ex kub' tb'i'nju' ntoq xitma'n Pawl te ti'ju' okslab'l ti'j Jesukrist.

²⁵Tetzunj tyolin Pawl te ti'ju' chwinqlal toj ttzinunal, ti'ju' tu'n qjk'unte qib' ti'ju' myab'a'n, exju' tz'e'ysb'il witzb'aj tzul tu'n Dyos, jawxob' Peliks ex tma: —Kutxi'ya ja'lo. Ktzajel ntxko'ntla ajttentl anb'il wi'je', chij.

²⁶Ex tajb'iltoq Peliks tu'n txitq'o'n Pawl pwaq te; qu'mtzun b'a'npun maj intoq ttxko'n tu'n tyolin tuk'i'l.

²⁷B'aj kab'e' ab'q'i tu'n iku'na'j; o'kxtzun tel Peliks te kawil, atl Porsyo Pest ok te t-xel. Tu'ntzunju' tajb'iltoq Peliks tu'n tkyaj b'a'n kyuk'i'l aj Juda, kyej tjpu'n Pawl.

Hch 25

Ok Pawl toj xjel twitz Pest

¹Oktzun Pest toj toklen te kawil, tojtzun toxi'n q'ij toklen, tzaj Sesarey ex pon Jerusalen.

²Atzuntzu' xa'kq'o'n knejel pale exqe' aj Juda nimxi'x kyoklen jun b'ajsa'n ti'j Pawl te.

³Xikqani'n jun xtalb'il nimxi'x toklen te, tu'n tmante tu'n ttzaj q'i'n Pawl toj Jerusalen. Atoq kximju' tu'n tb'ant tkub' kb'yo'n Pawl toj b'e;

⁴atzunte Pest xittzaq'we'n kye qa axtzu' tu'n ttena'te Pawl toj kars Sesarey, ex intoq t-xima'n tu'n txi' Sesarey toj jte' q'ijtl.

⁵Xitma'n kye kjalú: —Qu'mtzun ati tu'n kxi' tzyul kawb'il kxole' wuk'i'le' Sesarey, atzuntzu' b'a'n kb'ajsana' ti'ju' ichan lu qa ati til, chij.

⁶Ten wajxaq mo lajoj q'ijtl Pest Jerusalem, anjtzun ti'jtz Sesarey. Tetzun juntl q'ij kub' qe toj toklen toj kawb'il ex tchaq' tu'n ttzaj q'i'n Pawl twitz.

⁷Tetzun tokpun Pawl, eb'jo'k lq'e aj Juda tzajniqe'toq Jerusalem ex okx kb'ajsa'n tu'n txqan til kuwxix, extzun mixti'x jun b'ent kyek'unte.

⁸Atzunte Pawl, xitma'n kolb'iltib' kjalú: —Mixti' junwe' il matxi'wt nb'inha, ti'j kkawb'il aj Juda, mo ti'j tja Dyos mo ti'ju' ninimaqkawil aj Rom, chij.

⁹Atzunte Pest tajb'iltoq tu'n tkyaj b'a'n kyuk'i'l aj Juda, xitqani'n te Pawl: —¿Ma b'a'n tu'n txi'ya Jerusalem, tu'ntzun nka'yinteye' ttena atzu'? chij.

¹⁰Atzunte Pawl xittzaq'we'n kjalú: —Twitz tkawb'il ninimaqkawil aj Rom ta'qinwe', ex axtzu' tu'n woka'ye' toj xjel. Kanlina' twitza, mixti' junwe' il matxi'wt nb'inha kyij aj Juda.

¹¹Qa ati junwe' wil matxi' nb'inha qa ati tu'n nkub'yo'ne' tu'n tpaj, lay kub'nk'a'yu'n wib'e', qatzun mya axte' xeb'ajsana' wi'je', mix-a'lo'te ati toklen tu'n nxitq'o'ne' toj kq'ob'. Awe' kxe'l nqani'n tu'n woke' toj xjel tu'nku' ninimaqkawil, chij.

¹²Xjeluntzun Pest kyeju' q'ol ttab'l, tmatzuntz: —Mana' tqaniya tu'n toka toj xjel tu'n ninimaqkawil, twitz ninimaqkawil kxe'la'ya, chij.

Ok Pawl toj xjel twitz nimaqkawil Akrip

¹³Tb'ajlenxi'tzun jte' q'ij, exi' nimaqkawil Akrip ex B'erenise Sesarey q'olb'elte Pest.

¹⁴B'a'npuntzun q'ij e'ten atzu', xitma'n Pest tten Pawl te nimaqkawil. Tma kjalú: —Ati jun ichan kyajni tjpu'n Peliks tzalu.

¹⁵Ex tej ntene' Jerusalem, eb'ajsan knejel pale exqe' tijwnaq kxol aj Juda ti'j nwitz'e', kqani tu'n tkub' nq'o'ne' tz'e'ysb'il twitz.

¹⁶Xinma'ne' kye qa min nb'inchet toj kkawb'il aj Rom tu'n tkub' q'et tz'e'ysb'il twitz jun xjal tu'n tkub'yet qa na'mtoq txiq'et anb'il teju' nb'ajsanjtz tu'n tklontetib'.

¹⁷Qu'mtzun min xinq'o'n toje tej kyul tzalu, te juntl q'ij nkub' qeye' toju' kawb'il ex xinma'ne' tu'n ttzaj q'i'n ichan.

¹⁸Aye'tzu'n eb'ju'l b'ajsal ti'j min kma junju' til ntoq chin ximane' tu'n kb'jo'ktz kma'n.

- ¹⁹O'kxte kmaju' qa ati til toju' kyokslab'l, ex ti'j jun ichan Jesus tb'i oje kyim, ex intma'n Pawl qa itz'.
- ²⁰Mixna ti'we' b'i'n wu'n titi' kb'inchetel ti'ju' lu, xinqani'ne' te Pawl qa tajb'il tu'n txi' Jerusalen tu'n tok toj xjel kyi'ju' lu.
- ²¹Atzunte tqani tu'n tok toj xjel tu'n qman ninimaqkawil, nchaq'tzuntze' tu'n tkyaj jpet tzmax ajtb'ent txi' nsma'ne' te ninimaqkawil, chi Pest.
- ²²Xi'tzun tma'n Akrip te Pest: —Ex wajb'ilwe' tu'n nb'inteye' tyol ichan lu, chij. — Najchi'j tb'iya—chi Pest xittzaq'we'n.
- ²³Tetzun juntl q'ij e'pon Akrip tuk'i'l B'erenise ex e'okx tojun kmuj nim toklen toju' mqo'n, junx kyuk'i'l knejel xjal te q'oj exqe' nimaq kyoklen toju' nintnam. Xitma'n Pest tu'n ttzaj iq'i'n Pawl,
- ²⁴ex tma: —Nimaqkawil Akrip exqe'ye' ta ate'ye' quk'i'le' ja'lo tzalu: luj'u' ichan lu. Kkyaqil aj Juda e'oktz b'ajsante nwitz'e', toj Jerusalen ex toj Sesarey tzalu, ex inxi'x jaw kxch'i'n tu'n tkub' b'yet;
- ²⁵atzunwe' toj nwitz mixti'te matxi' tb'inha tu'nwt tkub' b'yet. Axna' qaninte tu'n tok toj xjel tu'nku' ninimaqkawil, kub' nxima'ne' tu'n txinsma'ne' atzu'.
- ²⁶Tu'n tpajtzu'n mixti'xi'x titi' kxel ntz'ib'a'ne' ti'j te ninimaqkawil, matzaj wiq'i'ne' kwitze', expe' twitza aya nimaqkawil Akrip, tu'ntzun txi ntz'ib'a'ne' jun til te ninimaqkawil tb'ajlenxi' kxjelu'ne' te.
- ²⁷Naku'j mixya tu'me'l tu'n txi' nsma'ne' jun xjal jpu'n extzun mixti' kxe'l ntz'ib'a'ne' titi' xb'ajsanjtza', chij.

Hch 26

Xitma'n Pawl tkolb'iltib' twitz nimaqkawil Akrip

- ¹Xitzun tma'n Akrip te Pawl: —B'a'n tu'n tmanteya tkolb'il tib'a, chij. Jawtzun tiq'i'n Pawl tq'ob' ex aq'wi q'malte kjalu:
- ²Inchin tzalaje' tu'n mab'ent nyoline' twitza ja'lo, qman nimaqkawil Akrip, tu'n nklonte wib'e' te tkyaqilju' b'ajsab'l soktz kma'n aj Juda wi'je',
- ³tojtzqi'nxi'x nata nimaqkawil tkyaqil nkb'inha'n aj Juda exqe' ti'xti' nqo yolin kyi'j. Qu'mtzun nxi' nkub'sa'ne' teya tu'n tten tpasensiya b'il weye'.
- ⁴Kkyaqil aj Juda ojtzqilte se'n x'in anq'ina'ye' kxol, toj ntaname' ex toj Jerusalen.
- ⁵Ex kanli kwitz ex b'a'n tu'n kmante qa kyajb'il, parisey qine' kukxju', a k'loj xjalju' kuwxi'x toju' qokslab'le'.
- ⁶Tu'npenatzu'n q'uqli nk'u'je' ti'ju' ttziya Qman Dyos kye ojtxi' qyajilb'ene' x'intzaja' kyi'q'i'ne' tu'n woke' toj xjel ja'lo.

⁷Nche ayonju' qtzik kab'lajoj tnej tyajajil Israel tu'n tjapunju' yol tziya'n lu, tu'ntzunju' nche k'ulun te Dyos ex nche ajb'en te q'ijtl ex qonik'an. Tu'nxtzun tpaju' nqo ayon ti'j lu nchin b'ajsanjtza'ye' kyu'n aj Juda ja'lo, aya nimaqkawil Akrip.

⁸¿Tiqu'ntzun min nkyoksla'ne' qa nche jaw anq'in kyimni tu'n Dyos?

⁹Ayinx junweju'ye' xima'ntoq wu'ne' nejtl tu'n nb'inchante txqan ti'xti'ye' ti'ju' tb'i Jesus aj Nasaret,

¹⁰axtzun nb'inchaju'ye' Jerusalen. Tu'nju' woklene' tzaj kq'o'n knejel pale, nim okslal eb'jo'kx njpu'ne'; ex b'a'n nela' toj nwitz'e' ajkykub' b'yo'n.

¹¹Nim maj kub' ntz'e'ysa'ne' kwitz nche oknchq'o'ne' tu'n tel kyik'o'n kyokslab'l. Intoq nb'inha'ne' lu kyoj ja te k'u'lb'il, ex intoq chin q'ojine' kyij, nok nljo'ne' toj kq'ij tzmax kyoj najchaq nimaqtnam.

¹²Atoqtzun tb'is nk'u'ju'ye' tej nxi'ye' toju' nintnam Damask, q'o'n woklene' ex chq'o'nqine' kyu'n kynejel pale.

¹³Tojtzu'n b'e lu, nimaqkawil, wile' jun spik'un tzaj qoptz'aj toj kya'j te wanq'ij, spik'unxi'x kyetwitz q'ij, kub' spik'chaj qi'jileye' kyuk'i'lju' ate'toq wuk'i'le'.

¹⁴Qkyaqile' okub'tz'age' twitz tx'otx', ex nb'ie' jun tzaj yolin weye' toj eb'rey kjalu: Sawl, Sawl, ¿tiqu'n noktljo'na' toj nq'ije'? Axa nb'o'ljsante tib'a, naku'j wakx nxajun ti'j jun ch'ut tze, chij.

¹⁵Xinma'ntzuntze': ¿Alkyetzuna, Taye? nchije'. Tzajtzun ttzaq'we'n Qajaw weye': Ayine' Jesus, ayinju'ye' toka ljolte toj nq'ije'.

¹⁶We'ktztzuna, we'ku'ya, qu'n makub' nyek'u'n wib'e' teya tu'n tok nq'o'na te nmajine' ex tziyal wi'je' ti'ju' xtila ja'lo ex ti'ju' oktla'ya wi'je'.

¹⁷Knkla'ya kye aj Juda ex kyeju' mya aj Juda, aye' kxe'l nchq'o'na kxol ja'lo.

¹⁸Kxe'l nchq'o'na kxol tu'n tjqonteya kwitz ex tu'n lalun che b'etl toj qxopin, tu'n kb'et toj spik'un; tu'ntzun lalun che tentl tjaq' tipumal tajaw il, tu'n kyoklpe ti'j Dyos; ex tu'n kyokslan weye' ex tu'n tkub' najset kyil ex tu'n kk'monte kyetzb'il toju' tnam xjan te Dyos, chi Qajaw.

¹⁹Qu'mtzun xinb'i'ne' tzaj q'ma'n weye' toj yek'b'il te toj kya'j, nimaqkawil,

²⁰tnejel xinma'ne' tpakb'al b'a'n kyeju' ate'toq Damask, ex xinma'ntle' kye aj Jerusalen ex kye toj tkyaqilju' tx'otx' Juda, ex kyeju' mya aj Juda, nche ntxko'ne' tu'n tanjtzt'i'j kyanmi ex tu'n tanjtzk'i'j tuk'i'l Dyos, ex tu'n kb'inchante b'a'n te yek'b'ilte qama che ch'exb'et.

²¹Tu'ntzun tpaju' ntzyeta'ye' toj tja Dyos kyu'n aj Juda ex nkub'toq kb'yo'ne'.

²²Tu'ntzu'n tonb'il Dyos antinxe' ja'lo, kuwqine' nchin yoline' ti'j Dyos kye kkyaqil xjal, ch'i'n kyoklen ex nimaq kyoklen. O'kxweju'ye' nxinma'n aju' kma t-sanjelal Dyos ex tma Moyses, ex mixti' juntl:

²³qa atitoq tu'n tkyim Krist, tkyimlenxi'tzun atoq tnejanel tu'n tjaw anq'in, ex oktoq xe'l tpakb'a'n t-spik'umal kolb'il te qtanam ex kye txqantl nimaqtnam, chi Pawl.

Ttzaq'web'l Akrip

²⁴Tetzunj kxitma'n Pawl ja'lu te kolb'ilte, jawt-äch'i'n Pest kjal: —¿Matz'ok toj twi'ya, Pawl! Matxi' tz'ok toj twi'ya tu'n txqan t-xnaq'tzb'ila nimxi'x, chij.

²⁵Atzunte Pawl xittzaq'we'n: —Min sokwe' tojnwi', qman Pest; tu'me'l penate' nxinma'ne' ex ax.

²⁶Lu nimaqkawil Akrip nb'in, tojtzqi'n qexi'xju' ti'xti' lu, qu'mtzun mixti' nxob'ele' nchin yoline' twitz; qu'n toj nnab'le' kanlite' tkyaqil ja'lu twitz, myana' ewaj eb'aja'kye ti'xti' lu.

²⁷¿Mantoksla'na kma t-sanjelal Dyos, qman nimaqkawil? Toj nnab'le' intoksla'na, chi Pawl.

²⁸Xitzun ttzaq'we'n Akrip te: —¿Manaq jun kmujx tu'n woka'ye' okslal ti'j Krist tu'na? chij.

²⁹Xi'tzun tma'n Pawl te: —Qa tojun kmujx mujqa yajxi'tl, naqwit tb'inja Dyos, myanaq o'kxa qman nimaqkawil, kkyaqil witju' nche b'inweye' ja'lo tu'n kyok kse'nwe', mya kyuk'i'l xpatx'k'uxb'il lu, chi Pawl.

³⁰Jawtzun we' nimaqkawil, exju' kawil, junx kyuk'i'l B'erenise ex kkyaqilju' q'uqlqe'toq atzu',

³¹exi'tzuntz toj jun plajtl yolil ti'ju' lu. Intoq kma'n: —Mixti'te ichan til na'j tu'nwt tkub' b'yet; mixpeti'te' tu'n tjet, chechij.

³²Tmatzun Akrip te Pest: —B'a'n tu'n t-xitzaqpette' ichan lu, naqwit min tqani tu'n tok toj xjel tu'nku' ninimaqkawil, chij.

Hch 27

Xisma'n Pawl toj Rom

¹Tej tkub' kxima'n tu'n qxikysma'ne' Italya, e'xiq'o'n Pawl exqe' txqantl jpu'nqe' toj tq'ob' jun nejenel Julyo tb'i, kynejel k'loj xjal te q'oj tok tb'i te Ninimaqkawil.

²O'okxtzuntze' tojun b'ark toj tnam Adramityo ttzi ninnjab', kxi'toq txi' jachaq nche pona' b'ark Asya. Ex ajuntoq Aristark quk'i'le', aj Tesalonik toq, jun nintnam toj Masedon.

³Tetzun juntl q'ij qpone' janche pona' b'ark Sidon, b'a'n tilwi Pawl tu'n Julyo atzu', xitq'o'n anb'il te tu'n txi' ka'yilkye tamiw ex tu'n tka'yinjtz kyu'n.

⁴Tetzunj qik'b'ete' Sidon, oxi'ye' toj b'ark ttziyile swejtx'otx' Chipre, qu'n intoq qomqonjtze' tu'n kq'iq'.

⁵Oxi'ye' ttziyile tx'otx' Silisya ex Panpilya, opone' toju' nintnam Mira toj Lisya.

⁶Knetzun jun b'ark atzu' tu'n nejenel, te tnam Alejandriy xi'toq txi' Italya, tchaq' tu'n qokxe' toju' b'ark lu tu'n t-xiqljo'n qb'eye'.

⁷B'a'npun q'ij ob'ete' chab'a, nim aq'untl ok tu'n qpone' toj tnam Knido. Tu'ntzu'n atixtoq kyq'iq' mqolqeye', oxi'ye' ttziyile Salmona, oq'onwelte' ti'ju' swejtx'otx' Kreta;

⁸peni b'eta' b'ark qjaq'e' ttziyile tx'otx', opone' tojun tenb'il Tb'anil Qokyex tb'i, nqayin tk'etz tnam Lasea.

⁹Matxitoq tz'ex txqan q'ij, ex xob'ajilxtoq tu'n qb'et toj ninnjab' qu'n matxitoq tzul lq'e jb'alil. Qu'mtzun xitq'o'n Pawl knab'l:

¹⁰Aye'ye' taye, xob'ajilxte' tu'n qb'et ja'lu, jaku' kub'o'lju' b'ark kyuk'i'lxi' iqtz, expe' jaku' qob'aj, chij.

¹¹Atzunte knejel xjal te q'o, a tyol tajaw b'ark ex tyol nejenel ti'j b'ark xitb'i'n ex mya tyol Pawl.

¹²Ex mya'toq b'a'n tu'n tex jb'alil qu'ne' atzu', kkyaqilx eq'mante tu'n qik'b'ete' atzu' ex tu'n qxi'ye' Penise, janche pona' b'ark toj Kreta tu'me'l tb'a'nq'ob'kya'j teokni ex tu'me'l tnayajkya'j teokni, tu'n texju' jb'alil qu'ne' atzu'.

Tzaj q'ankeyaq toj ninnjab'

¹³Tzajtzun ch'i'n kyq'iq' toj tnayajkya'j, toj knab'l qa b'a'n tu'n qb'ete' tu'n t-xiqljo'n qb'eye', oik'b'ete' ex oxi'ye' toj b'ark ttziyile tx'otx' Kreta.

¹⁴Yajxi'tzun ch'i'ntl tzaj jun kyq'iq' jb'al tu'me'l tb'a'nq'ob'kya'j te elni, ul jumj ti'ju' b'ark,

¹⁵ex xitiqa'n b'ark. Mixtzunti'x b'ent tb'et b'ark qu'ne' twitzju' kyq'iq', naq qyoktle' qxi' iqa'ne' tu'n.

¹⁶Oik'e' ti'j jun tal swejtx'otx' Kawda tb'i, jamyaxi'xtoq kuw kyq'iq', peni ejatza' kolb'il qu'ne' atzu'.

¹⁷Tjatzlentsun qiq'i'ne', e'ajb'en aqwil kuwsb'ilte b'ark. Kkyaqil intoq che xob' qa jaku'toq kyaju' b'ark Sirte janpona' tchmo'ntib' tz'awun, ku'tz kyi'q'i'n xb'alun linb'ilte b'ark tu'n kyq'iq', ex xiktzaqpi'n tu'n txi' iqa'n tu'n kyq'iq'.

¹⁸Tojtzun juntl q'ij, kuwxtoqju' q'ankeyaq, e'aq'witzuntz q'ilmixkye iqtz toj b'ark ex eb'ajku'x kxon toj ninnjab';

- ¹⁹tojtzun toxi'n q'ij, ayo'ku'ye' oku'x xonkye nche ajb'enteq linb'ilte b'ark toj a'.
- ²⁰B'a'npun q'ij min qile' q'ij eche'w, ex tu'nju' nin q'anqyaq nxi'xtoq juman, mixti'tl qmaye' qa qo kletele'.
- ²¹Tb'ajlenxi'tzun b'a'npun q'ij minqo wane', kub' we' Pawl kxol kkyaqil ex tma: — Aye'ye' taye, b'a'nwtlote' naqwit xikb'i'ne' nyole' ex miwtjun o'ik'b'et Kreta; miwtlojun xqo ik' toju' yajb'il ex yajte'n lu.
- ²²Atzun ja'lo, kkuwsam kyib'e', mix-a'lo'te junkye' kkyimel, naq o'kx b'ark kb'ajel.
- ²³Makub' tyek'u'ntib' jun anjl nwitzte' toju' qonik'an may, chq'o'n tu'n Dyos ja q'uqla' nk'u'je' ex janchin ajb'ena'ye',
- ²⁴ex matma weye' kjalu: Lalun xob'a, Pawl, qu'n ati tu'n tpona twitz ninimaqkawil aj Rom, ex naq tu'nela che tkla' Dyos kkyaqilju' ate' tuk'i'la toju' b'ark, chij.
- ²⁵Qu'mtzun, ayeye' taye, kkuwsamkyib'e', qu'n q'uqliwe' nk'u'j ti'j Dyos ex toj nnab'le' ate kb'ajelju' kse'nx tma anjl weye'.
- ²⁶Oktzun qopomel xon toj jun swejtx'otx', chi Pawl.
- ²⁷Tetzunj tb'aj kab'e' sman, ato'toqe' tojun qonik'an toju' ninnjab' Adryatico tb'i, intoq qo iqinjeye' tu'n kyq'iq', tojku' tk'u'j aq'b'il, elkynik'ju' iq'ilte b'ark qa xi'toq qpone' ttzi tx'otx'.
- ²⁸Ku'xkyecha'n t-xe a', tetoq junaq qaqlajoj (36) metr t-xe; tetzunj qxilq'e ch'i'ntle' kux kyecha'ntl, junaq wuq (27) metr t-xe.
- ²⁹Tu'ntzu'n kxob'el tu'n tpaj jakutoq tz'ok tjuma'ntib' b'ark ti'j jun ab'j, ku'x kxon kyaje' tzuyb'ilte b'ark ttze'lti'j, ex intoq che kub'san te Dyos tu'n qsqix.
- ³⁰Kyajb'iltoqtzu'n q'ilte b'ark tu'n kyetz oq toju' b'ark, tzyet kku'x kq'o'n kolb'il, ku'xwitloj nku'x kq'o'n tzuyb'ilte b'ark twitzxi'.
- ³¹Xi'tzun tma'n Pawl te knejel xjal te q'oj kjalu: —Qa min xekyajten xjal lu toju' b'ark, lay b'ent kklonte kyib'e', chij.
- ³²B'je'ltzun ktx'e'mu'n xjal te q'oj kkyaq'ilju' kolb'il ex exitz'aq toju' a'.
- ³³Tetzunj ttzaj t-xe kya'j, xitoqxena'n Pawl kye kkyaqil xjal tu'n kwan ch'i'n. Tma kye kjalu: —Mab'ajxi' kab'e' sman, naqx tu'n qlonte ti'toq kb'ajel qi'j, b'ajx txa' kwan junkye' kwa.
- ³⁴Kyb'inchame' xtalb'il kwanx jun kwaye'. Ilxi'xti'j tu'n qwan, qa kyajb'ile' tu'n kyanq'ine', mix-a'lo'te jun knajel k'i'xpe'wt jun t-xya'mal twi', chi Pawl.
- ³⁵Tej tb'aj tma'n Pawl ja'lu, jaw ttzyu'n jun wab'j ex xitq'o'n chjonte te Dyos kwitz kkyaqil. Xitaq'pu'n kxol ex aq'wi wal.
- ³⁶Ex kkyaqil kkuwsakyib' ex ikx ewan.

³⁷Oxlajnaq qaqlajoj (266) qb'aje' tu'n qkyaqile' toju' b'ark.

³⁸Tb'ajlentsun qwane' tkyaqilju' qajb'ile', ku'x kxon iq'ilte b'ark triy toj ninnjab' tu'n t-sasjixju' b'ark.

B'aju' b'ark toj a'

³⁹Tetzunj qel spik'e', min elkynik'ju' q'ilte b'ark alkye tx'otx' ta'qo'ye', kyiltzun jun tq'ob' a' nimtoq tz'awun atitoq ttzi; e'ok-il tu'n t-xikylaq'b'a'n b'ark atzu'.

⁴⁰B'je'l kytaqk'u'n tzuyb'ilte b'ark ex b'ajx kyxon toj ninnjab', b'ajx kyko'pi'n xqutz'b'ilte b'ark. Ex jawkyq'o'n xb'alun twitz b'ark lmob'lte tu'n kyq'iq', xi'tzun b'et b'ark ttzi a'.

⁴¹O'kxtzun tpon takpuj toj txqan tz'awun, majx kyajxuqj twi' b'ark toj, mix yukcha'tl, atzu'n ttze'lti'j tzyet ktoqj tu'n tipumal ninnjab' nul tjuma'ntib' ti'j.

⁴²Aye'tzu'n xjal te q'oj ekub'toq kb'yo'n xjal jpu'nqe' tu'ntoq lalun che kub' oq ajkyetz nche xnu'xin,

⁴³Atzu'n nejenel min taj, qu'n tajb'iltoq tu'n tklonte Pawl, tchaq'tzun tu'n tetzpun kxon kyib'ju' b'a'n che xnu'xin toj a' tu'n kpon nejtl twitz tx'otx',

⁴⁴aye'tzu'n txqantl tu'n kyetz lpe kyib'aj tz'lan mujqa kyib'aj ttx'anqi'n b'ark. lkytzu'n o'elula'ye' twitz tx'otx' b'a'nqo'ye'.

Hch 28

Tpon Pawl ttzi swejtx'otx' Malta

¹Tetzunj matxitoq qoklete' qkyaqile', qb'iye' Malta tb'iju' swejtx'otx' lu.

²B'a'n qilwiye' kyu'n xjal najlqe' atzu'; tu'ntzu'n intoq kub' jb'al ex atitoq che'w, kub' kk'opi'n jun ninq'aq' ex oxiktxko'ne' tu'n qok lq'eye' kk'etz.

³Matxitoqtzun jaw tb'uyi'n Pawl ch'i'n si tzqij, intoq okxtq'o'n toj q'aq' tej tetz oq jun q'antin toju' q'aq' ex okye' ti'j tq'ob' Pawl.

⁴Tetzunj tok kka'yi'n xjal najlqe' atzu' yo'loktoqu' q'antin ti'j tq'ob' Pawl, kma kxolx: B'yolxjal lote' ichan lu, maskye maklet toju' ninnjab', layx kyej anq'in tu'n Dyos, chechij.

⁵Atzunte Pawl elt-xonju' q'antin toj q'aq', ex mixti'te b'ajte.

⁶Kkyaqil ntoq che ayon tu'n txi' mal mujqa tu'n tkub' tz'aq Pawl kyimnitl tojun kmujx; tetzunj nimtoj nche ayon, tej kka'yinte mixti'te b'ajte, kych'exb'e knab'l ex kma qa jun dyos Pawl.

⁷Atitoqtzun ttx'otx'ju' xjal nim toklen toju' swejtx'otx' nqayin na'tz, Pub'lyo tb'i, otk'ame' ex oxitka'yi'ne' toj oxe' q'ij.

⁸Atitoqtzun tman Pub'lyo twitz kuǎb'il, yab' tu'n kyaq ex tu'n chk'oj. Xi'tzun Pawl ka'yilte, tetzunj tna'n Dyos ti'j ex kub' tq'o'n tq'ob' tib'aj, q'anet tu'n.

⁹Tu'ntzun ja'lu, ex eb'ju'l txqantl yab' ate'toq toju' Swejtx'otx' tk'etz, ex eq'anet.

¹⁰Ojexi'x oxikka'yi'ne', ex yajxi'tl, tej qokxtle' toj b'ark, tzaj kq'o'n qwaye' tkyaqilju' nojqelantog toju' qb'eye'.

Pon Pawl toj Rom

¹¹Tb'ajlenxi'tzun oxe' xjaw, ox'i'ye' tojun b'ark, matxitoq tzik'ju' jb'alil atzu'; jun b'ark tzajnitog Alejandriy, toktoq kyilb'ilal dyos Kastor ex Poluks twitz.

¹²Opone' janche pona' b'ark Sirakusa, okyajten oxe' q'ije' atzu',

¹³xiaqljo'ntl qb'eye' tzmax qpone' Rejyo. Te juntl q'ij tzaj kyq'iq' qi'je' toj tnayajkyaj, ex toj juntl q'ij yajxi'tl qpone' Poswoli,

¹⁴ja ekneta' jte' okslal qu'ne' ex oktxoke' tu'n qkyaj jun smane' kyuk'i'l; iktzu'n, b'ajsb'iltzun qpone' toj Rom.

¹⁵B'i'n qo'tltoqe' kyu'n okslal toj Rom; eb'je'tz k'lulqeye' tzmax Poro toj Apyo ex toj najb'il Oxe' Tenb'ilpun tb'i. Tetzunj kyok qka'yi'ne', q'on chjonte Pawl te Dyos ex tkuwsatib'.

¹⁶Tetzunj qpone' Rom, q'onjtz anb'il te Pawl tu'n tnajan toj juntl ja tjunal, naq o'kx xq'uqi'n tu'n jun xjal te q'oj.

Pakb'an Pawl toj Rom

¹⁷Tojtzun oxe' q'ij tponlen Pawl, xitma'n tu'n ktzaj txko'n nimaq kyoklen kxol aj Juda toj Rom. Tetzunj b'u'yi'ntog kyib', xitma'n kye: —E'ntzik ex e'witz'in, mixti'we' matxi' nb'inja kyij'ju' qwnaqil aj Juda ex kyij'ju' kyachaq'b'il ojtxi' qchman. Extzun nxiq'o'ne' toj kq'ob' aj Rom toj Jerusalem,

¹⁸woklenxi'tzune' toj xjel kyu'n, kyajb'iltoq tu'n wex ktzaqpi'ne', qu'n min elyal jun wile' kyu'n tu'nwt nkub' b'yo'ne'.

¹⁹Aye'tzu'n aj Juda min eq'ojin ex min kyaj tu'n ntzaqpete', nqani tzuntze' tu'n woke' toj xjel tu'nku' ninimaqkawil, expe' mixti'we' tu'n nb'ajsan kyij'ju' nwnaqile' toj nintaname'.

²⁰Qu'mtzun xetzaja' ntxko'ne', tu'n kyok nka'yi'ne' ex tu'n nyoline' kyuk'i'le'; qu'n tu'n tpaju' ja q'uqla' qk'u'j ayo' aj Israelqo' tzyu'nqina'ye' toj xpatx'k'uxb'il tzalu, chi Pawl kye.

²¹Aye'tzunkye xikma'n te Pawl: —B'ajx tzaja' sma'n junqe' u'j tzmax Juda ti'ja, ex mixa'lo'xi' jun kxolju' qwnaqil aj Juda tzajniqe' atzu' ojewt tzul kma'n jun tqanil taq'wix ti'ja.

²²Qajb'ile' tu'n qb'inteye' se'n t-xima, qu'n b'in qu'ne' toj tkyaqil plaj nche yolin xjal taq'wix ti'ju' ak'a'j okslab'l lu, chechij.

²³Kyajtzun kma'n te Pawl alkye q'ij tu'n kyul, nimtzun xjal e'ul tk'etz Pawl jatoq ta'. Tzyet-x te prim ex ponb'aj te qale, yolin Pawl kye ti'ju' tkawb'il Dyos. Oktilil tu'n Pawl tu'n telkynik' ti'j Jesus, b'ajx tchik'b'a'n toj tkawb'il Moyses ex toj kyuy t-sanjelal Dyos.

²⁴Ate' junjun kyokslaju' xitma'n Pawl kye, aye'tzun txqantl min kyoksla.

²⁵Mixtoqtzun jun nmuje kyol kxolx, tzyet kb'jik' b'et. O'kxtzunte Pawl xitma'n kye: —Axe' tma Xewb'aj Xjan kye ojtxi' kyajilb'ene' toj ttzi Isaiy, tej tmante:

²⁶Kutxi'ya ex q'manxa kye xjal lu: Maskye ma kb'ie' tu'nku' kxkyine' lay kane toj kwitze'; maskye matz'ok kka'yi'ne', lay knet kyu'ne'.

²⁷Ch'uxxi'x kyanmi xjal lu, jpu'nqe' kxkyin ex mtz'u'nqe' kwitz, tu'n lalun kyil ex tu'n lalun kb'i, ex tu'n lalun tz'el kynik' ti'j; tu'ntzun lalun tz'anjtz kyij wuk'i'le', ex lay che q'anet wu'ne', chij.

²⁸Kyb'intztzune', kxe'l qex ja'lo, kxe'l q'et te' kolb'il tu'n Dyos lu kye mya aj Juda, oktzun b'el kb'i'nkye xjal lu, chi Pawl.

²⁹Tej tb'aj tma'n Pawl ja'lu, eb'jik' b'etju' aj Juda, inxi'xtoq che yolin ti'j.

³⁰Kab'e' ab'q'i kyejten Pawl toju' ja majina'ntoq tu'n, atzuntzu' nche tk'mo'na'toq kkyaqilju' nche pon ka'yilte.

³¹Mixtoqti' nxob' nxitma'n tkawb'il Dyos, intoq q'on xnaq'tzb'il ti'j Qajaw Jesukrist ex mixtoq alo'te nmyonte.

Ro

Ro 1

Jun q'olb'eb'l kye okslal toj Rom tu'n Pawl

¹Ayine' Pawl tmajen Jesukrist qine', ntxokliye' tu'n Dyos tu'n tokq'o'n woklene' te chq'o'n ex machin jaw sk'o'ne' tu'n nyoline' ti'ju' tpakb'al b'a'n.

²Aju' tqanil lu tzajni tziya'n atxi'x ojtxi' kyu'nju' t-sanjelal Dyos toju' Xjan Tu'jil.

³⁻⁴Aju' tqanil lu atzu' nyolina' ti'j tk'wal Dyos Qajaw Jesukrist, itz'j se'nte xjal ex atzu' tzaja' ti'j tyajajil nimaqkawil Dab'i, ex tej tjatx anq'in kxol kyimni atzuntzu' tyek'uya Xewb'aj Xjan qa tk'wal Dyos tuk'ilju' tipumal.

⁵Naqx tu'nel Jesukrist saja' q'o'n woklene' tu'n wokye' te chq'o'n, ex luqine' nchin ajb'ene' te, tu'ntzun kyokslan xjal toj kkyaqil nimaqtnam.

⁶⁻⁷Kxoltzu'n kkyaqil xjal lu ate'qeye' aj Rom. Ate Dyos nche k'u'jlanjtze' tu'n ex matxi' che txokliye' tu'n kyokye' te Jesukrist tu'n ex tu'n kyokye' kxolju' ttanam Xjan. Awttzun Qman Dyos ex Qajaw Jesukrist che k'iwlankyeye' ex tenwitju' nak'b'il kyeye'.

Q'ob'l chjonte

⁸Tnejelxi'x nxi' nq'o'n chjonteye' te Dyos toj tb'i Jesukrist kyi'je' kkyaqile', qu'n matxi' kub' puqli tqanil kyi'je' qa wa'lqexixe' toj kyokslab'le'.

⁹Ate Dyos nchin ajb'ene' te tu'n tkyaqil wanmiye' ex nchin pakb'ane' tiju' tpakb'al b'a'n ti'ju' Tk'wal, k'okyel te tziyal wi'je' qa jachq'al nche kub' nna'ne' toj nna'j Dyose',

¹⁰Ex nchin kub'sane' twitz Dyos toj nna'j Dyose' tu'n ttzaj tq'o'n anb'il weye' tu'n npone' ka'yilkyeye', oklo kb'entel qa ax t-xtalb'ilju'.

¹¹Qu'n wajb'ile' tu'n tok nka'yine' kwitze' ex tu'n wonine' kyi'je' toj kyokslab'le', tu'ntzun kwe'xixe';

¹²mujqa tu'n qoninte qib' toj qokslab'l, qu'n ajnpone' kxole' chin tzajel kyonine' ex che kxe'l wonine'.

¹³Wajb'ile' tu'n kb'inteye' witz'in ex ntzik qa b'a'npunxi'maj kub' nximane' tu'n npone' ka'yilkyeye', naqtzun aju' mixti'x nb'ent npone'. Awe' wajb'il tu'n npone' pakb'alte tpakb'al b'a'n kxole' se'nxju' matxi' nb'inchaye' kyoj txqantl nimaqtnam.

¹⁴Ilxi'xti'j tu'n txi' nma'ne' tpakb'al b'a'n kye kkyaqil xjal; ati kyojtzq'ib'l mujqa mixti' kyojtzq'ib'l, atixi'x knab'l mujqa mixti' knab'l;

¹⁵qu'mtzun inxi'x k'atjne weye' tu'n txi' nma'ne' tpakb'al b'a'n kyeye' ayeye' najlqe'ye' toj Rom.

Tipumalte Dyos tpakb'al b'a'n

¹⁶Lay chin ch'ixwiwe' tu'n txi' nma'ne' tpakb'al b'a'n, qu'n tipumalna' Dyos, tu'ntzun kkyaqilju' mache okslan te ok che kletel tu'n, aye'ju' aj Juda tnejelxi'x ex ikqexju' mya aj Juda.

¹⁷Qu'n ajju' tpakb'al b'a'n ntzaj yek'unte qe se'ntaq'wi tu'n qoka' tnik'alti'j: tu'nju' qokslab'l qo okyela' tz'aqlixi'x. Ikna' ntma'nju' toju' Tu'jil: Atzu' k'anqilaju' xjal tnik'alti'j tu'nju' tokslab'l.

Kkyaqil xjal ati kyil

¹⁸Ex nimju' xjal taq'wix ex mya tnik'alkyi'j nkub' kymqo'nju' axxi'x tu'nju' kyb'inchb'aj myab'a'n. Ate Dyos ati toj kya'j kb'el tz'e'ysante kwitz tu'nju' mya tnik'alti'jqe'.

¹⁹Qu'n kkyaqil xjal ojtzqi'n kyu'n qa ati Dyos, qu'n axte saj yek'untetib' kye;

²⁰maskye minti' q'ancha'lte Dyos, atzu' nela' qnik' ti'j tu'nju' taq'unb'en b'ent ojtxi', tej tkub' tb'inha'n twitz tx'otx' ex layx b'aj tipumal. Qu'mtzun mixti'x tu'me'l tu'n kmante xjal qa mixti' Dyos exqa mixti' kyil.

²¹Ex maskye matxi' kyilju' Dyos, mixti'x njaw knimsa'nju' tb'i, naku'j mya Dyos kye ex mixti' nxi' kq'o'n chjonte te. Xipe' nche ximana' tu'n kb'inchante ti'xti' taq'wix mixti'x kyoklen extzunju' kyanmi atzu' ta'ya' toj qxopin.

²²Impe' kyma'n qa atixi'x knab'l, extzun mixti'x b'a'n kyu'n.

²³Qu'n min nche k'uluntl twitzju' Dyos itz' tejumajx, xi'pe' nche' k'uluna'tl kywitzju' kyilb'ilal xjal nche kyim ex kwitz kyilb'ilal pich', kwitz kyilb'ilal txkup kyaje' kqan ex txup nche qititinje.

²⁴Qu'mtzun matxi' che kyajkolb'e'n tu'n Dyos tu'n tpaju' kyb'inchb'en taq'wix, ex tu'nju' kxim taq'wix matxi' kub' kb'inha'n ti'xti' tuk'i'l kxmilal ch'ixb'ajilx.

²⁵Matxi' kub' kych'exb'e'n tyol Dyos axxi'x tuk'ilju' chajyolil, ex atzu' nche k'uluna'tl kwitzju' tch'isb'en Dyos, ex myatzu' twitzku' Dyos b'inchante tkyaqilju' ti'xti' ati twitz tx'otx' aj ati tu'n tnimet tb'i tejumajx. Ikxwitju'.

²⁶Qu'mtzun matxi' che kyej tzaqpi'n tu'n Dyos tu'nju' kb'i'nchb'aj ch'ixb'ajilx. Kse'nqe' qya kxol min nche kub' kxetl kyuk'i'l ichan, axtzu' kyajb'ila' tu'n kkub' kxe kyuk'i'l x qya;

²⁷ex ikxqejju' ichan min kyajb'iltl tu'n kkub' kxe kyuk'i'l qya, xi' npona'tl kk'u'j kyijx ichan. Tu'ntzun ja'lu makb'inha txqan ti'xti' ch'ixb'ajilx ex matxi' tzaj q'o'n tz'e'ysb'il kywitz ti'jx kyxmilal tu'n Dyos tu'nju' xe' eltxalpuj ti'ju' b'a'n.

²⁸Qu'n mixti'na' xkyaj tu'n telkynik' te Dyos, axte' Dyos xitzaqpinkye tu'n tchukjiju' knab'l ex tu'n kyb'inchante ajju' myab'a'n.

²⁹Matxi' noj kyanmi tu'n taq'wixil, pi'sqe', jamjolqe' ex b'inchal taq'wixqe'. Intx'a'l ti'j kk'u'j kyi'j xjal, b'yol xjalqe', jyol q'ojqe', sb'ulqe', b'inchal myab'a'n qe' ex jk'ul yolqe'.

³⁰Inche yolin myab'a'n kyi'j txqantl, ajq'ojqe' ti'j Dyos, twi' yasulqe', taq'wixqe' ex nimal kyib'; aye'x nche' jaw ximante taq'wixil, min nche okslan kye kyman,

³¹mya kyajb'il tu'n tkaneju' axx toj kwitz, mixti' njapunju' kyol, mixti' kyk'u'jlalil, mixti' ntzaj laqj kyk'u'j.

³²B'i'n kyu'n b'a'nxi'x intma'n toj tkawb'il Dyos qa ati tu'n kykimju' xjal nche b'inchante tkyaqil ja'lu; extzun ilti'j teqe'k b'inchalte ex inxi'x che tzalaj kyi'ju' nche'x b'inchante myab'a'n.

Ro 2

Tojxi'x tu'me'lju' tz'e'ysb'il witzb'aj tu'n Dyos

¹Qu'mtzun qa ati junkye' nyolin myab'a'n ti'j juntl, tib'ajx kb'el tz'aqa' tyol, qu'n ax ntb'inchaj'nyuya kse'nx nkyb'inchaj'nyuya txqantl.

²Ex b'i'n qu'n qa ate Dyos nkub' ttz'e'ysa'n kwitz xjal toj tu'me'lxi'x qa ati kyil.

³Atzunta nyolina kyi'j txqantl extzun ax nxi' tb'inchaj'nyuya kse'nkye, lalun kub' t-xima'na qa lay kub' tz'e'ysa'n twitza tojxi'x tu'me'l tu'n Dyos.

⁴Inel tik'una tk'u'jlalil Dyos, exju' tpasensi ex tu'nju' nik'x tkyaqil tu'n, ex min nximana ti'j tu'n tk'ujl'alil Dyos kb'antela' tanjtzi'j tanmiya.

⁵Tu'ntzunju' matxi' kub' tch'u'xsa'na tanmiya ex min tajb'ila tu'n tanjtzi'ja tk'etz Dyos, matxi' tz'oktena ch'uqilte txqan il tib'aja ex majx kb'el tz'e'ysa'n twitza ajtpon tq'ijl'alil tu'n Dyos

⁶ex ktzajel tq'o'n Dyos tu'me'l t-xel teyile junjun kse'nxju' tb'inchb'en.

⁷Tzultq'o'n Dyos chwinqlal tejumajx kyeju' noktilil kyu'n tu'n kb'inchanteju' b'a'n, ex kyeju' noktilil kyu'n tu'n kkanb'ante ninb'ilkye toj kya'j ex tu'n kkanb'anteju' ti'xti' layx che b'aj;

⁸extzun kb'el ttz'e'ysa'n kwitzju' pi'sqe' tu'n tkyaqil ttx'u'jil, aye'ju' min nche niman te Dyos ex o'kx nche ximana' ti'j taq'wixil.

⁹Tzul yajb'il ex k'ixk'oj kyib'aj kkyaqilju' xjal nche b'inchaj'nyuya myab'a'n, tnejelxi'x kye aj Juda, ex kyeju' xjal mya aj Juda.

¹⁰Atzunte Dyos tzul tq'o'nju' ninb'il ex nak'b'il kye kkyaqilju' xjal nche b'inchaj'nyuya myab'a'n, tnejelxi'x kye xjal aj Juda, ex kyeju' xjal mya aj Judaqe'.

¹¹Qu'n junelni qekye' xjal kykyaqil toj twitz Dyos.

Aju' tkawb'il Moyses

- 12**Kkyaqilju' mache b'inchan il mixti'toq b'inju' tkawb'il Moyses kyu'n, che kyimel ex mixti' toklen kawb'il kyi'j, aye'tzu'n mache b'inchan il extzun b'i'nju' tkawb'il Moyses kyu'n, tu'nxju' kawb'il lu che okyela' toj xjel.
- 13**Qu'n myaye'kye tnik'alkyi'ju' b'i'n kawb'il kyu'n, o'qekxkye' in japun kyu'n tnik'alkyi'j twitz Dyos.
- 14**Qu'n aye'ju' xjal mya aj Judaqe' ex mixti'ju' tkawb'il Moyses toj kyq'ob', tu'nx knab'l nkyb'incha'nju' intma'n kawb'il lu ex innelkynik' ti'ju' b'a'n ex myab'a'n.
- 15**Qu'mtzun inkyek'u'n tu'nju' kychwinqlal qa tz'ib'a'nju' kawb'il toj kyanmi. Aye'x nche na'nte ex ajtkub' kxima'n jun ti'xti' lwiyy nelkynik' ti'j qa b'a'n mujqa myab'a'n.
- 16**Ajtzun kyok kykyaqil xjal toj xjel tu'n Jesukrist twitz Dyos kse'nx intma'nju' tpakb'al b'a'n nxi' npakb'a'ne', majx che b'je'lel chik'e' kykyaqilju' kb'inchb'en xjal toj ewaj.
- 17**Aya ntma'na qa aj Judaya, q'uqlok tk'u'ja ti'ju' tkawb'il Moyses, ex njaw tnima'n tib'a tu'n tpaj.
- 18**Noktq'o'n tib'a qa tojtzqi'na tajb'il Dyos, exaju' kawb'il lu ntzaj yek'unte teya tu'n tjaw tjyo'na ti'xti' b'a'nxi'x.
- 19**Ex q'uqlok tk'u'ja ti'ja qa aya kxe'l äaqlunkye mox ex kb'el q'onte spik'un toj kb'aju' ate' toj qlolj;
- 20**qa aya q'ol xnaq'tzb'il kyeju' mixti' b'a'n kyu'n ex kyeju' mixti'xi'x kyojtzqib'l naq tu'nju' atzu' ta'ju' kawb'il toj tq'ob'a inq'onte ojtzqib'l ex nyolin ti'ju' axx.
- 21**B'a'nte' qa aya nxnaq'tzan kyeju' txqantl, ¿titiquntzun min nt-xnaq'tza'n tib'a tib'xtib'a? Ina' tpakb'a'na kye xjal qa taq'wix tu'n kyelq'an, ¿titiquntzun nelq'aniya?
- 22**Extzunqa ntma'na kye xjal tu'n lalun che ajpajin, ¿titiquntzun nxa'ya' tb'incha'na? Ex qa nche el tik'una witzileb', ¿titiquntzun netza' telq'ana kyq'inumal toj kja?
- 23**Njaw tnima'n tib'a tu'nju' ati kawb'il tuk'ila, extzun nel tch'ixaw Dyos tu'na qu'n minajun nokslana te.
- 24**Tu'me'lx tu'nju' Tu'jil tyol Dyos intma'n kjalu: Aye'ju' xjal mya okslalqe' nche yolin myab'a'n ti'j Dyos tu'n kpaje', chij.
- 25**Ati tajb'enju' techila ti'j tchib'jila qa njapunju' tkawb'il Moyses tu'na; qatzun mixti' njapun tu'na mixti'x tajb'en.
- 26**Atzunju' xjal qa mixti' tok techil ti'j tchib'jil extzun njapunju' kawb'il tu'n, ikx tz'elpuna' kse'nju' atok techil ti'j tchib'jil.

²⁷Alkyete njapun kawb'il tu'n, maskye mixti' tok techil ti'j tchib'jil, kxe'l q'o'n token tu'n tkawin tib'aju' xjal ati kawb'il tuk'i'l ex tok techil ti'j tchib'jil qa min njapun tu'n.

²⁸Lalun kub' kyxima'ne' qa aj Juda qe'ye' naq tu'n che anq'ine', ex tu'n tok kyechele' ti'j kychib'jile'.

²⁹Ate' xjalju' aj Judaxi'x ajaju' njapun tkawb'il Dyos tu'n, myaju' kykawb'il xjal te twitz tx'otx'. Alkyetzun xjal ikntb'inchaj'aju' kjawil nimsa'n tu'n Dyos ex mya kyu'n xjal.

Ro 3

¹¿Titi'xixtzun tajb'en tu'n qok te aj Juda mujqa tu'n tokju' qechil ti'j qchib'jil?

²Nim kyoklen toj chukchaq tu'me'l. Tnejelxi'x kyeju' xjal aj Juda saja' q'o'na' tyol Dyos.

³¿Titi'tzun kb'ajel ikju'? ¿Ma laytzun japun tyol Dyos tu'n tpaj min nche okslan junjunju' aj Juda te?

⁴¡Lay tb'inchate Dyos ikju'! Ate Dyos kjapumelte' tyol tu'n tkyaqil, maskye nche chan kye xjal yol; chiju' Tu'jil kjalu: Ilti'j k'elel tnik'tzil qa axju' ntma'na, ex kb'elkyi'j xjal tu'na ajtoka toj xjel, chij.

⁵Qatzun tu'nju' taq'wix nqb'inchaj'aju' nelaxi'x tnik'tzil qa tnik'alte Dyos ti'j ¿Titi' kxe'l qma'n? ¿Ma mya tnik'alti'j Dyos tu'nju' nkub' ttz'e'ysa'n qwitz? (Inchin yoline' kse'nx yolin alkyexku' xjal)

⁶¡Mikxa'ju'! Qu'n naqwit mya tnik'alte Dyos ti'j, ¿Se'n taq'witzun kb'entela' ttz'e'ysante kwitzju' xjal?

⁷Extzunqa ajaju' qchajyolil najb'en tu'n tjaw ajwanlinxi'x tb'i Dyos ex tu'n telxi'x tnik'tzil qa tnik'alti'j, ¿titiquntzun kb'ela' tz'e'ysa'n qwitz?, chechije'.

⁸Expe' nkma'ne', ¿Titiqun' minti' nxi' qb'inchaj'aju' taq'wix tu'ntzun tulju' b'a'n? Ape' nkyma'n junjun wi'je' qa a in npakb'anjuye' naqxwit tu'n nkub' b'o'lje'; b'a'n tu'n ttz'e'ysetkye' xjal lu kywitz.

Kkyaqil xjal aj ilqe' twitz Dyos

⁹¿Se'ntzun tten? ¿Ma b'a'nqoxi'xtzun tu'n aj Judaqo' kyekwitz txqantl xjal? ¡Minti'! Qu'n qkyaqil toqo'kx tjaq' tkawb'il il maskye aj Judaqo' ex maskye mya,

¹⁰qu'n chiju' tz'ib'a'n toj Tu'jil kjalu: ¡Mix-a'loxe xjal tnik'alti'j, tk'ixpewt jun!

¹¹Mix-a'lo' jun xjal nkane toj ttab'l; ex mix-a'lox jun xjal njyon ti'j Dyos.

¹²Kkyaqil matxi' che'x toju' myab'a'n b'e; ex kkyaqilx matxi' che b'inchan myab'a'n. ¡Mix-a'loxe nb'inchante b'a'n! ¡Mixti'x tk'ixpe'wt jun!

¹³Iky toj tqul kse'n jun muqb'il k'ab'li, tu'nju' taq' nchana' yol, ex naku'j tokxju' ttz'u'lub' kan toj ttzi

¹⁴ex naqxi'x yasu'n tokx toj ttzi ex myab'a'n yol.

¹⁵Ojqelxi'x kyelju' tqan tu'n tb'yon xjal;

¹⁶Jaxjaku' nche b'eta' naqx tqe'k xitul ex yajulkye xjal,

¹⁷ex min kyojtzqi'nju' b'e te nak'b'il.

¹⁸Ex mixti'x ch'i'n tchi Dyos kye, chiju' tz'ib'a'n toj Tu'jil.

¹⁹B'i'n qu'n tkyaqil ntma'nju' tu'jil kawb'il, atzu' ntma'n kyeju' tqe'kx tjaq'u' kawb'il lu, tu'ntzun mix-a'lotl kyolil ex tu'n telkynik' kkyaqilx qa ati kyil twitz Qman Dyos;

²⁰qu'n mix-a'lox jun kq'malte qa tnik'alxi'xti'j twitz Dyos tu'nju' qa njapunju' kawb'il tu'n, qu'n aju' u'j te kawb'il o'kx tajb'enju' tu'n telqnik' ti'j qa aj ilqo'.

Naq tu'nju' okslab'l qo kletila'

²¹Atzun ja'lo, axte Dyos saj yek'unte se'n tu'n qoka' tnik'alxi'xqi'j, mya tu'nju' kawb'il, expe' axju' kawb'il inq'mante exqe'ju' t-sanjelal Dyos kjalu:

²²naqx tu'nju' okslab'l ti'j Qajaw Jesukrist qo k'metela' tu'n Dyos, qu'n junelniqo' toj twitz:

²³kkyaqil xjal matxi' che b'inchan il ex matxi' che el lq'e ti'j Dyos.

²⁴Atzunte Dyos tu'nju' tk'u'jlalil matxi' kub' tnajsa'nju' qil, ex maqo kolpet tu'n toj il naqx tu'nel Qajaw Jesukrist.

²⁵Ate Dyos tzaj chq'onte Jesukrist tu'n tkub' qojlu' tchk'el te najsb'il qil. Kb'el tnajsa'nte qil tu'n qokslab'l ti'j. Iktzu'n ntyek'u'na' Dyos qa tnik'alxi'xti'j tu'nju' makub' tnajsa'n qil ojtxi',

²⁶qu'n atina' tpasensi. Ate Dyos ntyek'u'n qa tnik'alxi'xti'j, ex tu'ntzunju' tnik'alti'j nche tk'mo'nju' xjal nche okslan te Jesus.

²⁷¿Se'n taq'wi tu'n tjaw tnima'ntib' jun xjal twitz Dyos? ¿Mixti'x tu'me'!l! ¿Tiqu'ntzun? Mya tu'nju' ma japunju' tkawb'il Moyses tu'n, ate' tu'nju' ma tz'okslan te Jesus.

²⁸Iktzun tu'me'lju': Intk'mo'nte Dyos xjal noqx tu'n tokslab'l tij Jesus, ex myate' qama japunju' tkawb'il Moyses tu'n.

²⁹¿Ma o'kxtzun kyuk'i'l aj Juda ta'ya' Dyos? ¿Ma mixti'tzun kyuk'ilju' txqantl xjal mya aj Judaqe'? ¿Atite' kyuk'i'l kkyaqil xjal te tkyaqil twitz tx'otx',

³⁰qu'n noqna' o'kx jun Dyos ati: aju' Dyos in k'monkye xjal qa ati kyokslab'l, ex myate' nxi' tka'yi'n qa ati kyechel ti'j kychib'jil mujqa mixti'!

³¹¿Ma tu'ntzunju' okslab'l nela' qi'nju' tipumal kawb'il? ¡Myate! Impe'na' nok qq'o'nxi'xtl toklenju' kawb'il tu'nju' qokslab'l.

Ro 4

Aju' Ab'raam jun yek'b'il qe

¹¿Ti'tzu'n qma' ti'j Ab'raam ojtxi' qyajilb'en, tiloti' tkanb'a?

²Qu'n naqwit tu'n taq'unb'en Ab'raam ok q'ona' te tnik'alti'j, ojewtlo jawtnima'n tib' kwitz xjal ex myawtlo twitz Dyos.

³Qu'n chinaju' ntma'n toj Tu'jil: Okslante Ab'raam te Dyos, qu'mtzun oka' q'o'n te tnik'alti'j tu'n Dyos.

⁴Qu'mtzun qa ati jun xjal naq'unan, aju' twi'tk'u'j mya jun oyaj te, ate' lu chjob'lte tq'ij.

⁵Atzunte Dyos nkub' tnajsa'n tilju' aj il naqx tu'n qama tz'okqe tk'u'j ti'j, kxe'l tq'o'n chojb'ilte te xjal naqx tu'nju' tokslab'l, mya tu'n taq'unb'en.

⁶Expe' tmate' Dab'i qa nimxi'x tzalajb'il te jun xjal in mk'onjtz tu'n Dyos mya tu'n taq'unb'en.

⁷Iktzu'n tma Dab'i kjal: ¡Tzalajb'ilxi'xte' kyeju' xjal nkub'najsa'n kb'inchb'aj taq'wixi'x ex ma tzik'tna'lju' kyil.!

⁸¡Tzalajb'ilxi'xte' teju' xjal mixti'tl ntzaj na'nju' til! chij.

⁹¿Ma o'kxtzulo kxe'la' q'o'nju' tzalajb'il lu kyeju' ati kyechel ti'j kychib'jil mujqa ikx kyeju' txqantl xjal? Matxi'na' txi' qmane' qa ok q'onte Ab'raam tnik'alti'j naq tu'nju' okqe tk'u'j ti'j te Dyos.

¹⁰¿Jtojetzun tokq'o'n Ab'raam tnik'alti'j tu'n Dyos? ¿Ma tzmaxi' tok q'o'nju' techil ti'j tchib'jil mujqa na'mxtaq? Nej ok q'onte Ab'raam tnik'alti'j tu'n Dyos mya tu'nwitju' techil ti'j tchib'jil.

¹¹Yajxi'tltzun okq'o'n techil ti'j tchib'jil, te jun techlal qa ma'toq tz'ok q'o'n te tk'wal Dyos naqx tu'n tokslab'l ti'j. Qu'mtzun ate Ab'raam okq'o'n te manb'aj kye kkyaqilju' ati kyokslab'l, maskye mixti' kyechel ti'j kychib'jil; ex kkyaqilju' xjal nche okq'o'n te tnik'alkyi'j tu'n Dyos tu'nju' kyokslab'l ti'j Jesukrist.

¹²Ex axte' Ab'raam kmanju' ati kyechel ti'j kychib'jil qa ljo'n kyokslab'l kse'n tokslab'l Ab'raam ojtxi' qyajilb'en tej na'mtoq tok q'o'nju' techil ti'j tchib'jil.

Tk'am Ab'raamju' tzajni tziya'n te

¹³Tzaj ttziya'n Dyos te Ab'raam ex kyeju' tyajajil tu'n txi' tq'o'n twitz tx'otx' te kyetzil; ex myaju' tu'nwtju' japun kawb'il kyu'n, tu'nte ten kyokslab'l ti'j Dyos.

¹⁴Naqwit aye' che k'molteju' etzb'il aye' njapun kawb'il kyu'n, mixti'xwitlo tajb'enju' okslab'l ex k'elel toklenju' yol tziya'n tu'n Dyos.

¹⁵Qu'n ati tz'e'ysb'il witzb'aj toju' kawb'il; atzun jamixti'ya' kawb'il mixti'te' tz'e'ysb'il witzb'aj.

¹⁶Qu'mtzun tu'n lalun tz'el toklenju' tzajni tziya'n te Ab'raam tu'n Dyos kyeju' tyajajil, tb'inha Dyos jun xtalb'il te Ab'raam naqx tu'nju' tokslab'l. Aju' tzajni tziya'n mya o'kx kyeju' njapun kawb'il kyu'n, ikxkye kkyaqilju' ati kyokslab'l se'nte Ab'raam. Qu'mtzun oka' q'o'n Ab'raam te manb'aj kye kkyaqilju' ati kyokslab'l,

¹⁷kse'n ntma'nju' Tu'jil: Matxi' tz'ok nq'o'na manb'aj kye txqan tnam. Xi' okslana'te Ab'raam teju' Dyos nche jaw anq'in kyimni tu'n ex nche b'ant ti'xti' ak'a'j tu'n.

¹⁸Tej ttzaj ttziya'n Dyos te Ab'raam qa k'okyel te kman txqan xjal, ch'u'x ela' toj twitz. Tetzunj tokslante Ab'raam ex tej tokqe tk'u'j ti'j Dyos ok te manb'aj kye txqan tnam kse'nxju' tzaj tma'n Dyos te: Txqanju' tyajajil che b'elpuqli twitz tx'otx', chi Dyos.

¹⁹Min kub'numjte Ab'raam toj tokslab'l, maskye ch'inxtltoq tjapun toj jo'k'al (100) ab'q'i tuk'i'l Sara ju' t-xu'jil exqa ma'toq che tijin tu'n tul jun kk'wal qu'n ch'inxtltoq kkyim.

²⁰Mixti' jawjete' Ab'raam tk'u'j ti'ju' yol ojettoq tzaj tma'n Dyos te, ape' tb'inchaju' kub' tkuwsa'ntib' toj tokslab'l ex xitq'o'n chjonte te Dyos,

²¹q'uqloktok tk'u'j b'a'nxi'x ti'j Dyos qa tu'n tipumal ktb'inha'ya' tzajni ttziya'n te.

²²Qu'mtzun oka q'o'n te tnik'alti'j tu'n Dyos, naqx tu'nju' tokslab'l ti'j.

²³Ex aju' tz'ib'a'n toju' Tu'jil tu'nju' k'amliju' Ab'raam tu'n Dyos mya o'kxtzu' nyolina ti'j Ab'raam;

²⁴ex atzu' nyolina'te' tz'ib'a'n qi'j toj Tu'jil. Qu'n ikxqe nqo' okq'o'n tnik'alqi'j tu'n Dyos qama qo okslan teju' jaw anq'in Jesus tu'n kxol kyimni,

²⁵aju' xiq'o'n toj kamik tu'n tpaj qil ex jaw anq'in tu'n qok te tnik'alqi'j.

Ro 5

Twitzlalil tu'nju' k'mo'nqo'tl tu'n Dyos

¹Maqo tk'amte' Dyos ex maqo oktq'o'n tnik'alqi'j naqx tu'n qokslab'l, ja'lo atitzun nak'b'il qxol naqx tu'nelju' Qajaw Jesukrist.

²Qu'n naqx tu'nel Jesukrist xqo'pona' lq'e tk'etz Dyos ex tu'nju' qokslab'l, tu'ntzun qtzalaj toju' t-xtalb'il ex matxi' kub' qwab'a'n qib' ex nimxi'x tzalajb'il qe tu'nju' q'uqlok qk'u'j ti'j tajwalil Dyos.

³Ex myanaq o'kxju' lu, ex ikx nqo' tzalaj toju' yajb'ilqe; qu'n b'i'na' qu'n qa aju' yajb'il ntzaj q'onte qipumal tu'n qkub' we' b'a'nxi'x ex tu'n tik'x qu'n,

⁴ex tu'ntzunju' nik'x qu'n inqo' ok ka'yi'n tu'n Dyos, ex atzuntzu' noka' qexi'x qk'u'j ti'j Dyos.

⁵Atzunju' q'uqb'ab'l tu'n Dyos lay kub'naj, qu'n ina' qna'n toj qanmi ati tk'u'jlalil Dyos qi'j tu'nju' Xewb'aj Xjan tzaj tq'o'n qe.

⁶Qu'n tej mixti'xqe tu'me'l qu'n tu'n qklonte qib' qib'xqib', ul Jesukrist kyimel tu'n tpaj qil tojxi'xju' tq'ijlalil.

⁷Axxi'x, mix-a'lox jun xjal jaku' taj tu'n tkyim tu'n tpaj juntl. Maskyepe' tu'n tpaj jun xjal tnik'alti'j; extzulo jaku'x taj jun xjal tu'n tkyim qa tu'n tpaj jun b'a'n xjal.

⁸Atzunte Dyos oje tzaj tyek'u'n qe qa nqo tk'u'jla'n, qu'n kyimju' Jesukrist tu'n qpaj maskye aj ilqotoq.

⁹Ja'lotzun naqx tu'n xkyim Jesukrist, matxi' qo' mk'et tu'n Qman Dyos ex matxi', qu'mtzun qo kletil tu'n ajttzaju' tz'e'ysb'il witzb'aj toj b'ajsb'il q'ij.

¹⁰Qu'n tej ajq'ojqotoq ti'j Dyos, axte Dyos xb'inchante tu'n tb'entl qten tuk'i'l naqx tu'nel tkamik Jesukrist aju' tk'wal, qu'mtzun q'uqlixi'x qk'u'j qa qo' kletel tu'n, tu'nju' majaw anq'in Jesus ex kyetl qten tuk'i'l.

¹¹Ex mya o'kx ja'lu, ex inxi'x qotzalaj ti'j Dyos naqx tu'nel Qajaw Jesukrist, qu'n tu'nte Krist xb'enta qten tuk'i'l Dyos.

Aju' Adan ex Krist

¹²Ikytzu'n, naq tu'n jun ichan oka' il kyxol kykyaqil xjal ex tu'nju' il oka' kamik, qu'mtzun kykyaqil xjal nche kyim naqx tu'n tpaj mache b'inchan il.

¹³Atitltoqte' il kyxol xjal, tej na'mxtoq ttenju' kawb'il; mixpeti' nq'manjtztoq qa atitoq kyil xjal tej na'mxtoq tulju' kawb'il.

¹⁴Ttzajlenxpe' qete' toj tq'ijlalil Adan ex pon kanunx toj tq'ijlalil Moyses, kawinju' kamik kyib'aj kykyaqilju' eb'inchan il, maskyepe' aju' kyil mya e'ik'wit tib'aj jun chaq'b'il, kse'n tb'incha Adan, ju' ntechla'n ti'j Krist atitoq tulel.

¹⁵Expe' lay b'ent tok qmujb'a'n til Adan tuk'ilju' xtalb'il matxi' tzaj tq'o'n Dyos qe. Qu'n naq tu'n tpaj jun xjal b'inchan il, nim txqan xjal e'kyim; ex atzunte' t-xtalb'il Dyos naq tu'n jun ichan aju' Jesukrist sula' tq'o'n, nim toklen ex b'a'n sela' kye kkyaqil xjal.

¹⁶Aju' til jun xjal layx pon kanun kxe'nju' xtalb'il saj tq'o'n Dyos qe, qu'n naq tu'nju' jun il tb'incha Adan sajaju' kamik ex tz'e'ysb'il witzb'aj kye xjal; atzunte' t-xtalb'il Dyos ntb'incha'n tu'n qok tnik'alti'j maskye ati txqan qil nejku'.

¹⁷Qu'n naq tu'n jun il tb'inchá Adan nche kyima' xjal kkyaqil, ex ikx naq tu'n jun wnaq aju' Jesukrist qo anq'ila' ex qk'ama' t-xtalb'il Dyos tu'n qok te tnik'alti'j, qu'n naq jun oyaj saj tq'o'n Dyos qe.

¹⁸Naq tu'nju' til Adan saja' tz'e'ysb'il witzb'aj kyib'aj kkyaqil xjal, ex ikxtzu'n naq tu'n jun xjal kyim ex tb'inchá tnik'alti'j, xqo' k'monjtza' ex ktzajel q'o'na' qchwinqlal tejumajx tu'n Dyos.

¹⁹Iku' se'n e'ok kkyaqil xjal aj il tu'n tpaj til jun xjal; ex ikxtzu'n tu'me'lju' nim xjal knajsetel kyil ex che k'metel tu'n Dyos naqx tu'nel juntl wnaq aju' Jesukrist, ok tnik'alxi'xti'j.

²⁰Tej tulju' kawb'il jaw ch'iyxixtlju' il; ex tetzunj xch'iyju' il, ma tzajxi'x laqj tk'u'jtl Dyos kyij' xjal.

²¹Extzunqa matxi' kawinju' il kyib'aj kkyaqil xjal ex ma' che kyim tu'n, ikxtzunte tk'u'jlalil Dyosju' ati tipumal tu'n ttzaj tq'o'n qchwinqlal tejumajx ex tu'n qok te tnik'alti'j naq tu'nel Jesukrist.

Ro 6

Kyimnqo' te il

¹¿Titi'tzun kxe'l qma'n? ¿Ma qo b'inchal txqantl il tu'ntzun ttzaj laqjxi'x tk'u'j Dyos qi'j?

²¡Laynate'! Qu'n kyimnqo'tlqe te il; ¿Se'n taq'witzun ajtb'ent qanq'in toj il?

³¿Ma mixti'tzun b'i'n kyu'ne' qa matxi' qmujb'a qib' tuk'i'l Jesukrist tu'nju' xjaw a' qwi' ex matxi' qmujb'a qib' tuk'ilju' tkamik?

⁴Qu'n tu'nju' xjaw a' qwi' oje qoku'x mqu'n tuk'i'l Qajaw Jesukrist, ex maqo' kyim tu'ntzun qjatz anq'in toju' chwinqlal ak'a'j, ikse'nte Qajaw Jesukrist jatz anq'in kxol kyimni tu'nju' tipumal Qman Dyos.

⁵Qama tz'ok qmujb'a'n qib' tuk'i'l Jesukrist toju' tkamik, ex ikx qo jawil anq'in junx tuk'i'l.

⁶B'i'nte' qu'n qa aju' qchwinqlal ojtxi' oje jawq'o'n twitz krus junx tuk'i'l Krist, tu'ntzun tkub' naju' tipumal il atitoq toj qxmilal ex tu'ntzun mlalun qo' ajb'entl te il.

⁷Qu'n aj qkyim, atzuntzu' nqo' tzaqpaja' tjaq' il.

⁸Qa matxi' qo' kyim junx tuk'i'l Jesukrist, q'uqlitzun qk'u'jtz ti'j qa qo' anq'il tuk'i'l.

⁹Qu'n b'i'n b'a'nxi'x qu'n qa ate Krist tjatzlen anq'in, layx kyimtl. Qu'n aju' kamik mixti'tl toklen ti'j.

¹⁰Qu'n mixti'tl toklenju' kamik ti'jte' Krist tej tkyim, qu'n naq jumajx kyim; ex tej tjazt anq'in tuk'i'l Dyos nanq'ina' ja'lo.

¹¹Ikxtzunkyeju'ye' kximanxe' qa mixti'tl toklen il kyi'je' qu'n matxina' che kyime' te il, ex matxi' che jaw itz'jiye' tu'n Qman Dyos junx tuk'i'l Jesukrist.

¹²Qu'mtzun lalun txi' kq'o'ne' anb'il te il toj kxmilale', ex lalun txi' kb'inha'ne' tajb'il kxmilale'.

¹³Lalun txi' kq'o'ne' kxmilale' te il tu'n tajb'en te b'inchalte myab'a'n. Ape' kyb'inchamjuye', kq'onx kxmilale' toj tq'ob' Dyos tu'n kyajb'ene' te b'inchalte tnik'alti'j twitz, qu'n matxina' che kyime' te il, ex matxi' che jaw anq'ine' tu'n Dyos.

¹⁴Mixti'tlte' il toklen kyi'je' qu'n mixti'tl tqe'kxe' tjaq' kawb'il, atzu' tqe'yatlkye' tjaq' t-xtalb'il Qman Dyos.

Techlal ti'j jun lq'o'n majen

¹⁵¿Titi'tzun nkma'ne'? ¿Ma oklo qo b'inchal il tu'nju' mixti' tqo'kx tjaq' kawb'il, atzu' tqo'kxa' tjaq' t-xtalb'il Dyos? ¡Minti'!

¹⁶B'i'n kye'kyu'n b'a'nxi'x qama txi' kq'o'n kyib'e' te lq'o'n majen te juntl, ati tu'n tkub' knimane'. Ikxtzunju' qama txi' knimane' il ntzaj q'onte kamik, che okyele' te tmajen ex ikx qama txi' knimane' Dyos che okyel q'o'ne' te tnik'alti'j tu'n Dyos.

¹⁷Chjonte te Dyos tu'nju' matxi' kk'ame' t-xnaq'tzb'il tu'n tkyaqil kyanmiye', maskye tmajen ilqetoqe' tnejel.

¹⁸Atzun ja'lo tu'nju' matxi' che tzaqpaje' tjaq tkawb'il il, matxi' che txkonjtze' tu'n kyajb'ene' te Dyos toj tnik'alilti'j.

¹⁹(Nche'x nma'ne' yol kyeye' aye'j ojtzqi'nqexi'x kyu'ne', tu'ntzun tkane' toj kwitze' b'a'nxi'x.) Ikkse'n ojtxi' kyaq'kyib'e' tu'n kyajb'ene' te il tu'n kyb'inchante' myab'a'n, ikxtzu'n ja'lo kyq'om kyib'e' tu'n kyajb'ene' te Dyos tojxi'x tnik'alti'j ex tu'n kxjansante kyib'e'.

²⁰Qu'n tej majinqe'toqe' te il, mixti'toq nkyb'icha'ne' tnik'alilti'j.

²¹¿Titi'tzun xkkanb'aye' tu'nju' mache okye' te tmajen il? Ape' xkykanb'ajuye' nche kub' ch'ixwiye' tu'n ja'lo, qu'n tkyaqil xb'aj kb'inha'ne' kamik ntzaj ti'n.

²²Atzun ja'lo, tu'nju' matxi' che tzaqpete' tjaq tkawb'il il ex matxi' che okye' te tmajen Dyos. Atitzunte' tajb'en kyeye' qu'n che okyele' xjan ex tzul q'o'n kychwinqlale' tejumajx tu'n Dyos.

²³Ate' kamik ntzaj tq'o'n il qe te chojb'il, atzunte Dyos ntzaj tq'o'nju' chwinqlal tejumajx qe te jun oyaj tu'nju' mujli qten tuk'i'l Qajaw Jesukrist.

Ro 7

Jun techlal ti'j mjeb'le'n

- ¹E'ntzik ex witz'in ojtzqi'nkye' tkawb'il Moyses kyu'n, ex b'i'n kyu'ne' qa aju' kawb'il o'kx atiya' tajb'en kyeju' xjal itz'qe'.
- ²Iku' se'n jun qya mjeb'ni tuk'i'l tchmil ati toklenju' kawb'il ti'j qa itz'ju' ichin; qatzun ma'toq kyimju' tchmil, in tzaqpaju' qya tjaq' kawb'il ex mixti'tl toklen ti'j.
- ³Qatzun aju' qya lu mamje tuk'i'l jun ichan extzun itz'xju' tchmil, in ajpajin, extzunqa ma'toq kyimju' tchmil mixti'te' kawb'il tma' qa in ajpajin, ex b'a'n tu'n tmje tuk'i'l juntl ichan.
- ⁴Ex ikxtzunkyeju'ye' ntzik ex witz'in, mixti'tl toklenju' kawb'il kyi'je' tu'nju' tkamik Krist ex matxi' kmujb'a' kyib'e' tuk'i'l tej tjatzlenxi' anq'in kxol kyimni. Qu'mtzun ati anb'il qe tu'n qajb'en te Dyos tojxi'x tnik'alti'j.
- ⁵Qu'n tej aj ilqo'toq, intoq ajb'en kawb'il qe tu'n txi' qb'inchanju' tajb'il qxmilal, ex o'kxtoq nqkanb'aju' aju' kamik.
- ⁶Atzun ja'lo mixti'tl toklenju' kawb'il qi'j, qu'n mixti'tl tqo'kx tjaq' tipumal, matxi' qo' tzaqpaj tu'n qajb'en o'kxte Dyos, qu'n matzaj q'o'nju' qchwinqlal ak'a'j tu'nju' Xewb'aj Xjan.

Jaw b'ent-xixju' il tib'aju' kawb'il

- ⁷¿Ma oklo qma' tu'n ja'lu qa ilju' kawb'il? ¡Minti'! Naqtzun aju' naqwit mya' tu'nju' kawb'il mixti'wtlo selqnik' ti'j qa il. Mixti'xwitlo sel nnik'e' ti'j qa myab'a'n tu'n tpon qk'u'j ti'j jun ti'xti' te juntl xjal, naqwit min ntma'nju' kawb'il kjalul: Lalun pon tk'u'ja ti'j.
- ⁸Ate il axju' kawb'il sajb'en tu'n te sb'ub'l weye', qu'n tej nb'inteye' chaq'b'il lu, atzuntzu' pona' nk'u'je' tu'n nb'inchanteye' tajb'il nchib'jile'. Qu'mtzun noqwit mixti'ju' kawb'il, aju' il mixti'wtlo toklen ex kyimniwtlo.
- ⁹Tej na'mtoq tel nnik'e' ti'ju' kawb'il, intoq chin anq'ine' b'a'n toj nwitzze'; tetzun tel nnik'e' ti'ju' chaq'b'il, atzuntzu' kaneya' toj nwitzze' qa aj ilqine',
- ¹⁰ex oje chin kyime'. Qu'n aju' chaq'b'il ktzajeltoq q'onte nchwinqlale', ma chinx ti'ne' toj kamik,
- ¹¹qu'n ate il ma tz'ajb'enju' chaq'b'il tu'n te sb'ub'l weye', ex tu'nxtzunju' chaq'b'il äin kyimiye'.
- ¹²Qu'mtzun ate kawb'il tib'xtib' xjante', ex ikxju' chaq'b'il xjan, tnik'alti'j ex b'a'n.
- ¹³Se'ntzulotz, ¿ma aju' kawb'il b'a'n xiq'inweye' toj kamik? ¡Myanate'! Ate' ilju' kub' b'yonweye', qu'n aju' il ma tz'ajb'enju' b'a'n tu'n te sb'ub'l ex atzuntzu' sela' tnik'tzil tu'nelju' chaq'b'il qa mya'x b'a'nju' il.
- ¹⁴B'inate' qu'n qa atzu' tzajna' kawb'il tk'etz Dyos, ayintzunwe' ja'lo nchin kub' numje' tu'nju' tajb'il nchib'jile' ex lwi'y nchin okye' te tmajen il.

- ¹⁵Qu'n ajju' nb'inchane' mixti'x nkane toj nwitz'e', qu'n ajju' b'a'n wajb'ile' tu'n nb'inchante'ye', minti' nb'ent wu'ne', atzunju' taq'wix minti' wajb'ile' tu'n nb'inchante'ye' atzun nxi' nb'inchanjuye'.
- ¹⁶Extzun tu'nju' a nxi' nb'inchanjuye' ajju' mya wajb'ile', atzuntzu' nela' tnik'tzilju' kawb'il qa b'a'n.
- ¹⁷Qu'mtzun myayinwe' nchinx b'inchante myab'a'n, ate' ilju' nb'inchante toju' nxmilale'.
- ¹⁸Qu'n b'i'n we'wu'n b'a'nxi'x qa toju' nchib'jile' mixti'xju' b'a'n; qu'n maskye wajb'ile' tu'n nb'inchante'ye' b'a'n, mixti'x nb'ent wu'ne'.
- ¹⁹Mixti' nxi' nb'inchane' b'a'n ajju' wajb'ile' tu'n nb'inchante'ye', ape'tl nxi' nb'inchanjuye' ajju' taq'wix.
- ²⁰Qu'mtzun qa a nb'inchanjuye' ajju' minti' wajb'ile' tu'n nb'inchante'ye', myayinwe' nchin b'inchante, ate' ilju' ati woje nb'inchante.
- ²¹Inel nnik'e' ti'j, se'n qa wajb'ile' tu'n nb'inchante'ye' b'a'n, atlju' myab'a'n nxi' nma'ne'.
- ²²Qu'n inchin tzalaje' toj wanmiye' tiju' tkawb'il Dyos,
- ²³extzun in nna'ne' juntl kawb'il toj nxmilale' inq'ojin ti'ju' nnab'le', atzun tkawb'il ilju' aj ati woje ex jpu'nqine' tu'n.
- ²⁴¡Qab'anxwe' nwitz! ¿Qu'n alkye kklol weye' teju' nxmilale' lu inchinx ti'ne' toj kamik?
- ²⁵Naq o'kx Dyos aj nxi' nq'o'ne' chjonte te tu'nel Qajaw Jesukrist. Qu'mtzun in kane toj nwitz'e' qa ati tu'n toktilil wu'ne' toju' tkawb'il Dyos, naqtzun ajju' nchib'jile' a tajb'ilju' tu'n tten tjaq' tkawb'il il.

Ro 8

Aju' ak'a'j chwinqlal tu'n Xewb'aj Xjan

- ¹Qu'mtzun ja'lo mixti'tl tz'e'ysb'il witzb'aj kyeju' mujli kten tuk'i'l Jesukrist.
- ²Qu'n ajju' kawb'il te Xewb'aj Xjan ntzaj q'onte qchwinqlal toj tb'i Qajaw Jesukrist, inklonqe teju' tkawb'il il ex kamik.
- ³Qu'n ate Dyos matxi' tb'inchane' ajju' mixti' b'ent tu'nju' tkawb'il Moyses, qu'n ajju' tajb'il qchib'jil nimxi'x tipumal kyetwitzju' kawb'il, Ate Dyos matzaj tchq'o'nju' tk'wal te chojb'il kyil xjal, qu'mtzun ajju' tk'wal ok te xjal ex kub'ti'j il tu'n tej tjaw twitz krus.
- ⁴Ma tb'inchate Dyos ja'lu tu'n qok tnik'alqi'j ex tu'n tjapunju' kawb'il qu'n, qu'n mixti' nqo' anq'intl se'nxju' tajb'il qchib'jil, naq o'kx se'nxju' tajb'il Xewb'aj Xjan.

⁵Qu'n aye' xjal nche anq'in se'nxju' tajb'il kychib'jil, o'kxtzu' nche ximana' ti'j; aye'tzunju' nche anq'in se'nxju' tajb'il Xewb'aj Xjan, o'kxtzu' nche ximana' ti'ju' te Xewb'aj Xjan.

⁶Aju' qa o'kxtzu' nqo' ximana' ti'ju' tajb'il qchib'jil in qo'x tiq'i'n toj kamik; atzunju' qa o'kx nqo' ximana' ti'ju' te Xewb'aj Xjan ntzaj tq'o'n qchwinqlal ex nak'b'il qe.

⁷Aye'ju' nche xima'n ti'ju' tajb'il kychib'jil nche ok te ajq'oj ti'j Dyos, qu'n mya kyajb'il tu'n tjapunju' kawb'il kyu'n.

⁸Qu'mtzun aye'ju' nche anq'in se'nxju' tajb'il kychib'jil mixti' ntzalaj Dyos kyi'j.

⁹Aye'tzunkye' mixti' nche anq'intlkye' se'nxju' tajb'il kychib'jile', naq o'kx se'nxju' tajb'il Xewb'aj Xjan, qu'naju' Xewb'aj Xjan ati kyoje. Qatzun ati jun xjal mixti' Xewb'aj te Krist toj lay tz'ok te Krist.

¹⁰Qatzun najli Krist toj kyanmiye', ex ikxju' Xewb'aj Xjan najli kyoje ex mache k'amliye' tu'n Dyos, maskyep'e'aju' kxmilale' kkyimil tu'n tpaju' il.

¹¹Qatzun najliju' Xewb'aj kxole'aju' jaw anq'in Jesus tu'n, axtzun kjawil anq'in kxmilaljuye' tu'n kxol kyimni naqx tu'nel T-xew Qman Dyos aj ati kxole'.

¹²Qu'mtzun e'ntzik ex e'witz'in, ati jun ti'xti' ilti'j tu'n qb'inchante, myate tu'n txi' qb'inha'n tajb'il qchib'jil.

¹³Qu'n qa nche anq'ine' se'nxju' tajb'il kychib'jile' kche kyimile', qatzun mixti' xikq'o'ne' anb'il teju' tajb'il kychib'jile', oktzun che anq'iltze'.

¹⁴Qu'n kkyaqilju' xaq'lu'nqe' tu'n Dyos, tk'wal Dyos qe'.

¹⁵Aye'tzunkye' mixti' xkk'amkye' jun Xewb'aj Xjan tu'n kyok q'o'ne' tu'n te majen ex tu'n kxob'e', ma kk'amkye' Xewb'aj Xjan lu tu'n kyoke' te tk'wal Dyos ex tu'n txi' kma'ne' te: ;Qman!

¹⁶Ex axju' Xewb'aj Xjan lu in tmujb'a'n tib' tuk'ilju' qanmi tu'n tmante qa tk'wal Dyosqo'.

¹⁷Tu'ntzunju' qa tk'wal Dyosqo', ati qoklen ti'ju' etzb'il aj oje tzaj ttziya'n Qman Dyos qe, aj kb'el qaq'pu'n tuk'i'l Qajaw Jesukrist qama tzik'x yajb'il qu'n junx tuk'i'l, ex qo' jawil nimantzuntz junx tuk'i'l.

Aju' q'uqb'il qk'u'j

¹⁸Awe' nkub' nxima'n qaaju' yajb'il nik'x qu'n ja'lo, mixti'x tz'oka' teju' ninb'il tzultq'o'n Dyos qe.

¹⁹Kkyaqilju' xjal te twitz tx'otx' inxi'x che ayon teju' kmuj tu'n kka'yinte alkyeqeju' tk'wal Dyos.

²⁰Qu'n aju' tch'isb'en Dyos ok mixti'tl tajb'en, ex mya' tu'nxwit tib', qu'n axte Dyos ojetoq kub' nk'unte; ex aye'ju' tch'isb'en Dyos q'uqlix kk'u'j ti'j

²¹tu'n kklet tu'n tjaq' tkawb'il il ex te kamik, ex tu'n tten kyuk'ilju' tk'wal Dyos toj tzaqpib'lkye.

²²Qu'n b'i'n qu'n qa toju' tq'ijlalil ja'lo aju' tch'isb'en Dyos inxi'x xch'in ex nyajt nakuj jun qya xi'toq titz'ji tal.

²³Ex mya o'qekxju' tch'isb'en Dyos nche yajt, ex ikxqe inqo' yajt tu'nju' matxi' qk'amju' Xewb'aj Xjan toj qanmi te tnejel ti'xti' kxolju' txqantl tzultq'o'n Dyos qe. Ex nqo' yajti b'a'nxi'x tu'nju' nqo' ayon tu'n qok te tk'wal Dyos, tu'ntzun tkletju' qxmilal te k'ixk'oj ex kamik.

²⁴Qu'n naqx tu'nju' q'uqli qk'u'j matxi' qoklet. Qatzun aju' nqo' ayon ti'j inok qka'yintl, mya'tzun q'uqb'ab'l k'u'jb'ajlte', qu'n ¿alkye jun nayon ti'ju' ojetoq tz'ok tka'yi'n?

²⁵Qatzun aju' nqo' ayon te na'mxtoq tok qka'yi'n, inkub' qayo'nxi'tl maskye nqo' yajt tu'n tpaj.

²⁶Ex ikxte Xewb'aj Xjan inqo' toni'n qa xi'toq qkub'numj. Qu'n mixti' b'i'n qu'n se'n tu'n qna'na' Dyos, atzunte' Xewb'aj Xjan inkub'san qi'j twitz Dyos ex ntjyo'n tu'me'l se'n tu'n tyolina' qi'j.

²⁷Ate Dyos nb'aj ka'yinte toj qanmi, ojtzi'n tu'n titi' ntma'nju' Xewb'aj Xjan, qu'n ina' kub'sanju' Xewb'aj twitz kyijju' ttanam se'nxju' tajb'il Dyos.

Inkub' ti'j tkyaqil qu'n naq tu'n Krist

²⁸B'i'nqe' qu'n qa ntb'inha'n Dyosju' b'a'n kye kkyaqilju' xjal nche k'u'jlante, aj oje e'txokli tu'n Dyos se'nxju' tb'is tk'u'j.

²⁹Aye'ju' xjal ok che okslal te Dyos ojtzi'nqe'tl tej ttzajlen qen twitz tx'otx' qa che okyel te tk'wal Dyos, tu'ntzun tokju' tk'wal te tzikb'aj kyeju' txqantl xjal.

³⁰Aye'tzunju' e'jaw sk'o'n tu'n Dyos ojtzi', e'tzaj txko'n; ex aye'tzunju' e'ttxok mache oktq'o'n te tnik'alti'j; ex aye'tzunju' eb'jo'k q'o'n tnik'alkyi'j matxi' q'o'n kyoklen tu'n Dyos tu'n kten junx tuk'i'l toj tajwalil.

³¹¿Titi'tzuntl qma' ti'j tkyaqil ja'lu? ¿Qa ati Dyos quk'i'l, alxi'xkye kb'entil tkub' qi'j tu'n!

³²Qu'n ate Dyos minti' kub' t-xk'a'yinju' tk'wal, matzaj tq'o'n tu'n tkyim te chojb'il kyil kkyaqil xjal, ¿Se'n taq'witzun qa lay tzaj tq'o'n tkyaqilju' ti'xti' qe junx tuk'ilju' tk'wal?

³³¿Alxi'xkye jun k'okyelten poqolkyeju' oje che jaw sk'o'n tu'n Dyos? Ate Dyos nok q'onkye te tnik'alkyi'j.

³⁴¿Alxi'xkye jun kb'el tz'e'ysante qwitz? Mix-a'lo' qu'n aku'te Qajaw Jesukrist kyim; expe' jaw anq'in kxol kyimni ex ati ja'lo toj tb'a'nq'ob' Dyos, ex aku'te nkub'san twitz Dyos qi'j.

³⁵¿Alxixkye k'elil pa'nqe ti'ju' tk'u'jlalil Jesukrist? ¿Ma aloju' yab'il, aju' yajte'n, aju' b'is, aju' we'yaj, aju' qa mixti' kxb'alun, aju' xob'ajil mujqa aju' xob'ajil tu'n tpaj qa xqo kub' b'yo'n?

³⁶Se'nju' ntma'n toj Tu'jil kjalu: Naqx tu'n tpaja neljiya qi'je' tu'n qkyime' tkyaqil q'ij; ik nqo' ok q'o'na'ye' se'nqejju' rit nche'x iq'i'n toj b'yob'lkye.

³⁷Ex maskye ikju' naq tu'nel Qajaw Jesukrist nqo kanb'ana' toj tkyaqil.

³⁸Qu'mtzun q'uqlixi'x nk'u'je' qa mixti'x jun ti'xti' k'elil pa'nqe' ti'ju' tk'u'jlalil Dyos: Lay b'ent tu'n kamik, tu'nju' chwinqlal, kyu'nju' anjl, kyu'nju' tajaw taq'wixilju' ati kyipumal ex min q'ancha'lqe', ex lay b'ent kyu'nju' ate' ja'lo, exqe'ju' che ul yajxi'tl,

³⁹ex lay b'ent kyu'nju' ti'xti' tqe' tzmax jawni, ex tzmax kub'nix ex lay b'ent tu'n jun ti'xti' tb'inchb'aj Dyos. ¡Mix-a'lox jun ti'xti' k'elil pa'nqe' ti'j tk'u'jlalil matxi' tzaj tyek'u'n Dyos qe naqx tu'nel Qajaw Jesukrist!

Ro 9

Ejaw sk'o'n Israel tu'n Dyos

¹Aju' in nma'ne' axte' qu'n okslalqine' te Qajaw Jesukrist, mixti' njaw nchane'. Qu'n aju' Xewb'aj Xjan inq'mante toj wanmiye' qa axju' nma'ne':

²q'achq'al nch'yon wanmiye' ex nim nb'ise' intzaj,

³expe' jaku' waq'we' wib' tu'n tkub' tz'e'ysa'n nwitz ex tu'n wel pa'n tij Jesukrist, naqwit jaku' b'ent kykletju' nwnaqile' jun xnyajile' kyuk'i'l.

⁴Qu'n aj Israelqe' ex mache jaw sk'o'n tu'n kyok te tk'wal Dyos. Aku' Dyos ten kxol tuk'i'l t-spik'umal, b'aj kyej b'entti'j tyol Dyos kyuk'i'l, xitq'o'nju' tkawb'il Moyses kye, xiq'ma'n kye se'n tu'n kb'ichante toj k'u'lb'il ex b'ajx tziya'n txqan ti'xti' kye.

⁵K'walb'ajqe' kyeju' ojtxi' qyajib'en; ex kyi'j tzaja' tyajajil Jesukrist tej tok te xjal, aju' Dyos tib'aj tkyaqil, nimanxwitju' tb'i kukxju'. Ikxwitju'.

⁶Ex mixti' nxi' nma'ne' qa mixti'wt xjapunju' tzajni ttziya'n Dyos kye aj Israel; ate' tu'n tpaj mya kkyaqilju' kyajib'en xe'ok te aj Israel.

⁷Ex mya kkyaqilju' tyajib'en Ab'raam xe'ok te tk'wal, qu'n ate Dyos q'mante te Ab'raam kjalu: O'qekxju' tk'wal Isaak che okyel te tyajila.

⁸A ntma'nju' qa lay qo ok te tk'wal Dyos naqx tu'n qa tzajni qyajil ti'j Ab'raam; o'kxqekye' che okyelju' te tk'wal Dyos ayeju' njapun tzajni ttziya'n Dyos kyu'n.

⁹Qu'n aja'lu tzaj ttziya'n Dyos te Ab'raam: Chin ule' toj jun ab'q'itl ex ajtzun wule' ma'toq tz'itz'ji tal Sara chi Dyos te Ab'raam.

¹⁰Expe' mya o'kx ja'lu. Qu'n aye'ju' kab'e' tal Reb'eka yuŕqe' tk'walju' qyajilb'en Isaak,

¹¹⁻¹³tej na'mxtoq kyitz'ji, expe' na'mxtoq t-xikyb'inha'n b'a'n mujqa taq'wix tzajtma'n Dyos te Reb'eka: Aju' tzikb'aj k'okyel te tmajen itz'inb'aj, chij. Ex ikx intma'nju' Tu'jil kjalu: Nk'u'jlaye' Jakob' ex el wik'u'ne' Esawu, chij. Tu'ntzun ja'lu ntyek'u'na' Dyos qa ate njaw sk'onkye'ju' xjal se'nxju' tajb'il, myate' tu'nju' kb'inchb'en.

¹⁴¿Ma oktzun kxe'l qma'n qa mya tnik'alti'j Dyos tu'n ja'lu? ¿Mikxa'te'!

¹⁵Qu'n tmate Dyos te Moyses: Qa wajb'ile' tu'n ttzaj q'aq'an nk'u'je' ti'j jun xjal ok ktzajel q'aq'an, exqa wajb'ile' tu'n ttzaj laqj nk'u'je' ti'j jun xjal ok kxe'l nb'inha'ne'.

¹⁶Qu'mtzun minti' njaw sk'o'nte xjal tu'n Dyos tu'nju' tajb'il mujqa tu'nju' in tipumali'n tib', naq o'kx tu'nju' ntzaj q'aq'an tk'u'j Dyos ti'j.

¹⁷Qu'n xitma'n Dyos teju' nimaqkawil toj Ejipt toju' Tu'jil kjalu: Matz'ok nq'o'na te nimaqkawil naqx tu'n txi' nyek'une' wipumale' teya tu'nju' knb'inha'ye' tuk'ila ex tu'n wok ojtzqi'ne' kyu'n xjal te tkyaqil twitz tx'otx'.

¹⁸Qu'mtzun ate Dyos ntzaj q'aq'an tk'u'j ti'j alkyexku' xjal, ex ikx inkub' tch'uŕsa'n tanmiju' alkyexku' xjal.

¹⁹Ex ktzajel tma'na weye': Qanatzun ikju' se'n ntma'na, ¿titiquntzun intma'na Dyos qa aju' ichan ti'j tpaj extzunqa mix-a'lo' kmyolteju' tajb'il?

²⁰Yajtzunta ichan ¿titi'ta toklen tu'n toktena xjelul te Dyos? ¿Ma jaku'tzulo txi' tma'nju' tx'otx' k'wil teju' xkub' b'inchante: Titiqun' xin kub'a' tb'inha'na kjalu chiwt?

²¹Qu'mtzun aju' b'inchal k'wil ati toklen tu'n tb'inchante xoq'l se'nxku' tajb'il, ex tu'nxju' xoq'l jaku' b'enta jun k'wil tu'n xa'wanku' mujqa jun k'wil se'nxju' txqantl.

²²Tajb'ilte Dyos tu'n tq'o'nte techlal ti'ju' tipumal ex tu'n tyek'u'nte tz'e'ysb'il witzb'aj, extzun minti' tb'inha, qu'n atixi'x tpasensi kyij'ju' xjal atitoq tu'n kxi' toj tz'e'ysb'il witzb'aj.

²³Ik'x kyilju' xjal tu'n Dyos naqx tu'n tyek'u'nte tajwalil tb'anilxi'x qe, qu'n matzaj q'aq'an tk'u'j qi'j ex matxi' qo jaw t-sk'o'n tu'n qten junx tuk'i'l.

²⁴Qu'mtzun matxi' qo txokl tu'n Dyos, ate' junjun kxol aj Juda ex junjuntl mya aj Jadaqe'.

²⁵Iku' se'n ntma'n toju' u'j kyej ttz'ib'a'n Osey kjalu: Aye'ju' xjal myataq ntanamqe'ye', ok che okyel nq'o'ne' te ntaname'; ex aye'ju' myataq k'u'jlanqe' wu'ne', kche ntxka'ye' ex che nk'u'jlaye'.

²⁶Ex axtzu' toju' najb'il ja xa'ya' qma'n kye: Ayekye' mya ntanamqe'ye' atzun ja'lo ok che okyel q'o'n te tk'wal Dyos aj itz', chiju' u'j te Osey.

²⁷Atzunte Isayiy yolin kyi'ju' aj Israel kjalu: Maskye txqan kb'etju' aj Israel ikse'n tz'awun ttzi ninnjab', naq jte'te' che kletel,

²⁸qu'n ate Qman Dyos kjapumelte' tyol toj tkyaqil twitz tx'otx'.

²⁹Ik se'nxtlju' tma Isayiy nejku': Naqwit mixti' kyej klo'nju' qyajajil tu'n Dyos nimitipumal, matxiwtlo qob'aj se'nkye te Sodom ex komor.

³⁰¿Titi'tzun kqma' tu'n ja'lu? Qa aye'ju' xjal mixti' nche ximan tu'n kyok te tnik'alti'j, matxi' che ok te tnik'alti'j tu'n Dyos naqx tu'nju' kyokslab'l.

³¹Aye'tzunju' aj Israel lepchqe'ktaq ti'ju' jun kawb'il tu'n kyok te tnik'alkyi'j, layx b'ent kklet tu'n Dyos.

³²¿Tiquntzun? Qu'n aju' toj knab'l qa atzu' che kletela' tu'n Dyos tu'nju' kb'inchb'aj, mya tu'nju' kyokslab'l. Qu'mtzun xe' jawa' tz'aq tiju' ab'j te trakpuje'n

³³aju' intma'n toj Tu'jil kjalu: Kb'el nq'o'ne' jun ab'j toju' tnam Syon, jun ab'j tu'n kjaw trakpuj xjal ti'j; alkyetzunte matz'ok qe tk'u'j ti'j laytzun kub' ch'ixwitzu'.

Ro 10

Aju' b'a'n tpakb'al exqe'ju' aj Israel

¹Ayeqeye' witz'in ex ntzik, axxi'x wajb'ilju'ye' toj wanmiye' ex nxi' nqanine' toj nna'j Dyose' tu'n kkletju' aj Israel.

²Qu'n matxi' tz'el nnik'e' kye qa kyajb'il tu'n kyajb'en te Dyos; naq aju' mixti' nkane' toj kwitz.

³Qu'n minti' nelkynik' se'n tu'n qoka' tnik'alqi'j tu'n Dyos, noqx noktilil kyu'n kyib'xkyib' tu'n kyok te tnik'alti'j; ex mixti' nkyaq' kyib' tu'n kb'inchante tajb'il Dyos.

⁴Qu'n aju' tkawb'il Moyses atzu' njapun b'aja' tej tul Krist, ex o'kx che k'metela' xjal tu'n Dyos qa nche okslan te Krist.

⁵Qu'n kyej ttz'ib'a'n Moyses toju' Tu'jil se'n tu'n kk'amliya xjal tu'n Dyos kjalu: Aju' xjal qama japunju' kawb'il tu'n ok k'anq'il tu'nxju' kawb'il.

⁶Atzun ti'ju' tu'me'l tu'n qk'met tu'n Dyos naq tu'n kyokslab'l intma'n kjalu: Lalun kub' t-ximana: ¿Alkye jun kjawix toj kya'j? —tu'ntzun tku'tz Qajaw Jesukrist—;

- ⁷mujqa ¿Alkye jun kb'elix toju' knajb'il kyimni?— tu'n tjazd anq'inju' Jesukrist tu'n kxol kyimni.
- ⁸¿Titi'tzunju' ntma'n?: Aju' tyol Dyos nqaku' ta' tk'etza, toj ttziya ex toj tanmiya. Atzunju' yol lu aj nxi' qpakb'a'n nyolin ti'j okslab'l.
- ⁹Qama tchik'b'aya tu'nku' ttziya qa a Jesukrist Qajaw, exqa ma tokslaya toj tanmiya qa tu'n Dyos jatz'a' anq'in kxol kyimni, kkleteltzuntziya.
- ¹⁰Qu'n qama qoksla tu'n tkyaqil qanmi qo k'amleltzuntz tu'n Dyos exqa ma qchik'b'a tu'n qtzi qa a Jesus Qajaw qo kleteltzuntz.
- ¹¹Qu'n intma'n toj Tu'jil tyol Dyos kjalu: Lay che kub' ch'ixwiju' matz'ok qe kk'u'j ti'j.
- ¹²Junelniqe' xjal toj twitz Dyos, b'a'ntzun qa aj Juda mujqa mya; qu'n axte Dyosju' kye kykyaqil xjal ex intzaj tq'o'n k'i'wb'il nimxi'x kyeju' nche kub'san twitz.
- ¹³Qu'n aja'lu aj in ntma'n: Kkyaqilju' nche kub'san te Dyos, kb'elti'ju' kolb'il kyu'n.
- ¹⁴¿Se'n taq'witzun tu'n kkub'san twitz extzunqa na'mx kyokslan te? ¿Ex se'n che okslala' te extzunqa na'm kb'intēju' tyol? ¿Ex se'n taq'wi tu'n kb'intē tyol Dyos qa mix-a'lox jun nxi' pakb'ante kye?
- ¹⁵¿Ex se'n taq'wi tu'n txi' kpakb'a'n tyol Dyos kye qa mya chq'o'nqe'? Iku' se'n intma'nju' Tu'jil: ¡Majx tb'alnilxi'x kyulenju' xjal nche tzaj q'inte b'a'n tpakb'al!
- ¹⁶Naqtzun aju' mya kkyaqil nxi' kb'i'nju' tpakb'al b'a'n. Ikse'n intma'n Isaiyy kjalu: Taye, ¿alxi'xkye sokslan tu'nju' qpakb'ab'le'?
- ¹⁷Iktzu'n, tu'nju' pakb'ab'l in qb'i'n nqo okslana', ex atzunju' pakb'ab'l in qb'i'n aju' tyol Krist.
- ¹⁸Atzun nchiwe': ¿Ma na'mxtzunlo kb'intēju' pakb'ab'l lu? ¡Matxina' kb'ikye'! Qu'n ina' tma'nju' Tu'jil kjalu: Aju' tq'ojq'ojel kwi'ju' pakb'al matxi' b'injtz toj tkyaqil twitz tx'otx', ex matxi' che ponju' kyol tzmax ttxa'nxi' tx'otx'.
- ¹⁹Ex nxi' nma'n jumajtle': ¿Ma na'mxtzunlo telkynik'ju' aj Israel ti'j? Matxi' kanete' toj kwitz, qu'n tnejelxi'x intma'nju' kyejni ttz'ib'a'n Moyses toj Tu'jil kjalu: Knb'incha'ye' kyi'j aj Israel tu'n kjaw xky'aqlan ti'j jun tnam nakuj mya tnam toj kwitz; knb'incha'ye' tu'n ttzaj ktx'u'jil ti'j jun tnam mixti'x nkyaj tu'n tkane toj kwitz.
- ²⁰Yajxitzuntel tmate Isaiyy kjalu: Aye'ju' mixti'toq nche' jyon wi'je', matxi' chin elyale' kyu'n; ex matxi' nyek'un wib'e' kyeju' mixti'toq nche' qanlaqj wi'je'.
- ²¹Atzunju' tz'ib'a'n tu'n Isaiyy toj Tu'jil kyi'j aj Israel intma'n kjalu: Tkyaqil q'ij nchin txokone' te jun tnam min nokslan ex pi's, chiju' tz'ib'a'n tu'n Isaiyy.

Ro 11

Alkyeqeju' che kletel kxol aj Israel

¹Ja'lo inchin xjelune' ti'j ja'lu: ¿Ma matxitzunlo tz'el tik'un Dyosju' ttanam? ¡Mixti' sel tik'unte! Qu'n aj Israel qinawe', tyajajil Ab'raam kxolju' tnej tyajajil B'enjamin.

²Atxi'x tnejel kjawlen sk'o'n aj Israel tu'n Dyos te ttanam; ex na'mx kyel ik'u'n tu'n ja'lo. ¿Ma mixti'tzun b'i'n kyu'ne' ntma'n toj Tu'jil, nyolin ti'j Eliy t-sanjelal Dyos qa okten poqolkye aj Israel toj tna'j Dyos? Ex tma:

³Taye aye'ju' aj Israel matxi' che kub' kb'yo'nju' t-sanjelala ex matxi' che kub' kxitinju' q'olb'eb'l; naqx o'qinkxtle' matxi' chin kyejten, ex ikx kyajb'il tu'n nkub' kb'yo'ne'.

⁴Atzunte Dyos tzaj ttzaq'we'n te ex tma: Ate' wuqlajk'al lajnaq ichan matxi' tz'el npa'ne' na'm kkub' meje twitzju' witzleb' B'aal.

⁵Ikxtzun nb'aju' ja'lo, matxi' che jaw t-sk'o'n Dyos jte'tl aj Israel naqx tu'n t-xtalb'il.

⁶Qatzun tu'n t-xtalb'il Dyos xe jaw sk'o'na' myate' tu'n ma'wit kb'incha jun ti'xti'; naqwit ikju',aju' t-xtalb'il Dyos mya'xwitlo b'a'n.

⁷¿Se'ntzun tten ja'lu? Ma minti' knetju' in kjoy'n aj Israel, aye'tzunju' e'jaw sk'o'n tu'n Dyos knet kyu'n. Ex aye'tzunju' txqantl kub' kych'u'xsa'nju' kyanmi,

⁸iku' se'n ntma'nju' Tu'jil kjalu: Axte Dyos kub' jpunte knab'l tu'n lalun tz'ok toj kwi', tu'n lalun kyil tu'n kwitz ex tu'n lalun kb'i tu'n kxkyin ex ikxtzun ktenju' ja'lo.

⁹Ex ikx ntma'n Dab'i kjalu: Che jawxwit miltz'uju' nimaqwan nche kub' kq'o'n te jun xpatxab' kye ex te tzyub'lkye, tu'ntzun kjaw trakpuj ti'j, ex tu'n tkub' tz'e'ysa'n kwitz tu'n tpaj.

¹⁰Che kyajxwit mo'ix tu'n lalun che ka'yin; kyejxwit pukyeju' ttze'lkyi'j kukxju'.

Aju' kolb'il kyeju' mya aj Judaqe'

¹¹Atzunwe' nxjelu'n: ¿Ma majxtzulo e'kub' tz'ajju' aj Israel jumajx tej kjaw trakpuj? ¡Mikxa'te! Ape'te' tu'nju' e'kub' tz'ajju' aj Juda, matzaj q'o'nju' kolb'ilkye txqantl xjal mya aj Judaqe' tu'ntzun kjaw xky'aqlanju' aj Israel tu'n tpaj.

¹²Atzun ja'lo, qa tu'nju' xe kub' tz'ajju' aj Juda matz'ajb'en tu'n ttzaj q'o'nju' xtalb'il kye mya aj Juda, mitzunloyate' qama tz'anjtzi'j kyanmi kkyaqilju' aj Juda, nimxi'xloju' xtalb'il tzul q'o'n kye kkyaqil xjal.

¹³Ex ati jun nyole' wajb'ile' tu'n txi' nma'n kyeye' aye'ye' mya aj Judaqeye'. Ate Dyos saj chq'onweye' ex saj q'onte woklene' tu'n ntene' kxol txqantl xjal mya aj Judaqe', ex inxi'x chin laqje' ti'ju' woklene' lu saj q'o'n tu'n Dyos.

¹⁴Wajb'ile' tu'n kjaw xky'aqlanju' nxjalile' kyi'je', tu'ntzun kklet junjun kxol.

15Qu'n qa ate Dyos tej kyeltik'unju' aj Juda etk'amju' txqantl xjal mya aj Judaqe' tu'n kmujb'ante kyib' tuk'i'l, ¿Titi'tzunlo tzultq'o'n Dyos qama tz'anjtzti'j kyanmi jumajtl aj Juda? ¡Junlo anq'ib'l kyeju' kyimnqe' ja'lo!

16Qu'n qa xjansa'n tnejel wab'j nxi' q'et te Dyos, ex ikx tkyaqilju' tq'otjil xjansa'nte', exqa xjansa'nju' tlok' tze ex ikxju' tq'ob' xjansa'n.

17Aye'tzun junjun aj Juda mache el tx'emu'n kse'n tq'ob' tze olib'o, ex mache okptxo'ne' tekyxelju' tq'ob' lu ti'ju' t-xmilal tze, aye'ye' ikqejuye' kse'n Olib'o toj k'ul. Iktzu'n saja' q'o'n toklena tib'aju' tlok' tze ex ti'ju' t-xmilal.

18Ex lalun kmaye' qa aye'qeye' nimxi'x kyoklene' kyekwitzju' tq'ob' olib'o elni tx'e'mu'n, extzunlo qama kb'inchaye', kynaku'ye' qaaju' tlok' tze nk'a'chankyeye' ex myayeqeye' nche k'a'chanteju' tlok' tze.

19Qajpelo jaku' kmaye': Iknatzunlo', extzun mache el tx'e'munju' tq'ob' juntl tze tu'n tokptxo'n ti'ju' olib'o.

20Axte' se'nju' nkma'ne', ma'natzun che el tx'emu'n tu'n tpaj mixti'ju' kyokslab'l, atzunta matz'okptxo'na tu'nju' ati tokslab'la. Qu'mtzun lalun jawtnima'ntib'a naq o'kx xob'a twitz Qman Dyos.

21Qu'n qa mixti' xkub'najsa'n kyilju' tq'ob'ku' olib'o tu'n Dyos, ex ikxta lay kub'najsa'nta til tu'n.

22Tz'elx tnik'a ti'j qa b'a'nxi'xte' Dyos exqa kuwte' ikx. Matzaj ttx'u'jil kyijju' xekub' tz'aq ex nyolin tuk'i'l tk'u'jlalil kyeye'. Qu'mtzun ati tu'n tanq'ina se'nxju' tajb'il Qman Dyos; qatzun minti' ax junta k'elil tx'emu'n tu'n.

23Exqa matz'anjtzti'j kyanmi jumajtlu' aj Juda, che okyelptxo'n jumajtl tu'n Dyos, qu'n ate Dyos ati tipumal tu'n tb'inchante.

24Qu'n aye'penakye' toj k'ul olib'oqeye' nejku', mache el tx'emune' ex mache okptxo'ne' ti'ju' jun olib'o tb'anilxi'x, imitzunlo yakye' aj Juda, xi' xe' ela' ti'ju' b'a'n olib'o, che okyelptxo'n jumajtl ti'jxju' olib'o ja e'eltx'emuna'!

Che kletel jumajtl aj Israel tu'n Dyos

25Wajb'ile' tu'n telkynik'e' ti'ju' tb'is tk'u'j Dyos b'entniti'j tu'n ojtxi' e'ntzik ex witz'in, tu'ntzun lalun kmaye' qa atixi'x knab'le': ayekye' aj Israel makub' kych'u'xsa'nju' kyanmi, ex naq o'kx aj kyokslan txqantl xjal mya aj Israelqe'.

26Ajtzun tb'aj tkyaqil ja'lu, kkyaqilju' aj Israel che kletel, iku' se'n tz'ib'a'n toju' Tu'jil kjalu: Xi' tzula'ju' kolil toj Syon ex ate k'elel q'inte myab'a'n kxolju' tyajajil Jakob'.

27Ex atzun yol ja'lu kjel b'entti'j wu'ne' kyuk'i'l naqa sel wi'ne' kyil.

²⁸Mache okju' aj Israel ajq'oj ti'j Dyos tu'ntpaj min xikyoksla'n tpakb'al b'a'n ex tu'ntzunju' saja' q'o'n anb'il kyeye'; atzunte Dyos inx che tk'u'jla'n aj Israel, e'jaw t-sk'o'n ojtxi' kyajilb'en.

²⁹Qu'n lay tz'el tiq'i'nte Dyos xtalb'il oje tzaj tq'o'n kye ex lay tch'exb'uju' tyol Dyos te txokb'il.

³⁰Iku' se'nkye' ojtxi' mixtoqti' nche okslane' te Dyos, tu'ntzun ja'lo mixti' xeniman aj Israel te Dyos, qu'mtzun saja' q'aq'an tk'u'j Dyos kyi'je'.

³¹Ex ikxtzunkye aj Israel ja'lo mixti' nche niman te Dyos, naqx tu'n ttzaj q'aq'an tk'u'j Dyos kyi'je' ex ikxtzun tjax chix tzul q'aq'an tk'u'j jumajtl Dyos kyi'j.

³²Qu'n axte xitzaqpinkye kkyaqilju' aj Israel toju' kpi'sal, naqxwit tu'n ttzaj laqj tk'u'j kyi'j xjal kkyaqil.

³³¡Nimxi'xte Dyos tq'inumal, ttab'l ex tojtzqib'! Mix-a'lox jun kb'entil tchik'b'anteju' t-xim, ex mix-a'lox jun kkaneb'ilju' tb'e toj twitz.

³⁴Qu'n ¿alxi'xkye jun ojtzqilte ttab'l Qman Dyos? ¿Alkye jun kb'antel tq'onte ttab'l Dyos?

³⁵¿Alkye jun xiq'onte jun ti'xti' tnejelxi'x te Dyos tu'ntzun tzaj anjsa'ntlti'j te?

³⁶Mix-a'lox jun qu'n tete' Dyos tkyaqilju' ti'xti', tu'nte Dyos b'enta' ex ate tajaw tkyaqilju' ti'xti'. ¡Nimanxwitju' tb'i Dyos kukxju'! Ikxwitju'.

Ro 12

Ak'a'j chwinqlal tuk'i'l Dyos

¹Nchin kub'sane' kyeye' witz'in ex ntzik tu'n txi' kq'o'ne' kxmilale' te Dyos iku' se'n jun oyaj itz', xjan ex b'a'n toj twitz Dyos. Atzunte k'u'lb'ilju' lu axxi'x tu'n txi' kq'o'ne' te Dyos qama kb'inchajuye' tajb'il Qman Dyos.

²Lalun che anq'intle' se'n nche anq'ina xjal toju' tq'ijlalil ja'lo; ape' kb'inchamjuye' kych'exb'eme' che ximane' tu'ntzun tchukjiju' tu'me'l kychwinqlale' ex tu'n telkynik'e' ti'ju' tajb'il Dyos, tz'elx knik'e' ti'ju' b'a'n, ti'ju' ntzalaj Dyos ti'j ex ti'ju' tz'aqlixi'x.

³Noq tu'nju' woklene' saj q'o'n tu'n t-xtalb'il Dyos, qu'mtzun kxe'l nma'n kyeye' kkyaqile' tu'n lalun kub' kximane' qa nimxi'x kyoklene'. Naq o'kx che ximanaye' ti'ju' kb'entil kyu'ne' se'nxju' oklenj matxi' tzaj q'o'n kyeye' tu'n Dyos tuk'ilju' okslab'l tzajni tq'o'n Dyos.

⁴Qu'n iku' se'nju' qxmilal myanaq junx tten, b'a'npunju' tmuj iqa'ntib', ex mya kkyaqilju' tmuj iqankyib' junx kyajb'en.

⁵Ikxtzun qtenju', maskye txqan qb'aj naqjunx qxmilal tuk'i'l Jesukrist ex mujlqo'k junjun te juntl se'nju' qxmilal kyuk'ilju' tmuj iqa'ntib'.

⁶Ate Dyos matxi' tzaj tq'o'n b'a'npun qoklen teyile junjun se'nxju' tajb'il. Qu'mtzun qa matxi' tzaj tq'o'n Dyos qoklen te pakb'al, ati tu'n qpakb'ante tyol se'nxju' qokslab'l ti'j;

⁷qatzun matzaj tq'o'nju' qoklen tu'n qajb'en kye txqantl, qb'inchanx b'a'nxi'x. Ex alkyete matzaj q'o'n toklen tu'n t-xnaq'tzan, ati tu'n tq'onteju' xnaq'tzb'il kye xjal;

⁸alkyete matzaj q'o'n toklen tu'n tokten q'uqb'alte kk'u'j txqantl xjal, ati tu'n tb'inchante. Alkyete tzaj q'o'n toklen tu'n toyin kye xjal, q'onx tu'n tkyaqil tk'u'j; alkyyetzunte matzaj q'o'n toklen te nejenel, b'inchamju' taq'un tojxi'x tu'me'l; ex alkyye matzaj q'o'n toklen tu'n tonin kyi'ju' xjal ati nojqelan toj kychwinqlal, b'incham tuk'i'l tkyaqil tzalajb'il.

Aju' ati tu'n kb'inchante okslal

⁹Kk'u'jlam kyib'e' axxi'x junjun tuk'i'l juntl. Kyik'imilju'ye' myab'a'n ex che lpekye' ti'ju' b'a'n.

¹⁰Kk'u'jlam kyib'e' kxolilexe' qu'n kyitz'ina kyib'e' ex kyokslam kyib'e' ex kyonim kyib'e' kxolilexe'.

¹¹Kq'onk tilile', lalun che k'ejb'iyee' ex che ajb'ene' te Qajaw tu'n tkyaqil kk'u'je'.

¹²Che tzalajxe' tu'n q'uqli kk'u'je' ti'j Qajaw; tzik'xju' yajb'il kyu'ne'; ex lalun che gene' tu'n kna'n Dyose'.

¹³Che onine' kyi'ju' okslal ati nojqelan kye; ex che kk'mome' xjal nche pon xb'et-salkyyee'.

¹⁴Kqaninxee' k'i'wb'il te Dyos kyib'aju' ljo'n toj kq'ije' kyu'n. Kqaninxee' k'i'wb'il kyib'aj ex lalun che txkon ile' kyib'aj.

¹⁵Che tzalajxe' kyuk'ilju' nche tzalaj ex che oq'e' kyuk'ilju' nche oq'.

¹⁶Che tenkuyee' toj mujb'ab'ltib'il kxolilexe'. Lalun jaw knima'n kyib'e', kq'onk kyib'e' junx kyuk'ilju' xjal me'sqe'. Lalun nok kq'o'n kyib'e' qa tixi'x knab'le'.

¹⁷Qama tz'ok b'incha'n myab'a'n kyeye' lalun tz'ok kq'o'ne' t-xel ikxju'. Kq'onk tilile' tu'n kb'inchanteye' b'a'n kwitz kkyaqil xjal.

¹⁸Tz'okx tilil kyu'ne' tu'n kyanq'ine' toj nak'b'il kyuk'i'l kkyaqil xjal.

¹⁹Lalun tz'ok kq'o'ne' t-xel myab'a'n te juntl ayeye' witz'in ex ntzik, kq'onkjkye' toj tq'ob' Dyos qu'n ate ati toklen tu'n tkub' tz'e'ysante kwitzju' xjal; qu'n iku' ntma'n toju' Tu'jil: Ayinwe' ati woklen tu'n ntz'e'ysante kwitz xjal; ex ayinwe' chin okyel q'onte tu'me'l t-xel kye.

²⁰Ex ikx: Qa in we'yajtiju' ajq'oj ti'ja, q'onxa twa; exqa nk'wajti, q'onxa tk'wa'; extzun qama tb'inchaya ikju' majx kb'el kyeqaxju' tajq'oja tu'n tch'ixaw.

²¹Qu'mtzun lalun taja tu'n tkub' ti'ja tu'nju' taq'wixil. Ape' b'inchamjuya b'a'n tu'ntzun tkub'ti'ju' taq'wix tu'na.

Ro 13

¹Ilti'j tu'n knimane' kyeju' ati kyoklen toj tkawb'ilju' nimaqkawil. Qu'n mixti'xte' jun kawb'il myawit tu'n Dyos, ex ate Dyos xkyej q'onkyeju' kawb'il ate'qe'tl.

²Qu'mtzun qa ati jun xjal min nche'x tnima'n tzyul kawb'il, min nche'x tnima'n kawb'il b'ajkyej tnk'u'n Dyos. Ex alkyequeju' mixti' nxi' tnima'n ok kb'el tz'e'ysa'n twitz;

³qu'n aye'ju' nche kawin mya kyaq'inju' tu'n kyokten xob'salkyeju' nche b'inchante b'a'n, naq o'kx nche xob'sana' kyeju' nche b'inchante taq'wixil. ¿Ma tajb'ila tu'n lalun tzaj xob'sa'na kyu'nju' kawil? Qanatzun ikju' b'inchante b'a'n ex aye'tzunju' kawil che yolil kyi'je' qa b'a'nqeye',

⁴qu'n ayekye' kawil nche ajb'en te Dyos ex tu'n kyajb'en kyeye'. Qatzun makb'inchaye' taq'wixil, atitzulo tu'n kxob'tziye' kwitz; qu'n mya noqkx gan kyoklenju' kawil xini q'o'n tu'n ttz'e'yset kwitz xjal, qu'n ajb'elqe' te Dyos.

⁵Qu'mtzun ilxi'xti'j tu'n qniman kyeju' kawil, myanaq o'kx tu'n lalun kub' tz'e'ysa'n qwitz, qu'n ana' ilti'j tu'n qb'inchanteju' b'a'n.

⁶Ex ilxi'xti'j tu'n qchjonte chojb'il teju' kawil; qu'n ina' che ajb'enju' kawil te Dyos ex inkyb'inchanteju' nk'u'n ti'j tu'n Dyos.

⁷Qu'mtzun kychjonxe' teyle junjunaju' ati tu'n kychjonteye'. Qa ati jun unb'ab'l tu'n kq'onteye' kychjonxe', mujqa aju' chojb'il kye kawil ex kychjonxe', ex tenx kychiylalju' nche kawin kyeye' ex che nimanqeye' kye.

⁸Lalun ten kk'ase' te juntel. O'kxte' kk'asjuye' tu'n ttenaju' tu'n kk'u'jlante kyib'e'; qu'n alkye jun xjal intk'u'jla'n twnaqil matxi' japun kawb'il tu'n.

⁹Aye'kye' chaq'b'il nkyma'n kjalu: Lalun tb'inchaya ajpajil, lalun b'yon wnaqa, lalun tz'alq'ana, lalun pon tk'u'ja ti'j juntl ti'xti'; kkyaqilju' chaq'b'il lu nche ok toju' yol lu: K'u'jlama twnaqila iku' se'nx ntk'u'jla'n tib'a tib'xtib'a.

¹⁰Qa nche kk'u'jlane' kwnaqile' mixti'tzun nok kb'inchante' taq'wix kye; qu'mtzun toju' tk'u'jlalil njapunaju' kawb'il.

¹¹Tz'elx knik'e' ti'j se'n tu'n qnajana' toju' tq'ijlalil ja'lo, ex kanex toj knab'le' qa matxi' pon kanun kmuj tu'n telju' qwatl. Qu'n matxi' tzul lq'eju' kolb'il qk'etz se'n tnejel tej qb'inte tyol Dyos.

¹²Ch'inxtl qsqix ex ch'inxtl tjawil q'ij; qu'mtzun lalun che'x qb'inchante' txqantl ti'xti' toj qxopin ex qoksankju' spik'un qi'j te kolb'il se'nte jun xjal te q'oj najb'en tkolb'il.

¹³Qob'et toj tu'me'lxix, kse'n nqo b'et q'ijtl. Lalun qo'qe' b'etl kyoj nimaqwan ex tx'ujte'n, lalun qob'et toj ajpaji'n, lalun qoq'man xlab'yol ex lalun tx'a'lti'j qk'u'j ti'j juntel.

¹⁴Ape' kyb'inchamjuye': Kyoksankye' Jesukrist kyi'je' te kolb'ilkyeye' ex lalun txi' kq'o'ne' anb'il teju' kychib'jile' tu'n tb'inchante taq'wixil.

Ro 14

Lalun yolina' ti'j titz'ina mujqa ttzika

¹Lalun che jaw wulje' ti'j jun kyitz'ine' mo ktzikye' qa in numj toj tokslab'l.

²Iku' se'n, ati junjun xjal inkub' t-xima'n qa b'a'n tu'n twante tkyaqil ti'xti', atzun junjuntl mya'xix kuwqe' toj kyokslab'l naq itzaj nxi' kyitzji'n.

³Qu'mtzun alkye xjal nxi' twan ti'xti' tkyaqil mixti' tu'n tel tik'unju' mixti' nxi' twan; ex alkyetzunju' mixti' nxi' twan tkyaqil ti'xti' ex mixti' tu'n t-xmayin ti'ju' nxi' wante tkyaqil, qu'n kykab'il oje che mk'et tu'n Dyos.

⁴¿Yajtzunta titi' toklena tu'nju' in yolina myab'a'n ti'j tmajen juntl? Q'ancharlx txi' tka'yinte tajaw aq'untl qa b'a'n mujqa myab'a'n taq'unju' majen. Extzun b'a'n k'elela' taq'unju' majen lu, qu'n ate Qajaw atite' tipumal tu'n tb'inchante aq'untl b'a'n.

⁵Ex ate' junjuntl okslal nkxima'n qa ate' junjun q'ij nimaqxi'x kyoklen kyekwitz junjuntl q'ij; ex ate' junjuntl okslal nkxima'n qa junelniqe'ju' q'ij. Teyiletzun junjun okslal ati tu'n tkub' t-xima'n b'a'nxi'x alkyeju' b'a'n tu'n tb'inchante.

⁶Qa ati jun okslal ati jun q'ij nimaq toklen toj twitz, b'a'nte qu'n ina' najb'en tu'n te ninb'ilte Dyos. Ex alkye nxi' twan tkyaqil ti'xti' tu'n tnimit tb'i Qajaw exqa nq'on chjonte te Dyos ex b'a'n; ex b'a'nte' teju' mixti' nxi' twan tkyaqil ti'xti', tu'nju' in nima'n te Qajaw ex ikx qa nq'on chjonte te Dyos.

⁷Qu'n mix-a'lox junqe nanq'in tu'n tajb'en tib'xtib' ex mix-alo' junqe' nkyim tex tib'xtib'.

⁸Qa nqo anq'in tete' Qajaw nqo anq'ina; exqa maqo kyim tex Qajaw qo kyimela'. Qu'mtzun te Dyosqo' qa itz'qo' exqa kyimniqo'.

⁹Qumpe'natzun kyimte' Krist, ex jaw anq'in tu'n tok te kyajaw kyimni exqe'ju' itz'.

¹⁰¿Yajtzunta titiqu'n nyolina'ya ti'ju' titz'ina mujqa ttzika? ¿Mujqa titiqu'n nela' tik'unaya? Qu'n qkyaqil qotenb'il twitz Dyos tu'n qok toj xjel tib'aj tkyaqilju' xqb'inha.

¹¹Qu'n iku' tz'ib'a'n toju' Tu'jil kjalu: Aju' kxe'l nma'n kyeye' axte' chi Qajaw, qa kkyaqil xjal kb'el ktz'umi'n kych'ek nwitze' ex kkyaqil che k'ulul te Dyos.

12Qu'mtzun teyile junjun kxe'l tchik'b'a'n te Dyos ti'j tkyaqilju' tb'inchb'aj.

Lalun kub' tq'o'na jun ti'xti' toj tb'e titz'ina mo ttzika

13Qu'mtzun, mixti' tu'n qyolin junjun ti'j juntl. Naq o'kx qo ximan ti'j tu'n lalun kub' qq'o'n jun ti'xti' tu'n tjaw trakpuj jun qitz'in mo qtzik ti'j, mujqa tu'n tkub' tz'aq toj il.

14Tu'nju' okslalqine' ti'j Qajaw Jesukrist b'i'n wu'ne' b'a'nxi'x qa mixti'x jun chib'j myawit b'a'n tch'yonjtz. Qatzun ati junjun nkub' t-xima'n qa myab'a'n tch'yonjtzju' chib'j, ex lalun txi' tch'yo'n qa myab'a'n toj twitz.

15Qatzun tu'nju' ntch'yo'na ntzaja' b'is toj tanmi ttzika mo titz'ina, mixti'tzun k'u'jlalitz kxole'. ¡Lalun taja tu'n ttzpetju' titz'ina mo ttzika aj kyim Krist tu'n tpaj naqx tu'nju' in tch'yo'na!

16Lalun kyaje' tu'n tyolinjtz myab'a'n ti'ju' b'a'n toj kwitze'.

17Qu'naju' tu'n qanq'in toj tkawb'il Dyos myate' tu'nju' chib'j nxi' qwan mujqa tu'nju' k'wab'j nxi' qk'wa'n, ate' tu'n qnajan tojxi'x tnik'alilti'j ex toj tzalajb'il tu'nelju' Xewb'aj Xjan.

18Alkyete ikynajb'ena'ju' te Krist, intzalaj Dyos ti'j, ex kykyaqil xjal nche q'mante qa b'a'n.

19Qu'mtzun qoqe' lpek ti'ju' ti'xti' ntzaj q'onte nak'b'il qe ex qonim qib' qxolilex tu'ntzun qch'iy toj qokslab'l.

20Lalun taja tu'n tkub' yajtiju' taq'unb'en Dyos naq tu'n tpaju' chib'j nxi' tch'yo'na. Qu'n axxi'x kkyaqilxkye' chib'j b'a'n tu'n qch'yonte; ate myab'a'nju' qa nxi' qwan jun chib'j naq tu'n tkub' tz'aq juntel toj tokslab'l qu'n.

21B'a'nxi'x qa mixti' xiqch'yo'nju' chib'j, ex mixti' xiqk'wa'n b'in mujqa mixti' xiqb'inha'n jun ti'xti' tu'n tkub' tz'aq jun qitz'in mujqa qtzik.

22Aju' tokslab'la ati ti'j Dyos, tenx tu'na twitz Dyos. ¡K'i'wlanxi'xte xjal aj nxi' tb'inha'n jun ti'xti' extzun mya taq'wix nb'aj tna'n!

23Atzunte xjal qa njawje tk'u'j aj txi' tch'yo'n jun chib'j alchaqxkyeku', atzunte xjalju' ati til, qu'n minti' nxi' tch'yo'n tu'n tkyaqil tk'u'j ex tokslab'l; ex tkyaqiltzunju' mixti' nxi' qb'inha'n tu'n tkyaqil qk'u'j ex qokslab'l, atzunte ilju'.

Ro 15

Qb'inchaxju' b'a'n teju' qwnaqil mya o'kx qe

1Qu'mtzun ayoqo' kuwqo' toj qokslab'l ati tu'n kyik'xju' myaxi'x kuwqe' toj kyokslab'l qu'n, ex lalun qjyonju' ti'xti' b'a'n o'kx qe.

2Qkyaqil ati tu'n qonin kyi'ju' qwnaqil ex ati tu'n qb'inchante b'a'n kye tu'ntzun qch'iy toj qokslab'l.

³Qu'n ate Krist minti' tb'inchajaju' ik'xtu'n ex japun tu'n se'n ntma'nju' Tu'jil kjalu: Aju' yasb'il kyu'n xjal ti'ja atzu' nkub' tz'aga' wib'aje', chiju' tz'ib'a'n.

⁴Qu'n tkyaqilju' kyej tz'ib'a'n toj Tu'jil tyol Dyos, tz'ib'anjtz tu'n qtzaj t-xnaq'tza'n, tu'ntzun tten qnab'l ex qpasensi, ex tu'n tqexi'x qk'u'j ti'j Dyos.

⁵Awttzu'n Dyos nq'onte qpasens ex nq'uqb'ante qk'u'j tz'oninkyeye' tu'n tmuje kynab'le' junx toj b'anil, kse'nxju' tajb'il Jesukrist,

⁶tu'ntzun tjaw kyajwaline' tb'i Dyos tman Qajaw Jesukrist kkyaqile' tuk'i'l tq'ojq'ojel kwiye' junx.

Pakb'anjtz' tpakb'al b'a'n kye xjal mya aj Judaqe'

⁷Qu'mtzun kk'mom kyib'e' kxolilexe' tu'n tjaw knimane' tb'i Dyos iku' se'nte Krist mache k'amliye' tu'n.

⁸Ate Qajaw Jesukrist matzul ajb'el kyeju' aj Juda tu'n tjapunju' tzajni ttziya'n kyeju' qyajib'en ojtxi' ex tu'n tyek'u'nte qa axxi'x in japunju' tyol tu'n.

⁹Ex ikx ul te Jesukrist kxolju' xjal mya aj Juda tu'n kyajwalin tb'i Dyos, tu'nju' matzaj laqj tk'u'j Dyos kyi'j, iku' se'n ntma'n toj Tu'jil tyol Dyos: Qu'mtzun ok chin ajwalil tb'iya kyoju' txqantl nimaqtnam ex ok chin b'itzal b'itze' tu'n tjaw nimset tb'iya.

¹⁰Ex ikx ati jun tnejtl tz'ib'a'n toj Tu'jil ntma'n kjalu: ¡Che tzalajxe' nimaqtnam tuk'ilju' ttanam Dyos!

¹¹Ex ikx ati jun tnejtlu' tyol Dyos tz'ib'a'n toj Tu'jil kjalu: Aye'ye' nimaqtnam ex tnam, ¡Kyajwalinktze' tb'i Qajaw!

¹²Ex kyej ttz'ib'a'n Isaiyy kjalu: Ktzajel jun tyajajil Jese, kjawil we' tu'n tkawin kyib'aj nimaqtnam, ex k'okyel qe kyk'u'ju' nimaqtnam ti'j.

¹³Aju' Dyos ntzaj q'uqb'ante qk'u'j, awttzun tzaj q'onte tzalajb'il ex nak'b'il kyeju' ati kyokslab'l ti'j, ex tzajwit tq'o'n q'uqb'ab'l kk'u'je' tu'nju' tipumal Xewb'aj Xjan.

¹⁴Aye'ye' ntzik ex witz'in, q'uqlixi'x nk'u'je' kyi'je' tu'n b'a'nqeye' ex tu'nju' kyojtzqib'le', ex tu'n b'a'n che q'on nab'le' kxolilexe';

¹⁵atzun toju' u'j lu matxi' ntz'ib'a'ne' chik'lixix tib'aj chukchaq ti'xti', tu'ntzun lalun tzik'tna'l kyu'ne'. Inxi' nchik'b'a'ne' kyeye' naq tu'nju' ati woklene' tu'n Dyos,

¹⁶te ajb'el te Krist ex kxol xjal mya aj Judaqe'. Aju' waq'une' tzaj tq'o'n Dyos aj tu'n txi' npakb'a'ne' tpakb'al b'a'n kye xjal, tu'ntzun kxi' nq'o'ne' mya aj Judaqe' twitz Dyos nakuj oyaj tb'anilixi'x ex xjansa'n tu'n Xewb'aj Xjan.

¹⁷Tu'nju' matxi' tb'inchaj Jesukrist weye', inxi'x chin tzalaje' tu'n nchin ajb'ene' te,

¹⁸qu'n minti' wajb'ilwe' tu'n nyolin ti'j jun ti'xti', naq o'kx nchin yolinawe' kyi'ju' ti'xti' xtb'inchá Krist weye', qu'n naq tu'nju' nyole' ex waq'unb'ene' xëpon kanuna'ju' xjal mya aj Juda tk'etz Qman Dyos,

¹⁹ex naq tu'nju' kypumal techlal ex b'a'nq'ob'aj ex Xewb'aj Xjan te Dyos. Tu'ntzun tkyaqilju' waq'unb'ene' lu, matxi' tz'elpun b'aj npakb'a'ne' ti'ju' tpakb'al b'a'n, tzajnix toj tnam Jerusalen ex tzmax pona b'aja' toju' tx'otx' lyirya.

²⁰Ex matxi' tz'ok tilil wu'ne' tu'n tpakb'etju' tpakb'al b'a'n kyoju' tnam ja na'mxtoq kb'inteya xjal tqanil ti'j Jesukrist, tu'ntzun lalun txi' n'ljon'nyuje' waq'une' tib'aju' taq'unb'en juntl xjal,

²¹iku' se'n ntma'nju' Tu'jil kjalú: K'okyel ka'yi'n kyu'nju' b'ajxtoq kb'iya' tqanil ti'j; kkaneb'il toj kwitzju' b'ajxtoq tz'ok kb'ina' tqanil ti'j, chiju' tz'ib'a'n.

Kub' t-xima'n Pawl tu'n txi' Rom

²²B'a'npunxi' maj kub' nximane' tu'n nxiye' ka'yilkyeye', naqtzunaju' waq'une' mixti'x nb'ent.

²³Atzun ja'lo tu'n matxi' b'aju' waq'une' toju' tnej tx'otx' tzalu, ex tu'n matxi' b'et q'ij wajb'ile' tu'n npone' xb'et-salkyeye',

²⁴atzun tb'is nk'u'jju'ye' tu'n wik'e' xb'et-salkyeye' ajnxiye' Spany. Layx b'ent nkyej ten b'a'npun q'ije' kxole', naq o'kx wajb'ile' tu'n nten ch'i'ne' kyuk'ile' ex tu'n ntzaj kyonine' toju' nb'eye' ljo'n ex tu'n npon kanune' tzmax Spanya.

²⁵Atzun ja'lo machinxé' Jerusalen onilkyeju' qitz'in ex qtzik na'tz.

²⁶Qu'n ayeju' te tnam Masedonya ex toj tx'otx' Akaya makub' kxima'n tu'n tjaw kb'u'yi'n jun unb'ab'l, tu'ntzun txi' q'et kyeju' qitz'in mo qtzik prowqe' toj Jerusalen.

²⁷Makub' kxima'n tu'n tkyaqil kyanmi, expe' ilti'j tu'n kb'inchante, qu'n iku' se'nkye aj Juda matxi' kq'o'nju' tpakb'al b'a'n kye extzun mya aj Judaqe', qu'mtzun ikxkye ati tu'n kyonin kyi'ju' aj Juda.

²⁸Iktzunju' naqa xb'aj b'enti ja'lu wu'ne', ex ajtb'ajx ntxoli'ne' oyaj kyeju' aj Jerusalen, chin xeltzuntze' Spanya, ex majx chinik'ile' xb'et-salkyeye'.

²⁹B'i'nxi'x wu'ne' qa naqa xinpone' kk'etze', ktzajel q'o'n txqan xtalb'il qe tu'n Qajaw Jesukrist.

³⁰Nchin kub'sane' kyeye' witz'in ex ntzik tu'n kyonine' wi'je' toj na'j Dyos ex tu'n kna'n Dyose' wi'je', naqx tu'nju' okslalqo te Jesukrist ex atiju' k'u'jlalil qxolaju' ntzaj tq'o'n Xewb'aj Xjan qe.

³¹Che kub'sanqe'ye' te Dyos wi'je' tu'n nkolchiye' toj kq'ob'ju' mya okslalqe' ate' Judey, ex tu'n tmk'onjtzu' o'nb'il kxe'l wi'ne' kyeju' qitz'in ex qtzik toj Jerusalen,

³²tu'ntzun npone' xb'et-salkye toj tzalajb'il ex tu'n wojlan ch'i'ne' kk'etze' qa ax tajb'il Dyosju'.

³³Awittzun Dyos q'olte nak'b'il ten kyuk'ile' te kkyaqile'. Ikxwitju'.

Ro 16

Xitq'o'n Pawl q'olb'eb'l teyile junjun okslal

¹Nchin kub'san kyeye' tu'n txi' kka'yine' qanab' Peb'e tb'i, qu'n ate' qanab' lu naq'unan kxolju' okslal toj Senkreas.

²Kk'mome' toj tb'i Qajaw, se'nxju' nkb'inha'n okslal, ex che oninqeye' ti'j toj tkyaqilju' nojqelan toj tchwinqlal, qu'n matxi' tz'onin kyi'j txqan xjal expe' matz'onin wi'jku'ye'.

³Kq'olb'enxe' Priska ex Akila, aye' wuk'i'le' toju' aq'untl te Jesukrist.

⁴Qu'n naqpe' ch'inxtlmi ekub'a b'yo'n naq tu'n nkolchiye', mya o'kxqine' nchinx q'onte chjonte kye, ex ikx kykyaqil qitz'in ex qtzik kyxolju' okslal mya aj Judaqe'.

⁵Ex ikx kq'onxe' jun q'olb'eb'l kyeju' okslal nkb'uyi'n kyib' tja Priska ex Akila. Ex kq'olb'enxe' wamiwe' Epeneto, aj tnejel okslal toju' tx'otx' te Asya.

⁶Kq'olb'enxe' Mariy aju' oje tz'aq'unan b'a'nxi'x kxole'.

⁷Kq'onxe' nq'olb'eb'le' kyeju' nwitzle' Androniko ex Junyas, qu'n ayekye' lu junx e'ten wuk'i'le' toj kars; ex xiq'o'n kyoklen tu'n Dyos, ex nej kyokslan kye nwitzle'.

⁸Kq'onxe' nq'olb'eb'le' te Amplyato, aju' wamiwe' toj tb'i Qajaw.

⁹Kq'onxe' nq'olb'eb'le' te Urb'ano, qu'k'i'le' toju' aq'untl te Krist ex kq'olb'enxe' Estakis aj inxi'x nk'u'jla'ne'.

¹⁰Kq'onxe' nq'olb'eb'le' te Apeles, qu'n wa'lxix toj tokslab'l; ex kyeju' toj tja Aristob'l.

¹¹Kq'onxe' nq'olb'eb'le' teju' nwitzle' Erodyon, ex kyeju' toj tja Narsis qu'n okslalqe' ti'j Qajaw.

¹²Kq'onxe' nq'olb'eb'le' te Tripen ex Triposa, qu'n nche' aq'unan toju' taq'un Qajaw; ex teju' qanab' Perside, aju' oje tz'aq'unan toju' taq'un Qajaw.

¹³Kq'onxe' nq'olb'eb'le' te Rupo, qu'n tb'anilxi'x okslal ti'j Qajaw, ex teju' ttxu, ju' oje tz'ok nakuj ntxuye'.

¹⁴Kq'onxe' nq'olb'eb'le' te Asinkrit, te Plekonte, te Ermes, te Patrob'as, te Ermas ex kye kkyaqil okslal ate' kyuk'i'l.

¹⁵Ex ikx kq'olb'enxe' Piloloko ex Julya, ikx Nareo eju' tanab', ex ikx Olimpa ex kkyaqilju' okslal atqe' kyuk'i'l.

- 16**Kq'olb'em kyib'e' kxolilexe', ex kychlem kyib'e' tuk'i'l tkyaqil tk'u'jlalil. Ex kkyaqilju' okslal te Qajaw Jesukrist nche' tzaj q'olb'ene' kyu'n.
- 17**Tz'elx knik'e' witz'in ex ntzik kyi'ju' nche' tzaj q'inte pa'jtib'il ex trakpuje'n kxole', aye'ju' tqe'k xitulte xnaq'tzb'il oje kk'ame'. Kpa'mel kyib'e' kyi'j.
- 18**Qu'n minti' nche' ajb'en te Qajaw Jesukrist, axtzu' nche' ajb'ena' kyex kyib'xkyib', ex naq tqe'k sb'ulte kyanmi xjal tu'nju' kyol b'unin ex tb'anil najb'en kyu'n.
- 19**Kkyaqil b'i'n kyu'n qa nche' okslane' te Dyos. Qu'mtzun inxi'x chin tzalaje' kyi'je', ex wajb'ile' tu'n kyokye' atixi'x knab'le' tu'n kb'inchanteye' b'a'n ex myaju' taq'wix;
- 20**Atzunte Dyos q'olteju' nak'b'il kb'el puch'inteju' Tajaw il tjaq' kqane'. Awttzu'n Qajaw Jesukrist tzaj q'onte txqan xtalb'il kyeye'.
- 21**Nche'x q'olb'e'ne' tu'nju' Timotey aj wuk'i'le' toj taq'un Qajaw Jesukrist; ex ikx Lusyo, Jason ex Sosipatro aye'j nwitze'le'.
- 22**Ayine' Tersio t-ajtz'ib'al Pawl x'in kub' tz'ib'ante u'j lu nxi' nq'o'ne' jun qolb'eb'l kyeye' toj tb'i Qajaw.
- 23**Inche'x q'olb'e'ne' tu'n Kayo, aju' machin tk'ame' tja, ex intq'o'n anb'il kye okslal tu'n kb'uyinte kyib' toj tja. Ex ikx nche' q'olb'ene' tu'n Erasto aju' k'u'l pwaq toj nintnam ex ikx tu'nju' titz'in Cuarto tb'i.
- 24**Awittzun Qajaw Jesukrist k'iwlankyeye' kkyaqile'. Ikxwitju'.

Jaw tajwali'n Pawl tb'i Dyos

- 25**Qoqe' ajwalin tb'i Dyos aj ati tipumal tu'n kwe'xixe' tu'n toj kyokslab'le'; iku' se'nju' ntma'n tpakb'al b'a'n nxi' npakb'a'ne' kyeye' exju' xnaq'tzb'il ti'j Jesukrist. Aju' yol lu matxi' tzaj tyek'u'n Dyos, aju' k'u'ntoq tu'n toj ewaj atxi'x na'mxtoq tkub' b'inha'n twitz tx'otx'.
- 26**Atzun ja'lo matxi' tzaj tchik'b'a'n Dyos qe naqx tu'nelju' kyejni ktz'ib'a'n t-sanjelal Dyos ojtxi', ex matzaj q'o'n jun chaq'b'il tu'n Dyos aj Dyos tejumajx tu'n txi' pakb'et kye kkyaqil nimaqtnam tu'ntzun kyokslan xjal ex tu'n kniman te Dyos.
- 27**O'kxte Dyos ati ttab'l ex naq junku' ati tu'n tjaw nimat kukxju' naqx tu'nel Qajaw Jesukrist! Ikxwitju'.

1 Co

1 Co 1

¹⁻²Ayine' Pawl, txko'nqine' tu'n Dyos tu'n woke' te Apostl te Jesukrist, nche'x qq'olb'e'ne' tuk'i'l qtzik mo qitz'in Sostenes, aye'ye' okslal ate'ye' toj Korint, xjansa'n qe'ye' toj tb'i Krist Jesus ex txko'nqe'ye' te ttanam, junx kyuk'i'lju' ttanam Dyos xjan nche na'nte tb'i Qajaw Jesukrist toj tkyaqil plaj.

³Awt Qman Dyos ex Qajaw Jesukrist che tzaj q'onte xtalb'il ex nak'b'il kyeye'.

Aq'b'il chjonte

⁴Inchin q'on chjonteye' te Dyos kyi'je' kukxju', tu'nju' matxi' tzaj tq'o'n Dyos xtalb'il kyib'aje' tu'nel Jesukrist.

⁵Qu'n tu'n Krist xe q'inumaxa'ye' toj tkyaqil, maten kyojtzqib'le' ex mab'ent kpakb'ane' ti'j tyol Dyos.

⁶Matxi' tz'awetju' tpakb'al b'a'n ti'j Qajaw Krist axxi'x kxole'.

⁷Iktzu'n ma kk'ame' kyoklene' tu'n Dyos, mixti'tl nojqelan kyeye', akxku' npon tq'ijlalil tu'n tul Qajaw Jesukrist.

⁸Che kuwsanjtzele' tu'n Dyos toj kyokslab'le', mix-a'lo' kb'antel tpoqon kyi'je' ajtultl Qajaw Jesukrist.

⁹Njapunte Dyos tyol kukxju', ex ate txkonkyeye' tu'n kyanq'ine' mujb'a'n kyib'e' tuk'i'l Jesukrist Tk'wal Dyos ex Qajaw.

Ok pa'jtib'il kxol okslal

¹⁰E'ntzik ex e'witz'in, nchin kub'sane' kyeye' toj tb'i Qajaw Jesukrist tu'n kytene' toj mujb'ab'l ex tu'n lalun ten pa'jtib'il kyxole'. Che anq'inqe'ye' toj mujb'ab'l, junx kyxime' ex junx kynab'le'.

¹¹Inxi' nma'ne' lu kyeye' e'ntzik ex e'witz'in, qu'n manb'ie' kye toj tja Kloe qa ati ik'b'il kyxole'.

¹²Ate' junjun kyxole' nkyma'n: T-xnaq'tzb'en Pawl qinwe', chechij; junjuntl nkyma'n: T-xnaq'tzb'en Apolo qinwe', chechij; junjuntl nkyma'n: T-xnaq'tzb'en Sepas qinwe', chechij; ex junjuntl nkyma'n: T-xnaq'tzb'en Krist qinwe', chechij.

¹³¿Mapa'ntzun tib'u' Krist? ¿Majawtzun Pawl twitz krus tu'n kpaje'? ¿Mujqa toj tb'i Pawl jawa' a' kywi'ye'?

¹⁴¿Chjonte te Dyos mix-a'lo' junkye' jaw nq'o'ne' a' twi', naq o'kx Krispo ex Kayo!

¹⁵Ikytzu'n mix-a'lo'te tu'n tmante qa jaw a' twi' toj nb'ie'.

¹⁶Ex jaw nq'o'ne' a' kwi' toj tja Estepana, ex min na'n wu'ne' qa jaw nq'o'ne' a' twi' juntl.

¹⁷Mya chq'o'n qinwe' jawsal a' kwi' xjal tu'n Krist, pakb'alte tpakb'al b'a'n chq'o'na' qinwe', ex min xinma'ne' tuk'i'l nimaq nab'l mo nimaq yol, tu'n lalun tz'el wiq'i'naye' toklen tkamik Krist twitz krus.

Ate Krist ttab'l ex tipumal Dyos

¹⁸Aju' tpakb'alil tkyimlen Krist twitz krus naku'j tontil kyeju' nche'x toj naje'n; atzunte' pakb'ab'l lu tipumal Dyos te' qe ayo' matxi' qoklet.

¹⁹Kse'n ntma'n toj Tu'jil kjalu: Knb'incha'ye' tu'n tkub' naj knab'lju' ati knab'l ex tu'n tkub' naj kk'atzilju' k'atz knab'l, chij.

²⁰¿Se'ntzun x̄eoka' ati knab'l exqe' nimaqxnaq'tzal, exju' majx tajb'il tu'n tyolin kyi'ju' ti'xti' te twitz tx'otx'? ;Matxi' tyek'ute' Dyos naq nok toj kwitz!.

²¹Myana' tu'n knab'l xjal sela' kynik' xjal te Dyos, ate Dyos xyek'unte ttab'l toj juntl tu'me'l, tu'nte t-xtalb'il saja' tq'o'n tu'me'l tu'n kkletju' maten kyokslab'l tu'nelju' tpakb'al b'a'n, maskye naku'j mixti' ttab'l toj kwitz xjal.

²²Kyajb'il aj Juda tu'n kka'yinte b'a'nq'ob'aj, aye'tzu'n aj Kryek nkjyo'n nab'l;

²³ayo'tzunqe nxi' qpakb'a'n tb'i Krist jawq'o'n twitz krus. Myab'a'n nela' kye aj Juda, aye'tzu'n mya aj Juda xnakyil toj kwitz;

²⁴atzu'n kyeju' matxi' che txkonjtz tu'n Dyos, aj Juda mo mya aj Juda, tipumal Dyos ex ttab'l Dyoste' Krist lu.

²⁵Ku'xi'xtzunj mixti' ttab'lju' te Dyos t-xim, atixi'xtzunte' ttab'l kyetwitz tkyaqil kynab'l xjal; ex naku'j mixti' tipumalju'te Dyos, atixi'xtzunte' tipumal kyetwitz tkyaqil kyipumal xjal.

Se'nxi'x ta'qe' aj Korint

²⁶E'ntzik ex e'witz'in, kaneku' toj kwitze' mache txkonjtze' tu'n Dyos, tu'npetzu'n naqjte'x ati kynab'l kyxole' kse'n kynab'l xjal, ex naqjte'x ati kyoklen mujqa e'toj kyja nimaq kyoklen kyxole'.

²⁷Mache jaw t-sk'o'n Dyos tal mixti'x knab'l toj kwitz xjal, tu'n tel kych'ixawju' ati knab'l; ex mache jaw t-sk'o'n Dyos mixti' kyipumal toj kwitz xjal, tu'n tel kych'ixawju' ati kyipumal.

²⁸Mache jaw t-sk'o'n Dyos tal xjal ik'o'nqe' ex mixti'x kyoklen toj kywitz xjal, aye' mixti'x kyajb'en, tu'n kyel ik'etju' ati kyoklen toj kwitz xjal.

²⁹Mixtzun a'lote tu'n tjaw tnima'ntib' twitz Dyos.

³⁰Axtzunte Dyos xmujb'ankeye' tuk'i'l Krist Jesus, tu'ntzunju' maqo ok ati qnab'l, maqo tk'am Dyos te ttanam, nqo t-xjansa'n ex maqo ttzaqpi.

³¹Qu'mtzun kse'n ntma'n toj Tu'jil kjalu: Qa ati jun tajb'il tu'n tnimantetib', tzalajx ex nimanktzju' Qajaw, chij.

1 Co 2

Pakb'ab'l ti'j Krist jawq'o'n twitz krus

¹E'ntzik ex e'witzt'in, tej npone' q'malteju' t-xim Dyos e'wa'n kyeye', mya kyuk'i'l nimaq yol mo nimaq nab'l xa'nma'ne' kyeye'.

²Ex tej ntene' kxole', mya wajb'ile' tu'n tb'iyet juntl ti'xti', o'kx tu'n kb'inteye' Krist, ex axi'xju' tu'n kb'inteye' Krist jawq'o'n twitz krus.

³Mixti'toq wipumale' ex intoq chin lu'lune' tu'n xob'el tej npone' kwitze',

⁴ex tej nyoline', mya kyuk'i'l yol te nimaq nab'l xa'npakb'a'ne' tpakb'al b'a'n tu'n tkub'ti'j knab'le'. Ana' tel kyeju'ye' kynik' tej kylonteye' Xewb'aj Xjan ex tipumal Dyos,

⁵tu'ntzun tokten kyokslab'le' ti'ju' tipumal Dyos ex mya ti'j knab'l xjal.

Tu'n Xewb'aj Xjan nela' qnik' ti'j Dyos

⁶Intzun che ajb'enkye' yol nimaq kynab'l kyxolju' matxi' che kuwix toj kyokslab'l. Myaju' kynab'l xjal ex mya kynab'lju' nche kawin twitz tx'otx', qu'n xi' tb'aj kye'lu kyipumal.

⁷Tnab'l Dyos te'lu min b'i'n kyu'n xjal, t-xim Dyos e'wa'n ttzajlenx na'mxtoq tb'inchante kya'j ex tx'otx', tu'n qlonte tajwalil Dyos.

⁸Min nelkynik'ju' nche kawin toj tq'ijlalil ja'lo ti'ju' lu, naqwit elkynik' ti'j, miwtlojun jawkyq'o'n Qajaw ati toj tajwalil twitz krus.

⁹Ikytzu'n se'n ntma'n toj Tu'jil: Ate' ti'xti' b'inch'a'nqe' tu'n Dyos tu'n txitq'o'n kyeju' nche k'u'jlante mixa'lo'xi' oje ka'yinte mo b'inte, tk'i'xpe'wt jun xjal oje kub' ximante, chiju' tz'ib'a'n.

¹⁰Aye'tzun ti'xti' ja'lu oje tb'inch'a Dyos tu'n telqnik' ti'j tu'nel Xewb'aj Xjan, qu'n atzunte nka'yinteju' tkyaqil, expe' ntka'yi'n tkyaqilju' tojtzqib'l Dyos min nel qnik' ti'j.

¹¹¿Mix-a'lo' jun xjal kb'antel teltnik' ti'j titi' ati toj tanmi jun xjal, axte xjal b'ilte na'n tu'n toj tanmi? Ikyxtzu'n, o'kxte Xewb'aj Xjanb'ilte titi' xima'n tu'n Dyos.

¹²Ayo'tzunqe mya jun xewb'aj te twitz tx'otx' xqk'am, aku' T-xew Dyos xqk'am, tu'n telqnik' ti'ju' matxi' tb'inch'a Dyos tu'n t-xtalb'il qi'j.

¹³Nche'x qma'ne' lu kyu'n yol saj tyek'u'n Xewb'aj Xjan qeye', mya kyu'nwt yol xb'aj qkno'ne' tu'nx qnab'le'. Nche'x qchik'b'a'ne' te xewb'aj lu kyu'nx yol te xewb'aj.

¹⁴Aju' xjal mixti' T-xew Dyos tuk'i'l min ntk'mo'nju' ntzaj tq'o'n T-xew Dyos, qu'n naku'j mixti' tnab'l toj twitz. Ex lay kane toj twitz, qu'n o'kx tu'n T-xew Dyos che kaneb'ela'.

¹⁵Atzunte' ati T-xew Dyos tuk'i'l, in ik'twitz ti'j tkyaqil alkye b'a'n ex alkye myab'a'n, ex mix-a'lo' juntl q'malte qa myab'a'nju' ntma'n.

¹⁶Ina' tma'n toj Tu'jil kjal: ¿Alkye ojtzqilte titi' nt-xima'n Qajaw? ¿Alkye kq'ol xnaq'tzb'il te? chij. Atzunqe atiju' t'nab'l Krist kuk'i'l.

1 Co 3

Quk'i'l qib'e' nqo ajb'ene' te Dyos

¹E'ntzik ex e'witz'in, min b'ent nyoline' kyuk'ile' kse'n nchin yoline' kye okslal atitl Xewb'aj Xjan kyuk'i'l, nyoline' kyeye' kse'n nchin yoline' kye xjal na'mx telxi'x kynik' te Qajaw, naku'j k'wal qe'ye' na'mx kykuwixe' toj kyokslab'le'.

²Mya ch'u'xju' xnaq'tzb'il xinq'o'ne' kyeye', ikyqe'ye' se'n ne'x' tzma nch'u'n, na'mx tb'ent txi' twa, qu'n na'mx tb'ent kywanteye' wab'j kuw. ¡Na'mxpe' tb'ent kywanteye' ja'lo,

³kukx kytenju'ye' se'nqe' xjal na'mx kyokslan! Inx tx'a'lti'j kyk'u'je' ex nkyik'o'n kyib'e', na'mx kykuwixe' ex axnkyb'inchane' kse'nkye xjal na'mx kyokslan.

⁴Qu'n junjun inq'mante: T-xnaq'tzb'en Pawl qinwe', chij, junjuntl inq'mante: T-xnaq'tzb'en Apolo qinwe', chij, axnkyb'inchane' kse'nkye xjal na'mx kyokslan.

⁵¿Alkyetzu'n Apolo? ¿Alkyetzu'n Pawl? Naq ajb'el qo'ye', tu'n qaq'unb'ene' x'eo'kslana'ye'. Teyile junjunqe' maqb'inchaye' qaq'une' tzaj tma'n Qajaw:

⁶ayine' x'in awan, atzun Apolo x-a'linte awal, atzunte Dyos nch'isanteju' awa'n.

⁷Myaxi'xte nch'isanteju' awtju' nawan ex myaju' na'linte, ate Dyos nb'inchante tkyaqil, qu'n ate nch'isanteju' nku'x awet.

⁸Junqe'xkye' nche awan kyuk'i'lju' nche a'lin, okpe' che chjonjtzekye' tu'n Dyos teyile junjun se'nxju' taq'un xb'ant.

⁹Qwitz aq'unal qib'e' toju' qajb'eb'le' te Dyos, aye'tzunkye' tawal Dyos ex tja Dyos qe'ye' ljo'n tjaw b'inchet.

¹⁰Ayine' b'inchal ja ati wojtzqib'le', tzaj tma'n Dyos tu'n tk'u'j weye' tu'n kykub' nb'inchane' tq'uqlil ja, aye'tzun txqantl njaw kyb'inchane' ja kyib'aj. Teyiletzun junjun ati tu'n t-xitka'yi'n se'n tu'n tjawa' tb'inchane',

¹¹mix-a'lo'tlte kb'antel tkub' tq'o'n juntl tq'uqlil ja ti'jxi' matxi' kub', aku' Jesukrist.

¹²Junjuntzun jaku' jawtb'inchane' q'anpwaq, saqpwaq, ex tb'anil ab'j, mo tze, mo ch'um, mo tqan kjo'n tib'aju' tq'uqlil lu;

¹³teyiletzun junjun kq'ancha'lixel taq'unb'en toju' tq'ijlalil ajkyok xjal toj xjel; qu'n tzulju' tq'ijlalil lu tuk'i'l q'aq', atzu'n q'aq' kyek'ulte se'nchaq taq'unb'en junjun matxi' b'aj tb'inchane'.

- ¹⁴Qama tzik'xtu'n taq'unb'en junjun ex min xb'aj tu'n q'aq', ktzajel q'o'n twitk'u';
- ¹⁵qatzun mab'aj tz'e'yju' taq'unb'en, kb'el naju' taq'unb'en, atzunte ikyk'okyela' se'n jun xjal matzaqpaj toj q'aq'.
- ¹⁶¿Ma mitzun jun b'i'n kyu'ne' qa tja Dyos qe'ye', ex ati T-xew Dyos toj kyanmiye'?
- ¹⁷Alkye makub' xitunte tja Dyos, a Dyos kb'el xitunte, qu'n xjante' tja Dyos, atzu'n tja Dyos lu aye'ye'.
- ¹⁸Lalun ksb'u kyib'e': qa ati junkye' atixi'x ttab'l toj twitz kse'n kynab'l xjal toju' tq'ijlalil ja'lo, q'onktib' mixti' b'a'n tu'n, tu'ntzun tten ttab'l axxi'x.
- ¹⁹Anate' tete' Dyos, naq toj kywitz kye xjal nok tu'nju' kynab'l toju' tq'ijlalil ja'lo. Ti'jtzu'n lu ntma'n toj Tu'jil: Inche t-xpatxab'i'n Dyos ati kynab'l tojxju' nb'ajjub' kyxima'n, chij.
- ²⁰Ex ikx intma'n: Tojtzqi'n Qman Dyos kximju' ati knab'l naqx toj kywitz nok, chiju' tz'ib'a'n.
- ²¹Qu'mtzun mix-a'lo'te tu'n tjaw tnima'ntib' ti'ju' kyex xjal; tkyaqilte' ti'xti' lu kyeye':
- ²²Aju' Pawl, Apolo, Sepas, ju' ati twitz tx'otx', chwinqlal, kamik, aju' ati ja'lo exju' tzul; kyeye' tkyaqil,
- ²³ex te Krist qe'ye', atzunte Krist te Dyos.

1 Co 4

Kyaq'un apostl

- ¹Kanex toj kynab'le' qa naq onil qo'ye' ti'j Krist, tzaj q'o'n qoklene' tu'n txiqma'ne' t-xim Dyos e'wa'ntoq nejt.
- ²Atzunte' matk'am jun toklen, ati tu'n tyek'u'nte qa kb'entel tqe tk'u'jlalil.
- ³Min nchin ximanxi'xe' qama chin okye' toj xjel kyu'ne' mujqa kyu'n ati kyoklen toj kawb'il twitz tx'otx'. Expe' lay chin xjelune' tewib'e'.
- ⁴Min na'n wu'ne' qa ati jun myab'a'n oje nb'inchaye', myatzun tu'n ja'lu okwit nma'ye' qa mixti' wile'. Ate Dyos q'malte qa ati wile' mujqa mixti'.
- ⁵Qu'mtzun lalun kmanaj jun kyole' ti'j juntl: che ayone' ajtul Qajaw, ate kb'el chik'b'a'nteju' e'wa'n toj qlolj exju' kxim xjal toj kyanmi. Teyiletzun junjun ktk'ma' ninb'ilte tu'n Dyos.
- ⁶E'ntzik ex e'witz'in, nxinma'ne' lu te jun b'a'n kyeye' ex nkub' nq'o'ne' Apolo ex ayinku'ye' te yek'b'il. Nxinma'ne' tu'n tel kykno'ne' qi'je' tu'n lalun che exe' ti'jxi'

tz'ib'a'n, ex tu'n mix-a'lo' jaw tnima'ntib', ex tu'n lalun kmaye' qa b'a'nxi'x jun tmajin Dyos kyetwitz juntl.

⁷¿Alkyetzun sok q'onte toklena kyib'aj txqantl? ¿Titi'tzunta ati te mya Dyos saj q'onte teya? Qatzun a Dyos saj q'onte teya, ¿tiqun'tzun ntnima'na' tib'a, kuxi'xtej axa xkanb'ante?

⁸Toj kynab'le' naku'j q'inun qe'ye', ex ati tkyaqilju' kyajb'ile', ex naku'j nimaqkawil qe'tle' mixti'tl nojqelan qonb'ile' kyeye'. ¡Naqwit nimaqkawil qe'xi'xe', tu'nwtlo qok ch'inqe' toju' kkawb'ile'!

⁹Inela' toj nwitzte' naku'j ayo'qe' apostlqo'ye', maqo kub' q'o'ne' tu'n Dyos toj mankb'il tenb'el, naku'j maq'manjtz tu'n qkub'yo'ne'. Maqo oke' te kyka'y xjal, te kyka'y anjl ex te kyka'y ichan.

¹⁰Naq tu'nel Krist maqo oke' naku'j mixti' qnab'le'; aye'tzunkye' mache oke' te k'atz kwi'ye' tu'n Krist. Mixti'qe' qipumal, aye'tzunkye' kuwqe'ye'. Ik'o'n qo'ye', aye'tzunkye' nima'nqe'ye'.

¹¹Ljo'nx tik'xqe' we'yaj qu'n, k'waj ex mixti' qxb'alune'; nqo ilinjtzte' kyu'n xjal, mixti' qjaye' qeku'ye'

¹²ex nqo siktiye' nqo aq'unane' tu'n qq'ob'e'. Nxi' qqani'ne' b'a'n kyib'aju' nche qanin taq'wix qib'aje'; ljo'n toj qq'ije' ex nik'x qu'ne'.

¹³Nqo yoline' b'a'n toj me'sb'il kyeju' nche ilin qi'je'. Naku'j tz'is qo'ye' kye xjal, maqo oke' mixti'x qajb'ene' kye. Ikxtzun nqo senjtzju'ye' ja'lo.

¹⁴Nxi' ntz'ib'a'ne' lu te q'ob'l knab'le', naku'j nk'wal qeku'xi'xe', mya tu'n tel kych'ixawe', qu'n nche nk'u'jla'ne'.

¹⁵Se'n ktene' okslalqe'ye', maskye ate' jumutx' jok'al xnaq'tzalkyeye' (10,000), mya b'a'npunkye' kyman. Ayinwe' kmane', e'okslane' te Krist Jesus tej txinma'ne' tpakb'al b'a'n kyeye'.

¹⁶Ikytzu'n nxi' nkub'sa'ne' kyeye' tu'n kb'inchanteye' kse'nwe'.

¹⁷Qu'mtzun xinchq'o'ne' Timotey, ju' nk'wale' nchin tzalaje' ti'j ex b'a'n k'wal toj Qajaw. A kxe'l na'nte kyeye' se'nqine' okslalqine' te Jesukrist, kse'nx nxinxnaq'tza'ne' kxol kkyaqil okslal jachaq nchinik'a'ye'.

¹⁸Ate' junjunkye' matxi' qe'kk'u'je', toj kynab'le' qa lay chin pontle' ka'yilkyeye';

¹⁹qatzun tajb'il Qajaw, wajb'ile' tu'n npone' lwi'x'et'zalkyeye'. Knla'tzuntze' qa nkb'inha'nju' nknima'n kyib', qa myanaq o'kx nel kma'n.

²⁰Qu'n mya naqx tu'n qyolin ti'jte' tkawb'il Dyos, ex ikx tu'n tb'inchet.

²¹¿Ti'tzunkye' kyajb'il: ma tu'n npone' tu'n ttz'e'yset kwitze', mujqa tu'n npone' ka'yilkyeye' toj tzalajb'il ex toj tk'u'jlalil?

1 Co 5

Jun okslal ajpajin

- ¹Matz'el tqanil qa ati jun kxole' makub' t-xu'jla'n ttxub'l. Mixyab'a'nte' ajpaji'n lu, mixpenati' nb'aj kxol witzleb'il.
- ²Extzun inxi'x jaw knima'n kyib'e'! ;In pe'wtlo tzaj kb'ise' tu'n! Ati tu'n tex xla'jet te' xjal nb'inchante lu kxole'.
- ³Atzunwe', maskye mix-a'lo' qine' kxole', ntinwe' kyuk'i'le' toj wanmiye'; ku'wtloj antine' kxole', matxi' txinma'nwe' kb'inchetel ti'ju' xjal lu.
- ⁴Chin tenb'elwe' kyuk'i'le' toj xewb'aj ajkyb'uyinte kyib'e', ex ktenb'el tipumal Qajaw Jesus kyuk'i'le'. Tojtzun tb'i Qajaw Jesus,
- ⁵tu'n t-xiq'etju' ichan lu te tajaw il, tu'n tyajti t-xmilal, tu'ntzun tanjtzti'j tanmi ex tu'n tklet ajtul Qajaw.
- ⁶Mixya tu'me'l tu'n tjaw knima'n kyib'e'. B'i'ntl kyu'ne'aju' q'ma'n: Tu'n ch'i'n ttx'amal ntx'amseta' tkyaqilju' q'otj, chij.
- ⁷Qu'mtzun kq'omixe' tx'am lu kyi'jxi'ye' nche kub'o'lje' tu'n, tu'n kyoke' kse'n wab'j nb'inchet ti'j tq'otjel ak'a'j. Ikyqe'ye' se'n wab'j mixti' ttx'amal nxi' wayet toj tq'ij Tzaqpib'l. Qu'n a Krist, qpoj tman rit te Tzaqpib'lqe, kyim te chojb'il tu'n qpaj.
- ⁸Ati tu'n tkub' qik'sa'nqe Tzaqpib'lqe tuk'i'lju' wab'j mixti' ttx'amal tu'nju' ax mixti' tq'oj, mya tu'n ojtxi' ttx'amal ex mya tuk'i'l ttzu'wal myab'a'n ex pi'sil.
- ⁹Xintz'ib'a'ne' kyeye' toju' juntl wuje' tu'n lalun kmujb'a kyib'e' kyuk'i'lju' nche'x toj ajpaji'n.
- ¹⁰Mya xa'nma'nju'ye' tu'nwt majx tu'n tel kypa'n kyib'e' kyi'ju' nche'x toj ajpaji'n, mo pi'sqe', mo eleq' qe', mo witzleb'ilqe', tu'n tb'ant te'lu ati tu'n kyik'e' jun elx twitz tx'otx'.
- ¹¹Aweju'ye' xinma'n kyeye' tu'n lalun kmujb'a kyole' kyuk'i'l, tu'nwt tok kq'o'n june' nche'x toj ajpaji'n, mo pi'sqe', mo witzleb'ilqe', mo txkol ilqe', mo tx'ujtenilqe', mo eleq' qe', te kytzike' mo kyitz'ine'. Mixpeti' tu'n kwane' junx kyuk'i'lju' xjal lu.
- ¹²⁻¹³Mixti'we' woklen tu'n nyolin kyi'ju' na'mx kyokslan; ate Dyos q'malte se'n che kjela'. Aye'tzunkye' nche yolintle' kyi'ju' ate' kxole'. Qu'mtzun kyi'q'imixe' aj il lu kxole'.

1 Co 6

Myab'a'n tu'n kyb'ajsan okslal kwitz mya okslal

- ¹¿Tiqu'n nche'xa'ye' kywitz ajkawil mya okslal se'n ati jun q'oj kxole', ex mya kwitz okslal nche'xa'ye' nk'ulte?
- ²¿Ma mixtzunti' b'i'n kyu'ne' qa aye' okslal che xjelul kyeju' mya okslal? Qatzun aye'ye' che xjelul kyeju' mya okslal, ¿tiqu'ntzun min nb'ant kynk'unteju'ye' ti'xti' mya nim twitz lu?
- ³¿Ma min b'i'n kyu'ne' qa ikyqe'xju' anjl che okyel toj xjel qu'n? ¿Tu'me'lxi'xte' tu'n kynk'etju' ti'xti' lu toju' qchwinqlal qu'n!
- ⁴Qama tzaj kyq'oje tu'n tpaj ti'xti' toju' chwinqlal ja'lo, ¿tiqu'n aye' xjal mixti' kyoklen kyxol okslal nche okkyq'o'ne' te k-ajkawile'?
- ⁵Nxinma'ne' lu tu'n kkub' ch'ixwiye': ¿Mamixtzun alo' jun kb'antel tkawin kyi'ju' ti'xti' nb'aj kxol okslal?
- ⁶¿Myanaq o'kx nche q'ojin junjun okslal kyi'j junjuntl, ex nche'xtle' q'malte kq'oje' kwitz ajkawil mya okslal!
- ⁷A myab'a'nju' tu'n nche q'ojine' kxolxe'. ¿Tiqu'n min nik'xju' mya tnik'alti'j nb'inchanjtz kyu'ne'? ¿Tiqu'n min nkyjo'ne', maswitlo b'a'n tu'n kyalq'anjtze'?
- ⁸¿Aye'pekye' nche b'inchante mya tnik'alti'j expe' nche alq'ane' kyi'jxju' okslal kxole'!
- ⁹⁻¹⁰¿Ma min b'i'n kyu'ne' qa aye' b'inchalte mya tnik'alti'j lay che ok toj tkawb'il Dyos? Lan kyaq' sb'u'kyib'e', qu'n kkyaqilkye' ajpajil mo yaxil, e'witzleb'il, pa'l mjeb'le'n, exqe' ichan nok kyq'o'n kyib' te qya, e'ichan npon kyk'u'j kyi'j ichan, exqe' nche alq'an, exqe' nche jamjon, e'tx'ujtenil, e'txkol il, exqe' eleq', lay che ok toj tkawb'il Dyos.
- ¹¹Aye'toq junkye' kxol ja'lu tnejel; atzu'n ja'lo matxi' kk'ame' xtilsab'lkyeye', e'xjansete' ex mache k'monjtze' tu'n Dyos toj tb'i Qajaw Jesukrist ex tu'n T-xew Qman Dyos.

Mya tu'n qb'inchan il xqo tzaqpeta'

- ¹²Axte' se'n nq'umli kjalul: Tzaqpi'n qinwe' tu'n nb'inchante titi' wajb'il, chij, naq a mya tkyaqil b'a'n tu'n tb'inchet. Tzaqpi'n qinwe' tu'n nb'inchanteju' wajb'il, ex lay waq' anb'ile' tu'n nkawinjtze'.
- ¹³Ex nq'umli kjalul: Te qk'u'jte' wab'j, ex tex wab'ju' qk'u'j. Axte', atzunte' Dyos b'inchalte tten te kykab'il. Atzunte' qxmilal mya te ajpajil, te Qajawte', ex qeju' Qajaw.
- ¹⁴Kse'n jaw anq'in Qajaw tu'n Dyos, ex ikxqe qo jawil anq'in tu'n tipumal.
- ¹⁵¿Ma mixtzunti' b'i'n kyu'ne' qa ex t-xmilal Krist kxmilale'? ¿Ma oktzun k'okyel nq'o'ne' ch'i'n t-xmilal Krist lu te t-xmilal ajpajil? ¿Lay!

¹⁶¿Ma min b'i'n kyu'ne' ajtmje jun ichan tuk'i'l jun qya ajpajil, nche ok junx wnaqqe'? Intma'n toj Tu'jil: Kykab'il che okyel naku'j jun wnaqqe', chiju' tz'ib'a'n.

¹⁷Ajtzun tok muje jun tuk'i'l Qajaw, inok te naqjun tuk'i'l toj xewb'aj.

¹⁸Kpa'miltzun kyib'e' ti'ju' ajpaji'n. Alkyexku' juntl il matb'incha jun xjal, min nyajun te t-xmilal; qatzun matxi tq'o'ntib' jun xjal toj ajpaji'n, nb'inchan il ti'xju' t-xmilal.

¹⁹¿Ma min b'i'n kyu'ne' qa tja Xewb'aj Xjan kyxmilale', ex najli Xewb'aj Xjan saj tq'o'n Dyos kyeye' toj kyanmiye'? Myaye'xkye' kyajawe',

²⁰qu'n lq'o'n qe'tle' tu'n Dyos. Qu'mtzun ati tu'n kynimanteye' Dyos toj kxmilale'.

1 Co 7

Xnaq'tzb'il ti'j mjeb'le'n

¹Atzun ja'lo che xe'l nq'o'ne' tzaq'web'l kyeju' kxjele' e'tzaj kyqanine' toju' kyuje'. Awtlo b'a'nju' lay che mjeye';

²naq aju' jaku' che'xe' toj ajpaji'n, teyile junjun tu'n tten t-xu'jilkuxi'x, ex teyile junjun qya tu'n tten tchmilku'xi'x.

³Mixti' tu'n tkub' t-xk'a'yi'n tib' chmilb'aj teju' t-xu'jil ex ikxju' xu'jilb'aj teju' tchmil.

⁴Mya axwitte' qya tajaw t-xmilal, qu'n aju' tchmil ati toklen ti'j, ex mya axwit chmilb'aj tajaw t-xmilal, qu'n aju' t-xu'jil ati toklen ti'j.

⁵Qu'mtzun lalun kub' txk'a'yu'n tib'ju' chmilb'aj teju' t-xu'jil exju' xu'jilb'aj teju' tchmil, o'kxtzun qama kyej b'entti'j kyu'ne' tu'n lalun kymojob'a jte' q'ij kyib'e' tu'n kytene' toj na'j Dyos. Tb'ajlenxi'tzun kynaj Dyose' b'a'n tu'n kmujb'antetl kyib'e'; qu'n qa nimxi'x toj jaku' che kub' tz'aqe' tu'n tajaw il.

⁶Tkyaqil ja'lu jun nab'l nxinma'ne' kyeye', mya jun chaq'b'il.

⁷Aju' toj nwitze' awtlo b'a'nju' tu'n kkyaje' kse'nwe'; naq aju' teyile junjun tzajni q'o'n toklen tu'n Dyos, chukchaq toklen junjun.

⁸Nxi' nma'ne' kye qpoj ex kyeju' kyimni kychmil, a b'a'nju' tu'n kkyajten lay che mje, kse'nwe'.

⁹Qatzun lay b'ent t-xikyka'yi'n kyib', b'a'n tu'n kmje, qu'n a b'a'nju' tu'n kmje kyetwitz naq npon kk'u'j.

¹⁰Aye'tzu'n mjeb'niqe'tl, kxe'l nma'ne' jun chaq'b'il kye, mya nchaq'b'ile', tchaq'b'il Qajawte': lalun tz'el tpa'ntib'ju' qya ti'j tchmil.

¹¹Qatzun matz'el tpa'ntib'ju' qya ti'j tchmil, tu'n lalun mjetl mujqa tu'n kb'antl tuk'i'l tchmil. Ex ikxju' ichan tu'n lalun kub' tpa'ntib' tuk'i'l t-xu'jil.

- ¹²Atzu'n kye txqantl, kxe'l nma'n junwe' kynab'l, mya Qajaw inq'mante, qa mya okslal t-xu'jil jun okslal ex b'a'n toj twitz tu'n tanq'in tuk'i'l tchmil, aju' okslal lalun tz'ex t-xla'ja'n t-xu'jil.
- ¹³Qatzun jun qya okslal mjeb'ni tuk'i'l jun mya okslal ex b'a'n toj twitz tu'n tanq'in tuk'i'l t-xu'jil, lalun kub' tpa'ntib' tuk'i'l.
- ¹⁴Qu'n inxjansetju' ichan mya okslal tu'nju' okslal t-xu'jil mojli tuk'i'l; exju' qya mya okslal inxjanset tu'n okslalju' tchmil mojli tuk'i'l. Naqwit min, tz'il qe'wtlo' kk'wale'; atzunte' ja'lo aye'jun kxolju' ttanam Dyos xjan.
- ¹⁵Qatzun ilxi'xti'j tu'n chmilb'aj mujqa xu'jilb'aj mya okslal tu'n tkub' kypa'n kyib', kypa'nkukib'. Tojtzu'n ja'lu tzaqpi'nte' okslal, qu'n mache txkonjtze' tu'n Dyos tu'n ktene' toj nak'b'il.
- ¹⁶¿Makanlitzun twitza xu'jilb'aj qa kb'antel tkletju' tchmila tu'na? ¿Ma b'i'ntzun tu'na chmilb'aj, qa kb'antel tkletju' t-xu'jila tu'na?
- ¹⁷Se'nku'x ktene', teyile junjun ati tu'n tanq'in se'nx toklen tzajni tq'o'n Qajaw te, kse'nx tten tej ttxkonjtz tu'n Dyos. Atzun nuk'b'ilju' nxinq'o'ne' kye kykyaqil okslal.
- ¹⁸Qa toktl techel jun okslal ti'j tchib'jil tej ttxkonjtz tu'n Dyos, lalun kub' tewa'n; qatzun min tok techel juntl ti'j tchib'jil tej ttxkonjtz tu'n Qajaw, lalun tz'oktq'o'n techel ti'j tchib'jil.
- ¹⁹Qu'n myate nojqelanju' qa tok techel mujqa min tok techel ti'j tchib'jil, ate nojqelanju' tu'n kyxitb'i'n tchaq'b'il Dyos.
- ²⁰Teyile junjun tu'n tkyejten se'nx tten tej ttxkonjtz tu'n Dyos.
- ²¹Qa lq'o'n majintoqa tej ttxkonjtza tu'n Qajaw, lalun b'isuna; exna' atita tu'me'l tu'n tzaqpeta, b'a'n tu'n toktilil tu'na.
- ²²Atej lq'o'n majintoq tej ttxkonjtz tu'n tokslan, tzaqpi'ntlte' tu'n tajb'en te Qman Dyos; ex ikxju' tzaqpi'ntoq tej ttxkonjtz tu'n Dyos, lq'o'n majinte' ja'lo te Krist.
- ²³Lq'o'n qe'tlkye' ja'lo tu'n Dyos; lalun kyaje' tu'n kyoke' te lq'o'n majin te juntl xjal.
- ²⁴Ikytzu'n e'ntzik ex e'witz'in, teyilex junjun tu'n tkyejten se'nx tej ttxkonjtz tu'n Dyos.
- ²⁵Aye'tzu'n qya min mjeb'niqe', mixti' jun tchaq'b'il Dyos ti'jkuxi'x ja'lu tu'n txinma'ne' kyeye', kxe'l nma'ne' aju' nkane toj nwitz'e', kse'n q'uqli kk'u'j okslal wi'je' naq tu'n tlaqb'il tk'u'j Qajaw.
- ²⁶A b'a'nju' toj nwitz'e' tu'n tkyejten junjun kse'nx tten, tu'n tpaj ch'u'xju' tq'ijlalil nqo anq'ina'.

- ²⁷Qa ati t-xu'jila, lalun kyej ttzaqpi'na; qatzun mixti', lalun tjoja.
- ²⁸Qama mjeya, min nb'inchan ila; qatzun jun qya qpoj mamje, ex min nb'inchan il. Naq aye' nche mje che yajtel kse'nx nb'aj toju' qchwinqlal xjalqo', awtlo wajb'ilju'ye' tu'n lalun che okye' toj.
- ²⁹E'ntzik ex e'witz'in, awajb'ilju'ye' tu'n txinma'ne' kyeye': Naq jte' q'ijxtl qu'n. Qu'mtzun aye' mjeb'niqe' tu'n kyanq'in ku'wtloj mya mjeb'niqe';
- ³⁰aye' nche b'isun ku'xwitloj toj tzalajb'il ta'qe', aye'tzu'n nche tzalaj ku'xwitloj ate' toj b'is; aye' nche lq'on ti'xti' ku'xwitloj mixti' ati kye;
- ³¹aye' nche kanb'an toju' tq'ijlalil ja'lo tu'n kyanq'in ku'xwitloj mixti'xte nkykanb'a'n, qu'n kb'ajelte' nqka'yi'n ja'lo twitz tx'otx'.
- ³²Wajb'ilwe' tu'n lalun b'ajx kyk'u'je'. Aju' mya mjeb'ni nb'ajx tk'u'j ti'ju' tajb'il Dyos ex tu'n tajb'en te Dyos;
- ³³atzunte' mjeb'ni nb'ajx tk'u'j kyi'ju' ti'xti' tzalu tu'n ttzalaju' t-xu'jil ti'j,
- ³⁴ikytzu'n pa'na'tib'. Ex ikxju' qya mixti'tl tchmil exju' txin mya mjeb'ni, nb'ajx tk'u'j ti'ju' tajb'il Qajaw, tu'nju' xjansa'n t-xmilal ex tanmi; atzu'n qya mjeb'ni nb'ajx tk'u'j kyi'ju' ti'xti' tzalu ex tu'n ttzalaj tchmil ti'j.
- ³⁵Nxinma'ne' lu kyeye' te jun b'a'n kyeye' ex tu'n kyanq'ine' toj b'a'n, tu'n kyajb'ene' te Qajaw mixti' maqb'il kyeye', myanaqwit tu'n kkub' nmyo'ne',
- ³⁶Qa ati jun b'a'n toj twitz tu'n tmje tuk'i'lju' jyo'n tu'n, qa matxi' pon tab'q'i tu'n tmje, ex nt-xima'n qa a b'a'nju' toj twitz, b'inchamju' b'a'n toj twitz; b'a'n tu'n tmje, qu'n mya il te'.
- ³⁷Qatzun ati juntl min nojqelan toj twitz, ati tzaqpib'lte tu'n tb'inchanteju' b'a'n toj twitz, qama kub' t-xima'n toj tanmi b'a'nxi'x tu'n lalun mje, b'a'n ktb'incha'.
- ³⁸Ikytzu'n, qama mje tuk'i'lju' b'antnitl kyol tuk'i'l, b'a'n ktb'incha'; qatzun min xmje, b'a'nxi'x ktb'incha'.
- ³⁹Aju' qya mjeb'ni, tojtkwent tchmil ta' akx itz'ju' tchmil; qatzun ma kyimju' tchmil, kjelju' qya lu tzaqpi'n tu'n tmje tuk'i'l juntl b'a'n toj twitz, o'kx qa jun okslal.
- ⁴⁰Ape'we' nkane toj nwitz jaku' tzalajb'ilxi'x qa min xmjetl. Aweju'ye' nkane toj nnab'l, ex nkane toj nnab'le' ati T-xew Dyos toj wanmiye'.

1 Co 8

Aye' chib'j nche kub' q'o'n kwitz witzleb'

¹Ja'lo chin yolile' kyi'ju' alu'mj nche kub' q'o'n kwitz witzleb'. Axte' nq'umli: qa qkyaqil qojtzqi'n ax; atzu'n ojtzqib'l nok te nimjtib'il, atzunte' tk'u'jlalil nonin tu'n tch'iyju' tnam.

- ²Qa ati jun toj tñab'l qa ati tojtzqib'l, na'mx telte' tnik' ti'ju' ntma'n qa tojtzqi'n.
- ³Qatzun ati jun ntk'u'jla'n Dyos, ojtzqi'n tu'n Dyos.
- ⁴Atzunte' tu'n qch'yonte kychib'jil alu'mj kub'ni q'o'nqe' kwitz witzleb', kanli kwitz mixti'te jun witzleb' toklen twitz tx'otx', naq o'kxte' jun Dyos ati.
- ⁵Maskye ate'kye' nche okq'o'n te dyos twitz kya'j ex twitz tx'otx' (ex kse'n na'j txqan dyos ex txqan manb'aj ati),
- ⁶atzunqe naq jun te Dyos ati, aju' Manb'aj, jatzajna'qe' tkyaqilju' ati tu'nju' ato'qo'. Ex naqjun Qajaw, Jesukrist, tu'nte ate' tkyaqilju' ti'xti', ex tu'nte ato'qo'.
- ⁷Mitzunya kykyaqil kyojtzqi'nju' ax. Ate' junjun naq'lqe'toq tu'n kk'ulun kye witzleb', inx che'x kych'yo'n chib'j nkyxima'nxi' qa kub' q'o'n kwitz tilb'ilal; ex mixti' tipumal knab'l, nkxima'n qama che tz'ilix kyu'n witzleb'.
- ⁸Ate' ajqk'monjtz tu'n Dyos mya tu'nju' nxi' qwan; mya majxwit b'a'n qoxi'xqe tu'nju' nxi' qwan, ex mya taq'wixqo' tu'nju' min nxi' qwan.
- ⁹Laluntzun tz'ajb'enju' tzaqpib'l lu kyu'ne' tu'nkykub' tz'ajju' mya kuwqe' toj kyokslab'l toj il.
- ¹⁰Qa kanliqe' ti'xti' lu twitzza, makub' qeya wal janche nimeta' witzleb', ex matz'ok ka'yi'na tu'n jun ak'a'j okslal, jaku' ajunte txi' ch'yonteju' chib'j kub'ni q'o'n twitz jun witzleb'.
- ¹¹Qatzun tu'nju' ati tojtzqib'la, nkub' tz'ajju' na'mxi'x tkuwix toj tokslab'l tu'na, aju' kyim Krist tu'n tpaj.
- ¹²Ajtok tq'o'na ttx'u'jilju' na'mxi'x tkuwix toj tokslab'l, axju' Krist nok tq'o'na ttx'u'jil.
- ¹³Qu'mtzun, qa tu'n tpaj nwaye' makub' tz'aj jun okslal wu'ne', mixti' tu'n nch'yon chib'je' tu'n lalun b'inchan il juntl tu'npaje'.

1 Co 9

Toklen jun chq'o'n

- ¹Atiwe' tzaqpib'lwe ex ati woklene' te apostl, oje wile' Jesus ju' Qajaw, ex aye'ye' waq'unb'ene' toj taq'un Qajaw.
- ²Qajlo mya apostl qine' toj kywitz txqantl; atzunte' kyeye', apostl qinwe', qu'n xi'q'ancha'la' tu'nju' mache okslane' ti'j Qajaw.
- ³Atzun tzaq'web'lju' wu'ne' kyeju' nche yolin wi'je':
- ⁴Atiqe' qoklen tu'n ttzaj q'o'n qwaye' ex qk'wa'ye',
- ⁵ex tu'n txi' qk'le'ne' qxu'jile' okslal quk'i'le', kse'n nkb'incha'n txqantl apostl, exqe' titz'in Qajaw, ex Sepas.

- ⁶¿Ma oqo'kx tzunqe' tuk'i'l B'ernab'e mixti' qoklene' tu'n qtzaj o'ni'ne' kyu'n okslal?
- ⁷¿Ma atitzun jun xjal te q'oj ax nchjonte twa? ¿Ma atitzun jun xjal nawan iw ex myatzu' nwana' ti'j ub'a? ¿Ma atitzun jun k'ik'lel rit myatzu' nwana' kyi'ju' rit?
- ⁸Lalun kmaye' qa naq ttab'l xjal ja'lu, qu'n ex intma'n toj tkawb'il Moyses.
- ⁹Tz'ib'a'nte' toj tu'jil kawb'il kjalu: Lalun tz'ok tq'o'na pa ti'j ttxa'n wakx ajtokx wab'el triy, chiju' tz'ib'a'n. Mya inwt b'ajx tk'u'j Dyos kyi'ju' wakx,
- ¹⁰xi'nb'ajxa'te Dyos tk'u'j qi'j. Qu'n kub' tz'ib'et te' kawb'il qu'nel, aju' naq'unante tx'otx' exju' nel q'inte triy, nche aq'unan tu'n kwan ti'ju' twitz awal.
- ¹¹Ikytzun qeju'ye', makyej qawa'ne' tyol Dyos kxole', tu'me'lte' tu'n ttzaj kyq'o'ne' o'nb'ilqeye' tu'n qanq'ine'.
- ¹²Qa ati kyoklen txqantl kyib'aje', tu'me'lxixte' atiqe' qoklen. B'ajxtzun tz'ajb'ena' qeju'ye' lu qu'n, ex matxi' tzik'x tkyaqil qu'ne' tu'n lalun tz'ok maqb'il teju' pakb'ab'lte tpakb'al b'a'n tu'n Krist.
- ¹³Kanli kwitze' qa aye' nche aq'unan toj ajb'eb'l toj tja Dyos, axtzu' nche wana' ti'ju' tja Dyos. Aye' nche aq'unan ti'j q'olb'eb'l janche kub'a' chojb'il, nche wan ti'ju' tchib'jil alu'mj nkub' te chojb'il.
- ¹⁴Ikxtzun tu'me'lju', kyej tq'o'n Qajaw tu'n kwanju' pakb'al tpakb'al b'a'n ti'jxju' pakb'ab'l.
- ¹⁵Atzunwe' b'ajx tz'ajb'ena' jun kxolju' woklene' lu wu'ne', ex min nxi' ntz'ib'a'ne' lu naqwit tu'n ttzaj kyq'o'ne' ch'i'n oyaj weye'. ¡Masb'a'n tu'n nkyime' ex mya tu'n tel q'i'n woklene'!
- ¹⁶Mya ninb'ilwe' we tu'n txi' nma'ne' tpakb'al b'a'n, qu'n aku' Qajaw q'mante tu'n txinma'ne'. ¡Qab'anx nwitze' qa min xxinpakb'a'ne'!
- ¹⁷Qu'mtzun, qama nb'inchaye' wu'nxe', ati woklene' tu'n ttzaj q'o'n o'nb'il weye'; qatzun chq'o'n qine' tu'n nb'inchanteye', jun aq'untlte' njapun wu'ne' tzaj toqxena'n Dyos weye'.
- ¹⁸Tojtzun ja'lu, aweju'ye' chojb'il we aju' ntzalajb'ile' tu'n nxinma'ne' tpakb'al b'a'n mya chjo'n; aju' min najb'en woklene' tu'n nwane' ti'ju' pakb'ab'l tyol Dyos.
- ¹⁹Maskye mya lq'o'n majin qine' kye xjal, machinokye' lq'o'n majin kye kykyaqil, tu'n kyokslan nim xjal te Krist.
- ²⁰Ajntene' kyxol aj Juda, nok nq'o'n wib'e' te aj Juda, tu'n kyokslan wu'ne' te Krist; aju' tu'n kkanb'etju' ate'qe' tjaq' tkawb'il Moyses, matz'ok nq'o'nku' wib'e' tjaq' tkawb'il Moyses, maskye myatzu' ta'qinwe'.

²¹Toj juntl tu'me'l, tu'n kyokslanju' min te'qe' tjaq' tkawb'il Moyses, nok nq'o'n wib'e' kse'nkye, maskye atinqinwe' tjaq' tkawb'il Dyos, tjaq'na' tkawb'il Krist ta'qinwe'.

²²Ajntene' kyuk'i'lju' na'mx kkuwix toj kyokslab'l, nok nq'o'n wib'e' numjni kse'nkye, tu'n tb'ent kyonetxi'xtl. In oknq'o'n wib'e' kse'nqe' xjal kkyaqil, tu'n tb'ant kyklet junjun kxol.

²³Tkyaqil nb'incha'ne' ikju' tu'n tpakb'etju' tpakb'al b'a'n, tu'ntzun wajb'ene' toju' aq'untl lu.

²⁴B'i'n kyu'ne' toj jun sqach te ojqela'n, kkyaqil nche ojqelan, naqtzun junte' nk'monte oyaj. Che ojqelan qe'tzunkye' tu'n kkanb'anteye' oyaj.

²⁵Aye'kye' nkyb'incha'nkyib' tu'n kxi' tojun sqach, nkjk'u'n kyib' ti'j tkyaqilju' nmaqun kye. Nkb'incha'n ja'lu tu'n tkanb'et jun oyaj toj wi'yj kb'ajel; atzunqe, noktilil qu'n tu'n qk'monte jun oyaj lay b'aj.

²⁶Awe' min nchin ojqelanwe' mtz'u'nwt nwitze' ex min nchin q'ojinwe' naqwit nel njuma'n nq'ob'e'.

²⁷Inpe' kub' njtz'o'nwib'e' tu'n txi' nb'i'ne' Dyos, tu'ntzun lalun laywit chin ele' b'a'n tb'ajlenxi' nq'o'n xnaq'tzb'ile' kye txqantl.

1 Co 10

Qo niman ex qo k'ulun te Dyos

¹E'ntzik ex e'witz'in, wajb'ile' tu'n kb'inteye', e'ten ojtxi' qyajib'en tjaq'ju' muj, ex kkyaqil eb'jik'x toju' Kyeq Ninnjab'.

²Iktzu'n kmujb'akyib' kkyaqil tuk'i'l Moyses tej tjaw a' kwi' toju' muj ex toju' ninnjab'.

³Ex kykyaqil e'wan ti'jxju' wab'j tzaj tq'o'n Dyos

⁴ex e'k'wan ti'jxju' k'wab'j tzaj tq'o'n Dyos. Qu'n intoq che k'wan ti'ju' a' tzaj tq'o'n Dyos, aju' etz toj pik aku' Krist.

⁵Aye'tzunkye, kynimal myab'a'n e'ela' twitz Dyos, qu'mtzun eb'aj kyim ex e'kyaj woqonje toj chq'ajlaj.

⁶Tkyaqil ja'lu b'aj te jun yek'b'il qe, tu'n lalun pon qk'u'j ti'ju' myab'a'n kse'nkye.

⁷Qu'mtzun lalun che k'ulune' kye witzleb', kse'n kb'incha junjunkye, kse'n ntma'n toj Tu'jil: E'kub' qe xjal wal ex k'wal, ex e'jawe' tzalajeb'el, chiju' tz'ib'a'n.

⁸Lalun txiqq'o'nqib' toju' ajpaji'n, kse'n kb'incha junjunkye, tu'n tpaj ja'lu e'kyim kab'mutx' wuqlajk'al lajnaq (23,000) xjal tojun q'ijx.

- ⁹Ex lalun kub' qq'o'n Krist toj joyb'ilti'j, se'n kb'inha junjunkye, ex tu'nju' lu e'kyim tej kyb'aj tx'a'n kyu'n kan.
- ¹⁰Ex lalun che wulje' ti'j Dyos, se'nqe' junjunkye e'jaw wulj ti'j Dyos, tu'ntzunju' e'kub' b'yo'n tu'n anjl te kamik.
- ¹¹Tkyaqil ja'lu b'aj kyi'ju' ojtxi' qchman te jun yek'b'il qe, ex kyej tz'ib'a'n toj Tu'jil te jun oqxenb'il qe ayo' itz'qo'x kyoju' b'ajsb'il tq'ijl'alil ja'lo.
- ¹²Qu'mtzun, alkye nkub' t-xima'n qa wa'l toj tokslab'l, ka'yinxtib' tu'n lalun kub' tz'aq.
- ¹³B'ajx tzaja'xi' junkye' joyb'ilkyi'j aju' lay tzik'xtu'n jun xjal. Ex b'a'n tu'n tqe kk'u'je' ti'j Dyos, lay taq' anb'il tu'n ttzaj jun yajb'il kyi'je' kuwxi'x kyetwitzju' k'ik'ex kyu'ne'. Ape'te Dyos ktzajel q'onte tu'me'l tu'n kyexe' toj ajttzaj jun joyb'ilkyi'je' kuwxi'x, tu'ntzun tik'xkyu'ne'.
- ¹⁴Qu'mtzun e'ntzik ex e'witz'in, kypa'mil kyib'e' ti'ju' witzleb'i'n.
- ¹⁵Nchin yoline' kyeye' kse'n nchin yoline' kyuk'i'l xjal nkane toj kwitz.
- ¹⁶Ajqk'wan ti'ju' xjan k'wab'j, ju' nxiqq'o'n chjonte ti'j, nqo ok junx ti'ju' tchk'el Krist; ajqwan ti'ju' wab'j nkub' aq'pet, nqo ok junx ti'ju' t-xmilal Krist.
- ¹⁷Maskye nim qb'aj, qkyaqil nqo wan ti'j junx wab'j, tu'ntzunju' junx xmilqo'.
- ¹⁸Che ximanqepe'ye' kyi'ju' aj Israel: aye' nche ch'yon chib'j kyi'ju' alu'mj nche kub' te chojb'il, nche aq'unan junx toju' ajb'eb'l ti'j q'olb'eb'l.
- ¹⁹Mya inwt xinma'ne' qa ati toklenju' witzleb', exqa atixi'xwit toklenju' chib'j kub'ni q'o'n twitz tilb'ilal kyetwitz juntl chib'j.
- ²⁰A nxinma'ne' aju' ajtkub' kq'o'n mya okslal jun chojb'il, kye tajaw il nxa'kyq'o'n, mya te Dyos, ex min wajb'ile' tu'n tten kyoklene' kyuk'i'l tajaw il.
- ²¹Lay b'ent kk'wane' ti'ju' k'wab'j te Qajaw exwit nche k'wantle' ti'j k'wab'j kye tajaw il; ex lay b'ent kyoke' ti'ju' tmes Qajaw, exwit nche oktle' ti'j kmes tajaw il.
- ²²¿Maqajb'iltzun tu'n t-xky'aqlin Dyos qi'j toj kwitze'? ¿Makuw qoxi'x tzunqe kyetwitz Dyos toj kywitze'?

Tu'n qniman kye qwnaqil

- ²³Ate' junjunkye' nche q'mante: Tzaqpi'n qo'qe' tu'n qb'inchanteju' qajb'il, chechi. Axte', naq a mya tkyaqil b'a'n nela'. Tzaqpi'nqote' tu'n qb'inchante qajb'il, naq aju' mya tkyaqil nnonin kye tnam.
- ²⁴Lalun kjoyju'ye' b'a'n kyexe', akyyjomju'ye' b'a'n kye txqantl.
- ²⁵Kch'yonx kyeye' tkyaqil chib'j nk'ayinjtz toj k'a'yb'ilte, lalun che xjelune' ti'j tu'n tpaju' nkyxima'n xjal;

- ²⁶qu'n tete' Qajaw tkyaqil twitz tx'otx', ex tkyaqilju' ati twitz.
- ²⁷Qama che txkonjtze' wal tu'n jun mya okslal, ex kyajb'ile' tu'n kyxi'ye', kukyxi'ye', che wanqe'ye' ti'j tkyaqilju' makub' q'o'n kwitze', lalun che xjelune' ti'j tu'n tpaju' nkxima'n xjal.
- ²⁸Qatzun ati jun xq'mante kyeye' kjalu: Kub'ni q'o'nte' chib'j lu te chojb'il, qachi, lantzun txikywantze', tu'n tpaju' xq'mante kyeye' ex tu'nju' nt-xima'n.
- ²⁹Nchin yoline' ti'ju' nt-xima'n juntl, myaju' nt-xima'na. Lay tz'okju' tzaqpib'l weye' tu'nwt tq'manjtz qa myab'a'n nb'incha'ne' tu'nju' nt-xima'n juntl.
- ³⁰Qa nchin q'o'nwe' chjonte te Dyos ti'ju' nxinwane', mya tu'n kyolin txqantl myab'a'n ti'ju' nxinq'o'n chjonteye' te Dyos tib'aj.
- ³¹Ikxtzunju', qama che kych'yone', qama che k'wane', qama kb'incha juntl ti'xti'ye', kb'inchame' te ajwalb'ilte Qman Dyos.
- ³²Lalun kub' kq'o'n jun myab'a'n yek'b'ile' te juntl; kye aj Juda, mo kye mya aj Juda, mo kye ate' kxol okslal te Dyos.
- ³³Awe' in oktilil wu'ne' tu'n telb'a'nju' nb'incha'ne' kwitz kykyaqil, minti' njyo'ne' b'a'n wexe', a njyo'ju'ye' b'a'n kye txqantl, tu'n kkanb'ante kolb'il.

1 Co 11

¹Kljonxe' yek'b'il wu'ne', se'nwe' ljo'n yek'b'il tu'n Krist wu'ne'.

Aye' qya toj k'u'lb'il

- ²Nchin tzalaje' kyi'je' qu'n nchin tzajkyna'ne' kukxju' ex q'i'nqe'xju' xnaq'tzb'il b'ajx nq'o'ne' kyeye' kyu'ne'.
- ³Wajb'iltzune' tu'n tkane toj kwitze' qa a Krist wi'yj te junjun ichan, ex ajju' chmilb'aj wi'yj teju' xu'jilb'aj, kse'nte Dyos wi'yj te Krist.
- ⁴Qama jax tktxu'n jun ichan twi' ajtna'n Dyos mujqa ajt-xitma'nju' ntma'n Dyos, ch'ixb'ilx teju' twi'.
- ⁵Qatzun min xjax tktxu'n jun qya twi' ajtna'n Dyos mujqa ajt-xitma'nju' ntma'n Dyos, ch'ixb'ilx teju' twi'. Ikx tz'ela' naqwit matz'el t-sk'o'ji'n twi'.
- ⁶Qu'n qa min xjax tktxu'n jun qya twi', masb'a'n majx tu'n tel t-sk'o'ji'n. Qatzun ch'ixb'ilx teju' qya tu'n tel joyet t-xya'mal twi', ktxunkx twi'.
- ⁷Mixti' tu'n tjawx tktxu'nte ichan twi', qu'n tilb'ilal Dyos ex q'anacha'l tajwalil Dyos ti'j. Atzunte qya q'anacha'l tajwalil ichan ti'j,
- ⁸myanate' ichan elq'i'n ti'ju' qya, ate qyaju' elq'i'n ti'ju' ichan.
- ⁹Ex mya tu'n tpaju' qya kub'a' b'incha'n ichan, ate qyaju' kub' b'incha'n te tuk'i'lju' ichan.

- 10**Tu'ntzun tpaju', ati tu'n tjax tktxu'n qya twi' tu'n tyek'u'nte toklen tchmil ti'j exqa nniman kye anjl.
- 11**Atzun toju' qchwinqlal okslalqo' ti'j Qajaw, tu'n qya atiya' ichan, ex tu'n ichan atiya' qya.
- 12**Axte', ti'ju' ichan b'inchanjtza' qya, ex ti'ju' qya nnitz'ja' ichan; ex kykyaqil tzajniqe' ti'j Dyos.
- 13**Aye'ye' che q'malte qa b'a'n lay jax tktxu'n qya twi' ajtna'n Dyos.
- 14**Tu'nxju' qo anq'in nela' tnik'tzil qa ch'ixb'ilx teju' ichan qama kub' tch'isa'n t-xya'mal twi';
- 15**Atzunte' qya, a ninb'ilteju' tu'n nkub' tch'isa'n t-xya'mal twi'; qu'naju' t-xya'mal twi' tzaj q'o'n te kutxb'ilte twi'.
- 16**Qatzun ati jun tajb'il tu'n twulin ti'ju' lu, ati tu'n teltnik' ti'j qa ayo'ye' exqe' okslal te Dyos, min qojtzqi'ne' juntl naq'la'qe' xjal.

Mya tu'me'l nkwana' wab'j te Qajaw

- 17**Kxel ntz'ib'a'n jte'tl yole' kyeye', lay txinma'ne' qa b'a'n b'u'yb'il kyib'e', qu'n nok te xitb'il kyeye' ex mya te jun b'a'n.
- 18**Tnejelxi'x oje nb'iy'e' ajkyb'uyinte kyib'e', ati pa'jtib'il kxole'; ex nxi' woksla'ne' qa ax.
- 19**Atixlo tu'n tb'aj kypa'n kyib'e', tu'n tel tnik'tzil alkyeqe' okslal qe'xi'x kxole'!
- 20**Tu'ntzu'n pa'jtib'il lu, myatl wab'j te Qajawte' nkywane' toju' b'u'yb'il kyib'e'.
- 21**Qu'n teylex junjun nxinej walte twa; ate' junjun nche q'aq'an mixti' kwa, e'tzun junjuntl majxpe' nche tx'o'jti.
- 22**¿Ma mixtzunti' kyjaye' tu'n kywane' ex tu'n kyk'wane'? ¿Tiqu'n nche elkyik'o'ne' ttanam Dyos ex nel kych'ixawju' prow kyu'ne'? ¿Ma oktzun che xe'Intzalajsa'ne' ikyju'? ¡Lay, qu'n myab'a'nte' nkyb'inha'ne' lu!

Wab'j te Qajaw

(Mt 26.26-29; Mc 14.22-25; Lc 22.14-20)

- 23**Qu'n nk'am weju'ye' kyej tq'o'n Qajaw lu, ex xinxnaq'tza'ne' kyeye': Axju' qonik'an tej t-xik'a'yi'n Qajaw Jesus tojkyqob' xjal, jaw ttzyu'n wab'j
- 24**ex tb'ajlenxi' tq'o'n chjonte te Dyos ti'j, xitaq'pu'n ex tma: A nxmilal ju'ye' lu, kkyimel tu'n kpaje'. Kyb'incham juye' lu te nab'ab'lweye', chij.
- 25**Ex ikx tb'ajlen wan, jaw ttzyu'n k'wab'l ex tma: Aju' k'wab'l lu a ak'a'j yolju' kjel kuwset tu'nju' nchk'ele'. Atl junjun maj ajkyk'wane' ti'j, kyb'inchame' te nab'ab'lweye', chij.

²⁶Qu'mtzun aju' tkamik Qajaw nxikypakb'a'ne' atl junjun maj ajkywane' ti'ju' wab'j lu ex ajkyk'wane' ti'ju' k'wab'j lu.

Se'n tu'n qoka' ti'ju' wab'j te Qajaw

²⁷Alkyexku'tzun mawan ti'ju' wab'j lu ex ti'ju' k'wab'j te Qajaw ex mya b'inha'ntib' twitz Qman Dyos, il ntb'inha'n ti'ju' t-xmilal Qajaw ex ti'ju' tchk'el Qajaw.

²⁸Tu'ntzunju', teyile junjun ati tu'n tkub' t-xima'n b'a'nxi'x na'mxtoq tok ti'ju' wab'j ex ti'ju' k'wab'j te Qajaw.

²⁹Qu'n qama wan ti'ju' wab'j ex mak'wan ti'ju' k'wab'j te Qajaw extzun min nximan ti'ju' toklen t-xmilal Qajaw, tex tz'e'ysb'il twitz nwana' ex nk'wana'.

³⁰Qu'mtzun nim yab'qe' ex mixti' kyipumal kxole', ex ate'qe' oje che kyim.

³¹Naqwit inxi' qxima'n qchwinqlal titi' nqb'inha'n, lay kub' ttz'e'ysa'n Qajaw qwitz,

³²apete' qama kub' ttz'e'ysa'n Qajaw qwitz, tu'n tkane toj qwitz tu'n lalun qo'x toj tz'e'ysb'il witzb'aj kyuk'i'l mya okslal.

³³Qu'mtzun e'ntzik ex e'witz'in, ajkyb'uyinte kyib'e' tu'n kwane', kyonku' kyib'e'.

³⁴Qatzun ati jun nq'aq'an, wan tja, tu'ntzun lalun kub' ttz'e'ysa'n Dyos twitz tu'n tpaju' nkb'inha'ne' toju' kb'u'yb'il kyib'e'. Atzu'n txqantl ti'xti' kxe'l nnk'u'ne' ajnpone' ka'yilkyeye'.

1 Co 12

Aye' oklenj nche tzaj tq'o'n Xewb'aj Xjan

¹E'ntzik ex e'witz'in, wajb'ile' tu'n kyb'inte qe'ju'ye' oklenj nche tzaj tq'o'n Xewb'aj Xjan.

²Kanli kwitze' tej na'mxtoq kyokslane', moxqe'toqe' lepchi qe'ye' kyi'j witzleb' min nche yolin.

³Qu'mtzun wajb'ile' tu'n kb'inteye' ja'lo, aju' ati T-xew Dyos tuk'i'l lay b'ent ttxkon il tib'aj Jesus, ex lay b'ent tmante jun: ¡Qajawte' Jesus! chiwt qa min nyolin tu'n tipumal Xewb'aj Xjan.

Chukchaq oklenj

⁴Chukchaqju' oklenj ati kxol okslal, axtzunte Xewb'aju' jun intzaj q'onte.

⁵Chukchaq tu'me'l ati tu'n qajb'ena', junxtzunte' Qajaw inq'mante tu'n qb'inchante.

⁶Chukchaq tu'me'l ntyek'u'na'tib' ipumalj, axtzunte Dyosju' nb'inchante tkyaqil tu'n tipumal.

- ⁷Teyile junjun intzaj tq'o'n Dyos toklen tu'n ati Xewb'aj Xjan tuk'i'l, tu'n tajb'en kye txqantl.
- ⁸Ntzaj q'o'n toklen junjun tu'nel Xewb'aj Xjan tu'n tyolin tuk'i'l nab'l; aye'tzun txqantl ntzaj q'o'n kyoklen tu'n kyolin tuk'i'l nim ojtzqib'l tu'nxju' Xewb'aj Xjan.
- ⁹Junjun nkyk'mo'n okslab'l tu'nxju' Xewb'aj, aye'tzun txqantl nkyk'mo'n kyoklen tu'n kq'anet yab'.
- ¹⁰Junjun nkyk'mo'n kyoklen tu'n kb'ent b'a'nq'ob'aj kyu'n, aye'tzun txqantl ati kyoklen tu'n kpakb'anteju' ntma'n Dyos. Ate' junjun ntzaj q'o'n kyoklen tu'n telkynik' kyi'ju' xewb'aj mya ax ex ti'ju' Xewb'aj axxi'x, aye'tzun txqantl tu'n kyolin kyoj junxi'tl yol; expe' ntzaj q'o'n kyoklen txqantl tu'n tpjetju' nq'manjtz kyoj junxi'tl yol.
- ¹¹Tkyaqiltzun ja'lu nb'ant tu'nx tipumal jun Xewb'aj, ex a inq'mante alkye toklen junjun ntzaj tq'o'n.
- ¹²Kse'n qxmilal, maskye nim ate'k ti'j, junx xmilte'. Ikxtzunte Kristju'.
- ¹³Ikxtzun tu'me'lju', qkyaqil, aj Juda ex mya aj Juda, lq'o'n majin ex tzaqpi'n, jaw a' qwi' tu'n qok te junx xmilqo' qkyaqil tu'nxju' jun Xewb'aj; ex qkyaqil maqo k'wan ti'jx jun Xewb'aj.
- ¹⁴Myanaq junxju' qxmilal, b'a'npunju' tmuj iqa'ntib'.
- ¹⁵Chiw'tju' qqan: Myana' q'ob'aj qinwe', mya te xmil qine', tu'ntzun mya q'ob'aj ma myatzun tex qxmilal.
- ¹⁶Ex chiw'tju' qǎkyin: Myana' witzb'aj qinwe', mya te xmil qine', tu'ntzun mya tb'aq' witzb'aj ma myatzun tex qxmilal.
- ¹⁷Naqwit tkyaqil qxmilal witzb'ajile', lay b'ent qb'in. Ex naqwit tkyaqil qxmilal ǎkyinile, lay b'ent qsiqon.
- ¹⁸Atzunte Dyos kyej tq'o'n junjun tmoju' qxmilal tojx tkub'el se'nx kub' t-xima'n.
- ¹⁹Naqwit junxju' qxmilal, myawtlo tz'aqliqo'.
- ²⁰Maskye b'a'npun tmoju' qxmilal iqa'ntib', junte' qxmilal.
- ²¹Lay b'ent txitma'n qwitz te qq'ob': Mixti' tajb'ena weye', chiwt; ex lay b'ent txitma'n qwi' kye qqan: Mixti' kyajb'ene' weye', chiwt.
- ²²Aye'penakye' tmoju' qxmilal naku'j mixti'xi'x kyipumal toj qwitz, atixi'x kyajb'en;
- ²³exqe' tmoju' qxmilal mixti'xi'x kyoklen qe, inche qktxu'n b'a'nxi'x. Exqe' tmoj qxmilal myab'a'n kyka'yink toj qwitz, aye'pe' ka'yi'n qexi'xju' qu'n,

- ²⁴kxa'pe' nqb'inja'n kyi'ju' tmoj qxmilal b'a'n kka'yink toj qwitz. Kyej tq'o'n Dyos qxmilal ikyju', tu'n kynimet-xi'xju' tmoj qxmilal mixti'xi'x kyoklen toj qwitz,
- ²⁵tu'ntzun lalun tz'el tpa'ntib'ju' xmil, teyile junjun tmojtib' tu'n t-ximan kyi'ju' txqantl.
- ²⁶Qama k'ixb'i junju' tmoj qxmilal, kykyaqilju' txqantl nche yajti tuk'i'l; qatzun matxi ka'yi'n junju' tmoj qxmilal, kykyaqilju' txqantl nche tzalaj.
- ²⁷Ikytzu'n, aye'ye' t-xmilal Krist, ex teyile junjunkye' jun tmoj t-xmilal Krist ati jun tajb'eb'l.
- ²⁸A tajb'il Dyos tu'n tten kyoklen junjun kxol okslal, tnejelxi'x tu'n kyten apostl; tkab', tu'n kyten pakb'alte ntma'n Dyos; toxi'n, tu'n kyten xnaq'tzal; ex tu'n kten junjun tu'n kb'ant b'a'nq'ob'aj kyu'n, junjuntl tu'n kyq'anet yab' kyu'n, junjuntl tu'n kyonin, junjuntl tu'n kyjk'unte ttxa'n aq'untl, junjuntl tu'n kyolin kyoj junxi'tl yol.
- ²⁹Mya kkyaqil apostl, ex mya kkyaqil pakb'al tyol Dyos qe'. Mya kkyaqil xnaq'tzalqe', ex mya kykyaqil nb'ant b'a'nq'ob'aj kyu'n,
- ³⁰ex mya kykyaqil nb'ent kq'anant yab'. Ex mya kykyaqil nb'ant kyolin toj junxi'tl yol, ex mya kykyaqil nb'ant tpjet yol kyu'n.
- ³¹Ati tu'n toktilil kyu'ne' tu'n tten kyoklene' b'a'nxi'x. Ayintzunwe' kxel nxnaq'tza'ne' tb'anilxi'x tb'eyil kyeye'.

1 Co 13

Aju' tk'u'jlalil axxi'x

- ¹Qama chin yoline' kyoj kyol xjal, qajpe' toj kyol anjl, exqa mixti' nk'u'jlalile', naq jun k'uxb'il qine' nk'ojinjtz mujqa txijtxij ntowob'ti.
- ²Ex qa ati woklene' tu'n txinma'ne' ntma'n Dyos, ex nkane' tkyaqilju' t-xim Dyos toj nwitz', ex b'i'n tkyaqil ti'xti' wu'ne', exqa ati wokslab'le' tu'n kyukchiju' witz, extzun mixti' nk'u'jlalile', mixti'x tajb'en.
- ³Exqa mab'ajx waq'pu'ne' tkyaqilju' ati weye' kxol prow, expe' qama waq'wib'e' tu'n wonine' kyi'j txqantl, extzun mixti'x nk'u'jlalile', mixti'x tajb'en.
- ⁴Ate ati tk'u'jlalilju' qama tzik'xtu'n; b'a'nwnaq; min ntx'a'lti'j tk'u'j, ex min nok tq'o'ntib' te b'a'n, ex min njaw tnima'ntib',
- ⁵mya xja'ja' ex mya o'kxwit nb'ajxa' tk'u'j ti'jx, min ntzaj tq'oj ex min nku'xten q'oj toj tanmi;
- ⁶min ntzalaj ti'ju' mixya tnik'alti'j, ti'ju' ax ntzalaja'.
- ⁷Ate ati tk'u'jlalilju' nik'x tkyaqil tu'n, ntoksla'n tkyaqil, ayo'n tu'n toj tkyaqil, inik'x tkyaqil tu'n.

⁸Lay b'ajte' tk'u'jlalil. Jun q'ij kb'ajelju' oklenj tu'n tq'metju' ntma'n Dyos, ex lay yoletl kyoj junxi'tl yol, ex lay che ojqlantlju' ojtzqib'l.

⁹Qu'n mya tz'aqli qekye' ojtzqib'l ja'lo exju' pakb'ab'lte ntma'n Dyos,

¹⁰kb'ajel ktxa'n ajtulju' tz'aqlixi'x.

¹¹Tej k'wal qintoqwe', intoq chin yoline' ex nchin ximane' se'n jun k'wal, ex atoj tu'me'lju' toj nwitz'e' se'n jun k'wal; tetzunj xin okye' te ichan, kyej nkoli'ne' se'ntoq tten jun k'wal.

¹²Ja'lo nqka'yi'n kse'n nxiqka'yi'n toj jun lispej, myaxi'x q'ancha'l; tojtzun jun q'ij k'okyel qka'yi'nkuxi'x. Min tz'aqli wojtzqib'le' ja'lo, tojtzun jun q'ij kwojtzqi'ye' Dyos se'nx ojtzqi'n qina'ye' tu'n.

¹³Oxe' ti'xti' majx ate'qe', aye': okslab'l, tu'n qayon ex tk'u'jlalil; atzun tk'u'jlalilju' nimxi'x toklen kxolju' oxe'.

1 Co 14

Se'n tu'n kyajb'ena' oklenj

¹Kq'onktzun tilile' tu'n tten kk'u'jlalile', ex tu'n ttzaj q'o'n kyoklene' tu'n Xewb'aj Xjan, axi'xpe' tu'n t-xikypakb'a'ne' ntma'n Dyos

²Aju' nyolin kyoj junxi'tl yol, nyolin te Dyos ex mya kye xjal, qu'n mix-a'lo' nkane toj twitz titi' ntma'n. Nche tma'n ti'xti' toj tanmi, ex mix-a'lo' nkane ti'j.

³Atzunte' nq'manteju' ntma'n Dyos, ntchik'b'a'n tu'n tch'iyju' ttanam Dyos, nche tkuwsa'n ex ntq'uqb'a'n kk'u'j.

⁴Aju' nyolin toj juntl yol, ntb'incha'n te jun b'a'n tex; atzunte' npakb'anteju' ntma'n Dyos, nche ch'iyju' okslal tu'n.

⁵Wajb'ilwe' naqwit kkyaqile' che yoline' toj junxi'tl yol; naq aju' a wajb'ilxi'xe' tu'n kypakb'anteje' ntma'n Dyos; atzunte' b'a'nju' kyetwitz tu'n kyoline' kyoj junxi'tl yol, extzun b'a'n qama pjetju' ttab'l tu'n kych'iyju' okslal tu'n.

⁶E'ntzik ex e'witz'in, layx tz'ajb'en kyeye' qama chin pone' xb'etzalkyeye' extzun nchin yoline' kyeye' toj junxi'tl yol, nya ape'wt nxinma'ne' kyeye' aju' ntzaj tyek'u'n Dyos, mujqa aju' ojtzqib'l ti'ju' ax, mujqa inwt xinma'ne' ntma'n Dyos kyeye' mujqa jun xnaq'tzb'il.

⁷Qa min nyek'un kq'ojq'ojelju' chnab' kse'n xux mujqa arpa, lay tz'el tnk'tzil titi' chnab'ilju' nkq'o'n junjun.

⁸Exqa min xb'ent tq'ajtzetju' chun b'a'nxi'x tojun q'oj, mix-a'lo'xte kb'inchalte tib' tu'n txi' toj q'oj.

⁹Ikxtzun nb'aju' kyuk'i'le': qa min sajb'enju' yol chik'li tu'n tkaneju' tyol Dyos, ¿se'n taq'wi ajtb'iyet titi' nkma'ne'? ¡Naq nche yolintzuntze' toj kq'iq'!

- ¹⁰Nimte' yol nche yolinjtz twitz tx'otx', ex kykyaqil atiyile knob'l.
- ¹¹Qatzun min wojtzqi'ne' knob'lju' nyolinjtz, najchaq xjal chin elela'ye' teju' nyolin weye', ex ikxte jun najchaq xjal k'elela' weye'.
- ¹²Ikytzu'n, kyajb'il xi'xna'ye' tu'n tten kyoklene' tu'n Xewb'aj, kq'onk tilile' tu'n kytenxi'xju' nche onin tu'n kych'iy okslal.
- ¹³Tu'ntzunju', alkye nyolin toj junxi'tl yol, qaninx te Dyos tu'n tb'ent tpjet tu'n.
- ¹⁴Qama chin na'n Dyose' toj junxi'tl yol, nchin na'nwe' Dyos toj wanmi, atzu'n nnab'le' mixti'x ntq'o'n twitz.
- ¹⁵¿Ti'tzu'n tu'n nb'inchantetze'? Ati tu'n nna'n Dyose' toj wanmiye', ex ikx tuk'i'l nnab'le'. Ati tu'n nb'itzane' toj wanmiye', ex ikx tuk'i'l nnab'le'.
- ¹⁶Qatzun majaw tajwali'na Dyos o'kx toj tanmiya, extzun nb'in jun xjalxi' teya, lay b'ent tq'on chjonte tuk'i'la, qu'n lay kane toj twitz titi' ntma'na.
- ¹⁷Qapelo b'a'nte' aq'b'il chjonte tu'na, atzu'n te juntl min najb'en.
- ¹⁸Nchin q'on chjonteye' te Dyos qu'n mas nchin yoline' kyoj junxi'tl yol kyekywitze';
- ¹⁹atzu'n toj k'u'lb'il wajb'ile' tu'n t-xinma'n jwe' yole' che kaneb'el, tu'n kxnaq'tzet txqantl, kyetwitz junmutx' jok'al (10,000) yol toj junxi'tl yol.
- ²⁰E'ntzik ex e'witz'in, lalun tz'oku' kynab'le' naku'j k'wal. Che okxe' naku'j k'wal ti'ju' myab'a'n, ex che okxe' tij ichan tuk'i'l che ximane'.
- ²¹Intma'n toj Tu'jil: Chin yolile' kyoj junxi'tl yol ex toj kytzi najchaq xjal teju' nintnam lu, ex layx chinx kb'i'ne', chi Qman Dyos, chiju' tz'ib'a'n.
- ²²Qu'mtzun jun techalte' kye mya okslal tu'n qyolina' toj junxi'tl yol, mya kyeju' ati kyokslab'l. Atzu'n tu'n tpakb'etju' ntma'n Dyos, jun techal kyeju' ati kyokslab'l, mya kyeju' mya okslal.
- ²³Qu'n ajkyb'uyinte kyib'ju' okslal, qa kykyaqil nche yolin kyoj junxi'tl yol, exqa matz'okx jun xjalxi' mujqa mya okslal kxole', k'okyel tq'o'n qama tz'ok toj kwitze'.
- ²⁴Atzunte' qa kkyaqile' nche q'manteju' ntma'n Dyos, qama tz'okx jun mya okslal mujqa jun xjalxi' kxole', kkaneb'el toj twitz ex kxel t-xima'n se'nta' twitz Dyos ajtb'intēju' nkma'ne'.
- ²⁵Ikytzu'n kjel q'anacha'lixju' e'wa'n toj tanmi, kb'el meje ex kk'ulul te Qman Dyos, ex k'elel tnik' qa axxi'x ati Dyos kxole'.

Kyb'inchame' tkyaqil toj ttxolil

- ²⁶Ja'lotzun e'ntzik ex e'witz'in, ajkyb'uyinte kyib'e', junjun b'a'n tu'n kb'itzan b'itz, junjuntel b'a'n tu'n kxnaq'tzan, mujqa tu'n kpakb'anteju' ntzaj tyek'u'n Dyos

kye, junjuntl tu'n kyolin kyoj junxi'tl yol, mujqa tu'n kpjetju' yol. Naq aju' kb'inchame' tkyaqil toj ttxolil.

²⁷Ex ajkyoline' kyoj junxi'tl yol, tu'n kb'inchante kab'e' mujqa ox'e' qa b'a'npunxi'x, ex toj junjunali'n; expe' ati tu'n tten jun pjulkyeju' yol lu.

²⁸Qatzun mix-a'lo' tu'n tpjunte, lalun che yolin kyoj junxi'tl yol toju' b'u'yb'il kyib'e', che yolin kjunalx ex te Dyos.

²⁹Ex ikx qa ate' pakb'alte ntma'n Dyos, b'a'n tu'n kyolin kab'e' mo ox'e', aye'tzu'n txqantl tu'n kb'inte b'a'nxi'x tu'n telkynik' ti'j qa a Dyos inq'mante mujqa mya.

³⁰Qatzun matzaj tyek'u'n Dyos tyol te juntl q'uqli atzu', ati tu'n tkyaj ttenb'a'n tyolinju' nyolin nejtl.

³¹Tu'ntzun kkyaqil, teyile junjun ajtpon kmoj te, kxel tpakb'a'nju' ntzaj tma'n Dyos, tu'ntzun kxnaq'tzet kkyaqil ex tu'n kkuwset.

³²Aju' t-sanjelal Dyos kka'yilteju' oklenj tu'n tpakb'etju' ntma'n Dyos,

³³Qu'n ate Dyos tajb'il aju' nak'b'il ex myaju' xitb'il. Tu'n tb'inchet axju' nb'inchet kxol okslal,

³⁴ati tu'n kkub' numeju' qya toj kk'u'lb'ile', qu'n min q'o'n kye tu'n kyolin. Ati tu'n kq'a' kawi'kyib' te kychmil kse'n ntma'n toj kawb'il.

³⁵Qa kyajb'il tu'n telkynik' ti'j jun ojtzqib'l, b'a'n tu'n kxjelun te kychmil kja; qu'n myab'a'n tu'n tyolin jun qya toj k'u'lb'il mo toj kb'uyb'il kyib' okslal.

³⁶Kna'ku'ye' mya kyuk'i'le' tzaja' qe tyol Dyos, ex mya oqe'kxe' matxi' che k'monte.

³⁷Qa ati jun t-sanjelal Dyos toj twitz, mujqa xewsa'n tu'n Xewb'aj Xjan toj twitz, k'elel tnik' qa tchaq'b'il Dyos nxi' ntz'ib'a'ne' kyeye' lu.

³⁸Qatzun min sel tnik' ti'j, ex min ojtzqi'n tu'n Qman Dyos.

³⁹Qu'mtzun e'ntzik ex e'witz'in, kq'onk tilile' tu'n tten kyoklene' q'malte ntma'n Dyos, ex lalun kmaqe' tu'n kyolinjtz junxi'tl yol;

⁴⁰naq aju' kb'inchame' tkyaqil toj ttxolilti'j ex tuk'i'l me'sb'il.

1 Co 15

Tjawlen anq'in Krist

¹Ja'lotzun e'ntzik ex e'witz'in, wajb'ile' tu'n ttzaj kna'ne' tpakb'al b'a'n xinpakb'a'ne' kyeye'. A kyk'amju'ye' ex wa'lqe'ye' toj.

²Ex tu'nju' tpakb'al b'a'n lu che kletela'ye', qama che we'ye' toj, kse'nx oje txinma'ne' kyeye'; qatzun min, naqxlo gan xxikyoksla'ne'.

³Tnejelxi'x xinxnaq'tza'ne' kyeye' axju' nk'ame',aju' qa kyim Krist tu'n tpaj qil, kse'nx ntma'n kyoj Tu'jil;

⁴qa okxmqu'n ex jawtz anq'in toj toxi'n q'ij, kse'n ntma'n kyoj Tu'jil;

⁵ex kub' tyek'u'ntib' twitz Sepas, yajxi'tzuntl kwitzju' junlajoj (11) apostl.

⁶Yajxi'tzuntl kub' tyek'u'ntib' kwitz masinch'i'n junk'al jo'naq okslal junx, itz'qe'xpe' knimalju' e'lonte lu, atzun jte' oje che kyim.

⁷Kub' tyek'u'ntlib' twitz Santyay, yajxi'tzuntl kwitz kkyaqilju' apostl.

⁸Te b'ajsb'iltzun kub' tyek'u'ntib' nwitze', ikyqinju'ye' se'n jun k'wal min tkan tq'ij tej titz'ji.

⁹Ayinweju'ye' mixti'xi'x woklene' kxolju' apostl, expe' myab'a'n tu'n tokq'o'n nb'iyee' te chq'o'n, qu'n in oktene' ljol toj kq'iju' okslal te Qman Dyos.

¹⁰Tu'ntzu'n t-xtalb'il Dyos machinokye' te chq'o'n; mya naqxganju' t-xtalb'il saj tq'o'n weye'. Ayinpe'we' matxi' chin aq'unan nim kyekwitz kkyaqilju' txqantl apostl; expe' mya wu'nwe', ate Dyos matxi' tz'oninweye' tu'n t-xtalb'il.

¹¹B'a'ntzulo ayine' mujqa aye', ate nim toklenju'aju' tpakb'al b'a'n matxi' txiqpakb'a'ne', ex a matxi' kyokslaju'ye'.

Che jawel anq'in kyimni

¹²Qatzun matxi' txiqpakb'a'ne' qa jaw anq'in Krist, ¿tiqun'tzun nkyma'n junjunkye' qa lay che jatz anq'in kyimni?

¹³Qana' lay che jatz anq'in kyimni, mixti'wtlo xjatz anq'inte Krist kxol kyimni;

¹⁴qatzun min jatz anq'in Krist, mixtzun ti'xte tajb'enju' matxi' txiqpakb'a'ne', ex mixti'x tajb'enju' kyokslab'le'.

¹⁵Qa ikyju', myatzun ax tziyalqo'tze' ti'j Dyos, naqtzunlo njaw qchantze' qa jaw anq'in Krist tu'n Dyos, qu'n matxina' txi' qpakb'ane' qa jatz anq'in Krist tu'n Dyos, extzunqa lay che jaw anq'in xjal ajkykyim.

¹⁶Qana' lay che jaw anq'in kyimni, ex ikxte Krist min jaw anq'in;

¹⁷qatzun min jaw anq'in Krist, mixti' tajb'enju' kyokslab'le': ate'xe' toj kyile'.

¹⁸Qa ikju'na'j, majx oje che najkye' oje che kyim okslalqe' ti'j Krist.

¹⁹Qa o'kx xqeya' qk'u'j ti'j Krist toju' qchwinqlal ja'lo, qab'anxi'xqe qwitz kyekwitz kkyaqil xjal.

²⁰Ana'te yolju' axxi'x, oje jawtz anq'inte Krist kxol kyimni. Ate Krist oje jatz anq'in nejtl tu'n kyoklpeju' txqantl oje che kyim.

²¹Ikkse'n sula' kamik tu'n tpaj jun ichan, ex tu'nel jun ichan qo jawila' anq'in kxol kyimni.

22Kse'nx nche kyim xjal tu'n tpaj til Adan, ikxtzu'n che jawil anq'in kkyaqilju' ate' tuk'i'l Krist.

23Teyile junjun kjawil anq'in se'nx nuk'b'enteti': Ate Krist oje jaw anq'in tnejelxi'x; yajxi'tzuntl, ajtul Krist, che jawil anq'inju' te Krist qe'.

24Tzultzun b'ajsb'il q'ijtz, ajtkub'kyi'j kkyaqilju' nche kawin, e'tzyul kawb'il exqe' ati kyipumal, kxe'l tq'o'n Krist kawb'il te Dyos Manb'aj.

25Qu'n kkawilte Krist tzmaxi'j ajtkub'kyi'ju' tajq'oj tu'n;

26atzu'n b'ajsb'il tajq'oj kb'elti'j aju' kamik.

27Qu'n makub' tq'o'n Dyos tkyaqil tjaq' tqan Krist. Atzu'n tu'nju' ntma'n qa tkyaqil xkyaj tjaq' tkawb'il, myajunte Dyos xkyaj tjaq' tkawb'il Krist, a pena'te Dyos xkub' q'onte kkyaqil ti'xti' tjaq' tawb'il Krist.

28Ajtzun kkyaj tkyaqil tjaq' tkawb'il Krist, atzunte Krist, Tk'wal Dyos, ktq'a' kawi'tib' te Dyos, aju' xkub' q'onte tkyaqil tjaq' tkawb'il. Ikytzu'n, ate Dyos ktenb'el toklen tib'aj tkyaqil.

29Toj juntl tu'me'l, qa lay che jaw anq'in kyimni, ¿Tiqu'ntzun njawa' a' kywi' junjun te kxelju' kyimni?

30¿Ex tiqu'n nneljeqi'je' tkyaqil kmoj?

31E'ntzik ex e'witz'in, tkyaqil q'ij nneljewi'je'. Axte' lu, nxinma'ne' kyeye' tu'nju' ntzalajb'ile' kyij'je' toj Krist Jesus Qajaw.

32Aju' b'aj wi'je' toj Epeso, naku'j nq'ojine' kyuk'i'l tojk'ul txkup mya'lqe', nb'inchawtloye' se'nkye naq xjalxi', ¿ti'wtlo nkanb'aye' ti'j? Qa ax lay che jawtz anq'in kyimni, ikywitlo' se'n nkma'n junjun kjalu: ¿Qo wan ex qok'wan, qu'n chi'j qoqekyim!, chechij.

33Lalun kyaq' sb'u'kyib'e', kse'n nkma'n xjal: Qama kyuk'i'la kyib'e' kyuk'i'l myab'a'n xjalqe', ktzakjel knab'le' kyu'n, chechij.

34Kutanjtz ti'j knab'le' toj tu'me'lxi'x, ex lalun che b'inchan ile', qu'n ate' junjunkye' min kyojtzqi'ne' Dyos. Nxinma'ne' lu tu'n tkub' kych'ixwe'ne'.

Se'n kyaq'wi kyimni ajkyjatz anq'intl

35Qajlo ati jun nt-xjelu'n kjalu: ¿Se'ntzun che jawitza' anq'in kyimni? ¿Se'ntzulo kxmilal? qa chi.

36¡Jun xjel mixti' ttab'l! Atina' tu'n tkyimte' ij nku'x awet tu'n ttzaj ch'iyju' awal.

37Myana'te awalju' ntzaj twi' ajtku'x awet, ate ij ju', qa triy mujqa juntl ij.

38Atzunte Dyos nq'onte tqan se'nx tajb'il, ex teyile junjun ij nch'iy tqan se'nx tu'n tch'iya'.

- ³⁹Mya junileqekye' xmil; junte' t-xmilal xjal, juntl kxmilal txkup, juntl kxmilal pich' ex juntl kxmilal kyix.
- ⁴⁰Ikxtzu'n, ati xmil te toj kya'j ex ati xmil te twitz tx'otx'; juntzunte' kxa'wanku'yilju' xmil te toj kya'j ex juntlju' kxa'wanku'yil xmil te twitz tx'otx'.
- ⁴¹Junxi'tl tqoptz'ajelju' q'ij kyetwitz tqoptz'ajel xjaw ex kqoptz'ajel che'w; expe' ikx kxolju' che'w, junxi'tl tqoptz'ajel jun kyetwitz tqoptz'ajel juntl.
- ⁴²Ikxtzun kb'ajelju' ajkyjaw anq'in kyimni. Ate' nku'x mquet kb'elex q'ayj; atzu'n kjawil anq'in lay q'ayj.
- ⁴³Ajtku'x mquet jun kyimni, nkub' tzu'wix ex mixti'tl tajb'en; atzu'n kjawil anq'in xa'wanku'xi'x. Nkub'ajte' nku'x mquet; atzu'n kjawil anq'in kuw.
- ⁴⁴Te twitz tx'otx'te' xmil nku'x mquet; atzu'n kjawil anq'in xewb'aj. Ikyse'n ati qxmilal twitz tx'otx', ex ikx ati qxmilal xewb'aj.
- ⁴⁵Ntma'n toj Tu'jil kjalu: Aju' tnejel wnaq Adan, matz'ok te jun xjal nanq'in, ch; atzu'n b'ajsb'il Adan matz'ok te xewb'aj itz'.
- ⁴⁶Ate wnaqju' te twitz tx'otx' nejtl tul; yajxi'tltzun tulju' xewb'aj.
- ⁴⁷Aju' tnejel wnaq b'inchanjtz ti'j tx'otx', tx'otx'te'; atzu'n tkab' wnaq te toj kya'jte'.
- ⁴⁸Ikyqe' tx'otx' kxmilalju' kse'n ichan b'inchanjtz ti'j tx'otx'; aye'tzu'n che tenb'el toj kya'j, che okyel se'n Qajaw ati toj kya'j.
- ⁴⁹Ikse'nqe iky qka'yinkju' kse'n ichan b'incha'n ti'j tx'otx', iktzu'n qo okyel ikqo ka'yinju' kse'n Qajaw toj kya'j.
- ⁵⁰Kxe'l nma'ne' kyeye' e'ntzik ex e'witz'in, ate' te twitz tx'otx'ku'xi'x lay b'ent tten toj tkawb'il Dyos, ex lay b'ent ttenju' nq'ayj tk'etzju' lay q'ayj.
- ⁵¹Kxe'l nma'ne' t-xim Dyos e'wa'ntoq kyeye': Mya qkyaqil qokyimel, qkyaqiltzun kch'exb'etel qxmilal
- ⁵²tojun kmujx, tojun mtz'un qwitz, ajtq'ajtzanjtz b'asb'il maj chun. Qu'n kq'ajtzanjtz chun, ex che jawil anq'in kyimni tu'n lalun che kyimtl. Ayo'tzunqe kch'exb'etel qxmilal.
- ⁵³Aju' qxmilal ja'lo kq'ayjel, k'okyel te jun xmil lay q'ayj, ex aju' qxmilal ja'lo kkyimel, k'okyel te jun xmil lay kyim.
- ⁵⁴Ayo' kb'ajelju' qxmilal ati ja'lo ex kb'el q'ayj, ajqok te jun xmil lay q'ayj, ex ajtokju' qxmilal te jun xmil lay kyim, kjapumelju' ntma'n toj tu'jil kjalu: Matxi' kub'ti'ju' kamik.
- ⁵⁵¿Jatzunta' tipumala kamik tu'n tkub' qi'je' tu'na? ¿Jatzunta' k'ixb'sab'l qeye' tu'na?, chij.

⁵⁶Ate tk'ixb'sab'l kamikju' aju' il, ex aju' ojtxi' kawb'il nq'onte tipumal il.

⁵⁷¡Chjonte te Dyos, nqo kanb'an tu'n tu'nel Qajaw Jesukrist!

⁵⁸Qu'mtzun, e'ntzik ex e'witz'in, atixi'x nk'u'je' kyi'je', che we'ku'ye' kukxju', che aq'unanqe'xi'xtle' kukxju' toj taq'un Qajaw; qu'n mya naqxwit nkub'najte' kyaq'unb'ene' nkb'incha'ne' te Qajaw.

1 Co 16

Aju' oyaj njaw b'uyet

¹Atzun ti'ju' oyaj kjawil b'uyet tu'n txi' kye okslal, kb'inchame' kse'nx xinxnaq'tza'ne' kye okslal toj tx'otx' Kalasya.

²Teyile junjunkye' k'elel tpa'n toyaj kb'eltq'o'n toj q'ij domink, kse'nx matkanb'a, ex tu'n t-xik'uyet, tu'ntzun min nojqelan tu'n tjaw b'uyetl ajnpone'.

³Ksk'onqe'ktze' okslal b'a'nqe' toj kwitze', tu'n kxinchq'o'ne' Jerusalen q'olte oyaj b'u'yi'ntl kyu'ne' ajnpone', ex che kxe'l nsma'ne' u'j kyi'j tu'n kk'monjtz b'a'n kyu'n okslal.

⁴Ex qa b'a'n toj kywitze' tu'n nxi'ye', che kxe'ltzuntz wuk'i'le'.

T-xima Pawl tu'n tpon kxol okslal aj Korint

⁵Ajnxi'ye' kyuk'i'le', ati tu'n wik'e' toj tx'otx' Masedon; wik'lenxi'tzune' Masedon, chin pomele' Korint.

⁶Qajlo chin kjel jte' q'ije' kyuk'i'le' mujqa k'elexju' jb'alil wu'ne' kyxole'; b'a'ntzun kyonintze' wi'je' toju' nb'eye' ja ma chinxa'tle'.

⁷Min wajb'ile' naq tu'n wik'e' ka'yilkyeye' ja'lo, wajb'ile' qa axtajb'il Dyosju' tu'n nten jte' q'ije' kyuk'i'le';

⁸oktzun chin kjeltene' Epeso tzmax ajtul tq'ij Kab'naqlajoj q'ij,

⁹qu'n matxi' q'onjtz anb'il weye' tu'n waq'unane', tu'npetzu'n nim nche q'ojin wi'je'.

¹⁰Qama pon Timotey kxole', kq'onk tilile' tu'n ttzalaj kxole', in aq'unan toj taq'un Dyos kse'nxwe'.

¹¹Qu'mtzun mix-a'lo' junkye' tu'nwt tel ik'onte; ape' kb'inchamju'ye', kyoninxe' tu'n tljonte tb'e toj nak'b'il, tu'n tul ka'yilweye', qu'n nqo ayone' te kyuk'i'l txqantl okslal.

¹²Xinkub'sa'ne' te qtzik mo qitz'in Apolo tu'n txi' kyuk'i'l qtzik mo qitz'in ka'yilkyeye', ex mixti' xtaj tu'n txi' ja'lo. Kxe'l axji' tten kmuj te.

Q'olb'eb'l tu'n Pawl

¹³Kxq'uqim kyib'e' ex che we'ku'ye' toj kyokslab'le'. Tenx kyipumale' b'a'nxi'x.

- ¹⁴Ex tkyaqilju' makb'inchaye', kb'inchame' tuk'i'l tk'u'jlalil.
- ¹⁵E'ntzik ex e'witz'in, b'i'n kyu'ne' aye' toj tja Estepana e'okslan nejtl toj tx'otx' Akaya, ex aye' matxi' kyaq'kyib' ajb'el kxol okslal.
- ¹⁶Nxi' nkub'sa'ne' tu'n tkub' kb'i'ne' kkawb'ilju' nche ajb'en kse'nte, ex kykawb'il kkyaqilju' nche onin ex nche aq'unan toj taq'un Dyos.
- ¹⁷Nchin tzalaje' tu'n mache ul Estepana, Portunat ex Akayko, tu'nju' mix-a'lo' qe'ye' nk'etze'
- ¹⁸maqe nk'u'je' kyu'n, kse'nxkye. Tz'elx kynik'e' ti'j qa ati kyoklenju' okslal kse'nkye.
- ¹⁹Nxikq'o'n okslal toju' tx'otx' Asya q'olb'eb'l kyeye'. Ex Akyila ex Priska, exqe' okslal nkyb'u'yi'nkyib' toju' tja, nxikyq'o'n nim q'olb'eb'l kyeye' toj tb'i Qajaw.
- ²⁰Kk'mome' q'olb'eb'l kyu'n kykyaqil okslal. Kyq'olb'em kyib'e' kyxolxe' tu'n xjan ma'tz.
- ²¹Ayine' Pawl, nxi' ntz'ib'a'ne' q'olb'eb'l lu kyeye' tu'n nq'ob'e'.
- ²²Qa ati jun min ntk'u'jla'n Qajaw, ;Tzajxwit taq'wix tib'aj! ;Kutzaja, Nman Dyos!
- ²³Awt Qajaw Jesus tzaj q'onte t-xtalb'il kyib'aje'.
- ²⁴Ati nk'u'jlalile' kukxju' kyi'je' toj Qajaw Jesukrist.

2 Co

2 Co 1

¹Ayine' Pawl, t-apostl Jesukrist qine' tu'n Dyos, nche'x qq'olb'e'ne' tuk'i'l qitz'in Timotey, aye' okslalqe'ye' te Dyos toj nintnam Korint exqe' txqantl okslal toj tkyaqil tx'otx' Akaya.

²Awt Qman Dyos tuk'i'l Qajaw Jesukrist tzaj q'onte t-xtalb'il ex tnak'b'il kyib'aje'.

Aq'b'il chjonte

³Ajwalinjtzwit Dyos Manb'aj te Qajaw Jesukrist, ate Manb'aj ntzaj laqj tk'u'j qi'j ex a ntzaj q'uqb'ante qk'u'j kukxju'.

⁴A ntzaj q'uqb'ante qk'u'j toj tkyaqilju' yajb'il nik'x qu'n, tu'n tb'ant qq'uqb'ante kk'u'ju' nche yajti, tu'nxju' q'uqb'ab'l qk'u'j ntzaj tq'o'n Dyos.

⁵Kse'n yajb'il ik'xtu'n Krist, ikxtzu'n nqo yajta' tuk'i'l, ex ikx tu'nel Krist ntzaj tq'uqb'a'n qk'u'j.

⁶In qo yajtiqe', tu'n tq'uqb'anjtz kk'u'je' ex tu'n kyklete'; qatzun maq'uqb'anjtz qk'u'je' tu'n Dyos, ex tu'n tq'uqb'anjtz kk'u'je' ex tu'n kykuwixe' tu'n kyik'xju' yajb'il kyu'ne' aye'xju' nche ik'x qu'ne'.

⁷Q'uqlixi'x qk'u'je' kyi'je', qu'n b'i'n qu'ne', kse'n matxi' che yajtiye', ex ati tu'n tq'uqb'et kk'u'je'.

⁸E'ntzik ex e'witz'in, qajb'ile' tu'n kb'inteye' nim yajb'il tzaj qi'je' toj tx'otx' Asya. Jun tik'lel qwitzlalile' kuw mixtoqti'x nqipa'ntle', mixpeti' qmaye' qa qo eletze' itz'qo'xe'.

⁹Majx qna'ye' naku'jtoq qob'el b'yo'ne'. Ajb'en tzunte' lu qeye' tu'n lalun tz'okqe qk'u'je' qi'jxe', tu'n tqe qk'u'je' ti'j Dyos jaw anq'in Krist tu'n kxol kyimni.

¹⁰Ex o'tkole' Dyos ex qo tkla'ye' te xob'ajil te kamik. Q'uqli qk'u'je' qa qo tkla'ye' kukxju',

¹¹qama qo kyoniye' tu'n kna'n Dyose' qi'je'. Qa nim okslal xena'n Dyos qi'je', ex nim che q'ol chjonte te Dyos tu'nju' tk'i'wb'il ktzajel tq'o'n qeye'.

Tiqu'n yaj xi' Pawl Korint

¹²In qo tzalaje', ex nxitna'n qk'u'je' b'a'n matxi' qb'inchaye' ex min nqo chanyole' twitz tx'otx', axi'xpe' nmujb'ab'le' kyuk'i'le'. Myatzu' lepcha' qo'qe' ti'j knab'l xjal, q'uqliqe' qk'u'j ti'ju' t-xtalb'il Dyos.

¹³Mixti'qe' xiqtz'ib'a'n kyoju' quje' junxi'tlwit kyetwitzju' kjawil kyxch'i'ne' ex kkaneb'el toj kwitze'. Wajb'ilwe' tu'n tkane b'a'nxi'x toj kwitze',

¹⁴kse'n matxi' tz'el ch'i'n knik'e' wi'je', tu'n ktzalaje' qi'je' ex tu'n qtzalaje' kyi'je' ajtul Qajaw Jesus.

¹⁵Qu'qlitzun nk'u'je' ti'ju' lu, kub' nxima'ne' tu'ntoq nxi'ye' ka'yilkyeye' nejtl, tu'n nten kamaje' xb'etzalkyeye';

¹⁶xima'ntoq wu'ne' tu'n wik'e' nejtl ajnxi'ye' Masedon, ex ajtanjtz wi'je' tu'n wik' jumajtle', tu'nwtzulo kyonine' wi'je' toju' nb'eye' tu'n npone' Juda.

¹⁷¿Mamixwittzulo ti'x kub' nxima'ne' b'a'nxi'x tej tkub' nxima'ne' lu? ¿Matuk'il wittzulo kab'e' nk'u'je' ajtb'aj nk'u'n jun nxime' qa inma'ne' okyi ex laytl?

¹⁸Ate Dyos ojtzqilte ajtb'aj qnk'u'n junqe' qxim, minti' miltz'ujqe' ti'j qyol.

¹⁹Qu'n ate Jesukrist Tk'wal Dyos, ju' nxi' qpakb'a'ne' kxole' kyuk'i'l Silb'ano ex Timotey, min nmiltz'ete ti'j tyol. Junxte yolin tu'n Dyos ex axxi'x,

²⁰tu'nte njapuna' tkyaqilju' ttziya Dyos. Qu'mtzun nxiqma'ne' Ikxwitju' naq tu'nel Krist Jesus ajtjaw qajwali'ne' Dyos.

²¹Ex ate Dyos nkuwsanqe kyuk'i'le' toj qokslab'l ti'j Krist, ex maqo eltpa'n tu'n qok teku'.

²²Matz'ok tq'o'n qechel tu'nku' t-sey, ex matzaj tq'o'n Xewb'aj Xjan toj qanmi te techelju' qk'ma' te.

²³Atzu'n tu'n na'mx nxi'ye' Korint se'n xima'ntoq wu'ne', a Dyos ojtzqilte ex a nkub' nq'o'ne' te tziyal wi'je', tu'ntoq lalun tzaj kb'ise' wu'ne'.

²⁴Myayo'qe' tajaw kyokslab'le'; a qeye' qajb'il tu'n qonine' kyuk'i'le', tu'n ktzalaje', matxina' che kuwixkye' toj kyokslab'le'.

2 Co 2

¹Qu'mtzun min nxi'tle' xb'etzalkyeye' naq tu'n ttzaj kyb'ise'.

²Qu'n qama tzaj kb'ise' wu'ne', ¿alkyetzun kq'olte ntzalajb'ile', qa mya qe'ye', ju' matxitoq tzaj kb'ise' wu'ne'?

³Qu'mtzun xxa'ntz'ib'a'ne' ja'lo, qu'n min wajb'ile' tu'n nxi'ye' tu'n tok nb'ise' kyu'ne', aye'wtloye' tu'n kytzaj q'onte ntzalajb'ile'. Qu'qlitoq nk'u'je' kyi'je' qa che tzalajele' ti'ju' nchin kytzalaje' ti'j,

⁴tetzunj xkub' ntz'ib'a'ne' u'j lu, inxi'xtoq chin ximane' ex nchin b'isune', expe' nchin oq'e'. Ma'tzun kub' ntz'ib'a'n we' wuj, mya tu'n ttzaj kb'ise', tu'n klonteye' inxi'x che nk'u'jla'ne'.

Kub'najset til jun okslal

⁵Aju' okslal okq'onte nb'ise', mya o'qinkxe' xin b'isun tu'n, ex ikkxeye' kkyaqile' mache b'isun ch'ine' tu'n. Nxinma'ne' Mache b'isun ch'ine' tu'n lalun txinma'nxi'xtle'.

⁶Tk'i'xtzunte tz'e'ysb'il twitz okslalju' lu kub' kq'o'n knimal kb'aje'.

⁷A tu'n tb'inchetju' ja'lo tu'n tkub' najset til ex tu'n tonet, tu'n lalun tzajxi'xtl tb'is.

⁸Qu'mtzun nxi' nkub'sa'ne' kyeye' tu'n kyek'untetle' kk'u'jlalile' ti'j.

⁹Xintz'ib'a'ne' kyeye' tnejel ti'ju' lu, tu'ntoq tel kynik'tzile' qama kyaq'kyib'e' tu'n t-xikb'incha'ne' nxinma'ne' kyeye'.

¹⁰Atzunju' makub' kynajsa'ne' til, ex kb'el nnajsa'ne' til. Kb'el nnajsa'ne' qa ati tu'n tkub'a' najset til, kyu'nele' ex twitz Krist.

¹¹Tu'ntzun lalun kanb'antl Tajaw il qi'j, qu'n b'i'ntl qu'n myab'a'n qe' t-xim.

Min qe tk'u'j Pawl toj Troade

¹²Tej npone' toj nintnam Troade q'malte tpakb'al b'a'n ti'j Krist, q'onjtz anb'il weye' tu'n waq'unane' toj taq'un Qajaw.

¹³Mixtoqtzun ti'x nchin tzalaje', qu'n min okyalju' witz'ine' Tito wu'ne'. Qu'mtzun nik'b'ete' kxol ex nxi'ye' Masedon.

Aq'b'il chjonte

¹⁴Chjonte te Dyos, ntq'o'n anb'il tu'n qkanb'an tu'n Krist, ex tu'n qpakb'ab'le' nxityek'u'n tpakb'al b'a'n, matxitzun b'injtz toj tkyaqil plaj naku'j tk'ok'jal npuk'chaj.

¹⁵Qu'n ikyqo'ye' se'n tk'ok'jal sturak nxitq'o'n Krist te Dyos, ex npuk'chaj tk'ok'jal kxolju' nche klet ex kxolju' nche'x toj naje'n.

¹⁶T-xew kamik nela' kyeju' nche'x toj naje'n, atzu'n kyeju' nche klet, jun tk'ok'jalte' ntq'o'n chwinqlal. ¿Alkyetzun jaku' tzik'xju' aq'untl lu tu'n?

¹⁷Min tokju' tyol Dyos qu'ne' te qkanb'ab'le', kse'n nkb'incha'n txqan; inpe' qoyolinqe' axxi'x twitz Dyos, chq'o'nqo'ye' tu'n Dyos ex nqo ajb'ene' te Krist.

2 Co 3

Aju' ak'a'j yol kyej b'entti'j tu'n Dyos

¹Ajt-xi' qma'ne' lu, ¿maxi' tjaw qnima'ntl qib'e' toj kwitze'? ¿Ma ilti'j tu'n qyek'unteye' jun u'j oqxenb'ilqeye' kyeye', mujqa tu'n qkub'sane' tu'n ttzaj kq'o'ne' jun u'j oqxenb'ilqeye' kse'n nkb'incha'n junjun?

²Aye'nakyeju'ye' te txel u'j oqxenb'ilqeye': tz'ib'a'n toj qanmiye', kkyaqil xjal nche jaw xch'inte ex kyojtzqi'n.

³Ex q'anacha'lxix aye'ye' jun u'j aku' Krist tz'ib'ante tu'n qaq'unb'ene'; mya tu'n tz'ib'b'il tz'ib'a'na', tz'ib'a'n tu'n T-xew Dyos itz'; jun u'j mya twitz ab'j toka', toj kyanmi wnaq tz'ib'a'na'.

⁴In qma'ne' lu, qu'n q'uqli qk'u'je' ti'j Dyos tu'nel Krist.

⁵Mya atiwt tu'me'l tu'n tb'ant junqe' ti'xti' qu'ne' qu'nxwite'; tkyaqilte' nb'ant qu'ne', tu'n Dyos te',

⁶ate Dyos okq'onte qoklene' tu'n qajb'ene' toju' ak'a'j yol, myatzu' tzajna' ti'j jun kawb'il, ti'j taq'un Xewb'aj tzajna'. Ate' kawb'il ntma'n tu'n tkyim xjal, atzunte' T-xew Dyos ntq'o'n chwinqlal.

⁷Tyek'u pena'te Dyos tajwalil tej ttzaj tq'o'n kawb'il te Moyses, tz'ib'a'n twitz ab'j ex nche'x tq'o'n xjal toj kamik, mixpeti'x b'ent t-xikyka'yi'n aj Israel twitz Moyses inxi'xtoq qoptz'aj, maskye atitoq tu'n tkub'aju' spik'umal twitz,

⁸¡mastzun tb'anilxi'xtlte' tej sul tpakb'alju' ak'a'j yol tzajni ti'j Xewb'aj!

⁹Qa tb'anilku'xi'x oka' tej ttzaj q'o'n kawb'il ajb'en tu'n kyxi' xjal toj naje'n, ¡mastzun tb'anilxi'xtl soka' tej sul tpakb'al b'a'n tu'n qk'met tu'n Dyos!

¹⁰Qu'n mixti'tl toklen tajwalil ojtxi' kawb'il kse'n ja'lu, majx tb'anilxi'xtl.

¹¹Tb'anilxi'xtoqju' ojtxi' kawb'il ex atitoq tu'n tkyaj naj, tb'anilxi'x tzuntlju' ak'a'j yol kjel tejumajx.

¹²Tu'ntzu'n q'uqli qk'u'je' ti'ju' lu, min nqo xob'e' tu'n qyoline' ti'j.

¹³Min nqb'incha'ne' kse'nte Moyses intoq oktktxu'n twitz tu'n xb'alun tu'n lalun tz'ok kka'yi'n aj Israel aj tyupju' t-spik'umal, qu'n atitoq tu'n tkub'aju' tqoptz'ajel twitz.

¹⁴Aye'tzunkye min kane toj kwitz, ex min nelkniky' ti'ju' ojtxi' kawb'il ja'lo ajtjaw kxch'i'n, axju' xb'alun lu nmqonte kwitz tu'n lalun tz'el kynik' ti'j, na'mx telju' kutxb'il knab'l, qu'n o'kx Krist nnel q'inte ti'j kwitz xjal.

¹⁵Jpu'nx kynab'l tu'n xb'alun toju' tq'ijlalil ja'lo ajtjaw kxch'i'n tuj Moyses.

¹⁶Ajtzun tanjtzi'ti'j jun xjal tuk'i'l Qajaw, inelju' xb'alun ti'j maqb'ilte t'nab'l.

¹⁷Qu'n ate Qajaw Xewb'aj; ex xi'ta' tzaqpib'l jata' T-xew Qajaw.

¹⁸Qu'mtzun, qkyaqil mya jpu'ntl qwitz kse'n nejtl, ikyqo' se'n jun lispej ntqoptz'a'n tajwalil Dyos, ex xi'qch'exb'et tu'n tb'ent qilb'il se'n tilb'ilal Krist, qu'n atl junjun maj nq'anacha'linxi'x t-spik'umal Qajaw qi'j, atzunte Qajaw nb'inchante ja'lu, tu'nel Xewb'aj Xjan.

2 Co 4

Eq'mal tqanil ti'j Jesukrist

¹Qu'mtzun min nqokub'numje', qu'n tzaj toqxena'n Dyos aq'untl lu qeye' tu'n tlaqb'il tk'u'j.

²Min nqo b'inchantlqe' ti'xti' toj ewaj, mixti'tl tu'n qch'ixwa'ye'; min nqo sb'une' ex min nqchuku'ne' tyol Dyos. Inpe' oktilil qu'ne' tu'n qelb'a'ne' kwitz kkyaqil xjal twitz Dyos tu'n o'kxju' ax nxiqma'ne'.

³Qatzun e'wa'nxju' tpakb'al b'a'n te kolb'il nxi' qpakb'a'ne', o'kxtzu' e'wa'na' kyeju' nche'x toj naje'n.

⁴Mina'jon nkyoksla'n, axju' dyos toju' tq'ijlalil ja'lo nmoxsante knab'l, tu'n lalun tz'el kynik' ti'ju' t-spik'umal tpakb'al b'a'n ti'j Krist tb'anilxi'x, itz' tilb'ilal Dyos.

⁵Min nqpakb'a'nqe' qib', a qeye' nxi' qpakb'a'n qa a Jesukrist Qajaw; naq ajb'el qo'qe' kyeye' tu'n tk'u'jlalil Jesus.

⁶Qu'n axte Dyos q'mante tu'n tten spik'un toju' qlolj, atzun saj q'onte spik'unju' toj qanmi, tu'n t-spik'e' t'nab'l juntl, tu'n telkynik' ti'ju' tajwalil Dyos nqoptz'aj twitz Jesukrist.

Q'uib'ab'l qk'u'j toju' yajb'il

⁷Atzu'n q'inumal lu ati toj qxmilal, kse'n jun tx'otx' k'wil, tu'n tq'ancha'lin qa tu'n Dyos te' nin ipumalj lu ex mya qu'n.

⁸Ikytzu'n, maskye nim tx'u'yb'il ati, atiqe tu'me'l qe; inb'ajx qk'u'j, ex min nqo k'oline'.

⁹Nljonjtz toj qq'ije', ex min nqokyaj leb'a'ne'; nqo niq'unjtze' ex min nqokub' xitje'.

¹⁰Jaxjaku' maqo'xa'ye', majx q'i'n tkamik Jesus qu'ne' toj qxmilale', tu'ntzun tq'ancha'lin tchwinqlal toj qxmilale'.

¹¹Akxku' itz'qo'ye' twitz tx'otx', nelje qi'je' kukxju' tu'n qkyime' naq tu'nel Jesus, tu'n tyek'et qa ntzaj tq'o'n Jesus tchwinqlal te tchwinqlal qxmilale' ati tu'n tkyim.

¹²Tu'ntzu'n nelje qi'je' tu'n qkyime', ma kk'ame' kychwinqlale'.

¹³Intma'n toj Tu'jil: Xiwoksla'ne', qu'mtzun xinma'ne', chiju' tz'ib'a'n. Ikxtzun qeju'ye', tu'nxju' qokslab'le', nqoksla'ne' ex nxiqma'ne'.

¹⁴Qu'n b'i'n qu'ne', a Dyos jaw anq'in Qajaw Jesus kxol kyimni tu'n, ex qo jawil anq'in tuk'i'l Jesus tu'n, qo xe'l tiq'i'n junx kyuk'i'le' twitz Dyos.

¹⁵Tkyaqil ja'lu matzik'x qu'ne' te jun b'a'n kyeye', tu'n kyk'monte nim xjal t-xtalb'il Dyos, ex nim xjal tu'n kq'on chjonte te Dyos ex tu'n tjaw kyajwali'n.

¹⁶Qu'mtzun min nqo kub'jumje'. Maskye xi' tb'aj qxmilale', atzu'n qanmiye' xitok ak'a'jxi'x atl junjun q'ij.

¹⁷Mya nimte' yajb'ilqe ja'lo ex lwiyl nnik'; atzu'n ktzajel q'o'n qe tu'nju' lu jun qoklen nimxi'x ex tejumajx.

¹⁸Qu'n myatzu' toka' qwitz ti'ju' q'ancha'l, xi'toka' qwitz ti'ju' min q'ancha'l, qu'n aye' ti'xti' q'ancha'lqe' lwiyl nche ik', aye'tzunkye' min q'ancha'lqe' tejumajxqe'.

2 Co 5

¹Ikyqo' se'n jun ja twitz tx'otx', kse'n jun pach naq te jte' q'ij; b'i'n qu'n qama kub' xitju' tpach qanmi lu, ati jun qja tejumajx b'inha'n tu'n Dyos toj kya'j, mya b'inha'n tu'n kq'ob' xjal.

²Tu'ntzu'n tpaj nqo jiq'chana' toju' qja naku'j pach ja'lo, qajb'ilnaj tu'n qten toju' qja toj kya'j;

³Maskyetzun makyej qq'o'n kutxb'ilqe tok ja'lo, lay qokyaj x'b'iqe.

⁴Ato'xku' toju' qxmilal naku'j pach nqo b'isun ex nqo sikt, mya awt qajb'ilju' tu'n qelq'i'n toj, a qajb'ilju' tu'n tokju' qxmilal naku'j qja ak'a'j.

⁵Matb'inha Dyos qten tu'n qok toju' lu, qu'n tzaj tq'o'n Xewb'aj Xjan tejun q'uqb'ab'l tk'u'jlalilju' qk'ma'.

⁶Qu'mtzun q'uqli qk'u'j kukxju'. B'i'n qu'n, tu'nju' nqo anq'in toju' qxmilal ja'lo, najchaq ta'qo' ti'j Qman Dyos.

⁷Nqo b'et toj qokslab'l tu'nju' q'uqli qk'u'j ti'j, mya tu'nwt nok qka'yi'n;

⁸q'uqlitzun qk'u'j ti'j, ex qajb'il naqwit qo elpa'n ti'ju' qxmilal tu'n qxi' najal tuk'i'l Qajaw.

⁹Qu'mtzun noktilil qu'n tu'nqel b'a'n twitz Qajaw, qa itz'qo'x tzalu twitz tx'otx' mujqa maqo'x tuk'i'l Qajaw.

¹⁰Qu'n qkyaqil ati tu'n qyek'unte qib' twitz tkawb'il Krist, tu'ntzun qk'monte teyile junjun kse'nx qb'inchb'en, qa b'a'n mo myab'a'n, tej xqoten toj qxmilal.

Tpakb'al b'a'n tu'n tb'ent qten tuk'i'l Dyos

¹¹Tu'ntzu'n matxi' tz'el qnik'e' qa atzu' tu'n qnimana' te Dyos, in oktilil qu'ne' tu'n tkub'ti'j knab'l xjal. Ojtzqi'n qoxi'xe' tu'n Dyos, qapelo ex ojtzqi'n qo'ye' kyu'ne'.

¹²Mya inwt qnima'n jumajtl qib'e', naq nxiqma'ne' tu'me'l kyeye' tu'n ktzalaje' qi'je', tu'n tb'ent ttzaq'wet kyu'ne' kyeju' nknima'n kyib' tu'n kka'yink ex myaju' tkub' toj kyanmi.

¹³Qama tz'ok toqwi'ye' toj kwitze', tu'nte' nqo ajb'ene' te Dyos; qatzun min, te jun b'a'nte' kyeye'.

¹⁴Matxi' qna'ye' tk'u'jlalil Krist tzajx telen qnik'e' qa kyim jun ichan tu'n kpaj kkyaqil xjal, ex kykyaqil xjal kyimniqe'.

¹⁵Kyim Krist tu'n kpaj kkyaqil xjal, tu'ntzun lalun che anq'intl kyex, tu'n kyanq'in te Krist, ju' kyim tu'n kpaj ex jaw anq'intl.

¹⁶Min nqoximantle' ti'j juntl xjal se'n che ximan xjal twitz tx'otx'; tnejel ikytoq nqxima'ne' ti'j Krist kse'n che ximan xjal, atzu'n ja'lo mikxa'tl qximju'ye' ti'j.

¹⁷Qu'mtzun aju' mujli tuk'i'l Krist, jun ak'a'j wnaqte'. Matxi' che kyej tq'o'n ojtxi' ti'xti'; mache b'jo'k te ak'a'j.

¹⁸Tkyaqil ja'lu tu'n Dyos, matb'inchá qten tuk'i'l tu'nel Krist ex matzaj toqxena'n tu'n t-xiqpakb'a'n kye xjal tu'n tb'antile kten tuk'i'l Dyos.

¹⁹Oktlil tu'n Dyos tu'n tb'ant kten kkyaqil xjal tuk'i'l tu'nel Krist, min oktq'o'ntl twitz kyij'ju' kyil xjal; ex tzaj tq'o'n qoklene' tu'n txi' qchik'b'a'ne' tpakb'al b'a'n lu.

²⁰Qu'mtzun t-sanjelal Krist qo'ye', ku'xwitloj aku' Dyos nkub'san kyeye' ajt-xi qma'ne' tyol Dyos kyeye'. Qu'mtzun nqo kub'sane' kwitze' tu'n kk'monteye' tu'n tb'ant ktene' tuk'i'l Dyos.

²¹Mixti'te Krist tb'inchawt jun til; naqtzun tu'n qpaj, oktq'o'n Dyos ku'wtloj ati til, tu'n qk'met tu'n Dyos tu'nel Krist.

2 Co 6

¹Ja'lotzun, ayo'ye' nqo aq'unane' tuk'i'l Dyos, nqo kub'sane' kyeye' tu'n kk'monteye' t-xtalb'il Dyos matxi' tzaj tyek'u'n kyeye'.

²Qu'n ntma'n Dyos toj Tu'jil: Xinb'i'na tojku'xi'xju' kmuj; ex xiwoni'na toj tq'ijlalil kolb'ilteya, chiju' tz'ib'a'n. Ate tq'ijlalilju' ja'lo. ¡A te tq'ijlalil kolb'ilju' ja'lo!

Yek'b'ilte taq'un Pawl te chq'o'n

³Mixti' junqe' myab'a'n nkub' qyek'u'n te juntl, tu'n lalun kma xjal qa myab'a'n qaq'unb'ene'.

⁴Inpe' qyek'u'n qib'e' qa tmajin Dyos qo'ye', inxi'x ik'x nim yajb'il qu'ne', ati maj min nkanun qwaye', ntzaj xitb'il qi'je',

⁵nqo jikunjtze', nqo okx jpu'ne', nche jaw tilj xjal qi'je', nqokub'o'lje' toju' nim aq'untl, nel qwatle' ex nqo naje' tu'n we'yaj.

⁶Ex ngyek'u'ne' tu'n b'a'n qchwinqlale', tu'n qojtzqib'le' ti'ju' ax, nten qpasensi ex b'a'nxjal qo'ye', tu'n ati Xewb'aj Xjan quk'i'le', ati qk'u'jlalile' axxi'x,

⁷tu'n ati tipumal Dyos quk'i'le', nqpakb'a'ne' ax. Nxiqma'ne' tu'me'lxi'x te qq'obj'ile' ex te kolb'ilqeye'.

⁸Junjun maj nqo nimanjtze', ex junjun maj nqo ilinjtze'; Junjun maj b'a'n che yolin xjal qe'ye', ex junjun majtl nche yolin xjal myab'a'n qi'je'. Nqo okq'o'ne' chalyol, extzun nxi' qma'nqe' ax.

⁹Nqo okq'o'ne' min ojtzqi'n qo'ye', extzun ojtzqi'n qoxi'xe'. Nneljeqi'je' kukxju', itz'qo'x tzune'; ntz'e'ysanjtz qwitze', mixtzunti' nqokub' b'yo'ne'.

¹⁰Naku'j b'is to'qo'ye', extzun nqotzalajqe' kukxju'; naku'j prow qo'ye', nimitzun xjal nche q'inumax qu'ne'; naku'j mixti'x ati qeye', extzun tkyaqil ati qeye'.

¹¹E'ntzik ex e'witz'in aj Korint, matxi' txiqma'ne' kyeye' axxi'x; ex tu'n tkyaqil qk'u'je'.

¹²Mixti' jun ti'xti' nkub' qewa'ne' kyeye'; aye' kyeju'ye' mixti' kyk'u'je' qi'je'.

¹³Nchin kub'sane' kwitze', kse'n jun manb'aj nkub'san kye tk'wal, atiwt kk'u'je' wi'je', kse'nwe' ati nk'u'je' kyi'je'.

Ayo' tja Dyos itz'

¹⁴Lan tz'ok kmujb'a'n kyib'e' kyuk'i'l mya okslal. ¿Ma jakutzun tmujb'atib' tnik'alilti'j tuk'i'l mya tnik'alilti'j? ¿Ma jakutzun tmujb'atib' spik'un tuk'i'lju' qlolj?

¹⁵¿Ma jakutzun ten mujb'ab'l kxol Krist tuk'i'l tajaw il? Ex layx ten mujb'ab'l kxol jun okslal tuk'i'l jun mya okslal.

¹⁶Layx ten mujb'ab'l kxol tja Dyos kyuk'i'l twitzleb'. Qu'n tja Dyos itz' qo'qe', se'n tma kjalu: Chin najale' ex chin b'etele' kyuk'i'l; che ajb'el weye' ex che okyel te ntaname', chij.

¹⁷Qu'mtzun tmatl Qman Dyos kjalu: Kukyetze' kyxol ex che lq'emile' kyi'j; lalun tz'ok kymko'ne' tz'il. Che nk'ma'tzuntze'.

¹⁸Ayintzuntze' Manb'aj kyeye', aye'tzunkye' nk'wale' ex nmyale', chi Qman Dyos nimitpumal, chiju' tz'ib'a'n.

2 Co 7

¹Aye'tzun yolju' e'tzaj ttziya'n Dyos qe, e'ntzik ex e'witz'in. Qu'mtzun qxtilsam qib' te tkyaqilju' ntz'ilsante qxmilal ex qanmi; qq'onk tilil tu'n qxjansante qib' toj tchiylal Dyos.

Anjtzi'j kyanmi aj Korint

²¿Kyb'inku' ch'ine' qyole'? Mixti' jun xjal myawt b'a'n nqb'incha'ne' te; mixa'lo'xi' jun xjal tz'el txalpuj qu'ne'; mixa'lo'xi' jun kub' qsb'u'ne'.

³Mya inwt chin iline' kyeye', kse'n matxi' txinma'ne' kyeye', majx ate'ye' tink'u'je' tu'n qanq'in junx ex tu'n qkyim junx.

⁴Q'uqlixi'x nk'u'je' kyi'je' ex nchin tzalaje' kyi'je'. Q'uqliwe' nk'u'j ex nchin tzalajwe' toj tkyaqilju' yajb'ilqeye'.

⁵Atxi'x qpone' Masedon, b'ajx qo ojlana' jun kmuje', inpe' qoyajtiye' toj tkyaqil plaj: inxi'x che q'ojin xjal qi'je' ex nqo xob'jeye' toj qanmiye'.

- ⁶Atzunte Dyos kuwsan kyeju' numjni, o'tkuwsaye' tej tul Tito qk'etze';
- ⁷ex myanaq o'kx tej tul, ex tu'nju' qb'inteye' intoq tzalaj Tito kyi'je'. Tzaj tma'n qeye' qa kyajb'ilxi'xe' tu'n qok kka'yi'ne', ex tzaj tma'n qa nche b'isune' ex nb'ajx kk'u'je' wi'je'; ojexi'x chin tzalaje' tu'n ja'lu.
- ⁸Maskye tzaj kb'ise' tu'nju' u'j xintz'ib'a'ne' kyeye', min nchin b'isune' ja'lo tu'n. Inb'isune' tnejel tu'n tpaj ojexi'x che b'isun jte' q'ije' tu'nju' u'j lu,
- ⁹atzu'n ja'lo nchin tzalaje'; mya tu'nju' eb'isune', ate' tu'n kb'ise' lu matz'anjtz kyi'je' tuk'i'l Dyos, qu'mtzun mixti' junqe' taq'wix xqb'incha kyeye';
- ¹⁰Qama tzaj qb'is kse'nx tajb'il Dyos inanjtzi'tj qanmi tu'n, tu'n qklet, ex mixti'tl tu'n qb'isun tu'n. Atzu'n kye xjal kb'is ntzaj kamik tu'n.
- ¹¹¡Kximankutzune' titi' sul tq'o'n kb'ise' tzaj kse'nx tajb'il Dyos! Matzaj kna'n kyib'e' ex makkol kyib'e'; tzaj ktx'u'jile' ex ten tchiylal Dyos kyeye'. Yajxi'tzuntl kyajb'ile' tu'n klontetl nwitz', atixi'x kk'u'je' wi'je' ex makub' ktz'e'ysa'ne' twitzju' b'inchante myab'a'n. Tu'ntzu'n tkyaqil ja'lu makyek'uye' qa mixti'kye' kpaj ti'ju' il lu.
- ¹²Ate' u'j xintz'ib'a'ne' mya tu'n tpaju' b'inchán il ex mya tu'n tpaju' b'inchanjtz il ti'j, ate' tu'n telkynik'e' ti'j qa inxi'x qoximane' kyi'je' twitz Dyos.
- ¹³Maqe qk'u'je' tu'n ja'lu. A xqo tzalajxi'xju'ye' ti'j kyetwitz ja'lu, tej sok qka'yi'ne' Tito inxi'x tzalaj; kkyaqile' xe'x q'onte ttzalajb'il.
- ¹⁴Oje txinma'ne' te Tito qa nchin tzalaje' kyi'je', mya taq'wix xin kyaja'ye' kyu'ne'. Apete' tu'n tkyaqilju' ax oje txiqma'ne' kyeye', matz'el q'anchar'lixju' xiqma'ne' te Tito toj ax qa nxi'x qo tzalaje' kyi'je'.
- ¹⁵Ex inlaqxi'x tk'u'j Tito kyi'je' ajttzaj tna'n qa xikyb'i'ne' ex kk'ame' tuk'i'lxi'x jun ninb'il.
- ¹⁶¡Nchin tzalaje' tu'n maqe nk'u'je' kyi'je'!

2 Co 8

Tu'n qq'on qoyaj tu'n tkyaqil qk'u'j

- ¹Atzu'n ja'lo, e'ntzik ex e'witz'in, qajb'ile' tu'n txiqma'ne' kyeye' se'n xtyek'uya' Dyos t-xtalb'il kye okslal aj Masedon.
- ²Tu'npetzu'n mache b'jik' toj yajb'il, inxi'x che tzalaj; ex tu'npetzu'n prowqe'xi'x, ku'xi'xtej q'inunqe' tuk'i'l che oyin.
- ³Kanliwe' nwitz, xiqq'o'n okslal lu kyoyaj tuk'i'l tzalajb'il se'nx nkub'ti'j kyu'n, expe' kub' kq'o'nch'i'ntl tib'ajxi' tu'n tkyaqil kk'u'j. Aye'x e'kub' ximante,
- ⁴tzaj kkub'sa'n qeye' tu'n txi' qq'o'ne' anb'il kye, qu'n kyajb'ilxi'xtoq tu'n kyonin tu'n kq'onte oyaj tu'n txiq'et kye okslal toj Jerusalen.

- ⁵Kyb'inchaxi'xpe'tl kyetwitzju' xima'ntoq qu'ne', tnejelxi'x kyaq'kyib' tu'n kyajb'en te Qajaw, kyaq'tzun kyib'tz tu'n kyonin quk'i'le' se'nx tajb'il Dyos.
- ⁶Qu'mtzun xiqkub'sa'ne' te Tito tu'n t-xitljo'n tb'uyitju' oyaj lu kxole' kse'nx tzyet tb'uyinte nejtl.
- ⁷Aye' kyeju'ye' nb'ent-xi'x kyu'ne' toj tkyaqil: atixi'x kyokslab'le', b'a'nxi'x che yoline', atixi'x kyojtzqib'le', inxi'x kq'o'n kyib'e' tu'n kyajb'ene' ex atixi'x kk'u'jlalile' b'je'l kykno'ne' qi'je', ex ati tu'n kq'ontexi'xtle oyaj kxel q'et lu.
- ⁸Mya jun chaq'b'il nkub' nq'o'ne' kyeye'; naq o'kx wajb'ile' tu'n telkynik'e' ti'ju' b'a'n tb'is kyk'u'j txqantl okslal, tu'n tten anb'il kyeye' tu'n kyek'unteye' kk'u'jlalile' axxi'x.
- ⁹Qu'n matxi' tz'el kynik'e' ti'j Qajaw Jesukrist, q'inun extzun matz'ok te prow tu'n kpaje', tu'nju' tprowil xe oka'ye' q'inun.
- ¹⁰Kxe'l nq'o'n jun knab'le' ti'ju' ti'xti' lu te jun b'a'n kyeye'. Tzajx jnab'i, mya naqx tzyet-xi' kq'on kyoyaje', tzyet tkub' kq'o'ne' tuk'i'l ktzalajb'ile'.
- ¹¹Japunx kyu'ne' ja'lo se'nx ttzajku' qe kyu'ne', kq'onku'ye' kyoyaje' tu'n tkyaqil kk'u'je' kse'nx tu'me'l tu'n kq'onteye'.
- ¹²Qu'n alkyete tajb'il tu'n tq'on toyaj, k'mo'n tu'n Dyos aju' makub' tq'o'n se'nx tu'me'l tu'n tq'onte. Min ntqani'nte Dyos aju' mixti' qe.
- ¹³Min nxinma'ne' kyeye' tu'nwt kyajtitlkye' naq tu'n mache onine' kyi'j txqantl.
- ¹⁴Atiku' ti'xti' kyeye' ja'lo tu'n tb'ent kyonine' kyi'ju' mixti'kye; tojtzun jumajtl aye'tlkye ati kye tu'n kyonin ti'ju' mixti' kyeye', tu'ntzun ttenyile kyeye' kyuk'i'l.
- ¹⁵Kse'n ntma'n toj Tu'jil: Mixti'tlte kyej kyeju' jawkyiq'i'n nim, ex kanun kwaju' naqch'i'n jaw kyi'q'i'n, chij.

Xichq'o'n Tito kyuk'i'l kab'e'tl tuk'i'l

- ¹⁶Chjonte te Dyos, kub' tq'o'n toj tanmi Tito tu'n tb'ajx tk'u'j kyi'je' kse'nwe' ati nk'u'je' kyi'je'.
- ¹⁷Kub' toj twitz tej txinma'ne' te tu'n txi' xb'etzalkyeye', ma'tzun txi' tu'n tkyaqil tk'u'j ka'yilkyeye'.
- ¹⁸Matxi nchq'o'ne' jun okslal tuk'i'l Tito kxole', b'a'n che yolin okslal ti'j toj tkyaqil plaj, tu'nju' matxi' tz'aq'unan b'a'n tu'n tpakb'et tpakb'al b'a'n.
- ¹⁹Expe' aye' okslal e'jaw sk'onte tu'n tb'et quk'i'le' ex tu'n tonin b'uyilte oyaj lu te ninb'ilte Qajaw ex tu'n tyek'et tb'is qk'u'je' tu'n qonine'.
- ²⁰Min qajb'ile' tu'n kyolin okslal qi'je' ti'ju' txqan oyaj saj q'o'n toj qq'ob'e' tu'n tb'uyet,

²¹qu'mtzun noktilil qu'ne' tu'n qb'inchanteye' toj tnik'alilti'j, mya o'kx twitz Dyos, ex ikx kwitz xjal.

²²Ex matxi nchq'o'ne' juntl qitz'ine' kyuk'i'l, matxi' tz'ok qka'yi'ne' toj b'a'npun tu'me'l atixi'x tk'u'j tu'n tonin toj taq'un Dyos, expe' atixi'xtl tk'u'j ja'lo tu'nju' matxi' qe tk'u'j kyi'je'.

²³Quk'i'lqe' qib' tuk'i'l Tito ex naq'unan wuk'i'le' tu'n qonine' kyi'je'. Aye'tzu'n kab'e'tl okslal, sanjeljqe' kyu'n okslal ex nknima'n Krist.

²⁴Kyek'um tzune' kye qa nxi'x che kk'u'jla'ne' axxi'x, tu'ntzun kb'inte okslal xe'x chq'onkye qa ax qeye' nqo tzalaje' kyi'je'.

2 Co 9

¹Min nojqelan tu'n txi' ntz'ib'a'ntl jun u'je' kyeye' ti'ju' oyaj tu'n txi' q'et kye okslal aj Juda,

²matxi' tz'elwe' nnik' atixi'x tb'is kk'u'je'. Nxinma'ne' kukxju' tuk'i'l tzalajb'il kye okslal aj Masedon, qa q'o'n kyib'e' tu'n kyonine' aye'ye' okslalqe'ye' toj tx'otx' Akaya, ex knimal aj Masedon matxi' kykuwsa kyib' tu'nju' q'o'n kyib'e' tu'n kyonine'.

³Ma'tzun che'x nchq'o'ne' qitz'in lu ka'yilkyeye' tu'n lalun chin kyaje' taq'wix tu'nju' nxi'x chin tzalaje' kyi'je' ajnyoline' ti'ju' lu, se'nku'tzun ax b'antnitl ktene',

⁴qu'n jaku' nche'xku' junjun aj Masedon wuk'i'le' ex ajqpone' mya b'inha'n kyib'e'. Jaku' ch'ixb'ajilx qeye', tu'nju' q'uqlixi'x qk'u'je' kyi'je'; naq min nxinma'ne' qa kych'ixawxe' jaku' tz'el.

⁵Tu'ntzunju' nkub'sana'ye' kwitzju' qitz'in lu tu'n kxinej ka'yil xb'ett-salkyeye' ex tu'n kyonin kyi'je' tu'n ttzqetju' oyaj kmaye' tu'n kq'onteye'. Tu'ntzun atitlju' kyoyaje' te jun yek'b'il qa tu'n kk'u'je' xkub'a' kq'o'ne' ex mya chq'o'n qe'ye' ti'j.

⁶Qu'mtzun kxe'l nma'ne' kyeye': Aju' naqch'i'n tawal nok, naqch'i'n twitz tawal njaw; atzu'n nim tawal nok, nim twitz tawal njaw.

⁷Teyile junjun ati tu'n tq'onte kse'nx makub' tq'o'n toj tanmi, mya tuk'i'l b'is ex mya tu'n tpaj chq'o'n ti'j. K'u'jla'nte' tu'n Dyos aju' nkub' tq'o'n tuk'i'l tzalajb'il.

⁸Nimte Dyos tipumal tu'n ttzaj tq'o'n tkyaqil k'i'wb'il kyeye', tu'n tten ti'xti' kyeye' kukxju' ex tu'n tb'ent kq'onteye' tkyaqil o'nb'il toj b'a'n aq'untl.

⁹Intma'n toj Tu'jil kjalu: Nim matxi' tzaj tq'o'n kye prow, Majx ati t-xtalb'il tejumajx, chij.

¹⁰Ntzaj tq'o'n Dyos ij nxi' awet exju' qwa nxi' qwan, ntzaj tq'o'n tkyaqilju' nojqelan te kyawale', ex ntch'isa'n, ex ntb'inha'n tu'n tjaw twitz kyawale' nim.

¹¹Ktenb'eltzun tkyaqil kq'inumaltze' ex kb'antel kq'onte kyoyaje' nim. Extzu'n oyaj kxel ksuma'ne' tu'n txi' qiq'i'ne', che q'ol chjonte qtzik e'qitz'in te Dyos ti'j.

¹²Qu'n ajt-xi qiq'i'ne' o'nb'il kye okslal, mya o'kx kxe'l qiq'i'ne' nojqelan kye, ex che jawil tzalaj qu'n tu'nxi'x kq'on chjonte te Dyos.

¹³Ex kjawil kyajwali'n Qman Dyos, aju' oyaj lu kyek'ulte qa nxi' kynima'ne' tpakb'al b'a'n nkypakb'a'ne', aju' tpakb'al b'a'n tu'n Krist. Ex kjawil knima'n Dyos tu'n txqan kyonb'ile' kye ex kye kkyaqil.

¹⁴Expe' che na'l Dyos tuk'i'l kyk'u'jlalil kyi'je', tu'nju' nim t-xtalb'il Dyos matxi' tyek'u kyeye'.

¹⁵Chjonte te Dyos, matzaj tq'o'n jun oyaj nim qe, mixti' jun qyol tu'n qmante ti'j!

2 Co 10

Toklen Pawl te chq'o'n

¹Ayine' Pawl, nchin kub'sane' kyeye', tu'n t-xtalb'il Krist ex ati tk'u'j qi'j, maskye makmaye' qa me's qine' se'n antine' kxole', atzu'n qa najchaq ta'qine' kuw chin yoline' kyeye'.

²Lan chin okkyq'o'ne' yolil kuw kyuk'i'lju' nche poqonqeye' qa nqb'inha'ne' qaq'une' tu'nx qnab'le' ajnpone' ka'yilkyeye', qu'n luqinwe' tu'n nyolin kyuk'i'lku'.

³Xjal qona'qe', ex minqo q'ojine' kse'nkye xjal te twitz tx'otx'.

⁴Myaye' kyq'obj'il xjal nche ajb'en qu'ne', aqe' najb'en qu'n aju' tipumal Dyos kb'antel kyxitj ipumalj tu'n. Iktzu'n che qxitu'ye' poqb'il qeye'

⁵ex tkyaqil kninb'il kyib'ju' kyajb'il tu'n kmaqun tu'n lalun tz'el kynik' xjal te Dyos. Tkyaqil knab'l xjal kjel qq'o'ne' toj tq'ob' Krist, tu'n kniman te,

⁶ex luqo'qe' tu'n ttz'e'yset kwitzju' min nche b'in, naqa xxikynima'nkye' tkyaqilju' nxi' qpakb'a'ne'.

⁷O'kxtzu' toka'kye' kwitz ti'j se'n nok kka'yi'ne'. Qa ati jun q'uqli tk'u'j qa te Krist, ximanx qa ikx te Krist qo'ye'.

⁸Maskye machin yolinx'i'x ch'intle' ti'ju' qoklene', lay chin ch'ixwiye' ti'j; Ate Qajaw tzaj q'onte qoklene' tu'n kych'iy okslal, mya xitulte.

⁹Min wajb'ile' tu'n tkane toj kwitze' qa xob'tzb'il kyeye' nche'xa' nq'o'ne' wuje'.

¹⁰Ate' nche q'mante qa kuwqe'xi'x nyole' kyoj wuje', atzu'n nchin yoline' kxole' mya kuw ex mixyab'a'n tb'inx, chechij.

¹¹Aye'tzu'n nche q'mante ikju', ati tu'n telkynik' ti'j, ikxtzu'n se'n qo yoline' najchaq qa toj u'j mujqa ayo'ku'ye', ikxtzun qaq'unb'enju'ye' ajqtene' kxole'.

¹²Axxi'x lay tz'ok qq'o'nqe' qib' junx se'nqe' nknima'n kyib'. Aye'tzunkye nok toj kwitz tu'nju' nxi'x knima'nkyib' ex nkub' kmojb'a'n kyib' kyuk'i'l txqantl.

¹³Lay jaw qnima'nxi'xtlqe' qib'. Ate Dyos tzaj q'onte alkyechaq qaq'une' tu'n qb'inchanteye', ex a q'olte tu'me'l tu'n qpon kanune' kxole' toj Korint.

¹⁴Qu'mtzun min nqo ik'qe' tib'aj, ku'xwitloj min opone' nejtl kxole'. O'yo' qeju'ye' opone' nejtl q'olte tpakb'al b'a'n tu'n Krist kyeye'.

¹⁵Ex myanaqwit njaw qnima'n qib'e' ti'j kyaq'un txqantl matxi' b'ent. Qajb'ilpe'ye' tu'n qaq'unanxi'xtle' kxole', nche ch'iyxi'ye' toj kyokslab'le', tojxju' qaq'une' tzaj tq'o'n Dyos.

¹⁶Ex qajb'ile' tu'n qxilq'eye' pakb'alte tpakb'al b'a'n najchaq kyi'jxi'ye', naq o'kx lay tz'okx qq'o'n qib'e' toj kyaq'un txqantl, tu'n lalun jaw qnima'n qib'e' ti'j kyaq'unb'en txqantl.

¹⁷Alkyete tajb'il tu'n tajaw tnima'ntib', nima'nktz tb'i Qajaw.

¹⁸Qu'n myate xjal njaw tnima'ntib' b'a'n toj twitz Dyos, ate' b'a'n tb'inchb'aj twitz Dyos.

2 Co 11

Aye' naq nokkq'o'n kyib' te chq'o'n

¹Tzik'xku' ch'i'n nyole' kyu'ne', maskye mya toj tu'me'l toj kwitze'! Tzik'x ch'i'n kyu'ne'.

²Qu'n tu'nte Dyos nxky'aqli'ne' kyi'je'. Mache kub' nq'o'ne' tu'n ktene' tuk'i'l junx kychmile', aju' Krist, ex wajb'ile' tu'n kpon wiq'i'ne' xnu'l qe'ye' twitz kse'n jun qpoj txin.

³Naq a nchin xob'e', qu'n jaku' txikq'a' sb'u'kyib'e' kse'n kan tu'n tpi'sal kub' t-sb'u'n Eb'a, ex jaku' min nche ximantle' axxi'x ex b'a'n ti'j Krist.

⁴Qu'n majx kuyile kyu'ne' kyeju' xjal nche pon pakb'alte juntl Jesus junxi'tl kyetwitz oje txiqpakb'a'ne'; ex nkk'mo'ne' junxi'tl xewb'aj kyetwitzju' Xewb'aj oje kk'ame' ex junxi'tl tpakb'al kyetwitzju' tpakb'al b'a'n oje kk'ame'.

⁵Mya naq ch'i'nxi'xwe' woklen kyekwitzju' nimaq apostl toj kwitz.

⁶Maskye min nb'ent nyoline' se'nkye, mya xmeqme qinwe' tuk'i'l wojtzqib'le'; matxi' b'ajx qyek'u'ne' kyeye' kukxju' tuk'i'l tkyaqil qaq'unb'ene'.

⁷¿Ma myatzulo b'a'n nb'inchaye' tu'nju' naqkukx xinpakb'a'ne' tpakb'al b'a'n tu'n Dyos kyeye', kub' nme'su'n wib'e' tu'n kjaw nima'ne'?

⁸Nk'ame' twink'u'je' kye okslal kyoj txqantl tnam, naq tu'n txi' npakb'a'ne' tyol Dyos kyeye'.

⁹Ex tej ntene' kxole' nimtoq nojqelan weye', ex min xinqani'ne' tu'n ttzaj kq'o'ne' weye'; aye'kye' okslal tzajniqe'toq Masedon e'tzaj q'onteju' nojqelantoq weye'. Oktilil wu'ne' tu'n laluntoq chin okye' te jun iqtz kyeye', ex axtzun knb'incha'ju'ye'.

¹⁰Q'uqlixi'xwe' nk'u'j qa wojtzqi'ne' ax ti'j Krist, ex mix-a'lo' jun xjal k'elel q'inte ntzalajb'ile' ti'ju' lu toj tkyaqil tx'otx' Akaya.

¹¹¿Tiqu'ntzulo nchin yolina'ye' ikju'? ¿Matu'nlo' min nche nk'u'jla'ne'? ¿Tojtzqi'n Dyos inche nk'u'jla'nxi'xe'!

¹²Oktzun kxe'l nljo'nweju'ye' in nb'incha'ne', tu'ntzun lalun txiq'et anb'il kyeju' nche jyon tu'me'l tu'n tjaw knima'nxi'x kyib' kyeqwitz', aye' nokkq'o'n kyib' qa ikx kyoklenju' se'nwe';

¹³mya chq'o'nqekye' lu, naq nokkq'o'n kyib' te apostl tu'n Krist ex sb'ulqe'.

¹⁴Ex mya te lab'te'nte' lu, qu'n aku'pena' Tajaw il nok tq'o'ntib' kse'n anjl nxi'x tilky'aj;

¹⁵ikqe'xtzun tmajenju' nokkq'o'n kyib' te xjal b'inchal tnik'alilti'j. ¿Atzu'n tu'me'l t-xel kyeju' xjal lu tz'e'ysb'il witzb'aj tu'nxju' kyaq'unb'en myab'a'n!

Nim yajb'il ik'xtu'n Pawl te chq'o'n

¹⁶Kxe'l nma'n jumajtle' kyeye' tu'n mix-a'lo' ximante qa okni toj nwitze'; qatzun mixti' nnab'le' toj kwitze', kq'ontz anb'il weye' tu'n nyoline' kse'n jun okni toj twitz, tu'n tjaw nnima'n jun kmuj wib'e',

¹⁷maskyelo myate Qajaw nq'manteju' nyole' lu, naq inma'ne' kse'n jun xjal nnok toj twitz.

¹⁸¿Nim pena'te xjal nkynima'n kyib' tu'nx kyoklen twitz tx'otx', ikxwe' kjawil nnima'n wib'e'!

¹⁹Nimkye' kyojtzqib'l ati, extzun kuyile kyu'ne' kyeju' okni toj kywitz,

²⁰ex kuyile kyu'ne' kyeju' nche okchq'o'nkyeye' tu'n kyajb'ene' kye, nb'je'l kyi'q'i'n ati kyeye', nche sb'unjtze' kyu'n, nche el ik'o'ne' kyu'n mujqa nche b'yonjtze' kyu'n.

²¹Maskye nchin ch'ixwiye' nxinma'ne' lu kyeye', ¿mixti'qe' qipumal tu'n qb'inchanteye' lu kyeye'! Ina' jaw knima'nkyib' txqantl, ikxwe' kjawil nnima'n wib'e', maskye naq toj nwitze' nok.

²²¿Ma aj Eb'rey qe' lu? Ex aj Eb'rey qinwe'. ¿Ma aj Israelqe'? Ikx aj Israel qinwe'. ¿Ma tyajajil Ab'raamqe'? Ikx tyajajil Ab'raam qinwe'.

²³¿Ma tmajin Krist qe'? Tmajin Krist qinxi'xwe' kyekwitz, maskye naku'x okni toj nwitze' nxinma'ne' lu. Matxi' chin aq'unanxi'xwe' kyekwitz, b'a'npun majxi'x chin

okxjpu'nwe' kyekwitz, matxi' chin b'aj juma'nxi'xwe' kyekwitz, ex b'a'npunxi' maj nelje wi'je' tu'n nkub' b'yo'ne'.

²⁴Jwe' majxi' tz'ok q'o'n junaq b'eljlajoj (39) asyal wi'je' kyu'n aj Juda.

²⁵Oxmaj nb'aj kjuma'ne' toj tze, ex junmaj nb'aj kxone' toj ab'j. Oxmajxi' txi' mulq'aj b'ark jantinkxa'toqe', ex ch'i'naqx min chin jaq'wa'ye', b'aj jun qonik'an ex jun q'ij wu'ne' tib'aj ninnjab' nim t-xe.

²⁶Matxi' chin b'ete' nim ex matxi' chin ik'xi'ye' tib'aj tñimal a' xob'ajilx, e'xob'ajilx toj kq'ob' eleq', ex xob'ajilx kxol nwnaqile' ex kxol najchaq xjal. Ex matxi' chin ik'xi'ye' toj xob'ajilx toj nintnam, toj kojil' ex toj ninnjab', ex xob'ajilx kxol naqx nok kyq'o'nkyib' te okslal extzun mya okslalqe'.

²⁷Matxi' chin aq'unane' nim ex matxi' chin yajtiye'; b'a'npunxi' maj tz'el nwatle'; matxi' tzik'x we'yaj ex k'waj wu'ne'; b'a'npunxi'maj min nchin wane'; matxi' chin b'ajxi'ye' tu'n che'w ex mixti' nxb'alune'.

²⁸Kyib'ajxi'pe'tl txqantl ti'xti', tkyaqil q'ij nxi'x b'ajx nk'u'je' kyi'j kkyaqil okslal.

²⁹Qa ati jun ma yab'ti, ikxwe' nchin yab'tiye'; exqa ati jun makub' tz'aq juntl tu'n, ntzaj ntx'u'jile' ex ntzaj nb'ise' tu'n.

³⁰Qa ati jatu'n tjawa' nnima'n wib'e', knnima' wib'e' tu'nju' mixti' wipumale'.

³¹Ate Dyos Tman Qajaw Jesus, ju' ati tu'n tjaw ajwalet kukxju', ojtzqi'n tu'n ax chin yoline'.

³²Tej ntene' Damask, e'kub' q'o'n xq'uqil ttzi nintnam tu'n kawil ntoq ajb'en te nimaqkawil Aretas, tu'ntoq ntzyete' kyu'n;

³³ate'tzun junjun eku'tz q'inweye' tojun chi'l tojun tokyex spik'un ti'ju' nintapi ti'j nintnam, ikytzu'n ntzaqpaja'ye'.

2 Co 12

Aju' tzaj yek'u'n toj twitzik' Pawl

¹Mixti'x tajb'en tu'n q'la'jinte qib'. Oktzun chin yolile' kyi'ju' oje che wile' naku'j toj witzik' ex oje che tzaj tyek'u'n Qman Dyos weye'.

²Wojtzqi'ne' jun okslal ti'j Krist, mab'ent kyajlajoj ab'q'i xiq'i'n tzmax toj toxi'n kya'j. Min b'i'n wu'ne' qa xiq'i'n toj t-xmilal mujqa o'kx tanmi; o'kx Dyos b'ilte.

³Wile' xjal lu (min b'i'n wu'ne' qa tk'i'xi' t-xmilal mujqa o'kx tanmi, o'kx Dyos b'ilte)

⁴xiq'i'n toju' najb'il, atzuntzu' tb'iya' yol e'wa'n, mix-a'lo'x jun xjal q'o'n te tu'n txiq'mante.

⁵Jaku' jaw nnima'n wib'e' tu'nju' wojtzqiye' jun xjal ikyju', ex mya tu'n nnimante wib'e', naq o'kxwe' nchin lab'ti tu'nju' mixti' wipumale'.

⁶Jaku'tzun jaw nnima'n wib'e', ex mya okniwt toj nwitz'e', qu'n jaku' txinma'ne' ax; laytzun nb'inchaye', tu'ntzun lalun che ximan junjun wi'je' qa nimxi'x woklene' kyetwitz nxinma'ne',

⁷mujqa tu'n mix-a'lo' yolin tu'n ti'xti' nim toklen tzaj tyek'u'n Dyos weye'. Tu'ntzun lalun jaw nnima'n wib'e', matxi' chin yajtiye' tu'n jun k'ixk'oj naku'j ch'i'x toj nxmilale', tzaj tq'o'n tajaw il tu'n nyajtiye' tu'n.

⁸Oxmajxi' txinqani'ne' te Qajaw tu'n tel tiq'i'n yajb'il lu wi'je';

⁹atzunte Qajaw tzaj tma'n weye': Yaqi'nte' tu'n matxinq'o'ne' nxtalb'ile' teya; qu'n intenxi'x wipumale' tuk'i'la qa mixti' tipumala, chij. Qu'mtzun nchin tzalaje' tu'nju' mixti' wipumale', tu'ntzun tten tipumal Krist wuk'i'le'.

¹⁰Ex nchin tzalaje' tu'nju' mixti' wipumale', nchin ilinjtz'e', mixti' ati weye', ljo'n toj nq'ije' ex nok q'oj wi'je' tu'n tpaj Krist, qu'n kse'n numjni qine' ntenxi'xtl wipumale'.

Nb'isun Pawl kyij'u' okslal aj Korint

¹¹Kyu'ne' ãin oka'ye' se'n jun okni toj twi'. Qu'n aye'wtloye' nchi yolin b'a'n wi'je', qu'n mya naqch'i'nwe' woklen kyekwitzju' nok kyq'o'n kyib' te nimaq apostl. ¡Maskye mixti' woklene' toj kywitz'e'!

¹²Tu'nju' matxi' tzik'x wu'ne' toju' yajb'il, eb'a'nq'ob'aj exqe' ti'xti' te lab'te'n enb'inchaye', ekyile', aye'tzun yek'b'ilju' qa apostl qinxi'xe'.

¹³Naqjun ti'xti' b'a'n min kb'inchaye', makb'inha txqantl okslal kyoj txqantl tnam: ¡Min eonine' wi'je'! kynajsame' qa npaje' tu'n min xinqani'ne' kyeye'.

¹⁴Matxi' nb'inha wib'e' tu'n nxi'ye' toxmaji'n xb'etzalkyeye', ex lay txinqani'ne' tu'n kyonine' wi'je'. Myawe' njoyo'n aju' ati kyeye', aye'kye' nche njoyo'ne'; qu'n aye'nakye' manb'aj nche jyon pwaq kye kyk'wal, myaqe' k'walb'aj nche jyon pwaq te kman.

¹⁵Kb'el nnajsa'nwe' nmedi tu'n tkyaqil nk'u'je', expe' ayinku'ye' kb'el nb'ajsa'n wib'e' tu'n kyonete'. Inxi'xna' che nk'u'jla'nkye', ¿ma mixtzunti' kye' kk'u'j wi'je'?

¹⁶Kanli kwitze' min nokye' te jun iqtz kyeye'. Ate'tzun junjun nche q'mante qa naq e'kub' nsb'u'ne' ex e'kub'tz'aqe' toj xpatxab' wu'ne'.

¹⁷¿Ma eltzun wiq'i'ne' ti'xti' kyeye' kyu'nelju' qitz'in exinsma'ne' xb'etzalkyeye'?

¹⁸Xinchq'o'ne' Tito ka'yilkyeye', ex xinchq'o'ne' juntl okslal tuk'i'l. ¿Ma eltzun tiq'i'n Tito ti'xti' kyeye'? ¿Ma myatzun junx nqb'inha'ne' ex junx tb'is qk'u'je' kyeye'?

¹⁹Qapelo nkub' kxima'ne' qa nqo qanin najsb'ile' kwitze', mitzun kxa'te'. Ina' qoyolinqe' twitz Dyos ex te Krist qo'ye'. Ex tkyaqil ja'lu maqb'inchaye', e'ntzik ex e'witzt'in atixi'x nk'u'je' kyi'je', tu'n kych'iy'e' toj kyokslab'le'.

²⁰Qu'n nchin xob'e', qaj min nche knetku'ye' wu'ne' se'n wajb'ile' ajnxi'ye' ka'yilkyeye', ex qaj lay chin kyiltle' se'n kyajb'ile'. Nchin xob'e' qaj atiku' tx'a'ltik'u'jb'aj, ik'b'il, q'oj, äk'u'xil, jk'ujyoli'n, yol ti'j juntl, nimjtib'il ex xitb'il kyxole'.

²¹Ex nchin xob'e', qaj nchin kub'ku' ch'ixwiye' tu'n nmane' Dyos kyi'je' ajnpone' ka'yilkyeye', ex qaj nchin oq'ku'ye' tu'n kpaje' ajtok nka'yi'ne' txqan kxole' matxi' tzaj tq'ijlalil inx che b'inchán il ex b'ajx kyaja' kq'o'n ajpaji'n exju' iq'b'e'nx kyu'n kukxju'.

2 Co 13

¹Toxmaji'ntzun chin xe'le' ka'yilkyeye'. Tkyaqil kb'antelti'j tu'n ttziyb'il kab'e' mo oxe' tziyal.

²Aye' eb'inchán il nejtl, ex kkyaqil, najchaqku' tinqina'ye' ja'lo, kxe'l wab'tzi'n jumajtle' wab'tziye' kyeye' tej npone' tkamaji'n xb'etzalkyeye', lay tzaj laqj nk'u'je' kyi'je',

³ina' kjoyonkye' jun yek'b'il qa a Krist chq'ol weye' tu'n npakb'ane'. Mya numjnite Krist ajttzak'un kyi'je', ntyek'u'nte' tipumal kxole'.

⁴Jaw q'o'nte' twitz krus mixti'toq tipumal, itz' tu'nte' tu'n tipumal Dyos. Ikxtzun tu'me'lju' maqo okye' ttxa'n tnumje'n, ex mojliqo'ye' tuk'i'l tu'n qanq'ine' tu'n tipumal Dyos tu'n qonine' kyi'je'.

⁵Che ximanqe'ye' kyi'jxe' qa wa'lqeye' toj kyokslab'le'; tzik'ku' kwitze' kyi'jxe'. ¿Ma min b'i'n kyu'ne' qa ati Jesukrist toj kyanmiye'? ¿Qatzun min, mya okslal qe'tzuntze'!

⁶Tz'elxwit knik'e' qi'je' qa ax okslal qo'ye'.

⁷Ex nqo na'n Dyose' tu'n lalun kb'inchaye' jun ti'xti' myab'a'n; mya naqx tu'n tka'yinjtz qa okslal qo'ye', ate' tu'n kb'inchante' b'a'n, maskye maqo okq'o'ne' mya okslal qo'ye'.

⁸Qu'n mixti'qe' tu'n qb'inchante ti'ju' ax, naq o'kx tu'n qonine' ti'ju' ax.

⁹Qu'mtzun nqo tzalaje' se'n nqo numje', aye'tzunkye' kuwqe'ye'; ex kxe'l qljo'n qna'j Dyose' tu'n kyoke' okslalxi'x.

¹⁰Nxi' ntz'ib'a'ne' u'j lu kyeye' na'mxku' nxi'ye' ka'yilkyeye', tu'n lalun chin oke' kuwxi'x tu'n wipumale' ntzaj tq'o'n Dyos ajnpone' kxole', mya xitulkyeye', tu'n kych'iy'e' chin pomela'ye'.

¹¹Aye'tzun nyolju'ye' kyeye' e'ntzik ex e'wiz'in, che anq'inqe'ye' toj tzalajb'il ex kq'onk tilile' tu'n kyanq'ine' okslalxi'x. Kyipumalim kyib'e' ex che anq'inqe'ye' toj nuk'b'il ex nak'b'il. Atzunte Dyos k'u'jlalqe ex q'ol nak'b'il ktenb'el kyuk'i'le'.

¹²Kq'olb'em kyib'e' jun te juntl tu'n jun xjan ma'tz.

¹³Nche'x q'olb'e'ne' kyu'n kkyaqilju' okslal ti'j Qajaw ate' tzalu.

¹⁴Tenxwit t-xtalb'il Qajaw Jesukrist kyuk'i'le', che k'u'jlanjtzxwite' tu'n Dyos ex tenwtju' Xewb'aj Xjan kyuk'i'le'.

Gl

Gl 1

¹Ayine' Pawl, apostl qine', mya sk'o'n kyu'n xjal, tu'nku'te Jesukrist ex tu'n Dyos Manb'aj jaw anq'in Jesus tu'n,

²qkyaqile' kyuk'i'l qtzik e'qitz'in, nche'x qq'olb'e'ne' okslalqe'ye' toj Kalasya.

³Awt Qman Dyos ex Qajaw Jesukrist tzaj q'onte t-xtalb'il ex tnak'b'il kyib'aje'.

⁴Taq'tib' Jesukrist tu'n tkyim tu'n tpaj qil, tu'n qklet te tkyaqilju' taq'wixil twitz tx'otx', kse'nx tajb'il Qman Dyos.

⁵¡Ajwalinjtzxwit Qman Dyos kukxju'! Ikxwitju'.

Mixti' juntl tpakb'al b'a'n

⁶Matzaj nxime' kyi'je' tu'nju' selnaj kypa'n kyib'e' ti'j Dyos, ju' txkonkyeye' tu'n t-xtalb'il Krist, ex mache'xe' toj juntl tpakb'alil.

⁷Mixnati'te juntl tpakb'al b'a'n. Ate nb'aju' ate' junjun kyajb'il tu'n kych'exb'enteju' tpakb'al b'a'n tu'n Qajaw ex ate'k chuksalkyeye'.

⁸Qatzun ati jun xxiq'mante jun tpakb'al b'a'n kyeye' junxi'tl kyetwitzju' xiqpakb'a'ne', tzajxwit tq'o'n Dyos taq'wixil tib'aj, maskye qa ayinx'e' mujqa jun anjl saj toj kya'j.

⁹Matxi' txinma'ne' kyeye' nejtl, kxe'l nma'n jumajtle': Qa ati jun xxiq'mante jun tpakb'al kyeye' junxi'tl kyetwitzju' oje kk'ame', tzajxwit tq'o'n Dyos taq'wixil tib'aj.

¹⁰Myawe' njoyo'n tu'n kyolin xjal b'a'n wi'je', awe' njoyo'n tu'n tmante Dyos qa b'a'n nb'inha'ne'. Myawe' njoyo'n tu'n nkyaje' b'a'n kwitz xjal, ¡Naqwit aju', myatzun tmajin Krist qintze'!

Aku' Jesukrist txkonte Pawl

¹¹Tz'elx knik'e' ti'j e'ntzik ex e'witz'in: ate' tpakb'al b'a'n xinpakb'a'ne' kyeye', mya jawni nab'le'n kyu'n xjal.

¹²Min nk'amwe' kye xjal ex mya xjal saj xnaq'tzante weye', aku'te Jesukrist tzaj yek'unte weye'.

¹³B'i'ntl kyu'ne' se'ntoq ntene' ojtxi' toj kyokslab'l aj Juda, ojexi'x chin q'ojine', oknljo'ne' toj kq'iju' okslal te Dyos ex oktilil wu'ne' tu'n kkub' nb'yo'ne'.

¹⁴Tej atintoqe' toj kyokslab'l aj Juda, nejli qinxixtoqe' kwitzju' txqantl nxjalile' junx qab'q'iye' kyuk'i'l, qu'n intoq che japunxi'xju' yol kyajni kma'n ojtxi' qyajilb'ene' wu'ne'.

15-16 Atzunte Dyos, njaw t-sk'o'ne' na'mxtoq witz'jiye' ex inttxoke' tu'n t-xtalb'il, tzaj tyek'u'n Tk'wal weye' tu'n t-xinpakb'a'ne' tpakb'al b'a'n kye mya aj Juda. Ex min nxi'ye' xjelulte te jun xjal;

17 expe' min nxi'ye' Jerusalem qanilte kyeju' apostl nejtl kye nwitzze'. Xi'pe' nxa'ye' lwiixi'x toj tx'otx' Arab'ya, anjltzun wi'jtze' Damask.

18 Tojtzun oxe' ab'q'i yajxi'tl nxi'ye' Jerusalem ka'yilte Sepas, nten o'lajoj q'ije' tk'etz.

19 Ex wile' Santyay titz'in Qajaw, o'kxtzu'n, mixti' wil juntlwe' apostl.

20 Axxi'x kxe'l nma'ne' kyeye' twitz Dyos, axte' nxi' ntz'ib'a'ne' kyeye'.

21 Yajxi'tzuntl nxi'ye' kyoj tx'otx' Sirya ex Silisya.

22 Aye'tzu'n okslal ti'j Krist ate'qe' Juda min ojtzqi'n toqxi'x nwitzze' kyu'n.

23 Naq o'kx b'i'n kyu'n intoq q'manjtz wi'je' kjalu: Atej ljoltetoq toj qq'ij nejtl, intpakb'a'n tpakb'al b'a'n ja'lo, aj tajb'iltoq nejtl tu'n tkub' naj, chechij.

24 Ex intoq kyajwali'n Qman Dyos tu'n npaje'.

GI 2

1 Tb'ajlenxi'tzun kyajlajoj ab'q'i yajxi'tl, nxi' jumajtle' Jerusalem tuk'i'l B'ernab'e, ex xiwiq'i'ne' Tito wuk'i'le'.

2 Nxi'ye' atzu' qu'n tma Dyos tu'n nxi'ye'. Atzuntzu' xa'ntx'olb'a'ne' kye okslal, aju' tpakb'al b'a'n nxinpakb'a'ne' kye mya aj Juda. Ex xinchik'b'a'ne' tpakb'al b'a'n npakb'a'ne' kye mya aj Juda kwitzku' nimaq kyoklen oqo'kxqeye' kyuk'i'l, tu'n tkyaj chik'e kye qa mya mixwitti'x tajb'enju' waq'une'.

3 Mixpeti' okkxla'ja'n Tito atitoq wuk'i'le' tu'n tok techel ti'j tchib'jil, extzun mya aj Juda.

4 Ate'toq junjun okkq'o'nkyib' te okslal ex mya okslalqe', eb'jo'kx jutzpaj qxole' b'ilteju' tzaqpib'l atitoq qeye' toj Krist Jesus ex tu'ntoq qkub' kjtz'o'n jumajtle' tjaq' kawb'il.

5 Ex mixti'x kub'qi'je' kyu'n tu'n qok junkmoje' tjaq' kkawb'il, qu'n atoq qajb'ile' tu'n ttenju' tpakb'al b'a'n axxi'x kukxju' kyuk'i'le'.

6 Ex mixti' juntl yol ak'a'j tzaj kma'n nimaq kyoklen kxol okslal weye', (maskye nimaq kyoklen toj kwitz, min nchin ximane' ti'j, qu'n junelnite' qoklen toj twitz Dyos).

7 Elpena knik' qa tzaj tq'o'n Dyos woklene' tu'n txi' npakb'a'ne' tpakb'al b'a'n kye mya aj Juda, se'nte Luch tzaj tq'o'n Dyos toklen tu'n txi' tpakb'a'n kye aj Juda.

⁸Axju' Dyos tzaj q'onte toklen Luch te chq'o'n kye aj Juda, tzaj tq'o'n woklene' te chq'o'n kxol mya aj Juda.

⁹Aye'toq Santyay, Sepas ex Xwan nimaqxi'x kyoklen kxol okslal, elkynik' se'n tzaja' tq'o'n Dyos woklene', tzaj kq'o'n kq'ob' weye' ex te B'ernab'e tejun yek'b'il tu'n quk'ilante qib'e' kyuk'i'l, ex b'a'n ela' toj kwitz nxi'we' tuk'i'l B'ernab'e pakb'alte tpakb'al b'a'n kye mya aj Juda, aye'tzunkye tu'n txi' kpakb'a'n kye aj Juda.

¹⁰O'kxte tzaj kkub'sa'n qeye' tu'n qonine' kyij'u' prow, ex a matxi' tz'ok tililju' wu'ne' tu'n tb'inchet.

¹¹Tetzunj tpon Sepas toj nintnam Antyokiy, njaw tzaqpaje' ti'j, oknma'ne' tplajku', qu'n myatoq b'a'n ntb'inha'n.

¹²Tnejel intoq wan kyuk'i'lju' okslal mya aj Juda, tetzunj kpon aj Juda e'pon tchq'o'n Santyay; eltpa'ntib' ex min wantl kyuk'i'l, qu'n intoq xob' kye aj Juda.

¹³Ex axkyb'inha txqantl okslal aj Juda se'n t-xmletz'il Luch, axpe'jun B'ernab'e xilpe kyij'

¹⁴Qu'mtzun tej nka'yinteye' min nche anq'in kse'nxju' tpakb'al b'a'n, xinma'ne' te Sepas kwitz kkyaqil okslal kjalu: Aj Juda xjala, matxi' tz'anq'ina naku'j mya aj Juda; ¿tiqu'ntzun nche oka' tchq'o'ntla mya aj Juda tu'n kyanq'in se'nqe' aj Juda? nchije' te.

Nche klet aj Juda tu'n kyokslab'l kse'nqe' txqantl xjal

¹⁵Aj Juda qo'qe' qitz'jlenx, mya tzajniqo' kxol txqantl nimaqtnam aj il.

¹⁶B'i'ntlte' qu'n qa mix-a'lo'te k'mo'n tu'n Dyos tu'nju' njapun kawb'il tu'n, k'mo'nqo'te' tu'n qokslab'l ti'j Jesukrist. Qu'mtzun matxi' qo okslan te Jesukrist tu'n qk'met tu'n Dyos, qu'n lay qok'met naq tu'n njapun kawb'il qu'n.

¹⁷Tu'ntzu'n noktilil qu'n tu'n qk'met tu'n Dyos tu'nel Jesukrist, matz'el qnik' qa aj il qo', ¿ma tu'nlo Krist xqo oka' te aj il? ¡Mya!

¹⁸Qama qma qa mixti' tajb'en kawb'il, extzun matz'ok qq'o'ntlqib' tjaq' tu'n tjapun qu'n, atitzun qiltz.

¹⁹⁻²⁰Qu'n kyimni qintlwe' teju' ojtxi' kawb'il tu'nxju' kawb'il, tu'ntzun wanq'ine' te Dyos. Machin jaw q'o'ne junx tuk'i'l Krist twitz krus, mya wu'nx wib'e' nchin anq'ine' ja'lo, ate Krist ati toj wanmiye'. Tu'n wokslab'le' ti'ju' Tk'wal Dyos nchin anq'ina'ye' ja'lo twitz tx'otx', qu'n machin tk'u'jlaye' ex taq'tib' tu'n tkyim twitz krus tu'npaje'.

²¹Lay tz'el wik'o'ne' t-xtalb'il Dyos; naqwil maqo k'met tu'n Dyos tu'nju' njapun kawb'il qu'n, naqxtzun gantz kyimte Krist.

GI 3

Ma a b'a'nju' kawb'il mujqa a okslab'l

- ¹¡Mixti'xkye' knab'l aj Kalasya! ¿Alkye xa'kyq'a' sb'u'kyib'e'? Xiqchik'b'a'n ku'xi'xe' Jesukrist jaw twitz krus kyeye' tej txiqpakb'a'ne'.
- ²O'kx wajb'ile' tu'n ttzaj ktzaq'we'ne' kxe'l nxjelu'ne' kyeye' lu: ¿Ma tu'nju' njapun kawb'il kyu'ne' kk'ama'ye' T-xew Dyos mujqa tu'nju' kk'ame' tpakb'al b'a'n tu'n okslab'l?
- ³¿Tiqu'ntzun min nkane' toj kwitze'? Tzaj qe kyokslab'le' tnejelxi'x tu'n Xewb'aj Xjan, ¿tzun ja'lo maktzqetelxi'xtl tu'n kyaq'unb'ene' toj kwitze'?
- ⁴¿Mamixti'x soka' tu'nju' mache yajtiye' xeokslane'? ¡Naqwit mya naqxgan!
- ⁵Tzaj tq'o'nte Dyos T-xew kyeye' ex tb'inch'a b'a'nq'ob'aj kxole', tu'nju' kk'ame' tpakb'al b'a'n ex e'okslane', mya tu'nwtju' njapun kawb'il kyu'ne'.

Tyol Dyos kyej b'entti'j tuk'i'l Ab'raam

- ⁶Okslante Ab'raam te Dyos, ex k'met tu'n Dyos tu'n tokslab'l.
- ⁷Tz'elxtzun knik'e' ti'j, aye'kye tyajajilxi'x Ab'raamju' aye' okslalqe' te Dyos.
- ⁸Tz'ib'a'nte' toj Tu'jil atxi'x ojtxi' qatoq che tk'ma' Dyos mya aj Juda tu'n kyokslab'l ti'j Dyos, ojetoq tmaku' tpakb'al b'a'n te Ab'raam kjal: Kkyaqil nimaqtnam kk'ma' ky'i'wb'il naq tu'nela, chij te.
- ⁹Qu'mtzun ky'i'wla'nqe' ati kyokslab'l, junx tuk'i'l Ab'raam okslan te Dyos.
- ¹⁰Ati qanb'en kyib'aju' q'uqli kk'u'j qa tu'n njapun kawb'il kyu'n che kletela', qu'n intma'n toj Tu'jil: Tzajx taq'wix tib'aju' xjal min njapun tu'n tkyaqilju' tz'ib'a'n toj tu'jil kawb'il, chij.
- ¹¹Mix-a'lo'te ktzalajel Dyos ti'j naq tu'n qama japun kawb'il tu'n; qu'n intma'n toj Tu'jil: Tu'n tokslab'lju' tnik'alti'j k'anq'ila', chij.
- ¹²Mya ti'jte' okslab'l tzajna' kawb'il, qu'n intma'n toj Tu'jil: Alkye ma japun kawb'il tu'n, tu'ntz'u'n k'anq'ila', chij.
- ¹³Ate Krist jaw iqanteju' qanb'en taq'wix tu'n qpaj naqx tu'n qkolpet tu'n tjaq'ju' kawb'il, qu'n intma'n toj Tu'jil: Ati qanb'en taq'wix kyib'aj kkyaqilju' nche kyim yob'a'nqe' twitz krus, chij.
- ¹⁴Ik' Jesukrist toju' kamik lu tu'n tponju' ky'i'wb'il tziya Dyos te Ab'raam kye mya aj Juda tu'nel Krist Jesus; ex tu'n qk'monte T-xew Dyos tziya naq tu'n qokslab'l.

Min kyej tnajsa'n kawb'ilju' yol tziya'n

- ¹⁵E'ntzik ex e'witz'in, kxe'l nma'ne' jun techlal kyeye' kse'n nkb'inch'a'n xjal: Ajtkyaj b'ent jun yol tu'n jun xjal ex makyej t-sqitu'nti'j, mix-a'lo' kb'el xitunte ex mix-a'lo' k'okyel tz'aqtzante.

¹⁶Kyajb'ant jun yol tu'n Dyos tuk'i'l Ab'raam ex tuk'i'l tyajajil. Min ntma'n toj Tu'jil: etyajajila chiwt te b'a'npun, te junte'; intma'n: ex te tyajajila, chij, ate Kristju'.

¹⁷A nxinma'ne' lu: Kyejb'ent jun yol tu'n Dyos tuk'i'l Ab'raam ex kyej tkuwsa'n. Qu'mtzun lay xitetju' yol ttziya Dyos tu'n tkawb'il Moyses ul toj junk'al junaq lajoj (430) ab'q'i yajxi'tl.

¹⁸Qana' tu'n qama japun kawb'il ktzajela' tq'o'n Dyos tziya'n tu'n, myatzun tziya'ntz; atzunte' tzajni ttziya'n Dyos te Ab'raam tu'n ttzaj tq'o'n, mixti'te tqanil ti'j.

¹⁹¿Ti'tzun tajb'en kawb'iltz? yajxi'tl ttzaj q'o'n yek'b'ilte myab'a'n nkb'inja'n xjal, tzmax tej tulju' tyajajil ja tziyanjtza' yol. Tzaj q'o'n kawb'il tu'nel jun anjl, atzun Moyses xiq'mante kye xjal.

²⁰Atzu'n tej ttzaj ttziya'n Dyos yol te Ab'raam, min ajb'en jun sanjelal tu'n, aku' q'mante te Ab'raam.

¿Titi' tajb'en ojtxi' kawb'il?

²¹¿Ma ntzun q'ojin kawb'il ti'ju' yol ttziya Dyos? ¡Minti'! Naqwit nb'e'nt tq'o'nte kawb'il chwinqlal, inwtlo qok'met tu'n Dyos qama japun kawb'il qu'n.

²²Ate ntma'n toj Tu'jil, kkyaqil jpu'nqe' tjaq' il, atzunte' tziya'ntl tu'n Dyos xi'ktzajela' q'o'n kyeju' nche okslan te Jesukrist.

²³Tej na'mxtoq tulju' okslab'l, jpu'nqo'toq tu'n kawb'il, intoq qo ayon tu'n tul yek'u'n okslab'l.

²⁴Ikte kawb'ilju' se'n majin qilkye k'wal, maqo pon tiq'i'n tk'etz Krist, tu'n qk'met tu'n Dyos tu'n qokslab'l.

²⁵Matxitzun tzul okslab'l ja'lo, mixti'qo'tl toj tq'ob' majin ka'yilqe', aju' kawb'il,

²⁶Kkyaqile' tk'wal Dyos qe'tle' ja'lo tu'n kyokslab'le' ti'j Krist Jesus,

²⁷qu'n tej tjaw a' kwi'ye' toj tb'i Krist, makmojb'a kyib'e' tuk'i'l Krist, ex matz'ok kyoksa'ne' Krist kyi'je' naku'j kxb'alune' ak'a'j.

²⁸B'a'ntzun aj Juda mo mya, lq'o'n majin mo tzaqpi'n, ichan mo qya; qu'n kkyaqile' junqe'tle' toj Krist.

²⁹Qatzun te Krist qe'ye', tyajajil Ab'raam qe'tzuntze' ex ati kyoklene' ti'ju' yol ttziya Dyos.

Gl 4

K'walb'aj qo'tl ex mya lq'o'n majin

¹A kxe'l nma'ne' kyeye': qa b'o'sju' etzal ti'j jun etzb'il, ikx noka' se'n jun lq'o'n majin tojun ja, maskye a tajaw tkyaqilju' ati te tman.

- ²Ate' xjal nche'x ka'yinte ex nk'ulteju' ati te tzmax ajtpon tq'ijlalil q'ma'n tu'n tman.
- ³Ikxtzun nb'aju' qi'j: tej k'wal qo'toq, ato'toq kjaq' ipumalj nche yajun twitz tx'otx'.
- ⁴Tetzunj tjapun tq'ijlalil, tzaj tchq'o'n Dyos Tk'wal, itz'ji tal jun qya tokxtoq tjaq' tkawb'il Moyses,
- ⁵tu'n qtzaqpet ayo' ato'toq tjaq' kawb'il ex tu'n qok tq'o'n Dyos te tk'wal.
- ⁶Tu'ntzu'n tk'wal qo'tl, tzaj tq'o'n Dyos T-xew Tk'wal toj qanmi; atzu'n Xewb'aj inq'mante kjal: Taye chij.
- ⁷Iktzu'n, mya lq'o'n majin qe'tle', tk'wal Dyos qe'tle'; tu'ntzu'n tk'wal Dyos qe'tle', a tajb'il Dyos tu'n kyetzanteye' t-xtalb'il.
- ⁸Tej min kyojtzqi'n toqe' Dyos ojtxi', k'a'yi'nmajin qe'toqe' kyeju' mya dyosqe'.
- ⁹Atzun ja'lo matxi' tz'el kynik'e' te Dyos, mujqa matxi' che ojtzqinjtze' tu'n Dyos, ¿Se'n taq'wizun tu'n kyoktle' te k'a'yi'nmajin kyeju' mixti' kyipumal ex mixti'x kyajb'en lu?
- ¹⁰Inxi'x che kyik'sa'ne' q'ij, xjaw ex tajlal ab'q'i.
- ¹¹¡Nchin jaw sak'puje' kyeye' qa mixti'x soka' waq'unb'ene' kxole'!
- ¹²Nchin kub'sane' kyeye' e'ntzik ex e'witz'in: che okxe' se'nwe', qu'n matz'ok nq'o'nwe' wib' se'nkye'. Mixti' junkye' taq'wix xkb'incha weye'.
- ¹³Kanli kwitze', in pakb'ane' kxole' tnejel maj tu'n tpaj atitoq jun yab'il wi'je'.
- ¹⁴Atzun yab'il lu ok te jun joyb'ilkyi'je', min nelkyik'u'ne' ex min nelkyi'jla'ne' tu'n tpaju' yab'il lu, in kyk'ampe'ye' naku'j tanjl Dyos qine', ¡naku'j aku' Krist Jesus!
- ¹⁵¿Jatzunta' ktzalajb'ile' atitoq wi'je' nejtl? Naqpe'wtina' jaku'toq b'ent, jakutoq tz'etzkyiq'i'ne' kwitze' tu'n ttzaj kq'o'ne' weye'.
- ¹⁶Tzun ja'lo, ¿mama'wttzunlo chin okye' ajq'oj kyijje', naq tu'n nxinma'ne' ax kyeye'?
- ¹⁷Inxi'x che lajqkye' xjal kyijje', ju' kyajb'il tu'n t-xikyiq'i'ne' kawb'il kye aj Juda, mitzun myab'a'n kxim. Ate kyajb'ilu' tu'n tel kypa'n kyib'e' qi'je' tu'ntzun kyok klaqje' kyij.
- ¹⁸B'a'nte' tu'n qok laqj kyij txqantl, qa tuk'i'l b'a'n xim; ex kukxju', mya o'kx tej antintoqe' kxole'.
- ¹⁹E'nky'ajul, nchin yajti jumajtle' tu'n kpaje', kse'n jun txub'aj ajtb'anix, tzmaxi' k'elel k'ixk'oju' wi'je' ajttenxi'x Krist toj kyanmiye'.

²⁰Naqwit ikyj ntine' kxole' ja'lo tu'n nyoline' kyeye' tojuntl tu'me'l, min nkane toj nwitz'e' se'n tu'n nyolina'ye' kyeye'!

Techlal kyi'j Sara ex Akar

²¹Kmantz tzune' weye' aye'ye' kyajb'ile' tu'n ktene' tjaq' kawb'il: ¿Ma b'ajx kb'iya'ye' ntma'n kawb'il?

²²Intma'n toj tu'jil qa kab'e' tk'wal Ab'raam ten: jun tal jun lq'o'n majin, atzun juntl talku' t-xu'jil, tzaqpi'n.

²³A talju' qya lq'o'n majin, itz'ji kse'nx nche itz'ja' kyal xjal; atzu'n talju' tzaqpi'n, itz'ji tu'n tjapunju' ojetoq ttziya Dyos.

²⁴Ati jun tz'elpuna' ja'lu; aye' kab'e' qya lu nkyek'u'n kab'e' yol tziya'n: aju' jun aju' tzaj q'o'n twi' witz Sinayi, yek'u'n tu'n Akar, ttxuju' atitoq tu'n tok te lq'o'n majin.

²⁵Qu'n ate Akar witz Sinayi toj Arab'ya, aju' Jerusalen ati ja'lo, qu'n a nintnamju' tok te lq'o'n majin kyuk'i'lxi' tal, aye' xjal najlqe' toj.

²⁶Atzunte' Jerusalen te toj kya'j tzaqpi'nte', ex ayo' tal.

²⁷Qu'n intma'n toj Tu'jil kjalu: Tzalajxa qya, min nalana, aya mixti' tala; xch'ina toj ttzalajb'ila, aya min tojtzqi'na k'ixk'oj ajtitz'ji jun k'wal. Qu'n nimxi'x talju' qya kyejni leb'a'n ktenb'el kyetwitzju' qya ati tk'etz tchmil.

²⁸E'ntzik ex e'witz'in, ikqe'ye' se'n Isaak: aye'ye' k'walb'aj tziya'n tu'n Dyos.

²⁹Kse'n ojtxi', ljo'ntoq toj tq'iju' k'wal itz'ji tu'n Xewb'aj tu'n k'wal itz'ji se'nxkye xjal.

³⁰¿Ti'tzu'n ntma'n toj Tu'jil? Ntma'n kjalu: Xla'jamixa lq'o'n majin tuk'i'lju' tal, qu'n lay txi' tetzb'il talju' qya lq'o'n majin ti'j tetzb'il talju' qya tzaqpi'n, chij.

³¹E'ntzik ex e'witz'in, mya a'lb'ajqo' teju' qya lq'o'n majin, tal tzaqpi'nqo'.

Gl 5

Tzaqpi'n qe'tle' tu'nel Krist

¹Maqo tzaqpet tu'n Krist tu'n qten tzaqpi'nqo'. Qu'mtzun che we'ku'xi'xe' toju' tzaqipib'l lu ex lalun tz'ok kq'o'ntl kyib'e' te lq'o'n majin.

²Ayine' Pawl, kxe'l nma'ne' kyeye', qama tz'ok kq'o'n kyechele' ti'j kychib'jile', mixti' tajb'en Krist kyeye'.

³Kxe'l nma'n junmajtle', alkyexku' xjal matz'ok techel ti'j tchib'jil, ilti'j tu'n tjapun tu'n tkyaqilju' ntma'n toj kawb'il.

⁴Ti'jku' Krist sela' kypa'n kyib'ju' nkma'n qa che k'metel tu'n Dyos tu'nju' njapun kawb'il kyu'n; in elkyik'o'n t-xtalb'il Dyos.

- ⁵Ayo'tzunqe, q'uqli qk'u'j tu'n Xewb'aj Xjan qa tu'n qokslab'l qo k'metela' tu'n Dyos.
- ⁶Qu'n tu'n t-xtalb'il Krist, mixti'tlte' tajb'en qa tok qechel ti'j qchib'jil mujqa min. Ate ati toklenaju' qokslab'l ti'j Krist ati taq'unb'en.
- ⁷Ljo'ntoq kyu'ne' toju' b'a'n b'e. ¿Alkye nmaqun kyeye' tu'n lalun knimaye' ax?
- ⁸Myate Dyos nmaqun, ju' txkonkyeye' tu'n knimanteye'.
- ⁹Chi jun yol: tu'nte' ch'i'n tx'am nchukji tkyaqil tq'otjil wab'j, ch,
- ¹⁰ex q'uqliwe' nk'u'j ti'j Qajaw qa lay kxima juntlkye' tu'me'l; atzunte' tok chuksalkyeye' kb'el tz'e'ysa'n twitz tu'n Dyos, alkyexku'.
- ¹¹E'ntzik ex e'witz'in, naqwit nxinma'nwe' tu'n tok kyechel xjal ti'j kychib'jil, miwtlojun nkjyo'n aj Juda toj nq'ije', qu'n miwtlojun ntzaj ktx'u'jil tu'n pakb'ab'l ti'j tkamik Krist.
- ¹²Aye'tzunkye' ate'k xitulkyeye' na'j, jnaqwit ikj majx tz'el kkapari'n kyib'!
- ¹³E'ntzik ex e'witz'in, oje che txketkye' tu'n ktzaqpete'. Lantzun tz'ajb'en tzaqpib'l lu kyu'ne' tu'n kb'inchanteye' tajb'il kychib'jile'. Kyonimkye' kyib' toj tk'u'jlalil.
- ¹⁴Qu'n tkyaqil kawb'il nok toju' jun chaq'b'il lu: K'u'jlama twanaqila kse'nxta ntk'u'jla'n tib'a, chij.
- ¹⁵Kka'yinx kyib'e', qu'n qa nkwan kyib'e' jun te juntel, aye'xe' che b'elxonte kyib'e'.

Aju' tajb'il qchib'jil ex qchwinqlal tu'n Xewb'aj Xjan

- ¹⁶Qu'mtzun nxinma'ne': Che anq'ine' se'nx tajb'il Xewb'aj Xjan, lalun kb'inchaye' tajb'il kychib'jile'.
- ¹⁷Qu'n nche q'ojinju' tajb'il qchib'jil ti'ju' Xewb'aj Xjan, exju' Xewb'aj Xjan nq'ojin kyi'ju' tajb'il chib'j. Nq'ojinju' jun ti'ju' juntl, qu'mtzun lay b'ent kb'inchanteye' kyajb'ile'.
- ¹⁸Qatzun a Xewb'aj q'elkyeye', mixti'qetzuntze' tjaq' kawb'il.
- ¹⁹Q'anacha'l qexi'xkye' xjal nkb'incha'n tajb'il kychib'jil, aye': ajpajil, tz'ilxi'x kychwinqlal, majx q'o'nkyib' toj achb'il,
- ²⁰witzleb'il, ajk'ayil, tx'a'lti'jk'u'jb'aj, q'oj, xky'aqli'n, tx'u'jilj, nche ok ajq'oj kyi'j txqantl, q'ol pa'jtib'il ex nkb'uyi'nchaq kb'aj,
- ²¹naq ntx'a'ltiky'k'u'j, tx'ujte'n, jamjoni'n, ex nim ti'xti' myab'a'n nkb'incha'n. Kxe'l wab'tzi'ne' kyeye', kse'nx oje txinma'ne', aye' nche b'inchankye ja'lu, lay che okx toj tkawb'il Dyos.

²²Atzunte' ntq'o'n Xewb'aj Xjan aju' tk'u'jlalil, tzalajb'il, nak'b'il, pasens, b'a'nwnaqil, tu'n tb'inchet b'a'n kye txqantl, nqe qk'u'j ti'j Dyos,

²³me'sb'il ex tu'n qjk'unte qib'. Mixti'te kawb'il kyib'aju' lu.

²⁴Ayo'tzunqe te Krist Jesus qo', oje che kub' qb'yo'n tajb'il qchib'jil ex qachb'il, exju' npon qk'u'j ti'j twitz krus.

²⁵Qa nqo anq'in tu'n Xewb'aj Xjan, qb'inchaxju' tajb'il Xewb'aj Xjan.

²⁶Lalun jaw qnima'nqib', ex lalun kub' qq'o'n q'oj ex tx'a'ltik'u'jb'aj qxol.

Gl 6

Tu'n qoninte qib' qxolx

¹E'ntzik ex e'witz'in, qama tz'el yal jun kyu'ne' makub' tz'aq tojun il, ati tu'n kyonine' ti'j aye'ye' kuwqe'ye' toj kyokslab'le'. Kyoninx'e' tuk'i'l me'sb'il; naq o'kx kka'yinx kyib'e', tu'n lalun che kub' tz'aqe' toj joyb'ilkyi'je'.

²Kyonim kyib'e' kxolxe' tu'n txi' kyiq'a'ne' kyiqatz txqantl, kjapumeltzun tkawb'il Kristtz kyu'ne'.

³Qa ati jun njaw tnima'ntib' extzun mixti'te toklen, ax nkusb'unte tib'.

⁴Teyile junjun tu'n t-ximan ti'jxju' ntb'inha'n qa b'a'n, tzalajtzuntz ti'jxju' ntb'inha'n ex mya ti'j tb'inchb'aj juntl.

⁵Teyilex junjun ti'j tb'inchb'aj twitz Dyos.

⁶Aju' nk'mon xnaq'tzb'il ti'ju' tpakb'al b'a'n, ati tu'n txitq'o'n ch'i'n te nxnaq'tzante ti'j tkyaqilju' ati te.

⁷Lalun ksb'u' kyib'e': mix-a'lo'te kb'antel t-xmayin ti'j Dyos. Axju' ma ku'x tawa'n junjun axtzun kjawil tchmo'nju'.

⁸Aju' axntb'inha'nju' tajb'il tchib'jil, kxe'l toj kamik. Atzunju' ntb'inha'n tajb'il Xewb'aj Xjan, ktkanb'a' chwinqlal tejumajx.

⁹Qu'mtzun lalun qosikti tu'n qb'inchante b'a'n; qu'n kpomel tq'ijlalil ajqk'monte tu'me'l t-xel.

¹⁰Qu'mtzun, tkyaqil maj qa ati tu'me'l qe, qb'inchamju' b'a'n kye kkyaqil, axi'xpe' kyeju' qtzik mo qitz'in toj okslab'l.

Nxítab'tzi'n Pawl kye okslal ex nche'x tq'olb'e'n

¹¹jNimaq tz'ib'b'enkyeju' yol nxi' ntz'ib'a'ne' kyeye' ja'lo tu'nku' nq'ob'e'!

¹²Aye'kye' nche okchq'o'n kyeye' tu'n tok kyechele' ti'j kychib'jile', naq tu'n ktzalaj xjal kyij ex tu'n lalun ljonjtz toj kq'ij tu'n tpaj pakb'ab'lte tkurus Krist.

¹³Mipena' jun njapun tkyaqil ntma'n kawb'il kyu'nju' tok kyechel ti'j kychib'jil. Kyajb'iltzun tu'n tok kyechele' naq tu'n tjaw knima'nkyib' qama che okchq'o'ne' kyu'n tu'n tok kyechele' na'j ti'j kychib'jile'.

¹⁴Atzunwe' o'kxtzu' tu'n ntzalaja'we' tu'nju' matxi' wokslaye' tkamik Qajaw Jesukrist twitz krus. Tu'nju' tkamik Krist naku'j matxi' che kyim ti'xti' te twitz tx'otx' weye' ex naku'j matxi' chin kyime' kye.

¹⁵Mixti'tl tajb'en tu'n tok qechel ti'j qchib'jil; ate nojqelan tu'n qok ak'a'j wnaq.

¹⁶Che tenxwitju' nche b'et toju' xnaq'tzb'il nxinq'o'ne' toj tzalajb'il ex tzajxwit q'aq'an tk'u'j Dyos kyi'j ex kyi'j kkyaqilju' axxi'x ttanam Dyos qe'.

¹⁷Kxel qextzun ja'lo, mix-a'lo'tl tu'n tokten ik'lelweye'; qu'n mab'aj kyej sleq'ix wi'je' tu'nju' matxi' chin yajtiye' tu'n tpaj te Krist Jesus qine'.

¹⁸Tzajxwit tq'o'n Qajaw Jesukrist t-xtalb'il kyib'aje' kkyaqile' e'ntzik ex e'witz'in. Ikxwitju'.

Ef

Ef 1

¹Ayine' Pawl ati woklene' tu'n Jesukrist naqx tu'n t-xtalb'il Dyos, inxi' ntz'ib'a'ne' u'j lu kyeye' ayeqeye' sk'o'nqeye' tu'n Dyos ex okslalqeye' te Jesukrist najlqe'ye' toj nintnam Epeso.

²Awt Qman Dyos ex Qajaw Jesukrist tzaj q'onte txqan t-xtalb'il kyib'aje' ex nak'b'il.

Ntzaj tq'o'n Dyos xtalb'il qe naq tu'nel Jesukrist

³Nimanxwit tb'i Dyosaju' Tman Qajaw Jesukrist tu'nju' txqan ky'i'wb'il saj tiq'in Jesukrist toj kya'j qe.

⁴O'jaw t-sk'o'n Dyos tu'nel Jesukrist na'mtoqpe' tb'ent twitz tx'otx', tu'ntzun qten mixti' qil twitz Dyos naqx tu'n tk'u'jlalil.

⁵Naq tu'n tk'u'jlalil Dyos nimxi'x, maqo' oktq'o'n te tk'wal naqx tu'nel Jesukrist, kub' t-xima'n ikju' qu'n ik tajb'ilju' ex b'a'n ela' toj twitz.

⁶Matb'inha ja'lu tu'ntzun kukx txi' qq'o'n chjonte te tu'nju' xtalb'il tb'anilxi'x xtb'inha qe, ma'tzun qokub' tk'i'wla'n naqx tu'nel Qajaw Jesukrist.

⁷⁻⁸Naq tu'n tkamikju' Krist twitz krus ex tu'nju' tchk'el kub' qojl xqo' kleta' tjaq' il tu'n Dyos. Qu'n ate Dyos tu'nju' tk'u'jlalil nimxi'x qi'j matzaj tq'o'nju' qnab'l exju' ojtqib'l tu'ntzun telqnik' ti'j tkyaqil.

⁹Ex matzaj tyek'u'nju' tb'is tk'u'j qe aj e'wantoq tu'n nejtl. Qu'n ate ma'toq kub' t-xima'n tu'n tb'inchante ja'lu naqx tu'nel Jesukrist,

¹⁰ex tb'inha tu'n tjapunju' oje ttziya, ex che okyel tmujb'a'n tkyaqilju' ti'xti' toj kya'j kyuk'ilju' ti'xti' te twitz tx'otx' tjaq' tkawb'il Jesukrist.

¹¹Naqx tu'nel Qajaw Jesukrist o'jaw t-sk'o'n Dyos atxi'x txetnejel ex ktzajel q'o'n qetzb'il, kse'nxju' tb'is tk'u'j, qu'n ate nb'inchante tkyaqil kse'nxju' tajb'il.

¹²Atoqtzunte Dyos tajb'il tu'n tokqe qk'u'j ti'j Krist tnejelxi'x ayoqo' aj Juda, tu'ntzun qajwalinte tb'i te qkyaqilx.

¹³Naq tu'n t-xtalb'il Qajaw Jesukrist, ikxkye' matxi' kyb'iye' tyol axxi'x, exju' tpakb'al b'a'n te kolb'il, ex mache okslane' te, matz'ok kyechile' tu'n Xewb'aj Xjan ttzian Dyos.

¹⁴Matzaj q'o'n Xewb'aj Xjan qe tu'n tqexi'x qk'u'j ti'ju' qetzb'il tzultq'o'n Dyos. Ajtzun tjapun tq'ijlalil tu'n qtzaqpet ex ajqok te ttanam, Qkyaqilxtzuntz qo' ajwalil tb'i Dyos nimaqtipumal.

Kub'san Pawl twitz Dyos tu'n ttzaj q'o'n knab'lju' okslal

- ¹⁵Tu'nju' matxi' wile' qa ati kyokslab'le' ti'j Qajaw Jesukrist ex nkk'u'jlan kyib'e' kxolilexe',
- ¹⁶qu'mtzun nchin nq'on chjonteye' kukxju' te Dyos kyi'je', ex kukx nche tzaj nna'ne' toj nna'j Dyose'.
- ¹⁷Inchin kub'sane' te Dyos Tman Qajaw Jesukrist, aju' Manb'aj nimxi'x tajwalil, tu'n ttzaj tq'o'nju' Xewb'aj Xjan kyeye' tu'ntzun tten knab'le' ex tu'n telkynik'e te Dyos axxi'x.
- ¹⁸Inxi' nqanine' te Dyos tu'n tjqontejju' knab'le', tu'ntzun telkynik'e ti'j titi'ju' ktzajel q'o'n kyeye' toj kya'j, tu'nju' mache txokliye' tu'n ex tu'n telkynik'e' ti'j qa aju' etzb'il ktzajel tq'o'n Dyos kyeju' ttanam tb'anilxi'x,
- ¹⁹ex tu'n telkynik'e' ti'j qa aju' tipumal Dyos nimxi'x ex mixti'x b'ajsb'il te, ex lu ati kuk'i'l. Aju' ipumalj lu axju' tyek'u Dyos ojtxi'
- ²⁰tej tjaw anq'in Jesukrist tu'n kxol kyimni ojtxi' ex ma'tzun kub' tq'uqb'an Jesukrist toj tb'a'nq'ob' toj kya'j,
- ²¹ex matxi' tq'o'n ipumalj te, ex toklen tu'n tkawin kyib'aj kkyaqilju' nche kawin ex kyib'aj kkyaqil ti'xti' toju' tq'ijlalil ja'lo ex tjax chix.
- ²²Matxi' kub' tq'onte Dyos tkyaqilju' ti'xti' tjaq' tkawb'il Jesukrist, ex matxi' q'o'n toklen tu'n tok nejenel kye kkyaqil okslal.
- ²³Qu'n kkyaqilju' okslal mache ok te t-xmilal Qajaw Jesukrist, qu'n tu'n Krist tz'aqlqeyaju' okslal ex kkyaqilju' ti'xti' toj kya'j ex twitz tx'otx' nojnqe' tu'n tchwinqlal Jesukrist.

Ef 2

Maqo klet tu'n t-xtalb'il Dyos

- ¹Nejku' kkyaqile' kyimnqe'toqe' toj twitz Dyos tu'n tpaj kyile'.
- ²Qu'n o'kxtoq nxi' kb'inha'njuye' taq'wix se'n nkb'inha'nju' xjal twitz tx'otx' ex atoq nkb'inha'njuye' tajb'il tajaw il, aju' nejenel kyeju' ati kyipumal twitz kya'j ex naq'unan toj kyanmi xjal tu'n lalun che niman te Dyos.
- ³Ex ikxqe' ojtxi' maqo ten kxolju' xjal mixti' nche' b'in te Dyos ex atoq nxi' qb'inchanju' tajb'il qchib'jil ex tajb'il qnab'l. Tu'n tpajtzun tkyaqilju' qb'inchb'en myab'a'n, ilxi'xtoqti'j tu'n tkub' tz'eyasa'n qwitz tu'n Dyos se'nqe' txqantl xjal.
- ⁴Atzunte Dyos matzaj q'aq'an tk'u'j qi'j ex maqo tk'u'jla nimxi'x,
- ⁵qu'n matzaj tq'o'n qchwinqlal junx tuk'i'l Qajaw Jesukrist tej kyimnqo'toq tu'n tpaj qil. Qu'mtzun noq tu'nju' t-xtalb'il Dyos saj q'onaju' kolb'ilkyeye'.
- ⁶Ex maqo jaw anq'in tu'n junx tuk'i'l Qajaw Jesukrist, ex maqo kub' tq'uqb'an toj kya'j junx tuk'i'l Jesukrist.

⁷Tb'inchá Dyos ja'lu tu'n tyek'u'nte tjax chix qa nim t-xtalb'il qi'j exqa nq'aq'an tk'u'j qi'j noqx tu'ne'l Jesukrist.

⁸Qu'n matxi' tzaj q'o'nju' kolb'ilkyeye' naq tu'n xe'okslane' te Krist ex naq tu'n matzaj q'aq'an tk'u'j Dyos kyi'je'. Mixti' xe' klete kyu'nx kyib'e', qu'n ate Dyos saj q'onte jun oyaj kyeye'.

⁹Minti' xe' klete' tu'n jun kyaq'unb'ene' b'a'n, qu'mtzun mix-a'lo' junkye' tu'n tjaw tniman tib'.

¹⁰Qu'n ate Dyos kub' b'inchange, ex tu'nju' okslalqo' te Jesukrist maqo' ok ak'a'j ch'isb'en tu'n Dyos, tu'ntzun qb'inchanteju' b'a'n aq'untl se'nxju' nk'u'ntl ti'j tu'n Dyos atxi'x ojtxi'.

Noq tu'nel Jesukrist xqb'inchaya qib' tuk'i'l Dyos

¹¹Ayeqeye' mya aj Judaqeye' ex nok kq'o'n kb'iye' Mixti' kyechile' ti'j kychib'jile' aye'tzunkye' aj Juda (aj nok kq'o'n kyechil xjal tu'n kq'ob' ex nok kyq'o'n kyib' atok kyechil ti'j kychib'jil),

¹²kna'ntze' se'n ktene' ojtxi' tej mixti'toq Jesukrist kyuk'ile', pa'ntoq kyib'e' ti'ju' tnam Israel ex mixti'toq kyoklene' ti'ju' yol kyejni b'ent t'ij tu'n Dyos kyuk'i'l aj Juda. Mixti'toq Dyos toj kyanmiye' ex mixti'xtoq jun q'uqb'ab'l kk'u'je' twitz tx'otx'.

¹³Ate' ojtxi' najchaqtoq tqe'ye' tk'etz Dyos, atzun ja'lo matxi' che ul lq'eye' tk'etz naqx tu'nju' tchk'el kub' qojl tej tkyim.

¹⁴Tu'nte Krist xb'enta qten tuk'i'l Dyos. Junx tnam xe' oka xjal tu'n b'a'ntzunqa aj Juda mujqa mya aj Juda ex ate xkub' xitunteju' maqb'il te ik'jtib'il atitoq kxolju' xjal aj Juda kyuk'ilju' mya aj Juda.

¹⁵Ate Qajaw Jesukrist sel q'intēju' ojtxi' kawb'il ex jate'ya' chaq'b'il ex nuk'b'il, tu'ntzun tten mujb'ab'ltib'il kxolju' kab'e' tnam ex tu'n kyok te ak'a'j.

¹⁶Qu'n tu'nju' kyim Krist twitz krus xkub'a naju' q'oj kxolju' kab'e' tnam lu, ex kkab'il mab'ent kten tuk'i'l Dyos ex mache ok te junx tnam.

¹⁷Ul te Qajaw Jesukrist q'olte tpakb'al b'a'n kye kkyaqil xjal, kyeye' najchaqtoq tqe'ye' tk'etz Dyos ex kyeju' nqaku' tqe' tk'etz Dyos.

¹⁸Qu'n naqx tu'nel Qajaw Jesukrist saja' q'o'n qoklen tu'n qpon lq'e aj Judaqo' mujqa mya, qu'n axte Xewb'aj Xjanju' npon q'inqe twitz.

¹⁹Qu'mtzun, ayekye' mya najchaq xjalqetle' ex mya ajb'etun xjal qe'ye', ja'lo matxi' che okye' tuk'i'l tnam Dyos ex ikx kyoklenju'ye' se'n txqantl okslal.

²⁰Ikqejuye' kse'n jun ja jawni b'incha'n tib'aju' jun tq'uqb'il kub' kyq'o'n apostl exqe' t-sanejlal Dyos, atzunju' ab'j te tq'uqlil ja a Jesukrist.

²¹Tib'ajtzun tu'n tq'uqlil lu ljo'n tjawa' b'inja'nju' ja tzyu'mile' tib', ljo'n tch'iy tu'n tok te tja Dyos Xjan.

²²Ex tib'ajtzun tq'uqlil ja lu matxi' tz'oka kmujb'ana kyib'e' kkyaqile' tu'ntzun kyokye' te tja Dyos aj ati Xewb'aj Xjan toj.

Ef 3

Aju' taq'un Pawl kxolju' okslal mya aj Juda.

¹Ayine' Pawl, jpu'nqine' naqx tu'n tpaj okslalqine' te Qajaw Jesukrist ex tu'n tpaj nchin ajb'ene' kxole' ayeye' mya aj Judaqeye'.

²B'i'ntlnakye' kyu'n qa ate Dyos saj chq'onweye' q'malteju' t-xim kyeye' naqx tu'nju' t-xtalb'il.

³Ate Dyos saj yek'unteju' t-xim e'wantoq weye', iku' se'nxju' xintz'ib'a'ne' kyeye'.

⁴Ajtzun tjaw kxch'ine' u'j lu xintz'ib'a'ne' kyeye' atzuntzu' k'elela' knik'e ti'j qa oje tz'el nnik'e ti'ju' tyol Dyos e'wantoq,

⁵aj min tzaj yek'u'n tnejel kye ojtxi' xjal, atzu'n ja'lo naq tu'nelju' Xewb'aj Xjan saj tyek'u'n Dyos kyeju' ati kyoklen ex xjansa'nkyib' exqe' t-sanjelal Dyos.

⁶Atzunju' yol lu e'wantoq aja'lu: Naqx tu'nel Qajaw Jesukrist kkyaqilju' xjal mya aj Judaqe' b'a'n tu'n kmk'onteju' kolb'il ex tkyaqilju' kyejni ttziya'n Dyos kyeju' aj Israel ex tu'n kyok te naqjunx tnam kyuk'i'l.

⁷Ayintzunwe' matzaj tq'o'n Dyos woklene' tu'n npakb'anteye' tpakb'al b'a'n naqx tu'n t-xtalb'il Dyos ex tu'n matzaj laqj tk'u'j wi'je', ex matxi' tzaj tyek'u'nju' tipumal weye'.

⁸Awe' ch'i'nxi'xwe' woklen kyekwitz txqantl okslal, atzunte Dyos saj q'onte t-xtalb'il weye' tu'n txi' npakb'ane' tpkab'al b'a'n kyeju' txqantl xjal mya aj Judaqe'.

⁹Ex matzaj tq'o'n Dyos woklene' tu'n txi' nchikb'a'ne' kye kkyaqil xjal se'n tu'me'l kchapumela' tu'n Dyos aju' yol e'wantoq tu'n atxi'x ttzajlen qe twitz tx'otx'.

¹⁰Tb'inja Dyos ikju' tu'ntzun naq kyu'nelju' okslal, k'elela' knik'ju' ati kyoklen exqe'ju' nche' kawin toj kya'j qa chukchaq ttenju' ttab'l Dyos.

¹¹Tb'inja Dyos ja'lu se'nxju' t-xim atxi'x ttzajlen qe ojtxi', ex mab'ent naq tu'nel Qajaw Jesukrist.

¹²Ex naq tu'nel Qajaw Jesukrist atiju' tzaqpib'l qe, ex naq tu'nju' ti'j qo pomila' lq'e tk'etz Dyos tuk'i'l tkyaqil q'uqb'ab'l k'u'jb'aj.

¹³Qu'mtzun nchin kub'sane' kwitze' tu'n lalun che kub' numje' tu'nju' nchin yajlanjtze' tu'n kpaje', qu'n ate' lu k'okyel te jun tzalajb'il kyeye' yajxi'tl.

Aju' tk'u'jlalil Jesukrist

- 14** Tu'ntzun ja'lu, chin kb'el mejeja'ye' twitzju' Manb'aj te Qajaw Jesukrist,
- 15** aj b'inchalte tkyaqilju' ati toj kya'j ex twitz tx'otx'.
- 16** Inchin kub'sane' twitz Qman Dyos tu'n ttzaj tq'o'n xtalb'il kyeye', ti'j tkyaqilju' tq'inumal ati toj kya'j ex tu'n tkuwsanjtz'u' kyanmiye' tu'n ex tu'n ttzaj tq'o'n kyipumale' tu'nju' T-xew.
- 17** Ex ikx nxi' nkub'sane' twitz Dyos tu'n tnajan Qajaw Jesukrist toj kyanmiye' naq tu'nju' kyokslab'le' ex tu'n knajane' tib'aju' k'u'jlajiltib'il se'n jun tze lok'amnixi'x.
- 18** Ex tu'n tkane toj knab'le' kyuk'i'l kkyaqil okslal, se'n ttenju' tk'ujlalil Krist, qu'n nimxi'x twitzju' tk'u'jlalil Jesukrist ex nimxi'x tnuqub'.
- 19** Qu'mtzun inchin kub'sane' twitz Dyos tu'n tkanexi'x toj kwitze' aj'u' tk'u'jlalil Krist, qu'n aj'u' tk'u'jlalil nimxi'xte tu'n tkane' toj qnab'l, tu'ntzun kmk'onteye' kkyaqilju' t-xtalb'il Dyos aj kxe'l tq'o'n kyeye'.
- 20** Ati te Dyos tipumal tu'n tb'inchante tkyaqil ex intzaj tq'o'n qe nimxi'xtl kyetwitzju' nxi' qqani'n te mujqa nkub' qxima'n, tu'nju' tipumal naq'unan toj qanmi.
- 21** Nimanjtzxwit tb'i Dyos kyu'n kykyaqil okslal naq tu'n Jesukrist toj tkyaqil tab'q'iyil ex kuxju'! Ikxwitju'.

Ef 4

Junqo' naqx tu'nju' Xewb'aj Xjan

- 1** Qu'mtzun ayine' jpunqine' tu'n tpaj okslalqine' te Qajaw Jesukrist, nchin kub'san kyeye' tu'n kyanq'ine' tojxi'x tu'me'l tu'nju' matxi' che txkonjtze' tu'n Dyos.
- 2** Che okxe' me's ex b'a'n xjal; tenx kpasensiye' ex tzik'xkyu'ne' kxolilexe' ex kk'u'jlam kyib'e' teyile junjun.
- 3** Kq'onk tilile' tu'n ktene' junx kyuk'i'l txqantl okslal ex tu'n ktene' toj nak'b'il.
- 4** Qu'n naq junxte' qxmilal okslalqo', ex naq junxju' Xewb'aj Xjan, ex naq junju' q'uqb'ab'l qk'u'j te kolb'il ktzajel tq'o'n Dyos qe tu'n xqo ttxok.
- 5** Qu'n naq junte Qajaw, naq junju' okslab'l ex naq junju' jawsb'il a';
- 6** Ex naq junte Dyos Manb'aj qe qkyaqil, ate Dyos nkawin tib'aj tkyaqil, ate in naq'unan qxol qkyaqil ex ati toj qanmi te qkyaqil.
- 7** Extzun teyile junjunqe matxi' tzaj q'o'nju' jun qoklen tu'n Qajaw Jesukrist se'nxju' tajb'il.
- 8** Qu'n iku' tz'ib'a'n toj Tu'jil tyol Dyos kjalu: Tej tjawx toj kya'j eb'ajx tiq'i'n txqan xjal jpu'nqetoq tuk'i'l, ex xitq'on kyoklen teyile junjun, chiju' tz'ib'a'n

⁹¿Titi'tzun tz'elpuna'ju' yol lu tej tjawx toj kya'j? Atzun tz'elpuna'ju' tu'nju' ku'x tzmax tjaq'xi' tx'otx'.

¹⁰Atzunju' ku'x tzmax tjaq'xi' tx'otx', atzunte ma jawxju' tzmax tib'ajxi' kya'j, tu'ntzun tnoju' toj kya'j ex twitz tx'otx' tu'n.

¹¹Qu'n ate Krist ok q'onte kyoklen junjun okslal, tu'n kyok junjun te ati kyoklen, junjuntl te t-sanjelal Dyos, aye'tzun junjuntl tu'n kyok te pakb'al ti'ju' tpakb'al b'a'n ex aye'tzun junjuntl tu'n kyok te k'ik'lel ex xnaq'tzal.

¹²Xitq'on Dyos kyoklen kkyaqil ja'lu, tu'ntzun kxnaq'tzan kye kkyaqil okslal ex tu'n kyajb'en toj taq'un Dyos ex tu'n tch'iyju' t-xmilal Krist kyu'n

¹³tzmaxi'x aj qmuje' junx toj qokslab'l ex tu'n qojtzqintexi'xju' Tk'wal Dyos, ex tu'n tkanexi'x toj qnab'l se'nte Qajaw Jesukrist tz'aqlixi'x ttab'l.

¹⁴Ex lay qo oktl se'n jun k'wal in meltz'aj ttab'l ex nxi' iqi'n tu'nju' xnaq'tzb'il inkq'o'n xjal nakuj kyq'iq', qu'n nche sb'un ex nkma'n yol xmletz' tu'n ktzpet xjal kyu'n.

¹⁵Ape' qb'inchamju' qo lpek ti'ju' yol axxi'x, tenx qk'u'jlalil tu'ntzun qch'iy ex tu'n qok iku' se'nte Krist, aj qnejenel ex iku' se'n qwi' te qxmilal.

¹⁶Atzunge okslalqo t-xmilal Kristqo', ex aju' t-xmilal Krist tzyu'mile tib' ex nk'umile tib', extzunqa nche aq'unanju' tmuj qxmilal b'a'n xi'tzun qch'iytzuntzu' ayoqo' okslalqo' naq tu'nju' tk'u'jlalil.

Aju' ak'a'j qchwinqlal tuk'i'l Krist

¹⁷Atzun ja'lo kxe'l nqanine' kyeye' ex kxe'l wab'tzine' kyeye' toj tb'i Qajaw: tu'n lalun che anq'intle' se'nqejju' xjal minti' nche okslan te Dyos, qu'n ayeju' xjal lu nche anq'in se'nxju' kyajb'il ex kxim mixti'x kyoklen

¹⁸ex matxi' kub' qloljixju' toj knab'l. Alkye xjal lu mixti' kyoklen ti'ju' chwinqlal tzultq'o'n Dyos, qu'n makub' kych'u'xsa'n kyanmi ex mixti' selkynik' ti'j Dyos.

¹⁹Matxi' kub' kych'u'xsa'n kyanmi ex matxi' kq'on kyib' toj taq'wixil ex mixti'x nkub' kjk'u'n kyib' ti'ju' b'inchaj taq'wixil.

²⁰Aye'tzunkye' mixti' selkye' knik' ti'j Qajaw Jesukrist tu'n kyanq'ine' ikju',

²¹qu'n axxi'x ma kb'ijuye' tyol ex mache xnaq'tzanjtze' tu'n ti'ju' tyol tu'ntzun kyanq'ine' se'nxju' tajb'il.

²²Qu'mtzun lalun che anq'intle' se'nqejju' xjal lu, ex lalun che anq'intle' se'nxju' nejtl, qu'n aju' il nxi' kb'inha'ne' majx taq'wixix toj twitz Dyos.

²³Lalun che ximantle' se'nxju' tnejel, kych'exb'em tu'me'l kychwinqlale',

²⁴ex kyoksankye' kychwinqlale' ak'a'j oje tzaj q'o'n tu'n Dyos nakuj jun ch'ix kyi'je' tu'ntzun kyek'unteye' kychwinqlale' tzinixi'x ti'j, tzajni qe tib'aju' axxi'x.

- ²⁵Qu'mtzun lalun che chantl yole', che yolinqeye' ti'ju' axx kyuk'ilju' kwnaqile', qu'n qkyaqil tmoj t-xmilal Kristqo'.
- ²⁶Qama che jaw tx'u'jine', lalun che b'inchan ile' tu'n tpaj, ex lalun b'aj q'ij kyu'ne' nche tx'u'jine'.
- ²⁷Lalun txi' kq'o'ne' anb'il teju' tajaw il.
- ²⁸Alkyetoq nelq'an lalun tz'elq'antl, q'onk tilil tu'n taq'unan tu'ntzun tb'inchante jun b'a'n aq'until tu'n tq'ob' tu'n tajb'en kyeju' ati nojqelan toj kychwinqlal.
- ²⁹Lalun che q'man xlab'yole', naq o'kx kmanxjuye' b'a'n yol tu'ntzun tonin kyi'ju' txqantl aye'j nche'x b'inte kyole'.
- ³⁰Lalun tz'ok kq'o'ne' tb'isju' Xewb'aj Xjan, qu'n anate Xewb'aj Xjan sok q'onte kyechile' tu'ntzun telkynik'tzile' qa te Dyosqeye' ajtpon kanunju' q'ij te kolb'il.
- ³¹Kpa'mil kyib'e' kyi'ju' tk'ayil, kyi'ju' achb'il, kyi'ju' qtx'u'jil, kyi'ju' i'li'n ex kyi'j kkyaqil taq'wixil.
- ³²Che okxe' b'a'n xjal ex tzaj laqjx kk'u'je' kyi'je' kxolilexe', ex knajsankuye' kyile' kxolilexe' iku' se'nte Dyos makub' tnajsa'n kyile' tu'nel Qajaw Jesukrist.

Ef 5

- ¹Che okxe' se'nte Dyos qu'n k'walb'ajqena'ye' tu'n ex inxi'x che k'u'jlanjtze' tu'n.
- ²Che b'et-xe' toj tk'u'jlalil iku' se'nte Krist ma'xi'x qotk'u'jla ex taq'tib' tu'n tkyim te qxel nakuj jun oyaj ex chojb'il tb'anilxi'x twitz Dyos.
- ³Ayekye' ja'lo matxi' che okye' kmuju' ttanam Dyos xjan: qu'mtzun mixti' tu'n kyolintle' ti'ju' ajpaji'n ex ti'j alchaqxkyeku' tz'ilil ex jamjo'ni'n.
- ⁴Lalun che yolin xlab'yole' ex yol mixti'x ttab'l ex yaq taq'wixi'x; qu'n myab'a'nju' yol lu, o'kxkye' kb'incham aju' tu'n kyajwalin tb'i Dyose'.
- ⁵Qu'n b'intlkye' kyu'n qa aye' xjal nche b'inchan ajpajil, mujqa nxi' kb'incha'n ti'xti' tz'il ex mujqa nche jamjonin, mixti'x kyoklen ti'ju' tkawb'il Qajaw Jesukrist ex te Dyos.
- ⁶Lalun kyaje' tu'n kkub' sb'une' kyu'nju' yol mixti'x kyajb'en, qu'n tu'n kpaju' yol lu ntzaja ttx'u'jil Dyos kyi'ju' xjal mixti' nche okslan te.
- ⁷Qu'mtzun lalun che ele' junx kyu'k'i'l.
- ⁸Ayekye' najlqetoqe' toj qlolj nejku', atzun ja'lo tu'nju' okslalqeye' te Qajaw Jesukrist, matxi' che pon kanune' toj spik'un. Qu'mtzun che b'ete' toju' tb'eyil spik'un,
- ⁹qu'n aju' spik'un ntb'incha'n tu'n qok b'a'n, tzinun qi'j ex nqo'x tiq'in toju' axxi'x.
- ¹⁰Kq'onk tilile' b'a'nxi'x tu'n telkynik'e ti'j alkyeju' b'a'n toj twitz Qajaw.

11Lalun che ele' junx kyuk'ilju' nche b'inchan ti'xti' mixti'x kyajb'en ex tqe' toj qlolj; akye' kb'incham tu'n kxi' kmyo'ne' ti'ju' myab'a'n.

12Qu'n majx ch'ixb'ajilx tu'n qyolin ti'ju' nkb'incha'n toj ewaj;

13naqatzun xpon kanunju' spik'un majx nq'ancha'lixju' kb'inchb'aj lu,

14qu'n tkyaqilju' ti'xti' nq'ancha'lix naqa xpon kanunju' spik'un. Qu'mtzun in tma'na' toj Tu'jil kjalu: Na'ntztib'a aya in wtana; we'ktza kxolju' kyimni, qu'n ate Krist kq'olteju' spik'un toj tchwinqlala.

15Qu'mtzun kykayinxjuye' tu'me'l kychwinqlale', lalun che okye' mixti' knab'le', naq o'kx tenx knab'le'.

16Tz'ok tilil kyu'ne' toju' tq'ijlalil lu, qu'n myab'a'n qe'ju' q'ij che ul.

17Lalun che okye' mixti' knab'le', naq o'kx kq'onk tilile' tu'n kb'inchanteye tajb'il Qajaw Jesukrist.

18Lalun che tx'ujtiye', qu'n mixti'tl nb'ent kjk'unte kyib'e' ti'j; ape' kb'inchamjuye', kjqonxjuye' kyanmiye' teju' Xewb'aj Xjan tu'n knoje' tu'n.

19Che yolinqeye' kyi'j b'itz ex che kb'itzinxe' xjan b'itz, ex che ajwaline' tb'i Qajaw tu'n tkyaqil kyanmiye'.

20Kq'onx chjonteye' te Dyos Manb'aj ti'j tkyaqilju' ti'xti', toj tb'i Qajaw Jesukrist.

Se'n tten tu'n kyanq'in okslal toj kja

21Kyb'imkyib'e' kxolilexe', tu'nju' ati tchiylal Dyos kyeye'.

22Aye'ye' qya che b'inqeye' te kychmile' iku' se'n nche b'ine' te Qajaw Jesukrist.

23Qu'n ate chmilb'aj wi'yj teju' t-xu'jil, iku' se'nte Krist a wi'yj kyeju' okslal tqe'k te t-xmilal; ex ax Qajaw kklolkye.

24Iku' se'nkye okslal nche b'in te Krist, ex ikxtzunkye qyaju' ati tu'n kyb'inte kychmil.

25Aye'ye' chmilb'aj, kk'ujlame' kxu'jile', iku' se'nte Krist nche' tk'u'jlan kkyaqil okslal ex mataq' tib' tu'n tkyim naqx tu'n kklet.

26Ma'tzun tb'incha tkyaqil ja'lu tu'n kyokju' okslal xnu'l twitz ex mache txjet tu'n naqx tu'nelju' tyol ex jawsaj a'.

27Tu'ntzun kpon tyek'u'n okslal twitz tb'anilqexi'x, mixti'ku' ch'i'n ktz'ilil ex kqu'chil, ex mixti'ku' juntl ti'xti' myab'a'n kyi'j, naq o'kx tu'n kyok xjan ex tzinun kychwinqlal.

28Ikkxqetzunju' chmilb'aj ati tu'n kk'u'jlante kxu'jil se'nxju' in kk'u'jla'n kxmilal. Alkyete in tk'ujla'n t-xu'jil, in tk'ujla'n tib' tib'xtib'.

²⁹Qu'n mix-a'lox jun xjal inwit tx'a'lti'j tk'u'j ti'ju' t-xmilal, ape' ntb'incha'nju' nokten k'achalte ex in t-xq'uqi'n, iku' se'n ntb'incha'n Krist kyi'j tkyaqil okslal,

³⁰qu'n ayena' okslal t-xmilal Qajaw. Ex ayo'tzunqe' tmoj t-xmilal Qajaw Jesukrist.

³¹Qu'mtzun kjel tq'o'n ichan tman ex ttxu tu'n tmje tuk'ilju' t-xu'jil, ajtzun kmje che okyel kkab'il naq jun wnaqqe'.

³²Aju' ntb'incha'n Dyos lu nimaq toklen ex layx tz'el qnik' ti'j. Intzun najb'en yol lu wu'ne' qu'n atzu' nyolina' ti'j Krist exqe'ju' okslal.

³³Iktzun tu'me'lju', teyile junjun k'u'jlam t-xu'jil iku' se'n ntk'u'jlan tib' tib'xtib', ex ikxju' xujilb'aj ati tu'n tokslan teju' tchmil.

Ef 6

¹Aye'ye' k'walb'aj, che okslanqeye' te kmane' iku' se'n ntma'n Qajaw, qu'n tu'me'lxi'x ja'lu.

²Aju' tnejel chaq'b'il ati tu'me'l t-xel tu'n Dyos qama japun aja'lu: Nimana te tmana ex te ttxuya,

³tu'ntzun ttena toj b'anil ex tu'n tanq'ina b'a'npun q'ij twitzju' tx'otx'.

⁴Aye'tzunkye' manb'aj, lalun nok kq'o'ne' ktx'ujilju' kk'wale', ape' kb'inchamjuye' kmanxe' knab'l ex che ktzak'ume' se'nxju' tajb'il Qajaw Jesukrist.

⁵Aye'ye' lq'o'n majen, che okslanqeye' kyeju' tajaw aq'untl twitzju' tx'otx'. Tenx tchiylalju' tajaw aq'untl kyeye' ex che ajb'ene' kye tuk'i'l tkyaqil kyanmiye', iku' se'n nche ajb'ene' te Qajaw Jesukrist.

⁶Che aq'unanqeye' kukx mya o'kx se'n nche ka'yin kyeye' tu'n kkyeje' b'a'n kyuk'i'l, che aq'unanqekye' iku' se'n tmajen Kristqeye' ex kb'inchamjuye' tajb'il Dyos tu'n tkyaqil kyanmiye'.

⁷Kyb'inchanxe' aq'untl b'a'nxi'x, che aq'unanqeye' nakuxwitloj nche aq'unane' te Qajaw Jesukrist mya kye xjal.

⁸Qu'n b'intlkye' kyu'n qa teyile junjun ntb'incha'n b'a'n, tzul q'o'n tu'me'l t-xel te tu'n Qajaw b'a'ntzunlo qa majen mujqa tzaqpi'n.

⁹Ex ikx ayeye' tajaw aq'untl, che okxe' b'a'n kyeju' kmajene' ex lalun txi' kma'n kyole' kye te xob'sb'il. Kyna'ku'ye' qa ate Dyos toj kya'j mixti' nche el tik'un xjal se'nqexku' ex ate kyajawju' majen ex tajaw aq'untl.

Aju' qq'obj'il ntzaj tq'o'n Dyos

¹⁰Atzun ja'lo witz'in ex ntzik kkuwsam kyib'e' tuk'i'l Qajaw tu'ntzun tten kyipumale' nimxi'x.

- 11**Tz'ajb'enzju' kq'obj'ile' tzajni tq'o'n Dyos te kolb'ilkyeye', tu'ntzun lalun che kub' sb'une' kyu'nju' t-sb'ub'l tajaw il.
- 12**Qu'n myatzu' nqo' q'ojina' kyuk'i'l xjal, anatzu' nqo q'ojinate' kyuk'ilju' nejenel mixti' q'ancha'lqe' ate' twitz kya'j, aye'j nche kawin kyib'aj kkyaqil xjal ex toj qxopin.
- 13**Qu'mtzun, tz'ajb'enzju' q'obj'il saj tq'o'n Dyos kyeye', tu'ntzun lalun kub'kyi'je' toju' tq'ijlalil myab'a'n tzul, ex tkub'lenxi'tzun ti'j tkyaqil kyu'ne', che b'elwe'xi'xtle' toj kyokslab'le'.
- 14**Qu'mtzun kwab'anku' kyib'e' ex kyoksankye' ax kyi'je' ex che okxe' tz'inun kyi'je'.
- 15**Kyb'inchanku' ktene' tu'n kxiye' q'malte tpakb'al b'a'n kyeju' xjal.
- 16**Ex kq'onkye' kyokslab'le' te kolb'ilkyeye' teju' tal t-smal tajaw il ntzaj t-xon kyi'je'.
- 17**Awtju' kolb'il tz'ajb'en kyu'ne' te kolb'ilte kwiye', ex awtju' tyol Dyos tz'ajb'en te kyk'u'xtx'e'nb'ile' ntzaj tq'o'n Xewb'aj Xjan.
- 18**Lalun che qjene' tu'n kynan Dyose': che kub'sane' ex kyqaninx'e' te Dyos kuxju' kse'nxju' ntma'n Xewb'aj Xjan. Che kub'sane' twitz Dyos, lalun che kub' numje', ex che na'nqe' Dyose' kyi'j kykyaqilju' okslal sk'onqe' tu'n Dyos.
- 19**Ex ikx che na'nqe' Dyose' wi'je', tu'ntzun ttzaj tq'o'n Dyos tyol weye', tu'n lalun chin xob'e' ajnyoline' ti'ju' tyol aj e'wantoq ex tu'n txi' nchik'b'ane' tpakb'al b'a'n kye kkyaqil xjal.
- 20**Machin tzajchq'o'ne' tu'n Dyos tu'n nyoline' te t-xel ex tu'n txi' npakb'ane' tpakb'al b'a'n te kolb'il, tu'n tpajtzun ja'lu jpunqinaye' ja'lo. Qu'mtzun che na'nqe' Dyose' wi'je' tu'n nyoline' ti'j tyol Dyos ex tu'n lalun chin xob'e'.

Eb'aj kyej q'olb'en tu'n Pawl tuk'i'l b'ajsb'il yol

- 21**Kxe'ltzun q'ma'n kyeye' titi' nb'aj weye' ex se'n tqinaye' tuk'i'l Tikiko, qu'n ati kk'uje' ti'ju' qtzik lu ex in naq'unan b'a'nxi'x toj taq'un Qajaw Jesukrist.
- 22**Qu'mtzun kxe'l nchq'o'ne' kyk'etze', tu'ntzun txi' tma'n kyeye' se'n to'qo'ye' tzalu ex tu'n tq'uqb'anjtz kk'u'je' tu'n.
- 23**Awttzun Qman Dyos ex Qajaw Jesukrist q'onte nak'b'il kxole' ex tk'u'jllalil, tu'ntzun ttenxi'x kyokslab'le';
- 24**ex awt Qman Dyos k'iwlankye kkyaqilju' in kk'u'jla'n Qajaw Jesukrist tu'n tkyaqil kyanmi.

Flp

Flp 1

¹Ayine' Pawl tuk'i'l Timotey, tmajin Krist Jesus qo'ye', nche'x qq'olb'e'ne' aye'ye' najlqe'ye' toj nintnam Pilipos, ttanam Dyos qe'ye' tu'n kyokslalb'le' ti'j Krist Jesus, aye'ye' kykyaqile' kyuk'i'lju' nejenel kyxole' exqe' ajb'el.

²Tzajxwit tq'o'n Qman Dyos ex Qajaw Jesukrist t-xtalb'il ex tnak'b'il kyib'aje'.

In na'n Dyos Pawl kukxju' kyi'j okslal

³Nchin q'on chjonteye' te Qman Dyos atl ajkytzaj nna'ne';

⁴ex nchin kub'sane' tuk'i'l tzalajb'il kukxju' kyi'je' ajnna'n Dyose';

⁵tu'nju' xkmujb'a kyib'e' quk'i'le' toju' tpakb'al b'a'n, tzajx tnejel q'ij tej kyb'inteye' tzmax ja'lo.

⁶Q'uqliwe' nk'u'j ti'j qaaju' b'a'n aq'untl tzyet tu'n Dyos toj kyanmiye', kxel tljo'n tu'n tb'antxi'xtl tzmax ajtul jumajtl Jesukrist.

⁷Tu'me'lxi'xte' tu'n nximane' kyi'je' ikyju', qu'n majx na'nqe'ye' toj wanmiye' ex tu'nju' kykyaqile' nche onine' wi'je' tu'n t-xtalb'il Dyos saj tyek'u'n weye', b'a'ntzunqa antine' toj kars mujqa machin pone' kywitz tzyul kawb'il klotte ex q'maltexi'xju' tpakb'al b'a'n.

⁸Tojtzqi'n Dyos inxi'x chin lab'tiye' kyi'je' kykyaqile', inxi'x chin laqje' kyi'je' tu'n tk'ujlalil kub' tq'o'n Jesukrist toj wanmiye'.

⁹Nxi nqani'ne' toj nna'j Dyose' tu'n ttenxi'xtl kyk'u'jlalile' kyxolxe', ex tu'n ttzaj tq'o'n Dyos kynab'le' ex tu'n tkane toj kywitize',

¹⁰tu'n tb'ent tjaw kysk'o'ne' tb'anilxi'x. Kb'anteltzun kyanq'in kychwinqlaltze' xtilun, mixti' kychuksb'ene' ex mix-a'lo' kpoqolkyeye' toju' q'ij ajtul Krist;

¹¹kna'kyb'inha' kyeye' b'a'n tu'n tonb'il Jesukrist, tu'n tnimanjtz Qman Dyos ex tu'n tajwalinjtz kyu'n xjal.

Nchin anq'ine' tuk'i'l Krist

¹²E'ntzik ex e'witez'in, wajb'ile' tu'n kyb'inteye' qa axxi'x matz'ok jni'xju' matxi' b'aj wi'je' te jun o'nb'il tu'n tpakb'etju' tpakb'al b'a'n.

¹³Kykyaqilju' xjal te q'oj exqe' txqantl xjal matxi' kyb'i qa jpu'nqine' tu'n tpaj nchin ajb'ene' te Krist.

¹⁴Expe' kynimal okslal tej xkylonte jpu'nqine', matxi' kykuwsa kyib' tu'n kypakb'ante tyol Dyos, min nche xob' ex q'uqlixi'x kyk'u'j ti'j Qajaw.

¹⁵Ate'xtzun junjun nche pakb'an ti'j Krist qu'n kyajb'il tu'n kyonin tu'n tkyaqil kyk'u'j, aye'tzun txqantl nche pakb'an qu'n ntx'a'lti' kyk'u'j ex nche q'ojin wi'je'.

- 16**Ate' junjun nche pakb'an ti'j Krist tuk'i'l kyk'u'jlalil, qu'n b'i'n kyu'n qa a Dyos xkub' q'onweye' klotteju' tpakb'al b'a'n;
- 17**aye'tzun txqantl nche pakb'an tu'ntlkye tb'is kyk'u'j kyex, ex mya ax kyol, akyajb'ilju' tu'n ttzajxi'xtl xitb'il wi'je' jpu'n qinku'ye' ja'lo.
- 18**B'a'ntzulo qa ikju', qa ax kye nche pakb'an mujqa mya, luqe' nche pakb'an ti'j Krist; atzun weju'ye' ntzalajb'il. Expe' chin tzalajel xi'xtle',
- 19**b'i'n wu'ne' qa tu'n kynaj Dyose' ex tu'n tonb'il Xewb'aj Xjan te Qajaw Jesukrist chin elex tzaqpi'na'ye' toj kars.
- 20**Q'uqlixi'xwe' nk'u'j qa lay chin kyaje' taq'wix tu'n Qman Dyos, okpe' tyek'u'te' toklen Krist toju' nchwinqlale' ja'lo, qa itz'qinxex' exqa machin kyime', kse'nx ntb'inha'n kukxju'.
- 21**Qu'n qa itz'qinxwe', chin ajb'ele' te Krist, qatzun machin kyime', kanb'ab'lte'.
- 22**Exqa machin tentle' twitz tx'otx', nimxi'x wajb'ene' toju' aq'untl, tu'ntzunju' min nkane toj nwitz'e' alkye b'a'n.
- 23**Ch'u'x tu'n nsk'onteye' alkyexi'x kyxol kab'e': tojun tu'me'l wajb'ile' tu'n nkyime' tu'n ntene' tuk'i'l Krist, qu'n ate tb'anilxi'xju' weye';
- 24**atzun juntl tu'me'l, mas nojqelan itz' qi'nxe' tu'n wonine' kyije'.
- 25**Tu'ntzunju' q'uqli nk'u'je' qa chin kjeltentle' kyuk'i'le' onilkyeye' tu'n kykuwixex' ex tu'n kytzalaje' toj kyokslab'le'.
- 26**Tu'ntzun ntentle' kyxole' ex tu'n kytzalajxi'xtle' ti'j Jesukrist.
- 27**Naq o'kx kyq'onk tilile' tu'n kyanq'ine' kse'nx ntma'n tpakb'al b'a'n ti'j Krist. Se'nkutzun qama chinxe' mujqa min xinxe' ka'yilkyeye', wajb'ile' tu'n nb'inteye' qa ljo'nx kyu'ne' b'uyi'n kyib'e', noktilil kyu'ne' toj kyokslab'le' toju' tpakb'al b'a'n,
- 28**ex tu'n lan che xob'e' kye nche q'ojin. Atzun yek'b'ilju' tu'n nche q'ojin kyije' qa che kxe'l toj naje'n, ex a yek'b'ilte kolb'ilju' kyeye', qu'n tu'n Dyos nche kanb'ana'ye'.
- 29**Mya o'kx ati kyoklene' tu'n kyokslane', ex ikx tu'nkyajtiye' tu'nel Krist.
- 30**Ax che yajtela'ye' se'n matxi' chin yajta'ye', ex b'i'n kyu'ne' nchin yajtitle'.

Flp 2

Kub' tme'ssa'ntib' Krist ex jaw nima'n

- 1**Qu'mtzun qa nche kuwsanjtze' tu'n Krist, qa nkyq'uqb'a'ne' kyk'u'j txqantl tu'n kyk'u'jlalile', qa axju' Xewb'aj Xjan ati kyuk'i'le' kykyaqile', qa nq'aq'an kyk'u'je' kyij txqantl,

²kyq'ontze' ntzalajb'ile', che anq'inqe'ye' mujli kynab'le' ex kyk'u'jlam kyib'e' kyxolilexe', junx kyanmiye' ex junx kyxime'.

³Lalun kyb'inha jun kyaq'une' tuk'i'l q'oj mo tuk'i'l nimjtib'il, teyile junjun kyq'onqe'k txqantl b'a'nqexi'x kyekywitz.

⁴Mix-a'lo' jun tu'nwt tjyonte o'kxju' tajb'il, ex ikx tu'ntjyetju' b'a'n kye txqantl.

⁵Junxwit kyximbe'tze' kse'n t-ximb'e'tz Krist Jesus:

⁶Dyos te' Krist Jesus, ikx toklen se'n Dyos, min oktq'o'ntib' kse'n Dyos,

⁷kyej tq'o'n toklen ex ok te majin. Oktq'o'ntib' kse'n ayo' ex ok naqjun xjalxi'.

⁸kub' tme'ssa'ntib', okslan wnaq txmax tkyim, tzmax tej tkyim twitz kris.

⁹Qu'mtzun jaw nima'nxi'xtl tu'n Dyos nimxi'x toklen kyekywitz kykyaqil xjal,

¹⁰tu'ntzun kykub' meje twitz kykyaqilju' ate' toj kya'j exqe' ate twitz tx'otx' ex tjaq' tx'otx',

¹¹ex kykyaqil tu'n kymante qa ate Jesukrist Qajaw, te ninb'ilte Qman Dyos.

Ikyqe' okslal se'n spik'un kxol xjal

¹²Qu'mtzun e'ntzik ex e'witz'in, okslan wnaqqe'ye' weye' kukxju', mya o'kx tej ntene' kyxole', chin kyb'inx xi'xtlpe'ye' ja'lo najcha'q ta'qine'. Kyq'onk tilile' ex tenx tchiylal Dyos kyeye' toju' kolb'ilkyeye';

¹³qu'n tu'nte Dyos ntzaja' anq'in jun b'a'n toj kyanmiye' tu'n kytzalaje' tu'n kyb'inchante'ye' tajb'il.

¹⁴Kyb'inchame' tkyaqil, lalun che yoline' myab'a'n ex lalun che wulje',

¹⁵tu'ntzun lalun che elyale' toj kyile' ex mix-a'lo' tu'n tok q'onte kypaje'. Tk'wal Dyos qe'kye', ati tu'n kyqoptz'aje' kse'nqe' che'w kyxolju' xjal b'inchal il ex pi'sqe' twitz tx'otx'.

¹⁶Che we'kuxi'xe' toju' tpakb'al b'a'n te chwinqlal, tu'ntzun ntzalaje' kyi'je' ajtul Krist qama q'ancha'lin.

¹⁷Maskyetzun machin kyime' tu'n tpaj taq'un Krist, jun oyajte' lu nxinq'o'ne' junx tuk'i'l kyoyaje' te Dyos, aju' tu'n kyokslab'le' ma kyaq'kyib'e' tu'n kyajb'ene' te Dyos.

¹⁸Ex Che tzalajxkye', qoqe' tzalaj wuk'i'le'.

E'xitchq'o'n Pawl Timotey ex Epaprodit

¹⁹Qa axtajb'il Dyosju', lwiysi'x kxel nchq'o'ne' Timotey kyxole', tu'n ntzalaje' ajnb'inteye' tqanil kyi'je'.

²⁰Qu'n o'kxte nximan kyi'je' ex tajb'ilju' b'a'n kyeye' kse'nxwe';

- ²¹Kykyaqil kye xjal nkyjyo'n axju' kyajb'il, myaju' tajb'il Jesukrist.
- ²²Atzunte Timotey kyojtzqi'ntle' b'a'n xjal te, ex matxi' tz'onin wi'je' tu'n tpakb'et tpakb'al b'a'n, kuxi'xtej nk'wale'.
- ²³Qu'mtzun awajb'ilju'ye' tu'n txi' nchq'o'ne' kyxole', naqa xnb'ieye' qa chin elex tzaqpi'ne' mujqa lay;
- ²⁴expe' q'uqli nk'u'je' ti'j Qajaw qa chin xe'lku'ye' lwiyy ka'yilkyeye'.
- ²⁵Ex nkub' nxima'ne' qa nojqelan tu'n txi' nchq'o'ne' qitz'in Eaprodit xb'etzalkyeye', nxi'x onin wuk'i'le' kuw tu'n txi' q'met tpakb'al b'a'n, aju' tzaj kychq'o'ne' ajb'el weye' ex ka'yilte nojqelan weye'.
- ²⁶Tajb'il tu'n kyoktka'yi'ntle', ex nlab'ti kyi'je' qu'n kyb'ieye' yab'ti.
- ²⁷Axte' yab'ti, ch'inxtlpe' mikyima', tzajtzun q'aq'an tk'u'j Dyos ti'j, ex mya o'kx ti'j, ex ikyx wi'je', tu'n lalun tz'okxi'x txqantl b'is wi'je'.
- ²⁸Qu'mtzun lwiyyi'x kxel nchq'o'ne' tu'n kytzalaje' ajtok kyka'yi'ntle', ex tu'n lalun chin b'isunxi'xe'.
- ²⁹Kyk'mome' tuk'i'l tkyaqil tzalajb'il, kse'n qtzikkuxi'x toj Qajaw, ex che tzalajxe' kyi'ju' okslal ikyqe' se'n te,
- ³⁰qu'n ch'inxmi kyima' tu'n tpaj najb'en te Krist. Xob'ajilx tena' tchwinqlal ex pon lq'e ttzi kamik, naq tu'n tb'inchante ajb'eb'l weye' aju' laytoq b'ant kyb'inchanteye' aye'ku'ye'.

Flp 3

Tu'me'l tu'n qok tnik'alxi'xqi'j

- ¹Expe' che tzalajxe' ntzik ex witz'in toj tb'i Qajaw. Mya toq'wixte' wewe' tu'n txi' ntz'ib'a'ntle' oje txi' ntz'ib'a'ne', atite' tajb'en kyeye'.
- ²Kyka'yinx kyib'e' kyeju' xjal tx'yanqe', kyeju' myab'a'n aq'unalqe' na'j, aye' kyajb'il tu'n kyqesut kychib'jil,
- ³qu'n ayo'na'qe tokxi'x qeche'l, njaw qnima'n Qman Dyos tu'n Xewb'aj Xjan, ex nqo tzalaj tu'n te Krist Jesus qo', ex myatzu' nqeya' qk'u'j ti'j qxmilal.
- ⁴Jaku'pena' tu'me'l tu'n tokqe nk'u'je' kyi'ju' ti'xti' lu. Mix-a'lo' juntl tu'me'lwit tu'n tokqe tk'u'j kyi'ju' lu:
- ⁵Okq'o'n wechele' ti'j nchib'jile' toj wajxaq q'ij witz'jlene', kyxol tnej tyajajil B'enjamin qine', aj Eb'rey qine' ex kyk'wal aj Eb'rey qine'. Atzu'n ti'ju' pujb'il kykawb'il aj Juda, parisey qine';
- ⁶tu'n tpaj tokxi'xtoq nwitze' ti'ju' kawb'il, kub' nljo'ne' toj kyq'iju' okslal; ex mixti'x tu'n nkub' tzak'u'ne' ti'ju' tnik'alilti'j tu'n tjapun ntma'n kawb'il.

⁷Tkyaqiltzun ja'lu, nimtoq toklen weye' nejtl, atzu'n ja'lo, naq tu'nel Krist, mixti'tl kyajb'en weye'.

⁸Expe' tz'isqe'tl weye' ja'lo, tu'nju' tb'anil wojtzqib'le' ti'j Qajaw Krist Jesus. Naq tu'nel Krist matxi' kyej nq'o'ne', ex tkyaqil tz'istel weye' tu'n nkanb'ane' tuk'i'l Qajaw

⁹ex tu'n ntene' tuk'i'l; mya wu'nxe' tu'nwt njapun kawb'il wu'ne' x'in k'meta'ye' tu'n Dyos, tu'nte' wokslab'le' ti'j Krist, axju' tu'me'l nqo' tk'mo'na' Dyos tu'n okslab'l.

¹⁰Awajb'ilju'ye' tu'n wojtzqinteye' Krist, tu'n nna'nteye' tipumal tjawlen anq'in ex tu'n nyajtiye' se'n yajta'; expe' tu'n nkyime' kse'nx kyima',

¹¹ex wajb'ile' tu'n njaw anq'ine' kyxol kyimni.

Ljo'nx tkanli jatu'n qpona'

¹²Mya tu'nwtju' lu matxi'wt nkane' tu'n tb'ant tkyaqil wu'ne', mo tz'aqli qintlwite'; ljo'nxtzun wu'ne', noktilil wu'ne' tu'n ntkanb'anteye', qu'n a x'in kleta'ju'ye' tu'n Krist Jesus.

¹³E'ntzik ex e'witz'in, min nok nq'o'n wib'e' matxi'wt nkanb'aye'; a nb'inha'ne' min ntzaj nna'ntle' matxi' kyej wi'jxi'ye' ex noktilil wu'ne' tu'n nkanb'anteye' ati nwitzxi'ye',

¹⁴tu'n nkanb'anteye' jatu'n npona'ye' ex tu'n nkanb'anteye' oyaj toj kya'j nqo ttxko'n Dyos tu'n qk'monte tu'nel Jesukrist.

¹⁵Qkyaqilju' matxi' qo ch'iy toj qokslab'l, ati tu'n qximan ikju'. Qatzun ate' junjunkye' junxi'tl tu'me'l nche ximana', ktyek'u' Dyos chik'lixix kye.

¹⁶Axtzunju' matxi' tz'el qnik' ti'j, axtzun tu'n qanq'inteju'.

¹⁷E'ntzik ex e'witz'in, kyknome' wi'je', ex kyka'yinke' kyi'ju' nche anq'in kse'nx matxi' tz'el kykno'n qi'je'.

¹⁸Matxi' txinma'nxi' b'a'npun maje' kyeye', kxel nma'ntle' kyeye' ja'lo tuk'i'l ta'l nwitz'e', ate' txqan ajq'ojqe', nche anq'in naku'j mixti' tajb'enju' tkamik Krist kye,

¹⁹che kxe'lkye' xjal lu toj naje'n. A kydyosju' naq nche wan, ex nkynima'n kyib' ti'ju' nkyb'inha'n, ju' npe'wt che ch'ixwi tu'n tpaj. Naq o'kxtzu' toka' kywi' ti'ju' te twitz tx'otx'.

²⁰Atzunqe te toj kya'j qtanamil, ex nqo ayon tu'n ttzaju' Klolqe Qajaw Jesukrist toj kya'j,

²¹ate kch'exb'elte qxmilal mixti'x tajb'en tu'n tok kse'nx t-xmilal tb'anilixi'x. Ex k'okyel tq'o'n tu'n tipumal ati tib'aj tkyaqil ti'xti'.

Flp 4

Che tzalajxe' kukxju' ti'j Qajaw

¹Qu'mtzun e'ntzik ex e'witz'in, atixi'x nku'je' kyi'je', wajb'ilxi'xe' tu'n kyok nka'yi'ne'; aye'ye' nche nk'u'jla'ne', aye'ye' ntzalajb'ile' ex twitzl'alil waq'unb'ene', che lpekye' kukxju' ti'j Qajaw.

²Nchin kub'sane' te Eb'odya, ex te Sintikye, tu'n kymojob'ante kyol kse'n kyitz'inkyib' toj Qajaw.

³Ex nchin kub'sane' teya, wuk'i'l kuxi'xa toju' aq'untl, tu'n tonina kyi'ju' qanab' ojexi'x che onin wuk'i'le' tu'n tpakb'et tpakb'al b'a'n, junx tuk'i'l Klement exqe' txqantl e'aq'unan wuk'i'le'. Tz'ib'a'ntl kyb'i toju' u'j te chwinqlal.

⁴Che tzalajxe' kukxju' ti'j Qajaw. Nxinma'ntle' kyeye': ¡Che tzalajxe'!

⁵Tu'n kyojtzqinjtze' kyu'n kykyaqil xjal qa b'a'nwmaq qe'ye'. Naqch'inxtl tulte Qajaw.

⁶Mixti'xte tu'n kyb'isuna'ye', kymanxe' tkyaqilju' tb'is kyk'u'je' te Dyos toj kynaj' Dyose'; kyqanixe' te, ex kyq'onx chjonteye' te.

⁷Kqeb'eltzun kyk'u'jtze' tu'n Dyos, nimxi'x kyetwitz ktb'inja' jun xjal; kxel tka'yi'n kyanmiye' ex kyximb'e'tze' tu'nel Jesukrist.

Atzuntzu' che ximana'ye'

⁸Te b'ajsb'iltzun e'ntzik ex e'witz'in, che ximanqe'ye' ti'ju' ax, ti'j tkyaqilju' b'a'n tnimet, ti'j tkyaqil ttzinunal, ti'j tkyaqil xtilun, ti'j tkyaqilju' b'a'n, ti'j tkyaqil b'a'n tyolinjtz. Che ximanqe'ye' ti'j tkyaqil tb'anilxi'x, ti'j tkyaqilju' b'a'n tajwalinjtz.

⁹Kyb'inchame' tkyaqil b'ajx nxnaq'tza'ne' kyeye', jni'xju' kyb'iye' tb'ajx nma'ne', jni'xju' ok kyka'yi'ne' wi'je': ikytzun kyb'inchame', atzunte Dyos nq'onte nak'b'il ktenb'el kyuk'i'le'.

Tk'am Pawl kyoyaj okslal aj Pilipos

¹⁰Inxi'x chin tzalaje' ti'j Qajaw tu'n mache ximantle' wi'je'. Mya ma'wt tzik'nna'le' kyu'ne', ate' mixti'toq anb'il tu'n kyonine' wi'je'.

¹¹Mya tu'nwtju' ati nojqelan weye' nxinma'ne' lu, matxi' chin nq'etwe' machin tzalaje' ti'j aju' ati weye'.

¹²Wojtzqi'ntle' tu'n ntene' toj prowil, ex wojtzqi'ntle' tu'n tten nim ti'xti' weye'. Naq'li qintle' tu'n wanq'ine' se'nxku' nchwinqlale', ikx nela' weye' qa ati nim weye' exqa mixti' nwaye', qa min nb'aj wu'ne' exqa mixti'x ati weye'.

¹³Oni'n qine' tu'n Krist tu'n tik'x wu'ne' toj tkyaqil.

¹⁴B'a'ntzunte' xkyb'inchaye' mache onine' wuk'i'le' toju' yajb'ilweye'.

¹⁵Ex tej ttzyetku' pakb'ab'lte tpakb'al b'a'n, tej wik'b'ete' Masedon, oqe'kxe' okslalqe'ye' toj Masedon tzaj kyq'o'ne' o'nb'il weye' ti'ju' ati kyeye'.

¹⁶Expena' tej ntene' toj Tesalonik, mya naq jumaj tzaj kysma'ne' kyoyaje' tu'n tajb'en toju' nojqelan weye'.

¹⁷Mya awttzu' toka' nk'u'je' tu'n nk'monteye' oyaj; awe' wajb'il tu'n tten kyaq'unb'ene' twitz Qman Dyos.

¹⁸Mank'ame' te Epaprodit tkyaqilju' tzaj kysma'ne' weye', nim saj kyq'o'ne' weye', nchin tzalaje'. B'a'nxi'xju' tzaj kysma'ne' weye' kse'n jun tb'anil oyaj npuk'chaj ntzalaj Dyos ti'j.

¹⁹Tu'ntzunju', ktzajel tq'o'n Qman Dyos tu'nel Qajaw Jesukrist tkyaqilju' nojqelan kyeye' ti'ju' tq'inumal tb'anilxi'x.

²⁰¡Ajwalintzxwit Qman Dyos! Ikyxwitju'.

Q'olb'eb'l te b'ajsb'il

²¹Kyq'olb'enqe'x ch'ine' kykyaqilju' ate' kyxol ttanam Dyos tu'ne'l Jesukrist. Nche'x q'olb'e'ne' kyu'n qtzik mo qitz'in ate' nk'etze'.

²²Ex nche'x q'olb'e'ne' kyu'n kykyaqilju' ttanam Dyos okslalqe', axi'xpe' kyu'n ajb'el te ninimaqkawil aj Rom.

²³Tenwttzun t-xtalb'il Qajaw Jesukrist kyuk'i'le'.

Col

Col 1

¹Ayine' Pawl ati woklene' tu'n Dyos naqx tu'nju' t-xtalb'il, junx tuk'ilju' qitz'in Timotey,

²Inxi' qtz'ib'ane' u'j lu kyeye' ex nche'x qq'olb'ene' ayeye' najlqe'ye' toj tnam Kolasas, okslalqeye' te Qajaw Jesukrist ex wa'lqexi'xe' toj kyokslab'le'. Awt Qman Dyos k'iwlankyeye' tu'ntzun tokqexi'x kyk'u'je' ti'j.

Kub'san Pawl twitz Qman Dyos kyi'j okslal

³Kukx aj qna'n Dyose' kyi'je' inxi' qq'o'n chjonteye' te Dyos aju' Tman Qajaw Jesukrist.

⁴Qu'n matxi' qb'iye' qa ati kyokslab'le' ti'j Qajaw Jesukrist exqa nche' kk'u'jla'ne' kkyaqil okslal,

⁵qu'n nche' ayone' ti'ju' ktzajel tq'o'n Dyos kyeye' aju' k'u'n toj kya'j. Ex atxi'x tej kb'inteye' tpakb'al b'a'n te kolb'il exju' yol axxi'x qu'mtzun nche ayona'ye' ti'j

⁶ex tej tpon kanun kxole'. Atzunju' tpakb'al b'a'n lu matxi' kub' puqli toj tkyaqil twitz tx'otx' ex matxi' witzan b'a'nxi'x, iku' se'n b'aji kxole' tej kb'inteye' tpakb'al b'a'n ex tk'u'jlalil Dyos elkynik'e' ti'j qa axxi'xtoq.

⁷Oje txi' xnaq'tzan ja'lu kyeye' tu'n qtzik Epapras tmajen Dyos junx quk'i'le', wa'lxix toj tokslab'l ex najb'en tu'n tkyaqil tk'u'j te Qajaw Jesukrist.

⁸Atzunte saj q'inte tqanil qeye' ex matzaj tchik'b'a'n aju' kk'u'jla'le' ntzaj tq'o'n Xewb'aj Xjan.

⁹Qu'mtzun atxi'x tej qb'inteye' tqanil kyi'je', inqo na'n Dyose' kyi'je' kukxju' ex nxi' qqanine' te Dyos tu'n telkynik'e' ti'j tkyaqilju' tajb'il ex tu'n ttzaj tq'o'n Xewb'aj Xjan knab'le' tu'ntzun telxi'x knik'e' ti'j tkyaqil.

¹⁰Tu'ntzun kyanq'ine' b'a'n kse'nx tajb'il Qajaw ex tu'n kb'inchanteye' tkyaqilju' b'a'n aq'until toj twitz, tu'n kych'iye' toj kyokslab'le' ex tu'n telxi'x knik'e' ti'j Dyos.

¹¹Ex nxi' qqanine' te Dyos tu'n ttzaj tq'o'nju' ipumalj tb'anilxi'x kyeye'; tu'n tik'xkyu'ne' toj tkyaqil, tu'n tten kpasensiye', ex tuk'i'l tkyaqil tzalajb'il

¹²kxe'la kq'o'ne' chjonte te Dyos Manb'aj, qu'n ana' saj q'onte oklenj kyeye' tu'n kyk'monteye' etzb'il kyuk'ilju' okslal ate' toj spik'un.

¹³Qu'n ate Dyos xklonqe toju' qlolj jatoq ta'qoya' ex matxi' qopon tiq'in toju' tkawb'il Tk'wal aju' k'u'jlanxi'x tu'n,

¹⁴aj xklonqe ex xkub'najsante.

Mab'ent qten tuk'i'l Dyos naq tu'nju' tkamik Krist

¹⁵Ate Krist tilb'ilal Dyos minti' q'ancha'l, ate Tk'wal Dyos ex naq junku', atitoqtl tej na'mxtoq tkub' b'inha'n twitz tx'otx'.

¹⁶Ex naq tu'nel Krist tb'inchaya Dyos tkyaqilju' ati toj kya'j ex ati twitz tx'otx', tkyaqilju' q'ancha'l ex mixti' q'ancha'l, ex ikxqejju' nche kawin toj xewb'aj, nimaq kyoklen ex nimaq kyipumal. Tkyaqil ja'lu xkub' b'inha'n tu'nel Krist ex tu'n kyajb'en te.

¹⁷Atitoqtlte' Krist tej na'mxtoq tb'ent twitz tx'otx' ex tu'nel b'enta' nk'unile tib' tkyaqil.

¹⁸Expe' xiq'o'n toklen Krist tu'n Dyos tu'n tok te wi'yj kye kykyaqil okslal ju' t-xmilalqe'. Atitlte' Krist tej na'mxtoq tb'ent tkyaqil ex ate Krist nej jatz anq'in kxol kyimni, tu'ntzun tok nimxi'x toklen kyib'aj kkyaqil.

¹⁹Qu'n b'a'n ela' toj twitz Dyos tu'n txi' tq'o'n tkyaqil ipumalj te Qajaw Jesukrist.

²⁰Ex noq tu'nel Jesukrist xe' b'enta jumajtlu' intoq che' q'ojin ti'j Dyos, aye' ate' twitz tx'otx' exqe' ate' toj kya'j, ma'tzun b'ent kten tuk'i'l Dyos naq tu'nju' tchk'el Qajaw Jesukrist el qojl twitz krus.

²¹Aju' ojtxi' najchaq xjalqetoqe' ex ajq'ojqetoqe' ti'j Dyos toj kyanmiye', tu'n tpaju' myab'a'n intoq kb'inha'ne',

²²atzun ja'lo matxi' b'ent ktene' tuk'i'l Dyos naqx tu'nel tkamik Jesukrist. Ma tb'inchate Jesukrist ja'lu tu'ntzun ktene' tk'etz, xjanqetle' ex mixti' kyile'.

²³Atzun ja'lo kq'onk tilile' tu'n kwe'xixe' toj kyokslab'le', ex lalun tz'el kypa'n kyib'e' ti'ju' tpakb'al b'a'n matxi' kb'iyee'. Aju' tpakb'al lu npakb'anjtz kye kkyaqil xjal toj tkyaqil twitz tx'otx', ex ayintzunwe' Pawl nchin nonine' tu'n tpakb'etju' tpakb'al b'a'n lu.

Aju' taq'un Pawl kxol xjal

²⁴Ja'lo inchin tzalaje' tu'nju' nchin yajtiye' tu'n kpaje', qu'n nik'x wu'ne' toj nxmilale' tu'ntzun tjapun wu'ne' se'nte Krist ma'xi'x yajti tu'n kpaj okslal, aye'j t-xmilal.

²⁵Matxi' chin oktq'o'ne' Dyos te ajb'el kyxol kykyaqil okslal, qu'n a waq'une' tzaj q'o'n tu'n wajb'ene' kyeye' ex tu'n tpakb'etju' tyol toj tkyaqil twitz tx'otx',

²⁶aju' yol lu e'wantoq ojtxi' tu'n Qman Dyos, atzun ja'lo matzaj tyek'u'n Dyos kyeju' sk'o'nqe' tu'n.

²⁷Makub' t-xima'n Dyos tu'n ttzaj tyek'u'n ja'lu kye okslal toj tkyaqil nimaqtnam, tu'n telkynik' ti'ju' yol e'wantoq nejtl tu'n Dyos. Atzunju' yol lu e'wantoq ate Kristju', aj ati kxole' ex atzu' q'uqloka kk'u'je' ti'j tu'n kpon kanune' toj kya'j.

²⁸Ayo'qe' nqo pakb'ane' ti'j Krist, ex nxi' qq'o'ne' knab'l kkyaqil xjal ex nqo' xnaq'tzane' kye tu'ntzun tten knab'l tz'aqlixi'x ex tu'n kkub' we' toj kyokslab'l se'nte Qajaw Jesukrist.

²⁹Tu'n tpajtzun ja'lu inxi'x noktilil wu'ne' tu'n tkyaqil wipumale' ex tu'nju' tipumal Krist tzajni tq'o'n toj wanmiye'.

Col 2

¹Qu'mtzun wajb'ile' tu'n kb'inteye' qa inxi'x noktilil wu'ne' tu'ntzun kych'iy'e' toj kyokslab'le', exqetzunju' okslal tqe' toj Laodisyá ex tu'n kych'iy kkyaqilju' na'mx tok kka'yi'n nwitz'e'.

²Ex noktilil wu'ne', naqxwitlo tu'n kkuwsanjtz toj kyokslab'l, tu'ntzun ttenxi'x kk'u'jlalil ti'j Jesukrist, ex tu'n telxi'x knik' ti'ju' t-xim Dyos e'wantoq ojtxi', atzunte Kristju' lu;

³Qu'n tkyaqilju' tq'inumal nab'l ex tkyaqilju' ojtqib'l, atzu' e'wana' toj Qajaw Jesukrist.

⁴Inxi' nmane' tkyaqil ja'lu kyeye' tu'n lalun che kub' sb'une' kyu'nju' xjal tb'anilxi'x jun kyol extzun mya axx.

⁵Expe' maskye mixti'qine' kxole' tuk'i'l nxmilale', aju' wanmiye' atite' kxole', ex inxi'x chin tzalaje' tu'nju' in nb'i'ne' qa b'a'n ktene' ex tu'nju' wa'lqexi'xe' toj kyokslab'le' ti'j Jesukrist.

⁶Qu'mtzun tu'nju' ma kk'ame' Qajaw Jesukrist, ati tu'n kyanq'ine' se'nxju' tajb'il,

⁷kyawanku'x kyib'e' tib'aj Krist, che we'ku'ye' toj kyokslab'le' ex kb'inchanxe' se'nxju' ntma'n xnaq'tzb'il oje kk'ame', ex kq'onx chjonteye' kukx te Dyos.

Aju' ak'a'j chwinqlal tuk'i'l Krist

⁸Kyqxq'uqim kyib'e': lalun kyaq' sb'u' kyib'e' kyeju' xjal naq nche' saqchb'en tuk'i'l kyol mixti'x ttab'l ex mya axx, qu'n myatzu' lepchqe'ka' kye' xjal lu ti'ju' xnaq'tzb'il tu'n Krist, xi'lepchqe'ka' ti'ju' xnaq'tzb'il kyu'n ojtxi' xjal ex kyi'j ipumal nche kawin twitz tx'otx'.

⁹Qu'n tkyaqilju' tipumal Dyos atzu' nq'anchar'lixa' ti'j Jesukrist,

¹⁰ex ate nkawin kyib'aj kkyaqilju' ati kyipumal ex nche' kawin twitz tx'otx' ex toj kya'j. Mixti'x junkye ti'xti' tzul kyi'j tu'nju' mujli ktene' tuk'i'l Krist.

¹¹Tu'ntzun mujli ktene' tuk'i'l Krist, matxi' tz'ok q'o'n kyechele' tu'n myaju' se'n kyu'n xjal, qu'n aku'te Dyos sok q'onte tej xkmujb'a kyib'e' tuk'i'l Krist ex tej xkyej ktzaqpi'ne' b'inchaj taq'wixil.

¹²Tetzunj xjaw a' kwiye', majx mache' ku'x mqu'ne' junx tuk'i'l Krist ex e'jatz anq'ine' junx tuk'i'l, qu'n matxi' kyoksla'ne' tipumal Dyos,aju' jaw anq'in Krist tu'n kxol kyimni.

¹³Qu'naju' ojtxi' kyimnqe'toqe' twitz Dyos tu'n tpaj kyile' ex tu'n tpaj mitojjunti' nkyej ktzaqi'ne' kb'inchb'aje' taq'wix, atzun ja'lo matxi' tzaj q'o'nju' kychwinqlale' ak'a'j junx tuk'i'l Krist ex matxi' kub' najsan' tkyaqilju' kyile' tu'n.

¹⁴Ate Dyos xkub'najsante tu'jil qk'a's ja ntma'na qa ati qil tu'nju' minti' njapunju' kawb'il qu'n, ex majx kyej tklawxi'n tej tjaw twitz krus.

¹⁵Ate Dyos sel q'inte kyipumalju' xewb'aj nche' kawin twitz tx'otx' ex toj kya'j, ex naq tu'nel Jesukrist xkub'a kyi'j kwitz kkyaqil xjal tej tjaw q'o'n twitz krus.

Kjyome' ti'xti' ati toj kya'j

¹⁶Lalun kyaje' tu'n kyolin xjal myab'a'n kyi'je' tu'nju' nkwane' mujqa nkyk'wa'ne', mujqa tu'n tpaj ninq'ij, ak'a'j xjaw ex mujqa tu'n tpaju' q'ij te obj'il.

¹⁷Qu'n tkyaqil ja'lu noqx techlalte' ti'j tkyaqilju' atitoq tu'n tul, ate axxi'xju' ex ikxyi'xju'aju' Qajaw Jesukrist.

¹⁸Lalun kyaje' tu'n tkub' tz'e'ysa'n kwitze' kyu'nju' xjal nok kyq'o'n kyib' te me's ex nche' k'ulun kwitz anjl, aye'j nok kq'o'n kyib' yolil kyi'ju' na'mx klonte ex inxi'x jaw knima'nkyib' tu'nxju' knab'l mujqa kxim.

¹⁹Qu'n ayeju' xjal lu mixti' mujlqe'k tuk'i'l Qajaw Jesukrist, aj nch'iysante qxmilal ex nk'achante ex aj nok mujb'ankeye tmoj qxmilal se'nxju' t-xim Dyos.

²⁰Matxi' chekyimkye' tuk'i'l Krist ex mixti'tl teqe'kxe' tjaq' kyipumal xewb'aj nche' kawin twitz tx'otx'. ¿Titiquntzun inx che anq'inaye' kse'nqe' xjal te twitz tx'otx' nakuj te twitz tx'otx'qeye' ex inx xikyb'inchane' kse'nx ntma'n kawb'il

²¹kjalu: Lalun txi' tyekuna lu, lalun txi' twanaaju', lalun txi' ttzyu'na toj tq'ob'a?

²²Kkyaqilju' nuk'b'il lu che b'ajel tjax chix, qu'n naqna' chaq'b'ilte' ex xnaq'tzb'il kyu'n xjal.

²³Ex atzunju' kxnaq'tzb'il lu nakuj majx axx ex nakuj nim knab'l, qu'n ina' tyek'u'n se'n tu'me'l tu'n tiq'itju' tyol Dyos, se'n tu'n qoka' me's ex se'n tu'n tkub'a ti'ju' qxmilal qu'n, naqtzunaju' xnaq'tzb'il lu lay b'ent tch'exb'itju' qchwinqlal tu'n toj il, qu'n nche' ajb'en naqx tu'n qb'inchante tajb'il qchib'jil.

Col 3

¹Qu'mtzun ayekye' oje che jaw anq'ine' tuk'i'l Krist, kkjyome' ti'xti' te toj kya'j, ja q'uqla'ya' Jesukrist toj tb'a'nq'ob' Dyos.

²Atzu' che ximanaye' kyi'ju' ti'xti' ate' toj kya'j, myatzu' kyi'ju' ti'xti' te twitz tx'otx'.

³Qu'n ayekye' oje che kyime' junx tuk'i'l Krist, k'u'nte kychwinqlale' tu'n Dyos junx tuk'i'l Krist.

⁴Qu'n aku'te Krist kychwinqlale'. Naqa sulte Krist ex ikxkye' che tenb'ile' tuk'i'l junx toj tajwalil.

Aju' ojtxi' chwinqlal exju' ak'a'j chwinqlal

⁵Qu'mtzun ktzaqpinkje' myab'a'n nkb'incha'n xjal twitz tx'otx': lalun che ajpajine', lalun kub' ktz'ilsa'n kyanmiye', lalun pon kk'u'je' ti'ju' myab'a'n ex lalun che jamjone', qu'n ate jamjoni'n ikx tz'ela se'n qo k'ulun kye witzileb'.

⁶Qu'n tu'n tpaj tkyaqil ja'lu tzula tz'e'ysb'il witzb'aj tu'n Dyos kyib'aj kkyaqilju' mixti' xikyoksla'n tyol Dyos;

⁷qu'n intoq kb'incha'njuye' lu tej tqe'xtoqe' toju' ojtxi' kychwinqlale'.

⁸Atzun ja'lo kq'onkje' tkyaqil ja'lu: lalun che tx'u'jine', lalun nok kb'incha'ne' taq'wix te juntl, lalun che oktene' ik'lelte juntl ex lalun che q'man xlab'yole'.

⁹Lalun che chanyole' kxolilexe', qu'n matxina' kyej ktzaqpi'ne' ojtxi' kychwinqlale' exju' taq'wixil intoq kb'incha'ne' ojtxi',

¹⁰ex matxi' tzok kyoksa'ne' kyi'je' ak'a'j: matxi' che oke' te ak'a'j ichan, atl junjun q'ij xi' kyokye' te tilb'ilal Dyos Ch'isalkyeye', tu'ntzun telxi'x kynik'e' ti'j Dyos.

¹¹Atzuntzu' lay q'ancha'lixa'tl alkye xjal Kryek mujqa aj Juda, alkye xjal tok techil ti'j tchib'jil mujqa mya, alkye najchaq xjal, mujqa xjal mixti'x ch'i'n b'a'n tu'n, alkyeju' lq'o'n majen mujqa tzaqpi'n, qu'n tkyaqil ja'lu mixti'xte' toklen, ate Kristju' ati toklen kyib'aj kkyaqil ex ati kyuk'i'l kkyaqil.

¹²K'u'jla'nqe'ye' tu'n Dyos ex matxi' che jaw sk'o'ne' tu'n te xjan ttanam. Tzaj q'aq'anx kyk'u'je' kyi'j txqantl, che okxe' b'a'nwnaq, che okxe' me's, che okxe' mans ex tenx kypasense'.

¹³Tzik'xkyu'ne' tkyaqilju' myab'a'n nok b'incha'n kyeye' kyu'n txqantl ex knajsanku'ye' kyile' kxolilexe'. Ikse'nte Qajaw makub' tnajsa'n kyile', ikxtzunkye kyb'incham.

¹⁴Tib'ajxi' tkyaqil ja'lu, kyk'u'jlam kyib'e', qu'n tu'nju' tk'u'jlalil ati mujb'ab'l qxol.

¹⁵Awttzun tnak'b'il Krist ten toj kyanmiye', qu'n a tb'is tk'u'j Dyos xettxokye' tu'n kyokye' te junx xmilal. Kyq'onxtzun chjonteye' te Dyos kukxju'.

¹⁶Awttzu'n tyol Qajaw Jesukrist ten toj kyanmiye' kukxju'. Kyxnaq'tzam kyib'e' ex kyq'onx kynab'le' kyxolilexe', ex tenx kynab'le'. Che' kyb'itzanxe' salmos tu'n tkyaqil kyanmiye', kyuk'i'l b'itz te ninb'ilte Qman Dyos ex aq'b'il chjonte te.

¹⁷Ex tkyaqilju' ma kyb'inchaye' mujqa ma kymaye', kyb'inchanxe' toj tb'i Qajaw Jesukrist, ex kyq'onxe' chjonte te Dyos Manb'aj noq tu'nel Jesus.

Se'n tu'n qanq'ina qxolilex

- ¹⁸Aye'ye' qya, che b'inqeye' kye kychmile', qu'n ilti'j tu'n kb'inchanteye' lu tu'nju' okslalqeye'.
- ¹⁹Ex ikxqekye' chmilb'aj kk'u'jlame' kxu'jile' ex lalun che oktene' ililkye kuw.
- ²⁰Aye'ye' k'walb'aj, che okslanqeye' te kmane' ex te ktxuye', qu'n aja'lu b'a'n nela' toj twitz Qajaw.
- ²¹Aye'tzunkye' manb'aj lalun tz'ok kq'o'ne' ttx'u'jil kk'wale', tu'ntzun lalun tzaj b'is toj kyanmi.
- ²²Aye'ye' lq'o'n majen che okslanqeye' kyeju' tajaw aq'untl alchaqxkyeku', mya o'kxju' se'n nche' ka'yink kyi'je', naqxwit tu'n kykyeje' b'a'n kyuk'i'l, che ajb'enqekye' tu'n tkyaqil kyanmiye' ex tenx tchiylal Dyos kyeye'.
- ²³Ex tkyaqilju' ti'ixti' makb'inchaye' kb'inchame' b'a'n, nakuxwitloj in kb'inchane' te Dyos ex mya kye xjal.
- ²⁴Qu'n b'i'ntlkye' kyu'n qa ktzajel tq'o'n Qajaw jun etzb'il kyeye' te tu'me'l t-xel teju' kyajb'eb'le'. Qu'n tena' Krist Qajawxi'x nche ajb'ena'ye'.
- ²⁵Ex atzunju' nb'inchante taq'wixil, tzul q'onju' tu'me'l t-xel te se'nxju' xtb'inch, qu'n ate Dyos k'okyel q'onte toj xjel ti'ju' tb'inchb'aj.

Col 4

- ¹Aye'tzunkye' tajaw aq'untl che okxe' tnik'alti'j kyuk'ilju' kmajene'. Ex kna'ntze' qa ati junkye' kpatron ati junkye' Kyajaw ati toj kya'j.
- ²Che' na'nqe' Dyose' kukxju', che xq'uqine' toj na'j Dyos ex kq'o'n chjonteye' te Dyos.
- ³Ex che na'nqe' Dyose' qi'je', tu'ntzun tq'onte Dyos anb'il qeye' tu'n tpakb'etju' tpakb'al b'a'n aj e'wantoq ojtxi' kye xjal, qu'n tu'n tpaju' yol lu jpu'nqinaye'.
- ⁴Che' na'nqe' Dyose' wi'je', tu'ntzun tb'ent nchik'b'antejuye' tyol Dyos tojxi'x tu'me'l se'nxju' tajb'il.
- ⁵Tenx knab'le' ex che b'et-xe' tojxi'x tnik'alti'j kxolju' mya okslalqe', ex tz'ajb'enxju' q'ij kyu'ne' tu'n tb'inchetju' myab'a'n.
- ⁶Che' yoline' tojxi'x tu'me'l kyuk'i'l alchaqxkyeku' xjal, ex ati tu'n kximane' ti'ju' kyole' kxe'l kma'ne' teyile junjun xjal.

B'ajsb'il yol te q'olb'eb'l

- ⁷Tkyaqilju' tqanil wi'je' kxe'l ttx'olb'a'n Tikiko kyeye', qu'n ate Tikiko tmajen Qajaw junx wuk'i'le' ex wa'lxixte toj tokslab'l.

⁸Qu'mtzun kxela' nchq'o'ne' kk'etze', tu'ntzun txi' tma'n kyeye' se'n toqoye' ex tu'n txi' tq'uib'a'n kk'u'je'.

⁹Ex ikx matxi' nchq'o'ne' Onesimo junx tuk'i'l, aj jun qitz'in njapunxi'x tu'n ex kwnaqile'. Aye'kye che kxe'l tx'olb'ante kyeye' titi' nb'aji tza'lu.

¹⁰Ex nche'x q'olb'ene' tu'n Aristark aj u' ati wuk'i'le' toj kars; ex ikx nche'x q'olb'ene' tu'n Kuḁ aj u' tk'wal titz'in mo ttzik B'ernab'e. Qama pon Kuḁ xb'et-salkyeye' lwix kyk'mome' qu'n ojena' txi' nma'n tqanil kyeye'.

¹¹Ex ikx nche'x q'olb'ene' tu'n Jesus aj atok tb'i te Just. O'qekx okslal ja'lu kxol aj Juda nche' onin wuk'i'le' tu'n tpakb'etju' tkawb'il Dyos ex aye' nche' q'uib'ante nk'u'je'.

¹²Ex nche'x q'olb'ene' tu'n Epapras, jun tmajen Qajaw Jesukrist; ex ax juntl kwnaqiljuye' in oktilil tu'n kukx tu'n tna'n Dyos kyi'je', tu'ntzun kwe'xixe' toj kyokslab'le' ex tu'n tjapunju' tajb'il Dyos kyu'ne'.

¹³Qu'n kanlixix nwitz'e' qa ate Epapras inxi'x b'ajx tk'u'j kyi'je' ex ikx kyi'ju' ate' toj tnam Lawdisea ex ikx kyi'ju' ate' toj tnam yerapolis.

¹⁴Ex nche'x q'olb'ene' tu'n Demas ex Lukas aj k'u'jlanxi'x qu'n.

¹⁵Kq'onxe' nq'olb'eb'le' kyeju' qtzik ex qitz'in tqe' toj tnam Lawdisea, ex ikx kq'onxe' nq'olb'eb'le' te Ninpa ex kyeju' okslal nkb'uyi'n kyib' toj tja Ninpa.

¹⁶Ajtzun tb'aj kḁch'ine' u'j lu, ksmanxe' kye okslal toj tnam Lawdisea tu'n tjaw kḁch'i'n kxol; ex kḁch'intze' u'j xintz'ib'a'ne' kyetlju' okslal toju' tnam te Lawdisea.

¹⁷Kmanxe' ja'lu te Arkyip: Q'onk tilila taq'una tu'n tjapun tu'na toj tb'i Qajaw Jesukrist, che chikuye' te.

¹⁸Ayinku'ye' Pawl ex tu'nku' nq'ob'e' xkub'a ntz'ib'ana'ye' u'j lu. Kyna'nku'ye' qa jpu'nqine'. Awittzun Dyos K'iwlankyeye'. Ikwitju'.

1 Ts

1 Ts 1

¹Ayine' Pawl tuk'i'l Silb'ano ex Timotey, nche'x qq'olb'e'ne' okslalqe'ye' te Qman Dyos ex te Qajaw Jesukrist, ate' toju' nintnam Tesalonik. Awt t-xtalb'il Qman Dyos ex tnak'b'il ten kyib'aje'.

Okju' kyokslab'l aj Tesalonik te yek'b'il kye txqantl

²Nxi' qq'o'ne' chjonte te Dyos kukxju' kyi'je' kkyaqile', ex nche'x qoqxena'ne' toj qna'j Dyose'.

³Ntzaj qna'ne' taq'unb'en kyokslab'le' kukxju', tu'nju' kyk'u'jlalile' ex tu'n in ik'xkyu'ne' tu'nju' q'uqli kk'u'je' ti'j Qajaw Jesukrist twitz Qman Dyos.

⁴E'ntzik ex e'wiz'in, k'u'jla'n qe'ye' tu'n Dyos, b'i'n qu'ne' ate jaw sk'on kyeye'.

⁵Qu'n tej txi' qma'ne' tpakb'al b'a'n kyeye', mya naqx tu'n yol, ex xiqyek'u'ne' tipumal Dyos ati kuk'i'le' exju' ntb'incha'n Xewb'aj Xjan, tuk'i'l nim t-xtalb'il Dyos. Kanli kwitze' se'n o'anq'ina'ye' kxole', oktililu' tnik'alilti'j qu'ne' tejun b'a'n kyeye'.

⁶Aye'tzunkye', el kykno'ne' qi'je' ex exilpeye' ti'j Qajaw, ex kk'ame' tpakb'al b'a'n tuk'i'l tzalajb'il ntzaj tq'o'n Xewb'aj Xjan kyeye' toju' yajb'il kyi'je'.

⁷Ikytzu'n e'oka'ye' te jun yek'b'il kye kkyaqil okslal kyoju' tx'otx' Masedon ex Akaya.

⁸Ma tzyet-x kyu'ne', matxi' t-xim len tqanilju' tyol Qajaw, mya o'kx kyoj Masedon ex Akaya, ex ikx toj tkyaqil plaj, matxi' b'injtz tqanil kyokslab'le' ti'j Dyos, min nojqelantl tu'n txiqma'ne'.

⁹Aye'xpekye nche q'mante qa o'kk'ame' b'a'n ex b'aj kyej kkolb'e'ne' witzleb'il ex antzkyi'je' tuk'i'l Qman Dyos itz' ex axxi'x, tu'n kyajb'ene' te

¹⁰ex nche ayone' tu'n tanjtzlti'j Jesus toj kya'j, ju' Tk'wal Dyos, jaw anq'in tu'n Dyos. Ate Jesus klolqe teju' tz'e'ysb'il witzb'aj xob'ajilx tzul.

1 Ts 2

Taq'un Pawl toj Tesalonik

¹Kanli kywizte' b'a'nxi'x, e'ntzik ex e'wiz'in, qa ajb'enju' tej qpone' xb'etzalkyeye'.

²Kanlipena' kwitze' eb'jo'k tzaqpaj xjal qi'je' ex ob'aj i'li'ne' tnejel toj Pilipo, ex tzaj tq'o'n Dyos qipumale' tu'n txiqpakb'a'ne' tpakb'al b'a'n kyeye' tuk'i'l qkuwale'.

- ³Qu'n atoqju' ax nxi' qpakb'a'ne' kyeye', myatoq taq'wix qyole' nxiqma'ne' ex mix-a'lo' jun kub' qsb'u'ne'.
- ⁴Ik'ni pena' twitz Dyos qi'je' ex tzaj tq'o'n qeye' tu'n txiqma'ne' tpakb'al b'a'n, qu'mtzun nxi' qpakb'a'ne'. A noktilil qu'n aju' b'a'n toj twitz Dyos, myaju' b'a'n toj kwitz xjal, qu'n nik' twitz Dyos tiju' toj qanmi.
- ⁵B'i'ntl kyu'ne', b'ajx txa'qma'nqe' tb'anil yol kyeye', ex b'ajx che kub'a' qsb'u'ne' naqxwit tu'n ttzaj kq'o'ne' pwaq qeye'. Tojtzqi'n Dyos ja'lu.
- ⁶Mya nqjyo'ne' tu'n qjaw nima'ne': kyu'ne' mujqa kyu'n txqantl.
- ⁷Maskyep'e' ati qoklene' tu'n qjaw knima'ne', chq'o'n qona'qe' tu'n Krist, ok qq'o'n qib'e' te k'wal kxole'. Kse'n jun txub'aj nche tch'isa'n ex nche'x tka'yi'n talku'xi'x.
- ⁸Ex atixi'x qk'u'je' kyi'je', mya o'kx tu'ntoq txiqpakb'a'ne' tpakb'al b'a'n tu'n Dyos kyeye', ex jaku'toq qaq' qib'e' tu'n qkyime' naqkyu'nele'. ¡Inxi'x qo tzalaje' kyi'je'!
- ⁹E'ntzik ex e'witez'in, na'n kyu'ne' inxi'xtoq qo aq'unane' ex oktilil qu'ne' tu'n tkanb'et telex qq'ije'. Intoq xiqma'ne' tyol Dyos kyeye' ex intoq qo aq'unane' q'ijtl ex qonik'an, tu'ntoq lalun qo okye' te iqtz kyeye'.
- ¹⁰Kanlixix kwitze', ex ojtzqi'n tu'n Dyos, b'a'n qb'inchaye', toj ttzinunal ex mixti' jun myab'a'n qb'inchaye' kxole' okslalqe'ye'.
- ¹¹Ex kanli kwitze' e'xiqkuwsa'ne' ex xiqq'uqb'a'ne' kk'u'je', kse'n ntb'inha'n jun manb'aj kye tk'wal.
- ¹²Xiqoqxe'na'ne' kyeye' tu'n kyanq'ine' kse'nx tekuxi'x Dyos qe'ye', aye' oje che txkonjtz tu'n tten kyoklen toju' tkawb'il ex toj tajwalil.
- ¹³Tu'ntzunju' nqo q'on chjonteye' te Dyos kukxju', qu'n tej txiqpakb'a'ne' tyol Dyos kyeye', min kymaye' qa tyol xjal, kyk'ame' tyol ku'xi'x Dyos. Axtzunj ate tyol Dyosju', ntq'o'n twitzlalil toj kychwinqlale' aye'ye' matxi' kyokslaye'.
- ¹⁴Tej kyajtiye' toj kq'ob' kwnaqile', e'ntzik ex e'witez'in, ax b'aju' kyi'je' kse'n b'aj kyi'ju' okslal te Dyos te Krist qe' toj Juda, qu'n ikxkye ljonjtz toj kq'ij kyu'n kywnaqil aj Juda.
- ¹⁵Aye' aj Juda na'j kub' kyb'yo'n Qajaw Jesus, kse'nx tnejel eb'aj kub' kyb'yo'n t-sanjelal Dyos, ex o'etz kxla'ja'ne' kxol. Min nkb'inha'n b'a'n twitz Dyos ex ajq'ojqe' ti'j tkyaqil.
- ¹⁶Min nkjo'n tu'n txiqma'ne' tyol Dyos kye mya aj Juda tu'n kklet. Iktzu'n nkchmo'na'xi'xtl kyil. Tu'ntzun tpaj ja'lu tzul tz'e'ysb'il kwitz kuwxix tu'n Dyos.

Tajb'il Pawl tu'n txi'tl xb'etzalkye okslal aj Tesalonik

¹⁷E'ntzik ex e'witzt'in, tej qik'b'ete' kxole', maskye min nokqka'yi'ntl qwitz, na'nqe'ye' qu'ne' toj qanmiye' kukxju' ex qajb'ilxi'xtoqe' tu'n qpontle' ka'yilkyeye'.

¹⁸Oxi'toqtzune'; expe' ayine' Pawl, b'a'npunxi'maj intoq chinxe', atzu'n tajaw il nqo tmqo'ne'.

¹⁹Qu'n ¿altzun qi'j tu'n tqe qk'u'je' ex tu'n qtzalaja'ye' twitz Qajaw Jesus ajtul? ¿Ma myatzun kyi'je' qo tzalajela'ye' tu'n qaq'unb'ene' twitz Qajaw?

²⁰Kyi'je' qo nimanjtzela'ye' ex qo tzalajela'ye'.

1 Ts 3

¹Mixtzunti' ik'xtl qu'ne' tu'n tex txqantl tq'ijlalil, kub' qxima'ne' tu'n qkyaje' o'kxtzu' toj Atenas

²ex tu'n txi' qchq'o'ne' qitz'in Timotey, tmajin Dyos ex onil quk'i'le' tu'n tpakb'et tpakb'al b'a'n tu'n Krist. Xiqchq'o'ne' onilkyeye' ex kuwsal kyeye' toj kyokslab'le',

³tu'ntzun mix-a'lo' kub' chukji kyu'n yajb'ilkyeye' lu. Kanli kwitze' ilxi'xti'j tu'n kyik'xju' yajb'il lu qu'n.

⁴Expe' tej ato'xtoqe' kxole', xiqab'tzi'ne' kyeye' qa atitoq tu'n kyi'kxu' yajb'il lu qu'n; kanli kwitze' ikxtzun ik'a'ju'.

⁵Qu'mtzun, ayine', min ik'xtl wu'ne' tu'n tex txqantl tq'ijlalil, xinqani'n tpakb'ale' se'ntoq ta'qeye' toj kyokslab'le', nchin xob'e' qaj nche okku'ye' toj joyb'ilkyi'je' tu'n tajaw il ex jaku' naq kub' naju' qaq'unb'ene'.

⁶Atzu'n ja'lo matxi' tza'ntzti'j Timotey Tesalonik, ex matzul tiq'i'n b'a'n tqanil ti'ju' kyokslab'le' ex kk'u'jlalile'. Matzul tma'n qa nqo tzaj kna'ne' tuk'i'l kk'u'jlalile', ex kyajb'ilxi'xe' tu'n qok kka'yi'ntle' kse'nxqe' qajb'ile' tu'n kyok qka'yi'ntle'.

⁷Qu'mtzun e'ntzik ex e'witzt'in, toj tkyaqilju' yajb'ilqeye' ex qb'ise', maqe qk'u'je' b'a'nxi'x tej xqb'inteye' ljo'n kyu'ne' wa'lqe'ye' toj kyokslab'le'.

⁸Matentl qipumale' tej qb'inteye' wa'lqe'ye' toj kyokslab'le'.

⁹¿Se'n tu'me'l jun aq'b'il chjonte tu'n qq'onteye' te Dyos kyi'je' ex tu'nju' ma'xi'x qo tzalaje' twitz Dyos?

¹⁰Nxi' qqani'ne' te Dyos q'ijtl ex qonik'an tu'n tq'onte anb'il qeye' tu'n kyok ku'xi'x qka'yi'ne' ex tu'n qonine' tu'n tqexi'x kk'u'je' toj kyokslab'le'.

¹¹Axwit Qman Dyos ex Qajaw Jesus tz'onin qeye' tu'n tb'ant qxi'ye' ka'yilkyeye'.

¹²Ex che ch'iyxwite' tu'n Qajaw ex tenxwitl kk'u'jlalile' kxolilexe' ex kyi'j kkyaqil, kse'nqe' nche qk'u'jla'ne'.

¹³Awt Qajaw kuwsan kyeye', tenxwit kyanmiye' xtilun ex mixti' ktz'ilile' twitz Qman Dyos ajtul Qajaw Jesus kyuk'i'l kkyaqilju' ttanam xjan. Ikxwitju'.

1 Ts 4

Qo anq'in b'a'n twitz Dyos

¹Ja'lotzun e'ntzik ex e'witz'in, nxiqkub'sa'ne' ex nxiqma'ne' kyeye' toj tb'i Qajaw Jesus: tu'n kych'iyxi'xtle' atl junjun q'ij toju' che anq'ine' kse'nxju' xnaq'tzb'il xiqq'o'ne' kyeye', tu'n ttalaj Dyos kyij'e'.

²Kyojtzqi'ne' xnaq'tzb'il xiqq'o'ne' kyeye' tu'nju' qoklene' tzaj tq'o'n Qajaw Jesukrist.

³Ate Dyos tajb'il tu'n ktene' b'a'n kychwinqlale', mix-a'lo' jun tu'n tajpajin

⁴teyile junjunkye' tu'n tten t-xu'jil ex tu'n tkub' tnima'n,

⁵ati tu'n tjku'ntetib', tu'n lalun tb'inja tajb'il tchib'jil kse'n nkb'inja'n xjal min kyojtzqi'n Dyos.

⁶Lalun kb'inchaye' taq'wix ex mix-a'lo' tu'n tkub' ksb'u'ne', intzaj tq'o'n Qajaw tz'e'ysb'il witzb'aj kuwxix tu'n tpaj ja'lu.

⁷Min xqo ttxok Dyos tu'n qten toj tz'il, maqo ttxok tu'n qten toj xtilun.

⁸Qu'mtzun, alkyete matz'el ik'onte xnaq'tzb'il lu, mya xjal neltik'u'n, aku' Dyos saj q'onte Xewb'aj Xjan kyeye' nel tik'u'n.

⁹Atzu'n ti'ju' tk'u'jlalil kxolilexe', min nojqelan tu'n txi' qtz'ib'a'ntle' kyeye', qu'n aku'te Dyos matxi' xnaq'tzan kyeye' tu'n kk'u'jlante kyib'e' jun te juntl.

¹⁰Matxina' kb'inchaye' kyuk'i'lju' okslal najlqe' toj tkyaqil Masedon. Intzun xi'qma'ntle' kyeye' nzik ex e'witz'in, tu'n ttenxi'xtl kk'u'jlalile'.

¹¹Kyq'onk tilile' tu'n kyanq'ine' toj nak'b'il, che aq'unanqe'ye' ti'j kyaq'une' ex che aq'unanqe'ye' tu'n kq'ob'e' se'nx oje txiqma'ne' kyeye',

¹²tu'ntzun knimanjtze' kyu'n mya okslalqe', ex tu'n tkanun jni' ati tajb'en kyeye'.

Se'n tzula'tl Qajaw

¹³E'ntzik ex e'witz'in, min qajb'ile' mixwitti'x b'i'n kyu'ne' ti'nb'ajkyeju' kyimni, tu'n lalun che b'isune' se'nqe' xjal min q'uqli kk'u'j ti'j Dyos.

¹⁴Nqoksla'nqe qa kyim Jesus ex jaw anq'intl, ex inqoksla'n qa che jawil anq'in kyimni okslalqe' te Dyos, junx tuk'i'l Jesus tu'n Dyos.

¹⁵Qu'mtzun nxiqma'ne' kyeye', se'nxju' xnaq'tzb'il tu'n Qajaw, o'yo' itz'qo'x ajtul jumajtl Qajaw, lay qo'x nej kwitzju' oje che kyim.

¹⁶Qu'n kb'injtzel jun ktzajel yolin tuk'i'l chaq'b'il, jun knejel anjl ktzajel yolin ex ktzajel q'ajti tchun Dyos, ex kb'eletzku' Qajaw toj kya'j. Aye'tzu'n oje che kyim okslalqe' ti'j Krist, nej che jawil anq'in;

¹⁷yajxi'tzuntl qo jawil q'i'n ayo' itz'qo'x, junx kyuk'i'l toj muj, tu'n qk'lunte qib' tuk'i'l Qajaw toj kyq'iq'; qotenb'eltzuntz tuk'i'l Qajaw tejumajx.

¹⁸Kkuwsamtzun kyib'e', junjun te junjuntl kyu'nju' yol lu.

1 Ts 5

¹Atzu'n kyi'ju' tajlal xjaw mo ajtponju' tq'ijlalil, min nojqelan tu'n txi ntz'ib'a'ne' kyeye' e'ntzik ex e'witz'in.

²Kanlixixkye' kwitz, mixti'te qnab'en ajtul jumajtl Qajaw, kse'n ajtul jun eleq' qonik'an.

³Ajkymante xjal: Nak'b'il tkyaqil ex mixti'te nb'aj, chechi, naqtzun mixknab'en ajttzaju' xitb'il kyib'aj, kse'n ajttzaj k'ixk'oj ajtitz'ji tal jun qya; ex lay b'ent ktzaqpaj.

⁴Aye'tzunkye' e'ntzik ex e'witz'in, min takliqe'ye' toj qlolj, tu'nwt kjaw sak'puje' ajtul jumajtl Qajaw kse'n ajtul jun eleq'.

⁵Kkyaqile' nche anq'ine' toj spik'un ex te q'ijtl. Mya te qonik'anqo' ex mya toj qlolj ta'qo';

⁶qu'mtzun lalun qo wtan kse'nqe' txqantl, qoqe' xq'uqin ex qo anq'in b'a'n.

⁷Aye'kye' nche wtan, qonik'an nche wtan, exqe' nche tx'ojt, qonik'an nche tx'ojt;

⁸ayo'tzunqe' nqo anq'in te qi'jtl, ati tu'n txi' qka'yi'n qib' toj qchwinqlal. Ati tu'n qktxunte qib', kse'n tok jun qkton k'uxb'il, tu'n qokslab'l ex qk'u'jlalil, ex ku'wtloj tokx k'uxb'il k'o'x toj qwi' te kolb'ilqe te il.

⁹Qu'n min o'ttxok Dyos tu'n tkub' ttz'e'ysa'n qwitz, o'ttxok tu'n qklet tu'n Qajaw Jesukrist.

¹⁰Kyim Jesukrist tu'n qpaj, tu'n qanq'in junx tuk'i'l, qa itz'qo'x mujqa kyimniqo'tl ajtul.

¹¹Qu'mtzun, kkuwsam kyib'e' ex kyonim kyib'e' tu'n kych'iye', kse'nx nkb'incha'ntle'.

Ntq'o'n Pawl knab'l okslal

¹²Nqo kub'sane' kyeye' ntzik ex e'witz'in, tu'n kynimane' kyeju' nche aq'unan kyxole', nejenelqe' kyxole' ex nq'onjtz kynab'le' kyu'n.

¹³B'a'nku' kyilwi kyu'ne' ex che kk'u'jlame' tu'nju' kyaq'un nkb'incha'n. Che anq'inqe'ye' toj nak'b'il kxolilexe'.

¹⁴Ex nxiqoqxena'ne' kyeye' ntzik ex e'witzt'in, tu'n kxi ktzak'u'ne' min nche aq'unan, kyipumalinqe'xe' nche xob', kq'uqb'anxe' kk'u'ju' na'mx tqexi'x kk'u'j ex tenx kpasense' kyi'j kkyaqil.

¹⁵B'a'nqe'xe', lalun kyaq'e' tu'me'l t-xel taq'wix te juntl qama tb'inha jun taq'wix kyeye'. Kyq'onkpe'kye' tilil tu'n kyb'inchanteye' b'a'n, kyxolilexe' ex kye kykyaqil xjal.

¹⁶Che tzalajxe' kukxju'.

¹⁷Lalun qen kynan Dyose'.

¹⁸Kyq'onx chjonteye' te Dyos toj tkyaqil, qu'n atzun tajb'il Dyosju' kyeye' okslalqe'ye' te Jesukrist.

¹⁹Lalun kyupiye' Xewb'aj Xjan.

²⁰Lalun che b'je'l kyik'o'ne' pakb'ab'l.

²¹Tzik' kywitze' ti'j tkyaqil ex kytzyume' o'kxju' b'a'n.

²²Kyik'umile' tkyaqil taq'wix.

²³Axwit Dyos te nak'b'il, xjansankyeye' b'a'nxi'x, awt k'u'nte kyamiye' ex kyxmilale' jumajx, tu'ntzun mixti' jun taq'wix kyi'je' ajtul Qajaw Jesukrist.

²⁴Axxi'x te Dyos yolin aj txkonkyeye', ex kjapumel tkyaqil ja'lu tu'n.

B'ajsb'il yol ex q'olb'eb'l tu'n Pawl

²⁵Ex che na'nqe Dyose' qi'je' ntzik ex e'witzt'in.

²⁶Che kyq'olb'enqe'xe' kykyaqil okslal tuk'i'l jun xjan ma'tz.

²⁷Nxi' nkub'sa'ne' kyeye' tu'nju' woklene' tzaj tq'o'n Qajaw, kyxch'inktze' u'j lu kye kykyaqil okslal.

²⁸Awt Qajaw Jesukrist tzaj k'iwlankyeye'.

2 Ts

2 Ts 1

¹Ayine' Pawl tuk'i'l Silb'ano ex Timotey, nche'x qq'olb'e'ne' aye'ye' okslalq'e'ye' te Qman Dyos ex te Qajaw Jesukrist toj nintnam Tesalonik.

²Awt Qman Dyos ex Qajaw Jesukrist tzaj q'onte t-xtalb'il ex tnak'b'il kyeye'.

Ktz'e'ysetel kywitz aj il tu'n Krist ajtul

³E'ntzik ex e'witz'in, ati tu'n qq'on chjonteye' te Dyos kukxju' kyi'je', tu'me'lte' tu'n qb'inchanteye' qu'n in ch'iy kyokslab'le' ex kyk'u'jlalile' kyi'j txqantl.

⁴Qu'mtzun nqo tzalaje' ajqyoline' kye okslal ti'j Dyos tu'nju' kypumale' toj kyokslab'le' toj tkyaqil yajb'il kyi'je' ex k'ixk'oj nik'xkyu'ne'.

⁵A yek'b'il ja'lu qa tu'me'lxi'x tu'n Dyos matxi' che oke' toj xjel tu'n ex mataq' anb'il tu'n kyoke' toju' tkawb'il, tu'n tpajtzu'n nche yajtiye' ja'lo.

⁶Tu'me'lte' tu'n ttz'e'ysante Dyos kywitzju' nche yajun kyeye',

⁷ex tu'n tq'onte ojb'il kyeye' junx quk'i'le', aye'ye' nche yajtiye', toju' tq'ijlalil ajtul Qajaw Jesus kyuk'i'l tanjl ati kypumal, ajttzaj toj kya'j toj tqan taq' q'aq'.

⁸Tzul tz'e'ysalte kywitzju' min nelkynik' te Dyos ex min nkynima'n tpakb'al b'a'n tu'n Qajaw Jesus.

⁹Kb'el ttz'e'ysa'n kywitz tu'n xitb'il tejumajx, ex che b'je'lex q'o'n najchaq ti'j Dyos ex ti'jxi' tajwalil ex tipumal,

¹⁰toju' tq'ijlalil ajtul Qajaw tu'n tjaw nima'n kxolju' xjan tnam ex tu'n ktzalaj kykyaqilju' okslal ti'j; matxina' kyokslaye' tpakb'al b'a'n xiqpakb'a'ne' kyeye'.

¹¹Tu'ntzunju' nqo na'n Dyose' kukxju' kyi'je', nxi' qqani'ne' te Qman Dyos tu'n kyanq'ine' b'a'n twitz se'nx txokb'enkyeye' tu'n, ex tu'n tjapun tkyaqil kyximb'e'tze' b'a'n tu'n tipumal Dyos, ex tu'n kyb'antju' aq'untl nkyb'incha'ne' tu'n kyokslab'le'.

¹²Ikytzu'n kjawil nima'n tb'i Qajaw Jesus kyi'je', ex che jawil nima'ne' tu'n, tu'nju' t-xtalb'il Qman Dyos ex Qajaw Jesukrist.

2 Ts 2

Aju' xjal aj ilxi'x

¹Atzun ja'lo e'ntzik ex e'witz'in, ajtul Qajaw Jesukrist ex ajqmujb'ante qib' tuk'i'l, nxiqkub'sa'ne' kyeye'

²tu'n lalun kych'exb'enaj kynab'le' ex lalun che jaw sak'puje' qa ati jun maq'mante qama tk'am jun yek'b'il tu'n Xewb'aj Xjan, mujqa matk'am xnaq'tzb'il ku'xwitloj matxi qma'ne' te mujqa toj quje' qa matxi' tzul tq'ijlalil tu'n tul Qajaw.

³Lalun kyaq' sb'u'kyib'e'. Nej che q'ojilkye xjal ti'j Dyos, tzulnejte' jun xjal aj ilxi'x, ju' kxe'l toj naje'n.

⁴Atzun ajq'uju' ti'j Dyos ex kyi'ju' nche k'ulun te Dyos, expe' kb'el qe toj tja Dyos ex k'okyel tq'o'ntib' te Dyos.

⁵Kyna'ntze' nyoline' ti'ju' lu kyeye' tej atinxtoqe' kyxole'.

⁶B'i'ntl kyu'ne' ja'lo alkyeju' nmqonte, tu'ntzun lalun tzul na'mxtoq tpon tq'ijlalil.

⁷Ljo'na' tulte' t-xim myab'a'n toj ewaj, naqa sel q'i'nju' mpolte ja'lo.

⁸Oktzun tyek'u'tib' xjaltz aj ilxi'x, ex kb'el b'yo'n tu'n Qajaw, naq kxel t-xupi'n ex k'elet tipumal tu'n t-spik'umal Qajaw ajtul.

⁹Q'o'n tipumalju' xjal aj ilxi'x tu'n tajaw il ajtul; che b'antel techlal ex b'a'nq'ob'aj mya ax tu'n.

¹⁰Ksb'ul kyu'n tb'inchb'en myab'a'n kyi'ju' xjal che kxe'l toj tz'e'ysb'il witzb'aj, tu'n tpaj min nkyk'mo'n tpakb'al b'a'n axxi'x tu'n kyklet.

¹¹Qu'mtzun nche kyej tq'o'n Dyos tu'n kysb'unjtz tu'n b'inchal myab'a'n ex tu'n txi' kyoksla'n chajyolil,

¹²tu'n kyxiq'o'ntzuntz toj tz'e'ysb'il witzb'aj kykyaqilju' min nche okslan teju' tpakb'al b'a'n axxi'x, axtzu' q'uqla' kyk'u'j toju' kyb'inchb'aj myab'a'n.

Ojaw t-sk'o'n Dyos tu'n qklet

¹³Ilti'j tu'n qq'onteye' chjonte te Dyos kyi'je' ntzik ex e'wiz'in, k'u'jla'n qe'ye' tu'n Qajaw, qu'n mache jaw sk'o'ne' tu'n Dyos tu'ntzun nejtl tu'n kykanb'anteye' kolb'il tu'nel Xewb'aj Xjan nxjansankyeye', ex tu'n kyk'monteye' tpakb'al b'a'n axxi'x matxi' kyokslaye'.

¹⁴E'txkonjtze' tu'n Dyos toju' tpakb'al b'a'n xiqpakb'a'ne': tu'ntzun tten kyoklene' toju' tajwalil Qajaw Jesukrist.

¹⁵Qu'mtzun e'ntzik ex e'wiz'in, lalun tzik'tna'lju' xnaq'tzb'il xiqq'o'ne' kyeye', ayo'ku'ye' mujqa toj u'j.

¹⁶Matxi' qotk'u'jla Qajaw Jesukrist ex Qman Dyos, ex matxi' tzaj tq'uqb'a'n qk'u'j tejumajx tu'n t-xtalb'il,

¹⁷Awt Qajaw ex Qman Dyos kuwsante kyanmiye' ex tz'oninkyeye' tu'n kyb'inchanteye' b'a'n ex tu'n kyoline' b'a'n.

2 Ts 3

Tqani Pawl tu'n kyna'n Dyos ti'j

¹E'ntzik ex e'witez'in, atzun ja'lo, che na'nqe Dyose' qi'je', tu'ntzun tpon pakb'ab'l tyol Dyos lwiyxix toj tkyaqil plaj ex tu'n tk'monjtz toj tzalajb'il, kse'n b'aj tej tpon kyxole'.

²Ex che na'nqe' Dyose' qi'je' tu'n qklonjtze' tu'n Dyos kyeju' xjal b'inchal myab'a'n ex pi'sqe', qu'n mya kykyaqil xjal nche okslan te Qajaw.

³Atzunte Qajaw njapun tyol, ex a k'onilkyeye' tu'n kywe'ye' toj kyokslab'le' ex che xq'uqinjtzete' tu'n te tajaw il.

⁴Ex q'uqli qk'u'je' ti'j Qajaw qa nkyb'inha'ne' matxi' b'ajx qma'ne' kyeye' ex kyb'inha'ye' kukxju'.

⁵Awt Qajaw tz'oninkyeye' tu'n tten kyk'u'jlalile' kse'n tk'u'jlalil Dyos kyi'je', ex tu'n tq'onjtz kyipumale' tu'n Krist toju' yajb'il kyi'je'.

Ilti'j tu'n qaq'unan

⁶E'ntzik ex e'witez'in, kxe'l qma'ne' chaq'b'il kyeye' toj tb'i Qajaw Jesukrist, kypa'mil kyib'e' ti'j alkyexku' okslal min nb'et ex min nanq'in kse'nx matxi' txiqnaq'tza'ne' kyeye'.

⁷Kanlikye' kywitz se'n tu'n kyanq'ina'ye' tu'n tel kykno'ne' qi'je': min o'tenqe' kyxole' miwtjun o'aq'unane',

⁸ex min o'wane' miwtjun qchoj qwaye'. Ojexi'x pena' o aq'unanqe' q'ijtl ex qonik'an tu'n lalun kub' qq'o'n jun iqtze' kyib'aje'.

⁹Axxi'x atitoqqe' qoklen tu'n txi' qqani'ne' o'nb'ilqeye' kyeye', o'aq'unan tzune' tu'n tkub' qq'o'ne' jun yek'b'il kyeye' tu'n txi' kyb'inha'ne'.

¹⁰Xiqq'o'ne' chaq'b'il kyeye' tej qtene' kyxole' kjalul: alkyete min tajb'il tu'n taq'unan, ex mixti' tu'n twan.

¹¹Matxitzun qb'iye' ate' junjun kyxole' min kyajb'il tu'n kyaq'unan, naq nex kyq'ij ttzi kyja xjal.

¹²Nxiqma'ne' ex nxiqoqxena'ne' kyeju' xjal lu tu'n qoklene' tzaj tq'o'n Qajaw Jesukrist, che aq'unanqe' tu'n kyk'a'chante kyib', tu'ntzun lalun che yajun kye txqantl.

¹³Naq o'kx lalun che siktiye' tu'n kyb'inchanteye' b'a'n, e'ntzik ex e'witez'in.

¹⁴Qa ati jun min nxitb'i'nju' nxiqma'ne' toju' u'j lu, kyka'yinke' alkye ex lalun kyuk'ilakyib'e' tuk'i'l, tu'n tkub' ch'ixwi.

¹⁵Naq o'kx lalun tz'ok te kyajq'oje', kyq'onxe' ttab'l kse'n jun qtzik mo qitz'in.

Q'olb'eb'l te b'ajsb'il

¹⁶Axwit Qman Dyos q'ol nak'b'il tzaj q'onte nak'b'il kyeye' toj tkyaqil tq'ijlalil ex toj tkyaqil tu'me'l. Awt Qajaw ten kyuk'i'le' kykyaqile'.

¹⁷Ayine' Pawl, nxi' ntz'ib'a'ne' q'olb'eb'l lu kyeye' tu'n nq'ob'e'. Ikytzu'n nkub'a' nsqitu'ne' kyi'j kykyaqil wuje'; ikytzun chin tz'ib'a'n ju'ye'.

¹⁸Awt Qajaw Jesukrist tzaj q'onte t-xtalb'il kyeye' kykyaqile'.

1 Ti

1 Ti 1

¹Ayine' Pawl chq'o'nqine' tu'n Qajaw Jesukrist, ex chq'onqine' tu'n Dyos aj klolqe ex q'uqlok qk'u'j ti'j,

²nxi' nq'olb'e'na Timotey, aya nk'walku'xi'xa toj okslab'l. Awt Qman Dyos ex Qajaw Jesukrist k'iwlaxi'x teya, tzajxwit laqj tk'u'j ti'ja ex tenxwita toj nak'b'il tu'n.

Xitma'n Pawl kye okslal tu'n lalun txi' kb'i'n xnaq'tzb'il myab'a'n

³Kse'n xinkub'sa'ne' teya tu'n tkyeja toju' tnam Epeso, tej nxi'ye' toju' tx'otx' Masedonya, ex ikxtzun wajb'ile' tu'n txi'ya q'malte kyeju' junjun xjal tu'n lalun kyaq' xnaq'tzb'il myab'a'n

⁴ex tu'n lalun txi' kb'inju' yol naqx la'j ex tu'n lalun b'ajx kk'u'j ti'ju' tz'ib'a'n kyi'ju' ojtxi' kyajilb'en. Qu'n tkyaqil ja'lu naqx wuli'n ntzaj tu'n ex mixti' nonin tu'n telxi'x qnik' ti'ju' tyol Dyos aj najb'en qe toj qokslab'l.

⁵A tb'is tk'u'j yol lu aju' tu'n qk'u'jlante qib' qxolilex, tuk'ilju' jun tk'u'jlalil ntzaj anq'in toj qanmi majx xtilun, ex tu'n qb'inchante b'a'n intma'n qanmi ex tu'n tten qokslab'l axxi'x mya xmletz'.

⁶Qu'n ate' junjun matxi' che eltxalpuj ti'ju' okslab'l ex matxi' che b'ajxtzpet tu'n tpaj xi' nb'ajxa' kyk'u'j tiju' yol naqx la'j.

⁷Kyajb'il tu'n kyok xnaq'tzalte tkawb'il Dyos, extzun minti' nkane' toj kwitz aju' nkma'n extzunju' nkxnaq'tza'n.

⁸Qu'n kanli toj qwitz qa aju' kawb'il b'a'nte', qama b'inchet se'nxju' intma'n.

⁹Ex ati tu'n tkane' toj qnab'l qa aju' kawb'il myatzu' ta'xixte' tajb'en kyeju' nkb'incha'n b'a'n, atzu' ta'te' tajb'en kyeju' pi's exqe'ju' min nche okslan, kyeju' b'inchal myab'a'n ex aj il, kyeju' mixti' tchiylal Dyos kye, kyeju' nche kub' b'yonte kman ex kye kykyaqilju' nche b'yon wnaq,

¹⁰ex kyeju' ajpajil, ex kyeju' ichan nche ajpajin tuk'ilx juntl ichan, ex kyeju' nche elq'an xjal, ex kyeju' chalyol, ex kyeju' ntzaj kna'n Dyos ti'j jun ti'xti', ex kyeju' nche b'inchal txqan ti'xti' taq'wixi'x ex mya nkb'incha'n se'n ntma'nju' xnaq'tzb'il b'a'n.

¹¹Atzunju' xnaq'tzb'il b'a'n saj oqxenante weye' tu'n nyoline' ti'ju' tpakb'al b'a'n tzaj tq'o'n Dyos.

Xitq'o'n Pawl chjonte te Dyos tu'n tzaj q'aq'an tk'u'j ti'j

¹²Inxi' nq'o'ne' chjonte te Qajaw Jesukrist, tu'nju' matzaj tq'o'n wipumale' toju' taq'un ex tu'nju' maqe tk'u'j wi'je' ex machin oktq'o'ne' te ajb'el te,

¹³extzun nejku' intoq xinma'n txqan nyole' taq'wixi'x ti'j, oknljo'ne' toj tq'ij ex intoq chin wuline' ti'j. Atzun ja'lo matzaj laqj tk'u'j Dyos wi'je', qu'n na'mxtoqna' wokslane' te ex na'mtoq tkane toj nnab'le' qa mya'toq b'a'nju' nb'inchane'.

¹⁴Atzunte Qajaw Jesukrist xb'inchante xtalb'il we'ye', matzaj tq'o'nju' wokslab'le' ex tk'u'j'jalil, tu'nju' mujli qten tuk'i'l Jesukrist.

¹⁵Ate Jesukrist ul twitz tx'otx' klol kye aj il, expe' ayinx junwe' nimxi' wile', qu'mtzun qkyaqil ati tu'n qokslante.

¹⁶Atzunte Dyos tzaj laqj tk'u'j wi'je', tu'ntzun tel tnik'tzil qa nimte' Dyos tpasensi qi'j. Tu'ntzun ja'lu xi noka'ye' te jun yek'b'il kyeju' che okslal te Qajaw Jesukrist tu'n ttenju' kychwinqlal tejumajx.

¹⁷Qnimanktz ex qajwalinktz tb'i Qman Dyos, qu'n ate nimaqkawil tejumajx, milo kkyimela', mixti' q'ancha'l ex naq junku'! Ikxwitju'.

¹⁸⁻¹⁹Aya Timotey nk'wala toj okslab'l, inxi' wab'tzine' teya tu'n tq'ojina b'a'nxi'x toju' q'oj ljo'n tuk'i'l tokslab'la, tpasensiya, ex na'ntzjuya yol aj kyejni q'ma'n teya kyu'nju' t-sanjelal Dyos. Qu'n ate junjun tu'n minti' kb'inchaju' ntma'n kyanmi matxi' che kub' b'o'lj toj kyokslab'l.

²⁰Qu'n ik b'ajiju' kyi'j Imeney ex Ljantr; ex aye' ja'lu matxi' che'x nq'o'ne' toj tq'ob' Tajaw il, tu'ntzun telkynik' qa myab'a'n nxi' kma'n kyol taq'wix ti'j Dyos.

1 Ti 2

Chik'b'ab'l tib'aju' na'j Dyos

¹Tnejelxi'x kxe'l wab'tzi'n teya tu'n kna'n kkyaqil okslal, ex tu'n kkub'san twitz Dyos ex tu'n txi' kq'o'n chjonte te Dyos kyi'j kkyaqil xjal.

²Ati tu'n kna'n Dyos kyi'ju' nche kawin ex kyi'ju' ati kyoklen ti'j kawb'il, tu'ntzun tb'ent qanq'in toj nak'b'il kxol xjal, ex tu'n qten toj tzalajb'il, tu'ntzun qniman te Dyos ex tu'n qb'et toj tnik'alti'j.

³Qu'n tkyaqil ja'lu b'a'n toj twitz Qman Dyos aj klolqe,

⁴qu'n ate tajb'il tu'n kklet kkyaqil xjal ex tu'n telkynik' ti'ju' axx.

⁵Qu'n ate Dyos naq junte', ex naq junju' yolil ati kxol xjal tuk'i'l Dyos, atzunju' yolil lu a Jesukrist aj ok te xjal.

⁶Qu'n ate Jesukrist taq'tib' tu'n tkyim te chojb'il ex tu'n kklet kkyaqil xjal ex atzu' chik'eya ja'lu tej tjapun tq'ijl'alil.

⁷Tu'ntzun tpakb'et ja'lu, ayine' nsk'onjtze' ex nchq'onjtze' tu'n Dyos, tu'ntzun nq'onteye' xnaq'tzb'il tib'aju' okslab'l exju' axx kyeju' xjal mya aj Judaqe'. Aju' nxi' nma'ne' axte'; ex mixti' nchin chanyole'.

⁸Qu'mtzun awajb'ilju'ye' tu'n kna'n ichan Dyos jaxjaku', tu'n tjaw kyi'q'in kq'ob' ajkyna'n Dyos tuk'i'l jun kyanmi xnu'l, mixti' q'oj ex ik'jtib'il toj.

⁹Ex wajb'ile' tu'n tok kyxb'alun qya b'inha'n tojxi'x tnik'alti'j ex mya te nimjtib'il, tu'n kyb'et tojxi'x tu'me'l, ex tu'n kyxeb'ante kywi' tojxi'x tu'me'l, ex tu'n lalun tz'ajb'en q'anpwaq kyu'n, tb'anil ab'j mujqa kyxb'alun twi' wi'yal kyu'n, tu'n lalun tz'ok b'ajkywitz xjal kyi'j.

¹⁰Awt kyachb'ilju' b'a'n aq'untl, kse'nxju' tu'n kb'inchante qya nkyk'u'jla'n Dyos ex nche niman te.

¹¹Ex awajb'ilju'ye' tu'n kkub' nume qya naqa xxiq'etju' xnaq'tzb'il kye;

¹²ex mixti' wajb'ile' tu'n kq'onte qya xnaq'tzb'il kwitz txqan xjal ex ikx tu'n kkawin kyib'aju' ichan, naq o'kx ati tu'n kkub' nume,

¹³Qu'n nej kub' tb'inchante' Dyos ichan Adan tb'i, ex yajxi'xtl kub' tb'inha'n Eb'a;

¹⁴Ex myate Adan kub' sb'u'n tu'nju' kan, ate' Eb'aju'; tu'ntzunju' kub' sb'u'n, atzuntzu' kub'a' tz'aq toj il.

¹⁵Oktzun che kletelkye' qya qama che ok te txub'aj tnik'alxi'xkyi'j, exqa kukx kyktenju' toj okslab'l, toj tk'u'jlajil exqa matz'el kypa'n kyib' ti'j tkyaqil taq'wix exqa ati knab'l.

1 Ti 3

Se'n tu'n kyanq'ina' nejenel kxol okslal

¹Axte' kxe'l nma'ne' kyeye'. Qa ati jun xjal tajb'il tu'n tok nejenel kyxol okslal, jun b'a'n aq'untlte' tajb'il tu'n tb'inchante.

²Qu'mtzun alkyeju' xjal tok te nejenel ati tu'n tanq'in tojxi'x tnik'a ti'j. Ati tu'n tok chmilb'aj te junx qya ex ati tu'n tanq'in tojxi'x tu'me'l, ati tu'n tok tz'aqlixi'x ttab'l ex b'a'nwnaq. Ati tu'n tq'onte anb'il kye xjal tu'n kkyej tja ex ati tu'n tok te jun b'a'n xnaq'tzal;

³mixti' tu'n ttx'ujt ex mixti' tu'n tjyon q'oj kyuk'i'l xjal, ape' tb'inchaju' tu'n tok te jun xjal lwi' ntzaj q'aq'an tk'u'j ti'j juntel ex mixti' tu'n toktq'o'n twitz ti'j pwaq.

⁴Ati tu'n tkawin b'a'n kyib'aju' te toj tja ex tu'n tq'onte knab'lju' tk'wal tu'ntzun kyok b'a'nqe' ex nche okslan te Dyos;

⁵qu'n qa ati jun okslal mixti' nb'ent tkawin tojku' tja, ¿Se'n taq'wi tu'n tb'ent tkawin kxol okslal qama tz'ok te nejenel?

⁶Qu'mtzunaju' ati tu'n tok te nejenel kxol okslal mya jun ak'a'j okslal, qu'n jaku' jawtnima'n tib' ex atzuntzu' jaku' kub'a' tz'aq toj il se'nte tajaw il.

⁷Ex ati tu'n tok b'a'n tyolinjtz kwitz xjal mya okslalqe', tu'ntzun lalun tz'el tch'ixaw ex tu'n lalun kub' tz'aq toj t-xpatxab' tajaw il.

Se'n tu'n kyanq'inaju' tmajen Dyos kxol okslal

⁸Ex ikxqejju' tmajen Dyos ati tu'n kyok b'a'n kwitz xjal, mixti' tu'n kychan yol ex mixti' tu'n ktx'ujt ex mixti' tu'n kyjamjon ti'j pwaq.

⁹Ex ati tu'n tokqe kk'u'j kukx ti'ju' axxi'x tzajni tq'o'n Dyos qe, ex ati tu'n ttenju' kychwinqlal tojxi'x xtilun.

¹⁰Ati tu'n tik' kwitzlalil tnejelxi'x, qatzun mixti' jun kpaltil, b'a'ntzun kyoktzu' tmajen Dyos kxol okslal.

¹¹Ex ikxqejju' qya ati tu'n kyok b'a'n kywitz xjal, mya jk'ul yolqe', jk'u'nkyib' ex njapun kyu'n toj tkyaqil.

¹²Aju' jun ichan tmajen Dyos ati tu'n tok chmilb'aj te naq jun qya, ex ati tu'n tb'ent tkawin kyib'aju' tk'wal ex tojku' tja.

¹³Qu'n aye'ju' tmajen Dyos nkb'inha'nju' kyaq'un b'a'nxi'x, in kkanb'anju' jun kyoklen ex nche nimanjtz kyu'n kkyaqilju' okslal ex ntenxi'x kyipumal toj kyokslab'l ti'j Qajaw Jesukrist.

Aju' qokslab'l nimxi'x toklen

¹⁴Inchin ximane' tu'n nxi'ye' ka'yilteya lwiyyi'x; tu'ntzun na'mx nxi'ye' nxi'ntz'ib'a'ne' u'j lu teya,

¹⁵tu'ntzun qa minti' xin pon kanune' lwiyy, loq' b'i'ntl tu'na se'ntaq'wi tu'n tjapun qajb'eb'l kxolju' tk'wal Dyos, aye'ju' okslal ti'j Dyos itz', qu'n aye'ju' okslal lu tzyulte ex q'ilteju' tyol Dyos axxi'x.

¹⁶Qu'mtzun aju' yol saj yek'un qe ti'ju' qokslab'l axte' ex nimaq toklen qu'n: Ate Krist oktq'o'n tib' te xjal tu'n tyek'u'ntetib' qe, ex chik'b'anjtz tu'nju' Xewb'aj Xjan qa tnik'alti'j ok ka'yi'n kyu'n anjl. Pakb'anjtz kye nimaqtnam, ex nim xjal e'okslan te toj tkyaqil twitz tx'otx' xiq'intzuntz toj kya'j.

1 Ti 4

¹Atzunte Xewb'aj Xjan intma'n chik'lixix qa toju' mankb'il tq'ijlalil k'elel kypa'n kyib'ju' okslal ti'ju' kyokslab'l, ex che okyel lpe kyi'ju' xjal nche' sb'u'n ex chq'o'nqe' tu'n tajaw il ex kxe'l kb'i'nju' kxnaq'tzb'il tajaw il.

²Kche b'il kyeju' xjal xmletz'qe' ex kyeju' chalyol, aye'ju' xjal mixti'x ch'i'n kych'ixaw tu'nju' kb'inchb'en taq'wixix.

³Aye'ju' xjal lu lay kyej tu'n kmjeju' xjal ex tu'n kych'yonte jun chib'j aj kyejni tq'o'n Dyos tu'n kych'yonteju' okslal exqe'ju' ojtzqi'n axx kyu'n, ex tu'n kq'o'n chjonte te Dyos ti'j aj kych'yonte.

⁴Qu'n tkyaqilju' tch'isb'en Dyos b'a'nte'; ex mixti' tu'n tel qik'u'n, naq o'kx ati tu'n qq'o'n chjonte te Dyos ajt-xi' qch'yo'n.

⁵Qu'n tkyaqilju' qwa nk'i'wlanjtz tu'nju' tyol Dyos ex tu'n na'j Dyos.

Jun b'a'n majen te Jesukrist

⁶Xnaq'tzanxa lu kyeju' qitz'in mujqa qtzik, ex k'okyeltzuntza te jun majen b'a'n te Qajaw Jesukrist, jun majen k'a'cha'n tib' tuk'ilju' tyol Dyos te okslab'l ex tu'nju' b'a'n xnaq'tzb'il aju' matxi' tz'ok lpeya ti'j.

⁷Ex lalun taq' anb'ila kyeju' la'j mixti'x kyajb'en ex mixti'x knab'l. Q'onkta tilil tu'n toka b'a'n ex tu'n tnimana te Dyos;

⁸atipena' tajb'enju' xqutz'b'il qxmilal tu'n lalun qo yab'ti, mitzunloyate' qama tz'ok tilil qu'n toju' qokslab'l ti'j Dyos, qu'n k'ajb'el qe tzalu twitz tx'otx' ex toju' juntl qchwinqlal tuk'i'l Dyos.

⁹Ate' lu axxi'x ex qkyaqil ati tu'n qokslante.

¹⁰Tu'ntzun ja'lu nqo aq'unana' ex noka' tilil qu'n, qu'n matxi' tz'okqe qk'u'j tiju' Dyos itz', aj Klol kye kkyaqil xjal, aye'xixju' nche okslan te.

¹¹Xnaq'tzanxa tkyaqil ja'lu kyeju' okslal.

¹²Lalun taja tu'n tel ik'una kyu'n xjal naq tu'nju' ku'xuna; naq o'kx tz'okxa te jun yek'b'il kxol kkyaqil okslal, tz'okxa b'a'n yolina, b'eta tojxi'x tu'me'l, tenx tk'u'jlalila, tenx tokslab'la ex xtilsam tanmiya.

¹³Akxtzun nchin pone', tenka xch'ilteju' tyol Dyos kwitz kkyaqil okslal, che t-xnaq'tzama ex che tkuwsanxa toj kyokslab'l.

¹⁴Lalun kub' tyajunjuya toklena oje tzaj q'o'n tu'n Dyos, aj tzaj tq'o'n Dyos teya tej tkub' q'o'n q'ob'aj toj twi'ya kyu'nju' tijwnaq, qu'n ax Dyos q'mante kye tu'n tk'monteya toklena.

¹⁵Xonk tk'u'ja ti'j tkyaqil ja'lu, ex q'onk tilila tu'n tjapun tu'na, tu'ntzun kyka'yinte kykyaqil xjal qa nim xi' tb'enti tu'na.

¹⁶Ka'yinxtib'a ex ximana ti'ju' xnaq'tzb'il nxi' tq'o'na kyeju' okslal, we'ku'ya b'a'nxi'x toj tokslab'la. Qatzun matb'inchaya ikju', kkleteltzuntziya tib'xtib'a ex ikx che kletelju' nche' b'in teya.

1 Ti 5

Se'n tu'n qnajana' kxolju' txqantl okslal

¹Lalun tz'ok tilina jun tijwnaq; ape' b'inchamjuya, q'onxa tnab'l nakuxwitloj tmana; ex yolina b'a'nxi'x kyuk'ilju' ku'xun nakuxwitloj titz'ina mo ttzika.

²Ex q'onqe'ka qya matxi' tzaj kywinqil naku'xwitloj ttxuya; ex ikxqejju' txin nakuxwitloj tanab'a tuk'i'l tkyaqil tanmiya.

³Tz'onina kyijju' qya mixti' kychmil aj atixi'x nojqelan toj kychwinqlal.

- ⁴Qatzun ati jun qya kyimni tchmil ate' tal mujqa tchman, ayekye' lu ati tu'n toktilil kyu'n tnejelxi'x tu'n tjapun kyu'n aju' tu'n kb'inchante toj kja, iku' se'nxju' xe'x ka'yi'n nejku' kyu'nju' kman, qu'n atzunte b'a'nju' toj twitz Dyos.
- ⁵Aju' qya qama kyejten axxi'x kyimni tchmil, qama kyejten tjunal, nok qexi'x tk'u'j ti'j Dyos ex inkub'san toj tnaj Dyos qonik'an ex q'ijtl.
- ⁶Atzunju' qya kyimni tchmil qa nxi' tq'o'ntib' toj achb'il, matxi' kyim maskye itz'x.
- ⁷Qu'mtzun q'maxa kye tkyaqilju' xinma'ne' teya, tu'ntzun mix-a'lo' jun kyolil kyi'j.
- ⁸Qu'n qa ati jun okslal minti' nb'ajx tk'u'j tu'n kyonitju' twitze'l exqe'ju' tojku' tja, matxi' tz'el tpa'n tib' ti'ju' tokslab'l expe' nimxi'x til kyekwitzju' na'm kyokslan.
- ⁹Oqe'kx qyaju' tu'n ttz'ib'it kb'i kxolju' qya mixti' kychmil qa matxi' che pon toj oxnaq ab'q'i exqa naq jun kychmil ati.
- ¹⁰Ex atzu' k'elela' knik'tzil tu'nju' kb'inchb'aj b'a'n, qama che kych'isa kyal b'a'n, qama txi' kq'o'n kposad xjal kja, qa matxi' che ajb'en tojxi'x tnik'alti'j kxolju' okslal exqa matxi' che onin kyi'ju' nche' yajt. Mujqa makyaq'kyib' tu'n kb'inchante tkyaqilju' b'a'n.
- ¹¹Aye'tzunju' qya na'm tponju' kyab'q'i lalun che oktq'o'na toj tajlal; qu'n ajtpon kk'u'j ti'j jun ichan inel kypa'n kyib' ti'j Qajaw Jesukrist, ex kyajb'il tu'n kmje jumajtl
- ¹²ex tu'ntzun ja'lu noka' kyil tu'nju' minti' njapunju' xini kytziya'n.
- ¹³Ex ikx nche' nq'et tu'n kb'et jayi'n ex nche elky'ej; ex myanaq o'kx nche' b'je'l ky'ej, ex ikx nche' nq'et tu'n kjk'un yol, ex jaxjaku' nokxa' klmo'n kyib' ex nche okten q'mal yol myab'a'n tu'n kmante.
- ¹⁴Qu'mtzun awajb'ilju'ye' tu'n kmjeju' qya txinqe'x aj mixti' kychmil, ex tu'n kyalan, ex tu'n txi' kka'yinju' toj kja ex tu'n lalun txi' kq'o'n anb'il kyeju' kyajq'oj tu'n kxmayin kyi'j.
- ¹⁵Qu'n ate' junjun qya mixti' kychmil matxi' tz'el kpa'n kyib' ti'j Dyos ex matxi' che oklpe ti'j tajaw il.
- ¹⁶Qa ati jun qya okslal ati jun qya kyimni tchmil tk'etz, ati tu'n tonin ti'j, tu'ntzun lalun tz'ok te kk'a'ch okslal; tu'ntzun kyoninkye' okslal o'kx kyi'ju' qya mixti'x ati kye.
- ¹⁷Aye'ju' tijwnaq kxol okslal nkb'inha'n kyaq'un b'a'nxi'x, ati tu'n kxi' ka'yit b'a'nxi'x, ex aye'xi'xju' nche' pakb'an ex nche' xnaq'tzan ti'j tyol Dyos.
- ¹⁸Qu'n iku' ntma'n toju' Tu'jil tyol Dyos kjalu: Lalun tz'ok tq'o'na twi' ttxa'nju' wakx in triyan. Ex ikx intma'n: Aju' aq'unal ati toklen ti'ju' twi'tk'u'j.

- ¹⁹Qa ati jun xjal npoqin ti'j jun tijwnaq in kawin kxol okslal, lalun txi' tb'ina qa mixti' kab'e' mujqa ox'e' tziyal ti'j.
- ²⁰Qa ate junjun tijwnaq mache b'inchan il, tzak'unqe'xa kwitz kkyaqil okslal, tu'ntzun tten tchiylal kyeju' txqantl.
- ²¹Inxi' wab'tzine' teya twitzku' Dyos, twitz Qajaw Jesukrist ex kwitzku' anjl sk'o'nqe' tu'n, b'inchanxa tkyaqil matxi' txi' nma'ne' teya, ex b'inchama junelni kyib'aj kkyaqil, mya junwit b'a'n tilwi atzun juntel myab'a'n tilwi tu'na.
- ²²Lalun txi' tq'o'na toklenju' jun okslal lwiyxix, ximankuya b'a'nxi'x, tu'ntzun lalun jaw tiqanjuya til. Xq'uqimta tib' tu'ntzun ttenju' tchwinqlala toj jun xtilun.
- ²³Tu'ntzunju' jachq'al nyab'tiya tu'n tk'u'ja, lalun txi' tk'wana naq o'kx a', ex ikx k'wanxa ch'i'n b'in tuk'i'l.
- ²⁴Ate' xjal q'ancha'lxi'xju' kyil na'mtoq kyok toj xjel, atzun txqantl tzmaxi' kchik'eb'el ajkyok toj xjel.
- ²⁵Ex ikxtzunte b'a'n aq'untlju' nkub' chik'e b'a'nxi'x; ex aye'tzunju' aq'untl myab'a'n layx b'ent kkub' e'wa'n.

1 Ti 6

- ¹Aye'tzunju' okslal majenqe' ati tu'n kyokslan kyeju' tajaw aq'untl, tu'ntzun lalun che yolín xjal myab'a'n ti'j Dyos ex ti'ju' xnaq'tzb'il.
- ²Qatzun aye'ju' tajaw aq'untl okslalqe', lalun kximaju' majen qa mixti' tu'n kyokslan naq tu'nju' kyitz'inkyib' toj okslab'l. Ape' kb'inchaju', ati tu'n kyajb'en b'a'nxi'x, qu'n okslalqekye' janche ajb'ena' ex nkyk'u'jla'nkyib' kyuk'i'l.

Aju' okslab'l exju' tzalajb'il ti'ju' ati qe

Atzun xnaq'tzanxjuya lu kye ex q'onxa knab'l:

- ³Qa ati jun xjal nq'o'n junxi'tl xnaq'tzb'il ex myaju' se'nju' xnaq'tzb'il tu'n Qajaw Jesukrist, exqa mya junx ttab'l tuk'ilju' qokslab'l,
- ⁴jun xjalte' naq njaw tnima'ntib' extzun mixti'xte b'a'n tu'n. Ate xjal lu ati tyab' twi'; qu'n a tajb'ilju' tu'n tq'o'jin ex tu'n twulin kyi'ju' yol, ex tu'n tpajtzun ja'lu ntzaja' tx'a'lti'j kk'u'j xjal, inche yasun, ex nche' ximan myab'a'n kyi'j txqantl
- ⁵ex nche' wulin kukxju' qu'n tzpetjni knab'l ex minti' ojtzqi'nju' axx kyu'n, ex in kxima'n qa aju' okslab'l najb'en kye tu'n kq'inumax.
- ⁶B'ayte' iknatzunju' ate' okslab'l ti'j Dyos jun q'inumalte', qa nqo' tzalaj ti'ju' ati qe.
- ⁷Qu'n mixti'xte sul qi'n twitzju' tx'otx' lu ex mixti'xte' k'anjel qi'n;
- ⁸naqa ati qwa ex qi'j, yaqintzunte', qu'mtzun ati tu'n qten toj tzalajb'il.

⁹Aye'tzunkye' kyajb'il tu'n kjaw q'inumax lwiw nche kub' tz'aq toj t-xpatxab' tajaw il, ex majx nche'x b'inchal txqan ti'xti' mixti'x tajb'en ex nche' k'ixb'i xjal tu'n, ex majx nche' mulq'aj xjal tu'n tejumajx toj xitb'il ex naje'n.

¹⁰Qu'n tkyaqilju' taq'wixil atzu' ntzaja' ti'ju' tq'aq'al pwaq; ex ate' junjun matxi' che eltxalpuj ti'ju' kyokslab'l tu'n tpaj inxi'x nkyk'u'jla'nju' pwaq, ex tu'nxju' knab'l nche' yajtiya' toj nim k'ixk'oj.

Aju' tu'n toktilil qu'n toj qokslab'l

¹¹Atzunta aya najb'ena te Dyos kutoqa te tkyaqil ja'lu. Q'onk tilila tu'n toka tnik'alxi'xti'j, ex nimana te Dyos, tenx tokslab'la, tenx tk'ujlalila, tenx tpsensiya ex tz'okxa me's.

¹²Tz'okx tilil tu'na toj tokslab'la se'n jun xjal te q'oj, tu'ntzun tkub'ti'j myab'a'n tu'na; ex lalun ttzaqpiya chwinqlal tejumajx, qu'n a xtxokla'ya tu'n Dyos ex oje tchik'b'aya tokslab'la kywitz b'a'npun tziyal.

¹³Atzun ja'lo twitzku' Dyos aju' nq'onte kychwinqlal kkyaqil ti'xti', ex twitzku' Jesukrist aj taq' jun tziyb'il b'a'nxi'x twitz Pons pilat kxe'l wab'tzina' teya tu'n

¹⁴txi' toksla'na matxi' b'ajx nma'ne' teya, tu'ntzun mix-a'lo' jun xjal kpoqolteya toj il, b'inchama tkyaqil ja'lu akxku' nul Qajaw Jesukrist.

¹⁵Ajtzun tjapunju' tq'ijlalil, ktzajel yek'un Jesukrist tu'n Dyos, qu'n ate in kawin kyib'aj tkyaqil, ate Dyos Nimaqkawil kyib'aj kykyaqil nimaqkawil ex ate nimxi'x toklen kyib'aj kykyaqilju' nimaq kyoklen.

¹⁶Qu'n o'kxte Dyos milo kkyimela', ex atzu' najla' toju' spik'un aj lay b'ent qpon lq'e tk'etz. Mix-a'lox jun ichan oje tz'ilwente ex mix-a'lox jun k'okyel ka'yinte. ¡O'kxwitzun Dyos nimanjtz ex tu'n tten tipumal tejumajx! Ikxwitju'.

¹⁷Q'manxa kyeju' q'inun toju' tq'ijlalil ja'lo tu'n lalun jaw knima'nkyib' ex tu'n lalun tz'okqe kk'u'j ti'ju' kq'inumal, qu'n ate q'inumal mya q'uqlite tk'u'jla'il. Ate' b'a'nju' tu'n kb'inchante aju' tu'n tokqe kk'u'j ti'j Dyos, ntzaj q'onte tkyaqil ti'xti' qe ex ntzaj tq'o'n nimxi'x tu'n qtzalaj ti'j.

¹⁸Q'manxa kye tu'n kb'inchanteju' b'a'n, tu'n kq'inumax toju' b'a'n aq'untl ex tu'n kyaq'punteju' ati kye ex tu'n kq'onte se'nxju' tb'is kk'u'j.

¹⁹Iktzu'n ktenb'ila' kq'inumal mi b'ajel toju' juntl chwinqlal tuk'i'l Dyos ex q'uqlitzun kk'u'jtzu' ti'ju' chwinqlal te jumajx.

Aju' xitab'tzi'n Pawl te Timotey tu'n tb'inchante

²⁰Aya Timotey, ka'yinx a taq'una matxi' tzaj q'o'n teya tu'n Dyos. Lalun txi' tb'ina kyol xjal mixti' tchiylal Dyos kye, qu'n aju' kyol mixti'x tajb'en, ex pa'mil tib'a kyij'ju' inkyma'n qa nim kyojtzqib'l extzun mixti' b'a'n kyu'n;

²¹qu'n ate' junjun matxi' txi' kb'i'n, ex matxi' che eltxalpuj ti'ju' kyokslab'l.
Awttzun Dyos k'iwlankyeye'. Ikxwitju'.

2 Ti

2 Ti 1

¹Ayine' Pawl, apostl qine' te Jesukrist, tu'n tajb'il Dyos chq'o'n qina'ye' tu'n txi' npakb'a'ne' tyol ex tzaj ttziya'n tu'n kyk'monte xjal chwinqlal tu'n kyokslab'l ti'j Krist Jesus,

²nxi' nq'olb'e'na Timotey, tal nky'ajul. Awt Qman Dyos ex Qajaw Krist Jesus tzaj q'onte t-xtalb'il, tlaqb'il tk'u'j ex tnak'b'il teya.

Tu'n qq'on tziyb'il ti'j Krist

³Kukx ttzaj nna'nju'ya toj nna'j Dyose' q'ijtl ex qonik'an, ex nchin q'on chjonteye' ti'ja te Dyos, janchin ajb'ena'ye' axxi'x tu'n tkyaqil nk'u'je', kse'nx e'ajb'ena' nyajilb'ene' te.

⁴Ajttzaj nna'ne' tej inxi'xntoq oq'a, wajb'ile' tu'n tok nka'yi'na tu'n ntzalaje'.

⁵Qu'n ntzaj nna'ne' axxi'xju' tokslab'la. Tnejel tenju' okslab'l lu toj tanmi Loyda ju' tyaya ex toj tanmi Ewnise ju' ttxuya, ex q'uqli nk'u'je' qa ax atiju' toj tanmiya.

⁶Qu'mtzun nxi' woqxena'ne' teya, q'onk tilila toju' toklena tzaj tq'o'n Dyos tejt kub' nq'o'ne' nq'ob'e' toj twi'ya.

⁷Qu'n mya te xob'elte' xewb'aj xqk'am te Dyos, te ipumaljte', tu'n tten qk'ujlalil kyi'j txqantl ex tu'n tb'ent qanq'in b'a'n twitz Dyos.

⁸Qu'mtzun lalun ch'ixwiya tu'n tyolina b'a'n ti'j Qajaw; ex lalun ch'ixwiya tu'nju' jpu'nqine' tu'n tpaj nchin ajb'ene' te Qajaw. Atipena' tu'n tik'xtu'na tu'n tpaj pakb'ab'lte tpakb'al b'a'n, inpe' tzajku' q'o'n tipumala tu'n Dyos tu'n tik'xtu'na.

⁹Maqo klet tu'n Dyos ex maqo ttxok tu'n qok toju' ttanam xjan, mya tu'nwt qaq'unb'en xqo ttxoka', tu'nte' b'a'n tb'is tk'u'j Dyos ex tu'n t-xtalb'il qi'j tu'nel Jesukrist ttzajlenx t-xetnejel.

¹⁰Matzaj tyek'u'n Dyos t-xtalb'il qe ja'lo tu'n Jesukrist Klolqe, qu'n makub' t-xitu'n tipumal kamik, ex ma tyek'uju' chwinqlal lay b'aj tu'n tpakb'al b'a'n.

¹¹Tzaj tq'o'n Dyos woklene' pakb'alte tpakb'al b'a'n, te chq'o'n ex xnaq'tzal, kye xjal kyoj nimaqtnam.

¹²Tu'ntzunju' nchin yajta'ye'. Ex min nchin ch'ixwiye' toju' yajb'il, qu'n b'i'n wu'ne' ja q'uqla' nk'u'je'; ex q'uqli nk'u'je' ati tipumal tu'n tk'u'nteju' tzaj toqxena'n weye' tzmax ajtjapun tq'ijlalil.

¹³Ljonxa tu'me'l xnaq'tzb'il xinq'o'ne' teya, tz'anq'ina toju' okslab'l tuk'i'lju' tk'u'jlalil tu'n Jesukrist.

¹⁴Ka'yinx a b'a'n xnaq'tzb'il tzaj toqxena'n Dyos teya, ex k'oninjtzela tu'n Xewb'aj Xjan.

¹⁵B'i'ntl tu'na, inkyaj leb'a'ne' kyu'n kykyaqilju' ate' toj tx'otx' Asya; aye' jun Pikelo ex Ermokenes kyxol.

¹⁶Tzajxwit q'aq'an tk'u'j Dyos kyi'ju' toj tja Onesiporo, b'a'npunxi'maj tzaj tq'uqb'a'n nk'u'je' ex min nch'ixwi tu'n jpu'nqine'.

¹⁷Naqpe' inul toj Rom, okten jyolweye' tzmax nknete' tu'n.

¹⁸Tzajxwit q'aq'an tk'u'j Qajaw ti'j toju' tq'ijlalil tzul. Kanli twitza onin quk'i'l tej qten Epeso.

2 Ti 2

Jun b'a'n q'ojil te Qajaw

¹Nky'ajul, kuwsam tib'a toju' t-xtalb'il Dyos tu'n tokslab'la ti'j Jesukrist.

²Aju' matxi' tb'iya b'ajx nxnaq'tza'ne' kye nim xjal, q'manxa kye okslal q'uqli kyk'u'jlalil, ju' kb'antel txi' kyxnaq'tza'n kye txqantl.

³Tzik'xtu'na toju' yajb'il kse'n jun q'ojil te Qajaw Jesukrist.

⁴Mixti' jun xjal te q'oj ati toj toklen inwt b'aj t-sku'ntltib' toju' taq'un tja, o'kxtzu' tu'n t-ximana'te' ti'ju' nxiq'ma'n te tu'n ati toklen tib'aj.

⁵Ex ikxju' xjal ojqlal, ajtokx kyxol ojqlal, lay b'ent tk'monte oyaj qa min sojqelan kse'nxju' nuk'b'il tib'aju' ojqela'n.

⁶Exju' aq'unal toj kojil, ati tu'n taq'unan nejtl tu'n tk'monte twitz taq'unb'en.

⁷Ximana ti'ju' nxinma'ne' teya lu, ex k'oninjtzela tu'n Qajaw tu'n tkane tyaqil toj twitza.

⁸Na'ntza Jesukrist, jaw anq'in kyxol kyimni ex tyajajil nimaqkawil Dab'i, kse'nxju' tpakb'al b'a'n npakb'a'ne'.

⁹Tu'ntzu'n npakb'a'ne' tpakb'al b'a'n nchin yajta'ye', expe' jpu'nqine' toj xpatx'i'n k'uxb'il ku'xi'xtej nim wile'; atzunte' tyol Dyos mya xmo'nte' toj xpatx'i'n k'uxb'il.

¹⁰Qu'mtzun nik'x tkyaqil yajb'il wu'ne' tu'n kykletju' sk'o'nqe' tu'n Dyos ex tu'n tten kychwinqlal tejumajx tu'n Jesukrist.

¹¹Axxi'xte' yol lu: Qama qokyim tuk'i'l Krist, ex qo anq'il tuk'i'l;

¹²qama tzik'xju' yajb'il qu'n, qo tenb'el toju' tkawb'il; qama kub' qewa'n extzun qojtzqi'n, ex kb'el tewa'n qa ojtzqi'nqo' tu'n;

¹³qatzun min xjapun qokslab'l ti'j Krist, kjapumelte' Krist tyol, qu'n lay kub' ttoqi'nte Krist tyol.

Jun b'a'n aq'unal

- ¹⁴Na'nxa kye txqantl ex q'manxa kyetwitz Dyos tu'n lalun che wulj. Mixti'te wulje'n tajb'en. A nb'aju' nt-xitu'n kynab'lju' nche b'in.
- ¹⁵Q'onk tilila tu'n ttena b'a'n twitz Dyos, kse'n jun aq'unal mixti' tu'n tkub' ch'ixwi, nxi' t-xnaq'tza'n tpakb'al b'a'n axxi'x.
- ¹⁶Lalun taq'a anb'il kyeju' yol mixti'x kyajb'en, qu'n aye' nche yolin ikju' nche'xxi'xtl toj il
- ¹⁷extzu'n kyxnaq'tzb'il nkub' puqli kse'n jun yab'il nq'ayj kychib'jil xjal tu'n. Ikytzun matxi' kyb'incha Imeney ex Pilet,
- ¹⁸mache eltxalpuj ti'ju' ax, nkyma'n qa majx matxi' qo ik' toju' kamik tu'n qten toju' chwinqlal, ex ate'k xitulkye junjun toj kyokslab'l.
- ¹⁹Atzunte Dyos oje kub' tq'o'n tq'uqlil ja layx yukchi, tz'ib'a'n yol ti'j kjalu: Tojtzqi'n Dyos alkyeqe'ju' te, ex Kykyaqilju' nche na'nte tb'i Qajaw lalun che b'inchantl il, chij.
- ²⁰Mya tkyaqilju' ti'xti' ati tojun nin ja q'anpwaqqe' ex saqpwaqqe', ex ate' tze ex tx'otx'qe'; ate' junjun tb'anil kyajb'eb'l kyoj q'ij nim kyoklen, atzun txqantl myaxi'x tb'anilqe' nche ajb'en tkyaqil q'ij.
- ²¹Ikytzun qeju', qama qxtilsaqib' te il ex te xnaq'tzb'il mya ax, qo okyel se'n jun ti'xti' tb'anil tajb'eb'l, qo ajb'el te Qajaw, b'a'nqo' tu'n tb'inchet tkyaqil b'a'n aq'untl.
- ²²Pa'mil tib'a ti'ju' kyachb'il ku'xun, q'onk tilila tnik'alilti'j, okslab'l, tk'u'jlalil ex nak'b'il, junx kyuk'i'lju' nche k'ulun te Qajaw tu'n tkyaqil kyk'u'j.
- ²³Lalun taq' anb'ila kye wulje'n mixti'x kynab'l; qu'n naq toj q'oj npona' b'aj.
- ²⁴Jun tmajin Dyos mixti' tu'n tokten q'ojil; atipe' tu'n tok b'a'n xjal kyuk'i'l kykyaqil. B'a'nxi'x tu'n tq'on xnaq'tzb'il; ati tu'n tten tpasens.
- ²⁵Ati tu'n ttzak'una toj me'sb'il kyeju' pi's, qaj xtaq' Dyos anb'il kye tu'n tanjtzt'i'j kyanmi ex tu'n telkynik' teju' ax,
- ²⁶tu'n tel spiky'e' kyuk'i'l ex tu'n kytzaqpaj toju' xpatxab' jatzyu'na'qe' tu'n tajaw il tu'n kyb'inchante tajb'il.

2 Ti 3

Tqanilju' kyb'incha' xjal toj mankb'il tq'ijlalil

- ¹Ex ati tu'n teltnik'a ti'j, tzul nim yajb'il toju' mankb'il tq'ijlalil.
- ²O'kxtzun kb'ajexa' kyk'u'j xjal ti'ju' kyajb'il, o'kx k'okyla'ten kyk'u'j ti'j pwaq, nimal kyib', k'okyel kyq'o'n kyib' nim kyoklen kywitz txqantl. Yasulqe' ti'j Dyos, mib'a'n che b'in kye kyman, mib'a'n che q'on chjonte ex mixti' tchi Dyos kye.

³Layx laqjch'i'n kyk'u'j kyi'j xjal, jk'ul yolqe', lay kyjuk' kyib', tx'yanqe' ex ajq'ojqe' ti'j tkyaqil b'a'n.

⁴Che okyel miltz'uj kyi'j kyuk'i'l ex tx'u'j kywi', nimal kyib' ex lay che jyon ti'j Dyos, o'kx kyjya' tajb'il kychib'jil.

⁵K'okyel kyq'o'n kyib' kuxi'xtej okslalqe', atzu'n kyb'inchb'aj mixya okslalqe'. Lalun tuk'ila tib'a kyuk'i'lju' xjal lu.

⁶Kyuk'i'l qetzun xjal ja'lu aye' nokx kyq'o'n kyib' toj kyja xjal sb'ul kyeju' qya q'o'nkyib' toj il min nkyjk'u'nkyib' tu'n kyachin,

⁷ljo'n kyxnaq'tzan, layxtzun che kane ti'ju' ax.

⁸Kse'n Janes ex Jamb'res e'q'ojin ti'j Moyses, ikyqe'xtzun xjal ja'lu nche q'ojin ti'j pakb'ab'lte ax. Tzkaj kynab'l ex mya okslalqe' te Dyos.

⁹Lay che chmet toju' kyxna'tzb'il, qu'n kykyaqil xjal k'elelkynik' kyi'j qa mixti' kynab'l, ikyqe'xju' se'nqe' kab'e' e'q'ojin ti'j Moyses.

B'ajsb'il oqxenb'il te Timotey

¹⁰Atzunta Timotey, matz'ok lpeya ti'ju' nxinxnaq'tza'ne', ex ti'ju' se'n chin anq'ine', ti'ju' tb'is nk'u'je', ti'ju' wokslab'le', inik'x wu'ne', ati nk'u'je' kyi'j txqantl ex ati nkuwale' tu'n tik'x yajb'il wu'ne',

¹¹ex oje yajtiya wuk'i'le' kse'n yajb'il ik'x wu'ne' toj Antyokyy, Ikonyo es Listra. ;Ojexi'x chin yajtiye'! Ex ate Qajaw klonweye' tij tkyaqil ja'lu.

¹²Axte', ati tu'n tljonjtz toj kyq'iju' kyajb'il tu'n kyanq'in toj okslab'l ti'j Jesukrist;

¹³aye'tzu'n b'inchal myab'a'n exqe' sb'ul, che b'el b'o'ljxi'xtl toj il, che sb'ul kyi'j xjal ex che b'elsb'u'n kyu'n txqantl.

¹⁴Atzunta ljonxa toju' matxi' xnaq'tzeta'ya, ex matxi' tz'el tnik'a ti'j. Kanli twitza alkyeqe' e'xi xnaq'tzanteya.

¹⁵Na'ntza tojtzqiya Xjan Tu'jil atxi'x k'wal toqa, atzun q'olte ttab'lju'ya tu'n tkleta tu'n tokslab'la ti'j Krist Jesus.

¹⁶Tkyaqilju' tz'ib'a'n toj Xjan Tu'jil a Dyos q'mante ex ati tajb'en te xnaq'tzb'il qe, juk'b'ilqe, tzak'b'il qe ex q'ob'lte qnab'l tu'n qb'inchante tnik'alilti'j,

¹⁷tu'ntzun b'a'ntl tu'nju' ajb'el te Dyos, b'antnitl tten tu'n, tu'n tb'inchante tkyaqilju' b'a'n.

2 Ti 4

¹Kxe'l woqxene' teya twitz Dyos ex twitz Jesukrist, ju' nimaqkawil tzul toj tajwalil tu'n kyok kykyaqil xjal toj xjel tu'n, e' itz'qe'x exqe' kyimniqe'tl

²tu'n txi' tpakb'a'na tpakb'al b'a'n, q'manxa kye xjal qa ati anb'il ex maskye mixti' anb'il teya. Kub'sama ti'j kynab'l, tzak'unqe'xa ex kuwsanqe'xa, lalun siktiya tu'n t-xnaq'tzana kye.

³Qu'n kpomel tq'ijlalil mya kyajb'il xjal tu'n kyb'inteju' b'a'n xnaq'tzb'il; a kyajb'ilu' tu'n kyb'inte junxi'tl xnaq'tzb'il, che kyjya' txqantl kyxnaq'tzal tu'n kyq'on xnaq'tzb'il kye axju' kyajb'il tu'n kyb'inte.

⁴Kb'el kyxkyinsa'n kyib' teju' ax, aju' la'j kxe'l kyb'i'n.

⁵Atzunta tenx ttab'la toj tkyaqil, tzik'xku' yajb'il tu'na, q'onk tilila tu'n tpakb'etju' tpakb'al b'a'n, japunxju' taq'una tu'na.

⁶Naqch'inxtl nkub'yo'nwe' kse'n chojb'il, ch'inxtl tpon kmuj tu'n wik'e' twitz tx'otx'.

⁷Matxi' kub'ti'ju' q'oj wu'ne' tu'n tb'inchet tajb'il Dyos, matxi' japunju wojqeli'ne', machin tene' kukxju' toju' okslab'l.

⁸Tu'ntzunju' machin nimane' te, ati jun oyaj ktzajel tq'o'n Qajaw, Ajkawil tnik'alxi'xti'j, weye' toju' tq'ijlalil tzul. Ex myanaq o'kx weye' ktzajela' tq'o'n, ex ktzajel tq'o'n kye kykyaqilju' nxi'x che ayon te tu'n tkyaqil kyk'u'j ajtul.

Chik'b'ab'l tu'n tb'inchante Timotey

⁹Lwix kuttzaja ka'yilweye';

¹⁰machin kyej tleb'a'ne' Demas, xi' soka' t-xon tk'u'j ti'ju' te twitz tx'otx' ex matxi' Tesalonik. Atzunte Kresent matxi' toj tx'otx' Kalasya, atzun Tito matxi' Dalmasya.

¹¹O'kx Lukas ati wuk'i'le'. Jyoma Kux ex k'lentza tuk'i'la, qu'n ati tajb'en tu'n tonin wuk'i'le'.

¹²Matxi nchq'o'ne' Tikyiko toj tnam Epeso.

¹³Ajttzaja, a tzik'a q'ilte npinpa'te' kyej nq'o'ne' tja Karpo toj tnam Troade; exqe' u'j, aye'xi'xpe' wuje' tz'u'n u'j.

¹⁴Nim taq'wix matxi' tb'inha Ljantr tx'nol k'uxb'il weye'; ate Qajaw kq'olte tu'me'l t-xel te tu'nju' tb'inchb'aj.

¹⁵Ex ka'yinxtib'a te, qu'n ajq'ojxi'x ti'ju' qpakb'ab'l.

¹⁶Mix-a'lo'xte jun oninweye' tej txinma'ne' kolb'ilweye' tnejel maj kywitz tzyul kawb'il aj Rom; kykyaqil nkyaj kyleb'ane'. Naqwit lay tz'e'ysa'njtz kywitz tu'n Dyos tu'n tpaju' lu.

¹⁷Atzunte Qajaw Jesukrist onin wi'je' ex tzaj tq'o'n wipumale' tu'n tb'ent txi' npakb'a'ne' tpakb'al b'a'n te kolb'ilkye xjal min nche niman te Dyos. Ikytzu'n ntkole' Qajaw toj tzi b'alun,

¹⁸ex chin tkla'ye' te tkyaqil myab'a'n, chin tkla'ye' ex chin xel tiq'i'ne' toju' tkawb'il toj kya'j. ¡Ajwalinjtwit tejumajx! Ikxwitju'.

Q'olb'eb'l te b'ajsb'il

¹⁹Q'onxa q'olb'eb'l kye Priska ex Akyila, ex kye toj tja Onesiporo.

²⁰Xi'xkyaja' Erast toj Korint, atzun Tropimo yab', makey nq'o'ne' toj tnam Milet.

²¹Qonk tilila tu'n tula namxku' tetz jb'alil. Nxi' q'olb'e'na kyu'n Ewb'ulo, Pudent, Lino, Klawdyo ex kykyaqilju' okslal.

²²Awt Qajaw Jesukrist ten tuk'i'la ex tzajxwit tq'o'n Dyos t-xtalb'il kyib'aje' kykyaqile'.

Tit

Tit 1

¹Ayine' Pawl, tmajin Dyos qine' ex apostl qine' te Jesukrist, intchaq'e' tu'n kyoklq'aju' sk'o'nqe' tu'n Dyos toju' okslab'l ex tu'n telkynik' teju' ax toju' qokslab'l ti'j Dyos,

²tu'n tqe kyk'u'j ti'j tu'n tten kychwinqlal tejumajx. Tzaj ttziya'n Dyos chwinqlal lu na'mxtoq ttzaj qe tab'q'iyil, ax te Dyos yolin,

³atzu'n ja'lo tej xpon tq'ijlalil, matzaj tyek'u'n tpakb'al b'a'n lu ex matchaq' Dyos klolqe tu'n t-xinpakb'a'ne'.

⁴Nxi' ntz'ib'a'ne' u'j lu teya Tito, nk'wal kuxi'xa toj qokslab'l. Awt Qman Dyos ex Jesukrist Klolqe tzaj q'onte t-xtalb'il ex tnak'b'il tib'aja.

Taq'un Tito toj Kreta

⁵Tej tkyaj nq'o'na toju' swejtx'otx' Kreta, kyej nq'o'na b'inchalteju' na'mxtoq t-xib'inchet ex tu'ntoq kyoktq'o'na tijwnaq kyxol okslal toj junjun tnam, kse'nx xiwoqxena'ne' teya.

⁶A tijwnaqju' tu'n tokaju' mixti' jun taq'wix ti'j. Naq jun t-xu'jil, okslalqe' tk'wal ex b'a'n che b'in k'otzliqe'.

⁷Qu'mtzunaju' ati toklen kyxol okslal, a ka'yilte taq'un Dyos, ati tu'n tten kychwinqlal b'a'n. Mya pi's, mya xtxinwi', mya tx'ojtenil, mya j yol q'oj, mya jamjol.

⁸Ati tu'n tq'on anb'il kye xjal tu'n kykyajpun ten tja, tu'n tb'inchante b'a'n, b'a'n ttab'l, tnik'alti'j, okslal ex ntjk'u'ntib'.

⁹Ati tu'n ttzyunte tyol Dyos xixnaq'tza'n te, tu'ntzun kyxi' toni'n txqantl tu'n b'a'n xnaq'tzb'il ex tu'n tkub'sante ti'j kynab'lju' nche q'ojin ti'j tyol Dyos.

¹⁰Qu'n nim pi'sqe' ate', aye'xi'xpe' tzajniqe' toj kyokslab'l aj Juda, nche yolin kyij' ti'xti' mixti' kynab'l ex nche sb'un kyij' xjal.

¹¹Ilti'j tu'n tmqet kytzi xjal lu, qu'n te'qe'k chukulkye xjal tojile kyja, nche q'on xnaq'tzb'il myab'a'n, naq tu'n kykanb'an pwaq mya toj tu'me'l.

¹²Tma jun pakb'al aj Kreta toju' swejtx'otx' kyij' twnaqil kjalu: Chalyol qekye' aj Kreta kukxju', txkup xjalqe', nimaq che wan ex ky'ajqe', chij.

¹³Axxi'xte' tma; qu'mtzun tzak'unqe'xa kuw, tu'n kyq'anet toj kyokslab'l

¹⁴tu'n lalun che'x kyb'i'n la'j jawni kynab'le'n aj Juda, ex tu'n lalun txi' kyb'i'n kychaq'b'ilju' nkychkyinsa'n kyib' teju' ax.

¹⁵Ātilunilete' ax kyeju' ātilun toj kyanmi; aye'tzu'n tz'il toj kyanmi ex min nche okslan, mya ātilun kye, qu'n o'kx nche ximana' ti'j myab'a'n ex myab'a'n kynab'l.

¹⁶Nkyma'n qa kyojtzqi'n Dyos, tu'ntzu'n kyb'inchb'aj nela' kynik'tzil qa mya axju' nkyma'n; majx ik'b'ilqe' ex mib'a'n che b'in, mixjun nb'ent kyb'inchante b'a'n.

Tit 2

Tu'n tq'etju' b'a'n xnaq'tzb'il

¹Atzunta, a q'manxju'ya aju' b'a'n xnaq'tzb'il.

²Q'manxa kye ichan tijwnaq tu'n lan che ok xja'ja', tu'n tten kychiylal ex ati kynab'l; b'a'nqe' toj kyokslab'l, tu'n tten kyk'u'jlalil ex kyipumal tu'n tik'x yajb'il kyu'n.

³Ex q'manxa kye tijwnaq qya, tu'n tten tchiylal Dyos kye, tu'n lalun che ok jk'ulyol mo tx'ojtenil. Tu'n tkub' kyq'o'n b'a'n yek'b'il

⁴ex tu'n kyq'on xnaq'tzb'il kyeju' qya k'walqe'x tu'n kyk'u'jlante kychemil ex kyal,

⁵tu'n kyximan b'a'n, tu'n kysak'sb'ente kyib', tu'n txi' kyb'inha'n kyaq'un toj kyja, tu'n tten kyk'u'jlalil ex tu'n kyniman te kychemil, tu'ntzun lalun che yolin xjal myab'a'n ti'ju' tyol Dyos.

⁶Ex kuwsanqe'xa ku'xun tu'n kyximan b'a'nxi'x

⁷tz'oka te jun yek'b'il kye se'n tu'n tb'incheta' b'a'n. Ajtq'onteya xnaq'tzb'il kye, q'onxa tojxi'x tu'me'l ex ati toklen,

⁸q'manxa b'a'n xnaq'tzb'il tojile ttxolil, mix-a'lo'x tu'n tel ik'onte. Tu'ntzun tkub' ch'ixwi alqexku' maq'ojin, mixti'xte tu'n tmante taq'wix qi'j.

⁹Ex q'onxa kynab'lju' okslal lq'o'n majinqe', tu'n kyb'in kyeju' kyajaw toj tkyaqil; tu'n kyok b'a'n xjal ex mya tzaq'welqe'.

¹⁰Tu'n lalun che alq'an, tu'npe' kyxi' kyka'yi'n ti'xti', tu'ntzun kyek'unte toj tkyaqil qa tb'anilxi'xte' xnaq'tzb'il tu'n Dyos Klolqe.

¹¹Matzaj tyek'u'n Dyos t-xtalb'il tu'n kyklet kykyaqil xjal.

¹²Atzu'n t-xtalb'il Dyos lu nqo t-xnaq'tza'n tu'n tkyaj qik'o'n taq'wix ex tkyaqil achb'il twitz tx'otx', ex tu'n qximan b'a'n, tu'n qanq'in toj tnik'alti'j ex tu'n qniman te Dyos,

¹³b'ankxku' npon tq'ijlalil tb'anilxi'x nqo ayon ti'j: te lab'te'nxi'x ajtul jumajtl Qman Dyos ex Qajaw Jesukrist.

¹⁴Taq'tib' tu'n tkyim tu'n qklet te tkyaqil taq'wixil ex tu'n qātilset toj qil, tu'n qok te ttanamkuxi'x, atixi'x tb'is qk'u'j tu'n qb'inchante b'a'n.

¹⁵Atzun ati tu'n txi' t-xnaq'tza'nju'ya tuk'i'l toklena kye, q'onxa kynab'l ex tzak'unqe'xa. Mix-a'lo' tu'n tel ik'onteya.

Tit 3

Aju' tu'n qb'inchante okslalqo'

¹Na'nxa kye okslal tu'n kyniman kye kawil ex kye tzyul kawb'il, tu'n kyq'o' kawi'kyib' ex tu'n kyb'inchante b'a'n kukxju'.

²Tu'n lalun che yolin taq'wix ti'j juntl, tu'n lalun che q'ojin, tu'n kyok b'a'nwnaq, me's kyanmi kyuk'i'l kykyaqil xjal.

³Qu'n ikyxtoqqe tnejel, mixti'xtoq qnab'l ex min nqq'a' kawi'qib'; tzpetni qo'toq ex k'a'yi'nqib' te tkyaqil achb'il te twitz tx'otx'. Tojtoq taq'wixil nqo anq'ina' ex ntoq tx'a'lti'j qk'u'j ti'j juntl, ik'b'il qo'xtoq ex ntoq qik'o'n qib' qxolilex.

⁴Atzunte Dyos Klolqe matzaj tyek'u'n t-xtalb'il ex tk'u'jlalil kyi'j kykyaqil xjal,

⁵mya tu'nwt b'a'nwt nqb'inha'n, tu'nku'te tlaq'b'il tk'u'j xqo tkola', maqo ttx'aj ex maqo ok te ak'a'j wnaq tu'n, matzaj tq'o'n qchwinqlal ak'a'j tu'n Xewb'aj Xjan.

⁶Matzaj tq'o'n Dyos Xewb'aj Xjan nimxi'x qe tu'nel Jesukrist Klolqe,

⁷tu'ntzun qk'met tu'n Dyos naq tu'n t-xtalb'il, ex tu'n qk'monteju' chwinqlal tejumajx nqo ayon ti'j.

⁸Axxi'xte' lu, wajb'ile' ilti'j tu'n txitma'na kye, tu'ntzun kyb'inchante okslalju' b'a'n. B'a'nte' tkyaqil ja'lu ex ati kyajb'en kye kykyaqil.

⁹Naq o'kx lalun taq' anb'ila kyeju' wulje'n mixti'x kyajb'en, kyi'ju' tz'ib'a'n kyi'j ojtxi' qyajilb'en, e'tx'a'ltik'u'jb'aj ex wulje'n kyi'ju' ntma'n toj tkawb'il Moses. Mixti'x kyajb'en ex mixti'x knab'l.

¹⁰Qa ati jun nkub' tq'o'n pa'jtib'il kyxol okslal, tzak'unxa jumaj mo kamaj; qatzun min nok toj twi', xla'jamixa kyxol okslal,

¹¹qu'n kanli twitza, aju' nb'inchante ikju' matxi' tz'el txalpuj toj tokslab'l, ex tu'ntpajxu' til nela' ik'et.

Xitma'n Pawl titi' tu'n tb'inchante Tito

¹²Ajtpon nchq'o'ne' Artemas mujqa a Tikyiko, lwix pona ka'yilweye' Nikopolis, qu'n atzu' nximana'ye' tu'n tex jb'alil wu'ne'.

¹³Q'onk tilila tu'n tonina ti'j Senas pjul kawb'il ex ti'j Apolo, q'onxa tkyaqilju' nojqelan kye toju' kyb'e.

¹⁴Tu'n tel kykno'n qtzik mo qitz'in tu'n kyb'inchante b'a'n ex tu'n kyonin qa ati nojqelan, tu'ntzun twitzan kyaq'unb'en.

Q'olb'eb'l te b'ajsb'il

¹⁵Nxi' q'olb'e'na kyu'n kykyaqilju' ate' nk'etze'. Q'onxa q'olb'eb'l kyeju' nche tzalaj quk'i'l toj okslab'l. Awt Dyos tzaj q'onte t-xtalb'il kyib'aje' kykyaqile'.

Flm

Flm 1

¹Ayine' Pawl, jpu'nqine' tu'n tpaj Qajaw Jesukrist extzunju' qitz'in Timotey inxi' qq'olb'e'na Pilemon, ex inxi'x qk'u'jla'na qu'n quk'il qib' tuk'ila toj aq'untl,

²ex inche'x qq'olb'e'ne' okslal nkyb'uyi'n kyib' tjaya, ex ikx qanab' Apya, ex Arkyip quk'i'l toj tzq'un Dyos.

³Awt Qman Dyos ex Qajaw Jesukrist che q'onte xtalb'il nak'b'il kyeye'.

Tk'u'jlalil Pilemon ex tokslab'l

⁴Inxi' nq'o'ne' chjonte te Dyos kukxju' ajttzaj nna'na toj nna'j Dyose',

⁵qu'n inb'i'ne' tqanil ti'ju' tk'u'jlalila exju' tokslab'la ti'j Qajaw Jesukrist ex kyij' kkyaqil okslal.

⁶Inchin kub'sane' twitz Dyos tu'n tokqe tk'u'ja ti'j ex tu'n tojtzqinteya t-xtalb'il Dyos exju' b'a'n tu'nel tk'u'jlalil Jesukrist.

⁷Inxi'x chin tzalaje' ex maqe nk'u'je' tu'nju' tk'ujlalila, qu'n intq'uqb'a'na kyk'u'j kykyaqil okslal.

Kub'san Pawl ti'j Onesimo lq'o'n majen

⁸Qu'mtzun, maskye ati woklene' toj Qajaw Jesukrist, tu'n txinma'ne' teya titi' kxe'l tb'inha'na,

⁹wajb'ile' tu'n nkub'sane' twitza tu'nju' ink'u'jla'na. Ayine' Pab'l matxi' chin tijine' ex jpu'nqine' ja'lo tu'n tpaj Qajaw Jesukrist,

¹⁰Inxi' nqani'n jun xtalb'il teya ti'j Onesimo, qu'n matxi' tz'ok te nk'wale' toj okslab'l tzalu toj kars.

¹¹Mixti'xi'x ajb'en Onesimo teya tnejel, atzun ja'lo nimxi'x tajb'en teya ex weye'.

¹²Kxel wanjsa'ntl ti'je' tk'etza: k'moma b'a'nxi'x nakuxwitloj ayinku'ye' chin pomil tk'etza.

¹³Atoq wajb'iljuye' tu'n tkyej ten tzalu nk'etze', tu'n tajb'en weye' te t-xela toju' kars, qu'n jpu'nqine' tu'n tpaj Qajaw Jesukrist.

¹⁴Naq aju' min wajb'ile' tu'n nb'inchanteye' qa myaya inq'mante, tu'ntzun lalun kub' njtz'o'na tu'n tb'inchan xtalb'ila weye', masb'a'n aya kq'malte qa b'a'n toj twitza.

¹⁵Qapelo matz'el tpa'ntib' jte' q'i'j Onesimo ti'ja, tu'ntzun tk'monteya ja'lo tejumajx,

¹⁶mya jun lq'o'n majintl, b'a'nxi'xtl k'okyela' teya, naku'j titz'ina k'u'jlanxi'x tu'na. Ati penawe' nk'u'j ti'j, mitzulo yata atixi'x tk'u'ja ti'j, mya o'kx tu'nju' tmajena, ex ikx tu'nju' okslal ti'j Qajaw Jesukrist.

¹⁷Qatzun qa qitz'inqib' toj okslab'l toj twitza, k'moma Onesimo nakuxwitloj ayine'.

¹⁸Qatzun ati jun taq'wix xtb'inja teya, mujqa ati tk'as teya, xi' peyintza'ya weye'.

¹⁹Ayine' Pab'l xinkub' tz'ib'ante u'j lu tu'nku' nq'ob'e': Ayine' chin chjolte. Maskyetzun ikxta nim tk'asa weye', ex lay txinma'nwe' teya tu'n toka te nmajine'.

²⁰Qu'mtzun witz'in, b'inchama xtalb'il weye' naq tu'n tk'u'jlanxi'x ti'j Qajaw Jesukrist; q'uqb'ama nk'u'je' tu'nju' okslalqo' te Qajaw Jesukrist.

²¹Ma txintz'ib'a'ne' teya, qu'n q'uqli nk'u'je' ti'ja qa ktb'inja'ya, kpe' ktb'inja'ya nimxi'x kyetwitzju' nxinma'ne' teya.

²²Ex ikx kxe'l nma'ne' teya tu'n tb'aj tnk'u'na jun ja weye' ja chin tenb'ila'ye'; qu'n q'uqli nk'u'je' qa ktzajel ttzaq'we'n Dyos nna'j Dyose' ex ktq'a' anb'il weye' tu'n npone' xb'et-salkyeye'.

Q'olb'eb'l yol te b'ajsb'il

²³Inxiq'olb'e'na tu'n Epapras, wuk'i'le' toj kars tu'n tpaj Qajaw Jesukrist,

²⁴ex inxiq'olb'e'na kyu'n Markos, Aristark, Demas ex Lukas, aye' junx inche aq'unan wu'k'ile' toj taq'un Dyos.

²⁵Awt t-xtalb'il Qajaw Jesukrist ten toj kyanmiye'. Ikxwitju'.

Heb

Heb 1

Yolin Dyos tu'nelju' Tk'wal

¹B'a'npun maj yolin Dyos ojtxi' kyeju' qyajilb'en ex yolin toj chukchaq tu'me'l kyu'nelju' t-sanjelal.

²Atzu'n toju' mankb'il tq'ijlalil ja'lo, mayolin qe tu'nelju' Tk'wal, ex tu'nelju' Tk'wal kub' tb'inchana' tkyaqilju' twitz tx'otx' exju' kya'j, ex axju' Tk'wal sok tq'o'n etzilte.

³Intqoptz'a'n K'walb'aj t-spik'umal Dyos ex tipumal, qu'n axju' K'wa'lb'aj tilb'ilal Dyos ex tu'nju' tyol tzyu'na' tkyaqilju' ati twitz tx'otx' ex twitz kya'j. Qb'ajlenxi'tzun txjet tu'n toj qil, kub' qe toj tb'a'nq'ob' Dyos toj kya'j.

Nimxi'x toklen Tk'wal Dyos kyekywitz anjl

⁴Nimxi'x toklenju' Tk'wal Dyos kyekywitz anjl, qu'n nimxi'x toklenju' tb'i oktq'o'n Dyos kyetwitz kyb'i anjl.

⁵Qu'n mixti' xitma'nte Dyos te jun anjl kjalú: Aya Nk'wale'; Ayine' xinx q'onte tchwinqlala, chiwt. Ex mixti' tma ti'j jun anjl kjalú: Ayine' chin okyel te tman, atzunte k'okyel te nk'wale', chiwt.

⁶Tetzunj ttzaj tq'o'n Tk'wal twitzju' tx'otx' lu, tma kjalú: Ati tu'n kyk'ulun kykyaqilju' anjl twitz, chi Dyos.

⁷Atzu'n kyi'ju' anjl tma Dyos kjalú: Che okyel nq'o'ne' anjl kse'n kyq'iq', ex che okyel nq'o'ne' ajb'el kse'n q'aq', chi Dyos.

⁸Atzu'n ti'ju' Tk'wal intma'n kjalú: Milo b'ajela' tkawb'ila, Dyos, ex nkawina tojxi'x tu'me'l.

⁹Ma tk'u'jlaya tnik'alilti'j ex matz'el tik'una myab'a'n; qu'mtzun ma sk'onjtza tu'n Dyos Tdyosa, ex tzalajb'ilxi'x ta'ya tu'n kyekwitzju' tuk'ila, chi Dyos.

¹⁰Ex ikx intma'n: Taye, aya kub' b'inchante tq'uqb'il tx'otx' atxi'x t-xe tnejel; ex aya kub' b'inchanteju' kya'j.

¹¹Tkyaqiltzu'n tb'inchb'ena lu kche najel, atzunta ktenb'ela kukxju' tejumajx. Kykyaqil che b'ajel kse'n xb'alun inb'aj;

¹²kche b'elb'altz'i'na nakuj jun xb'alun, kche ch'ixpetel tu'na nakuj jun ch'ix xb'alun! Atzunta kukx ttenju'ya tejumajx; ex mixti'x b'ajsb'il teju' tchwinqlala, chi Dyos.

¹³Mixti' junmaj tmate Dyos te jun anjl kjalú: Qeku'ya ntx'u'kye' toj nb'anq'ob'e', tzmax ajkykub' nq'o'ne' tajq'oja tjaq' tqana, chiwt.

¹⁴Qu'n kykyaqilkye' anjl xewb'ajqe' ex inche ajb'en te Dyos, ex inche tzaj chq'o'n tu'n Dyos onilkyeju' nche k'monte kolb'il.

Heb 2

Nimaq toklenju' kolb'il saj q'o'n qe

¹Qu'mtzun ati tu'n tok tenxi'x qnab'l ti'ju' yol matxi' qb'i, tu'ntzun lalun tz'el qpa'nqib' ti'j Dyos.

²Nimxi'xpena' toklenju' chaq'b'il kyma anjl ojtxi', aye'tzu'n mixti' xikynima'n ex eb'jik' tib'aj, kub' tz'e'ysa'n kywitz tojxi'x tu'me'l.

³¿Yajtzunqe, se'ntaq'wi tu'n qtzaqpaj teju' tz'e'ysb'il witzb'aj, qama kyej qtzaqpi'nju' kolb'il nimxi'x toklen? Qu'n aku'te Qajaw pakb'ante tqanil ti'j kolb'il tnejelxi'x, aye'tzu'n eb'inte kyma qa axxi'xju' yol lu, ex aye' xekyej q'onte qe.

⁴Ex aku'te Dyos tzaj kuwsantexi'x qa axju' yol tzaj tma'n qe kyu'n techlal, kyu'n tb'inchb'en tb'anilxi'x ex txqan b'a'nq'ob'aj b'ent tu'n Xewb'aj Xjan toj chukchaq tu'me'l, kse'nxju' tajb'il Dyos.

Ikyte Jesukrist kse'n qtzik

⁵Qu'n min tmate Dyos kye anjl tu'n kykawin kyib'aju' xjal toju' tq'ijlalil tzul,aju' nqo yolin ti'j.

⁶Tchik'b'a pe'na' jun toju' tyol Dyos kjalu: ¿Titi'tzun toklenju' ichan? ¿titi'tzun kyoklenju' xjal? ¿Titi'qu'n intzaja' tna'na ex inxi'x ximana kyij'?

⁷Oktq'o'na jte' q'ij naqch'i'n toklen kyekywitz anjl, extzun oktq'o'na toklen nimxi'x tu'n tjaw nima'n;

⁸tkyaqil kub' tq'o'na tjaq' tqan tu'n tkawin kyib'aj, chij. Tu'ntzunju' kub' tq'o'n Dyos tkyaqil tjaq' tqanju' ichan, tkyaqil kyejten tjaq' tkawb'il. Na'mxtzun qlonte ja'lo qa tkyaqilwit tkub' tjaq' tkawb'il ichan.

⁹Lutzunte' Jesus, oktq'o'n Dyos jte' q'ij naqch'i'n toklen kyekywitz anjl, atzun ja'lo matxi' q'o'n toklen nimxi'x ex majaw nimsa'n naq tu'nju' ik'x kamik tu'n, kyim naq tu'n qpaj qkyaqil tu'nju' t-xtalb'il Dyos.

¹⁰Kub' tb'inchan Dyos tkyaqilju' ti'xti' tu'n tajb'en te, ex a tajb'il Dyosju' tu'n kyten kykyaqil tk'wal tuk'i'l toj tajwalil. Qu'mtzun atitoq tu'n tok Jesukrist tz'aqlixi'x tu'n Dyos tu'n tik'x tkyaqilju' yajb'il tu'n ex tu'n tok b'inchalte kolb'il kyeju' xjal.

¹¹Aye'tzunju' mache eltpa'n Krist tu'n kyajb'en o'kxte Dyos, junx kyman tuk'i'l Krist sel pa'nkye; qu'mtzun mixti' nch'ixwite Krist tu'n kyoktq'o'n te titz'in.

¹²Qu'n intma'n toj Tu'jil kjalu: Kxe'l npakb'ane' tb'iya kyeju' witz'ine', ex chin b'itzale' ti'ju' tb'iya toju' b'u'yb'il kyib', chij.

¹³Ex ikx intma'ntl kjalu: Atzu' kqeb'ila' nk'u'je' ti'j, chij. Ikx jumajtl intma'n: Luqine' atinqine' kyuk'ilju' k'wa'lb'aj e'tzaj tq'o'n Dyos weye', chij.

¹⁴Ikse'nqe' k'wa'lb'aj kyitz'inkyib' junx kychib'jil ex kychk'el, ikyxtzunte Jesusju' tej tok te xjal, ok te xjal tu'n tb'ent tkyim, tu'ntzun tkub' t-xitu'n tipumal tajaw kamik, aju' tajaw il.

¹⁵Tu'ntzu'n tkamik, xetzaqpeta'ju' xjal nche' xob' te kamik tkyaqil q'ij.

¹⁶Qu'n min ulte' Qajaw Jesukrist onilkye anjl, xi' u'late' onilkyeju' tyajajil Ab'raam.

¹⁷Tu'ntzun tb'ent tonin kyi'ju' xjal atitoq tu'n tok ikxju' kse'nkye, tu'ntzun tok te jun kynejel pale, in japunxi'x tu'n toj tajb'eb'l twitz Dyos, ex tu'n tchjet kyil xjal tu'n tu'nju' tkamik.

¹⁸Tu'ntzunju' yajtite Krist ex ok toj joyb'ilti'j tu'n tajaw il, qu'mtzun ati tipumal tu'n tonin kyi'ju' nche ok toj joyb'ilkyi'j.

Heb 3

Nimxi'x toklen Jesus kyetwitz Moyses

¹Qu'mtzun e'ntzik ex e'witz'in, aye'ye' oje che txokliye' tu'n Dyos tu'n kyokye' teku'xi'x, che ximanqe'ye' ti'ju' Jesukrist, Chq'o'n ex Kynejel pale nimaq toklen toj qokslab'l.

²Qu'n oktq'o'n Dyos toklen Jesus nimxi'x, kse'n jun kynejel pale, ex tkyaqilju' tyol Dyos japunxi'x tu'n, kse'nte Moyses japunxi'x tkyaqil tu'n kyxolju' ttanam Dyos.

³Atzunte Dyos oktq'o'n toklen Jesus nimxi'x kyetwitz Moyses, ikse'n jun b'inchal ja, nimxi'x toklen kyetwitzju' ja nb'ent tu'n.

⁴Qu'n tkyaqil ja ati jun b'inchalte; ikxtzunte Dyosju' ate b'inchante tkyaqilju' ati.

⁵Ajb'ente Moyses te Dyos, japun tu'n toj tkyaqil tajb'eb'l kyxol ttanam Dyos, ex ttziyaju' oktoq tma' Dyos yajxi'tl.

⁶Atzunte Krist K'walb'ajte, japunxi'x tu'n kyxolju' ttanam Dyos, ayo' qa q'uqli qk'u'j ti'j kukxju', exqa kukxju' nqo' ayon ti'j toj tzalajb'il.

Jun ojb'il kyeju' ttanam Dyos

⁷Qu'mtzun kse'n intma'n Xewb'aj Xjan toju' Tu'jil tyol Dyos kjalu: Qama kyb'iju'ye' intma'n Dyos ja'lo,

⁸Lalun kub' kych'u'xsa'n kyanmiye' kse'n kyb'incha aj Israel tej tok kyq'o'n ttx'u'jil Dyos ex okkyq'o'n Dyos toj joyb'ilti'j toj chq'ajlaj.

⁹Qu'n tma Dyos kjalu: Atzu' noka'ye' toj joyb'ilwi'je' kyu'n ojtxi' kyajilb'ene', extzun matxi'toq tz'ok kyka'yi'n nb'inchb'ene' toju' kab'naq ab'q'i.

- ¹⁰Qu'mtzun tzaj ntx'u'jile' kyi'j, ex nmaye': Kukx kytenjuye' chukjni kynab'le', ex min kyajb'ile' tu'n kyoklpeye' wi'je', nchije'.
- ¹¹Qu'mtzun tzaja' nq'oje kyi'j ex nmaye' kye qa lay che okx toju' tx'otx' te ojb'il wu'ne', chi Dyos.
- ¹²Qu'mtzun, kyka'yinx kyib'e' e'ntzik ex e'witz'in tu'n lalun tz'el kypa'n kyib'e' ti'ju' Dyos itz'; qu'n jaku' tu'n tpaj kyanmiye' myab'a'n mintz'oka' qe kyk'u'je' ti'j Dyos.
- ¹³Kyq'uqb'am pe'kye' kyk'u'j kyxolilexe' atl junjun q'ij, atixku' anb'il tu'n kyb'inchanteye', tu'ntzun lalun kub' sb'u'n junkye' tu'n il ex tu'n lalun che okye' pi's twitz Dyos.
- ¹⁴Qu'n atiqe qoklen tuk'i'l Jesukrist, qa kukx qtenju' wa'lqoxi'x toj qokslab'l exqa q'uqlokxi'x qk'u'j ti'j kse'nxju' tnejel.
- ¹⁵Qu'mtzun intma'n toj Tu'jil kjalu: Qama kyb'iju'ye' intma'n Dyos ja'lo, lalun kub' kych'u'xsa'n kyanmiye' kse'nqe' aj Israel okkyq'o'n ttx'u'jil Dyos, chij.
- ¹⁶¿Alkyeqe'tzu'n eb'inte tyol Dyos ojtxi', ex e'okten q'olte ttx'u'jil Dyos? Kykyaqilju' eb'je'tz tiq'i'n Moyses toj Ejipt.
- ¹⁷¿Ex alkyeqetzu'n tzaj ttx'u'jil Dyos kyi'j toju' kab'naq ab'q'i? Aye'ju' eb'inchan il ex axtzu' e'kyaja' kyim toj chq'ajlaj.
- ¹⁸¿Ex alkyetzun xa'ya' tma'n Dyos qa lay che okx toju' tx'otx' te ojb'il tu'n Dyos? Kyeju' min xikynima'n tyol Dyos.
- ¹⁹Atzuntzu' nka'yina', qa min e'okxju' aj Israel toju' tx'otx' jatoq tu'n kyojlana' tu'n Dyos, tu'n tpaj min xikyoksla'n tyol Dyos.

Heb 4

- ¹Qu'mtzun, atixku' anb'il qe tu'n qok toju' ojb'il tzajni tziya'n Dyos, ati tu'n txi' qka'yi'n qib', qu'n jaku' ati junqe min b'ent tokx toju' ojb'il kub'ni tb'inha'n Dyos.
- ²Qu'n matxi' tzaj pakb'a'n tpakb'al b'a'n qe, kse'n xipakb'a'n kye xjal ojtxi'; aye'tzunkye mixti'x ajb'en kye, qu'n kyb'i extzun min xikyoksla'n.
- ³Ayo'tzunqe oje qo' okslan te, qo'qe' okyex toju' ojb'il b'inha'n tu'n Dyos, kse'nju' oje tma: Qu'mtzun oje tzaj nq'oje kyi'j ex oje txinma'ne' kye qa lay che okx toju' ojb'il b'inha'n wu'ne' Dyos, chi Dyos. Tma Dyos ja'lu, maskye ojetoq b'aj b'entju' taq'un, atxi'x tej tb'ent tkyaqil twitz tx'otx';
- ⁴qu'n ati jun tnej toj Tu'jil tyol Dyos nyolin ti'ju' twuqi'n q'ij ex intma'n kjalu: Ojlante Dyos tej tb'entju' taq'un toj twuqi'n q'ij, chij.

- ⁵Ex intma'n jumajtl toju' Tu'jil tyol Dyos: Lay che okxkye' toju' ojb'il b'incha'n wu'ne', chij.
- ⁶Aye'ju' e' b'inte tpakb'al b'a'n nejku' min xe'okx toju' ojb'il tu'n tpaj min xikynima'n Dyos. Atzunte tzajni ttziya'n Dyos atixte' kyeju' junjuntl na'mx kyokx.
- ⁷Qu'mtzun matzaj tq'o'n Dyos jun q'ijtl anb'il,aju' tq'ijlalil ja'lo, ex matzaj tma'n qe kse'n tma ojtxi' kye' aj Israel tu'nel Dab'i kjalu: Qama kyb'iy'e' ntma'n Dyos ja'lo, lalun kub' kych'u'xsa'n kyanmiye', chij.
- ⁸Qu'n naqwit xitq'o'n Joswe ojb'il kye aj Israel, mixti'wtlo yolin ti'j juntl tq'ijlalil.
- ⁹Qu'mtzun atix jun q'ijtl anb'il kyeju' ttanam Dyos tu'n kyokx toju' ojb'il kub' tb'incha'n Dyos;
- ¹⁰alkyete matz'okx toju' ojb'il b'incha'n tu'n Dyos, k'ojlaltzuntz toju' taq'un, ikse'nte Dyos oylan tej tb'aj b'entju' taq'un.
- ¹¹Qq'onktzun tilil tu'n qokx toju' ojb'il b'incha'n tu'n Dyos, tu'n mix-a'lo' tz'ok kse'nqe'ju' min xikyoksla'n tyol Dyos.
- ¹²Qu'n itz'te' tyol Dyos ex ati tipumal. Tzayunxi'xte' twitzte kyetwitz jun k'u'xtx'e'nb'il jqu'n twitzte toj kykab'il plaj, majx in okpun tojxi' qanmi ex tzmax toj kyaqamil qb'aqil; inb'aj tka'yi'n tkyaqilju' qxim ex tb'is qk'u'j.
- ¹³Mixti'x jun tb'inchb'aj Dyos kb'entel tewin twitz, qu'n tkyaqil ti'xti' q'anchar'lile' twitz Dyos, ja kxe'la' qchik'b'a'n tkyaqilju' qb'inchb'en.

Nimxi'x toklen Jesus kse'n kynejel pale

- ¹⁴Ate Jesus, Tk'wal Dyos, Kynejel pale nimxi'x toklen qe oje pon kanun toj kya'j. Qu'mtzun ati tu'n qwab'anteqib' toj qokslab'l ti'j.
- ¹⁵Qu'naju' kynejel pale qe intzaj q'aq'an tk'u'j qi'j tu'n tpaj mixti' qipumal, qu'n ikx okte toj joyb'ilti'j tu'n tajaw il kse'nx nqo' ik'a'; naqtzun ate mixti' b'inchan il.
- ¹⁶Qoqe' lq'extzun tk'etz Dyos qek qk'u'j tu'n qpon kanun twitzju' tq'uqb'il jata' t-xtalb'il, tu'ntzun qtzajtq'o'n t-xtalb'il qe toju' tq'ijlalil inxi'x ojqlan toj qchwinqlal.

Heb 5

- ¹Kykyaqilju' kynejel pale, inche jaw sk'o'n kyxol xjal ex in okq'o'n kyoklen tu'n kyyolin kyi'j xjal twitz Dyos, ex tu'n tkub' kyq'o'n oyaj ex chojb'il tu'n tchjet kyil xjal.
- ²Intzaj q'aq'an tk'u'ju' kynejel pale lu kyi'ju' mixti' b'a'n kyu'n ex kyi'ju' nche eltxalpuj ti'j Dyos, qu'n ikxnate mixti'xi'x tipumal;
- ³tu'ntzun tpaju' mixti'xi'x tipumal, ilti'j tu'n txitq'o'n chojb'ilte til ex chojb'ilte kyilju' tnam.

- ⁴Mix-a'lox jun xjal kb'entil t-sk'ontetib' tib'xtib' tu'n tok te nejenel, qu'n aku'te Dyos ntzaj txkonte ex aku' nokq'onte toklen kse'nte Aaron.
- ⁵Qu'mtzun ikxte Kristju' mya' tu'nxtib' oka' te Nejenel, aku'te Dyos okq'onte toklen, qu'n a Dyos q'mante te kjalu: Ateju'ya nk'wale'; matxi' txi' nq'o'ne' tchwinqlala ja'lo, chi Dyos.
- ⁶Ex xitma'n Dyos te toj jun tnejtl Tu'jil kjalu: Aya pale te jumajx, ikx toklena kse'n toklen Melkisedek, chij.
- ⁷Tej tten Jesukrist twitz tx'otx', na'n Dyos tuk'i'l tkyaqil tipumal expe' majx oq' twitz Dyos inxi'xtoq kub'san tu'n tklonjtz toju' kamik; tzajtzun ttzaq'we'n Dyos tkub'sb'il tu'nju' atixi'x tchiylal Dyos te.
- ⁸Tu'npetzu'n aku'te Krist Tk'wal Dyos, b'ent tnimet Dyos tu'n toj tkyaqilju' yajb'il ik'xtu'n;
- ⁹Tetzunj tjapun tzqet tkyaqil tu'n, oktzuntz te b'inchal kolb'il tejumajx kye kykyaqilju' nche okslan te,
- ¹⁰ex oktq'o'n Dyos te Kynejel pale kse'n toklen Melkisedek.

Oqxenb'il kyi'ju' chalyol

- ¹¹Nimte' tu'n qyolin ti'j ja'lu, naqtzunaju' ch'u'x tu'n tb'ajx nchik'b'ane' kyeye', qu'n mya lwiynkane toj kywitz'e'.
- ¹²Ayepewtlokye' nche q'o'n xnaq'tzb'il ja'lo tu'nju' ojtxi' okslalqeye'; atzunte' ape' kyajb'iljuye' tu'n kyxi' xnaq'tzet jumajtle' kyi'ju' tal tnejel xnaq'tzb'il ti'j tyol Dyos. Matxi' che okye' naku'j ne'x o'kx kyajb'il kych'uye', atzu'n wab'j kuw min nxi' kyu'ne'.
- ¹³Aye'tzu'n inx che ch'u'n ikqe'ju' kse'n jun ne'x, min nelkynik' ti'ju' xnaq'tzb'il tnik'alxi'xti'j.
- ¹⁴Aye'tzunkye' xjal matxi' che ch'iy a kywaju' wab'j kuw, aye'ju' inel kynik' ti'ju' b'a'n ex ti'ju' myab'a'n, qu'n matxi' tzik' kywitz ti'j nim ti'xti'.

Heb 6

- ¹Qu'mtzun qq'ok tilil tu'n qch'iy, lalun qo kyejten axtzu' toju' tnejel xnaq'tzb'il ti'j Krist. Lalun tz'anjtlqi'j kyi'ju' xnaq'tzb'il tzaj q'o'n qe nejku', kse'n ti'ju' tu'n tanjtzti'j qanmi kyi'ju' qb'inchb'aj myab'a'n, ti'j qokslab'l ti'j Dyos,
- ²ti'ju' xnaq'tzb'il tib'aj jawsaj a', ti'ju' nkub' q'et q'ob'aj toj kywi' okslal, ti'ju' anq'ib'l kye kyimni ex ti'ju' tz'e'ysb'il witzb'aj tejumajx.
- ³K'okyelxi'xtl tilil qu'n tu'n ttenxi'xtl qojtzqib'l qa ax tajb'il Dyosju'.
- ⁴Qu'n aye'ju' ma spik'b'anjtz toj kynab'l ex kyk'amju' oyaj tzaj toj kya'j, ex kyk'amju' Xewb'aj Xjan,

- ⁵matz'el kynik' ti'ju' tyol Dyos ex kyi'ju' ipumalj che ul toju' tq'ijlalil tzul,
- ⁶qama che kub' tz'aq jumajtl, lay b'ent tanjtz jumajlti'j kyanmi twitz Dyos, qu'n injaw kyq'o'n jumajtl Qajaw Jesukrist twitz krus ex nel tch'ixaw kyu'n kywitz kykyaqil xjal.
- ⁷Ikse'n tx'otx' nak' tu'n jb'al nkub' tib'aj: qama taq'ju' tx'otx' lu tawal b'a'n kyeju' nche aq'unan, kk'i'wlanjtzal tu'n Dyos;
- ⁸qatzun ch'i'x mujqa saqch'i'x tawalju' tx'otx' lu xtaq', mixti'x tajb'en, ktzajel txko'n toj twi' tu'n Dyos ex majx kb'el tz'e'ysa'n.

Qek qk'u'j kukxju' ti'j Dyos

- ⁹E'ntzik ex e'witz'in, q'uqlixi'x nk'u'je' kyi'je', maskye nchin yoline' kyeye' ti'ju' tx'otx' myab'a'n, qu'n q'uqlikye' kyk'u'j ti'j Dyos ex lepchekye' ti'ju' tb'eyil kolb'il.
- ¹⁰Qu'n tnk'alte Dyos ti'j, lay tzik'tna'l tu'n tkyaqilju' b'a'n nkyb'inchane' ex ljo'nx kyb'inchante'ye' kyeju' okslal te, tu'ntzun ja'lu nkyek'una'ye' qa inkk'u'jla'ne' Dyos.
- ¹¹Naq aju' a qajb'ilju'ye' tu'n toktilil kyu'ne' teyile junjun tu'n tjapun tu'n twitz Dyos, tu'ntzun kyk'monteye' nche ayone' ti'j.
- ¹²Min qajb'ile' tu'n kyokye' ky'e'j, kyknomile' kyi'ju' ati kyokslab'l ex nten kpasens, qu'n ikytzu'n kyk'ma'ya'ju' tzajni ttziya'n Dyos.
- ¹³Tej ttzaj ttziya'n Dyos tyol te Ab'raam, axju' tb'i tzaj tna'n ti'ju' tyol, qu'n mixti' juntl nimxi'x toklen kyetwitz tu'n ttzaj tna'n ti'j tyol;
- ¹⁴ex tma: Kb'el nk'i'wla'na b'a'nxi'x ex kche chmetel tyajila b'a'nxi'x wu'ne', chi Dyos te Ab'raam.
- ¹⁵Tentzun tpasens Ab'raam ex kub' tyo'n, ex tk'amju' tzaj ttziya'n Dyos te.
- ¹⁶Qama tzajkyna'n xjal tb'i juntl ajkymante jun kyyol, intzajkyna'n tb'i juntl nimxi'x toklen kyekywitz, qu'n aye' tziyalju' ti'j tkyaqil.
- ¹⁷Qu'mtzun axte Dyos tb'i tzaj tna'n ti'ju' tyol, qu'n tajb'il Dyos tu'n tyek'u'nte qa lay tch'exb'aju' tzajni ttziya'n.
- ¹⁸Tu'ntzu'n kab'e' tu'me'l lu in qexi'x qk'u'j ti'j Dyos, qu'n tu'nju' tzajttziya'n ex tu'nju' tzaj tna'n tb'i, axxi'xju' yol ex layx jaw tch'exb'e'n oje tzaj ttziya'n qe.
- ¹⁹Tu'ntzunju' tzajni ttziya'n Dyos lu in qeya' qk'u'j, kse'n jun k'uxb'il nku'x q'o'n t-xe a' tzyulteju' b'ark tu'n lalun yukchi. Atzunqe tzyulqe atzu' tzajna' ti'jxi'ju' xb'alun yo'l toj tnk'yejchaqil tja Dyos toj kya'j,
- ²⁰ja okxa' nej Jesus qwitz jqolteju' tb'eyil tk'etz Dyos, matz'ok Jesus te kynejel pale nimxi'x toklen tejumajx, kse'n toklen Melkisedek.

Heb 7

A Krist pale kse'n toklen Melkisedek

- ¹Ate Melkisedek nimaqkawiltoq toj tnam Salem ex paletaq te Dyos nimxi'x toklen. Tej tanjtzti'j Ab'raam toj q'oj, tkub'lenxi' kyi'ju' nimaqkawil tu'n, etz Melkisedek k'lulte ex kub' tky'iwla'n Ab'raam;
- ²xi'tzun tq'o'n Ab'raam tlajoji'n tnej te Melkisedek ti'j tkyaqil tkamb'a toju' q'oj. Aju' b'iyj Melkisedek a tz'elpuna'ju' nimaqkawil tnik'alxi'xti'j, expe' a juntl tb'iju' nimaqkawil toj Salem, atz'elpuna'ju': nimaqkawil q'ol nak'b'il.
- ³Mixti'x b'i'n alkye tman Melkisedek, alkye ttxu ex alkye' ojtxi' tyajilb'en; min b'i'n jtoje titz'ji ex jtoje tkyim; ikyininxju' kse'n Tk'wal Dyos, aju' pale tejumajx.
- ⁴Nimxi'xte' toklen Melkisedek, qu'n xitq'o'n qyajilb'en Ab'raam tlajoji'n ti'ju' tkanb'a toj q'oj te.
- ⁵Kse'n intma'n toj tkawb'il Moyses, ati kyoklenju' pale tyajajil Leb'i tu'n tel kypeyu'n tlajoji'n tkyaqil ti'xti' kyi'ju' tnam, aye'xju' kywnaqil, maskye tyajajilx Ab'raamqe'.
- ⁶Atzunte Melkisedek, maskyep'e' mya tyajajil Leb'i, tk'amju' tlajoji'n te Ab'raam ju' ojetoq ttziya Dyos tyol te. Ex kub' k'iwla'n Ab'raam tu'n Melkisedek;
- ⁷ex mix-a'lox kb'entel tewante qa nimxi'x toklenju' ink'iwlan kyetwitzju' nkub' k'iwla'n.
- ⁸Aye'kye' nche k'monte tlajoji'n toju' tq'ijl'alil ja'lo, ichanqe' inche kyim; atzunte' intma'n toj tu'jil ti'j Melkisedek, kukx ttenju' qu'm mixti' intma'n toj Tu'jil qa oje kyim.
- ⁹Toj juntl tu'me'l, aye' pale tyajajil Leb'i inche peyun tlajoji'n ja'lo, xikychjo'n tlajoji'n te Melkisedek tej t-xitchjo'n Ab'raam te;
- ¹⁰qu'n tu'nju' tyajajil Ab'raamqe', maskye na'mxtoq kyitz'ji, naku'j aye'jun ate'toq tej tetz Melkisedek k'lulte Ab'raam.
- ¹¹Kyk'am aj Israel tkawb'il Moyses nyolin kyi'ju' pale tyajajil Leb'i, aye' tyajajil Aaron. Naqwit mache okju' aj Israel tnik'alxyi'j kyu'n pale lu, myawtlo ilti'j tu'n ttzaj juntl pale junxi'tl, kse'n toklen Melkisedek mya tyajajil Aaron.
- ¹²Qama che ch'exb'etkye' pale, ex ati tu'n tch'exb'etju' kawb'il;
- ¹³myana' tyajajil Aaron te' Qajaw, kse'n intma'n toj Tu'jil, xi'tzajna'te ti'j juntl tnej kyajil aj Israel b'ajx tz'etza' jun pale kyxol.
- ¹⁴Qu'n b'i'nxi'x qu'n qa xi' itz'ja' Qajaw Jesukrist ti'j tyajajil Juda; ex tej tyolin Moyses min tma qa che okyel aj Juda te pale.
- ¹⁵Chik'lixi'xtzuntz qa aju' k'a'j pale lu junxi'tlte', ikx toklenju' kse'nte Melkisedek,

¹⁶min sok te pale tu'nwtju' tyajajil kse'n intma'n kawb'il, ma tz'okte' te pale tu'nju' tchwinqlal mlay b'aj.

¹⁷Qu'n intma'n Dyos ti'j toj Tu'jil kjalu: Aya pale tejumajx, ikx toklenju'ya kse'nte Melkisedek, chij.

¹⁸Ikytzu'n makyej najte' ojtxi' chaq'b'il tu'n tpaj mixti' tipumal ex mixti' tajb'en,

¹⁹qu'n min xb'ent kyokju' xjal tnik'alkyi'j tu'n tkawb'il Moyses, ex ma tzaj q'o'n jun q'uqb'ab'l qk'u'j b'a'nxi'x te t-xelju' kawb'il lu, tu'n qpon lq'e tk'etz Dyos.

²⁰Tzaj tna'nte Dyos tb'i tej tok Jesukrist te pale, atzu'n tej kyokju' txqantl pale min tzaj tna'n tb'i,

²¹atzu'n tej tok Jesukrist te pale tzaj tna'n Dyos tb'i ti'j, qu'mtzun tz'ib'a'n toj Tu'jil kjalu: Tzaj tna'nte Dyos tb'i ti'j ex lay tch'exb'eju' tyol qu'n tma: Aya pale tejumajx, chij.

²²Ikytzu'n a Jesus tziyante ex tq'uqb'axi'x tk'u'jlalil, qa ktb'incha' tu'n tjapunju' yol kyej b'entti'j tu'n Dyos tnejel.

²³Aye'tzunkye' txqantl pale, nimxi' matxi' che b'ajten tu'n tpaju' nche kyim;

²⁴atzunte' Jesus mina' junti' nkyim, lay kyej tq'o'nju' toklen te pale te juntl.

²⁵Qu'mtzun ati tipumal Jesus tu'n kykletju' xjal tu'n tejumajx, aye' inche pon lq'e tk'etz Dyos noq tu'nel, qu'n itz'te' Jesus tejumajx tu'n tkub'san twitz Dyos kyij.

²⁶Qu'mtzun ate Jesus kynejel pale atixi'x tajb'en qe. Qu'n ate Jesus xjan te, mixti' til ex mixti'x ttz'ilil tanmi, pa'ntib' kyij aj il ex nimxi'x toklen kyetwitz kya'j.

²⁷Mikxa'ju' kse'nqe' txqantl kynejel pale, inche kub' kyb'yo'n alu'mj te chojb'il atl junjun q'ij, tnejelxi'x te chojb'ilte kyil, yajxi'tzuntl te chojb'ilte kyilju' tnam. Atzunte Jesus noq junx maj oje txi' tq'o'n chojb'il kyil xjal ex tejumajx, qu'n aku'te xitq'o'ntib' tu'n tkyim.

²⁸Ate intma'n toj tkawb'il Moyses tu'n kyok kynejel pale, aye' mixti'x njapun kyu'n twitz Dyos. Atzunte' tzajni ttziya'n Dyos qe tib'ajxi'ju' tkawb'il Moyses, tma Dyos qa k'okyel tq'o'nju' Tk'wal te kynejel pale, tz'aqli toj tkyaqil tejumajx.

Heb 8

A Jesus ul q'inte ak'a'j yol kyej b'entti'j tu'n Dyos quk'i'l

¹Ate nimxi'x toklenju' toj tkyaqilju' nxiqma'ne' kyeye', aju' tu'n ati jun tnejel qpale nimaqxi'x toklen, xi'q'uqla' ja'lo toj tb'a'nq'ob' Dyos toj kya'j,

²ex in najb'en toju' ja xjanxi'x, aju' ja xjan axxi'x lu aku' Dyos b'inchante, mya'ye' xjal.

³Kykyaqil kynejel pale nxiq'o'n kyoklen tu'n tkub' kyq'o'n oyaj ex chojb'il te Dyos, qu'mtzun ikxte Qajaw Jesukrist ati tu'n tkub' tq'o'n jun oyaj twitz Dyos.

⁴Naqwit atite' Qajaw Jesukrist twitz tx'otx', mixti'x petlo sok te pale, qu'n ate'tlkye pale twitz tx'otx' nche kub' q'onte oyaj chqo'nqe' toj tkawb'il Moyses.

⁵Tkyaqiltzunte' nkyb'inha'n pale lu twitz tx'otx' toju' kyajb'eb'l te Dyos, noqx jun techlal ex noq jun t-xlekumalju' ati toj kya'j, qu'n tej tb'inchante Moyses ja xjan, tzaj tma'n Dyos te kjalu: B'inkuya b'a'nxi'x ex b'ichanxa kse'nxju' oje txinma'ne' teya twi' witz, chi Dyos te.

⁶Atzunte' tnejel qpale, matxi' tk'am jun nimaq toklen te pale tb'anilxi'x, ate ntzaj chik'b'ante yol kyejni b'entti'j tu'n Dyos tb'anilxi'x, tb'anilxi'xju' ntzaj ttziya'n qe kyetwitzju' tnejel.

⁷Naqwit okju' tnejel yol kyejni b'entti'j tu'n Dyos tzinunxi'x ti'j, myawtlo ilti'j tu'n tb'entti'j juntl tkab' yol.

⁸Tka'yitzunte Dyos ati kypaltlilu' xjal, tmatzuntz kjalu: Tzul tq'ijlalil —chi Qajaw— kjel b'entti'j jun ak'a'j yol wu'ne' kyuk'i'l aj Israel ex aj Juda.

⁹Mikxa'tl te yol lu kse'n kyej b'entti'j wu'ne' kyuk'i'lju' ojtxi' kyajilb'ene', tej chab'axi'x eb'je'tz nxko'ne' tu'n kyetz wiq'ine' toju' tx'otx' Ejipt; Aye'tzunkye min xjapunju' yol kyu'n, qu'mtzun mache kyej nleb'a'ne', —chi Qman Dyos—.

¹⁰Ate' ak'a'j yol kjel b'entti'j wu'ne' kyuk'i'l aj Israel toju' tq'ijlalil tzul, aja'lu, —chi Qman Dyos:— Kche kb'el nq'o'ne' nkawb'ile' toj kynab'l ex che kjel ntz'ib'a'ne' toj kyanmi. Ayine' chin nokyel te Kydyos aye'tzunkye che okyel te ntaname'.

¹¹Min nojqelantl tu'n tq'on xnaq'tzb'il jun te juntel, jun kyxjalil mujqa kywitz'e'l tu'n telkynik' wi'je' ayine' Dyos, qu'n kykyaqil k'elelkynik' weye', k'elelkynik'ju' b'o's exqe' nimaq.

¹²Kb'el najsa'ne' kyb'inchb'aj myab'a'n ex lay che tzaj nna'ntle' kyil, chi Dyos.

¹³Tu'ntzunju' nyolin Dyos ti'j juntl ak'a'j yol tu'n tkyej b'entti'j quk'i'l, intchik'b'a'n qa ojtxi'tlju' tnejel yol kyejni b'entti'j, mixti'tl tajb'en ex in nojqelan tu'n tkub' naj.

Heb 9

Kab'e' ja xjan: jun twitz tx'otx' ex jun toj kya'j

¹Toju' tnejel yol kyej b'entti'j tu'n Dyos quk'i'l nk'u'na' kse'n tu'n qk'ulun te Dyos toju' ja xjan te twitz tx'otx'.

²Ikytten ja xb'alunju' te k'u'lb'il jaw b'inha'n kjalu: Toju' tnejel mqo'n ajqokx ttzija tok tb'i Xjan Mqo'n, ja ta'qe' tkb'el kantil exju' mes ja tkub'a' wab'j xjansa'nqe' twitz Dyos.

- ³Atzu'n tkab' mqo'n t-xexi' ti'jxi' xb'alun lik'u'ntz te maqb'il toj nky'ajchaq, tok tb'i Xjanxi'x Mqo'n;
- ⁴atzuntzu' ta'ya' jun q'anpwaq q'olb'eb'l jankub'a' tz'e'yset sturak, ex tkaxilju' yol kyajni b'antti'j tokyile q'anpwaq ti'j. Tojtzu'n kax lu tku'x jun q'anpwaq xar tku'x mana toj, ex toju' kax tku'xa' ttze Aaron ma'toq t-xulin exju' tz'lan ab'j jatz'ib'ana' lajoj chaq'b'il.
- ⁵Tib'ajtzun' kax lu ate' kab'e' tilb'ilal anj Kerb'in kyb'i yek'b'ilte qa atzu' ta' Dyos, majxtoq ktxu'n tib'aju' kax tu'n kyxik'. Naqtzunaju' lay txinch'ik'b'a'nxi'xe' txqantl ti'xti' lu kyeye' ja'lo.
- ⁶Iktzunju', kykyaqilju' ti'xti' nk'u'mile kyten toju' ja xb'alun. Inche okxju' pale tkyaqil q'ij toju' tnejel mqo'n tu'n kyb'inchante k'u'lb'il te Dyos.
- ⁷Atzu'n toju' tkab' mqo'n ati t-xexi' o'kxju' kynejel pale in okx toj naq junmaj toj ab'q'i; ajtzun tokx toju' kol ja Xjanxi'x ati tu'n tokx tiq'i'n tchk'el a'lumj te chojb'ilte til ex chojb'ilte kyilju' xjal.
- ⁸Tu'ntzu'n ja'lu intyek'u'n Xewb'aj Xjan qe, qa ljo'nx tajb'enju' tnejel mqo'n te k'u'lb'il mixti' tu'me'l tu'n qokx toju' Xjanxi'x Mqo'n.
- ⁹Tkyaqilte' lu naq jun techlal ti'ju' tq'ijlalil ja'lo; qu'n lay b'ent tu'n tqe kyk'u'ju' xjal naq tu'n inche'x kyq'o'n oyaj ex chojb'il toj ju' ja te k'u'lb'il, tu'nwt tkub'najsa'n kyilju' nche k'ulun toju' tu'me'l lu.
- ¹⁰Qu'n ate' k'u'lb'il lu xi' nyolina' ti'j chib'j, k'wab'j ex ti'j chukchaq tu'me'l xtilsab'lkye, qu'n tkyaqilju' chaq'b'il lu o'kxtzu' najb'ena' te qxmilal ex che tenb'il akxku' npon tq'ijlalil tu'n tch'exb'et tu'n Dyos.
- ¹¹Atzu'n ja'lo matxi' tzul Krist ex matxi' tz'ok te kynejel pale nimaqxi'x toklen ex matxi' tzaj tq'o'n xtalb'il qe. Nimaqxi'x toklenju' ja xjan jannajb'ena' Krist ex tz'aqlixi'x kyetwitzju' tnejel, mya kyb'ichb'aj xjal ex mya te twitz tx'otx'.
- ¹²Mya tchk'el chib' mujqa tchk'el qpoj tman wakx in okxtiq'i'n Qajaw Jesukrist te chojb'il kyil xjal toju' ja xjan, aku'te tchk'el ajb'en tu'n te chojb'il kyil xjal; naq jumaj ex tejumajx sokx toju' ja xjan, majx maqo kolpet tu'n tejumajx.
- ¹³Aye'kye' xjal nche tz'ilix, inche xtilset tu'n tchk'el tman wakx ex chib', ex ttza'jil ttxu wakx nkub' tz'e'yset tib'aj q'olb'eb'l, qama witzk'et kyij.
- ¹⁴Qatzun ikju' qa nche xtilset xjal tu'n kychk'el alu'mj ;Yajtzunte' tchk'el Qajaw Jesukrist ma myatzulo nimxi'xte tipumal! Qu'n naq tu'nel Xewb'aj Xjan itz' tejumajx xitq'o'ntib' Qajaw Jesukrist te chojb'il mixti' ttz'ilil te Dyos, matxi' xtilset qanmi tu'n te tkyaqilju' qb'inchb'en te kamik, tu'ntzun qajb'en te Dyos itz'.
- ¹⁵Qu'mtzun ja'lo naq tu'nel Krist maqo ok toj jun ak'a'j yol kyej b'entti'j tu'n Dyos quk'i'l, qu'n ate Krist xkub'najsante kyilju' xjal kb'incha tjaq'ju' tnejel yol kyejni

b'entti'j ojtxi', ex tu'nte kyk'ma'ya' xjal kyetz'bil tejumajx te Dyos, aju' tzajni ttziya'n kyeju' sk'onqe'tl tu'n.

¹⁶Kse'n jun tu'jil etzb'il nkyej q'o'n mixti' tajb'en qa na'mtoq tkyimju' nkyej q'onte.

¹⁷Qu'n mixti'x tajb'enju' tu'jil etzb'il qa itz'xju' xkyej q'onte, qatzun matxitoq kyim atitzun tajb'entz.

¹⁸Qu'mtzun aju' tnejel yol kyej b'entti'j tu'n Dyos kyuk'i'l ojtxi' qyajilb'en, el kychk'el alu'mj tu'n tqexi'x tk'u'jlalilju' yol lu.

¹⁹Qu'n tkyaqilju' chaq'b'il tz'ib'a'n toju' kawb'il xitma'n Moyses kye kykyaqil xjal; tb'ajlenxi'tzun tma'n, tzajtiq'i'n jni' t-smal rit kyeqka'yin ex jun t-čk'ilub' tze, ku'xtzun t'nub'sa'n toju' kychk'el tal tman wakx ex kychk'el tman chib' smo'n twitz tuk'i'l a', oktzun twitxk'a'n ti'ju' tu'jil kawb'il ex kyij kykyaqil xjal.

²⁰Xitma'ntzun Moysesetx kjal: Aju' chik' lu a tajb'enju' tu'n tkyej qexi'x tk'u'jlalilju' yol xkyej b'entti'j tu'n Dyos kyuk'ile', chij.

²¹Ikk' oktwitxk'a'n Moyses kychk'el alu'mj ti'ju' ja xjan ex kyij kykyaqil ti'xti' nche ajb'en toj k'u'lb'il te Dyos.

²²Ex a intma'nju' toj kawb'il, naku'j tkyaqil ti'xti' ati tu'n kyxtilset tu'n chik'; ex min nkub' najsa'n kyilju' xjal qa min sel tchk'el jun alu'mj.

Aju' tkamik Krist nel q'inte tkyaqil il

²³Qu'mtzun ilxi'xtoq ti'ju' kychk'el alu'mj tu'n tajb'en xtilsab'lkye ti'xti' naq tilb'ilalju' ati toj kya'j; aye'tzunkye' ti'xti' toj kya'j a chojb'ilju' nojqelan kye aju' tb'anilxi'x kyetwitz kychk'el alu'mj.

²⁴Myatzu' okxa'te Krist toju' ja xjan kyb'inchb'aj xjal, qu'n ate' ja lu, naq jun tilb'ilal ti'ju' ja ati toj kya'j, xi'okxa'te Krist toj kya'j, ja nyolina' qi'j twitz Dyos ja'lo.

²⁵Ex min okxte Krist b'a'npun maj q'oltib' te chojb'il, kse'n nkyb'inha'n kynejel pale atl junjun ab'q'i nche okx tuk'i'l kychk'el alu'mj, ex myaku' kychk'el kse'nte Krist.

²⁶Naqwit ikju' atiwto tu'n tkyim Krist b'a'npun maj ttzajlenx tb'entlen twitz tx'otx'. Atzunte' ja'lo tej xjapun b'aju' tq'ijl'alil, naq jumaj xtyek'utib' Krist ex naq junmaj kyim te chojb'ilte qil.

²⁷Ikse'nqe xjalqo' naq junmaj qo' kyimel, qkyimlenxi'tzun qo' okyel toj xjel,

²⁸ikxtzunte Kristju' naq junmaj xtaq'tib' tu'n tkyim te chojb'ilte kyil xjal. Tzultzun jumajtl tkamaji'n, mya'tl tu'n tchjet kyil xjal, qu'n tzul klokyeju' nche' ayon ti'j.

Heb 10

- ¹Ate' tkawb'il Moyses naqtaq jun t-xlekumalju' ti'xti' tb'anilxi'x atitoq tulel, mya awtju' kawb'il lu tzul q'onte ti'xti' tb'anilxi'x qe. Qu'mtzun layx che okju' xjal tz'aqli twitz Dyos tu'n kawb'il, tu'nju' axchojb'ilju' inkub' kyq'o'n twitz Dyos atl junjun ab'q'i.
- ²Naqwit inche xtilsetju' xjal te il tu'nju' kawb'il, mixti'wtlo kyil ex mixti'wtlo nxi' kyq'o'ntl chojb'il atl junjun ab'q'i.
- ³Aye'tzunkye inx xikyq'o'n chojb'ilte kyil atl junjun ab'q'i, ex atl junjun ab'q'i ntzaj kynan kyil.
- ⁴Qu'n layx b'ent tnajsette' kyil xjal kyu'n kychk'el tman wakx ex kychk'el tman chib'.
- ⁵Qu'mtzun tma Krist te Dyos tej tul twitz tx'otx' kjalu: Min tajb'ilta chojb'il ex oyaj twitza, qu'n matxi' tzaj tq'o'na nxmilale'.
- ⁶Myab'a'n inche ela' chojb'il k'ok'sb'il exqe' oyaj tu'n tnajsetju' kyil xjal toj twitza.
- ⁷Qu'mtzun xinma'ne' kjalu: Luqine' lu, tu'n nb'inchanteye' tajb'ila, kse'nxju' tz'ib'a'n wi'je' toju' Tu'jil tyola, nman Dyos, nchije', chij.
- ⁸Tnejelxi'x intma'n qa min tajb'il Dyos chojb'il mujqa alu'mj te oyaj, ex min tajb'ilju' chojb'il k'ok'sb'il te najsb'il kyil xjal, maskye iky intma'nju' toj kawb'il.
- ⁹Ex intma'ntl: Luqine' lu, Dyos, machin nule' tu'n nb'inchanteye' tajb'ila, chij. Atzun ja'lu a ntma'nju' qa mixti'tl kyajb'enju' ojtxi' chojb'il ex a Krist sok tq'o'n Dyos te jun ak'a'j chojb'il.
- ¹⁰Ma'tzun qo jaw t-sk'o'n Dyos tu'nju' japun tajb'il tu'n Qajaw Jesukrist tej txitq'o'n t-xmilal te chojb'il jumajx ex te kukxju'.
- ¹¹Kkyaqilju' pale aj Juda nche okx toj tja Dyos tkyaqil q'ij ex aye'x chojb'ilju' nche kub' kyq'o'n, maskyetzun mixti'x in najset kyil xjal kyu'n.
- ¹²Atzunte Jesukrist naq junxju' chojb'il xtaq' twitz Dyos tu'n tnajset kyil xjal tejumajx, ex matxi' kub' qe toj tb'a'nq'ob' Dyos.
- ¹³Axtzuntzu' k'ayola' tzmax ajkykub' tq'o'n Dyos tajq'oj tjaq' tqan,
- ¹⁴qu'n naq tu'n junmaj kyim Krist, che okyela' xjal tzinunxi'x tejumajx tu'n Dyos tu'n kyajb'en o'kxtzu' te.
- ¹⁵Qu'n iku' ntma'n Xewb'aj Xjan qe tej tmante kjalu:
- ¹⁶Aju' yol kjel b'entti'j wu'ne' kyuk'i'l ajtpon kanun tq'ijlalil, aja'lu, chi Qajaw: Che kb'el nq'o'ne' nkawb'ile' toj kyanmi ex che kb'el ntz'ib'a'ne' toj kynab'l.
- ¹⁷Ex lay tzajnna'n jumajtle' kyil ex kyb'inchb'aj myab'a'n, chi Xewb'aj Xjan.

18Ikytzu'n, qa matxi' che kub'najsa'nju' il, min nojqelan tu'n tkub'tl chojb'il te najsb'il il.

Qq'onk tilil tu'n qpon lq'e tk'etz Dyos

19Qu'mtzun e'ntzik ex e'wiz'in, matxi' tzaj q'o'n anb'il qe tu'n qokx toju' najb'il Xjanxi'x, naq tu'nel tchk'el Jesukrist,

20qa lepchigo' ti'ju' ak'a'j b'e te chwinqlal xtjaq Jesukrist qe ti'ju' xb'alun lik'u'n te maqb'il toju' ja te k'u'lb'il, xi' nyolina' xb'alun lu ti'jku' t-xmilal Jesukrist.

21Ja'lo ati jun qpale nimxi'x toklen toju' ja xjan toj kya'j.

22Qu'mtzun qoqe' lq'ex tk'etz Qman Dyos tu'n tkyaqil qanmi axxi'x ex tuk'i'l qokslab'l axxi'x, xtiluntl qanmi te il ex txjo'ntl qxmilal tuk'i'l a' xnu'l teju' il.

23Qek qk'u'j b'a'nxi'x ti'j Dyos ex lalun jawje qk'u'j toj qokslab'l, qu'n kchapumelte' Dyos tyol tu'n oje tzaj ttziya'n qe.

24Qiyom tu'me'l tu'n qoninte qib' qxolilex, tu'n tten qk'u'jlalil ex tu'n qb'inchanteju' b'a'n.

25Lalun kyej qtzaqpi'n tu'n qb'uyinteqib', kse'n nkyb'inha'n junjun, ape' qb'inchamju' qq'uqb'am qk'u'j jun te juntel; ex qq'onk tilil tu'nju' in qka'yi'n matxi' tzaj lq'e tq'ijlalil tulel Qajaw Jesukrist.

26Qu'n qa inx qo b'inchán il extzun matxi' tz'el qnik' ti'ju' yol axxi'x, mixti' juntl chojb'ilte qil;

27noq o'kxtl in qayo'nju' xob'ajilxi'x ajqok toj xjel te b'ajsb'il, ajkyb'aju' ajq'oj ti'j Dyos toj q'aq'.

28Qa ati jun xjal inel txalpuj toj tkawb'il Moyses, extzunqa ati kab'e' mujqa oxe' tziyal ti'j qa axx min nxitnima'n, mixti'x ntzaj laqj tk'u'jlalil ex majx nkub' b'yo'n.

29¿Yajtzu'n ja'lo, ma myatzulo nimxi'x tz'e'ysb'il witzb'aj tzul tib'aju' xjal nkub' wab'inte Tk'wal Dyos ex neltik'u'nju' tchk'el, ex inel kysuchu'n T-xew Dyos nk'u'jlankye xjal? Qu'n aju' tchk'el Qajaw kuwsalteju' yol kyejni b'entti'j tu'n Dyos quk'i'l ex tu'n tchk'el Krist ttxjeta' kyanmi xjal toj il.

30B'i'nqe' qu'n aju' tma Qajaw kjalú: Ayinwe' chin q'olte tu'me'l t-xel kyeju' xjal nche b'inchán taq'wix ex ayine' chin q'olte tz'e'ysb'il kywitz, chij. Ex tmatl kjalú: Aku'te Qajaw k'okyel q'onte ttanam toj xjel, chij.

31¡Xob'ajilxi'xte' qama qokub' tz'aq toj tq'ob'ju' Dyos itz'!

32Kyna'ntze' b'aj kyi'je' ojtxi' tej tzqekutoq kyk'monteju'ye' spik'un, tej tik'xkyu'ne' toju' yajb'il kuwxi'x kyu'n xjal.

³³Ate' junjunkye' eb'jo'k yasu'n ex eb'jo'k ili'n kyu'n xjal kywitz kykyaqil xjal, aye'tzun junjuntlkye' tzaj b'is toj kyanmiye' tu'nju' nche yajtiju' kyuk'ile' toj kytzi xjal.

³⁴Tzaj q'aq'an kyk'u'je' kyi'ju' ate'kxtoq toj kars, expe' e'tzalaje' tu'nju' b'je'l q'i'nju' ati kyeye', qu'n b'i'ntl kyu'ne' qa ati junkye' kyetz'ile' toj kya'j tb'anilxi'x ex lay b'aj.

³⁵Qu'mtzun qek kyk'u'je' ti'j Dyos, qu'n ktzajel tq'o'n Dyos jun chojb'il nimxi'x kyeye' qa q'uqlök kyk'u'je' kukxju' ti'j.

³⁶In nojqelan tu'n tten kyipumale' toj ju' yajb'il, tu'ntzun kyb'inchanteye' tajb'il Dyos ex tu'n kyk'monteye' oje tzaj ttziya'n Dyos kyeye'.

³⁷Qu'n intma'n toj Tu'jil tyol Dyos kjalü: Ch'inxtl, naqch'inxtl tulju' ati tulel. Lu xi' tulkanun.

³⁸Aju' xjal tnik'alti'j naq tu'n tokslab'l k'anq'ila'; qatzun ma tz'anjti'j ti'jxi', lay chin tzalaje' ti'j, chiju' tz'ib'a'n.

³⁹Ayo'tzunqe mya ikqo'ju' kse'nqe' nanjkyi'j kyi'jxi' ex nche'x toj naje'n, xi'toqo'qe kyuk'ilju' nkub'ti'j kolb'il kyu'n, qu'n ati kyokslab'l.

Heb 11

Aju' kyokslab'l ojtxi' xjal

¹Qa ati qokslab'l q'uqlixi'x qk'u'j tu'n qk'montaju' in qo ayon te; ex q'uqlök qk'u'j kyi'ju' ti'xti' na'mx tok qka'yi'n.

²E'k'metkye' ojtxi' qyajilb'en tu'n Dyos qu'n atitoq kyokslab'l.

³Tu'n qokslab'l inela' qnik' ti'j qa tu'n tyol Dyos b'enta' twitz tx'otx', qu'mtzun aju' q'ancha'l ja'lo kub' b'inha'n kyi'j ti'xti' min q'ancha'lqe'.

⁴Tu'n tokslab'l Ab'el xaya' tq'o'n jun oyaj tb'anilxi'xte Dyos kyetzwitz Kayin. Qu'mtzun okq'o'n Ab'el tnik'alti'j tu'n Dyos ex tk'amju' toyaj. Maskyetzun oje kyimte Ab'el, inx yolin qe tu'nju' ten tokslab'l.

⁵Tu'n tokslab'l Enok xiq'i'n tu'n Dyos itz' ex min kyim, ex min okyalju' t-xmilal, qu'n aku' Dyos xiq'inte. Ex intma'n toj Tu'jil tyol Dyos, qa intoq tzalaj Dyos ti'j Enok tej na'mxtoq txiq'i'n.

⁶Lay tzalajte Dyos qi'j qa min nqoksla'n, qu'n kb'antel qok lq'e tk'etz Dyos qa in qoksla'n qa ati Dyos exqa intzaj tq'o'n tu'me'l t-xel b'a'n kyeju' nche' jyon ti'j.

⁷Tu'n tokslab'l Noe tzaj tma'n Dyos te ti'ju' na'mxtoq tyek'u'njtz, xitb'i'n Noe tyol Dyos ex jawtb'inha'n jun b'ark tu'n kyklet kyuk'i'lju' toj tja. Ex tu'nju' tokslab'l Noe kub' tz'e'ysa'n kywitz xjal twitz tx'otx', atzunte okq'o'n tnik'alti'j tu'n Dyos.

- ⁸Tu'n tokslab'l Ab'raam xitnima'n txokb'ilte tu'n Dyos tu'n tetz toj ttanam, ex tu'n tpon toju' tx'otx' atitoq tu'n tk'monte te tetz'bil. Etzuntz toju' ttx'otx' ex min b'i'n tu'n jatoq kpomela',
- ⁹ex tu'nju' atitoq tokslab'l ti'j Dyos, anq'in kse'n najchaq xjal toju' tx'otx' xittziya'n Dyos te. Najan Ab'raam kyoj pach, ikxte Isaak ex Jakob' xitziya'n tx'otx' lu kye.
- ¹⁰Qu'n intoq ayon Ab'raam ti'ju' nintnam b'inha'n tq'uqlil b'a'nxi'x, ju' aku' Dyos kub' ximante ex kub' b'inchante.
- ¹¹Ex ikx tu'n tokslab'l Ab'raam, tk'am tipumal tu'n titz'ji jun tk'wal, maskye matxitoq tijin ex mixti' nalin Sara ju' t-xu'jil, qu'n xitoksla'n qa kchapumelju' tzaj tziya'n Dyos te.
- ¹²Qu'mtzun maskye matxitoq tijin Ab'raam, eb'je'l anq'in txqan xjal ti'j kse'n kyajlal che'w twitz kya'j ex kse'n tajlal tz'awun ttzi ninnjab', lay b'ent kyajlet.
- ¹³Kykyaqilju' xjal lu eb'aj kyim, ex min kyk'amju' ojettoq tzaj tziya'n Dyos kye; tu'ntzunju' ati kyokslab'l xikyka'yi'n najchaq ex ojexi'x che tzalaj ti'j, atzuntzu' kymaya' qa najchaq xjalqe' ex naq ajb'etunqe' twitz tx'otx'.
- ¹⁴Aye'tzu'n inche q'mante ikju', inkychik'b'a'n qa nche jyon ti'j jun kytanam.
- ¹⁵Noqwit inche ximan ti'ju' tx'otx' jaeb'jetza', anjwitlokyi'j toju' kytanam;
- ¹⁶aye'tzunkye intoq che jyon ti'j jun tnam tb'anilxi'x ati toj kya'j. Qu'mtzun min nch'ixwite Dyos tu'n tok te Kydyos, qu'n ati jun nintnam b'entni tu'n te kytanam.
- ¹⁷Iky' twitzlalil tokslab'l Ab'raam tu'n Dyos, ku chij, xitq'o'n Isaak te chojb'il. Xitq'o'nte Ab'raamju' tk'wal te chojb'il maskye naq jun twitz, ex maskye ojettoq txi' tziya'n Dyos te kjal:
- ¹⁸Che chmetel tyajajila tu'nel Isaak, chij.
- ¹⁹Qu'n q'uqlixi'x tk'u'j Ab'raam qa atite Dyos tipumal tu'n kyjaw anq'in xjal tu'n kyxol kyimni; qu'mtzun tk'am jumajtl Ab'raam tk'wal naku'j ojettoq jaw anq'in kyxol kyimni.
- ²⁰Tu'n tokslab'l Isaak e'kub' tk'iwla'n Jakob' ex Esawu.
- ²¹Tu'n tokslab'l Jakob', tej ch'inxtltoq tkyim, e'kub' tk'iwla'n tk'wal Jse, ex kub'ten k'ulul twitz Dyos qejlkub' tib'aju' tal tb'aston.
- ²²Tu'n tokslab'l Jse kyejtma'n kye aj Israel tej tkyim, qa yajxi'tel che b'je'letz toju' tx'otx' Ejipt, ex kyejtma'n kye titi' kkyb'inha' ti'ju' tb'aqil ajkyetz toju' tx'otx' Ejipt.
- ²³Tu'n kyokslab'l tman Moyses b'enta' tewit oxe' xjaw kyu'n tej titz'ji; qu'n okna' kyka'yi'n qa tb'anilxi'xtoqju' tal ne'x, ex min e'xob' teju' tchaq'b'il nimaqkawil toj Ejipt tej tmante tu'n kykub' b'yetju' tal q'a.

- 24**Tu'n tokslab'l Moyses tej ichantltoq, min taj tu'n tok te talju' tmyal Paraon;
- 25**a jaw t-sk'o'nju' tu'n tb'aj yajla'n junx kyuk'i'l ttanam Dyos, qu'n min taj tu'n ttzalaj kyij'ju' achb'il intq'o'n il naq te jte' q'ij.
- 26**Kub' t-xima'n Moyses tu'n tik'xju' yajb'il tu'n kse'n kyajtela'toq Krist, jun q'inumal nimxi'x toklen toj twitz kyetwitzju' kyq'inumal aj Ejipt; qu'n xi'toka'te Moyses twitz ti'ju' tu'me'l t-xel tb'anilxi'x ktzajel tq'o'n Dyos.
- 27**Tu'n tokslab'l Moyses etz toju' tx'otx' Ejipt, ex min xob' teju' ttx'u'jil nimaqkawil; kub' twab'a'ntib' b'a'nxi'x naku'j in ka'yink teju' Dyos min q'ancha'l.
- 28**Tu'n tokslab'l Moyses kub' tik'sa'n tq'ij Tzaqpib'l ex tchaq' kye aj Israel tu'n tok kywitxk'a'n tchk'el jun tal rit ttzi kyja, tu'ntzun lalun che kyimju' tnejel kyk'wal tu'n anjl matxitoq txi' q'o'n toklen tu'n tik' b'yolkyeju' tnejel k'wal.
- 29**Tu'n kyokslab'l aj Israel eb'jik'tza' toju' Kyeq Ninnjab' naku'j nche b'et tib'aj tzqij tx'otx'; tetzun kyik'tz lpe aj Ejipt kyij, lwiyxix e'kyaj jaq'wi toj a'.
- 30**Tu'n kyokslab'l aj Israel b'ajkub' tz'ajju' nintapi ti'jile nintnam Jeriko, kyb'ajlenxi' b'et wuq q'ij ti'jile.
- 31**Ex tu'n tokslab'l Raab' ajju' qya ajpajil, min kyima' kyuk'ilju' xjal min nche niman te Dyos, qu'n e'tk'amju' kab'e' aj Israel e'pon ka'yil toj ewaj chq'o'nqe'toq kyu'n aj Israel.
- 32**¿Titi'tl kxe'l nma'ne' kyeye'? Lay kanun anb'il tu'n tb'aj ntx'olb'a'ne' kyeye' ti'j Kedeon, ti'j B'arak, ti'j Sanson, ti'j Jepte, ti'j Dab'i, ti'j Samwel ex kyij txqantl t-sanjelal Dyos.
- 33**Tu'n kyokslab'l aj Israel ti'j Dyos, kub'kyij txqantl nimaqtnam kyu'n; ex tu'nju' e'kawin tojxi'x tnix'alti'j, kyk'amju' tzaj ttziya'n Dyos kye, expe' jpet kytzi b'alun kyu'n,
- 34**e'kyupiju' q'aq' inxi'xtoq che k'ant, e'tzaqpaj te kamik tu'n k'u'xtx'e'nb'il, kyk'am kyipumal tej numjniqe'toq ex eb'jo'k kuw toj q'oj ex kub'kyij'ju' kyajq'oj kyu'n.
- 35**Ate'qe' qya kyk'am jumajtlu' kychmil mujqa kyal qu'n eb'jaw anq'in. Aye'tzun junjuntel eb'ajkub' b'yo'n ex min kyaj tu'n kxitzaqpi'n, qu'n atoq kyajb'ilu' tu'n kyk'monte jun anq'ib'l tb'anilxi'x.
- 36**Aye'tzun txqantl eb'aj xmayi'n ex eb'aj jiku'n toj asyal, ex eb'ajkub' k'lo'n toj xpatx'k'uxb'il ex eb'jo'kx jpu'n toj kars.
- 37**Ate' junjuntl eb'aj kub' b'yo'n eb'aj xon toj ab'j, eb'je'x jon tu'n job'l tze mujqa e'kub' b'yo'n tu'n k'u'xtx'e'nb'il. Aye'tzun junjuntl noq nche b'etje, oksa'nk ttz'umal rit kyu'n mujqa ttz'umal chib', prowqe'xi'x, intoq che b'isun ex inxi'x che yajlanjtz.

³⁸Mixti' tu'me'l tu'n kytenju' wnaq lu kyxolju' xjal aj il twitz tx'otx', naqx eb'etje toj chq'ajlaj, kyoj k'ul, kyoj jul ex kyoj pik.

³⁹Mixtzunti' kyk'amju' tzaj ttziya'n Dyos kye, extzun eb'jo'k tnik'alkyi'j ex ten kyokslab'l ti'j Dyos;

⁴⁰qu'n atitoq jun t-xim Dyos tb'anilxi'x qe, tu'ntzun kyok tz'aqlixi'x junx quk'i'l tu'n Dyos.

Heb 12

Xi'tenka' qwitz ti'j Krist

¹Ik'yztu'n, txoli'nk qi'j kyu'n wnaq lu oje kyyek'u kyokslab'l ti'j Dyos, che qq'onkju' ti'xti' nche mqonqe, exju' il in qo kub' tzpet tu'n, qq'onk tilil tu'n qojqelan ex tu'n tten qipumal toju' qb'e ljo'n.

²Xi'tenka' qwitz ti'j Jesus, qu'n ti'j te ntzaj anq'ina' qokslab'l ex tu'nte ntenxi'x qokslab'l. Ik'xtu'n Jesus twitz krus ex min okten twitz ti'ju' tkamik ch'ixb'ajilx, qu'n b'i'ntoq tu'n qa tb'ajlenxi'ju' yajte'n ktzajel q'o'n tzalajb'il te, atzu'n ja'lo q'uqli toj tb'a'nq'ob' Dyos.

³Qu'mtzun che ximanqeye' ti'ju' yek'b'il tu'n Jesus, ik'xtu'n tej ojexi'x yajti kyu'n xjal aj il; qu'mtzun lalun che kub' siktiye' ex lalun che kub' numje'.

⁴Qu'n na'mx tokxi'x tilil kyu'ne' tu'n kyq'ojine' tuk'i'l il, ex na'mx tik'xkyu'ne' kse'nte Krist,

⁵expe' matxi' tzik'tna'l kyu'ne' aju' kynab'le' ntzaj tma'n Dyos tu'nju' xe'okye' te tk'wal. Qu'n intma'n toj Tu'jil tyol Dyos kjalu: Nk'wal, lalun tz'el tik'u'na kawb'ilteya tu'n Qajaw, lalunpe' kub' numja qama tzak'unjtza tu'n.

⁶Inche ttzak'u'nte Dyosju' nche tk'u'jla'n, ex intz'e'ysa'n kywitzju' nche tk'mo'n te tk'wal, chiju' tz'ib'a'n.

⁷Tzik'xku' kyu'ne' qa nche' kawinjtz'e' tu'n Dyos, qu'n inche oktq'o'ne' te tk'wal. ¿Ma atitzulo jun k'walb'aj min ntzak'unjtz tu'n tman?

⁸Qatzun min nche tzak'unjtze' tu'n Dyos, kse'n ntb'incha'n kye kykyaqilju' tk'wal, mya'tzun tk'wal Dyos qexi'xtze'.

⁹Expe' tej k'walqotoq, maqotzaj tzak'u'n kyu'n qman twitz tx'otx' ex intoq qo' niman kye. ¿Yajtzun ja'lo ma laytzun qo niman te Dyos Manb'aj ati toj kya'j, tu'n ttzaj tq'o'n qchwinqlal tejumajx?

¹⁰In qo kytzak'u'nkye' qman te twitz tx'otx' toju' jte' q'ij qchwinqlal tzalu twitz tx'otx', kse'nxju' b'a'n toj kywitz; atzunte Dyos in qotzaj ttzak'u'n te jun b'a'n qe, tu'n qok te xjan kse'nte.

11Axxi'x tkyaqilte' tz'e'ysb'il qwitz myab'a'n inela' qe toju' kmuj ajqtzak'unjtz, qu'n ina' ch'yon; qatzun tokel qnab'lju' tz'e'ysb'il qwitz, qo tenb'iltzuntz toj nak'b'il ex tojxi'x tnik'alti'j.

Xob'ajilx qama tz'el qik'o'n tyol Dyos

12Qu'mtzun, tenx kyipumalju' kyq'ob'e' matx che sit exqe' kych'ekye' matxi' che kub'numj,

13ex kjyome' b'e tzinun, tu'ntzun tb'anix kyqane' kox ex tu'n lalun kub' koxix jumajtl.

14Kyq'onk tilile' tu'n kytene' toj nak'b'il kyuk'i'l kykyaqil xjal ex kyxjansam kyib'e'; qu'n aye' mya xjansa'nkyib' layx tz'ok kyka'yin Qajaw.

15Kyka'yinx kyib'e' tu'ntzun mix-a'lo' junkye' kjelten miwtjun tk'maju' xtalb'il intzaj tq'o'n Dyos, ex tu'n mix-a'lo'wt junkye' tz'ok kse'n junwi' tze k'a tlok' tu'n tb'iyun kye xjal.

16Mix-a'lowt junkye' tz'ok ajpajil ex lalunwt tz'el kyik'u'ne' Dyos tu'n tpaj te twitz tx'otx'; kse'n tb'inha Esawu, xitk'a'yi'n toklen te tnejel k'walb'aj naq tu'n tpaj ch'i'n tich.

17Yajxi'tzuntel tej tjapun tq'ijlalil tu'n tk'iwlantz tu'n tman, el ik'u'n ex min tk'amtlju' k'iwb'il; maskyep'e' oq' b'a'nxi'x, mixti'x b'ent tch'exb'etlju' ojetog b'entti'j tu'n.

18Min xëpon lq'ekye' t-xe witz Sinayi, kse'nkye aj Israel, intoq b'ent tka'yit ex tmkyet, intoq k'ant q'aq' ti'jile, qlolj ti'jile ex atitoq q'anqyaq ti'jile;

19ex min kyb'iy'e' tq'ojq'ojel chun ex tq'ojq'ojel twi' Dyos. Qu'n aye' eb'inte tq'ojq'ojel twi' Dyos, ekub'san twitz Dyos tu'n lalun yolintl kye,

20qu'n exob' teju' chaq'b'il tzaj tma'n Dyos kjalu: Alkyete makub' tq'o'n tqan tib'aju' k'ul lu, kb'ajel xoyit toj ab'j mujqa toj ch'ut, maskyep'e' jun txkup.

21Tkyaqilju' intoq nok kyka'yi'n majxtoq xob'ajilx, ex aku'pe' Moyses q'mante: Inxi'x chin lu'lune' tu'n nxob'ele', chij.

22Aye'tzunkye' ja'lo xi' xë ulaye' t-xe witz Syon ex toju' ninttanam Dyos itz',aju' Jerusalen ati toj kya'j, ex mache ule' tu'n kytene' junx kyuk'i'lju' txqan anjl b'u'yi'n kyib' tu'n kyajwalin tb'i Dyos,

23kxolju' tnejel tk'wal Dyos tz'ib'a'n kyb'i toj kya'j. Matxi' che ul lq'eye' tk'etz Dyos,aju' che okyel xjal te tkyaqil twitz tx'otx' toj xjel tu'n, ex mache' ul lq'eye' kyk'etzju' xjal oje che ok tnik'alkyi'j tu'n Dyos,

24Mache ule' tk'etz Jesus,aju' sul q'inte ak'a'j yol kyej b'entti'j tu'n Dyos quk'i'l, ex mache' ul lq'eye' tk'etz Dyos tu'nju' tchk'el Jesus el chitj xtilsab'lqe, qu'n b'a'nxi'xju' chik' lu kyetwitz tchk'el Ab'el.

²⁵Qu'mtzun kyka'yinx'e' b'a'nxi'x tu'n lalun tz'el kyik'o'ne' Dyos ajtyolin quk'i'l. Qu'n qa min e'kletju' xjal e'el ik'onte Dyos tej tyolin kyuk'i'l tza'lu twitz tx'otx'; mitzunloyaqe lay qoklet qama tz'el qik'o'n Dyos ja'lo, aju' ntzaj yolin qe tzmax toj kya'j.

²⁶Tej tyolin Dyos ojtxi' kye aj Israel majx yukchi tx'otx' tu'n tq'ojq'ojel twi', atzu'n ja'lo intma'n kjalu: Mya o'kxju' tx'otx' klu'lul jumajtl wu'ne', expe' klu'lulju' kya'j, chij.

²⁷Atzunju' intma'n: Klu'lul jumajtl, chij, atz'elpuna'ju' qa tkyaqilju' b'incha'nqe' tu'n Dyos, aye' nche' yukch, kche b'ajel tu'ntzun kykyejten oqe'kxju' mixti' tu'me'l tu'n kyukchi.

²⁸Qq'onx chjonte te Dyos tu'nju' ma qk'amu' tkawb'il mixti' tu'me'l tu'n tyukchi, ex qo ajb'en te Dyos, tu'ntzun ttzalaj qi'j, ex tenx tchiylal qe, ex qo niman te.

²⁹Qu'n ikyte Qdyos kse'n jun q'aq' nb'aj tz'e'y tkyaqil tu'n.

Heb 13

Se'n tu'n ttzalaja' Dyos qi'j

¹Kyk'u'jlam kyib'e' kukxju' kyxolilexe', qu'n kyitz'imile kyib'e'.

²Ex lalun tzik'tna'l kyu'ne' tu'n kyoke b'a'n xjal kyeju' nche pon kyjaye', ate junjun mixti' kynab'en ti'j, qa ekyejten anjl wtal kya.

³Q'aq'anx kyk'u'je' kyi'ju' jpu'nqe', nakuxwitloj aye'x junkye' jpu'nqeye' kyuk'i'l, ex q'aq'anx kyk'u'je' kyi'ju' nche yajlanjtz, ku'xwitloj aye'x junkye' ate' toj yajtib'il.

⁴Kyq'onke' toklen mjeb'le'n kykyaqile' ex che tenkuye' b'a'n toju' kymjeb'le'ne'; qu'n kche okyelju' ajpajil toj xjel tu'n Dyos, ex ikqe'kxju' pa'l mjeb'le'n.

⁵Lalun che jamjone' ti'j pwaq; che tzalajxe' ti'ju' ati kyeye', qu'n oje tma Dyos kjalu: Layx kyej ntzaqpi'na ex lay kyej nq'o'na tjunila, chij.

⁶Qu'mtzun b'a'n tu'n qmante ja'lu tu'n tkyaqil qk'u'j: Ate Qman Dyos onilweye'; mixti' tu'n nxob'e'. ¿Tixixti' kb'antel tb'incha jun xjal wi'je'?

⁷Kyna'ntze' alkyeqe' nejenel e'ten kyxole' ex alkyeqe' e'xnaq'tzante tyol Dyos kyeye'; che ximane' ti'ju' kyaq'unb'en ex kse'n xjapuna' b'aju' kychwinqlal, ex tenx kyokslab'le' kse'nkye.

⁸Axte Qajaw Jesukrist te' ewi, ja'lo ex tejumajx.

⁹Lalun txikyq'o'n kyib'e' toj chukchaq xnaq'tzb'il junxi'tl mujqa taq'wix. Ate' b'a'nju' tu'n tkuwix qanmi tu'n t-xtalb'il Qman Dyos, kyetwitz tu'n kyxi' lpeye' kyi'ju' kawb'il kyib'aj chukchaq t-xilel wab'j tu'n txi' qwan; qu'n mixti'xkye' lu kyajb'en kye xjal.

¹⁰Ati junqe qq'olb'eb'l, aju' lay b'ent kywan ti'j, aye' inx che ajb'en toju' ojtxi' ja xjan.

¹¹Qu'n ate' kynejel pale ojtxi' in okx kyi'nju' kychk'el alu'mj toju' xjan ja, te chojb'il kyil xjal, aye'tzu'n kyxmilal alu'mj lu nche kub' pati'n ti'jxi'ju' kyxmuj.

¹²Qu'mtzun ikxte Jesus axtzu' kyima' ti'jxiju' tnam, tu'n kypon lq'e xjal tk'etz Dyos tu'nelju' tchk'el.

¹³Ikxtzunqejju' qoqe' ex ti'jxi' tnam tuk'i'l Jesus, ex tzik'xku' qu'n tkyaqilju' sik'xtu'n Jesus.

¹⁴Qu'n mixti' junqe qtanam tejumajx tzalu twitz tx'otx', tzma in qo jyon ti'j qtanam tzul yek'u'n.

¹⁵Qu'mtzun qajwalinktz tb'i Qman Dyos kukxju' tu'nel Qajaw Jesukrist. Qu'n qa nqo ajwalin tb'i Qman Dyos, inxi' qq'o'n jun oyaj te tu'n qtzi. ¡Qajwalinktz tb'i Qman Dyos!

¹⁶Lalun tzik'tna'l kyu'ne' tu'n kyb'inchanteye' b'a'n ex tu'n kyoninte kyi'j junjuntl; qu'n atzunte oyaju' intzalaj Dyos ti'j.

¹⁷Kynimanqexe' kynejele' ex kyb'inxe' kykawb'il, qu'n aye' nche xq'uqinju' kyi'je', ex ojtzqi'n kyu'n qa che okyele' toj xjel tu'n Qman Dyos. Qu'mtzun che b'inqeye' kye tu'ntzun tb'entju' kyaq'un toj tzalajb'il ex mya toj b'is, qatzun min, lay kykanb'aye' jun b'a'n.

¹⁸Che' na'nqe' Dyose' qi'je', qu'n q'uqli qk'u'je' qa b'a'nju' nqb'incha'ne', qu'n qajb'ile' tu'n qb'inchanteye' b'a'n toj tkyaqil.

¹⁹Ex inxi'x xinqanine' kyeye' tu'n kynan'n Dyose' wi'je', tu'n tq'onte anb'il tu'n npon jumajtle' lwiyy kk'etze'.

Qaninjtz k'iwb'il kyi'j okslal

²⁰Aju' Dyos ntzaj q'onte nak'b'il, jaw anq'in Qajaw Jesukrist tu'n kyxol kyimni, aju' nimaq k'ik'lel kyi'j rit, ex tu'nju' tchk'el xkyaja' qexi'x tk'u'jlalilju' yol kyej b'entti'j tejumajx tu'n Dyos,

²¹axwittzun Qman Dyos q'onte kynab'le' tu'n kyel b'a'ne' toj tkyaqil, tu'n kyb'inchanteye' tajb'il; ex ax Dyos kq'olte qipumal tu'n qb'inchante tkyaqilju' tajb'il, tu'nel Jesukrist. ¡Nimanjtzxwit tb'i Jesukrist toj tkyaqil tab'q'iyil! Ikxwitju'.

²²E' ntzik ex witz'in, nchin kub'sane' kywitz'e' tu'n tkub' kyb'i'njuye' yol lu, qu'n ati tajb'en kyeye' tu'n tok kynab'le', ex mya nim yol xxintz'ib'a'ne' kyeye'.

²³Ex wajb'ile' tu'n kyb'inteye' qa matxi' tz'etz tzaqpi'n qitz'in Timotey toj kars, qa lwiyy sul tzalu, kxe'l wiq'i'ne' wuk'i'le' ajnxi'ye' ka'yilkyeye'.

²⁴Che kyq'olb'enxe' kykyaqil kynejele' ex kkyaqilju' qtzik ex qitz'in toj okslab'l. Ex nche'x q'olb'ene' kyu'nju' okslal toj Italya.

²⁵Tenxwit t-xtalb'il Dyos kyuk'i'le' kykyaqile'. Ikxwitju'.

Stg

Stg 1

¹Ayine' Santyay, tmajin Dyos ex tmajin Qajaw Jesukrist qine', nche'x nq'olb'e'ne' kab'lajoj tnej tyajajil Israel najliqe' toj tkyaqil twitz tx'otx'.

A Dyos ntzaj q'onte qnab'l

²E'ntzik ex e'witzt'in, che tzalajxe' qama che oke' toj chukchaq joyb'ilkyi'je'.

³Kanlitl kywitze' qama jyonjtz kyij'e' toj kyokslab'le', ntenxi'xtl kyipumale' tu'n tik'xju' yajb'il kyu'ne'.

⁴Naq o'kx kyq'onk tilile' tu'n tten kypasense', tu'n tten kynab'le' ex tu'n kyoke' tnik'alkyi'je', tz'aqli qe'ye' toj kyokslab'le'.

⁵Qati junkye' mixti' ttab'l, qaninx te Dyos, ate Dyos ktzajel q'onte; min nkub' txk'a'yu'nte Dyos kye kykyaqil xjal ex min ntzaj tpeju'ntl qplaj.

⁶Naq o'kx qani'nx tuk'i'l tokslab'l, lalun jawje tk'u'j, qu'n aju' njawje tk'u'j iky nela' kse'n ttolob' ninnjab' nxi' iqa'n tojun plaj ex tojun plajtl tu'n kyq'iq'.

⁷Atzunju' xjal iky tokslab'lju' kse'n ttolob' ninnjab', lalun tma qa ktk'ma'ju' ntqani'n te Qajaw,

⁸qu'n aju' xjal junxi' t-xim ja'lo ex junxi'tl nt-xima'n najchi'j, naqx nmiltz'nje.

⁹Qa ati jun okslal ch'i'n toklen kyxole' ati tu'n ttzalaj tu'nju' ati toklen twitz Dyos;

¹⁰qatzun ati jun q'inun, ati tu'n ttzalaj qama kub' me'ssa'n tu'n Dyos. Qu'n ikyte q'inun kse'n tb'echal k'ul naq ch'i'ntoj nten.

¹¹Ajtkub' tz'e'y twitz tx'otx' tu'n q'ij, nche kub' tzqiju' k'ul, nkub' tz'aqu' tb'echil ex nkub'aj. Ikytzun q'inunju' nkub' b'aj tk'ixi' tq'inumal.

¹²Ky'i'wla'nte' xjal in ik'xtu'n toj joyb'ilti'j, qu'n qama tzik'xtu'n, ktkanb'a' chwinqlal, aju' koron tziya'ntl tu'n Dyos kyeju' nche k'u'jlante.

¹³Qa ati jun majyonjtzti'j tu'n tb'inchante taq'wix, lalun t-xima qa a Dyos njyonteti'j ttab'l, qu'n lay b'ent tokte Dyos toj joyb'ilti'j ex min ntjyo'nti'j jun xjal tu'n tb'inchante myab'a'n.

¹⁴Tu'nxte' npon tk'u'j xjal ti'ju' myab'a'n noka' toj joyb'ilti'j, naku'j nxmoxonjtz ex nsb'et tu'n tb'inchante myab'a'n.

¹⁵Tu'ntzu'n tajb'il tchib'jil nb'inchan il, ajtzun tch'iyju' til, ntzajtzun kamiktz.

¹⁶E'ntzik ex e'witzt'in, lalun kyaq' sb'u' kyib'e':

¹⁷tkyaqilte' b'a'n ex ttzinunalxi'x a Dyos ntzaj q'onte qe, aku' Dyos b'inchankye che'w twitz kya'j. Axte Dyos ati kukxju', min ntch'exb'e'nte Dyos ttab'l ex mikxa'kse'n leku'n.

¹⁸Tu'ntzu'n a tajb'il Dyosju' tu'n qok te tk'wal, matzaj tq'o'n qchwinqlal ak'a'j tu'nelju' tpakb'al b'a'n axxi'x, tu'ntzun qok tnejel okslal kyxolju' ak'a'j tch'isb'en.

Tu'n tb'inchetju' ntma'n tyol Dyos

¹⁹E'ntzik ex e'witez'in, kyb'inku'ye' kxe'l nma'ne' kyeye': kykyaqile' lwiyxix kyb'inku'ye' yol; lalun che jawnaj yoline' ex lalun che jawnaj kyaqb'ie'.

²⁰Qu'naju' xjal nq'ojin lay b'ant tb'inchante tajb'il Dyos.

²¹Kyq'onkje' tkyaqil myab'a'n matxi' chmet twitz tx'otx', ex kyk'mome' tyol Dyos toj me'sb'il matxi' pakb'et kyxole'; qu'n ati tipumal tyol Dyos lu tu'n kyklete'.

²²Kyb'inchanxe' ntma'n tyol Dyos, mya naqx tu'n tik' kyb'ie'; qatzun min, aye'xe' nkub' kysb'u'n kyib'e'.

²³Alkyete naq nik'tb'i' tyol Dyos ex min ntb'incha'n, ikyte' kse'n xjal nok tka'yi'n twitz toj lispej:

²⁴nok tka'yi'ntib', ajtzun tik'b'et, lwiyxix nik'tna'l tu'n se'ntoqju' twitz.

²⁵Atzunte' nkub' tb'i'n tkawb'il Dyos te tzaqpib'l tnik'alxi'xti'j ex nxitb'incha'n, mya naqnik' tb'i', k'i'wla'n toj tkyaqilju' ntb'incha'n.

²⁶Qa ati jun okslalxi'x toj twitz extzun min ntjk'u'n taq', naqx nt-sb'u'ntib' ex mixti'x tajb'en tokslab'l.

²⁷Ate okslab'lju' b'a'n ex xtilun twitz Qman Dyosaju': tu'n kyonet meb'a exqe' qya kyimni kychmil toju' yajb'il nik'xkyu'n, ex tu'n lalun qtz'ilsatlqib' toju' il twitz tx'otx'.

Stg 2

Junilex kyilwi xjal kyu'ne'

¹E'ntzik ex e'witez'in, matxi' che okslane' te Qajaw Jesukrist, lalun junjunwt xjal kye tilwi kyu'ne' atzun junjuntl ik'o'nwt kyu'ne'.

²Qawt matz'okx jun xjal q'inun toj chmab'lkyib'e', tok t-xmilq'ob' q'anpwaq ex tb'anil t-xb'alun, ex ma'wt tz'okx jun prow ttx'anqa'nqe'tl t-xb'alun,

³chab'axi'xwittzun nokx kyi'q'i'ne' q'inun ex nxikyma'ne' te: Qeku'ya tzalu, lu jun b'a'n q'uqb'il lu, chechiwte' te, atzunte' prow: we'ku'ta na'tz, mujqa qeku'ya twitz tx'otx', chechiwte' te,

⁴myatzun junelni kyilwi xjaltz kyu'ne' kyxole' ex nche yoline' tuk'i'l kynab'le' myab'a'n.

⁵E'ntzik ex e'witz'in, kyb'inkupe'ye': Mache jaw t-sk'o'n Dyos prowqe' twitz tx'otx', tu'n kyok q'inun toj kyokslab'l ex tu'n kyetzante kawb'il ttziya Dyos tu'n ttzaj tq'o'n kyeju' nche k'u'jlante;

⁶aye'tzunkye' nche elkyik'o'ne' prow. ¿Mamyaqetzu'n q'inun nche alq'an kyi'je', ex nche'x q'inkyeye' kywitz tzyul kawb'il?

⁷¿Mamyaqetzu'n q'inun nche xmayin ti'ju' tb'i Qajaw tzaj na'n kyib'aje'?

⁸B'a'n nkyb'inchane' qama japun tkawb'il Dyos nimxi'x toklen kyu'ne' kse'nx ntma'n toj tu'jil kjalu: K'u'jlama twanaqila kse'nxta ntk'u'jla'n tib'a, chij.

⁹Qatzun mya junile kyilwi xjal kyu'ne', nche b'inchane' ile', ex nche ik'e' tib'aj tkawb'il Dyos.

¹⁰Qama japun tkyaqilju' kawb'il tu'n jun xjal, naqtzun tu'n juntl chaq'b'il min xjapun tu'n, ati til kyi'j kykyaqil chaq'b'il toju' kawb'il.

¹¹Qu'n axte Dyos q'mante kjalu: Lalun tz'ajpajina, chij, ex tma: lalun b'yon xjala, chij. Qu'mtzun qa min sajpa'in jun xjal, extzun ma b'yon xjal, matxi' tzik' tib'aj kawb'il.

¹²Che yolinqe'ye' toj tu'me'l ex kyb'inchame' b'a'n, qu'n che okyele' toj xjel kse'nx ntma'n kawb'il nq'onte tzaqpib'l.

¹³Aye'kye' min nlaqj kyk'u'j kyi'j txqantl, lay tzaj laqj kyk'u'jla'il ajtul tz'e'ysb'il witzb'aj, aye'tzunkye' nlaqkyk'u'j kyi'j txqantl, che kanb'al toju' q'ij ajkyok toj xjel.

Qokslab'l ex qaq'unb'en

¹⁴E'ntzik ex e'witz'in, ¿titi' tajb'en qa ati jun ntma'n qa ati tokslab'l, extzun min ntb'inchane' b'a'n? ¿Ma oktzun kletel o'kx tu'n tokslab'l?

¹⁵Qatzun ati jun qtzik mo qitz'in, mo qanab', mixti' t-xb'alun ex mixti' twa te junjun q'ij;

¹⁶txi'wtzun tma'n junkye' te kjalu: B'a'nwt che'xa'ye'; kyktxum kyib'e' ex kywanxe' tkyaqilju' kyajb'ile', qa chi, extzun min nxitq'o'nju' nojqelan te. ¿Titi' k'ajb'ela' tyol teju' ati nnojqlan te?

¹⁷Ikytzun qokslab'lju': qa mixti' taq'unb'en b'a'n, kyimni.

¹⁸Jaku' tma jun: Ati tokslab'la, atzunwe' ati waq'unb'ene'. Yek'uma tokslab'la mitzajxa' taq'unb'en; atzunwe' kxel nyek'u'ne' wokslab'le' tuk'i'l waq'unb'ene' b'a'n, chilo.

¹⁹Intoksla'na qa jun Dyos ati, b'a'n ntb'inchane' na ikyju'; naqtzun aju' ikyqe'x tajaw il nkyoksla'n qa jun Dyos, ex nche lu'lun tu'n kyxob'el twitz.

- ²⁰Tz'elx tnik'a ti'j, maskye ati tokslab'la ex q'umlu tk'u'ja ti'j Dyos, extzun min ntb'inha'na b'a'n, mixti'x tajb'en.
- ²¹Tk'am Dyos ojtxi' qyajib'en Ab'raam, ku'xwitloj tnik'alti'j tu'nju' tb'inha, tej tkub' tq'o'n Isaak ju' tk'wal te chojb'il.
- ²²Q'ancha'l tokslab'l Ab'raam tu'nju' tb'inha, ex tu'nju' tb'inha tzqeta' tokslab'l.
- ²³Ikytzu'n japuna' tyol Dyos ntma'n: Okslan Ab'raam te Dyos, qu'mtzun k'meta' tu'n Dyos ku'xwitloj tnik'alti'j, chij. Ikytzu'n ok Ab'raam te tamiw Dyos.
- ²⁴Tz'elxtzun kynik'e' ti'j, mya o'kx tu'n maqo okslan nqo k'meta' tu'n Dyos, ex ikx tu'n nqb'inha'n b'a'n.
- ²⁵Ikx Raab', ju' qya q'o'ntoq tib' toj ajpajil; k'met tu'n Dyos ku'xwitloj tnik'alti'j, qu'n e'tk'amju' sanjelal toj tja ex e'etz tchq'o'n toj juntl b'e.
- ²⁶Ikytzu'n, kse'n jun xjal mixti'tl tanmi, kyimnitl, ikytzun okslab'lju' qa mixti'xte ntb'inha'n b'a'n, kyimni.

Stg 3

Titi' najb'ena' qaq'

- ¹E'ntzik ex e'witz'in, lalun tz'ok kyq'o'n kyib' txqanxi'x te xnaq'tzal kyxole', qu'n aye' xnaq'tzal che okyel kuwxi'x toj xjel tu'n Dyos kyekywitz txqantl.
- ²Qkyaqil nqo eltxalpuj; qatzun intjk'u'n taq' ex min neltxalpuj toju' tyol, tnik'alte'ti'j, ex nb'ent tjk'unte tib'.
- ³Njk'et jun chej qu'n qama tz'okx qq'o'n k'uxb'il toj ttzi tu'n tb'in qe.
- ⁴Ex ikxqe' b'ark: maskye nimaqqe' ex nim kyq'iq' nxilmunkye, nb'ent kyxiq'i'n kyu'n xyotx'ilkye jakyab'ila' tu'n jun tal b'o's xqutz'b'ilkye.
- ⁵Ikyxtzun qaq'ju'; jun pië tal b'o's te qxmilal, extzun nimaq ti'xti' jaku' b'ant tu'n. jJun tal b'o's q'aq' jaku' b'aj txqan nimaq k'ul tu'n!
- ⁶Ikytznun qaq'ju' kse'n q'aq', tal b'o's ti'j qxmilal, nojni tu'n taq'wixil, majx nqo tz'ilix tu'n. Jaku' qokub'o'lj toj il tu'n ex jaku' qo'x tq'o'n toj q'aq'.
- ⁷Nkub'kyi'j kykyaqil tojk'ul txkup tu'n xjal, e'pich', e'kan ex txkup toj ninnjab', ex nche ok mans tu'n;
- ⁸atzu'n qaq' mix-a'lo' nkub'sante ti'j. Taq'wixi'x min ntq'a' jk'u'tib', nojniti'j tu'n b'iyb'il.
- ⁹In qajwali'n Qman Dyos tu'n qaq', ex tu'nxju' qaq' nche qili'na' xjal e'tb'inha Dyos kse'nx tilb'ilal.
- ¹⁰Tojx qtzi nche etza' yol b'a'n ex yol myab'a'n. E'ntzik ex e'witz'in, myab'a'nju' nb'inchet lu.

11Lay b'ant axwit jun t-xiklil a' tu'n tetz a' b'a'n tk'wanjtz ex a' k'a toj.

12Kse'n tqan iw lay tz'el aseyt ti'j, ex lay tz'el iw ti'j tqan ub'a, ikyxtzu'n e'ntzik ex e'witzt'in, lay tz'etz a' b'a'n tk'wanjtz toj jun t-xiklil a' pitz'moj.

Aju' nab'l axxi'x

13Qa ati jun kyxole' ati t'nab'l ex nkane toj twitz, tz'anq'in toj tu'me'lxi'x ex tu'n tye'k'u'nte kyu'n tb'inchb'en b'a'n, ex tu'n tok me's tu'nju' ati t'nab'l.

14Qatzun inxi'x tx'a'lti'j kyk'u'je' ti'j juntl, exqa nkyb'inha'ne' junjun ti'xti' tuk'i'l q'oj, mixti'xtzun tu'n kymantetze' qa ati kynab'le' ex min nkyma'ne' ax.

15Qu'n mya Dyos ntzaj q'onte kynab'le', te twitz tx'otx'te', kynab'l xjal ex te tajaw il.

16Qa ntx'a'lti'j kyk'u'je' ex nche q'ojine' ti'j juntl, mya tu'me'l nche anq'ina'ye' ex tkyaqil taq'wixil ati kyxole';

17aye'tzunkye' ati kynab'l ntzaj tq'o'n Dyos, b'a'n nche anq'ina'; expe' min nche q'ojin, b'a'n xjalqe' ex b'a'n che niman. Nlaqj kyk'u'j ti'j juntl, min nok kyq'o'n kyib' kyuk'i'l txqantl ex ax che yolin, b'a'n nkyb'inha'n.

18Aye'tzu'n noktilil kyu'n tu'n kyten xjal toj nak'b'il, nkub' kyq'o'n nak'b'il tu'n kyanq'in xjal tnik'alilti'j.

Stg 4

Tk'u'jlalil achb'il te twitz tx'otx'

1¿Tiqu'ntzun ati q'oj ex b'uju'n kyxole'? Axju' kyachb'ile' myab'a'n nq'ojin kyi'je' toj kyxmilale'.

2Npon kyk'u'je' ti'j nim ti'xti', ex min nknet kyu'ne', intzun che b'yon xjaltze', ex inoktilil kyu'ne' tu'n tkub'ti'j juntel ex nche q'ojine' ti'j. Min nknetju' kyajb'ile' qu'n min nxikyqani'ne' te Dyos;

3qatzun ma txikyqani'ne', lay tzaj q'o'n kyeye', qu'n mya toj tu'me'l nxa' kyqani'ne', kyajb'ile' tu'n tb'aj kynajsa'ne' te kyachb'ile'.

4¡Ikyqe'ye' kse'n jun qya ajpajil! ¿Ma min b'i'n kyu'ne' qama quk'i'la qib' tuk'i'lju' taq'wix te twitz tx'otx', nqo ok ajq'oj ti'j Dyos? Alkyete matk'u'jla achb'il te twitz tx'otx', inok ajq'oj ti'j Dyos.

5Axte' ntma'n toj Tu'jil kjalu: Inxi'x qotk'u'jla'n Xewb'aj Xjan tzaj tq'o'n Dyos toj qanmi, chij.

6Inxi'x qo tonite' Dyos tu'n t-xtalb'il, qu'n intma'n toj Tu'jil: Nq'ojin Dyos kyi'ju' nkynima'n kyib', aye'tzu'n me'sqe' nche tk'u'jla'n, chij.

7Qu'mtzun kyq'om kawi' kyib'e' te Dyos. Che we'ke' twitz tajaw il, k'elel oqte' kywitze'.

⁸Che lq'eke' tk'etz Dyos, ex ktzajel lq'ete Dyos kyk'etze'. ¡Kytxjomil kyq'ob'e' aj il!
¡Kyxtilsam toj kyanmiye' aye'ye' kab'e' kyk'u'je'!

⁹¡Che b'isunqe'ye', che oq'e' ex che jiq'chane'! ¡Tz'okxwit kytze'ye' te oq'el, ex
tz'okxwit kytzalajb'ile' te b'is!

¹⁰Kyme'ssanku' kyib'e' twitz Qman Dyos, che jawiltzun nimsa'ntze' tu'n.

Lalun qo yolin kyi'j qtzik mo qitz'in

¹¹E'ntzik ex e'witz'in, lan che yoline' myab'a'n ti'j juntl kyxole'. Alkye nyolin
myab'a'n ti'j juntl mujqa intma'n qa taq'wix, nyolin myab'a'n ti'ju' kawb'il ex
ntma'n qa taq'wix. Qatzun nyolina ti'ju' kawb'il, noktq'o'n tib'a ajkawil tib'aj, mya
inwt tq'a' kawi' tib'a te.

¹²O'kxte Dyos tzaj q'onte kawb'il qe ex axte ajkawil, ate kkolol mujqa tu'n tkub'
ttz'e'ysa'n qwitz; ¿yajtzunta, titi' toklena nyolina ti'j twnaqila?

Min b'i'n qu'n qa itz'qo'x najchi'j

¹³Kyb'intztzune' ja'lo, aye'ye' nkyma'ne': Qo xe'l ja'lo mo najchi'j toju' nintnam lu,
qo tenb'el jun ab'q'i na'tz, kb'elqq'o'n qk'a'x tu'n qkanb'an qpwaq, chechiye',

¹⁴¡extzun min b'i'n kyu'ne' titi' kb'ajel kyeye' najchi'j! Ikyqe'nakyeye' kse'n jun tal
muj njaw b'ent te junkmuj ex nkub'najtel.

¹⁵Ate b'a'nju' tu'n kymanteye' kjalul: Qa tajb'il Dyos, qo anq'il ex qb'incha' lu
mujqa juntl, chechiku'ye'.

¹⁶Aye'tzunkye' nxi'x che yoline' ex njaw kynima'n kyib'e'; myab'a'nte' tkyaqilju'
nimjtib'il na'j.

¹⁷Aju' xjal b'i'n tu'n alkyeju' b'a'n extzun min ntb'incha'n, ati til.

Stg 5

Oqxenb'il kyeju' q'inun

¹¡Kyb'intzju'ye' lu, aye'ye' q'inun! ¡Che oq'e' ex che uxine' tu'n tpaju' xitb'il tzul
kyi'je'!

²Che q'ayjel kyq'inumale'; che b'ajel wan tb'anil kyxb'alune' tu'n pok'.

³Che b'ajel plutin kyq'anpwaqe' ex kysaqpwaqe', atzunju' plut lu in techla'n
kyi'je', che b'ajele' naku'j tu'n q'aaq'. Mab'aj kychmo'ne' txqan kyq'inumale' toju'
tq'ijlalil lu, extzun a mankb'il q'iju'.

⁴Kpeyul kyi'je' tu'nju' min kychoje twikyku'u'j kymajine' e'aq'unante kyawale';
matxi' tb'i Qajaw tq'ojq'ojel kywi' majin lu.

⁵Tb'anilxi'x matxi' che anq'ina'ye' twitz tx'otx' ex mache achune', ma'xi'x
kyk'a'cha kyib'e' kse'nqe' alu'mj nb'je'tz kywitz tu'n kykub' b'yet.

⁶E'xikypoqo'ne' xjal mixti' kyil ex e'kub' kyb'yo'ne', min nb'ent kyklonte kyib'.

Tenku' kypasense' tk'i na'j Dyos

⁷E'ntzik ex e'witz'in, che ayonqe'ye' tzmax ajtul Qajaw. Kse'n aq'unal toj kojib'il ntayo'n ajtjaw tchmo'n tb'anil twitz tawal, intayo'n ajtetz jb'alil ex ajtanjti'j jb'alil.

⁸Ikxtzunkyeju'ye' tenku' kypasense' ex kykuwsam kyib'e', qu'n matxi' tzul lq'e tq'ijlalil tu'n tul Qajaw.

⁹E'ntzik ex e'witz'in, lalun che yoline' myab'a'n ti'j juntl, tu'n lalun che okye' toj xjel; qu'n lute Ajkawil ati ttzija.

¹⁰E'ntzik ex e'witz'in, kyknome' kyi'ju' t-sanjelal Dyos e'yolin toj tb'i Qajaw ojtxi', ten kypasens ex ik'xkyu'n toj yajb'il.

¹¹Ky'i'wla'nqexi'x, qu'n e'kuwan ex ik'xkyu'n toju' yajb'il. B'i'ntl kyu'ne' tkyaqilju' yajb'il ik'xtu'n Job', exju' xtalb'il tb'incha Dyos te yajxi'tl, qu'n nxi'x laqjte Dyos tk'u'j ex nq'aq'an tk'u'j qi'j.

¹²A ilxi'xti'ju' e'ntzik ex e'witz'in, lalun tzaj kytxko'ne' kya'j mo tx'otx', mo juntl ti'xti', ajkymante jun kyole', qa ikyju', ex ikyju'; qatzun mikxa'ju', ex mikxa'ju', tu'ntzun lalun che'x q'o'ne' tu'n Dyos toj tz'e'ysb'il witzb'aj.

¹³Qa ati jun kyxole' nb'isun, q'onkutib' toj na'j Dyos. Qa ati jun ntzalaj, ajwalim tb'i Dyos kyu'n b'itz.

¹⁴Qa ati jun yab', txkon qe'mju' tijwnaq kyxol okslal, tu'n kyna'n Dyos ti'j ex tu'n tok kysun aseyt ti'j toj tb'i Qajaw.

¹⁵Qa q'uqli kyk'u'j ti'j Dyos ajkyna'n Dyos, kq'anelju' yab', ate Qajaw kjawil wab'ante; qatzun ati il ojetoq tb'incha, kb'el najsa'n til tu'n Dyos.

¹⁶Qu'mtzun kypa'nktz kyile' kyxolilexe', ex che na'nqe Dyose' kyi'je' kyxolilexe' tu'n kyq'anete'. Nimte' nb'ant tu'n tna'j Dyos okslal tnik'alti'j.

¹⁷Ikytoqte Eliy t-sanjelal Dyos kse'n ayo', tetzunj tna'n Dyos q'uqlixi'x tk'u'j ti'j Dyos tu'n lalun tzaj jb'al, oxe' ab'q'i tk'i' nik'jan min tzaj jb'al.

¹⁸Tetzun tna'n jumajtl Dyos, tzajtzun jb'altz ex jaw tawalju' tx'otx'.

¹⁹E'ntzik ex e'witz'in, qa ati jun kyxole' matz'el txalpuj ti'ju' ax, exqa matz'anjtz anjsa'nti'j tu'n juntl okslal,

²⁰tz'elx kynik'e' ti'j qa alkyexku' matz'anjtz anjsante ti'j jun aj il toju' tb'e myab'a'n, kkletel aj il tu'n te kamik ex tkanb'a' tu'n kykub' tnajsa'n Dyos txqan tilju' aj il.

1 P

1 P 1

¹Ayine' Luch, apostl qine' te Jesukrist, nche'x nq'olb'e'ne' b'je'xniqe'ye' ti'jxi' qtx'otx', xiniqe' sputje' najal kyoj tx'otx' Ponto, Kalasya, Kapadosya, Asya ex B'itinya,

²sk'o'nqe'tle' tu'n Qman Dyos t-xetnejel kse'nxju' tb'is tk'u'j. Xjansa'n qe'ye' tu'n Xewb'aj Xjan tu'n kynimane' te Dyos ex tu'n kyt'x'jete' tu'n tchk'el Jesukrist. Kyk'amxwite' nin t-xtalb'il Dyos ex tnak'b'il.

Q'uib'ab'l qk'u'j lay b'aj

³Qajwalinkt'z Qman Dyos Manb'aj te Qajaw Jesukrist, ma'xi'x tzaj laqj tk'u'j qi'j, maqo tch'exb'e' tu'nelju' jawtz anq'in Jesukrist. Matzaj tq'uib'a'n qk'u'j kukxju',

⁴ex ktzajel tq'o'n Dyos tziya'ntl tu'n qe, k'u'n tu'n toj kya'j, aju' lay kub' xitj, lay b'aj txa'j, ex lay kub' tzqij.

⁵Tu'nju' ati kyokslab'le' ti'j Dyos, klo'n qe'ye' tu'n tipumal tu'n kykanb'anteye' kolb'il atitl tu'n Dyos, aju' ktzajel tyek'u'n toj b'ajsb'il q'ij.

⁶Qu'mtzun inxi'x che tzalaje', maskye mache ik'e' toj ninyajb'il toj jte' q'ij qa nnojqlan.

⁷Qu'n iky kyokslab'l ju'ye' kse'n q'anpwaq: k'ik'el twitzlalil toj q'aq' qa tb'anil. Tb'anilxi'xte' kyokslab'le' kyetwitz q'anpwaq qama tzik'xkyu'ne' toj yajb'il, qu'n okpe' b'ajelte' q'anpwaq. Ajtik' twitzlalil kyokslab'le', kjawil ajwali'n, knimanjtzal ex k'okyel q'o'n toklen ajtul Jesukrist.

⁸Maskye na'mx tok kyka'yi'ne' Jesukrist, in kyk'u'jla'ne' ex inkyoksla'ne' ja'lo, atixi'x kytzalajb'ile' ti'j tb'anilxi'x min nb'ent kymanteye',

⁹qu'n xi' tkanb'etju' kolb'il tu'n kyokslab'le'.

¹⁰B'aj kyxnaq'tza'n t-sanjelal Dyos ojtxi' ex b'aj kyjyo'nxi'x t'nab'lju' kolb'il lu, ex e'yolin ti'ju' ktzajel tq'o'n Dyos kyeye' tu'n t-xtalb'il.

¹¹Intoq tzaj tyek'u'npun Xewb'aj Xjan kye t-sanjelal Dyos ojtxi' qa ati tu'n tyajti Krist exju' tajwalil tzultoq yajxi'tl; intoq oktilil kyu'n tu'n telkynik' ti'j alkyetoq Krist ex jtoj tu'n tul.

¹²Atzunte Dyos tzaj tyek'u'n kye qa aju' ntoq kypakb'a'n myatoq kye, te jun b'a'nte' kyeye'. Atzunte matxi' q'manjtzju' kyeye' ja'lo kyu'nxju' e'pakb'ante tpakb'al b'a'n tu'n tipumal Xewb'aj Xjan tzaj chq'o'n toj kya'j. ¡Ex kyajb'ilju' anjl tu'n tok kyka'yi'n ti'xti' lu!

Maqo txkonjtz tu'n qanq'in b'a'n

- ¹³Qu'mtzun, b'a'nqe'xe' ex che ximane' b'a'nxi'x titi' kxel kyb'incha'ne'. Qek kyk'u'je' axxi'x qa ktzajel tq'o'n Dyos tu'n t-xtalb'il kyeye' ajtul Jesukrist.
- ¹⁴Che oke' se'n k'walb'aj b'a'n b'in, lalun che anq'ine' kse'nx kyajb'ile' tej na'mxtoq telkynik'e' te Dyos.
- ¹⁵Majxpe' kypa'milkye' kyib' ti'j il ex lalun txikyb'incha'ntle', qu'n xjante' Dyos xtxkonkyeye',
- ¹⁶qu'n intma'n toj Tu'jil kjalul: Che okkye' xjan, qu'n xjan qinwe', chij.
- ¹⁷Qankyma'ne': Taye te Dyos, ju' nche ok kykyaqil xjal toj xjel tu'n, ati tu'n kyyek'u'nteye' ninb'ilte toj tkyaqil kychwinqlale' twitz tx'otx'.
- ¹⁸Matxi' che kolpete' tu'n Dyos toju' kychwinqlale' mixti'x tajb'en kyk'ame' kye ojtxi' kychmane'; mya kyu'n ti'xti' nche b'aj, kse'n q'anpwaq mo saqpwaq,
- ¹⁹tu'nte' tchk'el Krist xa'wanku'xi'x, kub' q'o'n te chojb'il kse'n jun qpoj tman rit mixti' ttzakajil ex xtilun.
- ²⁰Xima'ntltoq tu'n Dyos atxi'x na'mxtoq tkub' tb'incha'n twitz tx'otx' tu'n tyajti Krist, ex matzul toju' mankb'il tq'ijlalil ja'lo te jun b'a'n kyeye'.
- ²¹Mache okslane' te Dyos tu'nel Krist,aju' jaw anq'in tu'n Dyos ex jaw tajwali'n; qu'mtzun tok kyokslab'le' ti'j Dyos ja'lo ex q'uqli kyk'u'je' ti'j.
- ²²Tu'ntzu'n nxi' kynima'ne' tpakb'al b'a'n axxi'x, ma xtilset toj kyanmiye' tu'ntzun axxi'x nche kyk'u'jla'ne' okslal. Kyk'u'jlamtzun kyib'e' kyxolilexe' tuk'i'l kyanmiye' xtilun ex tu'n tkyaqil kyk'u'je'.
- ²³Mache itz'jiye' tkamaji'n, mya kyi'j kymane' te twitz tx'otx', ti'jku' tyol Dyos, itz'xi'x ex ati tejumajx.
- ²⁴Qu'n intma'n toj Tu'jil kjalul: Kykyaqil xjal ikyqe' kse'n itzaj, extzu'n kyoklen ikyse'n tb'echal itzaj. Nkub' tzqiju' itzaj ex nkub' tz'aq tb'echal.
- ²⁵atzunte' tyol Qajaw ati tejumajx, chiju' tz'ib'a'n. Atzu'n yol luaju' tpakb'al b'a'n matxi' b'ajx pakb'a'n kyeye'.

1 P 2

- ¹Qu'mtzun kyq'onkje' tkyaqil myab'a'n, tkyaqil sb'ub'l, e'xmletz'il ex tx'a'ltik'u'jb'aj, ex tkyaqil jk'ujyoli'n.
- ²Che okye' se'nqe' ne'x akxtoq kyitz'ji, kyajb'il kych'u', che laqje' ti'ju' ta'l imj xnu'l te xewb'aj, tu'n kych'iye' ex tu'n kyklete' tu'n,
- ³matxina' kynik'b'eye' ex matz'el kynik'e' ti'ju' t-xtalb'il Qajaw.
- ⁴Che lq'ektzune' tk'etz Qajaw,aju' ab'j itz'xi'x elkyik'o'n xjal, sk'o'ntzunte' ex twi' wi'yaxi'x toj twitz Dyos.

⁵Ikxtzunkyeju'ye' mache oke' se'nqe' ab'j itz'qe', mojb'a'n kyib'e' tuk'i'l Krist tu'n kyjaw b'inchane' te tja Dyos min q'ancha'l, ex pale qe'ye' xjan te Dyos, tu'n kyq'onteye' oyaj te Dyos min q'ancha'l ex k'mo'n tu'n Dyos tu'nel Jesukrist.

⁶Tu'ntzunju' ex intma'n toj Tu'jil kjalul: Kb'el nq'o'ne' jun ab'j toj Syon aju' ab'j nimxi'x toklen, sk'o'n ex twi' wi'yaxi'x; alqe matz'ok qe tk'u'j ti'j lay tz'el tch'ixaw, chij.

⁷Nimxi'x toklenju' ab'j lu kyeye' okslalqe'ye'; atzunte' kyeju' min nche okslan te, njapunju' tz'ib'a'n toj Tu'jil kjalul: Aju' ab'j elkyik'o'n b'inchal ja, matz'ok nimxi'x toklen tzuyb'ilkye ttx'u'k ja, chij.

⁸Ex intma'n toj tu'jil kjalul: Matz'ok te jun pik, jun nin ab'j tu'n kyjaw tz'aq xjal ti'j, chij. Nche jaw tz'aku' xjal lu tu'nju' min nxikybi'n tpakb'al b'a'n: Kyexju'lu tu'n Dyos.

⁹Aye'tzunkye' sk'o'nqe'ye' junx kyajile', mache okye' te pale tu'n kyajb'ene' te Nimaqkawil, mache okye' te jun nintnam xjan, jun tnam tekuxi'x Dyos. Tu'n t-xikypakb'a'ne' taq'unb'en Dyos te lab'te'nxi'x; aju' Dyos etzq'inkyeye' toj qlolj tu'n kyoke' toju' t-spik'umal xa'wankuxi'x.

¹⁰Myatoqpe' tnamqe'ye' tnejel, atzu'n ja'lo ttanam Dyos qe'ye'; mixtoqti' nlaqtk'u'j Dyos kyije' nejtl, atzu'n ja'lo nlaqtk'u'j kyije'.

Che anq'ine' ajb'el qexi'xe' te Dyos

¹¹E'ntzik ex e'witz'in, chin kub'sale' kyeye' ku'xwitloj najchaq xjal qe'ye' ex ajb'etunqe'ye' twitz tx'otx', lalun kyaq' anb'ile' kyeju' tajb'il kychib'jile' twitz tx'otx', qu'n aye' nche q'ojinju' ti'j kyanmiye'.

¹²Che anq'ine' b'a'n kyxolju' na'mx telkynik' te Dyos. Maskyetzun nche yolin kyije' ja'lu ku'xwitloj b'inchal myab'a'n qe'ye', k'okyel kyak'yi'n b'a'n nkyb'inchane' ex kjawil kyajwali'n Dyos toju' q'ij ajkyok kykyaqil xjal toj xjel tu'n Dyos.

Che nimanqeye' kye tzyul kawb'il

¹³Tu'nju' okslalqe'ye' te Qajaw, che nimanqe'ye' kye kykyaqil tzyul kawb'il: teju' ninimaqkawil, qu'n ati toju' nimaqxi'x oklenj,

¹⁴ex kyeju' kawil chq'o'nqe' tu'n, tu'n ttz'e'yset kywitzju' b'inchal myab'a'n ex tu'n kyjaw nimetju' nche b'inchante b'a'n.

¹⁵Qu'n tajb'il Dyos tu'n kyb'inchante' b'a'n, tu'ntzun mixti'te tu'n kymanteju' mixti' kyojtzqib'l ex mixti' kynab'l kyije'.

¹⁶Tzaqpi'n qe'tlkye', naq o'kx lalun tz'ajb'en tzaqpib'l kyu'ne' tu'n kyb'inchante' taq'wix. Che anq'ine' tzaqpi'n qe'ye' tu'n kyajb'ene' tekuxi'x Dyos.

¹⁷Che nimanqe'ye' kye kykyaqil xjal. Che kyk'u'jlame' okslal, kynimame' Dyos, che nimanqe'ye' te ninimaqkawil.

Aju' tu'n kyb'inchante majin

¹⁸E'majin, kyq'om kawi' kyib'e' kye kyajawe', mya o'kx kyeju' b'a'n xjalqe' ex nkane toj kywitz, ex kyeju' mya b'a'nxjalqe'.

¹⁹Qu'n ntzalaj Dyos qi'j qama tzik'x yajb'il qu'n maskye mya toj tu'me'l, tu'nju' okslalqo' te Dyos.

²⁰Qama kub' tz'e'ysa'n kywitize' tu'n tpaj makyb'inchaye' myab'a'n, ¿maktzulo che jawil nima'ne' qama tzik'xkyu'ne'? Qatzun matz'e'ysanjtz kywitize' tu'n tpaj nkyb'inchane' b'a'n, ex matzik'xju' yajb'il kyu'ne', atzun b'a'nju' toj twitz Dyos.

²¹Qu'n a xetxkonjtza'ju'ye' tu'n Dyos, yajtinate Krist tu'n kypaje', kub' tq'o'n yek'b'il kyeye' tu'n kyxilpeye' ti'j.

²²Min tb'inchate Krist il ex mix-a'lo' jun kub' t-sb'u'n.

²³Tej intoq q'manjtz taq'wix ti'j, min jaw wulj; tej intoq yajti, min xob'san kyi'ju' ntoq che yajunte, xi'toq ntoqxena'na' tib' te Dyos, ju' tojxi'x tu'me'l nche oka' xjal toj xjel tu'n.

²⁴Aku' Krist xi' iqante qil tej tjaw twitz krus, tu'n qkyim te il, tu'n lalun qo b'inchantl il, ex tu'n qanq'in toj tnik'alilti'j. Ok Krist toj k'ixk'oj tu'n kyq'anet.

²⁵Qu'n ikyqe' toqju'ye' kse'nqe' rit tzpeniqe', atzu'n ja'lo matxi' tz'anjtz kyi'je' tuk'i'l Krist, ate k'ik'lel kyi'je' ex nxqu'uin kyi'je'.

1 P 3

Se'n tu'n kyanq'ina' mjeb'nique'

¹Ex ikxkye' xu'jilb'aj, che b'inqe'ye' kye kychmile', tu'ntzun qa min nche okslan junjun teju' tpakb'al b'a'n, kb'elti'j kynab'l tu'nju' che anq'ine' maskye min xikyama'ne' tyol Dyos kye,

²ajtokkyka'yi'n b'a'n kynab'le' twitz Dyos ex nche nimane' kye.

³Myawt kyb'anilju'ye' kyka'yinke' kyu'n ti'xti' te'k kyi'je': kse'n b'inchb'ente kywi'ye', e'toj kyxkyine', e'kyuye' mo kyxmilq'ob'e' q'anpwaq mo tb'anil kyxb'alune',

⁴ate' toj kyanmiye' lay kub'o'lj, xa'wanqeku'ye' tu'n tzalajb'il ex nak'b'il toj kyanmiye'. Atzunte nim toklenju' twitz Dyos.

⁵Ikyqe'toqtzun qya nimal Dyos qe' ojtxi' tb'anilqexi'x; okqe kyk'u'j ti'j Dyos ex e'niman kye kychmil.

⁶Kse'nte Sara, niman te Ab'raam ju' tchmil ex oktq'o'n tb'i taw. Che okyele' ikyju' qama kyb'inchaye' b'a'n ex min nche xob'e'.

⁷Ex ikxkye' chmilb'aj, che kanexe' tekyib'e' kyuk'i'l kyxu'jile', qu'n ikyqe' qya kse'n k'wab'l paxaxan. Kyq'ome' ninb'ilkye b'a'n, qu'n ax kychwinqlalju' tejumajx tzaj ttziya'n Dyos se'nkye'. Che anq'ine' b'a'n kyuk'i'l, tu'n lalun ten maqb'il toju' kyna'j Dyose'.

Aye' nche yajti tu'n tpaju' b'a'n

⁸Ikytzu'n, che anq'inqe'ye' junx kynab'le', kyk'u'jlam kyib'e' kyitz'in kuxi'x kyib'e'. Che okxe' b'a'nwnaq ex me's.

⁹Qama tb'incha jun xjal myab'a'n kyeye', lalun kyaq'e' t-xel tuk'i'l myab'a'n, exqa mache ok i'li'ne', lalun txikymojtza'ne' tu'n i'li'n. Kyqaninx pekye' ky'i'wb'il tib'aj, qu'n mache txkonjtze' tu'n Dyos tu'n kyk'monteye' ky'i'wb'il.

¹⁰Qu'n intma'n toj tu'jil: Alkye tajb'il tu'n tk'u'jlante tchwinqlal ex tu'n ttzalaj, jk'um taq' tu'n lalun yolin myab'a'n ex tu'n lalun chanyol;

¹¹lalun b'inchantl taq'wix ex b'inchaxju' b'a'n, q'onk tilil tu'n tten toj nak'b'il kukxju'.

¹²Qu'n xq'uqi'n qekye' tnik'alkyi'j tu'n Qajaw ex nche tzajtb'in toj kyna'j Dyos, aye'tzu'n b'inchal taq'wix nq'ojin kyij, chiju' tz'ib'a'n.

¹³¿Alkye kb'inchal taq'wix kyije' qa nkyb'incha'ne' b'a'n kukxju'?

¹⁴Qatzun ex nche yajtiye' tu'n tpaj nkyb'incha'ne' tnik'alilti'j, jk'i'wla'n qexi'xe'! Mix-aloque tu'n kyxob'a'ye', ex lalun che sak'puje',

¹⁵Kynimame' Qajaw Krist toj kyanmiye'. B'antnix kytene' kukxju' tu'n txi' kychik'b'a'ne' kye kykyaqilju' mache qaninte kyeye' tiqu'n q'uqli kyk'u'je' ti'j Krist,

¹⁶naq o'kx kyb'inchame' toj me'sb'il ex ninb'il. Che anq'inqe'ye' toj tu'me'l kse'n ntma'n kyanmiye', tu'ntzun kykub' ch'ixwiju' nche yolin myab'a'n kyije' tu'n nche anq'ine' b'a'n.

¹⁷Ate b'a'n tu'n qyajti tu'n tpaj nqb'inch'a'n b'a'n, qa a tajb'il Dyosju', kyetwitz tu'n tpaj nqb'inch'a'n myab'a'n.

¹⁸Qu'n jumajx kyim Krist tu'n tpaj qil. Min b'inchante il, yajtitzun tu'nqpaj b'inchal myab'a'nqo', tu'n qxitiq'i'n tk'etz Dyos. Kyimju' t-xmilal twitz tx'otx'; ex jaw anq'intl tu'n tipumal Xewb'aj Xjan.

¹⁹Ikytzu'n xa'ya' pakb'alteju' kub'sb'ilti'j kamik tu'n kyeju' anmi jpu'nqetoq,

²⁰aye' min e'niman te Dyos ojtxi', tej intoq ayon Dyos tu'n tanjtzt'i'j kyanmi toj tq'ijlalil Noe, tej tb'inetju' b'ark, naq wajxaq xjal e'klet toju' a'.

²¹Atzu'n a' lu intoq techla'n ti'ju' jawsb'il a', ju' xqo klet tu'n ja'lo. Aju' jawsb'il a' lu mya tx'ajb'ilte qxmilal, ate' lu tu'n txiqqani'n te Dyos tu'n t-xtilset qnab'l; ex maqo klet tu'n tjawlen anq'in Jesukrist.

²²Oje japun Jesukrist toj kya'j, q'uqli toj tb'a'nq'ob' Dyos Manb'aj, nkawin kyib'aju' anjl, ex kyib'aju' txqantl xewb'aj ati kyoklen ex ati kyipumal.

1 P 4

Qo ajb'en kse'nx qoklen tzaj tq'o'n Dyos

¹Yajti Jesukrist toj t-xmilal ex kyim tu'nq'paj, ikxtzunkye'e' tu'n kyq'onte kyib'e' tu'n tik'x yajb'il kyu'ne'. Qu'n aju' ma yajti toj t-xmilal, matxi' kub'ti'j il tu'n,

²tu'n tanq'inte tajb'il Dyos toju' jni'tl tchwinqlal ex tu'n lalun tb'inchatl tajb'il tchib'jil.

³Tk'i'xtzunte myab'a'nju' matxi' kyb'inchaye', axju' nkyb'inha'n xjal min kyojtzqi'n Dyos, tej ate'toqe' toj taq'wixil, toj tajb'il kychib'jile', toj achb'il, intoq che tene' kyoj nimaqwan ex inche tx'ujtiye', inxi'xtoq che k'wan q'e'ne' ex intoq che k'ulune' kye witzleb' taq'wixqexi'x.

⁴Atzun ja'lo myaye' juntlkye' kyuk'i'l toju' kychwinqlal myab'a'n, inche lab'ti ex inche yolin myab'a'n kyi'je'.

⁵Oktzun kyq'a'kye' xjal lu tajlal kyb'inchb'en twitz Qajaw, ju' naqtkub'tl tu'n kyok xjal toj xjel tu'n, e'itz'qe' exqe' kyimniqe'.

⁶Expe' pakb'anjtzu' tpakb'al b'a'n kyeju' oje che kyim, tu'n kyanq'in toj xewb'aj kse'n tajb'il Dyos, maskye matxitoq tz'e'yset kywitz kse'n kykyaqil xjal.

⁷Xi' tul lq'e' tq'ijlalil tu'n tb'aj tkyaqil. Qu'mtzun tenx kynab'le' ex kyq'onk tilile' toj na'j Dyos.

⁸A ilxi'xti'ju' tu'n kyk'u'jlanxexi'x kyib'e' kyxole', qu'n tu'n tk'u'jlanil nkub'najseta' il.

⁹Kyq'onxe' kyposad txqantl tij kyjaye', ex lalun che yoline' kyi'j.

¹⁰Tz'ajb'enxju' toklen junjun oje kyk'ame' te Dyos, teyle junjun sipanx kye txqantl kse'nx oje kyk'ame', tu'n kyoke' b'a'n nuk'ulqe'ye'.

¹¹Qa ati jun npakb'an, q'manx kse'nx tyol Dyos. Qa ati jun b'a'n tz'oninkye txqantl, onin tuk'i'l tipumal ntzaj tq'o'n Dyos. Tkyaqilju' makyb'inchaye', kyb'inchame' te ajwalb'ilte Dyos tu'nel Jesukrist, qu'n ate ati tu'n tajwalet ex ati tipumal tejumajx. Ikxwitju'.

Tu'ntik'x yajb'il qu'n okslalqo'

¹²E'ntzik ex e'witz'in, lalun che lab'tiye' tu'nju' joyb'ilkyi'je' kuwxix ntzaj tu'n tel kynik'tzile', qu'n mya oqe'kxe' ntzaj joyb'ilkyi'je'.

¹³Che tzalajx pekye' tu'n tik'xkyu'ne' kse'nte Krist, tu'ntzun kytzalajxi'xe' ajtyek'u'ntetib' Krist toj tajwalil.

¹⁴K'i'wla'n qekye' qama che ok i'li'ne' tu'n tpaj Krist, qu'n majx atite' T-xew Dyos kyuk'i'le'.

¹⁵Qama yajti junkye', myawt tu'n tpaj ma b'yonxjal, mo tu'n tpaj teleg', mo tu'n tpaj myab'a'n tb'inchb'aj, mo tu'n tpaj nokx tq'o'ntib' toj kyol txqantl.

¹⁶Qatzun ma yajti tu'n tpaj okslal ti'j Krist, lalun kub'ch'ixwi, nima'nktz tb'i Dyos tu'nju' okslal ti'j Krist.

¹⁷Matxi' tzul lq'e tq'ijlalil tu'n ttzyet tz'e'ysb'il witzb'aj kyxolju' tk'wal Dyos. Qatzun matxi' tzyet yajb'ilqe, ¿se'ntzulo che pomela' b'aju' min nxikyb'i'n tpakb'al b'a'n tu'n Dyos?

¹⁸Qa tuk'i'l yajb'il kkletela' tnik'alti'j, mitzunloyate' xjal b'inchal myab'a'n ex aj il.

¹⁹Qu'mtzun, aye'ye' nnik'xkyu'ne' kse'nx tajb'il Dyos, ati tu'n kyb'inchanteye' b'a'n kukxju', ex tu'n tkub' kyq'o'n kyib'e' toj tq'ob' Dyos ch'isalkyeye', qu'n njapunte Dyos tyol.

1 P 5

Nq'onjtz kynab'l okslal

¹Wajb'ile' tu'n txinq'o'ne' kynab'lju' tijwnaq kyxole', ex tijwnaq qinwe' kse'nkye, ex kanli nwitzte' ik'x yajb'il tu'n Krist, ex ati woklene' tu'n njaw nima'ne' junx kyuk'i'l toj tajwalil Krist ajtul jumajtl.

²Kyk'ik'lem qe'ye' trit Dyos e'kyaj q'o'ne' ka'yilkye; kyka'yinqexe' tu'n tkyaqil kyk'u'je' kse'nx tajb'il Dyos, mya tu'nwt chq'o'n qe'ye' ex mya kanb'ab'l txqan pwaq, che ajb'enqe'ye' kyxol tu'n tkyaqil kyk'u'je'.

³Lalun tz'ok kyq'o'n kyib'e' ku'wtloj aye'ye' kajawju' rit e'ok q'o'ne' ka'yilkye, che okpekye' jun b'a'n yek'b'il kye.

⁴Ajtzun tulju' nejenel kye k'ik'lel, kyk'ma'ye' kyoklene' toj tajwalil, jun koron layx kub' tzqij.

⁵Ex ikxkye' ku'xun, che nimanqe'ye' te kykawb'il tijwnaq. Kyq'om kawi' kyib'e' jun te juntl toj me'sb'il kykyaqile', qu'n: Nq'o'jin Dyos kyi'ju' nkynima'n kyib' aye'tzu'n me'sqe' nche toni'n tu'n t-xtalb'il.

⁶Kyme'ssa'nku' kyib'e' toju' tkawb'il Dyos nimtipumal, tu'ntzun kyjaw nima'ne' tu'n ajtjapun tq'ijlalil.

⁷Kyq'onku'ye' tkyaqilju' nb'ajx kyk'u'je' ti'j toj tq'ob' Dyos, ka'yi'n qena'kye' tu'n.

⁸Che ximanqe'ye' b'a'nxi'x ex b'a'nqe'xe', qu'n aju' tajaw il kyajq'oje', nxi'x tzanun kse'n jun b'alun, njyon alkye kxel tch'yo'n.

⁹Che we'ku'ye' twitz b'a'nxi'x toj kyokslab'le', b'i'nxi'x kyu'ne' ax yajb'ilju' nik'xkyu'n okslal toj tkyaqil plaj twitz tx'otx' kse'n nik'xkyu'ne'.

10Tb'ajlenxi'tzun jte' q'ij yajb'il kyi'je', axte Dyos ktzinsalkyeye', kche tkuwsa'ye' toj kyokslab'le', tu'n tten kyipumale' ex tu'n tqexi'x kyk'u'je' ti'j. Ate Dyos txkonqe tu'nju' nim tk'u'jlalil qi'j, tu'n qten toj tajwalil tejumajx tu'nju' qmujb'ab'l tuk'i'l Jesukrist.

11Nimanjtzwit tb'i Dyos ex kawinxwit tejumajx. Ikxwitju'.

Qolb'eb'l te b'ajsb'il

12Matxi ntz'ib'a'ne' u'j lu tu'n txi' tiq'i'n Silb'ano kyeye', kanli nwitzte' njapun tu'n qtzik lu toj taq'un Dyos, tu'n txi' nq'o'ne' kynab'le' ex tu'n tkane toj kywitzte' qa aju' ky'i'wb'il matxi' kyk'ame', jun yek'b'il axxi'x qa nche k'u'jlanjtze' tu'n Dyos. ¡Che we'ku'ye' b'a'nxi'x toju' t-xtalb'il!

13Nche'x q'olb'e'ne' kyu'n okslal ate' toj B'ab'ilon, aye' e'jaw t-sk'o'n Dyos kse'nxkye, ex nche'x q'olb'e'ne' tu'n Kuḁ ju' nk'wale'.

14Kyq'olb'em kyib'e' tu'n jun ma'tz tuk'i'l tk'u'jlalil. Tenxwit nak'b'il kyxole' kykyaqile' okslalqe'ye' te Krist.

2 P

2 P 1

¹Ayine' Simon Luch, tmajin Jesukrist qine' ex apostl qine' te, nche'x nq'olb'e'ne' matxi' ten kyokslab'l tb'anilxi'x kse'nqe', qu'n tnik'alti'j Qman Dyos ex Klolqe Jesukrist.

²Tenxwit xtalb'il ex nak'b'il kyxole' tu'n kyojtzqib'le' ti'j Qman Dyos ex ti'j Qajaw Jesukrist.

Qo anq'in kse'n tajb'il Dyos

³Matzaj tq'o'n Dyos tu'n tipumal tkyaqilju' nojqelan qe tu'n qanq'in ex tu'n qniman te, tej selqnik' te Jesukrist, ex maqo ttxok tu'nju' toklen ex taq'unb'en tb'anilxi'x.

⁴Mache tzaj ttziya'n ti'xti' lu qe, nimaq kyoklen ex twi' wi'yal qexi'x, tu'ntzun kyetze' toju' myab'a'n kse'n kyajb'il xjal twitz tx'otx' ex tu'n kyoke' kse'n tajb'il Dyos.

⁵Qu'mtzun mya o'kx tu'n tten kyokslab'le', ati tu'n kyanq'ine' b'a'n; ex mya ok'x tu'n kyanq'ine' b'a'n, ati tu'n kyokye' k'atz;

⁶mya ok'x tu'n kyoke' k'atz, ati tu'n kyjk'unte kyib'e'; mya ok'x tu'n kyjk'unte kyib'e', ati tu'n tten kypasense'; mya o'kx tu'n tten kypasense', ati tu'n kyq'onte kychwinqlale' te Dyos;

⁷mya o'kx tu'n kyq'onte kychwinqlale' te Dyos, ati tu'n kyoke' kyitz'inxi'x kyib'e'; mya o'kix tu'n kyoke' kyitz'inxi'x kyib'e', ati tu'n tten kyk'u'jlalile'.

⁸Qa nkyb'inha'ne' tkyaqil ja'lu, ex nche ch'iye' toj, ati twitzlalil kychwinqlale' ex q'ancha'l matze'l kynik'e' ti'j Qajaw Jesukrist.

⁹Atzunju' min ntb'inha'n, iky toka' kse'n mox mujqa kse'n min nka'yinxi'x; min na'ntl tu'n qa xtilset tu'n Qajaw kyoju' til ojtxi'.

¹⁰Qu'mtzun e'ntzik ex e'witz'in, loq' mache txkonjtze' ex mache sk'onjtze' tu'n Dyos, kyq'onk tilile' tu'n kykuwixxi'xe' toj, laytzun che kub' tz'aqtze'.

¹¹Ikytzu'n kq'onjtzela' anb'il kyeye' tu'n kyokxe' toju' tkawb'il Qajaw ex Klolqe Jesukrist tejumajx.

¹²Qumtzun kxel nna'ne' kyeye' kukxju' tkyaqil ja'lu, expe' qa b'i'ntl kyu'ne' ex ljo'n kyu'ne' toju' ax oje txi' xnaq'tza'n kyeye'.

¹³Qa itz'qinx'e', a wajb'eb'lju'ye' tu'n kyxi' ntzak'u'ne' kyu'nju' nab'l lu.

¹⁴Matxi' tzaj tma'n Qajaw Jesukrist weye' qa naqjte' qi'jtl tu'n wik'e' twitz tx'otx';

¹⁵oktzun k'okyeltilil wu'ne' tu'ntzun ttzaj kynane' tkyaqil ja'lu nkyimlenxi'ye'.

Aye' e'lonte tajwalil Jesukrist

- ¹⁶Mya la'j te' oje b'ajx qxnaq'tza'ne' kyeye' ti'ju' tipumal Qajaw Jesukrist exju' tulel tkamaji'n, qilku'qe' Qajaw kyu'nku' qwitze'.
- ¹⁷Qile' tej tjaw nima'n ex tokq'o'n tajwalil tu'n Qman Dyos, tej ttzaj yolin Dyos ti'ju' tu'me'l tb'anilxi'x kjalu: Ate Nk'wal ja'ye' lu k'u'jla'n wu'ne', inxi'x chin tzalaje' ti'j, chij.
- ¹⁸Ayo'ku'ye' ob'inte tq'ojq'ojel wi'yj lu tzaj yolin toj kya'j, qu'n ato'toqe' tuk'i'l Qajaw twi' xjan witz.
- ¹⁹Tu'ntzunju' lu, inqexi'x tk'ujlalilju' b'aj kypakb'a'n t-sanjelal Dyos, kyb'inku'ye' b'ajkyma'n lu b'a'nxi'x. Iky tpakb'al ja'lu kse'n jun kantil nk'ant toj qlolj tzmax ajqsqix ex ajtul qoptz'aju' t-spik'umal sqixun che'w toj kyanmiye'.
- ²⁰Tnejelxi'x Kanex toj kywitze': Aju' tyol Dyos tz'ib'a'n toj Tu'jil kyu'n t-sanjelal, lay b'ent pjet qu'n kse'nxwitqe qnab'l,
- ²¹qu'n min e'yolin kye' t-sanjelal Dyos kyu'nxyib'; e'wnaq qekye' e'yolin kse'nx tzaj tma'n Dyos kye, q'i'nqe'toq tu'n Xewb'aj Xjan.

2 P 2

Aye' nok kyq'o'n kyib' te xnaq'tzal

- ¹Ikx b'aju' ojtxi', ate' xjal chalyolqe' okkyq'o'n kyib' te t-sanjelal Dyos kyxol aj Israel; ikyxtzu'n ja'lo ate' chalyol k'okyel kyq'o'nkyib' te xnaq'tzal kyxole'. Che q'ol xnaq'tzb'il mya ax ex xob'ajilx kyeye', ex lay tzajkyna'ntl Qajaw Jesukrist kolpinkye; aye'x che tzajel q'inte jun xitb'il naqx myanim ajtultz'aq kyib'aj.
- ²Nim che kxe'l lpe kyi'j toju' kyachb'il taq'wixi'x, ex tu'n kypaj che yolil xjal myab'a'n ti'ju' b'e ax.
- ³Tu'ntzu'n kyjamjoni'n xnaq'tzal lu, che b'lol pwaq kyi'je' ajkyq'on xnaq'tzb'il mya ax; tu'ntpajtzun ja'lu, ojtxi'tl b'antni kyten tu'n kyxi' toj tz'e'ysb'il witzb'aj.
- ⁴Min kub' tnajsa'n Dyos kyilju' anjl eb'inchan il, eb'ajx t-xon toj q'aq' ex e'kyaj tq'o'n toj qlolj, xwaku'nqe' toj xpatx'i'n k'uxb'il tzmax ajkyok toj xjel.
- ⁵Ex min kub' tnajsa'n Dyos kyilju' xjal ojtxi', tzaj tq'o'n q'eqjab' kyib'aju' b'inchal myab'a'n, o'kx Noe kyuk'i'l wuqtl xjal e'tkol, ju' pakb'an tu'n kyanq'in xjal toj ttzinunal.
- ⁶Ex kub' ttz'e'ysa'n Dyos kywitzu' nimaqtnam Sodom ex Komor, e'kub' ttz'e'ysa'n tzmax kykub' tza'jix, tu'n kyok te yek'b'il ti'ju' tzul kyi'ju' b'inchal taq'wix.
- ⁷Atzu'n Lot, jun ichan tnik'alti'j, min kub' ttz'e'ysa'n, qu'n inxi'xtoq b'isun tu'n tpaj kyachb'ilju' b'inchal taq'wix.

- ⁸Najli toqju' ichan tnik'alti'j kyoju' nimaqtnam lu, inxi'xtoq yajti tu'n tpaj ajtkayinte ex ajtb'inte kyb'inchb'aju' xjal myab'a'n tkyaqil q'ij.
- ⁹Qu'mtzun nche tklo'nte Qman Dyos okslalqe'xi'x te ajkyok toj joyb'ilkyi'j, ex kttz'e'ysa' kywitzju' b'inchal taq'wix toj tq'ijlalil ajkyok toj xjel.
- ¹⁰Aye'xi'xpe' ljo'n kyanq'in toj achb'il myab'a'n ex nelkyik'o'n tkawb'il Qajaw, kb'el ttz'e'ysa'n Dyos kywitz. Taq'wix xjalqe' chalyol xnaq'tzal lu ex pi'sqe', min nche xob' nche wulin kyij'ju' nim kyoklen toj kya'j;
- ¹¹aye'tzunkye' anjl, maskye nimxi'x kyipumal ex nimaq kyoklen, min nok kyq'o'n kyib' wulil kyij'ju' oklenj lu toj tb'i Qajaw.
- ¹²Ikyqe' xjalju'na'j kse'nqe' txkup: mixti'x kynab'l, naq nche anq'in, nche itz'ji tu'n kytzyunjtz ex tu'n kykub'yo'n. Nche yolin myab'a'n kyij'ju' min nche kane toj kywitz; ikyxtzun che kyimela' kse'nqe' txkup,
- ¹³che yajtel kse'nx e'yajta' txqantl kyu'n. Nxi'x che tzalaj toj kywitz tu'nju' q'o'nkyib' tu'n kyachun junjun q'ij. ¡Ch'ixb'ajil qe'x ex junxi'qeku' ajkyten kyuk'i'le' kyoj junjun wan, nche tzalaj toj kyxja'jayi'n tuk'i'l sb'ub'l!
- ¹⁴Majx tokkywitz kyij' qya ex npon kyk'u'j kyij'; majx ljo'n kyb'inchan il. Nche kysb'u'nju' min q'uqlixi'x kyk'u'j ti'j Krist; kyexi'x kyjyonteju' kyajb'il; b'entnitlti'j tu'n kyxi' toj naje'n.
- ¹⁵Tzpetniqe', qu'n mache eltxalpuj ti'ju' b'e tzinun. Xi' lepcha'qe' ti'ju' yek'b'il tu'n B'alaam ju' sanjelal, tk'wal B'osor, t-xima tu'n tb'inchate myab'a'n tu'n tkanb'an pwaq
- ¹⁶ex tzak'unjtz tu'n tpaj til: jun xhej b'ur min nyolin, yolin kse'n jun xjal ex min taj tu'n t-xitljo'n t-xnakylju' sanjelal.
- ¹⁷Ikyqe'kye xnaq'tzal na'j kse'nqe' xoch mixti' a' kyoj, kse'nqe' muj niqinje tu'n kyq'iq'; che xe'lq'o'n toj tz'e'ysb'il witzb'aj toj qlolj qxopinxi'x tejumajx.
- ¹⁸Xa'wankuxi'x che yolin naqx tu'n kyjaw latb'i xjal kyij', nche okkychq'o'n ak'a'j okslal, tzqeku' telkypa'n kyib' ti'ju' b'e taq'wix, tu'n kyxi' kyiq'i'n tojxu' kyachb'il ex tajb'il kychib'jil.
- ¹⁹Nxikyma'n kye tu'n kytzaqpet, extzun aye'ku'kye jtz'o'nqe' kse'n lq'o'n majin toj taq'wixil; qu'n kykyaqil xjal lq'o'n majin teju' makub'santeti'j.
- ²⁰Aye'kye' matxi' tz'el kynik' te Qajaw ex Klolqe Jesukrist, ex mache tzaqpet teju' myab'a'n twitz tx'otx', qama kychukutl kyib' kyoju' ti'xti' lu ex makub'kyij', che kxe'lxi'xtl toj il kyetwitz tnejel.
- ²¹Mixpe'wtlo ti'x sel kynik' teju' b'a'n b'e nejtl, kyetwitz telenxi' kynik' ti'j, yajxi'xtl sel kypa'n kyib' ti'ju' xjan chaq'b'il kyk'am.

²²Kyi'jtzun xjapuna' jun q'umb'en ax kjalu: Nanjlti'ju' tx'yan leq'ulte t-xab', chij, ex juntl ntma'n kjalu: Aju' b'och tzmaxb'aj txjet ti'j, nxi'tl lmultib' toj xo'l, chij.

2 P 3

Tulel jumajtl Qajaw

¹E'ntzik ex e'witz'in, a tkab' u'j ja'lu nxi' ntz'ib'a'ne' kyeye'. Matxinq'o'n kynab'le' kyoju' kab'e' wuje', qu'n wajb'ile' tu'n kyximane' b'a'n.

²Kyna'ntze' tpakb'al b'a'n kymaju' t-sanjelal Dyos ojtxi'; exju' tchaq'b'il Qajaw ex Klolqe Jesukrist, b'ajx kyxnaq'tza'n apostl kyeye'.

³Axi'xpe' tz'elx kynik'yju'ye' ti'j: che ul xjal toj b'ajsb'il tq'ijlalil o'kx k'okyela'ten kywitz ti'ju' kyachb'il ex twi' xmayilqe'

⁴okkyxjelu' kjalu: ¿Ti'tzu'n xb'aj ti'ju' tziya'ntl qa tzul jumajtl Krist? Oje che b'ajkyimkye' qchman, ex kukx ttente twitz tx'otx'ju' atxi'x tkub'len b'incha'n tx'otx', chechi.

⁵Min kyajb'ilju' xjal lu tu'n telkynik' ti'j, qa kub' tb'incha'n Dyos kya'j ex tx'otx' naq tu'n tyol atxi'x ojtxi', eltpa'n tx'otx' ti'ju' a'.

⁶Ex b'ajkub' xitj twitz tx'otx' toju' tq'ijlalil tej ttzaj q'eqjab'.

⁷Aye'tzu'n kya'j ex tx'otx' ate' ja'lo klo'nqe' tu'n kyxi' toj q'aq' tu'nx tchaq'b'il Dyos. Che b'ajeltz'e'y tu'n q'aq' lu toj tq'ijlalil ajkyok kykyaqil toj xjel ex ajkyxi' b'inchal myab'a'n toj naje'n.

⁸Expe' lan tzik'tna'l kyu'ne' e'ntzik ex e'witz'in, aju' jun q'ij naku'j kab'k'al lajnaq (1,000) ab'q'i, ex aju' kab'k'al lajnaq (1,000) ab'q'i naku'j jun q'ij te Qajaw.

⁹Mya yajxi'xwit njapunte Dyos tyol, kse'n nkyxima'n junjun, atite Qajaw tpasens kyije', min tajb'il tu'n tnaj jun kyxole', a tajb'ilju' tu'n tanjtztij kyanmi kykyaqil.

¹⁰Ajtzun tulte Qajaw, naqx myanim ajtul kse'n ajtul jun eleq'. Che b'eltzun naj kya'jtz tu'n jun tq'ojq'ojel xob'ajilx, tkyaqilju' ati twitz kya'j che b'elxitj tu'n q'aq', extzu'n tx'tox' tuk'i'l tkyaqil kyb'inchb'aj xjal twitz, che b'ajel tu'n q'aq'.

¹¹Kna' che b'elb'aj tkyaqil tu'n q'aq', jse'n taq'witzun lay che anq'inkye' b'a'n, ex tu'n tel kypa'n kyib'e' ti'ju' myab'a'n!

¹²Che ayonqe'ye' ti'ju' q'ij ajkyok kykyaqil xjal toj xjel tu'n Dyos, ex kyq'onk tilile'. Che b'ajel xitju' kya'j tu'n q'aq' toju' q'ij lu, ex kykyaqilju' che'w che kb'el yulj tu'n q'aq';

¹³ayo'tzunqe nqo ayon ti'ju' ak'a'j kya'j ex ak'a'j tx'otx' tziya'ntl tu'n Dyos, atzuntzu' kb'antela'te' tnik'alti'j ex b'a'n.

¹⁴Qu'mtzun e'ntzik ex e'witz'in, b'ankx nche ayone' tu'n kyulju' ti'xti' lu, kyq'onk tilile' tu'n kytene' b'a'n twitz Dyos, mixti' kytz'ilile' ex kyile'.

15Kyna'ku'ye' tu'nju' kye qilwi tu'n Dyos, ati tpasens qi'j qu'n a tajb'ilju' tu'n qklet. Ex oje b'ajx ttz'ib'a'n qitz'in Pawl kyeye' ti'ju' lu, kse'nx ttab'l tzajni tq'o'n Dyos.

16Oje b'ajx tma'n kyeye' ti'ju' lu kyoj kykyaqilju' tuj, naq aju' ati junjun yol ch'uḁ tu'n telqnik' kyi'j kyoju' tuj, qu'mtzun min nel kynik'ju' mixti' kyojtzqib'l exqe' mya wa'lqe'xi'x toj kyokslab'l, junxi'tl chik'b'ab'ente kyu'n, ikx nkyb'incha'nju' kyi'ju' txqantl Xjan Tu'jil, tu'ntzunju' che kxe'l toj naje'n.

17Qu'mtzun e'ntzik ex e'witz'in, loq' b'i'ntl ja'lu kyu'ne', kyka'yinx kyib'e', tu'n lalun che sb'unjtze' kyu'n b'inchal myab'a'n ex tu'n kywe'ye' b'a'nxi'x toj kyokslab'le'.

18Che ch'iyxkye' toju' ojtzqib'l ti'j Qajaw ex Klolqe Jesukrist ex che ch'iyxe' toju' tk'u'jlalil. ¡Awt Qajaw jaw ajwalet ja'lo ex te kukxju'! Ikxwitju'.

1 Jn

1 Jn 1

Yol te chwinqlal

¹Nxi qtz'ib'a'ne' kyeye' ti'ju' atitltoq t-xetnejel, aju' oje qb'ie' ex oje qile' kyu'nku' qwitze'. Qu'n qile' ex okqmko'ne' tu'n qq'ob'e'. Aju' Yol te chwinqlal.

²Yek'unjtzu' chwinqlal lu: qile' ex nqtziya'ne', ex nxi' qpakb'a'ne' chwinqlal tejumajx lu kyeye', aju' atitoq tuk'i'l Manb'aj ex ma yek'unjtz qe.

³A nxiqma'ne' kyeye' aju' oje qile' ex oje qb'ie', tu'n kymujb'ante kyib'e' quk'i'le', kse'nqe' mujb'a'n qib'e' tuk'i'l Qman Dyos ex tuk'i'l Jesukrist ju' Tk'wal.

⁴Nche'x qtz'ib'a'ne' lu kyeye' tu'n ttzqetju' qtzalajb'ile'.

Ate Dyos spik'un

⁵A tzaj t-xnaq'tza'n Jesukristju' qeye' ex nxi' qpakb'a'ne' kyeye': Ate Dyos spik'un ex mixti' qlolj tuk'i'l.

⁶Qama qma qa juna'n qib' tuk'i'l Dyos, extzun nqo anq'in toj qlolj, chalyol qo' ex min nqanq'i'n ax.

⁷Qatzun nqo anq'in toju' spik'un, kse'nte Dyos ati toj spik'un, atitzun mujb'ab'ltz qxol, ex nqo xtilset tu'n tchk'el Jesus ju' Tk'wal.

⁸Qama qma qa mixti' qil, ayo'x nqo sb'unte qib' ex min nqo yolin ax;

⁹qatzun mab'jaw qma'n qil twitz Dyos, tz'aqlite Dyos ex b'a'n tqe qk'u'j ti'j, kb'el tnajsa'n qil ex qo t-xtilsa' te tkyaqil myab'a'n.

¹⁰Qama qma qa b'ajx qo b'inchana' il, inok qq'o'n Dyos te chalyol ex min nqk'mo'nju' tyol.

1 Jn 2

A Jesukrist yolil qi'j

¹E'tal nk'wal, nb'ajx ntz'ib'a'n jaye'lu kyeye' tu'n lalun che b'inchan ile'. Qatzun ati jun mab'inchan il, ati jun kolol qi'j twitz Manb'aj, aju' Jesukrist, ex tz'aqlixi'x.

²Taq'tib' Jesukrist te chojb'il tu'n kynajset qil; ex mya o'kx qil, ex kyil kykyaqil xjal twitz tx'otx'.

³Qama che'x qb'i'n tchaq'b'il Dyos, matxitzun tz'el qnik'tz te Dyos.

⁴Qatzun ati maq'mante: Wojtzqi'nwe', qa chi, ex min nche'x tb'i'n tchaq'b'il, min nyolin ax.

⁵Atzunte' qa nxiqb'i'n tyol, atzuntzu' ntena'xi'x tk'u'jlalil kse'nte Dyos nqo tk'u'jla'n.

⁶Alkye inq'mante qa juna'ntib' tuk'i'l Dyos, ati tu'n tanq'in kse'n anq'ina' Jesukrist.

Aju' ak'a'j chaq'b'il

⁷E'ntzik ex e'witz'in, mya ak'a'jte' chaq'b'il nxi' ntz'ib'a'ne' kyeye' lu: axte chaq'b'ilju' kyk'ame' tzajx t-xetnejel. Ate' ojtxi' chaq'b'il a b'i'ntlju' kyu'ne'.

⁸Atzu'n ja'lo, nxi' ntz'ib'a'ne' jun ak'a'j chaq'b'il kyeye', axxi'x te Krist ex kyeye', qu'n xi'tkub'aju' qlolj ex xi'tqoptzajxi'xju' spik'un axxi'x.

⁹Qama tma jun qa ati toj spik'un, extzun neltik'o'n ttzik mo titz'in, atix toj qlolj.

¹⁰Aju' ntk'u'jla'n ttzik mo titz'in, nnanq'in toj t-spik'umal Dyos, ex minti' takpuje'n toj tanmi.

¹¹Atzunte' neltik'o'n ttzik mo tiz'in, inanq'in toj qlolj ex inx takajla toj qlolj, ex min neltnik' jatu'n t-xa', qu'n mox tu'nju' qlolj.

¹²E'tal nk'wal, nxi' ntz'ib'a'ne' lu kyeye', qu'n matxi' kub' najsa'n kyile' tu'n Dyos tu'nel Jesukrist.

¹³E'manb'aj, nxi' ntz'ib'a'ne' lu kyeye', qu'n matxi' tz'el kynik'e' teju' atitl ttzajlenx t-xetnejel. E'ku'xun, nxi' ntz'ib'a'ne' lu kyeye' qu'n matxi' kub'ti'ju' tajaw il kyu'ne'.

¹⁴Mab'ajx ntz'ib'a'ne' kyeye' tal nk'wal, qu'n matxi' tz'el kynik'e' teju' Manb'aj. Mab'ajx ntz'ib'a'ne' kyeye' manb'aj, qu'n matxi' tz'el kynik'e' teju' atitltoq atxi'x t-xetnejel. Ex mab'ajx ntz'ib'a'ne' kyeye' ku'xun, qu'n kuwqe'ye' ex matxi' kyk'ame' tyol Dyos toj kyanmiye', ex matxi' kub'ti'ju' tajaw il kyu'ne'.

¹⁵Lalun kyk'u'jlaye' twitz tx'otx', exju' nb'aj twitz tx'otx'. Alqe nk'u'jlante te twitz tx'otx', min ntk'u'jla'n Dyos;

¹⁶qu'n tkyaqilju' ti'xti' twitz tx'otx' myatzu' ntzaja' tk'etz Dyos, te twitz tx'otx'xte', aye' ja'lu: e'tajb'il qchib'jil, achb'il kyi'ju' nche qka'yi'n ex nimjtib'il toj qchwinqlal.

¹⁷Atzunte' twitz tx'otx' xi' tb'aj kyuk'i'l tkyaqilju' achb'il myab'a'n twitz: atzunte' ntb'inha'n tajb'il Dyos ktenb'el kukxju'.

Yol ax ex chajyolil

¹⁸E'tal nk'wal, a b'ajsb'il tq'ijlalilju' ja'lo. B'i'ntl kyu'ne' qa tzul neju' ajq'oj ti'j Krist; matxitzun che jawb'ent txqan ajq'oj ja'lo ti'j Krist. Qu'mtzun nel qnik' ti'j qa toj b'ajsb'il tq'ijlalil ta'qo' ja'lo.

¹⁹Mache b'je'x qxol; axxi'x myatoq quk'i'lqe', naqwit quk'i'l qe'xi'xtoq, ma'wtlo che kyejten qxol. Ma'tzun b'aj ikyju' tu'n tel q'ancharlin qa mya kykyaqil quk'i'lqe'.

- ²⁰Matxi' tz'ok q'o'n kyoklene' tu'n Xewb'aj Xjan, ex matxi' tz'el kynik'e' kykyaqile' teju' ax.
- ²¹Nxi' ntz'ib'a'ne' kyeye' qu'n kyojtzqi'ntle' ax; ex b'i'n kyu'ne' lay chan yolju' nyolin ax.
- ²²¿Alkyetzu'n chalyol? Aju' inq'mante qa myate Jesusju' Krist. Atzunte ajq'uju' ti'j Krist, qu'n neltik'o'n Qman Dyos tuk'i'l Jesus ju' Tk'wal.
- ²³Alkyexku' matz'el ik'onte Tk'wal Dyos, ex neltik'o'n Dyos Manb'aj; alkyetzun mak'monte K'walb'aj, ex ntk'mo'n Manb'aj.
- ²⁴Qu'mtzun kyajxwit tenju' yol toj kyanmiye' aju' kyb'iye' atxi'x kyokslane'; qatzun ati toj kyanmiye' kukxju', ex che tenb'ele' juna'n kyib'e' tuk'i'l K'walb'aj ex tuk'i'l Manb'aj.
- ²⁵Ate oje tzaj tziya'n Jesukrist qe, aju' chwinqlal tejumajx.
- ²⁶Nxi' ntz'ib'a'ne' kyeye' kyi'ju' kyajb'il tu'n kysb'un kyi'je'.
- ²⁷Aye'tzunkye' ati Xewb'aj Xjan kyuk'i'le', tu'n Xewb'aj Xjan soka' tq'o'n Jesukrist kyoklene', ex min nojqelan alkye kxnaq'tzal kyeye', qu'n aju' Xewb'aj Xjan tzajni tq'o'n Dyos kyuk'i'le' kxnaq'tzal kyeye' ti'j tkyaqil ti'xti', ex ax t-xnaq'tzb'il, mya chajyolil. Kyjunam kyib'e' kukxju' tuk'i'l Krist kse'nx matxi' t-xnaq'tza Xewb'aj Xjan kyeye'.
- ²⁸Ja'lotzun e'tal nk'wal, kymujb'am kyib'e' kukxju' tuk'i'l Krist, tu'ntzun q'uqli qk'u'j ajtul jumajtl ex tu'n lalun qokub' ch'ixwi twitz ajtul.
- ²⁹Loq'tzun b'i'ntl kyu'ne' tnik'alti'j Jesukrist, tz'elx kynik'e' qa kykyaqilju' nche b'inchante tnik'alilti'j tk'wal Dyos qe'.

1 Jn 3

Tk'wal Dyos qo'

- ¹Inxi'x qotk'u'jla'nte Qman Dyos, nqo okq'o'n te tk'wal Dyos, ex ax tk'wal Dyos qo'. Qu'mtzun min nelkynik' xjal qe, qu'n na'mx telkynik' te Dyos.
- ²E'ntzik ex e'witz'in, tk'wal Dyos qo'tel. Maskye na'mx qlonte se'n qo okyela' yajxi'tl, b'i'ntl qu'n ajtul jumajtl Jesukrist, qo okyel kse'nte, qu'n k'okyel qka'yi'nkuxi'x.
- ³Ex kykyaqilju' maqe kyk'u'j ti'j, kyxtilsa'kyib' kyu'nxkyib', kse'nxte Jesukrist xtilun.
- ⁴Kykyaqiltzunkye' mache b'inchán il, taq'wix ntb'inchán; qu'n a tilju' qa taq'wix nb'inchet.
- ⁵B'i'ntl kyu'ne' ulte' Jesukrist twitz tx'otx' tu'n tel tiq'i'n kyil kykyaqil xjal, ex mixti' junte til.

⁶Ikytzu'n, kykyaqilju' mujliqe' kukxju' tuk'i'l Jesukrist, lay che b'inchantl il; aye'tzunkye' inx che b'inchan il, na'mx telkynik' te ex min nkane' toj kywitz.

⁷E'tal nk'wal, lalun kyaq' sb'u'kyib'e': ate' nb'inchante tnik'alilti'j, tnik'alte' ti'j, kse'nte Qajaw tnik'alti'j;

⁸atzunte' inx b'inchan il, te tajaw il, qu'n ate' tajaw il b'inchal il ttzajlenx t-xe tnejel. Tu'ntzunju' sula'te' Tk'wal Dyos: tu'n tb'ajjub' t-xitu'n xb'aj tb'incha'n tajaw il.

⁹Mix-a'lo' jun tk'wal Dyos inxwit b'inchan il, qu'n nche anq'inkye kse'nxte Dyos; ex lay inxwit che b'inchan il qu'n tk'wal Dyos qe'.

¹⁰Q'ancha'l alkyeqe' tk'wal Dyos ex alkyeqe' tk'wal tajaw il, qu'n alkye min ntb'incha'n b'a'n mujqa min ntk'u'jla'n ttzik mo tiz'in, mya te Dyos.

Chaq'b'il tu'n qk'u'jlante qib' qxolilex

¹¹Ate oje kyb'iju'ye' ttzajlenx tnejel: tu'n qk'u'jlante qib' qxolilex.

¹²Lan qo ok kse'n Kayin, tk'waltoq tajaw il ex kub' tb'yo'n titz'in. ¿Tiqu'ntzun kub'a' tb'yo'n? Myana' b'a'ntoq tb'inchb'aj Kayin, atzunte' titz'in b'a'n tb'inchb'aj.

¹³E'ntzik ex e'witz'in, lalun che jaw sak'puje' qama che el ik'o'ne' kyu'n xjal te twitz tx'otx'.

¹⁴Matxi' qoetzqe toju' kamik, itz'q'o'tl ja'lo, inel qnik' ti'j ikyju' qu'n ina' che qk'u'jla'n qtzik mo qitz'in. Alkyete min ntk'u'jla'n ttzik mo titz'in, kyimnix.

¹⁵Kykyaqilju' inelkyik'o'n kytzik mo kyitz'in, b'yol xjalqe', ex b'i'ntl kyu'ne', jun b'yolxjal lay b'antten tchwinqlal tejumajx.

¹⁶Qojtzqi'ntl qeju' tk'u'jlalil ja'lo qu'n mataq'te Jesukrist tchwinqlal tu'nqapaj; ikxtzunqejju', ati tu'n qq'onte qchwinqlal tu'n kypaj qtzik mo qitz'in.

¹⁷Qatzun ati jun q'inun ex matz'ok tka'yi'n nojqelan o'nb'il te jun ttzik mo titz'in, extzun min nxitq'o'n, ¿Se'n taq'wi tu'n tmante qa ati tk'u'jlalil Dyos toj tanmi?

¹⁸E'tal nk'wal, lalun qk'u'jla qib' naq tu'n qtzi, qyek'um tu'n qb'inchb'en.

Se'n tu'me'l tu'n tqe qk'u'j ti'j Dyos

¹⁹Ikytzu'n k'elela' qnik' ti'j qa to'qo' toju' ax, ex kqeb'el qk'u'j twitz Qman Dyos;

²⁰qatzun na'n tu'nqk'u'j qa ati jun qil, ate Dyos nimxi'x toklen ex tojtzqi'n tkyaqil.

²¹E'ntzik ex e'witz'in, qatzun mißtite' qil na'n tu'n qanmi, q'uqli qk'u'j twitz Dyos;

²²ex ktzajel tq'o'n tkyaqilju' matxi qqani'n te, qu'n nxiqnima'n tchaq'b'il Dyos ex nqb'incha'n b'a'n toj twitz.

²³A tchaq'b'il Dyosju' tu'n qokslan te Jesukrist ju' Tk'wal, ex tu'n qk'u'jlante qib' qxolilex kse'nx tchaq' qe.

²⁴Aye' nche'x kynima'n tchaq'b'il, nche anq'in tuk'i'l ex ati kyuk'i'l. Ikytzu'n nela' qnik' qa ati Dyos toj qanmi: tu'nju' Xewb'aj Xjan tzaj tq'o'n toj qanmi.

1 Jn 4

T-xew Dyos ex t-xew ajq'oj ti'j Krist

¹E'ntzik ex e'witez'in, lalun che'x kyoksla'ne' kykyaqilju' pakb'al nche q'mante qa ati T-xew Dyos kyuk'i'l, tz'elx kynik'e' kyi'j qa T-xew Dyos ati kyuk'i'l mujqa mya. Qu'n nim pakb'al chalyolqe' ate' twitz tx'otx'.

²K'elel kyniky'e' alkye ati T-xew Dyos tuk'i'l kjalu: kykyaqil pakb'al nche q'mante qa axxi'x ul Jesukrist kse'n jun ichan, ati T-xew Dyos kyuk'i'l.

³Alkyetzunte inq'mante qa min ul te Jesukrist kse'n jun ichan, mixti' T-xew Dyos tuk'i'l;aju' t-xew ajq'oj ti'j Krist ati tuk'i'l. B'i'ntl kyu'ne' ati tulelju' xewb'aj lu; atitlte' ja'lu kyxol xjal.

⁴E'tal nk'wal, te Dyos qe'ye' ex makub' kyi'ju' chalyol na'j kyu'ne', qu'n nimxi'x tipumalju' ati kyuk'i'le' kyetwitzju' ati twitz tx'otx'.

⁵Te twitz tx'otx'qe'; qu'mtzun nche yolin kyi'j ti'xti' twitz tx'otx', aye'xtzu'n te twitz tx'otx' nche kub' b'inkye.

⁶Ayo'tzunqe te Dyos qo'. Aju' ojtzqi'n Dyos tu'n nkub' tb'in qyol, atzunju' mya te Dyos min nqokub' tb'i'n. Atzuntzu' nela' qnik' alkye ati Xewb'aj te ax tuk'i'l ex alkye ati xewb'aj te sb'ub'l tuk'i'l.

Atite Dyos tk'u'jlalil

⁷Atixi'x nk'u'je' kyi'je' e'ntzik ex e'witez'in, ati tu'n qk'u'jlante qib' qxolilex, qu'n tuk'i'l Dyos ntzaja' tk'u'jlalil. Kykyaqilju' nche k'u'jlan tk'wal Dyos qe' ex kyojtzqi'n Dyos.

⁸Alkyete min nk'u'jlan, na'mx teltnik' te Dyos, qu'n nk'u'jlante Dyos.

⁹Tzaj tyek'u'n Dyos tk'u'jlalil qe tej ttzaj tchq'o'n o'kxku' jun Tk'wal twitz tx'otx' tu'n tten qchwinqlal tu'n.

¹⁰A tk'u'jlaliju' kjalu: mya ma'wt qk'u'jla Dyos, ate Dyos xk'u'jlanqe ex matzaj tchq'o'n Tk'wal, tu'ntzun ajtkub' te chojb'il, che najsetel qil tu'n.

¹¹Ati nk'u'je' kyi'je' tal nk'wal, qa ikyxqo tk'u'jlaya' Dyosju', ex ikxqe tu'n qk'u'jlante qib' qxolilex.

¹²Mix-a'lo'te oje tz'ok ka'yinte Dyos; qatzun maqk'u'jla qib' qxolilex, ati Qman Dyos quk'i'l ex nq'anchar'lix tk'u'jalil qoj.

¹³Anela' tnik'tzilju' qa nqo anq'in tuk'i'l Dyos exqa ati Dyos quk'i'l, tu'nju' matxi' tzaj tq'o'n T-xew qe.

¹⁴Ex ayo'ku'ye' matxi' qolonte ex nxiqma'ne' qa tzaj tchq'o'n Qman Dyos Tk'wal klol kye kykyaqil xjal.

¹⁵Alkyexku' matz'el tnik' qa ate Jesus Tk'wal Dyos, nanq'in tuk'i'l Dyos ex ati Dyos tuk'i'l.

¹⁶Ikytzu'n nel qnik' ti'j tk'u'jalil Dyos qi'j ex maqoksla. Atite Dyos tk'u'jalil, ex aju' nk'u'jlan, nanq'in tuk'i'l Dyos ex ati Dyos tuk'i'l.

¹⁷Ikytzu'n ntena'xi'x qk'u'jlalil, tu'ntzun tqe qk'u'j toju' q'ij ajqok toj xjel; qu'n ikyqo' kse'n Jesukrist twitz tx'otx'.

¹⁸Qa ati qk'u'jlalil, lay qoxob'. A pena' axxi'x tk'u'jalil nex xla'jante xob'ajil, qu'n tu'nju' xob'el ati tz'e'ysb'il witzb'aj. Qu'mtzun alkye nxob', na'mx tten tk'u'jlalil axxi'x toj tnami.

¹⁹In qo k'u'jlanqe, qu'n nejtl xqo tk'u'jla Dyos.

²⁰Qa ati jun inq'mante kjalu: Ink'u'jla'ne' Dyos, qa chi, extzun neltik'o'n ttzik mo titz'in, chalyol. Qa min ntk'u'jla'n jun xjal ttzik mo tiz'in, nokku' tka'yi'n, ex lay b'ent tk'u'jlante Dyosju' min nok tka'yi'n.

²¹A oje tchaq' Jesukristju' qe kjalu: alkye ntk'u'jla'n Dyos, ikx k'u'jlam ttzik mo titz'in.

1 Jn 5

Nkub'ti'j myab'a'n twitz tx'otx' tu'n qokslab'l

¹Qa nqoksla'n qa a Jesus Krist, tk'wal Dyos qo'; exqa nqk'u'jla'n Manb'aj, ati tu'n qk'u'jlan kye tk'wal Manb'aj.

²Qa nqk'u'jla'n Qman Dyos ex nqb'incha'n tchaq'b'il, ex nel qnik' ti'j qa nche qk'u'jla'n tk'wal Dyos.

³Ate nqk'u'jla'n Dyosju' qa nche qb'incha'n tchaq'b'il; ex mya ch'u'xqe' tchaq'b'il,

⁴qu'n kykyaqilju' nche ok te tk'wal Dyos, nkub'ti'ju' myab'a'n twitz tx'otx' kyu'n. Tu'n qokslab'l nkub'a'ti'ju' myab'a'n qu'n.

⁵Alkye ntoksla'n qa a Jesus Tk'wal Dyos, nkub'ti'j myab'a'n twitz tx'otx' tu'n.

Tziyb'il ax ti'ju' Tk'wal Dyos

⁶Tej tul Jesukrist, jaw a' twi' ex el tchk'el; mya o'kx jaw a' twi', ex el tchk'el. Ex a Xewb'aj Xjan ntziyante, qu'n ax te Xewb'aj Xjan tyol.

⁷Oxe' q'olte tziyb'il ti'ju' lu:

⁸aju' T-xew Dyos, exju' a', tuk'i'lju' tchk'el Jesukrist; ex ax yolju' nkyma'n ox'e' lu.

⁹In pena' xiqoksla'n kyol xjal, mitzunloyate' ttziyb'il Dyos nimxi'x toklen, qu'n ina' ttziya'n qe ti'ju' Tk'wal.

¹⁰Alkye nokslan teju' Tk'wal Dyos, ati tziyb'il lu toj tanmi; atzunju' min nokslan te Dyos, naku'j chajyolil te, qu'n min ntoksla'n ttziyb'il Dyos ti'ju' Tk'wal.

¹¹A nttziya'n Dyosju' tu'n matzaj tq'o'n qchwinqlal tejumajx, ex ati qchwinqlal lu qama qokslaju' Tk'wal.

¹²Qa nqo anq'in tuk'i'lju' Tk'wal Dyos, ati qchwinqlal lu; altzunkyete min nanq'in tuk'i'l Tk'wal Dyos, mixti' tchwinqlal tejumajx.

B'ajsb'il yol ex nab'l

¹³Nxi' ntz'ib'a'ne' kyeye' okslalqe'ye' te Tk'wal Dyos, tu'n kyb'inteye' qa ati kychwinqlale' tejumajx.

¹⁴Q'uuqli qk'u'j ti'j Dyos, qu'n b'i'n qu'n qa titi' matxi qqani'n te kse'nju' tajb'il, nqo tzaj tb'i'n.

¹⁵Kse'nxtzu'n nqo tzaj tb'i'n Dyos ajttzaj qna'n, ex b'i'n qu'n qanqk'mo'n titi' matxi qqani'n te.

¹⁶Qama til jun okslal juntl okslal ntb'inha'n jun il mya te kamik, ati tu'n tna'n Dyos ti'j, ex ktzajel tq'o'n Dyos tchwinqlalju' okslal lu, qa mya jun il te kamik. Ati jun il te kamik, ex lay txinma'ne' tu'n kynan Dyose' tu'n tpaj.

¹⁷Tkyaqil taq'wix nb'inchet, il; ex atite il mya te kamik.

¹⁸B'i'ntl qu'n aye'kye' tk'wal Dyos qe'tl, min nche b'inchantl il, qu'n xq'uqi'nqe' tu'n Tk'wal Dyos, ex min nche oktzyu'n tu'n tajaw il.

¹⁹B'i'n qu'n te Dyos qo', ex kykyaqil xjal twitz tx'otx' te'qe' tjaq' tkawb'il tajaw il.

²⁰Ex b'i'n qu'n oje tzulju' Tk'wal Dyos ex tzaj tq'o'n qnab'l tu'n telqnik' ti'ju' Dyos axxi'x. Nqo anq'in tuk'i'lju' ax, aju' Jesukrist Tk'wal Dyos. Ex ato' tuk'i'lju' Dyos axxi'x, ex ntzaj tq'o'n qchwinqlal tejumajx.

²¹Kyka'yinx kyib'e' tal nk'wal kyeju' witzleb'.

2 Jn

2 Jn 1

¹Ayine' tijwnaq kyxol okslal, nxi' nq'olb'e'na wanab' sk'o'na tu'n Dyos, ex nche'x nq'olb'e'ne' tala. Nxi'x che nk'u'jla'ne', ex mya o'qinkxe' nchin k'u'jlankyeye', ex ikx kykyaqilju' matxi' tz'el kynik' teju' ax.

²Nche nk'u'jla'ne' tu'nju' ax ati toj qanmi, ex ktenb'el quk'i'l kukxju'.

³Awt Qman Dyos ex Jesukrist ju' Tk'wal, che tzaj q'onte xtalb'il kyib'aje', ex nak'b'il, tzajxwit q'aq'an kyk'u'j kyij'e' tu'n kytene' toju' ax ex tk'u'jlalil.

Tu'n tten qk'u'jlalil axxi'x

⁴Nxi'x chin tzalaje' tu'nju' mache wile' junjun tala nche anq'in toju' ax, kse'nx tchaq' Qman Dyos qe.

⁵Atzu'n ja'lo nxi' nkub'sa'ne' teya wanab', mya inwt xintz'ib'a'n jun ak'a'j chaq'b'ile' teya, axte' oje qk'am t-xe tnejel, tu'n qk'u'jlante qib' qxolilex.

⁶Ate tk'u'jlalilju' qa nche qanq'i'n tchaq'b'il Dyos, ex a chaq'b'ilju' kse'nx oje kyb'ieye' ttzajlenx tnejel, tu'n kyanq'ine' toj tk'u'jlalil.

Aye' sb'ul

⁷Nim sb'ul nche b'et ja'lo, nkyma'n qa min ul te Jesukrist ikyxi'x se'n xjal. Aju' inq'mante ikyju', sb'ulte' ex ajq'oj ti'j Krist.

⁸Kyka'yinx kyib'e' tu'n lalun kub' naju' qaq'unb'en, tu'n kyk'monteye' tkyaqil twitzlalil.

⁹Alkyexku' min nkyajten toju' xnaq'tzb'il taq' Krist, mixti' Dyos tuk'i'l; alkyetzunte inten toju' xnaq'tzb'il tu'n Qajaw, ati Qman Dyos tuk'i'lju' Tk'wal kyuk'i'l.

¹⁰Qama pon jun ka'yilkyeye' ex myaju' xnaq'tzb'il tu'n Qajaw qi'n tu'n, lalun kyk'ame' toj kyjaye' expe' lalun txi' kyq'olb'e'ne';

¹¹qu'n alkye matxi q'olb'ente, ajunte toju' myab'a'n nkyb'incha'n.

Yol te b'ajsb'il

¹²Nimwe' nyol kyeye, naq aju' lay txi ntz'ib'a'ne'. Wajb'ile' tu'n nxi'ku'ye' yolil kyuk'i'le', tu'ntzun qtzalajxi'x.

¹³Nxi' q'olb'e'na kyu'n talju' ttzika mo titz'ina, ju' ex sk'o'n tu'n Dyos.

3 Jn

3 Jn 1

¹Ayine' tijwnaq, nxi' nq'olb'e'na Kayo, atixi'x nk'u'je' ti'ja.

B'a'n tyolinjtz Kayo

²Witz'in, atixi'x nk'u'je' ti'ja, nchin kub'sane' te Dyos tu'n ttena b'a'n toj tkyaqil, ex b'a'na toj t-xmilala, kse'n tanmiya b'a'n ta' twitz Dyos.

³Ojexi'x chin tzalaje' tej kyul junjun okslal e'tzaj kyxole' ex kyma qa atixa toju' ax tzaj t-xnaq'tza'n Jesukrist qe.

⁴Awe' ntzalajb'il nimxi'x aju' ajnb'inteye' qa nche anq'inju' nk'wale' toju' ax tzaj tkyek'u'n Dyos qe.

⁵Witz'in, atixi'x nk'u'je' ti'ja, b'a'nte' ntb'incha'na tu'nju' n-onina kyi'j txqantl qtzik mo qitz'in, axi'xpe' kyeju' te junxi'tl najb'ilqe'.

⁶Kywitzku' okslal matxi' kymaya' qa nxi'x che tk'u'jla'na. B'inchama xtalb'il oninqe'xa toju' nojqelan kye tu'n txikyljo'n kyb'e, tu'n telb'a'n tajb'eb'la twitz Dyos.

⁷Qu'n matzyet kyb'e tu'n kyajb'en te Jesukrist, ex min nche k'mon o'nb'il kye xjal min nche niman te Dyos.

⁸Qu'mtzun ati tu'n qonin kyi'j toju' kyaq'un matxi' tzyet, tu'n kypakb'anteju' ax.

Myab'a'n ntb'incha'n Dyotrepes

⁹Xintz'ib'a'ne' jun u'j kye okslal, atzu'n Dyotrepes min ntoksla'n qoklene' qu'n a tajb'ilju' tu'n tchaq'un kyxol.

¹⁰Qu'mtzun kb'ajel ntzak'u'ne' ajnpone', qu'n naq tok jk'ulyol ex chalyol qi'je'. Ex min nqe tk'u'j tu'nju' ntb'incha'n, min nche tk'mo'n qtzik e'qitz'in nche pon, qatzun ate' okslal kyajb'il tu'n kyk'monkye, min ntjo'n ex nche ex t-xla'ja'n kyxol okslal.

¹¹Witz'in, lalun tz'el tkno'na taq'wix, a knomju'ya b'a'n. Ate' nb'inchante b'a'n, te Dyos; atzu'n nb'inchan myab'a'n, na'mx teltnik' te Dyos.

B'a'n yek'b'il tu'n Demetryo

¹²Kykyaqil nche yolin b'a'n ti'j Demetryo, expe' ax. Ikkxqe' nqo yoline' b'a'n ti'j ex kanli twitza nqma'ne' ax.

Yol te b'ajsb'il

¹³Nimwe' nyol tu'n txinma'ne' teya, naq aju' lay txi ntz'ib'a'ne',

¹⁴qu'n wajb'ile' tu'n npone' tk'etza ex tu'n nyoline' tuk'i'la.

¹⁵Tenxwita toj nak'b'il. Nxi' q'olb'e'na kyu'n amiw. B'inchama xtalb'il, q'olb'enqe'xa qamiw.

Jud

Jud 1

¹Ayine' Judas, tmajin Jesukrist qine' ex titz'in Jakob', nche'x nq'olb'e'ne' k'u'jla'nqe' tu'n Dyos ex oje che ttxok, aye' xq'uqi'nqe' tu'n Jesukrist.

²Tzajxwit q'aq'an tk'u'j Dyos kyi'je', tenwt nak'b'il kyeye' ex tenwt kyk'u'jlalile'.

Poqb'ilkye xnaq'tzb'il mya ax

³E'ntzik ex e'witz'in, atixi'x nk'u'je' kyi'je', matxi' kub'xi' nxima'ne' tu'n ntz'ib'a'ne' kyeye' ti'ju' kolb'ilqe kyuk'i'le'; atzu'n ja'lo nojqelan tu'n ntz'ib'a'ne' kyeye' tu'n txi' nkub'sa'ne' tu'n toktilil kyu'ne' toju' okslab'l tzaj tq'o'n Dyos tejumajx qe ayo' okslalqo'.

⁴Qu'n ate' junjun sb'ulqe' matxi' che okx kyxole', q'ma'ntl kyoj Tu'jil ojtxi' tu'n kyxi' toj naje'n. Myab'a'n xjalqe', nkych'exb'e'n t-xtalb'il Dyos tu'n kyb'inchanteju' myab'a'n, min nche niman te Qman Dyos nim toklen ex te Qajaw Jesukrist.

Tqanil tz'e'ysb'il witzb'aj tu'n Dyos

⁵Maskye b'i'ntl kyu'ne' tkyaqil ja'lu, kxelna'ntle' kyeye', e'tkol Qman Dyos aj Israel tej kyb'je'tz tiq'i'n toj Ejipt, yajxi'tzuntl e'kub' tnajsa'nju' min xikynima'n tyol.

⁶Exqe' anjl elkyik'o'n kyoklen ex kyej kyq'o'n kyja xitq'o'n Dyos kye, jpu'nqe' tu'n Dyos toj qlolj tejumajx tu'n kyok toj xjel toju' q'ij nim toklen.

⁷Ikyxb'aju' kyi'ju' aj Sodom ex aj Komor, exqe' xjal kyoju' nimaqtnam kyk'etz, xikyq'o'nkyib' toj ajpaji'n, ex toj achb'il myab'a'n. Qu'mtzun kub' tz'e'ysa'n kywitz tu'n q'aq' tejumajx te jun yek'b'il kye kykyaqil xjal.

⁸Expe' ikyqe'xju' ichan na'j, nok toj kywitz ex nkytxa'jla'n kyib', nelkyik'u'n Qajaw ex nche xmayin kyi'ju' nimaq oklenj toj kya'j.

⁹Mixpeti' tma Myel kynejel anjl tu'n ttz'e'yset twitzju' tajaw il tej nqtoq che wulj tu'npaj t-xmilal Moyses, a tmaju': ;Tzak'unjtzwita tu'n Qman Dyos!, chij.

¹⁰Aye'tzunkye' xjal na'j inpe' che yolin myab'a'n ti'ju' min kyojtzqi'n; aye'tzu'n ti'xti' ojtzqi'n kyu'n kytzajlenx, najb'en kyu'n tu'n kyxi' toj naje'n kse'nqe' txkup mixti' kynab'l.

¹¹;Qab'anx kywitz!, qu'n a nxikyb'incha'n se'nte Kayin. Tu'n jamjoni'n ti'j pwaq mache'x txalpuj se'nte B'alaam, ex che najel tu'n kypi'sal kse'nte Kore.

¹²Ch'ixb'ilqe'x kyxole' toju' wan te tk'u'jlalil nkyik'sa'ne', nxi'x che tzalaj nche wan ex nche k'wan, mixti'x nche niman ch'i'n. O'kx nb'ajxkyk'u'j kyi'jx. Ikyqe' se'n muj mixti' jb'al toj, naq nxitiga'n kyq'iq'. Ikyqe' se'n tze min nche witzan toj tq'ijlalil, tzqijqe' ex jawniqe' xb'oqi'n.

¹³Tx'u'jqe' kse'n ttolob' ninnjab', ch'ixb'ilxqe' kyb'inchb'en kse'n twoqotil ninnjab'. Ikyqe' se'n che'w nche eltxalpuj, naqtkub'qe'tl tu'n kyten toj qlolj tejumajx.

¹⁴Ex ikx Enok, tchman Adan kyxol twuqi'n tnej tyajajil, yolin kse'nx tma Dyos te kyiju' xjal na'j kjalu: Wile' Qajaw, xi'toq ttzaj kyuk'i'l txqan tanjl

¹⁵tu'n kyok kykyaqil xjal toj xjel tu'n ex tu'n tkub' ttz'e'ysa'n kywitz tu'n tpaju' kyb'inchb'aj myab'a'n ex tu'n tpaj tkyaqil kyxlab'yol b'inchal myab'a'nqe' ti'j Qajaw, chij.

¹⁶Tkyaqil myab'a'n nela' kyeju' xjal lu ex nok kyq'o'n te kypaj txqantl, ex o'kx nkyjyo'n axju' kyajb'il. Nxi'x che yolin te ninb'ilkyib', ex kyexi'x che yolin kye txqantl naqx tu'n kykanb'ante kyajb'il.

Kynab'l okslal tu'n Judas

¹⁷⁻¹⁸Aye'tzunkye' e'ntzik ex e'witz'in, atixi'x nk'u'je' kyije', kyna'ntze' oje kyma t-apostl Qajaw Jesukrist kyeye' kjalu: Che ul xjal xmayilqe' toj b'ajsb'il q'ij, che anq'il tojx kyachb'il myab'a'n, chechij.

¹⁹Aye' che tzajel q'inte pa'jtib'il; qu'n a nkyb'inha'n axju' kyajb'il ex mixti' T-xew Dyos kyuk'i'l.

²⁰Aye'tzunkye' e'ntzik ex e'witz'in, atixi'x nk'u'je' kyije', che we'ku'kye' toj kyokslab'le' xjan ti'j Dyos. Che na'n Dyose' kse'nx ntma'n Xewb'aj Xjan.

²¹Che tenku'ye' toju' tkawb'il Dyos ex kyayome' tq'ijlalil ajttzaj tq'o'n Qajaw Jesukrist qchwinqlal tejumajx tu'n tlaqb'il tk'u'j.

²²Kyoninge'xe' nche jawje tuk'i'l tk'u'jlalil.

²³Che kykolpime' junjun tu'n lalun che'x toj q'aq', ex q'aq'an kyk'u'je' kyij txqantl, naq o'kx kyka'yinx kyib'e', lalun txikyb'inha'ne' taq'wix nkyb'inha'n naku'j xb'alun b'ajni txa'j.

B'ajsb'il ajwalb'ilte Dyos

²⁴Aku'te Qman Dyos nim tnab'l, Klolqe, ati tipumal ka'yilkyeye' tu'n lalun che kub' tz'aqe', tu'n kypon tiq'i'ne' mixti' kytz'ilile' twitz toj t-spik'umal tuk'i'l nim tzalajb'il.

²⁵Kyajwali'nktze', tz'elx kynik'e' teju' toklen nim ex tenxwit toklen tu'n tkawin, tu'nel Qajaw Jesukrist, tu'nju' matxi' tzajxi', te ja'lo ex tejumajx. Ikyxwitju'.

Ap

Ap 1

Yek'b'il tu'n Jesukrist

¹A yek'b'il ja'lu tzaj tq'o'n Dyos te Jesukrist, tu'n kytzaj tyek'u'n tkyaqil ti'xti' nojqelan tu'n kyulkanun kyeju' tmajin. Tzaj tyek'u'n Jesukrist tu'nel tanjl tzaj tchq'o'n tk'etz Xwan ju' tmajin,

²tzaj tma'n tkyaqilju' ax oje til, ex kanli tyol Dyos twitz, q'manjtzxi'xtl te tu'n Jesukrist.

³K'i'wla'nte' njaw xch'inte tpakb'al b'a'n q'ma'n toju' u'j lu, exju' nb'inte ajtjaw xch'et, qu'n matxi' tzul lq'e tq'ijlalil tu'n kyjapun.

Q'olb'eb'l kye wuq k'loj okslal

⁴Ayine' Xwan, nche'x nq'olb'e'ne' wuq k'loj okslal toj tx'otx' Asya. Tenxwit xtalb'il ex nak'b'il kyeye' tu'n Qman Dyos aku'xi'x, atitltoq atxi'x ojtxi' ex tzultl, ex kyu'n wuq xewb'aj ate' twitz tq'uib'il,

⁵ex tu'n Jesukrist, b'a'n tziyal, ju' nejtl tjaw anq'in ex ati toklen kyib'aj nimaqkawil twitz tx'otx'. K'u'jla'nqo' tu'n Krist, ex maqo tkol toj qil tu'nju' tchk'el elqojli,

⁶maqo oktq'o'n kse'nqe' nimaqkawil; ex kse'nqe' pale tu'n qajb'en te Dyos Manb'aj. ¡Jawxwit ajwali'n ex kawinxwit tejumajx! Ikyxwitju'.

⁷¡Tzul Krist toj muj! Kykyaqil xjal che okyel ka'yinte. expe' k'okyel ka'yi'n kyu'n e'ok xyunte; ex kykyaqil xjal twitz tx'otx' che oq'el ti'j ajtokkyka'yi'n. Ikyte kb'ajelju', Ikyxwitju'.

⁸Ayine' tnejel ex b'ajsb'il techtz'ib', chi Qman Dyos nimpumal, aju' itz', ati ojtxi' ex tzul.

Til Xwan Jesukrist kse'n toj witzik'

⁹Ayine' Xwan, kytzike' toj Qajaw, ex tu'nju' mujb'ab'l tuk'i'l Jesus antine' kyuk'i'le' toj tkawb'il Dyos, nchin yajtiye' kse'nxkye, ex q'o'n wipumale' tu'n Dyos tu'n tik'x wu'ne'. Tu'ntzun npakb'a'ne' tyol Dyos q'ma'nxi'x tu'n Jesus, antintoqe' toju' swejtx'otx' Patmos tb'i.

¹⁰Tojtzun jun tq'ij Qajaw ten tipumal Xewb'aj Xjan wib'aje', ex nb'ieye' jun kuw tzaj yolin ttze'lwi'je', naku'j tq'ojq'ojel chun,

¹¹tma kjalu: Tz'ib'anku'ya k'okyel tka'yi'na tojun u'j, ex smanxa kyeju' wuq k'loj okslal toju' tx'otx' Asya: kyoj Epeso, Esmirna, Perkamo, Tyatira, Sardes, Piladelpya ex Laodisyá, chij.

¹²Tetzunj tanj miltz'uj nwitz'e' ka'yilte alkye nyolin weye'; wile' wuq kykb'el kantil q'anpwaq,

¹³wile' jun wnaq naku'j a Qajaw kyxolju' wuq kykb'el kantil, tok jun t-xb'alun ku'j kupomnix t-xe tqan, ex tok tk'alb'il q'anpwaq tk'u'j.

¹⁴Saq t-xya'mal twi' naku'j saq noq', mujqa kse'n txun che'w, aye'tzu'n twitz naku'j tqantaq' q'aq'.

¹⁵Intoq che qoptz'aju' tqan naku'j q'ank'uxb'il xtilsa'n, b'unsa'n toj chuj; iky toj twi' kse'n tq'ojq'ojel nin a' njukyin.

¹⁶Ate'toq wuq che'w toj tb'a'nq'ob', intoq netz jun k'u'xt'e'nb'il ch'ut kab'e' plaj twitzte toj ttzi. Intoq qoptz'aj twitz kse'n q'ij inxi'x qoptz'aj.

¹⁷Majx nkub' tz'aqe' t-xe tqan naku'j nkyime' tej nlonteye'. Atzunte kub' tq'o'n tb'anq'ob' toj nwi'ye', ex tzaj tma'n: Lalun xob'a; ayinweye' t-xetnejel ex te b'ajsb'il,

¹⁸itz'qine'. Inkyime', atzu'n ja'lo itz'qine' tejumajx. Ex toj nq'ob'e' ta'ju' tal ja te kamik.

¹⁹Tz'ib'anku'ya matxi' tila: aju' nb'aj ja'lo exju' tzul yajxi'tl.

²⁰Kxe'l nma'ne' teya ti' tz'elpuna' wuq che'w xtila toj nb'anq'ob'e', exqe' wuq kykb'el kantil q'anpwaqqe': aye' wuq che'w a tz'elpuna' wuq anjl kyxolju' wuq b'yoj okslal, aye'tzu'n wuq kykb'el kantil a tz'elpuna' wuq k'loj okslal.

Ap 2

Tpakb'al kye okslal aj Epeso

¹Tz'ib'anxa teju' anjl kyxol okslal aj Epeso kyjalu: Intma'nju' ate' wuq che'w toj tb'a'nq'ob' ex nb'et kyxolju' wuq kykb'el kantil q'anpwaqqe', kjalu:

²Wojtzqi'ne' tkyaqilju' ntb'incha'na; wojtzqi'ne' nxi'x aq'unana nim ex ljo'n tu'na, ex wojtzqi'ne' min nche tk'mo'na b'inchal taq'wix. Ex wojtzqi'ne' matxi' tzik'twitzza kyi'ju' nok kyq'o'n kyib' te apostl extzun mya apostlqe', matz'el tnik'a kyi'j chalyolqe'.

³Matxi' tz'ok tilil tu'na ex matxi' yajtiya tu'n npaje', ex min nsiktiya.

⁴Naqtzun o'kxju' ati jun tila nwitz'e': mixti'tlju' tk'u'jlalila atitoq tnejel.

⁵Qu'mtzun na'ntza jaxkub'a tz'aqa, kutanjtz ti'j tanmiya ex b'inchamtla ntoq tb'incha'na tnejel. Qatzun min, chin ule' ti'ja ex k'elel wiq'i'ne' kykb'el tkantila jata'ya.

⁶Ajun b'a'n ntb'incha'na, in nel tik'u'na kyb'inchb'aju' nikolayit, ikxwe' nel wik'u'ne'.

⁷Alkyete ati t-äkyin, b'imju' ntma'n Xewb'aj Xjan kye okslal! Alkyete makub'ti'j tu'n, kxe'l nq'o'ne' anb'il te tu'n twan ti'ju' tze te chwinqlal ati toj tnajb'il Dyos, chiku'ya, chij.

Tpakb'al kye okslal aj Esmirna

⁸Tz'ib'anxa te anjl ati kyxol okslal aj Esmirna kjalu: Intma'nju' T-xetnejel ex te B'ajsb'il,aju' kyim ex jaw anq'in, kjalu:

⁹Wojtzqi'ne' yajb'il ex prowil nik'xtu'na, q'inun tzunta. Ex kanli nwitzte' myab'a'n kyyolju' nok kyq'o'n kyib' te aj Juda ti'ja, extzun jun k'loj ajb'elqe' te tajaw il.

¹⁰Lalun xob'a teju' tzul ti'ja, qu'n che okyex jpu'n junjunkye' tu'n tajaw il, tu'n kyokye' kykyaqile' toj joyb'ilkyi'je'; ex che yajtel lajoj q'ije'. Qama tz'okqe kyk'u'je' wi'je' tzmax ajkykyime', kxe'l nq'o'ne' kykanb'ab'le'aju' chwinqlal tejumajx.

¹¹Alkyete ati t-äkyin, b'imju' ntma'n Xewb'aj Xjan kye okslal! Alkyetzunte makub'ti'j tu'n lay yajtitl tu'n tkab' kamik, chiku'ya, chij.

Tpakb'al kye okslal aj Perkamo

¹²Tz'ib'anxa te anjl kyxol okslal aj Perkamo kjalu: Intma'n q'i'n tk'uätx'e'nb'il ch'ut te kab'e' plaj twitzte, kjalu:

¹³Kanli nwitzte' najliya toju' tnam jata' tq'uqb'il tajaw il; ex luya q'uqli tk'u'ja wi'je'. Min nkub' tewa'na tokslab'la wi'je', tk'i'xpe'wt tej tkub' b'yo'n Antipas tziyalxi'x wi'je' toju' nintnam lu janajla' tajaw il.

¹⁴Naq o'kx junjun tilju'ya nwitzte': ate' junjun kyxole' min nkyej kykoli'n t-xnaq'tzb'il B'alaam, ju' q'onte tnab'l B'alak tu'n kyxitq'o'n aj Israel toj il tej kyok tchq'o'n tu'n t-xikywan wab'j kub'ni q'o'n kywitz witzleb' ex tu'n tel kypa'n kyib' ti'j Dyos.

¹⁵Ex ate' junjun kyxole' min nkyej kykoli'n kyxnaq'tzb'il nikolayit.

¹⁶Qu'mtzun kutanjtz ti'j tanmiya; qatzun min, lwiyxix chin ule' ti'ja, ex chin q'ojile' kyije' tuk'i'l k'uätx'e'nb'il netz toj ntziye'.

¹⁷Alkyete ati t-äkyin, b'imju' ntma'n Xewb'aj Xjan kye okslal! Alkyete makub'ti'j tu'n, kxe'l nq'o'ne' twa ti'ju' wab'j e'wa'n te toj kya'j; ex kxel nq'o'ne' jun saq ab'j te, jatz'ib'a'nka' jun ak'a'j b'iyj mix-a'lo' ojtzqilte, o'kx ojtzqilteju' mak'monte, chiku'ya, chij.

Tpakb'al kye okslal aj Tyatira

¹⁸Tz'ib'anxa te anjl ati kyxol okslal aj Tyatira kjalu: Luju' Tk'wal Dyos, ikyqe' twitzju' kse'n tqantaq' q'aq' ex ikyqe' tqan kse'n q'ank'uxb'il ätilsa'n, intma'n kjalu:

¹⁹Wojtzqi'ne' tkyaqilju' ntb'incha'na; kanli nwitz'e' ati tk'u'jlalila, ati tokslab'la, nnajb'ena ex ljo'n tu'na, nxi'x aq'unana ja'lo kyetwitz tnejel.

²⁰Naq o'kx tiljuya weye': nxitq'o'na anb'il te' qya Jesab'el, nok tq'o'ntib' te t-sanjelal Dyos, extzun nche t-sb'u'n nmajine' tu'n t-xnaq'tzb'il, nche oktchq'o'n tu'n kyb'inchan ajpaji'n ex tu'n t-xikywan wab'j kub'ni q'o'n kywitz witzleb'.

²¹Matxi' txinq'o'ne' anb'il te tu'n tanjtzti'j tanmi; mixtzunti'x nanjtzti'j tanmi ex min nkyajtq'o'n ajpaji'n.

²²⁻²³Qu'mtzun ktzajel nq'o'ne' yab'il ti'ju' qya lu, ex che kb'el nb'yo'ne' nche k'monte t-xnaq'tzb'il ex nelkypa'n kyib' ti'j Dyos. Qatzun ma tz'antzti'j kyamni ex ma kyanjsa kyib' tuk'i'l Dyos, lay kub' ntz'e'ysa'ne' kywitz. Ikytzu'n k'elela' kynik' kykyaqil okslal qa wojtzqi'ne' kynab'l ex toj kyanmi, ex kxe'l nq'o'ne' tu'me'l t-xel kye kse'nxju kyb'inchb'aj.

²⁴Aye'tzunkye' najlqe'ye' toj tnam Tyatira, aye'ye' min ljo'n xnaq'tzb'il lu kyu'ne' ex min nche xnaq'tzane' ti'ju' t-xnaq'tzb'il tajaw il, ju' nkyma'n junjun qa nim nab'l tajb'il, lay kub' nq'on juntl iqtze' kyib'aje'.

²⁵Naq o'kx kytzyume' atitl kyeye' tzmax ajwule'.

²⁶Alkyete makub'ti'j tu'n ex ntb'incha'n wajb'ile' tzmax ajtjapun mankb'il q'ij, kxe'l nq'o'ne' toklen kyib'aj nimaqtnam,

²⁷kse'nte Nmane' matzaj tq'o'n woklene'; kkawil kyib'aj nimaqtnam tuk'i'l k'uxb'il b'aston, ex che b'eltxiju'n kse'n tx'otx' k'wil.

²⁸Ex kxe'l nq'o'ne' sqixun che'w te.

²⁹Alkyete ati t-äkyin, b'imju' ntma'n Xewb'aj Xjan kye okslal! chiku'ya, chij.

Ap 3

Tpakb'al kye okslal aj Sardes

¹Tz'ib'anxa te anjl ati kyxol okslal aj Sardes, kjalu: Luju' ate' wuq t-xew Dyos tuk'i'l ex wuq che'w toj tq'ob' kjalu: kanli nwitz'e' tkyaqilju' ntb'incha'na, ex b'i'n wu'ne' nq'umli qa itz'a, extzun kyimniya.

²Na'ntztib'a ex b'incham qexi'xtla ti'xti' nche tb'incha'na b'a'n naqch'inxtl kykyaj naj tu'na, matxi' wile' mya toj ttzinunalqe' nche tb'incha'na twitz Nmane' Dyos.

³Na'ntza xnaq'tzb'il oje tk'ama; b'inchama ex kutanjtz ti'ja tuk'i'l Dyos. Qatzun min, naqx myanim ajwule' ti'ja kse'n jun eleq'.

⁴Ate'tzun junjun kyxole' toj Sardes b'ajx kytz'ilsaya' kyxb'alun; che tenb'el wuk'i'le' oksa'n kyxb'alun saq, qu'n b'a'n kychwinqlal.

⁵Alqetzunte ma kanb'an, saq t-xb'alun k'okyel, ex lay jatz nxitu'ne' tb'i toju' u'j te chwinqlal, kxe'l nma'ne' tb'i twitz Nmane' ex kywitzju' tanjl.

⁶¡Alqe ati t-ǎkyin, b'inxju' ntma'n Xewb'aj Xjan kye okslal! chiku'ya, chij.

Tpakb'al kye okslal aj Piladelpya

⁷Tz'ib'anxa te anjl ati kyxol okslal aj Piladelpya kjalú: Luju' xjan ex axxi'x, aju' ati tal tja nimaqkawil Dab'i toj tq'ob', ajtjqonte ttzija, mix-a'lo'tlte kb'antel tjpunte, ex ajtjpunte, mix-a'lo'tlte kb'antel tjqonte, intma'n kjalú:

⁸Wojtzqi'ne' tkyaqilju' ntb'incha'na; matxi' njaqe' ttzija teya, mix-a'lo' kb'antel tjpunte, tu'npetzu'n naqch'i'n tipumala, njapun nyole' tu'na ex min nkub' tewa'na qa okslala wi'je'.

⁹Knb'incha'ye' tu'n kykub' mejeju' nche ajb'en te tajaw il twitza, in okkyq'o'n kyib' te aj Juda extzun chalyol qe', tu'n telkynik' qa k'u'jla'na wu'ne'.

¹⁰Tu'nju' nche tb'incha'na nchaq'b'ile' ex matxi' tzik'xtu'na, knkla'ya toju' tq'ijlalil tzul ajkyok kykyaqil xjal toj joyb'ilkyi'j wu'ne', tu'n telkynik'tzil kykyaqilju' najlqe' twitz tx'otx'.

¹¹Chin ule' lwiyy, tzyumju'ya atitl teya, tu'ntzun mix-a'lo' k'elel q'inteju' oyaj teya.

¹²Aye' makub'ti'j kyu'n, che okyel nq'o'ne' te tqan ja toj tja nmane' Dyos, ex layx che etztl atzu'; k'okyel ntz'ib'a'ne' tb'i Dyos ex tb'i ninttanam Dyos kyij, aju' t-ak'a'j Jerusalen Dyos ktzajel toj kya'j; ex k'okyel ntz'ib'a'ne' nb'iyey' ak'a'j kyij.

¹³¡Alkye ati t-ǎkyin, b'inxju' ntma'n Xewb'aj Xjan kye okslal! chiku'ya, chij.

Tpakb'al kye okslal aj Laodisyá

¹⁴Tz'ib'anxa teju' anjl kyxol okslal aj Laodisyá kjalú: Aju' tziyalku'xi'x ex ax yolin, ex ti'j tzajna' qe tkyaqilju' tb'incha Dyos t-xetnejel, intma'n kjalú:

¹⁵B'i'n wu'ne' tkyaqilju' nkyb'incha'ne'. Kanli nwitzey' mya che'w qe'ye' ex mya moq'moj qe'ye'. ¡Maswitlo b'a'n che'w qe'ye' mujqa moq'moj!

¹⁶Sq'ulin qena'kye', mya che'w ex mya moq'moj qe'ye', qu'mtzun che jawil nxa'ne'.

¹⁷Inkyma'ne' qa q'inun qe'ye', b'a'n ta'qe'ye' ex mixti'tl nojqelan kyeye'; kuchitzun qa min nelkynik'e' qa b'isb'ajilx ta'qe'ye', qab'anx kywitzey', prowqe'ye', moxqe'ye' ex x'b'iqlqe'ye'.

¹⁸Qu'mtzun kxe'l nq'o'n kynab'le' tu'n kylq'onteyey' q'anpwaq xtilsa'n toj q'aq' weye', tu'ntzun kyq'inumaxe' axxi'x; ex tu'n kylq'onteyey' saq xb'alun weye' te kutxb'ilkyeye' ex kylq'ome' q'a'nb'il kywitzey' tu'n kyka'yine'.

¹⁹Inche nwuli'ne' kykyaqilju' k'u'jla'nqey' wu'ne' ex nche ntzak'u'ne'. Qu'mtzun kyq'onk tilile' ex kutanjtz kyijey' tuk'i'l Dyos.

²⁰Luqine' nchin txokon ttzija; alkye matz'etz b'inweyey' ex matjaqu' tja, chin okyixey' toj tja ex chin wale' junx tuk'i'l.

²¹Kxe'l nq'o'ne' kyoklenju' makub'ti'j tkyaqil kyu'n, tu'n kykub' qe nk'etze' toj nkawb'ile', kse'nwe' matxi' kub'ti'j wu'ne' ex q'uqli qine' tk'etz Nmane' toju' tkawb'il.

²²¡Alkye ati t-äkyin, b'inxju' ntma'n Xewb'aj Xjan kye okslal! chiku'ya, chij.

Ap 4

Nche k'ulunju' ate' toj kya'j te Dyos

¹Tb'ajlenxi'tzun q'ma'n ja'lu, xinka'yi'ne' ex wile' jun ttzija jqo'n toj kya'j; ex tzaj yolinju' ojetoq yolin weye' nejtl, aju' ikytoq tq'ojq'ojel twi' kse'n tq'ojq'ojel chun, tma kjalu: Kutjatza tzalu, che kxe'l nyek'u'ne' ti'xti' teya ati tu'n kyik' yajxi'tl, chij.

²Textzu'n kmoj lu ulju' tipumal Xewb'aj Xjan wib'aje', ex wile' jun q'uqb'il tkub' toj kya'j, ati jun wnaq q'uqli tib'aj.

³Ikytoq tka'yinkju' kse'n jaspe ex kse'n kyeq ab'j, ex atitoq jun qe'nkan intoq qoptz'aj kse'n txa'x ab'j ti'jileju' q'uqb'il;

⁴ex e'wile' junaqkyaje'tl q'a'jtz ti'jileju' q'uqb'il, q'uqlqe'toq junaq kyaje' tijwnaq kyib'aj: toktoq kyxb'alun saq ex tokx kykoron q'anpwaq toj kywi'.

⁵Intoq che etz xloq'lokya'j, e'tq'ojq'ojel towi'yj ex q'anqyaq ti'ju' q'uqb'il; ex intoq che k'ant wuq tqantaq' q'aq' twitzju' q'uqb'il, aye' wuq t-xew Dyos.

⁶Ex atitoq jun naku'j ninnjab' twitzju' q'uqb'il, ätilun naku'j lispej. Ate'toq kyaje' itz'qe' jata' q'uqb'il ex ti'jile toj nky'ajchaq, ate'toq txqan kywitz kywitzxi' ex kytze'lkyi'j.

⁷Ikytoq ka'yin tnejelju kse'n b'alun, atzu'n tkab' ikytoq kse'n jun tman wakx, atzu'n toxi'n ikytoqju' kse'n xjal, atzu'n tkyaji'n ikytoq kse'n jun t'iw.

⁸Teyile junjunju' kyaje' lu ate'toq qaq t-xik' ate'toq kywitz kyi'jile ex kyojxi'. Majxtoq ljo'n kymante q'ijtl ex qonik'an kjalu: ¡Xjan, xjan, xjante' Qajaw, Dyos nimtipumal, aju' ati ojtxi', ati ja'lo ex tzul! chechij.

⁹Atl junjun maj ajkyq'on ninb'ilju' itz'qe' lu ex ajkyq'on chjonte teju' q'uqli tib'aju' q'uqb'il, teju' itz' toj tkyaqil tab'q'iyil,

¹⁰intoq che kub'mejeju' junaq kyaje' tijwnaq twitz ex inche k'ulun te, intoq b'ajkub' kyq'o'n kykoron twitzju' q'uqb'il ex inkyma'n:

¹¹Qman Dyos nim toklena, tu'n tajwalita, tu'n tnimeta ex tu'n tk'monteya ipumalj, qu'n aya b'inchante tkyaqilju' ati; tu'n tb'istk'u'ja e'tb'inchaya ex ate', chechij.

Ap 5

Aju' tu'jil exju' qpoj tman rit

- ¹Wile' jun u'j tzyu'n tu'n tb'anq'ob'ju' q'uqli toju' q'uqb'il, tz'ib'a'ntoq tojxi' ex ti'jxi', ex jpu'ntoq kyu'n wuq sey.
- ²Ex wile' jun anjl nimpumal intoq xjelun njaw tq'ojq'ojel twi' kjalu: ¿Alkye ati toklen tu'n kyel tlaqu'n sey ex tu'n tjqonteju' u'j? chij.
- ³Mixtzun alo'te jun toj kya'j, twitz tx'otx' ex tjaq' tx'otx' tu'nwt tb'ent tjqonteju' u'j, expe' tu'nwt tkub' tka'yi'n.
- ⁴Inxixtoqtzun chin oq'e', qu'n mix-a'lo'x te jun nknet atiwat toklen tu'n tjqonteju' u'j, ex tu'nwt tkub' tka'yi'n.
- ⁵Tzajtzun tma'n junju' tijwnaq we'ye': Lalun tz'oq'tla, qu'n matxi' kub'ti'j tu'n b'alun kyxol tnej tyajajil Juda, t-xul Dab'i, kb'antel kyel tlaqu'n sey ex tu'n tjqonteju' u'j, chij.
- ⁶Wiltzu'ne' Qpoj Tman Rit nqaku' tk'etzju' q'uqb'il kyxolju' kyaje' itz'qe', ex kyxolju' tijwnaq. Wa'ltoq, ex q'anchar' qa ojettoq kub' te chojb'il. Ate'toq wuq tuk'a ex wuq twitz, aye' wuq t-xew Dyos chq'o'nqe' toj tkyaqil twitz tx'otx'.
- ⁷Tzaju' Qpoj Tman Rit lu eltiq'in u'j toj tq'ob'ju' q'uqlitoq tib'aju' q'uqb'il;
- ⁸ex tej txi' ttzyu'n u'j, eb'ajkub' mejeju' kyaje' itz'qe' exqe' junaq kyaje' tijwnaq twitzju' Qpoj Tman Rit. Kykyaqil atitoq kychinab' arpa, ex q'i'nqe'toq tkb'el k'wab'j q'anpwaq kyu'n nojniqe'toq tu'n sturak, aye' kyna'j Dyos okslal ttanam Dyos.
- ⁹Ex intoq che b'itzan b'itz ak'a'j kjalu: Ateju'ya ati toklena tu'n ttzyunteya u'j ex tu'n kyel tlaqu'na jupb'ilte, qu'n kub' q'o'na te chojb'il; ex tu'nju' tchk'ela elqojli e'tkola xjal te tkyaqil kyajil, chukchaq kyol ex te kykyaqil nimaqtnam, tu'n kyok tekuxi'x Dyos.
- ¹⁰Mache oktq'o'na toj jun kawb'il, mache oktq'o'na te pale tu'n kyajb'en te Dyos, ex che kawil twitz tx'otx', chechij.
- ¹¹Wiltztzuntze', ex nb'ie' jawkyma'n txqan anjl kuw ate'toq ti'jileju' q'uqb'il, exqe' itz'qe' exqe' tijwnaq. Nimxi'xtoq txqan kyajil,
- ¹²intoq jawkyma'n kuw kjalu: ¡Aju' Qpoj Tman Rit kub' q'o'n te chojb'il ati toklen tu'n tk'monte ipumalj ex q'inumal, nab'l ex kuwal, oklenj, ninb'il ex ajwalb'il! chechij.
- ¹³Ex nb'ie' intoq kyma'n kykyaqilju' tch'isb'en Dyos toj kya'j, twitz tx'otx', tjaq' tx'otx' ex toj ninnjab', kjalu: ¡Tewtju' q'uqli toju' q'uqb'il ex tewtju' Qpoj Tman Rit, che'xa' q'o'na' b'itz, ninb'il, ajwalb'il ex ipumalj toj tkyaqil tab'q'iyil! chechij.
- ¹⁴Intoq xikytzaq'we'n kyaje' itz'qe' kjalu: ¡Ikxywitju'! chechij. Aye'tzu'n junaq kyaje' tijwnaq e'kub'meje ex e'niman te Dyos.

Ap 6

Aye' tnejel kyaje' sey

- ¹Wiltzuntze' tej tel tlaqu'n Qpoj Tman Rit tnejel sey jupb'ilte u',j, ex nb'ieye' tjaw tma'n jun kyxolju' kyaje' itz'qe' kuw naku'j q'anqyaq kjalu: ¡Kutzaja! chij.
- ²Nxinka'yine', ex wile' jun chej saq ti'j, atzunju' tokx tib'aj q'i'ntoq jun smaj tu'n. Xiq'o'n jun koron toj twi', xi'tzuntz, matxitoq kanb'an kyi'ju' tajq'oj ex ljo'nxtoc tkub'kyi'j txqantl tu'n.
- ³Tetzunj tel tlaqu'n Qpoj Tman Rit tkab' sey jupb'ilte u',j, nb'ieye' jawtma'n juntl tkab' kyxolju' itz'qe' kjalu: ¡Kutzaja! chij.
- ⁴Ex wile' juntl chej. Kyeqti'j, atzu'n tokx tib'aj xiq'o'n anb'il te tu'n tel tiq'i'n nak'b'il twitz tx'otx' ex tu'n tb'inchante tu'n tb'ajkub' kyb'yo'n kyib'ju' xjal kyxolx; ex xiq'o'n jun nin tk'uñtx'e'nb'il.
- ⁵Tetzunj tel tlaqu'n Qpoj Tman Rit toxi'n sey jupb'ilte u',j, nb'ieye' jawtma'n juntl toxi'n kyxolju' itz'qe' kjalu: ¡Kutzaja! chij. Nxi' ka'yine' ex wile' jun chej q'eqti'j, atzunju' tokx tib'aj q'i'ntoq jun tqan peñ tu'n.
- ⁶Ex nb'ieye' jawtma'n jun kyxolju' kyaje' itz'qe' kjalu: Naq kab'e' lib'r triy tk'i' nik'jan klq'etel tu'n te tq'ij jun xjal, ex wuq lib'r tk'i' nik'jan seb'ad tu'n te tq'ij jun xjal; lantzun kub' tyaju'na aseyt ex b'in, chij.
- ⁷Tetzunj tel tlaqu'n Qpoj Tman Rit tkyaji'n sey, nb'ieye' jawtma'n tkyaji'n kyxolju' kyaje' itz'qe' kjalu: ¡Kutzaja! chij.
- ⁸Nxi' ka'yine' ex wile' jun chej sq'an ka'yin, atzunju' tokx tib'aj Kamik tb'i. Lepchix toqju' kynajb'il kyimni ti'j, ex xiq'o'n kyoklen tib'aj jun tkyaji'n aq'pun teju' twitz tx'otx', tu'n kykub' kyb'yo'n xjal najlqe' twitz tu'n q'oj, tu'n we'yaj, tu'n yab'il ex kyu'n tojk'ul txkup.

Tjwe'yi'n ex tqaqi'n sey

- ⁹Tetzunj tel tlaqu'n Qpoj Tman Rit tjwe'yi'n sey jupb'ilte u',j, xinka'yi'ne' tjaq'ju' q'olb'eb'l ate'toqju' ojetoq che kub' b'yo'n tu'n tpaj xikypakb'a'n tyol Dyos ex kub'kyanq'i'n.
- ¹⁰Intoc jawkyma'n kuw kjalu: Aya nimxi'x toklena, xjan ex njapun tyola, ¿Jtojtzun che oktq'o'na xjal twitz tx'otx' toj xjel, ex tu'nkub' ttz'e'ysa'na kywitzju' ñeb'ajkub' b'yonqeye'? chechij.
- ¹¹Xi'tzun q'o'n kyxb'alun saq, ex xiq'ma'n kye tu'n kyojlan jte' q'ijtl, tzmax ajttzqet kyajlaju' kytzik e'kyitz'in, ju' ati tu'n kykyim toju' ajb'eb'l te Dyos kse'nxkye.
- ¹²Tetzunj tel tlaqu'n Qpoj Tman Rit tqaqi'n sey, xinka'yi'ne', tzaj jun nin kyajnajnb'. Kub' qloljixju' q'ij, kse'n xb'alun te b'is; ex kub' kyeqaxju' xjaw kse'n chik',

¹³exqe' che'w twitz kya'j e'tzaj tz'aq twitz tx'otx', kse'n nche tzaj tz'aq iw cha'xqe'x ti'j tqan ajkykub' xyiju'n tu'n kyq'iq'.

¹⁴Kub' naju' kya'j kse'n ajtjaw toli'n jun u'j, ex eb'ajx ch'exb'en kykyaqil witz ex swejtx'otx' toj kykub'el.

¹⁵Aye'tzu'n nimaqkawil twitz tx'otx' junx kyuk'i'l xjal nimaq kyoklen, eb'aj ewan kyoj jyom ex kyxol pik kywi' witz, junx kyuk'i'lju' e'kynejel xjal te q'oj, e'q'inun, e'ati kyipumal ex kykyaqil lq'o'n majin ex tzaqpi'nqe';

¹⁶intoq xikyama'n kyeju' witz ex kyeju' pik kjal: ¡Kukytzaj tz'aqe' qib'aje' ex qokyewame' twitzju' q'uqli tib'aju' q'uqb'il, ex twitzju' ttx'u'jil Qpoj Tman Rit!

¹⁷Qu'n matxi' tzulkanun tq'ijlalilju' tz'e'ysb'il witzb'aj, alxi'xkye kweb'el twitz, chechij.

Ap 7

Aye' tok kyechel kyxol kyajajil Israel

¹Yajxi'tzuntl e'wile' kyaje' anjl wa'lqe' kyoju' kyaje' ttx'u'k tx'otx', tzyu'nqe' kyaje' kyq'iq' kyu'n tu'n lalun tzaj kyxupxi'n twitz tx'otx' ex tib'aj ninnjab', ex kyib'aju' tze.

²Ex wile' juntl anjl xi'toq ttzaj tu'me'l tjawetzq'ij, q'i'ntoq t-sey Dyos itz' tu'n. Jaw xch'inju' anjl lu kuw kyeju' kyaje'tl matxitoq kyk'am kyipumal tu'n kyk'ixb'san twitz tx'otx' ex toju' ninnjab', kjal:

³¡Lalun kyk'ixb'saye' twitz tx'otx', toj ninnjab' exqe' tze, qa na'mxtoq tok qq'o'ne' kyechelju' tmajin Qman Dyos kyplaj! chij.

⁴Ex nb'ie' kyajlalju' b'jo'kni kyechel: wajxaqlajoj mutx' (144,000) kyb'aj kyxol kykyaqilju' tnej tyajajil Israel.

⁵Jumutx' lajk'al (12,000) ok kyechel kyxol tnej tyajajil Juda, jumutx' lajk'al (12,000) kyxol tnej tyajajil Rub'en, jumutx' lajk'al (12,000) kyxol tnej tyajajil Kad,

⁶jumutx' lajk'al (12,000) kyxol tnej tyajajil Aser, jumutx' lajk'al (12,000) kyxol tnej tyajajil Neptali, jumutx' lajk'al (12,000) kyxol tnej tyajajil Manases,

⁷jumutx' lajk'al (12,000) kyxol tnej tyajajil Simeon, jumutx' lajk'al (12,000) kyxol tnej tyajajil Leb'i, jumutx' lajk'al (12,000) kyxol tnej tyajajil Isakar,

⁸jumutx' lajk'al (12,000) kyxol tnej tyajajil Sab'ulon, jumutx' lajk'al (12,000) kyxol tnej tyajajil Jse, ex jumutx' lajk'al (12,000) kyxol tnej tyajajil B'enjamin.

⁹Yajxi'tzuntl, xinka'yi'ne' ex wile' nim txqan xjal te kykyaqil nimaqtnam, chukchaq kyyajil, chukchaq kyyol ex te chukchaq tnamqe'. Wa'lqe'toq twitzju' q'uqb'il twitzju' Qpoj Tman Rit, nim txqan kyb'aj, mix-a'lo'x kb'antel tajlante. Toktoq kyxb'alun saq ex q'i'ntoq tq'ob' tut kyu'n.

¹⁰Kykyaqil intoq jaw kyxch'in kuw kjalu: ¡Tu'nte Qman Dyos xqo kleta' aju' q'uqli tib'aju' q'uqb'il, ex tu'n Qpoj Tman Rit! chechij.

¹¹Kykyaqilju' anjl wa'lqe' ti'jileju' q'uqb'il ex kyi'jile kyaje' itz'qe'; ex e'kub' meje twitzju' q'uqb'il majx ku'pun kyplaj twitz tx'otx', ex ek'ulun te Qman Dyos

¹²intoq kyma'n kjalu: ¡lkxwitju'! Awttzu' che q'onjtza' b'itz, ajwalb'il, nab'l, aq'b'il chjonte, oklenj, ipumalj ex kuwal te Qman Dyos toj tkyaqil tab'q'iyil. ¡lkxwitju'! chechij.

¹³Tzajtzun tqani'n jun kyxolju' tijwnaq weye' kjalu: ¿Alkyeqe'tzu'n tok kyxb'alun saq lu, ex ja'xe tzaja'? chij.

¹⁴Aya ojtzqilte taye, nchije' xintzaq'we'ne'. Tzaj tma'ntzuntz weye': Aye'kye matxi' che ik'ju'lu toju' ninyajb'il, aye' matxi' kyxtilsa kyxb'alun tu'n tchk'el Qpoj Tman Rit.

¹⁵Qu'mtzun ate' twitzju' tq'uqb'il Dyos, nche ajb'en te toju' tja q'ijtl ex qonik'an. Aju' q'uqli tib'aj tq'uqb'il kxq'uqilkye tjaq' t-xmuj.

¹⁶Lay tzajtl we'yaj ex k'waj kyi'j, ex lay che tze'yt' tu'n q'ij, ex lay che yajtitl tu'n kyaq,

¹⁷qu'n aju' Qpoj Tman Rit ati toju' q'uqb'il, kk'ik'l'el kyi'j ex che kxe'ltiq'i'n ja ta'qe' t-xiklil a' te chwinqlal, ex k'elel t-sun Dyos tkyaqil ta'l kywitz, chij weye'.

Ap 8

Twuqi'n sey

¹Tej tel tlaqu'n Qpoj Tman Rit twuqi'n sey jupb'ilte u'j, majx e'kyaj nume nik'jan or ju' te toj kya'j.

²Ex e'wile' wuq anjl wa'lqe'toq twitz Dyos, b'ajx q'o'n wuq chun kye.

³Yajxi'tzuntl ul juntl anjl q'i'n jun q'anpwaq xq'aq'b'il tu'n, ex kub' we' twitz q'olb'eb'l; xiq'o'n txqan sturak te tu'n tkub' tq'o'n tib'aju' q'anpwaq q'olb'eb'l, atitoq twitzju' q'uqb'il, tuk'i'lxi' kyna'j Dyos tnam xjan.

⁴Jawju' t-sb'el sturak toj tq'ob'ju' anjl twitz Dyos, kymoju' kyna'j Dyos tnam xjan.

⁵Jawtzun ttzyu'n anjl xq'aq'b'il, kux tnojsa'n tu'n ttxalq'aq' tib'aj q'olb'eb'l, ex xitxon tib'aju' tx'otx'; ex e'q'ajt q'anqyaq, tq'ojq'ojel towi'yj, xloq'lokyaj ex tzaj kyajnajnab'.

E'q'ajtzanjtz chun

⁶Kyb'inha kyib'ju' wuq anjl b'ajx q'o'n chun kye tu'n kyq'ajtzante.

⁷Xitq'ajtza'n tnejel anjl tchun, ex b'aj tzaj xon saqb'aqun ex q'aq' smo'n tk'i chik' twitz tx'otx'. B'aj tz'e'y jun toxi'n aq'pun twitz tx'otx', kyuk'i'lxi' jun toxi'n aq'pun tze ex tkyaqilju' cha'x k'ul.

⁸Xitq'ajtza'n tkab' anjl tchun, ex pon xon jun toj ninnjab' naku'j nin witz nk'ant q'aq' ti'j; ex jawb'ent jun toxi'n aq'punju' ninnjab' te chik'.

⁹Eb'aj kyim jun toxi'n aq'pun te tkyaqilju' ate' toj ninnjab', ex eb'aj xitj jun toxi'n tneju' b'ark.

¹⁰Xitq'ajtza'n toxi'n anjl tchun, ex tzaj tz'aq jun ninche'w twitz kya'j, nk'ant naku'j tqantaq' q'aq', ex kub' tz'aq tib'aj jun toxi'n aq'pun kye nin a' ex kyib'aj t-xiklil a'.

¹¹Tk'ayil tb'iju' che'w; ex jaw k'ayix jun toxi'n aq'punju' a', nim xjal eb'aj kyim tu'nju' k'a a'.

¹²Xitq'ajtza'n tkyaji'n anjl tchun, ex b'o'lj jun toxi'n aq'punju' q'ij, jun toxi'n aq'punju' xjaw ex jun toxi'n aq'pun kyeju' che'w. Majx kyej qloljix jun toxi'n aq'pun kye, ex min e'k'ant jun toxi'n aq'pun te jun q'ij ex te qonik'an.

¹³Xinka'yi'ntle' ex wile' jun t'iw intoq lipan twitz kya'j ex intoq jawtma'n kuw kjalu: ¡Qab'anx kywitzju' xjal najlqe' twitz tx'otx', ajkyq'ajtiju' chun che xe'lkyq'ajtza'n oxe'tl anjl!, chij.

Ap 9

¹Xitq'ajtza'n tjwe'yi'n anjl tchun, ex wile' jun che'w ku'tz tz'aq twitz kya'j tzmax twitz tx'otx', ex xiq'o'n talja te tu'n tjqetju' jul jaloja t-xelo.

²Jawtjqo'n jul jaloja t-xelo, ex jawtz sib' toj naku'j t-sb'el nin chuj; ex jpet twitzju' q'ij ex kyq'iq' tu'n.

³Tojtzu'n sib' b'je'tza' txqan xt'ikt'u'l ex eb'ajx puqli twitz tx'otx'; xiq'o'n kyipumal kse'n kyipumal lakran.

⁴Xiq'ma'n kye tu'n lalun che yajun ti'j jun cha'x k'ul, mo awal mo jun tze twitz tx'otx', o'kx tu'n kyyajuna' kyi'ju' xjal min tok t-sey Dyos kyplaj.

⁵Ex min xiq'o'n kye tu'n kykub' kyb'yo'n xjal, naq o'kx tu'n kyok jwe' xjaw toj k'ixk'oj; exaju' k'ixk'oj tu'n kyoka' kse'n tchib'en lakran.

⁶Tojtzu'n tq'ijl'alil lu kkyqani' xjal kykamik, laytzun che kyim; kyajb'il tu'n kykyim, k'elel oqju' kamik kyi'j.

⁷Ikyqe'toq xt'ikt'u'l kse'n b'anchej b'incha'n kyten te q'oj; tojx jun naku'j q'anpwaq koron toj kywi', naku'j xjal che ka'ysin.

⁸Ati t-xya'mal kywi' kse'n twi' qya, atzu'n kywitzte naku'j twitzte b'alun.

⁹Ktxu'n kyi'j tu'n jun k'uxb'il q'ojb'il, ikytq'ojq'ojel kyxik'ju' kse'n kyq'ojq'ojel txqan karwaj jwo'n kyu'n chej ajq'ojil.

¹⁰Q'i'n kyq'ojb'il te b'iyb'il ti'j kyje, naku'j tje lakran, tu'ntzunju' ati kyipumal tu'n kyk'ixb'san kye xjal toj jwe' xjaw.

- ¹¹Atzu'n kynejelju' ðt'ikt'u'l, aju' tajaw jul jaloja t-xelo, Ab'adon tb'i toj eb'rey, atzu'n toj kryek Apolyon.
- ¹²Ik'ju' tnejel k'ixk'oj; atixtzun kab'e'tl tu'n tik'.
- ¹³Xitq'ajtza'n tqaqi'n anjl tchun, ex nb'iye' etz yolin jun kyxolju' kyaje' tuk'a q'anpwaq q'olb'eb'l atitoq twitz Dyos.
- ¹⁴Atzunju' etz yolin tma teju' tqaqi'n anjl kjalu: Tzaqqinqe'mila kyaje' anjl xwaku'nqe' ttzi nin a' Ewprates, chij.
- ¹⁵Eb'je'ltzun tzaqqi'n kyaje' anjl, b'inchantl kyib' tu'n kykub' kyb'yo'n jun toxi'n aq'punju' xjal, toju' kmoj, q'ij, xjaw ex ab'q'i.
- ¹⁶Ex nb'iye' kyajlajlu' xjal te q'oj ate'kx kyi'j chej, (200,000,000) kyajlal.
- ¹⁷Ikytzu'n wila'ye' txqan b'anchej toju' tzaj yek'u'n, ex ktxu'ntoq ttziky'k'u'ju' ate'kx kyi'j tu'n jun q'obj'il kyaq kse'n q'aq', ðkul kse'n jasint ex q'an kse'n ta'lq'ol. Ex icy kywi' chej kse'n twi' b'alun, ex intoq etz q'aq' toj kytzi kse'n ta'lq'ol.
- ¹⁸E'kyimu' jun toxi'n aq'pun xjal kyu'n oxe' k'ixb'sab'l intoq che etz toj kytziju' b'anchej: aju' q'aq', sib', ex ta'l q'ol.
- ¹⁹Qu'n xi' ta'ya' kyipumalju' b'anchej toj kytzi ex ti'j kyje; icy kyjeju' kse'n kan, ex nche k'ixb'san tu'n kywi'.
- ²⁰Aye'tzu'n txqantl xjal min e'kyim tu'n k'ixb'sab'l lu, kukx kyb'inchante taq'wixju' kse'n tnejel, ex kukx kyk'ulunju' kye tajaw il ex kye witzleb' q'anpwaq, saqpwaq, q'ank'uxb'il, ab'j ex tze, min nche ka'yin, min nche b'in ex min nb'ent kyb'et.
- ²¹Ljo'nx kyb'yon xjal, ljo'nx kyk'a'n, kukx kyb'inchan ajpajilju' ex kukx kyalq'anju'.

Ap 10

Jun tal u'j q'i'n tu'n anjl

- ¹Wile' juntl anjl nimtipumal, xi'toq tku'tz toj kya'j toj jun toli'n muj; atitoq jun qe'nkan tib'aj twi', intoq qoptz'aju' twitz kse'n q'ij exqe' tqan naku'j kab'e' tnej tqantaq' q'aq'.
- ²Tzyu'n jun tal tolin u'j tu'n, jjo'n, ex kub' twab'a'n tqan te tb'anq'ob' tib'aj ninnjab', atzu'n te tnayaj tib'aj tx'otx'.
- ³Jaw ðch'intzuntz kuw, naku'j b'alun ntzanun; ex tej tjaw ðch'in, naku'j wuq q'anqyaq e'jaw tinun.
- ⁴Kyb'ajlenxi'tzun yolinju' wuq q'anqyaq, icytoq tku'x ntz'ib'a'ne' kyma; nb'iye' jun tzaj yolin toj kya'j, tma weye': K'u'nku'ya xkymaju' wuq q'anqyaq toj tanmiya, lalun ku'x ttz'ib'a'na, chij.

- ⁵Atzu'n anjl wa'ltoq tib'aju' ninnjab' ex tib'aju' tx'otx', jaw tq'o'n tb'anqob' twitz kya'j
- ⁶ex tma toj tb'iju' itz' tejumajx,aju' b'inchante kya'j, tx'otx', ninnjab' ex tkyaqilju' ti'jxti' ati kyoj. Tma: Mixti'tlte anb'il,
- ⁷naqa xponkmoj tu'n txi' tq'ajtza'n twuqi'n anjl tchun, kjapumelju' echa'ntl toj ewaj tu'n Dyos, kse'nx tma kyeku' tmajin ex t-sanjelal, chij.
- ⁸Atzunj xinb'i'ne' ttzaj yolin toj kya'j, tzaj yolin jumajtl weye', tma kjalu: Kutxi'ya q'elteju' tolin u'j jq'o'n toj tq'ob'ju' anjl wa'l tib'aj ninnjab' ex tib'aj tx'otx', chij.
- ⁹Nxi'tzune' tke'tzju' anjl ex xinqani'ne' tal tolin u'j te, tzaj ttzaq'we'ntzuntz kjalu: Q'inxax ex wanxa. Chi' k'okyela' toj tziya naku'j ta'lkab', ajtzun tku'pun toj tk'u'ja kjawil tx'amix, chij.
- ¹⁰Elwiiq'i'ne' tal tolin u'j teju' anjl, ex xinwane'; chi'toqte' toj ntziye' naku'j ta'lkab', tetzunj tb'aj wu'ne', jaw tx'amix toj nk'u'je'.
- ¹¹Tzaj tma'ntzuntz weye' kjalu: Ati tu'n txitma'na ak'a'j tpakb'alil tyol Dyos kyi'j txqan tnam, kyi'j nimaqtnam, kyi'j xjal chukchaq kyol ex kyi'j nimaqkawil, chij.

Ap 11

- ¹Tzaj q'o'n jun b'ar te echb'il weye', naku'j jun ajlaj, ex tzaj q'ma'n kjalu: Kutxi'ya echalteju' ja te k'u'lb'il exju' q'olb'eb'l, ex ajlanxa kyb'aju' nche k'ulun na'tz.
- ²Naq o'kx lalun kub' techa'na tpenju' ja te k'u'lb'il ti'jxi', qu'n oje txiq'o'n kye min nche niman te Dyos, kb'ajel kytixa'ju'n xjan nintnam toj kab'naq kab'e' (42) xjaw.
- ³Ex che xe'lnchq'o'ne' kab'e' tziyal wi'je' tok kyxb'alun te b'is, tu'n t-xikyma'n tpakb'alil tyol Dyos toj oxk'al oxnaq (1,260) q'ij, chij.
- ⁴Aye'tzu'n kab'e' tziyal lu aye' kab'e' tqan olib'o exju' kab'e' kykb'el kantil ate' twitzju' Dyos tajaw tx'otx'.
- ⁵Qa ati jun tajb'il tu'n tk'ixb'san kye, k'eletz q'aq' toj kytzi, majx che b'ajel kytz'e'ysa'n kyajq'o'j; ikytzu'n kkyimela' alkye tajb'il tu'n tk'ixb'san kye.
- ⁶Ati kyipumalju' tziyal lu tu'n kyjpunte kya'j, tu'n lalun tzaj jb'al toju' tq'ijl'alil nche pakb'an tyol Dyos, ex ati kyipumal tu'n tjaw b'entju' a' kyu'n te chik' ex tu'n tyajti twitz tx'otx' tu'n tkyaqil yajb'il, jte'xku' maj tu'n kyk'ixb'san.
- ⁷Tb'ajlenxi'tzun kypakb'a'n ax, k'okyel tzaqpaju' txkup njatz toju' jul jaloja t-xelo kyi'j, kb'elkyi'j tu'n ex che b'el'tb'yo'n.
- ⁸Che kjel woqonje kyxmilal kyoj b'e toju' nintnam jajawa' q'o'n Qajaw twitz krus,aju' nintnam tok tb'i Sodom ex Ejipt tejun techlal.

⁹Che okyel ka'yi'n woqo'jqe' toj oxe' q'ij tk'i' nik'jan kyu'n xjal te chukchaq tnam, chukchaq kyol, chukchaq kyajil, ex te chukchaq nimaqtnam, ex lay tz'ajonjtz tu'n kyku'x mqu'n.

¹⁰Che tzalajelju' xjal najlqe' twitz tx'otx' ajkylonte kyimniqe'tl. Okxi'x che tzalajel ex che q'ol kyoyaj kyxolilex tu'n kytzalajb'il, qu'n yajul qexi'xtoqju' kab'e' sanjelal lu toj kywitz.

¹¹Tb'ajlenxi'tzun oxe' q'ij tk'i' nik'jan, e'jaw anq'intl tu'n Dyos ex ejawe' jumajtl, majx tzaj kychi kyi'ju' e'ok ka'yinky.

¹²Kyb'itzu'n kab'e' tziyal lu jun yol kuw tzaj q'ma'n kye toj kya'j kjalul: ¡Kukyjatze' tzalu! chij. E'jawxtzuntz toj kya'j toj jun muj, kywitzku' kyajq'oj.

¹³Textzu'n kmoj lu tzaj jun nin kyajnajnab', ex majxkub' xitj jun tlajoji'n aq'punju' nintnam, e'kyim wuqlajk'al lajnaq (7,000) xjal tu'n kyajnajnab'. Aye'tzu'n e'kyaj anq'in, ojexi'x che xob' ex jawkyajwali'n Dyos te toj kya'j.

¹⁴Atzun tkab' k'ixk'oju' ik', tzultzuntlju' toxi'n k'ixk'oj.

Xiq'ajtza'n twuqi'n chun

¹⁵Xitq'ajtza'n twuqi'n anjl tchun, ex e'jaw tq'ojq'ojel towi'yj kuw toj kya'j, intoq kyma'n: Atlte Qman Dyos exju' Krist chq'o'n tu'n nche kawin twitz tx'otx' ex che kawil toj tkyaqil tab'q'iyil, chechij.

¹⁶Aye'tzu'n junaq kyaje' (24) tijwnaq q'uqlqe' toj kyq'uqb'il twitz Dyos eb'ajklub' meje majx ku'pun kyplaj twitz tx'otx' ex ek'ulun te Dyos,

¹⁷Kyma kjalul: Chjonte teya Taye, nimitipumala, aya atiya ojtxi' ex atiya kukxju', qu'n matyek'uya tipumala nimxi'x ex matzyet tkawina.

¹⁸Matzaj kytx'u'jil xjal kyoj nimaqtnam ti'ja; ex matxi' japun tq'ijljalil tu'n ttz'e'ysanteya kywitz,aju' kmoj tu'n kyok kyimni toj xjel tu'na, ex tu'n txitq'o'na tu'me'l t-xel kye tmajina ju' sanjelal, kye ttanama xjan ex kyeju' nche nimante tb'iya, nimaq kyoklen mujqa naqch'i'n kyoklen; ex che b'elt-xitu'na nche xitun twitz tx'otx', chechij.

¹⁹Jqettzu'n tja Dyos ati toj kya'j, ex q'ancha'ltoqu' tkaxil tyol Dyos kyejni b'entti'j toju' tja Dyos. B'ajtzajtzun xloq'lokya'j, e'tq'ojq'ojel towi'yj, e'q'anqyaq, jun kyajnajnab' ex jun nin saqb'aqun.

Ap 12

Jun qya exju' txkup

¹Tzaj yek'u'n jun nin techlal toj kya'j: jun qya ktxu'nti'j tu'n q'ij naku'j t-xb'alun, atitoqu' xjaw tjaq' tqan ex tokx jun tkoron toj twi' ate'k kab'lajoj che'w ti'j.

²Ch'onwi' toqju' qya, ex intoq xch'in tu'n tk'ixk'ojal wnaq ti'j, intoq yajti tu'n xi'titz'ji tal.

- ³Ex yek'unjtz juntl techlal toj kya': jun nin txkup kyeqti'j, wakxkan tb'i, ate'toq wuq twi', lajoj tuk'a ex tokx jun tkoron tojunjun twi'.
- ⁴Majx e'tzaj tjo'n tje txkup jun toxi'n aq'punju' che'w twitz kya', ex eb'ajkb'u'l t-xon twitz tx'otx'. Kub' we' txkup lu twitzju' qya xi'toq titz'ji tal, tu'ntoq txi' tch'yo'n talu' qya naqa sitz'ji.
- ⁵Itz'jitzun talju' qya, q'a, ju' ati tu'n tkawin kyib'aj kykyaqil nimaqtnam tuk'i'l tb'aston k'uxb'il. Eltzun q'i'n tal te ex xiq'i'n twitz Dyos ex twitzju' tq'uqb'il;
- ⁶xi'tzun oqu' qya toj chq'ajlaj, jatoq tu'n ttena' tu'n Dyos ex tu'n twan atzu' toj oxk'al oxnaq (1,260) q'ij.
- ⁷Yajxi'tzuntl tzaj jun q'oj toj kya': q'ojin Myel kynejel anjl kyuk'i'lju' tanjl, ti'ju' txkup wakxkan. Q'ojin wakxkan exqe' tanjl,
- ⁸mixtzunti'x e'kanb'an, ex min xiq'o'ntl anb'il kye tu'n kyten toj kya'j.
- ⁹Qu'mtzun majx etzxonju' nin txkup wakxkan, aju' ojtxi' kan tok tb'i Tajaw il ex Ajq'oj ti'j Dyos, ex nsb'un kyi'j kykyaqil xjal. Eb'ajku'tz xon kyuk'i'lxi' tanjl tzmax twitz tx'otx'.
- ¹⁰Xi'tzun nb'i'ne' jun tq'ojq'ojel towi'yj kuw toj kya', intoq kyma'n: Matxi' tzulju' kolb'il, ex tipumal ex tkawb'il Qman Dyos, ex tkawb'il Krist chq'o'n tu'n, qu'n matxi' tz'etz xonju' b'ajsal intoq poqonkye okslal q'ijtl ex qonik'an twitz Qman Dyos.
- ¹¹Makub'ti'j kyu'n qtzik e'qitz'in tu'n tchk'el Qpoj Tman rit elqojli ex tu'n tpakb'al b'a'n xikypakb'a'n; min e'xob' tu'n tel kychwinqlal, kyaq'kyib' tu'n kykyim.
- ¹²¡Che tzalajxtzune' kya', ex aye'ye' najlqe'ye' toj kya'j! ¡Qab'anxtzunkye' kywitz najlqe'ye' twitz tx'otx' ex toj ninnjab', qu'n matxi' ku'punju' tajaw il q'ojil kyi'je', intx'u'jin qu'n kanli twitz qa naqch'i'nxtl toj tq'ij!, chij.
- ¹³Tetzunj matxitoq ku'tz xon wakxkan twitz tx'otx', okten ljolte tojtq'ijju' qya matxitoq tz'itz'ji tal.
- ¹⁴Atzunte' qya e'okq'o'n kab'e' t-xik' nimaq kse'n t-xik' t'iw, tu'n tb'ent t-xilik'k'in jatu'n ttena' toj chq'ajlaj, najchaq ti'ju' wakxkan, jatu'n t-xiq'o'na' twa toju' ox'e' ab'q'i tk'i' nik'jan.
- ¹⁵Jawtzun t-xa'n txkup wakxkan a', tu'n tjaw jun nin a' tu'nt-xi tiqa'nju' qya;
- ¹⁶onintzu'n tx'otx' ti'ju' qya, qu'n xik'ab'chaj ex xinaju' a' jaw t-xa'n wakxkan toj.
- ¹⁷Tu'ntzunju' ojexi'x q'ojin wakxkan ti'ju' qya, xi'tzuntz q'ojil kyi'ju' txqantl tyajajilu' qya, kyi'ju' nche nimante tchaq'b'il Dyos ex lepchiqe' ti'ju' t-xnaq'tzb'il Jesus.
- ¹⁸Ex kub'tq'o'ntib' wakxkan ttzi ninnjab'.

Ap 13

Aye' kab'e' txkup

- ¹Wile' jun nin txkup jatz toj ninnjab', wuq twi' ex lajoj tuk'a. Tokxtoq jun koron toj twi' junjun tuk'a, ex ate'ktoq tb'i xmayb'i'lte Dyos kyi'ju' twi'.
- ²Ikytoq nintxkupju' wile' kse'n leopa'rt; ikyqe'toq tqan kse'n tqan oso, atzu'n ttzi kse'n ttzi b'alun. Xitq'o'n wakxkan tipumal ex tq'uqb'ilju' txkup lu tu'n tkawin, ex nim toklen.
- ³Wile' jun twi'ju' txkup lu, naku'j k'ixb'ni te kyimle'n; atzu'n k'ixb'ni lu q'anet, kykyaqiltzu'n xjal eb'jaw lab'ti ex eb'jo'k lpe ti'ju' txkup lu.
- ⁴E'k'ulun te wakxkan qu'n xitq'o'n toklen txkup, ex ek'ulun teju' txkup, intoq kyma'n kjal: ¿Alxi'xkye juntl kse'n txkup lu, ex alkye kb'antel tq'o'jin tuk'i'l? chechij.
- ⁵Ex xiq'o'n anb'il teju' txkup lu tu'n tmante tyol te ninb'iltib' ex te xmayb'il ti'j Dyos, ex xiq'o'n toklen tu'n tkawin kab'naq kab'e' xjaw.
- ⁶Yolintzuntz ti'j Dyos, tma txqan xmayb'il ti'j Dyos, ti'ju' tja xjan ex kyi'ju' ate' toj kya'j.
- ⁷Xiq'o'n anb'il te tu'n tq'o'jin ti'ju' xjan tnam, tzmax ajtkub'kyi'j tu'n; ex xiq'o'n toklen tu'n tkawin kyib'aj kykyaqil xjal chukchaq kyyajil, chukchaq kytanam, chukchaq kyyol, ex chukchaq nimaqtnamqe'.
- ⁸Che k'ulul kykyaqil xjal najlqe' twitz tx'otx' teju' txkup lu, aye' min tku'x kyb'i ttzajlen qex twitz tx'otx' toju' tuj Qpoj Tman rit te chwinqlal.
- ⁹Alkye ati t-äkyin, b'inxju' yol lu:
- ¹⁰Aye' ati tu'n kyxi' toj kars, che xe'lq'i'n toj kars; aye'tzu'n ati tu'n kyb'aj tu'n k'uätx'e'nb'il che kb'el b'yo'n tu'n k'uätx'e'nb'il Atzuntzu' kq'anacha'lixela' kyipumal ex kyokslab'lju' xjan ttanam Dyos.
- ¹¹Yajxi'tzuntl wile' juntl txkup, intoq jatz toju' tx'otx'. Ate'toq kab'e' tuk'a kse'n tuk'a qpoj tman rit, extzun intoq yolin kse'n jun wakxkan.
- ¹²Xini q'o'n toklen tu'n tnejel txkup, ex eb'jo'k tchq'o'n tx'otx' exqe' najlqe' twitz tu'n kyk'ulun teju' tnejel txkup, ju' ojettoq q'anet tk'ixb'len te kyimle'n.
- ¹³Ex e'tb'inha nimaq techlal eb'a'nq'ob'aj. Inpe' tzajt-xon q'aq' twitz kya'j nkb'u'l twitz tx'otx', kywitzku' xjal.
- ¹⁴Kyu'ntzu'n techlal nxiq'o'n anb'il te tu'n tb'inchante twitzju' tnejel txkup, e'kub' t-sb'u'n xjal najlqe' twitz tx'otx' ex xitma'n kye tu'n kyb'inchante jun tilb'ilalju' txkup itz'x maskye ojettoq k'ixb'sanjtz tu'n k'uätx'e'nb'il.

¹⁵Ex xiq'o'n tipumalju' tkab' txkup tu'n tq'onte tchwinqlalju' tilb'ilal tnejel txkup, tu'n tyolinju' tilb'ilal lu ex tu'n tmante tu'n kykub' b'yo'n kykyaqilju' min nche k'ulun te.

¹⁶Expe' tb'inha tu'ntzun kykyaqil xjal, nim kyoklen ex ch'i'n kyoklen, q'inun ex prow, tzaqpi'nqe' ex lq'o'n majin, tu'n tok kyechel toj kyb'anq'ob' mujqa kyplaj.

¹⁷Ex mix-a'lo'te kb'entel tloq'on ex tu'n tk'ayin, qa mixti' tok techel mujqa tb'iju' txkup ti'j, mujqa tajlajju' tb'i.

¹⁸In nojqelan nab'l teju' lu; alkye makane toj twitz, ximanx ttab'lju' tajlal txkup lu, qu'n tajlalx tb'i xjalte'. Aju' tajlal lu junk'al oxlajnaq qaq (666).

Ap 14

Kyb'itzju' qaqlajmutx' lajk'al (144,000)

¹Wile' Qpoj Tman rit wa'ltoq twi' witz Syon. Ate'toq qaqlajmutx' lajk'al (144,000) xjal tk'etz, tz'ib'a'ntoq tb'i Qpoj Tman rit ex tb'i Qman Dyos kyplaj.

²Ex nb'iye' jun tq'ojq'ojil tzaj toj kya'j; iky tq'ojq'ojil kse'n a' njujy in ajtku'tz twitz xaq, ex kse'n tq'ojq'ojel q'anqyaq; iky tb'inxju' kse'n tq'ojq'ojil txqan chnab' arpa.

³Intoq kyb'itza'n jun ak'a'j b'itz twitzju' q'uqb'il ex kywitzju' kyaje' itz'qe' ex kywitzju' tijwnaq. Mix-a'lo'x toqjun nb'ant t-xnaq'tzante tib' ti'ju' b'itz lu, oqe'kxkye' qaqlajmutx' lajk'al (144,000) e'klet kyxolju' ate' twitz tx'otx' nb'ant kyb'itzante.

⁴Qpoj qekye' lu, min kytz'ilsa kyib' kyuk'i'l qya; aye' lepchqe'k ti'ju' Qpoj Tman rit jaxjaku' matxa'. E'klet kyxolju' xjal tu'n kyok te tnejel oyaj te Dyos ex te Qpoj Tman rit.

⁵Min etz jun chajyolil toj kytzi, mixti'x jun il kyb'inha.

Kypakb'ab'l ox'e' anjl

⁶Wile' juntl anjl, intoq lik'ik'in twitz kya'j ex q'i'ntoq jun tpakb'al tu'n, tu'n txitma'n kyeju' najlqe' twitz tx'otx', kye kykyaqil xjal kyoj kykyaqil nimaqtnam, chukchaq kyajil, chukchaq kyol ex te chukchaq kytanam.

⁷Intoq jawtma'n kuw kjalu: Che xob'e' te Qman Dyos ex che b'itzan qe'ye' te, qu'n matxi' pon kmoj tu'n kyok xjal toj xjel tu'n. Che k'ulun qe'ye' teju' b'inchante kya'j ex tx'otx', ninnjab' exqe' t-xiklil a', chij.

⁸Lepchix juntl anjl ti'j, intoq tma'n: ¡Matxi' kub' tz'aq, matxi' kub' tz'aqu' B'ab'ilon nimitipumal, aju' kub' tx'ojsankye kykyaqil nimaqtnam tu'n b'in te tajpaji'n!, chij.

⁹Xi' lpe juntl toxi'n anjl kyi'j, intoq jawtma'n kuw kjalu: Qa ati jun mak'ulun teju' txkup ex teju' tilb'ilal, ex matk'amu' techel txkup tplaj mo ti'j tq'ob',

¹⁰kk'wal ti'ju' ttx'u'jil Dyos, b'inch'a'ntl; kyajtel tu'n k'ixk'oj tuk'i'l q'aq' ex ta'l q'ol kywitzju' xjan anjl ex twitzju' Qpoj Tman rit.

¹¹Njaw t-sb'elu' yajb'il lu toj tkyaqil tab'q'iyil, ex mixti'x ojb'il q'ijtl ex qonik'an kyeju' nche k'ulun teju' txkup ex te tilb'ilal ex makyk'amu' tb'i te kyechel, chij.

¹²Atzuntzu' tu'n kyyek'unteya' xjan tnam tu'n tik'xkyu'n ex tu'n tten kypasens, aye' nche kyanq'i'n tchaq'b'il Dyos ex q'uqlok kyk'u'j ti'j Jesus! chij.

¹³Nb'itzune' jun tzaj yolín weye' toj kya'j, tma kjalú: Tz'ib'anku'ya lu: B'a'nxi'xte' kyeju' mache kyim ate'qe' tuk'i'l Qajaw, chij. Iku'—chi Xewb'aj—, che ojlal te kyaq'un, qu'n lepchixju' kyaq'unb'en kyi'j, chij.

Jaw chmo'n twitz awal

¹⁴Nxi' ka'yine' ex wile' jun saq muj, q'uqlitoq jun tib'aju' muj naku'j Tk'wal Dyos. Tokxtoq jun tkoron q'anpwaq toj twi' ex q'i'n jun semu'l tu'n jqu'n twitzte.

¹⁵Ex etz juntl anjl toju' tja Dyos, intoq xch'inx kuw teju' q'uqli tib'aj muj kjalú: ¡Jonktza tu'n t-semu'la ex b'uyinktza twitz awal; qu'n matxi' pon kmoj tu'n tb'uyet, ex matxi' b'entu' twitz awal! chij.

¹⁶Tzajtzun tnuqpi'n anjl q'uqli tib'aju' muj tq'ob' tuk'i'l t-semu'l, ex jaw tb'uyi'n twitz awal twitz tx'otx'.

¹⁷Etz juntl anjl toju' tja Dyos ati toj kya'j, ex q'i'n jun t-semu'l jqu'n twitzte.

¹⁸Ex etz juntl anjl tk'etzu' q'olb'eb'l, atitoq toklen tib'aju' q'aq' ex xi'ch'in kuw teju' q'i'n t-semu'l jqu'n twitzte, tma kjalú: ¡Jonqe'mila txijtwitz ub'a ati twitz tx'otx' tu'n t-semu'la jqu'n twitzte, qu'n matxi' che q'anax! chij.

¹⁹B'jeltzun tjon anjl twitz ub'a twitz tx'otx' tu'n t-semu'l, b'ajku'x tq'o'ntzuntz toju' nin tkb'el ja nela' ytz'o'n ta'l, in techla'n ttx'u'jil Dyos.

²⁰B'je'l ytz'o'n ta'lu' ub'a ti'jxi' nintnam, ex b'je'tz txqan chik' toju' tkb'el, qapelo jun metr tk'i' nik'jan jawa' lq'e tib'aj tx'otx', te oxnaq o'lajoj ajlab' ik'a'.

Ap 15

Wuq yajb'il tzulkyq'o'n anjl

¹Wile' juntl nin techlal toj kya'j ex xob'ajilx: wuq anjl kyuk'i'l b'ajsb'il wuq k'ixk'oj, kyuk'i'ltzun njapuna' b'aj ttx'u'jil Dyos.

²Ex wile' naku'j ninnjab' xtilun smo'n tk'i q'aq'; wa'lqe'toqu' ojetoq kub'ti'ju' txkup ex tilb'ilal kyu'n, tk'i'xi' tajlal tb'i, ttzi ninnjab' lu, tuk'i'l kychinab' arpa xinitq'o'n Dyos kye.

³Ex intoq xikyb'itza'n tb'itz Moyses, tmajin Dyos, ex tb'itz Qpoj Tman rit. Intoq kyma'n kjalú: Nim toklen ex te lab'te'nxi'xju' matxi' tb'inchaya, aya Nman Dyos,

nimtipumala; tzinunqe'xi'x ex ax qexi'xju' tb'eya, aya Nimaqkawil kyib'aj nimaqtnam.

⁴¿Alkye lay xob' teya Nman Dyos? ¿Alkye lay jaw ajwalinteya? O'kxna'ta xjan; kykyaqil nimaqtnam che b'ju'l ex che k'ulul teya, qu'n matxi' tz'el kynik' qa tnik'alxi'x ti'ja, chechij.

⁵Tb'ajlenxi'tzun ja'lu, xinka'yine' ex wile' jqetu' ja xjan toj kya'j, ex tjaju' yol kyejni b'entti'j.

⁶Eb'je'tzju' wuq anjl q'elte wuq yajb'il. Toktoq kyxb'alun tb'anil sed chub'i'ntwitz nqoptz'aj, ex toktoq jitz'b'il kyk'u'j q'anpwaq japumni ttziky'k'u'j.

⁷Juntzun kyxolju' kyaje' itz'qe' xitq'o'n jun k'wab'l q'anpwaq nojni tu'n ttx'u'jil Dyos itz' toj tkyaqil tab'q'iyil, teyile junjunju' wuq anjl.

⁸Ex noju' ja xjan tu'n sib' ntzaj ti'ju' tajwalil Dyos ex tipumal, ex mix-a'lo'x jun tu'n tb'ant tokx toj tzmax ajkyb'ajik'ju' wuq yajb'il q'i'ntoq kyu'n wuq anjl.

Ap 16

Aye' wuq k'wab'l te ttx'u'jil Dyos

¹Nb'ieye' etz yolin jun kuwxix toju' ja xjan, tma kyeju' wuq anjl kjalul: Kukyxi'ye ex kyqonxe' ttx'u'jil Dyos tku'x kyoju' wuq k'wab'l lu tib'aju' tx'otx', chij.

²Xi'tzun tnejel anjl ex xitqo'nju' tku'xtoq toj tk'wab'l tib'aju' tx'otx'; b'je'tztzun tx'a'ktz taq'wix'x ex k'ixk'o'jix'x kyi'j kykyaqilju' xjal toktoq techelu' txkup kyi'j ex intoq che k'ulun twitzju' tilb'ilal.

³Xitqo'n tkab' anjl toju' tk'wab'l tib'aj ninnjab', ex jawb'entju' ninnjab' te chik' kse'n tchk'el jun xjal makub' b'yo'n, ex eb'aj kyim kykyaqilju' intoq che anq'in toj ninnjab'.

⁴Xitqo'n toxi'n anjl k'wab'l tzyu'n tu'n kyib'aj nin a' ex kyib'aj t-xiklil a', ex eb'jaw b'ent te chik'.

⁵Nb'itzuntze' tmaju' anjl ati toklen tib'aju' a' kjalul: Nman Dyos, aya xjan, majx atiya tejumajx tu'me'lte' saj tq'o'na tz'e'ysb'il witzb'aj lu,

⁶qu'n b'je'l kyck'el ttanama xjan kyu'n, ex kyck'elju' t-sanjelala, atzu'n ja'lo tojx kyil xxa'tq'o'na chik' te kyk'wa', chij.

⁷Ex nb'ieye' juntl etz yolin ti'j q'olb'eb'l kjalul: Ikyju' Nman Dyos, nimtipumala, makub' ttz'e'ysa'na kywitz tojxi'x tu'me'l ex ax, chij.

⁸Xitqo'n tkyaji'n anjl tku'x toju' tk'wab'l tib'aju' q'ij, ex xiq'o'n tipumal q'ij tu'n kyb'aj ttz'e'ysa'n xjal.

⁹Kykyaqiltzun majx eb'aj tz'e'y; extzun mixti'x anjtzkyi'j tuk'i'l Dyos tu'n ja'lu, ex min jawkyajwali'n, xipe' e'oka'ten q'mal kyol taq'wixi'x ti'ju' Dyos nimtipumal tib'aj tkyaqilju' yajb'il lu.

¹⁰Xitqo'n tjwe'yi'n anjl tku'x toju' tk'wab'l tib'aj tq'uqb'ilu' txkup, ex majx kyej qloljixju' tkawb'il. Inxi'xtoq kytx'a'n xjal kyaq' tu'n k'ixk'oj;

¹¹mixtzunti'x kyej kytzaqpi'n tu'n kyb'inchan taq'wix tu'n tpaju' tx'a'k ex k'ixk'oj, xi'pe' e'oka'tentl q'mal txqan ti'xti' myab'a'n ti'j Dyos te toj kya'j.

¹²Xitqo'n tqaqi'n anjl tku'x toju' tk'wab'l tib'aju' nin a' Ewprates, ex xitzqiju' nin a' tu'n kyik'xju' nimaqkawil tzajniqe' toj tjawetzq'ij.

¹³Wile' eb'je'tz oxe' tz'il xewb'aj naku'j xtx'oqe' toj ttzi wakxkan, toj ttzi txkup ex toj ttzi mya ax sanjelal.

¹⁴Kyxew tajaw ilqe', intoq che kyb'incha'n techlal tuk'i'l b'a'nq'ob'aj ex intoq che kyb'uyi'n kykyaqil nimaqkawil twitz tx'otx' tu'n kyq'ojin toju' q'ij ajkyok kykyaqil xjal toj xjel tu'n Dyos nimtipumal.

¹⁵Tma Dyos kjalu: Naqx myanim ajwule' kse'n jun eleq'. Tzalajb'ilxi'x teju' itz' ex nxitka'yi'n t-xb'alun, tu'n lalun b'et x'b'iqli ex tu'n lalun tz'el tch'ixaw, chij.

¹⁶Eb'ajtzun kyb'uyi'n nimaqkawil toju' tenb'il Armajedon tb'i toj eb'rey.

¹⁷Xi'tzun tqo'n twuqi'n anjl tku'x toj tk'wab'l toju' kyq'iq', ex etz yolin jun toju' ja xjan tzmax jata' q'uqb'il, tma: ¡Matxi' b'ent! chij.

¹⁸B'ajtzajtzun xleq'lekya'jtz, e'tq'ojq'ojel towi'yj ex q'ankeyaq, ex yokchi tx'otx' tu'n jun kyajnajab' kuwxi'x kyetwitz tkyaqil kyajnajab' ttzajlenx kyanq'in xjal twitz tx'otx'.

¹⁹Kub' aq'puju' nimaq nintnam toj oxe', ex eb'ajkub' xitju' nimaqtnam twitz tx'otx'; ex tzaj tna'n Dyos nimaq nintnam B'ab'ilon, tu'n tk'montaju' ttx'u'jil Dyos kuwxi'x.

²⁰Kykyaqilju' swejtx'otx' exqe' witz eb'ajkub'naj,

²¹b'aj tzaj txqan nimaq saqb'aqun twitz kya'j b'ajkub' kyib'aju' xjal, jun kyintalchaqlo kyalal, ex b'jaw kyma'n xjal kyol taq'wixi'x ti'j Dyos tu'n tpaju' yajb'il tu'n saqb'aqun, qu'n jun ninyajb'ilxi'x.

Ap 17

Tz'e'ysb'il twitzju' qya nimaq ajpajil

¹Tzajtzun jun kyxolju' wuq anjl q'i'nqe' wuk k'wab'l kyu'n, tzaj tma'n weye' kjalu: Kutzaja, kxel nyek'u'ne' tz'e'ysb'il twitzu' qya nimaq ajpajil teya ati kyib'aju' a'.

²Mache ajpajinju' nimaqkawil twitz tx'otx' tuk'i'l, ex mache tx'oju' xjal najlqe' twitz tx'otx' tu'n b'in te tajpaji'n, chij.

- ³Inxi'tzun tiq'i'ne' anjl toj chq'ajlaj toju' tzaj tyek'u'n Xewb'aj weye'. Wile' jun qya atzu' tokx tib'aj jun txkup kyeqti', tokyile b'iyj xmayb'ilte Dyos ti'jile, ate'toq wuq twi' ex lajoj tuk'a.
- ⁴Toktoq t-xb'alunju' qya lu kyaq ex tb'anil ka'jin, ex wiqo'nti'j kyu'n q'anpwaq, tb'anil ab'j ex cha'x ab'j. Tzyu'ntoq jun k'wab'l q'anpwaq tu'n nojni kyu'n ti'xti' ik'b'ajilx ex tu'n ttz'ilil tajpaji'n;
- ⁵tz'ib'a'ntoq jun tb'i tplaj te lab'te'n kjalu: Aju' nin B'ab'ilon, txub'aj kye ajpajil ex kye kykyaqilju' ik'b'ajilqe'x twitz tx'otx'.
- ⁶Eltzun nnik'tze' ti'ju' qya tx'ojteniltoq tu'n kychk'elju' xjan tnam ex tu'n kychk'elju' eb'ajkub'yo'n tu'n tpaj tziyalqe' ti'j Jesus. Majx njaw sak'puje' tej nka'yinteye'.
- ⁷Tzajtzun tma'n anjl weye' kjalu: ¿Tiqu'n xsak'puja'ya? Kxe'l nma'ne' teya titi' tz'elpuna' qya lu exju' txkup iqalte, aju' ate' wuq twi' ex lajoj tuk'a.
- ⁸Ate' txkup xtila junte' itz'toq nejtl, ex mixti'tl ja'lo; oktzun jawitz toju' jul jaloja t-xelo na'mxtoq txi' toju' tz'e'ysb'il witzb'aj tejumajx. Aye'tzu'n xjal najlqe' twitz tx'otx' min tku'x kyb'i toju' u'j te chwinqlal tzajx tkub'len b'incha'n twitz tx'otx', che jawil sak'puj ajkyka'yinte txkup lu itz'toq nejtl ex mixti'tl, extzun tzul jumajtl.
- ⁹Nim nab'l tajb'il tu'n tkane ja'lu: Aye' wuq twi' in techla'n wuq witz q'uqliju' qya lu kyib'aj; ex nkyechla'n wuq nimaqkawil.
- ¹⁰Jwe'tzun kyxolju' nimaqkawil lu oje che kyim, atzun jun in kawin ja'lo, atzun juntl na'mx tkawin. Ajtzun tul, naq jte' q'ij kkawil.
- ¹¹Aju' txkup itz'toq nejtl ex mixti'tl ja'lo, aju' twajxaqi'n nimaqkawil; jun kyxolju' wuq, tzul jumajtl kawil, ex kxe'l toj tz'e'ysb'il witzb'aj tejumajx.
- ¹²Aye' lajoj tuk'a xetila, lajoj nimaqkawilqe' na'mx ttzyet kykawin; tojtzun junkmuj che tenb'el te nimaqkawil junx tuk'i'lju' txkup.
- ¹³Che okyelju' lajoj nimaqkawil lu toj junx kyxim, ex kxel kyq'o'n toklen ex tipumalju' txkup.
- ¹⁴Che q'ojil ti'ju' Qpoj Tman rit; oktzun b'elkyi'j tu'n Qpoj Tman rit, aye' che tenb'elju' tuk'i'l aye' txko'nqe' ex sk'o'nqe' tu'n Dyos ex q'uqli kyk'u'j ti'j, qu'n ate' Qpoj Tman rit ati Toklen kyib'aj nimaq kyoklen ex kyib'aj nimaqkawil, chiju' anjl.
- ¹⁵Ex tzaj tma'n anjl weye' kjalu: Aye' a' xe'x tka'yi'na ja q'uqla' qya ajpajil, tnam qekye', xjalqe' chukchaq kyol ex txqan nimaqtnam.
- ¹⁶Aye'tzu'n lajoj tuk'a xe'x tka'yi'na exju' txkup, k'elel kyik'o'n qya ajpajil, ex kjel kykolb'e'n ex kjel kyxb'iqb'a'n; kb'ajel kych'yo'n t-xmilal ex kb'ajel kytz'e'ysa'n tu'n q'aq'.

¹⁷Kub' tq'o'n Dyos toj kyanmi tu'n kyb'inchanteju' tajb'il Dyos: kb'antelti'j kyu'n tu'n txikyq'o'n kyoklen te nimaqkawil teju' txkup, tzmax ajtjapunju' oje tma Dyos.

¹⁸Aju' qya xitka'yi'na ate nimaq nintnamju' nkawin kyib'aj nimaqkawil twitz tx'otx', chiju' anjl.

Ap 18

Tej tkub' xitj B'ab'ilon

¹Tb'ajlenxi'tzun ja'lu, wile' juntl anjl ljo'ntoq tku'tz twitz kya'j; nimtoq tipumal, majxkub' xtile' twitz tx'otx' tu'n tqoptz'ajel.

²Intoq xch'in kuw, intma'n: ¡Matxi' kub' xitj, matxi' kub' xitj nimaq B'ab'ilon! ¡Matxi' tz'ok te kyja tajaw il, te kyja kykyaqil tz'il xewb'aj te kyja kykyaqil tz'il pich' ex te kyja tz'il txkup ik'b'ajilqe'x!

³Mache tx'ohti xjal kyoj kykyaqil nimaqtnam tu'n b'in te tajpaji'n; mache ajpajin nimaqkawil twitz tx'otx' tuk'i'l, mache q'inumaxju' xk'añlel twitz tx'otx' tu'nju' tachb'il nimxi'x, chij.

⁴Nb'iy'e' tzaj yolin juntl toj kya'j, intoq tma'n: Kukyetze' ntanam toju' nintnam lu, tu'n lalun che b'inchán ile' junx kyuk'i'l ex tu'n lalun pon kanun yajb'ilkye kyij'e';

⁵qu'n nim txqan kyil majx njapun toj kya'j, ex in tka'yi'n Dyos tkyaqilu' kyb'inchb'aj myab'a'n.

⁶Kyb'inchame' te kse'nx matxi' tb'inchá kye txqantl; kyq'onk kamaje' tu'me'l t-xel te; kysmonku' kamaj twitzju'ye' tk'wa' k'axi'x kyetwitz smob'ente kyk'wa' txqantl tu'n;

⁷kyq'onke' toj k'ixk'oj ex yajb'il kse'nx tjaw tnima'ntib' ex tej sachun. Qu'n ina' tma'n toj tanmi kjalu: Luqine' q'uqli qine' kse'n qya nimaqkawil. Mya kyimniwe' nchmil ex lay chin yajtiye', chij.

⁸Qu'mtzun naq tojun q'ijx tzula' yajb'il ti'j: e'kamik, b'is ex we'yaj, ex kb'el tz'e'ysa'n tu'n q'aq' qu'n nimte Qman Dyos tipumal, ju' xiq'onte toj tz'e'ysb'il twitz, chij.

⁹Che oq'elu' nimaqkawil twitz tx'otx' e'ajpajin ex e'achin tuk'i'l, ex k'elex ch'yon toj kyk'u'j ajkyka'yinte sib' ajtb'aj tu'n q'aq'.

¹⁰Che kjelten najchaq tu'n kyxob'el teju' tz'e'ysb'il witzb'aj, ex kkyma' kjalu: ¡Qab'anx twitza, nimaq nintnam, B'ab'ilon, aya nimaqtnam nimitipumala! Qu'n naq tejun kmojx xkub' tz'e'ysa'n twitza, chij.

¹¹Ex che oq'elju' xk'añlel twitz tx'otx' ex k'elex ch'yon nintnam lu toj kyk'u'j, qu'n mix-a'lo'tl alkye klq'olte kyk'a'x:

¹²txqan kyk'a'ä q'anpwaq, saqpwaq, tb'anil ab'j, cha'x ab'j, xb'alun tz'umin sed ex sed, tb'anil ka'yin ex kyaq; tkyaqil tze ati kyk'ok'jal; e'ti'xti' tb'anil b'aq, e'tb'anil tze, e'q'ank'uxb'il, e'k'uxb'il ex e'xtilun ab'j;

¹³Txqan kanel ex ti'xti' k'ok'jqe'; sturak, e'k'ok'sb'il ex e'k'ok'sa'n aseyt; eb'in, aseyt, tb'anil arin ex triy; e'alu'mj te iqal, e'rit, eb'anchej, e'karwaj expe' e'lq'o'n majin wnaqqe'.

¹⁴Kyma te nintnam kjalu: ¡Mixti'tltej tb'anil twitz lob'j achb'ajil qexi'xtoq teya; tkyaqilju' tachb'ila ex tq'inumala matxi' che kub'naj tejumajx!

¹⁵Eb'aj q'inumaxju' xk'a'älel kyi'ju' ti'xti' lu tu'n nintnam, che kjelten najchaq tu'n kyxob'el te tz'e'ysb'il kywitz, che oq'el ex k'elex ch'yon toj kyk'u'j,

¹⁶ex okkyma': ¡Qab'anx twitza nimaq nintnam! Tz'umin sed t-xb'aluna tok, ate'k t-xb'aluna tb'anil ex kyaq che ka'yin, wiqo'n kyu'n q'anpwaq, chi-ab'j ex tb'anil ab'j.

¹⁷¡Ex naq tojun kmujx xkunaja' txqan q'inumal! chechilo. Kykyaqilju' nejanel kyi'j b'ark exqe' nche b'et toj b'ark mlaj, e'aq'unal kyi'j b'ark ex kykyaqilju' nche aq'unan toj ninnjab', mache kyejten najchaq

¹⁸Ex tej xkyka'yinte t-sb'el tq'aq'alju' nintnam, mache jawxch'in: ¿Alxi'xkye juntl nintnam ikywit kse'n nimaq nintnam lu?, chechij.

¹⁹Ex mab'jax kyq'o'n quq toj kywi', nche oq' ex nul toj kyk'u'j, ex njaw kyxch'in: ¡Qab'anx twitz nimaq nintnam! Ma'xi'x che b'jawb'ent kykyaqil ati kyb'ark tu'n tq'inumal. ¡Naqtzun tojun kmujx xkyaja' xitj! chechij.

²⁰Che tzalajxe' ate'ye' toj kya'j ti'ju' nintnam lu; che tzalajxe' aye'ye' xjan tnamqe'ye', exqe'ye' apostl exqe'ye' sanjelal, qu'n matb'incha Dyos tnik'alilti'j kyeye', tej xtmante tu'n ttz'e'yset twitzu' nintnam, chechij.

²¹Tzajtzun jun anjl nimpumal, jawtiq'i'n jun ab'j, kse'n jun nin ab'j te cheb'l, ex xit-xon toj ninnjab', tma kjalu: Ikytzun kb'elexa' xoyeta'ju'ya, B'ab'ilon, nimaq nintnam, ex layx tz'ok ka'yi'ntla.

²²Layx che b'injtztl chnab' arpa, xux ex chun, kyoju' b'e toja, lay che tentl aq'unal ti'j jun aq'untl toja, ex lay b'injtztl tq'o'jq'ojel ab'j te cheb'l toja.

²³Layx k'antl tq'aq'al jun kantil toja, ex lay b'injtztl tzalajb'il toj mjeb'le'n toja. qu'n nimaq q'inun qe'toq t-xk'a'älela twitz tx'otx' ex macheb'aj t-sb'u'na kykyaqil nimaqtnam tu'n tajk'ayi'na, chij.

²⁴Qu'n matz'elyal kychk'elju' sanjelal ex kychk'elu' okslal ti'j Dyos toju' nintnam lu, ex kychk'el kykyaqilju' oje che b'aj kub' b'yo'n twitz tx'otx'.

Ap 19

¹Tb'ajlenxi'tzun ja'lu, nb'iy'e' txqan tq'ojq'ojel towi'yj ntoq kyma'n toj kya'j kjalu: Ajwalinjtzwit Qman Dyos tete' Dyosu' kolb'il, ajwalil ex ipumalj,

²qu'n tojxi'x tu'me'l ex tuk'i'l ax nche oka' xjal toj xjel tu'n; matxi' kub' ttz'e'ysa'n twitzu' qya nimaq ajpajil ju' tok tz'ilsalkye xjal tu'n tajpaji'n; matxi' tz'oktq'o'n t-xel te tu'n tpaj kykamikju' tmajin, chechij.

³Ex kymatl kjalu: ¡Ajwalinjtzwit Qman Dyos! Kjawil t-sb'elju' nintnam lu kukxju', chechij.

⁴Aye'tzu'n junaq kyaje' tijwnaq exqe' kyaje' itz'qe' e'kub' meje majx ku'pun kyplaj twitz tx'otx' ex ek'ulun te Dyos, q'uqlitoq tib'aju' q'uqb'il. Intoq kyma'n: ¡lkyxwitju'! ¡Ajwalinjtzwit Dyos! chechij.

⁵Tzajtzun yolín jun tk'etzu' q'uqb'il, intoq tma'n kjalu: ¡Kyajwalinktze' Qman Dyos kykyaqile', ch'i'n kyoklene' ex nim kyoklene', kykyaqile' inche ajb'ene' ex inche nimane' te Dyos! chechij.

B'itz ti'j tmjeb'le'n Qpoj Tman rit

⁶Ex xinb'i'ne' naku'j tq'ojq'ojel kywi' txqan xjal, naku'j tq'ojq'ojel txqan a' nku'tz twitz xaq ex kuw q'ankeyaq. Intoq kyma'n: ¡Ajwalinjtzwit Dyos! Qu'n matxi' tzyet tkawin Qajaw,aju' Qman Dyos nimtipumal.

⁷Qoqe' tzalaj, qoqe' tzalajxi'x ex qajwalinktze, qu'n matxi' ponju' kmoj te tmjeb'le'n Qpoj Tman rit. Matxi' tb'inha tib'ju' t-xu'jil:

⁸matxiq'o'n anb'il te tu'n toktq'o'n t-xb'alun tz'umin sed, xnu'l ex nqoptz'aj, qu'n ate' sed xb'alun luaju' b'a'n kychwinqlal okslal, chechij.

⁹Tzaj tma'n anjl weye' kjalu: Tz'ib'anku'ya: Tzalajb'il kyeju' txko'nqe' toju' ninwan ti'j tmjeb'le'n Qpoj Tman rit, chij. Ex tmatl: Aye' tyol Dyos ja'lu axxi'x, chij.

¹⁰Nkub'tzun mejeje' t-xe tqanu' anjl, tu'n nk'ulune' te, atzunte tzaj tma'n weye': Lan tb'inchaya lu, tmajin Dyos qinwe', kse'nx aya ex kse'nqe' titz'ina ex ttzika ljo'n kychik'b'ante tziyb'il ti'j Jesus. Xi'k'ulunata te Dyos, chij. Aju' tpakb'ab'l Jesus nxewsankye t-sanjelal Dyos.

Tkamb'ab'lju' toktz ti'ju' chej saq ti'j

¹¹Wile' jqo'ntoqu' kya'j; ex atitoq jun chej saq ti'j, atzu'n q'uqlojx tib'aj, a tb'iju': Njapunxi'x tu'n ex Axxi'x tyol, qu'n tojxi'x tu'me'l nkawina' ex nq'ojina'.

¹²Intoq che qoptz'aju' twitz kse'n tqantaq' q'aq', tojxtoq txqan tkoron toj twi' ex tz'ib'a'n jun tb'i o'kxte ojtzqilte.

¹³Toktoq t-xb'alun uk'sa'n toj chik', atoq tb'iju': Aju' Tyol Dyos.

¹⁴Lepchqe'xtoq txqanju' ate' toj kya'j ti'j, tok kyxb'alun tz'umin sed, saq ex xnu'l, ex ate'ktz kyi'j chej saq kyi'j.

¹⁵Intoq etz jun k'uŕtx'e'nb'il jqu'n twitzte toj ttzi, tu'n kyok tk'ixb'sa'n nimaqtnam. Kkawil kyib'aj tuk'i'l tb'ar k'uxb'il. Ex aku' kb'ajel pch'unkye ub'a tu'n tqan tu'n tel b'in yek'b'ilte kuw ttx'u'jil Dyos nimpumal.

¹⁶Tz'ib'a'ntoq tb'i toklen ti'j t-xb'alun ex ti'j tkux kjalu: Nimaqkawil kye nimaqkawil ex Kyajaw nimaq kyoklen.

¹⁷Ex wile' jun anjl wa'ltoq tib'aj q'ij, nxi' t-ŕch'i'n kuw kye kykyaqilju' pich' ch'yol txkupqe' inche lipan twitz kya'j, intma'n kjalu: ¡Kukytzaje' toju' ninwan tu'n Dyos,

¹⁸tu'ntzun kych'yo'ne' ti'j kychib'jil nimaqkawil, e'kynejenel xjal te q'oj ex kychib'jil ichan kuwqe' te q'oj, e'kychib'jil chej exqe' te'kx kyi'j chej, kychib'jil kykyaqil: e'tzaqpi'nqe' ex lq'o'n majin, ch'i'n kyoklen ex nimaq kyoklen!, chij.

¹⁹Wile' txkup exqe' nimaqkawil twitz tx'otx' kyuk'i'l kyxjal te q'oj, matxitoq b'aj kyb'u'yi'n kyib' tu'n kyq'ojin ti'ju' tokxtoq ti'j chej ex kyi'ju' txqan t-xjal lepchqe'k ti'j.

²⁰Tzyetu' txkup tuk'i'lxi' chalyol pakb'al matxitoq che b'ajtb'inha'n techlal ex b'a'nq'ob'aj twitz. Kyu'ntzu'n techlal lu matxitoq che b'aj t-sb'u'n chalyol pakb'alju' xjal b'jo'k techelju' txkup kyi'j ex ek'ulun teju' tilb'ilal. E'xi'tzun xonju' txkup tuk'i'lxi' chalyol pakb'al itz'qe'x toju' q'aq' njab' jank'anta' q'ol.

²¹Aye'tzu'n txqantl eb'aj kyim tu'n k'uŕtx'e'nb'il intoq etz toj ttziju' tojxtoq ti'j chej, ex b'ajx ch'yo'n kychib'jil kyu'n pich' ch'yol txkup.

Ap 20

Aju' kab'k'al lajnaq (1,000) ab'q'i

¹Wile' jun anjl xi'toq tku'tz twitz kya'j q'i'ntoq talja te tjpelu' jul jaloja t-xelo ex q'i'n jun nin xpatx'k'uxb'il tu'n.

²Aju' anjl lu kub' t-xmo'n wakxkan, ju' ojtxi' kan aju' Tajaw il ex Tajq'oj Dyos, kyej tk'lo'n kab'k'al lajnaq (1,000) ab'q'i toj xpatx'k'uxb'il.

³Ku'x t-xon toju' jul jaloja t-xelo, jakyaja' tpu'n ex oktq'o'n jun techel ti'ju' tjpel tu'n lalun sb'untl kyi'ju' nimaqtnam tzmax ajtjapun kab'k'al lajnaq (1,000) ab'q'i, tu'n tel tzaqpi'n jte' q'ij ajtjapun tq'ijlalil lu.

⁴E'wile' q'uqb'il, jaq'uqlqe'toqu' matxitoq kyk'am kyoklen tu'n kyok xjal toj xjel kyu'n. Ex e'wile' kyanmiju' ojettoq b'je'l tx'emu'n kywi' tu'n tpaj q'uqlok kyk'u'j ti'ju' t-xnaq'tzb'il Jesus ex tyol Dyos. Min ek'ulun teju' txkup ex te tilb'ilal, ex min kyaj tu'n toku' techel txkup ti'j kyplaj mo ti'j kyq'ob'. Ex wile' e'jaw anq'intl ex e'kawin kab'k'al lajnaq (1,000) ab'q'i tuk'i'l Krist.

⁵Ayekye' tnejelju' tu'n kyjaw anq'in, min eb'jaw anq'in txqantl kyimni toju' kmoj lu, tzmaxi'j tb'aju' kab'k'al lajnaq (1,000) ab'q'i.

⁶Tzalajb'il kyeju' ate' kyxolju' che jawil anq'in toju' maj tnejel, qu'n xjan tnamqe'! Mixti' toklenju' tkab' kamik kyi'j, che okyel te ajb'el te Dyos ex te Krist, ex che kawil tuk'i'l toju' kab'k'al lajnaq (1,000) ab'q'i.

⁷Tb'ajlenxi'tzun kab'k'al lajnaq (1,000) ab'q'i, k'eletz tzaqpi'n Tajq'oj Dyos toju' ja jpu'na',

⁸k'elextzuntz sb'ulkye nimaqtnam kyoju' kyaje' ttx'u'k tx'otx', toj Kok ex toj Makok, nim kyajlal txqan kyxjal te q'oj kse'n tz'awan ttzi ninnjab', che b'ajel tb'uyi'n tu'n kyq'ojin.

⁹Eb'ajtzej toj tkyaqil twitz tx'otx', b'aj kyb'eti'n ti'jile xjan tnam, exju' nintnam ntk'u'jla'n. Tzajtzun q'aq' toj kya'j ex majx eb'aj tz'e'y tu'n.

¹⁰Atzu'n tajaw il matxitoq sub'un kyi'j, xi'xon toju' njab' q'aq' ex q'ol, ja ojetog txa' xonju' txkup tuk'i'lxi' chalyol pakb'al. Atzuntzu' che tx'iwunjtzela' q'ijtl ex qonik'an toj tkyaqil tab'q'iyil.

Ajkyok xjal toj xjel

¹¹Wile' jun nin saq q'uqb'il, ex e'kub'naju' kya'j ex tx'otx' twitzju' q'uqli tib'aj, mixti'x e'ok ka'yi'ntl.

¹²Ex e'wile' kyimniqe'tl, nimaq kyoklen ex ch'i'n kyoklen, wa'lqe' twitzju' q'uqb'il; ex e'jgetu' u'j, exu' juntl u'j,aju' u'j te chwinqlal. E'okju' kyimni toj xjel kse'nxu' kyb'inchb'aj exju' tz'ib'a'n kyoju' u'j lu.

¹³Kyek'u kyib'ju' eb'aj kyim toj ninnjab' twitz Dyos, exqe' ate'toq toj kynajb'il kyimni; kykyaqil eb'jo'k toj xjel, teyile junjun kse'nx tb'inchb'aj.

¹⁴Xi'tzun xonju' kamik tk'i'xi' tkawb'il toju' njab' q'aq'. Atzun tkab' kamikju' njab' q'aq' lu,

¹⁵atzuntzu' exa' xona' min tz'ib'a'n kyb'i toju' u'j te chwinqlal.

Ap 21

Jun ak'a'j kya'j ex ak'a'j tx'otx'

¹Yajxi'tzuntl wile' jun ak'a'j kya'j ex jun ak'a'j tx'otx'; qu'n mixtoq ti'qe'tlkye' tnejel kya'j exju' tnejel tx'otx', exju' ninnjab'.

²Wile' xjan nintnam, ju' ak'a'j Jerusalen, xi'toq tku'tz toj kya'j twitz Qman Dyos. B'inch'ntoq tib' kse'n jun txin tok t-xb'alun twitzju' q'a xi' tmje tuk'i'l.

³Ex nb'iye' jun tzaj yolin kuw tk'etzju' q'uqb'il, ntoq tma'n: Luju' janajla' Dyos kyuk'i'lju' xjal. K'anq'il kyuk'i'l, ex che okyel te ttanam, ex aku' Dyos ktenb'el kyuk'i'l tu'n kyk'ulun te.

⁴K'elel t-sun ta'l kywitz, ex lay tzajtl kamik kyi'j, lay che oq'tl, lay tzultl toj kyk'u'j, lay che oktl toj k'ixk'oj; qu'n tkyaqilju' atitoq nejt, mixti'qe'tl, chij.

- ⁵Tmaju' q'uqli tib'aju' q'uqb'il kjalu: Tkyaqilju' ti'xti' che nb'inja'ye' ak'a'j, chij. Ex tma: Tz'ib'anku'ya, qu'n ax qekye' yol lu ex ati tu'n tqe tk'u'jlalil, chij.
- ⁶Yajxi'tzuntl tzaj tma'n weye': B'antnitlte'. Ayine' tnejil ex b'ajsb'il techtz'ib', te ttzajlen qe ex te jakpomela' b'aj. Alkye nk'wajti, kxe'l nq'o'ne' tk'wa' ti'ju' t-xiklil a' te chwinqlal, mya loq'oj.
- ⁷Alkye ma kanb'an, tk'ma' tkyaqil ja'lu te tetz'bil; kk'ulul weye' ex k'okyel ten k'wale' ayine' Dyos.
- ⁸Aye'tzu'n mya'l che xob', exqe' mya okslal, e'myab'a'n kyb'inchb'aj, eb'yol xjal, e'ajpajil, e'ajk'a, e'k'lul witzleb', ex kykyaqilju' chalyol, che kxe'l toju' njab' q'ol ntz'e'y, aju' tkab' kamik, chij.
- ⁹Ultzun jun kyxolju' wuq anjl nk'etze', ju' q'i'nqetoqu' wuq k'wab'l kyu'n nojnqe' tu'n wuq yajb'il kuwqexi'x te b'ajsb'il ex tma weye' kjalu: Kutzaja, kxel nyek'u'ne' txin ch'inx tmje teya, aju' t-xu'jil Qpoj Tman rit, chij.
- ¹⁰Naku'jtzun toj witzik' tzaj tyek'u'n Xewb'aj Xjan weye', nxitiq'i'ne' anjl twi' jun nin witz ex nimin twe', ex tzaj tyek'u'n xjan nintnam Jerusalem weye', ljo'ntoq tku'tz toj kya'j twitz Dyos.
- ¹¹Intoq qoptz'aju' nintnam tu'n t-spik'umal Dyos; ikytqoptz'ajel se'n jun tb'anil ab'j, kse'n jun tal ab'j jaspe, xtilun kse'n kristal.
- ¹²Atitoq jun nintapi nimin twe' ti'jileju' nintnam, ate'toq kab'lajoj tjpel, ex atitoq jun anjl tojunjun tjpel; tz'ib'a'ntoq kyb'iju' kab'lajoj tnej tyajajil Israel kyi'ju' tjpel.
- ¹³Oxe' tjpel ate'toq tu'me'l tjawetzq'ij, oxe' tu'me'l tb'a'nq'ob'kya'j, oxe' tu'me'l tnayajkya'j, oxe' tu'me'l tkub'exq'ij.
- ¹⁴Ate'toq kab'lajoj ab'j te tq'uqlilju' nintapi ti'ju' nintnam, tz'ib'a'ntoq kyb'i kab'lajoj t-apostl Qpoj Tman rit kyi'j.
- ¹⁵Q'i'ntoq jun ajlaj q'anpwaq echb'ilte nintnam, e'tjpel exju' nintapi, tu'n anjl ntoq yolin wuk'i'le'.
- ¹⁶Juniletoqu' nintnam kyoju' kyaje' ttx'u'k; kyinxtoq tnuqub'u' se'n twitz. Kub' techa'n anjlju' nintnam tu'n ajlaj: junk'al wuqnaq lajoj (2,200km.) ajlab'; kyinx tnuqub'ju', kyinx twe'ju' ex kyinx twitzju'.
- ¹⁷Xitecha'ntlu' nintapi: tetoq oxnaq jwe' (65) metr, ax echb'ente tu'n anjl kse'nx che echan xjal.
- ¹⁸Ab'j jaspeyleju' nintapi b'inja'n, atzu'n nintnam q'anpwaqilexi'x, kse'n b'idr xtilsa'n.
- ¹⁹Wiqo'n kyi'ju' ab'j te tq'uqlil kyu'n tkyaqil ch'ix tb'anil ab'j: aju' tnejel kyu'n tal ab'j jaspe; atzu'n tkab' kyu'n ab'j sapiro; atzu'n toxi'n kyu'n ab'j akata; atzu'n tkyaji'n kyu'n cha'x ab'j;

²⁰atzu'n tjwe'yi'n kyu'n ab'j onise; atzu'n tqaqi'n kyu'n kyeq ab'j; atzu'n twuqi'n kyu'n ab'j krisolit; atzu'n twajxaqi'n kyu'n ab'j b'erilo; atzu'n tb'eljoji'n kyu'n ab'j topasyo; atzu'n tlajoji'n kyu'n ab'j krisopras; atzu'n tjunlajoji'n kyu'n ab'j jasint; atzu'n tkab'lajoji'n kyu'n ab'j amatist.

²¹Aye'tzu'n kab'lajoj tjpel kab'lajoj tb'anil xlikqe'; teyile junjun tjpel b'incha'n junx cha'x ab'j. Atzu'n b'e toju' nintam q'anpwaqile, kse'n b'idr xtilun.

²²Minti' wile' jun ja te k'u'lb'il toju' nintnam, qu'n a ja xjanju' toj, aku' Qman Dyos nintipumal exju' Qpoj Tman rit.

²³Min nojqelan q'ij ex xjaw tu'n kyk'ant toju' nintnam, qu'n aku' t-spik'umal Dyos nspik'b'ante toj, ex a tkantilju' Qpoj Tman rit.

²⁴Che b'etelu' xjal kye nimaqtnam toj t-spik'umalju' nintnam, aye'tzu'n nimaqkawil twitz tx'otx' kxelkyq'o'n kyq'inumal toj.

²⁵Lay che jpetu' tjpel te q'ijtl, ex lay ten qonik'an toj.

²⁶Kb'ajxel q'o'n kyq'inumal ex kyxa'wanku'yil nimaqtnam te;

²⁷ex lay tz'okx jun tz'il toj, ex lay tz'okx jun xjal nb'inchan taq'wix mo sb'ub'l toj. Oqe'kxju' tz'ib'a'n kyb'i toju' tuj Qpoj Tman rit te chwinqlal che okyex toj.

Ap 22

¹Tzaj tyek'u'n anjl jun nin a' xnu'l, te chwinqlal tejumajx, weye'. Xtiluntoq kse'n kristal, ntoq etz tk'etzju' tq'uqb'il Dyos ex tq'uqb'il Qpoj Tman rit.

²Inteq ch'iyu' tze te chwinqlal toju' ninb'e toju' nintnam ex tojunjun plaj ttzi nin a', intoq witzan atl junjun xjaw, kab'lajoj maj nwitzan tojun ab'q'i; atzu'n t-xaqu' tze najb'en q'anb'ilkye nimaqtnam.

³Mixti'tlte kjel tjaq' qanb'en taq'wix atzu'. Ktenb'elu' tq'uqb'il Dyos ex tq'uqb'ilu' Qpoj Tman rit toju' nintnam, ex che k'ululju' tmajin te.

⁴K'okyelku' kyka'yi'n Dyos, ex ktenb'elu' tb'i tz'ib'a'n kyplaj.

⁵Lay ten qonik'an toju' nintnam lu, ex lay tz'ajb'en tqan kantil mo t-spik'umal q'ij toj, qu'n a Qman Dyos q'olte spik'un toj, ex che kawil toj tkyaqil tab'q'iyil.

Ch'inx tul jumajtl Jesukrist

⁶Tzaj tma'n anjl weye' kjalu: Ax qekye' yol lu ex q'uqb'an ku'jalqe'. Aju' Qajaw, axju' Dyos nxewsante yol kye t-sanjela, matzaj tchq'o'n tanjl tu'n tyek'u'nteju' tzulkanun lwiyy kye tmajin, chij.

⁷¡Chin ule lwiyy! ¡Tzalajb'il teju' nxitb'i'n tpakb'al b'a'n q'ma'ntl tz'ib'a'nku'x toju' u'j lu!, chij.

- ⁸Ayine' Xwan, wile' ex nb'iye' ja'lu. Tetzunj tb'aj nka'yi'ne' ex tb'anb'i'ne', nkub' mejeje' t-xetqanju' anjl tzaj yek'unte tkyaqil ja'lu, tu'n nk'ulune' twitz.
- ⁹Atzunte tzaj tma'n weye': Lalun tb'inchaya lu, tmajin Dyos qinwe', kse'nx aya ex kse'nqe' t-sanjelal Dyos, ttzika mo titz'ina, ex kse'nqe'ju' nxikyb'inha'n tz'ib'a'n toju' u'j lu. K'uluna te Dyos, chij.
- ¹⁰Ex tzaj tma'n weye': Lalun kub' tpu'na tpakb'al q'ma'ntl toju' u'j lu, qu'n ch'inxtl kyjapun.
- ¹¹Xk'eku' b'inchal taq'wixju' qa ljo'nx tb'inchan taq'wix, exu' xjal tz'il, tz'ilsamtib' kukxju'; atzu'n b'a'n tchwinqlal, q'onk tilil tu'n tb'inchante b'a'n, exju' okslal q'onk tilil tu'n t-xjansantetib', chij.
- ¹²Luqine' chin nul, ex tzul wiq'i'ne' oyaj kxe'l nq'o'ne' teyile junjun kse'nxju' tb'inchb'aj.
- ¹³Ayine' tnejel ex mankb'il techtz'ib', t-xetnejel ex te b'ajsb'ill.
- ¹⁴Tzalajb'il kyeju' nkytxjo'n kyxb'alun tu'n tten kyoklen ti'ju' tze te chwinqlal ex tu'n tb'ent kyokx kyoju' ttzi nintnam.
- ¹⁵Aye'tzu'n b'inchal myab'a'n che kjelten ti'jxi', aye' nche k'a'n, e'ajpajil, eb'yol xjal, e'k'lul witzleb' ex kykyaqilju' majx kgan tu'n kysb'un.
- ¹⁶Ayine' Jesus, matzaj nchq'o'ne' wanjle' tu'n tb'ajx tma'n tkyaqil ja'lu kye okslal. Ayine' t-xul tyajajil Dab'i. Ayine' che'w nxi'x qoptz'aj te prim, chij.
- ¹⁷Nkyma'n Xewb'aj Xjan tuk'i'l t-xu'jil Qpoj Tman rit kjalu: ¡Kutzaja! Ex ikx alkye ma b'inte, q'manx: ¡Kutzaja! Chiku'. Ex alkye nk'wajti ex tajb'il tk'wa', kuttzaj tu'n tk'wan naqkukx ti'ju' a' te chwinqlal.
- ¹⁸Kykyaqilju' mache b'inte tpakb'al q'ma'n toju' u'j lu, kxe'l nma'ne' kye: Qa ati jun majaw tch'isa'ntl tib'aj, ktzajel tq'o'n Dyos yajb'il tib'aj nimxi'x kyetwitzu' q'ma'n toju' u'j lu.
- ¹⁹Qatzun ati jun matz'el tiq'i'n ti'ju' tpakb'al q'ma'n toju' u'j lu, k'elel tiq'i'n Dyos toklen ti'ju' tze te chwinqlal ex toju' xjan nintnam tz'ib'a'n toju' u'j lu.
- ²⁰Intma'nju' nchik'b'ante ja'lu, kjalu: Axxi'x, luqine' chin nul, chij. Ikyxwitju'. ¡Kutzaja Wajaw Jesus!
- ²¹Tenxwit t-xtalb'il Qajaw Jesus kyib'aje' kykyaqile'.

Esclarecimento

Trata-se de iniciativa particular, com os seguintes objetivos: (i) colaborar para divulgação dos diversos textos bíblicos disponíveis, e, (ii) facilitar o acesso a esses textos, inclusive por meio de download.

Todo esforço em tornar a Palavra de Deus acessível a todos, em quaisquer localidades e falantes das mais diversas línguas, precisa ser um objetivo de todos os que são guiados pelo Espírito Santo. Ele inspirou o profeta Jeremias a dizer “não ensinará jamais cada um ao seu próximo, nem cada um ao seu irmão, dizendo: Conhece ao SENHOR, porque todos me conhecerão, desde o menor até ao maior deles, diz o SENHOR” (Jer. 31:34).

Jesus, também, falou assim: “e será pregado este evangelho do reino por todo o mundo, para testemunho a todas as nações” (Mat. 24:14).

Muitas organizações foram constituídas com o propósito de fazer a Bíblia disponível nas diversas línguas. Não é uma tarefa simples. Anos de trabalho, dedicação e entrega são necessários para esta tão extraordinária missão.

O texto deste trabalho está disponível na internet, em páginas eletrônicas de organizações que produzem ou divulgam bíblias, sem acréscimos de notas ou comentários. Assim, reconhecendo e respeitando os direitos que possuem sobre seus trabalhos, incumbe a todos os que amam a Palavra de Deus, o esforço em contribuir para amplificar sua divulgação.

Se possível, faça download do texto, para que sejamos, também, guardiões da Bíblia, e, com isso, preservando-a para as futuras gerações.

Divulga a Palavra de Deus, ela mostra o Caminho e permite a todos, que se conheça Sua vontade, em todos os lugares e épocas.

Marcel da Glória Pereira

2021, Vitória/ES - Brasil